זה השער ליהוה, צדיקים יבאו בו

טור

אבן העזר

הוא

הטור השלישי מארבעה הטורים

חברו הגאון מורנו ורבינו

יעקב בן רבינו **אשר** זללה"ה הנקרא **בעל הטורים**.

עם

כל המפרשים כאשר נדפס מקדם ועם הוספות חדשות
במבואר בשער השני.

חלק א.ב.

ווילנא

בדפוס והוצאת „ראזנקראנץ ושריפטזעצער".
שנת תרפ"ט לפ"ק

Przedrukowane ze starych własnych wydań
Drukarnia „Rozenkranc i Szryftzecer"
Wilno 1929.
Printed in Poland.

טור

אבן העזר

הוא

הטור השלישי מארבעה הטורים

חברו הגאון מורנו ורבינו **יעקב** בן רבינו **אשר** זללה"ה הנקרא **בעל הטורים**

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה החכם השלם ריש מתיבתא בעיר צפת תובב"א מוה"ר **יוסף קאר"ו** זלה"ה. ואופן סדר ביאורו וחידושיו על מה אדניהם הטבעו הכל רשום בהקדמתו וממנה ישמע חכם ויוסיף לקח ונקרא שמו בישראל

בית יוסף

ובמהדורא בתרא קם הגאון הנ"ל בכבודו ובעצמו להחזיק בדק ביתו עשה הגהות נכונות וקרא בשם **בדק הבית** ונמצאים כל אחד על מקומם הראוי כפי רצונו ובקשתו של הגאון בהקדמתו.

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה ריש מתיבתא החכם השלם כמוה"ר **יואל סירקש** זלה"ה אשר בזרוע עיונו ירד לעומק דברי רבינו יעקב בעל הטורים ובדברי הפוסקים שהביא בחיבורו ובדברי הגאון מהרר"י קאר"ו זלה"ה, ונקרא שמו בישראל

בית חדש

ועם ספר **דרכי משה** מהגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה מוהר"ר **משה איסרליש** זלה"ה.

ועם פירוש וחידושי הגאון בעל ספר **מאירת עינים** ה"ה הרב הגדול גאון ישראל והדרו מרנא ורבנא **יהושע ולק כ"ץ** זלה"ה ונקרא שמו בישראל

דרישה ופרישה

עם הגהות **דרישה ופרישה** מהמחבר הנ"ל.

עם **חדושי הגאון מהרל"ח** אשר און וחיקר הגאון המפורסם מוהר"ר **ליב חנליש** בספרו **ויגש יהודה**
עם נתוספו הגהות בטור וב"י וד"מ שהגיה הרב הגאון המפורסם מהר"ר **יוסף** דק"ק בראניווקע.

ועוד נוספות מהגאונים המפורסמים נ"ע

מהגאון בעל המחבר ספר **תפארת שמואל** על **או"ח ויו"ד וח"מ**, ומהגאון בעל **תוספות יום טוב** על **אה"ע**.

ועתה הוספנו על הראשונים הגהות וחידושים על ארבעה חלקי הטור הנקרא בשם

בן אריה

מהגאון המפורסם וכו' כש"ת מו"ה **זאב וואלף** זללה"ה שהיה אב"ד בגאלדינגען וטעלז. (בן הרב הג' ר' אריה ליב זלה"ה הדיין המצויין בזאגר חדש) בעהמ"ח הגהות **בן אריה** על הש"ס ואלפס (שנדפס בש"ס החדשים) ועל הרמב"ם **ובן אריה** על או"ח וחו"מ שנדפס סוף ס' תמים דעים **וחיבור** על הבה"ג וחיבור על בעל העיטור ועוד חבורים אשר בכתובים (ובתוכם הערות מנכדו הרב הגאון מהר"ר ארי' ליב ליפקין שליט"א אב"ד דקראטינגען).

חלק ראשון

ווילנא

בדפוס והוצאת „רוזנקראנץ ושריפטזצר"
תרפ"ט.

יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא חפץ בטוב בריותיו וכו' לכן חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וכו' וכאילו ממעט את הדמות בפ' הבא על יבמתו (ד' סג:) ומה שכתב וגורם לשכינה שתסתלק מישראל יליף לה התם מקראי ואיתא תו התם אבא חנן אמר משום ר' יוסי חייב מיתה שנאמר ובנים לא היו להם הא היו להן בנים לא מתו ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: **וכל** מי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה בלא ברכה בלא תורה בלא חומה בלא שלום כולהו מייתי התם מקראי (דף סב:) ואיתא תו התם שרוי בלא שמחה ורבינו כתב בלא דירה במקום בלא שמחה ולא ידעתי טעמו: **ואמר** רבי אלעזר כל מי שאין לו אשה אינו אדם ג"ז שם (דף סג.) ומייתי לה מדכתיב זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם: וכיון

יתברך שמו של הקב"ה שהוא חפץ בטוב בריותיו וכו' אוכא למידק לאיזה צורך הקדים השבח הלז בתחלה חבורו זה שאין זה מענין החבור כי לא בא כ"א לפסוק הוראה וה"ל להתחיל לחייב אדם לישא אשה וכו' ונראה דלפי שמלאים מקלת בני אדם מעלים בדעתם המחשבות כיון שלטובתי עשה לי את העזר כמ"ש לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו הנה אין אני חפץ בטובה זו ואי אפשי בה כי לדעתו יותר טובה הוא לו כשישב בלא אשה וממלאה לו עזר ברע ואת אשר נפשו קשורה בנפשו ועל כן להוציא טעות זה מן הלב אמר יתברך שמו של הקב"ה וכו' שידע שאין טוב וכו' כי הוא יתברך היודע מה שהוא העזר לא כמחשבת לבו של אדם הטועה בדעתו להמציא לו עזר לרצונו ואמר עוד כי כוונת הבריאה וכו' כלומר בע"כ אין פי' לא טוב היות אדם לבדו שלא בא הוא יתברך כי אם להטיב לאדם לעשות לו עזר בלבד ושיכול לומר אי אפשי בה דא"כ לא היה צריך לעשותו בצורת אשה אלא היה לו לעשותו בצורת איש כמוהו אלא דבע"כ דכונתו יתעלה במה שברא האדם זכר ונקבה וקרא שמם אדם לא היתה אלא לקיים מצות פריה ורביה שהיא אחת מתרי"ג מצות ומצוה זו אי אפשר בלא עזר שעשה לו הוא יתברך כלומר אל יעלה על לב כי גם בלא נשואין אפשר בקיום פריה ורביה כשיעשה עם נשים דרך זנות כי זה א"א בלא עזר ע"ד הזנו ולא יפרוצו שאמרו בפ' הבע"י כל ביאה שאין בה פריצה אינה אלא בעילת זנות ועל כן צוהו לדבק בעזר שעשה לו וכמ"ש רבינו בהקדמתו שלזה אמר לא טוב היות האדם לבדו כלומר אין טוב שיהא האדם מתבודד עם האשה כמו הבהמות שהן מתבודדים ואין הנקבות מיוחדות לזכרים אלא שעשה לו עזר שתהא מיוחדת לו ודבקה עמו· וכמ"ש ודבק באשתו וזהו דוקא דרך נישואין ולא דרך זנות ואמר רבינו דנמשך מכל זה שלכך חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות וכו' כלומר ויבטל רצונו ודעתו מפני רצון המקום כי חיוב ועול הוא על האדם לישא אשה ואינה משום טובתו בלבד כאשר עלה על מחשבת לבו של אדם כי על כן יאמר אי אפשי בטובה זו דליתא אלא חיוב הוא ואיסורא הוא דקא עביד אם יבטל מלישא אשה ויבטל מצות פריה ורביה ולכן הביא רבינו מאמרי רז"ל בעונשים שיחולו על מי שאינו עוסק בפריה ורביה:

ובמה שאמר שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וכו' בריתות ס"פ הבע"י (סוף דף ס"ג) ע"ש רבי אליעזר ותו איתא התם אבא חנן אומר משום רבי אליעזר חייב כו' שנאמר ובנים לא היו להם הא אם היו להם בנים לא מתו ומשמע דתרי תנאי אליבא דר"א ופסק כהאי תנא דקאמר כאילו שופך דמים דהכי ס"ל לבן עזאי ומשמע דלא ס"ל דחייב כו' כאידך תנאי ולכן לא כתבו רבינו ונתיישב מה שהיה קשה לב"י למה השמיטו רבינו: ה"ג בספרים מדוייקים בלא טובה בלא שמחה

יתברך:

שמו של הקב"ה שהוא חפץ בטוב בריותיו (א) שידע שאין טוב לאדם להיות לבדו ועל כן עשה לו עזר כנגדו [א] ועוד כי כוונת הבריאה באדם כדי לפרות ולרבות (א) וזה אי אפשר בלא העזר ועל כן צוהו לדבק בעזר שעשה לו לכך חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות (ב) [ב] שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה א כאילו שופך דמים דכתיב שופך דם האדם וסמיך ליה ואתם פרו ורבו וכאילו ממעט הדמות דכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם ואתם פרו ורבו (ג) [ג] וגורם לשכינה שתסתלק מישראל וכל מי ששרוי בלא אשה (ד) שרוי בלא טובה בלא ברכה [ד] בלא דירה בלא תורה בלא חומה בלא שלום ואמר ר"א כל מי שאין לו אשה (ה) אינו אדם וכיון

דרכי משה

א (א) כתב הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות ה"א וז"ל לא קיים פ"ו חייב לבעול בכל עונה עד שיהיה לו בנים מפני שהוא מצות עשה שנאמר פרו ורבו עד כאן לשונו · וכ' המ"מ שנינו פ' הבא על יבמתו: לא יבטל אדם מפריה ורביה ופירושו שיבעול בכל עונה אע"ג דאין כאן מצות עונה כגון שמחלה לו אשתו · וכמו שכתב רבינו ודבר נכון הוא דודאי יש לו זמנים ידועים עד כאן

פרישה

סי' א (א) **שידע.** לשון הפסוק נקט. וכדרז"ל יבמות ס"ב: מפסוק (לא טוב היות אדם לבדו [בראשית ב' י"ח]. הגה) שמי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה. ואע"ג שרש"י (על התורה [שם]. הגה) פי' האי קרא שאין טוב לאדם להיות לבדו: שלא יאמר (כו' כצ"ל) הקב"ה יחיד בעליונים והאדם בתחתונים כו'. מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו. ועוד כי מוכרח לפרש כן מדמ"ש [שם שם כ'] לפני זה ולאדם לא מצא עזר כנגדו. וע"ד שפי' הראב"ד והביאו רבינו בהקדמה. וכתב שמליאה זו היינה אחר החיפוש. אלא מליאה מחשביי כו'. ע"ש: (ב) **שכל.** נראה שסגי' הנכונה שכ"ל וכל מי שאינו כו'. עד"ר: (ג) **וגורם.** ביבמות [סד:] יליף ליה מלהיות לך לאלהים ולזרעך אחריך וגו' [בראשית י"ז ז'] בזמן שזרעך אחריך כו' [ועד"ר. כ"פ]:

(ד) **שרוי** · ע"ל בהקדמה שמביא על כל א' פסוק א'. ומ"ש בהקדמה בלא דירה דכתיב [שם ב' יח] אעשה לו עזר כנגדו. ר"ל דלשון כנגדו משמע סביבו · דהיינו דירה · אלא שק' שווהי אמרם בלא חומה. לכן היה נ"ל אמרם (אומרו כצ"ל) "דירה ע"ד שאמרו [שבת קיח:] ר' יוסי אומ' מעולם קראתי לאשתי ביתי · שכל מעשה הבית נעשית על שמה· ווהי ג"כ קלת בכלל מ"ש עזר כנגדו [א] · (ועיין דרישה. כ"פ): [א] ולכאורה נראה פשוט דמ"ש נפל בס' הטור · ותמורת מלת בלא דירה. צ"ל בלא עזרה · וכ"ה להדיא במד"ר בראשית פרשה י"ז תני ר' יעקב כל שאין לו אשה שרוי כו' בלא עזר שנאמר אעשה לו עזר · וכן בילקוט שם רמז כ"ג · וע"ש עוד דרשות שרוי בלי כפרה בלי חיים · והטור דנקט דרש זה דוקא · אולי דהיה לפניו נוסחא זו בגמרא · א"נ מפני שלפי הוראת הכתוב זה עיקר כוונת הבריאה: הגה"ה

(ה) **אינו** אדם · דכתיב [שם ה' ב] זכר ונקבה בראם (וגו' כצ"ל) ויקרא שמם אדם · ומשום דאדם הוא לשון חשיבות · כמ"ש [יבמות סא · ב"מ קי"ד]: עונותיו

"מי נכון שפיר · דקאי הטור על הב' טעמים שכ' לפני זה וכדפרי'. ור"ל דיותר נכון לישא אשה · כדי · לפ"ו [ולא לנאת ידי הרהור לבד · ודי לו אף באינה בת בנים · וכמ"ש בטעם הא'] · לפי שגדול עונו מנשוא אם לא יקיים פ"ו שכל מי שאינו עוסק כו' · ומאי דקיים וכל מי ששרוי כו' בלא טובה · הוא נתינת טעם שלא יזהר האדם רק הדרך ב' לבד · להיות בלא אשה לקיים פ"ו בפנויה וכדפרי' והדרך היוהר נכון נר' · דמלת לכך אינו קאי על מלת · חייב · שנזכר אח"כ ולומר "לכך "חייב "כל "אדם כו' · כ"א הוא קאי על מלת · שעשה לו שנזכר לפני זה · וה"פ וע"כ · צוהו · לדבק · בעזר · שעשה · לו · לכך . ור"ל שלפי שטובת האדם וכוונת הבריאה שניהם א"א בלי העזר הזה ע"כ צוהו לדבק באותו עזר שעשה לו לזה · ואח"כ מתחיל הטור עיקר ספרו . חייב · אדם כו' · שכל מי כו' · [ומנלאתי אח"ז בהרבה מפרשים מעתיקים ד' הטור כן בלשונם · חייב · כל אדם · לישא כו' ולא העתיקו . לכך חייב כו'] וקאמר הטור. חייב ואח"כ שכל · מי כו' · אע"ג דלא בעיך נתינת טעם על חיוב מצוה · כוונתו כמ"ש הב"י [הובא בב"י בסי' זה] · דכופין אותו לישא אשה כדי לפ"ו · [ונכון בזה ג"כ שתפס מלת חייב ולא אמר כל אדם ישא כו'] · וקאמר טעמא למילתיה דכופין. מטעם שהוא דבר חמור כ"כ · שכל מי שאינו כאילו שופך כו' . וכאילו ממעט כו': [ג] ואפשר כוונת הטור כי אם אין אדם בעולם מי הוא שיקיים הוקות התורה ומצותיה · וכמש"ל בשבת [פח] תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה כו' · ואולי הוא כוונת חז"ל (יבמות ס"ד ·) מה שדרשו בכתוב לך לאלהים ולזרעך:

ממעט הדמות וגורם לשכינה כו' והואיל וכן הוא שאסור גדולה עד מאד י"ל שסברא הוא שכוונת הבריאה היה בשביל כן . והיותר נ' שבא ליתן טעם על מה שסיים וכ' לפני זה לכך חייב אדם לישא אשה כדי לפ"ו . ור"ל שישא אשה שראו (נ"ל שראוי) לי לבנות ממנו . וק' לו מנ"ל. כי אף שכוונת הבריאה בבריאת האשה כדי לפ"ו . וגם כתיב בתורה פרו ורבו. י"ל דהיינו לכלל מין האדם נלטוה ונבראו בשביל זה . אבל אינו מצוה פרטיות על כל איש ואיש. לכך סיים וכ' שכל מי כו'. שמש"ט הוא מצוה פרטיות על כל איש וק"ל: [ג] **וגורם** . י"מ הטעם שאין השכינה שורה פחות מב' רבבות וב' אלפי ישראל שנ' [במדבר י' ל"ו] שובה ה' רבבות אלפי ישראל. ור"ל אם יהיה העולם חסר אדם א' מב' רבבות וב' אלפים והוא אינו עוסק בפ"ו שימלא החסרון הוא גורם לשכינה שאינו (שאינה נ"ל) שורה. אבל ק' על טעם זה שא"כ לא הל"ל לשון שתסתלק שכינה מישראל. אלא מי שהוא מת מהב' רבבות וב' אלפים הוא שגורם שתסתלק אלא הוא שגורם שלא תשרה השכינה לכן נ"ל שמי שהוא שב ואינו עוסק בפ"ו הוא אינו גורם שתסתלק השכינה ליון (נ"ל ליוון) וסו"ל שתשרה (והל"ל שלא תשרה כצ"ל) השכינה (ד) בשלמא להטעם שכתבתי בפרישה . מדכתיב להיות לך לאלהים וגו'. אתי שפיר שהשכינה שורה בעולם. וכאשר אינו עוסק בפ"ו ולא יהיה לו זרע אחריו. אז הוא גורם שתסתלק השכינה מישראל [ח]. ושוב עיינתי בגמ' דיבמות [סד.] ומצאתי שיש מי שדרש זה מדכתיב שובה ה' רבבות גו': [ד] **בלא** דירה. כב"י ואי' תו התם כו' ולא ידעתי טעמו עכ"ל. אבל בספרים שלנו כ' ג"כ בלא שמחה (בלא שמחה ג"כ כצ"ל) . וע"ל בהקדמה שכ' שניהם. בלא שמחה ובלא דירה . ועוד כב"י שבגמ' אי' אבא חנן אמר משום ר' יוסי כו' למה השמיטו רבינו עכ"ל · ונ"ל שהוא בכלל [ו] מ"ש כאילו הוא שופך דמים . ועוד כי פלוגתא הוא בשביל מה מתו. ויש ד' דעות בדבר [ז]. ומ' מהם סו' שבשביל שלא היו להם בנים מתו ורבינו לא איירי בפלוגתא. וגם שיכא מ"ד דבשביל [ח] כל הד' דברים מתו. וא"כ גם כן אין ראיה מינייהו: כוונת פה בלא במקומן כ"א שייכים לקמן בסס"ק זה על מ"ש לכך חייב כו' על כל איש : (הגה"ה) * ונלמד מסמיכות שופך דם האדם גו' ואתם פרו ורבו וגו' וכמו שהשופך דם קאי על כל אדם כן נמי דפרו ורבו . כ"פ : (דברים אלו נדפסו

הגה"ה

[ד] ואולי לפי שביאור מלת תסתלק ר"ל דבר העומד ומסתלק ממה שהיה מקדם. ולהיות זה החי אם היה עוסק בפ"ו היה מקיים השראתה. וע"י המנעו הוא גורם להחזיק הסילוק. לכן קאמר מלת תסתלק וזה יורה ג"כ הל' דקאמר. וגורם כו'. "שתסתלק ולא אמר ומסתלק כו' לפי שהוא אינו המסלק רק זה במת הוא הוא המסלק. והחי הוא רק הגורם וסיבה לקיום והיזוק הסילוק: [ח] ר"ל באמת שהמת גורם הסילוק. אלא דלדרש דשובה רבבות גו' אין להחי שום גרם בזה . רק הוא הגורם שלא תשרה משא"כ לטעם זרעך אחריך גו'. גם החי הוא גרם בדבר . שבמה שימות הא"כ ולא יבאיר זרע אחריו· גורם לשכינה שתסתלק: [ו] לכאורה אין דמות חיוב מיתה בעלם. למה שהוא רק דרך דוגמא וכאילו שופך דמים. ולפמ"ש בהי' הגהות סק"א דיש גי' בטור. ה"ז שופך דמים. שפיר הוא קלת: [ז] הרואה (עירובין סג .) (יבמות סד. סנהדרין נב .) (יומא נג.) (ובתוס' יומא נג ·) ד"ה שהורו . וכן במד"ר אחרי (פ"ך) ובמדבר (פ"ב) . ות"כ במכילתא דמלואים פ' שמיני (הלכה כ"א ל"ב). ושם פ"כ (הלכה ב') ושם פ' אחרי (פ"א הל' א' ב'). וילקוט שמיני [רמז תקכ"ד] . יראה להדיא דיש הרבה יותר מד' דעות בדבר זה. ולכאורה ט"ס נפל פה ונתחלף מלת הרבה במלת ארבע וצ"ל ויש הרבה דעות כו': [ח] גם בזה שכ' ויש מ"ד בשביל כל הד' כו' צריך להגיה. ומשמע דקאי על אותן ד' דעות שזכר. וזה ט"ס כמ"ש. וצ"ל ויש מ"ד דבשביל כל ד' דברים מתו. ויש שם כמה דעות דס' דבשביל כל ד' דברים מתו . והוא מ"ר וילקוט שם. (הג"ה):

דרישה

סי' א [א] **ועוד** ל' ועוד אינו מכוון. שנראה שב' הטעמים סותרים זא"ז. שלטעם הא' משמע שבריאת העזר הוא מטעם שהיא לטובת האדם בעלמו. ובטעם הב' משמע שבריאת העזר מטעם לקיים כוונת הבורא.

חגה"ה

[א] ולכאורה כוונת הטו"ר במ"ש בטעם הא' שהוא לטובת האדם היינו ג"כ לקיים כוונת הבורא. וכדאר"כ א"ש בפ"ו דיבמות [סא] אף ע"פ שיש לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנא' לא טוב גו'. וכמ"ש הב"י [הובא לק' בב"י בסי' זה] שהוא מטעם הרהור. ונקט הטור לה"כ לא טוב גו'. אלא שלטעם זה אפשר לו באשה ואפי' אינה בת בנים · אמנם לטעם הב' צריך לישא בת בנים דווקא כדי לקיים פ"ו · ובטעם הב' לבד ג"כ לא סגי באם סבר קיים פ"ו · שפטור מדאורייתא לישא אשה כלל לטעם זה · או אפשר לו לקיים פ"ו אף בפנויה בלא קידושין · וכמ"ש הב"י [הובא לק' בב"י בסי' זה] · וכ"ה שם בשם הריטב"א דאפי' בבן ממזר יצא י"ה פ"ו · אבל לא יצא בזה י"ה שמירה א"ע מן ההרהור · וקאמר הטור ג"כ · וע"כ · צוהו · לדבק · כי הוא נתינת טעם על הטעם הב' שכ' · כדי לפ"ו · משא"כ לטעם הא' שכ' · שידע · שאין · טוב כו' וכדפרישית · הוי היא אנלו רק עזר בעלמא להנצל על ידה מידי הרהור · קאמר וע"כ עשה לו עזר: [ב] לפמש"ל הגי'. "שכל

דהיינו לפ"ו ולא מפני שהוא טוב לאדם. והל"ל א"כ [א]. וכ' כמ"ש רבי' שידע שאין כו' כוונתו ע"ד שכ' לעיל בהקדמה בשם הראב"ד. ור"ל שאין טוב לאדם שתהא העזר נבראת לבדו ר"ל ולא מגופו. כשאר כל הנבראים שנבראו זכר ונקבה כל א' לעלמו. וע"כ עשה לו עזר כנגדו ר"ל ממנו ומגופו שנקח אחד מצלעותיו ועשה ממנו העזר. וע"ל בהקדמה שביאר זה באריכות. ואי בשביל טובת האדם לחוד לא היה צריך לבראות לו אשה אלא היה לו להזדמן ממון והיה קונה ממנו עבדים ולשמשו (לשמשו כצ"ל). לכצ"ל ועוד כי כוונת הבריאה כו'. ובא"ע של קלף מצאתי שמתחיל רבי' תחילת הסי' בפ' לא טוב היות האדם לבדו ועליו כ' ית' שמו כו'. ולפ"ז א"צ"ל דמה שמסיק וכ' ז"ל וע"כ צוהו דגם אריסא קאי. אלא לא קאי אלא ועוד (אועיד כצ"ל) דסמיך ליה:

[ב] **שכל.** וק' שמשמע שהוא נתינת טעם למעלה שלכך צוה כ' אפ"ו שכל מי שאינו עוסק כו'. תיפוק ליה שכוונת הבריאה באדם לא היה אלא כדי לפ"ו כמש"ל. ולכ"ג שסגי' הנכונה שכ"ל וכל מי כו' [ב] . ואינו נתינת טעם למעלה . ומ"מ הואיל שבכל הספרים שלנו כתוב בכן שכל מי נראה לייסב בדוחק שק' לרבינו אטעם שכ' שכוונת הבריאה היא באדם כדי לפ"ו. מנ"ל לומר כן שהכוונת הבריאה היה בשביל כך שמא מה שצוה ה' את האדם בפ"ו הוא כשאר מצות התורה [ג]. ולא בשביל כך הוא כוונת הבריאה. ולכן כ' שכל מי שאינו עוסק בפ"ו כאילו שופך דמים*. וכאילו

חדושי הגהות

א א בתוספתא יבמות פ"ח הנוסחא הרי זה שופך דמים. ולפנינו (יבמות סג:) ושאילתות פרשת נח (שאילתא ה) וכן בט"ר בראשית פל"ד וילקוט נח (רמז ס"א) הניסחא כאילו שופך דמים וזהו גם כן נוסח הטור. וכ"ה באגודה ספ"ו דיבמות (סימן עט) ועיין ברבי יוסף: ב לפנינו (יבמות סד:) איתא רבי אליעזר וכ"ה ילקוט לך לך רמז פ"א וכמדבר (רמז תרפ"ט) ואולי כיון חבית יוסף דעתו לגי' רבי יוסי) וכן הועתק משמו בדרישה סק"ד) לפי שהיה ק' לו דאם הוא ר"א הרי סבר (עירובין סג. יומא נג) לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה כו'. וע"כ ס"ל דזה וזה גרמה להם דאל"כ דבריו סותרים

וכיון שנשא אשה (ו) עונותיו מתפקקים שנאמר מצא אשה מצא טוב (ז) ויפק רצון מיי' ומצוה גדולה היא עד מאד שאין מוכרים ס"ת אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה ומצוה על האדם שישא אשה כשהוא בן י"ח שנים דתנן (ח) בן י"ח לחופה (ט) אבל המקדים לישא כשהוא בן י"ג מצוה מן המובחר ת"ר המשיא בניו ובנותיו (י) סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו' ואמר אביי הא דעדיפנא מחבראי משום דנסיבנא מבר שיתסר ואי נסיבנא (יא) בר ארביסר הוה אמינא גירא בעיניה דשטנא אבל קודם י"ג לא ישיאם דהוי (יב) [ס] כזנות ובשום ענין לא יעבור כ' שנה בלא אשה דאמר רבא וכן תנא דבי רבי ישמעאל עד כ' שנה הקב"ה ממתין לו לאדם שמא ישא אשה וכיון שעברו כ' שנה ולא נשא אומר הקב"ה [ו] תפחנה עצמותיו (יג) וכתב א"א ז"ל רווק שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פ"ו (ג) ומיהו מי שא"א לו ללמוד אם ישא אשה אינו חייב לישא

ב"ח

שמחה בלא ברכה בלא דירה וכו' וכ"כ רבינו בהקדמת הספר ונראה שהיה גורס בלא דירה: עונותיו מתפקקין לשון רש"י בפ' הבא ע"י מתפקקין נסתמין לשון ויפק כמו פוקקין הנקבים עכ"ל: שאין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה בפ' בני העיר (דף כ"ז) ופרש"י ללמוד תורה להתפרנס בו כשלומד תורה ובגמרא קאמר דה"ט דהתלמוד מביא לידי מעשה אשה נמי לא תהו בראה לשבת יצרה:

אבל קודם י"ג לא ישיאם דהוי כזנות כתב ב"י וז"ל כ"כ הרמב"ם בס"ה א"כ וטעמו מדאמר בפ' חרש דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין א"כ ה"ל בעילת זנות וכ"כ רבינו לקמן ריש סי' מ"ג ולפי דבריו הא דתנו רבנן המשיא בניו סמוך לפרקן וכו' היינו בן י"ג שלמות אבל התוס' כתבו דלא חשיבה ביאת זנות ומצוה נמי איכא כו' עכ"ל ואיכא לתמוה אם רבינו פוסק הפך דעת רש"י ותוס' שכתבו כך בשלשה מקומות גם בתשובת רבינו שמשון בתשובות מיימוני השייכים לספר נשים (סי' י"ח) פסק כך ותשובה זו כתו' גם בהגהות מרדכי דקידושין ותו דלפירוש ב"י דסמוך לפרקן היינו בן י"ג שלימות לא הוי פריך מידי בפ' הנשרפין מהך דסמוך לפרקן אהא דהמשיא אשה לבנו קטן עליו אומר למען ספות הרוה וגו' לכן נראה דמ"ש רבינו אבל קודם י"ג לא ישיאם היינו לומר קודם שנכנס לכלל י"ג דהיינו כל שנת י"ב אבל כשנכנס לכלל י"ג אפי' יום א' בשנת י"ג חשבי' ליה סמוך לפירקן ומצוה היא להשיאו דלא ה"ל בעילת זנות וכדכתבו התוס' וכן נראה דעת הרמב"ם שלא הזכיר מנין שנים אלא כך כתב מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן וכו' ואסור להשיא אשה לקטן שזה כמו זנות הוא וכו' ורצונו לומר סמוך לפרקן בתחלת שנת י"ג והא דאסור להשיא אשה לבנו קטן היינו קודם התחלת שנת י"ג וכן פי' בהגהת מיימוני פ' שני דהלכות יבום ואין כאן שום מחלוקת בין הפוסקים כמו שהבין ב"י אלא דקשיא לי בדברי רבינו כיון דמההיא דסמוך לפירקן נפקא לן דמצוה היא להשיאו כשהו' בן י"ג ה"ל למימר דת"ר המשיא וכו' בדל"ת לא ת"ר דנראה דמילתא חדתא אתא לאשמעי' ותו כיון דמצוה להשיאו כשנכנס בשנת י"ג אמאי קאמר אביי ואי הוה נסיבנא בארביסר ה"ל למימר ואי הוה נסיבנא בתליסר ונ"ל דיש לחלק בין כשנשא אשה לדעתו ובין כשאביו משיאו אשה דבנושא אשה כל שהוא קטן דאינו בן י"ג ויום אחד אין ראוי לו לישא אשה ולא תקינו לו נישואין דנראה כעושה לשם זנות אבל כשאב משיאו מצוה קעביד מדכתב קרא וידעת כי שלום אהלך וגו' דאביו מלמדו שלא יעשה לשם זנות ומדריכו בדרך ישרה ואעפ"י שבנו קטן דכיון דנכנס בשנת י"ג לאו קטן כולי האי הוא והשתא ניחא דתחלה כתב רבינו בנושא אשה לדעתו דמצוה לישא אשה כשהוא בן י"ח ויום א' אבל המקדים לישא אשה כשהוא בן י"ג מצוה מן המובחר ובבן י"ג ויום אחד קאמר ואח"כ כתב ת"ר המשיא וכו' דמילתא חדתא קאמר דמצוה להשיא בנו סמוך לפרקו דהיינו בעודו קטן כשנכנס יום אחד בשנת י"ג אח"כ הביא מ"ש אביי ואי הוה נסיבנא בר ארביסר לראיה דהנושא אשה לדעתו יקדים כשהוא בן י"ג ויום אחד דהיינו שנכנס בשנת י"ד וכדקאמר אביי אח"כ אמר אבל קודם י"ג לא ישיאם דהוי כזנות דהיינו קודם שנכנס לשנת י"ג דעדיין לא הגיע סמוך לפרקו דאפילו כשמשיאו אביו הוי כזנות ומה שקשה מר"פ האיש מקדש דאמר רב אסור לאדם לקדש את בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וכאן פסק דמצוה בסמוך לפרקן אע"ג דלא הגיע לגדלות יתבאר לקמן בסי' ל"ז בס"ד מיהו לפי פי' זה בדברי רבינו היה מתוקן יותר לגרוס הא דאביי מקמי הך דת"ר אכן פי' זה כ"ל אמת והכי נקטינן ובזה הפי' מתורצת קושיא לקמן בסימן קמ"א סעיף י"ח במ"ש הר"פ דאם הבעל שעושה שליח רך בשנים צריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים שאין קטן עושה שליח וקשה דאם קטן הוא אין קידושיו קידושין וא"ל הימנו גט אבל למאי דפי' ניחא דבקטן שהשיאו אביו קאמר דקידושין הן מדרבנן ואינו עושה שליח ודו"ק:

ומיהו מי שאי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה וכו' לשון זה כתבו הרא"ש בפ"ק דקידושין ומשמע דוקא ביודע דאי אפשר לו ללמוד כגון שהוא עני ויטרח אחר מזונות אשתו

ב"י

וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקין שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי' ג: **ומצוה** גדולה היא שאין מוכרין ס"ת אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה בפ' בני העיר (ד' כז ·): **ומצוה** על האדם לישא אשה בן י"ח שנים דתנן בן י"ח לחופה פ"ה דאבות (דף יב ·) והרמב"ם כתוב בפ' ט"ו מה' אישות אימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן ט"ז או מבן י"ז שנה וכו' ה"ה בכאן מצאתי נוסחאות חלוקות בספרי רבינו ויש מהן שכתוב מבן י"ז ובמס' אבות שנינו בן י"ח לחופה ונ"ל שאם הנוסחא הכתובה מבן י"ז היא אמיתית שפירושה משעברה שנת שבע עשרה והוא בן י"ז שלימים ומכל מקום האמיתית היא לפי דעתי מבן י"ח כל' המשנה ופירושו משנכנס לכלל י"ט עד כאן לשונו ומה שאמר רבינו אבל המקדים לישא כשהוא בן שלשה עשרה מצוה מן המובחר כן משמע מההיא דמייתי בסמוך ואי נסיבנא בר ארביסר הוה אמינא גירא בעיני' דשטנא ומשמע לרבינו דהיינו בן י"ג שלימות שנכנס בשנת ארבע עשרה · וכל זה בארצותיהם החמות אבל אנו אין לנו אלא דברי המשנה בן י"ח לחופה: אין לישא קטנה שאינה ראויה לילד · כאמור מפורש בסי' כ"ג: **תנן** רבנן המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן וכו' בפ' הבא על יבמתו (דף סב:) ובפרק הנשרפין (דף עו:): **ואמר** אביי הא דעדיפנא מחבראי משום דנסיבנא בר שיתסר וכו' בפ"ק דקדושין (ד' כט ·) **ומ"ש** אבל קודם י"ג ד לא ישאם אלא שבספרים דידן כתוב זה בשם רב חסדא: דהוי כזנות כן כ' הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה בפרק כ"א הלכ' כ"ה וטעמו מדאמרינן בריש פרק חרש דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין ובסוף פרק האשה רבה אמרינן דאשת קטן פטורה מן החליצה ומן היבום ומשמע ליה ז"ל דכיון דלא תקינו ליה נשואין הוי בעילתו בעילת זנות ולפי דבריו הא דתנו רבנן ביבמות (דף סב ·) המשיא בניו סמוך לפרקן וכו' היינו בן י"ג שלימות אבל התוספות כתבו בסוף פ' האשה רבה אע"ג דלא תקינו רבנן נישואין לקטן מכל מקום אור"י דליכא איסורא דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמרינן בהנשרפין (דף עו ·) דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וכו' וכן כתוב בפ' הבא על יבמתו ובפ' הנשרפין וכן דעת רש"י בפרק הנשרפין אהא דהמשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה וכולי מיתיבי המדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה והמשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגומר סמוך לפרקן שאני פירש רש"י סמוך לפרקן עדיין קטנים הם סמוך לפרקן שאני דלאו היינו קטן כולי האי דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליו (ב): **ובשום** ענין לא יעבור עשרים שנה בלא אשה דאמר רבא וכן תנא דבי רבי ישמעאל עד עשרים שנה הקדוש ברוך הוא ממתין לו לאדם כולי בפ"ק דקדושין (ד' כט:): **וכתב** א"א ז"ל רווק שעברו עשרים שנה ואינו רוצה לישא ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה בפרק הבא על יבמתו ו: **ומיהו** מי שאי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה וכו' בפ"ק דקדושין תנו רבנן ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד

דרכי משה

כאן לשונו וע"ל סי' ע"ו: (ב) ולא ידעתי מנין לו דדעת הרמב"ם שלא כדעת התוס' ולא כדעת רש"י שהרי לא כתב הרמב"ם רק לשון הגמרא פרק הנשרפין וז"ל מצות חכמים שישיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפירקן כולי עד ואסור להשיא אשה לקטן וכמו זנות היא עד כאן לשונו וכן הוא בגמ' פ' הנשרפין דאמר המשיא אשה לבנו קטן עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה וגומר מיתיבי המשיא סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום וגומר סמוך לפירקן שאני ופרש"י דסמוך לפירקן שנה או חצי שנה מותר דלאו קטן הוא כולי האי וא"כ נוכל לומר דדעת הרמב"ם כדעת ה רש"י וכצ"ל: (ג) כתב ריב"ש בתשובה סימן ט"ו בודאי מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אשה שאינה בת בנים ואין לו אשה אחרת דראויה לבנים שורת הדין שב"ד מונעים אותו מלישא שהרי אמרו

דרישה

[ס] **כזנות**. לשון ב"י כן כתב הרמב"ם ספא"ב כו' ומשמע ליה כו' הוי בעילתו בעילת זנות. ולפי דבריו כו' היינו בן שלש עשרה שלימים.

*אבל התוס' כתבו כו' ונראה פשוט דמ"ש ר"י *בד"מ תמה על הב"י וכתב שהרמב"ם לא נקט אלא כל' הגמ' וכאשר אפשר לפ' ל' הגמ' כפרש"י ותוס' כן אפשר לפרש ל' הרמב"ם וכנ"ל. עכ"ל. כ"פ: דלא שייכי ביאת זנות ומצוה נמי איכא כו' דלא במקום עניינא כ' כן. דוודאי אין מצוה להשיאה כ"א סמוך לפרקן ולא כשעדיין בקטנותם. דהא גמ' ערוכה היא [סנהדרין עו:] דהמשיא אשה לבנו קטן עליו הכ"א למען ספות גו'. ומסיק לחלק דסמוך לפרקן שאני וכו' ופרש"י דהיינו שנה או חצי שנה קודם שעומדין על פרקן. אבל לפני זה ליכא מאן דפליג דאסיר להשיאן שהרי עהכ"א למען ספות גו'. אלא שאם השיאן בקטנותן אפי' בן ט' שנים אינו מחוייב להוציאן ולאמר דמחשב ביאתו כביאת זנות. ע"ז כ' התוס' והרא"ש (קידושין [מה:]סי' מ') דאף שעשה איסור אינו מחויב להוציאה. ומאמר שנשאה בחופה וקידושין. לא תחשב לבעילת זנות. כי אף שלא תקינו לה חז"ל נישואין. מ"מ זנות ליכא · ומסקי וכ' התוס' ראיה לדבריהם שהרי לפעמים אפי' מצוה איכא להשיאן בקטנותן. דהיינו כשהן סמוך לפרקן שנה או חצי. אף שלא תיקנו להן רבנן ג"כ נישואין מ"מ מצוה נמי איכא · הה"נ בקטנותן יותר אף דמצוה ליכא דאדרבא יש בו צד עבירה. מ"מ זנות ליכא. ואינו מחויב להוציאה. וזוהי כ' שהיא כוונת רבינו במה שדקדק וכ' דהוי כזנות ר"ל שיש בו צד איסור שעליו נאמר למען ספות גו'. אבל ג"כ מודה שאין בו זנות ממש. עד שיהיה מחויב לסוליאן כשכבר השיאן. וכמ"ש בהדיא לק' סי' ל"ז בשם התוס' ע"ש. וכ"כ הרא"ש בהדיא. ואין חילוק בין רבינו לפי' התוס' אלא שהתוס' פי' סמוך לפרקן שנה או חצי קודם שעומדים על פרקן והיינו כפרש"י הנ"ל. ומש"ה כ' התוס' ומצוה נמי איכא וכמ"ש. ורבינו אזיל בשיטת הרמב"ם. דס"ל קודם השלמת שנת י"ג לזכר או י"ב לנקבה יש בו צד איסור שעליו נאמר למען ספות גו'. ומ"ש מצוה להשיאן סמוך לפרקן · ר"ל מיד שעמדו על פרקן · והיינו בהתחלת שנת י"ד. ועליו א"ר חסדא אי נסיבנא בר ארביסר כו'. ודוק כי זה כ"ל ברור בד' רבינו והתוס' וד' ב"י בזה במה מעורבבים ואינם מקווין לענ"ד:

[ו] **תפחנה** עצמותיו. יש ליתן טעם למה נקט עצמותיו. וי"ל בדוקה כמ"ש בפרק ב' (בפרק בתרא כנ"ל) דתענית [ל:] והטור מביא בא"ח סי' תקנ"ד כל האוכל ושותה בסעודה המפסיק בה

פרישה

(ו) **עונותיו** מתפקקין. פי' נסתמין מל' פוקקין הנקבים [ב]: (ז) **ויפק**. לשון פוקה. רש"י. ולפ"ז כך הוא פי' הפסוק ויפק רצון מה'. ר"ל מי שנושא אשה ועושה רצון ה' שירצה שישא אדם אשה ולקיים תכלית הבריאה. הוא גורם שה' פוקק בעד עונותיו שלא יהיו נראין. וה"ה ויפק רצון מה'. ר"ל הרצון של ה'. (פעמים הוא גורם שפקק כו' · כ"פ). הוא פוקק בעד עונותיו [ג]:

הגה [ב] [נ"ל שפקקו נקביו והוא בשבת (מ.): הגה [ג] וי"מ ויפק רצון מה . ר"ל שמוציא רצון מה' ואין ברצונו של ה' אלא מחילת עון:

(ח) **בן י"ח**. משמע במיי' פט"ו מה"א דר"ל כשהוא נכנס לשנת י"ח. וכ"כ הכ"מ שם. ואם כך הוא דעת רבינו. לא יהיו שוין פי' כשהוא י"ח (נ"ל י"ח שנה) ומ"ש כשהוא בן י"ג שנה וצ"ע: (ט) **אבל**. והטעם כמ"ש תיכף אח"ז המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עהכ"א וידעת גו'. לכן כתב תיכף אח"ז ת"ר המשיא כו' להורות שלכך הוא מצוה מן המובחר. והוי כאילו כתב דת"ר המשיא כו'. שהוא כתיבת טעם למעלה: (י) **סמוך** לפרקן. פי' בזכר כשיגיע לשנת י"ג שלימים ונקבה לשנת י"ב שלימים הוא פרקן. וזמן של נשואיהן סמוך לפרקן. לדעת הטור היינו אחר שעברו על הזכר י"ג שנה שלימים (ויום א' כנ"ל) ועל הנקבה י"ב שנה שלימים ויום אחד· ולדברי התוס' ורש"י הוא קודם שנת י"ג לזכר ושנת י"ב לנקבה [ד]:

[ד] וא"ל לפירושם למה נאמר ואי נסיבנ' בר ארביסר כו'. הו"ל בר תתלת י"ג. די"ל המצוה מן המובחר הוא כשהוא בן י"ג שלימות. אבל בתחילת י"ג אינה מצוה מן המובחר. ועד"ר. ועי"ל דגירוי יצה"ר היינו דוקא כשהוא בן י"ג שלימות. (כ"פ.):

(יא) **בר** ארביסר. פי' בהתחלת שנת י"ד: (יב) **כזנות**. דקדק רבינו וכתב כזנות. ולא כ' דהוי זנות · משמע דאינו זנות ממש אלא דהוי כמו זנות. דהואיל שנשא אותה בחופה וקידושין לא הוי זנות ממש. כמ"ש רבינו לקמן סי' ל"ז בשם תוס'. וכ"כ הרא"ש בפ"ב דקידושין [מה: סי' מ'] · ומביאו הב"י לקמן סי' מ"ג. וז"ל קטן שהשיאו אביו לא חשיב כאילו היא בזנות אצלו. ואפי' היא גדולה ובת עונשין. אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נישואין עכ"ל. ואלס"ק שרבינו שכתב שהוא כזנות. יחלוק על הרא"ש אביו. די"ל שרבינו ג"כ ס' כהרא"ש. ולכן כתב דהוי כזנות ולא זנות ממש כמ"ש. וכ"ל דלכתחילה אין להשיאו. אבל אינו מחויב להוציאו אם כבר השיאה. ועד"ר: (יג) **וכ' א"א** הרא"ש רווק שעברו כו' ככ"ל. וכ"פ):

בשנת

חדושי הגהות

סותרים אהדדי. וא"כ מאי מייתי הגמרא ראיה מיניה לכל אדם שאינו נושא אשה שחייב מיתה. (וע"דר סק"ד): ג וכיון כולי רצון מה' ג"ז שם (סג:) כצ"ל ועפ"ר ס"ק ו' ז': ד הב"י העתיק לשון הטור לא ישא · ולפנינו בטור איתא לא ישיאם וב"ה בטור שלפני הדו"פ ולפני הב"ח · וכן העתיק הד"מ הארוך כתיבת יד. ויש חילוק גדול בין משמעות לשון לא ישא ללשון לא ישיאם דלא ישא משמע על האדם עצמו שלא ישא לדעתו · ולא ישיאם משמע על האב דלא ישיאם לבניו כו' ועב"ח דמחלק בין נושא אשה לדעתו דאסור קודם י"ג לבין כשאביו משיאו דאז המצוה כשנכנס לשנת י"ג ע"ש: ה כדעת התוספות וכדעת רש"י כצ"ל · וכן הועתק בשמו בהגהד"ר שעשה (הבעל כ"פ) סק"ח ואולם בד"מ הארוך כ"י איתא כמו שהוא לפנינו וכ"ה במשמעות ג"כ בט"ז סק"ג והעתקת לשונו שם ואפשר כוונת הד"מ מכיון דבמשמעות לשון התוס' אין להבין כלל רק דסמוך לפרקן מלפניו וכדמוכח סוגיין דשם משא"כ במשמעות לשון רש"י שכתב דב.שום שנה או חצי לא תזנה יש להבין דר"ל שנה או חצי שנה סמוך לאחר י"ג שאז עדיין לא רבה היצר עליו · וכשא"ר הסדא אי הוי נסיבנא בר ארביסר כו' ולזה כתב הד"מ ומאריך בלשונו בתחלת דבריו לומר שלא בדעת התוס' ולא כדעת רש"י דהל"ל בקצרה שלא רדעת התוס' ורש"י · אלא ודאי דרצה לדייק כמ"ש דמנ"ל להב"י דהרמב"ם שלא כדעת זה ולא כדעת זה דכפי לשון הרמב"ם משמע עכ"פ שהוא כדעת רש"י: ו סימן ט"ו · ממה דא"ר אבא בר זבדא (שם סד) אי זכאי כו':

תפס

לישא (יד) בשנת כ׳ · לשון הרמב״ם ז״ל ואם עוסק בתורה וטרוד בה ומתירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויתבטל מן התורה מותר להתאחר שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בת״ת מי שחשקה נפשו בתורה תמיד כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו (טו) [ז] ואומר א״א הרא״ש ז״ל הא דאמר ואם א״א לו ללמוד ילמוד ואח״כ ישא אשה קצבה לאותו לימוד לא ידענא שלא יתכן שיתבטל מפריה ורביה כל ימיו שלא מצינו זה אלא בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה ע״כ (טז) כיון שיש לאדם זכר ונקבה קיים מצות פריה ורביה היה הבן סריס או הנקבה אילונית לא קיים פריה ורביה (יז) היו לו בנים ומתו לא קיים פריה ורביה [ח] אבל אם מתו והניחו בנים (יח) כיון שיש לו לבן ח בן או בת או בן או בת לבת קיים פ״ו אבל מת א׳ מהם בלא בנים ויש לשני בן ובת לא קיים היו לו בנים בכותיותו ונתגייר הוא והם קיים פ״ו אבל עבד שהיו לו בנים ונשתחרר הוא והם לא קיים ואע״פ שקיים פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה דאמר רב נחמן אע״פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לו לאדם לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו וא״ר יהושע נשא אשה בילדותו ישא

ילמוד תו״ה ורבי יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה ולא פליגי הא לן והא להו וכתב הרא״ש סימן מ״ב דכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואח״כ ישא אשה: **לשון** הרמב״ם זכרונו לברכה ואם עוסק בתורה וטריד בה ומתירא לישא אשה וכולי מותר להתאחר וכולי בפרק ט״ו מהל׳ אישות ותחלת דבריו מבואר בברייתא שכתבתי בסמוך אלא שיש לתמוה למה לא כתב שאם אי אפשר לו בלא אשה ישא אשה תחלה ונרא׳ לי שמה שכת׳ בסוף דבריו והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו אריסא נמי קאי: **ומה** שכתב מי שחשקה נפשו בתורה תמיד כבן עזאי וכו׳ בפרק הבא על יבמתו תניא בן עזאי אומר כל שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים וממעט את הדמות אמרו לו אתה נאה דורש ואין נאה מקיים אמר להם מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: **ואומר** א״א ז״ל הא דאמרינן ואם אי אפשר לו ללמוד וכולי קצבה לאותו לימוד לא ידענא וכו׳ בפרק קמא דקדושין (דף כט·) אלא מה שכתב דכולהו מודו דאם אי אפשר לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואחר כך ישא אשה כתב כן: **כיון** שיש לאדם זכר ונקבה קיים מצות פריה ורביה בסוף פרק הבא על יבמתו (דף סא·) תנן לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים בית שמאי אומרים שני זכרים ובית הלל אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה וידוע דהלכה כבית הלל: **היה** הבן סריס או הנקבה אילונית לא קיים פריה ורביה הבן סריס מבואר שם (דף סב:) בברייתא ומינה נשמע לבת אילונית והכי איתא בירושלמי וכ״פ הרמב״ם בפ״ו מה׳ אישות: **היו** לו בנים ומתו לא קיים פ״ו אבל אם מתו והניחו בנים וכו׳ שם איתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פ״ו ר׳ יוחנן אמר לא קיים ואיתותב רב הונא מדתניא בני בנים הרי הן כבנים מת א׳ מהם או שנמצא סריס לא קיים פריה ורביה ואמרי׳ תו התם בני בנים הרי הן כבנים סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא וכ״ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא אמר ליה לשבת יצרה בעינן והא איכא דכ״ע מיהת תרי מחד לא ומפשט דברי רבי׳ נראה שאם הבן ובת מתו והניח כל א׳ מהם בן קיים המצוה כיון דמכח זכר ונקבה קא אתו ונראה דה״ה נמי אם הניח כל א׳ מהם בת (וכן משמע דברי התוספות פרק הבע״י) אבל הרמב״ם בפט״ו כתב בד״א כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באים מזכר ונקב׳ אע״פ שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות פריה ורביה ובתרומת הדשן סי׳ רס״ב כתב לפרש דברי התלמוד והתו׳ ע״פ דעת הרמב״ם (ד): **היו** לו בנים בכותיותו ונתגייר הוא והם קיים פריה ורביה שם איתמר היו לו בנים בכותיותו ונתגייר ר׳ יוחנן אמר קיים פריה ורביה ור״ל אמר לא קיים וידוע דהלכה כרבי יוחנן ומפרש בגמרא טעמיה משום דכתיב בעת ההיא שלח ט מרודך בלאדן בן בלאדן אלמא אית להו חייס להתייחס אחר אביהם ודקדק רבי׳ לכתוב ונתגייר הוא והם וכך הם דברי הרמב״ם בפ׳ ט״ו מה׳ אישות לומר דאם לא נתגייר אלא הוא לא קיים דבנים עכו״ם אינם עולים לו לקיים מצות פריה ורביה וכ״כ הרב המגיד (ה): גרסינן בירושלמי פ״ב דיבמות אמתניתא דמי שיש לו בן מ״מ פטור את אשת אביו וכו׳ ובנו הוא לכל דבר אפי׳ לפריה ורביה כתב הריטב״א פי׳ דאפי׳ בבן ממזר יצא ידי פריה ורביה עד כאן לשונו ומצאתי כתוב י על בן חרש ושוטה לא ידענא אמאי לא קיים מצות פריה ורביה וכי גרע מעכו״ם שנתגייר דקי״ל כר״י דאמר קיים והאי נמי אי משום שבת יצרה איכא שבת ויכול לישא אשה ולהוליד בן חכם ואי משום דרב אסי דאמר עד שיכלו נשמות שבגוף האי נמי נשמה יש לו וכבר מצות היא ופקחים מוזהרים עליו דאי הוי כבהמה חשיב שחיטתו אפילו עומד על גביו כשחיטת עכו״ם וקוף עכ״ל: אבל עבד שהיו לו בנים ונשתחרר הוא והם לא קיים בפרק הבא על יבמתו (דף סב·) א״ר הכל מודים בעבד שאין לו חייס דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור: ואף על פי שקיים פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה דא״ר נחמן אף על פי שיש לאדם כמה בנים אסור לו לעמוד בלא אשה וכו׳ אהא דתנן לא יבטל אדם מפריה ורביה אא״כ יש לו בנים דייק בגמרא הא יש לו בנים מפריה ורביה בטיל מאשה לא בטיל מסייע ליה לרב נחמן אמר שמואל דאמר אע״פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו ואיכא דאמרי הא יש לו בנים בטיל מפריה ורביה ובטיל נמי מאשה נימא תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל לא אין לו בנים נושא אשה בת בנים יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים נ״מ למכור ס״ת בשביל בנים וגרסי׳ תו בגמרא (דף סב:) מתניתין דלא כרבי יהושע דתניא ר״י אומר נשא אשה בילדותו

אשתו ובניו ולכן הביא רבינו לשון הרמב״ם דמתוכו מבואר דאפי׳ אינו עני או אפי׳ עשיר אלא שהוא מתירא פן יתבטל מן התורה ע״י שישא אשה תחלה מותר להתאחר כתב ב״י על דברי הרמב״ם יש לתמוה למה לא כתב שאם אי אפשר לו בלא אשה ישא אשה תחלה וכ״ל מ״ש בסוף דבריו והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו אריסא נמי קאי עכ״ל וקושייתו לא היתה אלא אהרמב״ם אבל על רבינו לא קשיא דכבר כתב זה בי״ד תחלת סי׳ רמ״ו ע״ש: **ומ״ש** ואומר א״א הרא״ש ז״ל הא דאמר ואם אי אפשר לו ללמוד וכו׳ אף ע״ג דלשון זה לא נמצא בתלמוד אלא לשון הרא״ש הוא מ״מ כיון דליסנא דריחיים בצוארו ויעסוק בתורה משמעו דא״א לו ללמוד אם ישא אשה לכך כתב רבינו דאומר הרא״ש הא דאמר ואם אי אפשר לו ללמוד וכו׳ דהיינו הך דקאמר רחיים בצוארו וכו׳: **ומ״ש** שלא מצינו זה אלא בבן עזאי וכולי נראה דה״ק בע״כ הכא לא איירי במי שהוא כבן עזאי דא״כ אפי׳ היה אפשר לו ללמוד יכול להתבטל מפריה ורביה ואמאי תלה טעמיה במאי דאי אפשר לו ללמוד וכך צריך לפרש דברי רבינו בי״ד סימן רמ״ו כשהביא דברי הרא״ש בזה: **כך** היא הגירסא בספרי רבינו כיון שיש לו לבן בן או בת או בן או בת לבת קיים פריה ורביה משמע לפי זה דאם הניח כ״א בן או כ״א בת ה״ז קיים פריה ורביה והכי משמע מדגרסינן ס״פ הבע״י סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא כ״ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא א״ל רבא לשבת יצרה בעינן והא איכא וכך היא גירס׳ אלפסי והתו׳ והרא״ש ופי׳ התו׳ וכ״ש ברא לברתא אע״ג דאמר לעיל אין שני זכרים חשובי׳ כבן ובת הכא שבאו מכח מי שפטרו מפריה ורביה פשיטא דקאי שפיר הבן במקום הבת עכ״ל וכ״כ בנימוקי יוסף ובשלטי הגבורים אבל ברמב״ם ר״פ ט״ו מאישות כתב דבעינן דוקא בת ובת ומהרא״י בת״ה סי׳ רס״ב נדחק ליישב גירסת התלמוד אליבא דהרמב״ם ואין דבריו נראין אלא נראה דהרמב״ם היה גורס סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא אבל ברא לברתא וברתא לברא לא א״ל רבא לשבת יצרה בעינן והא איכא וכו׳ ובמדוייקים בספרי רבינו כתוב כאן וז״ל אבל מתו והניחו בנים בין שיש בן לבן ובת לבת או בן לבת ובת לבן קיים וכולי והיינו כדעת הרמב״ם והשתא ניחא דכתב רבינו בסוף דבריו אבל מת אחד מהם בלא בנים ויש לשני בן ובת לא קיים וכו׳ דלנוסחא הראשונה קשה דהו״ל לומר ואפי׳ יש לשני בן ובת מדלא נקט אפילו אלמא דתחלת דבריו הם נמי בדוקא דאיכא בן ובת · וכך כתוב להדיא בי״ד סי׳ של״ב א״כ נוסחא זו בדברי רבינו כאן היא עיקר וכדברי הרמב״ם וכן פסק הסמ״ג בעשה מ״ט והסמ״ק בסימן רפ״ד · והכי נקטינן וכן פסק הש״ע: **וא״ר** יהושע נשא אשה בילדותו וכו׳ בפ׳ הבע״י ונראה דה״ק אם יודע בעצמו שאינו מוליד בזקנותו ישא אשה שאינה

דרכי משה

ז אמרו שמי ששהה י׳ שנים עם אשתו בלא בנים כופין אותו להוציא אע״פ שלא הוחזקה עקרה וראית כ״ש הוחזקה להיות עקרה וכ״ש זקנה אמנם כל זה לפי שורת הדין לפי הגמ׳ אבל מה נעשה שלא ראינו מימינו ולא שמענו מכמה דורות ב״ד שנזקק לזה לכוף ולהוציא באשה ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה או שהיא זקנה ואף אם אין לו בנים וכן לא ראינו ב״ד שנזקק למחות במי שנושא קטנה ואע״פ שהגיע הוא לפרק חיוב פריה ורביה ואין לו בנים ואע״ג שדינה כזקינה וכן אמרו ז״ל אסור לאדם שיקדש בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ומימינו לא ראינו מי שמוחה בזה וכן בבת כהן או בבת תלמיד חכם לעם הארץ וכן בת עם הארץ לתלמיד חכם ולזה אם היה ב״ד נזקקין לדקדק בענין הזיווגים היו צריכין לכפות את כולן ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי הדורות עיניהם בענין הזיווגים שלא למנעם ואצ״ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בענין הזה לא משום ערוה ולא משום איסור מצוה ולא משום איסור קדושה ולכן בנדון שלפניכם אם הזקינה חפצה בו ומצאה זה שרוצה לישא מפני דחקו אם תרצו להעלים עיניכם כאשר נהגו בהרבה קהילות אין למנוע מזה ואף אם נשאה לשם ממון והא דאמרי׳ פ׳ י׳ יוחסין מי שנושא אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינן מהוגנין זהו באשה שהיא פסולה לו וכן פי׳ רש״י שם אמנם אם תרצו לקונסו ולמחות בו על שהתריס נגד הדיינים הרשות בידכם עד כאן לשונו: (ד) והמדקדק יוכל ליישב אף דעת הטור כן ונראה לי דאף אם שני בנים או בנות הבאים מזכר ונקבה פוטרים הואיל ואתו מכח שפטרו מפריה ורביה מ״מ זכר ונקיבה שבאו מב׳ בנים או בנות אין פוטרים ופשוט הוא דאל״כ לעולם יפטרו ב׳ בנים או בנות דאי אפשר שלא יצא מהן זכר ונקיבה לעתיד: (ה) וז״ל שם ונכון הוא שאם לא כן היה מחויב לישא כדי להיות לו בנים בישראל ולא יאמר ר״י דבבנים עכו״ם

פרישה

(יד) **בשנת כ׳.** דקדק וכתב בשנת כ׳ · שלא תאמר שלעולם הוא פטור מלישא אשה. **לכן כתב** שאינו חייב לישא בשנת כ׳· אלא ילמוד עוד ואח״כ ישא אשה;

(טו) **ואומר.** כ״ל וכתב א״א הרא״ש. ולא קאי אדברי הרמב״ם· שהרא״ש לא זכר בדבריו דברי הרמב״ם· אלא קאי אלשונו שכתב דלכ״ע מי שא״א לו ללמוד אם ישא אשה · שאינו מחויב לישא אשה בשנת כ׳· וע״ז כתב קצבה לאותו לימוד לא ידענא· ומשמע שסובר רבינו שהרא״ש חולק על הרמב״ם. שהרא״ש סבר שום אדם בעולם אינו רשאי שיתבטל שלא מצינו זה אלא בב״ע בלבד· והרמב״ם סבר שכל מי שחשקה נפשו בתורה יכול להתבטל· ומ״מ נוכל לומר שגם רבינו סבר שאינו חולק על הרמב״ם· וז״ש הרא״ש שלא מצינו זה אלא בב״ע שחשקה (נפשו כצ״ל) בתורה· ה״ה אם נמצא אדם אחר שנפשו חשקה ג״כ בתורה כב״ע שיכול להתבטל· ולא כתב שאינו יכול להתבטל כל ימיו· אלא מי שא״א לו ללמוד אם ישא אשה· אבל מ״מ נפשו אינו חושק כ״כ בתורה כב״ע. וחלוקים אלו מבוארים ג״כ בדברי הרמב״ם· שכתב תחלה מותר להתאחר· ובמי שחשקה נפשו בתורה כ׳ דאפילו ביטל כל ימיו אין עבירה (ועד״ר)· ובספר של קלף מ״כ ז״ל וא״א הרא״ש ז״ל כתב על הא דאמר וא״א (ואם א״א כצ״ל) לו כו׳ עד וקצבה לאותו לימוד לא ידענא כו׳ · וא״ש האי גירסא דגרסי תיבת על. וגם וי״ו של תיבת וקצבה כו׳:

(טז) **כיון** שיש. (דילפינן מבריאת עולם· כ״פ). שנאמר (בראשית ה׳ ב׳) זכר ונקיבה בראם [א]:

(יז) **היו** לו בנים ומתו· דלשבת יצרה בעי׳ וליכא: (יח) **כיון** שיש · בן לבן ובת לבת או בן לבת ובת לבן. כן היא הנוסח שלפנינו. וכ״כ לעיל [ב] בי״ד סי׳ של״ב וברים סי׳ רנ״ו [ג] אם שבני בנים הם זכר ונקבה מזו״כ הוא קיים מצות פ״ו. אבל גי׳ ספרי ב״י כיון שיש לו לבן בן או בת ובן [או בן כצ״ל] או בת לבת כו׳

[א] הא דלא נקט ממוקדם מהכתוב [שם א׳ כ״ז] זכר ונקבה ברא אותם. לפי ששם איירי מבריאת אדה״ר לבד וכמש״ז״ל ברכות סא· דו פרצופין ברא הקב״ה באדה״ר שנאמר [תהלים קלט] אחור וקדם וגו׳: [ב] מלת לעיל מוסב על הטי״ד. ולפי שהוא מוקדם לענין סידור הש״ע כתב מלת לעיל: [ג] שם ברים סי׳ רנ״ו לא נזכר מזה כלל. ואולם דברים

דרישה

בה עליו הכ״א (יחזקאל ל״ב כ״ז) ותהא (כ״ל ותהי) עונותם על עצמותם · וכ׳ שם הר״ן דלהכי נקט עצמותיו · דאמרי׳ ספ״ג דנדה [כד:] השותה יין מי עצמותיו שרופין מזוג עצמותיו סכון [כ״ל סכויין] כראוי עצמותיו משופין · משמע שעיקר כח שיש לו מהיין הוא אזיל בעצמותיו. וה״ה י״ל ג״כ מי שאינו רוצה לישא אשה. ויורא שילא ממנו הזרע שהוא כח האדם. כמ״ש בכמה מקומות · ויורא שלא יהיה לו כח בעצמותיו. לכן תפסקה עצמותיו · ועי״ל משום דכתיב אבל אשה [בראשית ב׳ כ״ג] זאת הפעם עצם מעצמי· והוא אינו רוצה אותה ולהחזיק בעצם שלו · ע״כ א׳ הקב״ה תפסקה עצמותיו · מדה כנגד מדה:

[ז] **וכ׳** א״א הרא״ש ז״ל הא דאמר · ל׳ הרא״ש בפ״ק דקידושין [סי׳ מ״ב] אהא דגרסי׳ [כט·] אריא״ש הלכה נושא אשה ואח״כ ילמוד תורה ור׳ יוחנן א׳ ריחים בצווארו ויעסוק בתורה ול״פ הא לן והא להו · וכ׳ הוא ז״ל דכולהו מודו דאם א״א לו ללמוד אם ישא אשה · ילמוד ואח״כ ישא אשה · וקצבה לאותו לימוד לא ידענא · שלא יתכן שיתבטל מפ״ו כל ימיו כו׳ ע״ש. ולפ״ז א״ש יותר אם היה כתוב· וכ׳ א״א הרא״ש אהא דא׳ ואם א״א לו ללמוד כו׳. ולפי ספרים שלנו שכתוב בהן ל׳ הא דא׳ כ״ל שאינו ל׳ הרא״ש. אלא שרבינו שינה לשונו וקאי אגמ׳. וע״ד שפירש הרא״ש· וכ׳ הא דא׳ ואם א״א כו׳· במקום הא לן והא להו שכתב הרא״ש. שמשמע מיניה דכולהו מודו דאם א״א לו ללמוד אם ישא אשה ילמוד ואח״כ ישא אשה. וכ׳ רבינו כוונת לשונו דהרא״ש:

[ח] **אבל** אם מתו והניחו בנים כו׳ · ל׳ הגמ׳ בפ״ו דיבמות (סב:) בני בנים הרי הן כבנים ס׳ אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא וכ״ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא א״ל רבא לשבת יצרה בעי׳ והא איכא· לפי גי׳ ב״י שסגי אם הבני בנים הם ב׳ זכרים או נקיבות. הוי פי׳ הגמ׳ כפשוטו· דמלא׳ וכ״ש ברא לברתא נשמע דאם שניהם זכרים פשיטא ליה דיוצא בזה· ומדמסיק אפי׳ ברתא לברא נמי חשיב לשבת יצרה· מוכח דאפי׳ בשניהם נקבות סגי· דמ״ש ברתא לברא ר״ל דגם לברתא ברתא· דע״ז קאי ולא הוצרך להזכירו· ומ״ש ב״י דס״ה אם הניח כל א׳ מהם בת אע״ג דמד׳ רבינו כמו דמשמע מהם שאם שניהם זכרים מהני. משמע גם לדבריו שאם שניהם נקבות ג״כ

חדושי הגהות

ז תפס מלת אמרו ולא מלת שנינו אע״פ שהיא ברייתא מפורשת (יבמות סד·) משום דשם אין משמעות דכופין להוציא וכמ״ש תוספות שם וכן כתובות (עז) והוא קאי על משא״כ תחליפא בר אבימי אמר שמואל כתובות שם וע״ש: ח גי׳ הדו״פ והב״ח בין שיש בן לבת ובת לבת או בן לבת ובת לבן ועב״ח שכתב שהיה לרמב״ם נוסח בגמרא אבל ברא לברתא וברתא לברא לא והנח״צ הסכים לגירסת הב״י והוא כמו שהוא לפנינו בטור ואולם הכנה״ג בהגהותיו לטור (סימן ק״י) הגיה ובן או בת לבת: ט בראדך כ״ה במלכים שם · ובישעיה (ל״ט א) איתא מראדך:

י הוא בתשובת מהרי״ל סימן רכ״ג:

במהני׳

ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בזקנותו שנא' בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך ואין חילוק בין יש לו בנים לשאין לו אלא לענין מכירת ס"ת שלעולם צריך שישא אשה בת בנים אם יש ספק בידו אפי' יש לו כמה בנים ואם אין ספק בידו לישא אשה בת בנים אלא א"כ ימכור ס"ת אם אין לו בנים ימכור כדי שישא בת בנים אבל אם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא אשה שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אשה [ט] וי"א שאפי' אם יש לו בנים ימכור ס"ת כדי שישא אשה בת בנים ואין חילוק אם יש לו בנים לשאין לו בנים אלא לענין נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה (יט) שאם אין לו בנים חייב לגרשה כדי לקיים פריה ורביה ואם יש לו בנים אינו חייב לגרשה דרבי יהושע לא קאמר אלא לכתחלה ישא אשה בזקנותו שהיא בת בנים אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל : נושא אדם כמה נשים דאמר רבא נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר למיקם בסיפוקייהו ומ"מ נתנו הכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים (כ) כדי שיגיע לכל אחת עונה בחדש ובמקום שיש תקנה שלא ישא אלא אשה אחת הולכין

שאינה ראויה לילד מפני החטא ואם ראוי להוליד ישא אשה ראויה לילד אף בזקנותו : **ומ"ש** ואין חלוק כו' נראה דלפי דקשה כיון דחייב לקיים מצות פ"ו אף בזקנותו אע"פ שקיים פ"ו בילדותו א"כ לאיזה צורך נתנו גבול בן ובת לקיים מצוה זו לפיכך כתב לייסב זה דאין חילוק אלא לענין מכירת ס"ת וכו' וסברא זו כתב הרא"ש לדעת האלפסי וכ"כ התו' ע"ש ר"י בפ' הבע"י סוף (דף ס"א) וסברת י"א היא דעת בעל המאור בספרו ומדכתבה הרא"ש באחרונה נראה דכך היא מסקנתו וכתב בעל המאור דעוד יש חילוק דאם מתה אשתו ואין לו בנים דמותר לישא אשה תוך שלשים אבל יש לו בנים אסור לישא אשה עד שיעבור ג' רגלים וכ"כ רבינו ביו"ד (סי' שצ"ב) ודע דהרמב"ן בספר המלחמות כתב דלהרי"ף נמי אפילו יש לו כמה בנים הוא מוכר ס"ת כדי לישא אשה בת בנים אלא דבאין לו בנים חייב לישא אשה מדאורייתא והיו מכין אותו כו' והיו משמתין ומחרימין ועושין הרדפה אבל אם יש לו בנים דאינו חייב אלא מדרבנן אין מחרימין ואין כופין ולא נקרא עבריין אם אינו רוצה לעסוק עוד בפריה ורביה אבל מאשה לא יבטל לעולם ומוכר הוא ס"ת אפילו לישא אשה דלאו בת בנים כ"ז כתב הרמב"ן לפרש דעת האלפסי ודלא כנימוקי יוסף שכתב ע"ש הריטב"א דאין מוכרין ס"ת אלא כדי לישא בת בנים אבל לישא שאינה בת בנים אין מוכרין ס"ת ע"ש ולענין הלכה למעשה צ"ע : **כתב** נ"י בפ' החולץ דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי אינסבה ליה וכו' עכ"ל ורצונו לומר שנהגו כך בלא תקנת הקהל אבל כשעשו תקנה איכא נמי איסור חרם ונידוי על מי שפורש עצמו מתקנת הקהל וע"ל סי' ע"ו וכב"י : **כתב** הרב בהגהת ש"ע סי' י' ובמקום שאין הראשונה בת גירושין כגון שנשתטית או שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט ממנו יש להקל להתיר לו אשה אחרת עכ"ל · מיהו ראיתי מרדותי שקבלו גם הם מגדולי עולם שיגיעו הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר זה ולחתמו מאה רבנים על אותה ההסכמה וכמ"ש בספר כל בו בתקנת ר"ג מ"ה וגם ישליש סך כתובתה ונדונייתא ותוספת שכתב לה ביד ב"ד ואח"כ ישא אחרת אבל לגרשה שלא מדעתה ויניח כתובתה ביד ב"ד לא שרינן ליה אפילו היתה עתים חלומה ולגרשה בשעה שהיא חלומה נמי לכתחלה אסור משום דאין לנו לתקוע עצמינו בדבר הלכה בפלוגתא דמ"ד משום גרירה ומ"ד משום שאינה יכולה לשמור את גיטה דלמ"ד משום גרירה עתים שוטה עתים חלומה אסור וכן פסק מהרש"ל בתשובה דאסור לגרש בע"כ אפי' עתים חלומה אבל להתיר לו לישא אחר' עליה בלא גירושי הראשונה על זה לא כתב לאיסור וע"כ נראה דלד"ה מותר לישא אשה עליה וכמ"ש הרב בהגהת ש"ע ובסי' י"ט כתב עוד בנשתטי' דאפילו בדיעבד אינה מגורשת אלא א"כ שגירשה בעת חלימתה מפני שהיה נראה שתשאר כך לא מהדרינן עובדא עכ"ל התבאר דאין שום מחלוקת בין הוראת מהרש"ל ובין הוראת הרב בהגהת ש"ע דמה שאוסר מהרש"ל לגרשה לכתחלה אפילו בעת חלימתה גם הרב בהגהות פסק כך ומודה דאסור ומה שהתיר הרב בהגהותיו בנשתטי' לישא אשה אחרת על אשתו גם מהרש"ל מודה בהיתר זה שלא נמצא בדבריו שאסרו ואעפ"י שר"ג מ"ה החרי' שלא לישא אשה על אשתו במקום מצוה ודאי לא גזר והכא נמי איכא מצוה דלא תהו ברא' כדאיתא פ"ק דב"ב (דף י"ג) גבי ח"ע וחצי ב"ח דכופין את רבו ועושה אותו ב"ח משום דלא תהו

בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך וגומר ופרש"י מתניתין דקתני לא יבטל אא"כ וכו' הא אם יש לו יבטל דלא כרבי יהושע א"ר מתנא הלכה כר' יהושע וכתב הרי"ף והרא"ש שם סי' ט' והא מלתא דרבנן היא אבל דאורייתא כיון שיש לו זכר ונקבה קיים פריה ורביה וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות וכתב הרא"ש שם וז"ל בכל הספרים כתוב מתניתין דלא כרבי יהושע והרי"ף לא כתבה והביא על מתני' דלא יבטל אדם מפריה ורביה מימרא דר"נ דאסור לעמוד בלא אשה אף על פי שיש לו כמה בנים משמע דס"ל דאיתא למתניתין ודרבי יהושע ורב נחמן וכדמפרש תלמודא נ"מ למכור ס"ת כלומר לעולם יש לו ליקח אשה בת בנים כרבי יהושע אם ספק בידו אבל אם אין ספק בידו אם אין לו בנים ימכור ס"ת ויקח אשה בת בנים ואם יש לו בנים אינו מחוייב למכור ספר תורה כדי שיקח אשה בת בנים אלא יקח אשה שאינה בת בנים ואל יעמוד בלא אשה כדרב נחמן אבל לפי הספרים דגרסי מתניתין דלא כרבי יהושע משמע דפליגי ולרבי יהושע אפי' קיים פריה ורביה ימכור ס"ת לישא אשה בת בנים אלא דהא איכא לרבי יהושע בין שיש לו בנים ובין אין לו בנים אם נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אם אין לו בנים חייב לגרשה כדי לקיים פריה ורביה ואם יש לו בנים אינו חייב לגרשה דרבי יהושע לא קאמר אלא לכתחלה ישא אשה בזקנותו שהיא בת בנים אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים עכ"ל ואין בדבריו הכרע ומ"ש רבינו דמסקנת הרא"ש כלישנא בתרא נראה דהיינו מדכתבה באחרונה ועוד שכתב דבכל הספרים כתבו מתניתין דלא כר' יהושע ובת"ה סי' רס"ב כתוב על מי שקיים מצות פריה ורביה ונתאלמן ורוצה לישא אשה וירא מקטטה ולכן רוצה לישא אשה שאינה בת מריבה אבל אינה בת בנים ואם לא ימצא אשה כזו דעתו לימנע מלישא אשה ועיין שם (ו) וכ"י כתב (בפרק הבע"י דף רכ"ד ע"א) כלשון הזה סבר' דרבוותא דהא דרבי יהושע מדרבנן דאילו מדאורייתא כל שקיים פריה ורבי' נפטר וה"ה נמי במכיר עצמו שאינו ראוי להוליד פטור אלא שנושא אשה שאינה בת בנים מפני החטא כדרב נחמן ומסתברא דכשראוי להוליד מוכר ס"ת משום דרבי יהושע ואע"ג דהוי מצוה דרבנן דלא אפקי' הכא מס"ת אלא לענין אשה שאינה בת בנים וכן הלכה הריטב"א ז"ל עכ"ל · כתב יא נ"י אם יש לו בנים אפי' מפנויה כיון שקיים פריה ורביה רשאי לבטל ואין כופין משום הא דרבי יהושע : נושא אדם כמה נשים דאמר רבא נושא אדם כמה נשים וכו' בסוף פרק הבא על יבמתו (דף ס"ה) וכתב הריב"ש בתשובה סימן נ"א והיכא דאיפשר ליה למיקם בסיפוקייהו ורוצה לישא אחרת הדבר ברור שאינה יכולה לומר תן לי כתובתי או תן לי מטלטלים לאחריות כתובה ונדוניא וכן היכא דלא איפשר למיקם בסיפוקייהו והוא רוצה לגרשה כדי שישא אחרת והיא אינה רוצה להתגרש אינה יכולה לתבוע נדוניא וכתובה ולא מטלטלין לאחריות אלא תקבל גיטה ואח"כ תתבע כתובתה ואם אינה רוצה אין מונעין אותו מלישא אשה אחרת עליה וכתב עוד ואם ששהתה עמו י' שנים ולא ילדה והוא רוצה לישא אשה אחרת אי לא אפשר למיקם בסיפוקייהו והיא רוצה להתגרש יוציא ויתן כתובה אם יש לו ואם אין לו תהיה עליו חוב כתובתה עד שיהיה לו והנה בא בכאן אדם אחד מעירכם שיש לו שם אשה שהיא זקנה וששהתה עמו כמה שנים ולא ילדה לו מעולם ורצה לישא אשה ובהיותינו נועדים קהל בשעת הקידושין מנעתיו בפני כולם עד שנתחייב בקנין ובנח נידוי ללכת אל ארצו קודם פסח ויגרש אשתו ראשונה אם תרצה להתגרש ויתפשר עמה ובכתובתה למראית דייני העיר ההיא עכ"ל (ז) : ומ"ש ומ"מ נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים וכו' בפ' החולץ (דף מד ·) וכתב נ"י בפרק החולץ (דף יז ·) בשם הריטב"א שאמר בשם רבותיו דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי אינסבא ליה דלא ליגסוב אחריתי והוה ליה כאתר שאינו רשאי ליעשות גמל (ח) : ומ"ש רבי' ובמקום שיש תקנה שלא ישא אלא אחת הולכים אחר המנהג פשוט הוא וכתב נ"י שם בשם הריטב"א בתוס' כתבו כי ר"ג החרים על הנושא אשה על אשתו וחייבין לכוף על החרם שלו אבל ביבמה לא החרים עכ"ל : וכתב הרשב"א יב בתשובה מן הדומה שלא תיקן ר"ג בכל שא"כ אפילו נשים שאדם חייב לגרשן ואפילו במקום שב ואל תעשה כאשה ששהתה עם בעלה עשרה שנים ולא ילדה סבור אני שלא תיקן בזה הרב ז"ל ומ"מ בין תיקן בין לא תיקן אותה תקנה לא פשטה בכל גבולתינו ולא בגבולות פרובינציי"א הסמוכים לצרפת לא שמענו שפשטה ומעשים במקומינו בתלמידי חכם ואנשי מעשה שנשאו אשה על נשיהם ואחרים רבים ולא חשש שום אדם בדבר זה מעולם עד כאן לשונו וכתב מהרי"ק בשמו בשורש ק"א שלא התקין רבינו גרשון אלא עד סוף האלף החמישי :

דרכי משה

עכו"ם די לו עכ"ל : (ו) ומסיים שם נראה שיפה עושה במה שנושא אשה שאינה בת מריבה אע"פ שאינה בת בנים דהא מצינו בפרק החולץ שדוחין מיבום לחליצה משום קטטה ומריבה אבל לא יפה עושה במה שרוצה למנוע לגמרי אם לא ימצא אשה שאינה בת מריבה דאסור לעמוד בלא אשה עכ"ל ועיין בי"ד סי' רט"ו במי שנשבע שלא לישא אשה אם השבועה חלה ועיין לקמן סי' קי"ח : (ז) עוד האריך ריב"ש בזו סי' צ"ח וצ"ט ע"ש וע"ל הלכות גיטין סי' קי"ט אם מגרשים בזמ"הז אשה שלא לרצונה וע"ל ססי' ב' דלא ישא אדם אשה במדינה ז וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת : (ח) ונ"ל דזה מיירי במקום שאין שם חרם רבינו גרשון אלא שנהגו כך דבמקום החרם נוהג איסור מטעם החרם אפי' אם תתרצה אשתו הראשונה
ומימי

דרישה

ג"כ מהני . נראה דהכי הלשון ל' הב"י · דמדברי רבינו מוכח פי' סוגית גמ' . דלא נטעה לו' דהגמ' דקדק שנ"ל זכר או נקבה וכ"ש שניהם זכרים . אבל שניהם נקבות לא . ומש"ה אף כשכ' הב"י תחלה שמשמע מד' רבינו שסגי בשניהם זכרים . היינו משום דכן א' אביי בהדיא וכ"ש ברא לברתא . אבל אם שניהם נקבות זה לא נזכר בהדיא בד' אביי ורבא . דמ"ש אבל ברתא לברא לא נוכל לפ' דר"ל ברתא לברא וברא לברתא דבעי' שתהא הבן לבן . וע"ז השיב רבא לשבת יצרה בעי' והאיכא . אבל לעולם אם היו שניהם נקבות לא מהני . לכן כתב ב"י שמד' רבינו נראה שג"ז מהני . והגמ' מפורש על שניהם נקבות . וע"ד שכתבתי שה"ה שג"ז מהני . ולפי גי' שלפנינו צריכין לפ' הגמ' . כמ"ש בתה"ד סי' רס"ב . שמסיק וכתב ז"ל דאע"ג דלא אשכח דפליגי [דפליג צ"ל] רבא אאביי בהאי כ"ש . אלא דא"ל דברתא לברא נמי מהני *. מ"מ כיון דתלא טעמא דהא איכא שבת א"כ בעי' לעולם שבת וצ"ל זו"כ עכ"ל . ולענד"נ דבמה שהשיב לו רבא לשבת יצרה בעי' והאיכא גילה לו דבתרתי פליגי [פליג צ"ל] עמו . דעל כ"ש שס"ד דאביי דפשיטא דסגי בשניהם זכרים השיב לו לשבת יצרה בעי' ור"ל ובשני זכרים ליכא שבת . ועל מ"ש אביי אבל ברתא לברא לא ור"ל אף שיש לבן זו"כ . מ"מ כיון שנתמלאו לא מהני . ע"ז השיב לו "האיכא כלומר דלא הקפידה התורה אלא אשבת . דהיינו שישארו בן ובת משני הבנים והאיכא וק"ל . והשתא א"ש תיבת "בעי דמגומגם הוא לפי פשוטו . ומש"ה א"ש דעת הרמב"ם ורבי' כמ"ש בי"ד סי' שנ"ב . ומשו"ה נמי נוסח ספרים דידן הכא עיקר ודו"ק . אלא שלפ"ז ק"ק דלשון אביי לא יהיה מכוון · דמ"ש כ"ש ברא לברתא ר"ל גם ברא לברא . ומ"ש אבל לא ר"ל אפי' יהיה בן להבת וזה לא נזכר . ומיהו יש לדחוק ולייעב . ועמ"ש בתה"ד בשנויא קמא שנדחק מאד :

(*ור"ל לפי דבריך שאתה סובר כ"ש ברא לברתא ואינו מקפיד וז"נ ברתא לברא נמי מהני כ"פ :

פרישה

כו' . ולפי גירסא זו סבר רבינו שאפי' שבני בנים הם שני זכרים או שני נקבות קיים מצות פריה ורביה עד"ר :

אלו כהווייתן הם בהמ"ק סי' רפ"ד . והוחק לומ' שנתחלף מלא וכרים המורת ובסמ"ק ומלת רג" המורת רפ"ד . הג"ה :

(יט) (**שאם** . ואת"ה שלא מותר ליקח מיד אחרת כמ"ש בסמוך . י"ל דמיירי בדלא אפשר למיקם בסיפוקייהו כ"פ) : (כ) **כדי שיגיע** . פי' אף אם ינהוג עצמו כת"ח רש"ל וכ"כ לקמן סימן ע"ו . ואמור (צ"ל ואמר) השיעור של עונת ת"ח . כי לזה יוכל לנהוג עצמו כל אדם
משא"כ

[ט] **וי"א** דאפי' כו' . והביאו בב"י דהא י"א הוא לפי הגי' דגרסי' בגמרא מתני' דלא כר"י ע"ש . ואלה"ק ע"ז א"כ מנ"ל להגמ' לימא מתני' דלא כר"י . דלמא גם המתני' מיירי במי שכבר נשא אשה ושהה עמה י' שנים ובהא דוקא קאמר דביש לו בנים א"צ לגרשה . די"ל דל' המשנה דקאמר לא יבטל אדם מפ"ו כו' . משמע דמיירי במי שאין לו בנים ועליה קאמר דלא יבטל . אלא ישא אשה בת בנים . ומשמע מיניה הא יש לו בנים אינו חייב לישא אשה בת בנים אף שיש לו בנים כבר . דבין המשנה ור"י ובין ר"נ כולם איירי במי שאין לו אשה . ומש"ה דייק שם אחר המשנה (סא :) ז"ל הא יש לו בנים מפ"ו בטיל מאשה לא בטיל מסייע ליה לר"נ . ומנ"ל לסייע דלמא המשנה איירי במי שיש לו אשה כבר . אבל מי שאין לו אשה אינו מחויב לטפל ולישא . גם בא"ד דדייק הא יש לו בנים בטיל נמי מאשה מנ"ל . דלמא מיירי דיש לו אשה כבר . א"ו הכל משמע ליה דמיירי באין לו אשה וק"ל . ומ"ש הרא"ש ורבינו דאף לר"י אם יש לו בנים א"צ לגרש אשתו שאינה בת בנים ולישא אשה בת בנים וכו' · כ' דמסברא דנפשיה כ"כ . ואינו מוכרח לומר כן . אלא דמסתבר ליה להרא"ש לפ' דברי ר"י שמשמעות לשונו דר"י דלא קאמר דמחוייב לעשות כן עכ"פ . אלא שלכתחילה עשה כן וק"ל :
מ"ו

חדושי הגהות

יא במתני' נשא אשה ושהה וכו' (דף כג) : יב דברי הרשב"א אלו צריכין תקון קצת וגוף התשובה איננה בידי ובתשובת הרשב"א לפני ליתא (היא בח"ב סי' ת"ז) והנראה כי א נה מתשובת ר' שלמה בן אדרת כ"א ר"ש בן אברהם כי דברים הללו הובאו כן משמו בתשובת מהר"מ פאדווא סי' י"ד וט"ו ·

הולכין אחר המנהג (כא) אשה אינה מצווה על פריה ורביה (ט) לפיכך אם שואלת גט (כב) בטענה שאינה ראויה לבנות ממנו אין שומעין לה כאשר יתבאר לקמן באלו שכופין אותן להוציא כדאית' בהל' גירושין:

ב לא ישא אדם אשה אלא הוגנת לו פירוש שלא יהא בה שום פיסול שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו (א) (א) כשהקדוש ברוך הוא מעיד על השבטים אינו מעיד עליו (ב) וכאילו חרשו לעולם כולו וזרעו מלח פירוש שמביא שממה לעולם והויין לו (ג) בנים שאינם מהוגנים (ז) ואין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסים פי' שאין בהן שמץ פסול ואיזהו סימן היחס (ח) זה השומע חרפתו ושותק

החמישי (י): וכתב עוד שם בארוסה לית ביה תקנת ר"ג וכתוב בכתבי ה"ר איסרלן סימן רכ"ו מי שהמירה אשתו נוהגי' באוסטרייך להצריכו לגרשה כשירלה לישא אחרת ומזכה לה גט ע"י אחר דזכות הוא לה שתזנה פנויה ולא אשת איש אבל ברינו"ס לא קפדי ונושאין אשה אחרת בלא גירושין דס"ל דההכי לא תיקן הגאון עכ"ל (יא): וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ז' שטוב לעשות תקנה בחרמות ונדויים על מי שישא אשה על אשתו (יב): ולענין נשבע שלא ישא אשה אחרת ושהתה י' שנים ולא ילדה עיין בסי' קי"ח: אשה אינה מצווה על פרי' ורביה פלוגתא דתנאי ס"פ הבא על יבמתו (דף סה:) והלכה כת"ק דאמר הכי: ומ"ש לפיכך אם שואלת גט בטענה שאינה ראוי' לבנות ממנו אין שומעין לה כאשר יתבאר לקמן בסימן קנ"ד:

ב לא ישא אדם אשה אלא הוגנת לו ר"פ י' יוחסין (דף ע') ומ"ש פי' שלא יהא בה שום פיסול כן פרש"י שאינה הוגנת לו פסולה לו א ועיין בתשובת הריב"ש סי' ט"ו ומ"ש שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה מעיד על השבטים אינו מעיד עליו וכו' עד יחסותא דבכל שתיקותא הכל שם (דף עא:) מ"מ משפחה שנתערב בה ספק פסול א"כ לרחקה שכולן טהורין לעתיד לבא (שם:) אריב"ל כסף מטהר ממזרים שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף וגו' מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל משפחה שנטמעה נטמעה ואמרי' בתר הכי דרבי יוחנן נמי סבר לה כרבי יצחק וקאמר עלה אביי אף אנן נמי תנינא (עדיות דף ט') משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע ועוד אחרת היתה שם וקרבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב כגון אלו דידעינן אבל משפחה שנטמעה נטמעה ופרש"י אליהו בא לעתיד לבא דכתיב והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה דיודעים שהכל מחזיקים אותם בפסולים שנתקרבו בזרוע אבל משפחה שנטמעה מחמת שלא נודע פיסולה נטמעה וגרסי' תו התם (קידושין דף עא:) ת"ר ממזרים ונתינים טהורים לעתיד לבא לדברי רבי יוסי ר"מ אומר אין טהורים אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ומפרש התם טעמא דרבי יוסי משום דכתיב וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו' כשהוא אומר אטהר אתכם הוי אומר אף מן הממזרות וכתב הר"ן (פ' יוחסין דף תרכ"ד) הא דאמר אביי אף אנן נמי תנינא משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן וכו' מכאן נראה שאף בזמן הזה משפחה שנטמעה נטמעה כלומר שמי שיודע פיסולה אינו רשאי לגלותו אלא יניחנה בחזקת הכשרה ולעתיד לבא אע"פ שיודע הדבר תהא כשרה ומיהו אפשר שראוי לגלות לצנועים כדי שלא ידבקו בהם ואע"פ שאם היו נדבקים בהם בלא ידיעה לא היה שם איסור כלל אבל מפני שאין הזרע מוכן לקדושה וטהרה שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל כשר הדבר לגלותו ג לצנועין (ב): והיינו דגרסי' בגמ' (שם עא:) תניא עוד אחרת היתה שם ולא רצו לגלותה אבל חכמים מוסרין אותה לתלמידיהם פעם אחד בשבוע וכ"ל שהוא מן הטעם שכתבתי ומש"ה היודע עכשיו פיסול משפחה שנטמעה אינו חייב לגלותו ולא רשאי אלא לצנועים ותמהני דמשפחה שנטמעה מויושב מצרף ומטהר כסף ילפינן לה וקרא ודאי לעתיד הוא דכתיב כדאמרינן בגמרא (שם ע:) כשהקב"ה מטהר את השבטים שבטו של לוי מטהר תחלה שנא' וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי והיינו לעתיד אבל בזמן הזה מנ"ל ולקמן אפרש עכ"ל ואח"כ כתב וז"ל כתב הרמב"ן דהא דתנן כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב משום פסולי עבדות וחללות קאמר עבדים לפי שאינם מכלל ישראל וחללים לפי שמטהר שבט לוי ואינן כדחין מקהל אבל פיסול ממזרות ונתינות הא איפסיקא הלכתא כר' יוסי דאמר שהן טהורות לעתיד לבא ומשמע אפילו בידועים דאילו אותם שנטמעו השתא נמי טהורים הם שאפילו היודעים בהם אינם מעידים בהם לפי שהם טהורים מן התורה וכן משמע כל הסוגיא דר"מ ור' יוסי לאו במשפחה שנטמעה פליגי אלא משפחה שנטמעה נטמעה ד"ה ופלוגתייהו בידועים הם ע"כ ותמהני דמדאמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה וכו' משמע דפלוגתייהו בשאינם ידועים היא דאי בידועים מאי אתי לאשמועי' ועוד תמהני דודאי ריב"ל דאמ' כסף מטהר ממזרים לית ליה דר' יוסי אי ר' יוסי אפילו בממזרים ידועים קאמר דא"כ כסף לאה לי ונטמעה ל"ל וכולה סוגיא כפשטה עלה רהטא דמשפחה שנטמעה בממזרים קאמר אלא ודאי משמע דפלוגתייהו דר"מ ור' יוסי

תהו ברא' שהיא מצוה רבה ומשום הכי כפינן כמ"ש התו' לשם בשם ר"י ומדינא ודאי לא היה צריך הסכמה על זה מאה רבנים אלא כל ב"ד היה רשאי לפסוק היתר לישא אשה אחרת במקום מצוה ורא"יה ברורה ממ"ש המרדכי בפ' מ"ח דהרב ר"א ממיי"ץ היה נוהג להתיר חרם דר"ג לישא ב' נשים ליבם כדי שלא תהא חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים והיה אומר שבמקום מצוה לא נגזרה גזירה והשתא הוא עולה לייבום ולחליצה ואחרי החליצה תעמוד הגזירה במקומה ושאר רבותי לא נהגו כן עכ"ל וכתב ב"י בפירוש סדר חליצה דטעם החולקים דכיון דיבמה שרי ליבומי אלא דאריא דשבועה רביע עליה ראוי ליבם היא עכ"ל מדלא חלקו עליו דאין בהיתר חרם דר"ג מ"ה ממש דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין אלמא דלכ"ע יכולין להתיר חרם זה דר"ג מ"ה במקום מצוה דייבום דר"ג גופיה כך היה דעתו עם ב"ד כשגזר גזירה זו להתיר גזירה וחרם זה במקום מצוה ומסקנא מה שנמצא בדברי האחרונים שהסכימו בהיתר חרם זה מאה רבנים כך קבלו הם מפי ב"ד של ר"ג מ"ה שכשיגיע איזה ענין בין איש לאשתו שאין ראוי להחזיק בחרם זה יהיה מה שיהיה יתירו את החרם בהסכמת מאה רבנים כדי שלא יהא דבר קל בעיני הדורות הבאים לישא אשה על אשתו וכך נהגו רבותינו בזמנינו להתיר לו לישא אשה אחרת על אשתו שנשתטי' בהסכמת מאה רבנים ונעשה מעשה כמה פעמים וע"ל סי' קי"ט:

ב לא ישא אדם אשה שאינה הוגנת לו פי' שלא יהא בה שום פסול וכו' עד שמץ פסול רפ"י יוחסין מבואר דכל זה מיירי באשה פסולה דמייתי עלה קרא בה' בגדו כי בנים זרים ילדו אבל באינה פסולה אע"פ שאינה הוגנ' לו ביחוס משפחה אין שם איסור ואיזהו סי' היחס זה השומע חרפתו ושותק שם ומשמע מפרש"י דבשומע חרפתו במה שאינו מן הייחוס קאמר דסתם בני מריבה הם פסולים דמתוך

דרכי משה

ומימי לא ראיתי נושא ב' נשים במקום שהחרם נוהג אף אם תתרצה הראשונה: (ט) בהגהות אלפסי פ' הבא על יבמתו ע"א דף תכ"ד דאשה לא תעמוד בלא איש משום חשדא וכן הוא יג בתוס' עכ"ל ר"י א"ז: (י) ועיין בב"י לקמן (סי' ע"ו) ואין נוהגין כן אלא כופין להוציא אחת אם אחד נשא ב' נשים ומ"מ נראה דבזמן הזה אין אנו צריכין מאה אנשים להתיר דהא כבר כלה זמן הגזירה וא"צ היתר כלל כמו שכתבו התוס' והאשירי ריש ביצה ולכן אע"פ שעדיין נוהגין גזירות הגאון מ"מ הגזירה כבר בטלה ומכאן ואילך אינו אלא מנהג שנהגו להחמיר ואי אתה רשאי להתיר בפניהם ומ"ש דביבמה לא גזר הוא דעת הריטב"א אמנם הגהות מרדכי דיבמות דף תס"ג ע"ב בתשובת ר' אביגדור דאף במקום יבום נוהג חרם ר"ג וכופין אותו לחלוץ וכן משמע בהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ג וע"ד וכ"כ נ"י יד פרק החולץ דף ת"ו ע"א וע"ב דף תכ"ד אמנם טו הריטב"א פליג שם בשם רבני צרפת וכתב דאם שהה עם אשת ו י' שנים מותר לישא אחרת וכן משמע במרדכי פ' טז החולץ ע"ד דף תנ"ז דבמקום דיחוי מצוה לא תיקן ר"ג ובתשובת יז ר"י מינץ הסכים לאסור וכתב כן בשם ר"י א"ז לאסור אף במקום יבום וכ' עוד דאפי' לדברי המתירין במקום יבום מ"מ בשהה י' שנים עם אשתו אין להתיר דשאני יבום דאשה הקנו לו מן השמים עכ"ל וזהו שלא כדברי הריטב"א דלעיל ומהר"מ פדווא סי' י"ט פסק באחד ששהה י' שנים עם אשתו שמותר לישא אחרת דכה"ג לא גזר ר"ג הגאון וכ"כ יח הרשב"א סי' ר"פ עכ"ל וכ"כ שם סי' י"ד ומהרי"ק הביא בשורש ק"א דברי הרשב"א ז"ל שם ע"ב לא תיקן ר"ג אלא שלא לישא אשה על אשתו הנשואה לו אבל היכא שלא נשאה ורצה לחזור בו מי יכריחנו לכתוב לה כתובה בע"כ ולהתחייב לה שאר כסות ועונה אם לא תמצא הן בעיניו דבר פשוט הוא דלא כפינן ליה להכניס אלא כפינן ליה לכנוס או לפטור שלא לעגן בנות ישראל וכ"ש בנדון זה שיוצאה מדעתה שלא נכופנו לכנוס אפילו היתה ארוסתו גמורה ולא עוד אלא אפילו בנשואה גמורה התיר הרשב"א לישא אחרת היכא שיצאה מדעתה וז"ל השאלה האשה אשר נתן ה' עמדי הוללות וסכלות ואין בה דעת והורוני אם איני רשאי לישא אחרת מחמת חרם ר"ג. תשובה חרם ר"ג לא נתפשט בגבולינו והדעת נוטה שלא גזר בכל הנשים ובכל המגרשים שלא עשה אלא לגזור בפני הפריצים והמעוללין בנשותיהן שלא כראוי אבל לא על דעת שיתפשט תקנתו באותן שאמרו הכמים שיוצאים שלא בכתובה כולי עד נ"ל שלא עשה תקנה אלא בפני פרוצים כולי אבל באלו שאמרו שהוא מן הדין או מן החיוב לגרש או לישא אחרת בזה לא גזר הגאון אפי' היתה התקנה עולמית כ"ש ששמענו שלא גזר אלא לזמן עד סוף אלף החמישי ולפיכך מה שנראה באומד הדעת כי לא גזר הצדיק בכל מה שאמרנו ומותר אתה עכ"ל ומהר"ם פאדוי כתב ג"כ בתשובה סי' י"ד דר"ג לא גזר על ארוסה כדברי מהרי"ק דלעיל ועיין בתשובה שכתבתי שם דאף בארוסה יש להחמיר וע"ש ונ"ל דהמיקל וסומך על דברי המתירין לא הפסיד שהרי כתבתי לעיל שלא גזר משום חשש איסור דאורייתא ואינה אלא תקנה בעלמא ובשל סופרים הלך אחר המיקל כ"ש בתקנה בעלמא ועיין בי"ד סימן רכ"ח מי שהולך ממקום שנוהג חרם ר"ג למקום שאינו נוהג מה דינו: (יא) ומשמע בת"ה סימן רל"ז דרעתו כמנהג אוסטרייך וכ"כ מהרי"ק שורש קמ"א דבמקום שנהגו נהגו אבל אין צורך לזה דודאי בכה"ג לא תיקן הגאון עכ"ל ולי נראה דאותן הנוהגין להצריכה גט לא משום חשש הגאון נהגו כן אלא דיש לחוש דתתייבם השניה והיא אסורה להתייבם משום שהיא צרת המומרת כמו שיתבאר לקמן סימן קע"ג ולכן יפה הוא במקום דנוהגין ביבום: (יב) במרדכי סוף הבע"י סי' נ"ה שם מיהו בזמן הזה יש חרם ר"ג שלא לישא איש שתי נשים הלכך אם רוצה לישא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה עכ"ל ובהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ד ע"ד דטעם דר"ג משום קטטה בעלמא ולא משום דררא דאיסורא דאורייתא עכ"ל וכתב הכלבו דאין להתיר חרם זה אלא בק' אנשים מג' קהלות ומג' ארצות כגון ארגו"ן צרפ"ת לומבריא"ה גם הם לא יסכימו להתיר עד שיראה טעם מבורר להתיר עכ"ל וכתב מהר"י מינ"ץ סי' י' שמסתמא בכל מקום נוהג מנהג זה אם לא מקום שידוע לנו שלא נהוג:

ב (א) ע"ל סי' א' ס"ק ג' אם כופין ע"ז וכתב ר"ן ב פרק המוכר פירות ד' ר"ה ע"ב דמי שרוצה לישא אשה שאינה מהוגנת לו בני משפחתו יכולין למחות לו לכתחילה עכ"ל ואמרי' סוף פ"ב דכתובות א' מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו באין בני משפחתו ומביאין חבית מלאה פירות ושוברין אותה באמצע הרחבה ואומרים אחינו בית ישראל שמעו אחינו פלו' נשא אשה שאינה הוגנת לו ומתייראין אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו בואו וקחו לכם דוגמא לדורות שלא יתערב זרעו בזרעינו עכ"ל הגמ' וע"ל סי' א' ס"ק ג' אם מותר לישא אשה משום ממון אמרינן בסנהד' פ' הנשרפין וביבמות פ' הבע"י הנושא בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה וכתב שם רש"י ור"ת דוקא בת ארותו ולא בת אחיו וכן הוא במרדכי פרק הבא ע"י סימן מ"ז שם אבל הרמב"ם פ"ב מה' איסורי ביאה כתב דה"ה בת אחיו ושם פי' המ"מ טעמו: (ב) ונראה דמה שכתב רבי' דאין צריך לרחקה היינו נמי פירוש כדברי הר"ן שאין לגלות מי שיודע בו אבל מ"מ אסור להתחתן בה מי שיודע פסולה וכמו שכתב רבי' בעצמו לקמן סוף סי' ח' צריך להתרחק מספק פסול משפחות ולכן מה שכתב ב"י אדברי א"ז דכתב דצריך להתרחק ממשפחות כו' ואין לדחות כל דברי רבוותא כו' אינו נכון דכל דברי רבוותא אינו אלא שא"צ לרחוק ר"ל לגלותה אבל מ"מ אסור לישא ממנה חיודע בפסולה אלא שא"צ לחקור ע"ז אם אין פסולה ידועה כצ"ל ומצאתי

פרישה

מסא"כ בעונות אחרים. כמ"ש בסי' ע"ו. כ"פ: (כא) אשה. דאמר קרא [בראשית א' כ"ח] וכבשה איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש ופריך אדרבא וכבשוה תרתי משמע א"ר"כ וכבשה כתיב גמ' [יבמות סה:] כ"פ): (כב) בטענה. לאפוקי אם באתה בטענת בעינא חוטרא לידי טענתה טענה. כמ"ש לק' בסי' קנ"ד ע"ש וכדאיתא ביבמות סה [הגה"ה]:

סי' ב (א) כשהקב"ה מעיד. גמרא פ"ד דקידושין [ע:] ולמדו מפסוק שנאמר [תהילים קכ"ב ד'] שבטי יה עדות לישראל אימתי הוי עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי יה:

(ב) וכאילו חרשו. גו"ש. הרב"מ כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו לעולם כולו וזרעו מלח שנאמר [נחמיה ו' סח] אלה (כ"ל ואלה) העולים מתל מלח תל חרשא (וגו' ולא יכלו להגיד בית אבותם כ"פ) ופרש"י עדות לישראל. אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהם שהן משלו. חרשא לשון חורש:

[ג] בנים שאינם מהוגנים. שנאמר [הושע ה' ז'] בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. פי' מאשה פסולה

לו. כ"פ): (כד) אליהו כופתו. עמ"ש שם [ע'] בגליון רש"י דלאו היינו אליהו הנביא. דא"כ מקמי הכי מאן כפתיה אלא הוא שם מלאך שהוא סופר למעלה:

*וע' בשיטת מהר"י בי רב וז"ל אליהו כופתו. כופתין שתי ידיו על העמוד. כ"פ:

(ס) כופתו. פי' קושרו. ר"ל שלקשו שב"ד

(ו) והקב"ה רוצעו ל' רציעה. ור"ל שלוקה אותו ברצועה: מפום דאליהו קנאי היה דכתיב [מלכים א י"ט י'] קנא קנאתי לה' והכי נמי הוא מקנא על מי שעובר עבירה שפוסל עצמו באשה פסולה לו. א"נ דאליהו עתיד לטהר משפחות כדכתיב [מלאכי ג כ"ד] והשיב לב אבות על בנים. והכי אמרי' לקמן (עא.) כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר ולפיכך כופתו שהוא מטריח לטהר זאת המשפחה עכ"ל (הג"ה):

(ז) ואין הקב"ה משרה. שנאמר בירמיה ל"א א' בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות בית ישראל והמה יהיו לי לעם. כ"פ):

(ח) זה השומע ושותק. ואע"ג דאמרינן לקמן בזה הסימן כל שקורין לו ממזר או מלל ושותק

חדושי הגהות

יג מלת בתוספות ר"ל בתוספתא וכ"כ שם בהגהת אלפסי להדיא לא תעמוד אשה כו' כמבואר בתוספתא ואולם הרואה בתוספתא יבמות פ"ח איתא להדיא דאשה רשאי לישב שלא באיש. וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"א מהא"ב הלכה כ"ז. ועיין רמב"ם פט"ו מה"א הלכה ט"ז כתב כדברי הא' ואעפ"כ אין דבריו סותרים זא"ז דשם בה' אישות אפשר דאיירי הבא דיושבת בין אנשים דשם שייך חשד: יד לא אדע איה מקום כבודו שם בהחולץ ואדרבה שם (דף יז) ד"ה עונה בחדש הביא בשם הריטב"א ותוספות דאין לנו לכופו לחלוץ ודלא נהג כלל חר"ג במקום יבום. ואולי כוונת הד"מ על ענין שהה י' שנים ולא ילדה שמביא אח"ז שבזה כתב הנ"י בפרק הבא על יבמתו (דף כג) בד"ה נשא אשה כו' בשם הרשב"א וז"ל לאותם שקבלו חר"ג כו' השתא נמי אינו יכול עכ"ל. וע"ז שייך נמי שפיר מ"ש הד"מ אח"ז אמנם הריטב"א פליג שם כולי כי שם בד"ה ומותר לינשא כו' מביא הנ"י דברי ריטב"א אלו אלא שלפ"ז יל"ד דהל"ל אמנם הנ"י והריטב"א פליגי כו' כי לפי משמעות דברים שמגיה הנ"י ס"ל כדברי הריטב"א בשם רבני צרפת וצ"ע: טו שם בפרק הבא ע"י (דף כג) ד"ה מותר לינשא: טז סימן ל"א שם: יז כימן י': יח הרשב"א הנזכר פה הוא רבי שמעון בן אברהם וכ"ה להדיא במהר"מ שם ועס"ק כ"ב: ב א וכ"כ הרא"ש שם סי' א' וז"ל שיש בה פיסול קהל: ב לפנינו בב"ב שם הביאו הנ"י זה ודרך הפוסקים לייחסו בשם הר"ן: ג שם לפנינו ליתא מלת לצנועין בהל'

ושותק דאמר רב יהסותא דבבל שתיקותא [א] מ"מ משפחה שנתערב בה (ט) ספק פסול אין צריך לרחקה שכולן טהורים לעתיד לבא בד"א לישראל אבל כהן לא ישא מהן (י) כדלקמן (יא) וכל הארצות סתמן בחזקת כשרות הן עומדות ואיש או אשה שיבא לינשא אין צריך לבדוק אחריהם כלל (יב) אבל רש"י פי' איש שבא לישא אשה צריך לבדוק אחריו קודם שישיאוהו וכ"כ הרמ"ה ופירוש הא דאמר כל המשפחות בחזקת כשרות היינו מאן דאית ליה חזקת כשרות א"צ לבדוק אחריו אבל מאן דלית ליה חזקת כשרות כגון שאין משפחתו ידועה צריך ראיה ליוחסים ואין עד אחד נאמן אע"פ דלא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים (יג) ה"מ פסולי כהונה (יד) אבל פסולי קהל אם בא לישא ישראלית לא שבקינן עד דמייתי ראיה שמא עבד הוא ע"כ ול"נ דלישנא דכל המשפחות בחזקת כשרות אינו משמע כדבריו דאיירי

ב"ח

דמתוך כפולן שהיו פורשין מהם נטרו איבה והחזיקו במריבה ומיוחסים דבבל היינו שתיקותם דמתוך שהם שתקנים הוחזקו במיוחסים וכו' עכ"ל דאין לפרש דשומע חרפתו דקורין אותו ממזר דאדרבה כששותק חוששין לו כדלקמן בסי' זה מיהו אפשר דהפי' בקורין אותו ממזר ושותק הוי כי' היחוס דכיון דבחזקת כשר הוא עומד כל דשתיק מיוחס טפי. ומ"ש ממזר ושותק חוששין לו אינו אלא כשנסתפקו בפיסול כגון משפחה שנטמע בה פיסול וכה"ג כתב הרמב"ן והרשב"א הביאו ב"י בסמוך בדברי ה' המגיד והם כדברי רבינו ע"ש פר"י בסמוך:

ומ"ש ומ"ת משפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה שכולן טהורין לעתיד לבא שם א"ר יצחק משפחה שנטמעה נטמעה אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכו' אבל משפחה שנטמעה נטמעה ואיתא התם ת"ר ממזרי ונתיני טהורין לעתיד לבא ד"ר יוסי רבי מאיר אומר אין טהורין אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי וכתב בהגהות מרדכי פרק קמא דיבמות דר"י בר שמואל הקשה וכי הילכתא למשיחא ותירץ דנפקא מינה דלרבי יוסי א"צ להתרחק ממשפחות שאינן ידועות עכ"ל · ולפענ"ד שזה הוא דעת רבינו בלשונו שכתב דמשפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה שכולן טהורין לעתיד לבא דמביא ראיה לפסק זה דאין צריך לרחקה מדקי"ל שכולן טהורין לעתיד לבא וכדפסק שמואל כרבי יוסי ולא היה צריך לפסוק הלכה על העתיד אלא לאורויי דלדידן נמי א"צ לרחקה · והקשה בהג"מ לשם על פסק זה מדקאמר רבא ספ"ק דיבמות והיא עמוקה משאול שנא' מיד שאול אפדם ואילו פסול דידהו לית להו תקנתא משמע דאין ממזרין טהורין לעתיד לבא ולעתיד איירי מדמדמה להו ליורדי שאול ומהאי טעמא כתב בא"ז דכיון דרבא פליג אדשמואל וסבר כר"מ דאין טהורין לעתיד לבא א"כ ליתא לדשמואל דפסק כרבי יוסי ולכן יש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות עכ"ל · וליתא' להך קושיא דרב יהודה אמר שמואל לא אתא אלא לפסוק הלכה דמשפחה שהוחזקה שנתערב בה פסול ואינו יודע בדבר ברור על פי ב"ד אלא הוצאת קול טהורין הן לעתיד לבא שלא יבא אליהו לגלות מי ומי הן הפסולין שירחיקו מהן ולפיכך גם עכשיו אם יצא קול שנתערב פסול במשפחה ואין ידוע דבר ברור אין צריך לרחקה אלא יכול להתחתן בהם ואצ"ל שלא יודיע על פיסולה כדי שאחרי' ירחיקו אותה אלא יניחנה בחזקת כשרות כיון דכשרה לעתיד אבל מודה שמואל דכשנודע באיזה משפחה שנתערב בה פסול ואפי' ספק פסול אסור לנו ליקח ממנה והיינו דקאמר רבא והיא עמוקה משאול וכו' דלית להו תקנתא להני פסולי כיון דנודע בבירור בין עכשיו ובין לעתיד לבא דבפסול שנתערב ונודע לב"ד בבירור ע"פ עדים כשרים דקראו עליה ערעור קאמר רבא ועוד יתבאר בס"ד סוף סי' ז':

ומ"ש בד"א לישראל אבל לכהן לא ישא מהן כדלקמן היינו מ"ש רבינו בסמוך דלר"ת והרמב"ם ליחוסי כהונה בעי בדיקה: וכ"כ הרמ"ה ופי' וכו' נראה דהרמ"ה בא ליישב דלא קשיא אפירש"י מהך דכל הארצות בחזקת כשרות הן וכן מהך דכל המשפחות בחזקת כשרות הן דהתם היינו מאן דאית ליה חזקת משפחה דלא קראו עליה ערעור א"כ סתמא בחזקת כשרות היא אבל איש נכרי או אשה שבאו מארץ רחוקה ואין משפחתו ידועה צריך ראיה ליוחסין ול"ק נמי מהך דלא הוזהרו כשרות ליגשא לפסולים דהיינו דוקא פסולי כהונה וכו' אלא דאיכא למידק דבפ"י יוחסין (דף ע"ו) כתב רש"י וז"ל לא הוזהרו כשרות ליגשא לפסולין כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן נמי לא עבוד בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקית דדוקא כי אתחזק איסור' ביה אבל לחששא ולמיבדק לא אצרכינהו עכ"ל אלמא דאפילו משום פסולי קהל לא חיישי' וי"ל דהיינו נמי במי שיש לו חזקת משפחה דמן הסתם עומדת משפחתן בחזקת כשרות כיון שלא קרא עליו ערעור אבל איש נכרי דאין משפחתו ידועה צריך לבדוק בין באיש ובין באשה ולפ"ז התיישבה קושיית ר"ת על פירש"י מהך דלא הוזהרו כשרו' וכו' ומה שהקשה ר"ת עוד מהך דפ' החולץ בבן עכו"ם הבא על בת ישראל זיל גלי או נסיב בת מינך ואי ליוחסין בעי בדיקה מה יועיל לו הגלו' והא לא יתנו לו אשה עד שיבדקו אחריו וי"ל דמ"מ טוב לו הגלות דכיון דאין מכירין אותו אולי תנש' לו אשה כשרה דיעבד ולא תבדק אחריו ביד ב"ד להוציאה מתחתיו דתלינן ליה בתר רובא דעלמא דכשרי' הם ומרובא קפריש משא"כ אם לא ילך בגלות דלא תנשא לו שום אשה כיון דהכל מכירין אותו: **ומ"ש** רבינו ולי נראה דלישנא דכל המשפחות בחזקת כשרות אינו משמע כדבריו דאיירי במאן דאית ליה חזקה איכא לתמוה על דבריו שהרי בסי' ג' כתב רבינו אע"פ שהאב נאמן על בניו לומר שהוא כהן אינו נאמן עליו ליוחסין והוא מדברי הרמב"ם בפ"כ מהא"ב וכתב ה' המגיד דאע"פ דכל המשפחות בחזקת כשרות הן ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה וכו' ומביאו ב"י לשם א"כ לפ"ז ודאי הוא הדין איש נכרי שבא ואמר ישראל אני שנתגיירתי בב"ד בארץ רחוקה או ישראל מעיקרו אני דכיון דאין לו חזקת משפחה צריך ראיה דשמא עכו"ס עבד הוא

ב"י

יוסי במטומעין היא ופשיטא לן שאין בין עולם הזה לימות המשיח לענין מלוה כלום וכי היכי דחזינן דאליהו לא יגלה משפחות המטומעים אע"פ שכולן יהיו גלויות לפניו אף אנו אין עלינו לגלותן ולא רשאין בכך ואף לרב רבי יונתן הכהן מצאתי בפירושיו הלכה כרבי יוסי דמשפחה שנטמעה נטמעה ואפשר עוד לומר דרבי יוסי אף בודאין קאמר ואיהו ומאן דפסיק כותיה לית להו בנטמעה מידי אלא לדברי המכשיר מכשיר אף בודאין ולדברי הפוסל פוסל אפילו במטומעין ומיהו מ"ד כסף מטהר ממזרים דמשפחה שנטמעה נטמעה לא ס"ל כר"י אלא כר"מ דודאין פסולין לעולם אבל מטומעין אין אליהו עתיד לגלותן וכיון דחזינן אמוראי טובא דאזלי בהך שיטתא ריב"ל ור' יוחנן ואביי דהוא בתרא דאמר אף אנן נמי תנינן נקטינן כותייהו במטומעין ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בסוף ס' שופטים בימי מלך המשיח וכו' ואינו מייחס ישראל אלא לשבטיהם אבל אינו אומ' על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה ע"כ וכיון שאין אליהו עתיד לגלותן אף היודעים בהם אין מגלין אותם שאין בין העה"ז לימות המשיח לענין זה כלום עכ"ל · והרא"ש בפ"ד דקידושין סימן א' כתב כדברי ה"ר יהונתן דרבי יוסי בפיסול מטומע שאינו ידוע איירי כדאמרי' לעיל משפחה שנטמעה נטמעה וכך הם דברי רבינו ובהגהות מרדכי ה דפ"ק דיבמות כתוב בשם א"ז דרבא דאמר התם והיא עמוקה משאול וכולי פליג אדשמואל וסבר כר"מ דאין טהורים לעתיד לבא ולפי זה ליתא לדשמואל דפסק כר' יוסי ואמר שיש להתרחק ממשפחות שאינן ידועות ואין לדחות דברי כל רבוותא דפסקי הלכה כרבי יוסי מקמי א"ז ועוד דכיון דתלמודא קאמר סתמא אמר שמואל הלכה כר' יוסי ולא אייתי מאן דפליג עליה משמע דס"ל דהלכה כוותיה והיא דרבא דיבמות איכא לפרושי בענין דלא פליג אדשמואל: בד"א לישראל אבל כהן לא ישא מהן וכדלקמן בסימן זה: **וכל** הארצות סתמא בחזקת כשרות עומדות וכולי בפרק י' יוחסין (דף עב) אמימר שרא לרב הונא בר נתן למינסב איתתא מחוזייתא א"ל רב אשי מאי דעתיך דאמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות והא בי רב כהנא לא מתנו הכי ובי רב פפא לא מתנו הכי ובי רב זביד לא מתנו הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד דנהרדעא ופרש"י זו דברי ר"מ מתני' דקתני דעלו פסולין לא"י ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל כדאמרי' בריש פירקא (דף ע) דמסייע לר"א דאמר ייחס עזרא את בבל · מחוזייתא ואין מחוזא בתוך גבול בבל אמורים לענין יוחסים והא בי רב כהנא לא מתנו הכי משמיה דשמואל אלא כדאמרי' לעיל כל הארצות בחזקת פסלות וא"ר יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה ע"כ והאא דתנן (שם דף עו ·) התם הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהן ח' אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות איני והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתינו בשקרא עליה ערער מאן דמתני הא לא מתני הא א"ד א"ר א"ר זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות א"ר חמא בר גוריא א"ר אם קרא עליה ערער צריך לבדוק אחריה וכתב הרא"ש אההיא דכל הארצות בחזקת כשרות הן עומדות לכאורה נראה דאף ע"ג דעביד אמימר עובדא לקולא דלית הלכתא כוותיה דרב אשי דהוא בתרא פליג עליה ועוד דכולהו אמוראי דלעיל איירי בפיסול יוחסין דשאר ארצות ואפי' בא"י להשיא אשה לכהן בעי בדיק' וכן פרש"י בפ"ב דכתובות (כד:) אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו תרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דמשום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישיאוהו אשה והקשה עליו ר"ת מהא דאמרי' בפרקין (קידושין דף עו) במתני' דקתני הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמהותי' דדוקא כהן בודק אבל אשה אינה בודקת דלא הוזהרו כשרות ליגשא לפסולין ופר"ת דלהשיאו אשה דהתם היינו אשה בדוקה מד' אמהות כדתנן לקמן הנושא אשה כהנת צריך לבדוק וכו' ואז אין צריך לבדוק אחר בתו ומותרת לכהן המשמש ע"ג המזבח ובנו משמש ע"ג המזבח בלא בדיקה וה"ק אינו נאמן להשיאו אשה בדיקה להתיר בנו ובתו אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה והביא ראיה מהא דאמרי' בפ' החולץ (מה ·) זיל גלי או נסיב בת מינך ואי ליוחסין בעי בדיקה מה יועיל לו הגלות והא לא יתנו לו אשה עד שיבדקו אחריו ועוד קאמר התם נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך אלמא דבניס ממילא כשרים ולא בעי ראיה עכ"ל וכך הם דברי התוס' ספ"ב דכתובות בשם ר"ת והר"ן כתב בפ"ב דכתובות נראין דברי ר"ת דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא ה"ק אינו נאמן להשיאו אשה בד' אמהות לענין שיעשו בניו כבדוקין לגבי המזבח ולדוכן ולסנהדרין דלכל הני בודקין כדאיתא

דרכי משה

ומצאתי כתב בהג"ה אלפסי בדפוס החדש פרק י' יוחסין וז"ל לאורך ימים נתערבו המשפחות ואהז"ל משפחה שנטמעה נטמעה והרי היא בחזקת כשירה הואיל ולא נתערבו מדעת ואין אנו מגלין משפחות

דרישה

ב (א) **מ"מ** משפחה כו'. כב"י ובהגמ"ר כו' ואין לדחות דברי כל רבוותא כו' דהלכה כוותיה עכ"ל · ואע"ג דב"י גופיה הביא לעיל דברי הר"ן שכ' וז"ל וכיון דחזי' אמוראי טובא דאזלי כו' · נקטו כוותייהו. פי' ולא נקטי' כשמואל שפסק כר"י. וא"כ גם הר"ן לא פסק כשמואל שפסק כר"י. וי"ל דלק"מ דלעיל קאי לפי' שפליגי בוודאי ממזר · ומ"ה אע"ג דלא פסקינן כשמואל מ"מ ס"ל כר"י וריב"ל ואביי שהם רבים נגד שמואל. אבל הא"ז סובר שר"י ור"מ מיירי בספיקות ואפ"ה לא פסק כשמואל דפ' כר"י ולפי סברתו שסובר שאין הלכה כשמואל שפ' כר"י שמטהר הספקות. א"כ ס"ה לא ס"ל ככל הרבוותא דהיינו ריב"ל ור"י ואביי · ולכן כב"י ואין לדחות כל הרבוותא כו': לא· ורבינו

פרישה

ושותק חוששין לו ולמשפחתו. לא פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחה ממזר או נתין וא' מן המשפחות קורין אותו ממזר או נתין או הוי הוכחה שהוא הוא. אבל אדם דעלמא שקורין אותו כן ושותק לא הוי שתיקותו הודאה. וכעין זה פי' ג"כ הרמב"ן והרשב"א. וב"י הביאם לקמן (בסימן זה · הגה) והר"ן כתב דלא אמרינן דשתיקתו הוי הודאה אלא כשקורין אותו בפיסול אחר והוא צווח וכשקורין אותו בזה הפסול הוא שותק · וזה הוי הוכחה שהוא הוא. מדצווח בהאי ושתק בהאי ועוד אכתוב בזה לקמן: (ט) **ספק** פסול. לא ודאי פסול וצריך לבדוק. דלא גרע ממשפחה שקרא עליה ערעור שצריך לבדוק. כדלקמן בסימן זה וכ"כ שם בשם מ"ו. ומיהו צ"ע בלשון הרא"ש והר"ן · הביאו הב"י (בסימן זה הגה) · דמשמע לכאורה מלשון הר"ן דדוקא ודאי וניכר ממזר לפנינו לא יטהר · אבל כל שאינו ודאי וניכר אלא מטומעה מותר. מיהו י"ל דהדא באידך מלתא תליא:

(י) **בדלקמן** · נראה דהיינו בססי' ז' . אבל ב"י כ' כדלקמן בסי' זה ואינו נראה · ונראה שט"ס נפל בדפוס ב"י · שהיה כתב בסימן ז' · וטעו לכתוב ז' במקום ה': (יא) **וכל הארצות** · ר"ל הגמרא · ועד"ר · ומ"ש ואיש או אשה כו'. הוא לשון רבינו · וסמך לשונו כך הוא. שכל הארצות סתמן בחזקת כשרות הן עומדות. ולכ"ל שאיש או אשה שבאו ליטא א"צ לבדוק אחריהן · אבל רש"י והרמ"ה פי' שצריכין לבדוק אחריהן · ור"ת ורמב"ם ס' דלא מצרכי' בדיקה אלא ליוחסי כהונה · אבל לא ליחוס שאין בו צד כהונה · אבל לא נכירא שאפילו ליוחסי כהונה א"צ בדיקה · וא"ש רבינו וכל הארצות כו' · ובסוף מסיים במימרא דכל המשפחות כו' נראה משום דקשי אדברי הרמ"ה · שרצה לייטב מימרא דכל המשפחות · ולא הם להביא מימרא דכל הארצות וכו' · וטעמו כמ"ש הרא"ש · והביאו הב"י · דלית הלכתא כוותיה **דאמימר** · דרב אשי דהוא בתראה פליג עליה · ולכך נקט רבינו הסוף מימרא גופיה שהביא הרא"ש ופירשה · וכ' **דלא** משמע כפירושו:

(יב) **אבל** רש"י פי' איש וה"ה אשה שבא להנשא דצריכה בדיקה שהרי אין הכשרות הוזהרו להנשא לפסולים ואפ"ה סבר שאיש שבא לישא צריך בדיקה. וכ"ש אשה שהאיש מוזהר על הפסולים שצריכין בדיקה. ולא נקט איש אלא מפני שרש"י פי' דבריו אהא דאמרינן בפ"ב דכתובות [כד.] אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה. דמשום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישיאוהו אשה: (יג) **ה"מ** פסלי כהונה. היינו הנ"ל: (יד) **אבל** פסולי קהל. היינו עבד או ממזר:

עד

חדושי הגהות

ד בהל' מלכים פי"ב הלכה ג: ה לפנינו הוא בפ"ב שם סי' צ"ו ואמנם הוא שייך לספ"ק

ברמב"ם

אבן העזר הלכות פריה ורביה ב

דאיירי במאן דאית ליה חזקה [ג] ור"ת פירש שאין בדיקה אלא לכהונה ודקתני הנושא צריך שיבדוק בד' אמותיה פירוש שאין בנו כשר לשמש על המזבח ואין בתו כשרה לכהן המשמש על המזבח אלא א"כ ישא אשה בדוקה ואפילו לכהונה דווקא האיש בודק אחר האשה אבל אשה כהנת אינה צריכה לבדוק אחר האיש שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה ע"כ [ג] ומשמע מדבריו דליוחסי כהונה בעי בדיקה וכן כתב הרמב"ם ז"ל כל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם ואינם אוכלין אלא בקדשי הגבול והוא שיהיה תרומה של דבריהם כגון חלה ותרומה בזמן הזה [ד] אבל תרומה של תורה אין אוכלין אותה אלא כהן מיוחס ואיזהו כהן מיוחס שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופב"פ הכהן (טו) עד איש שא"צ בדיקה והוא ששימש ע"ג מזבח שאילו לא בדקו ב"ד הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד ע"כ ונראה דאפי' ליוחסי כהונה א"צ בדיקה דהא מסיק על ההיא משנה דהנושא אשה צריך לבדוק בד' אמותיה אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות הן (טז) ואמר רב אחא בר גוריא אמר רב אם קרא עליו ערער צריך לבדוק

ב"י

כדאי' בפ' י' יוחסין עכ"ל: **ומ"ש** רבי' על דברי ר"ת ומשמע מדבריו דליוחסי כהונה בעי בדיקה כלו' אע"ג דמדכתב בפירוש שאין בנו כשר לשמש ע"ג המזבח וכו' א"כ ישא אשה בדוקה משמע דדוקא להכי הוא דבעי בדיקה אבל היכא שאינו חושש אם ישמש בנו ע"ג המזבח אינו צריך בדיקה כלל ואפילו מפיסולי כהונה מ"מ מדכתב אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיק' משמע דכל היכ' דאיכא צד כהונה בעי בדיקה דאל"כ הכי ה"ל למימר אבל כל היכא שאינו חושש אם בנו ישמש ע"ג המזבח לא בעי בדיקה ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם היא בפ"כ דהלכות א"ב ואע"ג דלתרומה דרבנן לא מצריך הרמב"ם בדיקה ולר"ת איפשר דגם לתרומה דרבנן מצריך בדיקה כיון דלתרומה דאורייתא מצריך בדיקה כתב על מאי דמשמע מדברי ר"ת דליוחסי כהונה בעי בדיקה וכ"כ הרמב"ם לומר דלדברי שניהם יש בדיקה ליוחסי כהונה בעינן ושלא כדעתו ז"ל שסובר דלא בעינן שום בדיקה כלל ואפילו לתרומה דאורייתא ועוד אכתוב בסוף סי' ג' דברי הרב המגיד על דברי הרמב"ם : [ה] **ומה** שהכריע רבינו דאין צריך בדיקה כלל מדמסיק אבל חכ"א כל המשפחות בחזקת כשרים הן אינו הכרע דאיכא למימר דכי בעי קריאת ערער דוקא בחשש ממזרות מפני שמכירין ישראל ממזרים שביניהם אבל בחששת חללות אפי' לא קרא עליה ערער צריך לבדוק וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל ומ"מ כתב שאחרים סוברים כדברי רבינו דלרבנן דקי"ל כותייהו אפילו בחללות א"צ לבדוק כל זמן שלא קרא ערער וכך הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ובפ"ב מהא"ב

ב"ח

הוא והיינו כדברי הרמ"ה ומזה הטעם נמי מי שבא ואמר כהן אני אינו נאמן כדכתב ברא"ש סי' ג' ואין ספק שאילו הבין רבינו דברי הרמ"ה כמו שפירשנוהו לא השיג עליו ודוק · ותו קשיא לי על מ"ש רבינו ומשמע מדבריו דליוחסי כהונה בעי בדיקה וכ"כ הרמב"ם וכו' סבירא ליה אע"ג דמתחלה כתב פי' שאין בנו כשר לשמש על המזבח וכו' מ"מ מדכתב בסוף אבל ליוהסין שאין בו צד כהונה לא בעי בדיקה משמע דכל היכא דאיכא צד כהונה בעי בדיקה דאל"כ הכי הול"ל אבל כל היכא שאינו חושש אם בנו ישמש ע"ג מזבח לא בעי בדיקה וכמו שפירש ב"י להדיא דאם כן לא היה צריך ר"ת לתרץ הא דקתני הנושא צריך שיבדוק בד' אמותיה פירוש שאין בנו כשר לשמש ע"ג המזבח אלא ה"ל לפרש דצריך לבדוק משום חללות ותו דלמאי שמדקדק רבינו מדכתב הרמב"ם דלתרומה דאורייתא בעי בדיקה אלמא דבנושא אשה נמי בעינן בדיקה משום חללות כיון דהוא נמי איסור דאורייתא והשתא לפ"ז ס"ל להרמב"ם כר"ת דליוחסי כהונה בעי בדיקה אם כן תמה על עצמך דלפי דקדוקו של רבינו בזה ה"ל להקשות בדברי הרמב"ם עצמן שסותרין דבריו זה את זה שהרי בפי"ט מהא"ב כתב אע"פ שכל המשפחות בחזקת כשרות הן וכו' עד והוא שיעידו שנים שנתערב בהן ממזר או חלל וכו' עכ"ל ומביאו רבינו בסמוך והא ודאי דמ"ש או חלל אינו אלא דהכהן הוא דחושש לזה משום ספק חללות אבל ישראל אפילו אם דעתו שתהא בתו כשרה לכהן הא קי"ל דבני ישראל מקוה טהרה לחללין וא"כ שמעינן דאין הכהן צריך לבדוק משום פסול חללות אלא דוקא בדקרא עליו ערעור ודלא כר"ת והנראה לפע"ד דלא כדברי רבינו אלא הרמב"ם סובר דליחסי כהונה משום חללות גרידא א"צ בדיקה דאין לנו לחוש שיהא עובר על לאו דחללה לא יקח דסמכינן דכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומה שלא התיר בתרומה דאורייתא היינו מדאמרינן בפ"ב דכתובות תרומה דהוא בעון מיתה מעלין מתרומה ליוחסין ופי' ליוחסין דהכא היינו לעלות לדוכן ולסנהדרין ולעבודת המזבח ושתהא משפחתו בדוקה לענייני' אלו שיהא בנו כשר למזבח לכהן ובתו כשרה לכהן המשמש ע"ג המזבח דבדברים אלו עשו מעלה לבדוק אותם שלא היה ממני' בסנהדרין אלא כהנים ולוים וישראלים מיוחסים בודאי ע"י בדיקה וגם ר"ת הכי ס"ל דכל המשפחות בחזקת כשרות הן וא"צ בדיקה לחוש לממזר או חלל ובהא דתנן הנושא אשה צריך שיבדוק וכו' ובכל ענין קאמר דצריך לבדוק וקאמר עלה זו דר"מ אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות הן הכי פי' זו דר"מ דצריך בדיקה אף משום פסול חללות גרידא אבל חכמים ס"ל דלא צריך בדיקה משום פסול חללות גרידא אבל לענין שתהא משפחתו בדוקה שיהא בנו משמש ע"ג המזבח מודים חכמים בזה דצריך בדיקה וכדאמר בפ"ב דכתובות דאינו נאמן להשיאו אשה והיינו אשה בדוקה שיהא בנו משמש ע"ג המזבח ומאי דקאמר ר"ת בסוף דבריו אבל ליוחסין שאין בו צד כהונה וכו' הכי קאמר דכיון שאין בו צד כהונה השתא א"צ לבדוק כל עיקר משא"כ כיש בו צד כהונה דצריך בדיקה כדי שיהא בנו משמש על גבי המזבח מיהו איכא למידק אמאי קאמר שיהא בנו משמש ולא קאמר שיהא הוא משמש וי"ל דנקט מילתא דפסיקא דאם נושא חללה הרי בנו חלל ואסור לשמש לעולם ע"ג המזבח אבל הוא עצמו אע"פ שעבר עבירה ואסור לעבוד עבודה כל שעה שלא גירשה מ"מ לא נתחלל לגמרי וכשמגרשה כשר לעבוד עבודה אבן בתו' פ"י יוחסין לשם כתב וז"ל ור"ת כתב בספר הישר דהא דצריך לבדוק היינו דוקא להכשיר בניהם לעבודה א"כ להכשיר עצמו לעבודה אבל להאכילו בתרומה א"צ בדיקה כדאמר פרק האשה שנתארמלה אני כהן וחבירו כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עכ"ל ומיהו ודאי לחששא דחללות גרידא לא חיישינן בין לר"ת בין להרמב"ם וא"צ בדיקה אף ליוחסי כהונה מחששא דחללות גרידא דכל המשפחות בחזקת כשרות הן מן הסתם אף ליוחסי כהונה וזה נראה לפע"ד דבר ברור · ומ"מ איכא לתמוה על רבינו שעלה על דעתו לפרש אליבא דר"ת והרמב"ם דליוחסי כהונה בעי בדיקה משום חללות גרידא וכן הבין ב"י ולא משמע הכי מדבריהם כדפרישי' גם במה שהסכים רבינו לבאורה דלתרומה דאורייתא לא בעי בדיקה וכ"כ ב"י דלדעת רבינו לא בעי בדיקה כלל ואפילו לתרומה דאורייתא והא ליתא דכיון דמעלין מתרומה ליוחסין לשמש ע"ג המזבח הכל מודים דבעי בדיקה וכדפי' ולכן נלפענ"ד לייסב זה וגם יתיישבו דבריו במ"ש רבינו ומיהו אפשר אע"ג דלחכמים א"צ בדיקה הלכה כסתם משנה שצריך בדיקה לכהונה באשה דהשיב עליו ב"י ואמר אין לו טעם וכו' והדין עמו דלכאורה אין טעם וריח לאפשר זה אכן אחר העיון נראה דודאי דתשובות אלו שהשבנו על דברי רבינו הן הן הדברים עצמן שרצה בהם רבינו במ"ש ומיהו אפשר וכו' וכך אמר ומיהו אפשר אע"ג דלחכמים א"צ בדיקה אף ליוחסי כהונה משום חללות גרידא מ"מ הלכה כסתם משנה שצריך עכ"פ בדיקה לכהונה באשה בחד

פרישה

(טו) **עד** איש שא"צ בדיקה וכו'. פי' אותו האיש שא"צ בדיקה הוא אותו ששימש ע"ג מזבח כו' :
(טז) **ואמר** רב אחא בר גוריא כו'. נ"ל דברי רב אחא · שלא תאמר מ"ש חכמים כל המשפחות בחזקת כשרות הן היינו אותן שיש להם חזקת כשרות · ולכן מביא דברי רב אחא שדוקא אותם שקרא עליה ערער צריך לבדוק. אבל אם לא קרא עליה ערעור א"צ לבדוק אע"ג שאין להם חזקת

דרישה

ורבינו קיצר בזה וממילא משמע וק"ל : [ב] ור"ת פי' שא"צ בדיקה אלא לכהונה ודקתני הנושא כו' ולשון ודקתני אינו מכוון שבד' ר"ת לא נזכר זו הקושיא ואדרבה ממשנה זו הקשה ארש"י שסובר שאפי' לישראל צריך בדיקה והא לך ל' הרא"ש שמביא דברי רש"י דפ"ב דכתובות אף אני כהן וחבירו כהן כו' ע' בב"י שמביא ד' הרא"ש זה ונראה דכוונת רבינו בזה הוא משום דבא לומר דרש"י הצריך דאפי' אשה לא תנשא א"כ תבדוק תחלה בבעלה ושר"ת סובר דאפי' איש יכול לישא אשה בלא בדיקה וכ"ש אשה שהרי לא הוזהרו והשתא א"ש דרבינו הוצרך לתרץ אליבא דר"ת הא דתנן דאיש הבא לישא צריך לבדוק בד' אמותיה ומשני דר"ת מוקי לה בכהן שבא לישא ורוצה להיות בנו בדוקין לשמש ע"ג מזבח · והא דלא הביא רבינו ד' ר"ת שהקשה ארש"י משום שקושית ר"ת היתה לסתור דעת רש"י שאין אשה צריכה בדיקה · דהכי משמע דיוקא דהאי ברייתא דדוקא איש אבל אשה לא ורבינו קיצר בזה וממילא משמע וק"ל: [ג] **ומשמע** מדבריו. ז"ל ב"י וכו' רבינו ומשמע מדבריו כו' משמע כל היכא דאיכא צד כהונה (פי' כגון לענין תרומה ושלא ולענין חללות כ"פ) בעי בדיקה. וביאורו תמוה מאד בעיני ואיכא למידק בו טובא חדא מ"ש תחלה פי' על מ"ש רבינו ומשמע וכו' דלפי פירושו הו"ל רבינו למימר ומשמע דאפילו ליוחסי כהונה. דהא גם אעיקרא דדינא דכ' בריש' להצריך לבנו ובתו בדיקה פליג רבינו ולהגדיל רבותא הו"ל דר"ת מצריך אפי' ליוחסי כהונה בדיקה ולסיים ע"ז דלדידיה נ"ל דא"צ בדיקה כלל. וע"ק דלפי דבריו יהיו ד' ר"ת סותרין זא"ז דמתחלה כ' בנו ובתו שאין בנו כשר לשמש ע"ג מזבח משמע דוקא לזה צריך בדיקה ובסוף דבריו כתב דאפילו אינו חושש אם ישמש בנו ע"ג המזבח צריך בדיקה ועוד דלפי פירושו דיוקו של רבינו יהיה מ"מ לר"ת אבל ליוחסין שאין בו כו' ובד' ר"ת לא נזכר זה אבל ליוחסין כו' לא בכתובות ולא בקידושין רק שהרא"ש כ"כ בהעתקתו לדברי ר"ת ונראה דהוספת ד' הרא"ש הוא ואדלעיל מיניה קאי והא להטעים דבריו במאי דפליג על רש"י שסבר דאפילו שאין בו צד מזבח צריך לבדוק ולכן כתב ר"ת כל שאין בו צד מזבח א"צ לבדוק כלל ורבינו ג"כ העתיק דברי הרא"ש מש"ה אבל אי בכלל אלא מה שכפרט ויחוס כהונה ר"ל ג"כ שמוש בנו ע"ג מזבח. גם ק' לפי' ב"י מ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם מאי וכן דהא לר"ת איירי בבדיקת אשה. ולהרמב"ם בבדיקת הכהן עצמו לאכול בתרומה וכל חד מלתא באנפי נפשיה אמרי ע"ק מ"ש דלר"ת אפשר דגם לתרומה דרבנן צריך בדיקה וו"מ דהא ע"כ הרמב"ם איירי בכהן שיש לו חזקה וחזקה עדיפא מע"א וכיון דעד א' נאמן להאכילו בתרומה כ"ש דחזקה מועלת לר"ת דנאמן להאכילו בתרומה כמ"ש הב"י בגמ' נאמן אתה להאכילו בתרומה כו'. כ"ז יש לדקדק לפי ביאור ב"י ולכנלע"ד לפ' בע"א ובתחלה אעתיק לך לשון הגמ' עם קצת פירש"י ותוס' בפ"ד דקידושין [עו.] תנן הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהן ח' כו' וגר' עלה בגמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל משפחות בחזקת כשירות הן עומדות א"ר אחא בר גוריא אמר רב א"ס קרא עליה ערער צריך לבדוק אחריה ובפ"ב דכתובות (כד.) ת"ר אני כהן וחברי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה. ופירש"י משום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישיאוהו אשה משום חשש ממזרות וכן פירש"י אמתני' דכל הנושא אשה צריך לבדוק בד' אמהות משום ממזרות והק' עליו ר"ת מסהיא אשה דאמרינן הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמהות דדוקא כהן בודק אבל אשה אינה בודקת דלא הוזהרו כשרות להנשא לפס לין ומאי קאמר והא הוזהרו מיהת אממזרות וכו'. לכ"כ לר"ת דלהשיאו אשה דקאמר היינו להשיאו בדיקה מד' אמהות כדתנן בי' יוחסין הנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמהות ואין נאמן אם ישא אשה בדוקה להכשיר בתו לכהן בלא בדיקה אלא יצטרך לבדוק אחריו וה"ה דמ"ל דאין נאמן להכשירו לעבודה בלא בדיקה. ואותה בדיקה הוא משום חללות משום דאין מכירין ישראל חללים שביניהם אבל לא משום ממזרות דלהא לא חיישינן כדפרי' וכו'. ואח"כ כ' שם וז"ל וכולה הך שמעתין דמצריך בדיקה להשיא בתו לכהן אתיא כר"מ דרבנן פליגי עליה התם ולא מצרכי בדיקה דאמרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות וא"כ אפילו עד א' להכשיר בתו לכהן ומיהו להכשיר בנו או עצמו לעבודה צריך דלא בחזקת כהונה עומד עכ"ל ובפ"י יוחסין כתבו סתום' ג"כ ומסקי בשם ר"ת בזה"ל ור"ת בספר הישר כתב דהא דצריך בדיקה היינו דוקא להכשיר בניהם לעבודה א"כ להכשיר עצמו לעבודה אבל להאכילו בתרומה א"צ בדיקה וכו'. והכלל העולה מדבריהם אלו לר"ת א"כ בדיקה משום ממזרות אפילו לר"מ ובדיקה דקאמר ר"מ הוא משום חללות ורבנן פליגי אר"מ וס"ל דא"צ שום בדיקה אפילו משום חללות · ומ"ש בתוס' בפ"ב דכתובות דמודו רבנן להכשיר בנו לעבודה או עצמו דצריך בדיקה נראה פשוט דהסיא בדיקה לא הוי משום חללות דהא קאמר בי' יוחסין זו דברי ר"מ אבל חכ"א וכו' משמע דלא מלינו לחכמים בדיקה כלל אפי' להכשיר לעבודה דאל"ה מנ"ל לאוקמי דלא כחכמים דלמא אתא אפילו כחכמים ומודים חכמים בבנו להכשירו לעבודה דצריך בדיקה אע"כ צ"ל כדפרי' דא"צ שום בדיקה אפי' משום חללות לחכמים ומ"ש בתוספות דאפי' לרבנן צריך בדיקה להכשיר בנו כו' דה"פ דהתם קאי אהסיא ברייתא אני כהן וחבירו כהן אין נאמן להשיאו אשה כו' דמיירי שלא היו לו חזקת כהנת כלל וקאמר התם אליבא דר"מ אין נאמן להשיאו אשה להכשיר בתו. ור"ל ל"מ דלא ממוקינן אותו לכהן אלא דחיישינן שמא גרוע מישראל דעלמא דישראל דעלמא הנושא ישראלית בתו כשרה לכהן העובד עבודה הוא ורעו משא"כ זה דיש לחוש שמא חכל הוא וזרעו אף מישראלית כשרה יהיו ג"כ חללים אבל לרבנן דלא חיישינן לחללות ולממזרות ג"כ לכ"ע לא חיישי' בתו מותרת לכהן ממ"כ אם ישראל הוא לא חיישינן לממזרות ואם כהן הוא לא חיישי' לחללות אבל להכשיר בנו לעבודה מודו רבנן דצריך בדיקה ר"ל כיון שלא היה לו חזקת כהונה חיישי' דלמא לאו כהן הוא וליכא דתוס' הכי דייק שכתבו דלאו בחזקת כהונה הוא עומד . ובז"מ מה שיש לדקדק בתוס' בפ"י יוחסין שכ' דהא דלריך ר"מ בדיקה היינו להכשיר בניהם לעבודה ובפ"ב דכתובות כתב דבדיקה היא להכשיר בתו לכהן ולפי מה שפירשתי א"ש דבפ"ב דכתובות מיירי שעדיין לא היה לו חזקת כהן כלל ולכך פי' דבדיקה זו לענין שכשר בתו מיירי להכשיר לעבודה פשוט דאינו נאמן לכ"ע כיון דלא היה לו חזקת כהן אבל בפ"י יוחסין דהנושא אשה מיירי שהוא עצמו יש לו חזקת כהן דא"כ לבדוק אחריו ומה דלריך בדיקה אינו אלא אחריה משום חללות . ולכך פי' שהם להכשיר בנו לעבודה אע"ג דהוא עצמו כהן כשר מ"מ צריך לבדוק אחריה משום חללות ועליה קאי זו דברי ר"מ אבל חכמים לא חיישי לחללות וא"צ בדיקה אפי' להכשיר בנו לעבודה כיון שיש לאב חזקת כהן. ככ"ל ברור דברי התוס' . ועפ"ל דברים אלו נתבארו דברי רבינו באר היטב. דלפ"מ שפירשתי כל דברי ר"ת שהביא רבינו שכ' הנושא אשה כו' דמיירי שיש לו חזקת כהונה דא"צ לבדוק אחריו אלא אחרי אשה וכתב דצריך בדיקה להכשיר בנו ובתו וכו'. משום חללות וכ"ז אינו אלא לר"מ אבל לרבנן כיון דלא חיישינן לחללות כיון שיש לו חזקת כהונה א"צ בדיקה כלל אחריו אפילו להכשיר בנו לעבודה ואע"ג דאפ"ל דגם ר"ת לא כתב זה להלכה אלא לפי' מתני' דאתיא כר"מ וכמ"ש התוס' בהדיא בפ"ב דכתובות אחר דברי ר"ת מ"מ משמע ליה לרבינו כיון שכ"כ ר"ת בספרו משמע דלהלכה כ' ו"מ רבינו משמע מד' ר"ת ולכך דייק מהא דמשמע בגמ' דלרבנן לא בעי בדיקה כלל משום חללות כהן כיון דיש לו חזקת כהן. וכן דייק על הרמב"ם שכתב לתרומה דאורייתא צריך בדיקה אע"פ שיש לו חזקת כהן. כמ"ש כל הכהנים בחזקת כו' וכתב דאפי' הם עדים על אביו ואבי אביו שהיו כהנים לא סגי בהכי אלא צריכין בדיקה משום חללות עד שיודע שאבותיו שמשו ע"ג מזבח ש"מ דס"ל דלא מהני בחזקת כהן. וע"ז דייק דבגמ' משמע דלא בעי בדיקה כלל אפי' לתרומה מדמוקי מתני' כר"מ ולא מוקי אפי' כרבנן ולענין לאכול תרומה צריך בדיקה. אע"כ צ"ל דלרבנן אפי' לתרומה א"צ בדיקה כלל משום חללות כ"כ לענ"ד ביאור דברי רבינו . והכלל דגם לרבינו מי שבא מעלמא ואין לנו בו הכרה כלל דאין מאמינים לו לענין יוחסין וכ"ש לענין מזבח ותרומה דאורייתא . וכי פליגי היינו שהיה דר הוא ואבותיו בכאן והיו מחזיקין בענייני כהונה ולא בדקו אחריהן דבכוס ס"ל לרבי' דאף דאין לכן חזקה דהיינו בדיקה אין מאיש עד איש ששימש ע"ג מזבח מחזקינן ליה ככהן ולר"ת והרמב"ם צריכין בדיקה בזו לענין מילי דאורייתא ולרש"י אפילו לענין שאר ענינים : [ד] **אבל** תרומה של תורה אין אוכלין . ואף ע"ג דס"ל להרמב"ם דבזה"ז אין תרומה דאורייתא והביאו רבינו בי"ד סימן של"א מ"מ כ' כן כיון דאיכא מ"ד דס"ל אף בזמן הזה יש דאורייתא וק"ל : [ה] **ומ"ש** ב"י ומה שהכריע רבינו וכו' וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן עכ"ל ולענ"ד תמוה לפרש כן דלפ"ז היה צריך לאוקמי כלוגתייהו בחשש ממזרות כיון דבחשש חללות אפילו רבנן מודו דא"צ ערעור וזה א"א לומר לדעת ר"ש שכתב בהדיא דמשום חשש ממזרות אין צריך לבדוק וכמש"ל וא"ל דר"ת

לבדוק אחריו אלמא דמסתמא אין צריך שום בדיקה ומיהו אפשר אע"ג דלהכמים אין צריך בדיקה הלכה כסתם משנה שצריך בדיקה לכהונה באשה: כתב הרמב"ם ז"ל אע"ג שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהם לכתחלה שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד (יז) או משפח' שהיא בעלת [ז] מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מרבה מריבה תמיד עם הכל והוא עז פנים ביותר חוששין להם וראוי להתרחק מהם שאלו הן סימני פסלות׳ וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ פסול במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהם ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא ואם אומר עליהם שהם עבדים חוששין לו שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל: וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא הבריות ואינו גומל חסד חוששין לו (יח) שמא גבעוני הוא שסימני ישראל עם קדוש ביישנין רחמנים וגומלי חסד (יט) כל שקורין לו ממזר או נתין או חלל או עבד ושותק חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאין מהם נשים בלא בדיקה וכן כל משפחה שקרא עליה ערער (כ) והוא שיעידו שנים שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן עבדות הרי זו ספק ואם ממשפחות כהנים לא ישא ישראל אשה ממנה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן שמנה אמה ואם אמה ואם אבי אמה ואם אם אבי אמה וכן הוא בודק על אם אביה ואם אם אביה ואם אבי אביה ואם אם אבי אביה ואם המשפחה שקורין עליה ערער לויים או ישראלים מוסיף לבדוק זוג אח' ונמצא בודק (כא) י' אמהות שהעירוב בלוים וישראלים יותר מבכהנים (כב) אבל א"צ לבדוק במשפחת האב של אשה אע"פ שקרא עליה ערער ואשה הניסת להם אין צריכה לבדוק (כג) שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ע"כ מ"ש כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' פר"י ז"ל היינו

בחד צד כגון לענין שיהא בנו כשר לשמש ע"ג המזבח ובתו כשרה לכהן המשמש על גבי המזבח דבזה מודים חכמים דהנושא אשה צריך שיבדוק בד' אמותיה דהשתא ניחא דגם לר"מ ליוחסי כהונה לא בעי בדיקה בחד צד משום חללות גרידא אלא לענין שיהא בנו כשר לשמש ע"ג המזבח הוא דקי"ל כסתם משנה דצריך בדיקה וכך הוא להרמב"ם ולפיכך פסק דמשום חללות גרידא לא בעי בדיקה אא"כ קרא עליו ערער אבל לתרומה דאורייתא בעי בדיקה משום דמעלין מתרומה ליוחסין לשמש ע"ג המזבח והנה התשובות עצמן שהשבנו על דברי רבינו הוא בעצמו אמרם וכמ"ש בסמוך בד"ה לישראל אבל כהן לא ישא מהן כדלקמן הנה גילה דעתו דס"ל לחלק דליחוס בעי בדיקה טפי וע"ל בסוף סי' ז':

כתב הב"י הא דהשמיטו הרי"ף והרא"ש מתני' דהנושא צריך שיבדוק בד' אמותיה משום דלר"מ היא ולית הילכתא כוותיה ומיהו תימא דה"ל לכתבה ללמדנו היכא דקרא עליה ערעור כמה אמהות צריך לבדוק ואפשר לומר שהם מפרשים דכי אמר רב אם קרא עליה ערעור צריך לבדוק אחריה לא בדיקה דד' אמהות קאמר אלא בבדיקה כל דהו סגי עכ"ל ואע"ג דלליסנא קמא דמפרש רב חמא בר גוריא אמר רב משנתינו בשקרא עליו ערעור בעל כרחינו דצריך לבדוק ד' אמהות קאמר מ"מ ללשון אחר בדיקה כל דהו קאמר מיהו קשה על פי' ב"י דא"כ הרמב"ם שכתב דבקרא ערעור צריך לבדוק ד' אמהות בדוקא יהיה חולק על האלפסי רבו אלא נראה דס"ל להאלפסי והרא"ש איפכא דבקרא עליו ערעור פשיטא להו דצריך בדיקה טובא וד' אמהות דנקט תנא דמתני' בדוקא לר"מ היא וכיון דאפילו בדלא קרא ערעור צריך בדיקה הלכך איצטריך לאשמעינן דבעינן ד' אמהות אבל לחכמים דבקרא ערעור בעי בדיקה פשיטא דבעינן בדיקה בכל צד דין ולא היה צריך לפרש ד' אמהות:

והוא שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל נראה דטעמו דפוסק כלישנא בתרא דפ"י יוחסין סוף (דף ע"ג) דקאמר וא"ת לעולם אימא לך ערער חד וכי אמר רבי יוחנן אין ערעור פחות משנים ה"מ היכא דאית ליה חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה חד נמי מהימן וכ"פ האלפסי והרא"ש לשם וכ"פ הרמב"ם פט"ו מהא"ב ועיין בב"י סוף סי' ד' והשתא למאי דקי"ל דכל המשפחות בחזקות כשרות הן אין ערעור אלא בתרי וכן פי' רש"י דבעינן תרי אלא שכתב ולא שמעידין עדות גמורה אלא יציאת קול ומשמע דחולק הוא אמ"ש הרמב"ם דס"ל דבעינן שיעידו שנים בדבר וכך הבינו ה' המגיד והר"ן שהם חולקין דאין לדחוק לפרש דרמב"ם נמי רצונו לומר שמעידין שנים שכך שמעו ואין שם אלא הוצאת קול דאם כן ה"ל להרמב"ם לפרש ולומר שיעידו שנים שיצא קול שנתערב בהם ממזר:

ואשה הניסת להם א"צ לבדוק וכו' פי' אפילו קרא עליה ערער א"צ לבדוק ומ"מ דוקא בערעור דפסול חללות התם הוא דא"צ לבדוק דאשה כהנת לא הוזהרה שלא ליקח חלל גר ומשוחרר אבל בקרא ערעור דפסול ממזרות פשיטא דאשה הוזהרה כמו האיש אדרבה פשטא דקרא לא יבא ממזר הוא שלא ישא ישראלית ומה שפירש"י ומביאו ב"י לא הוזהרו כשרות לינשא כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהן ליוחסין רבנן נמי לא עבדי בהו מעלה וכו' וכל זה לא פי' רש"י אלא לתנא דמתניתין דהיינו ר"מ דלא ס"ל כל המשפחות בחזקת כשרות הן ומסתמא נמי צריך בדיקה וקאמר דכשרות לא הוזהרו וכו' ולא עבדו בהם מעלה אבל לרבנן דלא צריך בדיקה אלא בקרא עליה ערעור הלכך לא הוזהרו כשרות אפי' בקראו עליו ערעור דפסול חללות אבל בערעור דפסול ממזרות הוזהרו אפי' כשרות שלא לינשא לפסולי קהל כדפי' ופשו' הוא ועיין במ"מ פי"ט דהא"ב ולקמן סוף סי' ז':

פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחתו ממזר או נתין וכו' נראה דרבינו כתב כן ע"פ דברי התו' ספ"ק דכתובות (דף י"ד) בד"ה ת"ר דגרים ר"ת איזהו עיסה

מהא"ב אלא שהוא סובר דלתרומה דאורייתא בעי בדיקה ורבינו סובר דלא בעי: [ו] **ומ"ש** רבי' דאפשר דאע"ג דלחכמי' א"צ בדיקה הלכה כסתם מתני' שצריך בדיק' לכהונה באשה אין לו טעם דכיון דא"ר יהודה א"ר זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים וכו' משמע ודאי דלאפוקי מתני' מהלכתא אתי וזהו דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו משנה זו משום דלר"מ היא ולית הלכתא כותיה׳ ומיהו תמיהא לי שה"ל לכתבה ללמדנו היכא דקרא עליה ערעור כמה אמהות צריך לבדוק ואפשר לומר שהם מפרשים דכי א"ר אם קרא עליה ערעור צריך לבדוק אחריה לא בדיקה דד' אמהות קאמר אלא בבדיקה כל דהו סגי: כתב הרמב"ם ז"ל אע"ג שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהם לכתחלה שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד וכולי עד שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים הכל פי"ט מהא"ב: **ומ"ש** שתי משפחות מתגרות זו בזו תמיד בר"פ י' יוחסין (עא:) אריב"ל אם ראית ב' משפחות המתגרות זו בזו שמץ פיסול יש באחד מהם ואין מניחין אותה לדבק בחבירת' ואיתא תו התם אמר רב יהודה אמר רב אם ראית ב' בני אדם שמתגרין זה בזה שמץ פיסול יש באחד מהם ואין מניחין אותן לידבק אחד בחבירו ופרש"י ואין מניחין אותן מן השמים לידבק בחבירו לכך הטילו מן השמים מריבה ביניהם: **ומ"ש** או משפחה בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מרבה מריבה תמיד עם הכל וכולי נראה שלמד כן מדגרסינן בר"פ י' יוחסין (ע:) א"ר יהודה אמר שמואל ת' עבדים היו לפשחור בן אמר וכולן נטמעו בכהונה וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם ואע"ג דאמרי' התם ופליגא דרבי אלעזר דאמר אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו שנאמר ועמך כמריבי כהן ואפשר דע"כ לא פליג ר"א אלא בכהן אבל מי שאינו כהן שיש בו עזות מצח מהרהרין אחריו: **ומ"ש** וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנותן שמץ פיסול במשפחות וכו' שכל הפוסל במומו פוסל שם ברייתא ומימרא דשמואל: **ומ"ש** וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות בפרק הערל (דף ע"ח:) נתינים דויד גזר עליהם שנאמר ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה פייסינהו ולא איפייסו אמר ג' סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים גומלי חסדים כל שיש בו ג' סימנים אלו ראוי להדבק באומה זו: **ומ"ש** כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' חוששין לו ולמשפחתו כתב ה"ה בסוף פ"ק דכתובות (י"ד:) מחלוקת תנאים בברייתא ופסק רבינו כת"ק דאמר כל פיסולא דקרו ליה ושתיק פסול ומפרש רבינו שהוא כמו משפחה שקרא עליה ערעור דבבדיקה סגי לה דלא ליהוי האי דשתיק טפי מעדים שהעידו שנתערב במשפחה זו פיסול ובהשגות א"א כל אלו שאמרו על שתיקתן שהן פסולין לא אמרו אלא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקין על החרפות שהיה אדם מחרף את חבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את המ' וזה ששתק ולא צוח לב"ד כבר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קורין שלא בשעת מריבה עכ"ל והרמב"ן והרשב"א כתבו חילוק אחר ואמרו שלא נאמרו דברים הללו בפיסול שתיקה אלא במי שנסתפק בפיסול כגון משפחה שנטמע בה פיסול או ספק פיסול אבל משפחה שבחזקת כשרה עומדת כל דשתיק מיוחס טפי ע"כ אין לדבריהם ולא לדברי הר"א הכרח בגמרא עכ"ל והר"ן בספ"ק דכתובות כתב דבריהם ודברי הר"א ולא הכריע ורבינו כתב בסמוך בשם ר"י כיוצא כדברי הרמב"ן והרשב"א: **ומ"ש** וכן משפחה שקרא עליה ערער בפ"י יוחסין מימרא דרב חמא בר גוריא א"ר כתבה רבינו לעיל בסמוך ומפרש הרמב"ם דקרא עליה ערער היינו שיעידו ב' שנתערב בה ממזר וכו' אבל רש"י פירש שקראו עליה ב' עדים שמץ פיסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול: **ומ"ש** לא ישא אשה ממנה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן ח' וכו' משנה פ"י יוחסין (דף ע"ו) הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות שהן ח' אמה ואם אמה וכו' לוים וישראלים מוסיפים עוד א': **ומ"ש** אבל א"צ לבדוק במשפחת האב של אשה וכו' שם בגמרא מ"ש בנשי דבדקינן ומ"ש בגברי דלא בדקינן נשי דכי מינצן בהדי הדדי בעריות הוא דמינצין אם איתא דאיכא מלתא לית לה קלא גברי דכי מנצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמנצו אם איתא דאיכא מלתא אית לה קלא: **ומ"ש** ואשה הניסת להם אינה צריכה לבדוק שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין וכו' שם ופרש"י לא הוזהרו כשרות כהנים לינשא לפסולים כגון חללי גירי וחרורי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן לא עבדי בהו מעלה לאצרוכינהו בדיקה ואפי' מחמת ממזרות ושתיקות דדוקא כי מתחזק איסורא ביה אבל לחששא ולמיבדק לא אצרכינהו: **ומ"ש** רבינו ומ"ש כל שקורין לו ממזר או נתין וכו' פר"י דהיינו דוקא שנתערב במשפחות ממזר או נתין וכו' כבר כתבתי בסמוך שכיוצא בדברים אלו כתבו הרמב"ן והרשב"א ונוסחת ספרים דידן פר"י היינו דוקא כשנתערב ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה ובקצת ספרים כתוב פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחות ממזר או נתין ואחד מן המשפחה קורא אותו ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה׳ וגירסא זו נכונה ועדיין צריכה תיקון והנכון לגרוס פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחה ממזר או נתין ואחד מן המשפחה קוראים אותו ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה וכתב עוד הר"י ויש כאן טעה אחרת לומר

דרישה

כ"כ אליבא דרבנן דא"כ מנ"ל לר"ת לסתור פרש"י מההיא מתני' דכתובות דלמא רש"י פי' אליבא דר"מ ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ן כן נראה דהרמב"ן מלי סבר כרש"י אבל לדעת ר"ת ע"כ א"א לפרש הכי וכמ"ש הר"ן׳ והביאו ב"י לפניזה וז"ל נראין דברי ר"ת עיקר עכ"ל:

[ו] **וכתב** עוד ב"י ומ"ש רבינו דאפשר וכו' בבדיקה כל דהו סגי עכ"ל והנה מ"ש ב"י על דברי רבינו דאין לו טעם לק"מ דהא כיוצא בזה מצינו בפ' מצות חליצה (קה:) דקא' נמי בגמ' זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה ואפ"ה מסקי' שם בגמ' דהלכ' כר"מ וכ"פ הרי"ף והרא"ש וכמש"ל בסי' קס"ט. וגם שהסוגיא בפ"ב דכתובות בברייתא אני כהן וחבירי כהן אליבא דר"מ אזיל כמ"ש בשם התו'׳ ומש"ה י"ל דהכי הלכתא וכתבו ר"ת בס' הישר להלכה:

[ז] **מצה** ומריבה כו'. כתב ב"י נראה שלמד כן כו' מהרהרין אחריו עכ"ל וק' א"כ למה כ' רבינו שצריך שיהיה בעל מריבה תמיד ועז פנים ביותר הא בעזות פנים לחוד סגי וע"ק דה"ל לחלק

פרישה

חזקת כשרות: (יז) **או** משפחה שהיא בעלת מצה כו' והוא עז פנים ביותר. פי' אם ב' משפחות מתגרות זו בזו או ב' בני אדם מתגרים זה בזה אע"ג שאין להם עזות פנים הואיל שמתגרים תמיד זו בזו או זה בזה מוכח דפסול יש ביניהן ומן השמים הטילו שנאה ביניהן כדי שיבינו הבריות שיש פסול ביניהן אבל כשהוא עז פנים ממילא ידוע שפסול יש בו וא"צ שמן השמים יטילו שנאה שיריב עם הבריות וגם בב' משפחות שמתגרות זו עם זו צריכים להתרחק מביניהן משא"כ בזה דא"צ להרחיק אלא מזה שהוא בעל מריבה ועז פנים ועד"ר:

(יח) **שמא** גבעוני הוא. מפו' בתחלת סימן ד' שיהושע גזר עליהם: (יט) **וכל** שקורין לו ממזר כו' ושותק. עמ"ש אמ"ן לעיל בסעיף א' כ"פ): (כ) **והוא** שיעידו שנים שנתערב כו'. כ"פ) הרמב"ם דקרא עליה ערעור היינו שיעידו שנים שנתערב כו' אבל רש"י פי' שקראו עליה ב' שמץ פסול ולא שמעידים עדות ברורה אלא יציאת קול:

(כא) **עשר** אמהות. כן הגי' ג"כ במיימוני פי"ט מהא"ב וכ"כ ג"כ בש"ע. וסמ"מ כתב שם ז"ל ואני תמיה בזה דהא בגמרא ליכא מ"ד כמות מי"ב ואם נוסח רבינו עיקר כמ"ש בספרין צ"ע עכ"ל ופי' זוג א' לפ"ז כ"ל חד אם לצד משפחת אם אמה וחד אם לצד אם אביה אבל ק' שלא ידענא לאיזה צד יבדוק עוד אם א'. אם לצד אם אמה או לצד אם אביה וכן בצד השני ג"כ ק' קושיא זו. שמא י"ל דבצד דאם אמה יבדוק עוד צד א' דאם אבי אמה יהא הבדיקה יותר רחוקה עד ה' דורות וכן בצד אביה יבדוק עוד צד הא' על אם אביה: (כב) **אבל** א"צ לבדוק. והא דאמר אבל א"צ לבדוק במשפחות האב ול"ק בקיצור אבל אין בודקין באבותיה׳ י"ל דלרבותא כ"כ דאפילו במשפחות האב דהיחוס תלוי בו כמ"ש [במדבר א' ב'] למשפחותם לבית אבותם אפ"ה א"צ לבדוק:

(כג) **שלא** הוזהרו כשרות כו'. פירש"י כגון חללי גירי וחרורי לכהנת וכיון דלא הקפידה התורה עליה ליוחסין רבנן נמי לא עבדו בהו מעלה לאצרכינהו בדיקה. אפילו מחמת ממזרות ושתוקי ודוקא כי מתחזק איסורא בי' אבל לחשש ולבדוק לא אצרכינהו. ור"ל אע"פ שהרמב"ם מביא דין זה שהאשה א"צ לבדוק כו' אפילו מהמשפחה שקרא עליה ערער רש"י אינו סובר כן אלא דוקא אם אין מתחזק איסורא א"צ לבדוק וב"י שהביא דברי רש"י אדברי הרמב"ם אין כוונתו שגם הרמב"ם סובר כפי' רש"י אלא שהרמב"ם יפרש לפי סברתו. וא"ת שלויים וישראלים נמי לא הוזהרו אחללי גירי וחרורי אפ"ה צריכין בדיקה לממזרות י"ל דגבי לויים וישראלים לא אתרע מזקייהו דמה שמותרים בחללי גירי משום דלית בהו צד איסור משא"כ בכהנת דיש בהן צד איסור דהא לכהנים זכרים שייך איסור זה ואפ"ה אקיל רחמנא בהן אקילו רבנן ג"כ בהן׳ ולא אצרכינהו שום בדיקה. ואע"ג דבישראלית נמי לא אקיל בהו רחמנא. מ"מ שם נשים חד הוא׳ וע' בתו' דקידושין [עו.] ומ"ש רש"י למעלה בזה סימן

לומר דכי אמרינן ממזר גוה והלל שותק איכא בינייהו שתיקה להודה אינו ראיה לפסול אלא כשצווח על פיסול אחר דכיון שצווח בהאי ושתיק בהאי מוכח דמשום דקושטא הוא שתיק ולת"ק כל שתיקה פוסלת ובלבד שקראו אתו בפיסול אחר מתחלה וצווח ולפי שטה זו איפשר שאפילו במשפחה שעומדת בחזקת כשרה חיישינן דכיון דבפסול אחד צווח ובפיסול אחד שותק מוכח' דבהאי דשותק אודויי אודי ע"כ (ג) :

לעולם ישתדל אדם לישא בת ת"ח וכו' עד ארור שוכב עם כל בהמה הכל ס"פ אלו עוברין (דף מט) אלא שבמקום מ"ש רבינו ואל ישיא בתו לע"ה שהן שקץ וכו' כתוב בנוסחי דידן בגמרא ואל ישא בת ע"ה ובכי משיא בתו לע"ה תניא התם שהוא כאילו כופתה ומניחה לפני ארי מה ארי דורס ואוכל ואין לו בושת פנים אף ע"ה מכה ובועל ואין לו בושת פנים · ופרש"י גדולי הדור אנשי מעשה וצדיקים · בת גבאי צדקה שאין ממנין אלא טובים ונאמנים · נשותיהם שרץ שאינן זהירות במצות · עם כל בהמה שדומות לבהמה שאין לה לב להבין שהיא חייך ואורך ימיך : **ומ"ש** רבינו ולא בכל ע"ה קאמר אלא במי שהוא חשוד לעבור להכעיס נראה שטעמו מפני שכתב שם הרא"ש אהא דא"ר אלעזר ע"ה מותר לנוחרו ביה"כ דנראה כדפירש ר"י דמיירי במכיר וכופר כדי להכעיס והוא רע לשמים ורע לבריות דהוי הריגתו פקוח נפש עד כאן : וסובר רבינו דאמאי דתניא שהן שקץ ונשותיהם שרץ נמי קאי ואין דבריו נוחים לי אלא אפילו אינו עובר להכעיס אלא לתאבון או שאינו בקי בדקדוקי מצות הם שקץ ונשותיהם שרץ וכו' קרינן ביה וכך הם דברי רש"י שכתב נשותיהם שרץ שאינן זהירות במצות ואף הרא"ש בשם ר"י לא אמר אלא אהא דאר"א ע"ה מותר לנוחרו ביה"כ אבל אהם שקץ ונשותיהם שרץ לא דאפילו ע"ה שאינו עובר להכעיס בא לכלל זה כדאמרן :

לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת ניכפין והוא שהוחזקו ג"פ בס"פ הבע"י (סד :) : **ע"ה** לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה יפה וכו' אבל ת"ח שנשא כהנת הרי זה נאה ומשובח וכו' ס"פ אלו עוברין (דף מ"ט) לא ישא בחור זקנה כ"כ הרמב"ם בהא"ב בפרק כ"א וכתב ה"ה דהיינו מדמשמע במתני' פרק הבע"י (סא) דמי שלא קיים מצות פריה ורביה אינו נושא אשה דלאו בת בנים ובפרק מצות חליצה (דף קא) אמרו משיאין לו עצה מהוגנת לו שאם הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל זקנה מה לך אצל ילדה כלך אצל שכמותך : **ומ"ש** ולא זקן ילד שדבר זה גורם לזנות כן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר והוא מדגרסינן בפרק הנשרפין (דף ע"ו) אל תחלל את בתך להזנותה זה המשיא בתו לזקן : **לא** ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ברייתא בפרק החולץ (דף לז :) וטעמא משום דכתיב לא תחרוש על רעך רעה וכו' ומ"ש בשם הרמב"ם שאם הודיעה תחלה שהוא נושא אותה לימים מותר בפרק כ"א מהא"ב ולא ידעתי למה תלאה רבינו בהרמב"ם שהרי מבואר הוא בפרק החולץ : **לא** ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת וכו' ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר ריש פרק החולץ (שם) :

מי

היינו (כג) דוקא כשנתערב במשפחה ממזר או נתין ואחד מן המשפחה קורא אותו ממזר או נתין ושותק אז הוי הוכחה שהוא הוא אבל אדם בעלמא שקורין אותו ממזר או נתין ושותק לא הויא שתיקתו הודאה: לעולם ישתדל אדם לישא בת ת"ח ולהשיא בתו לת"ח שאם מת או גולה מובטח לו שיהיו בניו ת"ח לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי כנסיות לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות (כד) ואל ישיא בתו לעם הארץ ולא ישא בת ע"ה שהן שקץ ונשותיהן שקץ ועל בנותיהן הוא אומר ארור שוכב עם כל בהמה [ה] ולא בכל ע"ה קאמר אלא במי שהוא חשוד לעבור להכעיס: לא ישא אדם אשה לא ממשפחות מצורעים ולא ממשפחות נכפין והוא שהוחזקו ג' פעמים שיבאו בניהם כך אבל אם לא הוחזקו אלא ב' פעמים שרי: ע"ה לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה יפה שתמות הוא או היא מהרה או תקלה יבא ביניהם אבל ת"ח שנושא כהנת ה"ז נאה ומשובח תורה וכהונה במקום אחד: לא ישא בחור זקנה ולא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות: לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה וכתב הרמב"ם ז"ל [ט] ואם הודיעה תחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר: לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח נושא אחותו ואדם גדול ששמו ידוע וזרעו מפורסם אחריו מותר:

מי

עיסה וכו' ופירושה איזה משפחה שיש בה תערובות ספק פסול שיוכל לטהר עצמו ואמר כל שאין בה שתוקי ממזר ושתוקי נתין שתוקי חלל וכו' דאלמא דכשיש בה שתוקי מאחד מאלו הוא פסול ומינה שמעינן דדוקא בעיסה דהיינו שנתערב בה פסול התם הוא דפסול השתוקי דהוי הוכחה מדשתיק דהוא הוא אבל אדם בעלמא שקורין אותו ממזר ונתין ושותק לא הוי שתיקתו הודאה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א שלא נאמרו דברים הללו אלא כגון משפחה שנשמע בה פיסול או ספק פיסול וכו' כמ"ש ב"י ע"ש ה' המגיד ואע"ג שרבינו כתב בשם פר"י כשנתערב במשפחתו ממזר או נתין לאו דוקא ודאי ממזר אלא ה"ה ספק ממזר דבקוראין אותו ממזר ושותק הוכחה שהוא הוא הספק ויש להקשות כיון דבודאי תערובת איירי מאי איריא דקוראין אותו ממזר ושותק אפי' לא היה קוראין אותו צריך לחוש לכל המשפח' מטעם ספק התערובות ואפי' בנתערב ספק ממזר דאיכא בכל א' מן המשפחה ספק ספיקא אפי' הכי לכתחלה ודאי אסו' לישא מהם כדלקמן ס"ס ז' ואם נשא אע"ג דלא תלא אפ"ה הולד ספק ממזר ונראה דלא מיירי הכא בדאיכא עדים שמעידין בב"ד שנתערב בהם ממזר או ספק ממזר דבזו אפילו אין קורין אותו צריך בדיקה דהיינו דכתב הרמב"ם אח"כ וכן כל משפחה שקרא עליה ערער והוא שיעידו שנים וכו' אבל דברי הרמב"ם בתחלה אינן אלא במשפחה שהוחזקה בכך משנים קדמוניות שנתערב בה פסול או ספק פסול ואין כאן עדים שיעידו בדבר ברור אלא הוצאת קול ובזו דוקא כשקוראין אותו ושותק קאמר דחוששין לו דאיכא הוכחה דהוא הוא לפר"י אבל בשאין קוראין אותו א"צ לבדקה ויכול להתחתן בהם וכמו שכתב רבינו בתחלת סימן זה דמשפחה שנתערב בו ספק פסול דא"צ לרחקה דמיירי ביציאת קול ובחזקה של קול בעלמא בלבד ואין כאן עדים שיעידו בדבר ברור וכדפי' שם :

ולא בכל עם הארץ אלא במי שהוא חשוד לעבור להכעיס כתב ב"י שלא כתב הרא"ש כך בשם ר"י אלא בהא דאמר ר' אלעזר ע"ה (בימי התנאים היו) מותר לנוחרו ביה"כ אבל אהם שקץ ונשותיהם שקץ לא דאפילו ע"ה שאינו עובר להכעיס בא לכלל זה עכ"ל · ולפעד"נ דרבינו דקדק בדברי הרא"ש דבהך דמותר לנוחרו ביה"כ כתב דמכיר וכופר כדי להכעיס והוא רע לשמים ורע לבריות דהוי הריגתו פקוח נפש עכ"ל ורבינו כאן לא כתב רק שהוא חשוד לעבור להכעיס ותו לא והיינו לומר שהוא חשוד אף במה שהכל יודעין שהוא אסור עובר עליו כגון לקרות ק"ש שחרית וערבית וכיוצא בזה בשאר מצות שמפורסם לכל שהוא מצוה לעשות כך ועבירה שלא לעשות כך והוא חשוד לעבור עליהם לפי שאינו מדקדק במצות ליזהר מעבירה זהו שאמרו עליו הוא שקץ ובנותיהן שקץ לפי שהוא חשוד שעובר להכעיס ולא לאפוקי בעובר לתאבון קאמר אלא אפילו לתאבון נמי קרי לי' כאן עובר להכעיס מאחר שיודע שזה מצוה וזה עבירה ועובר עליהם במזיד ואע"פ דאינו לא רע לשמים ולא רע לבריות קוראין עליו הם שקץ ונשותיהם שקץ מאחר שהוא חשוד שאינו מדקדק במצות במזיד וחשבינן ליה כעובר להכעיס ואתא לאפוקי אם עבר על המצות מחמת טעות שאינו בקי במצות שזו מצוה וזו עבירה אבל הוחזק שעוסק במצות ובג"ח ונוהג בדרכי הישרים וכו' כמ"ש בח"מ בסימן ל"ד ועפ"י שהוא ע"ה חשיב כת"ח גם לענין נשואין כנ"ל לדעת רבינו והכי נקטינן : **לא** ישא אדם אשה ודעתו לגרשה וכתב הרמב"ם ואם הודיע תחלה שהוא נושאה לימים ידועים מותר פי' מותר להתנות עם האשה בתחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים ואח"כ יגרשנה ואינו עובר בזה על לא תחרוש על רעך רעה וגו' · וב"י כ' ולא ידעתי למה תלאה רבינו בהרמב"ם שהרי מבואר הוא בפרק החולץ עכ"ל · ולפע"ד יראה דבתלמודא איכא לפרש דרב ורב נחמן דהוה מכרזי מאן הויא ליומא לא לגרשה אח"כ אלא רצונם לומר שתחפוץ לינשא לימים שיתעכב בעיר ואח"כ יניחנה וילך לו למקומו והאשה תשאר במקומה אבל מדברי הרמב"ם מבואר דאפי' כדי לגרשה אח"כ שרי לישא אותה מתחלה:

מי

דרכי משה

משפחות הנטמעות אבל מגלין הפסולין ומכריזין עליהם כדי שיזהרו הכשרים מהן לפיכך אין אדם ליזהר אלא מפסולים שבימיו עכ"ל ועיין בח"מ סי' ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות : (ג) וכתב מהר"ם פדוא סי' י"ד דזהו דעת רש"י סוף פ"ק דכתובות וכתב עוד הא דשתיקה הוי כהודאה היינו דוקא במקום שפסול נוגע בעצמו אבל אם רוצים לפסול זרעו והוא שותק לא הוי כהודאה והאריך שם בזו להורות שלכתחלה מיהו יש לחוש קצת וע"ש : בתשובה

פרישה

הסימן אם בא לישא אשה צריך לבדוק אחריו כו' · התם הוי כמו אתמוק איסורא שמיירי שאין לו חזקת כשרות . וזה שדקדק בלשונו וכתב איש שבא לישא משמע שבא ממקום אחר ואין אנו מכירין אותו מי הוא . ושמא עבד או ממזר הוא. אבל הכא איירי שיש לו חזקת כשרות · ומש"ה כל שלא קרא עליה ערעור מודה רש"י דאין האשה צריכה לבדוק אבל אם קרא ערעור על המשפחה ס"ל לרש"י כשהיא באה להנשא צריכה לבדוק :

(כג) **דוקא** כשנתערב במשפחה ממזר או נתין כו' ז"ל רש"ל וזהו לפר"ת בספ"ק דכתובות בד"ס תרי אלמנות עיסות כו' אבל תימא מה דכתב כשנתערב במשפחה ממזר או נתין כו' ולשם משמע להדיא דבספק איירי וי"ל דגם רבינו כוונתו שנתערב ספק ממזר במשפחה ובע"כ צ"ל דבספק איירי דהא רבינו כתב פר"י ז"ל היינו דוקא כו' משמע שאינו חולק על הרמב"ם ואי מיירי בודאי ממזר מאי איריא שקורין אותו ממזר ושותק בלא"ה חוששין לכל המשפחה משום תערובות ·(ואפ"ל דאין חוששין לתערובות אלא היכא דאיכא ב' עדים שיש בהן ממזר או נתין כמ"ש הרמב"ם לעיל וזה איירי כשאין עליו עדים גמורים רק קול יצא עליה כמו שפרש"י) על קרא עליה ערעור. וכן פר"מ גבי שקורין לו ממזר ושותק אבל אם אין קורין לו ממזר ושותק א"צ אפילו בדיקה ודוק כ"פ) והיינו שקרא עליה ערעור אע"כ לומר בספק איירי וא"ל דבא ללמדינו שם דמאחר שקורין אותו ממזר והוא שותק אגלאי מלתא דהוא הוא ואין חוששין תו לשאר בני משפחתו כ"א לו ולבניו וליוצאי חלציו דהא הרמב"ם לא בא שם ללמדינו הכשר דבני המשפחה אלא בא ללמדינו פסולים שקורין אותן ושותק :וכ' הב"י דגי' הנכונה היא דוקא שנתערב במשפחה ממזר או נתין וא' מן המשפחה קוראי' אותו ממזר או נתין כו' :

(כד) **ואל** ישיא בתו לע"ה כו' כתב ב"י כתוב בנוסח' דידן בגמ' ואל ישא בת ע"ה עכ"ל ובספרים דידן כתובים שניהם אל ישיא בתו לע"ה ואל ישא בת ע"ה :

אינו

דרישה

לחלק בין ישראל לכהנים. לכ"כ דאדרבה בכהן יש לחוש יותר כאן דהמעשה כך היה שעבדי פשחור העבדים נטמאו בכהונה. משא"כ בישראל דליכא בהו ריעותא לא הו"ל למיחש לעבדות מחמת עזי פנים לחוד מש"ה כתב רבינו דוקא כשהוא ג"כ בעל מריבה או חוצפן אפי' בישראל כ"ש בכהנים ובה"ג דאיכא ביה תרתי גם ר"א מודה :

[ה] **ולא** בכל ע"ה קאמר. כתב ב"י ע"ז דאין דבריו נוחים בזה וכו' ובאמת דברי רבינו תמוהים לאחוד שלא ממקום שבא דהיינו מס"פ אלו עוברין שם כ' התוס' והרא"ש בהדיא דמצינו כמה מיני ע"ה בתלמוד ורש"י פי' שאינן בקיאין במצות וכמ"ש ב"י אבל אחר קצת עיון נלע"ד דאין ראיה מפורשת לסתור דברי רבינו . ואדרבה יש לו קצת ראיה ממנו דמדכתב רש"י פירושו אנשותיהן שרץ ולא פי' כן אהן שקץ המוקדם לו ש"מ דס"ל דע"ה עצמו הוא ענין אחר והיינו דעובר להכעיס אלא שנשותיהן אע"פ שאינן עוברין להכעיס מ"מ לפי שהן נטפלים אחרי בעליהן ע"כ אינן זהירות במצות ומש"ה לא מוזכר שם שגם נשותיהן של ע"ה יש להם דין ע"ה כמו שמוזכר שם שאסור לאכול בשר ואסור להתלוות עמו כו' ואיכך דקחשיב שם לא איירי אלא בהם · וסדר מעלות קחשיב לגריעותא לכך נקט הברייתא הן שקץ ונשותיהן שרץ ובנותיהן שם מדרגה ג' אותן קראה בהמה והשתא א"ש דסמך הסדרן השמועות הנאמרות בע"ה דמותר לנוחרו בי"ה ולקורעו כדג ושאסור להתלות עמו ושאסור לאכול בשר תכף אחר הברייתא הנ"ל דהן שקץ כו' משום דס"ל דבחדא מחתא נינהו · ואף שכתבו התוס' והרא"ש דמצינו כמה מיני ע"ה אין כוונתם לומר דהני ע"ה דקחשיב התם מחולקים נינהו כי אדרבה הרי"ף מוכח מדבריו שמפרשה כולם בסגנון א' שהרי כ' ז"ל אבל ע"ה דהכא דחשיד אכל הני דאמרן דחשיד על השבועה כו' וחשיד על ש"ד כו' וחשיד על העריות כו' ש"מ דכלל כל מה שנאמ' בהנהו בברייתא ·דמייתי בע"ה ואמר שסתם ע"ה כולהו אית ליה בהו והרא"ש באמת משמע ומוכח מדבריו שג"כ הכי ס"ל שע"ה דמיירי ביה שם מיירי בענין א' ואדרבה הוסיף לומר שגם היא ע"ה

דחגיגה דאמרי' כמאן מקבלין סהדותא מע"ה דמיירי בה הכא אלא שכולהו אינו ר"ל שרץ אמר סוכור כו' אלא מיירי בע"ה דמכיר וכופר כדפרי' ומ"ש ומסיק דכמה ע"ה מצינו כו' לא כ"כ אלא כדי לייסב למה תניא שם ו' דברים נאמר בע"ה כו' עד שאין מתלווין עמו בדרך וי"א אף אין מכריזין על אבידתו דדייקי התוס' והרא"ש (שם) הכרוזי הוא דאין מכריזין אבל אסור לגזול ממונו כו' וע"ז כתבו דלא איירי בע"ה הנ"ל ומסיק וכו' ז"ל ואע"ג דלא חסיד ודאי על שפיכת דמים אין טוב להתלוות עמו עכ"ל הרי לפנינו דמסיק דעכ"פ כחסד. אלא שאינו ודאי גם נראה דה"ל כאילו אמר שתנא אין מכריזין על אבידתו דהוא מלתא דפסיקא דבכל ע"ה אין מכריזין משא"כ לגזול ממונו אבל לעולם שתם ע"ה המוזכר שם איירי בידוע ועובר וכמ"ש רבינו וכן מוכח שם מפי' הרי"ף והרא"ש ותוס' ורש"י דבסגנון א' מיירי כל חד לפי שטתו וכמ"ש ודוק : [ט] **ואם** הודיעה תחלה כו' וכ' ב"י ולא ידענא למה כו' נראה דר"ל דשם (לז:) אמרי' רב כי מקלע לדרדשיר אמר מאן הוי ליומא ופרש"י מי מפלה לינשא ליומא שאתעכב כאן משמע מזה דמ"ה מותר כיון שהודיע תחלה שאינו נושאה כ"א לזמן מועט שיתעכב ואח"כ יגרשנה ואי משום הא לא איירי' דהא איכא לפרושי דה"ק מאן תתרצי להנשא לי אף שלא אתעכב כאן בקביעות כ"א לע"ע ימים אחדים ולאח"ז יחזור ויבוא לכאן לימים אחדים ותהא מוכנת לו לכל עת ביאתו לכאן וכ"מ הלשון דקאמ' כי מקלע לדרדשיר כו' משמע דלא קאמר הכא בכ"מ שבא ובכל הלינות שלן אלא דוקא במקום הזה משום שהיה רגיל לבוא שם לפרקים ולהתעכב קצת שם והוא דומה ג"כ למ"ש לפני זה בפ' החולץ אמר ר"א ב"י לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך למדינה אחרת וישא שם אשה ופריך ע"ז איני והא רב אקלע לדרדשיר כו' ש"מ דרב איירי דומיא דר"א הנ"ל דלא ישא אדם אשה במדינה זו כו' דמיירי אפי' אינו מגרש אלא כשהוא במדינה זו דר עם זו וכשנוסע למדינה אחרת דר עם השנייה וכן מוזר אלילה וק"ל גם שם משיב התלמוד הרומיא הנ"ל ב' תירוצים · הראשון שאני רבנן דפקע שמייהו וא"כ ה"ה ג"כ בהא שאני רב דאדם גדול הוא וכל אשה נתרצית בלב שלם להנשא

גו

ג מי שבא ואמר כהן אני (א) אינו נאמן אפי' בזמן הזה ואין מעלים אותו לכהונה (ב) לא [א] לקרות בתורה ראשון ולא לישא כפיו ולא לאכול אפילו בתרומה בזמן הזה (ג) אבל אוסר עצמו בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למת ואם נשא או נטמא לוקה (ד)[ב] והנבעלת לו היא ספק חללה ואם הוא מסיח ל"ת נאמן כיצד כגון שמסיח לפי תומו ואומר זכורני כשהייתי תינוק מורכב על כתפו של אבא [ג] הטבילני לאכול בתרומה אבל אם עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא כפיו [ד] ואפילו אביו נאמן עליו ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמ"ה כיצד כתוב בשטר (ה) פלוני כהן לוה מנה מפלוני א כהן ועדים התומים עליו הרי זה בחזקת כהן במה דברים אמורים בזמן הזה (ו) אבל אין מעלין

ג מי שבא ואמר כהן אני אינו נאמן וכו' ואיכא לתמוה דבסימן הקודם התבאר דלדברי הרמב"ם אפילו ליחוסי כהונה לא צריך בדיקה ואין לנו לחוש לפסול סללות שכך הוא גם לר"ת ושזה ג"כ דעת רבינו במ"ש ומיהו אפשר וכו' דאין לחוש משום פוסל מן הסתם אלא א"כ בקרא עליו ערעור ואע"ג דיש לחוש לאיסור דאורייתא דאס' זונה וחללה לא יקחו ולא יבא ממזר אפ"ה הכי אין חוששין מן הסתם וכאן אנו חוששין מן הסתם שלא לקרות בתורה ראשון וכו' ואע"ג דליכא חששא דאיסורא דאורייתא כל עיקר. וי"ל דדוק' במי שיש לו חזקת משפח' התם הוא דאין חוששין לשום איסו' דכל המשפחו' בחזקת כשרות הן אבל איש נכרי שבא ואמר כהן אני דאין לו חזקת משפחה אינו נאמן והיינו כדברי הרמ"ה ופרש"י בסימן הקודם ודלא כדברי רבינו לשם וכבר ביארנו לשם דהעיקר כדברי הרמ"ה ופרש"י מיהו כבר נהגו במדינתינו להאמינם לקרות בתורה ראשון וכו'. וכתב הר"ן והרב המגיד דהטעם הוא לפי שאין לנו תרומה דאורייתא דניחוש שמא יעלו אותו לתרומה עיין בב"י:

והנבעלת לו היא ספק חללה לא בא לומר דאסורה לכהן מטעם ספק חללה דבלאו הכי היא אסורה שהרי היא גרושה או זונה אלא בא לומר דהנבעלת לו זרעה הוי ספק חלל דשמא ישראל הוא ואין כאן חלול כלל כך פי' הרב המגיד ואין הלשון משמע כן אלא נראה דאתא לאשמועינן דהיא עצמה ספק חללה בביאתו לענין זה דהוא עצמו א"כ כהן שמי שחזר ובא עליה אינו לוקה משום חללה דשמא ישראל הוא:

זכורני כשהייתי תינוק וכו' תימה דבגמרא ספ"ב דכתובות איתא והוציאני מבית הספר וכן בסמוך זכורני כשהייתי תינוק שראיתי לפלוני טובל שניטו ושהי' איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול ולאכול בתרומה ורבינו השמיטו ובגמר' משמע דדוקא קאמר מדפריך ודלמא עבד הוא ופריק מסייע ליה לריב"ל דאמר אסור לאדם שילמד את עבדו תורה ומסיק דאע"ג דאדם מניח לעבדו לעסוק בתורה מ"מ אינו נוהג בו מנהג בניס להיות יושב בבית הספר אלמא דיוצא מבית הספר דוקא תנן הא לאו הכי חיישינן דלמא עבד כהן הוא וכ"כ התוס' וכ"כ האלפסי והרא"ש להך קושיא ופירוק' דמסייע ליה לריב"ל וכ"כ הרמב"ם והסמ"ג דאין לתרץ דהך קושיא ופירוקא לר"מ היא אבל לרבנן וקי"ל הכי דכל המשפחות בחזקת כשרות הן אין לחוש שמא עבד הוא דהא הכא מיירי באיש נכרי דאין לו חזקת משפחות כדפי' בסעיף א' ואיכא למיחש דילמא עבד הוא אף לרבנן ונראה דדעת רבינו מדקאמר בפרק נושאין דאין חולקין לאשה תרומה בלא בעלה משו' גרושה ובעבד קאמר טעמא אחרינא דלמא אתי לאסוקי' ליוחסין ולא קאמר נמי טעמא שמא ישאל גם לאחר שישתחרר אלמא דלא שכיח שישאל תרומה לאחר שישתחרר לא בתורת עבד ולא בתורת כהן כי ירא פן יבדקוהו ויתברר שהוא עבד כו' כמ"ש התוס' לשם ובפ' נושאין והשתא ס"ל לרבינו הא דנקט מתניתין יוצא מבית הספר לאו דוקא דבלאו הכי נמי לא חיישינן דילמא עבד הוא דאם היה עבד לא היה שואל עכשיו תרומה פן ידבקוהו וכו' וא"כ הך עובדא נמי דהיה מל"ת ואמר זכורני כשאני תינוק וכו' הא דנקט והוציאני מבית הספר לאו דוקא אלא המעשה שהיה כך היה והא דפריך ודילמא עבד כהן הוא הו"מ לשנויי דלא חיישי' להא אלא דעדיפא מינה משני דאפילו את"ל דחיישינן אפילו הכי ל"ק דכיון דלומד תורה ונוהג בו מנהג בניס לאו עבד הוא וע"ד זה ישבתי מה שקשה בסימן ו' סעיף ב' ע"ש: **אבל** אם עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה וכו' נראה דטעמו כיון דמעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין אם היה ע"א נאמן להאכילו תרומה דאורייתא היה נמשך דהיו מעלין ליוחסין ע"פ ע"א וזה פשוט פ"ב דכתובות (דף כד) דאין מעלין: ומ"ש ואפי' אביו נאמן עליו שם סוף (דף כ"ה) ר' העלה בן ע"פ אביו לכהונה לפי שבידו להאכילו תרומה ופירש"י שהרי הוא כהן והכל חולקין לו תרומה וה"ה דנאמן עליו לקרות בתורה ראשון ולישא כפיו דבכל הני תלתא אין מעלין מהן לא ליוחסין ולא לשמש ע"ג המזבח ועיין בתוס' לשם (דף כד) בד"ה חד אמר ואיכא לתמוה דמשמע דאפי' מכירין שהוא אביו נאמן וכ"כ ה"ה בפ"ב מהא"ב ומביאו ב"י ואמאי נאמן הלא איכא למיחש דבן אחת מן הפסולות הוא ואביו שהוא קרוב לו אינו נאמן עליו וכמ"ש גם ה"ה לשם בשם הרמב"ן ומביאו ב"י וי"ל דהכא מיירי שהעידו שנים על אביו שהוא כהן א"כ הוחזק אביו בכהן אבל הבן אין מי שמכיר את אמו אם כשרה לכהונה אלא שאביו מעיד עליו שהוא כהן כשר מעלין אותו לכהונה ע"פ אביו ואין חוששין שמא בן אחד מן הפסולות הוא אלא הרי הוא בחזקת אביו כמ"ש בסמוך אבל אם הוחזק אביו בכהן וכו' אלא דלשם מדבר שאין אביו מעיד עליו שמת אביו וכאן מדבר בשאביו קיים ומעיד עליו ולא זו אף זו נקט ומיהו דוקא שאין שם קול אבל יצא עליו קול שהוא בן אחת מן הפסולות אפי' הוחזק אביו בכהן או שנים מעידים שאביו כהן לא הוחזק ע"פ אביו גם אין אביו מעיד עליו: **ומ"ש** ואפי' משטרות מעלין וכו' בגמרא (דף כ"ד) קאמר לא צריכא דכתיב ביה אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימי סהדו דאמרינן אכולה מילתא קמסהדי וס"ל לרבינו דה"ה בכתוב פלוני כהן לוה מפלוני מנה נמי אמרינן דאכולה מילתא קמסהדי דמאי שנא ודוקא לאחזוקי' בכהן בהני תלתא דאמרן דאינו אלא מדרבנן בזמן הזה אבל ליוחסין או לשמש ע"ג המזבח חיישינן דילמא לאו אכולה מילתא קא מסהדי וכן לגבי ממון גבי שני יוסף בן שמעון דכשכתב בשטר יב"ש הכהן לוה מיב"ש מנה נמי אמרינן אכולה מילתא קמסהדי ומוציאין מזה לזה דבממונא הקילו אבל התוס'
בדף

ג מי שבא ואמר כהן אני אינו נאמן אפי' בזמן הזה ואין מעלין אותו לכהונה עד סוף הסימן הכל מדברי הרמב"ם בפרק כ' מהא"ב ותחלת דבריו מבוארים במשנה פ"ב דכתובות (דף כג:) שאין אדם נאמן על עצמו לומר כהן אני: **ומ"ש** שאינו נאמן לקרות בתורה ראשון פ"ב דכתובות (כה:) אהא דגרסינן התם ההוא דאתא לקמי' דריב"ל א"ל מוחזקני בזה שהוא לוי א"ל מה ראית שקרא שני בב"ה בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול א"ל שקרא לפני כהן והעלו ריב"ל ללוי על פיו כלומר לתת לו מעשר ראשון כ' הר"ן (פ"ב דכתובות דף קע"ט ע"ב) שמי שבא ואמר אני כהן או לוי אין נותנין לו רשות לקרות בתורה כדינו שהרי מעלין מקריאת התורה לתרומה וכ"כ הרמב"ם בפ"כ מהא"ב והרמ"ך כתב עליו תימא דמנהגינו להאמינו לקרות בתורה ראשון וכן הדין נותן דלא איכפת לן אם יקרא ראשון מאי אמרת שמא יעלו אותו מקריאת התורה לתרומה כולי האי לא חיישינן בתרומה דרבנן ע"כ ואיפשר שמנהגינו הוא עכשיו לפי שאין תרומ' מצויה עכשיו בינינו ואעפ"כ דברי הרמב"ם עיקר עכ"ל גם ה"ה קיים דברי הרמב"ם והביא דברי הרמ"ך וכתב עליהם ואני אומר אין מביאין ראיה ממנהג בטעות ומכל מקום איפשר לומר שמפני שאין אנו נוהגים כלל בארצותינו בתרומה לא חששו להאמינו בקריאת התורה ואעפ"כ אין ראוי לעשות כן עכ"ל: כתב הר' שלמה בן הרשב"ץ אם יעיד אחד מהאנוסים שא' מהם מוחזק בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין שמא אמו כותית שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בעכו"ם ולא חיישינן למיעוטא דכל דפריש מרובה פריש עכ"ל: **ומ"ש** אבל אוסר עצמו בגרושה זונה וחללה ואינו מטמא למת כתב עליו הרב המגיד (פ"ב מהא"ב) וזה פשוט משום דשויה לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא: **ומ"ש** והנבעלת לו ספק חללה כתב עליו הרב המגיד ביאורו והנבעלת לו מפסולי כהונה כגון גרושה זונה הוא ספק חללה וזרעה ספק שמא ישראל הוא ואין כאן חילול כלל: **ומ"ש** ואם הוא מל"ת כיצד כגון שהיה מל"ת ואמר זכורני כשהייתי תינוק מורכב על כתפו של אבא וכו' מעשה פ"ב דכתובות (דף כו) ודע דאיתא באותו מעשה והוציאוני מבית הספר וכך כתבו הרמב"ם ונראה מדברי התוס' דבעינן שיאמר כן דאל"כ חיישינן דלמא עבד כהן הוא ורבינו שהשמיטו נראה דמשמע ליה דמעשה שהיה כך היה ולאו דוקא: **ומ"ש** אבל אם עד אחד מעיד עליו נאמן להאכילו בתרומה בזמן הזה וכו' כתב הרב המגיד מתבאר בפ"ב דכתובות דלתרומה דדבריהם מעלין על פי עד אחד וכן לשאר הדברים: **ומ"ש** ואפילו אביו נאמן עליו שם (דף כה:) רבי העלה בן ע"פ אביו לכהונה ואע"ג דר' חייא פליג עליה הלכה כר' וכתב הרב המגיד שדעת הרמב"ם וקצת מפרשים דאפילו מכירין שהוא אביו נאמן ושלא כדברי הרמב"ן שפירש דהא דרבי בשאינו ידוע שהוא אביו ומ"ה מגו דמצי אמר שהוא רחוק ממנו ויהיה כעד א' ויאכילנו בתרומה נאמן ג"כ לומר שהוא בנו ומאכילו ואינו נאמן להשיאו אשה אפילו להצטרף עם אחר כיון שאין בידו בלבד להשיאו אשה צריך שיהיו המעידים שנים וכשרים אבל מי שידוע שהוא אביו אפי' רבי מודה שאינו נאמן להאכילו תרומה דכיון דאיכא סהדי שהוא אביו שמא בן אחת מן הפסולות הוא ואביו שהוא קרוב לו אינו נאמן עליו אלו דבריו ז"ל: **ומ"ש** ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה וכולי שם (דף כד:) איפלגו אמוראי אי מעלין משטרות ליוחסין ופסק כמ"ד דאין מעלין משום מעלות יוחסין ומשמע דע"כ לא פליגי אלא ליוחסין אבל לתרומה דדבריהם פשיטא דמעלין ואמרינן בגמרא ה"ד אילימא דכתב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד עליה לא צריכה דכתיב ביה אני פלו' כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי וכתב הר"ן (בפרק ב' דכתובות דף תע"ט) אילימא דכתב ביה אני פלוני כהן חתמתי עד מאן קא מסהיד עליה כלומר ופשיטא דאין מעלין הימנו ליוחסין מיהו לתרומה דרבנן מהימן דלא גרע ממסיח לפי תומו דמכשרינן לקמן ומהדרי' לא צריכא דכתב ביה אני פלוני כהן לויתי מפלוני כהן וחתמו עדות וכתב הרא"ש זכרונו לברכה דהא דפליגי דוקא בלישנא דידיה כי האי דאמר אני פלוני כהן אבל בלישנא דסהדי ודאי מהימני וכי פליגי נמי דוקא בהך דשייך למידק בשמא דיליה לפי שהמלוה תלוי בזה אבל איכך מילי דמתני בשטרא בשמא דידיה ודאי לא מסהדי סהדי עלייהו אלא דאיהו אמר להו הכי וכן נראה דעת הרשב"א אבל הרמב"ם כתב דאפילו בלשון עדים נמי מספקא לן וטעמא דמילתא לפי שאפשר שהסופרים סומכין על שמות בני אדם כפי שהם מוחזקים בעיר וכיון דחזו ליה דאוכל תרומה וקורין אותו כהן קארי ליה הכי (ע"ל סי' ב' מאיזה דבר מעלין אותו ליוחסין): **ומ"ש** בד"א בזמן הזה אבל אין מעלין משטרות להחזיקו בכהן לשמש על גבי המזבח כבר נתבאר בסמוך שפסק כמ"ד אין מעלין משטרות ליוחסין ומבואר בדברי הרמב"ם פ' כ' מהא"ב איזהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא כהן שמשמש על
גבי

פרישה

סי' ג (א) אינו נאמן ואע"ג דכתב בסי' ב' בשם הרמב"ם כל הכהנים בזה"ז בחזקת כהנים הן כו' היינו מי שיש לו חזקה אבל מי שבא ממדינה אחרת ואין אנו מכירין אותו אין לו חזקה ואסור לאכול בתרומה דרבנן א"נ י"ל דלעיל איירי שעד א' מעיד שהוא כהן: (ב) **לא** לקרות בתורה עיין בדרישה: (ג) **אבל** אוסר עצמו בגרושה כו' משום דשויה לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא: (ד) **והנבעלת** לו היא ספק חללה פי' הה"מ הנבעלת לו כו' והובא בב"י ונראה דה"ה אם היא חללה וזרעה ספק' דאם הוא ישראל הרי בני ישראל מקום טהרה לחללית. אבל א"ל דהיא ספק חללה דהא בלא"ה אסורה לכהן שהיא גרושה או זונה. (ונראה לגרוס ה"ס ספק חלל וקאי על בנה כ"פ): (ה) **פלוני** כהן לוה מנה מפ' כהן יל"ד בדברי רבינו ל"ל לכתוב כן בפני עדים מפלוני כהן וא"ל דזה או זה קא' ר"ל שמעידים על לוה. או על מלוה דעדות זו של מלוה אינו תלוי כלל בשטר כיון שהלוה מעיד על המלוה בלא חתימת עדים מועיל ועוד יל"ד למה לא כתב רבי' אני פלוני לויתי דמהכי ג"כ מתימתם כדמשמע בגמ' להדיא והוי רבותא טפי דלשון אני פלוני משמע דהעדים מספרים וכותבים איך שא"ל הלוה משא"כ כשנכתב בשטר פלוני כהן לוה משמע דהעדים יודעים מעצמן שהוא כהן. ועוד דלענין לאכול בתרומה כתב הר"ן בהדיא והביאו הב"י דאפי' אני פלוני כהן חתמתי עד מועיל אע"ג דליכא עדים דמסהדי ע"ז ע"ש. ונראה דרבינו נקט זה לרבותא דסיפא דאע"ג דכתיב פ' כהן לוה מפ' כהן ועדים חתמו עליו אפ"ה לענין יוחסין לא מהני והרמב"ם כתבו בסיפא והתחיל ברישא לענין יוחסין וא"ש טפי וידוע שכל הסימן הוא מל' הרמב"ם הוא אלא שהניח קצת בסדרו. ובזה תפס לשונו דהרמב"ם ולא דק כולי האי ודו"ק:
(ו) **אבל** אין מעלין משטרות וכו' דלשמש על גבי מזבח צריכים ראי' דהיינו ב' עדים כמ"ש בסי' ב:
שראוהו

דרישה

לו על זמן מועט ולהתגרש אח"כ משא"כ באנסים דעלמא. והשני משיב שם ז"ל יחוד בעלמא הי' מייחד עמה ואינו דומה מי שיש לו פת בסלו. וא"כ לפ"ז ג"כ אין ראיה ומשו"ה כ' רבינו בשם הרמב"ם וק"ל: **סי' ג [א] לא** לקרות בתורה. כ"כ הרמב"ם והר"ן כתב דהרמ"ך כתב עליו תימה דמנהגינו להאמינו להקרותו בתורה וכן הדין נותן דלא איכפת לן אם יקרא ראשון מאי אמרת דלמא יעלו אותו מקריאת התורה לתרומה כולי האי לא חיישי' בתרומה דרבנן ע"כ ואפשר לומר דמנהגינו הוא משום דאין תרומה עכשיו מצויה בינינו ע"ש וכ"כ רמ"א בש"ע:
[ב] **והנבעלת** לו פי' מפסולי כהונה כגון גרושה או זונה שהזכיר לפני זה דא"ל שנבעלה לכשרה (קאי על כשרה כצ"ל) דא"כ מאי ספק חללה שייך כאן וק"ל:
[ג] **הטבילוני** לאכול בתרומה כתב ב"י ודע דאיתא באותו מעשה והוציאוני מבית הספר וכ"כ הרמב"ם ונראה מדברי התוס' דבעינן שיאמר כן כו' דאל"כ חיישי' דלמא עבד הוא אבל השתא ליכא לספוקי בעבד דעבד אסור ללמוד תורה ורבינו השמיט זה דס"ל דל"ד הוא אלא שהמעשה כך היה (ותימא הכיחא בכאן שהוא מעשה בגמ' דכתובות (כו.) אבל קשה דבסמוך כ' רבי' ג"כ נאמן הגדול לומר שראיתי לפלוני טובל כו' ולא כתב ג"כ שיוצרך לומר שהיה איש פלוני יצא מבית הספר ומולא דין זה הוא ממשנה דכתובות שהי' שם [כח.] בהדיא שצ"ל כן ומפרש הגמ' כדי שלא יאמר עבד כהן הוא ועכשיו נשתחרר ויאכל שלא כדין ע"ש. ושם לא שייך לומר מעשה שהיה כך היה שזה משנה הוא ולא מעשה. ועיין בהרא"ש ובפסקי הרא"ש שאיתא שם כלשון המשנה וע"כ יש לתמוה בשתיקן ועיין בגמ' [כח.] דמבואר בהדיא דבעי' שיאמר כן ודייק מל' המשנה ע"ש):
[ד] **ואפי'** אביו נאמן עליו וכתב הכ"מ שדעת הרמב"ם וקצת מפרשים אפי' מכירין שהוא אביו
דהשתא

חדושי הגהות

א ברמב"ם ליתא להך כהן בתרא ונראה דט"ס הוא בטור דא"ל דאתרוייהו קאמר דהייתו לוה ומלוה דהא סיים ע"ז ה"ז בחזקת כהן לשון יחיד: כוונתו

מעלין משטרות להחזיקו בכהן לשמש על המזבח וכן מי שהעידו עליו (ז) שראוהו שנושא כפיו הוא בחזקת כהן בזמן הזה אפילו באו שנים לפנינו וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נאמנים ולא חיישי' לגומלין [ה] נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק שראיתי לפלוני טובל ואוכל בתרומה ומעלין אותו על פיו מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן אין מעלין אותו לכהונה על פיו שמא הלל הוא עד שיעיד העד על עצמו שהוא כהן אבל אם הוחזק אביו בכהן או שהעידו עליו שנים שהוא כהן הרי הוא בחזקת אביו מי שהוחזק אביו בכהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה חוששין לקול ומורידין אותו בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו באו אח"כ שנים והעידו עליו שהוא חלל מורידים אותו בא אח"ב עד אחד להעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו שזה האחרון מצטרף עם הראשון (ח) [ו] והרי שנים מעידים עליו שהוא כשר מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון והיה א' מהם כהן הרי זה ספק כהן וכן אם נתערב הולד כהן בולד ישראל והגדילו התערובות כל אחד מהם ספק כהן ונותנין עליו חומרו ישראל וחומרי כהן נושאין נשים הראויות לכהונה ואין מטמאין למתים ואין אוכלים בתרומת ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקין: שני כהנים שנתערבו ולדותיהן או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וניסת לכהן אחר וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון נותנין על הולד חומרי שניהם (ט) הוא אונן עליהם והם אוננין עליו [ז] הוא אינו מטמא להם והם אין מטמאין לו ועולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק ואם היו שניהם במשמר אחד ובבית אב אחד נוטל חלק אחד (י) בד"א בזמן שבאין מכח נישואין (יא) אבל בזנות משתיקין אותו (א) מדין כהונה הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו [ח] כיצד עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל אע"פ שהוא ודאי בן כהן אין לו דין כהן ואינו עובד ואינו אוכל בתרומה ומיהו אם נטמא למת או נשא גרושה לוקה אף על פי שהוא נאמן על בנו לומר שהוא כהן [ט] אינו נאמן עליו ליוחסין (ב) היה הוא ואשתו בחזקת מיוחסין ויצא הוא והיא למדינת הים ובא ואמר אשתי שיצתה עמי זו היא ואלו בניה א"צ להביא ראיה לא על האשה ולא על הבנים בד"א שהם קטנים וכרוכים אחריה אבל אם הם גדולים או קטנים

גבי המזבח שאילו לא בדקו ב"ד אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד: ומ"ש וכן מי שהעידו עליו שראוהו שנושא כפיו הוא בחזקת כהן בזמן הזה כלומר לאכול תרומה בזמן הזה שהוא מדבריהם והוא ברייתא בפ"ב דכתובות (כה:) חזקה לכהונה נשיאת כפים ומוקי לה לתרומה דדבריהם אבל לא ליוחסין: ומ"ש אפילו באו שנים לפנינו וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נאמנים ולא חיישינן לגומלין משנה שם (דף כג:): ומ"ש נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק שראיתי לפלוני טובל ואוכל בתרומה וכו' גם זה משנה (שם דף כח:) ומפרש בגמרא דעדות זה לא מהני אלא לתרומה דרבנן: מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן אין מעלין אותו לכהונה על פיו וכו' אבל אם הוחזק אביו בכהן או שהעידו עליו שנים שהוא כהן הרי הוא בחזקת אביו הרב המגיד האריך לתת טעם לדברי הרמב"ם ז"ל בדינים אלו וביאר מהיכן למד לפסוק כן: מי שהוחזק אביו בכהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה חוששין לקול ומורידין אותו בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו באו אח"כ שנים והעידו עליו שהוא חלל מורידין אותו בא אחר כך עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו וכו' מבואר הטעם בדברי הרמב"ם שכתב בלשון הזה מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד ראשון והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו לאלו וידחה הקול שהשנים כק' וישאר כהן בחזקת אביו ודין זה פלוגתא דתנאי בפ' חזקת (לב.) ובפ"ב דכתובות (דף כו:) דמר סבר מצטרפין לעדות אע"פ שלא העידו כאחד ומר סבר אין מצטרפין וקי"ל בעלמא כמ"ד מצטרפין וכתב הרב המגיד יש מן המפרשים שאומרים דדוקא לתרומה דרבנן מעלין אבל לתרומה דאורייתא כיון דתרי ותרי נינהו לא אמרינן אוקי מילתא אחזקה באיסורא דאורייתא וזה דעת הרשב"א ז"ל ע"כ · והר"ן פ"ב דכתובות (דף ת"פ ע"ב) כתב ג"כ דעת הרשב"א ז"ל ומיהו כתב דאי כל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא כלומר דמדאורייתא אפי' בתרי ותרי אמרינן אוקי מילתא אחזקה אלא דרבנן אחמור דלא נימא הכי אפשר להקל ולומר דכי אחמור היינו דווקא בא"א א"כ לעבודה ב וכעובדא דינאי אבל בתרומה לא החמירו:

מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וילדה וכו' עד והם אינם מטמאים לו משנה וגמרא בס"פ נושאין על האנוסה (דף קי:) ומ"ש בד"א בזמן שבאים מכח נשואין אבל בזנות משתקין אותו מדין כהונה וכולי שם בגמרא: אע"פ שהאב נאמן על בנו וכולי אינו נאמן ליוחסין בפ"ב דכתובות (דף כ"ה:) תניא הרי שבא ואמר בני זה וכהן הוא נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דברי רבי ולשון הרמב"ם בפ"כ מהא"ב כך הוא כהן מיוחס שאמר בני זה כהן הוא אין מעלין אותו ליוחסין על פיו עד שיביא עדים שהוא בנו וכתב הרב המגיד ששאלו למפרשים למה צריך שום עדות להשיאו אשה דהא ודאי לא חיישינן לכתין וממזר דכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות ולפסולי כהונה ליכא למיחש דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים ואפשר דלדברי רבי' מי שבא ואמר שהוא ישראל צריך ראיה לענין יוחסין ואף ע"פ שכל המשפחות בחזקת כשרות ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה אבל יש מן המפרשים שכתבו דלהשיאו אשה לאו דוקא אלא שאינו נאמן ליוחסין שכל כהן שהוא בודק אינו נושא בתו וכן המשפחות הבדיקות כגון של דוכן ושל מזבח ושל סנהדרין אינן נבדקות בו כדי שתהא משפחת בדוקה אבל אם לא רצו לבדוק ולהחזיק משפחתן בדוקה לאחד מדברים אלו הרי הוא נושא שכל אדם בחזקת כשרות עד שיפסל ואיפשר שאף זה הוא דעת רבינו שלא כתב להשיאן אשה אלא ליוחסין עכ"ל: היה הוא ואשתו בחזקת מיוחסין ויצא הוא והיא למ"ה וכו' עד צריך להביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם

(בדף כ"ד) בד"ה אמנה שבשטר כתבו דאיכא לחלק בין הוחזקו ב' יב"ש ללא הוחזקו כו' אבל רבינו דלא חילק בכך נראה דס"ל כדפירש' דבממון הקילו ג"כ דאמרי' אכולה מילתא קמסהדי ודו"ק:

מי שהוחזק אביו בכהן וכו' עד והרי מעידין עליו שהוא כשר ה"א פ"ב דכתובות (דף כ"ו) ופירש"י אע"ג דתרי ותרי נינהו אוקי ב' להדי ב' ואוקי גברא אחזקיה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהא"ב ידחו אלו ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו אבל התוס' האריכו לשם וכתבו בשם ר"י דאינו מותר אלא בתרומה דרבנן אבל לא בדאורייתא דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן החמירו דלא מוקמינן אחזקה וכ"כ בפרק חזקת וכתב ב"י שכ"כ ה"ה ע"ש המפרשים ושזה דעת הרשב"א והכי נקטינן לחומרא ולא כש"ע שכתב בלשון הרמב"ם ואכתי איכא להקשות לרבי' שכתב כהרמב"ם להקל ובסי' מ"ז כתב דב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה דלא ניסת ואם ניסת תצא דלא אמרינן דתרי ותרי נינהו ואוקי פנויה אחזקתה וי"ל דבאיסור אשת איש החמירו טובא: ומ"ש בא עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה על פיו התוס' בפרק הזורק ריש (דף פ"א) הקשו מהא דאיתא התם דלא מבטלין לקלא דקמי קידושין ואפי' ע"י עדים וכ"כ רבינו בסימן ז' והכא קאמר דמבטלינן לקלא. וי"ל דהכא דנפסל מתרומה לעולם מבטלינן לקלא אבל משום דנאסרת לבעלה משום גרושה אין לבטלו כיון דיש לה היתר לינשא לאיש אחר א"כ דתרומה דרבנן אין לחוש אי מבטלינן לקלא ע"כ וכ"כ התוספו' בפ"ב דכתובות (דף כ"ו) בד"ה ואסקיניה ע"ש: הוא אונן עליהם והם אוננין עליו הוא אינו מטמא להם והם אין מטמאין לו איכא למידק היכא משכחת לה דאם הראשון הוא מגרש לה א"כ ספק בן גרושה הוא ויכול לטמא לראשון ממ"נ ואם מת הראשון א"כ מ"ק הוא אונן עליהם וכו' דלא שייך האי לישנא כיון שמת הראשון קודם שנולד ואע"ג דהוא אונן עליהם והוא מטמא להם אפשר לקיים אם הראשון לא נקבר כגון שהיה תופס אותו המושל בעד חוב עד שיגדל הולד א"נ כגון שלקטו עצמותיו לשנים מרובות דאונן עליו כל היום מ"מ הם אוננין עליו והם אינן מטמאין לו לא משכחת לה דהא מית ליה והכי פריך תלמודא ס"פ נושאין על האנוסה ופריק משכחת לה בקידושי טעות וכר' ישמעאל שאפי' בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה ופירש"י בקידושי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטה ונשאת בתוך ג' ומשכחת לה דרוא' מיתת שניהן וכהן כשר הוא לפיכך אינו מיטמא להן ועולה במשמרו לעבוד דבזנות כה"ג דהוי ע"י נשואין לא גזור עכ"ל: אבל בזנות משתיקין אותו וכו' איתא בגמ' מ"ט אמר קרא והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם בעינא זרעו מיוחס אחריו וליכא ואע"ג דבמייבם אשת אחיו בתוך ג' וילדה ספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון תניא בפרק החולץ (דף ל"ז) ראשון ראוי להיות כ"ג ולא אמרינן בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא ה"ט זרע מיוחס אחריו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכי גזור רבנן בזנות בנשואין לא גזור רבנן: אע"פ שהאב נאמן וכו' ואע"ג דקי"ל דכל המשפחות בחזקת כשרות הן ה"מ במי שיש לו חזקת משפחה משא"כ באיש נכרי

דרכי משה

ג (א) בתשובת מיימון השייכים להא"ב א' שקידש קדושי טעות הולד כשר לכהונה ואפי' פנוי הבא על הפנויה הולד כשר וכן פסק הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' ס"ו כהן הבא על הפנויה בנו כשר לכהונה דכיון דהכהן מודה קרינן ביה זרעו אחריו וכשר לכל דבר שבכהונה ואין לומר מדאפקרה נפשה לגביה אפקרה נמי נפשה לגבי אחריני עכ"ל ובתא"ו נכ"ג ח"ד אם זנתה עם א' ואח"כ נשאת לכהן תוך ג' הולד פסול לכהונה: (ב) עיין בזה במ"מ פ"ב מהא"ב:

וכתב

פרישה

(ז) (שראוהו שנשא כפיו וכן אם קרא אותו בתורה ראשון · הוא בחזקת כהן בזה"ז ר"ל לאכול בתרומה בזה"ז שהוא מדבריהם. וכן מ"ש נאמן הגדול לומר היינו לענין תרומה דרבנן כ"פ: (או שהעידו עליו כנ"ל) ופי' על אביו:

(ח) והרי שנים מעידים עליו שהוא כשר מבואר הוא יותר בדברי הרמב"ם שכתב בלשון הזה מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד הראשון הרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול והשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו ועד"ר: ואם נשא גרושה מוציאין (ואין לוקין דהוי התראת ספק כ"פ):

(ט) הוא אונן עליהם כו' ז"ל מ"ו ואין מטמא להם (משמע דהולד רואה מיתת שניהם דא"ל שמיירי שמת הראשון וכגון שלקטו עצמותיו לסוף שנים מרובות אונן זה עליהם כמ"ש בסוף י"ד א"כ הן אוננים עליו היכי משכחת ליה כ"פ) לא משכחת לה בנשואין שפיר דא"כ הראשון הוי מגרש והוה מטמא לראשון ממ"נ (פי' שאם הוא בן ראשון הרי שפיר מטמא לו ואם הוא בן שני וא"כ הוא חלל ומותר לטמא) אלא משכחן בקידושי טעות וכרבי ישמעאל ע"כ פי' כגון שקדשה הראשון על תנאי ולא נתקיים דאר"י אפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה (ונפקא מיניה בלא גיטה וניסת בתוך ג'. ע' ביבמות [כ:] שם נתבאר הכל כלשון רש"ל גם נתבאר במ"ש פ' כ' דא"ב ע"א כ"פ) גמרא ס"פ נושאין על האנוסה ומיהו י"ל נמי דאינו מטמא להם אינו ר"ל לאביהן אלא ר"ל שאר קרובים של אביו שמחויב ג"כ לאבן ולטמא להם :(ועולה במשמרה של זה חלוקת כהנים בעבודה קרוי' כן כ"פ :)(י) בד"א בזמן שבאים מכח נישואין כו' כיצד עשרה כהנים כו' לכאורה יש לתמוה ל"ל לאסדורי א' כהנים והלא היה יכול לכתוב גבי ב' כהנים וזנתה עם א' ובתוך ג' נשאת לאחר ובש"ע כ' כן ·(רמ"א והוא מתא"ו נכ"ג כ"פ) אבל רבינו דנקט י' כהנים כ"ל לייסב דס"ל אם זנתה עם א' ולאחר נשאת הוה תלינן בבעל שרוב בעילות תולין בבעל ותרווייהו בזנות לא רצה לכתוב דעדיפא ליה לנקוט אפי' בזנות א' (ועד"ר כ"פ): (יא) אבל בזנות משתקין אותו פי' מדרבנן וקרא [במדבר כ"ה] והיתה לו ולזרעו אחריו דבעי' מיוחס אסמכתא בעלמא הוא וכי גזר רבנן בזנות גזרו

דרישה

דהשתא אין לו מגו דנחשב בעד א' אפ"ה נאמן ושלא כדברי הרמב"ן שפי' דדוקא כשאינו ידוע שהוא אביו שיש לו מגו נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה אפי' להצטרף עם אחר כיון שאין בידו בלבד להשיאו צריך שיהיה המעידים שנים וכשרים עכ"ל:

[ה] נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק כו' ע' במ"מ סי' ל"ה דחשיב כל מה שהקטן נאמן · ולא הביא דין זה · ואפשר הואיל דאין תרומה נוהג בזה"ז אינו חשיב אותו שם וכאן לא כתבו אלא דכל מה שמוכר בספ' זה שם דברי הרמב"ם:

[ו] והרי שנים מעידים עליו שהוא כשר מסיים ביה הרמב"ם וב' מעידים שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה כו' נראה שצ"ל שהשנים כק' דאל"כ לא הייתי עושים מעשה להכשר ולהעלתו הואיל שכבר הורידוהו וכצ"ל מ"ש באו אח"כ שנים והעידו עליו שהוא חלל מורידין אותו · וק' למה אמר שאם באו ב' שמורידין אותו אפי' לא באו אלא א' הל"ל שמורידים אותו דאוקי חד לגבי חד וישאר הקול מ"ו שאמרי' אפי' הי אמרי' אוקי חד לגבי חד לא הייתי עושין מעשה להורידו הואיל שכבר העלוהו. וכתבו התוס' [כו:] וד"ה אכן דוקא לתרומה דרבנן אבל לא ליוחסין או תרומה דאורייתא דכל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ופסול ע"ש . מ"ו פי' לדבריהם דמדאורייתא אפי' בתרי ותרי אמרי' ידחו אלו מפני אלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר הכהן בחזקת אביו · אבל רבנן החמירו (גבי איסור דאורייתא כ"פ) דלא נימא הכי לכך מחמירים לענין יוחסין וכן דעת הרשב"א וכו' מחלק דדוקא לענין א"א או לענין עבודה יש להחמיר ולא לענין תרומה דאוריי' ועיי' בב"י שהביא

[ז] הוא אינו מטמא להם ע' פרישה ועי"ל דנקט להם והם משום עירוב ולדות דשני כהנים דרישא:

[ח] כיצד עשרה כהנים כו' צ"ע ל"ל להביא הא כיצד די' כהנים כו' והא בגוונא דנקט לעיל שכתבו בו ב' ולדות או אשה שלא שהתה ג' חדשים אם בזנות הוא נמי משתיקים אותו מדין כהונה · וכדמשמע לישניה שאמר בד"א בזמן שבאים כו' אבל בזנות משתיקין אותו כו' וכן בפי"ט דיבמות [כו] מקשה מזה על הא דלעיל משמע שהן שוין:

[ט] אינו נאמן עליו ליוחסין וכ"כ הרמב"ם וכ' ס"ס אפשר לדברי רבינו וכו' וכמו שהעתיק הב"י:

מון

חדושי הגהות

ב כוונתו על עובדא דינאי בקדושין (סו) שרצה לעבוד עבודה ע"ש:

קטנים ואין כרוכים אחריה או אפי' קטנים וכרוכים אחריה (יב) והיו לו שתי נשים צריך להביא ראיה על הבנים שהם בניה של זו (יג) אף על פי שהביא ראיה עליהם והם כרוכים אחריה מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על הבנים שהם בניה (יד) וא"צ להביא ראיה על האשה: אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה וא"צ להביא ראיה על הבנים הקטנים הכרוכים אחריה מתה ואלו בניה צריך להביא ראיה על האשה שהיתה מיוחסת ועל הבנים שהם בניה (טו) והזקה זו ואפי' ליוחסין שהרי שורפין וסוקלין על החזקה :

ד אלו שאין ראויין לישא או מחמת פסול יוחסין או מחמת דבר שבגופן או מחמת ערוה (א) ישראל אסור בממזרת ונתינה והיא מן הגבעונים שגזר יהושע עליהם ואסור (ב) בעמוני ומואבי ומצרי ואדומי ממזרים ונתינים אסורים איסור עולם עד סוף כל הדורות לא שנא זכרים ולא שנא נקבות עמון ומואב הזכרים אסורים איסור עולם אבל הנקבות מותרות מיד מצרי ואדומי אחד זכרים ואחד נקבות אסורים שני דורות לאחר שנתגייר הוא ובנו אסורים אבל בן בנו מותר מצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני (ג) ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה (ד) ואחד מאלו [א] חוץ מממזר הבא על בת ישראל הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה נתגיירה אחת מאלו וניסת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית הולד הולך אחר הפסול (ה) לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא ישראלית (ו) הבת כשרה (ז) שאחר איזה מהן שנלך היא כשרה ואפילו לכהונה אע"פ שביאתו בעבירה (ח) מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו שני מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה בנו שלישי שהכל הולך אחר האם (ט) עמוני שנשא מצרית (י) הולד עמוני ומצרי שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך אחר הזכרים נתגיירו הולד הולך אחר הפגום שבשניהם כמו גר עמוני שנשא גיורת מצרית (יא) או גר מצרי שנשא גיורת עמונית [ב] וילדה בן דינו כעמוני להיות אסור לעולם ילדה בת דינה כמצרית ליאסר שני דורות ובשאר כל העכו"ם מיד לאחר שנתגייר הרי הוא כישראל מיד כתב הרמב"ם האידנא בין מצרי בין עמוני מותרין מיד שעלה סנחריב

ב"ח

נכרי וכדפי' בריש סי' זה ורא"ש סי' ב' עוד יש לתרץ דדוקא לענין שיהא הגון לדוכן ולשמש ע"ג המזבח קאמר דאינו נאמן האב ליוחסין ושני הפירושים כתבם ה"ה בפ"ב מהא"ב ומביאן ב"י ותרווייהו הלכתא נינהו והיינו דמסיק וחזקה זו אפילו ליוחסין דסמכינן אחזקה דכרוכים אפילו לא היה לו חזקת משפחה וגם שיהא ראוי לדוכן ולשמש ע"ג המזבח שהרי שורפין וסוקלין על חזקה זו :

ד אלו שאין ראוין לישא פירוש שאר אומות שנתגיירו מותרין (היו בזמן הבית) לישא ישראלית מיד אבל אלו אומות אע"פ שנתגיירו והרי הם כישראל לכל דבר אפ"ה אסורין לבא בקהל כאשר אבאר חילוקי דיניהם וכן הוא ברמב"ם פ"ב מהא"ב : ומ"ש שהנתינים הוא מן הגבעונים שגזר יהושע עליהם איכא לתמוה דהלא רבינו ברא"ש סימן ה' ורא"ש סי' י"ו ס"ל דנתינים אסורי' דאורייי' מלא תתחתן בם דמיירי בגירותן · וי"ל דהם עצמם ודאי אסורין מן התורה אבל מה שבניהם ובני בניהם אסורין עד עולם אינו מן התורה אלא יהושע הוא דגזר עליהם איסור לדורות כמו שיתבאר לשם בסיעתא דשמיא :

ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה וכו' פי' דאם בא עליה בגיותן הולד כמותה כדתנן בפ' האומר כל מקום שאין קידושין הולד כמותה ואם אחד מאלו חוץ ממזר בא על בת ישראל הולד כשר דכל עכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה אבל נתגיירה וכו' הילד הולך אחר הפסול כדתנן פרק האומר כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפסול :

ומ"ש לפיכך גר עמוני וכו' מימרא דעולא א"ר י בת גר עמוני כשרה לכהונה ומסיק דבעמוני שנשא בת ישראל קאמר אע"ג דביאתו בעבירה ופוסל אותה בביאתו בתו כשרה וכן מצרי שני שנשא בת ישראל יליף לה מקרא ואע"ג דריש לקיש פליג עליה הלכה כרבי יוחנן דכשרה לכהונה ולא דמי לעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דהולד פגום לכהונה דהתם ליכא קידושין ואע"ג דבמצרי שני שנשא בת ישראל אפילו ילדה זכר כשר נקט בת לאורויי דכשיר' אפי' לכהונה :

עמוני שנשא מצרית הולד עמוני וכו' פי' בין שהולד זכר בין שהוא נקבה בכותיותן הלך אחר הזכרים אבל נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם :

ומ"ש כמו גר וכו' צריך לבאר דמ"ש רבינו ילדה בן דינו כעמוני וכו' אינו חוזר אלא אגר עמוני שנשא גיורת מצרית דהתם הוא דקאמר דהלך אחר הפגום שבשניהם דמשמע דשניהם פגומים אלא שהאחד פגום יותר שהרי העמוני אסו' לעולם ומצרית ראשונה אסורה ג"כ הלכך אם זכר הוא שדייה בתר עמוני ויאסור לעולם ואם נקבה הוא לא תשדייה בתר עמוני לאשתרויי לאלתר משום עמוני אלא תהא מצרית שנייה ואסורה לישראל · אבל על מ"ש רבינו או גר מצרי שנשא גיורת עמונית דהעמונית לא פגומה כלל אין לפרש כך לשון הלך אחר פגום שבשניהם אלא תפרשהו הלך אחר הפגום שבהם ולא תלך אחר שאינו פגום ובין ילדה זכר ובין ילדה נקבה הולד מצרי וכספר בדק הבית ג"כ הגיה הולד מצרי וכ"פ בש"ע אבל אין צריך להגיה דפי' דברי רבינו כדפי' הוא פשוט : כתב הרמב"ם האידנא וכו' אע"ג דהרא"ש ראייתו מתוספתא דידיה דמצרית לא עמדו בבלבולם דנתן קנכה

ב"י

שהם בניה משנה וגמ' בפ' י' יוחסין (פ :) ומ"ש שחזקה זו אפילו ליוחסין שם פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל והלכה כרבי יוחנן דאמר אף ליוחסין סמכינן בכרוכין : ומ"ש שהרי שורפין וסוקלין על החזקה הכי איתא בגמרא על הא דא"ר יוחנן (דף פ׳) אפילו ליוחסין ואזדא ר"י לטעמיה דאמר מלקין וסוקלין ושורפין על החזקות :

ד אלו שאין ראויין לישא או מחמת פסול יוחסין וכו' ישראל אסור בממזרת איסור ממזר מפורש בתורה ואיסור נתינה משנה בפרק הערל (דף עח :) ובכמה דוכתי : ומ"ש ואסור בעמוני ומואבי מצרי ואדומי איסור אומות אלו מפורש בתורה : ומ"ש ממזרים ונתינים אסורים איסור עולם וכולי עד אבל בן בנו מותר משנה בפ' הערל (שם :) : מצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני מבואר שם : ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה משנה בקדושין פ' האומר (סו :) כ"מ שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואי זה זה ולד שפחה וכותית : ומ"ש ואחד מאלו חוץ מממזר הבא על בת ישראל הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה בפרק החולץ (דף מה :) אסיקנא הלכתא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר · וכתב הרי"ף ואיכא מרבוותא דמסיימי בה דהא דאמרי' הולד כשר ה"מ לישראל אבל לכהונה הולד פגום דאי ברתה היא אסורה לכהן וחזינן לרבוותא אחריני דפסקי דלא מסיימי הולד פגום ואנן מספקא לן אי האי פגום אי לא וה"ה כתב בפט"ו מהא"ב שגם הרמב"ן העלה הדבר בספק וכתב ואם נשאה אין מוציאין מידו והולד ספק חלל והרמב"ם סתם וכתב הולד כשר משמע דפשיטא ליה שאינו פגום · והרא"ש כתב על דברי הרי"ף איני רואה כאן מקום שיפול בה ספק מדקאמר לעיל סתמא דתלמודא וכולהו אמוראי מודו דהולד פגום לכהונה ק"ו מאלמנה וכו' וכיון דק"ו לית ליה פירכא ליכא מאן דפליג עליה ורבינו סתם הדברים כדעת הרא"ש ז"ל : נתגיירה אחת מאלו וניסת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית הולד הולך אחר הפסול · נראה דהיינו מדתנן בקדושין פרק האומר (דף סו :) כל מקום שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום : ומ"ש לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא ישראלית הבת כשירה שאחר אי זה מהם שנלך היא כשרה וכולי כלומר דבגר עמוני כי שדית לבת בתריה כשרה דהא קי"ל (יבמות עו :) עמוני ולא עמונית · וכן מצרי שני כי שדית נמי לבת בתריה כשרה דהא שלישית היא : מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו שני · בפ' הערל (דף עח :) פלוגתא דאמוראי ופסק הרמב"ם בפי"ב מהא"ב כרב דימי דאמר בנו שני הוי וכן פסק הרא"ש ומפרש בגמרא טעמא משום דכתיב אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה ופרש"י בלידה הלך אחר האם ולפי זה מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד שלישי שהכל הולך אחר האם וכ"כ ה"ה בפ' י"ב מהלכות איסורי ביאה בשם הרמב"ן ז"ל וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם בפרק הנזכר פסק דמצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד שני שנא' אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה וכתב הרב המגיד שהרמב"ם מפרש דהא דמייתי מדכתיב יולדו וכו' ה"ק כיון דכתיב אשר יולדו דור שלישי וא"א ללידה בלא אב ואם אלמא בעי' שיהא שלישי לאב ולאם וכל שאינו שלישי לאב ולאם אינו מותר : עמוני שנשא מצרית הולד עמוני ומצרי שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך אחר הזכרים נתגיירו הולד הולך אחר פגום שבשניהם וכולי מימרא בפרק הערל (דף ע"ח :) ובקדושין פרק האומר (דף ס"ז) * : ומה שאמר ובשאר כל העכו"ם מיד לאחר שנתגייר הרי הוא כישראל מיד כן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות איסורי ביאה ופשוט הוא : כתב הרמב"ם והאידנא בין מצרי בין עמוני מותרין מיד וכו' בפי"ב מהלכות איסורי ביאה

*ב"ה ודייק בגמרא על הא דקתני הלך אחר הפגום שבשניהם במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם איכא עמוני ולא עמונית אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי שדי בתר דידיה ואי נקבה הויא שדי בתר דידה ופרש"י במצרי שנשא עמונית וקאמר הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור ג' דאילו עמונית שרי ומאי פגום איכא בצד האחד דקאמר נתגייר ואתרווייהו קאי לשון רבי ומשמע דבמידי דמשכחת פגום לגבי תרווייהו קאמר והכא גבי אם ליכא פגום אי זכר הוי שדי בתר עמוני ואיסור זכרים אסור לעולם ולא אמרינן שדי בתר מצרי ויהא דור ג' מותר ואי נקבה היא שדיה בתר מצרית ולא בתר עמוני למשרייה משום ולא עמונית עכ"ל וא"כ מ"ש רבינו גר מצרי שנשא גיורת עמונית וילדה בן דינו כעמוני להיות אסור לעולם אינו מכוון ומצריך להגיה ולכתוב דינו כמצרי וכך הם דברי הרמב"ם בפ' י"ב מהל' א"ב :

דרישה

סימן ד [א] חוץ ממזור כו' צ"ע אמאי לא קאמר כמו חוץ מנתין דגם קידושין תופסין בו כמו ממזר וצ"ל בדוקא דממזר הוא אסור דאורייתא אבל נתין מן התורה הן מותרים אלא שיהושע ודוד גזרו עליהם ולכן נקט ממזר שברור איסורו מן התורה א"כ י"ל דהדא מנייהו נקט והיותר נראה דמשום באיסור דנתינים שייך לומר דמיירי בכותיותן דומיא דאידך דע"כ מ"ש וא' מאלו שבא על בת ישראל מיירי שבא בכותיותן · דאל"כ היינו הולכין אחר הפגום כיון דהקידושין תופסין · וכשהנתין כותי בא על בת ישראל ג"כ דינו כאידך דהולד כשר דאין כאן קידושין משא"כ בממזר דכל ממזר הוא מישראל והממזר כ"כ ישראל דאין ממזר מכותית דכותי הבא על אמו והוליד נתגייר הולד כשר כשאר גרים וכמ"ש הגמ' פ"ק דיבמות הביאה ב"י בסי' זה וגם בש"ע פסק כן בסעיף כ"ח ע"ע וכאן דהוא ישראל קידושין תופסים בה והוי הולד ממזר כפגום שבו ומש"ה קאמר חוץ מממזר :

[ב] וילדה בן דינו כעמוני עפ"ר וצ"ל ולחלוק בין שני הדינים כמ"ש בש"ע [ס"ז] גר עמוני שנשא גיורת מצרית הולד אם הוא זכר דינו כעמוני ליאסר לעולם · ואם הוא נקיבה דינה כמצרית

פרישה

גזרו ולא בנשואין מ"ו (והוא גמ' ביבמות (כ :) כ"פ) : (ואין ידוע ודאי מי הוא אביו אבל אם ידוע שהכהן מודה הוא כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקיר' נפשה לאחרים תשו' הרא"ש כלל ל"ב וכ"כ רמ"א ע"כ כ"פ) :

(יב) והיו לו ב' נשים צריך להביא ראיה על הבנים כו' ד"ל דלמא האחרת גדלתם ונכרכו אחרי' :

(יג) אע"פ שהביא ראיה עליה פי' שהיא בחזקת אשתו מיום שילאה : (מתה ואלו בניה קאי אדלעיל אם שניהם בחזקת מיוחסין וילאו שניהן למדינת הים וחזר ובא ואמר אשתי שילאה עמי מתה ואלו בניה כ"פ) :

(יד) וא"צ להביא ראיה על הבנים הקטנים הכרוכים אחרי' ולא דמי למ"ש בי"ד סי' ע"ט אם שניהם בהמה מעוברת ומלא מין עמה כגון חזיר הולך אחריה אע"פ שכרוך אחריה אסור שמא ל"א ילדתו והוא מהגמ' דבכורות [כד'] שאני התם דחיישי' שמא שבהמה ראה ולד אחר ורחמה משא"כ הכא גבי אשה למה לה לרחם על ולד אחר וכיון דכרוך אחריה ודאי הולד דידיה הוי משא"כ גבי בהמה דלא בר דיעה הוא חיישינן שמא ולד אחר ראתה ורחמה וגבי היכא דאית ליה שני נשים חיישינן ג"כ שמא ולד דחברתה הוא ולכך צריך להביא ראיה אע"פ שהולד כרוך אחריה וע"ש בגמר' : (טו) והזקה זו ר"ל דכרוכין אחריה וכן אמ"ש בסי' זה דאם הוחזק אביו לכהן שגם בנו בחזקת אביו קאי ג"כ וכ"כ רמ"א כ"פ) :

סי' ד (א)ישראל אסור בממזרת וכן על הממזר חל איסור לאו שלא לישא מישראל וכן כולם עמוני ומואבי מצרי ואדומי כשנתגיירו חל עליהם האיסור ג"כ שלא לישא ישראלית כ"פ) : נתינה לשו' נתינים ביהושע [ט' כ"ז] ויתנם חוטבי עצים ושואבי מים גבעונים על שם עיר גבעון [שם ט"ז] : (ב) בעמוני כו' עד אבל בן בנו מותר כ"ז מפורש בתורה : מצרי מעוברת שנתגיירה כו' ולא אמרו עובר ירך אמו וראשון ישב דכתיב [דברים כ"ג] בנים אשר יולדו להם בלידה תלה רחמנא וה"ז כולד לאחר שנתגיירה והוא שני כ"פ : (ג) ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה פי' בין בכותיותן בין בגירותן (לאפוקי אם בא ישראל על אחת משאר אומות בכותיותן אמרי' הולד כמותה אבל בגירותן הולד כישראל לכל דבר כמ"ש בסמוך כ"פ) : בכותיותן אמרי' כ"מ שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה וממזר וה"ה אידך בגירותן אע"פ שקידושין תופסין בו הא אמרי' דכ"מ שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום : (ד) וא' מאלו חוץ מממזר הבא על בת ישראל הולד כשר פי' א' מאלו אם באו בכותיותן דהואיל שיש לה קידושין על אחרים ואין הקידושין תופסין ועד"ר : (ה) לפיכך גר עמוני כו' האי לפיכך אינו מקושר יפה · וצ"ל דאלמטה קאי על כל הדינים שמזכיר אמ"ז : (ו) הבת כשירה וה"ה הבן נמי כשר גבי מצרי שני שנשא ישראלית אלא דנקט בת משום עמוני דהתם הוי הולד פסול דעמון הוא · ועוד דנקט בת לאשמעי' דאפי' לכהונה כשרה, לאפוקי אם בא על ישראלית בכותיותן הולד פסול לכהונה כדלעיל : (ז) שאחר איזה מהן שנלך וכו' כלו' דבגר עמוני כי שדית כו' וכמ"ש ב"י : (ח) מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו שני דאינו הולך אחר האב דנהוי שלישי דכתיב אשר יולדו להם תלאן בלידת האם ולא באב אפי' מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולכין נמי אחר האם והולד ג' והוי לקולא וזה שדקדק רבינו בנו ג' שהכל הולך אחר האם פי' אע"ג דהוי לקולא (אבל הרמב"ם בפ"ב דא"ב כ' שגם הולד שני והטעם אשר יולדו להם כתיב עד שיהיה שלישי לאב ולאם שאין לידה בלא אב ואם כ"פ) :(ט) עמוני שנשא מצרית פי' בכותיותן :

(י)הולד עמוני (ואפי' אם היא בת ולקולא כ"פ) דבאומות הולכין אחר הזכרים בין לקולא בין לחומרא ובגמ' יליף לה מדכתיב [ויקרא כ"ה] וגם מבני התושבים וגו' הגרים עמכם מהם תקנו בעבד ואמה ופי' אם נשא א' משאר אומות מבנות ז' אומות והוליד מהם תקנו עבד ואמה ואינה בכלל לא תחיה כל נשמה ש"מ והולכין אחר הזכר כ"פ) ודוקא במצרי שנשא מצרית הולכין אחר כתב ממ"ש אשר יולדו להם דמשמע שניהם מצרי : (יא) או גר מצרי שנשא גיורת עמונית וילדה בן דינו כעמוני וי"ל שגמ' בפ' הערל [עח'] נתגיירו הולד

סנהריב ובלבל כל העכו"ם וכל דפריש מרובא פריש ואנו תולין ברוב העכו"ם שמותרין וא"א הרא"ש ז"ל כתב שעמוני ומואבי ואדומי מותרים מיד (א) (יב) [ג] אבל מצרי גם עתה הוא אסור עד דור שלישי : (יג) עבד שהוטבל לשם עבדות אסור בישראלית וישראל אסור בשפחה שהוטבלה לשם שפחות בין אם היא שלו או של אחר ולאחר ששחררו רבו [ד] או הפקירו או שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו ש"צ וקראו לעלות לתורה (יד) הרי הוא כישראל לכל דבר אבל אם הוא בעצמו הניח תפילין לפני רבו או קרא לפניו בתורה לא יצא לחירות ואם השיאו רבו ישראלית [ה] או אפי' הוא בעצמו נשא' לפני רבו תופסין הקידושין (טו) דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית וכ"ש אם הוא נושא שפחתו שקידושין תופסין לו בה : איזהו ממזר זה הבא על אחת מכל העריות בין מחייבי מיתות בית דין בין מחייבי כריתות חוץ מהבא על הנדה (טז) שאינו ממזר אפילו מדרבנן כתב הרמב"ם (יז) היה בעלה במדינת הים וילדה הרי זה בחזקת ממזר שאין הולד משתהה במעי אמו יותר מי"ב חדש (יח) ובה"ג כתב שאינו בחזקת ממזר שאנו תולין לומר שמא בצינעא בא

ביאה : ומ"ש בשם הרא"ש הוא בפרק הערל והא דעמוני ומואבי מותרים מפרש בפרק ד' דמסכת ידים ומייתי לה בפ' תפלת השחר (כח.) וטעמא משום דעלה סנחרב ובלבל את כל העכו"ם ומשמע להרמב"ם דה"ה למצרי וכן מפורש בתוספתא דקידושין פ"ה והרא"ש סובר דמצרים שבו למקומן שנתן להם הכתוב קצבה כדכתיב מקץ מ' שנה אקבץ מצרים מן העמים אשר נפוצו שם אע"ג דגבי עמון נמי כתיב ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון לא נתן להם קצבה והכי תניא בתוספתא ידים בתר עובדא דגר עמוני שהודה ר"ג לרבי יהושע והתיר לבא בקהל א"ל רבן גמליאל לרבי יהושע גר מצרי כיוצא בו א"ל למצרים נתן קצבה שנאמר מקץ מ' וכתב הרב המגיד בפ' הנזכר שכן דעת הרמב"ן : עבד שהוטבל לשם עבדות אסור בישראלית וישראל אסור בשפחה שהוטבלה לשם שפחות בין אם הוא שלו או של אחר פשוט הוא :

ומ"ש ולאחר ששחררו רבו או הפקירו או שהניח לו רבו תפילין או שהיה רבו ש"צ וקראו לעלות לתורה הרי הוא כישראל לכל דבר בפרק השולח (דף מ.) אמרינן דהמפקיר עבדו יצא לחירות ואמרינן שאם הניח לו רבו תפילין יצא לחירות ומשמע נמי התם דה"ה אם היה רבו ש"צ וקראו לעלות בתורה יצא לחירות ומ"מ יש לתמוה על רבי' שכתב הרי הוא כישראל לכל דבר דמשמע דמותר לישא בת ישראל דבמפקיר עבדו אמרי' התם בגמרא דצריך גט שחרור ובהניח לו רבו תפילין ובאמר לו רבו לקרות בתורה בציבור כתב הרמב"ם דצריך גט שחרור וכתב רבינו דבריו בטור יורה דעה סי' רס"ז וכיון דמעוכב גט שחרור הוא היאך מותר בבת ישראל וי"ל דס"ל דכל היכא דאמרינן יצא לחירות וצריך גט שחרור מותר בבת ישראל מהטעם שכתב הרא"ש שם גבי משיא עבדו ואכתוב דבריו בסמוך ואכתוב שהרמ"ה חולק בדבר :

ומ"ש אבל אם הוא בעצמו הניח תפילין לפני רבו או קרא לפניו בתורה לא יצא לחירות ברייתא (שם) בפרק השולח : ומ"ש ואם השיאו רבו ישראלית או אפילו הוא בעצמו נשאה לפני רבו תופסין הקידושין וכו' שם א"ר זירא עבד שנשא בת חורין בפני רבו יצא לחירות א"ל רבי יוחנן כל כך יש בידך ואני שונה הכותב שטר אירוסין לשפחתו ר"מ אומר מקודשת כלומר וחכמים פליגי עליה ואמרי אינה מקודשת הכ"ע בשרבו השיאו אשה ומי איכא מידי דלעבדיה לא מעביד ליה איסורא ואיהו עביד איסורא א"ר נחמן בר יצחק הכ"ע דא"ל לאי בו והתקדשי בו ר"מ אומר יש בלשון הזה לשון שחרור ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון שחרור והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסיימי בהא דא"ר זירא א"ר ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו שטר שחרור וכתב הרא"ש נ"ל דהא דמצריכנא ליה גט שחרור משום שלא יאמר האדון לא שחררתיו ועבדי הוא אבל ודאי אנן אזלינן בתר אומדן דעת' דודאי שחרריה ומפקעינן אותו ממנו ומותר בבת חורין מדלא קאמר ואסור באשתו עד שישחררנו והרמ"ה לא פי' כן עכ"ל ודברי החולק על זה כתבם רבי' בטור י"ד סימן רס"ז וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש · ויש לתמוה על מ"ש דהיכא דהוא בעצמו נשאה לפני רבו דינו שוה להשיאו רבו אשה דהא משמע בגמ' דדוקא בשרבו השיאו אשה משום דאי לאו דשחרריה לא הוה עביד איסורא בעבדו להשיאו אשה אבל נשא אשה בפניו לא יצא לחירות וכן כתבו בהדיא הרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"כ רבינו בטור י"ד סי' רס"ז ואפשר לומר שסובר רבינו דאע"ג דלא יצא לחירות מ"מ לענין איסור ה"א חיישינן דאי לאו דשחרריה לא הוי שביק ליה למעבד איסורא קמיה והלכך אמרי' דקידושין תופסין לו בה מספק ולפ"ז אסור לשהות עמה עד שישחררנו ומ"מ דבריו סתומים ביותר וצ"ע : איזהו ממזר זה הבא על אחת מכל העריות וכו' בס"פ החולץ (דף מ"ט) איפלגו תנאי במילתא ופסקו הפוסקים כשמעון התימני דאמר הכי ומ"ש חוץ מהבא על הנדה שם מימרא דאביי וכתב הרמב"ם בפט"ו מהא"ב שולד הבא מן הנדה אע"ג דממזר לא הוי פגום מיהא הוי וכך מפורש (ב) :

כתב ר"י בנכ"ג ח"ב נדה הבא עליה אין הולד ממזר וכן סוטה שאסורה לבעל' אם בא עליה פשוט בקידושין פ' האומר (סח:) ובפ' החולץ (מט.) ופי' ר"ח דמסוטה הוי ממזר מדרבנן מידי דהוי אאשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת ובא בעלה עכ"ל א : כתב הרמב"ם היה בעלה במדינת הים וילדה כו' בחזקת ממזר כלומ' אם שהה שם יותר מי"ב חודש שאין הולד משתהא במעי אמו יותר מי"ב חדש בפט"ו מהא"ב וטעמא מדגרסי' בפרק הערל (פ:) עבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למ"ה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה : ומ"ש רבינו בשם בה"ג שאינו בחזקת

קצבה לגלותם שנאמר מקץ מ' שנה אקבץ מצרים מ"מ הסמ"ג לאוין קי"ו כתב ע"ש רבינו שמשון איש ירושלים שנבוכדנצר חזר ובלבלם ועמדו בבלבולם עד היום וזה ראיה לדעת הרמב"ם והכי נקטינן ועיין בסמ"ג לשם והאריך בזה ועיין עוד במרדכי ס"פ הערל . ולאחר ששחררו רבו וכו' הרי הוא כישראל לכל דבר ואע"ג דבפרק השולח אמר דצריך גט שחרור וכ"כ בי"ד סימן רס"ז אפ"ה כיון דודאי שחררו מותר בבת ישראל אלא דצריך גט שחרור שלא יאמר האדון לא שחררתיו וכ"כ הרא"ש לשם גבי משיא עבדו ומביאו בי"ד לשם דלא כהרמ"ה ע"ש וכ"כ ב"י :

או אפילו הוא בעצמו נשאה לפני רבו תופסים הקידושין דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית איכא לתמוה דבפרק השולח קאמר תלמודא דנשא אשה לפניו לא יצא לחירות וכן פסק רבינו בי"ד סימן רס"ז וכאן כתב דודאי שחררו ומשמע דאין שום ספק אלא ודאי והא דפי' ב"י דהכא קאמר דקידושין תופסין לו בה מספק הלשון לא משמע הכי כלל ונראה ודאי דבפ' השולח לא קאמר אלא אע"ג דנשאה לפני רבו יכול רבו לערער ולומר לא שחררתיו ונשא שלא ברשותי וחוזר להשתעבד בו וכ"כ בי"ד דלא יצא לחירות והיינו לומר שחוזר רבו ומשתעבד בו אם יערער אבל ודאי אם רבו לא יערער אח"כ עליו להשתעבד בו אמדינן דעתיה מסתמא ודאי ניחא ליה שישא ישראלית ושתחרר ומש"ה כתב כאן תופסין הקידושין דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית ולא קא מערער כלל ותדע שהרי בהשיאו רבו דאינו יכול לערער עליו לחזור ולהשתעבד בו כתב הרא"ש דה"ט משום דאומדן דעתא הוא דודאי שחררו כמו שכתב רבינו בי"ד א"כ בנשא בפני רבו היכא דלא ערער אח"כ כל עיקר נמי אומדן דעתא הוא דודאי שחרר והן קידושין ודאי וכן פי' מהרש"ל דלא כמ"ש בש"ע דחוששין לקידושין דמשמע דאינו אלא ספק קידושין דליתא אלא כמ"ש רבינו :

חוץ מהבא על הנדה כו' וכתב הרמב"ם אע"ג דממזר לא הוי פגום מיהא הוי ופי' מהרש"ל בתשובה דר"ל שהוא פגום ומקולקל והוא מעזי פנים דהיינו המורדים והפושעים כדאיתא בנדרים וכו' אבל אינו ר"ל שהוא פגום לכהונה שהרי גבי דין חללים כתב דכהן הבא על הנדה הולד כשר ואינו חלל משמע דכשר לגמרי והאריך בסי' ו' וכ"כ מהר"ם איסרל"ש בדרכי משה וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן י"ו ובתשובת הרשב"א סימן אל"ף ור' : ומ"ש אבל אם הוא בעצמו הניח תפילין וכו' פי' כיון דלא קעביד עבד איסורא מותר לרבו שלא למחות בו משא"כ היכא דאיכא איסורא דצריך למחות בו ואם לא מיחה ודאי שחרריה : כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי ס"פ החולץ דר"ח ס"ל דהבא על הסוטה הוי ממזר מדרבנן מידי דהוי אאשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' דאם הראשון חזר ובא עליה וילדה הוי ממזר מדרבנן והם הביאו ראיה מפ' יש מותרות דלא הוי ממזר מסוטה אפילו מדרבנן ולא דמי לאשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' דהתם קנסוה דה"ל למידק אבל הכא אין שייך לקנסה כדי שלא תזנה שהרי הוא עושה עבירה שמזנה וכ"ש שלא תחוש לקנסא ועוד דבאשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' אע"ג דהיא נמי קרי לה תלמודא בפ"ק (דף יא) סוטה דרבנן מכל מקום אי לא נקנסה כל כה"ג תינסיב ותיזול ולא תיחוש לדקדק אבל אין לומר שתזנה לעולם שהרי איסור גדול יש בזנות : כתב הרמב"ם היה בעלה במדינת הים וכו' פסק בש"ע וכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר

דרכי משה

ד (א) וכתב ה"ה פי"ב מה' א"ב דכן דעת הרמב"ם וכתב המרדכי סוף הערל ותימא הואיל ומצרים לא נתבלבל האיך מותר לדור במצרים וי"ל דלא אסרה תורה לשוב אלא בדרך זה דהיינו מא"י למצרים אבל משאר ארצות מותר וכ"כ הרמב"ם עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימון ה' מלכים פ' ה' : (ב) בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ז משמע דאפי' לכהונה אינה פגומה וכן משמע סי' אלף ר' בתשובת רשב"א ונראה דאף הרמב"ם לא קאמר דפגום לכהונה דהא לא מני ליה פ' י"ח לענין איסור כהונה וכן משמע פ' החולץ (מד:) דבמקום שאין האשה זונה אין הולד פגום לכהונה

אלא

פרישה

הולד אחר הפגום שבשניהם במאי איירי במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם איכא הכא הא עמוני ולא עמונית א"כ מצד האם הולד כשר אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי כו' א"כ מ"ש רבינו וילדה בן דינו כעמוני לא קאי אגר מצרי שנשא עמונית דהא לא שייך למימר שיהא הולד אסור לעולם מאחר שהאם הוא עמונית וכתיב עמוני ולא עמונית ולכן א"א בשום ענין שיהא קאי ג"כ אגר מצרי שנשא גיורת עמונית אלא אמרי' בהו שהולד הולך אחר הפגום שבשניהם והוי הולד מצרי : (יב) אבל מצרי גם עתה אסור עד דור שלישי פי' הרא"ש סובר דמצרים שבו למקומן שנתן הכתוב קצבה כדכתיב [יחזקאל כט] מקץ מ' שנה אקבץ את מצרים וגו' ואע"ג דגבי עמון נמי כתיב ואח"כ אשיב את שבות בני עמון מ"מ לא נתן להם הכתוב קצבה : (יג) עבד שהוטבל כו' ר"ל אע"פ שמל וטבל לשם עבדות ונתחייב במצות שהאשה חייבת בהן אסורים לבא בקהל כ"פ) דכתיב [דברים כ"ג י"ח] לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה : (יד) הרי הוא כישראל לכל דבר · דאי לאו דשחררו לא היה הוא בעצמו עושה איסור בעבירה ועובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול ואע"ג דכל אלו צריכין גט שחרור כמ"ש רבינו בטוי"ד סי' רס"ז וכו' ע' בב"י : (טו) דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית זו מ"ו אף שכ' בטי"ד סי' רס"ז אם נשא בת חורין אינו יוצא לחירות פי' דוקא אי רבו השיאו אשה אמרי' אי לאו דשחרריה לא הוי עביד איסור בעבדו להשיאו אשה אבל לא כשנשא אשה מעצמו בפניו היינו שיכול רבו לומר לא שחררתיו ונשא שלא ברשותי אבל כ"ז שרבו אינו מערער אמרינן דאומדנא דדעת דודאי שחררי' ומותר בבת ישראל ומש"ה כ' קידושיו קידושין ע"ש בי"ד שכ' שם בשם הרא"ש אהשיאו רבו כו' דג"כ משום אומדנא הוא אלא שלשם כופין את רבו שיכתוב לו גט שחרור ולא יכול לערער אבל אי לא ערער מסתמא שחרריה ג"כ לפי אומדנא דדעת ככ"ל עכ"ל וב"י נמי הקשה זה וכו' אע"ג דאינו יוצא לחירות מ"מ לענין איסור ה"א חיישי' והלכך אמרינן דקידושין תופסים לו בה מספק ולפי זה אסור לשהות עמה עד שישחררו ומ"מ דבריו סתומים ביותר וצ"ע עכ"ל ולפמ"ש בשם מור"ם משמע כל זמן שלא ערער מותר לשהות עמה ודוק : (טז) שאינו ממזר אפי' מדרבנן (אע"פ שבא על הנדה הוא בכרת שאני שאר עריות דאין קידושין תופסין בהן ונדה תופסין קידושין דכתיב ותהי נדתה עליו תהיה לשון הוייה קידושין לומר שאפי' בשעת נדה תופסין קידושין כ"פ) וכ' הרמב"ם דפגום מיהא הוי : (יז) היה בעלה במדינת הים פי' ושהה יותר מי"ב חודש : (יח) ובה"ג כתב כו' שאנו תולין לומר

דרישה

כמצרית · וגר מצרי שנשא גיורת עמונית הולד מצרי ואסור עד דור ג' עכ"ל ב"י ואין חילוק בין אם הוא זכר או נקבה ולכאורה היה נראה להגיה בדברי רבינו כותית עמונית במקום גיורת עמונית · והשתא א"ש שהולד אסור לעולם הואיל שאין לה קידושין הולד כמוה אבל לפ"ז ק' מ"ש ילדה בת דינה כמצרית והא הוי הבת דינה כעמונית · הואיל שאין לה קידושין הולד כמוה בין לקולא בין לחומרא · ובלא"ה לא א"ש דרבינו כ' נתגיירו הולד הולך אחר פגום שבשניהם כמו גר עמוני כו' משמע שעכשיו מדבר אם נתגיירו כולם · ורמ"א כ' בש"ע בהגהות שלו [שם] גר מצרי שנשא כותית עמונית הולד אם הוא זכר דינו כעמונית ואם הוא נקבה דינה כמצרית · ונ"ל סברתו מאחר דבאומות הולכין אחר הזכרים · ולכן דינה כמצרית · אם הוא בת בא מכח חומרא · ואם הוא בן אוקמי' אדיני' · שהולד כמוה שהיא עמונית · והא דאמרי' בסמוך קודם זה עמוני שנשא מצרית כו' לעולם הולכין אחר האב בין לקולא בין לחומרא · שאני התם דאין שום חד מנהון נתגייר : [ב] אבל (מצרי כ' המרדכי ס"פ הערל ותימא הואיל ומצרים לא נתבלבלה וכו' כמ"ש בד"מ) : [ג] או הפקירו משום דמיד שהוטבל לשם עבדות הרי הוא חייב בכל המצות כישראל גמור אלא הואיל שרשות אחרים עליו לא יוכל לקיים כל המצות לכך כשרבו משחררו או מפקירו הרי סלק רשותו מעליו · ומיד שהפקירו זכה העבד מיד בעצמו להיות בן חורין · ואין ישראל אחר ולא רבו יכולין להחזיק בו לשם עבדות וכמ"ש בי"ד סי' רס"ז כ"פ) והרי הוא כישראל גמור : [ד] או אפי' אם הוא בעצמו נשא אשה בפניו כו' וכ' ב"י ז"ל יש לתמוה על מ"ש דהיכא דהוא בעצמו נשאה לפני רבו וכו' לא הוי עבד איסורא כו' ונראה דאינו מוכרע די"ל לפי שהוקימתא דר"נ דא"ל לאי בו והתקדשי בו כו' שוב א"כ לתירוצא דרבו השיאו אשה אלא שלא משמע כן מדלא קאמ' אלא אר"כ כו' ודוק · ונראה דה"ט דרבינו כ' האי חלוקא דלענין קידושין מממרי' אע"ג דאינו יוצא לשחרור לפמ"ש ב"י דלכאורה ק' מנ"ל לרבי' האי חילוקא · ולמה כ' דין שלא נרמז בגמ' ולא בשום פוסק · די"ל דק"ל מדלא קא' אלא ש"מ דס"ל דהגמ' קאי בשנויא קמא דבעי' שרבו השיאו אשה ובאמת ל"ל להאי שינויא לפ"מ דמסיק וכ' דהא דפליגי מיירי באומר לאי בו כו' · ומש"ה ניחא ליה לרבי' לפ' דהגמ' מש"ה לא קא' אלא משום דס"ל לענין שחרור קאי שנויא קמאי ולענין חומרא דקידושין א"כ האי שינויא וק"ל (והא דלא חילק רבינו בין אם השיאו רבו או שנשאה לפניו · ובתפילין ובס"ת חילק · י"ל דזה הוי כמ"ש בח"מ סי' תכ"ה ברודף אחר חבירו להורגו או אחר נערה המאורסה דמו מותר · וברודף אחר בהמה לרבעה או לחלל שבת ולעבוד ע"א אינו נהרג בלא עדים והתראה · והיינו מטעם דבזיונא דברייתא גדולה. וכן י"ל הטעם גם כאן ודוק כ"פ) :

הולד

חדושי הגהות

ד' א עיין לעיל בדברי המרדכי שכתב בסברא הראשונה :

בא ובעל אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרננים אחריה אין חוששין לבניה שמא הם ממזרים שרוב בעילות תולין בבעל אבל היא בעצמה חוששין לה (יט) משום זונה ואם היא פרוצה ביותר (ה) חוששין אף לבנים האשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת והרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומותר בממזרת ואם הראשון חזר ובא עליה וילדה (כ) הוא ממזר מדרבנן (כא) ואסור בממזרת גמורה (כב) ומותר בממזרת דרבנן כיוצא בו מי שחציו עבד וחציו בן חורין (כג) הבא על אשת איש הולד ממזר וכתב הרמב"ם שאסור אפילו בשפחה (כד) משום צד כשרות שבו (כה) ובניו כמוהו לעולם (כו) ישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד ממזר לעולם (כז) עכו"ם ועבד שבא על הממזרת הולד ממזר ואם באו על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש ופגום לכהונה (כח) ממזר הבא על עכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הוא כישראל ואם בא על שפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא כשאר עבד המשוחרר (כט) לפיכך ממזר נושא שפחה לכתחלה להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראל (ל) גר ועבד משוחרר מותרין בממזרת וכן ממזר מותר בגיורת ובמשוחררת (לא) והולד ממזר ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת אפ"ה מותר בממזרת ודוקא עד י' דורות אבל מכאן ואילך אסור שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבאו לומר ישראל נושא ממזרת

ממזור ומיהו בה"ג נמי לא הכשיר אלא כשאין הבעל לפנינו אבל אם הוא לפנינו ואמר שלא בא בגנבה הולד ממזר ודאי וע"ל סוף הספר :

אשת איש שיצא עליה קול וכו' אבל היא בעצמה חוששין לה משום זונה פי' הרב המגיד וז"ל כהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור וה"ה אם בעלה כהן דחוששין לזרע' משום חללים כ"כ מהרי"ו סימן כ"ד ואיכ' למידק דבסוף גיטין קאמר רבא יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לה מ"ט פריצות הוא דחזו לה ופסק כך רבינו בסימן ו' וי"ל דבפנויה ודאי אין חוששין לאסרה לכהונה ותלינן בפריצתה שיושבת בשוק או מיעך לה בדדיה כפרש"י ושלכך לא חששו והוציאו עליה קול מזנה מאחר שהיא פנויה אבל ביושבת תחת בעלה אם לא היה שם אלא פריצות' בעלמא לא היו מרננים אחריה ולא היו מוציאין קול מזנה אלא ודאי דחזו דבר מכוער ולהכך חוששין לקול לאסרה לכהונה ועיין במ"ש בסמוך אבל פנויה שנתעברה סעיף י"ח : **ואם** הראשון חזר ובא עליה וילדה הוי ממזר מדרבנן וכו' כתב ב"י מבואר מדברי הרמב"ם פ"י מה"ג ופ"ט מהא"ב דמהראשון לא הוי ממזר אלא כשבא עליה קודם שגירשה השני אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו דלא הוי ממזר כלל אפילו מדרבנן עכ"ל אכן משני אפי' לאחר שגירשה הראשון הוי ממזר מדרבנן וכך הוא בתוס' ר"פ האשה רבה וז"ל הולד ממזר מזה ומזה אר"י דאפי' לאחר שנתן הראשון גט הוי ממזר מן השני מידי דהוי אראשון שהולד ממזר ממנו עכ"ל וכן פסק רבינו בסוף סימן י"ז ואע"ג דר"י גופיה פסק דמסוטה לא הוי ממזר מדרבנן היינו משום דהיתה מזנה במזיד ולא שייך קנסא אבל כאן דקנסוה משום דלא דייקא אף בבא עליה השני לאחר שגירס' הראשון הוי ממזר מדרבנן ואף על גב דמהראשון לא קנסוה אלא בבא עליה קודם שגירשה השני שאני התם דליכא ממזר כלל מדאורייתא אבל משני דהוי ממזר מן התורה בבא עליה קודם שגירשה והוליד הילכך אף בבא עליה לאחר שגירשה הוי ממזר מדרבנן ועיין בתשובת הר"ל חביב סימן י"ב : **מי** שח"ע וחב"ח הבא על אשת איש הולד ממזר מימרא דרב יהודה בפ' החולץ (דף מ"ה) והקשה הרשב"א בחידושיו בפ' השולח (ד' מ"ג) דכיון דבעבד גמור הולד כשר דממזר לא למדוה אלא מאשת אב דלדידי' לא תפסי בה קידושין ולאחריני תפסי בה קידושין לאפוקי כותי ועבד דלא תפסי בהו קידושין כלל וא"כ ח"ע וחב"ח נמי לא תפסי ביה קידושין וכמ"ש רבינו בס"ס מ"ד מיהו מפרש"י משמע דכיון דלצד חירות תפסי ביה קידושין הוי כשאר ישראל הבא על אשת איש דהולד ממזר מצד חירות שבו : ומה שאמר וכתב הרמב"ם שאסור אפי' בשפחה משום צד כשירות שבו פי' אע"ג דממזר נושא שפחה אפ"ה האי ממזר כיון דאית ביה צד כשרות שהלא מצד חציו עבד של אביו הוא כשר שהרי עבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין בא"א ומפני צד זה שהוא צד כשרות אסור לישא שפחה :
גר

ממזר שאנו תולין לומר שמא בגנבה בא ובעל וכתבו הרא"ש בר"פ י' יוחסין ונראה מתוך דבריו שאין דברי בה"ג נראים לו ועיין במה שכתבתי בסוף טור זה (ג) ובתשובת הממוניים דשייכי לספר נשים ובהגהות מרדכי דיבמות פ"ט : אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה וכולי עד חוששין אף לבנים כ"כ הרמב"ם בפ' ט"ו מא"ב ואע"פ שרוב בעילות אבל הבעל כתב ומותר לישא בתה לכתחלה (ד) וכתב ה"ה בסוטה פ' ארוסה (כז :) והלכתא ישא אדם בת דומה ולא ישא דומה מ"ט רוב בעילות אחר הבעל ופי' דומה חשודה ופי' רבינו חוששין לה משום זונה פי' וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור עוד י שם בגמ' בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו וסלקא בתיקו ופסק רבינו לחומרא וכן עיקר דאמרינן התם דאיכא למ"ד דודאי חוששין עכ"ל האשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת והרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומות' בממזרת ואם הראשון חזר ובא עליה וילדה הוא ממזר מדרבנן משנה פ' האשה רבה (פז :) :

ומ"ש ואסור בממזרת גמורה שם בגמ' (פט :) ומפרש התם אמאי קרי ליה ממזר לאוסרו בבת ישראל :

ומ"ש ומותר בממזרת דרבנן כיוצא בו כ"כ הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב שממזר של דבריהם מותר לישא ממזרת של דבריהם ומבואר בדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין ופט"ו מהא"ב דהא דהולד מראשון ממזר דוקא כשבא עליה קודם שגירשה השני אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאת ונתגרשה שלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממז' (ו) : מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על א"א הולד ממזר בפ' החולץ (דף מ"ה) אמר רב יהודה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו ולד אין לו תקנה ואסיקנא כי אתמר דרב יהודה כגון שבא על א"א ונמצא צד חירות שבו משתמש בא"א ופרש"י ואע"ג דאי כולו עבד הולד כשר הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשאר ישראל הבא על א"א דהולד ממזר וכתב הרמב"ם שאסור אפילו בשפחה וכולי בפט"ו מהא"ב ופשוט הוא : ישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד ממזר לעולם בקידושין פרק האומר (סו :) תנן כ"מ שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום שבשניהם ואי זו זו אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין : **ומ"ש** לעולם בפ' הערל (עח :) תנן ממזרים ונתינים אסורין איסור עולם : עכו"ם ועבד שבאו על הממזרת הולד ממזר כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהל' א"ב וכתב ה"ה זה פשוט שהולד כמוה ומתבאר בקידושין פרק האומר בסוגיא ע"כ ונראה דהיינו מדאמרי' התם בסוף פירקא (סח :) אהא דתנן הבא על שפחה ועכו"ם ולדה כמוה מנ"ל דכתיב כי תהיינה וילדו לו כל היכא דקרי ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו וכו' וכיון דעכו"ם ועבד לאו בני הויה נינהו לא קרינן בהו וילדו לו : **ומ"ש** ואם באו על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין בא"א מסקנא דגמ' בפ' החולץ (מה :) ומ"ש ופגום לכהונה נתבאר בתחלת סימן זה ממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הוא כישראל ואם בא על שפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא כשאר עבד המשוחרר בקידושין ס"פ האומר (דף סט) תנן כל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה ואיזה זה ולד שפחה ועכו"ם ר' טרפון אומר יכולין הממזרים לטהר את עצמן כיצד ממזר שנשא שפחה הולד עבד שהררו נמצא בן חורין ואע"ג דרבי אלעזר פליג עליה משמע בגמ' דהלכה כר' טרפון דרבנן סברי כותיה וכן פסקו הפוסקים : **ומ"ש** לפיכך ממזר נושא שפחה לכתחלה וכו' שם מסקנא דגמ' וז"ל הרמב"ם בפט"ו מהא"ב על זה לא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים וכתב הר"ן וא"ת ממזר אמאי מותר בשפחה שהרי חייב הוא בכל לאוין שבתורה ומחייב בשאר לאוין דהיתון תירץ ר"ת דלאו דשפחה שאני דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה ומדאפקיה בלשון לא יהיה קדש משמע שאין ממז' בכלל כיון שילירתו בעבירה קדש ועומד הוא ע"כ וכתבו הרי"ף והרא"ש על הא דאמרי' דיכולין ממזרים לטהר את עצמם ודווקא ממזר לשפחה אבל ממזרת לעבד לא דעבד אין לו חיים : כתב רבי' ירוחם שפחה זו שהתיר ר' טרפון לישא אותה הממזר צריכה שתקבל עליה המצות שהיא חייבת בה ותטבול לשם עבדות שאל"כ כותית היא ולא היה מתיר ר' טרפון לממזר לנשאה · כתוב בהגהות מרדכי פ"ק דיבמות עכו"ם שבא על אמו והוליד ממנה בן ונתגייר מותר לבא בקהל והביא ראיה לדבר (וכ"כ בא"ז) : גר ועבד משוחרר מותרים בממזרת בפ' י' יוחסין (דף ע"ג) פלוגתא ואסיקנא והלכתא גר מותר בממזרת והולד ממזר וטעמא דמות' בה משום דקהל גרים לא אקרי קהל וה"ה לממזר בגיורת שהולד הולך אחר הפגום וכן פסק הרמב"ם בפט"ו מהא"ב : **ומ"ש** ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה וכולי אפ"ה מות' בממזרת ודוקא עד י' דורות אבל מכאן ואילך אסור וכו' ברייתא בפ' י' יוחסין (עה ·) גר עד י' דורות מותר בממזרת מכאן ואילך אסור בממזרת וי"א עד שישקע שם עכו"ם ועכו"ם ממנו ופסק הרא"ש כת"ק אבל הרמב"ם בפט"ו מהא"ב פסק כיש אומרים ורבי'

דרכי משה

אלא ר"ל שפגום ואינה משפחה מיוחסת וראוי להרחיק אבל לא מכח איסורא : (ג) וז"ל ומיהו עד י"ב חודש יש להכשירו וכן מוזכר מעשה פרק הערל וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ג ובתשובת מיימון דאם ראו בה דבר מכוער לא מכשרינן עד י"ב חודש דלא אמרינן אישתהי אשתהויי ועיין בזה תשובת מיימון השייכים לה' נשים סי' כ"ה ובהגהות מרדכי דיבמות פ"ט ג"כ תשובה זו כתב בחידושי אגדה בה' נדה אשה שנתעברה סוף סיון וילדה בתחלת כסליו והבעל היה בא"י והיו מרננין אחריה והגדולים הכשירו הולד דשיפורא גרים וכ"כ מהר"י מינץ בתשובה סי' ו' להכשיר בנתעברה סוף סיון וילדה תחילת כסליו אע"פ שאין ביניהם רק ה' חדשים שלמים דשפורא גרים כדאיתא פ' בנות כותים (לח) וה"ל בן ז' וע"ש באותה תשובה כי האריך שם בהרבה חלוקים בזה וב"י כתב בסוף ספ' זה וז"ל מצאתי כתוב ראובן בא לעירו בתחלת חודש כסליו וכו' ע"ש : (ד) וכתב בתשובת מהרי"ו סי' כ"ד דהואיל וחוששין לה משום זונה א"כ אם היה בעלה כהן חוששין לזרעה משום חללים דבזה לא מהני מה שאומרים רוב בעילות אחר הבעל עכ"ל וכן הביא ב"י סי' זה וע"ל אם היא נאמנת לפסול זרעה אם אמרה שבנה ממזר ע"ל סי' י"א דאם יצא על אשה עידי דבר מכוער א"ה אין הולד ממזר : (ה) כתב מהר"ם פדווא סי' ל"ג בתשובה אף אם היתה פרוצה בעודה ארוסה אם לא דיתה פרוצה אחר נשואין תלינן בבעל אי איכא זמן משנשאת עד שילדה הואיל ולא נשמע עליה פריצות משנשאת וכן אם היתה פרוצה כשהיתה פנויה ולאחר הנשואין ראה אותה פעם אחת מנאפת לא מיקרי משום זה פרוצה לפסול בניה בממזרות ואפי' אם היא פרוצה ביותר נאמנת לומר שמבעלה נתעברה ולא אמרו שחוששין לבניה אלא דליתא קמן דלשיילה וכן משמע בסוף פ' ארוסה בתוס' בשמעתא דישא אדם דומה ולא בת דומה עכ"ל ובתשובת מהרי"ו סי' כ"ד כתב דאף אם פרוצה ביותר אין לחוש לזרעו רק לכהונה ולא משום חשש ממזרות ומהרי"א כתב בפסקיו סי' ל"ז תמהני על מהר"ר ישראל שכתב בפסקיו שאפי' פרוצה ביותר אין חוששין לבניה משום ממזרות רק לכהונה דלא מוכח הכי כלל במיימון דמשמע בפשיטות דאפסול ממזרות קאי וכן פירש"י בהדיא בסוטה פ' ארוסה דלישראל קאי משום חשש ממזרות עכ"ל : (ו) ובמרדכי ס"פ החולץ דאם זינתה וחזר ובא עליה אין הולד ממזר עכ"ל וע"ל דברי רבי' ירוחם בזה · כתב בא"ז אשה נשואה ואח"כ היתה בחזקת מגורשת מבעלה וגם בחזקת שמת אך אין עדים

פרישה

לומר שמא בגנבה בא ובעלה וכה דאמרינן בפ"ק דיבמות [ג :] עבד רבה תוספאה עובדא כו' באשה שהלך בעלה למ"ה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשרי' משמע שם דמטעם אשתהי הוא דאכשרי' ולדעת בה"ג למה ליה לאהדורי מטעם אשתהי בלא"ה אפי' שהה יותר מי"ב ה"ל לאכשורי שמא בגנבה בא ובעל · וי"ל דהתם מיירי כשעדים מעידים שלא זזה ידם מתוך ידם וביודע היה שלא בא בגנבה · גם י"ל דכאן לא אמר אלא דמכח ה"ט דשמא בגנבה בא ובעל לא מחזקינן ליה לודאי ממזר אבל ספק ממזר הוה · משא"כ בי"ב קדם דאכשרי' לגמרי מטעם דאמרי' דאשתהי · עיי' בפ"ע דפסק דכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר : (יט) **משום** זונה פי' וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור · (ומ"מ היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים רמ"א בשם מהר"ס פדאו"ה ועיין מ"ש רמ"א סוף סעיף כ"ו כ"פ) :
(כ) **הוא** ממזר דרבנן מבואר בדברי הרמב"ם דוקא כשבא עליה קודם שגרשה הב' · פי' דאז נראה שבא על א"א של ב' דסברי העולם דהראשון גירשה ותפסי קידושי שני אבל אחר שגירש השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאת ונתגרשה דלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממזר (כ"כ ב"י בשם הרמב"ם · וכ"כ בשמו בס"ס י"ז · ותימא שלא כ' שאינו כן דעת רבינו שהטור שסברי כ' ס"ס י"ז ואם גרשה הראשון הולד מן השני ממזר מדרבנן והוא ודאי בלי שום טעם אלא מתוך חומר שהחמירו לעשות סייג שלא יעמוד זה השני אצלה ועל האשה כדי שתהא דייקא ומינסבא · וממילא פשיטא גם מטעם זה הולד מן הראשון ממזר אפי' לאחר שגירשה השני דמ"ש וכ"ה דעת התוס' בפ"י דיבמות [צ"ב :] (כא) **ואסור** בממזרת גמורה מפרש התם בגמ' אמאי קרי לה ממזר שאסור בבת ישראל : (כב) **ומותר** בממזרת דרבנן כיוצא בו פי' שאינו מותר אלא בממזרת כיוצא בו · דהיינו דרבנן לאפוקי בממזר שהוא ספק · הוא אסור · שספק ממזר ספק דאורייתא ווה מותר דאורייתא אלא שרבנן גזרו עליו : (כג) **הבא** על א"א הולד ממזר ואע"ג דאי הוה כולו עבד הוה הולד כשר וכו' וכמ"ש בב"י : (כד) **משום** צד כשרות שבו פי' צד עבדות שבו דכותי ועבד שבא על א"א הולד ממנו כשר כמ"ש בשביל אותו חלק הוא אינו ממזר ואסור ליקח שפחה אבל מצד שהוא בן חורין מאותו צד הולד ממזר ומאותו חלק היה מותר בשפחה :
(כה) **ובניו** כמוהו לעולם כדין שאר ממזר : (כו) **ישראל** שנשא ממזרת כו' דכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום :
(כז) **כותי** ועבד שבאו על הממזרת כו' דכתיב כי תהיינה וילדה לו כל היכא דקרינן וכו' ע' בב"י : (כח) **ממזר** הבא על הכותי כו' וכל מי שאין לו עליו קידושין ולא על אחרים הולד כמוה מטעם שכתבתי :
(כט) **לפיכך** ממזר נשא שפחה · (אבל אסור לממזר לכתחלה שישא כותית משום לאו דלא תתחתן וגם להשפחה אינו מותר לנשאה אא"כ שתקבל עליה המצות שהשפחה חייבת בהן ותטבול לשם עבדות שאל"כ כותית היא כ"פ) : וכ' הר"ן ממזר אמאי מותר בשפחה שהרי וכו' וכמ"ש הב"י : וכ' הרמב"ם וחכמים לא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים (אבל ממזרת אסורה דלא מתקנת בניה דעבד אין לו חיים ושאחרו בניה ממזרים כ"פ) :
(ל) **גר** ועבד משוחרר מותרין בממזרת דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' וקהל גרים לא אקרו קהל :
(לא) **והולד** ממזר דכתיב גבי ממזר דור עשירי לא יבא לו הלך אחר פסולו כך פרש"י בפ"ד דקידושין [ע"ב :] בשלמא אם ממזר בא על השפחה הולד אינו ממזר דהתם הקידושין אינן תופסין

ממזרת (לג) גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת [ו] הולד הוא כישראל לכל דבר ממזר נושא ממזרת בד"א בששניהם ודאין [ז] אבל אם האחד ודאי והשני ספק או אפילו שניהם ספק אסורים זה בזה דשמא האחד ממזר והשני אינו ממזר וכיצד ספק ממזר כגון שבא מספק ערוה שבא אביו על אשה שנתקדשה ספק קידושין או שנתגרשה ספק גירושין יבמה שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונתיבמה וילדה ספק בן ט' לראשון (לג) או בן ז' לאחרון הולד כשר והשני הוא ספק ממזר פנויה שנתעברה וילדה (לד) אם אינה לפנינו לבודקה או שהיא שוטה (לה) או אלמת (לו) [ח] הרי זה ספק ממזר ואפי' אם אומרת של פלוני הוא (ז) שהוא ודאי ממזר (לז) אפי' הכי אינו אלא ספק אפילו מודה אותו פלוני שנבעלת לו (לח) כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר ואם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת והולד כשר ומ"מ אין אנו מחזיקין אותו [ט] כבנו ודאי ליורשו (ח) אבל חוששין לדבריה ואסור בקרובות אותו פלוני: ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה

או

ורבי' סתם דבריו כדעת הרא"ש: גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד הוא כישראל לכל דבר כלו' ואסור בממזרת כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכתב ה"ה זה פשוט שאם גר הוא שבא על בת ישראל לא גרע הבן מעכו"ם שבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור בממזרת ואם ישראל שבא על הגיורת הרי יש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר עכ"ל אבל הר"ן בפ' י' יוחסין הביא דברי הרמב"ם וכתב עליהם לא ידעתי מנין לו דאע"ג דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ישראל גמור ואסור בממזרת התם היינו טעמא לפי שא"א לו להתייחס אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם בישראל הוא דכתיב אבל זה שאביו ישראל גמור למה לא יתיחס אחר אביו ויהיה כדון כגר דמותר בממזרת והרי כאן יש קדושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר וצ"ע עכ"ל: ממזר נושא ממזרת בד"א בששניהם ודאין וכולי בפ' י' יוחסין (ד' ע"ד) תנן כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה ר' יהודה אוסר ר"א אומר ודאן בודאן מותר ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי א"ר יהודה אמר רב הלכה כר"א ואמרינן בגמ' דממזר מותר בשתוקי מדאורייתא דכתיב לא יבא ממזר בקהל ה' בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא אלא שחכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרוה: יבמה שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונתיבמה וילדה וכו' הולד כשר משנה בפ' החולץ (לה:) והטעם פשוט דממ"כ כשר הוא: ומ"ש והשני ספק ממזר כלומר אם יבא עליה יבם אח"כ ונתעברה וילדה אותו ולד הוי ספק ממזר ואסור בממזרת ובבת ישראל וכך מפורש בברייתא לראב"י באוקימתא דרבא דמוקי לראב"י כר"א דאיפסקא הלכתא כותיה בפ' י' יוחסין (עד ·) פנויה שנתעברה וילדה אם אינה לפנינו לבודקה או שהיא שוטה או שהיא אלמת וכו' עד ואסור בקרובות אותו פלוני מדברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וקצת דברים אלו מבוארים בפ' י' יוחסין (סט ·) דתנן התם איזהו שתוקי כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומפרש בגמ' מאי בדוקי שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולים אצלה אמר רבא הלכה כאבא שאול וסובר הרמב"ם ז"ל שאף ע"פ שנאמנת להכשיר אינה נאמנת לפסול וכתבו הר"ן וה"ה דטעמו משום דלהכשר היינו טעמא דמהימנא משום דמדאורייתא נמי כשר דד"ת שתוקי כשר אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת לא והיינו דבגמ' לא אמרי' בודקין את אמו אי אמרה לכשר נבעלתי או לפסול נבעלתי אלא אמרי' בלחוד דאי אמרה לכשר נבעלתי מהימנא וכ"כ נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול שאינה נאמנת לפסול ועיין בכתבי מהר"ר איסרלן סי' ל"ז: ומ"ש אפילו מודה אותו פלוני שנבעלת לו וכו' פשוט בטעמיה: ומ"ש רבינו ואם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ומ"מ אין מחזיקין אותו בבנו ודאי ליורשו היינו דוקא בשאין אותו פלוני מודה שהוא בנו אע"פ שמודה שנבעלה לו שאילו היה מודה שהוא בנו היה בנו ודאי ליורשו וספק לענין יבום כמבואר בדברי הרמב"ם פרק ג' מהלכות יבום (וע"ל סי' ק"ע יתבאר דין זה): ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה וכו' בס"פ אלמנה לכ"ג אתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדייתא מעלמא אבל לא דייתא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה איכא דאמרי בבא עליה כולי עלמא לא פליגי דבתר דידיה שדינן ליה והכי אתמר ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דלא דייתא מיניה ודייתא מעלמא אבל דייתא מיניה אע"ג דדייתא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה וכתב הרי"ף הגיא שמעתא קא הוינן בה בפ' י' יוחסין (דף עה:) ואסיקנא הכי רב אמר הולד ממזר לא ממזר ודאי הוי אלא ספק ממזר ואסור בממזרת ושתוקי דאמר שמואל בדוקי הוא דבדקינן לאימיה ואי אמרה לכשר נבעלתי דהוא ארוס נאמנת והלכתא בהא כשמואל דקס ליה כאבא שאול אבל ודאי אי בדקינן לה ואמרה לא ידענא הולד ספק ממזר הוי ובהא לא פליג שמואל עד כאן וגרסינן בסוף פרק קמא דכתובות (דף יד) ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מיניה והוא אמר אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל דאמר היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכשר הוא נאמנת א"ל אביי והא כי לא מודה מכשר ר"ג והא א"ל שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה והכא רוב פסולים אצלה ולטעמיך תיקשי לך היא גופה הלכה ואת לא תעביד עובדא אלא מאי אית לך למימר הא לכתחלה הא דיעבד והא נמי כדיעבד דמי ופרש"י ארוסה הכל פסולים אצלה חוץ מן הארוס הא לכתחלה אם בא כהן לימלך לב"ד לא שרינן ליה לכונסה אא"כ היו רוב כשרים אצלה דיעבד אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקינן לה מיניה · והא נמי כדיעבד דמי שנתעברה ואתא בא לפסול העובר ולאוסרה על הארוס דאם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה: וכתב הר"ן הא דקאמר ועוד הא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג לאו למימרא דאפילו כי לא מודה ארוס אלא שמכחיש דאיהי מהימנא לר"ג דהא ה"ל ברי וברי ור"ג בברי וברי לא מכשר אלא ה"ק ועוד דאפי' ליתיה קמן הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג וכ"כ הרא"ש ז"ל וכ"כ נ"י בס"פ אלמנה וכתב עוד הר"ן ואת"ל מאי תו הוי כדיעבד אי לגבי עובר לכתחלה הוא דהויא דפנויה ואי לגבי אשה דיעבד ממש הוא יש לומר דה"ק כיון שאילו אתה פוסל העובר משום ספק ממזר אף הוא לבו נוקפו ופורש ממנה אף לגבי ולד נמי כדיעבד דמי וכך מטין דברי הרי"ף ז"ל אי נמי דכיון דאילו פסלינן ליה אפילו תלבא בקהל לגבי עובר נמי כדיעבד דמי אבל לגבי אשה כיון שאינה נפסלת

אלא

גר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת הולד הוא כישראל לכל דבר כלומר ואסור בממזרת כ"כ הרמב"ם פט"ו מהא"ב וכן פסק הסמ"ג בלאוין קי"ז (דף מ"א ע"ב) והר"ן תמה ואמר כיון דאביו ישראל גמור הוא למה לא יתייחס אחר אביו ויהיה כדון כגר דמותר בממזרת והרי יש כאן קידושין ואין עבירה והולד הולך אחר הזכר עכ"ל ומביאו ב"י ונראה דכיון דקי"ל כראב"י דאין חלוק בין גר שנשא בת ישראל לישראל שנשא גיורת דלעולם בתו כשרה לכהונה ולא כרבי יהודה שהלך אחר הזכר ובת גר זכר כבת חלל זכר ודרש מזרע ישראל עד דאיכא כל זרעו מישראל כלומר עיקר הזרע היינו מן האב אלא אפי' מקצת זרע ישראל בקדושתיה קאי ומותר לכהן אם כן בכלל קהל ה' הוא לעולם וכדפסק הרמב"ם פי"ט דהא"ב והסמ"ג בלאוין קכ"ב (דף מ"ב ע"ב) ורבי' בסימן ז' הסתא ודאי לעולם בקדושתיה קאי ואסור בממזרת דאין הולד הולך אחר הזכר בזו להתירו בממזרת דקהל ה' קרינן ליה ועיין בדברי ה"ה פט"ו מהא"ב:

פנויה שנתעברה וכו' פסק כאבא שאול במתני' בפ"י יוחסין דהיה קורא לשתוקי בדוקי דבודקין את אמו ואם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ואע"ג דאיכא רוב פסולין אצלה וה"ה באשת איש אפי' היתה פרוצה ביותר דליכא למימר גבה רוב בעילות אחר הבעל אם נבדקת ואומרת דמבעלה הוא נאמנת ולא קאמר בגמרא פרק ארוסה דפרוצה ביותר חוששין לבנים משום ממזרת אלא בדליתא קמן דמיבדקה וכן פסק מהר"ס מפדוא"ה בתשובה סי' ל"ז ואפ"ה באינה פרוצה ביותר אין חוששין לבנים בדליתא לקמן למיבדקה דתלינן בבעלה דרוב בעילות אחר הבעל אבל בפנויה שנתעברה היכא דליתא קמן למיבדקה מודה אבא שאול דדינו כשתוקי והוי ספק ממזר ואפילו ברוב כשרים אצלה כדאיתא התם: **ומ"ש** ומ"מ אין אנו מחזיקין אותו כבנו ודאי ליורשו כתב ב"י היינו דוקא בשאין אותו פלוני מודה שהוא בנו אעפ"י שמודה שנבעלה לו שאילו היה מודה שהוא בנו היה בנו ודאי ראוי ליורשו וספק לענין יבום כמבואר ברמב"ם פ"ג מה' יבום עכ"ל וע"ל סוף סימן קנ"ו כ' רבינו דעת הרא"ש שהשיג ע"ז:

ארוסה שנתעברה וכו' כבר התבאר דאפי' באשת איש ובגונא דליכא למימר רוב בעילות אחר הבעל נאמנת לומר לכשר נבעלתי ואפי' רוב פסולין אצלה וה"ה הכא בארוסה בבית אביה אבל אם הארוס מכחישה הוי ממזר ודאי שאפי' היה בחזקת בנו ואמר בני זה ממזר נאמן מדכתיב יכיר יכירנו לאחרים כרבי יהודה ואם אינה בפנינו הוי ספק ממזר פי' דכיון דליכא למימר גבי ארוסה רוב בעילות אחר הבעל דינה כפנויה היכא שלא נבדקה אמו דהוי ספק ממזר וכן אפילו בנשואה היכא דפרוצה ביותר דאזיל ליה טעמא דרוב בעילות אחר הבעל אי לא נבדקה הוי נמי ספק ממזר כדפי' בסמוך וה"ה היכא דראינו שבא עליה הארוס ומרננין שזינתה ג"כ עם אנשים אחרים הוי נמי ספק ממזר היכא דלא נבדקה אמו דכך לי אם בא עליה הארוס ודייתא לעלמא כמו לא בא עליה הארוס ולא דייתא מעלמא אבל היכא שבא עליה הארוס ולא דייתא מעלמא דאיכא תרתי לטיבותא אפי' לא נבדקה אמו הולד כשר הכי איתא פ' אלמנה לכהן גדול ומשמע נמי התם דאם אינו ידוע שבא עליה הארוס אלא דייתא מארוס ולא דייתא מעלמא נמי אינה צריכה בדיקה דקאמ' התם בסוף הפרק ומתני' דלא דייתא כלל ופרש"י ומתני' בדלא דייתא כלל מקמי הכי

לא

דרכי משה

עדים מעידים שראו לא הגירושין ולא המיתה אלא קול הברה בעלמא שהיתה בחזקת פנויה בחזקת מותרת והחמיר ר"י הלבן על בנה בחשש ממזרת ורבי' חיים הכהן כתב דאין לחוש ויצא הדבר בהיתר והתירוה וע"ש שהאריך במסכתא יבמות בתשובה ארוכה בזה: (ז) כתב מהרא"י בפסקיו סי' ל"ז דהני מילי פנויה דבלאו הכי הוא ספק ממזר אבל אשת איש דבניה בחזקת כשרות אינה נאמנת כלל על בניה אלא תולין בניה בבעלה ואע"פ שהעם מרננין אחריה תולין בניה בבעלה עכ"ל וכן כתב בבנימין זאב סי' ק"ל דאפילו לאוסרה בקרובות אותו האיש אינה נאמנת ובתשובת מהרי"ו סי' ע"ד כתב על אשה שנתגרשה ונתעברה ספק קודם גירושין ספק לאחר גירושין וילדה ופסק דבודקין את אמו אם אומרת לכשר נבעלתי לאחר גירושין נאמנת ואפילו אם אינה נבדקת כשר מכח ס"ס ספק לאחר גירושין ואת"ל קודם גירושין שמא בא עליה עכו"ם או עבד שהולד כשר ואפילו אם אומרת שקודם גירושין זנתה לא הוי אלא ספק ממזר דאין אשה נאמנת על בניה עכ"ל ויש לדקדק מדברי מהרי"ו דנאמנת לשויה ספק ממזר דלא כדברי מהרא"י דלעיל מיהו י"ל דמהרי"ו לא מיירי אלא במקום שאין לתלות בבעלה כגון שאין בעלה אצלה אבל אם בעלה אצלה מודה לדברי מהרא"י ז"ל ועיין לעיל בסימן זה בסמוך יתבאר עוד דין זה: (ח) כהר"ן ס"פ אלמנה לכ"ג ע"ב דאפילו פלגש המיוחדת לו אינה נאמנת ועיין זה תשובת מהרי"ק שורש קפ"ט דאין אשה נאמנת לומר על א' שממנו נתעברה ואע"פ שנתייחד עמה וע"ש שהאריך בזה וכתב שם דאפי' עד אחד כשר אינה נאמנת עליו אם מכחישין וע"ש וע"ל סי' כ"ב אשה שאמרה

על

פרישה

תופסין וכתיב כי תהיינה וגו' כדלעיל אבל הכא שהקידושין תופסין הולד הולך אחר הממזר מדכתיב לו · (כבר נשתקע שם גירות וכן הדין במשוחרר: דהמשוחררים ג"כ גרים הם כ"פ:

(לב) **גר** שנשא בת ישראל כו' הרי הוא כישראל לכל דבר כלומר ולא אמרינן שהוא גר שמותר בממזרת כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכ' ה"ה זה פשוט וכו' וכמ"ש הב"י:

(לג) **או** בן ז' לאחרון הולד כשר דממ"כ כשר והשני הוא ספק ממזר כלומר אם יבוא עליה היבם אח"כ ונתעברה וילדה אותו ולד הוי ספק ממזר ואסור בבת ישראל ובממזרת דשמא הולד הראשון היה מן הראשון והו"ל אשת אחיו שלא במקום מצוה (שהיא בכרת וע"ל סי' קס"ד כ"פ): (לד) **אם** אינה לפנינו לבודקה דאם היתה לפנינו לבודקה ואומרת לכשר נבעלתי היתה נאמנת כדבסמוך:

(לה) **איילונית** ע"ס הוא וצ"ל לשון אלמית: (לו) **הרי** זה ספק ממזר עד"מ:

(לז) **אפ"ה** אינו אלא ספק דוקא אם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת דמדאוריי' שתוקי כשר לכן המנוה רבנן להכשיר אבל לא המנוה לאיסור שיהא ודאי ממזר (במ"מ כ' ז"ל כיון דמדאורייתא מותר לבוא בקהל ואסור בממזרת ודאית ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותם בממזרת ודאי' הוי מקילין בשל תורה כ"פ) ואע"ג דאפי' ספק ממזר מותר מן התורה בודאי ממזרת וא"כ למה לא המנוהו לאיסור הא לא תצא מורבה מיניה די"ל דחכמים לא היו רוצים שירבו ממזרים בישראל לכך לא המנוהו ויהא בחזקת ספק ממזר ואסור בממזרת: (לח) **כשם** שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר דוקא כאן אמרינן כך דהכל שוין אצלה אבל לא לקמן בארוסה דהתם יש סברא יותר לתלות בארוס מבאחרים:

דרישה

[ו] **הולד** הרי הוא כישראל לכל דבר כו' כ"כ הרמב"ם אבל הר"ן בפ"י יוחסין הביא דברי רמב"ם וכתב עליהם ולא ידעתי מנין לו דאע"ג דכותי וכו' וכמ"ש הב"י:

[ז] **אבל** אם הא' ודאי והב' ספק כו' (ואלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי וכמ"ש בסי' זה סעיף ח' כ"פ) ואמרינן בגמרא דממזר מותר בשתוקי וכו' וכמ"ש הב"י:

[ח] **ה"ז** ספק ממזר (דמן התורה כשר דשדינן ליה בתר רובא דעלמא שהם כשרים אצלה אבל חכמים שווי ליה לספק ממזר דשמא לפסול נבעלה כ"פ) וזהו שתוקי שאמרו בפ"י יוחסין פי' שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ואף אבא שאול דפליגי בשתוקי היינו היכא שבדקו את אמו ואומרת לכשר נבעלתי וזהו שאמרו שם אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי שהוא תלוי בבדיקת אמו אבל בלא בדיקת אמו מודה אבא שאול לת"ק דשתוקי פסול אפילו ברוב כשרים אצלה כדאי' התם מ"ו וב"י: (ואפי' אומרת של פ' הוא כו' ודוקא בפנויה אמרי' כן דבלא"ה הוא ספק ממזר אבל א"א דבניה בחזקת כשרים אינה נאמנת כלל על בניה ואפי' שהעם מרננים אחריה תולין בניה בבעלה כ"כ מהרא"י סי' ל"ז כ"פ:)

[ט] **כבנו** ודאי ליורשו היינו דוקא כשאין אותו פלוני מודה שהוא בנו אע"פ שמודה שנבעלה לו (דכשם שהפקירה עצמה לזה כך הפקירה לאחר ואפי' ע"מ אינו נאמן להורישו כשמכחישו

אבל

או שאינו בפנינו הולד כשר (ט) ואם אינו מודה (לט) אלא מכחישה שאינו ממנו הוי ממזר ודאי ואם אינה בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת ממי הוא הוי ספק ממזר והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי (מ) ואפילו הוא מכחישה (מא) ואם נישאת לכהן לא תצא והולד ממנו כשר היו העם מרננין אחריה שזינתה עם ארוסה ועם אנשים אחרים אע"פ שבא עליה ארוסה בבית המיו הולד ספק ממזר שכשם שהפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה לאחרים ואם נבדקה ואומרת לארוס נבעלתי הולד כשר · אשת איש שאומרת על העובר (מב) שאינו מבעלה אינה נאמנת לפוסלו אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו או על א' מבניו שאינו בנו (מג) נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי (מד) ואם יש בנים לבן אינו נאמן שלא האמינתו תורה אלא על בנו ולא על בן בנו ואם היא אומרת מעכו"ם או מעבד נתעברתי הולד כשר (מה) שאין הבעל יכול להכחישה בזה כתב הרמב"ם האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן (מו) לאסור עצמו בבת ישראל (מז) ואסור בממזרת עד שיודע בודאי שהוא ממזר (מח) ובנו כמוהו ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול בני בניו ולא יפסול אלא לעצמו עד כאן. אסופי שנאסף מן השוק הוי ספק ממזר וכגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה בין שיש הוכחה בגופו כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנין ומיוסדין כמו שעושין

לא מניה ולא מעלמא הלכך אצטריך לאשמעינן דנאמנת כו' ועיין בב"י: אשת איש וכו' פי' דלא האמינה תורה אלא לאב מדכתיב יכיר אבל אמו אינה נאמנת עליו אלא עד שבעה כדאיתא פ"י יוחסין ג' נאמנים על הבכור חיה לאלתר ואמו כל שבעה ואביו לעולם והא דאמר לעיל דבודקין את אמו היינו דוקא פנויה שנתעברה דלא ידעינן אבוה מאן ניהו. א"נ אפילו אשת איש ולא היה בעלה עמה במדינה אלא יצאה ובאה ואינו יודע אם הוא ממנו ואם לאו אז בודקין את אמו אבל א"א שילדה ובעלה עמה במדינה אין אמו נאמנת לפוסלו והולד כשר כשאומר הבעל שהוא ממנו והא דאמר בפ"ק דכתובות דר"ג לא מכשר בברי וברי היינו דוקא גבי ארוסה אבל בנשואה ברי דידיה עדיף דרוב בעילות אחר הבעל:

ואם יש בנים לבן אינו נאמן אף על הבן כנ"ל וכ"כ התוס' בפ' החולץ (דף מז) ודקדק רבינו לומר לפוסלו להורות דוקא לפוסלו אבל גבי ירושה נאמן לומר אינו בנו ולא יירשנו אפילו יש לבן בנים וכ"כ להדיא בח"מ ריש סימן רע"ט:

כתב חכם א' על מ"ש רבינו אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה או שאינו בפנינו הולד כשר פי' אף הולד כשר וכ"ש היא עצמה דכשרה לכהונה אפילו לכתחלה דלגבי דידה כדיעבד דמי וכ"כ הרא"ש מיהו נראה דוקא היכא דהוא מודה ומת שריא לכהן אפילו לכתחלה אבל היכא דלא הוה בפנינו ומת אסורה לכהן לכתחלה כיון דרוב פסולין אצלה והא דקאמר ספ"ק דכתובות למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג וכו' דנאמנת דמשמע דליכא לחלק בין הני תרי טעמי ונאמנת לגמרי אינו אלא דנאמנת ושריא לארוס וכן נאמנת והולד כשר אבל לינשא לכהן לאחר שמת הארוס איכא לחלק כדפי' עכ"ד:

נמלא

אלא לכהונה לכתחלה הוא והראב"ד ז"ל פי' דלגבי אשה נמי כדיעבד דמי משום דארוס' לאו דיעבד גמור הוא דאכתי מחסרה מסירה לחופה ולכתחלה נמי לא הוי שכבר נתארסה ומשום הכי אמר דכדיעבד דמי אבל לא הוי דיעבד ממש עכ"ל והשתא מ"ש רבינו אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה או שאינו בפנינו הולד כשר מבואר בעובדא דהוא ארוס וארוסתו חדא דהא קא מודה ועוד הא אמר רב יהודה הלכה כר"ג כלומר ואי ליתיה קמן נאמנת: **ומ"ש** ואם אינו מודה אלא מכחישה שאינו ממנו הוי ממזר ודאי מבואר במה שכתבתי בשם הרא"ש והר"ן דלאו למימרא דאפילו כי לא מודה ארוס אלא שמכחיש דאיכי מהימנא לר"ג דהא הוי ליה ברי וברי ור"ג בברי וברי לא מכשר וכן כתב נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול בשם הריטב"א וכן כתב הרמב"ם בפט"ו מהא"ב ז"ל ואם הכחישה הארוס ואמר מעולם לא באתי עליה הרי הולד ממזר שאפילו היה בחזקת בנו ואמר בני זה ממזר נאמן: **ומ"ש** ואם אינה בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת ממי הוי ספק ממזר מבואר במה שכתבתי בשם הרי"ף אי בדקינן לה ואמרה לא ידענא הולד ספק ממזר הוי ובהא לא פליג שמואל וכ"כ נ"י בפרק הניכר דהיכא שלא נבדקה אמו או שהיא אלמת או שוטה הולד ספק ממזר אפילו לשמואל דלא מכשיר ליה אלא בבדיקת אמו:

ומ"ש והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי אפי' כשהוא מכחישה ואם נשאת לכהן לא תצא והולד ממנו כשר כן כ' הרמב"ם בפ' הנזכר וכתב ה"ה הכי משמע בפ"ק דכתובות גבי הכוא ארוס וארוסתו דאמרינן התם דאפילו לא הוה מודה הוה מכשר בדיעבד ומ"מ אינו מודה דהתם כגון דליתיה קמן דלשייליה הוא דאי מכחיש לה ברי וברי הוא ואע"פ כן דעת רבי' שאינו נאמן לפסלה לעלמא אפי' במכחישה אבל ודאי לגבי דידיה במכחיש שוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא דהא ליכא גביה אלא חד ספק שמא באונס שמא ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל: **ומ"ש** היו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה וכו' עד הולד כשר גם אלה דברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה דעת רבינו הוא שכל זמן שלא נבדקה שהולד ספק ממזר לכולי עלמא ה"מ בשלא ראינו שבא עליה ארוס אבל היכא שבא עליה ארוס ולא דיימא מעלמא דאיכא תרתי לטיבותא אינה צריכה אלא כל היכא דליכא אלא בחדא מינייהו כגון שלא ראינו שבא עליה ארוס אע"ג דלא דיימא מעלמא או שבא עליה ודיימא מעלמא צריכה בדיקה ואם לא נבדקה הרי הוא ספק ממזר ונראה שהוציא זה מלישנא קמא דאתמר בפרק אלמנה לכהן גדול הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בדיימא מעלמא אבל לא דיימא בתר דידיה שדינן ליה ואע"ג דקי"ל כשמואל ה"מ בנבדקה אמו אבל בלא נבדקה אפי' שמואל מודה ופסק רבינו כלישנא קמא לחומרא עכ"ל: **ומ"ש** ואם נבדקה ואומרת לארוס נבעלתי הולד כשר כבר נתבאר בתחלת הדברים עיין ברבינו ירוחם נכ"ג חלק ד':

כתב נ"י בפרק אלמנה לכהן גדול היכא שהבעל טוען בברי שהוא כשר והיא מכחישתו י"א דהולד ספק ממזר כיון דברי וברי הוא וי"א שאם הוא טוען שלא זזה ידה מתוך ידו הוא נאמן להכשירו דכיון שהאמינתו תורה לפוסלו כ"ש שנאמן להכשירו דאיתא לאמו חזקה דכשרות והיא לאו כל הימנה לפוסלו אפילו טוענת שהיא שוגגת וכ"ש אם טוענת שהיא מודה שאינה נאמנת על עצמה וכתב הריטב"א דטעמא דמסתבר הוא עכ"ל (י): **א"א** שאמרה על העובר שאינו מבעלה אינה נאמנת לפוסלו כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכבר נתבאר טעמו אבל דין פנויה שנתעברה וילדה: **ומ"ש** אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו וכו' נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי ואם יש בנים לבן אינו נאמן ואם היא אומרת מעכו"ם או מעבד נתעברתי הולד כשר וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב והוא מדתנן בפ' י' יוחסין (דף עד:) האומר בני זה ממזר אינו נאמן רבי יהודה אומר נאמן ובגמרא מ"ט דרבי יהודה דתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר בני זה בכור וכשם שהוא נאמן לומר בני זה בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ובן חלוצה וחכ"א אינו נאמן וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ואיפסיק הלכתא בהדיא כר"י בפ' יש נוחלין (קכז:) ובפ' החולץ (מז.) כמי אמרינן מעשה באחד שבא לפני ר"י ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל יש לך עדים א"ל לא יש לך בנים א"ל הן א"ל נאמן אתה לפסול עצמך ואין אתה נאמן לפסול בניך ואקשינן ואבניס לא מהימן והתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה ובן חלוצה אמר רב נחמן בר יצחק ה"ק ליה לדידך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם והלכה כרב נחמן בר יצחק משום דאמר עכו"ם הוא ואין עדות לעכו"ם אבל ישראל מהימן וה"מ אבנו אבל אבן בנו לא מהימן כדתניא רבי יהודה אומר נאמן הוא על בנו קטן ואינו נאמן על בנו גדול וא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ויש לו בנים זהו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן וכן הלכתא עכ"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמה שכתב ואם יש בנים לבן אינו נאמן אפילו על עצמו של בן קאמר דאינו נאמן וכן כתבו התוס' וכ"כ ה"ה פט"ו מהא"ב ועל מ"ש ואם היא אומרת מעכו"ם או מעבד נתעברתי הולד כשר כתב ה"ה לא מצאתיו מבואר אבל הטעם הוא מה שכבר נזכר למעלה שהיא נאמנת בשתוקי להכשיר אפילו ברוב פסולים אצלה והוא הדין שיכולה ודאי לתלות בעכו"ם דהא ולד זה ספק מעכו"ם וכשר ספק מישראל וממזר ובכל ספק היא נאמנת להכשיר ע"כ: כתבו הגהות מיימון בפט"ו מהא"ב פסקו בהלכות גדולות וכן ר"ת דהא דפסקינן הלכה כרבי יהודה דוקא היכא דאיכא בכור כי ההיא דשלח רבי אבא לרב יוסף האומר על תינוק בין הבנים זה בני בכור נאמן כרבי יהודה ואע"פ שעל ידי שעושה בכור לזה הקטן פוסל הגדול ועושה אותו ממזר דלזה האמינתו תורה דכתיב יכיר אבל במקום שאין בכור דליכא יכיר לא מהימן לשוויה ממזר ואפילו אשתו פרוצה ביותר דרוב בעילות אחר הבעל ולר"י נראה דהלכה כר"י לגמרי דנאמן לומר ממזר הוא אפילו בלא הכרת בכורה כדמוכח בהחולץ ע"כ והוא מדברי התוספות פרק יש נוחלין (דף קכד) ופ' י' יוחסין (עד.) והרא"ש האריך בדבר בפרק יש נוחלין והעלה כדעת ר"י דבכל גוונא מהימן כתב רבינו ירוחם ח"ד נכ"ג בשם הרמ"ה על ההיא דנאמן אב לומר זה בן גרושה כו' דוקא דלא הוה ליה חזקה דכשרות אפומא דאבוה אבל הוה ליה חזקה דכשרות אפומא דאבוה לא מהימן למפסליה אלא בסהדי (יא): **כתב** הרמב"ם האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל ואסור בממזרת וכו' בפרק ט"ו מהא"ב וכתב ה"ה זה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא ודנין בו להחמיר: **ומ"ש** ואם יש לו בני בנים וכו' כבר נתבאר בעולה דזה שהוא נאמן על עצמו ואינו נאמן על בניו: אסופי שנאסף מן השוק הוי ספק ממזר מבואר בפרק עשרה יוחסין ומ"ש וכגון שאין הוכחה שלא הושלך לשום מיתה אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשום מיתה וכו' אין בו משום אסופי הכל מבואר שם:

האסופי

דרכי משה

על אחד שרצה לזנות עמה אם נאמנת: (ט) ובהר"ן סוף פרק אלמנה לכ"ג דבזה נאמנת אפילו שהארוס אומר שאינו זוכר אלא שאינו מכחישה: (י) מדברי הטור בסמוך משמע דא"צ טענותו של האב אלא כל זמן שאמו בחזקת כשרות אין אמו נאמנת עליו לפוסלו וכן משמע מדברי הרמב"ם פט"ו מהא"ב ואפשר דדברי נ"י הם בארוס שאין לבן חזקת כשרות ופ"ה הארוס נאמן אם טוען ברי כגון שאמר שלא זזה ידו מתוך ידה: (יא) כתב בת"ה סי' רס"ז דהא דאב נאמן היינו דוקא בנו מאשתו אבל פנויה האומרת בני זה הוא של פלוני והוא אמר שאינו שלו אלא מעכו"ם נתעברה אינו נאמן דבזה היא נאמנת שמכשר נתעברה עכ"ל · מצאתי כתוב בהגהות אלפסי פרק עשרה יוחסין דאין אב נאמן על בנו אלא בענין שאומר שהוא בנו אלא שנולד מערוה ואין כן דעת הטור ושאר הפוסקים כתב מהר"ם מרזבורג ראובן כעס על אשתו ואומר הבת שילדה אינה בתו אלא ממזרת וגירשה ואחר זמן רוצה להחזירה ואומר שכל מה שדבר עליה ועל בתו שקר ומחמת כעס

דרישה

אבל אם הוא כו' עמ"א כ"פ) שאם הוא מודה שהוא בנו היה בנו ודאי ליורשו וספק לענין יבום כמבואר בדברי הרמב"ם פ"ג מהל' יבום:

[י] **כתב** ב"י בשם נ"י היכא שהבעל טוען ברי שהוא כשר והיא מכחישו כו' נ"ע קלת דרבינו ג"כ כתב בהדיא דאשה אינה נאמנת לפסול בניה ולמאי נ"מ הביאו ב"י עיין מ"ש רמ"א בהג"ה סעיף כ"ט שמחלק בין ארוסה דנאמנת לנשואה דאינה נאמנת הואיל ויש להבן חזקת כשרות ואפשר דקמ"ל ב"י דאפילו ארוסה אינה נאמנת:

לענין

פרישה

(לט) **אלא** מכחישה שאינו ממנו כלומר שאמר מעולם לא באתי עליה הרי הולד ממזר שאפי' היה בחזקת בנו והיה אומר בני זה ממזר נאמן כ"כ הרמב"ם: (ואם אינה בפנינו כו' ר"ל וגם ארוס אינו בפנינו דאם הוא בפנינו ואומר שאינו ממנו פשוט הולד ממזר ודאי ואם מודה הולד כשר י"ל דמיירי אפילו שארוס בפנינו ואומר שאינו ממנו אפ"ה אינו אלא ספק דשמא מכותי נתעברה כ"פ) : (מ) **ואפילו** הוא מכחישה דדוקא על הולד האמינה התורה אבל לא על האשה: (מא) **ואם** נשאת לכהן פי' אחר שמת זה הארוס ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא תנשא לכהן · והולד כשר לכהונה כ"פ) דאילו לארוס זה אף אם היה ישראל אסורה לו לינשא דהא שוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא במכחישה דהא ליכא גביה אלא חד ספק שמא באונס או ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא כמ"ש סמ"ע: (מב) **שאינו** מבעלה אינה נאמנת פי' אם הבעל אומר שנבעלת לו דאמו אינו נאמנת עליו דאפי' כע"א לא הויא ועד"ר: (מג) **נאמן** לפוסלו והוא ממזר ודאי דכתיב יכיר כי בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים פי' יכירנו לאחרים ונאמן לומר על בן בין הבנים שזה הקטן הוא בכור ואע"ג שע"י שעושה בכור לזה הקטן פוסל הגדול ועושה אותו ממזר והתורה האמינו. (וכ' ר' ירוחם) ודוקא שלא היה לו חזקת כשרות אפומא דאבוה (שאמר שהוא בנו ועי"ל שהחזיקוהו הבריות לבנו כ"פ) שוב אינו נאמן לפוסלו אלא בעדים: (מד) **ואם** יש בנים לבן אינו נאמן דדוקא על בנו האמינה התורה ולא על בני בניו ואי אפילו בנו כשר דלא מפלגינן דיבוריה: (מה) **שאין** הבעל יכול להכחישה בזה כדאמרינן לעיל דהיא אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ולהכשיר בשתוקי אפי' ברוב פסולים אצלה: (מו) **לאסור** עצמו בבת ישראל דשוי' נפשיה חתיכה דאיסורא: (מז) **ואסור** בממזרת עד שידע כו' דמהיכן ידע שהוא בודאי ממזר: (מח) **ובבנו** כמוהו פי' שהוא ג"כ ספק ממזר ומיירי שאביו אינו אומר שבנו ממזר מצד אמו אלא הואיל שהוא ממנו הוא כמוהו:

כן

חדושי הגהות

ב כוונתו על ההוא עובדא דיבמות (מז ·) שאמר נתגיירתי ביני לבין עצמי ע"ש:

פירוש

שעושין לנערים או משוח בשמן (מח) או ששמו לו כחול או תלו לו קמיע בין שיש הוכחה במקום כגון שנמצא במקום שרבים מצויים שם או שתלוי באילן במקום שאין החיה מגעת שם אין בו משום אסופי כיון שחוששין עליו לשומרו ולא הושלך שם אלא משום רעבון: האסופי (מט) כל זמן שהוא בשוק בא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אם באתה אשה ואומרת בני הוא נאמנת אבל לאחר שנאסף מן השוק אינן נאמנים שכבר הוחזק באסופי ובשנת רעבון אפילו אחר שנאסף מן השוק נאמנין שמחמת רעבון הושלך שם: נמצא בעיר שיש בה עכו"ם בין שרובה עכו"ם בין שרובה ישראל הרי זה ספק עכו"ם [יא] לענין יוחסין (ג) ואם [יב] קדש אשה צריכה גט מספק: [יג] היתה רוב העיר עכו"ם (נא) מותר להאכילו נבלות (נב) רובה ישראל הרי הוא כישראל (נג) מחצה על מחצה מצוה להחיותו

האסופי כל זמן שהוא בשוק בא אחד ואמר בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכו' אם באת אשה ואמרה בני הוא נאמנת וכו' שם א"ר אבא אמר רב כל זמן שבשוק אביו ואמו נאמנים עליו נאסף מן השוק אין נאמנין עליו מ"ט אמר רבא הואיל וחלה עליו שם אסופי ואמר רבא ובשני רעבון אע"פ שנאסף מן השוק אביו ואמו נאמנין עליו ופרש"י בשני רעבון שהרבה נשלכין לא רצו חכמים לפוסלן מחמת יציאת קול ואמאי דאמרינן אביו ואמו נאמנין עליו כתב הר"ן כלומר אביו או אמו והכי איתא בירושלמי וכך הם דברי הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכך הם דברי רבינו:

נמצא בעיר שיש בה עכו"ם בפ"ב דמכשירין (דף פג) תנן גבי עיר שישראל ועכו"ם דרים בה מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ם עכו"ם אם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ובסוף פ"ק דכתובות (ד' טו:) מייתי לה ואיתמר עלה אם רוב ישראל ישראל א"ר לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ופרש"י ל"ש דאם רוב ישראל ישראל אלא להחיותו ב"ד מצווין לפרנסו משום וחי אחיך עמך: **ומ"ש** רבינו ה"ז ספק עכו"ם לענין יוחסין כך הם דברי הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב ורש"י פי' אם בת היא אסורה לכהן ואפי' ליכא למיחש משום אסופי כגון דאמר בי' יוחסין ג משלטי הדמיה תלי פיתקא תלי קמיעא מיהו חיישינן שמא בת עכו"ם היא ולמאן דאמר גיורת פסולה לכהונה אפי' קטנה אסורה זו לכהן דתרי רובא בעינן ליוחסין: **ומ"ש** קדש אשה צריכה גט מספק פשוט הוא: כתב ה"ה הטעם משום דאיכא מקצת עכו"ם ומקצת ישראל קבועים בעיר וכל קבוע בין מועט בין מרובה כמחצה על מחצה דמי כדאיתא התם בכיוצא בזה ע"כ כלומר בא ליתן טעם למה כתב הרמב"ם דאף ברוב עכו"ם קדש אשה צריכה גט מספק: ואיתא תו התם בגמרא אם רוב עכו"ם עכו"ם אמר שמואל ולפקח עליו את הגל אינו כן אם רוב עכו"ם עכו"ם למאי הלכתא א"ר פפא להאכילו נבלות אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא אמר רב פפא להחזיר לו אבידה מחצה על מחצה ישראל למאי הלכתא אמר ריש לקיש לנזיקין ופרש"י ולענין פקוח נפש אינו כן

ומ"ש רובה ישראל מחזירים לו אבידתו מימרא דרב פפא אליבא דשמואל ספ"ק דכתובות והתוס' והמרדכי ע"ש ר"י כתבו דאפילו לשמואל דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב דוקא בממון שבא לידו בהיתר ומדעתו נתנס לו הלוקח ואנו רוצים להוציא מידו כגון מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אבל הך מציאה דשמא שלא כדין בא לידו כ"ע מודו דהולכין אחר הרוב להוציא מידו וכ"כ בהגהת אשיר"י לשם: **ומ"ש** ומחצה על מחצה מצוה להחיותו נראה דס"ל להרמב"ם מדלא קאמר תלמודא רוב ישראל להחיותו אלמא דס"ל דוקא לגבי מציאה בעינן רוב ישראל אבל להחיותו מצוה אפילו במחצה על מחצה והא דקאמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא דאלמא אפילו בלהחיותו בעינן רוב ישראל לית הילכתא כותיה אלא כרב פפא אליבא דשמואל קי"ל דבתראי הוא ולא מצריך רוב ישראל אלא באבידה וב"י פי' בע"א ומ"ש:

נמצא בעיר שיש בה עכו"ם וכו' ה"ז ספק עכו"ם לענין יוחסין כו' כ"כ הרמב"ם פט"ו מהא"ב והב"י פי' דאם לא הטבילוהו ב"ד לשם גירות ה"ז ספק עכו"ם ואם הטבילוהו ה"ז ספק גר ואסור בממזרת ואם בת היא אסורה לכהונה ואפי' ברוב ישראל ואע"ג דדינא הוא דאזלינן בתר רובא ואפילו בדיני נפשות הולכין אחר הרוב אפילו להחמיר דרובא דאורייתא כדאיתא פ"ק דחולין מ"מ לגבי יוחסין עשו מעלה וגזרו רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי משום קבוע כדאיתא פ"ק דכתובו' אלא דמ"ש ואם קידש אשה צריכה גט מספק ומי שהרגו לא היה נהרג עליו איכא לתמוה כיון דמדינא חייב מיתה דרובא דאורייתא' לא היה בה ביד חכמים לוותר עונש מיתה למי שהיה חייב מיתה והא דתנן הנסקלין בהנשרפים רש"א אומר נידונין בסקילה שהשריפה חמורה ולא אזלינן בתר רובא להחמיר פי' רבינו הם בפ' הנשרפין דלא אזלינן בתר רובא לחייב הזכאי מכל וכל שלא הרג כלל ולא דמי לאותו שהרג ודאי אלא דלא ידעינן אי טרפה הוי אי שלם הוה ועוד י"ל דה"ל קבוע וכו' ע"ש בתוספות ויש ליישב דס"ל להרמב"ם דתנוק הנמצא בעיר דין קבוע יש לו דכמחצה על מחצה דמי וכמ"ש בפי"ח דביאה ולפיכך כתב כאן דמי שהרגו לא היה נהרג עליו וכמ"ש ה"ה להדיא ומ"ש ה"ה אם קידש אשה צריכה גט מספק אפי' ברוב עכו"ם משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וה"נ משמע מדאמרינן אם רוב עכו"ם עכו"ם להאכילו נבלות ולא קאמר רבותא דעכו"ם היא דאינה צריכה גט אם קידש אשה אלמא דרוב עכו"ם נמי צריכה גט מספק אלא דקשיא לפי זה דהא דכתב דברוב עכו"ם אין מפקחין וביאר הרב בתשובה דטעמו מפני שפירש מן העיר שרובה עכו"ם וכו' אסי א"ר יוחנן וכמ"ש ה"ה והעתיקו ב"י והלא בנמצא בעיר אין לו דין פרוש אלא דין קבוע וי"ל דס"ל דאף על גב דמדינא ודאי דין קבוע יש לו כיון דנמצא בעיר מכל מקום החמירו שלא לחלל עליו את השבת בקום ועשה והטילו עליו דין פרוש מרובה לגבי חלול שבת אבל לא להקל עליו להיות נהרג בסנהדרין מי שהרגו דכאן וכאן אמרינן שב ואל תעשה עדיף ואין להקשות לפ"ז א"כ אמאי אזלינן לקולא להאכילו נבילות ברוב עכו"ם דהאי איסור בנבלה דישראל גופיה לא קעביד איסורא להכי מקילינן ביה טפי ברוב עכו"ם אבל לא בשאר מילי:

פרישה

(מח) **או** ששמו לו כחול פי' בעיניו (ר"ל סביבות עיניו ליפותו)· קמיע של כתב או של עקרין רש"י כ"פ: (מט) **כל** זמן שהוא בשוק כו' פי' אע"פ שאין בו סימני כשרות דלעיל: (נ) **ואם** קידש אשה צריכה גט מספק פי' המ"מ משום דאיכא מקצת כותים ומקצת ישראל קבועים בעיר והוי כמחצה על מחצה בין מועט בין מרובה ועד"ר: (נא) **מותר** להאכילו נבילות פי' אפי' בידים עד"ר: (נב) **רובם** ישראל מחזירים לו אבידתו· אע"ג דזכה בה המוצאה· דזה לא נחשב הוצאת ממון שלא היתה מעולם לו: (נג) (מע"מ מצוה להחיותו אבל אין מחזירים לו אבידה· וגם אסור לו להאכילו נבילות כ"פ) מפקחין:

דרישה

[יא] **לענין** יוחסין פרש"י אם בת היא אסורה לכהן וכו' וכמ"ש ב"י: [יב] **ואם** קידש אשה כו' הב"י כתב על דברי המ"מ שהבאתי בפרישה שבא ליתן טעם למה כתב הרמב"ם דאף ברוב כותים קידש אשה צריכה גט מספק· ואיני יודע מנ"ל הא דלמא ג"כ בא ליתן טעם אמ"ש ברוב ישראל הוה ספק קידושין ואם קדשה שני צריכה גט גם משני מספק שלא אמרי' בקידושי ראשון הוי קדושין ודאין כיון דרובה ישראל ולזה נתן טעם משום דאיכא מקצת כותי' ומקצת ישראל קבועים וכו': [יג] **היתה** רוב העיר כו'· להאכילו נבילות אע"ג דאמרינן הואיל שנחשב כקבוע הוי כמע"מ היינו דוקא לענין קידושין וגט אבל לענין להאכילו נבילות לא אמרינן הכי דא"כ ימות ברעב דאין אנו מחוייבים לפרנסו להוציא ממון עליו ברוב כותים ודוחק הוא· אבל לפרש"י א"ש דוקא לענין יוחסין לא מהני רוב ישראל דבעי' ליוחסים תרי רובא אבל בשאר מילי מהני רוב א' לבד מסיכא דהוי הוצאת ממון וא"ת לפרש"י אמאי צריכה גט מספק הא לא נזכר זה בגמ' אלא שהוא מלי' הרמב"ם: מ"ש הרמב"ם דבמע"מ מצוה להחיותו כישראל ומפקחין עליו את הגל. ורבינו חולק על תרוייהו דלענין להחיותו עד דאיכא רוב ישראל ולענין פקוח אפי' ברוב כותים וב"י הביא פ"ג דברי המ"מ שתירץ לענין פקוח דלדרבי יוחנן סמכינן דאמר ט' כותים וישראל א' ביניהם באותו חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין ואוקימנא כשפרשו כולם שהרי לא נשאר שם קבוע ולפיכך אם פירש א' מהם לחצר אחרת אין מפקחין דכל דפריש מרובא פריש· וה"ה לזה שפירש מעיר שרובה כותים שאין מפקחין עליו ע"כ· אבל מה שק' עליו בענין להחיותו לא כתב כלום ונראה כו' עיין בב"י וגם בדברי המ"מ פט"ו מהא"ב דבריהן בכאן סתומין ותמוהין דמ"ש דלדר"י סמכינן כאילו פליגי אהדדי· וק' הלא ביומא פ"ק מקשה הגמרא מרבי יוחנן אדברי שמואל ומשני כאן בשפרשו כולן וכאן כשלא פרשו כולן ולפ"ז ל"פ אהדדי· גם ק' דברי המ"מ אהדדי דכאן לענין פקוח נפש כתב דנמצא א' מהן בעיר דומה לפרשו כולן· ואמרינן ביה כל דפריש מרובא פריש ודינו ככותי ולענין להצריכו גט כתב לפני זה דהטעם משום דכל קבוע כמע"מ דמי. שוב ראיתי בדברי המ"מ וכ"מ בפ"ב דהל' שבת שהאריכו בזה ע"ש דין כ' ושם העתיק בכ"מ התשובה. השיב הרמב"ם בעצמו לחכמי לוניל שישאלו אותם הלא דבריו הן נגד סוגית הגמרא והשיב להן דלדר"י סמכינן שפליג עם שמואל וס"ל כשפרשו כולן הולכין אחר הרוב ושהרמב"ם הקשה עליו הלא גם שמואל מודה בהא דפרשו כולהו ועוד מי דמי האי דנמצא בעיר לפירשו כולן ע"ש והשיבוהו שהרמב"ם היה לו גירסא אחרת בגמרא וגרס לבסוף תיבת אלא ולהאי סיומא פליגי ר"י ושמואל לפי אותו מסקנא דאפי' בפרשו כולן ונפרד א' מהן הולכין אחר הרוב ור"י פליג עליו בהא ע"ש שהאריך· וי"ל כוונתן שם דמשום נמצא אסופי בעיר שרובה כותים לחצר שפרשו כולן· דלא אמרו כל קבוע כמע"מ דמי כ"א בהיותן תחלה יחד בחצר א' דקבועים מקרי· משא"כ כשדרין בו רוב כותים ומיעוט ישראל בעיר שכל א' בחצר ובית בפ"ע דלא מקרי קבוע וכפרשו כולן דמי· ומשו"ה קאמר שם דכמו שר"י פליג עם שמואל בפרשו כולן כן פליג עמו בנמצא בעיר שרובה כותים ודוק שם היטיב ותמצא שיש חסרון הניכר באותה תשובה שהשיבו להרמב"ם· וגם קצת ט"ס והגהתיהו על נכון בס' המיי' וכ"מ שלי· וגם המ"מ הביא שם בקיצור תשובת הרמב"ם לחכמי לוניל כמ"ש כאן· ושם האריך וכתב שי"מ הסוגיא דגמרא דקאמר כאן כשפרשו כולן כו' בהיפוך דשמואל דאמר דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב ומפקחין אפי' כשפרשו מיירי שפרשו כולן· דכיון דפרשו כולן ויש ודאי ישראל ביניהם מפקחין· כמו שהיה מפקחין באותו חצר קודם שפרשו. וכן פרש"י ותוס' ביומא ע"ש [פ"ה] וכן פי' הרמב"ן ורשב"א וכתבו שכן דעת הרמב"ם כן בפי' זה. אלא שלא פסק כשמואל. והמ"מ דחה דבריהן. והוכיח מאותה תשובה שהשיב לחכמי לוניל שאינו כן דעת הרמב"ם וכמ"ש ראשונה ועד"ז פי' ג"כ הרי"ף והרא"ש והטור בסי' שכ"ח סוגיא דגמרא ע"ש. וע"ש במ"מ ותמצא שהביא לשון הרמב"ם בפנים ולפי אותה הגרסא שכתב המ"מ היה נכון בעיני ג"כ לפרשו ע"ד פרש"י ותוס' וכמ"ש הרמב"ן. וגם לומר שלא פליג ר"י ושמואל אהדדי. ומ"ש בתשובה דלדר"י סמכינן ר"ל דאי לאו דברי ר"י הייתי אומרים דשמואל ס"ל דמפקחין בכל ענין. אבל השתא דאר"י דבחצר אין מפקחין הוצרכנו לחלק ולומר דבפרשו כולן דוקא אמר שמואל דמפקחין· והאי אסופי הנמצא פרשו מקצתן ולא בפרשו מקצתן מקרי ולכך מותר. אבל סוף התשובה שהעתיק הכ"מ שם עוכר מיניה דס"ל להרמב"ם דפליגי שמואל ור"י והלכה כר"י· וכמ"ש ג"כ המ"מ שם· אלא שיש לתמוה אהמ"מ כיון שכ"ל דהאי נמצא בעיר כפרשו כולם דמי וכמ"ש למה כתב לפני זה בהא דצריך גט כו' כתב שם המ"מ כמה פעמים הטעם דכל קבוע כמע"מ דמי ודוחק לומר דס"ל דלא מקרי פרשו אלא בדבר הנפרש ונאבד מהן כהסמוך דנפל עליו הגל דאי לאו שיפקחו אותו הו"ל כאבד מהן. משא"כ באסופי זה שמור והולך לאיזה בית שירצה לישראלים או כותים לא מקרי פירש ודוחק. ועל הב"י יש לתמוה שכתב דעת הרמב"ם דבמע"מ מצווין להחיותו דפליג עליו הטור. ופשטא דגמרא משמע כדברי הטור וסייעתו ושבוק לא כתב המ"מ כלום כו', תמה אני על ב"י שלא באותו תשובה שהביא המ"מ מבואר בסופה נמי שהרמב"ם פי' מ"ש רב בגמ' ספ"ק דכתובות [טו:] ל"ש אלא להחיותו קאי נמי אמע"מ וה"ה בעצמו העתיק סוף אותה תשובה שם בהל' שבת שהרי כתב הכי וז"ל וגם רב חלק על שמואל דלוקיה זו שדק מעיר שהיה מע"מ שאמרנו שהוא ישראל ואמר רב שה להחיותו כו'. הרי לפנינו שכתב בהדיא שרב דקאמר להחיותו אמע"מ נמי קאי. וכמ"ש הב"י נמי כאן. אלא שכתב אליבא דנפשיה. הרי הוא מבואר בהדיא שכן הוא דברי הרמב"ם בעצמו. וכמ"ש שהביא תחלת אותה תשובה יכול להיות שרמז ג"כ לסוף התשובה ושבזה נתיישב תמיהת בעל הטור עליו. במה שהשיגו גם בענין להחיותו וק"ל. ובאמת שצריכין ליתן טעם ומה לרש"י והתוס' דספ"ק דכתובות והנמשכין אחריהן שפירשו להא דרב דאמר ל"ש אלא להחיותו דקאי דוקא ארוב ישראל. דהא מסוגית הגמרא שם ספ"ק דכתובות משמע דאתרוייהו קאי גם אמע"מ. ולע"ד דסוגית הגמרא דיומא ריש פ"ד הכריחו לזה. דשם אמאי דמשני הא דפריש כולהו הא דפריש מקצתייהו כ"ל מסיק הגמרא ופריך ז"ל ומי אמר הכי והתנן מצא בה תינוק מושלך אם רוב כותים כותים ואם רוב ישראל ישראל מע"מ ישראל ואמר רב ל"ש אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל. ופרש"י לפקח עליו את הגל דאם רוב ישראל ישראל אבל במע"מ לא וכ"ש ברוב כותים עכ"ל הרי דהוכרח לפרש דקאי רב דקאמר להחיותו דוקא ארוב ישראל. דאל"כ לא היה מקשה בגמ' כלום דשמואל אהדדי דכמו שרב קאי גם אמע"מ קאי גם שמואל וקאמר לפקח את הגל מותר גם במע"מ וא"ת אכתי קשה דמשמע דוקא מע"מ אבל ברוב כותים לא ואיך אמר שמואל לעיל מיניה דאפי' ברוב כותים מפקחים הא לק"מ דהא כבר אוקמא הגמרא דשמואל לא קאמר אלא כשפרשו כולן. ובהאי משנה לא איירי בפרשו כולן. אלא במצא תינוק מושלך למוד קאמר ובהא מודה שמואל דהולכין אחר הרוב ומש"ה קאמר דוקא ברוב ישראל או מע"מ מפקחין. א"ו הגמרא ס"ל דרב דקאמר ל"ש אלא להחיותו קאי דוקא ארוב ישראל ולא אמע"מ וא"כ כ"ש ברוב כותים ודו"ק. וזהו לפי שיטת רש"י הנ"ל וה"ל שהמקשן דומה האי שילא בעיר לפרשו כולן וכמ"ש לעיל בשם הרמב"ם ומשו"ה מקשי' שפיר אהדדי. דו"א דו"ל בתר טעמא דלרמב"ם דוקא שייך למימר דמחשב כפרשו כולן למומרא ולומר דכמו כשפרשו כולן ואין כאן עוד קביעות· כן אם לא היה מעולם קבועים יחד בחצר אלא דרים בעיר מיחשב כפרשו לענין זה דלית כאן קביעות· אבל לרש"י פשוט דלא מהני פרשו כולן אא"כ היו תחלה יחד קבועים בחצר דמחשבי כמע"מ ואז אמרי' דאף אם פרשו אח"כ כיון דפרשו כולן מחשב כאילו קבועין ועומדין במקום הראשון משא"כ כשמעולם לא היו דרין יחד בחצר א' כ"א בעיר ודאי לא עדיף האי דריס כולם יחד בעיר א' מאילו היו כולם בחצר א' ופרשו קצתם לחצר א' באותו עיר דאין מפקחין. אע"ג דהכתי כולן יחד בעיר א'· אבל הרמב"ם ס"ל דרב ושמואל קאי נמי אמע"מ ואפ"ה פריך הגמרא שפיר וס"ט משום דהרמב"ם וסייעתו פירשו אוקימתא דגמרא הא דפרשו כולהו כו' איפכא וכמ"ש לעיל שהדרבא ר"י מיירי בדפרשו כולהו ושמואל מיירי בדפרשו מקצתייהו· ומש"ה קאמ' דאפי' בחצר אחרת מפקחין· ופריך הגמ' שפיר ומי אמר שמואל הכי כו' דהא דהא קאמר שמואל אהאי משנה דמצא בה תינוק דלא פריש אלא מקצת כל"ל ואפ"ה קאמ' לענין פקוח איירי דאם רוב ישראל או מע"מ דינו כישראל ואם רוב כותים דינו ככותי ואין מפקחין עליו· ומשני הגמ' כי איתמר דשמואל ארישא איתמר כו' לפי' הרמב"ם כפי שיטתו שכתבתי משני שפיר· אבל לשיטת רש"י קשה מאי משני ארישא איתמר א"כ ש"מ דשמואל לא איירי אלא בפרשו כולן וכמ"ש· ודוחק לומר שהתרצן השיב שנמצא בעיר מחשבין שפרשו כולן וכמש"ל דא"כ לא הו"ל להתרצן לסתום ולתלות דארישא איתמר אלא לפרש דה"ט נמי משום דעיר מחשב כפרשו כולן כיון דהמקשן ס"ד דפי' מהעיר ומחצר דין א' לכם וא"ל דגם להרמב"ם המקשן ס"ל דרב ושמואל קאי דוקא ארוב ישראל הא מע"מ לא אפי' לענין פקוח. והשתא קשה שפיר אמ"ש לעיל דשמואל ס"ל דבפרשו מקצתן מפקחין. דהא ידוע דפרשו כולן או מקצתן אין כ"מ במע"מ דכשם דה"ל דפי' מישראל ודינו כאילו לא פרשו דמי ומאחר דס"ל דמע"מ אין מפקחין קשה לדשמואל דא' דבפרשו מקצתן מרוב כותים מפקחיי דהא האי פרשו מקצתן לא עדיף אלא פי'· והו"ל קבוע וכמע"מ דמי ובמע"מ ס"ל דלא מפקחין. ו"א דהא כבר כתבתי דהרמב"ם ס"ל דרב ושמואל גם על מע"מ קאי וס"ל לשמואל במע"מ ג"כ מפקחין· ועל שיטת הרמב"ם יש לתמוה איפכא כיון דכבר הוכרחנו לומר דהרמב"ם ס"ל דבנמצא א' בעיר מיחשב כפרשו כולן כמש"ל א"כ לא הקשה המקשן מידי לדברי שמואל אהדדי מהא דקאמר אהאי משנה דמיירי בענין פקוח הגל ובפרשו

חדושי הגהות

ג פירוש איבריו מיושרים ומהודרים ויש עוד בירושלמי מבוארים ברש"י (קדושין עג·):

להחיותו כישראל ומפקחין עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין נזיקין ככל ספק ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה כ"כ הרמב"ם ז"ל ונראה דאפי' ברוב עכו"ם נמי (נג) מפקחין עליו הגל בשבת ולענין נזיקין אפילו ברוב ישראל (יב) ואם נגח תורא דידיה (נד) לתורא דישראל פלגא משלם ליה ואידך פלגא אמר אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן לך (נה) [יד] אפי' במחצה (יג) עכו"ם ומחצה ישראל: ב' נשים אחת כשרה ואחת פסולה שילדו כאחת ונתערבו ולדותיהן (נו) נאמנת החיה לומר זה בן הכשרה וזה בן הפסולה או אם אחת כהנת ואחת ישראלית או לויה בד"א (נז) שלא קרא עליו ערער אבל קרא עליו ערער שוב אינה נאמנת: כל אלו הספקות כגון ספק ממזר ואסופי ושתוקי (נח) וכותי אסורים זה בזה (נט) ואם נשאו יוציאו והולד כאבותיו ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים (ס) והולד הולך אחר הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משוחררת או גר או משוחרר שנשא שתוקית ואסופית הולד שתוקי ואסופי (סא) ממזרים ונתינים

ומ"ש והרי הוא לנזקין ככל ספק ממון והמע"ה פי' אבל ברוב עכו"ם משלם אפי' בתם נזק שלם לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא עצמו מסופק כ"כ ה' המגיד וכתב עוד ויש לדקדק ברוב ישראל אם נגח שור של ישראל את שורו אם חייב הישראל לשלם נזק כלל ומסתברא דלא דהא קי"ל דלא אזלינן בממונא בתר רובא והיינו דקאמרינן דוקא להחזיר לו אבידה וכו' דאי לא לישמעינן לנזקין ברוב ישראל בחזרת אבידה עד כאן לשונו ולא נהירא דפשיטא דישראל גמור הוא לכל מילי ואפילו לדיני נפשות כ"ש לשאר דברים בר מליוחסין דחכמים עשו מעלה ביוחסין ומש"ה לא כתב הרב לענין נזקין דהמע"ה אלא במחצה על מחצה דשמעינן מיניה דברוב ישראל מוציאין ממנו אף לענין נזקין והא דנקט רוב ישראל ישראל להחזיר לו אבידה פשיטא דה"ה לנזקין אלא נקט חזרת אביד' לאורויי דוקא ברוב ישראל ה"ל ישראל לחזרת אביד' אבל במחצה על מחצה לא ה"ל ישראל לחזרת אבידה דלא ה"ל ישראל לגבי ממון אלא לענין נזקין ולא לחזרת אבידה תדע שהרי אף להחיותו ה"ל ישראל במחצה על מחצה אלא בע"כ דלא נקט לנזקין אלא לאורויי דבממון לא ה"ל ישראל אלא לנזקין לאפוקי בחזרת אבדה דלא ה"ל ישראל במחצה על מחצה כנ"ל לשיטת הרמב"ם והשתא ניחא דהשיג עליו רבינו בשלשה דינים חדא דברוב עכו"ם נמי מפקחין וכדשמואל במסקנא איפך דאין מצווין עליו להחיותו אלא ברוב ישראל וכדרב ואידך דלענין נזקין אפילו ברוב ישראל אם נגח תורא דישראל לתורא דידיה פטור דהמע"ה דלא כהרמב"ם דלא אמר המע"ה אלא במחצה על מחצה אבל אם נגח תורא דידיה וכו' אידך פלגא המע"ה אפילו במחצה עכו"ם דליתא אבל ברוב עכו"ם אידך פלגא נמי משלם אף לדעת רבינו דבחזקת עכו"ם מוקמינן ליה ומשלם נזק שלם וכמו שפי' ה"ה לדעת הרמב"ם דהא לא השיג רבינו כל עיקר ופשט הסוגיא מבואר כדברי רבינו והיא שיטת רש"י והתוס' ע"ש: **וכותי** וכו' אף על גב דאסיקנא פרק קמא דחולין לא זזו משם עד שעשאום עכו"ם גמורים וכך פסקו כל הפוסקים סבירא ליה לרבינו דלא אמרו כך אלא להחמיר שלא נסמוך עליהן באיסור והיתר אבל לא להקל להכשיר פסולים וזה טעמן של הגאונים שהצריכו גט לקידושין דכותי וכדכתב רבינו בשמם בסי' מ"ד ולא כהרמב"ם דס"ל דעשאום כעכו"ם גמורים לכל דבר בין להחמיר בין להקל וכמ"ש ב"י על שמו דליתא וכתב ב"י דהדעת נוטה כדברי רבינו: **וממזרים** ונתינים ודאים מותרים אלו באלו פירוש ממזרים ודאים מותרים בנתינים וה"א ברמב"ם ספט"ו מהא"ב ממזרים ודאים ונתינים מותרים לבא זה בזה והולד ממזר ואיכא למידק למה השמיט רבינו מלכתוב דהולד ממזר כמ"ש הרמב"ם ותו דהרמב"ם כתב שתוקי ואסופי מותרים בנתינים ושאר גרים והולד ספק ורבינו השמיטו ונראה דהרמב"ם ס"ל דז' אומות מותרין לבא בקהל לאחר שנתגיירו ואין חילוק בין ז' אומות לשאר אומות דכולן מותרין לבא בקהל מיד לאחר שנתגיירו חוץ מעמוני ומואבי מצרי ואדומי ולאו דלא תתחתן אינו אלא בגיותן כמבואר פי"ב מהא"ב ונתינים שהן מז' אומות דאסורין אף בגירותן יהושע ודוד הוא דגזרו עליהם אבל אינן אסורין מן התורה בגירותן ולפי זה ניחא דהרמב"ם היה צריך לפרש דממזרים ונתינים מותרים לבא זה בזה והולד ממזר פירוש ממזר מן התורה דהלך אחר הפגום שבשניהם והרי הנתינים אין איסורן אלא מדבריהם ולפי שהנתינים הם גרים גמורים מן התורה לפיכך מותרים בשתוקי ואסופי ד"ת מה נפשך דבין שהשתוקי והאסופי הוא ישראל כשר ובין שהוא ממזר הלא הוא מותר בקהל גרים והולד הוה ספק ממזר אבל רבינו סבירא ליה דז' אומות אף בגירותן אסורים מן התורה כמו שהתבאר מדבריו בתחלת סימן ה' ותחלת סימן י"ו ואם כן לא היה צריך לבאר דממזרים וודאים ונתינים זה בזה הולד ממזר דכיון

כן דאפי' ברוב עכו"ם מפקחין דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב: למאי הלכתא כיון דאמר שמואל מפקחין עליו את הגל אלמא לאו עכו"ם הוא לכל מילי ולמאי הלכתא חשיב ליה עכו"ם: להאכילו נבילות בידים וכ"ש שלא יחזירו לו אבידה: ולנזיקין להחזיר לו אבידה · רבותא היא דמוציאין מיד ישראל הזוכה בה: למאי הלכתא · להחזיר לו אבידה לא מיית אמרת דא"כ למאי הלכתא פלגינהו מהדדי:

ומ"ש רבינו על דברי הרמב"ם ונראה דאפילו ברוב עכו"ם מפקחין עליו את הגל בשבת פשט הגמרא מבואר כדברי רבינו וכבר כתב הרב המגיד בפט"ו מהא"ב שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ודעת הרבה מן המפרשים ז"ל ושיש הרבה מן המפרשים סוברים כדעת הרמב"ם ז"ל וכתב עוד שהרמב"ם עצמו נשאל על מה שכתב דאין מפקחין עליו את הגל בשבת אלא במחצה על מחצה והשיב דאדרבי יוחנן סמכינן דא"ר אסי א"ר יוחנן ט' עכו"ם וכו' מפקחין וכו' ובענין במה שקשה עליו במ"ש דמחצה על מחצה מצווין להחיותו לא כתב כלום וכ"ל דטעמא דהרמב"ם משום דקשיא ליה כי בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא ליתא להחיותו אלא ודאי משום דמשמע ליה דאפילו במחצה על מחצה מצווים להחיותו בעי אם רוב ישראל ישראל למאי הלכתא דאי להחיותו מאי איריא רוב ישראל אפילו מחצה על מחצה נמי וכבר הרגישו התוס' בקושיא זו ויישבוה לפי דרכם וגם בדברי רש"י נרמזה והרמב"ם לא נראו לו דבריהם ופירש כמו שכתבתי ולפי זה כי אמר רב לא שנו אלא להחיותו וכולי בין לרוב ישראל בין למחצה על מחצה קאי וברוב ישראל אשמעינן דליוחסין לא ובמחצה על מחצה אשמעינן דמצווין להחיותו ואין להקשות על פירוש זה כי בעי אם רוב עכו"ם עכו"ם למאי הלכתא ליתא שלא להחיותו דא"כ לשתוק מתניתין מרוב עכו"ם וממילא ידענא דאין מצווים וכו': **שתי** נשים אחת כשרה ואחת פסולה שילדו כאחד וכולי נאמנת החיה לומר זה בן הכשרה וזה בן הפסולה וכו' בפ' י' יוחסין (ד' עג:) תנו רבנן נאמנת חיה לומר זה כהן וזה לוי זה נתין וזה ממזר בד"א בשלא קרא עליו ערער אבל קרא עליו ערער אינה נאמנת ופרש"י נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולוי נתין וממזר · שלא קרא עליו ערער שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר ובגמרא הוי בה ערער דמאי אילימא חד והאמר ר' יוחנן אין ערעור פחות משנים אלא ערער תרי · ואיבעית אימא לעולם ערער חד וכי א"ר יוחנן אין ערעור פחות משנים ה"מ היכא דלית ליה חזקה דכשרות אבל היכא דליכא חזקה חד נמי מהימן ופסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא וכן פסק הרמב"ם בפרק ט"ו מהא"ב וכתב הר"ן נאמנת חיה וכולי ולאו מדינא אלא דהימנוה רבנן לפי שעל הרוב א"א בענין אחר: **כל** אלו הספיקות כגון ספק ממזר וכולי אסורים זה בזה ואם נשאו יוציאו והולד כאבותיו ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים והולד הולך אחר הפגום וכולי כל זה דברי הרמב"ם בפ' ט"ו מהא"ב: **ומ"ש** שאסורים זה בזה כבר נתבאר דאיפסקא הלכתא בפרק י' יוחסין (ד' עד) כרבי אליעזר דאמר הכי: **ומ"ש** ואין להם תקנה אלא שישאו מהגרים כבר נתבאר דגר מותר בממזרת: **ומ"ש** שהולד הולך אחר הפגום הוא מדתנן בקידושין פ' האומר (עד י') כ"מ שיש קידושין ויש עביר' הולד הולך אחר הפגום שבשניהם: **ומ"ש** רבינו כותים עם אלו נמשך אחר לשון המשנה דקדושין פרק האומר וכבר כתב שם הרמב"ם שמה שנשנה שם כותים הוא בזמן שלא היה הכותי' אלא כעכו"ם אבל היום הם כעכו"ם לכל דבריהם ומטעם זה לא הזכיר כותי כלל בהא"ב ודעת רבינו שלא עשאום כעכו"ם אלא להחמיר עליהם ולא להקל להכשיר פיסולם ולזה הדעת נוטה: **ומ"ש** וממזרים ונתינים ודאי מותרים אלו באלו בפרק י' יוחסין (דף עד:) תנן דלר"א דאיפסקא

דרכי משה

כעס עשה אם חוזר ונותן אמתלא לדבריו נאמן עכ"ל ועיין בענין נתינת אמתלא בזו פי"ח דא"ב בדברי הר"מ וכתבתי קצת לקמן סי' ו': (יב) ועיין במ"מ פרק ט"ו מהא"ב ובמרדכי ספ"ק דכתובות דמפרש מה בין אבידה לנזיקין: (יג) כתב ב"י משמע דברוב עכו"ם נמי הוה דינא הכי אינו נראה בעיני דכיון דרוב עכו"ם ניגהו בחזקת עכו"ם מוקמינן ליה ומשלם נ"ש וכ"כ המ"מ וכן מוכח מפשט השמועה

דרישה

ושבאם רוב כותים אין מפקחין וק' לדשמואל סכ"ל דהא מוקים לה בגמ' להא דשמואל דוקא כשפרשו מקצתן משא"כ בנמצא בעיר דכפרשו כולן דמי · והיה נלע"ד לפרש דלהרמב"ם דל"ל דבגמרא שלו היה גורס תיבת אלא בהתרצן וכמ"ש בכ"מ הנ"ל · שהי הלעת דברי המקשן והתרצן דבזה שוה המקשן והתרצן דפי' דברי גמרא דקא' ושמואל אמר לפקח עליו את הגל קאי אדברי רב דאמר ל"ש אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ור"ל דאפי' ברוב ישראל וכ"ש במע"מ לא מקרי ישראל לענין יוחסין · וע"ז א"ל שמואל אתה לא מלאת זה הדקדוק בהאי מסגה אלא בסיפא לענין יוחסין למעט זכותו ולגרע כחו ואני אומר דקדוק אחר ליפות כחו וזכותו ל"ש אלא לענין להחיותו אבל לענין לפקח עליו את הגל לא ור"ל דאפי' ברוב כותים מחשב בזה כישראל ומפקחין עליו · וז"ש בגמרא דשמואל אריסא קאי ואדלענין פקוח נפש אינו כן · דקאמר איך נוכר דדברי שמואל לומר תיבת אינו כן · ולפמ"ש א"ש דאדברי רב קאי ואמר אני אומר ל"ש בע"א לשון דברי המסכה · דמחלקים בין רוב כותים או לא אלא להחיותו אבל לענין פקוח לא היינו אינו כן · והשתא א"ש דפריך הגמ' דברי שמואל אהדדי · וע"פ מ"ש לעיל דבנמצא בעיר מיחשב כפרשו כולן · ואפ"ה קאמר שמואל דמפקחין אפי' ברוב כותים ומשני אלא כי אמר שמואל ארישא איתמר ר"ל שמואל לאו הוא דקאמ' הכי לומר דיוקי דל"ש לענין רישא אבל רב הא פליג עליה ור"י כרב ס"ל דכה"ג דברוב כותים ובנמצא בעיר דמיחשב כפרשו כולן אין מפקחין עליו והשתא א"ש הא דכ' הרמב"ם בסוף אותה תשובה שהביא הכ"מ שהשיב לחכמי לוניל ז"ל וגם רב חלק על שמואל דדייקא זה שזק מעיר שהיה מע"מ כו' שאמר שזה להחיותו ולא ליוחסים · ולא איירי בפקוח נפש כלל כו' שק' מה עלתה על דעת הרמב"ם לכתוב שרב חולק על שמואל וכי מפני שלא הזכיר פקוח נפש מי יאמר דלא ס"ל הכי · וע"ק מאי זה דקאמר דדייקא שדק כו' מאי דקדוק שייך בזה הול"ל דל"ש דקאמר רב · ולפמ"ש ניחא הכל · גם נתיישב מנ"ל להרמב"ם כיון דע"כ צ"ל לפי שיטתו דהגמרא הדר משינויא קמא דמוקי לה הא כשפרשו כו' א"כ כמו שלשמואל מוכרחין לומר דבכל ענין קאמר דהולכין אחר הרוב אפי' בפרשו · כך נאמר דר"י דבכל ענין קאמר דאין הולכין אחר הרוב אפי' כשפרשו מקצתן לאבר אחרת כפשטא דר"י וכס"ד דהמקשן מעיקרא · (ואין להקשות) הא קי"ל בט' חניות מוכרות בשר שחוטה ולקח מא' מהם ספיקו אסור הא כבר תי' בזה הכ"מ שם בפ"ב דשבת דשאני התם דאירע הספק בקבוע אבל לפמ"ש ניחא . כיון דהמשנה קתני בתינוק הנמצא בעיר דמיחשב כפרשו כולן · אם רוב כותים כותים ולא קתני כן במאכר ש"מ דס"ל דוקא בכה"ג דפרשו כולן הוא דמחשב ככותי ולא בפרשו מקצתן ודוק' גם מתיישב הא דכתב הרמב"ם בפשיטות כ"כ ז"ל וה"ה לזה שפי' מעיר שרובה כותים שאין מפקחין עליו ור"ל זה שפי' מעיר מיחשב כפרשו כולן וכמ"ש וקשה דלא ה"ל לכתוב כן בפשיטות אלא הל"ל בטעם וראיה אבל לפמ"ש דזה היה פשוט בדברי המקשה והתרצן בסוגית הגמ' לא הוצרך להביא שום טעמת וק"ל יאפשר לומר דגם לרש"י הסיב לו כן דסמואל אריסא קאי וס"ל דאפי' ברוב כותים מפקחין אע"ג דלא היה קביעות מעולם וכמש"ל אבל ר"י פליג עליו . והשתא א"ש דל"צ להגיה הספרים דברוב גמרות כ' לעיל אהא דפריך אדברי שמואל ה"ד אי נימא כו' עד ל"צ דפריש חד מינייהו לאבר אחרת. דכ' כמ"מ לפרש"י ל"ג חד וגם ל"ג דפריש ביו"ד אלא ה"ג ל"צ דפרוש לאבר בוי"ו . וכ"פ דלרש"י מוקי הגמרא לדשמואל בכל ענין אף שהתרצן ביני ביני עלתה על דעתו לפ' דמיירי דוקא בדפרוש כולהו מ"מ הגמרא כ"כ תהלה כפי המסקנא מאחד גם מתחלה לא עלתה על דעתו לסלק ודוק: [יד] אפי' במחצה עכו"ם במקצת ספרי ב"י נדפס ז"ל משמע דברוב כותי' נמי דינא הכי · וק' מנ"ל הא דנראה דה"פ דוקא דברי רבינו:

פרישה

(נג) **מפקחין** עליו הגל בשבת דבפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב: (נד) **ואי** מצווין כו' אלא ברוב ישראל דגבי הוצאת ממון לא אזלינן בתר רובא דהמע"ה: (נד) **לתורא** כו' דשור של כותי שנגח לתורא דישראל משלם נזק שלם אפילו אם הוא תם · ואם שור של ישראל נגח לשור של כותי הוא פטור לגמרי וכמבואר בח"מ סי' ת"י ולכן אפי' ברוב ישראל פטור הישראל דיכול לומר לו אייתי ראיה דישראל את . דהוצאת ממון הוא דלא אזלי' בתר רובא כמ"ש לעיל: (פלגא משלם כישראל שאינו משלם אלא חצי נזק כדין תם כ"פ): (נה) **אפי'** במחצה עכו"ם כו' פי' פשיטא דברוב ישראל יכול לומר אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן אלא אפילו במע"מ נמי יכול לומר כן . ודוקא במע"מ יכול לומר כן · אבל ברוב כותים אינו יכול לומר אייתי ראיה דלאו ישראל את (דאין הולכין בממון אחר הרוב כ"פ) וחייב לשלם כ"ש . כדין שור של כותי שנגח לשור של ישראל לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא מעצמו מסופק אם הוא כותי או ישראל מ"מ בפ"ט הא"ב · (פי' כיון דהוא עצמו אינו מחזיק בממון זה שהויק בטענת חזקה ודאית שהרי הוא עצמו אינו יודע אלא בטענת שמא הוא ישראל בא ואין חזקה זו נחשבת לגבי רובא רוב דכותים · ורובא דהכא עדיף מחזקה זו . ומשלם הכל . אבל בנגח תורא דידן לתורא דידיה דאמרינן שהישראל פטור אפי' כמצא ברוב ישראל · דהתם ישראל ודאי מוחזק בממון · וטוען ודאי חזקה והוא ספק . ורובא להוציא · אזלינן בתר חזקה ודאית ואין מוציאין מכח ספק כ"פ): (נו) **נאמנת** החיה לומר כו' הואיל שאין אחרים מצוים שם האמינוה חכמים כבי תרי שעל הרוב א"א בענין אחר . בח"מ סי' פ"ז כ' רבינו לשון הגמרא ג' נאמנים על הבכור החיה מיד אחר שנולד נאמנת לומר זה יצא ראשונה ומשיצא מתחת ידה אינה נאמנת · אמו נאמנת כל ז' כו' והכא אינו מחלק משום דמיירי דאין אב ואם מכחישה ושם מיירי דהיה נאמנת אפי' אמה או אביה מכחישה וכן בנאמנות האמה כל ז': (נז) **שלא** קרא עליו ערעור כו' על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר הוא אבל קרא עליו ערעור קודם שהחיה אומרת עניו שהוא כשר וערעור דהכא אפילו בחד סגי ואע"ג דבעלמא אמרינן אין ערעור פחות משנים · ה"מ היכא דאית ליה חזקה דכשרו' אבל הכא דלית ליה חזקה דכשרו' חד נמי הוי ערעור: (נח) **וכותי** סבר רבינו אע"ג שעשאום לכותי' כעכו"ם גמורים ה"מ להחמיר עליהם אבל לא להקל להכשיר פסולים ב"י: (נט) **ואם** נשאו יוציאו פי' בגט והולד כאבותיו והוא נמי ספק ואסור לישא כ"א גיורת כדמסיק: (ס) **והולד** הולך אחר הפגום כמ"ש לעיל דכתיב לא יבא לו הלך אחר פסולו: (סא) **ממזרים** ונתינים כו' אבל שתוקי ואסופי בנתיני' הוא פלוגתא לדע' הרמב"ם מותר זה בזה

חדושי הגהות

י' לפנינו בב"י ליתא להך נוסחא ועיין דרישה אות י"ד:

ונתינים ודאי מותרים אלו באלו כתב הרמב"ם יראה לי (סב) שבכל מדינה שיש בה שפחה או כותית שראויה לילד הואיל ואסופי הנמצא בה (סג) ספק עכו"ם או עבד כשישא גיורת הרי זו ספק אשת איש והבא עליה פטור שאין הורגין מספק (סד) וכן יראה לי שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שתהיה ערוה לו הרי הוא כספק אשת איש שאין קדושין תופסים בעריות ואיזו היא אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו (סה) וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא אשת אביו היא או אשת אחי אביו ע"כ ודין הכתובה אם עברה (סו) וניסת אחת מאלו לאסור לה יתבאר לקמן בדין היוצאת בלא כתובה :

ה פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית (א) ומותרים בגיורת ומשוחררת (ב) ואפי' כהן פצוע דכא (א) (ג) וכן מותרים בנתינה והרמב"ם כתב שאינו מותר (ד) אלא בנתינה ובספקות אבל אסור בממזרת שהוא דאורייתא (ה) [א] ואינו נראה (ב) דהא דשרי בנתינה דריש לה מקרא לא יבא ממזר בקהל ה' דהיינו

דאיפסקא הלכתא כוותיה ודאן בודאן מותר ופרש"י כגון ממזרים ונתינים וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וז"ל ממזרים ודאי ונתינים מותרין לבא זה בזה והולד ממזר ומשמע דטעמא משום דנתינים לא הוו בכלל קהל והטעם שהולד ממזר מדתנן בקדושין פ' האומר כל מקום שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום שבשניהם וכתב עוד הרמב"ם בפרק הנזכר שתוקי ואסופי מותרים בנתינים ובשאר גרים והולד ספק ואין כן דעת רש"י שפירש הא דא"ר אליעזר בפרק י' יוחסין ודאן בספיקן וספיקן בודאן אסור ממזרי' ונתיני' בשתוקי ואסופי ושתוקי ואסופי בממזרי' ונתיני' וכ' הר"ן שהוא תמה על הרמב"ם שהתיר וכתב ואפשר דלטעמיה אזיל שכתב בפי"ב שאיסור הנתינים אינו אלא מדבריהם ולפיכך הורה להקל בשתוקי ואסופי שתולין לומר ממזרים הם ומותרים בנתינים וגם ה"ה כתב דעת רבינו שכיון שהנתינים גרים גמורים מן התורה וכפי שיטתו שכתב בפי"ב אלא שדוד גזר עליהם לא גזר אלא לבא בקהל ודאי אבל בשתוקי ואסופי לא :

כתב הרמב"ם יראה לי שכל מדינ' שיש בה שפחה או כותית שראויים לילד וכולי בפט"ו מהא"ב וכבר נתן ה"ה טעם לדבריו : ודין הכתובה אם עברה וניסת אחד מאלו לאסור לה יתבאר לקמן בדין היוצאת בלא כתובה סימן קי"ז :

כתב רב נטרונאי בתשובה על מא"יני' שפרשו מדרכי ישראל והם פרוצים בעריות ואין כותבין כתובות ולא גיטין ולא חולצין ולא מייבמין כיון שהיו פרוצים בעריות ולא כתבו גיטי נשים בניהם ממזרים וא"א לקבלם ולהכניסם בקהל שמא יתערבו בישראל וישאו נשים וישיאו בניהם לבנות ישראל ומרבי' ממזרי' בישראל לפיכך א"א לקבלם כל עיקר וכתב עוד אם באים אבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה ונולדו בכשרות ודקדקו בולדותיהם ודקדקו בהם וכל מי שיש לו שמץ פיסול הכריזו עליו והפרישוהו ויהיה מובדל מישראל עכ"ל [טו] מצאתי כתוב בתשוב' סי' ל"ג שהשיב רבי' שמשון על הקראים שאסור להתחתן בהם לפי שנשותיהם מקודשות להם בכסף או בביאה ומגרשין נשותיהם שלא כדין ומשנין מטבע שטבעו חכמים בגיטין ונשאות לאחרים בחיי הבעלים ונמצאים הבנים ממזרים מא"א עכ"ל וכן משמע בפרק י' יוחסין (עה :) דקאמ' דכותים למ"ד גירי אמת (יד) הם וכהנים שנטמעו בהם כשרים היו מפני מה אוסרים מפני שהיו מיבמים את ארוסות ופוטרים את הנשואות ור"ע לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין :

ה פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית ומותרין בגיורת ומשוחררת משנה בפרק הערל (דף עו :) פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת ואינם אסורים אלא מלבא בקהל שנאמ' לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' : ומ"ש ואפי' כהן פצוע דכא וכן מותרים בנתינה שם בעי מרב ששת פצוע דכא כהן מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור או דלמא לאו בקדושתיה קאי ושרי א"ל רב ששת תניתוה פצוע דכא מותר בנתינה ואי ס"ד פצוע דכא בקדושתיה קאי קרי כאן לא תתחתן בם ודחי רבא אטו התם משום קדושה ולאו קדושה היא דילמא מוליד בן ואזיל פלח לעכו"ם הוא וה"מ בעכו"ם כי מגיירי מישראל שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו רבנן בכשרים בפסולים לא גזרו רבנן הדר אמר רבא לאו מילתא הוא דאמרי בעכו"ם לית להו חתנות כתגיירו אית להו חתנות כלומר הלכך כיון דכנתגיירו אסרה תורה ואפ"ה פצוע דכא מותר בנתינה אלמא לאו בקדושתיה קאי ואיפשטא בעיין דפצוע דכא דהוא כהן מותר בגיורת דלאו בקדושתיה קאי וכן פסק הרמב"ם בפט"ז מהא"ב וכ"פ הרא"ש ז"ל וכתב ה"ה דאף על גב דהא דרבא בתרייתא לאו הלכה היא לדעת רבינו וכמו שנתבאר פי"ב דנתינים כיון שנתגיירו מותרים ד"ת וכסברא קמייתא דרבא מ"מ כיון דרב ששת הוה פשיטא ליה להיתירא ורבא דהוה דחי ליה הדר ביה מ"מ קי"ל כהתירא ומותרים בגיורת ופשטא דמתניתין הכי הוא דקתני מותרים בגיורת סתם לא שנא כהן ולא שנא ישראל אבל בממזרת סבור רבינו שהוא אסור דאי לא אדתני מתניתין מותרים בגיורת ליתני בממזרת דהוי רבותא טפי אלא מתניתין לא תני אלא גיורת דקהל גרים לא איקרי קהל אבל לענין ממזרת בקדושתיה קאי ולא ילפינן ממזרת שהוא לאו השוה בכל מגיורת לכהן דלא מפרש לאויה בקרא ואין איסורו שוה בכל והמפרשים חולקים בזה יש מי שפירש שהוא מותר אפילו בממזרת וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל ובעל המאור אוסרו בגיורת כשהוא כהן וכסברא דרבא קמייתא דדחי לפשיטותא דרב ששת ע"כ והרי"ף השמיט בעיא זו ומאי דאיתמר עלה ומשמע לכאורה דכבעל המאור ס"ל : ומ"ש רבינו ואינו נראה דהא דשרי בנתינה דריש לה מקרא לא יבא ממזר וכו' לא מצאתי בגמרא שידרשו כן מפסוק זה ואולי מפני שהוא סובר דנתינים אסורים מדאורייתא עלה על דעתו שאי אפשר להתיר פצוע דכא בנתינה

דכיון דשניהם אסורים מן התורה דין ממזר ודין נתין אחד הוא ומשום הכי השמיט כמי כך דאסופי ושתוקי מותרים בנתינים דכיון דנתין אסור לבא בקהל דבר תורה אף בגירותן ושתוקי ואסופי הוי ספק כשר א"כ אסורין לבא בנתינים דשמא זה ישראל כשר ומתחתן עם אותו שהוא פסול לבא בקהל מן התורה ומה שכתב רבינו בתחלת הסימן דיהושע גזר עליהם כתבתי פירושו לשם דאינו אלא על בניהם שיולידו בגירותן ובניהם ודאי כיון שאין איסורן אלא מדבריהם אסור לישראל ממזרת דאסורה מן התורה ולא הותרו נתינים בממזרת אלא הגר עצמו שנתגייר מיהו בניהם מותרים שאינן אלא מדרבנן כיון דתרווייהו אין איסורן אלא מדרבנן אי נמי יש לומר דרבינו ס"ל דבניהם נמי אסורין מן התורה עד עולם כמו ממזר ויהושע לא גזר עליהם איסור חיתון אלא עבדות גזר עליהן שלא יתיחסו בני חורין בישראל וכן פירשו התוספות ע"ש ר"ת בפ' הערל וכ"כ הסמ"ג בלאוין קי"ז ועין במ"ש הרב המגיד סוף פי"ב מהא"ב :

כתב הרמב"ם יראה לי וכולי נראה דטעמו דתנוק הנמצא בעיר מדינה דין קבוע יש לו והלכך אפילו כל העיר כשרים ולא נמצא ביניהם אלא שפחה אחת או כותית אחת דיינינן לה כמחצה על מחצה וה"ל ספק א"א וכו' וע"ל במ"ש אבל נמצא בעיר :

ה פצוע דכא כו' משנה פרק הערל ומ"ש ואפילו כהן כו' שם בעו מיניה דרב ששת פצוע דכא כהן מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור וכו' א"ל רב ששת תניתוה פצוע דכא מותר בנתינה ואי סלקא דעתך בקדושתיה קאי אקרי כאן לא תתחתן בם ואף ע"ג דרבא דחאה להאי פשיטותא הדר ביה רבא ואמר לאו מילתא היא דאמרי ומשמע דהילכתא כרב ששת דלאו בקדושתיה קאי וכן פסק הרא"ש לשם וכ"כ הרמב"ם תחלת פי"ו מהא"ב אבל בעל המאור כתב דמדאסיקנא בפרק הערל דנתינים משה ודוד ויהושע גזרו עליהם איסתייעא ליה טעמא דרבא כדמעיקרא דנתינים בגיותן הוא דאסירי מדאורייתא ובגירותן מסרו שרי ורבנן הוא דגזרו בהו ובכשרין הוא דגזרו אבל בפסולין כגון פצוע דכא וממזר לא גזרו והלכך פצוע דכא ישראל מותר בנתינה אבל פ"ד כהן אסור לכתחלה בגיורת דלא איפשטא בעיין ודילמא בקדושתיה קאי ולא גמרי להו מפ"ד ישראל דהתם לא הוי טעמא דהתירא משום דלאו בקדושתיה קאי ורבינו סתם דבריו כהרא"ש והרמב"ם :

ומ"ש בשם הרמב"ם ז"ל שם הואיל ופ"ד אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ועל הספיקות אבל אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה ורבינו שכתב ואינו נראה וכו' דבריו תמוהין דהלא דברי הרמב"ם מפורשין דבנתינה אינה אסורה אלא מדבריהם לא גזרו בה בפ"ד אבל ממזרת אסורה מן התורה ונראה דסבור רבינו דלהרמב"ם נמי נתינים אסורין מן התורה בין בגיותן בין בגירותן מלאו דלא תתחתן וגזירה דמשה ויהושע ודוד אינו אלא לבניהן שיהא אסורין לעולם מדבריהם וכדפי' בסימן ד' דאי איתא דס"ל להרמב"ם דאין איסור נתינים כל עיקר ד"ת לא היה פוסק דכהן פ"ד מותר בגיורת דבסוגיא מוכח דכשהנתינה אסורה ד"ת ואפ"ה פ"ד מותר בנתינה דלאו בקדושתיה קאי פשטינן מיניה דכהן פ"ד נמי לאו בקדושתיה קאי ומותר בגיורת הא לאו הכי ליכא למיפשט מידי אלא ודאי דנתינה אסורה מן התורה ולפ"ז הא דכתב הרמב"ם דבפ"ד לא גזרו בו על הנתינים ה"ק דאף הנתינה שהיא אסורה לו מן התורה מותרת לו לגמרי ואפילו איסור דרבנן ליכא אפילו בנותיהן שגזר יהושע ודוד עליהן לדורות עולם אין בהם איסור לפ"ד ואפ"ה אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה לדורות עולם ולאו דלא יבא ממזר קאי גם אפ"ד דאיהו נמי אזהריה רחמנא שלא ישא ממזרת דאיהו נמי הוי בכלל קהל ה' ולפ"ז הא דכתב הרמב"ם בפי"ב דהנתינים אינם אסורין אלא דרבנן צריך לומר דאבניהן הנולדין להן אחר גירותן קאמר דאינן אסורין ד"ת אבל הן עצמן אסורין ד"ת כמבואר להדיא מתוך מאי שמתיר כהן פ"ד בגיורת וכדפי' והשתא ניחא הא דכתב רבינו ואינו נראה וכו' וה"ק ודאי אם הוה לן מקרא אחר דדרשינן מינה דפ"ד מותר בנתינה היה אפשר לומר דקרא לא יבא ממזר אפ"ד נמי קא מזהיר כיון דליכא דרשא דקרא דפ"ד מותר בממזרת כדאיתא בנתינה אבל השתא דאין

דרכי משה

השמועה עכ"ל ואיני יודע מהיכא הבין דברי רבינו שלא כדבריו ואדרבא דברי הטור משמע כן מדקאמר אפי' במחצה עכו"ם משמע דברובה לא ואפי' דקאמר קאי ארוב ישראל אבל רוב עכו"ם לא ופשוט הוא בעיני שכוונת הטור כך : (יד) ויש לדקדק בענין אלו האנוסים החוזרים לדת ישראל אי מותר להתחתן בהם כי יש לדמותם לקראים בענין זה או נאמר דעדיפי טפי ומאותה תשובה שכתבתי ריש סימן ג' לענין כהונה נראה דמותרים ועוד דאנוסים אין להם קדושין כל זמן שמתנהגים בחוקי עכ"ם שאינם מקדשים כדת משה וישראל ואין להוש לנשואין שלהם כמו שהאריך בזה הריב"ש בתשובה סימן ו' וע"כ עדיפי מן הקראים שמקדשים בדרך קדושת ישראל ואע"פ שחוטאים ישראלים הם משא"כ באנוסים ועוד דאמרינן ספ"ק דיבמות (טז :) וס"פ דם נדה (נו :) אין מקבלים גרים מן התרמודים וכו' ופרש"י התם משום דס"ל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולשם נתערבו בני ישראל בהורבן ירושלים א"כ לדידן דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כמו שנתבאר לעיל סימן זה א"כ אין לחוש שהם ממזרים דמותר להתחתן בהם כמו בשאר עכו"ם דממ"נ אם נאמר שהם מתחתנים בעכו"ם הרי הולד כשר ואם נאמר דאינם מתחתנים רק זה בזה א"כ נזהרין ג"כ מלהתחתן בקרובותיהם דהרי אפילו עכו"ם נזהרים בזה א"כ אין לחוש רק שאם בא על אשת חבירו בלא גט אזלינן בתר רובא ורוב בעילותיהן הן אחר הבעל וכשרים הם כנ"ל:

ה (א) במ"מ פי"ו דא"ב כתב דיש אוסרין כהן פצוע דכא בגיורת וכן מצאתי כתוב בהגה"ת אלפסי פרק הערל בשם ר"י א"ז : (ב) במ"מ פי"ו דא"ב כתוב דכן דעת הראב"ד והרשב"א : וכן

פרישה

בזה שהרמב"ם סובר שהנתינים אינם אסורים מדאורייתא ולכך הקילו באסופי ושתוקי לומר שממזרים הם ומותרים בנתינה אבל רש"י סובר שאסופי ושתוקי אסורים בנתינים :
(סב) שבכל מדינה פי' עיר : (סג) ספק כותי או עבד ואין קדושין קידושיו ואסור בישראלית וגם בממזרת : (כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו פי' דחיישינן שמא אמו מאביה נתעברה וזאת אשה היא אחותו או שמא אמו מאחיה נתעברה וזאת האשה היא דודתו אחות אביו כ"פ) : (סד) וכן יראה לי שהשתוקי כו' נ"ע אמאי לא נקט אסופי כשאין שפחה או כותית במדינה ג"כ אין הקידושין תופסין בודאי אא"כ אביה או אחיה של האשה לא היה קיים כשנולד האסופי וי"ל משום דבאסופי צריך להוסיף שגם אם האשה לא היה קיים דאל"כ יש לחוש שאם האשה היה אמו של האסופי : (סה) וכל אשה שנתגרשה כו' פי' ובעלה או אחי בעלה היו קיימים כשנתעברה אמו דחיישי' שמא זאת האשה אשת אביו היא ומבעלה נתעברה אמו או שמא אשת אחי אביו כ"פ) : (סו) וניסת אחת מאלו פי' הפסולים הנזכרים למעלה : (סז) יתבאר לקמן בסי' קי"ז :

דרישה

דוקא במחצה אבל ברובן לא ואפי' דקא קאי ארוב ישראל אבל ברוב כותים לא וכן השיגו ג"כ רמ"א ז"ל בד"מ באמת כ"ל שמש"ס המיטושן בדפוס שנית שאין נמצא כן ברוב ספרים :
[טו] מ"ב שהשיב רבינו שמשון על הקראים שאסור להתחתן בהם לפי שנשותיהן מקודשין להם בכסף או בביאה ומגרשין אותן שלא כדת ומשנין ממטבע שטבעו חכמים בגיטין ונשאת לאחרים בחיי בעליהן ונמצאו בנים ממזרים מא"א עכ"ל. והביאו ב"י ומ"ו וגם רמ"א בש"ע וכתב עוד ואין מקבלין אותם אם רוצין לחזור אבל האנוסים אם חוזרין לבית ישראל נ"ל שמותר להתחתן בהם כשאר כותים (דאין נוהגים ביניהם לא קדושין ולא גיטין כ"פ) :
סי' ה [א] ואינו נראה דהא דשרי בנתינים כו' לא מצאתי בגמרא שידרשו כן מפסוק זה ואולי מפני שהוא סובר דנתינים אסורים מה"ת עלה על דעתו שא"א להתיר פצוע

סי' ה (א) ומותרים בגיורת ומשוחררת דכתיב לא יבא פצוע דכא בקהל ה' וגיורת ומשוחררת שאינם קהל דקהל גרים אינם קהל : (ב) ואפי' כהן פצוע דכא דלאו בקדושתיה קאי וקמ"ל דמותר בגיורת אף דכהן אסור בה משום זונה כמ"ש בסי' מ"ד : (ג) וכן מותרים בנתינה פי' פצוע דכא וכרות שפכה מותרים בנתינה : (ד) אלא בנתינה ובספיקו' וכ"ש בגיורת ומשוחררת כ"פ) דהואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתיני' ולא על הספיקו' אבל אסור בממזרת ודאי' שהרי איסור מן התורה עכ"ל הרמב"ם ז"ל (וכ' ה"ה דמה שאסור בממזרת משום דלאו דממזר מפורש בתורה וגם איסורו שוה בכל ולכן אפי' פצוע דכא בקדושתיה קאי ואע"ג דגיורת אסורה לכהן משום לאו דזונה ואפ"ה מותר פצוע כהן בגיורת מ"מ אינו מפורש שלאו בהדיא בקרא וגם אין איסורו שוה בכל כ"פ) : (ה) ואינו נראה דהא דשרי בנתינה כו' עד"ר :

כל

דהיינו בישראל לא יבא אבל באחריני שרי ואין חילוק ואיזהו פצוע דכא (ו) כל שנפצע הגיד בסכין או במכת חרב או הבצים או אפילו אחד מהם או החוטים שהבצים תלוים בהם (ז) וכן אם נתמעך הגיד או הבצים או החוט (ח) או שנכרת הגיד או אפילו אחת מהבצים או החוט (ט) או אפילו ניקבה ביצה אחת או חסרה בכל שהוא בכל אלו אם נעשה בידי אדם או אפילו מעצמו ע"י חולי פסול אבל נולד כך ממעי אמו (י) או שנעשה בידי שמים כגון ע"י רעם וביוצא בו כשר והרמב"ם ז"ל מכשיר בנעשה על ידי חולי ורש"י פוסל וכן דעת א"א
הרא"ש

בנתינה אלא מדרשא דהאי קרא וכבר נתבאר בסימן שקודם זה שהרמב"ם סובר דנתיני' אינם אסורים אלא מדרבנן וא"כ אין נתינה מותרת מטעם דרשת הפסוק אלא מפני שלא גזרו עליה וכ"כ הוא עצמו ז"ל בהדיא בפי"ו מהא"ב וז"ל ואפי' נתינה או אחת מן הספיקות מותרת לו הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספיקות אבל אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה ע"כ: **כתב** רבינו ירוחם בנכ"ג ח"ד נראה דמאחר דעכשיו עשאום עכו"ם גמורים דבין כהן בין ישראל אסורים בנתינה אפילו שהם פצוע דכא וכרות שפכה עכ"ל ואין דבריו מכוונים ולשון דעשאום כעכו"ם גמורים לא אשכחן גבי נתינים אלא גבי כותים וגבי נתינים לא אמרו אלא דדוד גזר עלייהו ובריית' דפצוע דכא מותר בנתינה בתר גזירה דדוד איתניא ואפ"ה שריא:

ואי זהו פצוע דכא כל שנפצע הגיד כו' משנה שם (דף ע.) איזהו פצוע דכא כל שנפצעו בציו שלו ואפילו אחת מהם וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ובגמרא (ד' עה:) ת"ר איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחד מהם ואפי' נקבו ואפי' נמוקו ואפי'. חסרו אמר רבא פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן פצוע בכולן בין שנפצע הגיד בין שנפצעו בצים בין שנפצעו חוטי ביצים דך בין שנידך הגיד בין שנידכו ביצים בין שנידכו חוטי ביצים כרות בין שנכרת הגיד בין שנכרתו ביצים בין שנכרתו חוטי בצים ופרש"י נפצעו כמו פלע מכת חרב וסכין נמוקו מחמת מכה נמוקו והוקטנו מאליהן ואפילו חסרו כל שהו: **וכתב** נ"י נקבו פרשו בו נקב שאין בו חסרון הכי קתני חסרו ומיהו כתבו בתוספות דהיינו סתם נקב והיינו דלבתר דדוקא מפולש דהיינו סתם נקב וכ"כ בספר המצות ל' הריטב"א ז"ל עכ"ל וכ"כ המרדכי וכתב נ"י עוד חסרו אפילו כל שהוא ולאו מעצמן קאמר אלא קאי אנמוקו כלומר שמחמת מכה או מעוך נמוקו והוקטנו מאליהן וגרסינן תו התם א"ר יהודה אמר שמואל פצוע דכא בידי שמים כשר ומייתי לה מקראי ופירש"י בידי שמים על ידי רעמים וברד או ממעי אמו ומשמע התם מדבריו דאם אירע בו חולי ונסתרס פסול וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמו וכתב שכן משמע בירושלמי דליקוי ע"י חולי חשוב בידי אדם אבל הרמב"ם בפי"ו מהא"ב כתב דמחמת חולי הוי בידי שמים וכשר:
ור"ת

דאין לנו להתיר פ"ד בנתינה אלא ממשמעות דלא יבא פ"ד בקהל ה' דלא קא מזהיר אלא מלבא בקהל ונתינה דלא איקרי קהל ה' שריא רחמנא ודחי ללאו דלא תתחתן ואף על גב דאפשר לפרש דלא בא הכתוב אלא להתירו בשאר גרים אבל לא בא לדחות הלאו דלא תתחתן אפ"ה סבירא ליה דמקרא מלא דבר הכתוב להתירו לפ"ד בכל מאי דלא קרינן ליה קהל ה' והלכך מותר בנתינ' ודחי ללאו דלא תתחתן בשתא ודאי לפ"ז ה"ה נמי ממזרת כיון דלאו קהל ה' היא נמי שריא לפ"ד ודחה ללאו דלא יבא ממזר זאת היה דעת רבינו בהשגתו אבל אין כאן השגה דודאי סבירא ליה להרמב"ם דנתינה אינה אסורה ד"ת כל עיקר ואפ"ה כהן פ"ד מותר בגיורת וכבר טרח הרב המגיד לתת טעם לזה בדוחק עיין עליו תחלת פי"ו וראיתי מה שכתב מהרש"ל על מ"ש רבינו ואינו נראה וכו' וז"ל הרא"ד נמי השיגו וז"ל הדא דמתני' קתני אינן אסורין אלא אלבא בקהל וממזר לאו קהל כו' ובדרך זה כתב הטור והרמב"ם כתב וכו' עד ואין חילוק ואין ספק מה שנמצא בנוסחאות הטור מקרא דלא יבא ממזר ט"ס הוא וראוי להיות לא יבא פ"ד וכו' ופירש דברי הטור בהשגה זו הכי הוא דלדעת הרמב"ם שסובר דישראל בנתינה אינו אלא איסור דרבנן שגזרו עליהן ומדאורייתא מותר כלישנא קמא דרבא א"כ ע"כ מה שפצוע דכא מותר בנתינה מן התורה ולא אמרינן מאחר שאסור לבא בקהל ליאסר נמי בנתינה דגיורת היא היינו מכח דרשת הפסוק ולא יבא פצוע דכא בקהל ה' כי כן דרשו במשנה דפצוע דכא מותר בגיורת ונתינה נמי גיורת היא לדעתו ז"ל ומאחר דמפקינן ממשמעות לשון הפסוק דכל דלא מיקרי קהל מותר לפצוע דכא אם כן אין חילוק וממזרת נמי לא איקרי קהל ויהא מותר בה הפצוע דכא מה"ט דלא איקרי קהל וכעין השגת הרא"ד ומה דנקט הטור דוקא נתינה ולא דקדק סתם מאחר דמפקינן גריס מכח דרשת הפסוק דלא יבא פצוע דכא בקהל ה' אם כן אין חילוק היינו משום דדעתו להוכיח דפצוע דכא מותר בממזרת ואפילו רבנן לא גזרו בהן וזה מוכיח שפיר מאחר דנתבאר דמן התורה מותר מכח דרשת הפסוק אם כן אין חילוק בין נתינה לממזרת וכשם דגבי נתינה לא גזרו רבנן להרמב"ם וכלישנא קמא דרבא אם כן ממזרת נמי לא שנא אבל אל תטעה כלל לומר דכוונת הטור במ"ש דהא דשרי בנתינה וכו' היינו על שריותא דמותר בנתינה האסורה לישראל מכח גריעות דנתינה ומכח מעלת קדושת ישראל ובא להוציא מכח זה הדרש למה לא נאסר ג"כ על הפ"ד מחמת קדושתו וגריעת הנתינה שהרי לדעת הרמב"ם ההיתר הוא מכח דלא גזרו עליה וכלישנא קמא דרבא ולא מכח דרשת הפסוק דלא יבא וגומר ולא היה צריך הטור לכתוב את זה ההיתר דכבר מבואר הוא אלא עיקר כוונת הטור על שריותא דמותר בנתינה ולא אסרינן עליה מכח גריעות הפ"ד ומעלת הנתינה שהיא גיורת ומותרת לישראל מן התורה להרמב"ם ומהר"י קארו הבין מדברי הטור שכוונתו על שריותא דפ"ד שמותר בנתינה אף על פי שהוא ישראל והיא גרועה לישראל ולכן הקשה דלהרמב"ם אינו מותר מכח דרשת זה הפסוק אלא מפני שלא גזרו עליה עכ"ל ולא ירד לעומקו כלל עד כאן לשון מהרש"ל ושרי ליה מאריה דלא ה"ל לרבינו להשיג אהרמב"ם בסברת הרמב"ם ולומר מאחר דמפקינן מדרשת הפסוק דכל דלא מיקרי קהל מותר לפצוע דכא אם כן אין חילוק ואפילו ממזרת שריא דהא ודאי דחלוק גדול יש ביניהם דבממזר כתיב לא יבא ממזר בקהל ה' ופצוע דכא נמי איקרי קהל הלכך אף הפצוע דכא אסור בממזרת ד"ת שהרי הוא חייב בכל לאוין שבתורה ומחייב בשאר לאוין דחיתון ותדע שהרי ר"ת כתב דהא דממזר מותר בשפחה ובשאר לאוין דחיתון שהרי הוא אסור בכותית היינו מדלא כתב בתורה לא תקח שפחה אלא אפקיה בלשון לא יהיה קדש משמע שאין ממזר בכלל דכיון דיצירתו בעבירה קדש ועומד הוא וכדכתב הר"ן בס"פ האומר אלמא דאי לאו דאפקיה בלשון לא יהיה קדש הוה אסור גם בשפחה אף על גב דלא איקרי קהל ואם כן פצוע דכא נמי אסור בממזרת מפני לאו דלא יבא ממזר דעליו נמי קא מזהר לא יבא ממזר ולפיכך לא התיר פצוע דכא במאי דלא הוה קהל כי אם בגיורת ובנתינה דאין איסורן איסור דאורייתא להרמב"ם אבל בממזרת אסור גם הפצוע דכא מן התורה מקרא דלא יבא ממזר ואין כאן שום השגה על דברי הרמב"ם מדרשת הכתוב והרא"ד לא השיג עליו אלא מלישנא דמתניתין ומלד שאר ראיות עיין בהשגתו ריש פרק י"ו דה' ביאה אבל דברי רבינו בהשגתו אין להם מקום אלא על הדרך שכתבנו למעלה: **ואיזהו** פ"ד וכו' משנה וגמרא לשם ופי' לא יבא פ"ד וגומר היינו פצוע דבר אחד ודכא דבר אחד וכרות דבר אחד פצוע הוא ע"י חרב או סכין וה"ה ניקב ע"י קוץ כדאיתא התם ההוא גברא דסליק לדיקלא ואחזיה סילא בבצים וכו' ומסיק דפסול · ודכא הוא דבר שנידך ע"י אבן וכיוצא בו ואין בו נקב ולא חתוך בשר · וכרות הוא שנכרת לשנים ע"י שום דבר וקאמר רבא התם בין בגיד בין בביצה ובין בחוטי בצים פוסל בפצוע ובדכא וכרות: **ומ"ש** או אפילו ניקבה וכולי ברייתא שם ואפילו ניקבו ואפילו נמוקו ואפילו חסרו ופרש"י נמוקו מחמת מכה והוקטנו מאליהם ואפילו חסרו כל שהוא עכ"ל ומשמע דנמוקו היינו חסרו ולא זו אף זו קתני לא זו נמוקו דהוקטנו ממש אלא אפילו חסרו כל שהו ומ"ה השמיט רבינו דין נמוקו דנלמד במכ"ש מחסרה כל שהוא גם הרמב"ם לא הזכירו · ואיכא למידק בלשון רבינו דמשמע דבחוטים בעינן שנפצעו שניהם משא"כ בבצים דאפילו באחד מהן ובנתמעך כתב איפכא או הבצים או החוט ובנכרת כתב או אפילו אחת מהבצים או החוט ובגמרא משמע דדינן שוה וכך מפורש ברמב"ם פי"ו דבשלשתן פסול בביצה אחת או בחוט אחד ונראה ודאי דגם רבינו ס"ל דדיניהם שוין כדכתב הרמב"ם אלא דבנפצע נמשך אחר לשון המשנה והברייתא דתני נפצעו הבילים ואפילו אחת מהן ובחוטין לא תני בפירוש ואפילו אחת מהן · ובנתמעך לא תני בפירוש אף בבצים ואפי' אחת מהן ואי החוט דקאמר רבינו ר"ל או החוט של כל אחד מהבצים וה"ל כאילו אמר או החוטין ויותר נראה דצריך להגיה או החוטין ובנכרת אף על גב דלא תני בה בפירוש אפילו אחת מהן מ"מ כיון דלר"ת אינו פסול בנכרת אלא בנכרתו שני בצים או שני החוטים כמ"ש התוספות והרא"ש והמרדכי בשמו לפיכך דקדק רבינו וכתב תחלה דבנכרת אחת מהבילים או החוט דפסול לדעת שאר גאונים ואח"כ כתב דר"ת מכשיר וכו': **ומ"ש** רבינו ע"ש פרש"י דפסול בנעשה ע"י חולי ז"ל פרש"י בידי שמים ע"י רעמים או ברק או ממעי אמו ע"כ אלא דהרא"ש כתב על פירש"י אבל אם אירע בו חולי ונסתרס פסול וכן משמע בירושלמי דלקוי ע"י חולי חשוב בידי אדם עכ"ל וסבור רבינו דהכי ס"ל לרש"י כפי מה שפירש הרא"ש על פירושו וכ"כ ה"ר ירוחם ע"ש רש"י ומיהו אפשר דהרא"ש לא כתב כך אלא לסברתו דהכי משמע ליה בירושלמי אבל רש"י גופיה לא היה דעתו דרעמים דוקא אלא ה"ה חולי אלא דרעמים שכיחי דהכי משמע מדפירש נמוקו מחמת מכה וכו' אלמא דע"י חולי הוי בידי שמים ובפרק שני דיבמות כתב נמי וז"ל סרים אדם שסירסו אדם ולא מחמת חולי · נסתרס מאליו והוי בלאו וכו' ובפרק הערל דקאמר סרים חמה סלקא דעתך פרש"י הא סרים חמה בידי שמים הוא ומחמת חולי הוא והא לאו חולי הוא עכ"ל משמע דע"י חולי הוי בידי שמים ומיהו יש לדחות דלאו מחמת חולי הוא שאירע לו קאמר אלא ר"ל מחמת חולי כל הגוף ממעי אמו הוא והיינו דקאמר פרק הערל דלקוי דסרים חמה דכולי גופא לא חיישינן ופרש"י לשם סרים חמה מחמת חולי כל הגוף הוא עכ"ל ע"ש (בדף פ') והחולי דנקט רש"י הוא פי' לקוי דנקט בגמ' ותו דהכך עובדא דאיסתתום ובתא דס"ז וכו' דסבר רב ביבי לאכשורי פי' רש"י וז"ל לאכשורי שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות אלמא דמפרש דע"י חולי בא ומסיק דפסול כדפי' הרא"ש אכן נראה עיקר דלא היתה דעת רש"י לפרש דע"י חולי בא דודאי ע"י אדם או ע"י קוץ או ע"י דבר אחר בא אלא דעתו לפרש מה עלה על דעת רב ביבי לאכשורי ולפיכך כתב דקס"ד דנקב כי האי אינו בכלל איסור פצוע ודך וכרות דזה מוליד הוא ומסיק במקומה מבשלת שלא במקומה אינה מבשלת וכיון שאינו מוליד אף הוא עצמו פסול משום איסור פצוע וכנ"י הביא לשון פרש"י בההיא דנמוקו ובההיא דסרים חמה והביא נמי לשון הרמב"ם ופירש עוד דההיא דחסרו כל שהוא לאו מעצמן אלא קאי אנמוקו כלומר שמחמת מכה או מעוך נמוקו והוקטנו מאליהן עכ"ל אלמא דס"ל דמעצמן ע"י חולי הוי בידי שמים וכשר דאינו פסול אלא מחמת מכה וכך פסק הסמ"ג וכ"כ ה"ר ירוחם ע"ש הרמ"ה בתשובת הרא"ש כלל ל"ג כתב נמי דההיא עובדא דגובתא דאסתתם איכא למיפרק דאיסתתם בידי אדם ע"י מכה וכדפרישית מכל הלין נראה להלכה דע"י חולי הוי בידי שמים דלא כהרא"ש בפסקיו דסברת יחיד הוא כנגד כל הני רבוותא' ולקמן
יתבאר

דרישה

(ו) פצוע דכא בנתינה אלא מדרשא דהאי קרא וכבר נתבאר בסימן שקודם זה שהרמב"ם סובר שהנתינים אינם אסורים אלא מדרבנן וא"כ אין נתינים מותרים מטעם דרשת הפסוק אלא מפני שלא גזרו עליהם עכ"ל ב"י וז"ל מ"ו רש"ל והרא"ד נמי השיגו להרמב"ם וז"ל הדא דמתניתין קתני ואין אסורין אלא לבא בקהל ה' הוא כו' וממזרת לאו קהל ה' הוא כו' ופירש דברי הטור בהשגה זו הכי דלדעת הרמב"ם שסובר שישראל בנתינה אינו אלא איסור דרבנן שגזרו עלי' דמדאורייתא מותרים דגרים ניהו כל"ק דרבא א"כ מה שפצוע דכא מותר בנתינה מה"ת ולא אמרי' מאחר שאסור לבא בקהל לאסור נמי בנתינה דגיורת הוא היינו מדרשת הפסוק לא יבא בקהל ה' כי כן דרשו במשנה הדיא דפצוע דכא מותר בגיורת מכח זה הפסוק ונתינה נמי גיורת הוא לדעתו ז"ל · ומאחר דמפקי' ממשמעות הפסוק דכל דלאו קהל הוא מותר בה הפצוע דכא מה"ט נמי מותר בממזרת דלא מקרי קהל · וכעין השגת הרא"ד ז"ל דלעיל . ומ"ש הטור דוקא נתינה ולא דקדק סתם מאחר דמפקי' גריס מכח דרשת הפסוק דלא יבא א"כ אין חילוק (די"ל דנקט נתינה משום דקאי אדברי הרמב"ם שכתב בנתינה מותר ובממזרת כתב אסור · ועוד משום) דדעתו להוכיח דפצוע דכא מותר בממזרת . ואפילו מדרבנן לא גזרו עליה · וזה מוכיח שפיר מאחר דנתבאר דמדאורייתא מותר בנתינה מכח דרשת הפסוק א"כ אין חילוק בין נתינה לממזרת . וכשם שגבי נתינה לא גזרו ביה רבנן לדעת הרמב"ם וכל"ק דרבא . א"כ ממזר נמי ל"ש · אבל לא תטעה כלל שכוונת הטור במ"ש דהא דשרי בנתינה כו' היינו על שריותא דמותר בנתינה האסורה לישראל מכח גריעותא ומכח מעלת קדושת ישראל . ובא להוציא מכח זה הדרש למה לא נאסר הנתינה על פ"ד מחמת קדושתן וגריעת הנתינה כבר נתבאר שלדעת הרמב"ם היא מכח דלא גזרו עליה וכל"ק דרבא ולא מכח דרשת דלא יבא כו' · ולא היה צריך לכתוב הטור זה ההיתר דכבר מבואר הוא אלא עיקר כוונת הטור על שריותא דמותר בנתינה שלא אסרה עליה מכח גריעותא דפ"ד ומעלת הנתינה שהיא גיורת . ומותרת לישראל מן התורה לדעת הרמב"ם · והב"י הבין דברי הטור שכוונתו על שריותא דפצוע דכא שמותר בנתינה אע"פ שהוא ישראל והיא גרוע שאסורה לישראל · ולכן הק' דלהרמב"ם אינו מותר מכח דרשת זה הפסוק אלא מפני שלא גזרו עליה ובודאי לא ירד לעומקו כלל עכ"ל רש"ל:
כרות

פרישה

(ו) **כל** שנפצע הגיד כו' זהו פי' של פצוע שנקט הפסוק: (ז) **וכן** אם נתמעך כו' וזהו לשון של דכא הכתוב בפסוק: (ח) **או** שנכרת הגיד וזהו לשון של כרות שפכה: (ט) **או** אפילו ניקב פי' (נקב מפולש ב"י בשם נ"י כ"פ) בלא חסרון דאל"כ היינו חסרה כ"ש: (י) **או** שנעשה בידי שמים התם בהערל יליף לה מקרא דבידי שמים כשר דכתיב פ"ד ולא כתב הפצוע (דאז הוי משמע הפצוע מעיקרא ממעי אמו רש"י כ"פ) ע"ש [ע"ה:] במתניתא תני נאמר לא יבא פצוע ונאמר

הרא"ש ז"ל (יא) ור"ת מכשיר אם ניטלה ביצה אחת אפילו בידי אדם (יב) ובלבד שהיתה שלמה קודם שניטלה וגם שהנשארת היא של ימין אבל אם נפצע ואח"כ ניטלה פסולה ואין דעת רב אלפס כן: [ג] בראש הגיד (יג) יש בשר ובחיבורו לגיד הוא גבוה ומקיף סביב הגיד

ור"ת מכשיר אם נטלה ביצה אחת אפילו בידי אדם וכו' שם (דף עה) ת"ר איזהו פצוע דכה כל שנפצעו ביצים שלו ואפי' אחת מהן וכו' א"ר ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר וכתבו התוספות כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר תימא דהא אמר מר כל שנפצעו ביציו ואפילו אחד מהן וליכא למימר דהכא בידי שמים דאם כן אפי' שניהם נמי ועוד דבידי אדם נמי הא חזינן כמה בני אדם שכורתין מהם ביצה אחת ומולידין ואומר ר"ת שיש לחלק בין ניטלה הביצה לפציעה דכשניטלה לגמרי מוליד מידי דהוי אניטל הטחול כשר' וניקב בסומכי' טרפה (חולין נה:) והא דאמרינן לקמן בין שנכרתו ביצים בין חוטי ביצים היינו דוקא שניהם אבל נכרת אחד מן הביצים כשר ואף את"ל דרבי ישמעאל לפלוגי אתא הלכתא כותיה כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה דהוי סתמי כדאמרינן בחולין (מב:) ובירושלמי נמי משמע דכשר אבל משמע דאין מוליד דא"ר זירא שמעתי שהלכה כרבי ישמעאל ואמר כמי שמואל התם אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו אמר רב יודן בר חנינא ובלבד של ימין אר"י שיש לפרש בתרי גווני כלו' דוקא שניטלה האחת והאחת שלימה כשירה אבל נפצעו אפילו אחת גרע טפי כדפרישית אבל יותר נראה לר"י לפרש שהם ב' תיבות ובלבד של ימין ואומרא גדולה היא זו וטוב להזהיר הרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר והרא"ש הביא כל זה בפסקיו וכתב עליו וראיתי בירושלמי ומוכח שם דרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא איירי בידי שמים וכן צריך להיות דאי בידי אדם איירי ואינו מוליד היאך יהיה כשר מי גרע מההוא גברא דאסתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים דפסול לפי שאינו מוליד אבל גמרא דידן יכול ר"ת לפרש דאיירי בידי אדם ולענין פסק הלכה אין לו ראיה מן הירושלמי והרי"ף שהביא כצורתה ולא פסק כמאן הלכה אין לעמוד על דבריו שמא הוא סבר דפליגי והלכה כרבנן או שמא סבר דלא פליגי כדפירש ר"ת והדעת נוטה דסובר דפליגי דאי סבר דלא פליגי לא היה סותם דבריו דמילתא דצריכה טעמא היא עכ"ל וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם דאין הלכה כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא שהרי סתם ולא חילק וכתב נ"י שכן דעת בעל ה"ג והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א ז"ל וז"ל ה"ה יש מפרשים שפירשו דרבי ישמעאל בחסר ביצה אחת בידי שמים היא והוא הדין לשתיהן אלא דחסר לגמרי לא שכיח ולפי פירוש זה הלכה כרבי ישמעאל דלא פליג את"ק וכן יתבאר בסמוך דבידי שמים בכל גוונא כשר ובידי אדם בכל גוונא פסול וכ"כ בה"ג וכן דעת הרמב"ן והרשב"א שלא כדברי קצת מפרשים שלא היו מכשירים ניטלה אחת לגמרי בידי אדם שלא כדעת רבינו עכ"ל: **בראש** הגיד יש בשר ובחיבורו לגיד הוא גבוה ומקיף סביב הגיד ואקרא עטרה וכולי ואותו הבשר אינו דינו כשאר הגיד שאפילו אם נחתך כולו ולא נשאר אלא מלא החוט על פני רוב העטרה לצד הגוף כשר שם במשנה (דף ע') ואם נשתייר בו מן העטרה אפילו כחוט השערה כשר ומפרש בגמרא

יתבאר בס"ד דהר"א ממי"ן מחלק בדינים אלו: **ור"ת** מכשיר כו'. פי' דנכרתו הביצים או חוטי הביצים כמו שרגילין הרופאים לחתוך מפני אבן עצירת השתן אינו פוסל אלא בנכרתו שניהם אבל בנכרת אחד מהן בין שנכרת החוט וע"י כך ניטלה הביצה מאליה כי אם הביצה עצמה ניטלה כשר וטעמו מדחזינן כמה בני אדם שכורתין מהן ביצה אחת ומולידין אלמא דאין זה כרות שפכה וכדכתבו בתוס' פרק הערל ושאר מפרשים ע"ש ר"ת: **ומ"ש** ובלבד שהיתה שלימה כו' הוא מהירושלמי שהביאו התוס': **ומ"ש** אבל אם נפצע כו' לאו דוקא נפצע אלא ה"ה נתמעך או נכרת ואחר כך ניטלה משם פסולה דטעמא כיון דנעשה פסול שוב אין חוזר להכשירו אח"כ ולא מכשרינן אלא בנטלה תכף שנכרתה: **ומ"ש** דאין דעת רב אלפס כן כ"כ הרא"ש וכ"כ נ"י וכתב עוד דבה"ג ורמב"ן ורשב"א והרא"ה והריטב"א כולם הסכימו לסברת האלפסי והרמב"ם לאיסור מיהו נראה דהסומך על ר"ת ור"י ורבינו שמשון והראב"ד ושאר אחרונים שהביאו דבריהם להיתר אין למחות על ידו וב"י כתב שהרא"ש תופס שיטת ר"ת מיהו בפסקי הרא"ש נראה דלא הכריע ולפיכך לא הזכיר רבינו דעת הרא"ש בזה: **ומ"ש** וגם שהנשארת היא של ימין עיין בתוס' שכתבו ואומרא גדולה היא וכ"כ בסמ"ג אלא דאחר זה כתב וטוב להזהיר להרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר ע"ש: **בראש** הגיד וכו' ע"פ רוב העטרה לצד הגוף כשר הכי משמע מפרש"י בגמ' דגרסינן ע"פ רובא וכלפי רישא ובפסקי הרא"ש כתוב ע"פ כולה וכלפי רישא ולפי דעת רבינו צריך להגיה ע"פ רובא דאל"כ מאי קאמר וכלפי רישא הלא בעינן ע"פ כולה אבל מדברי הרמב"ם פ"ו מהא"ב מבואר דהיתה גירסתו ע"פ כולה ולא היה גורס כלפי רישא שהרי כתב בסתם מוקף לכל הגיד כשר אבל רבינו תופס גי' רש"י והרא"ש עיקר ולענין הלכה נקטינן כדברי ה"ר ירוחם שכתב דגרסינן ע"פ כולה וכלפי רישא ופי' דר"ל דאם נחתכה כלפי הגוף אע"פ שנשתייר מלא החוט ע"פ היקף כל הגיד כלפי הקרקע פסול וכתב עוד שהרמ"ה ורוב פוסקים כתבו ע"פ כולה ושכך מצא בתוס' פי' ז"ל אם נשתייר מן עטרה ולפנים אפילו כחוט השער סמוך לראש ומקיף את כולה כשר עכ"ל והיינו כלפי רישא דנקט בגמרא ודלא כהרמב"ם דמכשיר במוקף לכל הגיד אע"ג דלא הוי כלפי רישא: ומ"ש

פרישה

[ב] ונאמר לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם כ"פ: (יא) **ור"ת** מכשיר כו' פי' וא"ל דהא אפילו נפצעה או נתמעך פסול וכ"ש כשניטל כולה די"ל דמכאיב טפי בנפצע או בנתמעך מבניטל וכעין זה מצינו בטחול דניטל כולה כשר ובניקב בסומכי' טריפה וכן בכוליא ותו' וב"י הביאו: (יב) **ובלבד** שהיתה שלימה קודם שנטלה דאל"כ איך תשכח נפצע בביצה דפסול ועיין בי"ד ס"ס כ"ו דכתב רבינו בשם הרמב"ן דאם נטלו צומות הגידין ונטרפה ומתך אח"כ הרגל למעלה מהן דכשר ע"ש ולפ"ז אפשר דה"נ כשר אבל מסיק וכ' שם דהרא"ש תמה עליו ע"ש והשתא א"ש דסיים רבינו וכ' אבל אם נפצע ואח"כ ניטל פסול ולא כתב נמי אבל אם היא שלימה כו' משום דבא ללמדינו בזה דאע"ג דאח"כ ניטל והו"א דפסול הסוזר להכשירו הוא קמ"ל· ועוד דנקט דבר והפוכו זה דבור אינו מיושב היכן מצינו פצוע דכא לר"ת ולא רצה לכתוב דמיירי בניטל של ימין דמדסתם התורה וכו' פצוע דכא אינו משמע דבשל ימין איירי דוקא· ועוד י"ל פצוע משמע דנפצע ולא שניטל: (יג) **יש** בשר ז"ל המשנה ר"פ הערל כרות שפכה כל שנכרתה הגיד שלו ואם נשתייר מעטרה אפילו כחוט השערה כשר פירש"י שנכרת מעטרה ואילך כשר דהתם בישרא בעלמא הוא ולא גיד שאין גיד אלא מעטרה ואילך לצד הגוף עטרה שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה עכ"ל ומפרש בגמרא מלא חוט שאמרו ע"פ רובא וכלפי רישא ופרש"י וכלפי רישא לצד גופו נשתייר מלא שערה ע"פ רוב הקיפה אבל אם נחתך כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט של העטרה על פני היקף כל הגיד כלפי הקרקע פסול וכן פי' ג"כ רבינו ולזה כ' ולא נשאר אלא חוט על פני רוב העטרה לצד הגוף וצריכין לומר שהעטרה היא רוחב קצת אלא שלא נתבאר שיעור רחבה (ועבי"ד שם מבואר כל דברי רבינו יפה ע"פ סוגית הגמרא ורש"י ותוס' ע"ש שמלאתי אותו פשוט כ' בקונטרס מיוחד והעתקתי לתוך הספר לדרישה כ"פ): לפיכך

דרישה

[ב] **בראש** הגיד יש בשר כו' מקור דינים הללו הוא מהמשנה דר"פ הערל ומהגמרא שם [עה:] וגם פי' של העטרה שכתב רבינו הוא ע"פ פרש"י ותוס' שלשם ומפני שיש בו מהקושי' מכמה קושיות שיש לעורר בדינים הנ"ל גם בפי' העטרה שכתב לא ביאר דבריו כל הצורך וקצת נראה דבריו כסותרים וא"ז לכן נקדים ונציע לפנינו סוגית הגמ' ונכתוב מה שיש להתעורר בה וכאשר יבואר הגמרא יובן ג"כ דברי רבינו. בפרט כי מצאתי שכתב ב"י בי"ד סי' רס"ד בד"ה יש ציצין המעכבים כו' ז"ל והנה בהיות ספרד על תלה נסתפקו להם מה נקרא עטרה אם הבשר אשר בראש הגיד כולו או אם הוא לבד החוט הגבוה הסובב אשר בין אותו בשר והגיד כי נמצא המפרשים והפוסקים מתחלפים בלשונם פעם יורו כן ופעם יורו כן וראיתי קונטרס מחכם אחד שכתב או ע"ז והכריע דעטרה דלגבי מילה היא הבשר אשר בראש הגיד כולו עכ"ל. לכן אמרתי לחוות דעתי גם אני ע"פ דקדוק סוגית הגמרא ומס' מענה לשון בר"פ הערל [ע.] במשנה שנינו כרות שפכה כל שנכרת הגיד ואם נשתייר מהעטרה אפי' כחוט השערה כשר עכ"ל ופרש"י ואם נשתייר מהעטרה שנכרת מהעטרה ואילך כשר דהתם בשרא בעלמא הוא ולא גיד שאין גיד אלא מעטרה ואילך לצד הגוף. עטרה שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה עכ"ל רש"י בדפוס הגמרא שבידינו וברש"י הנדפס סביב הרי"ף נדפס שם בלשון אחר ז"ל עטרה שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ממנו ושופע ויורד עד סופה עכ"ל וכן הגיה חכמת שלמה לשון רש"י בגמרא ע"ש. ובגמרא שם [עה:] גרסינן ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר ר' חייא ב"א לאכשורי א"ל ר' אסי הכי אמר ריב"ל עטרה כ"ש מעכבת. ופרש"י ניקב למטה מהעטרה בסוף הגיד והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי הגוף: לאכשורי הואיל ואין שני ראשי הנקב למעלה מעטרה דכל למטה מעטרה בשרא בעלמא הוא כדקתני מתני' אם נשתייר מלא חוט כשר. עטרה שורה גבוה המקפת סביבות הגיד. כל שהוא כיון שהנקב עובר דרך ע"פ כל העטרה אפי' ניקב כ"ש מעכבת תולדתו ופסול עכ"ל רש"י ותוס' פרשו ניקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה מהעטרה בע"א וע"ד שכתב רבינו הטור ע"ש. וגרסי' תו שם אפסקא למשנה דקתני ואם נשתייר מעטרה כחוט השערה כשר. יתיב רבינא וקמיבעיא ליה מלא חוט שאמרו ע"פ כולו או ע"פ רובו א"ל רבא תוספאה לרבינא מלא חוט ע"פ רובו וכלפי רישא ופרש"י כלפי רישא לצד גופו נשתייר מלא השערה ע"פ רוב הקיפה אבל אם נחתך כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט מן העטרה ע"פ היקף כל הגיד בצדה כלפי קרקע פסול עכ"ל. תו גרסי' שם א"ר הונא כקולמס כשרה כמרזב פסולה האי שליט בה אוירא והאי לא שליט בה אוירא. פי' כקולמס וכמרזב כבר כתב רבינו. האי שליט בה אוירא פרש"י כמרזב הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל. וקאמר שם רבא וכוותיה דר"ה מסתברא כו' עד רבינא א' משמיה דר"פ הלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשרה ומסיק שם דלמעלה מעטרה איירי דאי למטה מעטרה אפי' נכרת הגיד נמי. והנה הרמב"ם פ' הלכה כרבינא משמיה דר"פ והכשיר נמי בנחתך כמרזב. ורש"י והרא"ש פסקו לחומרא כר"ה ורבא ועוד מייתי הגמרא עובדא ממר בר רב אשי דמשמע מינה דס"ל כר"ה וכמ"ש הרא"ש. תו גרסי' שם [ריש עו.] א"ר יהודה א"ש ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול (פי' אילו ראה קרי יצא דרך הנקב ונקרע מה שנסתם כ"פ) ואם לאו כשר. הוי בה רבא היכא אילימא למטה מעטרה אפי' נכרת נמי אלא בעטרה עצמה. ופרש"י ניקב נקב קטן ונסתם בכ"ש ואין ניכר רואין אם גדול כ"כ שאם האיש הזה נקרי ואז נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול. בעטרה עצמה ולמעלה מעטרה ליכא לאוקמא דהתם ואפי לא מקרע שאין הזרע דוחס ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו עכ"ל רש"י. והנה כפי משמעות ל' המשנה וגמרא משמע לכאורה דמ"ש במשנה ואם נשתייר מעטרה כחוט השערה דר"ל שנחתך גובה הבשר שע"פ מילה מלמעלה ונחתך ג"כ שורת בשר המקפת סביב הגיד בשיפוע מלמעלה למטה ולא נשאר מאותו שורת בשר כ"א כחוט השערה ע"פ רובא לצד שכנגד הגוף וכללות הרוב ממנה אע"פ שנחתך משם ולמטה כולו כשר כמסקנת הגמרא דמסיק דברובה וכלפי רישא סגי. וכן שמעתי מכמה חכמים ורבנים שמפרשים כן ולע"ד ז"א מכמה הוכחות וראיות חדא דא"כ זהו כקולמס הנזכר בגמרא שפליגי בה ר"ה ורב חסדא וקשיא לר"מ שפסק בקולמס האיך פ' נגד סתם משנה שמכשיר בנשתייר מעטרה כחוט השערה ולפי פי' הנ"ל כבר כתבתי דר"ל שנחתך מלמעלה בתוך שורת הבשר המקיפו והולך החתך בשיפוע כפי שיפוע הילוך אותו שורת בשר המקפת הגיד מלמעלה דהיינו לצד הגוף למטה לצד הסמוך לקרקע ולא נשאר מאותו שורת בשר המקיף אלא כחוט השערה כשר והיינו כקולמוס. וגם ר"ה ורבא מאי אתא לאשמעינן בה כשר בקולמס הלא מתני' היא. השנית דכיון דמסיק הגמרא דהא דמכשירין קולמס וכמרזב מיירי אפילו בלמעלה מעטרה וקשה האיך מכשירים למעלה מעטרה הא כבר נתבאר מסקנת הגמ' דעטרה כ"ש מעכבת ובמיתוך כקולמס וכמרזב היה שמתחך מלמעלה לצד מטה וא"כ נחתך ג"כ העטרה שלצד מעלה ואפי' לפי מאי דמסיק הגמרא דברובה סגי מ"מ מסיק וקאמר ג"כ שאותו הרוב צריך להיות שלם נגד ראשו דהיינו לצד הגוף. השלישית לפ"מ דמסיק הגמרא דברוב סגי ור"ל דמיעוט הנשאר אפי' לא נשתייר אפי' כחוט השערה אלא נחתך כולו כשר וקשה דזה ג"כ כבר אמרה לפני זה דעטרה כ"ש מעכבת. ואין ליישב ולומר דמ"ש עטרה כ"ש מעכבת לא קאי אכל העטרה אלא ארוב העטרה שכלפי רישא דאותו רוב העטרה הקפידו להיות שלם ומיעוט הנשאר נחשב כבשר בעלמא ואין שם עטרה עליו דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש בפרט פרש"י ותוס' כתבו שהעטרה מקפת כל הגיד בשיפוע ולפי הנ"ל אין בתחתיתו שם עטרה עליו· גם ל' הגמרא דקמיבעיא ליה ע"פ כולו או רובו לא הו"ל ל' ע"פ כיון דמיירי שנחתך כל גוף עיקר העטרה סביב ולא נשאר ממנה אלא כחוט השערה הו"ל למימר מלא חוט שאמרו דרך כולו או רובו. הרביעית מ"ש רש"י וכלפי רישא כו' עד אבל אם נחתך כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט מן עטרה ע"פ היקף כל הגיד בצדה כלפי הקרקע פסול. ולפי פי' הנ"ל דע"פ כולו ר"ל בהיקף שיפוע מלמעלה למטה וא"כ אם נחתך כלפי גוף תו א"א להקיף כל הגיד ולמה כתב שנשתייר מלא החוט מן העטרה ע"פ כל הגיד וא"ת פרש"י שם במ"ש היקף כל הגיד אינו ר"ל היקף שיפוע העטרה אלא ר"ל היקף ישר שמסבב לצד קרקע ששם נשאר שלם כמין טבעת קשה מאן דכר שמיה של אותו היקף אי אתא רש"י לאשמעי' בזה דמהיכי תיתי להתיר טפי משום אותו היקף דלא איירי ביה כלל. עוד יש לדקדק מל' הגמרא והמפרשים ותוס' ולזכרונו אמר שאחוה את דעתי הקלושה מה שנ"ל בפי' חוט המקיף ע"פ כולו או ע"פ רובו. ולומר שמ"ש חכמי משנה והגמרא מחוט המקיף ר"ל חוט מקיף מסוף עטרה של לצד הקרקע ששם נשתייר חוט מקיף הגיד בהיקף ישר כמין טבעת כי ידוע ע"פ המשמוש וגם ע"פ פרש"י ותוס' שהעטרה זו למעלה בגב הגיד מתרכת לצד הגוף וניכר שם גובה בשר ע"פ המילה ואותו גובה משפע ג"כ לצד תחתית הגיד ובסמוך לסוף הגיד באין שני קצות הבשר מאותו גובה זא"ז וניכר שם גובה הבשר ומשם ולמעלה לצד הגוף לא ניכר בתחתית הגיד שום גובה נמצא שבתחתית הגיד אין שם עטרה עליו אלא אותו קצת גובה בשר במקום הקצות שנסמכים יחד. ומשם ולמטה בשר בעלמא ושם הן למעלה הן למטה אין שם עטרה עליו. וע"פ זה יתיישב הכל דמ"ש במשנה ואם נשתייר מעטרה אפי' כחוט השערה כשר ר"ל מסוף כלפי הקרקע ודלעיל מיניה קאי דקאמר נכרת הגיד פסול ואותו כריתה פשיטא דר"ל שנכרת במיתוך ישר וע"ז קאמר דאם נכרת הגיד סמוך לראש הגיד במיתוך ישר רק שנשתייר מסוף העטרה מלא חוט כשר. ונקוט האי כללא בידך דעטרה כ"ש מעכבת הן לצד מעלה הן לצד מטה אלא שלא בעינן שישתייר כל העטרה אלא אם נשתייר ממנו כחוט סביב ומש"ה בעי' שישתייר ג"כ מן העטרה הניכרת סמוך לקרקע במקום שנסמכים הקצוות יחד וכמ"ש ולא בעי' שישתייר אותו גובה כולו אלא אף אם נחתך ממנו ולא נשתייר ממנו אלא כחוט השערה סגי בהכי. ובגמרא איבעיא לה אאותו חוט שבעינן שישתייר לצד הקרקע אי בעינן שישתייר בהיקף ישר ע"פ כולו כמו טבעת המקיף או ע"פ רובו. והשיבו לו דברובו סגי וכלפי רישא ור"ל אותו היקף גובה בשר הניכר בסוף הגיד הוא רחב דרך משל כמו ג' חוטין ובעי' שישתייר שלם אותו חוט שכלפי הראש ר"ל לצד הגוף. והשתא א"ש מ"ש רש"י דאם אם נחתך אותו חוט שסמוך לגוף אפילו נשתיירו החוטין שלמטה ממנו לצד הקרקע מאותו גובה בשר של ימין וגם מקיפין כל הגיד אפ"ה פסול. ומ"ש רש"י ונשתייר מן העטרה ע"פ היקף כל הגיד משום דס"ל דכל גובה בשר נקרא העטרה וכמ"ש וכמו שאוכיח עוד מלשונו וגם על מ"ש הטור. ולפמ"ש שהמשנה שסתם וקאמר אם נשתייר מהעטרה כו' ר"ל מסוף העטרה א"ש נמי מ"ש שם בגמ' אמיתוך כקולמס וכמרזב דכשר דמיירי אפי' בלמעלה מהעטרה דר"ל למעלה מסוף העטרה של תחתית הגיד דאיירי מיניה המשנה ומ"מ המיתוך כקולמס בגב הגיד מיירי ושם לא חתכו רק התחילו לחתך כקולמס או כמרזב ע"ג הגיד למטה מעט מהתחלת גובה הבשר העטרה שלמעלה ובה ניחא שם חוט השערה סגי כמו שסגי למטה וכמ"ש ותחתכו משם והלאה עד למטה. תדע שפי' הגמרא כן הוא דאל"כ קשה מאי קאמר שם בגמרא ז"ל הכי אמר מר זוטרא בין כקולמס בין כמרזב כשר מיהו מיבעיא למטה מעטרה או למעלה פשיטא דלמעלה מעטרה דאם"ד למטה מעטרה אפי' נכרת הגיד נמי ופרש"י אפי' נכרת כל הגיד נמי דהתנן אם נשתייר מעטרה מלא החוט כשר אע"פ שמחתך כל שמעטרה ולמטה עכ"ל. והנה אי מ"ש שם למטה ולמעלה קאי אעטרה שבעליונו של גיד מאי מוכיח דלמעלה קאי מעטרה דאי למטה מעטרה ממנו אפי' נחתך כולו נמי הא ידוע דו"א דאם למטה מעליונו של עטרה חתך ישר פסול דהא אפי' בניקב שם דוקא מ"ש בגמרא שלפני זה ניקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה הימנו. וכמ"ש שם התוס' והטור אלא פשיטא דלמעלה מעליונו של עטרה לא המיבעיא ליה דהא קאמר לפני זה העטרה כ"ש מעכבת. ולא קמיבעיא ליה בהאי נחתך כקולמס וכמרזב אלא אי ר"ל למטה מעטרה של תחתונו של גיד במקום שאין שם אלא בשר או למעלה

הגיד ונקרא עטרה ואותו היקף אינו בעיגול ישר אלא בעליונו של גיד מארכת העטרה כלפי הגוף ומתקצרת והולכת בתחתיתו עד קרוב לראשו של גיד ואותו הבשר אינו דינו כשאר הגיד שאפי' אם נחתך כולו ולא נשאר אלא מלא החוט על פני רוב העטרה לצד הגוף כשר (יד) לפיכך ניקב למטה מהעטרה (טו) לצד הקרקע כשר (טז) ניקב העטרה עצמה אם הנקב גדול ששכבת זרע יוצא משם כשרואה קרי פסול ואי לאו כשר נסתם הנקב חוזר להכשירו (יז) ניקב נקב מפולש בראש הגיד בענין שבעליונו של גיד שהעטרה מארכת כלפי הגוף הוא

ומ"ש לפיכך ניקב למטה וכו' שם תימרא דשמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר הוי בה רבא היכא אילימא למטה מעטרה אפי' נכרת נמי אלא בעטרה עצמה ופירש"י ולמעלה מעטרה ליכא לאוקמי דהתם ודאי לא מקרע שאין הזרע דוחק ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו ע"כ משמע דוקא בנסתם הוא דכשר למעלה אבל בלא נסתם לא עדיף למעלה מעטרה מבעטרה עצמה וז"ש רש"י שאין הזרע דוחק וכו' ר"ל שאינו דוחק להיות הנקב נקרע אלא כשיש נקב להדיא כי אז יוצא הזרע דרך הנקב אף למעלה מעטרה: וז"ל הר' ירוחם הרמ"ה כתב דוקא בעטרה עצמה דאי למעלה מעטרה אפילו נסתם פסול אבל רש"י לא פי' כך דהוא פי' נסתם כשר בכל ענין עכ"ל ויש להקשות בדברי רבינו שכתב בסתם אם אין הנקב גדול דכשר דמשמע אפילו לא נסתם ושמואל לא קאמר אלא בנסתם ואפשר דלא היה גורס ונסתם וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב בסתם ניקב הגיד בעטרה עצמה כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר וכ"כ הרמב"ם בסתם ואפשר נמי דס"ל דלא נקט שמואל נסתם אלא לאורויי דאפילו נסתם פסול בנקרי ונקרע אבל אה"נ דבלא נקרי ונקרע כשר אפי' בלא נסתם דזיל בתר טעמא והכי דייק מברייתא ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול החוזר להכשירו אלמא דניקב דפסול אינו אלא מפני שהוא שותת דהיינו שחמימות התאוה יוצא דרך הנקב ואינו יורה כחץ כפרש"י מכלל דאינו שותת כשר אע"פ שאינו נסתם ולפי זה אף למעלה מעטרה כשר אם אין הנקב גדול אפילו אינו נסתם מאחר שאין הש"ז יוצא משם בשעה שרואה קרי ולא קשיא א"כ אמאי לא אוקמוה להא דשמואל בלמעלה מעטרה דאיכא למימר דה"ע דבנסתם נמי קאמר שמואל והתם ודאי לא מקרע בלמעלה מעטרה שאין הזרע דוחק ומתאסף לשם כדפי' רש"י להכי אוקמוה בעטרה עצמה דהשתא ניחא בין בנסתם בין בלא נסתם כל שאילו נקרי מקרע פסול ומ"ש נסתם הנקב חוזר להכשירו ברייתא הזכרתיה בסמוך ופירושה שנסתם בענין שאין הש"ז יוצא משם כשרואה קרי:

ניקב נקב מפולש וכו' שם ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר רבי חייא בר אבא לאכשוריה א"ל רב אסי הכי אמר רבי יהושע בן לוי עטרה כל שהוא מעכבת ופירש רש"י ניקב למטה מעטרה בסוף הגיד כלפי הקרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי הגוף עכ"ל ר"ל שניקבה השפופרת מבפנים למטה מהעטרה ויוצא הנקב באלכסון לבשר שלמעלה מהעטרה כלפי חוץ ונמלא ראש אחד מהנקב כלפי פנים למטה מהעטרה וראש אחד כלפי חוץ למעלה מהעטרה והוא הדין בהפך שראש אחד מהנקב כלפי חוץ בלמטה מהעטרה וראש אחד כלפי פנים בלמעלה מהעטרה דכיון שהנקב עובר דרכו על פני כל העטרה אפילו ניקב כל שהוא מעכבת תולדתו ופסול ואף על פי שאין שני ראשי הנקב למעלה מהעטרה והתוספות הקשו על פירוש רש"י ופירשו בענין אחר ורבינו נמשך ע"פ דעת התוספות ור"ל במה שכתב ניקב נקב מפולש היינו שניקב מעבר לעבר ולאפוקי מפי' ר"ח שהובא במרדכי דמפרש דאפילו לא ניקב אלא עד חלל הגיד ואפילו למטה מהעטרה פסול כיון שאם היה נקב מעבר אל עבר היה בצד אחד למעלה מהעטרה ונראה מדברי המרדכי לשם שהסכים ר"י לפירושו אבל דעת התוספות דר"י חולק אפירוש ר"ח ודוקא בניקב מעבר לעבר הוא דפסול וכן מבואר בספר האגודה וכך סתם רבינו דבריו כדעת התוספות בשם ר"י ויש להקשות דמשמע לפי זה דאם הנקב למעלה מן העטרה לגמרי בענין שבעליונו של גיד נמי הוה למעלה מן העטרה פסול אפי' אינו מפולש מעבר אל עבר אלא דניקב עד חלל השפופרת בלבד וכדין סתם נקב שבתלמוד ניקבו הדקין ניקבה המרה דכולן בניקב לחללו הוי מפולש אף על פי שאינו מעבר אל עבר ואם כן קשיא מהא דמכשרינן כקולמוס וכמרזב בלמעלה מהעטרה וכיון דאפילו נחתך לגמרי כשר כל שכן ניקב דמה"ט כתבו התוספות להכשיר בניקב למטה מהעטרה עד חלל הגיד לבד ע"ש: וברמב"ם כתוב בזה הלשון ניקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה בתוך העטרה פסול שהעטרה כולה מעכבת עכ"ל ויראה מדבריו דבניקב לא פסול אלא בניקב בעטרה עצמה אבל בניקב למעלה מעטרה כשר דכל שכן הוא מבנחתך כקולמוס וכמרזב ולדעתו ההיא דקולמוס ומרזב היינו שנגרר הבשר שלמעלה מעטרה עד שנתגלה שפופרת הש"ז והעטרה כולה קיימת אבל אם נכרת הגיד כולה כמרזב או כקולמוס פסול שהרי נכרתה העטרה שהיא למטה מן הגיד ובעינן

בגמרא (דף עה:) מלא החוט שאמרו על פני רובה וכלפי רישא ופירש רש"י וכלפי רישא לצד גופו כשתייר מלא השערה ע"פ רוב הקיפה אבל אם נחתכה כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט של העטרה ע"פ היקף כל הגיד כלפי קרקע פסול והרמב"ם כתב בפי"ו מהא"ב וז"ל ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנו אפילו כחוט השערה מוקף לכל הגיד כשר וכתב ה"ה ודוקא שמקיף החוט לכל הגיד אבל לרובו בלבד פסול כדאיתא התם ע"כ נראה שהיו גורסים בגמרא מלא החוט שאמרו על פני כולה וכן מצאתיה בפסקי הרא"ש ז"ל · ויש לתמוה על רבינו שכתב כדאיתא בנסחא דגמרות דידן ולא חשש לנסחת הרמב"ם והרא"ש ז"ל: **ומ"ש** לפיכך ניקב למטה מהעטרה לצד קרקע כשר נקבה עטרה עצמה אם הנקב גדול שש"ז יוצא משם כשרואה קרי פסול ואם לאו כשר שם (דף עו·) אמר רב יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי וקרע פסול ואם לאו כשר הוי בה רבא היכא אילימא למטה מעטרה אפי' נכרת נמי אלא בעטרה עצמה ופי' רש"י ניקב נקב קטן שנסתם בכל שהו ואין ניכר רואין אם גדול כ"כ שאם האיש הזה נקרי נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול: היכא אי נימא למטה מעטרה וכו' דהא בראש הגיד למעלה מעטרה ליכא לאוקומי דהתם ודאי לא מיקרע שאין הזרע דוחק ומתאסף אלא אצל נקב יציאתו:

ומ"ש נסתם הנקב חוזר להכשירו שם ת"ר ניקב פסול מפני שהוא שותת נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פיסול החוזר להכשירו ופרש"י מפני שהוא שותת שמחמימות התאוה דרך הנקב יציאתו אין יורה כחץ וקי"ל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזריע: ניקב נקב מפולש בראש הגיד בענין שבעליונו של גיד וכו' שם (דף עה·) ניקב למטה שכנגדו למעלה מעטרה סבר רבי חייא בר אבא לאכשורי א"ל רב אסי הכי אמר אריב"ל עטרה כל שהוא מעכבת וכתבו התוספות ניקב למטה מן העטרה שכנגדו למעלה מן העטרה אומר ר"י דעל גב גיד העטרה מארכת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגויה וקאמר ניקב למטה מן העטרה בעליונו של גיד ובנקב מפולש והוי בתחתונו של גיד למעלה מעטרה לפי שמתקצרת שם וקאמר סבר רבי חייא לאכשורה כיון דמצד אחד דהיינו בעליונו הוי למטה מעטרה ומסיק דעטרה כל שהוא מעכבת ופסול כיון דמצד אחד הוא למעלה מן העטרה ונראה דנקב מפולש

דרישה

למעלה ממנו ולעולם התחלת הסיתוך דוקא תחת כלות העטרה של צד עליונו של גיד לצד הגוף. וראיתי בנימוקי יוסף שכתב בדין נחתך כקולמוס וכמרזב שאמרו בגמרא דמיירי למעלה מעטרה כתב הוא בפירושו למטה מעטרה וכמ"ש א"ש דבגמרא דקאמר למעלה מעטרה ר"ל קאי אצד תחתית הגיד והוא למטה מהתחלת עטרה של צד גב הגיד ולענין דינא נקראת למטה מעטרה כיון דמ"מ נשאר כחוט השערה בגב הגיד לצד הגוף וק"ל · וגם ראיה לפירושו מהירושלמי דגרסינן שם [ט :] אלשון המשנה. דקתני וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ונשתייר בעטרה אפי' כחוט כשר. ז"ל ר' יוסי בשם ר' חנינא בעטרה העליונה ר' חייא בשם ר' חנינא בעטרה התחתונה ר' יושע בן לוי אמר בעטרה התחתונה תמן אמרי עשוי כמרזב כשר ר' חילא בשם ר"י קולמוס כשר כקולמוס הפוך ה"ז פסול עכ"ל הרי לפנינו דרבי חייא וריב"ל פירשו המשנה דנשתייר מהעטרה כחוט כשר ר"ל דבעינן שישתייר מהעטרה התחתונה ר"ל ממקום כלות העטרה בתחתית של גיד ור' יוסי דפי' בעטרה העליונה סבר לה כר' חייא ב"א דגמרא דילן הנ"ל דעלתה על דעתו בניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה וס"ט נמי דס"ל כיון שנשתייר בעליונו של עטרה כחוט סגי וא"ל רב אסי הכי אמר ריב"ל דפי' דבעי' נשתייר כחוט מעטרה התחתונה וגם מסיק בירושלמי בשם ר' יוחנן דקולמוס הפוך פסול נראה דר"ל דאם נחתך לצד תחתית הגיד בשיפוע כקולמוס פסול וס"ט שאז נכרת שם תחתית העטרה משא"כ כשנחתך בעליונו של גיד כקולמוס ומתחיל שם אחר שהניח כחוט מהעטרה וכורת שם בשפוע כלפי מטה אזי נשאר כחוט מכל העטרה סביב וכמ"ש דעטרה כ"ש מעכבת. ודוק כי זה נ"ל ברור אלא שצריכי עוד לבאר ולומר הא דאיבעיא לרבינו מלא חוט שאמרו ע"פ כולו או ע"פ רובו לא קמיבעיא ליה אלא בהכרת ראש פני הגיד כולו דבזה מצריך המשנה שנשתיירות חוט סביב הגיד בראשו כמו טבעת על פני כולו או לפחות ע"פ רובו לכל חד כדאי' ליה לפי גרסתם אבל אם לא נכרת כל ראש הגויה אלא נחתך כקולמוס אף שמתחכין בשיפוע מ"מ נשאר גם בראשו דבר מה ומכ"ש אם נחתך כמרזב דנשאר ג' צדדין אלא שבעליונו נחתך ונתגלה בהא לא בעינן שישתייר במקום כלות העטרה לצד מטה סביב בעיגול חוט מקיף ע"פ כולו או ע"פ רובו דהא פשוט דבחיתוך קולמס למעלה מעטרה לצד מטה א"א להשתייר ע"פ כולו כחוט בעיגול סביב כמו טבעת וגם רובו קשה להמצא הואיל ונחתך בשפוע א"נ פשיטא להגמרא דלא מצריך המשנה השתיירות החוט סביב אלא בנחתך בשר ראש הגויה כולו אבל כשלא נחתך כולו קמ"ל בני אמוראי דאף דנחתך כקולמוס וכמרזב כשר הואיל ועכ"פ נשאר כחוט מהעטרה ע"פ מהלכת בשיפוע סביב וכמ"ש. אבל אם לא נשאר כחוט ע"פ הסליכה של עטרה לא מיבעיא בנחתך שם כולו דפסול אלא אפילו ניקב שם פסול וכמ"ש שם ניקב למטה מהעטרה שכנגדו למעלה ממנו וכמו שפירשו התוס' והטור הנ"ל. ועוד נלע"ד להוכיח דאפילו לא ניקב נקב מפולש אלא ניקב מצד א' למעלה מהעטרה כן בגב הגיד כן בתחתיתו ג"כ פסול כיון שניקב למעלה מהעטרה או בחוט של העטרה עצמה הסמוך לגוף שבו תלוי עכוב העטרה וכן מוכח מהגמרא ומל' המרדכי והטור וכמ"ש בסמוך. ומ"ש התוס' בד"ה ניקב למטה מן העטרה שכנגדו למעלה שפסול בשם ר"י דמיירי דוקא בנקב מפולש דאל"כ קשה הא מכשרינן בסמוך בנחתך כקולמוס וכמרזב ק"ו ניקב עכ"ל. ע"כ לא בכל ענין מצרכי נקב מפולש דא"כ קשה הא מסקינן בגמרא בסמוך דאם ניקב העטרה עצמה עד שאם נקרי ונקרע הנקב ונתרחב עד שהזרע יוצא פסול ואם ודאי אפילו אינו נקב מפולש ואפ"ה פסול וא"ל דשאני התם שהזרע יוצא וכאן איירי דאין הזרע יוצא דהא הראיה דמייתי התוס' מק"ו דנחתך כקולמוס וכמרזב משמע דאף דהזרע יוצא אפ"ה מכשרינן כשאין הנקב מפולש. דא"ת בנחתך כקולמוס וכמרזב אין נקרא שם זרע יוצא ויורה כחץ קשה מנ"ל להוכיח דאיירי בנקב מפולש דלמא איירי באינו מפולש והזרע יוצא דרך הנקב · ועוד דמסתם נקב הזרע יוצא ולא הוזכרו בסמוך הגמ' לפרשו אלא לאשמועינן דאע"פ שחזר ונסתם הנקב אפ"ה אם אינו נסתם כ"כ שבאם יראה קרי יחזור ויקרע וינקב פסול · וגם א"ל דשאני התם דמיירי דנקבה העטרה עצמה שהוא גרוע טפי מניקב למעלה מעטרה דו"א דבכל שמעתין משמע דאם בעטרה פסול כ"ש למעלה ממנו. ואף שרש"י כתב שלמעלה מעטרה אין הזרע מתאסף היינו שבא לומר שגם היכי דנסתם הנקב אפי' בכ"ש שוב אין הזרע יוצא דהרי לא יקרע מכח אסיפת הזרע אבל כשיש שום נקב בענין הכל מודין דשוין הן עטרה עצמה ולמעלה ממנו · ועוד דא"כ מאי מקשה רש"י למה מוקי לה למעלה מעטרה הו"ל לתרץ דלמעלה מהעטרה בעי נקב מפולש ואם רש"י לא ס"ל האי שכתבו התוס' דבעי' נקב מפולש ולא עלתה על דעתיה מ"מ ק' אתוס' שהן היה להן לכתוב כן אקושיא דרש"י ולשנות בע"א כמ"ש כיון שיש ב' נפקותא לענין דינא. לכן נלע"ד דמ"ש התוס' דבעי' נקב מפולש לא כ"כ אלא אלשון הגמרא דבעי' לה ניקב למטה מעטרה שכנגדה למעלה מעטרה שא"א לפרשו דמיירי שניקב למטה לחוד שום ולאי אינו. אבל אם ניקב מצד השני בתחתית הגיד למעלה מהעטרה לחוד כ"ש דמודים התוס' דא"ל נקב מפולש והוא גרע מניקב עטרה עצמה וחזר ונסתם דבסמוך וכמ"ש וזהו שדייקו התוס' בלשונם וכתבו וז"ל דא"ל אפי' לא ניקב אלא עד חלל הגיד ואפי' למטה מהעטרה פסול כיון שאם היה נקב מעבר אל עבר היה בצד א' למעלה מהעטרה כו' הרי שלא באו למעט אלא שלא נפסל מכח הנקב שבצד המעלה לחוד שהוא למטה מהעטרה. וע"ז ג"כ יתיישב ראייתם דוקא שבאילו מחיתוך קולמס ומרזב שנחתכים בגב הגיד ולמטה מעטרה וכמ"ש ודו"ק. ועוד ראיה שהרי במרדכי כתב בשם ר"י לפסול אם ניקב למעלה מעטרה בצ"א אפי' אינו מפולש וא"כ תקשה דברי ר"י אהדדי ואף שכתב המרדכי לבסוף שאפילו לא ניקב אלא בצ"א ולמטה מעטרה אם ניקב עד החלל פסול ע"ש וזהו דלא כמ"ש התוס' י"ל דזה לא כתב שם בשם ר"י אלא מסברא דנפשיה כ"כ. וגם המרדכי אינו מחליט דבריו לפסוק כן אלא כתב שם לבסוף ז"ל ואפילו אין הנקב אלא עד חלל הגיד ואינו עובר עד אחורי הגיד שאין כאן נקב למעלה מעטרה כלל אלא שכנגדו למעלה מהעטרה באחורי הגיד נוכל לפרש האבעיא עכ"ל הרי שלא כתב אלא נוכל לפרש ולא פי' כן בהחלט · וכן מוכח תחלת לשונו בקושייתו על פרש"י שכתב ז"ל ועוד כיון דניקב בגיד למעלה מן העטרה פשיטא דפסול דהא לא בעי' שיהא הנקב מעבר לעבר אלא אף ע"פ שלא ניקב אלא מצ"א ולמעלה מהעטרה עד חלל הגיד בגופא דשכבת זרע נראה שהוא פסול כו' הרי לפנינו דלא כתב בפשיטות לפסול אלא דוקא בשניקב ע"פ הגיד למעלה מעטרה דאז מכ"ש שהוא למעלה מעטרה כנגדו בתחתית הגיד דכיון שהוא למעלה מכל העטרות מב' צדדים פשוט ליה דפסול אפי' אינו ניקב מעבר אל עבר משא"כ כשניקב למעלה ע"פ הגיד למטה מהעטרה רק שכנגדו בתחתית הגיד הוא למעלה מעטרה בזה אינו מחליט דבריו לפסול כשאינו ניקב נקב מפולש אלא כתב נוכל לפרש כן · ולדרבא ממ"ש לפני זה וז"ל תמצא כשניקבה העטרה מצ"א למעלה מעטרה ומצ"א למטה מעטרה אף שאותו מקום כנגד הנקב (ר"ל שאינו באלכסון כפרש"י אלא מפולש מעבר לעבר שכנגדו) מיבעיא ליה אי אמרינן דלא מפסל כו' הרי לפנינו דס"ל בפשיטות דהאי בעי' מיירי בניקב מעא"ע וק"ל · ועיין במרדכי דיש מגיהים ספרי המרדכי כאן וא"ל להגיה כ"א כאשר העתקתי בסמוך ודו"ק · וע"פ מה שהקדמתי יבואר כוונת רבינו באר היטב · דמ"ש ואותו הבשר אינו דינו כשאר הגיד שאפי' אם נחתך כולו ולא נשאר אלא מלא החוט ע"פ רוב העטרה לצד הגוף כשר ר"ל אותו בשר שהוא בראש הגויה שאין שם עטרה עליו כלל אפי' אם נחתך כולו כשר אם נשאר בעגול ישר כמו טבעת מן העטרה של תחתית הגיד ששם מקום כלות העטרה · ולצד הגוף דקאמר ר"ל לאפוקי אם נחתך אותו חוט מתחתית העטרה הסמוך לגוף אף שנשארים חוטים אחרים מאותו גובה מוקפים ע"פ כולה ולא מהני והיינו כדפרישית על מ"ש בגמ' וכלפי רישא. ומסיק וכתב לפיכך אם ניקב שם פשיטא דכשר כיון שאפי' אם נחתך שם כולו כשר· אבל אם ניקב בעטרה עצמה ר"ל באותו חוט הסמוך לגוף שעליו אמרו עטרה כ"ש מעכבת אם הנקב גדול ששכבת זרע יוצא משם כשרואה קרי פסול . הרי לפנינו דלא מצריך להיות הנקב מפולש אלא כיון שניקב בעטרה עצמה אפי' מצ"א כפסול וכמ"ש המרדכי וכל' הגמרא הנ"ל דאמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר דמוקי לה הגמרא בניקב העטרה עצמה ואף שהגמרא כתב רבותא דאפי' נסתם פסול כל שאינו נקרי ונקרע רבינו קיצר בלשונו ומ"מ רמוז במ"ש אח"כ מיד ז"ל נסתם הנקב חוזר

פרישה

(יד) **לפיכך** ניקב למטה מעטרה פי' בעליונו של גיד קודם שמתחיל גובה הבשר שהוא התחלת עטרה וניקב עד החלל ואע"ג דאם היה הנקב מפולש מב' צדדים היה הנקב בתחתיתו למעלה מהעטרה אפ"ה פשיטא דלא ניקב נקב מפולש כשר דלא גרע משאם היה נחתך קולמס דמכשירינן בסמוך : (טו) **לצד** הקרקע ר"ל למטה מהעטרה וזהו לצד הקרקע : (טז) **ניקב** נקב בעטרה עצמה כו' פי' אפי' מלא באיזה צד שיהיה בעליונו או בתחתיתו פסול משום שהוא שותת מחמימות התאוה דרך הנקב יציאתו ואין יורה כחץ וקי"ל זרע שאינו יורה כחץ אינו מוריע : (יז) **ניקב** נקב מפולש בראש הגיד כו' פסול הואיל שבתחתיתו של גיד הוא למעלה מהעטרה וכבר נתבאר שאם נקב עם שהלל בין בעליונו או בתחתיתו הוא פסול . ולא הוי צריך רבינו למימר האי דינא אלא ללמדינו הדיוק הא אם הנקב הוא ג"כ לצד מטה בריש הגיד למטה מהעטרה דכשר

הוא למטה מהעטרה ובתחתיתו של גיד הוא למעלה מהעטרה פסול (יח) נחתך מהגיד למעלה מהעטרה בשיפוע בקולמוס (יט) כשר (כ) במרזב שניטל חללו של גיד ונשארו הדפנות פסול והרמב"ם ז"ל מכשיר ורש"י פירש כסברא ראשונה וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל · המטיל מים משני מקומות במקום הוצאת מי רגלים ובמקום הוצאת הזרע כשר נסתם מקום הזרע ויוצא במקום יציאת מי רגלים (כא) אם הוא ממעי אמו ממילא כשר (כב) ואם הוא על ידי חולי או לקוי פסול כתב הרב ר' אליעזר בניקב הגיד דפסול (כג) וכן בנסתם מקום הזרע לאו אגברא קאי אלא אולד קאי פירוש פסול הולד (כד) הנולד לו שאינו מוליד ובודאי ממזר הוא אבל הוא כשר לבא בקהל (כה) דלאו כרות שפכה

בית יוסף

מפולש בעינן דאין לומר אפילו לא ניקב אלא עד חלל הגיד ואפילו למטה מהעטרה פסול כיון שאם היה ניקב מעבר אל עבר היה בצד אחד למעלה מעטרה דהא מכשרינן בסמוך בקולמוס ובמרזב וכיון דאפילו נחתך לגמרי כשר כל שכן ניקב ע"כ: ורש"י פירש ניקב למטה מעטרה בסוף הגיד כלפי קרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מן העטרה כלפי הגוף כתב המרדכי ואין נראה לר"י דשכנגדו לא משמע שניקב באלכסון ועוד כיון דניקב הגיד למעלה מן העטרה פשיטא דפסול דהא לא בעינן שיהא הנקב מעבר אל עבר אלא אף ע"פ שלא ניקב אלא מצד אחד ולמעלה מהעטרה עד חלל הגיד גונחא דשכבת זרע נראה שהוא פסול :

נחתך מהגיד למעלה מהעטרה בשיפוע וכו' שם אמר רב הונא בקולמוס כשר במרזב פסול האי שליט ביה אוירא והאי לא שליט ביה אוירא ורב חסדא אמר במרזב כשר בקולמוס פסול האי גריר והאי לא גריר אמר רבה כותיה דרב הונא מסתברא א"ל רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא והלכתא בין בקולמוס בין במרזב כשר ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפייה מר בר רב אשי בקולמוס ואכשריה ופירש רש"י בקולמוס כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון לכתוב בה: במרזב שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדין והחקק באמצע כמין צנור : במרזב שליט בה אוירא הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל : בקולמוס לא שליט אוירא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחימום כהלכתו : ההוא עובדא דהוה במרזב שפייה אחך הבשר מכל צד ונטל דופני מרזב ועשאו כקולמוס ואכשריה כרב הונא ע"כ וכתב הרא"ש פירש רש"י ההוא עובדא דהוה במרזב וא"כ משמע דלית הלכתא כפיסקא דמר זוטרא דמכשר בתרווייהו והך עובדא כרבא דאמר כותיה דרב הונא מסתברא ע"כ כלומר דהא פשיטא דהלכה כהאי עובדא אי משום דמעשה רב ואי משום דמר בר רב אשי בתרא הוא והלכה כבתראי ומאחר שפרש"י דהאי עובדא הוה במרזב ושפייה בקולמוס להכשירו אלמא במרזב פסול כרב הונא והרמב"ם בפרק י"ו מהא"ב פסק דבין בקולמוס בין במרזב כשר כפיסקא דמר זוטרא וצ"ל שהוא מפרש ההוא עובדא לא במרזב היה שאילו כן היה הכשירו בלא שיפוי אלא נגע היה לו והוצרכו לחתכו וחתכו כמין קולמוס והכשירו והוא הדין אם היה חותכו במרזב היה מכשירו אלא דחדא מינייהו עבד ולא איצטריך תלמודא למיכתב האי עובדא אלא לאפוקי מרב חסדא דפסל בקולמוס · עיין ברבינו ירוחם נכ"ג ח"ד בדינים דשייכים לסי' זה :

המטיל מים משני מקומות וכולי שם (דף עו ·) אמר רבה בר רב הונא המטיל מים משני מקומות פסול ואסיקנא דלית הלכתא כותיה :

נסתם מקום הזרע ויוצא במקום יציאת מי רגלים וכו' שם (דף עה :) ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא אסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי אמר רב פפי משום דאתיתו ממולאי וכו' במקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה פרש"י מתבשל ש"ז ונגמר להוליד ולעשות פרי · וכתב הרא"ש וע"י חולי ולקוי בא ולא ממילא דלא גרע מכרות שפכה בידי שמים דאינו מוליד וכשר וכ"כ בתשובה כלל ל"ג וז"ל על מי שלא היה לו נקב בפי האמה אלא סמוך לכיס יש לו נקב ודרך שם יטול מימיו וגם אין לו כי אם ביצה אחת איכא לספוקי אם הוא מוליד או אם אינו מוליד אם הגיד חלול ועובר הזרע על פי האמה וחוזר לנקב ויוצא אז אינו יורה כחץ אלא שותת ואינו מזריע אבל אם מן הנקב ולמטה אין הגיד חלול אפשר שהוא יורה כחץ דרך אותו נקב ואף על פי שאינו מזריע בעומק הרחם אפשר שמתחמם וראוי להזריע מידי דהוה אברזא דחביתא דאיתא בגמרא ומכל מקום אין קפידא בזה להתירו בקהל דבין מזריע ובין אינו מזריע ראוי לבא בקהל דגרסינן בפרק הערל אמר רב יהודה אמר שמואל פלוע דכא בידי שמים כשר ובירושלמי נמי מוכח דכשר לבא בקהל אף ע"פ שאינו מוליד וההוא עובדא דאיסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים וכולי ומסיק דפסול דשלא במקומה לא מבשלה איכא למיפרק דאיסתם בידי אדם ע"י מכה ומיהו בספר המצות מפרש סבר לאכשורי לא על האיש קאמר אלא על הבנים קאי (דינא) דלא ובדוק מאין הם דבעל האשה אינו מוליד והאיש הלזה כשר לבא בקהל עכ"ל : כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח סי' צ"ד על מי שיש לו נקב בגיד מן הצד ואינו מזריע אלא דרך אותו נקב כל שמוציא זרע דרך נקב שבעטרה פסול וכופין אותו להוציא ואינו יכול לישא אלא גיורת אמנם אם הנקב אינו בגיד עצמו אלא בקרום השני של ערלה המל אותו לא פרע אלא נקב הערלה השנית ונשאר מכסה על כל העטרה וראש הגיד ומשתין דרך אותו נקב חייב לפרוע והרי הוא כאילו לא מל וחייב כרת אם אינו פורע ולענין גירושין אם אינו רוצה לפרוע אם שהתה עשר שנים כופין אותו לגרש ויתן כתובה עד כאן לשונו (ג) :

כתב ה"ר אליעזר בניקב הגיד דפסול וכו' לאו אגברא קאי אלא אולד קאי וכו' ז"ל המרדכי בפרק הערל פירש הרא"ם בספר יראים ניקב פסול פירוש הולד הנולד מאשתו פסול וממזר הוי דדבר ברור הוא שאינו מוליד אבל האדם כשר הוי לבא בקהל שאינו אלא עקור ואינו כרות שפכה דאם הוא כרות שפכה היכי תניא נסתם כשר וזהו פיסול החוזר להכשירו דתניא בספרי פלוע דכא חוזר כרות שפכה אינו חוזר זו היא מהלכות הרופאים אבי"ה עכ"ל · ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא דאגברא גופיה קאי וברייתא דספרי את"ל דפליגא אאידך ברייתא פשיטא דכברייתא דאיתא בתלמודא דידן נקטיה אי נמי ההיא ברייתא תברא בלדה דקתני זו היא מהלכות הרופאים אלמא לענין הלכות הרופאים מיתניא ולא הודו להם חכמי ישראל אלא ס"ל דכרות שפכה נמי חוזר וכדתניא בברייתא בגמ' דידן :

אסור

ב"ח

ובעינן כחוט ע"פ כולה וליכא וכ"כ הרמ"ה ופי' הסיא דקולמוס ומרזב כמ"ש הר' ירוחם משמו ע"ש והשתא בע"כ דהרמב"ם היה גורס ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה בעטרה בבי"ת ולא היה גורס מעטרה במ"ם כגירסתנו אבל לגי' התוספות והרא"ש ורבינו קשה ונראה דלפי דעת רבינו דגרסינן ע"פ רובה וכלפי רישא כפירש"י וסובר דהיא ג"כ גירסת התוס' שהרי לא חילקו עליו בזה גם היא דעת הרא"ש כפי מה שכתבנו למעלה השתא לפי זה הך דקולמוס ומרזב אפי' נכרת הגיד כולה אף בעטרה עצמה כשר אם נשתייר ע"פ רובה וכלפי רישא וכ"כ הר' ירוחם להדיא לפי גירסת רש"י וא"כ שפיר יש לחלק ולומר דעדיף טפי בקולמוס ובמרזב מבניקב למעלה מעטרה לצד דאילו בקולמוס ומרזב אין שם עכבה והזרע יורה כחץ ומזריע ברחם אבל בנקב אם הוא גדול שהש"ז יוצא ממנו אז יש עיכוב ואינו יורה כחץ שאמימות התאוה יוצא דרך נקב יציאתו · ומה שכתב התוס' להוכיח דכיון דמכשרי בקולמוס ומרזב כ"ש ניקב היינו דווקא למאי דקס"ד לפרש דבניקב עד חלל הגיד לבד ואפי' למטה מעטרה פסול כיון שאם היה ניקב מעבר אל עבר היה בצד אחד למעלה מעטרה וכפי' ר"ה אלמא דאפי' בלמטה מעטרה ששם הזרע יורה כחץ ואינו יוצא דרך הנקב יציאתו כדמשמע בגמרא דקאמר הוי בה רבא היכא אי למטה מהעטרה אפילו נכרת נמי וא"ה פסול ובע"כ דטעמא הוי דכיון שהוא בצד אחד למעלה מעטרה הוי בכלל כרות השתא ודאי הוה קשיא אמאי מכשרי' בקולמוס ובמרזב אעפ"י שבצד אחד הוה למעלה מעטרה אבל לפי האמת דאינו פסול בנקב אלא בלמעלה מעטרה או בעטרה עצמה ומטעם שאין הזרע יורה כחץ כיון שחמימות התאוה יוצא דרך הנקב יציאתו השתא לא קשיא כלל מבקולמוס או במרזב דהתם נחתך לגמרי ויורה כחץ שפיר ודוק היטב · ונראה דה"ה נמי אם הנקב למעלה מהעטרה עד חלל הגיד לבד שכנגדו למטה מהעטרה נמי פסול ומ"ש רבינו דין זה בניקב נקב מפולש לשון התלמוד נקט הכי הוה עובדא דסבר רבי חייא לאכשורי · אבל למסקנא דעטרה כל שהוא מעכבת א"כ בכל ענין מעכבת אפי' לא ניקב מעבר לעבר ואפילו שכנגדו למטה מהעטרה וכן נראה מדברי התוס' שלא כתבו דבעינן נקב מפולש אלא לאפוקי מפר"ח דאפי' בניקב למטה מהעטרה עד חלל הגיד לבד פסול כיון שכנגדו למעלה מהעטרה דהא ודאי ליתא דנקב מפולש בעינן אבל אם ניקב למעלה מהעטרה עד חלל הגיד תו לא צריכנן מעבר אל עבר אפילו אם שכנגדו למטה מהעטרה :

נסתם מקום הזרע וכו' בפ' הערל ההוא עובדא דאיסתתם גובתא דש"ז וכו' ואסיקנא דפסול וכתב הרא"ש וע"י חולי וליקוי בא ולא ממילא דלא גרע מכרות שפכה בידי שמים דאינו מוליד וכשר ורבינו סתם דבריו ע"פ דעת הרא"ש אבל לדעת הרמב"ם ודעימיה דע"י חולי הוה בידי שמים אף כאן כשר ואינו פסול אלא ע"י מכה וכדלעיל : **כתב** הרא"ש בניקב הגיד דפסול וכו' כ"כ המרדכי ונימוקי יוסף משמו והרב ז"ל חולק אפירש"י בפא"ט (דף מ"ח) שפירש הא דתני ניקב פסול מפני שהוא כרות שפכה ודעת רש"י ז"ל דכיון דבניקב שותת ושופך ואינו מקלח הוי בכלל כרות שפכה ואע"פ שאין כאן כרות אלא נקב מ"מ עיקר האיסור משום דשופך והא נמי שופך הוא והרא"ש ז"ל דחה דעתו לפי ששנינו בספרי דכרות שפכה אינו חוזר וזו היא מהלכות הרופאים וברייתא תני בנסתם חוזר להכשירו אלא בע"כ נקב לאו כרות הוא וב"י סתר דבריו משום דאפשר דברייתא דספרי פליגא אברייתא דתלמודא דידן וכתלמוד דידן נקטינן ולא נהירא דלמה לן למימר דפליגי כיון דאיכא לתרץ כמו שפי' הרא"ש דיש לחלק בין כרות לניקב · עוד כתב ב"י א"כ ההיא ברייתא תברא בלדה דקתני וזו היא מהלכות הרופאים משמע דלא הודו להם חכמי ישראל לרופאים מדתלי ליה ברופאים אלא דסבירא ליה דכרות שפכה נמי חוזר ויש לתמוה על דבריו דאדרבה מדזו ה' הרופאים אלמא דהכי עיקר וכה"ג פי' רש"י גופיה בפרק הערל (בדף פ') אמאי דפסטינן שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים דהכי עיקר ע"ש אלא שנ"ל ליישב דעת רש"י דאף על פי דנקב נמי איסוריה משום דשופך כמו כרות מכל מקום מקבל רפואה והא דתניא דכרות אינו חוזר אינו אלא בכרות ממש אבל נקב בעלמא יש לו רפואה ונסתם · עוד נראה דהא דקאמר הרא"ש דבנקב הולד הוא דפסול אבל איהו גופיה כשר אינו אלא בניקב על ידי חולי אבל בכרות על ידי חולי פסול דאילו בנקב בידי שמים אפילו כרות ממש כשר ואילו בניקב בידי אדם פשיטא דפסול דהוי בכלל פצוע דכא אף על פי שאינו כרות כדתניא בפצוע ואפילו ניקבו וכההיא דחרזיא סילוא בבצים אלא ודאי בניקב על ידי חולי קאמר והשתא למאי שכתבנו למעלה דנקטינן דעל ידי חולי הוי בידי שמים אם כן אף על פי דלענין פירושא דשמעתתא חולק הוא הרא"ש אשאר פוסקין מכל מקום לענין פסק דין שוין הם להכשיר בניקב שעל ידי חולי מיהו להרמב"ם ודעימיה אפילו בכרות על ידי חולי נמי כשר כדלעיל · ומכל מקום משמע דלהרא"ש כיון דכרות על ידי חולי פסול ה"ה פצוע או דכא על ידי חולי נמי פסול דמשמעות הסוגיא דדינייהו שוין אכן בסמ"ג לאוין קי"ח קי"ט הביא דברי הרא"ש שכתב וזה לשונו וגם אין לפסול האיש הזה מפני פסולי פצוע דכא שהרי סתימה זו שנסתם שבילו בידי שמים היתה ואמר שמואל פ"ד בידי שמים כשר וכו' מבואר מדבריו דאי הוה כרות הוי פסול אפילו בידי שמים דלא כשאר כל הפוסקים ואם כן לדידיה פ"ד וניקב בידי שמים כשר ואפשר דעל ידי חולי נמי כשר דהוה נמי בידי שמים אבל כרות פסול אפילו בידי שמים והכי דייק לישנא דשמואל דקאמר פ"ד בידי שמים כשר ולא קאמר פ"ד וכרות ודלא כדברי התוספות שכתבו ומסתמא הוא הדין כרות ועוד דבירושלמי משמע דהא שבעל ביצה אחד כשר בידי שמים קאמר אלמא דבנכרתו שני ביציו פסול אף בכרות בידי שמים ועיין בנימוקי יוסף

ועוד

דרכי משה

(ג) וכן כתב הרמב"ם בפרק ששה עשר מהלכות איסורי ביאה :

וכתב

פרישה

דכשר אע"פ שהוא נקב מפולש וק"ל: (יח) **נחתך** מהגיד למעלה מהעטרה בשיפוע כקולמס פרש"י כשיתוך קולמס שמחתכין את חודו באלכסון · ומ"ש למעלה מהעטרה ר"ל שמתך בעליונו של גיד בשפוע ומתחיל בהתחלת העטרה ומשפע ויורד לצד הקרקע ומותך כל הבשר בעומק עד שנוגע התוכו תמיד בעטרה שהרי העטרה עולה מלמטה למעלה כשפוע אבל לא מותך כלום בעטרה עצמה: (יט) **כשר** דלא שליט אוירא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחמום כהלכתו משא"כ כמרזב דאויר נכנס בתוך הגיד ואין הזרע מתבשל בו : (כ) **במרזב** שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדין והחקק באמצע כמין צנור : (כא) **אם** הוא ממעי אמו ממילא כשר דלא גרע מפלוע דכא גמור דכשר ממעי אמו: (כב) **ואם** הוא ע"י חולי כו' זהו לדעת רש"י והרא"ש אבל לדעת הרמב"ם שמכשיר לעיל פלוע דכא ע"י חולי ה"ה דמכשיר ג"כ כאן: (כג) **וכן** בנסתם מקום הזרע פי' ויוצא במקום יציאת מי רגלים דבסמוך : (כד) **הנולד** לו פי' מאשתו : (כה) **דלאו** כרות שפכה ואינו אלא

דרישה

הוזר להכשירו דר"ל נסתם בסתימה מעלייתא דאינו הוזר ויוצא אף אם נקרי . ומ"ש אא"כ ניקב נקב מפולש בראש הגיד בענין שבעליונו של גיד כו' נראה דה"ג דוקא קאמר כשהנקב מתחיל בעליונו של גיד ושם הוא למטה מהעטרה מ"ה בענין שיהיה נקב ג"כ מפולש נקוב לצד תחתיתו משא"כ כשהנקב מתחיל לצד תחתית גיד למעלה מהעטרה דאז אף שלא ניקב לצד עליונו של גיד ודאי פסול דלצד עליונו איכה מעלה ומורדת כיון ששם הוא למטה מהעטרה . ומ"ש נחתך מהגיד למעלה מהעטרה בשפוע כקולמס כשר ר"ל למעלה מצד תחתית העטרה אבל הוא למטה מצד עליונו של עטרה וקאי אמ"ש לפני זה בנקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה הימנו וע"פ פי' הטור והתוס' הנ"ל . כן נ"ל כוונת פי' הטור . ואף שלשון הטור משמע דמחלק בין נקב גדול עד שהזרע יוצא או בנקב אחד אף שאינו מפולש סגי משא"כ כשאין הנקב גדול כ"כ או בעי' שיהיה מפולש · מכל מקום שלא הוכחתי מל' כתוספות דלא ס"ל האי חילוקא וידוע שכל דברי רבינו על פי סברת הרא"ש והתוספות הם בנויין ועוד דלשון הגמרא עטרה כ"ש מעכבת משמע בכל ענין · והגמרא שקאמר כל שאילו נקדי ונקרע לא תליא בגדלות הנקב אלא קמשמע לן דאף על גב דנסתם מכל מקום כל שאילו יחזור ויקרע כבירה קרי לא מקרב סתימה ופסול ודו"ק · ומ"ש רבינו בריש דבריו ז"ל בראש הגיד יש בשר ונמבירו לגיד הוא גבוה מוקף סביב הגיד ונקרא

עטרה

שפכה הוא ואין הלשון משמע כן • אסור לפצוע הגיד או הבצים או הגידין התלויין בהם בין באדם בין בבהמה חיה ועוף טמאים או טהורים בין בארץ בין בחוץ לארץ ועובר בלאו דכתיב ומעוך וכתות ונתוק וכרות וגו' [ג] (כו) ובארצכם לא תעשו (כז) ואפי' המסרס אחר המסרס לוקה כגון אם אחד כרת הגיד ובא אחר וכרת הבצים או נתקן ובא אחר וכרת חוטי הביצים או שאחד מעך הגיד ובא אחר ונתקן ובא אחר וכרתו כולן לוקין בין באדם בין בבהמה אע"פ שלא סירס האחרון אלא המסורס ואסור לשתות כוס של עיקרין (כח) אפילו אינו מכוין אלא לרפואה (כט) וכן אסור להשקותו (ה) לבהמה (ל) [ד] ואשה מותרת לשתותו כדי שלא תלד . כתב הרמב"ם ז"ל (לא) הרי שכפה את האדם ושיסה בו את הכלב או שאר חיות עד שנעשה כרות שפכה או שהושיבו במים או בשלג עד שנטלה ממנו אברי התשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידיו [ה] וראוי להכותו מכת מרדות ע"כ (לב) אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה של ישראל ואם מעצמו עשאו מותר בד"א שאין שום ערמה בדבר אבל אם הערים ישראל בדבר או אפילו לא הערים והעכו"ם מכירו

ועוד מדקאמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא הפצוע ופירש רש"י הפצוע מעיקרו משמע ממעי אמו ובכרות איכא למימר דהא דלא קרינן הכרות משום דלא צריך להא דמדכתיב שפכה כל ששופך במשמע ואפילו בידי שמים תדע דהא למסקנא דממאי דבאותו מקום במתניתא תנא נאמר לא יבא פצוע דכא ונאמר לא יבא ממזר מה להלן באותו מקום אף כאן באותו מקום א"כ שפכה קרא יתירה הוא ואתא לאורויי כל ששופך במשמע ואפילו בידי שמים כ"כ דעת הרא"ש למאי שכתב הסמ"ג אבל בספר יראים לא מצאתי מזה כלום גם במרדכי לא כתב כך ולענין מעשה צ"ע :

אסור לפצוע הגיד או הביצים או הגידין התלויין בהם בענין שלא יולד בין באדם וכו' כתב ב"י דברי רבינו סתומין שהביא ראייה מדכתיב ובארצכם לא תעשו ולפ"ז היה לנו לומר שאין זה נוהג אלא בארץ וכו' עכ"ל ולפי ע"ד נראה דלא בא רבינו אלא לפרש שעובר בלאו לפי שאין הלאו מפורש בתורה אלא שדרשו רז"ל כך בת"כ פ"ז מדסמכינן קראי ולא רצה להאריך היאך דרשו מפסוק זה כל מיני סירוס ובפ"ח שרצים מבוארים כל חלוקי דינים שכתב רבינו כאן ע"ש (דף ק"י :) :

ואשה מותרת לשתותו כדי שלא תלד כלומר לא מיבעיא דלרפואה שרי אלא אפילו אינו לרפואה אלא כדי שלא תלד נמי שרי ומשמע ודאי דה"ה אחר שרי להשקות את האשה כדי שלא תלד ומשמע נמי דלא שרי אפילו לכתחילה אלא בדאיח לה צער לידה דומיא דדביתהו דרבי חייא בפרק הבא על יבמתו (דף ס"ה :) דהתיר לה רבי חייא לכתחילה אבל בלית לה צער לידה טפי משאר נשים דעלמא אסור בין היא עצמה ובין אחר וכ"כ הרמב"ם פי"ו מהא"ב דהמסרס את הנקבה בין באדם ובין בשאר מינים פטור ומשמע פטור אבל אסור ואיהו גופיה כתב שם דאשה מותרת לשתות כדי שלא תלד ודוחק לומר דמחלק בין האשה עצמה לאחר דאם אסור לאחר לה נמי אסור ואם שרי לאשה לאחר נמי שרי והכי משמע להדיא מלישנא דסמ"ג לאוין ק"כ שכתב בפ"ח שרצים מוכיח שהמשקה כוס של עיקרין לאדם לסרסו בזכר אסור בנקבה מותר עכ"ל אלמא להדיא דמדבר באחר המשקה

אסור לפצוע הגיד או הבצים וכולי דדברי רבינו סתומים שהביא ראיה מדכתיב ובארצכם לא תעשו ולפי זה היה לנו לומר שאין איסור זה נוהג אלא בארץ והרמב"ם בפי"ו מהא"ב כתב וז"ל אסור להפסיד איברי זרע בין באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בארץ בין בח"ל אף ע"פ שנאמר בארצכם לא תעשו מפי השמועה למדו שדבר זה נוהג בכל מקום וענין הכתוב לא יעשו זאת בישראל בין בגופו בין בגוף אחרים וכל המסרס לוקה מן התורה בכל מקום : וכתב הרב המגיד אסור להפסיד איברי הזרע וכו' בהרבה מקומות ומהם בת"כ בביאור אין לי אלא בהמה חיה ועוף מנין תלמוד לומר בארצכם אין לי אלא בארץ בחוץ לארץ מנין ת"ל בארצכם לא תעשו בכ"מ שאתם שם ומנין אף באדם ת"ל בכם עכ"ל • ופ"ח שרצים (קי •) תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו ופרש"י לא תעשו א קרי ביה לא תעשו . וכתבו התוס' ת"ל ובארצכם לא תעשו מכם קא דריש והא דאמרינן בחגיגה פ' אין דורשין (יד :) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו התם מארץ קא דריש כדמפרש בשאלתות דרב אחאי פרשת אמור סי' ק"ה דהא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בח"ל הילכך האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם קא דריש כדפרישית עכ"ל ולזה נתכוון רבינו אלא שה"ל לפרש ולא לסתום :

ואפילו המסרס אחר המסרס לוקה כגון אם אחד כרת הגיד ובא אחר וכרת הבצים או נתקן וכו' כל זה לשון הרמב"ם בפרק הנזכר והוא מימרא דרבי יוחנן בפרק שמנה שרצים (דף קי"א) ויליף לה מקרא : כתב הרמב"ם בפרק הנזכר המסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור וכתב הרב המגיד בתורת כהנים רבי יהודה אומר אין הנקבות בסירוס וכן מבואר בפרק שמנה שרצים ופי' רבינו איובא הוא דליכא הא איסורא איכא מדלא תנא מותר לסרס הנקבות ולזה כתב רבינו פטור עד כאן לשונו (ד) : ואסור לשתות כוס של עיקרין אפילו אין מכוין אלא לרפואה וכן אסור להשקותו לבהמה ואשה מותרת לשתותו כדי שלא תלד כן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה הסוגיא שבפרק שמנה שרצים (קי :) מתבאר זה דכל היכא דלא נגע באיברים ממש לא מחייב ושם מבואר דאסור הוא שאמרו שם לירקונה רפואה פלונית ומעקר והעמידוה דוקא באשה ובתוספתא פ"ח מיבמות האיש אינו רשאי לשתות כוס עיקרין שלא יוליד והאשה רשאי לשתות כוס עיקרין שלא תלד עד כאן לשונו וכ"מ בסוף פרק הבע"י (סה :) דאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין שלא תלד וכתב הר"ן בפרק שמנה שרצים בשם השאלתות דהא דאסור לשתות כוס של עיקרין אף על פי שאינו מכוין אלא לרפואה אע"ג דקי"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ה"מ לענין שבת אבל בשאר מילי כרבי יהודה קיימא לן והקשו עליו בתוס' דמשמע בכמה דוכתי דליכא פלוגתא בין שבת לשאר איסורים דבכולהו קיימא לן כרבי שמעון דדבר שאין מתכוין מותר והכא מ"ה אסור דהוי פסיק רישיה דודאי מעקר ואפילו לדברי הערוך שאומר דבפסיק רישא דלא ניחא ליה מודה רבי שמעון איכא למימר דה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורי דעלמא לא :

כתב הרמב"ם הרי שכפה את האדם ושיסה בו את הכלב וכולי בפרק י"ו מהא"ב : אסור לומר לעכו"ם לסרס בהמה של ישראל וכולי בפרק הפועלים (דף צ •) איבעיא להו מהו שיאמר אדם לעכו"ם חסום פרתי ודוש בה מי אמרי' כי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שנא ת"ש דשלחו לאבוה דשמואל הלין תורי דגנבין ארמאי ומגנחין יתהון מהו שלח להו הערמה איתעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנון אמר רב פפא בני מערבא דשלחו לאבוה דשמואל הכי סברי לה כרבי חידקא דאמר בני נח מצווים על הסירוס וקא עברי משום ולפני עור לא תתן מכשול סבר רבא למימר ימכרו לשחיטה א"ל אביי דיין שקנסת עליהם שם מכירה בעולם פשיטא בנו גדול כאחר דמי בנו קטן מאי רב אחי אסר ורב אשי שרי מרימר ומר זוטרא ואמרי לה הנהו תרי חסידי מחלפי אהדדי ופירש רש"י ומגנחין יתהון מסרסים אותם ואח"כ מחזירין לבעלים ומחמת אהבת בעליהם ישראל גנבום העכו"ם שהוא מכירו ומסרסו כדי שיהא יפה לחרישה ויזדבנון ולא יהנה ישראל בעבירה הוא עשה כדי שיהא יפה לחרוש לפיכך יקנסוהו שלא יחרוש בו • מחלפי אהדדי שוורים שלהם שנגנבו עכו"ם מכיריהם וסרסום וכתבו התוספות מחלפי אהדדי שלא מדעתן היו מסרסים אותם ומכל מקום היו מחליפין שמא לא יאמינו העולם שהיה שלא מדעתם או משום שלא יאמרו אחרים לעכו"ם לעשות כן ויאמרו שלא מדעתנו עשו עכ"ל וכתב הרא"ש וז"ל כתב הראב"ד דהך בעיא דחסימה לא איפשיטא ואזלינן לקולא ונראה דאיפשיטא שפיר בעיא דחסימה ושינויא דרב פפא דמוקי בני מערבא כרבי חידקא ליתא דהא אביי ורבא ורב אשי ומרימר ומר זוטרא והנהו תרי חסידי אית להו דאבוה דשמואל ולית הלכתא כר' חידקא דהא כמה תנאים פליגי עליה פרק ארבע מיתות הלכך אבוה דשמואל לא סבר כר' חידקא אלא משום דאמירה לעכו"ם קאסר ע"כ וכ"כ הרמב"ם בפי"ו מהא"ב וכתב נימוקי יוסף שכן הסכימו האחרונים ומכלל הרשב"א והר"ן (ו) ובפלוגתא דאביי ורבא כתב הרא"ש הלכתא כאביי דנראה לי שקבל רבא דבריו וכן דעת הרמב"ם שסתם וכתב קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר ובנו קטן פסק הרמב"ם כמאן דאסר וכתב הרב המגיד שיש מי שפסק כרב אשי וכן הם דברי רבינו כתבו הגה"מ בפרק

דרכי משה

(ד) וכתב בהג"הת מיימון פרק ששה עשר מהלכות איסורי ביאה ובמרדכי פרק ח' שרצים ומ"מ מותר לאכלו מדאסר רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי עכ"ל : (ה) בהגהת אלפסי פרק במה בהמה דמותר לתת טבעת לבהמה כדי שלא יעלה עליה זכר ולא מקרי סרוס דהא אמרו שבת (קי •) דמותר ליטול כרבלתו של תרנגול אע"ג דמיסתרס ע"י כך וכן אמרו (שבת נב) האילים יוצאים לבובות דהיינו שקושרין עור על זכרותם שלא יעלו על הנקיבות ש"מ דכל שאינו עושה מעשה באיברי הזרע שרי : (ו) דלא כהראב"ד דמיקל בדבר ומשמע

דרישה

עטרה . משמעות ל' רבינו שכל הבשר המקיף לגיד נקרא עטרה ולא שורש הגבוה שבקלה אותו הבשר לחוד . וכן נ"ל לדקדק מל' רש"י הנ"ל מכמה אנפי . מדא ממ"ש לעיל שכ' בד"ה וכלפי ריפא כו' עד אבל אם נחתך כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט מן העטרה ע"פ היקף כל הגיד . השנית ממ"ש בפי' המשנה ז"ל עטרה שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה דמדכתב במקום המילה בגובה . ר"ל הבשר המונח על מקום המילה ומש"ה א"ש טפי נוסח שאי' ברש"י דאלפסי שכ"ל שורש בשר ור"ל כל אותו הבשר נקרא שורש והוא שרשו של סוף הבשר היוצא בסוף הגיד ואין שם גיד כלל ושורשו של אותו בשר כשורש המונח ע"ג הגיד שבמקום המילה ומ"ה הגיה כן בח"ש כנ"ל ויתיישב ל' רש"י הנ"ל שפיר מ"ש במקום המילה בגובה ושופע ויורד ר"ל שאותו בשר מתחיל בגובה המילה והולך ומושך את עצמו בשפוע שהרי אותו הבשר בגובה אינו אלא ע"ג הגיד לחוד ומשם והלאה משפע ויורד ג"כ לצד תחתית הגיד . וברש"י שבאלפס כתוב בגובה ממנו וא"ש טפי . השלישית דהרי רבינו כתב שניקב למטה מעטרה דמסיק בגמרא עטרה כ"ש מעכבת ז"ל כיון שהנקב עובר דרך ע"פ כל העטרה כו' ולשון עובר דרך ע"פ כל העטרה מוכח דס"ל דכל משך גובה הבשר נקרא עטרה ומה"כ פי' תחלה ניקב למטה מעטרה שבסוף הגיד כלפי קרקע . משום דמשמע ליה דכל שלמעלה ממנו אין שייך לומר עליה סתם למטה מהעטרה וק"ל. ונראה אף שהתוס' פירשו ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מהעטרה בע"א יכול להיות שמודים לרש"י שכל גובה הבשר נקרא עטרה אלא שס"ל אף שנקרא עטרה כיון דלא בעי' שישתייר מהעטרה אלא כחוט כל שלמטה מאותו חוט שם מטה מעטרה עליו לענין דינא (וע"ל מ"ש אמ"ו ז"ל בשם כ"י שפי' על מ"ש בגמרא דבין נחתך כקולמס דמיירי למעלה מעטרה כתב הוא בפירושו למטה מעטרה דלענין דינא נקרא למטה מעטרה ע"ש כ"פ) וכן מוכח לשון רבינו שהרי פי' נמי ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה כפי' התוס' ואפ"ה כתב ז"ל בראש הגיד יש בשר ובמבורו לגיד הוא גבוה מוקף סביב הגיד ונקרא עטרה כו' משמע ומוכח מל' שם שאותו בשר שע"ג גיד נקרא עטרה . ומ"ש ואותו בשר כו' לא קאי אבשר שע"ג הגיד אלא על מה שנקרא בשר והוא הבשר שמתחיל בו שיש בשר בראש הגיד ואותו בשר אין שם עטרה עליו כלל שעטרה נקרא ע"ש שמעטר ומקיף הגיד כמו עטרה ולאפוקי אותו הבשר שהוא קודם התחלת הגיד ודו"ק . ועיין בדברי ר' ירוחם נכ"ג ח"ד ד' קכ"ט ריש ע"ב שהאריך ותייב דבריו ג"כ עפמ"ש ומ"ש הכל (ובביאור ד' ר' ירוחם האריך אמ"ו עוד וקצרתי מלהעתיק לתוך הספר כ"פ) :

פרישה

אלא עקר בעלמא : (כו) **ובארצכם** לא תעשו ע' בדרישה : (כז) **ואפי'** המסרס אחר המסרס לוקה כו' מדכתיב לא תעשון ל' רבים קדרים :

(כח) **אפי'** אין מכוון אלא לרפואה אע"ג דדבר שאין מתכוין מותר הכא פסיק רישא הוא דודאי מעקר אסור ואפי' לדברי הערוך דמפרש דבפסיק רישא דלא ניחא ליה מודה ר"ש דמותר א"ל ה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורא דעלמא לא :

(כט) **וכן** אסור להשקותו לבהמה פי' אפי' אין מכוין אלא לרפואה אסור כמו באדם אבל אינו חייב מלקות בין באדם בין בבהמה הואיל דאינו מסרס ועושה מעשה בידים וכ"ה במיימוני :

(ל) **ואשה** מותרת לשתותה וה"ה נקבה של בהמה מותר להשקותה דאיסור של סרוס אין שייך אלא בזכרים (דאשה אינה מצווה על פו"ר אינה מצוה ג"כ על הסרוס אבל איסור מיהא איכא דהא לא לתוהו בראה ודוקא סירוס אבל להשקות כוס של עיקרין מותר לנקבה לכתחלה כיון דבזכרים אינו אלא איסור ועד"ר כ"פ) וכן ברמב"ם ע"ש : (לא) **הרי** שכפה לשון הליהו כופתו : (לב) **אסור** לומר לכותי לסרס כו' דב"נ מצווין על הסירוס ועובר על לפני עור לא תתן מכשול (ובהג"א פי"ו כ' דלא קיי"ל ב"נ מצווה על הסירוס והכא הטעם משום אמירה לעכו"ם כמו גבי

[ג] **ובארצכם** לא תעשו כתב ב"י ז"ל דברי רבינו סתומים שם שהביא ראיה מדכתיב ובארצכם ל"ת ולדרכם שלפי זה היה לנו לומר שאין נוהגת אלא בארץ וז"ל ת"כ אין לי אלא בהמה חיה ועוף מנ"ל ת"ל ובארצכם אין לי אלא בארץ בח"ל מנין ת"ל בארצכם ל"ת בכל מקום שאתם ומנין אף באדם ת"ל בכם עכ"ל ובפ"ח שרצים תניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל בארצכם ל"ת וכתבו שם התוס' ובארצכם ל"ת מכם קדריש והא דאמרינן בפ' אין דורשין . שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא א"ל בארצכם ל"ת כל שבארצכם ל"ת התם מארץ קדריש כדפי' בשאלתות דרב אחאי דהא חובת הגוף הוא מ"ל בארץ מ"ל בח"ל הלכך האי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם דריש (כאילו כתיב בארץ וכתיב בכם לומר גם בכם בעצמכם לא תעשו כ"פ) כדפרי' עכ"ל ולזה נתכוון רבינו אלא שס"ל לפרש ולא לסתום עכ"ל : [ד] **ואשה** מותרת לשתותו כדי שלא תלד ובי"ס גורסין ואפשר משמע אפילו א"א מותר לשתותו וגרסי' נמי בס"פ הבע"י דביתהו דר' חייא הוי לה צער לידה שנית מכאה ואתאי לקמיה דרבי חייא אמרה ליה אתתא מפקדה אפו"ר א"ל לא אזלא אשתא סמא דעקרתא לסוף אגלאי מלתא א"ל איכו יולדת לי חדא כריסא אחריתא כו' ופרש"י מי יתן שלא תשתה ותלדי עוד כרס אחד משמע מכאן אפי' אשה בעולת בעל מותרת לשתות כדי שלא תלד וכ"כ ב"י שמשמע מס"פ הבע"י שאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין וכן ראיתי שפסקו הלכה למעשה באשה שקשה לילד שהתירוה לשתות כוס של עיקרין וה"ל דלמא אף שהאשה מותרת לשתות מ"מ האיש מצווה לגרשה או לישא אחרת עליה דהא כתב רבינו לעיל סי' א' דאם קיים פ"ו ונשא אשה דלאו בת בנים א"צ לגרשה : [ה] **וראוי** להלקותו מכות מרדות אבל מותר ליקח כרבלתו של תרנגול אע"ג דמסרסו ע"י זה וכל כיוצא בו דלא עבד כלום באיברי הזרע וכן מותר לעשות שאר דברים לרפואה או לדבר אחר

חדושי הגהות

ה א ר"ל דאדלעיל קאי דכתיב לעיל מיניה ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו וע"ז קאמר קרי ביה לא תעשו התי"ו בצירי והעי"ן בקמץ כלומר שאתם בעצמכם לא תעשו כן ואפשר

מכירו ומכוין לטובת ישראל אסור (נג) וקונסין אותו למוכרו לאחר ומיהו אפילו אם מוכר (נד) לבנו קטן סגי ואין קונסין אותו למוכרו לשחיטה אלא יכול למוכרו (נה) אף להרישה :

ו(א) **כהן** הדיוט אסור מן התורה בגרושה זונה וחללה (ב) ואסור בחלוצה מדרבנן לפיכך אם עבר ונשא (ג) ספק חלוצה אין צריך להוציא אבל בגרושה אפילו אינה אלא ספק גרושה צריך להוציא ול"ש נתגרשה מן האירוסין או מן הנשואין (ד) ואפילו ריח הגט פוסל בכהונה ה"ד ריח הגט כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ואע"פ שלא הותרה בזה הגט אפ"ה פסולה [א] אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו כלום ואינו פוסל : קטנה שמיאנה בבעלה (ה) מותרת לכהן ואם גרשה אסורה ואם אחר שגירש' החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן (ו) שהמיאון מבטל הגט ונ"ל דה"ה נמי אם אחר שגירשה ניסת לאחר ומיאנה בו שמותרת לכהן ואע"ג דקי"ל (ז) מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה (ח) ה"מ לענין שלא תחזור לו דטעמא משום דמכרת ברמיזותיו ובקריצותיו אזיל ומשבש לה ועבד דממאנת בחבריה והדר אזיל ונסיב לה אבל לענין להתירה לכהן [ב] אין חילוק בין מיאון דחבריה למיאון דידיה : יצא קול פלוני כהן גירש לאשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו אין מוציאין מידו (ט) שאין חוששין לקלא דבתר נישואין (י) ואם מת וניסת לכהן אחר תצא יצא קול פלוני כהן כתב גט לאשתו

בפרק הנזכר ישראל שיש לו שור קטן מותר ליתנו לעכו"ם למחצית שכר אף על פי שהעכו"ם ודאי יסרסנו דלפני עיור לא תתן מכשול לא שייך הכא דלא קי"ל כמ"ד בן נח מצווה על הסירוס ואמירה לעכו"ם לא שייך הכא דלא עביד רמז וגלוי דעת לסרסו מידי דהוה אעכו"ם שבא לכבות שאין צריכין לומר אל תכבה עד כאן לשונו ויש לתמוה דמ"ש מהלין תורא דגנבי ארמאי ומסרסין אותם דאיבעיא לן בפרק הפועלים ופסקו הפוסקים לאיסור ול"נ דאפשר למשרי משום דכיון דיש לעכו"ם חלק בו אמרינן עכו"ם בדנפשיה קא עביד ובכה"ג ליכא למקנס משום הערמה ובתרומת הדשן סי' רנ"ט כתב אם מותר למכור לעכו"ם תרנגולים זכרים שהוא יודע שאינו קונה אותם אלא לסרסם הא מילתא תליא בפלוגתא דסמ"ג פסק כרבי חידקא וריצב"א וכן אשירי פרק הפועלים פסק דלא כרבי חידקא ואפילו לסמ"ג יש לצדד קצת להתיר אם העכו"ם הקונה אינו מסרסו בעצמו אלא מוסרו לעבדו או לשפחתו לסרסן (ז) :

ו **כהן** הדיוט אסור מן התורה בגרושה זונה וחללה מפורש בתורה וכתב הדיוט דאילו גדול אינו אסור באלו בלבד דאף באלמנה אסור כמו שמפורש בתורה :

ומ"ש ואסור בחלוצה מדרבנן בכמה דוכתי תנן דחלוצה אסורה לכהן ובפרק כילד (דף כ') אמרינן דאינה אסורה אלא מדרבנן :

ומ"ש לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה אין צריך להוציא בפרק כילד (כד.) חלוצה דרבנן וספק חלוצה לא גזרו ביה רבנן : **ומ"ש** אבל בגרושה אפילו אינה אלא ספק גירושין צריך להוציא כ"כ הרמב"ם בפי"ז מהא"ב וכתב דה"ה לספק זונה וספק חללה וכתב ה"ה זה פשוט דספיקא דאורייתא הוא ומתבאר בהרבה מקומות ולקמן בסימן זה אכתוב כיצד כופין אותו להוציא : **ומ"ש** ואפילו ריח הגט פוסל בכהונה ה"ד ריח הגט כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני וכו' בפרק האשה רבה (דף כג כד) ודריש לה מדכתיב ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה : **ומ"ש** אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו גט ולא פוסל מחלוקת ב"ש וב"ה בפרק הזורק (דף פא) במשנה והלכה כב"ה דאמרי הכי וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן כ"ג דלכתחלה נמי יכול הכהן לגרש על תנאי : אשה שיצא עליה קול שנתקדשה לפלוני וכפי הדין לא היתה צריכה גט וחששו לו וגרשה אם נפסלה לכהונה יתבאר בתשובת הרא"ש ובתשובת הרשב"א שאכתוב בסימן י"ג ובמרד' דקידושין בפרק האומר (א) כתב הריב"ש בסימן שמ"ח אשת כהן שיש בה ריח גט והיא יושבת תחת בעלה כופין אותו להוציא ושם כתב כיצד כופין (ב) : קטנה שמיאנה בבעלה מותרת לכהן ואם גרשה אסורה משנה בפרק ב"ש (דף קח) הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה : **ומ"ש** ואם אחר שגירשה החזירה ומיאנה בו מותרת לכהן כ"כ הרמב"ם פי"ז מהא"ב וטעמו מדתנן התם (שם) נתן לה גט והחזירה מיאנה בו ונשאת לאחר נתאלמנה או נתגרשה מותרת לחזור לו אלמא אתי מיאון דידיה ומבטל גיטא דידיה וכיון דמבטל ליה לענין זה משמע דמבטל ליה לענין פיסול כהונה : **ומ"ש** ונראה לי דה"ה נמי אם אחר שגירשה נשאת לאחר ומיאנה בו מותרת לכהן ואע"ג דקי"ל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ה"מ לענין שלא תחזור לו וכו' אבל לענין להתירה לכהן אין חילוק בין מיאון דחבריה למיאון דידיה אע"ג דלכאורה דברי רבי' דברי טעם מ"מ י"ל דכיון דלענין שלא תחזור לו לא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ה"ה לענין פיסול כהונה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים לומר לענין זה אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ולענין זה לא אתי : יצא קול פלוני כהן גירש את אשתו והרי היא יושבת תחתיו ומשמשתו אין מוציאין מידו וכו' פשוט בסוף פרק הזורק (דף פא) ואמרינן בהמגרש (פט ·) דלקלא דבתר אירוסין נמי לא חיישינן (ג) וטעמא דאם ניסת לכהן אחר תלא מבואר משום דלגבי דידיה הוי קלא דמקמי נשואין : יצא קול פלוני כהן כתב גט לאשתו אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה הוי כאילו יצא הקול פלוני גירש את אשתו וכו' ג"ז שם ומפרש בגמרא שאם באותו מקום קורין לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודא נמי קרי כתיבה מחמרינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותלא מפני חשד הקול · וכתב הר"ן וטעמא מפורש בתוספות לפי שקול זה לא לחנם יצא אלא לאסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום ודאי משום נתינה יצא הקול והרמב"ם בפי"ז מהא"ב כתב סתם יצא עליו קול איש פלוני כתב גט לאשתו או נתן גט לאשתו והיא יושבת תחתיו ומשמשתו אין מוציאין אותה מתחת בעלה ואם נשאת לכהן אחר תלא מן השני עכ"ל ולא חילק בין אי קרו לנתינה כתיבה ללא קרו וכבר תמה עליו הר"ן א ויש לתמוה על ה"ה

המשקה וקאמר דנקיבה מותר ואין לחלק דהמשקה לנקיבה מותר אבל המסרס לנקב' בידים איסורא הוא דאיכא דבפ"ח שרצים איתא להדיא דלא שייך סירוס בנקבה אלא ע"י השקאת סם כדכתבו התוספות לשם אבל למאי דפי' ניחא דלא אמר הרמב"ם במסרס הנקבה דפטור אבל אסור אלא במסרס אותה שלא לצורך הצלת סכנה מקושי לידה אבל לצורך שלא תלד בקושי כדביתהו דרבי חייא שרי בין היא עצמה בין אחר ואצ"ל דלצורך רפואה דשרי באשה :

ו **כהן** הדיוט אסור מן התורה בגרושה וכו' עכשיו דליכא כ"ג ה"ל לרבי' למנקט כהן בסתם וכדנקט לעיל בסימן ב' אלא דנמשך אחר לשון הרמב"ם בפי"ז דהא"ב שכתב כך :

ומ"ש דבספק גרושה צריך להוציא נראה דמ"מ היכא דלא נתגרשה אלא משום קול בעלמא דלא היו ממש באותן קידושין ואין הגט אלא חומרא בעלמא אם עבר ונשא נמי אין מוציאין דלא גרע מספק חלוצה ולא דמי לריח הגט דנפקא לן מקרא ;אשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה אבל הכא לא נתגרשה אלא מאיש שאינו אשה ואפילו ריח הגט אין כאן ולפיכך כתב רבינו ה"ד ריח הגט וכולי לאורויי דכל היכא שנתגרשה מאיש שאינו אישה אפילו ריח הגט אין כאן ואע"ג דלכתחילה אסור לכהן לישא אותה אם נשאה אין מוציאין כ"ל :

ומ"ש וכ"ל דהה"נ אם אחר שגירשה וכו' כתב ב"י די"ל דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין לומר לענין זה אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ולענין זה לא אתי עד כאן לשונו ונראה דלא כתב כן אלא לומר דלכתחילה יש להחמיר בדבר דדילמא לא פלוג רבנן אבל אם עבר ונשא פשיטא דאין מוציאין דגם ב"י מודה דדברי רבינו עיקר הם : **יצא** קול כו' ס"פ הזורק שלח ליה רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליו קול איש פלוני כהן כתב גט לאשתו ויושבת תחתיו ומשמשתו מהו שלח ליה תצא והדבר צריך בדיקה מאי הוא אילימא דאי מבטלינן קלא אי לא מבטלינן והא נהרדעי אתריה דשמואל היא ובנהרדעא לא מבטלינן קלא אלא דאי קרי לנתינה כתיבה כו' אבל הרמב"ם בפי"ו מהא"ב כתב סתם דיצא עליו קול פלוני כהן כתב גט לאשתו ומת וניסת לכהן אחר תלא מהשני ולא חילק בין אי קרו לנתינה כתיבה ללא קרו וכבר תמה עליו הר"ן ויש לייישב דס"ל להרמב"ם דאשינוי' לא סמכינן ואיכא למימר דהדבר צריך בדיקה אי מבטלינן קלא קאמר אבל כתיבה ודאי משמע נתינה ואע"ג דבנהרדעא לא מבטלינן קלא אפי' הכי שלח ליה דצריך בדיקה דדילמא באתריה דרב יוסף מבטלינן קלא אלא דתלמודא קא מתני דאפי' לסברתך דקשיא לך מנהרדעא דאתריה דשמואל היא נמי איכא למימר דצריך בדיקה אי קרו לנתינה כתיבה קאמר אבל לפי האמת לא איצטריך להך שינויא וכך היא דרכו של הרמב"ם בדוכתא טובא דלא קסמיך אשינוי' דקמשני לדחות הקושיא אלא קסמיך אפשוטה של משנה וברייתא ומימר' דאמוראי ולפע"ד דהכי נקטינן לחומרא ואע"ג דהאלפסי והאשיר"י פסקו כאוקימתא דצריך בדיקה אי קרו לנתינ' כתיב' אנן תופסין לחומרא ותו דכל מידי דתליא בבדיקה אנן לא סמכינן אבדיק' די"ל דאין אנו בקיאין לבדוק כ"ל : **שוב** ראיתי לחכם אחד שפירש לדעת הרמב"ם דהא דלא ס"ל כפירש"י ה"ט דא"כ הל"ל איפכא הדבר צריך בדיקה ותצא דהא צריך בדיקה קודם שנוציאנה מידו וכמו שפירש רש"י להדיא אלא ודאי דפירש תצא והדבר צריך בדיקה הוי כמו תצא והדבר צריך תלמוד דפרק התקבל (דף ס"ו) דפירושו תצא מספק מפני שאין הדבר ברור דצריך ללמוד מן הגדולים ממנו אם כשר הוא אם לאו אף כאן ה"ק תצא מספק מפני שהדבר צריך בדיקה אם קורין לנתינה כתיבה אם לא וזה דבר שאי אפשר לעמוד עליו בבירור וכן למאי דס"ד דמקשה דהדבר צריך בדיקה אם נהגינן לבטל הקול אם לאו נמי ה"ק תצא מספק כיון שא"א לעמוד עליו בבירור אם המנהג לבטל הקול אם

דרכי משה

(ז) משמע דוקא משום איסור סרוס איכא אבל משום צער ב"ח ליכא וכ"כ מהרא"י סימן ק"ה דכל דבר הצריך לאדם יכול לעשות בבהמה וחיה וכן מותר למרוט נוצות מאווזות חיות אך שהעולם נמנעים ונזהרין משום דנראה להם כאכזריות וכ"כ באו"ה סימן נ"ט דכל דבר הצריך לרפואה או לשאר צורך לית בה משום צער ב"ח :

ו (א) ובהגהות מרדכי דקידושין פרק האומר ע"ג וע"ד דף תרס"ב פלוגתא בין רבותינו בזה דיש אוסרין ויש מתירין וע"ל סי' י"ג : (ב) ומסיים שם וכופין אותו בשוטים או בכל כפיה שיוכלו עד שיוציאנה והאריך שם בזה : (ג) וכתב הרמב"ם פי"ו

פרישה

גבי שבת שאסור משום שבות כ"פ) : (לג) **וקונסין** אותו למכרו לאחר וא"ת מ"ש מהרבעת בהמה דאסור לומר לכותי שירבע מין על שא"מ ואם עבר לא קנסינן אותו למוכרו והנולד מהן מותר לקיימה י"ל דדוקא בסרוס דבהמה המסורסת הולכת לפנינו ויהי' נהגה במה שאסרה עליו התורה לכך קנסוהו משא"כ בהמה הנרבעת דלאחר הרביעה אין ניכר בה שום איסור ואי משום הולד י"ל כיון דנתגדל במעי אמו מאליו ויש לו מיות בפ"ע לא קנסוהו כו' :(לד) **לבנו** קטן רבותא הוא אפי' לבנו קטן דברשותו הוא (והרמב"ם כ' אפילו לבנו גדול אבל לבנו קטן אינו מוכרה ולא נותנה לו כ"פ):(לה) **אף** להרישה אע"ג שיש לו הנאה מסירוס שעכשיו היא יפה להרישה מקודם הסירוס :

סי' ו (א) **כהן** הדיוט כב"י דאילו כהן גדול אינו אסור באלו בלבד דאף באלמנה אסור ועוד כ"ז אינו בזמנינו : (ב) **ואסור** בחלוצה מדרבנן דדמיא לגרושה שנתגרשה ג"כ מיבמה שהוא בעלה כ"פ) : (ג) **ספק** חלוצה א"צ להוציא דהואיל דחליצה דרבנן לא גזרו בספיקו לאפוקי גרושה דהוי מה"ת ספיקא נמי אסור וה"ה דספק זונה וחללה נמי אסורה : (ד) **ואפי'** ריח הגט פוסל (וכופין אותו להוציא כ"פ) דדרשינן מדכתב ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה לבד פסולה (ואפי' לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא ואין נותנין גט רק משום חומרא מקרי ריח הגט ופסולה לכהונה תשוב' הרשב"א סי' תק"ן וכ"כ רמ"א כ"פ) : ואע"פ שלא הותר כו' פי' ואם הבעל הוא בעצמו כהן אסור לקיימה ואסורה נמי לעלמא אלא יתן לה גט אחר · א"נ דמת בעלה אחר שגרשה בזה הגט אסורה אח"כ לינשא לכהן :

(ה) **מותרת** לכהן פי' לאיש אחר : (ו) **שהמיאון** מבטל הגט דגלי עלה דקטנה היא ובטלוה לגיטא רש"י כ"פ) : (ז) **מיאון** דחברי' לא מבטל גיטא דידיה כגון אם מתחלה גרשה הראשון ונשאת לאחר ומיאנה בו אסור הראשון להחזירה משום איסור מחזיר גרושתו אחר שנשאת : (ח) **ה"מ** לענין שלא תחזור כו' פי' הואיל ולא יצאת מהראשון במיאון אלא בגט שהוא גרשה מרצונו י"ל שהיא אהבת אותו ואזל ומשבש לה (פי' מפייס לה כדי למאן כ"פ) לאפוקי אם גרשה הראשון ואח"כ נשאת לאחר ומיאנה בו או נתגרשה ממנו מותר להחזירה הואיל שיצאת מהראשון במיאון מסתמא אינה אוהבת אותו · ול"ל דאזל ומשבש לה וע"ל סימן קנ"ה וגם מבואר כדברי רבינו : (ט) **שאין** חוששין לקלא דבתר נשואין וכן לקלא דבתר אירוסין נמי לא חיישינן גמ' כ"פ :(י) **ואם** מת ונשאת לכהן אחר תלא

דרישה

אחר ולית בה משום צער ב"ח ולכך מותר למרוט נוצות ומ"מ העולם נוהגין למרוט נוצות מאווזות חיים דהוי כאכזריות עכ"ל רמ"א והוא מפסקי' וכתבי' של מהרא"י סי' ק"ה ע"ש שהאריך בראיות :

סי' ו' [א] **אבל** אם נתן לה גט ע"ת ורא"ש בתשובה כלל מ"ה סי' כ"ד כ' דלכתחלה נמי יכול הכהן לגרש אשתו ע"ת כ"פ) :[ב] **אין** חילוק בין מיאון דחברי' כו' וכתב ב"י אע"ג דלכאורה כו' שדברי רבי' דברי טעם מ"מ י"ל דכיון דלענין שלא תחזור לו לא אתי מיאון דחברי' ומבטל גיטא דידיה ה"ה לענין כהונה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין לו' לענין זה

חדושי הגהות

ו א ואפשר לומר לדעת הרמב"ם דהא דלא סבירא ליה כפירוש רש"י היינו טעמא דאיכא דאם כן הוה ליה לומר איפכא הדבר צריך בדיקה ותצא דהא צריך בדיקה קודם שיוציאנו מידו כמו שפירש"י בהדיא אלא ודאי דפי' תצא והדבר צריך בדיקה הוי כמו תצא והדבר צריך תלמוד דגיטין (סו·) דפירושו תצא מספק מפני שהדבר צריך בדיקה אם קורין לנתינה כתיבה אם לא וזה דבר שא"א לעמוד עליו בבירור וכן למאי דס"ד דמקשה דהדבר צריך בדיקה אם נהגינן לבטל הקול אם לאו נמי ה"ק תצא מספק כיון שא"א לעמוד עליו בבירור אם המנהג לבטל

לאשתו אם קורין באותו מקום (יח) לנתינת הגט כתיבה הוי כאילו יצא הקול פלוני גירש אשתו ואם אין קורין לנתינת גט כתיבה אין חוששין : יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה מיד (יב) חוששין לקול לאוסרה לכהן ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה שלא נזכר בו שום צד לבטל הקידושין או הגירושין אבל אם יש בו שום צד לבטל כגון שיצא הקול שקידשה או גרשה על תנאי או שזרק לה קידושיה או הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה (יג) אין חוששין לקול ואם יש אמתלאה (יד) בגירושין ולא בקידושין חוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא (טו) ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול (טז) ואם אחר כך נתברר שהיה קול שקר מבטלין אותו וכל קול שלא הוחזק בבית דין פירוש כשיצא הקול בדקו בית דין אחריו ולא מצאוהו נכון או שאינו ברור כמו שמפורש לקמן בסימן מ"ו אינו קול לאסור בשבילו : כהן שגירש לאשתו (יז) לא תדור עמו במבוי וחוץ למבוי מותר ואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם (יח) היא נדחת מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפניה (יט) לוה ממנה קודם שגרשה לא יפרע לה אלא על ידי אחרים ואם שניהם באין לפנינו (כ) והוא תובעה (כא) מנגדינן להו

אם לאו ופריך והא נהרדעא אתריה דשמואל הוה ובנהרדעא ברור הוא דמבטלינן לקלא עכ"ד ונכונים הם ודע דבגמרא לשם מקשינן תלא מפני א"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון ומהדרינן כיון דמשני הוא דמפקינן לה ומראשון לא מפקינן לה אתו למימר סמוך למיתה גירשה הראשון :

יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה מיד חוששין לקול לאוסרה לכהן וכו' משנה וגמרא סוף גיטין ורצה לומר דלכהן אסורה דחוששין לקול הגירושין אבל לעלמא מותרת דאין חוששין לקול הקידושין דקול ושוברו עמו ולא ביאר זה רבינו כאן לפי שאינו מדבר בסימן זה אלא בדין כהן אבל בסימן מ"ו כתבו בביאור והקשה ב"י בסוף בדק הבית דלמה כתב רבינו מיד דאפילו לא יצא הקול שנתגרשה מיד נמי חוששין לה וכן משמע מפרש"י ושמא י"ל דלרבותא נקטיה דאף על גב דלא עבדו אינשי דמגרשי מיד חוששין לה עכ"ל ואין זה דרכו של רבינו למינקט רבותא כל היכא דלא רמיזא בתלמודא אלא נראה דרבינו דקדק מלישנא דתלמודא דקאמר מ"ט קולו ושוברו עמו דאלמא דבגירושין נמי בעינן שיצא הקול הגירושין עם הקדושין מיד כדי שיהא שוברו עמו כי היכי דבעינן גבי אמתלא שיצא עם הקול מיד וכ"כ הר"ן על שם הראב"ד ואף על גב דכתב נ"כ דלפירש"י לא דמי לאמתלא דהוי היפך הקול הראשון שהיה אתם וסותרו אבל קול של גירושין אינו סותר כלל קול של קדושין ולא בעינן מיד אלא אפילו מכאן עד עשרה ימים מכל מקום דעת רבינו היא כדעת הראב"ד דאין לחלק ביניהם אלא זה וזה מיירי במיד וכדקאמר קול ושוברו עמו :

ומ"ש ודוקא שיצא הקול בלא אמתלא וכו' נראה דאתא לאורויי דבדאיכא אמתלא אין הדין שוה דהי איכא אמתלא בקידושין אין חוששין לקול כלל ומותרת מיד אפילו לכהן אבל בדאיכא אמתלא בגירושין הא דאין חוששין לקול אינו אלא בקול דגירושין הוא דאין חוששין ושריא לכהן אם מת בעלה אח"כ אבל ודאי דחוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא כל זמן שלא מת וזאת היא דעת הראב"ד אבל הרמב"ן פי' להקל דאין חוששין לקול כלל ותולין שמא נתקיים התנאי והוא שובר לקול הקידושין עיין במ"ש הר"ן סוף גיטין ומביאו ב"י בסי' מ"ו :

ומ"ש ב"י על דברי רבינו כאן פשוט הוא לא דק שהרי הוא עצמו כתב ע"ש הרמב"ן שחלוק בדבר : **ומ"ש** וכל קול כו' פי' גבי קדושין הוי בירור כשראו נרות דולקות וכו' אבל בגירושין הוה בירור כשאמרו פלוני ופלוני שמעו מפ' ופ' וכו' כדלקמן בסימן מ"ו ובחידושי הרשב"א האריך בזה ס"פ המגרש דף פ"ט ע"ש : **כהן** שגירש לאשתו לא תדור עמו במבוי וחוץ למבוי מותר כלומר חוץ למבוי מותר אף על גב דדרין יחד בשכונה א' דשכונה גדולה ממבוי כדכתב רבינו בסימן י' ובסימן קי"ט וכ"כ הרא"ש והר"ן דלא כדעת התוספות דשכונה אינה אלא ג' בתים ומבוי גדול משכונה עיין ס"פ שני דכתובות דפרש"י דכהן אסור אפי' קודם שנשאת וכתב סמ"ג לאוין קכ"ו וכן יש במסכת שמחות מכלל דבנשאת אסור להיות עמה אף בשכונה אחת דלא עדיף כהן מישראל כיון דאיכא איסור אשת איש ובהגהת אשיר"י לשם כתב דאם רשות הרבים מפסיק מבית לבית שרי עכ"ל ובתרומת הדשן סימן רמ"ג משמע דהכי קיימא לן ובתשובות הריב"ש סימן ש"ס כתב דמבואות המפולשין שהרבים בוקעין בהן אין לחוש בהם לכלום ומותר וכן כתבו בתוספות וכו' וכ"כ הר"ן ומיהו בסימן קט"ו ובדין יוצאה וראשה פרוע כתב בית יוסף ע"ש הירושלמי דסתם מבוי הוי מפולש : **לוה** הימנה פרש"י בהיותה תחתיו לוה מנכסי מלוג שהיו בידיה : **ומ"ש** מנגדינן להו היינו כרב הונא בריה דרב יהושע ותימא דבסימן קי"ט פסק כרב פפא דאמר שמותי משמתינן להו וי"ל דרבינו ס"ל דלא פליגי דרב פפא קאי אהיכא דנשאת דכיון דאיכא

ה"ס שלא הרגיש בזה : יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה מיד חוששין לקול לאוסרה לכהן ודוקא שיצא הקול בלא אמתלא וכו' בפרק בתרא דגיטין (דף פח) תנן יצא שמה בעיר מקודשת ה"ז מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובגמרא ואסרי' לה אגברא והא אמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה הכי קאמר יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת מ"ט קול ושוברו עמו ופי' רש"י ואסרינן לה אגברא בתמיה ואמגורשת קאי אשת כהן שיצא עליה קול שגרשה בעלה קתני מתניתין חיישינן לקלא ואסרינן לה והא אמר רב אשי כל קלא שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קול קודם נישואין לא חיישינן ליה ה"ק וכו' האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול קדושין ממנו ה"ז מגורשת ומותרת לכל מ"ט הרי קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו עכ"ל* :

*ב"ה ואיני יודע למה כתב רבינו מיד דאפילו לא יצא הקול שנתגרשה מיד נמי חוששין לה וכן משמע מפירש"י ושמא י"ל דלרבותא נקטיה דאף על גב דלא עבדי אינשי דמגרשי מיד חוששין לה :

ומ"ש ודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה וכולי שם במשנה מסיים ושני ובלבד שלא יהא שם אמתלאה אי זו היא אמתלאה גירש איש פלוני את אשתו על תנאי זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זו אמתלאה ופירש"י גירש פלוני את אשתו על תנאי זהו שובר של גרושין שמא לא נתקיים התנאי זרק לה קידושיה או הגט ספק קרוב לו וכו' זהו אמתלאה של קידושין הוא הדין נמי איפכא :

ומ"ש רבי' ואם יש אמתלאה בגירושין ולא בקידושין חוששין לקול הקידושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה לכהן פשוט הוא :

ומ"ש ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול שם לא אמרו דבר זה הוא אמתלאה לא אמרו והא לא אמרו כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלאה שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלאה הא אמרו לא הויא אמתלאה ופירש"י קמ"ל לא אמרו דבר זהו אמתלאה וה"ק לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלאה אבל אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהני אמתלאה :

ומ"ש ואם אח"כ נתברר שהקול שקר מבטלין אותו כלומר ואפילו לא היה שם אמתלאה בפ' הנזכר איפליגו אמוראי אי מבטלינן קלא או לא וכ' הרא"ש שפסק הר"ח דמבטלינן קלא : **ומ"ש** וכל קול שלא הוחזק בב"ד אינו קול לאסור בשבילו מימרא דרב אשי שם כ' בא"ח כ' רב נטרונאי כהן דנסיב גרושה או אחת מהפסולות ושמיתו יתיה תרי תלתא זימני ולא שבקה ואמר לא ניחא לי דליהוי כהן משמתין ליה לעולם עד דפריש מינה ומגרש לה דאמרינן וקדשתו בעל כרחו ובתשובה אחרת לגאון מתבעי לאפרושינן ואכרוזי עלייהו דליפרשו כהנים מינייהו דלא ליתקלו בהו למתבעי לשמותיה עד דפריש מינה ואלקויה ואי חיישינן דאזיל לדוכתא אחריתא ופריש ידיה קיילין ליה לרא אצבעותיה וקבעין ביה מומא דלא ליפרוס ידיה והרמב"ם כתב בפתיחה שלחה בנא אמון על כהן שנשא גרושה והחרים שניהם במצרים ואלקהרא ושלא הפתיחה למקום שעשה המעשה רע ושיחרימו אותם בשמם והחרים כל בר ישראל ובת ישראל שישא ויתן עמהם ויאכל וישתה וישב עמהם תוך ד' אמות ומי שיכנס עמהם לשמחה ולאבילות שיהיה כהם ומי שישתתף עמהם בחיים ובמותם והייב לסקול ארונם כשימותו וקבורתו יהיה בלא צידוק הדין ולהראות שמחה וששון באבדם וזוה לנשים בתכלית האזהרה מלהכנס עם הזונה בשום מקום ואפי' לבית המרחץ וכזה ראוי לנו השומעים בקול הרב שנפריש ונבדיל כל הקמים עליו ועוברים על מצוה ממצותיו ולא נניח בינינו וביניהם שתוף ולא שייכות בשום ענין ולא בשום פנים עד שישובו לשי"ת וכשישובו יגרשנה ויבאו שניהם לב"ד וילקה כל אחד מהם מכת מרדות וישבע כל א' מהם בס"ת המקודש שלא ישובו לעשות כמעשה הזה לעולם ולא ישא נשים בעבירה לעולם ויתודו את עונם ברבים כמו שמרו ברבים אז נתיר להם החרם ואם יתמידו במרים תודיעוני כדי שיגלו הפתיחין לעיירות הקרובות והרחוקות ותחדשי עוד עליהם החרם ברבים אם לא ישובו כי לא יתכן להתרשל בכמו המעשה הרע הזה הגדול להרים יד במרי ולכפור במשה ובתורתו הקדושה בגלוי ובפרהסיא ונתעלם מזה וחלילה לשם ית' שנסביר פנים בזה או שנפחד משום אדם או נעשה לכבודו ובעל הרחמים ארך אפים יחזירם למוטב עכ"ל : וכבר כתבתי בסימן זה שהריב"ש בסי' שמ"ח כתב כילד כופין : כהן שגירש לאשתו לא תדור עמו במבוי וכו' בספ"ב דכתובות (דף כז) תניא המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו אם היה כהן לא תדור במבוי זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה ופרש"י לא תנשא בשכונתו לפי שמכרת ברמיזותיו וקריצותיו שמא יבואו לידי עבירה ואם היה כהן אפילו לא נשאת לא תדור עמו במבוי שמא יבוא עליה וכהן אסור בגרושה · וכתבו התוס' לא תדור עמו במבוי דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם נשאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים דכיון דנשאת חמירא ליה ע"כ נראה דס"ל דמבוי גדול משכונה אבל הרא"ש סובר בהפך דשכונה גדולה ממבוי וכן הכריע הר"ן ז"ל (ד) : **ומ"ש** ואם היו דרים בשכירות או בחצר של שניהם היא נדחית מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפניה פשוט שם (ה) : **ומ"ש** לוה ממנה קודם שגרשה וכו' אפי' גרשה מן הארוסין כמי שם ומה שיש לדקדק

בתה

דרכי משה

פי"ז דא"ב יצא עליה קול חלוצה אין חוששין לה אע"פ שנתחזק בב"ד והראב"ד השיג עליו שם והמ"מ הסכים לדברי הרמב"ם וכתב עוד (הלכה כ"א) דאם יצא עליה קול זנות אין חוששין לה דאינשי קרו לה מזנה משום פריצות בעלמא ואין נאסרת אשה באלו אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה עכ"ל וע"ש במ"מ : (ד) ובנשאת אסור לדור בשכונתו כדלקמן סי' י' ועיין לעיל סי' י' בדינים אלו : (ה) כתב ב"י לקמן סי' קס"ט בשם אבל רבתי סוף פ"ג ואם היו דרים במבוי של שניהם הופך פתחו לצד אחר :

וא"כ

פרישה

אלא לגבי דידיה הוא קודם נישואין : (יח) **לנתינת** הגט כתיבה ואע"ג דלכתיבה לחוד קורין נמי כתיבה מ"מ מחמרינן למיחש לקלא לפי שהקול הזה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום ודאי משום נתינה יצא הקול כ"כ התוס' והר"י ומ"ה קאמר יצא קול פלוני כהן כתב כו' דבלא כהן אין מוציאין קול על גרושין כ"א בכהן לאסרה על בעלה (ר"ל כוונתם כן הוא אבל אין יכולים לאוסרה כ"א מת זה כו' כ"פ) שאם מת זה הכהן אסורה לינשא לכהן אחר כמ"ש לעיל וקיצר כאן דלא בא אלא ללמדינו דאע"ג דלא יצא הקול אלא על הכתיבה הו"ל כאילו יצא הקול שגרשה ; (יב) **חוששין** לקול לאוסרה לכהן פי' אסורה אפילו לכהן זה שיצא הקול עליו שקדשה וגרשה אסורה לו אח"כ לחזור ולקחת אותה דאין כאן קול שלאחר נישואין שהרי הקול הוה שיצא עליה שהיא מקודשת אותו הקול נמי הודיע שחזר וגרשה כמלא שלענין אם ירצה ליקחנה קול דקודם נישואין הוא גמ' · ומ"ש ואם נתגרשה מיד לאפוקי אם הוחזקה קול של קידושין קודם שנתגרשה דהוי קול דלאחר נישואין : (יג) **אין** חוששין לקול · דהו"ל קלא ושוברו עמו ואוקמיה לה אחזקתה כ"פ) : (יד) **בגירושין** ולא בקידושין דאי יש אמתלא בקידושין אע"ג דאין אמתלא בגרושין להבטל כל הקול מאחר שאין הקידושין כלום מכ"ש שאין ממש בגירושין וק"ל : (טו) **ואין** חוששין לקול הגירושין לאסרה לכהן פי' אם מת הראשון שיצא הקול עליו מור"ם . א"כ שוה שיצא הקול עליו הוא עצמו כהן וקאמר שאין הקול אוסרה עליו דהו"א דהוי קול מקמי קידושין וכמ"ש בסמוך : (טז) **ואם** אח"כ נתברר כו'. על כל הא דלעיל קאי (ואפילו לא היה שם אמתלא כ"פ) : (יז) **לא** תדור עמו במבוי כו' הואיל והיא פנויה [קיל ליה] חיישינן שיבוא עליה משא"כ בישראל שגירש לאשתו ונשאת לאחר [דחמירא] דלא אסרה לדור עמה אלא בשכונה תוס' ועיין בב"י (דדעת התוס' דמבוי גדול משכונה דשכונה דהיינו אלא ג' בתים כ"פ) שכ' דלהרא"ש שכונה גדולה ממבוי וכן מוכח לקמן בסי' י' ע"ש וכ"מ כאן שכתב וחוץ למבוי מותר דקשה פשיטא דחוץ למבוי מותר דמדכתב לא תדור עמו במבוי ממילא משמע שחוץ למבוי מותר אלא הא קמ"ל דאע"ג דחוץ למבוי עדיין הוא בשכונה א' וזה אסור בישראל שגירש ונשאת אפ"ה בכהן מותר וכן מוכיח הר"ן בס"פ האשה שנתארמלה וס"ל דהסברא איפכא דבא"א החמירו ואסרו בכל השכונה משא"כ בגרושת כהן שאינו אלא לאו בעלמא סגי בהרחקת מבוי ועיין במ"ש בסי' קי"ט : (יח) **היא** נדחת מפניו דקשה טלטולא דגברא מדאיתתא כ"פ) : (יט) **לוה** ממנה בנכסי אביה (פרש"י בנכסי מלוג כ"פ) דאל"כ מהיכן לקחה מעות ללות לו הא כל מה שיש לה לאשה יש לה לבעלה :

(כ) **והוא** תובעה וכ"ש והיא תובעתו ומלא מנייהו נקט : (כא) **מנגדינן** להו פי' דהוי מנדין אותן

והם

להו בד"א [ג] (כב) שנירשה מן הנישואין אבל אם גירשה מן האירוסין לא ואם רגילין זה עם זה אפי' גירשה מן האירוסין נמי איזו היא זונה זו שנבעלה לאחד מן העריות לא שנא חייבי מיתות בית דין לא שנא חייבי כריתות (כג) בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשוגג בין כדרכה בין שלא כדרכה (כד) משהערה בה עשאה זונה (כה) ובלבד שתהיה מבת שלשה שנים ויום אחד ומעלה ויהיה הוא מבן תשעה שנים ויום אחד ומעלה (כו) חוץ מבא על הנדה שלא עשאה זונה אפילו מדרבנן אבל הבא על חייבי לאוין (כז) אפילו חייבי לאוין דשאר לא עשאה זונה כיון דתפשי בהו קידושין חוץ מהבא על יבמה שעשאה זונה (כח) דאיהי נמי לא תפסי בה קידושין לפיכך נעשית זונה בביאת זר והרמב"ם ז"ל כתב (כט) הנבעלת לאחד מחייבי לאוין השוין לכל (ל) ואינן מיוחדים לכהנים (לא) או מאיסורי עשה עשאה זונה וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה: [ד] הנבעלת לבהמה לא עשאה זונה: גיורת משוחררת אפילו נתגיירו ונשתחררו פחותות מבת ג' שנים

במה שכתב מנגדין להו אכתוב בסי' קי"ט בס"ד : איזו היא זונה זו היא שנבעלה לאחד מן העריות ל"ש חייבי מיתות ב"ד ל"ש חייבי כריתות וכו' אבל הבא על חייבי לאוין אפילו חייבי לאוין דשאר לא עשאה זונה כיון דתפסו בהו קידושין בפרק הבא ע"י (דף סא) תנן וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות וכתב הרא"ש כגון חייבי כריתות דלא תפסי בה קדושין או עכו"ס ועבד אבל חייבי לאוין דתפסי בה קדושין לא הויא זונה והא דעכו"ס ועבד פסלוה מבואר בגמרא פרק אלמנה לכ"ג (עה :) ופ' י' יוחסין (עה :) ובסוטה פרק ארוסה (מה סח :) ורש"י פי' ושנבעלה בעילת זנות כגון ישראלית הנבעלת לפסול לה וכתבו עליו התוס' וא"א לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קדושין לא הויא זונה אלא מחייבי כריתות כדפי' בהחולץ (דף מט ·) אבל הרמב"ס כתב בפי"ח מהא"ב שהנבעלת לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל או מאיסורי עשה ואין צ"ל למי שהיא אסורה לו משום ערוה או לעכו"ס ועבד ה"ז זונה והראב"ד השיג עליו וכתב שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ס ועבד שאין בהם קדושין וכתב הרב המגיד שטעמו של הרמב"ס מדתניא בפ' אלמנה לכ"ג (דף סח) בן ט' שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לויה וישראלית פסלוה מה"מ אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה אשכחן כהנת לויה וישראלית מנ"ל אבת ובת אשכחן לתרומה לכהונה מנ"ל ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותרת בתרומה פסולה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה והוקשו וכי מזהירין מן הדין ותירצו גלוי מילתא בעלמא הוא ומפורש בפרק י' יוחסין (דף עד :) שהיא זונה מחייבי כריתות וכן נתבאר בהרבה מקומות בחייבי לאוין כגון פצוע דכא וכרות שפכה עכ"ל והרי"ף כתב ברייתא זו ומאי דאיתמר בגמרא עלה בפרק אלמנה לכ"ג וכתב הרב המגיד קצת סמך לדעת הראב"ד ואיני יודע היאך אפשר להראב"ד ולתוספות ולהרא"ש לדחות ברייתא זו דגר עמוני וכו' דקתני להדיא דחייבי לאוין וחייבי עשה פסלה מן הכהונה והיינו ודאי מטעם שעשאוה זונה ועוד שהרי הרא"ש כתב ברייתא זו ומאי דאיתמר עלה בגמרא פרק אלמנה לכ"ג וצריך עיון ודע שכתב הרמב"ס בפרק הנזכר שהנרבעת לבהמה אף על פי שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה והבא על הנדה אף על פי שהוא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל אע"פ שהוא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה שהרי אינה אסורה להנשא לו עד כאן לשונו : ודין נרבעת לבהמה פשוט פרק הבע"י (דף נט) ובסוטה פרק ארוסה (כו :) ודין הבא על הנדה כתב הרב המגיד שהוא מתבאר ממה שאמרו פרק הבע"י (דף סב ·) מאלה אתה עושה חלל ואין אתה עושה חלל מנדה ואם איתא דהבא על הנדה זונה משוי לה הרי הולד חלל ממנה ובכלל אלה היא וכן כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף וק"ע והאריך להוכיח כן : וכתב הרא"ש בפרק הנזכר וזה לשונו אע"ג דמקריא זונה מחייבי כריתות הבא על הנדה לא הויא זונה דהא תפסי בה קדושין וכהן שבא על אשתו נדה לא שויה חללה דתניא את אלה לא יקח מאלה אתה עושה חלל ואין אתה עושה חלל מנדה ע"כ ובתשובה כלל כ"ט האריך עוד להוכיח כן · ודין בא על הפנויה בפרק הנזכר (סא :) אסיקנא דלית הלכתא כר"א דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה : ומ"ש אפילו היתה קדשה הוא דלא כר"ע דאמר בפרק הנזכר (דף סא) זונה זו המופקרת אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות :

ומ"ש רבינו בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשוגג בין כדרכה בין שלא כדרכה משהערה בה משנה בפ' הבע"י (דף נג :) :

ומ"ש ובלבד שתהא מבת שלשה שנים ויום אחד ומעלה ויהיה הוא מבן תשע שנה ויום אחד ומעלה פשוט הוא במשנה בפרק יוצא דופן (מד מה ·) ובכמה דוכתי דפחות משנים אלו אין ביאתן ביאה : ומ"ש חוץ מהבא על הנדה וכולי אבל בא על חייבי לאוין וכו' כבר נתבאר : ומ"ש חוץ מבא על היבמה שעשאה זונה וכו' בפרק האשה רבה (דף צג) אמר רב דלא תפסי קידושין ביבמה לשוק וכיון שתלה הרא"ש עשיית זונה באין קדושין תופסין בה ממילא משמע דנעשית זונה אבל קשה דכיון דאסיקנא התם דהלכה כשמואל דאמר צריכה גט מספק ה"ל לכתוב שהבא על היבמה עשאה ספק זונה :

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ס וכן מ"ש דנבעלת לבהמה לא עשאה זונה כבר נתבאר : גיורת ומשוחררת אפילו נתגיירו ונשתחררו פחותה מבת ג' שנים ויום אחד הויין כזונות ואסורות לכהונה בפרק הבא ע"י (דף ס' ·) תניא רשב"י אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם והרי פנחס עמהם ורבנן לעבדים ולשפחות אמר רבי יעקב בר אידי אריב"ל הלכה כרשב"י וכתבו הרי"ף והרא"ש וליתא לדר' שמעון בן יוחאי דאמרינן הויא כהנא דנסב גיורת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד א"ל רב נחמן בר יצחק מאי האי אמר ליה דאמר רב יעקב בר אידי אמר יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחאי א"ל זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך

דאיכא אשת איש אין מלקין אותם כדי שלא תהא מוציא לעז על בניה כדאיתא בסוף קידושין בדין ייחוד א"א וכמ"ש רבינו לקמן בסי' כ"ב ורב הונא קאי אכהן ובדלא נשאת דמלקין על לא טובה השמועה וזה נראה דעת הרמב"ס והסמ"ג שכתבו היו מנדין אותו או מכין אותן מכת מרדות דר"ל מנדין אותן בדנשאה או מכין אותן בדלא נשאת והרב המגיד בפכ"א מהא"ב כתב דכיון דלא נפסקה הלכה כדברי אחד מהם א"כ תלוי הדבר בספק ע"כ ולא נהירא ועיין בב"י סי' קי"ט : איזו הוא זונה וכו' משנה ס"פ הבע"י וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ופרש"י כגון ישראלית שנבעלת לפסול לה ותוספות הקשו וכתבו ואי אפשר לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קידושין לא הויא זונה אלא מחייבי כריתות כדפי' בפרק החולץ וכ"כ לשם הרא"ש ובפרק החולץ (דף מד) האריכו התוספות והוכיחו מהסוגיא דלא הויא זונה מחייבי לאוין דתפסי בה קידושין וצ"ל לפי זה הא דתניא בפרק אלמנה לכ"ג גר עמוני וכו' שבא על בת ישראל פסלוה מן הכהונה דאעפ"י שפסולה מן הכהונה אפילו הכי אין הכהן לוקה עליה משום זונה והכי משמע במסקנא דקאמר אלא לכהונה ק"ו מגרושה ומה גרושה שמותר' בתרומה אסורה בכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה ופריך וכי מזהירין מן הדין ופרש"י וכי מזהירין מדין קל וחומר לאוקומא בלאו גמור הא קיימא לן דאין מזהירין מן הדין ומשני תלמודא גילוי מלתא בעלמא הוא ופרש"י ולאו מילף מיניה ילפינן לאו לכהונה מתרומה דממילא כיון דאיפסלא לתרומה איפסלא לכהונה דתרומה הייט קדושת כהונה עכ"ל אלמא להדיא דאינה זונה ללקות עליה אלא דאסירא לכהן מק"ו דגרושה והשתא לא קשה עליה דהרא"ש שהביא סוגיא זו דפרק אלמנה לכ"ג בפסקיו כמ"ש האלפסי לשם דהלכתא דס"ל דחייבי לאוין וחייבי עשה הבא על בת ישראל פסלה מן הכהונה ובפ' הבע"י כתב בפסקיו דלא הוי זונה מחייבי לאוין אלא ודאי דאע"ג דלא הויא זונה ללקות עליה משום זונה אפי' הכי פסלה מן הכהונה מדין ק"ו וזו היא דעת הראב"ד בהשגות ר"פ י"ח דהא"ב שהשיג על מ"ש הרמב"ס דמחייבי לאוין וחייבי עשה עשאה זונה דמשמע דלוקה עליה משום זונה וכתב עליו הראב"ד ליתנהו להני כללא שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ס ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולין לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה וכו' ושרי ליה מאריה לה' המגיד שהשיא את דברי הראב"ד לדעת אחרת ולבי אומר לי שהיתה לפניו נוסחא אחרת בדברי הראב"ד אבל לפי נוסחאותינו הדברים פשוטים שלא השיג עליו אלא שאין עליה שם זונה ללקות עליו משום זונה אבל ודאי דפסולה לכהונה וזו היא נמי דעת רבינו שכתב איזו היא זונה פי' דלוקה עליה כהן משום זונה זו שנבעלה לאחד מן העריות וכו' והרמב"ס ז"ל כתב הנבעלת לאחד מחייבי לאוין וכו' עשאה זונה וא"כ ס"ל דלוקה עליה משום זונה וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה דאין לוקה משום זונה אלא היכא דלא תפסי בה קידושין אבל ודאי מודה רבינו דנפסלה לכהונה בנבעלת לפסול לה אעפ"י שאין שם אלא לאו גרידא ותפסי בה קידושין וכדמוכח ממ"ש רבינו בסמוך פנויה שראוה שנבעלה וכו' אפי' רוב פסולים אצלה אלמא דכל מי שפוסל אצלה פוסל אותה מן הכהונה ובזה התיישב על נכון מה שהקשה ב"י ואמר ואיני יודע היאך אפשר להראב"ד וכו' והניחו בצ"ע להריא דפ' אלמנה לכ"ג לדעת הראב"ד ותוס' והרא"ש וע"ל במ"ש רבינו בסי' כ"ו ובמ"ש לשם בס"ד : ומ"ש אפי' חייבי לאוין דשאר פי' מחמת קורבה כגון אנוסת אביו לר' יודא וכגון נושא חלוצתו עיין ס"פ החולץ : ומ"ש חוץ מן הבא על היבמה כו' הקשה ב"י הא אסיקנא בפ' האשה רבה דהלכה כשמואל דאמר צריכה גט מספק וא"כ הו"ל לכתוב שהבא על היבמה עשאה ספק זונה עכ"ל וקושיא זו קשיא נמי אדברי הרמב"ס בפי"ח מהא"ב שכ' ג"כ היבמה עשאה זונה ורבינו נמשך אחריו ואפשר דס"ל דשמואל נמי מודה דדאורייתא לא תפסי בה קידושין דדרשינן לא תהיה אשת המת החוצה לא תהא בה הויה דאל"כ למה כ' תהיה והא דאמר בעניותנו צריכה גט מספקא לי' לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו אתא אי דלא תפסי בה קידושין הוא דאתא לאו ספק גמור קאמר אלא דלאיסורא דרבנן קרי ליה ספיקא דמדרבנן צריכה גט כיון דאיכא לפרש דלאו גרידא הוא דאתא ותהיה אורחיה דקרא וכמ"ש התו' ס"פ החולץ סוף (דף מ"ט) ואין זה אלא חומרא דרבנן אבל ד"ת זונה היא דלא תפסי בה קידושין לדברי הכל ותו אפי' את"ל דשמואל ספק גמור קאמר אנן לא קאמרינן דהלכה כשמואל אלא להחמיר להצריכה גט אבל ודאי לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב מקמי ספיקא דשמואל והילכך דין ודאי זונה יש לה לגבי קדושת כהן וע"ל ריש סי' קנ"ט :

והרמב"ם כתב הנבעלת לאחד מחייבי לאוין השוין לכל פירוש לאפוקי אם בא כהן על הגרושה דלא עשאה זונה אלא עשאה חללה וכן הבא עליה אח"כ לוקה עליה משום גרושה ומשום חללה אבל לא משום זונה ע"ל בסימן ז' עוד כתב הרמב"ס לשם דבת ישראל אע"פ שמותרת להנשא לחלל אם בא עליה חלל נאסרה לכהן משום זונה ורבינו לא כתבו ולא ידעתי למה ואולי כיון דמסקנתו דלא הויא זונה אלא מחייבי כריתות לא דק בדברי הרמב"ס להביא כל מה שהוא זונה

פרישה

וכא דפי' לקמן בסי' קי"ט דהיו משמתין אותן תירצתי לקמן סי' קי"ט ע"ש וע' בב"י :
(כב) שגירשה מן הנשואין דאז מכרת ברמיזותיו וחיישינן שיבעלה באיסור ועד"ר . (וחייבי מיתות ב"ד וחייבי כריתות הם עריות המפורשים בתורה כ"פ):
(כג) בין באונס בין ברצון ז"ל רש"י בפ' הבע"י שוגג כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת · מזיד לשום זנות ולא לשום מכוה וז"ל התו' שם א"ל דמזיד ורצון תרי גופא נינהו דרצון היינו דמכוין למכוה ואע"ג דפשיטא הוא מ"מ קתני לה והכי אורחי' בכל דוכתא אבל בפ"ט דב"ק גבי אדם מועד לעולם קש' מה בין מזיד לרצון וי"מ דה"ק בין שיסי' אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו אותו לעשות כן בין שהוא ברצון עכ"ל : (כד) (משהערה בה פי' גילה ור"ל הכנסת עטרה וי"מ זו נשיקת אבר ויש להחמיר כ"פ) : (כה) ובלבד שתהיה מבת שלשה כו' ויהיה הוא מבן ט' כו' דפחות מכאן אין ביאתן ביאה (ר"ל שאין טועמין טעם ביאה כ"פ) ולא נעשית זונה :
(כו) חוץ מבא על הנדה כו' (אע"ג דבא עליה חייב כרת כ"פ) שהרי היא אשתו בקידושין והוא אינו זר אצלה (ר"ל דלא קרינן ובת כהן כי תהיה לאיש זר שאסורה להנשא למי שזר אצלה ואף הבא על הפנויה נדה היא מותרת להנשא לו לאותו שנבעלה כ"פ) : (כז) ואפי' (חייבי לאוין דשאר בשר כגון אנוסת אביו דהוא בלאו דלא יגלה כנף אביו וכן נושא חלוצתו דהוי בלאו דלא יבנה כ"פ):
(כח) דאיהי נמי לא תפסי בה קידושין דכתיב לא תהיה אשת המת וגו' ול' הויה מ"מ צריכה גט מסומרת כדלקמן סי' י"ח וסי' קנ"ט מור"ש : (כט) (הנבעלת לא' מחייבי לאוין כגון פ"ד וכרות שפכה וכ"ש לא' מהעריות כחייבי כריתות ומיתות ב"ד. עיין ברמב"ם פ"א דאיסות כ"פ) : (ל) ואינן מיוחדים פי' לאפוקי כ"ג שבא על האלמנה וכן הדיוט על גרושה חללה שלאוין אלו אינו שייך אלא בכהנים ואין עושין בבעילתן לגרושה או חללה לזונה · וכשבא כהן אחר אח"כ עליה אין מתרין בו משום זונה אלא משום גרושה או חללה משא"כ עמונית ומואבית שהוא לאו שנוהג בכל אם בא עליה א' מישראל עשאוהו בבעילתו לזונה ואם ירצה לבא עליה אח"כ כהן מתרין בו משום זונה ולוקין עליה וכן במצרית ואדומית נעשין זונה מביאת ישראל כיון שאיסורן שוה בכל : (לא) או מאיסורי עשה כגון מצרי ואדומי שהם בעשה תוך ג' דורות דכתיב דור שלישי יבא להם ולא קודם דור ג' ולאו הבא מכלל עשה הוא עשה עיין מה שתמה הב"י על הראב"ד

דרישה

זה אתי מיאון דמבריה ומבטל גיטא דידיה ולענין זה לא אתי : [ג] שגרשה מן הנשואין כו' וע"ל סי' קי"ט סעיף ז' דפ"ב וכ"כ מורש"ל שם כדעת הרמב"ן והר"ן דפסקו דאפילו בגרושת ישראל שלא נשאת עדיין אסור לדור עמה בחצר אחד משום פריצות ושם סעיף ה' פסק רמ"א (והוא מת"ה סי' רמ"ג כ"פ) דאפילו בנשאת מותר ליכנס לביתה היכא שאינו דר שם ואינו נושא ונותן עמה כו' ע"ש : (דתפסי בהו קידושין ובב"י עכו"ס ועבד שבא על בת ישראל הויא זונה דלא תפסי קידושין) וכ"כ רבינו בסי' ז' . (ופנויה אפי' היא קדישה שהפקירה עצמה לכל אע"פ שהיא במלקות לא נעשי' זונה ולא מפסלה מן הכהונה כ"כ הרמב"ס כ"פ):
[ד] הנבעלת לבהמה לא עשאה זונה (אע"פ שהוא בעדים והתראה היא בסקילה אינה נקראת זונה כ"פ בפ' הערל (נט) נפקא לה מדכתיב לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב

שנים ויום אחד (לב) הויין כזונות ואסורות לכהונה : אשת כהן שנבעלה אפילו באונס אסורה לו ולוקה עליה משום זונה (לג) [ה] ומשום טומאה אשת ישראל שנאנסה (לד) אף על פי שמותרת לבעלה (לה) אסורה לכהונה : אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי ובא עלי אדם אחר או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזינתה בין באונס בין ברצון אינה אסורה לו שמא עיניה נתנה באחר (לו) ואסורה לכהן אחר בעדותה אחרי מות בעלה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמכה דעתו לדבריהם (לז) יוציא כדי לצאת ידי ספק : כהן שקדש אשה בין גדולה בין קטנה ולאחר זמן בא עליה וטען שלא מצא לה בתולים [ו] נאסרה עליו כספק שמא לאחר הקידושין נבעלה (לח) אבל ישראל שטען טענה זו אינה נאסרת עליו כאשר יתבאר לקמן בדין טענת בתולים בעזרת השם : אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ולא שתתה (לט) אסורה לכהן משום ספק זונה בין שלא רצתה היא לשתות או שלא רצה היא להשקותה (מ) בין יש שם עדות שמונעה מלשתות (מא) בין שהיא מן הנשים שאינן ראוים לשתות (מב) ואפילו קנאו לה ב"ד כל זמן שלא שתתה אסורה לכהונה משום ספק זונה (מג) אשה שיצא עליה שם שהיא מזנה [ז] אין חוששין לה לפוסלה לכהונה : פנויה שראוה שנבעלה והלך לו הבועל או אם באת לפנינו מעוברת ואומרת שלכשר

זונה לדעתו כיון דלית הלכתא הכי : **אשת** כהן שאמרה לבעלה נאנסתי וכו' עד יוציא כדי לצאת ידי ספק נראה דמ"ש רבינו דין זה גבי כהן אע"ג דבישראל נמי דינא הכי כדלקמן בסי' קט"ו ומשום דכ"מ הכי גבי כהן ג"כ דבעד אחד אפילו לכהן אחר אסורה לו אם העד נאמן לכהן האחר ואפילו נשאה יוציא כדי לצאת ידי ספק : **כהן** שקידש אשה כו' עד ולאחר זמן בא עליה כו' פירוש אבל אם קידש ובעל מיד אפילו אשת כהן מותרת והכי איתא בגמרא ריש (דף י"ב) וניחוש שמא תחתיו זינתה א"ר זביא כגון שקידש ובעל לאלתר וע"ש בתוספות ועי"ל סימן ס"ח כתב רבינו חילוקי דינים בזה וכאן קיצר : **אשה** שיצא עליה שם שהיא מזנה וכו' נראה דדוקא בפנויה אבל באשת איש חוששין לקול כדפי' לעיל בסימן רביעי וע"ש בסעיף ז' : **פנויה** שראוה שנבעלה וכו' בדברי רבינו כך הוא עולה מן הסוגיא סוף פ"ק דכתובות דבטוענת לכשר נבעלתי אין מתירין אותה לכהונה לכתחילה אלא בדאיכא חד רובא דכשרים ובדיעבד אפילו ליכא רובא דכשרים אלא רוב פסולים לא תצא משום דכיון דהיא טוענת ברי ושמא ברי עדיף ובאינה טוענת אפילו בדיעבד תצא עד דאיכא תרי רובא כשרים ולהרמב"ם אפילו בטוענת לכשר נבעלתי לא תנשא לכתחילה עד דאיכא תרי רובי וז"ע

לך רב יעקב בר אידי מאוניך וכתב הרא"ש ואע"פ שלא נבעלה קרויה זונה לפי שהעכו"ם עובדי כו"ס שטופי זימה הם ובניהם ילדי זנונים המה נראה מדבריו דמשום זונה מיפסלא וכן כתב הרמב"ם בפי"ח מהא"ב והראב"ד כתב עליו אינו משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע ישראל וכתב הרב המגיד טעם לדברי הרמב"ם וכתב שהרשב"א הסכים לדברי הראב"ד ורש"י הסכים לדעת הרמב"ם וכן נראה עיקר : אשת כהן שנבעלה אפי' באונס אסורה לו ולוקה עליה משום זונה ומשום טמאה בפרק הבא על יבמתו (דף נו) אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה משום זונה אין משום טמאה לא אימא אף משום זונה איכא דאמרי אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טמאה משום טמאה אין משום זונה לא אלמא באונס לא קרינן בה זונה ופרש"י משום טמאה · אחרי אשר הוטמאה לרבות סוט' שנבעלה ופסק הרמב"ם בפרק י"ח מהא"ב כלישנא קמא וכתב הרב המגיד טעם למה פסק כלישנא קמא וכתב עוד הרב המגיד שמדברי הרמב"ם בפ' א' נראה שסובר שאינו חייב מלקות משום לאו דאחרי אשר הוטמאה מפני שהוא לאו שבכללות ונדחק ליישב לשונו שכתב בפרק י"ח לוקה עליה משום טמאה והניח הדבר בצ"ע : **אשת** ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה אסורה לכהונה מימרא דרב עמרם בפ' הבא על יבמתו (שם) ופי' רש"י אע"פ שמותרת לבעלה . דכתיב והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת : פסולה לכהונה. אם מת בעלה לא תנשא לכהן : **אשת** כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או שגגתי וכו' עד כדי לצאת ידי ספק הכל דברי הרמב"ם בפרק י"ח מהא"ב ותחלת דבריו מבואר במשנה סוף נדרים (דף צ:) דתנן התם בראשונה היו אומרים שלשה נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך וכו' חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומתקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ובקדושין פרק האומר (דף סו.) אשתו זנתה בעד אחד מהו כלומר אמר לו עד אחד אשתו זנתה מהו אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואיתא נמי התם ההוא סמיא דהוי מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל וא"ל הד גברא אשתו זנתה וא"ל שמואל אי מהימן לך (גברא) זיל אפקיה ופירש רבא דה"ק אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקיה ואי לאו אינו צריך להוציאה : **ומ"ש** ואסורה לכהן אחר בעדותה וכו' בסוף נדרים (דף צ) אמרינן שהאומרת טמאה אני לך אע"פ שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה כמו שנתבאר אם נתאלמנה או נתגרשה אסורה לאכול בתרומה ומשמע להרמב"ם דה"ה לינשא לכהן דמאי שנא והראב"ד כתב בהשגות שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי אם היתה קטטה ביניהם ה"ז נאמנת וה"ה דחה דברי הראב"ד ונתן טעם לומר שאפשר שאין לסמוך כאן על נתינת אמתלא ודע שמ"ש אם היא נאמנת לו או העד נאמן לו יוציא כדי לצאת ידי ספק לאו דוקא בכהן דה"ה בישראל דהא ההוא סמיא לא משמע דהוה כהן וכ"כ הרמב"ם דין זה בפרק כ"ד מהלכות אישות סתם ולא חילק בין כהן לישראל וגם רבינו בסי' קט"ו כתב כן סתם ולא חלק : כתב המרדכי בפ"ב דכתובות מעשה באשה שהלכה בדרך עם ב' יהודים וכשבאו ביער ישבו לנוח ובא האחד ותקפה והשני נטמן ולעקה ואין מושיע לה ובאת לפני רבותי וספרה המאורע והתירוה לבעלה משום מגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי ורבינו שמחה אסרה משום דכיון דעברה על דת ונתיחדה שמא הפסידה המנו שלה ועיין שם : **כהן** שקדש אשה בין גדולה בין קטנה ולאחר זמן בא עליה וטען שלא מצא לה בתולים נאסרה עליו מספק וכו' בפ"ק דכתובות (ט ·) אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכה באשת כהן כלומר שהאונס אסור בה הלכך חד ספק הוא : וכתבו התוספות וא"ת ונוקמה אחזקה שהיא כשרה לכהונה וניחוש דלא תחתיו זינתה וי"ל דאדרבא אית לן למימר דהשתא נבעלה דאוקמה אחזקת הגוף שהיתה בתולה עד כאן לשונו : ואם קידש ובעל מיד נראה שאפילו אשת כהן מותרת דהא כיון דודאי לא תחתיו נבעלה שריא והכי דייק לשון רבינו ולשון הרמב"ם שכתבו ולאחר זמן בא עליה ונראה דה"ה לבא עליה לאחר זמן ועדים מעידים שלא נפרד הימנה בכל אותו זמן דעגין שאין לספק שנבעלה לאחר באותו זמן דאפילו היא אשת כהן שריא : וכתב ה"ה בפי"ח מהא"ב דע שכאן נתבאר שהאשה נאמנת לומר מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי לענין ממון הכתובה ויש מן המפרשים סבורים שה"ה להיות נאסרה עליו שאם טענה בברי דבר המתירה שהיא מותרת ולא אמרו נאמן לאסרה אלא במכחשת וטוענת בתולה שלימה נבעלתי א"נ בשותקת אבל במודה וטוענת שנאנסה קודם שנתארסה באשת כהן או שטוענת מוכת עץ אני מותרת וי"מ חלוקים עליו בזה ואומרים דלענין איסורא בכה"ג דליכא אלא חד ספיקא אסורה היא ואין משגיחין על דבריה וזה נראה דעת רבינו והראשון דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכבר שאלו למה אמרו שאין כאן אלא ספק אחד והלא שמא מוכת עץ היא ויש כאן ב' ספיקות ותירצו שמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו : **אשה** שקינא לה בעלה ונסתרה ולא שתתה אסורה לכהן משום ספק זונה וכו' כל זה דברי הרמב"ם בפי"ח מהא"ב וכתב הרב המגיד כבר נתבארו בהלכות סוטה פ"א ופ"ב הנשים שאינם שותות אחר קינוי וסתירה ושם נתבאר שכל אלו שהזכיר אותן רבינו כאן בכלל הן אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן וביאר רבינו בכאן שאם מתו בעליהן ולא גרשום שהן אסורות לינשא לכהן ומבואר בפ"ק דסוטה (ג ·) במשנה ובהרבה מקומות שם במסכת שאמרו אסורה לביתה ואסורה בתרומה ואמרו ב באותן שבית דין מקנין להם לא להשקותן אמרו אלא לפוסלן מן הכהונה ואמרו שם (כח·) ונטמאה שלשה פעמים אחד לבעל ואחד לבועל וא' לבועל ואחד לכהונה ופשוט הוא שם שכל שאסורה לבעלה מחמת קינוי וסתירה אסורה לבועל וכן אסורה לכהונה כנזכר פ"ב מהלכות סוטה עכ"ל : **אשה** שיצא עליה שם שהיא מזנה אין חוששין לה לפסלה לכהונה בסוף גיטין (דף פח) אמר רבא יצא לה שם בעיר שמזנה אין חוששין לה מ"ט פריצותא הוא דחזו לה ופרש"י שם מזנה לעכו"ם ולעבד שפוסלים אותה מן הכהונה אין חוששין לה לאסרה לכהונה · פריצותא בעלמא הוא דחזו שישחקה בשוק או מיעך לה בין דדיה : **פנויה** שראוה שנבעלה והלך לו הבועל או אם באת לפנינו מעוברת ואומרת שלכשר נבעלה נאמנת והיא ובתה כשרות לכהונה וכו' בסוף פ"ק דכתובות (דף יג) תנן ראוה מדברת עם אחד אמרו לה מה טיבו של זה איש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה היתה מעוברת ואמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת מעוברת מנתין וממזר עד שתביא ראיה לדבריה ואיפסק בגמרא הלכתא כרבן גמליאל ופירש רש"י נאמנת וכשרה לכהונה ולא מספקינן לה בנבעלה לפסול לה ובגמרא אמר רבי יוחנן לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה פירוש אם העובר הזה נקבה תנשא לכהונה ורבי אלעזר אומר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן ואמרינן בתר הכי אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כרבן גמליאל ואת לא תעביד עובדא

דרישה

לב וגו' ותנן אתנן כלב ומחיר זונה מותרין שנאמר גם שניהם ב' ולא ד' ופרש"י אתנן כלב שאם אמר אדם לזונה הא לך טלה זה ותבעל לכלב ומחיר זונה שהחליף זונה בטלה מותרין למזבח אדבריה אתנן כלב אלמא לאו זנות הוא : [ה] **ומשום** טומאה כ"כ הרמב"ם והקש' הנ"מ למה לוקה משום טמאה והא הוי לאו שבכללות ואפי' ישראל אינו לוקה על לאו זה מזה הטעם והניח הדבר בצ"ע : [ו] **נאסרה** עליו והקש' התוס' ונוקמא אחזקה שהיא כשרה לכהונה וניחוש דלאו תחתיו זנתה וי"ל דאדרבא דאית לן למימר דהשתא נבעלה דנוקמא אחזקת הגוף שהיתה בתולה עכ"ל וכ' ב"י ואם קידש ובעל מיד נראה שאפילו אשת כהן מותרת דהא ודאי לאו תחתיו זנתה והכי דייק לשון רבינו ול' הרמב"ם שכתבו ולאח"ז בא עליה ונראה דה"ה לבא עליה לאח"ז ועדים מעידים שלא נפרד ממנה כל אותו זמן בענין שבודאי לא נבעלה לאחר באותו זמן דאפי' היא אשת כהן שרי : [ז] **אין** חוששין לה לפסלה מן הכהונה וא"ת והא אמרי' לעיל ס' ד' א"א שיצא עליה קול כו' עד אבל היה בעלמא חוששין לה משום זונה י"ל דהכא מיירי שיצא עליה שם בעלמא ולא קול דלא אתחזק בב"ד אינו קול כדלעיל ולעיל מיירי בקול דאתחזק בב"ד אבל א"ל לעיל בא"א מיירי שהכל נאסרו עליה דהא גם כהן יצא עליה שם מזנה ופרש"י עם עבד או כותי שנעשית זונה על ידו ושוים לכהן כמו א"א בישראל :

פרישה

הראב"ד ורבי' אין חולקי' על הרמב"ם בזה והלא בריית' ערוכה היא דעמוני ומואבי פוסלין מכהונה כו' לע"ד לק"מ שהן מחלקי' בין אוכלין מהכהונה דהיינו תרומה ובין עשיית' לזונה והארכתי בדרישה לקמן : (לב) **הויין** כזונות ואסורות לכהונה שאע"פ שלא נבעלה קרויה זונה לפי שהכותים שטופי' זימה הן ובניהם ילדי' זנונים הנה ה"כ משום דכתיב בתולות מזרע ישראל אבל רבי' שכתב הויין כזונות משמע דס"ל כטעם הראשון : (לג) **ומשום** טומאה דכתיב לא יוכל בעלה הראשון לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה (שאסורה לכהן אפילו באינון כ"פ) רש"י ועד"ר : (לד) **אע"פ** שמותרת לבעלה דכתיב והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת : (לה) **אסורה** לכהונה פי' אם מת בעלה לא תנשא לכהן משום דגבי כהן אפי' אנוס אוסרה עליו וז"ל הרמב"ם בפי"ה מהא"ב פרט לך הכתוב באשת ישראל שמותרת לבעלה כשנאנסה בו' והיא לא נתפשה אבל אשת כהן באיסור עומדת שהרי היא זונה : (לו) **ואסורה** לכהן אחרי מות בעלה אפי' נתנה אמתלא לדבריה שלא אמרה אלא כדי שיגרשנה בעלה אינה נאמנת כ"פ) : (עד א' והעיד לו כ' דאין דבר שבערוה פחות מב' ומ"ש או העד נאמן לו כו' כבי תרי כ"פ) : (לז) **יוציא** כדי לצאת ידי ספק ל"ד בכהן דה"ה בישראל (ברנון כ"פ) ועיקר הדין זה לקמן סי' קט"ו וקע"ז וע"ש : (לח) **אבל** ישראל שטען טענה זו כו' משום דהוי ס"ס ספק קודם קידושין ספק אחריו ואת"ל אחרי כאונין שמא נבעלה באונס לאפוקי כהן שאף אם היה באונס אסורה משום

אבל

זונה ואין כאן כ"א ספק א' (וא"ל הלא יש כאן ב' ספיקות שמא מוכת עץ היא דדבר שאינה מצוי הוא ואין חוששין כ"פ) : ואם קדשה כשהיא קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום א' ולאחר זמן בא עליה וטען שלא מצא בתולים אפי' בישראל אסורה דאין כאן אלא ספק א' דאם היתה נבעלת קודם שקדשה היו הבתולים חוזרים : (לט) **אסורה** לכהן משום ספק זונה דג' פעמים כתיב ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל וא' לכהונה (ור"ל לבעלה אסורה בין כהן בין ישראל אלא שאם מת בעלה אסורה להנשא לכהונה כ"פ) : (מ) **בין** יש לה שם עדות שמונעה פי' שיש עדות בנטמאה ואז אינה שותה ועדות דנקט לאו דוקא דאפילו אם ע"א מעיד בנטמאה אינה שותה : (מא) **בין** שהיא מן הנשים שאינן ראוייה לשתות כגון שהיא אשת קטן וסומא ומפורשי' הן במיימוני ספ"ב דהל' סוטה : (מב) **ואפי'** קנאו לה ב"ד כגון שב"ד קנאו לה בה דבר מכוער ובעלה במדינת הים או שהיה שוטה ואז ב"ד קורהין אותה ומקנין לה (ואמרו שאותן שב"ד מקנא להם לא להשקותם אמרו אלא לפוסלן מן הכהונה כ"כ המ"מ פי"ט דא"ב כ"פ ואם אמ"כ אפילו בא בעלה אינה שותה מפני שלא היא קינא לה בעלה כ"כ הרמב"ם בפ"ה דהלכות סוטה : (מג) **אשה** שיצא עליה שם רע שהיא מזנה פרש"י לעבד או לכותי שפוסלין אותה מן הכהונה אין חוששין לה לאסרה לכהונה רק פריצותא דעלמא הוא דחזו שמשחקת בשוק או מיעך לה בין דדיה :

והיא

חדושי הגהות

לבטל קול אם ראו ופריך והא נהרדעא אתרא דשמואל הוה ובנהרדעא ברור הוא דמבטל ליה לקלא (ב"ח בשם חכם אחד) : ב לא אדע המקום שאמרו כן אך בדף ב"ח שם איתא לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה וכבר התעורר על זה המשנה למלך בפ"ה מהא"ב הלכה י"ב :

שלכשר נבעלתי נאמנת (מד) והיא ובתה כשרות לכהונה אפי' רוב פסולים אצלה ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה שבא כהן לפנינו לימלך אין מתירין לו לישא אותה עד שיהו רוב כשרים אצלה בד"א כשאומרת לכשר נבעלתי אבל אם אינה יודעת מי הוא הבועל או שהיא שוטה שאין בה דעת או אלמת (מה) אפי' בדיעבד תצא עד שתהיה תרי רובי רוב העיר כשרים ורוב שיירא של כשרים הבאה ממקום אחר עוברים שם כתב הרמב"ם דוקא שנבעלה בפרשת דרכים שאין שם דבר קבוע אבל ראוה שנבעלה בעיר או שנתעברה בעיר אפי' לא שוכן בה אלא עכו"ם או עבד אחד (מו) לא תנשא לכתחילה שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם ניסת לא תצא הואיל ואומרת לכשר נבעלתי עד כאן (מז) ונראה דאפילו נתעברה בעיר (מח) אם הלך הבועל אליה תנשא לכתחילה כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים (מט) אא"כ הלכה היא אליו (ז) וסתמא נמי (נ) שאין ידוע מי הלך למי נראה דתנשא לכתחילה :

שבויה

עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ומתמהינן עלה הלכה ואת לא תעביד עובדא ומסיק הא לכתחלה הא דיעבד ותנן תו התם (יד :) א"ר יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה א"ר יוחנן בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא לכהונה ובגמרא א"ל רבא לרב נחמן ר"י בן נורי דאמר כמאן אי כר"ג אפילו ברוב פסולים נמי מכשר אי כרבי יהושע אפילו ברוב כשירים נמי פסול א"ל הכי אמר רב יהודה אמר רב בקרונות של צפורי היה מעשה כדרבי אמי דאמר והוא שהיתה סיעת בני אדם כשרים עוברת לשם וכדרבי ינאי דאמר נבעלה בשעת קרונות כשרה לכהונה אבל פירש אחד מצפורי ובעל הולד שתוקי כי הא דכי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ולא אחר רוב סיעה גרידתא מ"ט גזרה רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי אי דקא אזלי איהו לגבה כל דפריש מרובא פריש לא (צריכא) דקא אזלה איהי לגבייהו דהו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומי בעינן תרי רובי והתניא ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה וכו' מעלה עשו ביוחסין ופי' רש"י בקרונות של צפורי ביום השוק שסיעות ושיירות ממקום אחר באות שם : וכדרבי אמי · דהשתא איכא רוב סיעה ורוב העיר : בשעת קרונות · שהשיירות באות לעיר כשרה לכהונה כדקאמר והוא שהיתה סיעה של כשרים עוברת שם דאיכא למימר מהם היה : אבל פירש אחד מצפורי · דידעינן וודאי דמן העיר היה אע"פ שצפורי עיר שרובה משיאין לכהונה : הולד שתוקי. דבחד רובא לא מכשר : מ"ט · אחר רוב סיעה לא : גזרינן אטו רוב העיר · דקביעי ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל כי האי מסקנא דבעיא תרי רובי תשמע דס"ל דכי שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה לאוקומי לרבי יוחנן בן נורי כר"ג הוא דשני הכי ודלא כרש"י שפי' דכר' יהושע מוקים ליה והכריחם לפרש כן כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא דאיפסיקא הלכתא בגמרא כר"ג והדר איפסיקא הלכתא כרבי יוסי אליבא דרבי יוחנן בן נורי הילכך ע"כ לפרושי דר"י בן נורי אתי כר"ג ומה שיש לדקדק על זה אכתוב בסמוך בס"ד : וכתב הרא"ש גבי הא דבעינן תרי רובי ומיירי בדלא טוענת ברי הילכך בעינן תרי רובי אפילו לר"ג וזה לשון הר"ן והך שמעתא בשאינה טוענת היא דאי בטוענת הא פסקינן לעיל בסמוך הלכה כר"ג אפילו ברוב פסולים אלא דלכתחלה משום חומרא בעלמא בעינן רוב כשרים · ומיהו משמע דאפילו לכתחלה בחד רובא סגי ודיעבד אפילו חד רובא לא בעינן דאפילו ברוב פסולים מכשרינן אבל בסוגיא דהכא בשאינה טוענת עסקינן וסתמא דמילתא הכי איתא דתינוקות הות ולא ידעה למטען ואנוסה הות ולא ידעה מאי וכיון דהוה ליה שמא אפילו לר"ג בעינן תרי רובי ואפילו בדיעבד דבסוגיא דהכא לא מפלגינן בין לכתחלה בין לדיעבד ונמצא פסקן של דברים דבטוענת ואומרת לכשר נבעלתי קיימא לן כר"ג דמכשר ואפילו ברוב פסולין מיהו דוקא דיעבד כלומר שאם נשאת כבר לכהן אפילו ברוב פסולין לא תצא וכן נמי נאמנת להכשיר העובר לפי שלא התירו בו כלל שאם היו מחמירים בו לבא בקהל לא היה לו תקנה ולפיכך דין הולד כדין האשה שנשאת מיהו לכתחלה אין מתירין האשה להנשא לכהן אלא דוקא ברוב כשרים כדאמרינן לעיל הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים ומיהו בחד רובא סגי אבל בשאינה טוענת כסוגיין דהכא לא אשכחן פלוגתא בין לכתחלה לדיעבד הילכך אפילו נשאת תצא אלא היכא דאיכא תרי רובי כשרים אבל הרמב"ם כתב בפי"ח מהא"ב דאפילו טוענת בעינן תרי רובא להתירה להנשא לכתחלה ובדיעבד אפילו חד רובא לא בעינן כיון שהיא טוענת ואומרת לכשר נבעלתי ובשאינה טוענת אפילו נשאת כל היכא דליכא תרי רובי תצא ותמהני עליו דכיון דסוגיין דהכא בשאינה טוענת ועלה אמרי' דבעי' תרי רובי ולא מפלגי' בין בתחלה לדיעבד מנ"ל דבטוענת נבעי לכתחלה תרי רובי דנהי דלעיל אמרי' אפי' בטוענת דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים היינו דבעי חד רובא אבל תרי רובי מנ"ל דכיון דמדינא אפילו ברוב פסולים כשר בטוענת נהי דמשום חומרא בעלמא אמר דלא נעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים מ"מ משמע דבחד רובא סגי דברובא דלא בעיא ליה אלא משום חומרא בעלמא לא משמע דנגזר ביה אטו קבוע דנבעי מש"ה תרי רובי עכ"ל וכתב ה"ה שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת הר"ן וטעמו של הרמב"ם ז"ל כ"ל שהוא משום דמשמע ליה דעובדא דתינוקת דרבי יוחנן בן נורי כשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי הוא דאל"כ מא יהאי דא"ל רבא לרב נחמן ר"י בן נורי דאמר כמאן אי כר"ג אפי' ברוב פסולים נמי מכשר וכולי מאי שייטא דר"ג ורבי יהושע הכא התם בשנבדקה הכא בשלא נבדקה הלכך ע"כ דהא דר"י בן נורי נמי כשנבדקה היא וכיון דאסיקנא בה דבעינן תרי רובי א"כ כי אמרינן בדר"ג ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אלא היינו עד דאיכא תרי רובי כדמפרש בדר"י בן נורי וא"ת היכי אפשר לומר דלאוקמי לדר"י בן נורי כרבן גמליאל שני רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה הא מעיקרא קשיא לן אי דרבן גמליאל אפילו ברוב פסולים נמי מכשר ור"י בן נורי מצריך רוב והיכי מהדר דר"י בן נורי מצריך תרי רובי דכ"ש דיקשה טפי וי"ל דכי אהדר בקרונות של צפורי היה מעשה לא סיים מילתיה עד דמסיק ואמר מעלה עשו ביוחסין וה"ק לעולם ר' יוחנן בן נורי כר"ג ס"ל והא דמכשר ר"ג אפילו ברוב פסולים היינו מדינא אבל משום דמעלה עשו ביוחסין מודה ר"ג דלא מתכשרא עד דאיכא רוב כשרים וכדא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים ולא רוב אחד בלבד קאמר אלא תרי רובי נמי מצרכי ר"ג ור"י בן נורי משום מעלה דיוחסין וכדאמר רב יהודה בקרונות של צפורי היה מעשה ולענין מה שכתב הרמב"ם דבשאינה טוענת אפילו נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי פשוט הוא דע"כ לא הכשיר ר"ג אלא כשנבדקה ואמרה לכשר נבעלתי אבל בשלא אמרה כן לא וכבר כתבתי כן בסי' ד' גבי ארוסה שנתעברה בשם הרי"ף והמפרשים ז"ל ומשמע להרמב"ם דאפילו ברוב א' כשרים תלא עד דאיכא תרי רובי ומשמע מדקדוק לשונו דאפילו בדאיכא תרי רובי נמי לכתחלה לא תנשא משום מעלה דיוחסין דלא עדיף אינה טוענת בתרי רובא מטוענת בחד רובא (ו) : **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם ז"ל היא בפרק י"ח מהא"ב : **ומ"ש** לא תנשא לכתחלה היינו לכהן וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל : ומ"ש רבינו ונראה דאפי' אם נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה תנשא לכתחלה וכו' דברי רבינו הם לפי הגירסא שכתבתי לא דקאזלה איהי לגבייהו דהו"ל קבוע אבל רש"י כתב ומשני איכא דאזלה לגבייהו ול"ג מאי איכא יש שהולכת היא אצלו והו"ל קבוע הלכך אפילו ברוב כשרים או רוב העיר או רוב סיעה פסול ומשום תרי רובי אכשרה דליכא למגזר מידי וכן נראה שהוא דעת התוספות שהיו גורסים דילמא אזלה איהי לגבייהו וכ"כ הריטב"א וז"ל פירש אחד מצפורי ובעל הולד שתוקי פירוש אע"פ שפירש ודאי ואזל איהו לגבה דתרי רובי בעינן וכולה סוגיא רהטא להדיא דהא אפילו שידעו ודאי דהך דנבעלה הוה חד רובא דכשרות לא מכשרינן לה כלל ולא כמאן דמפרש דכל היכא דידעינן דאזלי בני העיר לגבה בהכי סגי ולא בעינן תרי רובי אלא היכא דלא ידעינן אי אזלי איהו לגבה וליתיה כלל להאי פירושא עכ"ל וגם הרשב"א כתב הולכים אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה פי' והוא שלא נודע מאיזה מקום פירש אם מן העיר אם מן הסיעה אבל אם נודע שפירש מן העיר אין רוב סיעה מסייעת וכן הדין ברוב סיעה עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שסתם וכתב דנבעלה בעיר לא תנשא לכהן לכתחלה ולא חילק בין אזלה איהי לגבייהו לאזלי איהו לגבה ונראה מדבריו דאפילו בדאיכא תרי רובי רוב עיר ורוב סיעה כל שנבעלה בעיר לא תנשא לכתחלה דאפילו אזל בעל לגבה חשיב כקבוע גזרה אטו היכא דאזלה איהי לגביה ולא מכשרינן לה בתרי רובי אלא כשנבעלה בפרשת דרכים או בקרונות שבשדות שהכל עוברים שם והיו רוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים : ומ"ש רבינו ע"פ גרסתו ושיטתו וסתמא נמי שאין ידוע מי שהלך למי תנשא לכתחלה נראה שטעמו דכיון דאין זה מן הדין אלא משום מעלה בעלמא כל היכא דלא ידעינן אזלינן לקולא כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סי' ט"ו על

כהן

וז"ש דוקא שנבעלה בפרשת דרכים וכו' דהשתא דליכא דבר קבוע איכא תרי רובא רוב העיר כשרים ורוב העוברים שם כשרים אבל ראוה שנבעלה בעיר כו' הו"ל קבוע וליכא השתא כי אם רוב העוברים דהלכו אצלה ולא תנשא לכתחילה אלא דבדיעבד לא תצא הואיל וטוענת לכשר נבעלתי וליכא נמי חד רובא דכשרים והשיג עליו רבינו ואמר ונראה דאפילו נתעברה בעיר וכו' כלומר דאף לסברתו דאיכא תרי רובי כשהלך הבועל אליה דלא הו"ל קבוע אא"כ הלכה היא לביתם וכיוצא בזה כתבו התוס' וז"ל דילמא אזלא איהי לגבייהו פי' לתוך ביתם דאפילו בתוך העיר לא חשיב קבוע דדמי לנמצא בין החניות וכו' ומ"ש וסתמא נמי וכו' ה"ק דאפילו נפרש דברי הרמב"ם דמיירי בסתמא כשאינו ידוע מי הלך למי אפ"ה אין לנו לתלות לחומרא דהיא הלכה אצלם אלא תלינן לקולא ותנשא לכתחילה וטעמו דהא דבעינן תרי רובי אינו מדינא אלא משום דגזרינן רוב סיעה אטו רוב העיר ורוב העיר נמי משום דקא אזלא לגבייהו דהו"ל קבוע וכיון דאינו אלא חששא בעלמא אלא דמעלה עשו ביוחסין מסתייה דמחמרי' בדליכא אלא חד רובא אבל בדאיכא קמן תרי רובי לא מסתברא להחמיר משום ספיקא כיון דמדינא שרי וזאת היא דעת רביט בהסגות לפי דעת הרמב"ם אבל רבינו גופיה לא ס"ל כהרמב"ם אלא דבטוענת לכשר נבעלתי סגי לכתחלה בחד רובא כמ"ש מחלה · ויש להליץ בעד הרמב"ם דס"ל דכל שראוה שנתעברה בעיר או נבעלה בעיר הו"ל קבוע אע"פ שהלך הוא לביתה ודלא כמ"ש התוס' ולא דמי לנמצא בין החניות א"כ תינוק המושלך דהנפרש נבדל וניכר בפני עצמו ולא חשיב קבוע אבל הבועל בעיר אינו נפרש ולא ניכר בפני עצמו אלא נייד בתוך העיר בין שאר אנשי העיר וזאת היא קביעותא הו"ל קבוע ולא חשיב רוב אלא א"כ כשנבעלה בפרשת דרכים דהשתא כיון שנפרש מן העיר הו"ל פירש ממקום קביעות וחשיב רוב ובש"ע הביא ב' הדיעות ולא הכריע והא דאיכא להקשות בפנויה דמאי טעמא דנאמנת לומר לכשר נבעלתי אף ע"פ דרוב פסולין אצלה כיון דטוענת בברי ומ"ש משבויה דאינה נאמנת לומר בברי דלא נבעלתי ואסורה אפי' דיעבד בר הקשה כן ר' יהושע לר"ג ועיין בפ"ק דכתובות (בדף י"ד) ובמ"ש התוס' לשם :

ומ"ש והיא ובתה כשרות לכהונה אפילו רוב פסולים אצלה ודוקא בדיעבד כו' כתב הר"ן כלומר שאם נשאת היא כבר לכהן אפי' ברוב פסולים לא תצא וכן נמי נאמנת להכשיר העובר לפי שלא התירו בו כלל שאם היו מחמירין בו לבא בקהל לא הו"ל תקנה ולפיכך דין הולד כדין האשה שנשאת וכו' עכ"ל ומביאו ב"י ורצונו לומר דאם היו רוב הפסולים ממזרים שאם היו מחמירים בעובר הוה פסול לבא בקהל הו"ל דיעבד וכשר שמכשירין האשה דיעבד כך דין העובר ומותר לבא בקהל לכתחילה א"כ לפי זה אם רוב הפסולים אינן ממזרים אלא עכו"ם ועבדים דאיכא תקנה לעובר לבא בקהל כמו לאשה דין העובר דין האשה שלא תנשא לכתחלה וק"ל :

שבויה

דרכי משה

(ו) וא"כ לדעת המתירין דחד רובא בטוענת לכשר נבעלתי להנשא לכתחלה א"כ ה"ה כשאינה טוענת בתרי רובי : (ז) וע"ל סי' ג כהן הבא על הפנויה [illegible]

פרישה

(מ"ד) והיא ובתה כשרים פי' שלא תאמר דוקא היא כשרה דהיא בחזקת כשרות ולא בתה דלא הוי לה חזקת כשרות : (מה) אפי' בדיעבד תצא כו' משום דמעלה עשו ביוחסין : (מ"ו) לא תנשא לכתחלה פי' לכהן דהרמב"ם ס"ל דאפילו בטוענת לכשר נבעלתי לא מכשירין לה לכתחלה אלא בתרי רובי אבל הטור סובר כשאמרה לכשר נבעלתי אפילו ברוב פסולים אלא לא תצא בדיעבד ולכתחלה בחד רוב סגי כמ"ש הב"י ע"ש (ומיהו בדיעבד מודה הרמב"ם דנאמנת לומר לכשר נבעלתי אפילו ברוב פסולין אצלה ואין צריך רוב כשרות אצלה וכ"כ המ"מ והר"ן משמו) והוא דעת הטור והרא"ש עכ"ל מור"ם גם בהא פליגי דלהטור וסיעתו היכא דאיכא תרי רובי סגי לכתחלה אפילו כשאינה אומרת כלום ולהרמב"ם אינה מותרת לכתחלה אלא בעינן ג"ר אומרת לכשר נבעלתי סגי מוכח שם וכ"כ בד"מ : (מז) ונראה דאפילו נתעברה בעיר כו' תנשא לכתחלה פי' אפילו כשאינה אומרת לכשר נבעלתי : (מח) אם הלך הבועל אליה פי' משום דכל דפריש מרובה קפריש ולא בעינן שיעברו כולם כ"א משום גזירה שמא יקח מן הקבוע כגון בקבוע ותם בס בהעברנו בי"ד ס"ס י"ו ובסי' ק"י אבל כאן לא שייך כן גזירה : (מ"ט) אא"כ הלכה היא אליו דאז הוי קבוע ואפי' הרי רובי לא מהני הואיל שאינה אומרת לכשר נבעלתי אבל אם הלך אליה אמרינן כל דפריש מרובה קא פריש : (נ) שאין ידוע וס' הטעם ע"ז ע' בב"י (גם י"ל דמסתמא הוא הולך אחריה דהכל ממנו ולא ממנה ואין להם עזות פנים לתובעו כמ"ש רש"י בפסוק ואל אישך תשוקתך ל"פ :)

ז **שבויה** שנשבית (א) יתירה מבת ג' שנים ויום אחד אסורה לכהן שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעכו"ם (ב) ואם יש עדים שלא נבעלה לעכו"ם (ג) אפילו אשה או עבד או שפחה אפילו היא שפחת בעלה או אביה ואמה ואחותה נאמנין (ד) אבל בנה ובתה ועבדה ושפחתה אין נאמנין ואין מסיחין לפי תומן כההיא עובדא באחד שנשבה הוא ואמו והיה מסיח לפי תומו ואמר נשבינו לבין העכו"ם אני ואמי (ה) יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי נאמנין [א] אבל היא עצמה ובעלה אין נאמנין [ב] אפילו מסיחין לפי תומם היו השבויות שתים וכל אחת מודה על חברתה נאמנות ולא חיישינן לגומלין כהן שמעיד על השבויה שהיא טהורה לא ישאנה חיישינן שמא נתן עיניו בה ואם פדאה והעיד בה ישאנה שאילו לא ידע שהיא טהורה (ו) לא היה נותן בה מעותיו: אשה שאין לה עדים שנשבית ובאת לפנינו ואומרת נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (ד) ואפילו היא אומרת יש לי עדים שטהורה אני אין צריך להמתין עד שיבואו העדים אלא מתירין אותה מיד (ז) וכתב הרמב"ם ז"ל אפילו יצא קול שיש עליה עדי טומאה מתירין אותה מיד התירוה ואחר כך באו עדים שנשבית אפי' לא נשאת עדיין תנשא [ג] ואפי' נכנס השבאי אחריה והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה לא תצא מהתירה הראשון ומשמרין אותה עד שתפדה ואם

ז **שבויה** שנשבית וכו' פסק כרב פפא ספ"ב דכתובות וכתב ב"י ע"ש הרשב"א דהא דלא מהימני היא ובעלה אפי' במל"ת דחיישינן דילמא איערומי קא מערמי להראות עצמן כמל"ת ואינם אלא מתכוונים עכ"ל ולפי זה ודאי נראה דבנה ובתה אפילו הן גדולי לא חיישינן לערמה במל"ת דאי דוקא בבנה ובתה הקטנים קאמר הו"ל לפלוגי בבנה ובתה גופייהו בין גדולים לקטנים וכ"כ ה' המגיד פי"ח דהא"ב להדיא דבנה ובתה בין גדולים בין קטנים נאמנים במל"ת ואיכא למידק בדברי רבינו שלא כתב דאפילו תינוק ותינוקת דעלמא נאמנין להעיד באינן מל"ת דקתני בברייתא ונראה דס"ל לרבינו כדברי הרמב"ם דקטן דעלמא נמי אינו נאמן אלא במל"ת והדעת מכרעת כך דקטן שאין בו דעת לישאל היאך יהא נאמן בעדותו הלא אינו כשוטה וחרש שאין בהן דעת אבל במל"ת ודאי נאמן דלא גרע מבנה ובתה הקטנים והא דאוקימנא אליבא דרב פפא ברייתא דהכל נאמנים במל"ת וברייתא קמייתא לאו במל"ת וקתני בה דתינוק ותינוקת נאמנין ובנה ובתה אינן נאמנין צריך לפרש דברייתא קמייתא לצדדין קתני איש ואשה אביה ואמה אחיה ואחותה נאמנין אפילו אינן מסיחין לפי תומן ותינוק ותינוקת אפי' אינן בנה ובתה אינן נאמנים אלא במל"ת והא דקתני באידך בבא אבל לא בנה ובתה עבדה ושפחתה כולהו מיירי באינן מל"ת ובנה ובתה בין גדולים בין קטנים ועבדה ושפחתה כולן אין נאמנין כיון דאינן מל"ת וזו היא דעת הרמב"ם שכתב קטן שהיה מל"ת נאמן דאין שום קטן נאמן אלא במל"ת בין בנה ובתה בין קטן אחר ואחריו נמשך רבינו דכתב אפילו אשה או עבד וכו' ומיירי באינן מל"ת ובגדולים ולכן לא הזכיר תינוק ותינוקת משום דס"ל דאינן נאמנין באינן מל"ת ואח"כ כתב דבנה ובתה נאמנים במל"ת ורצונו לומר בין גדולים בין קטנים ושמעינן מינה במכ"ש דתינוק ותינוקת שאינן בנה ובתה דנאמנים במל"ת אבל באינן מל"ת אין שום קטן נאמן והר"ן וה' המגיד תמהו על דברי הרמב"ם וס"ל דהקטן נאמן אפילו במתכוין להעיד אבל למאי שכתבנו יבואו דבריו על נכון והכי נקטינן ודלא כמ"ש בש"ע דיש מי שכתב שהקטן נאמן אפילו במכוין להעיד וע"ל בסי' י"ז בדין עדות קטן בעדות אשה:

וכתב הרמב"ם ז"ל אפי' יצא קול שיש עליה עידי טומאה מתירין אותה וכו' ה"א בפ"ב דכתובות בעובדא דבנתיה דמר שמואל (דף כ"ג) ומ"ש רבינו על שם הרמב"ם זהו לפי דבגמרא אמרו בסתם והאיכא עדים במ"ה וכו' וקאמר כי אמר רב אשי עדי טומאה איתמר והיה אפשר לפרש דידוע שיש עדים שיודעים שנטמאה אבל הרמב"ם ס"ל דבידוע לא היינו מתירין אלא מיירי בדליכא אלא קול וכך פירשו התוספות לשם ומה שקשה דהכא לא חיישינן לקול דאיכא עידי טומאה ולקמן בסי' ל"א גבי קידושין חיישינן לקול דאיכא עדים שהיה שום פרוטה כבר פי' רש"י בפ"ק דקידושין דשאני שבויה דכיון דליכא אלא איסור לאו הקילו בה אבל התוס' בפ"ב דכתובות כתבו דר"ת הקשה דבשבויה נמי איכא איסור סקילה אם ניסאת לכהן שישמש בנה ע"ג המזבח בשבת ותירץ דבשבויה הקילו משום דמנוולה נפשה באפי שבויה וה"א במקצת ספרים ועי"ל דלא שכיח שיהיו עדי טומאה אבל שכיח טובא

כהן שבא על פנויה אלמנה וילדה ממנו בן כ"ל שכשר לכהונה אע"ג דבפ"ק דכתובות פריך לר"י דאמר לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה מדתניא בד"א בעדות אשה בגופה אבל בעדות אשה בבתה הולד שתוקי מאי לאו שתוקי ופסול לא שתוקי וכשר ומי איכא שתוקי וכשר אין כדשמואל דאמר י' כהנים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי שמשתקים אותו מדין כהונה אלמא אפילו לר"י דמכשיר בבתה מודה שפסול לכל דין כהונה לשמש ע"ג המזבח ולישא כפיו אלא שהוא כשר לענין זה שאינו פוסל בביאתו י"ל דה"מ היכא שאין הבועל לפנינו דבהכי איירי פלוגתא דר"ג ורבי יהושע כדמשמע התם גבי עובדא דארוסה וארוסתו וכ"ש לענין זרעו מיוחס אחריו דאינו אלא מעלה כיון דשניהם מודים קרינן ביה זרעו אחריו ואין לומר מדאפקרה נפשה גבי בועל אפקרה נפשה גבי עלמא ואע"ג דאמרינן בפרק החולץ הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום וסתם פנויות בזמן הזה בחזקת נדות הן דהיא מחייבי כריתות דהא איפסיקא התם הלכתא כרשב"י דאמר מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה:

ז **שבויה** שנשבית יתירה מבת ג' שנים ויום אחד אסורה לכהן שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעכו"ם בפ"ב דכתובות (כב:):

ומ"ש יתירה מבת ג' שנים ויום א' פשוט הוא דפחות מכאן אין ביאתה כלום כמבואר בכמה דוכתי (כתובות יא: נדה מד:): **ומ"ש** ואם יש עדים שלא נבעלה לעכו"ם אפילו אשה או עבד או שפחה וכולי משנה שם (כז:) אם יש לה עדים אפילו עבד ואפי' שפחה נאמנים ובגמרא דאפילו שפחה דידה מהימנא ורמינהו לא תתייחד עמו אלא בפני עדים ואפילו עבד ואפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה אמר רב פפי בשבויה הקלו רב פפא אמר הא בשפחה דידה הא בשפחה דידיה רב אשי אמר הא והא בשפחה דידה ושפחה מחזא חזיא ושתקה התם דשתיקתה מתירתה לא מהימנא הכא דשתיקתה אוסרתה מהימנא השתא נמי אתיא ומשקרא תרתי לא עבדא לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה אבל לא בנה ובתה עבדה ושפחתה ותניא אידך הכל נאמנים להעידה חוץ מהימנה ובעלה דרב פפי ודרב אשי תנאי היא דרב פפא לימא תנאי היא אמר לך רב פפא כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה כי הא דכי אתא רב דימי אמר מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיאה לכהונה על פיו ופסק הרי"ף כרב פפא וכן פסק הרמב"ם בפי"ח מהא"ב כתב הרא"ש יש פוסקים כרב אשי דבתרא הוא והרי"ף פסק כרב פפא וכן מסתברא דברייתא קמייתא מסייע ליה ובתרייתא מוקי לה במסיחה לפי תומה וכתב עוד וכן הלכתא דבנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימנא אלא במסיחים לפי תומם אבל בעלה אפילו מל"ת לא מהימן וגם הר"ן כתב שהראב"ד פוסק כרב פפי ורב אשי והרי"ף והרמב"ם פסקו כרב פפא משום דלרב פפי ורב אשי תנאי היא ורב פפא מצי אמר כולהו הלכך נקטינן דתינוק ותינוקת אביה ואמה אחיה ואחותה מהימני אפי' מתכוונים להעיד אבל בנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימני אלא במסיחים לפי תומם והיא או בעלה לא מהימני אפילו במסיחים לפי תומם עכ"ל: וכתב הרשב"א דטעמא דלא מהימני היא ובעלה אפילו במל"ת משום דחיישינן דילמא איערומי קא מערמי להראות עצמן כמל"ת ואינם אלא מתכוונים: וכתב עוד הר"ן ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפרק הנזכר דקטן בעינן שיהא מל"ת ואמאי והא ברייתא דזו עדות אשה תינוק ותינוקות במתכוין להעיד הוא מדקתני אבל לא בנה ובתה וש"מ דתינוק אפילו מתכוין להעיד נאמן בעדות זו ע"כ וגם ה"ה תמה על הרמב"ם בזה ומיהו הרא"ש סובר כדעת הרמב"ם שכתב בתשובה כלל ל"ב וז"ל ודאי אם היתה הנערה כבת עשרה שנשבית עמה מסיחה לפי תומה מעצמה בלא כוונת עדות שתדיר היתה עמה היתה מותרת לבעלה כהן דאפילו בנה ובתה הקטנים נאמנים להעידה כדאיתא בירושלמי פ"ב דכתובות וכתב עוד הרא"ש בתשובה הנזכר דהא דבעינן במל"ת צריך שיהא אגלה מתחלה ועד סוף כההוא עובדא שנשבה הוא ואמו ואמר יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי אלמא בעינן שהעד המעיד יהיה תמיד עמה כתב ה"ה בפ' י"ח מהא"ב מסתברא לי שהעכו"ם או הפסול בעבירה מן התורה כשם שהם פסולים לעדות אשה לומר שמת בעלה כך פסולים לשבויה ואם היו מסיחין לפי תומם אפשר שהם כשרים כמו שכשרים לעדות אשה והרי הן בכלל הכל נאמנין להעידה חוץ מהימנה ובעלה דאוקימנא במסיחין לפי תומם וזה החלק האחרון צריך לעיין עכ"ל (א): והרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ב על השבויה בעדות עכו"ם אשר כתבת שתשובת רב פלטוי גאון שהתיר שבויה לכהן בעדות עכו"ם מל"ת שהעיד עליה שלא נטמאה מכח ק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש מאד תמהתי על דבריו מהיכן הרגלים דלא משתמע בשום מקום בתלמוד שיהא עכו"ם נאמן בעדות אשה שבויה דגרסינן בפ"ב דכתובות לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תינוק ותינוקת וכו' ומשני כי תניא ההיא במסיחה לפי תומה אלמא דוקא שפחה מסיח לפי תומה מהימנא אבל עכו"ם מסיח לפי תומו לא מהימן והכל נאמנים דברייתא קאי אבנה ובתה ועבדה ושפחתה דקא מפקא ברייתא קמייתא אבל עכו"ם לא מצינו בשום מקום שיהא נאמן וק"ו של גאון פריכא הוא דאשה עצמה תוכיח דנאמנת לומר מת בעלה שתנשא ואינה נאמנת לומר טהורה אני כשיש עידי שבויה וכן ע"פ בת קול משיאין משא"כ בשבויה אלא חכמים סומכים על אשה דיקא ומינסבא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה ע"כ (ב): ואם עד מפי עד מעיד שלא נטמאת אפשר שהוא נאמן כמו בעדות אשה שמת בעלה (ג): היו השבויות שתים וכל אחת מעידה על חבירתה נאמנות ולא חיישינן לגומלין משנה שם (כג:): כהן שמעיד על השבויה שהיא טהורה לא ישאנה וכולי ברייתא שם ואם פדאה והעיד בה ישאנה וכו' ואם פדאה והעיד בה ישאנה וכולי ברייתא פרק אלו נערות (לו:): אשה שאין לה עדים שנשבית ובאת לפנינו ואומרת נשביתי וטהורה אני נאמנת וכולי משנה פ"ב דכתובות (כב:): **ומ"ש** ואפילו היא אומרת יש לי עדים שטהורה אני א"צ להמתין וכולי ברייתא שם:

ומ"ש בשם הרמב"ם דאפי' יצא קול שיש עליה עידי טומאה הוא בפרק י"ח מהא"ב וטעמו מדאמרינן בפ"ב דכתובות (כג:) גבי בנתיה דמר שמואל והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בגלל אסתן ותיאסר ואסיקנא דעידי טומאה אתמר ופירשו התוספות דה"ק והא יצא הקול דאיכא עידי טומאה במדינת הים וכ"כ הריטב"א וכתב דאפילו אתחזק קול זה בב"ד שריא: התירוה ואח"כ באו עדים שנשבית אפי' לא נשאת עדיין תנשא בפ"ב דכתובות (שם) תנן אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת ואם משנשאת באו עדים לא תצא אמר אבוה דשמואל לא נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא אף על פי שלא נשאת הא לא תצא קתני לא תצא מהיתרה הראשון: ומה שכתב ואפילו נכנס השבאי אחריה וכו' פשוט שם בעובדא דבנתיה דשמואל: ומשמרין אותה עד שתפדה גם זה שם גבי

דרכי משה

ז (א) וכן הוא דעת ר"י א"ז להכשיר עכו"ם במל"ת בעדות שבויה: (ב) כתב בהגהת אלפסי פ"ב דכתובות וז"ל ונראה בעיני שהנשים שאין נאמנים לומר מת בעלה כגון חמותה וצרתה וכיוצא בהן נאמנים להעיד על השבויה שלא נטמאת שאין לחוש בזה שהן באות לקלקלה כמו שיש לחוש בא"א עכ"ל: (ג) ופשוט הוא שזה תולה בפלוגתא דרבוותא דלעיל אי מדמין עדות שבויה לעדות אשה: כתב הר"ד כהן בית ח' דפשיטא דמל"ת אינו נאמן אלא להקל ולא להחמיר וכ"כ הרשב"א בתשובה וכן כתב המרדכי בשילהי יבמות לענין עדות אשה: (ד) והר"ד כהן האריך

דרישה

סי' ז [א] **אבל** (היא ובעלה אין נאמנים אע"ג שהיא נאמנת על עצמה לומר מת בעלה ומשיאין אותה היינו משום חומר שהחמירו עליה בסופה משא"כ כאן כ"פ):

[ב] **אפי'** מסיחין לפי תומן והא דאמרינן לעיל סי' ג' גבי תרומה דנאמן מסיח לפי תומו אפילו הכהן עצמו התם לא אתרע חזקה דכהן אלא דלא ידעינן מי הוא אבל הכא דאיתרע חזקתה דהיתה בין הכותים לא הימנוה והא דנאמן כאן אפילו אשה אפילו עבד כו' היינו משום דבאמת הקילו בעדות אם יש שם עדות כל שהו כמו שמצינו באשה שהלך בעלה למ"ה דאפי' אשה נאמנת ועוד י"ל דהכא לא רצו חכמים שיהיו נאמנים לפי תומן דחיישינן דלמא איערומי [illegible]

פרישה

סי' ז (א) **יתירה** מבת וכו' דפחות מכאן אין ביאתן כלום ולא נעשית זונה ואע"ג דגבי גיורת ומשוחררת אסרינן לכהן אפי' פחות מג' שנים ויום א' התם היינו טעמא משום דילדי זנונים המה כמ"ש בסימן שקודם זה: (ב) **ואם** יש עדים לאו דוקא עדים דאפי' בא' נמי סגי כדלקמן בסמוך: (ג) **אפי'** אשה או עבד כו' דבשבויה הקילו חכמים שיהיו אפי' פסולי עדות נאמנים ואפי' בא' מהם: (ד) **אבל** בנה ובתה כו' אין נאמנים מפני שלבה גס בהם ותשמש בפניהן ושתקי: (ה) **ה"ג** יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי כו': (ו) **לא** היה נותן בה מעותיו דהיה ירא דלמא יבאו עדים ויאמרו שנבעלה: (ז) **וכתב** הרמב"ם אפילו כו' [illegible]

ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא כתב הרמב"ם ז"ל (ח) אפי' יש עד אחד שמעיד שהיא שבויה היא נאמנת אבל אם יש שני עדים שנישבית אינה נאמנת עד שיעיד עד אחד שהיא טהורה היו שני עדים שנשבית ועד אחד מעיד שנטמאה (ט) ועד אחד מעיד שהיא טהורה מותרת אפילו זה שמעיד בה הוא עבד או שפחה (ו) האב שאמר על בתו שנשבית ופדיתיה אינו נאמן לאוסרה בין אם היא קטנה או גדולה שלא האמינתו תורה לאוסרה אלא בענין אישות (ז) (י) דכתי' את בתי נתתי לאיש הזה (יא) אבל לא לפוסלה משום זנות אשה שנחבשה בידי עכו"ם (יב) [ד] בשביל ממון מותרת אפילו לכהונה (ח) בשביל נפשות (יג) [ט] כגון שבעלה רוצח ונגמר דינו להריגה אסורה אפילו לבעלה ישראל בד"א שעל ידי ממון מותרת בשיד ישראל

גבי עובדא דאבוה דשמואל : ומה שכתב ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תלא בברייתא שם :

כתב הרמב"ם אפילו יש לה עד אחד שמעיד שהיא שבויה היא נאמנת אבל אם יש ב' עדים שנישבית אינה נאמנת וכו' בפי"ח מהא"ב וטעמו מדתנן בפ"ב דכתובות אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת ואם יש עדים שנישבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ומשמע ליה ז"ל דכיון דנקט עדים לשון רבים תרי מיהא בעי וכו' הרא"ש בתשובה כלל י"ב על השבויה הזאת חזרתי על צידי צדדים למצא לה פתח היתר ונלאיתי למצא כי אחרי שנודע לבעלה כי היתה בין העכו"ם ושלח שלוחים אחריה הרי כאן עידי שבויה כי עידי שבויה האמורי' בתלמוד לאו דוקא שראוה שנישבית אלא שידוע שהיתה בין העכו"ם (ה) : היו שני עדים שנישבית ועד אחד מעיד שנטמאה ועד אחד מעיד שהיא טהורה מותרת וכו' בפ"ב דכתובות (שם) תנו רבנן אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת ואוקמוה רב פפא דאיכא עדים שנישבית ואיכא עד דמפיך כל מה שהיא אומרת ורישא אמר לה עד לא כי אלא את טהורה וחברתך טמאה איהי שויתא לנפשיה חתיכה דאיסורא וחבירתה משתריא אפומא דידה דבשבויה האמינו חכמים עד אחד להקל אפילו עבד ואפילו אשה וכל מקום שנאמן בו עד אחד הרי הוא כשנים ואין דברי אחד שכנגדו לטמא עומדים במקום שנים וסיפא קתני אני טהורה וחברתי טמאה אינה נאמנת כלל משום דאמר לה עד את טמאה וחבירתיך טהורה איהי כיון דאיכא עד לאו כל כמיניה חברתה משתריא אפומא דעד וכתב הר"ן וא"ת בשלמא רישא חבירתה משתריא אפומא דידה לפי שהיא העידה תחלה בב"ד ואיכא לאוקמוה שהתירו חבירתה על פיה תחלה קודם שבא העד המכחישה אבל סיפא היכי משתריא אפומא דעד כיון שהיא אמרה תחלה חבירתי טמאה והא ה"ל עד אחד בהכחשה ועד אחד בהכחשה לאו כלום היא אפילו היכא דאין עד אחד נאמן כבי תרי כדמשמע פרק האשה שלום (קיז :) ובסוטה פרק כשם (לא :) י"ל דה"נ בדאתא עד המטהר בתחלה והתירוה על פיו עסקינן ואע"ג דאמרינן וא"ל עד את טמאה וחבירתיך טהורה לאו דוקא אלא סירכא דרישא נקט ואחרים אומרים דלא צריכים להכי אלא בשבויה הקלו דאפילו עד אחד בהכחשה דעד פסול מהימן והרמב"ן ז"ל כתב עוד בפי"ח מהא"ב דאפילו אשה מתירתה אעפ"י שעד כשר מכחישה ומשמע דמפיק לה מרישא דקתני אני טמאה וחברתי טהורה נאמנת דמשתריא חבירתה אפומא דידה אע"ג דאיכא עד כשר דקא מפיך מיפך וקאמר את טהורה והבירתיך טמאה וסתמא קתני אע"פ שלא התירו חבירתה אפומא דידה תחלה אלמא בשבויה הקלו להתירה אפילו ע"פ אשה אע"פ שמכחישה עד כשר עד כאן לשונו : האב שאמר על בתו שנשבית ופדיתיה אינו נאמן לאוסרה בין אם היא קטנה או גדולה וכו' משנה וגמרא בקדושין פרק האומר (סד :) : **אשה** שנחבשה בידי עכו"ם וכו' בפ"ב דכתובות (כו :) תנן האשה שנחבשה בידי עכו"ם ע"י ממון מותרת לבעלה על ידי נפשות אסורה לבעלה ובגמרא אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על עכו"ם אבל יד עכו"ם תקיפה על עצמן אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה ע"י נפשות אסורה וכו' אמר רב כגון נשי גנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ורבי יוחנן אמר אף על פי שלא נגמר דינן להריגה ופרש"י ע"י ממון מותרת לבעלה. דמרתתי להפסיד ממונם ואינן מפקירין אותה : ע"י נפשות · שהיתה נדונה למות : אסורה לבעלה · דהואיל ונוהגין בה הפקר חוששין שמא נתרצית באחד מהם : ל"ש · דע"י ממון מותרת לבעלה : אלא שיד ישראל תקיפה על העכו"ם · ויראים לעשות שלא כדין שמא יפסידו ממונם : הני נשי דגנבי · שבעליהן נתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשיהם : בן דינאי · רוצח היה אבל נשי דגנבי הגונבים ממון לא מפקרי וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן על ידי ממון מותרת לבעלה אפילו היא אשת כהן וכן מוכח בגמרא ע"י נפשות אסורה לבעלה אפילו הוא ישראל דחיישינן שמא מחמת פחד נפשה נתרצית להם למצא חן בעיניהם · וכתבו עוד הרא"ש והר"ן אבל יד עכו"ם תקיפה על עצמם אפילו על ידי ממון אסורה פירוש לבעלה כהן כיון שאינן יראים להפסיד ממונם חיישינן שמא יאנסוה ובפלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן פסקו הלכה כחזקיה שהיה רבו של ר' יוחנן וכך הם דברי רבינו ובפלוגתא דרב ולוי פסק רבינו כלוי שהיה גדול ממנו והריטב"א פסק כרב אבל הרמב"ם בפי"ח פירש באשת כהן דוקא אבל באשת ישראל אפילו ע"י נפשות מותרת דלא חיישינן שמא נתרצית · וכתב הר"ן שכך פירשו ר"ח והגאון ז"ל וגם הרב המגיד כתב פירשוה כל הגאונים דוקא אם היה הבעל כהן והוא הדין ליגשא לכתחלה לכהן אבל לישראל ודאי לא חיישינן שמא נתרצית וכן הכריחו כל האחרונים ז"ל עכ"ל (ט) וכתב עוד ה"ה ובגמרא אמרו ע"י נפשות כגון נשי דגנבי ולוי אמר כגון אשתו של בן דינאי ולא נזכר בהלכה ובדברי רבינו ונראה שהם מפרשים שנשי אלו הרוצחים והגנבים נתפסות למלכות מחמת שיודעות במעשה בעליהן ומסייעות אותם והרי הן ספק שמא תמותנה ע"י המלכות ולזה לא הוצרכו להזכיר כן אבל י"מ שכתבו שאף על פי שאין לנשים חשש מיתה כיון שבעליהן נתפסין להריגה אין המלך מקפיד על נשיהם וזה דעת רש"י (י) : עוד שם בגמרא אמר חזקיה והוא שנגמר דינן להריגה ור"י אמר אף על פי שלא נגמר דינן ובהלכות לא הזכירו זה נראה שדעתם לפסוק כרבי יוחנן וזה דעת רבינו עד כאן לשונו : וכתב בהגהות מרדכי דכתובות היכי דאיכא דייני עכו"ם בעיר אפילו תקפה א ידם עלינו מותרת ואין נראה

כתב הרמב"ם ז"ל אפילו יש עד אחד וכו' אף על גב דמתניתין היא בפרק ב' דכתובות אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואם יש עדים שנישבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת מ"מ הביאו ע"ש הרמב"ם משום דבמתניתין היה אפשר לפרש דלע"א נמי קרי ליה עדים כלומר ואם יש עדות כי היכי דתנן בתר הכי עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות ואם יש להן עדים אפילו עבד ואפילו שפחה וכולי והרמב"ם גופיה כתב לשם ואם יש לה עד שלא נתייחד העכו"ם עמה ה"ז כשרה ואפי' לכהונה ואפילו עבד או שפחה וכו' אבל מדברי הרמב"ם בכאן אנו למדין דהכא דתנן עדים דוקא שני עדים קאמר : **ומ"ש** דכשעד אחד מעיד שהיא טהורה אפילו הוא עבד או שפחה מותרת ואעפ"י שיש שני עדים שנישבית וגם ע"א כשר מעיד שנטמאה ומשמע אפי' בא זה העד ראשונה ומעיד שנטמאה ואח"כ בא העבד ומעיד שהיא טהורה נמי מותרת כל זה מבואר מדברי הרמב"ם וכך עולה מן הסוגיא לשם לאוקימתא דרב פפא (דף כ"ג) ומבואר היא בדברי הר"ן הביאו ב"י וע"ל בסי' י"ז גבי עד אחד שמעיד על המיתה אין הדין כך : האב שאמר על בתו שנשבית וכו' ע"ל בסוף סימן ל"ז ובמ"ש ב"י לשם : **אשה** שנחבשה בידי עכו"ם וכו' משנה ספ"ב דכתובות והובאה פ"ב דע"ג ודברי רבינו כפירוש התוס' והרא"ש לשם אבל הרמב"ם סוף פי"ח מהא"ב פירש ע"י נפשות אסורה לכהן דוקא אבל לישראל שריא דלא חיישינן שמא נתרצית ואין להקשות דרישא תנן ע"י ממון מותרת לבעלה הא סתמא אסורה ובסיפא תנן ע"י נפשות אסורה לבעלה הא סתמא מותרת דכבר תירצו התוספות בפ"ב דע"ג סיפא דקתני ע"י נפשות אסורה ה"ה שלא ע"י נפשות אסורה לכהן דבה איירי אלא בא להשמיענו דאף לישראל אסורה דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו עכ"ל כלומר דיוקא דרישא ה"ק ע"י ממון מותרת לבעלה כהן דודאי לא נבעלה כלל דחייש להפסד ממונו הא סתמא אסורה לכהן דכיון דלא חייש להפסד ממונו חוששין שמא נבעלה באונס וסיפא קתני על ידי נפשות אסורה לבעלה ישראל הא סתמא מותרת לישראל וכך כתב המרדכי סוף פרק ב' דכתובות ע"ש ר"י מאורלייינש ושכך פירש רבינו תם ור"י מיהו לשיטת הרמב"ם קשיא וי"ל דדיוקא דרישא הכי קאמר על ידי ממון מותרת לבעלה כהן ואף לכתחילה שריא ליגשא לכהן וכן פירש הרב המגיד ודייקינן הא סתמא אסורה ליגשא לכהן לכתחילה וסיפא על ידי נפשות אסורה לבעלה כהן אפילו דיעבד הא סתמא מותרת לבעלה כהן דיעבד אבל לכתחילה לא תנשא לכהן ועיין בזה בתשובה בהגהות מרדכי

דרכי משה

האריך בית ח' בדין שבויה וכתב דאם נשאת בפומבי ובפרהסיא בפני קהל ועדה שכל הקהל הם במקום ב"ד שבעירם אין לך באה בפני ב"ד שבעירם ואומרת להם שטהורה אני והתירוה ב"ד להנשא ונשאת גדולה מזו דנישואה שנשאת לפניהם הרי היא כאומרת להם שטהורה היא ואם התירוה לינשא ונשאת ועיין שם שהאריך בזה וכתב שאפילו נשאת בלא התרת ב"ד עדיף מהתירה ב"ד לינשא ולא נשאת עדיין דאמרינן לא תצא מהתירה הראשון וע"ש דמחלק בין זו לנשבית אחר שנשאת אסורה לבעלה : (ה) ובתשובת הר"ד כהן בית ח' כתב על הכהן שראה אשה שנשבית ונשאה ופסק דא"צ לשאול ולדקדק למה נשאה דמסתמא אמרינן דיודע בה דמשראה אותה לא נטמאה וקודם שראה אותה לא היה יודע בה אדם אלא היא אומרת שנשבית ואמרה טהורה אני וע"ש כי האריך ודבריו צ"ע לדעתי : (ו) וכ"כ הרמב"ם פי"ח דאסורי ביאה דאפי' אשה מתירתה אע"פ שעד כשר מכחישה וכ"כ הר"ן פ"ב דכתובות ואין חלוק אם העד המתירה העיד תחלה או האוסרה כדמוכח שם בר"ן דף תע"ט ע"א : (ז) במ"מ פי"ח דהא"ב בשם הרשב"א האב האומר על בתו בעלתי ביאת איסור אינו נאמן עכ"ל מ"כ בהגהות אלפסי פרק האשה שנתארמלה השבויה שאומרת טמאה אני נאמנת לאסור עצמה לבעלה אפלו נגד עד אחד המעיד להתירה ואם שנים הם מעידים עליה שהיא טהורה לאו כל כמינה לאסור עצמה על בעלה ואם פנויה היא נאמנת על עצמה יותר מק' עדים עכ"ל : (ח) כ' בתא"ו נכ"ג ח"ד י"א דהא דאמרינן ע"י ממון מותרת דוקא שיש לו עליה או על בעלה ממון שירא להפסיד ממונו אבל הני נשי דגנבוה גנבי או תפסוה כדי שיפדוה אסורה שאינו חסר משלו שום דבר מכיסו עכ"ל ובתוס' דעכו"ם בפ' אין מעמידין משמע דכה"ג אסורה לכהן ומותרת לבעלה ישראל וע"ש דף כ"ג : (ט) ובפסקי מהרא"י סי' צ"ב פסק כתוס' ואשירי ע"ש : (י) כ' בפסקי מהרא"י סי' צ"ב הא דבעינן שנגמר דינן להריגה דווקא שהנשים יושבות מחמת פשע בעליהן אז צריך שנגמר דינן להריגה אבל אם הנשים פשעו בעצמן ורוצין להרגן אע"ג שלא נגמר דינן להריגה אסורות על בעליהן עכ"ל ומ"מ כתב פי"ח דעת הרי"ף והרמב"ם דלא בעינן כלל נגמר דינן להריגה אפילו ביושבת מחמת

פרישה

כו' מתירין אותה מיד דבשבויה הקילו : (ח) **אפי'** יש ע"א שמעיד פי' אפילו קודם שבאה לב"ד הפ"ה נאמנת לומר טהורה אני במגו דלאי בעי אמרה שאינה שבויה לחכמים העדים ואע"ג דבנסכלא דר' אבא מגריכי' לשלומי להסותף ולא אמרי' דיהא נאמן אפי' בשבועה לחכמים העד כמ"ש בח"מ סי' ל' סכ"ב ובסי' שס"ד שאני הכא דבשבויה הקילו :

(ט) **ועד** אחד מעיד כו' ואע"ג דאיכא למימר אוקי חד לגבי חד ושארו ב' עידי שבויה אפ"ה נאמנת דכל מקום שהאמינו חכמים ע"א הרי הוא כב' ואין ע"א במקום שנים ועיין בכתובות דף כ"ג לפי דברי רב פפא .ושם מוכח דאפילו בא עד הטומאה תחלה משום דבשבויה הקילו שהרי בעדות אשה שמת בעלה אין הדין כן וק"ל מ"ו רש"ל : אלא בענין אישות לומר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה שהרי בידו לקבל קידושין בלא דעתה כ"פ) :

(י) **דכתיב** את בתי נתתי לאיש הזה פי' לזה נתתי אותה ומזה היא אוסרת לכ"ע לבד מבעלה :

(יא) **אבל** לא לפסלה משום זנות וא"ל דלעיל בסי' ד' שהאמיני' התורה לומר על העובר או על אחד מבניו שאינו בנו והוה ממזר על פיו די"ל דלעיל אינו מעיד על הולד אלא שאומר שאינו ממנו וממילא הוה ממזר אבל הכא שבא להעיד על הבת עצמה אינו נאמן וי"א דשאני הכא דיש לה חזקת כשרות אבל ז"א דהא גם בהוחזק בנו גדול נאמן לפוסלו :

(יב) **בשביל** ממון מותרת אפילו לכהונה פרש"י דמרתתי להפסיד ממונם דמיירי שידי ישראל תקיפה על עכו"ם ועד"ר) ובריש הסי' שאוסר בשבויה היינו שאנו רואים שידם תקיפה או ע"ד שכתב רמ"א שנתבאר בדרישה ע"ש כ"פ) : (יג) **כגון** שבעלה רוצח ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשותיהם וחיישינן שמא מחמת פחד נפשה נתרצית להם למצא חן בעיניהן לפיכך אסורה אפי' לבעלה ישראל והמ"מ מפרש שגם הנשים נתפסות מפני שחושדין אותן שיודעות במעשה בעליהן ומסייעות אותם ולכך גם הן בספק סכנת נפשות ועד"ר :

דרישה

ובקשו הסכנות בכן שלא יבאו עמהן לב"ד כדי שלא ידעו ב"ד שהן שבויות ויהיו נאמנין במגו ושם בגמרא דביני ביני כשיסורו אמר כך ליד השבאים קודם שפדאום מוקמינן שומר בהדייהו לשומרן מזנות : [ד] **בשביל** ממון מותרת כו' דמרתתי להפסיד ממונם ועוד כתב רמ"א (בשם תא"ו נכ"ג כ"פ) ודוקא שחייבת להם שירא ליגע בהן פן יפסידו ממון מכיסם שהרי זה מיירי כשיד ישראל תקיפה עליהם ומפסדי מהן כשעושין שלא כדין אבל אם תפסו אותה כדי שיפדוה בממון שלא יפסידו מכיסם אסורה לבעלה כהן ע"כ : [ה] **כגון** שבעלה רוצח וכך הוא בגמ' בפרק שני דכתובות דלוי אמר נשי של בן דינאי ופרש"י בן דינאי רוצח היה אבל קשה למה לא מפרש לו דהמשנה שאמרה על של נפשות אסורה לבעלה כפשוטו כשהיא חייבת מיתה והיה נראה לומר דלוי סבר דא"כ שהיא עצמה חייבת מיתה לא היתה אסורה לישראל דלא היתה נתרצית להם הואיל וודאי ימיתו אותה כי אף שתעשה רצונם לזנות עמהם מ"מ לא יקיימו אותה אבל בשמיירי בנשי גנבין ובנשין דבן דינאי שהיא בעצמה אינה חייבת מיתה אלא שחושדין אותה שיודעין במעשה בעלה או משום שדרך להפקיר נשותיהן סבורה שתנצל נפשה אם תזנה עמה אבל ז"א דבש"ע כתב הסברא בהיפוך ע"ש בסעי' ח' והוא מפסקי מהרא"י סי' צ"ב וצ"ל דלרבותא פירש כן : כתב אפילו

חדושי הגהות

ז א ר"ל כיון דאיכא דייני עכו"ם אילו רצה לאנוס אותה הלא יכולה לזעוק אל המלך ולפני דייני העיר שהרי לא נתפסה אלא בשביל ממון המגיע להם אלא ודאי שלא עשו לה דבר ולכן

ישראל תקיפה אבל אם יד עכו"ם תקיפה (יד) אפי' על ידי ממון אסורה לכהונה: עיר שבא במצור ונכבשה (טו) כל הנשים שבה פסולות לכהונה כשבויות (טז) שמא נבעלו לעכו"ם (יז) לשון הרמב"ם ועיר שנכבשה אם היו מקיפים אותה מכל רוחותיה כדי שלא תמלט אפילו אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה רצונם כל הנשי' שבתוכה פסולות כשבויות ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה או שהיתה בעיר מחבואה אחת אפי' אינו מחזיק אלא אשה אחת (יח) הרי זה מציל על הכל אפילו אינה אומרת שנחבית (יט) אלא אומרת לא נחבאתי ומ"מ טהורה אני וי"א אם אין המחבא מחזיק אלא אחת לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא רב אלפס פסק שתנשא לכתחלה וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל [ו] כתב הרמב"ם ז"ל בד"א שהנשים אסורות בגדוד של אותו מלכות שהם מתישבים בעיר ואין יראים אבל בגדוד של מלכות אחרת לא נאסרו הנשים לפי שהם פושטים והולכין ואין להם פנאי

מרדכי דקדושין: ומ"ש אבל אם יד עכו"ם תקיפה אפילו ע"י ממון פסולה לכהונה פי' דכיון דלא חיישינן להפסד ממונו דידם תקיפה חיישינן שמא בבא עליה באונס אבל לא חיישינן דשמא נתרצית כיון דלא נחבשה על ידי נפשות ולכך אינה נאסרה אלא לכהונה אבל לבעלה ישראל שריא וכ"כ התוס' והרא"ש גם בסמ"ג תסיק כך ע"ש. מורי רבינו יהודה שכתב כך ע"ש ר"י ור"ת ורמב"ם ודלא כמ"ש אחלה דמשמע דכשיד העכו"ם תקיפה אפי' על ידי ממון חיישינן דאפקרה נפשה ואסורה לבעלה ישראל וכך כתב המרדכי סוף פ"ב דכתובות ע"ש רש"י דפירש בע"ב כולה מתניתין באשת ישראל דלפי זה כשיד ישראל תקיפה ונחבשה בסתמא א"כ כשיד עכו"ם תקיפה אפילו נחבשה על ידי ממון אסורה לבעלה ישראל דליתא להאי פירושא אבל לפענ"ד משמע מתוך פירש"י בע"ג דלא אתי רש"י אלא לפרש דסיפא הוי טעמא דחיישינן דנבעלה ברצון והלכך אסורה אף לבעלה ישראל דהכי מוכח בכתובות דפליגי אמוראי בהא דע"י נפשות דאיכא דמוקי לה בנשי דגנבי ובבן דינאי ובשנגמר דינן להריגה ואי לבעלה כהן דוקא קאמר אין חילוק דכל על ידי נפשות חוששין שמא נאנסה א"נ מודה רש"י דרישא דע"י ממון מותרת אף לבעלה כהן וכדכתבו התוס' וכשיד עכו"ם תקיפה דאסורה ע"י ממון לכהונה דוקא אסורה אבל לישראל שריא והכי נקטינן:

עיר שבא במצור וכו' משנה ספ"ב דכתובות לשון הרמב"ם כו' שם מחלק בין כרקום של אותה מלכות ובין כרקום של מלכות אחרת ופרכינן של אותה מלכות נמי אי אפשר דלא ערקא חדא מינייהו ומסיק דמהדר ליה למתא שושילתא וכו' כך היא גיר' ר"ח ור"ת כמ"ש התוס' ופירושה דבאותה מלכות יושבין בעת ויש פנאי לבעול ולא תלינן לקולא דילמא ערקא חדא מינייהו וה"ל למשריינהו לכולהו כי היכי דתלינן לקולא בדליכא אלא מחבואה אחת דמיירי דמהדר ליה למתא שושילתא וכו' וזו היא דעת הרמב"ם ודלא כפרש"י איפכא דבאותה מלכות שומר הוא לעיר דכיון דהיא לו למס עובד ואינו מפקירה ולכן אין דינן כשבויות ושריין ובמלכות אחרת מפקיר את הכל ודינן כשבויות ואסורין וגרים בקושיא של אותה מלכות נמי אי אפשר דלא עקר חד מינייהו פירוש אע"פ דאינו מפקיר אפ"ה יש לנו לחוש לחומרא דילמא מיעקר אינש יחידאה לבעול וליתסרו לכולהו דכבר הקשו התוס' על פירושו ודחאוה ע"ש: ומ"ש וי"א אם אין המחבא מחזיק וכו' טעמן משום דהתם מיבעיא ליה ולא איפשטא ולפיכך פסקו דלא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא אבל דעת רב אלפס והרמב"ם והרא"ש כיון דאשכחן בתלמודא דקאמר בשבויה הקילו בבעיא זו נמי אזלינן לקולא ותנשא לכתחילה: ומ"ש בשם הרמב"ם דמחלק בין גדוד של אותה מלכות וכו' כבר התבאר דה"א בגמרא אבל דעת רב אלפס ומסקנת הרא"ש דלא קי"ל כהך אוקימתא אלא כאוקימתא דרב מרי דלבעול יש פנאי ואסורה בכל ענין ומ"מ אם היה אפשר שתמלט אשה אחת וכו' כולן מותרות כדלעיל בדברי הרמב"ם: אשת

נראה כן מדברי הפוסקים דלא חילקו בכך וכתב הר"ן ומ"מ מאי דאמרינן דיד העכו"ם תקיפה על עצמן דאפילו על ידי ממון אסורה לכהונה כיון שאינו מתירא מהפסד ממונו דוקא בשנחבשה אבל אשת כהן שנתיחדה אע"ג דלא שייך בה הפסד ממון כלל שריא כיון שאינה מסורה בידו כמו בנחבשה אפילו בלא הפסד ממון לא מתסרא וכן מטין דברי הרמב"ם בפי"ח מהא"ב ע"כ וכן כתב הרב המגיד בפרק הנזכר וז"ל וממה שכתב רבינו כיון שנעשית ברשות עכו"ם נאסרה ולא כתב כיון שנתייחדה עם העכו"ם משמע דדוקא כשהיא חבושה תחת ידם אבל נתיחדה מדעתה ואינה מעושות בידיהם מותרת ואין אוסרין אותה בייחוד בלבד והסוגיא שבפרק אין מעמידין (כג ') דמשמע דעל ידי יחוד אוסרין אותה כבר פירשה בעל התרומה בשם ר"י דלמסקנא בנתיחדה מדעת לא אסרינן לה וכך פי' הרשב"א ז"ל שם עכ"ל וכ"כ התוספות והרא"ש בפרק אין מעמידין וכ"כ עוד הרשב"א בתשובה סי' אל"ף ורל"א (יא) וכ"כ עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ב על יהודי שחייב לעכו"ם מעות והלך לו היהודי ונשאר העכו"ם עם אשתו בבית אוכל ושותה וישן בבית וידו תקיפה עליהם ויצא על האשה חשד בעיר אין לחוש על אותו חשד לאוסרה על בעלה דאפילו נסתרה קי"ל דאין אוסרין על היחוד ולא דמי להא דתנן בפ"ב דכתובות האשה שנחבשה בידי עכו"ם וכו' דהיינו דוקא נחבשה שנתמשכנה לו עבור אותו ממון והיא בבית העכו"ם הלכך כיון דיד העכו"ם תקיפה על עצמם ואינו ירא שמא יפסיד ממונו ובהאי עובדא דלא נחבשה אפילו אי בעלה כהן שריה ליה ואי משום דיצא עליה שם חשד בעיר הא א"ר אשי (גיטין פח:) קלא דבתר נשואין לא חיישינן עכ"ל (יב) וכתבו הגה"מ בפי"ח מהא"ב ובתרומת הדשן בשם הר"ם דאשת כהן שנחבשה בידי עכו"ם ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה דשריא לבעלה והביא ראיה לדבר: אשה שנחבשה מחמת שגנבה והודית והיתה הסכמת הכל שאחת דתה להמית ואח"כ הצילוה ע"י ממון אם היא מותרת לבעלה בכתבי מה"ר איסרלן סי' ל"ב וכתבו עוד ההגהות שם תשובת רשב"א דישראל שהמיר הוא ואשתו שהוא מותר בה אבל אם המירה לבדה בלא בעלה אסורה לו וכתבו עוד תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י' על נשים שהמירו בשעת הגזירה מפני אימת מות וכאשר מצאו נס והמלטה חזרו לדת האמת מותרות לבעליהן ובהג"הת מרדכי דקדושין כתב תשובה אחת על אשת ישראל שנאנסה להמיר ולא שמענו שבקשה טלדקי להנצל ואח"כ השתדלו אביה ואמה והחזירוה ובתרומת הדשן סי' רמ"א האריך בדין נשים הנמלטות מהגזרה אם מותרות לבעליהן ולכהונה ומהר"י קולון כתב בשורש ק"ם על אשת כהן שהלכה לבית העכו"ם ואמרה להמיר דתה ואח"כ חזרה בה והתירה לבעלה האריך הרבה בדינים אלו והגה"מ דכתובות כתב ג"כ בזה באורך (יג) וגם בסוף הגה"מ דקידושין כתוב בזה ובת"ה סי' רמ"א ורמ"ב האריך הרבה בכמה חילוקים בדינים אלו ובתשובת ה"ר דוד הכהן בית י"ח האריך ג"כ בדינים אלו ובר"י נתיב כ"ג ח"א:

עיר שבא במצור ונכבשה כל כהנות שבה פסולות וכו' משנה בפרק ב' דכתובות (כז ') עיר שכבשה כרקום כל כהנות שבתוכה פסולות ובגמרא ורמינהי בלסת שבאה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך א"ר מרי לבעול יש פנאי לנסך אין פנאי רבי יצחק ברבי אלעזר משמיה דחזקיה אמר כאן בכרקום של אותה מלכות כאן בכרקום של מלכות אחרת של אותה מלכות נמי אי אפשר דלא ערקא חדא מינייהו א"ר יהודה אמר שמואל במשמרות רואות זו את זו ה"א דלא גניא פורתא א"ר לוי כגון דמהדר למתא שושילתא וכלבא וגוזא ואווזא אמר רב אידי בר אבין אם יש שם מחבואה אחת מצלת על הכהנות כולן בעי רב ירמיה אינה מחזקת אלא אחת מהו ומאי שנא משני שבילין אחד טמא וא' טהור וכו' הכי השתא התם ודאי איכא טומאה הכא מי יימר דאיטמי בעי רב אשי אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי מהו מי אמרינן מה לי לשקר או לא ומ"ש מההוא גברא דאגר חמרא לחבריה וכו' הכא ודאי איטמי חששא הוא ובמקום חששא אמרינן ופרש"י לבעול יש פנאי דתקיף להו יצרייהו · רבי יצחק בן אלעזר אומר אף בבעולה פעמים שהן מותרות: כרקום של אותה מלכות. אינו רוצה להשחית את בני העיר וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו שומרה והיא לו למס עובד: משמר. מקום מעמד השומרים שהעמיד המלך שלא יחבל אדם באנשי העיר: דמהדר למתא וכו'. שמו סביבות העיר שלשלאות של ברזל שישמעו קול בהכשל איש רץ עליהם וכלבים ואווזים צועקים: וגוזא · מקלות וקסמים להכשל בהם :תב הרא"ש קי"ל כשינויי דרב מרי דבמס' עכו"ם (עא ') רמי מתני' אהדדי ומשני להו כדרב מרי ולא כשינויי אחרינא ולכך לא הביא הרי"ף סוגיא זו לפי שאינו מחלק בין אותה מלכות למלכות אחרת אלא בכל ענין הכהנות אסורות והיין מותר ובעיא דאין המחבואה מחזקת אלא אחת הרי"ף פסק לקולא כיון דחזי תלמודא הכא מי יימר דאיטמא אלמא דמקילינן בה דאמרינן בכל חדא וחדא שמא נחבאת ואת"ל לא נחבאת שמא לא נטמאה ויש שפסקו דלא תנשא לכהן ואם נשאה לא תצא ומסתבר כרב אלפס דקל היה לחכמים בדבר זה ובבעיא דלא נחבאתי ולא נטמאתי גם כן פסק הרי"ף לקולא והר"ן כתב וז"ל נראה מדברי רש"י דרבי יצחק בן אלעזר לאו לתרוצי מתניתין אתי דלא מיתרצא אלא כדרב מרי ור"י בן אלעזר אתא לאשמעינן דמתניתין דוקא בכרקום של מלכות אחרת דמתוך שהמלך יודע שלא תעמוד העיר בידו כיון שהוא במלכות אחרת מפקיר הכל ומשום הכי כהנות שנמצאו בתוכה אסורות אבל בכרקום של אותה מלכות דעתו של מלך שישתעבדו לו בני אותה העיר ולפיכך אינו מפקיר ממונם ונשיהם אדרבה שומר אותם ולישנא דכאן וכאן לאו דוקא נראה שהזקיקו לפרש כן משום דבעכו"ם פ' השוכר מקשי ממתני' דהכא למתניתין דהתם דבולשת ולא מייתי להא דרבי יצחק כלל אלמא דלאו לתרוצי מתניתין להדדי אתא אלא לאפלוגי בדינא דכהנות והוה ליה כאילו אמר ל"ש אלא בכרקום של מלכות אחרת ועוד שהר"ב ז"ל גורס בכרקום של אותה מלכות נמי א"א דלא מישתמיט חד מינייהו ובעיל ואם איתא דלתרוצי מתניתין אתי הוה ל"ל א"א דלא משתמיט חד מינייהו ומנסך אלא ודאי לאו לתרוצי איתמר אלא לאיפלוגי בדינא דכהנות ובירושלמי נמי משמע הכי דמפליג בין כרקום אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת בלאו רומיא דמתני' אהדדי אבל ר"ח פי' דלתרוצי למתניתין אתא והכי קאמר דלא מפלגינן בין לבעול ולנסך אלא מתניתין דהכא בכרקום של אותה מלכות שיש להם פנאי לפי שאין מתיראין ומתניתין דבולשת בכרקום של מלכות אחרת שאין להם פנאי לפי שלבם רדוף עליהם ויראים הם שמא יבואו עליהם אויבים ומקשינן בגמרא ובכרקום של אותה מלכות מאי אסורות והא א"א דלא משמטת חדא מינייהו זו היא גרסתו של ר"ח כלומר וכיון שכן איכא למיתלי לקולא ולמימר דכולהו מותרות כדאמרינן לקמן דאם יש מחבואה אחת מצלת על כולן ויש הוכחה לפי' זה בירושלמי ולפי גמרתינו יותר נראה לי פירושו של רש"י ולענין הלכה הרי"ף הביא משנתינו כצורתה ובפרק השוכר כתב ג"כ מתני' דבולשת כצורתה ולא הביא הא דרב מרי ולא הא דר"י בן אלעזר משמע דסבירא ליה דלא מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת אלא לבעול יש

דרכי משה

מחמת בעליהן ודעת התוספות והרא"ש והר"י כדעת הטור כתב בפסקי מהרא"י סי' צ"ב תשובת ר' שמחה כל מקום שהיא סבורה לחזור ע"י פריון מותרת דודאי לא נתרצה לזנות ואעפ"כ לא מלאני לבי להקל להתיר כולי וע"ש בתשובת מהרי"ל סי' פ"ב: (יא) ובמהרי"ק שורש ק"ס משמע דיש להחמיר לינשא לכתחלה לכהונה: (יב) ועוד כ' בת"ה סימן רמ"ב אשה הרגילה להתייחד בבתי עכו"ם ולפעמים בלילה כמו ביום ע"י משא ומתן שיש לה עם עכו"ם וע"י כך באת לידי תפיסה שנחבשה יחידי בין העכו"ם דאין לאוסרה מחמת המעשים שהריעה לעשות כיון שאינה בידים כמו הנחבשת שהרי נתייחדה מרצונה ושרי אפילו לכהן ויש מחמירין (אפילו) באשת כהן אם נתייחדה בין העכו"ם ושהתה זמן רב ומ"מ נראה אם נתנה אמתלא למה נתייחדה כ"כ לזמן מרובה דהמיקל בה לא הפסיד אבל נראה דעוברת ע"ד מקרי עכ"ל: (יג) וכתב דיש חולקים ומתירים אותה וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ט סי' א' אשה שהמריה ובת אחותה העידה עליה שלא זנתה נאמנת ובתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י' על נשים שהמירו בשעת השמד מפני אימת מות וכאשר מצאו נס והמלטה חזרו לדת האמת מותרות לבעליהן דהא קודם שהמירה לא היתה ניצלת במה שתתרצה להם לזנות ולאחר שהמירה למה לה להתרצות ולא חיישינן שמא הפקירו עצמם שהרי רואים שלבה לשמים ומיד שהיתה יכולה לברוח ברחה וכתב שם דאף כתובתה לא הפסידה וכן משמע בהגה"ת מרדכי דכתובות ע"ג דף תקמ"ח ועיין בזה תשובה בהגהת מרדכי דקדושין ע"ב דף תרס"ה ובת"ה סימן רמ"א האריך הרבה בדבר וצידד צדדים להתיר והכלל העולה מדבריו דכל

דרישה

[ו] כתב הרמב"ם בד"א שהנשים אסורות בגדוד כו' ואפי' בגדוד של מלכות אחרת סיים הרמב"ם וכתב אם שבו הנשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותן מידן הרי הם אסורין דכבר יש להם שם שבויות ואע"פ שלא היה להם פנאי לבעול שתכף שברחו רדפו ישראל אחריהן ותצילים מידם דלא נתנו חכמים דבריהן לשיעורין וכל שנעשו ברשותן אסורות. עוד מוכח מדברי הרמב"ם דאפי' בגדוד של מלכות אחרת אם היה שוקט ובוטח ואינו נחפז לברוח יש פנאי לבעול וכל כהנות שבעיר אסורות ולא אמרו אלא כשפשט ושטף ועבר:

פרישה

(יד) אפילו ע"י ממון אסורה לכהונה אבל לא לישראל דבשביל ממון לא מפקירה עצמה לזנות עמהן שאין אנו חוששין אותן בכך אלא הם יזנו עמה במוקם מאחר שידם תקיפה עלינו: (טו) כל הנשים שבה פסולות לכהונה כו' חוץ מפחותות מבת ג' שנים ויום אחד: (טז) שמא נבעלו לכותי' וא"ת מ"ש מיין דכתב רבינו בי"ד סי' קכ"ט דבשעת מלחמה לא חיישינן שמא נסכו היין וי"ל לנסך אין להם פנאי ולבעול יש להם פנאי דתקיף להו יצרייהו: (יז) לשון הרמב"ם עיר שנכבשה כו' גם בגמרא נזכרו חלוקות אלו ולא נקט ל' הרמב"ם אלא משום קצת פרטי דינים ועיין בב"י:

(יח) הרי זה מציל על הכל דעל כל אחת ואחת אמרינן שמא נחבאת ישע נ' לא נחבאת שמא לא נטמאת: (יט) אלא אומרת לא נחבאתי כו' דנאמנת במיגו דאי בעית אמרה נחבאתי פוטר

פנאי לבעול ורב אלפס לא חילק אלא אסורין בכל ענין וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל: אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה (כא) מותר לדור עמה בחצר ובלבד שיהיו בניו ובני הבית תמיד עמם בחצר לשומרם: איזו היא חללה (יד) זו שנולדה מאיסורי כהונה כגון כ"ג שבא על אלמנה או כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה (כב) הולד חלל ל"ש הוא זכר או נקבה (כג) והיא עצמה נתחללה בביאתו משהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד או שבא עליה באונס או ברצון (כד) והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים ויום אחד ומעלה והנבעלת מבת שלש שנים ויום אחד ומעלה אבל כהן שקדש אחת מאיסורי כהונה ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה אבל מן הנשואין אע"פ שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה היא אע"פ שנמצאת בתולה (כה) כהן שבא על אחת מן העריות (כו) אין הולד חלל אבל עשאה זונה (כז) ואם חזר ובא עליה הולד חלל [ז] וכן אם בא על יבמה לשוק אבל הבא

יש פנאי לנסך אין פנאי וכדרב מרי ואיפשר שטעמו משום דהתם בפרק השוכר כי פריך מתני' דהכא למתני' דהתם לבולשת מייתי פירוקיה דרב מרי ולא מייתי לדברי ר' יצחק אלמא ליתא לדר' יצחק לא לענין כהנות ולא לענין יין נסך ולא נהירא דהיכא דחית הא דרב יצחק מקמי דרב מרי דהא ר' יצחק משמיה דחזקיה קאמר לה ורב יהודה משמיה דשמואל ולוי שקלו וטרו לתרוצי להא דרב יצחק ור' אבא בר זבדא ור' יהודה נשיאה ורבנן משמע נמי דהכי ס"ל ואי אפשר למידחינהו לכולהו והרמב"ם בפי"ח מהא"ב חלק בדין הכהנות בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת ע"פ דרכו של ר"ת ובפי"ב מהמ"א לענין י"נ לא חלק ונראה שהוא מפרש כפרש"י דר' יצחק לא אתא לתרוצי מתני' דמודה לרב מרי דלעולם לנסך אין פנאי אלא דאף לבעול אתי לאיפלוגי דהא דאמרינן יש פנאי ה"מ בכרקום של אותה מלכות אבל בשל מלכות אחרת לא הילכך נקטינן כרב מרי דלנסך בכל ענין אין פנאי לבעול מפלגינן בין כרקום של אותה מלכות לכרקום של מלכות אחרת כר"י בן אלעזר עכ"ל הר"ן ז"ל. וה"ה כתב שהרמב"ן והרשב"א סוברים כדעת רי"ף ותמה הוא ז"ל עליהם היכי איפשר לדחות כל הנך רבנן מקמי רב מרי ועל דברי הרמב"ם כתב איפשר שהוא פוסק כרב מרי בדין היין נסך מפני שבעכו"ם לא הזכירו תירוץ אחר ואם איתא דבכרקום של אותה מלכות היו אסורות אפילו בשעת מלחמה היה להם להזכיר שם ופסק בדין הכהנות כסוגין דהכא משום דכולהו הני אמוראי ס"ל דבכרקום של מלכות אחרת שהן מותרות והולכין כאן וכאן להקל מפני שהכל חשש של ספק הוא וסוגיין דמכרען הכי כל חדא בדוכתא ובירושלמי נמי משמע הכי ואיפשר נמי דרב מרי הוה מוקי להו לתרוייהו מתני' בכרקום של אותה מלכות ולא היה פליג בכרקום של מלכות אחרת לאסור הכהנות ע"כ ודע שאצל גדוד של מלכות אחרת סיים הרמב"ם וכתב ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אע"פ שרדפו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם הרי הן אסורות ודבריו מבוארים דלא אמרו אין פנאי לבעול אלא בגדוד של מלכות אחרת שפשט ושטף ועבר שבעודם בעיר טרודים לשלול שלל ולברוח ומתוך כך אין פנאי לבעול אבל כששבו הנשים ונעשו ברשותן כבר יש להם שם שבויות ואף על פי שלא היה להם פנאי לבעול שתכף שברחו רדפו ישראל אחריהם והצילו הנשים מידם לא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים וכל שנעשו ברשותם פסולות ונראה עוד מדברי הרמב"ם דאפילו גדוד של מלכות אחרת אם היה שוקט ובוטח ואינו נחפז לברוח יש פנאי לבעול הוא וכל כהנות שבעיר פסולות שלא אמרו אלא בשפשט ושטף ועבר: ועל מ"ש הרמב"ם שאם היתה בעיר מחבואה אחת אפילו אומרת לא נחבאתי ומ"מ טהורה אני מגלת כתב הר"ן מכלל דס"ל דלא מטהרין לה אלא כי אמרה טהורה אני במגו דנחבאתי אבל סתמא לא ולי נראה דכל שיש מחבואה אחת שם אינה צריכה לומר נחבאתי אלא מסתמא תליא בה והביא ראיה לדבר מהגמ':

אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה מותר לדור עמה בחצר וכו' בפ"ב דכתובות (כז:) אהא דתנן א"ר זכריה בן הקצב המעון הזה לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עכו"ם ועד שיצאו אמרו לו אין אדם מעיד על ידי עצמו תנא אע"פ כן ייחד לה בית בחצרו כשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה ופי' רש"י כשהיא יוצאה והוא בחצר יוצאה בראש בניה שיהיו הבנים עמהם שלא יתייחדו וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה כדי שלא יהא בחצר והבנים מבחוץ ונראה מדברי הרמב"ם בפי"ח מהא"ב דדוקא בשלא נאסרה עליו אלא מספק אבל כל שיש עדים שנטמאת אסורה לדור בחצרו: **איזו** היא חללה זו שנולדה מאיסורי כהונה וכו' ברייתא פרק י' יוחסין (דף עז) ומייתי לה מקרא: **ומ"ש** הולד חלל ל"ש הוא זכר ל"ש היא נקבה ברייתא שם ודריש לה מדכתיב לא יחלל זרעו מי כתיב בנו זרעו כתיב: **ומ"ש** והיא עצמה נתחללה בביאתו ג"ז ברייתא שם ודרש לה מקרא ומ"ש משהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד או שבא עליה באונס או ברצון משנה פרק הבע"י (דף נג:): **ומ"ש** והוא שיהיה כהן מבן ט' ויום אחד ומעלה והנבעלת מבת ג' שנים ויום א' ומעלה זה פשוט בכמה דוכתי דביאת קטן פחות מבן ט' לאו ביאה היא וכן ביאת פחות מבת ג': **ומ"ש** אבל כהן שקדש אחת מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה וכו' משנה בפרק הבא על יבמתו (דף נו:) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט נתאלמנו או נתגרשו מן הנשואין פסולות מן האירוסין כשרות: **ומ"ש** מן הנשואין אע"פ שלא נבעלה נתחללה כ"כ הרמב"ם בפי"ט מהא"ב וכתב ה"ה שלמד כן ממה שאמרו סתם מן הנשואין פסולות ולענין כתובה אמרו שכל אלמנה מן הנשואין היא בחזקת בעולה וכ"ש באיסור של תורה עד כאן לשונו ול"נ דמייתורא דמתניתין דקתני מן הנשואין פסולות שהיא משנה שאינה צריכה למד הרמב"ם דהיינו לומר דכיון שנכנסו לרשות הבעל לנשואין אע"פ שלא נבעלו פסולות מצאתי כתוב אם קודם שנתעברה היו הכל מרננים אחריה ויצא קול שהיא מזנה יש לספק להכשירו לכהונה מדאמרינן בפ' ארוסה אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות אחר הבעל משמע דאי לאו האי טעמא חוששין אף לבתה והכא לא מהני האי טעמא כיון דאשת כהן היא אם איתא שזינתה מהאי יניקא הויא זונה אפילו זינתה באונס ואסורה לכהן וכשחזר ובא עליה הכהן שויא חללה והבן חלל: כהן שבא על א' מן העריות אין הולד חלל וכו' בפ' י' יוחסין (דף עז:) אהא דתנן אין חללה אלא מאיסורי כהונה א"ר אשי הלכך כהן הבא על אחותו זונה משוי לה חללה לא משוי לה חזר ובא עליה עשאה חללה ופרש"י חזר ובא עליה או הוא או כהן אחר עשאה חללה שהרי אסורה לו משום זונה שאינו נוהג אלא בכהונה:

ומ"ש וכן אם בא על יבמה או גיורת או משוחררת הולד חלל טעות סופר יש כאן וצריך להגיה וכן אם בא על יבמה לשוק אבל הבא על גיורת או משוחררת הולד חלל והכי קאמר וכן אם בא על יבמה לשוק דינו כדין בא על אחותו דבביאה ראשונה אין הולד חלל לפי שאינה מאיסורי כהונה אבל עשאה זונה לפי שאין קדושין תופסין בה ואם חזר ובא עליה הולד חלל כמו באחותו אבל הבא על גיורת ומשוחררת כיון שהיא מאיסורי כהונה אפילו מביאה ראשונה נעשית חללה

והולד

אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה משנה שם בעובדא דר' זכריה בן הקצב ודקדק רבינו לומר שנאסרה עליו משום שבויה כלומר שאינה אלא ספק נבעלה לפסול לה אבל אי ודאי נטמאת אסורה לדור בחצירו ואפילו באותה מבוי אסורה כדלעיל בסי' ו' וכ"כ ב"י ע"ש הרמב"ם: **איזו** היא חללה כו' והיא עצמה נתחללה בביאתו וכו' אעפ"י דבלאו הכי אסורה לכהן מ"מ עכשיו שנתחללה בביאתו אם חזר ובא עליה הוא או כהן אחר לוקי נמי משום חללה: כהן שבא על אחת מן העריות אין הולד חלל וכו' איכא לתמוה על לשון זה דמשמע דהולד כשר והלא הולד מן העריות ממזר הוא ותו דקאמר וכן אם בא על יבמה לשוק ופירש ב"י דר"ל דבביאה ראשונה אין הולד חלל וכו' ומשמע דהוא כשר לגמרי דאע"ג דכך הוא לדעת הרמב"ם פי"ט מהא"ב מ"מ התוספות והרא"ש חולקים על זה בפרק האשה רבה וקסברי דמיבמה לשוק הולד ממזר מדרבנן ולא ה"ל לרבינו לכתוב דין זה בסתם דלא כהרא"ש והתוס' מיהו יש לתרץ דלא אמרו התוספות והרא"ש דהוי ממזר מדרבנן אלא בנשאת לזר משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' כדאיתא התם אבל בבא עליה בלא נישואין אף להרא"ש אין הולד ממזר כלל אפילו מדרבנן וכך הוא מבואר מדברי רבינו בסימן קנ"ט ולכן כתב רבינו כאן וכן אם בא על יבמה לשוק דבבא עליה בלא נישואין קאמר דאין הולד חלל דכשר הוא לבא בישראל כך נראה ליישב קושיא זו מכל מקום הקושיא ראשונה במקומה עומדת ונראה דלא אמר רבינו אין הולד חלל אלא כשר דפשיטא דהולד ממזר אלא הכי קאמר אין הולד חלל ואם היה בת ובא עליה כהן לוקה עליה שתים אחת משום דבא על ממזרת ואחת משום דבא על חללה דאין הולד חלל ואינו לוקה משום חללות אלא עשאה זונה וכולי כי אז הולד חלל וכהן לוקה עליה שתים וכן אם חזר כהן אחר ובא עליה כיון שאינה ערוה עליו עשאה חללה והולד חלל אבל כשר הוא לבא בקהל ומה שכתוב וכן אם בא על יבמה לשוק כלומר

דגם

דרכי משה

דכל האשה שנחבשה מחמת שמדות ועומדת בענויין וסיגופין כדי להמית מותרת לבעלה ישראל אבל לבעלה כהן צ"ע להתירה ואם המירה מחמת אונס ומיד שיכולה לברוח ברחה מותרת לישראל בעלה ואסורה לכהן אבל היתה יכולה לברוח ולא ברחה נראה דאפי' לבעלה ישראל אסורה אמנם בגזירת אוסטרייך הותרו ע"פ גדולים ג"כ לבעליהן אפילו לכהנים ואפשר נתנו הני נשי אמתלאות לדבריהם כו' וע"ש כי האריך ול"נ דאפשר הגדולים שהתירו לאו מדינא אלא משום צורך שעה שראו שיש ח"ו לחוש לעתיד לנשים שאם ידעו שלא יחזרו לבעל נעוריהן שלא יקלקלו ולכן הקילו וא"ל מנ"ל לומר כן דיש להקל בחשש איסור דאורייתא נ"ל דסמכו אהא דאמרינן כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ויש ביד ב"ד לאפקועי קידושין מינייהו והוי כפנויות ואף אם זנתה מותרת לבעליהן כנ"ל ומהרי"ק שורש ק"ס כתב על אשת כהן כולי שהלכה לבין העכו"ם ואמרה להמיר ואח"כ חזרה בה והתירה לבעלה כי הואיל ועדיין לא עשתה מעשה עדיין לא מקרי מומרת וכתב שם דכן הוא בסימני א"ז וכ"ע שם דאם נתיחדה עם עכו"ם אדעתא דזנות אסורה לכהן וע"ש כי האריך בדינים אלו וצ"ע מ"ש כהן או ישראל הואיל ונתייחדה לשם זנות כתב עוד דכל מקום שאנו מתירים באשת ישראל מטעם שאנו אומרים שלא נבעלה כלל גם אשת כהן שריא דאין חילוק בין כהן לישראל אלא לענין אונס בלבד ועיין במרדכי סוף פרק י' יוחסין מדינים אלו: (יד) ע"ל סי' קט"ז דאשת כהן שיצאו עליה שם קול זנות חוששין לבניה משום חללים:

וכתב

פרישה

(כא) **מותר** לדור עמה בחצר הואיל שלא נאסרה עליו אלא משום ספק מותר לדור עמה בחצר אחד אבל כשגרשה שנאסרה עליו בודאי מחמירי' טפי ולא ידור עמה בכל אותו מבוי כדלעיל סי' ו': (כב) **הולד** חלל יליף לה מדכתיב ולא יחלל זרעו (ולא כתיב ולא יחלל בנו כ"פ) דמשמע אפי' נקבה: (כג) **והיא** עצמה נתחללה בביאתו פי' אם היא אלמנה לכ"ג אסורה לכ"ה ובגרושה וזונה יש נפקותא בענין התראה וגם נאסר בתרומה משא"כ בגרושה וזונה (פי' שאם היא בת כהן ולקחה לאיש ונתגרשה וחזרה לבית אביה דאז היא אוכלת בתרומה ואם נבעלה לכהן נתחללה ואסורה בתרומה כ"פ) וכמ"ש בסמוך. והיא עצמה נתחללה יליף לה בגמ' מקרא (מדכתיב ולא יחלל משמע מה שהיה כשר מתחילה נתחלל ע"י ביאה זו דהיינו היא אבל הזרע מחולל מעיקרו שלא היה כשר מעולם וזה נלמד מדכתיב זרעו כ"פ): (כד) **והוא** שיהיה כהן מבן ט' שנים כו' דפחות מכאן לא מקרי ביאה כאשר כתבתי כמה פעמים: (כה) **כהן** שבא על אחד מן העריות אין הולד חלל (נלמד מיתורא דקרא דכתיב חללה בכ"ג והיה לו ללמוד מכהן הדיוט בק"ו וגם כתב התורה חללה אחר איסור אלמנה וגרושה ולא כתב אחר זונה שאינו זנות פוסל בישראל לומר לך שאין נקראת חללה אלא מביאת פסול לכהונה לבד ולא מביאת איסור הנוהג אף בישראל כ"פ) פי' אם נתעברה ממנו בביאה ראשונה: (כו) **אין** הולד חלל אע"ג דהוי ממזר ומאי נ"מ אם יהיה חלל או לא יהיה י"ל דנ"מ לענין התראה ומלקות דאם בת היא וכהן בא עליה אין מתרין בו משום חללה אלא משום ממזרת ואם התרה לו משום חללה ולא משום ממזרת אינו לוקה ואם זכר הוא ובא על בת ישראל לא נעשית חללה ללקות לכהן שבא עליה משום חללה אבל אם הוא חלל נעשית הבת ישראל שבא עליה חללה וחייב הכהן שבא עליה אחר כך משום חללה לאפוקי ממזר שבא על בת ישראל אע"פ שפסלה לכהונה כמו שאכתוב בסמוך בדרישה לא נעשית חללה: (כז) **ואם** חזר ובא עליה הולד חלל וכן אם בא על יבמה לשוק אבל הבא על הגיורת או משוחררת הולד חלל כך הגיה ב"י וה"פ כהן שבא על אחד מן העריות דחייבי כריתות אין הולד חלל דאין חלל אלא מפסולי כהונה אבל עשאה זונה לדין הבא על חייבי כריתות דעשאה זונה ואם חזר ובא עליה פי' בין הוא בין כהן אחר הולד חלל דהשתא הוא פסולי כהונה וכ"מ לענין התראה ומלקות כדפרי' וכן אם בא על יבמה לשוק פי' בפעם ראשונה אין הולד ממנה חלל דאין חלל אלא מפסולי כהונה אבל נעשית זונה הואיל שאין הקידושין תופסין בה כדלעיל בסי'

זה

דרישה

[ז] **וכן** אם בא על יבמה לשוק או הבא על גיורת או משוחררת הולד חלל כך היה כתוב בכל הספרים וק' לפי גירסא זו דמשמע דהבא על יבמה לשוק הוא שוה לבא על הגיורת ומשוחררת וזה אינו דהבא על הגיורת ומשוחררת אפילו בביאה ראשונה הולד חלל ובביאה ראשונה גבי יבמה לשוק לא הוי הולד חלל לכן מחק הב"י או והגיה במקומו "או "אבל ורש"ל ג"כ מחק מלת או והגיה במקומו וכן כהן הבא על הגיורת כו' ומחק ג"כ מלת וכן שכתוב אבל יבמה לשוק וגורס הכי "כגון יבמה לשוק "וכן כהן הבא כו' וכתב דכן מצא להדיא ברמב"ם שגרס כגון יבמה כו' וכו' דלהכי נקט יבמה לשוק דלא תפסי בה קידושין ועשאה זונה והולד אינו ממזר דמחייבי לאוין היא אבל כל שאר עריות הולד ממזר וק"ל (פי' וא"כ מנ"מ שאין הולד נעשה מתחילה חלל שהוא ממזר) ודוקא מדאורייתא הוא דכשר אבל מדרבנן הוי ממזר מיבמה לפי דעת הרא"ש בפ' האשה רבה אלא שהרמב"ם סובר דכשר והטור העתיק ל' הרמב"ם או איירי בדאורייתא ועוד היכא שבא עליה אף הרא"ש מודה דלא הוי ממזר אלא בנשאת ומשום דמחליף באשה שהלך למ"ה כו' ע"ש עכ"ל ובאמת שבגמרא איתא גם שאר עריות וז"ל אמר רב אשי הלכך כהן הבא על אחותו כו' וס"ט דבגמרא לא קאמר הנ"מ בולד אלא לענין תרומה שהיא עצמה נתחללה אבל הכא איירי בולד שהראשון אינו חלל צריך לפרש כה"ג דלא נעשה הראשון ממזר וק"ל. ומ"ש וכן הבא על הגיורת האי וכן קאי אדלעיל כהן שבא על הזונה כו' כי הגיורת בכלל זונה נאסרה וכן פי' להדיא הרמב"ם פי"ט דא"ב וכן הגרסא הנכונה ברמב"ם ולא כב"י:

וכן

הבא על גיורת או משוחררת הולד חלל (כח) חלל שנשא כשרה זרעו ממנה חלל (כט) עד סוף כל הדורות וכן בן בנו כולם חללים שבן הזכר החלל הוא חלל לעולם ואם ילדה בת אסורה לכהונה (ל) אבל בתה של אותה הבת כשרה לכהונה אם ניסת לישראל שישראל שנשא חללה הולד כשר: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שהולד כשר לבא בקהל (לא) פגום הוא לכהונה (לג) והיא נתחללה בביאתו ב חלוצה אסורה לכהן מדרבנן לפיכך אם בא עליה הויא חללה מדבריהם וגם הולד חלל מדבריהם כהן הבא (לד) על ספק גרושה או ספק חלוצה הרי זו ספק חללה והולד ספק חלל ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים ואינו אוכל תרומה ואינו מטמא למתים ונושא אשה הראויה לכהונה ואם אכל תרומה או נטמא (לה) או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות (לו) וכן הדין בחלל של דבריהם אבל החלל של תורה הודאי הרי הוא כזר לכל דבר גר שנשא גיורת וילדה בת לא תנשא לכתחלה לכהן אפילו בת בתה עד כמה דורות (לז) אע"פ שהורתה ולידתה בקדושה אבל אם ניסת לכהן לא תצא ואם יש בה צד אחד של ישראל כגון גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת הבת מותרת לכהן לכתחלה הכהנים דוקא הוזהרו שלא לישא גרושה זונה וחללה אבל הכהנות לא הוזהרו (לח) לפיכך כהנת מותרת בגר ועבד משוחרר: [ט] משפחה שנתערב בה ספק חלל (לט) כל אלמנה שמאותה משפחה לא תנשא לכהן

דגס כזו כיון שאינו מאיסור כהונה אין הולד מביאה ראשונה חלל אבל אם חזר ובא עליה הולד חלל דכיון דביאה לשוק לא תפסי קידושין אם כן בביאה ראשונה עשאה זונה כדלעיל בסימן ג' ובביאה שנייה עשאה חללה והולד חלל אבל אינו ממזר אפילו מדרבנן כיון דלא נשאה ולא מיחלפא באשה שהלך בעלה כדפירש' אבל כהן שבא על הגיורת וכולי הולד חלל מביאה ראשונה דזונה היא כבר קודם שבא עליה:

עכו"ם ועבד וכו' כתב מהרש"ל בתשובה סימן י"ז דאינו פגום אלא לכתחילה אבל נשאת לא תצא ע"ש:

כהן הבא על ספק גרושה או ספק חלוצה ה"ז ספק חללה תימא שפסק רבינו דין זה בסתם הפך דעת הרמב"ם בפי"ט מהא"ב שלא הזכיר בספק חלוצה דהולד ספק חלל אלא אדרבה משמע מסוף דבריו שכתב וה"ה בחלל של דבריהם עד כאן לשונו דדוקא בודאי חלל של דבריהם נותנין עליו חומרי כהנים וכו' אבל לא בספק של דבריהם והכי נמי משמע להדיא מת"ש בפרק י"ז דהא"ב וזה לשונו כהן שנשא ספק חלוצה אין מוציאין אותה מתחתיו והיא כשרה וולדה כשר מפני שלא גזרו על ספק חלוצה אלא על חלוצה ודאי עכ"ל משמע מלשון זה דהוא כן כשר לגמרי ואינו אפילו ספק חלל דלא גזרו על ספק חלוצה וצ"ע ונראה ליישב דהא דכתב הרמב"ם דאין מוציאין מתחתיו ספק חלוצה והיא כשרה וולדה כשר דלא גזרו על ספק חלוצה למדו מדתנן בפרק כיצד (דף כ"ג) קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואיתא בגמרא תני שילא ואפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה מדרבנן וספק חלוצה לא גזרו בהו רבנן וסובר רבינו דדוקא כשנשאת לא גזרו רבנן להוציאה מתחתיו ולפיכך גם היא כשרה וולדה כשר וכמ"ש רבינו ר"ס ו' דבנשאת ספק חלוצה א"צ להוציא ומתילא משמע דהיא כשרה וולדה כשר אבל כאן מדבר רבי' בבא עליה בזנות שכתב כהן הבא כו' התם דהוי זנות ודאי היא ספק חללה והולד ספק חלל ואיכא למידק במאי דכתב וכן הדין בחלל של דבריהם דכיון דכהן ודאי הוא מדאורייתא היאך יפטרו אותו חכמים מן המלקות אם נטמא למתים דאין סברא לומר דמש"ה תקנו חכמים דאין לוקין כדי שלא יאמרו שהוא כהן כשר דמשום חששא בעלמא לא יבטלו דין תורה וי"ל דהאי וכן לא קאי אלא אמ"ש שאינו אוכל בתרומה אבל לא אמכין מרדות כך פי' מהרש"ל ·

משפחה שנתערב בה ספק חלל וכו' משנה פרק בתרא דעדיות ומייתי לה ספ"ק דכתובות ופסק כרבן גמליאל דאסור לכתחילה אפילו בספק חלל דלא מיבעיא בתו אלא אפי' אלמנתו נמי אסורה ובהדיא איתא בפ' עשרה יוחסין (דף ע"ח) אמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה שפסולה לכהונ' דכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנותו ולאפוקי מהני תנאי דתנן בעדיות העיד ר' יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שכשרה לכהונה מ"ט ה"ל ס"ס וס"ס לקולא אלמא דאפילו בס"ס נמי פסולה לכהונה והיינו דלכתחילה לא תנשא וכן מ"ש וכ"ש אם נתערב בה ממזר כו' היינו לומר דבנתערב ודאי ממזר אפילו אם נשא כהן אלמנה מאותה משפחה תצא ובספק ממזר לכתחילה לא ישא כהן אלמנה אבל אם

והולד חלל: חלל שנשא כשרה זרעו ממנה חלל עד סוף כל הדורות וכו' אבל בתה של אותה הבת כשרה לכהונה אם ניסאת לישראל וכו' משנה פ"י יוחסין (סס) בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם ישראל שנשא חללה בתו כשירה לכהונה חלל שנשא בת ישראל פסולה מן הכהונה ופרש"י לעולם. בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה: אבל בת בתו מישראל כשרה דלא חמירא בת חלל מחללה דאמרינן בתה של חללה מישראל כשרה לכהונה: עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שהולד כשר לבא בקהל פגום הוא לכהונה והיא נתחללה בביאתו בפרק החולץ (דף מה ·) ופרש"י בנו פגום לכהונה לאו דוקא דהא פשיטא בן העכו"ם לאו כהן הוא ואי משום דלא ישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת דאין קדושה בנשים דאפילו כשרות מותרות לינשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה":

ב"ה ומ"ש רבינו נתחללה בביאתו אינו מדוקדק דאין חלל אלא מאיסורי כהונה אלא הכוונה לומר שנפסלה לכהונה בביאתו לפי שעשאה זונה:

כהן הבא על ספק גרושה או ספק חלוצה וכו' זה מדברי הרמב"ם שכתב בפי"ט מהא"ב וז"ל כבר ביארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם לפיכך כהן שבא על החלוצה ה"ז חללה וזרעה מכהן חללים והכל מדבריהם כהן שבא על ספק זונה כגון ספק גיורת או משוחררת או שבא על ספק גרושה וכן כ"ג שבא על ספק אלמנה ה"ז ספק חללה וולדה ספק חלל נמצאו החללים ג' חלל מן התורה וחלל מדבריהם וספק חלל וכל ספק חלל נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים אינו אוכל בתרומה ואינו מטמ' למתים ונושא אשה הראויה לכהן ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות וה"ה בחלל של דבריהם אבל חלל של תורה בודאי הרי הוא כזר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אע"פ שהם בני אהרן עד שיהא בכיהונם עכ"ל: **ומ"ש** שכהן אסור בחלוצה מדבריהם כבר נתבאר בסימן שקודם זה: **ומ"ש** וכל ספק חלל נותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים וכו' במשנה פרק נושאין (דף לט) שנינו דמי שהוא ספק ישראל ספק כהן נותנין עליו חומרות הללו וביאר הרב שאע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות דלא גרע מאיסור של דבריהם:

ומ"ש וה"ה בחלל של דבריהם כתב הרב המגיד פשוט הוא שלא באו חכמים להקל עליו להתירו במה שישראל מותר אלא להחמיר עליו ועל מ"ש אבל חלל של תורה הרי הוא כזר כתב ה"ה מבואר בהרבה מקומות מהם בת"כ: גר שנשא גיורת וילדה בת וכו' משנה בפרק י' יוחסין (דף עו·) ראב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה וכן גר שנשא בת ישראל אבל גר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה אחד גרים ואחד עבדים משוחררים אפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמן מישראל ר' יוסי אומר אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה ובגמרא בא לימלך מורין לו כראב"י נשא אין מוציאין ממנו כר' יוסי וכתב הרמב"ם אבל בת גר וגיורת דאם נשאת לא תצא דטעמא הואיל והורתה ולידתה בקדושה ופשוט הוא דאל"כ אפילו נשאת תצא שכבר נתבאר דגיורת אפילו פחותה מבת ג' פסולה לכהונה הכהנים דוקא הוזהרו וכולי אבל הכהנות לא הוזהרו וכו' מימרא דרב יהודה אמר רב בפרק יש מותרות (פד): ומה שכתב לפיכך כהנת מותרת בגר ועבד משוחרר בפרק עשרה יוחסין (עב:): **משפחה** שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה שמאותה משפחה לא תנשא לכהן וכו' זה לשון הרמב"ם בפי"ט מהא"ב משפחה שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה מאותה משפחה אסורה לכהן

דרישה

[ח] **וכן** גר עמוני ומואבי כו' ברייתא הוא בפ' אלמנה לכ"ג דף ס"ח וכך איתא התם בן ט' שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לויה ישראלית פסלן ובגמרא יליף לה מקרא דובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה · ולויה וישראלית יליף לה מבת ובת וחלל יליף לה מולא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פי' כ"ג כשבא על אלמנה עושה אותה חללה אף זרעו שהוא חלל כשבא על אשה עושה אותה חללה. והרמב"ם פי"ח מהא"ב הביא הברייתא הזאת וכתב עליה בזה הל' וכן הגיורת והמשוחררת כו' מכאן אמרו כותי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי כו' או חלל שבא על היהודי' עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה ואם היתה כהנת פסולה מן התרומה · וכן לעיל בסי' ו' הביא רבינו דברי הרמב"ם בקיצור דבכל הני נעשית זונה · וכ' הראב"ד על הרמב"ם ליתנהו לכל הני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מכותי ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולין לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל (דהיינו דכ"ג פוסל את האלמנה בביאתו לכהונה שהרי עושה אותה חללה כך זרעו פוסל אותה לכהונה) אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא עכ"ל · ולפ"ז נוכל לומר ג"כ שרבינו סובר כדעת הראב"ד דכל חייבי לאוין וחלל פסלו אשה מכהונה בביאתה אלא שלא נקראת זונה ללקות עליה משום זונה ולכן כתב לעיל בסימן ז' שאין זונה אלא מחייבי מיתות או כריתות והיינו ללקות עליה משום זונה אבל לפוסלה מן הכהונה סובר ג"כ שכולן פסולין. ואפי' עבד או כותי סובר רבינו שגם הם עשאוה זונה כדעת התוס' והרא"ש והראב"ד וכ"כ רבינו בהדיא בריש סי' ז' בשבויה דנאסרה לכהן שמא נבעלה לכותי וה"ל זונה וכ"כ שם כמה פעמים) והא דנקט חייבי כריתות ומיתות למעוטי חייבי לאוין נקטינהו ולכך כתב רבינו תרי בבי כותי ועבד שבא על ישראלית כו' בפני עצמה וגר עמוני ומואבי כו' בפני עצמה מפני שפגם שהולד אינו שוה וגם חילול' דהא אינו שוה כמ"ש והברייתא דנקט חלל גבי גר עמוני כו' היינו משום דבזה שוים שכולן פוסלין מהתרומה והטעם שגר עמוני אינו עושה אותה חללה לגמרי כמו חלל מפני שכל אחד נלמד מקרא בפני עצמו חלל לומדין מהא דלא יחלל זרעו מקיש זרעו לו · ועמוני ומואבי ואיך לומדים ממ"ש כי תהיה לאיש זר בקדש לא תאכל שלא מיעטה אלא מן התרומה וק"ל ולפ"ז קשה קושית ב"י וז"ל בסי' ו' ואיני יודע היאך אפשר לכראב"ד ולתו' ולהרא"ש לדחות ברייתא זו דגר עמוני כו' דקתני בהדיא דחייבי לאוין וחייבי עשה פסלי מכהונה והיינו ודאי מטעם שעשאה זונה ועוד הרי הרא"ש הביא הברייתא ומאי דאיתמר עלה בפרק אלמנה לכ"ג וצ"ע עכ"ל ונראה מכח קושיא זו סבר הב"י שזאת הברייתא אינה אליבא דהלכה לדעת הטור ולכן בספרי ב"י לא כתב כאן זאת הברייתא שמוחקה מן הספרים מכח הקושיא הנ"ל אבל א"כ כמ"ש והכל עולה כהוגן:

[ט] **משפחה** שנתערב בה ספק חלל כו' עד שאסור לכהן שישא מאותה משפחה הם דברי הרמב"ם בפי"ט מהא"ב אלא במקום שכתב רבינו וכ"ש אם נתערב בה ממזר כו' כתב

פרישה

זה ואם חזר ובא עליה בין הוא בין כהן אחר הולד חלל לענין התרומה ומלקות · אבל כהן הבא על גיורת ומשוחררת אפילו בביאה ראשונה הוי הולד חלל דגיורת נחשב כזונה והוה מאיסורי כהונה: (כח) **חלל** שנשא כשרה זרעו כו' דכתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הכהן כשנשא גרושה זרעו ממנו מחולל בין זכר בין נקבה דכתיב לא יחלל זרעו אף זרעו בנים שיולדו מאותה זרע הם חללים בין זכר בין נקבה (פי' ואפילו בן בנו עד סוף כל הדורות בתו פסולה כ"פ):

(כט) **ה"ג** עד סוף כל הדורות כגון בנו ובן בנו כו' ור"ל דוקא בזכרים כגון בנו בנו כו' אבל בנקבות יש הפסק כמו שמפרש וקזיל:

(ל) **אבל** בתה של אותה הבת כשרה לכהונה כו' בגמרא יליף לה מג"ש בפ"י יוחסין דף ע"ז:

(לא) **פגום** הוא לכהונה והיא נתחללה בביאתו פי' ואינה אוכלת שוב בתרומה ואסור לינשא שוב לכהן וז"ל רש"י פגום הוא לכהונה לאו דוקא דהא פשיטא בן הכותי לאו כהן הוא ואי משום דלא לישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת דאין קדושות בנשים דאפי' כשרות מותרות להנשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה:

(לב) **וכן** גר עמוני מואבי מצרי ואדומי כותי ונתין וממזר שבאו על בת ישראל הולד פגום והיא נתחללה כך גרסי' בספרים ישנים וברייתא היא בפ"י יוחסין ובפ' אלמנה לכ"ג ומ"ש הולד פגום האי פגום לא דמי לפגום האמור גבי כותי ועבד הבא על בת ישראל דפגום לכהונה קאמר אבל פגום דקאמר הכא פסול לבא בקהל קאמר כדפרשי' לעיל בסי' ד' דהיכא דתפסי קידושין יש עבירה הולד הולך אחר הפגום וק"ל מ"ז רש"ל ועד"ר:

(לג) **והיא** נתחללה בביאתו פי' נתחללה שלא תאכל שוב תרומה ולהנשא לכהונה דכל הני פסלי האשה שבאו עליה מן הכהונה ובפ' אלמנה לכ"ג יליף לה מקרא עיין בדרישה:

(לד) **ספק** גרושה או ספק חלוצה כ"ל או ספק זונה וכן הוא במיימוני דלפי מ"ש מ"ו בסמוך דבבן חלוצה ודאי שנטמא לוקין אותו מלקות ממש וא"כ מכ"ש בבן חלוצה ספק ואיך מסיק דאם נטמא אין לוקין אלא מכות מרדות והרמ"א כתב בהגהותיו או ספק חלוצה כ"ל לפי דבריו שכ"כ לפי שאין נפקותא בזמן הזה בין ספק גרושה או ספק חלוצה הואיל שאין לוקין בזמן הזה מלקות ממש אלא מכת מרדות:

(לה) **או** נשא גרושה לוקין אותו מכת מרדות ע"ל סימן ג' דכתב בנתערב ולד כהן עם ולד ישראל והגדילו כו' עד ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקין ולא כתב שם דלוקין אותו מכות מרדות כ"ל דשם לשון הרמב"ם ת"ס בכל אותו הסימן והרמב"ם קיצר וכאן רבינו פירש דבריו וכתב דאין לוקין אבל מכין מ"מ: (לו) **וכן** הדין בחלל של דבריהם פירוש אע"פ שאין בו ספק אפ"ה נותנין עליו חומרי כהנים וישראלים ומ"מ אינו שוה לגמרי לפסק דלעיל דהכא אם נטמא או נשא גרושה מלקין אותו מלקות ממש דמן התורה כהן גמור הוא ומ"ש וכן הדין לענין לכתחילה כן שוין וק"ל מור"ם ומיהו ק' דלפ"ז ה"ל לרבינו לכתוב גם דין ספק חלוצה לאשמעינן דאפילו בספק חלוצה אין מאכילין תרומה לכתחילה ואם נטמא לוקין אותו מלקות לכן נלע"ד דעדיף טפי שלא להגיה הספרים ורבינו אשמעינן ברישא רבותא דאפילו בספק חלוצה דהיא כהן גמור אפ"ה אין מאכילין תרומה וס"ל דג"כ אין לוקין אותו ואפשר דה"ט דחכמים השוו מדותם דאם ילקו אותו יאמרו שהוא כהן גמור ויבואו להאכילו ג"כ בתרומה ובסיפא אשמעינן דאפי' ודאי בבן חלוצה לא מחשבינן ליה כחלל גמור דמותר לטמאות ולישא מפסולים אלא נותנין עליו כל החומרות והשתא יתיישב ג"כ ל' רמ"א ז"ל (הרי הוא כזר ר"ל כישראל לכל דבריו נושא גרושה ומטמא למתים כ"פ):

(לז) **אע"פ** שהורתה ולידתה בקדושה מזר וכתב זה אע"פ שכבר כתב אפילו עד כמה דורות וזה א"א שלא יהיה הורתן ולידתן בקדושה מזר וכתב משום סיפא ואם ניסת לכהן לא תצא פי' אפילו בת גר וגיורת ראשונה וזהו דוקא אם הורתה ולידתה של אותה הבת בקדושה כמ"ש הרמב"ם והביאו הב"י דאל"כ אפילו ניסאת תצא דכבר נתבאר דגיורת אפילו פחותה מג' פסולה לכהונה: (לח) **לפיכך** כהנת מותרת בגר פי' שס"ד הואיל וכהן אסור בגיורת ואפי' פחותה מבת ג' שנים ויום א' ה"א דגם הכהנת אסורה לגר מטעם זה: (לט) **כל** אלמנה שמאותה משפחה כו' פי' כל אלמנה שיודע שנולדה קודם שנתערב בה:

חדושי הגהות

מותרת: ב עיין פרישה אות ל"ב מה שחסר בספרים שלפנינו ·

לכהן דשמא היא אלמנת החלל ואם ניסת לא תצא דהוה ליה ספק ספקא אבל אם נתערב ודאי חלל אפי' אם ניסת תצא עד שיבדוק שאינה מאותה התערובת וכ"ש אם נתערב בה ממזר או ספק ממזר שאסור לכהן שישא מאותו משפחה [י] (מ) ואפי' ישראל שנתערב בה ספק איסור שאסור לישראל כגון ממזרת ונתינה אסור לישא ממנה ואם נשא הוי הולד ספק ממזר:

ח כהנים לוים וישראלים מותרים זה בזה (א) והולד הולך אחר הזכר בן הכהן כהן בן הלוי לוי בן הישראל ישראל ישראל וחללי גרים וחרורי מותרין זה בזה [א] (ב) וגר ומשוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הולד הולך גם כן אחר הזכר לא שנא גר שנשא ישראלית (ג) או ישראל שנשא גיורת אבל כל הניסת באיסור הולד הולך אחר הפגום כמו הנולדים מפסולי כהונה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הולד

לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא מפני שהן שתי ספיקות שמא זו אלמנת אותו חלל שמא אינו אלמנות ואת"ל שהיא אלמנתו שמא חלל הוא שמא אינו חלל אבל אם נתערב בה חלל ודאי כל אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדוק ואם נשאת תצא והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר ודאי שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה אחד הוא וטעמו מדתנן בפ' בתרא דעדיות (דף ו) ומייתי לה בספ"ק דכתובות (דף יד) העיד ר' יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה אמר להם קבלנו עדותכם אבל מה נעשה שגזר ריב"ז שלא להושיב בתי דינין על כן הכהנים שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב ודברי הרמב"ם בפי' עיסה כפירוש התוספות וכתב הר"ן שכן עיקר:

ומ"ש שאם נשאת לא תצא כתבו הר"ן והרב המגיד דהיינו כר"ג דכיון דתרי ספיקי איכא מדינא כשרה אלא שהכהנים נהגו בו סלסול:

ומ"ש אבל אם נתערב בה חלל ודאי וכו' כתב המגיד זו היא משנתינו בפ' יוחסין (דף עו) דהנושא אשה כהנת צריך לבדוק ד' אמהות הנזכר למעלה שהיא בשקרא עליה ערער שהעידו שנטמע בה אחד מן הפסולין ומ"ש עוד הרמב"ם וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי וכולי אכולה מילתא דלעיל קאי שאם נתערב בה ספק ממזר לכתחלה אסור לישא ישראל מאותה משפחה ואם נשאת לא תצא מפני שהן שתי ספיקות כמו באלמנת חלל ואם נתערב בה ודאי ממזר כל אשה מהם אסורה לישראל עד שיבדוק ואם נשאת תצא אבל הראב"ד פירש במסכת עדיות דלא אמרו אלמנת עיסה כשרה אלא כשנתערב בה ספק חלל שאינו מפסולי קהל אבל אם נתערב בה אחד מספק פסולי קהל כגון ספק ממזר ספק נתין ספק עבד אותה העיסה אינה כשרה אף על פי שהיא ספק ספיקא והכי איתא בכתובות והתם מפרש טעמא ע"כ ואמת הדבר דתניא בספ"ק דכתובות אי זו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא משום ממזרות ולא משום נתינות ולא משום עבדי מלכים ומ"מ אין משם ראיה שהרי העמידוה במסקנא דה"ק אי זו היא אלמנת עיסה כל שאין בה לא שתוק ממזרות ולא שתוק נתינות ולא שתוק עבדי מלכים ולא שתוק חלל ומשמע מדברי הרמב"ם דע"כ לא קאמר דמשפחה שנתערב בה ספק חלל דאם נשאת לא תצא אלא באלמנה דאית לה חזקת כשרות דגופה אבל בבת דלית לה חזקת כשרות דגופה תצא ודייק לישניה דסבר הכי דברישא גבי ספק נקט אלמנה ובסיפא גבי ודאי דאפילו נשאת תצא כתב כל אשה מהם אסורה כדי לכלול גם הבת דבכלל אשה בין אלמנה בין בת וכך כתבו התוספות ג"כ ומיהו עוד כתבו התוספו' שר"ת סובר דגם הבת כשירה:

ח כהנים לוים וישראלים מותרים זה בזה משנה פ"י יוחסין (סט) ומ"ש והולד הולך אחר הזכר וכו' משנה בקידושין פ' האומר (ד' סו):

ומ"ש ישראל וחללי גירי וחרורי מותרים זה בזה ג"ז שם במשנה: **ומ"ש** וגר ומשוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הולד הולך גם כן אחר הזכר בחללה אשמעינן דאין הולד חלל אלא הולך אחר הזכר כדין ישראל שנשא חללה שבתו כשרה לכהונה כמו שנתבאר ובלויה אשמעינן שאין הולד לוי ולמדנו שהוא הולך אחר הזכר מדתנן בקידושין פרק האומר כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר וישראלית כדי נסבה אבל הרמב"ם כתב פרק י"ט מהא"ב כלשון הזה הגר והמשוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הרי הבן ישראלי ולדידיה לויה וישראלית כמי איצטריך ליה לאפוקי מדר' יהודה דאמר בפרק י' יוחסין (עז·) בת גר זכר כבת חלל זכר ויש לתמוה למה כתב שנשא לויה או ישראלית וכו' ולא כתב ג"כ שנשא כהנת שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים כמו שנתבאר בסימן שקודם זה: **ומ"ש** ל"ש גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת כלו' גם ישראל שנשא גיורת הולד הולך אחר הזכר ואין לולד דין גר כמו שנתבאר בסימן שקודם זה דישראל שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה: **ומ"ש** וכן כל הניסת באיסור הולד הולך אחר הפגום וכו' עד הולד ממזר משנ' בקידושין פרק האומר: ומ"ש

אם נשא לא תצא דאשת ממזר ואשת חלל לכהונה אחד הוא אלא דמ"ש רבינו אחר זה ואפי' לישראל כיון שנתערב בה ספק איסור וכו' לא קאי אאלמנה דפשיטא דאשת ממזר מותרת לישראל אלא אבת שמאותה משפחה קאמר וה"ק לא מיבעיא דלכהן אסור לכתחילה אע"פ דאיכא ס"ס אלא אפילו לישראל נמי היכא שנתערב במשפחה ספק ממזר דבכל בת מאותה משפחה איכא ס"ס ספק אם היא בתו של ספק אם לאו ואת"ל שהיא בתו ספק ממזר ספק אינו ממזר אפ"ה לכתחילה אסור לישא ממנה ואם נשא הוי הולד ספק ממזר ואצ"ל שלא תצא כיון דאיכא ס"ס דאפילו בכהן נמי לא תצא כ"ש בישראל ואע"ג דכתב ב"י דמשמע מדברי הרמב"ם דדוקא אלמנה דאית לה חזקת כשרות דגופה לא תצא אבל בבת דלית לה חזקת כשרות דגופה תצא ואע"ג דאית בה ס"ס נראה לחרץ ולומר דדוקא גבי כהן החמירו בבת אבל לישראל בפסול ממזרות לא החמירו גבי ס"ס דאע"פ דלית לה לבת חזקת כשרות לא תצא כדמוכח ממ"ש רבינו ואפילו לישראל וכו' · מיהו דעת ר"ת שכתב סוף פ"ק דכתובות בד"ה ת"ר איזה היא אלמנת עיסה אינו כן אלא חלוק אחר איכא בין אלמנה לבת ואין חלוק לבין ישראל לכהן אלא דהבת יש לה היתר בצויחה למאי דקי"ל כת"ק דהצויחה מוציאה מידי ספק להכשיר את גוף העיסה וכדלעיל בסימן ד' אבל אלמנת עיסה אינה ניתרת לכהן לא בצויחה ולא בשתיקה דלא שייך גבה צויחה ושתיקה כיון שאינה מאותה משפחה ולעולם אין לה היתר בכהן לכתחילה אפילו בס"ס והך דקידושין דמשוה אלמנתו לבתו דשניהם אסורין מיירי בסתם תערובות דלא קרו אותה בשם הפיסול כי היכי דנחזי אנן אי קרו לה וצוח או שתק וקאמר דאפילו אלמנה אסורה כ"ש הבת דלא ה"ל חזקת כשרות אבל בכתובות מיירי בדקרו לה וצוח או שתק ולכך מוחק ר"ת איזו היא אלמנת עיסה וגורס איזו היא עיסה ואגוף העיסה קאי לטהר הבת בצויחה או בשתיקה אבל האלמנה אין לה היתר בצויחה ובשתיקה אבל ודאי דבין בבת בין באלמנה היכא דאיכא ספק ספיקא לא תצא ואין חילוק בין כהן לישראל ומ"ש ב"י דהתוספות כתבו כמו הרמב"ם דבבת תצא הוא שלא בדקדוק גם מ"ש ב"י וזה לשונו ומיהו עוד כתבו התוספות שר"ת סובר דגם הבת כשרה עכ"ל דמשמע דאין חלוק לר"ת בין אלמנה לבת ליתא אלא כדפי' ודו"ק: **ואפי'** לישראל וכו' לכאורה איכא להקשות ממ"ש רבינו בסימן שני משפחה שנתערב בה ספק פסול א"כ לרחקה דמשמע דאפילו היודע פיסולה מותר לישא מהן לכתחילה שהרי אמר בד"א לישראל אבל כהן לא ישא מהן אלמא דלישראל שרי לישא מהן לכתחילה וכאן כתב דאפילו לישראל אסור בנתערב ספק פסול אבל כי מעיינת תראה ותבין דל"ק מידי דכאן מדבר היכא שנתברר לב"ד ע"פ עדים כשרים שנתערב בה ודאי ממזר או אפילו ספק ממזר הילכך אסור אפילו לישראל לישא מהן לכתחלה ואע"ג דאיכא ספק ספיקא דכיון דהולד הוי ספק ממזר פשיטא דאסור לכתחלה אבל לעיל בסימן ב' לא מיירי בדאיכא דבר ברור שנתברר לב"ד אלא קול של ערעור בלבד דמערערין על משפחה זו שנתערב בה ספק פסול הילכך א"צ לרחקה דאפילו את"ל דאמת היה שנתערב בהם פסול מכל מקום כיון דטהורין הן לעתיד לבא אין לחוש גם עתה דמשפחה שנטמעה נטמעה וכבר הארכתי בזה בסימן ב' בס"ד ואפילו לפרש"י בפ' עשרה יוחסין אמתניתין דהנושא אשה צריך לבדוק ד' אמהות ומוקי לה רב בשקרא עליו ערער ופרש"י דב' עדים קראו עליו שמץ פסול ולא שמעידין עדות גמורה אלא יציאת קול עכ"ל אלמא דחוששין לקול הדבר פשוט דאפי' לרש"י אין חוששין לקול אלא לענין זה דצריך בדיקה בד' אמהות וכשבדקו ד' אמהות ולא מצאו פסול שוב אין חוששין יותר וכשרים להתחתן בהם דלא אשכחן בתלמודא דחוששין לקול לפסול אלא חוששין לו דצריך בדיקה ואם לא מצאו פסול אחר הבדיקה כשרין הן ולמדנו מכאן שמשפחה דהוחזקה בקול משנים קדמונית שנתערב בה פסול או ספק פסול ואין כאן עדות בדבר ברור וגם אי אפשר לבדוק ולעמוד על הבירור במה שיצא הקול לפני ק' שנה ויותר כשרין הן אין צריך לבדיקה אף לפרש"י כל שכן לפי' הרמב"ם והביאו רבינו בסימן ב' דלא חיישינן לערעור אלא אם כן שיעידו שנים שנתערבו בכן ממזר או ספק ממזר וכל שאין כאן עדות אין חוששין לשום קול כל עיקר הכלפע"ד אמת בלי שום ספק כתבנו · שוב ראיתי שהרב מהרש"ל התעורר בקושיא זו בדברי רבינו ממ"ש בסי' ב' למ"ש כאן וכתב דאיכא ט"ס בדברי רבינו כאן ולפי שלא נראו לי דבריו לא כתבתים:

ח כהנים ומ"ש בגר שנשא ישראלית דהולד הולך אחר הזכר צ"ע לאיזה ענין קאמר דהולד הולך אחר הזכר דאי לישא ממזרת הא ודאי דאסור כמ"ש בסימן ד' דהולד הוא כישראל לכל דבר דאסור בממזרת ואי דבתו דינה כגיורת דאסורה לכהן הא ודאי דשריא לכהן לכתחילה כמ"ש סוף סימן ז' ונראה דמשום קושיא זו כתב ב"י דישראלית כדי נסבא ואפשר לומר דרבינו אתא לאורויי דלסמ"ק דפוסק גבי חליצה דכשר באביו מישראל ואמו מגרים אבל אמו ישראלית ואביו גר פסול לפי זה ודאי ניחא דאיכא נפקותא רבתי בגר שנשא ישראלית וישראל שנשא גיורת דהכל הולך אחר הזכר ואע"ג דרבינו בי"ד סוף סי' רס"ט פסק בסתם דבחליצה פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל מכל מקום בהלכות חליצה בסי' קס"ט הביא דעת הסמ"ק דמכשיר באביו מישראל ופוסל באמו ישראלית: אשה

פרישה

בה ספק דליכא לספוקי שהיא עצמה באה מזרע של אותו ספק ולכך אם נשאת לא תצא שהר מצד עצמה ודאי כשרה היא אלא שיש לספוקי בה שמא אשת אותו ספק היתה ולכך לא תצא משום ס"ס חדא שמא אינה אשתו של אותה ספק חלל ואת"ל שהיא אשתו שמא הוא לא היה חלל אבל הבנות הנולדות מאותה משפחה מטעה שנתערב בה ספק חלל אפילו נשאת תצא כיון דליכא בה חזקת כשרות דגופה ודייק לישניה (ר"ל לישניה דהרמב"ם בפי"ט דא"ב והוא ל' ב"י כ"פ) דסבר הכא דברישא גבי ספק נקט אלמנה ובסיפא גבי ודאי דאפילו נשאת תצא כתב כל אשה מהם אסורה כדי לכלול גם הבת דבכלל אשה בין אלמנה בין בת ב"י · גם י"ל מ"ש אלמנה שמאותה משפחה ר"ל שנשאו אנשים מאותו משפחה והן ממשפחה אחרת (ובאלו אמר כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה כ"פ) ובזה קמ"ל רבותא וק"ל:

(מ) **ואפי'** ישראל שנתערב בה איסור שאסור לישראל כו' כן היא גירסא הנכונה דלא גרסינן ספק איסור דא"כ הוי אסור לישראל ליקח אשה דמשפחה שנתערב בה ספק איסור ולעיל בסי' ב' כתב משפחה שנתערב בה ספק פסול אין צריך לרחקה שכולן כו' ועיין בדרישה:

סי' ח (א) **והולד** למשפחותם לבית אבותם כתיב: (ב) **וגר** ומשוחרר וכו' ג"כ אחר הזכר פי' לאפוקי שנשא שהולד לוי או חלל · אבל אינו הולך לגמרי אחר הזכר דא"כ הוי הולד גר ומותר בממזרת ולעיל בסי"ד דאמרינן גר שנשא ישראלית הולד הוא ישראל לכל דבר ואסור בממזרת ועי' דרישה:

(ג) **או** ישראל שנשא גיורת כלומר גם ישראל שנשא גיורת הולד הולך אחר הזכר ואין לו דין גר: הולד

דרישה

כתב הרמב"ם וה"ה אם נתערב בה ממזר ודאי או ספק ממזר שאשת ממזר ואשת חלל לכהונה א' הוא וכתב ב"י מ"ש עוד הרמב"ם וה"ה אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי אדלעיל קאי שאם נתערב בה ספק ממזר לכתחלה אסור לישראל לישא מאותה משפחה ואם נשאת לא תצא מפני שהן ב' ספיקות כמו באלמנת חלל ואם נתערב בה ודאי ממזר כל אשה מהם אסורה לישראל עד שתבדק ואם נשאת תצא והאריך ב"י וע"ש · ובאמת שדברי הרמב"ם יוכל לפרש שמיירי דוקא בכהן ולא בישראל ודלא כב"י:

[י] **ואפי'** לישראל כיון שנתערב כו' ז"ל מור"ם ותימה הלא פסק הטור לעיל סי' ב' דספק פסול שנתערב במשפחה שא"צ להרחיק אפי' לכתחילה ומוכח באשר"י דפ"י יוחסין דאפי' בפסול ממזר ונתין איירי ועוד הלא ס"ס הוא ועוד הלא כתב הטור לעיל ודוקא משפחה שנתערב ממזר בודאי הרי זו ספק משמע שאם נתערב בה ספק ליכא איסורא ע"כ נראה להגיה שנתערב בה איסור כו' עכ"ל מור"ם ולפי סברת ב"י י"ל דהטור לא יחלוק על הרמב"ם דהרמב"ם מיירי דיודע שנתערב בה ספק פסול ולעיל מיירי שאינו יודע אם נתערב בה ספק אם לאו כמו שמחלק הר"ן וב"י הביאו לעיל בר"ס ב' שכתב משפחה שנטמעה נטמעה כלו' שמי שיודע פסולה אינו רשאי לגלותו אלא יניחנה כו' ור"ל משפחה שנתערב בה ספק פסול א"צ לרחקה פי' שאינו חייב לגלות לחבירו הבא לישא ממשפחה זו שפסולה היא בד"א לישראל פי' ישראל שבא לישא אשה ממשפחה זו אין חבירו היודע בדבר חייב לגלותו אבל כהן הבא לישא חייב חבירו לגלותו · והל' קצת דחוק גם ק' הא מסיק רבינו וכתב ז"ל ואם נשא הולד ספק ממזר ואם א"כ לגלותו וודאי גם היודע ונשאה מ"ה לא ה"ל לזרעו דין ממזרות כיון שאין ידוע:

סימן ח [א] **וגר** ומשוחרר וכו' כ' ב"י בחללה אתי לאשמעינן דאין הולד חלל אלא הולך אחר הזכר כדין ישראל שנשא חללה ובלויה אתי לאשמעינן דאין הולד לוי אלא ישראל · ישראלי' כדי נסבה פי' הוא"ל שאינו הולך ממש אחר הזכר להיות גר ויהא מותר בממזרת · אלא אתי לאשמעינן שאינו הולך אחר אמו וא"כ מאי כ"מ בישראלית שאינו הולך אחר אמו · וז"ל מור"ם ז"ל פי' הר"י קאר"ו דישראלית כדי נסבה דלמכ"מ ול"כ דנקט לאשמעינן דאינו ראוי לנשיאות דאין ממנים אלא ישראלים ממש · וכן לחליצה כו' כדלקמן בס"ס י"ו עכ"ל ועיין לקמן ר"ס קס"ט ובי"ד ס"ס רס"ט שמשמע כן ולא כגי בלבד אחד מישראל אפילו אביו ואפילו אם בא על הגיורת והורתו ולידתו של הלוד בקדושה אפ"ה הולד פסול לחליצה דישראל ועיין בתוספות יבמות [קב:] בד"ה לענין חליצה כו' שדעת התוס' שם אינו כן וס"ל דבאביו מישראל למוד סגי. אבל רבי' ס"ל כהרא"ש כמ"ש לקמן ר"ס קס"ט · מיהו מדמסיק וכתב רבינו כאן ל"ש כו' או לישראל שנשא גיורת · דמשמע דכאן (משמע כאן כנ"ל) דהולכין אחר הזכר שהוא ישראל אפילו חליצה · אע"פ שאמו גיורת. וע"ל סי' קס"ט ובי"ד סי' רס"ט ובח"מ בסי' ז' (לענין שיהיה הגר דן את חבירו הגר אע"פ שאין אמו מישראל· הג"ה) דכתבתי דנראה דגם דעת הרא"ש הוא כן דאביו ישראל למוד סגי אף לחליצה:

ט **אשה** שנשאת לשנים וכו' ברייתא ס"פ הערל דפליגי רבי ורשב"ג ואפסיקא הילכתא בנשואין כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ואיכא למידק מדלא חילקו הפוסקים וכתבו בכתם משמע בין במת על מטתו בין נפל מן הגג לא תנשא לשלישי אלמא דהלכה כרב אשי דקאמר מזל גורס ודלא כרב הונא דקאמר מעיין גורס והשתא ודאי אפילו אירס ומת נמי אסורה כדאיתא בגמרא ואם כן קשה למה כתבו אשה שנשאת לשנים וכו' דאיכא למיטעי ולמימר דדוקא בנישואין דמעיין גורס אבל לא באירוסין והא ליתא ויש לומר דכיון דכתבו בכתם לא תנשא לשלישי ולא חילקו בין מת על מטתו ונפל מן הגג תו ליכא למיטעי ולמימר דמעיין גורס וממילא נמי ידעינן דבאירוסין נמי אסורה לשלישי ולא נקט נישואין אלא לאורויי דאפילו בנישואין אם עברה ונשאת לג' כופין אותו להוציא כדפסק הרא"ש מיהו להרמב"ם ספכ"א דהא"ב דכתב ואם נשאת לא תצא ואפילו נתקדשה יכנוס צריך לפרש איפכא דנקט נישואין לאורויי דדוקא לא תנשא לג' לכתחילה אבל אם נשאת לא תצא :

ומ"ש אבל משני יש לה כתובה פירוש כשמת השני אין היורשים יכולין לטעון דכיון דבתרי זימני הוי חזקה איגלאי השתא דלמפרע קטלנית קא נסיב ואילו היה יודע לא היה נושאה אם כן א"צ לפרוע לה כתובה משום דלענין ממון לא סמכינן אחזקה דתרי זימני עד דאיתחזק בתלתא כדאשכחן בשור המועד דלכ"ע לא אתחזק עד ג' זימני כ"כ הרא"ש בפרק נערה שנתפתתה והיינו דקאמר רבינו אע"פ שלא הכיר בה פירוש כשנשאה השני לא הכיר בה דקטלנית היא אלא דהשתא לאחר מיתת השני הוא דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית קנסיב אבל בשעה שנשאה לא הכיר בה וא"ת בראשון נמי הו"ל לאשמעינן דאית לה כתובה ממנו אע"ג דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית קא נסיב גם הראשון וי"ל דלית לן למימר דאין לה כתובה משום דבתרי זימני הויא חזקה אלא היכא שבאתה להוציא מן היורשין והילכך בראשון דכשמת היו היורשין חייבין לשלם הכתובה כיון דלא מת אלא הוא ולא היה כאן חזקה כלל ואע"ג דכשמת השני איכא חזקה בתרי זימני ואיגלאי מילתא למפרע דקטלנית קא נסיב הראשון אפילו הכי לא מצו היורשים לאפוקי ממנה מה שגבתה דדילמא בחטאו מת ולא משום דקטלנית היא אבל כשמת השני דבאת לגבות הכתובה מן היורשין סד"א דליפטרו מלשלם משום דאיגלאי מילתא דלמפרע דקטלנית קנסיב וק"ל . ועוד נראה דלפי שהר"ס מנרבונ"א פסק דאין לה כתובה מן השני משום דכיון דלא שריא לאינסובי לא קרינא ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי השתא לפי זה פשיטא הוא דמן הראשון יש לה כתובה דקרינא בה לכשתינשאי וכו' שהרי היא מותרת לשני ואע"ג דאיגלאי מילתא דלמפרע קטלנית היתה אפילו הכי כיון דגבתה בדין דקרינא בה לכשתינשאי וכו' אין להוציא מידה אבל משני דלא קרינא בה לכשתינשאי היה צריך לפרש דאפילו הכי יש לה כתובה דכיון דקידושין תופסין בה קרינן בה לכשתינשאי לאחר ויש להקשות לדברי הרא"ש דלענין ממון דלא סמכינן אחזקה דתרי זימני אלא אזלינן בתר רובא דלאו קטלנית היא ומפקינן ממונא ולגבי איסור אזלינן בתר חזקה דתרי זימני ולא אזלינן בתר רובא ובעלמא אמרינן כי אזלינן בתר רובא הני מילי באיסורא אבל בממונא לא אלמא דאזלינן בתר רובא טפי באיסור מבממונא וכך הקשו התוספות בשם ר"י ס"פ הבא על יבמתו אברייתא דניכת לראשון ולא ה"ל בניס ע"ש (דף ס"ה) וכך כתב המרדכי לשם בשם ר"י ולא תירצו כלום ואפשר דכיון דשטר כתובה בידה שטר העומד לגבות כגבוי דמי וחשיבא האשה מוחזק בממון ולפיכך אזלינן הכא טפי בתר רובא דלאו קטלנית היא ויש לה כתובה וה"א בפרק החולץ סוף (דף ל"ח) דבכתובה ודאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי והא דכתבו התוספות ע"ש ר"י בפרק במה אשה גבי סנדל המסומר דהא דאמרינן טבח כהן ב' וג' שבתות פטור מליתן מתנות דהיינו ב' לר' דאית ליה בתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג אלמא דאזלינן בתר חזקה בתרי זימני ומפקינן המתנות מן הטבח התם תקנת חכמים היא מפני מראית העין הוא דחייש שהרי מן התורה לעולם הוא פטור הואיל ושלו הוא מוכר כדכתב הר"ן לשם : ואיש

הולד פגום לכהונה וישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית (ד) הולד ממזר (ה) ולד שפחה ועכו"ם ולדן כמותן לא שנא נתעברו מכשר או מפסול ודין הכתובה באחד מאלו שעברו ונשאו לפסולים יתבאר לקמן בדין היוצאת בלא כתובה בע"ה :

ט **אשה** שנשאת לשנים ומתו לא תינשא (א) לג' [א] (א) שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים ואם ניסת לשלישי כתב א"א ז"ל שכופין אותו להוציא דחמירתא סכנתא מאיסורא וכמו שב"ד חייבין להפריש האדם מאיסור כך חייבין למונעו שלא יפשע בעצמו ואם הכיר בה יש לה כתובה (ב) לא הכיר בה אין לה

ומ"ש ולד שפחה ועכו"ם ולדן כמותן שם במשנה . ומ"ש ל"ש נתעברו מכשר או מפסול ודין הכתובה באחד מאלו שעברו ונשאו לפסולים יתבאר לקמן בדין היוצאה בלא כתובה סימן קי"ו :

ט **אשה** שנשאת לשנים ומתו לא תינשא לשלישי וכו' בס"פ הבא ע"י (סד :) אמרינן דפלוגתא דרשב"ג ור' היא דלר' שמעון בן גמליאל לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא ולרבי לשני תנשא לשלישי לא תנשא ומסיק התם דהלכה כרבי :

ומ"ש רבינו בשם הרא"ש שכופין אותו להוציא דחמירא סכנתא מאיסורא וכולי בריש פרק נערה שנתפתתה כ"כ וכ"כ נמוקי יוסף בסוף פרק הבא על יבמתו ז"ל כתב הריטב"א אע"ג דבעי למינסב איתתא קטלנית ולאחזוקי בנפשה לא שבקינן ליה דהא איסורא הוא ובכלל שופך דם האדם ומנדין אותו בב"ד עד שיגרש וכן ראינו לרבינו שעשה מעשה עד כאן לשונו אבל הרמב"ם כתב בפרק כ"א מהא"ב שאם נשאת לא תצא ואפילו נתקדשה יכנוס וכתב הרב המגיד שטעמו לפי שאין להוציא על גזירות של דבריהם ומשמע לא תנשא היא לכתחילה אבל דיעבד לא וסובר ז"ל שהקידושין ככניסה וכיוצא בזה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן קכ"א והרשב"א כתב א בתשובה על דברי הרמב"ם חזרתי על כל צדדים ולא מצאתי לו מקום שיסמוך עליו זולתי שאני מדמה אולי סמך על מה ששנו סתם לא תנשא ולא סיימי בה ואם נשאת (לא) תצא או שסמך על דאביי דאע"ג שהיה סבור דבמילה פליגי אבל לא בנישואין וע"כ נשא מ"מ הא שמע דרב יוסף רביה וכן רבה רביה פסקו הל' בנישואין ומלקיות כרבי ואפי' הכי לא גירש אחר שנשאה וכן רבא דתפיס עליה ואמר מי איכא דעבד עובדא בנפשיה הכי ואפילו הכי לא אפקוה מיניה וא"כ מדאמרינן בשלהי פרק כיצד מאי לאו מיתה אמיתה וגירושין אגירושין ולא כרבי ודחו לא מיתה אגירושין וגירושין אמיתה דאלמא מיתה אמיתה וגירושין אגירושין לא ישא ובודאי כשנתגרשה משנים אעפ"י שלכתחלה לא תנשא לשלישי וכדעת קצת מגדולי הראשונים ז"ל ואפ"ה אם נשאת ודאי לא תצא ומינה דמיתה אמיתה נמי אם נשאת לא תצא לבד זה מצאתי ולא נתיישבה בו דעתי עד כאן לשונו : והריב"ש ב כתב שדעת הרמב"ם נכון והביא סעד לדבריו וכתב דאפילו אם התרה בו בית דין והמרה את פיהם אין כופין להוציא ודע דאיתא בגמרא סוף פרק הבא על יבמתו הא דאמרינן לא תנשא לשלישי לרבי או לרביעי לרשב"ג מ"ט א"ר מרדכי מעיין גורס ורב אשי אמר מזל גורס מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומית אי נמי דנפל מדיקלא ומית פרש"י דנסבה וסליק לדיקלא ונפל ומת למ"ד מעיין גורס לא הוחזקה זו שהרי מעיינה לא גרם לו שימות שהרי לא מת מחולי וה"ה כתב בפכ"א מהא"ב פי' אחד מן הראשונים לא נשאה אלא אירסה ומת או שמת ע"י נפילה מן הדקל למ"ד שמעיינה גורס שמביאה המשמש עמה לידי חולי ומת ליכא למ"ד מזלה גורס איכא וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא ולזה סתם רבי' דבכל גוונא לא תנשא לשלישי וגם בהל' לא הזכירו כוגיא זו וכן פסק ג"כ הרשב"א בתשובה : וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ג פירוש מזל גורס נ"ל דהאשה מזלה רע שאנשיה מתים ודבר זה תלוי במזל כי חיי האנשים ופרנסתן תלוי במזל אם נולד בשעה שיש לו להיות עשיר או עני והאשה כלואה בבית ואיכה יכולה להתפרנס ע"י עצמה אם לא שהבעל מפרנסה ונגזר על אשה זו שימותו בעליה כדי שתחיה כל ימיה בעוני ואין מי שיפרנסנה אבל אין לפרש שנולדה באותו מזל שימותו בעליה דלא מצינו בתלמוד (שבת קנו : מ"ק כח .) שיהא תלוי במזל אלא או עשיר או עני או אורך ימים וכיוצא בזה אבל דברים אחרים אינו תלוי במזל ע"כ ובתשובה להרמב"ן סי' קכ"א על אחד שהתיר אשה קטלנית לשלישי איני יודע על מי סמך המתיר הזה שכבר נפסקה הלכה כר' ודן אני את המתיר קצת לזכות כי שמא לא מת הראשון או השני על מטתו אלא שמא נפל אחד מהם ומת או שמא טבע ומת ופסק כמאן דאמר מעיין גורס ועכ"ז איני אומר שהוא כן דלית הלכתא אלא כרב אשי דסבר מזל גורס ובין שמת על מטתו או נפל וטבע ה"ז אסורה לשלישי וכן תמצא בה' הרי"ף ז"ל וכ"כ בתשובות הרשב"א (ג) ובתרומת הדשן סימן רי"א כתב על מעשים בכל יום שחכמים גדולים ואנשי מעשה לא קפדי לישא אשה שמתו לה ג' אנשים ואין מוחה בידם . יראה דלאו שפיר עבדי דלא קפדי דהא אשירי כתב דכופין אותו להוציא וגם הרמב"ם כתב דאסור לינשא לשלישי אמנם בא"ז כתב הא דקבעי' הלכתא כר' לשלישי לא תנשא לא להוסרה ולא לודאי חששא אלא לספק חששא ע"כ (ג) ואפשר דאהני מילי דא"ז סמכי עלמא ולא חשי לספק חששא כמו שאין אנו נזהרין מכמה מילי דאזהירו רבנן עלייהו משום חשש סכנה וגם מתוך שאנו מתי מעט וצריכין אנו לישא מאשר נמצא דשו בה רבים ושומר פתאים יי' (ד) נ"ע אי שייך למימר האי טעמא דשומר פתאים לת"ח שהוא יודע ומכיר וזוכר למופלא בדורו אפילו באינש דעלמא קשה הדבר לצדד כ"כ להתיר הואיל ואיכא חשש סכנה דאמרינן בפרק אין מעמידין (ל .) פירוקא לסכנתא בתמיה אבל נראה דנזקקין אנו לדקדק משום עיגונא דנשים ילדות דאיתרע בהו כי האי מילתא אם היו אסורות להנשא היה לחוש שמא ח"ו תצאנה לתרבות רעה ושמעתי במקצת מדינות בודים סברות מלבם לחלק היכא דמת בשינוי אויר דבר או אם נהרג ונשרף בגזירה עם הציבור כה"ג לא שייך לומר מזל גורס דמקום גורס הוא וקצת יש ראיה לדבריהם מפרק המקבל (קה :) דמכת מדינה לא תלינן במזלא דגברא ע"כ . וכתב עוד תרומת הדשן דבספר חסידים משמע דס"ל דמקום גורס אמנם משמע דקי"ל כרשב"ג דלרביעי לא תנשא וכתב עוד דבר תמוה דלחמישי אינו מזיק ולכך נראה דליכא למיסמך עלי' עכ"ל והריב"ש כתב מה ששאלת אם מת אחד מהן במגפה עובדי טובא ידענא שנעשו בזה להקל ולא היו מוחים בידם חכמי הדור ונ"ל סמך להקל מדתנן בפרק המקבל אם מכת מדינה היא מנכה לו מחכירו וכו' ומ"מ צריך שתהיה המגפה חזקה שרוב אנשי העיר ימותו בה כדאמרינן בההיא ה"ד מכת מדינה אמר רב יהודה כגון דאשתדוף רובא דבאגא או אפשר דדיינינן ליה כדבר כההיא דתנן בפ"ג דתעניות (יט :) אי זהו דבר עיר המוציאה ת"ק רגלי וכו' וכן שימות מחולי המגפה ולא מחולי אחר א"כ ה"ל כההיא דאיבעיא לן התם של כל העולם בשדפון ושלו בירקון כו' וסלקא בתיקו והכא איפשר דאזלינן ביה לחומרא למיסר משום סכנתא עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ואם הכיר בה יש לה כתובה וכו' אבל

דרכי משה

ט (א) וכתב נ"י פ' הבע"י דף תכ"ה ע"א דאף אם נתארסה לב' וכו' וכ"כ ב"י בשם ה"ה וכתב בהג"מ ס"פ כ"א מה' א"ב וז"ל דוקא מתו אבל נתגרשה כמה פעמים אין בכך כלום כך פי' התוספות ודלא כרש"י דסוף פ"ב דיבמות דאף בנתגרשה עכ"ל וכ"כ הר"ן ריש פרק נערה שנתפתתה ובנ"י ס"פ ב' דיבמות כתב כדברי רש"י ועיין בתשובת הרא"ש כלל נ"ג פי' מזל גורס : (ב) כתב בתשובת מהרי"ו סימן קפ"ג אין העולם נזהר ולא ידענא אמאי סמכו למיעבד עובדא בנפשייהו יש אומרים שאם היה אחד מהן זקן או מת בדבר אינו מן המנין אמנם היכא שכולן מתו בחולי אחד יש להוש ואפי' לדברי הרמב"ם שכתב אין כופין להוציא מ"מ בהא מודה עכ"ל : (ג) ומסיים שם דמעשים בכל יום שאנו רואין שנשאת לשלישי ומאריכים ימים ומולידים בנים ובנות : (ד) ומיהו יש להסתפק אי דוקא לשלישי קאמר בא"ז או אפילו לרביעי ולחמישי :

וע"ל

דרישה

סי' ט [א] **שכבר** הוחזקה להיות אנשיה מתים בפ' הבע"י מפרש מ"ט אמר רב מרדכי מעין גורס ורב אשי אמר מזל גורס מאי בינייהו איכא בינייהו דאירסה ומת א"נ דנפל מדיקלא ומת ופרש"י דנפל מדיקלא ומת למ"ד מעיין גורס לא הוחזקה זו שהרי מעיינה לא גרם לו למות שהרי לא מת מחולי זה וכן באירסה ומת למ"ד מעיין גורס לא הוחזקה ורבינו כתב סתם שכבר הוחזקה סובר כמ"ד מזל גורס . וז"ל תרומת הדשן סי' רי"א ועיין בריב"ש סי' רס"ג כ"פ) יראה דלאו שפיר עבדי מה שאנו וכו' כמו שהעתיק הב"י . ועיין בב"י וכתב רש"ל בביאורי סמ"ג די"מ הטעם דמייסינן שהאשה נגזרה במערכה לאחר וא"כ כל מי שישאנה ימות עד שתבא לאותו שגזר עליה בפמליא של מעלה משא"כ באיש שיכול לישא אשה על אשתו . ומסיק רש"ל אף שנמצא בספר מקובל מ"מ הוא נגד דברי התלמוד דפליגי אי מעיין גורס או מזל גורס והתלמוד הוא לעולם עיקר גם בלאו הכי נראה דטעות הוא דממ"נ אי נגזר לאדם אחר א"כ איך גזרו חכמים שלא תנשא והלא בהכרח תנשא ואם נאמר הש"י אינו מבטל גזירות חכמים ומבטל גזירתו כ"ש שלא ימות האיש השני שנשאה ומבטל גזירותיו והאריך עוד כ"פ) :

ואיש

פרישה

(ד) **הולד** ממזר כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום : (ה) **ולד** שפחה וכותית דכ"מ שאין הקידושין תופסין הולד כמוה :

סי' ט (א) **שכבר** הוחזקה להיות אנשיה מתים (ואע"ג דאמרינן בעלמא תלתא זימני הוי חזקה הכא דאיכא סכנת נפשות אזלינן לחומרא כ"פ) דהלכה כר' דסבר בשתי פעמים הוחזקה מפרש הטעם בגמרא משום דמעיין גורס וי"א מזל גורס ועיין בדרישה : (ב) **לא** הכיר בה אין לה כתובה דהוי נשואי טעות :

אבל

הדושי הגהות

ט א ה"ג סימן שס"ד : ב עיין בריב"ש סימן ע"ג ש"ב .

לה כתובה (ג) אבל משני יש לה כתובה אע"פ שלא הכיר בה [ב] (ד) ואיש שמתו לו שתי נשיו א"צ למנוע מלישא השלישית : י המגרש אשתו ונשאת לאחר וגרשה או מת אפילו לא ניסת לאחר (א) אלא נתארסה לאחר אסורה לחזור לראשון (ב) ואסור לו לדור עמה בכל השכונה ואם גרשה השני או נתאלמנה מותר לדור עמה בשכונה (ב) (ג) ובלבד שיהיה חוץ למבוי ואם לוה ממנה קודם לכן דינה כדפרישית לעיל בכהן שלוה מאשתו גרושה [א] (ד) אבל זינתה אחר הגירושין מותרת (ג) לחזור לו : המוציא אשתו (ה) משום שם רע שיצא עליה או מפני שהיא אילונית או שהיא נדרנית (ו) לא יחזיר ודוקא שאמר לה משום שם רע או משום אילונית או נדרנית אני מוציאך וכפל דבריו לומר אילמלא השם רע או אילונית או הנדר לא הייתי מוציאך ואז יאמרו לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע או משום אילונית ונדר [ג] לא יחזיר

אבל משני יש לה כתובה וכו' בר"פ נערה שנתפתתה כתב הרא"ש שיש מדקדקים מהגמ' דאין לה כתובה משני משום דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא והוא ז"ל דחה דבריהם והעלה דמשני יש לה כתובה ומשלישי אם לא הכיר בה אין לה כתובה ואם הכיר בה יש לה כתובה ורבינו ירוחם כתב שי"א דמשני אין לה כתובה : ואיש שמתו לו שתי נשיו א"צ למנוע מלישא השלישית כ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ג ונתן טעם משום דאם איתא דמדה זו באנשים כבנשים לא הוו שתקו חכמים מלדבר בזה : י המגרש אשתו ונשאת לאחר וגירשה או מת אפי' לא נשאת לאחר וכו' בפ"ק דיבמות (דף יא:) ר' יוסי בן כיפר אומר משום ר"א המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה וידוע דהלכה כחכמים. וכ' הרא"ש בתשובה כלל ל"ה על אשה שיצא עליה קול שלא בב"ד שנתקדשה והכריזוהו קרוביה לגרש ונשאת לאחר וגרשה ורוצה לחזור לראשון מילתא דפשיטא שהיא אסורה כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היה אלא לרווחא דמילתא וכ"ת יכריזו שלא היתה צריכה גט איכא דשמע בגיטא ולא שמע בהכרזה כדאמרינן בחליצה (יבמות לו:) איכא דשמע בחליצה ולא ידע בהכרזה (א) וע' בתשובת הרשב"א שכתבתי בסי' י"ג ובמרדכי דקידושין פרק האומר : ומ"ש רבינו ואסור לו לדור עמה בכל השכונה ואם גרשה השני או נתאלמנה מותר לדור עמה בשכונה וכו' יתבאר בסי' קי"ט בס"ד : ומ"ש ואם לוה ממנה קודם לכן דינה כדפרישית לעיל וכו' בסי' ו' ויתבאר עוד בסימן קי"ט : ומ"ש אבל אם זינתה אחר הגירושין מותרת לחזור לו מבואר במשנה ספ"ב דסוטה (דף יח:) וכתבו הרי"ף והרא"ש דפ"ק דיבמות דטעמא משום דהויה ואישות כתיב בה הויה דכתיב והיתה לאיש אחר דהיינו קידושין אישות דכתיב או כי ימות האיש האחרון וכו' לא יוכל בעלה הראשון וכו' משמע דבכה"ג קאי בלא יוכל אבל מזנה לא : המוציא אשתו משום ש"ר שיצא עליה או מפני שהיא איילונית או שהיא נדרנית לא יחזיר ודוקא שאמר לה משום ש"ר וכו' משנה בפרק השולח (דף מה:) המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ופירש"י משום ש"ר. שיצא עליה לעז זנות : משום נדר. שנדרה ואמר אי איפשי באשה נדרנית לא יחזיר ואפילו נמצאו דברים בדאים או הנדר התירו הכם : ובגמ' א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן והוא שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי א"ר יוסף בר מניומי א"ר נחמן צריך שיאמר הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הילכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא ופירש"י משום נדר אני מוציאך. בהשיא אסרו רבנן להחזיר ואי לא אמר מותר להחזיר : קסבר. רב נחמן טעמא דמתני' משום קלקולא שלא יקלקלנה על בעלה לאחר שתינשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאים או שהנדר יש לו התרה אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשיך וכן אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוציאך וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאים ונמצא גט בטל ובניה מן השני ממזרים לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפי' לא תינשא לאחר ולא חש להמתין ולברור אחר הדברים גילה שלא היתה חביבה עליו : ואי לא לא מצי מקלקל לה. שהרי לא אמר שמוציאה משום ש"ר וכיון דלא מצי לקלקלה משניסת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת

ואיש שמתו לו ב' נשיו וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ג סי' ח' דליכא קפידא אפילו מתו כולן מחמת הריון מפני דטעם המזל שנגזר על האשה שימותו בעליה שלא יהא לה מי שיפרנסה ומזוני תלוי במזל משא"כ באיש : י המגרש או אפילו לא ניסת לאחר אלא נתארסה וכו' פ"ק דיבמות פליגי תנאי בברייתא ופסקו הפוסקים כחכמים דנתארסה נמי אסורה דאורייתא משום דהויה ואישות כתיב והיתה לאיש אחר היינו קידושין או כי ימות האיש האחרון ומשו"ה מזנה לא נאסרה. והא דכתיב אחרי אשר הוטמאה מוקמינן לה לסוטה שנסתרה : ומ"ש ואסור לו לדור עמה בכל השכונה זהו תקנת חכמים וע"ל בסימן זה : המוציא אשתו משום שם רע וכו' משנה פ' השולח (דף מה) פליגי בה תנאי ופסק כת"ק דהמוציא אשתו משום ש"ר ומשום נדר לא יחזיר אפי' בנדר שלא ידעו בו רבים ואפילו א"צ חקירת חכם ופסק נמי כחכמים באילונית דיחזיר וכדאסיק רבא מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול והכ"ע בדלא כפליה לתנאיה הילכך יחזיר ורישא גבי שם רע ונדר דס"ל לחכמים לא יחזיר בדכפליה לתנאיה. והך איילונית כתבו התוס' בד"ה המוציא אשתו משום איילונית היינו ספק איילונית מדקתני ונשאת לאחר והיו לה בנים דאילו ודאי איילונית אין לה רפואה וג"כ יוצאת בלא גט ע"ש. ורבינו שכתב בסתם נמשך אחר הרא"ש שכתב בסתם נראה דס"ל כפירש"י לשם דאפי' ודאי איילונית לא יחזיר וצ"ע ליישב קושיית התוס' לפי' רש"י ז"ל : ומ"ש ודוקא שא"ל משום ש"ר וכו' פסק כלישנא קמא דרב יוסף דדוקא שא"ל משום ש"ר וכו' מאי לקלקלה וברייתא דת"כ תני נמי לפיכך א"ל הוי יודע וכו' וז"ש רבינו ואז יאמרו לו וכו' דאלמא דבלא אמר לה משום ש"ר בכפל דברים א"צ לומר לו הוי יודע כיון דלא מצי לקלקלה כך עולה הפסק מפשוטה של שמועה וכ"כ הרא"ש : ומ"ש רבינו ע"ש הרמ"ה דלא יחזיר אפילו לא כפליה לתנאיה הכי משמע נמי מדברי הרמב"ם פ"י דה"ג דפסק בסתם לא יחזיר ולא כתב דוקא בדכפל דבריו וכן נראה מדברי הרי"ף דלא הביא אוקימתא דרבא דהוי מסקנא דתלמודא והוא תימה אכן בפי' המשנה כתב הרמב"ם טעם לפסק זה וז"ל דמ"ש חכמים באיילונית יחזיר ביארו בגמ' מאן חכמים ר"מ שמצריך תנאי כפול והלכה כר' יהודה עכ"ל וכך פי' הרב המגיד לשם וכ"כ בעל המאור וז"ל ור' יהודה לטעמיה דחייש לקלקולא ואמר לא יחזיר וס"ל דלא בעינן תנאי כפול ומסתברא לן דהא כר' יודא נקטינן לחומרא כיון דר"מ הוא דפליג עליה וסוגיין בגמ' דחיישינן לקלקולא ולא בעינן תנאי כפול אלא בגיטא דס"מ ומאי דדמי ליה משום איסורא וכו' עכ"ל והב"י הקשה ואמר דהא כיון דשנה רבי לדר"מ בלשון חכמים משמע דסבר דהילכתא כוותיה בהא ואילו ראה דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ודברי בעל המאור בספרו לא היה כותב כך עוד הקשה הב"י כיון דהרמב"ם סובר דהלכה כר"מ דבעינן תנאי כפול הו"ל לפסוק כחכמים דדוקא בדכפליה לתנאיה וזו קושיא היא אלא דאיכא לתמוה דלמה שפי' ב"י דעת הרמב"ם והרי"ף נמי קשה עיין עליו אלא שי"ל דאע"ג דדינא הכי הוא דבעינן תנאי כפול ורבי יודא נמי לא פליג עליה דר"מ בעלמא ומודה לר"מ דבעינן תנאי כפול דלא אשכחן בהאומר בקידושין דפליג בהא אלא ר' חנינא בן גמליאל מ"מ הכא ס"ל לר"י דהחמירו חכמים דלא יחזיר ואע"ג דלא כפליה לתנאיה כי היכי שיגמור בלבו לגרשה ולא יהא שם שום לעז וכמ"ש הרב המגיד דפירשו הרבה מפרשים ז"ל דקלקול זה אינו קלקול גמור שכיון שלא התנה ממש לא יכול לקלקלה אלא חשש לעז הוא וכן עיקר עכ"ל וכ"כ התוס' בפרק השולח (דף מ"ו) בד"ה דאי אמר דחששא זו אינה אלא לעז בעלמא ומש"ה החמיר ר' יהודה שלא יהא שום לעז ולא יחזיר אפילו לא כפליה לתנאיה אע"ג דדינא הוא דבעלמא בעינן תנאי כפול. עוד הקשה ב"י דאי איתא דכר"י ס"ל הו"ל למיפסק נמי במוציא משום נדר כר"י דאמר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ושרי ליה מהריה בקושיא זו דאין דין זה דר"י תלוי באידך דר' יהודה וכיון דכתם לן רבי במתניתין דמוציא משום ש"ר ונדר שלא יחזיר בכל ענין ואפילו לא ידעו בו רבים וא"כ דעת החכם משמע ודאי נמי דאף בדלא כפליה לתנאיה דסתמא תנן דלא יחזיר ומשום הכי פסק גבי איילונית נמי כרבי יודא דלא יחזיר אפילו בדלא כפליה לתנאיה ועוד הקשה ב"י וז"ל ועוד דהרי"ף משמע שפוסק כחכמים שהרי כתב המשנה כצורתה סתם ואין לומר דהרמב"ם פליג עליה דהרי"ף כל היכא דאפשר עכ"ל נראה דאיפכא מסתברא דמדכתב הרי"ף תחלה כתם משנה דהמוציא אשתו משום ש"ר וכו' והביא עליה לישנא קמא דרב יוסף דאמר והוא דא"ל משום ש"ר אני מוציאך וכו' דקאי את"ק דאילו ר"ש ור"י במתני' לא איירי במוציא משום ש"ר אלא במוציא משום נדר וכך פירשו התוס' דתרי לישני דרב יוסף אליביה דת"ק פליגי וא"כ נראה דהרי"ף פוסק כת"ק דבכל ענין לא יחזיר וסתמא משמע אף בדלא כפליה לתנאיה השתא נמי ממילא דבפלוגתא דאיילונית הלכה כר' יודא דלא יחזיר כלל אפי' אף בדלא כפליה לתנאיה כמו גבי ש"ר ונדר ולא היה צריך לפרש דממילא משמע הכי דהל"כ קשיין אהדדי : ומ"ש רבינו וכפל דבריו לומר אלמלא הש"ר וכו' נראה דמפרש כמ"ש התוס' בד"ה דאי אמר דהא דאמר בגמ' מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול כו' ר"ל דהכא בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי בדכפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא עכ"ל ולכן כתב רבינו וכפל דבריו וכו' דלא מיירי הכא דכפל תנאו ממש דא"כ אפילו לא יחזיר הגט בטל כיון דלא נתקיים התנאי והולד ממזר. כתב ה"ה דהרמב"ם פסק כתרתי לישני דרב יוסף דס"ל דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר דאפילו בדלא אמר לה משום ש"ר וכו' לא יחזיר משום קנסא ופסק כלישנא קמא ג"כ דחיישינן לקלקולא

דרכי משה

י (א) וע"ל סי' ו' בדין זה לענין כהונה : (ב) כתוב בא"ז דיבמות דמי שמגרש אשתו משום שאסורה עליו אפי' קודם שנשאת אסורה לדור עמו כמו בכהן המגרש וע"ל סי' קי"ט בדינים אלו ולעיל סי' ו' כתבו הגהת מיימון פ' כ"א מהא"ב דמותר לאדם לזון גרושתו בחצר אחרת וכן איתא בירוש' פ' אלמנה נזונית אמר רב אחא בשם ר' יוחנן כשם שאדם חס על כבוד אלמנותו כך חס על כבוד גרושתו דא"ר אחא א"ר אליעזר ומבשרך אל תתעלם זו גרושתו כו' כתוב בא"ז כשמעלה מזונות לגרושתו לא יתן לה בעצמו שלא יהא לו עסק עמה אלא ע"י שליח : (ג) בתשובת מוהר"ם פדווא סי' י"ט דה"ה אם זינתה עם הראשון או היתה פלגשו ונשאת לאיש אחר וגירשה מותרת לחזור לראשון עכ"ל וכן הוא בתשובת הרא"ש והוא

פרישה

(ג) אבל משני יש לה כתובה (אע"פ שתינשא לשלישי קודם שגבתה כתובתה מיורשי השני ומת אח"כ השלישי כ"פ) ולא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא אבל לא שייך לומר טעמא דכיון דכתובה ממונא הוא לא קי"ל ביה כרבי דאמר הוחזקה בשני פעמים דלא שייך למימר בחד ענין דבאליה ס"ל כרבי ובאליה דלא כוותיה : (ד) ואיש שמתו לו שתי נשיו ה"ה הרבה ולאו דוקא קאמר מור"ש :

סי' י (א) אלא נתארסה לאחר כחכמים דס"ל הכי וטעמא מדכתיב והיתה לאיש אחר (והויה ל' קידושין כ"פ) וקרא דואחרי הוטמאה מוקים להו לסוטה שנסתרה :

(ב) ואסור לו לדור עמה בכל השכונה פי' בעודה תחת השני דכיון דרגיל היה עמה החמירו לדור עמה בשכונה משום חומרא דא"א : (ג) ובלבד שיהיה חוץ למבוי (ודוקא בסתם מבואות האמורים לעניין שבת שהם סתומים אבל במבואות המפולשים מתוך שרבים בוקעין שם ליכא למיחש ר"ן וריב"ש סי' ש"ם כ"פ) בכאן מוכח דס"ל לרבינו דשכונה גדולה ממבוי כדעת הרא"ש ולא כדעת התוס' דסברי דשכונה אינו אלא ג' בתים ועמ"ש לעיל סי' ו' ולקמן סי' קי"ט ובגליון דפוס ווינציא"ג וקרימונה כדפס על דברי רבינו שכונה ג' בתים וטעות הוא : כדפרישית לעיל בסי' ו' : (ד) אבל זינתה אחר הגירושין כו' דהויה ואישות כתיב בה הויה דכתיב והיתה לאיש אחר דהיינו קידושין אישות דכתיב או כי ימות האיש האחרון וגו' לא יוכל לשלחה וגו' משמע דבכה"ג קאי בלא יוכל אבל מזנה לא :

(ה) משום ש"ר בפ' השולח דף מ"ה פירש"י ש"ר שיצא עליה לעז זנות. משום נדר שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית : (ו) לא יחזיר אפילו נמצא דברים בדאים או הנדר התירו

דרישה

[ב] ואיש שמתו לו ב' נשיו כו' וז"ל הרא"ש בתשובה כלל נ"ד סעיף ט' דאם איתא דמדה זו נוהגת באנשים כבנשים א"א שלא דברו חכמים בזה כיון דלורך חיי נפש הוא היה להם להשגיח על נפש האשה כאיש אלא קים להו לחכמי התלמוד שמדה זו אינה נוהגת אלא בנשים מטעם דמעיין גורם האשה הולאת נשמת מקורה ומעיינה ומחליש וממיתה כל המשמש עמה וטעם זה לא שייך באיש שבהשמיש ימית האשה וכן נמי בטעם דמזל גורם כ"ל דהאשה מולה שאנשים מתים ודבר זה תלוי במזל כי חיי האנשים ופרנסתן תלוי במזל אם נולד בשעה שיש לו להיות עשיר או עני והאשה כלואה בבית ואינה יכולה להתפרנס ע"י עצמה אם לא שהבעל מפרנסה ונגזר על אשה זו שימותו בעליה כדי שתמיה כל ימיה בעוני ואין מי שיפרנסה וטעם זה לא שייך באיש שהוא מפרנס את עצמו ואין פרנסתו ע"י אשתו אבל אין לפרש שנולדה האשה באותו מזל שימותו בעליה וכן האיש שנולד באותו מזל שימותו נשיו דלא מצינו זה בתלמוד שיהא תלוי במזל אלא או עושר או אורך ימים (כמ"ש רז"ל בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא כ"פ) וכיוצא באלו אבל לבמית אחרים אין תלוי במזל אחרים אשר בן הר"ר יחיאל ז"ל :

סי' י (א) אבל זינתה אחר הגירושין מותרת לחזור (וכן אם זינתה עם הראשון אפילו היתה מיוחדת לו תחלה ואח"כ נתקדשה לשני וגרשה מותרת לחזור לראשון דכתיב כי יקח איש אשה משמע דוקא שהיתה אשה ע"י לקוחין היינו קידושין תשובת הרא"ש כלל כ"ד ורמ"א כ"פ) : [ב] לא יחזיר (ואם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא ואם הוציא אם היו לו בנים אסר שהחזירה מותר להחזירה אח"כ כדי שלא יוציא לעז על הבנים שהיו לה אסר שהחזירה ב"י בשם הרמב"ם פ"י דגירושין ועיין בסי' י"א ובסי' קמ"א כ"פ) :

נחסר

יחזיר אבל לא כפל דבריו יכול להחזירה והרמ"ה ז"ל כתב שאם אמר לה משום שם רע ואילונית ונדר אני מוציאך אף ע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה אבל האיש שהוציא אשתו משום נדר (ז) שנדר להוציאה יכול להחזירה:

הנהשד

לקלקולא כיון שאמר לה ולפע"ד נראה מלשון הרמב"ם דס"ל דחיישינן לקלקולא אפי' לא אמר לה דמ"ש א"ל הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם האי ודע וכו' אינו תלוי במה שא"ל משום ש"ר אני מוציאך דאל"כ הו"ל לומר ואעפ"כ דע וכו' אלא הודעה אחריתי היא אינן תלויין זו בזו והכי משמע נמי מדכתב וכן המוציא את אשתו משום אילונית וכו' וכיון דבאיילונית לא יחזיר משום קלקולא אפילו בדלא א"ל דכיון שהוא מום גדול סתמו כפירושו ואעפ"י שלא א"ל יכול לקלקלה כמ"ש הרב המגיד להדיא מכיאו ב"י דכוותה נמי במוציא ש"ר ונדר כדמשמע מליסנא דוכן וטעמו של הרמב"ם בזה הוא משום דבברייתא דת"כ דליסנא קמא משמע סתמא דמאי לקלקלה אפי' לא א"ל משום ש"ר וכו' דסוף סוף איכא לעז והכי נקטינן דאפילו לא אמר לה כל עיקר משום ש"ר וכו' צריכין לומר הוי יודע וכו' דחיישינן ללעז דמקלקלא וא"צ לומר בדא"ל אלא דלא כפל דבריו דמקלקלא ואיכא לעז: **כתב** הרי"ף והרא"ש והא דאמרו רבנן לא יחזיר ואם החזיר אינו מוציא דגרסי' בפ"ב דיבמות וכו' וכ"פ הרמב"ם ותימא מפני מה לא כ"כ רבינו ואפשר דס"ל לרבינו דלא הביא הרא"ש דברי הרי"ף בזה אלא לשיטתו דמיירי בדלא כפליה לדבריו אבל לשיטת הרא"ש דדוקא בדכפליה לדבריו הוא דלא יחזור השתא אם החזיר צריך להוציא כיון דכפליה לדבריו איכא משום לעז אם היה רשאי לקיימה והילכך יש להחמיר בזו להוש לקלקולא טפי דאפי' החזיר מוציא ולא דמי להך דפ"ב דיבמות: **אבל** האיש שהוציא אשתו וכו' פי' לא תימא דה"נ איכא למיחש לקילקולא שמא יאמר אילו הייתי יודע שהנדר יש לו התרה לא הייתי מגרשה ליתא דאין בזה מפני תיקון העולם דהכל יודעין שהנדרים יש להם התרה על פי מומחה וג' הדיוטות:

הנהשד

ניסת: וצריך שיאמר וכו' חכמים תקנו למוציאה שיאמר לה כן ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר: קסבר. טעמא דלא יחזיר משום קנס הוא שלא יהו בנות ישראל וכו': ופסק הרי"ף כלישנא קמא וגם הרא"ש כתב וכן הלכתא כלישנא קמא כטעם סיפא דאילונית דהוי מטעם קלקולא וכן בפ' הבא על יבמתו (סה.) גבי נשאת לרדיעי והיו לו בנים חייש תלמודא לקלקולא וגם הרשב"א הכריע מסוגיא דגמרא דהלכה כלישנא קמא וכ"כ ה"ה בשמו ובשם הרמב"ן ובסמוך אכתוב דעת הרמב"ם בזה וגבי אילונית תנן בפרק השולח (מו:) המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר ובגמרא למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר אמר שמואל איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ורבי יהודה בההיא סבר לה כר"מ וכו' אמר רבא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן ל"ק אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה ל"ק כדשנין דרבנן אדרבנן ל"ק מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפליה לתנאיה וכתב הרא"ש הא דאמרי רבנן יחזיר מוקי לה רבא בדלא כפליה לתנאיה הלכך אפי' לעז ליכא ורישא בדכפליה לתנאיה ודברי רבי' בפי' כפליה לתנאיה נכון וכך הם דברי הרמב"ם בפי' המשנה: **ומ"ש** רבינו בשם הרמ"ה שאע"פ שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה כך נראה מדברי הרמב"ם בפ"י מה' גרושין שסתם וכתב דמוציא את אשתו משום ש"ר ומשום נדר ומשום אילונית לא יחזיר ולא חילק בין כפליה לתנאיה ללא כפליה ויש לתמוה עליהם דהא כיון דלשנויי רומיא דמתני' דרבנן אדרבנן אוקמה רבא במתניתין דאילונית בדלא כפליה משמע בהדיא דכל היכא דלא כפליה יחזיר ועל הרי"ף יש לתמוה יותר שכתב מתני' דמוציא את אשתו משום ש"ר ונדר ומתניתין דמוציא את אשתו משום אילונית בצורתן ולא כתב עליהם כלום והא ודאי רמי רבנן דמשום שם רע ונדר אדרבנן דאילונית וליישב זה יש לדקדק אביי אמאי לא הוה קשיא ליה דרבנן אדרבנן כי היכי דקשה ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה וכן איכא למידק על מאן דרמי אמאי אמר אלמא רבי יהודה לא חייש לקלקולא ולא סיים ואמר ורבנן חיישי לקלקולא ומתוך כך משמע דלא קשיא לן אלא דרבי יהודה אדרבי יהודה אבל לא דרבנן אדרבנן וטעמא משום דעל מתני' דמוציא אשתו משום ש"ר ומשום נדר אתמר והוא שאמר לה משום ש"ר ומשום נדר אני מוציאך משמע דאי לא אמר לה הכי אע"ג דידעינן ודאי דלא מגרש אלא משום שם רע ומשום נדר יחזיר והשתא אתיא שפיר מתני' דאילונית דאמור בה רבנן יחזיר דההיא בדלא אמר לה משום אילונית אני מגרשך היא ומש"ה אמור רבנן יחזיר אבל דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דהשתא דמתני' דש"ר ונדר דעסקינן בדאמר לה משום ש"ר ונדר אני מוציאך א"ר יהודה דנדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ולא חייש לקלקולא ושמואל אמר איפוך ומתניתין דמוציאה משום אילונית תרוייהו בדלא אמר לה ובתרוייהו א"ר יהודה יחזיר ורבנן לא יחזיר ואביי אמר לעולם לא תיפוך וכדאוקימנא מתני' דמשום ש"ר ונדר בדאמר לה ודאילונית בדלא אמר לה ודקשיא לך דר' יהודה אדר' יהודה תריץ דר' יהודה חייש לקלקולא וטעמיה במתני' דמשום ש"ר ונדר משום דס"ל כר"מ ור"א ודרבנן אדרבנן ל"ק מידי דכאן בשאמר לה כאן בשלא אמר לה ורבא אקשי ליה לאביי דמשמע דמודה ליה לשמואל דלא אפשר לתרוצי מתנייתא תרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר וכדמתרץ להו שמואל אא"כ נימא איפוך ואיהו אתא לאיפלוגי עליה דשמואל ועליה דאביי ואמר דבלא איפוך כמו מתרצי שפיר אפי' את"ל דתרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר ומאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול וכאן בכפל כאן בדלא כפל וכיון דמתנייתא מיתרצן שפיר הא בדאמר הא בדלא אמר וכדמשמע בגמרא דמתניתא דמשום ש"ר ונדר אוקי בדאמר ומתניתא דמשום אילונית לא אוקימנא במידי ולא צריכין לאוקמינהו דוקא כמ"ד בעינן תנאי כפול אית לן למימר דרבא נמי הכי ס"ל ולא אתא אלא לאיפלוגי אשמואל ואביי דמשמע להו דלא אפשר לתרוצי הני מתנייתא תרוייהו בדאמר או תרוייהו בדלא אמר אא"כ לימא איפוך דבלא איפוך אפשר לתרוצינהו ומאן חכמים ר"מ דאמר בעינן תנאי כפול · והשתא שפיר עבוד הני רבוותא דלא כתבו הב"ע בדלא כפליה לתנאיה דההוא תירוצא לחורפא בעלמא אתמר אבל לקושטא ד'מלתא תרוייהו בדלא כפליה לתנאיה וכאן בדלא אמר ודברי הרי"ף מבוארים דעל מתני' דמשום ש"ר ונדר כתב והוא שאמר לה וכו' ועל מתניתין דמשום אילונית לא כתב כלום ומתילא משמע דבלא אמר לה היא דאילו אמר לה בהא נמי לא יחזיר כמו במשום ש"ר ונדר וז"ל הרמב"ם בפ"י מה' גרושין המוציא את אשתו משום ש"ר או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרים לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה כדי ליסרה ודע שאין אתה מחזירה לעולם ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה כנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע לפיכך אומר לו גמור בלבך לגרשה שאין חוזרת לך לעולם וכן המוציא את אשתו משום אילונית או משום שרואה דם בכל עת תשמיש ה"ז לא יחזיר לעולם שמא תנשא לאילונית ויהיו לה בנים ותתרפא הנדה ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא הגט בטל והבנים ממזרים עכ"ל · ואע"ג דבאילונית לא כתב שאמר לה כלום צ"ל דבדאמר לה הוא דקאמר לא יחזיר וכן משמע מדכתב וכן המוציא את אשתו משום אילונית וכו' וליסנא דוכן משמע שהוא שוה ממש למוציא משום ש"ר ונדר הלכך כיון שמוציא משום ש"ר ונדר לא אמרי' דלא יחזיר אלא בדאמר לה שמוציאה משום ש"ר ונדר משום אילונית נמי לא אמרו דלא יחזיר אלא בדאמר לה דוקא אבל לא אמר לה יחזיר וה"ה כתב דין האילונית משנה המוציא את אשתו משום איילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א אומרים יחזיר ואמרו בגמרא מאן חכמים ר"מ ומתוך כך הלכה כר' יהודה וק"ק למה לא ביאר רבינו דוקא בשאמר לה דמשו"ה מוציאה דהא ודאי באילונית ליכא משום פריצותא אלא משום קלקולא אי אמר לה אין ואי לא לא ואפשר דאילונית כיון שהוא מום גדול סתמו כפירושו ואע"פ שלא אמר לה יכול לקלקלה ולהוציא לעז עליה ולפיכך לא יחזיר וזהו שבגמרא לא הזכירו והוא שאמר לה גבי אילונית ודין הרואה דם הוא בספ"ק דנדה (יב:) ואף כאן הוא משום קלקולא ואפי' לא אמר לה סתמו כפירושו כמו שכתבתי באילונית זה נ"ל לדעתו אבל הרמב"ן והרשב"א כתבו דרך פשיטות פ"ק דנדה דבאילונית דוקא שאמר לה מפני כך אני מוציאך ולפי שעדיין הוא היה יכול לקיים האילונית הלכך אין סתמו כפירושו אבל ברואה דם מחמת תשמיש י"ל שכיון שלא היתה יכולה לשמש כלל סתמו כפירושו ע"כ דבריהם עד כאן לשונו ויש לתמוה עליו במה שכתב שהרמב"ם פסק כר' יהודה משום דאמרינן מאן חכמים ר"מ דהא כיון דשנה רבי לדר"מ בל' חכמים תשמע דסבר דהלכתא כותיה בהא ועוד דאמרי' מאן חכמים ר"מ דאמר בעינן ת"כ וכיון שהרמב"ם סובר דהלכה כר"מ דאמר בעינן ת"כ וכמו שכתב ה"ה עצמו לדעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות הו"ל לפסוק כחכמים בין במוציא משום ש"ר ונדר בין משום אילונית דבכולהו אי כפליה לתנאיה לא יחזיר ואי לא כפליה יחזיר ועוד דאם איתא דכר' יהודה ס"ל ה"ל למיפסק נמי במוציא משום ש"ר ונדר כר"י דאמר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ועוד דהרי"ף משמע שפוסק כחכמים שהרי כתב המשנה כצורתה סתם ואין לומר דהרמב"ם פליג עליה דהרי"ף כל היכא דאפשר הילכך כמו שפירשתי עיקר ומדברי הרמב"ם שכתבתי נראה שהוא פוסק כתרי לישני וכ"כ ה"ה וז"ל רבינו פסק כלישנא בתרא לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלקולא כיון שאמר לה ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר שאע"פ שלא אמר לה לא יחזיר ומיהו בשאמר לה ג"כ איכא משום קלקולא ולעולם לכולהו לישני כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלקולא וצ"ל שכביאו לפי' זה סוגיין דהתם דמשמע בהדיא דחיישינן לקלקולא ובהלכות לא כתבו אלא לישנא קמא וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שסמכו על סוגיא זו דאתיא כלישנא קמא וכן הסכימו הם ז"ל ורבינו סבור דאם איתא דללישנא קמא בלחוד אתיא הו"ל לפרושי כי מקשי התם דרבנן אדרבנן ולמימר הניחא ללישנא בתרא אלא ללישנא קמא מאי איכא למימר אלא משמע דלכולהו לישני קאמר דהא מתניתין סתמא מיתניא ל"ש אמר לה ול"ש לא אמר לה ככ"ל בדעת רבינו ופירשו הרבה מפרשים שקלקול זה אינו קלקול גמור שכיון שלא התנה ממש אינו יכול לקלקלה אלא חשש לעז הוא וכן עיקר עכ"ל:

אבל איש שהוציא אשתו משום נדר שנדר יכול להחזירה שם אהא דתנן א"ר יוסי בר רבי יהודה מעשה בצידן וכו' חסורי מחסרא וה"ק במה דברים אמורים בשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר וא"ר יוסי בר רבי יהודה מעשה בצידן וכו': **כתב** הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין במוציא את אשתו משום ש"ר ונדר או משום אילונית או רואה דם מחמת תשמיש אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא והוא מסקנא דגמרא פ"ב דיבמות (כה·) דאם כנס לא יוציא וכתב ה"ה ופי' כניסה זו י"ל דוקא נשואין וי"ל אפילו בקדושין בלבד ולמטה יתבאר בסמוך בדין השליח ע"כ וז"ל בדין השליח יש בירושלמי נסחאות חלוקות והאחד הוא קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס אם כנס אין מוציאין מידו וזו הנסחא שכתב הרמב"ן ז"ל אבל הרשב"א מלא נסחא אחרת קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ופירש הוא ז"ל אמרו לו וכנס אחר התראה קונסין אותו ומוציאין מידו עכ"ל ואיכא למידק כיון דקידש כמי שכנס דמי למה יאמרו לו שלא יכנוס ואף אם אמרו לו וכנס אחר התראה למה מוציאין מידו וי"ל דהא דאמרו לו שלא יכנוס בשלא קדש היה א"כ אע"ג דכמי שכנס דמי ואין מוציאין מידו אם נראה לב"ד לומר לו שלא יכנוס ועבר וכנס קונסין אותו ומוציאין מידו ותשובה זו דהרשב"א אכתוב בטור בס"ס י"א והא דאמרו לו שלא יכנוס וכנס כתב רבינו בסי' קמ"א והריב"ש (סי' רמב) הביא גירסאות אלו וכתב כיון שיש חילוק בנוסחאות ספיקא הוי ומספיקא אין כופין להוציא וכתב עוד והיכא שהתרו בו ולא התרו בו הדבר פשוט שאין כופין אותו וכ"י כתב על דין זה ופירשו בירושלמי דכל היכא דאמרינן כנס לא יוציא היינו כשכנס ממש אבל לא בשקדש בלבד וזה אינו כפי שום אחת מהנסחאות הנזכר (ד) ויש לפרשה א בדוחק ע"פ גירסת הרמב"ן וכתב עוד והיכא

דרכי משה

הוא לקמן סוף סי' י"ג: (ד) והר"ן פ"ב דיבמות דף תנ"ו ע"א כתב דאם קידש יוציא וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן ג' אפי' אם החכם הגדול שבעירם צוה שלא יכנוס ואחרים התירו לו מ"מ לא היה לו לעבור ע"פ הגדול ואם עבר וכנס צריך להוציא עכ"ל:

פרישה

התירו החכם. ובגמרא אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך וכו' ופירש"י וכו' וכמו שהעתיק הב"י קהנו משם רש"י: (ז) **שנדר** להוציאה יכול להחזירה דליכא למיחש לקלקולא רש"י ופי' לדבריו שהרי בידו היה להחזירה מיד לאחר שגירשה וקיים בזה נדרו וכיון שלא החזירה ודאי לא היה הפץ בה ואינו גרשה אלא מחמת שנאה כ"פ) לפיכך אפילו אמר בשעה שגרשה שאילו לא נדר לא היה מגרשה מ"מ ליכא למיחש לקלקולא. ולפ"ז אם נדר שתהא אסורה עליו לעולם ובשעת גירושין ג"כ אמר דמשום נדר זה מגרשה ג"כ הוא אסור להחזירה משום דיכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שיש לו פתח לנדרי לא הייתי מוציאה ודו"ק:

הנהשד

חידושי הגהות

י א לא הבנתי הדוחק בזה שהרי הדברים מבוארים בדברי הרמב"ן ועיין בב"ה

נוסחא

יא [א] (א) הנחשד על האשה והוציאוה ב"ד מבעלה על זה לא ישאנה הנחשד ואם נשאה אם יש עידי טומאה תצא (ב) אפילו יש לה בנים מהבעל אין עדים בדבר אלא שיצא הקול שזינתה מפני שראו בה דבר מכוער כמו שראו אותה חוגרת

והיכא דהחזירה בעל וחזר וגירשה אמרו בירושלמי שמותר להחזירה שאל"כ אתה מוציא לעז על בניה פי' שיצא לעז על הבנים שהיו לה אחר שהחזירה וש"מ דכי ליכא בנים לא יחזיר וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן עד כאן לשונו ונזכר זה גם בדברי ה"ה בפרק הנזכר: **כתב** הרמב"ם בפי"א מהלכות גירושין חרש שגירש ברמיזה כמו שביארנו והלכה ונתקדשה לחרש אחר וא"צ לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח וכתב הרב המגיד שהראב"ד השיגו דבירושל' פרק חרש גרסינן אשתו של פקח שגרשה הפקח והלכה ונשאת לחרש או לפקח קורא אני עליה לא יוכל בעלה וכולי והוא ז"ל כתב שנוסחת הרמב"ם היתה ב איני קורא עליה לא יוכל בעלה וכו' והכריע שכך הוא נוסחא האמיתית · המוציא את אשתו משום שרואה דם מחמת תשמיש אם רשאי להחזירה ביאר רבינו בסימן קי"ז :

יא הנחשד על האשה והוציאוה ב"ד מבעלה על זה לא ישאנה הנחשד ואם נשאת אם יש עידי טומאה תצא וכו' בפ"ב דיבמות (כד:) תנן הנטען על א"א והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא ובגמרא אמר רב ובעדים מיתיבי בד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עידי טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא רב מוקי למתניתין בשיש לה בנים ויש לה עדים ומתניתין קשיתיה מאי איריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקו ואבע"א האי מתני' רבי היא דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר א"ר הואיל ומכוער הדבר תצא רוק למעלה מן הכילה או מקום מנעלים הפוכים תחת המטה אמר רב הואיל ומכוער הדבר תצא והלכתא כותיה דרב והלכתא כותיה דרבי קשיא הלכתא אהלכתא ל"ק הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב וקלא דלא פסיק עד כמה אמר אביי יומא ופלגא ולא אמרן אלא דלא פסיק ביני וביני אבל פסיק ביני וביני הא פסק ולא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה הוא ולא אמרן אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקיה ליה לקלא וכתב הרי"ף אמר רב ובעדים כלומר אם הוציא אותה בעלה בעידי טומאה מחמת זה הנטען מוציאין אותה מתחת ידו אבל אם הוציא אותה בעלה בלא עידי טומאה אלא בעידי דבר מכוער בלבד וכנסה זה הנטען אין מוציאין אותה מידו ואותבינן עליה מהא דתניא בד"א כשאין לה בנים מן הנטען הוא שמוציאין אותה מידו אבל אם יש לה בנים מן הנטען לא תצא ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא דאלמא מפקינן לה מן הנטען בלא עידי טומאה ואוקמוה רב כרבי דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכו' קשיא הלכתא אהלכתא דהא רב לא מפיק מן הנטען אלא בעידי טומאה ורבי מפיק לה בעידי דבר מכוער ל"ק בקלא דפסיק עבדינן כרב ולא מפקינן לה אלא בעידי טומאה ובקלא דלא פסיק עבדינן כרבי ומפקינן לה בעידי דבר מכוער. ושמעינן מהא דתניא בד"א שאין לה בנים דהיכא דאית לה בנים מן הנטען אע"ג דאיכא עדים בדבר מכוער לא מפקינן לה מיניה אבל אי איכא עידי טומאה שזינתה עמו תחת בעלה מפקינן לה מיניה ואף על פי שיש לו כמה בנים וה"מ מבועל שהוא הנטען אבל מבעל עצמו לא מפקינן לה אלא בעידי טומאה בין יש לה בנים בין אין לה בנים כדגרסינן בקידושין פרק האומר (סו.) איבעיא להו אשתו זנתה בעד אחד מהו אמר רבא הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משני עדים ורש"י פירש אהא דאמרינן הואיל ומכוער הדבר תצא מן הבעל וכתב הרא"ש קשה לר"ת דהא אין האשה נאסרת על בעלה אלא ע"י קינוי וסתירה אבל בלא קינוי אפי' נסתרה בעדים שריא ועוד דקי"ל דבקלא דבתר נשואין לא חיישינן ומפרש ר"ת תצא מן הרוכל אם גירשה הבעל ונשאה הרוכל אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים וכן מוכח סתמא דתלמודא דקאמר כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקו אלמא דדבר פשוט הוא דלא מפקינן מבעל אלא בעדים (ומנטען מפקינן בקול) כשאין לה בנים מן הראשון וכי קאמר נמי ואבע"א מתני' רבי היא לא שביק להאי סברא דמעיקרא לא מפקינן מבעל אלא בעדים אלא ה"ק הך מתני' דמפקינן מנטען בקול רבי הוא ורב ס"ל כמתניתין דקתני הוציאוה דמשמע בעדים ואפי' מנטען לא מפקינן אלא בעדים אף כשאין לה בנים מן הראשון וכן פירש ר"ח ובה"ג דתצא מרוכל אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים ובשאלתות דרב אחאי א אי איכא דבר מכוער בב' עדים וקלא דלא פסיק מפקינן לה בין מבעל בין מבועל דתניא רוכל יוצא וכו' ור"ת חזר לפרש כפי' השאלתות דהא דאמר רב בעדים היינו דאיכא עדים בדבר מכוער ופלוגתא דר' ורבנן ברוכל בדבר מכוער בלא עדים אלא בקול ומיהו בבעל שראה דבר מכוער לא משוינן לה אנפשיה חתיכה דאיסורא בהכי אלא בדבר מכוער בעדים דאיכא לעז טפי שיתפרסם ויצא הקול וקשה לפירושו כל מה שהקשינו תחלה דלקלא דבתר נשואין לא חיישינן ועוד דאין האשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה ועוד מאי פריך מהאי ברייתא בד"א כשאין לה בנים נימא דמיירי בעידי דבר מכוער ותירץ ר"ת דהא דאמרינן בפ"ק דכתובות (ט.) ובשמעתא דפתח פתוח ולטעמיך קינוי וסתירה [אין] עדים לא ה"ק אין האשה נאסרת לבעל בעד א' אלא בשני עדים וקינוי וסתירה אפי' בעד אחד ופתח פתוח כשני עדים דמי ה"נ נאמר אם יש עדים שראו דבר מכוער כשני עידי טומאה דמו והא דקי"ל דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן היינו בלא עדים אבל היכא שיש עדים שראו דבר מכוער רגלים לדבר כאילו ראוה שנבעלה ואסרינן לה אבעלה כפתח פתוח או כעד אחד אחר קינוי וסתירה ושפיר פריך מהא דתניא בד"א כשאין לה בנים מן הראשון דע"כ מיירי בשאין עידי כיעור דאי איכא עידי כיעור אפי' יש לה כמה בנים תצא כמו בעידי טומאה והא דקתני סיפא ואם באו עידי טומאה היינו אפי' לא ראו שנבעלה וראו דבר מכוער עידי טומאה קרי ליה ואבע"א מתני' רבי הוא וה"ק הך מתני' דאסרה בלא עדים שראו דבר מכוער ר' הוא דאמר אפי' בלא עדים אלא הבעל לחודיה ראה רוכל יוצא תצא ואסור לקיימה ופליגי רבנן עליה ואמרי לא מפקינן לא מבעל ולא מבועל ומסיק הלכתא כותיה דרב בקלא דפסיק כלומר הא דקאמר רב ובעדים שראו דבר מכוער דוקא אבל אם הבעל לבדו ראה דבר מכוער לא מפקינן היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק ב סגי בראיית הבעל לחוד ולי נראה

יא הנחשד כבר האריך ב"י לכתוב הסוגיא כולה ודעת המפרשים והפוסקים ועתה אבא לבאר דעת רבינו שכתב בקיצור מופלג וליישב מה שקשה עליו ומה שנמשך לזה ונראה דמ"ש רבינו הנחשד על האשה והוציאוה ב"ד מבעלה וכו' רצונו לומר בין שהיו עידי טומאה או עידי כיעור או בלא עידי כיעור אלא בראיות הבעל ואיכא קלא דלא פסיק עד יום ומחצה שעל כל אחד מאלו מוציאין מן הבעל ולא ישאנה נחשד : ואם נשאה וכו' פירוש דבדיעבד יש לחלק דבדאיכא עידי טומאה תצא מהנחשד אפילו יש לה בנים מן הראשון ואף על גב דמילתא דפשיטא היא דתצא אפילו בדליכא קול כל עיקר דלא שרינן איסור דאורייתא מפני חששא דלעז בנים דמה שאסורה לבועל דאורייתא היא מדכתיב ונטמאה ותו דק"ו הוא דמבעלה שהוציאוה אע"פ שיש לה בנים כ"ש מבועל דעבר ונשאה באיסור ותו דמחזיק לחשדא שחשדוהו באשה זו מתחילה ולא היה צריך לכתבו אלא דנמשך אחר לשון הברייתא וברייתא לא תני הכי אלא דתידוק מינה אבל כשאין שם עידי טומאה לא תצא אפי' מנחשד וכ"ש מבעל ובתנאי שיהא כנ"ל ובכ"י תירץ בע"א עיין עליו : **ומ"ש** אין עדים וכו' האי מפני שראו בה דבר מכוער דקאמר איננו ר"ל דבאו ב' עדים לפני ב"ד ומעידין שראו דבר מכוער דאם כן אפי' יש לה בנים תצא בעדי כיעור וקלא דלא פסיק כמו שאבאר בס"ד לפי שיטת ר"ת אלא ר"ל שהקול יוצא מפני שראו אבל אין שם עדים כשרים שמעידין כך בב"ד וכתב רבינו כך משום דסובר דלדעת רבינו תם כפי פירושו בסוגיא דקאמרינן בברייתא דתני בה במה דברים אמורים שאין לו בנים וכו' רבי היא דתניא רוכל וכו' דתצא שפירוש תצא אף מן הבעל בעל כרחך צריך לפרש דהאי במה דברים אמורים אברייתא דרוכל קאי והכי קאמר במה דברים אמורים דתצא כשאין שם עידי כיעור אלא קול בלבד מפני שראו בה דבר מכוער ותצא אף מן הבעל וכל שכן מן הרוכל כשאין לה בנים מן הבעל אבל יש לה בנים מן הבעל לא תצא אף מן הרוכל אם גירשה בעלה וכ"ש שאין ב"ד מוציאין אותה מן הבעל כיון שיש לה בנים ואם באו עידי טומאה דהיינו אפילו לא ראוהו שנבעלה אלא ראו אותה חוגרת וכו' ובאו והעידו כן בבית דין אפילו יש לה כמה בנים תצא אף מן הבעל וכ"ש מן הרוכל ועיקר דיוקא מדקתני ואם באו וכו' כלומר שבאו והעידו כן בב"ד ולאפוקי אם לא היה שם אלא קול בעלמא מפני שראו כך קרובים או נשים ובראיית הבעל וז"ש רבינו כאן דכיון דאין עדים כשרים שיעידו בב"ד שראו אותה חוגרת כו' אע"פ שיצא מהם הקול שזינתה ואפי' הוי קלא דלא פסיק אם יש לה בנים מן הבעל לא תצא אף מן הרוכל אם גירשה הבעל וכ"כ דלא תצא מן הבעל ואם אין לה בנים מן הבעל תצא מן הרוכל וה"ה דתצא מן הבעל ומ"ש רבינו ואפי' לא ראו העדים הדבר המכוער וכו' אע"ג דגם מ"ש קודם זה מפני שראו בה דבר מכוער נמי הכי קאמר אפ"ה כתב זה כאן בפירוש משום מאי דבעי למיכתב עלה ובלבד שיהא ממשות בקול וכו' דהיינו דפסקינן והלכתא כרב ולאורויי דאם אין ממשות בקול אז אין מוציאין ממנו אפי' אין לו בנים כיון שאין שם אלא ראיית הבעל אא"כ ראו העדים דבר מכוער והעידו כן לפני ב"ד דאז חוזר הדין למקומו דכיון שראו עדים דבר מכוער אע"פ שאין ממשות בקול אסורה בין לבעל בין לנחשד ומוציאין אותה באין לה בנים אבל ביש לה בנים אין מוציאין אותה לא מן הבעל ולא מהנחשד אם גירשה בעלה ונשאה הנחשד כיון שאין בקול ממשות אבל אם היה בקול ממשות אפילו יש לה בנים תצא בין מהבעל בין מהנחשד כיון דאיכא כאן נמי עדים דראו דבר מכוער כדפירש' זאת היא דעת ר"ת באחרונה כשחזר ופירש כדברי השאלתות והרב מהר"ש לוריא בתשובותיו בסימן ל"ג הבין דברי רבינו במ"ש אין עדים בדבר אלא שיצא הקול שזינתה מפני שראו בה דבר מכוער היינו שיש שם עידי כיעור ואפ"ה ביש לה בנים לא תצא אלא בעידי טומאה ממש שראוה שנבעלה והשיג עליו וז"ל ולא דק בדברי ר"ת כי אליבא דר"ת כמו שפי' מהר"ם אף בעידי כיעור אפילו יש לה בנים תצא דהוי כמו פתח פתוח וכו' וכ"כ הרא"ש גופיה אליבא דר"ת עכ"ל ולי נראה דאין כאן שום השגה דרבינו העתיק בקיצור וגם הוא לא נתכוין כשכתב ואם יש עידי טומאה תצא וכו' דוקא עידי טומאה אלא אף בעידי כיעור ולא כתב עידי טומאה אלא משום דבעידי טומאה אפי' ליכא קול תצא משא"כ בעידי כיעור דלא תצא ביש לה בנים אא"כ איכא נמי קלא דלא פסיק אבל הרב מהרש"ל סבור דלר"ת בעידי כיעור נמי אפי' בלא שום קול תצא אפי' ביש לה בנים כמו בפתח פתוח וכ"כ בהגהותיו לדברי רבינו דלא מחלקינן בין אם אין לה בנים ליש לה בנים אלא בדליכא עידי כיעור כלל כי אם ראיית הבעל ולע"ד נראה דאע"ג דכך פי' מהר"ם לדעת ר"ת והשאלתות כמבואר באשיר"י ומרדכי וז"ל הכי נמי נאמר אם יש עדים שראו דבר מכוער כב' עידי טומאה דמי וכו' וכל זה איננו אלא לשקלא וטריא מקמי דמסקינן והלכתא וכו' והיינו דהוה סבירא ליה דרבי ורב גופייהו לא מפלגי בין קלא דפסיק לקלא דלא פסיק אלא עיקרא דמילתא תלוי אי איכא עידי כיעור אם לאו ולרבי בדליכא עידי כיעור אלא קול אין לה בנים תצא יש לה בנים לא תצא ובדאיכא עידי כיעור אפי' יש לה בנים תצא אפי' ליכא שום קול כמו בפתח פתוח ולרב בדליכא עידי כיעור אפי' באין לה בנים לא תצא אבל בדאיכא עידי כיעור לא פלוג דאפי' ביש לה בנים תצא כרבי אבל למסקנא דקי"ל כרבי בחדא וכרב בחדא בקלא דפסיק כרב דלא תצא בלא עידי כיעור ובקלא דלא פסיק כרבי דתצא אפילו בלא עידי כיעור השתא משמע דדיכא דקלא דפסיק ואיכא עידי כיעור שוה לקלא דלא פסיק וליכא עידי כיעור דבאין לה בנים תצא וביש לה בנים לא תצא וברייתא דתני בה ואם באו עידי טומאה דהיינו עידי כיעור אפי' ביש לה בנים תצא למסקנא הוי דוקא בדאיכא נמי קלא דלא פסיק ותדע שהרי הרא"ש כתב וז"ל דהשאלתות לא כיוונו בדברי ר"ת דא"כ מאי האי דקאמרי ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק תרוייהו ל"ל והלא בעידי כיעור לחודיה בלא קלא מפקינן ובקלא דלא פסיק בלא עידי כיעור מפקינן רק שהבעל ראה דבר מכוער וכו' הנה מבואר דלר"ת לפי פירושו בשאלתות כמו שתירץ אותו מהר"ם מפקינן מבעל בקלא דלא פסיק בלחוד כמו בעידי כיעור וקלא דפסיק דשוין הן והיינו באין לה בנים דוקא וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש להדיא אלא דקשיא מהא דקי"ל דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן דמוקי

פרישה

סי' יא (א) הנחשד עיין מדינים אלו ג"כ לקמן סי' קע"ח : והוציאוה ב"ד כו' ה"ה אם כתאלמנה תשוב' הרא"ש : הלא ר"ל מוציאין מתחתיו בגט וכל מקום שאמרו תצא היינו בלא כתובה כ"פ): (ב) **אפי'** יש לה בנים מבעל פירוש מבעל הראשון וכי מפקא מנחשד נראה דמחזקינן לקלא קמא ועבדי להו ממזרים · והוא ע"פ פרש"י אבל הרי"ף פיר' דהחילוק בין

דרישה

סי' יא [א] הנחשד על האשה כו' ומיהו ע"י עדים שראו הכיעור כו' לדעת ר"ת אבל לרב אלפסי כו' עד וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דין זה הוא ממשנ' וגמר' רפ"ב דיבמות והאריכו הפוסקים והמפרשים מענותיהן בפי' שמעתא זו · והנה אקצר ועולה ואעתיק ממנה מה שהוא צריך לביאור דברי רבי' שהביא פי' ר"ת ופי' הרי"ף ופי' הרא"ש ועפ"ז יתיישבו התמיהו' הגדולות

חדושי הגהות

ב נוסחא זו אין לה הבנה דהרי קאמר לחרש או לפקח ואם נשאת לפקח למה איני קורא עליה לא יוכל וכו' וע"כ צ"ל דלנוסחא זו ה"ג והלכה ונשאת לחרש איני קורא עליה אחרי כותבי מצאתי במ"ל שכתב דלנוסחא זו צריך למחוק תיבת או לפקח :

יא א פרשת מטות סי' קל"ד : ב אין הפי' שהקול יוצא על ידי שראה הבעל דבר מכוער או קלא דפסיק שיצא על ידי עדים שראו דבר מכוער כמו שפי' הטור דא"ב קלא מאי מהני ובסוגיא משמע

(ג) הוגרת בסינר אחר שיצא הנחשד מהבית או שראו (ד) רוק למעלה מהכילה או (ה) מנעליה הפוכים תחת המטה אחר שיצא הנחשד (ו) ועבר ונשאה אם יש לה בנים מהבעל לא תצא ואם אין לה בנים מהבעל תצא אפי' לא ראו עדים הדבר המכוער (ז) אלא שהבעל ראה אותו ובלבד שיהא ממשות בדבר בקול כגון

דמוקי לה ר"ת בקלא בלא עדים רק בראיית הבעל לחודיה כמו שכתב במרדכי ע"ש מהר"ם וכמו שכתב הרא"ש גופיה להדיא קודם זה בשם מהר"ם ואם כן דברי הרא"ש סתרי אהדדי · ונראה לי ברור דוקא בקלא דפסיק הוא דלא חיישינן אבל בקלא דלא פסיק אפילו בראיית הבעל לחודיה מפקינן אפילו מבעל וכך מבואר בלשון השאלתות שאמר ואי איכא עדים בדבר מכוער וקלא דלא פסיק כלומר או קלא דלא פסיק מפקינן בין מבעל ובין מבועל כשאין לה בנים אלמא דבראיית הבעל בלחוד וקלא דפסיק לא מפקינן לא מבעל ולא מבועל כך הוא שיטת מהר"ם בפירושו לדעת ר"ת והשאלתות ומכאן למד רבינו דכי היכי דבראיית הבעל לחודא בקלא דלא פסיק מפקינן מן הבעל ואפ"ה ביש לה בנים לא מפקינן אפי' מן הנחשד ה"ה נמי בעדי כיעור וקלא דפסיק אע"ג דמפקינן מן הבעל אפ"ה אף מן הנחשד לא מפקינן אא"כ באין לה בנים וה"מ בסוגיא דקאמרינן קלא דל"פ וליכא עדים כרבי קלא דפסיק והיכא עדים כרב דמשמע דהני מילי דינייהו שוין : ומ"ש

נראה מתוך דברי השאלתות שכתבו ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ומבועל דתניא רוכל יוצא וכו' שלא כיוונו לדברי ר"ת דלרב מפקינן בעידי דבר מכוער מבעל דא"כ מאי האי דקאמר ואי איכא דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק תרוייהו למה לי והלא בעידי כיעור לחוד בלא קלא מפקינן ובקלא דלא פסיק בלא עידי כיעור מפקינן רק שהבעל ראה דבר מכוער ולכן נ"ל שהשאלתות מפרשים דברי רב בעידי טומאה וברייתא בעידי דבר מכוער ר' סבר דבעידי דבר מכוער מפקינן מבעל ורב סבר דלא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה ופסק תלמודא הלכתא כרב בקלא דפסיק שאם ראו עדים דבר מכוער וגם יצא הקול אם הוא קלא דפסיק לא מפקינן לא מבעל ולא מבועל וכותיה דרבי בקלא דלא פסיק ובעידי כיעור אבל בראיית הבעל לחוד אפילו בקלא דלא פסיק לא מפקינן ועידי דבר מכוער וקלא דלא פסיק חשיב כפתח פתוח או עד אחד אחר קינוי וסתירה ובהכי רווחא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב בעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה וגם לא מסתבר לפרושי ואם באו עידי טומאה דברייתא בעידי כיעור וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל עכ"ל הרא"ש ז"ל :

ויש לתמוה עליו שהרי לפי שיטה זו שפי' דברי השאלתות דבקלא דלא פסיק ועידי כיעור מפקינן לה מבעל ולהרי"ף והרמב"ם לא מפקינן לה מבעל אלא בעידי טומאה כמבואר בדברי הרי"ף שכתבתי בסמוך דכל שקלא וטריא דרב ורבי וברייתא ומסקנא דגמרא עלייהו לא הויא אלא לענין אם מוציאין אותה מנטען אבל מבעל אין מוציאין אותה אלא בשני עידי טומאה וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות ופ"ב מהלכות סוטה וא"כ היאך כתב הרא"ש על פירושו בדברי השאלתות וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם ונ"ל דלא כתב כן אלא משום דלפירושו בדברי השאלתות בעדים דקאמר רב היינו בעידי טומאה וגם עידי טומאה דברייתא עידי טומאה ממש וכך מפרשים נ"כ הרי"ף והרמב"ם דלא כר"ת שחזר בו ופירש דבעדים דקאמר רב וכן עידי טומאה דברייתא היינו עידי דבר מכוער אבל במסקנא פשיטא דאיכא בינייהו דלפירושו בעידי כיעור וקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ולהרי"ף והרמב"ם לעולם לא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה ואף בדברי רב איכא בינייהו דלפירושו רב כי אמר ובעדים לענין להוציא אותה בין מבעל בין מבועל אמרה ולהרי"ף והרמב"ם ז"ל לא אמרה אלא לענין להוציאה אותה מבועל אבל לענין להוציא אותה מבעל לא איירי ביה רב ולא סוגיא דגמרא · ומעתה יתבאר לך שמה שכתב רבינו להרי"ף בשיש בקול ממש אם יש עידי כיעור מוציאין בין מבעל בין מנחשד כמשך אחר פשט לשון הרא"ש לפום ריהטא שכתב אחר פירושו דברי השאלתות וכך היא שיטת הרי"ף והרא"ש (והרמב"ם) ועלה על דעתו שלגמרי משוה אותם ולא חשש לבדוק אחריו ובבר נתברר האמת שלא השוה אותם אלא לענין ובעדים דקאמר רב שהן עידי טומאה ולא עידי כיעור כמו שעלה על דעת ר"ת ולשון הרא"ש דייק הכי שלא כתב וכן דעת הרי"ף והרמב"ם אלא וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם דמשמע שאינו משוה אותן אלא לענין פי' שיטת דברי רב ולא לענין הדין ועוד יש להוכיח כן מתוך דבריו שעל מה שכתב ובהכי רווחא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב בעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה וכו' ואח"כ כתב וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם משמע בהדיא דלא אמר וכך היא שיטת הרי"ף והרמב"ם אלא לענין זה בלבד · והמרדכי כתב שהר"ת כתב לקיים דברי השאלתות וכתב אחר שדברי השאלתות מיוסדים מי יחלוק עליהם להקל ועוד שכל דבריהם דברי קבלה וכדי לסמוך עליהן כמו התלמוד ואף המיי' בפכ"ד דאישות כתב כדבריהם ע"כ ודברי תימה הם שהרי המיימוני חולק הוא על דברי השאלתות כמו שנתבאר · והרשב"א בתשובה כתב וזה לשונו ר"ח והרי"ף ור"ת הסכימו שאין מוציאין אשה מבעלה אלא בעדים ל"ש יש לה בנים ל"ש אין לה בנים וקלא דלא פסיק מנטען ולא מבעל ורב אחאי ורש"י סוברין דאפילו מבעל מפקינן בקלא דלא פסיק וכשאין לה בנים מבעל והוא דליכא אויבים וכדעת הרי"ף והגאונים הנזכר אני סובר עכ"ל כתב דעת ר"ת בדבריו הראשונים וגם התוספות כתבו כן בשמו ולא כתבו מה שחזר ופי' בפי' השאלתות וכ"ל משום דמשמע להו ז"ל שמה שחזר ופירש דברי השאלתות אתא לפרושי אבל דעתו אינו כן אלא כדבריו הראשונים ועליהן הוא סומך וזה שלא כדברי רבינו שכתב דלדעת ר"ת ע"י עדי כיעור אסורה לבעל ומיהו המרדכי כתב כלשון הזה ושוב חזר בו ר"ת והודה לדברי השאלתות וזה כדברי רבינו ומ"מ כתב דלר"י נראה כדברי ר"ת הראשונים דכולה שמעתא קשה לדבריו האחרונים וגם במ"ש רבינו אחר מ"ש שיטת הרי"ף כפי מה שעלה על דעתו וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל יש לדון שאע"פ שהרא"ש כתב אותה שטה לפרש דברי השאלתות כתב כן לאפוקי ממה שפר"ת בהם ואין משם הכרע שיסבור הוא ז"ל כן ואפשר דכדברי הרי"ף והרמב"ם ס"ל וכ"כ בתוספות בשם ר"י דלעולם לא מפקינן לה מבעל אלא בעידי טומאה ממש וכתב כ"י שכן דעת הרא"ה והריטב"א ז"ל וגם הרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ב סי' י"ד על א"א שזנתה בעד אחד וגם קלא דלא פסיק דע כי בע"א אין א"א נאסרת אלא לאחר קינוי וסתירה כדאיתא פ"ג דקדושין (סו ·) אין דבר שבערוה פחות מב' ובקלא דלא פסיק פסקו ה"ג ור"ת דלא מפקינן מבעל דלקלא דלבתר נשואין לא חיישינן ובשאלתות דרב אחאי פסק דבקלא דלא פסיק מפקינן מבעל ור"י הכריע כדברי ה"ג וכן פוסקין עכ"ל ואע"פ שראה רבינו תשובה זו לא נמנע מלכתוב שמסקנת הרא"ש כאותה שטה שכתב בפסקים משום דמשמע ליה ז"ל שאותה שטה שכתב בפסקים אחר שהשיב אותה תשובה אמרה וכ"כ ז"ל על אותה תשובה וז"ל ועתה כשלמדנו יבמות דקדק א"א כר"ו לשון השאלתות ופירש בע"א וז"ל מתוך דברי השאלתות שכתבו ואי איכא דבר מכוער וכו' כ"ל שלא כיוונו לדברי ר"ת וכו' עד ובהכי רווחא שמעתא דלא מסתבר כלל דלימא רב ובעדים סתם אי לא איירי בעידי טומאה עכ"ל ולפי מ"ש בסמוך י"ל דלא לפסק הלכה אמרה אלא לחלוק על פר"ת בדברי השאלתות ואע"פ שכתב בתשובה סימן י"ג שראה את הר"ת פוסק ודן כפר"ת בדברי השאלתות הרי חזר וכתב בתשובה זו דסוגיין דעלמא פוסקין כה"ג ור"י וכן בדין דבעלי שטה זו הם רוב בנין ורוב מנין (א) ועיין בתשובת הגהות מיימוני דשייכי לספר נשים : **ומ"ש** רבינו בנחשד ועבר ונשאה אם יש לה בנים מהבעל לא תצא ואם אין לה בנים מהבעל תצא הוא על פי פרש"י דהאה דתניא בד"א בשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא כתב בד"א דאם ככם הנטען יוציא בשאין לה בנים מן הראשון אבל יש לה בנים מן הראשון לא תצא דכי מפקינן לה קא מחזקינן לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים אבל הרי"ף כתב בד"א בשאין לה בנים מן הנטען הוא שמוציאין אותה מידו אבל יש לה בנים מן הנטען לא תצא וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה וכתב הרא"ש בתשובה דאע"ג דמסתברא כפרש"י כל הארצות פוסקין ודנין ע"פ הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכתב עוד בתשובה (כלל ל"ב סי' י"ב) של הנטען על א"א ונתארמלה אין כאן מקום הראוי להסתפק דמאי כ"מ אם גרשה או מת אם יש עדי טומאה תצא ואם יש עדי כיעור וקלא דלא פסיק וליכא אויבים תצא : **ומ"ש** רבינו דבדבר מכוער בקלא דלא פסיק אע"פ שלא ראו עדים אלא שהבעל ראה אותו תצא מהנטען מתוך דברי הרא"ש שכתבתי נתבאר שאין דברים הללו אמורים אלא לפר"ת בפי' דברי השאלתות אבל לדברי כל שאר פוסקים ראיית הבעל אינה מעלה ולא מורדת לענין זה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה וז"ל באו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה חוגרת חגורה וכו' אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תנשא לנטען אלא אסורה עליו ואם עבר ונשאה והיה לה בנים ממנו לא תצא ואם לא היה לו בנים תצא בד"א כשרננו העיר עליה ועל הנטען יום ומחצה או יותר ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול וכו' נראה מדבריו בהדיא דכל שלא באו ב' עדים בדבר מכוער לא תצא מנטען : **ומ"ש** רבינו גבי דבר מכוער מנעלים הפוכים תחת המטה ליסנא דברייתא נקט ומקשי עלה בגמרא ליחזי דמאן ניניהו ומסיק אלא מקום מנעלים הפוכים תחת המטה ופרש"י מנעלים הפוכים פיהם למטה ודאי של נכרי הם והפכו כדי שלא יכיר הרואה מקום מנעלים הפוכים ניכר מקום הפיכתו בעפר שתחת המטה והא דתניא חוגרת בסינר פרש"י הוא כעין מכנסים שהיו הנשים חוגרת לצניעות ואמאי

דרכי משה

יא (א) ולי נראה מאחר דהטור הזכים כדעת אביו הרא"ש להוציאה וב"כ המרדכי בשם מהר"ם אין להקל וכ"ש שהרמב"ם בעצמו כתב דהפסידה כתובתה ויכול להוציאה אלא שאין כופין על כך ועוד נראה לומר הא דכתב המרדכי דכן דעת הרמב"ם כדעת השאלתות הוא מטעם זו דמאחר שאין לה כתובה מקרי תצא מבועלה דלמ"ד תצא מבועלה קאמר ולא מבעלה ולא

דרישה

הגדולות שיש לתמוה על רבי' ועל המרדכי ועל ר' ירוחם ושאר תיובות ופקפוקים שיש בתמילה שדעת בדבריהן ובדברי רבינו וה' החונן לאדם דעת יאיר עינינו בתורתו · שם ד' כ"ד ע"ב תנן הנטען (השסוד) על א"א והוציאוה מתחת ידו (דהבעל בגט) אע"פ שכנס (הנחשד) יוציא · ובגמרא אמר רב ובעדים (פרש"י כשבאו עדים על קול הראשון שראוה שונתה עם הנחשד בזה דוקא תנן אע"פ שכנס יוציא עכ"ל וכ"כ הרי"ף וגם הרא"ש במסקנתו לפירוש השאלתות כתב דהאי ובעדים ר"ל עדים שראו שונתה עם הנחשד וכתב שם הכ"י דקמ"ל המשנה דל"ת אף שראו עדים שונתה דלמא אנוסה היתה דנוקים האשה על מוקתה ובניה בתוקת כשרות קמ"ל דסתם מוזה במוקת רצון הוא מיתיבי בד"א (דמוציאין אותה מהנחשד) כשאין לה בנים (פרש"י מבעלה הראשון והרי"ף פירש מהנחשד) אבל יש לה בנים לא תצא (פרש"י דכי מפקו להו מחזקינן לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים עכ"ל והיינו שיאמרו כשם שראו שזינתה עתה כן זינתה ודאי קודם לכן ובניה לאו מבעלה כינהו והיינו חשש ולעז ממזרות . ולהרי"ף שפירש בניה מן הנטען גם יש חשש זה דיאמרו כשם שזינתה תחת בעלה הראשון כן זינתה נמי תחת השני ובניה מן השני לאו מן השני ניניהו · ואפשר דס"ט דהרי"ף דפירש בנים מהנטען דיש טפי חשש מלמפרע דשני אף על גב דקידושין מכל מקום היה באיסור א"כ יש לבניה ג"כ לעז וה משא"כ לבנים שנולדים לה מהראשון קודם שיצא עליה קול דהרי קידושין הראשון היה בהיתר גמור) ואם באו עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא (אלמא דבאין לה בנים בלא עדים נמי מפקי) ומסיק הגמרא דרב מוקי להאי ברייתא כרבי (פרש"י דרבי מפיק אשה מבעלה בקול כל דהו) דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר (פרש"י רוכל המוכר בשמים לנשים יוצא מהבית ומצא זה את אשתו שהיא חוגרת בסינר הוא כעין מכנסים שחוגרין הנשים לצניעות) אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא (מקום) מנעלים הפוכים תחת המטה א"ר הואיל ומכוער הדבר תצא ורב ס"ל כמשנתינו הנ"ל דקתני הנטען על א"א והוציאוה מתחת ידו · מדקתני הוציאוה ולא קתני הוציאה ש"מ דבהוציאוה בב"ד איירי וב"ד אין מוציאין אלא בעדים · ומסיק הגמרא וקאמר והלכתא אהלכתא כוותיה דרבי קשיא הלכתא לא קשיא קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב ופרש"י קלא דפסיק שיצא קול אחר לומר שקר הוא הלעז) וה"ה אי ליכא קלא כלל ואיכא עדים שזינתה פשיטא דמוציאין אפילו מבעלה אלא קמ"ל משום דאיכא קלא כיון דפסיק אין מוציאין אותה עד דאיכא עידי טומאה . וכ"כ מור"ש בתשובתו סי' ל"ג ופשוט הוא א"כ קאמר כן משום דמסתמא מכל עידי כיעור יוצא קול אלא שלפעמים הוא פוסק וכמ"ש עוד לקמן מזה) ושם מסיק הגמרא דבעינן שלא יצא הקול מתחילה מחמת אויבים ושיהא הקול נמשך יום ומחצה כו' וכמ"ש רבינו וכתב התו' והמרדכי דרבי ורב כל אחד אמר דינו בין בקלא דפסיק בין בקלא דלא פסיק אלא שהגמרא סכריע ופסק בקלא דפסיק כרב דבעינן דוקא בעדים ובקלא דלא פסיק כר' דלא בעינן עדים · וכתב הרי"ף אהך סוגיא ז"ל ושמעינן מהא דתני בד"א בשאין לה בנים כו' דהיכא דאית לה בנים מן הנטען אע"ג דאיכא עדים בדבר המכוער לא מפקינן לה מיניה אבל אי איכא עידי טומאה שזנתה עמו כשהוא תחת בעלה מפקינן לה מיניה ואפילו יש לה בנים . וה"מ מבועל שהוא הנטען אבל מבעל עצמו לא מפקינן לה (כיון שהוא קלא דאחר נישואין משא"כ להנחשד דהו"ל קלא דמקמי נשואין) אלא בעדי טומאה בין יש לה בנים בין אין לה בנים כדרבא דאמר רבא אין דבר ערוה פחות משני עדי טומאה עכ"ל . והרא"ש כתב ע"ז הא דתניא אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תלא הנ"ל דבשאלתות דרב אחאי בפרשת פנחס כתב אי איכא דבר

פרישה

בין אם יש לו בנים ואין לו קאי אנחשד ועד"ר : (ג) **חוגרת** בסינר כו' פרש"י הוא כעין מכנסיים שהיו הנשים חוגרות לצניעות :
(ד) **רוק** למעלה מן הכילה הבעל אלא אחר שילא הנחשד רוק למעלה מהכילה שעל מטתו מי זרק שרוק למעלה כ"א השוכב ופניו למעלה הלכך זנתה זו וזרקה בשעת תשמיש :
(ה) **מנעלי'** הפוכים פיהן למטה ודאי של נכרי הן והפכן כדי שלא יכיר הרואה ובגמ' פריך ע"ז (דאם קאי אמנעלים עצמן שפדיין הם כאן א"כ לחזי כו' כ"פ) ולחזי דמאן ניניהו אלא מקום מנעלים פירש"י ניכר מקום הפיכתן בעפר שתחת המטה ורבינו שלא נקט מקום מנעלים ליסנא דברייתא נקט ב"י : (ו) **ואם** עבר ונשאה אם יש לה בנים וכתב מור"ש ז"ל ולא דק כי לדברי ר"ת אפילו יש לה בנים תצא כמ"ש הרא"ש בפ' שני דכתובות איך שתירץ אותו מהר"ם ע"ש ולא מחלקינן בין יש לה בנים לאין לה בנים אלא בלא עדי כיעור כלל עכ"ל (וע' בתשובת בן לב חלק שני דף ס' ע"ד שמתוך דבריו מיושב תמיהת רש"ל אבל מתמה על רבינו מצד אחר ועיין בדרישה דלא קשיא מידי ומבואר הכל יפה כ"פ) : (ז) **אלא** שהבעל ראה אותו כו' ואע"ג דאמרינן אין אשה נאסרת על בעלה אלא בשני עדים ובקנוי וסתירה ע"פ עד אחד הכא כיון שראה דבר מכוער ויש ממש בקלא חשיב כשני עדים ועד"ר : (שלא הוציאו אויבים בין איכא אויבים לבעל או לנטען ר"ן ואע"ג דמעיקרא לא יצא על ידי אויבים אם ע"י אויבים לא פסק לאו כלום הוא מרדכי כ"פ) :
ומיהו

כגון שלא הוציאוהו אויבים (ב) ולא פסק עד יום וחצי אבל אם אין בקול ממשות כגון שהוציאוהו אויבים או שבתוך יום וחצי יצא קול

ואמאי דתניא רוק למעלה מן הכילה פרש"י הרוכל יוצא קאי ומצא בעל רוק למעלה מן הכילה שעל מטתו מי זרק הרוק למעלה כי אם השוכב ופניו למעלה הילכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש. והרמב"ם כתב בפכ"ד מהלכות אישות גבי דבר מכוער כיצד כגון שהיתה בחצר לבדה ורוכל יוצא ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה עומדת מעל המטה והיתה לובשת המכנסים או חוגרת אזורה או שמצאו רוק לה למעלה מן הכילה או שהיו יוצאין ממקום אפל או מעלין זה את זה מן הבור וכיוצא בו או שהיו מנשקין זה את זה או מגפפין זה את זה או שראוהו מנשק ע"פ חלוקה או שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות וכיוצא בדברים אלו אם רצה הבעל להוציא תצא בלא כתובה ודברים הללו איתנהו בירושלמי פרק המדיר ואע"פ שבפ"ב מהלכות סוטה גבי דבר מכוער לא כתב אלא הוגרת הגורה ורוק למעלה מן הכילה כבר כתב וכיוצא בזה כדי לכלול גם שאר דברים שכתב בפ' כ"ד מהלכות אישות ומ"מ משמע שאם לא היה כיעור בדברים אלו וכיוצא בהם לא תצא מנטען אפי' אין לה בנים אפי' הוא קלא דלא פסיק וכן מצאתי בתשובה בשם ריב"א והכיריו וכן נראה מדברי הרי"ף והרמב"ם דתרתי בעינן עידי כיעור וקלא דלא פסיק אבל מדברי הרשב"א בתשובה סי' תקל"ו לא משמע הכי שכתב על מי שחשוד בא"א ונפטר הבעל ובקש זה הנחשד לישא אותה אם אותו קול של רינון הוא קול שאינו פוסק כגון שעמד יום תמים וחצי יום לא יכנוס ואע"פ שאין שם לא עידי טומאה ולא עידי דבר מכוער ויש מן הגדולים שאמרו שאם כנס יוציא ויש להם ראיה ביבמות על מה שיסמכו וקרובים דבריהם להיות כן עכ"ל: כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' סוטה על דבר מכוער אם לא היה רינון לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה אם כשאת לנטען לא תצא ואפילו אין לה בנים אפילו בא עד אחד שזנתה עמו לא תצא ע"כ:

כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ורנ"א הגפת הדלתות שאמרו אין זה יחוד עד שיהא בית נעול דתרעא טריד דירוש' שער נעול במנעול משמע וכדמשמע התם בירושלמי בפ' המדיר דגרסי' התם ג תרעא תריד סוטה מוגף צריכא: וכתב עוד והתם בפ' המדיר אמרו בכל הנך דאמרן התם וכולן אם הביאה ראיה לדבריה נאמנת ואין לך ראיה לדבריה יותר מזה שלא נתיחדה לרצונה אלא מתוך האונס ואמאי דאמרינן הא בקלא דפסיק פרש"י שיצא קול אחר לומר שקר הוא הלעז וכך הם דברי רבי' ועל מאי דאמרינן אויבים הוא דאפיקו לקלא כתב המרדכי א"כ אם ע"י אויבים לא פסיק לאו כלום הוא אע"ג דמעיקרא לא יצא ע"י אויבים:

כתב נ"י בשם הריטב"א נראין הדברים דכי פסיק ביני ביני אם שתק קול ההפסק וחזר הקול הראשון ונמשך יומא ופלגא לא פסיק חשיב לאסרה עליו וכתב עוד דכל היכא דאיכא בעיר אויבים בין לנטען בין לנטענת אפילו נמשך הקול יומא ופלגא ויותר בלא שום הפסק לאו קלא הוא ובריא והיפכו דאפילו לכתחלה לא הייבינן לה לאוסרה על הנטען עכ"ל ודברים מבוארים בגמרא הם ולא אתא לאשמועינן אלא דלכתחלה נמי ברי: כתב מהרי"ק שורש קל"ה על נטען על אשת איש ואח"כ גירשה בעלה והבי הנטען השביע שלא ישאנה ויצא קול שקידשה לא ביארת באלתך האם על ב"ד מצווין להפרישו או אם האשה תובעת שיוציאנה כיון שאין יכול לכנסה מחמת השבועה אם על ב"ד היתה השאלה הלא ידוע הוא הדברים המכוערים שנזכרו בתלמוד ואותם שהוסיף רמב"ם ור"מ ע"פ הירושלמי ולדון מה יקרא דומה לאותם הנזכרים בתלמוד בבלי וירושלמי הלא אין זה תלוי כ"א בשיקול דעת הדיין ואולם כדי להרבות בחקירות בכל כיוצא נלע"ד שלא מן השם הוא ואין כבוד אלהים חקור דבר זה אך למעלים עין בהתגלע הדבר ע"י עדים שראו דבר מכוער ה"ו אלא נלע"ד דבזה מצווים להפרישו בגט ואם לא ירצה הנטען לשמוע לשמתיה עד דמגרש לה מק"ו דמקדש תוך ג' חדשים לאחר מיתת הבעל ומ"מ כדי להסתלק מכל ספק היה נלע"ד לעשות כמו שכתב ר"ת גבי האומרת אהים עלי תגזרו באלה המורה על כל איש ואשה מזרע ישראל שלא יהיו רשאין לדבר עמו ולישא וליתן אם לא יגרש ואם האשה רוצה שיוציאנה כיון שאין יכול לכנסה נלע"ד שהדין עמה ויעשו ב"ד דרך בקשה ואם לא יאבה שמוע לדברי הכמים נלע"ד שיכולים לכופו אם היא באה מחמת טענה דחוטרא לידא ומרא לקבורה ע"כ: כ' המרדכי דעידי כיעור דאמרן אף ע"פ שלא ראו בבת אחת אלא בזה אחר זה ואע"ג דכיעור דחזא האי לא חזא האי הא קי"ל (סנהדרין ל:) בהלואה אחר הלואה דמצטרפין ואע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרווייהו אמנה קא מסהדי ה"נ תרווייהו אדבר מכוער קא מסהדי וכן משמע בירושלמי פ"ק דסוטה עכ"ל וכן משמע פ"ב דכתובות (כו:) דכי היכי דמצטרפי לעדות ממון מצטרפין לענין איסור לדידן דקי"ל כר"י בן קרחה דאמר אפילו ראו זה אחר זה מצטרפין דמוקי התם דפליגי רשב"ג ור' אלעזר אי מצטרפים ב' העדים להאכילו תרומה על פיהם וקאמר דפליגי בפלוגתא דר"י בן קרחה ורבנן והרי אכילת תרומה איסורא הוא אלא ודאי לר"י בן קרחה לעדות מילתא דאיסורא נמי מצטרפין אבל בפ' מי שאחזו כתב הרי"ף תוספתא דקתני בה ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה הימנו גט שנים אחד שחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין וכתב עליה הר"ן דאע"ג דלגבי ממון קי"ל בפרק זה בורר דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעינן להו עכ"ל ויש לחלק בין דיני אישות למילי דאיסורא (ג): כתוב בהגהות מרדכי דקדושין מעשה בכהן אחד שהיה חושד את אשתו מאיש אחד ופעם אחת ראה אותה נכנסה עמו לסתר וסמך אזנו לכותל ושמע קול נשיקתם כדרך משמשים מטותם והסרה ה"ר יחזקאל ומהר"ס אומר להיתר דהיכא למימר שלא היה שם כי אם מיעוך שדים ושגעון כיון שלא ראה גוף המעשה והביא ראיה מרוכל עכ"ל ובתשובת הר"מ

דרכי משה

ולא אבדה כתובתה מן הבעל וכן משמע בסמ"ג בספר מ"ע הלכות קידושין בסופו ע"ג ועוד דלפי מה שכתבתי וישבתי דעת הרי"ף והרא"ש שאין דעתו שמוציאין מן הבעל רק בתרוייהו ביחד דהיינו קלא דלא פסיק ועידי כיעור והוא האמת בעצמו בסברת הרא"ש כמו שכתב בהדיא בפסקיו פ"ב דיבמות א"כ לא קשה כלל דברי הפוסקים מדברי תשובותיו זו על זו דמ"ש דסוגיא דעלמא כדעת ר"י וה"ג היינו שאין מוציאין בקלא דלא פסיק לבד מן הבעל ובהא מודים השאלתות לפי מה שפרשם הרא"ש בפסקיו ומה שכתב שראה הר"ם דן כשאלתות היינו לפי מה שפרשןהוא היינו דמפקינן מן הבעל כשהא ב' דברים ביחד דהיינו קלא דלא פסיק ועדי ביעור והוא דעת הרי"ף והרמב"ם ג"כ לדעת רבינו והרא"ש וכנ"ל לענין הלכתא ובזה דברי הרא"ש והמרדכי ורבינו כולם מיושרים ומיושבים ואין בהם טעות כלל והוא מוכרח בדבריהם כמבואר למשכיל: (ב) בהר"ן ע"א דפת"ט ע"ב דיבמות בין איכא אויבים לבעל או לנטעןליכא למיחש לקלא ובמרדכי סוף הפרק שם א"נ אי על ידי אויבים לא פסיק לאו כלום הוא אע"ג דמעיקרא לא יצא ע"י אויבים עכ"ל אמרי' בגמ' שם דהא דאם פסיק הוי קלא שאין בו ממש ה"מ דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה היא עכ"ל: (ג) ע' עכ"ה סי' ל': וב"כ

דרישה

דבר מכוער בשני עדים וקלא דלא פסיק מפקינן בין מבועל בין מבעל דתניא רוכל וכו' ור"ת הזר (פי' מזר ממה דפי' תחלה דלא מפקינן מבעלה בעדי כיעור וכמ"ש הב' והרא"ש שם בשמו) ופירש כדברי השאלתות דובעדים דקאמר רב הכ"ל אינו ר"ל דוקא עדי טומאה אלא ה"ה עדי כיעור. ופי' מהר"ס דבריו ע"פ דברי השאלתות הכ"ל דאם יש שני עדים שראו רוכל יוצא והאשה מוגרת בסינר ואיך הכ"ל מוכחא מילתא דיש כאן טומאה וכשני עדי טומאה דמי ואסרינן לה על בעלה כמו שאוסרים לה בפתח פתוח או בעד אחד המעיד על זנות בתר עדי קנוי וסתירה. והא דאמרי' בפ' המגרש דלא חיישינן לקלא דבתר נשואין היינו בלא עדים. והא דתניא בברייתא הכ"ל בד"א כשאין לה בנים כו' אבל אם באו עדי טומאה כו' ג"כ לאו דוקא עדים שראו שנבעלה אלא שראו בה דבר מכוער. ורבי אסרה אפי' בלא עדי כיעור אלא ע"פ בעלה שראה רוכל יוצא ואשתו מגרש סינר הלא ואסור לקיימה. ופליגי רב נ עליה ואמרי דלא מפקינן לה לא מבעל ולא מבועל ע"פ ראיית הבעל כ"א ע"פ עדי כיעור וכותייהו ס"ל לרב. ומסיק הגמרא דהלכתא כותיה דרב בקלא דפסיק דאז לא סגי בראיית הבעל לחוד כ"א בעדי כיעור וכו' בקלא דלא פסיק דאז בעינן דוקא עדי כיעור מיהו בעדי כיעור מפקינן אותה מבעלה אפילו בקלא דפסיק דכעדי טומאה ממש דמי. ואחר שכתב הרא"ש כל זה בשם ר"ת ומהר"ס ספי' כן דברי השאלתות דהא שם הרא"ש לפירושיהן זה ומסיק וכתב ז"ל ע"כ נ"ל שהשאלתות מפרשי "ובעדים דאמר רב בעדי טומאה. וברייתא דרוכל יוצא כו' בעדי דבר מכוער דרבי סבר דבעדי דבר מכוער מפקינן לה מבעלה ורב סבר דלא מפקינן לה מבעלה אלא בעדי טומאה וקאמר הגמרא דהלכתא כותיה דרב בקלא דפסיק. וכותיה דרבי בקלא דלא פסיק דאז סגי בעדי כיעור וכתב דשיכן יחד דינן כפתח פתוח וכעד א' אחר קינוי וסתירה (ומיהו דוקא באין לה בנים דומיא דפתח פתוח דבשעה שטוען פתח פתוח מצאתי אין לה בנים ממנו אבל לעד אחד אחר קנוי וסתירה אין לו דמיון גמור) אבל בראיית הבעל לחוד אפילו בקלא דלא פסיק לא מפקינן לה וכך היא שיטת רב אלפס והרמב"ם ז"ל ע"כ לשון הרא"ש בקיצור. והנה לפנינו שלשה דיעות מחולקים בפי' הסוגיא ואליבא דהלכתא דלהרי"ף יש חילוק בין בעל להנחשד דמהנחשד מוציאין בעדי כיעור וקלא דלא פסיק באין לו בנים ממנו אבל לא בראיית הבעל לחוד הכיעור אפילו בקלא דל"פ אבל מבעלה לא מפקינן אפי' בעדי כיעור וקלא דל"פ ואפי' אין לה בנים ממנו כ"א בעדי טומאה ממש ואז אפי' אין קול כלל בדבר ויש לה בנים מוציאין ולר"ת ולמהר"ס על פי השאלתות הכ"ל אין חילוק בין בעל להנחשד ומפקינן משניהן אפי' בעדי כיעור ואפילו בקלא דפסיק ואפי' כשיש לה בנים. אבל כשאין כאן אפי' עדי כיעור אלא שהבעל עצמו אומר שראה הכיעור או הטומאה לא מפקינן בב"ד לא מהבעל ולא מהנחשד כ"א כשיש קלא דלא פסיק אלא שהבעל בעצמו יחוש לנפשו ויוציאה. והרא"ש ס"ל ג"כ כר"ת ומהר"ס בהא דלא מחלקינן בין בעל להנחשד ובשניהן אין מוציאין ברא"ת הבעל אפי' בקלא דל"פ ובעדי כיעור וקלא דל"פ מפקינן משניהן וכשיש לה בנים או אין מוציאין אפי' בקלא דל"פ כ"א בעדי טומאה ממש. הרי לפנינו שלשה דעות מחולקות ודעת רש"י נראה שהיא כדעה רביעית "דאו בעדים דקאמר רב פי' שונתה ואמ"ש רבי היא פי' דר' "מפיק אשה מבעלה בקול כל דהו ופי' ג"כ דהבעל ראה הכיעור מאשתו וקאמר דתלא ממנו פי' ראיית הבעל הרי דס"ל לפי המסקנא דאפי' מבעלה מוציאין אפי' בראיית בעלה בקלא דל"פ ואין לה בנים כר"מ ומהר"ס ודלא כהרי"ף והרא"ש כנ"ל אבל בהא לא ס"ל כוותייהו דאיכהו משוו עדי כיעור לעידי טומאה להוציא פ"י אפילו מבעלה ואפי' יש לה בנים ואפי' בקלא דפסיק ולרש"י בקלא דפסיק דוקא בעדי טומאה דינא הכי ולא בעידי כיעור ואפילו באין לה בנים אבל היותר נראה דגם לרש"י עדי כיעור דינייהו כעדי טומאה והא דפירש ובעדים בעדי זנות לשון הברייתא דבד"א דאין לה עדים כו' נקט דשם נקט וכתב ג"כ עדי טומאה ולמהר"ס ור"ת ל"ד קאמר וככ"ל ואיים לזה שרש"י בכל השמעתין לא הזכיר רק עדים או קול ואם איתא דמחלק בין עדים לעדים לא הוה משתמט מלהזכיר פעם אחד עדי כיעור במקום קול (ועיין במ"מ והגהת מיימוני פ' כ"ד דאישות ע"ש) ונראה דמ"ה לא הביא רבינו כאן רק הג' דיעות הכ"ל ולא הביא דעת רש"י ומפני שראיתי שגדולים וגם רבי' תמהו על דברי רבינו כמ"ש לכן אכתוב מה שנ"ל בישוב ובביאור דבריו ואומר דמ"ש בריש בסי' הנחשד על האשה והוציאוה ב"ד מבעלה ה"ז לא ישאנה הנחשד ואם נשאה אם יש עדי טומאה תצא כו' הוא אליבא דכל הג' דעות שמוכיר שם דכשיש עדי טומאה אפילו אין קול כלל בעיר וגם יש לה בנים אפילו מבעלה מוציאין אותה וכ"ש מהנחשד ורבינו שהתחיל וכתב דינו בנחשד נקט ל' המשנה הנ"ל ומשום אינך בבא דכבאין עדים דאין מוציאין אותה וכמו שאלתוב אחר זה. ולר"ת עדי טומאה ל"ד אלא ה"ה עדי כיעור ואפילו בקלא דפסיק ואפילו ביש לה בנים דהא מהר"ס כתב בהדיא בשם רבי' תם דעדי כיעור שויס לעדי טומאה ממש ורב איירי אפילו בקלא דפסיק וכמ"ש בסמוך דמ"ש רבינו בשם ר"ת בסימן זה הוא ע"פ מה שמזר ר"ת מדבריו הראשונים וס"ל כמהר"ס. ומ"ש אין עדים בדבר אלא שיצא הקול על ידי שראו בה כו' גם דין זה הוא אליבא דכ"ע מיהו לכל מר כדאית ליה דהיינו להרי"ף והרא"ש אף דיש עדי כיעור כל שאין עדי טומאה ממש ויש לה בנים ולר"ת דוקא כשאין עדים כלל אפילו עדי כיעור וגם שקול נפסק או אין מוציאין אותה אפילו מהנחשד וכנ"ל וכ"ש מבעלה וכמ"ש עוד בסמוך (אלא שמ"ש רבינו מפני "שראו בה דבר מכוער ל' שראו לא נתיישב יפה אליבא דר"ת דמשמע שעדים ראו הכיעור וה"ה לר"ת וכמ"ש וצריכין לדחוק ולומר דאבעלים דעלמא קאי ומשום הכי כתב שראו לשון רבים) ומכאן ואילך כתב רבינו על פי דעת ר"ת לחוד וכדמסיק וז"ש דאם אין לה בנים ממנו תצא בראיית הבעל לחוד כשיש ממשות בקול והוא מ"ש בגמרא לשטתו דהלכתא כרבי בקלא דלא פסיק וכנ"ל. ומ"ש אבל אם אין בקול ממש כו' עד אא"כ ראוהו עדים ומיהו ע"י כו' זהו מ"ש הגמרא לשטתו והלכתא כרב בקלא דפסיק דאז בעינן דוקא עדים. ומיהו בעדי כיעור סגי ואפי' בקלא דפסיק ואפי' ביש לה בנים וכמ"ש דלר"ת ומהר"ס שוים עדי כיעור לעדי טומאה וכבר כתב דכשיש לה עדי טומאה אפילו יש לה בנים מוציאין אותה ובזה נתיישב תמיהת מור"ש ז"ל שתמה בתשובתו סי' ל"ג על רבינו ע"ש (ועיין בפרישה בסעיף ה' כ"פ). ומ"ש אבל לרב אלפס כו' עד אלא בעדי טומאה זהו מ"ש בגמרא לשיטתו הלכה כרב בקלא דפסק דהרי"ף מפרש דברי רב דקאמר ובעדים דר"ל עדי טומאה ממש וכנ"ל ומ"ש אבל כשיש בקול ממש ועדי כיעור מוציאין כו' זהו מ"ש הגמרא לשיטתו והלכה כר' בקלא דל"פ דאז בעדי כיעור סגי כל זה הוא פשוט ע"פ מ"ש. אכן ק' מש"ר בהאי בבא האחרונה דהרי"ף. דכשיש בקול ממש ועדי כיעור דמוציאין בין מהבעל בין מהנחשד וז"א דהא להרי"ף לא מפקינן מבעלה אפילו באין לה בנים כ"א בשני עדי טומאה ממש שהרי כתב וה"מ מבועל שהוא הנטען כו' וכנזכר לעיל. ואין לומר דסבירא ליה לרבינו דהרי"ף לא כ"כ אלא לדברי רבי דסבירא ליה דבעדי כיעור אפילו בקלא דפסיק מפקינן לה ואוה כתב דהיינו דוקא מהנחשד אבל בעדי כיעור וקלא דל"פ ס"ל כהרא"ש דמוציאין אפילו מבעלה דהוה ליה כעדי טומאה. דאם כן לא הוה ליה להרי"ף לסתום אלא לפרש כיון דמתחיל בדבריו ומחלק בין עדי טומאה לעדי כיעור ועוד דאיך יסתום הרי"ף ויכתוב דבריו שלא אליבא דהלכתא ובפרט דמתחיל וכתב שמעינן "מהא כו' משמע דלהלכה בא ללמדינו וכדרכו על הרוב לכתוב כן להלכה במסקנת הענין. ועוד מנא ליה ולמה ליה לרבינו לכתוב כן בשם הרי"ף. ועל הרא"ש הכ"ל לא קשיא זו דכתב לפי שיטתו דגם מבעלה מוציאין בעדי כיעור בקלא דל"פ וכתב בסוף דבריו דכך היא גם כן שיטת הרי"ף והרמב"ם דיש לומר דהרא"ש לא כתב כן אלא שגם הרי"ף ס"ל דבעדים דאמר רב ר"ל עדי טומאה ממש ולאפוקי מפי' השאלתות ורבינו תם דמייתי לפני זה וכנ"ל ג"כ לשיטת הרמב"ם וכמ"ש אחר זה ולכן דקדק הרא"ש וכתב כך היא "שיטת הרי"ף ולא כתב וכ"כ הרי"ף אבל לדברי רבינו קשה. וכבר תמה בזה מור"ש ז"ל בשאלה ותשובתו בסימן ל"ג וגם הב"י בסימן זה על רבינו וכתבו שטעה רבינו במה שראה שהרא"ש כתב אחרי דבריו הנזכר לעיל שכן הוא גם כן שיטת הרי"ף סבר שהרי"ף סבירא ליה כוותיה לגמרי ולא עיין בדברי הרי"ף לראות שלא סבירא ליה כוותיה בהא דכתב הרא"ש דמוציאין גם כן מבעלה ע"ש בב"י והוא דוחק בעיני לומר על פה קדוש בעל הטור שטעה ולא עיין כלל בדברי הרי"ף ואדרבה מוכח דבדקדוק כ"כ דאם לא כן קשה למה כ"כ בשם הרי"ף ולא כתב שגם הרמב"ם כ"כ כדרכו דרבינו בכל מקום שהן שווין בדין בפרט בדין זה שכתב הרא"ש שכן הוא שיטת שניהן ובפרט אם היה כאשר חשב הרב"י שהטור לא ראה וקרא דין זה מדברי הרי"ף אלא דכ"כ ע"פ מ"ש הרא"ש משמי' דהרי"ף אם כן הל"ל כן גם בשם הנימב"ס כמ"ש הרא"ש בשמו. ע"כ נראה דרבינו ראה דברי הרי"ף ודייק בו ומצא דלא כתב הרי"ף האי חילוקא דבין בעל לבועל ובדאית לה בנים ממנו או לא כ"א אברייתא דקתני בד"א כשאין לה בנים כו' ולא כ"כ אברייתא דאמר רבי הוגל ומכוער הדבר תצא ש"מ דסבירא ליה דרבי דאמר תצא רצה לומר דאפילו מהבעל ואפילו יש לה בנים ממנו והיינו שאסורה לבעלה (כמ"ש בסמוך דברי רבינו ירוחם דכתב בשם הרי"ף דאסורה לבעלה) ויחוש הבעל לנפשו ויוציאנה ממנו

חדושי הגהות

משמע דלא סגי בלא קול אלא נ"ל קול הוא לעז בעלמא שמרננים אחריה ועל הנחשד שזינתה עמו זולת אותו דבר מכוער שראו העדים או בעל וכו' (כה"ג): ג פי' בעל קרבן העדה תרעא טריד

הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א תתל"ב ותתל"ג כתוב ענין זה בארוך (ד) בתשובת הרשב"א סימן אלף וקפ"ו כתוב דברים דשייכי לענין זה עיין עליו ועיין בהגהות מרדכי דיבמות פ"ט ובתשובת מיימוני דשייכי לספר נשים: כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות סוטה כל אשה שהיה לה קינוי וסתירה ולא שתתה מי המרים בין שלא רצה בעלה להשקותה בין שלא רצתה היא בין שבא לה עד טומאה או הודית או שהיתה מאלו הנשים שאינם ראוים לשתות או שקנאו לה ב"ד הואיל ונאסרה על בעלה

קול על לעז הראשון שהוא שקר אז אין מוציאין ממנה אא"כ ראו העדים

מ"מ הרי היא אסורה על זה שנתייחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היה לה כמה בנים ממנו מפי השמועה למדו כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה חוגרת אגורה או מצאו רוק למעלה מן הכילה וכיוצא בזה אם הוציאה בעלה בדבר מכוער כזה ה"ז לא תינשא לנטען אלא אסורה עליו ואם עבר ונשאה והיו לה בנים ממנו לא תצא ואם לא היו לה בנים תצא בד"א כשרננו העיר עליו ועליה יום ומחצה וכו' אבל אם לא היה רנון לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה אם נשאת לנטען לא תצא אע"פ שאין לה בנים אפילו בא עד אחד שזנתה עמו לא תצא:

מ"ב ד על מי ששאל על בתו שהיתה נשואה לראובן והשדה משמעון ונתגרשה מראובן מרצונו ונשדכה לשמעון ואומר שאסורה לו כדתנן הנטען מן האשה והוציאו מתחתיו אף על פי שכנס יוציא ונראה לי ולכל חבירי בדבר שאין זה נטען דאפילו להבוא שינויא דאין לה בנים ואיכא עדים דמודה רב מכל מקום לפי ההוא שינויא הוציא קתני משמע הוציאה הבעל משום ההוא שם רע ואפילו הכי אינה נאסרה על הנטען אלא כי ההוא ש"ר דפירש רבי ברוכל יוצא וכולי והוציאה בעלה משום ההוא שם רע או בכיוצא בו ולשינויא אחרינא דמוקי מתניתין כרבי והלכה כוותיה בקלא דלא פסיק אינה יוצאת אלא בשרוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר והוציאה הבעל משום האי קול שאם לא הוציאה משום שם רע זה לא תצא מן הבעל דלרבי הוציאה תנן תדע דאמרינן בפרק המגרש (פט.) יצא לה שם מזנה בעיר קודם שתינשא לכהן אין חוששין לה ואפילו בקלא דלא פסיק אבל אם היה רוכל יוצא והיא חוגרת בסינר חוששין לה דזונה לכהן בלא נשאת כנשואה לנטען דהיכא דאמר בעל אי לא מפיק מבטלינן קלא להחמיר גבי מזנה לכהן איכא למימר הכי והכא אי ליתא להא כדפירשתי אינו נטען ועוד שאינה נאסרת בקול זה אא"כ הוציאה הבעל מחמת זה וצריך שיאמר בשעת גירושין משום ש"ר אני מוציאה או לישנא אחרינא כוותיה ובזאת האשה לא היה זה ולא קול שאוסר על הנטען ולא איתחזק בב"ד ואין לחלק בקולות היכא דמתפרסם לכל העולם בעינן ב"ד היכא דלא איתסרא אלא לנטען לא כ"ש שאם אמר אדם משום ש"ר אני מוציאך ולא היה הקול כדפרישית לא היתה אסורה לנטען דאיכא למיתלי בפריצותא כדמפרש במזנה אין חוששין לה אלא שזה האדם מקפיד על זבוב שנפל לתוך כוסו ולכתחלה מותרת לינשא לשמעון ועוד שראובן ושמעון היו אויבים ואפי' היה הקול כקול דרוכל בטל הקול ולא הלכה אני אומר שאם כן אין לך נטען אלא אפי' לזות שפתים אין כאן ועוד מאחר דלא איתחזק לאו קלא הוא והא קמי נישואין בע"כ ונראין הדברים קל וחומר באיסור כרת התרת באיסור לאו לא כ"ש שהרי אילמלא לא היה האונס לבת שבע היתה אסורה לדוד אבל האונס התירה דלגברא נמי שריא אבל היכא דלגברא אסירא אילו היה יודע בעל לבועל נמי אסורה מן התורה יעקב בר' מאיר: (ה) היכא דאיכא דבר מכוער וקלא דלא פסיק וכנסה הנטען כיצד מוציאין אותה מידו כתב הרשב"א בתשובה אכתבנה בסוף סימן י"ז כתבו התוספות בפרק קמא דסנהדרין (ח.) נ"ל לפירוש רבינו תם שהיא מותרת לבעלה כשלא כיוונו עדותן או כשהוכחשו דאי לאו הכי מיחייב ק' בלעיס הא לא קרינן ביה ולו תהיה לאשה יש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני זינתה דבעינן דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגזילות וחבלות וכך כתב ר"י וכך כתב סמ"ג במ"ע סימן מ"ח וזה לשונו בשם רבינו יעקב אמרו ששנים שהעידו על אשת איש שזינתה שצריכים דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וכתבוהו הגהות מרדכי דיבמות (דף תס"ב ע"ב) והגהות מיימון פרק כ"ד מהלכות אישות ובתוספות ספ"ק דמכות (ז.) נמי חשיב לדיני נשים דיני נפשות והרא"ש ג"כ כתב בתשובה כלל מ"ו סימן ד' וז"ל תחלה אני כותב שלא כהוגן עשו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני בעלה שכבר נשאה שיבא בעל השור ויעמוד על שורו ועוד היה ראוי שעדות זו תתקבל בפני גדולי ישראל הבקיאים בדרישה שידרשו ויחקרו היטב כדי שלא לאסור אשה על בעלה דתניא בשילהי יבמות (קכב:) אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה דברי ר"ע רבי טרפון אומר (בגדול) בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה וקא מיפלגי בדרבי חנינא דאמר דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומפני מה אמרו בדיני ממונות לא בעי דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ובהא קא מיפלגי

דרכי משה

(ד) וכ"כ בתשובות מיימוני השייכים לה' נשים. כתב מהרי"ק שורש ק"ס דכל היכא דשרינן באשת ישראל שלא מטענת אונס אלא דאמרינן שלא נבעלה גם באשת כהן שרינן עכ"ל וכך כתב מהרא"י סימן רכ"ב בכתבים ועיין בהגהת מרדכי דיבמות דף תס"ד ע"ג תשובת מהר"ם על אשה שראו בה עדים דבר מכוער והוציאוה מבעלה וכן הוא תשובה זו באריכות בתשובת מיימוני סי' כ"ה לה' נשים: (ה) ועיין ריש סי' זה דכתבתי דאם איכא קלא ממש אף כי נתאלמנה אסורה דלא כתשובה זו:

צריך

דרישה

ממנו כיון דראו עדים כיעור לרבי אפילו בקלא דפסיק ולדידן בקלא דלא פסיק וכנ"ל וכן הוא משמעות לשון סתם ברייתא דרוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר דמיירי באשה שיושבת תחת בעלה ועליה אמר רבי תצא דמשמע אפילו מבעלה וכן כתב שם הב"י אדברי הרי"ף בהדיא ע"ש. וגם מש"ה אמר תצא אם רוצה הוא להוציאה "צריכה היא "לצאת ממנו בלא כתובה וכמ"ש הרמב"ם בזה בהדיא בפרק כ"ד דאישות והכתוב לשונו בסמוך אלא שאם לא ימות הבעל להוציאה ס"ל להרי"ף דאין הב"ד כופין אותו להוציא כל שאין לפנינו עידי טומאה ממש כיון שהוא קלא דבתר נשואין וכנ"ל ומש"ה אברייתא דבד"א כו' דמיירי מהוצאת ב"ד מהנכנסת שעבר וכנסה כתב הרי"ף דה"מ מהנטען כו' דלמדינו של"ת בד"א כו' קאי אלשון המשנה דקתני והוציאוה מתחת ידו דהיינו הב"ד שהב"ד הוציאה מהבעל בעל כרחו קמ"ל דז"א דא"כ היה נ"ל דמיירי בעידי טומאה וכו' הנ"ל וא"כ אפילו יש לה בנים ממנו נמי ה"ל להוציאה. והגמ' דקאמר דרב מוקי האי ברייתא כר' אע"ג דהאי ברייתא מיירי בהוצאת ב"ד ור' מיירי להרי"ף בלא הוצאת ב"ד כבר כתב הב"י שם בישוב זה דראייתו הוא מדמזקין דרבי החמיר בקול בלא עדים לומר "לבעל תצא ה"ה דס"ל לרבי נמי דהב"ד מוציאין בכה"ג "מהנחשד בע"כ ע"ש. וכיון דמוכח מדברי הרי"ף שר' דאמר הואיל ומכוער הדבר תצא קאי ג"כ אבעל מ"ה כתב הטור בשם הרי"ף דכשיש בקול ממש ויש עידי כיעור דמוציאין בין מהבעל בין מהנחשד אם אין לה בנים ור"ל כל חד לפי סברתו מנחשד בעל "כרחו ומבעלה בעל "כרחה וגם על הבעל מוטל להוציאה כי היא אסורה לו מן הדין אלא שאין הב"ד נזקקין לו להוציאה בעל "כרחו בלא עידי טומאה. ואע"ג דלשון "מוציאין דכתב הטור משמע בעל "כרחו וזה אינו בבעל מ"מ אגב דהוצרך רבינו לכתוב האי לישנא אהנחשד כתב אגב שיטפא ג"כ אבעל כיון דברייתא דר' קתני גם אבעל לשון תצא וכנ"ל. וכתב נמי רבינו דכן הוא מסקנת אביו הרא"ש ז"ל אף שהרא"ש ס"ל דאף מבעלה מפקינן בעידי כיעור וקלא דלא פסיק משום דכבר כתב בשם הרי"ף ל' מוציאין מבעל ומנחשד בשוה. גם י"ל משום דעיקר סמיכתו דרבינו לדינא הוא אדברי הרא"ש לא רצה להאריך בדברי הרי"ף בחילוק קטן דבין אסורה לבעלה ובין מפקינן מבעלה וכלל בעל ונחשד יחד כאילו ס"ל בתרווייהו מוציאין וכדי לכתוב עליו וכך הוא מסקנת הרא"ש ולאפוקי מדעת ר"ת שהזכיר לפני זה דס"ל דבעידי כיעור לחוד אף בקלא דפסיק מוציאין אותה אפילו מבעל ואפילו ביש לה בנים. גם ראה רבי' שהרא"ש כתב שכן "שיטת הרי"ף והרמב"ם ואף שהן חלוקין על דבריו במ"ש דמוציאין ג"כ מבעל מ"מ לא רצה להאריך במעט סילוק שביניהן ואדרבה נסתייע מדבריהן וכתב שכן הוא ג"כ שיטתן ולאפוקי מדברי ר"ת ומהר"ס שהביא לפני זה מש"ה קיצר גם רבינו: ואשר כתבתי דגם מבעלה אסורה להרי"ף אלא דאין מוציאין אותה ממנו בעל כרחו למדתי זה מדברי רבי' ירוחם שכתב בנתיב ג' מ"ב וז"ל ואם אין עידי טומאה אלא עידי כיעור כגון שראו רוכל יוצא כו' אם יש ג"כ קלא דלא פסיק תצא מן הבעל ואם אין קלא דל"פ לא תצא. ואפי' בקלא דל"פ שאמר תצא וכופין דוקא שאין לה בנים מן הבעל כו' ובקלא דפסיק כו' לא תצא ר"ל דאין כופין כמ"ש פי' ובכל אלו "אסורה וזולתי שיש מהן שאין כופין להוציא עכ"ל. הרי לפנינו שכתב אף במקום שאין כופין להוציא מ"מ אסורה היא לבעלה. וכשתדקדק בכפלות דברי ר' ירוחם וערבובם תמצא בהן מדוקדק שכיון למ"ש שבתחלה כתב שם כשיש עידי טומאה כופין להוציא וס"ל אפי' אין כאן קול כלל ומש"ה לא הזכיר שם יציאת קול וא"כ כתב דכשיש עידי כיעור וקלא דלא פסיק תצא מן הבעל וזהו ממה שפסק הגמרא דקי"ל כר' בקלא דל"פ וכאן לא כתב ר' ירוחם תצא וכופין כמ"ש א"כ משום דביוצא דקאי אהבעל אין הדין שכופין אותו וע"ז כתב נמי דאם הקול פסק לא תצא בעידי כיעור לחוד ור"ל דאפי' אינה אסורה לו. וא"כ כתב דאפי' בקלא דל"פ ועידי כיעור שאומרים יצא וכופין כו' וזהו מברייתא הראשונה דקתני בד"א (כו' דאמרי' דאם כנס יוציא דהיינו כופין) דוקא כשאין לה בנים מן הבעל פי' ואז כופין הנחשד להוציא דאם כנס יוציא אהנחשד קאי) אבל יש לה בנים מהבעל אין כופין אפי' אהנחשד להוציאה ובקלא דפסיק אפילו אין לה בנים לא תצא ר"ל אין כופין כוונתו אפי' להנחשד אין כופין. ומה שכתב כמו שכתבתי לא קאי אמ"ש לעיל מיניה דבשאין קלא דל"פ דלא תצא שהרי שם לא הזכיר כפייה אלא למאי דסמיך ליה קאי דכתב דכשיש לה בנים ל"ת דר"ל אין כופין הנחשד אזה כתב דגם כשאין לה בנים ואין כאן קול דל"פ אין כופין הנחשד להוציא. והשתא א"ש דסיים וכתב ובכל אלו אסורה ר"ל בכל אלו שנכתב בהן בברייתא תצא פי' הוא שאסורה לו עכ"פ אלא שיש מהן שנכתב בהן תצא מפני שאסורה לו אבל אין כופין להוציא. דוק בדבריו ותמצא פי' זה שריר וקיים דמסיק וכתב שם וז"ל כך נראה כל זה משיטת הרי"ף והרמב"ם והרמ"ה ומרוב הפוסקים הרי לפנינו דבשם הרי"ף כ"כ וכתב נמי דנראה כן משיטת הרמב"ם כמ"ש נמי הרא"ש כנ"ל. והטור לא הזכירו נראה דה"ט דהרמב"ם כתב דכל שאין כופין הבעל להוציאה ג"כ אינה אסורה לו אלא תליא ברצונו דאם ירצה להוציאה מוציאה בע"כ בלא כתובה וכמ"ש לשונו בסמוך. וא"ל דהרמב"ם מיירי שם דוקא בקלא דפסיק שא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש ועוד דפ"ב דסוטה איירי שם בקלא דל"פ ואפ"ה כתב שם אם "הוציאה בעלה כו' דתלה הדבר ברצונו להוציאה. ור' דאמר הואיל ומכוער הדבר תצא משמע להטור דהא קאי להבעל שיוציאנה אף שאין כופין אותה מש"ה לא הזכיר דברי הרמב"ם שכ"כ לדינא אבל הרא"ש ור' ירוחם תלמידו כתבו תיבת "לשיטת ומ"ה כ"כ גם בשם הרמב"ם דגם לשיטתו מוכרחין לפרש ה"ג ובברייתא בעידי טומאה ממש מיירי וכנ"ל ודו"ק. ובאשר כתבתי כתייסב ג"כ המרדכי שהב"י וגם מור"ש בתשובותיו סימן ל"ג הנ"ל תמהו עליו ובאמת דבריו תמוהין הן מאוד לעין כל הקורא בהמרדכי שם בפ"ב דיבמות שהביא שם פי' דמהר"ם בהשאלתות הנ"ל דלפי דבריי בעידי כיעור אפי' בקלא דפסיק מפקינן אפילו מבעל ואפי' יש לה בנים ודלא כדברי ר"ת הראשונים דסבירא ליה דלהוציא מבעלה בע"כ בעינן עידי טומאה ממש. ואח"כ מסיק וכתב עליו וז"ל ואחר שדברי השאלתות מיושבים מי יחלוק עליהן להקל כו' עד ואף המיימוני כתב בפכ"ד דאישות כדבריהן וז"ל היה שם עדים שעשתה דבר מכוער כו' עד אם רצה הבעל מוציא ואין לה כתובה ואין זו צריך התראה עוברת על דת יהודית או שעשתה דבר מכוער (פי' בלא ראיית עדים אלא על פי הבעל) אין כופין הבעל להוציא אלא אם רצה יוציא ואף על פי שלא הוציא אין לה כתובה כו' עד הרי שכתב כדברי השאלתות עכ"ל המרדכי ע"ש וק' דהן שני הספרים בנוסח אחד דהמיימוני מיירי גם ביש עידי כיעור ותלה הדבר ברצון הבעל ומדסתם דבריו משמע דאיירי אפי' בקלא דל"פ והשאלתות ס"ל דמוציאין מהבעל בע"כ בעידי כיעור ואפילו בקלא דפסיק. ואף שנראה שהרגיש המרדכי עצמו בזה או המגיהו שהוסיף וכתב אמ"ש הרמב"ם שעשתה דבר מכוער וז"ל פי' "בלא ראיית עדים "אלא ע"פ הבעל ואין פי' זה כתוב במיימוני אלא המרדכי או המגיהו כתבו ליישב סתירת דברי הה"ר ס' שהביא ראיה לדבריו מדברי הרמב"ם והמיימוני כתב בהדיא דאין כופין הבעל ומש"ה כתב דהרמב"ם איירי באין כאן עידי כיעור אלא שהבעל אומר שראה כן וגם בתשובת מיימוני השייכים להלכות אישות סימן כ"ב כ"כ שם. על כל זה אומר אני שהאי פי' הוא טעות סופר וגם לא נתיישב בזה כלום והאי מוכח דהרי הרמב"ם התחיל וכתב היה עדים שעשתה דבר מכוער כו' וסיים וכ' ע"ז וז"ל אם רצה הבעל מוציא כו' הרי שתלה הדבר ברצונו ואשר כתבתי שהוא ט"ס זהו מוכח שם ג"כ בתרתי "חדא דאם מדבר המיימוני שם בלא עדים אלא בראיית הבעל דוקא א"כ לא ה"ל למסתם אלא לפרש זה מאחר דלפני זה מיירי בעדים והשני איך מסיק וכתב דאע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה וז"א אדרבה אף אם יוציאנה צריך ליתן לה כתובה כל שאין עדים על הכיעור וכמ"ש הרמב"ם בהדיא שם וגם רבינו לקמן סי' קט"ו כתב דאין הבעל נאמן להפסיד כתובתה. וגם בעוברת על דת יתבאר שם ברמב"ם ובטור דלא הפסיד כתובתה כ"א ביש עדים שעברה על דת אחר התראה ואיך כתב המיימוני דאבדה כתובתה ע"פ הבעל לחוד באומר שראה שעברה על דת או שראה בה דבר מכוער. שוב מצאתי שהגאון מהר"ר יוסף כ"ץ מקראקא בסוף תשובותיו שנדפסים כתב ג"כ שט"ס הוא האי פי' דכתב דאיירי בראיית בעל בלא עדים וע"ש שהאריך וגם בתשובת מור"ש ז"ל סי' ל"ג כתב שהוא ט"ס ע"ש. והרר"י כ"ץ הנ"ל כ' לבסוף דיש ליישב בדוחק דמ"ש דאין לה כתובה ר"ל בלא שבועה דצריכה שבועה נגד הבעל שטוען עליה ברי שראה בה דבר מכוער או מיירי בקלא דפסיק וכל זה הוא דוחק דא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש ועוד שהרא"ש כתב שיטת הרי"ף והרמב"ם הוא כדבריו ודלא כפי' מהר"ס ור"ת לדברי השאלתות והמרדכי כתב שדברי המיימוני כן בדברי השאלתות. לכן נראה דכוונת המרדכי אינו אלא לסתור דברי ר"ת הראשוני' וסיעתו דפירשו מ"ש רבי הואיל ומכוער הדבר תצא דהאי תצא קאי דוקא אהנחשד דמהבעל אין מוציאין אלא בעידי טומאה ע"ז כתב דז"א אלא תצא קאי גם אהבעל ושגם מהרמב"ם מוכח דהאי תצא דאמר רבי קאי אהבעל דהרי דברי הרמב"ם שבפכ"ד דאישות הנ"ל הן הן לקוחין ונלמדים מדברי אותה הברייתא דרבי והרמב"ם כתב בדבריו אם רצה הבעל מוציאה בלא כתובה כו' הרי לפנינו דפי' תצא דאמר רבי דקאי אבעלה וכנ"ל. וכיון שנסתייע מהרמב"ם שתצא דאמר רבי קאי אהבעל חזר המרדכי לדבריו הראשונים שכתב לפני זה וז"ל אחרי שדברי שאלתות ישרים מי יחלוק עליהן להקל ועוד שכל דבריהן דברי קבלה וכדאי לסמוך עליהן כמו על התלמוד ואף ר"ת חזר בו (מדבריו הראשונים) והיה חושש להחמיר כדבריהם עכ"ל וגם דברי הרמב"ם כמיקל כדאי בזה ובפרט דלשון תצא אינו משמע כדבריו דכתב דתלוי ברצון הבעל אלא פירוש השאלתות מרווחים טפי שפי' תצא בעל כרחו והרא"ש שכתב שהרמב"ם כתב בשיטתו כ"כ לאפוקי מהשאלתות דהחמירו טפי להוציאה מבעלה אפילו בעדי כיעור לחוד בקלא דפסיק או בראיית בעלה לחוד בקלא דל"פ וק"ל. ועוד באתי לכתוב דמ"ש רבינו ז"ל אין עדים בדבר אלא שיצא קול שזינתה מפני "שראו בה "דבר מכוער כו' דמוכח מדבריו דס"ל שהקול יוצא שזינתה מכח הני עדים דממה דאמרו שמצאו בה דבר מכוער דנו אותה העולם דודאי זינתה עמו ואפקוהו לקלא שזינתה עמו. כנ"ל מוכח מדברי הרא"ש שכתב בשמעתין ז"ל ור"ת חזר לפרש כפי' השאלתות כו' עד ומיהו בבעל שראה דבר מכוער לא כו' אלא בדבר מכוער בעדים דאיכא לעז טפי שיתפרסם ויצא הקול עכ"ל כ"ל שלמד ודקדק זה מגמרא דשמעתין הנ"ל דהרי בברייתא דרבי דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא לא נזכר שיצא עליה קול אלא עדים או בעלה ראו הרוכל יוצא והאשה חוגרת בסינר כו' ומסקינן עלה דקי"ל כר' בקלא דל"פ ואף א"ת שר' ס"ל דבעדי כיעור או בראיית בעלה לחוד מוציאין אפי' בלא קול כלל וכנ"ל לכל מר כדאית ליה מ"מ לא ה"ל להגמרא לומר דקי"ל כרבי בקלא דל"פ כיון דר' לא איירי כלל מקול אלא הכ"ל ולא קי"ל כר' אלא בעי נמי קול דל"פ אלא ודאי מסתמא כשישנו עדי כיעור יש גם כן קול רינון מהם בעיר אלא שלפעמים פוסקים הקול ופעמים אינו פוסק. ונראה דמ"ה פירש"י שם אמ"ש הכי מתני' ר' היא ז"ל רבי דמפיק אשה מבעלה בקול כל דהוא עכ"ל דק' קול. מאן דכר שמיה הא ר' לא מפיק אלא מכח שראו בה דבר מכוער אלא ה"ט דהראייה מביא לידי קול שנתפרסם הדבר ואיכא לעז טפי וכן משמעות ל' המרדכי ור' ירוחם ע"ש. ומור"ש ז"ל בתשובתו

סי'

חדושי הגהות

צריך כששניהם בחדר אחד והדלת סגורה במנעול הוי סוטה אבל מוגף ר"ל כשדלת רק סגורה אבל לא במנעול והבא מן החוץ יוכל לפתחה צריכא בזה מיבעיא לן אם היא סוטה אם לא:

ד יש בתשובה זו פקפוקי דברים אמנם היות כעת אין התשובה הזאת מצוי בידי לכן לא הערותי פה כלל והיה אם יזכני ה' להשיגה אזי הנני לבאר את כל במהדורא בתרא:

ה"ג

העדים דבר מכוער אבל לא בראיית הבעל (ו) ומיהו על ידי עדים שראו הכיעור אסורה בין לבעל בין לנחשד מדעת ר"ת אבל לרב אלפס (ו) כשאין בקול ממש אז אין מוציאין לא מבעל ולא מנחשד אלא בעידי טומאה וכשיש בקול ממש אם יש עידי כיעור מוציאין בין מבעל בין מנחשד אם אין לה בנים אבל בראיית הבעל לחוד לא מפקינן אע"פ שיש ממש בקול וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל הוציאה הבעל בעידי כיעור (ז) וניסת לאחר ונירשה לא תינשא אחר כן לנחשד

מיפלגי מ"ס כיון דאיכא למשקל כתובה כדיני ממונות דמיא ומ"ס כיון דקא שרינן א"א לעלמא כדיני נפשות דמיא ובנדון זה לאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל העדות בפני בעלי דינין ובפני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עצה במחשכים ולהוציא לעז על האשה היושבת תחת בעלה ואף בדיני ממונות אין מקבלים עדות אלא בפני בעל דין וכתב ריב"א שאם קבלו שלא בפני בעל דין אינה עדות לדון על פיו וראוי להעניש לכל מי שהיה באותו עצה ובאותו ועד לקבל עדות של לעז ופגם של אשה היושבת תחת בעלה שלא בפניהם עכ"ל וכתב כ"י בסוף יבמות והלכה כת"ק דאמר אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה וכן פסקו הגאונים וא"ת היכי פסקו כמ"ד דאין בודקין דהא טעמיה הוא משום כתובה דאית לה למשקל ולא תקנו בכתובה דרישה וחקירה והלא עיקר עדות להתירה לשוק הוא והוא עדות א"א דהויא דיני נפשות ובתר הכי אתי דין שתטול כתובה וכיון דשריותא קדים לא תשריי' ולא תשקול תירץ הרמב"ן דהשתא בזמן הזה טפי דמיא הא עניינא דעדות אשה לדיני ממונות מלדיני נפשות דהא רובא דנשי אית להו כתובה הילכך אפילו ארוסה דלית לה כתובה לא מפלגי בה דאילו דיני נפשות ליתנהו בזמן הזה עכ"ל ולדברי המרדכי שכתבתי לעיל בסמוך שאע"פ שלא ראו העדות הכיעור או הטומאה בבת אחת מצטרפין כיון דלדיני ממונות מדמי לה היה נראה לומר דלא בעי דרישה וחקירה ויש לדחות דדרישה וחקירה שאני דלכל מילי צריך דרישה וחקירה אלא שאמרו דבדיני ממונות לא ליבעי כדי שלא תנעול דלת בפני לווין והכא לא שייך למימר הכי (ז) והרשב"א כתב בתשובה ה לעיקר הדין ולהלכה למעשה כך נ"ל באמת דעידי קידושין אין צריכין דרישה וחקירה דהשתא מיהא לאו אדיני נפשות קא מסהדי משא"כ לר"ע בעידי מיתה דהיא אסורה לכל והבא עליה במיתה והשתא ע"פ עד זה שרינן לה לעלמא ואע"ג דבקידושין אפשר דאתי לידי נפשות השתא מיהא לאו אנפשות קא מסהדי וכולהו סוגיות משמע ודאי דלא בעי דרישה וחקירה בעידי גיטין וקידושין ולפיכך ישנן בב"ד הדיוטות וכדאמרינן בהמגרש (פח:) אנן שליחותייהו עבדינן מידי דהוי אהודאות והלואות וכן כתבו כל רבותינו מורי ה"ר יונה גם מורינו הרמב"ן ז"ל ותדע לך (ממתניתין גיטין פו.) ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר וחד מינייהו אין בו זמן וכן לגבי קידושין דאמרינן (יבמות לא:) דאין כותבין בו זמן דהיכי עביד וכו' אלא גיטין וקידושין ליתנייהו בדרישה וחקירה דאף הם כדיני ממונות דבדידהו נמי איכא משום נעילת דלת ותדע לך מדמכשרינן כותב שנה שבוע ועוד שהרי אמרו שתקנו זמן בגיטין משום פירות או משום בת אחותו והיא דפרק היו בודקין (מא) לא ידענא מאי קא דייק מינה דהא לאו בעידי קידושין היא אלא במי שנתקדשה כבר ובאו עדים ואמרו נערה המאורסה זו זינתה ועדות זו צריכה דרישה וחקירה דבנפשות קא מסהדי ע"כ. דין אשה שאמרה לבעלה טמאה אני הו שא"ל עד אחד אני ראיתיה שנטמאת נתבאר בסימן ו' ויתבאר בסימן קי"ו (ח) ודין קינא לה ונסתרה או נסתרה בלא קינוי יתבאר סימן קע"ח בס"ד (ט):

המוציא את אשתו משום ש"ר אם מותר להחזירה נתבאר בסימן שקודם זה:

הוציאה הבעל בעידי כיעור וניסת לאחר וגירשה לא תינשא וכו' ואם נשאת לא תצא אפילו אין לה בנים כ"כ הרמב"ם בהלכות סוטה פ"ב והוא ברייתא פ"ב דיבמות (כד:) ועיין במה שאכתוב בסוף סימן זה בשם רבינו ירוחם כתב הרא"ש ו בתשובה אותם שאמרו חכמים לא יכנוס אפילו באותה מבוי ראוי שלא תדור כ"ש שלא תשמשנו בביתו וכתב עוד ז בתשובה אחרת על לאה שהלך בעלה למ"ה ובא עד אחד והעיד עליו שמת והלכה ונשאת ומת הבעל השני ואח"כ נכנסה

בבית

ומ"ש אבל לרב אלפס וכו' בכאן איכא תפיסה רבתי על דברי רבינו שהרי האלפסי כתב בפירוש דמן הבעל לא מפקינן אפילו בעדי כיעור וקלא דלא פסיק אלא אם כן בעידי טומאה בין יש לה בנים ובין אין לה בנים ונראה ודאי שרבינו היה מפרש דברי הרא"ש שכתב בסוף דבריו וז"ל וכך הוא שיטת הרי"ף והרמב"ם שהוא חוזר אפסק דין שכתב השאלתות לפי פירושו של הרא"ש וזהו כשגגה שיצא מלפני השליט דדוקא לענין פי' השמוע' דאמר רב ובעדים היינו עידי טומאה ע"ז בלחוד כתב הרא"ש שכך הוא שיטת הרי"ף והרמב"ם אבל לא לענין פסק דין כמבואר באלפסי וברמב"ם פכ"ד מהלכות אישות ובפרק ב' דהלכות סוטה גם הבית יוסף ומהרש"ל בתשובה הנזכרת כתבו דרבינו לא דק בכאן ואפשר דהיתה לו לרבינו נוסחא אחרת בפסקי האלפסי. שוב ראיתי ברבינו ירוחם שכתב ממש כדברי רבינו דבעידי כיעור וקלא דלא פסיק מוציאין מן הבעל באין לה בנים ושכך נראה משיטת הרי"ף והרמב"ם והרמ"ה ורוב הפוסקים ושי"מ דבעידי דבר מכוער וקלא דל"פ תצא אפילו יש לה בנים וראשון עיקר ולזה הסכים הרא"ש ז"ל עכ"ל ואף בעל הסמ"ג נראה מדבריו שהבין מדברי הרמב"ם דתצא מן הבעל בעידי כיעור שהרי תחלה כ' כיצד היא יוצאה משום ש"ר וכו' ממש כלשון הרמב"ם ואח"כ כ' ר"ת לקח לו שיטה אחרת בענין זה דרוכל יוצא ומפרש תצא מרוכל אם גירשה זה ונשא' אח"כ לרוכל שהרי זה קול שלפני נישואין אבל מן הבעל לא תצא דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן עכ"ל אלמא להדיא דהבין מדברי הרמב"ם שהוא מפרש כשיטת רש"י והשאלתות דתצא מן הבעל והכי משמע בהגהות מיימונית שכתב אדברי הרמב"ם פכ"ד דאישות וכן פירש"י אמנם ר"ת פירש תצא מזה אם גרשה זה וכו' גם מהר"ם הבין כך מדברי הרמב"ם דסובר דתצא מן הבעל וכ' עוד דהרמב"ם תופס כהשאלתות דאפי' בקלא דל"פ בלחוד ואין שם עידי כיעור א"כ קלא דפסיק ואיכא עידי כיעור נמי מוציאין מן הבעל אבל קלא דפסיק וליכא עידי כיעור אין מוציאין ולפי שראיתי מהגדולים שהיו בזמנינו שכתבו לסתור פירוש מהר"ם ז"ל ודחו אותו בשתי ידים כמו שתמצא כתוב בתשו' מהרש"ל ובתשו' מהר"ר יוסף כ"ץ ז"ל מקראקא והובא לשם גם תשובת מהר"ם איכרלש ז"ל שהסכים לזה באתי לבאר דעת מהר"ם שבמרדכי ושאין לשם ט"ס וכמו שהיא כתובה בתשובת מהר"ם בסי' כ"ה לסדר נשים וזה דנראה דמהר"ם היה מדקדק בדברי הרמב"ם שכ' תחלה העוברת על דת צריכה התראה וכו' ואח"כ כ' כיצד היא יוצאה משום ש"ר כגון שהיה שם עדים שעשתה דבר מכוער וכו' ואין זו צריכה התראה הנה דס"ל דדינן חלוקים ואח"כ כתב עוברת ע"ד משה ויהודית וכן זו שעשתה דבר מכוער אין כופין את הבעל וכו' אלמא דסבירא ליה דדינן שוה היפך מדבריו הראשונים ולפיכך פי' מהר"ם דמתחלה מדבר כשיש שם עידי כיעור ולפיכך נקראת בשם יוצאה משום ש"ר פי' דב"ד מוציאין אותה ממנו משום האי ש"ר. ומה שכתב אם רצה הבעל להוציאה תצא בלא כתובה לאו למימרא דרשאי לקיימה אם רצה דהא ודאי ליתא אלא האי אם רוצה וכו' דקאמר הכי פירושה דאם האשה אינה רוצה לקבל גט עד שישלם לה הכתובה אין שומעין לה אלא לו שומעין ואם הוא רוצה להוציאה מוציאה בע"כ בלא כתובה ואם לא רצה להוציאה תשב בלא בעל עד שתלבין ראשה אבל פשיטא דאסור לדור עמה: ומ"ש הרמב"ם אח"כ וכן זו שעשתה דבר מכוער מיירי בדליכא עידי כיעור אלא בראיית הבעל שראה שעשתה דבר מכוער דינה כעוברת על דת ואין כופין אותו להוציא אלא אם רצה לא יוציא ואעפ"י שלא הוציא אין לה כתובה ונתקשו בה הגדולים הנזכרים דהיאך אפשר לומר דבראיית הבעל תפסיד כתובתה דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם והא ודאי לאו קושיא היא דמהר"ם רצה לפרש בראיית הבעל ואיכא נמי קלא דהשתא אע"ג דאיכא קלא דפסיק ואין כופין אותו להוציא מ"מ לא גרע מעוברת על דת דהפסידה כתובתה אחר התראה וה"כ בדאתרה בה בעדים שלא תעשה דברים מכוערים שראה בה בלבדו ועברה ועשתה לכך ואיכא קלא במתא הפסידה כתובתה ודוקא קלא דפסיק אבל קלא דלא פסיק סובר מהר"ם דהוי כמו עידי כיעור ותצא אף מן הבעל בלא התראה וכולה מילתא דהרמב"ם איירי בקלא דפסיק הילכך בדאיכא עידי כיעור תצא ובדליכא עידי כיעור הפסידה כתובתה בלבד זו היא דעת מהר"ם בפי' דברי הרמב"ם שהם כדברי השאלתות לדעתו אבל לסמ"ג והגהות מיימו' אין אנו צריכין לכל זה אלא מפרשים דברי הרמב"ם כפרש"י והשאלתות לפי פירושו של הרא"ש והיינו בדאיכא עידי כיעור וקלא דלא פסיק התם הוא דיוצאה משום ש"ר כלומר כופין לבעל להוציאה באין לו בנים ובעשתה דבר מכוער בראיית הבעל בלא עדים אין כופין אפילו איכא קלא דלא פסיק אלא אם רצה לא יוציא ולענין הלכה למעשה יראה דאע"ג דמלשון הרמב"ם משמע שדעתו אינו אלא כמו שהביא ה"ה וכ"י ושאר גדולים דס"ל דמן הבעל לא תצא אא"כ בדאיכא עידי טומאה ממש דראוה דנבעלה וכשיטת הרי"ף ור"ת וה"ג וה"א בתשובת אשיר"י להדיא כלל ל"ב סי' י"א מ"מ אין בידינו להקל כנגד הר"ס ז"ל דאפילו אם תמצא לומר דהרמב"ם לא נתכוון לפירושו מ"מ רבינו תם בחזרה סובר כך כמבואר באשיר"י שר"ת פסק כך וסובר שזו היא דעת השאלתות וא"כ בעל כרחיך דר"ת סובר כפירוש הר"ס ז"ל ומאחר שר"ת ומהר"ם פסקו כך הלכה למעשה מי יבא אחריהם להקל ומ"מ הדעת נותנת להכריע שאם הבעל רוצה לקיימה ולומר קים לי כאלפסי ושאר גאונים אין בידינו לכופו להוציאה ואם לבו נוקפו להחמיר כר"ת ומהר"ם אין בידינו לכופו להיות עמה אבל הכא דאיכא קלא דלא פסיק ועידי כיעור יש להורות לכתחילה דתצא אף מן הבעל שהרי הרא"ש הסכים לפרש כך השאלתות וכל האחרונים שוין להחמיר בזה דלא כהרי"ף והגאונים כ"ל והכי נקטינן : **כתב** מהרש"ל בענין הקול דאין פירושו שקול יוצא ע"י עדים שראו דבר מכוער כמו שפי' רבינו הטור דא"כ קלא מאי מהני ובסוגיא משמע דלא סגי בלא קול אלא נראה לי קול הוא לעז בעלמא שמרננים אחריה ועל זה הנחשד שזינתה עמו זולת אותו דבר מכוער שראו העדים או הבעל וכן יראה להדיא מדברי הרמב"ם פ"ב דה' סוטה עכ"ל ולמאי שכתבנו בתחלת סימן זה אף רבינו סובר לפרש כך : **ומ"ש** שיצא הקול שזינתה מפני שראו בה דבר מכוער וכו' היינו לומר שאין שם אלא קול אבל היכא דבעינן נמי עידי כיעור בעינן נמי שהקול הוא זולת עידי כיעור:

הנחשד

דרכי משה

(ו) צריך עיון דהא האלפסי לא כ"כ בפ"ב דיבמות אלא כתב דמבעל לא מפקינן בקול אע"פ שיש בו ממש או בעידי דבר מכוער דאין מוציאין רק בעידי טומאה וכ"כ שם ב"י בדברי רי"ף משום דהוי קלא דבתר נישואין ולא מפקינן בקול או בעידי דבר מכוער אלא מבועל והב"י האריך בזה מאוד וכתב דרבינו טעה בדעת הרי"ף מחמת דברי הרא"ש שהביא דברי הרי"ף בקצרה כולי ול"נ דלק"מ אלא דס"ל לרבינו דאם יש בקול ממש וגם אם היו שם עידי כיעור הוי כעידי טומאה והרי"ף לזה עידי טומאה קרי ליה וכן נראה מסברת הרא"ש ולזה כ' רבינו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש והמדקדק בדברי הרא"ש והמרדכי שהביאו תשובת מהר"ם שתירץ דברי השאלתות ויישוב הגמרא בדרך זו כ"ש שיש ליישב דברי הרי"ף הכי ואע"ג דמחלק התם בין שיש לו בנים או אין לו בנים בעידי דבר מכוער היינו בקלא דפסיק אבל בקלא דלא פסיק אין לחלק דהוי כעידי טומאה והמדקדק בדברי הרי"ף ימצא בקל שנוכל לפרש דעתו כך ואע"ג שאינו כדרך שפירש ב"י מ"מ הרא"ש ורבינו פירשו כך ולא טעו כלל ובזה דברי הרא"ש ג"כ כפשוטן ואין אנו צריכין לדחוק כפי' שפירש ב"י ולענין הלכה כתב ב"י דדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מפקינן מבעל אלא בעידי טומאה אע"פ שיש בקול ממש או יש עידי כיעור וכ"כ הרשב"א בתשובה וכן דעת ר"ת וכ' ב"י דכן דעת הרא"ה והריטב"א ז"ל : (ז) וכ"כ ב"י בסי' מ"ו בשם תשובת הרשב"א דהעדים המעידים על הקול צריכין דרישה וחקירה היטב כ"ש במקום שנראה שהדין מרומה ועיין בח"ה סימן ל' ולקמן סימן מ"ב : (ח) ובמרדכי פ"ב דיבמות משמע קצת דע"א בכיעור הוה כע"א בזנות למ"ד תצא בעידי כיעור אבל בתשובת מהר"ם שהיא בסוף נשים במיימוני כתב בהדיא דלא מהימן ע"א בכיעור לא להפסידה כתובתה ולא לאסרה על בעלה אפילו מהימן ליה כבי תרי וא"כ גם דברי המרדכי צריכין ליישב כדבריו מאחר שכל דברי המרדכי שם הם דברי תשובת מוהר"ם כמבואר שם : (ט) כתב הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות אע"ג דאין מוציאין מבעל בעידי דבר מכוער מ"מ אם רוצה הבעל תצא בלא כתובה וכ"כ ג"י פ"ב דיבמות ועיין לעיל סימן קט"ו מדינים אלו כתב מוהר"ם פדווא בתשובה סימן ל"ג דאף בדבר מכוער אין אשה נאסרת על בעלה כהן ואין הולד ממזר עכ"ל :

בהגהת

פרישה

(ו) **ומיהו** ע"י עדים שראו הכיעור אסורה כו' (פי' אפי' אין בקול ממש ויש לה בנים ועד"ר כ"פ) וה"ה אם ראה הבעל הדבר מכוער ויש ממשות בקול (ואין לה בנים כ"פ) דמוציאין בין מבעל בין מנחשד וק"ל : הוציאה הבעל בעידי כיעור כו' ואם ניסת לא תצא דוקא עידי כיעור אבל עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים נאסרה עליו עולמית כ"פ) :

(ז) **וניסת** לאחר וגירשה שאמר אפסקים לקלא ואמר כן מדלא היתה נחשדת תחת בעלה השני ודאי

דרישה

סי' ל"ג כתב דתרתי בעינן קלא דלא פסיק היוצא ממקום אחר לא מכח עידי כיעור הללו וכו' דאל"כ קלא מאי אהני ובסוגיא משמע דלא סגי בלא קול וכתב עוד שכן יראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דהל' סוטה ואני בעניי עיינתי שם ולא ראיתי שם דבר מבואר מזה ואדרבה נ"ל לדקדק מדבריו איפכא והוא דהתחיל הרמב"ם וכתב דאם קינא לה ובאו עליה עדים שנסתרה וראו בה דבר מכוער כגון שגורת בסינר כו' עד אם לא היה לה בנים ממנו תצא בד"א שרננו העיר עליה וע"

סנטען

חדושי הגהות

ה ח"ג סי' קי"א : ו בתשובת הרא"ש שלפנינו לא מצאתי : ז כלל ל"ב סי' ט"ו :

לנחשד לבעלה (ח) ואם ניסת לא תצא אפילו אין לה בנים:
[ב] הנחשד משפחה וכותית (ט) ונתגיירו ונשתחררו לא יכנוס ואם כנס לא יוציא:

יב המביא גט ממדינת הים (א) שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם או שמעיד על בעלה שמת (ב) או שאמר הרגתיו (ג) לא ישאנה משום חשד ואם כנס לא יוציא אבל המביא גט בארץ ישראל כיון (ד) שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם

הנחשד מן השפחה וכו' כצ"י הביא מה שכתב רבינו בסוף סימן קמ"א ע"ש הרא"ש בדין שליח המביא גט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ואח"כ נשא האשה דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנסה לא מיקרי דיעבד ומינה למד לכל היכא שאמרו חכמים דבדיעבד לא תצא אם עבר אחר התראה וכנס לא מיקרו דיעבד ומפקינן לה מינייהו כך פסק בש"ע בסתם ומשמע דאף בנטען על השפחה כך הדין וכן בחכם שאסר שבסי' שאחר זה ולפע"ד נראה דבנטען על השפחה אפילו עבר וכנס אחר ההתראה לא מפקינן מיניה כיון דאפילו אם היה אמת שבא עליה מקודם אין כאן איסור וכן בחכם שאסר לכתחילה הוא דלא יכנוס בשניהם משום הסר ממך עקשות פה וגו' מה שאין כן בנטען על אשת איש דאם היה אמת אסורה לו מן התורה וכן בשליח גט אם לא היה נכתב ונחתם לשמה הוי אשת איש הלכך אם עבר לאחר ההתראה מפקינן מיניה והכי משמע מלשון מתניתין דדמי שקידש אחת מב' אחיות תנן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ומדלא תנן כנסו אלא קדמו וכנסו משמע דקודם שנמלכו בב"ד כנסו ולפיכך אין מוציאין אבל כשנמלכו תחלה בב"ד ואסרו ואח"כ עברו מוציאין וכמבואר לשם בפרש"י ומכאן הוציא הרא"ש דין זה וע"ל בסימן קע"ו וגבי נטען על השפחה תנן בסתמא ואם כנסה אין מוציאין אלמא מדלא תנן קדמו וכנסו בכל ענין אין מוציאין והירושלמי שהביא ה' המגיד דאם עבר לאחר ההתראה קונסין אותו ומוציאין מידו אינו מדבר בנטען על השפחה ובחכם שאסר אלא באותן שאם היה הלעז אמת היתה אסורה וע"ש ואע"ג דבתשוב' הרשב"א שהביא ב"י משמע קצת דס"ל דגם בנטען על השפחה קונסין אותו אחר ההתראה מ"מ בתשובת הריב"ש סי' רמ"ב כתב דלגירסת הרמב"ן בירושלמי בכל הני דכנס אין מוציאין אפילו התרו בו תחלה אין מוציאין ולגירסת הרשב"א מוציאין ומ"מ כיון שיש התחלפות בנוסחאות ספיקא הוי ומספיקא אין כופין וכו' ועוד האריך ולפי זה ודאי נראה היכא דליכא איסורא כגון בנטען על השפחה ובחכם שאסר דאינו אלא משום הסר ממך עקשות פה פשיטא דאין כופין אפילו התרו בו תחלה ועבר כן נ"ל ודלא כמשמעות הש"ע · כתבו בתוס' ס"פ במה בהמה דאם אנס אשת איש דשרי לבעל שריא נמי לבועל דלא כתיב ונטמאה ונטמאה אלא היכא דאסורה על הבעל שלא היתה אנוסה אז נאסרה גם על הבועל אבל אם היה אנוסה דשריא לבעל ה"ה לבועל ע"כ:

יב המביא גט ממדינת הים וכו' לא ישאנה אשה שנדרה כו' לא ישאנה הכל במשנה שם ס"פ שני דיבמות: **ומ"ש** דאם כנס לא יוציא דרב אשי מתני' היא שם איבעיא להו כנס מהו שיוציא ואסיקנא מתמיה הנטען מן השפחה כו' ואם כנס לא יוציא אלמא ברננה לא מפקינן וכו' ופירש"י כנס מהו שיוציא אחכם ומביא גט קאי ברננה לא מפקינן ול"ד לנטען על אשת איש דהתם הואיל והוציאה בעל מפני זה והלך זה ונשאה מכוער הדבר עכ"ל ומשמע דדוקא בנטען על א"א קאמר רש"י דיוציא אבל עד המעיד באשה נמי לא יוציא והא דנקט חכם ומביא גט רישא דמתני' נקט וכ"כ ה"ר ירוחם בשם רש"י גם ה' המגיד כתב אדברי הרמב"ם שהתירו בדיעבד וז"ל כן פירש"י דאכולהו קאי כו' אבל התו' כתבו וז"ל מתניתין היא הנטען מן השפחה וכו' ולנטען על א"א לא דמי דהתם בדין הוא שיוציא דאם הוא אמת אסורה ליה אבל החכם שאסר את אשה בנדר אפילו אסר שלא כדין כיון שגירשה בעלה שריא לחכם מדאורייתא עכ"ל ולפ"ז ודאי בהמביא גט ועד המעיד לאשה דאם היה הלע"ז אמת אסירה ליה משום א"א נמי אם כנס יוציא ולא מיבעיא ליה אלא אחכם שאסר וכ"כ ה"ר ירוחם נכ"ג ח"ב דהתוספות כתבו דוקא בחכם אבל במביא גט ועדות אשה אם כנס יוציא ע"כ והיא דעת הרשב"א שכתב ה' המגיד בשמו שמחמיר בדין העד ומסתמא נמי מחמיר במביא גט דבתרוייהו איכא איסורא דאורייתא אם היה הלעז אמת ותימה לי למה פסק רבינו להקל שלא כדעת התו' ותו דבאשר"י משמע דהכי ס"ל שכתב וז"ל איבעיא להו חכם שאסר האשה וגרשה בעלה כנס מהו שיוציא ואסיקנא דאם כנס אינו מוציא דברננה לא מפקינן עכ"ל אלמא להדיא דאחכם שאסר דוקא מיבעיא ליה ואסיקנא ביה דאינו מוציא אבל במביא גט ועד המעיד פשיטא ליה דיוצא כמו בנטען על א"א ואהא לא קמיבעיא ליה והכי נראה עיקר מדקבעה תלמודא הך איבעיא אמתניתין דחכם שאסר ואע"פ דבתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' ג' מבואר דבמביא גט נמי ס"ל דלא יוציא וכדכתב רבינו סוף סי' קמ"א מכל מקום בפסקיו חזר בו והסכים לדעת התוספות ולכן לענין מעשה נראה דאין להקל בחששא דאיסורא דאורייתא וכאן

בבית ב"ה אחד לשרתו ולא קול שנתיחדה עמו ואחר כל זה בא בעלה הראשון וגירשה אם יכולה לדור בבית ב"ה לשרתו כאשר בתחלה נ"ל שמותר להיות עמה בבית דמה שיצא עליה קול שנתיחדה עמו בעודה א"א לא נאסרה עליו אחר שגירשה בעלה בשביל אותו קול דאף על בעלה לא היתה נאסרת בשביל קול כדאמרינן פ"ק דכתובות (ט:) ואמרי' נמי בשלהי גיטין (פח:) דלא חיישינן לקלא דבתר נשואין וכיון דלא נאסרה לבעלה אף לבועל אינה נאסרת זהו אם אומר שלא בא עליה אבל יש להזהירו ולומר לו הוי יודע שאם באת עליה אסורה דלגבי דידיה הוי בעדות אע"פ שלא נאסרה על בעל בידיעתו מ"מ הוי חתיכה דאיסורא גביה דידיה וראיה ח מפ"ק דכתובות גבי מעשה דדוד ובת שבע:
הנחשד משפחה וכותית ונתגיירו ונשתחררו לא יכנוס ואם כנס לא יוציא משנה בפ"ב דיבמות (דף כד:) וכתב הרשב"א בתשובה אפשר שאפילו לא כנס בנשואין אלא שקדש אין מוציאין מתחת ידו שכל שצריכה גט מוציאין קרי ביה ואין מוציאין בדיעבד ובסוף סי' י' נתבאר דעת המפרשים בזה וכתב רבינו בסי' קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה וכתב נ"י פ"ב דיבמות הא דתנן ואם כנס לא יוציא דברננה לא יוציא ולאו דוקא רננה אלא אפי' בא על השפחה ועל הכותית בודאי ובתוספתא קתני לה הכי בהדיא וטעמא דלא יוציא דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם חזקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד האשה שנתגיירה לשם איש גרים גמורים הם וכיון דגיורת מיהא הויא ומותרת היא לו ל"ש יש לה בנים ממנו או אין לה בנים לא יוציא וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף ור"ה על ראובן שהיה נשוי אשה וקנה שפחה ונתעברה ממנו ואח"כ גיירה ולא פירש ממנה צריכין הקהל למחות בידו ובסימן אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסימן זה וכתב עוד הרשב"א שאלת הנטען מן הכותית דתנן ה"ז לא יכנוס ואם כנס לא יוציא אם עמד זה וגירש מהו שיחזיר כיון שגירש ובא לכנוס ה"ז כלכתחלה או דילמא כיון שכנסה הרי זה כדיעבד ואפי' שגירש לא יצא מהתירו הראשון ואמרת שמצאת בירושלמי גבי הנטען מן האשה לא ישא אמה גירשה מהו שיחזיר אם אתה אומר כן לא נמצא לוזה על בניה ולפי זה נראה דוקא בשיש לו בנים ממנה ומשום לעז בנים הא לא היה לו בנים ממנה לא יכנוס תשובה טעמא דלא יכנוס לכתחלה אינו אלא משום לזות שפתים שלא יאמרו בשביל זו נתגיירה וזהו הפירוש הנכון אע"פ שרש"י לא פירש כן וע"כ היה מן הדעת שתהא מותרת לחזור לו דכיון דמעיקרא לא חששו לרננה כ"כ שיוציאנה מיהו אותה רננה כבר נתבטלה ומעתה בנשואין השניים אין כאן רננה ואפילו היה כדדריך שמצאת כן בירושלמי גבי הנטען מן האשה לא ישא את אמה אינה דומה לזו דהתם בכל עת ישנו לחשש שמא תבוא בתה אצלה ואף על פי שאותו הירושלמי שאמרת לא ידעתי בשום מקום אבל מה אעשה וגבי הנטען מן השפחה ומן הכותית עצמן הוא בירושלמי וזה מבואר לפי דעת הירושלמי דנשואין שניים כראשונים כל שאין לו בנים ממנה לא יכנוס וכ"כ הרמב"ן בחדושיו ואע"פ שלא היה כן משיקול דעתי אין בי כח להורות כנגד דברי הירושלמי וגדולה מזו נ"ל מגירסת הירושלמי הנמצאת בספרי שאם אמרו לו אל תכנוס ועבר וכנס מוציאין מידו כיון שעבר ע"ד ב"ד שכך אמרו שם קידש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו כך היא הגירסא הנמצאת אצלי אלא שבחדושי הרמב"ן אינה כן אלא כך קידש אין אומרין לו שיכנוס אלא שלא יכנוס כנס אין מוציאין מידו וגירסת ספרינו נ"ל יותר נכונה דה"ל כאותה שאמר פ"ב דכתובות לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה לינשא לא תצא מהתירה הראשון אע"פ שיש לחלק דהתם ברשות ב"ד קדש אבל הכא שלא ברשות קדש כל שלא כנס ממש לא יכנוס עכ"ל ובפ"י מהלכות גירושין כתב ה"ה דברים אלו והכתוב דבריו בסימן שאחר זה ועיין במה שכתבתי בסוף סימן י' · כתב ר"י בנתיב כ"ג ח"ב כל מקום שאמרנו אסורה לבעל תצא אם גירשה הבעל וכנסה הבועל או הנטען תצא ממנו שבכל מקום שכופין לבעל להוציא כופין לזה ואפילו שבא אחר ופסק הענין כגון שגירשה הבעל או מת ונשאה אחר וגירשה או מת ואח"כ נשאה הנטען תצא ממנו וכ"מ שאמרנו בבעל לא תצא אם גירשה הבעל או מת וכנסה הנטען לא תצא ממנו ולעולם לכתחלה לא יכנוס נטען אפילו בכל אותם המקומות שאמרנו שלא תצא אם כנסה בדיעבד אפילו נשאת לאחר קודם הנטען לעולם לא יכנוס לכתחלה · ומרי"ק נראה שאם הוציאה בעלה בדבר מכוער ונשאת לאחר ונפסק הקול ואח"כ גירשה שני לא תנשא לנטען לכתחילה ואם נשאת לא תצא ונראה שאפי' היה בענין דאמרינן לגבי בעל תצא מאחר שהפסיק הקול האחר שנשאת לא תצא ט אבל לראשון הסכימו כמה פוסקים וכ"כ הרמ"ה עכ"ל:

יב המביא גט ממדינת הים שצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ וכו' משנה בספ"ב דיבמות (דף כה:) המביא גט ממדינת הים ואמר בפ"נ ובפ"נ לא ישא את אשתו מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ובגמרא (שם) טעמא דממדינת הים דעליה קא סמכינן אבל מא"י דלאו עליה קא סמכינן כלומר דבא"י אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ישא את אשתו ואמאי דתנן הרגתיו לא ישא את אשתו אמרינן בגמרא הוא ניהו דלא ישא את אשתו אבל לאחר תנשא ולא אמרינן רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ודע דהיינו דוקא בעד אחד המעיד אבל אם הין ב' עדים מעידים מותר אחד מהם לישא אותה שאין שנים מצויים לחטוא בשביל אחד כדאיתא בירושלמי וכתבו הרי"ף בפרק הנזכר אבל החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה לא ישאנה וכן מפורש בדברי הרמב"ם בפ"י מה' גירושין שכתב וז"ל העד האחד שהעיד לאשה שמת בעלה ונשאת על פיו הרי זה לא ישאנה וכ"כ בתוס' והר"ן בפ"ב דכתובות והא דתנן הרגנוהו לא שנים מעידים כן אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה: **ומ"ש** ואם כנס לא יוציא שם מסקנא דגמרא אליבא דרב אשי (דף כה:) ויתבאר בסמוך* : *ב"ה כתב רבינו בסי' קמ"א בשם תשובת הרא"ש ז"ל שאע"פ שיש עדים המכירים חתימת הגט אם לא היו במעמד נתינת גט אשה צריך השליח לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואסורה לו:

דרישה

כנפמן יום ומחלה ואמרו פלוני זינה עם פלונית כו' והנה נראה דמור"ם ז"ל דקדק מדסתם וכ' שרננו בעיר עליה כו' ולא כתב שרננו עליה בעיר אחר הכיעור ש"מ דס"ל לסרמב"ם דהריגון יוציא עליה ממקום אחר וקשה דא"כ לא ה"ל להרמב"ם לכתוב בד"א שרננו עליה יום ומחלה מאחר שלפני זה לא דיבר ולא הזכיר הרמב"ם שום ריגון אלא עדי כיעור אלא כל"ל מתחלה דאם קינא לה ובאו עליה עדים שנסתרה וראה בה דבר מכוער כו' וגם יצא עליהן קול בעיר יום ומחלה כו' ובשלמא אם כאמר שהריגון יצא מכח הערעור י"ל שקינא מתחלה משום דבכלל מ"ש שיש עדי כיעור מסתמא יש שם ג"כ ריגון וכמ"ש · והשתא א"ש דכתב רבינו דבריו בלא פלוגתא דהקול יוצא מתוך הכיעור דאם איתא דהרמב"ם או שום פוסק הוה פליג עליה לא הוה שתק מלהזכירן ולהביאן בדינו ואף שמלשון הפוסקים משמע דתרתי בעינן והוי גם כן תרתי דהא אפשר לעדי כיעור בלא קלא דל"פ ואפשר לקלא דל"פ בלא עדי כיעור והיינו כשהבעל עצמו ראה הכיעור והוציא הקול וכמשמעו' לשון המרדכי ורבי' ירוחם או מכח קול דעלמא דלא הוחזק בבית דין ודו"ק עיין בתשובתי השייך לא"ע שסדרתי עוד בשמעתין דיבמות ובפוסקים השייכים לה בכמה ענינים:

פרישה

חשי קול ראשון נמי שקר כ"פ): (ח) **ואם** ניסת לא תצא וכתב רבינו בסי' קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקא לה מיניה:
(ט) **ונתגיירו** ונשתחררו לא יכנוס (וכל מקום שאמרו חכמים לא יכנוס אפילו באחותה מבוי לא ידור וכ"ש שלא תשמשנו ש"ע כ"פ) מפרש בגמרא משום דכתיב הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' ופרש"י משום לזות שפתים שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון וכתיב הסר ממך וגו' והרשב"א כ' שעיקר הטעם הוא שלא יאמרו שנתגיירו בשבילו וב"י הביאו ע"ש:
סי' יב (א) **שצריך** שיאמר בפני כו' (עיין לקמן סי' קמ"ב מדינות אלו כ"פ) כגון בבבל שאין בקיאין לשמה: (ב) **או** שאמר הרגתיו ולא אמרי' שמשים עצמו רשע והתורה אמרה אל תשת ידך וגו' דפלגינן דיבורו שנהרג וה"ה לא הרגו (וע"ל ר"ס י"ז כ"פ):
(ג) **לא** ישאנה משום חשד כיון שנשאת על פיו: (ואם כנס לא יוציא דכל ישראל בחזקת כשרות הם כ"פ): (ד) **שאין** צריך לומר בפני כו' ישא הואיל שלא נשאת על פיו:

[ב] **הנחשד** מן השפחה וכותי' כו' והיכא שנחשד מכנויס עיין בפרישה סוף פ"ב דיבמות שפסק שלא יכנס שיחזיק בזה ויפגום שניכנס משא"כ באונס ומפתה ודאין שכבר נפגמה לכך קייבה

חדושי הגהות

ח ר"ל מדקאמר בכתובות (ט:) מעשה שהיה מפני מה לא נאסר ופירש"י והלא הכל יודעים שבא דוד על בת שבע ומקשו עליו והאיך ידעו שבא עליה באותה שעה מסתמא לא בא עליה בפרהסיא אלא שלו: אתדיר והביאה תוך ביתו ומפרשים מפני מה לא אסרוה והלא ידע דוד שבא עליה ולגבי דידיה כעדים מעידים בדבר ואם הוא ידע שבא עליה אסור שתדור בביתו ע"כ הוא בתשובת הרא"ש שלפנינו: ט אבל לראשון הסכימו וכולי ר"ל הדיעה הראשונה שהביא הסכימו וכו':

נחתם ישא : אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה ובאה לפני חכם להתירה ואסרה (ה) שלא מצא לה פתח להתירה לא ישאנה שמא יאמרו אסרה כדי שישאנה ואם כנס לא יוציא (ו) מיאנה או הלצה בפני בית דין יכול אחד מהם לישאנה (ז) כיון שהם שלשה לא היו אהרים [א] הוטאים בשבילו וכל אלו שאסורים לישא משום חשד אם היו להם נשים להכם בשעה שאסרה ולזה בשעה שהביא הגט או מעיד בה (ח) ומתו מותרים לינשא להם דהשתא ליכא חשד כיון דבאותה שעה (ט) היתה אשתו קיימת גרשו לנשותיהן אם גרמו הם הגירושין אסורות ואם נשותיהן גרמו הגירושין מותרות (י) וכולן מותרות (יא) לקרוביהם שאינם חשודים להוציאן מבעליהם בשביל קרוביהם :

יג כל הנשים שמתו בעליהם או גרשום [א] (א) לא יתארסו עד שיהו להן ג' חדשים אחר מיתת הבעל או אחר הגירושין חוץ מיום המיתה והגירושין והוץ מן היום שנתארסו בו אפילו נתאלמנה או נתגרשה (ב) מן האירוסין אפילו היה לה כעס עם בעלה או שהיה הוא או היא חולה שודאי לא שמשו או קטנה או זקנה או עקרה ואילונית כולן צריכות להמתין (ג) שלשה חדשים

ואם

אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה ובאת לפני החכם להתירה וכו' משנה (שם) החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד ובגמרא אוקימנא מתניתין דקתני החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה לא ישאנה ביחיד מומחה דקי"ל דמצי מיפר וכיון דיחיד הוא אתי לידי חשדא אבל בי דינא דבי תלתא לא חשידי כדתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד כ' רבי' ירוחם בשם הרמ"ה דוקא אסרה אבל אם התירה על בעלה וגירשה מותר לישא אותה החכם ואפילו התירה יחיד ואפילו הדיוט : **ומ"ש** ואם כנס לא יוציא מסקנא דגמרא שם אליבא דרב אשי וכתבו הרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין על שליח שהביא גט ועד המעיד שמת בעל וחכם שאסר את האשה בנדר על בעלה וכתב הרב המגיד כן פירש רש"י דהא דאמרינן אם כנס לא יוציא אכולהו קאי וכן דעת רב אחא וגם הרמב"ן בטל דעתו שהיה סבור שעד המעיד לאשה אפילו כנס מוציא והכניס לדעת הראשונים והרשב"א ז"ל מחמיר בדין העד : **וכתב** עוד ויש בירושלמי בזה נוסחאות חלוקות האחת היא קדש אין אומרים לו שיכנוס אלא שלא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו וזהו הנוסחא שכתב הרמב"ן אבל הרשב"א מצא נוסחא אחרת קדש כמי שכנס אמרו לו שלא יכנוס וכנס מוציאין מידו ופירש הוא ז"ל אמרו לו וכנס אחר ההתראה קונסין אותו ומוציאין מידו עוד בירושלמי גירס מהו שיחזור אם אומר את כן לא נמצא מוציא לעז על בנה פירוש אם אתה אומר להחזירה נמצא מוציא לעז על בניה וכ"כ הוא ז"ל ונראה שהיה לה בנים מכניסה ראשונה לפי הירושלמי הזה עכ"ל ותשובת הרשב"א בזה בארוך כתבתי בסימן שקודם זה וכתבתי בסוף סימן י' כל זה כתב רבינו בסימן קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מיקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה ועיין שם : **וכל** אלו שאסורים לישא משום חשד וכו' מותרת לינשא להם וכו'. פ"ב דיבמות (דף כו.) במשנה וכולן שהיו להם נשים ומתו מותרת לינשא להם ובגמרא מתו אין נתגרשו לא והתניא אפילו נתגרשו ל"ק הא דהואי קטטה הא דלא הואי קטטה ואבע"א הא והא דלא הואי קטטה הא דארגיל הוא הא דארגילה היא : ופרש"י נתגרשו לא . וע"י שנתן עיניו בזו שהתיר גירש את אשתו : הא . דקתני אפילו נתגרשו כגון דה"ל קטטה מקמי הכי דעדיין לא נתן דעתו על זאת : הא . דקתני נתגרשו לא בדארגיל הוא קטטה שהוא התחיל להקניט את אשתו והא דקתני אפילו נתגרשו בדארגילה היא קטטה שהיא הקניטתו תחלה וכתב הרמב"ם כלישנא בתרא וכך הם דברי רבינו כתב נמוקי יוסף וכולן שהיו להם נשים ומתו לאחר זמן מותרות לינשא לו שהרי בשעה שהעיד העד או שאסרה החכם היתה אשתו קיימת ולא לישא את זו נתכוין ומיהו אם היתה חולנית כשהעיד חיישינן וכן משמע בירושלמי ע"כ [א] ודע דאיתא תו במתניתין וכולן שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות לינשא להם ופסקה הרמב"ם בפרק הנזכר ואיני יודע למה השמיטה רבינו : **ומ"ש** כולן מותרות לקרובותיהם וכו' שם במשנה : **יג כל** הנשים שמתו בעליהן או גרשום לא יתארסו עד שיהו להם שלשה חדשים אחר מיתת הבעל או אחר הגירושין משנה בפרק החולץ (דף מא) ואע"ג דרבי יהודה ורבי יוסי פליגי במתני' ואמרו הנשואות יתארסו וא"ר יוחנן דהכי הלכתא פסקו הפוסקים כת"ק שהוא ר"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש דטעמא משום דאמרינן בתר הכי בגמרא דהדר ביה ר' יוחנן ועוד דקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו כדאיתא בפרק אע"פ (ס:) : **ומ"ש** חוץ מיום המיתה והגירושין · מסקנא דגמרא שם (דף מג·) צריכים להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו והא דלא יתארסו היינו שלא יתקדשו אבל לשדך מותר וכן מבואר בתשובת הרא"ש בתחלת כלל נ"ג ועיין שם וכן בתרומת הדשן סימן רי"ז ומ"מ צריך להזהר מלתת רשות לשדך אם לא ע"י שישבע המשדך שלא יכנוס בבית המשודכת עד סוף הזמן כדי שלא יבואו לידי תקלה וטעמא דצריכות להמתין ג' חדשים אמר שמואל משום דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני ופירש"י ולזרעך אחריך . שאין השכינה שורה אלא על הודאין שזרעו מיוחס אחריו רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק פי' אם לא תמתין האשה אחר בעלה ג' חדשים אפשר שתהא מעוברת מבעלה הראשון ואומרים בנו של אחרון הוא ופעמים שישא בתו של ראשון שלא מאמו ונמצא שנשא אחותו מאביו ואפשר שימות בנו של אחרון בלא זרע ומייבם זה אשתו בחזקת שהוא אחיו מאביו והוא אינו אלא אחיו מאמו ואפשר שימות זה האחרון בלא בנים ואשתו זקוקה ליבם ומדמין שזה בנו הוא ומוציא את אמו לשוק בלא חליצה וגם אפשר שימות בנו של ראשון בלא זרע ואין לו אח אחר מן האב אלא זה והם מדמין שזה בנו של אחרון הוא ואין לאותו המת אח ליבם את אשתו ונמצא יבמתו נפטרה לשוק בלא חליצה ומכאן משמע בהדיא דמחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין וכ"כ בסמ"ק והריב"ש בתשובה סימן תס"ב כתב מיהו גר וגיורת שהיו נשואים כשנתגיירו צריכים להמתין שלשה חדשים מלזקק זה לזה כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה כדתניא בפרק החולץ : **ומ"ש** אפילו נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין שם במשנה (דף מא) : **ומ"ש** אפילו היתה לה כעס עם בעלה או שהיה הוא או היא חולה וכו' כולן צריכות להמתין ג' חדשים ברייתא שם (דף מב:) ובפרק אע"פ (דף ס:) הרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיתה לה כעס בבית בעלה או שהיה בעלה חבוש בבית האסורים או שהלך בעלה למ"ה או שהיה בעלה זקן או חולה או היא חולה עקרה וזקנה אילונית וקטנה והמפלת אחר מיתת בעלה ושאינה ראויה לילד כולן צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר' מאיר מסיק בפ' אע"פ דהלכה כר' מאיר בגזירותיו ופרש"י הרי שהיתה רדופה רוב ימיה להיות בבית אביה וכו' כל אלו אין דרכן להתעבר : שאינה ראויה לילד · שנעקר בית הריון שלה : בגזירותיו · בכל מקום שהוא מחמיר מדרבנן דאע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון לשל שני דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן בתקנת גזירות שלהם בין אשה לאשה וגזרו

סתם

וכאן אין לומר קים לי כרש"י ודעימיה כדלעיל בנטען על אשת איש דהתם שאני דלגבי בעל ה"ל קלא דבתר נישואין אבל הכא ה"ל קלא דקמי נישואין דהאי שנשאת ומשום האי רננה א"ל רבנן דלא יכנוס הלכך אם כנס יוציא ולא מצי למימר קים לי כהני גדולים דאמרי לא יוציא כ"ל ודלא כש"ע :

אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר וכו' משמע דיכול החכם להתיר הנדרים שהיה יכול הבעל להפר ולא הפר וכן משמע לקמן בסימן ל"ט ואין כן דעת המרדכי פרק השולח ועיין בהגהת מרדכי דשבת בדין זה ובתשובת מהרי"ק שורש ג' ובתרומת הדשן סי' רע"ט : **מיאנה** וכו' כיון שהם ג' לא היו אהרים חוטאים בשבילו משמע דס"ל דוקא בג' וכ"כ הר"ן ר"פ האשה שנתארמלה על שם רבינו חננאל דוקא בג' ומביאו ב"י סוף סימן י"ז גבי נשאת לאחד מעידיה אלא דקשה דלקמן בסי' קנ"ב בדין ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה דאם נשאת לא תצא כשנישאת לאחד מעידיה הו"ל לרבינו לפרש דהיינו דוקא שהיו שנים לבד אותו עד שניסת אליו כמו שפירש הר"ן ע"ש ר"ח לשם גבי הך דב' אומרים נתגרשה וכו' וכן בסימן מ"ז גבי ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדש' דכניסת לאחד מעידיה לא תצא הו"ל לפרש דדוקא בדאיכא ב' דאומרים לא נתקדשה לבד אותו עד שניסת לו ולכן נראה דמ"ש רבינו כיון שהם ג' האמת נקט דמיאון וחליצה אינו אלא בפני ג' כמו שיתבאר בסיעתא דשמיא אבל ה"ה בב' המעידים לאשה נמי לא חשדינן לחבירו שיהיה חוטא בשבילו ויכול אחד מהם לישאנה לכתחילה וכדכתבו הרי"ף והרא"ש להדיא בפ"ב דיבמות וראייתם ברורה בברייתא לשם וכן הוא בירושלמי וכן פסק הרמב"ם פ"י מה"ג וכ"כ התוס' והרמב"ן והר"ן והא דתנן הרגוהו לא ישא את אשתו אין פירושו שנים מעידים הרגנוהו אלא אחד לבד מעיד ואומר אני הייתי עם הורגיו כדמפרש בגמ' דבהא פליגי ת"ק ור"י דלר"י כיון שאמר אני לא נגעתי בו אלא הייתי עם הורגיו תינשא אשתו לאחר אבל לת"ק אפי' אמר העד שהרגו עם אנשים הרבה נמי תינשא לאחר וכן פי' התוס' אליבא דת"ק אבל אין כאן אלא א' המעיד לפיכך לא ישא הוא את האשה אבל בשני עדים יכול האחד לישא אותה וכן פסק בש"ע :

יג כל הנשים וכו' פסק כר"מ במתניתין פרק החולץ שגזר בכל הני אע"ג דלא מיעברה מן הראשון ורבינו נקט בדרך רבותא תחלה אמר לא יתארסו אפילו נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין דכיון דליכא אלא איסורא למבעל קודם שנכנסה לחופה א"כ שפיר איכא למגזר בראשון דילמא התיחד עמה ודילמא בעל וכן בשני איכא למיגזר בהכי א"כ גזרינן אירוסין אטו נישואין אחר כך אמר אפילו היה לה כעס וכו' דאע"ג דליכא איסורא מ"מ ודאי לא שמשו אפילו הכי גזרינן אטו היכא שאין ה... עם גדול כ"כ ואין החולי כ"כ דאפשר שהיו משמשין מטותיהן א"כ גזרינן כעס וחולה אטו אין שם כעס ולא שום חולי אח"כ אמר או קטנה או זקנה וכו' דודאי לא מיעברה כלל אפילו שמשו אפ"ה גזרינן קטנה משום גדולה וזקנה משום ילדה וכו' דלא פלוג רבנן בתקנת גזירה שלהם בין אשה לאשה :

מעשה

דרכי משה

יב (א) בהגהת מרדכי דיבמות דף תקס"ב דה"ה שנים כולי כמו שכתבתי לעיל וכתבו שם בשם התוספות דאע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ירחיק מזה וכן הוא בהגהת מיימון פ"י מהלכות גירושין בהגהת וע"ל סימן קל"ג :

פרישה

(ה) **שלא** מצא לה פתח להתיר' ודוקא יחיד מומחה אבל ג' הדיוטות מותר לכנסה לא מכן כמו ב"ד דבסמוך : ואם כנס לא יוציא אכולהו קאי : (ו) **מיאנה** או שחלצה בפני ב"ד כו' ולא נקט נתגרשה דגט א"צ ב"ד אלא ביחיד סגי : (ז) **כיון** שהם שלשה גם בשנים לא חיישינן שהאחד יתירה בשביל השני עיין בגמרא גם לקמן סימן קכ"ט אמרינן דמיאון בשנים (עיין בש"ע דכתב רמ"א בשם התוס' והגמרא דבשנים אע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ירחיק מזה ואפשר דמה"ט כתב רבינו שלשה כ"פ) : (ח) **ומתו** פי' נשים שלהם : (ט) **היתה** אשתו קיימת ולא חשדינן בהו שיעשה עבירה כדי שיקחו גם את אלו : (י) **וכולן** שנשאו לאחר שהותרו וכו' · פי' לאחר שהותרו ע"פ הנזכרים לעיל בתחילת הסימן דהיינו בהעדאת ע"א שמעיד שמת בעלה או שאמר בפני נכתב כו . (יא) **לקרוביהם** לקרובי העד או החכם :

סי' יג (א) **לא** יתארסו כו' וטעם כמתנה זו אמר שמואל דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון ופירש"י ולזרעך אחריך שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק ועיין בדרישה (שלשה חדשים דלא עובר ניכר לסוף שליש עיבורה שהוא תשעה חדשים כ"פ) : (ב) **מן** האירוסין דלא פלגו חכמים בגזירתן ומטעם זה גזרו בכל הני דחשיב בסמוך וכתב רבינו לקמן בסימן קס"ד דיבמה שמת היבם שצריכה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת היבם : (ג) **שלשה** חדשים בשלחן ערוך פסק תשעים יום חוץ מיום המיתה וכו' והא מפסקי מהרא"י סימן פ"ב וקע"מ ות"ה סימן ס"ו

דרישה

מייבה שתורה לכונסה ורבינו כתב לשרא"ש לקמן סי' קע"ז בהדיא והארכתי בספרי מור"ם וא"ל דאם כן דהדין של פנויה שוה לשפחה וכותית למה תנא שפחה וכותית ולא תנא פנויה ישראלית די"ל דמתני' אתא לאשמעינן דגיורת מיהא שויא דלא תימא הואיל דנתגיירה בשבילו אינה גיורת הואיל שלא נתגיירו מעצמם לשם יהדות קמ"ל וכן אמרינן התם בגמ' בהדיא :

סי' יב [א] **כתב** בב"י דאיתא במתני' וכולן שנשאו אחרים כו' ואיני יודע למה השמיטה רבינו אבל בספרים דידן איתא :

סי' יג [א] **לא** יתארסו כו' ומבואר בתשובת הרא"ש כלל נ"ג דדוקא לא יתארסו דהיינו שלא יתקדשו אבל לשדך אותה מותר וכן בת"ה סי' ר"ו ומ"מ צריך המשדך לישבע שלא יכנוס בבית המשודכת עד סוף הזמן כדי שלא יבא לידי תקלה : עד שיהו כו' וטעמא משום סכנה ורבא אמר גזירה שמא יקח כו' כי' אם לא תמתין אשה אחר בעלה וכו' כמו שהעתיק הב"י: ושבועות

חדושי הגהות

יב א בכה"ג. תמה על דברי הר"ר ירוחם חדא דמאי רבותיה דהותרה מותרת דהא ליכא חשדא ועוד מאי דסיים ואפילו הדיוט דהא בהפרת נדרים בעינן מומחה ולענ"ד הדברים פשוטים דודאי הך אסרה התורה לאו דוקא בנדר קאמר אלא ה"ה בעניינים אחרים כגון רואה דם בשעת תשמיש ובדומה וכן מבואר להמעיין ברי"ו · מעתה שיש לחוש נ"ב דילמא חזי בעינא ההבר שיש ריב וקטטה ביניהם ושבעלה יגרשנה ועי"ז קאמר ולכן התירה למען תהיה מותרת לו לקחתה אחר גרושיה ... וכשהתירה מותרת אפי' יחיד כלומר דלא חיישינן להכי ובזה א"ש ואפי' הדיוט דודאי אף חכם שאינו מומחה יכול להורות איסור והיתר :

מעשה באחת שנתגרשה וכו' טעמו של ר"ת כיון דאשכחן סוף גיטין באשה שיצא עליה קול שנתקדשה מראשון ובא אחר וקידשה קידושי תורה אמר רב הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ט אתא למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין ואפילו הכי היכא דיצא עליה קול מזה ומזה אסיקנא הילכתא דמותרת לשניהם וכדכתב רבינו לקמן בסוף סימן מ"ו וטעמא דכיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו לגזור כ"כ בכך גזירה דהבחנה כיון שאין הגירושין אלא כדי לבטל הקול אין להחמיר לגזור ור"י שדא ביה נרגא דאין ראיה דשאני התם הכוי קול מזה ומזה אבל בקול אחד יש להחמיר כדמוכח התם ע"ש בתוספות :

ומ"ש וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל שם בפסקיו הביא דעת ר"י אחרונה שדחה לדברי ר"ת אלמא דכך מסקנתו ועוד דבתשובתו שהביאה רבי' בסוף סי' מ"ו כתב בגט שלא ניתן אלא לרווחא דמילתא מפני הקול אע"ג דלא היתה צריכה גט דינו כגט גמור כי מי יודע שלא היתה צריכה גט מן הדין וב"י הביא תשובה זו לעיל בתחלת סימן י' ע"ש :

ואפי' אחר ביאת זנות וכו' פירוש אף על גב דאשה מזנה מתהפכת ומונה הלכה כרבי יהודה דחיישינן שמא לא תתהפכה יפה יפה ובקטנה פסק כלישנא בתרא דשמואל כיון דזנות בקטנה לא שכיחא לא גזרו וביוצאה במיאון לתרתי לישני דשמואל אין צריך להמתין דלא גזרו אלא בגרושה ובגיורת ושפחה אפילו גדולות לא גזרו משום שכל שדעתה להתגייר משמרת עצמה שלא תתעבר כלישנא בתרא דשמואל אבל גר וגיורת שנתגיירו ביחד דאין חוששין אם תתעבר צריכות להמתין ולהבחין בין זרע שנזרע בקדושה לשלא בקדושה כתב בהג"ה מיימוני פי"א מה"ג ע"ש התוספות מכאן משמע שהגר מותר בגיורת י"א ויש במדרש שאכורים בנשאת בפכו"ם גזירה במה יחזרו לבורם עכ"ל וכ"כ במרדכי פרק החולץ : **ומ"ש** ושבויות וכו' טעמא דהרמ"ה דהשבויה כמי משמרת עצמה שלא תתעבר ודינה כשפחה וגיורת וכר' יוסי ודעת הרא"ש דהשבויה אינה ברשות

(א) ואם נשתהה הגט בין כתיבה לנתינה כתב רב אלפס שמונין ג' חדשים משעת כתיבה וא"א הרא"ש ז"ל כתב משעת נתינה מעשה באחת שנתגרשה ויצא קול של פסול על הגט והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז אע"פ שכשר היה והתירה לינשא מיד ולא הצריכה להמתין ג' חדשים אחר הגט השני כיון שלא הצריכה הגט השני אלא לבטל הקול (ד) ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים אחר הגט השני וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (ה) ואפילו אחר ביאת זנות כגון שנאנסה או נתפתתה צריכה להמתין שלשה חדשים ודוקא גדולה (ו) אבל קטנה שנאנסה או נתפתתה או יוצאת במיאון אינה צריכה להמתין וגיורת שנתגיירה ושפחה שנשתחררה (ז) אפילו גדולות אינן צריכות להמתין אבל גר וגיורת שנתגיירו ביחד צריכות להמתין [נ] (ח) ושבויות אפילו גדולות כתב הרמ"ה שאינן צריכות להמתין וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריכין להמתין ואם

שם שתמתין כל אשה ג' חדשים כתב רבינו בסימן קס"ד דיבמה שמת היבם צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם כתב הריב"ש בתשובה סימן ר"ת דאשת סריס אדם כמי צריכה להמתין ג' חדשים כתב רבינו ירוחם בנכ"ב בח"ה תינוקת בעולה בקטנותה ונשאת לשני בתוך ג' חדשים הולד דשני הוי והרי הוא בנו לכל דבר פשוט בפרק נושאין (ק:) וכ"כ הרמ"ה עכ"ל ובנכ"ג ח"ג כתב קטנה שנשאת במיאון אינה צריכה להמתין פשוט בפ"ד אחין (לד:) : ואם נשתהא הגט בין כתיבה לנתינה כתב הרי"ף שמונין ג' חדשים משעת כתיבה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יח.) איתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה וקאמר תלמודא תניא כוותיה דרב ותניא כוותי' דשמואל וקאמר בתר הכי רב כהנא ורב פפי ורב אשי עבדי משעת כתיבה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי משעת נתינה וכתב הרא"ש רב אלפס לא הביא אלא תניא כוותיה דשמואל וכתב וכן הלכתא ודבריו תמוהין למה פסק הלכת' כשמואל הא קי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד דרב פפא ור"ה בריה דרב יהושע דאינון אמוראי בתראי עבדי כרב ויש ספרים שכתוב בהם והלכתא משעת כתיבה משמע דהרי"ף אינו גורס אותו מאמר שלא כתבו בהלכותיו ובכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה כרב עכ"ל והרמב"ם פי"א מה"ג פסק כשמואל דאמר משעת כתיבה ואפשר שהיה גורס כגירסת ספרים דידן דגרסינן והלכתא משעת כתיבה ואפילו אם לא היה גורס כן י"ל דכיון דרב אשי דהוא בתרא טובא ומאריה דתלמודא הוה עביד משעת כתיבה הכי נקטינן ואפשר שזה היה טעמו של הרי"ף ז"ל ועוד שבירושלמי פ' החולץ כ"כ בפירוש וכן פסק סמ"ג וכן דעת הרשב"א והר"ן וריב"ש ז"ל וגם בס' אורחות חיים הביא סברת הרי"ף בלבד : מעשה באחת שנתגרשה ויצא קול של פיסול על הגט והצריכה ר"ת גט אחר מפני הלעז וכו' ולא הצריכה להמתין ג' חדשים וכו' ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים אחר הגט השני מחלוקת ר"ת ור"י כתבו התו' והרא"ש והר"ן והמרדכי בסוף גיטין (פ.) וכתב ה"ה בפ"ט מהלכות אישות שנ"ל דינו של ר"ת אמת : **ומ"ש** רבינו וכן היא מסקנת א"א ז"ל אע"פ שהרא"ש לא הכריע בין ר"ת לר"י משמע לרבינו דמדהביא דברי ר"י שהוא דוחה דברי ר"ת ולא כתב עליו כלום נראה שהוא סובר דדחייה נכונה היא וכ"כ בפי' בתשובה כתבתי בסימן י' וכן נראה מדברי הרשב"א וכ"כ בהדיא בתשובה ודאי משני היא מונה שהוא היא מתגרשה ו וכל גט שב"ד מצריכין ליתן ממנו מונה ובתשובה אחרת כתב והיא בתשובות להרמב"ן סימן קל"ב מסתברא אחר שיצאה בגט צריכה להמתין ג' חדשים ואין לך יוצאת בגט שאינה צריכה ואע"פ שאין קידושיה קידושין גמורים ויכולה לצאת בלא גט שהרי קטנה שהשיאוה אמה ואחיה הכל יודעין שיכולה למאן ואפ"ה כל שיצאה בגט צריכה להמתין כ"ש זו שיצא עליה קול והצריכתה אותה גט יאמרו קמו רבנן בקידושין וקידושי מעליא הוי ואם"כ לא הצרכוה לאמתוני ואע"ג דלרווחא דמילתא הוציאוה בגט נמצאת מצריכה כרוז ואפי' דנכריז היכא מאן דשמע בקידושין ובגירושין ולא שמע בהכרזה וכההיא דריש פרק החולץ (לו.) וכיוצא בזה בתשובה אחרת בסימן תק"ן (ב) וכ' בתשובה אחרת על אלמנה שיצא עליה קול שנתקדשה לראובן והלכו אוהביה אצל ראובן וקבלו גט ממנו ואותו ראובן נשבע לאחר נתינת הגט שאותו קול היה שקר ושלא קדשה מעולם נ"ל משום שהיא אסורה בקרוביו והוא אסור בקרובותיה ואין השבועה עושה כלום דכל שנתן גט מעצמו כופין אותו אפי' ליתן כתובה כדאיתא פ' האומר כ"ש שהיא אסורה לינשא תוך ג' חדשים ובתשובה אחרת כתב וז"ל כבר נשאלתי על דבר זה בלשון רהב ומבואר שכך היה המעשה שנערה היתה משודכת לבן ראובן ולא נתקיים המעשה ואח"כ הלכה אביה ליהודה ונתקדשה לו קידושין ודאין ואחר הקידושין עמד ראובן ואמר שהוא היה שליח בנו לקדשה בפני אביה ולא מיחה ושקדשה בפני ב' והאחד מת והשנדה והביא מכחישים אותה ואותו עד שאמר בפניו קדשה זו ודאי לא היתה צריכה גט דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ועוד דאינו נאמן לומר דבנו עשאו שליח דלא חציף איניש לשוי' לאפוה שליח (פ' קידושין מה:) ועוד שאפילו קול שחוששין לו לאחר אירוסין לא חיישינן ומי שאמר שגירש בגט שלא כראוי עשה שאין כאן בית מיחוש כלל וכל שלא היתה צריכה גט ממנו אפי' נתן לה גט אותו גט אינו פוסל לכהונה שזו לא נתגרשה מאישה אלא מאיש שאינו אישה וכאותה ששנינו פרק האשה רבה (פט.) שדרש יוסי בן מתיא ובאותם גיטים שבריש פרק כל הגט (כד.) ואין חוששין משום הרואים דכל שהגט אינו גט חספא בעלמא הוא ואינו פוסל לכהונה וכל שאינו פוסל לכהונה שהוא דבר תורה כ"ש באשה זו שאינה צריכה גט כלל שאינה מעכבת מלינשא מיד משום גזירותיו דר"ת דזו ודאי אינה בכלל הגזירות ואם נכסך לומר הרי שנינו בפ' האומר (סב.) קדשתני והוא אומר לא קדשתיך ואתמר עלה בגמ' א"ר כופין אמאי ליתא לא ניחא לי דאיתסרא בקרובותיה ואם איתא היכי מיתסר הוא בקרובותיה אלא הוא ודאי שאינה אשתו לא היא דשאני התם כיון שהיא אומרת שנתקדשה לו ואפשר שהוא כדבריה הרי הוא בספק גט אבל לאחר שנתברר שלא היה בדברי ראובן זה כלום אותן הטעתים הגלוים גט זה שנתן שגעון בעלמא היא ואין בו ממש ולא חיישינן ליה לכלום לא לאסרה לכהונה וכ"ש להצריכה ג' חדשים עכ"ל עיין במרדכי דקידושין פרק האומר כתב רבינו ירוחם כל אשה המתגרשת מחמת קול שיצא עליה שנתקדשה מותרת לינשא מיד ואינה צריכה להמתין ג' חדשים פשוט בתוספות פרק המגרש (צ.) וכן מוכח שם עכ"ל : ואפילו אחר ביאת זנות כגון שנאנסה או נתפתתה וכו' ודוקא גדולה אבל קטנה שנאנסה או נתפתתה או יוצאת במיאון אינה צריכה להמתין וגיורת שנתגיירה וכו' בסוף פרק ד' אחין (לד:) אמר שמואל וכולן צריכות להמתין שלשה חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין ג' חדשים במאי אי במיאון והאמר שמואל דלא בעיא ואי בגט הא אמר שמואל חדא זימנא אלא בזנות דגזרו רבנן קטנה משום גדולה ל"א אמר שמואל כולן צריכות להמתין ג' חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה וקטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין ג' חדשים במאי אי במיאון הא אמר שמואל חדא זימנא אי בגט הא אמר שמואל דבעיא דאמר שמואל מיאנה בו אינה צריכה להמתין ג' חדשים נתן לה גט צריכה להמתין ג' חדשים אלא בזנות וזנות בקטנה לא שכיח גיורת ומשוחררת דשכיחי בהו זנות ליגזור הא דאמר כר' יוסי דתניא הגיורת והשבויה שנפדו ושנתגיירו ושפחה שנשתחררה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"י ור' יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ותניא נמי אנוסה ומפותה צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"י ר"י מתיר ליארס ולינשא מיד ואסיקנא דטעמא דר' יוסי משום דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ואידך חיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה וכתב הרי"ף על ברייתא דאנוסה ומפותה חזינן למקצת רבוותא דפסקי בהא הלכתא כר"י ואנן לא ידעינן מהיכן גמרי להאי פסקא דהא קי"ל ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכתב הרא"ש על זה וז"ל והרז"ה כתב כיון דמחמירים כולי האי בהבחנה דפסקי כר"מ דעקרה וזקנה ושאינה ראויה לילד צריכות להמתין ואין הלכה כר"י במה שמיקל בענין זה כ"ש דאין הלכה כר' יוסי בהא שהוא מיקל יותר וחיישינן שמא לא נתהפכה יפה יפה ועוד דשמואל דלישנא בתרא לא ס"ל כר' יוסי באנוסה ומפותה דלא קא ממעט אלא קטנה בת ישראל בזנות אבל גדולה צריכה להמתין אע"ג דבגיורת ומשוחררת סבר שמואל כר' יוסי באנוסה ומפותה מיהא כר"י ס"ל ולאו מטעמיה אלא משום דגזר בגדולה בת ישראל זנות אטו נישואין ובקטנה דלא שכיח בה זנות לא גזרו בה אבל בגיורת ומשוחררת אפילו גדולה לא החמירו בהבחנה דידה למגזר זנות אטו נישואין אבל בנישואין אפילו גר וגיורת צריכות להמתין כדתניא בפ' החולץ ובשבויה לא סבר שמואל כר' יוסי שהרי לא הזכיר אלא גר וגיורת כיון דבת ישראל היא מחמיר בה כר"י ע"כ ורבינו כתב כל דבריו אליבא דהרא"ש ז"ל . ומ"ש בשם הרמ"ה דשבויה אפילו גדולה אינה צריכה להמתין טעמו משום דסבר דהלכה כר' יוסי בהא כמו שכ' הרמב"ם בפי"א מה' גירושין פסק באנוסה ומפותה כדעת הרי"ף שפסק כר' יוסי וכ' ה"ה שיש מן האחרונים שהסכימו לדברי הגאונים הפוסקים הלכה כר' יהודה אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א נראה שהסכימו לדעת הרי"ף (ג) כתב הריב"ש בסי' רנ"ז שסמוכה תוך ל' יום לגירושין או לאלמנה אין קונסין אותם מפני שעברו על גזירת חכמים שלא תינשא עד צ' יום ואין מענישין אותם אלא מפני הוצאת עצמו . וכתב בסימן ל"א שפילגש מיוחדת לאיש שרוצה לינשא לאחר אפילו לר"י צריכה להמתין צ' יום וכן כתב הר"ן בתשובה סימן ס"ט :

כתב:

דרכי משה

(א) בהגהת אלפסי פ' החולץ דאלו ג' חדשים הם צ' יום כל חדש ל' יום : (ב) לעיל סי' י' מרין יצא עליה קול גירושין : (ג) וא"ז כתב דאם נאנסה תחת בעלה צריכה להמתין ודוקא

דרישה

[נ] **ושבויה** אפילו גדולה כתב הרמ"ה כו' עפ"ר כטעם אבל הב"י כ' ז"ל דטעמו משום דס"ל דהלכה כרבי יוסי בהא כמו שכ"ל ולכה לומר דר"י סבר בכותית ושפחה שנתגיירה ושנשתחררה דבשבויה שנפדה דא"ל להמתין ליארס ולינשא משום דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר ור' יהודה פליג עליה בשלשתן וקשה ליה דה"ל לרבינו לכתוב ובשבויה נמי כתב הרמ"ה למתיבת "כמי הוה משמע דמד טעם להו ומדלא כתב תיבת נמי משמע דלאו מחד טעמא הוא אלא ראיה דהרא"ש ס"ל דבגר ובגיורת דא"ל להמתין ובשבויה ס"ל דצריך להמתין אלא שהרמ"ה פליג אע"ג דסברא הוא להמתין בשבויה כמ"ש הרא"ש אפ"ה ס"ל דא"ל להמתין כיון דלא ודאי זינתה וכמו שכתבתי :

פרישה

ס"ו וס"ג פ' החולץ ע"ש : (ד) **ור"י** אומר שצריך להמתין ג' חדשים כו' דכל גט שב"ד מצריכין ליתן ממנה מונה דאין הכל יודעין שהגט השני לא היה אלא לבטל הקול ומ"מ דנכריז היכא מאן דשמע בגט ולא שמע בהכרזה (וה"ה אם לא נתגרשה אלא מחמת שיצא עליה קול קידושין צריכה להמתין ג' חדשים רשב"א ורמ"א כ"פ) ובק"ש הוכחתי ע"פ דקדוק הגמ' דאם נתנה גט ע"י שליח אין מונין כל' יום כ"א משעה שבא הגט ליד האשה ולא מיום שבא הגט ליד השליח : (ה) **ואפי'** אחר ביאת זנות כגון שנאנסה כו' פירוש אע"ג שי"ל דמתהפכת דכל המזנה מתהפכת שלא תתעבר אפ"ה צריכה להמתין דאמרינן שמא לא נתהפכה יפה יפה : (ו) **אבל** קטנה שנאנסה כו' דדוקא בקידושי קטנה גזרו (משום גדולה) אבל בזנות דקטנה דלא שכיח לא גזרו וכן במיאון כמי לא גזרו דלא שייך למיגזר מיאון דקטנה אטו גדולה דמיאון לא שייך בגדולה :

(ז) **אפי'** גדולות אינן צריכות להמתין משום שכל שדעתן להתגייר משמרת את עצמן שלא תתעברו עד שיתגיירו (טעם זה לא שייך בשפחה שנשתחררה שבשעה שנשתחררה לפעמים בלא דעתה מתחלה ועיין בגמ' כ"פ) משא"כ בגר וגיורת ושייך שם הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה כו' טור"ש : (ח) **ושבויות** אפילו גדולות כתב הרמ"ה כו' נראה דטעמיה כיון דלא ודאי נאנסה קילו בה וכא"ש לעיל בסי' ז' דבשבויות קילו בכמה ענינים משום דמוקמינה אחזקתה דלא זינתה ועיין בדרישה . (ואם קדש מי צריך לגרש בס"ע כתב רמ"א י"א דוקא קדשה במזיד אבל קדשה בשוגג א"צ לגרשה אם ממזירין בה"ל דבכהן דאסור להחזיר יש לסמוך אמקילין וה"ל לגרש ע"ש . אבל אין כופין בשוטים דאין מכשין אלא למסולות ועוד דאין גם זה אלא לזמן זה ג' חדשים מוד ובכנסה והרמב"ם כתב דאין כופין להוציא רק היו מנדין על שעבר

(ט) ואם קדש או נשא תוך ג' חדשים צריך לגרש ומשמתינן ליה אי לא מגרש אבל אין כופין אותו בשוטים ואפי' אם הוא כהן שתאסר עליו צריך לגרש ואם הוא ישראל יחזירנה אחר שלשה הדשים ואם קדש תוך שלשה חדשים וברח ליה אין כופין אותו ליתן גט כיון שגילה בדעתו שאינו רוצה לכונסה והורה ה"ר יחיאל ב"ר יוסף שלכתחלה אומרים לו ברח (ו) ובהכי סגי וכתב א"א ז"ל ויראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהא שיעור חזרתו אחר שלשה חדשים דלא מסתבר שיקדש בעיר זו ויברח (ז) לעיר אחרת (י) דאם כן בטלה תקנת חכמים [ד] (יא) ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו עד שיהא לולד (יב) ארבעה ועשרים הדשים

[ג] כתב עוד הרמב"ם בפ' הנזכר שפחה שנשתחררה וגיורת שנתגיירה ממתינין ג' יום אפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותן צ' יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שלא נזרע בקדושה הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא בגרושה וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמשמרת עצמה שלא תתעבר וכתב ה"ה שפחה שנשתחררה וכו' פי' דברי רבינו הם בשפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלים בעכו"ם ובעבדותן הא לאו הכי אינן צריכות להמתין שאע"פ שהן בחזקת מזנות אשה מזנה משמרת עצמה שלא תתעבר ורש"י דאמר הכי והכרח הוא שהוא סובר כן דבשאינן נשואות פלוגתא הוא דר' יהודה ור"י וכן נחלקו באנוסה ומפותה ואחר שרבינו פוסק כר"י באנוסה בת ישראל וכדעת ההלכות שהרי בפירוש פסק כן שם שמואל כליסנא בתרא וכ"כ המפרשים בודאי בגיורת ושפחה שאין להם בעלים אין צריך להמתין ג' חדשים אע"פ שיש להם הלוקים באנוסה ומפותה וזהו שלא כתב רבינו בשבויה צריכה להמתין לפי ששבויה א"א שנתבעל אלא בזנות ולא הוצרך רבינו לפרש כאן דדוקא כשהיו נשואות לפי שסמך לו על מ"ש בסמוך וכן המזנה אינה צריכה להמתין ואם אין דעתו כן איני יכול להלום דבריו לפי הגמרא עכ"ל ויש לתמוה שאם זה היה דעת הרמב"ם ה"ל לכתוב דין שפחה וגיורת בשאינן נשואות ויפסוק כר' יוסי דאינן צריכות להמתין ולכן נראה שאפשר לומר דאע"ג דפסק הרמב"ם כר' יוסי באנוסה ומפותה מ"מ בגיורת ומשוחררת לא פסק כוותיה אלא כרבי יהודה דאמר צריכות להמתין וטעמיה מדתניא בפ' החולץ גר וגיורת צריכות להמתין ג' חדשים והיא בפשטא כר' יהודה אתיא (ד) : ואם קדש או נשא תוך ג"ח צריך לגרש וכו' וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ"ד סי' ז' : ומ"ש ואם קידש תוך ג"ח וברח לא משמתינן ליה וכו' בר"פ החולץ (דף לז.) איתמר קדשה בתוך ג' וברח פליגי בה רב אחא ורפרס חד אמר משמתינן ליה וחד אמר עירוקיה מסתייה הוה עובדא ואמר להו רפרס עירוקיה מסתייה ופירש"י קידש בתוך ג'. שום אלמנה או גרושה: עירוקיה מסתייה. לא בעינן למכפייה דלכתוב גט דגלי אדעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו וכתב נ"י על זה כתבו מן המפרשים דמדבריו נראה שאילו כנס ממש כייפינן ליה בשמתא עד שיגרש או יהא בנידוי עד שיגיע זמנו לכנוס וכ"כ הראב"ד ז"ל והוסיף עוד לומר שקונסין אותו לאחר זמנו שלא יכנוס עד שיעברו עליו כמנין הימים שעמד עמה בתוך צ' יום ואין זה דעת התוס' ודעת אחרים מן המפרשים וכתבו דיינו שנכוף אותו לגרש בגט עד זמנו בלבד ויש שפירשו דהכי' בשכנס נמי עירוקיה מסתייה וקידשה לאו דוקא ודכ"ע אם קדש ולא כנס משמתין אותו עד שיגרש או יעמוד בנדויו כל צ' יום והרמב"ם נראה שהוא סובר שמנדין אותו מפני שעבר אדרבנן אבל אין כופין אותו להוציא ואפילו בכונס אלא שמפרישין אותו וכשברח עירוקיה מסתייה להצילו מן השמתא דעבר אדרבנן וכתבו עליו דאינו מחוור עכ"ל. וכתב עוד והא דמשמתין למקדש או כונס תוך ג' חדשים כיון שעברו ג' חדשים ונמצאת שאינה מעוברת עומד בנדוי עד שתלד ותניק כ"ד חדש או עד שיגרש ודעת קצת רבותי דכל שהיא קטנה ואינה ראויה לילד שאין המתנתה אלא משום גזירה דר"מ אם עבר וקדש או כנס לא כייפינן לגרש ולא משמתינן ליה דאיסורא דעבד א כדי שלא יוציא אלא כופין אותה להפרישה ג' חדשים כיון שזמנו קצוב ובתוספות מגמגמים בזה הריטב"א ז"ל עכ"ל וז"ל הרמב"ם פי"א מה"ג המאה"ס בתוך צ' יום היו מנדין אותו אירס וברח לא היו מנדין אותו כנס בתוך צ' מפרישין אותה עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו וכתב ה"ה לדברי רבינו אין מכריחין אותו לגרש לא באירוסין ולא בכניסה אלא מנדין אותו מפני שעבר על גזירת חכמים ואם ברח הועיל לו להצילו מן הנדוי ובהשגות כתוב אומר אני מנדין אותו עד שיגרש וכו' ואין בדבריו הכרח ומ"מ י"מ שסוברים כדעתו שהנידוי הוא עד שיגרש וכופין אותו לגרש ואם ברח עירוקיה מסתייה :

ומ"ש אבל כנס לא סגי ליה בלא גירושין יש מן המפרשים סוברים כן וי"א דה"ה לכונס אם ברח עירוקיה מסתייה ומ"ש וכ"ל שמפריש אותה אחר צ' כימים שעמד עמה בתוך צ' היא חומרא יתירא ואין לה סמך בגמ' וכבר נחלקו עליו בזה הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודברי רבינו נראין להקל בשל דבריהם עכ"ל ומדברי הר"ן בתשובה שאכתוב לקמן בסימן זה נלמוד שיש לסמוך על הרמב"ם בזה וכן נ"ל לפסוק דכדאי הם הרמב"ם והר"ן לסמוך עליהן וכל שכן דמידי דרבנן הוא (ה) כתב הריב"ש בתשובה סי' ר"ב על אשה שנתגרשה מחמת שהיה בעלה סרים אדם וקדשה אחר תוך ג"ח והשיב עבריין הוא דקי"ל כר"מ שגזר בכל הנשים לכן עכ"פ או ילך לו או תנדהו אף אם לא תרצו להחמיר עליו. לכוף אותו לגרש והשתא מ"ש רבינו אם קדש או נשא תוך ג' חדשים צריך לגרש ומשמתינן ליה אי לא מגרש ואם קדש בתוך ג"ח וברח לא משמתינן ליה ואין כופין אותו ליתן גט כיון שגילה בדעתו שאינו רוצה לכונסה כבר נתבאר שיש מפרשים שסוברים כן משמע דברי רבינו שהוא סובר כדברי רש"י והמפרשים הסוברים דלא אמרי' עירוקיה מסתייה אלא בקדש דוקא אבל אם כנס לא סגי ליה בלא גירושין : ומ"ש גבי משמתין ליה עד שיגרש אבל אין כופין אותו בשוטים מבואר בתשובות הרא"ש כלל כ"ג סי"ו וז"ל והא דקשיא לך למה אין כופין בשוטים הנה ידעת דברי ר"ח שהביא ראיה מן הירושלמי שאין מעשין אלא לפסולות ואף לדברי רש"י שפי' דכל כפייה היא בשוטים יש לחלק דשאני הכא שאין גט זה אלא לזמן : ומ"ש ואפילו אם כהן הוא שתאסר עליו צריך לגרש כלמד מדברי השאלתות שכתבו גבי מעוברת חבירו כמו שאכתוב בסימן זה : ומ"ש רבינו שהורה ה"ר יחיאל ב"ר יוסף שלכתחלה אומרים לו ברח וכו' אהא דאמר בר"פ החולץ עירוקיה מסתייה כ' הרא"ש פירש"י ולא בעי' למכפייה למיהב גיטא דגלי בדעתיה שאין רצונו לכנוס עד זמנו משמע מתוך פירושו דלכתחלה נמי אמרינן ליה ערוק דסגי בגילוי דעתו שאין רצונו לכנוס וכן הורה ה"ר יחיאל ב"ר יוסף מפריז ז"ל מארץ היון מ"כ : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ויראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק וכו' כך כתב בפרק הנזכר : *ב"ה ואין נראה כן מדברי הפוסקים שסתמו דבריהן ומ"ש לא מסתבר וכו' דא"ה בטלת תקנת חכמים אינו טענה דהרבה צער הוא לו שיניח מלאכתו בעירו וילך לו בורח לעיר אחרת : וכתב רבי' ירוחם אם עברה ונשאת תוך ג"ח בדקינן לה בכל מיני בדיקות אם היא מעוברת ואע"ג דאמרינן דאין בודקין נשואות כדי שלא תתגנה על בעלה הכא שנשאת שלא ברשות תתגנה ותתגנה כ"כ הרמ"ה בפרק החולץ עכ"ל : וענין בדיקה זו בפרק הנזכר :

ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ברייתא בפרק החולץ וטעמא מפרש התם בגמרא (מב.) : ומ"ש עד שיהא לולד כ"ד

ברשות עצמה ואינה יכולה לשמור עצמה כשפחה וכו' יודא דתנן א"ר יוסי : ואם קדש או נשא תוך ג' חדשים צריך לגרש ומשמתינן ליה אי לא מגרש וכו' ר"פ החולץ (דף לז) איתמר קדשה בתוך ג' וברח פליגי בה רב אחא ורפרס חד אמר משמתינן ליה וחד אמר עירוקיה מסתייה הוה עובדא וא"ל רפרס עירוקיה מסתייה ופירש"י עירוקיה מסתייה. לא בעינן למיכפייה לכתוב גט דגלי אדעתיה דלא בעי לכנוס עד זמנו עכ"ל אלמא דאי לא ברח כופין אותו לתת גט ומשום דאיכא למימר דדוקא בקדש בלבד אבל אם גם נשאה תוך ג' חדשים ליכא תקנתא בגירושין שכבר נתקלקלה ההבחנה אין צריך לגרש אלא להפריש אותן עד אחר זמן ויעמוד עם אשתו להכי קאמר רבינו דליתא אלא אפילו גם נשאה איכא חששא דהבחנה דאין כל אשה מתעברת מיד ובכל ביאה וביאה איכא למיחש השתא הוא דמיעברה הלכך בין קדש ובין נשא כופין אותו להוציאה ונקט פלוגתייהו בקדש לרבותא דאע"פ דלא עבר כל כך משמתינן ליה וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ"ד דין ו' וכתב ג"כ דאין כופין אותו בשוטים דר"ח הביא ראיה מן הירושלמי דאין מעשין אלא לפסולות ואפילו לר"י דכל כפייה הוא בשוטים שאני הכא שאין גט זה אלא לזמן אין כופין בשוטים עכ"ל וסתם רבינו דבריו ע"פ דעת הרא"ש אבל הרמב"ם בפי"א מה"ג פסק דאין כופין כלל לגרש וגם מחלק בין אם קדש דמנדין אותו אבל אם כנסה אין מנדין אלא מפרישין וכו' ודעת הראב"ד בהשגותיו דאם קידש מנדין אותו עד שיגרש כפירש"י והרא"ש ורבינו ואי עריק לא כייפינן ליה לגרש אבל כנס לא סגי בלא גירושין וע"ש : ומ"ש ואפי' הוא כהן וכו' למדו מדין מעוברת חבירו כמ"ש בסמוך : ואם קדש בתוך ג"ח וברח וכו' ר"פ החולץ כתבתיו בסמוך וע"פ פירש"י ומביאו הרא"ש לשם בפסקיו דכיון דגילה בדעתו שאינו רוצה לכנוס עד זמנו א"צ לגרש ומשמע להדיא מדברי רבינו דאם עבר וכנס לא סגי בלא גירושין וכדכתב הראב"ד וכן פי' ב"י דברי רבינו וכ"כ בנ"י ומ"ש הר"ר יחיאל דלכתחילה א"ל ברח וכו' טעמו דהכי משמע מפירש"י דבגילוי דעת שאין רוצה לכנוס סגי כ"כ הרא"ש על שמו ומיירי בקדש בלחוד ולא נשאה כדפי' : ולא ישא אדם מעוברת חבירו וכו' בפרק החולץ (דף מב) מסיק דטעמא דספק מעוברת למניקה קיימא דכשתלד מניקתו ואי מיכסבא דילמא מיעברא לאחר לידתה ומיעכר חלבה וקטלא לברה ברעב דלא יהיב לה בעל ביצים וחלב להאכילו כיון דלאו בריה הוא אע"ג דאפשר למיתבעינהו ליורשים של בעל הראשון אשה בושה לבא לב"ד ולתבוע ליורשים בשביל בנה ועל כרחה ימות בנה ברעב : ומ"ש

דרכי משה

ודוקא שלא נבעלה תחלה לבעל אבל אם נבעלה תחלה לבעל תלינן שמבעלה נתעברה ואינה צריכה להמתין : (ד) וכתב באור זרוע דגר וגיורת שנתגיירו מותרין לעמוד ביחד דלא כי"א שאסרו לעמוד ביחד שלא יחזרו לסורם : (ה) אמנם מהרי"א ומהרי"ב וא"ז פסקו דכופין אותו לגרש וכן הוא בת"ה סי' רי"ו דכן פסקו הרבה גדולים וכתב מהרי"ו סי' ע"ג דוקא כשעבר וקדשה במזיד אבל בשוגג די בהפרשה ודוקא ששניהם שוגגין אבל כשהיא מזידה צריכה גט וכשמפרישים אותן אין צריכין הרחקה כמו בברח אלא די בברח לעיר אחרת מהלך ב' או ג' ימים וגם יעשה שבועה שלא ישוב אל המקום שהיה שם עד תום כ"ד חדש וכתב בת"ה סי' רי"ו הא דמחלק בין שוגג למזיד הם דברי א"ז ודוקא שוגג לגמרי כגון ע"ה שלא ידע שהיא אסורה אבל אם יודע שהיא אסורה לו אלא שמורה לו איזה היתר מיקרי מזיד והאריך שם בזו וכתב לבסוף דלא נהיגין להך דא"ז וע"ש וכתב בנימין זאב סימן קכ"ט דאין לסמוך על זה אלא בכהן שאם יגרשנה אסורה לו להחזירה אבל בישראל צריך לגרשה עכ"ל וכן משמע בת"ה סי' רי"ו דבכהן יש להקל עכ"ל ול"נ דבכהן יש לסמוך אדברי הרמב"ם והר"ן ומיימון וב"י ובישראל יש לסמוך אדברי מהרי"ו כנ"ל הלכה למעשה כתב הריב"ש סי' ש"ס דאם גרשה אסור לדור עמה במבוי אמנם ריב"א כתב דבדבר שהוא דרבנן אינה אסורה אלא לדור עמו בחצר אבל במבוי שרי וא"כ ה"ה כאן עכ"ל ולעיל ס"ס יא כתבתי בשם הרא"ש דאסור לדור עמה במבוי ובמרדכי פ' החולץ ע"ד מצאתי הגהה בשם מוהר"ם דאם לא כפו אותו עד שעברו ג"ח שוב לא כייפינן ליה להוציא דכיון שעברה עכ"ל נ"ל דלדברי הרמב"ם שכתבתי לעיל דס"ל דאף תוך ג"ח אין מגדין להוציא רק מנדין אותו על שעבר על תקנת חכמים א"כ אף לאחר ג' ראוי לנדותו על כך אלא שאין כופין אותו להוציא אף למאן דאמר דס"ל דתוך ג' כופין להוציא בג"ל ע"כ שם במרדכי שאם קידש תוך ג' והיתה נדה ולא יכולה לטהר עד אחר ג' א"ה כופין אותו להוציא עכ"ל וע' תשובת מוהר"ם אלו בתשובות השייכים לה' נדה וע"ל סוף סימן זה אם גירשה אי צריך ליתן לה כתובה עוד למטה ס"ס זה דין אשה מעוברת אם צריכה להמתין ג"ח : (ו) אבל בא"ז כתב דדוקא אם ברח מעצמו אבל לא סגי דאנו כופין אותו לברוח מה שהיה בדעתו לכנוס : (ז) דלא כהגהת מרדכי פרק החולץ דף תס"ח ע"ב דפסק דסגי בהכי : ודברי

פרישה

על תקנת חכמים כ"פ) : (ט) ואם קידש תוך ג' חדשים ועיין בב"י שכתב בשם כ"כ שי"א דה"ה לכונס אם ברח עירוקיה מסתייה וכ"כ ב"י ג"כ שיש שפירשו כן וכתב ב"י ומשמע מדברי רבינו שהוא סבר כרש"י והמפרשים סוברים דלא אמרו עירוקיה מסתייה אלא בקדש דוקא אבל אם כנס לא סגי בלא גירושין ע"כ ור"ל שהרי דקדק רבינו וכתב ואם קדש וברח ועוד מסיק בטעמו וכתב ז"ל כיון שגילה בדעתו שאינו רוצה לכונסה משמע הא עבר וכנסה לא מהני ליה בריחתו. ועמ"ש בסמוך דבכונס תוך כ"ד למניקה משמע מדברי רבינו בסמוך דמהני נמי בריחתו : (י) דאם כן בטלה תקנת חכמים ר"ל שתקנו שבתוך ג"ח לא יכנוס ולא יקדש שכל אחד יקדש וילך לעיר אחרת וישהה שם עד כלות זמנו דג"ח : (יא) ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו (לאע"ג דאין כאן משום הבחנה שהוא ניכר שהיא מן הראשון נתעברה כ"פ) הטעם לפי שסתם מעוברת למניקה קיימא (ועפ"ר) ומייתינן דלמא תיעבר מלבה וקטלא ליה (ומ"ת אפי' בשמתו נמי לא שמה עמה בעודה מניקה משמי טעמא כ"פ) בגלמא דידיה אף אם תיעבר מלבה הוא נותן לה ביצים וחלב ליתן לתינוק אבל לדידה אי יתן לה ולורשים היא בושה לתובען : (יב) כ"ד חדש מפסר

דרישה

[ג] כתב הב"י וכתב עוד הרמב"ם בפי"א מה' גירושין שפחה שנשתחררה וכו' וגם לתמוה וכו' עד וטעמיה מדתניא פרק החולץ דוק בדברי ב"י שלכאורה תמיהתו תמיה גם בכסף משנה לא הקשה שם להמ"מ קושיא זו ע"ש גם מה שהיה וכתב וטעמיה מגר וגיורת כר' דהא ע"כ צ"ל דהכא מיירי בגיורת בארץ ישראל ושנתגיירה עם בעלה ונעשה גר דאל"כ לאם כתב ונקט גר דהא ודאי גר א"צ להמתין אם לא שנקטה אגב אשתו גיורת ולכך לומר כואיל שנתגיירו יחד לא היו פורשין בעכו"ם משא"כ בכותי' נתגיירה לחוד שמפרשת נפשה מזנות ג' חדשים קודם שבאת להתגייר וכמ"ש לדעת רבינו וא"כ דאייתו היא פתירתו ודו"ק :

[ד] ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו בפרישה כתבתי טעם לפי שסתם מעוברת למניקה קיימא ולפי זה ואין צריך לומר זו קתני והוא קלת דוסק לכן י"ל דהכי קאמר

חדושי הגהות

יג א והך כדי שלא יוציא ר"ל דאם משמתינן ליה אפשר דיוציא כדי שלא יעמוד בשמתא עד סוף ג"ח לכך לא משמתינן ליה דאנו רוצים שלא יוציאות דלא עביד איסורא ג"כ שיעשה

הדשים חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו ל"ש אם היא אלמנה (יג) או גרושה (יד) אפי' אם גמלה הנער או נתנתו למניקת אסורה (טו) אפילו נשבעה המניקת או נדרה על דעת רבים שלא תחזור בה [ס] (טז) אפילו אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו שהולכים בהצר המלך ולא אמרינן כיון שאדם גדול הוא תירא המניקת להזור בה (יז) אבל אם מת הולד או שגמלתו בחיי הבעל או שאינה חולבת לעולם כגון שיש לה צימוק דדים (יח) או שפסק הלבה בחיי בעלה או ששכרו לה מניקת בחיי בעלה כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל

ומ"ש ל"ש אם היא אלמנה או גרושה וכו' כך היא דעת ר"ת דלא כרבינו שמשון הזקן וכך הסכימו כל המפרשים עיין בתוס' לשם ובפ' אף ע"פ (דף ס') מיהו נראה דבגרושה היכא דאין הולד מכירה וגם אין האשה רוצה להניק את בנה מותרת להנשא אף לר"ת ודעימיה דלא החמיר ר"ת בגרושה אפילו באינו מכירה אלא כשרוצה להניק אותו דוקא ודלא כדמשמע מדברי הרא"ש בפ' החולץ אבל באלמנה אפילו אינו מכירה ואינה רוצה להניק לא תנשא ומכל שכן באשה שילדה דלא תנשא אפילו אינו מכירה ואינה רוצה להניק והארכתי בתשובה בכל זה בס"ד מיהו במופקרת לזנות עשה מעשה הרב כמוהר"ר יודא מינץ סג"ל והתירה לינשא ע' בתשובותיו בסי' ה' וכ"כ מהר"ם איסרלש ז"ל בהג"ה:

ומ"ש אפילו אם גמל' הנער וכו' מסקנא דגמרא פ' אע"פ:

ומ"ש ואפי' אם נשבעה לאדם גדול וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה סוף כלל י"ח ומשמע דבנשי דבי ר"ג גופייהו הוה מתיר דהלכה כר"ג אלא דאלו שהולכין בחצר המלך אינן דומין לדבי ר"ג ע"ש בכלל כ"ד סי' ב' ועיין בדין מניקה לקמן בסי' פ"ב:

ומ"ש או שכרו לה מניקת בחיי בעלה פי' כיון שנתנה בנה למניקת בחיי בעלה לא מיקריא מניקת חבירו ולא חלה עליו תקנת חכמים וכ"כ הסמ"ג בשם תשובת הגאונים ואע"ג שכתב לשם שנתנתו למניקת ג' חדשים קודם מיתת הבעל סמך רבינו על מה שהשיג עליו הרא"ש בתשובה כלל כ"ד וז"ל אבל לא ידעתי טעמים למה צריך ג' חדשים קודם מיתת בעלה ושמא היה ידוע אצלם שבתוך ג' חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה כו' סמך רבינו על תחלת דבריו להקל בספק איסור דרבנן וס"ל לרבינו כמי דמה שכתב הרא"ש בפרק אע"פ וז"ל נראה להתיר אשה שצמקו דדיה או פסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מניקת בחיי בעלה עכ"ל דהאי ושכרו הוי כאילו אמר או שכרו והכי משמע מדחזר וכתב בחיי בעלה דאי כפירוש הב"י דאדלעיל קאי שצמקו דדיה או פסק חלבה ולאו מילתא באפי נפשיה היא לא היה צריך לומר ושכרו לו מניקת בחיי בעלה אלא ושכרו לו מניקת דהא אדלעיל קאי שאמר בחיי בעלה ותו דלא היה צריך לומר כלל דשכרו לו מניקת אלא ודאי

כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו ויום שנארסה בו מסקנא דגמרא שם (דף מג.) וכתב המרדכי שם בשם מור"ם דכ"ד חדש תלאים בעי' ואם שנה מעוברת לתינוק ובהגהה הפ' הנזכר כתב שיש גדולים שפירשו דכ"ד חדשים בחדשי הלבנה דהיינו אחד מלא ואחד חסר שהם תש"ת ימים ובהגהות מרדכי דקדושין כתוב נ"ל דלאותם דמפקי ב' שנים מכח תבשל הם כ"ד חדש י' ימים כ"ח שעות ר"ד חלקים אבל לאותם המפרשים דמפקי ב' שנים מן הגביה שמואל דב' שנים ינק מאמו א"כ שתי שנים הוי כמו שהם אם מעוברת אם שלימות אמנם לפי מסקנא דפרק בתרא דערכין (לא:) נראה שהן מחשבין אלא כ"ד חדש של לבנה ע"כ והגהות מיימון כתבו בפי"א מהלכות גרושין מדתלו רבנן בחדשים ולא אמרו שתי שנים ש"מ חדש העיבור סליק למנין כ"ד חדשים דקים להו לרבנן דתינוק סגי ליה ביניקת כ"ד חדש ואפילו אם השנה מעוברת ובת"ה סי' רי"ו האריך בדין זה עיין עליו ובכתבי מה"ר איסרל"ן סי' פ"ב וקע"ח ולענין הלכה נקטינן כדברי ההגהות דמסתבר טעמייהו:

ומ"ש ל"ש אם היא אלמנה או גרושה כתב כן לאפוקי ממה שפסק רבינו שמשון דגרושה אינה צריכה להמתין כ"ד חדש דלא משעבדה להניק את בנה וכתבו התוספות הרא"ש והר"ן והמרדכי בפ' אע"פ והגהות מיימון בפי"א מהלכות גירושין שר"ת חלק עליו ואסר אף בגרושה והביא ראיה לדבריו וכ"פ ב בשאלתות וכן דעת הרמב"ם בפי"א מהלכות גרושין שלא חילק וכתב ה"ה שכן נראה מן הגמ' דמניקה דומיא דמעוברת ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכתב ומיהו בגרושה דוקא בשהניקתהו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן לא דהא אי בעיא לא תניק אותו כלל ואפילו בשכר עכ"ל (ח): וכתב בהגהות מרדכי פרק החולץ (דף תס"ג) מניקה שנתעברה בזנות בא מעשה לפני ה"ר מרדכי טור"משא והתירה ואמר דאפילו ר"ת האוסר הוי משום שכופה אבי התינוק ובזנות מי יכוף ולכן התירה ולא הודו לו חכמים דמ"מ ב"ד יכופו אותה והביא ראיה לאסור מדברי התוס' (ט):

ומ"ש אפילו אם גמלה הנער או נתנתו למניקת אסורה אפילו נשבעה המניקת או נדרה ע"ד רבים וכו' כתובות (דף ס:) ת"ר נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת לינשא מיד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למעבד עובדא כי הא מתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי רב נחמן איני והא רב נחמן שרא להו לבי ריש גלותא שאני בי ריש גלותא דלא הדרי בהו ואסיקנא והלכתא מת מותרת גמלתו אסורה ופירש"י דבי ריש גלותא · אלמנות שהיו בהן מניקות ונתנו בניהם למניקה והתירום לינשא: דלא הדרי בהו . מניקה שפסקה להניק בניהם יראה להזור בה לפי שבני אדם מאויימים הם אבל באינש אחריני דלמא הדרא בה המניקה וחוזר הבן אצל האם ומסתכן וז"ל הרא"ש אפילו נתנה בנה למניקה או גמלתו אסורה לינשא עד כ"ד חדש דחיישינן שמא תמהר לגמלו כדי שתנשא ויסתכן הולד וכן נתנו למניקה חיישינן שמא תחזור בה המניקה והא דשרא רב נחמן לנשי דבי ריש גלותא אלמים וחזקים היו ולא היו רשאות לחזור ודבר ידוע דלא אתי למישרי באשה אחרת אבל שאר נשים אפילו נשבעה המניקה או הדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה אסור דאתי למיחלף ולמשרי היכא דלא נשבעה וכ"כ שם המרדכי בשם ר"י הזקן דאין להתיר ע"י שתתן המניקה עצמן גדול שלא לחזור בה ולדמות ע"י כן לדבי ר"ג כי דבי ר"ג לפי שהכל יראים מהם היו ידועים וניכרים ואין לגזור בהן אטו שאר בני אדם כי החילוק שבינם לשאר בני אדם מפורסם וידוע לכל אבל לשאר בני אדם אין להתיר ע"י שום ערבון דלא כ"ע ידעי באותו ערבון ויבא להתיר בלא ערבון וכ"כ הריב"ש שם וכתב ואין לנו לחוש לחרבן ביתו ולא לקלקול הבחורה דלא עקרינן תקנתא דרבנן מפני הני טעמי וכתב עוד הרא"ש בתשובה כלל כ"ד כבר היה באשכנז באחד מגדולי הארץ והורה הל' למעשה באשה ומניקה ששכרה מניקה לבנה והדירה ע"ד רבים שלא תחזור בה והתירה לינשא תוך כ"ד חדש וחלקו עליו כל חכמי אשכנז והחזירוהו מדבריו והוא הביא ראיה לדבריו מדבי ר"ג דמחמת יראתם לא הדרה המניקה הנזכר כיון דהדירה ע"ד רבים ליכא למיחש לחזרה ומורי הר"ח גם הוא נחלק עליו והאריך בתשובה וכתב דלית הלכתא כרב נחמן דשרא לבי ר"ג מדמסיק תלמודא הלכתא מת מותרת גמלתו אסורה אלמא דס"ל לתלמודא דאין שום צד היתר דאי הוה שום צד היתר לישמעינן הא וכל שכן מת ועוד הביא ראיה לדבריו ממה שהשמיטו הרי"ף ז"ל ולא הביאו בהלכותיו עכ"ל:

ומ"ש רבי' אפילו אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו שהולכים בחצר המלך וכו' כן כתב בתשובה הנזכרת וגם בסוף כלל י"ח משום דאף רב נחמן לא התיר אלא בר"ג שהיה יחיד בארץ שלא היה כי אם ר"ג אחד והיה כמו מלך בישראל אבל אם באנו להתיר לכל אנשי בית המלך נמצא שנעקור תקנת חכמים וה"ה כתב בפ' י"א מהלכות גרושין על הא דרב נחמן שרא לדבי ר"ג יש מפרשים שפסקו כן ואמרו דלאו דוקא לדבי ר"ג אלא לכל הדומה להם בזה ויש מי שכתב שאפילו באיש דעלמא אם נשבעה מניקה להניקו כל ימי הנקתו שמותר ואין זה עיקר שרבינו וההלכות לא הזכירו הא דר"ג או שהם סבורים שאינה הלכה או שלא אמרו אלא בדר"ג בדוקא שנודע לכל פחדם על הבריות וכתב הרשב"א בתשובה סי' תש"ך נראה שאפי' לר"ג כל שהניקתו האם עד שמכירה לא תנשא אלא כופין אותה ומניקתו מפני סכנת הולד כמו שנזכר פרק כ"א מהלכות אישות עכ"ל וגם הר"ן כתב בפרק אע"פ שיש מי שכתב דלאו דוקא דבי ר"ג אלא כל כיוצא בו ואחרים התירו עוד אפילו לאיניש דעלמא אם נשבעה המניקת להניקה כל ימי ההנקה ולא נ"ל כן דבגמרא אמרי' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו סברי למעבד עובדא כברייתא וכו' וא"ל רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא כו' כלומר דאע"ג דאין כאן להבחין בין זרעו של ראשון דהא לא מיעברא לא פלוג רבנן וה"נ לא פלוג רבנן במניקה שמת בעלה בין שהיא מניקתו בין שאינה מניקתו ומעתה ק"ל כיון דאפי' בשאינה ראויה לא פלוג אמאי מפלגי בדבי ר"ג אלא ודאי נ"ל דשאינה ראויה לילד וכיוצא בה לית לה קלא ואתי לאחלופי אבל דבי ר"ג קלא אית להו ומעתה אין להתיר בנשבעה דהא לית לה קלא והרי"ף לא כתב הא דר"ג ולא הרמב"ם בפי"א מה' גרושין ולא ידעתי למה שאין לדחותה מהלכה מדתניא הרי שהיתה רדופה וכו' דהלמא לא פלוג רבנן בהא דרב נחמן גופיה דפסק כר"מ שרי להו לדבי ר"ג אלא ודאי היינו טעמא משום דדבי ר"ג קלא אית להו ולא אתי לאיחלופי ואפשר שהשמיטו זה משום דס"ל דדוקא ר"ג ואין לנו כיוצא בו עכ"ל ובתשובה כתב בסי' כ"ח הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו ההיא דר"ג אין ספק שדעתם הוא שאין ללמוד ממנה וכמה מעשים באו לידי בדבר זה ואסרתי אע"פ שהיו רוצים לעשות בענין כמה חזוקים וכל מי שמבקש עילה בדבר זה להקל אינו אלא פורץ גדרם של חכמים ולפי' בנדון זה אם אין כאן אלא אירוסין בלבד כמו שנראה מכתבך ראוי להפרישו ממנה אבל אין כופין אותו לגרש שאע"פ שיש מי שסובר כן כיון דבפ' החולץ לא שנינו אלא ואם נשאת יוציא אין לנו אלא בנשא אבל במארס לא וזהו דעת הרמב"ם וראוי לסמוך עליו אבל אם נשאה כופין אותו לגרשה עכ"ל:

ומ"ש אבל אם מת הולד כבר נתבאר בסמוך דהכי אסיקנא בגמ' מת מותרת: ומ"ש או שגמלתו בחיי הבעל או שאינה חולבת לעולם וכו' או שפסק חלבה בחיי בעלה או ששכרו לה מניקת בחיי בעלה כתב ה"ה הרא"ש שאינה צריכה להמתין ז"ל הרא"ש בפרק אף על פי היכא שגמלתו בחיי בעלה נראה שמותרת לינשא דליכא למיגזר מידי ולא גזרינן אטו לא גמלתו בחייו דכה"ג לא גזרינן דא"כ היכי שרא לדבי ר"ג ליגזור אטו לא נתנתו למניקת אלא לא גזרינן אלא שמא תחזור בה המניקה או שתמהר לגמלו דודאי מינכר בין נתנה למניקה ובין לא נתנה ובין גמלתו ללא גמלתו וכן משמע הלשון מניקת שמת בעלה שהיתה מניקתו כשמת בעלה ומטעם זה נראה להתיר אשה שדדיה צמקו ואינה רגילה להניק לעולם או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לה מניקת בחיי בעלה עד כאן לשונו ומשמע דושכרו לה מניקת אדלעיל קאי שצמקו דדיה או פסק חלבה ולאו מילתא באפי נפשה הוא ורבינו שכתב או ששכרו לה נראה שמפרש דמילתא באפי נפשה הוא וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ג מ"ש בספר המצות בתשובת הגאונים שאינה נקראת מניקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקת ג"ח קודם מיתת הבעל אם הלכה נקבל ואפשר

דרכי משה

(ח) ודברי הרשב"א הן בהר"ן פ' אע"פ דף תצ"ה עמוד א' ובתשובת ריב"ש סי' תס"ג וסי' י"ג משמע דאף גרושה שילדה לאחר שנתגרשה ולא הניקה את בנה מעולם אפ"ה אסורה: (ט) וכדברי האוסרים כתב נמוקי יוסף פרק החולץ דף ת"ח וכן

דרישה

קאמר ל"מ מעוברת חבירו דאיכא תרתי לריעותא חדא דלבסוף תלד ותניק ותעכר החלב ותמות הולד השני שמא תמות הולד בעודו במעי אמו דאז לא חמירא איסורא לקרות עליו רצחנותא כל זמן שלא נולד וכמו שכתב רמ"ס בפרשת משפטים אלא אפילו מניקת חבירו שכבר נולד הולד ולא נחשדה שתרצחנה אותו:

[ס] אפילו נשבעה לאדם גדול וכן כתב בהגהות מרדכי דלא מועיל לא שבועה ולא משכנות ולא בשתי מניקות דבכל ענין אסורה · ובריב"ש כתב דאין לנו לחוש לחורבת ביתו ולא לקלקול הבחורה דלא עקרינן תקנתא דרבנן מפני הני טעמי כ"פ): מותר

קלף מלאתי הגרסא ואפילו "נשאת לאדם גדול והיא היא דהו"א לסתיר דודאי לא תשנה המניקת מיראת אדם גדול שנשאת לו אבל גירסא שלפנינו עיקר וכעובדא דר"ג וק"ל:

(יז) אבל אם מת הולד ולא חיישינן שימיתנו שאין אשה ממית את בנה בשביל כך: (יח) או שפסק חלבה בחיי בעלה "ושכרו להמניקת כן הגיה מור"ם וז"ל וכ"ס בהסר"י אבל שכרו לחוד אינו מועיל עיין בספרי בכתובות פ' אע"פ סי' י"ג ע"כ וכ"כ ב"י וז"ל מדברי הרא"ש משמע דאדלעיל קאי שצמקו לה דדיה או שפסק לה חלבה ושכרו לה מניקת ורבינו שכתב או ששכרו נראה שמפרש שמילתא באנפיה נפשיה היא עכ"ל ב"י ור"ל כיון ששכרה מניקת בחיי בעלה שרי כמו שמתיר אם גמלתו בחיי בעלה (רק שיש מחלקים דאם פסק לה חלבה ושכרה מניקת אפילו יום אחד בחיי בעלה א"צ להמתין כ"ד חדש אבל אם לא פסקה אלא היא בעצמה פרשה מלהניקה בחיי בעלה ונתנה למניקת או צריך להיות ג' חדשים קודם מיתת בעלה ושהיא לא הניקתו כלל תוך ג' חדשים

פרישה

אחד מלא ואחד חסר ולכתחלה לא ימנה חדש העיבור בכלל כן כתב רמ"א כמו שכתב בת"ה סימן רי"ו ע"ש ובהגה' מיימון שהאריך ובב"י: (יג) או גרושה לאפוקי מי"א דבגרושה אין צריכה להמתין דלא משעבד להניק את בנה: (יד) אפי' אם גמלה הנער דחיישינן שמא תמהר לגמלו כדי שתנשא ויסתכן הולד וכן אם נתנו למניקת חיישינן שמא תחזור בה המניקה: (טו) אפי' נשבע' המניקות או נדרה ע"ד רבים כו' דאתי למחלף ולמשרי היכי דלא נשבעה דלא ידעי כולא עלמא שנשבעה או נדרה: (טז) אפי' נשבעה לאדם גדול ר"ל בת אדם גדול שהיא מניקת או מעוברת ורוצה להשיאה ולשכור מניקת ולהשביעה שלא תחזור בה · ובגמרא דרב נחמן שרא כהאי גוונא לבנתיה דריש גלותא אלא שמסיק הגמרא דאין ללמד מבני ר"ג שבני אדם מאויימים מאוד הוו ובספר של

חדושי הגהות

להוציאה ומסיק דדי להפרישה ג' חדשים כיון שזמנו קצוב ר"ל דלהכי לא חיישינן שמא יבא עליה תוך הזמן הזה דמאחר דיש לה היתר לאחר הזמן הזה אין יצרו תקפו והיה נ"ל להגיה כיון שזמנו קצר והיינו שאין זמנו ארוך כמו מעוברת ולכך לא חיישינן שמוציא כדי שלא יצטרך להמתין כ"כ ואף שלא נגיה נפרש כן דזמן קצוב וזמן קצר חד ענייגא הוא (אנשי שם):

ב פרשת כי תצא סי' קנ"ד לבאורה

ואפשר שזהו טעמם של גאונים שלא מצינו בתלמוד אלא מעוברת חבירו ומניקת חבירו ומשמע הלשון שמת בעלה והניחה מעוברת ומניקה וכיון שהיתה מניקה בשעת מיתת בעלה החמירו בה חכמים שלא תנשא בכל כד אלא אם מת הולד אבל אם פסקה מלהניק ונתנה בנה למניקת בחיי בעלה לא מיקריא מניקת חבירו ולא חלה עליו תקנת חכמים אבל לא ידעתי טעמיה למה צריך ג' חדשים קודם מיתת בעלה שמא היה ידוע אצלם שבתוך ג' חדשים אפשר שיחזור החלב לאשה אבל בשפסקה ג' חדשים מלהניק אפשר שצמקו דדיה ולא ישוב החלב אף אם תרצה להניק וכתב עוד הנה כתבתי לך זה פעמים מה שקבלתי מרבותי לפי סברת התלמוד ועל מה שכתבת שר"ת מקולי כתב בחבורו שאם פסק חלבה ג' חדשים קודם מיתת הבעל דלא מקרי מניקת בעלה ומותרת לינשא על זה כתבתי ותבררו היושר בעיניכם כי רציתי להסתלק מן הדבר כי לא אורה להתיר מה שקבלתי מרבותי לאסור אמנם תליתי הדבר בך אם תרצה לסמוך בשעת הדחק על מה שכתב הר"ת ז"ל בשם הגאונים הרשות בידך אמנם חדשת דבר בכתבך שכתבת שלפעמים היתה מניקה בתענוג לבתה כאותן ג' חדשים ולשון ר"ת הוא כך שאינה נקראת מניקת חבירו אם פירשה מלהניקו ונתנתו למניקת ג' חדשים קודם מיתת הבעל ומאחר שלא מצינו התרה אא"כ מת הולד ובאנו לסמוך על הר"ת בשם הגאונים צריכין אנו לדקדק בלשונו שכתב אם פירשה מלהניק דמשמע פירשה לגמרי ופסק חלבה ואינה מניקה כלל וע"ז כתבתי טעם לדברי הגאונים וזו האשה לא פסק חלבה שהיתה מניקה לפעמים אף לדברי הגאונים ז"ל איני רואה היתר ומה שכתבת שמעכשיו צמקו דדיה כי אינה מניקה אותו אפ"ה אסרו חכמים דחששו דכל אשה תגמול את בנה כדי שתנשא ולא רצו להתיר אלא את בנה ואף בזה יש אוסרים משום עובדא דההיא שוטה שחנקה את בנה הרי מצינו אחד החמירו חכמים בדבר מי יפרוץ אשר גדרו וכתב עוד שם ועל המניקה אם היא אשה שיש לה חלב להניק את בנה אפילו לא הניקה דלא פלוג רבנן בכל אשה הראויה להניק בין הניקה בנה בין לא הניקה לא תנשא אבל אשה שיש לה צמוק שדים ואינה מניקה בשום פנים אותה ודאי לא מקריא מניקה ואינה צריכה להמתין כ"ד חדשים עכ"ל: וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תס"ג וז"ל הר"ן בתשובה סימן י"ב על דברי ר"ת מקולי שכתב בשם תשובת הגאון שאין קרוי מניקת חבירו אם נתנה בנה למניקה ג' חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל בתוך הג' חדשים ואף ע"פ שאיני

ודאי מילתא באפי נפשיה הוא וכתב כן ע"פ תשובת הגאונים שהביאה הסמ"ג ונטה להקל אע"ג שאין שם ג' חדשים והכי מסתברא: **עבר** ונשאה וכו' ברייתא בפ' החולץ ופסק כחכמים דאם נשא יוציא בגט ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס ואם קדשה ולא נשאה מסקנת התוס' והראב"ד דיש כאילו נשאה דלא כה"ר יוסף מאורליינש והרמב"ם דבהפרשה סגיא ולא צריך גט וזו היא דעת רבינו: **ומ"ש** דצריך ליתן לה כתובה כו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ג סי' ה': ומ"ש ע"ש הר"ם מרוטנבורג כ"כ הרא"ש והמרדכי על שמו ר"פ החולץ ואיכא למידק אמאי כתב מהר"ם דין זה טפי להחמיר גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו מלגבי הבחנה וי"ל דבהבחנה פשיטא דיש להחמיר טפי כדכתבו התוס' ר"פ החולץ בד"ה ולא קתני יפריש וכ"כ הרא"ש לשם וה"ט כדאמר רבא התם (דמ"ב) דטעמא דהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם את אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק משא"כ במעוברת ומינקת חבירו דאיכא ספיקי טובא דילמא מיעבר' וש' ואפ"ה קאמר מהר"ם דצריך להוציא ואצ"ל בהבחנה ועוד נראה עיקר דמהר"ם עיקר דבריו הם על מ"ש התוס' בד"ה ולא יפריש דפשוטה כשהיא מעוברת ומינקת חבירו שקינא לה ונסתרה דלא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא ולא בעיא גט דאין להביא ראיה מדבריהם דה"ה בהדירה ע"ד רבים דאסורה כמי מדאוריי' דלא בעיא גט דיש לחלק דדוקא סוטה דמאיסה עליה ושני שנסתרה תחתיו לא חיישינן שמא יבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא אבל בעלמא חיישינן אבל אה"כ דה"ה גבי הבחנה נמי חיישינן והכי דייק לישנא דכתב אבל בעלמא חיישינן דאלמא דכל היכא דלא מאיסה עליו חיישינן אע"ג דאסירא עליה מדאורייתא בין במעוברת ומינקת חבירו ובין בהבחנה: **ומ"ש** ואם ברח והרחיק נדוד וכו' ר"פ החולץ לאחר שכתב הרא"ש דין קדש תוך ג' וברח וראה דבריחה זו צריכה שתהיה מרחוק וכו' כתב וכן המקדש מעוברת או מינקת וברח לפי משך הזמן ולפי ההרחקה עכ"ל ומשמע דדוקא בקדש אבל בכנסה מעוברת ומינקת לא סגי בלא גט ובדפי' גבי הבחנה ויש לתמוה למה לא ביאר רבינו זה פה דמלשונו שכתב בסתם משמע דקאי אמ"ש לעיל עבר ונשאה או קדשה והא ליתא דדוקא בקדשה דגילה בדעתו שאינו

ז"ל שאינה צריכה להמתין (יט) עבר ונשאה או קדשה יגרשנה וצריך ליתן לה כתובה אם תתבענה לו ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס אם ישראל הוא (כ) וצריך לכתוב לה כתובה אחרת וכתב הר"ר מאיר מרוטנברק ז"ל אפילו אם הדיר הנאת (טו) תשמיש עליו על דעת רבים עד שעה שיגיע זמנו לכנוס אפ"ה צריך להוציא (כא) ואם ברח והרחיק נדוד עד מקום שאינו יכול לחזור תוך כ"ד חדשים אין צריך

יודע בגמרא סמך לדברי הגאון מכל מקום דברים ברורים הם בטעמם וכל שכן שהן דברי קבלה וכנ"ל בטעמו של גאון שכיון שתקנה זו שתקנו חכמים שלא ישא אדם מניקת חבירו מפני תקנת הולד נתקנה היכא שאין לולד תקנה אין לאסור אשה מלהנשא וידוע הוא בדרכן של נשים שפוסקות קלת זמן מלהניק נפסק חלבן ואין ראויות עוד להניק והזמן הזה שקבל הגאון ז"ל אפשר שהלך בו אחר רוב נשים שיש שנפסק חלבן בהפסק חדש ויש בהפסק ז' שבועות ויש בהפסק ב' חדשים אבל אחר שלשה חדשים כבור הגאון ז"ל שרובן נפסק חלבן ולא ישאר לאשה חלב אחר הפסק שלשה חדשים אלא לאחת מני אלף ולמה שהוא מיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ולא עבדינן תקנתא ואפשר ג"כ שנסמוך קלת השלשה חדשים להא דאמרינן בפ' אע"פ (ס:) לענין מעוברת שהחלב נעכר לאחר שלשה חדשים וכיון שזו שפסקה ג' חדשים בחיי בעלה אינה ראויה להניק את בנה בשעה שמת בעלה אינה קרוי מניקת חבירו ואין תקנה לולד בעיגונה וזהו דעתי בתשובת הגאון ז"ל וכיון שהאיסור הזה אינו אלא מדבריהם ראוי לסמוך על זאת התשובה הלכה למעשה (י) עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה שאלת האשה שנתאלמנה והניח בעלה מעוברת וילדה ותוך ל' יום ללידתה פסקה מלהניק את בנה ונתנה בנה למניקה ותוך שנה לאלמנותה היא רוצה לינשא להבעל הודיענו אם מותרת אם לאו דהא איפסיקא הלכתא גמלתו אסור או דילמא התם בשהניקה אותו עד ל' יום שכופה ומניקתו מפני הסכנה אבל תוך זמן לא דסכנה ליכא תשובה כ"ל שלא נאמרו דברים אלו אלא בגרושה שיצאה שלא לרצונה ושיש לו אב למספם ליה ביעי אבל אלמנה לעולם לא עד כ"ד חודש ותדע לך מדתניא נתגרשה אין כופין אותה להניק ואם היה מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה ואם איתא ליתני נתאלמנה או נתגרשה אין כופין אותה להניק ועוד תניא מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חדש ה"ז לא תנשא ולא תתארס עד כ"ד חדש ומדקתני התם שמת בעלה בתוך כ"ד חדש משמע כל שמת תוך זמן זה ואפילו מת ביום שנולד ועוד תדע מדתניא התם נתנה בנה למניקה גמלתו או מת מותרת לינשא מיד וגרסי' התם רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע סבור למעבד עובדא כי הא ומתניתא אמרה להו ההיא סבתא בדידי הוה עובדא ואסר לי רב נחמן א"ל רב פפי ואתון לא תסברוה מהא דתניא וכו' אלמא אף במניקה שמת בעלה גזרינן נמי בכל כד כיון דמקשי מהא רב פפי לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ואף הם הודו ואמרו לאו אדעתין ולא מפקי מינה אלא מת ודבי ר"ג דמסתפי איגשי מינייהו ולא הדרי בהו ואי לא דמתפרשי הני תרתי בגמרא להיתירא אף איהו הוה אסרי בגזירותיו של ר"מ הא כולהו אחריני אסירי עד כאן לשונו כתב בתשובת הריב"ש סימן תס"ב דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה שגם זו צריכה להמתין כ"ד חדש דכיון שזו נאסרה משום מעוברת חבירו דסתם מעוברת למניקה קיימא אפילו נתנה בנה למניקה אח"כ אינה למיגזר אטו לא נתנה (יא) ומשמע מדבריו שם ובסי' י"ג דה"ה לגרושה שילדה ולא הניקה את בנה וכתב בסוף דבריו ומה ששאלת איך שהגיס כאן אין לומר מנהג בדבר כזה שאינו תמידי אך כשאני נשאל מזה אני מורה להם לאיסור ואף אם אפשר שהורה איזה מורה הגם לבו בהוראה להקל ועשו מעשה על פיו פעם אחת במקרה באיזה זמן אין זה מנהג ואיני חושש לו לפי שנאמר שהורה שלא כהלכה עד כאן לשונו ומדברי הרשב"א שכתבתי בסי' זה שכתב ה"ה בשמו ובגרושה שרי כה"ג ואפילו התחילה להניקו בעודה תחת בעלה אם אינו מכירה שרי וראיתי מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש להם אילן גדול על מי שיסמכו ועוד דמידי דרבנן הוא כתב ה"ה בהלכות אישות פי"א על מה שכתב הרמב"ם יורש שאמר לאלמנה טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין לו אבל היא שרצתה שומעין לה דבר פשוט הוא וכן כתבו מן המפרשים ואמרו שאפילו היתה מניקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובה לאלתר ואע"פ שאינה רשאה לינשא תוך כ"ד חדש ללידת הולד וכן הסכים הרשב"א ז"ל עכ"ל וכ"כ בת"ה סי' רי"א שאם באה לגבות כתובתה מיד מגבי לה: **עבר** ונשאה או קדשה יגרשנה וכו' בר"פ החולץ תניא לא ישא אדם מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דר"מ וחכמים אומרים יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס אמר רבא ולדברי חכמים יוציא בגט ופרש"י לדברי חכמים דאמר לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס מיד עד שיגיע הזמן יוציא בגט ולא סגי ליה בהפרשה בעלמא ואסיקנא דאפילו אם הוא כהן שמגורשת אסורה לו לא עביד ליה תקנתא לומר דליסגי ליה בהפרשה אלא יוציא בגט ולא יחזיר עולמית: **ומ"ש** רבינו שאם קדשה יגרשנה התוספות והרא"ש כתבו שם בשם ה"ר יוסף מאורליינ"ש הורה באחד שקידש מניקת חבירו שלא להצריך גט אלא להפריש בעלמא כיון דבלאו הכי אסירא ליה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה דדוקא בכנסה הוא דאמרינן הכא דבעיא גט והם ז"ל חלקו עליו וכן כתבו ההגהות מיימוניות פרק י"א מהלכות גרושין בשם סמ"ג שה"ר יוסף מאורליינ"ש הורה להתיר במקדש מניקת חבירו ולא הודו לו כל גדולי הדור וכן כתב השאלתות מעוברת או מניקת חבירו אי עברה ואינסבא או קידשה מפקינן לה בגט מיניה אפילו הוא כהן וכן כתב הריב"ש (סי' רי"ו) פרש"י עירוקיה מסתייה ולא בעי לאכפייה למכתב גיטא דגלי דעתיה דלא בעי לכנוס עד זמניה נראה מדבריו שאם לא ברח מנדין אותו עד שיגרש אפי' בשאירס וא"כ בנדון זה שלא גילה דעתו שאינו רוצה לכנוס אף אם יברח עתה מנדין אותו עד שיוציא כדעת רש"י והראב"ד וכל האחרונים עכ"ל: ועיין בתרומת הדשן סימן רי"ו ומיהו הרמב"ם פסק בפרק הנזכר כדברי הר"י מאורליינ"ש שאם אירס מעוברת או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא לכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד וכתב ה"ה זה יצא לרבינו ממה שאמרו שם ואם כנס יוציא משמע דוקא כנס אבל קדש לא וכבר כתבתי שהר"ן כתב שראוי לסמוך על דברי הרמב"ם וכתבתי שנראה לו לפסוק כן (יב) וכתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ם שנראה מדברי הרמב"ם שמנדין אותו משום דעבר אדרבנן שכן כתב הוא ז"ל במארס בתוך תשעים של הבחנה (יג): **ומ"ש** רבינו וצריך ליתן לה כתובה אם תתבענה לו כן כתב הרא"ש בתשובה שאכתוב בסמוך: **ומ"ש** וצריך לכתוב לה כתובה אחרת זה פשוט ואפילו לא פרע לה כתובה כשגירשה אין אותה כתובה עולה לה לפי שכבר נמחל שעבודה (יד) וכדאמר ר' אסי בפ"ק דמציעא (יז.) ופרק הכותב (פה.): **ומ"ש** בשם הר"מ מרוטנבורק שאפילו אם הדיר הנאת תשמיש עליו ע"ד רבים עד שעה שיגיע זמנו לכנוס אפ"ה צריך להוציא כ"כ בשמו הרא"ש והמרדכי בר"פ החולץ ותשובת מיימוניות דשייכי לספר נשים: **ומ"ש** ואם ברח והרחיק נדוד עד מקום שאינו יכול לחזור תוך כ"ד חדשים אין צריך להוציא כ"כ הרא"ש שם גבי מקדש אלמנת חבירו תוך שלשה וברח דאמרי' עירוקיה מסתייה וראה דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק וכו' וכן המקדש מעוברת או מניקת וברח לפי משך הזמן ולפי ההרחקה (טו) והרמב"ם כתב

דרכי משה

(ט) וכן הוא בהגהת מרדכי דכתובות דף קמ"ט ע"ב וכן פסק מהר"י בתשובותיו סי' ה' והתיר לאשה אלמנה מונה לאחר שמת אבי הילד לינשא תוך כ"ד חדש והאריך שם בטעמים ועיקר טעמו כי היתה מופקרת ונכשלים בה רבים לכן התירו לינשא ובעלה משמרה וכתב כי הסכימו עמו חביריו וצ"ע בתשובת מהר"י ע"ל הלכות כתובות סי' ק': (י) וכן הוא בנ"י פ' החולץ דף ת"ח ע"ב ובהגהת מרדכי דכתובות דף תקע"ט ע"א דבעינן דפסקה מלהניק בחיי בעלה ג"ח וכ"כ הרי"ו בתשובה סי' ק"ב ובסי' ק"ך וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדו"א סי' ל': (יא) וכן הוא בתשובת מהרי"ו סי' ק"ב ק"ך ובתשובת מוהר"ם פדוא סימן ל"ב דאין חילוק בין התחילה להניק בין לא התחילה: (יב) וע"ל ריש סי' זה מה שכתבתי לענין הל': (יג) וכתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ם דבמקום שכופין להוציא בגט אסור לדור עמה במבוי דומיא דכהן שגירש: (יד) ומשמע בתשובת הרא"ש כלל נ"ז סימן ס"ה דה"ה אם קידש תוך ג"ח צריך ליתן לה ג"כ כתובה. (טו) וכן הוא במרדכי ריש החולץ ובתשובת מיימוני השייכים לספר נשים והרא"ש: (טז) וכן כתב הרמב"ם פי"א מה"ג דלא כר"י דף ת"ד ביבמות דכתב דמעוברת ומניקה לא מהני בריחה: ול"ב

פרישה

חדשים דאז צמקו לה דדיה אבל תוך ג' חדשים עדיין היא בכלל מניקת חבירו ואסורה לינשא תוך כ"ד חדשים כ"פ): (יט) **עבר** ונשאה או קדשה לאפוקי מי"א דלא צריך לגרשה בקדשה דבלא"ה אסורה לו דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: (כ) **וצריך** לכתוב לה כתובה אחרת ואי' לא פרע לה כתובה כשגרשה אין אותה כתובה עולה לה לפי שכבר נמחל שעבודה ור"ל כיון שכבר נתחייב לה שכתובה וכמו שהיתה יכולה להוציא מידו אלא שהיא רוצה למחול לו כתובה הראשונה הרי הוא כאילו כבר גבתה וס"ל שטר שנמחל שעבודו ואע"ג דבח"מ סי' מ"ם כתבתי דאם חזר ומסר לו אותו שטר חוב בעדי מסירה יכול לחזור וללות עליו ה"מ באותו יום אבל בכה"ג פסול משום מוקדם וק"ל: (כא) **ואם** ברח והרחיק נדוד כו' משמע דקאי אפי' אם כנסה

צריך להוציא: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הבא על נערה ונתעברה ממנו והודו שניהם שממנו נתעברה (כב) ואומר שבא עליה לשם קידושין ואח"כ נתקדש' לשמעון וגירשה שמעון ורצתה לינשא לראובן אם צריכה להמתין ג"ח אחר גירושי שמעון כיון שידוע שהיתה מעוברת מראובן לא שייך הבחנה ואינה צריכה להמתין ג' חדשים או לא תשובה צריכה להמתין ג' חדשים שקידושי ראובן לא היו כלום כיון שלא היו בעדים (כג) וקידושי שמעון היו קידושין גמורים אע"פ שהיתה מעוברת מראובן תחלה לא חלקו חכמים אלא בכל הנשים הצריכו להמתין שלשה חדשים:

יד אסור לו לאדם לארס תוך ל' יום של אבילות (א) ומי שיש לו בנים קטנים ואין לו מי ישמשנו [א] (ב) מותר לכנוס אפילו תוך שבעה ומיהו לא יבא עליה עד לאחר שלשים יום ומי שאין לו בנים (ג) או שלא קיים עדיין פריה ורביה אסור לכנוס תוך ז' אבל לאחר ז' מותר לכנוס ולבעול אפילו מתאבל הוא על אביו ועל אמו ולאחר שלשים יום כל אדם מותר אפי' קיים פריה ורביה ואין לו בנים קטנים אפי' הוא מתאבל על אביו ועל אמו [ב] (ד) שידך אשה ואירעה אבל והוא לא קיים פריה ורביה מותר לכונסה תוך שלשים לאבלה:

טו (א) **אלו** שאינן בני קידושין מחמת ערוה מהן מן התורה ומהן מדרבנן אותם שהן מן התורה לא תפסו בהו קידושין כלל ואותן שהן מדרבנן או שהן ספק ערוה כאשר יתבאר לקמן בע"ה צריכות גט: אמו אסורה לו מן התורה (ב) ואם אמו אסורה לו מדרבנן

שאינו רוצה לכנוס כדפי' לעיל: **שאלה** לא"ש הרא"ש ז"ל וכו' דעת השואל היתה דאיכא למימר כיון ששניהם מודים לשם קידושין נתכוונו אם כן קידושי שמעון אינן תופסין באשת איש גם הגט אינו כלום וראובן שהחזירה לביתו דיני כמחזיר גרושתו דאין צריך להמתין ג' חדשים והשיב הרא"ש דאדרבה קידושי ראובן אינן קידושין כיון שלא היה שם עידי יחוד וקידושי שמעון בפני עדים קידושין גמורים הם והגט הוא גט גמור ואע"ג דהיה ידוע דשמעון לא בא עליה ומה שהיא מעוברת מראובן הוא אפ"ה צריכה להמתין ג' חדשים דלא חילקו הכמים וכו':

יד אסור לו לאדם לארס וכו' כ"כ הרא"ש בפ' החולץ ע"ש ר"ת ודלא כהרמב"ם עיין בי"ד סי' שצ"ב:

ומ"ש ומי שיש לו בנים קטנים וכו' טעמו משום דהכי תניא פ' אלו מגלחין מותר ליסא לאלתר וכתבו הרא"ש לשם במסקנת דבריו וז"ל א"כ מצינו למימר דמי שיש לו בנים קטנים מותר לכנוס תוך ז' משום פרנסת ביתו ולבעול לאחר ל' וכן משמע ביוסף הכהן וכו' ולמי שאין לו בנים תוך ז' אסור ולאחר ז' מותר לכנוס ולבעול עכ"ל וס"ל לרבינו דכך הוא העיקר דכך משמע ביוסף הכהן וכ"כ התוס' לשם:

ומ"ש אפילו מתאבל על אביו ועל אמו פי' דכי היכי דשרינן תוך ז' ותוך ל' באבילות דשאר מתים ה"ה באבילות דאביו ואמו ואע"ג דחמירי טפי דמתאבל י"ב חדש מ"מ לענין אבילות דתוך ל' אין חילוק וכן היכא דקיים פריה ורביה ואין לו בנים קטנים דלא שרי בשאר מתים אלא לאחר ל' שאין שם אבילות אפ"ה באבילות דאביו ואמו נמי שרי אחר ל' אע"ג דאיכא אבילות עד י"ב חודש דלא אסרו אלא בית השמחה דליכא מצוה אבל נישואין אפי' יש לו כמה בנים איכא מצוה דקי"ל כר' יהושע וכדלעיל בסי' א': שידך אשה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש ע"ש ר"ת שהורה כך הלכה למעשה ע"ש:

טו אלו שאינן בני קידושין וכו' פי' אלו שאינן ראויין לקדש אותן מחמת ערוה דאסור לישא אותן לפחות מדרבנן וכופין אותו ליתן גט דאסור לקיים אותה לו לאשה וכמבואר לקמן בסי' י"ח וא"כ אינן בני קידושין אבל קידושין ודאי תופסין באותן שהן מדרבנן וזהו שלא כתב רבינו אלו שאין קידושין תופסין בהן אלא כתב שאינן בני קידושין והיינו כדפי' ונתיישב מה שהיה קשה לב"י על דברי רבינו:

אמו אסורה לו מן התורה ואם אמו אסורה לו מדרבנן וכו' בפ"ב דיבמות ת"ר מה הן שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב וכלת בנו וכלת בתו אמר רב ד' נשים יש להם הפסק ונקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו ורב מ"ט לא חשיב ליה מיחלפא ליה באשת אבי אביו וזעירי להתם שכיח דאזיל להכא לא שכיח דאזיל ופירש"י ד' נשים שניות יש להן הפסק שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר אבל האחרות כגון אם אמו אין לה הפסק שלמעלה ממנו עד סוף כל הדורות הוי כמי שנייה הואיל ואמו מן התורה וכן אשת אבי אביו הואיל ואשת אב הויא דאורייתא וכן אם אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אבי אביו ואם אבי אביו עכ"ל מבואר מדבריו דאם אבי אבי אביו עד לעולם אסור וטעמא דמילתא דכולהו אימא רבתא קרו להו ונראה ודאי דאם
אם

כ' בפי"א מהלכות גירושין על מעוברת ומינקת נשא וברח ואח"כ בא וישב עם אשתו אין בכך כלום וכתב ה"ה לפי דעת הר"א שאמר למעלה דבכונס תוך שלשה אפילו ברח כופין אותו להוציא כ"ש הכא שכופין אותו להוציא אבל רבינו סובר דלכל גוונא עירוקיה מכתייה עכ"ל: כתב מהרי"ק בשורש קל"ה שנשאל מהר"ם על מי שקידש תוך ג' חדשים והיא נדה וטרם שתטהר מנדתה עברו שלשה חדשים והשיב לאסור:

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הבא על נערה ונתעברה ממנו וכו' בכלל כ"ג סימן א'. כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ג סי' ה' שנשאל על הנושא מעוברת חבירו ומינקת חבירו כשמגרשה אם יש לה כתובה והשיב כיון דגט כריתות יהב לה גביית כתובתה תלוי בדעתה ואם תרצה תתבע כתובתה כשאר כל הנשים המת רשות ואם תרצה לחזור אליו יכולה לומר לא אחזור אא"כ תכתוב לי כתובה אחרת עיין בתשובת הריב"ש כי שם תמצא לקח טוב בדינים שבסימן הזה:

יד אסור לו לאדם לארס תוך שלשים יום של אבילות ומי שיש לו בנים קטנים ואין לו מי ישמשנו מותר לכנוס אפי' תוך ז' וכו' כל סימן זה נתבאר בטור יורה דעה סי' שצ"ב:

טו אלו שאינן בני קידושין מחמת ערוה מהן מן התורה ומהן מדרבנן וכולי אין דברי רבינו מדוקדקים דאותן שהן מדרבנן בני קידושין הן שהרי קידושין תופסין בהם אלא שאסור לישא אות' וכך ה"ל לכתוב אלו נשים אסורות משום ערוה (א): ומ"ש דאותם שאסורות מחמת ערוה אינן בני קידושין מבואר בפ"ב דיבמות ובכמה מקומות דהייבי כריתות לא תפסי בהו קידושין: אמו אסורה לו מן התורה ואם אמו אסורה לו מדרבנן וכו' בפ"ב דיבמות (דף כא.) ת"ר מה הם שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב וכלת בנו וכלת בתו ופירש"י אמו. כתיבא וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו ואע"ג דגזירה לגזירה היא כדאמרינן לקמן משום דתרוייהו אימא רבתי קרי להו. ואשת אבי אביו. משום אשת אביו הכתובה בתורה ואשת אבי אמו ואע"ג דאיכא אם אמו (דאשת אבי אמו) גזירה משום אשת אבי אביו דתרווייהו אבא רבא קרי להו הילכך חדא הוא: ואשת אחי האב מן האם. דמן התורה ערות אחי אביך כתיב ואמרינן בהבא על יבמתו (כד:) דאחי אביו מן האב קמישתעי אבל אם היה אחיו של אביו מן האם שריא וגזרו רבנן עליה משום אשת אחי אביו מן האב: ואשת אחי האם מן האב. כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה ונשא אשה אסורה לאהרן משום שניה ואע"ג דאשת אחי אמו לא כתיבא גזרו בה רבנן היכא דהוה אחי אמו מן האב גזירה משום אחי אביו מן האם דהוי נמי שניה ואיכא לד אב אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא מן האב מיבעיא לקמן בגמ' אי גזרו רבנן עלה אי לאו: וכלת בנו. גזור משום כלתו: וכלת בתו. מפרש לקמן טעמא גזירה משום כלת בנו והא דכתב רש"י דאיבעיא לן בגמ' אי גזרו על אשת אחי אמו מן האם או לא אסיקנא בגמ' דגזרו עלה וגרסינן תו בגמ' (שם) אמר רב ארבעה נשים יש להם הפסק נקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו ורב מ"ט לא חשיב ליה מיחלפא ליה אשת אבי אביו וזעירי להתם שכיח דאזיל
להכא

דרכי משה

טו (א) ול"נ דרבינו דקדק בלשונו לומר שאינן בני קידושין ר"ל שאין קידושין תופסין בהן כמו באחרים ואף בדבר שהוא מדרבנן אם בא אחר וקדשה צריכה ממנו גט הרי לך שאינן בני קידושין כמו נשים אחרות כנ"ל ליישב דברי רבינו אבל צ"ע על עיקר הדין אם אמת הוא דאם קידש אסור מדרבנן ובא אחר וקידש אם צריכה גט מן השני אחר דאינן קידושין מדאורייתא כלל אפשר
דלא

דרישה

סי' יד [א] מותר לכנוס אפילו תוך ז' בי"ד לא כ"כ כו' עפ"ר מיהו יש לדחוק ולומר דמ"ש בי"ד סימן שצ"ב אבל תוך ז' כתב ר"ת ודאי שאסור אינו רוצה לומר שכולן שוין בזה דאפילו מי שאין לו מי שישמשנו אסור לכנוס תוך שבעה אלא קאי שם אדברי הרמב"ן המפרש השלשה לאלתר השנויים בברייתא שהביא רבינו שם דרצה לומר לאלתר אחר כלות ימי האבילות דהיינו שלשים יום על זה כתב דרבינו תם פירש לאלתר ממש אפילו תוך ימי אבילות וכדי שלא"ת כיון דרבינו תם פירש לאלתר ממש דמתיר לכונסה תוך ימי אבילות אפילו תוך שבעה נמי מותר וכמשמעות לשון לאלתר על זה כתב דו"א דתוך שבעה ודאי אסור במקצת מהן והיינו במי שיש לו שישמשנו אלא שלא קיים פריה ורביה אבל אין כוונתו דכל לאלתר דשם כולם רצה לומר דוקא לאחר שבעה דו"א דא"כ ה"ל לתנא דברייתא לכללם ולשנות כולם בבבא אחת אלא כל אחד לפי סברתו וצרכו וכמו שכתב רבינו כאן:

[ב] **שידך** אשה כו' עיין בי"ד ס"ס שצ"ב שכתב שהתיר מטעם זה גם מטעם שהיה לו הפסד שכבר טבח וקרא קרואים והכא לא הזכיר הפסד ומזה ראייה למ"ש שם בי"ד דנ"ל דמ"ש והתיר לו לכנוס ולבעול דאינו ר"ל דגם הכניסה התיר דוקא אחר שבעה אלא ר"ל התיר לכנסה מיד משום פסידא אפילו תוך שבעה אלא שלבעול אוסר עד אחר שבעה והתיר תוך ז' כיון שלא קיים פריה ורביה אלא שהקשיתי שם ממה שכתבתי בי"ד סימן שמ"ב דאפילו איכא הפסד אין מתירין לכנוס אם לא שמת אביו של חתן כו' ולא כשמת אמו של חתן או בנו ואיך שמתאבלין עליהם ואפשר לדחוק ולומר דשאני התם שנעשה החתן אבל דאיך יכנוס לעשות שמחת נישואין והאבילות חל עליו משא"כ כשנעשית הכלה אבילה והיא אינה משודכת לו דאפשר לו לישא אחרת מיד ולא יהיה לו הפסד בטביחתו משא"כ כשהיא משודכת לו כמעשה דר"ת והרא"ש דשוב לא ישא אחרת ויהיה לו הפסד והוא דוחק קצת. ובי"ד סי' שצ"ב כתבתי ישוב אחר. ולפ"ז צ"ל דמש"ר שם בי"ד סימן שמ"ב דגם כשהכלה היא אבילה דאין כונסין אותה אלא כשמת אמה דאין מי שיטרח בתכשיטיה ולא כשמת אביה של הכלה דמיירי דוקא באינה משודכת לו דאז לא חיישינן לפסידא דהא יכול לישא אחרת. אבל אין לומר דשם בי"ד לא איירי אלא במה שהוא אסור או מותר משום אבילות ומיירי במי שכבר קיים פריה ורביה ולכן החמירו בו בסי' שצ"ב משא"כ כאן דאיירי במי שצריך לקיים פריה ורביה מש"ה התירו לו טפי דאלתי קשה למה התירו לו לכונסה מיד אפילו תוך שבעה וכנ"ל:
אבל

פרישה

כנסה אם ברת סגי וא"צ להוציאה ולא כמ"ש ב"י לעיל ויש לחלק דדוקא בנשאת תוך ל' יום דאית ביה משום איסור הבחנה אסרו בכנסה אפי' בברת משום דברי איסורא משא"כ בחשש דמניקת שמא תעכור חלבה וימות הולד דלא ברי איסורא דהא אפשר להאכיל הולד אלא שחששו דלמא לא יאכילנו משו"ה לא גזרו כולי האי והתירו בברת אפילו בכנסה. מיהו בב"י משמע דגם להרמב"ם אין דינם שוה דבתוך ג' חדשים כתב דאפילו אם כנס אין כופין לגרש ובהאי דינא דמעוברת כתב דוקא בקידש אין כופין: (כב) **ואומר** שבא עליה לשם קידושין פי' ומ"ה עלה בדעתו שא"צ להמתין מקידושי שני כלום (שהגט הוא למומרא בעלמא וא"צ להמתין ג' חדשים כדלעיל במעשה דר"ת כ"פ) והא דמסיק ז"ל כיון שידוע שהיתה מעוברת מראובן ר"ל דאל"כ לא גרע מזינתה דצריך ג"כ להמתין אלא כיון ששניהם מודים שממנו נתעברה לא חששו שזינתה ג"כ מאחר דהרי לעיל סי' ג' אמרינן דאפילו ליורשו נאמן אם אומר שממנו נתעברה ועוד דמאחר שאמר שקדשה בביאה ודאי לא חשדינן לה שנעשית אשת איש לזנות עם אחר אף שנתקדשה לשמעון אפשר דע"י מקרה ושלא בכוונה היו הקידושין ודו"ק: (ורלתה לינשא לראובן. ואין זה מחזיר גרושתו דהא ראובן לא גירשה וממ"כ אם קידושי ראשון קידושין קידושי השני אין תופסין ואם קידושי הראשון אינן קידושין א"כ לא היתה אשתו ובזנות בא עליה בתחילה ועמ"ש בדרישה בסי' י' כ"פ):

(כג) **וקידושי** שמעון היו קידושין גמורין כו' אבל אם לא היו קידושי שמעון קידושין לא היה צריך להמתין לפי שלא זינתה עם שמעון:

סי' יד (א) ומי שיש לו בנים קטנים ואין לו מי שישמשנו כ"ל דר"ל "או אין לו מי שישמשנו וכ"כ בברייתא בהדיא והביאו בי"ד סי' שצ"ב וכן דייק לישנא ואין לו מי שישמשנו ולא קאמר שישמשם וק"ל: (ב) מותר לכנוס אפילו תוך ז' ז"ל מור"ם בי"ד לא כתב כן והוא דעת ר"ת ומשמע שהרא"ש הסכים לדבריו (עיין בדרישה) וכן ירא"ה מאשר"י דפרק אלו מגלחין והכא הוא דעתו כדעת התוס' שנוטין להתיר אפילו תוך שבעה כן הוא בתוספות והאשר"י בפרק החולץ להדיא ע"כ. גם בי"ד מסיק שם לכתוב בשם הרמב"ם דבכולן התיר לארס ולכנוס מיד ולבעול אחר שלשים ורבינו הכריע במי שאין לו מי שישמשנו לו או לבניו הקטנים לכונסה אפי' תוך שבעה כהרמב"ם וכמעשה שהיה ביוסף הכהן שהביאו שם התוס' והרא"ש דפשטה משמע דכונסה מיד ובמי שלא קיים פריה ורביה דנושא אשה מפני הבעילה פסק דאסור לכונסה עד אחר שבעה ואז מותר לכונסה ולבעלה מיד כרבינו תם דמסתבר טעמיה ומיהו מדברי הרמב"ם אין הוכחה כל כך דהא הברייתא ג"כ לאלתר קתני ופירשו אותו רבינו תם לאלתר אחר שבעה והרמב"ן פירשו לאחר ל' והרמב"ם לשון הגמ' נקט כדרכו ומיד ולאלתר חדא משמעות אית ליה. ומיהו על כרחך צריך לומר כיון דרבינו הביא דברי הרמב"ם שם בסי' שצ"ב וכתב דלא חילק ובכולן "התיר "לכנוס "מיד שמע מינה דרבינו הבין דברי הרמב"ם דמיד ממש קאמר וא"ש ודו"ק: (ג) **או** שלא קיים פירוש אף שיש לו בנים זכרים אבל אין לו בת או איפכא: (ד) שידך אשה כו' אבל אי לא שידך הא אפשר ליה ליקח אחרת וכמו שכתבתי בי"ד סי' שצ"ב עד"ר:

סי' טו (א) אלו שאינן בני קידושין וכתב ב"י ז"ל אין דברי רבינו מדוקדקים דאותן שהן מדרבנן בני קידושין הן שהרי קידושין תופסין בהן אלא שאסור לישא אותן וכך ה"ל למכתב אלו נשים אסורות משום ערוה ורמ"א ז"ל בד"מ ישב זה דכוונת רבינו הוא במ"ש דאינן בני קידושין ר"ל דאינן קידושין גמורין כ"מ דאם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהן וכמ"ש בריש סי' י"ז עכ"ל וזה שסיים רבינו וכתב צריכות גט משניהן משמע דאינן קידושין אלא להצריכו גט (ובד"מ כתב וצ"ע אם קידש איסור דרבנן ובא אחר וקידש אם צריכה גט מהשני ואפי' במייבי לאוין דקידושין תופסין לא מצינו דאם קידש אחר דצריכה גט מהשני כ"ש באיסור דרבנן וצ"ע כ"פ): (ב) **ואם** אמו אסורה לו מדרבנן כו' ז"ל רש"י אמו כתוב בתורה וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא
יפגע

7

מדרבנן (ג) וכן אם אם אמו עד עולם ואם אבי אמו אסור לו מדרבנן אבל אם אם אבי אמו (ד) ואם אבי אמו מותרת לו (ה) אם אביו אסורה לו מדרבנן וכן אם אם אביו עד עולם (ו) אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן [א] (ז) אבל מכאן ואילך כגון אם אם אבי אביו או אם אבי אבי אביו מותרת לו: אשת אביו אסורה לו מן התורה (ח) בין שהיא אשתו מן האירוסין בין שהיא אשתו מן הנישואין בין בחיי אביו בין כשמת אביו או גירשה (ט) אבל אם אנס אביו (כ) אשה מותרת לו (י) ואשת אבי אביו א אסורה לו מדרבנן וכן אשת אבי אבי אביו עד עולם ואשת אבי אמו אסורה לו מדרבנן אבל

להכא לא שכיח לאזיל כלתו דאורייתא היא אימא כלת בנו וכלת בנו יש לה הפסק זהא תניא כלתו ערוה כלת בנו שניה וכן אתה אומר בבנו ובן בנו עד סוף כל הדורות אלא אימא כלת בתו דלא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו ופרש"י ארבעה נשים שניות יש להן הפסק שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר אבל האחרות כגון אם אמו אין להם הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הוי נמי שניה וכן אשת אבי אביו אם אבי אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אבי אביו ואם אבי אבי אביו: ונקט רב בידיה תלת. לפרושי תלת מהנך ארבעה אבל רביעית לא הוי ידע מאי היא אבל גמרא הוה גמיר דארבע ניהו: אשת אחי האם מן האב היא לבדה שניה אבל אשת אחי אם אמו מותרת: ואשת אחי האב מן האם לבדה שניה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וטעמא משום דלא שייכא בה ערוה דאורייתא אבל אם אמו דשייכא בדורותיה ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת אבי אבי אביו יש בדורותיה אשת אב דאורייתא ואם אביו נמי אע"ג דלא שייכא בדורותיה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמחלפא באם אם אמו: וכלתו לקמן מוקמי לה בכלת בתו דחשבינן לה לעיל בשניות קאמר רב דיש לה הפסק הואיל ולא שייכי בה איסור כלה דאורייתא הילכך כלת בת בתו שריא אבל כלת בנו אין לה הפסק וכלת בן בנו אסורה הואיל ושייכא בדורות הללו איסור כלה דאורייתא: אשת אבי אמו יש לה הפסק ושריא אשת אבי אבי אמו הואיל ולא שייך בדורות הללו אישות אב דאורייתא: אם שכיח דאזיל למשפחת אביו אדם רגיל לילך ויודע שיש שם קורבה יותר מאמו הילכך לא מחלפי וכתב הרי"ף והרא"ש דאיתא בירושלמי תני בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו · והשתא מה שכתב רבינו אם אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בברייתא שכתבתי בסמוך: ומ"ש וכן אם אם אמו עד עולם מבואר בדברי רב דאמר ד' נשים יש להם הפסק משמע דאינך אין להם הפסק וטעמא כדפרש"י משום דשייכי בדורותיה ערוה דאורייתא: ומ"ש ואם אבי אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בירושלמי שכתבתי: ומ"ש אבל אם אם אבי אמו ואם אבי אבי אמו מותרת טעמא משום דכיון דלא שייך בדורותיהן ערוה דאורייתא יש להם הפסק ול' הירושלמי מוכיח כן דקתני בר קפרא מוסיף וכולי משמע דהני בלבד הוסיפו: ומ"ש אם אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בברייתא שכתבתי בסמוך: ומ"ש וכן אם אם אביו עד עולם מבואר בדברי רב כדבסמוך וכבר פירש רש"י טעמא דאף ע"ג דלא שייך בדורה ערוה דאוריי' אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמחלפא באם אם אמו: ומ"ש אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בירושלמי שכתבתי בסמוך: ומ"ש אבל מכאן ואילך כגון אם אם אבי אביו או אם אבי אבי אביו מותרת היא לו מהטעם שנתבאר בסמוך דלא שייך בדורותיהן ערוה דאורייתא וכדדייק לישנא דירושלמי ודינים אלו כך כתבם הרמב"ם בפי"ח מהלכות אישות וכתב בתרומת הדשן סימן רי"ד דבן בנה של דינה אסור באשת יעקב ד שניה חשיבא ליה ול"מ לדעת ראבי"ה בהגהות מיימון שפסק דלא כזעירי אלא אפילו לדעת הרמב"ם וסמ"ג וא"ז ואשירי שפסקו כזעירי נידון דידן כיון דלגביה דידיה קורבה דאב היא אף על גב דלגבי אב קורבא דאם היא מ"מ שכיח טפי דאזיל לגבייהו מלקורבא דאם דיליה · בכתבי מה"ר איסרלן סימן קע"ב כתב ליישב קושיות בדברי סמ"ג בדיני שניות: אשת אביו אסורה לו מן התורה בין שהיא אשתו מן האירוסין וכו' בין כשמת אביו או גירשה מבואר במשנה פ"ד מיתות (נג): ומ"ש אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו פלוגתא דר' יהודה ורבנן במתניתין ר"פ נושאין (לז) והלכה כת"ק דשרי באנוסת אביו ובמפותת אביו: ואשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן מבואר בברייתא שכתבתי: ומ"ש וכן אשת אבי אבי אביו עד עולם כבר נתבאר בדברי רש"י שכתבתי בסמוך דטעמא משום דיש בדורותיהן ערוה דאורייתא דהיינו אשת אביו ומ"ש ואשת אבי אמו אסורה לו מדרבנן מבואר בברייתא שכתבתי ומ"ש אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אבי אמו או אשת אבי אם אמו מותרת לו היינו כזעירי דאמר אשת אבי אמו יש להם הפסק ואע"ג דרב לא חשיב לה משום דמחלפא ליה באשת אבי אביו כיון דרב נמי גמיר דד' נשים יש להם הפסק כיון דלא משכחת לה ד' בלא האי דזעירי הכי נקטינן

אם אבי אביו או אם אבי אם אביו אסור במכל שכן דהא עיקר גזירה משום אמו הוא וכל שאתה מולא בדורותיהם אמות רבות יותר יש ליגזר בו ולפי זה כ"ש אם אבי אמו דאיכא הכא אמו שהיא ערוה דאורייתא והכי משמע מלשון רש"י שכתב כגון אם אמו עד סוף כל הדורות וכו' ולא חילק ונראה דה"ה באשת אבי אביו. דאפילו באשת אבי אם אביו אסור כיון דאיכא בדורותיה ערוה דאורייתא דהיינו אשת אביו וכולהו אבא רבא קרו להו ולא קשה לזעירי אמאי נחמור באם אביו טפי מבאשת אבי אמו הא בתרוייהו ליכא בדורותיהם ערוה דאורייתא די"ל דבאם אביו אם נתיר אם אבי אביו מיחלפא באם אם אמו שהרי אדם רגיל במשפחת אביו ויודע שיש שם קורבה יותר מבאמו ואם נתיר לו במשפחת אביו טעי למימר דכ"ש דמותר במשפחת אמו אבל באשת אבי אמו הוי איפכא דאפי' נתיר לו אשת אבי אמו לא טעי למימר דמותר נמי באשת אבי אבי אביו כ"ז מבואר מפרש"י אבל ברמב"ם פ"ב דאישות ושאר פוסקים מבואר דס"ל דאם אמו דאין לה הפסק דוקא אם אם אמו אבל אם אם אבי אם דמפסיק ביניהם לד אב שרי ולא אסר אלא אם אבי אמו בלבד וכן באם אביו דווקא אם אב אם אביו התם הוא דאין לה הפסק אבל אם אבי אבי אביו שרי דלא אסר אלא אם אבי אביו בלבד עד ג' דורות הוא דאסור טפי לא וזו היא נמי שיטת רבינו ז"ל ופסקו נמי כזעירי וטעמם משום דה"א בירושלמי תני בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו אלמא דהני בלבד אסורין טפי לא וא"כ נמשך מזה דאם אמו דאין לה הפסק דוקא אם אם אמו ואם אביו נמי אם אם אביו ולפי זה באשת אביו נמי דוקא דלא מפסיק לד אם ביניהם כגון אשת אבי אבי אביו אבל אשת אבי אם אביו שריא וזהו שסתם הרמב"ם דבריו באשת אביו שכתב אשת אביו וזו אין לה הפסק אפילו אשת יעקב אסורה על אחד ממנו עכ"ל ולא כתב דהוי שניה במפסיק לד אם כמ"ש באם אמו ובאם אביו דהוי שניה עד ג' דורות במפסיק לד אב וא"ת הוא גופיה קשיא אמאי ליתסר בזו טפי מבזו י"ל כדפי' דאדם יודע דאיכא קורבא טפי במשפחת אביו ואם נתיר לו אם אבי אביו א"כ אם אבי אמו מיחלפא דטעי למימר דכ"ש דמותר באם אם אמו ולהכי אסרינן להו אבל אם נתיר לו אשת אבי אם אביו איכא הפסק בלד אם ביניהם דלא טעי להתיר אשת אבי אבי אביו ומה"ט פסק הרמב"ם ודעימיה דאשת אבי אמו בלבד הוא דאסור כזעירי אבל אשת אבי אבי אמו שריא דלא מיחלפא באשת אבי אבי אביו ולפרש"י נראה לומר דס"ל דהירושלמי בשם בר קפרא דמוסיף אם אבי אביו וכו' ה"פ מוסיף אהני ד' דגמיר רב דיש להן הפסק דלבר קפרא אף אלו יש להן הפסק ותלמודא דידן בשם רב וזעירי חולקין אבר קפרא דד' יש להן הפסק ותו לא וראיתי למהרא"י בת"ה סי' רי"ד שכתב דאשת אבי אם אביו אסורה משום שנייה אפי' להרמב"ם ודעימיה דאף ע"פ דפסקו הלכה כזעירי ה"מ באשת אבי אם אמו משום דהתם לא שכיחי דאזיל לגבייהו אבל הכא כיון דלגבי דידיה קורבא דאב הוא ואף ע"ג דלגבי אב קורבא דאם הוא מ"מ שכיחא טפי דאזיל לגבייהו מלקורבא דהיא לאם דיליה עכ"ד והא ודאי ליתא אלא כדפי' דלהרמב"ם אשת אבי אם אביו שריא והגע בעצמך דמה בכך דשכיח טפי דאזיל לגבייהו מלקורבא דהיא לאם דיליה סוף סוף ליכא למיחש דמיחלפא ליה באשת אבי אבי אביו כיון דאדם יודע שיש שם קורבא יותר דשכיח טפי ורגיל דאזיל למשפחת דאביו מכד אביו מדאזיל למשפחת דאביו מכד אמו מיהו לשיטת רש"י ודאי דאסור כדפי' ולראבי"ה שכתב דלית הלכתא כזעירי אפילו באשת אבי אמו אין לה הפסק כמ"ש בהגה"ת מיימונית נמי אסור הילכך אין להקל ואע"ג דמדינא נראה דשרי לפי דעת הרמב"ם ורוב פוסקים דעימיה אין להתיר לכתחילה שוב ראיתי בשלטי הגבורים ע"ש ר' ישעיה אחרון ז"ל כתב וז"ל ורבינו משה אוסר אף אם אבי אביו ואם אבי אמו ולי נראה שהם מותרות עכ"ל · נראה שמפרש הא דתני בר קפרא מוסיף וכו' דאמתניתא קאי דתני תמניא לאיסורא וקאמר דב"ק מוסיף הני תרתי אלמא למתניתא שהובאה בתלמודינו הני תרתי שריין ותלמודא דידן עיקר בקוכתא דפליג אירושלמי ואינו אסור אלא אם אם אמו עד סוף העולם וכן אם אם אביו עד סוף העולם כל זמן שאין שם הפסק לד אב ביניהם אבל לפענ"ד דהפירוש הנכון דב"ק מוסיף אגמרא דגמיר רב קאי וקאמר דמוסיף בהני תרתי דג"כ יש להן הפסק וס"ל להרמב"ם דהלכתא הכי דרב נמי לא פליג עליה בהדיא דלא קאמר אלא דגמירי ליה דד' הוא דיש להן הפסק ואיכא לפרושי דהכי גמירא דהני ד' יש להן הפסק בכל לד אבל אם אמו ואם אביו אין להם הפסק בכל לד דבהם אין להן הפסק עד סוף העולם אבל במפסיק ביניהם לד אב יש להן הפסק וכדס"ל לבר קפרא וכיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כדברי המיקל זו היא דעת הרמב"ם ורבינו שהלך בשטתו ופירושו בירושלמי והיא דעת הפוסקים: אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו משנה ר"פ נושאין פלוגתא דר"י ורבנן ופסקו הפוסקים כרבנן ואע"ג דבפ"ק דיבמות סתם לן רבי כרבי יודא במתניתין דשם עריות חמורות מאלו וכדמשמע התם בסוגיא וכ"כ התוס' לשם דלוי ס"ל דתנא דמתניתין ס"ל כר' יודא מ"מ ה"ל סתם בפ"ק ואח"כ מחלוקת בפרק נושאין ואין הלכה כסתם דבחדא מסכתא יש סדר ראיתי מקצת ספרי רבינו כתוב בתוכם ואם אשת אביו מותרת לו וכ"כ בהשגת ש"ע ולא ידעתי אנה הלכה זו אבל נראה דפשיטא הוא דשריא מדלא הוזכרה בשניות פ"ב דיבמות · וכן אשת אבי אבי אביו עד עולם לכאורה קשה דא"כ אמאי מתירין אם אבי אבי אביו הלא היא אשת אבי אבי אבי אביו דאסורה עד עולם ולא קשיא ולא מידי דע"י אישות ודאי אסורה ולא שרינן ליה אלא כשהיא אם אבי וכו' בלא קידושין ונשואין אלא בא עליה בזנות : אחותו

דרכי משה

ולא החמירו ביה רבנן וצ"ע דהא אפילו בחייבי לאוין קדושין תופסין ולא מצינו דאם קדשה אחר דצריכה גט מהשני פ"ש באיסורי דרבנן ולכן הדבר צ"ע : (ב) וכתב הרא"ש בתשובה כלל

פרישה

ופגע באמו וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו אע"ג דגזירה לגזרה הוא משום דתרווייהו אמא רבתא קרי להו ע"כ : (ג) וכן אם אם אמו עד עולם לפי שיש בדורותיה ערוה דאורייתא דהיינו אמו ואם אמו שהוא התחלת הגזירה יש עליה שם איסור דאורייתא דאמא רבתא קרו לה לפיכך החמירו רבנן בה שלא יהיה בה הפסק לאפוקי אם אבי אמו שאין התחלת הגזרה שם איסור דאורייתא שאין קרו לה אמא רבתא שהיא דור רביעי לא החמירו בה רבנן :(ד) ואם אבי אבי אמו רבותא קמ"ל אע"ג שאין כאן אלא אם אחת ויש סברא להחמיר יותר מבאם אם אבי אמו דיש שם ב' אמות אפ"ה מותרת : (ה) אם אביו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אם אמו (אע"ג דגם כאן יש ערוה דאורייתא משום אשת אביו והרי היא אשת אבי אביו י"ל דאם אבי אסורה אפי' כשהיא אנוסת אבי אביו אף שאינו אשתו ולכך לא הוצרכו לתת טעם דמחלפי באם אמו וק"ל כ"פ) וכולהו חדא גזירה הוא משום דתרווייהו אמא רבתא קרי להו כדלעיל וכן אם אם אביו עד עולם וה"ט לפי שבהתחלת הגזירה דהיינו אם אביו יש עליה שם איסור דאורייתא דאמא רבתא קרו לה וכדפרישית : (ו) אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן דכל הפסולים גזרו רבנן שדור רביעי יהא אסור ודור החמישי יהא מותר :(ז) אבל מכאן ואילך כגון אם אם אבי אביו כו' דכאן נמי התחלת הגזירה אין עליה שם איסור דאורייתא ועד"ר :(ח) בין שהיא אשתו מן האירוסין דקרא כתיב ביה (דילפינן מדכתיב כי יקח איש אשה וגו' יקח שהוא לשון קידושין משמע שמיד שקידש אדם אשה נקראת אשתו והכא כתיב ערות אשת אביך שמע מיניה שמיד שקדשה שנקראת אשת אביה אסורה עליו כ"פ): (בין בחיי אביו כגון שגרשה וצריך למחוק תיבת או גרשה כ"פ) :(ט) אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו דדרך אישות וקידושין אסרה תורה : (י) ואשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אשת אביו שהוא דאורייתא ואשת אבי אמו אסורה מדרבנן דגזרינן משום אשת אבי אביו דתרוויהו קרי להו אבא רבא (אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אבי אמו או כו' מותרת דלא שייך בדורות הללו אשת אב דאורייתא ולא אמרינן כו' כ"פ) ולא אמרינן בזה גם כן דלמא אתי לאחלופי באשת אבי אבי אביו ויהיה ג"כ אסורה לעולם משום דהתם שכיחי דאזיל

דרישה

סי' טו [א] אבל מכאן ואילך כו' או אם אב אבי אבי אביו כו' הב"י מביא סוף ד"ל לשון רש"י שאם אבי אבי אביו אסור · אמת שכתוב שם ברש"י כן אבל ברש"י שנדפס סביב הרי"ף ליתא גם רבינו כתב כאן דמותר וגם הרמב"ם פ"א דאישות כתב להיתר ואפשר לומר דגם רש"י לא כתב שם כ"א לרב דנקט שלשה נשים דוקא יש להם הפסק (פירוש שלמעלה מהן ולמטה מהן השניות מותר אבל האחרות כגון אם אמו אין להם הפסק והוי' שניה עד סוף כל הדורות כ"פ אבל לזעירי דמחשב ד' ולא גזר מכשר נמי בהא ורבינו כזעירי פסק · מיהו נראה דהא דקאמר כגון אם אבי אבי אביו דמותרת לו היינו דאיכא אסורה לו מכח שיש לו שם אם אבל מכל מקום אסורה לו משום שהיא אשת אבי אבי אביו ודומיא דקאמר הירושלמי דשרה אמנו אסורה בכל אנשי ישראל דכתבתי בדרישה (בסמוך סעיף ס"ו) במה שיכולה דאף על גב דלא היה לשרה בת שתהא שרה אסורה למי שבא לקחנה מכח אם אם אם עד שרה מכל מקום מכח אשת אבין אסורה לו דאין לו הפסק ע"ש : כתב

חדושי הגהות

ד א לכאורה קשה דאם כן אמאי מתירין אם אבי אבי אביו הלא היא אשת אבי אבי אבי אביו דאסורה עד עולם ולא קשיא ולא מידי דעל ידי אישו ודאי אסורה ולא שרינן לה אלא בשהיא

אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אבי אמו או אשת אבי אם אמו מותרת לו: אחותו אסורה לו מן התורה לא שנא (יא) אחותו מאביו או מאמו בין אחותו מן הנשואין (יב) או מהזונות או אפילו בא אביו על הערוה והוליד ממנה אחותו היא וחייב עליה חוץ מאחותו (יג) מן השפחה וכותית בד"א שפחה דעלמא (יד) אבל אם בא אביו על שפחתו והוליד ממנה אחותו היא ומותר בבת אשת אביו ואפילו חורגה הגדלה בבית מותרת לאחיו ולא היישינן למראית העין לומר שנראית כאחותם: בתו אסורה לו מן התורה (טו) וכן בת בנו ובת בתו ובת בת בנו ובת בת בתו או בת בן בנו או בת בן בתו אסורות לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון בת בת בת בנו ובת בת בת בתו [ג] כתב הרמב"ם שהן מותרות לו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא כולן אסורות לו עד עולם: בת אשתו אסורה לו מן התורה וכן בת בנה ובת בתה ודוקא בת אשתו מן הנשואין (טז) אבל בת אנוסתו (יז) מותרת לו לאחר

אחותו בד"א שפחה בעלמא וכו' זו היא דעת רב נטרונאי גאון הביאו האלפסי פ"ב דיבמות והסכים הרא"ש לדבריו ודלא כהאלפסי דמספקא ליה ונקטינן הכא והכא לחומרא וכאידך גאון דלפי זה אינו חייב עליה משום אחותו והרמב"ם חולק על כל הגאונים וס"ל דהולד הוי כנעני גמור לכל דבריו עיין עליו פ"ג מה"ג ופ"א מה' יבום ופ"ט מה' עבדים וכמ"ש הרב המגיד פ"ד מה' נחלות ובשלטי גבורים בשם ה"ר ישעיה אחרון ז"ל הסכים לדברי הרמב"ם ורבינו כאן סתם דבריו על פי הסכמת הרא"ש אבל לקמן בסימן קנ"ו הביא כל חלוקי הדעות ע"ש ואיכא למידק דמדכתב רבינו בסתם דאם בא אביו על שפחתו משמע אפילו בא עליה דרך זנות דהכי משמע לישנא דבא עליה וכ"כ הרא"ש להדיא וז"ל בפ"ב דיבמות הלכך הבא על שפחתו ודאי שיחרר' מעיקרא ולא מפלגינן בין בא עליה דרך נישואין ובין בא עליה דרך זנות ולעיל בסי' ד' וכתב וכ"ש אם הוא נושא שפחתו שקידושיה תופסין לו בה ע"כ דרצונו לומר לשם דאע"ג דלא נקיטא גיטא דחירותא ודאי שיחררה כיון שעשה עמה דרך נישואין והשתא קשה עדיפא מינה ה"ל לאשמועינן אפילו בלא נשואין אלא בא עליה דרך זנות ונראה דלא אמר הרא"ש דאף בבא עליה דרך זנות דודאי שיחררה אלא היכא דהיו שם עידי יחוד דכיון דלא היו שם חופה וקידושין ה"ל דרך זנות כפילגש דעלמא והתם קאמר דודאי שיחררה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדכתב רב נטרונאי אבל אם אין שם עידי יחוד אפילו מקדשה בע"א אין חוששין לקידושיו ואינה צריכה גט ומשמע אפילו מקדש בביאה ולא אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דבע"כ הויא בעילת זנות כיון שלא היו שם שני עדים וכ"כ הרא"ש בפ' המדיר ורבינו לקמן בסימן ל"ט במקדש ע"ת ובעל סתם דא"כ ממנו גט אא"כ דאיכא עידי יחוד הא לאו הכי לא והשתא ניחא הא דלעיל בסימן רביעי דמיירי בנשואין גרידא ולא בעל כלל ואצ"ל אם בעל בעידי היחוד דפשיטא דתלינן בודאי שיחררה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: **בתו** וכו' בפ"ב דיבמות קמבעיא ליה אדור רביעי שבבנו ובתו ופשטינן לאיסורא ודחי לה והדר פשטינן להתירא ודחי לה וכתב הרי"ף ולא איפשטא בהדיא עכ"ל ולא נתבררה דעתו די"א דלחומרא נתכוון כמ"ש הרא"ש וי"א דלקולא נתכוון כמ"ש נ"י אבל הרמב"ם פסק לקולא וטעמו דכל תיקו מד"ס לקולא והרא"ש פסק לחומרא שכ"כ בספר חפץ ושכ"כ הרמ"ה וכ"כ המרדכי ושכך פסק ר"ח וס' חפץ ובסמ"ג כ' כל' הרמב"ם וכתב אח"כ שזהו לדברי ר"ח ורבינו משה אבל נחלקו עליהם גדולים ע"ש ·והכי נקטינן לחומרא כגדולים המחמירין בדבר: אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה וכו' משנה וגמ' ר"פ נושאין ומשמע שם דלכתחלה הוא דלא תנשא משום גזירה שמא לאחר שישא בתה יזנה עמה והרי היא ערוה עליו אבל אם נשאת לא תצא ע"ש וכ"כ בנ"י ספ"ב דיבמות דה"א

נקטינן ולא חיישינן למאי דחייש רב ותו דהא תלמודא יהיב טעמא לזעירי דלא למיחש לטעמא דרב כיון דמידי דרבנן הוא נקטינן כזעירי דמיקל וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות אישות וכך מטין דברי הרי"ף והרא"ש וטעמים הללו כתבו הגהות מיימון ואע"פ שכתבו שרא"מ פסק דלית הלכתא כזעירי לא דחינן דברי הרמב"ם ורבינו המפורשים ומאי דמשמע מדברי הרי"ף והרא"ש מקמי רמ"ס:

אחותו אסורה לו מן התור' ל"ש אחותו מאביו או מאמו מפורש בתור' ערות אחותך בת אביך או בת אמך: ומ"ש בין אחותו מן הנשואין או מן הזנות אפי' בא אביו על הערוה והוליד ממנה אחותו היא וחייב עליה בפ"ב דיבמות (כג ·) יליף לה מקראי: **ומ"ש** חוץ מאחותו מן השפחה ומן הכותי' שם יליף לה מקרא: **ומ"ש** בד"א שפחה דעלמא אבל אם בא אביו על שפחתו והוליד ממנה אחותו היא בפ"ב דיבמות כתב הרי"ף הא דתנן מי שיש לו בן מכל מקום בנו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן הכותית קא אמרי רבוותא ה"מ שפחה דאחרים דומיא דכותית דלית ליה קנין בגווה אבל שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואתמר משמיה דרב נטרונאי הכי דאם בא על שפחה דידיה וילדה ממנו בת אף על גב דלא נקיטא גט חירות בתו היא דהא אמרי רבנן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם בא עליה חייב משום בתו ואם בא עליה (בנו) חייב משום אחותו וחזינן לגאון אחר דמספקא ליה מילתא ומתוך דבריו נקטינן בהא מילתא לחומרא לגבי איסורא והרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין כתב שדברי הגאונים בזה רחוקים מדברי ההוראה מאד שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד אבל בשאר כל הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות ואצ"ל בשפחה או כותית שאינה בת קדושין שאין חוששין להם כלל והרי הבן בחזקת עכו"ם ועבד עד שיודע בודאי שנשתחררה אמו או נתגיירה וכתב עוד בפרק ט' מהלכות עבדים ישראל שבא על שפחה כנענית אע"פ שהיא שפחתו ה"ז הולד כנעני לכל דבר ונמכר ונקנה ומשתמשים בו כשאר עבדים עכ"ל והרא"ש כתב בפ"ב דיבמות ורואה אני את דברי רב נטרונאי מהא דאמרינן בפרק השולח (לט:) א"ר זירא אמר רב עבד שנשא אשה בפני רבו יצא לחירות וכו' הילכך הבא על שפחתו ודאי שחררה מעיקרא ולא מפלגי' בין בא עליה דרך נשואין בין בא עליה דרך זנות והרמב"ם לא נראו לו דברי הגאונים ואין דבריו נראין עכ"ל: והרב המגיד בפרק ד' מהלכות נחלות האריך להחזיק דברי הרמב"ם וכתב שהרשב"א הכריע כדברי הרמב"ם בראיות ברורות (ג): וכתב עוד שם הרב המגיד דהא דמשמע בפרק השולח דכותב שטר אירוסין לשפחתו הרי היא בת חורין משום חזקה דלא עביד איסורא שטר אירוסין שאני דמשמע ממעשיו שהוא רוצה אותה דרך אישות אבל בבאה עליה שלא בקדושין אדרבה משמע ממעשיו שהוא רוצה בזנות ורבינו סתם דבריו כאן לדעת הגאונים והרא"ש ז"ל: ומותר בבת אשת אביו שיש לה מאיש אחר

ואפילו חורגה הגדלה בבית מותרת לאחין וכו' בפ"ב דיבמות (דף כא) תניא דחורגו מותר בבתו ואף על גב דגרסינן בירושלמי חורגות הגדלים בבית אחד אתא עובדא קמיה דר' חנינא ואמר יסבון באתרא דלא חכמין לון בגמרא דילן בסוף משוח מלחמה (מג:) אמרו חורגה הגדלה בין האחין אסורה מפני מראית העין ולא היא דקלא אית להו ואע"פ שכתב הרא"ש שר"ח ב ובעל הלכות כתבו כדברי הירושלמי כמוקי יוסף בשם הריטב"א פסק כמסקנת גמרא דידן וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרא"ש וכן נראה גם מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות א"ב (ד): בתו אסורה לו מן התורה וכן בת בנו ובת בתו בפרשת אחרי מות ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ואע"ג דלא כתיב בהדיא איסור בתו אתיא מקל וחומר ובת בת בנו ובת בת בתו או בת בנו או בת בן בנו או בת בן בתו אסורות לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון בת בת בת בנו ובת בת בת בתו כתב הרמב"ם שהן מותרות לו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כך היא הנסחא האמיתית בדברי רבינו ובקצת נוסחאות יש חסרון הניכר: **ומ"ש** ובת בת בנו ובת בת בתו וכו' אסורות לו מדרבנן בפרק ב' דיבמות (דף כב) תני ר' חייא שלישי שבבנו ושבבתו שניות ופרש"י שלישי שבבנו בת בן בנו דהא בת בנו ערוה ושבבתו בת בן בתו שהרי בת בתו ערוה הילכך בת בן בתה שנייה: **ומ"ש** אבל מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרת לו ולא נהירא לאדני אבי ז"ל אבל כולן אסורות לו עד עולם שם בגמרא איבעיא להו שניות דרבי חייא יש להם הפסק או לא ובעי למיפשט דאין להם הפסק ודחי לה ופסק הרמב"ם בפרק ב' מהלכות אישות לקולא וטעמו משום דספיקא בדרבנן הוא והרמב"ן כתב דלא איבעיא לן אשלישי שבבנו ושבבתו דהנך ודאי אין להם הפסק אלא אשאר שניות דתני רבי חייא כדאיתא התם בגמרא הוא דאיבעיא לן והקשה הרב המגיד על פירוש זה אבל הרא"ש כתב על פירוש זה והכי נמי אמרינן בירושלמי אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל וכתב עוד ממה שכתב הרי"ף ולא איפשטא בהדיא משמע דאזלינן לחומרא ואע"ג דד"ס הוא משום דתלמודא שקיל וטרי למיפשט להתירא ודחי ליה אלמא דעת בני הישיבה לחומרא וקרי לה ולא איפשטא בהדיא וכן כתב בספר חפץ לאיסורא וכ"כ הרמ"ה ז"ל והרמב"ם כתב דכל שניות דר' חייא יש להן הפסק וממ"כ כ' דלא כירושל' דאברהם אסור בכל נשי ישראל אלמ' דבנו ובתו אין להם הפסק הילכך נראה דכולהו אין להם הפסק עכ"ל: בת אשתו אסורה לו מן התורה וכו' מפורש בתורה בפרשת אחרי מות ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח: **ומ"ש** ודוקא בת אשתו מן הנשואין אבל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה בר"פ נושאין (דף צז) תנן

דרכי משה

ב"ל ל' סימן א' על ראובן שהיה לו פלגש והיו עוררין בדבר ואמרו שהיתה מקודשת ע"ל סימן זה בב"י: (ג) וכן כתב א"ז כדברי המחמירים וכתב עוד דאפילו אם אמר שביון לשם זנות אינו נאמן נגד דעת חכמים שאמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכל כיוצא בו והאריך שם בראיות וע"ל ריש סימן ל"ג וסימן קנ"ו בדין זה: (ד) ובא"ז משמע דלא שרי אלא כשגדלה עמו בבית דאז קלא אית ליה אבל כשאין גדלה עמו אסורים וצ"ע שהיא הפך מדעת שאר הפוסקים דמשמע דג"ע טפי כשגדלה עמו בבית וא"ה שרי וכתב עוד

דרישה

[ג] **כתב** הרמב"ם שהן מותרות לו ולא נהירא כו' סברת פלוגתייהו הוא על פי הגמרא דאיתא התם איבעיא להו שניות דרבי חייא יש להם הפסק או לא ובעי למפשט דאין להם הפסק ודחו לה וסבר הרמב"ם הואיל דמידי דרבנן הוא אזלינן לקולא והרא"ש סבר לחומרא דיש ראייה מהירושלמי לאיסור דאמרינן התם אברהם אסור בכל נשי ישראל שרה אסורה בכל אנשי ישראל הכי שבהדיא שאברהם אסור בכל בנות ישראל דהיינו ממש בת בת בת כו' וזה הטעם בכל הפלוגתא שחולקין הרמב"ם והרא"ש אמר זה גבי בת בת בת אשתו וגבי אם אם אם אשתו שכל הני נכללו בבעיא דרבי חייא והואיל שלא איפשטו סבר הרמב"ם לקולא דהוי מידי דרבנן והרא"ש סובר הואיל דגבי בת בת בת כו' אמרינן לחומרא מכח הירושלמי דאברהם אסור כו' וה"ה בכל איך נמי אמרינן לחומרא · ואף על גב דגבי שרה א"א לומר כן דשרה לא היה לו בת פירוש דאם היה לה בת א"ש הא דאמרינן דשרה אסורה בכל אנשי ישראל משום דשרה היתה לכל אנשי ישראל אם אם אם אם אמו דהא אותו איש שרוצה ליקח לשרה היה לו אם ואותה אם גם כן היה לה אם יכל הנקבות למעלה כולן היו מיוצאי חלציה דשרה והבנות הבאים אחריה בנותיה המה אבל השתא דלא היה לשרה בת כשתגיע ממטה למעלה לגבי יעקב ויצחק דנשותיהן לא היו מיוצאי חלצי שרה לאמר על שרה שהיא היתה אם דאשת יעקב ויצחק ואם כן יש לה הפסק ואמרינן לעיל היכא דמפסיק לך כהאם לא אמרינן שאסור לעולם יש לומר הא דנקט הירושלמי שרה אסורה איידי דאברהם נקטה ולאו דוקא שהיא אסורה להם אלא כלו' דאם היה לה בת היתה אסורה ולמשל בעלמא נקיט · והיותר נראה דשרה נאסרה לכל הנפים משום אשת אביו דאין לו הפסק למעלה וידוע שכל איש מישראל אביו ואבי אבי אביו עד אברהם מבני בנו של אברהם ויצחק המה ושרה אשת אברהם נאסרה משום אשת אבי אבי אבי אביו עד אשת אברהם דמשום דשרה היתה גם כן אם יצחק לא גרע · ולדברי הרמב"ם אין להקשות מאי שנא הכא גבי בת בת בת בתו כו' אף על גב שיש כאן לד ערוה דאורייתא דמותרת ולעיל גבי אמו כולי עלמא מודו דאין לה הפסק ואסורה לעולם יש לומר דקורבא העולה למעלה חמורה יותר מקורבה למטה ואף על גב דבכל לד יש מעלה ומטה כגון אם אם אמו שהוא מוזהר עליה שלא יקחנו והיינו למעלה ממילא גם כן היא לא תקח אותו והיינו למטה לק"מ דלעולם בתר האיש הנושא אזלינן שהוא עושה מעשה דלקוחין אבל להאשה לא הזהירה התורה בפירוש שלא תקחנו ואפשר שהוא אינו עושה איסור כלל · והטעם דקורבא דלמעלה כו' הואיל שהוא בא ונברא מהם אבל למטה אדרבה הם באים ממנו ולפיכך הקורבא דלמעלה נחשב יותר מקורבה דלמטה . ומזה הטעם יש לומר שהוא אסור ליקח דודתו דהיינו אחות אביו ואחות אמו ומותר ליקח בת אחיו ובת אחותו . וכן נמי הוא אסור באשת אחי אביו ומותר באשת בן אחיו והיינו קורבה דלמעלה נחשב יותר מקורבה דלמטה: מכאן

פרישה

דאזיל ופירש רש"י למשפחת אביו אדם רגיל לילך ויודע שיש שם קורבא יותר מאמו הלכך לא מסלפי אבל לעיל גבי אמא הכל הוא לד אם: (יא) **אחותו** מאביו או מאמו דכתיב ערות אחותך בת אביך או בת אמך: (יב) **או** מהזונות בגמרא יליף לה מקראי:

(יג) **מן** השפחה וכותית גם זה יליף מקרא (מדכתיב ערות בת אשת אביך וגומר אחותך היא דמשמע במי שיש לו אישות דתפסי קידושין קרויה אחותך ואף על גב דהבא על חייבי כריתות גם כן אין קידושין תופסין ואמרינן אחותו מהזונות אסורה לו שאני התם דקידושין תופסין לאחרים נתרבה מדרשת מולדת חוץ שנקראת אחותך אבל שפחה וכותית אין קידושין תופסין בהם לשום אדם וכתב רמ"א מיהו לכתחלה אסורה לו ורמ"י תמה עליו ע"ש כ"פ): (יד) **אבל** אם בא אביו על שפחתו כו' דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכמו שנתבאר לעיל בסימן ד' והרמב"ם פליג וסבירא ליה דוקא בנושא את שפחתו לאשה אמרינן הכי מה שאין כן בבא עליה דרך מקרה דאפשר לומר דרך זנות בא עליה עיין בבית יוסף: בתו אסורה לו מן התורה אע"ג דלא כתיב בהדיא בתורה אתיא בק"ו ממ"ש ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה כ"פ): (טו) **וכן** בת בנו ובת בתו דכתיב בהדיא ערות בת בנך ובת בתך לא תגלה: בת אשתו כו' מן התורה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח: (טז) **אבל** בתו מאנוסתו (אפילו פלגשו) מותרת כו' דלא תקח משמע לשון קידושין:

(יז) **מותרת** לו לאחר מיתתה אבל בחייה אסורה דשמא יזנה כבתחלה והרי היא עליו ערוה כדאיתא התם בגמר' מור"ש אבל מזנות לא נאסרה דכתיב לא תקח לשון קדושין וכי יש קדושין במלא

חדושי הגהות

כשהיא אם אבי וכולי בלא קדושין ונשואין אלא בזנות אחר כך מצאתי בב"ח: ב פירוש שבא מעשה לפני ר"ח בשני חורגים שגדלו בבית ואמר שישאו זה לזה במקום שאין מכירין אותן שנתגדלו

(ה) לאחר מיתתה ובת בת אשתו ובת בת בן אשתו אסורה לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון בת בת בת אשתו (יח) ובת בן בן בן אשתו כתב הרמב"ם ז"ל שמותרת לו וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהן אסורות לו עד עולם ואם אשתו אסורה לו מן התורה (יט) וכן אם אם אשתו (כ) ואם אבי אשתו אבל אם אם אם אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אבי אבי אשתו אסורות לו מדרבנן [ג] מכאן ואילך כגון אם אם אם אשתו ואם אם אם אבי אשתו כתב הרמב"ם שמותרות ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שאסורות לו לעולם אחות אביו ואחות אמו אסורות לו מן התורה (כא) לא שנא היא אחותו מן האב או מן האם (כב) ומותר בבת אחי אביו ובבת אחי אמו ואחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו אבל הוא אסור מן התורה באשת אחי אביו ומדרבנן באשת אחי אמו ודוקא שהוא אחי אביו מן האב אבל אשת אחי אביו מן האם ואשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם אין אסורות אלא מדרבנן ומכאן ואילך כגון אשת אחי אבי אביו מן האם ואשת אחי אם אמו בין מן האב בין מן האם מותרות ובאשת אחי אבי אביו מן האב ואחות אבי האב בין מן האם בין מן האב ואחות אם האם פסק ר"י שהן אסורות מדרבנן ובשאלתות פסק שהן מותרות וכן פסק רבינו תם ומסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל כדברי ר"י אשת בנו אסורה לו מן התורה ואשת

תנן נושאין על האנוסה ועל המפותה ופירש רש"י לאחר שאנס ופתה אשה מותר לישא בתה ואחותה ואמה ובגמרא (שם) ורמינהי הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה מדרבנן וכל היכא דאיכא איסורא מדרבנן תני נושאין לכתחלה כי תנן מתניתין לאחר מיתה ופי' רש"י מדרבנן משום גזירה שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה: לאחר מיתה. שמתה האנוסה והמפותה דתו ליכא למיגזר מידי:

ומ"ש ובת בת בת אשתו ובת בת בן אשתו אסורה לו מדרבנן בפרק ב' דיבמות תני ר' חייא שלישי שבבן אשתו ושבבת אשתו שניה: **ומ"ש** אבל מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרת לו וא"א ז"ל כתב שהן אסורות לו עד עולם כבר כתבתי בסמוך דאיבעיא לן בגמרא (שם) שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא פסק הרמב"ם לקולא והרא"ש לחומרא: **אם** אשתו אסורה לו מן התורה וכן אם אם אשתו ואם אבי אשתו מהמקרא שכתבתי דסמוך ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח: ומה שכתב אבל אם אם אם אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אבי אבי אשתו אסורות לו מדרבנן ג"ז בפרק ב' דיבמות (שם) רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה ופי' רש"י רביעי שבחמיו. דור רביעי שבחמיו היינו אם אם חמיו והוא דור רביעי לאשתו ואשתו בכלל: ושבחמותו אם אם חמותו שניה דאם חמיו ואם חמותו ערוה שהם בכלל אשה ובת בנה אשה ובת בתה הילכך אמו שניה:

ומ"ש מכאן ואילך וכו' כתב הרמב"ם שמותרות וא"א כתב שאסורות לו לעולם כבר נתבאר בסמוך דאיבעיא לן בגמרא שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא ופסק הרמב"ם לקולא והרא"ש לחומרא: אחות אביו ואחות אמו אסורות לו מן התורה מקרא מפורש בפרשת אחרי מות ובפרשת קדושים: **ומ"ש** ל"ש היא אחותו מן האב או מן האם כלומר בין שהיא אחות אביו מן האב או מן האם וכן בין שהיא אחות אמו מן האב או מן האם אסורות מן התורה ובר"פ הבא על יבמתו (דף כב:) יליף להו מקרא: **ומ"ש** ומותר בבת אחי אביו ובבת אחי אמו אחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו ירושל' כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק שני דיבמות: **ומ"ש** אבל הוא אסור מן התורה באשת אחי אביו ומדרבנן באשת אחי אמו ודוקא שהוא אחי אביו מן האב אבל אשת אחי אביו מן האם ואשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם אין אסורות אלא מדרבנן כך היא הנוסחא האמתית בדברי רבינו וכל זה נתבאר בברייתא ובמסקנא דגמרא שכתבתי בראש סימן זה: **ומ"ש** ומכאן ואילך כגון אשת אחי אבי אביו מן האם ואשת אחי אמו בין מן האב בין מן האם מותרות ג"ז נתבאר לעיל בהא דאמר רב ארבע נשים יש להם הפסק: **ומ"ש** ובאשת אחי אביו מן האב ואחות אבי האב בין מן האם בין מן האב ואחות אם האם פסק ר"י שהן אסורות מדרבנן ובשאלתות פרק אחרי סימן צ"ה פסק שהן מותרות וכו' בפרק ב' דיבמות (דף כ:) שלח ליה רב משרשיא מתוספאה לרב פפי ילמדנו רבינו אשת אחי אבי האב מן האב ואחות אבי האב מהו מדלמטה ערוה למעלה נמי גזרו ביה או דילמא הא אתפליג דרתא ופירש"י אשת אחי אבי האב מן האב דהא אמרן לעיל אשת אחי האב מן האם יש לה הפסק דהיינו התירא לאשת אחי אבי האב מן האם דלמטה דידה לאו ערוה היא אלא שניה וכי קא מיבעיא ליה באשת אחי אבי האב מן האב דלמטה דידה ערוה (אשת אחי האב מן האב וכן אחות אבי האב בין מן האב בין מן האם דלמטה דידה ערוה כגון אחות האב: איתפליג. נתרחק קורבה: ת"ש מה הן שניות ולא קא חשיב להו בהדייהו תנא ושייר אמימר אכשר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו אמר ליה רב הלל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבינא וכתיבן שיתסר לאיסורא מאי לאו תמני דמתניתין ושית דבי ר' חייא והנך תרתי אמר ליה ולטעמיך אי הוה כתיבן לאיסור' (להתירא) מי הוה סמכת עלייהו דמר בריה דרבינא מי חתים עלייהו השתא נמי דכתיב לאיסורא ולאו מר בריה דרבינא חתים עלייהו וכתבו התוספות פסק ר"ח הלכה כאמימר וכן בשאלתות וכן משמע דסבר רב אשי ונראה לר"י דאין הלכה כאמימר דסוגיא דתלמודא כהחולץ דלא כותיה והרא"ש כתב שתי הסברות ולא הכריע ועכ"ז משמע לרבינו דכדברי ר"י ס"ל מדהביא דבריו לבסוף והרמב"ם בפרק א' מהלכות אישות לא מנה הני תרי במנין השניות משמע בהדיא שהוא פוסק כאמימר והרי"ף השמיט האי בעיא ומאי דאיתמר עלה וכתב הגהות מיימון דמדדילג דברי אמימר משמע דס"ל דלית הלכתא כותיה ואין דבריהם נראין כלל אלא מדהשמיט בעיא זו ומאי דאיתמר עלה ולא כתב אלא ברייתא דמה הן שניות וברייתא דרבי חייא משמע בהדיא דהנך דוקא אסירי וכל אינך שרי ואע"פ שכתבו הגהות שהרי"ף נראה שסובר כדברי ר"י העלו דכיון דלא איתמר בהדיא דלאו הלכה כאמימר והנך תרתי דאכשר אמימר איבעיא לן בגמרא ולא איפשטא ובשל סופרים הלך אחר המיקל":

ב"ה ומ"ש רבינו אחות אם האם אע"פ שלא נזכר בגמרא איכא למגמרי מהנך תרי דלמטה מינה ערוה כי הנך שהרי אחות אמו אסורה מן התורה: כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב אשת אחי אם אמו מן האם נראה לי שמותרת דאשת אחי האם קא מיבעיא ליה אבל אשת אחי אם אמו מן האם שריא אע"ג דבעי תלמודא שניות דרבי חייא אם יש להם הפסק ולא איפשטא מכל מקום אשת אחי האם מן האם אינן בכלל שניות דא"ר חייא ונהי דתלמודא פשיטא ליה לאיסורא מ"מ נראה שיש להם הפסק כיון דאמימר מכשר באשת אחי אבי אביו כל שכן באשת אחי אם אמו ואפילו לר"י דפסק דלית הלכתא כאמימר התם איכא ערוה דאורייתא אבל הכא מודה עד כאן לשונו ויש לתמוה עליו למה הוצרך ללמדה מדיוקא ולא כת שהיא חדא מארבע נשים שיש להם הפסק דאמר רב ועוד דמכלל דבריו משמע דלא שריא אלא באשת אחי אם אמו מן האם ולא באשת אחי אם אמו מן האב ומההיא דא"ר ארבע נשים יש להם הפסק הא נמי שריא: אשת בנו אסורה לו מן התורה ואשת בן בנו אסורה לו מדרבנן אבל

דה"א בתוספתא ועיין במ"ש ב"י לעיל סוף סימן י"ה: **ומ"ש** ובת בן בן בן אשתו כתב הרמב"ם וכו' כתב מהרש"ל וה"ה בת בת בת בן אשתו עכ"ל ופשוט הוא וכבר התבאר טעם מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה גם במה שנחלקו באם אם אם אם אשתו הכל מטעם אחד דבעיין לא איפשטא:

אחות אביו ומותר בבת אחי אביו וכו' לא איצטריך ליה אלא לאורויי דאעפ"י דאסור באשת אחי אביו אפ"ה מותר בבתו ולא חיישינן דילמא טעי להתיר בתרווייהו באשתו ובבתו כי היכי דאחי אביו מותר באשתו ובבתו. ובתוספות פרק נושאין (דף נ"ט) בד"ה ספק כתבו דאיתא בירושלמי זאת אומרת מותר לאדם לישא אשת בן אחיו פירוש אעפ"י שיכול לבא לידי ביטול מצות יבמין אם ימות ותפול לפני האחין אפ"ה מותר עכ"ל: **ומ"ש** ומכאן ואילך וכו' שם אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו וסוגיין כותיה אלא שהתוס' כתבו בשם ר"י שפסק דלא כאמימר משום סוגיא דסתמא דתלמודא בפרק החולץ דלא כותיה ונראה דלר"י נמי יש להן הפסק כיון דאיתפליג דרא כדאיתא בגמ' מיהו מדברי הסמ"ג לאוין ק"י נראה דאין לו הפסק שכתב וז"ל אשת אחי האב מן האם בלבד ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם אין לו הפסק עכ"ל ונוסחא זו א"א ליישבה דבגמרא מבואר דאשת אחי האם מן האב יש לו הפסק ונוסחא אחרת נמצא בסמ"ג וז"ל ואשת אחי האם מן האב בלבד ואשת אחי האם מן האם אין לו הפסק וכתב מהרא"י בכתביו סימן קע"ב שכך נמצא ברובם והקשה ע"ז דהוא בהפך מסברת התלמוד לגמרי דהא אשת אחי האם מן האב תניא בהדיא בברייתא לאיסורא ואשת אחי האם מן האם מיבעיא ליה לתלמודא אי אסורה אי לאו משום דליכא כד אב וכי דפשט ליה לאיסורא מ"מ איך יתכן דגריע טפי מאיכך דאיכא כד אב וכולי וע"ש גם הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן ב' השיב לשואלו דיש לה הפסק וכתב אותן טעמים שכתב מהרא"י ולפע"ד נראה ליישב נוסחאות הישנות בסמ"ג ולומר דס"ל היא הנותנת כיון דלית בה כד אב וקילא טפי ואתי לזלזולי ביה לפיכך אחמרו רבנן בשניותיה ותדע שהרי בשניות דרבי חייא איבעיא לן אי יש להן הפסק ומקצת גאונים פסקו לקולא ואע"ג דחמירי טפי שהרי מן התורה אסור בבת בנו ובת בתו וכן בבת בת אשתו וכו' וחמותו וכו' ולא גזרו בה אלא חד שנייה ובאמו דאם אמו שריא מן התורה וכן אשת אבי אביו שריא וגזרו בה דאין לה הפסק וכן גבי כלתו גזרו בה דאין לה הפסק אלמא כיון דקילא אתי לזלזולי בה ואי מקילינן בה חדא קולא אתי לאקולי בה קולא אחריתי וכדאמרן בריש ביצה גבי שבת דחמיר כו' והילכך אף על גב דבדודתו היכא דאיכא כד אב דחמיר לא גזרו בה רבנן אלא שנייה אחת בלבד והוי ממש כמו אחות אביו ואחות אמו מכל מקום היכא דליכא בהו כד אב קילא טפי ואתי לזלזולי ביה גזרו בה טפי זה אפשר לומר ליישב מאחר שלא נמצא בתלמוד בפירוש דיש לה הפסק · אכן למעשה אין לנו לתפוס חומרא ע"פ הסמ"ג היפך משמעות התלמוד ומשמעות כל הפוסקים דיש לה הפסק במכל שכן מאשת אחי האם מן האב דיש לה הפסק ותו דלפע"ד נראה שיש דילוג בספרי סמ"ג וכצ"ל ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם בלבד ואשת אחי אב מן האב ואחות האב בין מן האב בין מן האם אין לו הפסק ע"כ ופסק לחומרא דלא כאמימר וכדפסק ר"י דכך דרכו להורות כדברי ר"י והסופר השמיטו וכתב אין לו הפסק סמוך למ"ש בתחילה בין מן האם שטעות כזה רגיל ומצוי בכל הספרים ולענין מעשה נקטינן לחומרא כפסק ר"י ודאין לו הפסק וכך נראה להדיא מתשובת הרא"ש שהשיב על אשת אחי אם אמו מן האם דשריא משום דיש לה הפסק ואפילו לר"י דפסק דלית הלכתא כאמימר התם איכא ערוה דאורייתא אלמא דבאחי אבי אביו אין לו הפסק ומה שהקשה ב"י מדאמר רב ארבע נשים יש להם הפסק לאו קושיא היא דשאני התם דאיכא כד אם כמבואר בסוגיא ומה שקשה לפ"ז למה ליה למימר התם איכא ערוה דאורייתא בלאו הכי תיפוק ליה דהתם ליכא כד אם די"ל מילתא דפסיקא נקט לאורויי דאפילו באחי אבי אביו מן האם נמי שריא משום דליכא ערוה דאורייתא ואצ"ל באחי אם אמו מן האב דשריא טפי דאחי אמו לא כתיבא וכן מבואר מפרש"י דאחי אמו מן האב לא שייך לאוסרו כמו באחי אביו מן האם ומה שהקשה עוד הב"י למה הוצרך ללמדה מדיוקא ולא כתב שהיא חדא מד' נשים שיש להם הפסק כבר נתבאר בדברינו דד' נשים דאיירי בהו רב בדאיכא כד אב ואיכא נמי כד אם אבל בדליכא כל עיקר כד אב דבר זה אינו מפורש דיש לה הפסק אלא במכ"ש ואיכא למימר אדרבא היא הנותנת כיון דקילא אתי לזלזולי טפי הילכך הוצרך ללמדה מדיוקא: **אשת** בנו וכולי פירוש דבכלת בן בנו גזרו דאין לה הפסק הואיל ואיכא בדורות הללו כלה דאורייתא אבל כלת בתו יש לה

דרכי משה

עוד מותר אדם באלמנת בעל אמו ובבתה ובשאר קרובותיה · וכן הוא לקמן סימן זה דבן אשתו מותר באשתו בטור: (ה) אבל בת אנוסה וכן כתב ב"י ריש נושאין על האנוסה אפילו פלגשו מותר

פרישה

בחדא מינייהו האמרת אסורה עליו מחמת ערוה אפילו בזנות: (יח) **ובת** בן בן בן אשתו וכו' הדין בת בת בת בן אשתו וק"ל מור"ם: (יט) **וכן** אם אם אשתו מדכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה לא תקח והוא הדין למעלה ב"י ובגמ' ריש פ' הנשרפין יליף מדכתיב באש ישרפו אותו ואתהן וא"א לומר שאשתו תשרף דהא נשאה בהיתר אלא אתהן שמיניהן באיסור עם אם אשתו ועם אם אמה: (כ) **ואם** אבי אשתו אסורה גם כן מן התורה דהיא בכלל אשה ובת בנה לא תקח: (כא) **לא** שנא היא אחותו מן האב או מן האם כלומר בין שהיא אחות אביו [illegible] (כב) **ומותר** בבת אחי אביו [illegible] באשתו ובבתו [illegible]

דרישה

[ג] **מכאן** ואילך כגון אם אם אם אשתו כו' כ' הרמב"ם שמותר ז"ל רש"ל בביאורו לסמ"ג יש מקשים הלא איכא כד דאורייתא אם אשתו וא"כ למה יש לה הפסק וגבי אשת אבי אביו אין לה הפסק אף על גב דתרווייהו מחמת אישות ויש לומר דהכא מצוי אצל האבות אם כן הוא מצוי אצל הכשותות מה שאין כן בחמותו וגם האם אינה מצויה כ"כ אצל הבנות וכמו שיתבאר

[ד] (כג) ואשת בן בנו אסורה לו מדרבנן וכן אשת בן בן בנו עד עולם (כד) אשת בן (ו) בתו אסורה לו מדרבנן אבל מכאן ואילך כגון אשת בן בן בתו מותרת לו: אשת בן אשתו מותרת לו ובן אשתו מותר באשתו [ה] אשת אחיו אסורה לו מן התורה בין אם הוא אחיו מן האב או מן האם בין מן הנישואין בין מן הזנות אלא שאשת אחיו מן האם אסורה לו מן התורה לעולם ואשת אחיו מן האב מותרת לו אם מת אחיו בלא בנים כאשר יתבאר לקמן בהלכות יבום בע"ה: (כה) ב' חורגין הגדלין יחד בבית מותר כ"א באשת חבירו ולא חיישינן לכראי' העין לומר שנראה כאשת אחיו: (כו) [ו] אשת חמיו אסורה לו וגם חמיו אסור באשתו (כז) ומותר באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו: אחות אשתו אסורה לו מן התורה (כח) כ"ז שאשתו קיימת ל"ש אם היא אחותה מן האב או מן האם (כט) ואפי' גירש את אשתו (ז) אבל לאחר מיתתה מותר באחותה: הלכה אשתו למ"ה ואמרו לו שמתה ונשא אחותה ואח"כ באתה אשתו אם היתה אשתו נשואה לו מותרת לחזור לו שהכל יודעים שבטעות נשא את אחותה (ל) דאין זנות שמונה עם

ב"ח

לה הפסק כיון דלא שייכא בה איסור כלה דאורייתא דלא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו ואיכא לתמוה דבגמרא א"ל אביי לרבא אסברא לך כגון כלתא דבי בר ליתאי כו' ופירש"י שהיתה לו כלת הבן וכלת הבת ואתי לאחלופי עכ"ל משמע דלא חיישינן לאחלופי אלא בדאית ליה נמי כלת בנו וכל הפוסקים פסקו בסתם לאסור ומשמע אפי' בדלית ליה נמי כלת בנו אלא כלת בתו נמי אסורה. שוב ראיתי בשלטי הגבורים ע"ש ר"י אחרון ז"ל דאין אסור אלא בדאית ליה כלת בנו ולמעשה צ"ע: **אשת** אחיו בין מן הזנות בפ"ב דיבמו' תנן דאחיו ממזר זוקק אשת אחיו לייבום ופריך פשיטא אחיו הוא ואע"ג דלמה שפי' ר"י בד"ה פשיטא אחיו אינו ראייה אשם מ"מ משמע דאפי' לר"י ודאי באמת כך הוא וע"ש: **שני** הורגים מותר. אשת חמיו אסורה לו התו' ושאר המפרשים כתבו דהירושלמי אוסר הכל משום מראית עין אבל בתלמודא דידן ס"פ משוח מלחמה משמע דלא חיישינן למראית עין והכל שרי אבל הרא"ש חולק דאשת חמיו אסור וב' חורגין שריין וכך הם דברי רבינו וכן עשה ר"ת מעשה לאסור אשת חמיו כמ"ש התוספות וכל המפרשים אלא דיש שכתבו שעשה סעודה לקדשה ואפסדיה לסעודתא ויש שכתבו שכבר קידשה ועשה סעודה לישאנה ואפסיד לסעודתיה והוצרכו לתת גט וז"ל האגודה על מעשה דר"ת ושמא אחר התלמוד אסרוה הגאונים עכ"ל. וכן נראה מדברי התוספות שכתבו אע"ג דבשמעתין שרי אשת חמיו והורגו שמא אח"כ אסרוה גם הרא"ש לאחר שהביא הירושלמי כתב כ"כ בפר"ה ובעל הלכות נמי כ"כ וגם אסר אשת חתנו ובשמעתין קא שרי לתרווייהו ושמא אח"כ אסרוה וכו' משמע דר"ל לאחר התלמוד אסרוה ר"ה וב"ה בתקנותיהם ולא מדינא ויש לתמוה אמאי חולק הרא"ש ביניהם וי"ל דבב' חורגין מפורש בתלמודא דידן להיתירא כדאיתא פרק משוח מלחמה להדיא דלא חיישינן בהו למראית עין דאית להו קלא אבל אשת חמיו דלית להו קלא איכא למיחש למראית עין אף לתלמודא דידן דהא דמתיר אשת חמיו בפ"ב דיבמות אינו אלא לומר דמדינא שריא ומה שקשה לר"ח וב"ה שאוסרין אף ב' חורגים תירץ הרא"ש דאסרום מלד תקנה שעשו לאחר התלמוד. שוב ראיתי בתשובת הגאונים שבידינו וז"ל בסימן רנ"א שאלה אשת חמיו מותר ללוקחה לו לאשה אי לא תשובה מותרת לו אבל בת חורגו אסורה לו מפני מראית עין עד כאן לשונו ואין ספק דט"ס הוא דבת חורגו דאורייתא הוא דאבריייתא דשניות פ"ב דיבמות דתני בה ואסור בבת חורגו פריך בגמרא דאורייתא היא ומשני משום דקבעי למיתני סיפא אשת חורגו כו' ולא ידעתי להגיהו לייששו דאם כאמר דצריך להיות אבל ב' חורגין אסורין מפני מראית העין ופסקו כך על פי הירושלמי אם כן גם אשת חמיו אסורה משום מראית עין ואפשר דס"ל הפך סברת הרא"ש ובאשת חמיו פסקו דשריא כתלמודא דידן אבל בב' חורגים אסרוה הגאונים מתקנותיהם ולא מדינא וס"ל דבחורגים שייך למגזר טפי כמ"ש בנימוקי יוסף לשם ואפשר לומר איפכא דצ"ל תשובה אסורה לו מפני מראית עין אבל ב' חורגים מותרין והיינו כסברת הרא"ש ועוד אפשר לומר דצ"ל אבל אשת חורגו אסורה לו דאעפ"י דמדינא שריא כדתני בברייתא מ"מ הגאונים אסרוה וכ"כ בתשובת מהרי"ל סימן פ"א דבא"ז כתב ע"ש ר"י דב' חורגים אסירי כשגדלו בבית אחד וכתב עוד דאשת חורגו אסורה והיינו ע"פ הירושלמי דכיון דאוסר ב' חורגין א"כ אשת שני חורגין משום מראית העין הה"נ אשת חורגו או אשת חתנה הגדלה עמו בבית דאילו בבית אחר אפילו ב' חורגין שריא ואפילו לפי זה בת אשת חתנו או אשת בעל אחותו או בת אשת חתנה או אשת בעל אמו ובתו ואחותו ליכא למיסר משום מראית העין דלא אתי לאחלופי ועיין הטעם בתשובת מהרי"ל ונראה דאצ"ל דאיש שגירש את אשתו והוא נשא אחרת וגם היא נשאה איש אחר דמותרין הבנים שלהם לישא זה את זה ואין שם משום מראית עין וכן פסק בתשובת הגאונים הנזכר סימן ע"ז. ולמעשה הנה בתשובת מהרי"ל כתב דב' חורגים או אשת שני חורגין קי"ל דשרי אפי' בדורות האחרונים ובאשת חמיו כתב דפשיטא הוא דנוהגים כר"ת לאסור והנה תופס דעת הרא"ש וקשה עליו טובא להקל כנגד הירושלמי המפורש לאיסור בשניהם והסכימו כך ר"ח ובעל הלכות ור"ת ור"י ואולי גם הרא"ש לא אמר היתר בב' חורגין אלא להלכה לא למעשה כנראה מדבריו אבל מה מעשה שכבר נהגו להקל בשניהם ומעשים בכל יום והחרד והמחמיר תע"ב: **הלכה** אשתו למ"ה וכו' פרק האשה רבה ואוקימתא דגמרא כר"ע דבאשתו נשואה הכל יודעין שבטעות נשא את אחותה וביאתו באחותה זנות הוא וא"צ הימנו גט דאין לחוש שמא יאמרו תנאי היתה בנשואים הראשונים ולא נתקיים והך שניה שפיר נסיב ואשת איש יוצאה בלא גט דהא כולי עלמא ידעי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והילכך קים להו דנשואי שניים אינם כלום ומה שכתב דאין זנות וכו' שם בגמרא ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה ולאו דוקא אחותה אלא משום דקיימינן השתא באחותה נקט אחותה וה"ה שאר כל העריות אין שכיבתן אוסרתה ובקרא נמי לא רמיזא אחותה וה"ק קרא שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחרת אוסרתה והכי איתא להדיא בגמרא:

ב"י

אבל מכאן ואילך כגון אשת בן בתו מותרת לו כל הדינים הללו וטעמם נתבאר בט"ש בתחלת סימן זה וגרסינן בירושלמי פ"ב דיבמות אמתני' דמי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו וכו' בנו הוא לכל דבר אפילו לפ"ו ולבניה וכתב הריטב"א פירוש דאפי' בבן ממזר יצא ידי פריה ורביה ולבניה נמי שהוא אסור בכלתו של בן וכיוצא בהן עכ"ל: **אשת** בן אשתו מותרת לו וכן אשתו מותר באשתו ברייתא בפרק ב' דיבמות (דף סא.) מותר אדם באשת חורג' והורגו מותר באשתו: **אשת** אחיו אסורה לו בין מן האב או מן האם בריש פרק הבא על יבמתו (דף נה.) יליף לה מדכתיב ערות אחיו הוא בין מן האב בין מן האם: **ומ"ש** בין מן הנשואין בין מן הזנות כבר כתבתי בסימן זה דבפרק שני דיבמות יליף מקרא דאחותו מן הזנות אסורה לו ומינה איכא למילף לאחיו ולשאר כל העריות כגון אחות אם ואחות אב ובתו ואחות אשתו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות איסורי ביאה: **ומ"ש** אלא שאשת אחיו מן האם אסורה לו מן התורה לעולם ואשת אחיו מן האב מותרת לו אם מת אחיו בלא בנים מבואר הוא: **שני** חורגין הגדלין יחד בבית מותר כל אחד באשת חבירו וכו' נראה שהוא מפרש כן בההיא דירושלמי שכתבתי בסימן זה חורגין הגדלין בבית אחד יסבון באתר דלא חכמין להון וכיון דבסוף פרק משוח מלחמה (מג.) אסיקנא דהורגה הגדלה בין האחין מותרת ולא חיישינן למראית העין ממילא משמע דה"ה לשני חורגים הגדלים יחד בבית שמותר כל אחד באשת חבירו ושלא כדברי הירושלמי: **אשת** חמיו אסורה לו בפ"ב דיבמות (דף כא:) תניא מותר אדם באשת חמיו וכתבו התוס' ירושלמי ג אשת חמיו אסורה מפני' מראית העין ואם תאמר תורה הוא הרי דוד שנשא רצפה בת איה וקאמר נמי שני חורגין שגדלו בבית אסורים מפני מראית העין רבי חנינא מומר יסבון באתר דלא חכמין לון ותעשה בפרובינכסי"א באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג ליסא אשת חמיו ואפסדיה ר"ת לסעודתיה ואף על גב דשמעתין שרי להו שמא אחר כך אסרום ומיהו בסוף פרק משוח מלחמה מוכח סוגיא דלא חיישינן למראית העין גבי חורגה הגדלה בין האחים והרא"ש כתב על דברי הירושלמי כך כתוב בפר"ח ובעל הלכות נמי כתב כן וגם אסר אשת חתניה ובשמעתין שרי לתרווייהו ושמא אחר כן אסרו ומיהו בגמרא דידן בס"פ משוח מלחמה גבי חורגה הגדלה בין האחין משמע דלא חיישינן למראית העין משום דקלא אית לה ומעשה היה בפריבינכסי"א באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג וכולי שמא בחורגה הגדלה בין האחין אית לה קלא כדמשמע בגמרא דידן ואין לחוש מפני מראית העין אבל באשת חמיו לית לה קלא ואיכא למיחש למראית העין וכן מסתבר עכ"ל. והרי"ף סתם וכתב מותר אדם באשת חמיו כדתניא בגמרא דידן ולא חשש לדברי הירושלמי וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שלא מנה אשת חמיו בכלל האסורות וכתב נמוקי יוסף (פ"ב דיבמו') בשם הריטב"א שהרמב"ן ורבים מרבותינו ז"ל התירו וכן עיקר וכן המנהג בכל ספרד עכ"ל: **ומ"ש** רבינו וגם חמיו אסור באשתו כבר כתבתי בסמוך שבעל הלכות כתב כן וטעמו דכי היכי דאיכא למיחש באשת חמיו משום מראית העין שנראה כנושא חמותו ה"נ לא ישא חמיו את אשתו מפני שנראה כנושא בתו ומ"מ אין דבר זה מוכרח אף לדברי האוסרים באשת חמיו ע"פ הירושלמי איכא למימר הכי דלא לוסיף עלה: **ומותר** באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ב דיבמות: אחות אשתו אסורה לו מן התורה כל זמן שאשתו קיימת בפרשת אחרי מות ואשה אל אחותה לא תקח לצרור עליה בחייה: **ומ"ש** ל"ש אם היא אחותה מן האב או מן האם פשוט בפרק האשה רבה (ד' צו) במשנה ובפ' הבא על יבמתו (ד' נה.) יליף לה מאשת אח: **ומ"ש** ואפי' גירש את אשתו בחייה וכן מבואר אבל לאחר מיתתה מותר באחותה כן משמע ודאי מדכתי' במתניתין פרק האשה רבה. כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח המקדש אשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ונתבטלו הקדושין מותר לישא אחותה ומעשה באחד שקידש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת וביטל הר"ש ב"כ הקידושין ולא הצריכה גט והתיר קרובותיה למקדש עד כאן לשונו: הלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו שמתה ונשא את אחותה ואחר כך באה אשתו אם היתה אשתו נשואה לו מותרת

ומ"ש

דרכי משה

מותר לישא קרובותיה אחר מיתתה אבל לא בחייה ואין חילוק בין קרובים הרגילין אצלה לשאינם רגילים עד כאן לשונו וכן הוא שם ספ"ב דיבמות וכתב שם דאף בחייה אם כנס לא יוציא (ו) בהגה"ת אלפסי ע"ב ד' ת"ו כתב דלא אסרו כלת בתו אלא דוקא שיש לו ג"כ כלת בנו משום דאתי למיחלף אבל אם היה לו כלת בתו לבדו מותרת לו עד כאן לשונו ולא נהירא דהא הרבה שניות אסרו משום דאתי למיחלף באחרת כדאיתא פ"ב דיבמות ולא חילקו הפוסקים בין אית ליה אחרת או לית ליה אלא בכל ענין אסורה: (ז) כתב הר"ן פרק האומר ע"א דף תרי"ב

דרישה

שיתבאר כ"פ): [ד] **ואשת** בן בנו אסורה לו כו' עיין במגיד משנה בפרק א' דאיסורי ביאה דתמה על הרמב"ם למה כתב דבת בת בן בנו מותרת וכי גרע שבת מכלת בן בן בנו עד כמה דורות דכתב הרמב"ם דאסורה לו ע"ש (עיין בתוספות בפרק שני דיבמות ריש דף כ"ב דהקשו גם כן קושיא זו ותירצו דכלת בן בנו יש לאוסרו שכן בני ירושה ושכיח גביה אבל בת בני בנים לאו בת ירושה היא ולא שכיח גבה ואין להקשות אם לפי האי טעמא למה אסרו למעלה עד עולם אם אמו אף שאינן באין לכלל ירושה יש לומר דלעולם מצוי אצל אבות ואמהות אפילו אינו יורש לאפוקי שבת אם אינה יורשת אינה מצויה אצלם דכל כבודה בת מלך פנימה וגם באם אינה מצויה אצל הבנות ועיין מה שכתב אמ"ו ז"ל לעיל כ"פ): [ה] **אשת** אחיו אסורה לו בין מן האב או מן האם בפרק הבא על יבמתו יליף לה מדכתיב ערות אחיו היא בין מן האב בין מן האם. ובין מן הנשואין בין מן הזנות דאחותו מן הזנות יליף לה מקרא ומינה איכא למילף לאחיו ולשאר כל העריות (האסורות משום אחוה שכולן אסורות אפילו נולדה בזנות ובאיסור כ"פ): כגון אחות אם ואחות אב ובתו ואחות אשתו ב"י: [ו] **אשת** חמיו אסורה לו אבל ב"י פסק כרי"ף דסמיך אתלמוד דידן דשרי ולא כהירושלמי דאוסר אם היתה אשתו נשואה לו לאפוקי ארוסתו שהלכה למדינת הים כמ"ש בסמוך: אוסר (ל) **דאין** זנות שמוכה עם אחותה אוסר אשתו עליו דכתיב ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה ועד"ר:

פרישה

(כג) **ואשת** בן בנו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אשת בנו שהיא דאורייתא וכן אשת בן בן בנו עד עולם והטעם כדפרישית לעיל הואיל שהתחלת הגזירה יש עליה שם איסור דאורייתא דקרו ליה לבן בנו בנו: (כד) **אשת** בן בתו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום כלת בנו דכולהו חדא גזירה הוא דקרו להו כלת בנו אבל מכאן ואילך כגון אשת בן בן בתו מותר הואיל שאין האיסור אלא מחמת איסות לא החמירו כולי האי. גם אינו דומה קורבה דלמטה לקורבה דלמעלה כמו שכתבתי בדרישה וגם בקורבה דבת ואם הקילו שהרי גם לענין עדות אמרינן שהוא מדרבנן וק"ל: (כה) **ב'** חורגין שגדלים יחד בבית מותר כל אחד הא מילתא דפשיטא דאפילו בת אשתו מותרת לבנו אלא שרבינו נקט כל שכן שמותר ועי"ל דאדרבה בשני חורגין עצמן ליכא למטעי כולי האי באיסור אחות להדדי משא"כ באיסור אשת אח דמלינו שהוא מותר בשלא הניח זרע: (כו) **אשת** חמיו אסורה לו מפני מראית עין (פירוש מאחר דלית ליה קלא נראה כנושא חמותו וה"ה חמיו את אשתו נראה כנושא את בתו משא"כ בשני חורגין דאית ליה קלא כ"פ) ועד"ר: (כז) **ומותר** באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו כ"ע דהא כתב דין זה לעיל ואחי אביו ואחי אמו מותר באשתו: (כח) **כל** זמן שאשתו קיימת כדכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור עליה בחייה: (ל"ש מן האב או מן האם דילפינן מאשת אחיו לעיל כ"פ): (כט) **ואפי'** גירש כו' כדכתיב עליה עליה כל זמן שהיא בחייה (ואפילו לא נתגרשה אלא מחמת קול בעלמא אסור באחותה כ"פ): ומותר

חדושי הגהות

שנתגדלו בבית אחד ומשנשאה בהיתר אינו חייב להוציאה: ג פירוש שאשת חמיו אסורה רק משום מראית עין ואם תאמר שמן התורה הוא אסור איך אפשר לומר כן הרי דוד נשא רצפה בת

עם אחותה [ז] אוסר אשתו עליו אפילו במזיד וכן בכל הקרובות (ח) הנאסרות ע"י אשתו אם מזנה עמהם לא נאסרה אשתו עליו (לא) ומותר בקרובות שניה היתה ארוסתו ואמרו לו שמתה ונשא אחותה ואח"כ באת ארוסתו (לב) אסור בשתיהן (לג) מתה הראשונה מותר בשנייה אמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה ואח"כ אמרו לו קיימת היתה (לד) הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר היתה אחות אשתו נשואה והלכה אשתו ובעל אחות אשתו ואמרו לו מתה אשתך וגיסך ונשא אחות אשתו ואח"כ באו אשתו וגיסו (לה) אשת גיסו צריכה גט [ח] ל"ש נשאת לו בב' עדים או בעד א' ואסורה

מותרת לחזור לו וכולי היתה ארוסתו ואמרו לו שמתה ונשא אחותה וכולי היתה אחות אשתו נשואה והלכה אשתו ובעל אחות אשתו ואמרו לו מתה אשתו וכולי בפ' האשה רבה (דף לד:) תנן מי שהלכה אשתו למדינת הים ובאו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו הוא מותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה ראשונה מותר בשנייה ופרש"י ומותרת לחזור לו. דקדושי שניה אינה כלום והרי הוא כזנות ואמרינן בגמרא ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומות' בקרובות שניה ליטא בתה דקי"ל נושאין על האנוסה ועל המפותה. ובגמרא (שם) ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים דאהני הני נישואין דקא מיתסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירא אשתו שריא ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתני' לא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא ה"ל אחות גרושתו דתניא כל עריות שאמרו אין צריכין הימנו גט חוץ מא"א שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דה"ל אחות גרושתו ולאו איתמר עלה האי אשת אח ה"ד כגון שקידש אחיו את האשה וכו' והאי אחות אשה ה"ד כגון שקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה עמד ונשא אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי ה"ל בקדושין והא שפיר נסיבא אלא נשואין מי איכא למימר תנאי ה"ל בנשואין וכתב הרי"ף הילכך ה"ל מתניתין כותיה וכיון דמתניתין כותיה הלכתא כוותיה ואע"פ שכתב הרא"ש עמקו ממנו דברי הרי"ף שפוסק כר"ע נגד רבנן משום דדחיק לאוקומי מתניתין כוותיה דכ"ש דאתיא כרבנן וכו' כבר הביא הוא ז"ל ראיה דהלכה כר"ע ופרש"י מי איכא למימר תנאי הוה ליה בנשואין הא כולי עלמא ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות הילכך קיים להו דנישואי שניה אינה כלום והשתא מה שכתב רבינו אם היתה אשתו נשואה לו מותרת לחזור היינו סתם מתני' דקתני אשתו מותרת לחזור לו. ומ"ש היתה ארוסתו וכו' ונשא את אחותה וכולי אסור בשתיהן היינו כרבי עקיבא דמצריך גט לאחות אשה ואוקימנא כגון שקדש אשה וכו' דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי הוה ליה בקידושיה והאי שפיר נסיב ומ"ה צריכה ממנו גט שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט וכיון דצריכה גט איתסרא עליה ארוסתו שלא יאמרו שהוא נושא אחות גרושתו וכן כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין: **ומ"ש** דאין זנות שמזנה עם אחותה אוסר אשתו עליו וכו' שם בברייתא ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: **ומ"ש** וכן בכל הקרובות הנאסרות על ידי אשתו אם מזנה עמהם לא נאסרה אשתו עליו שם בברייתא (דף לה) לא נחלקו ב"ש וב"ה בבא על אחות אשתו שלא פסל על מה נחלקו בבא על חמותו שב"ש אומרים פסל וב"ה אומרים לא פסל ואע"ג דרבי יהודה פליג ואמר דהבא על חמותו לכ"ע פסל את אשתו הא אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יהודה: **ומ"ש** מתה הראשונה מותר בשניה פשוט דבין שהיתה אחות נשואתו בין שהיתה אחות ארוסתו כיון שמתה הראשונה פקע ליה איסור אחות אשה ומתר בשניה וכל שכן שאם מתה השניה מותר בראשונה אע"פ שהיתה ארוסתו דליכא למיחש תו לשמא יאמרו נושא אחות גרושתו דכיון שמתה שנייה פקע ליה איסור אחות אשה: **ומ"ש** א"ל מתה אשתו ונשא אחותה ואחר כך א"ל קיימת היתה וכו' שם במשנה (דף לד:) אמרו לו מתה אשתו ונשא את אחותה ואח"כ אמרו ליה קיימת היתה ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר רבי יוסי אומר כל שהוא פוסל ידי אחרים פוסל על ידי עצמו וכל שאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובגמרא (דף לה) מאי קאמר רבי יוסי א"ר אמי אריפא ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ע"פ עדים תצא וחייבת בקרבן יפה כח ב"ד שפטרה מן הקרבן וקאמר ת"ק ל"ש ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ול"ש ע"פ ב"ד דאשת גיסו אסירא אשתו שריא וקאמר ליה רבי יוסי על פי ב"ד דפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו על פי עדים דאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו רבי יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא קא דאזלי ארוסתו וגיסו הא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר תנא קמא לא שנא אשתו וגיסו ולא שנא ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקאמר ליה רבי יוסי אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בנישואין דאינו פוסל ע"י אחר אינו פוסל ע"י עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין ופוסל ע"י אחרים אף פוסל ע"י עצמו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי מתקיף לה רב יוסף ומי אמר שמואל הכי וכו' אמר ליה אביי וממאי דכי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אדרבי יצחק נפחא ודילמא אדרבי אמי ופרש"י אדר' אמי האי כל שאינו פוסל אריפא קאי דאיירי באינו פוסל ע"י אחרים דאיירי לעיל בנשאת ע"פ עדים תצא והיא מותרת לבעלה וקתני סיפא ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו: ל"ש ע"פ עדים. שאמרו ומתה אשתך ולאחות אשתו אמרו מת בעלך דאשת גיסו שריא לחזור לבעלה: ל"ש על פי עד אחד. דאשת גיסו אסורה אשתו שריא וקא"ל ר' יוסי בע"פ בית דין פליגנא עלך דהואיל ופוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו אבל בע"פ עדים מודינא לך: לעולם אסיפא בדקיט ואזיל סידרא דמתני' בנשאת בע"א ומאי פוסל ואין פוסל איכא: חדא דאזיל אשתו וגיסו למ"ה וחדא דאזיל ארוסתו וגיסו. וקא"ל רבי יוסי אשתו דליכא למימר תנאה ה"ל להאי באשתו ראשונה וכ"ע ידעי דנישואי שניה טעות הן ולא אתי למימר גירשה בעלה ונשאה זה דהא אפילו גירשה בעלה אסורה להאי ומידע ידעי דסהדי אטעינהו אינו פוסל ע"י גיסו כשאר אשה הנשאת בעד אחד דהתם הוא דאתי למימר גירש זה וכולי ואי מחזירה אמרי זה מחזיר גרושתו מן הנישואין אבל הכא לא הילכך אין פוסל נמי ע"י עצמו אבל היכא דהואי קמייתא ארוסתו דאיכא למימר תנאה ה"ל בקדושין סברי אינשי דנשואי שניה נישואין גמורין דאמרי אע"פ שהיתה ארוסתו גירשה בעלה ונשאה זה ואי משום אחות אשה תנאי ה"ל בקדושי ראשונה ולא נתקיים ואי הדרא אשת גיסו לבעלה אמרי אינשי מותר להחזיר גרושתו משניסת הילכך הוא פוסל ע"י אחרים והואיל ואהנו מעשיו פוסל נמי ע"י עצמו ולת"ק טעמא דהניסת בע"א אסורה לחזור לא משום שמא יאמרו זה מחזיר גרושתו משניסת אלא דקנסוה רבנן משום דלא דייקא שפיר הילכך כל מאן דנסבה פסל לה אקמא כתבו הרי"ף והרא"ש ואיסתפק לן בגמרא דהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוסי אליבא דמאן אי אליבא דרבי אמי או אליבא דר' יצחק נפחא וכיון דלא איתברר כמאן פסק לא שרינן לאשת גיסו אגיסו מספיקא ע"כ וכתב הרא"ש על זה וז"ל כתב הראב"ד ודוקא כשנשאת לו אשת גיסו ע"פ ב"ד דבהא אסר רבי יוסי לשינויא דרבי אמי אבל אם ניסת לו ע"פ עדים אשת גיסו מותרת אגיסו ואשתו מותרת לו דבהא אפילו לרבי אמי שרי רבי יוסי כדאזיל אשתו וגיסו ואע"ג דאשה שהלך בעלה למדינת הים בעלמא אסורה לחזור לו אפילו בעדים לא אמרי' מינס אניסא התם הוא דאיכא למימר גירש זה ונשא זה אבל הכא כיון דלאחות אשתו היא לא מיתסרא בלתא דנפשה אלא משום דאתי לאיחלופי באשה אחרת שהלך בעלה למדינת הים מסתייה דגזרינן בה בעד אחד דדמיא לפשיעותא אבל כשנשאת בעדים לא גזרינן בה דהא ודאי ב' עדים שיסקרו מילתא דלא שכיחא היא והשיב עליו הרמב"ן ודאי אשת גיסו שנשאת ע"פ עדים לר' יוסי מותרת בין לשינויא דרבי אמי בין לשינויא דרבי יצחק נפחא ומיהא אי מתניתין כר' אמי מיתוקמא לא קי"ל כר"י אלא בכל שפוסל ע"י אחרים פוסל על ידי עצמו דהא נמי פלוגתא דידיה ודת"ק אבל במאי דקאמר על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובהא מודה לת"ק בדבר זה לא פסק שמואל הלכה כרבי יוסי כי לא פסק אלא באשתו ע"פ בית דין דפליגי ביה אבל במה שרבי יוסי ות"ק מתירים אשת גיסו על פי עדים היינו משום דסברי כר"ש דמפליג באשה שהלך בעלה למדינת הים

ומ"ש ומותר בקרובות שנייה וכו' פי' ליטא בתה וכן היא מותרת בקרוביו מיהו מדרבנן ודאי לא שריא בתה עליו אלא לאחר מיתת שנייה כמ"ש בסי' זה למעלה אצל בת ארוסתו דלא שריא אלא לאחר מיתתה וא"ת הלא ס"פ נושאין קאמר דבקידושי טעות אפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה ופירש"י בקידושי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטא אלמא דאיכא תנאי בנישואין וי"ל דהא דאמר בפרק האשה רבה אלא נשואין מי איכא למימר תנאי ה"ל בנשואין ה"ק דלא שכיחא מילתא שיתבטלו הנישואין מחמת התנאי וכמו שכתבו התוס' לשם ואי איתא דנתבטלו הנישואין מחמת התנאי קלא אית ליה ומדליכא קלא ודאי לא טעו אינשי למימר דתנאי הוה ליה בנישואין אלא נשואי שנייה לא כלום הוי כנ"ל:

היתה ארוסתו וכו' פי' הכא איכא למיחש שמא יאמרו תנאי היה באירוסין ולא נתקיים התנאי והך שנייה א"א יוצאה בלא גט והשתא איתסרא עליה שפיר נסיב ולפיכך צריכה גט שלא יאמרו נמי ארוסתו דא"כ הוא נושא אחות גרושתו וצריך ליתן גט גם לארוסתו: ומתה הראשו' מותר בשנייה משנה שם פי' כיון דמתה פקע לה איסור אחות אשה ושנייה שריא בין שהראשונה היתה נשואה או היתה ארוסה וכ"ש במתה השנייה דמותר בראשונה וכ"כ ב"י: **היתה** אחות אשתו נשואה וכו' דברי רבינו בזה ע"פ דברי הרמב"ן שהביא הרא"ש לשם במסקנתו דאף עפ"י דפסקינן הלכה כר' יוסי היכא דנשאת לו בעד אחד עפ"י ב"ד כיון דצריכה ממנו גט ואסורה לבעלה אף אשתו אסורה לו משום דה"ל אחות גרושתו מכל מקום במאי דסביר' ליה לרבי יוסי בנשאת לו עפ"י עדים דאינה צריכה ממנו גט ושריא לבעלה ואף אשתו שריא לית הילכתא כר' יוסי בהא דאיהו סביר' ליה כרבי שמעון אבל אנן קי"ל דבנשאת ע"פ עדים נמי צריכה הימנו גט וכמו שיתבאר בס"ד סוף סימן י"ז וכיון דאסורה לבעלה אף אשתו אסורה לו משום דה"ל אחות גרושתו. ואף ע"ג דמאי דקי"ל דע"פ עדים נמי אסורה לבעלה הוי טעמא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה וחזר זה ומחזיר גרושתו משניסת ובאשת גיסו לא שייך למימר הכי דאפילו גירש זה אסורה ליה משום אחות אשה וא"כ בע"כ כשבאת אשתו עם גיסו הכל יודעים שבטעות נשא אחות אשתו מכל מקום זימנין דאתי גיסו תחלה ושייך לומר גירש זה ונשא זה שמא מתה אשתו וצריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו כי הרואה שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ואמר זה נושא אחות גרושתו ומשום הכי אשת גיסו צריכה גט לעולם אף כשבאו שניהם יחד ולפי זה גם אשתו אסורה עליו לעולם דלא שנא היתה ארוסתו דאיכא למימר תנאה הוה באירוסין ולא נתקיים התנאי ל"ש היתה נשואה דליכא למיחש לתנאה בכל ענין אסורה עליו אשתו כיון דאשת גיסו צריכה גט:

כותית

דרכי משה

תרי"ב דכל המגרש ונותן גט אע"ג שהוא אינו מודה בקרובותיה שלא יאמרו נושא קרובת גרושתו עכ"ל: (ח) ובהגהת אלפסי ע"א דף תל"ו דאם זינה עם חמותו אין אשתו נאסרת עליו ואם היתה חמותו מרגילה לבא אצלו ע"י אשתו מוציאין אשתו ממנו עכ"ל ומשמע בגמרא פרק האשה רבה דאין לחלק בין חמותו לשאר עריות כתב רבינו ירוחם בספרו תא"ו נכ"ג ח"ב כל עריות שנאמר בהן ערוה אם נשאו לאסור להן אינן צריכות גט חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ עדים או ע"פ ב"ד ואחר כך בא בעלה וכן ארוסת אחיו שנשאת ע"פ עדים שבת אחיו

פרישה

(לא) **ומותר** בקרובות שנייה פירוש ליטא בתה דקיימא לן דנושאין על האנוסה והמפותה ומביא זה לראייה שאין הזנות אוסר אשתו עליו כלומר סברי מותר בקרובותיה ואע"ג דכתב רבינו לעיל בסמוך ז"ל בת ארוסתו מותרת לו לאחר מיתתה ורצה לומר דוקא לאחר מיתתה היינו דוקא לשם דבא עכשיו ליטא בת ארוסתו משא"כ כאן דכבר נשא אשתו בהיתר משו"ה לא מוציאין ממנו אשתו משום גזירה: (לב) **אסור** בשתיהן (ושתיהן צריכות גט הראשונה מדאורייתא השנייה מדרבנן כ"פ) דאמרי אינשי דהך קמייתא תנאי הוה ליה בקידושין ולא נתקיים התנאי והאי שפיר נסיב ומש"ה צריכה הימנו גט שלא יאמרו א"א יוצאה בלא גט וכיון דצריכה גט איתסרא עליה ארוסתו שלא יאמרו שהוא נושא אחות גרושתו כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות גרושין אבל אם כנסה ליכא למיחש לשמא יאמרו תנאי הוי בקידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

(לג) **מתה** הראשונה מותר בשנייה [illegible]

(לד) **הולד** הראשון ממזר [illegible]

(לה) **אשת** גיסו צריכה גט [illegible]

דרישה

[ז] **אוסר** אשתו עליו כן הוא בהאשה רבה ודרש מדכתיב בפ' סוטה ושכב איש אותה שכיבתה פוסלתה ואין שכיבת אחותה פוסלתה וכן הוא גירסא נכונה בפרש"י שם בפרשת נשא ולא כנוסחא דידן שכתב ולא שכיבת אחרת פוסלתה כמעשה דשני אחיות כו' וכן כתב הג"א שט"ס הוא: [ח] (ל"ש נשאת לו בב' עדים פי' בב' עדים בלא ב"ד או על פי עד אחד ובב"ד ואשמעינן אע"ג דאיכא מ"ד דמותר אח"כ לבעל הראשון מאחר דבהיתר נשאה ע"פ ב' עדים קמ"ל דבכל ענין אסורה כ"פ):

ומשום

(לו) ואסורה לגיסו (לז) ואשתו אסורה, עליו ל"ש היתה נשואה לו או ארוסתו :

טז כותית אע"פ שאין בה לאו אסורה מדרבנן ואם בא עליה בזנות דרך מקרה מכין אותו מכות מרדות (א) ואם יחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן משום נדה ומשום שפחה ומשום עכו"ם (ב) [א] ומשום זונה כתב הרמב"ם ז"ל בא על הכותית משאר העכו"ם דרך אישות לוקה מן התורה או ישראלית שנבעלה לעכו"ם דרך אישות לוקה מן התורה משום לא תתחתן בם אחד ז' עכו"ם ואחד כל העכו"ם באיסור זה ע"כ (ג) ונ"ל שאינו אלא בז' עכו"ם דלא קי"ל כרבי שמעון דאמר כי יסיר לרבות כל המסירין ואפילו בז' עכו"ם אין לוקין משום לא תתחתן אלא לאחר שנתגיירו אבל בעודם עכו"ם לא שייך בהו חתנות (ד) [ב] ואינו לוקה עד שיבעול ואז לוקה עליה

ב"י

היא בין נשאת על פי ב"ד ובין נשאת בעדים ואנן קיי"ל דלא עבדינן עובדא במאי ה"ל למיעבד הילכך על פי עדים נמי אסירא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה וכן באשת גיסו אע"ג דלא שייך למימר גירש זה ונשא זה כשבאת אשתו עם גיסו מ"מ זימנין דאתי גיסו תחלה ושייך למימר גירש זה ונשא זה שמא מתה אשתו וצריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו כי הרוא' שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ויאמר זה נושא אחות גרושתו הילכך חיישינן לפירוקא דרבי אמי לאסור אשת גיסו אגיסו אפילו נשאת בעדים אליבא דהלכתא דלא מפלגינן בין עד אחד לשני עדים וחיישינן נמי לדר' יצחק נפחא למיחש לתנאה ואחיו שקדש אשה וכן הוא שקידש אחות אשה כל הדרכים האלה בה וכן הלכתא עכ"ל וכך הם דברי רבינו במסקנת הרמב"ן והרא"ש ועיין במ"ש רבי' ירוחם בנכ"ג ח"ב בשם הרמ"ה וכתבו התו' בפרק הנזכר דהא דשרינן באמרו לו מתה אשתך לישא אחותה היינו דוקא כשאמרו לו שני עדים שמתה אשתו אבל כשאמר לו עד אחד על מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה ומדברי רש"י לא משמע כן וה"ה בפ"י מהלכות גירושין כתב כדברי התוספות : הבא על א"א והיא אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ גם מת בעל האשה אם אסורה לו מטעם דנאסרת לבעלה כיון דבלא"ה היתה אסורה לו תמצא בכתבי מה"ר איסרלן סימן כ"ט (ע) : איזו עריות שאם נשאו לאסור לכן אימתי צריכות גט ואימתי אינם צריכות עיין ברבינו ירוחם נ"ג ח"ב : כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב על ראובן שהיתה לו פלגש והיו עוררין לומר שהיתה עמו בקידושי' והוטל חרם על כל מי שידע שהיה ביניהם קידושין שיעיד בב"ד ולא בא שום עדות על זה כלל שהיא מותרת לבן אחיו וליתר קרוביו כדתנן (יבמות נז') נושאין על האנוסה ועל המפותה ומותר אדם באנוסת אביו ובמפותת אביו אבל אם יש עדים שאמרה האשה קדשני ראובן בפני שני עדים והלכו למדינת הים נאסרה בקרובי ראובן על פי דיבורה אבל אם אמרה קדשני בסתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קדושין נינהו ואפילו האיש והאשה מודים שאין דבר שבערוה פחות מב' עכ"ל :

טז כותית אע"פ שאין בה לאו אסורה מדרבנן כלומר דרך זנות קאמר שאין בה לאו דלא אסרה תורה אלא דרך אישות ואע"פ שאין לאו בדרך זנות אסורה מדרבנן והכי אמרינן בפרק אין מעמידין (לו:) הא דקאמר דגזור על בנותיהם ומקשי בנותיהם דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם ומשני דאורייתא אשה דרך חתנות ואתי אינהו וגזור אפילו דרך זנות :

ומ"ש ואם בא עליה בזנות דרך מקרה מכין אותו מכת מרדות ואם יחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן משום נשג"ז כ"כ הרמב"ם בפי"ב מהא"ב וכתב ה"ה הבא על הכותית דרך זנות מכין אותו מכת מרדות מד"ס בפרק הרואה (דף כה:) ר' אילא חזייה להוא גברא דבעל כותית ונגדיה : ומ"ש ואם יחדה לו וכולי בפרק אין מעמידין אמרו ישראל הבא על הכותית הל"מ הבועל ארמית קנאין פוגעין בו הלא דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתו אינהו וגזור אפי' בצנעה והקשו בצנעה נמי ב"ד של חשמונאי גזרו ישראל הבא על הכותית חייב משום נשג"ז ותירצו התם דמייחד לה אבל הכא אקראי בעלמא ע"כ בגמרא לפי גירסת רבינו ויש שם גרסאות אחרות עכ"ל : כתב הרמב"ם ז"ל בא על הכותית משאר העכו"ם דרך אישות לוקה מן התורה וכו' בפי"ב מהא"ב ומ"ש רבינו ונ"ל שאינו אלא בז' עכו"ם דלא קי"ל כר"ש וכו' ואפילו ז' עכו"ם אין לוקין משום לא תתחתן אלא לאחר שנתגיירו וכו' הוא מקשה על דברי הרמב"ם שתי קושיות חדא על מה שכתב דעל שאר העכו"ם נמי לוקה דהיינו לר"ש ולא קי"ל כותיה אלא כרבנן דאמרי דלא נאמר לא תתחתן אלא בז' עכו"ם דוקא ועוד דאפי' בז' עכו"ם אסיק רבא בפ' הערל (עו:) דבעכו"ם לא שייך בהו חתנות וקרא דלא תתחתן בנתגיירו דוקא הוא וי"ל דהרמב"ם פסק בהא כר"ש מדאמרי' בקדושין ס"פ האומר (סח:) כותית דולדה כמוה מנ"ל א"ר יוחנן משום רשב"י דאמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי וכו' הבוא בשבעה עכו"ם מנ"ל אמר קרא כי יסיר לרבות כל המסירין היינו לרבי שמעון דדריש טעמיה דקרא אלא לרבנן מאי טעמייהו וכולי ומדחזינא דסתמא דתלמודא כר"ש אלמא הלכתא כותיה וכיון דדרשינן טעמא דקרא אית לן למימר דלא אסרה תורה להתחתן משום כי יסיר אלא בעכו"ם דבני הסרה נינהו אבל בגירותן דלאו בני הסרה נינהו לא והא דאמרינן בפרק הערל בעכו"ם לית להו חתנות כשנתגיירו אית להו חתנות אליבא דרבנן קאמר אבל לר"ש הוי איפכא דלא נאמר לא תתחתן אלא בעכו"ם דוקא ואפילו תימא דאליבא דכ"ע אמר הכי לא קי"ל כמסקנא דרבא אלא כדהוה ס"ד מעיקרא דלא נאמר לא תתחתן אלא בעכו"ם דוקא משום דסוגיין דתלמודא סבר הכי דבקדושין ס"פ האומר קאמר כותית דולדה כמוה מנ"ל אמר קרא לא תתחתן בם וכן אמרו בפרק אין מעמידין בנותיהן דאורייתא נינהו דכתיב לא תתחתן בם וכבר נדחקו התוספות ליישב זה כמו שאכתוב בסמוך והרמב"ם תפס עיקר כפשט הסוגיא דמלא תתחתן גופיה נפקא ליה וה"ה כתב על דברי הרמב"ם ומה שאמר רבא בפרק הערל בגירותן אית להו חתנות בעכו"ם לית להו חתנות כבר תרצוה המפרשים ובודאי בעכו"ם כל דרך אישות איכא למימר דאיכא לאו דאורייתא עכ"ל ורש"י כתב בריש קדושין נתינים גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דוד גזר עליהם וכ' עליו הר"ן ולפי זה איסור נתינים אינו אלא מדבריהם ולפי זה לא קי"ל כרבא דאמר התם בפ' הערל דלאו דחתנות דכתיב בשבעה עכו"ם בגירותן נמי הוא אלא כל מי שנתגייר מהם מותר לבא בקהל חוץ מן הנתינים מפני שדוד גזר עליהם וזה דעת הרמב"ם בפי"ב מהא"ב אבל אחרים סוברים דז' עכו"ם בגירותן נמי אסירי וכדרבא מיהו היינו דוקא אותם שמתגיירים בעצמם אבל בניהם מותרים ובא דוד וגזר על הנתינים לעולם ואף רש"י עצמו כ' בפ' ד' מיתות כותי בלא תתחתן וכן הכתיב וכ"כ בפ' אלו הן הלוקין (כא:) עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ואינו לוקה עד שיבעל ואז לוקה עליה משום לא תקח הוא סיום דבריו שכתב דבעכו"ם לא שייך בהו חתנות וכ"כ מפני שכתבו התוס' בפרק הערל אהא דאמרינן דבעכו"ם לית להו חתנות והא דפריך בפרק אין מעמידין בנותיהם דאורייתא נינהו דכתיב לא תתחתן בם אסיפא דקרא סמיך דכתיב בתו לא תקח לבנך וכן בשלהי האומר בקדושין ול"ג התם לא יהא לך חיתון בהם דלשון זה משמע דמלא תתחתן דריש ור"ת הגיה לא

ב"ח

טז כותית אעפ"י שאין בה לאו אסור' מדרבנן וכו' ה"ק בפרק אין מעמידין (דף ל"ו) ומיירי בסתם כותית שאינה מז' עכו"ם :

ומ"ש ואם יחדה לו בזנות וכו' איכא למידק דמשמע דביחדה לו לאשה היא עליה מן התורה ובסמוך פסק דבשאר עכו"ם אין בהם לאו כלל מן התורה וכרבנן דר"ש וי"ל דרבינו כתב תחילה הדין שהוא מוסכם לדברי הכל דאף להרמב"ם בבא עליה בזנות דאפילו יחדה לו בזנות אין שם לאו ואח"כ כתב אבל בא עליה דרך אישות איכא מחלוקת דלהרמב"ם יש שם לאו ולדידיה אין שם לאו וכך היא דרכו של רבינו בחבורו בדוכתי טובא : **ומ"ש** ומשום זונה כתבו התו' לשם פי' הכהן הבא עליה חייב משום זונה וכ"כ התוספות ס"פ הנשרפים תחלת (דף פ"ב) אכן מדברי הרמב"ם פי"ב מהא"ב דסמ"ג לאוין קי"ב מבואר דבישראל קאמר אבל כהן הבא על הכותית לוקה מן התורה משום זונה אחד זונה כותית וא' זונה ישראלית ובבעילה בלבד כיון [illegible] אינה בת קידושין עכ"ל והכי משמע מדברי רבינו שכתב בסתם והתוס' לשם פירש וכתב דהוא דאמר רבא בפ' הבית (דף כ"ט) דכהן הבא על הכותית היה לוקה עליה משום זונה דאורייתא איירי כשבודאי נבעלה וב"ד של חשמונאי גזרו משום נשג"ז אפילו באותן שלא ידענו שנבעלה ואפשר דאפילו היכא דידוע שלא נבעלה אפילו הכי גזרו עליה שחייב עליה משום זונה · כתבו התוספות בפ"ד מיתות (דף נ"ב) הא דת"ר איש אשר ינאף את אשת איש אשת רעהו פרט לאשת אחרים מות יומת בחנק פרט לאשת אחרים והיינו כותי וקמ"ל דאין איסור לכותי אע"ג דאין מיתה ואזהרה איסורא מיהא איכא מדאיצטריך למישרי יפת תואר דדרשינן בפ"ק דקידושין אשת אפילו אשת איש עכ"ל וכ"כ התוספות בפרק אין מעמידין בדף הנ"ל ולפי זה הא דחייב משום נשג"ז בפנויה אבל באשת איש איסורא דאורייתא איכא אלא דאינו חייב מיתה וכ"כ הסמ"ג לאוין ק"ג : **כתב** הרמב"ם הבא על הכותית משאר העכו"ם כו' פי' שבא עליה בכותיותה : **ומ"ש** דרך אישות פי' דרך נישואין דנישואין איכא בכותי' מדאיצטריך אשת יפת תואר למישרי א"א אלמא דאיכא אישות ונשואין בכותית אע"כ דקידושין לא תפסי בכותית נישואין מיהא איכא בכותית ועל זה אמר לא תתחתן דהיינו אישות ונשואין ופסק כר"ש דמדכתיב כי יסיר לרבות כל המסירים כל העכו"ם איתנייהו בלאו דלא תתחתן ודוקא בכותיותן אבל בגירותן לאו בני הסרה נינהו ואפילו שבעה עכו"ם מותרין לבא בקהל מיד לאחר גירותן אלא דבנתינים גזר דוד עליהן איסור אף לאחר שנתגיירו ופסק דלא כרבא בפרק הערל וטעמו מפורש בדברי הר"ן הביאו בית יוסף וגם הוסיף נופך משלו עיין שם אבל דעת רבינו דהלכה כרבנן דשבעה עכו"ם הם בלאו דלא תתחתן ובגירותן דוקא כדרבא פרק

דרכי משה

אחיו או על פי ב"ד ואחר כך בא אחיו וכן אחות ארוסתו שהלכה ארוסתו למ"ה ושמע שמתה ונשא אחותה ואחר כך בא ארוסתו כל אלו צריכות גט עכ"ל : (ט) ופסק שם דאסורה דכשם שאסורה לבעל כן אסורה לבועל אע"ג דבשעה שהיה בועלה היתה בלא"ה אסורה לו משום אחות אשתו וע"ש ולקמן סי' קע"ח :

אבל

פרישה

אחות גרושתו : (לו) **ואסורה** לגיסו הטעם משום שיאמרו שמחזיר גרושתו אחר שנשאה הראשון וזהו הטעם שאמרו בכל אשה ששמעה שמת בעלה ונשאת לאחר ואחר כך בא דתצא מזה ומזה וכמש"ר בס"ס י"ז משום חשש שיאמרו שקידש שילך למדינת הים גרשה ונשאה השני בהיתר וכיון שיאמרו שנשאה בהיתר צריך השני לגרשה ושוב אסורה לראשון שלא יאמרו שמחזיר גרושתו אחר שנשאת · ואינו דומה לשני אחין שנשא אחד אשה והלך למדינת הים ושמע ד: שמת ויבמה אחיו ואחר כך בא הראשון דאיתא בגמרא פרק האשה רבה סוף דף צ"ז וכתב גם כן רבינו לקמן בסימן קנ"ט דמותרת לראשון דהתם ליכא למטעי ולומר שהראשון גרשה קודם שהלך למ"ה ונשאה אחיו דאם כן איך נשא השני לאשת אחיו דאסורה לו מן התורה וליכא למטעי בה דבר וצריכין להעלות על דעתן האמת שבטעות נשאה אחיה מאמת ששמע שמת אחיו מה שאין כן הכא ובכל אשה שהלך בעלה למדינת הים הנזכר לעיל דאיכא למטעי והא ראיה דגם בשני אחים אם לא כנסה הראשון אלא קדשה והלך למדינת הים ושמעו שמת ויבמה אחיו וחזר ובא דאסורה לראשון כמש"ר לקמן סימן קנ"ט משום דאיכא למטעי ולומר דהראשון קדשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ומש"ה נשאה אחיו בהיתר וכשבא הא' צריך הב' ליתן לה גט וכשיחזירנה הא' יאמרו שנשא גרושת אחיו ואם תאמר גם באשה שהלך בעלה כו' למה אמרו שתצא מזה ומזה כיון דמן הדין מותרת לראשון וא"צ גט מהשני כיון שהשני נשאה בטעות אלא משום הרואים וכנ"ל ולמה הלא כשיתירוה הב"ד לחזור ולהנשא להראשון בלא גט מהשני יאמרו מדשתקי רבנן והניחו לחזור ולישא אותה ודאי ידעי דנשואי השני היו בטעות וי"ל דודאי לכתחילה לא רצו חז"ל להתירה לינשא מטעם דיבואו אחר הנישואין להעלות על דעתם האמת משא"כ בשני אחין הנ"ל דקודם שיחזור האח הראשון לחזור ולישאנה יבאו להעלות על דעתו דנשואי השני בטעות היה דאל"כ איך נשא השני גרושת אחיו וכנ"ל ועמ"ש עוד מזה בסימן י"ז בדין חמותה דלא יעידה לכלתה : (לז) **ואשתו** אסורה עליו ל"ש היתה נשואה לו או ארוסה פירוש ולא כמ"ש בריש' שמחלקין בין היתה ארוסה או נשואה וגם לקמן בשני אחין מחלקין בין ארוסה לנשואה וכנ"ל :

סי' טז (א) **ואם** יחדה לו בזנות כו' ב"ד של חשמונאי גזרו עליה דחייב משום נשג"ז היכא דמייחד לה (ומשום שפחה ר"ל שתהא באיסור לא יהיה קדש אע"ג דבכותי לא שייך אפ"ה גזרו בהן מצאתי ב' רכ"ש כ"פ) : (ב) **ומשום** זונה פי' אם כהן הוא כ"פ הרא"ש בפרק הנשרפין מור"ש וע' דרישה : (ג) ונ"ל שאינו אלא וכו' רבינו מקשה שתי קושיות וכמ"ש ב"י : (ד) **ואינו** לוקה פי' בכותיותן אבל כשנתגיירו לוקה (ר"ל אפי' קודם בעילה כ"פ) משום לא תתחתן דהכתוב של לא תקח מיירי דוקא בכותיותן דבנתגיירו לא שייך לומר כי יסיר וגו' ונראה דלפי בעל מכן שלא כדרך אישות עובר משום לא תקח דהא ע"כ א"א לומר דלא תקח דהא דרשינן קיחה קיחה דמיירי דרך אישות דא"כ לא הוה מיירי נמי בכותיותן ודוקא מלשון חיתון הוא דייק הרמב"ם

דרישה

סי' טז [א] **ומשום** זונה ז"ל הרא"ש בספ"ט דסנהדר' כי אתא רב דימי אמר ב"ד של חשמונאי גזרו הבא על הכותית חייב עליה משום נדה שפחה אשת איש וסי' נש"א כי אתא רבין אמר משום נשג"ז נדה שפחה כותית זונה מוסיף עליה משום זונה אם כהן הוא ע"ש. וצ"ע בש"ע כתב דאפילו בישראל אם בא דרך מקרה חייב משום זונה ומכין אותו מכות מרדות אם הוא כהן לוקין עליה מן התורה משום זונה אפי' בא עליה דרך מקרה :

[ב] **ואין** לוקין עליה עד שיבעול כו' ז"ל מור"ש פירוש בכותיותן וק"ל עכ"ל ור"ל שאינו לוקה בכותיותן עד שיבעול ואז לוקה בז' עכו"ם דוקא (דגם פסול לא תקח בפ' ואתחנן בז' עכו"ם כתיב כ"פ) :

אלא

חדושי הגהות

בת איה שהיא אשת שאול חמיו של דוד ובהתירא לקחה שהרי הקב"ה אמר לו ואתנה לך את נשי אדוניך בחיקך : ד מה שיש לתמוה בזה עיין בקרבן נתנאל :

טז א לא מצאתיו בריש קידושין אבל הוא בפ"ד (סט') :

עליה (ה) משום לא תקח ואם בא עליה בפרהסיא לעיני י' מישראל הי' קנאים פוגעים בו פירוש הממהר וזריז להורגו ה"ז הי' משובח והוא שמעצמו יקנא לה' ויפגע בו אבל אם בא לב"ד לשאול אין מורין לו לעשות ואין רשאין לפגוע בו אלא בשעת מעשה אבל פירש ממנה אין הורגין אותו וההורגו נהרג עליו ולא עוד אלא אפילו בא הקנאי להרוג הבועל (ו) ונשמט הבועל והרג הקנאי להציל עצמו מידו אין הבועל נהרג עליו (ז) לא פגעו בו קנאין ולא הלקהו ב"ד הרי עונשו מפורש בקבלה שהוא בכרת שנא' כי חלל יהודה את קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש (ח) אשר יעשנה וכתב הרמב"ם עון זה אע"פ שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך [ג] אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמוהו שבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל הוא (ט) ובנו מן הכותית אינו בנו ומסיר אותו להיות אחר עכו"ם ודבר זה גורם לידבק בעכו"ם שהבדילנו ה' מהם ולשוב מאחרי ה' ולמעול בו ושפחה שהוטבלה לשם עבדות אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא עליה מכין אותו מכת מרדות (י) גם בזה כתב הרמב"ם ז"ל אל יהי עון זה קל בעיניך [ד] מפני שאין בו מלקות מן התורה שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה' שהבן הוא עבד ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיות' עבדים והבא על השפחה אפילו בפרהסיא אין קנאין פוגעין בו נתערב ולד של ישראל בולד שפחה שניהן עבדים וכופין בעל השפחה ומשחרר שניהן ואם היה הבן מן האדון של העבד כשיגדלו ישחררו זה את זה ויהיו מותרין לבא בקהל היו התערובות בנות (יא) שתיהן ספק שפחות והבא על אחד מהן הולד ספק עבד וכן אם נתערב ולד כותית בולד ישראלית מטבילין את שניהן לשם גרות וכל אחד מהם גר:

יז **אשת** איש בכלל עריות ולא תפשי בה קידושין בד"א בודאי אשת איש אבל ספק אשת איש כגון (א) שקבלה גט או קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה או שגירשה בגט הכתוב בכתב ידו ואין עליו עדים כלל או עד אחד או שיש עליו עדים ואין בו זמן

לא יהא כך ליקוחין בהם דמלא תקח דריש כדפי' ואיירי בעכו"ם כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירין דלא שייך בגירות עכ"ל: ואם בא עליה בפרהסיא לעיני עשרה מישראל קנאין פוגעין בו בפ' הנשרפין (פב.) תנן הבועל ארמית קנאין פוגעין בו ובפ"ב דעכו"ם (לו:) אמרי' ישראל הבא על כותית הל"מ הוא הבועל ארמית קנאין פוגעין בו דאורייתא בפרהסיא וכמעשה שהיה ואתי אינהו וגזר אפילו בצנעה:

ומ"ש דפרהסיא הוא לעיני י' מישראל כ"כ הרמב"ם בפי"ב מהא"ב וכתב ה"ה שלמד כן מדאמרינן (ו.) גבי פרהסיא דקידוש השם אין פרהסיא פחות מי' ב"ה ואמרו שם דכולם ישראל וכתב עוד ה"ה בהשגות א"א בד"א שהתרו בו ולא פירש אבל אם לא התרו לא אמרינן הרי אלו משובחין ע"כ וי"ל שכל שהוא מזיד אין צריך התראה שלא מצינו התראה אלא לחייבי מיתות אבל זו הלכה הוא ואינן רשאין אלא בשעת מעשה ולא מצינו בפנחס שהתרה בזמרי ומ"מ יראה לי שמה שאמרו (סנהדרין פב:) גבי זמרי שהיה לו לפרוש ולא פירש הוא כשהתרה בו פנחס עכ"ל:

ומ"ש והוא שמעצמו יקנא לה' ויפגע בו אבל אם בא לב"ד לשאול אין מורין לו לעשות ואין רשאין לפגוע בו אלא בשעת מעשה וכו' עד אין הבועל נהרג עליו מימרא דרבי יוחנן בפ' הנשרפין (דף פב:). כתב בא"ה בשם הרמב"ן ישראל הבא על הכותית כיון שהוא מחייבי מיתה שהרי קנאים יכולין לפגוע בו הרי הוא בכלל ג' עבירות ואפילו הכותית מתכוונת להנאתה יהרג ואל יעבור וכ"ל דהיינו דוקא בבא עליה בפרהסיא עד כאן לשונו:

ומ"ש לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו ב"ד הרי ענשו מפורש בקבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה את קדש יי' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת יי' לאיש אשר יעשנה ער ועונה וכו' שם ומסיים בה אם ת"ח הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה ליי' צבאות וכתב הרמב"ם עון זה אע"פ שאין בו מיתת ב"ד אל יהי קל בעיניך וכו' בפי"ב מהא"ב ובפ"ב דערובין (יט.) אמרו שאברהם אבינו אינו מניח שום ישראל מהול ליכנס לגיהנם חוץ מהבא על הכותית: **ומ"ש** שבנו מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובנו מן הכותית אינו בנו מבואר במשנה פרק ב' דיבמות (דף כב:): ושפחה שהוטבלה לשם עבדות אסורה לבן חורין וכו' ז"ל הרמב"ם בפי"ב מהא"ב העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם יצאו מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו לפיכך השפחה אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מד"ס ולא חייבה תורה מלקות בשפחה אא"כ היתה נחרפת לאיש עכ"ל: גם בזה כתב הרמב"ם אל יהי עון זה קל בעיניך וכו' בפרק הנזכר: **ומ"ש** והבא על השפחה אפילו בפרהסיא אין קנאין פוגעין בו ז"ל הרמב"ם בפ' הנזכר הבא על השפחה אפילו בפרהסיא ובשעת העבירה אין קנאין פוגעין בו כו' וכן אם לקח שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן התורה שמעת שטבלה וקבלה מצות יצאת מכלל עכו"ם עכ"ל כתב בא"ה בשם הגאונים בר ישראל שנתפש עם שפחתו הי' מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי ישראל והיו מלקין אותו ומגלחין שערו ומנדין אותו ל' יום עכ"ל: **ומ"ש** נתערב ולד ישראל בולד שפחה שניהם עבדים וכו' עד סוף הסימן הכל דברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכ' ה"ה נתערב ולד ישראלית זה פשוט ומתבאר בפ' נושאין (לט.) במשנה כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ובגמרא ועל מ"ש הרמב"ם היו התערובות בנות וכולי כתב ה"ה זה פשוט ונראה מדברי רבינו שאין כופין האדון לשחרר שתיהן שע"כ לא אמרו בגמרא שכופין לשחרר עבד אלא מפני ביטול ורביה שהרי אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואשה אינה מצווה על פריה ורביה ומ"מ נראה שאינו יכול להשתעבד בהן כלל מספק שהמע"ה וכל אחת באה מכחה אבל אם היה שתיהן בנותיו כגון האב שבא על שפחתו וילדה לו ונתערבה בתה עם בתו יש לו בהן הזכות שיש לאב בבתו ממ"נ וגם זה פשוט עכ"ל: כתב רבינו ירוחם בנכ"ג ח"ב זרע שפחה וזרע כותית אינו קרוי זרעו ומותר בקרובים וישראלית שילדה מן העכו"ם קרוי זרעה ואסור בקרובים פשוט בפרק כילד וכן בירושלמי עכ"ל:

יז א אשת איש בכלל עריות ולא תפשי בה קדושין בד"א בודאי א"א אבל ספק א"א כגון שקבלה גט או קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה וכולי כל זה פשוט:

אשת

פ' הערל ומיד כשהחתן דהיינו משעת קידושין ואפילו בלא בעל אבל בכותיותן ליכא לא תתחתן אלא א"כ בעל ואז איכא לאו דבתו לא תקח לבנך ולוקה על לאו זה אפילו לא בא עליה דרך אישות ודוקא בז' עכו"ם דבגווייהו קא עסיק קרא אבל בשאר עכו"ם בגירותן אין בהן איסור כלל חוץ מעמוני ומואבי מצרי ואדומי בכותיותן אין בהן איסור כלל מן התורה ואפילו בא עליהן דרך אישות אלא גזירה דרבנן כמ"ש בתחילת סימן זה וכן פסק סמ"ג בלאוין קי"ב וע"ל בסימן ד' וסימן ה' במ"ש לשם בס"ד: **ומ"ש** לא פגעו קנאין ולא הלקהו ב"ד הרי עונשו מפורש בקבלה וכו' לשון זה כתב הרמב"ם בפי"ב מהא"ב ובא ליישב דלא קשה הא דפרק הרואה דר' שילא חזיא להאי גברא דבעל כותית ונגדיה וכמ"ש הרב גופיה דהיה מכין אותו מכת מרדות ואם בא עליה בפרהסיא קנאין פוגעין בו והרי הנביא נוח דעונשו הוא יכרת ה' וגומר דאטו בתרי קטלי קטלינן ליה ומתרץ דהנביא מדבר כשלא פגעו בו קנאין ולא הלקהו ב"ד אבל ודאי דעונש זה יכרת ה' וגו' הוא בין בבא עליה בפרהסיא בין בבא עליה בצנעה דכיון שלא עשו בו דין למטה עושין בו דין למעלה:

וכתב הרמב"ם עון זה אף על פי שאין בו מיתת ב"ד אל יהא קל בעיניך כו' ובסמ"ג כתב עוד וז"ל והרי שלח הקב"ה ביד נביאו שענשו בכרת חמור יותר מכרתה של תורה שנאמר בנבואת מלאכי בגדה יהודה וכו' פי' שכרתה של תורה הוא נכרת ואין זרעו נכרת וכאן אף זרעו נכרת בעניין זה שלא יהא בכלל ער ועונה וגומר ואין זה ערירים האמור בעריות דערירי הולך בלא בנים, והכא יש לו בנים אלא דלא מעלי· ומצאתי ע"ב מהר"א שטיין וז"ל ראיתי בספר המצות בשער תשובה שכתב כמה בני אדם סבורין שאין אדם נקרא בעל תשובה אא"כ בא על א"א או על הכותית או יוצא לתרבות רעה וכיוצא בו מעבירות גדולות וכו' הרי שכתב עבירה זו בין א"א ובין כפירה ומסיים וכיוצא בו מעבירות גדולות אלמא שמאוד חמור הוא והוא בכלל העבירות הגדולות וצריך ליזהר בו מאוד עכ"ל עוד כתב מהר"א שטיין וז"ל יש מקשין אמאי לא מביא הסמ"ג הא דפ' עושין פסין אברהם אבינו אינו מניח שום ישראל מהול ליאחר בגיהנם דמפיק להו חוץ ממי שבא על הכותית דנמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה וכ"ל מאחר שפירשו התוספות בפרק הזהב דאף הבא על הכותית עולה אחר י"ב חדש א"כ הוי כמו א"א שעולה נמי אחר י"ב חדש כדמוכח התם פרק הזהב וא"כ מאחר שכתב הסמ"ג שהוא קשה מכל העריות א"כ ממילא לא גרע מעריות דא"א שאינו עולה אחר י"ב חדש וא"צ להזכירו עכ"ל מהרא"ש וכתב עליו מהרש"ל וז"ל אבל מכל מקום אין נראה בעיני לומר כן שיהא גדול עונשו משאר עריות שהן בכרת ומיתה אלא ר"ל שהפסד גדול יש כיון דע"י זה סופו להדבק בעכו"ם ולחלל השם לא וראה מה אירע לישראל בבנות מואב והא דלא מייתי כאן הא דאברהם משום דהתוס' פירש לשם דהבא על הכותית אינו נענש לירד בגיהנם אא"כ יש בידו שאר עבירות שיורד בשבילם לגיהנם דאז כשבא על הכותית לא מבשקר ליה אברהם ואינו מעליהו מיד אחר י"ב חדש ומ"ה לא תני נמי הבא על הכותית באיכך ג' שיורדין ואינן עולין מיד ומה"ט לא הזכירו הסמ"ג לפי שהוא רוצה להזכיר תוקף העון במי שבא על הכותית בלחוד בלא לירוף שאר עבירות עכ"ל מהרש"ל: **וכל** אחד מהם גר פי' ספק גר וכן הוא ברמב"ם וכ"מ דודאי גר מותר בממזרת אבל זה שהוא ספק אסור בממזרת ואם היא נקבה ה"ל ספק גיורת ואסורה לכהן וכן אם היה זכר ונשא גיורת בתו אסורה לכהן דשמא גם הוא גר אי נמי נפקא מינה לחליצה דגר פסול לחליצה:

כגון

פרישה

הרמב"ם דבעינן דרך אישות: (ה) **משום** לא תקח וכ"ל שהכתוב לנדדין איירי לא תתחתן איירי בנתגיירו ולא תקח מיירי בכותיותן דכי יסיר שנותן טעם על ואת בתך לא תתן לבנו וגו' משמע שמיירי בכותיותן: (קנאין פוגעין בו וכתב הראב"ד בד"א שהתרו בו ולא פי' אבל אם לא התרו בו לא אמרינן הרי אלו משובחים כ"פ): (ו) **ונשמט** הבועל כו' נראה דל"ד נשמט קאמר דהא כשנשמט ופירש מהמעשה אסור להורגו אלא אם עדיין עוסק בעבירה ונשמט והרגו דפטור ואע"ג דבאותו שעה בן מות הוא ומותר הקנאי להורגו· וי"ל דלשון נשמט משמע שנשמט כדי להורגו ולסוור ולבא על העבירה אפ"ה כשכבר נגמר המעשה ופירש מהעבירה דבזה דוקא אסור להורגו: (ז) **לא** פגעו בו קנאין ולא הלקהו ב"ד כ"ל דלנדדין קתני לא פגעו בו ב"ד בבעל בפרהסיא בכל העכו"ם ולא הלקהו בבא על אחד מז' עכו"ם והא דלא מלקין אותו עוד מיירי כגון שלא התרו בו דודאי לריך להתרות בו תחלה א"כ שבעל בצנעה ולא נודע עדיין לאיש: (ח) **אשר** יעשנה ומסיים בה (ולא יהיה ער ועונה וגו' פי' כ"פ) אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה' צבאות: (ט) **ובבנו** מהכותית אינו בנו דילפינן לה מדכתיב את בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך · ובנך לא תתן לבתו לא כתיב כי תסיר את בנך מכאן דרשו שבן בתו הבא מהכותי קרוי בנו ובן בנו הבא מהכותית אינו נקרא בנו כי הולך אחר האם וממילא אינו נחשב בנו של זה הבא על הכותית והרמב"ם בא כאן להזהיר שלא יבעל שום ישראל לכותית שאם תתעבר ממנו לא יהיה הולד שלו ולא בא להזהיר לאשה שלא תתבעל לכותי כי הכל תלוי באיש הבועל ולא באשה הנבעלת: (י) **גם** בזה כתב הרמב"ם אל יהי קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה הרמב"ם לטעמיה אזיל דסבירא ליה דבבא על הכותית אפילו משאר עכו"ם יש בו מלקות מן התורה כדלעיל מש"ה כתב בלשון זה דוקא בשפחה וק"ל (ועד"ר) (על השפחה אפילו בפרהסיא כו' כיון שטבלה לשם עבדות וקבלה מצות לאו כותית היא כ"פ):

(יא) **שתיהן** ספק שפחות כל זה הם דברי הרמב"ם בפ' י"ב מהא"ב וכתב ה"ה שנראה מדבריו שאין כופין לאדון לשחרר שתיהן (אבל מכל מקום אינו יכול להשתעבד בהן משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה כ"פ) שע"כ לא אמרו בגמרא שכופין לשחררו עבד אלא מפני ביטול פריה ורביה שהרי אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואשה אינה מצווה על פריה ורביה:

סי' יז (א) (**שקבלה** גט כו' · ר"ל שזרקו לה גט או קידושין ספק קרוב לו כו כ"פ):

דרישה

(ג) **אלא** יש בו הפסד שאין בכל העריות כמוהו. כתב רש"ל אין כ"ל שיהא ענשו חמור משאר עריות שהם במיתה ובכרת אלא ר"ל הפסד גדול יש בו על שסופו להדבק בעכו"ם ומחלל קדשי שמים · והא דלא מזכיר ג"כ הפסד זה שנזכר בגמרא דמי שבא על הכותית אין אברהם מוליא אותו מגהינם לפי שנמשך ערלתו י"ל משום שפירשו התוספות דהבא על הכותית אינו נענש לירד בגהינם אם לא שיש בידו שאר עבירות שיורד בשבילו לגיהנם או כשבא על הכותית אברהם לא מככר ליה ואינו מעלה מיד כ"א לאחר י"ב חדש · ולכן לא רצה להזכיר הפסד אלא מה שהוא בלא צירוף שאר עבירות כ"פ): [ד] **מפני** שאין בו מלקות כו' ואף על גב דכתיב לא יהיה קדש ומתרגמינן לא יסב גברא אתתא אמה מכל מקום שינו לוקה הואיל שאין הלאו מפורש בהדיא בפסוק אין לוקין מפני התרגום וע"ל בריש סימן כ"ו מ"ש שם · וז"ל הרמב"ם ונמצא גורם לזרע קודש להתחלל ולהיות עבדים הרי אונקלוס המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה:

והאשה

זמן אם קדשה אחר צריכה גט משניהם וכן כל פסול שאירע בגט כגון שגירשה (ב) בגט קרח (ג) והיה במזרח וכתב במערב או ששלחו לה בה"ל ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם ושאר פסולי גט דרבנן שיתבארו לקמן בה' גיטין בע"ה אם קדשה אחר צריכה גט משניהם ואם נשאת לשני יש מהן שתצא ויש מהן שלא תצא כאשר יתבאר לקמן בע"ה: אשת איש שקבלה קידושין (ד) בפני בעלה מקודשת דכאילו אמרה גירשתני דמי [א] והאשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה אבל אם נתקדשה לאחר שלא בפני בעלה או אפילו בפניו (ה) ויש עד אחד שמעיד כדבריה אינה נאמנת שאז מעיזה בין שהעד מסייעה ואין הקידושין כלום:

אשה

יז כגון שגירשה בגט קרח פי' גט מקושר שנמלא בו קשר והוא קרח מבחוץ שאין בו עד התוס מבחוץ אע"פ שיש לכל הקשרים עדים ה"א ס"פ הזורק: **אשת** איש שקבלה קידושין מאחר וכו' משמע דס"ל לרבינו ולהרא"ש וכמ"ש להדיא בתשובה כלל מ"ד סימן ב' הביאו ב"י דבפניו נאמנת אף ליגשא לאחר לכתחילה וגם נוטלת כתובתה וכן פי' הר"ן דעת הרי"ף והרמב"ם עיין במ"ש בפ"ב דכתובות אבל שלא בפניו אינה נאמנת כלל ואין קידושי שני כלום לאוסרה על בעלה וא"נ גם אבל הראב"ד בהשגות כתב דבפניו אינה נאמנת לא ליגשא ולא ליטול כתובתה אלא שתופסין בה קידושין וה"ר ירוחם נכ"ג ח"ג כתב כרי"ף וכך עשה ר"ת מעשה והתירה ליגשא כשאמרה בפניו עכ"ל ונראה לי דהיינו המעשה שבא לפני ר"ת באחד שאמר קידשתי את אחות אשתי קודם שקידשתי את אשתי שמביאו בככ"ב ה"ה ורבינו כתבו לקמן ס"ס מ"ח וה"ה כתב שכך הכריעו הרמב"ן והרשב"א בראיות שנאמנת אף ליגשא א"כ נשמע שזו היא דעת רוב פוסקים וכ"כ הר"ן סוף נדרים ע"ש הרמב"ן ודלא כמ"ש הר"ן ע"ש הרמב"ן פ"ב דכתובות מיהו ב"י כתב ע"ש א"ח שהרמ"ה כתב דהאידנא דנפישי חוצפא איתרע לה חזקה דאין האשה מעיזה ולא עבדינן בה עובדא אלא לחומרא עכ"ל והכי נקטינן:

כתב הר' ירוחם נכ"ב ח"ה אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט משני אם תשאר עם הראשון ואם לא ירצה נגרשה שני מקודשת לו ומותרת לו כי מאחר שהיה בפני בעלה ולא ערער ה"ה כמו אם אמרה נתגרשתי ממנו והאשה שאמרה בפני בעלה גרשתני נאמנת עכ"ל ודבריו תמוהים כיון דקבלה קידושין מאחר בפניו כאילו אמרה גרשתני דמי דנאמנת ולפיכך מקודשת לשני וצריכה גט ממנו היאך מתיר אותה לראשון הלא זה הוא מחזיר גרושתו משניסאת ונראה דס"ל להר"י דלא אמרו דבפניו נאמנת אלא כשבעלה שתק והלך לו ולא ערער אבל במערער ומכחישה אינה נאמנת לאוסרה עליו דהכי תנן בפרק האומר קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו והיינו באומרת קדשתני בפני שני עדים והלכו להם למ"ה וכדלקמן בתחילת סי' מ"ח ומה לי קדשתני ומה לי גרשתני והשתא הא דכתב הר' ירוחם דצריכה גט משני אם תשאר עם הראשון מיירי בשמכחישה ומערער עליה דאינה נאמנת לאוסרה עליו אבל היא שויא נפשה חתיכא דאיסורא וצריכה גט משני אם תשאר עם הראשון וכאן אין לומר חזקה אין האשה מעיזה דכיון דהבעל מכחישה בעל כרחינו או היא מעיזה פניה בפני בעלה או הוא מעיז פניו בפני אשתו וכיון דלא ידענא מאן נינהו דמעיז פניו שריא לבעלה וצריכה גט משני אבל מ"ש אח"כ ואם לא ירצה לגרשה שני כו' מיירי דהבעל לא היה מערער אלא שתק והלך לו והילכך סמכינן אחזקה דאין האשה מעיזה וכו' ומותרת לשני וא"צ גט מן הראשון וכמו שעשה ר"ת הלכה למעשה ובזה נתיישב גם מה שתמה ב"י על דברי הר' ירוחם ולפעד"נ דדברים אלו נכונים וראוים לסמוך עליהן אלא דכבר כתבנו בסמוך דאיתרע חזקה דהאידנא דנפישי חוצפא ומ"מ מ"ש דכשהיה הבעל מערער וגירשה שני דמותרת לראשון וכדפי' הכי נקטינן נ"ל · ועוד נ"ל דהא דקי"ל דהאידנא איתרע חזקה אינו אלא דלכתחילה לא תנשא לאחר אא"כ דהראשון יתן לה גט אבל אם כבר נשאת לשני ולא קבלה גט מבעלה הראשון מותרת לשני שהרי הרא"ש בתשובה כלל מ"ד סי' ב' פסק על אשה שנשאת לאחר בשהי' הראשון בעיר דמותרת לשני כיון שנשאת לו בפני בעלה והרא"ש היה אחר הרמ"ה זמן רב אלמא דס"ל להרא"ש דלא אמר הרמ"ה אלא דלכתחילה לא תנשא האידנא דנפישי חוצפא אבל אם נשאת לא מפקינן לה מהך טעמא וק"ל:

ומ"ש רבינו או אפילו בפניו ויש עד אחד שמעיד כדבריה אינה נאמנת שאז מעיזה וכו' ה"א בפ"ב דכתובות ובפרק התקבל אבל צ"ע לחלק בין הך דהכא

אשת איש שקבלה קידושין בפני בעלה מקודשת וכו' האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת וכו' בסוף גיטין (ד' נ) אמר רב הונא אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה:

ומ"ש אבל אם נתקדשה לאחר שלא בפני בעלה שם בגמ' שלחו ליה מבי רב לשמואל יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקידשה מהו שלח להו תצא והעמידו דבר על בוריו והודיעוני מאי היא דאי מיגלי' מילתא דקידושי קמא קידושי מעליא הוי לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה וכתב הרא"ש ואידך כי איתמר דרב המנונא וכו' רב הונא גופי' מודה בהכי במתני' פ"ב דכתובות ואם יש עדים שהיתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת אלא סבר דמהני מיהא שלא בפניו לאסרה אקמא והלכתא כשמואל בהא דשלא בפניו לא מיתסרא כלל דמעשה רב ושמואל עבד עובדא הכי ועוד דרב המנונא דוקא בפניו קאמר וכן מוכח סוגיא דשמעתין בפ"ב דכתובות (כב:) שלא בפניו מעיזה וכיון דמעיזה לא מהני כלל אפילו לאסרה אקמא ע"כ וכן פסק ג"כ בתשובה סוף כלל מ"ד וכתב הרשב"א בתשובה סימן אלף ורנ"ג שאף על פי שהתחילה להעיז פניה שלא בפני בעלה אינה עשויה להחזיק שקרא השתא בפני בעלה והביא ראיה לדבר: וכתב עוד בסי' תקס"ח שהארוסה והנשואה דין אחד להם בדינים אלו (א): וכתב רבינו ירוחם על אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר בפני בעלה מקודשת וצריכה גט מראשון אם תשאר עם השני (ב) ואם לא ירצה לגרשה שני מקודשת לו ומותרת לו כי מאחר שהיה בפני בעלה והוא לא ערער הרי הוא כמו אם אמרה נתגרשתי ממנו עכ"ל ויש לתמוה עליו למה כתב והוא לא ערער דמשמע שאם ערער אינה נאמנת והא ודאי ליתא דחזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אפי' במערער הוא:

ומ"ש או אפילו בפניו ויש עד אחד שמעיד כדבריה אינה נאמנת וכו' בפרק ב' דכתובות (דף כג ·) ובפרק התקבל (דף סד ·) וכתב רבינו בסימן קנ"ב ואפילו אם הוא בפניו אם היה קטטה ביניהן או שתובעת כתובתה דאיכא למימר שאומרת כן כדי לגבות כתובתה אינה נאמנת והם דברי התוספות והרא"ש פ' האשה שלום ולא חשש רבינו לכתוב זה כאן לפי שסמך על מ"ש בסי' הנזכר וכתב ה"ה בפי"ו מהלכות אישות שאע"פ שיש חולקים בזה יש לחוש לסברא זו וכתב הר"ן בפ"ב דכתובות ומיהא לחומרא איכא למימר דחיישינן למאן דס"ל כשמעתין דהא דרב המנונא אפילו שלא בפניו הוא להצריכה גט משני דהא אמרינן בפרק המגרש דרב הונא ס"ל דלרב המנונא שלא בפניו נמי אינה מעיזה הלכך לחומרא חיישינן לדרב הונא דהתם ולר' הושעיא דס"ל הכי בשמעתין וזהו דעת הרמב"ן ז"ל אבל דעת הרי"ף אינו נראה כן שהוא לא הביא לדרב הונא כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות אישות ומ"מ כל בפניו נאמנת אפילו להנשא לכתחלה וכן דעת הרמב"ם בפי"ב מה' גירושין והכי מוכח בפרק האשה שלום (קיז ·) וכיון דמהימנינן ליה לינשא לכתחלה ה"ה דמהימנינן לה ליטול כתובה שמספר כתובה נלמד שכך כותב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכי וכדתנן ביבמות התם ומיהא דוקא בעיקר כתובה אבל בתוספת לא דמדרש כתובה ליתא אלא בעיקר כתובה והכי מוכח בפ' הכותב (פט ·) וכמו שכתוב שם בס"ד ויש חולקים ואומרים דהא דרב המנונא לא סגיא אפי' בפניו לינשא לכתחלה וכבר כתבתי זה בפ' התקבל בס"ד עכ"ל ובפ' התקבל כתב ולהימנא לדידה מדרב המנונא וכו' מהא משמע דהא דרב המנונא אפילו להתירה לינשא לכתחלה סגי וה"נ מוכח בפרק האשה שלום וכן דעת הרמב"ם בפי"ב מהלכות גירושין ואחרים כתבו דרב המנונא לא אמר אלא בדיעבד אבל להתירה לכתחלה קשה הדבר לאומרו ובפרק המגרש כתב יצא עליה קול מראשון וכו' לא צריכה גט משני דלא כרב הונא דאמר א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אפי' שלא בפני הבעל מקודשת כלומר להצריכה גט דאיכא למיחש דאי לאו דראשון גירשה לא היתה מקבלת קדושין מאחר וזהו דעת הרי"ף לדחותה לדרב הונא ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים דמקודשת דה"ל כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת והכי מוכח בגמרא עכ"ל: והרמב"ם כתב פ"ד מהלכות אישות אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני בעלה ה"ז מקודשת לשני שהאשה שאמרה לבעלה גירשתני בפניו נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה אין קדושין תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין כל שלא בפניו מעיזה וכתב ה"ה א"א שפשטה ידה וכו' בסוף המגרש אמר רב הונא א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא וכו' ואמרו שם דשמואל פליג אדרב הונא וכי איתמר דרב המנונא דוקא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה ופסק רבינו כשמואל וכן נראה מן ההלכות ויש מי שכתב שחוששין להא דרב הונא ואף שנתקדשה שלא בפניו צריכה גט וכבר העלה הרשב"א ז"ל בפרק התקבל כדעתו של רבינו ובדין האשה שאמרה לבעלה גירשתני כתוב בהשגות א"א אני אומר אינה נאמנת אלא שתופסין בה קדושין אבל לא לינשא ולא ליטול כתובה ע"כ וכדעתו סברו קצת מפרשים ז"ל אבל כבר הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בראיות שנאמנת אף לינשא ודעת הרמב"ן שנוטלת כתובה ולא תוספות ע"כ (ג) ובפרק י"ב מהלכות גירושין כתב הרמב"ם דהא דאמרינן דנאמנת אשה לומר לבעלה גירשתני משום חזקה דאינה מעיזה ה"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דאיכא דמסייע לה מעיזה וכדאמרינן בפ"ב דכתובות ובפ' התקבל · בא"ח כתוב בשם הרמ"ה דכי אתמר דרב המנונא לאו לחומרא איתמר מיהו מסתברא דה"מ בדורות הראשונים אבל האידנא דנפישי חוצפא ופריצותא בעלמא איתרע חזקה דרב המנונא ולא עבדינן בה עובדא אלא לחומרא (ד) וכתב עוד בא"ח שיש מי שאומר דהא דרב המנונא ודרב הונא מיירי באיש ואשה דאתו מעלמא ואין עדות ברורה שהיא אשתו אלא בחזקה דאתיא חזקה בתרייתא ומבטל קמייתא דאתי דרבנן ומבטל דרבנן אבל אי ידעינן בעדות ברורה שהיא אשתו ליתא לא לדרב הונא ולא לדרב המנונא ע"כ ואין דבריו נראין לי דהאי חזקה לאו דרבנן היא אלא דאורייתא דהא סוקלין ושורפין על החזקות וגם כל הפוסקים והמפרשים שראיתי נראה שהם חולקים עליו ומש"ה לא אישתמיט חד מינייהו לפלוגי בהכי וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ד סי' ב' על אשה שהיתה בחזקת נשואה ונשאת לאחר ואין לה לא גט ולא עדות וראיה שנתגרשה מן הראשון ואומרת לו גרשתני אם היה הראשון בעיר כשנשאת לשני מותרת לשני כיון שנשאת לו בפני בעלה דאמר בשלהי גיטין א"ר הונא אמר רב א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא וכו' ואם לא היה בעלה בעיר אסורה לשניהם דתנן בפ"ב דכתובות האשה שאמרה א"א הייתי וכו' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת וזו שהיתה בחזקת נשואה כיש עדים שהיתה אשת איש דמי ולא מהימנא לומר גרושה אני ואף אם הבעל הראשון בכאן עתה והיא אומרת בפניו גירשתני לא מהימנא והא דקאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני שנאמנת ה"מ

קודם

דרכי משה

יז (א) אבל הריב"ש כתב בתשובה סימן קכ"ז שלא כדברי הרשב"א וכמו שאכתוב בסמוך: (ב) משמע דלאחר גיטו של שני מותרת לראשון ואין בזו משום מחזיר גרושתו וצ"ע מנא ליה הא שמאחר שנאמנת להקל לישא איש אחר כ"ש שתהיה נאמנת להחמיר שאסורה לראשון לאחר גירושי שני: (ג) וכ"כ הר"ן בפ"ב דכתובות דף תע"ט ובהגהות מיימון פ"י דגירושין דאין נאמנת ליתן לה כתובה אף על גב דנאמנת לינשא על פיו וכן משמע בתוספתא ס"פ הכותב ומהרי"ק שורש ע"ב האריך בדין זה והסכים דיש לה כתובה ואף אם תובעת כתובה דאינה נאמנת היינו לענין שתגבה כתובתה אבל מ"מ לענין נשואין נאמנת אף על גב דתבעה כתובתה וע"ש שהאריך בדין זה ועיין בסמוך מה שאכתוב מזה: (ד) כתב בנימין זאב סימן קמ"ו דלא בעינן בפניו ממש אלא שיהא בעלה בעיר וסופה לידע אמנם בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב כתב דיש חולקים ובתשובת ריב"ש סימן קכ"ו כתב בהדיא דלא מיקרי בפניו אלא שהיו שניהם ביחד בב"ד אבל אם אין הבעל בב"ד כשטענה גרשני בעלי אלא פרסמוה ברבים אף על פי שע"י זה יודע לבעל לא מהימנא ואפילו אם טוענת אחר כך לפני הבעל גריעה טענתה

קצת

דרישה

סי' יז [א] והאשה שאמרה לבעלה כו' ובזמן הזה דאיכא פריצות אינה נאמנת ב"י: שאין האשה מעיזה פניה כו' וכתב רבינו בסימן קנ"ב אפילו בפניו אם כו' כמ"ש ב"י (ע' בב"י כ' ר' ירוחם על א"א שפשטה ידה וכו' וע' בד"מ שתמה פ"ז והניחו בצ"ע ול"נ להגיה

פרישה

(ב) **בגט** קרח פרק הזורק ושם פי' שהוא גט מקושר שנמלא בו קשר והוא קרח מבחוץ שאין בו עד מתוס מבחוץ אפילו יש לכל שאר הקשרים עדים מור"ש: (ג) **והיה** במזרח · פירוש או היה במזרח: (ד) **בפני** בעלה וכו' הרא"ש דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מיקרי בפניו אבל יש חולקין עיין בב"י ועיין דרישה: (ה) **ויש** ע"א שמעיד כדבריה פי' שאומר שגרשה אלא שקשה הלשון שאומר "כדבריה דהא לפני זה לא נזכר שאומרת שגרשה אלא איירי כשמקבלת קידושין מאחר ואפשר לומר שאומר "כדבריה ל"ד קאמר אלא רלה לומר שאומר כעסקיה כמו שקבלת הקדושין מורין שגרשה כן הוא מעיד בפירוש שגרשה ובעלה אומר

קודם שנשאת לאחר אבל זו שכבר נשאת מעיזה ומעיזה שלא תעשה עצמה זונה הילכך תלא מזה ומזה ע"כ* : *ב"ה ובסימן קצ"ב כתב רבינו דה"ה אם נתקדשה קודם שבא בעלה אינה נאמנת לפ"ז מ"ש הרא"ש כדי שלא תעשה עצמה זונה לאו למימרא דבכה"ג דוקא הוא דאינה נאמנת אבל אם נתקדשה בלבד תהא נאמנת דאפי' נתקדשה בלבד אינה נאמנת אלא מפני שהשאלה היתה בנשאת כתב כן : האומרת לבעלה גרשתני והוא מכחישה וב' עדים אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה עיין בסי' קצ"ב :

אשה שהלך בעלה למ"ה והעידו עליו שמת אפילו עד אחד אפילו העד עבד או שפחה או אשה או קרוב מותרת לינשא ואפילו עד מפי עד או אשה מפי אשה או עבד או שפחה כשרים לעדות זה משנה בסוף יבמות (קכב.) הוחזקו להיות משיאין על מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה וכתב הר"ן בפרק שבועת העדות שאם עד אחד אמר לאשה בינו לבינה מת בעליך אינה צריכה שוב לעדותו אלא באה לב"ד ואומרת מת בעלי אבל אם בא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר מת ודאי דכה"ג לא מהימנא שכך הדין בכל עד מפי עד אם הראשון כפר אין הב' האומר בשמו נאמן והביא ראיה לדבר בפרק המדיר כ"כ בשם הרמב"ן וכתב בסוף דבריו וכך קבלתי דין זה ואע"פ שמת"ש (שם הר"ן בשם הרשב"א והירושלמי נראה שאפשר לדחות ראיית הרמב"ן ז"ל (ו) לא שבקינן מש"ה קבלת הרמב"ן ז"ל ודפתו ודעת הר"ן ז"ל) (ז) כתב מהרי"ק בשורש ל' אין לנו להקל משום עיגונא אלא במקום שהקילו חכמים ונתן טעם למה הקילו חכמים באיסור אשת איש (ח) ועיין בתשובת הריב"ש סי' שע"ח : **ומ"ש** ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן וכו' כשרים לעדות זה אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים מימרא בספ"ב דיבמות (ד' כה:) : ומ"ש ואם מסיחין לפי תומן כשרים כ"כ הרי"ף והרא"ש בסוף יבמות וטעמא משום דלא גרע מעכו"ם וכן פסק הרמב"ם וכתב הר"ן בתשובה סי' ג' דלפי דעתם ז"ל ה"ה לישראל מומר לעכו"ם ולכל התורה כולה שהוא נאמן במל"ת ואף לרשב"א ראיתי במעשה אחד שבא לפניו מישראל מומר שאמר לפי תומו שמת והוזכרה שם סברת הרי"ף כי לפי מה שהוא תופס בפשיטות דברי הרי"ף אין חילוק בין פסול לעבירה לישראל מומר ומ"מ יש שחלקו על הרי"ף עכ"ל (ט) כ' הרא"ש בתשובה כלל כ"ב סימן ה' עדות זה כ"ל טוב כיון שחזר בתשובה וכן עשינו מעשה באשכנז בשעת הגזירות התרנו נשים ע"פ עדות בעלי תשובה וכתבתי על זה (מחמת) תשובה גדולה ובכלל כ"ד סי' א' כתב וז"ל אמנם עדות העדים צריך דרישה וחקירה אם ידוע שהיו אנשים טובים והגונים בשעת הגזירות ועתה שבו כהוגן אם [מחמת] אונס נפשות הטאו וכאשר מלאו כם והמלטה שבו מיד לא נפסלו ואף אם מלאו מקום ושעה לימלט ולא עשו ואכלו נבילות לתיאבון ונפסלו להעיד על מה שראו באותה שעה ומ"מ מה שמעידים על הריגתם זה היה בשעת הגזירה ועדיין לא נשתקעו בין העכו"ם ובאותה שעה היו כשרים להעיד ואף אם אח"כ אכלו נבילות ואח"כ שבו ה"ל תחלתו וסופו בכשרות כמי שהיה ידוע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה בתו דכשר להעיד אמנם צריך לדקדק הרבה בעדות לאפוקי ממוגא כי יש הרבה מן האנוסים שאף קודם הגזירות היו חשודים ודאי בעדות עגונא היה לנו לקבל עדותן אך בהוצאת ממון צריך לדקדק וצ"ע עכ"ל ואותה תשובה גדולה הנ"ל באה לידי וכתוב בה עוד אחר שהמירו לא היה להם עוד עת מלחמה וראה וידע ולא אמר בדדמי וראיה מפ' האשה שלום (קטו.) דא"ר אידי אשה כלי זיינה עליה אלמא דבמלחמה קטנה דאינה יריאה ואינה בורחת לא אמרה בדדמי : ריקים המתירים וחוזרים אך לא תשובה גמורה אם דינם כמומרים או כרשעי ישראל לענין עדות אשה בכתבי מה"ר איסרלן סי' קל"ח ור"כ ורכ"א וכתוב עוד בכתבים הנזכר סימן רכ"ד הך איתתא שריא ויכול מר להתירה אך בתנאי זה אם ידוע למר שהועד העדות בלי רמיה כי איני מכיר העד אם הוא מן הריקים הפוחזים דלא חיישינן במידי לאכחודי שיקרא וכ"ש כה"ג דסבורים שבודאי לא יבואו לידי הכחשה מחמת ריחוק הדרך לכן אם נראה למר שיש שום עיקול ונכול ועוקבא בהעדאת עדות זו כגון אם יחשדוהו להעיד וכה"ג איני נמנה להתיר כלל שלא להחזיק ידי רשעים הבאים לפרוץ גדר וגזירות חכמים עכ"ל (י) : **ומ"ש** רבינו בא אחד ואמר הרגתיו תנשא וכו' פלוגתא דתנאי בספ"ב דיבמות (דף כה) והלכה כת"ק דאמר הכי : כתב אדוני אבי ז"ל בתשובה כלל כ"א סימן ה' אם שנים מעידים שמת אפי' אם יש הכחשה בדבריהם משיאין את אשתו וכו' לא ידעתי למה תלה דין זה בתשובת הרא"ש שהרי משנה שלימה היא בפ' האשה שלום אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא תנשאו ור' יהודה ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו וידוע דהלכה כר' יהודה ור"ש והרא"ש עצמו בתשובה ממשנה זו הביא ראיה ועיין בתשובת הר"ן שאכתוב בסי' זה אבל כל הבא להעיד על עדות אשה צריך דרישה וחקירה : אם עד אחד נאמן לומר מת במלחמה או בדבר יתבאר לקמן בסי' זה . **אפילו** לא שמעו אלא קול שאמר פלוני מת והלכו שם ולא מצאו שום אדם משיאין את אשתו בסוף יבמות (ד' קכב) : ומ"ש

אשה שהלך בעלה למ"ה (ה) והעידו עליו שמת אפי' עד אחד אפילו העד עבד או שפחה או אשה או קרוב מותרת לינשא ואפילו עד מפי עד או אשה מפי אשה או עבד או שפחה (ו) כשרים לעדות זה (ז) ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן כגון משחק בקוביאות ומפריחי יונים וכיוצא בהם כשרים לעדות זה (ח) אבל פסולי עדות דאורייתא פסולים (ט) ואם משיחים לפי תומם כשרים בא אחד מהם ואמר הרגתיו תנשא (י) דאין אדם משים עצמו רשע (יא) ופלגינן דבוריה כתב א"א ז"ל בתשובה אם שנים מעידים שמת אפי' אם יש הכחשה בדבריהם נושאים את אשתו כיון ששניהם מעידים על מיתתו אפי' לא שמעו אלא קול שאמרה פלוני מת והלכו שם [ג] ולא מצאו שום אדם משיאין

דהכא וכין הך דלקמן סי' קמ"א בדין בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין וכו' נתבאר לשם בס"ד וע"ש במ"ש ב"י : **אשה** שהלך בעלה אפי' העד עבד וכו' פי' אע"פ שמעיד להתיר את האשה ועבד או שפחה ואפי' אשה פסולין לעדות מדאורייתא אפ"ה מאחר שאינן פסולין מחמת עבירה דעבד כשר הוא וכן שפחה כשרה היא הקילו משום עיגונא דאיתתא וסמכו על דהיא גופא דייקא ומינסבא אבל פסולי עדות דאורייתא מחמת עבירה שכיון פסולין אף לעדות זה ואם מל"ת דאינו מתכוין לשום עדות כשרים דלא גרע מעכו"ם מל"ת וכ"כ ב"י סוף יבמות וז"ל דאף ע"ג דעדות דעבד ושפחה פסולין מן התורה ומשיאים על פיהם טעמא משום שאינן פסולים מחמת עבירה ולקמן בסי' מ"ב דקאמר רבינו המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינן קידושין וכו' התם אפילו עבד כשר ושפחה כשרה ואפילו קרוב ואשה קאמר דאינה קידושין דלא הקילו אלא בעדות האשה משום עיגונא דאיתתא : **בא** אחד ואמר הרגתיו תנשא וכו' תמה' דבעבד שאינו פסול מחמת עבירה אפי' עבד ושפחה או פסולי עדות מדרבנן נמי פלגינן דבוריה אבל פסולי עדות דאורייתא אפי' אם אמר נהרג אינו נאמן כ"ש באמר הרגתיו ובמקלת ספרי רבינו כתוב בא אחד מהם ואמר הרגתיו וכו' ורצונו לומר ג"כ מאחד מאותן הנזכרים מלבד פסולי עדות דאורייתא כדפי' אבל במדוייקים לא גרסינן מלת מהם : **כתב** א"א ז"ל בתשובה אם שנים מעידין שמת וכו' כתב ב"י לא ידעתי למה תלה דין זה בתשובת הרא"ש שהרי משנה שלימה היא בפ' האשה שלום אחת אומרת מת וא' אומרת נהרג וכו' עכ"ל וכ"ל דאי ממתניתין ה"א דוקא בהכחשה בגוף המעשה דאע"ג שגם זה הוא מכלל החקירות כדכתב הרמב"ם רפ"א דהלכות עדות מכל מקום אינו מן השבע החקירות אבל בהוכחשו באחד מז' חקירות דבאות להביאן לידי הזמה עדותן בטלה אבל מתשובת הרא"ש למדנו דבכל מה שיש הכחשה בדבריהם משיאין את אשתו אפי' הוכחשו בז' חקירות כיון דשניהם מעידין על מיתתו דהקילו גם בזה משום עיגונא דאיתתא וכתב רבינו תשובת הרא"ש כאן משום דסבירא ליה דה"ט דמכשירין הני סהדי ומשיאין את אשתו דפלגינן דיבוריה דחד מנייהו דהיינו דאינו קיים אבל לא נהרג · א"כ לא קיים אבל לא מת על מטתו · וע"ל גבי א"ל בעדות אשה דרישה וחקירה ובמ"ש לשם בס"ד ועיין עוד בסוף הסימן אבל אחת אומרת מת וכו' : **ואפילו** לא שמעו אלא קול וכו' משנה סוף יבמות ומשיאין ע"פ בת קול ומעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בר פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ובגמ' פריך ודילמא שד הוא שראו לו דמות אדם איכהו נמי דמו דחזו ליה בבואה איכהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא צרה הויא תנא דר"י בשעת הסכנה כותבים ונותנים אעפ"י שאין מכירין והרי"ף לאחר שכתב דלא חיישינן דילמא שד הוא דחזו ליה דבואה דבבואה כתב ולא חיישינן דלמא צרה היא דתנא דר"י בשעת הסכנה כותבין ונותנים וכו' משמע דסבירא ליה דלחששא דצרה דלא שכיחא סמכינן אהנא דר"י אבל לחששא דשד הוא דשכיחא טובא בשדה ובבורות בעינן דחזו ליה בבואה וכך פי' הר"ן דעת ר"ח שהם כדברי הרי"ף כדכתיב בגיטין פ' התקבל אמתניתין דמי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו וכך היא דעת הרא"ש שכתב כלשון הרי"ף בסוף יבמות והאריכם נמשך רבינו כאן ולקמן בסי' קמ"א גבי כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו · אכן הרמב"ם בפ"ב מה"ג ופי"ג מה"ג התיר בסתם בין גבי גט ובין בעדות אשה על פי בת קול ולא הצריך בבואה דבבואה וכתב הרב המגיד דלא נתבאר לו למה וב"י כתב וז"ל ואפשר שטעמו מפני שסובר כסברת הגאון דבסמוך דהאידנא לא בקיאין בבבואה דבבואה עכ"ל ושרי ליה מאריה דא"כ הוה ליה לאסור בין בגט ובין בעדות אשה דהוה ליה לחוש לשד דהא לגאון לא עבדינן בה עובדא להתיר ע"י דחזו בבואה דבבואה אלא חיישינן לשד ואין לה היתר אבל הדבר ברור דהרמב"ם לא ס"ל כדעת הרי"ף ור"ח והרא"ש אלא ס"ל דבתר דמייתינן הא דתנא דבי רבי ישמעאל לא צריכין לבבואה כלל אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה הכי נמי לא חיישינן לשד וכן פי' הר"ן דעת הרמב"ם שלכך מתיר בסתם ולא הצריך בבואה דבבואה והוא האמת גם בב"י סוף יבמות כ"כ ע"ש הריטב"א בשם רבו דלהכי מייתי הא

דרכי משה

קצת שאלי עכשיו מעיזה כדי לאחזוקי שקרא עד כאן לשונו וע"ל סימן קנ"ב בדין זה : (ה) כתב מהרא"י בפסקיו סימן ק"ב אשת אליהו הנביא או אשתו של רבי יהושע בן לוי מותרת דלא מקרי א"א אלא אשת מלאך ושריא להנשא ונפקא מינה אם יזכה איש כמותן עד כאן לשונו : (ו) וכ"מ בתא"ו נכ"ו ובהגהות אלפסי : (ז) וכן מסיק א"ז בשם רבינו שמחה : (ח) גם ב"י פרק האשה קמא דף תל"ג כתב טעם איך הוא ביד חכמים כח להקל בערוה דאורייתא כתב ריב"ש בתשובה סימן שע"ה רוב החכמים הצרפתים והאשכנזים מקילין בעדות אשה ולא כן הגאונים ז"ל ולא המחברים שלנו אבל הן מחמירים הרבה ודי לנו במה שהקילו חכמים עד כאן לשונו כתב בהגהות מרדכי סוף יבמות תשובת מוהר"ם דכל היכא דאיכא פלוגתא בדינים אלו אזלינן לחומרא הואיל והוא איסור דאורייתא וכן הוא בפסקים מהרא"י סימן ר"ד · כתב מהרי"ו בתשובות סימן ס' דעד מפי עד נאמן אף על פי שעד הראשון לא העיד בפני בית דין אלא סיפור דברים בעלמא ואף במקום שיש עדיין העד הראשון א"צ לשלוח אחריו אלא די בעד מפי עד כאן לשונו וכתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ח דכל הנשאת על פי עד אחד אין לה לינשא כ"א על פי ב"ד וכן הוא בבנימין זאב בשם התוס' וכן כתב בב"י בשם תשובת הרמב"ם סימן ק"ט וכתב דאם לא עמדה בפני ב"ד אין בדברי העד כלום והר"ן בתשובה סי' כ"ב כתב שאפילו נשאת מעצמה ע"פ ע"א בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא עד אחד ואמר לא מת לא תצא וכן כתוב בתשובת הר"ד כהן בית ח' עד כאן לשונו כתב הרשב"א סימן חשמ"ט ותש"ן דבית דין המקבל עדות צריך להיות ג' ואם קבלו ב' לא עשו ולא כלום וצריכין להיות רחוקים זו מזו ומן העדים ומן האשה ובאשרהא מן העדים : (ט) כתב בב"י בפרק כיצד ע"ב דף ת"ט ר"ש לדקדק בענין שיתתו שלא יכוין להעיד כל שאילו אומר אסרו לאשתו של פלוני שאני ראיתי שמת בעלה לאו מל"ת הוא דהא מתכוין להעיד ולהתיר עד כאן לשונו : (י) וכן הוא בתשובת

פרישה

לא גרסינן: (ו) **כשרים** לעדות זה דבעדות אשה הקילו משום עיגונא (וסמכו על יסוד אחד דכל עדות בזה יש רגלים לדבר דהוה מילתא דעבידא לגלויי בצירוף שאר טעמים כביא מהרי"ק שורש ל"ב ס"ד כ"פ): (או אשה מפי אשה ואפילו לא אמר ממי שמע אלא אמר סתם ששמע כשר ולא חיישינן שמא עד הראשון פסול היה אבל העד עצמו שאומר ראיתיו שמת שואלין אותו היכן ראית ע"ש. כתוב בהגהות מרדכי דכל היכא דאיכא פלוגתא בדינין אלו הולכין לחומרא הואיל והוא איסור דאורייתא וכן כתוב בהרא"ש סימן ר"ד כ"פ) :

(ז) **ופסולי** עדות ר"ל שפסולין מחמת עבירה ואינן דומין לפסולין דלעיל שאינם מחמת עבירה והו"א הואיל והם פסולים מחמת עבירה נחשו' בהם אע"פ שהן אינם פסולים אלא מדרבנן קמ"ל דכשרים: (ח) **אבל** פסולי עדות דאורייתא כגון גזלן גרע טפי מהנהו דלעיל: (ט) **ואם** מסיחין לפי תומן כשרים פירוש פסולי עדות דאורייתא דלא גרעי מכותי דנאמן במל"ת: (בא אחד ואמר הרגתיו · ואפילו כותי שאמר כן במל"ת משיאין את אשתו כ"פ) : (י) **דאין** אדם משים עצמו רשע פירוש למה תנשא על פי עדותו והא רשע הוא לפי דבריו שאמר שהרג את הנפש לכן כתב שאין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו וקרוב אין עדותו עדות : (יא) **ופלגינן** דיבוריה ואמרינן שהיה במעמד אחרים שהרגוהו ולא הוא הרגו (ע"ל סימן י"ב כ"פ) : **אפי'** אם יש הכחשה ביניהם · פירוש שאחד אמר מת ואחד אומר כה"ג

דרישה

נסגיה ולריכה גם משני וגם לא תשאר עם הראשון וכו' כ"פ) : כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אם שנים מעידים שמת כו' וכו' ב"י ז"ל לא ידעתי למה תלה דין זה בתשובת הרא"ש שהרי משנה שלמה היא בפ' האשה שלום והרא"ש בתשובתו למד הדין הזה משם עכ"ל והא לך לשון המשנה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת (אלאים שיש לו ב' נשים קאי וכתבו רבי' בסי' זה סעיף עו) זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו רבי יודא ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו ופירש"י אחת אומרת שתי נשים צרות הבאות ממדינת הים כו' הואיל וזו וזו מודות כו' הא אחת מודה ואחת אינה מודה לא ינשאו שתיהן אלא האחת עכ"ל ולפ"ז אין כ"כ ראיה ממשנה דיש לומר דדוקא התם נאמנות דכה אחת מעידה על עצמה ואע"ג שהיו מכחישות ממש זו את זו כגון אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת תנשא האשה שאומרת מת כדאמרינן ברישא דמתני' ולכן אמרי' ג"כ דהכא ינשאו שתיהן הואיל שאינן מכחישות ממש אבל בעדים דעלמא הוה אמינא הואיל שאם ע"א אומר מת ועד אחד אומר לא מת לא תנשא גם בכאן לא יהא עדותן עדות קמ"ל הרא"ש דמצטרפין עדותן ומביא ראיה ממשנה דקתני הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו משמע שבכל מקום אמרינן הכי אפילו בעדים דעלמא : [ג] **ולא** מצאו שום אדם משיאין את אשתו בגמרא בסוף יבמות דף קכ"ב פריך ע"ז וניחוש דלמא צרה צווחה ולאבשולא קא מתכוונה ומשני דבמקום עיגון לא חששו כולי האי ועשאוהו

בשעת הסכנה (דאם לא תאמין לקי"ל לא עמלה אחר ותשב עיגונא כ"פ) פ"ש וכתב הריטב"א הביאו ב"י שם דף תל"ד ע"ש דלפי האי פירושא במסקנא נמי אפי' לא ראו צל צלו לא מייחי' לשד כו' פ"ש

משיאין את אשתו (יב) והוא שראו צל צלו דאי לאו הכי חיישינן (יג) שמא שד הוא בד"א בשדה או (יד) בעיר בבור וכיוצא בו שהוא מקום חרוב אבל בעיר ש"א בבור אפי' לא ראו צל משיאים את אשתו כתב גאון האידנא לא בקיאין בבואה דבבואה היכי הוי הלכך (טו) לא עבדינן בה עובדא: כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג פליגי בה בירושלמי חד אמר משיאים את אשתו וחד אמר אין משיאין אשתו וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם ולא אסיק כחד מינייהו [ג] ולכאורה נראה דאזלינן לחומרא והרמב"ם כתב מצאו כתוב בשטר מת פלוני (טז) נהרג פלוני (יז) וידוע שהוא כתב

הא דר"י לתרוצי אפי' קושיא דשד ולפי זה ניחא נמי דלא אקשינן ודילמא עכו"ם הוה דבהך דתנא דבי ר"י מיתרצא נמי הא דלא חיישינן לעכו"ם כי היכי דלא חיישינן לצרה אבל הריב"ש בתשובה סי' שע"ז הכריח מתוך קושיא זו דאפי' היה עכו"ם הוה סמכינן עליו מדין מל"ת שכל עכו"ם שאומר מעצמו כמספר דברים שכ"פ ממקום פלוני מת הוי שפיר בכלל מל"ת ועוד נראה לתרץ דהך עובדא הוה שהקול היה מדבר בלשון הקודש ולפיכך לא חיישינן דילמא עכו"ם הוה כמו שיתבאר בסמוך גבי כתוב בשטר מת פלוני וכו' ועל דקדוקו של הריב"ש איכא להקשות דבפ' התקבל תנן מי שהיה מושלך בבור וכו' דפריך עליה נמי ודילמא שד הוא וכו' ודילמא צרה היא וכו' אמאי לא אקשינן נמי ודילמא עכו"ם הוה דהתם לא אפשר לייתב בייתובו של הריב"ש בסוף יבמות אלא צריך לייתב באחד משני הייתובים שכתבנו ולענין הלכה נ"ל להקל במקום עיגונא כשאי אפשר למצוא עדות אחרת וכדאי הוא לסמוך על דעת הרמב"ם שהיה רב מובהק והסכים עמו הריטב"א בשם רבו וכך היא סוגיא דמעתתא בדוכתא טובא דלמסקנא לא איצטריך לן לשינויא קמייתא ובש"ע כאן פסק לחומרא ולקמן בסימן קמ"א הביא ב' סברות בזה ולפעד"נ מה שכתבתי ודו"ק: **כתוב** בשטר וכו' ירושלמי מצאו בשטר כתוב והתוס מת איש פלוני וכו' הביאו הרי"ף והרא"ש סוף יבמות ולא פסקו הלכה כמאן אבל בריש פרק מי שאחזו מוכח מדבריהם דבעדות אשה אקילו בה רבנן דמהני עדות מפי כתבם כך פי' נ"י והר"ן לדעת הרי"ף וכך היא ודאי לדעת הרא"ש ודלא כמו שהבין רבי' שכתב ולא אסיק כחד מינייהו ולכאורה נראה דאזלינן לחומרא עכ"ל דליתא דאע"ג דיבמות לא אסיק כחד מינייהו מ"מ בפ' מי שאחזו מוכח דסבירא ליה דאזלינן לקולא וכך היא דעת הרמב"ם בפי"ג מה"ג שכתב מצאו כתוב בשטר וכו' ונודע שזה כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכן מי שנשתתק וכו' הורה הרב באצבע דמדין נשתתק למדנו לפסוק גבי מצאו כתוב בשטר כדברי המיקל דסמכינן אעדות מפי כתבם ומשם למד ג"כ דדוקא שידוע שזה הכתב כתבו ישראל כי היכי דבנשתתק ידענו שהוא כתבו ואין חילוק בין שכתוב בלשון ישראל או כתוב בלשון עכו"ם כיון שידענו שכתבו ישראל תנשא אשתו מיהו משמע ודאי דבעינן שכתבו ישראל שכשר לעדות מן התורה דאם היה ספק שמא כתבו ישראל שהוא פסול לעדות מן התורה לא עדיף כתבו מאילו הגיד בע"פ וכך מצאתי בת"ה סוף סימן ר"מ שהביא לשון א"ז מצא כתוב בשטר וידוע שכתבו ישראל ומי הוא הכותב אפילו כתוב בלשון עכו"ם פלוני מת מתירין את אשתו עכ"ל אלמא דאע"פ דידוע שכתבו ישראל בעינן נמי דידוע מי הוא הכותב דשמא פסול לעדות מדאורייתא כתבו וז"ל ה' המגיד לשם וכתב רבינו שזה כתבו ישראל אפשר שכוונתו הוא למעוטי אם הוי כתב עכו"ם והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במל"ת אבל לא כתבו לפיכך צריך שיודע שהוא כתב ישראל אבל אין צריך שיתקיים שיכירו מי הוא שכתבו שאם כן היה אומר רבינו והוא שיתקיים או שנודע מי שכתבו כלומר אפילו בעד אחד שיעיד שפלוני כתבו אבל הרשב"א כתב שנראה שרבינו סובר דדוקא בשנתקיים אותו כתב והוא ז"ל הסכים לדעת האומרים שאפילו בלא מקוים משיאין עכ"ל הנה נסתפקו בלשון הרמב"ם אי מצריך שנודע שישראל כשר כתבו אם לאו ודעת הרשב"א דאפילו בלא מקויים משיאין דסמכינן ארוב ישראל דמן הסתם כשר הוא עד שנודע שפסול לעדות מדאורייתא וכך היא מסקנת הר"ן בריש פרק מי שאחזו דכיון דקיום שטרות דרבנן בעדות אשה לא תקון הילכך אע"פ שאינו מקויים משיאין ובנ"י סוף יבמות הביא גם כן ב' הסברות ומסיק דכל כיוצא בזה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות • שוב מצאתי בהגהות מרדכי פרק שני דיבמות שכתב פעמים רבות תמהתי איך מתירים לינשא ע"פ הכתב כיון דאיכא מ"ד בירושלמי דאוסר ואפילו למאן דמתיר צ"ע דשמא אינו מתיר אלא כשהעד חתם ע"פ ראייה שראה שמת וכתב בכתבו דהוה דומיא דמלוה בשטר שראה ההלואה או ששמע ההודאה וכתב וחתם בשטר אבל עתה דנהגו לכתוב ששמעו מפי עד או עכו"ם או אשה שמת פלוני דתרי קולי עבדינן עד מפי עד או אשה וגם על פי כתבם ולא מפיהם וזה אינו מפורש בירושלמי להקל כל כך אף למאן דאמר משיאין ותירץ דהירושלמי איירי שמאליהן כתבו ולא ע"פ ב"ד התם הוא דפליגי שהרי אין לו דין שטר לומר דנעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד שלא כתבו אלא לעמוד להם לראיה ולזכרון אבל אם לאו מאליהן כתבו אלא בעת הצריך שב"ד יושבין ושולחין להם שיעידו והעד שולח בכתבו שכך שמע מפי אשה או עכו"ם או מפי אחר שמת פלוני יש לו דין שטר גמור דאפילו מאן דאמר בירושלמי אין משיאין הכא מודה דמשיאין דחשבינן ליה לעדות זה כמי שנחקרה עדותו בבית דין ובזה התיישב המנהג אליבא דכולי עלמא שעכשיו מתירין לינשא על פי הכתב שכתוב בו ששמע כך מפי עד אע"פ שאינו מעיד שכך ראה כך היא דעת הרב בתשובתו אע"פ שאין זה לשונו ולמדנו מדבר הירושלמי מדבר במי שכתב מאליו לעמוד לו לראיה ולזכרון וניחא לישנא דאמר מצאו כתוב בשטר כו' דמשמע דלאחר זמן הרבה מצאו כך כתוב ואעפ"כ פסקו הפוסקים כמ"ד משיאין וכ"כ הר"ן להדיא בפרק שני דכתובות אהא דת"ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים וז"ל לאחר שהביא התוספתא דגרס התם יפה כח שטר מכח עדים וכו' כתב מהא משמע דכותב אדם עדותו על השטר לאו שטר גמור הוא אלא שטר זכרון דומיא דמצאו כתוב בשטר איש פלוני מת דהיינו שטר זכרון וקאמר אם אמרו מה שכתוב בשטר שמענו ושכחנו כלומר וע"י ראיית הכתב נזכרנו דמהימני ודכוותה תני כותב אדם עדותו על השטר וכו' • ומ"מ למדנו לפי פי' זה דשטר בעלמא שנמצא כתוב בו פלוני מת ואין כאן לפנינו אותו שכתבו ונזכר מה שכתב בשטר אין משיאין ע"י שטר זה מאחר שלא כתב כן ע"פ ב"ד אלא מאליו כתבו לזכרון ולעמוד לו לראייה • וצ"ע דמשמעות כל הפוסקים אינו כן אלא בכל ענין כשמצאו כתוב בשטר וידוע שכתבו ישראל משיאין וכך מפורש בת"ה להדיא באחד שכתב אגרת לחבירו פלוני מת משיאין אשתו אלא א"כ במי שטבע במים שאין להם סוף חיישינן שמא מחמת הטביעה כתב שמת ע"ש סוף סי' ר"ס ותו צ"ע דלמה שכתב הרמב"ם פי"ג מה"ג דבאומר שמעתי שמת פלוני משיאין על פיו ואין צריך לשואלו ממי שמעת והיאך שמע אבל אם אמר מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת דשמא לא ראה דבר ברור אלא בדדמי השתא לפי זה במצאו כתוב בשטר שמעתי שמת פלוני ניחא דמשיאין על פיו אבל במצאו כתוב בשטר ראיתי שמת פלוני למה לנו להקל בכתבו יותר מאילו העיד בפיו שהיינו צריכין לשואלו היאך ראית ובמה ידעת שמת וכו' ועכשיו שהעיד בכתבו כיון דאי אפשר לשואלו היאך ראית לא היה לנו להקל להשיאו דשמא לא ראה דבר ברור וכתב בדדמי ויש לייתב דכי היכי

דהקילו

ומ"ש והוא שראו צל צלו וכו' שם בגמרא ודילמא שד הוא שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה אינהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא צרה הואי תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנים אע"פ שאין מכירין ופרש"י בבואה דבבואה. צל צלו: בשעת הסכנה. שאדם מסוכן כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתי כותבין ונותנים וסמכינן עליה בכל דבריו שהאומר אני הוא פלוני בן פלוני וה"נ כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה:

ומ"ש בשדה או בעיר בבור וכיוצא בו וכולי כ"כ התוס' והרא"ש שם דחזו ליה בבואה בירושלמי הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בבואה של אדם והא דתנן מי שהיה מושלך לבור ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו וא"ר נתן והוא שראו בבואה של אדם א"ר בון מזיקין מצויין בבורות כדרך שהן מצויין בשדות וכ"כ ה"ה בפי"ג מהלכות גרושין בשם הרמב"ן והרשב"א וכתב דהכי איתא בתוספתא וכתב שהרמב"ם לא הזכיר מדין זה כלום ולא נתבאר לו למה ואיפשר בטעמו מפני שסובר כסברת הגאון דבסמוך דהאידנא לא בקיאינן בבבואה דבבואה:

כתב הגאון האידנא לא בקיאינן בבבואה דבבואה היכי הוי הילכך לא עבדינן בה עובדא כ"כ רבינו ירוחם בשם גאון ובשם הרמ"ה ונמוקי יוסף כתב שהריטב"א כתב בשם רבו דכיון דלא חיישינן לצרה בשעת הסכנה ה"ה דלא חיישינן לשד כלל אף ע"ג דלא חזו ליה בבואה דבבואה ולהכי מייתי הא דרבי ישמעאל לתרוצי אפילו קושיא דשד:

כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג פליגי בה וכולי וא"א הרא"ש הביא דברי שניהם בסוף יבמות ולא אסיק כחד מינייהו וגם הרי"ף הביא שם דברי שניהם ולא אסיק כחד מינייהו וגם סמ"ג עשה כן וכתב נ"י בשם הריטב"א לא פסק הרי"ף ז"ל הלכה כמאן אבל בפרק מי שאחזו כתב הא דתניא כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ואוקימנא בעדות אשה דאקילו בה רבנן אבל בשאר עדיות לא דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם וגם הר"ן כתב בר"פ מי שאחזו הרי"ף כתב בפ"ב דיבמות ירושלמי מצאו כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג וכולי ולא פסק שם הרי"ף כלום ושמא סמך על מ"ש כאן ובעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכן דעת הרמב"ם בפי"ג מה"ג וגם הרא"ש י"ל שסובר כן שגם הוא כתב בר"פ מי שאחזו דבעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכ"כ בהגהות מרדכי פרק האשה (יח) ועיין בהג"ה הנזכר פ"ק דיבמות וכתב רבינו ירוחם דאיתא בירושלמי שאם כתוב כך בשטר בלא חתום אין משיאין אשתו זולתי אם מצאו עד בכתב עד כאן לשונו וכתב נ"י בשם הריטב"א בסוף יבמות על הא דמצאו כתוב בשטר איש פלוני מת וכולי משיאין את אשתו וכ"כ הרמב"ם ודוקא בשנתקיים כתב ידו של אותו עד אבל קצת המפרשים ובכללם הרמב"ן ז"ל כתבו דאפילו בשאינו מקוים נמי כיון דקיום שטרות דרבנן הוא הכא אוקמוה אדינא דאורייתא וטעמא דמסתברא הוא בעיני מורי ומיהו כל כיוצא בזה נראה שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות ע"כ וגם הר"ן בר"פ מי שאחזו כתב בשם הרמב"ן חזינן בה פלוגתא איכא מ"ד דוקא היכא דמקויים אבל אין עדים מצויין לקיימו אין משיאין ואיכא מ"ד אע"ג דאין עדים מצויין לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן בעדות אשה לא תיקון רבנן והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפילו בע"א מפי כתבו ואע"פ שאינו מקויים משיאין ע"כ וה"ה כתב על דברי הרמב"ם שכתב בזה דמצאו כתוב בשטר מת פלוני משיאין את אשתו ונודע שזה כתב ישראל אפשר שכונתו הוא למעוטי אם הוא כתב עכו"ם והטעם לפי שלא הוכשר עכו"ם אלא במל"ת אבל לא כתבו לפיכך צריך שיודע שהוא כתב ישראל אבל אין צריך שיתקיים שיכירו מי הוא שכתבו שא"כ היה אומר רבינו והוא שיתקיים או שנודע מי כתבו כלומר אפי' בע"א שיעיד שפלוני כתבו אבל הרשב"א כתב שנראה שרבינו סובר דדוקא בשנתקיים אותו כתב והוא ז"ל הסכים לדעת האומרים שאפילו בלא מקויים משיאין עכ"ל:

ב"ה ומ"ש שלא הוכשר עכו"ם אלא מל"ת אבל לא כתבו אין לו טעם שאם כתבו כתיבה בדרך מסל"ת למה יגרע:

ומ"ש

דרכי משה

בתשובת מהרי"ו סימן קס"ד ומ"מ אם משיאין לפי תומן פשיטא שכשרים דלא גרע מעכו"ם כמ"ש בהדיא סימן ר"ב • עיין בתשובת מהר"ם בהג"ה ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקס"א דין ריקים אלו: (יא) וכתב שם בתשובות דאם מצא בשטר שהוא עד מפי עד משיאין אשתו וא"ז כתב אם בא מעשה לידי אני אוסרו כתב הר"ן בפ' ב' דכתובות ע"א דף תע"ו אפילו למ"ד אין משיאין בשטר אם אמרו מ"ש בשטר שמענו ושכחנו תנשא אשתו כלומר וע"י ראיית השטר נזכרו מהימני עכ"ל • כתב בת"ה סימן ר"מ בשם א"ז אם ידוע שישראל כתב השטר אפילו כתב בכתב עכו"ם משיאין אשה על זו וכתב עוד שם אם ראובן טבע במים שאין להם סוף ואשתו רחוקה הימנו במלכות אחרת ויצא קול במקומה שבעלה טבע אחר כך כתב בחור אחד לחבירו דרך שמועות או דרך התאוננות על ראובן הלזה שמת והזכיר עליו בכתיבה להדיא מיתה וטביעה לא הוזכר אין אומרים נתיר את אשתו אלא חיישינן דהא דכתב הבחור על

ראובן

דרישה

ע"ש ולפ"ז צריכין טעם למה כ' רבינו להצריך שראו צל צלו והיה נלע"ד דרבינו ס"ל דשאני בחששות שד דאם לא רואין צל צלו הרי הוא ריעותא לפנינו דאם היה אדם היה צל צלו וכיון דאיכא למיקם אדבר שצרכו שיראו אחרי הצל ואם לא ראו יש עיכוב בדבר ואף שכתב רבינו דוקא שחרית וערבית שהצל ארוך לאו דוקא קאמר אלא בשחרית וערבית הוא ארוך מאוד ואח"כ הוא מתקצר לפי ערך נטיית השמש וכל היום זולת אמצע היום יש עכ"פ צל לצלו אלא שמתארך לפי נטיית השמש בשעה זו יותר מבאחרת וק"ל: ועיין בב"י בסי' קמ"א דף קע"ט עמוד ג' בד"ה וכן מי שהולך כו' ושם ישב בענין אמר דבשד דשכיח טפי לא סמכינן אשה דדומה לסכנה הוא וכתבתי לקמן בסימן קמ"א ע"ש: [ג] **ולכאורה** נראה דאזלינן לחומרא ואף ע"ג דהרא"ש סבר בר"פ מי שאחזו דבעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני רבינו סבר שאין משם ראיה דאף ע"ג שסבר הרא"ש

שמפי

פרישה

כה"ג ועל"ר כ"פ): (יב) **שראו** צל צלו דאי לא ראו צל צלו אלא צל למוד חיישינן שמא שד הוא דגם לשד יש צל אלא שאין לו צל דצל. וצל צלו מפרש בי"ד סי' קמ"ב דבשחרית וערבית צל של כל אדם ארוך מאוד עד כדי קומתו נקרא צלו ומשם ואילך נקרא צל צלו (ופי' רש"י שם שכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל מדת גובה האדם הצל עב ושוף ונקרא צלו מכאן ואילך הצל דק וקלוש הוא צל צלו כ"פ): (יג) **שמא** שד הוא שלוא כן להטעות לבריות: (יד) **בעיר** בבור שהוא מקום חרב ושכיחים בו שדים: (טו) **לא** עבדינן בה עובדא אבל בעיר שלא בבור משיאין את אשתו: (טז) **נהרג** פלוני פירוש או נשרף: (יז) **וידוע** שהוא כתב ישראל כתב ה"ה אפשר שכוונתו למעוטי שאם הוא כתב כותי שהכותי לא הוכשר אלא במל"ת אבל אין צריך שיכירו כי הוא שכתבו שא"כ היה אומר והוא שיתקיים או שנודע מי כתבו עכ"ל:

וכן

כתב ישראל תינשא אשתו (יח) וכן מי שנשתתק (יט) בודקין אותו אם נמצאת דעתו מכוונת וכתב מת פלוני בן פלוני סומכין עליו ותינשא אשתו אפי' (כ) שמעו מן התינוקות שאמרו מת פלוני בן פלוני בין כיונו לשם עדות בין כיונו שלא לשם עדות משיאין את אשתו [ד] ואם שומעין מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו ואין סומכים עליהם להשיא אשתו אא"כ יאמרו כך וכך ספדנים היו שם וכך וכך הלכו אחר המטה שיש דבר שמורה על הענין שהוא אמת: עכו"ם שמסיח לפי תומו שמת ואין מכוון לשם עדות משיאין את אשתו וכן השומע ממנו ובא והעיד בפני ב"ד משיאין את אשתו ביצד מסיח לפי תומו כגון שאמר אני ראיתי לפלוני שמת כמה היה נאה או כמה טובה עשה עמי וביוצא בזה שמוכיח שאינו מכוון לשם עדות

ומ"ש רבינו וכן מי שנשתתק בודקין אותו וכו' ז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר וכן מי שנשתתק ובדקו אותו בדרך שבודקין לגיטין ונמצאת דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני ב"פ סומכין לכתיבתו ותינשא עכ"ל והוא ממ"ש בסמוך דאיתא בר"פ מי שאחזו (עא.) כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ואוקמינן בעדות אשה דהקילו בה רבנן וכיצד בודקין לגיטין יתבאר בסימן קכ"א בס"ד [ה] מצאתי כתוב שהשיב רבי' משולם על ראובן שהלך בסחורה ולא חזר ושמעו שנהרג שם ולא בא אפילו עכו"ם מל"ת לומר אני ראיתיו הרוג כיון ששמעו מפי עכו"ם שנהרג מכיון שלא נשמע עליו שהוא קיים סומכים עליהם ומשיאין את אשתו ובתשובה להרמב"ן סי' פ' כתוב מה ששמעה שמת בעלה נראה שלא שמעה כן אפי' מפי עד אחד אלא קול הברה בעלמא שיצא בעיר ואם הדבר כן אינה מותרת לינשא לאחר בקול וכן כתב בתרומת הדשן סימן ר"מ (יא): אפילו שמעו מן התינוקות שאמרו מת פלוני בן פלוני וכו' ואין סומכים עליהם להשיא את אשתו אלא א"כ יאמרו כך וכך סופדים היו שם בסוף יבמות (ד' קכ"א:) תנן אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו רבי יהודה אומר אפי' שמע מן התינוקות הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בין מתכוין ובין שאינו מתכוין ובגמ' ודילמא לא אזלי אמר רב יהודה אמר שמואל דקאמרי הרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני ומתני' ה"פ הרי אנו הולכין לבתינו שבאנו מלספוד ודילמא קמצא בעלמא שכיב ליה ואסיקו ליה על שמיה דקאמרי כן וכן רבנן הוו התם וכן ספדנים הוו התם ופירש"י קמצא בעלמא או נמלה המיתו התינוקות והעלו לה שם איש פלוני כדרך שהתינוקות משחקין ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש שלא הצריכו לומר כן וכן רבנן וספדנים הוו התם אלא באומרים הרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני אבל אם אמרו מת פלוני משיאין את אשתו אע"פ שלא אמרו דבר אחר אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפי"ג מהלכות גירושין כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה בד"א ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם שמע מן התינוקות שהם אומרים עכשיו באנו מהספד פלוני כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו כך וכך עשו במטתו ה"ז מעיד מפיהם ע"פ הדברים האלו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו עכ"ל ולישנא דמתני' הכי דייק דגבי נשים נקט אומרות מת איש פ' וגבי תינוקות נקט הרי אנו הולכים לספוד וכו' ואם איתא ליערבינהו וליתני אפילו שמע מן הנשים או מן התינוקות מת איש פלוני דיו ואפשר דמ"ש ואין סומכין עליהם וכו' אא"כ יאמרו כך וכך ספדנים היו שם וכו' אכל מאי דקאמר לעיל קאי בין לשמעו שאמרו מת איש פלוני בין לשמעו מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו ויותר נראה לומר שנשחת הספרים בדברי רבי' שכתב בה ואם שומעים מהם אינה מכוונת וצריך למחוק הוי"ו ולכתוב אם שומעים מהם (יב) ועיין בכתבי מהר"י איסרלן סימן ר"כ והא דתנן אפי' שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני היו פרש"י אפי' שמע מן הנשים שלא היו מתכוונות להעיד ומסיחות לפי תומן דיו ויכול לילך להעיד ולהשיא את אשתו וכתב ה"ה בפרק הנזכר דאיתא בתוספתא אפי' שמע קול מקוננות שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו וכתב הרשב"א ז"ל עכ"ל ועל זה אני סומך למחות ביד אשה שנתעלם בעלה ואין עדות להתירה ויש אומדנות המוכיחות שמת שלא תספידנו כיון שאינה מותרת לינשא ע"פ אותם אומדנות וכן אני מוחה מלומר עליו השכבה כדי שלא יבואו להשיא את אשתו וכיוצא בזה מצאתי להריב"ש בתשובה סימן תק"ח על אשה שנתעלם בעלה ובא עד אחד והעיד ולא היה בעדותו כדי להתירה ושמע שהיתה קוראה למקוננות לספוד לבעלה ולבכותו ושלח לברורים למחות בידה וכן עשו בקנס שמו עליה והעיד עדים ואח"כ שמע שלבשה שחורים ואמר שגם זה ראוי למנוע לה: עכו"ם שמסיח ל"ת שמת ואינו מכוון לשם עדות משיאין את אשתו וכן השומע ממנו ובא והעיד וכו' כיצד מל"ת כגון שאמר אני ראיתי לפלוני שמת כמה נאה היה וכו' שם במשנה בעכו"ם

דהקילו בשמעו קול שאמר פלוני מת דאין אומרים לשואלו משום שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה הכי נמי במלאו כתוב בשטר מקילין מהאי טעמא אע"ג דאי אפשר לשואלו ולא חיישינן דכתב בדדמי כ"ל:

ואפילו אם שמע מן התינוקות שאמרו מת פלוני בן פלוני בין כיוונו לשם עדות בין כיוונו שלא לשם עדות משיאין את אשתו משנה סוף יבמות אפילו שמע מן הנשים אומרת מת איש פלוני דיו ר' יהודה אומר אפי' שמע מן התינוקות אומרת הרי אנו הולכים לקבור ולספוד את איש פלוני בין שהוא מתכוין בין שאינו מתכוין ר"י בן בבא אומר בישראל עד שיהא מתכוין ובעכו"ם אם היה מתכוין אין עדותו עדות והדבר פשוט הוא דהא דתנן בין שהוא מתכוין וכו' מילתא באפי נפשה הוא אין לה קשר עם הא דתנן ברישא אפילו שמע מן הנשים וכו' אפי' מן התינוקות ולכן יש לתמוה על דברי רבינו שכתב כאן בין כיונו לשם עדות וכו' דמשמע דמפרש דהאי בין שהוא מתכוין מקושר עם הא דתני אפילו שמע מן התינוקות וכו' דמשמע ליה דהכי קאמר בין שהתינוקות כיונו לשם עדות בין לא כיונו לשם עדות וזה דבר שאין לו שחר דפשיטא דאין קטן נאמן להעיד אא"כ במל"ת וכדלעיל בסימן ז' והכי נמי לא תנן אלא דמי ששמע מן התינוקות שמסיחין לפי תומם יכול לבא לבית דין ולהעיד ומשיאין ע"פ העד ששמע מהן ותו דלפי זה דבין שהוא מתכוין קאי אתינוקות היאך נפרש הא דפליג ר' יהודה בן בבא בישראל אע"פ שהוא מתכוון וכו' ונראה כדי ליישב דברי רבינו דודאי בין שהוא מתכוין קאי אגדול שמעיד לפני ב"ד דבין שנתכוין לשם עדות ובין שלא נתכוין משיאין על פיו אלא דקשיא ליה אמאי תנא ליה הכא גבי תינוקות ומפרש דאתא לאורויי תרתי דאע"פ דלא שמע אלא מן התינוקות במל"ת וגם הוא לא נתכוין לשמוע כדי שיעיד בפני בית דין אפילו הכי משיאין על פי מה ששמע מן התינוקות ופליג ר' יהודה בן בבא וקאמר בישראל עד שיהא מתכוין וכו' ואע"ג דהרי"ף והרא"ש גורסין בדר' יהודה בן בבא בישראל אע"פ שהוא מתכוין וכו' רבינו היה גורס בישראל עד שיהא מתכוין כגירסת כל הספרים ולפי זה הא דכתב רבינו בין כוונו לשם עדות לא קאי אלא על מה שכתב ואפילו שמעו מן התינוקות דבין ששמעו וכיונו לשם עדות להגיד בפני בית דין דאז דקדקו בשמיעה זו בין שלא כיונו לשם עדות בשעה ששמעו מן התינוקות משיאין את אשתו אבל התינוקות ודאי היכן נאמנים כשכיונו לשם עדות אלא במסיחין לפי תומן והוא דבר פשוט. גם בכתבי דמהרא"י העתיק לשון א"ז שכתב ע"ש ראב"ן דקטן מסיח לפי תומו לאלתר כשר לעדות אשה וראבי"ה כתב דאפילו לאחר זמן סמכינן אקטן בעדות אשה ובמסיח לפי תומו אבל במתכוין להעיד לא סמכינן עליה אפילו להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו מה שאין כן בשאר מילי דרבנן דבעודן קטנים הימנוהו רבנן אפילו להעיד עכ"ל:

ומ"ש ואם שומעין מהם וכו' צריך למחוק הוי"ו של ואם שומעין ולהגיה אם שומעין מהם וכו' ולהוסיף הוי"ו על אין סומכין להגיה ואין סומכין והכי קאמר ואם שמעו מן התינוקות שאמרו מת איש פלוני בר פלוני אפילו לא נתכוונו השומעין לשם עדות כדי שיעידו אפילו הכי משיאין את אשתו על פי שמועה זו בתנאי ששמעו מן התינוקות הרי אנו באים מקבורתו דבכירא ליה דאין סומכין אקטן במסיח לפי תומו בעדות אשה אלא במסיח לפי תומו לאלתר ואע"פ כן אין סומכין עליהן אא"כ יאמרו גם כן כך וכך ספדנים וכו' באריכות דברים כאלו וכיוצא בהם הם מוכיחים שלא נתכוונו לומר אלא האמת מה שראו וכך כתב ב"י שט"ס יש בדברי רבינו וצריך להגיה כמו שהגהתי וכן עיקר דלפי זה דעת רבינו הוא כדעת כל הפוסקים והוא פשט הסוגיא:

עכו"ם שמסיח לפי תומו כו' הכי אסיקנא סוף יבמות: **ומ"ש** וכן השומע ממנו וכו' כ"כ הרא"ש בתשובת כלל י"ח דלא בעינן שהעכו"ם אמר דבריו בפני הב"ד אלא השומעין דברי העכו"ם באים ומעידין לפני ב"ד ופשוט הוא דהכי תנן בנשים ובתינוקות דהשומע מהם בא לפני ב"ד ומשיאין על פי עדות שכך שמע מהן מסיחים לפי תומן וה"ה בעכו"ם מל"ת וכ"כ הרמב"ם בפי"ג מה"ג:

ומ"ש וכיצד מל"ת כגון שאמר וכו' יש להקשות דמשמע דדוקא במסיח כמה היה נאה או כמה טובות וכו' דמוכח שאין מכוון לשם עדות אבל במסיח מת פלוני או נהרג אין זה מל"ת כיון שאינו מספר אלא דבר זה בלבד מת פלוני אין כאן הוכחה ושמא מכוין הוא לשם עדות ובסמוך כתב דבמל"ת איש שילא עמי בכאן מת משיאין את אשתו דבהכי סגי וא"צ שיאמר דברים אחרים שיהא מוכיח שאינו מכוין לשם עדות וקושיא זו קשיא נמי בדברי הרמב"ם שכתב ג"כ כמה היה נאה וכמה טובה וכו' וי"ל דכל מל"ת דמשיאין על פיו אין צריך אלא שיהא הדברים מראין שלא נתכוין העכו"ם להעיד וכאן נמי לפי שילא הישראל עמו לפנינו בא העכו"ם מספר המקרה שהגיע ליהודי שילא עמו שגם בזה הדברים מראין שלא נתכוין להעיד כי

דרכי משה

ראובן שמת וזה מחמת הטביעה כמו שיצא הקול כבר ובעבור שלא שמע מעלייתו מן המים ואין ידוע אנה הוא בא החזיק אותו בודאי מת עכ"ל: (יא) וע"ל סי' זה דיש לסמוך קצת אקול: (יב) וכתב מהרי"ו סימן מ"ה ובכתבי מהרא"י סימן ר"ך דאם אמרו התינוקות קברנוהו וכך וכך ספדנים היו שם לא מהני אלא לאלתר כלומר שאומרים עכשיו קברנוהו אבל אם לא העידו לאלתר

פרישה

(יח) וכן מי שנשתתק כו' פי' כמו שמהני אם מלאו כתב מהני גם כן הכא כשנשתתק וכתב מת פלוני: (יט) בודקין אותו כדרך שבודקין לגיטין כדלקמן בסימן קכ"א: (כ) ה"ג שמעו מן התינוקות שאמרו כו' משיאין את אשתו ואם שומעין מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו אין סומכין עליהם כו' וה"פ שאם התינוקות אומרים שמת ולא זוכרים כלום מקבורתו אז משיאין את אשתו שהקטן נאמן בעדות אשה אבל אם שמעו מהן שאומרים הרי אנו באים מקבורתו אז אין משיאין את אשתו דחיישינן שמא קמצא אי נמלה המיתו התינוקות והעלו לה שם איש פלוני וקברו אותו כדרך שהתינוקות משחקין עד שיאמרו כך וכך ספדנים כו' אבל אם אומרים שמת סתם לא חיישינן להכי ועיין בדרישה: (כותי מל"ת כו' ואינו מכוון לשם עדות דאילו כיון להעיד אפילו לא בא לב"ד אלא ששאלוהו מתחלה על פלו' ואומר שמת אין סומכין אא"כ כשמל"ת מעצמו במקרה כ"פ

דרישה

מפי כתבם מהני הכא לא מהני הואיל שאין ידעינן מי כתב זה הכתב דילמא עכו"ם או אחד מפסולי עדות דאורייתא כתבו: [ד] ואם שומעין מהם שאומרים הרי כו' וז"ל הגמרא בסוף יבמות תנן אפילו שמע מן הנשים שאומרות מת איש פלוני וכו' וכמ"ש הב"י וכתב ב"י ז"ל ונראה דברי רבי' שהוא מפרש שלא הצריכו לומר כן וכן רבנן כו' עד ויותר נראה לומר שנוסח הספרים מדברי רבי' שכתוב בה ואם שומעין מהם אינה מכוונת וצריך למחוק הוי"ו ולכתוב שם אם שומעין מהם עכ"ל ב"י ונראה שאין קושיתו כלום די"ל דהתנא סבר דקטן עדיף מאשה ופשיטא דמהני אם אמרו סתם שמת לכן נקט ברישא אשה ובסיפא אשמעינן דאם אמרו הרי אנו הולכין כו' דלא חיישינן דלמא היה משחקין אע"פ שאמרו כך וכך רבנן וספדנין היו שם אפ"ה י"ל שהיו שוחקין כן ואשמעינן דלא חיישינן להכי. וז"ל מור"ם בין כיונו לשם עדות הנה דעתו שהקטן המכוין להעיד כשר אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא דוקא גבי אשה או קרוב וכה"ג ולא בקטן שאינו בר דעת ומהר"י קארו אמר שראוי להגיה ולמחוק הוי"ו של ואם שומעין אלא אם שומעין כו' ולהוסיף הוי"ו ואמר כך ואין סומכין עליהם וכו' ואין הלשון כלל משמע כן דלשון בין כיונו כו' משמע כפשוטו אפילו אומרים מת להדיא דרך עדות ואין מזכירין שום תיבה שבאו מקברו כו' עכ"ל. ועיין בתשובתי שהשבתי להגאון מהר"ר פייטל מווין שהארכתי בזה בביאור הסוגיא (והא לך שעתק מהתשובה הנ"ל השייך להטור כ"פ) הנה לשון הטור דכתב בסי' י"ז בין כוונו לעדות משמע דאפילו לעדות ממש דהיינו דבאו לב"ד נמי משיאין ע"פ. גם מדכתב בין "כוונו שלא לשם עדות ולא כתב בין לא כוונו לעדות כלשון המשנה הנ"ל דקתני בין שהוא מתכוין ובין שאינו מתכוין משמע דס"ל להטור דגם האי שאינו מתכוין דקתני במתני' היינו שלא נתכוון לעדות לבא לב"ד שיתירו ע"פ אבל מ"מ מכוון הוא בדבריו להודיע הדבר לבני ביתו של מת ומינה דהא דקאמר בין כוונו לשם עדות ר"ל שבא לב"ד להעיד שמת פלוני ואפ"ה סומכין עליו. ונראה דמש"ה שינה הטור וכתב ואפי' שמעו מן הנשים ל' רבים ובמשנה קתני שמע מן הנשים ל' יחיד וגם סתם הטור וכתב משיאין את אשתו ולא כתב דהשומע ילך לב"ד ויעיד וישיאו את אשתו דה"ט דכוונת הטור הוא ללמדינו דאפילו בב"ד עצמן ששמעו מפי הקטן שאמר לפניהן מת פלוני משיאין את אשתו עפ"ז. ופ"ז מסיק וכתב בין כוונו לשם עדות כו' וזהו דלא כדברי ראבי' וראב"ן הנ"ל דכתבו בפי' דבמתכוון להעיד לא סמכינן עליה אפי' אמר מת פלוני לפמ"ש בדרך הזה. ועוד דא"כ לא היה מביא מהרא"י דברי ראב"ן וראבי"ה לראיה שם כיון דהן ס"ל דסומכין על דבריהם באומרים מת פלוני בלי משל וטעם משום דזהו מל"ת מקרי ומהרא"י כתב לפני זה בביאור דברי הרמב"ם דאף באמרו מת פלוני בעינן משל וטעם וכה"ל. ע"כ נלע"ד ביאור דברי ראב"ן וראבי"ה כמ"ש ראשונה. אבל ביאור דברי הטור נ"ל כמ"ש באחרונה דס"ל דסומכין אדברי הקטן אפילו בבואו להעיד דלא גרע קטן מאשה ועבד אלא משום דחיישינן דאמר בדדמי או דרך שחוק כמ"ש בהקדמה שניה וכל שבא לב"ד ואומר מת פלוני וב"פ לשון זה דמיתה דבר ברור הוא ואינו משמע מדרך שחוק אמרו ולא בדדמי אלא דוקא בשמע מהן שאמרו באנו מהספד פלוני דיש להסתפק וכו"ל ונלע"ד שיש ראיה לדעת הטור בזה דמשוה קטן לאשה ועבד כל שנסתלק החשש דשחוק ובדדמי משני המשניות וסוגיות הגמ' ה"ל. הלשונה כו': [ה] כתב ב"י בדף מ"ה ע"ב בהשיב רבינו משולם על ראובן שהלך בסחורה ולא חזר ושמעו שנהרג שם ולא בא אפילו עותי מל"ת לומר כו' וכתב המגיה לעיל בהקדמתי בטעות הוא ומ"ש אפילו מל"ת צ"ל אפי' אין עכו"ם מל"ת כו' וא"צ להגיה בזה דבר כי דבר פשוט הוא שה"פ אפילו עכו"ם מל"ת לא בא להעיד ולשון של "ולא בא" קאי על הכותי מל"ת ולא על הנשנה

כי אם לספר מה שקרא לזה שילא עמו לפנינו אבל בעכו"ם המסיח לפי תומו פלוני מת בלא טעם לשיחתו שאין הדברים מראין שלא נתכוין העכו"ם להעיד נראה דאין לסמוך על עדות העכו"ם זה לכתחילה כל היכא דאפשר בעדות אחרת ודאי אם אי אפשר בעולם שיעיד עוד אחר על אשה זו ואם לא תאמין לזה לא תמצא עדות ותשב עגונה כל ימיה סמכינן על מ"ש העכו"ם כמל"ת פלוני מת בלחוד ולא חיישינן שמא יתכוין להעיד וכדאמר גבי משיאין ע"פ בת קול ודלמא צדה הואי תנא דר"י בשעת הסכנה כותבין וכו' וכמו שפירש"י שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה שלכך אין חוששין לצדה הכא נמי אין חוששין שמא נתכוין העכו"ם להעיד וניחא השתא בה דאיתא בפ' כל הגט דדוקא בשמע מקומטריסין מת פלוני או נהרג וכו' אינו נאמן אבל מעכו"ם דעלמא הוה מל"ת ומשיאין את אשתו דהיינו דוקא בכה"ג שאי אפשר להשתדל אחר עדות אחרת כמכינן אהאי עכו"ם מל"ת מת פלוני בלחוד אבל במסיח כמה היה נאה וכו' דמוכיח שאינו מכוין להעיד וכיוצא בזה אפילו אפשר בעדים אחרים א"צ לעדות אחר אלא משיאין מיד ע"פ עדות זה דעכו"ם מל"ת וכבר נחלקו גאוני עולם בזה כאשר כתב הב"י ולפעד"נ נכון כמ"ש והארכתי בתשובה בס"ד:

כתב

עדות אבל אם מכוין לשם עדות או שנראה שאמר כן (כא) כדי שירא מפניו

בעכו"ם אם היה מתכוין אין עדותו עדות ובגמרא א"ר יוחנן לא כך היה מעשה באושעיא ברבי שהתירים עם פ"ה זקנים אמר להם ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל בנתכוין להעיד עדותו עדות ולא הודו לו חכמים אלא מתני' דקתני ובעכו"ם אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה כלומר היכי משכחת לה דלא נתכוין להעיד ולא להתיר במסיח לפי תומו כי הכוא דקאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו הכוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזא דהוה בפומבדיתא דשכיב ואנסבה רב יוסף ואיתימא רבה לדביתהו ופירש"י מאן איכא בי חיואי מי מאנשי ביתו של בי חיואי שישמע דברי דשכיב חיואי וכתב הרא"ש בתשובה כלל י"א כל הנך עובדי דפרק בתרא דיבמות דמל"ת נאמן לא משמע שעכו"ם אמר דבריו בפני ב"ד אלא השומעים דברי העכו"ם באו והעידו לפני ב"ד וקבלו עדותן והתירו נשותיהן: **ומ"ש** רבינו או שנראה שאמר כן כדי שירא מפניו כגון שאמר עשה דבר פלוני ואם לא אהרוג אותך וכו' בפרק האשה בתרא (שם) ועיין בכתבי מהר"י איסרלן סימן רכ"ג וז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות גרושין אפי' עכו"ם המל"ת נאמן ומשיאים על פיו כמו שיתבאר ואם נתכוין להעיד אינו נאמן ובפי"ג כתב כבר אמרנו שעכו"ם שהסיח לפי תומו משיאין על פיו כיצד היה העכו"ם מל"ת ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה כילד מת פתאום וכיוצא בדברים הללו שהם מראין שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן וישראל ששמע מעכו"ם המל"ת מעיד ששמע ממנו ותינשא על פיו עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה סי' שע"ז במי שדנת בענין האשה שלא להתירה בעדות עכו"ם לפי שלא נראה לך שיהיה מל"ת מאחת שהוא שאל במאי עסקיתו והעכו"ם השיב לו דברינו ביהודי ששמו כך שהיה עמכם בספינה אם הוא חי או מת ונראה לך שזה כמו ששאלוהו ואת מה בידך כל שבא לב"ד ואמר אפילו מעצמו בלא שאלה נקרא מתכוין **להעיד ואין** עכו"ם נאמן בענין זה אבל אם לא בא לב"ד ואמר מעצמו **איש פלוני מת כמספר בדברים מל"ת נקרא ואינו צריך שיאמר** בדבריו כל אותם הדברים שהזכיר הרמב"ם שהוא כא הביאם הכא לרווחא דמילתא לומר שזה ככיר שאינו מתכוין להעיד וכמו שהזכירום בגמ' א בקצת עובדי עכו"ם מל"ת אלא כל שאמר איש פלוני מת מעצמו כמספר בדברים זהו מל"ת ואף אם לא דבר דברים אחריה כ"א דבר זה לבד דומא דההיא עכו"ם דאמר מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי שאע"פ שהיה מבקש אנשי ביתו שישמעו דבריו וגם לא סיפר דברים אחרים אלא שאמר שכיב חיואי נקרא מל"ת כיון שלא בא לב"ד וגם לא אמר כן בתשובת שאלה וכן באידך עובדא מאן איכא בי חסא טבע חסא אבל כל ששאלוהו מתחלה לא מיקרי מל"ת ואפילו שלא בא בב"ד ואפילו יספר כמה דברים אחרים שנראה שאומר אמת וזה מבואר בגמרא גבי עובדא דפונדקית א"כ בזה הנדון נוכל לומר שכיון שאין זה בא לב"ד וגם לא אמר זה כמשיב על שאלה קדמה לדבריו אבל הוא התחיל לומר להם במאי עסקיתו נראה שמעצמו היה רוצה לספר להם כל מה שהיה יודע בענין האיש ההוא לפי שהבין מדבריהם שהיו מדברים בו וכן נראה מדבריו שלא הבין הוא שישאלוהו כלל אם הוא חי או מת שא"כ ה"ל להשיב מת הוא אבל השיב להם היאך אתם אומרים שהוא חי נראה שאינו תשובה שאלה אלא כמתמיה מעצמו וחולק על דבריהם והאריך בדבר ובסוף כתב אלא שבנדון זה שהוא תלוי בסברא אם נאמר שהוא כמשיב על שאלה או לאו ודבר זה תמוה הוא מאוד שהרי אם אין זה מל"ת אין כאן עדות כלל ואם נשאת תצא היה ראוי שלא להתירה אלא בהסכמת רוב חכמי הארץ השוכנים בגלילותנו רוב מנין ורוב בנין לא שיסמוך הכם אחד על סברתו להתיר עכ"ל: ובתשובה אחרת סימן ש"פ כתב וז"ל מאי דאמר מר שעדות האלה אינו מל"ת לפי שלא היתה התחלת שיחתו מן המת שמה שאמר ליהודי ולעכו"ם ממה אתם מדברים נראה ששמע והבין ממה דברו אני תמה והלא מעדות זו אינו נראה שעכו"ם הבין דבריהם אדרבא נראה שלא הבין שהרי שאל להם ממה הם מדברים וא"כ אין לנו לומר שהבין דבריהם כדי שנא' שלא יהיה לו דין מל"ת שאם באנו לחוש א"כ בכל עכו"ם נחוש כשנראה עכו"ם מספר במיתת יהודי מעצמו שמא יהודי דבר עמו והלך לו וכן בפונדקית כשראתה אותם נחוש שחשבה בלבה שלשאול פיה על חביריהם היו באים שהניחוהו אללא הולה אלא שאין לנו אלא מה שעינינו רואות ואזנינו שומעות בעדותו או בסיפורו וכל שהוא מל"ת לפי דברי העד אין לנו לחוש ולומר אולי הוא שמע דבריהם וספיקם ונתכוון להסיר ספיקם אא"כ יש בדבר הוכחה שהוא מכוין לאיזה דבר שבעבורו משקר כההיא דאספסתא (יבמות קכא:) וההוא דקומטריסין (גיטין כח:) ואפילו אם נאמר ששמע דבריהם כל שלא שמע שאלת היהודי לעכו"ם מאי נ"מ שהרי כיון שהם היו מסופקים ג"כ כשמסיחים לפי תומן ודרך סיפור אם עכו"ם שומע דבריהם ויבא גם הוא בתוכם לספר עמהם מבלי ששאלוהו דבר למה לא יקרא זה מל"ת והלא אין זה מתכוין להתיר ולא מתכוין להעיד ולא שואלין אותו ומשיב ואם מפני שנתכוין להסיר הספק שנסתפק להם כיון שלא שאלוהו עליו לא יצא מידי מל"ת שהרי גם הוא חושב שאין בספיקם שום נפקותא אלא שהם מספרים כאשר יספר איש אל רעהו איך קרא לשר פלוני במלחמה פלונית וזה אומר בכה וזה אומר בכה שאינם אלא סיפור דברים והשלישי השומע מחלוקתם ואומר לא כך היה מעשה אלא כך היה הנה הוא ג"כ מספר דברים ומל"ת אא"כ שאלו את פיו שאז יש לחוש שהוא מתכוין להעיד ואם מתכוין להסיר הספק היה פסול א"כ כל מל"ת היה פסול שהרי הוא מתכוין להודיע מה שהם לא היו יודעים אבל היו סבורים הפך דבריו ומה לי נתכוון להסיר הספק ומה לי נתכוון להסיר הודאי ומביא כמה ראיות לדבר וכ' שכן נראה מדברי הרמב"ם שאינו פסול אלא במתכוון להעיד אע"פ שהביא בדבריו שאומר עכו"ם אוי לו לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' אינו חושב שאמר הר' לעיכובא דהא משמע בגמרא מעובדא דחיואי וחסא דכל שאמר העכו"ם מעצמו בלא שאלה איש פלוני מת בזה די דהא לא קאמר אלא שכיב חיואי טבע חסא והביא עוד ראיות בדבר ובסוף כתב אם כן בנדון שלפנינו נראה שיהיה עדות עכו"ם מל"ת ואפילו אם שמע דבריהם מתחלה כל שלא שאלוהו וכ"ש שבכאן אין הוכחה שהבין ממה היו מדברים וכו' אבל בכאן אין אנו צריכין אלא שיהיה לנו הוכחה שמה שאמרו למלה אנו מדברים באיש פלוני שי"ח שמת שלא יהיה זה כשאלה למלה וכיון שהמלה התחיל לומר להם ממה אתם מדברים נראה דברי היהודי והעכו"ם למלה איכה שאלה אלא תשובה לשאלתו וכן נראה שהמלה לא הבין מתשובתם שישאלו את פיו אם חי אם מת הוא אבל אמר להם איך אתם אומרים שהוא חי נראה שאינו תשובת שאלה אלא כמתמיה מעצמו וחולק על דבריהם ואפשר שאם היה שהיהודי והעכו"ם התחילו לומר למלה ראה אנו מדברים אם הוא חי או מת והמלה אומר אני יודע שמת שזה לא יקרא מסיח לפי תומו אלא הוי כנשאל ומשיב אבל כשעכו"ם שואל תחלה ואומר במה אתם מדברים נראה כי מה שהשיבו לו בפלוני אנו מדברים וכו' אינה שאלה כלל אלא תשובה לשאלתו ששאל להם ומ"מ כל זה אני אומר כנושא ונותן לפי ההלכה וסוגית התלמוד והסברא אבל למעשה לבי נוקפי לחומרת א"א שהרי אין זה ברור כ"כ להתיר א"א לעלמא ודי לנו בהיתר מסיח לפי תומו כשיהיה לנו ברור שיהיה מל"ת גמור אבל כל שיש להסתפק בסיפורו אם הוא נשאל ה"ז ספיקא דאורייתא ואוקי איתתא בחזקת איסורא שהרי איפשר כל מה שהתירו בבכורות ה"ז משום דהוי איסורא דרבנן וכו' אבל באיסורא דאורייתא וכו' וכ"ש הכא שאפשר לומר שדרך כל השומעין ספורים להגיד מה שהן יודעים בסיפור ההוא ועוד שכמה גדולי הדור כתבו בנדון זה ודנו לאיסור שאין זה מל"ת ומי יקל כנגדן ולכך תוכך אני בזה להחמיר עכ"ל והר"ן כתב בתשובה סימן ג' לענין מה שאמרת כי עכו"ם שבא לפנינו ואמר מל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכוין להעיד כל זמן שלא יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איכא בי חסא או הבל על פלוני ודומיהם אין ספק שכל מי שמתכוין להעיד אומר אותו דבר לבדו ומי שהוא אומר מל"ת אינו אומר אותו דבר לבדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר בדברים אלא כרוצה להודיע אותו דבר לבד ואינו נאמן וכו' עובדי דגמרא הכי איתנהו והכי מוכחא עכ"ל וה"ר דוד הכהן בבית כ' ע"ש בתשובותיו החזיק בדעת זו של הר"ן והאריך מאוד להוכיח שהפוסקים סוברים כן ושלא כדברי הרר"י טאטיצ"ק שחלק עליו ונדחק ה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה להרמב"ן ובתשובת מהר"ם ובתשובת מהרי"ק ליישבם לדעתו · והרר"י טאטאצא"ק ז"ל כתב לי כי ראיות הר"ן בתשובה זו הן חלושות דאפשר לומר בכולן מעשה שהיה כך היה ושבכל במי דינים שהיו בסאלוני"ק בימי איתני גאוני עולם שהיו בה פשט המנהג להתיר באומר העכו"ם איש פלוני בן פ' או ממקום פלוני מת אע"פ שלא יקדים שום דבר אחר ובלבד שלא יתכוין לא להתיר ולא להעיד ע"כ וכך הם דברי הריב"ש בתשובה שכתבתי בסמוך וכן אמר לי מורי הרב הגדול ה"ר יעקב בי רב ז"ל שהוא מורה להתיר בפשיטות ומעשה בא לפניו באחד שהעיד שהיהודי זימן ישמעאלים לסעוד אצלו ושאל היהודי לחבירו שמעת מה נעשה מפלוני ופלוני והשיבו הישמעאלים אנו מכירים מי הרגם והתיר נשותיהם ע"פ עדות זו כיון שלא שאלו לעכו"ם והם השיבו מעצמם והביא ראיות מתשובת הריב"ש שכתבתי וגם מתשובת מהרי"ק סימן קכ"א וכ"כ בתשובת מהר"ם דאיתא בתשובת מיימו' דשייכי לספר נשים שכתב למה לא יחשב מסיח לפי תומו אי משום דקאמר למה איכנס מביאין אותו יהודי שנהרג כי הוא שוכב באותו מקום הדר אמר ואני הייתי לוקח ליטרא מכס ומביאו בעגלה שלי קא חיישינן משום שהזכיר ממון בעדותו אדרבא כ"ש דאלים שסהדותיה טפי משאר מל"ת האומר פלוני מת או נהרג שמתה דלא עביד לגלויי שנסתפקתם מאחר שהקרובים הוציאו קול בכל העיירות שמסביב דדמי קצת לאיה חבירינו לא דמי דהתם שיילי לה בהדיא אבל הכא דלא שיילי להאי גוסי' מיקרי ספיר מסיח לפי הומו אף על גב דידע שמחפשין אותו דאל"כ היכי מהימנינן לשום עכו"ם מל"ת בעדות אשה שהלך בעלה למדינת הים ניחא דילמא משקר ולפי שידע שהלך בעלה למדינת הים וא"א לה לינשא עד שיעידו לה שמת אומר כן כדי לקלקלה אלא ודאי לא פלוג רבנן בין עכו"ם המכיר בדת יהודית ויודע שישיאוה ע"פ ובין עכו"ם שאינו מכיר אלא סמכינן אכל עדות עכו"ם שבשעה שבא לפנינו הוא מל"ת מאליו מהימנינן ליה מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' · כתב רבינו ירוחם (נכ"ג ח"ג) בשם הרמ"ה עכו"ם מסיח לפי תומו משיאין את אשתו דוקא דליכא חששא דשקרא אבל היכא דאיכא חששא דשקרא שמא אשתו אמרה לעכו"ם שיאמר כן אין מתירין אותה לינשא וכתב עוד דאין עכו"ם מל"ת נאמן אלא דוקא במקום שעד אחד ישראל או אשה נאמנים אבל במלחמה וכיוצא בדברים שאין עד אחד נאמן אין עכו"ם נאמן · וכתב במהרי"ק בשורש קכ"א אשר נמגמגת שלא להחשיב העכו"ם הרודפים מל"ת מפני שסבר הגיד השופט אל הרודפים כל הענין לע"ד שהדעת מכרעת שלא להלק בכך דהתם נמי בהה שכתב מהר"מ דחשיב מסיח לפי תומו ולא דמי לאיה חבירינו הוו העכו"ם יודעים שהיו מחפשים אותו הקרובים ואפ"ה חשיב מל"ת כיון דלא שיילי להאי עכו"ם גופיה ואע"ג דהגידו לו שאר עכו"ם שהיו מחפשין אותו וכן משמע קצת בפרק הגוזל בתרא (קיד:) דשפיר מיקרי מל"ת אע"ג דידע הענין ואפילו שמעה מפי הבעלים עצמן כיון שלא אמרו לה דבר ולא שאלוה להעיד להם ה"נ נראה להתיר אע"פ שנראה שע"י רדיפת היהודים בנקמת דם השפוך נתעורר אותו העכו"ם לומר להם הנה נתפס וכולי והנה הוא הרג היהודי וכו' וכתב עוד דסמכינן אעדות עכו"ם היכי דפשיטא לן שאינו מתכוין להעיד כי הכא דאכן סהדי דאם היה יכול לכפור ולומר שלא הרגו שהיה עושה דפשיטא שאם לא היה אמת שהרגו לא היה מודה שהרגו כדי לחייב את ראשו למלכות ואפילו את"ל שסמך על דברי השופט שאמר לו שלא יזיקנו היזק בדבר רק שיאמר האמת מכל מקום למה היה לו לשקר ולומר שהרגו אם לא הרגו והאריך בדבר הזה: וה"ר דוד הכהן כתב בתשובה על מעשה שהיה שסוגר אחד אמר ליהודי אחד ממשה סוסי לא שמעת ממנו כלום אמר היהודי לא שמעתי ממנו דבר אמר התוגר דעו כי הרגו פוגר פלוני דאף אם היינו אומרים שכל עכו"ם האומר פלוני מת בלי שישאלוהו נקרא מסיח לפי תומו מ"מ בנידון דידן פשיטא דלא חשיב מל"ת דהואיל ושאל לא שמעת ממשה סוסי כלום נראים הדברים כתשובת שאלה ואע"פ שלא שאלוהו מכל מקום נראה שידע שאבד זכרו והם לא ידעו מה נעשה ממנו ולכן שאל הוא עדיין לא שמעת ממנו כלום שהוא רוצה להשיב על שאלתם ובקשתם דכי היכי דבפונדקית חשבינן בכיתה כאילו התחילה היא להודיע להם קודם שישאלוה איה חבירינו הכא נמי יש לומר שמה שהיה מבקשים לדעת מה נעשה ממנו שאבד ויודע התוגר ואמר לא שמעתם כלום מה באתם חוקרים ודורשים לא שמעתם כלום ועדיין אתם מבקשים לדעת והיהודי השיב לו לא ועדיין אנו מבקשים לדעת

פרישה

(כא) כדי שירא מפניו פי' כדי שיראה ישראל מפניו:

מפניו כגון שאמר עשה דבר פלוני ואם לאו אהרוג אותך כמו שהרגתי לפלוני (כב) אינו נאמן כתב הרמב"ם יצא ישראל ועכו"ם מעמנו למקום אחר ובא עכו"ם והסיח לפי תומו איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו אע"פ שאין העכו"ם יודע את האיש (כג) והוא שאמר קברתיו ע"ב (כד) [י] ואיני יודע למה צריך שיאמר קברתיו

התחיל

לדעת ממנו וא"כ הרי הוא משיב על שאלתם ואומר להם שהרגו תוגר פלוני דכה"ג לא הוי מל"ת ע"כ: ותשובת מהר"מ ומהרי"ק שכתבתי בסמוך הם כנגד דבריו והוא ז"ל מסכן עצמו לחלק בי התשובות הנזכר לנדון דידיה ולא נראו דבריו בעיני וגם הרר"י טאטיצק כר"ו התיר באותו מעשה דממשה סוסי כמבואר בתשובת הר"ד הכהן ז"ל הנזכר ועוד האריך בדינים אלו הר"ד הכהן בתשובה בית כ' ובית כ"א עיין עליו ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן קס"א. כתב מהרי"ק בשורש קכ"א על אשר כתבת דלא מצינו עכו"ם מפי עכו"ם במל"ת נלע"ד שיש להביא ראיה שהוא נאמן מק"ו וכו' וכ"כ גם בת"ה סי' רל"ט וכתב שאחר שהעכו"ם האחרון סיפר הדברים במל"ת אע"פ שלא הגיד היאך שמע אותה שמועה מהעכו"ם הכירו אם במל"ת ואם בדרך התפארות וכיוצא איתא שריא: ב"ה וכ"ג

הרמב"ם בתשובה ההיא בעלה שאכתוב בה בסמוך לקמן:

ועיין בכתביו סימן רכ"ג וגם הר"ן בתשובה סימן ג' התיר בעכו"ם מפי עכו"ם ושלא כדברי הריב"ש שאסר ומ"מ משמע מדברי הר"ן שהוא מצריך שיגיד העכו"ם השני שגם העכו"ם הראשון היה מל"ת שכתב ז"ל ועכו"ם מפי עכו"ם ששמע הדברים נראים ומטין דכל שהוא אומר מל"ת ששמע מפי עכו"ם אחד מל"ת שפלוני מת הרי הוא כאשה מפי אשה כתב בהגהות מרדכי דסוף יבמות מעשה בעכו"ם שאמר בשעה שנדוהו למיתה מעולם לא פשעתי כ"א פעם אחת הרגתי יהודי בין ניקולא לאורווי"ק שהיה מוליך י' ליטרין ששלחה מרת יהודית לאחיה בניקולא והתירו אשתו משום מל"ת ע"י ששאלו לה אם שלחה המעות ואע"פ שלא הזכיר שם היהודי כדאמרינן פרק ב' דיבמות (קכא:) בעובדא דפרשא זריזא דפומבדיתא. כתוב בהגהות מרדכי דכתובות על שלשה עכו"ם מסיחים לפי תומם שהרגו לפלוני ואחר ימים בא יהודי שהמיר ושב ולא בכל לבו כי אם בתשובה של רמיה כמו שעושין אותם ריקים הסובבים בעיירות פעמים נראים יהודים ופעמים נראים כעכו"ם והגיד ראיתיו חי בארפת ושלחו יהודי אחד עמו לראות אם יש ממש בדבריו ויבוקש הדבר ולא נמצא והתירה הר"מ ועיין שם וכתוב בהגהות מרדכי דקידושין עכו"ם המל"ת ואמר הרגתי פלוני נאמן ושריא אתתא לאנסובי דכי היכי דבישראל אין חילוק בין אמר מת ובין הרגתיו דמהימן כדתנן בפ"ב דיבמות ה"ה גבי עכו"ם המל"ת וכן כתב בתשובת מיימו' דשייכי לסדר נשים וסיים בה וליכא למפסליה משום דילמא למירמא אימתא ליהודים הוא דקאמר הכי כיון דלא מוכחא מלתא מתוך דבריו לא מקמי הכי ולא בתר הכי דלמירמא אימתא אמר הכי לא תלינן להחמיר ומהימן שאם באנו להחמיר כך היכי סמכו על שום עדות עכו"ם מל"ת לימא דילמא לא מת ולקלקל האשה מתכוין או למצוא חן כדי שייטיבו לו האשה וקרוביה לאחר זמן אלא ודאי לא חיישינן למידי בכל מל"ת היכא דלא מוכח מתוך דבריו דמשקר. וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ח והביא ראיה לדבר וסיים בה והיהודי שאמר מפי העכו"ם יבא לב"ד ויעיד ויתירוה בתשובת הר"ד הכהן הביא כמה דינים וחילוקים בדיני עדות אשה ובפרט בעכו"ם מל"ת והחמיר מאד להוציא דברי העכו"ם מחזקת מל"ת ויש לי גמגומים על דבריו דאין לנו להוציא דברי עכו"ם מחזקת מסיח לפי תומו כמבואר בתשובת מהר"מ דשייכי לספר נשים ובתשובת מהרי"ק שורש קכ"א ובת"ה סימן רל"ט (יג):

כתב הרמב"ם יצא ישראל ועכו"ם מעמנו למקום אחר וכו' בפי"ג מהלכות גרושין וכתב הרשב"א בתשובה על דברי הרי"ף והרמב"ם והרז"ה שאמרו דבעי קברתיו בע"א וגבי עכו"ם המל"ת אבל מקצת מן האחרונים אמרו שהוא נאמן באומר מת סתם ולא אמר קברתיו ואע"פ שאין דעתי מכרעת כך דעתי נוטה מפני שיש בזה כמה ראיות מגמרא ומהירושלמי ומ"מ מי יקל ראשו להקל בדבר של ערוה כנגד אבות העולם אין לנו אלא לשית לב לדעתם ע"כ וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן שע"ג גבי עכו"ם שלא אמר קברתיו כיון שיצא הדבר מפי הרי"ף והרמב"ם להחמיר ראוי לחוש לדבריהם כמ"ש הרשב"א בתשובה ומי לא יחוש אחריו וכי הרי"ף והרמב"ם קטלי קני' באגמא ניכהו הלא הם גאוני עולם ועמודי ההוראה ומי יתיר לשוק אשה שהיא ערוה לדעתם חלילה עכ"ל וכיוצא בזה כתב הר"ן בתשובה שאכתוב לקמן בסוף סי' זה. ומ"מ משמע לי מדברי הרמב"ם שלא הצריך שיאמר קברתיו אלא בעכו"ם אבל לא בישראל ודלא כמשמע מתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך ואפשר דמאי דנקט בתשובה הנזכר עד א' להרז"ה נקטיה ולא להרי"ף והרמב"ם ובתשובת הרשב"א סי' תתק"ף כתוב שהשיב במעיד על אשה שנ"ל מת וקברתיו שכל שראו אותו שטבע או שירד במלחמה או כיוצא בזה סומך ואומר על דרך הדמיון ומ"מ אם נשאת לא תצא ויש מי שהתיר בלא אמר קברתיו והראשון עיקר עכ"ל והיא כתובה בקיצור ודברי הרשב"א ככתבה וכלשונה כתבתי בסמוך ועוד כתב שם אם בא ישמעאל תחלה ואמר מסיח לפי תומו מת והתירוה לינשא ואח"כ באו ב' ישמעאלים ואמרו מסיח לפי תומם לא מת נראה לכאורה דתלא כמ"ש בשאר הפסולים דאזלינן בתר רוב דעות ודעתי נוטה יותר דלא תלא ונתן טעם לדבר ותשובה זו כתב ג"כ בקיצור ושרי ליה מאריה למי שקיצרה כי בתשובה להרמב"ן כתובה באורך בסי' קכ"ח וז"ל אם העכו"ם הראשון העיד לפי תומו והתירוה על פיו להנשא הדברים פשוטין שמבטלין דבריו ומוציאין אותה מהיתירה ע"פ ב' הישמעאלים הבאים באחרונה שאומרים לא מת כדרך שאמרו בפסולי עדות כגון נשים ועבדים שהולכין בהן אחר רוב דעות אלא שיש לדון בדבר לפי שי"ל שא"א כן בישמעאלים ועכו"ם אלא כיון שהתירוה ע"פ עכו"ם אחד מסיח לפי תומו אע"פ שבאו אח"כ ק' עכו"ם אפילו מסיחים לפי תומם אין מוציאין אותה מהיתרה הראשון ואינם דומים לשאר פסולי עדות לפי שאר פסולי עדות וכו' דעתי בזה אלא שאני חוכך אם הדין כן אלא לזה קצת דעתי נוטה אלא שראיתי הסכמת כל רבותי כסברא ראשונה שלא חילקו בין עכו"ם לשאר פסולים ולולי שלוחך נחוץ הייתי מתבודד להתבונן בדבר זה ואנו מסכימין דעתינו לדעת אחר שכולם מורים כן (יד) עכ"ל. ועיין במרדכי פרק האשה בתרא ועיין בהגהות מרדכי דכתובות וה"ה כתב בפרק בתרא דיבמות (קכב.) מעשה בישראל ועכו"ם שהיו מהלכין בדרך ובא עכו"ם ואמר חבל על יהודי שהיה עמי שמת וקברתיו והשיאו את אשתו שוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכים באנטוכי ובא עכו"ם אחד ואמר חבל על קולר בני אדם שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם ועוד שם מעשה אחת כיוצא באלו ובכולם נזכר קברתים וסובר רבינו שבדוקא הוא והרשב"א נראה שסובר כדעת רבינו שהוא מצריך בכל עכו"ם המל"ת שיאמר קברתים והשיב עליו מהמעשים הנזכר שם בעכו"ם מאן איכא בי חסא מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואסבה רב יוסף לדביתהו וכתב דלאו דוקא הזכירום כאן ואני אומר שאף רבינו סבר שאין צורך בעכו"ם המל"ת ואומר מת פלוני שיאמר מת וקברתיו וכן מבואר בדבריו למעלה שכתב היה העכו"ם מל"ת ואומר אוי לו לפלוני שמת ולא הזכיר שם קבורה וכ"כ ואפילו היה העכו"ם הוא שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים הגדול ונשאת על פיו לא תצא וכמה מקומות בדבריו שמוכיחין כן אבל בכאן הוכיח שצ"ל קברתיו לפי שאין העכו"ם מזכיר שם היהודי אלא שאומר איש יהודי שהיה עמי ואנו יודעים שהיה פלוני צריך שיאמר קברתיו והטעם בזה שאמר שבלא הזכרת השם די מה שאין כן בשאר מקומות הצריכו שיאמר דבר ברור ממיתה וקבורה ואפילו ת"ל שיש להשיב על זה מ"מ כך הוא כוונתו של רבינו כמ"ש עד כאן לשונו וכ"כ הר"ן בתשובה שאין ספק שכל שהעכו"ם מכירו א"צ

כתב הרמב"ם יצא ישראל וכו' ואיני יודע למה צריך שיאמר וקברתיו איכא למידק דהלא בסוף יבמות איתא להדיא כדברי הרמב"ם דה"א התם אבא יודן איש צידן אמר מעשה בישראל ועכו"ם שהלכו בדרך ובא עכו"ם ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת וקברתיו והשיאו את אשתו והביאו האלפסי והאשר"י וי"ל דס"ל לרבינו דמעשה שהיה כך היה ומדינא לא בעינן וקברתיו אבל הרמב"ם שכתב והוא שאמר וקברתיו אלמא דמפרש דבדוקא קאמר וקברתיו קשה דלמה צריך שיאמר וקברתיו ונראה דקשיא ליה לרבינו מדברי הרמב"ם גופיה שכתב כיצד היה העכו"ם מל"ת ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' דנאמן ולא הצריך לומר וקברתיו וכאן אמר שצריך שיאמר וקברתיו וכבר נמצא בדברי האחרונים ליישב קושיא זו הכ"י ע"ש הריטב"א פי' דכל היכא דעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בבית פלוני בזה סגי בלא קברתיו כיון דמטייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה הכי דשכיב לא היה אמר אבל בעכו"ם מל"ת דעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי וצריך שיאמר וקברתיו עכ"ל ולפעד"נ דאע"ג דהגהות יש מקום לפי' זה ולומר דבעובדא דמאן איכא בי חיואי ובעובדא דההוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזא וההוא דקאמר ואזיל מאן איכא בי חסא דלא הוזכר שם וקברתיו היינו מדמטייל נפשיה לאכרוזי אבל בעובדא דאבא יודן ובעובדא דקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ועובדא דס' בני אדם שהיו מהלכים לכרקום ביתר דהזכירו וקברתיו ה"ט דלא הוה מטייל נפשיה לאכרוזי ועובדא דפונדקית עכו"ם נמי בכה"ג ומש"ה הזכירו בו וקברתיו זה אפשר ליישב בעובדי דבגמרא. אבל דברי הרמב"ם אי אפשר ליישב בכך דא"כ ה"ל להרמב"ם להזכיר דבר זה בפירוש והרי לא כתב הרב אלא שאמר העכו"ם אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכו' משמע אע"ג דלא מטייל נפשיה לאכרוזי נאמן. וה' המגיד פי' לחלק בענין אחר בין כשאינו מזכיר שם היהודי צריך לומר וקברתיו אבל כשמזכירו א"צ לומר וקברתיו אבל הוא עצמו כתב שיש להשיב על זה ונראה להשיב מעובדא דפרשא זריזא דלא הזכיר את שמו אלא שהיו יודעין על מי היה מסיח לפי שהלך עמו באותו דרך והשיאו את אשתו אע"פ שלא אמר וקברתיו וא"כ למה הצריכו בעובדא דאבא יודן לומר וקברתיו הלא יודעין על מי היה מסיח ומ"ש מפרשא זריזא לדעת הרמב"ם ועוד יש להשיב מהתוספתא שפסקה הרמב"ם וז"ל אבל אם אמרו אחד יצא מעיר פלוני בודקין אם לא יצא אלא הוא תינשא ורבינו הביא דבריו לקמן בסימן זה ובהגהות מרדכי סוף יבמות הביא ראיה גם ממנה בעכו"ם מל"ת דאין צריך שיזכיר שמו. הר"ן בתשובה סימן ג' והריב"ש בסימן שע"ח ומהרא"י בכתביו סימן רכ"ג פירשו דכשהעכו"ם מכירו א"צ לומר וקברתיו דבקי הוא במכירו ונתן דעתו עליו ולא חיישינן דקאמר בדדמי כדחיישינן באינו מכירו וגם ע"ז קשה מדכתב הרמב"ם כיצד היה העכו"ם מל"ת ואומר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה כו' משמע במסתמא אפילו לא היה מכירו אלא מקרוב נזדוגו אליו וכן במ"ש אח"כ או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו וכו' דאין להבין מלשון זה דמיירי בהכירו דאיפכא משמע שנזדוג אליהן יהודי פלוני והלך עמהם והודיע אותו שמו ושם עירו ונפל ומת אבל העיקר לפעד"נ לחלק בין כשהעכו"ם מספר דברים שנראה מדבריו שמתאונן על מיתתו כמה היה נאה כמה היה גבור חיל כעובדא דווי לפרשא זריזא א"נ מתאונן כמה טובה עשה עמי כעובדא דוי שכיב חיואי דקאמר ווי על עלמו שנאבדו ממנו הטובות שהיה לו בעודו חי דהאנינות מורה על הודאות שברור לו שמת וכההיא דתוספתא אפי' שמע קול מקוננות שמזכירתו בין המתים אין עדות גדולה מזו הביאו ה' המגיד וכתב עוד הרמב"ם או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך נפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר כיצד זה מת פתאום וכו' דבזו נמי אין לחוש דקאמר בדדמי דאין אדם מספר דבר פלא ותמהון שנעשה אא"כ ברור לו ולמד זה הרב מהתוספתא דלאחר מעשה אבא יודן דהוזכר בה וקברתיו איתא ארשב"ג מעשה בקולר של בני אדם שהלכו לאנטוכיא בחזירתן אמרו נהרג ממנו איש פלוני יהודי ובא מעשה לפני חכמים והשיאו את אשתו ולא הזכירו בזו וקברתיו ואחר כך תני עובדא דס' בני אדם וכולי דהוזכר בה וקברתיו ובעובדא דאנטוכיא שבאמצע לא הוזכיר וקברתיו ומפרש הרמב"ם דלשון נהרג ממנו איש פלוני יהודי משמעו שמתחת ידינו ממש נהרג פתאום זה דבר פלא ותמהון גדול ולכך לא חששו לבדדמי אבל בעובדא דאבא יודן לא היה מתאונן ולא סיפר תמהון ודאנטוכיא בגמרא ודכרקום ביתר אע"ג דהיה סיפורו דרך פלא ותמהון דכל העשרה וכל הששים מתו אפ"ה חיישינן דלמא אחד מהם לא מת אלא היה גוסס או מגוייד אלא לפי שראה שכל

התשעה

דרכי משה

לאלתר לא מהני עדותן ואפילו במל"ת וע"ש וכן כתב בא"ז דבעינן לאלתר וכתב עוד דאפילו הגדילו אח"כ אין נאמנים לומר שראו בקטנותן שמת ע"ש: (יג) כתב נ"י סוף יבמות אף על גב דחכמים הקילו משום עגונה והאמינו עכו"ם מסיח לפיתומו מ"מ יש לדיין לדקדק יפה ועיין אם אין בדבר רמאות עכ"ל דף תנ"ו ע"א: ע"ל אם עכו"ם מסיח לפי תומו נאמן במקום שאין ע"א נאמן כגון במלחמה וכיוצא בזה עוד ע"ל אם העכו"ם העיד מל"ת שיהודי נהרג שסימנו כך וכך וכו': (יד) וכן משמע בתשובת מוהר"ם שהביא הגהת מרדכי דכתובות דף הקי"ז

ומרדכי

פרישה

(כב) **אינו** נאמן דלא נתכוין העכו"ם אלא לאיים עליו רש"י: (כג) **והוא** שאמר קברתיו שמא ראהו אותו חולה שנוטה למות או בדומה לזה ואמר בדדמי אע"ג שלא ראהו מת ממש: (כד) **ואיני** יודע למה צריך לומר קברתיו שבגמרא מוכח שאין צריך שיאמר כן כמו שכתב הרשב"א וכתבו הרשב"א וריב"ש בתשובה שיש לסמוך על דברי הרמב"ם דכל היכא דהעכו"ם מכריז ואומר מאן איכא בבית פלוני כו' בהא סגי בלא קברתיו דכיון דמטייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו ה"ל דשכיב לא הוה אמר אבל בעכו"ם מסיח לפי תומו דעלמא חיישינן שמא

אמר

דרישה

שנהרג וק"ל [ו] **ואיני** יודע למה צריך לומר וקברתיו ור' אליה מזרחי כתב בתשובה דודאי גם הרמב"ם לא מצריך בשאר כותי מל"ת לומר וקברתיו אלא היכא שסייך אומדנא דדעת והכא ה"ט משום דגבי הליכות דרך שייך אומדנא דדעת דהולכי שיירות כשהולכין בדרך וקרא לאחד מהן שנפסא' בדרך לבד מהחבורה ובקשוהו ולא מצאוהו סוברין באומדן דעתן ודאי מת או נהרג וכן משמע מדברי הרמב"ם כמה פעמים שא"צ לומר וקברתיו ומכתימה על הטור איך נעלם ממנו זה וכתב ואיני יודע מה צריך שיאמר וקברתיו עכ"ל והביאו בכסף משנה סוף פ"ב גירושין כ"פ:

כתסיל

יהתבעה מתו הסיה לפי הנדמה והמר שכולן מתו לפיכך בעינן שיאמר וקברתיו דדוקא
במספר דרך תמהון על איש אחד לא חיישינן לבדדמי ולפי זה צריך לומר דהרמב"ם
היה גורס ווי שכיב יודאי וכן כתב בתשובת הריב"ש סי' סע"ז דהיינו דהיה מתאונן
על אבידת היהודי באבדו הטובה שהיה לו ממנו וכן ווי לפרשא זריזא אבל לשון
הבל שהוזכר בעובדא דאבא יודן ודאנטוכיא
ודכרקוס ביתר אין פירושו לשון התאוננות
אלא פירושו הבל כלומר אוי ליהודי א"כ
לשון הפסד בא לעולם כמו הבל לשמש גדול
שאבד מן העולם דפרק ד' מיתות שפירושו הפסד אבל אינו מורה על שהאומר מצטער
ומתאונן ולפיכך חיישינן לבדדמי וצריך שיאמר וקברתיו כנ"ל לדעת הרמב"ם ועד"ז
יש ליישב תשובת הרמב"ם בהריגת יהודי מעכו שהביא ב"י ותמה עליו למה התירו הלא
לא הזכירו שם היהודי ובעינן שתאמר וקברתיו ולדידי ל"ק ולא מידי והטעם דמאחר
שהעכו"ם הזהירם ליהודים שלא ילכו לכפר פלוני שלא יארע להם כמו שאירע
ליהודי אחד שהיה מעכו וכו' עד ויצא והרגוהו אין האזהרה נופלת אלא לפי שידעה
באין ספק שהרגוהו לאותו יהודי וכדרך הרופא בקי שמזכיר לחולה שלא ימות כדרך
שמת פלוני ועדיף טפי מאילו היה מתאונן או מתמיה על מיתת פלוני דאמרינן
דמורה על הודאות ולא חיישינן דקאמר בדדמי כל שכן הא ולפיכך לא מצריך
הרמב"ם באלו לומר וקברתיו זו היא דעת הרמב"ם דעת ישרה ושיטתו בגמ' זכה וברורה:
כתב

[ז] התחיל העכו"ם להסיח לפי תומו וחזר ושאלו לו ואח"כ פירש כל הענין

א"ל שיאמר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי היואי ובי הסא ואין בזה ספק ואפי'
לדברי הרמב"ם ז"ל שכ"כ הוא ז"ל בכל כיוצא בזה בפרק אחרון מהלכות גירושין
כל שהוא מכירו אינו צ"ל אלא מת בלבד אבל כשאינו מכירו הוא שסובר הרב ז"ל
דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו בגמרא בכיוצא בזה בכולם יש
בהם קברתיו כדאמרינן הבל על ס' בני
אדם שהיו מהלכין באנטיוכיא והבל על
קולר של בני אדם שהיו מהלכין בכרקום
של ביתר וכו' והבל על יהודי א' שהיה עמי
בדרך ומת וקברתיו ואמרינן נמי פונדקית כותית היתה וכו' וזה קבר שקברתיו בו
כלומר שאינו מכיר אותו איש שאמר עליו שמת אלא אומר איש יהודי שהיה עמו וכיוצא
בזה לא סגי עד דאמר קברתיו ואע"ג דאיכא למימר בכל הני דמעשה שהיה כך היה
ולא דבעינן קברתיו סובר הרב ז"ל דאם איתא א"א דלא משתמיט תנא ולימא בחד
מינייהו מת בלחוד אלא ש"מ דכהי דבמכירו סגי במת בלחוד באינו מכירו בעי' דאמר
מת וקברתיו וזה דעתו של הרב ז"ל בזה וטעמא דמילתא שיותר אדם בקי במי שהוא
מכירו ממי שאינו מכירו הלכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר
קברתיו ולא חיים דאמר בדדמי אבל כשאין מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין
הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו וכבר חלקו מן האחרונים בזה
על הרב ז"ל אבל דברי הרב נכונים בפשוטן של שמועות אבל מכל מקום במכירו
במת סגי וא"ל שיאמר ראיתיו שמת אלא כל שאומר מת די וכהני עובדי דבי היואי
ובי הסא ע"כ וכן כתב הריב"ש בתשובה סימן שע"ה שלא הצריך הרמב"ם לומר קברתיו אלא כשאין העכו"ם מזכיר בשם כי כן מזכיר בגמרא בהנהו עובדי דאבא יודן
בכולהו קברתיו והנה הכי הוו שלא היה עכו"ם מזכיר המתים בשם אבל כשאמר העכו"ם מל"ת איש פלוני מת הלילה לרב ז"ל שיצרך קברתיו שהרי באותו פרק עצמו כתב
כיצד משיאין ע"פ עכו"ם מל"ת ולא הזכיר כלל קברתיו וכן בכמה מקומות בפרק ההוא ובפרק שלפניו כי הרב ז"ל אינו סובר שנאמר בכל הנהו תלת עובדי מעשה שהיה
כך היה ועשה זה החילוק ומיהו אין החילוק ההוא נכון וכולי וכשמזכיר בגמרא קברתיו מעשה שהיה כך היה עכ"ל גנ"י כתב שהרשב"א והריטב"א תמהו על
דברי הרמב"ם ולתקן דבריו כ' הריטב"א דכל היכא דעכו"ם מכריז ואמר מאן איכא בבי פלוני בזה סגי בלא קברתיו דכיון דמטייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים
ליה הכי דשכיב לא הוה אמר אבל בעכו"ם מל"ת דעלמא חיישינן דלמא אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתברא היא עכ"ל (טו) ועיין בכתבי מה"ר איסרלן
פי' רכ"ג (יו) וכתב עוד הריב"ש בתשובה שאפילו למאריכין שיאמר קברתיו ודאי קברתיו לאו דוקא אלא כל שנתעסק בטלטול ממקום למקום כדרך המתים ולא היה נודד
כנף ופוצה פה ומצפצף או שהוא לא נתעסק אלא שמעיד שנתעסקו בו אחרים בהא סגי דהשתא ליכא למיחש למידי שכיון שנתעסקו בו הכירוהו וליכא למיחש דאמר בדדמי
וכן ליכא למיחש שלא מת אלא דמחו ליה ברומחא או בגירא וכן במים אפשר בהמים בלבלוהו וסבר שמת התעסקו בו וראהו בטוב שמת אבל באומר הכרתיו לבד לא
סגי במלחמה או במים והרי"ף שהוא בעל סברא זו דבעינן קברתיו במלחמה כתב כן בפי' דבמים דוקא כדאמר אסקוה לקמאי וחזיתיה לאלתר ואשתמודענא ליה דאיהו פלוני
וה"ה למלחמה היכא דאמר מת וקברתיו עכ"ל. והביא ראיה לדבריו דהא בפי' אמרינן (יבמות קטו) דמים כמלחמה דמי ואיך יחלוק הרי"ף אלא ודאי דאסקוה אגירסא
דבביסתנא דההוא דטבע בדיגלת הוי כמו קברתיו כיון שנתעסקו בטלטולו כמו שכתבתי ע"כ וכ"כ הר"ן ז"ל בתשובה סימן ג' וז"ל ומ"מ הוו זהירין בדבר דלא בעינן דאמר
וקברתיו ממש אלא כל שאמר דברים שהן ברורים שאין ספק בהם דאמר בדדמי סגי כגון דאמר אני נגעתי בו לאחר שמת או שיניתיו ממקום למקום וכיוצא באלו וכדאמרי'
בפרק האשה שלום כגון דאמרי אסקינהו קמן וחזנהו לאלתר וכו' כבר יצא להתיר בכיוצא בזה על ידינו ועל יד חבירינו אבל מכל מקום צריך דקדוק גדול בעדות זה כדי
שלא יהא בו שום צד דאיכא למימר בדדמי אמר ע"כ (יז) וכ"כ בתשובה אחרת וסיים בה עכו"ם זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים ושאל לנופה המגדל כמה יש
שהגיע ליבשה וא"ל כמו ו' ימים כל כה"ג ודאי לאו משמע דאיכא למיחש דאמר בדדמי והוי יודע שיש מקומות שצריך שיאמר קברתיו לדברי הכל אם אמר מת במלחמה או
ענין שהוא כמלחמה ולדעת הרי"ף אפילו שני עדים מעידים שמת במלחמה צריך שיאמרו וקברנוהו וכן אם יש רעב בעולם ובאה ואמרה מת אינה נאמנת עד שתאמר
וקברתיו וכתב כל זה לקמן בסי' זה ומשמע מדברי הרי"ף בפ' האשה שלום גבי בעיא דע"א במלחמה דכטבע במים שאין להם סוף צריך שיאמר קברתיו וכתב הריב"ש על
עד שהעיד שראה את מכלוף מת על שפת הים לדעת הרי"ף שמצריך קברתיו אם לא אמר קברתיו אם נשאת תצא כיון דחיישינן דאמר בדדמי אין כאן עדות ברור שמת
דהא ס"ל לרב ז"ל דבעיין דע"א במלחמה קברתיו היא דאי בלא קברתיו פשיטא דלאו כלום הוא דהא אפילו משני עדים ס"ל לרב ז"ל דבלא קברתיו לאו כלום הוא דומיא
דאשה עצמה דקתני מתני' דבלא קברתיו אינה נאמנת ואינה נאמנת לגמרי משמע ומ"ש הרמב"ם דע"א במלחמה או במים שלא אמר קברתיו אם נשאת לא תצא דעת אחרת
יש לו דס"ל דבעיין בלא קברתיו אבל בקברתיו פשיטא דמהני ולא איפשיטא בעיין וכיון דלא איפשיטא אמרינן בה לא תנשא ואם נשאת לא תצא כמו שכתב ז"ל וכן בע"א
דקטטה וכן בהחזיקה היא מלחמה בעולם משום דהוו בעיין ולא איפשיטו אבל בכל שאר דחיישינן דאמרינן בדדמי אם נשאת תצא שבכל פרק י"ג לא כתב הרב אם נשאת לא
תצא אלא באלו שזכרתי דלא איפשיטו בגמרא ובמים שאין להם סוף נראה שבכל האחרות אם נשאת תצא ס"ל א"כ לדעת הרי"ף דפשיטא ליה דבעינן קברתיו אם לא אמר
קברתיו אם נשאת תצא וכבר כתבתי לך שאין הכרתיו מועיל כמו קברתיו א"כ עלה בידינו בנדון שלפנינו שאף אם יהיה עדות המלח עדות הנה לדעת הרי"ף כיון שלא אמר
קברתיו נראה שאם נשאת תצא ולדעת הרמב"ם לא תנשא ואם נשאת לא תצא אבל משום דאשתהי אם נשאת תצא עכ"ל:

התחיל העכו"ם להסיח לפ"ת וחזרו ושאלו לו וכו' בסוף יבמות (דף קכב:) תנן מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והניחוהו בפונדק
בחזרתם אמרו לפונדקית איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו בגמרא אמר רב כהנא פונדקית כותית היתה ומל"ת זה מקלו וזה תרמילו
וזה קבר שקברתיו והא איה חבירינו קאמרי לה כיון דחזיתנהו בכתה אמרו לה איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו וכתבו הרי"ף והרא"ש שמעינן מהא דהיכא דמתחיל
העכו"ם ומל"ת אע"ג דהדרינן ומגלינן למילתא מיניה שפיר לא נפיק מתורת מל"ת אלא נאמן ומשיאין על פיו וכ"כ הרמב"ם בפי"ג מה' גרושין ודברי רבינו ירוחם בזה
כמעורבבים וכתב כ"י בשם המפרשים דכן נמי יש לנו לומר דכי היכי דכל שהתחיל לומר במל"ת אע"פ ששאלוהו לבסוף והגיד ע"פ שאלתם נאמן כן נאמר דכל שאומר לו איה
פלוני שהלך עמך שהנקנו כאן כל מה שישיב להם מכאן ואילך אינו נדון כמסיח לפי תומו וכן כתב הרב המגיד בשם הרשב"א ז"ל ונראה דהיינו לומר שאע"פ שאחר כך אמר
העכו"ם אבל עליו כמה היה נאה או גבור וכשהלכנו למקום פלוני נפל ומת פתאום ותמהנו לדבר וכיוצא בדברים אלו שהם דברים מל"ת כיון ששאלוהו עליו תחלה אינו נדון
כמל"ת (יח): וכתוב בת"ה סימן רל"ט דהא כששואלין את העכו"ם והוא משיב לא חשיב מל"ת היינו כששואלין אותו ישראל משום דמרגיש שיש להן נפקותא בדבר ומשקר אבל
אם שואל אותו עכו"ם שלא בפני ישראל והוא משיב חשיב שפיר מל"ת ואין נראה כן מדברי הר"ן שכתב בתשובותיו שנשאל על אשה שהלך בעלה זה כמה שנים למונפי"אליר
והמיר שם ויש כאן עדים מכירים אותו ושמו ושם עכו"ם וזה כמה בא הנה מומר מן הארץ ההיא והגיד שמת פלוני המומר בעת הדבר ולא אבו ב"ד להתירה להנשא וכראותה
כן שכרה שליח עכו"ם ללכת בהר וכתב עכו"ם בידו שיביאהו ליד אשת המומר ולא גלתה לו שמת ודברי הכתב שראובן קרובה מודיע בכתבה הוא כי האשה מתחננת לו שיתירה
בגט כדי שתנשא והיא התניתה עם השליח הנזכר שיביא הכתב לבעלה המומר ויביא כתב עדות מגזבר החצר שיעיד עליו שהגיע שם והשליח הלך שם עם הכתב ושב והביא
בידו מגזבר החצר הנזכר מעיד לראובן הנזכר שזה השליח הגיע שם וכי לא היה יכול להשיב לו מענה מתי שנשתלח לו כי מת הוא והשליח ג"כ אמר לשולחיו מת האיש אשר
שלחתם אותי אליו כי הלכתי למונפ"ליאר ושאלתי בית דירתו ואמרו לי שמת והראו לי ביתו והלכתי שם ומצאתי אלמנתו שנשאת לעכו"ם אחר ואמרה לי שמת פלוני בעלה
הראשון ונתתי לה הכתב ונותה לקרותו ואחר השיבתו לי ואמרה כבר מת האיש ההוא ותכף הלכתי לגזבר העיר אשר אמרתם והגדתי לו כי אני שליח לפלוני ששלחני ראובן
ואמרה לי אלמנתו הנשואה לאחר כי הוא מת ולא רצתה לעשות לי מענה בבקשה ממך עשה לי כתב עדות שהגעתי הנה ענה הגזבר ואמר להתגלגלותא אדרוש ואחקור
בדבר אם מת האיש ההוא ואקבל עדות ושלח בעד אנשים ושאלם במיתת פלוני המומר ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו והשיב בכל זה חושש אני הרבה ואיני מוצא
צד היתר כי אין ספק שכל מה שהשיבו אותם האנשים בפני הגזבר שנתכוונו להעיד שהרי הגזבר שלח בעדם כדי לקבל עדות מהדבר ולפיכך אף ע"פ שאמרו שהיו בקבורתו
וקברוהו לא סמכינן עלייהו כיון שהיו מתכוונין להעיד וכן דברי אלמנתו שאמרה שמת האיש פלוני בעלה הראשון אינם מספיקין אללי כלל חדא דכיון שאמרו אלו דבשעת
הדבר מת אלמנתו לא עדיפא מע"א בדבר דלא מהימן עד דאמר קברתיו ועוד כי מן הנראה כשאמרה אלמנתו לשליח זה שמת האיש פלוני בעלה הראשון שזה השליח שאל
אותה עליו וכך נראין הדברים מתוך דברי השליח שהוא אומר והלכתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לעכו"ם אחר ואמרה לי שמת פלוני בעלה הראשון והדבר רחוק בעיני
שהתחילה הכותית היא לומר לאיש אשר לא הכירה מעולם שבעלה הראשון מת אם לא שהוא שאלה עליה כי כן היה ענין שליחותא וכל כה"ג לא הוי מל"ת דכל ששואלין
לעכו"ם אחד על פלוני היכן הוא והוא משיב מת אין זה מל"ת וכדאמרינן בסוף יבמות והא קאמרי לה איה חבירינו ואע"פ שנראה מתוך לשון השאלה שהשליח לא אמר
לה דבר אלא שהיא התחילה מעצמה מפני שהדבר רחוק בעיני אני תולה זה לקיצור בלשון או שהשליח מרגיש בדבר וכיון לומר הדברים בענין שיועילו בדיני ישראל אם אולי
גלה איש אזנו בזה ומכל אלו הצדדין איני רואה לאשה זו צד היתר עדיין ע"כ. וכתב עוד בתשובה הנזכר ודברי שליח זה אינם אללי דברי מל"ת כלל כיון דשייך האי שליח
בהאי מילתא וכדאמרינן בפ' כל הגט (כח:) דלמלתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ואפילו מל"ת אינו נאמן וגו' ועכו"ם זה ג"כ אע"פ שאין שכירותם תלוי בדבריו
עביד הוא לאחזוקי ולומר שהוא נאמן לשולחיו ועשה שליחות ביותר מה שמוטל עליו ע"כ. וכתב עוד שם עוד אמרתי אגלה אזנו שאפילו היה כאן עכו"ם מל"ת ככל דיניו
שאומר איש פלוני מומר שהיה שמו כך שהיה דר במקום פלוני מת במקום פלוני אין מתירין את אשתו עד שנדע שבעלה של זו היה דר באותו מקום הא לאו הכי כיון ששיירות
מצויות חיישינן דלמא איכא גברא אחרינא דשמיה הכי. והא דאסיקנא בפ' האשה שלום (קטו:) דלתרי יצחק ר"ג לא חיישינן התם משום דהוחזק חד יצחק ר"ג
בקורטובא

דרכי משה

ומרדכי דיבמות פרק האשה בתרא דעכו"ם יש להם דיני פסולים לעדות: (טו) ובמרדכי סוף יבמות מסתפק בדבר: (טז) וכתב הלכה למעשה דלא בעינן לדעת הרמב"ם קברתיו אלא
כשאין מכיר האיש המת אבל אם מכירו לא בעינן קברתיו דמשמע שם דנהגו העולם שלא להצריך קברתיו בעכו"ם מל"ת וע"ש והאריך בזה מהר"ר בנימין זאב סימן א' וסימן ח':
(יז) ועיין בתשובת הריב"ש סימן שע"ח בדינים אלו: (יח) כתב בפסקי מהרי"א סימן קל"ט אשה שנאבד בעלה ושאלה לעכו"ם אחד אחר מיתתו והגיד להם שנהרג והגיד הוכחות וסימנים
בהריגתו ופסק אף שלכתחלה אסורה להנשא הואיל ושאלה העכו"ם א"כ לא מיקרי העכו"ם מל"ת מ"מ אם נשאת כבר ע"פ חכם מורה הוראה לא תצא כיון דנפיק קלא שמת ובעל שם
היה ויש לו קרובים הרבה וזה כמה שנים שנשתתק שמו ובעונותינו עכשיו אנו מפוזרים בעכו"ם ואילו היה חי ברחוק מאתים פרסה היה נשמע ממנו וכה"ג הוה כרובא דשכיח שכבר מת
ולא

דרישה

[ז] **התחיל** העכו"ם להסיח לפ"ת דוקא התחיל העכו"ם אבל אמרו לו תחלה איש פלוני שהלך עמכם כל מה שישיב להם מכאן ואילך אינו נידון במל"ת כן כתב כ"י וע"ש כ"פ): ומדברי

פרישה

אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתבר הוא עכ"ל והר"ן כתב בתשובה ט"א והב"ד סבירא דהיכא דעכו"ם אינו מכירו צריך שיאמר קברתיו וכו' כמ"ש בב"י (ולאו דוקא שיאמר בפירוש קברתיו

הענין קרוי שפיר ססיח לפי תומו כתב הרמב"ם ז"ל שמע מערכאות של עכו"ם (כה) הרגנו לפלוני אינן נאמנין ויראה מדבריו שאם אמרו נהרג בדין ושלא על ידם נאמנים [ק] (כו) ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאפי' אמרו נהרג שלא על ידם אינם נאמנים (כז) בא אחד ואמר אמרו לי כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יוסף בן שמעון ובא ואמר כן ואנו מכירים פלוני הידוע בשם זה אשתו מותרת אע"פ

בקורטבא ואמרינן כאן מתא וכאן היה עכ"ל. וכתב עוד בסי' ת"ז על מי שהעיד שא"ל אומר אחד שיש לו אח בארגון שמו משה די קשטרי"ש ואח"כ מת אותו אומר מה שאמרת שאין עדות זה מכפיק להתיר אשת משה די קשטרי"ש לשוק דהא תנן (ב"ב קל"ד) האומר זה אחי אינו נאמן וגם מה שהעיד שא"ל עכו"ם אחד שאותו אומר היה אחיו של משה די קשטרי"ש אין כאן עדות כלל לפי שאינו בתורת עדות אין קו־טא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בחזרת עדות אבל לענין מל"ת שהוא כשר בעדות אשה מסתברא דסגי עכ"ל: וכתב עוד שם מה שכתבתי ואחד מהעדים שהי' מטורף בדעתו איני סובר שהגיע לכלל שטות שא"כ תמהני למה נתקבל (יט): כתב הרמב"ם ז"ל שמע מערכאות של עכו"ם הרגנו לפלוני אין נאמנים בפי"ג מהלכות גירושין והוא בפרק כל הגט (כח:) דתניא התם שמע מקומטרכין של עכו"ם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו והא קי"ל מל"ת מהימן ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ופירש"י דלא שייכי בה. שאינה תפארת להן: דשייכי בה. כי הא שמתפארים שהרגו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו יוצא לידון וכתבו זה הרי"ף והרא"ש בסוף יבמות משמע ליה להרמב"ם דלא שייכי בה אלא כשאומרים שמת או נהרג על ידם אבל אם אומר שנהרג ע"י אחרים אפילו אותם אחרים גם הם ערכאות לא שייכי בה מיקרי ורבינו סובר שכל האומרים שנהרג ע"י ערכאות אפי' ערכאות אחרים שייכי בה מיקרי שכשאחד מהערכאות הורגי' התפארות וחוזק הוא לכל הערכאות וקצת נראה כן מדברי רש"י ומ"מ איני יודע למה תלה הדבר בהרא"ש שהרי הרא"ש העתיק לשון הגמרא ומה שפירש הרמב"ם בדברי הגמ' נפרש בהרא"ש (כ). כתוב בכתבי מהר"י איסרלן סי' ל"ד נשי הקדושים מאוסטרייך הקרו ע"פ עכו"ם דדוקא שמע מקומטרסין גופייהו אין משיאין אשתו משום דאינהו דהעלילו ודנו עבידי לאחזוקי שקרייהו שהרגו בדין כדפירש"י אבל שאר עכו"ם לא. כתב כ"י בסוף יבמות דעכו"ם מל"ת אינו נאמן מדין עדות דעכו"ם לאו בר עדות הוא כלל אלא משום דקי"ל דקושטא קאמר כיון דמל"ת ומשום עיגונא הקילו בה ואין לנו לחוש שמא תשכור עכו"ם שיאמר כן מל"ת אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות הרשב"א ז"ל עכ"ל כתב הר"ן בתשובה סימן ת"ז שעכו"ם שאינו מל"ת כשם שאינו נאמן להתיר כך אינו נאמן לאסור אם מכחיש למי שאומר שמת ועיין בהגהת מרדכי דסוף יבמות:

בא אחד ואמר אמרו לי כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יוסף ב"ש וכו' בר"פ האשה שלום (קטז:) יצחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב שלחו מתם יצחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישינן וידוע דהלכה כרבא וכן פסקו הפוסקים ופירש"י מי חיישינן לתרי יצחק. היכא דלא הוחזקו ב' יוסף בן שמעון בעיר אחת: רבא אמר לא חיישינן. הואיל ולא הוחזקו אבל היכא דהוחזקו מודה כדאמרינן לקמן וכ"כ הראב"ד בהשגות פי"ג מה"ג וכתב עליו הרב המגיד ואני אומר שאף בהוחזקו אם ידוע שהאחד קיים משיאין אשתו של זה ופשוט הוא אבל אם היה כאן ב' ואין ידוע באחד מהם שהוא חי בודאי אין משיאין אשתו של אחד מהם ואם נשאת תצא והו"ל ספק א"א וגם רבינו יודה בזה עכ"ל והתוס' כתבו דמיירי דלא הוחזקו תרי יצחק ובשכיחי שיירתא דהי לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו התנן בפ"ק דבבא מציעא (יח) דכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ואי שכיחי שיירתא והוחזקו תרי יצחק אמאי לא חייש רבא דהא לקמן גבי ענן בר חייא חייש רבא כיון שהוחזק שם ענן אחר ובפרק כל הגט (כז.) דהא דתנן המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהו מצא גיטי נשים וכו' הא אמר הנו כותנין ואפי' לזמן מרובה אמר רבא ל"ק כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו ב' יב"ש בעיר אחת ר"ז רמי מתני' אברייתא ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות א"ד והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת הוא דלא נהדר והיינו דרבה וא"ד אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה ופסק הרי"ף לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא וכתב על זה הרא"ש ועובדא דיצחק ר"ג ע"כ מיירי דלא הוחזקו ושכיחי שיירתא ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא רבא סבר כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ואביי כרבי זירא ופסק הרי"ף שם הלכה כרבה ואיפשר דהכא פסק הרי"ף לחומרא ולא מהדרינא גט לבעל לגרש בו כיון דאיפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ר"ג אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה פסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה ועל כן אומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחלתה משום דאשה דייקא ומינסבא ע"כ ועיין בתשובת הריב"ש סימן תק"ח וכתב הרא"ש בתשובה כלל נ"א על עד שהעיד שמכלו"ף בן מלו"ל נהרג קרוב לפא"ס ניכר מתוך עדותו של העד שהכיר אותו האיש הנקרא מכלוף בן מלול בטביעות עין אך לא ידע אם הוא בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו יש להפס לה היתר כיון שידוע שהיה שם בעלה של אשה זו מכלו"ף בן מלו"ל ואין מכלוף בן מלול אחר בעיר נ"ל דאיתתא שריא לינשא וראיה מעובדא דיצחק ר"ג והוא דומה לנדון זה שהרי המעידים לא העידו כי אם על שמו אבל לא הכירו לא את מקומו ואת אשתו אלא כך היה שם האיש שנפטר בכאן שאילו העידו עדות גמורה שידעו שהיה בעלה של אותה אשה בהא לא הוה אמר אביי חיישינן לתרי יצחק אלא ודאי ההוא עובדא הוא דלא הוחזקו שני יצחק ובשכיחי שיירתא והלכתא כרבא הילכך בנדון זה אפילו אי שכיחי שיירתא אם לא הוחזק מכלוף בן מלול אחר אתתיה שריא לינשא וכן מצאתי בחבורו של הרמב"ם שכתב בא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמר להם שמת יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא זה

כתב הרמב"ם שמע מערכאות כו' בפרק כל הגט תניא שמע מקומטרסין של עכו"ם איש פלוני מת איש פלוני נהרג אל ישיאו את אשתו ומסיק דה"מ דבמל"ת דשייכי בה שהיא תפארת להם שעושין דין עבידי לאחזוקי שיקרייהו והרמב"ם שינה הלשון וכתב הרגנו לפלוני וכו' ולכן כתב רבינו מדשינה הלשון יראה מדבריו שאם אמרו נהרג שלא על ידם נאמנים אבל מדברי הרא"ש שראה דברי הרמב"ם ואעפ"כ לא שינה מלשון התלמוד וכתב נהרג ולא פי' כלום יראה להדיא דס"ל דאפי' אמרו נהרג שלא על ידם נמי אין נאמנים דאל"כ הו"ל לבאר דמיירי דוקא בדקאמרי הרגנו לפלוני כמו שפירש הרמב"ם ולכן דקדק רבינו בדברי הרא"ש שראה דברי הרמב"ם ולא למד כך מדברי הרי"ף אע"פ שגם הוא כתב כלשון הגמרא ולא פי' כלום שכך היתה דרכו לכתוב בסתם ונסמך על המבין אבל הרא"ש שראה דברי הרמב"ם ה"ל לפרש ובזה נתיישב מה שהיה קשה לב"י ואמר ואיני יודע למה תלה הדבר בהרא"ש שהרי הרא"ש העתיק לשון הגמרא ומה שפירש הרמב"ם בדברי הגמ' נפרש בהרא"ש עכ"ל ועוד נראה עיקר דרבינו ראה דהרא"ש הביא לשם המשנה דהיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים והביא נמי הא דאמר רב יוסף בלישנא קמא ל"ש אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמר דיניה לקטלא מקטל קטלי ליה ובלישנא בתרא קא"ר יוסף איפכא ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דגמר דיניה לקטלא מקטל קטלי ליה והביא נמי ברייתא שמע מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש פ' מת איש פ' נהרג ישיאו את אשתו מקומנטרסין של עכו"ם איש פ' מת איש פ' נהרג אל ישיאו את אשתו והביא נמי ל' רב אלפס וכ' עליו וז"ל ויראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פ' מת איש פ' נהרג אבל יוצא ליהרג לא הלכך פסק כלישנא קמא ובב"ד של עכו"ם אפשר דל"פ הני תרי לישני לישנא בתרא בדלא חתים פסק דין ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא דתניא כוותיה בב"ד של ישראל ובלבד שיהא הישראל מעיד שיצא ליהרג עכ"ל פי' דכיון דתניא כוותיה דרב יוסף בלישנא קמא דכשיוצא ליהרג בב"ד של ישראל אזלינן לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים והיינו מדלא תניא דישיאו את אשתו אלא באומרים איש פ' מת איש פ' נהרג מכלל דביוצא ליהרג בב"ד של ישראל אל ישיאו את אשתו השתא כיון דהלכה כרב יוסף במאי דאמר בלישנא קמא לחומרא ביוצא ליהרג בב"ד של ישראל הלכה נמי כוותיה במאי דאמר לקולא באותו לשון ביוצא ליהרג בב"ד של עכו"ם מיהו לא אזלינן לקולא בהא אלא היכא שישראל מעיד שיצא ליהרג בב"ד של עכו"ם אבל עכו"ם המעיד שיצא ליהרג בדיני עכו"ם לא ישיאו את אשתו אע"ג דעכו"ם המל"ת כשר לעדות אשה היינו כשמעיד שכבר מת דלא טעי בין מת ללא מת אבל יוצא למות או ליהרג לא מהימן וכ"כ התו' בשם ר"י סוף דף כ"ח וא"כ ס"ל לרבינו דלהרא"ש הא דתניא מקומנטרסין של עכו"ם איש פ' מת איש פ' נהרג אל ישיאו את אשתו משום דעבידי לאחזוקי שקרייהו היינו נמי אפילו מת או נהרג שלא על ידם דומיא דרישא שמע מב"ד של ישראל דאין פירושו דשמע מהם שהם המיתוהו או הרגוהו אלא שהיו אומרים איש פ' מת איש פ' נהרג בב"ד של ישראל וכדכתב הרא"ש להדיא וה"נ בסיפא מקומנטרסין של עכו"ם איש פ' מת איש פ' נהרג אל ישיאו היינו שהיו אומרים איש פ' מת איש פ' נהרג בב"ד של עכו"ם ואע"פ שלא אמרו הרגנוהו דמ"מ כיון דשמע כך מק׳מנטרסין עבידי לאחזוקי שיקרייהו וניחא השתא הא דכתב רבינו ע"ש הרא"ש דיראה מדבריו דאפי' אמרו דנהרג שלא על ידם אינם נאמנים מיהו דוקא בשמעו מערכאות' אבל שמעו כך משאר עכו"ם דנהרג בב"ד של עכו"ם משיאין את אשתו וכמ"ש מהרא"י בכתביו בסי' ל"ד ומביאו ב"י והיכא לתמוה למה לא כתב רבינו כאן בסי' זה אלא דין היוצא ליהרג דאין מעידין עליו ולא כתב החילוק בין ב"ד של ישראל ובין ב"ד של עכו"ם ובין דחתים פסק דין ללא חתים וכמו שפסק הרא"ש ולקמן בסוף סי' מ"א כתבו שלא במקומו מיהו י"ל כיון דבפ' כל הגט נשנה גוף הדין לענין שליח המביא גט כתבו ג"כ רבינו לשם וממילא ידעינן דה"ה הוי דינא לענין עדות אשה: בא אחד ואמר וכו' עד וכן הוא מסקנת הרא"ש ז"ל כבר האריך ב"י לבאר דבור זה ואני בא בקצרה לפרש טעם מחלוקת זה דלי"א כיון דהוחזקו ב' יב"ש באותו מקום ואין ידוע באחד מהם שהוא חי אין משיאין אשתו של אחד מהם ואי נשאת תצא דה"ל ספק א"א וכמ"ש ה' המגיד פי"ג מה' גירושין וכן אפי' לא הוחזקו אלא דשכיחי שיירתא נמי חיישינן שמא יב"ש אחר מסוף העולם בא לכאן ומת אבל יב"ש מאותו מקום ששלחו להם שמת יב"ש הוא חי והלך לו למקום אחר וה"ל ספק א"א אבל דעת רב אלפס כיון דשלחו לאותו מקום לומר להם שמת יב"ש נ"ל שידוע היה להם ע"פ עדים שיצא יב"ש מאותו מקום לכאן ואותו יב"ש מת כאן והלכה בלא הוחזקו ושכיחי שיירתא תלינן יותר שאותו יב"ש שדר באותו מקום הוא שיצא ממקומו ובא לכאן ומת ולא חיישינן שמא איש אחר מסוף העולם ששמו ג"כ יוסף בן שמעון היה באותו מקום ויצא משם לכאן ומת ואותו יוסף בן שמעון שדירתו באותו מקום אזל לעלמא והוא חי אלא אמרינן כאן כמצא באותו מקום וכאן היה ואין תולין באדם אחר שאינו ידוע וכן בדלא שכיחי שיירתא והוחזקו שני יב"ש באותו מקום נמי תלינן לקולא ונראה דמיירי דיב"ש האחד יצא כבר מן העיר ויב"ש השני נשאר בעיר ומקרוב חדש או הדשים יצא גם הוא מן העיר השתא כיון שידוע ע"פ עדים שיב"ש יצא מקרוב מאותו מקום ובא לכאן ומת אע"פ שאין מכירין אותו אם הוא אותו שיצא כבר ממקומו או הוא שיצא ממקומו עכשיו מקרוב תלינן שאותו יב"ש שיצא ממקומו מקרוב הוא שבא לכאן ומת ולא תלינן שאותו יב"ש שיצא כבר ממקומו חזר למקומו וחזר ויצא ממקומו ובא לכאן ומת ואותו יב"ש שיצא מקרוב ממקומו אזל לעלמא והוא חי דרחוק הוא שאותו שיצא כבר חזר למקומו ולא נודע לבני עירו ולא לאשתו ובני ביתו שחזר ובא למקומו ולפיכך תלינן להקל ואמרינן דאותו יב"ש שיצא ממקומו מקרוב הוא שבא לכאן ומת ותינשא אשתו לכתחילה אבל אם

דרכי משה

ולא תצא ודמיא לחכם שהתיר במים שאין להם סוף דאם נשאת לא תצא הואיל ורוב מתים ה"ה כאן וע"ש כי האריך בזו: (יט) ועיין בא"ז סוף יבמות בדין עכו"ם מל"ת שהאריך בתשובו וחולקים בזה לבין מת במלחמה: (כ) ואין תמיהתו תמיה כי מאחר שהרא"ש כתב סתם כל' הגמ' ולא הזכיר דברי הרמב"ם משמע דס"ל דברי הגמרא ככתבן וכפשוטן ודלא כדברי הרמב"ם

פרישה

קברתיו אלא כל שאומר דבר שמשמעותו שודאי מת ולא אמר בדדמי מהני ב"י בשם תשובת ר"ן וריב"ש כ"פ): (כה) הרגנו לפלוני אין נאמנים שעבידי לשקר בדבר שתפארת להם כי הכא שאמרו שהרגו בדין אבל אם אומרים שנהרג ע"י אחרים אפילו אותן אחרים גם הם ערכאות לא עבידי לשקר בשביל הכי וזהו סברת הרמב"ם: (כו) ומדברי א"א הרא"ש יראה כו' שכל שאומרים שנהרג ע"י ערכאות אפי' ערכאות אחרים עבידי לשקר שכשאחת מערכאות הורגים התפארות וחוזק הוא לכל הערכאות ועד"ר (ודוקא בערכאות אבל שאר כותים מל"ת ואומרים שנדון בערכאות שלהם נאמנים כ"כ מהרא"י בפס' סימן ל"ד כ"פ): (כז) בא אחד ואמרו לי כשתלך למקום פלוני אמור להם

דרישה

[ק] ומדברי א"א הרא"ש יראה כו' וכתב הב"י ז"ל ואיני יודע למה תלה הדבר בהרא"ש שהרי הרא"ש לא העתיק אלא לשון הגמ' ומה שפירש הרמב"ם בגמרא נפרש בהרא"ש ול"נ דלק"מ דבגמרא נאמר סתם אלא שהאומרים פלוני "נהרג ע"י ערכאות ופשט דלישנא משמע אפילו ע"י ערכאות אחרים אלא שהרמב"ם פירשו דמיירי דאמר "שהרגנו ומדהרא"ש העתיק לשון הגמרא

אע"פ שלא אמר בו סי' שנכירנו על ידו ואין אנו חוששין שמא אחר היה ששמו כך (כח) וי"א דוקא (כט) כשלא הוחזק אחר באותו מקום בזה השם וגם לא שכיח שיירו' שעוברים שם הא איכא חד מינייהו אין משיאין ורב אלפס כתב אפילו שכיח תרי בהאי שמא או שכיחי שיירות משיאין [ט] עד דאיכא תרווייהו לריעותא וכן הוא מסקנת א"א

אם שניהם יוצאים ממקומם בפרק אחד ובזמן אחד פשיטא דאף לרב אלפס ה"ל ספק א"א דאין לתלות יותר בזה מבזה ואפי' בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא לא תנשא ואם נשאת תצא אלא בעל כרחינו דלא התיר רב אלפס אלא היכא דאיכא למיתלי בא' יותר מבחבירו כדפרישית אבל בהוחזקו ושכיחי שיירתא דאיכא תרתי לריעותא אע"ג דאיכא למתלי באחד יותר מבחבירו אזלינן לחומרא · והכי נקטינן כסברת רב אלפס והרא"ש ורבינו וכל האחרונים לא כתבו לבאר דעת רב אלפס שכתב להקל בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא ולפע"ד הדבר ברור כדפי' ונראה עוד מבואר דאף הרא"ש לא היתה מסקנתו להקל בזו אלא היכא דאי אפשר בעדות אחרת שאם היינו חוששין לחומרא בחדא לטיבותא היתה צריכה להתעגן לעולם ודמיא להא דלעיל דמשיאין ע"פ בת קול ולא חיישינן לצרה מהך טעמא דאם לא תאמין לזה צריכה להיות עגונה כל ימיה דלא תמצא עד אחר שיעיד בהיתירא וה"נ דכוותיה אבל כל היכא דאפשר בעדות אחרת אין להתיר אלא אם כן דאיכא תרתי לטיבותא וזאת היתה דעת הרי"ף וכמו שנראה להדיא מתוך תשובתו כלל כ"א והנעת דברי רבינו שכתב תחלה אשתו מותרת ואח"כ כתב וי"א וכו' אינו אלא לפרש מה שכתב תחלה אשתו מותרת די"א דוקא דאיכא תרתי לטיבותא ורב אלפס פסק להקל אפילו ליכא אלא חדא לטיבותא ואין בדין זה אלא שתי סברות ולא ג' סברות:

כתב

זה הואיל ואנו יודעין פלוני הידוע בשם זה אשתו מותרת ואין אנו חוששין שמא יצחק בן מיכאל אחר שמת ועוד כתב ישראל שאמר שמת יהודי עמנו כך וכך צורתו וכך וכך היו הסימנים אין אומרים באומד הדעת זה הוא פלוני עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו אבל אמר אחד יצא עמנו ממקום פלוני מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו עכ"ל · וכתב שם בתשובה שהיה מי שחלק על הרא"ש בדין זה דלא דמי להא דיצחק ר"ג דשאני התם דקאמר דהוה אזיל מקורטבא לאספמיא ובאותו פעם לא היה שם מי שהלך מקורטבא לאספמיא זולתו ועוד כי אמר רבא לבדוק כ"ע היינו לומר שכל ארץ נהרדעא אינה צריכה בדיקה דהיינו כל היכא דאזיל קבא דנהרדעא אבל נהרדעא גופא וכל עיירותיה צריכה בדיקה אפילו אליבא דרבא והילכך מכל הני משמע דצריכין אנו לידע שום סרך שהיה זה בעלה של זו או שיצא מכאן ועוד כי רי"ף פסק דבעינן תרתי לטיבותא לא הוחזקו שני יוסף ב"ש ולא שכיחי שיירתא ואף מה שהביא מר מדברי רמב"ם ז"ל שבא אחד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים לך אמור שמת יצחק בן מיכאל כמך על הביא דיצחק ר"ג ובביאה ניכר שמת יצחק בן מיכאל באותו המקום ואין שם אחר והראיה דהייתי מר מדבריו בא אחד ואמר מת איש יהודי עמנו וכו' ולפי דברי מר הוה ליה למימר עד שיאמר ששמו פלוני אלא ש"מ שצריך העד ביכיר שהוא זה והשיב הרא"ש על מה שאמר שבאותו הפרק לא היה מי שהלך מקורטבא לאספמיא זולתו תמהתי וכי הושיבו שומרים על הדרכים או סגרו שערי קורטובא שלא יצא אדם משם ועל מה שאמר דנהרדעא גופה ועיירותיה צריכה בדיקה השיב דקדק בסוגיא ותמצא דברי כנים דרבא לא מצריך בדיקה כלל דעל עובדא דיצחק ר"ג קאמר רבא לא הייטינן לתרי יצחק ולא מצריך בדיקה כלל והביא עוד ראיות לדבר ועל מה שאמר דרי"ף בעי תרתי לטיבותא השיב לדבריך תיקשי לרי"ף דידיה אדידיה שפסק ביבמות כרבא דלא חיישינן לתרי יצחק נראה מתוך דבריו שבגט שאיפשר לבעל לכתוב גט אחר עבדינן לחומרא אבל בפלוגתא דהכיי ורבה דאי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה פסק דלא חיישינן לתרי יצחק דהרבה השו הכמים לתקנת עגונות והתירו בעד אחד מפי עד וכו' הרי אתה רואה שכמה קולות הקלו הכמים משום תקנת עגונות וגם סמכו על זה שמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה דייקא ומנסבא לכך לא הם הרי"ף ז"ל להחמיר בכאן וכן ראוי לכל מורה לחזור על כל צדדין להתיר ועוד אני אומר דהאתא דא לכ"ע שריא כי נמצאו הרוגים ואין דרך לעמוד על אם הדרך אלא מוליכים אותו למקום יהוד והורגין אותם ואין לדבר אלא מקומו ושעתו ואנו תולין אלו האנשים הלכו שמה ונמצאים רוצחים שמה והרגום הילכך לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו ואינו קרוי שיירתא מצויין אלא בשווקים היכי דמזבנא כיתנא או כי דינא דרב הונא שהכל באים שם לדון עכ"ל ובתשובת הריב"ש סימן תק"ח על מי שהעיד שאברהם פרא"ח ממלכות קשטילי"א מת אבורה כיון שלא הוזכר שם עירו והאריך בדבר עיין עליו (כה) וגם בתשובת הר"ן שכתבתי לעיל בסמוך ומהר"י קולון כתב בשורש קפ"ה נלע"ד דאע"ג דלא נמצא בשום עדות ששמעו משום אדם שאומר במת ר' דוד בר שלמה מעיר לעמברע אלא כתם אמרו במת ר' דוד בר שלמה מרוסיא ולא הזכירו שם עירו בפרטות והרי כתב הרמב"ם בא עד ואמר אמרו לי ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם במת יצחק בן מיכאל דמשמע דוקא כשאמרו לו ב"ד או גוים כשתלך למקום פלוני אמור להם וכו' הוא דאין חוששין ליצחק בן מיכאל אחר דודאי כיון שאמרו לו כשתלך למקום פלוני מוכיחים הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותו העיר שזה הולך שם דאי לא תימא הכי למה תלי שליחותו בהליכתו לאותו מקום ומשום כך אשתו מותרת דאיכא למימר דאי הוה יצחק בן מיכאל אחר באותו העיר שהיה כבר ידוע לאנשי העיר משמע שאין לומר כן כשלא נודע שם העיר בפרטות דחיישינן ליצחק בן מיכאל אחר באחד מהמקומות ואפילו נודע להם שהמה ממלכות פלוני כגון רוסיא או כיוצא בה דהא א"א לבדוק בכל המקומות וליכא למיקם עלה דמילתא וכן כתב רבינו ישעיה מטרני בהדיא בפרק האשה שלום ז"ל באו עדים והעידו שמת יוסף ב"ש מעיר פלוני מתירין את אשתו ואין חוששין שמא יוסף ב"ש אחר היה באותו העיר וכו' עד אם יאמרו העדים יוסף ב"ש מת ולא ידעו מאי זה עיר היה אע"ג דלא הוחזק יוסף ב"ש אחר בעיר הזאת חוששין ליוסף ב"ש אחר בעולם ואין מתירין אשתו של יוסף ב"ש הידוע לנו עכ"ל והרי לך בהדיא שצריך להזכיר שם עירו ולא סגי בהזכרת שמו ושם אביו ואע"ג דלא הוחזק לנו אחר בעירו שיהא שמו כן מ"מ נלע"ד דהכא איכא כמה וכמה הוכחות דאותו ר' דוד בר שלמה היה בעלה של דבורה העומדת בלעמבערט בארץ רוסיא דודאי שריא לאינסובי חדא שהרי העד זה ר' אברהם בר' יודא שהגידו לו שם שאחי בעל אחותו של אותו ר' דוד בר שלמה שמת בעיר פוליצ"א מאי ניצולי"א היה נקרא שמו יונה ולפי דברי רבי אברהם האמת כן הוא שאחי בעל אחותו של ר' דוד הנזכר נקרא שמו כן וגם העיד ר' אברהם הנזכר שהגידו לו שם איך היה לה בן לאותו דוד הנזכר שנקרא שמו שלמה וגם העיד ר' אברהם הנזכר שמצא כתוב בתוך ספר רבי דוד הנזכר שהיה שולח לו אחיו ר' חיים וכותב לו שנפטרה אמם ושיתאבל עליה ויאמר עליה קדיש והגידו לו שכן עשה שאמר קדיש בעבור אמו והנה ר' אברהם מכיר אחיו ושמו רבי חיים ועוד העיד ר' אברהם שאמר רבי אליהו איך ידע שאותו רבי דוד היה לו אשה אחרת בארץ רוסיאה שכן הגיד לו בסוף ר' דוד הנזכר והרי לנו כמה אמתלאות שאותו ר' דוד שנפטר בפוליצ"א שהוא בעלה של דבורה העומדת בלנבר"ט בארץ רוסיאה ואם באנו לחוש ולומר שמא אינו בעלה של דבורה הנזכר יצטרך לומר ששני דוד בר שלמה היו וששניהם היו מרוסיא ושניהם הלכו בגיגוליא ושניהם לקחו ב' נשים ושניהם היו להם אחות נשואה ואחי בעלה היה נקרא יונה ושניהם היה להם בן שנקרא שלמה וגם את שנקרא חיים וגם יצטרך לומר שלשניהם היה להם אם שנפטרה בהיותם בגיגוליא ופשיטא דלכולי האי ליכא למיחש עכ"ל והביא ראיה לדבר הרי שכתב בהדיא דלא התיר הרמב"ם אלא בשאמרו לו כשתלך למקום פלוני שמוכיחים הדברים שאותו יצחק בן מיכאל שמת הוא העומד באותו העיר שזה הולך לשם משמע שאין לומר כן כשלא נודע שם העיר בפרטות דחיישינן ליצחק בן מיכאל אחר באחד המקומות וכ"כ רבי ישעיה מטרני בהדיא וכמו שהביא מהרי"ק בתשובה שכתב בסמוך וזה שלא כדברי הרא"ש ז"ל ומה שיש לדקדק על דברי מהרי"ק בזה אכתוב בסמך וגם דברי נ"י הם שלא כדברי הרא"ש ז"ל שכתב על הא דיצחק ר"ג עובדא הכי הוה שידוע ה"ה כי יצחק ר"ג יצא מקורטב"א ושלחו מאספמיא איש אחד ששמו יצחק ר"ג מת בעירם והעידו הבאים עמו שיצא עמהם מקורטבא לאספמיא אבל לא היה העדים ולא אנשי אספמיא מכירין שיהא הוא אותו יצחק של קורטובא והיינו דאמרינן מי חיישינן שמא יצחק ר"ג אחר בא ממקום אחר לקורטבא ויצא והלך לאספמיא ומת שם או לא חיישינן אביי סבר חוששין משום דשיירות מצויות היו ורבא סבר כיון שהעדים שראו שמת באספמיא ראו שאותו יצחק של קורטבא יצא עמהם ובא לאספמיא לא חיישינן שמא אחר הוא שבא לקורטבא והוא הוא שבא עמהם לאספמיא ואותו של קורטבא אזל לעלמא אלא אמרינן כאן נמצא בקורטבא וכאן היה ואין תולין באדם שאינו ידוע כיון דלא היה בקורטבא יצחק ר"ג אלא אחד ע"כ וגם המרדכי כתב והבא להעיד על השם לבדו לא סגי אם לא מזכיר ג"כ שם עירו כי הרבה שמות שוים עכ"ל ומיהו יש לדחות דכשאינו מזכיר שם אביו אלא שמו בלבד מיירי (כב): ב"ה ואפשר דגם להרא"ש אע"פ שהזכיר שמו ושם אביו צריך שם עירו ובההיא דמכלוף בן מלול אע"פ שכתב שלא העיד על שם מקומו כיון שהעיד שנהרג קרוב לפאס ולא הוחזק בפאס מכלוף בן מלול אחר הוי כמזכיר שם עירו וכ"ב ממה שהביא ראיה שהרמב"ם שכתב אמר אחד יצא עמנו ממקום פלוני דמחפשין באותה העיר משמע דבכה"ג הוה עובדא דמכלוף בן מלול דאי לא מאי ראיה מייתי · ור' ירוחם כתב בעובדא דמכלוף בן מלול שהיום כד ימים היה דר במקום פלוני ויצא משם והרגוהו בדרך עכ"ל הרי שהזכיר שם עירו: כתב בתשובת הרמב"ם ראובן היה נושא ונותן בחוץ ולא לישא וליתן כמנהגו בכפרים של עכו ובאו אצל יהודי אחד והפקיד כליו שם ולקח מהם מקצת והלך למכור בעיר אחרת המתין ג' ימים ולא בא אז הביא שאר כליו לאשתו שאלוהו עליו אמר הלך ולא חזר לימים עברו יהודים מבני עכו דרך שם אמרה להם כותית אחת והנה אתם הולכים אמרו לה לכפר פלוני אמרה להם לא תזוזו מכאן לכו וחזרו לבתיכם שלא יארע לכם מה שאירע ליהודי אחד שאלוה מה אירע לו אמרה יצא מעיר פלוני ללכת לעיר פלוני יצאו אחריו והרגוהו · שאלוה מאין תדעי זה האיש אמרה הוא היה מודעתנו כשהיה בעכו ועושה מלאכתנו וסיפרה להם דמותו וכשבאו העדים השומעים לב"ד שבעכו השיאו האשה על פיהם ויש אצלינו מי שמתמה בדבר ויביא ראיות והם יגיעו אל שער דינו של אדונינו ויורנו לקבל שכרו מהשם יתברך תשובה זאת האשה מותרת לינשא שזו הכותית מסיחה היא ל"ת ואע"פ שחזרו ושאלו אותה כמעשה עיר התמרים ואע"פ שלא הזכירה אותו בשמו

דרכי משה

הרמב"ם כן נראה לי: (כא) ז"ל שם על א' שהיה מארץ קסטליא והלך בעלה ממנה ושמו אברהם פאר"ח ואחר כך בא אחד מירושלים והעיד שאברהם פאר"ח שמארץ קסטיליא מת אבל לא הזכיר שם עירו וגם לא ידע שהוא בעל אשה זו והוחזקו הרבה אברהם פאר"ה בארץ קסטיליא ופסק דאין משיאין האשה על עדות זו דהואיל דהוחזקו בו אין להתיר אשתו וכן הסכימו כל המפרשים ז"ל' ע"כ ריב"ש דמאחר שזה העיד שלא דר בירושלים רק אברהם פאר"ח אחד ואם יבא עוד אחר ויעיד שזה היה בעלה של זו או שהוא מעיד אשה זו משיאין האשה כי עדותן מצטרף ועיין כי האריך בהתשובה זו וכתב שם דאין לשוב ב"ד ליתן שטר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפניהם אם אין באותו עדות להתירו אם לא כתבו בפי' הטעם שלא השיאו על אותו העדות דיש לחוש לקלקול ב"ד שאינן מומחין וע"ש דכתב דאם לא הזכירו שם עירו אף על גב דלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון יש לחוש אף על פי שאין השיירות מצויות וכ"ה בתשובת הרא"ש כלל נ"א לדעת י"א אמנם הרא"ש חולק שם ומתיר בהזכירו שמו ושם אביו אף על פי שלא הזכירו שם עירו דהואיל וידענו שאחד מן העיר ששמו כן נאבד לא חיישינן לאחר וע"ש שהאריך בתשובותיו וכן כתב בנימין זאב בתשובה דמהר"ר יוסף טאטיצק הורה כדברי הרא"ש וכתב לעיל דברי מהרי"ק שורש קפ"ה שהביא ב"י שאם ראה מהרי"ק תשובת הרא"ש היה חוזר מדבריו: (כב) וכן כתב בהגהות אלפסי בשם הר"י מטראני דף ת"נ וכתב מהרי"ק שורש קפ"ה דבמקום שיש הרבה אומדנות שהוא האיש פלוני יש לסמוך עליו אף על גב דלא הזכירו

דרישה

הגמרא נהרג ולא פירש דר"ל שאמר שהרגו הוא וכדפי' הרמב"ם ס"מ דס"ל דהגמרא בכל ענין איירי וז"ש רבינו ומלשון א"א הרא"ש "ירא"ה דל' ירא"ה פירוש שמשמעות דבריו הוא כן:

[ט] עד דאיכא תרתי לריעותא וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל תימא דלא משמע כן מדברי הרא"ש דבפרק האשה שהלך לא כתב כלום אלא העתיק לשון הרי"ף כעובדא דיצחק ריש גלותא כאשר כתוב בגמרא ובפ' כל הגט כתב שם דעובדא דיצחק ר"ג מיירי בשכיח שיירא ולא הוחזקו תרי יצחק ר"ג כמ"ש התוס' בפרק האשה שהלך סוף ד' קט"ו וכ"כ נ"י ע"א ומדברי כולם מוכח דבמוחזק תרי יצחק ר"ג אסור אפילו לא שכיחי שיירות וכ"כ המ"מ וב"י הביאו דדוקא בידוע שהא' קיים משיאין את אשתו של האחר הא אם אין ידוע אין משיאין אפי' אם לא שכיחי שיירות לכן נלפ"ד ליישב ולומר דמ"ש דוקא בשלא הוחזק אחר באותו מקום בזה השם אינו ר"ל שידור שם עוד איש בזה השם אלא באותו מקום אין ידוע שום אדם שנקרא באותו שם כדפרישי' בפרישה · ולפ"ז מ"ש דליכא לאקשויי אם הוחזק עוד אחר בשם זה במקום פלוני כששואלין שמת אחד · אשה של מי מתירין אלא ודאי מיירי דאף בהוחזק עוד אחר בזה השם עכ"פ לא דר במקום הועתק

פרישה

להם שמת פב"פ "ובא ואמר כן ק"ק למה לו לכתוב "ובא ואמר "כן כא כבר זה נשמע ממאי דהתחיל וכתב בא אחד ואמר כו' דמשמע דבא ואמר כן וי"ל בדוחק שלכך חזר וכתבו ללמדינו שצריכין שיבא לב"ד לומר כן לפניהן ולא סגי בבא לעיר ואמרו שמה לו לומר כן וכ"ע:

(כח) וי"א דוקא בשלא הוחזק כו' סמי וי"א אדלמטה קאי דמתחלה העתיק ל' הגמרא ואח"כ כתב פירושם שמחולקין בכן די"א דהגמרא מיירי "דוקא בשלא הוחזק ושהרי"ף והרא"ש כתבו דמיירי אפילו בהוחזק: (כט) כשלא הוחזק אחר באותו מקום בזה השם פי' באותו מקום ששם אשתו לא שמעו ולא ידוע להם שיש שום אדם אחר בעולם ששמו יוסף בן שמעון דאם ידוע להם שיש עוד אחר ששמו כן חיישי' דלמא המעידים ראו אותו יוסף בן שמעון אחר בזה העיר וסברו שהוא מאותו העיר ואותו יוסף ב"ש ראוהו שמת ושלמו להתיר את אשתו וכן כששיירות מצויות (ולא מיקרי שיירות רק בשווקים גדולים רא"ש בתשובה כ"פ) חיישינן שמא נזדמן אדם אחר ששמו ושם עירו כשם של זה אף על פי שאין ידוע לנו בשום אדם בעולם ששמו כן ורב אלפס והרא"ש סברי שזה הוא מספא רחוקה ולא חיישינן עד שידוע לנו שיש אדם אחר בעולם ששמו כן

וגם

א"א הרא"ש ז"ל: כתב הרמב"ם ז"ל ישראל שאמר מת יהודי עמנו במקום פלוני וכך צורתו וכך וכך סימניו אין אומרים באומד דעתן פלוני הוא (ל) עד שיעיד שהוא פלוני ויכיר שמו (לא) ושם עירו אבל אם אמר שיצא מעמנו מעיר פלוני ומת מחפשין באותה העיר אם לא יצא אלא הוא תינשא ע"כ וטעמא (לב) משום דקי"ל סימנין לאו דאורייתא (כד) ולא סמכינן בהו לענין איסורא: יש נשים שאין סומכין על עדותן אם העידה לאשה שמת בעלה מפני ששונאות זו את זו מתכוונת לקלקלה לאוסרה

בשמו כמעשה דויידין ואנטוכיא וכל אלו הדברים חוזרים לעיקר אחד והוא שאין מדקדקין בעדות אשה עגונה וכל המחמיר ודורש וחוקר בדברים אלו לא יפה הוא עושה ואין דעת חכמים נוחה הימנו שעיקר תקנתם בעיגונא הקלו משום עיגונא דאיתתא עכ"ל ויש לתמוה על תשובה זו ואם הרמב"ם היה המשיב שזה סותר מ"ש בפי"ג מהלכות גירושין ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא וכו' וצ"ל שמה שסמך בתשובה להתיר אותה אשה הוא על מה שאמרה הכותית שאותו יהודי שהרגו היה עושה מלאכתה כשהיה בעכו ונודע להם שאותו היהודי היה עושה מלאכתה וכמעשה דאנטוכיא א"כ שלא חסר שום יהודי מעכו כי אם זה ואע"פ שפשט דברי השאלה והתשובה בכתם נ"ל שדבר ידוע היה ביניהם שכך היה מעשה ולא הוצרכו לפרש ויידיין יש לתמוה שלא הוצרך שיאמר קברתיו כמו שהצריך בחיבורו והר"י שגי"ש נר"ו תירץ דלא הצריך הרמב"ם שיאמר קברתיו אלא כשעכו"ם נמצא בעת מיתתו או הריגתו דחיישינן דלמא אמר בדדמי כי הנהו עובדי דילא עכו"ם וישראל מעמנו וכו' והיא דקולר של בני אדם וכולי בנמצא עכו"ם בעת מיתת הישראל אבל היכא שלא נמצא שם העכו"ם בעת ההריגה מודה הרמב"ם שא"צ שיאמר קברתיו· כתוב בתשובות מהרי"ק שורש קע"ו על אחד שהעיד פלוני בן פלוני מת אע"פ שהם לא היו מכירין אותו ולא יודעים שמו כי אם על פיו פשוט דמהני ואפילו בפעם אחד שאומר ששמו כך די בכך והביא ראיה לדבר ואם נפש אדם לומר הרי כתב הרמב"ם ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני וכך וכך צורתו וכו' אין אומרים באומדן הדעת שהוא פלוני עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ע"כ משמע דבעינן שמזכיר שם עירו בעדותו וה"כ תניא בתוספתא אין מעידין עליו עד שיהיו מכירין שמו ושם עירו נלע"ד דהיינו דוקא היכא שאין מזכיר שם אביו אז נ"ל יוסף שממקום פלוני אבל אם אמר יוסף ב"ש מת אז אין צריך להעיד על המקום דטפי איכא היכירא בשם אביו מבשם מקומו ותדע דכן הוא שהרי הרמב"ם עצמו כתב מנא כתוב בשטר מת פלוני בן פלוני ונודע שהוא כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכ"כ בסמ"ג עוד כתב הרמב"ם וכן מי שנשתתק ובדקו אותו וכו' עד וכתב שמת פלוני בן פלוני תנשא אשתו ע"כ הרי שלא הזכיר שם העיר מאחר שהזכיר שם האב ומה שכתב הרמב"ם ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו משיאין את אשתו ע"כ אפילו כאמר דדוקא נקט ממקום פלוני ואפילו שהזכיר שם אביו פשיטא די"ל דדוקא נקט התם צריך לברר העדות יותר שהרי כשמצאוהו מת לא מצאוהו בצורת אותו האיש שהזכיר ואם לא שהזכיר שם מקומו היה לנו לתלות בתרי יוסף ב"ש כיון שאין אנו מכירין אותו בצורתו ולא הייינו תולין בהשתנות דנשיכת נחש אבל עכשיו שהזכיר שם עירו יש לנו לתלות יותר בהשתנות הצורה מחמת הנשיכה משנתלה בתרי יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת מאחר שלא הוחזקו ואין אנו יודעים אלא זה שהוא בעלה של זו אבל היכא שהעדים הכירוהו בצורתו פשוט דסגי בשמו ושם אביו וכן מוכיח מתוך תשובת רבי יואל ששאלת על האשה אם מותרת לינשא אומר אני אחרי שר' יוסף מעיד מפי עד שמת רבי אשר ברבי יוסף אשתו מותרת לינשא משמע בהדיא דא"צ להזכיר שם העיר כי אם שמו ושם אביו ע"כ נראה שהוא סובר כדברי הרא"ש בההוא דמכלוף בן מלול שאע"פ שלא הזכיר שם עירו כיון שהזכיר שמו ושם אביו משיאין את אשתו ולא חיישינן לאחר ששמו ושם אביו כשמו ושם אביו ויש לתמוה עליו שהרי כתב בשורש קפ"ה שצריך שיזכיר שם עירו וכתב שכך הוא דעת הרמב"ם וכמו שהעתקתי בסמוך ובתשובה זו כתבתי דלדעת הרמב"ם כיון שהזכיר שמו ושם אביו אף ע"פ שלא הזכיר

כתב הרמב"ם ז"ל ישראל שאמר מת יהודי עמנו וכו' אע"ג דבסמוך יתבאר בס"ד דלהרמב"ם נמי סמכינן אסימנים מובהקין ומשיאין את אשתו הכא איירי בכתם סימנים שאינן מובהקין והיינו דכתב רבינו וטעמא משום דקי"ל סימנין לאו דאורייתא ולא סמכינן בהו לענין איסורא כלומר אבל לגבי מציאה סמכינן על סימנין שאינן מובהקין ומחזירין אבידה על פי סימנים:

ואיבא למידק דכאן כתב הרמב"ם עד שיזכיר שמו ושם עירו אלמא דבשמו בלא שם עירו אין משיאין את אשתו וכתב ה"ה דה"א נמי בתוספתא אין מעידין עד שמזכירין שמו ושם עירו משמע אפי' הזכיר שם אביו לא סגי עד שיזכיר גם שם עירו דאל"כ הוה ליה למימר דאין מעידין עד שמכירין שמו ושם אביו או שמו ושם עירו. והכי משמע נמי ממ"ש בסמוך דאף לרב אלפס דמיקל ומשיאין את אשתו בדליכא הדא לטיבותא היינו דוקא דידוע שזה שמעידין עליו שמת יצא ממקום פלוני לעיר אחרת ומת שם אלא שאין ידוע אם היתה דירתו במקום פלוני או דירתו היתה במקום אחר אלא שעבר אמקום פלוני לעיר אחרת ואין זה בעלה של אשה זו במקום פלוני אבל אם לא היה נודע כלל שיצא ממקום פלוני פשיטא דיש לחוש אע"פ ששמו יוסף בן שמעון ובעלה של אשה שבמקום פלוני שיצא משם ולא חזר היה ג"כ שמו יב"ש אפילו הכי יש לחוש ליב"ש בסוף העולם שבא לכאן ומת ואין זה בעלה של אשה זו במקום פלוני והכי נמי מוכח ממ"ש בסמוך במי שנשכו נחש שאמר על עצמו שהוא פב"פ ממקום פלוני אלמא דבשמו ושם אביו לא סגי עד שיאמר ג"כ ממקום פלוני ולעיל כתב רבינו במצאו כתוב בשטר מת פב"פ סומכין עליו ותנשא אשתו משמע דלא בעינן שיזכיר ג"כ שם מקומו וי"ל דבדין מצאו כתוב בשטר לא נחית אלא לאורויי דין שטר אם סומכין על מפי כתבם בעדות אשה אם לאו אבל לא נחית לאורויי התם דין הזכרת שמו ורצונו לומר שהוזכר שמו בדבר ברור שאין לספק באחר תדע שהרי בירושלמי לא אמרו אלא מצאו בשטר מת פלוני נהרג פלוני וכו' ופשיטא דבשמו בלא שם אביו ובלא שם מקומו אף אם הוא פלאי אין משיאין אלא בע"כ כיון דלא נחית השתא לאורויי דין הזכרת שמו נקיט בקצרה ורצה לומר שהזכיר שמו בדרך שאין בו ספק וזה נראה דבר פשוט מתוך התוספתא ומתוך הסוגיא דר"פ האשה שלום בעובדא דילחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי דאזיל מקורטובא לאספמיא ומת באספמיא דאע"פ דשם זה הוא פלא טובא ומובהק יותר מיוסף בן שמעון אפ"ה אי לאו דהוה ידוע דאזיל מקורטובא לא הייינו משיאין את האשה מקורטובא שבעלה היה כך שמו ויצא ולא חזר דהא חיישינן לילחק ר"ג בר אחתיה דרב ביבי אחר שבסוף העולם שבא לאספמיא ומת שם ואין זה בעלה של אשה זו מקורטבא ולכן יש לתמוה על הרא"ש בתשובה שהתיר ע"פ העד שהעיד על שמו ושם אביו אע"פ שלא הזכיר שם מקומו ואו דנראה מתוך דבריו שלא התיר הרא"ש בהדא לטיבותא אלא לפי שלא היה אפשר שתמצא עדות אחרת ואם היו חוששין לחומרא זו היתה עגונה כל ימיה כמ"ש בסמוך אלמא דאפילו במקום עגון אין לה היתר אלא דוקא דידעינן דיצא ממקום פ' כדפי' ולפענ"ד דהרא"ש ז"ל לא התיר בהזכיר שמו ושם אביו בלא שם עירו אלא א"כ דאיכא נמי אומדנא אחרת שהוא הוא דאז דוקא יש לסמוך להקל בהצטרף יחד הטעמים ולומר שפלוני בר פלוני מעיר פ' מת והכי משמע מתשובת הרא"ש שהביא רבי' לקמן בסי' קי"ח במיתת התלמיד רבי אשר: ריש נשים וכו' בפ' האשה שלום שנינו הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה ובת המותה וצרת' ויבמתה ובת בעלה ובגמרא בברייתא קאמרינן בשם שבת הבעל אינם מעידה לאשת

שם עירו משיאין את אשתו וצ"ל דספוקי מספקא למהרי"ק הי סגי להרמב"ם בשמו ושם אביו או אי מצריך נמי שם עירו ובשורש קפ"ה אמר דאפילו את"ל דלא סגי ליה להרמב"ם בשמו ושם אביו עד שיזכיר שם עירו הכיא איתתא שריא דכל הנהו הוכחות דמייתי התם עדיפי משם עירו ובתשובה זו שבשורש קע"ד תפס דעת הרמב"ם ע"פ מאי דמשמע מפשט אותם לשונות שהביא דכל שמזכיר שמו ושם אביו א"צ להזכיר שם עירו וסיים בה דאפילו אם תמצא לומר דסבר הרמב"ם שצריך להזכיר שם עירו ה"כ כבר הזכיר שם עירו שהרי סיים וכתב עוד ראיה ממה שאמר הרמב"ם בא א' ואמר אמרו לו ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל וכו' הרי לך שדי לנו במה שהזכירו יצחק בן מיכאל ואפילו שלא הזכירו עירו וכתב דשאני התם שאמרו לשליח כשתלך למקום פלוני אמור להם וכו' דנראה מתוך דבריהם דמאותו מקום פלוני הוא מדשלחו זה להגיד אותו המקום אתי שפיר הכא שאמרו לו אתה מכחם שאתה מבני מדינה חליסו"ה כלום אתה מכיר אחד מבני פלוני וכולי: כתוב בתשובת הרא"ש כלל נ"א סי' ב' על תלמיד אחד שבא לטוליטולא ללמוד לפני הרא"ש אחר כן יצא לשוב לארצו ואח"כ בא תלמיד אחד ממיורקא והעיד שעבר עליו תלמיד אחד ששמו רבי אשר וסיפר לו שבא מטוליטולא ושלמד לפני הרא"ש והראה לו תוספות הרא"ש ואחר ימים נפטר והתיר הרא"ש אשת רבי אשר מרוסיא על פי עדות זו ותשובה זו כתבה רבינו בארוך בסוף סימן קי"ח וביאר תשובה זו מהרי"ק בשורש קפ"ה: כתב הרמב"ם ישראל שאמר מת יהודי עמנו במקום פלוני וכו' בסוף הלכות גרושין כ"כ הרא"ש בתשובה סס סי' א' על אחד שאמר שהוא מכיר למכלוף בן מלול שהיה בינוני בקומה פניו אדומים ועיניו שחורים ונהרג בפא"ס וקרינו זה הכתב על אשה פלונית והכירה הצורות והשם שזכרנו שהוא היה בעלה והשיב ניכר מתוך עדותו של העד שהכיר אותו האיש הנקרא מכלוף בן מלול בטביעת עין אך לא ידע אם הוא היה בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו ומה שהאשה אומרת שהיא מכרת בצורה דמות תבניתו שהיה בעלה לא סמכינן על זולת סמכינן אסימנין באיסורא דאורייתא כדאמר רב אשי בפ"ק דמציעא (יח:) ואפילו אי סימנין דאורייתא סימנין כי הני לאו סימנין נינהו כדאיתא בפרק אלו מציאות (כז:) כי יש הרבה ב"א בענין זה יש ארוכים ויש קצרים ויש בינונים ופניו אדומים ועיניו שחורות ורבינו כתב על דברי הרמב"ם וטעמא משום דקי"ל סימנין לאו דאורייתא וכו' למר דאפילו היו סימנין יותר חשובים מאלו דמכלוף בן מלול לא סמכינן עלייהו ולקמן בסמוך יתבאר ע"י איזה סימנין משיאין אשה: ומה שאמר עוד הרמב"ם אבל אם אמר שיצא עמנו מעיר פלוני ומת מחפשין בכל העיר וכו' כתב ה"ה דהכי איתא בתוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו אבל אמרו א' יצא מעיר פלוני מפשפשין באותה העיר אם לא יצא אלא הוא תנשא אשתו ע"כ · ועיין בתשובת הרא"ש בתחלת כלל נ"א: וכתב הר"ן בתשובה סימן ל"ג שנשאל על א' שהיו קורים אגבוניט ניבוט דהאישטרי אולא"ק די ויגיר ויצא חוץ מעירו ואח"כ העידו ששמעו ממי שאמר שאיש א' ניבוט דמאישטרי יצחק די ויגיר היה במקום פלוני ומת ואמר סימניו ותאריו אלא שאמר שהיה נקרא שמו חיים והאריך בתשובה עיין עליה וכתב עוד באותה תשובה שאף על פי שאמר באותה תוספתא אין מעידין עד שמכירין שמו ושם עירו לא בא למעט אלא שאין סומכין על אומד הדעת כגון שמעידין על גופו דאריך וגוץ וכן למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו אבל ודאי כל שמעיד בדבר ברור שא"א לספק באחר משיאין את אשתו ואף על פי שלא הוזכר שמו ודבר ברור הוא זה מדאמרינן בפרק האשה שלום (קטו:) אלא היכי דמי כגון דאמרי אסקינהו קמן והזינהו לאלתר וקא אמרי סימנין וכו' וכתוב בתשובת מהר"מ בתשובות מיימונית דשייכי לסדר נשים אחר שעכו"ם לא העיד בפירוש פלוני נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלוני בכתם יבדק שלא יצא מאותה העיר שום יהודי הדר שם שלא חזר כי אם זה דאפילו לרבא דלא חייש לתרי יצחק הכא חייש כיון שלא הוזכר שמו או בשום סימן אחר מובהק שנוכל לידע מתוך כך בבירור שהוא הוא ע"כ (כג): ריש נשים שאין סומכין על עדותן וכו' משנה בפרק האשה שלום (דף קיז:) הכל נאמנים להעיד חוץ מחמותה

דרכי משה

הזכירו שם עירו וכן כתב הרא"ש בתשובה והיא לקמן סי' קי"ח וע"ש שהאריך בזו: (כג) בתשובת הרא"ש כלל נ"א סימן ג' בעכו"ם שאמר יהודי שנתלה עמי מת ואין עו"ם יודעים שאותו יהודי נתלה עם זה העכו"ם ובאו לפני הב"ד ואמרו זה האיש נתלה עם זה העכו"ם והנה העכו"ם אומר שמת והתירו אשתו ולא הזקיקו ב"ד לרקור מן העכו"ם אם היה אותו היהודי שנתלה עמו כי שמא אותו היהודי הלך לדרכו ושוב נתלה עמו אחר ואותו מת אלא כיון שאותו יהודי נתלה עמו תלינן בודאי שאותו היה שמת ומהרי"ו האריך בתשובה סימן ע"ט וכתב שם ביהודי א' שהיה בדרך ושמעו שיהודי א' נהרג בדרך תלינן בודאי שאותו יהודי הוא ועיין בתשובת מהרי"ו דמיקל הרבה שם בדינים אלו כתב מהרי"ו שורש קע"ו על א' שהיה מעיד על פלוני שמת אע"פ שהם לא היו מכירים אותו אלא על פיו דפשיטא דמהני ואפילו בפעם אחד שאמר ששמו כך סגי בהכי עכ"ל וע"ש שהביא ראיה לדבר ע"ל ס"ס קי"ח ובדברי הטור שהביא תשובת הרא"ש השייכים לכאן וביאר תשובה זו מהרי"ק שורש קפ"ה: (כד) ע"ל דמשיאין על סי' מובהק וע"ל איזה הוא סימן מובהק:

בהגהת

פרישה

וגם שכיחי שיירות (ואע"ג דגבי גט מחמרינן בשיירות מצויות לבד כמ"ש בסימן קל"ב בעיגונא הקילו כ"פ) ואז חיישינן שמא אותו אדם ואותן המעידין נודמן שם ועיין בדרישה: (ל) עד שיעיד שהוא פלוני "ויכיר שמו ושם עירו ס"א "ויזכיר שמו ואינו ר"ל שצריכין שיעיד שהוא פלוני וגם יכיר שמו ושם עירו דודאי בהעדותו פלוני ב"פ מת לחוד סגי אלא נ"ל דתרתי אמר מתחלה כתב שאפילו אמר מת יהודי עמנו במקום פלוני כו' אין אומרים באומדן דעתן פלוני הוא עד שיעיד שהוא פלוני ור"ל שאומדן דעתן אין אנו אומרים כן אלא צריך שיעיד העד ע"ז ואח"כ פי' דבריו מה שיעיד העד שנדע ע"פ עדותו שהוא פלוני והאמר ויכיר שמו ושם עירו. והא דכתב וי"ו של ויכיר ה"ק העדות סימנים סב"ל לחוד לא מהני אלא צריכין שיעיד עוד דהיינו ויכיר כו': (לא) ושם עירו כתב מהרי"ק דדוקא היכא שאינו מזכיר אלא שמו ואינו מזכיר שם אביו צריך להזכיר שם עירו אבל כשאמר פב"פ סבר הרמב"ם שסגי וא"צ להזכיר שם העיר וע"ש וב"י הביאו: (לב) משום דקי"ל סימנים לאו דאורייתא כו' פי' סימנים שאינן מובהקין אבל אמובהקין

לאוסרה על בעלה (לג) ואלו הן חמותה (לד) ואפילו אינה חמותה עתה אלא מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה (לה) ולא אם בעלה ומעידה שמת בעלה אינה נאמנת (לו) וכן הכלה לא תעד לחמותה ואפילו באה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי שלפי דבריה אינה עוד חמותה אפ"ה אינה נאמנת ובת חמותה וצרתה ואשת אחי בעלה שמא ימות בעלה או אחי בעלה ויהו צרות זו לזו ובת בעלה לא תעיד לה ולא היא לבת בעלה: כל הבא להעיד על עדות אשה (לז) א"צ דרישה וחקירה ומעידין לאור הנר ולאור הלבנה שאפילו לא ראו אותו אלא לאור הנר והלבנה והכירוהו המעידים עליו שהוא הוא ראו אחד שאמר על עצמו שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני (לח) והרי הוא מת שנחש נשכו והלכו שם ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו משיאין את אשתו: אין מעידין עליו אא"כ ראו פרצופו שלם עם פדחתו וחוטמו וכתב ר"ת דוקא כשאין שם אלא הראש אז אין יכולין להכירו בטביעת עין אם לא יהא כל פרצוף שלם עם החוטם אבל אם כל גופו שלם אפילו אין כאן פרצוף ופדחת וחוטם יכולין

לאשת האב כך אשת האב אינה מעידה לבת הבעל וכשם שאין החמותה מעידה לכלתה משום דסניא לה כך הכלה אינה מעידה לחמותה דסניא לה דכתיב כמים הפנים לפנים וגו' וכך פי' הרי"ף לברייתא זו ונראה דה"ה לבת חמותה דכי היכי דבת חמותה סניא לכלה כך הכלה סניא לבת חמותה. וכ"כ נ"י להדיא ופשוט הוא ורבינו כתב כל החלוקות והשמיט חלוקה זו שהיא לא תעיד לבת חמות' ולא ידעתי למה:

כל הבא להעיד על עדות אשה א"צ דרישה וחקירה מיהו כתב ה"ה לפרש להרמב"ם דאע"ג דא"צ דרישה וחקירה מ"מ צריך לשאול אותו ב' וג' פעמים היאך ראית שמת וכמה ידעת דאפשר שהוא טועה בדבר שאמרו חכמים שאין דנין אותם כמת והוא סבור שמת וקאמר בדדמי אבל במעיד שמעתי מפי פלוני שמת אין מקום לשאלה היאך ידע הראשון והכי משמע מעובדא דר"ט סוף יבמות ממש ששאל ודקדק עם העד ב' וג' פעמים וכיון דבריו או השיא את אשתו והכי נקטינן:

כתב הר"ן בתשובה סי' מ"ז והביאו נ"י וז"ל דקי"ל דלא בעינן בעדות נשים דרישה וחקירה דכד"מ דמו וכיון שכן מסתברא דעדים המוכחשים בבדיקות בעדות נשים כשרים וכשם שכשרים בד"מ וכו' עכ"ל ויש לתמוה דמשמע דהוכחשו בחקירות פסולים והא ליתא וכדפרישית לעיל בתחלת הסימן גבי תשובת הרא"ש היכא דאיכא הכחשה בדבריהם דכשרה אפי' הכחשה בז' חקירות כשרה בעדות נשים וי"ל דודאי דגם הר"ן מודה דאפי' הכחשה בחקירות כשרה אלא דלפי ששאלה היתה בהכחשה בבדיקות שהוכחשו בשם היבם השיב לו בראייה ברורה דהכחשה בבדיקות כשרה וה"מ להשיב לשואל דאפילו הוכחשו בחקירות כשרה אלא שלא היה צריך לזה ומ"ש ב"י בש"ע סעיף כ"א דאפילו אם הוכחשו בבדיקות כשרים הוא תימה גדולה דמשמע דוקא בבדיקות והא ליתא כדפי' ותו מאי אפי' בבדיקו' דמשמע כ"ש שאר הכחשה והלא כל הכחשות שבעולם אינן אלא שתים או הכחשה דחקירות או הכחשה דבדיקות ואין ספק דט"ס הוא וצריך להגיה דאפילו אם הוכחשו בחקירות כשרים ובתשובה הארכתי בס"ד כל זה ומסקנא דמילתא דאפי' הכחישו זא"ז בשבע חקירות כשרה וע"ל בסוף הסימן אבל אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג:

וכתב ר"ת וכו' דברי ר"ת כתובים בתוס' ובאשר"י ובנ"י אבל צ"ע דמשמע מדבריהם דס"ל לר"ת דבשביל גופו שלם ואין כאן פרצוף פנים ופדחת וחוטם סמכינן עליה בטביעות עין ע"י סימנים שהיו לו בגופו משמע דאטביעות עין בלא סימנים לא סמכינן ורבינו כתב דאטביעות עין לחודיה סמכינן איברא דבנ"י משמע דאטביעות עין לחודיה סמכינן לר"ת ואפשר דכך היה מפרש רבינו כדברי ר"ת שבתוס' והרא"ש והיה גורס וע"י סימנים בוי"ו ופי' דהוי"ו במקום או וה"ק יכול להכירו בטביעות עין או ע"י סימנים ורצונו לומר סימנים מובהקים לגמרי והיינו דכתב רבינו יכול להכירו בט"ע או ע"י סימנים מובהקין וכו' אלא דקשה הא דכתבו התוס' וז"ל ואר"ת דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף אבל כל גופו שלם אפי' אין כאן פדחת וחוטם ניכר הוא היטב ע"י סימני הגוף ועוד דשמא דוקא בסימנים הוא דקאמר הכי אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב וע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפי' לאחר כמה ימים עכ"ל והשתא אי איתא דרבינו מפרש דאו ע"י סימני הגוף קאמר ובסימנים מובהקין א"כ מאי ועוד וכו' הלא מתחלה כשכתב דבלא פדחת וחוטם ניכר היטב ע"י סימנים כשכל גופו קיים אפילו בלא טביעת עין בע"כ דהיינו ע"י סימנים מובהקין לגמרי דבאין מובהקין אין סומכין עליהן וא"כ כשכתב ועוד דבא לומר דאפי' את"ל דמתני' איירי כשכל גופו שלם ואפ"ה לא מהני סימנים בגופו אם אין הפרצוף שלם והיינו בסימנים שאינן מובהקין מ"מ ע"י טביעות עין ניכר היטב אע"פ שאין הפרצוף שלם לאיזה צורך כתב עוד או ע"י סימני הגוף וכו' שזה כתב בתחלה וה"ל לכתוב כמ"ש נ"י בלשון מתוקן אלא ודאי נ"ל דדעת ר"ת כשכתב ההי ועוד שבא לפרש ולומר דשמא דוקא בסימנים הוא דאין ניכר כשאין הפרצוף שלם והיינו בסימנים שאינן מובהקין אבל ע"י טביעות עין ניכר היטב ע"י סימנין שאינן מובהקים שבגוף כיון שיש כל גופו וכך צריך לפרש בדברי הרא"ש וזה סותר דברי רבינו שכ' ע"ש ר"ת דאט"ע סמכינן אפילו בלא סימנין כלל ונראה לפרש בענין אחר דדברי התוס' והרא"ש דמצריך לר"ת ט"ע ע"י סימנין היינו לומר דאז ניכר היטב אף לאחר כמה ימים ודברי רבינו דקאמר דבט"ע לחודא בגוונא מיירי דוקא תוך ג' ימים והיינו דכתב אחר זה אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו תוך שלשה ימים למיתתו וכו' כלומר דמ"ש דמעידין עליו כשאין הפרצוף שלם כשניכר בטביעות עין לחודיה אין זה אלא דוקא בתוך ג' ימים וכן פי' המרדכי ע"ש ר"ת סוף יבמות אבל התוס' והרא"ש כתבו להדיא ע"ש ר"ת דע"י טביעות עין בהדי סימנים שבגופו ניכר היטב אפי' לאחר כמה ימים אע"פ שאין הפרצוף שלם והכי מוכח מדברי רבינו דהאי אין מעידין אלא תוך ג' ימים קאי אמ"ש תחלה דאם אין הפרצוף שלם דניכר בטב"ע לחודיה שהרי כתב אחר זה ואפי' היה ביבשה אם אינו חבול בפניו וכו' דאלמא דתחלת דבריו דאין מעידין אלא תוך ג' ימים אינו אלא היכא שאין הפרצוף שלם דאמר תחלה דהיינו חבול בפניו וקאמר השתא אבל אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים ע"י טב"ע לחודיה בלא שום סימנים כלל וקאמר אח"כ ואפי' היה חבול בפניו וכו' וכך הוא בתוס'

מחמותה ובת חמותה ויבמתה ובת בעלה בברייתא ובגמ' דאשת האב הרי היא בכלל בת הבעל כלה הרי היא בכלל חמותה כלומר כשם שבת הבעל אינה מעידה לאשת האב כך אשת האב אינה מעידה לבת הבעל וכשם שאין החמות מעידה לכלתה משום דסניא לה כך הכלה אינה מעידה לחמותה דסניא לה דכתיב כמים הפנים לפנים וכו':

ומ"ש ואפילו אינה חמותה עתה אלא מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה ולא אם בעלה שם בעיא דלא איפשיטא והרי"ף השמיט בעיא זו וגם הרמב"ם לא הביאה וכתב ה"ה ולא נתברר לי בזה טעם נכון שאין לומר שסמכו על פשט המשנה שאם בגמ' לא סמכו ונסתפק להם אנו היאך נסמוך וכ"ש להקל וצ"ע עכ"ל והרא"ש הביא הבעיא וכתב דלא איפשיטא וסובר רבינו דכיון דספיקא היא נקטינן להומרא וכדברי ה"ה וכ"כ רבינו ירוחם ול"נ דטעמא דהרי"ף והרמב"ם דכיון דרבנן קא מהדרי להקל בעדות אשה בכמה דברים בהא נמי דחששא בעלמא היא שמא יקלקלנה במילתא דעבידא לאיגלויי נקטינן (כה) לקולא: **ומ"ש** ואפי' באה ואמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי וכו' משנה שם: כל הבא להעיד על עדות אשה א"צ דרישה וחקירה פלוגתא דתנאי בסוף יבמות (דף קכב:) וכתבו התוספות שר"ת פסק כמ"ד אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה גם נ"י כתב שכן פסקו הגאונים וכ"פ הרא"ש וכ"פ הרמב"ם בסוף ה"ג. וכתב הר"ן בתשובה סימן מ"ו מסתברא דעדי נשים המוכחשים בבדיקות כשרים כשם שכשרים בדיני ממונות ועפ"ז כתב שאם ע"א העיד שיבמה של זה שמו אברהם מת ועד א' מעיד שיבמה של זו שמו שמואל מת כיון שנראה מדברי כל הבקיאים בבעלה של זו ומכירים אותו שלא היה לו אלא אח אחד מותרת. וכ' עוד הרמב"ם שם כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמע מעבד ה"ז כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק וכו' ה"ה מה שאמר בכאן שאם אמר העד ראיתי שמת שואלין אותו כיצד דבר ברור הוא שאע"פ שכשהוא אומר שמעתי שמת אין אנו יודעין האומר ראשון כיצד היה יודע שמת ועל מה היה אומר כן אין דנין אפשר משאי אפשר דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שהוא אומר בדומה לו והראיה מעד א' במלחמה דחיישינן ליה כמו שיתבאר ונראה שרבינו הוציא זה ממה שאמרו בפ' בתרא דיבמות מעשה באדם אחד שבא להגיד עדות אשה לפני ר' טרפון א"ל בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו דקדק עמו ב' וג"פ וכיון דבריו והשיא ר' טרפון את אשתו ואמרו שם דתנאי ניהו דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ט ור"ע אומרים בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ואע"ג דקי"ל כת"ק ע"כ לא פליגי אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כיצד היה כ"ע מודו דאי לא לימא ת"ק אין בודקין עדי נשים כלל ועוד דאין להקל אלא במה שאמרו חכמים בפירוש ואפשר שהם טועים ג"כ בדברים שאמרו חכמים שאין דנין אותם כמת והם סבורים שמת כמו שיתבאר בסמוך עכ"ל (כו) כתב הר"ן בתשובה סי' מ"ז על אדם א' שהיה מערער על אשה אחת לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא בעצמו בפני ב"ד העיד ששמע שמת זה זמן רב שסומכים עליו להתיר שכל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים. וכ"כ בתשובות המיימוני דשייכי לספר נשים (כז): ומעידין לאור הנר ולאור הלבנה וכו' משנה סוף יבמות (שם): ראו אחד שאמר על עצמו שהוא פב"פ וכולי משיאין את אשתו גם זה משנה שם: אין מעידין עליו אא"כ ראו פרצופו שלם עם פדחתו וחוטמו משנה וגמרא שם (דף קכ.) וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה זה הפרצוף פנים הם הלחיים ע"מ ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה: וכתב ר"ת דוקא כשאין שם אלא הראש או אין יכולין להכירו בטב"ע וכו' אבל אם כל גופו שלם אפילו אין כאן פרצוף ופדחת וחוטם יכולין להכירו בטביעות עין או ע"י סימנין מובהקים שיש להם בגופו כן כתבו שם התוס' והרא"ש ונ"י בשם ר"ת וכתב נ"י על זה שאינו נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א דהא מתני' סתמא קתני ואפילו כל הגוף שלם ולא עוד אלא דכיון דקתני אפילו יש סימנין משמע שאע"פ שגופו שלם ויש בו סימנין אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידין עליו בכ"מ שבגופו וכדאמרינן בפרק האשה שלום (קטז.) גבי עובדא דב' ת"ח דקאמר דאסימנים סמכינן כלומר בסימנין מובהקין והכי מוכח בגמרא לקמן דאיפליגו בשומא אי הוי סימן מובהק ע"כ וגם הריב"ש כתב שדברי ר"ת דחויים והשיב עליו וכתב

דרכי משה

(כה) בהגהות אלפסי פ' האשה דף תנ"א הזכרים הדומים לאלה הנשים הנזכרות כגון חמיה כולי נאמנים ואין היבם נאמן אלא להתירה לעולם אבל לא להתירה לעצמה: (כו) ובהגהות אלפסי סוף יבמות דף תנ"ה ע"א דשואלין אותו אם שמע דבריו ממי שאינו ראוי להעיד כתוב בתשובת מהרא"ב זאב סי' כ"א עד מפי עד לא חיישי' שמא עד הראשון פסול היה כתב מהרי"ב בתשובותיו סי' ק"נ עדות אשה א"צ דרישה וחקירה מ"מ היכא דאיכא גמגום בעדות צריך דרישה וחקירה וע"ש כיצד וכ"כ נ"י סוף יבמות דמקילינן להאמין עכו"ם מל"ת מ"מ יש לעיין בזה יפה אם נראה בדבר רמאות עכ"ל: (כז) והביא המרדכי דף

פרישה

אמובהקין סמכינן כמ"ש בסמוך: (לג) ואלו הן חמותה כו' משנה היא פ' האשה שלום דף קי"ז וז"ל רש"י חמותה שונאתה שאומרת בלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי. וכן בת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אהיה נדחה (וה"ה בת חמיה רק שעיקר השנאה בא מכח חמותה לכך נקט חמותה עיין בגמ' כ"פ) ויבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה. ובת בעלה אומרת זו הבאה במקום אמי ואוכלת כל עמלה ובגמרא הואיל וחמותה שונאה לכלתה גם כלתה שונאה אותה וכן לבת בעלה מה"ט לא תעיד כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ושם במשנה ז"ל מאי בין גט (ופירש"י שכל הנשים הנ"ל מביאין גט ואומרים בפני נכתב ובפני נחתם) למיתה מפני שהכתב של גט שבידה מוכיח וסמכינן עיקר אכתבא: (לד) ואפילו אינה חמותה עתה אלא מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה ולא אם בעלה ומעידה שמת בעלה עיין לקמן בסי' קנ"ט דפסק רבינו בנתיבמה בטעות כגון ששמעה שמת בעלה ונתיבמה ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו א"ל גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה דהכל ידעו דבטעות נשאה השני ואם היתה ארוסת אחיו צריכה גט מהיבם שמא יאמרו תנאי היה לאחיו בקידושין ואלו קידושי שני וכשיחזור הראשון לישאנה יאמרו שנושא גרושת אחיו ולפ"ז קשה מאי קלקול שייך בחמותה שאינה עתה חמותה הלא תהיה מותרת לבעלה וצ"ל דמיירי כאן בארוסה. שוב מצאתי בתוס' שכתבו שם בפרק האשה שלום דף קי"ז בד"ה חוץ מחמותה ז"ל ואף לשמואל דאמר דאף אם לא כנסה הראשון אלא אירסה והלך למה"י כו' דמותרת לחזור לראשון כשבא וכדאיתא בגמרא פרק האשה רבה סוף דף צ"ס ומשום דקידושין ע"ת לא שכיחין ויעלו על דעתן האמת שבטעות נשאה א"כ לא מצינו קלקול בחמותה מ"מ שמא מתכוונת היא לביישה ועוד שמא ימלוך לה בעלה או בנה ותינשא לאחר ואז תהיה אסורה לזה ולזה עכ"ל ר"ל לאחר שימלוך לה בנה ותינשא לאחר אז לא ידעו שאחיו מלכה ויאמרו הראשון גרשה ונשאה זה האחר ועכשיו מחזיר הראשון גרושתו ועמ"ש בס"ס ט"ו: (לה) ולא אם בעלה כגון ראובן ושמעון אחין מאב א' ולא מאם אחת שיש לכל א' אם אחת ואם ראובן מעידה על שמעון שמת כי היכי שראובן בנה ייבם אשתו ותאסור עליו שאם אח"כ ימות שמעון תהא אסורה לו מחמת שנשכב עמה בזנות: (לו) וכן הכלה לא תעיד כו' דכל הני שונאין זו את זו ומתכוונות לקלקלה: (לז) א"צ דרישה וחקירה דאפילו מכחישין זה את זה בבדיקות מהני כדלעיל (ומ"מ היכא דאיכא גמגום בעדות צריכה דרישה וחקירה מהרי"ו בתשובה סי' ק"כ. אפילו לא ראו אותו אלא לאור הנר פי' כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו ולהעיד עליו בודקין ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר כו' כ"פ): (לח) ושהרי הוא מת שנחש נשכו ל' משנה נשכו נחש והרי אני מת לכן צריך להגיה "ושהרי הוא מת בשי"ן (ור"ל שכל הדברים הללו מדבר הוא על עצמו והם ראו ושמעו שדבר

וכתב שכן השיגו הרשב"א ומ"ש רבינו דע"י סימנין מובהקין בגופו משיאין יתבאר בסמוך : **ומ"ש** ושומא לא הוי סימנין מובהקים להכיר על ידה כו' שם ובפ"ב דמציעא (כז:) תניא אין מעידין על השומא ר"א בן דהבאי אומר מעידין ופסקו הפוסקים הלכה כת"ק ופירש"י בפ"ב דמציעא אין מעידין על השומא המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני : **ומ"ש** ואם אין מכירין אותו בטביעות עין אפי' יש להם סימנין בכליו ובגופו אין סומכין עליהם אם אינם מובהקין האי אם אינם מובהקים דקאמר דמשמע שאם הם מובהקים מעידין עליהם אסימנין דגופו קאי אבל סימנין דכליו אפילו מובהקים לאו כלום הם וכמו

(לט) [ז] יכולין להכירו בטביעת עין או (מ) ע"י סימנין מובהקין שיש להם בגופו ושומא לא הוי סימנין מובהקין להכיר על ידה לפי שעשויה להשתנות ואם אין מכירין אותו בטביעת עין אפילו יש להם סימנין בכליו ובגופו (מא) אין סומכין עליהם אם אינן מובהקין

אין

בתו' ובהשר"י ואין להקשות ממ"ש התו' והאשיר"י ה"ל ואפי' הוא אמת דהיכא שנחבל בפרצוף וכו' דמשמע דר"ל אפי' את"ל דהיכא שנחבל בפניו אין מעידין עליו אלא תוך ג' ימים אפי' גופו שלם וניכר בט"ע ע"י סימנים שאינן מובהקין בגופו אפ"ה בהרוג שאין ידוע מתי נהרג ויוכל להיות שהוא בתוך ג' ימים תלינן לקולא כיון שנשאר גופו וניכר בט"ע להודיה דאלמא דמסקנת ר"ת דלא סמכינן אפילו ע"י טביעות עין בהדי סימנים לאחר ג' ימים דנראה דלא כתב ר"ת האי את"ל לקושטא דמילתא שכך הוא האמת דודאי סמכינן ע"י ט"ע בהדי סימנין אפילו לאחר כמה ימים אלא לחזק הוראתו במצאוהו הרוג דתלינן לקולא כתב כך ולומר דאפילו את"ל דהיכא דודאי הוא לאחר ג'

שיתבאר בסמוך ודין זה משנה שם אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ובגמרא למימרא דסימנין לאו דאורייתא ורמינהו מצאו קשור בכים וכו' אמר אביי ל"ק הא ר"א בן דהבאי הא רבנן דתניא אין מעידין על השומא וכולי מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס סימנין דאורייתא ומ"ס סימנין דרבנן אמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא והכא בשומא מצויה בבן גילו קא מיפלגי וא"ד אמר רבא דכ"ע סימנין דרבנן והכא בשומא סימן מובהק קמיפלגי ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא הא קתני אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו גוכו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן לא שיילי אינש אוכפא דמסקיב ליה לחמרא ואבע"א כליו בחיורי וסומקי. וכתבו הרי"ף והרא"ש לישנא בתרא דרבא דאמר דכ"ע סימנין דרבנן ומשמע לכאורה דס"ל דאין משיאין את האשה ע"י שום סימן דכיון דסימנין דרבנן לא סמכינן עלייהו אלא לענין ממון אבל לא לענין איסור וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בה' נחלות פ"ז אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרים או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו או שנדקר במלחמה ומת או שנהרג ולא הכיר פניו אבל היו לו סימנין מובהקים בגופו והכירו אותו בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אם אבד זכרו אח"כ יורדין לנחלה בעדות זה אע"פ שאין משיאין את אשתו שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אבל קשה על זה מההיא דב' ת"ח דפרק האשה שלום דקאמר דסמכינן אסימנין וגם מדאמרי' דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק אלמא דבסימן מובהק מיהא משיאין אשה לכ"ע וכמו שכתבתי בסמוך בשם נ"י ולכן נ"ל דיש סימנים מובהקים טובא דלד"ה הוו דאורייתא ומשיאין אשה על פיהם ולא נחלקו הני תרי לישני דרבא אלא בסימנין מובהקים קצת ובהני הוא דפסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא דסימנין דרבנן אבל בסימנין מובהקין לגמרי לא נחלק בהם שום אדם דהוו דאורייתא וכדמוכח בהדיא הא דקאמר בלישנא דסימנין דרבנן דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק אלמא אפי' למ"ד סימנין דרבנן יש סימנין מובהקין שמשיאין על פיהם וכ"כ התוס' בפ' האשה שלום גבי ההיא דבני ת"ח ואי סימנין לאו דאורייתא איירי הכא בסימנין מובהקין דהוו דאורייתא ואע"ג דהא דשני ת"ח איכא לדחויי ולמימר דלאו ראיה היא וכמ"ש הם ז"ל בתירוץ שני דהתם דמהני סימנין היינו בדאית להו נמי טביעת עין בגווייהו מ"מ ההיא דקאמר דפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק מכרעת ודאי ועוד ראיה מדמוקי רב אשי בפ"ק דמציעא (יח:) ובפ' כל הגט (כז.) הא דתנן המביא גט ואבד ממנו אם מצאו לאלתר כשר כגון דקאמר נקב יש בו בצד אות פלוני דהו"ל סימן מובהק ודוקא בצד אות פלוני אבל נקב בעלמא לא מכפקא ליה סימנין אי דאורייתא או דרבנן ופירש"י ודוקא נקט רב

לא סמכינן אט"ע אפילו בהדי סימנים מ"מ במצאוהו הרוג סמכינן אט"ע לחודיה ותלינן שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו אבל לפי האמת סמכינן אטביעות עין בהדי סימנין אפילו לא ראוהו אלא לאחר כמה ימים אפילו אין הפרצוף שלם ולמד רבינו כך ממ"ש התוס' והרא"ש בפ' האשה שלום הא דקאמר וקאמרי סימנין דידהו דלאו עלייהו קא סמכינן אלא אסימנין דפי' ר"י הא דבעינן הכא סימנין ולא סגי בט"ע לחודייהו היינו בשלא נמצא הגוף שלם דאכלוהו כוורי ולא נשאר אלא פרצוף פנים עם החוטם אבל אם גופו שלם ומכירין אותו אפילו לאחר כמה ימים מהני ט"ע וכן פי' ר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים עכ"ל אלמא דס"ל דמ"ש ר"ת תחלה דאפי' אין הפרצוף שלם מעידין עליו אפי' לאחר כמה ימים ע"י טביעות עין בהדי סימנים הוי לקושטא דמילתא ומ"ש אח"כ אפילו את"ל וכו' לאו הכי קושטא דמילתא אלא לחזק ההוראה שכתב אחר זה דבאינו ידוע מתי נהרג תלינן לקולא וכמכי' אט"ע לחודיה בלא שום סימנים כלל. לכן כתב גם רבינו לקמן באחר שלא ראה הטביעה דנאמן אפילו לא ראהו עד אחר כמה ימים ואפי' בט"ע בלא סימנין ובתנאי שידאנו שלם בכל גופו אבל באינו שלם אלא פרצוף פנים עם החוטם לא סמכינן עליה בראהו אחר כמה ימים אא"כ ע"י טביעת עין בהדי סימנים וא"כ מ"ש רבינו תחלה דכשהגוף שלם דסמכינן עליה בט"ע לחודיה בלא סימנים אע"פ שאין הפרצוף שלם וה"ה נמי היכא דליכא אלא פרצוף שלם בלא שום גוף כל זה אינו אלא תוך ג' ימים כדכתב אחר זה מיד אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו תוך ג' ודוק היטב : **ומ"ש** ואם אין מכירים אותו בטביעות העין וכו' כתב ב"י האי אם אין מובהקים דקאמר דמשמע שאם הם מובהקין מעידין עליהן אסימנין דגופו קאי אבל סימנים דכליו אפילו מובהקים לאו כלום הם משום דחיישינן לשאלה עכ"ל והאריך בסמוך על הוראה זו דחיישינן לשאלה והכי נקטינן ולפי זה ניחא דשינה רבינו לשון משנתינו ששנינו ואע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו דהקדים התנא בגופו לכליו ורבינו הקדים בכליו לבגופו ואין זה אלא לאורויי דמ"ש אם אינם מובהקין לא קאי אלא אגופו דסמיך ליה אבל סימנים דכליו אפילו מובהקין נמי אין סומכין עליהן והכי מוכח ממ"ש רבינו לקמן בסימן קל"ב דמפליג בין כיס לשאר כלים ולקמן בסי' קי"ח הביא תשובת הרא"ש באותו שהכירו בו הבתי שוקיים דאין סומכין עליהן דחיישינן לשאלה מדהביא תשובה זו בספרו אלמא דס"ל דאינה סותרת כלל לפסקיו וכן משמע בפסקיו בפ"ק דמציעא דס"ל להרא"ש דחיישינן לשאלה וכ"כ מהרא"י בפסקיו סי' קס"א

אשי בגד אות פלוני דהוי סימן מובהק דאין עדות ברורה מזו : מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן. הא דאמרינן בהלו מציאות שמחזירין אבידה בסימנין ואיבעיא לן התם דאורייתא או דרבנן לרב אשי נמי מכפקא ליה הילכך באיסור א"א לא סמכינן הרי בהדיא דאע"ג דרב אשי לא שרי באיסור א"א ע"י סימנין דאיבעיא לן אי הוו דאורייתא או דרבנן מ"מ ע"י סימנין מובהקין לגמרי שרי ואין לדקדק מדכתבו התוס' בפרק כל הגט אהא דקאמר מספקא ליה סימנים מן התורה או מדרבנן הא דמהדרינן אבידה מן התורה היינו בעדים ואם איתא למה להם לתוספות לומר בעדים הל"ל בסימנים מובהקים לגמרי די"ל דסימנין מובהקין כי הני היינו עדים וכדכתב רש"י אין עדות ברורה מזו וכן מבואר בדבריהם פ"ק דמציעא שכתבו סימנין דרבנן מדאורייתא צריך עדים או סימן מובהק גט נמי דאיסור הוא לא מהדרינן אלא בסימן מובהק הרי בהדיא דאפילו את"ל סימנין דרבנן סימנין מובהקין ביותר הוו דאורייתא וכ"כ ה"ה בפי"ג מה"ג על מ"ש הרמב"ם מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים והכירוהו בהם שהוא פלוני מעידין עליו ואם ניטל אחד מאלו אע"פ שיש להם סימנין בגופו ובכליו אין מעידין עליו שמא אחר הוא ע"כ כבר כתבתי בה' גזילה ואבידה שיש מיני סימנין מובהקין ביותר שהם מן התורה בכ"מ ואף כאן מעידין עליהם וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וכן מוכיח בסוגיא בביאור דאמר הכא בשומא סימן מובהק קא מיפלגי ורבינו לא נתכוון בכאן אלא לסימנין שמחזירין עליהם אבידה ואעפ"כ אין מעידין עליהן כאן עכ"ל וע"פ זה צריך לפרש מ"ש בפרק ז' מהלכות נחלות שאם היו לו סימנין מובהקין בגופו והכירו אותם היינו דוקא במובהקין קצת בגוונא דהנך סימנין דתרי לישני דרבא דקי"ל כלישנא בתרא דהוו דרבנן אבל בסימנין מובהקין לגמרי דלכ"ע דהוו דאורייתא משיאין אשה על פיהם וכך יש לדקדק מלשונו בפי"ג מהל' גירושין שכתב אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ואפילו שומא ומדנקט ואפי' שומא משמע בהדיא דהנך סימנין דקאמר דאין מעידין עליהם בסימנין דומיא דשומא דלאו סימן מובהק הוא לרבנן דפליגי אר"א בן דהבאי אבל בסימנין מובהקין ביותר מעידין עליו והשתא איכא למידק למה כתמו הפוסקים דבריהם ולא כתבו בפירוש דבסימנין מובהקין ביותר משיאין אשה על פיהם וי"ל דהרי"ף והרא"ש סמכו על מה שכתבו הפוסק עובדא דב' ת"ח דפ' האשה שלום דאמרינן בה דאסימנין כמכינן וכן סמכו על מה שכתבו בפרק כל הגט ההוא דנקב יש בו בצד אות פלוני וכן מבואר בדברי הרא"ש בתשובה והביאה רבינו סוף סי' קי"ח סימני גופו כגון ארוך וקטין חיור וסומק לא הוי סימן אבל אם היה חסר א' מאיבריו או יתר בידיו או רגליו או שום שינוי באחד מאיבריו הוי סימן מובהק והרמב"ם י"ל שסמך על מ"ש בפ"ג מהלכות גירושין הא דמחזירין גט ע"י סימן דנקב יש בו בצד אות פלוני וכן י"ל שסמך על מ"ש בפי"ג מהלכות גירושין אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינטל מן החי ויחיה ה"ז מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו וע"כ בשיש להם סימן מובהק באותו אבר שהוא של אותו אדם דאל"כ הא איכא למיחש דלמא אבר דאחר הוא כדחיישינן בפרק האשה שלום (קטז.) בעובדא דחרוכא וכ"כ נ"י ודקדק מדכתב הרמב"ם אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו וכ"כ ה"ה ז"ל והרד"ך ז"ל כתב בתשובה שסמך על מ"ש הנהו עובדי דסוף יבמות (קכב.) דקולר ב"א שיצאו ממקום למקום והביא עכו"ם לפי תומו קולר בני אדם שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני נהרגו וקברתים והשיאו את נשותיהם ודס' בני אדם שהיו מהלכין לכרקום ביתר ובא עכו"ם מל"ת ואמר חבל על ס' בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר ומתו וקברתים והשיאו את נשותיהם וכיון דבהני עובדא אף ע"ג שהעכו"ם לא היה בקי לא בהם ולא בשמותיהם השיאו נשותיהם ע"י אמירת העכו"ם שאמר שהיו הולכים למקום פלוני כ"ש היכא דיהיב ביה סימן מובהק ביותר שמשיאין על ידו ורבינו ירוחם כתב לא סמכינן אסימנים אפילו מובהקין לעדות אשה אלא בדבר ברור שאינו נמצא כך בגוף אחר וכתב הרמ"ה ומתברא דכיון דספק הוא אם נשאת בסימן שאינו מובהק לא מפקינן לה מבעלה עכ"ל ונראה דהאי שאינו מובהק דקאמר היינו שאינו מובהק לגמרי ומ"מ מובהק קצת הוא ולהכי קרי מובהקין בתחלת דבריו דאם

אינו

פרישה

[ז] ודבר מדבר כן מרמוק כ"פ : (לט) יכולין להכירו בטביעת עין כו' והר"ן כתב בשם הרשב"א והרא"ש והריטב"א שאינו נכון אם לא שיש סימנים מובהקין בגופו מור"ש : (מ) **או** ע"י סימנים מובהקין התוס' והרא"ש וב"י שהעתיקו דברי ר"ת לא הזכירו מובהקין בדבריו ואדרבה בב"י משמע דר"ת איירי בלא מובהקין ע"ש ועוד והא כ"ש הוא אם טביעת עין מהני מכ"ש סימן מובהק וא"כ ל"ל למימר כלל או ע"י סימנים מובהקין ועוד מאי פסקא שיש לו סימנים מובהקין בגופו ועוד מאי איריא גופו אפילו פרצופו נמי אף אם אין לו חוטם או פדחת מ"מ אם נכרים בו בפרצופו סימנים מובהקין למה לא יועילו מיהו דברי רבינו מסתברים כיון דכתב "או ע"י סימנים דמשמע אפילו אינו ניכר בטביעת עינו סמכינן להתיר ע"י הסימנים ואי לא הוו סימנים מובהקין אין טעם להתירה. וליישב קושיות הנ"ל אני אומר דהכי הבעת לשונו דר"ת שקאי אל' המשנה דתני אין מעידין עליו אא"כ פרצופו שלם עם פדחתו וחוטמו ע"ז כתב דודאי לא איירי מתני' אלא כשאין שם אלא הראש דאל"כ לא הוה כתב סתם דאין מעידין דהלא אפשר להעיד ע"י טביעת עין נוסף על סי' דסי' מובהק ובודאי בשביל סימן מובהק לא ד לא הוה קשה ליה למה סתם וכתב אין מעידין דסתם בני אדם אין לו סימן מובהק אבל כשיש לפנינו כל הגוף דאז יש לו שפיר היכרא ע"י טביעת עין ולא ה"ל למסתם לכתוב אין מעידין ומ"ש ע"י סימן מובהק אגב דטביעת עין נקטיה אבל כשאין שם אלא הראש ודאי אם אין חוטם או פדחת אזי נתבלבל צורתו ואין שייך בו היכר טביעת עין ודו"ק ועד"ר. וסימנים מובהקין היינו שיש לו חסר או יתיר או שינוי אחד מאבריו אבל קטן וארוך או סומק וחיור לא הוי סימן מובהק (וע"ל ס"ס קי"ח כ"פ) : (מא) אין סומכין עליהם אם אינם מובהקים פי' בגופו אבל בכליו אפילו סימנין מובהקין אינו מפני דחיישינן לשאלה ב"י (ורמ"א בשם מהר"ס פאדוא כתב דאם ראוהו נטבע בבגדים

אלו

דרישה

[ז] הועתק מתשובה שהשיב להגאון מהר"ר פייבוש אב"ד דק"ק קראקא בשאלה דעגונה דיעקב קייט ומ"ש ב"י בתשובה סי' ז' דל"ל דגם הרא"ש דכתב כלשון התוס' דניכר בט"ע ע"י סימני הגוף שהוא ט"ס וצריך להגיה בט"ע או ע"י סימנים ושכך הוא לשון הטור א"ע סימן י"ז בשם ר"ת דיכולין להכירו בט"ע או ע"י סימנים מובהקין שהיה לו בגופו אהא שכן הוא לשון הטור אבל אין ראיה משם ואדרבה מדהוצרך לכתוב או ע"י סימנים מובהקין מוכח דסתם סימנים שכתבו התוספות והרא"ש לאו במובהקין איירי. ומה שכתב הטור שיכול להכירו בטביעת עין רצה לומר על ידי סימנים שאינן מובהקין וכמו שכתב שסתם טביעת עין הוא על ידי סימנים שאינן מובהקין גם"כ כתב או ע"י סימנים מובהקין למוד אם הוא בר הכי או שנמצאו בו סימנים מובהקין אזי מעידין ומשום דבעי למכתב דשומא לא הוי סימן מובהק הקדים לכתוב דסימנים מובהקין מהני. ואי לא דמסתפינא להגיה הספרים היה נ"ל להגיה דברי הטור ולומר שמ"ש אבל אם כל גופו שלם כו' יכולין להכירו בט"ע או ע"י סימנים מובהקין כו' למחוק תיבת או וצ"ל יכולין להכירו בט"ע ע"י סימנין מובהקין שבגופו ולא מובהקין ממש קאמר אלא גם סימן בינוני קרי ליה מובהקין וכמ"ש המ"מ בפי"ג דגירושין דג' מיני סימנים הן וסימני בינוני ג"כ נקרא לפעמים מובהקים בל' הגמרא ופוסקים. וכן צריכין לפרש דברי הרא"ש בתשובותיו כלל כ"ב והביאו הטור ס"ס קי"ח בעובדא שכתב דהנהו הרוגים שנמצאו לאחר ט"ו ימים והכירוה בסימנים מובהקין דמובהקין דכתב ל"ד קאמר דא"כ קשה למה לא התיר הרא"ש נשיהן להנשא ע"ש וכן פרשוהו ג"כ בתשובת ב"י בדיני מל"ת דין ו' וגם כתב שם דט"ע הוא ע"י הכרתו אותו בסימניו בחייו וכן מצאוהו עתה בשעת מותו ע"ש. וע"פ הג"ה זו הל' הטור כל' התוס' והרא"ש הנ"ל וע"ד שכתבתי :

שם

[ח] אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו אותו תוך ג' ימים למיתתו בד"א שהוא ביבשת אבל אם היה במים אפילו שהה שם כמה ימים מעידים עליו שהמים מעמידין אותו שלא ישתנה צורתו והוא שראוהו (מב) מיד אחר עלייתו מן המים וגם שאין בו מכה (מג) [ט] אבל יש בו מכה או

קס"א וכך נהגו להורות בכל המלכיות: **אין** מעידין עליו וכו' בד"א ביבשה וכו' איכא למידק דהא דקאמר ביבשה אין מעידין עליו לאחר ג' ימים אינו אלא בחבול כדמסיק רבינו בסוף דבריו ובדפי' בסמוך ובמים דמעידין עליו אפילו שהה שם כמה ימים אינו אלא בשאין בו מכה וא"כ דין יבשה ומים אחד הוא ומאי בד"א ביבשה וכו' דקאמר רבינו ועוד איכא למידק מובא דכאן כתב רבינו בכהס דבעינן שראהו מיד אחר עלייתו מן המים וגם שאין בו מכה ומשמע דאפילו שלם בכל גופו אינו נאמן להעיד עליו אם לא ראהו מיד ואפילו אחר שלא ראה שטבע ובסמוך כתב רבינו בטבע במים דנאמן איש אחר בט"ע בלא סימנין אפילו לא ראהו מיד ואפשר לייטב קושיא זו דכאן לא בא רבינו אלא לחלק בין יבשה למים דבמים אפי' שהה שם כמה ימים מעידין עליו אם ראהו מיד אחר עלייתו מן המים ואפי' ראה הטביעה ולא חיישינן דקאמרי בדדמי דמיירי בשני עדים ולהכי סגי בט"ע בלא סימנים וכמ"ש הרא"ש ובסמוך איירי בעד אחד חיישינן דקאמר בדדמי בשראה הטביעה ולפיכך בעינן דמכירו ע"י סימנים ועי"ל כדי לתרץ גם הקושיא הראשונה דהכא מיירי שבעודו במים היה שלם בכל גופו וגם לא היה בו מכה אלא דלאחר שהועלה מן המים לא היה שלם וראה את הגוף שלם בלא ראשו או ראה את הראש בפרצוף פנים שלם בלא גוף והשתא ניחא האי בד"א ביבשה וכו' דתחלה אמר אין מעידין אלא תוך ג' ימים והיינו באינו שלם ולא ראה אלא או הראש בלבד או הגוף בלבד ועל זה קאי ואמר בד"א ביבשה אבל במים כיון דאינו שלם אינו מעיד עליו אלא אם כן ראהו מיד אחר עלייתו מן המים וכולה מילתא הכא איירי באינו שלם אבל לקמן קאמר דאף לאחר שהועלה מן המים ראהו שלם בכל גופו אם איש אחר הוא שלא ראה שטבע מעיד עליו אפילו לא ראהו מיד אחר שהעלוהו ואפילו בט"ע בלא סימנין ועוד נראה לחלק בין יבשה למים דבמים כל היכא דאיכא מכה בין בפניו ובין בשאר כל הגוף מיא מרזו מכה ופירש רש"י מכבידין הכאב ונופח ונשתנה אבל ביבשה דוקא בחבול בפניו אבל בחבול בשאר כל הגוף ואינו חבול בפניו מעידים עליו ואפילו לאחר כמה ימים ותו דבמים היכא דאיכא מכה אפילו תוך שלשה ימים לטביעה ואפילו ראהו מיד לאחר עלייתו אין מעידין עליו אבל ביבשה אפילו חבול בפניו מעידין עליו תוך ג' למיתתו על כל פנים · ועוד נראה דמ"ש רבינו תחלה דדוקא שראהו מיד אחר עלייתו מן המים וכו' היינו דוקא באינו נודע דפלוני זה נפל למים אלא שמצאו איש אחד במים והכירוהו שפלוני בן פלוני הוא בטביעת עין בלא סימנים התם צריך

אינו מובהק כלל אפי' נשאת תצא: ובעל העיטור כתב בהאות ק' ומסתברא דליכא סימן מובהק אחרינא בגופו אלא הכרת פנים דהא קי"ל סימנין דרבנן ואפילו גומא לאו סימן מובהק הוא ואין מעידין עליה והוא ביניא דמשני גופו דאריך וגוץ אליבא דמ"ד סימנין דאורייתא הוא ודחייתא הוא ולא סמכינן בשום סימן אחר אלא על פרצוף פנים עם החוטם עכ"ל נראה שהוא סובר שכל הסימנין דרבנן ואפילו מובהק שבמובהקין אבל א"א לומר כן שהוא עצמו כתב במאמר עבירי גבי המציא גט והכד ממנו מסתברא דוקא נקב בצד אות פלוני אבל תיבה פלוני לא דמספקא לן סימנין אי דרבנן אי דאורייתא ובדאורייתא בעיא סימן מובהק ואזלינן לחומרא ע"כ לכן נ"ל שמ"ש בהאות קוף ה"פ הא דתנן אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו אין מעידין עליו מסתברא דלא קא מיירי אלא בדליכא סימנין מובהקין אלא הכרת פנים בלבד אז אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אבל אם אין שם פרצוף הפנים עם החוטם אע"פ שיש לו סימנין בגופו אין מעידין עליו כיון דסימנין שבגופו אינם מובהקים וקי"ל סימנין דרבנן ולאו דוקא שאר סימנין שאינם מובהקים אלא אפילו גומא באבר פלוני דהוי כמו סימן מובהק מידי דהוה אנקב בצד אות פלוני אפ"ה אין מעידין עליו משום דקי"ל כרבנן דגומא לאו סימן מובהק הוא "וכתב ה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה אפילו לרבנן דסברי דגומא לאו סימן מובהק הוא קאמרי דיש סימנין דהוו מובהקין ואפשר נמי דגומא נמי אם פרט ולמדם הגומא שאמר שיש גומא במקום פלוני באבר פלוני סימן מובהק חשבינן ליה ויכול להיות שלזה דקדק רש"י ז"ל בדבריו ופי' באלו מציאות סימן היה בו גומא באבר פלוני ולא פי' לומר באבר פלוני במקום פלוני · ודע שכתב נ"י בסוף יבמות והכי הלכתא שמעידין בסימן מובהק בין בגופו בין בכליו כדאמרינן גבי גט מצאו קשור בכיס בארנקי ובטבעת או שמצאו בין כליו כשר ומתני' דהכא מיירי בשאינו סימן מובהק כגון ארוך וגוץ וכליו בחיורי וסומקי עכ"ל וגם הר"ן כתב בפ"ב דמציעא יש מי שאומר דלמסקנא לא חיישינן כלל ואפילו ממשאיל לשואל דכי מסנינן כליו בחיורי וסומקי הדריה מפירוקי דחיישינן לשאלה לגמרי ולפ"ז בסימנים מובהקים בכליו מעידין עליו לכ"ע ואפילו למ"ד סימנין דרבנן דלשאלה לא חיישינן עכ"ל ודבריו אלו לאו דסמכא אינון כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ובעל העיטור שהם עמודי ההוראה חולקין עליהן וכתוב בכתבי מה"ר ישראל סי' רכ"ד דאפילו ק' סימנין שאינם מובהקים גמורים לא מצטרפין להתיר ועיין עוד שם בסימן קס"א (כח) כתב הריב"ש בתשובה

ב"ה והר' הר"ר אליה מזרחי ז"ל ה"ה האריך בתשובה להוכיח שסברת בעל העיטור הוא כמו שכתבתי :

סי' ס"כ דבסימנין בגופו ובכליו שלא בפרצוף הפנים עם החוטם אם נשאת תצא ועיין במה שכתבתי לעיל בסמוך בשם רבינו ירוחם והרמ"ה · כתוב בתרומת הדשן סימן רל"ט על עכו"ם שמל"ת ואמר שכמוך לאותו כפר נהרג יהודי אחד שהיה לו עין אחת עורת וסתומה ומאותו עין יצא לו פלע ולקלת עד סמוך לפה וקודם לכן נאבד יהודי אחד שהיו בו סימנים הללו והתיר אשתו ע"פ עדות זה משום דאיתא בא"ז שהגידו עכו"ם מלאנו הרוג וקברנו אותו והגידו לפי תומם עד פרצופו וחוטמו ופדחתו ושערו ועל חוטמו היה גבשושית וכן היה כמו שהגידו ביהודי הנאבד והתיר את אשתו דגבשושית על חוטמו סימן מובהק הוא וסמכינן עליה אפילו למ"ד סימנין דרבנן והני סימנין עדיפי מגבשושית על החוטם · ועיין בכתביו סימן רכ"ד · וכתב עוד אע"ג דכתב א"ז במקום אחר בשם רבינו שמחה ורבינו נתן דאין מל"ת נאמן אלא כשאמר נהרג או מת משום דלא צריך טביעות עין אבל מצאתי פלוני הרוג עם סימנין היכא דאיכא למיחש דלמא אחר הוא וצריך טביעות עין וכל טביעות עין צריך עיון וטביעות עין זה במל"ת שאין דעתו להעיד אלא שאומר אותו וממילא לא סמכינן עליה דבשלמא ישראל שמתכוון להעיד איכא למימר נתן בו טביעות עין בכוונה עד כאן לכאורה משמע מכאן דעכו"ם המל"ת ע"י סימנין לא סמכינן עליה ואפילו הם מובהקים אמנם כי דייקינן שפיר נוכל לומר דעם סימנין שאינן מובהקים קאמר ור"ל דע"י אותם סימנים הכירו בטביעת עין דכה"ג גבי ישראל המתכוון להעיד מהני ועוד נראה דאפילו אם רצה לומר סימנין מובהקין מ"מ אין ראיה מהכא לנדון דידן דהלשון מוכיח דאיירי בענין זה שהעכו"ם הכיר אותו כבר בחייו ועכשיו כשמצאו הרוג נסתפק והכירו ע"י סימנין וטביעת עין לכך לא מהניא אפילו סימנים מובהקים משום דכיון דאינו מכוון להעיד אמרינן דלמא לא נתן עיניו לדקדק יפה אם אותם סימנים מובהקים ומכוונים ממש כמו שראה אותן באיש הזה בחייו ואפשר כשראה הדומה לאותן סימנים היה סבור בודאי שהוא האיש שהכיר בו בחייו בסימנים הדומים לאלו אבל בנדון דידן שהעכו"ם לא היה מל"ת שהכיר היהודי אלא אמר שפלוני שהיו בו אלו הסימנים נהרג ודאי סמכינן עליה (כט) כתב ה"ר דוד הכהן בתשובה על יהודי שהלך לבקש יהודי אחד שטבע בנהר ומצא איש אחד מת ויען לא היה בו שום טביעות עין חתך ידו והביאה לעיר אולי יכירוהו וקבר שאר הגוף ואשה אחת אומרת אין זאת אלא ידו של פלוני שאמרו עליו שנטבע בנהר שהיה לו רושם באצבעו מלך איזה חולי שנהלה אצבעו ונשאר מעט עקום וכן הוא ביד הזאת שאשתו של אותו שאמרו שנטבע בנהר שריא דעקמומית האצבע ורושם בלדו או עליו סימן מובהק הוא וסמכינן עליו אפילו אאיסורא דאורייתא · כתוב בכתבי מה"ר ישראל סימן רכ"ד שאם היתה חוטמו שקועה הרבה כמו חרום דקרא דהיינו שכוחל שתי עיניו כא' הוי סימן מובהק טפי מגבשושית על החוטם אבל אם היה קצת עמוקה לא הוי סימן מובהק ועיין בתשובת הר"ן שאכתוב בסימן זה שלא התיר ע"י הכרת סימנין ורשמים שבגופו:

אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו תוך ג' ימים למיתתו משנה בסוף יבמות (דף קכ ·) אין מעידין עליו אלא עד ג' ימים · וכתב המרדכי אומר ר"ת דהך בבא קאי על האי דלעיל מינה דאין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם והההוא דוקא קאמר דאין מעידין לאחר ג' ימים על אותו שאין לו אלא פרצוף עם החוטם ולא יותר אבל היכא דאית ליה שפתים ושטר מעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים אם מכירין אותו (ל): **ומ"ש** בד"א שהוא ביבשה אבל אם היה במים אפילו שהה שם כמה ימים מעידין עליו וכו' והוא שראוהו מיד אחר עלייתו מן המים וגם שאין בו מכה וכו' שם בגמרא (דף קכא) ההוא גברא דטבע בדגלת ואסקוה אגישרא דשביסתנא ואסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביניה בתר ה' יומי ומסיק התם דהא דבתר תלתא יומין מעידין עליו היינו משום דמיא לתהי והאמרת מיא

מרזו

דרכי משה

ד' תקכ"א ובהג"מ דכתובות: (כח) וז"ל יש כותבין שמצרפין סימני כלים לשאר אומדנות להתיר אשה ע"י זו ואין נראה לי עכ"ל ומהרי"ו כתב סימן ק"ג ועי"ש בתשובה להתיר בכה"ג· וכתב עוד בפסקי מהרי"א סימן קס"א דשיניים גדולות אינן סימן מובהק אע"פ דגדולות הרבה וכן אם ארוך אם גוץ הרבה: (כט) ובתשובת מוהר"ם בתשובה השייך להלכות נשים בתשובה המתחלת הורני על כל הצדדים כתב דעכו"ם מסיח ל"ת נאמן אי הכיר ההרוג בטביעת עין דאין לחלק כלל בין עכו"ם מסל"ת לישראל המעיד דכל שמהני בישראל המעיד מהני נמי בעכו"ם מל"ת וכ"כ מוהר"ם פדוה בתשובה סימן ל"ו וסימן נ' הלכה למעשה וכ"פ מהר"י מולין: (ל) ועיין בסמוך בדין זה:

וכתב

דרישה

(**שם** בתשובה הכ"ל) ומ"ש הטור אין מעידין עליו אא"כ ראה אותו תוך ג' ימים למיתתו בד"א שהוא ביבשה אבל אם היה במים אפילו שהה שם כמה ימים מעידים עליו שהמים מעמידים אותו שלא ישתנה צורתו כו' דהקשו רבים וגם שלימים דבמאי איירי אי בחבול בפניו אפילו במים נמי לא יעידו כמו שכתב הטור מיד אחר זה דאפילו במים אם יש בו מכה אין מעידין עליו ואי באין בו מכה בפניו מיירי קשה הא מסיק וכתב דאפילו הוא ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו לאחר כמה ימים ע"י ט"ע דגופו וצורתו · וכבר השבתי לרום מכ"ת בדבריו אוה פה אל פה בהיותי אתו בק"ק קראקא שנראה לי דהטור דכתב אין מעידין עליו אא"כ ראו אותו תוך ג' ימים סתם מתחלה ואח"כ פירשו דהיינו דוקא בחבול בפניו אלא שקודם לכן בא ללמדינו דבמשנה דמילקה בין ראה אותו תוך שלשה ימים לראהו אחר ג' ימים היינו דוקא כשהוא ביבשה דאפילו במים אין בו חילוק בין ראהו תוך ג' ימים לאחר ג' ימים אלא בין יש מכה בפניו לאין לו מכה בפניו דביש לו מכה בפניו אפילו ראהו תוך ג' ימים נמי אין מעידין עליו ואם אין לו מכה בפניו מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים וכדמסיק הטור · שוב מצאתי שכתב הב"י ישוב זה בתשובתו סי' י"ב והנאה לי שכוונתי לדעת הגדול ז"ל. אבל באמת אכתי קשה דאם כן למה סיים הטור וכתב דאפילו אם היה ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים על ידי ט"ע של גופו וצורתו. למה הוסיף לכתוב "גופו שלא נזכר עד הנה · וע"ק למה "סתם וכתב אם היה במים דמעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים בשאין לו "מכה אבל אם יש בו "מכה כו' הכ"ל אבל אם יש לו מכה "בפניו . דהא קיימא לן דמיא אינו מרזו אלא מקום מכה ולא כשיש לו מכה שלא בפניו שאז אין צורתו משתנה במים מכח אותו מכה וכדדייק ל' רש"י שכתב מיא מרזו מכה מקום "המכה . לכן נראה יותר לומר דהטור הלך כמנהגו. מציין לשון המשנה או גמרא וכותב עליו מה שנתחדש עליהן מדברי התוס' ומדברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים גם כאן אחר שציין לפני זה רישא דמשנה דקתני אין מעידין עליו אא"כ ראו פרצופו עם פדחתו וחוטמו אע"פ שיש לו סימנים בגופו ובכליו. וכתב עליו דברי ר"ת והרא"ש דהתחיל לציין בבא תנייתא דהמשנה דקתני אין מעידין עליו אלא עד ג"י. ומיירי בלא נמצא אלא הראש או פ"פ עם חוטמו ופדחתו לחוד כדפרשוהו התוס' והרא"ש בשם ר"ת כנ"ל וכתבוהו ג"כ הטור לפני זה בשם ר"ת וכנ"ל. ובהא א"ש דמחלק בין יבשה למים ומיירי בדלית ליה מכה בפרצופו ואפ"ה אין מעידין עליו אחר ג"י ביבשה דמשום דלאחר ג"י משתנה צורתו ולא מהני ביה סימנים שאינן מובהקין. ואפי' נמצא כל הראש עם שפתים ושטר הא כתבתי דלא מהני ביה סימנים וגם לא ט"ע אם לא שיאמר שמכירו בבירור בט"ע היטב וכנ"ל. ובמים מעידין בכה"ג אפילו לאחר ג"י כיון דלית ליה מכה בפניו מיא מצמת צמתי ליה וסיים וכתב דהיינו דוקא שראוהו מיד גם שאין לו מכה דאם יש לו מכה אין מעידין ור"ל דביש לו מכה "בפניו ולא הוצרך לפרשו כיון דהא דאין מעידין אא"כ תוך ג' ימים לא איירי אלא בלא נשאר בו אלא פרצוף ופדחת וחוטם כמ"ש התוס'· ואף שהרא"ש והטור כתבו דמיירי ג"כ שנשאר כל הראש וכבר נתבאר דבנמצא שמכה בראש שלא במקום פ"פ וחוטם ופדחת דלא אמרינן מיא מרזו מכה לענין עדות להשתנות ממנו הפ"פ. הא כבר כתבתי ג"כ דלא נקטי הרא"ש והטור בלשונם נשאר בראש אלא לרבותא דט"ע · אבל עיקר המשנה הכ"ל מיירי בלא דנשאר אלא פ"פ עם החוטם כמ"ש התוס' · וכן משמע ל' המשנה דקתני אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם ולא קתני אין מעידין אא"כ "נשאר הפ"פ והחוטם דהוי משמע אף שהגוף לפניו אין מעידין עליו בלא השארת פ"פ וחוטם ומדלא כ"כ משמע שר"ל אע"פ שהפ"פ לפנינו אין מעידין עליו לבדו אא"כ נשאר עמו גם החוטם · וכ"כ המרדכי על משנה הכ"ל דאתיא לאפוקי ממ"ד דמעידין על פ"פ לחוד ע"ש · וסיים הטור וכתב שאפי' אם היה ביבשה ואינו חבול בפניו מעידין כשאין לו מכה בפניו והייט דנשאר עמו גם הגוף דאז יש לו ט"ע עם הגוף ואז אפילו מסתמא מעיד עליו משום הט"ע שיש לשמעיד בפ"פ עם הגוף והוא מ"ש התוס' הכ"ל דרך פשיטות דבשאינו חבול בפניו מעידין עליו משום דנכיר בט"ע וכנ"ל. ומשום דבסיפא איירי דנשאר עם גופו מ"ה לא כתב סתם אם אין לו מכה דהיה משמע דאין לו מכה כלל בגוף או בראשו אלא חבול בפניו ללמדינו דבחבול בפניו דוקא תליא הקפידא כנ"ל בישוב דברי הטור. שוב מצאתי שמיישב כן ל' הטור החכם ר' יעקב "נעמיים כמ"ש ב"י בתשובתו בשמו בשאלה י"ב ע"ש אבל הוא כתב ישוב זה בלא טעם והוכחה דבריש מיירי' הטור בנמצא פ"פ עם החוטם לחוד וגם אליביה קשה ואינו מיושב דלא הו"ל להטור לסתום אלא לפרש· וגם לא ישב למה כתב הטור ברישא דאין לו מכה סתם ולא פי' דבריו לכתוב דאין לו מכה "בפניו קאמר · ולפי מ"ש א"ש הכל · (ע"כ העתק מהתשובה וע"ל בסעיף מ"ט השייך כאן כ"פ): [ט] **אבל** יש בו מכה ועיין במרדכי ד' תס"א ע"ב שכתב דהא דבמים משתני

בפרצופים

פרישה

אלו מהני סי' מובהק אפילו בבגדיו וכתב רמ"י בלבוש דוקא בבגדים המסוימים כגון אלוק ובתי שוקיים ובתי זרועות שקורין שופי"לא אבל בבגדים העליונים אפשר שהשאילם מעליו להקל שיוכל לשוט במים אין סומכין אפילו בסי' מובהק כ"פ): (שהמים מעמידים פירוש צומתין אותו כ"פ): (מב) **מיד** אחר עלייתו מן המים דאם נשתהה אחר עלייתו מהמים (אפילו שעה מועטת ואפילו תוך ג' ימים כ"פ) מתפח תפח ומשתנה: (מג) **אבל** אם יש בו מכה כו' שאז המים מקלקלים המכה ונופחים ואפילו בתוך ג' ימים אין מעידין אלא ע"י סימן מובהק שאז בכל

ענין

או שלא ראוהו מיד בעלייתו מן המים משתנה ואפילו אם היה ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידים עליו לאחר כמה ימים ע"י טביעת עין של גופו וצורתו ואפי' היה חבול בפניו שאין מעידין עליו אלא עד שלש' ימים אם מצאוהו הרוג ומכירין אותו בטביעת עין ואין יודעין מתי

מרזו מכה ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מילמת למית וה"מ דכי חזיוה בשעתי' אבל אשתהי מתפח תפח ופרש"י למתו · צומתים צורת הפנים ואין מניחין אותו לתפוח ולהשתנות : היכא דאיכא מכה · מקום המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח : מתפח תפח . לאחר שעולין אותו ליבשה ומשתנית צורתו וכתב ב"י על זה נראה הדברים דה' יומי לאו דוקא אלא ה"ה אפילו זמן מרובה כל שהוא בתוך המים אינו משתנה מן הסתם ובירושלמי עשה מעשה לאחר י"ז יום ובגמרין מעשה שהיה כך היה וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל אבל מלשון הרי"ף משמע שהוא מחמיר שכתב אבל במים אפשר שישהא אפילו ד' וה' ימים ואינו משתנה וז"ל הרמב"ם בפרק י"ג מה' גרושין טבע בים והשליכו הים ליבשה אפילו אחר כמה ימים אם הכירו פניו וחוטמו מעידים עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה וכתב ה"ה טבע בים שם בגמרא ובירושלמי מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר ק' יום והכירו שארפתו לכה והשיאו את אשתו עכ"ל וכתב עוד ב"י וה"מ היכא דאסקוה וחזיוה בשעתיה זה הל' מוכיח שלא שהה כלל אחר שהיה ביבשה אבל אם שהה במים ג' ימים ושהה אפילו שעה אחת אחר שעלה ליבשה אין מעידין עליו והכי אמרינן דאי איטתהי כלל מתפח תפח ומשתנה וכסבורין שהוא ראובן ואינו אלא שמעון וכ"כ מדברי הרי"ף שאין מעידין עליו לאחר שעה אחת ומדאמרינן מתפח תפח ולא אמרינן הא תפח שמעינן שאפילו אין אנו מכירין שנתפח אין מעידין עליו כי שמא נתפח ואינו ניכר כ"כ הריטב"א ז"ל אבל לשון הרמב"ם אינו נראה למפרשים ז"ל שהרב כתב ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן המים שעה ונתפח אין מעידין עליו דלשון ונתפח משמע ונתפח כבר וכפי זה משמע מדבריו שאם אינו נפוח מעידין עליו עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה כך כתוב בנוסחאות שלנו וסמ"ג כתב בלשון הזה ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים אחר כ"ד שעות ונתפח אין מעידין עליו שהרי נשתנה אבל מדברי ב"י שכתבתי נראה שהוא גורס בדברי הרמב"ם אם שהה ביבשה שעה והריב"ש כתב בתשובה סימן שע"ח בשם הרשב"א וז"ל נראה מדברי הרי"ף שלא ישהה כלל אלא שראו אותו בשעה שעלה מן המים אבל הרמב"ם כתב ואם שהה ביבשה שעות נראה מדבריו שאינו צריך להיות שם ממש כשהעלוהו מן המים אלא לזמן מועט בשעה חדא עכ"ל הרשב"א וז"ל ה"ה ואם שהה שם וה"מ דכי אסקוה חזיוה בשעתיה אבל איטתהי מתפח תפח ופי' רבינו שאין צריך לאלתר ממש אלא באותה שעה וזהו שלא אמרו בגמרא חזיוה לאלתר אלא בשעתיה וממ"ש ונפח נראה שהוא מפרש מתפח תפח לאחר מכאן אבל אם נראה שאינו נתפח אין חוששין לו שהרי התפיחה היתה נראית אבל הרשב"א כתב שאין לשון הגמרא מורה כן אלא אומר שמא תפח ואינו ניכר וכתבו הרמב"ן והרשב"א שבדין זה אין הפרש בין תוך ג' לאחר ג' שאפילו תוך ג' כיון שעמד במים אם העלהו ואישתהי מתפח תפח עכ"ל · וכתב הר"ן בתשובה סימן ע"א שמה שכתוב בקצת ספרי הרמב"ם כ"ד שעות הכ"ד טעות סופר הוא · וכתב שהטעם שכתב הרמב"ם אם שהה שעות משום דאמרינן בגמרא דה"מ לכי אסקוה חזיוה בשעתיה משמע דדוקא כשראוהו באותה שעה אבל בששהה עד שעה שניה דהיינו שעות חיישינן ולא שריא ליה ומה שתמהת עניו ומ"ש ונתפח דמשמע דוקא נתפח ובגמרא לא משמע הכי יפה דקדקתם וכבר הקשה עליו הרשב"א ואפשר שהרב ז"ל תפס לו הלשון האמור בגמרא אבל איטתהי מתפח תפח כלומר דודאי תפח ואף לזה כיון הרמב"ם לומר דכיון ששהה שעות ודאי תפח עכ"ל והריב"ש כתב בתשובה סימן ש"ק שאע"פ שיש לחלק ולומר דהא דבמיא חזיוה בשעתיה בעי' לא נאמר אלא במי ששהה במים אחר מותו יותר משלשה ימים לפי שכיון שעמד יותר משלשה ימים כבר נפסד אלא שלמתוהו המים ומנעוהו מלהשתנות ומיד לאחר שעה שיוצא מן המים הוא משתנה אבל מי שלא עמד שלשה ימים במים אחר מותו אפשר דלא אמרינן ביה מתפח תפח אלא לעולם מעידין עליו עד שימלאו לו ג' ימים מעת מותו ואף לשון הרמב"ם בזה אפשר לפרשו כן אלא שהרמב"ן והרשב"ס כתבו בפשיטות דאפילו לא שהה במים ג' ימים בעינן דאסקוה וחזיוה בשעתיה דכל שמת במים משתנה אחר שעה אחת שיוצא מן המים ואם כן אין ראוי להקל וכתב עוד היכי דאישתהי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אי אישתהי אי לא אישתהי תצא כדעת הרשב"א בנסתפק לאחר ג' אלא דבאשתהי בוודאי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת ממזרים ובספק אישתהי אפשר שאינו כן אבל מ"מ אם נשאת תצא דספיקא דשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאם נשאת תצא אלא אם נשאת לאחד מעידיה ואומרת ברי לי ולקמן בסימן זה אכתוב תשלום תשובה זו : "ב"ה והרב רבינו אליה מזרחי ז"ל ה"ה כתב בתשובה כשראה אותו מת מוטל על שפת הים אנו תולין שבאותו עת פולטו הים ומעידין עליו · ומדברי ר"ן שאכתוב בסמוך נראה שסובר כריב"ש וכן דעת הרשב"א בתשובה : כתב הר"ן בתשובה שם שנשאל על מימון מאלק"י שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ועתה בא עכו"ם ואמר מל"ת כי הוא היה מכיר מימון מאלקי והכירו על שפת הים והכירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן אחד שהיה בראשו וסימן אחר מלקלקת שהיה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מזמן הטביעה עד שראהו ואמר כמו ששה שבתות עוד נשאל אם ידע הזמן שהגיע ליבשה ואמר שדבר זה שאל לצופה המגדל ואמר לו כמו ששה ימים והשיב שכיון שלא העיד דחזיה בשעתיה אין להתיר אשה זו ואפילו לפי מה שכתבו התוספות על אין מעידין אלא עד ג' דיכול להיות דהיכא דאין ידוע מתי נהרג אין תולין אלא בתוך ג' ימים מסתברא לי שאינו ענין לנדון זה דכיון שאין שיעורו אלא שעה אחת אין לתלות ולומר שתוך אותה שעה שנפלט ראהו שיותר מלוי ששהה יותר משעה אחת ועוד שאפילו נקל לומר דתלינן לקולא ואמרינן דלמא בשעתיה חזייה עדיין אין להתיר אשה זו בהרי עכו"ס זה אומר שצופה המגדל הגיד לו כמו ששה ימים עברו שפלטוהו המים ומה שנסתפקתם לומר שאולי אין לחוש לדברי הצופה הזה דעכו"ם אינו בן עדות כלל ואפי' במסל"ת אין בזה מקום לספק כלל דל"מ הכא דאין עכו"ם זה מכחישו לצופה המגדל אלא אפי' היה מכחישו ואומר שלאלתר פלטוהו המים אכתי לא תנשא דה"ל כאותה ששנינו אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה"ז לא תנשא עכ"ל ונראה מדבריו שאותם סימנים שאמר העכו"ם שהיה לו בראשו ובזרועו לא השיבי סימנים מובהקים לגמרי דא"כ דאע"פ שנשתהה ה"ל למשרי אשה זו · והר"ד הכהן בתשובה בית ח' כתב מל"ת נאמן להקל ולא להחמיר : ואפי' אם היה ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים ע"י ט"ע של גופו וצורתו וכן כתבו התוס' והרא"ש בפרק בתרא דיבמות בשם רבינו תם ונמוקי יוסף כתב שאין זה מחוור בעיני הרשב"א והריטב"א והרא"ה (לא) :

ומ"ש ואפי' היה חבול בפניו שאין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים אם מצאוהו הרוג ומכירין אותו בט"ע ואין יודעין מתי נהרג תולין שנהרג תוך שלשה ימים ומעידין עליו גם זה כתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת וה"ה כתב בפי"ג מה' גירושין שהרשב"א כתב היכא דאשכחוה ואשתמודעוה ולא ידעי אי הוה תוך ג' או אחר ג' איכא למימר דאין מעידין עליו דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא ואיכא למימר דחששא דרבנן הוא ולקולא וליסנא דמתני' מכרעת לחומרא והניח הדבר בצריך תלמוד וגם הריב"ש כתב בתשובת הרשב"א סי' שע"ז הניח הדבר בצ"ע וגם התוס' לא כתבו בבירור אלא ויכול להיות עכ"ל וכ"כ הר"ן בתשובה וב"י כתב שהריטב"א כתב דמסתברא לקולא כיון שאין נראה לנו שום שינוי פנים ושמא נתפח חששא דרבנן וכתב הוא ז"ל ויש חוששין להחמיר אף בזו וכתב בשם רבו הרא"ה כי לפי דברי התוס' היכא שיצא קול איש פלו' מת ולאחר ג' ימים מצאוהו מת והכירוהו שהוא אותו פלוני משיאין את אשתו ממ"כ אם הקול הוא אמת אין אנו צריכין עדות אחרת ואם הקול אינו אמת הרי אינו לאחר ג' :

צריך שיראוהו מיד אחר שהועלה מן המים ומ"ש רבינו אחר כך אפילו לא ראוהו מיד היינו היכי שנודע שנפל פלוני זה במים ושוב מצאו איש אחד במים והכירוהו שפלו' שנפל במים הוא התם אפי' בט"ע בלא סימנים ואפילו לא ראוהו מיד נמי מעידין עליו לכן כתב רבינו לשם ראוהו שנפל למים וכו' עד אפילו לא ראוהו מיד אחר שהועלה וכו' ובהכי איירי הני עובדי דבגמ' פרק בתרא ריש (דף קכ"א) בהאי דטבע בכרמי ובההוא דטבע בדגלת דאלמא דידעינן דטבע פלוני וכן בב' ת"ח פרק האשה שלום (דף קט"ו) תניא בהדיא וטבעה דהשתא כיון שנודע דפלוני טבע ואחר שלא ראה הטביעה הכירו בט"ע ואפי' לא היה אלא עד אחד מעיד עליו אפילו לא ראוהו מיד אלא דאיכא לתמוה טובא בלשון הרמב"ם פי"ג מה"ג שכתב וז"ל טבע בים והשליכו הים ליבשה אפי' אחר כמה ימים אם הכירו פניו וחוטמו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא לאחר זמן מרובה עכ"ל דאם דעת הרב ז"ל דלאחר זמן מרובה אין מעידין עליו דחוששין מן הסתם שמא נשתנה כסבורין שהוא ראובן ואינו אלא שמעון ודאי קשה טובא דה"ל לפרש עד כמה הוי זמן מרובה דחוששין מן הסתם שמא נשתנה והיה נראה לפע"ד דט"ס הוא וצריך להגיה שאינו נשתנה במים אפי' לאחר זמן מרובה והכי משמע להדיא בנימוקי יוסף שכתב דהא דאיתא בפרק בתרא לבתר חמשה יומי דה' יומי לאו דוקא אלא ה"ה אפי' זמן מרובה כל שהוא בתוך המים אינו משתנה מן הסתם ובירושלמי עשה מעשה לאחר י"ז יום ובגמרא מעשה שהיה כך היה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל הרי דכתב דנראה דעת הרמב"ם שאין חוששין מן הסתם דנשתנה במים אפי' לאחר זמן מרובה אלא דלשון וכן נראה דעת הרמב"ם לא משמע הכי דאם היה ט"ס בדברי הרמב"ם כדפי' הרי כתב כך בפירוש ולא ה"ל למימר וכן נראה אלא ה"ל לומר וכן כתב הרמב"ם ויש ליישב דה"ק ב"י אע"פ שנמצא כתוב ברמב"ם אלא לזמן מרובה בע"כ ט"ס הוא וצ"ל ואפי' לאחר זמן מרובה דאל"כ ה"ל לפרש עד כמה הוי זמן מרובה מדלא פי' נראה שדעתו לפרש אפילו היה זמן מרובה לא חיישינן מן הסתם דנשתנה מיהו כיון דבסמ"ג בעשה סוף סי' חמשים (דף קל"ה ע"ג) כתוב ג"כ לשון זה אלא לאחר זמן מרובה וכך הביאו ב"י וכ"כ בש"ע נראה ודאי דלאו ט"ס הוא אלא צריך לפרש דה"ק דאפי' אחר כמה ימים אם הכירו פניו וחוטמו מעידין עליו ולא חיישינן מן הסתם שנשתנה במים וסבורין שהוא ראובן ואינו אלא שמעון אפילו נשתהה במים ק' יום או ר' יום ויותר לפי שאינו רגילות דנשתנה במים אלא לאחר זמן מרובה כי אז רואין שינוי בגופו ובצורתו וכל זמן שאין אנו רואין שום שינוי אין לחוש מן הסתם דנשתנה ומעידין עליו אפילו לאחר כמה ימים והכי נקטינן דלא חיישינן מן הסתם דנשתנה צורתו אפי' לאחר ק' יום או ר' יום אלא א"כ שאנו רואין דאיכא שינוי בגופו ובצורתו והכי משמע להדיא ממ"ש הרי"ף בפ' בתרא וז"ל אבל במי' אפשר שישהה ד' וה' ימים ואינו משתנה וכו' מדכתב ד' וה' ימים וקשיא השתא ה' אינו משתנה ד' מיבעיא וליכא לשנויי הך קושיא אלא כך פירושא דהא דקאמר ד' וה' רצונו לומר ואפי' טובא כדאמרי אינשי וכ"כ התוס' בפ' במה אשה (דף ס) בשם ר"י דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא לא פרכינן השתא ה' ד' מיבעיא ע"ש בד"ה השתא ככ"ל פשוט לפי לשון הרי"ף ודלא כמ"ש בב"י דהרי"ף מחמיר כלומר שאינו מתיר ביותר מה' ימים אלא אדרבה מתיר ביותר ואפי' טובא וכדעת הרמב"ם והסמ"ג כך היא דעת הרי"ף וכך היא דעת הרא"ש וה"ר ירוחם ורבי' שכתב בסתם אפי' שהה כמה ימים מעידין עליו שהמי' מעמידין אותו שלא ישתנה צורתו והיינו כדפרישי' דמן הסתם אין חוששין שמא נשתנה אא"כ דרואין בו שינוי קצת ודו"ק : **ואפי'** היה חבול בפניו וכו' תולין שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו כ"כ הרא"ש סוף יבמות ע"ש ר"ת בבירור אבל הריב"ש כתב בתשובה וז"ל הרשב"א הניח הדבר בצ"ע וגם התוס' לא כתבו בבירור אלא יכול להיות עכ"ל ומביאו ב"י וכ"כ בנימוקי יוסף וז"ל התוס' ויכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא תוך ג' ימים ע"כ אבל בלשון התוס' שבידינו לא כתוב כך אלא זה לשונם אפי' הוא אמת דהיכא שנחבל בפרצוף אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג וכו' ולשון זה אין לו הבנה וצריך להגיה כאשר הגיה מהר"ש לוריא בהגהותיו וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים עכ"ל. לפי זה כתבו בבירור דתולין לקולא וכמו שכתב הרא"ש בשמו ורבינו בסתם והכי נקטינן דפסק ר"ת הוא בבירור וכמו שהוכחתי למעלה מתוך תו' דפרק האשה שלום דמ"ש ר"ת אפילו הוא אמת וכו' לא כתב כך אלא לחזק הוראה זו דבאין ידוע מתי נהרג תולין לקולא ומעידין עליו בט"ע לחודיה ודו"ק : לשון הש"ע בסעיף כ"ז מצאוהו הרוג ומכירין אותו בט"ע ואין יודעין מתי נהרג י"א שתולין שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו ויש אוסרים ומיהו אם יצא הקול איש פלוני מת או נהרג ואחר ג' ימים מצאוהו מת והכירוהו אשתו מותרת לדברי הכל עד כאן לשונו ולכאורה משמע דה"ק דלד"ה אף ליש אוסרין הכא שריא והא ודאי ליתא דפשיטא דליש אוסרין דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא הכא נמי אסירא אלא האי ומיהו הכי פירושו דחוזר מסברא הראשונה דתולין להקל ומתירין וקאמר דאע"ג דלא התירו אלא מפני שתולין שנהרג תוך ג' ימים והכא שמצאוהו לאחר ג' ימים ליציאת הקול איכא למימר דאין סומכין על מה שהכירוהו ואין לנו להתירה וקאמר דליתא אלא מיהו אם יצא הקול וכו' מותרת לדברי הכל כלומר שריא ממה נפשך בין שהקול אמת ובין שאינו אמת דאם הקול אמת א"צ עדות אחרת ואם הקול אינו אמת הרי אינו לאחר ג' ימים דתלינן לקולא שנהרג תוך ג' והאי לד"ה כאילו אמר ממה נפשך ככ"ל

כפל

דרכי משה

(לא) וכתב מהרא"י בת"ה סימן ר"ח דמסקנת האשיר"י משמע דלא שרינן בנטבע במים אפילו בגופו שלם אלא באותו שראו הטביעה וכן משמע בסוף אשיר"י עכ"ל · וכן הוא בדברי הטור לקמן בהדיא והמרדכי ע"ד

פרק

מתי נהרג [י] תולין שנהרג תוך ג' ימים ומעידין עליו: נפל לגוב אריות אין מעידין עליו (מד) שאפשר שלא אכלוהו נפל להפירה מלאה נחשים ועקרבים (מה) או לתוך כבשן האש או לתוך יורה [יא] מלאה יין או שמן ברותחת על גבי האש מעידין עליו ראוהו צלוב או מלא פצעים אפי' במקום שנעשה טרפה או שחיה אוכלת בו אין מעידין עליו עד שראוהו שתצא נפשו [יב] וכתב הרמ"ה דוקא שראוהו מגוייד בסכין המלובנת באוו וה"ה נמי בסכין שאינה מלובנת ונכוה אח"כ כדקאמר רבי שמעון בן אלעזר מפני שיכול לכוות ולהחיות אחרי כן אבל אם נחתכו גידי שוקיו ולא נכוה מעידים עליו כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן אלעזר וכן הלכה ע"כ ואין נראה כן מדברי א"א הרא"ש ז"ל: בד"א שאין מעידין על מי שחיה אוכלת בו במקום שאין נפש יוצאת בו אבל אם ראוהו אוכל בו החיה במקום שנפשו יוצאת בו כגון בלב או במוח או במעים מעידים עליו: ראוהו שנשחט בו שנים או רוב שנים מעידים עליו: (מו) ראוהו שנפל למים שאין להם [illegible] הרי הם גדולים כל כך עד שהעומד על שפתו אינו יכול לראות כל

ד'

בצ"ל ליישב לשון זה: **נפל** לגוב האריות וכו' פי' מי שראוהו שנפל והלך לו משם ולא ידע אם אכלוהו אם לאו בגוב אריות אין מעידין עליו מן הסתם דאפש' שלא אכלוהו אבל בנחשים ועקרבים מעידין עליו מן הסתם דודאי אכלוהו דאגב אילנא מוקי לזה פירש רש"י דכיון שדוחקן שעומד עליהן מוקי ליה אבל גוב אריות רחב הוא וכו' וכבשן האש וכו' מיירי נמי דא"א לעלות והלכך אפי' הלך לו משם מעיד עליו ס"כ אפי' אפשר לו לעלות אלא ששהה שם כדי שישרף נמי מעיד עליו כמו שיתבאר בסמוך אבל דין מים שיש להם סוף ובזה נתיישב מה שהקשו התוס' דבירושל' איתא איפכא נפל לכבשן האש אין מעידין עליו חוששין שמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה רוצה לומר שנפל באש וברח לו בנס ענין מן האש עכ"ל התוספות ונראה לי דברייתא דתלמודא דידן מיירי דוקא בשנפל למקום עמוק דאי אפשר לו לעלות ממנו וכ"כ הרב המגיד לחלק בכך בשם הרשב"א ונראה דחלוק זה הכריחו הרב דאל"כ אי אפשר לתרץ ברייתא דתלמודא דידן דסתרא לברייתא דאיתא בירושלמי עוד נראה דבראוהו נפל לכבשן האש והלך לו משם ואפשר לו לצאת בנס ענין ואח"כ מצאו בכבשן עצמות אדם תולין לומר דאותו שנפל לשם ודאי נשרף והכי מוכח מעובדא דר"פ האשה שלום בההוא גברא דבשילהי הילוליה אתלי נורא בי גנני ובתשובה על הנשרפי' בירידי ערסליו התבאר בס"ד כל צורך: **ראוהו** צלוב נראה דהאי צליבא פירוש שתלאוהו בידיו כדאיתא בפרק נגמר הדין ופסק מלא הוא שרים בידם נתלו אבל הצליבה במלכות זה ובשאר מלכיות שתולין אותו בחבל שסביב צוארו ונחנק מיד מעידין עליו אע"פ שהלך משם ולא שהה כדי שתצא נפשו דכל שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו כדכתב הרמב"ם פי"ג מה' גירושין והארכתי בתשובה בס"ד:

ומ"ש או מלא פצעים וכו' משנה סוף יבמות אין מעידין אלא עד שתצא נפשו ואפילו ראוהו מגויד וצלוב וחיה אוכלת בו ופירש רבינו דאו או קאמר וכן פירש"י אבל מלשון הרמב"ם שכתוב ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אינו מעיד עליו שמת וכו' נראה דס"ל דמתניתין חדא קתני ואפילו ראוהו מגוייד והוא צלוב וגם חיה אוכלת בו ור"ל שצלוב הוא על עץ בגובה וירו בו חצים או דקרוהו בחרב וכידון כדרך שהמלכות עשה שתולין אותו ואח"כ ממיתין אותו וגם כחיה ועוף אוכל מן הצלוב ואפ"ה אין מעידין עליו שמת דאפשר דלא דקרוהו במקום שהנפש יוצאת בו וכן העוף לא אכל במקום שהנפש יוצאה בו ולפי זה ניחא דהרב המגיד תמה על הרב שלא כתב מדין מגוייד כלום וב"י תמה על תמיהתו הלא כת' אע"פ שדקרוהו וכו' ושרי ליה מאריה דהלא מ"ש הרמב"ם אע"פ שדקרוהו וכו' הוא חוזר על הצלוב וה' המגיד נשא ונתן בדין מגוייד שאינו צלוב ועל זה תמה למה לא כתב הרב מזה כלום ומ"מ למאי דפרישי' בדברי הרמב"ם אין כאן קושיא דלהרמב"ם לא מיירי מתני' במגוייד שאינו צלוב ולכן לא כתב אלא מתניתין דמיירי במגוייד והוא צלוב ואע"ג דבגמרא דקא רמינן מתני' אברייתא דקתני בה דמגוייד מחיי לא חיי ומשני לה אביי ורבא שמעינן דהוה ס"ל דמתניתין מיירי במגוייד שאינו צלוב ומתני' או או קתני לא הביא הרמב"ם הך שקלא וטריא דס"ל דאביי ורבא לא קא משני אלא למאי דקס"ד דמקשה דמתני' או או קתני אבל לקושטא דמילתא מתניתין במגוייד והוא צלוב קתני והשם הוא דאין מעידין עליו דלא מני ידעי ביה שפיר אי מייתי אי לאו אבל במגוייד שהוא לפנינו דידע ביה שפיר א"כ מגוייד במקום שהוא עושה אותו טרפה מעידין עליו ובפלוגתא דרשב"א ורבנן במגוייד במקום שאינו עושה אותו טרפה ויכול לחיות ע"י כוייה ואע"פ שמגוייד הרבה ומסוכן טובא והיא דעת הרמב"ם ולכן כתב דכל היכא שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב ה"ה מעידין עליו דבכל זה גם המגוייד במקום שעושה אותו טרפה דמיית ודאי מעידין עליו ומינה דבמקום שאינו עושה אותו טרפה דאפשר שיחיה ע"י כויה אין מעידין עליו וכר"ש בן אלעזר דהכי קשתים תלמוד בריש פרק האשה שלום דקאמרה זימנין דמחו ליה בגורא או ברומח וסברה ודאי מת ואיכא בעביד סמתרא וחיי אלמא דכל היכא דאפשר דכי עבדי ליה רפואה מחיי חיי אין מעידין עליו ודלא כתנא קמא בברייתא דס"ל דלא אמרינן דילמא קא עבדי ליה סמתרא בתר הכי א"כ שמא יכווהו ויחיה כיון דלא הוו קא עבדינן סמתרא עד עתה ואינן מזומנין לו מעידין עליו ולא קי"ל הכי אלא כרשב"א דאין מעידין עליו ודוקא במגוייד במקום שאינו עושה אותו טרפה כך הוא דעת הרמב"ם והכי מוכח בירושלמי דתני בה לפרש משנתינו אפילו ראוהו מגוייד אומר אני בחרב מלובנת נכוה וחיה וכך נראה מדעת הרי"ף והרא"ש שפוסקים כרשב"א וכדפי' שהרי השנו המשנה כצורתה דאין מעידין על המגוייד ומעשה בעסיא באחד ששלשלוהו ליס ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא אלמא דבמקום שעושין אותו טרפה מעידין עליו ותנשא ובמקום שאינו עושה אותו טרפה אין מעידין עליו ולא תנשא אבל רבי כ' או מלא פצעים אפי' במקום שנעשה טרפה אין מעידין עליו ונראה דטעמו דלמאי דקא מוקי אביי למתניתין דמגוייד אין מעידין עליו כרשב"א מפני שיכול לכוות ולחיות מותבינן עלה מדקתני סיפא מעשה בעסיא וכו' ואי כרשב"א אפילו מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו מפני שיכול לכוות ולחיות ומשני שאני מים

דמרזו

נפל לגוב אריות אין מעידין עליו וכו' נפל להפירה מלאה נחשים ועקרבים וכו' בסוף יבמות (דף קכא.) ת"ר נפל לגוב אריות אין מעידין עליו להפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו ר' יהודה בן בתירה אומר אין מעידין עליו חיישינן שמא חבר הוא ות"ק אגב אילני מוקי ליה ופרש"י אגב אילנא שדוחקין כשעומד עליהם אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהם ופעמים שאינם רעבים ואינם אוכלים אותו וידוע דהלכה כת"ק: **ומ"ש** או לתוך כבשן האש או לתוך יורה מלאה יין או שמן מרותחת על האש מעידין עליו ג"ז ברייתא שם וכתב ה"ה בפ"ג מה"ג בשם הרשב"א מסתברא בתוך כבשן האש שלא יוכל לעלות ממנו כגון שהוא עמוק הא לתוך מדורה אין מעידין עליו שמא יצא משם לשעה אי נמי לתוך מדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף ע"כ וכתב עוד בשם הרשב"א ונפל ליורה של מים לא נזכר אם מעידין עליו אם לאו ומדברי רש"י נראה שמעידין עליו וכן נראה בירושל' דמים ויין לגבי האי חד דינא אית להו עכ"ל: ראוהו צלוב או מלא פצעים וכו' משנה שם (ד' קכ.) אין מעידין עליו עד שתצא נפשו אפי' ראוהו מגויד וצלוב והחיה אוכלת בו ופרש"י אפי' ראוהו מגויד · לשון גודו אילנא מנותח ומלא פצעים וחבורות חרב או צלוב על הצליבה או חיה דורסתו ואוכלת בו אין מעידין עד שיראו שתצא נפשו ובגמרא למימרא דמגוייד חי ורמינהו וכו' אמר אביי לא קשיא הא רשב"א הא רבנן דתניא מעידין על המגוייד רשב"א אומר אין מעידים מפני שיכול לכוות ולחיות רבא אמר בסכין מלובנת וד"ה ופרש"י מלובנת באש שמתוך המכוה מתרפא והרמ"ה פוסק כתנא קמא ומתניתין בסכין מלובנת וד"ה כאוקימתא דרבא אבל אם לא ידענו שהסכין היתה מלובנת ולא נכוה מעידין עליו כת"ק והרי"ף והרא"ש כתבו המשנה כצורתה ולא כתבו מאי דאיתמר עלה בגמרא משמע דס"ל דרבא ה"ק טעמא דמתני' משום דכל שראוהו מגוייד חיישינן שמא בסכין מלובנת היה ואין מעידין עליה לד"ה וברייתא כשידעו שלא היתה מלובנת וזהו שכתב רבינו על דברי הרמ"ה ואין נראה כן מדברי א"א הרא"ש ז"ל וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שגם הוא סתם דבריו בפי"ג מה"ג וכתב ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אינו מעיד עליו שמת וז"ל ה"ה שם רבינו לא הזכיר דין מגויד כלל ובגמרא הקשו למימרא דמגוייד חי וכו' והרשב"א כתב היכא דראוהו מגוייד ואין ידוע אם בחרב מלובנת אם לאו אזלינן לחומרא ואין מעידין עליו וכן מפורש בירושלמי ואני אומר שאין נראה כן מן הגמרא מדקתני מעידין על המגוייד ואם בסתם מגוייד אין מעידין עד שידעו בודאי שלא היה בחרב מלובנת לא הל"ל מעידין על המגוייד ורבא נמי הל"ל בחשש סכין מלובנת וד"ה אלא משמע דלרבנן מעידין על המגוייד בסתמא כל זמן שלא נודע שנתגייד בחרב מלובנת אבל בידוע אין מעידין והירושלמי פליג אגמרא דידן כן נראה לי ומתוך לשון ההלכות נראה כדברי הירושלמי שכתבו משנה כפשוטה ולא הביאו כלל משמע דמסתמא אין מעידין ויש תימה על רבינו למה לא כתב מזה כלום עד כאן לשונו · ואין דברי הרב המגיד נראין לי שמה שהוקשה לו מדקתני סתמא מעידין על המגוייד וגם מדלא אמר רבא בחשש סכין מלובנת הלא התלמוד מלא מדברים כאלה שהם סתמים וצ"ל דמיירי בדבר פרטי והכרעת הירושלמי דלא לפלוג אתלמודא דידן הכרעה היא ודאי דכל היכא דמצינא לפרושי בגוונא דלא ליפלוג עדיף טפי אעפ"י שהפירוש יהיה דחוק קצת · ומה שתמה על הרמב"ם למה לא כתב מזה כלום זהו לפי מה שהוא סבר שלא הוזכר דין מגוייד כלל אבל לפי האמת כבר הזכירו במה שכתב אעפ"י שדקרוהו או ירו בו חצים ואם תאמר דמ"מ יש לתמוה עליו למה לא ביאר דבריו אי מיירי דוקא ברומח או חץ מלובנים ואי בשאינם מלובנים מאיזה טעם אין מעידין עליו אם דקרוהו במקום דלא חיי אין מקום לתמיה זו שגם הוא כתב דין המשנה כצורתה כמו שעשה הרי"ף וכמו שאנו מפרשים בהרי"ף דטעמו משום דחיישינן דילמא בסכין מלובנת נתגייד כך נפרש בהרמב"ם: בד"א בשאין מעידין על מי שחיה אוכלת בו במקום שאין נפשו יוצאת בו אבל אם ראוהו וכו' מעידין עליו שם (דף קכ) מימרא דרב יהודה אמר שמואל: ראוהו שנשחט בו ב' או רוב ב' מעידין עליו ג"ז מימרא שם: ראוהו שנפל למים שאין להם סוף והרי הם גדולים כ"כ וכתב שם במשנה (דף קכא) נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דר"מ אר"מ מעשה באחד שנפל לבור גדול ועלה לאחר ג' ימים א"ר יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ובגמרא ת"ר נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי כל שעומד ורואה מד' רוחותיו ופרש"י אשתו אסורה · שמא לאחר פרישת משם יצא והלך לו דסבר ר"מ אדם יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים מערה מלאה מים שיש להם סוף הם ופליג ר' יוסי ואמר אשתו מותרת דקסבר אין אדם יכול לשהות במים כ"כ ואי משום שמא יצא לאלתר אין זו חששא דהא אי נפיק הא חזו ליה אבל במים שאין להם סוף מודה רבי יוסי דאסורה שמא יצא לאלתר למרחוק ולא ראוהו: מד' רוחותיה · כגון מערה מלאה מים והרואה שנפל שוהה שם בכדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ובא לו עכ"ל

דרישה

כפרכוף מחמת מכה היינו דוקא בשיש לו מכה בפרכוף אבל אם נשבל במקום אסר אפי' נסתך ממנו כשנטר אינו משתנה ע"ש ולכן א"ש מ"ש רבינו בסמוך נשבל בפניו: [י] **תולין** שנהרג תוך ג' ימים כו' גם בזה יש חולקין (מיהו אם יצא קול פלוני נהרג ואח"כ מצאוהו אפי' אחר ג' ימים אם הכירוהו בט"ע אשתו מותרת לדברי הכל בש"ע כ"פ):

[יא] **מלאה** יין או שמן בגמרא בסוף יבמות משמע שבשמן יש סברא יותר להעיד עליו מביין דבשמן בשנפל אדם לתוכו וניתך השמן על העור מבעירו יותר ויותר ולא שבתה יתוספת היורה ונמקו רגליו ולא יוכל לצאת ומת אבל יין כשנופל לתוכו וניתך על האש מכבהו ונתקרר היורה מרתיחתו אבל מ"מ אסר כך סוחר ומבעיר דדרך הבקעת שמכבין אותו במים להיות סוערת ודולקת יותר מבתחלתה ולפ"ז היה לנקוט בתחלה שמן ואח"כ יין ואז הוי לא זו אף זו אבל השתא הוי זו ואח"כ לומר זו:

[יב] **וכתב** הרמ"ה דוקא שראוהו מגוייד כו' ז"ל הגמרא בסוף יבמות תניא מעידין על המגוייד רשב"א אומר אין מעידין עליו מפני שיכול לכוות ולחיות ופי' רש"י מגוייד מל' גודו אילנא מנותח ומלא פצעים ומבורת חרב · לכוות שמתוך המכוה מתרפא ואומר שם בגמר' רישא דמתני' דקתני אין מעידין על המגוייד בסכין מלובנת וד"ה ר"ל שגם ת"ק מודה בסכין מלובנת בתחלה בשעת הפציעה שאז מתחיל להתרפא מיד ושנה הרמ"ה סבר דדוקא בידוע שנכוה תחלה הן אסר כך אין מעידין עלע סא סתמא מעידין ורבינו סבר דמסתמא נמי אמרינן שמא נכוה שהרי מתניתין סתמא קתני אין מעידין על המגוייד והרא"ש כתבה להמשנה כצורתה ולא כתב מאי דאתמר עלה בגמרא אם לא שידוע בודאי שלא נכוה ולא היתה מלובנת תחלה ועיין בב"י · ואין להקשות מנ"ל לרבינו לאפלוגי דלמא גם דעת הרמ"ה כמ"ש אבל אם נחתכו גידי שוקיו ולא נכוה ר"ל בידוע שלא נכוה בודאי י"ל מדמתחיל דוקא שראוהו שמגוייד שחתכו בסכין מלובנת מוכח מ"ש ומסיק וה"ה נמי בסכין שאינה מלובנת ונכוה אח"כ פר"ל שנכוה בעצמו בידוע דומיא מ"ש

פרישה

עניין שרי ועיין בב"י ודוקא בשיש המכה בפניו או הוא משתנה ועיין בדרישה: (תולין שנהרג ועוד ג' ימים משום דהאי דנשתנה משמע דרבנן הוא ולקולא כ"פ):

(מד) **שאפשר** שלא אכלוהו פרש"י גוב אריות הוא רחב ואין עומד עליהם ופעמים שאינן רעבים ואינן אוכלים אותו אבל חפירה מלאה נחשים הוא צר ודחוק ועומד עליהם ודאי מוקי ליה וצ"ל שדרך בור של נחשים שהיא צרה ודרך גוב אריות שהיא רחבה דאל"כ ה"ל לחלק הכי בגוב אריות ומ"ש והבור רק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו ופירושו שהן בנקבים הסמוכים לבור משמע דבתוך הבור עצמו אין נחשים ומעשה שהיה כך היה בשביל יוסף הצדיק וק"ל: (מה) **או** לתוך כבשן האש וכתב ה"ה דוקא שהוא עמוק וא"א לעלות ממנה אבל שאר מדורות לא דשמא יצא ממנה לשעה (וה"ה לתוך מדורה וששהה עליו כדי שישרוף כ"פ) ויין ושמן לאו דוקא אלא ה"ה מים וכן איתא בירושלמי עכ"ל: (מו) **או** מלא פצעים כו' היינו מגוייד דמשנה: (מו) **ה"ג** בספר של קלף ראובן שנפל לתוך מים שאין להם סוף וכן שהם גדולים כ"כ כו'

ד' רוחות אין מעידין עליו שמא י"א לצד אחר ואם עד אחד מעיד ראיתיו ביד אחר שהועלה והכרתי' (מז) ע"י סימנין שהיה לו בגופו נאמן אבל אם אינו אומר שהכירו (לב) ע"י סימנין אלא ע"י טביעת עין אינו נאמן (מח) בד"א שראהו העד שנפל שם דכיון שראהו העד שנפל שם אומר בדדמי ואמר שהוא הוא אפילו אינו ברור לו לפיכך אינו נאמן אלא אם כן שראהו מיד אחר שהועלה ומכירו על ידי סימנים [יג] אבל אחר ש"א ראהו שטבע נאמן [יד] (מט) אפי' לא ראהו מיד אחר שהועלה ואפילו בטביעת עין בלא סימנים (נ) והוא שיראנו שלם בכל גופו אבל אם אינו שלם אלא פרצוף פנים עם החוטם לא

בכ"ל וידוע דהלכה כחכמים ועיין בתשובת הרא"ש כלל ה"א סימן ד' : ואם עד אחד אמר ראיתיו מיד אחר שהועלה והכרתיו ע"י סימנין שהיה לו בגופו נאמן וכו' כד"א שראהו העד שנפל שם וכו' בר"פ האשה שלום איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו ת"ש מעשה בב' ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא ר' את נשותיהם על פי נשים והא מים כמלחמה דמי ונשים אפי' ק' כעד אחד דמיא וקתני השיא ותסברא מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה אלא ה"ד דאמרי אסקינהו קמן וחזנהו לאלתר וקאמרי סימנים דעלייהו סמכינן וסיים הרי"ף בזה וליכא למיגמר דסמכינן אנשים וה"ה לעד אחד ולא איפשיט בעיין אלא מיהו כיון דאמרינן בפרקא דלקמן ההוא גברא דטבע בדגלת ואסקוה אגישרא דשביסתנא ואסבא רבא לדביתהו אפומא דשושביניה לבתר ה' יומי שמעינן דעד א' במים שאין להם סוף נאמן והוא הדין היכא דאמר אסקוהו לקמיה וחזיתיה לאלתר ואשתמודענא ליה דאיהו פלוני וכדאסיקנא למעשה דשני ת"ח שהיו באים עם אבא יוסי בן סימאי וכדאמרינן בההוא גברא דטבע בדגלת ואסקו' אגישרא וה"ה לעד א' במלחמה היכא דאמר מת וקברתיו (לג) ואי לא קא מסהדי הכי ואפילו תרי סהדי לא סמכינן עלייהו וכ"ש עד א' או אשה חיישינן דילמא אאומד דעתא קא מסהדי וכן הלכתא עכ"ל וכתב הרא"ש על זה מ"ש הרי"ף דתרי סהדי מסהדי באומד דעתא לא משמע כן בגמ' מדקאמר והא מים דכמלחמה דמי וק' נשים כעד אחד דמו משמע אי הוו כשני עדים לא אמרי בדדמי וכן מסתברא דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקינן והראב"ד כתב דעד אחד במלחמה לא בעינן מת וקברתיו ומנסבינן לה לכתחלה ודייק לה מעובדא דהאשה דפרק בתרא דאינסב' אפומא דחד סהדא דאמר מאן איכא בי חסא טבע חסא ולא אסקוה אפי' במים שאין להם סוף אלמא במים שיש להם סוף אפילו לכתחלה מנסבינן לה ואפילו לא אמרה קברתיו איכו נ"ל ראיה דמים שיש להם סוף לא דמו למלחמה דלא שייך למימר בהו בדדמי דכיון שעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שתצא נפשו ודאי מת וירא' הא דבעינן ואסקינהו קמן וחזנהו לאלתר היינו לאותם שראו הטביעה דהנהו אמרי בדדמי דכיון שראו שנפלו למים בדבר מועט יאמרו שאלו הם שנפלו למים אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת ואמר שמכירו בטביעות עין לחודיה נאמן ואין מדקדקין אחריו ואותן שראו הטביעה היינו משום דאמרי בדדמי וכן פי' ר"י הא דבעינן הכא סימנין ולא סגי בטביעות עין לחוד היינו משום דראו הטביעה ואמרו בדדמי וכ"כ הרז"ה ור"ח פירש מדבעינן הכא סימנין שמעינן דאשה וע"א בספינה שטבעה והכירוהו מת לא מהימני וכ"ש עכו"ם מל"ת ונהגו האידנא להתיר נשי אנשים שטבעו ע"י הכרה בטביעות עין בלא סימנים ואפשר דמיירי הכא בשלא נמצא הגוף שלם דאכלום כוורי ולא נשאר מהם אלא מה ששנוי במשנה פרצוף הפנים עם החוטם אבל גופן שלם מכירין אותו ואפי' אחר כמה יומי מהני טביעות עין וכן פר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים ולמ"ז דפרישית שיש חילוק בין אותם שראו הטביעה לאחרים ניחא עכ"ל הרא"ש וסתם רבינו הדברים לדעתו והרמב"ם כתב בפי"ג מה"ג וז"ל כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה שמעה מעבד ה"ז כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת שמת אם העיד בדבר ברור נאמן ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידים על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק כיצד ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר ואם נפל למים מקובצים כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו ולא עלה מעיד שמת ומשיאים את אשתו וכתב עוד עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכתב הרב המגיד עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה וכו' בפרק האשה שלום איבעיא להו עד א'

מהו

דמרזו מכה אלמא דאפילו מן הארכובה ולמעלה דעושה אותו טרפה אם הוא ביכנס אין מעידין עליו מפני שיכול לכוות ולחיות וא"ל תתמה הלא טרפה אינה חיה שכבר פירש ר"י בתוספות דודאי מגוייד במקום שעושה אותו טרפה מת לבסוף אבל אינו דבר ברור שימות קודם שיתירוה לינשא והלכך יכול לכוות ולחיות זמן מה אף עפ"י שמת לבסוף ואין מעידין לרשב"א דקי"ל כוותיה זו היא דעת רבינו ונראה ודאי דאף הרמב"ם מודה בזה דאפילו במקום שעושה אותו טרפה לא תנשא אלא אחר י"ב חדש דטריפה אינו חי יותר מי"ב חדש וכסמוך יתבאר בס"ד :

ואם עד אחד מעיד וכו' משמע דבשני עדים נאמנים אפילו במעידים שהכירוהו על ידי ט"ע דבתר סהדותא דתרי סהדי לא דייקינן ולא חיישינן דילמא קאמרי בדדמי וכ"כ הרא"ש וכך משמע מדברי הרמב"ם וכ"כ הרב המגיד ע"ש הרמב"ן ודלא כהאלפסי דאפי' בשני עדים דוקא בהכירוהו ע"י סימנים אבל בט"ע חיישינן דקאמרי בדדמי ובסוף סי' זה כתב רבינו בביאור וכתבו התו' ר"פ האשה שלום ואי סימנים לאו דאורייתא מיירי הכי בסי' מובהק דהוא דאורייתא כדאמרי' באלו מציאות א"כ מהני על פי טביעות עינא עכ"ל פי' סימנים שאינן מובהקין מהני ע"פ ט"ע בהדי סימנין ומדברי רבינו שכתב בסוף דבריו אלה דבאינו שלם לא סמכינן אט"ע לחוד בלא סימנין משמע להדיא דמיירי בסימנים שאינן מובהקין דאי במובהקין לא היה צריך לט"ע בהדי סימנים דהסימנים מובהקין לחודא סמכי' וא"כ מ"ש בתחלת דבריו ואם ע"א מעיד וכו' והכרתיו ע"י סימנים שה"ל בגופו נאמן היינו לומר שהכירו בט"ע ע"י סימנים וקאמר אבל בט"ע בלא סימנים אינו נאמן דחיישינן דקאמר בדדמי ולא היה צריך לפרש דבסימנים לחודיה אינו נאמן דהא פשיטא דאין סומכין אסימנים שאינן מובהקין גבי איסורא אלא הא איצטריך לאשמועינן דאפי' אטביעת עין נמי לא סמכינן אבל ודאי דאסימנים מובהקין סמכינן אפי' איכא תלתא לריעותא דראוהו שטבע וג"כ אינו שלם וגם ראוהו לאחר כמה ימים ומ"ש רבינו אבל אחר שלא ראה וכו' ואפילו בט"ע בלא סימנים נמי הכי קאמר דאפי' בט"ע לחודיה בלא סימנים בהדיה נאמן ולאפוקי היכא דאינו שלם בכל גופו דלא סמכינן אטביעות עין בלחוד בלא סימנים כך נראה מבואר מדברי רבינו ע"פ דעת הרא"ש והתוס' אכן במרדכי ר"פ האשה שלום כתב דהא דקאמר תלמודא ואסקינהו וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים הכי קאמר או קאמרי סימנים והיינו לומר דבט"ע לחודיה א"נ בסימנים לחודיה נמי נאמן ע"א והיינו

בסימנים

דרכי משה

פ"ק בתרא דיבמות האריך בזו : (לב) ובתשובת מוהר"ם פדווא סימן ל"ו דאף אם הכירו על ידי סימנים של בגדיו מהני ואף על גב דסימן דבליו לא הוי סימן היינו דוקא בסימן דחוורי וכובקי דיש הרבה בגדים כיוצא בהן אבל בסימן מובהק בבגדיו ובמקום דליכא למיחש שמא שאל בגדיו לאחר כגון הכא שנפל למים באותן בגדים נאמן להעיד על זה אפילו עכו"ם מל"ת עכ"ל ועיין בתשובת מוהר"ר בנימין זאב מדין מים שאין להם סוף: (לג) ועיין בתשובת ריב"ש סימן שע"ח שהאריך בזה :

כתב

פרישה

כו': (מז) ע"י סימנים שהי' לו בגופו נראה דמיירי בסימנים שאינן מובהקין דאי איירי במובהקין היה נאמן בכל ענין אף לאחר זמן דמובהקין אין שייך לומר שאמר בדדמי ולמה כתב רבינו ראיתיו מיד וכן בסמוך כתב אלא אם כן שראהו מיד אחר כו' ודוחק לומר שנקט לשון מיד לרבותא כלומר דאפילו מיד אינו נאמן בטביעת עין אלא ע"י סימנים דהלשון אינו משמע כן ואע"ג דלעיל אמרינן דבשאינן מובהקין אין מעידים הכא מקילינן אחר שראה אותו שנפל למים ומסברא אמרינן שמת שם אלא שאמרינן שמא יצא במקום אחר ואע"ג דלעיל משמע שטביעת עין מהני יותר מסימנים שאינן מובהקין הכא שאני שהוא אומר בדדמי הסברא נותנת שטועה יותר בטביעת עין מבסימנים או י"ל הא דכתב והכרתיו על ידי סימנים כו' ר"ל בט"ע עם סימנים והכירו ע"י שניהן · וכ"כ התוס' בהדיא ביבמות דף קט"ו ע"ב בשם ר"י על הא דאמרי' אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים דעלייהו סמכינן דמיירי ע"י טביעת עין עם סימנים שאינן מובהקין וע"ש בד"ה וקאמרי סימנים · וכן משמע הל' שכתב א"כ ואפי' בט"ע בלא סימנים משמע הא אותו העד שראהו שנפל בעי ט"ע עם סימנים ולעולם בסימנים לחוד לא מהני אפי' באחד שלא ראה שטבע והחילוק שביניהם אותו שראהו שטבע צריך שיכירו ע"י שניהם ומיד ואחר שלא ראה שטבע נאמן בט"ע לחוד אפילו לאחר זמן : (מח) בד"א שראהו העד שנפל שם כו' בגמרא פרק האשה שלום דף קט"ו איבעיא להו עד א' במלחמה או במים שאין להם סוף מהו וס"ל להרא"ש ורבינו דלא איפשטא ולחומרא דאינו נאמן כ"א ע"י סימנים וכ"כ הרא"ש בשם ר"י ור"ז ולאפוקי מהרי"ף דכתב דאף דלא אפשיטא האיבעיא כאן מ"מ היא נפשטה מהנהו עובדא דפרק האשה בתרא ריש דף קכ"א דאמרינן שם דהתיר רבא לאשה שטבע בעלה והכירו וראהו אחד אפי' אחר כמה ימים ולא נזכר שם סימנים והרא"ש ור"י ור"ז ס"ל דשאני התם דמיירי דזה שהכירו לא ראהו שנפל שם ובשם ר"ח כתב חילוק אחר בין גופו שלם או לא ע"ש באשר"י ורבינו כתב שני החילוקים לדינא · ומש"ר דבאין גופו שלם בעינן דוקא סימנים ר"ל סימנים מובהקין ואז לא בעינן לאלתר ומ"ש לעיל דבאם היה במים בעינן לאלתר לא הזכיר סימנים שם מיירי במי שלא ראהו שנפל למים ואין גופו שלם דבכה"ג בעינן לאלתר ונאמן בלאלתר בלא סימנים ובהנהו עובדא דהאשה בתרא הנ"ל : (מט) אפילו לא ראהו מיד כו' והא דאמרינן לעיל שאם לא ראהו מיד משתנה י"ל דהכא מקילינן טפי הואיל שידוע שנפל שם כדפרישית ולעיל מיירי שספק לנו אם נפל במים כלל דאז דוקא בעינן שראהו מיד אחר שהעלוהו : (נ) והוא שיראנו שלם בכל גופו אבל אם אינו שלם אלא פרצוף כו' אז צריכין שניהם ט"ע עם סימנים אבל לעולם אם ראהו מיד מהני אפילו בט"ע לחוד ואין שם אלא הפרצוף פנים עם החוטם כדאמרינן לעיל ואפילו אין הגוף שלם :

ניסת

דרישה

התהלה שנתגייד בשכין מלובנת דאם איתא דאפילו מסתמא חיישינן לשמא ה"ל למתני אם נכוה אין מעידין ומזה ידעינן דחיישינן לספיקא וק"ל : [יג] (ב"ז העתק מתשובה שהשיב למהר"ת הנ"ל וקאי סוף סעיף מ"ג כ"פ) וכאשר כתבתי ביישוב ריש דברי הטור במה שמחלק בין נמצא ביבשה או במים דשם איירי דלא נמצא אלא פ"פ והוטם כנ"ל · בזה נתיישב ג"כ מ"ש הטור אח"כ בנטבע במים שאין להם סוף והועלה אחר כך מן המים וראהו אחר שלא ראה הטביעה ואמר שהוא פלוני בר פלוני דנאמן אפילו לא ראהו מיד אחר שהועלה ואפילו בט"ע בלא סימנים משא"כ ראהו זה שראה שנטבע דאינו נאמן כ"א בהכירו ע"י סימנים ולפני זה כתב דבנטבע במים והועלה מעידין עליו ודווקא לאלתר ומשמע שם דמעידין עליו בט"ע לחוד מ"ש דקשה לכאורה ממ"נ במאי איירי ברישא אי בראהו שנטבע למה סגי ליה בהכרת ט"ע ולאלתר ליבעי להכרתו סימנים שט"ע כמ"ש בסיפא ואי איירי שהכירו זה שלא ראה הטביעה א"כ למה כתב דבעינן שיראהו לאלתר אפילו בלא לאלתר נמי כמו שכתב כאן · (ובהיותי בק"ק קראקא במחילות מכ"ת דברתי עמו פא"פ) שנראה לי מישב זה דודאי ברישא איירי הטור ג"כ במי שלא ראה הטביעה ואפ"ה בעינן שיראהו לאלתר משום דדרכו להתפח ולהשתנות לאחר זמן מה שהועלה מהמים וחיישינן דטועה זה שרואה ואומר שהוא הוא ואינו אלא אחר שנתהפך צורתו לצורת זה שאמר שמכירו שהיה לו ט"ע כמו זה : והא דכתב כאן דלא בעינן לאלתר היינו משום דאיכא נמי לפני הב"ד עדים או עד אחד שראה שפב"פ נטבע ואחר כך בא עד אחר וראה שהועלה א' מהמים ואומר שהוא פב"פ דבזה אמרינן כיון דיש עדים דפב"פ נטבע וע"י עדים השניים ידעינן שפב"פ הוא וזה שהועל' מן המים בכה"ג ודאי מקילינן להאמינו בט"ע אפילו לא ראהו מיד ובריש' איירי שאין לפנינו עדים שראו שפב"פ נטבע · ויישוב זה ודאי עולה יפה בדברי הטור ומילתא דמסתברא מכח עצמו הוא אלא שלא מצאתי דין זה והילוק זה לא בגמרא ולא בדברי הראשונים ולא בדברי האחרונים ואין מדרך רבינו לכתוב דין מלבו אם לא שכתב בגדו כן כ"ל · ועוד דבאשר"י מוכח דאם ראהו אחר שלא ראה הטביעה והכירו אפילו אין עדות לפנינו שמעידי' שפב"ב נטבע אפ"ה לא בעינן לאלתר שהרי כתב הנ"ל ז"ל והא דבעינן ואסקינהו קמן וחזינהו לאלתר היינו לאותן שראו הטביעה כו' ולא כתב דאפילו לאותן דלא ראו הטביעה נמי צריך ראייה לאלתר כשאין גם עדי הטביעה לפנינו מ"מ דס"ל דבכה"ג גם כן לא בעינן לאלתר · וע"ק דבגמרא בפרק בתרא דיבמות ריש ד' קכ"א אמרו ז"ל · ההוא גברא דטבע בדיגלת ואסקוה אגישרא דשביסתנא ואנסבא רבא לדביתהו אפומי דשושביני לבתר ה' ימים ומעובדא זה משמע לכאורה דהיו עדים על הטביעה מדקאמר ההוא גברא דאטבע בדיגלת דמשמע שהיה ידוע שנטבע משעה ראשונה ומדקאמר דאנסבא רבא אפומא דשושביניה משמע דהשושבינא לא ראו הטביעה אלא שהכירו אותו אחר העלאה ואפ"ה מסיק שם דבעינן דחזיוהו השושבינא לאלתר והו דלא כמ"ש הטור . לכן נראה ליישב ג"כ זה ע"פ מ"ש לעיל דהא דכתב כאן דלא בעינן לאלתר היינו כשגופו שלם וכדמסיק הטור וכתב ע"ז ז"ל והוא שיראנו שלם בכל גופו ומה שמסיק וכתב אבל אם אינו שלם אלא פ"פ עם החוטם לא סמכינן אט"ע לחוד בלא סימנים זה קאי אמ"ש לפני זה בלא ראהו לאלתר אבל בראהו לאלתר א"צ סימנים ואפי' אין גופו שלם · והוא מ"ש הטור ברישא דבמים והועלה וראהו לאלתר דמעידין עליו ושם איירי באין גופו שלם דהא קאי אמה שמציין המשנה דאין מעידין אלא עד ג' ימים דהוכחתי לעייל דאיירי בלא נמצא שם אלא פ"פ עם החוטם וכנ"ל · וכאן בא מתהלה ללמדינו דבהכירו מי שלא ראה הטביעה דלא בעינן לאלתר וגם לא הכרה ע"י סימנים כי אם בט"ע לחוד סגי והגב סיים ומידם וכתב דהיינו דוקא כשגופו שלם אבל אם אינו שלם בעינן שיכירוהו ע"י סימנים : והשתא א"ש הכל וק"ל · והא דכתב דבהכירו מי שלא ראה הטביעה לא בעינן לאלתר למדו ממ"ש הרא"ש הנ"ל וז"ל וירא' הא דבעינן ואסקינהו קמן וחזינהו לאלתר היינו לאותן שראו הטביעה כו' עד אבל מי שלא ראה הטביעה ומצאו שמת ואמר שמכירו בט"ע לחודיה נאמן כו' וס"ע דאע"ג דאמרינן בגמרא בהאשה בתרא דאם לא חזיוהו לאלתר שהעלוהו דמית מתפח תפח ומשתנית צורתו · מ"מ אם אמר ברי לי בהכרתו שהוא פב"פ מאמינים לו וס"ל דלא גרע האי שראוהו לאחר זמן שהעלוהו מהמים מנמצא ביבשה אחר ג"י למיתתו דג"כ רגיל להשתנות אפ"ה כתבו התוס' בפשיטות ד' ק"ך דאם גופו שלם ואינו נחבל בפניו דמעידין עליו אפילו אחר ג' ימים כשאומר שמכירו בט"ע ומטעם שכתב שם ז"ל כי אינו משתנה כ"כ ודבר ידוע הוא שהוא ניכר אפי' אחר כמה ימים וכ"כ התו' בפרק האשה שלום ד' ק"ח בד"ה מהני סימנים כו' ז"ל ותימא היאך משיאין כמו בני אדם ע"י ט"ע בלי שום הכרת סמנים . ושמא איירי (כאן דבעינן לאלתר וסימנים) בשנשתנה קצת צורת פניהן דאכלן כוורי ולא נשאר אלא מה ששנו במשנה בפ' האשה בתרא וכן מפרש ר"ת לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג"י שנכנסת צ"פ מיירי כמו שמפרש במשנה אבל אם צורת פניהם שלימה שרוא אפי' לאחר כמה ימים עכ"ל הרי דמדמה אלא ידו בשלימות אחר שהועלה מן המים ומלאוהו ביבשה אחר כמה ימים (ועיין בתשובת דן לב אלק ראשון תשובה א' שמתרץ ג"כ כעין זה וכן פ"ש כ"פ) : [יד] ואפי' לא ראהו מיד וכתב מור"ם ז"ל וסבר הא דאמרינן היכא דשהה אחר עלותו מן המים דאין מעידין איירי במי שראה הטביעה או שיודע מן הטביעה (ולפי מ"ש אמ"ו בתשובה

פלון

בסימנים מובהקין ונראה דאין להקל ולהתיר ע"י ט"ע לחודיה כאותו שראה הטביעה
מאחר שהרא"ש ורבינו אוסרין:
וכן אם נפל למים שאין להם סוף ובא להעלותו והעלו ממנו אבר וכו' היינו מעשה
דעסיה ששנינו במשנתינו ומיירי בידוע הוא שאותו האבר הוא ממנו שיש בו
סימן מובהק דליכא למיחש דילמא אותו אבר
של איש אחר הוא וכך פי' ה' המגיד וכ"י
ושאר מפרשים והוא דבר פשוט ולא קשיא
דכאן דאמר דמעידין עליו כיון שא"א לו
להיות חי ולמעלה אמר במגוייד אפילו
במקום שנעשה טרפה אין מעידין עלו
דלמעלה ה"ק אין מעידין עליו בסתם שהוא
מת ותנשא לאלתר קודם י"ב חדש אבל ודאי
כיון דטרפה הוא ואינו חי יותר מי"ב חדש
תנשא לאחר י"ב חדש והיינו דקא מדקדק
רבינו שכתב כאן מעידין עליו להשיא את
אשתו ולא כתב בסתם מעידין עליו משום
דהוה משמע שמעידין עליו בסתם שהוא מת ותנשא מיד והא ליתא דאע"ג
דטרפה הוא ואינו חי יותר מי"ב חודש מ"מ אסורה שתנשא קודם י"ב חדש ולכן כתב
מעידין עליו להשיא אשתו כלומר להשיא את אשתו כשתהיה מותרת להנשא דהיינו
לאחר י"ב חדש וכ"כ הרמב"ן והרשב"א עיין בדברי ה' המגיד בפי"ג מה"ג ומביאו
ב"י: **עיר** שהקיפוה כרקום וכו' הרי הן בחזקת חיים פי' בין לחומרא בין לקולא
בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה
ולפיכך הולכים לחומרא ואין מעידין עליהן שמתו ואפי' אבד זכרם דבחזקת חיים
דיינינן להו ואשתו אסורה לעולם ואפי' נשאת תצא אבל ספינה שטבעה ממש בים
ושהה ועמד עד כדי שתצא נפשו אע"ג דאין מעידין עליהן שגם הם בספק חיים מיהו
אם נשאת בדיעבד לא תצא וכמ"ש בתשובה להרמב"ן סי' קכ"ח הביאו ב"י ונראה
דה"ה נמי בעיר שכבשוה כרקום והיוצא ליהרג דדמיין ליה ובתשוב' הר"יבש סי' שע"ט
נראה שחולק על זה ולענין מעשה צ"ע ופי' יוצא ליהרג פי' ב"י היינו מב"ד של עכו"ם
וכך נראה דעת הרי"ף וכמו שפי' ב"י דבריו דלפי דעכשיו בעונותינו אין ב"ד דנין
דיני נפשות אלא ב"ד של עכו"ם כ' בסתם והאריכם נמשך רבינו ולא כהרא"ש עכ"ד
ולא נהירא אלא דעת רבינו כהרא"ש וכמ"ש לקמן בסימן קמ"א סעיף מ"ו ועיין במ"ש
עוד לעיל סוף סעיף י':

לא סמכינן אטביעת עין לחוד בלא סימנין: (נא) [טו] ניסת ע"י
שהעידו עליו במים שאין להם סוף לא תצא נפל למים (נב) שיש להם
סוף ושהה שם כדי שתצא נפשו תנשא לכתחילה וכן אם נפל
למים שאין להם סוף ובאו להעלותו והעלו ממנו אבר (נג) שאי
אפשר שינטל אותו אבר מן החי והיה מעידים עליו להשיא את
אשתו: (נד) עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא
לדון (נה) הרי הן בחזקת חיים לפיכך אין מעידים על אחד מאלו
שמת להתיר את אשתו ואפילו על מי שבעיר (נו) שכבשה כרקום
וספינה

מהו ת"ש מעשה בב' ת"ח וכו' וכמדומה לי שכוונת רבינו וההלכות היא לפרש דבעיין
בשלא אמר מת וקברתיו אבל באומר מת וקברתיו לא איבעיא להו דאם איתא דמת
וקברתיו קא איבעיא להו מאי קא דחו בההיא דב' ת"ח כגון דאמרי אסקינהו קמן
ומאי הוה כשאמרו אסקינהו קמן ואמרי סימנים והא בעד אחד כי אמר מת וקברתיו
דחיישינן דלמא משקר א"כ דבעיי' בכל גווני
היא ומיהו כי אמר מת וקברתיו לא חיישינן
וזה מהכך עובדי אבל כי לא אמר מת
וקברתיו ה"ל בעיא ולא איפשטא וזה שכתב
רבינו לא תנשא ואם נשאת לא תצא אבל
המפרשים כתבו שכוונת ההלכות בדרך אחרת
ומ"מ כוונת רבינו כך היא כמו שכתבתי ולא
הסכים רבינו עם ההלכות שכתבו שאפילו
בב' עדים חיישינן דאמרי בדדמי ואדרבה
נראה מתוך דבריו דבב' עדים שאמרו מת
סתם נאמנין כל שמעידין על המיתה ואף
הרמב"ן ז"ל כתב על דברי ההלכות שחומרא
יתירא היא ויש בזה שטה אחרת לומר דע"א במלחמה נאמן אפילו באומר מת בלבד
ומשיאין אותה לכתחלה דבעיין אע"ג דלא איפשטא הכא איפשטא בדוכתא אחריתא
ושטת רבינו עיקר ומתבאר מדבריו ג"כ שמים שאין להם סוף שא"א לעמוד על בוריו
של דבר לעולם אינו מעיד העד עד שישהה כדי שתצא נפשו ולא חיישינן דאמר
בדדמי וזהו שכתב רבינו או שטבע בים הגדול וכן עיקר עד כן לשונו: ומ"ש שמתבאר
מדבריו שמים שאין להם סוף לעולם אינו מעיד העד עד שישהה כדי שתצא נפשו כו'
היינו לומר דמש"ה אם נשאת לא תצא ואף על פי שבמים שאין להם סוף לא מהני
לשהות עד שתצא נפשו היינו לאסרה להנשא לכתחלה אבל לענין אם נשאת לא תצא
ודאי מהני וצריך לומר לדעת ה"ה דאם ברי לנו שלא שהה ועמד עד כדי שתצא נפשו
תצא (לד): **ניסת** ע"י שהעידו עליו במים שאין להם סוף לא תצא בסוף יבמות
(קכא:) גבי עכו"ם מל"ת ההוא דהוה אמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע
חסא א"ר נחמן האלקים אכלו כוורי לחסא מדיבוריה דרב נחמן אזלא דבי"רו דחסא
ואינסיבא ולא אמרו לה ולא אודי א"ר אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף
אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אבל איכסיבא לא מפקינן לה וז"ל הרמב"ם בסוף הלכות
גרושין וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה בים או במים שאין להם סוף ולא
עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא תנשא על עדות זו כמו שביארנו ואם נשאת לא
תצא ואפילו היה העכו"ם שהסיח לפי תומו ואמר טבע פלוני בים ונשאת על פיו
עד

הרי זו לא תצא וחכם שהתירה מנדין אותו וכתב הרב המגיד אין חילוק בזה בין אחד לב' דבכל גווני שאין מעידים על המיתה אלא על הטביעה במים שאין להם סוף אסורה לכתחלה ואם נשאת לא תצא גבי עכו"ם המסיח לפי תומו דהוה אמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא וכו' ונראה שמכאן הוציא רבינו דבעיין דלא איפשטא לומר שאם נשאת לא תצא דהא הכא דאמרינן בבריית' אשתו אסורה ומסקינן דלכתחלה קאמרינן ואם נשאת לא תצא וכ"ש במאי דמספקא להו: ומ"ש וחכם שהורה להשיאה לכתחלה מנדין אותו מתבאר שם בגמרא בעובדא דההוא גברא דטבע באגמא דסמקי ועיין בתשובת הריב"ש סימן שע"ט ובתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים דין אשה שטבע בעלה במים שאין להם סוף והלכה ונשאת בלא הוראת חכם עיין בהגהות מרדכי סוף יבמות כתב ר"י בשם הרמ"ה ה"ה בכל מה שאמרו אין מעידין המורה בהם להיתר מנדין אותו אפילו היכא דאם נשאת לא תצא כתוב בתשובות להרמב"ן סי' קכ"ח צריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתצא נפשו ולא ראהו או שמא ראה ספינה מטורפת בים וחשבה להשבר או שראה שנשברה ספינה בלב ים כי רוב העולם קורין לדברים האלו טביעה ואין מדקדקים בין שנשברה במקום רחוק מאוד מהעיר שיחשבו הרואים שאי אפשר למי שנפל שם להנצל ולאתא' אל היבשה ובין שראוהו טובע ממש וכסהו המים ושהה עליו ויש הפרש גדול בין זה לזה אפילו במים שאין להם סוף כי במעיד שטבע ממש ושהה עליו אם נשאת בדיעבד לא תצא כמו שאמרו בסוף יבמות ואם אינו מעיד אלא שנשברה ספינה בלבד זה אינו כלום ואפילו נשאת תצא כי שמא ניצל ע"ג עץ או קורה כדרך שניצולים הרבה פעמים וכספינה המטורפת בים הרי הוא בחזקת חיים לכל דבר ואם נשברה נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים כדאיתא בפרק כל הגט עכ"ל ועיין בתשובת הריב"ש סימן תק"ח שהכתוב בסימן זה: נפל למים שיש להם סוף ושהה שם כדי שתצא נפשו תנשא לכתחלה כבר נתבאר בסמוך שזה דעת רבי יוסי וחכמים דקי"ל כוותייהו· כתב המרדכי בסוף יבמות בתשובה ה"ר אליעזר מוורדן דקדק מדקאמר מים שאין להם סוף אשתו אסורה ולא קאמר אסורה לעולם ש"מ דלאו לעולם קאמר וכן נראה שתלו רצותינו על חכמי הדור ויראי שמים שיתבוננו וישכילו על ענין המאורע והאריך למצוא עלילה להתיר אשה שנתעגנה ד' שנים כי נטבע בעלה וחזקות מוכיח שנטבע כי הכלים אשר אתו בספינה נמצאו על שפת הים ועל זה המשמעות יש לתמוה וה"ר אברהם כתב דקשה בעיניו להתירה וכ"כ לר"ב וכ"כ ראבי"ה דחזינן דראוי לשמת המתיר כעובדא דרב שילא ולא קבעו חכמים זמן לדבר ואין בידינו לבדות דברים מלבנו בלא ראיה ונתת אמתלאות כי במקום שרצו חכמים להתיר פירשו הדברים כגון עד מפי עד ומסיח לפי תומו ופסולי עדות ויש מקומות שהחמירו חכמים ולא חשו לעיגון כגון במים שאין להם סוף וכן ברואהו מגוייד או צלוב והחיה אוכלת בו ולא אזלו בתר אומדנא דשכיח ומה שלפעמים הקלו משום עיגונא מפורש בפ' יש בכור (מו:) כי אקילו בסופה פי' אחר שנחקר העדות יפה בטביעות יפה אבל בתחלה פירוש בגוף העדות לא הקילו וה"נ מוכח כולה שמעתין דריש פרק האשה שלום דתלינן לחומרא דאיכא דעבדא לה סמתרי וחיי ואמרינן כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא וכו' ואמרי' נמי איניש אחרינא אתי לאצולי וכו' ואף ע"ג דלא שנינן אסורה לעולם אורחיה דתלמודא למתני אסור סתם ופתרונו לעולם עכ"ל והנך רואה כמה דברבי חולקין על רבי אליעזר ודברי רבי אליעזר אין להם על מה שיסמוכו וכל הגם לבו בהוראה להתיר אשה ע"פ אותה תשובה עתיד ליתן את הדין לכן שומר נפשו ירחק ממנה כתב המרדכי בסוף יבמות אם נפל למים שאין להם סוף על פי עדים נחתי יורשים לממון דגבי ממון אמרינן מיית וגבי איסור כגון לינשא אחמור ולא דמי לאין האחים נכנסין לנחלה על פיה לא על פיה נחתי כי אם על פי המסיחים עד כאן לשונו (לה): וזה לשון הרשב"א בתשובה אם לא היתה ראויה לינשא לכתחלה אלא שאם נשאת לא תצא י"ל שאינה גובה שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר כל שאינה יכולה לינשא לכתחלה וי"ל דכל שאם נשאת לא תצא אף היא גובה כתובתה דשפיר קרינן בה לכשתנשאי לאחר שכבר נשאת לא תצא וזה נ"ל יותר והיתום אינו יכול לירד לנכסים דאין היורשין נכנסים לנחלה אלא ע"פ שני עדים (לו) אבל אם היה האב חייב למלמד והיה דבר ברור שחייב לו ושלא פרע כגון שהיה תוך זמן בזה מגבין הא לאו הכי לא דמלוה ע"פ היא ואינה גובה בכי הא אפילו מן היורשים דשמא פרעו אב עכ"ל: **ומ"ש** וכן אם נפל למים שאין להם סוף ובאו להעלותו והעלו ממנו אבר וכו' שם במשנה (דף קכא·) מעשה בעסיה באחד ששלשלוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מארכובה ולמעלה תנשא מארכובה ולמטה לא תנשא ופרש"י מארכובה ולמטה הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הם וז"ל הרמב"ם בפי"ג מה' גירושין אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שא"א שינטל מן החי ויחיה ה"ז מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו וכתב ה"ה שם מעשה באחד ששלשלוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו וכו' והרשב"א כתב מסתברא שקשרוהו ברגלו והעלוהו אבל אם השליכוהו והשליכו מצודה בים ולא עלה בידם אלא רגלו או אפילו כל גופו בלא ראשו אין משיאין את אשתו דחוששין שמא זה הלך לו ממקום זה ורגל זה מאדם אחר היה והביא ראיה לזה שחוששין שמא אותו הלך לו וזה שהעלו אחר הוא והביא דברי רבינו וכתב עליו ושמא שלא נתעלם מן העין עד שעלתה רגלו בידו קאמר עכ"ל וכ"כ שרבינו כוונתו הוא בשידוע להם שאותו האבר הוא מאותו האיש וזהו שכתב והעלו ממנו אבר שידוע שהוא ממנו האבר ההוא (לז) וכתבו הרמב"ן והרשב"א בדין המשנה שלא התירו אלא לאחר י"ב חדש לפי שידוע שטריפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירושלמי עכ"ל: וז"ל נמוקי יוסף הא דאמרינן תנשא משום דכיון ששלשלוהו הם ברגלו הא ודאי רגלו הוא אבל אדם שנפל לים והשליכו מצודה והעלה רגל אחד מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו אלא אם כן יש להם בו סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא כדמוכח מההוא עובדא דההוא חרוכא ומההיא דשני ת"ח וכו' ומיהו סימן מובהק בידו או ברגלו או באחד מאיבריו אין לך סימן גדול מזה וזהו מ"ש הרמב"ם שאם השליכו אותו לים והשליכו מצודה והעלו אבר אחד ממנו שמשיאין את אשתו ומדקאמר אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהוא האבר ממנו עכ"ל כתוב בהגהות מרדכי דכתובות נפל למים שאין להם סוף גובה כתובתה כתב ה"ר שלמה בן הרשב"ץ מי שאבד זכרו אין אשתו נשאת אשה שנתעלם בעלה והתירה רב אחד ונשאת ואח"כ בא רב אחר ואסר מה משפטה בכתבי מה"ר איסרל"ן סי' קל"ט: עיר שהקיפוה כרקום וכו' ואפי' על מי שבעיר שכבשה כרקום משנה בפ' וכו' כל הגט (דף כח:) ג' דברים אמר ר' אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא
לידון

דרכי משה

(לד) כתב מוהר"ם והיא בתשובה השייכה להלכות נשים וחביאה הגהות מרדכי סוף יבמות הא דאם נשאת לא תצא היינו דנשאת ע"פ ב"ד שטעו והתירוה או שהיא בעצמה טעתת וסברה שמותרת אבל אם נשאת בעבריינות ובמרד משמתינן לדידיה עד שמוציאה וע"ש: (לה) וכ"כ הגהות מרדכי דכתובות: (לו) ועיין עוד לקמן גבי דינא ע"א במלחמה בעכו"ם מל"ת על א' שנטבע מה דינו וכיצד דנין לשון עדותו: (לז) וע"ל בתבתי
דאם

דרישה

תירוץ זה אינו נכון ותירוץ שני עיקר ע"ש כ"פ) או איירי שאינו שלם בכל גופו אלא פרק"ף עם המוטס וק"ל עכ"ל: [טו] **נשאת** ע"י כו' לא תצא כתב הרמב"ם פי"ג דה"ג דחכם שהתיר במים שאין להם סוף היו מנדין אותו וכן הוא בגמרא סוף יבמות כ"פ):
והוא

פרישה

(נא) **ניסת** ע"י כו' לא תצא הואיל שטבע במים ולא ראהו אדם שיצא סברא הוא שמת דמסתמא רחוקה היא שיצא במקום אחר רחוק שלא יוכלו לראותו ודוקא שנשאת על פי חכם או בטעות אבל אם נשאת בעבריינות תצא (כ"כ מהר"ם בתשובה כ"פ): (נב) **שיש** להם סוף כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביבו ורואה שאינו עולה ש"ע: (נג) **שא"א** שינטל אותו אבר כו' רי' שמכירין ע"י סימן מובהק שבו שזה האבר הוא מאותו האיש שנפל או מעידין עליו להשיא את אשתו

לאחר י"ב חדש שטריפה אינה חיה יותר מי"ב חודש רשב"א ואף שכתב הרשב"א כן היינו משום שקאי אלשון הגמרא שאיתא שם שהעלה יד או רגל אבל רבינו שכתב לשון אחר ז"ל א"א שינטל אותו אבר מן "החי "ויחיה לשון זה משמע שימות מיד כגון אברים שמזכיר לפני זה דהיינו ראשו או לבו או מעיו ומש"ה סתם רבינו וכתב מעידים להשיא אשתו דמשמע אפילו מיד וכל אבר ואבר לפי מה שהוא וק"ל: (נד) **עיר** שהקיפוה כרקום (פי' מצור וחיל כ"פ) עיין בב"י שמביא דברי הרא"ש וכתב עליו ולפ"ז לא ה"ל לרבי' לסתום דבריו אלא לפרש דיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם משיאין את אשתו ויש לתמוה עליו שהרי בסימן קמ"א כתבו רבינו בהדיא וכן מה שהתמיה הב"י על הרי"ף והרמב"ם שם בסימן קמ"א שלא הביא הירושלמי שהביא הרשב"א באמתי שם הכל יפה ע"ש דף קפ"ה ע"א וריש ע"ב: (נה) **הרי** הן בחזקת חיים ונשותיהם של כהנים שבאותו עיר אוכלים בתרומה: (נו) **שבבשה** כרקום כו'
לאוקי

וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג נמי אין מעידים (נז) שהם בספק חיים ונותנים עליהם חומרי מתים וחומרי חיים : עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא עד אחר ואמר לא מת (נח) אפילו קודם שנשאת מותרת לינשא אלא משום לזות שפתים לא תנשא (נט) אבל אם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא (ס) ואם באו שנים פסולים לבסוף ואומרים שלא מת חשובים כאחד ואם התירוה קודם

לידון שהם בחזקת קיימים אבל עיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ודע דאיתא בגמרא (שם) על מתני' א"ר יוסף ל"ש דיוצא ליהרג נותנין עליו חומרי חיים אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמיר ליה דינא לקטלא מיקטל קטיל ליה א"ל אביי ב"ד של עכו"ם נמי מקבלי שוחדא א"ל ה"מ תקמי דלחתום פורסי שמנג פירוש דיין גדול שלהם כתר דחתים פורסי שמנג לא שקלי איכא דאמרי א"ר יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה והרי"ף לא כתב בהלכותיו הני תרי מימרי דרב יוסף וכתב הרא"ש ונראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה ובב"ד של עכו"ם איפשר דלא פליגי הני תרי לישני לישנא בתרא בדלא חתים פורסי שמנג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בב"ד של ישראל ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג עכ"ל ולפי זה לא הוי ליה לרבינו לסתום דבריו אלא לפרש דיוצא ליהרג מבית דין של עכו"ם וחתים פורסי שמנג משיאין את אשתו אלא שחשש להרשב"א שכתב בחדושיו כיון דלא איפסיקא הלכתא בהדיא בגמרא כהאי לישנא או כהאי לישנא נקטינן לחומרא ובין בבית דין של ישראל בין בב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ואפי' חתים פורסי שמנג עכ"ל · והרמב"ם נראה שפוסק כלישנא בתרא שכתב בה' גירושין פרק ג' והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים ונראה לי שזה היה דעתו של הרי"ף ומשום דהשתא בעונותינו אין בית דין הורגין ועונשין אלא ב"ד של עכו"ם סתם וכתב המשנה כצורתה דיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים :

עד אחד אומר מת וכו' בפרק האשה שלום תנן עד אחד אומר מת ונשאת ובא אחד ואמר לא מת ה"ז לא תצא ובגמ' טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן ב' ואין דבריו של אחד במקום ב' ה"ק ע"א אומר מת והתירוה לינשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא דקשיא ליה לתלמודא מדעולא ואע"ג דעולא מודה דלכתחלה לא תנשא משום דר' אסי הסר ממך עקשות פה כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף כ"ב) היינו משום דמטעם הסר ממך עקשות פה אין כאן אלא מדה טובה אבל ליכא איסורא אפילו מדרבנן ובמתניתין מוכח מדיוקא דאיסורא איכא לכתחילה דלא תינשא וכך למדתי מדברי הרא"ש בפסקיו דלא כמ"ש התוס' ע"ש ר"י ע"ש והיינו דכתב רבינו מותרת להינשא ולית בה איסורא כלל אפילו מדרבנן אלא מדה טובה דלא תנשא משום לזות שפתים אבל אם בא השני קודם שהתירוה איסורא איכא דלא תנשא מיהו אם נשאת לא תצא דהכי משמע בסיפא דתנן ע"א אומר מת ושנים אומרים לא מת תצא ומדלא אשמעינן רבותא דאפילו בע"א אומר מת וע"א אומר לא מת תצא אלמא דא' וא' לא תצא וכ"כ התוס' אלא דנראה מדבריהם דדוקא אחד ואחד בזה אחר זה דמותרת לינשא מן התורה אלא דלא תנשא מדרבנן הלכך אם נשאת לא תצא אבל אחד ואחד בבת אחת דאסורה לינשא מן התורה אם נשאת תצא ע"ש מיהו מדברי רבינו שכתב בסמוך בע"א אומר מת וע"א אומר לא מת אם נשאת למי שאינו מעיד תצא משמע דאפי' בזה אחר זה נמי תצא מדלא חילק בין בבת אחת לזא"ז ונראה דס"ל דלא כתבו התוס' לחלק ביניהם אלא למאי דקס"ד דמתניתין כפשוטה היא אבל למאי דמסיק לא צריכא בפסולי עדות אין לדייק כלום מהא דלא תני רבותא דאפילו באחד ואחד תצא דללישנא קמא הך הוה רבותא

עד א' אומר מת והתירוה לינשא וכו' בפ' האשה שלום (דף קיז) תנן עד אחד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא ובגמרא טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ה"ק עד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון : ומ"ש אלא משום לזות שפתים לא תנשא בפ"ב דכתובות (דף כב) דלכתחלה לא תנשא מהאי טעמא וז"ל הרא"ש בפרק האשה שלום מתקנתא דרבנן סריא לינשא אלא דקאמר תלמודא בפ"ב דכתובות דטוב הוא שלא תנשא משום הסר ממך עקשות פה עכ"ל : ב"ה והרמב"ם בפי"ב מהלכות גירושין השמיט הא דלא תנשא משום לזות שפתים אדרבא כתב ותנשא וטעמו משום דהיינו למאי דפריש אביי מימרא דר"י אבל רבא מפרש לה התם בגונא אחרינא ולפום האי פירושא דרבא לא צריכינן למימר הכי : ומ"ש אבל אם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא כן משמע בהדיא מדאוקימנא שבא העד שאמר לא מת אחר שהתירוה לינשא הא אם בא קודם שהתירוה לא תנשא וכ"כ רש"י ז"ל ודוקא התירוה קודם שיבא עד שני המכחישו אבל בא קודם שיתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא ולא אחשבינן כתרי וכתב ה"ה בפי"ב מה"ג וה"ה לאשה אומרת מת והתירוה לינשא על פיה ואח"כ באה אשה אחרת ואמרה לא מת לא תצא מהיתירה הראשון וזה מוסכם (לח) וכתב כ"י דהא דעולא דכל מקום שהאמינה תורה עד אפי' אשה במשמע דהא האמינה תורה כדאמרינן הכא עדות אשה הוי עדות בענין זה וא"כ אפי' בא עד כשר אחר שהתירוה לינשא על פי האשה להכחישה הוי ליה חד ועדותה שהיה ראשון חשוב כב' ואין עדות של אחד במקום שנים (מ) וכן משמע בפ' האשה שנתארמלה (כג :) גבי את וחבירתיך טמאות דחשיבא עדות אשה כעד כשר ובירושלמי נמי גרסינן גידל בר מנימין בשם רב כל מקום שהכשירו עדות אשה כאיש האשה מכחשת את האיש ויש מי שאומר דאשה לגבי עד כשר אע"פ שהתירוה על פיה או אפי' נשאת תצא כיון שעד כשר מכחישה ושאני התם גבי את וחבירתיך דבשבויה הקלו וכן דעת הרמב"ם שכתב אשה אומרת מת או שהיא אומרת מת בעלה ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא והרמב"ן מודה לו כשהתירוה ע"פ עצמה שאמרה מת בעלי שתצא אבל חולק עליו כשהתירוה ע"פ אשה מן הטעם שאמרנו עכ"ל וה"ה בפי"ב מה"ג כתב שטעמו של הרמב"ם מדאמרינן בתירוצא דובע"א שאכתוב לקמן בסמוך שתי נשים כעד אחד דמיין דכיון שהורע כח הנשים לגבי עד כשר הכי נמי הורע כח אשה לגבי עד כשר והירושלמי סובר רבינו דאתי כלישנא קמא דגמרא דילן וכתב עוד אבל הרמב"ן והרשב"א חולקין עליו באשה אומרת מת שלא תצא מהתירה הראשון ומודה בהיא עצמה ונראה דאף רבינו מודה בשתים אומרות מת והתירוה על פיהן שאם בא עד אחד אח"כ לא תצא מהתירה הראשון דאם לא כן ליסמעינן רבינו בשתי נשים ואפי' לפי מה שסברו הרמב"ן והרשב"א כדעת רבינו איפשר שהוא כן עכ"ל ולקמן בסמוך סתם רבינו דין זה כדעת הרמב"ם ז"ל : כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קי"ט כל הנשאת ע"פ עד אחד אינה יכולה להנשא אלא ברשות ב"ד וכל שלא עמדה בפני ב"ד אין דברי העד כלום וכן נראה מתשובת ריב"ש שאכתוב בסימן זה והר"ן בתשובה סימן כ"ב כתב שאפילו נשאת מעצמה על פי ע"א בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת לא תצא וכ"כ בתשובת ה"ר דוד הכהן בית א' · וכתב הר"ן עוד שם על עדות אשה שהיה בה להקל ולהחמיר וכתב שדעתו להקל אמנם מאשר הדבר חמור מאד על הבעל מוטל לחוש לעצמו וירבה חקירות ובדיקות שכל מה שהקלו חז"ל בדברים הללו הוא על סמך שהאשה עצמה תרבה בדרישות וחקירות עד שתעמוד על אמתתן של דברים וכן המצוה הזאת על גדולי העיר לדרוש ולחקור בענין כדי שילא לאמתו עכ"ל ועיין במרדכי פרק האשה בתרא ובהגהות מיימון פי"ג מהלכות גירושין כתב רבינו ירוחם אם אחר שנשאת יצא קול שבעלה חי אין מוציאין אותה מתחת בעלה אלא בראיה ברורה ועיין עוד שם (מא) :

ומ"ש ואם באו שנים פסולים לבסוף ואומרים שלא מת חשובים כאחד ואם התירוה קודם שבאו לא תצא מהתירה הראשון לא התירוה עד שבאו לא יתירוה אשה אומרת מת ושתים אומרות לא מת אע"פ שנשאת תצא שם במשנה עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא ובגמרא פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים לא צריכא בפסולי עדות וכדרבי נחמיה דתניא רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא ותרצה לדרבי נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל ב' נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי ופירש"י ע"א אומר מת · ובאו עדים ואמרו לא מת פשיטא דמודה עולא דלגבי תרי חשיב כחד ובטל ולא אמרינן תרי ותרי נינהו : בפסולי עדות · ואע"ג דשנים שאמרו לא מת נשים הוו הרי עד ראשון בטל אצלו ואיצטריך לאשמועינן כה"ג : כל מקום שהאמינה תורה עד אחד · אין שם תורת עדות כי היכי דחד חשיב פסולי עדות נמי חשיבי הילכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים : ועשו שתי נשים באיש אחד · שתי נשים שהכחישו עד אחד ואמרו לא מת : כשני אנשים באיש אחד · שהראשון בטל ואפי' ניסת תצא : כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא · והתירוה על פיו אפי' ק' נשים כעד אחד דמיין וכי היכי דעד אחד בטל דאמרינן ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחרון במקום ב' ק' נשים נמי בטלו לגביה וכה"ג לא אשמועינן מתניתין דתצא אלא מתניתין דקתני אע"פ שנשאת תצא כגון דאתאי אשה מעיקרא ונשאת על פיה ואשמועינן מתניתין דתצא ע"פ שתי נשים הבאות אח"כ ולא מוקמינן קמייתא במקום עד כשר ואע"ג דאחשבינה כתרי למשרי על פומה : כי פלגא ופלגא · בעד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא א' ואמר לא מת דאמרינן במתניתין לא תצא מהתירה הראשון עכ"ל והרי"ף כתב שני התירוצים ולא הכריע ומשמע דהלכה כתירוצא דובא"ה דבתרא הוא וכך הם דברי רבינו וגם הרמב"ם פסק כלישנא בתרא שכתב פי"ב מה"ג באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת תצא בד"א בשהיה הא' שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו אותו כגון שנשאת ע"פ איש ובאו ב' ואמרו לא מת או שנשאת ע"פ עצמה ובאו ב' נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות אומרות לא מת או פסולים אומרים לא מת הרי זה כמהלכה על מהלכה ואם נשאת לאחד מעידיה והיא אומרת ודאי מת ה"ז לא תצא ע"כ ודבריו מבוארים שהם כתירוצא דובע"א וכ"כ הרשב"א בתשובה ועיין במרדכי דכתובות פי"א כי שם האריך בדינים אלו · ורבינו ירוחם ג"כ האריך בדינים אלו · ומ"ש ואם נשאת לאחד מעידיה וכו' נלמד מהדין שיתבאר לקמן בסמוך וכתב ה"ה רבינו פסק כלישנא בתרא ונראה שפירושו כשבאו בבת אחת העד כשר והשני נשים ונפקא מינה ללישנא בתרא מה שכתב הוא כשנשאת לאחד מעידיה ומכל מקום ודאי שאף הוא סובר שאם בא העד הכשר בתחלה והתירוה על פיו ואח"כ באו הנשים המכחישות שלא תצא מהיתירה הראשון דכיון דפלגא ופלגא ניניהו הוה ליה קמא כתרי ואין דבריו של אחד במקום שנים וכן פירש רש"י ואיפשר שרבינו לא הוצרך לבאר זה מפני שסמך לו על מה שכתב בתחלה בשני עדים שהולכין אחר הראשון וכאן כתב הרי זה כמהלכה על מהלכה ור"ל דתרתי כ"מ ואף הוא מפרש כפי' רש"י ומצאתי לרשב"א שכתב פרק האשה רבה אבל הרמב"ם פירש כפלגא ופלגא כשתי נשים המכחישות זו את זו ואע"פ שהתירוה לינשא תצא מהתירה הראשון אבל אם נשאת לא' מעידיה ואומרת ברי לי לא תצא וגם הרמב"ן כתב כן בשם רבינו ובודאי שלשון הגמ' דאתא עד כשר מעיקרא ק' נשים כעד אחד דמיין מורה כדברי רש"י ולפי שיטת הרמב"ן שאמר בעד אחד ועד אחד כשבאו שניהם ה"ז תצא אפילו לאחד מעידיה הכרח הוא לפרש כפירש"י שאם בשבאו שניהם כא' לא נפקא לן מידי עכ"ל · ועיין במרדכי פרק האשה רבה ובתשובת הרשב"א סימן תשמ"ח דברים דשייכי לדינים אלו ובסוף כתב וכל עד מפ"ע נראה שאינו נאמן לפסול העדות הראשון ואפילו שנים מעידים מפי שנים

דרכי משה

דאם יש סימן מובהק באותו אבר שממנו הוא משיאין וכן כתב ב"י בשם נ"י : (לח) וע"ל ר"ס זה אם נשאת ע"פ ע"א בלא התרת ב"ד ובא אחד ומכחיש הראשון אם תצא מאחר דנשאת בלא ב"ד : (מ) וכן כתב המרדכי סוף האשה שלום בשם תשובת מהר"ם דאפילו אם נשאת ע"פ עכו"ם מסל"ת ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת לא תצא מיהו אם בא העד הכשר אחר שהתירוה להינשא קודם שנשאת ונשאת אחר כך תצא : (מא) כתב המרדכי פרק האשה בתרא ע"א דעכו"ם המסל"ת שמכחישין זה את זה דינן כשאר פסולי עדות והאריך בזו וכתב לבסוף אמנם אם יוכל לברר דברי העכו"ם המסל"ת שאין מכחישין זה את זה מותרת לינשא ובלבד שלא יתכוונו להתיר אלא במסל"ת וע"ש ע"כ סוף יבמות תשובה זו ובהגהת פי"ג מהלכות קדושין במיימוני כתב הרא"י בפסקיו סימן ר"כ ב' פסולי עדות דאורייתא מסיחין לפי תומן ואחד פסול עדות מדרבנן הול' אחר רוב דעות וע"ש :

ובב"י

פרישה

לאפוקי לעיל שהקיפוה כרקום והספינה מטורפת ולא נטבע או שיוצא לידון ולא ליהרג כמו שכתב : (נז) שהם בספק חיים כו' מותרת מתים שנשותיהן אין אוכלין בתרומה ומותרי חיים (בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה של אביה כ"פ) שאסורים לינשא (ואפילו נשאת תצא כ"פ) : (נח) אפילו קודם שנשאת כו' שע"א נאמן בעדות אשה כשנים בשאר עדיות ואין דבריו של א' במקום שנים הואיל שהתירוה לינשא (וכבר שאמינוה לו כשנים לאפוקי קודם שהתירוהו [illegible]

חד כנגד חד כ"פ) : (נט) אבל אם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא ואפילו אם נשאת תצא אם לא שנשאת לאחד מעידיה כמ"ש (והיינו דוקא כשהיא אומרת ג"כ ברי לי שמת כ"פ) (ובסמוך בדרישה סעיף ס"ג אכתוב בשם הר"ש דבע"א לא תנשא לו ותצא) :
(ס) שנים פסולים (וס"ס פסולים דכיון דאין כשרים ··· כעד אחד לגבי עד כשר. כ"פ) פי' נשים

רבותא טפי דאפילו בנשאת ע״פ עד אחד כשר אם באו אח״כ שני פסולין ואמרו לא מת תצא וללישנא בתרא אשמעי׳ נמי רבותא היכא דהתירוה ע״פ אשה ונשאת ואח״כ באו ב׳ נשים ואמרו לא מת תצא ולא אמרי׳ דכל שהאמינה תורה ע״א ואפי׳ אשה חשוב כשנים וכדעולא ולפ״ז צריך לפרש דמ״ש רבינו אשה אומרת מת ושתים אומרות לא מת אע״פ שנשאת תצא היינו לומר אע״פ שהתירוה על פי אשה ונשאת אפ״ה כשחזרו ב׳ נשים ואמרו לא מת הלך אחר רוב בפסולי עדות: ולעיל בסימן ז׳ דגבי שבויה בע״א מעיד שנטמאה וע״א מעיד שהיא טהורה דמותרת אפילו זה שמעיד בה הוא עבד או שפחה לא דמי להכא דבשבויה דמיגולה נפשה הקילו ע״ש: נשאת ע״פ עד כשר וכו׳ אפילו נשאת לא׳ מעידיה תצא האי לישנא לא שייך היכא דנשאת ע״פ אשה אלא לפי דאשה לאו דוקא אלא ה״ה קרוב וכפול דרבנן ועליו קאמר אפילו נשאת לאחד מעידיה:

האשה בעצמה וכו׳ עד אין מתירין אותה לינשא דעת רבינו דכיון דבעיין לא איפשטא ספיקא דאורייתא היא ועבדינן לחומרא וכ״כ בהלכות אבל הרמב״ם דפסק בתרווייהו לקולא דמתירין אותה לינשא סבירא ליה כיון דמשיאין האשה ע״פ עצמה חשיבה היא כשנים וכדעולא וכי איבעיא לן בתנו לי כתובתי והתירוני לינשא וכו׳ מדרבנן קא מיבעיא לן אי חיישינן דמשום כתובה קאמרה וכיון דחששא דרבנן

קודם שבאו לא תצא מהיתרה הראשון לא התירוה עד שבאו לא יתירוה (סא) אשה אומרת מת (לט) ושתים אומרות לא מת אע״פ שנשאת תצא (סא) שתים אומרות מת ואחת אומרת לא מת אע״פ שלא נשאת תינשא אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת או עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת ב׳ אומרים מת ושנים אומרים לא מת בכולן לא תינשא ואם נשאת (סב) למי שאינו מעיד תצא ואם נשאת לאחד מעידיה [טו] והיא אומרת ברי לי שמת (סג) [יז] לא תצא נשאת על פי עד כשר ואחר כך באו ב׳ ואמרו לא מת או נשאת ע״פ אשה ואח״כ בא עד כשר ואומר לא מת (סד) אפילו נשאת לאחד מעידיה תצא: האשה בעצמה נאמנת לומר שמת בעלה ותינשא או תתיבם על פיה ונותנים לה כתובתה ואם תתיבם (סה) נכנס היבם לנחלה על פיה בד״א שאומרת מת בעלי והתירוני לינשא לבד אבל אם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא או אפילו

שנים העד הראשון ה״ל כתרי אלא שיש להחמיר למעשה עכ״ל וכ״כ בתשובה להרמב״ן סימן קי״ט עיין עליו וכתב הריב״ש בסי׳ שע״ט במקום שאמרו אם נשאת לא תצא דבר ברור הוא שלא נאמר בו אם התירוה ב״ד לא תצא מהיתרה ושתינשא לכתחלה ואע״פ שכשהתירוה התירוה כדין כיון שאח״כ נולד ספק בהיתרה:

ומ״ש עוד רבינו שתים אומרות מת ואחת אומרת לא מת אע״פ שלא נשאת תינשא שם במשנה ב׳ אומרים מת ועד אומר לא מת אע״פ שלא נשאת תינשא ובגמ׳ מאי קמ״ל בפסולי עדות וכדרבי נחמיה דאזלינן בתר רוב דעות היינו הך מ״ד כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קמ״ל וכתב הרא״ש ע״ז קמ״ל דאפילו לקולא ואע״פ שלא התירוה עדיין לינשא תינשא: אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת וכו׳ או שנים אומרים מת וב׳ אומרים לא מת בכולן לא תינשא וכו׳. דין שנים אומרים מת וב׳ אומרים לא מת בפ״ב דכתובות ב׳ אומרים מת וב׳ אומרים לא מת ה״ז לא תינשא ואם נשאת לא תצא ר׳ מנחם ב״ר אומר תצא וידוע דהלכה כת״ק ואמרינן עלה בגמ׳ מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי א״ר ששת כגון שנשאת לאחד מעידיה היא גופא באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי ופירש״י לאחד מעידיה שאמרו מת דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אומר ברי לי: באומרת ברי לי. אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא וכתב הר״ן נראה שהזקיקו לומר כן דאילו באומרת ברי לי שמת תיפוק ליה שהאשה שאמרה מת בעלה נאמנת ואין פירושו מחוור בודאי כיון שאינה יודעת הדבר בבירור באשם תלוי קיימא אלא ודאי ה״פ באומרת ברי לי שראוהו שמת וכי אמרינן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היינו בדליכא עדים דמכחשי לה עכ״ל ויש טעות סופר בדברי רבינו שכתב והוא אומר ברי לי וצריך להגיה והיא אומרת ברי לי. ודין אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת או עד אומר מת ועד אומר לא מת שהוא שוה לדין ב׳ אומרים מת וב׳ אומרים לא מת כ״כ הרמב״ם בפי״ב מה״ג וז״ל באו שנים כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה״ז לא תינשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי לי שמת ה״ז לא תצא וכתב ה״ה באו שנים כאחד וכו׳ משנה פ׳ האשה שלום עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת ה״ז לא תינשא וממה שלא אמרו ואם נשאת תצא דקדק רבינו שאם נשאת לאותו עד האומר מת והיא אומרת ברי לי הוי כשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שאם נשאת לאחד מעידיה לא תצא וכ״כ בירושלמי וכ״כ רבינו ירוחם וכתב עוד ה״ה שהרמב״ן חלק בזה ואמר דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא והביא ראיה לזה ודחה ה״ה ראייתו וקיים דברי הרמב״ם ז״ל ודעת הרא״ש בזה אכתוב בסמוך: וכתב הר״ן בפ״ב דכתובות אהא דאמרינן דבתרי ותרי אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא ואע״ג דאמרינן בפ״ב דיבמות מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ה״מ כשהיא ניתרת על פי עד אחד דחיישינן שמא עיניו נתן בה אבל ע״פ שנים כיון דאיתא לבי תרי לא חיישא ואיכא חד דאיכא למימר ביה אין אדם חוטא ולא לו ואפילו אותו שנשאת לו מצטרף לו וזה שלא כדברי ר״ח שכתב דמיירי בדאיכא ג׳ עדים דהוי תרי בר מהאי דנסבא עכ״ל: וה״ה כתב בפי״ב מה״ג שהרשב״א כתב כדברי ר״ח וכתב ה״ה עליו ואין נראה כן דעת רבינו שהרי אפילו בעד ועד כתב שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא וכן ודאי נראה דלא בעינן ג׳ דהא איתא הו״ל לפרושי בגמ׳ וה״ז לא ישא את אשתו אינו אלא בעד אחד אבל בתרי לא חיישינן ואע״ג דאיכא תרי לגבייהו לא אמרינן האי דנסבא כמאן דליתיה דמי ותדע לך דאפילו בחד אם כנס לא יוציא כמו שיתבאר פ״י כדעת רובי המפרשים ולא אמרו אלא לכתחילה ומשום חשדא לא אמרינן כמאן דליתיה דמי כנ״ל עכ״ל והרא״ש כתב בתשובה כלל ל״ב סי׳ ד׳ וכלל כ״א סימן ו׳ דעד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת קודם שהתירוה להינשא אם עברה ונשאת פשיטא דתצא ואפילו נשאת לעד שמעיד שמת דאוקי חד לגבי חד ואוקי אתתא בחזקת א״א ואפילו למ״ד בשנים אומרים מת וב׳ אומרים לא מת אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא שאני התם דאיכא תרי סהדי דמפקי לה מחזקת א״א אבל הכא דליכא אלא חד סהדא מודה ע״כ:

נשאת ע״פ עד כשר ואח״כ באו שנים ואמרו לא מת וכו׳ זה פשוט במה שכתבתי דמתני׳ דעד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע״פ שנשאת תצא אקשינן פשיטא דאין דבריו של אחד במקום ב׳ משמע בהדיא דבמקום שנים אין חוששין לדבריו של אחד כלל אפילו אומרת ברי לי ונשאת לאחד מעידיה תצא ובפ״ב דכתובות לא שרי בנשאת לאחד מעידיה אלא בתרי ותרי והירושלמי בחד וחד אבל בחד אומר מת ותרי אמרו לא מת הא ודאי לא: **ומ״ש** או נשאת ע״פ אשה ואח״כ בא עד כשר ואמר לא מת אפי׳ נשאת לאחד מעידיה תצא כבר כתבתי בסי׳ זה מחלוקת הפוסקים בזה ודברי רבינו כדברי הרמב״ם: כתב הר״ן בתשובה סימן כ״ב אם שנים מעידים שמעו כל אחד מהם מפי אחר שמת פלוני ועד אחד מעיד ששמע מפי אחר שהוא חי דלאתתא שריא דקי״ל בס״פ האשה שלום (קיז:) דבפסולי עדות אזלינן בתר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כתב הרמב״ם בפרק הנזכר אשה אומרת לא מת וב׳ נשים אומרות מת ה״ז תינשא וכן אם אמרו י׳ נשים לא מת וי״א מת ה״ז תינשא שאין אומרים שנים כק׳ אלא בעדים כשרים אבל בפסולים הלך אחר הרוב בין להחמיר והוא פשוט ממה שכתבתי בסמוך פרק האשה שלום (קיז:) בפסולי עדות וכרבי נחמיה דאמר הלך אחר רוב דעות כתב הריב״ש בתשובה סי׳ תק״ח אף אם היה לה עדות מספיקא לא היה לה להנשא כי אם בהיתר ב״ד כיון שאין לה זולתי עד א׳ אף אם נתקבל העדות בב״ד כמו שמוכיח בפ׳ האשה רבה (צג.) ומבואר הוא שם בתשובת הרא״ש וכ״ש שאין לה עדות כלל שיספיק בהיתירה כדאיתא בתוספתא בכה״ג אין מעידין וכל הכהו דתנא בהו אין מעידין בברייתא ובמתני׳ אם נשאת תצא כדמוכח בכמה דוכתי בפרק האשה זוטא ועוד שהרו בה הברורים לבלתי תינשא בעדות זה ולזה ראוי ליסרה ולעשות בה משפט נואפת ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וצריכה גט גם משני כיון שנשאת ועבדא איסורא ואף אם לא נבעלה לא פלוג רבנן וכ״כ הרא״ש ז״ל אע״פ שאינו צריך לפניס עכ״ל וכ״כ עוד בסי׳ שע״ט דכל הנך דקתני בהו אין מעידין אין כאן עדות כלל ואם נשאת תצא וכן בההיא דר״א בן פרטא שנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים אם נשאת תצא ואע״ג דחד מינייהו ספינה שאבדה בים אין זה טבע במים שאין להם סוף שאם נשאת לא תצא דטבע במים שאין להם סוף מעיד שטבע בים ושהא שיעור שתצא נפשו ואז הכלתו ע״י מחילה של דגים או שילא במקום רחוק הוי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח ומש״ה אמרו שאם נשאת לא תצא ואח״כ לפי מאי שכתבתי היכא דאישתכי אם נשאת תצא ואף אם יש ספק אי אשתכי אם נשאת תצא כדעת הרשב״א בנסתפק לאחר ג׳ אלא דבאשתכחי בודאי אין כאן עדות כלל והבא עליה בחטאת קאי ובניה בחזקת ממזרים ובספק אישתכחי איפשר שאינו כן אבל מ״מ אם נשאת תצא ואם היה בכאן מי שמעיד בטביעה במים שאין להם סוף אז לא היתה אסורה אלא מדרבנן לכתחלה אבל בכאן אין מי שמעיד על הטביעה אלא שאומר שאחר יום שנהפכה הדוגיא ראה מכלוף מת על שפת הים ואינו אומר בפי׳ שמכל ק היה בדוגיא ושהוא ראה בטביעתו ושהא שיעור שתצא נפשו עכ״ל ובמה שכתב שכל מקום שאמרו אין מעידין אם נשאת תצא נראה מדברי ר״י בשם הרמ״ה שהוא חולק בדבר: האשה בעצמה נאמנת לומר שמת בעלה ותינשא או תתיבם על פיה ונותנין לה כתובה משנה פרק האשה שלום (דף קיד:):

ומ״ש ואם תתיבם נכנס היבם לנחלה על פיה שם (דף קיז.) אמר רב חסדא נתיבמה יבמה נכנס לנחלה על פיה דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם: **בד״א** באומרת מת בעלי והתירוני לינשא לבד אבל אם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא וכו׳ שם אמר רב נחמן באה לב״ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה לינשא וכו׳ ונותנין לה כתובתה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה מאי טעמא אדעתא דכתובה אתאי. וכתב נ״י בשם הריטב״א מסתברא דה״ה אם

דרכי משה

(לט) ובנ״י כתוב רף תל״ג ע״ב פרק האשה קמא דוקא שהיא שתקה אבל היא אומרת ג״כ מת ה״ל תרי ותרי אבל הבעל אינו נאמן על עצמו עכ״ל: וכ״כ

דרישה

[טז] והיא אומרת ברי לי שמת ז״ל הגמרא מכדי תרי ותרי נינהו והבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת בנשאת לאחד מעידיה היא גופא באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי ופירש רש״י אין אשם תלוי אלא במי שלבו נוקפו והרי היא אומרת אין לבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא וכתב הר״ן שאומרת ברי לי שראוהו שמת וכי אמרינן שהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת היינו בדליכא עדים דמכחשי לה עכ״ל וכתב ב״י שיש טעות בספרי רבינו שכתב והוא אמר ברי לי וצריך להיות והיא אומרת ברי לי:

[יז] לא תצא כתב הרא״ש בתשובה (כלל כ״א סי׳ ה׳ וכלל ל״ב סי׳ ג׳) דעד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת קודם שיתירוה להנשא אם עברה ונשאת פשיטא דתצא ואפילו נשאת לעד שמעיד שמת דאוקי חד לגבי חד ואוקי אתתא בחזקת א״א ואפילו למאן דאמר בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא שאני התם דאיכא תרי סהדי דמפקי לה מחזקת א״א אבל הכא דליכא אלא חד סהדא מודה עד כאן לשונו ואם כן לפי מה שכתב רבינו ואם נשאת לאחד מעידיה כו׳ לא תצא מיירי בשנים אומרים מת כו׳ ואם התירוה קודם שבאו שנים שאומרים לא מת תינשא אפילו לכתחלה לאחד מהשנים שאומרים מת דבתרי לא חיישינן שמעיד בשביל כך כדי שישא אותה כדאמרינן לעיל סימן י״ב אלא שמכל מקום לא ישאנה לכתחלה משום לזות שפתים כדבסמוך לעיל ולשון רבינו שכתב ואם נשאת לאחד מעידיה הכי דייק קצת דמשמע שבשני עדים שמעידים שמת והיא נשאת לאחד מהן דאם לא כן הוה ליה למימר ואם נשאת להעד דהא ודאי לאותו העד שאומר שלא מת לא תינשא מיהו לפי זה קשה מ״ש אח״כ נשאת ע״פ עד אחד כשר כו׳ עד אפילו נשאת לאחד מעידיה תצא דהא שם פירשתי דקאי ארישא ורישא מיירי בעד אחד וקאמר אחד מעידיה גם לפי מה שכתב מ״ו דקאי אסיפא קשה ודו״ק וצריך לומר דנקט לשון הגמרא דמתרץ היא עצמה לבה נוקפה ותיאסרה ומתרץ דנפקא לאחד מעידיה ושם איירי גם כשהיו המעידים שנים. ומ״ש נשאת ע״פ עד כשר ואח״כ באו שנים

פרישה

נשים או פסולי עדות מדרבנן או קרובים: (סא) אשה אומרת מת ושתים אומרות לא מת תצא היינו אפילו התירוה תחלה קודם שבאו השתים דכיון דניסת תחלה ע״י אשה אינה חשיבה כשנים לבטל עדות בתי נשים שבאו אחר כך והאומרות לא מת דומיא דאיש אחד אומר מת והתירוה לינשא ואחר כך באו שני אנשים ואמרו לא מת דאף על פי שנשאת תצא והא דלעיל סימן ז׳ גבי שבויה אפילו אם בא ע״א ושפחה בהדדי וע״א אומר טמאה ושפחה אומרת טהורה מותרת לכהן (וכאן כתב רבינו דאם בא השני קודם שהתירוה לא תינשא כ״פ) היינו משום דבשבויה הקילו וק״ל מור״ם וכן מבואר בב״י ודו״ק: (ושתים אומרות לא מת אפילו נשאת הכא והוא שהיא שותקת אבל אם היא ג״כ אומרת ברי לי שמת הוה ליה כתרי ותרי אם העדים הם נשים כ״י כ״פ): (סא) שתים אומרות מת ואחת אומרת לא מת (וה״ה עשרה שאמרו לא מת וי״א אמרו מת תינשא לכתחלה דבפסולי עדות לא אמרינן תרי כמאה אלא הולכין אחר רוב דעות הרמב״ם כ״פ) קודם שהתירוה באו בבת אחת וכן כולן ודו״ק ב״י: (סב) למי שאינו מעיד תצא כיון שבאו בבת אחת אבל אם התירוה קודם לא תצא וק״ל: (סג) לא תצא ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא תינשא לעד משום חשד (והיינו כשאין שם אלא עד אחד שאמר שמת ואפשר לומר דאיירי בשעה שהעיד היה לו אשה דאז יכול לישא אותה לכתחילה כמ״ש בסימן י״ב כ״פ) כמו שכתבתי לעיל ר״ס י״ב ועיין בדרישה: (סד) אפילו נשאת לאחד מעידיה כו׳ (ואפילו היא ג״כ אומרת ברי לי שמת כ״פ) דאחד במקום שנים אינו כלום ז״ל מור״ם זה א״א בהך בבא בתרייתא שהרי אין לה עד כלל אלא כלומר שאם במקום שהאשה הוצאת קרוב מעיד שמת ונשאת לו עכ״ל פירוש לדבריו שהאשה לאו דוקא אלא קרוב שלעניין עדות יש לו דין אשה ר״ל (פי׳ הטור שכתב נשאת ע״פ אשה ר״ל שהאחד מעיד כו׳ לא קאי אדברי רש״ל כ״פ) שהאחד מעיד שמת והיא אומרת ברי לי והאחד אומר שלא מת כמלא שנשאת ע״פ עצמה לאותו עד ואח״כ באו ב׳ כשרים ואמרו שלא מת תצא ויותר נראה דקאי ארישא ראשונה ודו״ק. (סה) נכנס היבם לנחלה על פיה דיקום

אפילו התירוני לינשא ותנו כתובתי (סו) אין מתירין אותה לינשא והרמב"ם ז"ל כתב בשניהם מתירין אותה לינשא אלא שיש חילוק ביניהם (סז) לענין הכתובה (סח) כדלקמן וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה: יש לה צרה אין עדותה מועיל להתיר צרתה (סט) אע"פ שהיא מותרת [יח] הצרה אסורה וחשבינן ליה כחי לגבי צרה ואוכלת בשבילו תרומה אם הוא כהן: באו ב' הצרות אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת (ע) זו שאומרת מת תנשא (עא) ואותה שאומרת לא מת (עב) לא תנשא אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג שתיהן מותרות בד"א שהיא נאמנת על עצמה כשיש שלום בינו לבינה ושלום בעולם אבל יש קטטה בינו לבינה כגון (עג) שאמרה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו פלוני ופלוני (עד) והעידו שאינו אמת (עה) אינה נאמנת אפי' יש שלום בעולם (עו) [יט] לא שנא התחילה היא הקטטה או שהתחיל הוא (עז) ואפילו אם עד מסייעה (עח) אינה נאמנת ואם נשאת כתב הרמב"ם

ב"ח

אם הניחה היא עד אחד לב"ד במת בעלה והיא תובעת כתובתה דאמרינן אדעתא דכתובתה אתאי ולא שרי' לה עכ"ל ואין דבריו נראה בעיני וגרסינן תו בגמרא (שם) איבעיא להו התירוני להנשא ותנו לי כתובתי מהו כיון דאמרה כתובה אדעתא דכתובה אתאי או דלמא כל מילי דאיתא אמר להו לב"ד ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש קאמר להו לב"ד תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מהו הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי או דילמא משום דלא ידעה בהי משתריא תיקו כך היא גירסת הרי"ף ופרש"י דלא ידעה בהי משתריא וכיון דהזכירה נשואין גליא דעתה דלמשריא אתאי והא דאמרה ברישא תנו לי כתובתי שמא כסבורה היתה שזו התרתה ופסק הרמב"ם בפי"ו מהלכות אישות באה ואמרה מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עסקי נשואין היא באה אבל אם באה ואמרה תנו לי את כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה ואין נותנין לה כתובתה ואם תפסה אין מוציאין מידה וכתב ה"ה דבאמרה התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי פסק כאת"ל כדרכו בכל התלמוד ובאמרה תנו לי את כתובתי והתירוני לינשא היא בעיא דלא איפשיטא ופסק ככל תיקו שבממון שאם תפסה אין מוציאין מידה כדעתו ז"ל עכ"ל ולא שת לבו לייסב למה באמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא פסק דמתירין אותה והלא כיון דסלקא בתיקו ה"ל למיפסק בה לחומרא ושמא י"ל דס"ל ז"ל דכיון דמדינא אתתא מהימנא לומר מת בעלי אי משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא אי משום מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' כי איבעיא לן בתנו לי כתובתי והתירוני לינשא אי חיישינן דמשום כתובה קאמרה ספיקא בדרבנן היא ולקולא והרא"ש לא גרים אם תמצא לומר וא"כ קמו להו תרי בעיי בתיקו ומשמע לרבינו דספיקא בדאורייתא היא לחומרא:

ומ"ש רבינו אלא שיש חילוק ביניהם לענין הכתובה כדלקמן הוא בסימן ק'· כתב רבינו ירוחם (נכ"ג ח"ג) שוטה שבאה ואמרה מת בעלי פשוט פרק האשה שלום וכ"כ הרמ"ה ודוקא שיודעת בטיב נישואין ואלמנות: **ויש** לה צרה אין עדותה מועיל להתיר צרתה משנה שם (קיח:) האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון: **באו** שתי הצרות אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא וכו' משנה שם (דף קיז:) ומ"ש אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג שתיהן מותרות ג"ז שם במשנה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו רבי יהודה ורבי שמעון אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו וידוע דהלכה כרבי יהודה ורבי שמעון לגבי ר"מ אי משום דרבים נינהו אי משום דר"מ ור' יהודה הלכה כרבי יהודה: בד"א שהיא נאמנת על עצמה כשיש שלום בינו לבינה ושיש שלום בעולם אבל יש קטטה בינו לבינה וכו' משנה ר"פ האשה שלום (דף קיד:) ובגמרא ה"ד קטטה (דף קטז·) בינה לבינה באומרת לבעלה גרשתני ולהימנה מדרב המנונא דא"ר המנונא וכו' באומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא ואמרו להד"מ: **ומ"ש** ל"ש התחילה היא הקטטה או שהתחיל הוא שם מ"ט דקטטה רב חנניא אמר משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו א"ב דארגיל הוא קטטה וכתב הרא"ש ועבדינן לחומרא וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט מחלוקת זה משמע דבכל גוונא דאיכא קטטה לא מהימנא וגם ה"ה כתב בפי"ג מהלכות גירושין על מחלוקת זה וקי"ל לחומרא דחיישינן דמשקרת ואפילו אמרה מת על מטתו וקברתיו אינה נאמנת וזהו שסתם רבינו וכתב שזו הוחזקה שקרנית ע"כ לשונו (מב):

ומ"ש ואפילו אם עד מסייעה אינה נאמנת שם (דף קיז:) איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו ופירש רש"י קטטה בינו לבינו והלך למדינת הים ובא עד אחד ואמר מת מי מהימן ולא איפשיטא ומשמע דלחומרא נקטינן לה והרמב"ם כתב בפרק י"ג מהלכות גירושין האשה שאמרה לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותם העדים והכחישוה ואח"כ הלכה היא ובעלה וכו' בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד וכתב ה"ה ויש קצת תימה בזה שהרי הוא סובר דטעמא דעד אחד משום מילתא דעבידא לאיגלויי כמו שכתוב בארוכה בסוף הפרק וא"כ אפילו לכתחלה תנשא ואולי שאע"פ שהוא סובר שהטעם כן הוא לא סמכינן עליה היכא דנפקא לן מידי לענין דינא כיון דבגמרא לא איפשיטא. ומ"מ יש תימה מאין הוציא זה שמא שכרה אותו

דרבנן היא עבדינן לקולא: **ויש** לה צרה וכו' עד ואוכלת בשבילו תרומה אם הוא כהן היכא למידק דמתני' תנא בה נמי אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי תנשא ותטול כתובה וחמותה אסורה ואיתא בגמרא דאי אשמועינן בצרה הוה דוקא צרה הוא דאמרינן דמשקרא משום צערה דגופה שמונעת לה תשמיש מבעלה אבל בחמותה אימא לא מחזיקינן לה בשקרנית כולי האי ונהי דלהשיאה לא מהימנא אבל לחומרא לענין תרומה מיחש קמ"ל והשתא אמאי לא כת' רבינו חמותה לאורויי דאפילו בחמותה אוכלת בתרומה וכך יש לדקדק אדברי הרמב"ם שלא כתב אלא צרה ולא כתב חמותה אבל הרי"ף והרא"ש כתבו המשנה כצורתה:

אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג שתיהן מותרות משנה בפרק האשה שלום ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו ר' יודא ור"ש הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו ופסק הרמב"ם ספי"ב ורבינו דהלכה כרבי יודא ור"ש ואיכא למידק אמאי תנא הך פלוגתא בשתי צרות המכחישות זא"ז הו"ל למיתני בשני עדים אחד אומר מת ואחד אומר נהרג וי"ל דאפילו ר"מ לא פליג אלא בצרות דחיישינן דכל אחת אומרת שקר לקלקל צרתה וכיון דאחת משניהן ודאי שקרנית אולי שתיהן אומרים שקר להקל כי לא ידעו אמתת הדברי' וכמו שפירשו התוספות אבל בעדים דעלמא אף ר"מ מודה הואיל ושניהם מודים שאינו קיים ינשאו דפליגין בדוריה וע"ל אבל בא אחד ואמר הרגתי ואבל א"צ בעדות אשה דרישה וחקירה: **בד"א** שהיא נאמנת על עצמה כשיש שלום וכו' ל"ש התחילה היא וכו' ר"פ האשה שלום מ"ט דקטט' רב חנינא אמר משום דמשקרא רב שימי בר אשי אומר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו איכא בינייהו דארגילה היא קטטה פי' דלמ"ד בדדמי בכל ענין חיישינן בדדמי אבל למ"ד דמשקרא היכא דארגילה היא קטטה לא משקרא דתרתי לא עבדה והתוס' כתבו דגרסי' דארגיל הוא קטטה למ"ד בדדמי כיון דיש קטטה בדבר מועט אמרי' בדדמי אבל למ"ד דמשקרא היא יריאה כ"כ לשקר כיון דרחמא ליה והרא"ש כתב כגי' התוס' וכתב ועבדינן לחומר' משמע דס"ל כמ"ד בדדמי אבל הרמב"ם רפי"ג מה"ג כ' אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה נראה דס"ל כמ"ד דמשקרא והכריע לפסוק כדבריו דכיון דהכחישות במאי דקאמרה גירשתני א"כ הוחזקה שקרנית ואעפ"כ לא חילק בין ארגיל הוא קטטה לארגילה היא אילו היה מסופק בגירס' ולכך כתב בסתם דעבדינן לחומרא וכתב ה' המגיד דלהרמב"ם דהוחזקה שקרנית אפי' אמר מת וקברתיו אינה נאמנת דמשקרא: **ומ"ש** ואפילו אם עד מסייעה אינה נאמנת שם איבעיא להו ע"א בקטטה מהו טעמא דע"א מהימן משום דמילתא דעביד' לאיגלויי לא משקרא ה"נ לא משקר א"ד טעמא דע"א מהימן משום דהיא דייקא ומינסבא והכא כיון דאית לה קטטה לא דייקא ומינסבא תיקו ופסק הרמב"ם ורבינו דלא תנשא ומשמע דחיישינן לטעמא דהיא דייק ומינסבא והקשה ה' המגיד שהרי הרמב"ם סבר דטעמא דע"א משום דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא כמ"ש בארוכה בסוף ה"ג אבל מה שתירץ על זה אינו מתיישב לפע"ד ולי נראה דהרמב"ם סבור דטעמא דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא ודאי עיקר הטעם דסמכו עליו חכמים דע"א מהימן דעל טעם זה סמכו בהברת שמות בגיטין ובחליצה מפי אשה ומפי קרוב ואנן הכי קמיבעיא לן מי נימא טעמא דע"א מהימן משום הך טעמא בלחוד דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא ואפילו היכא דלא דייקא ומינסבא א"ד דוקא היכא דאיכא נמי טעמא דהיא דייקא ומינסבא וכיון דבקטטה לא דייקא ומינסבא אין עד אחד נאמן ועבדינן לחומרא דלכתחילה לא תנשא מיהו אם נשאת כתב הרמב"ם דלא תצא שהרי יש לה עד וצ"ע על מה שכתב רבינו ואפילו אם עד מסייעה אינה נאמנת דמנ"ל הא הלא פירש רש"י וז"ל עד אחד בקטטה קטטה בינו לבינה והלך למדינת הים ובא עד אחד ואמר מת מי מהימן או לא עכ"ל אלמא דלא קמיבעיא ליה אלא בהלך הוא לבדו למ"ה ובא עד אחד ואמר מת והיא אינה אומרת כלום אבל בהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלה וגם עד אחד בא ואמר מת נראה דלא קמיבעיא ליה דפשיטא דתנשא דהכא ודאי דייקא שהרי היא אומרת שהיא יודעת בבירור שמת ולא על עדות העד סומכת והכי משמע לכאורה מדברי הרמב"ם שכתב בא ע"א והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכרה אותו משמע מלשון שבעלה הלך למ"ה והיא נשארה בבית ובא ע"א ממ"ה והעיד לה שמת בעלה לא תנשא וכו' וצ"ל דרבינו דקדק בדברי הרמב"ם שכתב שמא שכרה אותו דמאין הוציא זה כיון שלא נזכר בגמרא וכמו שתמה על זה גם ה' המגיד ולכן סבר רבינו דהרמב"ם מפרש דקא מיבעיא ליה בע"א בקטטה היכא דאשה נמי אומרת מת ומאחר שהרב פוסק כמ"ד דטעמא דקטטה

דרכי משה

(מב) ובנ"י דף תנ"א פרק האשה שלום כתב דאפילו אומר עד בשעת קטטה מת וקברתיו אינו נאמן ועיין בתשובת בנימין זאב סימן י"ט דהאריך בזו ומחלק בין קטטה לקטטה וע"ש כתב בהגהת אלפסי ע"ב דף ת"נ דאם הניחה בעלה עגונה והלך והמיר מקרי קטטה

פרישה

דיקום ע"ש אחיו אמר רחמנא והא קם ואשמעינן דה"א שלא תהא נאמן לענין ממון שיקם היבם ממון אחיו דהא אם אינו מיבמה אין האחין נכנסין לנחלה ע"פ: (סו) **אין** מתירין אותה לינשא הואיל שתובעת גם כתובתה אמרי' דאדעתא דכתובה באתה: (סז) **לענין** הכתובה שאם אומרת התירוני לינשא והבו כתובתי נותנין לה כתובה מפני שעיקר דבריה על הנשואין ואם אומרת תנו כתובתי והתירוני לינשא אין נותנין לה כתובה דעיקר דבריה על הכתובה (ועל ממון לא סימכוה ומ"מ כיון דהא מילתא נשאר בגמרא בתיקו ולא איפשיטא אם תפסה אין מוציאין כ"פ) ומ"מ מתירין אותה לינשא: (סח) **בדלקמן** בסימן ק': (סט) **אע"פ** שהיא מותרת ואפילו אם נשאת היא תחלה אין אומרים אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו דשמא משנאת צרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן (ע"ד תמות נפשי עם פלשתים כ"פ): (ע) **זו** שאומרת מת תנשא ולא אמרינן הואיל שצרתה אומרת לא מת ה"א שתהא נאמנת והוי כאשה דעלמא אומרת מת ואשה אומרת לא מת: (עא) **ואותה** שאומרת לא מת לא תנשא קמ"ל בזה דאע"ג שאמר כך אסורה מדיבורה מ"מ הואיל שמתחלה אומרת לא מת היא אסורה: (עב) **לא** תנשא ז"ל מור"ם ולא תימא מאמר שבאה לב"ד ואומרת לא מת בוודאי לקלקול חברתה קאתי דאל"כ הוות שתק' דהא בלא"ה נמי אסורה וק"ל עכ"ל: (עג) **שאמרה** גרשתני פירוש שכבר אמרה לבעלה קודם שהלך למ"ה גרשתני בפני כו': (עד) **והעידו** שאינו אמת (מכח זה מוכח דקטטה הוי בינה לבינו כ"פ) דאם לא באו עדים והכחישה נאמנת באומרת גרשתני כדלעיל בסימן זה ומ"ה גרסת הספרים שגרסי גרשתני היא עיקר ולא כגרסת הספרים שגרסי' גרשני דמשמע שאמרה כן שלא בפניו דבלא עדים נמי אינה נאמנת וכמ"ש לעיל ריש סימן זה ועוד בגמרא דף קי"ו ע"א דקה הגמרא אי גרשני כולהו נמי אמרי הכי ופרש"י בשעת כעסו אלא באומרת גרשתני ע"ש: (עה) **אינה** נאמנת הואיל שהיה קטטה ביניהם פעם אחת מוכח שסובלת אותו ואינה נאמנת לומר שוב מת ואפילו אומרת מת על מטתו וקברתיו ה"ס: (עו) **לא** שנא התחילה כו' עיין בדרישה: (עז) **ואפילו** ע"א מסייעה פרש"י קטטה ביניהם ובאתה עם עד אחד ואמרו שמת וק"ק מאי אפילו דקאמר אפי' עד אחד מסייעה אינה נאמנת הא לעיל בריש סימן זה כתב דאם אמרה לבעלה גרשתני נאמנת ואם יש עד אחד מסייעה אינה נאמנת שאז מעיזה פניה כיון שהעד מסייעה. ואם בא לומר שהעד אינו נאמן אף על גב דבעלמא האמינו עד אחד המעיד על המיתה מה שאין כן לעיל שמעיד על שנתגרשה ולא האמינו לעד א' המעיד על הגרושין קשה דאם כן לא הוה ליה לסיים אינה נאמנת אלא הוה ליה למימר אינו נאמן. ויש לומר כיון שהטעם דלא האמינו פה לעד מפני שאנו חושדין אותו ששכרה אותו ומש"ה קאמר אינה נאמנת ולעולם האי אפילו אעד קאי. והיותר נראה דדוקא באומרת לפני בעלה גרשתני דאין דרכה של האשה להעיז בפני בעלה שם דוקא שייך למימר דמ"ה מעיזה דסמכה על שעד המעיד כדבריה מה שאין כן כאן דאין כאן העזה כיון דשלא בפני בעלה אומרת שמת מ"ה לא שייך לומר דעל פי שעד אומרת כן דאם תרצה לשקר מה לי אם יש שם עוד אחד או לא: (עח) **אינה** נאמנת דשמא היא שכרה

דרישה

שנים כו' עד אפי' נשאת לאחד מעידים תצא והרא"ש דאמר בעד אחד אינו נאמן א"כ מאי איריא דבאו אחר כך שנים אפילו לא בא אחר כך אלא אחד נמי תצא לק"מ דלא כתב הרא"ש אלא אם כן בא האחד קודם שהתירוה לינשא וכאן מיירי שכבר התירו ונשאה וק"ל:

[יח] **הצרה** אסורה ואפילו נשאת היא תחלה כו' עפ"ר כן הוא לשון הרמב"ם פי"ב דגרושין וכתב הס"מ דהקשו בירושלמי דמעתה על עצמה לא תהא נאמנת ותירצו מתוך שהיא יודעת שלא עשו דבריה רושם אצל חברתה אף היא אומרת אמת והקשו מעתה אפילו על צרתה תהא נאמנת ותירצו אם כן מורה היא לקלקול ראשון דמשודה היא לקלקל עצמה כדי לקלקל צרתה עכ"ל כ"פ): [יט] **ל"ש** התחיל' היא הקטטה כו' בגמרא בעי מ"ט דקטטה רב חנניה אמר משום

רמב"ם

הרמב"ם ז"ל לא תצא כיון שהעד מסייעה וכן אם יש מלחמה ואמרה מת (עט) אפי' בסתם אינה נאמנת אע"פ שיש שלום בינו לבינו ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת (פ) והרמב"ם ז"ל כתב בזה שאם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן : כתב הרמב"ם כיון שיש מלחמה בעולם [כ] אפילו אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת ואינו נראה כן בגמרא

ב"ח

דקטנה דמשקרא כדפי' א"כ הך בעיא בע"א דקטטה לא קמיבעיא ליה אלא למ"ד טעמא דקטטה משום דאמרה בדדמי מי נימא כיון דאיכא ע"א דלא משקר ומסייע היא נמי קושטא קאמרה ולא חיישינן לבדדמי או דילמא בעינן נמי דדייקא ומינסבא וקטטה לא דייקא ומינסבא והאי נמי דקאמרה איהי נמי מת אין זה אלא בדדמי אבל לטעמא דמשקרא לא קמיבעיא ליה דפשיטא כיון דמשקרא אפי' איכא נמי ע"א דמסייע חיישינן שמא שכרה אותו וז"ש רבינו ואם נשאת כתב הרמב"ם לא תצא כיון שהעד מסייעה ולשון זה לא כתבה הרמב"ם אלא דרבינו מפרש כך בדבריו דמדבר בשהעד מסייעה ולפי זה צריך לומר דמ"ש הרמב"ם בא עד אחד והעיד לה וכו' משמעו דקאי אמ"ש תחלה באה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' ואמר אם בא ע"א והעיד לה שמת בעלה כלומר מסייע לה ולדקדק בלשונו שאמר בא ע"א וכו' להורויי דהע"ג דלא בא העד עמה אלא האשה באה תחלה ואמרה מת בעלי והא"כ בא גם ע"א והעיד לה שמת בעלה אפ"ה לא תנשא חיישינן שמא כשהיו תחלה ביחד בת"ה שכרה אותו והיתה עצתם שהאשה תבא ראשונה ותאמר מת בעלי והא"כ יבא גם העד אחריה וימלא דבריה ויאמר לה מת בעלה וסובר רבינו דכ"ש היכא שהעד לבדו מעיד במות בעלה דלא מעטא שמא שכרה אותו לא תנשא דכיון דאיכא קטטה לא דייקא ומינסבא ולכן כתב רבינו ואפי' אם עד מסייעה כו' : **וכן** אם יש מלחמה בעולם ואמרה מת אפי' בסתם וכו' משנה שם מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרינן מה לה לשקר דאי בעי' אמרה שלום בעולם או דילמא כיון דאיתחזקה אמרה בדדמי ולא אתי מ"ל לשקר ומרע חזקה ופרש"י ואי קשה תפשוט ממתניתין דקתני שלום בעולם נאמנת דהא ודאי מת בעלי במלחמה קאמרה דאי על מטתו מאי איריא שלום בעולם אפילו מלחמה בעולם אמרן לעיל דאמרה מת על מטתו מהימנה אלא ודאי מת במלחמה איצטריך לאשמועינן היינו החזיקה היא מלחמה בעולם תריץ מתניתין דאמרה מסתמא ואשמועי' דהואיל ושלום בעולם ואף על גב דלא אמרה על מטתו בהדיא מסתמא מת על מטתו קאמרה ובזמן שיש מלחמה בעולם מסתמא מת במלחמה קאמרה עד דאמרה מת על מטתו וכי קא מיבעיא ליה כגון שיש שלום בעולם ואמרה איהי מת במלחמה עכ"ל וזהו שכתב רבינו דיש מלחמה בעולם ואמרה מת אפילו בסתם דמסתמא מת במלחמה קאמרה עד דאמרה מת על מטתו וכשלא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה כתב רבינו והיא אומרת מת במלחמה דאם אמרה מת בסתם מסתמא מת על מטתו קאמרה אבל הרמב"ם כתב וכן אם היתה מלחמה בעולם ובאה ואומרת מת בעלי במלחמה אינה נאמנת אלמא דס"ל דאפילו במלחמה בעולם אם אמרה מת בסתם נאמנת דסתמא מת על מטתו קאמרה עד דאמר' בפירוש מת במלחמה ומה שהקשה רש"י יש לתרץ דהא גופיה קא מיבעיא ליה מי נימא החזיקה היא מלחמה בעולם דאמרה מת בעלי במלחמה נאמנת ומתני' נמי דקתני שלום בעולם נאמנת היינו דאמרה מת בעלי במלחמה א"ד אעפ"י דאיכא שלום בעולם כיון דאמרה מת בעלי במלחמה אינה נאמנת ומתני' הכי קתני שלום בעולם נאמנת פי' שאינה אומרת מת במלחמה אלא שלום היה בעולם ומת על מטתו נאמנת מלחמה בעולם אינה נאמנת פי' שאמרה מלחמה היתה בעולם ומת במלחמה אינה נאמנת ואע"פ שלא היינו יודעים שיש מלחמה באותה מדינה אלא על פיה אפ"ה אינה נאמנת וכיון דלא איפשטא אזלינן לחומרא דבאמר' מת במלחמה אינה נאמנת אפי' לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה אבל הא פשיטא ליה דכל שלא אמרה בפירוש מת בעלי במלחמה אלא מת על מטתו או מת סתם אפי' איכא מלחמה בעולם נאמנת דסתם מת על מטתו משמע כנ"ל דעת דעת הרמב"ם :

ומ"ש והרמב"ם כתב בזה שאם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש לא כתב כן נראה דרצונו לומר דאע"ג דבע"א בקטטה נראין דברי הרמב"ם דאם נשאת לא תצא שהרי יש לה עד מסייעה מ"מ בזה שהחזיקה היא מלחמה בעולם דבזה כתב הרמב"ם ג"כ דאם נשאת לא תצא וא"א הרא"ש לא כתב כן אלא כתב סתם דבעיין לא איפשיטא ועבדינן לחומרא ומשמע דס"ל דאפי' נשאת תצא מדלא כתב כך להדיא דנשאת לא תצא וא"ת החזיקה היא מלחמה מאי קמיבעיא ליה הא לא שייך מגו כיון דאינה חשודה לשקר אלא אמרה בדדמי תירצו התוס' בשם ר"י בדבור הראשון פ' האשה שלום דבהחזיקה היא מלחמה איכא למימר מדלא אמרה בסתם מת בעלי אלמא מדייקא כולי האי דלא קאמרה בדדמי ושייך מגו ואפ"ה אינה נאמנת דלא אתי מגו ומרע לחזקה דאתחזק במלחמה קאמרה בדדמי ואף אם נשאת תצא ולהרמב"ם דכתב דאם נשאת לא תצא אלמא דס"ל דסמכינן אהאי מגו קשיא דאפילו איכא מלחמה בעולם נמי נימא אם נשאת לא תצא כיון דאיכא מגו דאי בעיא אומרת מת על מטתו א"כ נהרג בלא מלחמה אלמא מדייקא כולי האי דלא קאמרה בדדמי וי"ל דאין זה מגו כיון דידוע לעולם דהיא מלחמה יראה לומר דמת על מטתו ויודעין שהיא משקרה כל זה כתבו התוס' לפס : **וכתב** הרמב"ם כיון שיש מלחמה בעולם אפילו אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת נראה דס"ל הא דאמרי' בריש האשה שלום דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא האי מת על מטתו היינו לומר דאמרה שלא מת בתוך המלחמה כי לא היה מאנשי המלחמה שבאין להרוג או ליהרג אלא היה רחוק מהמלחמה במקום שאין מורא ופחד מזריקת חצים ואבני בליסטראות ולאפוקי אם נהרג או מת דכל שהיה ברחוק מקום קרינן ליה מת על מטתו וכ"כ המרדכי הביאו ב"י הלכך נאמנת אבל באומרת מת במלחמה שהיה מאנשי המלחמה אפי' אומרת נמי וקברתיו אינה נאמנת ולא משום בדדמי דהא ודאי בדאמרה וקברתיו אין לחוש לבדדמי אלא אנן חיישינן באשה כיון דחזק הוא בדעתה דמת במלחמה קאמרה ס"ד בכל הני דאיקטול איהו פליט ומתוך אותו הדמיון שחזק בדעתה משקרה וקאמרה נמי וקברתיו ולפי זה אפילו נשאת ועוד דמסתמא יראה במלחמה לשהות עד אחר הקבורה ומשקרה ונראה דאיכא נפקותא בין הטעמים דלטעם הראשון וכמ"ש המרדכי אף באומרת נטבע במים שאין להם סוף ונפלט ליבשה וקברתיו נמי אינה נאמנת להרמב"ם כמו במלחמה דמתוך אותו הדמיון שחזק בדעתה משקרה וקאמר' נמי קברתיו ואפילו נשאת תצא וכן נמי באמרה מת תחת המפולת או נשכו נחש ועקרב ומת אפי' אמרה וקברתיו אינה נאמנת כמו במלחמה להרמב"ם וכ"כ ה"ה להדיא ולא דמי לרעבון דבאמרה מת וקברתיו נאמנת דהתם כיון שאמרה וקברתיו מסתמא היתה אצלו ומת בפניה וקברתו וליכא למיחש לא לבדדמי ולא למשקרא משא"כ במת במלחמה ומת תחת המפולת או נשכו נחש ועקרב דאף שלא מת בפניה סברה ודאי מת במלחמה ותחת המפולת ומתוך דמיון זה שהוא חזק בדעתה משקרת וקאמרה נמי וקברתיו אבל לטעם השני שמסתמא יראה במלחמה לשהותה עד שתקברנו חיישינן דמשקרא א"כ במים שאין להם סוף דאין שם מורא וכן מפולת ונחש כי אמרה מת וקברתיו נמי נאמנת כמו ברעבון זולתי מת במלחמה אינה נאמנת אפילו אמרה וקברתיו ומה שקשה ליהמנה במת במלחמה במגו דמת על מטתו י"ל דלא אמרינן מגו במקום חזקה דבמלחמה ודאי חזקה דיראה לשהות עד שתקברנו ועוד כתבו התוס' היכא דידוע דאיכא מלחמה בעולם יריאה לומר מת על מטתו דהכל יודעים דמשקרא כדפי' בסמוך מיהו בהחזיקה היא מלחמה בעולם קשה אמאי לא תנשא אפילו לכתחלה במגו דמת על מטתו וצ"ע וכל זה באשה עצמה שאמרה מת עלי במלחמה אבל בע"א במלחמה לא חיישינן דמשקר כל עיקר

אלא

ב"י

אותו שכתב כיון שלא נזכר בגמרא עד כאן לשונו : **ומ"ש** וכן אם יש מלחמה ואמרה מת אפילו בסתם כלומר שלא אמרה מת במלחמה אינה נאמנת אע"פ שיש שלום בינו לבינה שם במשנה (דף קיד :) ובגמרא (שם) אמר רבא מ"ט דמלחמה משום דאמרה בדדמי ס"ד כל הני איקטול והוא פליט ואת"ל כיון דשלום בינו לבינה נטרה וחזיא זימנין דמחי ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מית ליה ואיכא דעביד ליה סמתרי וחיי : **ומ"ש** ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה וכו' שם בעיא דלא איפשיטא וכתב הרא"ש ועבדינן לחומרא וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט בעיא זו וכתב סתם במתניתין דקתני מלחמה בעולם אינה נאמנת ומדסתם ולא חילק משמע דבכל גוונא אינה נאמנת אפילו החזיקה היא מלחמה והרמב"ם פסק בפי"ג מהלכות גרושין דלא תנשא ואם נשאת לא תצא וטעמו נראה שהוא כטעם שכתבתי אצל תנו לי כתובתי והתירוני לינשא : **כתב** הרמב"ם כיון שיש מלחמה בעולם אפי' אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת ז"ל הרמב"ם בפי"ג מהל' גרושין אם היתה מלחמה בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואע"פ שהיה שלום בינו לבינה תסמוך דעתה על דברים שרוצין למיתה ותאמר מת כגון שנהרגו ראשונים והרוגים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת אחר שנהרגו אלו ואלו נהרג הוא בכללן לפיכך אינה נאמנת ואפילו אמרה מת במלחמה וקברתיו אבל אם אמרה מת על מטתו נאמנת עכ"ל ופשטא דגמרא לא משמע כן דגרסינן ר"פ האשה שלום (דף קיד.) אמר רבא רעבון גריע ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא הא מת על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון עד דאמרה מת וקברתיו ופרש"י מת וקברתיו דאילו במלחמה סברה שמא ברח וניצל אבל ברעב היא סבורה איך יחיה. וכתב נ"י הא מת על מטתו מהימן שלא חששו שאמרה בדדמי כה"ג אלא כשהיא יראה לשהות עמו ושבקה ליה ואתיא כי ההיא דרעבון דשבקה לגברא מפחד רעבון וכשלא הניחה לו שום מאכל והניחתו חולה אמרה בדנפשה ודאי מת ובמלחמה כי חזיא ליה במלחמה שהוא מוכה חרב יראה גם לנפשה ואתיא ואמרה דמית דדמי לה דכהאי גוונא לא חי אבל כשמת לביתו מקום שאין שם פחד ולא שבקה ליה הא ודאי כשאמר' מת על מטתו היינו משום דחזיתיה דמת ממש וכן ברעבון כשאמרה מת וקברתיו היא נאמנת דלא אמרה קברתיו בדדמי והכן לא חיישינן בכולה שמעתין דמשקרת במתכוין עכ"ל ומשמע דכיון דרעבון גרוע ממלחמה וברעבון נאמנת כ"ש שנאמנת כשאמרה במלחמה מת וקברתיו וכתב נ"י שכן כתבו הרשב"א והריטב"א ז"ל ושכתב הרשב"א שמן הטעם הזה לא נראו בעיניו דברי הרמב"ם וזהו שכתב רבינו ואינו נראה כן בגמרא וכו' וכבר יש יישב זה ה"ה לדעת הרשב"א וכתב דלדעתו ז"ל הכי פירושו דאילו מלחמה כי אמרה מת במלחמה אינה נאמנת בשום גוונא בין אומרת קברתיו בין אינה אומרת הא אומרת מת על מטתו אע"פ שלא אמרה קברתיו נאמנת ואילו ברעבון כי אמרה מת על מטתו ושלא מחמת רעב אינה נאמנת עד שתאמר מת וקברתיו וי"ל לדעתו ז"ל שהטעם הוא דאע"ג דהכן לא חיישינן דמשקר' כי אמרה מת במלחמה אע"ג דאמרה קברתיו חיישינן לה ומשמע שהרשב"א חולק בזה ואומר דבאומר' מת בעלי במלחמה וקברתיו דלעולם לא חיישי' דמשקרת אלא דאמרה בדדמי והביא ראיה שהרי ברעבון כי אמרה מת וקברתיו נאמנת ומשמע אפי' באומרת מת ברעב א"כ כ"ש במלחמה באומרת קברתיו שהיא נאמנת עכ"ל וכתב עוד ה"ה כך נראה מן ההלכות כשטת רבינו דהוא במת וקברתיו אינה נאמנת דדוקא עד א' נאמן אבל היא אינה נאמנת עכ"ל ול"נ דאין הכרע בדברי הרי"ף שאע"פ שפסק עד א' אומר מת במלחמה וקברתיו נאמן אין להוכיח משם דדוקא עד אחד נאמן אבל היא אינה נאמנת דאיכא למימר דהיא ועד אחד שוים אלא דמשום דבעיא בגמרא הוא בעד אחד כתבה הרי"ף בעד א' ואינה נשמע להיא עצמה ואדרבה אי איכא למידק מדברי הרי"ף איפכא איכא למידק דהא בעיא דעד אחד הכי איתא בגמרא טעמא דעד אחד מהימן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי על משקר ה"נ לא משקרא או דילמא טעמא משום דהיא דייקא ומינסבא והכא זימנין דסניא ליה ולא דייקא וכיון דפסק הרי"ף דנאמן א"כ קם ליה טעמא משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר וכ"ש דהיא עצמה לא משקרת דבלאו טעמא דעבידא לאיגלויי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה לא משקרת . אמרה מת בלא נראה שדינו כאומרת

מת

דרישה

משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאומרת בדדמי מאי בינייהו שמרגלא היא קטטה ופי' רש"י דמשקרא מרוב שנאה מכוונת לאסור עצמה עליו . דאמרה בדדמי כל מקום סכנה שראתו אינה נותנת דעתה לומר שמא לא מת ולא אנסה דהואיל וסניא ליה לא דייקא כולי האי עכ"ל ומתוך זה נתבאר אפילו היכא דהרגיל הוא הקטטה אף על פי שהיא אינה משנאה אותו כ"כ מ"מ השנאה מועטת שיש ביניהם אומרת בדדמי ואזלינן לחומרא דחיישינן לומר דמשקרא ואמרה בדדמי ע"פ אפילו אזלינן לחומרא היכא דהרגיל הוא הקטטה ואומרת מת על מטתו וקברתיו למה לא תנשא : [כ] (אפילו אומרת מת וקברתיו אינה נאמנת וכתב רמ"י טעם דהרמב"ם דבמלחמה היא בהולה להמלט ומתוך אהבה רוצי' להתעסק ולקברו את בעלה ולהמלט אחר כך ויכול להיות מתוך שבהלה קברה איש אחר מההרוגי' לפיכך אפילו קברתו אמרינן שבדדמי אמרה כ"פ) :

שאינם

פרישה

רמב"ם (ובגמרא טעמא דעד אחד סגי בא"א משום דדייקא ומינסבא אשה בקטטה לא דייקא ומנסבא ועיין בתשובת בן לב שהביאו באורך הכ"מ פי"ט דגרושין ליישב דברי הרמב"ם ועיין בב"י כ"פ) : (עט) **אפי'** בסתם כלומר לא אמרה מת במלחמה. ובגמרא מאי טעמא דמלחמה משום דאמרה בדדמי איך אפשר דכל הני דאקטול הוא פליט ואם תמצא לומר כיון שיש שלום בינו לבינה נטרא ואזלא זימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מית ליה ואיכא דעביד ליה סמתרי וחיי . סמתרי פי' תחבוש' . ומ"ש רבינו ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה משמע דגם בזה הדין כמ"ש לפני זה דהיינו אפילו אמרה מת סתם אינה נאמנת אם על פיה נתוודע לפני כן או לאחר כן שיש מלחמה בעולם ואף על פי שרבינו סיים וכתב ז"ל והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת נראה דל"ד קאמר אלא לשון הגמרא תפס וכאשר מפורש בגמרא דמת במלחמה ל"ד אלא ה"ה מת סתם הכי נמי יפרש כאן בסיפא והשתא א"ש דלא נזכר האי דינא בפירוש לא בטור ולא

בשלחן ערוך ולא במקומות אחרים לחלק דבמת סתם מהני בכהאי גוונא וק"ל : (פ) **והרמב"ם** כתב בזה שאם כו' דבעיא הוא בגמרא ולא אפשיטא וסבר הרמב"ם הואיל שלא אפשיטא

ולא

אמרינן שלכתחילה לא תנשא ואם נשאת לא תצא והרא"ש סובר כואיל

בגמרא אלא אפילו היא אומרת (פא) מת על מטתו (פב) נאמנת אף על פי שיש מלחמה בעולם כ"ש מת (מג) וקברתיו ואם יש מלחמה בעולם ובא עד אחד ואומר מת במלחמה אינו נאמן וכתב הרמב"ם ז"ל שאם נשאת לא תצא ואם אמר העד מת וקברתיו נאמן וכתב הרי"ף (פג) דה"ה נמי בשנים במלחמה דאינם נאמנים אא"כ אומרים מת וקברנוהו וראב"ד כתב דאפי' אחד נאמן אפילו אם אינו אומר קברתיו וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאחד אינו נאמן אא"כ אומר מת וקברתיו אבל שנים נאמנים אפילו אם אינם אומרים קברנוהו:

ואם יש רעב בעולם ובאה ואמרה מת אינה נאמנת (פד) אפילו אומרת מת על מטתו (פה) עד שתאמר וקברתיו ואם באה ואמרה מת תחת המפולת שנפלה עליו או שיש שילוח נחשים ועקרבים ואומרת שנשכו נחש או עקרב או שיש דבר בעולם ובאה ואמרה שמת

מת ברעבון: ואם יש מלחמה בעולם ובא ע"א ואמר מת במלחמה וכו' שם (קטו.) בעיא דלא איפשיטא וכתבו הרי"ף והרא"ש דאע"ג דלא איפשיטא הכא איכא למיפשטא מדאמרינן בההוא פירקא גבי מים שאין להם סוף דע"פ ע"א מוציאין את האשה איכא למיגמר דה"ה דע"א במלחמה נאמן והוא שיאמר קברתיו וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מהלכות גרושין וז"ל עד אחד אומר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו תנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ודברי ה"ה על זה כתבתי לעיל בסי' זה אצל ע"א במים שאין להם סוף והטעם שפוסק הרמב"ם בכל אלו הבעיות דאם נשאת לא תצא כתבתי ג"כ בסי' זה אצל האשה שאמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא. המרדכי כתב בפרק האשה בתרא גבי עד אחד במלחמה מהו תיקו פר"ח ורא"ן לחומרא דספק דאורייתא הוא ומיהו נראה לראבי"ה דאם נשאת לא תצא מדמדמי ליה תלמודא למים שאין להם סוף ועוד ראיה מירושלמי עכ"ל. וכתב עוד וכל מה שאמרנו שאין נאמן במלחמה כגון שהוא הולך להלחם או להרוג או ליהרג והיה בתוך המלחמה אבל אם הלך סמוך למערכי המלחמה לקנות שלל וביזה בהא לא אמרה בדדמי שהרי ניהוג הוא שבני אדם ההולכים בלא כלי זיין לראות המלחמה שאין מקפידים עליהם הלכך לא אמרה בדדמי ועוד לא אמרינן מת במלחמה אא"כ נהרג או מת במלחמה כדאמרינן בהאשה דאילו אמרה מת על מטתו מהימנא אלמא דוקא מת במלחמה קאמר ואם מת או נהרג ברחוק מקום שלא היתה המלחמה אינו מת במלחמה וכן משמע בירושלמי פרק האשה שלום וכתב עוד דמקום שאמר העד אפי' בשעת המלחמה ראיתיו הרוג אא"כ והכרנו יפה יפה בטביעות עין בהא לא איבעיא לן דפשיטא דנאמן דלא גרע עד אחד מאשה דאי אמרה מת על מטתו נאמנת דלא שייך למימר בה בדדמי דלא שייכא אלא בהריגה שיש לאמרה על הספק אבל באמיתות הדבר מה לי עת מלחמה מה לי עת שלום וסברת הלב הוא דלא שייכא אותו בעיא בעכו"ם שאין נאמן אלא במל"ת דבשלמא ישראל המתכוין להתיר י"ל דבשעת מלחמה נתן לבו להעיד ולהתיר על הנדמה ודבר ההווה להיות אבל עכו"ם שמספר מעשה לפי תומו ולא שם כוונתו לשם אותו דבר אינו אומר את הנדמה כי אם כאשר ראה אמת בזה עכ"ל וכן הסכימו ה"ר נתן ורבינו שמחה אך בזה נסתפקו וגמגמו היכא שהעכו"ם סבר שראהו קף היאך נותן טביעות עין בכונה עכ"ל: (מד): וכתב הר"ן בתשובה עד שמעיד מת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו לפי דעת הרי"ף שכתב אהא דאיבעיא לן עד אחד במלחמה מהו אע"ג דלא איפשיטא בדוכתא איפשיט' מההיא עובדא דדגלת דבפרק האשה בתרא (קכא.) דבמים עד אחד נאמן אף במלחמה כן וסובר הרב ז"ל דכיון דלא איפשיטא לן אלא מההוא עובדא דוקא כי ההיא עובדא דליכא למימר בדדמי דהא אסקינהו אגשרא דשכיסתא וכדאיתא התם ודכוותה נמי בעד א' במלחמה דוקא באומר מת וקברתיו וכן דעת הרמב"ם בפרק אחרון מהלכות גירושין ע"א אומר שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו וכו' דס"ל ז"ל דכי היכי דבאשה עצמה חיישינן דאמרה בדדמי כל היכא דאיכא למיחש ה"נ בעד אחד וכיון שכן עד אחד שמעיד מת פלוני בשעת הדבר לא מהימן דחיישינן דילמא אמר בדדמי כדחיישינן באשה עצמה וכדאמר ר"פ האשה שלום (קיד:) דבר אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה וכיון דלא איפשיט' בגמרא נקטינן לחומרא בשל תורה שכן דרך הגאונים וכ"פ הרמב"ם בפרק הנזכר שכתב היה דבר בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת וכו' וכיון דלגבי אשה עצמה נקטינן דדבר הרי הוא כמלחמה ה"נ עד אחד עד דאמר וקברתיו ואל יקשה בעיניך שאם באנו להשוות עד אחד לאשה עצמה אם כן אפילו עד אחד במלחמה אפי' אמר מת וקברתיו לא יהא נאמן שכך הדין באשה עצמה במלחמה לפי דעת הרב ז"ל שכך כתב בפרק הנזכר שהאשה שאומרת מת בעלה במלחמה אינה נאמנת ואפי' אומרת מת וקברתיו שזו אינה קושיא שכשאנו משוים עד אחד לאשה עצמה אין אנו משוין אותם אלא לענין דכי היכי דחיישינן באשה עצמה דאמרה בדדמי ה"נ חיישינן בעד אחד לפי דעת הגאונים ז"ל וכ"מ לנדון זה של דבר אבל לא שנשוה אותם לגמרי דבאשה עצמה חיישינן דמשקרא לפי דעת הרמב"ם ז"ל ובע"א לא חיישינן אלא דאמר בדדמי ומכל מקום כיון דאסיקנא בגמרא דבאשה עצמה דבר הרי הוא כמלחמה הדבר ברור לפי שטת הגאונים דע"א בדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו ולפיכך בנדון שלפנינו אין להתיר אשה זו מפני דבריו של אותו מומר שהיה מל"ת כיון דלא אמר מת וקברתיו וכ"ש לפי דברי ר"ח שכתב דבעיא דע"א במלחמה לא איפשיטא שלפי דבריו אפילו באומר מת וקברתיו לא מהימן. וכבר ידעת שיש חולקים על דברי הרי"ף וסוברים דעד א' במלחמה אף על גב דלא אמר קברתיו מהימן וטעמייהו משום דבעיין דעד אחד במלחמה ליתא משום דחיישינן דעד אחד אמר בדדמי אלא משום דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דמילתא דעבידא לגלויי היא לא משקר ה"נ לא משקר או דילמא משום דהיא דייקא ומינסבא והכא כיון דאיכא מלחמה בעולם לא דייקא ומינסבא אבל לומר בדדמי לא חיישינן ולאו מש"ה מספקא לן הלכך כיון דחזינן בעובדא דדגלת דעד אחד מהימן אלא טעמא דעד אחד לאו משום דהיא דייקא ומינסבא דהא במים לא דייקא דמים כמלחמה דמו אלא ע"כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפילו בשאינו אומר קברתיו סגי דלא חיישינן דאמר בדדמי זהו טעמן של בעלי סברא זו ובודאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת אבל מאחר שהרי"ף והרמב"ם הסכימו דכל במלחמה ודכוותה חיישינן לעד אחד דאמר בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור א"א כנגדם וכ"ש שר"ח מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפילו באומר מת וקברתיו לא סגי וכמו שכתבתי הילכך בנדון זה אין לסמוך על דברי אותו מל"ת שמת פלוני בעת הדבר דכיון דאפילו בעד אחד גמור בעינן דאמר קברתיו כ"ש בעכו"ם מל"ת עד כאן לשונו (מה): וכתב הרי"ף דה"ה נמי בשנים במלחמה דאינם נאמנים אא"כ אומרים מת וקברנוהו והראב"ד כתב דאפילו אחד נאמן אפילו אם אינו אומר קברתיו וא"א הרא"ש כתב דאחד אינו נאמן אא"כ אומר מת וקברתיו אבל שנים נאמנים אפילו אינם אומרים קברנוהו הכל נתבאר בארוכה בסי' זה אצל עד אחד במים שאין להם סוף:

ואם יש רעב בעולם ובאה ואמרה מת אינה נאמנת אפי' אומרת מת על מטתו עד שתאמר מת וקברתיו מימרא דרבא ר"פ האשה שלום כתבתיה בסמוך:

ואם באה ואמרה מת תחת המפולת שנפלה עליו או שיש שילוח נחשי' ועקרבי' ואומרת שנשכו נחש או עקרב או שיש דבר בעולם ובאה ואמרה שמת וכו' שם מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי שילוח נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי דבר אמרי לה הרי הוא כמלחמה ואמרי לה אינו כמלחמה אמרי לה הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכה אדאמרי אינשי שב שנין הוה מותנא ואיניש בלא זימנא לא אזיל ופרש"י מפולת. שנפל הבית עליו או בא רוח סערה והיה מפיל כל בתי העיר: ועל שילוח נחשים כתב ר"י דוקא כשהיו משולחים ברוב בני אדם אבל אם נשך אחד מהם ובאה אשתו

אלא דקאמר בדדמי בלחוד ולפיכך אם אמר נמי וקברתיו דליכא למיחש טוב לבדדמי נאמן וס"ל להרמב"ם דבאשה דאית לה צערה דגופה חיישינן דלמא משקרה כי היכי דחיישינן בקטטה בינו לבינו דמשקרה אבל עד המעיד למה יעיד שקר ועיין במ"ש ה' המגיד ליישב דברי הרמב"ם הביאה הב"י ולפעד"נ מה שכתבתי:

ואם יש מלחמה בעולם ובא ע"א ואמר מת במלחמה אינו נאמן וכתב הרמב"ם שאם נשאת לא תצא ואע"ג דלרבינו במת סתם נמי אינו נאמן דמסתמ' מת במלחמה קאמר כיון דאיכא מלחמה בעולם אפילו הכי נקט רבינו ואומר מת במלחמה משום דעל זה הביא מ"ש הרמב"ם שאם נשאת לא תצא והרמב"ם לא קאמר אלא באומר מת במלחמה כדפירש' לעיל:

ומ"ש ואם אמר העד מת וקברתיו נאמן וכו' בפ' האשה שלום איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו טעמא דע"א מהימן משום דמלתא דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר ה"נ לא משקר א"ד טעמא דע"א מהימן משום דהיא גופ' דייקא ומינסבא והכא לא דייקא ומינסבא דאמר' בדדמי ובעיי' לא אפשיטא ופי' התו' דאין לפרש או דילמא טעמא דע"א משום דדייקא ואפילו אמר העד בדדמי נאמן דהא אפי' דדייקא האשה למה לו להיות נאמן כיון דאמר בדדמי אלא ודאי לעולם לא יאמר עד אחד בדדמי כמו האשה עצמה אלא דמ"מ אין להאמינו כיון דהאשה לא דייקא כאן וסומכת עליו יותר ממה כשאומר מת על מטתו דכיון דיש רגלים לדבר עכ"ל ור"ל דהאשה ודאי לפי תאותה שתפלה להתיר את עצמה טועה וקאמרה בדדמי אבל עד אחד אינו טועה ואינו אומר אלא מה שרואה בבירור גמור ולפי זה אע"ג דבעיין לא אפשיטא הכא מ"מ מדחזינן בעובדא דטבע בדגלת בפרק בתרא דבמים דכמלחמה דמי וקאמר בדדמי כדאיתא בפ' האשה שלום וא"כ לא דייקא ומנסבא ואפ"ה עד אחד נאמן א"כ ה"ה במלחמה נמי ע"א נאמן ולא בעינן דנימא וקברתיו דלא בעינן וקברתיו אלא היכא דחיישי' לבדדמי ובע"א דלא קאמר בדדמי לא בעינן וקברתיו כך הוא לדעת התו' והוא דעת הראב"ד שכתב רבינו אבל רש"י כתב וז"ל והכא לא דייקא ותרווייהו אמרי בדדמי עכ"ל והיא דעת הרי"ף והרמב"ם דקמיבעיא ליה אי חיישינן לע"א במלחמה דילמא קאמר בדדמי כמו האשה ואינו נאמן א"ד ע"א לא קאמר בדדמי וכיון דלא משקר במילתא דעבידא לאיגלויי נאמן ובעיא לא איפשיטא ואזלי' לחומרא דבעי' שיאמר וקברתיו כעובדא דטבע בדגלת דקאמר אסקוה לקמאי וחזיתיה וכו' דהשתא ליכא למיחש לבדדמי ה"נ בעי' וקברתיו כי היכי דלא ליחוש דילמא קאמר בדדמי אלא דהאלפסי ס"ל דה"ה בב' עדים נמי חיישי' דלמא קאמרי בדדמי ובעי' דאמרי קברנוהו ותימא לפי דעתו אמאי לא קמיבעיא להו בב' עדים כי היכי דמיבעיא להו בע"א וצריך לומר דס"ל לרב אלפס דאה"נ דתרתי קמיבעיא להו דטובא אשכחן הכי בתלמודא בפ' כיצד הרגל (דף י"ט) דלדמא רבא את"ל קאמר את"ל אין שינוי יש העדאה או אין העדאה וע"ש בפירש"י וכן בפ"ב דזבחים (דף כ"ה) מסיק תלמודא דרב אמי תרתי בעי מיני דר' יוחנן את"ל אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אויר שסופו לנוח מאי וה"נ תרתי קמיבעיא להו את"ל בב' עדים לא חיישינן דקאמר בדדמי ע"א מאי וכיון דלא איפשטא אזלינן לחומרא בתרווייהו דבין בע"א בין בב' עדים חיישינן לבדדמי אא"כ דאמרי קברנוהו ואיכא לתמוה כיון דבעובדא דטבע דאסקוה לקמאי וחזיתיה וכו' לא בעי' לא סימנין ולא וקברתיו אלא נאמן עד אחד שהעיד שהכירוהו בט"ע כיון דליכא למיחש בדדמי א"כ בעובדא דב' ת"ח פ' האשה שלום דמוקמינן לה דאסקינהו לקמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים וכו' למה לי סימנים וי"ל דהתם לא היה הגוף שלם דאכלוהו כוורי וכדכתבו התוס' וז"ל כ"י איבעיא להו ע"א במלחמה פי' רבינו אלפסי ז"ל באומר מת וקברתיו דוקא בטעמא דאמר דילמא טעמא דע"א משום דלא משקר ה"נ דלא משקר א"ד זימנין דמשקר אלא אנן לאו עליה סמכינן אלא אאיתתא גופה דדייקא עד שתגיע לדבר ברור והכא זימנין דסניא ליה וכיון דאית לה מידי למיסמך קאמרה בדדמי אבל באומר מת סתם לא מיבעיא חד דלא מהימן אלא אפי' תרי נמי לא מהמני משום דכל במלחמה אמרי בדדמי עכ"ל ותימא דא"כ דבמת וקברתיו קמיבעיא ליה בע"א דילמ' משקר וקא אתינן למיפשטא מעובדא דב' ת"ח דשמעינן מינה דאפי' בדלא אמר וקברתיו ע"א נאמן מאי קא דחו כגון דאמרי אסקינהו לקמן כו' כלומר ולעולם חיישינן

קטטה ואינה נאמנת: (מג) ע"ל גבי עכו"ם מל"ת איזה דבר מהני כמו קברתיו: (מד) וכתב עוד ואין לתלות משום עיגון להקל בגופו של עדות דוקא בעדות מקילין ולא בגופו של עדות עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימון פי"ג דגירושין: (מה) וכן משמע מדברי ב"י שכתבתי לעיל גבי עכו"ם מסל"ת ובת"ה סימן ר"ס משמע דפסק כדבריהם וחיישינן אף בעכו"ם דמסל"ת דאמרי בדדמי וע"ש ובתשובת מהרי"ו סימן ע"ט החמיר מאוד וחשש על עכו"ם במסל"ת שאומרים בדדמי לפי ששמעו על יהודי שנהרג ואמרו ודאי זה הוא גם מה ששמעו מן העכו"ם איך שרדפו אחריו והוליכוהו למקום מוצנע והרגוהו ע"פ אומדנא אמרו כך כי ודאי שלא ראו העכו"ם שהרגו אותו אלא כששמעו נהרג יהודי אמרו מסתמא האי הוא עד כאן לשונו ובת"ה סי' ר"ס כתב עכו"ם אחד מל"ת על יהודי אחד שהיה בספינה

פרישה

ולא אפשיטא אזלינן לחומרא: (פא) **מת** על מטתו רצה לומר שלא במלחמה מור': (פב) **נאמנת** ר"ל שגם הרמב"ם מודה בזה כמ"ש הרמב"ם בהדיא וב"י הביאו ע"ש: (וכל שלא במלחמה אפילו הלך שם קרוב למערכת המלחמה לקנות שם שלל כתב המרדכי דנאמנת כ"פ) ועד"ר: (פג) **דה"ה** נמי בשנים חיישינן דאמרו כן בדדמי: (פד) **אפילו** אומרת מת על מטתו דשמא שבקה ליה וברחה מפני הרעב ואומרת בדדמי גמרא ולא דמי לאומרת מת על מטתו כשיש מלחמה בעולם דנאמנת כדלעיל דשם לא שייך לומר שאומרת בדדמי דשם לא שייך לומר שברחה ושבקה אותו על מטתו כי מאי אכפת לה במלחמת שבמדינה אחרת: (פה) **עד** שתאמר וקברתיו

שמת (פו) בכל אלו דינו כמלחמה ואינה נאמנת ואם אומרת (פז) עישנו עלינו את הבית והוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת נפלו עלינו עכו"ם או לסטים והוא מת ואני נצלתי נאמנת שאין דרכן להרוג הנשים : בא בעלה אחר שניסת ל"ש ניסת ע"פ עד אחד או ע"פ ב' עדים (פח) תצא מזה ומזה (פט) וצריכה גט משניהם (צ) ואין לה כתובה משניהם (צא) ולא פירות שאכל מנכסי מלוג שלה אע"פ [כא] שאינם חייבין בפרקונה ודוקא שאכל השני קודם שבא הראשון אבל מה שאכל אחר שבא הראשון צריך לחזור ואינו חייב ליתן הבלאות מנכסי צאן ברזל שלה והוא שבלו לגמרי אבל מה שיש מהן בעין נוטלתו ואם נטלה מזה או מזה כתובה (צב) או פירות צריכה להחזיר [כב] ודוקא שנטלה מהשני אחר שבא הראשון אבל אם נטלה ממנו קודם שבא הראשון צריכה להחזיר (צג) ושניהם אין מטמאין לה אם הם כהנים [כג] ואין זכאין במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה (צד) ונפסלה מהכהונה (צה) ומהתרומה ומהמעשר אם היתה בת לוי מתו אחין של זה ושל זה (צו) חולצין ולא מייבמין (צז) והולד מן השני הוא ממזר מן התורה בד"א שלא גירשה הראשון (צח) אבל אם גירשה או מת אז לא הוי משני (צט) אלא ממזר

דרבנן

אשתו ואמרה מת בעלי נאמנת ובדבר פסק רבינו כלישנא דמחמיר וכ"פ רבינו ירוחם אבל הרמב"ם פסק בפי"ג כלישנא דמיקל וכתב הרב המגיד דטעם משום דבתרא הוא וכתב עוד רב המגיד ובכולן אם אמרה מת על מטתו נאמנת דומיא דמלחמה ופשוט הוא בדברי רבי' ואם אמרה באלו מת וקברתיו הרי הוא כאומרת מת במלחמה וכפי השיטות הנזכרות למעלה עכ"ל :

ואם אומרת עישנו עלינו את הבית והוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת נפלו עלינו עכו"ם או לסטים הוא מת ואני נצלתי נאמנת שאין דרכן להרוג נשים שם . ופירש"י עישנו עלינו את הבית . הציתוהו באש ונתמלא הבית עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת אינה נאמנת דאמרינן כשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו מת ואיכא למימר כי היכי דלדידה אתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא וגבי נפלו עלינו עכו"ם כו' כ' כיון דמלחמה קטנה היא דאיהי הוה בהדיה לא אמרה בדדמי אלא נטרה וחזיא ליה דמית דאשה לא מסתפיא מליסטין כדרב אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה ועיין בהגהות מרדכי דיבמו' פ"ט גרסינן בר"פ האשה שלום (קטז.) ההוא גברא דבשלהי הלוליה איתלי נורא בי גנני אמרה ליה דביתהו חזי גברא אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדי סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עישנו עלינו בית אמר רבא מי דמי וכו' ורב חייא בר אבין גברא חרוכא דשדי אימור איניש אחרינ' אתא לאצולי וכו' ומשמע מדברי הרי"ף והרא"ש דהלכה כרב חייא בר אבין וכתב נימוקי יוסף שכן כתבו רוב הראשונים ורבינו ירוחם בשם הרמ"ה האריך במעשה זה (מו) :

בא בעלה אחר שנשאת וכו' תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכו' ר"פ האשה שהלך בעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות על זה ועל זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה לא זה וזה מטמאין לה ולא זה וזה זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה ובת לוי מן המעשר ובת כהן מן התרומה ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים כתובתה ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין ר"ש אמר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה ואין הולד ממנו ממזר ואם נשאת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו וכתבו הרי"ף והרא"ש אוקימנא לרישא דמתני' דקתני תצא מזה ומזה שנשאת ברשות ב"ד ובעד אחד דאי אית לה שני עדים לא צריכה לב"ד ומש"ה תצא מזה ומזה וסיפא דקתני נשאת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בשני עדים ולפיכך מותרת לחזור לו דהויא לה אנוסה דאמרינן מאי הוי לה למיעבד וכן אמר רב ל"ש אלא שנשאת בע"א אבל נשאת בב' עדים לא תצא מהיתירא של בעל הראשון ולית הלכתא הכין אלא ל"ש נשאת ע"פ ב"ד ובעד א' ל"ש נשאת ע"פ ב' עדים תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה דאמרי' לקמן רב פפא סבר למיעבד בה עובדא דמאי ה"ל למיעבד ולהחזיר לבעלה א"א שנשאת בעדים א"ל רב הונא בריה דרב יהושע והא אנן תנן כל הני מתנייתא א"ל ולאו שניהו א"ל ואנן אשינויא ניקום ונסמוך דאלמא לית הלכתא כרב דאמר לא תצא מהיתירא של בעלה הראשון ולא כר"ש דאמר נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו ואע"ג דאמר רב הכין הלכתא לא סמכינן עליה עכ"ל וכ"פ הרמב"ם בפ"י מה' גירושין וכתב נמוקי יוסף ונשאת משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה וכ"כ הריטב"א ז"ל ע"כ (מז) : וכתב עוד בשם הרשב"א ואין לה כתובה שם כתובה מנה מאתים תוספת ונדוניא (מח) דהא עוברת על דת היא ונעוברת על דת וחברותיה אמרינן בכתובות (קא.) שאין להן תוספת וכזו אף נדוניא מפסדת כדמוכח בגמרא ולא פירות פירשו בירושל' וכן רש"י שאין מוציאין ממנו פירות שאכל דאע"ג שאינו חייב בפרקונה היינו משום דקנסו רבנן לדידה אבל מה שאכל הוא קודם שבא הראשון כדין אכל וכן פירשו בירושלמי דמה שאכל לאחר שבא הראשון תוציא ממנו ולא מזונות ואפי' מה שלותה ואכלה תחתיו ולא מן היורשים דכיון שאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה ולא בלאות נכסי צ"ב שבלו לגמרי שלא יפחתו לו אבל בלאות הקיימים נוטלתם ויוצאה כדאמרינן בשלהי אלמנה ניזונית (סס) היוצאת משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאה כדמפרש טעמא התם דאם היא זינתה בלאותיה לא זנו וכ"כ הרי"ף בהלכות וכ"כ הרמב"ם בפ"י מה"ג אבל רש"י פי' אפי' שחקי בגדים שהיו לה תוציא מהם ואינו מחוור בעיני המפרשים . ואם נטלה תחזיר ואפי' נטלה שלא בעדים דלא מהני לה שום מגו . דמאי דקא תפסה חספא בעלמא הוא ופירשו בירושל' דדוקא מה שנטלה לאחר שבא ראשון אבל מה שתפסה

קודם

דאיישינן דלמא משקר דא"כ מאי מהני כשאמר אסקינהו קמן וקאמר סימנין והא בע"א חיישינן דילמא משקר ואפילו אמר קברתיו לא סמכינן עליה וכך כתב הרב המגיד בפי"ג מה"ג ויש לייישב דלכ"ע מיירי כגון שהסימנים לא היו גלוים ומפורסמים בפני ובפס ידים אלא היו בגוף תחת הכסות סימנים מובהקים דהשתא כיון דקאמרי הני סימנים ואנן ידעינן דהני סימנים הוו ביה בההוא גברא א"כ לא משקר אבל למאי דפרישית לרש"י ולהאלפסי ולרמב"ם ניחא טפי אלא דרש"י לא גרס זימנין דסניא ליה והאלפסי גרס ליה ועיין בדברי הרב המגיד הביאו ב"י לעיל אבל ע"א במים שאין להם סוף : **ואם** אומרת עישנו עלינו את הבית הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת הא דלא קתני עישנו עליו הבית ומת נראה לפרש דרבותא אשמעינן דלא מבעיא בעישנו עליו הבית דפשיטא דאינה נאמנת מאחר שלא היתה עמו בבית מנא ידעה שנשאר שם דילמא ברח והלך לו אלא אפי' אמרה שנינו היינו בבית ועישנו עלינו וראיתי שהאש אחזה בבית ונשאר שם ואני ברחתי אפ"ה אינה נאמנת דא"ל כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא אבל לגבי נפלו עלינו לסטים ודאי דקשיא כיון דטעמא דאשה כלי זיינה עליה ליתני סתמא נפלו עליו לסטים ומת נאמנת וי"ל דבכה"ג אפי' בעד א' נמי נאמן כיון דלא נפלו לסטים אלא על ההרוג והעד לא ירא לעמוד שם עד שימות כי לא היה הוא בסכנה כיון שלא בא להרוג כי אם ההרוג אבל נפלו עלינו לסטים דבע"א אומר כך לפי מחשבתו שנפלו הליסטים על כולם והוא מת ואני ניצלתי אינו נאמן דא"ל כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא וניצל אבל באשה אפי' אמרה נפלו עלינו דלפי מחשבתה בהתחלה נפלו הליסטים על כולם אפ"ה נאמנת לומר הוא מת דאנן כהדי דהיא אינה יראה ועומדת שם עד שימות כיון שלא בקשו הליסטים לעשות לה דבר רע ולא היתה בסכנה דאשה כלי זיינה עליה וא"ת דכאן פסקו הפוסקים כרב אידי דאשה כלי זיינה עליה ונאמנת ובפ"ב דע"ז פליג עליה ר' ירמיה ולא ס"ל לומר האשה כלי זיינה עליה ולדידיה משמע דאינה נאמנת וי"ל דרב ירמיה נמי לא אמר אלא לענין שתתיחד עם העכו"ם ושלא ניחוש לס"ד דלא סמכינן אטעמא דאשה כלי זיינה עליה ואסורה להתיחד אבל מודה ר' ירמיה דסומכת האשה על זה שיכולה להטמין עצמה ולהמתין שם בכדי שתראה שימות ולא תעיד בדדמי וכמ"ש לשם התוס' להדיא (דף כ"ו) ועיין בי"ד סי' קנ"ג : **בא** בעלה וכו' משנה וגמ' פ' האשה רבה וע"פ פסק האלפסי והרא"ש דל"ש ע"פ ע"א ל"ש ע"פ ב' עדים וע"ל בסוף סי' ט"ו : **ומ"ש** אבל אם גירשה או מת אז לא הוי משני אלא ממזר דרבנן צריך לפרש דהיינו שגירשה או מת קודם שנתעברה מן השני וכן מ"ש בן שנולד קודם שמת כו' לאו דוקא שנולד אלא רצונו לומר שנתעברה קודם שמת ופשוט :

חייבי

דרכי משה

בספינה והעכו"ם שהיו בספינה טבעוהו וכתב ז"ל וצ"ע שפיר דכיון שהעכו"ם לא סח שראוהו שמת אלא שאמר שבא עבור חיותו ושהעכו"ם טבעוהו יכול לומר שלפי סבות והסכמת רוב העולם דבר כך כי כן דבר ההוה ורגיל כל מי שרואה אחד טבע בנהר גדול ונתכסה מעינו ואינו שומע כלל שעלה מן המים קורא עליו שמת וא"ת מאחר שהעכו"ם סח לשונות שהן כללות מיתה לית לן למידק אבתריה באיזה ענין ידע מיתתו אלא אית לן למימר שראה שהטביעוהו וכבשו עליו מים והחזיקוהו בידים תחת המים עד שיצאת נשמתו כדי שלא ישוט ויצא כדאיתא בתשובת מהר"ם דאם העיד לאחר ג' ימים שנהרג לא אמרינן לא תהני עדותו כדתנן אין מעידין עליו ג' ימים לאחר שנהרג דכיון דמעיד בסתם שנהרג אמרינן דידע ודאי שנהרג כגון שראוהו מיד והכירוהו או שהיה עם ההורגים וראה חביריו שהרגוהו ע"כ אלמא דאזלינן בתר סתם ולא דייקינן אבתריה אלא תלינן דידע בודאי שמת באיזה ענין ומאורע שהוא י"ל שאין לדמות לנדון דידן לההיא דמוהר"ם דהתם אינו מסיח בדבר דרגילי עלמא למימר בהו בדדמי אלא שאנו באין לחוש שמא לאחר ג' ימים ראוהו ולכן סמכינן אסתם דבריו אבל בנדון דידן דרגילי אינשי למימר בזה בדדמי לא סמכינן אסתם דבריו אלא תלינן לחומרא שסח במאי דרגילי עלמא למימר עכ"ל: ובתשובת מוהר"ם פדואה סי' ל"ו כתב דחוכך להחמיר להתיר על דברי הרמב"ם דאין מקילין בגופו של עדות כדאיתא במרדכי פ' האשה בתרא והבאתיו לקמן כתב בהגהת אלפסי ריש פ' האשה שלום דף תמ"ט ע"ב אם אמרה מת במלחמה ומצאתיו והכרתיו וקברתיו דנאמנת ודוקא שאמרה הכרתיו ע"י סימן דומיא דמים שאין להם סוף : (מו) וז"ל תא"ו נכ"ג ח"ג מי שנשרף וצעקה אשתו ראו בעלי שנשרף נאמנת ודוקא שלא נשאר כאן שום דבר שהיה שם שמורה אחר אבל אם נשאר ידו ואנו מכירין שאין זה מאיש שנשרף אע"פ שאמרה בעלי נשרף אינה נאמנת וע"ש : (מז) וכן כתב ריב"ש בתשובה סי' תק"ח וכן כתב הרא"ש ז"ל : (מח) וכתב בהגהת אלפסי דף תל"ב ע"ב דאפילו אם החזירה הראשון אין לה כתובה ממנו :

הא

פרישה

[כא] שאינם חייבים בפרקונה פי' רבנן תקנו שהבעל יאכל פירות של נכסי מלוג שלה תחת פרקונה ופרקונה אין שייך אלא כשניסבית הוא חייב לפדותה וה"ה כל הפירות שאכל עד השתא הוא מטעם שמא נשבית עוד לאחר זמן והואיל שאף אם נשבית השתא אינו חייב לפדותה יחזיר לה כל הפירות שאכל עד הנה (או י"ל דס"ל דאם היתה נשבית קודם שבא הראשון והחזירה השבאי ולא נתן השני המעות עד שבא הראשון אין אחד מהן חייב בפרקונה והפירות שאכל הן שלהם כ"פ) :

[כב] ודוקא שנטלה מהשני אחר שבא הראשון ואף על גב דאמר קודם זה הפירות שאכל השני אחר שבא הראשון צריך להחזיר לה אם כן כ"ש כשהיא תופסת אמ"כ הפירות דאין צריכה להחזיר לו ואיך כתב שהיא צריכה להחזיר הפירות שתפסה אחר ביאת הראשון י"ל דגם הכא איירי שהבעל השני אכל כבר הפירות של נכסי מלוג אלא אמ"כ תפסה מידו בשביל הפירות שאכל כבר ולכן צריכה להחזיר לו : [כג] ואין זכאין במציאתה ובמעשה ידיה (אבל הבעל יורשה אם מתה מ"מ כ"פ) ואע"ג דזה טובה היא לה והתנא משמע דכל מאי דקחשיב הוי לגריעותא י"ל דהכי נמי גריעותא דידה דרבנן תקנו מציאתה משום איבה ורעה היא שלא ישאב אותה ומעשה ידיה תחת מזונותיה היינו לגריעותא דאין חייבין במזונותיה :

ושנולד

וקברתיו שאז לא שייך למימר שאומרת בדדמי : (פו) בכל אלו דינו כמלחמה ואומרת בדדמי פירש"י שנפל בית עליו או בא רוח סערה והיה מפיל כל בתי העיר . שילוח נחשים ועקרבים כתב רבי' ירוחם דוקא כשהיו משולחים ברוב בני אדם אבל אם נשך אחד מהם ובאת אשתו ואמרה מת בעלי נאמנת : (פז) עישנו עלינו את הבית כו' פירש"י הציתוהו באש ונתמלא הבית עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת אינה נאמנת ואמרי' כשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו שמת איכא למימר כי היכי דלדידה איתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא . וגבי נפלה עלינו ליסטים כ' כיון דמלחמה קטנה היא דאיהי הויא בהדיה לא אמרינן בדדמי אלא נטרה וחזיא ליה דמית דהשה לא מסתפיא מליסטין דאשה כלי זיינה עליה : (בא בעלה אחר שניסת אפילו עדיין לא נבעלה לשני דלא חלקו בנשואין רא"ש וריב"ש כ"פ) : (פח) תצא מזה ומזה כשאר א"א שזינתה דלאו אנוסה היא : (פט) וצריכה גט משניהם אם תרצה ליכנס לאחר מהראשון דהא אשתו היא ומהשני שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ויוצאת ממנו בלא גט : (צ) ואין לה כתובה (פי' עיקר כתובה אין לה כ"פ) מסקינן דטעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה : ואין לה כתובה שלשה עשר דברים אלו בה בסי' קס"ט (דמתוך שהקילו חז"ל מאוד בעדות אשה עגונה החמירו לבסוף כל החומרות הללו כדי שתתירא ולא תנשא עד שתדקדק ותחקור היטב שמא תוכחש העדות ותבא לידי כל החומרות האלו כ"פ) : (צא) ולא פירות שאכל פירוש הראשון אפי' אחר שחזר ודו"ק (מנכסי צאן ברזל והוא מה שמכניסה בנדוניא ושמין אותו עליו והוא מקבל אותם באחריות ומוסיף עליהן כתובה כתקנת חז"ל כ"פ) : (צב) או פירות צריכה להחזיר אפילו שלא בעדים לא מהני לה שום מגו דמאי דקא תפסה חספא בעלמא הוא : (צג) ושניהם אין מטמאין כו' דהראשון אע"ג דאשתו גמורה היא מפרשי בגמרא דאין כהן מטמא לאשתו פסולה וזו פסולה היא לו מן התורה דאשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה ומכ"ש דאין השני מטמא לה שאינה אשתו : (צד) ונפסלה מהכהונה משום זונה ואם מתו שניהן אסורין לכהן : (צה) ומהתרומה והמעשר משום קנס : (צו) חולצין ולא מייבמין וא"ת כשנשאת לשני איך נשאה בלא חליצה וי"ל דאיירי באותה שעה לא היו אחין לבעל הראשון שנולדו לאביו בנים או היו בנים לבעל הראשון ואחר כך כשהיה במדינת הים מתו ובלאו הכי לק"מ דמיירי שחלצה תחלה אלא שעכשיו שראינו שבעל חי חליצתה לאו כלום הוא : (צז) והולד מן השני הוא ממזר מן התורה שנולד מאיסור א"א שהיא חייבי כריתות : (צח) אבל אם גירשה או מת פי' קודם שנתעבר מהבעל וק"ל : (צט) אלא ממזר דרבנן ואסור בממזרת ובבת ישראל ומשום קנסא בעלמא להחמיר ולעשות סייג לתורה וע"ל סימן ד' דלא כתב דהוי ממזר דרבנן (ועיין מ"ש שם סעיף י"ט ע"ש כ"פ) :

ואם

דרבנן (ק) ואם החזיר הראשון הולד ממזר מדבריהם ואם אחר שניסת אמרו לה בעלה היה קיים ומת (קא) בן שנולד קודם שמת ממזר מן התורה (קב) [כד] ושנולד אחר שמת ממזר מדרבנן ואם לא ניסת לשני (קג) [כה] אלא נתקדשה לבד ובא בעלה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה :

יח חייבי לאוין (א) (א) וחייבי עשה (ב) וכ"ש שניות דרבנן תפסי בהו קדושין לפיכך אחד מאלו שנתקדשה (ג) בין אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט או ממזרת ונתינה לישראל או מחזיר גרושתו משנישאת לאחר בכולן צריכות גט [א] (ד) ואפילו מקדש יבמה לשוק נמי כאשר יתבאר לקמן בעזרת השם :

יט מי שהוחזק בשאר בשר דנין ע"פ חזקה זו אע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב ומלקין וחונקין (א) וסוקלין על חזקה זו כיצד הרי שהוחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים (א) ה"ז לוקה או נשרף או נסקל אע"פ שאין ראיה שזו אחותו או בתו או אמו אלא חזקה זו בלבד · איש ואשה שבאו ממדינת הים היא אומרת זה בעלי והוא אומר זו אשתי אם הוחזק בעיר ל' יום שהיא

קודם לכן לא תחזור ואפילו תפסה בעדים כיון דקודם לכן תפסה והולד ממזר אם ילדה משני ממזר גמור הוא ואם החזירה הראשון וילדה הוי ממזר מדבריהם ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת כדאיתא בגמרא וקנסא בעלמא הוא להחמיר לעשות סייג לתורה ולא זה וזה מטמאים לה ואפילו בעלה הראשון שאשתו גמורה היא ומטעמא דפרשינן בגמרא דאין כהן מטמא לאשתו פסולה וזו פסולה היא לו מן התורה דאשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה ומ"מ הראשון יורש אותה דע"כ לא קנסו לבעל שלא חטא אלא במציאתה ובמעשה ידיה כדי שיגרשנה אבל בירושתה דאחר מיתתה לא קנסוהו כלל והיינו דלא קתני אינו זכאי בירושתה: נפסלה מן הכהונה · משום זונה מן המעשר קנסא וכן תרומה אין יורשין של זה וכו' יורשין כתובתה בגמרא מפרש כתובת בנין דכרין חולקין אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ורבנן גזור דלא ייבם והשני מדרבנן חולץ משום שמא יאמרו כנס זה וגירש זה וכו' כדמפרש בגמרא עכ"ל ובדין הכלאות כתב הרא"ש כדברי הפוסקים ודלא כרש"י ובדין הפירות כתב הירושלמי שכתב נמוקי יוסף ובאם נטלה מזה ומזה תחזור כתב ג"כ הירושלמי הנזכר לעיל והרב המגיד כתב בפרק י' מהלכות גרושין לא נתבאר זה הירושלמי בהלכות וגם רבינו לא הזכירו עכ"ל : ומ"ש כ"י והולד ממזר מזה ומזה מפורש בגמרא ונתבאר בדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות גרושין ופט"ו מהא"ב דהא דהולד מן הראשון ממזר מד"ס דוקא בשבא עליה קודם שגירשה השני אבל אחר שגירשה השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאת ונתגרשה שלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממזר : "ב"ה ולפ"ז צריך לפרש שמ"ש רבינו ואם החזירה הראשון הולד ממזר מדבריהם היינו דוקא בשהחזירה קודם שגירשה השני : ומה שכתב נמוקי יוסף שהראשון יורש אותה כן כתב ה"ה בפרק י' מהלכות גירושין בשם הרשב"א ז"ל : כתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ח כיון שנשאת ועבדה איסורא תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואף על פי שלא נבעלה כ"כ הרא"ש ואע"פ שאינו צריך לפנים וכבר כתבתי זה לעיל בסימן זה :

ואם אחר שנשאת אמרו לה בעלה היה קיים ומת בן שנולד לה קודם שמת ממזר מן התורה ושנולד אחר שמת ממזר מדרבנן משנה שם (דף לב) אמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר : **ומ"ש** רבינו שהאחרון ממזר מדרבנן ומ"ש ואם לא ניסת לשני אלא נתקדשה לבד ובאה בעלה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה ג"ז משנה שם : כתב הרשב"א שאלת רחל באה ואמרה פנויה אני ונתקדשה לשמעון לשם פלגש בלא כתובה ושהתה עמו כמה ימים ונתיחדה עמו ואח"כ נודע בעדים שכבר נתקדשה לראובן זה שנים ואחר כל זה נודע שהביאה לה אחיה מראובן בעלה הראשון גט לאחר זמן קידושי שני מה יהיה הדין תשובה אשה זו צריכה גט בין מראשון בין משני ומה שאמרו התלמידים שאינה צריכה גט משני טעות הוא ומשנה שלימה שנינו (יבמות פז:) האשה שהלך בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואם מפני שלא נכנסה עמו לחופה ושמא רוצים לומר דאין זו אלא כמי שא"ל שמת בעלה ועמדה ונתקדשה שאינה צריכה גט משני כמו שאמרו ביבמות (לב ·) ובסוף גיטין (פט ·) גבי יצא עליה קול שנתקדשה ועמדה ונתקדשה זה אינו דאשה זו כיון שנתיחדה אפילו לאחר הקדושין הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וכ"ש זו שמתחילתה לא נתקדשה לו אלא על דרך שתהיה לו בקידושין לבד ואינה מחוסרת מסירה לחופה שהכל יודעין למה נכנסה עמו לבית הסתר וגדולה מזו אמרו בפ' הזורק (פא:) המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק ב"ה אומרים צריכה ממנו גט שני ואע"פ שמן האירוסין אינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה זו אינה דומה לזו לפי שאותה אינה אלא במתיחד עמה לאחר גרושין דכיון שנתגרשה קודם שהיה לבו גס בה חזקה לא בא עליה אבל אם נתיחד עם ארוסתו אע"פ שאין לבו גס בה כיון שהיא עתידה להיות לו נותן דעתו עליה ובא עליה וכמו שאמרו בירושלמי פרק הזורק מן האירוסין אינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה והארוסה שביהודה הרי היא כנשואה והטעם מפני שביהודה היו מיחדים החתן והכלה כדי שיהא לבו גס בה וחזקה שהוא בא עליה וכל שכן שנכנסה עמו שהיא ודאי צריכה גט משני כדין מי שעמדה ונשאת כיון שנתיחדה עמו אחר הקדושין ולא עוד אלא שחמורה היא מאשה שהלך בעלה למדינת הים ועמדה ונשאת דהתם אינה צריכה גט אלא מן הקנס אבל כאן צריכה גט מן הספק דכיון שידע זה השני שיש עדים שנתקדשה כבר לראובן וראה הגט ביד האשה שגרשה ראובן נודע הוא שאין קדושין תופסין בא"א וגמר ובעל אחר גרושין הראשון לשם קדושין כדאמרינן במקדש את הקטנה דהיכא דבעל אחר שגדלה ועמדה ונתקדשה לשני אינה צריכה גט מפני שאדם יודע שאין קדושי קטנה כלום ובועל לשם קדושין כסברתו של רב בפרק המדיר (עג ·) ובפרק ב"ש (קי ·) וקי"ל כותיה ובודאי אע"פ שהיא אסורה לו מוטמאה ונטמאה מ"מ קדושין תופסין בה מן התורה הילכך אינה יוצאה בלא גט מן הספק הזה ואם יש עדים שנתייחדה עמו אחר שגרשה צריכה גט ממנו כמו ששנינו המגרש את האשה ולנה עמו בפונדק שצריכה גט שני ומה שטען זה המקדש השני שלא נתייחד עמה לשם נשואין ולפיכך יכול הוא לכנוס אין ממש בטענתו כמו שאמרנו שהייחוד הרי הוא כביאה להחמיר עליו ואסורה היא לו ומי שהביא ראיה לאסרה עליו מהכונס מה"א והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוצאה ראיה כנוכה היא שזה שכנסה וקדשה והיא יושבת בחדר יותר הוא מדבר מכוער וקלא דלא פסיק וקרוב הדבר לעידי טומאה ולפיכך אם הוא כונסה אפלו לאחר מכאן כופין ומייסרין אותו בשוטים ומנדין אותו עד שיוציאנה שזו פסולה היא לו לכל הפחות מדרבנן דקי"ל דמעשין לפסולות ואסור הוא להתיחד עמה כלל ואם נתיחד עמה מלקין אותו דקי"ל מלקין על הייחוד עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ט על אשה שנתן לה המשודך טבעת וחשבה שלא היו קדושין והלכה ונשאת אשה זו מקודשת גמורה היא לראשון ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ומ"ש אנוסה היא זו שלא ידעה שנשאת אסורה להכנס הא ליתא דה"ל למידק ומ"ש א"כ מיכל איך הותרה לדוד התם אנוסה גמורה היתה או שאנסה שאול והשיאה לפלטי והיא ע"כ נבעלה א"כ התם טעות גמור של הוראה היא שהורו לה ב"ד של שאול במלוה ופרוטה דעתה אמלוה ועל הוראה זו נסמכה וטעות כזה כאונס הוא עכ"ל דין האשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת ואח"כ בא בעלה לענין כתובה וממון מבואר בפ' האשה שהלך בעלה ובדברי רבי' בסי' קט"ו :

יח חייבי לאוין וחייבי עשה כ"ש שניות דרבנן תפסי בהו קדושין וכו' בפ' אלו נערות (דף כט ·) בפ' האשה רבה (דף לב:) ובקדושין פ' האומר (דף סח ·) ובכמה דוכתא אמרינן דרבי עקיבא סבר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין וחכמים פליגי עליה והלכה כותייהו דרבים ניניהו והכי סתם לן תנא בקדושין פ' האומר וכן פסק הרמב"ם בפ' אישות פ"ד ומ"ש ואפי' מקדש יבמה לשוק כמי כלו' דאיפלוגי בה אמוראי בפרק האשה רבה דרב אמר אין קדושין תופסין בה ושמואל מספקא ליה ומש"ה מצריך גט והלכה כשמואל כאשר יתבאר לקמן בע"ה בסי' קנ"ט :

יט מי שהוחזק בשאר בשר דנים ע"פ חזקה זו אע"פ שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו וכו' מימרא ובריתא בסוף קדושין (דף פ ·) ופסק הרמב"ם בפ"א מהלכות איסורי ביאה : **איש** ואשה שבאו ממדינת הים וכו' אם הוחזק בעיר שלשים יום וכו' ממימרא דרב בב"ב (קסז) פסקה הרמב"ם בפ' הנזכר : הבא

יח חייבי לאוין בין אלמנה לכ"ג וכו' כלומר בין לאוין שאינן שוה בכל כגון אלמנה לכ"ג וכו' ובין לאוין השוה בכל כגון ממזרת וכו' בכולן צריכות גט ואפילו מקדש יבמה לשוק דאין קידושין תופסין בה ד"ת כרב אפ"ה צריכה גט כשמואל לעיל בסימן ו' משמע דלשמואל נמי אינו אלא ספק מדרבנן ע"ש אבל מ"ש חוץ מן הבא על היבמה בס"ד ויתבאר לקמן בע"ה בסי' קנ"ט וע"ל בסי' מ"ד :

יט מי שהוחזק בשאר בשר וכו' נראה דבבא עם אשה ממ"ה ואומר שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים אפי' בתוך ל' יום נמי נידונין שהרי אף לאחר ל' יום אי אפשר שיהא שם ראיה ברורה אלא בחזקה בלבד א"כ כך לי תוך ל' כמו לאחר ל' וכיון שזה הודה שזו אחותו או בתו או אמו והיא אומרת שזה אחיה או בנה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ונידונין ע"פ חזקה זו אלא דבבאים ממ"ה וזה אומר זו אשתי וזאת אומרת זה בעלי ובא עליה איש אחר אין הורגים על חזקה זו לאותו שבא עליה אלא דוקא לאחר ל' יום דמצי לאשתמוטי ולמימר כי היה סבור שאינו אשתו אלא אחותו היא או אשה זולתה כי כל תוך ל' יום אינו מפורסם ואינה בחזקת שאשה זו אשתו של זה היא אבל האשה ודאי נהרגת על פי חזקה זו אפי' תוך ל' וכן פרש"י מלקין על החזקות על דבר שאנו מחזיקים כן ואפילו אין עדות בדבר עכ"ל פ"י יוחסין (דף פ) והכי מוכח מדקאמר עלה בגמרא כדרב יהודה אמר ר"י הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה אלמא דלא מיירי הכא בחזקה דשלשים יום אלא במה שאנו מחזיקין שכך הוא דומיא לנדה דלפי שראו שכינותיה שכך היה מלובשת היום בגדי נדותיה לוקה עליה מיד מה שאין כן באיש ואשה שבאו ממדינת הים דלגבי אחר שיהא נהרג עליה בעינן ל'

דרכי משה

יח (א) הא דחייבי כריתות לא תפסי קדושין אפי' מדרבנן עיין בהגהת מרדכי דיבמות ע"ג דף תס"ג : **יט** (א) בתשובת מהרי"ק שורש פ"ז מיהו לענין מלקות לא בעינן כל כך הזקה כמו לענין מיתה דהתם בעינן חזקה שיש בה מעשה ולענין מלקות לא צריכין וע"ש ביצד · בהגהות

פרישה

(ק) **ואם** החזיר הראשון כו' עיין לעיל בסי' ד': (קא) **בן** שנולד קודם שמת ל"ד אלא שנתעברה קודם וק"ל : (קב) **ושנולד** אחר שמת ממזר דרבנן אע"ג דכבר כתב לפני זה ז"ל אבל אם גרשה או מת דהוי מהשני ממזר דרבנן י"ל דקמ"ל כאן רבותא ל"מ בדין שלפני זה דידעה ממיתת בעלה קודם שנתעברה דלא הוי ממזר מן התורה אלא אפילו בדין זה דבשעה שנתעברה וילדה עדיין לא ידעה ממיתת בעלה והל"ל דהוא ממזר מהתורה כמו הראשון קמ"ל וכבר כתבתי מזה בס"ס ט"ו : (קג) **אלא** נתקדשה לבד כו' דדוקא כשנכנסה צריכה גט משני דאמרינן גירש זה ונשא זה אבל הכא אף אם גרשה הראשון י"ל שתנאי היה בקידושי שני ולא נתקיים אבל כשנכנסה ליכא למיחש לתנאי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדאמרינן לעיל ס"ס ט"ו ועיין בדרישה :

סי' יח (א) **וחייבי** עשה. היינו מצרית ואדומית בתוך ג' דורות. או כגון שיבם אשת אחיו ואשתו השנייה דקאי עליו בעשה דבית אחד אתה בונה ולא שתי בתים כדלקמן סימן ק"מ. ועוד שם המקדש חלוצתו דקאי עליה כיון שלא בנה שוב לא יבנה דהוי לאו הבא מכלל עשה דהוי עשה : (ב) **וכל** שכן שניות דרבנן שנתבארו לעיל סי' ט"ו : (ג) **בין** אלמנה לכהן גדול נקט חייבי לאוין וכ"ש חייבי עשה וק"ל : (ד) ע' בב"י ומור"ש כתב ואפי' מקדש יבמה לשוק היינו מדרבנן דמספקא ליה לשמואל וכו' ע"ל סימן קנ"ט עכ"ל :

סי' יט (א) **הרי** (זה לוקה אם בא על אחותו והתרו בו שהיא מחייבי כריתות או נשרף אם בא על בתו וגבי אמו סוקלין מלאתי וכ"כ הרמב"ם בר"פ דא"ב) :

דרישה

[כד] **ושנולד** אחר שמת ממזר דרבנן והרמב"ם סובר שאינו ממזר וכ"כ בש"ע וע"ל ס"ס ט"ו דכתב דאינו ממזר בלי מחלוקת וי"ל דהם לא קנסו להאיש מאחר דאם מתה הראשונה מותר בשנייה והוא מילתא דלא שכיחא כ"פ) : [כה] **אלא** נתקדשה לבד ופריך בגמרא מ"מ משכנסה דצריכה גט ומשני הכא אמרי קידושי טעות הוי · כשכנסה נמי אמרי נשואי טעות הוי · רישא דעבדא איסורא קנסוה סיפא דלא עבדא איסורא לא קנסוה ופירשו התוס' קידושי טעות היינו שסבורה שמת בעלה ולא מת כמו שהוא האמת והקשו התוס' למה לא מתרץ הגמרא דאמרי קידושי טעות הוא דהיינו על תנאי ומתרצים דקידושין על תנאי לא שכיחי דלא חיישינן לשמא תלוי בקידושי תנאי ורבי עקיבא לחוד הוא דחייש להכי לקמן וע"ש. ור"ל לא הוה תלינן בעל תנאי ולסקל לסתירה להראשון משא"כ כשקדשה הראשון והלך למדינת הים שתולין בקידושי טעות להחמיר ולאוסרה מהראשון וכמ"ש לעיל ס"ס ט"ו ובסי' י"ז ולקמן בסי' קנ"ט ודו"ק :

סי' יח [א] **ואפי'** מקדש יבמה לשוק כו' · וע' בפרישה. ולפי דברי ב"י שכתב שהלכה כשמואל דמספקא ליה אי תפסי בה קידושין או לא נ"ל הא דכתב רבינו לעיל סי' ו' הבא על יבמה לשוק עשאה זונה היינו ספק זונה וכהן הבא עליה אע"ג אינו לוקה משום זונה דדלמא תפסי בה קידושין : משהערס

כבא

ל' יום כלפי' כן נ"ל פשוט ועיין בתשובת מהרי"ק שורש פ"ז מחלק בין סוקלין ושורפין למלקין :

כ הבא על אחד מן העריות וכו' פי' עריות שחייבין עליהן כרת בעל ביאה אסורה הן חייבי לאוין וחייבי עשה : **ומ"ש** משהערה בה וכו' בר"פ הבע"י נפקא לן מדגלי רחמנא שצריך ש"ז הלקות שפחה הרופה מכלל דשאר חייבי לאוין לוקין בהערא'. וחייבי כריתות גמרי' מנדה דכתיב בה את מקורה הערה וחייבי לאוין דכהונה וחייבי עשה נפקא לן מג"ש שכן בהערא' והא דכתיב ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע וגומר קאמר רבא פרט למשמש באבר מת ולמ"ד משמש באבר מת חייב איצטריך פרט למשמש מתה והא דכתיב בסוטה ושכב איש אותה ש"ז איצטריך פרט לשקיבא לה דרך איברים ופרש"י מעוך דדים ודש מבחוץ בשאר איברים ע"ש (דף כ"ה) : והבא על הטרפה וכו' ע"ל סוף סימן קכ"א בדין שחטו בו סימנים דחשוב כחי : **כתב** ב"י כל זה הסימן אעפ"י שרובו אינו נוהג בזמן הזה כתבו רבינו כדי להודיע חומר הדברים ומשפטן עכ"ל אבל מהר"ש איסרלש כתב וז"ל אשה גדולה שבא עליה קטן פחות מבן תשעה שנים אינה חייבת מיתה על ידו וכ"ל דה"ה דאינה נאסרת על בעלה ולכן כתב הרב בעל הטורים הרבה דינים אימתי חייב מיתה או לא וכ"מ בזמן הזה באיזה ביאה נאסרת אשה על בעלה עכ"ל ובספר ד"מ הביא ראייה לדבריו ממה שכתוב בנימוקי יוסף פרק ב' דיבמות בדין רוכל יוצא וז"ל אמר המחבר מ"כ במנאפים שוכבים זה על גב זה ואפי' שלא כדרכה ואפילו הערה בה חייב מיתה ונאסרה על בעלה עד כאן אלמא דלא נאסרה על בעלה אלא במקום דאיכא חיוב מיתה ואם אינו חייב מיתה לא נאסרה על בעלה : **כתב** בהגהות מרדכי דיבמות פרק הבע"י דאמרינן בירושלמי דחזרת בתולים תוך שלשה שנה ואיחור סימנים תלוין בעיבור החדש של שנה דכתיב אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי פירוש גומר ומסכים לב"ד של מטה בעיבורים ואם עיברו השנה בתוליה חוזרין וגם הסימנים מאחרים לבא אם עיברו השנה עכ"ל ולפ"ז הך דפחותה מג' שנים שניהם פטורים ולא נאסרה על בעלה אפי' אם נתעברה השנה נמי פטורים וכ"כ הרב בהגהת ש"ע :

האונם פטור וכו' כתב בהגהות מרדכי פ' הבע"י על שם ר"י דאונס פטריה רחמנא אפי' בעושה מעשה דנכי דחייב למסור עצמו מ"מ אם בא מסר עצמו אינו חייב מיתה וכו' ולפי זה נמי לא נאסרה על בעלה וע' בתוס' ריש פ' הבע"י כתבו כך להדיא על שם ר"י סוף ד"ה שאנסוה עכו"ם (ד' כ"ד) וע' במ"ש ה"ה רפ"א דהא"ב שכתב די"א כך כפי' ר"י אלא שאין כך דעת הרמב"ם וצ"ע :

כא צריך אדם להתרחק מן הנשים מאד מאד וכו' נראה דלפי שנפשו של אדם מחמדתן כתב מאד מאד וכ"כ בי"ד ריש סימן ק"ס גבי ריבית

שהיא אשתו הורגין עליה משום אשת איש אבל תוך ל' יום אין הורגין עליה משום אשת איש :

כ הבא (א) על אחת מן העריות (ב) או שבעל ביאה אסורה בין כדרכה בין שלא כדרכה [א] (ג) משהערה בה (ד) חייבים שניהם או כרת או מלקות או מיתת ב"ד (ה) בין שהיו שוכבים או עומדים ומה היא הערא' (ו) משהכנים העטרה מהגיד אע"פ שפירש מיד ולא גמר ביאתו ולא הוציא זרע חייבים חוץ משפחה חרופה לפי שאין חייבים עליה אלא בגמר ביאה אבל מי שבעל בלא קושי באבר מת והכניסו בידו אין חייבים כלום וכתב הרמב"ם אבל מכין אותו מכת מרדות ואם בעל בעילת איסור במתעסק כגון שהיה סבור שהוא ביאת היתר ועלה בידו ביאת איסור חייב חטאת אבל הבא על הערוה (ז) והיא מתה פטור והבא על הטריפה (ח) ואפילו נשחטה ברוב שנים שודאי לה למות כחולי זה חייב עד שתמות או עד שיתיז את ראשה הבא על אחד מן העריות דרך איברים או שחבק או שנשק ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מן התורה שנא' לא תקרבו לגלות ערוה דברים המביאים לידי גילוי ערוה והעושה דבר מחוקות אלו ה"ז חשוד על העריות (ט) נשים המסוללות זו בזו פי' מתחברות זו בזו דרך תשמיש אסור (י) וזה מעשה ארץ מצרים שהוזהרנו עליו שנאמר כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו ואמרו חכמים ז"ל מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושאת אשה (יא) ואשה נשאת לשני אנשים (יב) ואף על פי שהוא אסור אין לוקין עליו ואין האשה נאסרת על בעלה בכך אבל ראוי לנדותה ולהכותה מכת מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה ולמנוע הנשים הידועות בכך מליכנס לה ושלא לצאת היא אליהן כל האשה האסורה אם היא בת ג' שנים (א) ולמעלה גדול הבא עליה חייב והיא פטורה אא"כ היא גדולה אבל אם היא פחותה מזה (יג) שניה' פטורי' שאין ביאתה ביאה וכן אשה גדולה שבא עליה קטן אם הוא בן ט' שנים ומעלה היא חייבת והיא פטור ואם הוא מבן ט' שנים ולמטה שניהם פטורין היה אחד מהם ער וא' ישן הער חייב והישן פטור א' מזיד וא' שוגג המזיד חייב והשוגג מביא קרבן אחד אונס ואחד רצון האונס (ב) פטור ואין העדים המעידים צריכים שיראו שיכנסו כמכחול בשפופרת אלא משיראו אותם (יד) דבוקים זה (ג) בזה כדרך המנאפים הרי אלו נהרגין בראיה זו :

כא צריך אדם להתרחק מן הנשים מאד מאד (א) ואסור לו לקרוץ ביריו וברגליו ולרמוז בעיניו לאחת מן העריות ואסור

כ הבא על אחת מן העריות או שבעל ביאה אסורה עריות הם אותם שחייבין עליהם כרת בעל ביאה אסורה הן חייבי לאוין וחייבי עשה : **ומ"ש** בין כדרכה בין שלא כדרכה משהערה בה חייבים שניהם משנה ריש פ' הבע"י (דף נג :) **ומ"ש** בין שהיו שניהם שוכבין או עומדין כך כתב הרמב"ם בפ"א מהא"ב : **ומ"ש** ומה היא הערא' משהכניס העט' מהגיד וכו' שם (דף נה :) פלוגתא דר"י ושמואל ופסק כר"י דאמר הכי וכן פירש הרמב"ם בפ"א מהא"ב ופשוט הוא דהלכה כר"י לגבי שמואל : **ומ"ש** אע"פ שלא גמר ביאתו ולא הוציא זרע חייבי' בר"פ הבע"י : **ומ"ש** חוץ משפחה חרופה שם (דף נה :) בברייתא ובפרק ד' מחוסרי כפרה (דף כ :) במשנה : **ומ"ש** אבל מי שבעל בלא קושי באבר מת והכניסו בידו אין חייבים כלום בפ"ב דשבועות (יח .) אמר רבא זאת אומרת המשמש באבר מת פטור ואף על גב דאביי דחי ליה ידוע דהלכה כרבא וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהא"ב : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שמכין אותו מכת מרדות כן כתב בפ' הנזכר ומ"ש ואם בעל בעילת איסור במתעסק וכו' חייב חטאת מימרא דשמואל בפ' ד' מיתות (דף סב :) המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה : **ומ"ש** אבל הבא על הערוה והיא מתה פטור בפרק הבא על יבמתו (דף נה :) **ומ"ש** והבא על הטרפה וכו' בפרק הנשרפין (דף עח .) אמר רבא הרובע את הטרפה חייב : **ומ"ש** אפילו נשחטה ברוב שנים וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"א מהא"ב וכתב הרב המגיד שהוא נלמד מדאמרינן בפרק העור והרוטב (קכא :) שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה הבא על אחת מן העריות דרך אברים או שחבק או שנשק ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה מן התורה וכולי כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכ"כ בספר המצות שלו וכתב דהכי איתא בספרא והרמב"ן חלק עליו בהשגותיו וכבר האריך הרב המגיד בזה בפרק הנזכר : נשים המסוללות זו בזו כל זה לשון הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב ה"ה נשים המסוללות וכו' כמעשה ארץ מצרים ומה היו עושים נושא האיש לאיש והאשה לאשה ומבואר בפרק הערל (דף עו .) שאין הלכה כרב הונא דאמר נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה וכתבו התוספות פי' ריב"ן המסוללות מטילות שכבת זרע שקבלו מבעליהן ולא יתכן דבפרק במה אשה אמרינן דשמואל לא שביק לבנתיה דגניין בהדי הדדי וכו' ורש"י פירש המסוללות דרך תשמיש זכר ונקבה משפשפות נקבתן זו לזו : כל אשה האסורה אם היא בת ג' שנים ומעלה גדול הבא עליה חייב והיא פטורה וכו' וכן אשה גדולה שבא עליה קטן אם היה בן ט' שנים ומעלה היא חייבת והוא פטור וכו' כל זה מדברי הרמב"ם פ"א מהא"ב והיא משנה פרק יוצא דופן (דף מד :) ואיתא בפ"ק דקדושין (דף י .) ומ"ש היה אחד מהם ער ואחד ישן וכו' אחד מזיד ואחד שוגג וכו' משנה בכריתות פרק ד' מחוסרי כפרה (דף יא .) ומ"ש אחד אונס ואחד רצון האונס פטור פשוט הוא ואין העדים המעידים צריכים שיראו כמכחול בשפופרת וכו' בספ"ק דמכות (דף ז') כל זה הסימן אע"פ שרובו אינו נוהג בזמן הזה כתבו רבינו כדי להודיע חומר הדברים ומשפטן :

כא צריך אדם להתרחק מן הנשים מאד מאד ואסור לו לקרוץ בידיו וברגליו וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפרק כ"א מהא"ב : ומ"ש

דרכי משה

כ (א) בהגהות דיבמות ע"א דף תס"ד דג' שנים של בתולה אם נתעברה השנה גם הבתולים חוזרים וכן איתא בירושלמי סנהדרין פ"א שנא' (תהלים נז) אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי וגו' וכן סימני גדלות של קטן וקטנה אם נתעברו השנים גם הסימנים מאחרים לבא : (ב) ואע"ג דבעריות יהרג ואל יעבור מכל מקום אם לא עשה אינו חייב מיתה ועיין בהגהת מרדכי פרק הבא על יבמתו שהאריך בזו ועיין במ"מ פ"א דא"ב (הל"א) שהאריך בזו : (ג) בנ"י פ"ב דיבמות ע"ב דף ת"ח במנאפים שוכבים זו על זו אפי' שלא כדרכה ואפי' הערה בה חייב מיתה ונאסרה על בעלה נראה לי לומר שלזה כתב רבינו בעל הטורים כמה דינים באיזה ביאה חייבים מיתה ובאיזה ביאה אינם חייבים כי יש ללמוד מהם באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה:
כא (א) בבנימין זאב סי' קמ"ג כתב דלא יאכל איש עם אשת איש בקערה אחת משום דדבר חבה הוא ולך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב עכ"ל אבל בתשובת הרשב"א סי' אלף קפ"ח שהביא ב"י סוף סי' זה משמע דאלו דברים של חיבה לא אמרו אלא באשתו נדה וכו' ומדברי הטור שכתב למטה דאסור בהשתת הכוס א"כ אפשר דאכילה בקערה נמי

דרישה

סי' כ [א] **משהערה** בה כו' וקשו התוס' השתא דחייבי לאוין בהערא' א"כ לשתוק קרא בחייבי כריתות ומתרץ דאי לאו קרא בחייבי כריתות ה"א מדגלי רחמנא בשפחה חרופה מכלל דחייבי כריתות בהערא' אבל חייבי לאוין בגמר ביאה דילפינן משפחה חרופה אבל השתא דכתיב הערא' בחייבי כריתות אי כל חייבי לאוין בגמר ביאה א"כ לישתוק קרא משפחה חרופה עכ"ל וה"ס דהוי מצי למיכתב לימוד דחייבים על הערא' בחייבי לאוין ומינה נלמד במכ"ש

פרישה

סי' כ (א) **הבא** על אחת מן העריות. הם שחייבים עליהם כרת : (ב) **או** שבעל ביאה אסורה הן חייבי לאוין ועשה (בין כדרכה בין שלא כדרכה מדכתיב את זכר לא תשכב משכבי אשה לשון רבינו לומר שתי משכבות יש באשה וממילא שמעינן דביאה שלא כדרכה נמי קרוי ביאה כ"פ) : (ג) **משהערה** בה דכתיב גבי נדה את מקורה הערה וקוקשו כל העריות לנדה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות והערא' דחייבי לאוין מדגלי רחמנא שכבת זרע בשפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהערא' ועיין דרישה : (ד) **חייבים** שניהם או כרת או מלקות כו' ר"ל כל חד לפי עונשו המפורש בתורה אלא שיל"ד למה כתב רבינו מלקות בין כרת ובין מיתת ב"ד כל דין כ"ל להקדים לכתוב או מלקות וסו"ל לא זו אף זו וי"ל דכ"כ ה"ל לא זו אף זו דהיינו כרת שאין עונשו בידי אדם אלא אפילו מלקות כו' אי נמי משום דהלימוד דהערא' אתיא מנדה שהיא בכרת ומשפחה חרופה שהיא בלאו וכמ"ש מש"ה נקטינהו בסדר הזה וק"ל : (ה) **בין** שהיו שוכבים או עומדין כ"ל דאשמעינן דאע"ג דגבי נדה כתיב בפרשת קדושים ואיש אשר ישכב את אשה דוה גם בשפחה חרופה כתיב בר"פ קדושים ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת קמ"ל דשכיבה לאו דוקא : (ו) **משהכנים** העטרה מהגיד לשון משהכניס משמע שהכניס כולה ונראה דאיירי במקום שמתחלת העטרה דהיינו למטה וע"פ מ"ש רבינו לעיל סימן כ' והוא מהתוס' פרק הערל (עט :) דהעטרה הוא משפע ועולה ולמטה מהגיד היא קרוב לראש הגוויה והשתא א"ש דתליא בעטרה אע"ג דבקרא לא נזכר עטרה אלא ר"ל מהתחלתו וכניסת הגיד חייב שלפני התחלת העטרה אין שם גיד עליו אלא בשר בעלמא וכמ"ש שם סימן ה' וק"ל : (חוץ משפחה חרופה פי' שפחה כנענית המאורסת לע"ע שמותר בה אם אשר בא עליה אינו חייב אלא בגמר ביאה משום שנאמר אללה שכבת זרע כ"פ) : (ז) **והיא** מתה פטור בפרק הבע"י יליף לה מקרא : (ח) **ואפי'** נשחטה ברוב שנים עד שיתיז את ראשה קשה כיון דהתחיל ברוב שנים כ"ל לסיים ולכתוב עד שישחט כל השנים ונראה דה"ק מרוב שנים ואילך חייב ואפילו בכל השנים חייב עד שיתיזו ודומה לזה פירשתי לשון עד ביו"ד סי' נ"ו מש"ש עד שיפסק רובו כו' ע"ש (ה"ז חשוד על העריות וכתב רמ"י אע"ג דפריצות גדולות הם אין אוסרין אשה על בעלה מיהו אם רואין דבוקין זה בזה כמ"ש ס"ס זה אוסרין על בעלה כ"פ) : (ט) **נשים** המסוללות פי' רש"י משפשפות נקבות זו בזו : (י) **וזהו** מעשה ארץ מצרים שהוזהרנו עליו שנאמר וכו' ר"ל מקרא זה דכמעשה ארץ מצרים לא תעשו שם לפני פ' עריות כתיב ש"מ שהוזהרנו בו כמעשה עריות שלא נעשה כמוהם: (יא) **ואשה** נישאת לשני אנשים נראה דר"ל דכל מעשיהם שלא לקיים פ"ו היו עושים אך למלאות תאותם שכמו שהאיש נושא איש והאשה אשה אינו מוליד כן אשה נישאת לשני אנשים לא לפ"ו היו עושים כי מי שיודע שלא על שמו יקרא הזרע אינו מוליד כמעשה ער ואונן ובוודאי היו משחיתים את זרעם דש מבפנים וזורה מבחוץ לכך נקטינהו בהדדי ויותר נראה משום דכתב דנשים כמסוללות זו בזו אסור דמשמע אסור בעלמא וקשה ליה כיון דנפקא מקרא הל"ל שהוא דאורייתא לכך סתם וכתב די"ל דקרא איירי במה שהיו עושין עוד שאשה אחת נישאת לשני אנשים דהוא ערוה גמורה לישראל : (יב) **ואע"ג** שהוא אסור כו' לשון הרמב"ם ואע"פ שמעשה זה אסור אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד (אלא לאו שבכללות כ"פ) וכרי אין שם ביאה כלל לפיכך אינה נאסרת לכהונה משום זנות ולא תיאסר אשה על בעלה כו' : (יג) **שניהם** פטורים ז"ל הרמ"א וכ"ל דה"ה דאינה נאסרת על בעלה ולכן כתב הטור הרבה דינים אימתי חייבים מיתה אילא דכ"מ בזה"ז באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה ע"כ ובזה מתיישב יותר ממ"ש ב"י בס"ס זה וז"ל אע"פ שרובו אינו נוהג בזה"ז כתבו רבי' כדי להודיע חומר הדינים והמשפטים עכ"ל ואפשר שכ"י כוונתו לא"ש רמ"א וה"ק : (יד) **דבוקין** זה עם זה בקירוב בשר פרש"י פ"ש (כדרך המנאפים אפילו שוכבים זה על זה ואפילו שלא כדרכה ואפי' הערה בה נאסרת על בעלה כ"פ):

אפי'

ואסור לשחוק עמה או להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה ואסור להסתכל אפילו בבגדי צבעונין של אשה שהוא מכירה אפילו אינן עליה שמא יבא להרהר בה פגע באשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו ולא יעבור בפתח אשה זונה (א) אפילו ברחוק ארבע אמות [א] והמסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה ונתכוון ליהנות ממנה כאילו מסתכל בבית התורף שלה (ב) (ב) ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה המתכוון לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין (ג) לא ילכו בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחת פנויה ואחת א"א ומותר להסתכל בפני הפנויה לבודקה אם היא יפה שישאנה בין שהיא בתולה או בעולה ולא עוד (ד) [ב] אלא שראוי לעשות כן אבל לא יסתכל בה דרך זנות ועל זה נאמר ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכן מותר אדם להביט באשתו אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו אע"פ שיש לו הנאה בראייתה הואיל והיא מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול אבל לא ישחוק ולא יקל ראש עמה ואסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה בין שפחה בין משוחררת שמא יבא לידי הרהור עבירה באיזה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו (ה) אפי' ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו רגליו אפי' אינה נוגעת בו והצעת המטה בפניו ומזיגת הכוס שאין עושה לאיש דברים אלו אלא אשתו לבד ואין שואלים בשלום אשה כלל אפילו ע"י שליח ואפילו ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים [ד] אבל מותר לשאול לבעלה איך

ומ"ש ואסור להסתכל בנשים שעומדת על הכביסה בפרק חזקת (דף כז:) ומ"ש ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה וכו' בפ"ק דע"ז (דף כ): ומ"ש פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה וכו' בפרק הרואה (דף סא') ובסוף קדושין (ד' פא') רב ורב יהודה הוו אזלי באורחא אתא האי איתתא קמייהו א"ל דלי כרעך מקימי גיהנם ופרש"י דלי כרעיך. מהר ללכת שנקדמנה: ומ"ש ולא יעבור בפתח אשה זונה אפילו ברחוק ד' אמות בפ"ק דעכו"ם (דף יז'): ומה שכתב והמסתכל אפי' באצבע קטנה של אשה וכו' בפ' במה אשה (ד' סד:) ובפ' מי שמתו (דף כד') ומ"ש ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה וכו' פרק מי שמתו (דף כד'): ומ"ש והמתכוון לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות ז"ל הרמב"ם פכ"א מהא"ב אסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחד מן העריות או לשחוק עמה או להקל ראש ואפי' להריח בשמים שעליה או להביט ביופיה אסור ומכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות כמי שנסתכל במקום התורף ואפילו לשמוע קול ערוה או לראות שערה אסור עכ"ל ואע"פ שהזכיר מכת מרדות קודם איסור שמיעת קול ערוה וראיית שערה משמע לרבינו דאהני נמי מכין אותו מכת מרדות דמ"ש: ומ"ש ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר כתוב בא"ח בשם הר' יונה אסור להסתכל בא"א מן התורה שנאמר (במדבר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואסור להסתכל בפנויה מדברי קבלה שנאמר (איוב לא) ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וכל המסתכל בא"א מכסיל ומכחיש כח יצרו הטוב והודו נהפך עליו למשחית שכך אז"ל (סנהדרין לב. ע"ש) כל המסתכל בעריות קשתו נכערת ואשר לא נשא עיניו אל א"א זוכה ותחזינה עיניו בנועם ה' מידה כנגד מדה שכך אמרו ז"ל כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר עוצם עיניו מראות ברע ונאמר אחריו מלך ביפיו תחזינה עיניך ואסור מן התורה להרהר באשה ואפילו פנויה וחמור הרהור פנויה ממגעה שעל הרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר ונשמרת מכל דבר רע ופירשו רז"ל (ע"ז כ:) שלא יהרהר ביום ויבא לידי טומאה בלילה עכ"ל: לא ילכו בנות ישראל פרועות ראש בשוק וכו' בפ' המדיר (דף עב:) ומותר להסתכל בפני הפנויה לבודקה אם היא יפה שישאנה וכו' ולא עוד אלא שהוא ראוי לעשות כן וכו' כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב והוא ברפ"ב דקדושין (דף מא') אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא תתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם חכמים אמרו האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר ע"ה בהדיה דלמא מחלפי לה מיניה אלמא אין דרך תלמיד חכם בכך עד כאן לשונו וכבר השיב עליו הרב המגיד יפה ונתקיימו דברי הרמב"ם ז"ל: וכן מותר לאדם להביט באשתו אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו וכולי כן כתב הרמב"ם בפכ"א מה' א"ב וכתב ה"ה בפרק אלו מותרים (כ') המסתכל בעקבה של אשה הויין ליה בנים שאינם מהוגנים אמר רב יוסף ובאשתו נדה אמר ר"ל עקבה דקתני מקום התורף שהוא מכוון כנגד עקבה משמע הא בשאר מקומות מותר וכן אמרו שמותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה אלמא שמותר להסתכל בה ומ"ש אבל לא ישחוק ולא יקל ראש עמה באבות דרבי נתן (פ"ג): ואסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה וכו' בפרק עשרה יוחסין (דף כו'): ומ"ש באי זה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב הרב המגיד שלמד כן מהירושלמי ומבואר בכמה מקומות שהיו משתמשין בשפחות ואמרו אמתיה דר' וכו' ע"כ: ומ"ש אפילו ליצוק לו מים לרחוץ בסוף קדושין (דף פא:) רב אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותביה בכנפיה א"ל עבר מר אדשמואל דאמר אין משתמשין בנשים א"ל כאידך דשמואל ס"ל דאמר הכל לשם שמים וכתבו התוספות ועל זה אנו סומכים שאנו משתמשים בנשים כתב המרדכי בפרק אע"פ הר"ש בר ברוך אומר אע"פ שאין משתמשין באשה דרך שפחות שרי כדאמר אביגיל (שמואל א כה) לרחוץ רגלי עבדי אדוני והא דמשמע בירושלמי דאסור היינו דברים של יחוד במקום יחוד אבל במרחץ כיון שרוב בני אדם מצויים מותר מכאן לכותיות ושפחות מותרות לרחוץ אותנו במרחץ עכ"ל ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר ודבר זה אסור להעלותו על לב ואין ספק אצלי א שאיזה תלמיד טועה כתב כן מעצמו ותלה הדבר ברבו (ג): החשוד על שום אחת מהעריות דין הוא שיתרו בו שלא יעבור על פתח ביתה ואם יעבור ילקו אותו פשוט בפרק ר"ג (כב:) ובפ"ק דקדושין (יב:) עכ"ל ר' ירוחם: ואין שואלים בשלום אשה כלל ואפילו ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה וכו' ג"ז בפ"י יוחסין (דף ע:) ומ"ש אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה כ"כ שם התו' מדאמר בפ' הפועלים (פז') שואלים לאיש בשלום אשתו:

ריבית ובח"מ ריש סימן ט' גבי שוחד דלפי שנפשו של אדם מחמדתן כתב מאוד מאוד וכ"כ הסמ"ג לאוין קכ"ו אהא דאסור להסתכל אפילו בבגדי צבעונין וכו' שע"י כן מהרהר בה ואמרינן נמי בפרק בתרא דיומא טוב מראה עינים באשה יותר מגופה של מעשה לפיכך צריך ליזהר מאד בדבר עכ"ל: **ואסור** לשמוע קול ערוה וכו' פ' מי שמתו (דף כ"ד) ברכות איתא דבערוה אסור לשמוע ולהסתכל וכן באשתו אסור לקרות ק"ש כנגדה אבל באשתו אין אסור לשמוע קולה. וה"ה להסתכל שרי אם טהורה היא: ולא יעבור בפתח אשה זונה וכו' כתב ב"י החשוד על הערוה מתרין בו שלא יעבור על פתח ביתה וכו' ע"ש: **לא** ילכו בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחת פנוייה ואחת אשת איש נראה דנפקא לן מדאיתא פרק המדיר ואיזהו דת יהודית יוצאת וראשה פרוע ופרכינן ראשה פרועה דאורייתא היא דכתיב ופרע ראש האשה ותנא דר"י אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש דמדלא קאמר אזהרה לאשת איש אלא סתמא אזהרה לבנות ישראל אלמא דאחת פנויה ואחת אשת איש באזהרה מיהו במרדכי כתב ס"פ מי שמתו ע"ש ראבי"ה וז"ל כל הדברים שהוזכרנו למעלה לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להיגלות אבל בתולה הרגילה בגילוי שער לא חיישינן דליכא הרהור עכ"ל ואין לפרש דדוקא בבית ובחצר אבל בשוק אסורה לצאת דהא ברפ"ב דכתובות שנינו אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתים ויצאת פרש"י מבית אביה לבית בעלה ואפילו דרך השוק משמע וכך נהגו וצריך לומר דבכנויה בעולה קאמר אבל הבתולות אינן באזהרה: **ואסור** להשתמש באשה וכו' והמרדכי בפ' אע"פ בשם הר"ש בר ברוך התיר להשתמש באשה במרחץ דרך שפחות והב"י השיג עליו ואסר ואני ראיתי במרדכי ישן כתוב לשם בלשון הזה מותרת לרחוץ אותנו במרחץ אם יכול ליזהר מהרהור והנמנע יתברך עכ"ל ובספרי הדפוס נשמטו דברים אלו בטעות כי לא התיר הרב אלא להולכה אבל לא למעשה והלכה נמי דוקא בשאין לו שום ספק דיכול ליזהר מהרהור ולפי זה מה שנוהגין להקל להשתמש באשה במרחץ ע"פ המרדכי וכמ"ש הרב בהגהת ש"ע יש לבטל המנהג הרע הלז כי בטעות נהגו כך ע"פ הספרים שנכתבו ונדפסו בטעות כדפרישית: **ואין** שואלים בשלום אשה וכו' ה"א ר"פ עשרה יוחסין (דף ע') והתוס' והרא"ש כתבו לשם דמותר לשאול לבעלה היאך שלומה וניהוגה כמו ששאלו המלאכים לאברהם איה שלום שרה כדאיתא פרק השוכר את הפועלים ונראה דאפילו לאחרים יכול לשאול היאך שלומה וניהוגה דאין איסור אלא לשלוח לה שלום שמרגיל לבה ודעתה אצלה ויהיו רגילים זה עם זה ויבא לידי חבה כמו שפירש"י הלכך אפילו ע"י בעלה אסור אבל לשאול היאך שלומה וניהוגה לא יבואו לידי חבה כיון שאינו שולח אליה ולפי זה אפי' לאחרים יכול לשאול והא דנקטו התו' והרא"ש ורבינו ומותר לשאול לבעלה היינו משום דכך מצינו במלאכים ששאלו לאברהם

המחבק

דרכי משה

נמי אסור ועיין למטה דנוהגים להקל: (ב) כתב המ"מ פרק כ"א דא"ב (הלכה ד') דכ"ש שלא יראה במקום התורף שלה כתב בתא"ו נב"ג מי ששם אצבעו בבית התורף של אשת איש פריצות גדולה היא ואפילו המסתכל אבל אינו חייב מלקות עכ"ל: (ג) אבל ראיתי נוהגין כדברי המרדכי ואין מוחה גרסינן בפרק חזקת הבתים (נח') רבי בנאה הוי מציין מערתא כי מטי למערתא

פרישה

סי' כא (א) **אפי'** ברחוק ארבע אמות משום לך לך אמרין לנזירא (סחור סחור לכרמא לא תקרב ופירושו כאילו אמר אפילו סביב לכרם דהיינו ד"א לא תקרב דתרגום על סביב הוא סחור סחור כ"פ) וה"ק לא מיבעיא דעד פתח ביתה ממש דאסור אלא אפילו בהתרחקות ד"א נמי צריך להרחיק דומיא דע"א אבל חוץ לארבע אמות מותר לעבור וכמ"ש בי"ד סימן ק"כ. בע"א ושניהם נלמדו ממקרא א' בפ"ב דע"א [יז] הרחק מעליה דרכך זה מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רבי ארבע אמות עכ"ל הגמרא: (ב) **ואסור** לשמוע קול ערוה ז"ל מור"ש לאפוקי קול אשתו שמותרת לו וה"ה פנויה אבל קול באשה ערוה שאמרו שאסור להתפלל כנגדה ע"א הוא וקאי על כל הנשים שבעולם ודוק וי"מ דה"ק דאסור לשמוע כל קול של אשה שהוא ערוה וקאמר קול לאפוקי דיבורם של נשים דמותר לשמוע שאינו מעורר התאוה אבל יותר נראה דברי מ"ו ז"ל דלמה יהיה אסור לשמוע קול של אשתו שלא בשעת תפלה (והמתכוין לאחד מהדברים כו' קאי אכל מ"ש רבינו מריש הסימן ועד כאן כ"פ): (ג) **לא** ילכו פרועות ראש אחת פנויה כו' לכאורה נראה דפנויה ר"ל כגון אלמנה או גרושה אבל בתולות מותרות להלך כמנהגינו: (ד) **אלא** שראוי לעשות כן כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וע' דרישה: (ה) **אפי'** ליצוק לו מים לרחוץ. ז"ל מור"ש ז"ל והמרדכי במסכת כתובות מיקל בזה מאוד ע"ש עכ"ל ועיין בדרישה שם כתבתי דגם מדברי רבינו מוכח דשימוש של עבדות מותר באשה מדאינו אוסר אלא דברים

דרישה

במכ"ם לחייבי כריתות ומיתות ב"ד דהא אין שייך לומר דאין עונשין מן הדין דכולהו נמי חייבי לאוין נינהו ומשום דהן נמי חייבי מיתות ב"ד לא גרעי אלא הא ל"ק כיון דעכ"פ צריך לכותבו מה לי כתבו פה א"כ כיון דנדה יצאה מכללה דהא הבא עליה חייב כרת ואין הבן הנולד ממנה ממזר ואין אשתו נעשית זונה ג"כ לא לחייב על הערותו ומש"ה כתבו בנדה:

סי' כא [א] **והמסתכל** אפילו באצבע וכו' ע' בב"י מ"ש בשם א"ח על שם ה"ר יונה: [ב] **אלא** שראוי לעשות כן ע' בב"י מה שהשיג הראב"ד ע"ז וה"ה כ' על דברי הראב"ד שאין זו השגה לפי שצורבא מרבנן אפילו נסתכל בה ובדקה פ"א לא יכירה אם יחליפוהו לפי שאינו רגיל להסתכל בצורת הנשים אבל ע"ה יכירה בפעם אחד אילו היה אסור להסתכל כדי לבודקה לא היו אומרים לע"ה עמוד ומטא כדי שיזכה מבירך עכ"ל וז"ל רמ"א י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה כגון לעיין בראשה אחר כינים בפני אחרים עכ"ל ונלע"ד שלמד כן ממ"ש הר"ן ס"פ ס"ה על הא דגרסינן ר' בנאה הוה מציין וכו' ע' בד"מ שהעתיקו. ונלע"ד דדוקא לשכב בחיקה כההוא מעשה הוא דאסור אבל לעיין בראשה כשהוא יושב אפשר דליכא מאן דפליג ועי' בתשובת רשב"א סי' אלף קע"ח דמשמע דאפילו לעיין בראשה למוד הוי מדברים המביאין לידי חיבה שמדמהו ליניקה על הידים והצעת המטה ע"ש וז"ל רמ"א וי"א דכל שאינו עושה דרך חיבה מותר לכך נהגו להקל בדברים אלו. ואסור להשתמש כו' גמרא ותוס' קדושין (פא:) והביאו הב"י ע"ש:

[ג] **כתב** המרדכי בשם הר"ש בר ברוך והביאו בהג"א אע"ג שאין משתמשין וכו' ע' בב"י שהביאו ותמה עליו ע"ש. ונ"ע דלכאורה גם מדברי רבינו משמע דמותר. כיון דדברים של שירות ושימוש מותר כמ"ש הרמב"ם ורבינו. א"כ למה לא ישמש במרחץ השפחות לשפשף אותו על גופו להסיר לכלוך וזוהמא ודברים המזוהמים ממנו. דידוע דדברים כאלו אינן עושין אשתו לבד. כ"א גם עבדו. וכיון דמותר לשמשו במרחץ לשפשפו להסיר דרך הלכלוך דרך שירות ג"כ מותר אגב לרחוץ פניו ורגליו דהרי הדבר ניכר דמזה לשירות ושימוש ג"ז לשימוש ולא משום אהבה וחבה עושה לו זה. וזהו שדקדק רבינו וכתב באיזה שימוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו כו'. דמשמע דוקא שימוש חיבה כזה המביא לידי תאוה הוא דאסור. ולא שימוש אחר שהוא של עבדות. וזהו נמי שסיים רבינו וכו' דהטעם של איסור הוא דדברים האלו אינו עושה לו אלא אשתו. וידוע דזהו דוקא כשאינו במרחץ. אבל כשהוא במרחץ אין עושה לו אשתו אלא עבדו עושה בתורת שירות ושמוש וזה נלע"ד ברור: [ד] **אבל** מותר ז"ל מור"ש ולפ"ז נהגו היתר באיגרת שלומים שלנו שפורטין האשה ואף על פי כן נהגו

נהגו

חדושי הגהות

בא א והב"ח כתב שמצאו במרדכי ישן שסיים שם וז"ל מותרת לרחוץ אותו במרחץ אם יכול ליזהר מהרהור והנמנע יתברך ופ"זלק"מ:

איך שלומה והמחבק או המנשק אחת מהעריות (ו) שאין לבו של אדם נוקפו עליהן כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהן אע"פ שאין לו שום הנאה כלל ה"ז מגונה ביותר ודבר זה אסור שאין קרבים לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מהאב לבתו והאם לבנה (ז) כיצד האב מותר להבק לבתו ולנשק ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים (ח) הגדילו (ט) שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים זה ישן בכסותו וזו ישנה בכסותה ואם הבת בושה לעמוד בפני אביה ערומה או נתקרשה אפילו היא קטנה אסורה וכן אם האם בושה לעמוד ערומה בפני בנה אסור אפילו הוא קטן :

כב (א) [א] **אסור** מן התורה לאיש שיתייחד עם הערוה בין ילדה בין זקנה וחכמים גזרו על כל יחוד אפילו של פנויה וכותית (ב) ובלבד שתהא מבת ג' שנים ומעלה (ג) חוץ מן האב שמותר להתיחד עם בתו והאם עם בנה והבעל עם אשתו נדה (ד) והתן שפירסה אשתו נדה קודם שבעל אסור להתייחד עמה אבל אחר שבעל בעילה אחת מותר לו להתיחד עמה והמתייחד אפילו עם פנויה (ה) בין כותית בין ישראלית מלקין אותו (ו) אבל היא לא נפסלה

לאברהם בשלום שרה וכתב מהרש"ל ז"ל ולפי זה נהגו היתר באיגרת שלומים שלנו שפורטים בו האשה ואעפ"כ נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל והיינו לומר שבתחלת האגרת כותבים וע"ש זוגתך וכו' אבל בסוף איגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני ופלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שאלת שלום ששולח לה ע"י בעלה דאסור :

והמחבק וכו' בפ"ק דשבת (דף י"ג) עולא כי הוה אתי מבי מדרשא הוי מנשק לאחתי' אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אפי' שום קורבא אסור משום לך לך אמרין נזירא כו' וכ"א פ"ק דע"ז (דף י"ז) וכתבו התוס' ומה שהיה מיקל עולא לעצמו היה יודע שלא יבא לידי הרהור שצדיק גמור היה ודמיין עליה כי כשורא כדאיתא ריש פ"ב דכתובות וכ"כ הרשב"א דקי"ל כי הא דאמר עולא כל שום קורבא אסור וכ"כ הרמב"ם פכ"א מה' א"ב כלשון רבינו ואיכא למידק דברישא אמר כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהן אלמא דליוצאי חלציו הכל שרי ובסיפא לא התיר אלא אב לבתו והאם לבנה משמע דבת בתו אסור ותו דבסוף קידושין איתא להדיא בעובדא דרב אחא בר אבא דשקיל לבת ברתיה ואותבה בכנפיה ונראה ודאי דרישא דוקא וסיפא לאו דוקא בתו אלא אפילו בת בתו וכל יוצאי חלציו שרי וכדמסיק דקאמר שמואל הכל לשם שמים ופירש"י שלא היה דעתו לחובת אישות אלא לחיבת קורבא ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה עכ"ל וכ"כ התוס' לשם וז"ל הכל לשם שמים וע"ז אנו סומכין השתא שאנו משתמשים בנשים עכ"ל וכך כתב הסמ"ג סוף סימן קכ"ו וכתב מהרש"ל כ"ל כגון כלה כדי לחבבה על בעלה או משום כבוד אביה ות"ח ראוי להחמיר עכ"ל ובמלכותינו נהגו ת"ח להקל בכלה גם הגדולים שבדור והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג איסורא איכא :

הגדילו שיש לבת י"א שנה וכו' כך היא גירסת הרא"ש דשנה לפני גדולה אסור והר"י בכס"ג ח"א הביא תחלה גירסת הרי"ף ורש"י דלא אסור אלא לאחר שהגיע לגדלות ואח"כ הביא גי' הרא"ש ז"ל ויש גורסין תינוק בן ט' ותינוקת בת ג' וכ"כ עיקר דבראוין לביאה תלוי הדבר ועוד פשוט א"ד קטן בן י"ב וקטנה בת י"א כו' ומ"ש וכ"כ עיקר לא היתה דעתו לפסוק כלישנא קמא דבתנוק בן ט' ותנוקת בת ג' אסור דהא ודאי הלכתא כלישנא בתרא וכמ"ש כל הפוסקים אלא דעל שינוי הגרסאות קאמר דגירסא זו של הרא"ש נראה עיקר דבראוין לביאה תלוי הדבר דלא כגי' רש"י ורי"ף אבל ודאי דלכל הגרסאות הלכה כלישנא בתרא ולגי' הרא"ש אסור שנה לפני גדלות והכי נקטינן ודלא כב"י דמיקל ופסק בש"ע שלא לאסור עד שיגיעו לגדלות דליתא כ"ל :

כב אסור מן התורה וכו' ואף על גב דהרמב"ם כתב בפ' כ"ב דביאה דאיסור יחוד עריות מפי הקבלה הוא מ"מ מדקאמר בסוף קידושין רמז לייחוד מן התורה מניין וכו' ובפ' אין מעמידין אמרו בפירוש יחוד דאורייתא הוא משמע דאסור מן התורה ולכן כתב רבינו אסור מן התורה וכ"כ דעת הסמ"ג ע"ש בלאוין סימן קכ"ו : **ומ"ש** חוץ מן האב וכו' עיין בס"ס הקודם דכל יוצאי חלציו דינן שוה בת בתו בת בתו נמי שרי כמו בתו :

והמתיחד אפילו עם פנויה וכו' מלקין אותו פי' מכת מרדות וכן פירש"י בסוף קדושין תחלת דף פ"א וכ"כ הרמב"ם לשם :

המחבק או המנשק אחד מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם וכו' כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב ה"ה על זה בפ"ק דשבת (יג.) עולא כי הוה אתי מבי מדרשא היה מנשק לאחתיה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב : **ביצד** האב מותר לחבק לבתו ולנשק ולישן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים הגדילו שיש לבת י"א שנים וכו' בסוף קידושין (דף פ:) תנן מתיחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו ובגמרא וכמה אמר רב אסי תינוקת בת ט' שנים ויום אחד תינוק בן י"ב שנים ויום אחד א"ד תינוקת בת י"ב שנים ויום אחד ותינוק בן י"ג שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהו שדים נכונו ושערך צמח כך היא גירסת רש"י והרי"ף אבל הרא"ש הקשה על גירסא זו וכתב שהיא משובשת וכתב וי"א איכא דאמרי תנוקת בת י"א שנה ויום אחד תינוק בן י"ב שנה ויום אחד וזה וזה כדי שיהו שדים נכונו וכו' פי' זה וזה קרובים לשדים נכונו וכו' שהיא שנה הסמוכה לגדלות והרמב"ם כתב בפכ"א מהא"ב הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שהיו שדים נכונו ושערך צמח זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה ובפירוש המשנה כתב כגירסת רש"י והרי"ף ויש בקצת ספרי רבינו טעות סופר והגירסא הנכונה בדבריו הגדילו שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנים והיא כגירסת הרא"ש : **ומ"ש** ואם הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה וכן אם האם בושה לעמוד ערומה בפני בנה אסור אפילו הוא קטן שם אמר רב חסדא ל"ש אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערומה אבל בושה לעמוד לפניו ערומה אסור מ"ט יצר אלבשה ופרש"י בושה לעמוד לפניו בידוע שיש בה טעם ביאה ואע"ג דלא איירי רב חסדא אלא בבת לגבי אב למד משם הרמב"ם לאם לגבי בנה וכתב בפכ"א מהא"ב וכן אם האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה ואע"ג שהם קטנים משהגיע להכלם מהם אין ישנים עמהם אלא בכסותן ואחריו נמשך רבינו והרי"ף גורס אמר רב חסדא לא שנו אלא שבושה לעמוד ערומה אבל לא בושה לעמוד ערומה לא וכתב הר"ן שאין גירסת הספרים כן אלא כמו שכתבתי לעיל והיא גירסת הרמב"ם והרא"ש :

ומ"ש רבינו שאם נתקדשה אפילו היא קטנה אסורה שם רב אחאי איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותבה בכנפיה א"ל לא סבר לה מר דמקדשא ופרש"י אין אדני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מא"א ומשמע התם דקטנה היתה והרי"ף כתב אהא דאמר רב חסדא ל"ש אלא שבושה לעמוד לפניו ערומה וכו' אמר רבא לא אמרן אלא דמקדשא אבל לא מקדשא לית לן בה וכתב הר"ן על זה תמהני דבגמרא ה"ג רב חנן איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותבה בכנפיה ומעשה זה אע"פ שהביאוהו על משנתינו נראה שאין לו ענין ליישן עמהם בקירוב בשר דתנן בתו ועוד דבתו תנן בת בתו לא תנן ובהאי עובדא לא מדכרינן רבא כלל ועוד שפשט מעשה זה מראה דהיכא דמקדשא אע"ג דליכא שדים נכונו ואפילו בבתו אסור אם בתו ובת בתו שוות בדיניהם אבל נראה שגירסא אחרת היתה לו להרי"ף ז"ל עד כאן לשונו : והרא"ש כתב על דברי הרי"ף משמע דקאי לבושה לעמוד לפניו ערומה ולא ראיתי גירסא זו בספרים גם מעובדא דרב אחא בר אבא דשקליה לבת ברתיה בכנפיה וכו' ואמר ליה רב חסדא חתניה לא ידע מר דמקדשא משמע דכי מקדשא בכל ענין אסור עכ"ל והרמב"ם כתב בפכ"א מהא"ב ואם היתה הבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה או שנשאת אין ישנין עמהם אלא בכסותן וכתב ה"ה מ"ש רבינו או שנשאת לאו דוקא שאפילו נתקדשה בלבד אסור כנזכר בגמרא עכ"ל : כתב הרשב"א בתשובה כימן אלף קפ"ח הא דאמרינן בפ"ק דשבת (יג.) עולא הוה מנשק לאחתיה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא כל שום קריבה בעלמא אסור משום לך לך אמרין לנזירא ב וקי"ל כי הא בתרייתא לא אסרו בכן אלא קריבה המביאה לידי הרגל עבירה כישן עמהם אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה א"כ בנשיקה ואפילו אבי ידייהו וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גם בה ובקריבות מועט איכא למיחש להרגל עבירה אבל בשאר נשים שאין לבו גם בכן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא בו אין בהם משום הרגל עבירה לפי שאין לבו גם בה :

כב אסור מן התורה לאיש שיתייחד עם הערוה וכו' בסוף קדושין (דף פ:) א"ר יוחנן משום רבי ישמעאל רמז לייחוד מן התורה מנין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכו' והכי איתא בפ"ב דסנהדרין (דף כא:) ומסיק התם דדוד גזר על ייחוד פנוייה ובפרק אין מעמידין (לו:) גרסינן יחוד דבת ישראל דאורייתא היא דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק רמז לייחוד מן התורה מניין שנאמר כי יסיתך אחיך בן אמך וכו' ייחוד דאורייתא דא"א ואתא דוד וגזר אפילו אייחוד דפנוייה ואתו שמאי והלל וגזור אפילו אייחוד דכותית כתב הרמב"ם בפכ"א מהא"ב איסור יחוד העריות מפי הקבלה וטעמא שאע"פ שאמרו ייחוד דאורייתא לאו למימרא שהוא כתוב בתורה שהרי אמר רמז לייחוד מן התורה מניין ולשון רמז מוכיח שאינו מפורש אלא רמז בעלמא ומ"ש שתהא מבת ג' שנים ומעלה כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב ופשוט הוא דכיון דבציר מהכי לא חזיא לביאה לא חיישינן לייחוד דילה : **ומ"ש** חוץ מן האב שמותר להתייחד עם בתו וכו' משנה בסוף קדושין : ומ"ש והבעל עם אשתו נדה וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שבעל אסור להתיחד עמה וכו' כבר נתבאר בטור י"ד סי' קצ"ב : **והמתיחד** אפי' עם פנויה וכו' מלקין אותו אבל היא לא נפסלה וכו'

דרכי משה

למערתא דאברהם אשכחיה כו' עד והוה אברהם גני בכנפיה דשרה וקא מעיינת ליה ברישיה כו' עד אמר ליה ליעול דמידע ידעי דיצרא בהאי עלמא ליכא וכתב נ"י דף קפ"ו ע"ב שם שמעינן מהגדה זו דרך ארץ שאינו ראוי להתנהג עם אשתו בכיוצא בדברים אלו בפני אחרים עכ"ל :

דרישה

נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה עכ"ל ונראה דאין ראיה מכאן להתיר לכתוב לאיש שידרוש בשלום אשה דלשון זה משמע דהכותב מבקש מהאיש שיגיד לאשתו איך שהכותב דורש בשלומה ומזה לא איירי כאן אלא מיירי ששואל את האיש על שלום אשתו ולא שיגיד לאשתו בשמו דבר (וכמו שעשו המלאכים גבי אברהם ששאלו לו איה שרה וגומר כ"פ) :

סי' כב [א] **אסור** מן התורה לאיש שיתייחד כו' וז"ל הרמב"ם ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה אסור

פרישה

דברים של חיבה ע"ש : (ו) **שאין** לבו של אדם נוקפו עליהן כגון אחותו הגדולה אע"ג דקטנה נמי מגונה כדמסיק נראה דמ"ה קאמר גדולה ללמדינו דאפילו בגדולה אינו אלא לבו נוקפו אליה ואין בה איסור ממש : (ז) **כיצד** האב מותר לחבק ולנשק את בתו. נראה דאפי' כשהיא גדולה מותר מדהתחיל וכתב דאחותו גדולה אסור וסיים וכתב חוץ מאב לבתו והא דסיים וכתב כל זמן שהן קטנים לא קאי אלא אלישן עמהן בקירוב בשר וק"ל : (ח) **הגדילו** שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנה כצ"ל : (ט) **שיש** לבת וכו' כאן לא חילק בין יש לו שערות לאין לו ובא"ח ס"ס ע"ג כתב אפילו בתינוקת בת י"ב ובבן בן י"ג מותר כשלא הביא שערות י"ל דס"ל מיירי דוקא בהביאו שני שערות. א"נ הכא לענין יחוד דערוה אפילו בפניו החמירו. ולעיל איירי במקום דלא שייך יחוד כגון שמצויים שם בני אדם ולא אסר אלא משום לבו רואה את הערוה וע' בב"י :

סי' כב (א) **אסור** מן התורה לאיש שיתייחד כו' ס"פ י' יוחסין מפיק לה מדכתיב כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו (לפי שסוגה מצוי תמיד אצל אמו וכן בת עם אב ואין דרכן לבא לידי הרגל עבירה אבל אסור כו' כ"פ) ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה וכיון דלאיסור יחוד נלמד מהאי קרא נראה דמ"ה כתב רבינו אסור מן התורה להתייחד עם הערוה דערוה ל"ד דה"ה עם איסור שהרי ב"ד של דוד לא גזרו אלא על יחוד של פנויה ולא קאמר שגזרו נמי על איסור חייבי לאוין נמי אסור מה"ת כיון דנלמד ממ"ד אחיך בן אמך וק"ל וכשאירע מעשה דאמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד דפנויה אע"פ שאינה ערוה ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו אפילו איחוד דכותיים והא דהוצרכו ב"ש לגזור איחוד דכותית ולא הוה בכלל גזירת פנויה דגזרו ב"ד של דוד אע"ג דלכאורה לבא על הכותית כך כתב אסור או גרוע מבא על הפנויה ישראלית דאע"ג דלוקין על ישראלית דאורייתא כמ"ש רבינו בר"ס כ"ו משא"כ בבא על הכותית הא נתבאר שם סימן כ"ו דדוקא בישראל מופקרת לוקין משום לא תהיה קדשה אבל לא במי שאינה מופקרת אלא נראה דלא גזרו ב"ד של דוד אלא בישראלית דיכולה לבא לידי עריות דאם יתייחד עם זו יתייחד נמי עם הערוה משא"כ בכותית דאינו יכול לבא בכותית לידי עריות וק"ל : (ב) **ובלבד** שתהא מבת ג' שנים ולמעלה דכיון דבציר מהכי לא חזיא לביאה לא חיישינן ליחוד דילה : (ג) **חוץ** מאב עם בתו והאם עם בנה וה"ה שעם אחותו נ"כ מותר והכי מסקינן בס"פ י' יוחסין אלא שרבינו נקט הכי דתנן בהדיא שם במשנה להתירא ע"ש : (ד) **וחתן** שפירסה אשתו נדה כו' נתבאר בי"ד סימן קצ"ב : (ה) **בין** כותית בין ישראלית מלקין אותו. ז"ל הרמב"ם נמצא כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין כותית מכין את שניהן מכת מרדות האיש והאשה ומכריזין עליהן עכ"ל וכן רש"י פי' מלקין על היחוד שאמרו בגמרא היינו מכ"ת מרדות : (ו) **אבל** היא לא נפסלה כו' פי' לכהונה (ומשום זונה) שלא

חדושי הגהות

ב הך קי"ל קאי אדלעיל מיניה ור"ל אע"ג דקי"ל כי הא בתרייתא דכל שום קריבה בעלמא אסור לא אסרו אלא קריבה המביאה וכו' ע"ש בתשובה :

נפסלה אם נתייחדה [illegible]ל בביאתו והמתייחד עם אשת איש אין מלקין אותו (ז) שלא להוציא לעז על בניה שהם ממזרי' (ח) [ב] כתב הרמב"ם ז"ל לא תתיחד אשה אחת עם אנשים הרבה (ט) עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם (י) וכן לא יתייחד איש אחד אפילו אם נשים הרבה [ג] ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין משום יחוד ע"כ ואיני מבין דבריו כיון שאוסר אשה אחת עם אנשים הרבה (יא) מאי נ"מ שאשתו של אחד מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני וא"א ז"ל כתב שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים

וכו' והמתייחד עם אשת איש אין מלקין אותו וכו' בסוף קדושין (דף פא:) אמר רב מלקין על הייחוד ואין אוסרין על הייחוד אמר רב אשי לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דא"א לא שלא תהא מוציא לעז על בניה ופרש"י מלקין על הייחוד מרדות: ואין אוסרין א"א. על בעלה מחמת ייחוד וכתבו התוס' מלקין על הייחוד פירש בקונטרס דמיירי בפנויה דהכי מוקי לה בסמוך ואין אוסרין על הייחוד מיירי בייחוד אשת איש וקשה דא"כ לגלגלין קתני רישא בפנויה וסיפא באשת איש ונראה לפרש דסיפא נמי מיירי בפנויה ולאוסרה לכהן משום זונה עכ"ל וכך הם דברי רבינו: **כתב** הריב"ש בסי' רס"ה על אשת איש שטענה על איש אחד שהוא רודף אחריה והוא מכחישה שאין להאמינה כדי לייסרו ולהענישו אבל כדי להפריש מאיסור יגזור עליו נידוי לכל ידבר עמה מטוב ועד רע וכן שלא ידורו בשכונה אחת ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידים כמו שאז"ל (קדושין שם) מלקין על לא טובה השמועה וכמ"ש הרמב"ם בפכ"ד מהלכות סנהדרין יש לב"ד בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה וכו' וכיוצא בזה כתב מהרי"ק בשורש קכ"ט בפנויה הטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה והבטיח אותה שישאנה שאינה נאמנת:

כתב מהרי"ק בשורש קפ"ח אין ע"א נאמן בהכחשה ואם העיד בדבר על חבירו אינו נאמן לא לבייש ולא להרחיק חבירו שהעיד עליו ואפילו לשנוא אותו אינו נאמן ואפילו היה המעיד אדם כשר וכל שכן אשה שאמרה שנתעברה מפלוני שאין להאמינה ואין שייך בכהאי גוונא מלקין על לא טובה השמועה דהיינו דוקא בקלא דלא פסיק לאפוקי הכא שיצא הקול מן הפרוצה שאין להאמינה ולמנוע לקראו לס"ת: וכתב עוד שיש פי' א אהא דאמר (נדה ס.) האי לישנא בישא אע"ג דלקבולי לא בעי למיחש ליה בעי: כתב הרמב"ם לא תתיחד אשה אחת עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם וכולי בפכ"ב מהא"ב וטעמו משום דבסוף קדושין (פב) תנן לא יתיחד איש א' עם ב' נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים רש"א אף איש אחד מתייחד עם ב' נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו ופירש רש"י עם ב' נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות ולא תירא זו מחברת' שאף היא תעשה כמותה: עם ב' אנשים. שהאחד בוש מחבירו ובגמרא אבל אשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים אמר רב יהודה אמר רב ל"ש אלא דכשרים אבל בפרוצים אפילו בי' נמי לא ואמר רב מי יימר דכשרים כגון אנן אלא כגון ר' חנינא בר פפי וחביריו וכיון דרב לא הוה מחזיק נפשיה בכשר לענין זה אין כאן כשרים ולפיכך סתם וכתב לא תתיחד אשה עם אנשים הרבה וכ"כ ה"ה ומשמע דסבירא ליה להרמב"ם דר"ש לאו לאיפלוגי אתא אלא לפרושי ומש"ה פסק דבזמן שאשתו של אחד מהם שם מותר להתיחד אשה אחת עם אנשים הרבה וה"ה לאיש אחד עם נשים הרבה ואפי' את"ל דפליג את"ק משמע דהלכה כמותו מדמוקי סתם תלמודא בריש פ"ב דעכו"ם (כה:) מתניתין אליביה ויותר נ"ל שהוא גורס בזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדק מפני שאשתו משמרתו וכן גירסת הרי"ף והרא"ש ולא מדברי ר"ש הוא אלא סתם מתניתין היא דקתני הכי ומה שתמה עליו רבינו דמאי נ"מ שאשתו של א' מהם שם אכתי איכא למיחש לאחריני י"ל דכיון דאשתו של זה לא תזנה מפני בעלה שהוא שם חבירתה ג"כ לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלה סודה:

ומ"ש רבינו וא"א ז"ל כתב שאשה אחת מתיחדת עם ב' אנשים כשרים וכו' שכתב מתניתין דלא יתיחד ומאי דאיתמר עלה ל"ש אלא בכשרים אבל בפסולים

ומ"ש והמתייחד עם א"א אין מלקין אותו וכו' ז"ל רש"י לשם אתה מוציא לעז שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה וכו' משמע דדוקא היכא שהלקוהו לשניהם איכא לעז אבל אותו מלקין בלחודיה דמאן ידע דבעבורה הלקוהו וה"נ מוכח מדפרש"י על בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד להלקותו דמסתפי מבעל השתא אתי אלמא להדיא דאין בעלה בעיר חוששין להלקותו וא"כ בע"כ הא דאין מלקין על הייחוד דא"א שלא תהא מוציא לעז אינו אלא לומר שאין מלקין לשניהם אבל אותו מלקין עכ"פ אבל רבינו שכתב אין מלקין אותו דאלמ' דס"ל דאפילו אותו אין מלקין נראה דנמשך אחר דברי הרמב"ם לשם שכתב דעל ייחוד דפנוייה מלקין את שניהם חוץ מא"א דאם נתייחד אין לוקין שלא להוציא לעז וכו' דמשמע דאין לוקין כלל קאמר ועיין אבל האשה שבעלה בעיר ובמ"ש לשם בס"ד ומ"מ איכא למידק למה כתב רבינו במתייחד עם פנויה דמלקין אותו ולא כתב דמלקין את שניהם כדכתב הרמב"ם ואפשר דכיון דבכותית אין לוקין אלא אותו לכך נקט אותו וה"ה דבישראלית מלקין את שניהם: **כתב** הרמב"ם לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרב' וכו' בסוף קידושין שנינו לא יתיחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים רש"א אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ומפרש בגמרא דלפי דנשים דעתן קלות עליהן ושתיהן נוחין להתפתו' לכך החמירו באיש אחד עם שתי נשים ולא החמירו באשה אחת עם שני אנשים והתוס' הקשו על גירסא זו וכתבו דנראה לר"י דה"ג רש"א אף איש אחד מתייחד עם ב' נשים ובזמן שאשתו עמו ישן עמהן וכו' ואתאן אף לרבנן ואפי' עם אשה אחת שרי להתייחד באשתו עמו וכך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכך היה גורס הרמב"ם וס"ל דהך סתמא דמתיר באשתו עמו קאי אכולה מילתא דכל היכא דאיכא איסורא בין באיש אחד עם שתי נשים ובין באשה אחת עם איש אחד שרי באשתו עמו אף לרבנן ואע"ג דרבנן מודו דשרי באשה אחת עם ב' אנשים אפי' אין אשתו עמו והרמב"ם אוסר לא קשיא דבגמרא איתא להדיא דלא שרי אלא בכשרים כגון ר' חנינא בר פפי וחביריו וכיון שאין לנו עתה כשרים כמותם אסור להתייחד אפי' עם שני אנשים וחזר דינן כאילו לא הי' כאן אלא איש אחד ואשה אחת או איש אחד וב' נשים דלא שרי אא"כ אשתו עמו וזאת היא דעת הרמב"ם ורבינו ס"ל דהאי סתמא דתנן ובזמן שאשתו עמו ישן עמהם לא קאי אלא ארישא דלא יתייחד אדם עם שתי נשים וקאמר דבאשתו עמו שרי דאשתו משמרתו שלא יקלקל עם אחרים אבל אשה אחת עם שני אנשים שרי אפי' אין אשתו עמו דמתני' בכשרים מיירי אבל בפרוצים אפילו אשתו של אחד מהם עמו ומשמרתו שלא יקלקל מ"מ איכא למיחש לאותו שאין אשתו עמו שיקלקל עם האשה האחרת וא"כ לדידן שאין לנו כשרים נמי אסור אפי' אשתו עמו וכבר כ' ב"י ליישב ע"פ הסברא דל"ק קושיית רבי' אהרמב"ם ע"ש: מיהו איכא למידק בדברי הרמב"ם דמשמע דלב' נשים קורא נמי נשים הרבה וכן לב' אנשים קורא אנשים הרבה וכשאמר דנשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין לייחו' אף בב' נשים עם ב' אנשים קאמר דאל"כ אלא לא התיר אלא בג' נשים עם ג' אנשים והרבה אינו אלא בג' או ד' כמו שהוא לרש"י בסמוך. א"כ ברישא ה"ל לאשמועינן רבותא דלא יתייחדו אפילו שתי נשים אפי' עם אנשים הרבה עד שתהא לשם אשתו של אחד מהם ולא יתיחדו אפילו שני אנשים אפילו עם נשים הרבה אלא ודאי לא אסר אלא אשה אחת עם שני אנשים או איש אחד עם ב' נשים אבל שני אנשים עם שתי נשים היינו נשים הרבה עם אנשים הרבה שרי וא"כ יש להקשות אהא דכתב עד שתהא שם אשתו של אחד מהם דכיון דהשתא איכא שתי נשים ל"ל אשתו אפי' אשה דעלמא נמי ליכא משום ייחוד כיון דאיכא שתי נשים ושני אנשים. וי"ל דהרמב"ם רבותא נקט דאפי' אשתו וכ"ש שתי נשים דעלמא ולהוציא מסברת רבינו שכתב מכ"מ דאשתו עמו אכתי איכא למיחש לאחריני והכי משמע להדיא בסמ"ג לאוין קכ"ו שכתב וז"ל בפרק בתרא דקידושין לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרבה עד שתהא שם אשתו של אחד מהם אא"כ הם כשרים כר"ח בר פפי וחביריו וכן לא יתיחד איש אחד עם ב' נשים אבל עם ג' מותר אבל כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד אף עם אנשים הרבה אנשים הרבה עם נשים הרבה אין חוששין בייחוד עכ"ל ובע"כ דאנשים הרבה עם נשים הרבה דקאמר אין פירושו ג' אנשים עם ג' נשים דהא אפי' איש אחד עם ג' נשים אין חוששין אלא בע"כ ב' אנשים עם ב' נשים קורא אותן אנשים הרבה עם נשים הרבה וא"כ הא דכתב תחלה אא"כ אשתו עמו אין פירושו דוקא אשתו אלא רבותא קאמר אפילו אשתו וכ"ש שתי נשים דעלמא. ויש לדקדק על זה מדכתב ה' המגיד על מ"ש הרמב"ם ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין לייחד כבר נתבאר זה למעלה בדין החתן שפירסה אשתו נדה שאמרו הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים ומשמע בבית אחד עכ"ל. ובחתן פירש בהגהת מיימוני' דב' אנשים מלבד החתן וב' נשים מלבד הכלה בעינן דהיינו ג' אנשים ושלשה נשים א"כ משמע דה"נ בעינן ג' אנשים וג' נשים וי"ל דלא בא ה' המגיד אלא להביא ראייה דאנשים הרבה עם נשים הרבה בבית אחד אין חוששין לייחוד כי דאין חוששין בחתן אבל אינו דומה לחתן לגמרי דהתם בעינן שלשה אנשים ושלשה נשים דכיון דהיא מקודשת ומזומנת לו והיא אשתו יגרו תקפו אבל בשאר עריות אין יגרו תקפו כ"כ וסגי בב' אנשים ושתי נשים: **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים כשרים וכו' פי' דהרא"ש הביאו בפסקיו לישנא סתמא דמתניתין דאיתמר עלה ל"ש אלא בכשרים וכו' ולא הביא הא דאמר רב מי יימר דכשרים כגון אנן אלא כגון רב חנינא בר פפי וחביריו וכו' אלמא דס"ל להרא"ש דרב מחמיר על עצמו הוא אבל מדינא כל סתם אנשים בחזקת כשרים הם אא"כ דידועים בפרוצים: ומ"ש

פרישה

(ז) **שלא** להוציא לעז על בניה שהם ממזרים פרש"י שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה והאידנא ליכא מיתת ב"ד למקטלינהו ואמרינן בגמרא דליכא למימר דללקי ולכרוז שהלקוהו משום יחוד דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא;

(ח) **כתב** הרמב"ם ז"ל לא תתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה אף על גב שמשנה שלמה היא בפרק י' יוחסין דף פ' דאשה מתייחדת עם שני אנשים מ"מ סבירא ליה להרמב"ם כמו שמסיק בגמרא אמר רב יודא אמר רב ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא ומסיק שם שרב עצמו לא החזיק נפשו בכשרות ולהכי כתב הרמב"ם דאסור להתייחד אפי' עם אנשים הרבה כיון דלית לן כשרים וכתב המ"מ אבל הרא"ש לא הביאה בפסקיו השוא דרב לא החזיק נפשיה בכשר וגם הרי"ף לא הביאו וכ"ל דלמדנו חסידות עבד שהחמיר בנפשיה וגם לישנא דגמר' דיקא שקאמר אבל בפרוצים לא משמע דוקא בפרוצים ידוע אבל מן הסתם לא מחזקינן אינשי ברשיעי ועוד דאם כן מתני' דקתני מותר להתייחד אשה עם שתי אנשים במאי איירי דאם אפי' רב וכיוצא בו לא מחזיקינן בכשרות להא מלתא דדוחק לומר דמתני' איירי ביחידי דור אלא ודאי רב מדת חסידות עבד וכ"כ רמ"א דסתם אנשים כשרים הם כו' ע"ש (ומה שיש להקשות על רבינו ממ"ש בסמוך שני בתים עיין מ"ש אמ"ו ז"ל בדרישה שם בסעיף ט"ז כ"פ):

(ט) **עד** שתהיה שם אשתו של אחד מהם ז"ל מור"ם א"כ יש כאן שתי נשים ואפ"ה לא שרי אא"כ אשתו עמו וא"כ מ"ש אחר כך ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חוששין משום יחוד צ"ל דבג' נשים איירי וכן במ"מ אבל בסמ"ג כתב ג"כ כמו זה והוא כתב להדיא אא"כ אף שאיש א' לא יתייחד עם שתי נשים עם ג' שרי א"כ אי איירי בג' נשים אפילו איש אחד שרי וכ"ל דמ"ש אלא אם כן אשתו של אחד מהם לאו לא קשה ליה כמו נשים הרבה עם אנשים הרבה דהאי איש עם אשתו חשיבא כמאן דליתא לגבי אינך וכמו שהשיג הטור כאן אלא כשיש שם שתי נשים שאין להן אנשים ביניהם או הוא שרי טפי ושרי לכ"ע ודוק עכ"ל: (י) **וכן** לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה (אם אין אשתו עמו כ"פ) מפני שדעתן קלה ונוחות להתפתות ולא תירא אחת מחברתה שאף היא תעשה כמוה: (יא) **מ"נ** שאשתו של אחת מהם שם ז"ל מור"ם ולי נראה דעתו מאחר שאשתו משמרתו ואם כן האחרים יתביישו ממנו מאחר שהוא ודאי לא יעשה כמותם ודוק עכ"ל וב"י תירץ וי"ל כיון שאשה זאת ודאי לא תזנה שתירא מפני בעלה שהוא שם חברתה נמי לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלו סודה ודעת רבינו בהשגתו נ"ל דכיון דהרמב"ם סבירא ליה דסתם אנשים מחשבים בפרוצים וכמו שכתבתו א"כ אף אם יהיה נגד זה בכל מקום שאר אנשים שאין נשותיהן עמהן לא יבושו ולא יכלמו מהם ויבאו עליה בבעל כרחם כיון דפרוצים הם וזה שדייק רבינו וכתב כיון שאוסר הרמב"ם עם אנשים הרבה דלהם לומר שמע מינה שחושב סתם אנשים לפרוצים וק"ל:

דרישה

וטעמא אע"פ שאמרו יחוד דאורייתא לאו למימרא שהוא כתוב בתורה שהרי אמרו רמז ליחוד מן התורה מניין ולשון רמז מוכיח שאינו מפורש אלא רמז בעלמא ב"י:

[ב] **כתב** הרמב"ם ז"ל לא תתייחד אשה א' כו' ז"ל המשנה פרק י' יוחסין ד' פ' לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים ובזמן שאשתו עמו ישן עמהן בפונדק מפני שאשתו משמרתו כן הוא גירסת התוס' ע"ש ופירושו דר"ל דאפילו עם אשה אחת מותר ליחד כשאשתו עמו ותו גרסינן שם במשנה כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים ופי' רש"י שעסקו עם הנשים מלאכת אומנתו ואילו איש אחר עם שתי נשים דוקא אסור אבל זה אפילו עם הרבה אסור. והתוס' הקשו שם אפרש"י מהא דאמרינן בגמרא אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע ומפרשו דזה שמלאכתו עם הנשים אסור להתייחד אפילו אם אשתו עמו דביה איכא משום טפי עכ"ל ובזה קצת דברי רבינו מבוארים ודוק כמ"ש עוד בסמוך:

[ג] **ונשים** הרבה עם אנשים הרבה מותר כ' המ"מ זהו נלמד ממ"ש חתן אבל הוא ישן בין אנשים והיא בין הנשים ומשמע דאפילו בחדר א' מותר וק"ל:

ובשדם

חדושי הגהות

כב א שיש פירושים אהא דאמר האי לישנא בישא וכו' כצ"ל ור"ל דלא תקשה מהא דאמר האי לישנא בישא וכו' דמשמע דבעי למיחש וא"כ למה לא ניחוש ג"כ בהך אשה דלעיל שאמרה שנתעברה מפלוני ע"ז אמר מהרי"ק שם יש פירושים ע"ז ולהגך פירושים לק"מ:

כשרים בעיר [ד] (יב) ובשדה עם ג' אבל בפריצים אפילו בעיר ובי' נמי לא (יג) ורש"י מתיר לאיש אחד עם נשים הרבה (יד) אא"כ עסקו עמהם שאז אסור אפילו עם נשים הרבה כיון שלבו גם בהם (טו) ור"ת פירש דאפילו איש אחד עם נשים הרבה אסור אא"כ אשתו עמו ואם עסקו עמהם שלבו גם בהם אסור אע"פ שאשתו עמו [ה] (טז) ב' בתים זה לפנים מזה ונשים בפנימי ואנשים בחיצון או בהפך ופירש אשה לבין אנשים או איש לבין הנשים חוששין משום יחוד מי שאשתו עמו מותר להתייחד עם הנשים שאשתו משמרתו אבל ישראלית לא תתייחד עם עכו"ם אע"פ שאשתו עמו שאין אשתו משמרתו לפי שאין להם בושת: אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה כתב הרמב"ם ז"ל ואם זה גס בה כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר (יז) בית שפתחו פתוח לרשות הרבים אין חשש להתייחד שם עם הערוה: מותר להתייחד עם ב' יבמות או עם ב' צרות או עם אשה וחמותה או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותו מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו (יח) וכן עם אשה שיש עמה קטנה (יט) שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את סודה

כתב

ב"ח

ומ"ש ורש"י מתיר וכו' פירוש יש"ל הא דתנן כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עמהן ה"ק דאפילו איכא ג' וד' נשים או יותר אסור דאילו איכא דעלמא בין ב' נשים תנן לא יתייחד אבל עם ג' וד' שפיר דמי ובעסקו עם הנשים הכל אסור וא"כ חולק הוא אמ"ש הרמב"ם וכן לא יתייחד איש אחד אפי' עם נשים הרבה דמשמע דאפי' אין עסקו עם הנשים ואפי' ג' או ד' נשים נמי אסור להרמב"ם ולרש"י שרי ומ"ש ור"ת פירש וכו' שם בתוס' הקשו אפירוש רש"י דמתיר לאיש אחד שאין עסקו עם הנשים להתייחד עם שלש וד' נשים מדאמרי' בב' בתים אנשים בפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע לכן נ"ל דה"ק דכל שעסקו עם הנשים כגון רוכל לא יתייחד אפילו אשתו עמו דבאיש אחר שרי באשתו עמו וברוכל איכא חששא טפי ופירוש זה כתבו הרא"ש פ"ב ר"ת והוא חולק אפרש"י וס"ל כהרמב"ם בהא דאיש אחד אסור עם ג' וד' נשים אם אין אשתו עמו אבל חולק הוא בהא אהרמב"ם דמתיר באשתו עמו אפילו עסקו עם הנשים ולר"ת אסור אפילו אשתו עמו וא"ת הך קושיא שהקשו התוס' והרא"ש אפירש"י היאך מתיישבת לרש"י ואין לתרץ דרש"י ס"ל דהך דאנשים מבחוץ ונשים מבפנים לא איירי אלא בב' נשים דהא ודאי מדקנט בסתמא משמע אפילו נשים טובא מדלא פירש אלא נראה דס"ל דלא חיישינן משום ייחוד אלא כשהן בב' בתים דהשתא אפילו איכא שלש וד' נשים ואפילו טובא בבית אחד איכא למיחש שמא יפרוש איש אחד מן האנשים ויכנס בהחבא לבין הנשים לקלקל עם אחת ושאר הנשים לא ירגישו בו כשיכנס אבל אם מתחלה הם בבית אחד דידעי כולן דאיש אחד בין הנשים תו ליכא חששא דא"א דלא מגלו אהדדי ועוד א"א לו לבעול כולם כדכתב הרא"ש וא"ת להרמב"ם דבאשתו עמו שרי אפילו איכא שלש וד' נשים ואפילו ריבוי ואפילו עסקו עם הנשים ובאין אשתו עמו אסור אפילו אין עסקו עם הנשים ואפילו איכא שלשה וד' נשים ואפילו טובא א"כ הא דתנן כל שעסקו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים במאי איירי דאי באשתו עמו אפילו עסקו עם הנשים שרי ובאין אשתו עמו אפילו אין עסקו עם הנשים אסור וי"ל דס"ל כפר"ח דמיירי באין אשתו עמו ורבותא קמ"ל דלא תימא כיון שנושא ונותן עמהן אין לאסור לו דבעבידתיה טריד א"נ מפני שאין יכול ליזהר קמ"ל דאפ"ה אסור כדכתב הרא"ש בשמו והכי מוכח להדיא מדברי הרמב"ם שכתב וז"ל ואפילו מי שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתייחד וכו':

שתי בתים וכו' הכי אסיק אביי לשם ואע"ג דרש"י פי' דחיישי' שמא יכנס איש אחד לבין הנשים ולא ירגישו בו אלמא מסתמא נמי חוששין משום יחוד מ"מ רבי' תופס דברי הרמב"ם עיקר דדוקא בפירוש חוששין אבל מסתמא אין חוששין שמא פירש ולא ירגישו מיהו תימא גדולה דמהשיג רבינו על דבריו וכתב ואיני מבין וכו' א"כ ס"ל כהרא"ש דבסתם' בחזקת כשר הוא ואשה אחת מתייחדת עם שני האנשים כל שאינן ידועין בפרוצים השתא קשה בשתי בתים ופירשה אשה לבין אנשים אמאי חוששין משום ייחוד ואפילו אין אשתו עם אחת מהן שרי להרא"ש ורבינו צריך לומר דרבינו כתב דין ב' בתים לצדדין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה להרמב"ם בכל סתם אנשים דאין לנו עתה כשרים ולהרא"ש כדאית ליה דוקא בידועים בפרוצים אבל בסתם כשרים הם ואשה אחת דפירש לבין אנשים טובא אין חוששין משום יחוד:

מי שאשתו וכו' משנ' כתבתי' בסמוך וע"פ גירסת התו' והרי"ף והרא"ש דסתמא היא ולרבנן נמי אינו אסור אלא כשאין אשתו עמו ודלא כגירסת הספרים ואף על גב שכבר כתב רבינו דין זה ע"ש ר"ת חזר וכתבו להורות דאף להרא"ש ורבינו דחולקים אהרמב"ם וס"ל דאינן כשרים אסורה אשה אחת עם אנשים הרבה ואפילו אשתו של אחד מהם עמו אפ"ה באיש אחד עם נשים הרבה שרי באשתו עמו שזה מוסכם מכל הפוסקים:

אשה שבעלה בעיר וכו' שם אמר רבא בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ופי' רבינו דהכי קאמר מותר להתיחד עמה וכ"כ מדברי הרמב"ם שפירש כך שהרי גם הוא כתב מפני שאימת בעלה עליה אבל מפרש"י משמע דודאי אסור לכתחלה להתייחד עמה אפילו בעלה בעיר אלא דאין חוששין דיעבד אם נתייחדה עם איש להלקותו וס"ל לרש"י דבאין בעלה בעיר אע"ג דאין מלקין אותה שלא תהא מוציא לעז על בניה אבל אותו מלקין דליכא לעז דמאן ידע דבעבירה הוא לוקה וכבר כתבתי בתחלת סי' זה דרבינו ס"ל דאף אותו אין מלקין משום לעז ושכן נראה מדברי הרמב"ם אבל הר"ן כתב בהך מימרא דבעלה בעיר כפירש"י והכי נקטינן דלכתחילה אסורה להתייחד אפילו בעלה בעיר כפירש"י והר"ן ודלא כמ"ש בש"ע כלשון הרמב"ם דמשמע דאפילו לכתחלה שרי להתייחד כשבעלה בעיר דליתא:

ומ"ש וכן עם אשה שיש עמה קטנה שיודעת טעם ביאה פירוש שיודעת טעם ביאה לגדולה ומה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק ועיין סוף (דף פ"א) וכתב מהרש"ל ונראה דלא שרי בקטנה אלא לגבי ייחוד בית בעיר אבל בייחוד דרך לא שרי אלא בג' או שני אנשים עם קטנה זו דשמא תלך עמו למקום

בית יוסף

בפסולים אפילו בי' נמי לא אמר רב יהודה א"ר ל"ש דאשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' שמא יצטרך אחד מהם להטיל מים ונמצא מתייחד עם הערוה והרי"ף כתב שהיא דל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי' עשרה נמי לא והשמיט הא דל"ש אלא בעיר וכו' ולא ידעתי למה וכ' הראב"ד בספר בעלי הנפש שי"א דכי אמרי' דאשה מתייחדת עם שני אנשים כשרים ה"מ ביום אבל בלילה לא יישן עמה בבית אחד עד שיהיו שם ג' אנשים מפני שהוא דומה לדרך דאמרינן לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' שמא יצטרך א' מהם לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה וה"נ חיישינן דילמא אדנאים חד מינייהו אזיל חד ועביד איסורא ומסתברא כוותיה ומיהו שמירת נשים לא בעיא ממעשה דר' יהושע שהלך לפדות ריבה אחת הוא ותלמידיו ובלילה השכיבה למרגלותיו עכ"ל כתב מהרי"ק בשורש קפ"ב הגם דלפוסקים אחרונים בעינן ג' אנשים כשרים ויש דמצריכים ג' ת"ח כיון שפשט הדבר עכשיו ללכת אשה עם ג' אנשים כל דהו וכהיתרא דמי להו אע"ג דלאו מן אולפנא הוא מ"מ דבר פשוט שאין לנדות וגם לא להבדיל ולא לבייש על כך כי אם אחר התראה ואזהרה' (א):

ומ"ש ורש"י מתיר לאיש אחד עם נשים הרבה אא"כ עסקו עמהם וכו' שם אהא דתנן כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים פירש"י כל שעסקו עם הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לו: לא יתייחד עם הנשים. אפילו עם נשים הרבה לפי שלבן גס בו וכולן מחפות עליו ואילו איכא אחרינא בין שתי נשים תנן אבל עם ג' או ד' שפיר דמי וכתבו התוספות ע"ז וקשה להר"ס דאמרינן לעיל אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חיישינן משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע לכן נ"ל לא יתייחד עם הנשים אפילו אשתו עמו דשרינן לעיל דכיון דהוי רוכל איכא חששא טפי עכ"ל ופירוש זה כתב הרא"ש בשם ר"ת וכתב עוד הרא"ש שר"ח פי' כל שעסקו עם הנשים אע"פ שנושא ונותן תמיד עמהם לא יתיחד עמהם משמע שר"ל אע"פ שהיה ראוי להתירו לו משום דבעבידתיה טריד או משום שאינו יכול ליזהר אפ"ה אסור עכ"ל ונראה שזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפכ"ב מהא"ב אפילו איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים אסור לו להתיחד עם הנשים כיצד יעשה יתעסק עמהם ואשתו עמו או יפנה למלאכה אחרת:

ב' בתים זה לפנים מזה ונשים בפנימי ואנשים בחיצון או בהפך וכו' שם מסיק אביי דבין אנשים מבפנים ונשים מבחוץ או בהפך חוששין לייחוד ונראה מדברי רש"י דבסתמא חיישינן שמא יצא או יכנס איש אחר ויתייחד עם הנשים אבל הרמב"ם כ' בפכ"א מהא"ב ופירשה אשה אחת לבין אנשים או איש אחד לבין הנשים אסורים משום ייחוד משמע דבפירשה דוקא הוא דחוששין משום ייחוד אבל כל זמן שלא פירשה אין חוששין משום ייחוד: מי שאשתו עמו מותר להתיחד עם הנשים וכו' משנה שם כתבתי בסמוך ומ"ש אבל ישראלית לא תתיחד עם עכו"ם אע"פ שאשתו עמו כו' משנה וגמרא רפ"ב דעכו"ם (דף כב.): אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמה וכו' מימרא בסוף קדושין (דף פא.) וכתב בתרומת הדשן סימן רמ"ד שאם קינא לה בעלה מאותו האיש חוששין לה משום ייחוד אע"פ שבעלה בעיר: כתב הרמב"ם ואם זה גס בה כגון שגדלה עמו וכולי לא יתיחד עמה אף על פי שבעלה בעיר בפכ"ב מהא"ב ודבריו מבוארים בסוף קדושין (שם) בעובדא דרב יוסף עם רב ביבי: בית שפתחו פתוח לר"ה אין חשש להתיחד שם עם הערוה מימרא שם: מותר להתיחד עם שתי יבמות או עם ב' צרות וכו' וכן עם אשה שיש עמה קטנה וכו' הכל מימרא שם ובספרי רבינו כתב קטנה שיודעת טעם ביאה אינה מוסרת עצמה לביאה בלא וי"ו טעות סופר הוא שלשון הגמרא הוא ואינה מוסרת עצמה לביאה בוי"ו ופירש רש"י שיודעת טעם ביאה · כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק: ואינה מוסרת עצמה לביאה · מתוך שהיא קטנה עדיין לא לבשה יצר הרע הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות

דרכי משה

בב (א) וכתב בהר"ן פ' י' יוחסין ד' תרנ"ז ע"ב וסתם אנשים כשרים הם הואיל ולא הוחזקו בפריצות וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תקפ"ז וע"ש כתב בתשובת מהרי"ו סי' נ"ה אלמן א' ששכר אלמנה

דרישה

יב] ובשדה עם שלשה כו' ומש"ע כ' הראב"ד שגם בלילה אסור להתייחד עם ב' אנשים דכמו שבשדה חיישינן שמא יצטרך אחד לנקביו ונמצא זה מתייחד עם הערוה ה"נ חיישינן דלמא אדנאים חד מינייהו אזיל אידך ועביד איסורא (אבל כשיש עמה ג' אנשים ליכא למיחש שמא ישנו תרתי מינהון דודאי יתכוונו האנשים להקיץ אלא שא"א שלא יהא נאים חד מינייהו לפרקים ולא חיישינן שינמנמו תרתי בפעם א' כמו שלא חיישינן שבדרך יצטרכו שנים מהם להטיל מים יחד וישאר אחד אלא ולפ"ז כשלא יתכוונו להקיץ היה אסור ללון אפילו עם ג' אנשים וקשה למנהגינו ולפי מ"ש בסמוך א"ש אפי' בשני אנשים ודו"ק) וכ"כ רמ"א בהגהותיו ע"ש ונלע"ד דמה"ט האשה אסורה להתייחד בשדה עם איש ע"י שומר קטנה שיודעת טעם ביאה וכמ"ש מור"ם בסמוך ותימא על המנהג שנהגו לצאת לדרך אפילו עם עגלן כותי בשומר קטן או קטנה עמהם ונלע"ד שסמכו על הרי"ף שהשמיט בהלכותיו הא דאיתא בגמרא לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו ג' כו' נמצא דאין חושש לחששא זו שמא יצטרך אחד מהם לנקביו ונמצא אחד מתייחד עם הערוה וה"ה דעם קטן או קטנה שרי אבל ב"י תמה על הרי"ף למה השמיטו (כי גמרא ערוכה היא אמר רב יהודה אמר רב כו' ריש דף פ"א ע"ש) שוב מצאתי שכ' בתה"ו נכ"ג ח"א בשם הרמ"ה והביאו ג"כ בד"מ ז"ל ודוקא כשהולכין עמה לשומרה או צריכין שניהם שישמרו עמה דאי לאו הכי למאי ניחוש לה כשיצטרך א' להשתין ילך חבירו עמו ויניחה לבדה עכ"ל · ובזה נלע"ד דנתיישב ג"כ מנהג הנשים הנ"ל דכשלוקחת עמה שומר קטן תינוק או תינוקת כדינא ליכא למיחש למידי אף בשדה דכשיצטרך השומר להטיל מים או לעשות צרכיו תלכה האשה עם השומר ולא תתייחד עם הגדול וכן בלילה אף שהשומר נאים ויישן כשירצה היחיד לאונסה יקיצה את השומר ויעיר משנתו וישמרוה. מיהו קשה דאם כן למה כתב הראב"ד דבלילה צריכה שלשה גם קשה דלמה לא חיישינן דלמא יפתנה בלילה או בדרך עד שלא תלך עם השומר לעשות צרכיו ויבא עליה. וי"ל דהראב"ד למוד חיים לזה שמא יפתנה אבל שאר המחברים שלא הזכירו האי דינא דבלילה צריך שלשה ס"ל דלא חיישינן שמא תפותה היא אלא יבא עליה שלא לרצונה אלא שחיישינן שהיא מכסה הדבר מפני הבושה אם כבר עבר זה ואנסה ומש"ה בשומר אחד סגי וכמ"ש ודו"ק: [ה] שתי בתים זה לפנים מזה כו' לשון הגמרא אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום יחוד ודייק רש"י מינה הא נשים מבחוץ ואנשים מבפנים חוששין משום יחוד

פרישה

(יב) ובשדה עם שלשה שמא יצטרך אחד מהם להטיל מים ונמצא מתייחד עם הערוה גמרא פי' דוקא בשדה חיישינן לכדי שצריך להרחיק עד שלא יראה חבירו פירועו וגם כשיחזור יראה זה אותו בא וידע לשמור עצמו לפרוש מהאשה מה שאין כן כשהוא בעיר בביתו דאז יש לחוש דשמא הוא עומד אחורי הכותל ויבא מיד: (יג) ורש"י מתיר עם נשים הרבה ר"ל ג' אבל עם שנים לא דמשנה שלמה היא לא יתייחד איש עם שתי נשים: (יד) אלא אם כן עסקו עמהן כו' פרש"י בגמרא שמלאכת אומנתו נעשית לנשים והנשים צריכות ליה ולפי שלבן גס בו כולן מחפות עליו אבל איכא אחריני עם שלשה נשים שרי עכ"ל: (טו) וה"ג ור"ת פירש דאפילו עם איש אחד כו' אחד בר"ש ולא אחר בדלית וטעם פלוגתתן נתבאר לעיל (ע' בדרישה סעיף ח' כ"פ) מלשון התוס' שהעתקתי: (טז) שני בתים זה לפנים מזה כו' עיין בדרישה: (יז) בית שפתחו פתוח לר"ה אין חשש כו' כצ"ל: (מפני ששונאות זו את זו וכתב רמ"י ולפ"ז אפשר אפילו מי שעסקו עם הנשים מותר להתייחד עם אלו כ"פ): (יח) וכן עם אשה שיש עמה קטנה דוקא בעיר סגי בקטנה אבל בשדה צריך שיהיו עם הקטנה ב' נשים או עוד קטנה אחת: (יט) שיודעת טעם ביאה אינה מוסרת כו' כתב ב"י ט"ס הוא

חדושי הגהות

ב בגמרא שלפנינו (שבת קכז:) איתא מעשה בחסיד אחד ופירש"י שהוא או רבי יהודה בן בבא או רבי יהודה ב"ר אלעאי:

כתב הרמב"ם ז"ל תינוק פחות מבן ט' שנים מותר להתייחד עם הנשים שלא גזרו אלא באיש הראוי לביאה אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם מתייחד אין מכין אותו מכת מרדות לפי שהוא ספק (כ) אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום: תקנו חכמים שיהו הנשים (כא) מספרות זו עם זו בבית הכסא (ב) (כב) כדי שלא יכנס שם איש ויתייחד עמהן לא תלך אשה בשוק (כג) ובנה אחריה שמא יתפסו בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים אפילו הוא עומד בחוץ שאין אפוטרופוס לעריות לא ימנה אדם אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה לא ידור תלמיד חכם בחצר שיש בו אלמנה אפילו אינו מתייחד עמה מפני החשד אא"כ אשתו עמו: אלמנה לא תגדל כלב ולא תקנה אשה עבדים זכרים אפי' קטנים מפני החשד מי שאין לו אשה (כד) לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהם של הבנים באות לבית הספר [ו] (כה) ונמצא מתגרה בנשים [ז] וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שבאו בשביל בניהם ונמצא שמתייחדים עמה (כו) ואם יש לו אשה למלמד יכול ללמוד תינוקות אפילו אינה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו:

אסור

להתפתות: **כתב** הרמב"ם ז"ל תינוק פחות מבן ט' שנים מותר להתייחד עם הנשים וכו' פכ"ב מהא"ב. ומ"ש אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים גם זה שם והוא מבואר בתוספתא פ' בתרא דבכורים. ומ"ש ואם נתייחד אין מכין אותו מכת מרדות לפי שהוא כספק גם אלה דברי הרמב"ם ודינו פשוט בטעמו:

ומ"ש אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטום כל זה לשון הרמב"ם שם ותמהני דבתוספתא דבכורים פרק בתרא תניא דאנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ושמא נוסחא אחרת היתה להרמב"ם בזה:

תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבה"כ כדי שלא יכנוס שם איש ויתייחד עמהם בפ"ב דסנהדרין (דף יט:). ומ"ש ולא תלך אשה בשוק ובנה אחריה וכו' ג"ז שם התקין רבי יוסי בצפורי שלא תהא אשה מהלכת בשוק ובנה אחריה משום מעשה שהיה ופירש"י ובנה אחריה בנה הקטן לא ילך אחריה אלא לפניה משום מעשה שהיה שגנבוהו פריצים מאחריה ונתנוהו בבית וכשחזרה ולא ראתהו התחילה צועקת ובוכה בא אחד מהם ואמר בואי ואראנו לך ונכנסה אחריו ועינו אותה:

אין ממנים אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשים כן כתב הרמב"ם בסוף א"ב וכתב ה"ה דהכי איתא בירושלמי פ"ק דכתובות: **לא** ימנה אדם אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה ברייתא פ' הרואה (דף סג.):

לא ידור ת"ח בחצר שיש בו אלמנה וכו' אלמנה לא תגדל כלב בפ' אין מעמידין (דף כב:) ופרק איזהו נשך (דף עא:) ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תשרי בר בי רב באושפיזא וכתב בהשגות הראב"ד ולא ידור ת"ח בחצר שיש בו אלמנה הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה וכתב ה"ה ע"ז אפשר שרבינו סובר שהתאכסנות שהוא בדרך מקרה כל שאין שם יחוד מותר וכדמשמע בפרק כילד מעברין ג אריב"ל פעם אחת נתאכסנתי אצל אלמנה אחת וכן משמע בחולין גבי הנותן לפונדקית אבל לא אמרו אלא דירה שהוא קבע והוא בחצר אחד עכ"ל:

ומ"ש ולא תקנה אשה עבדים זכרים קטנים מפני החשד ברייתא בפרק איזהו נשך (עא:) האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים מפני החשד ומ"ש לאסור אפילו קטנים הם דברי הרמב"ם שם ובסוף הלכות עבדים כתב שאינה אסורה לקנות אלא מבן ט' ומעלה דבציר מהכי ליכא חשד ורבינו כתב בטור י"ד בסי' רס"ז דכ"ל דאפילו פחות מבן תשע אסור וכבר השגתי עליו בסימן הנזכר:

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' וכן אשה לא תלמד קטנים וכו' משנה בסוף קידושין (דף פב.): **ומ"ש** ואם יש לו אשה וכו' עד סוף הסימן הכל דברי הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ומ"ש ה"ה בביאור דבריו כתבתי בטור י"ד

למקום צנוע ותזנה עמו עכ"ל: **והא** דנקט הרמב"ם תינוק פחות מבן ט' ה"ה בתינוקות פחותה מבת שלש וכ"כ הרמב"ם להדיא לשם ורבינו לא הביאו ויש לתמוה מפני מאי השמיטו ונראה דרבינו לא ס"ל כהרמב"ם בהא וטעמו דהא חזינן דאפילו בת ה' ובת ו' אינה מוסרת עצמה לביאה אלא דאפילו ראוייה לביאה שרי להתייחד עמה עד זמן שמוסרת עצמה לביא' דהיינו בת ט' ויום אחד מיהו להרמב"ם ס"ל דדוקא באשה גדולה שיש עמה קטנה שאינה מוסרת עצמה לביאה התם הוא דשרי רבנן דלמאי ניחוש דלגדולה ליכא למיחש דמפחדה דהקטנה תגלה את סודה ולקטנה ליכא למיחש דאינה מוסרת עצמה לביאה ברצון ולא חיישינן נמי דילמא יבא על הקטנה באונס כיון דאיכא גדולה בהדה אבל בקטנה שהיא ראויה לביאה בלא גדולה עמה אעפ"י דאינה מוסרת עצמה לביאה ברצון חוששין שמא יבא עליה באונס והכי נקטינן כהרמב"ם דגדול בן י"ג ויום אחד אסור להתייחד עם הקטנה בת ג' ויום אחד וגדולה בת י"ב ויום אחד אסורה להתייחד עם קטן בן ט' ויום אחד וכ"כ הסמ"ג: **אנדרוגינוס** וכו' כ"כ הרמב"ם מיהו תימא דרבינו פסק כר"י דמחשיבו כזכר גמור וכדכתב בי"ד בסי' רע"ו ולקמן סי' מ"ד בשם התוס' והרא"ש וכאן כתב בסתם דהוא ספק וכן בי"ד סי' סט"ו גבי בכור כתב ע"ש הרא"ש שהוא ספק וכן בא"ח סימן תקפ"ט גבי שופר פסק דאינו מוציא אלא מינו אלמא דסבירא ליה דספק הוא וע"ל סימן מ"ד וסימן קע"ב: **תקנו** חכמים וכו' שלא תלך אשה בשוק וכו' פירוש גם זה תקנו חכמים שלא תלך וכו' כדאיתא בפ"ב דסנהדרין (דף י"ט) שכל זה התקין רבי יוסי בצפורי ואיכא לתמוה אמאי לא כתבו הרמב"ם והסמ"ג להך דלא תלך אשה בשוק וכו' כמוך להך תקנה דבית הכסא כמו שהוא בגמרא אלא דהך דלא תלך בשוק ובנה אחריה כתבה הרמב"ם בפכ"א ודבה"כ כתב בפרק כ"ב וכן עשה הסמ"ג ונראה דהם אינם מפרשים כפי' רש"י דהמעשה היה שהרשעים עינו את האשה אלא התעוללו בה פריצות דרך שחוק ולהכי כתבה הרמב"ם בפכ"א גבי דיני צניעות אבל דעת רבינו כפירוש רש"י שעינו אותה ולכן השמיט מלות דרך שחוק שכתב הרמב"ם והסמ"ג וגם כתב סמוך להך דב"ה דתרווייהו תקנו שלא יבא לידי עבירה: **אין** ממנין אפילו אדם נאמן וכו' להרמב"ם ניחא דאפילו בשלש וד' נשים או טובא איכא משום יחוד באין אשתו עמו וכן הוא לר"ת אבל לפירש"י דאיש אחד עם ג' נשים וכ"ש טפי מג' אין חוששין משום יחוד קשה דהא חצר שיש בו נשים סתמא קאמר אפילו טובא ואפ"ה אסור וי"ל דהכא כיון דשומר ביום ובלילה אפילו רש"י מודה דאיכא חששא דילמא אדנאים מקלתן אזיל ועביד איסורא ולא שרי לרש"י בשלשה נשים אלא דוקא ביממא וכ"כ ב"י ע"ש ראב"ד דמחלק בין יחוד דביום ליחוד דבלילה כ"ל: **מי** שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וכו' עד סוף הסימן הוא לשון הרמב"ם ויש להקשות מפני מה כתב כאן משום גירוי ולא משום יחוד ותו אמאי לא אסרינן ליה אפי' יש לו אשה כשאין אשתו עמו ומשום יחוד ותו דמ"ש איש דצריכן טפי כשיש לו אשה אלא שאינה עמו ובאשה אסור כשאין בעלה עמה ונראה דאיש המלמד תינוקות מסתמא אינו מלמד בבית שהוא דר שם אלא בבית הספר שיושבים שם שורות שורות כת לומדי מקרא כת לומדי משנה כת לומדי תלמוד א"כ אין שם יחוד כלל אלא חששא דגירוי בנשים ולפיכך אין איסור אלא באין לו אשה כלל אבל ביש לו אשה אעפ"י שאינה עמו אין לחוש אף לגירוי אבל משום ייחוד ליכא אבל

דרכי משה

אלמנה משרתת ובנה עמה ואסר עליו דא"א שיהא הבן בתדירות עמהן שלפעמים הולך בשוק או בטיול ונמצא הוא מתייחד עם האשה ע"ש כתוב בתא"ו נתיב כ"ג ח"א וטעמא דבעינן בשדה ג' שמא יצטרך אחד מהם להשתין וישארו ב' עם האשה וכתב הרמ"ה ודוקא שהולכים עמה לשומרה אז צריכין שנים שישארו עמה דאל"ה למאי ניחוש לה כשיצטרך אחד מהן להשתין ילך חבירו עמו ויניחנה לבדה עכ"ל: (ב) בהגהת מיימוני פרק כ"א מא"ב ובב"ה שבשדות מיירי שבתי כסאות שלהם היו בשדה חוץ לעיר והכל נפנים לשם: כתוב

פרישה

הוא בדברי רבינו כו' ע"ש וכן הגיה מור"ש: (כ) אבל איש מתייחד עם האנדרוגינוס כן כתב גם כן הרמב"ם אבל בתוספתא גרס אינו מתייחד עמו וב"י כתב דצריך לומר דגרסתם היה מתייחד. ומכל מקום קשה לי ומאי טעמא דמתייחד עמו ואפשר דלא גזרו באיש עם האנדרוגינוס כיון דאישות שלו עיקר וה"ה אסור לייחד עם האשה וק"ל ויש ליתן טעם משום דאנדרוגינוס תאותו ויצרו לאשה גמורה מש"ה אסור לייחד מה שאין כן איש אחר שאין תאותו למי שאינה אשה גמורה מש"ה מותר לו לייחד עם אנדרוגינוס (ורמ"י שכתב הטעם דאנדרוגינוס אינו ראוי לביאה קשה א"כ למה כתב התוספתא דאינו מתייחד עמו כ"פ): (כא) מספרות זו עם זו בב"ה שבשדות אבל בזמן הזה שהן בעיר אין לחוש: (כב) כדי שלא יכנוס שם איש אבל בשני אנשים בבית הכסא לא חששו שתכנוס אשה עליהן דאשה אחת מותרת לייחד עם שני אנשים כשאינן פרוצים וכנ"ל ולהרמב"ם דאסר גם זה צריך לומר דנקטו לשון המשנה דקתני דאשה אחת מתייחד עם שני אנשים ומיירי בכשרים וכנ"ל: (כג) ובנה אחריה כו' גמרא הוא בפרק שני דסנהדרין דאמרינן שהתקין רבי יוסי בציפורי וכמ"ש הב"י ודוקא לאחריה משום מעשה שהיה אבל לפניה לא גזרו דלא שייך לומר שמא יגנבוהו: (אלמנה לא תגדל כלב מפני חשד רביעה כ"פ): אפילו קטנים מפני החשד רוצה לומר אפילו פחות מתשע שנים כמש"ר בי"ד סימן רס"ז ע"ש מ"ש ב"י ע"ז כ"פ): (כד) לא ילמד תינוקות יש לדקדק קצת על שינוי הלשון דלגבי דידיה כתב לא ילמד תינוקות וגבי דידה כתב לא תלמד קטנים דהא חשש שתיהן בשביל אבות והאמהות של הקטנים איתא ונראה דאורחא דמילתא נקט שמדרך האמהות לילך אחר בנותיהן והיינו תינוקות ודרך האבות לילך אחר בניהם זכרים והיינו קטנים ולשון רבינו הכי דייק ולפ"ז לכאורה יש ללמד דאשה מותרת ללמד עם נקבות ואיש מותר ללמד עם זכרים מיהו ז"א דהא רבינו בי"ד ס"ס רמ"ה כתב גם באשה לא תלמד עם תינוקות גם במשנה פ"י יוחסין דף פ"ב סתם וכתב בשניהן סוה ז"ל לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרות ומפרש בגמרא משום אבותיהן ומשום אמותיהן ולא חילק לומר דדוקא איש עם נקבות אסור ורבינו נמשך אחר לשון הרמב"ם שגם הרמב"ם פ"ב מהלכות ת"ת כתב בשניהן תינוקות ובפרק כ"ב מהא"ב שינה לכתוב וכתב באיש תינוקות ובאשה קטנים ע"ש ודוק ונראה דכתב תחלה לשון תינוקות שהוא לשון המשנה ובעלמא שקורא קטנים בשם תינוקות וכמש"ר נמי בסימן י"ז לשון המשנה ז"ל ואפילו שמע מן התינוקות שאמרו מת פלוני כו' וא"כ כתב ל' הגמרא והפוסקים קטנים: (כה) ונמצא מתגרה בנשים ז"ל מור"ש הוא מדברי הרמב"ם ומה שתפס כאן לשון גירוי וגבי אשה הלומדת קטנים תפס לשון יחוד כתבתי בביאורי סמ"ג עכ"ל (עיין בי"ד ס"ס רמ"ה בדרישה שם העתיק אמ"ו ז"ל כל לשון רש"ל בביאורי סמ"ג ועד"ר כ"פ) ור"ל לשון כמלא מתגרה הוא מלשון הרמב"ם אבל עיקר הדין הוא משנה בסוף קידושין וגלע"ד דלק"מ דרבינו כשכתב הדין דאיש המלמד שלא ילמד תינוקות מפני אמותיהן שייך למתני גביה ל' גרוי שהוא מתגרה באמהות לשבב עמהן משא"כ כשכתב הדין הנשים שהן לא תלמדו עם הקטנים מפני אביהן שאין הניאוף תלוי בה שהרי אין קשוי אלא לדעת האיש ורצונו לכך לא שייך למיתני בה לשון גירוי אלא האיסור מפני שהיא מתייחדת עמהן ר"ל שהיא מכינה עצמה וע"י כן שמא יבואו לידי ניאוף: (כו) ואם יש לו אשה למלמד כו' הא דלא כתב נמי איפכא דאם יש לאשה איש

דרישה

יחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניתא איפכא אנו נעביד לחומרא עכ"ל הגמרא ומש"ה כתב רבינו שני בתים זה לפנים מזה כו' ופירש אשה לבין אנשים או איש לבין הנשים חוששין משום יחוד וקשה דמשמע דאשה אחת בין אנשים הרבה חוששין משום יחוד וסא סבר הרא"ש דאשה בין אנשים הרבה כשרים מותר ומה שתירץ מור"ש דלית לן בזמן הזה כשרים כדאמרינן בגמרא אמר רב מי יימר דכשרים כגון אנן אלא כגון רבי חנינא בר פפא וחביריו וכיון דאפילו רב לא הוה מחזיק נפשיה בכשר לענין זה כ"ש מן הסתם עכ"ל תירוץ זה ניחא להרמב"ם אבל לרבינו שנמשך אחר סברת הרא"ש קשה ובאמת על הרא"ש עצמו לק"מ דלע"ג דמימרא ומתניתא הוא שם מ"מ שם לא נאמר ופירש אשה לבין אנשים או איש בין הנשים אלא שקאמר סתם שחוששין משום יחוד ופירש"י דבתרווייהו חוששין משום שמא יבא איש אחד בין הנשים דכשהנשים בחוץ שמא ילא איש אחד מבפנים אליהן לחוץ וכשהן בפנים חוששין שמא ילך איש אחד אליהן לפנים ע"ש שכן צריך לפרש לפירושו לפי המסקנא שאמר אביי אנו נעביד כתרווייהו לחומרא ולע"ג שרש"י סובר שאיש אחד מותר בין נשים הרבה צ"ל לפי פירושו שמיירי כאן שאין שם כי אם שני אנשים או שעסקו עמהן. וזה שכתב רבינו ופירש אחד לבין כו' הוא מל' המיימוני בפ' כ"ב מהא"ב ע"ש והוא כתב יפה לפי סברתו דלית לן בזמן הזה כשרים ונמצא דאשה בין אנשים הרבה נמי חוששין משום יחוד אבל לסברת הרא"ש דאשה מותרת בין שני אנשים ע"כ צריך לומר כפי' רש"י דחששא הוא דיפרוש איש אחד בין הנשים אם לא שנאמר שאנשים דהתם ר"ל פרוצים דאז אשה בין אנשים הרבה נמי אסורה לדעת הרא"ש. ואין זה דוחק שלא איירי בכל ענין (ונראה פשוט דרבינו לא קאמר אלא דשייך בו איסור יחוד דהיינו אם הם פרוצים חיישינן במרובין ואם הם כשרים חיישינן ביחיד כל אחד כפי דינו כ"פ) שהרי אף לרש"י לא מיירי בכל ענין שהרי לפי דבריו צ"ל שמיירי דוקא בשני אנשים או שעסקו עמהן כמו שכתבתי לעיל ודוק. ואין לתמוה איך יסתום הגמ' לדבר סתם דהא בגמ' לא נאמר האיסור בפירוש אלא הוא מדויק מדאמר רב כהנא אנשים מבחוץ מותר משמע הא איפכא אסור ובברייתא איפכא וא"כ כיון דהאיסור אינו מפורש בפירוש כל חד מוקי להדיוק כדאית ליה. והיותר נראה דרבינו לא העתיק ל' הרמב"ם אלא ללמדינו דהא דאיתא בגמ' דחיישינן משום יחוד בתרווייהו היינו כשראינו כשפירש אחד מהן לבין הנשים ולהרמב"ם ג"כ כשפירש אחד לבין האנשים וקא משמע לן דלא אמרינן דכמו שהלך זה לחוץ ילכו גם אחרים לחוץ ויהיה אנשים הרבה עם נשים הרבה דמותר אבל כשלא ראינו שפירש איש א' לבין הנשים לא אסרינן משום חשש שמא יפרוש ולאפוקי מפירוש רש"י דכתב דאפילו מן הסתם חוששין להכי ודו"ק וגם קצת נראה לומר דמ"ש ופירשה אשה אחת בין אנשים או איש בין הנשים דרצה לומר שפירשו והלכו מבפנים לחוץ ומילי מילי קתני דאמ"ש היו אנשים מבפנים כו' אזה כתב ופירש איש מהן לבין הנשים לחוץ ואמ"ש או נשים מבפנים כתב ופירשה אשה אחת לחוץ בין האנשים וקא משמע לן בכל אחד אע"ג דלכולן דרכן לחוץ אפ"ה חיישינן ליחוד אבל אם פירש איש אחד לבין הנשים שבפנים פשיטא דחיישינן משום יחוד אבל לרש"י איש דקמ"ל דמסתמא ג"כ חיישינן ועיין בהרמב"ם ותמלא שסמך הני תרתי בבות יחד וכתב נשים רבים עם אנשים הרבה אין חוששין ליחוד היו אנשים מבחוץ כו' ש"מ דס"ל להרמב"ם דעיקר החידוש הוא דלא אמרינן גם אחרים ילכו לחוץ ודו"ק:

[ז] ונמצא מתגרה בנשים עפ"ר וי"ל ג"כ הא דאמר באיש טעם דהתגרות היינו לאסור ללמוד עם תינוקות שיש לאמותיהן בעליהן בעיר דלא שייך בהן איסור יחוד כלל ובאשה אשמועינן אף אם יש לאביהן של קטנים נשים בעיר דלא שייך בה התגרות בנשים מ"מ אסור לה משום יחוד כשהיא פנויה או א"א ואין בעלה בעיר אבל אם בעלה בעיר בודאי אין בה איסור כלל וכמו שכתב אמ"ו ז"ל כ"פ): [ז] (וכן אשה לא תלמד כו' ועיין ברמב"ם פ' שני מהלכות ת"ת דכתב ז"ל וכל אשה לא תלמד תנוקות וכתב שם כסף משנה כלומר ואפילו נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאשתו

חדושי הגהות

ב בגמרא (עירובין נג:) איתא רבי יהושע בן חנניא:

כג [א] **אסור** להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ (א) ולא ישא קטנה (א) שאינה ראויה לילד ואלו שמנאפים ביד ומוציא שכבת זרע לבטלה לא די לו באיסור הגדול שעושה (ב) אלא שהוא בנדוי ועליהן נאמר [ב] ידיכם דמים מלאו וכאילו הורג הנפש ואסור לאדם שיקשה לדעת או שיביא עצמו לידי הרהור (ג) ואם יבא לידי הרהור יסיח נפשו מדברי הבאי והשחתה (ג) לד"ת שהיא אילת אהבים ויעלת חן לפיכך אסור לישן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קישוי ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שנזקקין זה לזה ומותר למרביעי (ד) בהמה להכנים כמכחול בשפופרת מפני שהן טרודין במלאכתן ולא יבואו לידי הרהור כתב הרמב"ם ז"ל אסור למי שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו כדי שלא יבא לידי הרהור ואפילו מתחת טיבורו לא יכנים ידו כדי שלא יבא לידי הרהור ואם ישתין מים לא יאחוז באמה וישתין ואם הוא נשוי מותר ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו באמה כלל (ד) אלא בשעה שנצריך לנקביו ואני כתבתי בא"ח (ה) דאף נשוי אסור [ג] אם לא מהעטרה ולמטה לצד הארץ :

כד **ישראל** לא נחשדו על משכב זכור ועל משכב בהמה לפיכך מותר להתייחד עמהן והמחמיר עצמו שלא להתייחד

אפי'

ב"ח

אבל אשה שאינה מלמדת לקטנים בבית הספר אלא בבית שהיא דרה ולשם איכא חששא דייחוד כשאין בעלה עמה ומש"ה נקט הרמב"ם בבית הספר גבי איש המלמד תינוקות וק"ל וראיתי לגדול אחד שכתב כאן דברים שאינם נכונים על כן לא כתבתים ומה שכתבנו הם דברים ברורים :

כג אסור להוציא ש"ז לפיכך לא יהא דש וכו' כך צריך להיות והוא לשון הרמב"ם בפכ"א מהא"ב ומשמע מלשונו דלא ישא קטנה נמי משום דמוציא ש"ז לבטלה ולא דמי למשמש עקרה (וזקנה) כיון דבשעה שנשאה לא היה יודע שהיא עקרה אבל בנושא קטנה לכתחלה חשוב כמו שמוציא ש"ז לבטלה כל ימי קטנותה ומכ"ש בנושא זקנה לכתחלה אלא רבותא קאמר אפילו קטנה אבל רש"י ר"פ כל היד פי' דטעמא דקטנה מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה אבל משום הוצאת ש"ז לבטלה ליכא וכ"כ הרא"ש בתשובה ומביאו ב"י וז"ל דמ"מ כיון שלעולם הוא זורה בחוץ אסור וגריע ממשמשת במוך דהתם הוא משמש כדרך כל הארץ אע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה אעקרה וזקנה וקטנה עכ"ל ורבינו נמשך אחרי הרמב"ם שלא כדעת הרא"ש בתשובתו ושלא כדעת רש"י מיהו ר"ת בתוס' פ"ק דיבמות (דף י"ב) בד"ה ג' נשים משמשות במוך תופסים דרך פרש"י שמותר לשמש בקטנה ואיילונית ואין בו משום השחתת זרע כיון דמשמש כי אורחיה וכ"כ במרדכי לשם ובהגהות מרדכי ע"ש ריב"ס ור"י וכ"כ בנ"י פרק הבע"י וז"ל וסוגיין הכא ובכל דוכתא דמותר לבעול אשה שאינה בת בנים כלל דליכא משום השחתת זרע בכל שהוא דרך פריה ורביה וכדשרו בכל דוכתא נשואי קטנה וזקנה וליכא איסורא באיילונית ושאינה יולדת אלא משום פריה ורביה בלחוד עכ"ל והכי נקטינן דלא כמשמעות דברי הרמב"ם ורבינו הנמשך אחריו :

ואלו שמנאפים ביד כו' בפרק כל היד א"ר אלעזר מ"ד ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד דתנא דר"י לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל ונראה דה"פ דכיון דאין ניאוף אלא באשת איש כדכתיב ואיש אשר ינאף את אשת רעהו א"כ הי"ל לומר לא תנאף את אשת רעך השתא דכתיב לא תנאף סתמא אלמא דבניאוף שלא ע"י אשה קאמר קרא לא תהא בך ניאוף וכיון דחזינן דרחמנא הזהיר עלה בלאו דרשינן נמי העונש מקרא ידיכם דמים מלאו דמעלה עליו כאילו הורג את הנפש ומ"ש רבינו אלא שהם בנידוי נראה שר"ל שהב"ד חייבים לנדותם אבל אינן מנודין מעצמן וכמו שפי' התוס' לשם ומביאו ה' המגיד ושכך כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל ושלא כדמשמע מלשון הרמב"ם שכתב אלא שעושה זה בנידוי הוא יושב דמשמע שהוא מנודה מעצמו בנידוי של רבותינו שכבר נידו כל העושה כך והיינו דרבינו כתב כלשון הרמב"ם חוץ מזה ששינה לשונו : ואסור לאדם שיקשה לדעת וכו' כלומר לא מיבעיא דהוצאת שכבת זרע לבטלה ממש דאסור אלא אפי' קשוי או הרהור לדעת ואפילו לישן על ערפו וכו' דע"י כך יגיע לידי קישוי הכל אסור מחששא דהוצאת שכבת זרע : **כתב** הרמב"ם אסור וכו' ואפי' מתחת טבורו לא יכנים ידיו כדי שלא יבא לידי הרהור ואם השתין מים לא יאחוז באמה וישתין ואם הוא נשוי מותר כצ"ל וכך הוא ברמב"ם ובמקצת ספרים יש כאן חסרון ומשמע מדברי הרמב"ם דאם הוא נשוי הכל מותר אף לשלוח ידו במבושיו או מתחת טבורו אלא דלא יושיט ידו באמה כלל אלא בשעה שצריך לנקביו וכ"כ בתשובת רבינו האי גאון בערוך ערך אמתו וכתב עוד שם דבאינו נשוי לא יגע מתחת טבורו במים ורצונו לומר דאפי' דרך רחיצה במים אמין אסור ליגע ביד באינו נשוי ע"ש ואם הוא נשוי מותר · כתב בסמ"ג וז"ל אמנם אומר מורי כי הרי"ץ היה מסופק אם נשוי מותר דוקא להשתין אבל להתחכך אסור או שמא מותר להתחכך עכ"ל ומביאו בהג"ה מיימונית :

כד ישראל לא נחשדו וכו' כך פסק הרמב"ם פכ"ב דהא"ב כחכמים דמתני' סוף קידושין דמתירין ואם נתרחק אפילו מזכר ובהמה הרי זה משובח

אפילו בבהמה איכא למימר דמחמירין על עצמן היו והתפ"ב עכ"ל · והר"ן כתב כיון דמותבינן לשמואל ממתניתין ומשני תנאי היא הוה ליה סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ולפיכך פסק כן הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ובמתניתין דלקמן נמי תנן רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה וכו' וחכמים מתירין א וליכא למימר

דסתם

ב"י

י"ד סימן רמ"ה כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ב סימן ט"ו שנשאל על פנויה שמתה בבית ראובן ויצא קול שמתייחד עמה אם יכולים בני משפחתה למחות שלא תעמוד אצלו כי הוא פגם להם שתהיה פלגשו והשיב לא מיבעיא בני משפחתה שיכולים למחות אלא ב"ד כופין אותו להוציאה מביתו כי דבר ידוע הוא שהיא בושה לטבול ונמצא בועל נדה עכ"ל וכתב רבינו בסי' כ"ה :

כג אסור להוציא ש"ז לבטלה בפרק כל היד (דף יג ·) ומ"ש לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ כן משמע שם ובפ"ד אחין (לד :) ומ"ש ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד שם (יג :) ופרש"י והטעם מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה : ומ"ש ואלו שמנאפין ביד לא די לו באיסור הגדול שעושה אלא שהוא בנידוי ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאילו הורג הנפש ואסור לאדם שיקשה לדעת או שיביא עצמו לידי הרהור כל זה מדברי הרמב"ם פכ"א מהא"ב וכתב ה"ה בפרק כל היד (שם) אמר רבי אלעזר מ"ד ידיכם דמים מלאו אלו המנאפים ביד תנא דבי רבי ישמעאל לא תנאף בין ביד בין ברגל ולעיל מיניה א"ר המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי א"ר אמי כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ומדברי רבינו נראה שמה שאמרו יהא בנידוי שחכמים נדו כל מי שיעשה כן וזהו שכתב בנידוי יושב אבל הרמב"ן כתב פירשו בתוס' לא שהוא מנודה מעצמו בנידוי של רבותינו אלא שב"ד מצווין לנדותו ועד שינדוהו אינו מנודה כך פירש רבינו יעקב עכ"ל וכן פירש הרשב"א ז"ל משמו עכ"ל (ג) ומ"ש ואם יבא לידי הרהור יסיח עצמו מדברי הבאי לד"ת וכו' כ"כ הרמב"ם פכ"א מהא"ב והוא על דרך מה שאמרו (סוכה נב :) בגמרא אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש : לפיכך אסור לישן על ערפו וכו' בפרק היה קורא (דף יג :) ובפרק כל היד (דף יד :) : ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף כו' ספ"ק דעכו"ם (דף כ :) : ומותר למרביעי בהמה להכנים כמכחול בשפופרת וכו' בפרק הפועלים (דף צא ·) : **כתב** הרמב"ם אסור למי שאינו נשוי לשלוח יד במבושיו וכו' כל זה דברי הרמב"ם בפ' כ"א מהא"ב והוא בפ' כל היד וכבר כתבתי בזה בטור א"ח סי' ג' כתוב בספר הזוהר שחמור עון הוצאת זרע לבטלה מכל שאר עבירות שבתורה לכן צריך ליזהר ממנו מאד :

כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ג סי' ג' ששאלת אשה שיש לה אוטם ברחם בענין שאין המשמש דש כראוי לו ומתוך האוטם פעמים שהוא דש בחוץ ולעולם הוא זורה בחוץ יראה שהוא אסור כיון דלעולם הוא זורה בחוץ קרינן ביה ושחת ארצה ואף ע"פ שלפעמים הוא דש מבפנים מכל מקום כיון דלעולם הוא זורה בחוץ אסור וגרוע ממשמש במוך דהתם הוא משמש כדרך כל הארץ אף ע"פ שאין זרעו ראוי להזריע מידי דהוה עקרה זקנה וקטנה עכ"ל : אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף פ"ב דנדה (יא :) וספר מצות קטן סי' רנ"ג :

כד ישראל לא נחשדו על משכב זכור ועל משכב בהמה וכו' בסוף קדושין (דף פא :) אמר רב יהודה אמר רב אסי מתיחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אסור להתיחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתיחד אדם עם אמו ועם בתו תנאי היא דתניא אמר ר"מ הזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהרו בי מפני כלתי ופרש"י מתיחד אדם עם אחותו · לפרקים אבל אינו דר תדיר בייחוד אצלה : ודר עם אמו או עם בתו · דלא תקיף יצרא עלייהו דההיא ביה אנשי כנסת הגדולה דלא מגרי בקרובות מכי כחלינהו לעייניה אמר ר"ע להאי ביתו הזהרו בי להיות עמי ועם כלתי שלא אתיחד עמה וגרסינן תו בגמרא (שם) אפילו עם בהמה אביי מכלי לה מכוליה דברא רב ששת מעבר ליה מברא ובתר הכי תנן רבי יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא ישנו ב' רווקים בטלית אחד וחכמים מתירים ובגמרא תניא לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה וכתב הרא"ש פסקו התוספות דהלכה כרב אשי שנראה שהיה גדול משמואל ואף על גב דבכל הני אמוראי דבסמוך מחמרי

דרכי משה

כג (א) כתבו התוס' פרק קמא דיבמות והביאו המרדכי שם דקטנה ואיילונית אע"ג דלאו בנות הקמה זרע נינהו מ"מ אינו אסור לשמש בהדייהו ואין בזה משום השחתת זרע וכן כתב ב"י פרק הבא על יבמתו וע"ל סי' ב' אם רוצה לישא א' מאלו אין מוחין בידו : (ב) גרסינן בגמ' פ' כל היד אמר ר"פ ש"מ מכנסים אסור והא כתיב ועשה להם מכנסי בד ההוא כדתניא מכנסי כהנים למה הן דומים כמין פלמני"א של פרושים למעלה עד המתנים למטה עד הירכים ויש להם שנצים ואין להם בית הנקב ולא בית הערוה עכ"ל הגמ' וכתבה הרא"ש בפסקיו ויש לתמוה שרוב העולם נוהגין היתר בלבישת המכנסים בפרט במרחץ ונ"ל הטעם דס"ל דלא החמירו בזה רק לכהנים אוכלי תרומה דהוא במיתה כשאוכל תרומה בטומאת הגוף והחמירו לענין טהרות יותר ממה שהחמירו באיסור כרת שהוא איסור נדה לבעלה שאין צריכה בדיקה בשעת וסתה ולטהרות צריכה בדיקה וכן בענין זה לא החמירו רק לכהנים אוכלי תרומה וכן נראה סוגית הגמ' אך מדברי הרא"ש לא נראה הכי ואפשר לחלק דבמרחץ שאינו רק לשעה מועטת אין לחוש : (ג) כתב המרדכי פרק מקום שנהגו כתב רבינו מאיר לרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו איני יודע היתר וכמה פעמים הוריתי לאסור ואין נראה לחלק דהתם בגיגית אבל במרחץ שלנו מותר דמנ"ל לחלק מסברת הכרם ובאגודה כתב דעכשיו בזמן הזה מותר הואיל ועכשיו מכסין ערותן בבית המרחץ : (ד) בהר"ן פ' השוכר את הפועלים ע"ב דף קי"ב היינו דוקא היכא דליכא למיחש לפריצותא דעבדי אבל אם אינן בני תורה או דאיכא למיחש לפריצותא דעבדי אסור להכנים מין ושאינו מינו לדיר משום כלאים ומין במינו דוקא הכנסה לדיר הוא דשרי דלא מצי אתי לידי איסור דאורייתא עכ"ל וכבר כתבתי דין זה בי"ד סימן רצ"ה :

דרישה

שאשתו עמו הוא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו והביאו הט"ו ז"ל בי"ד ס"ס רמ"ה ונ"ע מ"ש משה דבעלה בעיר דאין חוששין וכתבו התו' ע"ז דהא דאמר אין חוששין ר"ל אין חוששין כלל ואפילו איסורא ליכא כ"פ) :

סי' כג [א] **אסור** להוציא שכבת זרע לבטלה כו' נראה פשוט דבזה אפילו ר"י מודה דאף על גב דכתב רבינו בשמו בריש סימן כ"ה דמותר לשמש עם אשתו אפי' שלא כדרכו ואפילו דרך איברים ואע"פ שמוציא זרע לבטלה שאני התם דמוציא זרע דרך שימוש ולא נתכון להוציא זרע לבטלה אלא שבא ממילא משא"כ בדש מבפנים וזורה מבחוץ דנתכוין להוציא לבטלה וק"ל : [ז] **ידיכם** דמים מלאו כתב בספר הזוהר עון הוצאת זרע לבטלה חמור מכל שאר עבירות שבתורה לכך צריך ליזהר ממנו מאוד מאד : [ג] **אם** לא מהעטרה ולמטה לצד הארץ ז"ל רמ"א בגמרא פרק כל היד משמע דאסור ללבוש מכנסים וכו' עד ליכא למיחש להרהור עכ"ל והוא מפסקי אגודה דפרק מקום שנהגו והביאו מהרי"ו ד' נ"ט ע"א ומהרר"י כתב שם לפני זה ד' נ"ג ע"ש דהיכא דהוא במרחץ קודם רבו ואחר כך בא רבו דמותר והביא ראיה לדבריו ע"ש · ועיין בי"ד סי' רמ"ב מ"ש ראיה לכסות הערוה :

אין

פרישה

איש דמותר ללמד תינוקות דזה נלמד במכ"ש ממ"ש לעיל אשה שבעלה בעיר מותר לייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה הרי אפילו יחוד ודאי מותר מכ"ש ספק יחוד דשמא יבואו אבות של בנים ויקדו עמה וק"ל ועד"ר :

סי' כג (א) **ולא** ישא קטנה מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה ב"י · ומסידור לשון רבי' משמע דמשום השחתת זרע אסור ואף על גב דכתב רבינו בסימן כ"ה דעם אשתו מותר אפילו שלא כדרכה הא כתב שם ז"ל ובלבד שלא תהא רגיל וכאן אם ישא קטנה יהיה רגיל בכך · (ב) **אלא** שהם בנדוי כל זה מדברי הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב המ"מ מדברי הרמב"ם נראה (שכ' בלשון זה בנדוי הוא יושב כ"פ) שמה שאמרו וכו' וכמ"ש הב"י ועיין בי"ד סימן של"ד בדין השומע אזכרה מפי חבירו שם מונה בשם הרמב"ם כ"ד דברים שמנדין האדם עבורן ומונה והולך עד כ"ח הוא המקשה לדעת ודלא כמשמעות ב"י ע"ש : (ג) **לדברי** תורה על דרך שאמרו ז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לב"ה כו' : (ד) **אלא** בשעה שנצרך לנקביו פי' ואז מותר לאחוז כל אחד כדינו מי שאינו נשוי דוקא למטה מהעטרה ונשוי אפי' למעלה מהעטרה כמבואר בגמרא דפרק כל היד : (ה) **דאף** נשוי אסור אם לא מעטרה כו' פי' משום מידת חסידות ועיין בבית יוסף בא"ח בס"ס ג' (ועיין דרישה) :

אפילו

חדושי הגהות

כד א כוונתו בזה דאין להקשות אמאי נקטינן כסוגיא זו הא סתם ואחר כך מחלוקת הוא דהא מתני' דמתייחד עם אמו משמע דכ"ש עם בהמה ובסיפא פליגי בבהמה אמר רבי יהודה לא ירעה רווק וכו' ע"ז קאמר די"ל דדילמא רועה שאני וכו' :

אפילו עם בהמה ולא עם אביו ה"ז משובח **העכו"ם** חשודים על הכל לפיכך [א] אין מוסרין להם תינוק ללמדו ספר או אומנות ואין מעמידין בהמה בפונדקאות שלהם (א) אפי' זכרים אצל זכרים (ב) ולא נקבות אצל נקבות ואין מוסרין בהמה לרועה שלהם אפילו זכרים לזכר ונקבות לנקבות מפני שכולם הם בחזקת מנאפים (ג) וכשיבא הזכר לשכב עם הנקבה ישכב עם הבהמה (ד) ור"ת פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם דקי"ל שאינן חשודים על הרביעה:

כה **כתב** הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מן העריות ומביאות האסורות ואמרו רבותינו (חגיגה יא) גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להם ומחמדתן (א) ועוד אמרו רובן בגזל (ב) ומיעוטן בעריות [א] והכל באבק לשון הרע לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר הזה ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה כדי להנצל מהם ויזהר מהיחוד שהוא הגורם הגדול גדולי הכמים היו אומרים לתלמידיהם (ג) הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני כלתי כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו בדבר זה ויתרחקו מן היחוד **וכן** יתרחק מן השחוק ומהשכרות (ד) ומדברי עוגבים שאלו גורמים גדולים הם והם מעלות של עריות ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה (ה) וגדולה מכל זאת אמרו יפנה אדם עצמו ומחשבתו לד"ת וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבות העריות מתגברות אלא בלב הפנוי מן החכמה ובחכמה מה הוא אומר **אילת** אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה **תמיד** ואשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שירצה לעשות **באשתו** עושה בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר שירצה ובא **עליה** בין כדרכה בין שלא כדרכה [ב] בין דרך אברים [ג] ובלבד שלא יוציא ש"ז לבטלה ור"י פירש דאפילו בהוצאת ש"ז נמי מותר לשמש שלא כדרכה ובלבד שלא יהא רגיל כן אלא אקראי בעלמא שמתאוה לאשתו לשמש שלא כדרכה אלא אסור להיות רגיל בכך עוד מדברי הרמב"ם ז"ל מדת הסידות שלא יקל ראשו בכך וישקדש עצמו בשעת תשמיש ולא יסור מדרך העולם ושאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות ולא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצל אשתו תמיד שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בורות הוא אלא כל הממעט בתשמיש ה"ז משובח ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו ע"כ ואיזהו העונה האמורה בתורה הטיילים שפרנסתם מצוי להם ואין פורעין מס עונתם בכל יום הפועלים שעושים מלאכה בעיר אחרת ולנים בכל לילה בבתיהם (ו) פעם אחת בשבוע ואם עושין מלאכה בעירם פעמים בשבוע והחמרים אחת בשבוע והגמלים אחת לשלשים יום והספנים אחת לששה חדשים ועונת ת"ח מליל שבת לליל שבת (ז) וכל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך כתב עוד הרמב"ם ז"ל בענין ריחוק התשמיש שכבת זרע הוא כח הגוף ומאור

דפים ואחר כך מהלוקת הוא דבריתא תנן מתיחד עם אמו ומשמע דכ"ש עם בהמה ס' אמר שמואל ואפילו עם בהמה דדילמא רועה שאני מפני שהוא רועה תמיד ברבייתא ותו"ס א"ר יהודה לא ירעה רווק זה נ"ל אבל תמהני משום דחזינן בגמרא אמוראי טובא דסברי לה כשמואל אלא שהרמב"ם כתב בפכ"ב מהא"ב דמדינא שרי והכמים הללו מחמירין על עצמן היו עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר אסור להתיחד עם ערוה מן העריות חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתה והבעל עם אשתו נדה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה לפיכך אין אסור להתיחד עמהן ואם נתרחק אפילו מייחוד זכר ובהמה ה"ז משובח וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתיחדו עמה עכ"ל וכן הם דברי רבינו:

העכו"ם חשודים על הכל לפיכך אין מוסרין להם תנוק ללמדו ספר או אומנות בשלהי פרק אין מעמידין (דף טו) ובפ"ק דשבת (דף יז) גזרו על תינוק עכו"ם שיטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור:

ומ"ש ואין מעמידין בהמה בפונדקאות העכו"ם משנה בפ"ב דעכו"ם (דף כב) ומ"ש אפי' זכרים אצל זכרים ולא נקבות אצל נקבות וכן מ"ש ואין מוסרין בהמה לרועה וכו' מפני שכולם מנאפים כשיבא הזכר לשכב עם הנקבה ישכב עם הבהמה הכל שם וכ"פ הרמב"ם בפכ"ב מהא"ב ופרש"י דטעמא דאסור משום דבני נח נאסרו על רביעת בהמה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה ויש כאן משום ולפני עור: ומ"ש שר"ת פסק שמותר להעמיד בהמות אצלם כתבו התוס' והרא"ש שטעמו משום דס"ל דהלכה כר' פדת למוקי מתניתא דחיישינן לרביעה כרבי אלעזר והלכתא כרבנן דלא חיישי לרביעה והר"ן כתב על מתניתין דאין מעמידין בהמה בפונדקאו' העכו"ם ומסתבר' דה"מ במקומו' שהעכו"ם חשודים על הרביעה אי נמי בסתם עכו"ם אבל כגון עכו"ם שבמקומות הללו שאין חשודים בה אדרבה מכין ועונשין עליה מותרת וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהא"ב וכתב ועל זה נהגו היתר במקומותינו:

כה כתב הרמב"ם אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרב בני אדם לפרוש ממנו יותר מן העריות וכו' עד באהבתה תשגה תמיד בסוף הא"ב:

ואשתו של אדם מותרת לפיכך כל מה שירצה לעשות באשתו עושה בועל בכל עת שירצה וינשק בכל אבר שירצה כל זה לשון הרמב"ם בפרק כ"א מהא"ב וכתב כן מדגרסינן בספ"ב דנדרים (דף כ:) א"ר יוחנן בן דהבאי הגרים מפני מה הויין מפני שהופכים שולחנם אלמים מפני מה הויין מפני שמנשקים על אותו מקום חרשים מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש סומים מפני מה הויין מפני שמסתכלין באותו מקום א"ר יוחנן זו דברי רבי יוחנן בן דהבאי אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה ואמרי' תו התם ההיא דאתאי לקמיה דרבי א"ל ערכתי לו שלחן והפכו כלו' שבא עליה שלא כדרכה א"ל בתי התורה התירתך לו וכן אמר רב לאיתתא אחריתי דאתאי לקמיה ופסק הלכה כחכמים וכר' וכרב ומ"מ כתב שיזהר שלא יוציא ש"ז לבטלה כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ודר' יוחנן אדר' יוחנן דא"ר יוחנן בפ' כל היד (יג:) הוציא ש"ז לבטלה חייב מיתה וכ"כ התוס' בשם ר"י בחד תירוצא כמו שאכתוב בסמוך: **ומ"ש** רבינו בשם ר"י דאפי' בהוצאת ש"ז נמי מותר וכו' בספ"ד אחין (ד' לד:) אהא דקאמר דמעשה ער ואונן הוה הקשו התוס' מהא דשרי בדברים שלא כדרכה ואור"י דהתם איירי בלא הוצאת זרע דשרי דכיון דליכא השחתת זרע לא הוי כמעשה ער ואונן ועוד אומר ר"י דלא הוי כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא שמתאוה לבא על אשתו שלא כדרכה שריא וכתב הרא"ש שם דהאי שינויא בתרא עיקר ודבר קשה הוא להתיר לו להכשל בהוצאת זרע לבטלה אפילו באקראי ושומר נפשו ירחק מזה ומכיוצא בו וכבר כתבתי בזה: ב"ה ואילו היה ר"י רואה מ"ש הזהר בעונש המוציא זרע לבטלה כי הוא גדול משאר עבירות שבתורה לא היה כותב זה שכתב: ודע שכתב רבינו בטור א"ח סימן ר"מ דהא דא"ר יוחנן אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אינו אלא הפיכת השלחן אבל כל האחרים אסורים והפיכת השלחן נמי שהתירו פי' הראב"ד דוקא שהיא מתרצה לו אבל אם הוא כופה אותה לכך אני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא טוב כתבו רבינו בסוף סימן זה עוד מדברי הרמב"ם מדת חסידות שלא יקל ראשו בכך ושיקדש עצמו בשעת תשמיש וכו' הכל בפכ"א מהא"ב: ואיזה עונה האמורה הטיילים וכו' עד ות"ח מליל שבת לליל שבת בפרק אע"פ (דף סא:) ויתבאר בסימן ע"ו בס"ד:

ומ"ש וכל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך בפ' הדר (ק') ובפרק הבע"י (דף סב'): **כתב** עוד הרמב"ם בענין ריחוק התשמיש שכבת

משובח ורבינו כתב ולא עם אביו לאורויי דאפי' תרתי לגריעותא זכר ואביו אפ"ה הרי זה משובח ולא ידעתי מניין לו · כתב ב"י בש"ע ובדורות הללו שרבו הפריצים יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר כנ"ל וכתב כן לפי מדינתו ודורותיו ומשמע דיש להתרחקה מדינא קאמר אבל במדינתינו דלא נשמע שפרצו בעבירה זו א"צ להתרחק אלא דמכל מקום מי שנתרחק הרי זה משובח:

כה כתב הרמב"ם ומדברי עוגבים לשון כנור ועוגב:

ומנשק בכל אבר שירצה לכאורה משמע דאפילו באותו מקום שרי לנשק דאין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי דאמר אלמים מפני מה הויין מפני שמנשקים באותו מקום אלא הלכה כחכמים דכל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה אבל דעת הראב"ד אינו כן אלא דמה שאמר ר' יוחנן אין הלכה כר"י בן דהבאי אינו אלא על הפיכת שלחן כדכתב רבינו בסוף סי' זה בשמו וכ"כ בא"ח סי' ר"מ:

ור"י פירש דאפילו בהוצאת שכבת זרע וכו' עד אלא אסור להיות רגיל בכך איכא למידק לאיזה צורך חזר ואמר אלא אסור להיות רגיל בכך ונראה דס"ל לרבינו דברגיל אסור אפי' בלא הוצאת שכבת זרע וה"ק דל"ת דבהוצאת ש"ז אסור ברגיל אלא אפילו בלא הוצאת ש"ז אסור ברגיל וטעמא דמילתא דדומה במקצת למעשה ער ואונן שהיו רגילין בכך ואע"ג דאינו דומה לגמרי שהם השחיתו זרע מ"מ איסורא איכא וכן נראה מדברי הרא"ש בפ"ד אחין שכתב בהך שינויא וז"ל עי"ל דלא חשיב מעשה ער ואונן אלא א"כ רגיל לעשות כן תדיר אבל אם באקראי בעלמא מתאוה לשמש שלא כדרכה שרי וכו' מדלא הזכיר הוצאת זרע משמע דברגיל אסור אפילו בלא הוצאת זרע ודלא כדמשמע מדברי התוס' לשם שכתבו בהך שינויא וז"ל ועוד

פרישה

סי' כד (א) אפי' זכרים אצל זכרים פירוש אצל הפונדק שהוא זכר: (ב) **ולא** נקבות אצל נקבות פי' אצל פונדקית שהיא נקבה ומפרש טעמא בגמרא דע"ז לפי שהכותי' מצוויים אצל נשי חביריהם ואתי לרבועי הבהמה פי' רש"י דטעמא דאסור משום דבני נח נאסרו על רביעת בהמה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה ויש כאן משום ולפני עור לא תתן מכשול: (ג) **וכשיבא** הזכר לשכב עם הנקבה פי' אם יבא איש אחר לשכב עם הנקבה בעלת הפונדקית · אבל אינו רוצה לומר שיבא הפונדק לשכב עם כותית שלו הנקיבה דהא מיירי באין לה כותי דהא נקבה אצל נקבה קאמר: (ד) **(ורבינו** תם פסק שמותר ובזמן הזה אין הכותים חשודין על הרביעה ואדרבה מכין ועונשין עליה לפיכך מותר להעמיד אצלם וכן כתב בית יוסף בשם הר"ן כ"פ):

סי' כה (א) ועוד אמר רובן בגזל ומיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע וסימנך "עגל ר"ל מיעוט "עריות ורוב "בגזל והכל "בלשון הרע ועיין בדרישה:

(ב) **ומיעוטן** בעריות והא דקאמר הרמב"ם מתחלה דאין לך דבר שקשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מעריות כו' הא גזל ולשון הרע יותר לכוטים הבני אדם אחריהם כ"פ) רצונו לומר כשפרוצים כשמורגלים כמה בעריות אז קשה להם לפרוש יותר משאם היו מורגלים לחטוא בעבירה אחרת וכן משמע בדברי הרמב"ם בסוף הא"ב שכתב וז"ל קשה לרוב העם לפרוש ממנו להרי אמרו בשעה שנצטוו ישראל על עריות בכו וקבלו מצוה בתערומות ובכיה שנאמר בוכה שמשפחותיו על עסקי משפחות ואמרו חכמים רובן בגזל כו' ע"ש ועי"ל מ"ש בתחלה אין לך דבר שקשה לרוב בני אדם כו' כלומר שמצוה זו קשה עליהם שיש להם צער גדול לקיים אותה ולכבוש היצר שמתאוה תמיד לעבור מצוה זאת וכמ"ש הרמב"ם בסדיא בשעה שנצטוו ישראל על עריות בכו וקבלו מצוה זו בתערומות שנאמר וכו' מיהו אע"פ שהוא קשה מ"מ רובם של ישראל נזהרים מלעבור ומיעוטא הן שלא כבשו יצרם ונכשלו ועוברים: (ג) **הזהרו** בי מפני בתי ר"ל הזהרו בי להיות עמי מפני שלא אתייחד עמה: (ד) **ומדברי** עוגב ר"ל העוסקים בכנור ועוגב מור"ם: (ה) **וגדולה** מכל זאת אמרו יפנה אדם עצמו ומחשבתו לד"ת נראה דקאי אמ"ש לפני זה דישא פ"וס שמנהג זה גורם לטהרה יתירה ע"ז כתב שלימוד תורה גורם יותר לטהרה (וכדלעיל שאמרו אם פגע בך מנוול משכיהו לב"ה כו' כ"פ): (ו) **פעם** אחת בשבוע ע"ל סי' (עם מפורש כ"פ) שכתב עוד חלוקה שאם אין לנים בביתם דינם שיוצאים ז' ימים ושבים ביום ח' לקיים עונתן ע"ש מ"ש שם: (ז) **וכל** אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובזמן יוצא

דרישה

סי' כד [א] אין מוסרין להם תינוק ללמד ספר כפול לעיל בי"ד סימן קנ"ג ורש"י פירש הטעם בפרק לפני אידיהן ד' ט"ו משום משכב זכור ומשום שמא ילמדו מינות ונראה דמשום הכי דקדק רבינו בלשון רבינו תם שכתב בסמוך ז"ל ורבינו תם כתב שמותר להעמיד בהמות אצלם עד כאן לשונו שדוקא בהמות מותר אבל תינוק אסור למסור וללמדו מטעם השני משום מינות גם נראה לי לדקדק מדשינה רבינו הלשון דמתחיל ישראל לא נחשדו על משכב זכור לפיכך מותר "להתייחד כו' ומסיק הכותים חשודין על הכל לפיכך אין "מוסרין כו' ואין מעמידין בהמות כו' דהוה ליה לסיים גם כן ולכתוב לפיכך אין מיחדין עמהם תינוק ובהמה כו' אלא נראה משום דגבי כותי בלא יחוד נמי אסור דאין בושת לכותי גם תינוק עם הכותי למוד אסור משום שפיכות דמים דהא מיירי אפילו אם יש עם התינוק אבל הכותי ישראלים אחרים אפילו הכי אסור משום משכב זכור ומינות:

סי' כה [א] והכל באבק לשון הרע וסימניך עג"ל ונוכל לומר שע"ז רמזו רז"ל באמר' ביום פקדי ופקדתי שאין פורענות באה על ישראל שאין בה פרעון עון העגל רוצה לומר שאין בה עון עריות וגזל ולשון הרע שסימנן עג"ל: (ומנשק בכל אבר שירצה ועיין בא"ח סי' רכ"ו ולקמן ס"ס זה סעיף ל"ד דפוסק דאסור לנשק בכל אבר כ"פ):

[ב] **בין** דרך אברים יליף לה מדאמרינן בספ"ב לנדרים אמר רבי יוחנן בן דהבאי חגרים מפני מה הוויין כו' כמ"ש רבינו לקמן בסוף סי' זה אמר רבי יוחנן זו דברי ר' יוחנן בן דהבאי אבל חכמים אומרים אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי אלא כל מה שירצה אדם לעשות עם אשתו עושה: [ג] **ובלבד** שלא יוציא ש"ז לבטלה מדאמרינן בפרק כל היד אמר רבי יוחנן המוציא שכבת

ועוד אר"י דלא חשיב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוון להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד וכו' אלמא דבלא השחתת זרע שרי אפי' ברגיל ורבינו תופס דברי הרא"ש אליבא דר"י עיקר ואפשר דאף התוספות שכתבו ורגיל לעשות וכו' האי ורגיל פירושו או רגיל בכך אסור אפילו בלא הוצאת זרע והיינו כמ"ש הרא"ש:

ולא ביום יציאה לדרך י"מ דוק' כשהולך בדרך ברגליו אבל לא ברוכב או יושב בקרון וכ"כ מהרש"ל שכך שמע מיהו נראה ודאי הא דארז"ל חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שילא לדרך אפילו בסמוך לותה כדאיתא פ' הבע"י ובפ' הדר היינו אפילו בהולך ברגליו ולא קשיין אהדדי דהכי פירש ר"ת והרא"ש בפ' הע"י דההיא פקידה לאו בתשמיש אלא פירושו כשהוא רוצה לצאת לדרך אם הוא רחוק ממנה לא יצא בדרך אא"כ ישוב אליה ויפקדנה בשאר דברים וידבר על לבה אפי' באשתו נדה או סמוך לוסתה דאסור לשמש מעתי מדאורייתא אפילו הכי מצוה לפוקדה לשמחה בדברי ריצוי והלשון משמע נמי הכי דהתם קאמר בשעה שיוצא לדרך והכא קאמר ביום יציאה לדרך אבל מ"ש רבינו בי"ד סי' קפ"ד די"א דאפילו פקיד' בתשמיש שרי צריך לומר דלאו ביום יציאה קאמר אלא בלילה שלפניו שסמוך ליום יציאה יפקדנה בתשמיש והיינו דקאמר בשעה שיוצא לדרך וכאן קאמר דלא יבעול ביום יציאה לדרך ממש ודו"ק:

פירוש מספר תשמיש כצ"ל וכך פירש"י לשם להדיא והכא מוכח מהא דקאמר וכשהו מספר מגלה טפח וכו' אלמא דלתשמיש קורא מספר והא דפריך התם

ומאור עינים וכל זמן שתצא ביותר הגוף כלה וכחו כלה וחייו אובדים וזהו שאמר שלמה בחכמתו אל תתן לנשים חילך וכל השטוף בבעילה זקנה קופצת עליו וכחו תשש ועיניו כהות וריח רע נודף (ח) מפיו ומשיחיו ושאר ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושרו' ושער זקנו ושיחיו ושער רגליו רבה ושיניו נופלים והרבה כאבים חוץ מאלו באים עליו אמרו חכמי הרופאים אחד מאלף בת בשאר חולאים (ט) והאלף ברוב התשמיש לפיכך צריך אדם ליזהר בדבר אם רוצה להיות בטובה לא יבעול אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר והוא מתקשה הרבה שלא לדעתו ומסיח דעתו לדבר אחר והקישוי כשהיה וימצא כובד ממתניו ולמטה וכאילו חוטי הבצים נמשכין ובשרו חם זה צריך לבעול ורפואה לו שיבעול לא יבעול אדם והוא שבע או רעב אלא לאחר שיתעכל המזון במיעיו ויבדוק נקביו קודם בעילה ואחר בעילה ולא יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית המרחץ ולא ביום שנכנס למרחץ ולא ביום הקזה (י) ולא ביום יציאה לדרך או ביום ביאתו מן הדרך לא לפניהם ולא לאחריהם ע"כ ואף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו אלא כאדם הפורע חובו שהוא חייב בעונתו ולקיים מצות בוראו בפריה ורביה ושיהו לו בנים עוסקין בתורה ומקיימין מצות בישראל ולא יבעול אלא מרצונה ואם אינה מרוצה (יא) יפייסנה עד שתתרצה ויהיה צנוע מאד בשעת התשמיש ולא ישמש בפני כל חי גרסינן בנדה בפרק כל היד [ד] (יב) רבה מקרקש זגי דכלתי' אביי (יג) באלי דדבי פירוש היו מבריחים אפילו הצרעים והזבובים שסביב מטותיהם בשעת תשמיש מיהו הם היו מהמירים על עצמן דגרסינן נמי התם אמר ליה רב יהודה לשמואל אפילו בפני עבברים פירוש שאל לו על מה שאין משמש מטתו בפני כל חי אם אסור אפילו בפני עבברים אמר ליה לא אלא כגון של בית פלוני שמשמשים מטותיהן בפני עבדיהן אלמא שמותר בפני עבברים אלא שהם היו מחמירים על עצמן הילכך מותר אפילו בפני בהמה וחיה ועוף ותינוק שאינו יודע לדבר כבהמה דמי והא דאסור בפני כל חי דוקא בניעור אבל בישן שפיר דמי ויש להסתפק אי מהני בהפסקת מחיצת עשרה ומסתברא דלא מהני אע"ג דמהני גבי ס"ת הכא (יד) כיון דטעמא משום צניעות הוא לא מהני: בית שיש בו ס"ת לא ישמש עד שיעשה בפניו מחיצה עשרה ואם יש לו בית אחר צריך שיוציאנו ואם יש בו תפילין או שאר ספרים ל"ש חומשין או ספרי תלמוד אסור עד שיתן אותם בכלי תוך כלי (טו) והוא שלא יהיה כלי השני מיוחד לו אבל אם הוא מיוחד לו אפילו מאה כחד חשיב ואם פירש טלית על הארגז השיב ככלי תוך כלי ויעשה הדבר באימה וביראה לא בתחילת הלילה ולא בסופה כדי שלא ישמע קול בני אדם ויבא להשוב באשה אחרת אלא באמצע הלילה כדאיתא בנדרים (טז) בפרק אלו נדרים שאלו לאימא שלום אשתו של ר"א מפני מה בניך נאים ביותר אמרה מפני שאינו מספר עמי לא בתחילת הלילה ולא בסופה (יז) אלא באמצע הלילה פירוש מספר בשעת תשמיש וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה (יח) כמי שכפאו שד פירוש באימה וביראה כמי שכפאו שד כתב הראב"ד י"מ מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד שלא היה ממרק האבר בשעת תשמיש כדי למעט הנאתו ודומה כמי שכפאו שד שעושה הדבר מאונס ונ"ל מגלה טפח באשה כלומר מגלה אותה לצורך תשמיש ועכשיו מכסה אותה כלומר שלא היה מאריך באותו מעשה כמי שכפאו שד ונבעת והניח המעשה (יט) כל כך היה מקצר בתשמיש ואם תקשה לך א"כ לא היה משהא על הבטן ואמרו חכמים (נדה לא:) שכר פרי הבטן בשכר שמשהין עצמן על הבטן עד שיזרעו נשותיהן הויין להו בנים זכרים יש לתרץ כי כל לבבות דורש ה' וכל המעשים שהם לשם שמים טובים הם מי שיודע בעצמו שיוכל לעשות המעשה ולא תכנס בו מחשבה אחרת והוא משהה עצמו כדי שתהנה האשה מן המעשה ותזריע היא תחלה מכוין לעשות מצוה ועושה אותה הקב"ה משלם לו שכרו בבנים זכרים ומי שאינו בטוח בעצמו וממהר כדי להנצל מן החטא גם הוא עושה מצוה והקב"ה משלם לו שכרו בבנים זכרים ע"כ וי"מ מגלה טפח על הסינר שהיא חוגרת בו שאף בשעת תשמיש היה צריכה להגור בו מגלה רק טפח ממנו ומכסה מיד לאחר תשמיש כדי למעט הנאתו גרסינן במסכת כלה הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות שמשו שניהם זה דרך עיקש ואל יספר עמה לא בשעת תשמיש ולא קודם לכן כדי שלא יתן דעתו באשה אחרת ואם ספר עמה ושימש מיד (כ) עליו נאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה בטלה שבין אדם לאשתו מגידין לו בשעת הדין אבל בעניני תשמיש יכול לספר עמה כדי להרבות תאותו כדאיתא בברכות פרק הרואה רב כהנא עייל גנא תותי פוריא דרב שמעיה שח ושיחק ועשה צרכיו או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה שתתפייס יכול לספר עמה כדי לרצותה כתב הרמב"ם ז"ל אסור לשמש בשווקים וברחובות ובגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יראה כזונות וירגילו עצמן לזנות והבועל אשתו במקומות אלו מכין אותו מכת מרדות ע"כ:

אסור

שכבת זרע הוא כח הגוף ומאור העינים וכולי עד לא לפניהם ולא לאחריהם הכל פ"ד מהלכות דעות: אף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו וכו' לא יבעול אלא מרצונה בספ"ב דנדרים (כ:) אמרינן דקרא דוברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני ט' מדות וחד מינייהו בני אנוסה (ובסוף עירובין:) אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה:

ומ"ש ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתרצה פשוט הוא ובסוף עירובין (שם) אמרו למדנו ד"א מהתרנגול שמפייס ואח"כ בועל ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש ולא ישמש בפני כל חי בפרק כל היד שכתב כמו בסמוך: ותינוק שאינו יודע לדבר כבהמה דמי והא דאסור בפני כל חי דוקא בנעור וכו' כל זה נתבאר בטור א"ח סימן ר"מ:

ומ"ש ויש להסתפק אי סגי בהפסקת מחילת י' ומסתברא דלא מהני וכו' נראה דסברא הפוכה היא זו טעמא משום צניעות במחילות י' מוצנע הוא ושמא יש לומר דאע"ג דבמחילת י' הוא סמוי מעין היושב חוץ למחילה מחוץ מכל מקום מרגיש הוא בשעה שהלה משמש וכיון שכן אין כאן צניעות: **בית** שיש בו ס"ת לא ישמש עד שיעשה בפניו מחילה י' ואם יש לו בית אחר צריך שיוציאנו ואם יש בו תפילין וכו' אסור עד שיתן אותם כלי בתוך כלי והוא שלא יהא הכלי מיוחד לו וכו' ואם פירש טלית על הארגז חשוב ככלי תוך כלי הכל סוף פרק מי שמתו (דף כה: כו.): **ומ"ש** דחומשין וספרי תלמוד אסור עד שיתן אותם כלי בתוך כלי כן כתב הרא"ש שם: ויעשה הדבר באימה וביראה לא בתחלת הלילה וכו' כדאיתא בנדרים פרק אלו מותרים (דף כ) שאלו לאימא שלום וכו' בסוף הפרק: **גרסינן** במסכת כלה הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות וכו' ואל יספר עמה לא בשעת תשמיש ולא קודם לכן וכו' ובספ"ב דנדרים (דף כ.) אהא דקאמר תרש"י מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש רמי מדתניא שאלו את אימא שלום אשתו של ר' אליעזר מפני מה בניך יפיפין ביותר א"ל אינו מספר עמי לא בתחלת הליל' ולא בסופה אלא בחצי הלילה וכשהוא מספר עמי מגלה טפח ומכסה טפח כלומר אלמא מספר היה בשעת תשמיש ומשני הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא ומדלא שני הא קודם תשמיש הא בשעת התשמיש משמע דל"ש קודם תשמיש ל"ש בשעת תשמיש לא יספר עמה: **ומ"ש** ואם סיפר עמה עליו נאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו וכו' בפ"ק דחגיגה (דף ה:): **ומ"ש** אבל בעניני תשמיש יכול לספר עמה כבר כתבתי בסמוך דהכי מסיק בפ"ב דנדרים (דף כ:): **ומ"ש** כדי להרבות תאותו כ"כ הרא"ש שם והר"ן כתב דבמילי דתשמיש שרי כדי לרצות וזהו שכתב רבינו בסמוך או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה וכו': **ומ"ש** כדאיתא בברכות פרק הרואה (בדף סב.) רב כהנא עאל גנא תותי פוריה דרב וכו' בפרק דחגיג' (דף ה:) נמי איתיה: **כתב** הרמב"ם אסור לשמש בשווקים וברחובות ובגנים ובפרדסים וכו' בפרק כ"א מהא"ב: **וכתב** ה"ה בפרק נגמר הדין (מו.) מעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו:

אסור

דרישה

ב"ז לבטלה חייב מיתה ואמרינן מעשה דער ואונן שלא כדרכה הוה. ור"י תירץ מדאמרו חכמים כל שאדם רוצה לעשות עם אשתו עושה משמע אפילו אם מוציא ש"ז לבטלה לית לן בה אלא שלא יהא רגיל בכך כמעשה דער ועונן שהיו מתכוונים בכך וכ"פ הרא"ש וכ' ודבר קשה הוא להתיר לו להכשיל בהוצאת זרע לבטלה אפילו באקראי ושומר נפשו ירחק מהם וכיוצא בהם עכ"ל. ור"י פירש דאפילו בהוצאת שכבת זרע נמי מותר לשמש שלא כדרכה טעמו דר"י כמ"ש ומכאן יש ללמוד דכל תשמיש שאינה כדרך כל הארץ נכלל בשם שלא כדרכה שהרי ר"י פליג גם אדרך אברים שמותר וכלליהו בשם שלא כדרכה: [ד] **רבה** מקרקש והא דאמרינן שהשמעת קול אסור בשבת ואם כן היאך היה עושה כן בשבת דעונת תלמיד חכם משבת לשבת יש לומר דהיינו דוקא כשמכוין לשקול אבל כשאינו מכוין לקול כי הכא אלא שיסורו בני אדם מפס לית לן בה וע"ל בא"ח סי' של"ו

פרישה

יושבתי בא"ח ס"ס תקצ"ד איך שמש לוי בשנת רעבון (דיוכבד נולדה לו בשנת רעבון משום שנתעברה עמו בליל טבילתה כ"פ) ע"ש: (ח) **מפיו** ומשיחיו כן הוא במיימוני פ"ו מהלכות דעות וכו' שריח רע בא גם מחמת שיאו מזיעו: (ט) **והאלף** ברוב תשמיש אם האי אלף דוקא קאמר צ"ל מ"ש אחד מאלף מה כו' דר"ל אחד נגד אלף. אבל יותר נראה דה"ק והאלף גופיה דהיינו הנשארים מהאחד והכי דייק ליסניה מדכתב והאלף בה': (י) **ולא** ביום יציאה לדרך כו' והא דאמרינן חייב אדם לפקוד את אשתו כו' ובשעה שיוצא לדרך שמפתי לפרש דהכא מיירי כשהולך בדרך ברגלים ולא רוכב או יושב בקרון וק"ל רש"ל ועי"ל דכאן רצה לומר ביום יציאה אסור אבל בלילה שלפניו או לאחריו מותר דומיא למה שכתב ולא ביום שנכנס למרחץ דלא אסור אלא באותו יום ממש ולא בלילה שלפניו ולאחריו דהא עונת תלמיד חכם הוא בליל שבת וגם מצוה לטהר ולרחץ עצמו בערב שבת ולעיל מיירי בלילה שלפניו: (ולא יבעל אלא לרצונה וזה אחד מאלו בני תשעה מדות שכתב רבינו לקמן וחד מינייהו בני אנוסה כ"פ): (יא) **יפייסנה** עד שתתרצה

בסוף עירובין אמרינן למדנו דרך ארץ מתרנגול שמפיים ואחר כך בועל: (יב) **רבה** מקרקש כו' פרש"י שם דף י"ז זגי פעמונים התלוין בכילה שסביב מטתו מקשקשין בעת תשמיש לסור בני אדם משם ועיל"ר: (יג) **באלי** דדבי מגרש זבובים באלי לשון מגרש דדבי וזבובים עד כאן לשונו משמע שהיה גורס מקרקש זגי מל' זגין ופעמונים אבל מלשון רבינו שכתב אמר כך פירוש היו מבריחין כו' ומיהו הם היו מחמירים כו' משמע שהוא גורס מקרקש גוי והוא מלשון גיוין ולרעין שהוא לשון זבובין: (יד) **כיון** דטעמא משום צניעות ואף על גב דבמחילת עשרה מוצנע הוא וסמוי מן העין שיושב חוץ למחילה מ"מ מרגיש הוא בשעה שבעלה משמש וכיון שכן אין כאן צניעות ב"י: (טו) **והוא** שלא יהיה כלי שני מיוחד לו עיין במ"ש בא"ח סימן ר"ס שם כתבתי דעה א' דדוקא בעינן שיהיה כלי אחד מיוחד לכך והשני אינו מיוחד ואם שניהן אינן מיוחדין הוא גרע ע"ש: (טז) **בפרק** אלו נדרים צריך לסיות אלו מותרין כך מגיה בית יוסף בא"ח סימן ר"ס: (יז) **אלא** באמצע הלילה פירוש מספר תשמיש ובא"ח סי' ר"ם פירוש מספר על עסקי תשמיש ובים ספרים כתוב כאן פירוש בשעת תשמיש: (יח) **כמי** שכפאו שד כלומר ונראה לי כאילו כפאו שד ונבעת כן כתב באורח חיים: (יט) **כל** כך היה מקצר בתשמיש ולפי זה יהיה טפח דקאמר ל"ד אלא ר"ל זמן מועט כמו שמגלין בו טפח וכן כתב ר"ן ר"פ ידיעות הטומאה אלא שפירש בענין אחר הא דמגלה טפח ומכסה טפח וז"ל בפרק מי שמתו אמרינן דהתירו לגלות טפחיים לקטנים והוא היה מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח מאותן טפחיים כלומר דטפח שני נשאר מכוסה עכ"ל: (כ) **עליו** נאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה כו' דלשון מה שיחו משמע

פיסק

אסור לשמש מטתו ביום [ס] ובלילה לאור הנר ובבית אפל מותר ביום ות"ח כיון שצנוע בכל דרכיו מאפיל בטליתו ושפיר דמי: אסור לשמש בשנת רעבון אלא לחשוכי בנים: אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו: (כא) מדברי הראב"ד צריך לברר איזו מחשבה נכונה שצריך שתהיה לאדם בשעת תשמיש ודרשתי וחקרתי ומצאתי תוכן המעשה הזה על ארבעה כוונות ג' מהם עיקר קבול השכר והרביעית קרובה לקבול שכר ושכרה מועט מן הג' ראשונה לשם פריה ורביה והיא הנכונה שבכולן לקיים מצות עשה השנייה לתקון הולד כמו שאמרו רז"ל שלשה חדשים הראשונים קשה לאשה וקשה לולד אמצעיים קשה לאשה ויפה לולד אחרונים יפה לזה ולזה שמתוך כך יצא הולד מלובן ומזורז וגם זו הכוונה נמשכת לכוונת פ"ו השלישית אם ילדה אשתו והיא מניקתו ומשתוקקת אליו והוא מכיר שמשדלתו ומרצה אותו והיא מתקשטת לפניו כדי שיתן דעתו עליה וכן בצאתו לדרך שהיא משתוקקת אליו גם באלו יש קבול שכר והיא מצות עונה האמורה בתורה והרביעית שהוא מכוין לגדור עצמו מן העבירה כדי שלא יתאוה לעשות עבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה על דבר ההוא גם בזו יש שכר אך לא כראשונות לפי שהיה יכול לדחות את יצרו ולכבוש אותו כענין שאמרו חכמים אבר קטן יש באדם (כב) מרעיבו משביעו ומ"מ מי שכוונתו לכך שישבע מן ההיתר כדי שלא ירעב ויתאוה אל האיסור כוונתו לטובה ויש לו שכר כאדם שיכול להתענות יום אחד בלא טורח גדול שלא יחלה ושלא יצטער הרבה אעפ"כ הוא אוכל מעט כדרך שאר בני אדם (כג) שאינו נתפס באותה אכילה ומקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה ואינו רוצה לצער אותו כענין שאומר (משלי יא) גומל נפשו איש חסד ונא' (שם יג) צדיק אוכל לשובע נפשו אבל מי שאינו צריך לדבר ואין יצרו מתגבר עליו והוא מעורר תאותו ומביא עצמו לידי תאות קישוי כדי שישביע את יצרו ולמלא תאותו מתאות העולם הזה הוא עצת יצר הרע ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור ועל זה אמרו רז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי ופריך ולימא אסור (כד) דמגרי יצר הרע בנפשיה וזה דומה לאדם שהוא שבע ואוכל ושותה יותר מדאי עד שמשתכר ומקיא ודומה לבהמה שאוכלת עד שיאהזנה דם ותמות ויש עוד מחשבות המפסידות את שכרו והן בני תשע מדות בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מורדת (כה) ע"א בני מריבה בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה ותניא לא תתורו אחרי לבבכם מכאן א"ר נתן שלא ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר ואמר רבינא לא נצרכא אלא אפי' לשתי נשיו: בני אנוסה אין צ"ל שאם אנס אשה והוליד ממנה בן אלא אפי' אנס אשתו וכן שנינו במס' כלה מפני מה הויין לאדם בנים בעלי מומין מפני שתובעה ואינה נתבעת לו פירוש אינה מתרצה לו ורבי יהודה אומר מפני שאומרת לו בשעת תשמיש אנוסה אני ואיכא ביניהו רוצה ואינו רוצה נמצא כי האונס גם באשתו אסור אלא אם הוא צריך לאשתו יפיים ואח"כ יבעול: בני שנואה כמשמעו והוא ששנאה בשעת התשמיש אבל אם רצויה בשעת תשמיש שרי אע"פ שהיא שנואה בני נידוי בני נדה (כו) אע"פ שאינו ממזר מן התורה וי"מ שהוא או היא בנידוי שאסורים בתשמיש המטה וה"ה נמי אם אחד מהם אבל: בני תמורה (כז) שהיה מכוין לערוה ונזדמנה לו אשתו וי"מ אפילו שתי נשיו שנתכוין לזו ונזדמנה לו אחרת: (כח) בני מורדת דאמרה ליה לא בעינא לך ואעפ"כ משמש עמה והרי היא אצלו כמו זונה אע"פ שהוא מדעת: בני מריבה שהם מתקוטטים יחד בכל פעם דהוי ביאה זו כמו זנות כיון שאינה מתוך אהבה: בני שכרות שהוא או היא שכורים: בני גרושת הלב שבלבו לגרשה (כט) אפי' אין בלבו שנאה כגון מאותן שכופין להוציא (ל) וגמר בלבו לגרשה ואח"כ בא עליה: בני ערבוביא שמשמש עם אשתו ונתן דעתו על אחרת אפי' שתיהן נשיו: (לא) בני חצופה שתובעו בפה והרי היא כזונה ואסור לקיימה אבל מי שאשתו מרצה אותו בדברי ריצוי ומתקשטת לפניו כדי שיתן דעתו עליה על זה ארז"ל שיבואו ממנה בנים חכמים כלאה שיצא ממנה יששכר וכל אלו מדות (לב) אפי' צריכים לפריה ורביה כגון שאינה מעוברת [ו] אפ"ה באלו המדות פוגם הולד (לג) ונקרא רשע: ויש עוד דברים שפוגמים המעשה ומקלקלים אותו והן מה שפירש בנדרים א"ר יוחנן בן דהבאי ד' דברים שחו לי מלאכי השרת חגרין מפני מה הויין מפני שהופכים שלחנם פירוש שנוהגין כמעשה בהמה סומין מפני מה הויין מפני שמסתכלים באותו מקום בשעה שהם רוצים לשמש אע"פ שבשעת המעשה מצניע עצמו אם ביום מאפיל בטליתו ובלילה מכבה הנר מ"מ נוהג בה מנהג הפקר וכ"ש כשמסתכל שלא בשעת התשמיש שהוא משסה יצה"ר בעצמו אלמין מפני מה הויין מפני שנושקין באותו מקום חרשין מפני מה הויין מפני שמספרין בשעת תשמיש תראשונות מפני שנוהג בה מנהג הפקר הרביעית מפני שנותן דעתו באשה אחרת ומה שאמר ר' יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי שאוסר אינו

אסור לשמש מטתו ביום ובלילה לאור הנר ובבית אפל מותר ביום ות"ח וכו' בפרק כל היד (דף יז.) וכתבו הגהות מיימון בפ"ד מהלכות י"ט שדקדקו התוספות שבלילה אסור לשמש אצל הנר אפילו על ידי האפלת (א) טלית: אסור לשמש בשני רעבון אלא לחשוכי בנים בפ"ק דתענית (דף יא.) אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו בסוף פ' אע"פ (ד' סה:): ומדברי הראב"ד צרי' לברר אי זו מחשבה נכונה וכו' בספר בעלי הנפש: ומ"ש כמו שאמרו חז"ל ג' חדשים הראשוני' קשה לאשה וכולי עד מלובן ומזורז וכולי בפ' המפלת (דף לא.): ומ"ש כענין שאמרו חכמים אבר קטן יש באדם מרעיבו משביעו בפ' החליל (דף נ"ב:): ומ"ש וע"ז אמרו ז"ל המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי בפ' כל היד (דף יג:) ונתבאר בסי' כ"ג ומ"ש ויש עוד מחשבות המפסידות את שכרו והם בני ט' מדות בני אנוסה בני שנואה וכו' בספ"ב בנדרים (כ:): ומ"ש ע"א בני מריבה פי' יש שגורסין בני מריבה במקום בני מורדת: ותניא לא תתורו אחרי לבבכם מכאן א"ר נתן שלא ישתה אדם בכוס זה וכו' ואמר רבינא לא נצרכה אלא אפילו לשתי נשיו ג"ז בסוף פ"ב דנדרים: ומ"ש בני חצופה שתובעו בפה וכו' אבל מי שאשתו מרצה אותו בדברי רצוי וכולי ע"ז ארז"ל שיבואו ממנה בנים חכמים וכו' שם ובפרק בתרא דערובין (ק:) ומ"ש וכל אלו המדות אפילו צריכין לפ"ו כגון שאינה מעוברת וכו' נתבאר בטור א"ח סי' ר"מ: ומ"ש ויש עוד דברים אחרים שפוגמים המעשה וכו' מהן שפי' בנדרים א"ר יוחנן בן דהבאי וכולי בסוף פ"ב דנדרים: ומ"ש דהא דא"ר יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי שאוסר אינו אלא על הפיכת שלחן אבל כל האחרים אסורים אין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב רבינו בתחלת סימן זה שכתב מנשק כל אבר שירצה: ומ"ש

התם אהא דקאמר הרשי' מפני מה הויין מפני שמספרי' בשעת תשמיש דהא הכא דקאמרה אימא שלום דאינו מספר עמה אלא בחצי הלילה דאלמא דמספר היה בשעת תשמיש מדפריך הכי מכלל דמספר במשמעו הוא סיפור דברי' לא קשיא מידי דודאי אע"ג דמספר פירושו תשמיש כדמוכח מדקאמרה וכשהוא מספר מגלה טפח כו' מ"מ מדקרי לתשמיש מספר ואין ענין לשון סיפור להבין ממנו תשמיש אא"כ שנפרש דבשעת תשמיש צריך לספר עמה תחלה בענייני תשמיש לכך נקרא התשמיש בשם מספר: בני נידוי בני נדה אע"פ שאינו ממזר מן התורה כו'. כתב מהרש"ל ולאו דוקא מן התורה אלא אפילו מדרבנן אינו אסור כדלעיל בסימן ד' אלא כלומר אע"פ שהתורה הכשירו ואינו ממזר מ"מ פגם גדול יש בו והוא מן בני ט' מדות וק"ל: ומשני כאן לדעת כאן שלא לדעת ואע"ג דבריש דקרא כבר אמר גם בלא דעת נפש לא טוב אפילו הכי אשמועינן בסיפא דקרא דלא מיבעיא בבעילה הראשונה דאסור לבעול חותה בלא דעתה אלא אפי' נתרצית בראשונה וכשבא לבעול שנייה אינו מתרצית סד"א דיכול לבא עליה שלא ברצונה כדי לעשות בנים זכרים אפ"ה אץ ברגלי' חוטא והיינו דקאמר הרב השתא אפילו זה וכולי: אין

דרכי משה

כה (א) וכן כתב שם המ"מ בהיו"ט וכ"נ מסוגית הגמרא פ"ב דביצה גבי הא דאין מכבין הנר ביו"ט מפני תשמיש המטה ונראה שם מלשון רש"י דכשעושה מחיצה בינו לבין הנר דאע"ג דאור הנר עדיין נראה דשרי דכתב שם דאפשר לעשות מחיצה בסדין ובוודאי האור נראה דרך הסדין ואפ"ה משמע דשרי: והר"ר

פרישה

פימה קלה שאינה נחשבת לכלום דהיינו שיחה בטילה כו': (כא) מדברי הראב"ד פירוש מכאן עד סוף הסימן הכל מדברי הראב"ד: (כב) מרעיבו משביעו ורצה לומר כשמרעיב את עצמו כלומר שאינו הולך אחר זנות ולמלא תאותו משביעו ר"ל הוא שבע ואינו מבקש לזנות ואם משביעו רצה לומר שהולך אחר זנות שרוצה למלאות תאותו ולהיות שבע. מרעיבו כלומר יותר שהוא רודף למלא תאותו יותר הוא חסר ואינו יכול למלא אותו ויש ספרים דגרסי מרעיבו שבע ורצה לומר כשמרעיבו שאינו הולך אחר זנות אז גופו שבע וכמו שלם ואם משביעו בתשמיש הוא רעב וגופו חסר ורעב לעת זקנה: (כג) שאינו נתפס באותו אכילה ומקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה יש רוצין לדקדק מדברי הראב"ד הללו שכתב שמקבל שכר על האכילה ואינו מתענה אף על פי שיכול להתענות בלא צער כמו שכתב בתחילה כמי שיוכל להתענות יום אחד בלא טורח גדול ולא יצטער הרבה כו' שמע מינה שעושה מצוה באכילה טפי מבתענית ולענ"ד שאין מכאן ראיה שהרי כבר כתב שהכל הולך אחר הכונה וכל הכוונות דורש ה' ומ"מ מי שמכוון בתעניתו לשם מצוה ומתענה לסגף גופו מאהבת הש"י ומיראתו ממש כי אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא ורוצה כוונתו בתענית להכלים תאות גופו ויצר הרע ודאי כונתו מרוצה לפני השם יתברך ומקבל עליה שכר הרבה אך ורק שלא יהא ממעט על ידי התענית ממלאכת שמים כגון תלמיד חכם או מי שמצער נפשו הרבה על ידי התענית שעליו אמרו שנקרא חוטא אלא שהראב"ד כתב גם כן שמי שכוונתו לשם שמים באכילה להחזיק גופו לשם שמים גם כן כוונתו מרוצה לפני השם יתברך ומקבל עליה שכר ולישנא דהראב"ד הכי דייק דתולה הכל בהכוונה וד"ק: (כד) דמגרי יצר הרע בנפשיה ורצה לומר אם הוא אמר אסור אז הוה מגרה היצר הרע אותו אבל מאחר שהוא בנדוי אין מגרה היצר הרע אותו כ"כ ולפ"ז מ"ש יהא בנדוי רצה לומר שכך קבעו חז"ל לומר שכל המקשה עצמו לדעת יהיה בנידוי מעצמו וממילא יחדל ממנו היצר הרע במה שלא יהיה לו מקום לפתותו מה שאין כן אמרו אסור להקשות לדעת והמקשה מחוייבים לנדותו דיגרה בו יצר הרע לאמר לא יודע בו איש לנדות אותך או יש לומר דאי הוה אמר אסור משמע דלא הוה אלא איסור' אבל הואיל שמסית את היצר הרע בנפשיה הוא חמור טפי וחייב נידוי ולכן אמר יהא בנידוי וק"ל: (כה) ענין אחר בני מריבה הכי גרסינן בית יוסף ורצה לומר שיש גורסי' בני מריבה במקום בני מורדת וכן הוא הגירסא בהדיא גם בזה בטור אורח חיים סימן ר"ס: (כו) אף על פי שאינו ממזר מן התורה ז"ל מור"ש לאו דוקא מן התורה אלא אפילו מדרבנן אינו ממזר כדלעיל בסימן ד' אלא כלומר אע"פ שהתורה הכשירה ואינו ממזר מכל מקום פגם גדול יש בו והוא מן בני תשעה מדות עכ"ל: (כז) שהיה מכוין לערוה ונזדמנה לו כו' נראה דערוה לאו דוקא אלא ה"ה פנויה ולא אתא אלא לאפוקי תמורת שתי נשיו גם יש לומר דפנויה קרא ערוה שאסור להתייחד עמה כדלעיל ריש סימן כ"ב וכדאיתא לקמן בסימן ל"ד בנוסח ברכת האירוסין אשר קדשנו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות ע"ש: (כח) בני מורדת דאמרה לא בעינא לך פירוש לא בעי שתהיה את אשתי ולא אהיה אשתך ע"ד שאמרו במקום אחר בעינא ליה ומצערנא ליה: (כט) אפילו אין בלבו שנאה עליה כו' וליכא בה איסור משום שנואה וק"ל: (ל) וגמר בלבו לגרשה פירוש והיא לא יודעת מזה דאל"כ הא כתב רבינו בשם הרמב"ם לעיל בס"ס ב' שאם הודיעה שנישאה לימים ידועים מותר. גם י"ל דשאני התם דקודם שנשאה הודיעה שנשאה אותה לימים משא"כ הכא שלא הודיעה תחילה בשעת נישואין אע"ג דהודיעה עתה קודם ביאה אסורה: (לא) שתובעתו בפה פירוש בשעת תשמיש ולא דמי ללאה שאמרה ליעקב אלי תבא הלילה דלא באתה אלא לגלות אזנו שיטה אצלו זאת היום גבה: (לב) אפילו צריכין לפריה ורביה כו' בא"ח סימן ר"מ הקשה ב"י מאי אפילו צריכין לפריה ורביה כו' דקאמר הא אדרבא עיקר קפידא כשאינה מעוברת דחיישינן שמא תתעבר והולד יצא מהם הוא פוסע כו' ומתרץ מ"ש בני תשע מדות ר"ל אנשי ט' מדות והאביהן קאי ולא אבנים שיוצאין מהן עכ"ל ומה שכתב רבינו אפ"ה באלו המדות פוגם הולד רצה לומר אע"פ שהיה צריכה לתשמיש כדי שתתעבר וה"א שיהא מותר אפילו הכי אסור משום שהולד יהא פגום אבל מדברי רבינו משמע דתולה בולד שהרי כתב תחלה בני אנוסים אין צריך לומר אם אנס אשה והוליד בן ואסר כך כתב בני נדה אף על פי שאינו ממזר מן התורה: (לג) ונקרא רשע עיין בדרישה (מפני שמספרין בשעת תשמיש רצה לומר במילי דתשמיש מגלי מילי אחרנייתא ודאי דתשמיש שרי וכן עבד רבי אליעזר כמבואר בגמרא והביאו ב"י)

דרישה

סל"ו (וסל"ח): [ס] או בלילה לאור הנר כתבו הגהות מיימוני בפ"ד מהי"ט (ופכ"א דא"ב וכ"כ המ"מ בהל' י"ט כ"פ) שדקדקו התוס' שבלילה אסור לשמש אצל הנר אפילו ע"י האפלת טלית ועיין מה שכתבתי לעיל בא"ח סי' ר"ס בשם רמ"א דע"י הפסקת מחיצה מותר לשמש לאור הנר (אף על גב דאור הנר עדיין נראה דרך המחיצה שרי כ"כ בד"מ כ"פ) כ"ל דהיינו דוקא ע"י האפלת טלית אלא שבלא מחיצה לא מהני הפסקת טלית גבי נר ועיין בת"ס:

[ו] אפילו הכי באלו המדות פוגם הולד ונקרא רשע צריך להגיה פושע במקום רשע דהא דריש לה בגמרא מקרא וברותי מכם המורדים והפושעים אלו הן בני ט' מדות וכן הוא להדיא בא"ח סימן ר"ס: לוקס

כו אין האשה והיא זונה האמורה בתורה כתב ב"י לכאורה משמע דהיינו כר"א דאמר בס"פ הבע"י פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ותימה דהא לא קי"ל כותיה ולא כר"ע דאמר התם זונה זו מופקרת אלא כחכמים דאינה זונה אלא שנבעלה לא' מן העריות וכן פסק רבינו לעיל בסי' ו' עכ"ל ול"ק מידי דודאי דאע"ג דלא קי"ל כרבי אלעזר דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ואסורה לכהן מ"מ לאו איכא דאי מן התורה היתה מותרת היכי אמר ר"א דמקריא זונה וכ"כ ה' המגיד משנה רפ"א דה' אישות וכן כתב הסמ"ג בלאוין פ' פשוטו של מקרא דלא תהיה קדשה אשה שנבעלת לשם זנות בלא קידושין כמו הקדשה שנכתב' בענין יהודה ותמר וכו' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו וכך היא דעת רבינו : ומ"ש

אינו אלא על הפיכת שלחן (לד) אבל כל האחרים אסורים והפיכת שלחן נמי שהתירו דוקא שהיא מתרצה לו אבל אם הוא כופה אותה לכך קורא אני עליו גם בלא דעת נפש לא טוב שהרי אמרו אץ ברגלים חוטא זה הבועל ושונה ופריך והאמר רבא הרוצה לעשו' בניו זכרים יבעול וישנה ומשני כאן שלא לדעת השתא אפילו זה שבועל כדי לעשות בניו זכרים אם הוא שלא לדעת אסור כ"ש אם הופך שלחנו שלא לדעת שנקרא חוטא ויש מקשין מהא דאמר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת כיון שנתנו חכמים עונה לכל איש לפי כחו כדאיתא בכתובות א"כ מה תהא עוד דחיית השמאל והקרבת הימין ויש לתרץ שלא אמרו כן אלא על הטיילים שעונתן בכל יום שעליהם אמר תהא השמאל דוחה (לה) למעט מהן ברשותה כדי שלא יתגבר יצרו עליו אבל מעונת תלמיד חכם אין למעט וכל שכן מעונות אחרות כגון הגמלים והספנים ועוד יש לומר כי עונות שנתנו הכמים למלאות תשוקת האשה אינו רשאי למעט מהן שלא מדעתה אבל אם יצטרך להרבות כדי להנצל מן העבירה הרשות בידו ועל הדרך הזה הזהיר שיעמוד כנגד יצרו ולא ימלא כל תאותו אלא תהא שמאל דוחה וימין מקרבת ולא דחייה גמורה כי שמא מתוך לוחמו עם יצרו לדחותו יבטל עונתו אלא תהא ימין מקרב לקיים עונתו ועוד י"ל כי העונות שקבעו חכמים ז"ל ע"ד סתם קבעו אותם כי אמרו דעת האשה מתפייכת בכך אבל אם רואה שהיא מבקשת יותר ע"י קישוטה והשתדלותה חייב לשמחה בדבר מצוה כדאיתא בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה אפילו שלא בשעת עונתה ואפילו היא מעוברת (לו) וכשהיא צריכה לאותו מעשה קאמר אר"י בן לוי היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא ואם בשעת עונתה פשיטא דאורייתא היא אלא אפילו שלא בשעת עונתה קאמר ואמרי' נמי חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך (לז) אפי' בשעת וסתה ואיתא נמי במסכת כלה מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו חפצי שמים יפזר מעותיו לעניים חפצי אשתו (לח) ר"א אומר יפתנה בשעת תשמיש ר' יהודה אומר ישמחנה בדבר מצוה ואחר שצריך לעשות חפצי אשתו לשמחה בדבר מצוה בכל שהיא צריכה ע"כ הזהירו שתהא שמאל דוחה פן תסיתנו לעבור על המדה הזאת ותמשיכהו אחריה להבלי העולם ע"כ מדברי הראב"ד ז"ל :

ומ"ש שהרי אמרו אץ ברגלים חוטא זה הבועל ושונה וכו' בפרק בתרא דערובין (דף ק:) ומ"ש ויש מקשין מהא דאמרינן יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת בפרק חלק (קד) : ומ"ש כדאיתא בפסחים אמר רבא חייב אדם לשמח את אשתו בדבר מצוה אפילו שלא בשעת עונתה ואפילו היא מעוברת וכשהיא צריכה לאותה מעשה קאמר בפרק אלו דברים (עב:) וכשהיא צריכה לאותה מעשה פי' רש"י אם רואה שהיא תתאוית לו :

ומ"ש א"ר יהושע בן לוי היודע באשתו שהיא יראת חטא ואינו פוקדה נקרא חוטא ביבמות (סב:) :

ומ"ש ר"א אומר יפתנה בשעת תשמיש פי' אבל אינו צריך להוסיף על עונה הקבוע לה ר' יהודה אומר ישמחנה בדבר מצוה כלומר יוסיף לה על עונתה אם רואה שהיא מתאוה לו :

כו אין האשה נחשבת א"א אלא ע"י קידושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עליה אדם בלא קדושין לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה כ"כ הרמב"ם בתחלת הלכות אישות והראב"ד כתב בהשגות אין קדשה אלא מזומנת והיא המופקרת לכל אדם אבל המיוחדת עצמה לאיש אחד אין בה מלקות ולא איסור לאו והיא הפלגש הכתובה בתורה וכתב ה"ה שכן כתבו קצת המפרשים ובסוף תשובות להרמב"ן כתוב בדין הפלגש :

ומ"ש רבינו והיא זונה האמורה בתורה לכאורה משמע דהיינו כר"א דאמר בס"פ הבע"י (דף נט:) פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ותימא דהא לא קי"ל כותיה ולא כר"ע דאמר התם זונה זו מופקרת אלא כחכמים דאמרי אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות כלומר שנבעלה לפסול לה כגון א' מכל העריות או בת ישראל לנתין וממזר וכן פסק הרמב"ם בפי"ח מהא"ב שהבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הכהונה וכך הם דברי רבינו עצמו בסימן ו' וכ"ל שמה שאמר כאן רבינו והיא זונה האמורה בתורה לאו למימרא דזו היא זונה האמורה בתורה לאסרה לכהן אלא לומר שנקראת זונה בכתוב כדאשכחן בתמר (בראשית לח) זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים אע"ג דפנויה היתה קרי לה זונה ולא משמע ליה דמשום דשומרת יבם היתה חשובה כא"א למקרייהו זונה דלא הוה יבום קודם מ"ת אפילו את"ל שהיו נוהגים ליבם קודם מ"ת כדמשמע מדכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה מ"מ לא היה הכתוב קוראה בשם זונה כיון שעדיין לא ניתנה תורה אי לאו משום דאפילו ביאת פנויה מקריא זנות לענין השם בלבד אבל לענין זונה האסורה לכהן אין זונה אלא גיורת ומשוחררת וכו' וכדברי חכמים ואי זו ילפותא היתה לה שממנה למדו זונה האמורה בכהן אינה כזונה דגבי תמר (א) : **ומ"ש** ואפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות כו' אינה נחשבת כאשתו כו' זה פשוט ודייק לכתוב בינו לבינה שאילו היה בפני עדים כיון דלשם אישות בא עליה ה"ל מקדש בביאה : ומ"ש

הלכות קידושין

כו (א) **אין** האשה נחשבת אשת איש (ג) אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עליה אדם בלא קידושין לשם זנות [א] (ג) לוקה משום לא תהיה קדשה (ד) והיא זונה האמורה בתורה ואפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו אפי' אם יחדה אלא אדרבא כופין אותו להוציאה מביתו

דרכי משה

כו (א) והר"ר יחיאל תירץ בענין אחר וכתב ז"ל ומיירי כאן במופקרת ולכן הוי זונה כר"ע דס"ל הכי ס"פ הבא על יבמתו ומ"ש לעיל דלא מיקרי זונה מחייבי לאוין היינו בדרך שראוי עכ"ל וכל זה לא נראה דאי כדברי הר"ר יחיאל ה"ל לרבינו לכתוב דין מופקרת לעיל סי' ז' דאסורה לכהן ואי כדברי ב"י יש להקשות למה דנוה לתמר בשריפה אם פנויה היתה ומה שדחק ב"י עצמו ליישב זאת לא נראה ע"כ נ"ל לומר הא דקאמר דהיא זונה האמורה בתורה ר"ל דזונה האמורה בתורה מיירי נמי כה"ג שבא עליה בדרך זנות לא בדרך אישות כי אין איסור רק בדרך קדושין ובמקום שיש קדושין אין שם זונה וכמו שנתבאר לעיל סימן ו' ועי"ל ס"ס נ"ז : כתב

דרישה

פי' כו [א] **לוקה** משום לא תהיה קדשה וז"ל הרמב"ם בפ"א מהא"ב קודם מ"ת היה אדם פוגע באשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובועל אותה על אם הדרך והולך וזו היא הנקראת קדשה · כשנתנה התורה נאסרה הקדשה שנא' לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה עכ"ל וכתב עליו הראב"ד וז"ל אין קדשה אלא מזומנת והיא מופקרת לכל אדם אבל המיוחדת עצמה לאיש אחד אין בה מלקות ולא איסור לאו והיא הפלגש הכתוב בתורה (שמייחדת לו וטובלת אליו כ"פ) וכתב ה"ה שכן כתבו קצת המפרשים עכ"ל · וקשיא זו קשה ג"כ על רבינו · ומצאתי הג"ה נדפסת בדפוס קרימונא בספרי א"ה על הא דכתב רבינו והיא זונה כו' ז"ל אע"ג דלעיל משמע מדבריו דאין זונה מחייבי לאוין אפשר דפסק כר"ע דקאמר בפרק הבע"י דף ס"א זונה זו מופקרת ולעיל איירי שבא עליה דרך ערלאי שלא לשם זנות והכא איירי במופקרת עכ"ל הג"ה וכעין זה כ' מו"ה אבל דברי הרמב"ם אי אפשר לתרץ שמיירי במופקרת מדאמר קודם מתן תורה היה אדם פוגע באשה כו' משמע שאינה מופקרת וגם משמעות דברי רבינו לא משמע שמיירי במופקרת (דא"כ היה לרבינו לכתיב דין מופקרת לעיל סימן ו' דאסורה לכהן כ"פ) וי"מ דמ"ש רבינו לוקה משום לא תהיה קדשה ה"ק דאם אחד בא עליה לשם זנות אם בא עליה אח"כ הוא או אחר בלא יחוד לוקה משום לא תהיה קדשה דהיינו מופקרת שנבעלה כ"פ ואמרו דכך משמע הל' של רבינו שמתחיל אין האשה נחשבת א"א פי' לחייב אחר הבא עליה משום א"א אלא ע"י קידושין כו' אבל אם בא עליה שלא לשם קידושין אלא לשם זנות אין האחר שבא עליה לוקה משום א"א אלא משום לא תהיה קדשה וכן מסיק בסוף דבריו ומשנתקדשה נחשבת כא"א לחייב הבא עליה כו' אבל פי' זה דחוק מאוד דאפי' את"ל דהוה מופקר בשני פעמים מ"מ לא הוה לרבינו לסתום ולומר מלתא דפסיקתא שהאחד לוקה עליה משום לא תהיה קדשה דהא אם האחד היה מקדש אותה או ייחדה אותה לו אינו לוקה משא"כ גבי קידושין דאם א' מקדש אותה כראוי האחר הבא עליה אפי' לשם קידושין לוקה משום א"א ובלא"ה הלשון דחוק מאוד לפי פירושם · אלא נ"ל שהרמב"ם ורבינו סוברים הואיל שהניחה א"ע לבעול בשם זנות ברצונה נקרא קדשה דכמו שמזנה עם זה תזנה ג"כ עם אחר והיינו מופקרת · וזה שדקדק רבינו בלשונו וכתב אבל אם בא עליה אדם בלא קידושין לשם זנות כלומ' שעושה כמו הזונות עושין דאל"כ לשם זנות ל"ל דלא הל"ל אלא שלא לשם קידושין לוקה

פרישה

בית יוסף לעיל גבי אל יסכר עמה כו' כ"פ) : (לד) **אבל** כל האחרים אסורים וכתב בית יוסף וז"ל ואינו נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב רבינו תחלת סימן זה שכתב שמנשק בכל אבר שירצה עכ"ל וצריך לומר דהרמב"ם סבירא ליה דמה שאמר רבי יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי גם אזה קאי : (לה) **למעט** מהן ברשותה פירוש שיטול רשות מאשתו לבטל עונתה כולפיל : (לו) **וכשהיא** צריכה לאותו מעשה קאמר פרש"י אם רואה שהיא מתאוה לו : (לז) **אפי'** בשעת וסתה בי"ד סימן קפ"ד גם בא"ח סימן ר"מ כתב סמוך לוסתה וס"פ וסתה נקרא בשעה שהיא רגילה לראות דם נדה וסמוך לשעת וסתה היינו שצריך אדם להפסיק מאשתו וכמ"ש בי"ד סימן קפ"ד וקאמר דהיוצא לדרך חייב לשמש באותה עונה : (לח) **רבי** אלעזר אומר יפתנה בשעת תשמיש פירוש אבל אינו צריך להוסיף על עונה ולרבי יודא צריך להוסיף על עונתה אם רואה שהיא מתאוה לו ב"י :

סי' כו (א) **אין** האשה נחשבת א"א פירוש לחייב הבא עליה משום א"א : (ב) **אלא** ע"י קידושין וזהו שמסיק וכתב ומשנתקדשה נחשבת כא"א לחייב הבא עליה ·ולפ"ז צריכין לפרש מה שמסיק רבינו וכתב וז"ל אבל אם בא עליה אדם שלא לשם קידושין לשם זנות לוקה ה"ק אבל אם לא נתקדשה תחלה כראוי אף שבא עליה שלא לשם קידושין ל"מ דאין נחשבת ע"י א"א אלא אדרבא לוקין על אותה ביאה משום זונה וזה תולה בזה דכיון דאין שם אישות על אותה ביאה ממילא ילקה עליה משום זונה וק"ל ועד"ר והיותר נראה דה"פ דמשום דמעכשיו בא רבינו לכתוב הלכות קידושין ואישות ובאיך ובמה תהיה לקחת לו לאשה ומ"ה התחיל תחלה וכתב דאינה נחשבת אשה לאיש להיות מותרת לו לבא עליה כאדם כל אדם אלא על ידי קידושין דאל"כ פעמים לוקה עליה דהיינו אם בא עליה לשם זנות ופעמים אף שאינו לוקה דהיינו אם ייחדה לו מ"מ אם הוא בינו לבינה כופין אותו להוציא משום נדה וכדמסיק וכאשר יתבאר וק"ל : (ג) **לוקה** משום לא תהיה קדשה פירוש לוקה מלקות ממש דאורייתא וכן הוא בהדיא במיי' בפ"א מה"א לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה · והא דכתב לעיל בסימן י"ו בשם הרמב"ם גבי הבא על השפחה אל יהא עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה כו' ולמה לא אמרינן שילקה משום לא תהיה קדשה שהרי התרגם מתרגם ולא יסב גברא מבני ישראל איתת אמה · דא"ל משום דהוה לאו שבכללות שנכללו בלא תהיה קדשה הרבה דברים דא"כ למה מלקין הכא משום לא תהיה קדשה · די"ל הואיל שאין מפרש בהדיא בקרא שמיירי בשפחה אלא שהתרגם תרגם כן אין לוקין מפני שהתרגם שפשוטו של מקרא מיירי בישראלית והיותר נראה דמ"ש בסימן י"ו דאינו לוקה על השפחה מן התורה מיירי באינה קדשה אלא אף אם תרצה להתייחד לו דבכה"ג קאמר ג"כ בישראלית דאינה לוקה ואם היה לקחה לפלגש בפרהסיא היה מותרת לגמרי ועל כיוצא בזה אמר בשפחה שהוא אסור אלא שאינו לוקה עליה והשתא א"ש הא דאינו לוקה עליה אף שהתרגום תרגם שבלא תהיה קדשה בכללו הוא אוסר שפחה מכל מקום כיון דגוף הקרא דלא תהיה איירי במופקרת אינו לוקה בשפחה וק"ל · והא דאמרינן שהוא לוקה אע"ג שאין מפורש בתורה שהבועל יהיה נלקה דהא דכתיב לא יהיה קדש איירי במשכב זכור כדפרש"י י"ל מדכתיב לא תהיה קדשה שהיא חייבת מלקות ה"ה שגם הבועל חייב מלקות כמו שהיא שבלאו והמיתה מפורש בזכר אמרינן שהיא ג"כ תלקה ותמות ה"ה הכא שבלאו מפורש בנקבה שאמרינן איפכא ואע"ג שבכתוב לא מוזר אותה אלא שלא תהיה קדשה דהיינו מופקרת מכל מקום בכלל זה הוא נשמע דהאיש לא ישכב עם המופקרת ואפילו חדא ביאה ולוקה עליה וק"ל : (ד) **והיא** זונה האמורה בתורה והקשה ב"י דהיינו כרבי אלעזר ואנן קי"ל כחכמים דאמרינן אין זונה וכו' ותירץ וז"ל וכ"ל דמ"ש כאן והיא זונה האמורה בתורה וכו' עד כזונה האמור גבי תמר עכ"ל ודברי ב"י בזה דחוקין מאוד (ויש להקשות לדבריו למה דנה לתמר בשריפה אם פנויה היתה כ"פ) כאשר נראה מדבריו לעין כל משכיל · לכן הנלע"ד דמ"ש רבינו והיא זונה האמורה בתורה ר"ל בכל מקום שירצה התורה לכתוב ולכנות מה שנקרא אלינו זונה דהיינו מופקרת קראה הכתוב בשם קדשה · כי זונה הנזכר בתורה ר"ל דוקא הנבעלה מביאת חייבי כריתות או ממי שאין הקידושין תופסין בה וכמ"ש רבינו לעיל בסימן ו' והיינו זונה דכהן ומיגמה לפוק והיינו זונה הנזכר בתמר ולא מצינו שום זונה בתורה כ"א בהני כל"ל ואע"ג דכתיב שם ביהודה שחשבה לזונה בעוד שלא הכירה שתמר היתה העומדת לינם אלא לק"מ שיהודה כיון שראה אותה יושבת באם הדרך חשבה שהיתה זונה עם הכותים דהא אז רובא דעלמא כותים היו ונבעלת לכותים מחשבה כזונה לכהן וכמ"ש לעיל סימן ו' אבל מופקרת דעלמא לא נקרא בשם זונה כי אם בשם

מביתו (ס) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה פנויה המשרתת בבית ראובן ויצא קלא דלא פסיק שמתייחד עמה לא מיבעיא שבני משפחתה יכולין למחות בידו שהוא פגם להם שתהיה פלגשו אלא בית דין כופין אותו להוציאה מביתו שדבר ידוע שהיא בושה לטבול ונמצא שבועל נדה ואפי' אם הכניסה לחופה אינו קונה להיות כאשתו ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה (ו) צריכה גט מספק ומשנתקדשה נחשבת כאשת איש להיב הבא עליה וצריכה גט אבל אינה השובה כאשת איש לכל דבר כאשר יתבאר (ז) לקמן בעזרת האל: דבר תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה אבל הכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ולא עוד אלא שהמקדש בביאה מלקין אותו אבל קדושיו קידושין ואפילו המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה או אפילו שידך וקידש בשוק (ח) אמר רב שמלקין אותו וכ"כ הרמב"ם ז"ל אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב (ט) [א] שאין הלכה כרב אלא בהא הלכה כרב שמלקין על המקדש בביאה ולא באינך:

כז בכסף כיצד נותן לה בפני שנים פרוטה או שוה פרוטה (א) בין כסף (ב) והוא משקל חצי שעורה (א) בין כל דבר

ומ"ש בשם הרא"ש פנויה המשרתת בבית ראובן תשובה כלל ל"ב סימן ט"ו וכתבתיה בסוף סימן כ"ב: **ומ"ש** ואפילו אם הכניסה לחופה אינו קונה להיות כאשתו ור"ח כתב שאם הכניסה לחופה צריכה גט מספק בריש מסכת קדושין (דף ה') אמר רב הונא חופה קונה מק"ו ומסיק דאתיא מבינייא משלשתן מכסף ושטר וביאה ופריך תלמודא מה להצד השוה שבהן וכו' ושני רב הונא ופריך רבא על מילתיה דרב הונא שתי תשובות ושנינהו אביי וכתב הרא"ש פסקו התוספות דלא כרב הונא מדפריך סתמא דתלמודא לעיל (ג') לרב הונא דאמר חופה קונה משמע דרב הונא אמר הכי ולא ס"ל כוותיה וגם הרי"ף לא הביא דברי רב הונא משום דס"ל דלאו הלכתא ניהו וכן פסק הרמב"ן ז"ל דלא כרב הונא דהקשה רבא על דבריו אע"ג דשנינהו אביי הלכתא כרבא ועוד דשינויי דאביי לאו אליבא דהלכתא סלקי לזה הסכימו כל הפוסקים ודלא כר"ח שכתב והא דרב הונא ספק הוא דהא פירק כל מה שמקשו עליה עכ"ל · והר"ן כתב בגמרא מעיקרא הכי אמרינן מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה כלומר דוקא בג' דרכים הללו נקנית אבל אם נכנסה לחופה אינה מתקדשת בכך ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי חליפין והרי"ף לא כתב מאי דאמרינן בגמ' דמניינא דרישא למעוטי חופה וכתב דלמעוטי חליפין אתי כדאמרינן בגמרא אליביה דרב הונא ואעפ"כ לא כתב לדרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו וסובר הרמב"ן דרפויי מרפי בידיה וכדברי ר"ח שאמר דספיקא היא משום דאפריק אליביה דרב הונא בגמרא כל מאי דאקשו עליה ומיהו ליכא למסמך עלה לגמרי מדאמרינן בגמרא מניינא דרישא למעוטי מאי למעוטי חופה ולפיכך הסתלק מן הספק ולא כתבה לדרב הונא ולא כתב ג"כ מאי דאמרינן דמניינא אתי למעוטי חופה אבל מר יהודה גאון ז"ל כתב בפסוקות שלו דליתא לדרב הונא וכ"כ בעל הלכות גדולות ז"ל ודומה לי שאף הרי"ף כך היה דעתו שמכיון שהביא משנתינו שנשנו בה ג' דרכים ממילא משמע דגמרא הכי נקיט דחופה אינה קונה שאי אפשר לטעות ולומר שחופה תהא מכללן אבל חליפין מתוך שאפשר לטעות ולומר שאף הם קונים מדין כסף לפיכך הוצרך לכתוב למעוטי חליפין ולא מצאתי ג"כ להרמב"ם ז"ל שפסק בחופה ודבריו מטין שחופה אינה קונה אבל מאחר שר"ח מספק אותה עלינו א"א להקל בה עכ"ל וגם הרשב"א כתב בתשובה סי' אלף רי"ט שיש לחוש לדברי ר"ח שהוא רב מובהק וכ"ש בדבר שבערוה: **ומ"ש** ומשנתקדשה נחשבת כא"א לחייב הבא עליה וצריכה גט זה פשוט: ומ"ש אבל אינה חשובה כא"א לכל דבר כאשר יתבאר לקמן בסימן כ"ה: **דבר** תורה היא מתקדשת בכסף או בשטר או בביאה משנה וגמרא בריש קידושין (דף ג): **ומ"ש** אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ולא עוד אלא שהמקדש בביאה מלקין אותו אבל קידושיו קידושין ואפילו המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה או אפילו שידך תחלה וקידש וכו' בפרק קמא דקדושין (דף יב:) ההוא גברא דקדיש בשוטיתא דאסא בשוקא שלחה רב אחא בר רב הונא לקמיה דרב יוסף כי האי גוונא מאי שלח ליה נגדיה כרב ואצריך גיטא כשמואל דאמר חיישינן שהא שו"פ במדי דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ועל דמקדש בלא שדוכי ועל דמבטל גיטא וכו' ועל חתנא דדייר בבית חמיו נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש בביאה בלא שידוכי ואית דאמרי ואפילו שידוכי נמי משום פריצותא ופסק הרמב"ם בפרק ג' כלישנא קמא דאכל הנהו מנגיד רב והרא"ש כתב ועל נהרדעי סמכי האידנא חתנים הדרים בבית חמיהם אע"ג דרב יוסף לית ליה הא דנהרדעי דהא אמר נגדוה כרב וכן רב יהודה לקמן בפרק י' יוחסין ע"כ ומשמע לרבינו דמכיון שכתב ועל נהרדעי סמכי האידנא דהכי סבירא ליה דהלכתא כנהרדעי ואינו מוכרח בדבריו דהא אפשר דסמכו וליה לא סבירא ליה שהרי כתב דרב יוסף ורב יהודה לית להו דנהרדעי: **כתב** הרא"ש בר צמח תשובה ראוי לייסר מקדש זה דרב מנגיד מאן דמקדש בלא שידוכי אלא שיש ללמד זכות שלא נאמר זה אלא כשהקידושין חלין בודאי או בספק אבל היכא דליכא קידושין כלל לא כיון דלא אהנו מעשיו ומ"מ אם יחזיק ברשעתו ויוציא לעז ראוי לנדותו ולהכותו על זה וכתב עוד על מי ששידך אשה ואח"כ נשאת לאחר וטען זה שקידשה בביאה בלא עדים אין בדבריו כלום ומ"מ ראוי לגעור בזה שהעיז פניו לומר שקידש בביאה עכ"ל:

כז בכסף כיצד נותן לה בפני ב' פרוטה או שוה פרוטה פ"ק דקדושין (ה:): **ומ"ש** שמשקל חצי שעורה כסף הוי פרוטה כ"כ הרי"ף ז"ל שם: ומ"ש

ומ"ש וכ"כ א"א הרא"ש וכו' איכא לתמוה דמאי וכן דהלא לא אסר הרא"ש אלא משו' איסור נדה ומשמע דהיכא דאינה בושה מלטבול דידוע דנתרצי' לפלגש אין בה איסור זונה ורבינו כתב דיש בה איסור זונה אפילו אם ייחדה וא"כ הוא חולק אסברת הרא"ש אביו וכן מצאתי שהקשה מהרש"ל · ולפעד"נ דל"ק מידי דרבינו דקדק בדברי הרא"ש מדכתב לא מיבעיא שבני משפחתה וכו' אלמא דאפילו ליכא משום איסור נדה דנתרצית לפלגש ויחדה לו דאינה בושה לטבול אפ"ה אסורה עליו משום זונה דאם לא היה בה משום זונה למה יהיו מעכבים עליו דמה פגם יש כאן אלא בע"כ דס"ל דפלגש אין להתיר אלא בקידושין וגורס בגמ' פ' שני דסנהד' (דף כא) פילגש בקידושין בלא כתובה וכמ"ש ה' המגיד בפ"א דאישות וכיון שהיא אללו בלא קידושין אין לה דין פלגש אלא זונה ואיכא משום פגם משפחה אף על גב דיחדה לו ואינה בושה לטבול דהשתא אין בה איסור נדה אפ"ה אסור משום זונה:

ומ"ש הרא"ש אלא ב"ד כופין אותו לפי שבועל נדה לא היה צריך לזה אלא לפי שהשאלה לא היתה אלא אם יכולין בני משפחתה למחות לפי שהוא פגם להם שתהיה פלגשו כמבואר בתשובתו כלל ל"ב סימן י"ג ומשמע דס"ל לשואלים דאם בני משפחתה אין חוששין למחות גם הב"ד אין להם למחות על כן הורהו להם הרא"ש ואמר דליתא אלא ל"מ דבני משפחתה יכולין למחות וכו' אלא אפילו לא היו מוחין בני משפחתה אפ"ה הב"ד כופין אותו להוציאה מביתו משו' שבועל נדה והשתא מ"ש רבינו וכ"כ הרא"ש אינו אלא מפני שכתב בתחלת דבריו ל"מ שבני משפחתה יכולין למחות וכו' דאלמא דמשום איסור פלגש בלא קידושין דהויא לה זונה דהוי פגם למשפחה יכולין למחות אפילו לא היה שם חששא דאיסור נדה וכן כתב רבינו בסימן ל"ז וז"ל והתוספות כתבו שאינן קידושין ואפילו מיאון אינה צריכה ומכל מקום אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אללו בזונות כיון דדרך קידושין ונשואין היא אללו עכ"ל והוא מדברי הרא"ש בפרק האיש מקדש אלמא להדיא דאעפ"י דמיוחדת היא לו ואין בה משום בועל נדה דאינה בושה מלטבול אפ"ה היא נחשבת אללו כזונה אם לא היה דרך קידושין ונשואין זו היא דעת רבינו והרא"ש והרמב"ם אבל הראב"ד השיג עליו ואמר דאם יחדה אליו אין בה איסור זונה כלל וכך היא דעת הרמב"ן וגורס בגמרא פלגשים בלא כתובה ובלא קידושין כמבואר בדבריו בהשגותיו למנין המצות בעיקר החמישי וכ"כ בפי' התורה סוף סדר חיי שרה גם בסוף ספר אבודרהם הביא תשובת הרמב"ן שכתב כן ועיין בסוף תשובת הרמב"ן וכך נראה שסובר ר"ח דפלגשים בלא כתובה ובלא קידושין כדכתבו התוספות רפ"ק דגיטין והכי משמע מפשטא דברייתא שהביא הסמ"ג לאוין פ"ה וכבר הארכתי בזה בס"ד בפסק ארוך:

כז בכסף כיצד כו' עד בין כל דבר וכו' וכתב הר"ן רפ"ק דקידושין דאם קידשה בש"פ במחובר לקרקע מקודשת ועיין בתשובת הרשב"א סימן

דרכי משה

כז (א) כתב מהרא"י סי' קצ"ב כת"ה דחצי וו"נר הוי יותר מפרוטה וכן כתב סי' ר"י:

פרישה

בשם קדשה אלא שבלשונינו נקראת זונה ע"ש שנבעלה שלא לשם קידושין ואישות כ"ש לבעילת זנות וזה שכתב רבינו שאם בא עליה לשום זנות לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה ר"ל "קדשה הנכתב בקרא היא זונה כו' ר"ל הכתוב אזהר שלא יבא עליה אדם לשם זנות וק"ל · ועיין בד"מ שתירץ בקושיא זו וז"ל ונראה דרבינו סתם הכא כדעת הרמב"ם דס"ל דזונה הוי מחייבי לאוין השוין בכל כמ"ש לעיל סימ' ו' עכ"ל ואין דעתי נוחה מדבריו הדא דאיך יסתום ויכתב רבינו בדבריו אסר לא ס"ל ועוד דגם להרמב"ם אין זו זונה אלא דוקא דנבעלת לעמון ומואב מצרי ואדומי וכיוצא בהן שאמר שנבעלת לאחת מהן אמ"כ נקרא זונה מפא"כ זו שקראה קדשה וזונה בעוד שלא נאסרה בלאו השוה בכל שהרי כלאו השוה בכל הוא מכח שהיא קדשה דהיינו זונה ובעוד שלא היתה זונה אין כאן לאו השוה בכל וא"כ איך יקרא זונה קודם שנבעלה ללאו השוה בכל ודו"ק: (ואפילו בא עליה לשם אישות ר"ל שמקדש בביאה שהיא אחד מדרכי הקידושין אפ"ה אינה נחשבת לא"א אם לא שבועלה בפני עדים ואומר שלשם קידושין הוא בועלה כ"פ): (ס) **וכ"כ** א"א הרא"ש ז"ל רש"ל לא ידענא מאי וכן דהא לא אוסר הרא"ש אלא משום איסור נדה הא היכא דלא בושה לטבול כגון שידוע בפרסום שנתרצית לפלגש אין כאן זנות כלל (ונראה לדבר שהרי כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות והביאו ב"י סימן ל"ד בטעם שאין מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש אשה דכתב שעיקר המצוה אינו אלא הפריה ורביה וזהו אפשר לו לקיים בפלגש שנשאת בלא קידושין) ולעיל כתב אפילו יחדה לכך משמע שבפרהסיא היא וכבר הארכתי עליו בספרי ביבמות בפ"ב שאין לסמוך עליו בזה כי לא ירד לדעת אביו ברא"ה גמורה עכ"ל גם לע"ד נראה לדקדק מדברי רבינו מדכתב אפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה משמע דאינו חסר כלום אלא מה שבועלה בינו לבינה בלא עדים אבל זולת זה אין שום שינוי דידוע דיחדה לאשה אפ"ה אסור וא"כ אין לנו ראיה מזה מדברי הרא"ש בתשובה שמייתו . מיהו יש לדקדק ולומר דרבינו איירי דוקא בשאינה מפורסמת מדכתב ובועלה בינו לבינה וכופין אותו להוציאה דלא הל"ל כופין אותו להוציאה אלא ה"ל לומר יבעלנה בעדים לשם אישות וע"ק למה כתב רבינו בינו לבינה הא אפילו אי איכא עד אחד שיודע מזה כל זמן שלא יחד שני עדים מחשב בעילתו בעילת זנות אלא ודאי איירי בכה"ג שאינו מפרסם את עצמו בפני הבריות שמתעסק עמה בתשמיש והכי הלשון דברי רבינו דמתחיל וכתב דאין נחשבת אשתו גמורה כ"א על ידי קידושין ובלא"ה פעמים לוקין על זה והיינו בבא עליה לשם זנות פעמים כופין אותה להוציאה דהיינו בבא עליה בהסתר אף אם נתייחדה לו וגם בא עליה לשם אישות אלא שהוא בינו לבינה ולא יודעים מזה כל חי (כגון שהוא ממשפחה בזויה ומחשב לו למרפה ליקח אותה לאשה וגם אינו רוצה לגלות שהוא זנמי) דאז ודאי בושה מלטבול אבל כשהיא מיוחדת לו בפרהסיא דהיינו פלגש מזה לא מיירי כאן דאינו שכיח דודאי כיוצא בה לוקחה לו לאשה בקידושין וק"ל ועיין בס"ע דמשמע כדברי מ"ו אלא שכתב שעל פלגש י"א לוקה ול"ב דליכא מ"ד דסבירא ליה הכי ודו"ק: (ואפילו אם הכניסה לחופה פירוש בלא קידושין כ"פ): (ו) **צריכה** גט מספק שפלוגתא דאמוראי היא אי חופה קונה אי לא: (ז) **לקמן** בע"ה בסימן כ"ה (לענין חיוב במזונותיה וקבורתה אי ירשה ויטמא לה ושאר ענינים אינה נחשבת לאשתו אף על פי שנתקדשה עד שתכנס לחופה ע"ש כ"פ): (ח) **אמר** רב שמלקין אותו והיא מקודשת: (ט) **שאין** הלכה כרב אלא בהא עיין בדרישה:

וכתב

דרישה

לוקה כו': [ב] **שאין** הלכה כרב אלא בהא כו' פירוש דבקדושין גרסינן ההוא גברא דקדיש בשיטתא דאסא (פי' בשבט בד של הדס כ"פ) דרב היה מנגיד עליהם ומסיק לבסוף דרך כלל וז"ל והאידנא נהוג עלמא כנהרדעי ואע"ג דרב יוסף אית ליה כלישנא קמא דרב דבטל סופרים הלך אחר המיקל עכ"ל הרי הרא"ש בעצמו כתב דלית למוסלוזה שר"י ס"ל כלישנא קמא דרב מטעם דבטל סופרים כו' וע"ל דף קס"ט ריש ע"ב שכתב ב"י עצמו בפשיטות איך שהרא"ש פסק כנהרדעי ותמה על רבינו שסתם דבריו שלא כהרא"ש ע"ש · וע"ל בסי' קל"ד מ"ש בישוב דברי רבינו דל"ת אהדדי דכאן כתב דקי"ל כנהרדעי ולקמן שם כתב כרב דמנגיד אמוסר מודעא גם בס"ס קמ"א כ' להנגיד אמאן דמבטל גיטא · ועכ"פ לשון רבינו שכתב בשם הרא"ש דאין הלכה כרב שינו מדוקדק דהא כ"ע מודו דהלכה כרב אלא שקי"ל כנהרדעי דאמרי דרב לא מנגיד אלא אדמקדש בביאה וכנ"ל ונ"ל דמשום דרבינו קיצר ולא הביא הא דפליגי משמיה ומ"ה קיצר ג"כ ואמר דלא קי"ל כרב בכל הני וק"ל ויותר נראה ליישב כל זה ולומר דע"כ אין הלכה כנהרדעי משמיה דרב דהרי הם אמרו דלא הלקה רב כ"א אמאן דמקדש בביאה וכל הפוסקים הסכימו דלוקין גם אמאן דמוסר מודעא כרב וכמ"ש רבי' ירוחם הביאו ב"י לקמן בסי' קל"ד וגם בתשובת הרא"ש (והביאו ב"י בפשיטות שם) כ"כ וכן מנגדינן במאן דמבטל גיטא כמש"ר בסי' קמ"א ונ"ל דהלכה כרב יוסף אליבא דרב אלא לא קי"ל כרב בכולהו · ומש"ר כאן שאין הלכה אלא בהא דהמקדש בביאה אינו בא למעט כאן כל איכך דקחשיב רב אלא הכא הענייני קידושין קאי וקאמר דרב מנגיד אג' ענייני קידושין המקדש בביאה והמקדש בלא שידוכי והמקדש בשוק ע"ז כתב משמיה דהרא"ש דאין הלכה כרב בענייני קידושין אלא בהמקדש בביאה ומאיך לא מיירי אלא יש מאיך דלוקין וכמש"ר בסי' קל"ד וקמ"א הנ"ל ויש מהן דאין לוקין כהסוא דהתנא דייר בבי חמוה דסמכינן ביה אנהרדעי ודוק ובזה נתיישב הכל:

ואומר

סי' כז (א) **בין** כסף ר"ל שהשוה פרוטה הוא חתיכת כסף שאינו נטבע: (ב) **והוא** משקל חצי שעורה כסף צרוף עיין בי"ד סימן ר"ד שיעור שוה פרוטה (שם כתב רמ"א בשם מהרא"י סי' קצ"ב שחצי

דבר (ב) [א] ואומר לה הרי את מקודשת (ג) לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאנתו וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קידושין ודאי באותו מקום (ג) ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קידושין (ד) ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין ונתנו לה אפילו בשתיקה הוו קידושין והוא שעדיין עסוקים באותו ענין [ב] (ה) וכ"ש אם אמר לשון קידושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו דהוו קידושין (ו) אמר לה [ג] הרי את אשתי הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי הרי את ארוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי (ז) הרי את לקוחתי מקודשת אמר לה (ח) הרי את מיועדת לי מיוחדת לי עזרתי נגדי צלעתי סגורתי תחתי

ב"ח

סימן אלף רכ"ו : **ומ"ש** הרי את מקודשת לי וכו' ובלבד שהיא תבין וכו' כתב ב"י והא ודאי דלא קאי אאומר הרי את מקודשת דהא ודאי כ"ע ידעי דלשון קידושין הן ואי אמר דלא ידעה דלשון קידושין הוא לא מהימנא אלא אשאר לישני קאי עכ"ל ותימה דא"כ למה כתב רבינו וכן בכל לשון וכו' ובלבד שהיא תבין וכו' דכיון דמ"ש ובלבד שהיא תבין אינו חוזר אלא אשאר לשונות חוץ מהרי את מקודשת לא יצדק לומר וכן בכל לשון ועוד קשה דבחלוקה א"ל הרי את אשתי וכו' ה"ל לפרש ג"כ ובלבד שהיא תבין וכו' דאין לומר דדינא דהרי את אשתי כדינא דקמייתא דאין צריך שתבין דא"כ ה"ל למיכתבינהו בחדא בבא ולכן נראה דס"ל לרבינו דאף באומר הרי את מקודשת וכו' צריך שתבין והכי משמע בסמוך אלא מ"ש רבי' וכ"ש אם אמר לשון קידושין ודאי וכו' כמו שכתבתי לשם בס"ד והאי ובלבד שהיא תבין וכו' אכולה מילתא קאי והשתא ניחא לישנא דוכן בכל לשון וכו' דאין חלוק אלא בהא דבאומר הרי את מקודשת וכו' הרי היא מקודשת בכל מקום שהוא אבל בשאר לשונות אינה מקודשת אלא א"כ שהוא לשון קדושין ודאי באותו מקום אבל בין בזו ובין בזו צריך שתבין ואם אינו לשון קידושין ודאי באותו מקום אלא במקום אחר אינה מקודשת אפילו מבינה והשתא אתי שפיר הא דכתב אח"כ חלוקת הרי את אשתי וכו' ולא היה צריך לפרש שהיא תבין וכו' דפשיטא היא דכבר כתב דאף באומר הרי את מקודשת וכו' צריך שתבין ומה שלא כללינהו בחדא בבא י"ל דנמשך אחר לשון הברייתא דתני להרי את מקודשת לי בחדא ברייתא ולהרי את אשתי וכו' תני באידך ברייתא וכן הוא הלשון ברמב"ם פ"ג דאישות גם מדברי הר"ן נראה שלא חילק שהרי כתב וז"ל ובאידך לישני אחריני דלעיל דאיפסטא לן דמהני כגון לקוחתי קנוייה לי והנהו אחריני דוקא במדבר עמה על עסקי קדושיה דידעה מאי קאמר לה א"נ דאמרה לשם קידושין קבלתינהו הא לאו הכי לא שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה עכ"ל מדלא חילק בין לשונות אחרים להרי את מקודשת אלמא דלעולם צריך שתבין או מדבר עמה על עסקי קידושיה והא דנקט הר"ן ואמר כגון לקוחתי וכו' היינו משום דלשונות אחרים מסתמא לא ידעה מאי קאמר משא"כ הרי את מקודשת דמסתמא ידעה מאי קאמר אלא א"כ אומרת שלא הבינה התם הוא דאין אלו קידושין והא דכתב הרב המגיד פ"ג דאישות וב"י הביאו וז"ל ואם אומרת שאינה מכרת בהם כיון שלא א"ל לשון קידושין שכל הנשים יודעות ומכירות וכו' עכ"ל ויראה מזה דבאומר הרי את מקודשת לי אינה נאמנת לומר שלא הבינה אפשר לדחות ולומר דלא כתב כן אלא משום דאורחא דמילתא הכי הוא שהנשים יודעות בלשון הרי את מקודשת אבל ודאי היכא שאומרת שלא הבינה אה"נ דאין אלו קידושין כנ"ל להלכה אלא שרבינו ירוחם נכ"ב ח"א כתב וז"ל וכל אלו הלשונות שהם ודאי מקודשת לאו כל כמינה לומר לא ידעתי שנתכנס אותם אלו בתורת קידושין אפילו לא דבר עמה על עסקי קידושיה תחלה וכ"כ התוספות ומ"מ אם אמרה שלא ידעה הוי ספק מקודשת וכ"כ המפרשים עכ"ל הפריז על המדה להחמיר אף בלשונות אחרים ומ"מ נראה מדבריו דאף לגבי הרי את מקודשת ס"ל דאינו אלא ספק קידושין כדמשמע מדסתם דבריו ולא חילק והכי נקטינן לחומרא הלכה למעשה :

ומ"ש ואם היה מדבר עמה וכו' וכ"ש אם אמר לשון קידושין ודאי וכו' פירוש היכא דמדבר עמה וכו' אפילו בשתיקה הוי קידושין והוא שעדיין עסוקין באותו ענין וכ"ש אם היה מדבר עמה וכו' ואח"כ אמר לשון קידושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו דכ"ש דהוו קידושין אם היו עסוקין באותו ענין דהאי דקאמר לה לשון קידושין ודאי עדיף טפי מאילו היו עסוקין באותו ענין ואח"כ נתן לה בשתיקה דהוו קידושין ומשמע דאם לא היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין וא"ל לשון קידושין ואינה מבינה אותו לא הוו קידושין כיון שלא הבינה אותו וכדפרישית אלא דמכל מקום אין להקל כדפרישית בסמוך : **אמר** לה הרי את מיועדת לי וכו' רפ"ק דקידושין ומפרש בגמרא דבהני לישני דאיכא למימר דלמלאכה קאמר לה הרי את מיועדת לי הילכך אפילו היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושיה אינו אלא ספק קידושין וגרע טפי בדקאמר לה הני לישני מאילו נתן לה בשתיקה דהוי מקודשת ודאי אם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושיה ועסוקין באותו

ב"י

ומ"ש ואומר לה הרי את מקודשת לי או הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאנתו ברייתא שם (ו') : **ומ"ש** וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום שם (דף י) איבעיא להו חרופתי מהו תא שמע האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה ופרכינן ויהודה ועוד לקרא ומסקינן אלא ה"ק האומר חרופה ביהודה מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה וכתב הרא"ש וכן בכל הלשונות של אירוסין שבכל מקום ומקום וכ"כ הרמב"ם בפ"ג וז"ל ויש לאיש לקדש האשה בכל לשון שהיא מכרת בו ויהיה משמע הדברים באותו הלשון שקנאה ומיהו בענין חרופתי כתב הרמב"ם בפרק הנזכר ה"ז מקודשת סתם ומשמעו בכל מקום ותמה עליו הר"ן דכיון דבעיא היא בגמרא הרופתי מהו ולא איפסטא שתהא מקודשת גמורה אלא ביהודה נהי דמעיקרא הוה סבירא ליה דמקודשת למאן דאמר דבאליה שפחה ואליה בת חורין הכתוב מדבר כיון דלא סליק הכי ואידחי ליה היכי נסמוך אהא וניימא דמקודשת גמורה ולא ניחוש לקדושי שני דהא ודאי לא נהירא ומ"ה משמע דחרופתי הויא ספק מקודשת ע"כ וה"ה כתב שהעלה הרשב"א כדברי הרמב"ם דחרופתי הרי הוא כאחד משאר לשונות : "ב"ה והריטב"א כתב בחידושיו שטעמו של הרמב"ם ז"ל משום דהאי תנא דקתני דלא הויא מקודשת אלא ביהודה משום דנחרפת דקרא אין ל' קידושין דבשפחה כנענית הכתוב מדבר ואנן קי"ל דבחציה שפחה וחציה בת חורין הכתוב מדבר דשייך צד קדושין בה והוי נחרפת לישנא דקדושין :

ומ"ש ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קידושין ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין ונתנו לה אפילו בשתיקה הוו קדושין והוא שעדיין עסוקים באותו ענין וכ"ש אם אמר לה לשון קידושין ודאי אלא שאינה מבינה אותו דהוו קדושין יתבאר בסמוך : **אמר** לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי וכולי ברייתא שם וכתב הרשב"א בתשובה אין אשתי כנשואתי שאילו האומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודשת דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה : "ב"ה ויש לתמוה עליו ממה שכ' ברייתא הוי את לי לאנתו ה"ז מקודשת ותניא תו שאם אמר הרי את אשתי ה"ז מקודשת וסתם אשתי משמע שהיא נשואה ממש ואפילו למה שרוצה לחלק בין זו לזו הול"ל שהיא ספק מקודשת ושמא גם הוא ז"ל כך דעתו לומר שאינה ודאי מקודשת אבל מידי ספיקא מיהא לא נפקא : **אמר** לה הרי את מיועדת לי מיוחדת לי וכו' כל הני ובעיא לן התם ואמרינן עלה במאי עסקינן אילימא בשאין מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה מנא ידעה מאי קאמר לה ואלא במדבר עמה על עיסקי גיטה וקידושיה אע"ג דלא אמר לה נמי דתנן היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש ואמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אמרי לעולם דמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ואי דיהיב לה ושתיק ה"נ הכא במאי עסקינן דיהיב לה ואמר לה בהני לישני והכי קמיבעיא ליה הני לישני לקידושי קאמר לה או דלמא למלאכה קאמר לה תיקו וכתב הר"ן הילכך נקטינן דבהני לישני דמספקא לן בהו כל שלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ליכא למיחש לה כלל דהא לא ידעה מאי קאמר לה ואי אמרה דידעה ולשם קדושין קבלינהו ספיקא הוי משום דלא ידעינן אם יש במשמע לשונות הללו לשון קדושין או לא ובאידך לשונות אחריני דלעיל דאיפשיטא לן דמהני כגון לקוחתי קנויה לי והנהו אחריני דוקא במדבר עמה על עסקי קדושיה דידעה מאי קאמר לה א"נ דאמרה לשם קדושין קבלתינהו הא לאו הכי לא שאין האשה מתקדשת אלא לדעתה עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ג וז"ל ודע שאלו הלשונות מועילים והוא שתהא האשה מכרת בהם אע"פ שאינו מדבר עמה על עסקי קדושין ואם אומרת שאינה מכרת בהם כיון שלא א"ל לשון הקדושין שכל הנשים יודעות ומכירות ולא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה אינה מקודשת אבל היה מדבר עמה על עסקי קדושיה ודאי לא גרע מאם שתק ולא אמר לה כלום שהיא מקודשת וכל זה מתבאר בדברי רבינו שכתב בסמוך בכל לשון

דרכי משה

(ב) וכתב הר"ן ריש פרק קמא דקדושין דף ה' דאם קדשה בש"פ מחובר לקרקע מקודשת ובתוס' ריש קדושין ד' ה' ובתשובת הרשב"א סי' אלף רכ"ו האריכו בזו : (ג) כתב הכלבו וכשמקדש אותה יאמר לה הרי את מקודשת לי בכסף זה או בדבר פלוני כדת משה וישראל עכ"ל

דרישה

סי' כז [א] **ואומר** לה כו' כתב הכלבו צריך שיאמר הרי את מקודשת לי בכסף או בדבר פלוני כדת משה וישראל ד"מ כ"פ) : ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין כו' והוא שעדיין עסוקין באותו ענין בגמרא בפ"ק דקידושין דף ז' אמר שבעי מיועדת לי מהו מיוחדת לי כו' פריך במאי עסקינן וכו' ע' בב"י שהעתיק כל דברי הגמ' ופי' רש"י וגם פלוגתא דרבי ורבי אלעזר ב"ר שמעון וכתב הר"ן הלכה כרבי מחבירו וכן דעת הרי"ף והרא"ש שסתמו וכתבו והוא שעסוקין באותו ענין וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מה"א וכתב שם ה"ה שכן כתב העיטור ג"כ רק שהרשב"א סבר שמענין לענין באותו ענין נמי מהני · ואחר כך בכל מקום נקט הרא"ש סתם מדבר עמה על עסקי קידושין ולא נקט והוא שעסוקין באותו ענין מפני שסמך על מה שכתב פעם אחת אחר הפלוגתא של רבי יוסי ורבי יודא שדוקא שעסוקין באותו ענין · וכן רבינו מאחר שכתב כאן שאם מדבר עמה על עסקי קידושין שלא מהני אלא אם כן שעדיין עסוקין באותו ענין נקט אחר כך סתם בכל מקום מדבר עמה על עסקי קדושין ופי' נמי שעסוקין באותו ענין אלא שסומך מדכתב פ"א שכך פירושו וה"ה בכל מקום שנזכר אחר כן מדבר עמה וכו' וכמ"ש בשם מור"ם בפרישה : [ב] **וכ"ש** אם אמר לשון קידושין ודאי עיין בב"י שהביא לשון הר"ן וכמ"ש שדייק מינה שבכל הני לשונות אם אמרה לא הבנתי שכן לשון קידושין אינה מקודשת וכתב ואף שלשון הרא"ש משמע דאינו נאמן היינו דוקא האיש המקדש שהוא הוציא הלשונות הללו מפיו מוקה לשם קידושין הוציאם אבל האשה' השומעת דבריו מוקה שלא היתה מכרת באותן לשונות אף שהן לשונות של קידושין ומסיק הב"י וז"ל ומ"מ יש לתמוה על רבינו שלא הזכיר סברת הרא"ש כלל בזה עכ"ל ב"י · והנה לכאורה היה נלע"ד דרבינו לא ס"ל האי חילוק דב"י דמחלק בין איש דאינו נאמן ואשה נאמנת ומ"ה סתם וכתב בסמוך א"ל הרי את אשתי הרי את זקוקתי כו' מקודשת . ומ"ש ברישא ובלבד שהיא תבין שהוא ל' קידושין לא כ"כ אלא על מאי דסמוך ליה בא"ל לשון שמשמעותו ל' קידושין באותו "מקום כיון שבמקום אחר אינו ל' קידושין גם באותו מקום אינו לשון קידושין אלא כשידוע שמכרת בו אבל באינך לשונות שהזכיר שם מסתמא מקודשת כמו בא"ל הרי את מקודשת דכתב הב"י דלכ"ע הוה קידושין ואינה נאמנת לומר שלא הבינה ומ"ה א"ש דכללינהו רבינו בבבא אחד דלדברי ב"י ק' דרבינו מסיק וכתב ובלבד שהיא תבין כו' קאי גם אכל הנך לישני הנזכרים חוץ מא"ל הרי את מקודשת דא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש ולפי שכתבתי ניחא וגם א"ש שזהו כמשמעות ל' הרא"ש ונסתלק תמיהות ב"י למה לא הזכיר דעת הרא"ש בזה מיהו ק"ק דא"כ מאי כ"ש דכתב רבינו בסמוך דכתב וכ"ש אם א"ל לשון קידושין ודאי אלא שאינה מבינה · דלפי מ"ש נצטרך לפרש דבהנך לישני קידושין ודאי אפילו אינה מבינה ואפילו לא דיבר עמה כמי מתקדשת וא"כ מאי כ"ש איכא · מיהו אף א"ת שאני ובלבד שהיא תבין קאי אכל הלשונות הנ"ל קס' מאי מסיק וקאמר וכ"ש אם אמר ל' קידושין ודאי הא מינה איירי (ר"ל במ"ש ובלבד שהיא תבין דקאי על אומר לשון קידושין ודאי דצריך להיות שהיא מבינה ובאם שאינה מבינה לא הוי קידושין אא"כ שהוא מדבר תחלה על עסקי קדושין וא"כ מה צריך רבינו לחזור ולומר וכ"ש כו' אלא ע"כ כ"ל דה"פ שבאמת הלעת דברי רבינו כך היא כו' כ"פ) וצ"ל דה"פ יהלעת דברי רבינו ובלבד שהיא תבין או ידבר עמה תחלה על עסקי קדושין שהרי אם מדבר עמה תחלה על,עסקי קדושין מהני אפי' בשתיקה כ"ש שיהנה אף אם לא תבין הני לישני דקידושין ודאי וא"כ לא ק"מ דהא מאי דמסיק וכתב וכ"ש אם אמר לשון ·קידושין ודאי קאי אמ"ש לפני זה ושם קאי אל' המיוחד בכל מקום ומקום אבל לעולם איכא למימר לישני דלעיל "ארוסתי "ואנתי מהני והוו קידושין בכל ענין ולא כב"י אלא שכ"ל שרבינו לא דיבר כאן ממי שטוענת שלא הבינה אלא ממי שבאמת אינה מבינה ובזה ודאי אין חילוק לכ"ע דאפילו בא"ל הרי את מקודשת ואנן ידעינן שאינה מבינה דאינה מקודשת וגם הרא"ש לא דיבר ממנה כלום ודו"ק : [ג] **הרי** את אשתי אבל אם אמר הרי את נשואתי אינו כלום דלא מקרי נשואה עד שתבעל או שתכנס לחופה רסב"א וב"י כ"פ) :

ואם

פרישה

שאלי ווי"נ הוא יותר משום פרוטה כ"פ) . (ג) **ובלבד** שהיא תבין כו' לא קאי אאומר הרי את מקודשת לי דכולי עלמא ידעי שהוא לשון קידושין ואינה נאמנת לומר דלא ידעה וכן משמע במ"מ דהא כתב שכל הנשים יודעות שלשון קידושין היא אינה נאמנת לומר דאינה מבינה ביה יוסף ולעד"נ דקאי גם אכשאומר הרי את מקודשת לי וכ"מ שאם הוא יודע שאינה מבינה (ועיין בדרישה סעיף ה' כ"פ) : (ד) **ואם** היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין כו' כתב מור"ם כל מדבר עמה על עסקי קידושין שנקט רבינו בסימן זה איירי בעסוקין באותו ענין עכ"ל ועמה ל"ד אלא ה"ה אם מדבר עם אחרים בפניה מרדכי ריש קידושין ואע"ג דהיא לא השיבה כלום אפ"ה מקרי היה מדבר עמה הג"מ סוף גיטין ועיין ברשב"א סימן אלף קפ"ט ד"מ כ"פ) ועיין בדרישה : (ה) **וכ"ש** אם אמר לשון קידושין ודאי כו' ואע"ג דפשיטא דכ"ש הוא מ"מ הוצרך רבינו לכתוב זה דלא נימא כיון שהיא אינה מבינה אינה יכולה לומר סברתי שלא לשם קידושין נתן לי אף על גב דדיבר תחלה עמה בעסקי קידושין סבורה דאמר כך בלשונות הללו מזר בו וכמ"ש בסמוך באומר תהא מיועדת לי כו' ועיין בדרישה : (ו) **אמר** לה הרי את אשתי כו' צריך ליתן טעם למה חולק רבינו הלשונות לשני חלוקות שבתחלה כתב אם אמר לה הרי את מקודשת לי או מאורסת לי ולי לאנתו בבבא בפני עצמה והכא כתב הרי את אשתי וזקוקתי כו' בבבא בפני עצמה וכן בגמרא חלקן כך וגם הרמב"ם בפ"ג חלקן כך וצריך לומר דהני לשונות שהזכיר בבבא ראשונה הם יותר טובים ומועילים מהני שהזכיר בבבא שניה דהראשונים הם וודאי לשון הבא אבל השניים איכא למימר שהם לשון עבר או לשון הווה וכ"מ דלכתחלה צריך שיאמר הלשונות שנזכרים בבבא ראשונה וה"ש מתחלה ואומר לה כו' וכאן כתב אמר לה כו וק"ל (גם כ"מ דבבבא הראשונה לעולם היא מקודשת אפילו לא דבר עמה על עסקי קידושין ואפילו היא אומרת שלא הבינה שלשם קידושין נתן לה וכמ"ש אמ"ו ז"ל בדרישה כ"פ) : (ז) **הרי** את לקוחתי מקודשת פירוש (אם היא אומרת שהבינה דבריו או אפילו כו' כ"פ) ואפילו אם היא אינה מבינה אם מדבר תחלה עמה על עסקי קידושין מקודשת בכולהו (דלשונות הללו לשון קידושין ודאי הן אלא שאין הכל מבינים ודוקא באשה אמרינן כן אבל האיש המקדש אינו נאמן לומר שלא כיון לשם קידושין כ"פ) : (ח) **הרי** את מיועדת לי לשון אשר לא יעדה שהיא לשון קידושין בלשון עבריי · מיוחדת לשון והיו לבשר אחד עזרתי נגדתי לשון אעשה לו עזר כנגדו (צלעתי לשון ויבן את הצלע כ"פ) סגורתי (נגדי) לשון ויסגור בשר (תחתנה) עצורתי לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית רש"י וגם לשון הקרא הוא

דכתיב

תחתי עצורתי תפוסתי (ט) שהן ספק אם הן לשון קידושין (י) אם היה מדבר תחלה על עסקי קידושין אז הוויין ספק קידושין ואם לאו אינן כלום אמר לה הרי את מקודשת (יא) ולא אמר לי אינו כלום (יב) ואם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין וכתב

לשון שהיא מכרת בו וכן העלה הרשב"א ז"ל עכ"ל · וכך הם דברי רבינו שכתב לעיל בסמוך ובלבד שהיא מבין שהוא לשון קדושין ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכו' והא ודאי דלא קאי אאומר הרי את מקודשת דהא ודאי כ"ע ידעי דלשון קדושין הן ואי אמרה דלא ידעה דלשון קדושין הוא לא מהימנא אלא אשאר לישני קאי ודברי רבינו ירוחם בשם רבו שכתב שם דאינה מקודשת צ"ע והרא"ש כתב הני לישני דברירא לן דהוו לשון קדושין לאו כל כמיני' למימר לא הוה ידענא דהוה לשון קידושין וכל אלו הספקות כשהיה מדבר עמה על עסקי קדושין ואם לאו אין בהם ממש עכ"ל ונראה מדבריו שהוא חולק על מה שכתבתי בסמוך בשם המפרשים דבכל הנך לישני דאיפסיקא לן דמהני אם לא היה מדבר עמה על עסקי קדושיה צריך שתאמר שהיא מכרת בהם שהם לשם קדושין ואם אומרת שאינה מכרת אינה מקודשת ולהרא"ש אפילו אומרת שאינה מכרת מקודשת ואיפשר דהרא"ש מודה לשאר מפרשים בענין האשה המתקדשת ואיהו לא איירי אלא בדין האיש המקדש דכיון שהוא הוציא מפיו לשונות הללו חזקה לשם קדושין הוציא אבל האשה שומעת דבריו וחזקה שאינה מכרת באותן לשונות שהם לשם קדושין ומ"ה צריך שתאמר שהיא מכרת ומ"מ יש לתמוה על רבינו שלא הזכיר סברת הרא"ש בזה כלל כתב המרדכי בריש קדושין היה מדבר עמה לאו דוקא עמה אלא ה"ה אם מדברים עם אחרים בפניה (ד) גרסינן בגמרא (שם) על הך מתניתין דהיה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה וכו' רבי יוסי אומר דיו א"ר יהודה אמר שמואל והוא שעסוקים באותו ענין וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא כתנאי ר' אומר והוא שעסוקים באותו ענין רבי אלעזר בר"ש אומר אע"פ שאין עסוקים באותו ענין מנא ידעה אמר אביי מענין לענין באותו ענין ופרש"י והוא שהיו עסוקים בדבר עסקי קדושיהם עד שעת נתינה: מנא ידעה כיון דבשעת נתינה לא הוו עסוקין בדיבור הקידושין מנא ידעה שלשם קדושין הוא נותנה לה שהרגה אע"פ שדברו כבר בכך הרי פסקו אותו עסק: מענין לענין שפסקו מלדבר בקדושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדבר צרכי זיווגם היו כמו כמה יש לך נדוניא וכמה יש לך שוה להתפרנס מהם וכתב הר"ן הלכה כרבי מחבירו וכן דעת הרי"ף והרא"ש שסתמו וכתבו והוא שעסוקים באותו ענין וכך הם דברי רבינו וכ"נ מדברי הרמב"ם פ"ג וכתב ה"ה שכן דעת בעל העיטור והרשב"א כתב שהיא מקודשת והביא ראיה מן התוספתא ואם לא היו עסוקין כלל בזה ונתן לה כסף סתם אינה מקודשת אע"פ שהוא אומר לקדשה נתכוונתי וכתב הרשב"א שאפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי והיא רוצה צריך שיטול הכסף ממנה ויחזור ויתננו לה בתורת קידושין עכ"ל הרב המגיד והמרדכי כתב בס"פ האיש מקדש בשם תשובת הר"מ לפי העדות שלא בחנו דבריה אם נתרצית תחלה להתקדש לו אע"ג דבעידנא דיהיב לה לא שמעו מפיו אז ודאי צריכה גט כדאיתא פ"ק דקדושין היה מדבר עם האשה וכו' רבי יוסי אומר דיו והלכה כרבי יוסי ומסיק והוא שעסוקין באותו ענין ואפילו מענין לענין ובאותו ענין מיהו ה"מ כשנתן לה בשתיקה ולא דבר מאומה אבל הכא מיירי בשדבר כשנתן לה ומשמע בלשון הוה לשון סבלונות וקי"ל חוששין לסבלונות אפילו לזמן מרובה ואם אין עדים שנתרצית אלא שניהם יודעים שקבלה והיא מודה שנתרצית קודם צריכה גט או אפילו לא דבר עמה כלל כי אם בשעה שנתן לה היה בלבו לשם קדושין וגם היא קבלתם לשם קדושין שלא גרע מגמר להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאזלינן בתר מחשבתו ואינו אסור אלא בפת חטים ועוד נ"ל כיון דאמר אני נותן לך בשביל אהבה וחבה שיש לחוש לקדושין ושמא כך ר"ל ע"מ שיהיה אהבה וחבה בינינו ותהיה אהובתי דלא גרע האי לישנא ממיוחדת לי מיועדת לי עוזרתי נגדי צלעתי סגורתי תחתי תפוסתי א לקוחתי חרופתי ואם כן אהובתי נמי איכא לספוקי ואם כן אם היה דעת שניהם לקדושין צריכה גט עכ"ל : עיין בהגהות מרדכי בסוף גיטין (ה): **אמר** לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינו כלום שם (דף ה:) אמר שמואל בקדושין נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת הרי את לאנתו ה"ז מקודשת א"ל רב פפא לאביי כאימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הוין ידים והתנן המונר אהא ה"ז נזיר והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל והוא שהיה נזיר עובר לפניו טעמא דנזיר עובר לפניו הא לאו הכי לא כלום והכא נמי כיון דלא אמר לי ידים שאין מוכיחות נינהו שאין כאן הוכחה גמורה דלדידיה קדשה הב"ע דאמר לי · ובתשובה להרמב"ן סימן ק"ל משמע דספוקי מספקא ליה היכא דלא אמר לי אם היא מקודשת ואותה תשובה נמצאתיה בתשובת הרשב"א (סימן תשע"ד ואלף רלד) ועיין בהגהות מרדכי בסוף גיטין · והר"ן כתב שיש מי שאומר דאע"ג דקי"ל דידים שאין מוכיחות לא הוין ידים אפ"ה לענין גיטין וקדושין אזלינן לחומרא וה"ל ספק מקודשת והוא ז"ל דחה דבריו והעלה דאי לא אמר לי פשיטא לן דלא הוו ידים כלל והרא"ש גם כן העלה דאי לא אמר לי אף גיטא לא בעיא וכן כתב הרב המגיד בפ"ג וז"ל ואם אמר הרי את מקודשת ולא אמר לי כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל והרבה מן המפרשים שאינה מקודשת ע"כ וכתב רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ה שכן נראה עיקר וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם שסתמו וכתבו שאומר הרי את מקודשת לי משמע דבכל דלא אמר הכי אין חוששין לו: ב"ה והריב"ש כתב בסימן י"ח אין חוששין לה להצריכה גט כמו שהסכים הרמב"ן וכל האחרונים ע"כ ולפי זה אותה תשובה הכתובה בשם הרמב"ן או בשם הרשב"א לאו דסמכא היא : והרא"ש בתשו' (כלל ל"ו סי' ד') האריך מאד בדבר ובסוף דבריו כתב ב וז"ל הרי כתבתי לכם כל דברי הגדולים אשר דעת כולם מסכמת דבקדושין היכי דלא אמר לי דלא הו קדושין וכן הביא הרי"ף ז"ל דברי שמואל נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי וכו' משמע הא לא אמר לי אין כאן בית מיחוש הלכך בנדון זה שלא דברו בפני עדים על עסקי הקדושין אלא אמר בסתם הילך קדושין לכתך ולא פריש למי קדשה אין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט וראיתי מה שכתבתם דברי החולקים והאומרים שצריכה גט ואיני רואה כדבריהם ממש ועיקר שיהא כדאי להשיב עליהם עכ"ל ורבינו כתב תשובה זו בקיצור בסימן ל"ז וכתב הריב"ש בסי' רס"ו על מי שאמר כשנתן לה הטבעת הריני נותנו לך בתורת קדושין ולא אמר הרי את מקודשת לי אין כאן ידים אלא דבור שלם שכיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתורת קידושין כבר נראה מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת דלא שביק איניש מצוה דנפשיה ועביד דרמי עליה ואפילו אם ידעו שהוא נעשה שליח לאחר והיא נעשית שליח

באותו ענין ומשמע להדיא דבשאר לישני דידעינן בהו דלא הוו לשון קידושין אפילו היה מדבר עמה וכו' ליכא בהו ספיקא דפשיטא דלא ה"ל קידושין כלל וכן כתב הרא"ש רפ"ק דקידושין אבל הריני אושך וכתבו רבינו בסמוך והכי משמע מדברי הרמב"ם ע"ש ומשמע אפילו ידע האשה דלשם קידושין יהיב לה וקבלינהו לשם קידושין אפ"ה לאו כלום הוא וצ"ע בתשובת מהר"ם במרדכי ס"פ האיש מקדש ומביאו ב"י באחד שאמר לאשה כשנתן לה שהוא נותן לה מאהבה ומחבה דכתב בסוף אותה תשובה דעוד יש לחוש לקידושין דשמא כך ר"ל על מנת שיהיה אהבה וחבה בינינו ותהיה אהובתי דלא גרע האי לישנא ממיוחדת לי וכו' אלמא דמ"ש מהר"ם בתחלת אותה תשובה דצריכה גט כיון שנתרצ' וודעים ולשם קידושים קבלתה היינו אף עפ"י דליכא ספיקא בלשון אהובתי דקאמר לה דודאי אינו לשון קידושין כלל אפ"ה צריכה גט כיון שנתכוונו כלכם לשם קידושין דלא גרע מגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת סתם דאזלינן בתר מחשבתו וע"ש גם ה"ר ירוחם נכ"ב ח"א כתב אבל הריני אושך וכו' י"מ דאם היה מדבר עמה תחלה על קידושיה דהוי ספק מקודשת וי"מ דמקודשת ודאי דלא גרע מהיכא דנתן לה בשתיקה · וזה תימה דלא משמע הכי בגמרא מדלא קמיבעיא לן אלא בהנך לישני דמשמעותן לשון קידושין ולמהר"ם אפשר לומר דלא קא סמיך אלא על מה שכתב בסוף דאיכא לספוקי ג"כ בלשון אהובתי כמו בלשון מיוחדת לי וכו' אבל להרבינו ירוחם צריך עיון :

ותו כתב מהר"ם באותה תשובה דקא חשיב בהדי הנך לישני מיוחדת לי מיועדת לי וכו' משמע דס"ל דאיכא לספוקי בלשון חרופתי וכן כתב הר"ן ויתבאר בב"י אבל הרמב"ם פסק דחרופתי הוי לשון קידושין ודאי בכל מקום אבל מדברי רבינו נראה דחרופתי אינו כלום אלא במקום שהיא לשון קידושין כגון ביהודה הוה ודאי קידושין ובשאר מקומות לא ה"ל קידושין כלל וכך הוא מבואר מדברי הרא"ש וכן פסק הסמ"ג (בדף קכ"ד ע"ג) ומכל מקום לענין מעשה אין להקל אלא הוה ליה ספק קידושין : ותו כתב מהר"ם באותה תשובה ומסיק והוא שעסוקים באותו ענין ואפי' מענין לענין באותו ענין ומשמע דפסק כרבי אלעזר בר' שמעון ודלא כרבי וכן כתב הרב המגיד ע"ש הרשב"א והביא ראיה מן התוספתא אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והסמ"ג פסקו כרבי דדוקא כשעסוקים באותו ענין וכתב הר"ן מפני שהלכה כרבי מחבירו ושכן פסק ב"ה וכך הם דברי רבינו והכי נקטינן :

כתב הרשב"א בתשובה ומביאו ב"י אין אשתי כנשואתי שאילו האומר את נשואתי לא שמענו שתהא מקודשת דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה עד כאן לשונו וצ"ע אם רצונו לומר לא שמענו שתהא מקודשת ודאי אבל ספק לשון קידושין מיהו הוי אם היה, מדבר עמה על עסקי קידושיה כמו כא"ל הרי את מיועדת לי או שמא ר"ל אינו לשון קידושין כלל ואפילו ספק ליכא :

כתוב בהגהות מרדכי סוף גיטין שיש שפירשו דהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין וכו' היינו דוקא שהיה מסובה על דבריו וכדמשמע בלשון דמדבר עמה ודחה שם פירוש זה ובמרדכי פ"ק דקידושין כתב ע"ש א"ז ע"פ הקבלה דאי מדבר עמה לאו דוקא עמה אלא ה"ה אם מדברים שם אחרים בפניה מצאתי עכ"ל :

אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי אינו כלום ואם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוי ודאי קידושין כך היא הגירסא הנכונה וכ"כ הרא"ש דמסתברא דמה שהיה מדבר עמה שתתקדש הוי טפי הוכחה מנזיר עובר לפניו דהוי נזיר אבל מ"ש ע"ש הרמ"ה דידים מוכיחו' נינהו וחוששין לקדושין היינו לומ' דלא ברירא ליה אי הוי ידים מוכיחות כמו בנזיר וליכא אלא ספק קידושין וכ"כ מהר"ש לוריא ז"ל וכ"כ ב"י ע"ש וצריך לומר דמה דבעינן הכא שיהא מדבר עמה תחלה וכו' אינו אלא כדי שתדע האשה דמקדש אותה לעצמו ולא לאחר דהא לא אמר לי והלכך אע"ג דמבינה שהוא לשון קידושין צריכי' שיהא מדבר עמה תחלה על עסקי קידושיה אבל לעיל דאמר הרי את מיועדת לי וכו' א"צ שיהא מדבר עמה תחלה וכו' אלא כדי שתדע האש' שבלשון שאמ' לה הוא לשון קידושין ולפ"ז ודאי ה"ה אם לא הי' מדבר עמה תחלה וכו' אלא דהאשה יודעת ומכירה דהוי לשון קידושין ולשם קידושין נתנה לה כשא"ל הרי את מיועדת לי וכו' נמי הוי ספק קידושין אבל קידושין ודאי לא הוי כיון דאכן לא ידעינן אם יש במשמע לשונות הללו לשון קידושין אם לאו וכ"כ הר"ן ופשוט הוא : ולענין הלכה למעשה היכא דלא אמר לי נקטינן לחומרא וכדפסק הרשב"א בתשובה סי' תשע"ד ואלף רל"ד והך תשובה איתא נמי בתשובות להרמב"ן סימן ק"ל והא דכתב ה' המגיד ברפ"ג דה' אישות ע"ש הרמב"ן והרשב"א דאינה מקודשת אין זה אלא להלכה אבל למעשה החמירו וכן נ"ל דנדבר הגלוי בגרסאות דלגרסא

דרכי משה

עכ"ל וכן נוהגין נהגו ג"כ לכתחלה לקדש בטבעת ויש לו טעם בתיקוני הזוהר : (ד) וכן דייק לשון הטור שכתב סתם היה מדבר בעסקי קדושין ולא כתב עמה : (ה) דף תרי"ח ע"ב ואע"ג דאם היה מדבר בעסקי קדושין וגיטין אע"ג דהיא לא השיבה כלום אפ"ה מקרי היה מדבר עמה · כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ט על אשה שהיתה משודכת לראובן ובקש שיושיבו המשודכת אצלו ולא רצה חמיו עד שיתן לה טבעת ונתינת טבעת הוי אצלה כנתינת קדושין ונתרצו אבי הנערה וראובן ונתן לה טבעת בפני כל המסובין ופסק דהוי מקודשת אע"ג דהבת בוגרת ואין לאב רשות לקדשה והאריך שם וע"ש : ובסוף

פרישה

דכתיב בשמואל כי אשה עלובה לנו (תפוסתי שתגסה לשות שלו כ"פ) : (ט) **שהן** ספק אם הן לשון קידושין שלשונות הללו משמעותן ג"כ לבא לעשות מלאכתו כס : (י) **אם** היה מדבר תחלה כו' או הוויין ספק קידושין דאו ידעה מאי קאמר דאם אינה מדבר תחלה על עסקי קידושין מנא ידעה מאי קאמר ולא הוי קידושין כלל דמסתמא אינה מבינה הני לשונות ואף אם שאינך מבינים מאי דקאמר אפ"ה לא הוי אלא ספק קידושין דדלמא למלאכתו בעינן לה ובריגשי הני לשונות אפילו שתק וגם אמר לה ולא מידי דבדשתק אם מדבר תחלה על עסקי קידושין מהני והוה מקודשת גמורה ואילו בהני לישני אפי' אם מדבר תחלה כו' לא הוה אלא ספק קידושין והכא נמי אם הבינה הני לשונות אף על גב שלא דבר תחלה על עסקי קידושין הוי ספק קידושין כמ"ש הר"ן ובית יוסף הכימו : (יא) **ולא** אמר לי אינו כלום דידים שאין מוכיחות (ר"ל אסות הוכר שנקרא בית יד שאינו מוכח אם לגידוה קדשה אם לאחר כ"פ) לא הוויין ידים (ועיין בריב"ש סימן רס"ו שמאריך בזה כ"פ) : (יב) **ואם** היה מדבר על עסקי קידושין הוה ודאי קידושין ז"ל מו"ש כן הגירסא הנכונה כמ"ש האשר"י דיותר ידים מוכיחות מלומר אהא (פירוש שאומר אהיה דהוה נזיר דודאי אהיה אף אני כה קאמר כ"פ) ונזיר עובר לפניו דהוה נזיר אבל מ"ש הרמ"ה ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקידושין היינו דלא ברירא ליה אם הידים מוכיחות כמו התם והוה עכ"ל וכ"כ ב"י וסיים בה ונראה דטעמו מפני שיש חלוקה ביניהם דהתם כיון שאמר אהא ונזיר וכו' ע' בב"י וי"ל דגם הרא"ש מודה בזה וכן משמע מדברי הטור שכתב וכתב הרמ"ה ולא כתב והרמ"ה כתב דהוה משמע דפליג · והא דכתב הרמ"ה ידים מוכיחות נינהו אף על גב דלא הוי אלא ספק שינו לומר דידים מוכיחות נינהו דמהני קלא ולשון יד קדייך דמשמע יד ואסות קידושין הוא ולא עיקר קידושין לאפוקי

חדושי הגהות

בז א אגב דחושא דאוריתא נקטיה דבלקוחתי מקודשת גמורה היא כדמסקינן בגמ' (בח"ג) : ב בתשובת הרא"ש שבידינו לא מצאתי תשובה זו :

וכתב הרמ"ה אבל אם קידש תחלה אשה אחת קידושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וחוששין לקדושין : אמר לה (יג) הריני אישך הריני בעליך הריני ארוסיך אינו כלום (יד) אפי' היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין (טו) נתנה לו היא ואמרה לו הריני מקודשת לך בזה אינה מקודשת [ד] ואם נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין ואם לאו הוי ספק קידושין וכתב הרמ"ה וכ"ש אם ענה הבעל הן בשעת נתינה דהוי ודאי קדושין אפי' אם אין עסוקים באותו ענין (טז) [ו] ואם נתנה היא ואמר הוא הרי את מקודשת לי במה שקבלתי ממך אם הוא אדם חשוב (ח) מקודשת שהיא נהנית במה שמקבל מתנה ממנה כאילו נתן לה שוה פרוטה ואם אינו אדם חשוב אינה מקודשת וכתב א"א הרא"ש ז"ל (יז) וצריך חקירת חכם מי

דלגירסא דנדרים לא הויין ידים ולגירסא דנזיר משמע להדיא דרבא דהילכתא כוותיה לגבי אביי ס"ל דידים שאין מוכיחות הויין ידים וכדכתבו התוס' רפ"ק קידושין ובהגהות מרדכי סוף גיטין אי אפשר לנו להקל בזה בשום פנים:

נתנה לו היא וכו' רפ"ק דקידושין ת"ר כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת אבל היא שנתנה ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת מתקיף לה רב פפא טעמא דנתן הוא ואמר הוא הא נתן הוא ואמרה היא אינה מקודשת אימא סיפא אבל היא שנתנה לו ואמרה היא לא הוי קידושין טעמא דנתנה היא ואמרה היא הא נתן הוא ואמרה היא הוו קידושין ופסקו הפוסקים ז"ל כלשון אחר דאמר נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוא וחיישינן מדרבנן וכתבו התוס' הא נתן הוא ואמרה היא וכו' מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא משום דלא פסיקא ליה דפעמים מקודשת באדם חשוב כדאמר לקמן עכ"ל והיינו דבעי רבא לקמן הילך מנה ואקדש אני לך והוא קיבלו וא"ל התקדשי לי בכך מהו ומסיק דבאדם חשוב מקודשת וס"ל לתו' דבנתנה היא ואמר הוא מקודש באדם חשוב אפי' לא אמרה היא כלום בשעה שנתנה לו אלא שהוא א"ל בשעה שקיבל מתנה התקדשי לי בכך וכ"כ הרא"ש וז"ל וכן אם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת אם לא באדם חשוב כדאמר לקמן ואם נתן הוא ואמרה היא חיישי' מדרבנן עכ"ל ומשמע דלשון רב אלפס העתיק אלא דבספרי הרי"ף שבידינו לא נמצא האי אם לא באדם חשוב אבל מדברי רבינו מבואר שכך היה גורס בדברי הרי"ף כמו שהעתיק הרא"ש וכן כתב דבנתנה היא ואמר הוא דמקודשת באדם חשוב אע"פ שלא אמרה היא בשעה שנתנה לו הילך מנה ואקדש לך וזו היא סברת הרי"ף אבל הרמב"ם שכתב בפ"ג בסתם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת משמע דאפי' באדם חשוב אינה מקודשת מדלא חילק והא דכתב בפ"ה דמקודשת באדם חשוב היינו דוקא היכא דאמרה גם היא בשעה שנתנה לו שהרי כתב וז"ל א"ל הילך דינר זה מתנה ואתקדש אני לך לקחו וא"ל הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא ה"ז מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו היקנת עצמה לו עכ"ל אלמא דלא קאמר הרמב"ם דמקודשת באדם חשוב אלא כשאמרה היא בשעה שנתנה לו הילך דינר זה ואתקדש אני לך וכדמשמע להדיא בהא דבעי רבא הילך מנה ואקדש לך מהו דאסיקנא דבאדם חשוב מקודשת דהיינו בשא"ל היא ג"כ בשעה שקיבלו ממנה התקדשי לי בכך כדפירש"י והרמב"ם להדיא אבל אם נתנה היא ולא אמרה כלום אלא שהוא א"ל בשעה שקיבל מתנה התקדשי לי בכך אינה מקודשת אפילו באדם חשוב והיינו דכתב בפ"ג בסתם דבנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת ובנתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק דמשמע דכי היכי דבנתן הוא ואמרה היא אין חלוק בין אדם חשוב לשאינו חשוב דבכל ענין מקודשת מספק הכי נמי בנתנה היא ואמר הוא דאינה מקודשת אין חלוק דאף באדם חשוב אינה מקודשת ומשמע נמי דכי היכי דנתן הוא ואמרה היא דמקודשת מספק מיירי דנתן הוא ולא אמר כלום ה"נ נתנה היא ואמר הוא דאינה מקודשת איירי בדלא אמרה היא כלום ולכך הביא רבינו לשון הרמב"ם בנתן הוא ואמרה היא דמקודשת מספק אע"פ שאין מחלוקת בזה דלא הביאו אלא כדי להבין דברי הרמב"ם מתוכן במ"ש בסתם בתחלה נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת וכדפי' וס"ל להרמב"ם דהטעם הוא דלא קרינן ביה כי יקח בהנאה שיש לאשה בהיותו נהנה ממנה אדם חשוב אלא אם כן פירשה להדיא הילך מנה ואתקדש אני לך ולקחו וא"ל התקדשי לי בכך והכי נראה להדיא מדעת הסמ"ג שכתב כלשון הרמב"ם בפ"ג ולא כתב כלל דין אדם חשוב ואם כן מדכתב בסתם דבנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת אלמא דלעולם אינה מקודשת בין בחשוב ובין באינו חשוב שהרי לא גילה בספרו כל עיקר שיש לחלק בין חשוב לאינו חשוב ולהרמב"ם ניחא טפי הא דלא הזכיר התלמוד נתנה היא ואמר הוא והיינו טעמא דס"ל לתלמודא דלא ה"ל קידושין כלל אפילו באדם חשוב כיון שלא אמרה היא כלום ואין צריך לתרץ משום דלא פסיקא ליה וכו' כמ"ש התו' והרא"ש וזה דעת רבינו בפירוש דברי הרמב"ם ותדע שהרי לבה"ג נתנה היא ואמר הוא הויא כמי ספיקא וס"ל דתלמודא נקט נתן הוא ואמרה היא דספיקא היא וה"ה נתנה היא ואמר הוא וכמ"ש הר"ן וכיון דדינן שוה ואין חילוק בין חשוב לאינו חשוב בכל ענין ספיקא היא אם כן הא דאסיקנא בגמרא באיבעיא דרבא דבאדם חשוב מקודשת צריך לומר אליבא דבה"ג דשאני התם שאמרה גם היא בשעה שנתנה לו הילך מנה ואתקדש אני לך וקיבלו ממנה ואמר לה התקדשי לי בכך וא"כ להרמב"ם נמי סבירא ליה לחלק בכך וכדמוכח להדיא מדברי הסמ"ג אבל הב"י נמשך אחר דעת ה"ה רפ"ג והר"ן רפ"ק דקידושין שהבינו דברי הרמב"ם בפ"ג דמ"ש בנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת אינו אלא באינו חשוב וכדעת הרא"ש והרי"ף ותימא לפי זה לאיזה צורך כתב הרב דין זה בפ"ג הלא עיקרו מבואר בפ"ה וכאן אינו מבואר א"כ לא ה"ל לכתבו כלל אלא העיקר הוא כמו שהבין רבינו מדעת הרמב"ם ולא קשיא כלל מכל מה שהשיב ב"י על דברי רבינו וחשב עליו תועה ושרי ליה מאריה · ונראה דבנתנה היא ולא אמרה כלום אלא שהוא א"ל התקדשי לי בכך בשעה שקיבל ממנה אם אדם חשוב הוא נקטינן לחומרא ומקודשת מספק ואם קדשה שני צריכה גט משניהם דאע"ג דלהרמב"ם וסמ"ג אינה מקודשת כלל מ"מ כיון דלתוס' והרא"ש ורב אלפס לפי דעת רבינו מקודשת אזלינן לחומרא וכדעת בה"ג שפסק כך בסתם דספיקא היא אבל באינו חשוב אפילו א"ל הילך דינר ואתקדש אני לך וא"ל התקדשי לי בכך אינה מקודשת כלל ואע"ג דלבה"ג ספיקא הוא אפילו נתנה היא ולא אמרה כלום אלא שהוא א"ל בשעה שקיבלו התקדשי לי בכך ואפילו באינו חשוב לא שבקינן כל הני רבוותא ותפסינן סברת יחיד ומ"מ למעשה צריך להתיישב בדבר ועיין בתשובת הרשב"א סי' תרי"ג : **ומ"ש** רבינו בנתן הוא ואמרה היא הוי ספק קידושין כ"כ גם הרמב"ם והסמ"ג ה"ז מקודשת מספק ומשמע דס"ל דהוי ספיקא דאורייתא ותימה שהרי בגמרא אמרו ספיקא היא וחיישינן מדרבנן אלמא דפשיטא לן דלא הוו קידושין אלא חומרא מדרבנן וכ"כ הרב אלפסי חיישינן מדרבנן וצריכה גט ועיין בדברי הר"ן : **וכתב** הרמ"ה וכ"ש אם ענה הבעל הן וכו' פי' אע"ג דכל מדבר עמה וכו' צריך שיהיו עסוקים באותו ענין הכא לא בעינן עסוקין באותו ענין אלא כ"ש הוא דכשהיה מדבר עמה וכו' ונתן הוא ואמרה היא הריני מתקדשת לך בדינר זה שנתת לי וענה הבעל הן אפילו אם אין עסוקים באותו ענין ומשמע דמ"מ בעינן שהיה מדבר עמה וכו' אבל אם לא היה מדבר עמה תחלה כלל ונתן הוא ואמרה היא וענה הבעל הן אינה מקודשת ודאי אלא ספיקא היא דיש הן שהוא כלאו כדאיתא ס"פ החובל כנ"ל ומ"מ צ"ע מניין לו זה : **וכתב** א"א ז"ל שצריך חקירת חכם וכו' כלומר אין

שליח לאחרת אפ"ה אמרינן דלא שביק איניש מידי דרמי עליה ועביד מידי דלא רמי עליה (ו) כתב מורי הר"י בי רב ז"ל שכתב ה"ר דוראן בתשובה קח טבעת זו קדושין על בתך שאינו כלום שאינו מוכיח בדברים אלו שהאשה הוא מקדש וכתב עוד בתשובה דבעינן שיאמר לשון שיוכיח להבא כדמוכח בפ' השולח (לג:) גבי ביטול גט אהא דאיבעיא לן הרי הוא חרס מהו והכא שאמר קידושין הן ולא אמר קידושין יהו או הן קידושין אינו כלום : כתב המרדכי בפ' האומר על פרוץ שנכנס בבית נערה אחת עם ב' עדים ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קידושין עד לאחר שעה אז אמר הוו עלי עדים שקדשתיה ואחד מהעדים אמר אני ראיתי נתינת הטבעת והשני אמר אף נתינת הטבעת לא ראיתי כי גוף הפרוץ הפסיק ביני לבינה ועיין שם ומ"ש ואם היה מדבר על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין כ"כ הרא"ש דמסתברא דמה שהיה מדבר עמה שתתקדש לו הוי טפי הוכחה מנזיר עובר לפניו : ע"כ ועיין בהגהות מרדכי סוף גיטין :

וכתב הרמ"ה אבל אם קידש אשה אחת קידושין גמורי' ואמר לאחר בפניה תהא מקודשת ולא אמר לי ידים מוכיחות נינהו וכולי נראה שטעמו משום דמדמי ליה לנזיר עובר לפניו דאמרינן דהוו ידים מוכיחות וכ"כ רבינו ירוחם בשמו ומדכתב וחוששין לקדושין משמע דאינה מקודשת גמורה ונראה שהטעם מפני שיש לחלק ביניהם דהתם כיון שאומר אהא ונזיר עובר עליו מוכחא מילתא ודאי דאהא נזיר קאמר אבל הכא כיון דקידש לעצמו אחרת בפניה כי אמר לאחרת תהא מקודשת לא מוכחא מילתא כולי האי דלעצמו קאמר דאיפשר דלחבירו הוא רוצה לקדשה שהוא כבר קידש אחת ותרתי למה ליה הילכך ספיקא הויא :

אמר לה הריני אישך הריני בעליך הריני ארוסיך אינו כלום מימרא דשמואל (שם דף ה:) ומפרש טעמא בגמרא משום דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו · ומ"ש אפילו היה מדבר עמה על עסקי קידושין כ"כ שם הרא"ש וטעמא משום דהכי ליסני גריעי מנתן לה בשתיקה · וכתב רבינו ירוחם שיש חולקים ואומרים שהיא מקודשת ודאי וי"א שהיא מקודשת מספק (ז) : **נתנה** לו היא ואמרה הריני מקודשת לך בזה אינה מקודשת ואם נתן הוא ואמרה היא וכו' שם ת"ר כיצד בכסף נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת אבל היא שנתנה ואמרה הריני מקודשת לך אינה מקודשת ובגמרא פריך דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ומסיק בתירוצא בתרא הא נתן הוא ואמר הוא מקודשת נתנה היא ואמרה היא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי וחיישינן מדרבנן וכתב הרא"ש על הא דנתן הוא ואמרה היא ומיירי שלא דבר עמה תחלה על עסקי קדושיה דאילו דבר עמה תחלה אפילו נתן לה בשתיקה מקודשת ובשביל אמירתה לא גרע ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה גם רבינו ירוחם כתב כן בשמו וטעמא דמסתבר הוא : ומ"ש ואם נתנה היא ואמר הוא וכו' בפרק הנזכר בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו ואמר מר זוטרא משמיה דרב פפא מקודשת ומסיק דהיינו דוקא באדם חשוב דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקנה נפשה ופרש"י ואקדש אני לך · והוא קבלו ואמר לה התקדשי לי בכך וכ"כ הרא"ש ברא"ש הפרק דהכא כשאמר הוא מיירי וכ"כ הרמב"ם בפ"ה וזה לשונו אמרה לו הילך דינר זה במתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא ה"ז מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו היקנת עצמה לו : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש וצריך חקירת חכם וכולי שם ברא"ש הפרק וכתב הרי"ף אברייתא שכתבתי בסמוך וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הוי קדושי כלום ודוקא באדם שאינו חשוב וכן כתבו הרא"ש והר"ן ומבואר הוא בדבריו שהרי כתב לקמן בסמוך דאם אדם חשוב הוא מקודשת :

ומ"ש

דרכי משה

(ו) ובסוף הגה"מ דגיטין לא משמע כן וע"ש בתשובה ארוכה ע"ב וע"ג שהאריך בדינים אלו : (ז) בהגהת אלפסי ע"ב דף תרכ"א פרק קמא דקידושין מעשה בא' שנתן קדושין לאביהה ואמר הרי את חמי ולא אמר הרי בתך מקודשת והורה דאין כאן קידושין כלל עכ"ל : (ח) עיין בתשובת הרשב"א סימן תרי"ג שהאריך בזו ופסק דיש להחמיר לענין מעשה אע"פ שנתב היא

דרישה

[ד] ואם נתן הוא ואמרה היא כו' יש ר"ל דאשמעינן דאפילו לא היו עסוקין באותו ענין ממש אלא מענין לענין באותו ענין מקודשת כיון שאמרה היא ה"ל כאילו עסוקין עוד באותו ענין ולאפוקי משתיקה דלא מהני אלא דוקא שעסוקין באותו ענין אבל ז"א דכבר כתבתי שבכל מקום שאמר אם היה מדבר עמה כו' שמיירי דוקא שעסוקין באותו ענין וכן משמע מלשון [illegible]

פרישה

לאפוקי שאם לא קדש אחרת בפניה דלא הוי ידים מוכיחות כלל וק"ל : (יג) הריני אישך הריני בעלך כו' מפרש טעמא בגמרא דכתיב כי יקח איש ולא שיקח את עצמו : (יד) אפילו היה מדבר עמה תחלה כו' וטעמא כתב הרא"ש משום דהכי ליסני גריעי מנתן לה בשתיקה מטעם דכתיב כי יקח וגו' : (טו) נתנה לו היא ואמרה לו כו' אפילו [illegible]

מי נקרא אדם חשוב להתירה בלא גט והרמב"ם ז"ל כתב נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק [ז] וסברא ראשונה היא סברת רב אלפס וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל :

כח **הכסף** שמקדש בו צריך שיהיה שלו (א) אבל אם גנב או גזל (א) וקדש בו קודם שנתייאשו הבעלים אפילו שידך אותה תחלה שנתרצתה לקדש לו (ב) ואמר לה התקדשי לי בזה ואמרה אין אינה מקודשת (ג) אבל קדשה לאחר יאוש מקודשת (ד) אפילו לא שידך [א] וכתב הרמ"ה דוקא בגזל דעלמא מקודשת לאחר יאוש (ה) דאיכא יאוש ושינוי רשות אבל אם גנב או גזל משלה ולא שידך אותה תחלה וכשנתנו לה אמר לה התקדשי לי בזה וקבלה אותו (ו) ושתקה אינן קידושין (ז) אבל אם שידך (ב) תחלה או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה התקדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה אין הוי קדושין (ח) אבל אם אחר שבא לידה אמר התקדשי

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם שאם נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק הוא בפ"ג וכיון שראה רבינו שסתם דבריו בנתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת עלה על דעתו דלא שאני ליה להרמב"ם בין אדם חשוב לשאינו חשוב ואין ספק שנעלם מעיני רבינו מ"ש בפ"ה והעתקתיו בסמוך שאילו ראה אותו ודאי הו"ל להבין דמ"ש בפ"ג אינה מקודשת היינו דוקא באדם שאינו חשוב אבל באדם חשוב מקודשת וסמך על מ"ש בפ"ה ויש לתמוה על רבינו כיון שלא ראה דברי הרמב"ם בפ"ה ומפני כך עלה על דעתו דסבר דבין באדם חשוב בין בשאינו חשוב אינה מקודשת למה לא הקשה עליו דה"א לומר כן דהא בגמרא אמרינן בהדיא דבאדם חשוב מקודשת · ומ"ש עוד בשם הרמב"ם נתן הוא ואמרה היא מקודשת מספק שנראה שגם בזה סברתו היא סברא מחודשת תימה שהרי גם הוא פסק כן בסמוך ואם מפני שהו"ל לכתוב שאם היה מדבר עמה על עסקי קידושין הוו ודאי קידושין זו אינה קושיא דכיון דלא נאמר כן בגמרא ע"ז לא כתבו שכבר נודע דרכו של הרב ז"ל שאינו אלא מעתיק דברי הגמרא ועוד דאיכא למימר שסמך על מ"ש באותו פרק עצמו שאם היו עסוקין באותו ענין ונתן ולא פירש ולא אמר דבר דיו והיא מקודשת הרי נתבאר דאין כאן חילוק סברות כלל אלא סברתו הראשונה שכתב היא מוסכמת גם מהרמב"ם ז"ל ואין להעלות על לב שיחלוק אדם עליה לפי שהוא תלמוד ערוך כמו שנתבאר ודברי הרשב"א בכל דינים אלו בתשובה סוף סימן רי"ג : וכתב הר"ן וטעמא דשאני לן בין נתן הוא ואמרה היא לנתנה היא ואמר הוא משום דבשלמא נתן הוא ואמרה היא כיון שבשעת נתינה אמרה היא והוא שתק הרי הוא כמסכים לדבריה ואע"פ שלא פירש ה"ל כמדבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה קדושיה ולא פירש דקי"ל כרבי יוסי דאמר דיו הילכך איכא למימר דהו"ל כנתן הוא ואמר הוא אבל נתנה היא ואמר הוא כיון שאינו חשוב ליכא למימר דקרינן ביה כי יקח ומש"ה ליכא לספוקי דליהוי קידושי אבל בה"ג כתב דנתנה היא ואמר הוא הוי כמי ספיקא ולא נראו דבריו עכ"ל : כתב הריב"ש בסי' ה' על אירוסין שנעשו בנימוסי העכו"ם אין ספק שאין בהם חשש קידושין אף אם יהיו בפני עדים כשרים שהרי לא נתקיים בהם נתן הוא ואמר הוא ואף אם נאמר שכיון שנתקבצו יחד להתארס הוי כמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה ולא פירש דקי"ל דיו מ"מ בכאן הרי לא נתן לה כלום רק שהכהן מברך אותם בקול גדול ונותן טבעת לכל א' תשלום תשובה זו אכתוב בסוף סימן קמ"ט : וגם ה"ר דוד כהן כתב בתשובה בית כ"ד להתיר וכ"כ בתרומת הדשן סימן ר"ט (ט) : כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח יהודי נשא כותית ונתגיירה עמו בלא קדושין וכתובה ואח"כ הלך והניחה אינה צריכה גט שאפילו יאמר שבא עליה לשם קידושין כיון שלא נתיחד עמה בעדים אינו כלום ולא כתב ר"ח שצריכה גט מספק אלא אם הכניסה לחופה וכאן אין שום חופה (י) :

כח הכסף שמקדש בו צריך שיהיה שלו אבל אם גנב או גזל קודם שנתיאשו הבעלים אפילו שידך אותה תחילה אינה מקודשת וכו' בפרק האיש מקדש (דף נב:) ההוא גברא דחטף זוזי מחבריה ושדא לה א"ל מיקדשת לי אתא לקמיה דרבא א"ל לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלים הוי וגרסי' תו התם (שם) ש"מ ממתניתין קדשה בגזל אינה מקודשת אפילו בגזל דידה מיתיבי קדשה בגזל בחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בגזל דידה הא מדקתני סיפא או שחטף סלע מידה מכלל דרישא בגזל דעלמא עסקינן פרושי מפרש קדשה בגזל ובחמס ובגניבה כיצד כגון שחטף סלע מידה וקדשה בו והא מתני' דגזל דידה וקאמר רב אינה מקודשת לא קשיא הא דשדיך הא דלא שדיך ופרש"י בגזל דידה · כיון דקבילתיה אחילתיה : הא · דקתני מקודשת בדשדיך מקמי הכי ונתרצית להתקדש לו דאי קבלתיה לגזל דידה בשם קידושין אחילתיה וכתב הרי"ף והרא"ש שמע מינה דגזל דעלמא היכא דלא נתיאשו מהם הבעלים אינה מקודשת

אין לכל אדם לסמוך על דעתו לומר שזה אדם חשוב וזה אינו חשוב אלא צריך חקירת חכם וכו' והרשב"א בתשובה סימן תרי"ג כתב דסתם בני אדם אינם חשובים :

כח הכסף שמקדש בו וכו' ואמר לה התקדשי לי בזה ואמרה אין אינה מקודשת נראה דאפילו היא נתרצית להתקדש לו בגזל אפ"ה כיון דקודם יאוש לא קנתה הכסף אף הוא אינו קונה אותה אבל קדשה לאחר יאוש דקנתה האשה לכסף זה ביאוש ושינוי רשות אף הוא קונה אותה ואפילו לא שידך ואפילו לא אמרה הן אלא ששתקה אפילו אינה יודעת דכסף זה גזל הוא בידו כיון דנתרצית להתקדש לו בזה מקודשת וה"א בפ' האיש מקדש (דף נ"ב) ההיא איתתא דהוה קא משיא כרעה במשיכלא דמיא אתא ההוא גברא חטיף זוזי מחבריה ושדא לה אמר לה מיקדשת לי אתא ההוא גברא קמיה דרבא אמר לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוי אלמא דאפילו ידעה דגזל הוא דבפניה חטף מחבריה ושדה לה לא היתה מקודשת משום דלא הוה יאוש מכלל דהיכא דאיכא יאוש מתקדשת וכן פסקו הרי"ף והרא"ש בפרק האיש מקדש והרמב"ם בפ"ה מהלכות אישות. ויש להקשות מפרק הגוזל בתרא דאמתני' דהמציל מן הכותים ומן הליסטים וכו' א"ר אסי ל"ש אלא בליסטים כותים משום דדייני בגייתי אבל ליסטים ישראל כיון דאמרי מימר אפילו סתמא נמי מייאש וכך פסקו הרי"ף והרא"ש לשם וכן פסק הרמב"ם ריש פ"ו דה' גזלה ורבי' בח"מ סי' שס"ח ופי' רש"י בלשון ראשון דדייני ישראל אמרי מימר לא תן לו ואין חובטין במקלות אלמא דאפי' איכא עדים דגזלו נמי קא מייאש כיון דאין הדיינים חובטין במקלות אלא פוסקין הדין בלבד לא תן לו וכן סתם גניבה יאוש בעלים היא כמ"ש רבינו בח"מ בסי' שנ"ג ואפשר ליישב דמה שכתב רבינו קודם שנתייאשו הבעלים היינו דשמעיה דלא קא מייאש ולשון קודם אתא לאורויי דאע"פ דבתר הכי שמעינן דקא מייאש אפ"ה כיון דקאמר מקודם דלא קא מייאש אינה מקודשת ועוד נראה עיקר דרבא נמי דקאמר לית דחש להא דר"ש לענין קידושין דאורייתא קאמר דאינה מקודשת קידושין דאורייתא אלא א"כ דשמעיה דקא מייאש והיא דפ' הגוזל בתרא אינו אלא מדרבנן דכיון דחזינן דהכי נהיגי עלמא דקא אמרי מימר הלכך קאמרי רבנן דאפילו בסתמא נמי קא מייאש ולפי זה בקידושין נמי קני לה מדרבנן ובעי גט מדרבנן וכך פסקתי הלכה למעשה הסכימו עמי הגדולים שבדור ובתשובה הארכתי בס"ד ועיין במ"ש בח"מ סי' שנ"ג דאפי' לא החזיר לבעלים דמיה צריכה גט מספק דכיון דקני גוף הגנבה מדרבנן ביאוש כדי אם כן הדמים אינם עליו אלא חוב בעלמא שחייב המקדש לנגזל אבל האשה נקנית בגוף הגניבה והגזילה מדרבנן מספק ביאוש כדי :

ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה בהרבה ספרים כתוב בטעות וכך צריך להיות וכתב הרמ"ה ודוקא בגזל דעלמא מקודשת לאחר יאוש דאיכא יאוש ושינוי רשות אבל בגזל שלה ולא שדיך אפילו לאחר יאוש אינה מקודשת כיון דליכא שינוי רשות ואם גנב או גזל משלה וכו' כך היא הנוסחא בספרים המדוייקים וכך נדפס בוויניציאה באחרונה ולפני הב"י היה הספר חסר ולכך תמה למה הוצרך רבינו לכתוב בשם הרמ"ה הלא תלמוד ערוך הוא אבל לפי הנוסחא שכתבתי ניחא דעיקר חידושו של הרמ"ה דיאוש לא מהני בגזל שלה אבל מ"ש אח"כ ואם גנב או גזל אינו מדברי הרמ"ה אלא מדברי רבינו הם וכ"ע מודו בזה ומיירי בין נתייאשה ובין לא נתייאשה וצ"ע מנ"ל להרמ"ה להקל בכך ודילמא היכא דקדשה לאחר יאוש מקודשת אפילו בגזל שלה ואע"ג דליכא שינוי רשות דאע"ג דלגבי ממונא קי"ל כמ"ד בפרק מרובה יאוש כדי לא קני דילמא לגבי קידושין אחמרו רבנן טפי וכ"כ התוספות בפרק האיש מקדש (דף נ"ב) דאיצטריך לרב משום דה"א דבקידושין אזלינן לחומרא להצריכה גט אע"ג דלא נתייאש ע"ש בד"ה והוא לא אמר ונראה דהרמ"ה הוה קשיא ליה אהך דקאמר רבא בפרק האיש מקדש לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזלה יאוש בעלים היא מעובדא

דרכי משה

היא סתמא ולא אמרה אתקדש אני לך הוא אומר התקדשי לי ושתקה אע"ג דלא גלתה דעתה דניחא לה להתקדש וע"ש : (ט) בדין מומר שנשא מומרת וחזרה אח"כ לדת האמת והתירה בלא גט אע"ג דשהה עמה כמה שנים בעכו"ם : (י) וע"ל סימן ל"ג דמשמע אפי' אם נתייחד עמה בעדים ליכא למיחש דבא עליה לשם קדושין :

כח (א) ומשמע בגמרא פ"ג דקידושין דסתם גניבה וגזילה לאו יאוש הוה ועיין בזה בח"ה הלכות גזילה כתב מהרי"ו בתשובה סי' קל"ה דהמקדש בגזל או גניבת עכו"ם הוי מקודשת דאינו אסור אלא משום חילול השם וע"ש שהאריך ועיין בתשובת מהרי"ל סי' צ"ז שהאריך מאוד בדין קדשה בגזל דידה או של אחרים : (ב) כתב בהגהת אלפסי פ"ק דקידושין נראה דמקרי שידוכי;

פרישה

גט אבל לענין קרקע בכסף דכתב רבינו הא דינא דאדם חשוב בח"מ סי' ק"צ שם לא כתב דצריך חקירת חכם דלענין ממון אמרינן המע"ה :

סי' כח (א) **אבל** אם גנב או גזל כו' ואם אין צריך להחזיר אלא משום קידוש השם מקודשת וכ"פ מהרא"י (בשם מהרי"ו סימן קל"ח ועיין בתשובת מהרי"ל סי' צ"ו שמאריך בזה כ"פ) :

(ב) **ואמר** לה התקדשי לי בזה נ"ל דה"ל שהוא גזל : (ג) **אבל** קדשה לאחר יאוש מקודשת ואע"ג דקי"ל יאוש לבד אינו קונה הכא שהוא ביד האשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה וכיון דקנאת היא אף הוא קונה אותה מ"מ. ועיין מ"ש רמ"א בש"ע בסימן א' ז"ל קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן עכ"ל נראה דכ"כ משום דבח"מ סי' שנ"ג כ' ר' בשם הרא"ש שכתב ז"ל וכיון דרבה מספקא ליה אי יאוש קנה דאורייתא או דרבנן כו' עד מ"מ אם קידש (שהה צריכה גט מספק דשמא קונה מדרבנן עכ"ל ואפשר מ"ש המחבר ב"י כאן בש"ע לפני זה ונודע הקנה אותו דבר ביאוש כו' כיון ג"כ לזה משום דאין כל יאוש קונה ודו"ק (ול"נ דלכך כתב ונודע לאפוקי סתם גזילה במ"ש בסמוך כ"פ) אבל קשה דאם כן קשה דברי רבינו אהדדי דבח"מ כתב דאינן קדושין אלא מדרבנן ולחומרא וכאן סתם וכתב דהיא מקודשת דמשמע קידושין גמורין וגם אם הוה דעת מור"ם לזה לא הול"ל זה לבבא בפני עצמה אלא הול"ל זה לפירוש אדברי המחבר דכתב לפני זה "דמקודשת הל"ל עליו והיינו "מדרבנן (ועוד דבהלכות פסח סי' ת"ן מייתי להלכה הא דתנן גבי ערלה וכלאי כרם דאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת) וי"ל דמ"ש בח"מ מיירי ביאוש לחוד בלי שינוי רשות והיינו כגון שנתנו ליד האשה שלא בתורת קידושין אלא בפקדון ואמר כך אמר לה התקדשי לי בה דלא מקרי שינוי רשות כולי האי ומזה נמי מיירי רמ"א כאן בהג"ה אלא דק"ק הא כשמתחלה היה בידה בתורת פקדון הוה מכמי ברשות הגנב וכשנתרצית אמר כך להתקדש בו יצאה מרשות הגנב הבעל לרשות האשה שמתקדשת וה"ל שינוי רשות : (ד) **אפי'** לא שידך וה"ה אפילו לא אמרה כן וק"ל מור"ם (ועיין בתשובת בן לב חלק א' ד' מ' ע"ד כ"פ) : (ה) **דאיכא** יאוש ושינוי רשות אבל בגזל שלה ולא שידך אפילו לאחר יאוש אינה מקודשת כיון דליכא שינוי רשות ואם גנב או גזל כו' כך הגיה מור"ם ועיין בדרישה : (אבל בגזל דידה ולא שידך פירוש אבל אם שידך עדיף טפי מגזל דעלמא כמ"ש בסמוך דודאי נתרצית לו בזה כ"פ) : (ו) **ושתקה** אינן קידושין דלא הוי כאן שינוי רשות ודידה שקלה : (ז) **אבל** אם שידך תחלה הוו קידושין דמדשתקה או אמרה הן מחלתה לו דאנן אמדינן דעתה שמחלה לו ממון זה כדי להתקדש בו כיון דבעינן אמר הינה מקודשת : (ח) **אבל** אם אחר שבא לידה כו' הינה מקודשת דכיון שהוא שלה שגזל ממנה מעיקרא

דרישה

בפ"ה מה"א אמרה לו הילך דינר זה מתנה והתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת כו' וכן העתיק לשונו בש"ע סימן זה וכ"כ גם כן הרא"ש. ורבינו בעצמו כתב זה הב' גופה לקמן בסי' כ"ט · ומ"ש רבינו בכאן ואם נתנה היא ואמר הוא הרי את מקודשת כו' ולא נקט שאמרה היא והתקדש אני לך כלשון הגמ' נ"ל שרבינו סובר דל"ד שצריכה לומר כן ומה שנקט בגמרא והקדש אני לך ר"ל שכוונת האשה במאי שנתנה לו המנה שתתקדש לו אבל לא נקט זה הלשון בדוקא שתאמר כן ומוכרח הוא דא"כ קשה דהא כל הפוסקים ס"ל שהוא צריך שיחזור ויאמר לה התקדשי כו' למה לא נזכר זה בגמרא אלא ודאי בגמרא לא מיירי במאי שצ"ל הוא או היא וכן רמ"א כתב על דברי ש"ע ככ"ל שי"א (רשב"א סימן תרי"ג האריך בזה כ"פ) שאפילו אם לא אמרה והתקדש לך אלא הוא אמר התקדשי לי והיא שתקה דמקודשת ורבינו שנקט לקמן והתקדש אני לך לשון הגמרא נקט ככל הפוסקים :

[ז] **וסברא** הראשונה היא סברת רב אלפס כו' ז"ל ב"י ומור"ם תימה על רבינו איך משוה להרמב"ם לטועה והלא בהדיא אמרינן בגמרא באדם חשוב מקודשת וגם הרמב"ם עצמו כ"כ בפ"ה אלא שבפ"ג סתם וכתב אינה מקודשת ומיירי כשאינו אדם חשוב וסמך אמ"ש בפ"ה וגם מ"ש בשם הרמב"ם נתן הוא ואמרה היא וכו' ע' בב"י עד הרי נתבאר שסברא הראשונה שכתב רבינו מוסכמת גם מהרמב"ם ז"ל עכ"ל ויש רוצין לתרץ שכוונת רבינו כמ"ש והרמב"ם ז"ל כתב נתנה היא כו' ר"ל שקודם זה מביא סברת הרא"ש שכתב וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב כו' דמשמע שסבר הרא"ש שסתם הוא בחזקת אדם חשוב עד שנודע שאינו חשוב והרמב"ם מדכתב סתם בפ"ג דאינה מקודשת משמע שסתם אדם הוא בחזקת שאינו חשוב עד שנודע שהוא חשוב שאז מקודשת כמ"ש בפ"ה אבל א"א לומר כן דאם כן היאך כתב וסברא ראשונה היא סברת רב אלפס דמשמע שהאלפס סבר שסתם אדם בחזקת חשוב הוא ורב אלפס לא דיבר מזה כלום ואדרבא בתחלת מסכת קידושין דף תרכ"א כ' סתם וכן אם נתנה היא ואמר הוא לא הוו קידושין כלשון הרמב"ם בפ"ג רק בסוף דף תרכ"ב כתב לשון הגמרא שהבאתי לעיל דבאדם חשוב מקודשת וא"כ מאיזה לשון הבין הטור שהאלפס סבר כן וצ"ע :

סי' כח [א] **וכתב** הרמ"ה דוקא בגזל דעלמא ז"ל מור"ם בכאן וכתב ר"י קארו שיש לתמוה מה תולה בדברי הרמ"ה הלא הכל תלמוד ערוך הוא ובאמת הוא תמה כן כי לא ידע שהספר נחסר כאן כמו שהגהתי בדברי הרמ"ה דעיקר החידוש של הרמ"ה דיאוש לא מהני גבי גזל דילה אבל אי הוה מהני או לא הוה צריך לא שידך ולא לאמר הן כמו גבי גזל דעלמא לאחר יאוש ודברי התלמוד דבעינן שידך גבי גזל דילה או שתאמר הן ס"ל דהיינו לפני יאוש

התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת: **וכן** הדין אם קדשה בחוב שהיה לה בידו שאמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לך (ט) וחזר ואמר התקדשי לי בו אם שידך (י) אפי' קבלתו בשתיקה מקודשת וכן אם אמרה אין אפילו לא שידך תחלה מקודשת קבלתו בשתיקה (יא) ולא שידך תחלה אינה מקודשת: **א"ל** כנסי סלע זה בפקדון חזר וא"ל התקדשי לי בו אם אמר כן בשעה שנתנו לידה או קודם לכן אפילו קבלתו בשתיקה מקודשת דכיון דשתקה וקבלתו איכא

מעובדא דוורשכי בפ"ק דקידושין דקאמר רב נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי וקא מותיב ליה רבא מההיא דתניא קדשה בגזל ובחמס ובגנבה או שחטף סלע מידה מקודשת דאמאי לא קאמר רב נחמן אהך עובדא דוורשכי לית דחש להא דר"ש וכו' ולרבא נמי קשיא דמותיב מקדשה בגזל ולדידיה מי ניחא הא ס"ל דלית דחש להא דר"ש כו' והאי קתני דמקודשת בגזל דידה דאין לפרש דס"ל דהגזל דידה כיון דקבילתיה אחילתיה דהא ממתניתין דהמש נשים בפרק שני דקידושין מוכיח רב דבגזל דידה נמי אינה מקודשת דליכא להוקמא לברייתא כר"ש כיון דאיהו גופיה קאמר לית דחש להא דר"ש ובע"כ צריך להוקומא הא דשדיך הא דלא שדיך וכדמוקי לה התם וא"כ מאי פריך רבא לר"נ ולכן קא מפרש הרמ"ה דבע"כ הך עובדא דוורשכי בידוע היה דלאחר יאוש הוה ומש"ה איצטריך ליה לר"נ למימר דהא"ה יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי וה"ט משום דלא קני ליה גזלן ביאוש כדי והשתא ניחא דקמותיב ליה רבא מהך דקדשה בגזל וכו' דשמעינן דמקודשת הוא לפחות ביאוש כדי אבל לרבא גופיה ניחא דאיהו הוה מוקים למתניתין דה' נשים דאינה מקודשת בגזל דידה בלפני יאוש ומשני ליה ר"נ לעולם אפי' לאחר יאוש אינה מקודשת בדלא שדיך והיא דמקודשת וכו' מיירי בדשדיך מיהו כל זה אינו אלא לענין קידושו דאורייתא אבל מדרבנן אם קידש אשה בגזל דידה לאחר יאוש מקודשת מדרבנן וכבר הארכתי בזה גם בתשובה בס"ד והעליתי דצריכה גט מדרבנן והסכימו עמי הגדולים שבדור דלא בעינן יאוש ושינוי רשות אלא מדאורייתא וכך היא דעת רוב הפוסקים וכ"כ בהגהת ש"ע: **וכן** הדין אם קידשה בחוב וכולי ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ג) א"ל כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת ורבינו לא כתב גבי חוב הך דלאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת משום דנסמך על מ"ש מתחלה גבי גזל שלה אבל אם אחר שבאה לידה אמר התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת כתב הא"כ וכן הדין אם קדשה בחוב וכו' דשמעינן מינה דדינן שוה וכדאיתא התם בגמרא דדין חוב שלה כדין גזל שלה לענין קידושין אבל הרמב"ם בפ"ה מה' אישות כתב כלשון הברייתא גבי חוב דלאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת ובדין גזל לא כתב כן וכתב ה' המגיד דה"ה גבי גזל ודבר פשוט וכו' ע"ש וז"ל הרשב"א בתשובה סימן קל"ז דבחוב אם לא הגיע זמן פרעון אפילו קבלתו בשתיקה ולא שידך מקודשת: **א"ל** כנסי סלע זה וכו' פירוש אין חלוק בין אם חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בשעה שנתנו לידה ובין אם חזר ואמר הרי את מקודשת לי בו קודם שנטלתו ונטלתו ושתקה ה"ז מקודשת דהא דתניא בשעת מתן מעות לאו דוקא דה"ה קודם לכן ולא נקט ברישא בשעת מתן מעות אלא לאפוקי לאחר מתן מעות דבסיפא דאי אישתיקא אינה מקודשת וכ"כ הרמב"ם בפ"ה דאם לאחר שא"ל כנסי פקדון זה חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בו אם אמר לה קודם שנטלתו ונטלתו ושתקה הרי זו מקודשת אלא דקצת תימה למה לא כתב נמי כלשון הברייתא בדאמר

מקודשת כלל בין שדיך בין לא שדיך וגזל דידה בדשדיך הוו קידושין ובדלא שדיך לא הוו קדושין ובפרק קמא דקדושין (דף י"ג:) גרסינן ההיא אתתא דהוה קא מזבנא וורשכי אתא ההוא גברא חטף וורשכי מינה אמרה ליה הבא ניהלי אמר לה אי יהיבנא לך מיקדשת לי שקלתיה ואישתיקה אמר ר"נ יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי איתיביה רבא לרב נחמן קדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת התם בדשדיך ומנא תימרא דשאני לן בין שדיך בין לא שדיך דתניא אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בזו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחר מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקא הוו קדושין ונתני מקודשת סתם אלא רצתה דאמרה אין לא רצה דאישתיקא וקתני דאינה מקודשת מ"ט יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי והלא קשיא הך דקדשה בגזל ובחמס וכו' אלא לאו ש"מ הא דשדיך הא דלא שדיך. ופרש"י גזלן דלא יהיב דמי. חמסן דיהיב דמי אבל לא נתרצו בעלים למכור: בדשדיך. שדבר בה קודם לכן ונתרצית להתקדש לו דהתם כי שתקה משום דניחא לה הוה: לא רצתה דאישתיקא. וקיבלתיה והכ"ה אינה מקודשת דדידה שקלה ולאחר מתן מעות אפי' רצתה דאמרה אין לא מיקדשא דמעיקרא קיבלתיה בחובה וכי הדר אמרה לא יהיב לה מידי וז"ל הרי"ף והרא"ש ההיא אתתא דהוות מזבנא וורשכי וכו' א"ר נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ואי קשיא לך הא דתניא קדשה בגזל ובחמס וכו' מקודשת התם בדשדיך ובדלא שדיך נמי לא אמרן אלא היכא דשקלה ליה ושתקה אבל אי אמרה אין ושקלה ליה אע"ג דלא שדיך קידושיה קידושין דתניא אמר לה כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וכו' אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקא ואוקימנא בדלא שדיך ולפיכך לא הויא מקודשת וכי אמרה אין מיהא הויא מקודשת אלמא בדאמרה אין אע"ג דלא שדיך קידושיה קידושין בין בחוב דילה בין בגזל דילה וכן הלכתא ודוקא בגזל דילה אבל בגזל דעלמא אע"ג דשדיך לא הוו קדושין אא"כ קדשה ביה לבתר דקניא ביאוש בעלים דה"ל כדידיה עכ"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה וז"ל המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה אותו כבר ביאוש ה"ז מקודשת ואם לאו אינה מקודשת גזל את האשה או גנבה או חמסה וחזר וקדשה בגזל ובגנבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודשת בו אם קדם ביניהם שדוכין ונטלה ושתקה ה"ז מקודשת ואם לא שידך אותה מעולם אע"פ ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קידושין אינה מקודשת ואם אמרה הן הרי זו מקודשת שהחזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה הרי את מקודשת בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם היה ביניהם שידוכין הרי זו מקודשת ואם לא שדיך אינה מקודשת עד שתאמר הן ואם א"ל אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת בו שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום אלא שלה נטלה וכבר נפרעה חובו מעת שנטלה ואינה יכולה לחזור ולתובעו בחוב פעם אחרת עכ"ל: **וכתב** ה"ה ודע שאם אחר שהחזיר לה גזלתה א"ל הרי את מקודשת לי בה אפילו אמרה הן אינה מקודשת דדומה להחזיר לה את החוב ומבואר למטה וכן השוו אותה בגמרא בפירוש ודבר פשוט הוא שכיון שבשעת החזרה נתן לה בתורת השבה אחר שיבא לידה והוא שלה במה תתקדש בו עכ"ל ואבל גזל דאחרים כתב הטעם שכשנתייאשו הבעלים הוי מקודשת אע"ג דקי"ל (ב"ק סו סז·) יאוש בלבד אינו קונה הכא שהוא ביד האשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה כיון דקנאתו היא אף הוא קונה אותה עכ"ל· והשתא כל דברי רבינו מבוארים אלא שיש לתמוה למה הוצרך לכתוב בשם הרמ"ה מ"ש דהא תלמוד ערוך הוא ודע שיש בקצת נוסחאות מספרי רבינו חסרון ניכר בב' מקומות אחד אצל מ"ש אבל אם שידך תחלה וכשאמר לה התקדשי בזה ונתנו בידה וכו' צריך להגיה ולכתוב אבל אם שידך תחלה או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה התקדשי לי בזה ונתנו בידה וכו' השני אצל מ"ש קבלתו בשתיקה ולא שידך תחלה אינה מקודשת צריך לכתוב אבל אם לאחר שנתנה בידה א"ל התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת דברי הריב"ש בדינים אלו בסימן ק"ע· כתב רבינו ירוחם מוכח בפרק מרובה (שם) שאם קדשה בגזילה אחר יאוש לחוד מקודשת מדרבנן והא דאמר רב נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי כתב הר"ן (פ"ק דקדושין דף תרכ"ז) בשם הרשב"א דטעמא דמילתא הוא דקא מפרש דמש"ה הוא דלא הוי קדושין ומיהו אפילו אמרה בתר הכי דלשם קדושין קבלתינהו לא מהני דשמו חכמים דעתה דלא ניחא לה לאיקדושי בגזל דידה אלא בדשדיך או דאמרה אין בהדיא דהכי גווני מהניא גביה כי היכי דתקדוש ביה והכי מוכחא ברייתא דקתני לא רצתה אינה מקודשת לגמרי משמע ואפילו פירשה דעתה אח"כ שנתכוונה לשם קדושין עכ"ל· ואמאי דאמרינן גבי א"ל כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וכו' דאינה מקודשת אלא בדשדיך א"כ בדאמרה אין כו' היינו דוקא בדאמר לה מעיקרא כנסי סלע זה שאני חייב ליכי אבל א"ל כנסי סלע זה סתמא וחזר ואמר לה התקדשי לי בו אע"פ שהוא חייב לה סלע מקודשת ולא אמרינן דלפרעון קבילתיה אבל כל שהזכיר לה פרעון החוב אע"פ שחזר ואמר לה לא לשם פרעון אני נותנו לך אלא לשם קדושין אמרינן דמסתמא לשם פרעון שקלתיה והיינו דקתני וחזר ואמר לה התקדשי לי בו כלומר חזר בו מדיבורו הראשון ואמר שלא יהיה לשם פרעון אלא לשם קדושין אבל מדברי הרמב"ם בפ"ה נראה שאינה חזרה ממש אלא שבתחלה אמר כנסי סלע זה שאני חייב ליכי והוסיף ואמר התקדשי לי בו ואפילו בכה"ג בדשדיך א"כ אמרה אין מקודשת וכ"כ מדברי בה"ג ז"ל ולפ"ז אפשר דהיכא שחזר בו ואמר לא לשם פרעון אני נותנו לך אלא לשם קדושין דמקודשת אע"ג דלא שדיך עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ה בשם הרשב"א דלדברי בעל הלכות והרמב"ם אפשר שאם חזר ואמר לה לא לשם פרעון אלא לשם קדושין וקבלתו ושתקה מקודשת ואפילו לא שידך וצריך תלמוד ומ"מ כשלא הזכיר בתחלה פרעון אלא שהוא חייב לה מנה והגיע זמנו ואמר הרי את מקודשת במנה זו ונטלתו ושתקה מקודשת אע"פ שלא שדך ואע"פ שאמרה לא נתכוונתי להתקדש אלא כדי להפרע מחובי קבלתיו אינה נאמנת עכ"ל וכתב עוד ה"ה על מ"ש הרמב"ם ואם א"ל אחר שנטלה החוב שלה הרי את מקודשת בו וכו' אינה מקודשת דע שאין חילוק בזה בין שדך ללא שדך שכיון שבא לידה בתורת פרעון במה תתקדש אח"כ וכן מתבאר בדברי רבינו ופשוט הוא עכ"ל· והא דאמרינן בפ"ב דהא דקדשה בגזל דידה מקודשת היינו בדשדיך ופירש"י דכי קבילתיה לגזל בידה לשם קדושין אחילתיה כתב הר"ן (ד' תרמ"ה ע"ב פ"ב דקדושין) לפ"ז נראה שנתקבלה קדושין ונתקבלה גזלתה אבל בירושלמי אמרו רוצה היא מקודשת ויהא חייב לה סלע· כתב הרשב"א בתשובה סימן א אלף רכ"ז על האומר לאשה הלויני דינר על משכון זה ונתנה לו הדינר ובשעה שנתן לה המשכון אמר לה התקדשי לי בזה וקבלתו ושתקה מסתברא לי שהיא מקודשת אלא שבזה ראוי להחמיר ואם קבלה קדושין מאחד אחד מגרש ואחד נושא ולמי מהן שתכנס צריכה ב ממנו קידושין אחרים עכ"ל ובתשובה אחרת כתב שנשאל על אשה שאמרה לאיש אחד שיתן לתקן טבעתה לאומן וכאשר נעשה אמר הראה אם יכיל אצבעך ואמר בפני עדים הרי את מקודשת לי ואמרו לה העדים ראי מה את עושה והיא נרתעת לאחוריה וצעקה וחרפה האיש ההוא והשיב שאין בזה חשש של כלום לפי שהעדים כבר מעידים שהטבעת שלה היתה ואפילו קדש בו והיא קבלתו דרך שתיקה אינה מקודשת בדלא שדיך כדאמרינן בפ"ק דקידושין בעובדי דוורשכי וכ"ש זו שצעקה מיד כששמעה עכ"ל: **א"ל** כנסי סלע זה בפקדון וחזר וא"ל התקדשי לי בו וכו' ואם אחר שנתנו לידה בתורת פקדון א"ל התקדשי לי בו וכו' בד"א שבא לידה בתורת פקדון אבל בא לידה בתורת קדושין וכו' הוו ספק קדושין בפ"ק דקידושין (יב:) ההוא גברא דקדיש בליפתא דאסא אמרו לו והא לית בה שוה פרוטה אמר להו תקדוש בד' זוזי דאית בה שקלתה ואישתיקה אמר רבא הוי שתיקותא דלאחר מתן מעות וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום היא אמר רבא מנא אמינא לה דתניא א"ל כנסי סלע זה בפקדון וחזר וא"ל התקדשי לי בשעת מתן מעות מקודשת לאחר מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא מכלל דרישא כי אמרה לא נמי הוו קדושי אמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאשתיקא מסתק ושמע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום היא קשו בה בפום נהרא משום דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יהבינהו

דרישה

יאוש בזה בא להשמיענו הרמ"ה דליתא ומ"ש המחבר ואם גנב או גזל משלה כו' הוא אינו מל' הרמ"ה אלא הוא מדברי הטור וכ"ע מודו בזה ומיירי בין ביאוש ובין בלא יאוש ודוק עכ"ל פירוש לדבריו שהגיה כמו שהוא נדפס לפנינו לאפוקי ספרים אחרים וכן בדפוס גדול של ב"י שגורס וכתב הרמ"ה דוקא בגזל כו' יאוש ושנוי רשות אבל אם גנב וגזל משלה כו' ע"ש (ואפשר דאף בלא גירסת ס"א אלא כמו שהוא בדפוסי ב"י ג"כ י"ל לתרץ זה דאתא לאשמעינן דאפי' לאחר יאוש לא מהני בגזל דידה ועיין בתשובת בן לב חלק א' ד' מ"א שגירסא הוא כגירסת ב"י וכתב שם דנראה שהתוס' חולקין אדברי הרמ"ה שכתבו ז"ל ומ"ת לרב דקאמר קדשה בגזל אינה מקודשת מאי אתא לאשמעינן הא משנה היא היכא דלא נתייאשו הבעלים אינה שלו וי"ל דאיצטריך מילתא דרב דאי ממתני' ה"א דדוקא בממונה הוא דלא קניא אלא ביאוש אבל למורא אע"ג דלא נתייאשו אמרינן דאם קידש אשה צריכה גט מספק לכך אצטריך מילתא דרב עכ"ל התוס' ואם איתא לתוס' כדברי רמ"ה לא הוי קשה ולא מידי דשמא רב אתא לאשמעינן דאפילו היכא דאיכא יאוש קדשה בגזל דידה אינה מקודשת עכ"ל בן לב הרי בהדיא דקושיית ב"י אינה קושיא וכמ"ש רש"ל כ"פ) וע' בב"י ובש"ע כ' רמ"א (בשם הר"ן דקידושין ד' תרמ"ז ודלא כרש"י דפטור מלשלם כ"פ) דאף אם היא מקודשת צריך לשלם לה גזילותיה:

אלא

פרישה

מעיקרא כי קבלתו בתורת השבת גזילה קבלתה והשתא לאו מידי יהיב לה והא דאמרה הן יש לומר שספקה בו: (ט) **וחזר** ואמר התקדשי לי בו פירוש בשעה שנתן לה אמר כן: (י) **אפי'** קבלתו בשתיקה דהכא עדיף טפי מבגזילה דעלמא דודאי נתרצית לו כמו שכתבתי בסמוך: (יא) **ולא** שידך תחלה אינה מקודשת אבל אם לאחר שנתנו בידה אמר לה התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת כך הגיה ב"י ומ"ש אינה מקודשת היינו משום דמעיקרא קבלתה בחובה והשתא בשעת קידושין לא מידי יהיב לה כדפירש' לעיל גבי גזלה:

וכתב

חדושי הגהות

כח א ברשב"א שלפנינו מוקדם הוא ג"כ בסימן תשע"ד : ב יש לתמוה על זה דהכא משמע דלאיזה חכם שירצה ישאנה והרי בהדיא אמרינן בגיטין (פט) אבל לא יגרש שני וישא ראשון שלא

אלא כשמלוה לה עתה עד זמן פלוני (כז) וכתב הרמב"ם וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אם קדשה בהרווחת זמן מלוה דמעיקרא הוי ספק קידושין ולא שריא לעלמא בלא גט ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם (כח) אבל אם היה לו משכון ממנה במלוה שיש לו אצלה וקידש בו מקודשת (כט) ואפי' משכנה בשעת הלואה ואפי' לא החזיר לה המשכון [ב] אלא אמר לה התקדשי לי במלוה שיש לי אצלך כיון שיש לו משכון מקודם והרמ"ה כתב דוקא כשהחזיר לה המשכון וכתב עוד דוקא דמטא לידיה דמקדש בתורת משכון אבל אי לא מטא לידיה בתורת משכון אע"ג דמדינא מצי למיתפשיה אוזזי דכל כמה דלא גלי דעתיה דנקטיה ליה בתורת משכון אינה מקודשת ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו (ל) [ג] גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת וא"א ז"ל כתב דוקא שמשכנו שלא בשעת הלואה (לא) אבל אם משכנו בשעת הלואה

מסייע בה שאסור לעשות כן והלא כיון שאינו אומר כן בשעת הלואה וגם עתה אינה נותנת לו דבר וגם לא קץ אין כאן איסור כלל אלא אם א"ל כן בשעת הלואה דאז ודאי איסורא איכא ומ"מ רבית גמור לא הוי כיון דלא קץ בהדיא ד' בה' היינו דמסיים בה ואסור לעשות כן משום הערמת רבית מ"מ למדנו מדברי בעל העיטור שהוא מפרש הא דארוח לה זימנא כדברי ר"ח והרמב"ם ז"ל וזהו שכתב רבינו על דבריו וכן כתב ר"ח שאם היה לו מלוה בידה ומרויח לה זמן ומקדש בה אינה מקודשת וכולי · והתוספות הקשו על פרש"י דכה"ג רבית גמורה היא ואמאי קאמר דאינו אסור אלא משום הערמת רבית ופר"ת דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן פרוטה למלוה לארווחי לה זמנא וקדשה באותה הנאה כלומר שאמר לה בשעת מתן מעות התקדשי לי בפרוטה זו ואסור לעשות כן אע"ג דלאו רבית הבא ממלוה ללוה הוא משום דהוי כחוזר ונוטלו מן האשה: **כתב** הר"מ וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אם קדשה בהרווחת זמן דמעיקרא הוי ספק קדושין וכו' כלומר היכא דבשעה שהלוה לה אמר הרי את מקודשת לי בהנאת הרווחת זמן שארויח לה במלוה זו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל פשיטא שהיא מקודשת בודאי לד"ה אבל היכא דקודם לכן היה לו מלוה בידה ועכשיו א"ל הרי את מקודשת בהנאת הרווחת זמן שאני מרויח לך באותה מלוה שאת חייבת לי וכדברי רש"י והרי"ף ז"ל דבהא פליגי ר"ח והעיטור הוי ספק קדושין וכו': אבל אם היה לו משכון ממנה במלוה שיש לו אצלה וקידשה בו מקודשת ואפילו משכנה בשעת הלואה ואפילו לא החזיר לה המשכון וכולי בפ"ק דקדושין (יט ·) אמר רבא אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה דאמר גבי אמה העבריה מעות הראשונים לאו לקדושין ניתנו וכו' וכתבו התוספות והרא"ש אין לפרש דמשכנו שלא בשעת הלואתו דקני ליה כדרבי יצחק דא"כ הו"ל להביא ההוא דרבי יצחק אלא אפילו משכנו בשעת הלואה איירי דומיא דאמה העבריה ונראה דאפילו אינו מחזיר לה המשכון אלא שא"ל הרי את מקודשת לי במלוה שאת חייבת לי על המשכון שלך שבידי מקודשת אף ע"פ שהמשכון עדיין בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון וכתבו עוד התוספות וא"ת כיון דמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון אמרי' לעיל דמקודשת ולמה אנו צריכין ללמוד מרבי יוסי וי"ל דהיכא דאיכא משכון גרוע טפי דסלקא דעתך דלא סמכה דעתה כיון שאינו מחזיר לה משכון קמ"ל מילתא דר' יוסי דמקודשת והר"ן כתב דאינו מחוור דלא אמרו דמקודשת אלא דוקא כשהחזיר לה המשכון דומיא דהיא דר"י בר יהודה וכ"כ הרמב"ם בפ"ה וז"ל היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה באותה המלוה והחזיר לה את המשכון ה"ז מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיע הנאה לידה וכתב ה"ה היה לו מלוה אצלה וכו' פ"ק אמר רב נחמן המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת ופירוש במלוה הוא מקדשה ומחזיר לה את המשכון ויש שהיו סבורים לומר אפילו אינו מחזיר המשכון בשעת הקדושין היא מקודשת ודעת רבינו עיקר וכן הסכים הרשב"א ז"ל וכ"כ מדברי הרמב"ן ז"ל דבעינן חזרת המשכון עכ"ל · וכבר כתב רבינו סברא זו בסמוך בשם הרמ"ה ויש לתמוה עליו למה לא כתב שגם הרמב"ם סובר כן וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אפילו לא הזכיר לה משכון בשעת הקדושין כיון שהחזירה בשעת הקידושין או שהיה ברשותה מקודשת: וכתב עוד דוקא דמטא לידיה דמקדש בתורת משכון אבל אי לא מטא לידיה בתורת משכון וכו' אינה מקודשת כ"כ רבינו ירוחם בשמו וכתב עוד מוכח בפ"ק דאם הקנה לה משכון שלו כגון שאמר לה התקדשי לי בכך וכך מעות ותזכה בהם גוף משכוני ה"ז מקודשת אפילו משכון שלו עכ"ל · ועיין בסימן כ"ט: ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת וא"א ז"ל כתב דוקא שמשכנו שלא בשעת הלואה וכו' ברייתא בפ"ק דקדושין (ח:) קדשה במשכון מקודשת ומוקי לה במשכון דאחרים וכדר' יצחק דאמר ב"ח קונה משכון ופירש"י במשכון דאחרים שהיה בידו וקדשה בחוב שיש לו עליו הילכך מקודשת שהמשכון עצמו קנוי לה וכתבו התוספות אף ע"ג דרבי יצחק איירי במשכנו שלא בשעת הלואתו מצינו למימר כיון דבעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואה קנין גמור עד שיפדה בשעת הלואה נמי אלים שעבודיה ליחשב ממון לקדש בו האשה וכן צריך לפרש בפרק השולח (לז·) ובפרק כל שעה (לא·) והרא"ש הביא דבריהם וכתב אח"כ ומיהו צריך לדקדק בס"פ האומנין (פא:) דבס"פ שבועת הדיינין (מד·) משמע דמשום דרבי יצחק לא הוי אלא ש"ש ולא כרש"י שפירש בס"פ האומנין דלרבי יצחק קונה המשכון להתחייב באונסין דלא משמע התם הכי ור"ח פי' שם דלא להתחייב באונסין וצריך לדקדק אמאי קנאו להיות עליו ש"ש אי חשיב קנין גמור באונסין נמי ליחייב ואי לא חשיב קנין אפילו ש"ש לא הוי אלא ודאי היינו שכרו דקני ליה להיות ממונו לקדש בו את האשה וכן פר"ח ולפום האי טעמא לא נוכל לפרש בשמעתין דבשעת הלואה דכיון דשלא בשעת הלואה לא הוי אלא ש"ש משום שנהנה שיוכל לקדש בו א"כ בשעת הלואה אין לו כח זה וכן משמע לקמן פ"ב הלכך לא איירי הכא אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו והר"ן ז"ל כתב והא דרבי יצחק בכל ענין הוא אפילו משכנו (שלא) בשעת הלואתו וכמו שכתבתי במקומות אחרים בס"ד והרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים וקדש בו אשה אע"פ שאינו שלו ה"ז מקודשת לפי שב"ח יש לו מקצת קנין בגופו של משכון וכתב ה"ה ברייתא שם פרשה בין במשכנו בשעת הלואתו בין משכנו בשלא בשעת הלואתו וכן העלה הרמב"ן ז"ל במסכת שבועות עכ"ל:

ומ"מ יש לתמוה על מה שכתב רבינו גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת שאינו מוכרח לפרש כן בדבריו דאף על גב דסתם ולא חילק איכא למימר דלישנא דברייתא נקט ואזיל כמנהגו ואם היינו מוכרחים לפרש בגמרא דבמשכנו שלא בשעת הלואתו דוקא איירי היינו מפרשים גם בדבריו כן ואיפשר

דקיחה קיחה משדה עפרון ואף הכא זו יש בה ש"פ דהוה יהיב ליה לאינש דהוה רחים ליה לפיוסיה דלרווח לה זימנא אבל אי לא פרעתיה וארוח לה זימנא ובההיא הנאה מקדשה ליה לא עכ"ל ונראה דפירש כן משום דמשמע ליה לישנא דהנאת מלוה דלא איירי בתחלת הלואה אלא במלוה שהיתה עליה כבר כדכתבו התוספות להדיא לשם בסד"ה דארוח אבל ודאי דלר"ח בתחלת הלואה נמי בדארוח לה זימנא מקודשת וכדכתבו רבינו בשמו וכן כתב הרב המגיד דהא דנקט אביי הנאת מלוה דמשמע שהיה עליה כבר ולא נקט תחלת הלואה דאין לומר דרבותא אשמועינן דהא ודאי דהיכא דפרעתיה וחזר והלוה לה אין סברא לחלק בין זו לתחלת הלואה ואין כאן רבותא יש לומר דאביי לא אתא אלא לאורויי הלכתא דהמקדש במלוה אינה מקודשת וכרב בפרק האיש מקדש דאע"ג דתלמודא שקלא וטריא בהא דרבא אי אתי כאביי אי לאו מ"מ הכי נקטינן כרב ואיידי דנקט ברישא דמילתא המקדש במלוה אינה מקודשת דהיינו מלוה שהיתה כבר נקט בסיפא נמי בהנאת מלוה מקודשת דהיינו מלוה שהיתה עליה כבר וכתב הרמ"ה וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא אם קידשה בהרחבת זמן מלוה דמעיקרא וכו' פירוש היכא דלא פרעתיה וחזר והלוה לה אלא ארוח לה זימנא בלחוד דלרש"י ורי"ף והרא"ש והראב"ד ורבינו שמשון בסמ"ג מקודשת ולר"ח ורמב"ם וב"ה אינה מקודשת והוי ספק קידושין והריטב"א כתב דברבית גמורה דאמר ליה ד' בה' אם כבר פרעה לו וחזר וקדשה בו מקודשת והאריך בטעמו וע"ש ולפי דבריו הוא הדין בדאמר ליה ד' בה' וקדשה בהנאת מחילת סלע החמישי של רבית נמי מקודשת דלא כדפירש דאינה מקודשת ואפשר שזו היתה דעת רבינו שאמר מקודשת ואסור לעשות כן משום רבית ולא כתב לישנא דתלמודא הערמת רבית אלא אתא לאשמועינן דאפי' היה שם רבית גמורה דא"ל ד' בה' וקידשה בהנאת מחילת הסלע החמישי נמי מקודשת וכמו שכתב הריטב"א · ולענין מעשה נראה דגם בזו הוי ספק קידושין:

אבל אם היה לו משכון ממנה וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין ומשמע מלשונו דאפילו לא אמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה אלא אמר לה התקדשי לי במלוה שיש לי אצלך כיון שיש לו משכון וחייב להחזיר לה המשכון הוה ליה כאילו החזיר לה המשכון ולא דמי למקדש במלוה שאין עליה משכון דלאו מידי קא יהיב לה ואינה מקודשת אלא אם כן דאמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה אבל התוספות לשם (דף י"ט) מפרשים דהכא נמי דוקא בדאמר לה התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה ולכך הקשו דלמה לי משכון וי"ל דהיכא דאיכא משכון גרע טפי דסלקא אדעתין דלא סמכה דעתה כיון דאינו מחזיר לה משכון קא משמע לן מילתא דרבי יוסי דמקודשת עכ"ל: **ומ"ש** ואפילו משכנה בשעת הלואה כן כתב התוספות והרא"ש דדומיא דאמה העבריה דגופה משכנה בשעת הלואה וילפינן מינה דהמקדש במלוה שיש לו משכון ממנה דמקודשת ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו גם בזה כתב הרמב"ם דבכל ענין מקודשת פירוש כי היכי דכתב הרמב"ם בסתם היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה בו דמקודשת והתם ודאי אפילו במשכנה בשעת הלואה קאמר דומיא דאמה העבריה אם כן הא דכתב הרמב"ם במשכון דאחרים בסתם דמקודשת נמי בכל ענין קאמר דאם לא כן הו"ל לפרושי דבמשכון דאחרים אינה מקודשת אלא במשכנו שלא בשעת הלואה שלא כמו דבכל ענין מקודשת כדין משכון דידה אלא ודאי דגם בזה ס"ל להרמב"ם דבכל ענין מקודשת אבל הרא"ש כתב דבמשכון דאחרים אפילו נתן לה המשכון אינה מקודשת אא"כ משכנו שלא בשעת הלואה דקני לה מדר' יצחק ולך תהיה צדקה אבל משכנו בשעת הלואה דלא קני ליה אפי' נתן לה המשכון וקידשה בו אינה מקודשת ועיין בדברי הרא"ש פרק קמא דקידושין האריך בזה מיהו לפעד"נ מדקדוק לשון הרמב"ם דבמשכון דאחרים לא קאמר דמקודשת אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו שהרי במשכון דידה כתב וז"ל היה לו אצלה מלוה על המשכון וכו' ובמשכון דאחרים כתב היה לו משכון על החוב שיש לו אצל אחרים וכו' ומדלא כתב היה לו אצל אחרים מלוה על המשכון כדכתב במשכון דידה אלמא דבדידה קאמר שהלוה לה על המשכון אבל בדאחרים לא קאמר דהלוה לו על המשכון אלא הוה ליה משכון על חוב שיש לו אצל אחרים דהלוה לו בלא משכון ואחר כן הגיע לידו משכון על החוב שיש לו כבר אצלו והיינו דכתב הרמב"ם הרי זו מקודשת לפי שבעל חוב יש לו מקצת קניין בגופו של משכון עכ"ל דנקט בלשונו מימרא דרבי יצחק דאינה אלא במשכנו שלא בשעת הלואה וכמסקנת הרא"ש ולא כדעת התוספות ולמעשה יש להחמיר ואם קידשה אחר צריכה גט משניהם

פרישה

דאטו אם קידש המלוה אשה באבק רבית דלא ליהוו קידושין משמע הא רבית קצוצה אף שכבר קידש בו אשה שהרי בודאי אין מוציאין מידה כ"א מיד המקדש אפ"ה אין קידושיו קידושין וכן מסיק שם עוד וכ"כ אמציאתו של חש"ו כו' ע"ש:

(כז) **וכתב** הרמב"ן וכיון דאיכא כו' כצ"ל דהרמב"ם כתב בהדיא כסברת בעל העיטור וב"י כתב הרמ"ה ואינו נראה דהרמ"ה לא כתב דבריו בלשון הקודם אלא בלשון תרגום: (וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא פירוש היכא דקודם לכן היה מלוה בידה ועכשיו אומר לה הרי את מקודשת לי בהנאת הרחבת זמן שמרחיב לך איכא פלוגתא ולכן הוי ספק קידושין אבל אם אמר כן בשעת הלוואה לכולי עלמא הוי קידושין ודאי כ"פ):

(כח) **אבל** אם היה לו משכון ממנה כו' דהכא אין שייך לומר מנה אין כאן משכון אין כאן דהרי גם מנה יש כאן דחייבת לו מנה חיוב גמור משעה שהלוה לה:

(כט) **ואפי'** משכנה בשעת הלוואה דאז לא קני מדרבי יצחק (המשכון ואין לו רק שעבוד עליה כ"פ): (ויש לו משכון מהם כו' היינו דוקא במשכון של ישראל דקונה המשכון מדכתיב ולך תהיה צדקה אבל אם יש לו משכון מכותי כיון שאין לו צדקה בהלוואתו אינו קונה המשכון ואינה מקודשת מרדכי ריש קידושין כ"פ): (ל) **גם** בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת פירוש אפילו משכנו בשעת הלואה ואין להקשות מאי שנא מהא דאמרינן לקמן אמר לה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עליה דאינה מקודשת דדינר אין כאן משכון אין כאן דל"ד דלקמן דעתו שתהא מקודשת בדינר שנתן לה אמר כך ולא במשכון גופיה ולכן אמרינן דינר אין כאן כו' אבל הכא דעתו שתהא מקודשת במשכון גופא שהרי מניחו בידה וכל זכות שיש לו במשכון מוסר ומזכה לה לכך מחשב כמקדש במשכון עצמו וק"ל · וכתב ב"י מה שכתב גם בזה הרמב"ם צריך לומר כתב הרמב"ם שגם בזה בכל כו' ועיין בדרישה: (לא) **אבל** משכנו בשעת הלואה אינה מקודשת דהכא אינה סומכת דעתה כמו במשכון דילה שמקודשת אפילו שלא בשעת הלוואתו: (אפילו הוא מלוה בשטר והקנה לה כראוי כו' שטעם

דרישה

[ב] (**אלא** אמר לה התקדשי לי במלוה כו' בתוס' דקידושין ד' י"ט ע"א מבואר דמיירי שמוחל לה את המלוה ודייקו כן דאל"כ אין טעם לומר דאף בלא החזיר לה את המשכון שתהא מקודשת וק"ל וע"ז כתבו התוס' שם וא"ת כיון שמקדש בהנאת מחילת מלוה אפילו בלא משכון נמי מקודשת כו' וב"י הביאו ונראה דרבינו לא מצי סובר דאיירי בהנאת מחילת מלוה דהא כתב סתם התקדשי במלוה שיש לי אצלך כיון שיש לו משכון הרי דהטעם הוא מכח המשכון ולא שיהא רבותא כמ"ש התוס' ע"ש בב"י ועוד דא"כ לא אתיא שפיר לשון רבינו שכתב "אבל אם היה לו משכון כו' דהא דין א' להם לדברי התוס' אלא דברי רבינו הוא נגד דברי התוס'. והרא"ש אף שי"ל שסובר כהתוס' יותר יש לפרש דבריו כהטור שהרי סתם וכתב שא"ל הרי את מקודשת לי "במלוה שיש לי אצלך עיין בב"י ודו"ק כ"פ):

[ג] **גם** בזה כתב הרמב"ם כתב ב"י ז"ל לשון רבינו אינו מדוקדק שמלשון זה נראה שבדין הקודם לזה נחלקו אם בעינן שמשכנו שלא בשעת הלוואתו והרמב"ם הוא לבדו שכתב דאפי' בשעת הלוואתו

הלואה אינה מקודשת היה לו מלוה על אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה [ד] במעמד שלשתן מקודשת אפי' היא מלוה על פה אבל אם לא אמר לה במעמד שלשתן אפי' היא מלוה בשטר והקנה לה השטר כראוי בכתיבה ובמסירה אינה מקודשת (לב) [ה] אלא שמין בנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ודאי (לג) ואם לאו הוי ספק קידושין היה לו מלוה אצלה ונתן לה עתה פרוטה ואמר לה התקדשי לי במלוה ופרוטה זו מקודשת דדעתה אפרוטה (לד) לפיכך אם אמרה לו עשה לי שירים ונזמים (לה) ואתקדש אני לך בשכר המלאכה אינה מקודשת (לו) [ו] דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומיד כשעשה קצת המלאכה היא מתחייבת לו בשכירות והוה ליה מקדש במלוה וכתב הרמ"ה לא שנא אם הוא שכיר יום על המלאכה ולא שנא אם הוא קבלן דקי"ל

ב"ח

מבגיהב : **היה** לו מלוה וכו' כתב ה"ר ירוחם כיון דמעמד ג' תקנתא דרבנן הוא אינה מקודשת אלא מדרבנן עכ"ל והבית יוסף כתב דאינו מוכרח וכו' וכך היא דעת הר"ן בגיטין בפרק התקבל אבל דעת התוספות לשם כמ"ש הרבינו ירוחם והכי מסתברא כדברי הר"ר ירוחם והכי נקטינן להומרא:

ומ"ש דבלא מעמד שלשתן אפילו היא מלוה בשטר וכו' טעמו דקי"ל כשמואל דהמוכר ש"ח והזר ומחלו מחול א"כ לא סמכה דעתה אלא שמין בנייר וכו' נראה דכיון דמסר לה השטר אע"פ דלא כתב לה קני לך איהו וכל שיעבודא דאית ביה נמי קנתה הנייר דמיד במסירת השטר דעתה אניירא וכדכתב למעלה דאם אמר לה התקדשי לי בש"ח זה ונתנו לה דשמין הנייר וכו' והר"ן השיג ואמר דכיון דנייר של לוה הוא אי מחל ליה החוב על כרחה של האשה מהדרא ליה ניירא עכ"ל ומביאו ב"י ולא נהירא דהא אין ללוה על האשה כלום וכשהמלוה קידשה בשטר והקנה לאשה הש"ח במסירה קנתה גוף הנייר דלא גרע ממשכון דאחרים דמקודשת בו וכבר כתבתי מזה אצל התקדשי לי בש"ח זה וכו' סעי' ה' שוב ראיתי דהר"ן כתב בפרק הכותב דרש"י והרשב"א כתבו דאין הלוה יכול להוציא השטר מלוקח ע"ש:

והיפשר שלפי שראה רבינו שאין דברי הרא"ש מוכרחים נקט ליה סתמא דהרמב"ם כאילו מפרש דלא שאני ליה ומ"מ לשון גם בזה כ' הרמב"ם שכתב רבינו אינו מדוקדק שמלשון זה נראה שבדין הקודם לזה נחלקו אם בעינן שמשכנו שלא בשעת הלואתו והרמב"ם הוא לבדו שכתב דאפי' משכנו בשעת הלואתו מקודשת ואינו כן דבדין הקודם לכ"ע אפי' משכנו בשעת הלואה מקודשת כמו שנתבאר ולכן נ"ל דה"ק כתב הרמב"ם שגם בזה בכל ענין מקודשת כתב המרדכי בפ"ק דקדושין כתב ראבי"ה קדשה במשכון דאחרים דקני ליה מולך תהיה נדקה וה"מ במשכון דישראל דבר נדקה הוא וכגון שמשכנו שלא בשעת הלואתו דהכי אוקימנא להסיא דרבי יצחק בפ' האומנים אבל במשכונות של עכו"ם לא כדאיתא בפרק כל שעה דהלכה כרבנן לא כר"מ עכ"ל (ו): **היה** לו מלוה על אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה במעמד שלשתן מקודשת אפילו הוא מלוה ע"פ כ"כ הרמב"ם בפ"ה וטעמו מדתניא בפרק האיש מקדש (דף מז :) התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והרשה עליהם ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומוקי לה בגמרא בשטר חוב דאחרים ובמלוה בשטר ובמלוה ע"פ קא מיפלגי במלוה בשטר פליגי בדשמואל דאמר המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ר"מ לית ליה דשמואל ורבנן אית להו דשמואל הילכך לא סמכה דעתה סברה אזיל ומחיל ליה ובמלוה ע"פ פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מ"ס ה"מ בפקדון אבל במלוה לא ומ"ס ל"ש מלוה ל"ש פקדון וכיון דקי"ל דמילתא דרב הונא הויא בין במלוה בין בפקדון ממילא קם לה הלכתא כמ"ד מקודשת · וכתב הר"ן ויש מי שלמד מכאן דאפילו שמואל מודה דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול דאם איתא דיכול למחול היכי אמרינן דטעמייהו דרבנן דאמרי אינה מקודשת משום דכי אמר רב בפקדון אבל במלוה לא דאלמא אי ס"ל דאפילו במלוה אמר מקודשת ואמאי והא יכול למחול דמשום ההוא טעמא אמרינן במלוה בשטר דאינה מקודשת ועוד אמאי דחקו לאקומי רבנן דלא כהלכתא דסברי דדוקא בפקדון אבל במלוה לא הל"ל דכ"ע אית להו דרב בין במלוה בין בפקדון וקמיפלגי בדשמואל דמ"ס יכול למחול ומ"ס אין יכול ואחרים דוחים ראיה זו וסוברים דאפילו במעמד שלשתן יכולין למחול ואיפשר שזה היה דעת הרי"ף שהשמיט כל זה ומדהשמיט משמע ודאי דס"ל יכול למחול ואינה מקודשת אבל הרמב"ם כתב בפ"ה מה' אישות דבמעמד שלשתן מקודשת אלמא ס"ל דאינו יכול למחול ולא נתבאר בדבריו שם מהו דעתו במקדש במלוה בשטר דאחרים ע"כ והתוספות כתבו דמודה שמואל דבמעמד שלשתן דאינו יכול לימחל וכדברי הרמב"ם ז"ל וגם ה"ה כתב יש מי שכתב שאפילו במעמד שלשתן אינה מקודשת ודבריהם בזה ארוכים וראוי להחמיר ע"כ . וכתב רבינו ירוחם דלמ"ד מקודשת היינו מדרבנן כיון דמעמד שלשתן תקנתא דרבנן היא עכ"ל ואינו מוכרח דהא איכא למימר כיון דתקינו רבנן נקנו לה המעות וכיון שנקנו לה ה"ל כאילו נתן לה כסף והויא מקודשת דאורייתא וכתב עוד הר"ן אהא דאמרינן במלוה ע"פ פליגי דבמלוה דאחרים ליכא למימר דדעתה אזוזי דלא אמרינן הכי אלא במלוה דידה שכבר היתה מחוייבת לו אבל כשהוא בא לקדשה במלוה דאחרים אין דעתה להתקדש בזוזי אלא בהנאה דאית בה :

ומ"ש רבינו אבל אם לא אמר לה במעמד שלשתן אפילו היא מלוה בשטר והקנה לה השטר וכו' אינה מקודשת טעמו מבואר במה שכתבתי בסמוך דאוקמוה דבמלוה בשטר פליגי בדשמואל וכיון דקי"ל דהלכתא כשמואל ממילא קמה לה הלכתא כמ"ד אינה מקודשת משום דלא סמכה דעתה וה"ה כתב בפ"ה שאע"פ שלא נתבאר דין זה בדברי הרמב"ם יש לדקדק קצת מדבריו שגם הוא סובר שאינה מקודשת וכתב שיש מחמירים ואומרים שהיא מקודשת וראוי להחמיר : ומ"ש רבינו אלא שמין בנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ודאי וכו' הוא נלמד ממ"ש לעיל בסי' זה גבי א"ל התקדשי לי בש"ח זה ונתנו לה אבל הר"ן כתב דל"ל בהא שמין את הנייר משום דנייר של לוה הוא כדתנן שהלוה נותן לו את השכר ואי מחיל ליה ע"כ מהדרא ליה ניירא : **היה** לו מלוה אצלה ונתן לה עתה פרוטה וכו' בר"פ האיש מקדש (דף מו ·) אמר רבא ש"מ מדרבי אמי המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה וכתבו הרי"ף והרא"ש דהכי הילכתא וכ"פ הרמב"ם בפרק ה' לפיכך אם אמרה לו עשה לי שירים נזמים וטבעות וכו' אלעיל קאי שכתב המקדש במלוה שיש לו אצלה אינה מקודשת והשתא קאמר

היה לו מלוה אצלה ונתן לה עתה פרוטה וכו' כתב ב"י הא דכתב רבינו לפיכך לעיל קאי שכתב דמקדש במלוה שיש לו אצלה אינה מקודשת והשתא קאמר דלפיכך אם אמרה לו עשה לי שיריים וכו' אינה מקודשת משום דה"ל מקדש במלוה עכ"ל ושרי ליה מאריה אלא האי לפיכך הוא מקושר עם מה שכתב לפניו דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה לפיכך אם אמרה לו עשה לו שירים וכו' כלומר דוקא בדלא נתן לה שום דבר משלו אינה מקודשת אבל אם נותן שום דבר משלו לצורך המלאכה מקודשת דהוה ליה מלוה ופרוטה וכדמסיק רבינו בסוף דבריו והיינו דקאמר לפיכך דסוף דבריו מקושרין עם מ"ש תחלה דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומיד כשעשה קצת מלאכה היא מתחייבת לו בשכירות וכו' כלומר כל מה שעשה קצת מלאכה והיא שוה פרוטה כל פרוטה ופרוטה עד גמר המלאכה וגמר המלאכה בכלל מיד מתחייבת לו בשכירות קודם שנותן לה הכלי ולא שיכול לתובעה לשלם מיד השכירות דהא קי"ל באיזהו נשך דשכירות אינו משתלם אלא לבסוף אלא ה"ק כל שעה הוא זוכה בו ונעשית מלוה הילכך כשמחזיר לה הכלי ומקדשה בשכר המלאכה כיון דכבר קודם חזרת הכלי לידה נתחייבה לו כל השכירות בשעה שנגמר הכלי וה"ל מלוה אצלה ה"ל מקדש במלוה אבל כשאינה לשכירות אלא לבסוף פירוש דאינה חייבת לשלם השכירות אלא לבסוף כשמחזיר לה הכלי אין כאן מלוה בשעה שמחזיר לה אלא לשם קידושין הוא מוחל השכירות אצלה בשעת חזרת הכלי הכי משמע להדיא מפרש"י וכן למ"ד אומן קונה בשבח כלי הרי בשעה שנותן הכלי לידה מתקדשת בשבח שיש לו בכלי ואין כאן מלוה וכ"כ הריטב"א להדיא ובתוספות רי"ד מפורש יותר ע"ש : **והקשה** הר"ן בפ' האיש מקדש למ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכן למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי דאינה מקודשת ואמאי לא והאיכא משכון גביה דמלי תפיס ליה אאגריה והמקדש במלוה דידיה שיש לו עליה משכון מקודשת וי"ל דשאני משכון דעלמא דקני ליה מדרבי יצחק אבל האי כיון דלאו בתורת משכון אתא לידיה לא קני ליה עד דליתבעה מיניה ותפיס ליה אאגריה כעובדא דמלוגי דשטרי בפרק הכותב עכ"ל והכי משמע מדברי הרמ"ה שהביא רבינו דוקא דמטי לידיה דמקדש בתורת משכון וכו' אבל ממ"ש הריטב"א בשם הרמב"ן משמע דבאומן כיון דלא אתא לידיה בתורת משכון אלא דאיהו תפיס ליה מנפשיה לא קני ליה אפילו תבעיה מיניה ותפיס ליה אאגריה ולא דמי למלוגי' דשטרא דאין דין אומן כמלוה על המשכון והאריך ע"ש : **כתב** בתוספות רי"ד (דף מ"ח) דהא דתניא בשכר שאעשה עמך מקודשת וכו' דברי התנא הם אבל המקדש צ"ל לה בשעה שנותן הכלי הרי את מקודשת לי בשכר כלי זה אבל אם המקדש אמר בתחלה רצונך להתקדש לי בשכר שאעשה עמך ואמרה הן ובשעה שנותן לידה לא אמר כלום אינה מקודשת כי היכי דבגט אם אמר לאשתו הרי את מגורשת ממני בגט שאני עתיד ליתן לך שאין זה הדיבור כלום עד שיאמר לה בשעת נתינת הגט ה"ז גיטך עכ"ל

דלפי' אם א"ל עשה לי שיריים ונזמים וכו' אינה מקודשת משום דה"ל מקדש במלוה ודין זה איתא בפ' האיש מקדש (דף מח ·) דקתני התם בברייתא עשה לי שירים נזמים וטבעות כיון שעשאן מקודשת דברי ר"מ וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה ואוקימנא דכ"ע מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קא מיפלגי ואבע"א דכ"ע דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והכא באומן קונה בשבח כלי קמיפלגי ואיבע"א דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי והכ"ע כגון שהוסיף בה נופך משלו דמ"ס מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומ"ס דעתה אמלוה ופרש"י ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף · כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הלכך ה כשמחזירין לה ה"ל מלוה למפרע : והכא באומן קונה בשבח כלי וכו' · כלומר הכא בשלא התנה להיות שכיר ימים אלא קבלן שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך ובאומן קבלן וכשמשביחו ועשה מן הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא משביחו קמיפלגי ר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי ואין בזו לומר ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה וכשמחזירו לו בשכר הקלוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו :

אין

דרכי משה

דסבר הטור כסברת הר"ן והמ"מ : (ו) וכתב מהר"י בתשובה סי' קל"ח באחד שמכר משכון של עכו"ם לחבירו וחבירו קדש בו אשה דהוה מקודשת : והמרדכי

דרישה

שלוותו מקודשת ואינו כן דבדין הקודם לכ"ע אפילו משכנו בשעת הלואתו מקודשת כמו שנתבאר ולכן צריך להיות כתב הרמב"ם שגם בזה כמ"ש בפרישה : [ד] **ובמעמד** שלשתן מקודשת כתב רבי' ירוחם היינו מדרבנן כיון דמעמד שלשתן אינו אלא תקנות דרבנן ד"מ כ"פ) :

[ה] **אלא** שמין בנייר כו' והר"ן בפ"ב דקידושין כתב כיון דהנייר של ש"מ הוא של הלוה ובאם ימחול החוב צריך להחזיר הנייר בע"כ ללוה אינה מקודשת אף אם הוא ש"פ (ומ"מ ספק מקודשת מיהא הוי דשמא אינה חוששת שימחל החוב וקבלתו לשם קידושין כ"פ) : אלא שמין בנייר כו' עיין מ"ש בפרישה ע"ז עד לכן נלע"ד כו' וכן נ"ל לקמן ס"ס ל"ב דכתב בשם הרמ"ה ז"ל אע"ג דבשטר פסול לקדש בו שמין הנייר וכתב הב"י בשם רבי' ירוחם דאף אם קדש בתורת שטר ולא בתורת כסף אף שהשטר הוא פסול שדעתו היה שתתקדש במה שכתוב בו דהיינו הרי את מקודשת לי ולא כתב מדעת' שפסל אפ"ה אם יש בנייר ש"פ מקודשת ה"כ דכוותיה אע"פ שדעתו היה אמלוה כיון דמ"מ צריכה לש"מ ומסרו לה מיהו יש לחלק דשם ג"כ אמר בשעה שמסר לה השטר בפני עדים דהוו עלי עדים שאני מקדש בשטר זה ומוסר לה השטר לשם קידושין :

[ו] **דישנה** לשכירות כו' עיין מ"ש בפרישה ושם דכתב רש"י כל פרוטה ופרוט' שנגמר כו' ה"ק כל פרוטה דאמר' דתיקוי מתקדשת בה אותה פרוטה כבר נעשית מלוה וכ"כ הרא"ש בהדיא

פרישה

הטעם מאמר שיכול אמר כן למחול החוב ללוה דקי"ל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו ללוה מחול כמו שנתבאר בח"מ סימן ס"ו אם כן לא סמכה אשה דעתה מה שאין כן במעמד שלשתן דאינו יכול לימחל כמו שנתבאר בח"מ סי' קכ"ו ועד"ר כ"פ) : (לב) **אלא** שמין בנייר אם יש בו שוה כו' ואע"ג דכתב לעיל בסימן זה אפילו אם יש ש"פ בנייר אינה מקודשת כיון דלא אדכר כו' יש לומר דהכא מיירי שאמר לה התקדשי בש"ח ומיהו זה דוחק לכן נלע"ד דשאני גבי המקדש במלוה שיש לו עליה דאף כמחזיר הש"ח אין דעת שניהן להחזיק הש"ח רק שמוליא הש"ח מידו כדי שתהא בטוח' שימחול לה החוב משא"כ במלוה שיש לו על אחרים ומסר לו הש"ח דשט"ח צריכה זה להחזיק לגבות בו ומ"ה אם יש בו ש"פ מקודשת בו אפילו בסתמא ועיין בדרישה ראיה ע"ז ועוד י"ל דכאן הקנה לה השטר בכתיבה ומסירה ומקנה לה אף גוף הנייר משא"כ לעיל :

(לג) **ואם** לאו הוי ספק קידושין שמא במדי יש בו ש"פ : (לד) **לפיכך** אם אמרה לו כאי לפיכך לעיל קאי שכתב אם מקדש במלוה שיש לו אצלה דאינה מקודשת ב"י:

(לה) **ואתקדש** אני לך בשכר כו' משמע דאפילו אם הוא אינו אמר כלום אפ"ה לא אמר שאינה מקודשת אם לא מטעם שישנה לשכירות כו' היינו משום דהוי כמו שכתב הוא ואמרה היא דאמרינן לעיל בסימן כ"ז דהוי ספק קידושין: (לו) **דישנה** לשכירות מתחלה ועד

חדושי הגהות

הפרעון שחייבת לו למ"ד אין שכירות משתלמת אלא לבסוף אלא דמ"ד שיש לשכירות וכו' בא עליה חיוב הפרעון אע"ג דלא קבלה עדיין הפעולה אלא תיכף שעושה עד ש"פ ה"ל ההוא ש"פ במלוה עליה למפרע אם נותן לה אח"כ וכן כל השכירות (ט"ז) ועיין בסמוך : ה מה שיש לתמוה על זה עיין בט"ז ס"ק כ"ו : תיבות

אין אומן קונה וכו'. והרי הוא כשאר שכירות ופסק הרא"ש דישנה לשכירות מתחילה עד סוף וכ"פ הרי"ף בפ"ק דעכו"ם ובקדושין פרק האומר כן פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות אישות (ז) ובענין אומן קונה בשבח כלי כתב הרא"ש בפ' האיש מקדש הרי"ף פסק בפרק הגוזל קמא גבי הא דא"ר אסי ל"ש אלא שנתן להרש שידה תיבה ומגדל לנעוץ בהן מסמר ושברו אבל נתן לחרש עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ועשה מהן שידה תיבה ומגדל ושברן פטור מ"ט אומן קונה בשבח כלי דלית הלכתא כרב אסי משום דמייתי התם על מילתיה דרב אסי לימא כתנאי עשה לי שירים נזמים וטבעות וכו' מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס אומן קונה בשבח כלי וכו' ודחי לא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי אלמא ליתא לדרב אסי וכ"ל דאין זו ראייה משום דבעי למידחי הוא דאמר כתנאי הוצרך לומר דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי דאי אומן קונה א"כ לכ"ע מקודשת וכן פר"י ור"ת פסק כרב אסי דאמר אומן קונה בשבח כלי ולהך אוקימתא הלכה כר"מ עכ"ל והר"ן כתב בפרק האיש מקדש דקטינן דאין אומן קונה בשבח כלי וכדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם שפסק בפ"ה שהאומר הרי את מקודשת לי במלאכה זו שעשאה עמד ועשה אינה מקודשת אא"כ נתן לה פרוטה משלו ודע שיש בקצת ספרי רבינו חסרון הניכר שאל"מ דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי צריך לכתוב וה"ל מלוה וכ"כ הרי"ף אבל ר"י כתב דאומן קונה בשבח כלי ואין כאן מלוה ועיין ברבינו ירוחם : קדש

(לז) דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי וה"ל מלוה וכ"כ הרי"ף אבל ר"י כתב דקי"ל דאומן קונה בשבח כלי ואין כאן מלוה דכשנותן לה הכלי מתקדשת בשבח שיש לו [ז] (לח) וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל: (ח) [ח] ואם נותן שום דבר משלו לצורך המלאכה מקודשת דהו"ל מלוה •

עכ"ל. וכן מ"ש רבינו בשם ר"י דכשנותן לה הכלי מתקדשת בשבח שיש לו היינו דא"ל בשעה שנותן לה הכלי הרי את מקודשת לי בשכר כלי זה וכן למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי והוסיף נופך משלו או נותן שום דבר משלו לצורך המלאכה דמקודשת דה"ל מלוה ופרוטה היינו נמי דאמר לה בשעה שנותן לה הכלי הרי את מקודשת לי בשכר כלי זה ובנופך שהוספתי עליו וכן יאמר כשהוסיף שום דבר משלו דה"ל מקדש במלוה ופרוטה דדעתה אפרוטה וכל זה פשוט :

ומ"ש רבינו דמסקנת הרא"ש כר"י דאומן קונה בשבח כלי כבר תמהו עליו שהרי בח"מ בסימן ש"ו פסק בסתם דקי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי והלכך כל אומן שקלקל אפילו נתן לו עצים לעשות שידה תיבה ומגדל ועשאן ואח"כ נעץ בהם מסמר ושברן צריך לשלם וכן פסק בסימן של"ט דקבלן עובר בבל תלין משום דאין אומן קונה בשבח כלי ואינו אלא כדין שכיר לענין בל תלין ונראה ליישב דרבינו ראה בדברי הרא"ש פרק המקבל לענין בל תלין דפסק להדיא דאין אומן קונה בשבח כלי אם כן ס"ל דקי"ל הכי ולכן בסימן של"ט גבי אומן שקלקל פסק גם כן דמוציאין ממון מיד האומן שקלקל כיון דקי"ל דאין אומן קונה בשבח כלי ואע"ג דבפרק הגוזל קמא בדין אומן שקלקל הביא הרא"ש דעת הרי"ף וכתב עליו דאין ראייתו ראייה ואח"כ הביא הוא ראייה ודחאה גם כן אין מכאן הוכחה שהוא חולק על פסק הרי"ף דלא כתב אלא לדחות הראייה אבל ודאי תופס דעת הרי"ף דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי וכדכתב בפרק המקבל ולפיכך לא הביא דעת ר"י ור"ת לאחר שדחה ראיות הרי"ף אלא ודאי דס"ל דהלכה כרי"ף דאע"פ שיש לדחות הראייה מ"מ כך הלכה אבל גבי קידושין הביא רבינו מדברי הרא"ש מדהזר להביא דברי הרי"ף בפרק הגוזל קמא וגם הזר ודחה ראייתו ואה"כ הביא דברי ר"ת דפסק כרב אסי דאומן קונה בשבח כלי אלמא דדעת הרא"ש היא דלגבי קידושין יש להחמיר שלא לפוטרה בלא גט להוש לפסק ר"ת דאע"ג דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי בדבר שבממון מ"מ לגבי איסור אשת איש אין להקל והכי דייק לשון רבינו שכתב אבל ר"י כתב דאומן קונה בשבח כלי ואין כאן מלוה דכשנותן לה הכלי מתקדשת בשבח שיש לו אלמא דלענין הומרא דקידושין בלחוד קאמר דמתקדשת וז"ש וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל פירוש דלענין שתהא מתקדשת בלחוד היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כר"ת מדהביא מה שפסק ר"ת באחרונה והכי נקטינן להחמיר גבי קידושין והיינו דכתב רבינו בי"ד סימן ק"כ בדין ישראל שנתן כסף לאומן עכו"ם לתקן לו כלי דא"ל טבילה אפילו למ"ד אומן קונה בשבח כלי וכו' כלומר אין להחמיר בדין טבילה כר"ת דאומן קונה בשבח כלי להצריכו טבילה כדמהמרינן גבי קידושין אע"ג דאידי ואידי איסורא נינהו דשאני הכא כיון שלא נקרא שם העכו"ם עליו והכי מתיישב דבח"מ פסק בסתם דאין אומן קונה בשבח כלי וכאן הביא גם דעת ר"י החולק ושכן היא מסקנת הרא"ש אלא ודאי דלגבי איסור אשת איש הייטינן לחומרא טפי והכי מוכח מדברי הרא"ש כדפי':

קדש

דרכי משה

(ז) והמרדכי ריש איזהו נשך ע"ב וכתב המרדכי ומיד שעשה השכיר מלאכה ועולה שכרו עד כדי ש"פ יכול לקדש בו אשה עכ"ל ונ"ל דמיירי שעשה מלאכה אצל אחרים ולכן מיד שעולה שכרו ש"פ יכול לקדש בו אשה ע"י שיקנו לה במעמד ג' אבל אם עשה מלאכה אצל האשה לא יוכל לקדש בו מאחר דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף הוה מלוה כנ"ל כתב רבינו ירוחם בתא"ו נכ"ב ה"א דאם עשה שירים ונזמים לאשה ועדיין הם אצלו בשכרו וקדשה בשכרו הוי מקודשת דהוה כמקדש במלוה שיש עליו משכון דמקודשת עכ"ל ואע"פ שהטור כתב לעיל בשם הרמ"ה דדוקא דמטי לידיה בתורת משכון כו' נראה שבכאן מודה לרבינו ירוחם דכל האומן הכלי שבידו הוא כמשכון על שברו וה"ל מלוה וכ"כ הרי"ף וכן הוא דעת הרמב"ם פ"ב וכ"כ ב"י בשם הר"ן . (ח) ואע"ג דבפרק המקבל לא הביא רק דברי הרי"ף נראה דסמך שם אמה שכתב פרק האיש מקדש דברי החולקים אדברי הרי"ף והביא סוגיא דהמקבל ודחה שם וע"כ קצר בפ' המקבל להביא דברי הרי"ף כצורתן א"נ דס"ל להרא"ש דאזלינן ביה לחומרא ולכן פ' המקבל הביא דברי הרי"ף והאומן עובר בבל תלין אע"ג דמסקנת פרק האיש מקדש דאומן קונה ומקדש היינו דוקא נמי לענין קדושין דהוה נמי דומרא דקונה ולכן פ' הגוזל עצים הביא דברי הרי"ף והתם לא פסק כמאן משום דהתם קאי לענין אומן שקילקל אי חייב לשלם ודינא הוי המע"ח ואי תפס לא מפקינן מיניה דכל ספק ממון הוי קולא לנתבע וחומרא לתובע וכן נראה דעת הרא"ש ולכן כתב הטור כאן דמסקנתו כדברי ר"י ובח"ה סי' ש"ו וסי' של"ט פסק סתם דאין אומן קונה בשבח כלי אלא דעתו לומר דאזלינן ביה לדומרא ולכן בסי' של"ט כתב דאומן עובר בבל תלין ובסי' ש"ו פסק דאומן שקילקל חייב לשלם אפשר די"ל אם תפס בעל הבית א"נ דדעת הטור דאע"ג דמסקנת הרא"ש כדברי ר"י מ"מ ס"ל דהלכתא כדברי הרי"ף והרמב"ם ולכן בח"ה כתב דבריהם ולא חשש להזכיר מסקנת הרא"ש רק כאן משום חומרא דאיסור א"א על כרחך צריכין אנו לומר שכן היתה כוונת המחבר שהרי לא הביא דברי ר"י דס"ל דאומן קונה רק כאן ובח"ה לא הזכיר דעת ר"י כלל ולכן אף ע"ג דמסקנת הרא"ש כר"י יוכל לומר כן וכן הוא פשוט בעיני דדעת המחבר באחד מב' פנים אלו שכתבתי כי בפרק האיש מקדש מבואר נגד כל מעיין שם דדעת הרא"ש כר"י והארכתי בכל זה לאפוקי מדעת חכם אחד חשב להתגדל וכתב כאן ז"ל בכאן טעה המחבר כי אין ממקנת הרא"ש כדברי הרי"ף אף על גב דהביא דעתו באחרונה פרק האיש מקדש שהרי בפרק המקבל פסק בהדיא דלא כוותיה דאין אומן קונה וב"כ המחבר עצמו בח"ה סי' שי"ט וש"ו עד כאן לשונו ולא ידע כי בנפשו דבר כי הוא טעה דלא משום דהרא"ש הביא דעת ר"י באחרונה אלא דפסק שם בהדיא דאומן קונה בשבח כלי ופרק המקבל כל דברי הרא"ש הם דברי הרי"ף וכמו שכתבתי ואינו תמה כי ממקום שבא ליישב דברי הרא"ש דהיינו דברי ר"י באחרונה אפ"ה לא ס"ל כוותיה מההוא דפרק המקבל לפי דעתו כן היה לו ליישב דברי רבינו דאף על גב דכתב שם מסקנת הרא"ש באחרונה מכל מקום לא ס"ל הכי מההיא דפ"ה ולא לשויה רבינו טועה אלא שחפצו להראות גדולתו

פרישה

ועד סוף כו' פרש"י כל פרוטה ופרוטה בגמרה נתחייב בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמחזירין לה ה"ל מלוה למפרע עכ"ל ור"ל לאפוקי אי אמרינן אין שכירות משתלמת אלא לבסוף אז במכה האחרון בא החיוב בהיא חייבא לו ואף אם אין הוא נותן לה באותו פעם הכלי מ"מ הוא מקודשת דאדעתא דהכי הסכימו בתחלה אבל השתא שכבר היא חייבת לו כל פרוטה ופרוטה אפילו אם הוא נתן לה מיד בגמר מלאכה מ"מ במכה אחרונה לית בה ש"פ וכן נ"ל דבמכה אחרונה לית בה שוה פרוטה דאל"כ ליהוי כמקדש במלוה ופרוטה דמקודשת ועיין בדרישה: (לז) **דקי"ל** אין אומן קונה בשבח כלי דנימא כשהוא קבלן דכל מה שמשביח איכא מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה כשמחזירו לו בשכר הקלוב והיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו:
(לח) **וכן** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה :

ובעל

דרישה

בהדיא פ"ב דקידושין ד' ל"ג ע"ב שמדמה זה להא דאמרינן בפרק קמא דעכו"ם אם הגיע לכיפה שמעמידין בה עכו"ם אסור לבנותה ואמר ר"א אם בנה בשכר מותר ומפרש התם טעמא משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואימת אתסר במכוש האחרון ומכוש אחרון לית בה שוה פרוטה עכ"ל אבל דוחק לומר דהכא אף אם היה במכוש אחרון ש"פ מ"מ כיון דלדעתה היתה לקדש בשכירות כל המלאכה ואין נותן לה פרוטה בעינ' דנימא מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה מ"ה אינה מתקדשת דהיא לאו דינא גמירי וכל השכירות הוה מלוה :
[ז] **וכן** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ז"ל מור"ם כאן לא דק המחבר שהוא סבר שדעת אביו כר"י ור"ת מדהביא בפ"ב דקידושין דף מ"ג ע"ב בתחלת דבריו דעת הרי"ף דאין אומן קונה כו' ואח"כ כתב דעת ר"י ור"ת דאומן קונה משמע ליה דהכי ס"ל · וליתא דבפרק הגוזל קמא דף קמ"ב ע"ג הביא נמי דעת הרי"ף וכתב שם נמי דאין ראיה מדבריו אבל לא שחולק על דבריו ואדרבא שם הביא ראיה אחריכא מסוגית הגמרא לדברי הרי"ף אלא שכתב לבסוף מיהו יש לדחות ובפרק המקבל פסק להדיא הרא"ש דאין אומן קונה בשבח כלי וכ"כ רבינו נמי בח"מ סי' של"ט דקבלן עובר בבל תלין אלמא דס"ל אין אומן קונה. ואין לדחוק ולייטב דרבינו ס"ל דדעת אביו לפסוק לחומרא גבי קבלנות דעובר עליו משום דאין אומן קונה כו' והכא גבי קידושין לחומרא דמקודשת דאומן קונה כו' · גם זו ליתא שהרי לקמן בח"מ סי' ש"ו כתב דקי"ל דאין אומן קונה כו' ומחייב לשלם אלמא דקים ליה הכי שהרי מוציאין ממון ע"ז ולא ספיקא הוא ע"כ נראה דאגב ריהטא לא דק עכ"ל (ויש ליישב ולומר דדעת רבינו דאע"ג דכתב דמסקנת הרא"ש כדברי ר"י מ"מ ס"ל דהלכתא כרי"ף ורמב"ם ולכן סתם בח"מ כדבריהם ולא חשש להזכיר מסקנת הרא"ש רק כאן משום חומר דאיסור אשת איש וכ"כ בד"מ וע"ש עוד שהאריך בזה וכתב והארכתי בכל זה לאפוקי מדעת חכם א' שחשב להתגדל וכתב בכאן טעה המחבר ע"ש כ"פ) ובאמת משמע קצת מלשון הרא"ש שלשם בקידושין דס"ל הכי מדכתב אחר שהביא דברי ר"י ור"ת ז"ל ולכך אוקימתא הלכה כר"מ ור"ל שבגמרא קאמר שם ג' תירוצים וקאמר לפי זה שלאוקימתא ראשונה הלכה כרבנן ואשינוי' זה דפליגי אי אומן קונה כו' כתב הרא"ש ולכך אוקימתא הלכה בר"מ ולפי דעת הרי"ף הוא הלכה כרבנן. אבל סברת וראיות מ"ו מפרק הגוזל קמא והמקבל היא חזקה וכמ"ש מדלא העתיק בהמקבל אלא דברי הרי"ף מבלי חולק גם בהגוזל קמא הביא לבסוף ראיה לדברי הרי"ף אלא שכתב לבסוף שמוהו יש לדחות מ"מ פשיטא הכי משמע · ועיין בס"ג פרק הגוזל קמא ד' ל"ו ע"ב שהקשו גם הסמ"ג דבסוף סימן קפ"א בלאוין משמע דאין אומן קונה בשבח כלי ובעשין בסי' פ"ט ריש דף קע"ד ומשמע דאומן קונה כו' ומחלק בסימן קפ"א איירי בשכירות דלית ביה שבחא כגון דאגרא לבטשא בטשא במעתא כדמשני בפרק המקבל דף ק"ב · ופרש"י שם כשבא מבית האומן בטשין הבגד בתוך כלי עץ ברגלים במים וקרקע הראוי' לכך מיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישביח בין לא ישביח שכרו לפי מנין בטשותיה כך וכך בטישות בכך מעות עכ"ל רש"י · ועיין בי"ד סי' ק"כ שתמה גם מור"ם על רבינו על מ"ש שם דעת ריצב"א והוא בנויה ואמורה לפי סברת מ"ד אומן קונה כו' והבאיא כתבתי קצת ישוב שם ·ומיהו מ"ש מ"ו אדברי רבינו שלא דק לאומרו מאחר שכתב הוא בעצמו בסי' ס"ו דקי"ל אין אומן קונה כו' גם בסי' של"ט כתב שקבלנות הוא כשכירות · גם ראיתי בקיצור פסקי הרא"ש שחיבר רבינו שכתב בפ' הגוזל קמא בספי' י"ד ז"ל הלכתא אין אומן קונה בשבח כלי כו' וכ"כ ג"כ בפרק המקבל בספיף מ"ג ז"ל הלכתא קבלנות עובר משום בל תלין ואין אומן כו' ובפ"ב דקידושין בספיף י"א כתב וז"ל לרי"ף אין אומן קונה ולר"י קונה עכ"ל ולא הכריע הלכה כמי · גם דוחק לחלק ולומר דבקידושין פסק מאיזה סברא טעם כר"י ובדיני ממונות כרי"ף דהא בגמרא מקשה מזה על זה שמע מינה שסבירא ליה דדינייהו שוין . גם מה שתירץ בעל ס"ג לדברי סמ"ג דמ"ש בלאוין בסי' קפ"א איירי דשכרו לבטשא דהוו שכירות ולית ביה שבחא ליתא דהא הסמ"ג כתב שם וז"ל שהקבלנות כשכירות ואי איירי בבטשא אין זה קבלנות אלא שכירות וכדפרש"י שם · גם ליכא לתרץ דמיירי בשלימות דאיגרתא שהיא קבלנות ולית ביה שבחא כמו שתירצו התוספות שם דף קי"ב להא דרב ששת דאמר אומן עובר דמיירי בקבלנות כזה כדדחי הגמ' בפ' הגוזל קמא דף ל"ט גם הרא"ש הביאו בפ' ב' דקידושין דף מ"ג . דהא הסמ"ג כתב דינו בס"ס קפ"א אמי שנתן טליתו לאומן ומסיק עליה דבקבלנות עובר ש"מ דס"ל ע"כ כהרי"ף דאין אומן כו' בשלמא התוס' מוקי להסיא דנותן טליתו אומן באגרי לבטשי ואיירי בשכירות ולא בקבלנות אבל הסמ"ג דכתב עליו קבלנות א"א לפרשו הכי אלא צריכין לומר שדברי הסמ"ג בלאוין סימן קפ"א שסתם וכתב כדעת הרי"ף הכי ס"ל ומ"ש בעשין סימן פ"ט אין ראייה לסתם פסקי דשם העתיק דברי הרי"ף וכתב עליו דר"י ס"ג פליגי עליו ולא הכריע כדברי מי כמו שעשה גם הרא"ש דבאומן לעבור בבל תלין סתם כדברי הרי"ף ולענין תשלומין אם יקלקל הביא דברי שניהם ואעפ"כ מוכח מדבריו שם דס"ל כהרי"ף וכמ"ש לעיל שוב ראיתי בדפוס תוגרמה נוסחא אחרת בדברי רבינו בדין זה וז"ל וכתב הרמ"ה ל"ש אם הוא שכיר יום על המלאכה ול"ש אם הוא קבלן דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי דאין כאן מלוה דכשנותן לה הכלי מתקדשת בשבח שיש לו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל · וא"כ לפי האי נוסחא לק"מ דכתב וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל אדברי הרמ"ה שהיא ממש כדברי הרי"ף ויתיישב לפ"ז הכל . ובאמת שהב"י כתב אגירסא ונוסחא זו שיש בו חסרון ניכר ומגיה אותו כמו שהוא נדפס לפנינו וה"ט משום דק"ל מ"ש דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי דאין כאן מלוה כו' הא אדרבא כיון דאין אומן כו' הרי יש כאן מלוה ולכך כתב דצריך להגיה והאי אין כאן מלוה קאי אדברי ר"י דקא ס"ל דאומן קונה כו'. ובוודאי אם לא הוה ק"ל מידי הוה ניחא לומר שנפל טעות בספרים ולהגיה כמ"ש ב"י ממה שנדחק בלשון אבל כדי ליישב הקושיות הגדולות נ"ל דאין כאן חסרון ולדחוק הלשון דה"ק אין אומן קונה בשבח כלי עד שנאמר "דאין כאן מלוה כו' הכי לא אמרינן אלא קי"ל דאין אומן קונה וממילא אמרינן דיש כאן מלוה וכן משמעות הל' דכתב בכל הספרים "דאין כאן מלוה כו' "דאין "בדלית ולפי מה שהגיה ב"י נ"ל "ואין "בוי"ו ולפי נוסחאות התוגרמא א"ש לפי מאי דפירשתי וא"ש נמי דכתב תחלה "דקיימא לן אין אומן קונה ומסיים דאין דכתב ב' תיבות בנתינת טעם בתחלתן "בדלית וכן לא ימצא אם לא ע"ד שכתבתי דאין כאן קאי אה"א אם היינו אומרים אומן קונה לא הוה כאן מלוה וק"ל. והיותר נראה שגליון הוא שבפנים היה כתוב דברי הרמ"ה לחוד עד וכ"כ הרי"ף ואחר כך היה נכתב עליו וכן היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל ור"ל שגם הוא פסק דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי · והיה כתוב בחוץ אמ"ש הרמ"ה דקיימא לן אין אומן קונה כו' פלוגתא ר"י עם הרי"ף דעלה כתב הרמ"ה דקיימא לן כהרי"ף דאין אומן קונה וטעו וקבעוהו בפנים (דוגמתו כתבתי בביאור דח"מ סימן רכ"ט ע"ש) והא דמייתי רבינו "דברי הרמ"ה ולא מייתי דברי הרי"ף לפי נוסחא ופי' דגליון הוא ה"ט משום דהרי"ף גם רבינו תם ור"י לא כתבו אדין זה מידי בפרק שני דקידושין כ"א בהגוזל קמא ובהמקבל והרא"ש מייתי בפ"ב דקידושין דברי הרי"ף ור"י ויש קצת להביא ראייה לנוסחא זו היא עיקר דאילו לנוסחא דידן ק' למה מביא תחילה לדברי הרמ"ה דכתב דקי"ל דאין אומן כו' הא הרמ"ה הוא אחרי מות הרי"ף ור"ת ור"י וה"ל לרבינו לכתוב תחלה דברי הרי"ף ודעת החולקים עליו ואחר כך הו"ל להביא דעת הרמ"ה שהיא כדעת הרי"ף ושכן הסכים הרא"ש ז"ל ועוד דלקמן בח"מ סי' ש"ו ובסי' של"ט כתב בכל מקום בקיצור אין אומן קונה בשבח ולא האריך לכתוב דעת החולקים רי"ף ור"י ולפי נוסחת תוגרמא שכתבתי א"ש הכל דכתב בקיצור מ"ש הרמ"ה דקי"ל אין אומן קונה כלשון שכתב רבינו בח"מ בסי' ש"ו קי"ל אין אומן קונה בשבח כלי והא דכתב קי"ל קאי אפלוגתת התנאים בגמרא וגם אדעת הגאונים רי"ף ור"י החולקים ומסיק שם הסכמת הרא"ש דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי · ואם לא תרצה לדחוק בפירושא דאין כאן מלוה כו' הנ"ל מ"מ הלא יש בידינו להגיה ולתקן הנוסחא ולגרוס שיש כאן מלוה וכשנותן לה הכלי אינה מתקדשת בשבח והוא עדיף טפי מלהגיה שורתיים ודוק . ועיין באיסור והיתר שסידר ותיקן מהר"ן שפירא שנדחק ליישב בשערים בכל' דגים ועופות שהאי וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל אינו קאי אלא אדעת רי"ף וכתב שכן נ"ל ליישב תמיהות ב"י בי"ד סי' ע' שכתב אדברי רבינו שכתב וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דאינו ר"ל כרשב"ם אלא כרש"י דלעיל מיניה ע"ש ודוחק גדול לפרש כן ובי"ד סימן ע' כתבתי ביאור יפה דלק"מ ע"ש : [ח] **ואם** נתן שום דבר משלו לצורך המלאכה כו' דהוה ליה מלוה ופרוטה מזה נמי מוכח שהנוסחא הנכונה הוא כמ"ש שמסקנת הרא"ש היא דאין אומן קונה בשבח כלי והוה מלוה ומש"ה שפיר כתב רבינו דאם נותן שום דבר משלו לצורך מלאכה דהוה מלוה ופרוטה אבל

לפי

מלוה ופרוטה: קדש במלוה (לג) ובעל סתם בפני עדים צריכה גט דודאי לשם קידושין בעל: מי שלקח (ט) מפירות חבירו בלא דעתו וקדש בהם אפילו מצאו חבירו וא"ל למה לא לקחת מהיותר יפות ונמצא שם יפות מהן אינם קדושין שאין כאן הוכחה שהוא הפץ במה שלקחן (מח) אלא מבושה אומר כן וכתב הרמב"ם ז"ל (מב) קדש בדבר שאין מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הוי ספק קדושין וכתב הרמב"ם ז"ל ארים שנטל מן הפירות קודם חלוקה וקדש בהן אינן קדושין ואם נטל במדה וקדש הוי קידושין: ומי שיש לו סחורה בשותפות עם חבירו ולקח בלא דעת חבירו וקדש בהם אינן קדושין דכיון שצריך שומת

קדש במלוה ובעל וכו' מימרא דרבי אלעזר פרק המדיר וסבירא ליה לרבינו דכיון דקי"ל חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אין ספק דודאי לשם קידושין בעל כיון שנתייחד בפני עדים ועיין לקמן ס"ס ל"א כתב דין מקדש בפחות משוה פרוטה ובעל ובס"ס ל"ח ור"ס ל"ט כתב דין מקדש ע"ת ובעל וע"ש וכתב הרמב"ם קדש בדבר שאין בעל הבית מקפיד וכו' וכת' הרמב"ם ארים וכו' כך נמצא ברוב ספרים והוא טעות דהל"ל וכתב עוד אלא האי וכתב הרמב"ם השני הוא מהופך וכצ"ל ארים שנטל מן הפירות וכו' וכתב הרמב"ם מי שיש לו סחורה וכו' וכך הוא בדפים וניציאה שנדפס באחרונה ותדע שהרי לשון זה ארים שנטל מן הפירות וכו' לא נמצא בספר הרמב"ם וכ"כ ב"י אלא טעות הוא:

מי שלקח מפירות חבירו בלא דעתו וכו' בפ' האיש מקדש (דף נ"ב) ההוא סרסיא דקדיש בפרומא דשיכרא אתא מארי' דשיכרא אשכחיה א"ל אמאי לא תיתב מהא חריפא אתא לקמיה דרבא אמר לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד ואינה מקודשת ופירש"י ההוא סרסיא עושה שכר התמרים של בע"ה למחצית שכר בפרומא דשיכרא לאחר שהוציאו ממנו המשקה: מהאי חריפא יש שהוא טיב מחברו וכו': לא אמרו כלך אצל יפות למי שנטל את של בעה"ב שלא ברשות דנימא ולי דעתיה דניחא ליה אלא לענין תרומה בלבד דניחא ליה דהא לתרום הן עימדית אבל לענין מי שנטל לעצמי משים כיסופא הוא דקאמר ליה דלא נכסוף אבל למפרע לא ניחא ליה עכ"ל ואיכא לתמיה דהלא קי"ל דאפילו שואל שלא מדעת הוי גזלן ואף על גב דהדרא בעיניה כ"ש האי דשקיל לנפשיה וקידש בו האשה דבשעה שקידשה ומ"ל הרי את מקודשת לי בזו היתה גזילה בידו ומאי מהני אח"כ גילוי הדעת דבעל הבית דניחא ליה למפרע דקידשה בשלו דאי איתא דמהני גילוי דעת אמאי קאמר התם ש"מ קידשה בגזל אינה מקודשת ולא מפליג דבגילוי דעת דניחא ליה למפרע דמקודשת ונראה דמשום הכי כירש"י בההוא סרסיא דעושה שכר של בעל הבית למחצית שכר דכיון שיש לו חלק בהך פרומא לא הוי גזל בידו ואי גלי דעתיה דניחא ליה למפרע הוי מקודשת אלא דליכא הכא גילוי דעת כלל דודאי משום כיסופא קאמר הכי אבל אי לאו סרסיא אלא אדם אחר שלקח שלא מדעת בע"ה וקידש אשה אפילו איכא גילוי דעתא דניחא ליה למפרע אינה מקודשת לפירש"י אבל התוספות כתבו וז"ל ואם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה התם מוקי לה דשוייה שליח ואם תאמר אם כן מאי קאמר שלא ברשות וי"ל דהכי קאמר מה שתורם מן היפה שלא ברשות היה ואם כן צ"ל גבי פרומא דשוייה שליח דאי לאו הכי מאי מייתי עכ"ל לפי זה א"צ לפרש דהיה עושה שכר של בע"ה למחצית שכר אלא שליח שוייה בעה"ב ליקח פרומא לקדש לנפשיה אשה אלא דשלא ברשות לקח מן היפות ומשום כיסופא א"ל אמאי לא תיתב מהאי חריפא ולפיכך אינה מקודשת והכי משמע מתה שגורס הרי"ף ההוא גברא דקדיש בפרומא וכו' וכן גורס הרא"ש והר"ן ולא גרסי ההוא סרסיא וכו' וכ"כ רבינו מי שלקח מפירות חבירו שלא מדעתו וכו' לא דלא משמע דמפרשים דשליח שוייה וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות אישות הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקדש בו אשה ובא בעה"ב אעפ"י שאמר ליה למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממנו שנתת לה אינה מקודשת שלא א"ל דבר זה אלא כדי שלא להתביים עמו והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת חבירו ה"ז גזל ואינה מקודשת ואם קידשה בדבר שאין בעה"ב מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז ה"ז מקודשת מספק עכ"ל אלמא דאפילו אדם דעלמא דלאו סרסיא ולא שוייה נמי שליח אי לאו תשעת דכיסופא בגילוי דעתא דניחא ליה למפרע הויא מקודשת וצ"ל דמיירי דוקא בדשקיל שלא מדעת דבר פחות וכמו שנראה מדבריו דכי' פרומא דשיכרא היא כלי קטן א"נ שכר מתוק כמו שפי' הרי"ף וקס"ד דמקדש דאין בעל הבית מקפיד עליו וכיון שאמר בעל הבית אמאי לא תיתב מהאי חריפה גלי אדעתיה נמי דלא מקפיד עליו ומסיק רבא דמשום כיסופא קאמר הכי ולעולם מקפיד עליו והוי גזל ואינה מקודשת ומכאן הוכיח הרמב"ם אם הוא דבר ידוע שכל אדם אינו מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק אבל קידושי ודאי לא הוי דשמא לא ניחא ליה להאי בעה"ב דשקיל שלא מדעתו ונראה דזאת היא דעת רבינו שדקדק וכתב מי שלקח מפירות חבירו שלא מדעתו וכו' דמשמע דוקא בלוקח מפירות שהוא אוכל פחות איצטריך לאשמועינן דמטעם כיסופא אינה מקודשת ולא אמרינן דבפירות נמי אין מקפיד עליו אבל שאר דברים דהכל מקפידין עליו והוי גזל גמור לא איצטריך לאשמועינן דפשיטא דאינה מקודשת אפילו הוי גילוי דעת דניחא ליה למפרע וליכא נמי חששא דכיסופא והריטב"א גם הוא מפרש דהך דתרומה דוקא היכא דשוייה שליח כדאיתמא בפרק אלו מציאות והא דקאמר ותרם שלא ברשות ה"ק דלא שוייה שליח אלא לבינונית ומה שתרם מן היפות שלא ברשות היה ודלא כתוספות רי"ד דהך דתרומה בדלא עשאו שליח מיירי דהא ודאי ליתא אלא כמו שפירש התוספות שלנו מיהו כיון שכתבו התוספות דהך דפרומא מיירי בדשוייה שליח לותא אלא הכי מייתי מהך דתרומה דבגילוי דעת דניחא ליה ביפות לא מהני אי לא שוייה שליח משום דבעינן שליחות מדכתי' כן תרומו גם אתם לרבות שלוחכם הלכך גבי קידושין דלא בעינן שליחות וכיזכוי סגי ליה אי הוי גילוי דעתא דניחא ליה ואיתנהו לקדושיה ביד האשה בעין שלא נתאכלו זכי איהך בהו השתא ומקדשה בהו ואע"ג דמכאן ולהבא הוא זוכה אבל הכא משום כיסופא הוא דקאמר אכילו אמר בניחותא בהגבה דמוכח דניחא ליה ולא מסטי ביה אינה מקודשת דאי טעמא דהכא משום דמסטי ביה ואי הוה אמר בניחותא מקודשת הכ"ל אבל הכא מסטה הוא אלא ודאי אפילו אמר בניחותא תלינן בכיסופא ולא מיקדשה עד שיחזור לו בפירוש ואיתנהו לקידושין בעין ושלא כדעת רבותינו עכ"ל נראה מדבריו דלא מהני גילוי דעת דניחא ליה שתהא מקודשת למפרע היכא דליתנהו לקידושין בעין אלא דווקא מכאן ולהבא וזוכה בהן היכא דאיתנהו כ"ו דאיכא נמי גילוי דעת דניחא ליה וליכא למיחש דמשום כיסופא קאמר הכי כגון דמחל לו בפירוש דודאי ליכא למיחש משום כיסופא ומקודשת ולא משמע הכי בפוסק כמו שכתב הוא עצמו ושלא כדעת רבותינו והלכך אפילו ליתנהו לקידושין בעין מכל מקום היכא דאיכא גילוי דעת דניחא ליה תלינן דניחא ליה למפרע וחוששין לקידושין היכא דליכא למיתלי דמשום כיסופא קאמר הכי כגון דמחל בפירוש · ומיהו למעשה אין שם קידושין ואין אלא ספק קידושין בין נתאכלו ובין לא נתאכלו.

השואל

קדש במלוה ובעל סתם בפני עדים צריכה גט וכו' בפרק המדיר (עד:) אמר עולא אר"א המקדש במלוה ובעל ובעל על תנאי ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט כלומר משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אמר רב יוסף בר אבא אמר רב מנחם אמר רב אמי המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי ופרש"י ר' אמי פליג אדר"א ואמר המקדש בפחות משוה פרוטה ובעל היא דצריכה גט אבל המקדש במלוה או ע"ת ובעל אינה צריכה הימנו גט משום דבהנך טעי כסבור יודעת היא שאין עליה נדרי' לכן היא נשאת וכי בעיל אדעת' דקדושי קמאי בעיל ולא לשם קידושין: במלוה אין הכל בקיאין בהלכות קדושין והרי"ף כ' הא דמקדש בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה הימנו גט והשמיט דין מקדש במלוה ובעל משמע דס"ל דאינה צריכה גט משום דאין הכל בקיאין בה' קדושין וכדר' אמי וכ"כ הרא"ש שכ"כ מדברי הרי"ף דהמקדש במלוה ובעל אינה צריכה גט אבל הרמב"ם פסק כר"א שכתב בפ"ז המקדש על תנאי וכנס ובעל סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס וכן המקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה וחזר ובעל כתם בפני עדים צריכה הימנו גט שעל בעילה זו סמך ולא על אותן קדושין פסולי' חזקה הוא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו לעשות בעילת מצוה עתה עכ"ל · וכתב הר"ן וז"ל הרמב"ם השוה מקדש במלוה לפחות משוה פרוטה שבשניהם הוא סובר שצריכה גט בודאי ולא ידעתי למה פסק כן במלוה שאפילו הוא סומך על מימרא דעולא אר"א מנלן דבמלוה אמר דצריכה גט בודאי ואע"ג דאמר לה בהדיא פחות משוה פרוטה הא כייל נמי בהדה על תנאי ובעל ולמסקנא דשמעתין אינה צריכה גט אלא מספק ואפי' נאמר דר"א כתני ס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וצריכה גט דקאמר בכולהו מן הודאי קאמר אכתי היכי נסמוך עלה לקולא שאם בא אחר וקדשה לא נחוש לקידושא כיון דרבי אמי פליג עליה ואמר אבל בהנך טעי ומש"ה מחוורתא דפסקא דפחות משוה פרוטה צריכה גט אבל במלוה ה"ה כבעל תנאי וצריכה גט מספק ע"כ:

והשתא מ"ש רבינו דודאי לשם קדושין בעל נמשך אחר פשט דברי הרמב"ם ז"ל דמשמע לכאורה דסבר הכי וכמ"ש הר"ן אבל מאחר שהרי"ף נראה שסובר שאינם קדושין מידי ספיקא לא נפקא וכך היא מסקנת הרא"ש ז"ל שכתב שראוי להחמיר וכבר כתבתי שכן העלה הר"ן וגם דברי הרמב"ם כך צ"ל לפרשם דצריכה גט מספק קאמר מדכתב צריכה גט ואם איתא ה"ל לכתוב ה"ז מקודשת ועוד הא כיון דעל מ קדש על תנאי ובעל סתם כתב וכן המקדש בפחות מש"פ או במלוה ובעל סתם צריכה גט ובמקדש ע"ת ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק וכדמוכח מדכתב שמא ביטל התנאי כשבעל א"כ גם במקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה ובעל סתם לא הצריך גט אלא מספק וא"ת בפחות משוה פרוטה ובעל סתם למה לא פסק שתהא מקודשת קידושי ודאי כיון דתרי לישני שוו בה י"ל שהוא ז"ל מפרש דצריכה גט דקאמר היינו מספק מדלא קתני ה"ז מקודשת ואפילו את"ל דצריכה גט דקאמר היינו לומר שהיא מקודשת קדושי ודאי מאחר דאיתא התם בגמרא א"ר כהנא מתניה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה הימנו גט איכא למימר דמשמע ליה ז"ל דהאי מימרא פליגא אתרי מימרי קמאי יסבר דמקדש בפחות משוה פרוטה או במלוה ובעל סתם אינה צריכה גט דאין לך צריכה גט אלא מקדש על תנאי ובעל סתם וכיון דפלוגתא היא פסק בה להחמיר: כתב הרא"ש בפרק המדיר דהא דאמרינן דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה: **מי** שלקח מפירות חבירו בלא דעתו וקדש בהם אפילו תלאו חבירו וכו' אינם קדושין בפרק האיש מקדש (דף נב:) גבי ההוא דקדש בפריתא דשכרא: ומ"ש בשם הרמב"ם שאם קידש בדבר שאין מקפיד עליו הוי ספק קדושין בפ"ה מהלכות אישות כתב כן: כ' הרמב"ם ארים שנטל מן הפירות וקדש בהם אינם קדושין ואם נטל במדה יקדש הוי קדושין ומי שיש לו סחורה בשותפות עם חבירו ולקח בלא דעת חבירו וקדש בה אינם קדושין וכו' בספרי הרמב"ם שבידינו אין כתוב אלא ממי שיש לו סחורה בשותפות וכן כתוב בפ"ה ותחלת הדברים אינם כתובים שם ומ"מ הדין דין אמת והכי איתא פרק האיש מקדש (שם) ההוא אריסא דקדיש במוזא דשמכי אתא לקמיה דרבא א"ל מאן כלג לך יה"ת במוזא אבל כישא מאי אמר ליה אנא שקל כישא שקיל את כישא כישא כי כישא ופרש"י מוזא דשמכי מלא יד בצלים אבל כישא אגודה שדרך הירק להיות מתחלק באגודות וכל אגודות הן שוות אני נטל.זי אחת טול אתה אחת והרי"ף כתב בפירוש מוזא דשמכי ראשי הבצלים ולפי שיש בהם גדולים וקטנים אמר מאן כלג לך וכתב ה"ה על פירוש זה וזהו שכתב רבינו הואיל וצריך שיות ב"ד וכתב הר"ן יש מי שאומר דאפילו כמוזא אם היה שוה ב' פרוטות מקודשת שהרי אחת מהם שלו ולא נהירא אלא שאפילו היה שוה כמה אינה מקודשת דכיון דא"ל התקדשי לי בזה במוזא קדיש בפלגא דמוזא לא קדיש עד שיאמר לה התקדשי לי בחלקי שבמוזא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א

דרכי משה

(ט) כתב בהגהת אלפסי ע"א דף תרמ"ו וז"ל אורחים היושבים אצל בע"ה וקידש אחד בחלקו הוה מקודשת גדולתו נקרא עניו שלא ראה אשר לפניו בג"ר אחריו

פרישה

(לט) **ובעל** סתם בפני עדים פי' שראוי שנתייחד עמה · (מ) **דודאי** לשם קידושין בעל (פי' ולא אמרינן דאקידושי קמאי בעל דכל אדם יודע דהמקדש במלוה א"כ מקודשת אין אדם עושה בעילתו בעי"ת זנות לכן אמרינן השתא בבעילה זו מקדש אותה כ"פ) עיין מ"ש ב"י כאן ולקמן ס"ס ל"א ושם במאורותי' וע"ש

(מא) **אלא** מבושה ר"ל שלא לבייש את חבירו אמר כן (אבל לא הקנה לו בהואיל וקידש שלא מדעת חבירו הרי זה גזל כ"כ) ועיין בי"ד סימן של"א דב' התורם משל חבירו שלא ברשות כו' עד אם יש שם פירו' יפות ויתר תרומתו תרומה דשאני התם דתרם לצורך בעל הבית משא"כ הכא שלקחו לצורך עצמו וק"ל:

(מב) **קדש** בדבר שאין מקפיד עליו ר"ל שאין הבעל בית מקפיד עליו הוה ספק קידושין נראה פירוש משום שמא במדי יש בו ש"פ אבל אין נראה לפרש דאף אם יש בו ש"פ הוי ספק קידושין הואיל שלקח שלא מדעת ב"ה דהא קאמר שאין מקפיד עליו שמשמע שנכנא מחל לי יהיי שלו לגמרי · (מג) **כיון** שצריך שומת ב"ד (שאין כח לזה ליטול לעצמו מה שירצה ויניח לחבירו מה שירצה וכמ"ש בח"מ סי' קע"ו ע"ש כ"פ) וממילא אם הוא דבר שהכל שוה בו וא"צ שומת ב"ד הרי זו מקודשת יכ"פ בש"ע:

השואל

שומת ב"ד: השואל (מד) חפץ מחבירו וקידש בו כתב בה"ע איכא מאן דמדמי ליה [ט] (מה) למתנה ע"מ להחזיר ואינה מקודשת ואיכא מ"ד כתם שאל' יום (מו) ובההיא הנאה מקדשה ומספיקא לא עבדינן בה עובדא ע"כ (מז) ורבינו שמשון כתב בתשובה שהיא מקודשת וא"א הרא"ש ז"ל כתב אם השאילו החפץ ולא ידע המשאיל שרוצה לקדש בו האשה אינה מקודשת (מח) אא"כ השאילו לזמן ידוע (מט) ונתן לו רשו' להשאילו לאחר [י] (נ) וכשקדש בו האשה הודיעה שהוא (יא) שאול עד זמן פלוני ושמין אם יש בהנאת אותו קישוט שוה פרוטה מקודשת אע"פ שאין החפץ שלו ואם לאו אינה מקודשת אבל אם המשאיל יודע ששאל החפץ לקדש בו האשה (יב) מקודשת (נב) בכל ענין דכיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו האשה אנן סהדי שגמר בלבו ליתנו לו באותו ענין שיועיל לענין הקידושין שתהא מקודשת בו (נג) אם לא יועיל בלשון שאלה (נד) שיהיה בלשון מתנה ולכל הפחות תהי' אותה מתנה ע"מ להחזיר ותהא מקידשת ויקנהו מהאשה ויחזירנו או יחזיר דמיו שאם נתנו מתנה לאדם על מנת להחזיר וקידש בו האשה מקודשת רק כשיחזיר המתגה למי שנתנו לו או דמיה: [יא] כתב הרמב"ם ז"ל המקדש באיסורי הנאה אפי' דרבנן כגון חמץ בשעה

בשעה

והרשב"א ז"ל: **השואל** חפץ מחבירו וקידש בו כתב בעל העיטור איכא מאן דמדמי ליה למתנה על מנת להחזיר וכו' ור"ש כתב בתשובה שהיא מקודשת כל זה הביא הרא"ש בפסקיו פ"ק דקידושין: ומ"ש וה"א ז"ל כתב אם השאילו החפץ וכו' בפ' הנזכר והאריך להביא ראיה לדבריו. ובתשובותיו כלל ל"ה האריך ג"כ בזה ובס"פ יש נוחלין הזכיר קצת מזה (י) והריב"ש בסימן ק"ע כתב בזה וגם בתרומת הדשן סי' ר"י כתב בזה וגם בתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים ובהגהות מרדכי דקידושין וע' ברבינו ירוחם: כתב הרשב"א בתשובה סי' אל"ף ורמ"א על מי שרצה לקדש אלמנה ולא היה לו טבעת ואמרה לו בת האלמנה הרי לך טבעת וקבלו וקדשה בו איני רואה להתירה בלא גט דשמא טבעת זו במתנה נתנה לו הבת ושלא הוא וע"מ להחזירו לה נתנתו לו ואע"פ שאיפשר לומר דמן הסתם כל מה שיש ביד האשה מתכשיטין וכיוצא בהן של בעל ואין לה רשות בהם ליתנם לאחרים מכל מקום מידי ספק אינו יוצא והוא בתשובה להרמב"ן סי' קמ"ד: **וכתב** הרמב"ם המקדש באיסורי הנאה אפילו דרבנן כגון חמץ בשעה ששית אינה מקודשת עברו ומכרו וקדש בדמיו מקודשת אפילו באיסורי דאורייתא חוץ מדמי עכו"ם בפ"ה: **ומ"ש** המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת פשוט במשנה פרק האיש מקדש (דף נו.) ומ"ש שאפילו באיסורי הנאה דרבנן אינה מקודשת היינו מדגרסינן בפ"ק דפסחים (ז.) גבי חמץ בערב פסח ובטליה בשית כיון דאיסורא דרבנן עליה לא מצי מבטיל ליה דלאו ברשותיה קיימא דא"ר גידל אמר רב המקדש אשה בחמץ מו' שעות ולמעלה ואפי' בחטי קרדנייתא דשרינן ויביבין אין חוששין לקדושיו דאיסורי הנאה נינהו ופירש"י מו' שעות. מתחלת שש: קרדנייתא. הגדלים בהרי אררט וקשים הם מאד ואפ"ה אין חוששין לקדושין אם בא עליהם מים. וכתב הר"ן שהקשה עליו ר"ת דע"כ מו' שעות מסוף ו' משמע (וכ"ת) היכי מוכח דבאיסורא דרבנן בלחוד לאו ברשותיה קאי י"ל דה"נ איסורא דרבנן הוא דחטי קרדנייתא חמץ נוקשה הוא ולא מיתסר אלא מדרבנן הילכך מייתי ראיה לחמץ דאורייתא בשעות דרבנן דלאו ברשותיה קאי מהמץ דרבנן בשעות דאורייתא ולפ"ז אפשר דחמץ דרבנן בשעות דרבנן חוששין לקדושין וכן דעת הרמב"ם ז"ל ע"כ (יג): והרא"ש כתב בס"פ האיש מקדש מוכח במעתין דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת מדאמרינן תניא המקדש בחולין בעזרה ר"ש אומר מקודשת אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא מיהו אשכחן בפ"ק דפסחים אמר רב גידל המקדש בחטי קרדנייתא מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקדושיו ואע"ג דחטי קרדנייתא קשים והימונו דרבנן ויש לחלק משום דהמץ בפסח עיקרו דאורייתא אבל חולין שנשחטו בעזרה לרבי שמעון איסורו מדרבנן והתם נמי פעמים מקודשת כמו שפירש ר"ה דוקא מו' שעות ולמעלה ואע"ג דחטי קרדנייתא חימוצו מדרבנן מ"מ איסור המץ הוי מדאורייתא למעלה מו' שעות אבל בשעה ו' דאיהו חמץ דרבנן וגם חטי קרדנייתא דרבנן חוששין לקדושיו ודלא כפרש"י שפירש מתחלת ו' ולמעלה דליכנא משש ולמעלה מסוף ו' משמע והא דאמר בריש כל שעה (כא.) לא נצרכה אלא לשעות דרבנן וכי הא דאמר רב גידל וכו' הכי מייתי ראיה כי היכי דבשעות דאורייתא והמץ דרבנן אין חוששין לקדושיו ה"נ בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן עכ"ל וכתב עוד הר"ן בפ"ק דפסחים אבל הרמב"ן כתב דמתחלת שש אפילו בחמץ דאורייתא חוששין לקדושין דכיון דלבתר איסורא מבלל בדילי אינשי מהמץ ובשש הכל עסוקים לשורפו לא משמע להו לאינשי דמיתסר בהנאה ואי אמרת דבשש אין חוששין לקדושיו אתו למימר הכי בז' וה' ואתו למישרי א"א ומש"ה נקט בו' שעות ולמעלה דוקא וכ"ל דמש"ה נקט משש שעות ולמעלה דאילו מחמשה ולמעלה איכא למיחש דלמא הנך קדושי בה' הוו אלא דטעו בין ה' לו' אבל מו' ולמעלה ליכא למיחש למימר דה' הוי וטעו בין ה' לז' שבה' המה במזרח ובז' המה במערב הילכך בו' שעות חוששין לקדושיו אפ"ה שפיר מייתי ראיה דמאי דאסרוה רבנן עליה לאו ברשותיה קאי כיון דאמרינן דנוקשה מו' שעות ולמעלה אין חוששין לקדושיו והרז"ה השיב על הרי"ף שהביא הא דרב גידל א"ר בהלכותיו ואמר דרב למעמיה דס"ל כרבי יהודה דאמר המץ מו' שעות ולמעלה אסור מן התורה ומתסר נמי בהנאה ומש"ה אין חוששין לקדושיו אבל אנן דקי"ל כר"ש דאמר דבין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום חוששין לקדושיו ואין דבריו נכונים מטעם שכבר כתבתי בחדושי דאפילו ר"ש מודה דהמץ מו' שעות ולמעלה מתסר בהנאה מדאורייתא עכ"ל וה"ה כתב וז"ל מ"ש רבינו ואפילו היה אסור מדבריהם למדו מאיסור החמץ בשעה ו' שמפורש בפסחים בפ"ב שאפילו בזמן שאיסורו מדבריהם אינה מקודשת וה"ה דאהר דברים וכבר תירצו המפרשים הסוגיא שהיא גבי חולין שנשחטו בעזרה בסוף האיש מקדש

מקדש

השואל חפץ וכו' עד דאיכא דמדמי ליה למתנה על מנת להחזיר פירוש דמקדש את האשה בטבעת על מנת שתחזיר לו הטבעת דאע"ג דמדאורייתא הויא מתנה ומתקדשת אפ"ה הכמים הפקיעו הקידושין דדמו לחליפין ואתו למימר אשה מתקדשת בחליפין אם כן כל שכן טבעת שאולה שצריך להחזיר ולא נתן לו במתנה כל עיקר וגם האשה חייבת להחזירה דמיא למקדש על מנת להחזיר לו הקידושין דפשיטא דאינה מקודשת ואיכא מ"ד סתם שאלה ל' יום ובההיא הנאה דמתקשטת בו ל' יום דאית בה ש"פ מתקדשת ומ"ד אינה מקודשת ס"ל דאע"ג דסתם שאלה ל' יום מכל מקום יכול לתובעו מיד כסברת רש"י פ"ק דמכות ורמב"ם פ"א מה' שאלה וא"כ אין כאן ודאי הנאת ש"פ דדילמא יתבענו מיד ומ"ד מתקדשת ס"ל כר"ת דסתם שאלה נמי אינו יכול לתובעו בפחות מל' יום ומחלוקת זו כתבה רבינו בח"מ ריש סי' שמ"א ע"ש: **ומ"ש** בשם הרא"ש אם השאילו החפץ וכו' פי' דהשתא דאין המשאיל יודע שהשאיל ממנו כדי לקדש בו האשה אין האשה מתקדשת אא"כ בד' תנאים הא' דהשאיל לו לזמן ידוע אבל בסתם שאלה כיון שיכול לתבעו מיד כדעת רש"י והרמב"ם שכך הסכים הרא"ש כדכתב רבינו בח"מ סימן שמ"א א"כ אין כאן ודאי הנאת ש"פ דדילמא יתבע ממנו מיד. השני דבעינן שיתן לו רשות להשאילו לאחר דאל"כ כיון שאין השואל רשאי להשאיל הו"ל קידשה בגזל דאינה מקודשת מיהו דוקא לכתחילה אבל דיעבד הוי ספק מקודשת ועיין בתרומת הדשן סי' ר"י: השלישי שצריך שיודיע לאשה שהוא שאול עד זמן פלוני דאם אינו מודיעה והיא סבורה שלטובעין ניתנו לה ה"ל קידושי טעות. הרביעי צריך שיהא שוה הקשוט כל אותו הזמן שהוא שאול לו ש"פ אז היא מקודשת אע"פ שאין החפץ שלו ואם לאו אינה מקודשת: **ומ"ש** אבל אם המשאיל יודע וכו' ולכל הפחות יהא מתנה על מנת להחזיר וכו' פי' שהמשאיל נותן לו טבעת זו ע"מ להחזיר לו גוף הטבעת או דמיו אבל המקדש צריך שיתן לאשה לטבועין דבמתנה על מנת להחזיר אינה מקודשת דדמי להליפין וז"ש ויקנהו מהאשה ויחזירנו לגוף הטבעת או יחזיר הוא דמיו למשאיל והביא הוכחה ממאי דפשוט הוא אם שאם ניתנה מתנה לאדם על מנת להחזיר וקידש בו האשה פי' והמקדש אינו נותן לאשה על מנת להחזיר אלא נותן לה לטבועין דמקודשת רק שהמקדש יחזיר המתנה למי שנתנה או דמיה ואם לא החזיר בטלה

במתנה

דרכי משה

(י) ואחרי שהגאונים חולקין בדין המקדש בטבעת שאולה טוב ליזהר שלא לקדש בה וכן משמע בהגהת מרדכי דקידושין דף תרנ"ח ע"ד אבל כבר פשט המנהג לקדש בטבעת שאול כדי לקדש בה: (יא) בת"ה סי' ר"י כתב הא דבעינן שוריעות היינו שלא תהא סבורה שהיא שלו ולא תתקדש אלא בטבעת עצמו אבל אם אמר בפי' שמקדש בהנאת קישוט אע"פ שלא הודיעה הוי קידושין גם מ"ש הרא"ש שצריך ליתן לו רשות להשאילו לאחר היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אע"פ שלא נתן לו רשות הוי קידושין אמנם בפסקי מהרי"ח מסתפק בדבר ואם קידש אשה בדבר המושכר אצלו אם קדש בהנאת קישוט לבד לכ"ע הוי מקודשת אבל אם קדשה באותו דבר עצמו לדברי התוס' שבפרק הזהב (נו:) דס"ל דלא אמרינן שכירות ממכר ליומיה הוא אלא לגבי אונאה לא הוי קידושין אע"ג דידעה דמושכר הוא אצלו ומהרי"ח כתב דאם ידעה הוי קידושין ואם לא ידעה לכ"ע לא הוי קידושין וכן מסקנת מהרא"י בת"ה סי' ר"י כתב הרא"ש בתשובה סי' א' כלל ל"ה דסתם המקדש בטבעת שאולה בגופו קאמר שהרי אשה סבורה דתשאר הטבעת בידה לגמרי ולדעת כן נתקדשה לו עכ"ל: (יב) וכ"ה בהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"כ וכתב דאפילו אם אמרה האשה אח"כ אילו הייתי יודע שאינו שלך לא היה רצוני לקדש אין בדבריה כלום דדברים שבלב אינן דברים וע"ש שהאריך שם בתשובה זו: (יג) ולא

משמע

פרישה

(מד) **השואל** חפץ מחבירו פי' ולא עשה זמן לכמה ימים שהשאיל לו: (מה) **למתנה** ע"מ להחזיר לו עמ"ש בדרישה אבל יותר נראה דעיקר פלוגתא הכל תלוי בזה אם המשאיל סתם משאיל לזמן או אם דעתו לסדרו לו בעינא אימת שירצה ומש"ה כתב ב"ש דאיכא מאן דמדמה לה למתנה ע"מ להחזיר ר"ל להחזיר לו מיד ואינה מקודשת דהא אין כאן הנאת ש"פ ואיכא מ"ד שאלה ל' יום וא"כ איכא כאן הנאת ש"פ והרא"ש אזיל לשיטתו דסתם שאלה אינו לזמן אלא יכול לתובעו מיד ומש"ה כתב דאם לא ידע המשאיל דרצה לקדש בו אשה אינה מקודשת אא"כ השאיל לזמן משא"כ כשידע שלוקו לקדש בו אשה אז אפילו שאל לו סתם בלא זמן אפ"ה אמרינן דהקנה לו הקנאה במתנה ע"מ להחזיר דאיכא דס"ל להחזיר בעינא משא"כ בשאלה דצריך להחזיר בעינא ומש"ס כיון דא"ל להדרה בעינא מקודשת לו. ולפ"ז מ"ש רבינו בסי' פ"ט דמקדש במתנה ע"מ להחזיר לא שמה מתנה היינו דוקא באם אין נותן לו לזמן. ואע"ג דכ' הרא"ש בתשובה הביאו רבינו בח"מ בסי' קי"א סע"ו שהמקבל מתנה ע"מ להחזיר יכול המקבל לעכב המתנה בידו אפילו לזמן מרובה בע"כ של נותן לפי שיכול לומר לו אחזירנו לך לאחר זמן והקיים תנאי כו' נראה דכאן מיירי בשתנה עמו לשהחזיר לו אימת שירצה או להחזירנו מיד ובזה נ"ל דאיירי נמי מ"ש בעל העיטור דאיכא מ"ד דמדמה שאלה למתנה ע"מ להחזיר ר"ל והתנה עמו להחזירו לו מיד ודו"ק: (מו) **ובההיא** הנאה מקדשת פירוש בהנאה שתשאר החפץ בידה ל' יום: (מז) **ור"ש** כתב בתשובה כו' אע"ג דכבר כתב דאיכא מ"ד דמתקדשת מ"מ הזר לכתוב דעת הרא"ש משום דלעיל מייתי כתב גבסם ב"ה שהביא ב' דיעות דאיכא מ"ד מקודשת ואיכא מ"ד דאינה מקודשת ומסיק דמספיקא לא עבדינן עובדא וע"ז כתב דר"ש הכריע בתשובה כדעת מ"ד דמקודשת: (מח) **אלא** א"כ השאילו לזמן ידוע הרא"ש אזיל לשיטתו דס"ל דסתם שאלה יכול לתבוע מיד וכמ"ש רבינו בח"מ ר"ס ע"ג ובר"ס שמ"א שם כתב דעת ר"ת שסתם שאלה ל' יום ושרש"י חולק עליו ושכן דעת הרא"ש כרש"י ושם כתבתי טעם שניהן: (מט) **ונתן** לו רשות להשאילו דאל"כ אין השואל רשאי להשאיל וה"ה ר"ש שהביא רבינו לעיל מיניה דסבר דמקודשת והמ"ד שהביא העיטור נמי מיירי שהשאלה היתה ע"מ להשאיל ולא הוצרך לפרש שסמך על הדין שפשוט הוא לכ"ע שאין השואל רשאי להשאיל (ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אע"פ שלא נתן לו רשות הוי קידושין אמנם בפסקי מהרי"ח מסתפק בדבר ת"ה סי' ר"י כ"פ): (נ) **וכשקדש** בו אשה הודיעה שהוא שאול דאל"כ הוי קידושי טעות (אבל אם אמר בפירוש שמקדשה בהנאת קישוט אע"פ שלא הודיעה הוי קידושין ת"ה סי' ר"י כ"פ): (נא) **ואם** לאו אינה מקודשת פי' אינה מקודשת קידושי ודאי אבל מ"מ מקודשת מספק דשמא במדי יש ש"פ באותו קישוט מיהו י"ל דכולי האי לא גזרו: (נב) **בכל** ענין פירוש אפילו השאילו בלא זמן ולא נתן לו רשות להשאיל וגם לא הודיע לאשה שהוא שאול בידו: (נג) **ושאם** לא יועיל כו"ל: (נד) **שיהיה** בלשון מתנה פירוש במתנה גמורה ואף א"ת שלא היה בדעתו ליתנו לו במתנה גמורה דא"ל לענין לקדש בו אשה שיהיה שלו לחלוטין או תאמר אם היה דעתו שיהיה שלו לחלוטין לגמרי

דרישה

לפי נוסחת ב"י שמסקנת הרא"ש דאומן קונה כו' ואין כאן מלוה א"כ היאך כתב אם נותן שום דבר משלו כו' דהוה מלוה ופרוטה והא הוה הכל מלוה לפי מסקנת הרא"ש שאומן קונה בשבח כלי. ודוחק לומר שלא קאי אקבלן כ"א אשכיר יום דלד"ה מלוה הוא דא"כ הו"ל לרבינו לכתוב זה קודם דברי הרמ"ה אבל לפי מ"ש א"ש דאתאר דסיים כל דיני מלוה כתב האי דינא וקאי אכולהו ומש"ע דכתיבנא נמי כשמע דדוחק לתרץ ולומר דבעי לכתוב אליבא דכ"ע דאפילו הרי"ף מודה בזה. מיהו י"ל משום דבגמרא הן ג' אוקימתות זא"ז מה"כ כתבינהו רבינו זא"ז:

[ט] **למתנה** ע"מ להחזיר לו פי' למתנה שיש בידו שהבירו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר וכזה פליגי עם דעת הרא"ש שבסמוך שהוא ס"ל דאם קדש אשה באותה מתנה אינה מקודשת הואיל שאשה אינה מתקדשת אם נתן לה הכסף ע"מ להחזיר כדלקמן בתחילת סי' כ"ט נטעם שדומה להליפין ה"ה נמי אם יש בידו כלי שניתן לו במתנה על מנת להחזיר וקידש בו אשה שאינה מקודשת דהוי כאילו קדשה בפירוש ע"מ להחזיר לו הקידושין שאין לו כך במתנה יותר ממה שניתן לו דלא ס"ל סברת הרא"ש דמתנה ע"מ להחזיר אין צריך להחזיר בעינא אלא הוא דמיה אלא ס"ל שצריך להחזירה בעינא וא"כ ה"ה אם שואל כלי מחבירו בלא זמן שג"כ צריך להזור להבירו שאינה מקודשת אם קידש בו אשה. ומיהו זה דוחק בעיני דא"כ אדקמיפלגי בדין זה דשואל לנוכך קידושין הו"ל למפלג בעלמא בכל מתנה ע"מ להחזיר א"ל להחזירה בעינא ועוד דאין לשון רבינו משמע כן דא"כ הו"ל לכתוב זה בלשון פלוגתא לכן נ"ל דגם הרא"ש מודה דאם נתן לאשה חפץ הנותן לו במתנה ע"מ להחזיר לאחר שלשים יום והוא נתן לאשה בקידושיה וא"ל שתקשטה ל' יום ואח"כ תחייבה להחזירה להנותן דמקודשת בהסיא הנאה דקשטה בה ל' יום אם הנאה בזו היא ש"פ וכמ"ש הרא"ש בהדיא בכלי השאול לו לזמן מה והוא נותן לה אדעתא דהכי וכמ"ש רבינו בסמוך ומה לי שאלה ומה לי מתנה אם לא בתאמר דדוקא ע"ם מתנה ע"מ להחזיר גזרו משום דדמי טפי להליפין אבל ז"א דהא גם בחליפין קונין בכלים המושאלים לסם וכ"כ רבי' ירוחם בהדיא והביאו ב"י וד"מ ר"ס פ"ט וכ"ע שם בש"ע בסוף סעיף ה' ע"ש ז"ל אם נתן לה מתנה לזמן ידוע וא"ל תהא מקודשת לי בהשוא הנאה שאת נהנית באותו הזמן דהוי מקודשת עכ"ל ואין בין שאלה למתנה בזה אלא נ"ל דעיקר פלוגתא הכל תלוי בזה כמ"ש בפרישה:

[י] **וכשקדש** בו האשה הודיעה שהוא שאול. ק"ק א"כ למה מתקדשת בו כיון שצריכה להחזירו וה"ל כמתנה ע"מ להחזיר דאינה מתקדשת בו כמש"כ בר"ס שאחר זה וי"ל דדוקא במתנה אמרינן כן דדמיא להליפין דבשניהן נותן לה דבר הקנין ואומר לה להחזירו לו משא"כ בשאלה דהוא שם אחר ולא נתנה לה מעולם בשם מתנה וכיון שיש בהנאתה ש"פ ואינו דומה להליפין מתקדשת בו גם י"ל דשאני כשמודיעה לה שהוא אינו שלו אלא של פלוני דא"ל להחזיר לו אלא לאותו פלוני אינו דומה להליפין ולמתנה ע"מ להחזיר: [יא] **כתב** הרמב"ם

המקדש

בשעה ששית אינה מקודש' עבר ומכרו וקדש בדמיו מקודש' (נ) אפי' באיסור דאורייתא חוץ מדמי ע"ז [יג] וא"א ז"ל כתב המקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ששית או בשאר איסורי דרבנן מקודשת ומיהו המקדש בחמץ דרבנן מו' שעות ולמעלה אינה מקודשת: והמוכר איסורי דאורייתא ומקדש בדמיהן דמקודשת דוקא כשמכרו לעכו"ם או לישראל (נו) ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה אבל אם אינו יודע לא חל המכר והמעות גזל ביד המוכר:

כט הכסף של הקידושין צריך שיתנהו לה במתנה גמורה (א) ואם נתנו לה [א] ע"מ שתחזירהו לו (א) אינן קידושין בין

במתנה למפרע ואינה מקודשת: **כתב** הרמב"ם המקדש באיסורי הנאה כו' כתב הר"ן ומביאו ב"י דאפשר דלא אמר הרמב"ם אלא בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן וה"ה בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא אבל שעות דרבנן וחמץ דרבנן חוששין לקידושיו עכ"ד אבל מדברי רבינו משמע דלהרמב"ם אפי' שעות דרבנן וחמץ דרבנן נמי אינה מקודשת ולכן כתב עליו דהרא"ש חולק וס"ל דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ו' דהיינו חמץ דרבנן ושעות דרבנן או בשאר איסורי דרבנן מקודשת ומיהו המקדש בחמץ דרבנן משש שעות ולמעלה אינה מקודשת וה"ה בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן נמי אינה מקודשת והיא שיטת ר"ת ועיין באשיר"י פרק כל שעה וס"פ האיש מקדש נראה שהסכים לשיטת ר"ת וכמ"ש רבינו: **ומ"ש** עבר ומכרו וקידש בדמיו מקודשת אפילו באיסור דאורייתא חוץ מדמי ע"ז נראה דלאו דוקא ע"ז שהרי פרק האיש מקדש אמרינן דכל איסורים שבתורה אינו תופס דמיו חוץ מע"ז והקדש ושביעית ופירש"י במסכת ע"ז פרק רבי ישמעאל דדוקא לאשה שרו לאתהנויי שאינן דמי ערלה לגבי דידה ואע"ג דגם הוא נהנה במה שמתקדשת לו בו גבי קידושי אשה לא החמירו כל כך ועיין בזה במ"ש האשיר"י ס"פ האיש מקדש. גם מ"ש רבינו בשמו דוקא כשמכרו לעכו"ם וכו' לשם כ"כ וה"ט דבמכרו לעכו"ם כיון שא"צ להחזיר הדמים מקודשת ודאי וכן במכרו לישראל וידע הלוקח שהוא איסור הנאה א"כ מתנה הוא דיהיב ליה להני זוזי דמקודשת אבל אם אינו יודע וכו' הו"ל מקדש בגזל ואינה מקודשת: **כתבו** התוס' בפרק כל שעה (דף כ"ט) בד"ה אין פודין בתירוצא בתרא דצריך לומר דהא דאין מקדשין באיסורי הנאה היינו דוקא היכא דלית ביה ש"פ לאחר שישרפנו ויעשה אפר דהא קי"ל דכל הנשרפין אפרן מותר וכיון דחזי לשרפם אפר דבר הגורם לממון כממון דמי עכ"ל ונראה לפי זה דבכל ענין היא מקודשת מספק דשמא האפר שוה פרוטה במדי וכמו שיתבאר בסי' ל"א ולא קשה מדרב גידל אמר רב דהמקדש אשה בחמץ משש שעות ולמעלה אין חוששין לקידושיו דאיכא למימר דס"ל כרבנן דביעור חמץ בכל דבר וכל הנקברין אפרן אסור א"נ אפילו לרבי יהודה וס"ל דבשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ואם כן אפרן אסור אבל למאי דקי"ל כר"י וע"פ פירוש ר"ת דמסוף שש שעות ואילך הוי שלא בשעת ביעורו ובשריפה א"כ המקדש מסוף שש שעות ולמעלה כיון דראוי לאפר מקודשת איברא דלמאי שכתבו התוס' לחד תירוצא ס"פ האיש מקדש דבאיסורי הנאה אע"ג דיכולה האשה ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו מ"מ כיון שהיא סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתו ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות ניחא דהכא נמי אע"ג שיכולה ליהנות מהאפר הוי נמי מקח טעות ואינה מקודשת ובזה יתיישב מה שהניחו התוס' בקושיא לתירוצא קמא בפרק כל שעה אבל לפי תירוץ בתרא ס"פ האיש מקדש משמע דאין חילוק ולפיכך נראה לפע"ד דהכי' בחמץ דאורייתא ושעות דאורייתא אין לפטרה בלא גט מספק ודלא כמו שפסק בזו בש"ע דאינה מקודשת כלל ואין בו ספק דליתא: **כט הכסף** של הקידושין צריך שיתנהו לה במתנה גמורה וכו' בפ"ק אמר רב אשי א"ל הילך מנה על מנת שתחזירהו לי באשה אינה מקודשת לפי שאין אשה נקנית בחליפין ופירש רש"י והאי לחליפין דמי כקנין בסודר דאינו אלא אוחז בה ומחזירו עכ"ל משמע דמפרש כי היכי דאינה נקנית בחליפין דבפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה דגנאי הוא לה במתנה ע"מ להחזיר נמי גנאי הוא לה שלא תהא נקנית אפילו בשוה פרוטה ולפי זה משמע שאם היתה נהנית בהנאת קישוט ש"פ מקודשת מספק וכך היא דעת הרמב"ם בפרק ג' מהלכות אישות שכתב

מקדש שנראה שהוא קשה על דין זה וכן הסכים הרמב"ן שבכל איסורי הנאה אינה מקודשת עכ"ל. נראה מדבריו דלהרמב"ם בכל איסורי הנאה דדבריהם אינה מקודשת ואפילו אין בהם שום צד דאורייתא וכ"נ מדברי רבינו שאחר שהביא דברי הרמב"ם כתב וא"א כתב המקדש באיסורי הנאה דרבנן וכו' או בשאר איסורי דרבנן מקודשת משמע דס"ל דלהרמב"ם בכל איסורי דרבנן אינה מקודשת והרא"ש פליג עליה ואין נ"ל כן משום דאי הוה ס"ל להרמב"ם הכי ה"ל לסתום ולכתוב ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם ולמה לו לפרש ולומר כגון חמץ בשעה ו' ומדכתב הכי משמע ליה דהיינו לומר דדוקא איסור דרבנן כי האי דהוי חמץ דאורייתא ושעות דרבנן וה"ה לשעות דאורייתא וחמץ דרבנן אבל חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקידושיו וכן משמע מדברי הר"ן שזו היא דעת הרמב"ם ז"ל: **ומ"ש** עוד הרמב"ם עבר ומכרו וקידש בדמיו מקודשת וכו' משנה וגמרא בס"פ האיש מקדש (דף נו:): ומ"ש בשם הרא"ש המקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון חמץ בשעה ו' או בשאר איסורי דרבנן מקודשת כבר כתבתי לשון הרא"ש בזה ומשם יתבאר לך שדברי רבינו כתומים הם מאד שסתם וכתב דלהרא"ש בחמץ בשעה ו' מקודשת וה"ל לפרש דהיינו דוקא בחמץ דרבנן אבל בחמץ דאורייתא אף בשעה ו' אינה מקודשת דומיא דחמץ דרבנן בשעות דאורייתא: **ומ"ש** והמוכר איסורי דאורייתא ומקדש בדמיהן דמקודשת דוקא בשמכרו לעכו"ם או לישראל ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה וכו' ז"ל הרא"ש בס"פ האיש מקדש הא דאמרינן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת וא"ת והא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסורי הנאה וי"ל דמיירי בשמכרו לעכו"ם או לישראל והכיר בהם דהוו מעות מתנה ירושלמי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת רבי חגי בשם ר' זעירא שאין תופסין דמיהם א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל פי' לפיכך היא מקודשת לפי שאין תופסין דמיהן לאיסור ודייק מינה רבי חנינא שמקדשין בגזל דמאחר שאין דמיהם נכנסים תחתיה לאיסור נשארו הן אסורים והמעות גזל הם בידו ואכן דקי"ל קדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת צריך לאוקמה כדפרישית ואי לאו הירושלמי דמחשיב ליה גזל לא הוה ק"ל מידי דהאי דמי לאו גזל הם בידו כי בתורת מקח באו לידו ואף על גב דמקח טעות הוא ישלם מביתו אבל הני זוזי להוצאה ניתנו לו עכ"ל והר"ן כתב לדברי רש"י בפ"ק דחולין היינו טעמא דמקודשת אף על פי שהיו הדמים אסורים למקדש משום דכיון שהיא מותרת ליהנות בהם וקנאתן מחמתו מקודשת אבל בירושלמי גרסינן רבי חגי בשם ר' זעירא בשאין תופסין דמיהם א"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזל ומסתברא דלדידן דקי"ל דקדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת כי תנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת דוקא בשידע לוקח שהם איסורי הנאה ולקח א"נ בשמכרן לעכו"ם או אפשר דאפילו במוכר לישראל כיון שהלוקח נתן דמיהן למוכר להוציאם הלואה הן בידו ומקדש בהם אע"פ שהוא חייב לשלם מביתו מפני שמקחו מקח טעות עכ"ל: ב"ה ומ"ש באחרונה דאפילו במוכר לישראל מיירי עיקר דדברים של טעם הם ולפחות מידי ספיקא לא נפקא: כתב הרא"ש בפסקיו בפ"ק דב"ק לרבי יוסי הגלילי בכור בזמן הזה אפילו תם הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ולרבנן אפילו בכור בעל מום חי בזמן הזה לא הוי ממון בעלים לקדש בו את האשה ויש שפסקו כרבי יוסי הגלילי ומיהו נ"ל דמשמע דהלכה כרבנן וצ"ע עכ"ל כתב רבינו ירוחם בשם הרשב"א שכל צבור יש להם כח לעשות הסכמה ביניהם דכל מאן דמקדש בלא עשרה שלא יהיו קידושיו קידושין והריב"ש כתב בתשובה סי' שצ"ט שיכולים הקהל לתקן שכל מי שיקדש ו שלא בידיעת נאמני הקהל ובפניהם ובפני עשרה יהו קידושיו מופקעין ובטלים ומעתה באותו זמן מפקירים הקהל כסף או שוה כסף שיקדש בו והמקדש כנגד תקנתא זו אין קידושיו קידושין ואינה צריכה גט זהו מה שנ"ל להלכה אבל למעשה הייתי חוכך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי זה לחומר הענין להוציאה בלא גט אם לא בהסכמת כל חכמי הגלילות כי היכי דלימטיין ז שיבא מכשורא עכ"ל: וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ו שמורת הדין רשאים לעשות כן ובלבד שיסכימו בכך אנשי העיר ואם יש ת"ח שם צריך לעשות מדעתו ומעשה היה בעירנו ודנתי בדבר לפני רבותי ומורי הרמב"ן הודה לדברי ומ"מ עוד צריך להתיישב בדבר עכ"ל וזה לשון הר"ר שלמה בן הר"ש בר צמח בתקנת הפקעת הקידושין לא נעשה בה מעשה לעולם וכבר נשאל לראשונים ולא סמכו לעשות בה מעשה וכ"כ א"א בתשובה והרשב"א בסי' תקנ"ח כתב וז"ל אילו רצו לתקן הקהלות או קהלה וקהלה לגדור בפני תקלות אלו יעשו תקנה במעמד כולם ויפקיעו מעתה ועד עולם או עד זמן שירצו כל ממון שינתן לשום אשה מקהלם הפקעה גמורה הפקר גמור אא"כ תקבלם האשה מדעתה ומדעת אביה או בפני פלוני ופלוני וכן מצאתי לרב שרירא גאון שכן נהג הוא ואבותיו ואמר לצבור אחד לנהוג כן וכן ילמד אדם בתוך ביתו וילמד לנערותיו לאסור על עצמן על דעת המקום ועל דעת הרבים בלא שום פתח היתר וחרטה כל ממון שינתן לה בתורת קידושין אפילו תקבלם מדעתה אם לא בפני פלוני ופלוני וכך הודעתי אני פעמים לבנות עירנו עכ"ל הרשב"א ובסי' תר"ב כתב אשה שנדרה הנאה מראובן ואמרה כל נכסי פלוני עלי כקרבן ואח"כ בא אותו ראובן וקידשה נראה בעיני פשוט שאינה מקודשת וכן הנהגתי אני במקומי להסיר המכשלות מפני הרמאין. ומה ששאלת אם אמר כל שיגיע לידי משל פלוני באיזה צד הרי הקדש תיכף שיגיע לידי בזה אני חוכך לאיסור והוה ליה ספיקא בדאורייתא וצריכה גט. ובסי' תר"ג כתב על אשה שנדרה הנאה מפלוני וקדשה בשטר דמקודשת: כתב מהרי"ק בשורש כ"ד קהל שעשו תקנה בחרם ששום בר ישראל לא יקדש אשה בפחות מי' בני אדם ועבר א' וקידש בפחות מי' קידושיו קידושין וה"ה למקדש שעובר על חרם ר"ג וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה וכ"כ בא"ח בשם ה הרשב"א:

כט הכסף של הקידושין צריך שיתנהו לה במתנה גמורה ואם נתנו לה על מנת שתחזירהו לו אינן קידושין וכו' מימרא בריש קידושין (דף ו') הילך מנה על מנת שתחזירהו לי באשה אינה מקודשת לפי שאין אשה נקנית בחליפין ופירשו התוספות והרא"ש לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הילכך

דרכי משה

משמע כן מדברי המ"מ פ"ה דהלכות אישות: **כט** (א) כתב המרדכי ריש קידושין בשם ראבי"ה אע"ג דאשה לא מקניא בחליפין מ"מ אם נתן לה סודר בתורת ש"פ מקודשת. עכ"ל

דרישה

המקדש באיסורי הנאה כו' וכתב ב"י שנראה מדברי רבינו שאחר שהביא דברי הרמב"ם כו' כתב וא"ה הרא"ש כתב המקדש באיסורי הנאה דרבנן או בשאר איסורי דרבנן מקודשת משמע דס"ל דלהרמב"ם וכו' עי' בב"י: [יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב המקדש כו' כגון חמץ בשעה ששית כו' וכתב ב"י שדברי רבינו הם סתומים מאוד שסתם וכתב דלהרא"ש בחמץ וכו' ע' בב"י:

סי' כט [א] **על** מנת שתחזירהו לי אינן קידושין בגמרא מפרש הטעם לפי שאין אשה נקנית בחליפין והטעם שאין אשה נקנית בחליפין מפרש בקידושין בפ"ק דף ג' סוף ע"א משום דחליפין איתא בפחות מש"פ פי' קנה בכלי שהוא פחות מש"פ נקנה בחליפין ובקידושי אשה

פרישה

לגמרי למה לו לומר בלשון שאלה היה לו לומר בלשון מתנה שיהיה שלו לגמרי מ"מ לכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר וא"ת והא אשה אין מתקדשת במתנה ע"מ להחזיר כדלקמן סימן כ"ט מ"מ היה בדעתו שתשאר החפץ בידה עד שיקנהו מהאשה ויחזירנו לו או החפץ נשאר ביד האשה והוא יחזיר לו דמיו וא"ת מ"מ קשה הא אין אשה מתקדשת ע"מ להחזיר י"ל דהיינו דאם הוא קידש אותה בשום דבר ואמר לה ע"מ שתחזיר לי הקידושין בזה אינה מקודשת מטעם שדומה לחליפין אבל אם נותן לאדם כלי במתנה ע"מ להחזיר והוא קידש בו אשה סתם ולא אמר לה ע"מ להחזיר מקודשת רק שהוא יקיים תנאו שיחזיר המתנה למי שנתנו לו ע"י שיפיים את האשה שתחזיר לו החפץ או אם אינה תרצה להחזיר יתן הוא דמי החפץ לבעלים דהחזרת דמים הוה חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באצטלית דדוקא התם דלצעורה קא מכוון והא לא ליערה אבל הכא משום הרוצה והא קא רווח וכן הדין הנותן מתנה ע"מ להחזיר אפילו לא פירש לו שיעשה בו מה שירצה אפ"ה יכול לקדש בו אשה או להקדישה ומחזיר לו דמיו וז"ש רבינו שאם נתן מתנה לאדם כו' ובנדון דידן שלא נתן לו במתנה בהדיא אלא בתורת שאלה מ"ה בעינן שישאל לו על דעת לקדש בו אשה ואז מסתמא אמרינן כך היה כוונתו במאי שהשאיל לו החפץ לקדש בו אשה דבענין אחר אינו מועיל ואם כן מאי הועיל בשאלה שלו ועיין באשר"י בקידושין בריש דף פ"ט שהאריך בדין זה: (כה) אפילו באיסור דאורייתא דאין איסורי הנאה תופסין דמיהן אלא בע"ז בלבד משום דכתיב והיית חרם כמוהו שכל הוויות שאתה מהוה ממנו יהיה כמוהו (ומדגלי בע"ז כן מכלל דכל איסורין שבתורה שרו דמיהן כ"פ): (נו) ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה דאמרינן דנתן לו המעות במתנה כ"פ):

סי' כט (א) **ואם** נתנו לה ע"מ שתחזירהו לו אינן קידושין כו' גמרא ריש קידושין מפרש הטעם לפי שאין אשה נקנית בחליפין (פי' קנין סודר) ופירשו התוספות והרא"ש לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הלכך אי אמרת דקנו אתו למימר אשה נקנית בחליפין לפיכך אפקעו רבנן לקידושין אע"ג דמדאורייתא הויא מקודשת ועיין בדרישה:

בין

חדושי הגהות

ו תיבת שלא אכולהו קאי כלומר שיכולים לתקן שהקידושין צריכים להיות בידיעת נאמני הקהל ובפניהם ובפני עשרה ואם יהיה שלא באחד מאלו יהיו קידושיו מופקעים: ז פי' שיבא בקעת מכשורא מקורה כלומר אולי אמצא על ידם שמץ סיוע לדעתי עיין (בכורות ג:): (ח) ואחר העיון בדברי הרשב"א שם עמדתי משתומם ומרעיד דנהפוך הוא דשם פסק להדיא דאינה מקודשת ומצאתי שכבר עמד ע"ז הרב מהר"ש קאיידנאבר והרב בעל ח"מ וב"ש ועיין ב"ש שיישב זה:

(ב) בין אם החזירתו או לא החזירתו אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך ונתנו (ג) ואמר לה (ד) התקדשי לי במנה שנתתי לפלוני מקודשת (ה) אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו ונתנו לו ואמר לה אותו פלוני הרי את מקודשת לי באותה מנה שקבלתי מפלוני בשבילך מקודשת כתב הרמ"ה ואי נמי לא אמר פלוני הרי את מקודשת וכו' (ו) אלא עשה לבעל המעות שליח לקדש לו אשה ואמרה לו האשה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו (ז) וענה בתרה הן אי נמי היו עסוקין באותו ענין אפילו לא ענה הן מקודשת (ח) אמרה לו הילך מנה ואקדש אני לך וקבלו ואמר לה הרי את מקודשת לי במה שקבלתי ממך אם הוא אדם חשוב מקודשת (ט) כדפרי' לעיל אמר לה (י) הילך מנה והתקדשי לפלוני ואותו פלוני עשאו שליח (יא) או שלא עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני מקודשת אמר לה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון

בית יוסף

הילכך אי אמרת דקני אתי למימר אשה נקנית בחליפין לפיכך אפקעו רבנן לקידושין אע"ג דמדאורייתא הוי מקודשת (ב) וז"ל הרמב"ם בפ"ה אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה שאם לא החזירתו לא נתקיים התנאי ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום כתב רבינו ירוחם יש מפרשים שאם נתן לה מתנה לזמן ידוע ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה הנאה שאת נהנית באותו זמן דהויא מקודשת וי"מ דאינה מקודשת וראשון נראה עיקר עכ"ל:

אמרה לו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך וכו' שם אמר רבא תן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעבד נפשיה האי איתתא נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידה קא משעבדא ומקניא נפשה ופירש"י ואקדש אני לך. וכשנתנו לו א"ל התקדשי לי מקודשת ואע"ג דלא מטי הנאה לידה: מדין ערב. ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד וגם הרמב"ם כתב בפ"ה דהא דמקודשת כשא"ל התקדשי לי בהנאת מתנה שנתתי על פיך וכתב ה"ה כ"כ הרשב"א והסברה הוא דאי לא אמר הוא לא עדיף ודאי כשנותן לאחר על פיה מכשנותן לידה ואמרה היא שאינה אלא קידושי ספק וגם הר"ן כתב שכדברי הרמב"ם ז"ל עיקר וכן כתב רבינו ירוחם וכתב אי נמי איירי במדבר עמה על עסקי קידושיה (ג) ובסימן ל' יתבאר לטעמא דמקודשת משום דאיהי אמרה ליה מעיקרא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך אבל אם התחיל ואמר לה התקדשי לי במנה ואמרה לו תנהו לפלוני או לאבא או לאחיך אינה מקודשת כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף רכ"ד דה"ה אם אמרה הלוה מנה לפלוני ואתקדש אני לך מקודשת אבל אם א"ל הרויח לפלוני זמן ואתקדש אני לך אינה מקודשת: אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו כו' שם (ז.) תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין ערב ומדין עבד כנעני ערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה האי איתתא נמי וכו' מי דמי ערב הא דקני ליה קא חסר ממונא האי גברא קני להאי איתתא ולא חסר מידי עבד כנעני יוכיח דלא חסר ממונא וקא קני נפשיה מי דמי התם הך דקא מקני קא קני הכא האי איתתא קא מקניא נפשה ולא קניא ולא מידי ערב יוכיח אע"פ דלא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה וכתב הרמב"ם בפ"ה דהיינו דוקא כשקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך וכתב ה"ה יש מי שפירש כשאותו פלוני הוא שליח את זה לקדש לו אשה הא לאו הכי אפילו הודיעו לבסוף ונתרצה כיון שבשעת הקידושין לא היה יודע בהם אינה מקודשת אלו דבריהם והרשב"א תמה על רבינו למה הוצרך לפרשה כשאמר מי שנתקדשה לו הרי את מקודשת בהנאת מתנה שקבלתי ברצונך · עוד כתב אדרבה לכאורה משמע דכל כה"ג קרוב הוא להיות כהילך מנה ואתקדש אני לך דאינה מקודשת אלא באדם חשוב בדוקא וצ"ע עכ"ל · ודברי תימא הן דהא ע"כ אם כפרשה שהוא שליח ודאי היה אומר לפלוני התקדשי בהנאת מתנה זו שנתתי לו ברצונך שאם לא אמר לה השליח כלום האיך יפה כחו יותר ממשלחו וכבר נתבאר בפ"ג שנתן הוא ואמרה היא שאינה אלא קדושי ספק כ"ש בכה"ג אלא ודאי כשא"ל השליח הוא א"כ יפה פירש רבינו שאין כאן צורך שליח וזהו שלא נזכר בגמרא אלא שאותו פלוני א"ל כן ולא הוצרכו להזכיר מפני שכבר ידוע שהמקדש צריך שיאמר הרי את מקודשת והקושיא שהקשה הוא ז"ל דלכאורה משמע דכה"ג אם אינו אדם חשוב אינה מקודשת אני אומר לדבריו א"כ יפה כח השליח ממשלחו שכשהשליח מקדשה בכה"ג מקודשת וכשהמשלח אומר כן לא תתקדש וזהו תימא אלא ודאי יש חילוק בין ההיא דבעינן אדם חשוב הילך מנה משלה והיא חסרה ממון ולפיכך בעינן אדם חשוב בדוקא ושלא בחשוב במה תתקדש אבל כאן אינה חסרה ממון כלל והיא נהנה שמתקיימת מלותה בממון של אחרים כך נ"ל עכ"ל ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה מבואר מתוך מה שכתבתי אמרה לו הילך מנה וכו' ג"ז מימרא שם: ומ"ש כדפרישית לעיל הוא בסימן כ"ז: א"ל הילך מנה והתקדשי לפלוני וכו' שם הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני עבד כנעני לאו אף על גב דלא חסר מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אף על גב דלא חסר מידי קני להאי איתתא ופירש"י הילך מנה והתקדשי לפלוני · והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו מקודשת ואע"ג דממונא לאו של משלח הוא: מדין עבד כנעני · שאחרים פודין אותו בממונם והוא קונה עצמו ויוצא לחירות ואע"ג דלא חסר איהו בהאי ממונא מידי וז"ל הרמב"ם בפ"ה א"ל הילך דינר זה במתנה והתקדשי לפלוני וקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי הרי זו מקודשת אע"פ שלא נתן לה המקדש כלום וכתב ה"ה מימרא שם ופירשוה קצת מפרשים בשזה שליח אותו פלוני כמו שפירשו בזה שלמעלה וכבר הוכחתי בסמוך דעת רבינו עד כאן לשונו והר"ן כתב אחר דברי רש"י והרמב"ם כתב כגון שקדשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה ליך בגללי ולפי זה אינו צריך להעמידה [illegible] ומר זה שליח אותו פלוני עד כאן לשונו וכך הן דברי הרא"ש שכתב הילך מנה והתקדשי לפלוני ועשאו פלוני שליח אלא שנותן המנה משלו או כשלא עשאו שליח ואמר המקדש הרי את מקודשת לי במנה שנתן ליך פלוני מקודשת עכ"ל וכך הם דברי רבינו: א"ל התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עד שיתן הדינר אינה מקודשת מימרא שם (ח·) ויהיב טעמא משום דמנה אין כאן משכון אין כאן וז"ל הרמב"ם בפ"ה אינה מקודשת לפי שלא הגיע הדינר לידה ולא המשכון נתן להיות שלה וכתב ה"ה בשם הרשב"א שאפילו א"ל הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו אינה מקודשת שאין כאן מנה אלא מלוה ולא קנה ואפילו

בית חדש

שכתב אינה מקודשת בין החזירה בין לא החזירה שאם לא החזירתו לא נתקיים התנאי ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום עכ"ל אבל התוספות והרא"ש פירשו מטעם גזירה אטו חליפין אע"פ דמדאורייתא מקודשת אפקעוה רבנן לקידושין מיניה ולפי זה משמע אפילו היתה נהנית בשוה פרוטה בהנאת קישוט אינה מקודשת ואפילו מדרבנן אינה מקודשת אבל בהג"ה אלפסי בשם ריא"ז (דף תרכ"ב) כתב דאם קידשה שני צריכה גט משניהם וע"ש. ומיהו משמע ודאי דלדברי הכל אם נתן לה מתנה לזמן ידוע וא"ל בפירוש הרי את מקודשת לי בהנאה הנאה שאת נהנית באותו הזמן דהוי' מקודשת וכן פסק הר"ר ירוחם ומביאו ב"י ודע שכל זה צריך לפרש בדכפליה לתנאיה אבל בדלא כפליה לתנאיה בכל ענין מקודשת שהרי אין צריך להחזיר כלל דהתנאי בטל והמעשה קיים. ומיהו קשה הלא בא"ל לאשה על מנת שתחזירהו לי הוי תנאי ומעש' בדבר אחד דהתנאי בטל כדלקמן בסימן ל"ח וסי' קמ"ג ויש לומר דכיון דאפשר להחזיר דמים בשוה החפץ שמקדש אותה בו לא הוי כתנאי ומעשה בדבר אחד:

אמרה לו תן מנה לפלוני וכו' מימרא דרבא פרק קמא תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני תן מנה לפלוני ואקדש אני לו מקודשת מדין שניהם וכו' בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו ואסיק דבאדם חשוב מקודשת ורבינו הסמיך תן לתן והילך להילך ולכן כתב אחר חלוקת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך חלוקת אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו ואח"כ כתב הילך מנה ואקדש אני לך וכו' והסמיך לזה חלוקת א"ל הילך מנה והתקדשי לפלוני כו': **אמרה** תן מנה לפלוני ואקדש אני לך וכו' הא דמקודשת דוקא דאיהי א"ל מעיקרא אבל אם הוא התחיל ואמר לה התקדשי לי במנה שאתן לפלוני ואמרה ליה תנהו לפלוני אינה מקודשת דמשטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים עד שתשוב הן או שתאמר הנהו לפלוני ואתקדש אני לך וכן אפילו אם התחילה היא לומר תן לי דבר פלוני והוא השיב בלשון שאלה אם אתן לך התקדשי לי והיא השיבה תן או נתן תתן אינה מקודשת דמסתמא האי דחזרה ואמרה תן אדעתא דמעיקרא קאמרה שיתן שלא לשם קידושין אבל אם בשעה שנתנו לה אמר הרי את מקודשת לי ושתקה וקבלה מקודשת ונראה דהוא הדין כשאמרה היא תן מנה לפלוני והשיב לה בלשון שאלה אם אתן לו התקדשי לי ונתן לו ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה שנתתי לפלוני מקודשת אעפ"י שלא הזכירו תחלה לשון קידושין דכיון דשתקה הרי הסכימה לדבריו ומכל שכן אם אמרה היא תן מנה לפלוני ולא אמרה ואתקדש אני לך אלא הוא נתן מנה לפלוני ואמר לה התקדשי לי במנה זו שאני נותן לפלוני ואמרה הן דפשיטא דמקודשת אבל כשהוא אמר לה תחלה התקדשי לי במנה והשיבה לו תנהו לפלוני ונתנו לו ואמר לה הרי את מקודשת וכו' ושתקה אינה מקודשת ועיין בסוף סימן זה ובסימן שאחר זה ובמ"ש לשם בס"ד:

אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו וכו' כתב ה' המגיד דלא מפלגינן בין אדם חשוב לאינו חשוב אלא כשהיא חסרה ממון אבל כאן דאינה חסרה ממון והיא נהנית שמתקיימת מלותה בממון של אחרים לפיכך מקודשת אפילו באינו אדם חשוב עכ"ל ונראה שזה היה דעת רבינו שכתב כאן דין אדם חשוב באמרה הילך מנה ואקדש אני לך אף על גב שכבר כתבו בסימן כ"ז אלא חזר וכתבו כאן כדי להורות כשהיא חסרה ממון בעינן אדם חשוב אבל באינה חסרה ממון כי הכא דאמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו אפילו באינו חשוב נמי מקודשת וק"ל · ונראה הא דכתב רבינו תחלה וא"ל התקדשי לי במנה שנתתי לפלוני דמקודשת היינו דוקא בדא"ל תוך כ"ד לנתינה וכן בחלוקה שנייה דווקא בדא"ל תוך כדי דבור לקבלה וכן בחלוקה הרביעית דוקא בדא"ל תוך כ"ד התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני אבל לאחר כ"ד ה"ל שתיקה דלאחר מתן מעות ואינה מקודשת כדלעיל בסי' כ"ח:

אמר לה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עד שיתן הדינר אינה מקודשת מימרא דרבא פרק קמא וקיהיב טעמא מנה אין כאן משכון אין כאן ופירש

דרכי משה

עד כאן לשונו: וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן א' דה"ה אם האשה בעצמה נתנה לו מתנה ע"מ להחזיר לאחר ל' יום וקדשה בחפץ זה תוך ל' יום דהוי מקודשת ונמצא אשה מתקדשת לפעמים בחפץ שלה עכ"ל: (ב) ודלא כהגהת אלפסי פ"ק דקדושין דף תרכ"ב דהוה קדושין מדרבנן אלא שצריך לחזור ולקדשה קדושין וודאין: (ג) וז"ל וה"ה אם לא אמר לה התקדשי

פרישה

(ב) **בין** שהזירתו בין לא החזירתו ר"ל אם לא החזירתו פשיטא דאינה מקודשת דאם לא נתקיים התנאי נמצא דהמתנה מעול' לא היתה מתנה וכמ"ש רבי' בח"מ סי' תרנ"מ גבי אתרוג ובי"ד סי' ש"ה גבי פדיון בכור ובח"מ ר"ס ר"ז אלא אפילו החזירתו שקיימה תנאי' ונמצא שהמתנה הוי מתנה אפ"ה כיון שדומה לחליפין גזרו רבנן וק"ל: (ג) **ואמר** לה התקדשי לי במנה שנתתי כו' דאי לא אמר הוא לא עדיף כשנותן לאחר על פיה מכשנתן לידה ואמרה היא שאינה אלא קידושי ספק כשאינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין כדלעיל בסי' כ"ז: (ד) **התקדשי** לי במנה שנתתי לפלוני מקודשת אף על גב דלא מטיא הנאה לידה לא גרע מערב שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אע"ג דלא מטי הנאה לידי' ה"נ

דרישה

אשה ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון דבעינן כסף הלכך בטל לה תורת חליפין בקדושין דאפילו נתן כלי שוה יותר מפרוטה בתורת חליפין אינה מתקדשת עד דיהיב לה בתורת קנין או קיחה וקידושין כיון דיהנה לחליפין גם כן בפחות משוה פרוטה ובפחות משוה פרוטה לא "מקניא וכן גרסת התוספות פירוש לא מקניא מכח דינא לאפוקי מגירסת רש"י שם שגורס לא מקניא "נפשה ור"ל גנאי הוא לה להקנות נפשה בפחות מש"פ ומשמע הא אם פשטה ידה וקבלה קידושין בפחות מש"פ מתקדש' והתו' דחו זה וע"ש וזהו ביאור למ"ש רבינו ריש סי' ל"א אין מקדשין בפחות

ל"ש וכתב מור"ש ה"ה אם לא אמרה ואקדש אני לך אלא הוא אמר אח"כ התקדשי לי במנה זו כו' ואמרה הן דמקודשת עכ"ל: (ה) **אמרה** תן מנה לפלוני ואקדש אני לו ונתנו לו כו' זה הדין נלמד מדין (ערב ומדין עבד כנעני ועיין בח"מ סימן ק"ץ ושם מפורש מדין ערב כ"פ) ערב דמשעבד נפשיה אף על גב דלא מטי הנאה ומ"ת דלא דמי לערב דהתם דקני ליה (דהיינו מלוה) קא חסר ליה ממונא האי גברא קני לאיתתא ולא חסר מידי עבד כנעני יוכיח (פי' דהאדון מקבל מעות מאחר) דלא חסר ממונא וקא קני נפשיה ומ"ת מה לעבד כנעני שהוא דמקנה דהוא האדון (שמקנה העבד לחירות) מקבל הנאה (כסף) פדיונו משא"כ כאן דהאשה דמקנה נפשה אינה מקבלת כלום ערב יוכיח · והרשב"א תמה על הרמב"ם שכתב כאן דמקודשת בלא אדם חשוב מ"ש מהילך מנה ואקדש אני לך דבעינן אדם חשוב ותירץ הה"מ דיש לחלק גבי הילך שהיא מחסרא ממונא לפיכך בעינן אדם חשוב דוקא וכשאינו חשוב במה תתקדש אבל הכא שאינה חסירה ממונא כלל והיא נהנית במה שנתקיים מלותה בממון אחרים עכ"ל: (ו) **אלא** עשה לבעל המעות שליח אפילו המעות הם של שליח וק"ל: (ז) **וענה** בתרה הן דאם נתן הוא ואמרה היא כתב הרמ"ה לעיל בסימן כ"ז דמקודשת אם ענה הן אף על גב שאינן עסוקין באותו ענין: (ח) **אמרה** לו הילך מנה ואקדש אני לך כו' אפשר שמור רבי' וכתב דין זה אף על גב דכבר כתבו לעיל כדי לאפלוגי ולאשמעינן דכאן בעינן דוקא שיהא המקבל אדם חשוב הואיל והיא מסיר' ממונא משא"כ ברישא וכמ"ש בסמוך ובלא"ה לק"מ דלעיל העיקר לענין אם אמר הוא כלומר שבא לאשמעינן באיזה לשון מקודשת או אינה מקודשת והכא העיקר לאשמעינן משל מי יהא ממון וע"ל סימן כ"ז שכתבתי מה שהוסיף רבינו בכאן ואקדש אני לך ל"ד אלא לשון הגמרא תפס: (ט) **כדפרי'** לעיל בסימן כ"ז: (י) **הילך** מנה והתקדשי לפלוני כו' דין זה נלמד מעבד כנעני (שקונה את עצמו לחירות בכסף כ"פ) שאחרים פודים אותו בממונם שאומר למקנה קבל זה והקנה עבד לנפשו והוא קונה את עצמו ויוצא לחירות ואף על גב דלא חסר הוא בהאי ממונא מידי וה"נ האשה מקבלת מזה ומקנה נפשה לאיש אחר (אף על גב דהאי גברא לא חסר מידי קנה להאי אשה כ"פ:

(יא) **אי שלא** עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני התקדשי כו' ואף על גב שכבר נתן המעות בידה מ"מ הואיל שמתחלה באו המעות לידה בתורת קידושין מקודשת עכשיו בלותן המעות ·

משכון (יב) עד שיתן הדינר אינה מקודשת אמר לה הרי את מקודשת לי במנה ונתן לה דינר (יג) הרי זו מקודשת מיד והוא ישלים לה המנה אבל אם אמר לה (יד) במנה זו או אפילו במנה סתם והיה (טו) מונה והולך (טז) אינה מקודשת עד שישלים לה כל המנה [ג] ואם היה חסר דינר אינה מקודשת ואם אמר לה דינר החסר (יז) יהא עלי במלוה מקודשת: היה בו דינר רע או של נחושת אם הכירה בו וקבלה אותו סברה וקבלה (יח) לא הכירה בו כגון שהיה לילה או שדרך המטבע להיות מעורב בו רעים ולא הכירה בו (יט) אם יכולה להוציאו ע"י הדחק מקודשת (כ) וצריך להחליפו ואם אינה יכולה להוציאו אינה מקודשת וכתב הרמ"ה ואם אמר לה בתר הכי התקדשי לי בו (כא) ושתקה הוי כספק קידושין (כב) הוא אומר התקדשי לי במנה והיא אומרת לא אתקדש לך אלא במאתים והלך הוא לביתו והיא לביתה ואח"כ תבעו זה את זה וקדשה אם האיש תבעה (כג) יעשו כדבריה ואם היא תבעתו יעשו כדבריו אמר לה התקדשי לי בכוס זה והיה בו מים ונתנו לה (כד) זכתה בכוס ולא במים היה בו יין זכתה ביין

ופירש רש"י מנה אין כאן הילכך משכון אין כאן אינו שוה כלום שאין המשכון מתנה עכ"ל פירוש לפירושו דכיון דאין הכסף בעין אינו קונה שאין המשכון תחת הכסף כיון שלא ישאר ביד האשה וכ"כ התוס' וכתבו עוד ודאי אם א"ל התקדשי לי במשכון זה והמשכון יהיה שלך פשיטא דמקודשת עכ"ל וב"י האריך בזה ע"ש :

א"ל הרי את מקודשת לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וכו' מימרא דרבי אליעזר בפ"ק וקיה"ל טעמא דכמאן דא"ל על מנת דמיא וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי פירוש דחשבינן ליה כאילו א"ל התקדשי לי בדינר מעכשיו ע"מ שאשלים לך המנה והאשה קיבלתו לדינר לשם קידושין ומקודשת מעכשיו וע"מ שישלי' תנאו וכשיתקיים התנאי מקודשת למפרע מקבלת הדינר : **ומ"ש** אבל אם א"ל במנה זו ואפילו במנה סתם והיה מונה והולך כו' פסק כתרתי אוקימתא דהת' דס"ל דלענין דינא לא פליגי וכ"כ הרא"ש ודלא כרי"ף עיין בב"י : **ומ"ש** ואם א"ל דינר החסר יהא עלי כמלוה מקודשת ברייתא פ' האיש מקדש (דף מז) וגירסת הרא"ש המקדש במלוה מקודשת וי"א אינה מקודשת ושוין במכר שקנה ודלא כגירסת הספרים בת"ק אינה מקודשת וי"א מקודשת וכ' הרא"ש ז"ל ומוקי לה רב הונא כגון שאמר התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר והא קמיפלגי מ"ס כסיפא לה מילתא למיתבעיה ומ"ס לא כסיפא לה מילת' למיתבעיה ושוין במכר שקנה דלא כסיפא ליה למיתבעיה והלכה כת"ק עכ"ל ובגמ' פי' רש"י שא"ל התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר וא"ל הרי הוא עלי מלוה כסיפ' לה מילתא למיתבעיה ולא סמכא דעתה הילכך אינה מקודשת עכ"ל וס"ל לרבינו דע"כ לא קאמר ת"ק דמקודשת אלא בדא"ל דינר החסר יהא עלי במלוה דהשתא לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה אבל בדלא אמר הכי אף לת"ק אינה מקודשת דבהא ודאי כסיפא לה למיתבעיה כיון שלא קיבל עליו במלוה ולא סמכא דעתה וב"י כתב וז"ל ומ"ש ואם א"ל דינר החסר יהא עלי במלוה מקודשת פשוט הוא מהא דר"א דבסמוך עכ"ל ושרא ליה מאריה דהא בגמ' קאמר דאפי' למ"ד מנה חסר דינר אינה מקודשת דכסיפא לה מילתא למיתבעיה מנה חסר נ"ט לא כסיפא לה מילתא למיתבעיה וא"כ דרבי אליעזר שלא קיבלה מן המנה אלא דינר הכל מודים דמקודשת והשתא הא דכתב רבינו דאם א"ל דינר החסר יהא עלי במלוה דמקודשת לאו מדר"א נפקא ליה אלא מדת"ק דברייתא וכדפרישית וכן מבואר מדברי ב"י גופיה כשהביא דיעות הפוסקים בהך פלוגתא דפרק האיש מקדש : **הוא** אומר התקדשי לי במנה וכו' פי' שא"ל התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה והיא אמרה ע"מ שתשלים לי מאתיים ותבעו זה את זה ונתן לה הדינר וקדשה אם האיש תבעה יעשה כדבריה וכו' כך פירש הר"ן : אמר לה התקדשי לי בכוס זה והיו בו מים ונתנו לה זכתה בכוס ולא במים פירוש אם היה כלי חרס ולא היה בו ש"פ אין המים מצטרפין לכוס לש"פ ואינה מתקדשת ודאי אבל קידושי ספק מיהא איכא דשמא ש"פ במדי ועד"ז

ואפילו כתב לה שטר עליו אינה מקודשת וכ"כ הרמב"ן עכ"ל (ד) וז"ל הר"ן (פ"ק דקידושין דף תרכ"ד) כתב הרמב"ן דאפילו היכא דא"ל קנה משכון זה בשיעבוד מנה והתקדשי לי בו ומשכתו אינה מקודשת דנהי דקניה ליה משכון להיות שיעבודא אינה מקודשת בכך דמנה אין כאן כלומר דעיקר שיעבודא דמנה גבי לוה הוא ולא גבי אשה ומשכון נמי אף על גב דגבי אשה הוא הרי הוא כאילו משכון אין כאן שאין המשכון אלא להבטחת השיעבוד וכיון דמנה אין כאן גבי אשה משכון נמי אין כאן אבל הראב"ד פירש דה"ק מנה אין כאן שהרי לא נתחייב לה בו דמילי בעלמא נינהו וכיון דמנה אין כאן משכון אין כאן דלא קניא ליה למשכון במידי דמאי יהבה ליה דקניא לה משכון אבל היכא שנתן לה משכון וא"ל קני במשכון זה שיעבוד מנה והתקדשי לי מקודש' ע"כ ודברי רבינו ירוחם בזה כתבתי בסי' כ"ח (ה) : א"ל הרי את מקודשת לי במנה ונתן לה דינר מיד הרי זו מקודשת מיד וישלים וכו' אבל אם א"ל במנה זו וכו' היה בו דינר רע או של נחושת וכו' שם אר"א התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מ"ט כיון דאמר לה מנה ויהיב לה דינר כמ"ד לה על מנת דמי וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי מיתיבי התקדשי לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהם לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו הב"ע דאמר במנה זו הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם דקתני סיפא א"ל התקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת דינר רע ה"ז מקודשת ויחליף לא רישא וסיפא דאמר במנה זו ופרושי קא מפרש רצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו כיצד כגון דאמר לה במנה זו רב אשי אמר מונה והולך שאני דדעתה אכוליה האי דינר של נחשת ה"ד אי דידעה ביה הא סברה וקבלה לא צריכא דיהביה ניהלה בליליא אי נמי דשכיח ליה ביני זוזי האי דינר רע ה"ד אי דלא נפיק היינו דינר של נחשת אמר רב פפא כגון דנפיק על ידי הדחק ופירש"י מונה והולך שאני . ואע"ג דאמר במנה סתם כיון דחזיתיה מונה והולך דעתה אכולה אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתיה ודאי לשם קידושין קבילתיה ועל מנת שישלים : דאשתכח ביני זוזי . ולא הכירה בו מתחלה שהיה מעורב ביניהם ופסק הרא"ש כר"א דאמר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים וקיים בה וה"מ דא"ל מנה סתם אבל אם אמר לה מנה זה או אפי' מנה סתם והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו נראה שהוא סובר דרב אשי לאו לדחויי אוקימתא קמייתא אתא אלא לומר דשפיר איכא לאוקמה לברייתא אפילו במנה סתם וטעמא משום דמונה והולך שאני אבל אה"נ דלדידיה נמי לא אר"א אלא במנה סתם אבל במנה זה לא אבל הרי"ף אחר שפסק כר"א כתב וה"מ דא"ל מנה סתם אבל אם אמר לה מנה זה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לח זר אפילו בדינר האחרון הרשות בידו . וכ' הר"ן (בפ"ק דקידושין דף תרכ"ד) נראה שהרי"ף כמך אאוקימתא קמייתא ודחה לאוקימתא דרב אשי משום דאוקימתא קמייתא היא לישנא דגמרא וכן דעת הרמב"ם בפרק ז'

ומ"ש נראה דעת הרמב"ן דבמנה זה כל שנמצא חסר דינר לא בעיא חזרה דממילא בטלי קידושין וזה שלא כדברי רש"י שכתב עלה דהא דאמרינן השתא במנה סתם לא הוו קידושין במנה זה מיבעיא כלשון הזה השתא במנה סתם תניא ליה דיכולים לחזור כל זמן שלא קבלה את כולו במנה זה ונמצא חסר דינר דהשתא לא קבלה את כולו מיבעיא דמאי הדרא אלמא דס"ל ז"ל דאפילו במנה זה ונמצא חסר דינר בעיא חזרה ונראה שהזקיקו לומר כן דאם איתא דאפילו מן הסתם בטלו קידושין מאי פריך במנה זה מיבעיא וכו' ואף על פי כן אין דבריו מחוורין דכיון דא"ל במנה זה ומנה אין כאן בטלי קידושין וכו' עכ"ל ורבינו כתם דבריו כדעת הרא"ש שפסקה לדרב אשי דכל היכא מונה והולך אפילו במנה סתם אינה מקודשת עד שישלים כל המנה : **ומ"ש** ואם אמר לה דינר החסר יהא עלי במלוה מקודשת פשוט הוא א מהא דר"א דבסמוך . כתב רבינו ירוחם התקדשי לי במנה סתם ולא אמר זה ונמצא חסר דינר מחלוקת בפרק האיש מקדש (יז.) וי"מ דאינה מקודשת ואפילו רצה המקדש לתת הדינר והרמב"ן כתב דמקודשת וכתב לפיכך לא כתבה רבינו דדייקינן לה ממנה זה דדוקא מנה זה אינה מקודשת הא מנה סתם מקודשת עכ"ל וכ' ה"ה בפ"ז בפ' האיש מקדש אמרו בגמ' דפליגי ת"ק דברייתא וי"א באומר לה התקדשי לי במנה ונתן לה מנה חסר דינר סבר ת"ק דאינה מקודשת ואמרו שם אלא הא דאמר ר"א התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מקודשת וישלים לימא כתנאי אמרה לשמעתיה ותירצו מנה חסר דינר כסיפא לה למתבעיה מנה חסר נ"ט לא כסיפא לה למתבעיה ויש פוסקים כת"ק וכל שנתן לה מנה חסר דינר אינה מקודשת וזה דעת הרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן פסק כיש אומרים ודקדק כן מן הברייתא שהביאו בפ"ק וזהו שבהלכות לא הביא סוגיא זו שבפ' האיש מקדש וזה ג"כ דעת רבינו שלא חלק וכתב ונתן לה ב אפילו דינר א' וכו' עכ"ל וכל זה הביא הר"ן בפ"ק דקידושין והרא"ש הביא הסוגיא זו בפ' האיש מקדש ופסק הלכה כת"ק ואעפ"כ לענין הדין אינו חולק על פסק הרמב"ן שהוא ז"ל גורס בדברי ת"ק מקודשת והא דאוקי רב פפא דינר עב דנפיק ע"י הדחק כתב הר"ן כלומר דכיון דנפיק ה"ז מקודשת דמסתמא לא קפדה כל שהחליפו ואיפשר שאין הקידושין תלויין בכך ואע"פ שלא החליפו מקודשת אלא שיש לו להחליפו מדין חוב בעלמא עכ"ל : ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה ואם א"ל בתר הכי התקדשי לי בו ושתקה הוי ספק קידושין נראה שהטעם משום דאיכא למימר דכיון דשתקה הרי היא מתרצה להתקדש בו כמו שהוא ואיכא למימר דעל דבריו הראשונים היא סומכת שא"ל במנה דמשמע מנה יפה שאין בו שום דינר רע והא דשתקה לפי שאינה חוששת להשיבו דבר כתב הרשב"א בתשובה באדם שלקח טורניש ונתן לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה זה דאינה מקודשת וראיה מדאמרינן השתא במנה סתם לא הוו קידושין במנה זה לא כ"ש ופירש"י במנה זה ונמצא חסר דינר עכ"ל : ב"ה קידש אשה ונתן לה כלי ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו בתשובה להרמב"ן סי' קל"ז : הוא אומר התקדשי לי במנה והיא אומרת לא אתקדש לך אלא במאתים וכו' תוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש בפ"ק דקידושין והרמב"ם בפ"ז ופי' הר"ן זה אומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה מאתים ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה : אמר לה התקדשי לי בכוס זה והיה בו מים וכו' בפ' האיש מקדש (דף מח) ת"ר התקדשי לי בכוס זה תנא חדא בו ובמה שבתוכו

דרכי משה

התקדשי אלא היו עסוקים בענין קידושין והיא אומרת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך ונתנו מקודשת אע"פ שלא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי : (ד) ולא כהגהות אלפסי פ"ק דקידושין דף תרכ"ד דכתב דכה"ג מקודשת : (ה) בנתיב כ"ב בח"א וז"ל מוכח פ"ק דקידושין דאם הקנה לה משכון שלו כגון שא"ל התקדשי לי בכך וכך מעות ותזכה בהן בגוף משכוני הרי

דרישה

בפמות מש"פ ע"ש : [ג] (ואם היה חסר דינר אינה מקודשת משמע דדוקא במנה זו אם שהיה מונה

פרישה

(יב) עד שיתן הדינר אינה מקודשת דמנה אין כאן משכון אין כאן (כלומר המנה אינו בכאן גם גוף המשכון לא קנתה אלא שיעבוד יש לה עליו ודבר שאין בו ממש הוא (כ"פ אם לא שאמר לה זכי בגוף המשכון ע"ז גמרא וכ"פ רמ"א (בשם ר' ירוחם בספר חוה נתיב כ"ב ח"א כ"פ) : (יג) הרי זו מקודשת מיד פירוש משלקחה הדינר והוא ישלים לה המנה שוהו כמו שאמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ע"מ שתתן לך מאה זוז וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (ואפילו שלא הזכיר שם תנאי דיינינן ליה כאילו התנה ולכן ישלים כ"פ) : (יד) במנה זו דהשתא דעתה אכולי' מנה וכן במנה סתם והיה מונה והולך דגם דעתה אכולי' מנה : (טו) מונה והולך פירוש לתוך ידה : (טז) אינה מקודשת דשניהם יכולין לחזור (ואע"פ שלא חזרו בהן בפירוש ממילא בטלי הקידושין כ"כ ר"ן ד' תרכ"ד עד שיאמר לה אחר כך התקדשי בזה ושתקה שאז הוא ספק קידושין רמ"א כ"פ : (יז) יהא עלי עלי במלוה ונתרצית : (יח) לא הכירו בו כגון שהיה לילה מכאן יש מוכיחין דמקדשין בלילה לכתחילה ואינה ראיה לכתחילה ובדיעבד פשיטא דהוי קידושין : (יט) אם יכולה להוציאו ע"י הדחק מקודשת בגמרא דקידושין בדף מ' משמע בדינר של נחושת אם לא הכירה בו דאינה מקודשת בכל ענין ורבינו שכתב סתם אם יכולה להוציאם ע"י הדחק אפשר שלא קאי אלא אדינר רע או יש לומר דאם נמצא מקומות שדינר של נחושת יוצא ע"י הדחק דינו כדינר רע : (כ) וצריך להחליפו וז"ל הר"ן דכיון דנפיק ה"ז מקודשת דמסתמא לא קפדה כל שהחליפו ואפשר שאין הקידושין תלוים בכך ואע"ג שלא החליפו מקודשת אלא שיש לו להחליפו מדין חוב בעלמא עכ"ל ורבינו שכתב מקודשת וצריך להחליפו משמע שסבר שצריך להחליפו מדין חוב בעלמא : (כא) ושתקה הוי ספק קידושין וכתב ב"י הטעם משום דאיכא למימר דכיון דשתקה הרי היא נתרצית להתקדש בו כמות שהוא ואיכא למימר דעל דבריו הראשונים היא סומכת שאמר לה במנה דמשמע מנה יפה שאין בו משום דינר רע והא דשתקה לפי שאינה חוששת להשיבו דבר עכ"ל : (כב) הוא אומר התקדשי לי במנה והיא אומרת כו' פירש הר"ן זה אומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים והלך זה לביתו וזו לביתה ולא הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשה ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה מאתים ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה עכ"ל והביאו ב"י ומור"ש : (כג) יעשו כדבריה וכ"כ בח"מ סי' רכ"א לענין מקח וממכר ע"ש : (כד) זכתה בכוס ולא במים שלא היה לה חשיבות ולא היה דעתה

אלא

חדושי הגהות

כט א הב"ח וש"ס תמהו על זה דהרי קידושין (מז.) קאמר דהא לא דמי לדר"א דמנה חסר נ"ט לא כסיפא לה מילתיה למתבעיה אבל מנה חסר דינר כסיפא לה למיתבעי' וכמ"ש הב"ח בסמוך. ולענ"ד לק"מ דסוגיית הגמ' שם הכי איתא על הא דפליגי בהתקדשי לי במנה ונתן חסר דינר קאמר אלא הא דאר"א וכו' לימא כתנאי אמרה לשמעתיה ומשני מנה חסר דינר וכו' ר"ל לעולם ר"א כב"ע דבכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו ולכן מקודשת אלא אפי' מ"ד אינה מקודשת א"ש כר"א משום דיש לחלק ובולי מעתה לדידן דפסקינן כמ"ד מקודשת היינו מהא דר"א וכמ"ש הב"ח כנלע"ד ועיין נה"צ : ב תיבת אפי' אין לו הבנה דאדרבה נתן דינר אחר יותר מסתבר דמקודשת משום

דלא

ביין ולא בכום היה בו שמן זכתה בשניהם לפירש"י ור"ת (כה) אבל הרמב"ם ז"ל כתב היה בו מים זכתה בשניהם היה בו יין זכתה בכום ולא ביין היה בו שמן זכתה בשמן ולא בכום : **היו** לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר ובאת אשה ואמרה תן לי מהם (כו) ואמר לה אם אתן לך מהן [ג] התקדשי לי ואמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת ואם אמרה נתן תתן או תתן לבד וקבלה אינה מקודשת שרצונה לומר (כז) רק תתן פעם אחת ולא נתרצית בקידושין וכל כיוצא בזה שמשמעוהו לא תשחק עמי בדברים רק תתן וכתב א"א הרא"ש ז"ל [ד] אם אומר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה (ו) מקודשת :

ל **אין** צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא אפי' זרק לה (א) מדעתה לתוך חיקה [ה] או לתוך (ב) חצרה המשתמרת לדעתה מקודשת אפילו אינה עומדת אצלו ואם היא עומדת ברשות הבעל

צריך

שבתוכו ותניא אידך במה שבתוכו ולא בו ותניא אידך בו ולא במה שבתוכו לא קשיא הא במיא הא בחמרא הא בציהרא ופירש"י בו במה שבתוכו. בשניהם זכתה דמצטרפי לשוה פרוטה: בו. קדשה ולא במה שבתוכו במיא דלא חשיבי ולא היה דעתה אלא בכלי: בחמרא. במה שבתוכו ולא בו דעבידי למשתייה ומהדר כוס למאריה: בציהרא. ציר דגים ששמוי לימים רבים לטבול בו והכוס צריך לשומרו בו וכמה שבתוכו וי"א ציהרא שמן לשון יצהר והתוס' כתבו שר"ת פירש במיא בו וכמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהיין חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומכל מקום אינו חשוב כ"כ שנאמר שדעתה תהא על היין אבל בציהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי יצהר וכ' הרא"ש שר"ח פירש כדברי רש"י והרמב"ם בפ"ה כ' כדברי רבינו תם והאי דאמרינן במה שבתוכו ולא בו כתב ר' ירוחם ומיירי בכוס של חרס: האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או בהפך כתב רבינו בסי' ל"ה: **היו** לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר ובאה אשה ואמרה תן לי מהם וכו' בפ"ק דקידושין (ד' ט.) ההוא גבר' דהוה מזבין חומרי פתכייתא אתאי ההיא איתתא אמרה ליה הב לי חד שוכא אמר לה אי יהיבנא לך מיקדשת לי אמרה ליה הבה מיהבא א"ר חמא כל הבה מיהבא לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה שתי חמרא בחנותא אתאי ההיא איתתא א"ל הב לי חד כסא א"ל אי יהיבנא לך מיקדשת לי א"ל אשקויי אשקיין א"ר חמא כל אשקויי אשקיין לאו כלום הוא ההוא גברא דהוה שדי תמרי מדקלא אתאי ההיא איתתא א"ל שדי תרתי א"ל אי שדינא לך מיקדשת לי א"ל שדי משדי א"ר זביד כל שדי משדי לאו כלום הוא איבעיא להו הב שדי אשקי מהו ואסיקנא הלכתא דאינה מקודשת ופירש"י מיקדשת לי לשון שאלה וכתבו התוס' והרא"ש דאייתי תלמודא הני תלת עובדי לאשמועינן דבין במידי דמיכלא בין במידי דמשתיא בין במידי אחרינא לאו כלום הוא וזהו שכתב רבינו היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר: ומ"ש אם אמרה הן ונתן לה ה"ז מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ד ופשוט הוא שהיא מקודשת אלא שיש לתמוה למה הצריך שתאמר הן דאפילו שתקה וקבלה משמע נמי דמקודשת וכ"נ ממ"ש רבינו בסמוך בשם הרא"ש וממה שאכתוב בשם הרמב"ן ז"ל ומיהו לפי מה שאכתוב בשם הרשב"א אתי שפיר: ומ"ש רבינו שרצונה לומר רק תתן פעם אחת ולא נתרצית בקידושין כלומר שרצונה לומר תן לי בלבד ולא תשחק בי בדבר אחר וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד: ומ"ש בשם הרא"ש אם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת שם בפסקיו כתב שכך נ"ל וכן מלא בשם הראב"ד ז"ל וה"ה כתב על המעשים הנזכרים כתב הרמב"ן מפני שהוא אמר תחלה בלשון שאלה ואפילו חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי והיא אמרה אחת מהלשונות האלו אינה מקודשת אבל אם שתקה ודאי מקודשת עכ"ל והר"ן כתב איכא מ"ד דטעמא דאינה מקודשת משום דאדיבורא קמא סמכה דאמרה ליה מעיקרא הב שלא לשם קידושין אבל אי א"ל איהו מעיקרא אי יהיבנא מיקדשת לי ואמרה הב א"כ הבה מיהבא כדקאמר איהו קאמרה ומקודשת וכן נמי אפי' היכא דאמרה איהי מעיקרא הב אם חזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי בו ואיהי אמרה הב או הבה מיהבא מקודשת אבל הרשב"א סובר דאפי' לא אמרה איהי מעיקרא מידי כיון דאי אמר לה בלשון שאלה אי יהיבנא לך מיקדשת לי ואיהי לא אהדרא ליה אין מקדשנא לך אלא א"ל הב או הבה מיהבא אפי' חזר וא"ל הרי את מקודשת לי בזה לא מהני ולא מידי דעיקר טעמא דאינה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קא"ל אם איתא דהרציא הוה לה לאהדורי אין מקדשנא לך מדלא מהדרא הכי אלא אמרה הבה מיהבא ודאי הכי קאמרה בקידושי לא ניחא לי אלא במתנה ולפיכך אם חזר ואמר התקדשי לי אינה מקודשת ולי נראה כל שלא אמרה בלשונות האמורים בגמרא איכא לספוקי בלשון קידושין וצריכה גט שכל כיוצא בזה אין לנו אלא מ"ש חכמים עכ"ל (ז) :

ל **אין** צריך שיתן הקידושין לתוך ידה ממש אפילו זרקו לה מדעתה לתוך חיקה או לתוך חצרה המשתמרת לדעתה אפילו אינה עומדת אצלו ואם היא עומדת ברשות הבעל צריך שיתנס לתוך ידה או לתוך חיקה בגיטין רפ"ח (דף עז.) תנן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה ה"ז מגורשת זרק לה בתוך ביתו או בתוך חצרו אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת לתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת ופירש"י והיא בתוך ביתה. של נכסי מלוג וזרקו לה על גבי קרקע : ה"ז מגורשת . דקנתה לה חצרה כאילו נתנה בידה : לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת . אפילו היא בתוך ביתו ובגמ' (שם:) והיא בתוך ביתה אמר עולא

והיא

ועד"ז צריך לפרש כל החלוקות בין לפירש"י ור"ה ובין לפירוש הרמב"ם והא דכתב בסי' ל"ה א"ל התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש וכו' דאינה מקודשת ולא אמרינן דזכתה בכוס שאני התם דאמר בפירוש התקדשי לי בכוס זה של יין אבל כאן דלא אמר אלא בסתם התקדשי לי בכוס זה אמרינן זכתה בכוס וכו':

היו לו מיני כלים או מיני מאכל וכו' פ"ק איתא תלתא עובדי חדא במאכל וחדא במשתייה וחדא בתכשיטי אשה ואסיקנא כרב סמא דבין אמרה נתן תתן ובין אמרה תתן לבד וקבלה אינה מקודשת ונראה דה"ק לא מיבעי' היכא דאמרה תן לבד אלא אפילו אמרה נתן תתן דס"ד א"כ כיון דכפלה דבריה א"כ צריכה לדבר זה טובא והגב אונסא דנפשה דצריכה לדבר מאכל או לשתות או לאותו כלי ודאי גמרה ומקדשה נפשה קמ"ל דאינה מקודשת ומ"ה אייתי תלמודא הני תלתא עובדי לאורויי דבכל גווני אינה מקודשת כדכתבו התוס' והרא"ש גם רבינו נמשך אחריהם וכתב היו לו מיני כלים וכו':

ומ"ש ובאת אשה ואמרה הן ונתן לה ה"ז מקודשת כתב ב"י ויש לתמוה למה הצריך שתאמר הן דאפי' שתקה וקיבלה משמע נמי דמקודשת וכן נראה ממ"ש רבינו בסמוך בשם הרא"ש וממ"ש בשם הרמב"ן ומיהו לפי מה שאכתוב בשם הרשב"א אתי שפיר עכ"ל ולפעד"נ דלא דק דלא אמרו הרמב"ן והרא"ש דמקודשת כששתקה אלא א"כ דחזר וא"ל להדיא בשעה שנתן לך הרי את מקודשת לי אבל אם לא א"ל הרי את מקודשת לי אלא שהיא אמרה תחלה תן לי מהם וא"ל אם אתן לך מהם תתקדשי לי ונתן לה ושתקה התם ודאי אינה מקודשת דמה ששתקה אינה מפני שקבלה מידו לשם קידושין אלא כיון דלא א"ל להדיא התקדשי לי בזה אדעתא דמעיקרא דקאמרה ליה הב לי שלא לשם קידושין קבלתה מידו ולהכי הצריך רבינו דוקא כשאמרה הן ונתן לה סתם הרי זו מקודשת אף על פי שלא אמר בשעה שנתן לה הרי את מקודשת לי בזו דכיון דאמרה תחלה הן על שאלתו סגי :

ל **אין** צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא אפילו זרקו לה מדעתה לתוך חיקה וכו' נראה דאינו ר"ל דנתקדשה מדעתה דדין זה אינו תלוי בזריקה דבכל קידושי אשה אין האשה מתקדשת אלא לרצונה כמ"ש להדיא בתחילת סימן מ"ב אלא ר"ל דמלבד דרצונה להתקדש לו ג"כ בעינן דהזריקה תהיה מדעתה דשמא אינה חפצה להתקדש לו בזריקה אלא שיתן לידה וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ד מה' אישות וז"ל אלא כיון שרצתה לזרוק לה קידושיה וזרקן וכו' ולא מיבעי' היכא דהא זה פירשה בהדיא תן לי הקידושין בידי דאינן קידושין כלל אם שינה וזרק לה הקידושין אלא אפילו אמרה סתם קדשני וזרק לה אינן קידושין ודאי אלא קידושין ספק דשמא מקפדת שלא יזרוק לה או שמא אינה מקפדת והא דתנן זרק לה קידושיה קרוב לה מקודשת לנדדין קתני דהיכא דנתרצית מתחלה להתקדש לו סתם קידושי ספק הוי ואם גילתה דעתה להתקדש לו בזריקה מקודשת קידושי ודאי ועיין בזה בדברי הרמ"ה בסי' כ"ח סעיף ה' וכמו שכתבתי לשם בס"ד :

ומ"ש או לתוך חצר המשתמרת לדעתה אפילו אינה עומדת אצלו בפרק הזורק סוף (דף ע"ז) כתב רש"י וז"ל חצר המשתמרת לדעתה כלומר על פיה ועל ציווייה לאפוקי נתן גט ביד עבדה ניעור דאינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה שהוא משמר את עצמו מדעתו עכ"ל והקשה ב"י דלמאי שכתב הרא"ש בפ"ק דמציעא לאוקימתא דרב פפא דגבי גט דחוב הוא לה בעינן חצר המשתמרת לדעתה ועומדת נמי בצד חצרה דאין חבין לאדם שלא בפניו אבל במציאה ובמתנה זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו מועיל אפי' אינו עומד בצד חצרו אלא דבמציאה כיון דאין דעת אחרת מקנה אותו אינו זוכה בה אלא א"כ בחצר המשתמר ומטעם שליחות אבל אם אינו משתמר לא קני אם אין עומד בצדו דאכן סהדי שאין אדם רוצה שיהיו חפציו ביד שליח שאין משתמר בידו הילכך מטעם יד קנה ובעינן דומיא

דיד

דרכי משה

הרי זו מקודשת אפי' משכון שלו עכ"ל : (ו) משמע דוקא בכה"ג מהני שתיקה הואיל וחזר ואמר התקדשי לי אבל אם לא חזר ואמר לה בשעה שנתן לה הרי את מקודשת רק כששאלה אם אתן לך כו' שתקה אינה מקודשת ולכך הצריכוה רבינו לעיל לומר הן וכן הוא לשון הרמב"ם ודלא כב"י שכתב דמשמע מדברי הרא"ש אלו דשתיקה מהני כי לא חזר ואמר לה בשעה שנתן לה ולכן תמה על דברי רבינו שהצריכה לעיל לומר הן : (ז) והמרדכי דף תרכ"ד מסתפק בדבר :

כדמוכח

פרישה

אלא בכלי וחמרא דחשיב דעתה אחמרא ולא אכלי דעבידא למשתייה ומהדר כום למריה לכן זכתה מה שבתוכו ולא בכלי. ושמן דעביד להסתפק לימים רבים וצריך לכלי לשומרו דעתה אשניהם : (כה) דעת הרמב"ם שהמים בטלים לגבי כלי לכך זכתה בשניהם אבל יין חשוב ולא בטל לגבי הכום ומ"מ אינו חשוב כ"כ שנאמר שדעתה היה על היין אבל שמן דחשוב יותר מן הכום דעתה עליו והכום אינו בטל לגבי שמן וכתב ב"י בשם רבינו ירוחם דבכום של חרס מיירי. וכל זה מיירי לענין אם יש בשמן לבדו או ביין לבדו (וגם במים דאל"כ פשיטא לרש"י) ש"פ או בין שניהם שוה פרוטה (וע"ל סי' ל"ח אם אמר התקדשי לי בכום זה של יין ונמצא של דבש כ"פ) : (כו) ואמר לה אם אתן לך מהן התקדשי לי ואמרה הן הא דצריכה למימר הן היינו טעם דמיירי כאן שהתחילה לתבוע אותו בלא קידושין דאיכא למימר גם לבסוף לא לשם קידושין קבלה משא"כ כשהתחיל הוא ונתן לה לשם קידושין וקבלה דאפילו בשתיקה מקודשת גם י"ל דדוקא כאן דמיירי דא"ל בלשון אם אתן לך התקדשי לי הוא דצ"ל הן משא"כ הרא"ש דמיירי דא"ל בבירור הרי את מקודשת לי כו'. וכתב ב"י דכן משמע מדברי הרשב"א ומיהו המ"מ כתב בשם הרמב"ן דה"ה אם שתקה נמי מקודשת לפ"ז צ"ל דה"ל לומר הן אלא לאפוקי מאלם אמרה שאר לשונות גרועים דבסמוך : (כז) רק תתן פ"א כלומר שרצונה לומר תן לי בלבד ולא תשחק לי בדבר אחר ב"י ולשון אשכנז הוא גי"ב מיר"ש איין מאל :

סי' ל (א) **מדעתה** פירוש שנתרצית : (ב) חצרה המשתמרת לדעתה פירש"י לדעתה כלומר על פיה וצוויה הוא משתמר ואפילו היא בעבריה ואצירה בציפורי דאגר

מידה

דרישה

מונה והולך הוא דאמרינן כן אבל במנה סתם מקודשת כמו בנתן לה דינר וזהו דעת הרמב"ם והרא"ש והרמב"ן אבל הרשב"א ס"ל דאינה מקודשת משום דדינר א' כסיפא לה למתבעיה וכדאמרי' בגמ' כ"פ) : [ג] התקדשי לי ואמרה הן עפ"ר שכתב ב"י בשם הרמב"ן דה"ה אם שתקה נמי מקודשת נראה פשוט שקאי למאי דסמיך שחזר ואמר לה בשעת נתינה התקדשי לי כו' והיא שתקה דאז היא מקודשת אבל אם שתקה כשאמר לה בלשון שאלה אינה מקודשת וכמ"ש רבינו בשם הרא"ש וכבר כתב בכ"מ בעצמו שהרמב"ן והרא"ש אמרו דבר אחד ויש לתמוה על הכ"מ פ"ד דאישות ועל הב"י ע"ש ודו"ק כ"פ : [ד] אם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי כו' וכתב ה"ה בשם הרמב"ן דאם חזרה ואמרה בשעת נתינה תן לי או השלך שמשמעות אל תשחק כו' אינה מקודשת וכתב הרשב"א דכל דין זה לא נאמר אלא בהתחילה היא לומר תן לי מעט מהם אבל אם התחיל הוא לדבר אם אתן לך תתקדש לי ואמרה לו בלשון תן וקבלה ממנו הוי ספק קידושין ע"כ וכ"כ רמ"א ועיין בב"י שהביאו :

סי' ל [א] **או** לתוך חצרה המשתמרת לדעתה לשון הגמרא עיין בב"י שהעתיקה והעתיק גם דברי הרא"ש ואח"ז כתב ומשמע דקידושין למתנה דמי דהא דעת אחרת מקנה אותה וא"כ אפילו לאצירה שאינה משתמרת מקודשת אפילו אינה עומדת בצדו לדעת הרא"ש ז"ל ורבינו שכתב דבעינן שתהא משתמרת לדעתה נראה שהוא כדעת הרי"ף דאי להרא"ש אפילו בחצר שאינה משתמרת נמי הוי מקודשת ויש לתמוה עליו למה סתם דבריו שלא כדעת הרא"ש ועוד דאפילו להרי"ף לא בעינן אלא שתהא משתמרת ואפילו שלא מדעתה ולמה הצריך שתהא

משתמרת

חדושי הגהות

דלא כסיפא למיתבעיה וכמ"ש הב"י בסמוך ועיין בלח"מ פ"ז דאישות הלכה י"ז שיישב ע"ז : ג הב"ח ולח"מ וש"פ תמהו ע"ז עיין עליהם ומצאתי בשו"ת ב"י שאחד מחכמי זמנו שאלו ע"ז והמחבר בעצמו השיבו והנני להעתיקו בזה. ז"ל התשובה שהשיב הרב"י ועל מ"ש כ"ת על דברי הטור אה"ע סי' כ"ט היו לו מיני כלים וכו' וכ"נ ממ"ש רבינו בסמוך בשם הרא"ש ומה שאכתוב בשם הרמב"ן ע"כ דברי וכתב כ"ת ע"ז וק"ל איך משמע מלשון הרא"ש דאפילו קבלה בשתיקה מקודשת דלכאורה הוא ז"ל סובר דאינה מקודשת שכתב ואם אמר בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת משמע דוקא לפי שאמר הרי את מקודשת לי מש"ה מקודשת אפי' בשתיקה אבל אם לא חזר ואמר הרי את וכו' משמע דאינה מקודשת דאם איתא דס"ל להרא"ש דכשאמר לה בלשון שאלה ולא חזר ואמר הרי את וכו' דמקודשת לאשמעינן רבותא וכן נמי מ"ש הרמב"ן אבל אם שתקה ודאי מקודשת משמע דהיינו כשחזר ואמר התקדשי לי

ומש"ה

צריך שיתנם לתוך ידה או לתוך חיקה השאיל לה הבעל מקום חשוב הרי הוא כשלה ואם זרק לה בו קידושיה מקודשת היה במקום שהשאיל לה (ג) מקום חלוק בפני עצמו שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות או שגבוה עשרה טפחים ואין בו ארבע על ארבע או שהוא חלוק בשמו אפילו אין בו ארבע על ארבע ואינו גבוה עשרה (ד) אינו שאול לה ואם זרק לה שם הקידושין אינה מקודשת היתה עומדת בסימטא (ה) או בצידי ר"ה וזרק לתוך ארבע אמותיה מקודשת (ו) ואם נשארו תוך ארבע אמותיו אינה מקודשת אפילו

דיד הסמוכה לה אבל במתנה דדעת אחרת מקנה אותה מסכמת דעת המקבל בכ"מ שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן תשובה כשמירתו הילכך קני ואפילו אינו עומד שם ואינו משתמר לדעתו עכ"ד דלפי זה משמע דקידושין למתנה דמי דהא דעת אחרת מקנה אותו ואם כן אפילו לחצרה שאינה משתמרת מקודשת אפילו אינה עומדת בצדו ורבינו כתב דבעינן שתהא משתמרת לדעתה הפך דעת הרא"ש וגם לא כתב כדעת הרי"ף וע"ש ולפעד"נ דרבינו ס"ל דאע"ג דקידושין למתנה דמי לענין זה דדעת אחרת מקנה אותו מ"מ לא דמי למתנה לגמרי דאילו מתנה מקנה ואינו קונה דבר אבל קידושין מקנה הכסף לאשה וקונה את האשה והלכך במתנה אפילו בחצר שאינו משתמר לדעת המקבל ואין המקבל עומד בצדו מ"מ כיון דמשתמר לדעת הנותן שמירת הנותן תשובה לו כשמירתו אבל לגבי קידושין לא קנה את האשה אא"כ שהחצר משתמרת לדעתה דאם אינו משתמר לדעתה לא זכתה בקידושין דלהוי הוא קונה אותה אלא קנתה הכסף בלבד כשאר מתנה שא' נותן לחבירו כמו גבי גט דלא קנתה הגט ולדקנייא נמי כפשה אא"כ זרק לה בחצר המשתמרת לדעתה ה"נ גבי קידושין וכדתנן בפרק הזורק (דף ע"ח) וכן לענין קידושין וקאמר בגמרא דטעמא משום דכתיב ויצאה והיתה אלא דבהא קולי קידושין דכיון דזכות הוא לה לא בעינן שתהא עומדת בצדו דדוקא גבי גט דחוב הוא לה בעינן תרתי משתמרת לדעתה ועומדת בצדו אבל בקידושין בחצר המשתמר מקודשת אפי' אינה עומדת בצדו אבל בהא מילת' הוי קידושין לגט שאינן קידושין כלל עד שיהיו ברשותה המשתמרת לדעתה ולא דמיין למתנה: **היתה** עומדת בסימטא או בצידי ר"ה וזרק כו' בהזורק תנן לגבי גט היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קידושין ורבינו דכתב סימטא או צידי ר"ה טעמו משום דלגבי מציאה קאמר רב אשי בפרק קמא דמציעא דברשות הרבים לא תקנו ד' אמות וא"כ ע"כ צריך לומר דר"ה דקתני בהזורק לאו דוקא נקט רשות הרבים אלא בסימטא או בצידי רשות הרבים ונמשך רבינו בזה אחר דעת התוס' שפירשו כך בפרק הזורק (דף ע"ה) בד"ה רבי יוחנן ולפ"ז צריך לומר דמ"ש רבינו לקמן בסימן קל"ט בסתם היתה עומדת בר"ה וזרקו לתוך ד' אמות מגורשת ולא כתב בפירוש צידי ר"ה נקט לשון המשנה ונסמך על מה שכתב כאן בקידושין דדוקא צידי רשות הרבים וה"ה בגירושין אבל מדעת הרמב"ם שהביא רבינו בסמוך מבואר דסבירא ליה דד' אמות קונות ברשות הרבים גבי קידושין וכן לגבי גירושין כמבואר פ"ה דהלכות גירושין וא"כ קשיא עליה מהך דרב אשי פ' קמא דמציעא איברא דהר"ן הקשה מדבריו עלמן שפוסק פי"ז מה' גזילה לגבי מציאה דאין ד' אמות קונות לא ברשות הרבים ולא בתוך שדה חבירו אלא דוקא בסמטא או בצידי רשות הרבים אכן כבר תירצו קושיא זו בהגהת מיימוניות פי"ז דגזלה דגבי גט דכיון דדעת אחרת מקנה ליה אפילו ברשות הרבים קנו ד' אמות וכתב כך בשם התוספות וכ"כ בהגהת מרדכי פ' קמא דמציעא ע"ש ה"ר ברוך לתרץ קושיא זו דקשיא נמי בהלפסי ממ"ש פ"ק דמציעא למתניתין דפ' הזורק דבמציאה דאין דעת אחרת מקנה ליה לא קני ד' אמות דיליה אלא בסימטא או לידי ר"ה אבל בגט וקידושין דדעת אחרת מקני ליה קנו ד"א אפי' בר"ה. מיהו בדברי הרמב"ם קשה דמחלק בין גיטין לקידושין דבקידושין כתב כשהיא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו מקודשת ודאי וכדכתב רבינו בשמו ובגיטין כתב דאינה מגורשת ודאי עד שיגיע גט לידה משמע אפי' היא יכולה לשומרו ולא הוא נמי הגט פסול עד שיגיע הגט לידה ובמשנתינו פרק הזורק תנן היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת וכן לענין קידושין משמע דאין להלק בין קידושין לגירושין הר"ן בפרק הזורק כתב ליישב דבריו בזה וע"ש ולקמן בסימן קל"ט. מיהו בהאי דכתב הרב לגבי גט דכשבאה היא תחלה בתוך ד' אמות והא"כ בא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אף על פי שהוא בתוך ארבע אמות שלה ה"ז גט פסול עד שיגיע גט לידה קשה דכיון דסבירא ליה להרמב"ם פ' י"ז דה"ג דארבע אמות אינן קונות ברשות הרבים אם כן מה נפשך אם הוא יכול לשומרו ולא היא הא ודאי דאינה מגורשת כלל ואם היא יכולה לשומרו ולא הוא הרי ספק מגורשת עד שיגיע גט לידה ולמה כתב שהוא פסול דמשמע דאינו גט מדרבנן אבל מדאורייתא הוי גט הלא ספק דאורייתא הוא וכך הקשה הר"ן בהזורק ומיהו קשיא זו לא קשיא אקידושין דלשם כשזרק לד' אמותיה בר"ה אף ע"פ דמדין ארבע אמות לא זכתה בקידושין מכל מקום כיון דיכולה לשומרו ולא הוא מקודשת ודאי אפי' ברשות הרבים למאי דמחלקינן בין גטין לקידושין והבית יוסף הביא כאן קושיא זו בשם הר"ן ובלשון קצר ויבין התלמיד דקושיא זו היא בקידושין וליתא דלא קשיא אלא אגטין ובכסף משנה הביא לשון הר"ן להדיא דקשיא אגטין. ומה שהשוה הרמב"ם ר"ה לרשות שאינה של שניהם כתב ה' המגיד שהטעם הוא מפני שהם מוקשים לענין מכירה כדאיתא בפרק הספינה עכ"ל ולשם פירשב"ם חצר שאינה של שניהם וכגון שלא נתן בעל החצר להם רשות למדוד שם דהיינו דומיא דר"ה עכ"ל וכך מוכחת הסוגיא לשם דאם נתן רשות למוכר ה"ה ברשות מוכר ואם נתן רשות ללוקח ה"ה ברשות לוקח ואם נתן רשות לשניהם ה"ה חצר של שניהם אלא מיירי שלא נתן להם רשות וכיון שאינו לא לזה ולא לזה חשוב כאילו היה ר"ה זאת היא דעת הרמב"ם ונראה מדהביא רבינו דבריו ולא השיב עליו שהסכים לדבריו וכך פסק בש"ע: **ומ"ש** וזרק לתוך ד' אמותיה מקודשת היינו קרוב לה אליבא דרב ואם נשארו תוך ד' אמותיו אינה מקודשת והיינו קרוב לו לרב וקאמר תו בגמרא דלרב מחצה על מחצה היכי דמי א"ר שמואל בר יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות ופריך וליחזי הי מינייהו קדים ופריקו הכא בב' כתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה שמעינן מסוגיא זו דכל הקודם לבא בד"א זכה בהם ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהם כלל וכך כתב הרמב"ם

והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה רב אושעיא אמר אפילו היא בטבריה וחצרה בצפורי והא היא בתוך ביתה ובתוך חצרה קתני ה"ק והיא כמי שבתוך ביתה וחצרה דכיון דחצר משתמרת לדעתה היא מתגרשת ופי' רש"י חצר משתמרת לדעתה כלומר על פיה ולוויה וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפ"ק דמציעא (יא:) דא"ר אשי חצר אתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו הילכך בעינן שתהא עומדת בצד ביתה בצד חצרה גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו ע"כ ובפ"ק דמציעא (דף יא.) אהא דתנן ראה אותם רצים אחר המציאה וכו' ואמר זכתה לי שדי זכתה לו א"ר יהודה אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו ותקני ליה שדהו דא"ר יוסי בר חנינא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ה"מ בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין ואי לא לא פריך רבי אבהו מעובדא דר"ג וזקנים ודהי ליה דמטלטלי אגב מקרקעי אקני להו מתורת חצר ורב פפא משני שאני מתנה דדעת אחרת מקנה אותה ופריך מגט דדעת אחרת מקנה אותו ואמר עולא והוא שעומדת בצד ביתה ובצד חצרה ומסיק רב אשי חצר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות גבי גט חוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו וכתב הרא"ש הילכך בעינן עומדת אפילו בחצר המשתמרת גבי מתנה דזכות הוא לה זכין לאדם שלא בפניו והלכך מועיל במציאה ובמתנה חצר המשתמרת אפילו אין עומד בצד חצרו דזכין לאדם שלא בפניו ומטעם שליחות אבל חצר שאין משתמרת אם אין עומד בצדה במציאה לא קני דאי אפשר להיות מטעם שליחות אבל במתנה מסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן השובה לו כשמירתו הילכך קני אפי' אין עומד שם והרי"ף לא הביא דברי רב פפא ומתוך דבריו משמע שאין מחלק בין מציאה למתנה וסבר כשינויא קמא דמטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם ויותר נראה כאשר כתבתי דרב פפא בתרא הוא וגם רב אשי מתרץ דבריו מה שהקשה מגט למתנה עכ"ל ומשמע דקידושין למתנה דמי דהא דעת אחרת מקנה אותה וא"כ אפילו לחצרה שאינה משתמרת מקודשת אפילו אינה עומדת בצדו לדעת הרא"ש ז"ל ורבינו שכתב דבעינן שתהא משתמרת לדעתה נראה שהוא כדעת הרי"ף דאי להרא"ש אפילו בחצר שאינו משתמרת נמי הויא מקודשת ויש לתמוה עליו למה סתם דבריו שלא כדעת הרא"ש ועוד דאפילו להרי"ף לא בעינן אלא שתהא משתמרת ואפילו שלא לדעתה (א) ולמה הצריך שתהא משתמרת לדעתה וז"ל הרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות המקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקידושין לתוך ידה אלא כיון שרצתה לזרוק לה קדושין וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה ה"ז מקודשת ולכאורה נראה מתוך דבריו לתוך חצרה בכל גווני מקודשת אפילו אינה משתמרת ואינה עומדת בצדה ואף על גב דלענין מתנה כתב בפ"ד מה' זכיה דבחצר שאינה משתמרת בעי' שיהא עומד בצד חצרו וכדעת הרי"ף איפשר דקידושין עדיפי ממתנה ויותר נראה לומר שקיצר בהלכות אישות בזה וסמך על מ"ש בה' זכיה (ב) כתוב בתשובות הגהות המיימוני שבסוף ספר נשים על ראובן שקידש לאה וזרק לה קידושיה לתוך חיקה ונטנטה בגדיה להשליך הקידושין ממנה תוך כדי דיבור נראה שכיון שהצר שקידש שם אינה שלה אפילו זרק לה הקידושין לתוך ד' אמותיה אינה מקודשת אבל אם זרק לתוך חיקה אף על פי שראו העדים שנטנטה בגדיה והשליכה טבעת הקידושין מעליה אין לדמותו להא דאמרינן בפ"ק (ה:) נטלתו וזרקתו וכו' אינה מקודשת וכו' דשאני הכא דשמעו העדים דהיהו אמרה לו מעיקרא פלוני הוא (בא) וקדשני וכו' ואף על גב דאמרה לא היה בלבי אלא לשחוק ולהתלוצץ עמו דברים שבלב נינהו ואף על גב דאיכא למימר דהכן סהדי דלא נתכונה אלא להתלוצץ ובכמה דוכתי אזלינן בתר אומדנא משום הומרא דא"א לי נסמוך על זה וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא למימר איתתא בכל דהו ניחא לה (ג) אמנם כיון שהעדים לא ראו אם נפלה טבעת הקידושין בחיקה אינה צריכה גט ואפילו אם היא יודעת שנפל לתוך חיקה והאריך עוד בדבר והכתוב עוד תשובה זו בסימן מ"ב. כתוב בהגהות מרדכי דסוף גיטין (דף תרפ"ה) בשם ר"ג מה שהעד אומר שראה שלקה ידיה בע"כ ונהן את הטבעת בידה מאחר שלא זרקה צריכה גט ואע"פ שיש עדים שלא דבר עמה בשעת נתינה כיון שדבר עמה תחלה הוי קידושין (ד): **השאיל** לה הבעל מקום חשוב הרי הוא כשלה וכו' מבואר בהזורק בעובדא דההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו אזל גיטא נפל בפיסלא: **ומ"ש** היה במקום שהשאיל לה מקום חלוק בפני עצמו וכו' מבואר שם בעובדא הנזכר ובסימן קל"ט יתבאר בס"ד: **היתה** עומדת בסימטא או בצידי ר"ה

דרכי משה

ל (א) כדמוכח מדבריו פ"ק דמציעא וריש פרק הזורק: (ב) עיין במ"ש רבינו בסי' כ"ה בשם רמ"ה: (ג) וכן הוא בהגהת מרדכי דקידושין דף תרפ"ד ע"ב ולקמן סי' מ"ב כתבת תשובה זו יותר באריכות: (ד) ועיין לקמן סי' מ"ב

דרישה

משתמרת לדעתה ולעד"נ לתרץ בדוחק דמ"ש או לתוך חצירה המשתמרת לדעתה ר"ל לדעתו ור"ל אפי' אין חצירה משתמר אלא לדעתו סגי וכוונת רבינו למה שכתבו הרא"ש במתנה וז"ל אבל במתנה מסכמת דעת המקבל בכל מקום שיתנהו שם הנותן שיזכה לו המקום ושמירת הנותן השובה לו כשמירתו הלכך קני אפי' אין עומד שם עכ"ל ומ"ש רבי' המשתמרת לדעתו ר"ל הואיל שהוא עומד שם נחשב כמשתמרת לדעתו אע"ג דלא הוי משתמרת ממש ועיין בה"מ ר"ס ר' שכתב הב"י בעצמו כעין זה. והיותר נראה דבשמורת הבעל מקרי משומרת לדעתה כי כ"מ שהוא מסכים על הדבר ויודעת שהנותן משמר אותו לטובתה משומר לדעתה מקרי וז"ש הרא"ש. ושמירת הנותן השובה לה כשמירתה. והא דפרש"י לדעתה

פרישה

מידה אתרבי (מדכת"ב אלא גט ונתן בידה דל"ד ידה אלא אפילו חצרה וגגה וה"ה אלא קידושין כ"פ) ולא גרע משליחות ועיין בדרישה: (ג) **מקום** חלוק בפני עצמו פי' כגון גדר וכדומה לו (וע"ל בסימן קל"ה ושם יתבאר כ"פ): (ד) **אינו** שאול לה פי' אינו שאול לה בפרט בכלל החצר שהשאיל לה מאחר שהוא מקום חשוב בפני עצמו לא אמרינן שהשאיל לה תרי מקומות: (ה) **או** בצידי ר"ה ז"ל ב"י אף על גב דמתני' בפרק הזורק תנן היתה עומדת בר"ה כתב רבינו בסימטא או בצידי ר"ה משום דרב אית ליה בפ"ק דמציאה דבר"ה לא תקנו ד' אמות וא"כ ע"כ לומר דר"ה דקתני מתני' היינו סימטא וצידי ר"ה וכ"כ התוס' ורשב"א: (ו) **ואם** נשארו פי' הקידושין

חידושי הגהות

ומש"ה מקודשת וודאי וכמו שנראה בהמשך לשונו שכתב וז"ל ואפי' חזר ואמר התקדשי לי והיא אמרה וכו' אינה מקודשת ובהא קאמר דאם שתקה וודאי מקודשת עכ"ל דבר פשוט הוא שמ"ש הרא"ש אם אמר בשעה שנתנו לה וקבלה מקודשת על אומרת הבה מיהבא כתב כן לומר דאע"ג דהאי לישנא משמע שאינה חפצה בקידושין אם אמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת דלא הצריך לומר הרי את מקודשת לי אלא משום דאמרה הבה מיהבא הא אם לא אמרה אותו לשון א"צ לומר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי אלא כיון שקבלה סתם מקודשת וכן משמעות לשון הרמב"ן דלא הוזכר א"ל הרי את מקודשת לי אלא על לשון הבא מיהבא לומר שאע"פ שאמר לה הרי את מקודשת אם השיבה א' מלשונות אלו אינה מקודשת הא לא"ה אין כאן זכר להצריך שיאמר הרי את מקודשת לי ובהכי אין מקום למה שהקשה כ"ת דאם איתא לשמעינן רבותא דהא לא איצטריכא ליה דפשטא דגמרא הכי משמע דמשום דאמרה הבה מיהבא שהוא לשון מורה שאינה רוצה להתקדש אינה מקודשת הא אם לא אמרה לשון זה מקודשת אפי' אם לא הוסיף הוא דבר על דבריו הראשונים ובא הרא"ש והידש שאפילו אמרה הבה מיהבא אם הוא הוסיף על דבריו הראשונים וא"ל הרי את מקודשת לי וקבלה נתבטל בכך דברית שאמרה הבה מיהבא עכ"ל: כוונתי

ר"ה וזרק לתוך ד' אמותיה מקודשת ואם נשארו תוך ד' אמותיו אינה מקודשת אפי' כנכנסה היא לתוך ד' אמותיו וכו' בהזורק תנן גבי גט היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת וכן לענין קידושין ובגמ' ה"ד קרוב לו ה"ד קרוב לה א"ר ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו ה"ד מחצה על מחצה א"ר שמואל בר יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בארבע אמות וליחזי הי מינייהו קדים רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשתי כתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפי' מאה אמה קרוב לו שנינו אפילו מאה אמה ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולין לשומרו שניהם אין יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה וכתב הרא"ש דר"י לא אתא לאיפלוגי אדרב אלא בפירושא דמתני' אבל לענין דינא לא פליג עליה דשפיר אית ליה דאם זרק גט לתוך ד' אמותיה שהיא מגורשת דהא ר"י גופיה אמר הכי בפ"ק דמציעא ולפיכך פסק רבינו כוותיה דתוך ד' אמותיה מקודשת ותוך ד' אמותיו אינה מקודשת : **ומ"ש** אפילו נכנסה היא לתוך ד' אמותיו כיון שקדם הוא לתוכן זכה בהם והם שלו כן משמע מדאמרינן וליחזי הי מינייהו קדים וכ"כ שם הר"ן דמהא שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהם ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהם כלל ע"כ וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות גירושין ואף על גב דבמתני' תנן היתה עומדת בר"ה כתב רבינו היתה עומדת בסימטא או בצידי ר"ה משום דרב אשי אית ליה בפ"ק דמציעא דבר"ה לא תקנו ד' אמות וא"כ ע"כ לומר דר"ה דקתני מתני' היינו סימטא או צידי ר"ה וכ"כ התוס' והרשב"א ז"ל ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"ד מהל' אישות ומה שהשוה הרמב"ם ר"ה לרשות שאינו של שניהם כתב ה"ה שהטעם מפני שהם מוקשים לענין מכירה כדאיתא בפרק הספינה (פה:) אבל הר"ן תמה עליו מפני שהוא ז"ל כתב בפי"ז מהל' גזילה שאין ד' אמות קונות בר"ה אלא בסימטא : **ומ"ש** כיצד קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשומרו וכו' מבואר דהיינו כר"י ומשמע דס"ל ז"ל דרב ור"י פליגי לענין דינא והלכה כר"י דקי"ל כוותיה לגבי רב ועוד דבגמרא תניא כוותיה דר"י ובסי' קל"ט בס"ד יתבאר דעת הרמב"ם לענין גירושין ופירוש המפרשים בו וגם יתבאר שם דעת הרי"ף : **א"ל** התקדשי לי במנה זה ונטלתו וזרקתו לאור וכו' בפ"ק דקידושין ת"ר התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת הא שדיתינהו קמיה הוי קידושין הא קאמרה ליה שקול לא בעינא לא מיבעיא קאמר ל"מ שדיתינהו קמיה דלא הוי קידושין אבל זרקתו לים או לאור אימא כיון דמיחייבת בהו קידושי קדיש נפשה והא דקא עבדה הכי סברה אבדקיה להאי גברא אי רתחנא הוא אי לא קמ"ל ופירש"י נטלתו וזרקתו לים בפניו לומר איני רוצה וכ"כ הרמב"ם בפ"ד א"ל התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לים בפניו או לאור או לדבר האבד אינה מקודשת ומ"מ יש קיצור בדברי הרמב"ם שהיה לו לכתוב ואצ"ל אם זרקתו בפניו למקום שאינו אבד ודברי ריב"ש בדין זה בסי' ק"ע : אמרה תנהו לפלוני או לאבא או לאביך וכו' שם ת"ר התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך או לפלוני אינה מקודשת ע"מ שיקבלום לי מקודשת ופירש"י אינה מקודשת ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואתקדש לך דהתם איהי קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מעותך לאחרים וכ"כ תוס' והר"ן : **ומ"ש** רבינו א"ל התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה מקודשת פשוט הוא דכיון דטעמא דאינה מקודשת משום דמשטה היא בו כי הדר אמר התקדשי לי מאי הוי : **ומ"ש** גבי שיקבלום לי מקודשת אפי' לא חזר ואמר התקדשי לי פשוט הוא דכיון שא"ל תחלה התקדשי לי מה צורך לחזור לומר התקדשי לי : **א"ל** התקדשי לי במנה אמרה לו תנהו על הסלע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת ברייתא שם ופירש"י אם היה סלע שלה מקודשת

הרמב"ם בפ"ה מה"ג : **ומ"ש** הרמב"ם קרוב לו כל שהוא יכול לשומרו וכו' ה"ם התם לאוקימתא דרבי יוחנן וסבירא ליה להרמב"ם דר"י פליג אדרב ולפיכך לא כתב לדרב אלא לדר' יוחנן אבל רבינו שכתב לדרב וגם הביא דברי הרמב"ם שהם כר' יוחנן ולא השיב עליו נמשך אחר דברי הרא"ש דרב ור"י לא פליגי לענין דינא אלא בפירושא דמתניתין : כתב המרדכי בסוף גיטין ע"ש מהר"ם דלא הוי ספק אלא בב' כתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה אבל אם שתי העדים מספקא להו אם קרוב לו או קרוב לה אין כאן בית מיחוש דאוקימנא אחזקתה ע"ש : **א"ל** התקדשי לי במנה וזרקתו לאור או לכל דבר האבוד או אפילו שלא לדבר האבוד וכו' תימא דבגמ' איתא איפכא דבשדיתינהו קמיה פשיטא דלא הוו קידושין דקא"ל שקול לא בעינא אלא אפי' זרקתו לים ולאור דמיחייבת בהו סד"א דקידושי קדיש נפשה קמ"ל וי"ל דלמסקנא דבתרווייהו לא הוו קידושין קאמר רבינו איפכא דבזרקו לדבר האבוד בכל גווני אינה מקודשת אלא אפי' שלא לדבר האבוד דאיכא גוונא דמקודשת כגון שזרקתו לרשותה אפ"ה בזרקתו לפניו אינה מקודשת וע"ל בסימן מ"ב בתשובת הרא"ש שהביא רבינו כמ"ש לשם :

אפילו נכנסה היא לתוך ד' אמותיו (ז) כיון שקדם הוא לתוכן זכה בהם והם שלו [ב] (ח) כ' הרמב"ם ז"ל היו שניהם עומדים ברה"ר וברשות שאינו של שניהם וזרק לה קרוב לה מקודשת קרוב לו אינה מקודשת מחצה על מחצה או שהוא ספק אם קרוב לו אם קרוב לה הוי ספק קידושין כיצד קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לשומרו ולא היא זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו ולא הוא זהו קרוב לה (ט) שניהם יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה ע"כ : אמר לה התקדשי לי במנה ונטלתו וזרקתו לאור או לכל דבר האבוד (י) או אפילו שלא לדבר האבוד אלא זרקתו לפניו (ה) אינה מקודשת שזה מוכיח שאינה חפצה בקידושין (יא) אמרה תנהו לפלוני או לאבא או לאביך ונתנו להם ואמר לה התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה מקודשת (יב) אבל אם אמרה תנהו לפלוני או לאבא או לאביך שיקבלו לי מקודשת אפי' לא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם : אמר לה התקדשי לי במנה אמרה לו תנהו על הסלע אינה מקודשת ואם הסלע שלה מקודשת

אמרה תנהו לפלוני וכו' כלומר תחלה כתב כשהוא א"ל התקדשי לי במנה ונטלתו וזרקתו וכו' דאינה מקודשת ועכשיו כתב דאפילו כשהוא אמר לה התקדשי לי במנה והיא אמרה תנהו לפלוני וכו' גם כן אינה מקודשת וכתב כאן דאפילו אמר לה התקדשי לי במנה שנתתי להם נמי לא הוו קידושין ואע"ג דפשוט הוא דכיון דטעמא דאינה מקודשת משום דמשטה היא בו כלומר תן מעותך לאחרים כי הדר אמר התקדשי לי בזה מאי הוי כיון שלא קבלה מידו כלום וגם לא עשתה שליח לקבלם אלא דלפי שבא להשמיענו בסיפא דבא"ל תנהו לפלוני שיקבלו לי דמקודשת לשם דעשתה אותם שליח לקבלם ולשם אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם מקודשת דכיון שא"ל תחלה התקדשי לי במנה זו והיא עשתה שליח לקבלם מקודשת מיד כשקבל השליח הקידושין לידו להכי תני ברישא דאינה מקודשת אפי' חזר וא"ל התקדשי לי במנה שנתתי להם . ועוד נראה דברישא נמי אין הדבר פשוט דאינה מקודשת דכבר היה אפשר לומר דכשא"ל בסוף התקדשי לי במנה שנתתי להם ושתקה הוכיח סופה על תחלתה שגם מ"ש תחלה תנהו לפלוני וכו' הסכימה בקידושין קמ"ל דליתא אלא אדרבה תחלתה שאמרה תנהו לפלוני וכו' כלומר תן מעותיך לאחרים מוכיח על סופה דמה ששתקה אינו אלא לפי שלא חששה לדבריו הבטלים ולא דמי להיו לו מיני כלים וכו' בסוף סימן כ"ט דכשחזר ואמר לה הרי את מקודשת וקבלה ה"ז מקודשת דהתם קיבלה הקידושין לידה בשתיקה ותו דהתחילה היא לומר לו תן לי כך וכך וכו' אבל הכא דהוא התחיל לומר התקדשי לי במנה אי איתא דהסכימה בקידושין הו"ל לומר הן אלא ודאי משטה בו לומר תן מעותיך לאחרים והא דקא"ל בסוף הרי את מקודשת לי וכו' ושתקה לא חששה לדבריו כיון שלא קבלה הקידושין לידה וגם לא עשתה שליח לקבלם מידו . וכן מ"ש בסיפא דמקודשת אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי וכו' היה צריך לכתבו משום דאפשר לומר דאם לא אמר אלא תנהו לפלוני שיקבלו לי לא קבלה לשם קידושין קאמרה אלא קבלה לשם מתנה בעלמא קאמרה ואינה מקודשת אלא עד שיחזור ויאמר התקדשי לי וכו' קמ"ל דליתא אלא אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי וכו' נמי מקודשת אבל ב"י כתב דרישא וסיפא שניהם פשוט ולא נהירא :

תנהו לפלוני או לאבא או לאביך בגמרא תנא אבא להודיעך כח דרישא (דאף על גב דאביה הוא לא גמרה וקדשה נפשה) תנא אביך להודיעך כח דסיפא דאמר מקודשת דאע"ג דלא קרוב שלה הוא ואי אשמועינן אבא ואביך התם הוא דכי אמר על מנת שיקבלום לי הוו קידושין דסמכה דעתה עלייהו סברה עבדין לי שליחותאי וכי מקבל להו הוה שלוחה ומיקדשה אבל פלוני לא ואי אשמועינן פלוני הכא הוא דכי אמרה תנם לפלוני לא הוו קידושין דלא מקרבא דעתה לגביה למיתבה ליה במתנה אבל אבא ואביך דמקרבא דעתה לגבייהו אימא במתנה יהביתיה ניהלייהו צריכא וכתבו התוס' ואם תאמר ליתני אבא ופלוני ולא ליתני אביך וי"ל דס"ד דליהוי מקודשת טפי כשאמרה תנם לפלוני (ע"מ שיקבלם לי) מכשאמרה תנם לאביך דסמכא דעתה טפי כשיהיה ביד פלוני עכ"ל פירוש לדבריהם דאיכא למימר דסמכא דעתה טפי כשיהיה ביד חמיה מביד פלוני ואיכא למימר נמי איפכא דסמכא דעתה טפי כשיהיה ביד פלוני דקעביד שליחותה מביד חמיה וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי איצטריך ליה למיתני נמי אביך : **א"ל** התקדשי לי במנה א"ל תנהו על הסלע אינה מקודשת וכו' התוס' כתבו דבסלע שלה דמקודשת אין הטעם שחצרה קונה לה כדפירש"י דא"כ מאי קא מיבעיא ליה

דרכי משה

מ"ב מדינים אלו : (ה) וכבר נתבאר לעיל בסי' זה דאם אמרה לו מעיקרא קדשני אע"ג דזרקתו אח"כ הוי מקודשת :

ואינו

פרישה

הקידושין : (ז) **כיון** שקדם הוא לתוכן כו' פי' מש"ה אין קידושין לגמרי אבל אם שניהם עומדין בד' אמות מתחלה ואין ידוע איזה מהן קודם או באים כאחד הוא ספק קידושין כן הוא בגמרא באוקימתא קמייתא והא דלא כתב רבינו דאם ב' עומדים תוך ד"א שוהו מע"מ והוה ספק קידושין ה"פ משום דרבינו לא כתב כאן אלא אוקימתא דר' יוחנן דהלכתא כוותיה אלא דס"ל בלא האי אוקימתא בדינא דתוך ד"א שלו או שלה אפילו ר' יוחנן מודה דאמר כן בעלמא וכמ"ש ב"י ומש"ה כתב מ"ש בפשיטות במקום אחר ולא כתב דין מע"מ דד"א שאינו מוזכר במקום אחר וק"ל : (ח) **כתב** הרמב"ם ז"ל היו שניהם עומדין ברשות הרבים וברשות שאינו של שניהם פירוש דהיינו סימטא או צידי ר"ה והרמב"ם אינו סובר הדין של ד"א דלעיל אבל רבינו סובר ג"כ הדין של הרמב"ם דהיינו אם זרק הקידושין קרוב לה או קרוב לו הוא חוץ לד' אמות של שניהם דלא שייך למימר דד"א זכין לה תולה במי שיכול לשמרו ולכך לא כתב רבינו והרמב"ם ז"ל כתב דהיה משמע שרבינו אינו סובר הדין של הרמב"ם ועיין בדרישה :

(ט) **שניהם** יכולין לשומרו זהו כו' ואע"ג דבגמרא אמר שניהם יכולין לשומרו ושניהם אין יכולין לשומרו זהו כו' וכן הרמב"ם במיימוני בפ"ה מהלכות אישות נקט שניהם מ"מ רבינו השמיט כששניהן אינן יכולין לשומרו דאין נפקותא לענין דינא כששניהם אין יכולין דלא מתקדשת כלל לאפוקי כששניהם יכולין לשומרו הוי ספק קידושין והגמ' שנקט אין יכולין לשומרו וכן הרמב"ם משום לפרושי הלשון של מחצה על מחצה קאתי והיכא ששניהם אין יכולין לשומרו נמי מע"מ מיקרי ועיין בש"ע שכתב גם כן שניהן אין יכולין לשומרו ואפשר דלטעמו אזיל דס"ל דלהרא"ש א"צ שמירה כלל ומש"ה לא הזכיר שם ברים הסי' שום שמירה במציאה ועיין בתוס' שפירשו שניהן אין יכולין לשומרו ר"ל כל א' בפני עצמו אבל ביחד יכולין לשומרו ורבינו נראה דלא רצה להאריך ולכתוב כן . ועיין בח"מ סימן ק"כ לענין חוב דשם הארכתי וע"ל סי' קל"ט לענין גיטין ובמסכה פרק הזורק משום דין קידושין וגיטין וזריקת הלוה למלוה חובו ורבינו מחלק בדין גט וחוב ע"ש בב"ש וח"מ ושם ביארתי : **או** אפילו שלא לדבר האבוד כו' ואף על דבגמרא אמרינן נטלתו וזרקתו לים או לכל דבר האבוד אינה מקודשת ופריך הא שדיתינהו קמיה מקודשת הא קאמרה שקול לא בעינא ומתרץ ל"מ קאמר ל"מ שדיתינהו קמיה דלא הוו קידושין כו' משמע דפשיטא הוא היכא שזרקתו לפניו שאינה מקודשת ולמה כתב רבינו אפילו שלא לדבר האבוד כו' י"ל דרבינו כ"כ לסברת המקשן דס"ד למימר דדוקא זרקתו לים קאמר וכך הוא הסברא לפום ריהטא דיותר אינה מקודשת היכא דזרקתו לדבר האבוד מהיכא דזרקתו לדבר שאינו אבוד וק"ל : (וזרקתו לפניו אבל אם אמרה לו מעיקרא קדשני אע"ג דזרקתו אח"כ הוי מקודשת כ"פ): (יא) **אמרה** תנהו לפלוני כו' אינה מקודשת פירוש הואיל שהתחיל ואמר התקדשי לי במנה והיא השיבו תנם לאבא כו' משטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים לאפוקי אם היא התחילה ואמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת כדלעיל סימן כ"ט וכן פירש רש"י מור"ם וזהו שדקדק רבינו בלשונו שכתב אמרה תנהו בכנוי ור"ל שקאי על מה שכתב למעלה אמר לה התקדשי לי במנה כו' וע"ז אמרה תנהו ר"ל המנה שאמרת : (יב) **אבל אם אמרה** תנהו לפלוני כו' פירוש אפילו התחיל הוא אפ"ה מקודשת הואיל

דרישה

לדעתה על פיה וצוויה לא פי' כן אלא בנתינת הגט למקום המשתמרת לדעתה דהתם בעינן צוויה ודעתה דוקא משום דחוב הוא לה . וזהו החילוק בין מתנה למציאה דבמתנה שיש דעת אחרת מקנה והמקנה מסתמא משמרו עד שיגיע ליד המקבל וה"ל כאילו שמרו היא ובזה נתיישב גם כן תמיהת הסנייה דב"י דהקשה הלא גם הרי"ף לא מצריך אלא שתהא משומרת ולא שיהא דוקא משומר לדעתה דבודאי משומר לדעתה לאו דוקא וגם הרא"ש ל"פ עם הרי"ף בהא כ"א במה שהרי"ף משוה מציאה למתנה וכמ"ש הרא"ש בהדיא הביאו הב"י ע"ש : [ב] **כתב** הרמב"ם ז"ל היו שניהם עומדים בר"ה כו' לשון הגמרא בגיטין פרק הזורק דף ע"ח גבי גט תנן היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מע"מ אינה מגורשת וכן לענין קידושין ובגמרא ה"ד קרוב לו ה"ד קרוב לה אמר רב ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד"א שלו זהו קרוב לו . מע"מ אמר רב שמואל בר יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות . וליחזי הי מינייהו קדים רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשני כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה קרוב לו שנינו אפילו מאה אמה ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו ולא היא זה קרוב לו היא יכולה לשומרו ולא הוא זה קרוב לה שניהם יכולין לשומרו ושניהם אינן יכולין לשומרו מחצה על מחצה אמר ליה שמואל לרב יודא שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב . וכתב הרא"ש דרבי יוחנן לא אתא לאפלוגי אדרב דשפיר אית ליה דאם זרק לתוך ארבע אמותיה שהיא מגורשת דהא רבי יוחנן גופיה אמר הכי בפרק שני דמציעא ולא פליג אלא בפירושא

מקודשת וכתב הרמ"ה (יג) כגון שיחדה לו הסלע אבל אם אמרה לו תנהו על הסלע סתם (יד) אפילו נתנו על שלה אינה מקודשת ואם הסלע של שניהם הוי ספק קידושין [ג] (טו) ומפרשים התוספות דמיירי שנתנו לתוך חיקה אחר שאמרה לו תנהו על הסלע אפילו הכי אינה מקודשת דכיון שאמרה לו תנהו על גבי הסלע הוי כאילו אמרה איני חפץ בקידושיך ואפילו זרקו להוך חיקה בשתיקה כיון שגלתה בדעתה שאינה רוצה להתקדש יכולה לומר בתורת מתנה קבלתיו אבל אי אמרה תנהו על הסלע שהוא שלה וזרקה אח"כ לתוך חיקה מקודשת שזו מוכיח שהיתה חפצה בקידושין ובסלע של שניהם הוי ספק אם חפצה בקידושין לענין שאם יזרקנה לתוך חיקה שתהא מקודשת או לאו: התקדשי לי בככר זה תנהו לכלב אינה מקודשת היה שלה מקודשת אינו שלה (טז) ורץ אחריה לנושכה מיבעיא והוי ספק גם בזה מפרשים התוספות דמיירי בכי האי גוונא שזרקו לה לתוך חיקה אחר שאמרה תנהו לכלב התקדשי לי בככר זה תנהו לפלוני עני אינה מקודשת (יז) אפילו בעני המוטל עליה לפרנסו גם זה

ב"ח

ליה בסלע של שניהם הא היתא בפרק הספינה דהאר השותפין אין קונין זה מזה בדברים שמונחים על גבי הקרקע אלא כשהסלע שלה סמכא דעתה עד כאן לשונו פי' לדבריהם דסמכא דעתה דכיון שגילתה לו שהפצה בקידושין אלו שהרי אמרה ליה שיניח הקידושין על הסלע שהוא שלה בודאי יתן הקידושין לתוך היקה והלכך כשזרקן אחר כך לתוך היקה מקודשת וזהו שאמר רבינו בסמוך ומפרשים התוספות דמיירי שנתנו לתוך היקה וכו' ופי זה כתבו הרא"ש בסתם והם דברי התוספות כדרכו שכותב דברי התוס' בסתם: כתב ב"י דמה שכתב הרמ"ה כגון שיהדה לו הסלע לאו למימרא שצריך שתאמר לו על הסלע פלוני אלא אפי' אומרת סתם על סלע שלי וכו' דא"כ קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא עכ"ל נראה דקשיא ליה דאם כפרש דצריך שתאמר לו על סלע פלוני א"כ מרישא איכא למידק דוקא על סלע פלוני אבל על סלע שלי אינה מקודשת ובסיפא קאמר על הסלע סתם אינה מקודשת אבל על סלע שלי מקודשת אלא ודאי דרישא אפילו אומרת סתם על סלע שלי מקודשת וקשה דא"כ הא דקמיבעיא לי' בסלע של שניהם מהו במאי קא מיירי אי אמרה על הסלע סתם פשיטא דאינה מקודשת אפילו היה הסלע שלה ואי אמרה על הסלע שלי הא ודאי כיון שאין הסלע שלה אלא של שניהם דאינה מקודשת דגילתה דעתה שאינה רוצה אלא בסלע שלה ואם אמרה על סלע של שנינו הא ודאי דסמכא שהפצה בקידושין כיון שלא אמרה על סלע סתם לכן נראה איפכא מדברי ב"י: ומ"ש הרמ"ה כגון שיהדה לו הסלע כפשוטו הוא שא"ל על סלע פלוני והלכך אם נודע שאין הסלע שלה אינה מקודשת דמשמה היא בו כאילו אמרה איני חפצה בקידושין ואם נודע שהסלע שלה מקודשת דהשיב גילוי דעת דהפצה בקידושין ואם הוא של שניהם מיבעי' ודיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ל"ק דמ"ש הרמ"ה כגון שיהדה לו הסלע רבותא קאמר דלא מיבעיא אם אמרה בפירוש על סלע שלי ונמצא שהוא שלה דפשיטא שהיא מקודשת אלא אפילו יהדה לו בלבד על סלע פלוני ונמצא שהוא שלה נמי מקודשת היא ולפי זה אם אמרה בפירוש על סלע של שנינו לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דמקודשת כנ"ל להלכה ע"פ דעת הרמ"ה ומ"מ דעת הרמ"ה היא דביהדה לו הסלע והוא שלה דמקודשת אפילו לא נתנו לתוך היקה אלא שנתנו על הסלע בלהוד כמבואר בלשונו אבל לפי דעת התוס' והרא"ש שהביא רבינו משמע דאפילו יהדה לו הסלע דאמרה על סלע פלוני והוא שלה או אפילו א"ל על סלע שלי אינה מקודשת אא"כ זרקן אח"כ לתוך היקה וה"ה אפילו אמרה תנהו על הסלע סתם ולא היה שם סלע אחר אלא סלע שלה וזרקן אח"כ לתוך היקה נמי מקודשת וכן גבי כלב אם לא היה שם אלא כלב שלה והיא אמרה סתם תנהו לכלב וזרקן לתוך היקה מקודשת דלא בעינן אלא גילוי דעתה דהפילה בקידושין והרב ב"י כתב להסכים דברי הרמ"ה עם דברי התוספו' ולא הבנתי דעתו בזה דהלא הרמ"ה מפרש דבהכיה על סלע שלה מקודשת ולתוספות אינה מקודשת אא"כ זרקן לתוך היקה: **עוד** כתב ב"י דנראה לו עיקר דלהרמ"ה באמרו תנהו על הסלע סתם וזרקו לתוך היקה בשתיקה דמקודשת דסמכה על דבריו הראשונים שא"ל התקדשי לי דלא כמ"ש רבינו בשם התוס' עכ"ד והרב מהר"ס איסרלש ז"ל כתב דהרמ"ה לא נהית אלא לפרש הא דתני ואם הסלע שלה מקודשת ולא נהית לפרושי אי מיירי דנתן על הסלע או זרקן לתוך היקה וכי היכי דהתוספות והרא"ש מפרשים לברייתא דמיירי שזרקן אח"כ לתוך היקה כך נוכל לפרש דברי הרמ"ה ואין הולקין וזה נראה מדברי רבינו שכתב מה שפירשו התוס' על הברייתא לאחר שהביא דברי הרמ"ה ולא כתב והתוספות פירשו כי אינו אלא פירוש על דברי הגמרא והרמ"ה ג"כ פירש לענין אחר ומר אמר הדא ומר הדא ולא פליגי ולא כדברי ב"י עכ"ל ותמהני הלא מדכתב הרמ"ה בדאמר על הסלע סתם אפי' נתנו על שלה אינה מקודשת מכלל דביהדה לו הסלע ונתנו על שלה מקודשת אפילו לא זרקן לתוך היקה אלא ודאי דבהא פליגי דלהרמ"ה סגי בנתן על סלע שלה ולת'ס' אינה מקודשת אפילו יהדה לו הסלע ונתן על שלה עד דיזרקנה לתוך היקה אבל באמרה תנהו על הסלע סתם וזרקן לתוך היקה בשתיקה לדקו דבריו דלא משמע כלל מדברי הרמ"ה שיהא הולק בזה אדברי התוספות ומה שדקדק הרב מדכתב רבינו ומפרשים התוס' ולא כתב והתוספות מפרשים אין לדקדק כלל מלשונו זה כלום דכהנה רבות עמו בלשונות כאלו שכם שלא בדקדוק ולכן אין לפרש כאן מר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי אלא בע"כ דפליגי במקלת

ב"י

מקודשת. שהאירו של אדם קונה והרי הוא כמי שקבלתו והתוספות הקשו עליו וכתבו דנראה לפרש דאין הטעם תלוי בקנין חצר אלא כשהסלע שלה סמכה דעתה ומ"ש אם הסלע של שניהם הוי ספק קידושין שם בעיא ופלקא בתיקו: ומ"ש בשם התוס' כ"כ הרא"ש בפסקיו ונראה שכל זה בכלל במה שכתבו התוס' משום דכשהסלע שלה סמכה דעתה: **ומ"ש** רבינו לעיל בשם הרמ"ה נראה שהוא כפירוש זה דטעמא דאינה מקודשת משום דכשא"ל תנהו על הסלע סתם הוי כאילו אמרה איני הפצה בקידושיך הילכך אפי' נתנו על סלע שלה לאו כלום הוא וכשאמרה תנהו על סלע שלי הוי כאילו היא הפצה בקידושין ומשמע לי דמ"ש הרמ"ה כגון שיהדה לו הסלע לאו למימרא שצריך שתאמר לו על סלע פלוני אלא אפילו אומרת סתם תנהו על סלע שלי מקודשת ויהדה דנקט היינו לאפוקי אומרת תנהו על הסלע ולא אמרה שלי והכי דייק סיפא דלישניה שכתב אבל אם אמרה ליה תנהו על הסלע סתם דמשמע דבהאי גוונא דוקא הוא דאינה מקודשת ואם לא תפרש כן קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא והיכא דאמרה תנהו על הסלע סתם וזרקו לתוך חיקה בשתיקה לא נתבאר דעת הרמ"ה אם הוא כדעת התוספות והרא"ש שיכולה לומר בתורת מתנה קבלתיו או אמרינן דכיון דשתקה ודאי סמכה אדבריו הראשונים שא"ל התקדשי לי וזה נראה יותר (ו): **התקדשי** לי בככר זה תנהו לכלב אינה מקודשת היה שלה מקודשת גם זו ברייתא שם: ומ"ש אינו שלה ורץ אחריה לנשכה מיבעיא והוי ספק שם: ומ"ש התקדשי לי בככר זה תנהו לפלוני עני אינה מקודשת אפילו בעני המוטל עליה לפרנסו שם ומפרש טעמא משום דאמרה ליה כי היכי דמהייבנא ביה אנא מהייבת ביה את וכתב הר"ן כלב רץ אחריה לנושכה מהו מפרש בגמרא מי אמרי' בההיא הנאה דקא מציל לה מיניה גמרה ומקניא נפשה או דילמא אמרה ליה היובי מהייבת לאצולין וסלקא בתיקו ולהומרא ואע"ג דבתנהו לעני פשטינן בסמוך דאפילו עני הסומך עליה אינה מקודשת משום דאמרה ליה כי היכי דמהייבנא ביה אנא מהייבת ביה את ואפילו הכי הכא מספקא לן משום דאיפשר דהללה

דרכי משה

(ו) ואיני רואה שום הכרה בדברי הרמ"ה שנדקדק מדבריו לחלוק על דברי התוס' והרא"ש כי הרמ"ה לא ירד אלא לפרש דברי הגמרא במה שאמרו אם הסלע שלה מקודשת ולא דבר כלום אם מיירי בנתן לחיקה: או

דרישה

בפירושא דמתניתין אבל לענין דינא ל"פ עכ"ל וז"ל התוספות בהזורק אדברי ר"י שאמר קרוב לה אפילו ק' אמה וקש' דבפ"ק דמציעא אמר ר"י דקטנה יש לה חצר ויש לה ד"א וקאמר סתם דיליף מגיטא מגט משמע דבגט לר"י אינה מתגרשת אלא בתוך ד"א וס"ק אפילו ק' אמה וי"ל דבד"א שלה אפילו הוא יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לד"א צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא עכ"ל. ורבינו סבר כדעת הרא"ש ולכן בקידושין דקטנין כדברי שניהן והכי שכתב רבינו דברי שניהן אלא בגט מאמרינן מדאמר שמואל לרב יודא כדי שתשום ותטלנו כו' וע"ל סימן קל"ט. והרמב"ם סבר דרבי יוחנן לאפלוגי אדרב קאתי ורב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ולכן לא כתב הרמב"ם אפילו בקידושין אלא דברי ר"י וכ"כ ב"י דהרמב"ם סובר שר"י פליג אדרב אפילו לענין דינא והלכתא כרבי יוחנן לגבי רב ועוד דבגמרא תניא כוותיה דרבי יוחנן: ומ"ש הרמב"ם היו שניהם עומדים בר"ה כו' אע"ג דרב אשי אמר בפ"ק דמציעא דלא תקנו ד"א בר"ה

פרישה

הואיל שאמרה שיקבלנו לי לא שייך למימר שהיתה משטה בו (ואפי' לא הזו ואמר התקדשי לי דכיון שאומר תחלה התקדשי כו' כ"פ): (יג) **כגון** שיחדה לו הסלע פירוש תן על הסלע שלי או על סלע פלוני ואותו סלע הוא שלה ועיין בב"י: (יד) **אפילו** נתנו על שלה אינה מקודשת דלא סמכה דעתה הואיל שלא הזכירה סלע שלה:

(טו) **ומפרשים** התו' עיין בדרישה: (טז) **ורץ** אחריה לנושכה מיבעיא מי אמרינן גמרה ומקניא נפשה בההיא הנאה דקא מציל לה מיניה א"ד א"ל היובי מהייבת לאצולי:

(יז) **אפילו** בעני המוטל עליה לפרנסה דאמרה ליה כי היכי דמחייבי ביה אנא מחייבי ביה את (ולא דמי לכלב שרץ לנושכה דהוי ספק קידושין דאפשר דהצלה דגופה חשיבה לה טובה

א"ל דר"ה שנקט לאו דווקא הוא אלא שפירש לידי ר"ה וליסבה דמתניתין נקט א"א לומר כן דהא כתב בר"ה או ברשות שאינו של שניהם וסימטא או לידי ר"ה ג"כ בכלל ברשות שאינו של שניהם הוא וא"כ ע"כ ר"ה שנקט בדוקא הוא וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה וי"ל דהרמב"ם סבר דדוקא ד"א לא תקנו אלא בסימטא או בצידי ר"ה אבל קרוב לו וקרוב לה שאינו תולה בד"א אלא בשמירה הוא שייך אפילו בר"ה ואפילו רבינו י"ל ג"כ שסובר הכי דסיכא דאינו תולה בד"א אין חילוק בין אם הוא בר"ה בין אם הוא בצידי ר"ה ולכן כתב רבינו "כתב הרמב"ם ז"ל היו שניהם כו' משמע [illegible]

[ג] **ומפרשים** [illegible]

זה מיירי בכה"ג כתב א"א ז"ל (יח) [ד] יש אומרים אם אמרה תן ככר לכלב או תן מנה על גבי סלע ואקדש אני לך שהיא מקודשת כמו תן מנה לפלוני ואקדש אני לך ונ"ל שאינה מקודשת וראוי להחמיר בדבר:

לא (א) **אין** מקדשין בפחות משוה פרוטה ומיהו אם קדשה בחפץ סתם (ב) אין צריך לשום אותו תחילה אם שוה פרוטה אלא אם שוה פרוטה מקודשת ואפילו אם אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה נ' זוז וקדשה בו ולא שמו אותו תחלה אם נמצא אח"כ ששוה המשים זוז מקודשת וכתב ר"ת דוקא בחפץ ששומתו ידוע קצת כמו מלבושים ואין רגילות לטעות בו כל כך אבל אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהן שאין בקיאין בשומתן ופעמים טועין בהן הרבה ואמר לה התקדשי לי באבן ששוה נ' זוז צריך שומא דלא סמכה דעתה ולכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן וכתב

דהללה דגופא חשיבא לה טובא וגמרה ומקניא נפשה : **כתב** א"א ז"ל י"א אם אמרה תן ככר לכלב וכולי ואקדש אני לך שהיא מקודשת וכו' ונ"ל שאינה מקודשת וראוי להחמיר בדבר כל זה דברי הרא"ש בפסקיו שם ושם ביאר מהיזה טעם נ"ל שאינה מקודשת וסיים וכתב יען ראיתי מקצת גדולים שכתבו דמוקדשת מדין ערב כתבתי הנ"ל ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר עכ"ל ז"ל הר"ן (פ"ק דקדושין ע"א ד' תרכ"ה) כתב הרמב"ן דמאי דאמרינן תנהו על הסלע תנהו לכלב אינה מקודשת לאו בחד גוונא אינהו דבתנהו על הסלע אפילו אמרה ואקדש אני לך לאו כלום הוא דלאו מידי עביד אפומה אבל בתנהו לכלב אילו אמרה ואקדש אני לך מקודשת שכיון שהוציא ממון על פיה מקודשת מדין ערב ואחרים כתבו דלעולם לא מחוייב מדין ערב אלא במוציא ממון מרשותו לרשות אחר בן דעת לפי שבזכותו של זה נתחייב זה מדין ערב אבל במוציא ממון לאיבוד כי הכא אף ע"ג דאמר בהדיא ואתחייב אני לך לא מהני וכן זרוק מנה לים ואתקדש לך לאו כלום הוא וכן דעת קצת הכמי הצרפתים והרשב"א ז"ל עכ"ל. וה"ה בפ"ד הביא שתי סברות אלו · כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' י"א שנשאל על לאה שאמרה לראובן תן לי מה שאתה חייב לי ונתן לה ג' פשיטים וכשנתנם בידה אמר הרי את מקודשת לי והיא כששמעה כן השליכה המעות מידה והרימה קולה וצעקה איני רוצה להתקדש לך ומרטה בשערה ושרטה בפניה וצעקה אוי ואבוי והשיב יראה לי דאין כאן בית מיחוש כיון שהעדים מעידין שלא נתרצית בקדושין וזרקתן לאלתר מידה ואפילו קול של קדושין לא יצא לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו עד כאן וכתב רבינו בסימן מ"ב :

ב"ה דין בת גדולה שקדשה מי שאינו הגון לה והיא אומרת שמואסת בו עיין בתשו' הרא"ש שכתבתי בסי' ב"ד:

לא אין מקדשין בפחות משוה פרוטה פשוט בפ' קמא דקדושין (דף יב.) אין אשה מתקדשת בפחות משוה פרוטה ומ"ש ומיהו אם קדשה בחפץ סתם אין צריך לשום אותו תהלה אם שוה פרוטה וכו' שם (דף ז) ההוא גברא דאקדיש בשיראי רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא אי דאמר לה בכל דהו כ"ע לא פליגי דלא צריכי שומא אי דא"ל המשין ולא שוו המשין הא לא שוו כי פליגי דא"ל המשין ושוו המשין רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוו המשין רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה איכא דאמר בכל דהו נמי פליגי רב יוסף אמר שוה כסף ככסף מה כסף דקיץ אף שוה כסף דקיץ ואסיקנא והלכתא שיראי לא צריכי שומא ופרש"י צריכי שומא · וכיון שלא שמאום תחלה אינה מקודשת כדמפרש ואזיל : בכל דהו. התקדשי לי בהן כמו שהן דלא צריכי שומא דבציר מפרוטה לא שוי אי דאמר התקדשי לי בחמשין זוז והרי לך אלו בדמיהן ושוו חמשין מיהו לא שמאום בקיאין קודם לכן עכ"ל ומתבאר מדברי הר"ן דבכל דהו דאמרינן היינו לומר שקדשה סתם וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה : **ומ"ש** רבי' בשם ר"ת כ"כ התוס' והרא"ש בשמו שדקדק כן מדאצטריך תלמודא למפסק הכא הלכתא כרבה לגבי רב יוסף אלא ודאי אתא לאשמועינן דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל אבנים טובות ומרגליות צריכי שומ' ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן וכתב הרא"ש ע"ז ומיהו לא ברירא לי האי טעמא למה נהגו העולם להסיר האבן מן הטבעת דהא אמרינן בכל דהו לא פליגי ללישנא קמא ואין דרך לתת שומא לטבעת של קדושין עכ"ל ואין להקשו' אמאי לא ברירא ליה האי טעמא הא כיון דללישנא בתרא בכל דהו נמי פליגי ומסתמא הלכתא כלישנא בתרא די"ל דהא דפסק ר"ת דאבנים טובות ומרגליות צריכי שומא ע"כ כלישנא קמא אתי דלטעמא דרב יוסף משום דלא סמכה דעתה הוא וע"כ לא פליג רבה עלי' אלא בשיראי אבל באבנים טובות מודה אבל ללישנא בתרא דטעמא דרב יוסף משום דבעינן שוה כסף דקיץ ורבא פליג עליה וסבר דלא בעינן מידי דקיץ והלכתא כותיה לא שני לן בין אבנים טובות לשיראי וכיון דפסק ר"ת כלישנא קמא אתי ספיר דמותיב על ההוא מנהגא מלישנא קמא ולפי מ"ש הר"ן (פ"ק דקדושין דף תרכ"ד) דברי ר"ת אין מקו' לתמיהת הרא"ש שכתב כלשון הזה אור"ת דמש"ה נקט שיראי לפי ששומתן ידועה לעולם קצת ואין הדבר מצוי לטעות בהם כ"כ ביותר משוין הרבה כמרגליות ואבן טובה שיש שאינה שוה אלא מעט ואפשר שהיא סבורה כמה וכמה בהא אפי' רבה מודה דאע"ג דלא אמר לה דשויא חמשין אלא א"ל בכל דהו דצריכי שומא . ולפיכך פירשו שיראי כדי שלא לטעות בדבר זה ואמר ר"ת שלפיכך נהגו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן עכ"ל · וכתב עוד הרא"ש ור"י אומר דמה שהוצרך לפסוק כאן כרבה משום דרב יוסף הביא כמה ראיות לדבריו ע"כ כלומר ולפי זה אין ראיה לפסק ר"ת וגם התוס' כתבו טעם זה ועוד טעם אחר למה הוצרך לפסוק כרבה ולשום אחד מהטעמים אין ראיה לפר"ת והרמב"ם כתב בפ"ז כלשון הזה אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהם שוים חמשין דינרין והיו של משי וכיוצא בהם שהאשה מתאוה להן אם היו שוין נ' זוז ה"ז מקודשת משעת לקיחה ואינן צריכין שומא בשוק ואח"כ תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה ה"ז מקודשת משעה ראשונה ואם אינן שוין אינה מקודשת עכ"ל : וכתב הר"ן אהא דאסיקנא והלכתא שיראי לא צריכי שומא ומקשו הכא אמאי פסק כהאי לישנא הל"ל הלכתא כרבה ולפיכך נראה מדקדוק הלשון דדוקא שיראי הוא דלא צריכי שומא אבל איכא מידי דצריך שומא ומתוך דברי הרמב"ם נראה דשיראי מתוך שהאשה מתאוה להן גמרה ומקניא נפשה כל היכא דשוה כדקאמר אבל במידי אחרינא לא ולפי זה למעוטי דברים שאין האשה מחמדתן נקט שיראי ור"ת אמר דמ"ה נקט שיראי לפי ששומתן ידועה לעולם קצת אבל דברים שרגילין לטעות בשוויין הרבה כמרגליות ואבן טובה צריכי שומא · וכתב עוד הר"ן ודברים שצריכים שומא כפי הסברות שכתבנו נראה מלשון רש"י שאם קדש בהם את האשה קודם שומא אינה מקודשת שהרי כתב לרב יוסף דאמר דצריכי שומא כיון דלא שמאום תחלה אינה מקודשת ומינה לדידן במידי דצריך שומא אבל מדקדוק לשון הרמב"ם נראה דס"ל דאפילו רב יוסף לא פליג אלא לומר שאינה מקודשת משעה ראשונה אבל לאחר שומא מודה דמקודשת ואע"ג דבשיראי לא נפקא לן מידי דהא איפסקא הלכת' דלא צריכי שומא כ"מ מיהת לאותם דברים שכתבנו למעלה דצריכי שומא אבל אחרים אומרים דמאי דאמרי' שיראי לא צריכי שומא לא אתי למעוטי מידי והא דנקט שיראי ולא אמר הלכתא כרבה היינו משום דאיכא לישנא אחרינא בגמר' דבכל דהו פליג רב יוסף ואילו אמר הלכתא כרבה אתי למטעי דבכל דהו דוקא הלכתא כותיה ומ"ה אמר והלכתא שיראי לא צריכי שומא דמשמע בשום ענין אפילו א"ל בחמשין ושוה חמשין וכ"ש בסתם ע"כ : כתב הר"ש בר צמח בתשובה על המקדש בטבעת ונמצאת של נחשת אין זה מספיק לבטל הקידושין כיון שלא אמר לה שהיא של כסף אלא שקדשה סתם והיא סברה שהטבעת היה של כסף ה"ל דברים שבלב דהא אסיקנא דאי אמר בכל דהו לא צריכי שומא ופירוש כל דהו בסתם כיון שהן שוים פרוטה אבל יש מי שאמר שאם נמצאת טבעת של נחשת אינה מקודשת ושמא טעמא דכיון שאין רגילות בשל נחושת הוי כמפרש והדבר צריך הכרע עכ"ל (א) ועיין בתשובת המיימוני דשייכי להלכות נשים · ובמרדכי פ"ק דקידושין

כתב א"א הרא"ש י"א אם אמרה תן ככר לכלב וכו' במקצת נראה לי ודו"ק : **כתב** פירוש שהאשה התחילה לומר תן ככר לכלב וכו' דמקודשת מדין ערב כמו תן לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת מדין ערב כדלעיל בתחלת סימן כ"ט וס"ל להרא"ש דלא דמי לערב דכיון דלא מטיא הנאה לשום אדם דהולך לאיבוד לא דמי לערב וכן נראה מסקנת הר"ן עיין בב"י :

לא אין מקדשין בפחות מש"פ לשון זה אינו מלשון משנתינו דתנן בפרק הזהב האשה מתקדשת בש"פ וכן במשנה ובריית' פ"ק דקידושין לא תני אלא דאינה מתקדשת בפחות מש"פ ורבינו דשינה הלשון נראה דטעמו כיון דקי"ל כשמואל דאפילו בפחות מש"פ מתקדשת קידושי ספק חיישינן שמא ש"פ במדי לכך כתב רבינו אין מקדשין להזהיר דלכתחילה לא יכניס עצמו בספק קידושין דהמקדש צריך לברך ואיכא ספק ברכה לבטלה א"כ שמא תקבל קידושין מאחר וצריכה גט משניהם אבל דיעבד מתקדשת אפילו בפחות מש"פ כמו שיתבאר בס"ד אלא קדשה בדבר שאינו שוה פרוטה דבסמוך : **ומ"ש** אם קדשה בחפץ סתם וכו' פלוגתא דרבה ורב יוסף בשיראי פ"ק דקידושין ופסקינן והילכת' שיראי ל"צ שומא דהיינו כרבה ואליבא דלישנא קמא דקאמרי' אי דאמר לה בכל דהו כ"ע לא פליגי דלא צריכי שומא ופי' רש"י בכל דהו התקדשי לי בהן כמו שהן דלא צריכי שומא דבציר מפרוטה לא שוו עכ"ל וכ"ל דלאו דוקא כגון שיראי דאין ספק בהן דש"פ אלא אפילו היכא דאפשר דהוי בציר מפרוטה נמי לא צריכא שומא מקודם להך לישנא דכיון דקידשה כמו שהן סמכה דעתה דש"פ דאי לא ש"פ לא הלו הקידושין כלל ובכה"ג הוו הני עובדי דאודרא ואהבנא כוחלא דהיה צריכה לעיין אם היה שוה פרוטה ואפ"ה שוה קידושין אע"ג דלא שמוה מקודם וז"ש רבינו ומיהו אם קידשה בחפץ סתם א"צ לשום אותו תחילה אם ש"פ וכו' דמשמע הלשון דמדבר בדבר קטן ופחות כגון מחט אחת וכיוצא בו דצריך לעיין בה אם היא ש"פ אם לאו ואפ"ה א"צ לשום אותו מקמי קידושין · ומ"ש הרא"ש ומיהו לא ברירא לי ה"ט למה נהגו להסיר האבן מהטבעת וכו' נראה מלשונו דלא הקפיד על מה שנהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן כמו שכתב ר"ת דהא ודאי דלכתחילה יש לחוש דילמא איכא מאן דיזכיר הסכום בשעת הקידושין ולכן נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן אלא דהיכא דאין שם אלא טבעת זו שיש בה אבן דנהגו ג"כ להסיר האבן מהטבעת על דבר זה הקפיד דלמה יקלקל הטבעת בכדי יקדש בסתם ולא יזכיר שום סכום בשעת קידושין · ומיהו הר"ן יישב תימה זו ואמר דאפשר דבמרגליות ואבן טוב שיש שאינו שוה אלא מעט ואפשר שהיא סבורה שהוא שוה כמה וכמה בהא כ"ע מודו דאפילו לא יזכיר סכום אינה מקודשת אא"כ שמוה מקודם · ומדברי הרמב"ם נראה ייסוב אחר דשיראי דהאשה מחמדתן ומתאוה להן לא צריך שומא מקודם אבל שאר דברים צריכים שומא מקודם מיהו אפשר דלא אמר הרמב"ם אלא כשהזכיר סכום אבל בלא הזכיר סכום אלא מקדש בסתם לא צריך שומא מקודם אפילו מקדש בדברים שאין האשה מחמדתן ובמרדכי כתב ע"ש ראבי"ה דבדיעבד אם קדשה בטבעת שיש בה אבן יקרה מקודשת דמדקאמר בגמרא רבה אמר ל"צ שומא דהא שוו חמשים ולא קאמר איתתא בקיאה בשומ' ש"מ אפילו לא בקיאה עכ"ל משמע להדיא דאפילו דא"ל התקדשי בטבעת זו ששוה חמשים ושוה חמשים ויש בה אבן מקודש' ומכ"ש שקדשה סתם דמקודשת אפילו יש בה

דרכי משה

או על הסלע וכמו שהתוס' מפרשים דברי הגמרא שמיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה כן נוכל לפרש דברי הרמ"ה ואין חולקין וזהו נראה ג"כ בלשון וכוונת רבינו שכתב מה שפירשו התוס' על הגמרא אחר דברי הרמ"ה ולא כתב והתוס' פירשו כי אינו אלא פי' על דברי הגמרא והרמ"ה גם כן פי' ענין אחר ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ודלא כדברי ב"י :

לא (א) וכ"כ ר"י נתיב כ"ד ח"ד דמספק צריכה גט ובמרדכי פ"ק דקדושין דף תרכ"ט ע"א משמע דהוה קידושין וכ"כ בתשובת מיימון סוף הלכות נשים אמנם כתב שם בשם מוהר"ם דאם

פרישה

טובא וגמרה ומקנה נפשה כ"פ) וכל זה מבואר בדרישה פ"ש : (יח) **י"א** אם אמרה תן ככר לפלוני כו' פירוש שהיא התחילה לומר כן ועיין בדרישה :

סי' לא (א) **אין** מקדשין בפחות מש"פ דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון דבעינן כסף כדפרישית לעיל בסימן כ"ט : (ב) **א"צ** לשום אותו תחלה כו' ולא אמרינן דלא סמכה דעתה

דרישה

אפילו בנתנו ע"ג סלע וכדמוקי לה הרמ"ה ועוד כשאמרה תנהו לכלב שלה ונתנו לו בודאי ליכא מאן דפליג דהוה מקודשת ולמה מוקים לה הרמ"ה דמיירי בנתנו לתוך חיקה אלא ודאי צ"ל דלרבותא כ"כ וכדי לאשמעינן דבאם אמרה תנהו לכלב סתם אפילו נתנו בתוך חיקה אינה מקודשת וה"ה אפילו נתנו לכלב שלה ובזה מיירי נמי ג"כ להרמ"ה דקמ"ל אפילו נתנו אחר כך לכלב שלה אבל ג"כ מודה בנתנו לתוך חיקה ומש"ה א"ש דקלרו התוספות ולא פירשו דבריהם דמיירי בנתנו לתוך חיקה משום דס"ל דמיירי בין נתנו לתוך חיקה או לסלע שלה וק"ל :

[ד] **י"א** אם אמרה תן ככר לפלוני כו' פירוש שהיא התחילה לומר כן וז"ל הרא"ש דף פ"ח ע"ב איכא לספוקי אם אמרה תן מנה ע"ג סלע או ככר לכלב ואקדש אני לך אם הוא מדין ערב כמו בתן מנה לפלוני ואקדש אני לך ה"ד שאני גבי ערב דאע"ג דלא מטיא הנאה לידיה מטיא מיהא לאחריני וגמר ומשעבד נפשיה אבל היכא דלא מטיא הנאה לשום אדם לא דמי לערב וגם דקתני בברייתא שתקדשי במנה תגם על גבי סלע כו' איכא למימר דה"ה אם אמרה האשה תן מנה ע"ג סלע ואקדש אני לך דאינה מקודשת אלא אפשר דכייל להו בהדי דתנם לאבא ולפלוג ואגב אינך תניא בסא לישנא כו' ודעתי נוטה דלא דמי לערב כלל וראוי להחמיר בדבר עכ"ל :

וכתב

[א] וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו לא ברירא לי האי טעמא למה נהגו העולם להסיר האבן מהטבעת דלא בעינן שומא אלא כשמזכירים הסכום ואין דרך להזכיר הסכום בטבעת של הקדושין (ג) קדשה בדבר שאינו שוה פרוטה הוי ספק קידושין וצריכה גט מספק להתירה לעלמא ואם רוצה לקיימה (ד) צריכה קידושין אחרים (ג) ואם קדשה אחר קדושין גמורים יגרש ראשון (ה) ונושא שני (ו) אבל לא יגרש שני וישא ראשון וכתב הרמ"ה אם ילדה משני ולא גירש הראשון הולד כשר דנהי דחיישינן לקידושי ראשון להצריכה גט (ז) ולהוציאה משני אבל לא לפסול הולד ממנו (ח) והטעם משום שמא שוה פרוטה בשום מקום וכתב הרמב"ם ז"ל אם קדשה בתבשיל או בירק וכיוצא בו שאינו מתקיים אם אינו שוה פרוטה באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהיה שוה שם כלום ע"כ ולפי דבריו (ט) אם ידוע ששוה פרוטה בשום מקום [ב] מקודשת מן התורה (י) אבל ר"י כתב שאפילו ידוע ששוה פרוטה בשום מקום לא הוי קדושין ודאי ולעולם הוי קידושי ספק אפילו אינה מתקיימת להוליכו למקום ששוה פרוטה וכך היא

מסקנת

ב"ח

בה אבן יקרה: **קדשה** בדבר שאינו ש"פ הוי ספק קידושין וכו' בפ"ק אמר שמואל קידש בתמרה אפי' עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישי' שמא ש"פ במדי והאנן תנן בה"א בפרוטה ובש"פ לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ואיכא לתמוה ודקארי לה מאי קארי לה הא שמואל חיישינן קאמר דמשמע ספק ולא ודאי וי"ל דדייק מדקאמר חיישי' שמא ש"פ במדי אלמא דאי ידעי דש"פ במדי מקודשת ודאי ומתניתין דתנן בפרוטה ובש"פ משמע דבמקומם בעינן ש"פ דומיא דפרוטה דהיא שוה לכל המקומות ומשני דשמואל נמי אפילו ידעינן דש"פ במדי אינן קידושין ודאי מדאורייתא דאין להקדש אלא מקומו ושעתו אלא קידושי ספק קאמר כלומר קידושין מדרבנן והיכא דידעינן דש"פ במדי אע"ג דלא הוו קידושי דאורייתא ואם קדשה אחר חוששין לקידושין מ"מ קידושו ודאי מדרבנן הם וה"ל לקדשה קידושין אחרים והיכא דאין ידוע דש"פ במדי צריך נמי לקדש קידושין אחרים ונראה שלזה נתכוין רבינו שכתב הוי ספק קידושין דצריכה גט וכו' ואם רוצה לקיימה צריכה קידושין אחרים ומסיק דהטעם הוא שמא ש"פ בשום מקום כלומר דאינו ידעינן שש"פ בשום מקום ה"ל קידושין אחרים אבל אם קדשה אחר חוששין גם לקידושי שני וזהו עולה כדעת ר"י ומסקנת הרא"ש ועיין בדברי הרא"ש הביאם ב"י: **ומ"ש** יגרש ראשון וכו' ה"א סוף גיטין גבי יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא אחר וקידשה וכדלקמן בסי' מ"ו ומ"ש בשם הרמ"ה הולד כשר פי' דאפילו ספק ממזר מדרבנן לא הוי וס"ל דמדאורייתא קידושי הראשון אינן כלום דאין להקדש אלא מקומו ושעתו והומרא בעלמא הוא שהצריכו גט מראשון כדפירש ר"י ואם נשוה אותו ספק ממזר אתא לידי קולא להתירו בפלוע דכא:

והטעם וכו' ארישא דמלתא קאי דכתב דבקדשה בפחות מש"פ הוי ספק קידושין וקאמר דהטעם משום שמא ש"פ בשום מקום אלא דתחלה כתב החלוקים שבעיקר הדין דספק קידושין אלו ואח"כ כתב הטעם לזה והחולקים שנמשכים לפי טעמו של הרמב"ם ושל ר"י וכתב הרמב"ם וכו' ולפי דבריו אם ידוע שש"פ בשום מקום וכו' כלו' שהוא דבר שאינו מתקלקל אפי' אינו ש"פ כאן כיון שש"פ בשום מקום ויכול להשליכו לשם מקודשת מן התורה ונראה שהכריח רבינו כך מדבריו דאם היה סובר כר"י דכיון דאין להקדש אלא מקומו ושעתו א"כ בקידושין נמי אפילו היה ש"פ בשום מקום אינה מקודשת אלא דחכמים החמירו שיהיו קידושין ואין זה אלא מטעם דשמא יש כאן אחד מאנשי מדי ואם יראה שאין אנו חוששין להם כאן אף במקומו לא יחוש להם כמ"ש הר"ן ע"ש התוספות א"כ לפ"ז אף בתבשיל וירק היה לו להחמיר ומאי כתב דאינה מקודשת כלל אלא ודאי דס"ל דאם ידוע שש"פ במדי מקודשת מן התורה כיון דאי הוה ליה אורח להתם שויא ליה פרוטה וא"כ בירק ותבשיל דאינו מתקיים אינן קידושין כלל ואין הטעם דשמא יש כאן אחד מאנשי מדי כולי אלא הטעם דחוששין שמא ש"פ במדי ומקודשת היא מן התורה וה"ל קידושי ספק מן התורה אם הוא דבר שאינו מתקלקל ונראה כמי ליישב הסוגיא דלעיל אליבא דהרמב"ם דפריך אדשמואל היכא דקידשה בתמרה קס"ד דתמרה אינה מתקיים ואפ"ה חיישינן לקידושין ומתניתין תנן בפרוטה ובש"פ משמע ש"פ דומיא דפרוטה דהוי דבר המתקיים ופרקינן דשמואל לא אתא אלא לאורויי דין קידושי ספק ולעולם תמרה דבר המתקיים הוא ואי הוה ידעינן דש"פ במדי מקודשת מן התורה אלא בדלא ידעינן קאמר שמקודשת מספק חיישינן שמא ש"פ במדי וזהו שכתב הרמב"ם קדשה באוכל או בכלי וכולי כתב אוכל משום הא דשמואל דמיירי בתמרה וכתב או כלי מהכך עובדי דזוודא דאודרי ואבנא דכוחלא ואח"כ כתב דירקא או דבתבשיל או בירק אינה מקודשת כלל וכ"כ מהרי"ק דוקא תבשיל או ירק אבל תאנה אפילו לחה יכול לייבשה בחמה ולהוליכה למקום שהוא פרוטה

ב"י

דקדושין (ד' תרכ"ט ע"א) ז"ל א"ח אם קדשה בטבעת ואח"כ נמצא שאינו של זהב אלא של כסף מוזהב או של נחשת אומר הר"ם שהקידושין פסולים אלא א"כ אמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כמה ששוה ואפילו אינו שוה אלא פרוטה שלכך נהגו עולם לומר לעידי הקידושין בשעת קידושין טבעת זו שוה פרוטה בפני האשה שאם יהיה אף מנחשת אין זה טעות משהודיעו לה וכתב הרשב"א בתשובה המקדש בטבעת מוזהב ולא אמר כלום שמא בכל דהו ניחא לה ועוד עכשיו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קדושין ואין מדקדקין אם בפרוטה אם בתרקבא ולפי זה נ"ל שאפילו קדשה בטבעת כסף שאינו מצופה זהב תהא ספק מקודשת ע"כ קרוב בעיני שאם היא גדולה שמתקדשת על ידי עצמה והיא כסתה פניה ולא ראתה הטבעת שתהא בודאי מקודשת ומכל מקום לצאת ידי ספק ראוי שיחזור ויקדשנה ואפילו באותו טבעת ואפילו לא יטלנו ממנה דה"ל כפקדון ואפילו אי שתקה מקודשת דלא גרע מדשדיך ולענין כתובה שכתב לה אם הוא אתרא דכתבי והדר מקדשי א"צ לחזור ולכתוב ואם הוא אתרא דמקדשי והדר כתבי כשהחזירה ע"מ שתהא כתובתה הראשונה קיימת ודוקא לעיקר כתובה אבל תוספות אין לה וכההיא דס"פ הכותב (נ:) עכ"ל (ב). ועיין בתשובה שכתבתי בסימן נ"ה כתב המרדכי בריש קידושין אם אמר התקדשי לי בזהב של טבעת אפילו יש בו אבן או אפי' יש להוש שיש תחתיו בדיל או עופרת מקודשת כיון שפירש בזהב שבו לא סמכה דעתה כ"א הזהב שבו ומקודשת. תנן בפרק האיש מקדש (מח:) התקדשי לי בדינר של כסף ונמצא של זהב או של זהב ונמצא של כסף אינה מקודשת ומוקי לה בגמרא כגון שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קידושי מפלוני שאמר לקדשני בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב ועיין ברבינו ירוחם אם קדשה בכוס של כסף מצופה זהב עיין ברבינו ירוחם בנתיב כ"ב בח"ד תניא בפ"ק דקדושין (ח·) עגל זה בה' סלעים לפדיון בנו בנו פדוי ואוקימנא בדלא שוה ה' סלעים ואפ"ה בנו פדוי דקבליה כהן עלויה כי הא דרב כהנא שקל סודרא מבי פדיון הבן אמר לדידי שוה לי ה' סלעים א"ר אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעיא ליה סודרא אבל כ"ע לא וכתב הר"ן ונראה דה"ה למי שדרכו להתיקר באי זה חפץ שנותן בו לפעמים דמים הללו דמהני ומיהו משמע דבעינן שיהא דרכו להתיקר בכיוצא בזה עד כדי דמים הללו הא לאו הכי לא מצי אמר לדידי שוה לי אלא שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב בנו פדוי ולא חלק בין אם דרכו להתיקר בו או לאו ומ"מ אני מסתפק במקדש בדבר שאינו ש"פ אי מציא אמרה לדידי שוה דאפשר דכיון דלא שוה מידי לאו כל הימנה לתת עליו תורת כסף והכא שאני דכיון דודאי ממונא הוא כי אמרה לדידי שוה לי מהני ומיהו פשיטא לי דכשאין העדים יודעים שדרכה להתיקר בו לא מהני דה"ל כקדושין בלא עדים דלא מהני אפילו שניהן מודים עכ"ל: **קדשה** בדבר שאינו ש"פ הוי ספק קידושין בפרק קמא דקדושין (יב·) אמר שמואל קדשה בתמרה אפילו עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישינן שמא ש"פ במדי והא אנן תנן בפרוטה ל"ק הא בקדושי ודאי הא בקדושי ספק וכתב רבי' ירוחם בשם התוס' שאין זה ספיקא דאורייתא ופרש"י אם ש"פ במקומה הוי קדושי ודאי אם בא אחר וקדשה אח"כ מותרת לראשון ואינה צריכה גט משני ואם אינו ש"פ במקומו קדושי ודאי לא הוי לבטל קדושי שני אבל קדושי ספק הוו ואינה מותרת לאחר בלא גט דחיישינן שמא ש"פ במדי: **ומ"ש** ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרים פשוט הוא: **ומ"ש** ואם קדשה אחר קדושין גמורים יגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון הטעם משום שלא יאמרו גירש ראשון ונשא שני ונמצא זה מחזיר גרושתו וכמו שאמרו בפ' המגרש (פט.) גבי יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלו' ובא אחר וקדשה וכו' וכתב מהרי"ק בשורש פ"ד שזה שכתב רבינו אם קדשה אחר יגרש ראשון ונושא שני היינו דוקא כשאין שם אלא קדושין אבל היכא שבא עליה השני טרם תתגרש מן הראשון הרי נאסרה על הראשון מספק כדין א"א שזינתה תחתיו וכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבועל וכתב דאפילו נשאת ע"פ הוראת חכם אסורה לזה ולזה ומשמע בגמרא דרב חסדא ורבנן לית להו דשמואל וכתב הר"ן דמש"ה פסק בעל הלכות דלא כשמואל אבל הרי"ף והרא"ש פסקו כשמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה שכן דעת הגאונים והרמב"ן והרשב"א ז"ל: **ומ"ש** בשם הרמ"ה שהולד כשר נראה שטעמו מפני שהוא סובר כדברי ר"י שאכתוב בסמוך: **ומ"ש** והטעם משום שמא שוה פרוטה בשום מקום דברי רבי פה בלתי מסודרים שלשון זה לא ניתן ליכתב כאן שאין לו קשר וענין עם הסמוך לו ואריסא דמילת' קאי וכך ה"ל לכתוב קדשה בדבר שאינו ש"פ הוי ספק קדושין והטעם משום שמא ש"פ בשום מקום וצריכה גט מספק וכולי: ומ"ש בשם הרמב"ם בפ"ד כתב שכך נראה לו ושהוא דבר של טעם וראוי לסמוך עליו וכתב ה"ה בשם הרמב"ן שהדברים נראים ומתקבלים ויש חולקין עכ"ל · והרא"ש כתב
חיישינן שמא שוה פרוטה במדי חומרא דרבנן בעלמא הוא

דמדאורייתא

דרכי משה

דאם העדים אמרו תחת החופה שהוא של זהב אינה מקודשת לו כנ"ל להלכה אך למעשה אף בזה צריכה גט עכ"ל: (ב) אבל במרדכי פ"ק דקדושין דף תרנ"ט ע"א כתב דאפי' היה קדושין הראשונים קדושי טעות א"צ לחזור ולקדשה דבעילתו קניא וא"צ קדושין אחרים עכ"ל. וע"ל ס"ס זה עוד שם במרדכי וז"ל גרסינן בהזהב (מה·) דעתה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ע"ש היאך מקודשת במטבע שיש עליו צורה עכ"ל הגהת שם כתב רבינו ירוחם ריש ח"ד התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש או בהיפך בדינר של זהב ונמצא של כסף ואפי' הטעתה לשבח אינה מקודשת פשוט הוא בפ' האיש מקדש וי"א דוקא בשלא הכירה בו כשקבלה אבל כשהכירה בו כשקבלה אפילו הטעתה לגריעותא הוי מקודשת דסברה וקבלה וכ"כ הרא"ש עכ"ל: (ג) וכבר כתבתי בסמוך בשם המרדכי דאם בעלה בקדושין אלו דאין צריכין קדושין אחרים:

כלל

דרישה

סי' לא [א] **וכתב** א"א הרא"ש ז"ל ומיהו לא ברירא כו' והר"ן כתב (פ"ק דקידושין ד"מ רכ"ד ע"א) דטעמא דר"ת דמכסגא הוא לפי שמרגליות ואבן טוב יש שאינו שוה אלא מעט ואפשר שהיא סבורה כמה וכמה (לאפוקי שאר דברים שומתן קלא ידוע לעולם ואין הדבר מצוי לטעות כ"כ ביותר משויין הרבה כמרגליות ואבן טוב כ"פ) ואע"ג דלא א"ל דשוין ממשין אלא א"ל בכל דהו צריכי שומא ולכך מקדשין בטבעת שאין בו אבן טוב כדי שלא לטעות בדבר זה ע"כ ולפ"ז אין כאן מקום לקושית הרא"ש ב"י (ובמרדכי דף תרכ"ט כתב אע"ג דנהגו להסיר האבן מן הטבעת מ"מ אם קדשה בו מקודשת ד"מ כ"פ) וכתב בא"מ בשם הר"מ דלכך נוהגין לישאל להעדים תחת החופה בפני האשה אם לטבעת ש"פ כדי שתדע הכלה שאין מקדשין אלא בש"פ ואו אף אם יהיה הטבעת מנחושת לא יהיו קדושי טעות לפי שהודיע לה. וכתב הרשב"א שנוהגין לכסות פני הכלה הצנועות ואין מקפידות במאי מקדשין אותן ע"כ והביאו גם כן רמ"א עיין בב"י:

[ב] **מקודשת** מן התורה דדוקא אם אין ידוע שהוא שוה פרוטה במקום אחר הוה ספק דאורייתא ודייק כן מדברי הרמב"ם מאמר דמחלק בין מתקיים לאינו מתקיים צ"ל

פרישה

דעתם: (ג) **קדשה** בדבר שאין בו שוה פרוטה פירוש באוכל או בכלי: (ד) **צריכה** קידושין אחרים שלא יבעול אותה בלא קידושין דדלמא קידושי הראשונים לא הוו קידושין (ובמרדכי פ"ק דקידושין ד' תרכ"ט דאפילו היו הראשונים קידושי טעות אין צריך לחזור ולקדשה דבעילתו קניא וא"ל קידושין אחרים ד"מ כ"פ): (ה) **ונושא** שני ודוקא שלא בא עליה השני קודם שגירשה הראשון דאם לא כן נאסרה על הראשון מספק כדין א"א שזינתה תחתיו וכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבועל מהרי"ק (שורש פ"ד וכתב דאפילו נשאת ע"פ הוראת חכם אסור לזה ולזה כ"פ):

(ו) **אבל** לא יגרש שני וישא הראשון שלא יאמרו גירש ראשון ונושא שני ונמצא מחזיר גרושתו (וע"ל סימן ע"ו כ"פ) ונ"ל דמש"ה אם ראשון מת ג"כ לא ייבם אותה אחיו ועיין מ"ש רבינו לקמן בס"ס זה במקדש אחי שפחה ונשתחרר כו' דאם מתו כו':

(ז) **ולהוציאה** משני (אם נשאת לו קודם שגרשה הראשון כדלקמן סי' מ"ז כ"פ) דהא השני בא עליה קודם שגירשה הראשון דהא יש ולד ממנה: (ח) **והטעם** משום כו' זכו מדברי רבינו שנתן טעם אדלעיל שאמר שאם קדשה בדבר שאינו שוה פרוטה הוי ספק קידושין (ומש"ד משום שמא ש"פ אף על גב דאפילו בודאי ש"פ בשום מקום כשהוא כאן אינו ש"פ אינו ודאי קידושין לדעת הרא"ש כדבסמוך י"ל דלרבותא נקט דאפילו בכה"ג הוי ספק קידושין כ"פ) וכתב ב"י ז"ל דברי רבי' פה בלתי מסודרים שלזה לא ניתן לכתוב כאן שאין לו קשר וענין עם הסמוך לו עכ"ל: (ט) **אם** ידוע שסוה פרוטה בשום מקום פי' בדבר המתקיים (ואפילו אינה שוה פרוטה כאן ועדרי' כ"פ:

(י) **אבל** ר"י כתב שאפילו ידוע כו' פירוש דר"י סבר שאין האשה מקדשה נפשה אלא דוקא בש"פ במקומה והא דאמרינן שמא שוה פרוטה במדי לאו למימרא דאי ידעינן בוודאי ליהוי קדושין גמורין אלא לומר דאפילו בספקא חיישינן שמא ש"פ במדי (ור"ל לרבותא נקט דאפילו בכה"ג אמרי רבנן דהוי ספק קידושין כ"פ) אבל אה"נ דאפילו ידעינן דש"פ במדי לא הוו קידושין גמורין והטעם דחיישינן משום גזירת הרואים משום דשמא יש כאן א' מאנשי מדי ואם יראה שאין חוששין להם כאן אף במקומו לא יחוש להם ולפ"ז אפילו בדבר שאינו מתקיים יש לחוש מפני הרואין שממקומות אחרים אבל הרמב"ם לא יכיל לסבור טעם זה דא"כ למה כתב דאם יפסיד קודם שיגיע כו' מאי הוי אם יפסיד יש לחוש מ"מ משום הרואה ממקום אחר שיעשה ג"כ כך במקומו אלא ודאי טעמו מאמר שהוא שוה פרוטה בשום מקום כאילו הוא שוה בכאן מאח' שיכול להוליכו שם ואין לומר דרבנן גזרו דאם הוא ש"פ בשום מקום ודוקא בדבר שלא יפסיד דאם כן לא היה טעם לגזירה זו משום רואה ליכא למימר דא"כ לא הוה חלוק בין דבר

כמתקלקל

מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמ"ה אי קדיש במידי דלא ידעינן השתא אי הוה שוה פרוטה בעידן קידושין או לא אזלינן בתר השתא ואי אית בה שוה פרוטה השתא (יא) הוי קידושין ודאי עד דמתברר בסהדי דלא הוה בעידן קידושין שוה פרוטה ואם אפשר להתברר (יב) ע"י עדים שהיה שוה פרוטה בשעת קידושין חיישינן להו (יג) ולא שרינן לה אפי' העדים רחוקים מכאן הרבה לא מיבעיא אם ידוע שיש עדים שיודעין [ג] אלא אפי' יצא קול (ד) שיש עדים שיודעים שהיה שוה פרוטה חיישינן להו אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או ע"פ קרוב שאומר שהיו יודעים שהיה שוה פרוטה באותה שעה א"ל (יד) התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בתמרה זו אם אין באחת מהן ש"פ (טו) אינה מקודש' ודאי שאינן מצטרפות כיון שהזכיר בכל אחת לבד קידושין אם אמר לה התקדשי לי בזו ובזו כולן מצטרפות לשוה פרוטה היתה אוכלת ראשונה ראשונה אותן שאכלה כבר

דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו וכן למקח וממכר והא דקרי לה קידושי ספק לא משום שיהא בו ספק מדאורייתא אלא קידושי דרבנן נינהו ועשאוהו כמו ספק שאינה מותרת לאחר בלא גט וגם הראשון צריך לקדשה קידושין אחרים ודאים והרמב"ס ז"ל כתב שאם קידש בתבשיל או בירק וכיוצא בהם כל דבר שאין מתקיים אם לא היה שוה פרוטה בא תו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהא שוה כלום ומתוך דבריו משמע שאם היינו יודעים ששוה פרוטה במקום אחר מקודשת מדאורייתא כיון דאי אית לה אורחא להתם שויא לה פרוטה והא דקרי להו קידושי ספק משום דאמר שמואל שמא שוה פרוטה במדי ואין ידוע לנו ששוה פרוטה בודאי במקום אחר ומחמת זה כתב שאם הוא דבר שאינו מתקיים להגיע למקום היוקר אינה מקודשת כלל מדאורייתא ור"י פירש אפי' ידוע ששוה פרוטה במקום אחר דאין להקדש אלא מקומו ושעתו והא דנקט חיישינן שמא שוה פרוטה במדי לרבותא נקט דאפילו בכה"ג אמרו רבנן דהוו קידושין גזירה אטו אותו מקום ששוה פרוטה א"כ אין חילוק בין דבר המתקיים ובין דבר שאין מתקיים כיון דמשום גזירה הוא ומסתבר כדברי ר"י דאשה לא מקניא נפשה בפחות משוה פרוטה במקומה עכ"ל. וכתב מהרי"ק בשורש פ"ד שכך היא דעת רש"י. וז"ל הר"ן כתב הרמב"ס בפ"י דכי אמרינן דקידושי ספק הוי ה"מ בדבר המתקיים שאם היה לה דרך למדי איפשר להוליכו שם ויהיה שוה פרוטה שם אבל בדבר שאין מתקיים ליכא למיחש כלל דהא הכא לא שוה מידי וקודם שיגיע למקום היוקר יפסד אבל לפי מה שכתבו בתוס' נראה דאפי' בדבר שאינו מתקיים חיישינן שהם פירשו דמשום גזירת הרואין נגעו בה דשמא יש כאן אחד מאנשי מדי ואם יראה שאין אנו חוששין להם כאן אף במקומו לא יחוש להם וכתב הרמב"ן וכן בתוס' דהא דאמרינן חיישינן לאו למימרא דאי ידעי' בודאי ליהוי קידושין גמורים אלא לומר דאפי' בספקא חיישינן שמא ש"פ במדי אבל אה"נ דאפילו ידעינן דשוה פרוטה במדי לא הוו קידושין גמורין כיון דהכא לא שוה דהא לענין גזל דגר אמרינן בהגוזל קמא (קג.) דבפחות מש"פ אפי' בגזילה קיימת א"צ להוליך אחריו דאין חוששין שמא תתייקר ולא חיישינן נמי שמא שו"פ במדי ומביא אשם ומתכפר לו אלמא אין לממון אלא מקומו ושעתו כדאמרינן בערכין לגבי הקדש אלא חומרא דרבנן בעלמא באיסור א"א ולשון הא בקידושי ספק לפ"ז לא אתי שפיר לפיכך נ"ל דאי שוה פרוטה במדי קידושי תורה הן דכיון שהיא נתרצית בהם ושוין פרוט' באיזה מקום ואילו ידעו העדים שדרכה לתת פרוטה באותו דבר ה"ל כאילו אמרה לדידי שוה לי כדאמרינן לגבי ה' סלעים של פדיון בכור וכדאיתא לעיל עכ"ל. וה"ה כתב בפ"ד שהרשב"א כתב בזה כדברי הרמב"ן ושכן מורה לשון הרמב"ס וכ"כ מדברי התוס'. כתב מהרי"ק בשורש פ"ד דאפילו לדברי הרמב"ס דוקא תבשיל או ירק שאינו יכול להגיע למקום היוקר בשום צד ע"י שום תיקון אבל תאנה אפילו לחה מ"מ יכול ליבשה בחמה ולהגיעה למקום היוקר ושם תשוה ש"פ:

פרוטה ע"ש בשורש פ"ד : **וכתב** הרמ"ה אי קדיש כו' בפ"ק דקידושין בעובדא דההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא ובא אחר וקידשה בפרוטה אחר כך ויתיב רב חסדא וקא מעיין לה אי אית בה ש"פ השתא אין קידושי שני כלום ואי לית בה ש"פ אין קידושי ראשון כלום ושריא לשני דלית ליה דשמואל דאמר חיישינן שמא שוה פרוטה במדי ומכאן למד הרמ"ה דלדידן נמי דקי"ל כשמואל אזלינן בתר השתא ואי אית בה שוה פרוטה השתא הוי קידושי ראשון קידושין ודאי עד דמתברר בסהדי דלא הוו בעידן קידושין ש"פ דאז חיישינן לקידושי דראשון ושני :

ומ"ש ואם אפשר להתברר וכו' שם אסיקנא דאביי ורבא לית להו הא דרב חסדא דמדמי איסור א"א לאיסור שבויה אלא אע"ג דבשבויה הקילו אפילו איכא קול דאיכא סהדי במדינת הים דנשבית ולא אסרינן לה מ"מ בא"א אין להקל אלא דקשיא לי דבגמ' לא אמרו כך אלא למאי דלית להו לשמואל וקאמר דחיישינן שמא יתברר ע"י עדים שהם במ"ה שהיה ש"פ בשעת קידושין ואסורה על השני דאם לא היה אפשר להתברר כלל היתה מותרת לשני דאזלינן בתר השתא דלית בה ש"פ ואמרי' דבשעת קידושין נמי לא היתה ש"פ ואין קידושי ראשון כלום כיון דלית לן לדשמואל אבל למאי דקי"ל כשמואל א"כ אפילו לא היה אפשר להתברר כלל אם היה ש"פ בשעת קידושי ראשון אסורה לשני משום דחיישי' שמא ש"פ במדי א"כ מאי האי דכתב הרמ"ה ואם אפשר להתברר וכו' חיישי' להו ולא שרינן לה הלא אפילו לא אפשר להתברר נמי לא שרינן לה וכן הא דכתב אלא אפי' יצא קול וכו' חיישינן להו קשיא אפי' לא יצא קול נמי חיישינן לקידושי ראשון שמא ש"פ במדי וכן מ"ש אבל אסרינן לה ע"פ אשה וכו' קשיא נמי הא ודאי דאסירא דשמא ש"פ במדי ואפשר ליישב דהא דכתב לא שרינן לה היינו לומר דלא שרינן לה מדאורייתא ולומר דמדאורייתא אין ממש בקידושי הראשון ונפקא מינה דאם ילדה משני ולא גירש הראשון דהולד כשר וכדכתב הרמ"ה להדיא הביאו רבינו לעיל ועד"ז כתב אלא אפילו יצא קול כולי חיישינן להו לענין שלא להכשיר הולד וכן מ"ש אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או קרוב וכו' היינו נמי לפסול הולד ועוד אפשר ליישב אם נאמר דהרמ"ה תופס כפי' הרמב"ס דבתבשיל וירק אינה מקודשת כלל והשתא קאמר דאם אפשר להתברר דהתבשיל והירק היה ש"פ חיישינן ולא שרינן לה אבל אם אי אפשר להתברר שרינן לה לשני נ"ל. כתב ב"י ומשמע דס"ל להרמ"ה דהלכתא כרב חסדא וכולי וטעות הוא וכך צריך להגיה ומשמע דס"ל להרמ"ה דלית הילכתא כרב חסדא משום דאתמר עלה אביי ורבא לא ס"ל הא דרב חסדא וכו' עד ופרשי רבנן מינייהו משום דס"ל כאביי ורבא הילכך אע"ג דרב חסדא עביד עובדא לא נקטינן כוותיה וכבר תיקנו הרב בספר בדק הבית שלו : **אמר** לה התקדשי לי בתמרה זו וכו' משנה וגמרא פרק האיש

כתב הרמ"ה אי קדיש במידי דלא ידעינן השתא אי הוה ש"פ בעידן קידושין או לא וכו' אבל לא אסרינן לה ע"פ אשה או קרוב שאומרים שהיו יודעים שהיה ש"פ באותה שעה. הכל מתבאר מעובדא דאיתא בפ"ק דקידושין (יב.) ההוא גברא דקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא מעיין לה אי אית בה ש"פ אין ואי לא לא אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה בה ש"פ א"ל לאו כל כמיניך דאסרת לה אבתראה אמרו ליה רבנן לרב חסדא הא איכא סהדי באידית דידעי דההוא יומא הוה ביה ש"פ השתא מיהא ליתנהו קמן וכתבו התוס' והאיכא סהדי באידית דא"כ אין לדבר סוף דלעולם איכא למיחש והא נמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידעי דההוא שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דעל זה ראוי להחמיר אלא נראה לפרש והאיכא סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באידית או במדינת הים וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב עוד וקלא דלא איתחזק הוא דאי איתחזק אפי' רב חסדא מודה דחיישינן ליה כדאיתא בפ' המגרש (פט.) אלא ודאי קלא דלא איתחזק הוא ומש"ה לא חייש לה רב חסדא עכ"ל. ומשמע דס"ל להרמ"ה דהלכה כרב חסדא ואע"ג דאיתמר עלה אביי ורבא לא סבירא להו הא דרב חסדא כלומר להתירה משום דאיכא סהדי באידית ואמרינן דאשתייר מההוא משפחה בסורא ופרשי רבנן מינייהו משום דס"ל דאביי ורבא מ"מ כיון דרב חסדא עביד עובדא נקטינן כוותיה :

ב"ה יש כאן ט"ס וכך היא הנוסחא הנכונה ומשמע דס"ל להרמ"ה דלית הלכתא כר"ח משום דאיתמר עלה אביי ורבא לא סבירא להו הא דר"ח כלומר להתירה משום דאיכא סהדי באידית ואמרי דאשתייר מההיא משפחה בסורא ופרשי רבנן מינייהו משום דס"ל כאביי ורבא הילכך אע"ג דר"ח עבד עובדא לא עבדינן כוותיה ע"כ היא הנוסחא הנכונה. וי"ל בדברי הרמ"ה שבתחלה כתב דאי אית בה השתא ש"פ הוו קידושי ודאי עד שיתברר בעדים שלא היה בה בשעת הקידושין ש"פ והיאך כתב אח"כ שאם א"א להתברר בעדים שהי' בה ש"פ חיישינן לה דמשמע שהיא ספק מקודשת והרי דבריו סותרים זא"ז דברישא משוי לה מקודשת ודאי ובסיפא משוי לה מקודשת מספק וי"ל דמ"ש ברישא לאו לחומרא דהוו קידושי ודאי ממש שאם יקדשנה אחר לא יחושו לקידושיו ואפשר דחשיב להו קידושי ודאי משום דמסתמא כדשוי השתא הוה שויא בשעת הקידושין ומ"ש ואם א"א להתברר ע"י עדים שהיה ש"פ בשעת הקידושין ט"ס יש כאן וצריך למחוק תיבת אי והכי פירושו ואי אית בה השתא הוו קידושין עד דמתברר בסהדי דבעידן קידושין לא הוה בה ש"פ וממילא משמע דאי לית בה השתא ש"פ אמרינן דמסתמא בשעת הקידושין לא הוה בה ש"פ ושריא לעלמא ואהאי משמעותיה קאי ואמר דה"מ כשאין אנו יודעין שיש עדים שהיה ש"פ בשעת הקידושין אבל אם אפשר להתברר שהיה ש"פ בשעת קידושין חיישינן לה לא מיבעיא אם יש עדים אלא אפילו יצא קול שיש עדים שיודעים שהיה ש"פ חיישינן להו דכיון דיצא הקול שיש עדים בכך חשיב אפשר להתברר ועדיין י"ל דכי לית בה השתא ש"פ מאי הוי ליחוש דלמא בשעת הקידושין הוה ש"פ וי"ל דלא מחזקינן איסורא כיון דלית בה השתא ש"פ מסתמא גם בשעת קידושין לא הוה בה ש"פ והעמד אשה על חזקתה שהיתה פנויה. וא"ת אכתי נמי אמאי שרי לה ליחוש לה שמא ש"פ במדי וכדשמואל וי"ל דהרמ"ה ל"ל דשמואל ואע"ג דרבינו פסק לדשמואל לא נמנע מלכתוב דברי הרמ"ה למגמר מיניה מילי אחרינא שבא בדבריו ואיכא למידק על מ"ש דהרמ"ה ל"ל דשמואל שהרי כתב רבינו בסוף סי' זה בשם הרמ"ה דאי קדיש במידי דיקיר וזיל אפי' אין בו ש"פ חיישינן ומשמע דטעמא משום דילמא ש"פ במדי וכדשמואל וי"ל דהתם לאו משום דס"ל כשמואל הוא אלא כיון דמידי דיקיר וזיל הוא חיישינן דלמא בההיא שעתא הוי ש"פ וזיל השתא ועוד י"ל דשפיר מצי סובר הרמ"ה כשמואל והב"ע בדבר שאינו מגיע למקום אחר עד שיפסד וכהרמב"ם (ועיין בתשובת הרב זלה"ה בסי' פ' שהאריך עוד בזה) :

א"ל התקדשי לי בתמרה זו וכו' בפרק האיש מקדש (דף מו) תנן האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו אם יש בא' מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת בזו ובזו ובזו אם יש בכולן ש"פ פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת היתה אוכלת ראשונה ראשונה אינה מקודשת עד שיהא באחת מהם ש"פ ופירש"י אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת דכיון דאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוו קידושין באנפי נפשייהו ובגמרא היתה אוכלת ראשונה ראשונה אהייא אילימא ארישא מאי איריא אוכלת אפילו מנחת נמי אלא אסיפא ואפילו בקמייתא והא מלוה היא ופירש"י אלא אסיפא דחשיבא ליה כללא קאמר דאם היתה אוכלת ראשונה וכו' וכי איכא בחדא שוה פרוטה מיהת מיקדשא : ואפילו בקמייתא . אפילו הראשונה או השנייה שוה פרוטה אע"ג שאין באחרונה שוה פרוטה מקודשת : והא מלוה היא . כיון דקידושין לא גמרו עד שתקבלם כולם והיא כבר אכלה את הראשונה קודם שתזכה בקידושיה הרי זו הראשונה מלוה גבה ופריש רב אמי לעולם אסיפא ומאי עד שיהא באחת מהם שוה פרוטה עד שיהא באחרונה שוה פרוטה וגרסינן תו בגמרא (דף מו: מז) אמר רבא ל"ש אלא דאמר לה בזו ובזו

דרכי משה

(ד) נראה דפסק כאביי ורבא דאמרי בגמ' פ"ק דקידושין דחיישי' לקלא בכה"ג ודלא כרב חסדא דפליג התם וס"ל דלא חיישינן לקלא בכה"ג ודלא כב"י שכתב דהרמ"ה כרב חסדא ס"ל

פרישה

המתקלקל לאין מתקלקל ואי משום שהאשה יוליכנו לאותו מקום שוה ודאי אין סברא שתוליך אנה על ש"פ אלא ודאי טעמו שסבר גזירת הכתוב הוא שאם הוא ש"פ בשום מקום אז שם ממון עליו הואיל שאפשר שיוליכנו לאותו מקום ולפי דבריו הא דאמרינן בכל מקום חיישינן שמא יש בו ש"פ במדי והוי ספק קידושין ר"ל ספק קידושין דאורייתא ולר"י הא דקרי ליה ספק כלומר רבנן עשאוהו כספק שאינה מותרת לאחר בלא גט : (יא) הוי קידושי ודאי וכ"מ דאם קבלה קידושין מאחר אחר קידושי ראשון דקידושי שנייה אינן כלום : (יב) ע"י עדים שהיה בו ש"פ פירוש ועכשיו אין בו ש"פ : (יג) ולא שרינן לה ומיירי כשקדש אותה אמר לה בפירוש שיש בו ש"פ בכאן ועל תנאי זה קבלה אותן דאל"כ אף אם לא היה בו ש"פ בשעת קידושין שמא במדי ש"פ ומאי קאמר ולא שרינן לה הא בלא"ה לא שרינן לה. ואפשר נמי לומר דמ"ש ולא שרינן ר"ל הולד דאע"ג דכתב הרמ"ה לעיל דלא חיישינן לפסול הולד ממנו בכה"ג לא שרינן : (יד) התקדשי לי בתמרה זו כו' אם אין באחת מהן כו' דכיון דקאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוי קידושין באנפי נפשיה : (טו) אינה מקודשת ודאי ר"ל אלא הוי קידושי ספק דשמא ש"פ במדי אפי' באחת : (היתה אוכלת ראשונה אסיפא דמילתא קאי כלומר בזו ובזו דלא חלו הקידושין עד שיגמור כל דבריו שאמר מלה ובזו שבאחרונה משא"כ כשאמר התקדשי באלו דאז במלה אחת נגמר כל דבריו ונגמרו הקידושין (כ"פ) :

ואם

דרישה

נ"ל דסובר מ"ש בגמ' "חיישינן "שמא הוא ש"פ במדי ר"ל שמא הקידושין תופסין בודאי משום דשמא הוא שוה פרוטה במקום אחר משמע דאם הוא ודאי ש"פ במקום אחר הקידושין תופסין ודאי. ותימא דילמא הרמב"ס ס"ל גבי דבר המתקיים אפילו הוא ודאי ש"פ דאינה מקודשת אלא מספק אם נלך אחר המקום הזה שבכאן או אם נלך אחר המקום ששוה בו מאחר שתוכל להוליכו לשם מיחשב כאילו היה כאן ש"פ אבל מאן יימר דאזלינן בודאי אחר המקום ההוא לחוש לו בודאי דשמא אין למקדש אלא מקומו ושעתו ועפ"ר ודו"ק כ"פ) : [ג] אלא (אפילו יצא קול שיש עדים היינו קלא דאיתחזק דנקרא קול אבל אי הוי קלא דלא איתחזק לא חיישינן ליה ומש"ה כתב ב"י דס"ל דהלכה כרב חסדא ע"ש מ"ש בזה שהביא דברי התוספות והר"ן ועיקר הדיוק מדלא כתב רבינו רבותא דאפילו קלא דלא איתחזיק כו' ומ"מ אינו מוכרח ואדרבה משמע דרבינו שתמא קאמר דאפילו קלא דלא איתחזק ופסק כאביי ורבא דהוו בתראי עיין בב"י כ"פ) :

התקדשי

כבר אינן מצטרפות שאותן שאכלה נעשו כמלוה שלא חלו הקדושין עד שיגמור דבריו נמצא שלא קבלתן בתורת קדושין והוה להו במלוה ואין מקדשין במלוה (טו) ואם יש בנשארות שוה פרוטה מקודשת דהוה ליה כמלוה ופרוטה שדעתה אפרוטה אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה אותם ראשונה ראשונה גם אותם שאכלה מצטרפות לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום א"כ כשנתן לה הראשונה בתורת קדושין באה לידה ומדידה קאכלה (יז) וכתב הרמ"ה ה"ה נמי כי אמר בזו ובזו אם גמר כל דבריו קודם שקבלה אותן כולן מצטרפות אפי' אכלה ראשונה ראשונה (יח) ור"י פירש דאפילו גמר כל דבריו קודם שקבלה אותן אינן מצטרפות כיון שחלקו זו מזו (יט) אמר לה [ד] התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וחצייך בהצי פרוטה או שאמר לה חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה או חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר או שני חצייך בפרוטה או שאמר לחברו ב' בנותיך לשני בני בפרוטה או בתך ופרתך בפרוטה או בתך וקרקעתך בפרוטה בכולהו כתב ר"ח דהוי ספק קדושין ועבדינן לחומרא והרמב"ם כתב דחצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה או חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה [ה] הוו קדושין ודאי ואידך הוו

ב"ח

האיש מקדש : ומ"ש בשם הרמ"ה ה"ה נמי כי אמר בזו ובזו אם גמר כל דבריו וכו' נראה דהרמ"ה ס"ל דהא דתנן היתה אוכלת ראשונה היינו כגון שהיו לפניו שלשה תמרות ואמר לה התקדשי לי בזו ואכלתו ואחר כך אמר ובזו ואכלתו ואחר כך אמר ובזו ואכלתו התם ודאי כיון שלא חלו הקידושין עד שיגמור דבריו נמצא שמה שאכלה הראשונה והשנייה לאו מדידה אכלה שהרי לא קנתה אותן התמרות כיון שלא חלו הקידושין ומלוה הן אצלה אבל אם גמר כל דבריו בזו ובזו ובזו קודם שהתחילה לאכול כולן מצטרפות אע"פ שלא קבלה אותן בבת אחת אלא אכלה ראשונה ראשונה דדמי לא"ל התקדשי לי באלו וכו'. ודעת ר"י דדוקא בדאמר באלו דלא חלקן זו מזו התם הוא דכולן מצטרפין אפילו אכלה ראשונה ראשונה אבל בחלקן זו מזו אע"פ שגמר כל דבריו קודם שהתחילה לאכול מ"מ לא נגמרו הקידושין עד מסירה האחרונה והכי מוכח מדברי התוספות (דף מ"ו בד"ה ואפילו בקמייתא) שהקשו דהכא קא משוי לה מלוה מה שאכלה ראשונה ובפרק האומר קאמר דהאומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום אפילו נתאכלו המעות מקודשת אלמא לאו מלוה נינהו היכא דבתורת קידושין אתו לידה וי"ל דיש לחלק דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה ובתוך כך אכלה הראשונה והשנייה איכא למימר דמלוה הן אצלה עכ"ל מדה"ל לתוס' למימר אבל הכא דלא נגמר הדיבור וכו' ולא כתבו כדאלמא דאפי' נגמר הדיבור מ"מ כיון דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה כיון שחלקן זו מזו ה"ל מלוה כשאכלה ראשונה ראשונה ומ"ש תחלה דיש לחלק דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו הא דנקט הדיבור נגמר משום דהמסירה והדיבור אחד הוא דבשעה שמסר לה הקידושין עכשיו ה"ל בשעת המסירה התקדשי לי ועוד נראה והוא העיקר דכיון דהדיבור הוא התקדשי לי לאחר ל' יום היה צריך לומר ולפרש דאע"ג דדיבורו הוא שתהא מקודשת לאחר ל' יום שהוא השעה שנתאכלו המעות מ"מ מאחר דהדיבור נגמר קודם שנתאכלו ואז היו המעות קיימים שמסר לה בשעה שהדיבור נגמר לא הו"ל מלוה וכן כתב רש"י להדיא הביאוהו התוס' בה"ד וז"ל והא מלוה היא כיון שהקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם והיא אכלה הראשונה כבר קודם שתקנה אותם בקידושיה הויין מלוה גבה עכ"ל הנה מבואר דהיינו תלוי במה דהדבור נגמר דכל כמה שלא קבלתם לא נגמרו הקידושין אע"פ שכבר גמר כל דבריו וכך נראה ודאי מדמפליג בין בזו ובזו ובין באלו ולא קא מפליג מדאמר בזו ובזו גופיה בין שנגמר הדיבור ללא גמר הדיבור אלמא דבכל גווני אין מצטרפות כיון שחלקן זו מזו והיכא דלא חלו הקדושין אם צריכה להחזיר הקידושין אם לאו עיין בפירש"י ותוס' (דף מ"ו) בד"ה ש"מ מעות ובר"ן דפ' האומר ומביאו ב"י ריש סי' מ' ועיין עוד לקמן ריש סימן ל' ובמ"ש הר' ירוחם וכ"כ ה"מ :

אמר לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וכו' עד ודעת הרא"ש כדברי ר"ח כבר הניע ב"י סוגיית התלמוד ודברי הרא"ש והרמב"ם ובמאי קא מיפלגי ולפעד"נ לדקדק בהך סוגיא אמאי לא קמיבעיא ליה חציך בחצי פרוטה היום וחציך בחצי פרוטה למחר ותו אמאי לא מיבעיא ליה ב' חציך בשתי פרוטות ותו קשה דהך בעיא ב' חצייך בפרוטה ודאי לא קא מיבעיא ליה אלא באת"ל לאו מונה והולך ואם כן קשה אמאי קאמר בהדיא את"ל לאו מונה והולך ונראה דהכי קמיבעיא ליה הנך בעיות בשני סדרים זה היפך זה סידרא חדא באת"ל מונה והולך וקא מיבעיא ליה בתחלה שני חציך בפרוטה מהו ואת"ל מונה והולך חצייך בח"פ וחצייך בח"פ מהו ואת"ל מונה והולך חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו ואת"ל מונה והולך חצייך בח"פ היום וחצייך בח"פ למחר ואת"ל מונה והולך חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר והיא בעיא דנקטה רבא באחרונה סידרא תנינא באת"ל לאו מונה והולך ומתחיל בחצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר את"ל לאו מונה והולך חצייך בח"פ היום וכו' ואת"ל לאו מונה והולך חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה מהו ואת"ל לאו מונה והולך חצייך בח"פ וחצייך בח"פ מהו ואת"ל לאו מונה והולך שני חצייך בפרוטה מהו והשתא ניחא דלא קאמר רבא להדיא את"ל לאו מונה והולך שני חצייך בפרוטה מהו משום דהך בעיא דשני חצייך בפרוטה קא מיבעיא ליה נמי באת"ל מונה והולך והיא הראשונה לכל השאר והך דחצייך בפרוטה היום היא האחרונה וכל זה לא איצטריך ליה לרבא אלא לאורויי דאע"ג דקמיבעיא ליה באת"ל לית לן לתפוס הכא כאת"ל כיון דאיכא למיבעי כל הנך בעיות באת"ל איפכא וא"כ כולן ספק וכדעת ר"ח והרא"ש והכי נקטינן: שתי בנותיך לב' בני בפרוטה פי' התוס' והמרדכי דבבנות קטנות מיירי דקידושין דאב נינהו וקמיבעיא ליה מי אזלינן בתר מקבל והוי ממונא או בתר דידהו דאי בגדולות והוא שלוחם פשיטא דבעינן פרוטה לכל אחת דשליח לא עדיף ממשלחו וכתבו עוד דצ"ל שבירר כל אחת לכל אחד כגון רחל לראובן ולאה לשמעון דאם לא כן הוי קידושין שלא נמסרו לביאה עכ"ל : וכתב הריטב"א בעי רבא חצייך בח"פ וכו' וחצייך בפרוטה פירו' ונתן לה שתי פרוטות ביחד אלא שמונה והולך חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה אבל אם נתן לה מתחילה חצי הפרוטה או פרוטה וא"ל חצייך מקודשת לי וחזר ונתן חצי פרוטה או פרוטה ואמר חצייך האחר מקודשת לי הדבר פשוט דפסקא למילתא ואינה מקודשת כלל

ב"י

ובזו ובזו אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת כי קא אכלה מדנפשה קא אכלה ופרש"י ל"ש היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה אלא דא"ל בזו ובזו ובזו דלא גמרי קידושין ולא נקנה לה עד נתינה אחרונה שהיא גמר דיבורו וכבר היו הראשונות מלוה אבל באלו מקבלת הראשונה לא באת לידה בתורת מלוה דמשנגמר הדבור הקנה לה בתורת קדושין וכי אכלה מדידה קא אכלה ואפילו אכלה ראשונה ראשונה מקודשת אם יש בכולם שוה פרוטה ע"כ ודבר פשוט הוא דכל אינה מקודשת דאמרינן הכא היינו לומר דאינה מקודשת בודאי אבל מכל מקום מקודשת מספק דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי : **ומ"ש** רבינו בשם הרמ"ה דה"ה אם אמר בזו ובזו וגמר דבריו קודם שקבלה אותם כולן מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה דברים ברורים הם בטעמם ומתבארים מתוך דברי רש"י שכתבתי : **ומ"ש** בשם ר"י היינו לומר שאע"פ שגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם וכשקבלה אותם היתה נוטלת מידו ראשונה ראשונה ואוכלת אינם מצטרפות ואם אין בנשארות באחרונה שוה פרוטה אינה מקודשת כיון שחלקן זו מזו כלומר שלא אמר לה התקדשי לי באלו וע' בר"י (ה) : **אמר** לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה וכו' בפרק קמא דקדושין (דף ז') בעי רבא חציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה מהו כיון דאמר לה חצי פרוטה פסקה או דילמא מונה והולך הוא אם תמצא לומר מונה והולך הוא חציך בפרוטה וחציך בפרוטה מהו כיון דאמר לה בפרוטה פרוטה פסקה למלתיה או דילמא כל ביומיה מונה והולך הוא חציך בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר מהו כיון דאמר לה למחר פסקה או דילמא הכי קאמר לה קדושין נתחלו מהאידנא ומגמר לא נגמרו עד למחר שני חציך בפרוטה מאי הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל תיקו בעי רבא שתי בנותיך לשני בני מהו בתר נותן ומקבל אזלינן והא איכא ממונא או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא תיקו · בעי רב פפא בתך ופרתך בפרוטה מהו מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה תיקו · בעי רב אשי בתך וקרקעך בפרוטה מאי בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה או דילמא בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה תיקו · וכתב הרא"ש בשם ר"ח דכל הני בעיות עלו בתיקו ועבדינן בו לחומרא והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג דחציך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה או חציך בפרוטה וחציך בפרוטה מקודשת ודאי סברתו בזו דזו היא שיטת הגאונים דכל את"ל פשיטותא הוא ואם כן נפשטו שני בעיות הראשונות דכל ביומיה מונה והולך הוא ונראה דבכאן אי אפשר לומר כן דבעיא אחרונה שני חציך בפרוטה לא קיימא אבעיא ראשונה ולא שייך בה את"ל ובה מסתברא למימר דמקודשת יותר מכולן כדקאמר תלמודא הכא ודאי בחד זימנא קאמר או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל וכיון דעלתה בתיקו כ"ש הראשונות ואין אשה מתקדשת כלל לחצאין אלא ספק עכ"ל הרא"ש ז"ל והר"ן כתב קושיא זו בשם הראב"ד ויישב אותה לדעת הרמב"ם והרב המגיד כתב קושיא זו בשם הראב"ד והרשב"א וכתב שאין דבריהם מוכרחים דכיון דחזינן בג' דבהני אמרי את"ל מקודשת ובתר הכי בעי הא דשני חציך בפרוטה משמע דאינהו ידעי בדקדוק הלשון טפי מינן ואעפ"כ יש להחמיר כדבריהם ז"ל ואם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט עכ"ל וכתבו התוספות חציך בפרוטה היום וחציך בפרוטה למחר כך א"ל בפעם אחת ע"כ כלומר דאי א"ל היום חציך בפרוטה והדר א"ל למחר וחצייך בפרוטה פשיטא דאינה מקודשת וכתב הר"ן ז"ל והך בעיא קמייתא לא כשא"ל עכשיו חצייך בחצי פרוטה ושתק וחזר וא"ל לאחר שעה חצייך האחת בחצי פרוטה דבכה"ג פסקה ליה למלתיה ולאו כלום הוא אלא כשא"ל כן זה אחר זה מיד תוך כדי דיבור וכן נמי הא דאמרינן כל ביומיה מונה והולך הוא לאו כשא"ל חצי הדיבור בבקר וחצי הדיבור בערב אלא שנתן לה ב' פרוטות כא' ואמר ליה התקדשי לי עכשיו חצייך בפרוטה וחצייך האחרת התקדשי לי בפרוטה האחרת וקא מיבעיא לן אי אמרינן דגמר בדעתיה לקדשה פלגא השתא ולא מהני או דילמא מונה והולך דהכי קאמר נתחלו מהאידנא ולא נגמרו עד לאורתא כך פירשו ולי נראה כי אמרינן כל ביומיה היינו בסתם ולמעוטי חצייך בפרוטה למחר אתינן וה"ה לאומר וחצייך בפרוטה לערב דחד טעמא הוא ונקט למחר רבותא דאפילו בכה"ג איכא לספוקי דמקודשת אי נמי דהכי אורחא דמילתא טפי עכ"ל · וכתבו התוספות חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה וא"ת ואמאי לא יועיל והא לא אמרינן לעיל דלא פשטי קדושין בכולה אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצית אלא למה ששומעת אבל אם היינו יודעים שמתרצית בכולה פשטי קדושין בכולה והכא גלי דעתה שהיתה מתרצה בכולה וי"ל דאי הוה מיירי דא"ל בלשון קדושין אה"נ דהוו פשטי קדושין בכולה אבל הכא איירי דא"ל הרי את מאורסת לי או בחד לישני דלעיל עכ"ל. ואין כן דעת הפוסקים שלא חילקו בכך והרמב"ם ורבינו כתבוה באומר בלשון קדושין ולענין קושית התוספות י"ל דכשא"ל תחלה חצייך בפרוטה ליכא גלוי דעת שהיא מתרצית בכולה וכי הדר אמר לה וחצייך בפרוטה דאז גלי דעתה שהיתה מתרצית בכולה מאי הוי דילמא בשעת אמירת וחצייך בפרוטה קמא לא נתרצית אלא לחציה והשתא

דרכי משה

ס"ל כי אינו נכון : (ה) וז"ל רבינו ירוחם ח"א נכ"ב וכתב הרמ"ה הא דכי אכלה הראשונות אינה מקודשת ה"מ דלא אפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי דמוכחא מילתא דמעיקרא נמי דעתיה אבתרייתא אבל היכא דאפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי לא מיבעיא כדי דיבור דאיכא למיחש דמעיקרא היה בדעתו לקדשה בראשונה לבד ואח"כ נמלך אלא אפי' לא הפסיק כדי דיבור הפסק היא דקי"ל (נדרים ל) בקדושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי הלכך אם יש באחת ש"פ מקודשת ל"ש בקמייתא ל"ש בבתרייתא עכ"ל וכתב עוד דבמקום דאמר בזו ובזו דאמרינן אם אין באחרונה ש"פ דאינה מקודשת לר"י מעות חוזרין כלומר ופורעת מה שאכלה לדברי התוספות אינם חוזרים אלא א"כ חזר בו קודם נתינה האחרונה

דרישה

[ד] **התקדשי** לי חציך בחצי פרוטה כו' אבעיות הן בפ"ק דקידושין בעי רבא חציך בחצי פרוטה מהו וכבר סובא כל זה בב"י קמנו משם :

[ה] **הוו** קידושי ודאי ואידך הוו קידושי ספק ודעת א"א הרא"ש ז"ל כדברי ר"ח וכתב הרא"ש דהרמב"ם סבר דכל את"ל פשיטות הוא וכו' כמו שהעתיק הב"י כל דברי הרא"ש וגם דברי הר"ן ע"ש וע' בפרק האשה שלום באיבעיא התירוני ליכנסא ותנו לי כתובתי מהו כו' שם יש גי' דהרמב"ם גרס את"ל והרא"ש לא גרס ומשמע שם מטעם דלא גרס את"ל אע"פ שהאיבעיא שלכת באת"ל מ"מ לאו פשיטותא הוא לאיבעיא קמייתא אלא א"כ הגמרא קאמר בהדיא את"ל וכ"כ הב"י לקמן סי' ק' ע"ש וכתבתיה שם בד"ס והרמב"ם כתב שאם אומרת וכו' :

שולאי

פרישה

(טו) **ואם** יש בנשארות שלא אכלה : (יז) **וכתב** הרמ"ה ה"ה נמי כי אמר בזו כו' דדוקא כי אמר בזו ונתן לה מיד אותה תמרה ואוכלת וחוזר ואומר ובזו ונתן לה ואוכלת שאז"כ כשאמר בזו ובזו ובזו ואחר שאמר על שלשתן ובזו נותן לה ראשונה ואוכלת כל פעם קודם קבלת השנייה או השלישית וק"ל : (יח) **ור"י** פי' דאפילו גמר כו' היינו לומר שאע"פ שגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם וכשקבלה אותם היא נוטלת מידו ראשונה ואוכלת אינם מצטרפות כיון שחלקם זו מזו כלומר שלא אמר לה התקדשי לי באלו ב"י (אבל מ"מ מקודשת מספק שמא הוא ש"פ במדי כ"פ) : (יט) **אמר** לה התקדשי לי חציך בחצי פרוטה כו' (וכתב הר"ן דמיירי שדבר לה כן בפעם אחת או תוך כדי דבור אבל אם אמר לה עכשיו חציך בפרוטה ושתק וא"ל אח"כ

חציך

הוו קדושין ספק ודעת א"א הרא"ש ז"ל כדברי ר"ח הרי את מקודשת לי (כ) לחצאין מקודשת אבל אי אמר חצייך מקודשת לי (כא) או הדי את מקודשת לי ולפלוני אינן קדושין מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין (כב) הוו ספק קדושין וצריכה גט מספק המקדש מי שחצייה שפחה וחציה בת חורין הוו קדושין (כג) לחייב עליה אשם וצריכה גט חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה (כד) ואח"כ קדשה אחר שניהם הוו ספק קדושין וצריכה גט משניהם (כה) או אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו (כו) אחיו של אחד חולץ והשני מיבם קדשה בפחות משוה פרוטה (כז) ושלח לה אחר כך סבלונות לא חיישינן שמא שלח לה לשם קידושין ואפי' ספק קידושין לא הוו (כח) וכתב הרמ"ה ודוקא דקדיש בכספא אבל קדיש במידי אחרינא דיקיר וזילא אפילו אין בו שוה פרוטה חיישינן שמא שוה פרוטה במדי אבל אם קידשה בפחות מש"פ ואח"כ בא עליה סתם בפני עדים צריכה גט (כט) [ו] שודאי בעל לשם קידושין:

לב **בשטר** כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי (א) או באחד מהלשונות ונתנו לה בפני שני עדים וצריך לכותבו [א] (ב) מדעתה ולשמה (ג) ואם שלא לשמה כותבו אינן קדושין כתבו שלא מדעתה רבא ורבינא (ד) אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת ופסק רב אלפס כרב פפא ורב שרביא וכ"כ ר"ח וכתב עוד וי"א שהלכה כרבא ורבינא וצריך עיון וכ"פ בה"ג כרבא ורבינא וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכיון דאיפלינו בה רבוותא עבדינן לחומרא וכ"כ

בית יוסף

והשתא הוא דהדרא בה ונתרצית: **הרי** את מקודשת לי להאי מקודשת אבל אם אמר חצייך מקודשת לי וכו' שם אמר רבא התקדשי לי להאי מקודשת חצייך מקודשת לי אינה מקודשת ויהיב טעמא משום דאתתא לגבי תרי לא חזיא אלא גברא מי לא חזי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא ופרש"י איתתא לבי תרי להנשא להם אי אפשר הילכך האי לא קדיש אלא פלגא והלייה כשאר לאחר א"כ אינה מקודשת להם: **ומ"ש** או את מקודשת לי ולפלוני אינה מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ג והוא נלמד ממה דאמרינן אתתא לגבי תרי לא חזיא: מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש בת חורין הוו ספק קדושין וכו' בפרק השולח (דף מג.) בעיא וסלקא בתיקו: המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין הוו קדושין לחייב עליה אשם וצריכה גט חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה ואח"כ קדשה אחר שניהם הוו ספק קידושין וכו' יתבאר בסוף סימן מ"ד: **קדשה** בפחות משוה פרוטה ושלח לה אח"כ סבלונו' לא חיישינן שמא שלח לה לשם קדושין משנה בפרק האיש מקדש (דף נ.): **ומ"ש** ואפילו ספק קדושין לא הוי כ"מ בתוספתא הביאה הר"ן המקדש בפחות מש"פ אע"פ ששלח לה סבלונות לאחר מכאן לא עשה ולא כלום שעל מנת קידושין הראשונים שלח וכ"מ ברמב"ם וש"פ: **ומ"ש** בשם הרמ"ה ודוקא דקדיש בכספא וכו' פשוט הוא דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי וכדשמואל וכמו שנתבאר בסי' זה:

ב"ה אבל איכא למידק דבכסף נמי אפילו הוא פחות מחצי שעורה איכא למיחש שמא ש"פ במדי ואפשר דשיעור קידושין הוי חצי שעורה כסף כל כסף פחות מחצי שעורה אפי' שוה טובא מדברים אחרים אין כאן שיעור כסף שהצריכה תורה לקדושין:

ומ"ש אבל אם קדשה בפחות משוה פרוטה ואח"כ בא עליה סתם בפני עדים צריכה גט שודאי בעל לשם קדושין בפרק המדיר (דף עד.) מימרות אמוראים וטעמא משום דאדם יודע שאין קדושין פחות מש"פ כלום וגמר ובעל לשם קידושין וכן פסקו הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בספ"ז: ומ"ש ואח"כ בא עליה בפני עדים וכ"כ הרא"ש שם וז"ל והא דאמרינן דבועל לשם קדושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה (ו): **ומ"ש** שודאי בעל לשם קידושין כן כתב שם הר"ן וכתב הרא"ש וכן משמע מדברי רש"י מתוך דברי התוספות וכן מסתבר ואע"פ שכתב שיש גדולים שאמרו שצריכה גט מספק וראוי להחמיר נראה דלא קאי אלא למקדש על תנאי ובעל אבל במקדש בפחות משוה פרוט' ובעל שכתב אח"כ נראה דלדברי הכל הוי קדושי ודאי: **אם** אשה מתקדשת בקרקעות עיין בהר"ן בריש קדושין ובתוספות עלה ה' דיבור שכן פודין בו הקדשות ובתשובת הרשב"א סימן אלף רכ"ו: **לב בשטר** כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אף ע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי וכו' ברייתא ומימרא בפ"ק דקידושין (ט.)

ב"ה וכתב הר"ן דהא דאמרינן א כתב על החרס מהני דוקא בדלית ביה עדים אבל אי אית ביה עדים פסול גזירה דלמא אתי למסמך עליה בעדי חתימה בלחוד והוי ליה מזויף ופסול אפילו לר"א: (וכ"מ בד"מ קס"ב) ומ"ש ואם כתבו שלא לשמה אינם קדושין שם בעיא דאיפשיטא וטעמא משום דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בעיא לשמה אף הויה לשמה: כתבו שלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת ומפרש טעמא בגמרא דמ"ד מקודשת משום דמקיש הויה ליציאה מה יציאה לשמה שלא מדעתה אף הויה וטעמא דמאן דאמר אינה מקודשת משום דמה יציאה בעינן דעת מקנה אף הויה בעיא דעת מקנה וטעמו של הרי"ף שפסק כרב פפא ורב שרביא מבואר בדבריו שם וכתב הרא"ש שיש לדחות ראייתו וגם הר"ן כתב שיש מי שפירש בענין שאין ראוי לפסוק כן ודברי ר"ח ודברי בה"ג כתבוה שם הרא"ש והר"ן ז"ל והרמב"ם בפ"ג כתב כדברי הרי"ף וכתב עוד בפרק ההוא דהיכא דשויה שליח כותבו מדעת השליח וכתבו הר"ן וה"ה שנחלק עליו הרמב"ן ואמר דאין כותבו אלא מדעתה (וע"ל ר"ס ל"ו) כדאמרינן (גיטין סו:) גבי גט דאפי' באומרת אמרו גט פסול או בטל וה"כ מהתם גמרינן מה התם דעת מקנה בעינן ולא שלוחו אף כאן דעת מקנה ולא שלוחו ואפילו באומרת אמרו: ומ"ש

ב"ח

כלל וכן משמע ממ"ש הר"ן ומביאו ב"י והכי נקטינן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עד השני מייבם יתבאר בס"ד סוף סי' מ"ד: **קדשה** בפחות מש"פ ושלח לה אח"כ סבלונות וכו' משנה פרק האיש מקדש ומ"ש דאם אח"כ בעל צריכה גט שודאי בעל לשם קידושין כלומר דאפילו קדש בכספא נמי צריכה גט וה"א בפרק המדיר א"ר אלעזר המקדש במלוה ובעל ע"ת ובעל בפחות מש"פ ובעל ד"ה צריכה הימנו גט ולעיל בסימן ע"ה כתב דין מקדש במלוה ובעל וכאן כתב דין פחות מש"פ ובעל ובסוף סיום ל"ח כתב דין ע"ת ובעל על שם הרמב"ם וברים סימן ל"ט כתב נמי דין ע"ת ובעל בכתם ע"ש ואיכא למידק דבגמ' קאמר רב אמי המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכ' גט דבהך הוא דלא טעי ובמקדש בפחות מש"פ ושלח סבלונות כ"ע מודו דא"צ גט ולא אמרינן נמי בהא דלא טעו וי"ל דבעל דהזקה גמורה היא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות תלינן ואמרי' דלא טעי אבל סבלונות דליכ' הזקה גמור' אלא השתא בטלמא תלינן לקולא ואמרינן דילמא טעה דקידושין דפחות מש"פ מהני וע"ת קידושין הראשונים שלח ואינה מקודשת ועיין בתרומות הדשן סימן ר"ז ומשמע מדקאמר בסתמא דאף בהתרה דמקדשי והדר מסבלי דבעלמא חוששין לקידושין כדלקמן מסימן מ"ה כאן אין חוששין דשלח לה לשם קידושין אלא אדעתא דקידושין הראשונים דהוי פחות מש"פ שלח לה סבלונות וכתב לשם הריטב"א אע"ג דאיכא שידוכין וקידושין בפחות מש"פ וחשיב עסוקין באותו ענין אפ"ה אינה מקודשת ע"ש: **לב בשטר** כיצד כותב לה על הנייר או על החרס וכו' אתיא כר"א דאמר עדי מסירה כרתי דהא חרס הוי דבר שיכול להזדייף ועיין במ"ש בח"מ בסימן קמ"א ועיי' עוד לקמן סימן קכ"ד וכתב עוד אעפ"י שהשטר פסול לקדש בו שמין הנייר וכו' נראה שלמד כך מדתניא בפרק האיש מקדש (דף מ"ח) התקדשי לי בשטר רמ"א אינה מקודשת ר"א אומר מקודשת וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ומוקמינן לה דפליגי בדריש לקיש דכתב שטר אירוסין שלא לשמה ואיב"א דכ"ע אית להו דריש לקיש דבעינן לשמה דהויה ליציאה מקשינן הכ"נ שכתבו לשמה ושלא מדעתה ובפלוגתא דרבא ורבינא ורב פפא ורב שרביא קמיפלגי שמעינן מהך סוגיא דבין במקדש בשטר אירוסין שנכתב שלא לשמה ובין שנכתב לשמה ושלא מדעתה ס"ל לחכמים דשמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ופלוגתייהו בקדשה בו בתורת שטר קאמר דלר"מ אינה מקודשת דבעינן לשמה ומדעתה ולר"א מקודשת דלא בעינן לשמה ומדעתה ולחכמים שמין את הנייר וכו' השתא נסתלק הספק שנסתפק הב"י אם מיירי בקדשה בו בתורת שטר או מיירי בקדשה בו בתורת כסף דהדבר ברור דאפילו קדשה בו בתורת שטר נמי קאמרינן דאם יש בנייר ש"פ מקודשת וגם מכאן

דרכי משה

הארדונה עכ"ל: (ו) כתב הרא"ש כלל ל"ה סי' ה' בתשובה קטן שקדש אשה וכשהגדיל נתייחד עמה צריכה ממנו גט דאדם יודע שאין קדושי קטן כלום ובעל לשם קדושין והייחוד דלאחר קדושין הוי כמו ביאה עכ"ל וכ"ה לקמן בטור סימן מ"ג וכתב בתשובת מיימון סוף ספר נשים הא דאמרינן דבועל לשם קדושין דוקא שיודע שהקידושין ראשונים לאו כלום הוו ובטעות היו אבל אי לא ידע ונמצא אח"כ שלא היו קדושיו קדושין לא דמאחר דלא ידע אדעתא דקדושין הראשונים בעל וצריך קידושין אחרים עכ"ל ועיין בדברי המרדכי שכתבתי לעיל ריש סי' זה שנראה שחולק:

פרישה

הלייך האמר בחצי פרוטה לאו כלום הוא וכן כל האבעיות האלו מיירי בכה"ג כ"פ) כל אלו אבעיות הן בגמרא ועיין בדרישה:

(כ) **לחצאין** מקודשת דגברא ראוי לב' נשים (וז"ל הרמב"ם פ"ג דאישות הא למה זה דומה לאומר לה תהא את אשתי ואמרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש עכ"ל כ"פ) אבל אשה אינה ראויה לב' אנשים: (כא) **או** הרי את מקודשת לי ולפלוני אין זה זו ואכ"ל ודי"ל הואיל ולא הוזכר שם חצי אלא אמר לה הרי את מקודשת לי ה"א מקודשת לי לכולה (תו לא יטול מ"ש לפלוני קמ"ל: (כב) **הוו** ספק קידושין דבעיא הוא בגיטין ד' מ"ג ע"א ועלה בתיקו: (כג) **לחייב** עליה אשם פירוש אם בא עליה אחר (ועיין בס"ס ע"ד כ"פ): (כד) **ואח"כ** קדשה אחר שניהם הוו ספק קידושין דפלוגתא הוא בגמרא רב יוסף בר חמא אמר רב נחמן פקעי קידושין ראשון ופרש"י כשמרור הפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והוי לה כקטן שנולד רבי זירא אמר רב נחמן גמרי קדושי ראשון ולא אפסיק הלכתא כמאן לכן צריכה גט משניהם: (כה) **או** אחד מגרש ואחד נושא ואפילו השני מגרש וראשון נושא ולא דמי למ"ש לעיל בסי' זה בקדשה בפחות משוה פרוטה דשאני התם דהכל יודעי' דקידושי ראשון בעוד חצי שפחה לא היו ודאין ולכך בא זה וקידש אותה דסבר דקידושי הראשון פקעי: (כו) **אחיו** של אחד חולץ ואחד מייבם דממ"כ אם קידושי ראשון קידושין קידושי שני אינן קידושין ויכול אחיו השני לישא אותה דהא אינה אשת אחיו כלל ואם קידושי השני קידושין הרי מייבם אותה או איפכא כשבא אחיו של ראשון לישא אותה אבל לא יבם אותה שאחד מתחלה ואחר כך יחלוץ לה השני דלמא יפגע ביבמה לשוק ודינים אלו יתבארו בסי' מ"ד וע"ש: (כז) **ושלח** לה אחר כך סבלונות כו' ע"ל מ"ש בסי' מ"ה: (כח) **וכתב** הרמ"ה דוקא דקדיש בכספא כו' כתב ב"י דין זה פשוט ואינו שייך לשילוח סבלונות כו' ונלע"ד משום דבגמרא קאמר לא חיישינן (ואפילו ספק קידושין לא הוי כ"פ) הוצרך לומר דהאי לא חיישינן כ"ט משום דקדיש בכספא: (כט) **שודאי** בעל לשם קידושין דאדם יודע דאין קידושין בפחות מש"פ וגמר ובעל לשם קידושין שאינו עושה בעילתו בעילת זנות (וכתב הרא"ש והיינו בדאיכא עדי יחוד דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ב"י וע"ל סי' כ"ח כ"פ) וכתב ב"י ז"ל ואע"ג שכתב הרא"ש שיש גדולים שאמרו שצריכה גט מספק וראוי להחמיר נראה דלא קאי אלא למקדש על תנאי ובעל אבל במקדש בפחות מש"פ ובעל שכתב אחר כך נראה לדברי הכל הוי קידושי ודאי עכ"ל ועד"ר:

סי' לב (א) **או** (באחד מהלשונות הנזכרות בסי' כ"ז כ"פ: (ב) **מדעתה** ולשמה כמו גבי גט: (ג) **ואם** שלא לשמה כתבו כו' הטעם משום דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה דהיינו קידושין ליציאה דהיינו גט מה יציאה לשמה דכתיב וכתב לה לשמה אף הויה לשמה כ"פ): (ד) **אמרי** מקודשת וז"ל הגמרא משום דמקיש הויה ליציאה מה יציאה לשמה אף הויה לשמה שלא מדעתה דהוי בעל כרחו מתגרשת כ"פ) אף הויה ומ"ד אינה מקודשת משום דמה יציאה בעינן דעת מקנה (דהיינו הבעל שמקנה אותה בגט זה לעצמה ובעינן שיכתוב מדעתו כ"פ) אף הויה בעיא דעת מקנה (דהיינו האשה שנקנה לבעל כ"פ)

דרישה

[ו] **שודאי** בעל לשם קידושין וכתב ב"י וז"ל ואע"ג דכתב הרא"ש כו' עד הוו קידושין ודאי אפי' לדברי הכל שכתב ב"י נראה דאינו ר"ל לדברי כל הגאונים דא"כ קשה הא ב"י עצמו כתב לעיל בסי' כ"ח דף כ"ו ע"א דנ"ל מדברי הרמב"ם דמשוה הדינים התקדש בפחות מש"פ או במלוה ובעל להמקדש על תנאי ובעל ובכולן לא מצריך אלא גט מספק ע"ש גם מ"ש דגם דעת הרא"ש נראה דמ"ש וראוי להחמיר איירי נמי במקדש במלוה ובעל ע"ש אלא נראה דדברי הכל דקאמר ר"ל אף לדעת המחמירין שכתב הרא"ש גם הם מודים דהמקדש בפחות מש"פ ובעל דמקודשת ודאי וטעמיה נראה משום דבגמרא פרק המדיר דף ע"ג ע"א אמרינן המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה ממנו גט בהא הוא דלא טעי אבל בהנך טעי ופירש רש"י דפליג אמ"ש לפני זה דהמקדש על תנאי או במלוה ובעל דנמי צריך גט וקאמר דא"כ משום דטעה וסבר כיון שנשאת ודאי יודע בעצמו דליכא עליה נדרים ואדעת תנאי ראשון בעל והמקדש במלוה לאו הכל בקיאין בהלכות קידושין אבל בפחות מש"פ ליכא דטעי בה ואדעת קידושין בעל ומ"ה כתב הב"י בפשיטות דלהרא"ש ודאי בכה"ג הוי קידושין ודאין:

סי' לב [א] **מדעתה** (ולשמה כמו גבי גט וצריך להזכיר ג"כ שמו ושמה בשטר קידושין כמו בגט אבל לא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף מ"מ פ"ג דאישות ב"י

אע"פ

חדושי הגהות

לב א כוונתו שכתב שם בתחלה דהך דכתב על החרס אתיא כר"א דאמר גיטין (כב) עידי מסירה כרתי דאילו לר"מ דאמר עידי חתימה כרתי אסור לכתוב אחרם כיון שאפשר להזדייף אבל אמגילתא מותר אף לדידיה כמבואר שם במשנה (כא:) ע"ש וע"ז כתב הר"ן דה"מ דעל החרס מהני היכא דלית ביה עדים אבל אית ביה עדים אף לר"א פסול משום דילמא אתי למיסמך:

וכ"כ הרמ"ה דמקודשת מספק וכ' עוד (ה) אע"פ שהשטר פסול לקדש בו [ג] שמין הנייר (ו) אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם אין בו שוה פרוטה הוי ספק קידושין :

לג **בביאה** כיצד אמר הרי את מקודשת לי בביאה זו או בא' מהלשונות (א) ונתייחד מיד עמה בפני עדים (ב) ובעלה בין כדרכה בין שלא כדרכה (א) והויא לה כארוסתו לכל דבר שאינו יורשה ואינו מטמא לה (ג) ואם לא גמר ביאתו לא הוו קידושין (ב) עד נמר ביאה שאם קבלה קידושין מאחר קודם שגמר הוא מקודשת לשני אבל הערה בה ופירש מיד או שאמר תחילה (ג) שדעתו לקנות בהעראה קנה מיד :

לד [א] **המקדש** האשה (א) מברך וכן אם קדשה על ידי שליח מברך השליח מאי מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות (א) ואסר לנו את הארוסות (ב) [ב] והתיר לנו את הנשואות ע"י

מכאן מבואר דהרמ"ה קאמר דבין בכתבו שלא לשמה ובין שלא מדעתה בכל ענין דינא דשמין את הנייר דהלכה כחכמים וכהני אוקימתא דכולהו הילכתא נינהו ומזה הטעם פסק הרשב"א דבמקדש בשטר לאחר ל' יום דשמין את הנייר ואם יש ש"פ מקודשת ודאי דה"ל כמקדש בכסף וראייתו מהך ברייתא דפרק האיש מקדש עיין בב"י לקמן ריש סי' מ' ועיין עוד בהשיר"י ריש קידושין ובתוספות לשם בד"ה ואשה בפחות מש"פ :

ומ"ש ואם אין בו ש"פ הוי ספק קידושין קצת קשה בזה דכתב הרמ"ה בתחילה דמקודשת מספק שמא הלכה כרבא ורבינא תיפוק ליה דבלאו הכי הוי ספק קידושין דשמא ש"פ במדי וי"ל דנפקא מינה היכא דאמרה בפירוש דאין דעתה להתקדש בשטר זה לשם כסף אפילו ש"פ דאפ"ה הוי ספק קידושין דשמא הלכה כרבא ורבינא ועי"ל דנ"מ למטעם הך ספיקא דשמא הלכה כרבא ורבינא אם נשאת לאחר הולד ספק ממזר אבל מטעם ספק שמא ש"פ במדי אפילו נישאת לשני הולד כשר כמ"ש רבינו בשם הרמ"ה גופיה בסימן ל"א וכן כתב הרא"ש ע"ש ר"י ומביאו ב"י לשם וכתב ב"י דהרשב"א כתב בתשובה סימן ת"ר דשטר קידושין כשר במחובר אבל מפירש"י פ"ק דגיטין ריש (דף עשירי) משמע דמחובר פסול בקידושין והרב בהגהת ש"ע כתב ג"כ דפליגי בהא אבל הרשב"א בחידושיו כתב דתרוייהו הילכתא נינהו דלא אמרו בקידושין דפסול במחובר אלא לענין שטר קידושין וה"ט דכיון דמה שהאשה מתקדשת בשטר הוא משום דכתיב ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר וכיון דבגט שכתבו על המחובר פסול אף בקידושין פסול במחובר מתורת שטר אבל המקדש בדבר המחובר לקרקע לשם כסף מקודשת :

לג בביאה וכו' פי' צריך שיאמר תחלה הרי את מקודשת לי וכו' ואח"כ מיד נתייחד עמה ותרוייהו האמירה והייחוד צריך שיהא בפני עדים שאם היה מתייחד עמה בפני עדים ואח"כ יאמר לה הרי את מקודשת לי לא יהיו העדים שומעין האמירה ומ"ש רבי' בפני העדים הוא חוזר גם על האמירה שבתחלת דבריו . ומ"ש והויא לה כארוסתו וכו' כלומר לא תימא כיון שנתייחד בפני עדים ובעל חשבינן לה נשואה ליתא אלא אפ"ה אינה אלא כארוסה :

ומ"ש ואם לא גמר ביאתו וכו' פ"ק דקידושין ורצונו לומר דכשאמר תחלה שדעתו לקנות בהעראה השתא אפילו לא פירש מיד אלא בעל כדרכו וקדש אחר וקדשה קודם גמר ביאה לא הוי קידושין כלום שכבר קנה הראשון מיד בהעראה וה"א בהשר"י לשם : **כתב** במרדכי פרק האומר פנוי הבא על הפנויה וראו עדים מבחוץ צריכה גט ואם בא עליה אחר צריכה גט משני והמיימוני פליג עכ"ל וע"ל סימן ט"ו ולקמן סימן ק"מ :

לד המקדש האשה מברך ברייתא פ"ק דכתובות ומברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין ומ"ש וכן אם קדשה ע"י שליח מברך השליח נראה דס"ל לרבינו דהוא עצמו או שלוחו צריך לברך וכן כתב הרמב"ם בפ"ג דאישות ובהג"ה לשם כתב דכן נוהגין בארץ מערב אבל במלכיות אלו אין המקדש מברך אלא אחר וכ"כ בסמ"ג בעשה מ"ח וא"ת מנ"ל דע"י שליח צריך לברך וי"ל דבמסכת כלה מייתי קרא דויברכו את רבקה ללמד דבעינן עשרה לברכה ובתלמודא דידן נפקא ליה מויקח בועז עשרה אנשים וצריך לומר דבמס' כלה מיירי בברכת אירוסין וגבי בועז מיירי בברכת נישואין כדכתבו התוס' דף ז' בד"ה שנאמר ויקח בועז ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה שנתקדשת ע"י שליח שהרי אליעזר שליח היה ונראה דאסמכתא בעלמא הוא דעשרה לא אשתמע מהתם ולא איירי פשטא דקרא בברכת אירוסין עכ"ל התוספות אבל מדכתב הרמב"ן ורבינו נראה דס"ל דילפותא גמורה היא : **מאי** מברך וכו' האידנא נוהגין לברך והתיר לנו הנשואות ע"י חופה וקידושין בא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין ואף על גב דבלשון המחברים לא נמצא כתוב עמו ישראל אלא מקדש ישראל מיהא בספרים שלנו איתא בגמרא מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וכ"כ בהגהת מיימונית לשם שכך אנו נוהגין לחתום ומרבותי קבלתי לומר והתיר לנו את הנשואות לנו ע"פ דברי הר"ן שכך הגיה ר"ת . וא"ת אמאי הקדימו לומר חופה מקמי קידושין כבר כתב הרא"ש וז"ל ולכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא

ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה אע"פ שהשטר פסול לקדש בו שמין הנייר וכו' גם רבינו ירוחם כתב כן בשמו" ב"ה ודבריו מפורשים בגמרא פ' האיש מקדש עלה מ"ח התקדשי לי בשטר חכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת ואוקימנא לה בשכתבו שלא לשמה ולא מדעתה להסתפק בפירוש דבריו דכיון דלא קדשה בשטר זה לשם כסף אפילו ש"פ אינה מקודשת ולא בא להכשיר אלא כשרוצה לקדשה בו משום כסף וה"ק אף ע"פ ששטר זה שכתבו שלא מדעתה פסול לקדש בו בתורת שטר אם בא לקדשה בו משום כסף שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת כלומר יכול לקדשה בו בתורת כסף ואם אין בו שוה פרוטה וקדשה בו הוו ספק קידושין משום דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי ואפשר דאפילו בקדשה בו בתורת שטר קאמר דאם יש בו שוה פרוטה מקודשת מתורת כסף וזה נראה יותר מדקדוק הלשון : גרסינן בגמרא שם בשטר כיצד כתב לה על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו ש"פ בתך מקודשת לי בין על ידי אביה בין ע"י עצמה מקודשת וכ' הרשב"א בתשובה ע"ז דילמא בכותב בתך פלונית היא לכשת"ל דאף להזכרת השם הוקשו הויה ליציאה וכן הוא בתשובה אלוי עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סימן ת"ר דשטר קידושין כשר במחובר (א) וכן משמע בתוספתא אבל אין נראה כן דעת רש"י בפ"ק דגיטין (ט :) ובסימן תר"ג כתב דבירושלמי איפליג בשטר קידושין שכתבו באיסורי הנאה אם היא מקודשת והאריך בדבר כתב ר"י פשוט בפ"ד אחין (לא :) שאף על פי שאין בו זמן כשר (ג) :

לג בביאה כיצד הרי את מקודשת לי בביאה או באחת מהלשונות כלומר מהלשונות הנזכר בסימן כ"ז : ומ"ש ונתייחד בפני עדים כ"כ הרמב"ם בפ"ג וכתב ה"ה בפרק הזורק (פא :) אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ופשוט הוא שכל האומר שעל דעת לקדשה בפני עדים מתייחד עמה הן הן עידי ביאה : **ומ"ש** ובעלה כו' הכי משמע בגמרא פ"ק דקידושין (ט :) וכן כתב הרמב"ם בפ"ג . ומ"ש הויא לה כארוסה לכל דבר שאינו יורשה ואינו מטמא לה שם (דף י.) איבעיא להו ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה נ"מ ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה ובעו אביי ורבא למיפשטא דאירוסין עושה ודחי להו תלמודא וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן דהלכה כאביי ורבא ואע"ג דדחי להו תלמודא פשטא דמתניתין כותייהו משמע ותו מייתי ברייתא דיוחנן בן בג בג למיפשט דנישואין עושה ודחי לה רב נחמן ורבינא דלעולם אירוסין עושה והלכתא כוותייהו עכ"ל : **ומ"ש** ואם לא גמר ביאתו לא הוו קידושין עד גמר ביאה וכו' שם איבעיא להו תחילת ביאה קונה או סוף ביאה קונה נ"מ כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אמר אמימר משמיה דרבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה וכתב הרא"ש ודוקא כשנגמר ביאתו אז אמרינן דעתו על גמר ביאה ואם קודם גמר ביאה קבלה קידושין מאחר מקודשת לשני אבל אם הערה בה ופירש ולא גמר ביאתו מקודשת וכן אם קודם ביאה אמר אני רוצה שתתקדש בהעראה מקודשת דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (נה :) דאשה נקנית בהעראה דילפינן קיחה קיחה מעריות עכ"ל וכתב ה"ה בפ"ג שכן דעת בעל הלכות ושכן נראה דעת הרמב"ם ושכן עיקר . כתב רבינו ירוחם בפרק הבא על יבמתו (נד .) דביאת שוגג לא קנה באשה. דין המתייחד עם האשה פנויה אי חיישינן לקידושין יתבאר באורך בסי' קמ"ט :

לד המקדש האשה מברך פ"ק דכתובות (דף ז' :) מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין : ומ"ש וכן אם קדשה ע"י שליח מברך השליח כן כתב הרמב"ם בפ"ג וכן משמע מדסתים ותני מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין ומקדש ע"י שליח בכלל בית אירוסין הוא : מאי מברך אקב"ו על העריות וכו' בפ"ק דכתובות (שם) ופרש"י ואסר לנו את הארוסות מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובברכה כדפריש' כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ומדרבנן נמי מברכין וציונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה והתיר לנו את נשותינו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין וכתב הר"ן שר"ת הגיה בנוסח הברכה והתיר לנו את הנשואות לנו ורבינו הכי כתב והתיר לנו ע"י חופה וקידושין ואין מנהג בישיבה לומר את הנשואות ופי' ע"י חופה וקידושין אף על פי שקידושין קודמין לחופה היינו ע"י חופה וקידושין שקדמו להם . וכתב בספר העיטור שעיקר הנוסחא

דרכי משה

לב (א) וכ"כ סימן אלף רכ"ו ובעל העיטור פליג כתב המ"מ פ"ג דאישות דשטר קידושין שכתבו על דבר מחובר פסול דומיא דגט וצריך להזכיר שמו ושמה בשטר קידושין כמו בגט אבל לא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף : (ב) וכתב בב"י פ' ד' אחין דף תי"א ע"ג דשטר קידושין שכתב בכתב ידו ואין בו אלא עד א' או שאין בו עד מקודשת מספק בהר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"א ע"א דאם נתן לה שטר וא"ל ע"מ שהנייר שלי אינה מקודשת עוד שם דף תרכ"ה ע"א הא דכתב על החרס או על שאר דבר שאפשר להזדייף דכשר ה"מ דלית ביה עידי חתימה אבל אי אית ביה עידי חתימה פסול דדילמא אתי למיחלף בשטרי דעלמא וע"ש :

לג (א) ומשמע דאם לא אמר לה מידי ולא היו עסוקין בענין קידושין אע"פ שבא עליה לא הויא מקודשת ובמרדכי פ' האומר דף תרס"ב ע"ד פנוי הבא על הפנויה וראו עדים מבחוץ צריכה גט ואם בא עליה אחר אח"כ צריכה גט משני והמיימוני פליג עכ"ל המרדכי ולקמן סימן קכ"ו יתבאר לך דברי הרמב"ם ותשובת הרא"ש שהאריך בזה וע"ש וע"ל סימן ט"ו נתברר מחלוקת הפוסקים בזה ומהרא"י בפסקיו סי' ל"ז כתב וז"ל ומה שכתבתי מן המרדכי דכתב פרק אלמנה לכ"ג דמי שנתפס עם האשה ואומרת שקדשה בביאה צריכה גט ואם אינו מודה לה נשבע שבועת התורה שלא הוזקק לה מעולם ואינה צריכה גט ודע לך דבמרדכי בני אוסטרייך ליתא להאי פסק ואי לא דמסתפינא אמרי' דפסק תמוה הוא וע"ש כי האריך וקצרתי דבריו ובת"ה סי' ר"ט כתב על אשה אחת שנתעברה מאיש אחד וכתב דאי איכא עדים שראו הבעילה חיישינן שמא בעל לשם קידושין אבל אי ליכא עדים לא חיישינן לכלום וכו' וע"ש כי האריך עוד בחילוקים וכתב דאם היה הבועל השוד על הזנות או שהיה לו אשה אחרת ליכא למיחש לקידושין והאריך שם בטעמים : ועוד דינים אלו יתבארו לקמן סי' קי"ט בעז"ה : (ב) ובתשובת מיימון סוף ספר נשים דף שי"ח דבר שסתמו כך הוא שבעל כמו דאיכא עידי יחוד דמי וע"ש : (ג) כתב הר"ן דף תרכ"ו ע"א פ"ק דקידושין דאם קדשה תחלה ובא עליה אח"כ לשם נישואין קנאה דעדיף מחופה עכ"ל ובפרק המדיר דף תק"א ע"א הא דביאה אירוסין עושה היינו דבא עליה בבית חמיו אבל אם כנסה לתוך ביתו ובא עליה הוה נישואין :

לד (א) משמע דהמקדש עצמו יברך ואין נוהגין כן אלא אחר מברך וכ"כ הסמ"ג והגהות מיימון ספ"ג דאישות :

והמנהג

דרישה

ב"י כ"פ : [ב] שמין הנייר כו' יש מקשים כיון שלא קדשה בשטר זה לשם כסף אפילו שוה פרוטה אינה מקודשת ולפי מ"ש אמ"ו ז"ל בפרישה א"ש . והר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"א כתב דה"ה בכל פסולי שטר אם נתן לה שטר ששוה פרוטה מקודשת מדין כסף כ"פ) :

סי' לד [א] **המקדש** אשה מברך וז"ל רמ"א וי"א (כ"כ הסמ"ג והגהות מיימון פ"ג דאישות כ"פ) ע"י אחר וכן נוהגין וטעם המנהג נראה כיון דאין נוסח הברכה קאי אקיום מצוה זו דהיינו לקדש אשה אלא שבח להש"י שהבדילנו מן העכו"ם כו' וכמ"ש הרא"ש בסמוך הלכך אינו דומה לשאר ברכת המצות וק"ל (ורש"ל בביאורי סמ"ג כתב הטעם משום דהרא ומש"ה אם אין אחר אלא הוא יברך הוא בעצמו וכ"כ המרדכי ועכשיו המנהג שאין החתן מברך כלל ושמעתי הטעם שאין לבייש מי שאינו יודע וכן בקריאת התורה ג"כ אין העולה קורא אלא הש"ל משום ה"ט עכ"ל כ"פ) :

[ב] **והתיר** לנו את הנשואות כתב הר"ן (פ"ק דכתובות דף ת"ע ע"א כ"פ) שר"ת הגיה בנוסח הברכה והתיר לנו את הנשואות "לנו וכן נהג מור"ם וכ"כ בטור שלו אני נוהג לברך ע"פ ר"ת הנשואות לנו ע"כ . ופי' ע"י חופה וקידושין אע"ג שקידושין קודמין לחופה היינו ע"י חופה וקידושין שקודמין להם וב"ה כתב שעיקר נוסח הוא על ידי חופה בקידושין בבית אלא שנתחלף וי"ו בבית ז"ל שם מפני שהדייקנים קראו לבי"ת רפה מפני שהיא סמוכה לה"א שהיא מאותיות "אהו"י ומרפות אותיות "בגד "כפת שאמריהם טעו הסופרים וכתבו בוי"ו וטעו לומר וקידושין ועיין בב"י מ"ש הר"ן (וז"ל המרדכי משום דזימנין דמקדשין בשעת ברכת נישואין

פרישה

(ה) אע"פ שהשטר פסול פירוש כגון שכתבו שלא לשמה : (ו) אם יש בו ש"פ מקודשת דומיא לס"ח שיש לו על אחר דמקודשת אם יש בו ש"פ שנתבאר בסי' כ"ח ואינו דומה למחזיר לה ש"מ שהיה בידו עליה דהו אין דעת שניהן על השטר אלא למחול לה המלוה משא"כ כאן שדעתה להחזיק בשטר וזהו כתירוץ השני שכתבתי בסימן כ"ח למה היא מתקדשת בשט"ח שעל אחר :

סי' לג (א) **והויא** לה כארוסתו פי' אע"ג שבא עליה אפ"ה לא הויא אלא כארוסתו ואינה יורשה ואינו מטמא לה (אם הוא כהן כ"פ) : (ב) עד גמר ביאה דכל הבועל דעתו על גמר ביאה ודוקא אם גומר ביאתו או אמרינן דדעתו דוקא על גמר ביאה אבל הערה בה ופירש מיד או שאמר תחלה כו' קונה נמי בהעראה והא דאשה נקנית בהעראה ילפינן בגמרא קיחה קיחה מעריות (דקי"ל בעריות דמתחייב מיד בהעראה וכמ"ש לעיל סי' כ' כ"פ) : (ג) שדעתו לקנות בהעראה פי' ואפילו לא פירש מיד אלא בעל כדרכו אפ"ה אי קדיש אחר וקדשה קודם גמר ביאה לא הוי קידושין רש"ל כ"פ : דין המתייחד עם אשה פנויה אי חיישינן לקידושין ע"ל בסימן קמ"ט ובב"י שם ורמ"א כתבו כאן ע"ש :

סי' לד (א) **ואסר** לנו את הארוסות פרש"י מדרבנן שגזרו על היחוד של פנויה ואפי' ארוסה לא התירו אלא ע"י חופה ובברכה כדאמרינן כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה . ומדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה דהוי נמי מדרבנן ואמרינן וצונו : (ב) והתיר לנו את נשותינו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין :

לומר

ע"י חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל וכתב א"א הרא"ש ז"ל (ג) ונהגו האידנא לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין כ' הרמב"ם ז"ל נהגו העם להסדיר אותה על כוס של יין או של שכר ומברכין תחילה על הכוס ואח"כ מברכין אותה (ד) ואם אין שם יין או שכר מברך בפני עצמו וכתב עוד (ה) מברך קודם הקידושין ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין דזו ברכה לבטלה היא דמה שעשה כבר נעשה ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב יש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם הקידושין כדאמרינן כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ויש שכתבו שצריך לברך אחר הקידושין דלמא הדרא בה האשה והוי ברכה לבטלה ועוד שכל המצות לפי שמזכירים עשיית המצוה מברך עליהן עובר לעשייתן (ו) אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש אשה וכיון שאין המברך מזכיר עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן כתב רב שרירא גאון המארס בלא ברכה חיסר את אירוסיו ברכה שהיא מצוה והמברך ברכת אירוסין (ז) בבית התנים ברכה שאינה צריכה היא ועובר משום לא תשא ורבינו ניסים הורה שאם לא בירך ברכת אירוסין בשעת אירוסין [ג] יברך אותה עם ברכות של נישואין (ח) וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב

היא המתרת הכלה ולה"כ קדימו חופה לקידושין לומר התיר לנו הנשואות ע"י חופה שאחר ברכת הקידושין עכ"ל פירוש לדבריו שאנו מברכין לפניו אשר קדשנו במצותיו ואסר לנו את הארוסות שהם בלא חופה והתיר הנשואות בחופה וזהו עיקר הברכה על שהתיר לנו ע"י חופה אלא לפי שהיה המובן שיש היתר בחופה גרידא על כן תקנו לומר חופה וקידושין :

כתב הרמב"ם ז"ל נהגו העם וכו' וא"א הרא"ש כתב יש שכתבו וכו' עד א"צ לברך עובר לעשייתן כך כתב הרא"ש בפסקיו רפ"ק דכתובות ומשמע דהכי ס"ל לברך אחר אירוסין כאשר כתב במסקנת דבריו ויש לתמוה דבס"י הביא תשובת הרא"ש שהמברך אחר הקידושין טועה וא"כ נראה שדבריו סותרין זא"ז ותו דרבינו כתב על דברי רבינו ניסים וכ"כ הרא"ש וכמו שהוא בפסקיו שכתב על דברי הר"ן וכן מסתברא וכו' וב"י כתב היפוך זה וז"ל וכבר נתבאר בסי' זה שלדעת הרמב"ם והרא"ש ברכה לבטלה הוא ונראה דדעת הרא"ש הוא דלכתחילה המברך לאחר קידושין טועה כמ"ש בתשובה אבל ודאי אם לא בירך קודם הקידושין יברך אותה אח"כ עם ברכת נישואין כמ"ש ר"ן וטעמא דבשעת קידושין אין ראוי לברך אחר הקידושין דעל מה יברך האירוסין כבר נעשו והחופה עדיין לא הגיע אבל כשיגיע החופה מברך גם ברכת אירוסין שהרי מברך על שהתיר הנשואות בחופה וקידושין וכי היכי דבקידושין בלא חופה מברך ע"י חופה וקידושין ה"נ בחופה בלא קידושין וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין דזו ברכה לבטלה דמה שעשה כבר נעשה עכ"ל אלמא מדלא כ' בסתם לא יברך אלא כ' לא יברך אחר הקידושין משמע דדוקא אחר הקידושין מיד לא יברך כיון שאין כאן חופה על מה יברך דהקידושין כבר נעשו אבל בחופה יכול לברך ולא הויא ברכה לבטלה כיון דאיכא חופה שהרי מברך ע"י חופה וקידושין כדפי' זה נראה ליישב מ"ש הרא"ש בפסקיו שהסכים עם ר"ן לברך ברכת אירוסין בשעת נישואין עם ז' ברכות דלא קשיא כמ"ש בתשובה דהמברך לאחר הקידושין טועה אבל מ"מ קשה ממ"ש הרא"ש בפסקיו במסקנתו דעת י"א שלכתחילה צריך לברך אחר האירוסין משמע דהכי ס"ל ואי לאו תשובת הרא"ש היה אפשר לפרש דמה שהסכים הרא"ש עם ר"ן היינו כשלא בירך בשעת אירוסין לא לפניו ולא לאחריו שאז יברך בשעת נישואין עם ז' ברכות אבל לכתחילה לא יברך אלא לאחר אירוסין כמ"ש במסקנתו בתחילה אבל מדכתב בתשובה דהמברך לאחר קידושין טועה קשיא טובא ודוחק לומר שפסקיו סותרין זא"ז אלא נראה עיקר דבשהביא ב' דיעות יש שכתבו לברך קודם אירוסין ויש שכתבו לברך אחר אירוסין לא כתב שום הכרעה לא היתה דעתו שכך היא מסקנתו כסברא זו שכתב באחרונה אלא שקולין היו הסברות לדעתו ועכ"פ חזר ממה שכתב בתשובה דהמברך לאחר קידושין טועה אלא אינו טועה :

כתב במרדכי פ"ק דכתובות ומן הדין היה ראוי לברך ברכת אירוסין משעת קידושין אלא דנהגו לברך בשעת נישואין משום דמסיימין בה והתיר לנו את הנשואות וסמכו אהא דתניא העושה סוכה לעצמו מברך וכו' רב כהנא מסדר להו לכולהו אכסא דקידושא מחיבור ה"ר אפרים עכ"ל נראה מדבריו דמנהגא היה לקדש בלא ברכת אירוסין ואחר כך היו מברכין ברכת אירוסין עם ז' ברכות וכבר השיב עליהן רב שרירא דתרתי עבדי דחיסר את אירוסיו בברכה שהיא מצוה ועוד מברך אח"כ ברכה לבטלה . וכתב עוד במרדכי דבסעודת אירוסין אפילו ברכו ברכת אירוסין אין מברכין שהשמחה במעונו וריב"ק פליג דלא גרע משבוע הבן דלולי צערא דינוקא היו מברכין שהשמחה במעונו וע"ש :

כתב רב שרירא גאון וכו' נראה דעל אותן שנהגו לארס בלא ברכה ואח"כ בשעת נישואין היו מברכין בחופה ברכת אירוסין עם ז' ברכות כמ"ש במרדכי השיב עליהן ואמר המארס בלא ברכה חיסר את אירוסיו ברכה שהיא מצוה כלומר אף על פי שקידושין גמורין הן דאין הברכות מעכבות את מצות אירוסין מכל מקום אם היה מברך היה מקיים עוד מצוה ועכשיו חסר אותה מצוה הוא ואם הוא מברך ברכת אירוסין בחופה עובר ג"כ על לא תשא ור"ן חולק ע"ז בלבד ואמר שאינו עובר על לא תשא אלא לכתחילה יכול לברך אותה עם ברכות של נשואין אבל מודה הוא ר"ן לרב שרירא דלאו שפיר עבדי לכתחילה שלא לברך ברכת אירוסין

בנוסחא הוא על ידי חופה בקידושין בבי"ת אלא מפני שהצדוקים קראום לבי"ת ההיא רפה מפני שהיא כמוכה לה"א שהיא מאותיות אהו"י ומרפות בג"ד כפ"ת טעו הסופרים וכתבו בוי"ו עכ"ל : ומ"ש בשם הרא"ש ונהגו לומר מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין כ"כ בפסקיו שם והר"ן כתב בשם הרמב"ן שאין חותמין מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין . אף ע"פ שכתוב במקצת נוסחאות לפי שאינו ראוי לברך על החופה שאינו נעשה עכשיו ועוד שמקדש ישראל הוא מעין הפתיחה שקדשם בכל עסקי נישואין לפיכך אין לחתום אלא מקדש ישראל בלבד וכו' רבי' האי גמרא הוא מקדש ישראל וכך חותמין בשתי ישיבות מימות חכמים הראשונים ועד עכשיו ותוספת זה שאתם מוסיפין גריעותא היא שאין קדושת ישראל תלויה בכך ונאה לכם לחזור להלכה ולמנהגינו בהסכמת הכל עכ"ל רבינו האי ובהלכות רבינו ז"ל מצאתי בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין וכתב ידו נמחק ע"י חופה וקידושין ועיקר עכ"ל הרמב"ן ז"ל וכך היא נוסחת הרמב"ם בפ"ג בא"י מקדש ישראל וכן אנו נוהגים . וכתוב עוד בנוסח הרמב"ם בתחלת הברכה בא"י אקב"ו והבדילנו מן העריות וכו' ה"ה גירסא נכונה היא (ב) והוא על מה שאמרו א קדושים תהיו הוו פרושים מן העריות וכתב הר"ן וא"ת היכן מצינו ברכה כגון זו שמברכים על האיסור (ג) והלא אין מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוטה ועוד למה אין מברכין במטבע קצר אשר קדשנו על הקידושין כמו שמברכין על כל המצות במטבע קצר על המילה ועל השחיטה י"ל דודאי אין ברכה זו ברכת המצוה ממש שא"א לברך כפי מה שראוי לברך בברכת המצות שאין לברך בשעת הקידושין אשר קב"ו על הקידושין משום דאין מברכים על המצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה כי הא דהכתי מחכרא מסירה לחופה ובשעת כניסתה לחופה א"א לו לברך על קידושין וחופה כיון שכבר קידש מזמן מרובה וכשבא לקדש ולכנוס כאחת נמי לא ראוי לתקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא תופס ברכה שוה לכל וכיון דברכת המצוה ממש א"א לא רצו להוציא מצוה זו בלא ברכה כלל ותקנו לברך בה על קדושתן של ישראל והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשם בענין זווג באסור להם ובמותר להם והיינו שצונו על העריות וכדי שלא יטעה השומע לומר שבקידושין אלו בלבד הותרו המותרות הוצרכו לומר ואסר לנו את הארוסות בלאו דלא תסור והזכיר היתרן דהיינו ע"י חופה וקידושין עכ"ל והרא"ש הקשה ג"כ קושיות אלו ותירץ כ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים מצות פריה ורביה אינו מחויב לקדש אשה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון שאיפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קב"ו להבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות והזכירו בו היתר נשואות בחופה וקידושין ואיסור ארוסות שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה ולה"כ הקדימו חופה לקידושין לומר התיר לנו את הנשואות ע"י חופה שאחר ברכת הקידושין ע"כ : כתב הרמב"ם נהגו העם להסדיר אותה על כוס של יין או שכר וכו' בפ"ג וכתב ה"ה ומ"ש ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמה דבר פשוט הוא שאין כוס מעכב ואינו אלא מנהג כתב רבינו בסימן ס"ב בשם רבינו נסים ברכת אירוסין אם לא ימצא יין ואפילו יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין דלאו מצוה מן המובחר הוא וכתב עוד מברך קודם הקידושין אם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין בפ' הנזכר ובסמוך כתב רבינו שיש חולקים עליו . ומה שאמר וא"א כתב יש שכתבו שצריך לברך ברכת אירוסין קודם הקידושין וכו' ויש שכתבו שצריך לברך אחר הקידושין דילמא הדרא בה וכו' בפ"ק דכתובות ויש בקצת ספרי רבינו חסרון מבואר וכך צריך להגיה אבל מ"ש ועוד שכל המצות לפי שמזכירין עשיית המצוה מברכין עליהם עובר לעשייתן אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש אשה וכיון שאין מזכיר עשיית המצוה אין צריך לברך עובר לעשייתן . והגהות מיימון כתבו לברך אחר הקידושין וכ"כ התוס' והמרדכי בפ"ק דפסחים בשם ר"ת אבל הרא"ש כתב בתשובה בתחלת כלל כ"ו ששאלת שנמצא בתשובה על שם הרי"ף שאין לברך ברכת אירוסין אלא קודם הקידושין ודאי כן הוא כמו שכתבת והמברך אחר הקידושין טועה הוא עכ"ל וכבר נתבאר בסמוך שכן דעת הרמב"ם וכיון דהרי"ף והרמב"ם ב והרא"ש מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן וכן המנהג פשוט בכל ארץ ישראל ומלכות מצרים (ז) : כתב רב שרירא גאון המארס בלא ברכה וכו' רבינו ניסים הורה שאם לא בירך וכו' סברות אלו כתב הרא"ש בפרק קמא דכתובות וכתב על דברי רבינו ניסים וכן מסתבר וכן מצאתי בנימוקי ה"ר יונה שכתב משמו ודימה אותו למי שלא בירך אחר אכילתו שחוזר ומברך אחר המזון כל זמן שלא נתעכל המאכל שבמעיים וכן ה"נ אע"פ שעבר זמן מרובה כל זמן שלא נגמר ההיתר מברך וכיון שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה יכולין

דרכי משה

(ב) והמנהג הפשוט במדינות אלו לומר כמ"ש רבינו הטור ולחתום מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין וכמ"ש הרא"ש ודלא כהר"ן והרמב"ם פ"ג שכתבו שלא לחתום אלא מקדש ישראל ועיין בהר"ן פ"ק דכתובות : (ג) גם הרב בעל העקידה בפי' לחומש האריך בטעם הדבר : (ד) וכ"ה המנהג במדינות אלו ועיין עוד בסמוך בדין זה : (ה) ובמרדכי פ"ק דכתובות ע"א דנהגו לברך אותה בשעת נישואין משום דמסיים בה והתיר לנו הנשואות כו' וכן נהגו האידנא דאין מארסין רק תחת החופה ואז מברכין ברכת אירוסין קודם האירוסין ואף אם מארסין אותה קודם החופה מ"מ אין מברכין ברכת אירוסין עד שעת החופה וכתב הריב"ש סי' פ"ב דטוב להחזיר הברכה סמוך לקידושין ולקדש תחת החופה שיהא הברכה סמוך לקידושין ומ"מ אף אם אינו חוזר ומקדשה יכול לברך תחת החופה אע"פ שקידשה מזמן

פרישה

ונהגו האידנא לומר מקדש ישראל כו' וז"ל הרא"ש ברכה זו נתקנה שבח להקב"ה שהבדילנו מן העכו"ם וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות והזכירו בו היתר נשואות ע"י חופה וקידושין ואיסור ארוסות שלא יטעה אדם לומר שהברכה של הקידושין נתקנה להתירו לו ולהכי נמי הקדימו החופה לקידושין לומר התיר לנו נשואות ע"י חופה שאחר ברכת קידושין ע"כ . פירוש הרא"ש בא ליישב מ"ש ברכה זו משאר ברכות שאין מברכין על האיסור (גם בעל עקידה בפירוש לחומש האריך בטעם הדבר כ"פ) כגון איסור אבר מן החי והתיר לנו השחוטה גם כאן הו"ל לברך בקיצור אשר קדשנו בקידושין : (ד) ואם אין שם יין או שכר ע"ל סימן ס"ב שכתב רבינו בשם רבינו ניסים שאם אין יין אפילו יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין מור"ש ולא הכריע הלכה כמאן אבל ב"י בש"ע פסק כדעת הרמב"ם כמנהגו ונלע"ד דגם הטור ר"ל שם שאינו מחוייב ליקח כוס של שכר אלא יכול לברך ברכת אירוסין בלא כוס הואיל ואין שם יין שהוא עיקר משא"כ בברכת חתנים שצריך כוס לכך צריך ליקח אפילו שכר כשאין יין אבל אם ירצה יכול לברך ג"כ ברכת אירוסין אשכר ואפשר שגם הרמב"ם סובר כן לכן כתב שנהגו להסדיר אותו כו' ולא כתב חייב להסדיר ודו"ק (ורכ"ש כתב שנמצא לקמן סימן ס"ב דברכת אירוסין אי לא ימצא יין ואפילו יש שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין וכ"כ רבינו בקיצור פסקי הרא"ש וכן הביאו הרא"ש דברי ר"ן בפ"ק דכתובות ולפ"ז לק"מ כ"פ) : (ה) מברך קודם הקידושין עיין מ"ש ריש ס"ב לענין ברכת ברכת נישואין : (ו) אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש אשה והטעם שאין מברכין לקדש כו' כי הקידושין אינה עיקר המצוה אלא הפריה ורביה היא העיקר וזה אפשר לקיים אפילו בפילגש בלא קידושין ועוד האריך האשר"י בפ"ק דכתובות מור"ש (וב"י הביאו גם הר"ן תירץ קושיא זו בע"א עיין בב"י כ"פ) : (ז) בבית מתנים לאחר שקידש כבר מימים קדמונים :

דרישה

נישואין ואז הוי הכנסת חופה קודמין לקידושין כ"פ : [ג] יברך אותה עם ברכת נישואין פסק רמ"א דגם יחזור ויקדש בשעת חופה ויברך אף אם בירך כבר יחזור ויברך בלא הזכרת השם משום הרואים ע"ש וע"ש בב"י כש"כ בשם הריב"ש (בסימן פ"ב וכתב המרדכי פ"ק דכתובות ונהגו לברך אותה בשעת נישואין משום דמסיים בה והתיר לנו את הנשואות כו' כ"פ) : שצריכים

חדושי הגהות

לד א לא אדע מקומו איה אך ברש"י וברמב"ן ריש פרשת קדושים הביאו כן ועיין בראשית הכמה פ"א משער הקדושה שתמה שלא מצא דרשה זו אך בת"כ דרשוהו בענין אחר : ב נקט תשובת הרא"ש שבסמוך לעיקר ואע"ג שבפסקיו הביא להך דעה באחרונה שמברכין אחר הקידושין וקי"ל דבריו שבפסקים עיקר נגד התשובה עיין בטור ח"מ סימן ע"ב י"ל דכיון דלא בהדיא פסק כן בפסקיו אלא דמוכח מדהביא באחרונה ליתא להאי כללא וכמ"ש הב"ח בסי' צ"ו ע"ש . אמנם יש לתמוה דעל דברי הרבינו ניסים דבסמוך כתב הרא"ש וכן מסתבר ורב"ש ג"כ רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל הרי להדיא דס"ל כן להלכה . והנה הב"ח ובעל נח"צ הכניסו עצמם ליישב סתירת דברי הרא"ש אבל לא העלו ארוכה להרב"י שכפל דברי

אירוסין שהרי כתב שאם לא בירך וכו' אלמא דס"ל דלכתחילה צריך לברך ב"א בשעת אירוסין אלא שאם עבר ולא בירך בשעת אירוסין יברך אותה לכתחילה עם ברכה של נשואין: כתב רב שמואל נגיד וכו' ובתחילת סימן זה הבאתי דברי התוס' דצריכה עשרה כדברי רב האי והרא"ש והכי נקטינן:

לה האיש יכול לעשות שליח וכו' משנה ר"פ האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה: **ומ"ש** בין אשה סתם ובין אשה פלונית כ"כ הרמב"ם בפ"ג ומבואר זה בפרק המקבל דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים כמ"ש רבינו בסמוך: ומ"ש אבל אם אפשר וכו' שם בגמרא השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא א"ר יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו כי הא דרב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא א"ד בהא איסורא נמי אית בה כדרב יהודא אמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראו בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך וכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מתקדשת בה מיבעיא א"ר יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה כי הא דרב ספרא וכו' אבל בהא איסורא ליכא כדר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וכתבו התוספות הא דלא מוקמינן לדרב יוסף ארישא וכגון שמכירה משום דא"כ קשה מנ"ל לרב יוסף דבמכירה איכא מצוה בו יותר מבשלוחו דילמא ליכא אפילו מצוה והא דקתני בו ובשלוחו משום דמתניתין איירי בין מכירה ובין אינה מכירה ותני בו היכא דאין מכירה דאיכא איסורא וקתני בשלוחו היכא דמכירה דליכא אפילו מצוה אבל מסיפא שפיר ידעינן להא דרב יוסף דכיון דבאשה ליכא איסורא אמאי תני בה ובשלוחה בע"כ דאתא לאורויי דמצוה בה יותר מבשלוחה והשתא מסיפא שמעינן נמי לרישא היכא דמכירה דליכא איסורא מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו אלא דמרישא לא ידעינן לה אלא מסיפא ועל פי זה כתב רבינו דאם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה ע"י שליח אא"כ מכירה דשמא תתגנה עליו וכו' והא דמשמע מדבריו דאם אי אפשר שיראנה יכול לקדשה ע"י שליח מפירש"י למד כך שכתב וז"ל בהא איסורא נמי איכא אם יכול לקדשה בעצמו וקידשה על ידי שליח עכ"ל אלמא דדוקא ביכול לקדשה בעצמו אבל היכא דאי אפשר שרי ע"י שליח והב"י השיג על רבינו וכתב ומ"מ ה"ל לכתוב דאע"פ שמכירה מצוה בו יותר מבשלוחו כדאמרינן בגמרא עכ"ל ונראה דרבינו יפה דקדק שלא כתבו שהרי לא ידעינן להא דרב יוסף דמצוה בו יותר מבשלוחו אלא מסיפא והרי כתבו רבינו במקומו בתחילת סימן ל"ו גבי אשה ומצוה היא שתתקדש ע"י עצמה אם תוכל וכו' דמשם יש ללמוד דה"ה באיש דמצוה ע"י עצמו אם אפשר אלא דכיון שאין דין זה נלמד מרישא גבי איש לא כתבו כאן אלא בסימן ל"ו כשכתב לסיפא דגבי אשה ודו"ק:

והשליח נעשה עד הכי אסיקנא בפרק האיש מקדש ומ"ש בד"א כשאין שם כפירת ממון וכו' כ"כ הרא"ש ע"פ ירושלמי ושכ"כ ה"ר יונתן הכהן ומשמע דס"ל דכשהאשה מודה הוי קידושין ודאי וכ"כ במרדכי שכך הדעת נוטה אבל הר"ן כתב דבקדושי כסף אפילו האשה מודה שקבלתן אינה מקודשת ודאי ולא מהני עדותן אלא להצריכה גט: ומ"ש דביש שם כפירת ממון אין נאמנים דמשמע דאין עדותן

כתב רב שמואל הנגיד שאין ברכת אירוסין צריכה עשרה ורב האי כתב [ד] שצריכה עשרה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל:

לה [א] **האיש** יכול לעשות שליח לקדש לו אשה (א) בין אשה סתם בין אשה פלונית ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני [ב] אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמה אסור לקדשה ע"י שליח אלא אם כן מכירה שמא אחר כן ימצא בה דבר מגונה (ב) [ג] ותתגנה עליו והשליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה אין צריך עדים אחרים בד"א כשאין שם כפירת ממון כגון שקדשה בשטר או אפילו בכסף והם אומרים שנתנוהו לשם קידושין (ג) והיא אומרת לשם פיקדון אבל אם יש שם כפירת ממון שאמרה

יכולין לומר הברכה בשעת הנשואין עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ח שנהגו לחזור ולקדש ויפה הם עושים כדי שלא תראה כברכה לבטלה ע"כ (ו) · וכבר נתבאר בסימן זה שלדעת הרמב"ם ד והרא"ש ברכה לבטלה היא וכתב עוד הריב"ש (סי' פב) שראה נוהגים שהמקדש ע"י שליח חוזר ומקדש הוא עצמו בשעת נישואין ולא היו מזכירים ש"ש בברכת אירוסין שניה רק על היין שטועמים ממנו ואומר ברוך אתה השם אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות וכו' · ובברצלונא נהגו כן ע"פ הר"ן אבל מורי הר"פ היה מלעיג על זה מה תועלת לברך אחר שא"א לברך בשם שמים עכ"ל (ז): כתב ר"ש הנגיד שאין ברכת אירוסין צריכה עשרה וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ק דכתובות כתב רב אחאי פרשת חיי שרה (סי' טו) דברכת ארוסין בי' והר"ש הנגיד נחלק עליו ואמר שא"צ י' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הזכירו י' אלא בה ועוד הרי קדושין בפני ב' ואתה מצריך י' ולי נראה דברי רב אחאי דלמאי דילפינן מבועז הרי בועז עשה גם ברכת ארוסין בי' ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור בא דא"א ילישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקדושין ובברכה צריך עשרה עכ"ל:

לה איש יכול לעשות לו שליח לקדש לו אשה ר"פ האיש מקדש בו ובשלוחו (דף מא ·): ומ"ש בין אשה סתם בין אשה פלונית כ"כ הרמב"ם בפ"ב ונראה שכתב כן מדאמרינן בפרק התקבל (דף סד ·) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם משום דחיישינן שמא השליח קדש אמה או בתה או אחותה של זו ומ"מ למדנו משם דמהני שליח אפילו לקדש לו אשה סתם: ומ"ש ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני בכסף זה או בשטר זה פשוט הוא:

ומ"ש אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה על ידי שליח בר"פ האיש מקדש (דף מא ·) אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך: ומ"ש אא"כ מכירה פשוט הוא דהשתא ליכא למיחש שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו שכבר הוא מכירה ואם יש בה דבר מגונה סבר וקביל · ומ"מ ה"ל לכתוב דאף ע"פ שמכירה מצוה בו יותר מבשלוחו כדאמרינן בגמרא ודקדק רבינו לכתוב אם איפשר לו לקדשה בעצמו לומר דאם א"א כגון שהוא במקום רחוק ממנה וא"א לו לילך למקומה לראותה או שהיא כבודה בת מלך פנימה ואין אדם יכול לראותה לא יניח מלקדש בשביל זה דלא אמרו אסור אלא היכא דאפשר כתב מהרי"ק בסי' קע"א כתב בספר תשב"ץ אדם שקידש ארוסתו ע"י שליח אין לו לקדשה אח"כ ע"י עצמו שלא להוציא לעז על קדושין על ידי שליח שיסברו העולם שאינם קדושין והגיה ר"פ על זה מיהו היכא דקדושין הראשונים היו בלא מנין יכול לקדש פעם אחרת בשעת נשואין כדי לברך ברכת אירוסין בעשרה עכ"ל (ה) וכ"כ בא"ח ובמרדכי פרק האיש מקדש והשליח נעשה עד פלוגתא דתנאי ואמוראי בפרק האיש מקדש (דף מג ·) ואסיקנא והלכתא שליח נעשה עד: **ומ"ש** לפיכך אם עשה ב' שלוחים לקדש לו אשה א"צ עדים אחרים מימרא שם: **ומ"ש** בד"א שאין שם כפירת ממון וכו' אבל אם יש כפירת ממון וכו' אינם נאמנים ז"ל הרא"ש אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו הן הן עידיו ירושלמי אמר רבי אבין כראין הדברים כשקדש בשטר אבל בכסף נעשין נוגעים בעדותן א"ר יוסי מכיון שהאמינה תורה אפילו בכסף מהימני אמר רבא אתא עובדא קמי דרב ועשה שליח עד וה"ר יונתן הכהן כתב בקדושי כסף היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפקדון נתנוהו לי והם אומרים לקידושין אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא קבלתיה כלל לא אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו עכ"ל: והר"ן כתב (פרק האיש מקדש דף תרכ"ו) על הירושלמי ודברי רבי יוסי תמוהים דאף ע"ג דמן התורה נאמן מ"מ כיון דתיקון רבנן שבועת היסת נמצא נוגע בעדותן ואיפשר דלהצריכה גט קאמר ולפיכך יש להחמיר בדבר ול"מ כשהיא מכחישתן אלא אפילו כשהיא מודה שקבלתן אינה מקודשת ודאי דכיון שאין נאמנין מגד עצמן אלא מגד הודאתה ה"ל כמקדש שלא בעדים דאפילו שניהם מודים אינה מקודשת ומ"מ מדברי רבי יוסי המוזכרים בירושלמי חוששת וצריכה גט ובעל הלכות ז"ל הביא סתם הא דפסקינן שליח נעשה עד ולא חלק בין קודם תקנה לאחר תקנה וכן הרמב"ם כתב סתם בפ"ג מהלכות אישות השליח נעשה עד ולא חילק בין קדושי שטר לקדושי כסף וכבר השיג עליו הרמ"ך ז"ל עכ"ל: והרב המגיד הביא דברי הרשב"א שהם כמו שכתבתי בשם הר"ן וכתב שדברי הרמב"ם נראין לו עיקר ולא נתן טעם לדבר וכ"ל דיש להם טעם משום דבירושלמי בתר פלוגתא דרבי אבין ורבי יוסי אמר רבא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד ומשמע דבקדושי כסף מיירי ובא להכריע דהלכה כרבי יוסי דהא רב עבד עובדא כותיה ובגמרא דידן נמי כיון שסתמו ואמרו והלכתא שליח נעשה עד משמע דבין בקדושי כסף בין בקדושי שטר קאמר דאל"כ לא הוי שתיק תלמודא מלפלוגי בינייהו וכתב רבינו ירוחם מאחר שנחלקו בו גדולים הוי ספק מקודשת ולגבי הממון ישבעו השלוחים היסת שנתנו לה ואם הם אמרו במנה קדשנו אותה והיא אומרת לא קדשו אותי אלא בפרוטה הם ישבעו היסת שנתנו לה המנה ולעולם היא לא תשבע שאפילו לדברי השלוחים נתנו אותה לה בתורת קדושין והרי הם שלה עכ"ל (ג) והמרדכי כתב נראה לראבי"ה דהירושלמי מיירי קודם שתקנו שבועת היסת הילכך עשה רב שליח עד לרבותינו שפירשו בשבועות שביטי התנאים תקנו שבועת היסת משמע דגם בכסף בזמן הזה שליח נעשה עד והוו קדושי ודאי ושליח נעשה עד ובתוספות מצאתי דבירושלמי מיירי אחר שבועת היסת ומשום הכי מחלק רבי אבין בין כסף לשטר דבכסף מחייבי שבועת היסת ונפקי מתורת עדות ויש להסתפק אם האשה מודה שקבלה הקדושין

דרכי משה

מזמן קדים עכ"ל כתב הכלבו דאם לא היה י' באירוסין הראשונים יחזור ויקדשה בי' ויברך: (ו) ג ודלא כבנימין זאב סי' ל"ט דכתב בשם ר"י דצריך לחזור ולברך אם חוזר ומקדשה ובכלבו כתב ב' הסברות ולא הכריע ושוב לנהוג כמ"ש בתשובת ריב"ש סי' פ"ב שראה נוהגין כן: (ז) מיהו נ"ל משום הרואין יש לנהוג כן ומ"ש דאם קדשה ע"י שליח דנוהגין לחזור ולקדש ע"ל ריש סי' ל"ה דיש חולקין וע"ל סי' ס"ב מדינים אלו ובמרדכי פ"ק דכתובות די"א דמברכין השמחה במעונו בסעודת אירוסין וע"ש:

לח (א) וכבר כתבתי מדינים אלו ס"ס ל"ד וע"ש דהריב"ש חולק על התשב"ץ: (ב) וכתב עוד הר"ן דלעיל דאם פטר העדים תחילה מן השבועה נאמנים אפילו האשה מכחישתן והוי קדושין

דרישה

ד] **שצריכה** עשרה וכתב ב"י בשם הרא"ש דילפינן מבועז שהרי בועז עשה גם ברכת אירוסין ב"י ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת אירוסין על עסקי מקור (מלשון ממקור ישראל וכדפרש"י) בא דאי אפשר לישא בלא ברכת אירוסין ודי בשנים לקידושין ובברכה צריך עשרה:

סי' לה [א] **האיש** (יכול לעשות שליח ועיין תופס שטר שליחות להולכה והקבלה בספר מוה נתיב כ"ב ח"ג כ"פ):

[ב] **אבל** אם אפשר לו לקדשה כו' וכתב ב"י ז"ל ודקדק רבינו לכתוב אם אפשר לו לקדשה בעצמו לומר דאם א"א כגון שהוא במקום רחוק ממנה וא"א לו לילך למקומה לראותה או שהיא כבודה בת מלך פנימה ואין אדם יכול לראותה לא יניח מלקדשה בשביל זה דלא אמרי' אסור אלא היכא דאפשר עכ"ל ומה שאנו נוהגין בשידוכין שבינינו שרובא דרובא משדכין על ידי שדכן ושליח ואין החתן רואה אותה היינו משום דאין זה אלא שידוכין בעלמא שנתקשרו יחד אבל מ"מ החתן רואה את הכלה קודם שיכניסנה ויקדשנה או שאנו סומכין על מה שכותבין התוס' בריש האיש מקדש על מה שאנו משיאין קטנה (אע"ג דאמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה כ"פ) דאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק לרכי הנדוניא גם אנו אנו מתי מעט ואין מולאין תמיד זיווג הגון והרמ"א כתבו בסי' ל"ז וא"כ ג"כ אם היה מחויב להמתין עד שיראנה דלמא בתוך זמן יארע איזה סיבה שאינו יכול לקדשה והוי כמו אי אפשר שכתב ב"י דמותר לקדשה: [ג] **ותתגנה** עליו וכתב ב"י ומ"מ ה"ל לכתוב ואע"פ שמכירה כו' ונראה לתרץ

פרישה

סי' לה (א) **בין** אשה סתם ר"ל אם עשה שליח לקדש אשה סתם תורת שליחות עליו אבל אסור לעשות כן דשמא ימות ה"ליח וכמ"ש התוס' בפרק התקבל · מיהו בע"כ צ"ל דהכא מיירי במי שאפשר לקדשה בעצמו דאם אפשר לו היה אסור אפילו באשה זו אם לא שמכירה או ע"י עצמו וכדמסיק וא"כ איכא למימר האי נמי אי אפשר לו להמצא בעצמו אשה או לומר לו קדיש לי בת פלוני ובכה"ג אפשר לא גזרו אבל לפי מ"ש ראשונה לא נתיישב לשון יכול לעשות שליח. שליחותו שליח הוה ליה למימר ודו"ק:

(ב) **ותתגנה** עליו והתורה אמרה ואהבת לרעך כמוך אבל אם מכירה סביר וקיבל וכתב ב"י ומ"ה ה"ל לרבינו לכתוב וכו' ועיין בדרישה: (ג) **והיא** אומרת לשם פקדון ר"ל ואיני

חדושי הגהות

עוד לקמן בסמוך אחרי דברי רב שרירא סיים וכבר נתבאר דלדעת הרמב"ם והרא"ש ברכה לבטלה היא והניחוה בצ"ע ולענ"ד נראה כיון שכבר כתב הרב"י בטו"ד סי' קס"ט וסימן ר"א דהך כללא דדבריו שבפסקים עיקר לאו כללא הוא דלפעמים שדבריו בתשובה יותר מאוחרים מסתבר ליה אף הכא כיון דהרי"ף והרמב"ם ס"ל הכי נכון להסכים גם דעת הרא"ש עמהם ולאחוז דברים שבתשובה עיקר: ג הרואה עומד משתאה דמאי משמעות בבנימין זאב שלא כדברי הריב"ש שהובא בבית יוסף · אמנם המעיין בד"מ הארוך כ"י יראה כי שגגת המעתיקים הוא דשם כתב וז"ל כתב הריב"ש דאם בירך תחלה ברכת ארוסין בשעת הקידושין לא יחזור ויברך בשעת החופה אע"פ שחוזר ומקדשה ואם בירך הוי ברכה לבטלה ע"כ ודלא כבנימין זאב וכו' מעתה דבריו מכוונים היטב ולמען לא יהו הב"י וד"מ סותרין בעדותן בשם הריב"ש ומה גם כי שני דברי הריב"ש שהובאו בב"י נראים ג"כ כסותרים לכן אמרתי להודיע שהריב"ש בעצמו נשאל ע"ז שדבריו סותרים זא"ז והשיב דמ"ש בתחלה דלא יברך והמברך לא יזכיר ש"ש היינו בשכבר בירך בשעת אירוסין ומ"ש בסוף היינו כשלא בירך בשעת אירוסין ורוצה לברך בשעת החופה ע"ז כתב שיפה הם עושים אם מקדשים שנית שלא יהא נראה כברכה לבטלה כיון שאינו עושה עתה המצוה: ד עיין מ"ש בא"ק ג':

שאמרה שלא קבלתי כלל (ד) אינן נאמנין כתב הרמב"ם ז"ל שא"צ עדות במינוי השליחות רק אם השליח והמשלח (ה) מודים [ג] בדבר אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קידושיה (ו) צריך שיהיה בעדים והראב"ד כתב (ז) שגם שליחות האיש צריך שיהיה בעדים וא"א הרא"ש ז"ל כתב כדברי הרמב"ם והיה מפקפק לומר (ח) שאף שליחות האשה אין צריך עדים וכתב א"א הרא"ש ז"ל דאפי' לא מינהו שליח בהדיא (ט) אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכה לו והלך וקדשה בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו אבל אם לא אמר לשדכה לו והלך וקדשה לו אינה מקודשת ולא היישינן שמא עשאו שליח לא שנא אם המקדש אביו או איש נכרי לו ואפילו נתרצה בו בקידושין כששמע אינו כלום וכתב הרמ"ה אם האב הרצה הדברים לפני הבן שהוא רוצה לקדשה לו ושתק הבן והלך האב וקדשה לו הוו קידושין גמורים (י) [ד] דמחמת כיסופא דאב שתק ועשה שליח לקדשה לו אבל באינש אחרינא כי ה"ג הוו ספק קידושין: כתב הרמב"ם ז"ל הכל כשרים לשליחות זה חוץ

הקידושין אי מהני עדותן לרבי אבין בכסף והדעת נוטה דכיון דלא מחייבי שבועה דהוי בקידושין בשטר עכ"ל ומהרי"ק כתב בשורש כ"ח פשיטא ופשיטא דאם היה ע"א כשר מבלעדי השליח וגם היה שליח כשר להעיד פשיטא ופשיטא דחשיב כתרי שהרי הלכה רווחת בישראל דשליח נעשה עד עכ"ל ויש לתמוה עליו היאך על דבר שהוא מחלוקת כתב שהיא הלכ' רווחת דאע"ג דבעלמא היא הלכה רווחת הכא אינ' רווחת: כתב הרמב"ם שאין צריך עדים במינוי השליחות רק אם השליח והמשלח מודים בדבר אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל הקידושין צריך שיהיה בעדים בפ"ג וכתב הרב המגיד מ"ש רבינו ששליח קבלה צריך עדים מוסכם הוא מן המפרשים ז"ל ולמד משליח קבלת הגט שאמרו במשנה פרק התקבל (סג:) שצריך עדים במינויו אבל מ"ש ששליח להולכה אינו צריך עדים כיון ששניהם מודים הוא ג"כ מדמין קידושין לגט וחולק עליו הר"א בהשגות וכבר הסכי' הרשב"א בפ' האיש מקדש לדברי רבינו וכן נראה מן הירושלמי ובגמרתינו (מה:) אמרינן ודילמא שליח שווייה ולא אמרינן בעדים ע"כ והר"ן בר"פ האומר תמה על דברי הרמב"ם והרשב"א ז"ל והעלה דמהוורתא דמילתא דכיון דקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר מממון לא מהני הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכים עדים כך שליחות הקידושין צריכים עדים ל"ש שליחות דידיה ל"ש שליחות דידה וכן הראב"ד והרמ"ך ז"ל בהגהותיהם עד כאן לשונו וז"ל הריב"ש בתשובה סי' פ"ב אין ספק שכיון שהשליח והאשה שניהם אומרים שנתקדשה כהוגן למשלח ע"י השליח הרי היא מקודשת לו ואינה צריכה קידושין אחרים אע"פ שאין עידי הקידושין בפנינו איברא ודאי שאם בא אחד וקידשה חוששין לקידושיו עד שיבאו עדים ויעידו בקידושי השליח שאין דבר שבערוה פחות משני' ואין חזקת שליח עושה שליחותו מספיק לבטל קידושי שני דאמרי' בפרק התקבל (סד:) דלא איתמר הכיא חזקה אלא לחומרא אבל לקולא לא ולזה אם רצה הבעל להו"ד ולקדשה בשעת נישואין לרווחא דמילתא כיון שאין עדים בקידושי השליח הרשות בידו אבל לברך ברכת אירוסין לא דהוי ברכה שאינה צריכה והוי איסורא ועד אחד נאמן באיסורין עכ"ל והמרדכי כתב בפרק האיש מקדש שדקדק רבינו יעבץ מהגמרא שא"צ אדם למנות שליח בעדים לקדש או לגרש ואם כופר המשלח לאחר נתינת הגט והקידושין נ"ל דהוי ספק ואזלי' לחומרא שהרי יצא שליחותו מתחת ידו ולראבי"ה נראה דלא הוי קדושין כלל (ד) כדאמרינן התם (סס.) מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימנא ע"כ ומ"ש רבינו שהרא"ש כתב כדברי הרמב"ם והיה מפקפק לומר שאף שליחות האשה אין צריך עדים וכן מ"ש עוד בשם הרא"ש דאפילו לא מינהו שליח בהדיא וכו' בפרק האיש מקדש (דף מה:) אהא דגרסינן ההוא בי תרי דהוו שתו חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מינייהו כסא דחמרא יהב לחבריה א"ל מיקדשא ברתיך לברי אמר רבינא אפילו למ"ד שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן כלומר דאפילו נתרצה הבן אחר כך אינו מועיל דבעינן שיעשה את אביו שליח אמרו ליה רבנן לרבינא ודילמא שליח שוייה לא חציף איניש לשוייה לאבוה שליח ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתק כתב הרא"ש כלומר גילה הבן דעתו לאב שהיה חפץ בה וכיון שחפץ בה וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וזכיה הוי מטעם שליחות והוי כאילו עשה את האב שליח לקדשה לו מכאן נראה לדקדק שא"צ עדים במינוי שליחות של קדושין כיון דמודה המקדש שעשאו שליח וכ"כ הרמב"ם ז"ל והראב"ד כתב תמיהא היא זו כיון דפסקינן המקדש בלא עדים אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים א"כ מה מועיל הודאת השליח והמשלח כיון דהודאתם חובה לאחרינא ויש לחלק דודאי בגמר הדבר שהיא נאסרת לכל אדם הוא דלא מהני הודאה שאין דבר שבערוה פחות משנים אבל למיהוי שלוחו לקדשה לא מהניא הודאתה כמו בשאר שליחות אמנם צריך לדקדק מ"ש דמהניא הודאת האיש ושלוחו לנתינת הקדושין ולא מהניא הודאת האשה ושלוחה לענין קבלת הקדושין והרמב"ן ז"ל דקדק דשליח קבלת הקדושין צריך למנותו בעדים כשליח קבלת הגט ואם נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקדושין שבאים לאסור ונשוה שליחות האיש והאשה בקדושין צ"ע ועוד היה נראה לדקדק משמועה זו שאם גילה דעתו לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו ולא מסתבר לחלק בין אביו לאיניש דעלמא כיון שזכה מטעם שליחות והרמב"ן ז"ל פירש ודילמא ארצויי ארצי האב מילי קמיה למיהוי ליה שליח לקדושי ליה ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא ה"ל שלוחיה ולא משמע הכי דכיון דדילמא שליח שוייה אבן קאי אם איתא דדילמא ארצויי ארצי קמיה אאב קאי הוה ליה לפרושי עכ"ל: **ומ"ש** רבינו בשם הרמ"ה אם האב הרצה הדברים לפני הבן וכו' הוא מה שכתבתי בסמוך שכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ויש בדברי רבינו קיצור שה"ל לכתוב שהרא"ש חולק עליו והמרדכי פרק האיש מקדש כתב אהא דאמרינן דילמא שליח שוייה שוייה בהא יש לחוש יותר מבאדם אחר שהוא חייב להשיאו אשה ורגיל לדבר עמו על עסקי קדושין משמע דאי הוה איניש דשוויה שליח או אם הבן ודאי שוייה שליח אי ארצי קמיה ושתק ודאי צריכה גט ע"כ (ה): כתב הרמב"ם ז"ל הכל כשרים לשליחות זה חוץ מחרש שוטה וקטן לפי שאינן בני דעת ועכו"ם לפי שאינו בן ברית וכן העבד לפי שאינו בתורת קדושין בפ"ג וכתב הרב המגיד זה מתבאר בפ"ב דגיטין במשנה ובגמרא והיקש הקדושין לגירושין ידוע בכמה דוכתי וג"כ מתבאר זה בסוגיא פרק האיש מקדש גבי קדושין עכ"ל:

עדותן עדות וכאילו מקדש שלא בעדים ואינה צריכה אפילו גט במרדכי חולק ע"ז כתב ע"ש רשב"ט אם מינה ב' שלוחים לקדש לו אשה והם אומרים קידשנוה והיא כופרת כיון דתקנו רבנן שבועת היסת אי משתבעי נהי דמיפטרו מלשלם מ"מ כיון שנוגעין בדבר קצת שהרי צריך ן לישבע לא הוו קידושי ודאי אלא קידושי ספק וכן היא דעת הר"ן להצריכה גט בין במכחישתן ובין במודה מיהו אפשר דמ"ש הרא"ש היכא דאיכא כפירת ממון לא אמרי' הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן מ"ש רבינו אינן נאמנים היינו דוקא לעשותן קידושין ודאי אין אומרין שהן עדיו שאין נאמנים לעשותן ודאי אבל קידושי ספק איכא הוי להצריכה גט בין במודה בין במכחישתן והכי נקטינן: **כתב** הרמב"ם שא"צ עדים במינוי השליחות וכו' כל זה כתוב באשר"י פרק האיש מקדש הביאו ב"י ומ"ש ל"ש אם המקדשה אביו וכו' פי' דאפי' המקדש אביו אין בידו לקדש אשה לבנו כשלא עשאו הבן שליח לקדש לו וכן אם גילה דעתו שהוא חפץ באשה פלוני' וכו' אפילו היה איש נכרי מהני בלא מינוי שליחות: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה אם האב הרצה וכו' כ"כ הרא"ש ע"ש הרמב"ן שכך פי' הא דקאמר בגמרא ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתק פירוש ודילמא ארצי האב מילי קמיה למיהוי ליה שליח לקדושי ליה ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא ה"ל שלוחיה והשיב עליו הרא"ש דלא משמע הכי וכו' והשיג ב"י על רבינו דה"ל לכתוב שהרא"ש חולק עליו עכ"ל ולפעד"נ דס"ל לרבינו דהרא"ש לא נחלק על הדין אלא שעל מה שפירש הרמב"ן ודילמא ארצויי האב מילי קמיה למיהוי שליח לקדשה ליה ושתיק ליה ברא מחמת כיסופא ומסתמא ה"ל שלוחיה דמשמע דס"ל להרמב"ן דדוקא בכה"ג מהני אבל ארצי ארצויי הבן קמיה האב או קמיה איניש אחרינא דחפץ באשה זו לא מהני בלא מינוי שליחות והא כתב הרא"ש דלישנא דתלמודא לא משמע הכי אלא אפילו ארצויי ארצי הבן דחפץ באשה זו נמי מהני בלא מינוי שליחות אבל פשיטא דכ"ש הוא להיכא דהאב הרצה הדברים לפני הבן ואמר בפירוש למיהוי ליה שליח דמהני כמ"ש הרמב"ן ואע"פ דלא אמר לשדכה לו דלפנין דינא הדין דין אמת כמו שכתב הרמב"ן והרמ"ה מ"מ תימא מ"ש רבינו ע"ש הרמ"ה דבאב הוו קידושין גמורים ובאינש אחרינא ספק קידושין דמנ"ל דמחמת כיסופא שתק דילמא לא שתק אלא לפי שלא נתרצה או שמא נסתפק בדבר ולפיכך שתיק ולמה נאמר באב דהוי קידושין ודאי אבל על מ"ש הרא"ש ע"ש הרמב"ן ל"ק דאיכא למימר דה"נ דאינן אלא קידושי ספק אבל הרמ"ה דכתב בהדיא דבאב הוי קידושין גמורים קשיא וצ"ע וכן מצאתי למהר"ש לוריא שתמה בזה על דברי הרמ"ה אמר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וכו' פי' אפילו אם יחד לו את האשה פלוני שילך ויקדש אותה במקום פ' אמרינן דקפיד אמקום כדאיתא בפרק האיש מקדש (דף כ') בההיא אתרא רחמו לי ולא יאמרו עלי דבר גנאי ובההיא אתרא סנו לי ממללו מילי דגנאי עילואי ואין צריך לומר בעושהו שליח לקדש לו אשה סתם במקום פ' וקדש לו אשה במקום אחר דפשיטא דאינה מקודשת דס"ל כמי שעושה שליח לקדש לו את רחל וקידש לו את לאה: השולח

דרכי משה

קדושין בודאי עכ"ל: (ג) וכתב הריב"ש סי' קצ"ג דאם מודה בפני ע"א לא מהני ואפילו בפני שנים צריך לומר אתם עדי ואם לאו אלא שהודה ואח"כ אמר שאינו אמת נאמן ת"ש: (ד) ובתשובת מהר"י מינץ כתב כדברי ראבי"ה ואפילו אב שקבל קדושי בתו ואומר ששוויה שליח א אם הם כופרים אינה מקודשת: (ה) ובתשובת הרשב"א סי' אלף ורל"ז אב שנתן

פרישה

ואינו מקודשת לו: (ד) **אינן** נאמנים משום שנוגעין בעדותן שצריכין לישבע (ואפילו לאמר שבועה אין נאמנין דאין תורת עדים עליהם לעדים א"כ שבועה ואף שאין נאמנים מקודש' מספק אבל אם פטר העדים תחלה מן השבועה נאמנים אפילו האשה מכחישתן והוי קידושין ודאי מ"מ פ"ג כ"פ): וכתב הרמ"א (בשם מ"מ פ"ג) וה"ה שטר שיש בו ש"פ שאינן נאמנים:

(ה) **מודים** בדבר ולא מקרי הודאה אא"כ הודה בפני עדים בדרך הודאה גמורה כגון שיאמר אתם עדים (דאל"כ אלא שהודה ואח"כ אמר שאינו אמת נאמן כ"פ) דלא יוכל לומר משטה אני בך כמבואר בח"מ סי' ל"ב ופ"א ועיין בריב"ש שכ"כ בסי' קצ"ג אבל לא ידעתי מה ענייננו כאן שכתבו רמ"א ז"ל כאן בהגהתו בש"ע דאם איירי באם הודה ואח"כ רוצי' לכפור וכאן לא מיירי בכפירה אלא אף שניהם מודים אפ"ה מצריך הראב"ד עדים דומיא דקידושין דאין דבר שבערוה פחות משנים והרמב"ם פליג עליה בהא: (ו) **צריך** שיהיה בעדים דומיא דגמ' דאשה אינה ממנה שליח לקבלה אלא בעדים והאיש עושה שליח להולכה בלא עדים ה"ה:

(ז) **שגם** שליחות האיש צריך כו' כיון דבקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר מממון לא מהני הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכין עדים כך שליחות הקידושין כמ"ש:

(ח) **שאף** בשליחות האשה א"צ עדים וכטעם אכתוב בסמוך: (ט) **אלא** שגילה דעתו שהוא חפץ באשה כו' דכיון שגילה לו דעתו שחפץ בה וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו חכייה הא מטעם שליחות והוי כאילו עשאו שליח לקדשה ומכ"ט א"צ עדים למינוי שליחות ואינו דומה לקידושין עצמן שצריכין עדים שהוא גמר הדבר שנאסרה על ידו לכל אדם ואין דבר ערוה פחות מב' עדים ואפילו שליחות האשה י"ל מה"ט שא"צ עדים למנותו ויש לחלק בין קבלת הגט שבא להתיר בין קידושין שבאין לאסור וכיון שצריכן עדים הוה שליחות האיש והאשה בקידושין וצ"ע עכ"ל הרא"ש וקצרתי: (י) **דמחמת** כיסופא דאב שתק עיין מ"ש בדרישה: (וכ' הרמב"ם ז"ל הכל

דרישה

לתרץ קצת דרבינו לשון המשנה והגמרא נקט דשם מסיפא דהאשה מתקדשת מוכיח דיש מצוה בו ויתר מבשלוחו ולא מרישא דאיש מקדש וכמ"ש התוספות שם דכן איתא התם האיש מקדש בו ובשלוחו והאשה מתקדשת בה ובשלוחה ופריך בגמרא השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא אמר רב יוסף בו מצוה יותר מבשלוחו כי הא דרב ספרא מחריך רישא כו' פירוש אף על פי שהיו לשון כמה עבדים היו מסבבים המצוה לעשותו בעצמו וה"ה בקידושין נמי איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה כלומר מצוה פשיטא אית בה שמצוה בו יותר מבשלוחו אלא אפילו איסורא נמי איכא כדרב יודא אמר רב דאמר אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה כו' וכי תימא דרב יוסף דמצוה איכא איסורא ליכא אסיפא אתמר האשה מתקדשת בה ובשלוחה כו' וכתבו התוספות הא דלא מוקי ארישא וכגון דמכירה משום דה"ל מכ"ל דלמא מתני' איירי בין במכירה ובין אין מכירה וקמ"ל דאיסורא איכא היכא דאין מכירה ומילתא דרב יוסף לא נדע אלא מסיפא עכ"ל ואם כן לא מוכח ממתניתין דיש מצוה בו מבשלוחו אלא מסיפא מוכח דיש מצוה בה יותר מבשלוחה וזה כתב רבינו לקמן בתחילת סימן ל"ו ואף על גב דכיון דלמדינן מסיפא דיש מצוה הוא הדין ברישא באיש ואף על פי שמכירה מכל מקום תפס לשון הגמרא וק"ל:

[ד] **דמחמת** כיסופא דאב שתק ז"ל מור"ם תימה סוף סוף אמאי הוו קידושין ודאי שמא לא מחמת כיסופא שתיק אלא שלא נתרצה בדבר ואין לומר דאם כן הוה ליה למימר בהדיא שאינו רוצה דאם כן ק"ו באחר דלית ליה כיסופא מיניה לגמרי דהל"ל איני רוצה ועוד דשמא רוצה ואינו רוצה ומכין דהוי קידושין ודאי וצ"ע עכ"ל ונלע"ד ליישב דשאני בן דמסתמא ניחא ליה מאי דעביד אבוה וסומכין על החזקה אלא שקשה א"כ למה שתק ע"ז אמר דמשום דבסוף מיניה שתיק אבל באינש אחריני מי יימר דמסתמא ניחא ליה ועיין בב"י דמבואר דהאי כיסופא הוא דאין אדם יכול לעשות לאביו שליח משא"כ באיש אחר ולפי זה נתיישב דאמרינן באב מלשתק ודאי מחאה ליה משא"כ באיש אחר דס"ל למנותו שליח לקדשה לו. ועיין בב"י שכתב שגם הרא"ש כ"כ בשם הרמב"ן וחלק עליו ולפ"ז קשה למה לא כתב רבינו הסכמת הרא"ש דהיא דלא כמ"ש הרמ"ה ע"ש:

חדושי הגהות

לה ׳ כבר תמה ע"ז בעל הה"מ דהמעיין שם בתשובת מהר"י מינץ יראה דלא כ"כ אלא בכפירת השליח ואין לזה ענין לרהבא ע"ש ועיין ב"ש:

השולח לחבירו לקדש לו אשה וקדשה לעצמו הרי זה רמאי ומה שעשה עשוי וכו' והיינו דהשליח מקדשה לעצמו במעות שלו כ"כ במרדכי ר"פ האומר **פ"ש** ר"ב דאי קדשה במעות המשלח ה"ל כמו קדשה בגזל דאינה מקודשת אלא דא"כ קשה הא פשיטא דמקודשת ותירץ הרא"ש דאתא לאשמועינן אע"פ שא"ל תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין א"ל הרי את מקודשת לי סד"א וכו' כדכתב רבינו וכ"כ לשם במרדכי :

העושה שליח לקדש לו אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם שיש להם קרובות וכו' וא"ת כל הנשים שבעולם יאסרו לינשא שמא השליח הזה קדשה לזה וי"ל דמדינא אף המשלח מותר אפילו בנשים שיש להם קרובות כיון דלא איתחזק איסורא וחששא בעלמא היא ולא קנסו אלא מפני שעש' שלא כהוגן לעשות שליח לקדש לו אשה סתם ואסור בנשים שיש להם קרובות אע"פ שאומרות הקרובות לא נתקדשנו אבל בנשים נאמנות על עצמן לומר לא נתקדשנו כ"כ התוספות והר"ן : כתב

חוץ מחש"ו לפי שאינם בני דעת (יא) והעכו"ם לפי שאינו מאמונתינו וכן העבד לפי שאינו בתורת קידושין ע"כ: **אמר לשליח** (יב) קדש לי אשה במקום פלוני וקדשה לו במקום אחר אינה מקודשת וכן בכל מה שישנה שאם אמר לו לקדש סתם וקדשה על תנאי או שאמר לו לקדשה על תנאי וקדשה סתם (יג) או ששינה בתנאי אינה מקודשת אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת שאינו מקפיד אלא מראה לו מקום (יד) השולח לחבירו לקדש לו אשה וקדשה לעצמו ה"ז רמאי (טו) [ה] ומה שעשה עשוי אפילו אמר לה תחילה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין אמר לה הרי את מקודשת לי סלקא דעתא אמינא לי דאמר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני לקדשך ותהא מקודשת לראשון אפ"ה מקודשת לשני ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי שאם לא כן אדעתא שאמר תחלה לקדש לפלוני (טז) קבלה הקידושין ואם טעה השליח וכשהיה לו לומר הרי את מקודש' לפ' אמר לי (יז) אין כאן בית מיחוש ואם לא רצתה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אין נקרא רמאי (יח) ומיהו צריך להודיע אם יוכל העושה שליח לקדש לו אשה סתם (יט) ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם שיש להם קרובות שהן ערוה עמה (כ) כגון אם או בת או אחות [ו] שמא קידש לו השליח קרובות ובאשה שאין לה קרובות פנויות בשעת השליחות מותר בה אפילו אם הם פנויות עתה קודם שמת השליח כיון שלא היו פנויות בשעת מינוי השליחות (כא) לא חל עליהן השליחות כיון שהוא בעצמו לא היה יכול לקדשה בשעת השליחות אמר לשליח קדש לי אשה פלונית והלך הוא בעצמו וקדש את אמה או בתה ואין ידוע איזו נתקדשה ראשונה שתיהן צריכות גט ואסורות עליו [ז] עשה שליח וביטל השליחות קודם הקידושין (כב) הרי הוא בטל ואם אין ידוע אם ביטל השליחות קודם או אחר הקידושין

הוו

אמר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני והלך וקדשה לו במקום אחר אינה מקודשת משנה בפ' האיש מקדש (ד' נ.): ומ"ש וכן בכל מה שישנה שאם א"ל לקדש סתם וקדשה ע"ת או שאמר לה לקדשה ע"ת וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת כ"כ הרמב"ם בפ"ז ופשוט הוא שכיון ששינה בשליחות לאו שלוחיה הוא ויתבאר כן לענין גיטין בסימן קמ"א : א"ל קדשה לי והרי היא במקום פלוני וכו' משנה בפ' האיש מקדש (שם) : השולח לחבירו לקדש לו אשה וקדש' לעצמו ה"ז רמאי ומה שעשה עשוי ר"פ האומ' (דף נח:) האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו מקודשת לשני ובגמ' תנא מה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות : ומ"ש אפי' אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין א"ל הרי את מקודשת לי וכו' שם כתב הרא"ש וא"ת מקמ"ל מתני' דמקודשת לשני וכי בשביל שנהג מנהג רמאות לא תהא מקודשת לו וי"ל דמיירי שא"ל תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ובשעת נתינת הקידושין אמר הרי את מקודשת לי דסד"א דלי דקאמר כלומר לעשות שליחותי לקדשך למי ששלחני לקדשך ותתקדש לראשון קמ"ל דמקודשת לשני ומיירי שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקידושין שאמר הרי את מקודשת לי דאל"כ אדעתא דמה שא"ל תחילה לקדשה לפלוני קבלה הקידושין אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש עכ"ל וכדבריו כתב המרדכי בפרק הנזכר וכתב שם שכן כתוב בתשובת הר"ם ובהגהות המסכתא הביאו ובתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים הביאו תשובת הר"ם הנזכר באורך ומיהו בפ' הנזכר כתב תשובה לה"ר ידידי' דצריכה גט לחומר' וכתב עוד המרדכי בשם ר"ב דהא דאמרינן קדשה לעצמו מקודשת כגון שלא קידש במעות המשלח דא"כ ה"ל כמו קדשה בגזל דאינה מקודשת (ו) : ומ"ש רבינו ואם לא רצתה להתקדש למשלח וקדשה השליח לעצמו אין נקרא רמאי ומיהו צריך להודיע אם יוכל שם רבינו חס'דא אזל לקדושי איתתא לבריה קדשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג מנהג רמאות לא יהבוה ניהליה איבעי ליה לאודועיה אדהכי והכי אתי איניש אחרינא ומקדש לה : **העושה** שליח לקדש לו אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם שיש להם קרובות וכו' בפ"ב דנזיר (דף יב.) א"ר יצחק בר יוסף אר"י האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם אמר רבא ומודה ר"י באשה שאין לה בת ולא אם ולא אחות ב פשיטא לא צריכא אע"ג דהית לה והשתא דשוי שליח איגרוש מ"ט כי משוי שליח היכא דאיתו מצי לקדושי אבל היכא דליתו לא מצי לקדושי לא משוי שליח וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ' האיש מקדש והרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה הקשו התוס' בפ' התקבל כל הנשים שבעולם יאסרו לינשא שמא השליח הזה קידשה לזה וא"ת שכן נאמנות לומר לא נתקדשנו א"כ יהא מותר בכל הנשים שאמרו קרובות שבהם לא נתקדשנו לו ועוד כל הקטנות שיש להם אב ומת אחר כך או שהלך למ"ה יאסרו שמא השליח קדשן ותירצו דעיקרו של דבר אינו אלא משום קנס שעשה שלא כהוגן אבל הרמב"ן נחלק עליהם ואמר שכך הוא הדין שאפי' קטנות שמת אביהם מותרות לפי שהן בחזקת פנויות ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקתן אבל הוא אסור בנשים שיש להם קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לדון לפנינו מועלת לו הא אלו באות קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהם דעד א' נאמן באיסורין וכ"ש הכא דלא אתחזק איסורא וחששא בעלמא היא וכ"ש שמתוך שנאמנות על עצמן נאמנות הן לזה עכ"ל הרמב"ן פ' התקבל והר"ן בפ' הנזכר (דף תקפד.) כתב שלא נתבררו לו דברי הרמב"ן והכריע כדברי התוס' (ז) : **וכתב** הריב"ש בתשובה סימן פ"ב שמדין זה יש ללמוד שהעושה שליח לקדש לו אשה ידועה מיד נאסר בקרובותיה מטעם חזקה זו כל שיש לספק שקדשה השליח עד שתאמר היא לא נתקדשתי ואם השליח אומר קדשתיה למשלח והיא אומרת לא נתקדשתי למשלח אסור בקרובותיה מכח דברי השליח שהוא כמותו והיא מותרת בקרובי המשלח (ח) : **אמר** לשליח קדש לי אשה פלונית והלך הוא בעצמו וקדש את אמה או בתה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ט והוא נלמד מהדין שיבא בסמוך : **עשה** שליח וביטל השליחות קודם הקידושין הרי הוא בטל ואם אין ידוע אם ביטל השליחות קודם או אחר הקידושין הוא ספק קידושין ג"ז כתב הרמב"ם בפ' הנזכר והוא נלמד מדתנן בפ' עשרה יוחסין (דף עט.) וכן היא שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה היא וקדשה עצמה אם שלה קדמו קידושיה קידושין אם של שלוחה קדמו קידושיו קידושין אם אינו ידוע שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ובר"פ האומר לחבירו (דף נט) אמרינן לא קדשה עצמה וחזרה בה מהו ר"י אמר חוזרת ור"ל אמר אינה חוזרת ואסיקנא דהלכתא כר"י דאמר חוזרת דאמר אתי דיבור ומבטל דיבור וכתב המרדכי בס"פ האומר דכל שליחות קודם שנגמר יכול לבטלו ואפילו שליחות בקנין . כתב המרדכי בפרק השולח (דף תרט:) לשון רבינו שמחה על אחד שעשה לו שליח לקדש לו אשה ואח"כ חזר וביטל שליחותו בפני ב"ד שלא בפני השליח אני אומר שלא כדין עשה כי אחר תקנת ר"ג הזקן אינו יכול לבטל אלא בפני השליח דכי היכי דשייך תקנת ממזרים ועגונות לענין גירושין ה"נ שייך לענין קידושין פעמים שיגיעו קידושין לידה לאחר שבטלו והיא חשבה שלא בטלו ומעגנה ויתבא או יגיעו לידה קודם שבטלו והיא סבורה שבטלו קודם לכן ואתי לידי ממזרות וה"ג בירושלמי פ' השולח הלכך אין לבטל אלא בפני השליח מיהו אם עבר ובטלו מבוטל דקי"ל כר"נ עכ"ל : אי שוי שליח אחרינא לקידושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקדיש דהי מינייהו הוו קידושין כתב רבינו בסימן ל"ז בשם הר"מ : אם האב יכול ליעשות שליח להוליך קידושין לבתו בוגרת כתב רבינו בסוף סימן ל"ו . כתב ר' ירוחם אם יכול לשלוח קידושין ע"י עכו"ם ואינו מודיעו וממנה בכתבו לישראל שבאותו מקום להיות שליח דינו כדין אם שלח גט על ידו כי בענין זה נחלקו בו הפוסקים עכ"ל ודין זה לענין גט יתבאר בסי' קמ"א ומיהו לענין קידושין נ"ל דלא

תלי

דרכי משה

שנתן טבעת קידושין לאם הכלה ופסק דלאו כלום הוא והאריך שם : (ו) ובנימין זאב סי' מ"ג כתב שמצא באגודה שמהר"ם הצריכה גט ועיין במרדכי ריש האומר אימת אמרינן הוא עשה שלא כהוגן ואפקעי רבנן לקידושין מיניה : (ז) מיהו משמע שם דאם עמדו הקרובות ונשאו לאחרים מותר המשלח לישא אותה אשה שנשאו כל קרובותיה : (ח) ולא משמע כדבריו בתוספות בפ' התקבל שכתבו הא דאסור בקרובות ג היינו דוקא משום קנס שצוה לקדש סתם אשה משמע הא אם ייחד אשה לשליח אין לאסור מיהו הרמב"ן חולק על טעם זה

וכמו

דרישה

[ה] **ומה** שעשה עשוי וכתב המרדכי בשם הר"ב כגון שלא קדשה במעות המשלח דאל"כ הוי כמו קדשה בגזל דאינה מקודשת ע"כ וכ"פ בש"ע. וצ"ע דמשמע דאי לאו טעמא דקדשה בגזל הוי מקודשת הא בח"מ סי' קפ"ג כתב רבינו בשם הרמב"ם דאפילו שלחו לקנות סחורה וקנה השליח במעות המשלח ואומר וקפתי עלי המעות במלוה ולדידי קניתי דאין בדבריו כלום וצריך ליתן הסחורה לבעל המעות והתם לא שייך טעמא דגזל כמו הכא וצ"ל דהמרדכי כ"כ אף לפי דעת החולקים כמ"ש הרמב"ם שם :

[ו] **שמא** קידש לו השליח הקרובות כתבו התוספות בפרק התקבל דאף אם באו כל הקרובות של זו האשה שרוצה לישא ואומרות לא קידשנו השליח אפ"ה אסור דעיקר דבר אינו אלא משום קנס שעשה שלא כהוגן וכ"כ הר"ן והרמב"ן חולק וכתב שנאמנות ועיין בב"י שהביאו ומור"ש כתב כתוס' ור"ן אם לא שעמדו הקרובות ונשאו לאחרים דאז מותר באשה זו דהא ודאי לא נתקדשו (וכולי האי לא קנסוהו כ"פ) וכן כתב רמ"א :

[ז] **עשה** שליח וביטל השליחות כו' אף על גב דככר כתב רבינו דאם הלך וקידש אמה כו'

ש"מ

פרישה

הכל כשרים לשליחות כו' עי"ל סי' קמ"א כ"פ) : (יא) **והכותי** לפי שאינו בן ברית וק' למה לא אמר נמי לפי שאינו בתורת קידושין וי"ל קצת דכותי חשיב בתורת קידושין הואיל דיש בידו להתגייר ולע"ג דלקמן ס"ס מ' כתב רבינו דאם אמר הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דאינה מקודשת משום דהוא דבר שלא בא לעולם להיות שליח אפשר דשאני הואיל וראוי לכך עכ"פ אבל עבד אין בידו להשתחרר רק אם האדון ירצה ישחררנו אי נמי י"ל דעדיפא מיניה קאמר "דשאינו בן "ברית שאינו בתורת קידושין ולא בתורת כל התורה וכל שליחות ילפינן מתרומה דכתיב בה גם אתם להיות שלוחו של אדם דוקא כמותו מה הוא בן ברית גם שלוחו צריך להיות כן משא"כ כותי דאתמעט מה"ט בכל שליחות . אבל עבד כנעני מיקרי ג"כ בן ברית ואיתחייב בקצת מצות וכמ"ש בח"מ סי' קפ"ח ע"ש : (יב) **קדש** לי אשה במקום פלוני פי' אפי' יחדה לו האשה מ"מ אמרינן דהמקום קפיד וכן מוכח שם מור"ש : (יג) **או** ששינה כו' דכיון ששינה בשליחותו לאו שליח הוא (וע"ל סי' קמ"ו כ"פ) : (יד) **השולח** לחבירו לקדש לו כו' וע"ל בח"מ בסימן קפ"ג : (טו) **ומה** שעשה עשוי והקשה הרא"ש ע"ז פשיטא שמקודשת לו ומתרץ דאיירי אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני כו' וכך הם דברי רבינו (ועד"ר) : (טז) **קבלה** הקידושין ואפשר

דאז צריכה גט מכניסן דמקודשת לראשון א"א לומר דהא הוא אמר לי ולפטרה בלא גט מכניסם א"א לומר דא"כ למה לא כתב רבינו בכאן כמו דאין כאן בית מיחוש כמ"ש אחר זה מיהו אין טעם **לדבר** אם לא שתאמר שלא נאמין לה כמה שאמרה שלא שמעה או משום הרואים והשומעים ולפי מ"ש דמקדש בסלע שלו מיירי א"כ בודאי א"צ גט מהראשון מדינא דהא סלע דקידושין אינו של **ומיהו** אינו מוכרח לומר אלא שהסלע אינו של המשלח אבל נוכל לומר דכל הסוגיא מיירי שביקש ממנו המשלח להלוות לו סלע והיא אמרה שהלוה לו ודו"ק : (יז) **אין** כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט משום א' מהן דהקדש בטעות אינו הקדש (ונאמן השליח לומר דטעה כ"כ מרדכי בשם מהר"ם וכתב דצריכה גט למומרא כ"פ) : (יח) **ומיהו** צריך להודיעו אם יוכל (פירוש אם אין מתיירא שמא יקדמנו אחר בזמן זה שמודיע לו כ"פ) דשמא הוא יפתנה שתתרצה לו : (יט) **ומת** השליח אע"ג שאינו יודע אם קדשה לו אשה אם לאו הרי הוא בחזקת שקידש דחזקה שליח עושה שליחותו הואיל ואינו יודע איזה קידש ה"ז אסור בכל הנשים כו' : (כ) **כגון** אם או בת או אחות וה"ה בכל השניות לעיל בסימן ע"ו וא"ל שנקט אלו דוקא הואיל שהם מדאורייתא דא"כ ה"ל **למינקט** נמי בת הבת דהיא נמי דאורייתא אלא ודאי שלאו דוקא נקט אלו אלא ה"ה אחרות מיהו זה אינו מוכרע דהא רבינו כתב "כגון בת או אם כו' ולשון כגון משמע הני וכל כיוצא בו שהן **דאורייתא** דוקא והכי דייק לישנא דרבינו שכתב שהן "ערוה עליו : (כא) **לא** חל עליהן השליחות דאין אדם עושה שליח לקדש לו אשה אלא שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות ואם קידש קידושיו הוי קידושין (דעל אשה שאינו יכול לקדשה בשעת עשיית השליח לא חל השליחות דהוי כמקנה דבר שלא בא לעולם כ"פ) : (כב) **הרי** זה בטל דאתי דיבור ומבטל דיבור ועד"ר :

הרי

חדושי הגהות

בגמ' שלפנינו ליתא לחך פשיטא ונאמר שם בלשון אחרת ע"ש אמנם ברי"ף ורא"ש איתא וכ"מ בנוסחת השאלתות : ג לפום ריהטא תמוה מאוד להמעיין בתוספות שם שלא כ"כ

אלא

הוו ספק קידושין כתב הרמב"ם ז"ל העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה השליח אמר לעצמי קדשתי והאשה אומרת לראשון ששלחו נתקדשתי אם לא עשה השליחות בעדים (כג) הרי השליח אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו והאשה (כד) אסורה בקרובי המשלח (כה) והמשלח מותר בקרובותיה ואם הוחזק השליח בעדים (כו) הרי זו מקודשת לראשון [ה] אמרה איני יודע למי נתקדשתי אם למשלח או לשליח אם לא הוחזק השליח בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם הוחזק שהוא שלוחו שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ע"כ וכתב א"א ז"ל בירושלמי בריש פירקין מצאתי דברים הללו (כז) ואינם מובנים לי דנהי דהוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח אע"פ שמינני שליח בפני עדים חזרתי משליחותי ולעצמי קדשתי (כח) וברישא נמי למה הותר המשלח בקרובותיה הרי הוא אומר שעשאו שליח וגם האשה אמרה שנתקדש' לו ומאי נפקא מינה במה שלא הוחזק השליח בעדים הרי הודה שעשאו שליח ע"כ וצריך עיון:

לו **האשה** ג"כ יכולה לעשות שליח לקבל לה קדושיה (א) ומצוה היא שתתקדש ע"י עצמה (ב) אם תוכל אבל איסור ליכא (ג) כמו שיש באיש (ד) כדפרי' ואומר האיש לשליח הרי פלונית ששלחה

תלי בההוא פלוגתא דע"כ לא היפליגו אלא בגט משום דכיון שנכתב שם גט עליו ועכו"ם כיון דליתיה בתורת גיטין היכא מאן דסבר לא יהא לו מגע יד בשליחותו אע"ג דלא עביד אלא מעשה קוף בעלמא אבל מעות הנשלחים לישראל לקדש לו בהם אשה אין שם קידושין עליהם עד שיקדש בהם האשה הלכך כשיוליך העכו"ם הקידושין לישראל שפיר דמי לכ"ע ועוד אני אומר דמטעם אחר לא הו"ל לרבינו ירוחם לדמות קידושין לגיטין לענין זה משום דאפילו מ"ד בגיטין שלא יוליך העכו"ם הגט היינו לענין שלא תנשא אבל אם נשאת לא תצא וא"כ לענין קדושין מקודשת גמורה היא מדאורייי':

כתב הרמב"ם ז"ל העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדש וכו' ג"ז בפ"ט ומ"ש בשם הרא"ש עד סוף הסימן בקדושין פ' האומר וז"ל הר"ן בר"פ הנזכר גרסינן בירושלמי לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני כלומר והוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו היא כאומרת לראשון קדשתני והוא אומר לא קדשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אמרה איני יודעת שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ע"כ וטעמא דמילתא דכשלא הוחזק בעדים מסתמא אין האשה רוצה להתקדש לראשון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ומש"ה כשאומרת איני יודעת חזקה לשני אבל כשהוחזק השליח בעדים היא סומכת על השליחות ומש"ה כשאמרה איני יודעת חוששין לראשון ומיהו כיון שהראשון לא היה כאן והשני כאן חוששין אף לשני ושניהם נותנין גט ומיהו כי אמרי' חזקה לראשון היינו לומר שהראשון אסור בקרובותיה שהרי אומר לה קדשתיך וכתב הרמב"ם בפ"ט דהוחזק היינו שעשאו שליח בעדים ולא הוחזק היינו שלא עשאו שליח בעדים והוא ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפ"ג שהעושה שליח לקדש לו אשה אינו צריך לעשותו בעדים וכתב עליו הראב"ד בהשגות אין בלשון התוספתא אם לא עשה אלא אם לא הוחזק ולעולם שעשאו בעדים אלא שלא היה השליחות מפורסם במקום האשה אבל הוא שאמר לה פלוני עשאני שליח בעדים לקדשך לו ולאחר שעה קדשה סתם והוא אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת למשלח נתכוונתי כיון שלא היה השליחות מפורסם הראשון מותר בקרובותיה כמי שאמר לא קדשתיך שהשליח מוחה על ידו אבל כל שהוחזק בעדים אף הראשון אסור בקרובותיה שאין מחאה השליח מחאה אללו לבטל שליחותו ע"כ וגם הוא ז"ל אזיל לטעמיה שדעתו שהעושה שליח לקדש לו אשה צריך לעשותו בעדים ומ"ת במ"ש דבקדושי סתם עסקינן שהשליח אומר לעצמי נתכוונתי והיא אומרת לראשון נתכוונתי תמהני שאם יש בידה לומר לא נתקדשתי לו כשם שהיא מותרת בקרוביו כך היה ראוי שיהא הוא מותר בקרובותיה שכיון שאין המעשה מוכיח כשהיא אומרת לעצמי נתכוונתי ה"ל דברים שבלב ואם המעשה מוכיח בעצמו נלך אחר הוכחתו ואין מקום למחלוקתן לפיכך נ"ל דהכא באומר לעצמי קדשתי בפירוש עסקינן והיא אומרת לראשון נתקדשתי בפירוש ויש כאן עדים שראו הקדושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה והרמב"ם ז"ל סתם דבריו בפרק הנזכר עכ"ל וה"ה כתב מפרש רבינו הוחזק שעשאו שליח בעדים וביאור דבריו שהשליח הזה הודיע לאשה שהוא שליח איש פלוני ואם היה מינויו בעדים היא סומכת על השליחות וחזקה לראשון ואם אמרה איני יודעת שניהם נותנים גט אבל כשלא היה מינויו בעדים היא אינה סומכת כ"כ על השליחות שהרי המשלח יכול לכפור בשליחות ולפיכך כשאמרה איני יודעת חזקה לשני ובהשגות א"א אין בלשון התוספתא אם לא עשה וכו' ואין הכרע בשתי הפירושים אבל נראה מדברי הר"א שאפילו כשהוחזק והיא אומרת לראשון אף השליח אסור בקרובותיה וכן בדין שהרי אומר קדשתיך ואיפשר שאף כן דעת רבינו עכ"ל (ט): כתב המרדכי בר"פ האיש מקדש פסק הקדוש מרדוש דהעושה שליח לקדש לו אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפילו איתנים בדרך אינו יכול לעשות לו שליח אחר משום דמילי נינהו ומילי לא ממסרן לשליח (י) ואע"ג דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משום מסירת הגט ה"נ הא איכא מסירת הטבעת לא דמי דגבי גט בע"כ לא הוו מילי שהרי השליח יכול לגרש בע"כ אבל שליח קדושין אם לא תאבה האשה אינה מקודשת הלכך ה"ל מילי ע"כ: טופס שטר שליחות לקדש לו אשה כתב רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"ג וגם שם כתב טופס שטר שליחות אשה לקבל קדושיה:

לו **האשה** ג"כ יכולה לעשות שליח לקבל קדושיה משנה ר"פ האיש מקדש (דף מא) האשה מתקדשת בה ובשלוחה: **ומ"ש** ומצוה היא שתתקדש על ידי עצמה אם תוכל אבל איסור ליכא וכו' כלומר דלא חיישינן שמא אח"כ תראה בו דבר מגונה ויתגנה עליה כדחיישינן באיש כמו שנתבאר

כתב הרמב"ם העושה שליח לקדש לו אשה וכו' וצ"ל דאיכא עדים שראו הקידושין אבל אינם זוכרים למי נתקדשה הר"ן ומ"ש ואינם מובנים לי וכו' וצ"ל דאפשר לייסב ולהבין דכשהוחזק שליח בעדים מסתמא נתקדשה לראשון דסומכת האשה על השליחות שודאי שלחו שהרי עשאו שליח בעדים ומגד שליח עצמו חזקה שליח עושה שליחותו הלכך האשה נאמנת לומר לראשון ששלחו נתקדשתי ואף על פי שהשליח עומד וצווח לא משגחינן ביה דאנן סהדי דלא נתקדשה אלא לראשון ומיהו השליח עצמו אסור בקרובי האשה דשוי אנפשיה חתיכה דאיסורא ואם אמרה איני יודע למי נתקדשתי חוששין לראשון כיון שהוחזק השליחות בעדים וגם חוששין לשני כיון שהשני הוא כאן ואומר לעצמי קדשתי והראשון אינו כאן ושניהם נותנין גט אבל כשלא הוחזק השליח בעדים אין כאן מקום לומר חזקה שליח עושה שליחותו כיון שלא הוחזק שהוא השליח וגם האשה מסתמא אינה מוסכמת להתקדש לראשון שאינו כאן ואין שליחותו מוחזק ולפיכך המשלח מותר בקרובותיה דנאמן אצלו השליח שאומר לעצמה קידשה דכיון דעשאו שלא בעדים הרי האמינו על עצמו בכל מה שיאמר אבל לא האמין את האשה על עצמו כשתאמר שקידשה השליח לו ולאסור עליו קרובותיה ומה"ט נמי כשאמרה האשה איני יודע אמרי' מסתמא נתקדשה לשני דכיון שאין הראשון כאן ואין שליחותו מוחזק אין האשה מסכמת להתקדש לראשון אלא לשני גם הר"ן ז"ל כתב מקצת דברים אלו עיין עליו וב"י הביאו:

כתב המרדכי ר"פ האיש מקדש פסק הקדוש מרדו"ש דהעושה שליח לקדש אשה ומסר לו הטבעת לקדש אפי' איתנים בדרך אינו יכול לעשות שליח אחר משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח ואע"ג דקי"ל גבי גט שליח עושה שליח ולא הוי מילי משום מסירת הגט ה"נ איכא מסירת הטבעת לא דמו דגבי גט בעל כרחך מיד כשיגיע ליד השליח מגורשת הילכך לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרשה בע"כ דיד השליח כיד הבעל אבל שליח של קידושין אם לא תאבה האשה אינה מתקדשת הילכך הוה ליה מילי עכ"ל ויש לתמוה דהתם אמר ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח אשכחן בגירושין בקידושין מנא לן וכי תימא נילף מגירושין מה לגירושין שכן ישנו בע"כ אמר קרא ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה משוי שליח אף הויה נמי משוי שליח וכו' מבואר דהתלמוד משוה קידושין לגירושין והקדו"ש מחלק ביניהם גם בסוף פרק התקבל במרדכי בדברי ר"ב בספר החכמה משמע דאין מחלק בזה בין קידושין לגירושין ודוחק לומר דס"ל להקדו"ש דההיקש לא אתא אלא לענין זה שהבעל עצמו יכול לעשות שליח אבל לא לעניין שהשליח יכול לעשות שליח אחר דלענין קידושין הו"ל מילי וכו' דמנ"ל הך סברא להקדו"ש ולחלק ולומר כיון דאם לא תאבה האשה אינה מקודשת דלפיכך ה"ל מילי הרי לא אשכחן דבר זה בתלמוד וגם פשט ההיקש דלגמרי מקשינן הויה ליציאה לענין שליחות וצ"ע:

לו **האשה** גם כן יכולה לעשות שליח וכו' כבר כתבתי ריש סימן ל"ה דגבי אשה מוכח בסיפא דמתניתין ר"פ האיש מקדש מצוה בה יותר מבשלוחה ומינה דה"ה באיש במכירה מצוה בו יותר מבשלוחו ולכך לא כתב רבינו דין זה גבי איש משום דמרישא דמתניתין דגבי איש לא ידעינן להא דינא אלא מסיפא דמתניתין וק"ל וכתב הר"ן הא דמצוה איכא באשה אע"ג דאינה מצווה על פריה ורביה מ"מ יש לה מצוה דמסייעת לבעל לקיים מצותו עכ"ל:

וכתב

דרכי משה

וכמו שכתב המ"מ והר"ן: (ט) במרדכי בהגהות דקדושין דף תרפ"ד ע"א. וכתב בתשובת מוהר"ם דאם השליח עומד בדיבורו שקדשה אז הוא אסור בקרובותיה דשוויה נפשיה חתיכה דאיסורא מיהו אם הדר בו ואמר כסבור הייתי שקדשתי לעצמי ועכשיו נזכרתי שקדשתי לשלוחי מותר בקרובותיה אע"ג דשוויה מעיקרא חתיכה דאיסורא כי הדר ביה שרי אלמא משום חזקה שליח עושה שליחותו מקילינן ולפ"ז אפשר ליישב תמיהת הרא"ש במ"ש למטה הרי עומד וצווח כו' די"ל דהכא מיירי שחזר אח"כ ולכך מקודשת לראשון גם מה שתמה ומה נפקא מיניה כו' י"ל דודאי כי עשאו בעדים איכא חזקה שליח עושה שליחותו דלא ניחא ליה דלקרייהו אינשי רמאי דאם קדשה לעצמו מקרי רמאי לכך חזקה דשליח עושה שליחותו אבל אי לא עשאו בעדים ואמר שחזר משליחותו נאמן דליכא כאן חזקה כנ"ל: (י) במרדכי סוף התקבל כתב י"א דשליח עושה שליח ובהגהת אלפסי פרק קמא דקדושין דף תרל"ח ע"ב דאם מסר לו שטר לקדש בו יכול לעשות שליח אחר אבל אם אמר קדש באיזה כסף שתרצה לא מצי עביד שליח אחר עכ"ל ומשמע שאם מסר לו טבעת קדושין הוי כאילו מסר לו שטר:

כתב

פרישה

(כג) **הרי** השליח אסור בקרוביו שעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשיה והיא מותרת בקרוביו דלאו כל כמיניה לאוסרה עליה:

(כד) **אסורה** בקרובי המשלח שעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשה: (כה) **והמשלח** מותר בקרובותיה מאחר שהשליח אומר שלא קדשה לו מהימן יותר מהאשה:

(כו) **הרי** זו מקודשת לראשון והמשלח אסור בקרובותיה (חזקה שליח עושה שליחותו כ"פ) ומ"מ השני נמי אסור בקרובותיה שהרי אמר קדשתיך כ"כ הראב"ד וגם ה"ה לדעת הרמב"ם עיין בב"י: (ואחד כונס וצריך לקדשה קדושין שניים וע"ל בסי' ל"ו בדרישה כ"פ):

(כז) **ואינם** מובנים לי דנהי כו' וה"ה כתב וז"ל וביאור דבריו בב"י שהעתיקם ולפ"ז נלע"ד ליישב דלא הקשה הרא"ש כלום כי הרא"ש סובר שמנויו של שליח בעדים אינו אלא שלא יכול לכפור ולומר הקשה דאף אם הוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח כו' אבל אינו כן כי מנויו בעדים הוא ראיה וחזקה שעשה שליחותו והיא סומכת דעתה למה שאמר לה השליח שהוא שליח האיש הלכך אם הוחזק בעדים הרי חזקה שקדשה לראשון והראשון אסור בקרובותיה אבל אם לא הוחזק בעדים אם כן אין ראיה וחזקה שעשה שליחותו והיא סומכת דעתה ולכן מותר המשלח בקרובותיה כי המשלח ודאי סובר שהשליח והאשה לא יסמכו על שליחותו ולא גמר בדעתו שתהיה מקודשת בשליחות (וסוקלין ושורפין על החזקה) אלא היא אסורה על קרובי המשלח דעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשה עיין מה שכתבתי בדרישה לשון הר"ן שמבואר בו יותר: (כח) **וברישא** נמי למה הותר המשלח בקרובותיה ואע"ג שזה הותר קושיא ראשונה שהקשה היאך נתקדשה לראשון פירוש ויהא המשלח אסור בקרובותיה הרי עומד וצווח כו' והשתא הקשה למה הותר המשלח בקרובותיה וי"ל דקושיא השניה הקשה לפי סברת הרמב"ם שסבר הרמב"ם אם הוחזק בעדים שמקודשת לראשון ואסור בקרובותיה א"כ גם כן בלא עדים נמי יהא אסור בקרובותיה כיון ששניהם מודים שעשאהו שליח כלומר מינוי בעדים אינו מעלה ומוריד והיותר נראה דהרא"ש הקשה מתחלה למה אמר דנתקדשה לראשון דמשמע קידושין ודאין ואם קדשה אמר כך השליח או אמר אין קידושין תופסין בה כו' ולמה כיון דאמר דמזר בו ולצטרכה גט משניהן מספק. ואח"כ הקשה וברישא למה מקילין להיות מותר בקרובי כו' וק"ל. ונראה נמי דמיירי שהמשלח א"ל לשליח לכלות לו מעות או שמשולקים דבאיש אמר קדשתיך בסלע שלי והאשה אומרת בסלע של המשלח וק"ל:

סי' **לו** (א) **ומצוה** היא שתתקדש ע"י עצמה דמצוה רמיא עלה לקיימא בגופה וכדתנן האשה מתקדשת בה ובשלוחה ודייקינן בה יותר מבשלוחה כדפרישית לעיל בסימן ל"ה בדרישה: (ב) **אם** תוכל פי' אבל אם לא תוכל א"צ לדחוק עצמה בשביל כך וכמ"ש ג"כ לעיל ריש סי' ל"ה: (ג) **כמו** שיש באיש דהתם אמרי' שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו אבל באשה אמרי' טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו: (ד) **כדפרישית** לעיל ר"ל סה דבאיש

יט

דרישה

ש"מ דיכול לבטל. פ"א שאני התם דעשה מעשה ואתי מעשה ומבטל דיבור מה שאין כן הכא דלא אתי דיבור ומבטל דיבור קמ"ל: וביטול השליחות בין על ידי עצמו בין על ידי שליח אפילו שלא בפניו אלא בפני ב"ד בעירו אם בטלו בדיעבד בטל אבל שלא כדין עשה דשמא יגיעו הקידושין לידה אחר הביטול והיא סברה שלא בטלו ומעגנה או לפעמים סבורה שהגיעו לידה אח"כ ומתת שהגיע לידה קודם הביטול ויבואו לידי ממזרת ירושלמי:

[ה] **אמרה** איני יודע למי כו' ז"ל הר"ן וטעמא דמלתא דכשלא הוחזק וכו' והעתיקו הב"י:

ואפילו

חדושי הגהות

אלא לעניין לאסור בכל הנשים שאז האיסור רק משום קנס אבל כאן שצוה לשליח לקדש לו אשה פלונית ויש ספק שמא קידש ודאי מדינא וכבר תמהו ע"ז כל הפוסקים הט"ז וח"מ וב"ש:

מה

ששלחה אותך מקודשת לי וכתב הרמב"ם ז"ל (ה) שהשליח אומר קדשתיה לך ואם אומר הן דיו [א] אפי' שתק אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דיו ואם מקדשה בשטר אינו כותבו (ו) אלא מדעת השליח וכן בכל הדברים של הקידושין דין האיש עם השליח כדין האיש עם האשה אמרה לשליח קבל הקידושין במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר או בכל דבר שישנה בשליחותה אינה מקודשת אמרה לו הרי הוא במקום פלוני וקבלם במקום אחר מקודשת שמראה מקום היא לו חזרה ובטלה השליחות קודם שקבלה הקידושין הרי הוא בטל ואינה מקודשת ואם אין ידוע אם בטלה השליחות קודם קבלת הקידושין אם לאו הוי ספק קידושין ואם היא בעצמה קבלה הקידושין מאחר ואין ידוע איזה קודם אסורה לשניהם (ז) וצריכה גט משניהם (ח) ואם רצו [ב] אחד נותן גט ואחד כונס בד"א ברחוקים אבל אם קידשה השליח לאב וקידשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם האשה נעשית שליח לחבירתה לקבל לה הקידושין (ט) [ג] אע"פ שנעשית לה צרה שמקדש לשתיהן ולא מיבעיא אם עשתה שליח בפירוש והיא נתרצית להיות שלוחה אלא אפי' לא נתרצית לה היא אלא כשאמרה לה חבירתה קבלי קידושין בשביל שנינו ושתקה וקבלה בסתם אפי' הכי אמרינן בשביל שתיהן קבלה ואם היא שליח לקבל קידושין לחבירתה ולאחר שנתן הקידושין לידה א"ל את נמי או וכן את וכיוצא בזה שתיהן מקודשות אבל אם לא אמר לה (י) אלא ואת הרי זו שקבלה הקידושין ספק מקודשת דשמא לא כיון אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמר בדבר זה כתב הרשב"א (יא) שאין האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בוגרת וכתב א"א הרא"ש ז"ל יכול ליעשות שלוחה א והביא מדברי בעל העיטור ראיה לדבריו

שנתבאר בסימן ל"ה משום דטב למיתב טן דו הכי אמרינן בגמ' : וכתב הרמב"ם שהשליח אומר קדשתיה לך וכו' עד כדין האיש עם האשה בפ"ד וכבר נתבאר בסי' ל"ב שכמ"ש שאם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השליח נחלק עליו הרמב"ן וכתב שאינו כותבו אלא מדעתה דומיא דגט : אמרה לשליח קבל הקידושין במקום פלוני וכו' אינה מקודשת א"ל הרי הוא במקום פלוני וקבלם במקום אחר מקודשת וכו' נלמד מדין שליח האיש שנתבאר סימן ל"ה : חזרה ובטלה השליחות קודם שקבל הקידושין וכו' כבר כתבתי בסי' ל"ה דהכי איתא בר"פ האומר לחבירו (דף נט) : ומ"ש ואם היא בעצמה קבל' הקידושין מאחר וכו' משנה בפ' עשרה יוחסין (דף עט) והא דאמרינן אחד נותן גט ואחד כונס כתב רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ג) בשם הר"ם נרבוני וצריך לקדשה קידושי שנייה שהרי איפשר שקידושי אותו שגירש קדמו לקידושי כונס ולא חלו קידושי כונס הלכך צריך לקדשה אחר גירושי האחר עכ"ל : ומ"ש אבל אם קדשה השליח לאב וקדשה היא בעצמה לבן או לאח שניהם כותבין גט והאסורה לשניהם כ"כ הרמב"ם בפ"ט ופשוט הוא : האשה נעשית שליח לחבירתה לקבל לה הקידושין אע"פ שנעשית לה צרה וכו' בפ' האיש מקדש (דף נב) אמר רב ש"מ ממתני' אשה נעשית שליח לחבירתה ואפי' במקום שנעשית לה צרה ופירש"י אע"פ שבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת שליחות מיהא דעבדה עבדה וכתב עליו הרא"ש ואין זה שום חידוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלוחה למה לא תהיה שלוחה אע"פ שנעשית לה צרה ור"י פי' דאשמועינן אפי' כשקבלה סתם נעשית שליח לחבירתה ואני אומר פירוש דלא בעי למימר כשקבלה סתם שלא אמרה לה קבלי בשבילנו דפשיטא דלא מהני כלום דאטו אם אמר אדם לאשה התקדשי לי בחפץ זה וקבלה אשה אחרת החפץ בלא ציווי תהיה מקודשת אלא ה"פ כשקבלה סתם הכי אמר לה קבלי בשביל כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילך ושתקה וקבלה סתם וקמ"ל דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולן קבלה ואע"פ שנעשו לה צרות עכ"ל : ומ"ש ואם היא שליח לקבל קידושין לחבירתה ולאחר שנתן הקידושין בידה א"ל את נמי או וכן גם את וכיוצא בזה שתיהן מקודשות אבל אם לא א"ל אלא ואת ה"ז שקבלה הקידושין ספק מקודשת וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ד והוא מדגרסינן בפ"ק דנדרים בעי רב פפא יש יד לקידושין או לא ה"ד אילימא דא"ל לאשה הרי את מקודשת ואמר לחבירתה ואת נמי פשיטא היינו קידושין עצמן אלא כגון דא"ל לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחבירתה ואת מי אמרינן ואת נמי א"ל לחבירתה ותפסי בה קידושין או דילמא ואת חזאי קאמר ולא איפשיטא בעיין וכתב ה"ה פירוש רבינו בה מבואר ויש פירוש אחר ולדברי הכל אם נתן כסף לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי עכ"ל וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל ועי' בהריב"ש סי' רס"ו : "ב"ה ומ"מ מ"ש ולאחר שנתן בידה א"ל את נמי אינו מדוקדק שאחר שנתן הקידושין לאחת מהן מה יועיל שיאמר לאחרת ואת נמי אלא כשאמר לה בשעה שהיה נותן הקידושין בידי חבירתה וכן הם דברי הרמב"ם ואפשר לקיים דברי רבינו כשאמר לה תוך כדי דיבור דכדיבור דמי אע"ג דבפרק י"נ אמרינן דבקידושין לאו כדיבור דמי היינו דוקא לענין שאינו יכול לחזור בו : כתב הרשב"א שאין האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בוגרת כ"כ בתשובה ונתן טעם גזירה שמא יבואו לומר שבקבלתו הקידושין מתקדשת דומיא דקטנה ע"כ והרא"ש בתשובה כלל ל"ה כתב שדברים תמוהים הם וגזירה חדשה היא זו ולא מצינו דוגמתה בתלמוד והביא דברי בעל העיטור ולמד מהם שהאב נעשה שליח לקדשה בתה הגדולה וכתב הר"ן בפ' האיש מקדש הא דא"ר יוחנן האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים יש שדקדקו מכאן שאדם יכול להיות שליח להוליך קידושין לקרובתו ולקדש לאחר אע"פ שאינו יכול לקדשה לעצמו דאי לא יאמרו שמותר בקרובות השליח אלא ודאי רשאי כשם שהוא רשאי להיות שליח קבלת קידושין שלה כדאמר לקמן בסמוך בגמ' הכ"ע דשויתיה שליח כלומר שהבוגרת מנתה אביה שליח לקבל קידושיה עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ט" : "ב"ה וטעם הדין שכתב בעל העיטור נ"ל שהוא כדאמרינן בפ' האיש מקדש גבי הנהו דהוו שתו חמרא תותי ציפי דבבל ודילמא שליח שוויה לא חציף איניש לשוויה לאבוה שליח ודילמא ארצויי ארצי קמיה ושתיק : ת"כ

וכתב הרמב"ם שהשליח אומר קדשתיה לך פי' צריך שהשליח של האשה יהא משיב לבעל ואומר לו קדשתיה לך והיא תשובה על מ"ש הבעל תחלה לשליח הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי שאם לא ישיב השליח איכא למימר שמא השליח חזר משליחותו ולא קיבל הטבעת לשם קידושין אלא לשם פקדון ואם אומר הן דיו ומ"ש ואפילו שתק וכו' הוא חוזר אמ"ש ואמר האיש לשליח וכו' כלומר דאף ע"פ דהבעל לא אמר הרי פלונית ששלחה אותך וכו' אלא שתק ונתן לו בשתיקה הטבעת אם היו עסוקים באותו ענין דיו כדין האיש עם האשה. ומ"ש ואם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת השליח ע"ל בסימן ל"ב במ"ש ב"י דהרמב"ן נחלק על הרמב"ם בזה : ואם היא בעצמה קבלה הקידושין מאחר וכו' משנה פרק י' יוחסין וקאמר בגמרא דהוה אמינא כיון דאשה לא קים לה ביוחסין אפילו קדשה עצמה לא ביטלה את השליח ולא סמכה על קידושיה סברה דילמא שליח משכח מיוחס מזה א"כ אם קדשה שלוחה אין קידושיה כלום כיון שלא ביטלה את השליח ואפילו שלה קדמו קמ"ל ומיירי שעשאו שליח בסתם לכל מי שירצה טוב בעיני השליח שיהא מקדשה לו : **כתב** הרשב"א שאין האב יכול ליעשות שליח לקדש בתו בוגרת וכתב א"א הרא"ש יכול ליעשות שליח לקדש בתו בוגרת והביא מדברי ב"ה ראיה לדבריו וכו' תימא מנ"ל להרשב"א דין זה דמ"ש ב"י דבתשובה נתן טעם גזירה שמא יבאו לומר שבקבלתו הקידושין מתקדשת דומיא דקטנה דבריו תמוהים דגזירה חדשה היא זו לא מצאנו דוגמתה בתלמוד כמ"ש הרא"ש ותו איכא לתמוה דבפרק האומר תנן המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל ובגמרא (דף סד) פרכינן פשיטא בוגרת מאי עבידתיה ופריקו הכא במאי עסקינן דשויתיה שליח מ"ד כי מקבל קידושין אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מצוה דרמי עליה ועביד מצוה דלא רמי עליה מסוגיא זו מוכח דיכול ליעשות שליח לבתו בוגרת והכי אוקימתא הילכתא היא ופסקה הרמב"ם פרק ט' מהלכות אישות וכתבו גם רבינו בסימן ל"ז ומשמע דבין לאביי ובין לרבא יכול ליעשות שליח לבתו בוגרת דבהא לא פליגי וכמו שיתבאר לשם בס"ד ואם כן קשה מאוד על מ"ש הרשב"א היפך משמעות התלמוד ותו דלהיאך צורך השיג הרא"ש עליו מדברי ב"ה ולא השיג עליו מסוגיא דתלמודא ונראה ליישב שגם הרשב"א מודה שאם נעשה האב שליח לבתו בוגרת דהוו קידושיה גמורים אלא דס"ל דלכתחילה אין לו לאב לעשות שליח

דרישה

סי' לו [א] אפי' שתק בספרי הרמב"ם שלפנינו גרסינן ואפילו שתק "ואם היו עסוקין כו' עד כדין האשה עם האיש הכל מדברי הרמב"ם ולפי זאת הגי' נ"ל דה"פ ואם אמר שלוחה הן דיו ואפילו שתק שלוחה ולא משיב מידי ג"כ די כמו כשהיא מקבלת הקידושין בעצמה ואם היו עסוקין כו' קאי אמקדש שלפניו אבל דחוק הוא מאוד שאם שאפילו אם שתק דלמה כתב בתחלה שאם אמר הן דיו פשיטא שהוא די שהרי אפילו אם שתק נמי די ולכן הגירסא שלפנינו איתא בספרי א"ה היא הנכונה ונראה שרבינו בכיון הגיה ומחק הוי"ו של ואם היו כו' וגם בש"ע שהעתיק לשון הרמב"ם כתב שם אם בלא וי"ו ופירושו כמו שפירשתי בפרישה :

[ב] אחד נותן גט ואחד כונס וכתב רבינו ירוחם (נתיב כ"ב ח"ו) בשם הר"מ וצריך לקדש קידושי שנייה שהרי אפשר שקידושי אותו שגירש קדמו לקידושי כונס ולא חלו קידושי כונס ולכן צריך לקדשה אחר גירושי האחר עכ"ל :

[ג] אף על פי שנעשית לה צרה פי' רש"י אף על פי שבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת (וכמ"ש לעיל בסימן י"ז כ"פ) שליחות מיהא דעבדה עבדה אבל הרא"ש כתב עליו דאין זה שום חידוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלוחה למה לא תהיה שלוחה אע"פ

פרישה

יש איסור פירשתי לעיל בר"ס ל"ה : (ה) שהשליח אומר קדשתיה לך פי' השליח משיב על דברי האיש שאמר הרי פלונית ששלחה לך מקודשת לי השיב הוא על דבריו שמקודשת לו או יאמר הן וכך הוא הגירסא בכל ספרי א"ה שלפנינו וכן בש"ע וכתב הרמב"ם שהשליח כו' ואם אומר הן דיו ואפילו שתק "אם היו עסוקין כו' ול"ג "ואם היו בוי"ו . וכך פירושו אם אמר הן דיו אפילו לא אמר בפירוש קדשתיה לך אבל אם שתק ולא השיב מידי משמע דאינו די ואע"ג דאם היא בעצמה מקבלת קידושין אינה צריכה להשיב מידי . שלוחה גרע וצריך להשיב : ומ"ש ואפילו שתק אם כו' לכאורה משמע אדלעיל קאי שכתב "ואומר האיש "לשליח "הרי כו' וע"ז כתב ואפילו שתק המקדש אם היו עסוקין כו' אבל דוחק לומר כן דא"כ ה"ל לכתוב זה קודם כתב הרמב"ם למה הפסיק במה שהשליח משיב ועוד דאי קאי אדלעיל אמקדש למה כפל דבריו שכתב ואפילו שתק אם היו כו' ולא פי' ולא אמר דבר פשיטא דאם שתק דלא פי' ולא אמר דבר ועוד דהל"ל אפי' אם שתק "המקדש כיון דלפני זה מהשליח איירי לכן נראה דמ"ש ואפילו שתק קאי אשלוחה וה"פ ששלוחה אמר קדשתיה לך או הן ואמר כך אשמועינן דאפילו אם שתק שלוחה אם היו עסוקין באותו ענין ונתן המקדש לשליח ולא פי' המקדש ולא מידי דיו ג"כ בשתיקת השליח דדוקא אם לא היו עסוקים באותו ענין צריך שישיב שלוחה קדשתיה לך או הן אבל אם היו עסוקים באותו ענין אפילו אם שתק דיו ועיין בדרישה : (ו) אלא מדעת השליח (וע"ל בסי' ל"ב דיש חולקין בזה כ"פ) הרמב"ן חולק על זה וסובר דכותב דוקא מדעת האשה דומיא דגט : (אמרה לשליח קבל הקידושין כו' כדלעיל בסימן ל"ה גבי שליח האיש ושם נתבאר ע"ש כ"פ) : (ז) וצריכה גט משניהם פי' אם רוצה לינשא לעלמא לשלישית : (ח) ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ודוקא שנותן גט בתחלה (ע"ל בסי' ל"א סעיף ו' כ"פ) ועיין בדרישה : (ט) אע"פ שנעשית לה צרה ואשמועינן אפילו אם לא נתרצית בפירוש להיות שלוחה אלא שתקה וקבלה קידושין סתם אפ"ה אמרינן שבשביל שתיהן קבלה וכמ"ש רבינו בסמוך ולא אמרינן שודאי לא הסכימה דעתה להיות שלוחה להכניס צרה לביתה ועיין בדרישה . (ה"ג בשביל שנינו "והיא "לא "אמרה "כן "אקבל "בשביל "שנינו אלא שתקה כו' כ"פ) : (י) אלא ואת הרי זו כו' שידים שאינן מוכיחות הוא ומ"ה הויא ספק מקודשת ולא ודאי (מיהו אם נתן כסף קידושין לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי ע"מ כ"פ) וכמ"ש לעיל סי' כ"ז ואע"ג דגבי נזיר אם נזיר עובר לפניו ואמר אהא הוי נזיר שאני התם הואיל שקדם כבר אשה אחת מסתמא לא קידש השנייה : (יא) שאין האב יכול ליעשות שליח פירוש שליח של בתו בוגרת שיקבל קידושיה במקומה והטעם דהרשב"א כתב הרא"ש דנ"ל משום גזירה שמא יבואו לומר שבקבלת האב הקידושין מתקדשת דומיא דקטנה . וע"ש בתשובת הרא"ש כלל ל"ה דין ב' דשם משמע דהרשב"א לאוסר קאי אאיש שרוצה לעשות שליח לאבי הבת לקדש לו בתו כי כן כתב שם ז"ל אמר שאלת אם האב יכול לעשות שליח לקדש בתו בשליחות המקדש וכתבתם שהרב רשב"א לא הורה כדבר להתיר לא יכולתי למצוא טעם וראיה לדבריו כו' עד ואולי טעמו כאילו גוזר גזירה אטו בתו הקטנה שאם יעשה האב שליח לקבל קידושין לבתו הגדולה שהיא מתקדשת בקבלתו כמו בבתו הקטנה וגזירה חדשה היא זו לא מצינו דוגמתה בתלמוד (ואדרבא בתלמוד מצינו דהאב נעשה שליח מבתו לקדשה וכמש"ר בסי' ל"ז סעיף י"ב ז"ל ועשתה אותו שליח לקבל הקידושין ואפשר דהרשב"א מודה דמדין התלמוד האב נעשית שליח ממנה אלא כתב שהאחרונים גזרו ועל זה כתב הרא"ש דגזירה חדשה היא לא מצאנוה ובעל העיטור שהיה ג"כ אמרון לא ס"ל הכי ועמ"ש שם בסימן ל"ז) והנה מצאתי בספר העיטור כו' . והנה בריש השאלה כתב בהדיא בשליחות המקדש ואף שכתב אמר כך ז"ל שאם יעשה האב "לקבל קידושין לבתו ע"כ צריך לומר שלשון קבלה לאו דוקא קאמר דהא מהאי גזירה ומשמע דהרשב"א ג"כ אסור לעשותו שליח אפי' להוליך ולהביא לה קידושין וכמו שנתבאר בריש השאלה ומדקרא לגזירה הוא ולמה נקט איסור "קבלה לאוד אלא ודאי ל"ד קאמר אלא רצה לומר לקבל קידושיה מיד המקדש אסור הן שתתקדש מיד בקבלת האב הן להוליך הקידושין לידה וגם לשון "יעשה שליח כו' משמע קצת דמשליחות המקדש מיירי והא דמייתי הרא"ש ראייה מבעל העיטור ושם איירי מששם שהבת עשתה להביא שליח ראייתו מכח כל שכן דאם בזה לא חששו אף על פי שהיא גזירה קרובה ק"ו שלא נחוש כשעשאתו המקדש שליח ומיהו אפשר לומר דרבינו בכיון קבעה השאלה בסימן זה ללמדינו דאפילו בתו יכולה לעשותו שליח וכל שכן המקדש . וראיתי בספרים דליכו לכתוב וא"א הרא"ש ז"ל כתב בלשון פלוגתא אדברי הרשב"א ושלא לצורך הגיהו כן מאחר שהרא"ש בעצמו הביא דברי הרשב"א וחלק עליו כנזכר לעיל שייך לומר וכתב א"א הרא"ש ז"ל ורלה

חדושי הגהות

לו א מה שיש לתמוה בזה על הרשב"א וגם על הרא"ש שהוצרך להשיגו מן בעל העיטור והרי גמרא מבוארת היא קידושין (סד:) עיין בב"ח וש"פ והב"ח יישב עליו ע"ש : בשאלתות

לדבריו שכתב (יב) היכא דקידש ראובן בתו בוגרת לשמעון ולא שויתיה שליח וידוע מילתא דאביה קדשה ושמעון שדר סבלונות לבתו דראובן אע"ג דלית לאביה רשות בה לקדשה (יג) אי קבלתה לסבלונות חיישינן (יד) [ד] דילמא מצבתיה בהני קידושין וצריכה גט מספק ואפי' לא שדר סבלונות צריכה גט מספק והכי שדר גאון ע"כ וסיים א"א הרא"ש ז"ל (טו) מתוך תשובה זו למדת שהאב נעשה שליח לקדש בתו הגדולה :

לז האב זכאי בבתו לקדשה משעה שתולד עד שתבגר בין בכסף בין בשטר בין בביאה (א) וכסף קידושיה שלו (ב) וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה אלא שבכסף יכול לקדשה מיד אחר שתולד (ג) וקידושיו קידושין גמורין והיא כאשת איש אבל אינו יכול למוסרה לביאה עד שתהיה בת ג' שנים ויום א' ומשבגרה אין לו רשות בה קדשה אביה בבקר והיא קדשה עצמה בערב ושניהם ביום שנשלם בו ו' חדשים של ימי נערות ובדקנוה ומצאנוה בוגרת מחזיקין אותה בחזקת בוגרת מהבקר וקידושי האב אינן כלום אפילו אינה מכחישתו לומר (ד) שבאו הסימנים בבקר והרמ"ה כתב דוקא במכחישתו אבל אם אינה מכחישתו צריכה גט משניהם

אבל

ב"י

מ"כ שאלת הא דאמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ורבי חנינא אמר עושה וכו' ובמסקנא כי היכי דמספקא לדידהו וכולי הולכת ולא מתייבמת גבי קידושין כה"ג מאי כך דעתי נוטה גבי קידושין נמי הולכת דהתם נמי הוי דבר שבערוה עכ"ל ודין זה לענין גט יתבאר בראש סי' קמ"א :

לז האב זכאי בבתו לקדשה משעה שתולד עד שתבגר ז"ל הרמב"ם בפ"ג וכן משמע בכמה דוכתי וכן בירושלמי פרק האומר הכא דתנן אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי לא אמר כלום הא בת יום אחד מתקדשת בכסף וכתב הרא"ש ונראה דה"ה דמתקדשת בשטר ולא אמרו בכסף אלא לאפוקי קידושי ביאה כדבסמוך וכר"פ האיש מקדש (מא.) תנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה ואיפליגו ר"ל ור"י (מג:) בנערה והלכה כר"י דאמר אפילו נערה אביה מקבל קידושיה ולא היא א"כ מדעת אביה : **ומ"ש** וכסף קידושיה שלו בפרק קמא דקידושין (דף ג:) ובפרק נערה שנתפתתה (דף מו:) מייתי לה מקרא : **ומ"ש** וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה במשנה פרק נערה שנתפתתה (שם) האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ואע"פ שמציאתה ומעשה ידיה אינם ענין לקידושין כתבם רבינו משום דבחדא מחתא מיתנו : **ומ"ש** אלא שבכסף יכול לקדשה מיד וכו' ארישא דמילתא שכתב דזכאי לקדשה בין בכסף בין בשטר בין בביאה קאי ולמדנו דמ"ש בין בביאה לא קאי אמשעה שתולד דהא אינו יכול למוסרה לקידושי ביאה עד שתהא בת ג' שנים ויום אחד כלומר שאם מסרה לקידושי ביאה אינה מקודשת משום דביאה פחותה מבת ג' ויום אחד לאו ביאה היא וזה פשוט במשנה פרק יוצא דופן (דף מד:) ומייתי לה בפ"ק דקידושין (י.) (א) : ומ"ש ומשבגרה אין לו רשות בה פשוט בכמה דוכתי ומהם פרק עשרה יוחסין (דף עט.) אבל הדין שיבוא בסמוך : **קדשה** אביה בבקר והיא קדשה עצמה בערב וכו' מחזיקין אותה בחזקת בוגרת מהבקר וכו' אבל בתוך הששה חדשים אם קדשה אביה כו' בפ' עשרה יוחסין (דף עט.) איתמר קדשה אביה בדרך וקדשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם אימת אילימא בתוך ו' בהא לימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה אלא לאחר ו' בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם והא אמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים לבד לא צריכה בההוא יומא דמישלם ו' רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו השתא (מדהשתא בוגרת) בצפרא נמי בוגרת ופירש"י וקדשה היא בעיר בו ביום : והרי היא בוגרת . בדקנוה לדעת אם יצאה מרשות האב להיות קידושיה קידושין ומצאנוה בוגרת בו ביום : הרי בוגרת לפנינו . וקידושיה קידושין ולא של אביה : אי נימא בתוך ו' חדשים . שבין נערות לבגרות דאמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים בלבד כשהביאה סימני נערות אינה שוהה להיות בוגרת אלא ו' חדשים ופעמים שהיא ממהרת לבגור וסימנים ניכרים בדדיה כדתנן במסכת נדה (מז:) פגה בוחל וצמל : בהא אמר רב הרי בוגרת לפנינו . הא כל אותן ו' חדשים בחזקת נערה היא עד שנכיר בסימני בגרותה וכי בדקנוה בפניא ואשתכחה בוגרת מי יימר דבצפרא נמי בוגרת היא ודילמא השתא הוא דבגרה : אלא לאחר ו' חדשים . והא ודאי משמלאו לה ו' חדשים בגרה לה : דקדיש ביומא דמשלם שית. אביה בבקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגור : מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת . שכל היום היא בחזקת שתביא עכ"ל ומסיק בגמרא דהלכתא כרב וכתב רבינו ירוחם דלפי גירסת הרי"ף ורש"י אם הביאה סימני בגרות תוך ו' חדשים הרי היא בוגרת ולפי גירסת התוספות עדיין היא נערה : **ומ"ש** אפילו אינה מכחישתו וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל ואסיקנא דפליגי בשאין מכחישתו והלכה כרב ע"כ וטעמא מדגרסינן התם תני חדא הרי היא בוגרת לפנינו ותניא אידך חיישי' לקידושי שניהם מאי לאו חד כרב וחד כשמואל לא אידי ואידי כשמואל כאן במכחישתו כאן בשאין מכחישתו ונימא מדמתנייתא לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל עבד עובדא כוותיה דרב ואמר שמואל כ"ע כיילי ליה בקבא זוטא והאי מרבנן כיילי ליה בקבא רבה ואי ס"ד לא פליגי אמאי קא איקפד כי עבד עובדא במכחישתו פירש"י אמאי קפיד הא רב במכחישתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכחישתו עבד אלא ודאי בשאין מכחישתו פליגי והא בשאין מכחישתו עבד עובדא עכ"ל : ומ"ש בשם הרמ"ה דוקא במכחישתו וכו' נראה שטעמו לפי שהוא מפרש הא דאמרינן ואי סלקא דעתך לא פליגי אמאי איקפד כי עבד עובדא במכחישתו היינו לומר דקים ליה לתלמודא דבמכחישתו הוא דעבד עובדא ומש"ה קאמר את"ל דלא פליגי לא הוה קפיד אלא ע"כ פליגי במכחישתו דעד כאן לא אמר רב הרי בוגרת לפנינו אלא במכחישתו אבל באין מכחישתו מודה דחיישינן לקידושי שניהם . ועיין ברבינו ירוחם. והרמב"ם כתב בפ"ג היתה הבת ספק בוגרת בין שקדשה אביה שלא לדעתה בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה ה"ז מקודשת מספק לפיכך צריכה גט מספק וכתב הרב המגיד זה פשוט ונלמד מהסוגיא שבפ"י

ב"ח

שליח מטעם שמא יבואו לומר שבקבלת קידושין מתקדשת דומיא דקטנה ומ"ש שאין האב יכול כו' פירושו ואינו רשאי כמו לא תוכל לאכול בשעריך וגו' שפירושו אינך רשאי אלא דלפי זה קשה הא דהביא הרא"ש ראייה מדברי ב"ה דיכול ליעשות שליח לכתחיל' איזהו ראייה יש מדברי ב"ה דיכול לכתחילה ואם הביא הרא"ש מדברי הרשב"א דאפילו דיעבד אינו יכול ליעשות שליח היה לו להשיב עליו מן התלמוד כדפי' ונראה ליישב דהרא"ש דקדק מדברי בה"ע דאפילו לכתחילה נמי יכול ליעשות שליח דאל"כ הא דמסיק דאפי' לא שדר סבלונות צריכה גט מספק והיינו משום דחיישי' שמא בתו נתרצה בקידושי אביה שקיבל בשבילה דאיתתא בכל דהו ניחא לה ואי איתא דהאב שלא כדין עביד לכתחילה ליעשות שליח לבתו בוגרת א"כ מכתמא ודאי לא נתרצית בתו שיהא שלוחה שלא כדין כל זמן שלא גילתה דעתה דנתרצי' בקידושין שקיבל אבי' בשביל' אלא ודאי דמן הדין יכול ליעשות שליח לבתו בוגר' לקבל קידושיה לכתחיל' כשהוא מדעת' ומשום הכי חיישינן נמי אפי' היכא שקיבל הקידושין שלא מדעתה שמא נתרצית בתו בקידושין אלו וזהו שכתב הרא"ש מתוך תשובה זו למדת שהאב נעשה שליח לקדש בתו הגדולה דמשמע הלשון שהוא נעשה לכתחילה שליח לקדש דאל"כ הכי הל"ל שהאב שנעשה שליח לבתו הגדולה מקודשת אלא ודאי דאף לכתחילה נעשה שליח לקדש כנ"ל גם מדברי הר"ן וה"ה שהביא ב"י מבואר כדברי הרא"ש דאפילו לכתחילה יכול ליעשות שליח לקבל קידושין לקרובתו ומדכתב סתם משמע אפילו בתו בוגרת והכי נקטינן :

לז האב זכאי בבתו וכו' וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה איכא למידק דדין מציאתה ומעשה ידיה אינם ענין לקידושין ולאיזה צורך כתבם רבינו כאן ונראה דלפי שאמר כסף קידושיה שלו דמשמע אפילו הם מאה מנה הכל של האב ולא אמרינן דלא זכה האב אלא במה שראוי להתקדש בו דהיינו פרוטה אבל היתר מפרוטה הוי מתנה בעלמא ומציאה שהיא של הבת ולזה אומר וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה אמר לישנא דוכן דמשמע רבותא דל"ת דזכאי בקידושיה אלא אפילו זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ולפיכך זכאי נמי בכל קידושיה אפילו הם מאה מנה דלא גרע ממציאתה ומעשה ידיה : ומ"ש אלא שבכסף יכול לקדשה מיד וכו' לאו דוקא כסף דה"ה בשטר יכול לקדשה מיד דדוקא לביאה אינו יכול למוסרה פחותה מבת ג' ויום אחד דכיון דלאו ביאה היא אינה מקודשת בביאתה אבל שטר דינו ככסף וכ"כ הרא"ש פ' האומר אלא לפי דרבינו אמר קודם זה וכסף קידושיה שלו וכן זכאי במציאתה ובמעשה ידיה כמו בכסף קידושיה מסיים ואמר אלא שבכסף וכו' : **קדשה** אביה בבקר וכו' פלוגתא דרב ושמואל בפרק עשרה יוחסין (דף עט) ואיפסקא הילכתא כוותיה דרב דביומא דמשלם זימנא אמרינן הרי היא בוגרת לפנינו ומדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת וקידושי האב אינם כלום וא"ת אמאי לא נקט קידשה אביה גרידא ביומא דמשלם זימנא ונפלגו בה רב ושמואל כי היכי דפליגי בקדשה אף היא עצמה בערב ותירצו התוספות דבההיא מודה שמואל דאינה מקודשת דאמרינן העמד אשה אחזקת פנויה כמה שהיתה קודם שקדשה והרי היא בוגרת לפנינו ואין קידושי האב אבל עתה דקדשה אף היא עצמה ליכא חזקה דפנויה דממה נפשך אשת איש היא או משום קידושי אביה או משום קידושי דידה ומשום הכי פליג שמואל עכ"ל . שמעינן מדבריהם דלמאי דקי"ל כרב הא דנקטו הפוסקים בקדשה אף היא עצמה לרבותא נקטו הכי דאפ"ה אין קידושין של האב כלום ואנ"ל בקדשה אביה גרידא ולפי זה צ"ע להרמ"ה דמוקי לה במכחישתו אבל באינה מכחישתו אפילו רב מודה דצריכה גט משניהם מי נימא דלא מודה רב אלא היכא דאף היא עצמה קידשה בערב דליכא לאוקומה אחזקת פנויה אבל היכא דלא קידשה היא עצמה מוקמינן לה אחזקת פנויה ואפילו אינה מכחישתו אינה צריכה גט או דילמא לא שנא ומסתברא מדלא מפליג הרמ"ה אלמא דכל היכא דאינה מכחישתו צריכה גט ול"ש דאף היא עצמה קידשה ול"ש לא קידשה היא עצמה אלא אביה גרידא בכל ענין צריכה גט : **ומ"ש** וקידושי האב אינם כלום אפילו אינה מכחישתו וכו' שם בעי תלמודא מי נימא דרב ושמואל ל"פ ורב במכחישתו ושמואל באינה מכחישתו ומהדרינן ותסברא הא רב יוסף בריה דרב מנשיא מדויל עבד עובדא כוותיה דרב ואיקפד שמואל ואי סלקא דעתך לא פליגי אמאי קא מקפיד כי עבד עובדא במכחישתו ופירש"י אלא ודאי באין מכחישתו פליגי והאי בשאין מכחישתו עבד עובדא עד כאן לשונו וכן כתב הרא"ש כך הם דברי רבינו אבל דעת הרמ"ה נראה שהיה גורס פירוקא בתר האי ותסברא כמ"ש התוספות וז"ל ואית ספרים דגרסי ודלמא כי עבד רב יוסף עובדא באין מכחישתו ולפיכך כעס שמואל דאפילו רב נמי מודה לשמואל דחיישינן וצריכה גט מספק ורב יוסף עבד עובדא דלא כחד עכ"ל התוספות דלפי גירסא זו דקאמר תלמודא מנא לך דפליגי מדאיקפד שמואל ודילמא ל"פ והא דאיקפד משום דעבד עובדא באין מכחישתו דאפילו רב מודה דצריך גט השתא לפי גירסא זו דלא ידעינן היכא הוה עובדא ומש"ה קאמר

תלמודא

דרכי משה

לז (א) כתב בא"ז אין קידושין תופסין בנפל ואם קידשה ע"י אביה וקידש אחר כך אחותה קידושין תופסין בה :

ודבר

פרישה

ורצה לומר הרשב"א כתב כן וכתב עליו א"א הרא"ש שדבריו ל"נ כמו שסיים רבינו וכתב ז"ל וסיים א"א ז"ל כו' ודו"ק : (יב) היכא דקידש ראובן פירוש שקבל קידושין משמעון וסיה לא עשאתו שליח לקבל : (יג) אי קבלתה לסבלונות חיישינן כו' פי' קמ"ל בזה תרתי דאפי' אי קבלה סבלונות אין כאן קידושי ודאי אלא חיישינן לקידושי ספק וא"כ כ' דאפי' לא שלח לה סבלונות קידושי ספק מיהא הוי והסבלונות לא מעלין ולא מורידין כמ"ש ס"ס ל"ה וע"ל מ"ש בסי' מ"ה : (יד) דלמא מצבתיה פירוש נתרצית ואע"ג דאמרינן לעיל סימן ל"ה דאם לא אמר לו לשדכה לו והלך וקדשה לו אינה מקודשת ל"ש אב ל"ש אחר מ"מ הכא גבי בתו שאני וחיישינן טפי דאשה בכל דהו ניחא לה וכ"כ הרא"ש שם בתשובה ועד"ר : (טו) מתוך תשובה זו למדת שהאב נעשה כו' מדקיים דלמא נתרצית וצריכה גט מספק ואי לא יכול ליעשות שלוחה למה צריכה גט מספק והא אפי' אם עשאתו שליח בפירוש א"כ גט שאינו שלוחה ואף א"ת הואיל דמן התורה נעשה שלוחה אם עשאתו שליח לפיכך צריכה גט (ומש"ט נמי אין להביא ראייה מתשובה זו מדקאמר ולא שויתיה שליח דמשמע דיש בידה כח לעשותו שליח דהיכא למימר דלמא פשיטא ליה לבעל העיטור דלא מצי שויתיה שליח אלא ס"ל שאם עשאתו שליח גזרו חז"ל והחמירו להיות מקודשת מספק וקמ"ל הבע"ה דהאי ספק הוא באפי' לא שויתיה שליח אבל מסיפא דייק שפיר דא"כ למה גזרו) מ"מ הואיל שלכתחלה אסור שיעשה שלוחה מסתמא לא נתרצית למעשיו שעבד באיסורא ולמה ניחוש לומר שמא נתרצית :

דרישה

אע"פ שנעשית לה צרה ופי' כמ"ש בפרישה : [ד] דלמא מצבתיה בהני קידושין ואע"ג דאמרינן לעיל סימן ל"ה דאם לא א"ל כו' וי"ל עוד דהתם אף אם הוא נתרצה כששמע מ"מ הקידושין כבר נעשו שנתן כבר המעות והשתא על מה יחולו הקידושין אבל הכא המעות הן ביד אביה ומתי שתתרצה חלו הקידושין על המעות שביד אביה אבל התירוץ שכתבתי בפרישה שחיישינן שכבר נתרצית ועשאתו שליח הוא יותר נכון וכ"כ שם בתשובת הרא"ש בהדיא :

הוא

סי' לז (א) וכסף קידושיה שלו בגמרא [כתובות מו:] יליף לה מקראי (מדכתיב גבי נערה היוצאה מרשות אדוניה ויצאה חנם "אין "כסף שהוא מיותר ודרשו אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאת ממנו ומנו זה האב ע"ש כ"פ) : **(ב) וכן זכאי במציאתה** ז"ל ב"י אע"ג שמציאתה ומעשה ידיה אינו ענין לקידושין כתב רבינו בכאן משום דבגמרא שנויים יחד : **(ג) וקידושיו** קידושין גמורים פירוש אם קבלה קידושין מאחר אין בהם ממש אבל לענין ביאה אין שם חיוב עד אחר שלש שנים וק"ל מ"ו (דבפחות מבת שלש שנים אין ביאתה ביאה כ"פ : **(ד) שבאו** הסימנים בבוקר פירוש סימני

בוגרת

אבל בתוך הו' חדשים (ה) אם קדש' אביה שלא לדעת' (ו) והיא קדש' עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גט משניהם : קידשה ונתארמלה או נתגרשה קודם שתבגר חוזרת לרשות אביה אפי' כמה פעמים אבל אם השיאה ונתאלמנה או נתגרשה קודם שתבגר אין לו עוד רשות בה וכשם שיכול לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו (ז) [א] או על ידי עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קידושיך (ג) (ח) בין בכסף בין בשטר (ט) ומ"מ מצוה [ב] שלא יקדשנה

עד

ב"ח

תלמודא דליכא לאוקומי מדאיקפד דפליגי דילמא ל"פ א"כ למאי דקי"ל דפליגי דמפסק תלמודא הילכתא כוותיה דרב מכלל דפליגי איכא לספוקי במאי פליגי אי פליגי באין מכחישתו אבל מכחישתו אפילו שמואל מודה דאין צריך גט והאי עובדא באין מכחישתו הוה ומש"ה איקפד או שמא לא פליגי אלא במכחישתו אבל באין מכחישתו אפילו רב מודה דצריכה גט והאי עובדא במכחישתו הוה ומ"ה איקפד ומספיקא אזלינן לחומרא : **ומ"ש** אבל בתוך הששה חדשים וכו' הכא ה"ל לאשמועינן רבותא דאפילו היכא דקדשה אביה שלא לדעתה והיא לא קדשה עצמה ונמצא לה סימנים בתוך יום דצריכה גט ולא אוקמינן לה אחזקת פנויה אלא משום דסד"א דטעמא הוי משום דכל אותן ו' חדשים בחזקת נערה היא ואפילו קדשה אף היא עצמה אינה צריכה גט אלא מראשון אבל משני א"נ גט דבחזקת נערה מוקמינן לה והשתא הוא דבגרה כי בדקנוה ואישתכח בוגרת אבל מקמי הכי בשעה שקדשה היא עצמה נערה היתה קמ"ל דליתא אלא אפי' כשאף היא קדשה את עצמה צריכה גט משניהם : **וכשם** שיכול וכו' משנה ריש פרק האיש מקדש את בתו נערה בו ובשלוחו ובתוספות מפרשים דרישא האיש מקדש בו ובשלוחו ה"ק בו היכא דאין מכירה דאיכא איסורא ובשלוחו היכא דמכירה דליכא אפילו מצוה וסיפא דאשה מתקדשת בה ובשלוחה כיון דליכא איסור באשה אתא לאורויי דמצוה בה יותר מבשלוחה כמ"ש ריש סימן ל"ה וריש סימן ל"ו וכאן גבי אב דליכא אפילו מצוה כיון דאיכו מקדש לעצמו צריך לפרק לדיוקא אתא בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא דאין נערה מתקדשת אפילו ע"י עצמה אלא ע"י אביה כדאיתא להדיא לשם (דף מד) דמותיב לריש לקיש דאמר דנערה היא או אביה מקבלין את קידושיה דליתא אלא אביה ולא היא ומשמע דאין מצוה באב עצמו יותר מבשלוחו ולכך כתב גם רבינו בסתם וכשם שיכול לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו וכו' דמשמע דאין יתרון באב יותר מבשלוחו וכך היא משמעות שאר הפוסקים : **וכתב** במרדכי בפ' האיש מקדש ע"ש ר"מ דלרבנן דקי"ל כוותייהו דפליגי אר"י בר יודא לא הוו קידושין ע"י עצמה כיון שאינה נהנית בקבלתה ולכך צריך האב לקבל קידושי בתו קטנה לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולא יכנים עצמו בספק גיטין וקידושין ובתרומת הדשן כתב על דברים אלו שכתב בשם ר"מ וז"ל בסי' רי"ג אדרבה מצאתי בשם תשובת מור"ם דנתן לה רשות לקבל קידושיה והיא מקבלתם מותר וכן עשיתי בבתי וכו' עכ"ל מדבריו נראה דדברי מהר"ם סותרין זא"ז וליתא אלא ט"ס הוא באותן ספרים שכתוב ר"מ אלא נ"ל רא"ש וכן ראיתי כתוב במרדכי מדוייק וכן מוכח במרדכי גופיה מיניה וביה שאינו מוהר"ם שהרי כתב אח"כ דברי ר"ב בספר החכמה דמסיק והמחמיר כדברי מורינו לא הפסיד וכתב על מ"ש דברי הרא"ש בתחילה להחמיר והוא היה רבו כדמוכח במרדכי פרק האומר בעובדא דפריץ אחד שקידש נערה שהיתה משודכת לכהן והכי נמי מוכח בדוכתי טובא במרדכי דרבינו אליעזר ממי"ץ הוה רבו של ר"ב בעל ספר החכמה ומהר"ס היה זמן רב אחר ר"ב ונראה שגם מהרא"י בת"ה כך היה דעתו כדפירשתי דכיון דמלא בשם מהר"ס דבנתן רשות לבתו שרי א"כ הא דכתב במרדכי בשם ר"מ הוא ט"ס וצ"ל רבי אליעזר ממי"ץ כמ"ש במרדכי דבני אוסטרייך הילכך יש להחמיר מיהו בעומד ע"ג ותופס בידה לקבל הקידושין הוי כאילו קיבל הוא בעצמו כמ"ש ה"נ ואפילו אינו אומר בתך מקודשת לי אלא הרי את מקודשת וכתב ב"י דכ"כ הרשב"א סי' תתס"ז ומצאתי תשובה למהר"ס מעיל צדק אשר שאלת על אשר קידש הבתולה ואמר בתך מקודשת לי בטבעת זו וכו' ונתן הטבעת לבת וכתבת דלא הוו קידושין נ"ל דהוו קידושין מאחר שאמר כדת משה וישראל אדעתא דרבנן מקדש והיינו שיהו הקידושין לאביה ואין שייך הכא לומר שינה את דברו כי לשון טוב והגון הוא עכ"ל : **ומ"ש** ומ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדיל ואמר בפלוני אני רוצה מימרא דרב ר"פ. האיש מקדש ואיכא למידק דבתחילת הספר

פסק

ב"י

שבפ"י יוחסין ושם אמרו קדשה אביה בדרך והיא עצמה בעיר וכו' וקי"ל כרב ורבי' לא הזכיר דין זה גם הסוגיא אשר שם איכה מתחוורת אלא לדעת רבי' שלא הזכיר סימני בוגרת כלל בפ"ב עכ"ל : **ומ"ש** רבינו אבל בתוך הו' חדשים אם קדשה אביה שלא לדעתה וכו' מבואר בדברי הגמ' שכתבתי בסמוך : אשה שנתקדשה ונסתפקו במספר שנותיה ונבדקה ולא מצאו לה סימני' כ' הרשב"א בתשובה סימן אלף ורי"ו שיש להתיישב בדבר וכתבתיה בסי' קנ"ה כתב הרשב"ץ מי שקידש בתו וכששמעה מיחת' אם יש עדים כשרים שהיו לה בשע' קידושין יותר מי"ב שנה וששה חדשים ויש נשים שמעידות שראו לה קודם הקידושין ביותר מב' חדשים סימני נערות ודאי אין חוששין לקידושין ובלאו הכי חוששין וצריכה גט ואע"ג דהשתא חזינן לה בוגרת אמרינן השתא הוא דבגרה כדאי' פ"י יוחסין דבעדו' סימנין סמכינן אנשי' כיון שבאו לכלל שנים דלאו עדות גמור הוא אלא גילוי מילתא בעלמא הוא כמ"ש הרמב"ן א"כ משום דסמכינן אחזקה דרבא דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנין ומ"מ בדיקת נשים בעינן וכל שלא נבדקה לא סמכינן עלה אלא להחמיר ולומר גדולה היא שלא תמאן אבל להקל לומר גדולה היא ותחלוץ לא וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ומכאן כלמוד דלעדות שנים לא סמכינן אנשים דהוי עדות גמורה וכדמוכח פ' האומר נאמן האב לומר בני זה בן י"ג ובתי בת י"ב לנדרים אבל לא למכות וכ"כ הרמב"ם וסה"ת עכ"ל (ב) : קדשה ונתארמלה או נתגרש' קודם שתבגר חוזרת לרשות אביה אפי' כמה פעמים אבל אם השיאה ונתארמלה או נתגרשה קודם שתבגר אין לו עוד רשות בה כ"כ הרמב"ם בפ"ג וכך יש ללמוד מדתנן בפ' נערה שנתפתתה (דף מג:) המארס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה כתובתה שלו השיאה וגירשה השיאה ונתארמלה כתובתה שלה ומסיים בה מששיאה אין לאביה בה רשות ובפ' האיש מקדש (דף מד:) אמרינן דהא דתנן וכולן אם מיאנו גרותיהן מותרות דקדיש איהי נפשה ומיאון מיהא בעיא דמיירי שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב ופירש"י כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואח"כ קדשה היא עצמה לאחר אביה דהכי קידושין בעי מיאון כי לא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי לה : וכשם שיכול לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה ע"י שלוחו משנה בר"פ האיש מקדש (דף מא) : ומ"ש או ע"י עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קידושיך בפ"ק דקידושין (ד' יט) אמר רבא אמר ר"כ אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר' יוסי ב"ר יהודה דאי אר"י ב"ר יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שו"פ הוי קידושין ה"נ ל"ש פי' הא דר"י ב"ר יהודה גבי אמה העבריה אמרה וכו' הרא"ש ואפי' לית הלכתא כר"י ב"ר יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו מ"מ מייתי שפיר ר"כ סיוע מדבריו דבהך סברא דקאמר שהיא מתקדשת בשיור פרוטה שעליה מדעת אביה לא אשכחן מאן דפליג עליה בהא דהא דקאמרי רבנן מעות הראשונות לקידושין ניתנו לאו מהאי טעמא קאמרי עכ"ל ופסקה הרמב"ם להא דר"כ בפ"ג וכן דעת הרשב"א בתשובה סי' אלף ורי"ט אבל הרי"ף השמיטה ואיפשר שטעמו משום דסבר דלא אמרה ר"כ אלא אליבא דר"י ב"ר יהודה אבל רבנן פליגי עליה בהא נמי וקי"ל כוותייהו וכ"כ המרדכי בשם ר"מ דהא דר"כ דוקא לר"י ב"ר יהודה אבל לרבנן לא ולא קי"ל כר' יוסי אלא כרבנן דפליגי עליה לכך צריך האב לקבל קידושי בתו קטנה לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכתב ר"ב בספר החכמה קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט שמא נתרצה האב משמע דכשנתרצה האב ליכא מאן דפליג כשידע ונתרצה ושידך מתחלה וכ"ש הכא שא"ל צאי וקבלי קידושיך להדיא והלכך יש בני אדם כשמשדך האב לבתו מניח לקבל קידושין היא עצמה והמחמיר כדברי מורינו לא הפסיד ור"י כתב דאפילו רבנן מודו בהא ע"כ ובתרומת הדשן (סימן רי"ג) כתב שזה שכתב במרדכי דלא קי"ל כהא דרבא אר"כ במרדכי דבני אוסטרייך ליתיה אדרבה מצא תשובת מהר"ס וז"ל אע"ג דאמרינן אסור לקדש בתו קטנה וכו' ה"מ כשהוא בעצמו מקבל קידושין אבל נתן לה רשות לקבל קידושין והיא מקבלתם מותר וכן עשיתי בבתי קטנה אמרתי לה בתי קבלי קידושיך אם את חפצה עכ"ל וכתב עוד נראה דע"כ לא פליגי אלא בנותן רשות לבתו קטנה לקבל קידושין שלא בפניו לפי דעתה ורצונה אבל כשעומד על גבה ותופס בידה לקבל הקידושין הוי כאילו הוא קיבל בעצמו ואע"ג דאין המקדש אומר הרי בתך מקודשת אלא הרי את מקודשת אין קפידא דר"ל הרי את מקודשת לי מכח אביך עכ"ל (ד) וגם בתשובת הרשב"א סי' תתס"ו כתוב כן והביא ראיה מדאמרינן בפ"ק דקידושין כיצד מעות ייעוד אומר לה הרי את מקודשת לי כתב רבינו ירוחם אהא דאומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושיך כ' הראב"ד ולא מתורת שליחות דאין שליחות לקטן אלא כמי שאומר תן ככר זה לכלב שלי מנה זו לפלוני על סלע שלי ותתקדש בתי לך וכיון שאמר לה צאי וקבלי קידושיך הוי כאילו א"ל כל מי שיתן ליך מנה מעלה אני עליו כאילו נותנו לי והתקדשי בו והרא"ש כתב דכי אמרינן דאין שליחות לקטן דוקא לזכות לאחר בשליחותו אבל בכאן שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהניא שליחותה לעצמה כאילו קיבל אביה קידושיה בשבילה עכ"ל וכתב עוד קטנה אומר לה אביה צאי וקבלי קידושיך וא"צ"ל אם דבר האב עם המקדש דה"ל כאומר תן לה מנה ותתקדש לך אלא אפי' לא דבר האב עם המקדש (ה) : ומ"ש בין בכסף בין בשטר כלומר דבביאה לא שייך למימר צאי וקבלי קידושיך אלא אומר לה התקדשי לפלוני בביאה ומותרת לו שתתייחד עמו" : "ב"ה כ' הרשב"א בפ"ק דקידושין אהא דתניא כתב לו על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתה והוא שלא בגרה דכי יהיב לאב אי כתב הרי את פלונית מקודשת לי אינה מקודשת אבל במקדש ע"י עצמה אע"ג דאיהי מחמת אב שקלה להו אפי' כתב לי הרי את מקודשת לי ה"ז מקודשת . ואם אחר שבגרה נתקדשה ע"י האב שעשאתו שליה אם כתב לו בתך פלונית מקודשת לי אינה מקודשת אלא צריך שיכתוב הרי את מקודשת לי וע"ש בהר"ן : **ומ"ש** ומ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ארא"ש אסימן קאי שכתב האב זכאי בבתו לקדשה מנעה שתולד וקאמר השתא דהיינו מדינא אבל מ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדיל וכו' והכי דייק בפרק האיש מקדש (מא.) אהא דתנן האיש מקדש את בתו כשהיא נערה אין קטנה לא

מסייע

דרכי משה

(ב) ודבר זה יתבאר לקמן ה' חליצה : (ג) וכ"כ הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"א וכתב שאין חילוק בזה בין נערה לקטנה : (ד) ובכל בו כתב שהאב יקבל קידושי בתו עד שתבגר **או**

מוציא

פרישה

סי' לז [א] או ע"י עצמה וכ"כ הרמב"ם והרא"ש אבל הרי"ף והמרדכי חלקו וכתב בת"ה (סי' רי"ג) דגם הם מודו אם המזיק אביה ביד הקטנה בשעה שתקבל הקידושין או עמד אצלה כשתקבלן מהני וכ"כ רמ"א דכן יש לנהוג להוציא נפשו מפלוגתא והכי עדיף טפי מלקבלן בעצמו דהרי י"א (מוהר"ם בתשובה דאסור לקדש בתו הקטנה כמ"ש בסמוך וכשמקדש אומר הרי את מקודשת לי כו' (דהוי כאילו אמר הרי את מקודשת לי מכח אביך כ"פ) וכששולחין קטנות למקום אחר ואין האב אצלן כשמקבלין הקידושין הואיל והכינה להכניסה לחופה הוי כאילו מזיק בידה בשעת קבלה עכ"ל רמ"א) והוא מכתבי מהרא"י בסי' כ' דכתב דאם לא בפני עדים בואי וקבלי קידושיך דהוי כשלים לקבלה דצריך עדים . וז"ש בסי' ל"ג דכששולחין קטנות אע"ג דליכא עדים שאמר לה בואי קבלי קידושיך הואיל ואיכא עדים שמשלחה להתקדש כאילו אמר לה בואי דמיא ע"ש ורמ"א שכתב כאילו מחזיק בידה כתב לפי דעת הכ"ל דכתב דהכי עדיף טפי כ"פ) : (אשר שאלת על אשר קידש הבתולה ואמר בתך מקודשת לי בטבעת זו כו' ונתן טבעת לבת וכתבת דלא ליהוו קידושין כ"ל דהוי קידושין מאחר שאמר כדת משה וישראל אדעתא דרבנן מקדש והיינו שיהיו הקידושין לאביה ואין שייך לומר שינה זה את דברו כי לשון טוב והגון הוא כו' מהר"ם מ"ץ רש"ל כ"פ) :

דרישה

בוגרת (ע"ל סי' קנ"ה וקס"ט מי מעיד עליה שהיא בוגרת כ"פ) : (ה) אם קדשה אביה שלא לדעתה אבל אם קדשה לדעתה לא היתה צריכה גט אלא מראשון לבד ממ"נ לדעת הרא"ש הנזכר לעיל דהאב נעשה שליח לבתו בוגרת :

(ו) **והיא** קדשה עצמה שלא לדעת אביה והוא הדין לדעת אביה אלא אורחא דמלתא נקט דמדעתו לא היתה מתקדשת לאחר וק"ל . (חוזרת לרשות אביה כיון שלא יצאה מרשותו לגמרי שהרי בעלה ואביה מתירין נדרה לפיכך כשמסתלק יד בעלה חוזרת לגמרי לרשות אביה אבל משנשאת יצאת מרשות אביה לגמרי כ"פ) : (ז) **או** על ידי עצמה וכ"פ הרא"ש והרמב"ם אע"ג דאין שליחות לקטן ולקטנה ה"מ לזכות לאחר ע"י שליחותן אבל כאן שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהני שליחותה לעצמה אבל הרי"ף והמרדכי חלקו וכתבו דאין הקטנה יכולה לקבל קידושיה ועיין בדרישה : (ח) בין בכסף בין בשטר כלומר דבביאה לא שייך למימר צאי וקבלי קידושיך אלא אמר לה התקדשי לפלוני בביאה ומסרה לו שתתייחד עמו :

(ט) **ומ"מ** מצוה שלא יקדשנה כו' אריש הסימן קאי שכתב האב זכאי בבתו לקדשה משתולד וקאמר השתא דהיינו מדינא אבל מ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדל ב"י ועד"ר :

ותאמר

[ב] שלא יקדשנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וז"ל מ"ו ותאמר בפלוני אני רוצה **הוא** דברי רבי יודא בריש פרק האיש מקדש ותימא על הטור וכן על הרי"ף והרא"ש שהביאו דבריו לפסק הלכה ופסקו כמי כברייתא דלעיל בסימן א' שמצוה להשיא בניו ובנותיו סמוך לפירקן והנה האריכתי בענין בפ' הבא על יבמתו ובפ' אע"פ ושם מבואר היטב עכ"ל ול"נ דלק"מ דמ"ש בסי' א' דמצוה להשיאן סמוך לפירקן הרמב"ם ורבינו ס"ל פירושו אחר פירקן וכמ"ש ב"י לעיל סי' א' ואפי' אם פירושו קודם פירקן וכמ"ש התו' בפ' האשה רבה ובפרק הבע"י מכל מקום לענין קרא גדולה כשהיא סמוכה לפירקה שיש לה שכל לבחור באיש בין האנשים ולומר בפלוני אני רוצה לאפוקי קטנה וכן משמע מדברי ב"י שכתב שמה שאמר עד שתגדיל קאי אדלעיל אריש סימן ור"ל לאפוקי קטנה שאין לה שכל להבחין ולומר בפלוני אני רוצה אבל לעולם סמוך לפירקה ישיאנה וכבר האריכתי בזה בסימן א' וע"ש :

עד

[ג] עד שתגדיל (י) ותאמר בפלוני אני רוצה (ו) ואם נתן רשות לשלוחו (ז) לקדשה והלך גם הוא (יא) וקבל קידושיה איזה מהם שקדם הויין קידושין אין ידוע איזה קודם אסורה לשניהם (יב) וצריכה גט משניהם (יג) וכתב הרמ"ה אי שוי שליח אחרינא לקדושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקדש דבתרא הוי קדושין ולא דקמא דכיון דשויה שליח לבתרא בטליה לקמא וסיום דבריו הדין הוא סברא דילן ומיהו לענין מעשה לא מורינן הלכה למעשה אלא בעיא גט מתרווייהו: קטנה או נערה שקידשה עצמה או נשאת בלא דעת אביה אינו כלום ואפילו מיאון אינה צריכה ואפי'

תסייע לדרב דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וכתב הר"ן דאף ע"ג דניחא ליה בכל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו כדאמרינן לעיל התם הוא בגדולה דכיון דשויה שליח מדעת סברה וקבלה ולא חיישינן לאימלוכי אבל בקטנה דשלא מדעתה איכא למיחש שמא לכשתגדיל לא תתרצה בו: **ואם** נתן רשות לשלוחו לקדשה והלך גם הוא וקבל קדושיה כלומר מאיש אחר אי זה מהם שקדם הויין קדושין משנה בפרק י' יוחסין (דף עח:): **ומ"ש** אין ידוע אי זה קודם אסורה בשניהם וצריכה גט משניהם שם במשנה אם אין ידוע שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ולזה נתכוון רבינו אע"פ שאין לשונו מכוון: וכתב הרמ"ה אי שוי שליח אחרינא לקדושין ולא בטליה לשליח קמא בפירוש וכו' כ"כ רבינו ירוחם בשמו: **קטנה** או נערה שקדשה עצמה או נשאת בלא דעת אביה אינו כלום וכו' בפרק האיש מקדש (דף מד:) איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון וכן א"ר צריכה גט שמא נתרצה האב וצריכה מיאון שמא לא נתרצה האב ואמרו אין קידושין תופסין באחותה א"ר נחמן והוא ששדכו עולא אמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה ופרש"י שלא לדעת אביה · לא א"ל אביה לקבלם ולא ידע ובתר הכי אמר רב שימי דרבינא לא ס"ל להא דרב ושמואל כתב הרי"ף מדאשכחן לרבינא דהוא בתרא דלא סבירא ליה להא דרב ושמואל ש"מ דלית הלכתא כרב ושמואל וכולהו רבוותא קמאי הכי פסקו כגון רב אחא משבחא ובה"ג ורבינו האי בתשובותיו כולהו פסקו הלכתא כרבינא ודחו להא דרב ושמואל בין בקטנה בין בנערה דהיכא דקדשה קטנה או נערה עצמה בלא דעת אביה לא הוו קדושיה קדושין בין נתרצה האב בין לא נתרצה וכתב דאיכא מאן דחש להא דרב ושמואל ודחה הוא ז"ל דבריהם: וכתב הרא"ש על זה מ"ש הרי"ף דהיכא דקדשה נפשה בלא דעתא דאבוה לא הוי קידושין אפילו נתרצה האב הוא תימא בעיני דכולה סוגיא משמע דפליגי בחיישינן אם נתרצה האב אבל אי ברי לן דנתרצה מיד כששמע לכ"ע הויין קדושין וכן פרש"י דלא חיישינן אם לא כששמענו כן והר"ן כתב גרסינן בגמרא קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר רב בין היא בין אביה יכולין לעכב הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב ואם באה לחזור קודם שיתרצה האב חוזרת ולא מהני תו ריצוי דכיון דאכתי לא חיילי קדושין יכולה היא לחזור בה שלא תועיל קבלתה לשם קדושין וקי"ל כרב וכ"ל לדידן דאפי' נתרצה האב בפירוש אח"כ מהניא מחאת הבת שמיחתה מתחלה ומיהו היכא שלא מיחו לא היא ולא אביה חיילי קידושין משעת קבלתה ואף על פי שנתאכלו המעות קודם שנתרצה וכתבתי כל זה ע"ד רש"י שכתב עלה דהיא דא"ל רב שימי בפירוש מר לא ס"ל להא דרב ושמואל שאין חוששין לשמא עשאו שליח אא"כ שמענו ע"כ ונראה שהוא מפרש שאם שמענו שנתרצה מקודשת ולפ"ז יש לחוש בנתקדשה שלא לדעת שמא נתרצה כיון ששתק כ"כ ואם נתרצה מקודשת וכן יש לחוש בנתקדשה הקטנה שלא לדעת אביה ומיחתה ואחר כך נתרצה האב מהו דינא אבל הרי"ף כתב דלא הוו קידושיה קדושין ובין נתרצה האב בין לא נתרצה ודבריו סתומים שאיפשר שהוא ר"ל שאפילו נתרצה בסוף או שאפילו ידוע לנו שנתרצה מתחלה אינה מקודשת והוא מפרש כך מר לא ס"ל להא דרב ושמואל דאמרי שאם נתרצה האב מקודשת שהוא כמי שא"ל לאי וקבלי קדושיך ולפיכך חוששין שמא נתרצה אלא מר ס"ל שאף על פי שנתרצה אינה מקודשת והוא ז"ל מפרש כן משום דאם איתא דבנתרצה בשעת מעשה הוו קדושין ה"ל לחוש שמא נתרצה שהדבר קרוב ודבריו מטין כן שאפילו נתרצה בתחלה אינה מקודשת והריב"ש כתב בתשובה סימן קל"ג הרי"ף והרמב"ם סוברים שאפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקידושין אינו כלום דבעינן שיתרצה בשעת הקידושין וכתב מהיכן למדו לומר כן והרמב"ם כתב בפ"ג וז"ל נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה ואפילו אם נתארמלה או נתגרשה מאותן הקדושין אינה אסורה לכהן ובין היא בין אביה יכולין לעכב בין אם נתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת עכ"ל וכתב עליו הר"ן משמע דס"ל דאילו נתרצה מעיקר' הוי קדושין אבל תמהני במה שסיים בין היא בין אביה יכולין לעכב שזה אין לו ענין אלא אם נאמר שאם נתרצה אח"כ מקודשת וכזה יש מקום לומר שאם מיחתה היא קודם שנתרצה שיכולה לעכב אבל כיון שהוא סובר שאפילו נתרצה האב אח"כ אינה מקודשת היכי שייך למימר שהיא יכולה לעכב וצ"ע עכ"ל ומהרי"ק בשורש ל' כתב ליישב זה ולא נראה לי דבריו ול"נ שהרמב"ם סובר דכשאמרו בין היא בין אביה יכולין לעכב לא כרש"י שפירש שהיא יכולה לעכב קודם שיתרצה האב אלא ה"פ אפילו ידענו שנתרצה האב בשעת קידושין היא יכולה לעכב ואע"ג שהוא יכול לקדשה בע"כ היינו כשהוא מקדשה מדעתו אבל כשהוא לא קדשה רק שנתרצה דמאחר שנתרצה הרי היא מקודשת אם אח"כ לא נתרצית כיון שהוא לא קדשה מתחלה הרי הוא תלוי בדעתה וזה מוכרח בדברי הרמב"ם שכתב בין אם נתקדשה בפניו דכיון דלא מיחה בה באותה שעה מסתמא נתרצה וקרוב לפי זה כתבו התוס' וא"כ אפילו למי שפוסק שאם נתרצה אח"כ אינה מקודשת יש ענין לבין היא ובין אביה יכולין לעכב להיכא דנתרצה בשעת הקידושין ופסק הרמב"ם כרב דאמר בין היא ובין אביה יכולין לעכב לגבי רב אסי דאמר אדיה ולא היא משום דה"ל תלמיד במקום הרב כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ט כתב הרמ"ה כל שידענו שנתרצה בשעת שמיעה הוו קידושין אפילו בלא שידך ואפילו לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק

פסק רבינו כברייתא שמצוה להשיא בניו ובנותיו סמוך לפירקן דהיינו בתחלת שנת י"ג לזכר ותחלת שנת י"ב לנקבה כדפרישית לעיל דאלמא דאפילו מקמי שתגדיל יכול להשיאם וכן קשה על הרי"ף והרא"ש שכתבו להא דרב בפרק האיש מקדש ופסקו ג"כ כהך ברייתא דסמוך לפירקה ונראה דס"ל דרב לא אסר אלא לקדש את בתו קטנה שלא מדעתה **עד** שתאמר בפלוני אני רוצה אבל כשתאמר בפלוני אני רוצה מצוה להשיא' סמוך לפירק' אעפ"י שעדיין קטנה היא והא דקאמר **רב** עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה אורח' דמילתא נקט דאין רגילות שהקטנה תאמר פלוני אני רוצה עד שתגדיל אבל אם פקחית היא ותאמר בפלוני אני רוצה מצוה להשיאה סמוך לפירקה אע"פ שעדיין היא קטנה ותו דבגמרא ליתא בספרים שבידינו עד שתגדיל ביו"ד אלא עד שתגדל ואינו ר"ל שתהא גדולה אלא ר"ל שתהא בעלת שכל ותאמר בפלוני אני רוצה אבל לעולם עדיין קטנה היא וזה עיקר והכי משמע סוף קידושין רב אחא בר אבא איקלע לגבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה אותבה בכנפיה א"ל לא ס"ל מר דמיקדשה א"ל עברת לך אדרב דאמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה א"ל מר נמי עבר אדשמואל דאמר שמואל אין משתמשין באשה א"ל אנא כאידך דשמואל ס"ל הכל לשם שמים מדלא השיב לו רב חסדא על שעבר אדרב אלמא דעד שתגדיל אין פי' עד שתהא גדולה אלא עד שיהא גידול שלה שתגיע לידי פקחות ותאמר בפלוני אני רוצה ואותה בת כבר הגיע לכלל זה אלא דרב אחא קס"ד דאכתי לא הגיע הבת לכלל זה ותו דבפרק האומר איתא גבי קידושי קטנה לא שביק איניש מצוה דרמי עליה וכו' אלמא דמצוה היא ועיין בסמוך אבל המקדש בתו סתם וכו' כנ"ל מיהו במרדכי פרק אעפ"י כתב וז"ל אבל פוסקין על הקטנה פירש"י דוקא בלא קידושין אבל בקדושי קטנות לא דאמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו הקטנה ואומר ר"ת מאן לימא לן דהילכתא כוותיה האמר שילהי פ"י יוחסין עבר מר אדרב ואפ"ה רב חסדא לא חשש ורבינו ברוך מביא ראייה מפרק בתרא דנדה שעשה מעשה בבת רב חביבא שקדשוה בקטנות עכ"ל · אבל למאי דפרישית ניחא דלא קשה ולא מידי דכל היכא דאשכחן בתלמודא דקדשוה או עשו חופה בקטנותה היינו שהגיע בגידולה לידי פקחות ובעלת שכל שאמרה בפלוני אני רוצה והיינו נמי דרב דלא מצריך שתהא גדולה בת י"ב שנה ויום אחד אלא אפי' קטנה נמי שרי · והתוס' בריש פרק האיש מקדש כתבו טעם למנהג שלנו לקדש בנותינו אפילו קטנות לפי שהגלות מתגבר עלינו ושמא לא יהיה סיפק בידו להשיאה ותשב בתו עגונה לעולם עכ"ל נראה שהבין הא דקאמר רב עד שתגדל היינו שתהא גדולה ממש וכמו שפירש ר"ת כנראה מדברי המרדכי פרק אף על פי ולפעד"נ כדפרישית · וע"ל סוף סי' נ"ו: **ואם** נתן רשות לשלוחו וכו' משנה בפרק עשרה יוחסין ומפרש בגמרא דהוה אמינא דלא בטליה לשליחות דשליח אפילו מקדשה לגרוע לא איכפת ליה לאב והא דקדיש וקדשה סבר דילמא לא משכח אבל אי משכח לא ביטלה קמ"ל ומיירי בעשאו שליח לקדש את בתו בסתם לכל מי שיראה טוב בעיני השליח ואפ"ה אמרינן דאם הוא קדים בטליה לשליח: **ומ"ש** ואם אין ידוע איזה קודם אסור לשניהם וצריכה גט משניהם תימה אמאי לא כתב רבינו ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס כמו ששנינו במשנה ואפשר דנסמך על מ"ש דין זה בסי' ל"ו גבי אשה שעשתה שליח וה"ה כאן ודוחק דכיון דבמשנתינו שנינו דין זה גבי אשה שעשתה שליח וכן גבי אב שעשה שליח לקדש את בתו למה לו לרבינו להשמיטו כאן ולפעד"נ דהספר חסר: **ומ"ש** בשם הרמ"ה דבתרא הוי קידושין ולא דקמא פירוש אפי' דקמא קדמו דכיון דשויה שליח לבתריה בטליה לקמא ונראה דדקדק כך מדקאמר בגמרא גבי עושה שליח לקדש את בתו והלך הוא וקדשה דאם שלו קדמו קידושיו קידושין ואמר דביטל את השליח ה"ט משום דגברא קים ליה ביוחסין טפי וגבי אשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה וקידשה את עצמה דאם שלה קדמה קידושיה קידושין ואמרינן דביטלה את השליח ה"ט משום דאיתתא דייקא ומינסבא אלמא דהיכא דשוי שליח אחרינא דליכא למימר לא טעמא דהאי קים ליה ביוחסין טפי ולא דהאי דייק מנסיב טפי דבעל כרחך דלא שוי שליח אחרינא אלא לבטולי לקמא וכאילו ביטל את השליחו' בפי' דמי ולפי זה אפילו לא קדשה השני כלל והראשון קידשה אין קידושין כלל מאחר ששליחותו בטל ואין להקשות אמאי לא כתב הרמ"ה דין זה גבי אשה שנתנה רשות לשליח לקדשה דפשיטא דהוא הדין גבי אשה אלא שהרמ"ה כתב דינו ארישא דמשנתינו והוא הדין גבי אשה דתני לה בסיפא וכתב מהרש"ל על דברי הרמ"ה והוא הדין לבעל בעצמו דשוי שליח בתר שליח דדינא הכי ודו"ק עכ"ל: **ומ"ש** ומיהו לענין מעשה בעיא גט מתרווייהו נראה דהיינו דוקא היכא דשל קמא קדמו אבל אם של בתרא קדמו א"צ גט אלא מבתרא ממה נפשך אי של בתרא בטליה לקמא הרי קדושין של קמא אינן קידושין ואי לא בטליה לקמא אלא לא סמך דעתיה קסבר קמא לא משכח אבל אי משכח לא בטליה הרי כיון דשל בתרא קדמו הרי קמא לא משכח ושל בתרא קידושין ושל קמא לא הוו קידושין כ"ל: **קטנה** או נערה שקידשה עצמה וכולי בפרק האיש מקדש איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון וכן אמר רב נחמן אמר רב והוא ששידכו עולא אמר אפילו מיאון אינה צריכה ובתר הכי קאמר דרבינא לא סבירא ליה הא דרב ושמואל וכתב האלפסי דהלכה

דרכי משה

מוציא ידה מחיקה ומכין אותה לקבלה: (ה) ובכתבי מהרא"י סי' ג' כ' שצ"ל לה בפני העדים בואי וקבלי קידושיך דהוי כשליח לקבלה דצריך עדים ובסימן מ"ט כתב שם דגילוי דעת שתקבל הקידושין לא מהני לכתחילה וכתב עוד שם סי' ל"ג אלו ששולחין בנותיהן הקטנות הכלות למקום אחר אע"ג דליכא עדים שאמר לה בפירוש קבל קדושיך הואיל ואיכא עדים שמשלחה לחופה להתקדש כאילו אמר לה בפירוש דמי עכ"ל וכ"ה בתשובת ריב"ש סימן תע"ט דכל שמכינה לקבל קדושיה. הוי כאילו החזיק בידה דמי וע"ש · כתב הר"ן פ"ק דקדושין ע"א דף תרכ"ה דכשמקדש קטנה בכסף אומר לה הרי את מקודשת לי ואם מקדשה בשטר יכתוב בשטר הרי בתך מקודשת לי ויאמר לה בשעת נתינה הרי את מקודשת לי וכן כשהאב מקבל קדושי בתו בוגרת יכתוב בשטר הרי את מקודשת לי ויאמר לו בשעת נתינה בתך מקודשת לי ומ"מ נראה מדברי הר"ן שם דאם שינה בדברים אלו הוי מקודשת וכ"ה בתשובת ריב"ש סי' תע"ט דאם קדש קטנה ואמר לו הרי בתך מקודשת לי הוי קידושין דאע"ג דנותן לה הקדושין היא במקום אביה עומדת ושייך לומר בתך מקודשת וע"ש: (ו) וע"ל סי' נ"ו בסופו מ"ש ב"י בשם תוספות ריש האיש מקדש ובמרדכי שם כתב דמאחר דהאידנא אנן מעוטי עמים חיישינן שמא יקדמנו אחר: (ז) בתשובת בר ששת סי' קצ"ג מעשה באחד שגירש אשתו ונתן לה ב' בנות והתנה עמה שהיא תטפל בהן ולזונן ולהגדילן ולהשיאן וכן עתה שעמדה וקדשן ובא האב ומיחה ופסק דזה הוי כשליח לקבלה ובעי עדים ולכן אי הוה עדות שפסק עמה להשיאן כשיגדלו והיא קדשה אותן בקטנותם קדושיה בטלין דהא לא עשאה שליח רק לקדשם משיגדלו אבל אי לא אמר רק להשיאן ולהגדילן אין הכוונה להשיאן אחר שיגדלו אלא תרי מילי נינהו לגדלן ולהשיאן לחוד

פרישה

(י) **ותאמר** בפלוני אני רוצה וכתב הר"ן אף על גב דניחא לה בכל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ה"מ בגדולה דכיון דשויה שליח מדעתה סברה וקבלה ולא חיישינן לאמלוכי אבל לא בקטנה דשלא לדעת איכא למיחש שמא לכשתגדיל לא תתרצה עכ"ל (וע"ל ס"ס כ"ו מדין זה כ"פ): (יא) **וקבל** קידושי' מאיש אחר: (יב) **וצריכה** גט משניהם ר"ל אם תרצה ליכנס לשלישי אבל אם רצו אחד נותן גט וא' כונס: (יג) **וכתב** הרמ"ה אי שוי' שליח אחרינא כו' נראה דהרמ"ה לא קאי אדין הסמוך לו בלבד דהיינו אם נתן רשות לשלוחו לקדשה כו' אלא קאי אכל דיני שליחות דאם כן מ"ש הכא מבואר דיני שליחות: (ואפילו מיאון שנתבאר לקמן סימן קנ"ה אינה צריכה כ"פ):

דרישה

[ג] **עד** שתגדיל ותאמר בפלוני כו' וכתב רמ"א י"א דבזמן הזה דאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי צרכי נדוניא גם אנו מתי מעט ואין מוליאין תמיד זיווג שוה מקדשין הקטנות עכ"ל

דהלכה כרבינא דלא הוו קידושיה קידושין בין נתרצה האב ובין לא נתרצה וכתבו התו' והמרדכי דקטנה לאו דוקא דהוא הדין נערה והא דנקט קטנה משום דבנערה לא שייך מיאון וכ"כ האלפסי והאשיר"י דבין קטנה ובין נערה וכך הם דברי רבינו. ומ"ש רבינו שקידשה עצמה או נישאת כ"כ הרא"ש ע"ש בפ"ג קטנה שקדשה עצמה או השיאה עצמה בחיי אביה אין קידושי' קידושין ואין נישואיה נישואין עכ"ל ונראה שכך פירושו שקדשה עצמה ולא נישאת או אפי' השיאה עצמה גם כן דהקידושין והנישואין תרוייהו הוי שלא לדעת אביה אפילו הכי אינו כלום דלא חיישינן שמא נתרצה האב ולפי עניית דעתי נראה להביא ראייה לדין זה דאפילו השיאה ג"כ אינו כלום דפרכינן אדעולא מדתנן וכולם אם מתו או מיאנו וכו' דקדשה מאן אילימא דקדשה אביה במיאון סגי לה גט מעליא בעיא אלא לאו דקדשה איהי נפשה וקתני דבעיא מיאון ולא קא מסני דמתניתין בדנסא הילכך חיישינן שמא נתרצה האב ובעיא גט ומיאון ודעולא בנתקדשה ולא נשאת אלא ודאי דאין לחלק בזו בין נתקדשה גרידא לנשאת ג"כ ותו דלסס אמרו סוף (דף מ"ה) נתקדשה שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת אביה כאן נראין דברי תלמיד היינו רב ירמיה בר אבא דפליג ארב הונא וקאמר דאינה אוכלת בתרומה אם כהן הוא זה אלמא דלא חיישינן לשמא נתרצה האב אע"פ דקידשה וגם השיאה עצמה בלא דעת אביה דאם היו חוששין בזו לשמא נתרצה האב א"כ היתה צריכה גט ומיאון וכיון דצריכה גט אוכלת נמי בתרומה לאחר שנכנסה לחופה ומדאינה אוכלת בתרומה שמעינן דאף בזו לא חיישינן שמא נתרצה האב ואינה צריכה לא גט ולא מיאון: **ומ"ש** ואפילו שידכה אביה תחילה כ"כ הרא"ש לאחר שהביא להא דעולא אפילו מיאון אינה צריכה ויש ספרים שכתוב בהן אף על גב דשדכו ולא כפירוש שבתוס' ומרדכי לשם וז"ל רש"י והוא ששידכה שידך בה לאביה קודם קידושין דאיכא לכפוקי שמא נתרצה כששמע וה"ל קידושין למפרע עכ"ל ואיכא לתמוה על לשון רבינו שכתב ואפילו שידכה אביה תחלה דמשמע שאביה שלא אליו לשדך לו בתו דא"כ גילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה לו והא כתב בסמוך דהוו קידושין אלא צריך להוסיף בי"ת ולהגיה ואפי' שדכה באביה תחלה והיינו כפירש"י שהמקדש שלא לאביה לקדשה לו: **ומ"ש** בשם רב אלפס אפילו נתרצה האב כשידע וכו' פירוש אע"פ שנתרצה האב לאחר שנתקדשה כשנודע אליו שנתקדשה אינו כלום כיון דבשעה שקבלה הקידושין לא היה בידה לקדש את עצמה בלא דעת אביה אין כח ברצוי האב לאחר קבלת הקידושין לשוויאהו קידושין למפרע דבעינן שיהא האב נתרצה בשעת הקידושין וכן אפילו נתקדשה בפניו ושתק ואח"כ נתרצה לא אמרינן מוכיח סופו על תחלתו דשתק לפי שמינה ניחא ליה אלא צריך שיתרצה בפירוש בשעה שנתקדשה. ומ"ש ואם נתגרשה מאותן נישואין מותרת לכהונה פשוט הוא דכיון דאפי' מיאון אינה צריכה חשוב כאילו גירש לאשה שאינו אשתו וע"ל בסי' ו': **ומ"ש** וכ"ש אם מת המקדש וכו' נראה דבאינו מת איכא למימר ודאי נתרצה האב אבל במת המקדש פשיטא דלא נתרצה והשתא כיון דאפילו באינו מת אמר דאין קידושיה כלום כ"ש אם מת המקדש:

ואפילו שדכה אביה תחלה וכתב רב אלפס אפי' נתרצה האב כשידע ואפילו נתקדשה בפניו אינו כלום ואם נתגרשה מאותן נישואין מותרת לכהונה וכ"ש אם מת המקדש ונפלה לפני אחיו שאינה צריכה לא חליצה ולא מיאון וא"א ז"ל תמה על רב אלפס שכתב אפילו נתרצה האב (יד) וכ"כ הרמ"ה דוקא סתם דלא ידעינן אם נתרצה אם לא כגון ששמע ושתק אבל אם נתברר שנתרצה כששמע הוו קידושין משעת שמיעה אפי' אם לא שידך ואפי' אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחילתו והוו קידושין משעת שמיעה (טו) אפילו אם נתאכלו המעות קודם שמיעה בד"א שלא מיתתה היא או אביה קודם שנתרצה אבל אם מיתתה היא או אביה קודם שנתרצה לא הוו קידושין אפילו נתרצה האב אח"כ וקטנה שקדשה עצמה (טז) [ד] למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישינן שמא נתרצה והוו קידושין כל זמן שלא שדכה עם אחר (יז) וטרח לחזור ולשדכה לשני ואם נתקדשה לדעת אביה ונישאת שלא לדעתו ואביה כאן או שהלך למדינת הים (יח) אינן נישואין ואם כהן הוא אינה אוכלת בתרומה ואם מתה אינו יורשה

שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחלתו והוו קידושין אלא שאם מיחה בפירוש אז לא הוו קידושין אפילו נתרצה אח"כ וזהו הדרך הנכון בזה שהסכימו בו גדולי האחרונים והרא"ש שלא כדעת הרי"ף והרמב"ם שסוברים דאף אם ידענו שנתרצה אינה מקודשת ובסימן י"ד כתב שכל הראשונים שחברו השגות על הרי"ף או על הרמב"ם לא השיגו עליהם בדין זה נראה שהודו להם גם מה שהוקשה מהאחרונים על דעת הרי"ף כבר תירץ הכל הרשב"א עכ"ל ועיין עוד שם ובסימן קכ"ג והרשב"א בתשובה סימן אלף וריט"ב האריך בדינים אלו עיין עליו. ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ל"ג ומ"ט וכו'. ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה מבואר שהוא כדעת הרא"ש: **ומ"ש** וקטנה שקידשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישי' שמא נתרצה וכו' נראה שגם זה מדברי הרמ"ה ומילתא דסברא היא אלא שמ"ש בסוף לשונו וטרח לחזור לשדכה לשני אינו נוח לי: ומ"ש אפילו נתאכלו המעות קודם שמיעה הוא לאפוקי ממ"ש המרדכי בשם ראבי"ה וז"ל מה שפסק הרי"ף כרבינא אפילו נתרצה האב בזה לא ישרו דבריו בעיני דודאי היכא דנתרצה לא פליג רבינא ואם באנו להעמיד דבריו צ"ל כגון שנתאכלו המעות של קידושין בשעת ריצוי האב וכ"כ גם משם גדולים אחרים. וכתב עוד המרדכי ר"ת פי' דהא דעולא לא איירי אלא כגון דאית'ה לאב דאי ליתיה לאב היאך יתיר עולא ספק א"א שמא יתרצה האב וה"ל קידושין למפרע אלא ש"מ דאיתיה לאב ובהא פליגי רב ושמואל סברי מדשתיק אודויי אודי לה ועולא סבר מירתח רתח ואע"פ שהסמ"ג והמיימוני וה"ג לא חילקו בין הוא בעיר בין אינו בעיר סתמו דבריהם ולא פירשו וכ"פ אבא מארי וחילק בין איתיה בעיר ע"כ: וכתב עוד היכא דשתק בשעת שמיעה אע"פ שצווח אח"כ חשיב נתרצה דכל ששמע ושתק ולא מיחה מיד כיון שעבר שעה אחת ולא מיחה שוב אינו יכול למחות (ח) כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ט אע"פ שלא הושיט האב אצבע הכלה מ"מ כיון שהיה שם כמוך להכלה והזמין שם בתו מסתמא ע"ד לקבל היא הקידושין ואם מפני שהעיד העד שאמר לכלה הרי בתך מקודשת לי אין בכך כלום שכיון שהקידושין חלין מכח אביה ומטעמו מקבלת אותם הרי הוא כאילו מדבר עם אביה עיין בר"י בדין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה: **ואם** נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו וכו' שם (דף מה:) נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למ"ה ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה למפרע הוה עובדא וחש לה רב לדרב אסי אמר רב שמואל בר רב יצחק ומודה רב שאם מתה אינה יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה וכתב הרי"ף איכא מאן דאמר הלכתא כרב ואיכא מאן דאמר הלכתא כרב אסי והכי מסתברא וכתב הרא"ש שר"ת פוסק כרב והוא ז"ל דחה ראייתו ונראה שהוא פוסק כהרי"ף: והא דאמרינן מודה רב שאם מתה אינו יורשה כתב הרא"ש ואפילו הוא מוחזק בנכסים אינה חזקה דנכסים קיימי בחזקת יורשי האב ואע"ג

ומ"ש שהרא"ש תמה על רב אלפס וז"ל הרמב"ם בפ"ג נתקדשה קודם שתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת ואפילו אם נתרצה האב אחר שנתקדשה ואפילו אם נתאלמנה או נתגרשה מאותן הקידושין אינה אסורה לכהן ובין היא ובין אביה יכולין לעכב בין אם נתקדשה בפניו ובין נתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת עכ"ל והביא ב"י מה שהקשה הר"ן דכיון שהוא סובר שאפילו נתרצה האב אח"כ אינה מקודשת היאך שייך לומר שהיא יכולה לעכב עכ"ל וכתב ב"י ע"ז כדי ליישב קושיא זו ע"ש ואפשר ג"כ לפרש דמ"ש שהיא יכולה לעכב היינו לומר דלא תיסק אדעתין דכיון דנתרצה האב אח"כ באותן קידושין אע"פ דאינה מקודשת באותן הקידושין מ"מ יכול הבעל לקדשה אח"כ בעל כרחה כיון שנתרצה האב לקדשה לו וקאמר דליתא אלא יכולה היא לעכב שלא יקדשנה בע"כ פעם שנית דשמא לא נתרצה האב אלא לקידושין הראשונים שהיו לדעתה אבל עכשיו יכולה לעכב שלא יקדשה שוב בע"כ ע"פ רצון האב שנתרצה מתחילה אא"כ חזר האב ונתרצה שיקדשנה פעם שנייה דהשתא הוה ליה נתקדשה לדעת האב ומ"ש הרמב"ם אח"כ בין אם נתקדשה בפניו וכו' קאי אתחילת דבריו שכתב אפי' אם נתרצה האב לאחר שנתקדשה אינה מקודשת וקאמר ע"ז בין אם נתקדשה בפניו וכו' וכתב הב"י בשם המרדכי מעשה באחד שקידש בתו הקטנה והיתה חולנית וכתב ר"ת דאין אחיה ויורשיה יכולים לעכב אלא תינשא לחופה ותפקיע ירושתה וכו' וקשה ע"ז דהרא"ש בתשובה כלל כ"ד כתב דחולנית שהכניסוה עם המטה תחת החופה דאין בעלה יורשה דחופה שאינה ראויה לביאה היא ומביאו ב"י לקמן ריש סי' צ' וצ"ל דחולנית דר"ת ראויה לביאה היתה אלא שחששו לחליה דמתגוונה והולכת היתה ושמא תמות בקירוב ימים ועיין לקמן סוף סי' כ"ו ומ"ש בזה: **ומ"ש** בשם הרמ"ה דכי נתרצה האב הוי קידושין משעת שמיעה וכו' פי' משעת שמיעה אבל לא קודם שמיעה למפרע משעה שקיבלה הקידושין וכ"כ מהרי"ק בשורש ל': **כתב** במרדכי פ' האיש מקדש דלא מהני ריצוי האב אלא באומרת לשלוחות האב נתכוונתי אבל באומרת דלעבור על רצונו של אב נתכוונה להפקיע עצמה ממנו אע"פ שנתרצה אח"כ האב לאו כלום הוא עכ"ל: **ומ"ש** אפי' אם נתאכלו המעות קודם שמיעה תימה כיון דאינן קידושין אלא משמיעה ואילך היאך אפשר לומר דחלו הקידושין באותה שעה אם נתאכלו המעות קודם שמיעה דא"כ בשעת שמיעה על מה יהיו חלין כיון שאין הקידושין בעולם וכ"כ במרדכי ע"ש ראבי"ה וראב"ן ורשב"ט דאם נתאכלו המעות לא הוו קידושין גם מצאתי בתשובת מהרי"ל סי' כ"ב דפסק כותייהו ודלא כהרמ"ה דס"ל אפילו נתאכלו וכתב עוד דדוקא בקטנה אבל בנערה בכל ענין הוי קידושי ספק וצריכה גט וצריכה מיאון כרב ושמואל כמו שפסק בספר חפץ ודלא כראבי"ה דס"ל דאין חילוק בין קטנה לנערה ודבריהם כתובים בהגהת מיימונית פ"ג דאישות וכ"כ הריטב"א לחלק בין קטנה לנערה: וקטנה שקדשה עצמה למי שגילה וכו' נראה שלמד כך מההיא עובדא דפ' האיש מקדש הנהו בי תרי דהוי שתו חמרא תותי ציפי וכו' דמוכח הסוגיא דאם היה יודע דארצוי אבי קמיה הוי קידושין גמורים וכדלעיל בסי' ל"ה א"כ ה"ה בקטנה אם גילה אביה דעתו שהיה חפץ לקדשה לזה וקדשה עצמה לו לא גרע משלוחו והוו קידושין גמורים ואפשר דכך הדין אם גילה האב דעתו לשדכן שחפץ באיש פלוני שיקח את בתו וא"ל לשדכה לו והלך וקיבל מפלוני קידושין לבתו בלא מינוי שליחות דמקודשת כמ"ש הרא"ש לגבי בן ומביאו רבינו בסי' ל"ה דל"ש אביו או איש נכרי ולמדינן מינה דה"ה לגבי בת אלא הא דכתב רבינו לעיל בשם הרמ"ה דאם האב הרצה את הדברים וכו' לא שייך כאן דאין לומר כאן דמחמת כיסופא דבת שתק האב אלא אדרבה מה ששתק הוי לפי שלא חש לדברי הבת ולכן לא כתב הרמ"ה דין זה כאן גבי קטנה: **ומ"ש** כל זמן שלא שדכה עם אחר וטרח וכו' נראה דרצה לומר דבגילוי דעת חיישינן שמא נתרצה לראשון אע"פ ששדכה עם אחר דהיינו שהאחר שידך בה לאביה קודם קידושין של ראשון מאחר שלא גילה בדעתו שחזר בו מן הראשון וחפץ באחר משא"כ שידכה עם אחר וגם טרח לחזור ולשדכה לשני דכיון שטרח וכו' הרי גילה בדעתו שאינו חפץ בראשון אלא בזה האחר ולא חיישינן שמא נתרצה לראשון וקידושיה אינן קידושין וה"א התם (דף מה) ההוא דאמר לקריביה והיא אמרה לקריבה דפליגי בה אביי ורבא והלכה כרבא דדוקא בדטרח לקדשה לשני כגון שטרח בסעודה לקדשה לשני חיישינן שמא נתרצה לראשון שגילה דעתו שהיה חפץ לקדשה לו ולא כמ"ש ב"י דהאי דבור וקטנה שקדשה עצמה למי שגילה וכו' שגם זה מדברי הרמ"ה ומילתא דסברא היא וכו' עכ"ל דליתא אלא תלמוד ערוך הוא: **ואם** נתקדשה לדעת אביה וכו' פי' כיון שנתקדשה לדעת אביה איכא למימר דנישואיה נמי ניחא ליה מכתמא או שמא לא ניחא ליה והילכך אזלינן לחומרא ובין שאביה כאן דאיכא למימר מדשתיק ניחא ליה ואיכא למימר נמי האי דאישתיק מירתח רתח ובין שהלך למ"ה דאיכא למימר שמא יבא אביה וימחה או שמא

כיון

דרכי משה

לחוד ולא הוי קפידא להשיאן דוקא משיגדלו וע"ש שהאריך בזו: (ח) אבל מדברי הרמ"ה והרא"ש לא משמע דשתיקה כהודאה דמי ובתשו' בר ששת סי' קצ"ג כתב ב' הסברות וכתב עוד

דאם

דרישה

עכ"ל וכבר כתבתי כן בסי' ל"ה בשם התוס': [ד] למי שגילה האב דעתו כו' ז"ל ב"י נראה שגם זה מדברי הרמ"ה ומלתא דסברא היא עכ"ל ונראה דכוונתו שקשה לו דזה סותר מ"ש לעיל בסמוך ואפילו שדכה אביה תחלה ולכן כתב שזה שכתב כאן הוא מדברי הרמ"ה וחולק על מ"ש לעיל

פרישה

(יד) **וכ"כ** הרמ"ה דוקא סתם דלא ידעינן כו' שב"י כתב שדברי הרמ"ה הן כדעת הרא"ש. ונראה דמשו"ה כתבו רבינו בל' הקודש ולא כלשון הרמ"ה שהיה תרגום ללמדינו שדברים הללו ג"כ מדברי הרא"ש הן ועוד דאל"כ ודאי לא היה רבינו מקצר בדברי הרא"ש לכתוב שהרא"ש תמה על הרי"ף לחוד אלא היה כותב דעתו בצידו: (טו) **אפי'** נתאכלו המעות מרדכי בשם ראבי"ה חולק על זה עיין בב"י: (טז) **למי** שגילה האב דעתו אע"ג דאמרינן לעיל בסמוך ואפילו שדכה אביה תחלה אפ"ה לא חיישינן מידי י"ל דלעיל לא אמר אלא שדכה ור"ל שדכה בעלמא אבל לא גילה בדעתו שחפץ לקדשה לו כי י"ל שמאיזה טעם אחר שדכה לו ועיין בדרישה: (יז) **וטרח** לחזור ולשדכה לשני וכתב ב"י שלשון זה אינו נוח לי ור"ל שהוא כפל שכבר כתב כל זמן שלא שדכה עם אחר: (יח) **אינן** נשואין כו' דשמא ימחה אביה

ונמצא

ואע"ג דשרי לה בתרומה היינו משום דד"ת ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כדפירש' ולפי טעם זה אינו מיטמא לה וכ"כ הר"ן דאינו מיטמא לה. וגרסינן תו בגמרא נתקדשה לדעת אביה וניסאת שלא לדעת אביה ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אינה אוכלת אמר עולא נראין דברי תלמיד דהיינו רב ירמיה וכתב הרא"ש שאפי' למ"ד אוכלת מודה דאם מתה אינו יורשה כמו בהלך אביה למ"ה דא"ר אוכלת ומודה דאינו יורשה ולכך לא כתב הרי"ף האי פלוגתא דרב הונא ורב ירמיה זו היא גירסת הרא"ש אבל בספרים דידן גריס בהאי פלוגתא תניא נתקדשה שלא לדעת וניסאת שלא לדעת וכך גורס הר"ן וכתב דאיכ' מ"ד דקי"ל כרב הונא דהוא רביה דרב ירמיה בר אבא ואע"ג דאמר עולא נראין דברי תלמיד הא רבא מפרש טעמיה דרב הונא הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב אבל מדברי הרמב"ם בפ"ח מהלכות תרומות נראה דקי"ל כעולא דאמר נראין דברי התלמיד עכ"ל ודברי הרמב"ם בפרק הנזכר כגירסת הרא"ש. עיין בתשובת ריב"ש סי' קל"ג. קטנה שנתקדשה שלא מדעת אבי' אי הוי קידושין לכשגדלה ונפק' מרשות האב

עיין במהרי"ק שורש ל' (ט) ובת"ה סי' ר"ח דינים דשייכי לסימן זה עיין בתשובת הרשב"א סי' אלף וריט"ו: כתב מהרי"ק בשורש ק"ן בשם ר"ת על קטנה שניסאת ואביה במדינת הים צריכה מיאון וע"ש:

קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אחיה ואמה כתוב א בשאלתות דהוו קידושין וכו' והתוספות כתבו שאינם קידושין וכו' ז"ל הרא"ש בפרק האיש מקדש כתוב בה"ג קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אמה נישואיה נישואין דתקינו רבנן נישואין לקטנה כי ליתיה לאב וכי גדלה גדלי נישואין דידה וכדאתי אב לא צריך לקדשה ובשאלתות כתוב הא דאמרינן יכולין אחיה ואמה לקדשה היינו היכא דשכיב אב אבל אי אביה קיים לא יכלי ולכאורה משמע דחלוקות השאלתות על ה"ג דמשמע דוקא דהיכא דשכיב מצי אמה לקדשה אבל הלך למ"ה לא ומיהו מצינו למימר דה"ה הלך אביה למ"ה ובלא הלך איירי ומ"ש בה"ג שתקנו רבנן נישואין לקטנה היכא שהלך אביה למ"ה כאילו מת על זה קשיא אמאי דתקינן לעיל כגון שנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ואתקין נמי לשנויי בקידושי ייעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה הל"ל כגון שהלך אביה למ"ה וקדשוה אחיה ואמה הלכך נראה דאין לה נישואין ואפילו מדרבנן מ"מ אין לאסרה משום שתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות דכיון דדרך קידושין ונשואין היה אצלו אין זה זנות מידי דהוה אקטן שהשיאו אביו דלא חשיב כאילו היא בזנות אצלו אפילו היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נשואין כדתנן בפרק האשה רבה (צו:) בן ט' שנים שנשא אשה פטורה מן החליצה ומן היבום ועתה לפי' ה"ג צריכה מיאון אם רוצה לצאת מבעלה ולפיכך פירשו התוספות אפי' מיאון אינה צריכה כיון דלא תקינו לה רבנן נישואין וה"ר מנחם היה אומר דאסור לקיימה משום דשמא קדשה אביה לאחר והקשה לו ר"ת והעלה דלא חיישינן שמא קידש ולעולם היא עומדת בחזקת היתר ע"כ ועיין בתשובת הריב"ש סי' קל"ג וסי' י"ד: והר"ן כתב ולענין קטנה שהלך אביה למ"ה והשיאוה אמה ואחיה כתב ב"ה ז"ל דהדא מילתא איתשאילת קמיה רבנן אמרי דשפיר עבדת אמה דנשואין תקינו לה רבנן ואם קבלה היא נקבל אבל לא מצינו בשום מקום שתקנו חכמים כך וי"א שאדרבה אסורה לישב עמו שמא קדשה אביה במ"ה וכתב שהקשו עליהם מבת כהן שהלך אביה למ"ה שהיא אוכלת בתרומה ולא חיישינן שמא קידשה אביה לישראל וכן עבד כהן שברח אוכל בתרומה ולא חיישינן שמא מכרו רבו לישראל יהאוסרים מחלקים ביניהם וראוי להחמיר ע"כ · והמרדכי כתב על הקטנה דאזל אביה למ"ה ושבק ביתיה ריקם אגן סהדי דניחא ליה במאי דאזדמנא ליה במילתא דלאו איהו טרח ביה שיהו זוכים בכסף קדושיה אבל קטנה היא בעצמה אינה זוכה לעצמה דלית לה יד וכ"ש להיות זוכה בשביל אביה וב"ד יאמרו לה קבלי קדושיך בשביל אביך מאיש פלוני זה · וכתב עוד ואת המקודשת בגזרת אמה בעלת דעת נכונה וגברת בית לא יבכה בלילה נרה בעלה בעל לגבה ואיכא למימר נתרצה האב בכל אשר עשה כי בטח בה לב בעלה וכ"ש באיש שהניח את ביתו עד שלא יחזור עוד שהיא כיתומה בחיי האב אבל בגברא תגרא דדייר בגו ביתיה ואינה נשאת לפי כבודו פשיטא לן דלא נתרצה האב ופלוגתא דכולהו אמוראי היכא דליכא למיקם עלה דמילתא ואם ימצאו מודים שהן' ברכות שנעשו לקטנה זו ברכה לבטלה לפי דשמא ימחה האב או שמא מיחה בו לפי דבריהם לא נשיא שום יתומה ואפי' חרשת קטנה תקינו לה רבנן נשואין וא"כ ראוי לברך עליו כמו שאר מצות דרבנן ולספק בעילת זנות לא חיישינן דלית למיחש לדר"א דאמר (יבמות סא:) פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולשמא קדשה אביה במקום אחר לא חיישינן דא"כ קטנה שהלך אביה למ"ה ומת תאסר מהאי טעמא אלא כעמידה על חזקתה ואין אשה נאסרת עד שיעידו עליה ב' עדים כשרים שהיא א"א או על פי חזקה וכ"ת ניחוש דילמא האב ממקומו מחה י"ל למחאה שלא בפניה לא חיישינן דאמר בפרק האיש מקדש אמר רב אוכלת עד שיבא אביה וימחה ורב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ע"כ לא פליגי אלא לשמא יבא אביה וימחה הא למחות ממקומו לא חיישי' ע"כ וכתב עוד מעשה באחד שקבל קדושי בתו קטנה ומת האב ובבת היתה יחידה וראויה לירש נכסים מרובים והיתה חולנית ושאל הבעל לכנוס שאם תמות יורש בנכסים והקרובים יראים פן תמות ותפקע ירושתה והארוס רוצה לכנוס בחזקה מנעוהו מקלת רבותינו כי אמרו אפילו ישאנה בעודה קטנה כיון שקדושיה היו דאורייתא ונשואין דרבנן דליכא אב דלימסר לחופה הרי הוא כמו בזנות אצלה ואם מתה לא יירשנה כי אם קרוביה יירשוה ושלחו הדבר לפני ר"ת והשיב וז"ל על הקטנה שנתקדשה לדעת אביה ומת אביה ועברו עליה י"ב חדשים ועודה קטנה ותימה הוא איך יעלה על לב איש שלא ירשנה שהרי לא נחלקו אלא שלא יבא אביה וימחה ובתוך י"ב חדש אבל הכא לא ימחה לעולם ועוד אפי' כשהאב קיים ובתוך י"ב חדש טעמא משום מציאתה ומעשה ידיה דהכא אמרינן אוקי ממונא אחזקתיה ואי ירושת נכסים נפלו לה לגבי אב דאיהו גופיה לאב ממונא הוא אבל לגבי אחיה אם מת האב אינה ברשותם לא למלאכה ולא למציאה א"כ גבי ירושה שנפלה לה לאו בחזקת מריה קיימן ביה דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו ולגבייהו לא הוי ממונא ותו לאחר י"ב חדש אין אחין יכולין לעכב: **המקדש** בתו סתם או שא"ל אחד מבנותיך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל אפילו נתנה לו רשות לקבל קדושיה ושיהיה הכסף שלו וכו' בפרק האומר לחבירו (דף סד:) תנן המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל ובגמרא הא קטנות בכלל ש"מ קדושין שאין מסורים לביאה הוו קדושין פירוש הא קטנות בכלל ואפילו יש שם ב' קטנות דאיכא לספוקי הי מינייהו וה"ל קדושין שאין מסורים לביאה דכל אחת ספק אחות אשה אפ"ה הוו בכלל ספק קדושין וצריכות גט ותיובתא דרבא דאמר קדושין שאין מסורים לביאה לא הוו קדושין הב"ע בשאין שם אלא גדולה וקטנה פשיטא הב"ע דשויתיה שליח מ"ד כי מקבל קדושין אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא שביק איניש מידי דלית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קדושיי לך אפילו הכי לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה כלומר דבתו קטנה רמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים אבל בוגרת לא רמיא עליה אלא שליח בעלמא הוא ואיתא להאי סוגיא בפ' האיש מקדש (נא·) גבי פלוגתא דאביי ורבא בקדושין שאין מסורין לביאה וכ' הר"ן אע"פ שסוגיא זו לרבא איתמר דלא קי"ל כותיה אפ"ה מדרבא נשמע לאביי דלא שמעינן ליה דפליג עליה בהא וכ"פ הרמב"ם בפ"ע מהלכות אישות וגם הרב המגיד כתב שפסקוה אע"פ שהיא אליבא דרבא דלית הלכתא כותיה מ"מ ההיא דינא קושטא הוא לכ"ע ונראה לומר טעם לזה שאל"כ לא היו שונין סוגיא זו בפרק האומר אלא ודאי קושטא הוא לכ"ע שאפילו מנתה אותו הבוגרת שליח אינה ב"לל וכן עיקר אע"פ שלא נזכרת סוגיא זו בהלכה ע"כ: **ומ"ש** רבינו בשם הרמ"ה מילתא דסברא היא וכן דקדק הר"ן בפרק האיש מקדש מדברי רש"י שפירש דשויתיה שליח שעשאתו שליח לקדשה לכל הבא משמע מלשונו זה שאם עשאתו שליח לקדשה לפלוני זה בפירוש חיישינן ועיין במ"ש רבינו ירוחם בשם הר"ס

קטנה שהלך אביה וכו' דעת השאלתות דכשתקנו חכמי' נישואין ביתומה קטנה שישאו אותה אחיה ואמה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ה"נ בהלך אביה למ"ה דגם לשם איכא לחוש לכך והרי היא כאשתו לכל דבר אלא דיוצאה במיאון והתוספות כתבו דלא אשכחן בתלמוד שעשו תקנה זו אלא בדשכיב אביה אבל לא כשאביה קיים ע"ל בסי' מ"ג:

המקדש בתו סתם וכו' ה"א בגמרא (דף כ"א ודף ס"ד) דאע"ג דגם מקידושי בוגרת אית ליה הנאה דהכסף שלו הוא אפ"ה לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה דבתו קטנה מצוה היא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים אבל בוגרת לא רמיא עליה אלא שויתיה שליח בלחוד. ומ"ש הרמ"ה לחלק בין שויתיה שליח בסתם לשויתיה שליח מפלוני נראה דטעמו כיון דקביל עליה להיות שלוחה לקדשה לפלוני חזקה שליח עושה שליחותו ותו אי לא מקדשה לפלוני אלא לקטנה קעביד איסורא דעבר על שארית ישראל לא יעשו עולה כו' והלכך אע"ג דקידושי קטנה מצוה היא טפי אית לן למימר דכי קיבל קידושין אדעתא דבוגרת בלחוד קביל כי היכי דלא למיעבד איסורא וכתב הר"ן דהכי משמע מפירוש רש"י שכתב דשויתיה שליח לקדשה לכל הבא אלמא דאם עשאתו שליח לקדשה לפלוני זה בפירוש אמרינן דאדעתא דידיה מקדשה ומ"מ מאחר דלא אשכחן חילוק זה בפירוש בגמרא יש להחמיר דכולן מקודשות מספק וכו' זו היא דעת הרמ"ה והך מילתא דמשום דשארית ישראל לא יעשו עולה וגו' אמרינן דודאי לא היתה דעתו על האחרות איתא להדיא בגמרא לשם (בדף מ"ה) בעובדא דההוא אמר לקריבי וכו' וכ"כ הרא"ש אבל דברי ר"ת שכתב רבינו בסמוך ע"ש

יורשה ואינו מטמא לה קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאוה אחיה ואמה כתוב בשאלתות דהוו קידושין וצריכה מיאון ובדאתי אבוה לא בעיא קידושין אחריני והתוספות כתבו שאינן קידושין (יט) ואפי' מיאון אינה צריכה ומ"מ אין לאסרה עליו (י) משום דתחשב כפנויה (כ) ועומדת אצלו בזנות (יא) כיון דדרך קידושין ונישואין היא אצלו: **המקדש** בתו כתם או שאמר לו אחת מבנותיך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל [ס] אפי' נתנה לו רשות לקבל קידושיה (כא) ושיהיה הכסף שלו (פג) והוו קידושי הקטנה ודאי וכתב הרמ"ה ודווקא דשויתיה שליח לקבל קידושי סתם ולא אמרה לפלוני אבל אמרה ליה ספלוני מסתמא כי קביל מיניה אדעתא דידה בלחוד הוא דקביל ואפ"ה לא מכרע מילתא לאפוקי שאר בלא גט אלא היא וכל הקטנות והנערות מקודשות מספק ושאר הבוגרות אינם בכלל וכן

כיון שאינו כאן הואיל וקידושין לדעתו הוי נישואין נמי ניחא ליה עד שנשמע שיבא וימחה ומספיקא אוקי ממונא בחזקת מריה וכתבו התוספות ואע"פ שמוחזק בנכסים בחזקתה קיימי ואינו יורשה ואינה אוכלת בתרומה ואינו מטמא לה וכתב הריטב"א וס"ה דאין לה כתובה דמן הנישואין מיניה ואינו חייב בקבורתה ויורשיה קברי לה וכן כתב הר"ן דיורשיה חייבים לקוברה:

דרכי משה

דאם מיחה האב פעם א' מיד נתבטלו ואינו מהני אם נתרצה אח"כ והאריך שם בחילוקים אלו ועיין במהרי"ל בתשובות סי' נ"ב: (ט) וכתב מהרי"ק בשורש ל' דאפי' נתרצה האב לא הוי קדושין אלא משעת שטיעה ואילך וכדברי הרמ"ה וכתב דה"ה אם לא נתרצה האב אלא שתק וגדלה הבת ונתרצית הוי קידושין ואפי' לא ידענא שנתרצית בפירוש אלא שתקה משגדלה ולא פתחה גדלה קדושיה עמה וצריכה גט וכן אם הלך אביה למדינת הים וקדשה אחיה ואמה וגדלה צריכה גט לכ"ע וע"ש שהאריך בא וכ"כ מהרי"ו וע"ל סי' מ"ג שכן כתב הטור · ובתשובת הרשב"א סימן אלף רי"ט משמע דלא אמרינן שגדלה קדושיה עמה אא"כ בעל לאחר שגדלה וע"ל סי' ל"א ולקמן בסימן זה כתבתי עוד מזה ומשמע במרדכי פ' האיש מקדש הא דמהני רצוי [illegible]

פרישה

[illegible]

דרישה

[illegible]

חידושי הגהות

[illegible]

וכן אם (כג) שידך בתו הגדולה והיו לו בנות אחרות ואמר לו המשדך בתך מקודשת לי ועשתה אותו שליח לקבל הקידושין (כד) אין דעתו על האחרות והוי מקודשת קידושין ודאין ואפי' לא שידך ואמר לו בתך הגדולה מקודשת לי (כה) ואין לו בנות אלא מאשה אחת ודאי (כו) דעתו על הגדולה והיא מקודשת בודאי ועוד היה אומר ר"ת אפשר לומר אפילו לא אמר לו בתך הגדולה אלא בתך סתם דעתו על הגדולה אפילו בלא שידוכין [ו] דלא חשיב (כז) קידושין שאין מסורים לביאה אלא כשאמר אחת מבנותיך (כח) ומ"מ לא להורות הלכה למעשה אמר כן כתוב בשאלתות ראובן היו לו ד' בנות ונתן לו שמעון קידושין סתם על אחת מבנותיו ולא פירש למי היה נוטל (כט) בתו הגדולה (אינה) ברשותו ואינה מקודשת ואותן שהן קטנות שהן

ב"ח

...ש וכמ"ש בסמוך בס"ד: **וכן** אם שידך וכו' האי וכן קאי אדלעיל דהמקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל משום דלא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה וקאמר מצוה דהכי נמי אם שידך בתו ל"מ אם היא קטנה אלא אפי' אם היא גדולה והיו לו בנות אחרות וא"ל המשדך בתך מקודשת לי בסתם אמרי' אין דעתו על האחרות משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא שביק איניש מידי דעביד ביה מצוה בלא עבירה ועביד מצוה הבאה בעבירה הלכך כאן אין הקטנות בכלל וכ"כ הרא"ש דמכאן דקדק ר"ת דכיון דאמר לא שביק וכו' א"כ מכאן יש ללמוד דאם שידך וכו' מהאי טעמא גופא דלא שביק וכו' ולפי זה נ"ל דהבוגרת שויתיה שליח לקבל קידושין מפלוני דהשתא איכא משום שארית ישראל לא יעשו עולה אבל בסתם דהשתא אפי' שידך בתו הגדולה ליכא כאן עולה ודבר כזב דיכול לקדש הגדולה לאיש אחר כיון דשויתיה שליח בסתם אמרינן דכל הקטנות והנערות בכלל ואף הגדולה בכלל ליכא למימר הכא לא שביק וכו' כיון דבכולהו איכא מצוה בלא עבירה וכולן מקודשות מספק ועוד אפשר לומר דכאן דכיון דשידך אפילו שויתיה שליח בסתם אין האחרות בכלל וטעמא דמילתא דלא אמרינן לא שבק וכו' אלא היכא דלא שידך ומקדש בסתם או א"ל אחת מבנותיך דהשתא במקדש תלי ליה בדעת האב שאיזה שירצה האב תתקדש לו הלכך אמרי' מסתמא דעת האב אינה אלא בקטנה דלא שביק וכו' אבל אם שידך תחלה השתא אע"ג דאמר בסתם בתך מקודשת לי בודאי לא היתה דעת המקדש אלא על אותה ששידכו ולא תלי לקידושין בדעת האב א"כ מסתמא גם דעת האב היתה על הגדולה ששידכו לו דליכא למימר הכא לא שביק וכו' כיון דלא תלי לאו בדעת האב והשתא ניחא הא דקאמר ואפילו לא שידך וכו' דכיון דהמקדש גילה בדעתו שחפץ בגדולה ודאי גם דעת האב על הגדולה דליכא למימר הכא לא שביק וכו' כיון שאין הדבר תלוי בדעת האב שהרי גילה לו שחפץ בגדולה ומ"ה כתב ואין לו בנות אלא מאשה אחת דאם הו"ל עוד בנות מאשה אחרת לא היה תלוי דעת אם חפץ המקדש בגדולה מאשתו ראשונה או בגדולה מאשתו שנייה ותלי ליה בדעת האב ואיכא למימר דלא שביק איניש וכו' והיו כולן בספק ואין להקשות ע"ז מהא דתנן בפ' האומר ומייתי לה רבינו בסמוך מי שיש לו שתי כתי בנות דאמרי' כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות וכו' וטעמא דלא מחית איניש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן דאיכא למימר דשאני התם שאינו לשון המקדש בשעה שמקדש אותה אלא שהאב אומר קדשתי את בתי הגדולה התם הוא דלא מחית וכו' כדי שאם ישתכח הדבר שלא יהא בקידושין שום ספק אבל כשמקדש את האשה בסתם שלא פירש את מי הוא מקדש אלא אומר בתך הגדולה מקודשת לי איכא לספוקי דילמא גדולה שבקטנות קאמר וקרי ליה גדולה משום חביבות או משום דכיון דאיכא דזוטרן מינה קרי ליה להך גדולה וכיון דאיכא לאיסתפוקי אמרינן דהאי תלי ליה בדעת האב וכולן בספק: ומ"ש ועוד היה אומר ר"ת וכו' פירוש ר"ת היה מפרש הא דתנן המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל דאינו כפרש"י שא"ל בתי מקודשת לך דהתם פשיטא דדעתו על הגדולה אפילו בלא שידוכין משום דלא יעשה כן במקומינו אלא מתני' דוקא באומר לו אחת מבנותיך דה"ל קידושין שאין מסורין לביאה וכיון דתלי בדעת האב אמר לא שביק איניש מצוה דרמי עליה וכו' אבל באומר בתך מקודשת לי ודאי דעתו על הגדולה משום לא יעשה כן במקומינו וכו' וכיון דלא תלי ליה בדעת האב א"כ גם דעת האב היה על הגדולה אלא דלמעשה היה חושש ר"ת לפרש"י דאף באומר בתך מקודשת לי דינו כאילו אמר אחד מבנותיך דתלי בדעת האב ואמרינן דלא שביק וכולן בספק וכולן צריכות גט וכך הסכימו החכמים שבדורו כמבואר בפוסקים ושאף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא:

כתב בשאלתות ראובן הו"ל ד' בנות וכו' הקשה ב"י דלמאי דקי"ל כאביי דקידושין שאינן מסורין לביאה כגון קידש אחת מב' אחיות הוו קידושין ושתיהן צריכות גט אלמא שאין האב נאמן לומר לזו נתכוונתי דא"כ ה"ל להאמין למקדש כשיאמר

ב"י

...הר"מ נרבוני: **ומ"ש** רבינו וכן אם שידך בתו הגדולה והיו לו בנות אחרות וכו' בפרק האיש מקדש (סס) אהא דאמרינן לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה· כתב הרא"ש מכאן דקדק ר"ת דאם שידך אדם אחת מבנותיו ואמר המשדך בתך מקודשת לי אנו אומרים שהמשודכת קידש משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא שביק איניש מידי דעביד ביה מצוה ועביד מידי דעביד ביה עבירה וכ"ש אם המשודכת במעמד החתן והאב דדעתייהו עילוה וגם נראה אם א"ל בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דליכא לספוקי מידי דגדולה שבכולן קאמר כדאמרינן לקמן בפ' האומר אמצעית שמא אית לה ועוד אומר ר"ת דאיפשר להיות דלא חשיב אין מסורין לביאה אלא דוקא אחת מבנותיך כדקתני בסמוך אחת מבנותיך לאחד מבני אבל בתך מקודשת משמע דוקא גדולה אפילו בלא שדוכין ולא להורות הלכה למעשה אמר כן עכ"ל ורבינו מפרש שמ"ש שאם שידך אחת מבנותיו היינו אפילו אם היא גדולה כלומר בוגרת ויש לו בנות אחרות קטנות דכי היכי דבמקדש אמרינן דלאותה ששידך איכוון לקדושי משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ה"נ אמרינן באב דאותה ששידך לו איכוון לקדושי ליה אפילו היא בוגרת וגם עשאתו שליח לקבל קדושיה דכיון דאי לא מקדש לבוגרת עביד עבירה דשארית ישראל לא יעשו עולה אע"ג דקדושי קטנה מצוה דרמיא עליה היא שלא לעבור עבירה עדיף ומש"ה אמרינן דלבוגרת ששידך איכוון לקדושי ליה וז"ל התוספות (קדושין נב:) מעשה בא לפני ר"ת בבנו של ה"ר ישעיה הלוי שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך והור"ת דמקודשת ולא מיבעיא אם שידך בא' מהם בשם ואח"כ קידשה סתם דאדעתא דהכי קידש אלא אפילו לא שידך בשם אלא שנתרצו בפה ואמר פלונית אתן לך יש לנו לומר דאדעתא דהכי קידש דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ועוד אפילו לא פירש נמי אפילו בפה יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה וה"ר מנחם מיוני נחלק עליו ואמר דהא הוי נמי כמי שקידש ב' אחיות ואי כדברי ר"ת דהגדולה מקודשת משום דלא יעשה כן במקומנו זה אינו לא לרבא ולא לאביי דהא אפילו לאביי דאמר הוו קדושין לא אמר אלא להצריכה גט א"כ זה נמי צריך ליתן גט ואף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא עכ"ל ונראה מדבריהם דלא חזר בו ר"ת אלא ממ"ש דאפילו לא פירש בפה יש לנו לומר דלא קידש אלא הגדולה משום דלא יעשה כן במקומינו אבל משאר טענות לא חזר בו וכן נראה מדברי הרא"ש שמ"ש ולא להורות הלכה למעשה אמר כן לא קאי אלא לדבריו האחרונים דוקא וכן נראה מדברי רבינו אבל ה"ה כתב בפ"ט וז"ל דע שיש מדקדקים ממ"ש לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה דס"ה למי שיש לו שתי בנות קטנות ושידך אחת מהן לאחד ואחר זמן קבל ממנו קדושין ואמר סתם בתך מקודשת לי מסתמא המשודכת קידש במעמדן שעליה נתכוונו והביאו סעד לזה ממה ששינו בתוספת' ב' אחין שקידשו שני אחיות זה אינו יודע אי זו מהן קידש וזה אינו יודע אי זו מהן קידש אסורות מן הספק אם היו עסוקין בגדולה לגדול וקטנה לקטן אומר אני גדולה לא נתקדשה אלא לגדול ויש דוחין ראיה זו דהתם כל אחד מהן קידש אחת מהן ידועה ועכשיו לא ידע אי זו מהם קידש זה ואי זו מהם קידש זה ולפיכך אומרים כיון שעסוקין בגדולה לגדול חזקה לא קידש אלא היא אבל כאן שבשעת הקידושין אמר בתך מקודשת לי סתם י"ל שאין הולכין אחר אומדן דעתם וכן העלו בב"ד של רבינו יעקב הלכה למעשה שאפי' היתה אחת מהן משודכת והיו עסוקין בה כולן צריכות גט וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל להחמיר עכ"ל וכך הן דברי הר"ן בפרק האיש מקדש וכתב שגם רב סעדיה גאון כתב בתשובה שכולן צריכות גט מיהו בדחיית אותה התוספתא כתב עוד הר"ן ועוד דעסוקין באותו ענין כמפרש דמי ועדיף טפי משידך ובהגהות מיימון משמע נמי כדברי הר"ן וה"ה שכתב בפ"ט אם שידך אחת מהן תחלה ואח"כ בשעת קדושין אומר בסתם אומר ר"ת דמסתמא המשודכת קידש וכ"ש אם המשודכת היא במקום האב והחתן שדעתן עליה וכ"ש אם אמר לה בתך הגדולה ואין לו בנות כי אם מאשה אחת דודאי גדולה שבכולן קאמר ליה וכ"כ ראבי"ה שאם היו מדברים תחלה על עסקי אחת ולא נודע אי זו היא אפילו בסתם מקודשת דהלכה כר"י דאמר היה מדבר עמה על עסקי קדושיה וכו' אבל רא"מ כתב דתופסין קדושין בכולן וצריכות כולן גט ואפילו ברור לנו שדעתו של המקדש על הגדולה אין מחשבתו מבטלת דיבורו שהוציא בפיו משמע דדברים שבלב אינם דברים הואיל ושינה הלשון מלשון העולם המבררים קדושיהם ושמעתי שמעשה היה בב"ד של ר"ת ששידך בנו של ה"ר אושעיא בת רבי מוריל והיו לו ג' בנות ובשעת קדושין קידש סתם ויש שהיו רוצים להתיר מחמת השדוכין ורבו האוסרין והצריכו גט לשלשתן ואע"פ שכתבו שרבינו שמחה הביא כמה ראיות לדברי ר"ת כתבו שהר"מ הורה כהרא"ש וכ"כ בתשובות הגאונים רב סעדיה גאון תמה על מי שעלה על דעתו לומר דבאומר בתך מקודשת לי שלא קדש אלא אותה ששידך שהרי בפירוש אמרו שמחלוקת אביי ורבא היה באומר אחת מבנותיך אבל באומר בתך סתם איפשר דמודה שתפסו הקידושין בשתיהן ואין משגיחין לשידוכין הראשונים ולא יועיל לו מה שלוה כשאמרו לו נאסרו עליך שתיהן ואמר לא קידשתי אלא פלונית דבארבעה דברים לא יועיל תוך כדי דיבור וחד מינייהו מקדש הילכך שתיהן צריכות שני גיטין ואין חשש לדבר זה עכ"ל כתב המרדכי בריש קידושין כתב ראבי"ה דאם האב מקבל קדושי הקטנה יאמר המקדש הרי בתך פלונית מקודשת לי כדי שלא יבא לידי ספק אי זו מבנותיו קידש ונויהו אם היו מדברים תחלה על עסקי הבת ונודע אי זו היא אפילו בסתם מקודשת דהלכתא כרבי יוסי דאמר אם היה מדבר עמה על עסקי גטה וקדושיה וכו' ונראה להר"ס דהוו קידושין שאינם מסורים לביאה ואפילו חזר המקדש תוך כדי דיבור לאחר הקידושין ופירש בתך פלונית אין מועיל דקי"ל בפרק י"נ (קכט:) דתוך כדי דיבור כדבור דמי בר מעכו"ם ומגדף וקידושין עכ"ל (יב): **כתוב** בשאלתות ראובן היה לו ד' בנות ונתן לו שמעון קדושין סתם על אחת מבנותיו וכו' מ"ש בתו הגדולה אינה ברשותו ואינה מקודשת מתני' היא המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל אבל מה שכתב דאותן שהן קטנות שהן ברשותו לקדשן נאמן ליאמר לזו נתכוונתי ועליה קבלתי קדושין דברים תמוהין הן דגרסינן בפ' האיש מקדש איתמר קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוו קידושין רבא אמר לא הוו קדושין ופרש"י קדושין שאין מסורין לביאה· קידש אחת משתי אחיות

דרכי משה

עד שתגדיל אלא שאם מקדשה אב לשני צריכה מן השני גט ונ"ל דאז צריכה לצאת ג"כ מן הראשון וכמש"ל ס"א לענין ספק קדושין: (יב) כתב הרשב"א סי' אלף רל"ו דקידושין שאי

דרישה

בס"ס ל"ו ואין לומר דשאני הכא דהאב נעשה בעל דבר במקומה להחזיק בכסף קידושיה לעצמו דהא טעמו דהרשב"א משום גזרה שלא יחליף בוגרת בקטנה ואותה גזרה כ"ש דשייכא בזה שיחזיק כסף קידושין לעצמו ומיהו י"ל דדוקא בדיעבד סבר עשתה שליח מיירי אבל לכתחלה אסור לעשותו כדברי הרשב"א ועיין מ"ש בס"ס ל"ז:

[ו] **דלא** חשיב קידושין שאין מסורין לביאה פירוש דבגמרא פ' האיש מקדש ד' נ"א ע"א אתמר [illegible]

פרישה

ודאי פי' אם אין כאן אלא קטנה אחת אבל אם יש כאן קטנות הרבה כולן הן בספק כדאמו ... בסמוך: (כג) **שידך** בתו הגדולה ר"ל בוגרת: (כד) **אין** דעתו על האחרות כי היכי דבמקדש אמרינן דלאותה ששידך לו איכוון לקידושי משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ה"נ אמרינן באב דאותה ששידך לו איכוון לקדושי ליה אפילו בוגרת דכיון דאי לא מקדש לה עביד עבירה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב אע"ג דקידושי קטנה מצוה דרמיא עליה [illegible]

שהן ברשותו לקדשן [ז] נאמן לומר לזו נתכוונתי ועליה קבלתי הקידושין ואם אינו יודע (ל) ששכח כולן צריכות גט: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל על ראובן שהיו לו שתי בנות קטנות רחל ולאה וקידש רחל לבן אחיו ושידך לאה עם כהן אחד ושוב לא נשא הכהן חן בעיניו והסכים בדעתו לקדש לאה לאחר לפוסלה על הכהן ובא אחי ראובן למקום שראובן אחיו מצוי ולאה בתו והוציא טורטנייש ואמר לראובן בפני עדים הילך קידושין לבתך ולא פירש איזה מבנותיו ולא למי קדשה ולא דיבר בענין קידושין כלום בפני עדים קודם המעשה אך אחר שפירשו משם שאלו אחד מהעדים למי קדשה והשיב לעצמו קדשה [ח] והשיב (לא) שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט: מי שיש לו שתי כיתי בנות מב' נשים וכולן ברשותו לקדשן ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות ואם גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות (לב) כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות וכן אם אמר קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם הקטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מהקטנות שבגדולות כולן מותרות חוץ מהקטנה שבקטנות מי שיש לו ה' בנים ועשו כולם את אביהם שליח לקדש להם נשים ואמר אבי הבנים (לג) למי שיש לו חמשה בנות אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני וקיבל האב הקידושין כל אחת צריכה גט מכל האחים הואיל וכולם נתנו רשות לקדש להם מת אחד מהם כל אחת צריכה ד' גיטין והליצה אחת מאחד מהן: האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל

אחיות ולא פירש אי זו מהם דאין יכול לישא אחת מהם דשמא זו היא אחות אשתו וקי"ל כאביי וזו היא אחת מיע"ל קג"ס ובהא דשאלתות כיון שהמקדש קידש סתם אחת מבנותיו ה"ל ודאי קידושין שאינם מסורים לביאה דקי"ל דהוו קידושין להצריך גט לכולן ואע"פ שאמר האב לזו נתכוונתי ועליה קבלתי קידושין לא היה לנו להאמינו דאם כן ג"כ היה לנו להאמין למקדש כשיאמר לזו נתכוונתי וזו לא שמענו ולכן דברי השאלתות בזה צ"ע (יג):

שאלה לא"א ז"ל על ראובן שהיה לו ב' בנות קטנות וכו' והשיב שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט כלל ל"ה סי' ד' ותשובה זו אינה ענין כאן כלל שמה שהשיב הרא"ש שאינה צריכה גט הוא מטעם דלא אמר לי והוו ידים שאין מוכיחות דלא הויין ידים כמבואר בתשובה הנזכר וזה לא שייך לסי' זה ואין לומר דמ"מ יש ללמוד משם טעמא דלא אמר לי הא אמר לי היתה מקודשת לאה אע"פ שלא פירש לאי זו מבנותיו מקדש דאם זו היתה כוונת רבינו ה"ל לפרש כן ואדרבה משמע מדבריו שהטעם שאינה צריכה גט הוא לפי שלא פירש אי זו מבנותיו ועוד דלזה לא היה צריך להביא ראיה מדברי התשובה דכיון שאחותה היתה מקודשת לאחר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ופשיטא דלא נתכוון אלא לפנויה שקידושין תופסין בה והיא מקודשת גמורה ועוד שכפי נוסחת תשובת הרא"ש שבידינו אין ללמוד מהתשובה הנזכר כן שכתב בה קידש את רחל לבן אחיו שהיה קטן מבן י"ג שנה והשתא כיון שלא נתקדשה אלא לקטן הוי ליה כאילו הינה מקודשת ואילו אמר לי היו שתיהן צריכות גט ולכן אני תמה על רבינו שכתב תשובה זו כאן:

מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים וכו' משנה בפ' האומר לחבירו (דף סד:) מי שיש לו ב' כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות וכו' כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות קדשתי את בתי קטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגדולות וכו' כולן אסורות דברי רבי מאיר חוץ מן הגדולה שבגדולות רבי יוסי אומר כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות ופסק הרי"ף והרא"ש כרבי יוסי וכן פסק הרמב"ם בפט"ו דלא כרא"מ שפסק כר"מ כמבואר בדברי הגהות מיימון בפרק הנזכר ופירש הר"ן ואמר קדשתי את בתי הגדולה אמר לבעל בשעת הקידושין קדשתי לך את בתי הגדולה ומפרש בגמרא שטעמו דרבי יוסי משום דלא מחית איניש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יהא בספק: **ומ"ש** רבינו וכולן ברשותו לקדשן היינו לומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרת במקום קטנות או נערות כבר נתבאר דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל:

מי שיש לו ה' בנים ועשאו כולן את אביהם שליח וכו' כל אחת צריכה גט מכל האחין וכו' מת אחד מהם כל אחת צריכה ד' גיטין וחליצה וכו' ברייתא בפ' האיש מקדש (דף נב.) תשלום דיני קידושין שאינן מסורין לביאה כתב רבינו בסי' מ"ה:

האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם עד שיאמר נודע לי למי קדשתיה בפ"ב דכתובות (דף כ"ב) ובפ' האומר לחבירו (דף סד.) אמר רב הונא

אמר

כשיאמר לזו נתכוונתי וזו לא שמענו ולכן דברי השאלתות צ"ע עכ"ל אבל למאי דפרישית ניחא דהשאלתות מפרש מתניתין לאביי דהא דהמקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל הא קטנות בכלל וכולן צריכות גט היינו דוקא כשלא אמר לזו נתכוונתי דאינו יודע כגון ששכח אבל באומר לזו נתכוונתי נאמן וה"ט דכיון דנתן לו קידושין על אחת מבנותיו תלי להו בדעת האב ולא תלי לקידושין לדעת המקדש כלל שאפילו היה דעתו על אחת מהן אין מחשבתו מבטלת דיבורו שהוציא משפתיו בסתם ותלי להו בדעת האב ולפי זה נראה ודאי שאם עשאתו הבוגרת שליח נאמן האב לומר לבוגרת נתכוונתי שהרי הכל תלוי בדעת האב וכן נראה מלשון השאלתות שאמר בתו הגדולה אינה ברשותו אלמא דאם היה ברשותו כגון שעשאתו שליח היתה מקודשת אם היה אומר דעליה נתכוין:

שאלה לא"א הרא"ש וכו' תימה גדולה דבתשובה מפורש דבן אחיו שקידש את רחל היה פחות מבן י"ג שנה דאין קידושי קטן כלום ואחיו של ראובן שקידש את לאה היה אביו של קטן והשיב הרא"ש דאין קידושי אחיו כלום כיון שלא דברו מענין הקידושין כלום ולא אמר לי וא"כ למה כתב תשובה זו כאן וכך הקשה ב"י ועוד תימה למה לא פירש רבינו שבן אחיו היה קטן ומיהו בהא איכא למימר כיון שכתב ולא פירש איזו מבנותיו מכלל דבן אחיו היה קטן דאם היה גדול לא היה צריך לפרש דפשיטא דלא קידש אלא אותה שהיא פנויה אלא ודאי שתיהן פנויות היו ואין זה אלא לפי שבן אחיו היה קטן ולא הועילו קידושי קטן כלום אלא לענין זה שהיה המובן לעדים שלא קידש את רחל שהיא מקודשת לקטן אלא ללאה קידש ולכן לא שאל לו העד אלא למי קידשת ולא שאלו את מי קדשת ותו קשה למה לא כתב רבינו בפירוש שאין כאן בית מיחוש כיון דלא אמר לי ואין ספק דלקושיא זו צריך לומר בהכרח דחסר הספר וכצ"ל והשיב שאין כאן בית מיחוש כיון דלא אמר לי ואינה צריכה גט ודעת רבינו שהביא תשובה זו כאן ללמוד ממנה דס"ל להרא"ש כהשאלתות דמדכתב הרא"ש ואינה צריכה גט בלשון יחיד להוציא מדברי החולקים ואומרים שצריכה גט כמפורש לשם בכלל ל"ה סוף סי' ד' מכלל דלדברי הכל אין רחל צריכה גט דאם היה דעת החולקים ששתיהן צריכות גט היה לו להרא"ש לומר שאין כאן בית מיחוש ואינן צריכות גט אלא ודאי דאף החולקים מודים דאע"ג דקידושים גמורים הם אין הראשונה בספק ואף ע"פ דתרווייהו פנויות הן והמקדש אמר בסתם הילך קידושין לבתך נאמן האב לומר לזו נתכוונתי והלכך להרא"ש טעמא דלא אמר לי הא אילו אמר לי צריך ליתן גט ללאה דנאמן האב לומר לזו נתכוונתי כהשאלתות ותו נראה עיקר לומר דהרא"ש לא תלה דין זה במה שפסק השאלתות אלא לדברי הכל כיון דהיה מפורסם לכל שהסכים האב בדעתו לקדש את לאה לאחר לפוסלה על הכהן חשבינן ליה כאילו פירש בפירוש לקדש את לאה ולפיכך אילו היה אומר לי לא היתה רחל כלל בספק אע"פ ששתיהן היו פנויות דהכל היו יודעים ומפורסם היה שדעתו לקדש את לאה לפוסלה על הכהן כדפרישית: **מי** שיש לו שתי כיתי בנות וכו' משנה בפרק האומר דפליגי ר"מ ורבי יוסי ופסק כר' יוסי דרישא כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות ובסיפא כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות ובגמ' עביד צריכותא דאי תני רישא ה"א בהא קא"ר מאיר כולן בספק דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה אבל בסיפא אימא מודה ליה לרבי יוסי דכל שהוא יכול לקרות בתו גדולה אין קורא אותה קטנה ומדקאמר קטנה בודאי קטנה שבקטנות קאמר ואי איתמר בסיפא ה"א בהא קאמר רבי יוסי אבל בהך אימא מודה ליה לר' מאיר צריכא והשתא איכא למידק דלמאי דפסק רבינו כרבי יוסי ואפילו ברישא אמר כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות א"כ כ"ש באומר קדשתי בתי הקטנה דכולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות ולאיזה צורך כתבו ואפשר דרבינו ס"ל דאיכא סברא נמי איפכא דנוח לו לאדם לקרות את בתו קטנה דרך חיבה כדכתיב אחות לנו קטנה אלא דהתלמודא לא היה צריך לזה דעביד צריכותא כולה בהך סברא גופיה דשבח הוא לאדם לקרות לבתו בלשון גדולה ומדר"מ אדר' יוסי ומדר' יוסי אדר"מ וק"ל:

ומ"ש רבינו שכולן ברשותו לקדשן כתב ב"י דהיינו לומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרת במקום קטנות או נערות כבר נתבאר דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל עכ"ל מיהו להרמ"ה אפילו בוגרת במקום קטנות נמי היכא דשויתיה שליח לקבל לה קידושין אפלוני כולן בכלל:

האב שאמר קדשתי את בתי וכו' פירוש דהאב מירתת לומר אני קידשתיה דילמא מכחיש ליה דהאב ודאי לא יחפה עליו ובודאי לא חציף ונאמן אבל גבי אשה לא דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש כל הבא לומר עוד אני הוא וה"א בפרק האומר (דף סג) הלכך אינו נאמן לכנוס:

המקדש

דרכי משה

שאין מסורין לביאה כופין אותו לגרש: (יג) נראה דמיירי דהמקדש תלה הדבר בדעת האב שכל שיחפוץ בה האב אחד מבנותיו תהיה מקודשת לו ולכן מיקרי כה"ג קדושין שנמסרו לביאה

ולכן

פרישה

לומר לזו נתכוונתי כו'. וכן שבעל שקידש סתם דעתו היה על איזו שהאב ירצה תהיה מקודשת ועיין בדרישה: (ל) ששכח כולן צריכות גט דהוי קידושין שאין מסורין לביאה להצריך גט לכולן: (לא) שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט וכתב מ"ו ז"ל נראה דעיקר טעם שלא פירש למי קדשה דהא אפי' אמר את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת כדלעיל ודייק עכ"ל ונראה דרבינו אתא לאשמעינן בתשובה זו דאם היו עסוקין באותו ענין דאז אף אם לא אמר לי דמקודשת כדאמרינן לעיל בסימן כ"ז ואתא לאשמעינן דלא אמרינן דהוו קידושין שאין מסורין לביאה ושתיהן צריכות גט ואע"ג דבן ראובן בשעה שקידש את רחל היה קטן כנזכר באותו תשובה וה"א הואיל שלא נתקדשה לו היא ושתיהן בכלל דשמא דעתו של האב היה על רחל דזה לא אמרינן דמסתמא דעתו דאביה היה על לאה כדי לפוסלה על הכהן וגם דעת המקדש כיון שבנו קידש את רחל ודאי הכניסה אותה לו וקידש את לאה ועיין בדרישה: (לב) כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות ומפרש הטעם בגמ' משום דלא מחית איניש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא הגדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יהו בספק וכן בקטנות נמי אמרינן הכי ומ"ש רבינו וכולן ברשותו לקדשן היינו לומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרת במקום קטנות או נערות כבר נתבאר דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל ב"י ואינו מוכרע דמ"ל דשאני הכא דאמר בהדיא בתי הגדולה וכיון שגם הכא כולן ברשותו דשויתיה שליח והקנה ליה כסף קידושין עלה יהיב דעתיה ומטעם שאמר בגמרא משום דלא מחית איניש נפשיה לספיקא וכמ"ש לעיל בא"ל המקדש בתך הגדולה מקודשת לי והא דכתב שם רבינו דדוקא באין לו בנות אלא מאשה אחת כתבתי שם דהיינו באמר המקדש כו' ע"ש מיהו דעת ב"י דלעולם לא שביק מצוה דרמיא עליה ודו"ק:

(לג) למי שיש לו ה' בנות פי' וכולן קטנות או גדולות וכולן עשו את אביהן שליח:

ואפילו

דרישה

[ז] נאמן לומר לזו נתכוונתי כתב ב"י ודבריו תמוהים הם וכו' ע"ש עד ולכן דברי השאלתות בזה צ"ע עכ"ל וע"ק לי שרבינו בעצמו כתב לקמן בסי' מ"ה דאם אמר לאב אחת משתי בנותיך מקודשת לי דאסור בשתיהן מטעם הנ"ל וזה לכאורה ממש כדין השאלתות והשאלתות פסק שישא אחת מהן אבל יש ליישב ולומר דהא דאמרינן דהוו קידושין שאין מסורין לביאה להצריך גט לכולן היינו היכא שאין האב לפנינו או שכח אבל אם האב לפנינו ואמר לזו נתכוונתי כו' נאמן וגם שבעל שקידש סתם ודאי היה דעתו על איזו שהאב מתרצה שתהיה מקודשת לו. ומ"ש בסמוך במי שיש לו חמשה בנים ועשו כולן את אביהן שליח כו' התם נמי מיירי שאבי הבנות לא נתן אל לבו לקבל קידושין בשביל אחת מיוחדת וק"ל. שוב ראיתי בד"מ שתירץ שהשאלתות מיירי שתלה המקדש בדעת האב כו' אבל מ"ש יותר נראה דמן הסתם נמי תולה דעתו בדעת אבי הבנות וק"ל: [ח] והשיב שאין כאן בית מיחוש כו' וכתב ב"י וז"ל ותשובה זו אינו ענין כלל לכאן שמה שהשיב הרא"ש שאינה צריכה גט הוא מטעם דלא אמר לי והוו ידים שאין מוכיחות דלא הוו ידים כמבואר בתשובה זו (וכמ"ש לעיל סי' כ"ז כ"פ) וזה לא שייך לסי' זה וא"ל דמ"מ יש ללמוד משם טעמא דלא אמר לי הא אמר לי מקודשת (השגייה) אע"ג דלא פירש לאיזו מבנותיו מהדם דאם זו היא כוונת רבינו ה"ל לפרש כן ואדרבא משמע מדבריו שהטעם שאינה צריכה גט לפי שלא פירש לאיזו מבנותיו (ולע"ד איפכא מסתברא דכשלא פירש לאיזו מבנותיו הוין קידושין שאין מסורין לביאה ותרווייהו צריכין גט וקמ"ל רבי' דאפ"ה אין שום אחת צריכה גט ונראה דה"ט דקבעו רבי' הכא דאיירי כאן בקידושין שאין מסורין לביאה וקמ"ל רבותא אף על גב דמדלא פירש לאיזה מבנותיו ה"א מן דינא צריכין תרווייהו גט וקמ"ל דמ"מ כיון שג"כ לא פירש למי קדשה אין כאן בית מיחוש לשום א' וזה נראה בכוונת רבינו עיקר ודו"ק) ועוד דלזה לא היה צריך להביא ראיה מדברי התשובה וכו' ע' בב"י עד ולכן אני תמה על רבינו שכתב תשובה זו עד כאן לשון בית יוסף אבל ל"נ כמו שתירצתי בפרישה ועי"ל דאתא לאשמעינן דאם אמר

לי או היו עסוקין באותו ענין דמקודשת לו או צריכה גט ולא אמרינן הואיל שהיו אחין ודאי לא היה כוונתם לקידושין אלא כל כדי לדחות הכהן שיהיה סובר שהיא

מקודשת

לכל העולם עד שיאמר נודע לי למי קדשתיה (לד) ואפילו לא נודע לו עד שבגרה בא אחד ואמר אני קדשתיה (לה) נאמן ומותרת לו כיון שהאב אומר איני יודע אבל אם האב מכחישו אינו נאמן (לו) אפילו להצריכה גט ממנו באו שנים וכל אחד אומר קדשתיה (לז) שניהם נותנים לה גט (לח) [ט] ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס (לט) בא אחד וכנסה ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה [י] אינו נאמן לאוסרה עליו האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא (מ) [יא] אבל לא (יד) לכונסה האב שאומר על בתו בעודה קטנה או נערה (מא) [יב] קדשתיה וגירשתיה נאמן לפוסלה לכהונה אבל לאחר שבגרה אמר קדשתיה וגירשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן :

לח המקדש על תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מקודשת (א) בין שהיה התנאי מהאיש או מהאשה ובלבד שיהא התנאי כהלכתו אבל אם אינו כהלכתו אינו כלום והקידושין קידושין אע"פ שלא נתקיים התנאי (ב) וכיצד הלכות התנאי צריך שיהיה כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם

לח המקדש על תנאי וכו' ושיוכל לקיימו על ידי שליח וכך נמצא ברוב ספרים וט"ס הוא דבפרק המדיר איתא להדיא דבקידושין אפילו לא אפשר לקיומי ע"י שליח כגון קידושי ביאה הוי תנאי דליתקוש הוויות להדדי אלא דבחליצה בעינן אפשר לקיומי ע"י שליח וכך הקשה הב"י ועוד הקשה למה לא כתב דבעינן שיהא אפשר לקיים התנאי אלא צריך למחוק מלות ע"י שליח דהשתא ניחא דכתב דבעינן שיוכל לקיימו וכך נמצא בספרי רבינו המדוייקים ומה שנמצא

אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ופירש"י לאיש אסרה. על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר לזה התירה לזה: וכתב ה"ה בסמוך יתבאר **ומ"ש** אפילו לא נודע לו עד שבגרה כ"כ הרמב"ם בפ"ט שאפילו אחר נאמן להתירה לעצמו כ"ש שהאב נאמן ואפילו אחר שבגרה :

ומ"ש בא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ומותרת לו וכו' משנה בפ' האומר לחבירו (דף סג:) קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה ובא אחד ואמר אני קדשתיה נאמן ובגמרא אמר רב נאמן ליתן גט ואינו נאמן לכנוס רב אסי אמר אף נאמן לכנוס ותניא כוותיה דרב אסי ולפיכך פסקו הפוסקים כמותו וכתב הרמב"ם בפ"ט שכשכונסה אינו צריך לקדשה וכתב הר"ן אף נאמן לכנוס דלא חציף למימר גבי האב שקיבל הקידושין אני הוא דמירתת דילמא מכחיש ליה ואמר ידענא דלא את יהבת לי קידושין ואע"פ שאין דבר שבערוה פחות משנים התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שהעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן עכ"ל : וכ"כ רבינו ירוחם הא דאמרינן נאמן דוקא בפני האב : **ומ"ש** רבינו אבל אם האב מכחישו אינו נאמן אפילו להצריכה ממנו גט פשוט הוא דכיון דעיקר טעמא דנאמן משום דמירתת דילמא מכחיש ליה ואם גם במכחישו היה נאמן א"כ מאי מירתת איכא וא"ל דעכ"פ יהא נאמן להצריכה גט י"ל דודאי לרב א"א לומר כן דא"כ למה נקט במתני' באיני יודע למי קדשתיה הא אפילו כשמכחישו נאמן וכיון שכן מנ"ל לבדות פלוגתא מלבינו ולומר דלר"א נאמן אלא ע"כ דלכ"ע אינו נאמן : **ומ"ש** באו שנים וכל אחד אומר קדשתיה שניהם נותנין גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס שם במשנה וכתב ה"ה בפ"ט ובירושלמי אמר רבי יוחנן קדש אחד מהן וכנס מוציאין מידו וכתב הרשב"א איפשר לומר שהשני כשבא לכנוס אחר גירושי הראשון צריך קידושין אחרים שהרי הראשון הכניסה בספק על זה עכ"ל וכ"כ הר"ן בשמו : **ומ"ש** בא אחד וכנסה ואח"כ בא אחר ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לאוסרה עליו ברייתא שם וכתב הר"ן בשם הרשב"א דמסתברא דלא כוף דבר כנסה ממש אלא כיון שהתירוה לכנסה אע"פ שלא כנסה כדאמרינן בפ"ב דכתובות (כג.) גבי שבויה וכתב ר"י בשם הרמ"ה נרבוני אבל אם הביא עדים שהוא קדשה אע"פ שהאב מכחיש לאחרון לאו כל הימנו ותצא מזה ומזה בגט ומותרת לעלמא. כתב ר"י אמר קדשתי את בתי ואחר זמן אמר לפלוני קדשתיה אפילו אמר כשהיא קטנה קדשתיה ולאחר זמן כשגדלה אמר לפלוני קדשתיה נאמן וכ"כ הרמב"ם והתוספות כתבו שאם היה החתן עומד לפניו ואמר קדשתי את בתי ושתק ואחר שעה אמר לאיש הזה אינו נאמן דכיון דלא אמר מיד תוך כדי דיבור משמע ודאי שאינו מכיר חתנו ולפיכך לא פירש מיד עכ"ל :

האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודע למי ובא א' ואמר אני קדשתיך נאמן ליתן גט להתירה לעלמא אבל לא לכונסה שם ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי ואיני יודע למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתיה שאינו נאמן לכנוס ובברייתא יהיב טעמא מכוי שמחפה עליו כלומר דלא דמי לאב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה דנאמן אף לכנוס דהתם מירתת דאב ודאי לא יחפה עליו אבל גבי אשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודע למי לא מירתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא כתב הרמב"ם בפ"ט נאמן ליתן גט ותהיה מותרת לכל אדם חוץ ממנו אבל אינו נאמן לכנוס שמא יצרו תקפו והיא תרגיל לו כדי להתירה וכתב ה"ה הכוונה שאף ע"פ שכשגירשה אנו מחזיקים אותה בפנויה והיא מותרת לכל אדם אסורה היא לזה לפי שאם היתה מותרת לו אחר הגט יש לחוש לקנוניא וכן עיקר וכתב הרשב"א שאע"פ שאמרו אינו נאמן לכנוס נראין הדברים שאם כנסה אין מוציאין אותה מידו שמן הספק אתה בא לאוסרה עליו ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה כנ"ל עכ"ל וגם הר"ן כ"כ בשם הרשב"א : **האב** שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן לפסלה לכהונה אבל אם לאחר שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן משנה שם (דף סד.) וכתב הר"ן דכי אמרינן דקדשתיה וגרשתיה נאמן דוקא בתוך כדי דיבור אבל היכא שהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה דלא הימניה רחמנא בגירושין וגם ר"י כתב שיש אומרים כן אבל מדברי תשובת הרשב"א שאכתוב בסמוך לא משמע הכי ודע דמסיים במתני' נשבית ופדיתיה בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה אינו נאמן ובגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר רב אסי רישא רחמנא הימניה כדרב הונא אמר רב דאמר מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה בנישואין הימניה רחמנא בשבויה לא הימניה רחמנא ופרש"י בנישואין הימניה רחמנא. אם נערה היא או קטנה אבל בבוגרת לא אשתעי קרא דנערה כתיב הילכך לא מהימן כלל מגדלה אבל בשבויה לא הימניה רחמנא כלל וכתב הר"ן וא"ת ליהמניה כי אמר נשבית מגו דאי בעי אמר קדשתיה בביאה לפסול לה דמיפסלא נמי מכהונה ומתרומה ומהימן בהכי דהא בנישואין הימניה רחמנא לאו קושיא היא דבקדושי ביאת איסור לא אשכחן דהימניה והכי מוכח בירושלמי עכ"ל : כתב הרשב"א שנשאל על אב שאמר שקדש את בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קידושי ראשון בפסולי עדות דאורייתא היו ואינם כלום נאמן משום דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וראיה מההיא דכתובות (כב:) ההיא איתתא וכו' וא"ת הרי בסוף גיטין (פט.) כיון דבעידנא דהוה קלא לא הוה אמתלא לאו כל כמינך דמתחזקת לאמתלאה י"ל דהתם יצא קול מעלמא ולא הוציא הוא הקול עכ"ל :

לח המקדש ע"ת אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לא נתקיים התנאי אינה מקודשת בין שהיה התנאי מהאיש או מהאשה ובלבד שיהא התנאי כהלכתו אבל אם אינו כהלכתו אינו כלום והקידושין קידושין אע"פ שלא נתקיים התנאי כ"כ הרמב"ם בפ"ו ודברים מבוארים הם במשנה ובגמ' (פ' האומר דף סא) **כתב** ה"ר שלמה בן הרשב"ץ אפילו נאנס ולא קיים התנאי לא הוו קידושין כדאיתא בירושלמי וכתבו הר"ן בפרק האומר (א) : **וכיצד** הלכות התנאי צריך שיהיה כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיוכל לקיימו ע"י שליח בפרק האומר לחבירו (שם.) תנן ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ופירש"י כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים כגון ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לא יהא גט אין כאן תנאי של ק"ק זוז כלל ואפילו לא נתנה הוי גט וכמו שמצינו שהוצרך משה רבינו עליו השלום לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם ש"מ דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד ואפילו לא יעברו את הירדן אף ע"פ שאמר אם יעברו ונתתם לית לן מכלל הן אתה שומע לאו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי אמר הכי לא אתי תנאי ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן

דרכי משה

ולכן אם אמר האב לזו נתכוונתי נאמן אבל בלא"ה בוודאי הוי קידושין שאינן מסורין לביאה ובזו מסולק תמיהת ב"י על דברי השאלתות והניח התמיה בצ"ע : (יד) וכתב הר"ן פ' האומר דף תרכ"א ע"א ומיהו אם היה שם ע"א ומעיד שהוא קדשה נאמן : לח (א) ובסוף כל הגט הניח הדבר בספק כתב הר"ן פ' מי שאחזו דף תקצ"א ע"א די"א דלא בעינן תנאי כפול ולא הן קודם

דרישה

מקודשת ויש לא אשה אחרת : [ט] **ואם** רצו אחד נותן גט ואחד כונס וכתב ה"ה פ"ט בשם הירושלמי שאם קידש אחד מהם וכנס מוציאין מידו וכתב הרשב"א אפשר לומר שהשני כשבא לכנוס אחר גירושי הראשון צריך קידושין אחרים שהרי הראשון הכניסה בספק ע"ז עכ"ל וכ"כ הר"ן (ד' תרכ"א) בשמו : [י] **אינו** נאמן לאוסרה עליו וכתב רבי' ירוחם אבל אם הביא עדים שהוא קדשה אע"פ שהאב מכחיש לאחרון לאו כל הימנו ותצא מזה ומזה בגט ומותרת לעלמא : [יא] **אבל** לא לכונסה וכתב ה"ה שאע"פ כשגירשה אנו מחזיקים אותה בפנויה והיא מותרת לכל אדם אסורה היא לזה לפי שאם היתה מותרת לו אחר הגט יש לחוש לקנוניא וכתב עוד בשם הרשב"א שאע"פ שאמרו אינו נאמן לכנוס נראים הדברים שאם כנסה אין מוציאין אותה מידו שמן הספק אתה בא לאוסרה עליו ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה כנ"ל עכ"ל : [יב] **קדשתיה** וגרשתיה נאמן אבל גבי שבויה אם אמר נשבית ופדיתיה אינו נאמן וכתב הר"ן וז"ל וא"ת ליהמניה כי אמר נשבית מיגו דאי בעי אמר קדשתיה בביאה לפסול לה דמיפסלא נמי מכהונה ומתרומה ומהימן בהכי דהא בנישואין הימניה רחמנא לאו קושיא הוא דבקידושי ביאת איסור לא אשכחן דהימניה והכי מוכח בירושלמי עכ"ל. ואין להקשות מ"מ ליהמניה במגו דאילו היה רוצה לשקר הוה אמר קדשתיה וגרשתיה י"ל דאין זה מיגו דהיא טענה גרוע כיון דאין קידושין וגירושין בפחות מב' עדים ירא לשקר שישאלו אותו בפני מי קדשה וגרשה ויעמדו על הדבר משא"כ כשיאמר קדשתיה בביאה לפסול לה דאף דאין מאמינים לו על הקידושין מ"מ למיקם מילתא בעי שנבעלה לפסול לה ואסורה לכהן משום זונה ודו"ק : ועיין עוד בהר"ן וב"י הביאו דכתב דאינו נאמן לומר גירשתיה כ"א תוך כדי דיבור דקדשתיה וב"י כתב עליו שבתשובת רשב"א לא משמע כן ע"ש וק' דבש"ע בסעיף כ"ה כתב דברי הר"ן הנ"ל ואחר כך מיד בסעיף כ"ו העתיק לשון הרשב"א שבתשובה הנ"ל כאילו אין ביניהו מידי מיהו נ"ל דגם בש"ע קיצר בל' תשובת הרשב"א ולפי הקיצור אפשר לומר דמיירי בתוך כ"ד וכמ"ש שם רמ"א ז"ל בהגהותיו (ורמ"י כתב בלבוש אפי' אינו תוך כדי דיבור ומחלק דכאן נאמן במיגו דאי בעי אמר לזה קדשתיה בתחלה ע"ש כ"פ) מיהו ק' דרמ"א ז"ל כתב שם ולי נראה כו' כאילו בא לפלוג ולא הו"ל לכתוב אלא כלומר פירוש דהרי צריכין לומר דכוונת המחבר ש"ע ג"כ הוא לזה דאל"כ יסתרו דבריו זא"ז כנ"ל

פרישה

(לד) **ואפי'** לא נודע לו עד שבגרה וה"א שעכשיו אינה ברשותו ולא יהא נאמן עליה. ואם נודע לו מקודשת דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעים למי וכי אמר הזה התירה לזה פירש"י. ואם היא בוגרת דנאמן עליה כתב ה"ה שאפי' אחר נאמן להתירה לעצמו כ"ש שהאב נאמן ואפי' אחר שבגרה :

(לה) **נאמן** ומותרת לו (וכתב הרמב"ם פ"ט וכשכונסה א"צ לקדשה כ"פ) ולא אמרינן דילמא יצרו תקפו עליה דמרתת שמא האב יכחישו ויאמר אתה לא קדשתיה גמרא דף ס"ג מ"ו וכתב הר"ן ואע"ג שאין דבר שבערוה פחות מב' התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שמעמידה בחזקתה אלא שאמר שנתקדשה לו נאמן עכ"ל וכתב רבינו ירוחם הא דנאמן דוקא בפני האב : (לו) **אפי'** להצריכה גט ממנו פי' ואינה צריכה גט ממנו וכ"מ דאם בא אחר ואמר שקדשה והאב אינו מכחישו או שהאב עצמו זוכר למי קדשה מותרת לעלמא וא"צ גט ממנו :

(לז) **שניהם** נותנין גט ולא אמרינן דהכי תרי ודאי חד מינייהו משקר דהא אב אומר שלא קדשה אלא לא' וה"א דאוקי חד לגבי חד וליתא לתרווייהו קמ"ל דלא אמרינן הכי :

(לח) **ואם** רצו א' נותן כו' פי' אפילו אם עדיין עומדים בדיבורם וכל א' אמר אני קדשתיה ולא אמרינן דלוקי חד לגבי חד וכאילו ליתנהו לתרווייהו ויהא אסור לכנוס לחד מינייהו קמ"ל וה"ה אם שניהם נותנין גט דמותרת לעלמא ועד"ר : (לט) **בא** אחד וכנסה כתב הר"ן בשם הרשב"א כיון שהתירוה לכונסה אע"פ שלא כנסה כדאמרינן לעיל בסימן ו' גבי שבויה גם בסימן י"ז בהיתר א"א : (מ) **אבל** לא לכנסה דלא דמי לאב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה דנאמן אף לכנוס דהתם מרתת כדפרישית אבל לגבי האשה לא מרתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר אני הוא אבל לאחר מותרת אם נתן לה גט דאינו מוטא ולא לו ועד"ר :

(מא) **קדשתיה** וגרשתיה נאמן לפוסלה לכהונה ואע"ג דגבי שבויה אמרינן לעיל בסי"ז דאם אמר האב נשבית ופדיתיה אינו נאמן לאוסרה בין גדולה בין קטנה בגמרא מתרץ דגבי קידושין האמינתו תורה דכתיב את בתי נתתי לאיש אסרה על כל העולם כולה ואפי' לכהן משום איסור א"א ולכן כשאמר ג"כ גירשתיה נאמן לאוכרה לכהונה שאין זה איסור מחודש שבלא"ה היא אסורה לכהן אבל גבי שבויה שאין האיסור מחמת קידושין לא מצינו שהאמינתו תורה:

סי' לח (א) בין שהיה התנאי מהאיש או מהאשה פי' בין שהתנה האיש דבר שהוא טובתו ותולה האיש הקידושין בו בין שהוא לטובת האשה והתנהו האשה שאינה רוצית להתקדש כ"א בתנאי זה אבל אם התנה האיש תנאי שהוא טובת האשה או איפכא אמרינן דפטומי מילי נינהו אם לא שהתנה בתחילת הקידושין וכמש"ר מילוקים אלו במ"מ ר"ס ר"ז ע"ש :

(ב) **וכיצד** הלכות תנאי צריך שיהא כפול כו' שכל הני מצינו בתנאי משה עם בני גד ובני ראובן שנאמר ויאמר אל יהושע אם יעברו וגו' כל חלוץ וגו' ונתתם להם ואם לא יעברו חלוצים וגו' ונאחזו בתוככם וגו'. וכל הני תנאים מפרש ואזיל רבינו : כנ"ל

קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר (ג) [א] ושיוכל לקיימו ע"י שליח כגון שאמר לה אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לא תהיה מקודשת נתנה לו מנה מקודשת לא נתנה לו מנה אינה מקודשת אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה (ד) ואם לא תתני לי מנה לא תהיה מקודשת אינו תנאי כיון שהקדים המעשה דהיינו הרי את מקודשת קודם לתנאי אע"פ שלא נתן הקידושין לידה עד שהשלים כל תנאו ומלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו קודם שנתן לידה הקידושין דהוי תנאי (ה) שכתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר לידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ואם לא תתני לא תהיה מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אף על פי שהכל היה בתוך כדי דיבור הרי זו מקודשת מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום (ו) [ב] ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא שאם נתן בידה בלא תנאי שהיא מקודשת

דבעינן הן קודם ללאו דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם עכ"ל. ובפרק מי שאחזו (דף עה:) גבי הא דמוקי התם הברייתא כר"מ דאמר בעינן תנאי כפול אמרינן כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי ומה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לאפוקי הכא דתנאי ומעשה בדבר אחד ומה התם הן קודם ללאו לאפוקי הכא דלאו קודם להן ובס"פ הפועלי' (דף צד.) תנן כל תנאי שהמעשה בתחלתו תנאו בטל וכל שאיפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים ודייקינן בגמרא הא אי אפשר לו לקיימו תנאי בטל ואמרינן דזו דברי ר"י בן תימא ואף ע"ג דחכמים פליגי עליה איפסקא שם ובפרק המגרש (ד' פד.) הלכתא כותיה ובפ' המדיר (עד.) דאמרינן חליצה מוטעת כשרה אי זו היא חליצה מוטעת כל שאומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ר' זוז ומפרש טעמא משום דכל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאיפשר לקיומיה ע"י שליח כי התם הוי תנאה דלא איפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם לא הוי תנאה ופריך והא ביאה דלא אפשר לקיומיה על ידי שליח כי התם וקא הוי תנאה התם משום דאיתקו הויות להדדי ופירש"י כל תנאי מהיכא גמרינן. אם יעברו ונתתם וכו' דאיפשר לקיומיה למעשה של תנאי דהיינו ונתתם על ידי שליח כי התם שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את הארץ שהיה שלוחו של משה ונתנה להם אבל חליצה א"א לקיימה על ידי שליח אינו יכול לומר לשלוחו אם תתן לך פלוני ק"ק זוז חלוץ לה הילכך לאו תנאה הוא לבטל החליצה: והא ביאה. הבועל לשם קידושין: וקא הוי תנאיה תנאה. כדאמרינן לעיל הריני בועלך על מנת וכו': דאיתקוש הויות. והיתה לאיש אחר כל הויות קידושין במשמע כסף ושטר וביאה כי היכי דמהני תנאי בקידושי כסף ושטר דאיפשר לקיומי על ידי שליח מהני נמי בביאה עכ"ל וכיון דבקידושין לא בעינן אפשר לקיומיה ע"י שליח לא ניתן תנאי זה ליכתב בהלכות אלו ויש לתמוה על רבינו שכתבו פה וכן יש לתמוה עליו למה לא כ' בתחלת סימן זה דבעינן שיהא תנאי שאיפשר לקיימו ואע"פ שכתבו לקמן הו"ל לכתבו כמוך לאחרים. והרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ובפ"ג מהלכות זכייה לא הצריך אלא ארבע תנאים ואלו הם שיהיה כפול ושיהיה הן קודם ללאו ושיהיה התנאי קודם למעשה ושיהיה התנאי דבר שאיפשר לקיימו. וכתב ה"ה יש מי שהקשה על רבינו למה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כההיא סוגיא דפרק מי שאחזו וי"ל דההיא סוגיא לא קיימא ואין טעם הברייתא אלא כדרב אשי דעבד אוקימתא אחריתי התם וזהו דעת רבינו עוד הקשו עליו שאין תנאי בדבר שאי אפשר לקיימו על ידי שליח ומשום כך אין תנאי בחליצה כדאיתא ביבמות (קו.) ואין זו קושיא לפי שכבר ביאר רבינו פ"ד מהלכות חליצה דין החליצה שהיא כשרה אע"פ שלא נתקיים התנאי ובכאן לא כתב אלא בדברים שיש בהם תנאי מה הן הדברים שצריך להיות בתנאי כדי שיועיל עכ"ל והרא"ש בפרק מי שאחזו כתב שצריך שיהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ואין כן דעת הרמב"ם שהרי הרמב"ם פסק בפ"ח מהל' גירושין ה"ז גיטיך ע"מ שהנייר שלי הרי זה גט ותתן: **ומ"ש** רבינו כגון שא"ל אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי בדינר זה נתנה לו מנה מקודשת לא נתנה לו מנה אינה מקודשת כלומר דתנאי זה הוא כהלכתו אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה וכו' אינו תנאי כיון שהקדים המעשה לתנאי כלומר דאע"פ שלא נתנה לו היא מקודשת כאילו לא התנה כלל. ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ו מהל' אישות וכתב עליו רבינו דל"נ דמילתא דפשיטא היא וכו' כלומר וא"כ לא היה צריך שיתנו חכמים ויצריכו שיהיה תנאי קודם למעשה כיון דמילתא דפשיטא היא שאם קדם המעשה סתם אין התנאי שהתנה אח"כ כלום ואין זה כלום דכיון דגמר דברי הקידושין הוא התנאי שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי בזה על תנאי כך וכך אע"פ שנתן לה הקידושין קודם שיזכיר התנאי מ"מ כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק ראש דבריו אסיפא סמיך והו"ל למימר דלא הלו הקידושין אלא אותו תנאי אי לאו דגמרינן מתנאי בני גד שצריך שיהיה תנאי קודם למעשה ולישנא דהרמב"ם הכי דייק שכתב אם א"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי ק"ק זוז תהיה מקודשת וכו' הרי התנאי בטל ומדכתב והשלים התנאי משמע כמו שכתבתי דתנאי לאו מילתא באפי נפשה אלא תשלום דבריו הראשונים וה"ה כתב על לשון הרמב"ם ז"ל לשון המשנה בדין מעשה קודם לתנאי כך הוא כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל ופירוש רבינו בה מבואר שהוא מפרש שיש בו מעשה שהקדים ועשה המעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו אבל אם לא עשה המעשה אע"פ שהקדימו באמירה הרי התנאי קיים וכגון שאמר הרי את מקודשת אם תתני לי ק"ק זוז ואם לאו לא תהיה מקודשת ואח"כ נתן הקידושין לידה הרי תנאו קיים ואע"פ שלא הזכיר רבינו זה בבירור כן נראה ממ"ש כאן מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ובהשגות א"א לא זו הדרך אלא אפילו אמר הכל קודם למעשה ואח"כ נתן הדינר הרי התנאי בטל משום דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן שאמר אם לא יעברו דהיינו תנאי והדר ונתתם דהיינו מעשה ע"כ. וכן פירשו כדבריו בתוספות וכן פירש הרמב"ן דרך פשיטות ולשון המשניות והגמרא בכמה מקומות אינו מדוקדק לפי דעתם וזה נראה שהכריחו רבינו לפרש מה שפירש ודין זה צ"ע עכ"ל

שנמצא בתשובת הרא"ש כלל ל"ה שמנה ג"כ ושאפשר לקיימו ע"י שליח לשם לא אתא אלא למנות כל הדברים שצריכין להיות בתנאי ולעולם קא חשיב דכד' דברים צריכין להיות אף בתנאים דקידושין ושאפשר לקיומי ע"י שליח צ"ל בחליצה ותדע שהרי בתשובת הרא"ש גופיה לא מנה בכלל מ"ה סימן כ"ד אלא ד' דברים ולא מנה ושאפשר לקיומי ע"י שליח וכן בכלל מ"ו סימן ג' ואפשר דבכלל ל"ה נמי ט"ס הוא ומיהו לקמן בריש סימן קמ"ג כתב שיוכל לקיימו ע"י שליח:

ובלשון הרמב"ם יראה וכו' פירוש הרמב"ם ס"ל הא דתנן כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל היינו שהקדים ועשה מעשה בפועל ואח"כ התנה תנאו אבל אם לא עשה מעשה אעפ"י שהקדימה באמירה הרי התנאי קיים כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי אם תתני לי ק"ק זוז ואם לאו לא תהא מקודשת ואח"כ נתן הקידושין לידה הרי תנאו קיים וכך פירש הרב המגיד ורבינו השיג עליו ואמר ולא נהירא וכו' נראה שהבין מדברי הרמב"ם מדכתב דהתנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואח"כ התנה אע"פ שהכל היה בכ"ד דאלמא דהיה הפסק בין מעשה הנתינה בידה ובין התנאי שלאחר הנתינה אלא שהיה תוך כדי דיבור וכיון שכן הקשה רבינו דמה צריך לומר דמקודשת לפי שהקדים המעשה בלאו הכי אפילו הוה דינא דבהקדמת המעשה נמי צריך לקיים התנאי מ"מ הכא מקודשת בלא קיום התנאי מאחר שנתן בידה בלא תנאי א"כ התנאי שהתנה אח"כ אפילו היה תוך כדי דיבור לא הוי תנאי כדקי"ל בפרק יש נוחלין ובסוף נדרים דבכל התורה תוך כדי דיבור כדיבור דמי בר מע"ז ומגדף ומקדש ומגרש ואפילו במעשה עצמו אינו מועיל בתוך כ"ד כגון שאמר בתך מקודשת לי ובתוך כ"ד אמר בתך פלונית אינו מועיל כמ"ש ב"י בסימן ל"ז ע"ש רב סעדיה גאון ומהר"ם אלא וכן אם שידך בתו הגדולה וכו' וכל שכן לגבי תנאי ומעשה שלא יועיל התנאי תוך כדי דיבור למעשה לבטל המעשה שהיה בלי תנאי אלא בע"כ הא דקאמר שלא יקדים מעשה לתנאי איירי אפילו השלים כל תנאו קודם שנתן לידה ואח"כ נתן בידה הרי התנאי בטל מאחר שהקדים המעשה באמירה זו היא דעת רבינו בהשגתו ואינה השגה דשפיר איכא למימר דהרמב"ם שאמר אעפ"י שהכל היה תוך כדי דיבור אינו רוצה לומר דהפסיק קצת בין מעשה לתנאי אלא שהיה תוך כדי דיבור דליתא אלא ר"ל שהם דברים אחדים בלי שום הפסק ותשלום דבריו הראשונים ניהו והכי משמע לישנא דכתב והשלים התנאי וכו':

ומ"ש אעפ"י שהכל היה בתוך כ"ד ר"ל שהכל היה בדיבור אחד בלי הפסק וכן נראה מדברי ב"י שמפרש כך לדברי הרמב"ם אלא דא"כ הא דכ' הרמב"ם בפ"ב דע"ז גבי מגדף בשם מגדף שחזר בו תוך כדי דיבור אינו כלום משמע נמי לפי פי' זה דאפילו בדברים אחדים בלי הפסקה אינו כלום וכן מ"ש בפ"ג מהלכות ע"ז ואפילו חזר בו בתוך כ"ד ואמר אין זה אלי אין חזרתו כלום אלא נסקל היינו נמי בדברים אחדים ואמאי לא הוי כלום כשהכל הוא דיבור אחד הלא בתנאי

דרכי משה

ללאו בגיטין וקידושין: (ב) א וכ"ה במרדכי פ' מי שאחזו ע"א דף תרי"ד כתבו הגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ב דוקא דבר התלוי במעשה צריך שיתקיים התנאי אבל דבר התלוי בדיבור לא אלים כולי האי שיתקיים אם לא יתקיים התנאי.

פרישה

כצ"ל ודו"ק: (ג) **ושיוכל** לקיימו ע"י שליח כן הוא הגירסא בדפוס ב"י וכתב ב"י עליו ז"ל כיון דבקידושין לא בעינן אפשר לקיימו ע"י שליח לא ניתן תנאי זה לכתוב בהל' אלו ויש לתמוה על רבינו שכתבו פה (ועיין מ"ש מזה בח"מ סי' רמ"א) וכן יש לתמוה למה לא כתב בתחלת סי' זה דבעינן שיהא תנאי שאפשר לקיימו ואע"ג שכתבו לקמן בסימן זה ה"ל לכתבו סמוך לאחרים ע"ש. ובי"ס ראיתי שכתב ושיוכל לקיימו ותו לא ולא"ש הכל שכתב רבי' מה שראוי לכתוב ודילג מה שאין ראוי לכתוב כמ"ש הב"י וטעם של ב"י שאין ראוי לגרוס כאן ושיוכל לקיימו ע"י שליח עיין בדרישה: (ד) **ואם** לא תתני לי לא תהיה מקודשת כו' רבותא קמ"ל אפילו אמר באם לא [בעי'] תנאי קודם למעשה והואיל שבתחלה אמר המעשה קודם לתנאי אינו תנאי (ולא אתי תנאי ומבטל המעשה דקדמו) ואע"פ שלא נתנה לו המנה היא מקודשת כאילו לא התנה כלל כ"פ): (ה) **שכתב** אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה כו' מלשון זה משמע דהרמב"ם סבר דתרתי בעינן נתינה וג"כ אמירה בשעת נתינה והיינו שאמר הרי את מקודשת לי בשעה שנתן הדינר בידה אז אין מועיל התנאי אבל אם נתן הדינר בידה ולא אמר הרי את מקודשת לי ואח"כ אמר אם תתני לי הרי את מקודשת ה"ז מקודשת דזה מיקרי תנאי קודם הואיל שנתן הדינר בידה קודם שאמר שום דבר ובתורת פקדון נתן לה ולא בתורת קידושין ואם אח"כ אמר לה אם תתני לי כו' הרי את מקודשת לי זה חשיב תנאי וצריך לקיימו ומש"ה א"ש דמסיק וקאמר פשיטא כיון דנתן בידה כו' דאם איתא דהרמב"ם סבר דאפילו אם כבר נתן בידה הדינר ואח"כ אמר אם תתן לי הרי את מקודשת כו' דאינו תנאי מאי קאמר רבינו פשיטא דלמא המשנה אתא לאשמעינן דאפילו בכה"ג אינו תנאי אלא ודאי גם הרמב"ם מודה בזה דהוי תנאי. ואין להקשות דלמא גם הרמב"ם סבר דבעינן שיאמר התנאי קודם למעשה כדדייק לישניה שכתב והשלים ואמרה אם "תתני לי מנה הרי "את "מקודשת "לי ואע"פ שהקדים לומר הרי את מקודשת לי הרי ג"כ סבר הרמב"ם שאח"כ חזר וכפל התנאי וא"ל אם תתני לי הרי את מקודשת ואם לא תתני לא תהיה מקודשת וכבר נתבאר בשם המ"מ דאע"פ שהקדים לומר שלא כדין אם אח"כ חזר ואמר התנאי כדינו תנאו תנאי די"ל זיל בתר טעמיה הואיל שסבר מה ששנה במשנה כל תנאי שיש מעשה בתחלתו אינו תנאי פירושו של מעשה היינו מעשה ממש שנתן הדינר בידה ואח"כ היכא נזכר שיהא הדיבור של תנאי קודם לדיבור של מעשה וק"ל ולפי"ז צ"ל שלרבותא כתב הרמב"ם שאע"פ שחזר ודיבר כל התנאי כדינו אפ"ה התנאי בטל כיון שהקדים הנתינה אבל ודאי מיירי שג"כ אמר דוקא בשעת נתינה. וטעם מחלוקתם דהרמב"ם מפרש המשנה ששנה כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל היינו שהקדים המעשה בפועל ונתן הדינר בידה ואח"כ התנה התנאי בזה הוי התנאי בטל ושאר מפרשים פירשו מעשה היינו שאמר הרי את מקודשת לי ור"ל שבאמירה הקדים המעשה קודם לתנאי הפ"ה אינו תנאי אע"ג שהשלים כל התנאי קודם שנתן הדינר לידה: (ו) **ולא** נהירא דמילתא דפשיטא היא כו' פי' ולא היה צריך המשנה לאשמעינן דין זה שאם מעשה דהיינו שנתן הדינר לידה ואח"כ התנה דלא הוי תנאי ועיין בדרישה: (ה"ג ולא

דרישה

סי' לח [א] ושיוכל לקיימו על ידי שליח וכתב ב"י ז"ל כיון דבקידושין לא בעינן כו' והטעם שלא בעי אפשר לקיימו ע"י שליח בקידושין אע"פ שלענין תנאי גיטין מצריך צריכי וכמ"ש רבינו לקמן בסימן קמ"ג היינו משום דבפ' המדיר ילפינן לענין חליצה דבעינן שיהא ראוי לקיים ע"י שליח מבני גד ורא[ו]בן דהתם התנאי נעשה ע"י שליח ממשה ליהושע ופריך והא ביאה דא"א לקיימו ע"י שליח כי התם והוי תנאי פי' האומר הנני בועליך לשם קידושין ע"מ כך וכך הוי תנאי התם משום דאיתקש הוויות אהדדי והיתה לאיש אחר כל הוויות של קידושין במשמע כסף ושטר וביאה וכי היכי דמהני תנאי בכסף ושטר דאפשר לקיומי ע"י שליח מהני נמי בביאה אבל בגיטין בעי' ועיין בכסף משנה פ"ו דה' אישות דכתב דהרמב"ם ס"ל דלא קאי האי שינויא לפי האמת וגם בגירושין ה"ל ע"ש שהאריך אבל הה"מ כתב דהרמב"ם ס"ל בגיטין דבעינן והא דלא כתבי' משום דסמך על מ"ש בהלכות חליצה ולא כתב הכא אלא דברים שיש בהן תנאי מה הן הדברים שיש בתנאי כדי שיועיל עכ"ל ובזה כלע"ד ליישב מה שלא כתבו רבינו להאי שיוכל לקיימו ע"י שליח בח"מ סי' רמ"א משום דג"כ לא כתב אלא דברים שהן בתנאי עצמו וסמך אמ"ש בהלכות גיטין סימן קמ"ג ובהל' חליצה דבעי' שיוכל לקיימו ע"י שליח:

[ב] **ול"נ** דמילתא דפשיטא היא שאם נתן בידה כו' וכתב ב"י ז"ל ואין זה כלום וכו' עד אלא תשלום דבריו הראשונים עכ"ל ב"י ואני אומר דכוונת רבינו הוא דמ"מ הוא פשיטא שמיד שאמר הרי את מקודשת לי נתן הדינר לידה ולא השלים כל דבריו קודם הנתינה דעתו לומר

חדושי הגהות

לח א דיבור זה של הד"מ בטעות נדפס פה ושייך לקמן אחר אות ד' כאשר נסמן בפנים:

בתנאי דקידושין לא אמר דאינו כלום אלא משום דמעשה קדים לתנאו אלמא דאי לאו האי טעמא הו"ל חזרה גמורה לכך נראה עיקר להרמב"ם אין חילוק בין בהוא דבר אחד לגמרי ובין שיש הפסק קצת אלא שהוא תוך כ"ד אלא דס"ל להרמב"ם דהא דקי"ל במגדף ובע"ג ובמקדש ובמגרש דתוך כדי דבור לאו כדבור דמי אין זה אלא לגבי חזרה אם הוזר בו לגמרי אבל אם אינו הוזר בו אלא שמפרש דבריו אמרי' תוך כדי דבור כדבור דמי והלכך גבי תנאו נמי אם התנה עמה תוך כ"ד היה מועיל אי לאו דהמעשה קדים לתנאי דהתנאי לא מקרי חזרה אלא מפרש דהמעשה שעושה אינו אלא ע"י כך וכך:

כתב הרמב"ם כל האומר מעכשיו וכו' פי' הרב המגיד הטעם שבמעכשיו ובע"מ שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים התנאי א"צ הזוק אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו לפיכך צריך היזוק יותר עכ"ל:

ומ"ש ור"ה כתב דאפילו מעכשיו וכו' ומיהו בחידושי הרשב"א פרק מי שאחזו גבי אתקין שמואל בגיטי (דף ע"ה) כתב דתנאה דהוי ע"י שליה לא מני לשווי שליה והי שני בתנאיה לא עבד ולא כלום ואע"ג דהמעשה קודם לתנאי עכ"ל וכ"כ הר"ן בפרק האומר בקידושין וע"ל בסימן קמ"ד מ"ש בזה בס"ד:

וי"א דלא בעי תנאי כפול וכו' מטעם דמדינא לא בעינן תנאי כפול לא בגיטין וקדושין ולא בממון דלית הילכתא כר"מ אלא כרבנן דפליגי עליה אלא דכיון דאתקין שמואל בגיטא דש"מ דמגרש ע"ת שיכפול תנאו כדאיתא בפרק מי שאחזו עשה כן לרווחא דמילתא שהשם אם לא יהיה התנאי כפול דילמא איכא ב"ד דס"ל כר"מ

מקודשת בלא תנאי וכן אם לא כפל אלא אמר אם תהני לי מנה תהיה מקודשת ולא כפל [ג] או שלא התנה בדבר אחר (ז) אלא אמר אם הדינר שאני מקדשך בו שלי תהיה מקודשת ואם לאו לא תהיה מקודשת (ח) או שהקדים הלאו (ג) שאמר אם לא תתני לי מנה לא תהיה מקודשת ואם תתני לי תהיה מקודשת בכל אלו לא הוי תנאי והקידושין חלין אף על פי שלא יתקיים התנאי וכן תנאי שאי אפשר לקיימו כגון אם תעלה לרקיע או תעבור הים ברגליך תהיה מקודשת לי ואם לאו לא תהיה מקודשת אינו תנאי שלא כיון אלא להפליגה בדברים אבל אם התנה על דבר שאפשר לקיימה אע"פ שהתורה אוסרתו הוי תנאי כגון אם תאכל חזיר או חלב תהיה מקודשת לי בדינר זה ואם לאו לא תהיה מקודשת אם לא אכלה אינה מקודשת שאפשר לה שתאכל ותלקה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי אפשר לה שלא תאכל ולא תתקדש התנה עמה בשעת קידושין (ט) ע"מ שתבעל לאבא הוי כמו שתעלה לרקיע ותנאו בטל שאינו בידה שיבא אביו על הערוה ונמצא מתנה במה שאין בידה לקיימו אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצרו או שישיא בתו לבנו וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי בידה לקיימו ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו פלוני הצרה או ישיא בתו לבנו (י) כתב הרמב"ם כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה התנאי קיים (יא) אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואין צריך לכופלו ולא להקדימו למעשה ור"ח כ' דאפילו במעכשיו ובעל מנת לא הוי תנאי עד שיהיה בו כל דיני התנאי ולזה הסכים א"א הרא"ש (ד) (יב) וי"א דלא בעי תנאי כפול ולא שאר דיני תנאים אלא באיסור כגון בקדושין וגיטין אבל בממון הוי

עכ"ל וז"ל הר"ן בפרק האומר להבירו ואם תאמר והתנן בפרק מי שאחזו כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב הדש והא הכא דמעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאו קיים איכא למימר דמתני בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך דבריו ומכל מקום צריך לומר דהא דתנן התם הרי זה גיטך אם לא באתי ופרכינן עלה וניהוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בזה דאי לא הוה ליה מעשה בתחלתו ותנאו בטל אלא שהרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות אישות אבל אם א"ל הרי את מקודשת בדינר זה ונתן הדינר בידה ושלים התנאי וכו' ונראה מדבריו דלא מיקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק אלא דלא נהירא דא"כ היכי אמרינן בפרק מי שאחזו גבי תקנתא דשמואל בגיטא דש"מ ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעינן תנאי קודם למעשה דאפי' אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קודם לתנאי וכבר השיגו עליו הרא"ב"ד והרמ"ך ז"ל בהגהותיהם עכ"ל:

ומ"ש וכן אם לא כפל אלא אמר תתני לי תהיה מקודשת ולא כפל או שלא התנה בדבר אחר וכו' או שהקדים הלאו וכו' ארישא קאי שכתב אבל אם א"ל הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה וכו' אינו תנאי כיון שהקדים המעשה והפסיק בדעת הרמב"ם בפירוש תנאי קודם למעשה וכתב כ"ו דלא נהירא והדר חזר לענין ראשון יסיים ואמר דה"ה אם לא כפל או שלא התנה בדבר אחר או שהקדים הלאו בכל אלו לא הוי תנאי והקדושין חלין אף ע"פ שלא יתקיים התנאי: **ומ"ש** וכן תנאי שא"א לקיימו כגון אם תעלה לרקיע וכו' אינו תנאי שלא כיון אלא להפליג' בדברים בס"פ הפועלים ופרש"י כמפליגה בדברים שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמ' מרחקה ודוחה אותה בדברים:

ומ"ש אבל אם התנה על דבר שאיפשר לקיימו אע"פ שהתורה אוסרתו הוי תנאי כגון אם תאכל חזיר או חלב תהיה מקודשת לי וכו' בפרק המגרש פלוגתא דאביי ורבא דאמר הכי: **ומ"ש** התנה עמה בשעת קדושין על מנת שתבעל לאבא הוי כמו שתעלה לרקיע ותנאו בטל וכו' מבואר שם דבהא מודה רבא: ומ"ש אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצרו או שישיא בתו לבנו תנאו קיים וכו' כן כתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ונראה שכתב כן מדגרסינן בהמגרש אפלוגתא דאביי ורבא דבסמוך מיתיבי ה"ז גיטיך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט אם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ואילו ע"מ שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני לרבא קשיא אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר איפשר דאכלה ולקי פלוני נמי איפשר דמשחדא ליה בממונא אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אבא ואביך מי עבדי איסורא ופרש"י אמר לך רבא לא דמיא לבשר חזיר דאילו בשר חזיר בידה לקיימו באיסור ושתבעלי לפלוני נמי איפשר דמשחדא ליה בממונא ואם אינו רוצה לבועלה באיסור ישאנה ויבעול בהיתר אלא אבא ואביך בדידה קיימא עכ"ל משמע בהדיא דכל היכא דלא הויא מילתא דאיסורא אע"פ שהוא תלוי בדעת אחרים כיון דאיפשר דמשחדא ליה בממונא הוי תנאי קיים: כתב הרמב"ם כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה וכו' אבל צריך להתנות בדבר שאיפשר לקיימו וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו' בפ"ו מהלכות אישות וכתב ה"ה כל האומר מעכשיו וכו' זה דעת כל הגאונים ז"ל והכריחם לזה לשון המשניות שהם בע"מ שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כפילת התנאי ובעלי התוספות חלוקים בזה והרמב"ן והרשב"א ז"ל הניחו הדבר בצ"ע וקבלת הגאונים תכריע: ומ"ש אבל צריך להתנות וכו' זה מבואר בברייתא דהמגרש ה"ז גיטיך ע"מ שתעלי לרקיע ר"י בן תימא אומר ה"ז גט ואמר רב נחמן אמר רב הלכה כרבי יהודה בן תימא אלמא אפילו בע"מ אין התנאי כלום אם הוא דבר שא"א לקיימו ונראה מדבריו שהטעם שבמעכשיו בע"מ אינו צריך לדברים אלו מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים ב אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חיזוק יותר וכיוצא בזה הטעם כתב הר"ה ז"ל בפירושו לדעת הגאונים ז"ל עכ"ל ה"ה ז"ל: **ומ"ש** שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בפ' מי שאחזו אמרו כן לענין דכי מקיימה תנאה מקודשת או מגורשת למפרע משעה שקבלה הקדושין או הגרושין ודעת הרי"ף כדעת הרמב"ם שכתב בפרק מי שאחזו גבי הא דתד"ר ה"ז גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים וכו' וז"ל ואע"ג דקי"ל דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי אם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא וקי"ל דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכתב שם הרא"ש שכן דעת רבינו האי ז"ל ושהראב"ד נתן טעם לדבריהם אבל הוא ז"ל חלק על סברא זו והעלה שלדעת ר"ח ז"ל גם במעכשיו בעי' כל תנאי התנאי ושכן הסכימו חכמי ארצו ושכן עמא דבר וכ"כ עוד בתשובה כלל מ"ו וכתב עוד הרא"ש בכלל פ"א אע"פ שפסק הרי"ף דלא בעינן תנאי כפול בע"מ משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי הרי נחלקו עליו ר"ת ור"י וראיותיהם נכוחות למבין וכתב רבינו תשובה זו בטור ח"מ סימן רמ"א וגם הר"ן כתב בפרק הנזכר שאין שטת הרי"ף והרמב"ם מחוורת והאריך בדבר: וי"א דלא בעינן תנאי כפול ולא שאר דיני תנאי אלא באיסור כגון בקידושין וגיטין אבל בממון הוי תנאי בלא כל זה ז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות יש

דרכי משה

התנאי עכ"ל: (ג) וכתב הר"ן פרק מי שאחזו ע"א דף תקצ"א דאם אומר לאו קודם להן וחזר אח"כ ואמר לאו הוי תנאי מעליא כתבו הגהות מיימון פ"ו דאישות אומר ר"י אם אדם אומר סתם שיהא הנאי זה כתנאי ב"ג וב"ר יכול להיות שמועיל בלא כפילת התנאי ובח"מ סי' רמ"א כתב בתשובת הרא"ש דבכה"ג הוי תנאי מעליא: (ד) וכ"כ הר"ן פ' מי שאחזו ע"ב דף תקצ"א ועיין

דרישה

לומר שתהא מקודשת עכ"פ אלא שג"כ תעשה לי כך וכך ודו"ק: [ג] **או** שלא התנה בדבר אחר אלא אמר אם הדינר כו' דין זה נלמד מפרק מי שאחזו דף ע"ה דקאמר שם באומר הרי זה גיטך ע"מ שתחזור לי הנייר מגורשת מ"ט משום דתנאי ומעשה בדבר א' הוא ותנאי בטל ומעשה קיים וכתבו התוס' שם דהיינו דוקא בדבר שהתנאי סותר המעשה דאין הגט חל עד שיתקיים התנאי ואז אין הגט בידה ומש"ה לפי מאי דקי"ל דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי בכה"ג הינה מגורשת עד שיתקיים התנאי ומש"ה נמי אמר רבא האומר הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא לא יצא וכן רב אשי תירץ כן שם. ולכן כתב רבי' לקמן בסימן קמ"ג אם אמר ה"ז גיטך ע"מ שתחזור לי הנייר מגורשת ותתקיים התנאי ועי' בח"מ סי' ר"ז ס"ח כתב נמי רבינו בשם הרמב"ם ז"ל מי שהקנה לחבירו והתנה עליו ע"מ שתתן מקח זה או תמכרם לפלוני כו' אם לא קיים התנאי לא קנה עכ"ל והתם נמי הוה כתנאי והמעשה בדבר אחד דהכא דמה לי שהתנה שיתנהו לו או לאחר (אלא שצ"ע שלא כתב רבינו בסמוך בשם הרמב"ם דבמעכשיו או ע"מ א"צ משפטי התנאי) ורבינו שכתב הכא "אלא "אמר "אם "הדינר שאני מקדשך "בו שלי כו' משמע מדאמר לשון אם לא הוי תנאי מפני שהתנאי סותר המעשה אבל אם היה אומר ע"מ היה תנאו קיים והיה מקודשת ותתקיים התנאי מטעם שכתבתי (וצ"ע לא כתב בסמוך דגם בע"מ ובמעכשיו צריכין כל דיני התנאי) ולפ"ז צריכין לפרש מ"ש אם הדינר שלי ר"ל שתשאר הדינר שלי דהיינו שתחזירהו לי או שישאר שלי ולא יצא מרשותי תהיה מקודשת ובזה התנאי סותר המעשה דאם ישאר שלו או כשלא תהיה מקודשת אם לא לאחר שתחזור הדינר במאי תהיה מקודשת

פרישה

ולא כפל לומר ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת או שלא כו' פ"פ: (ז) **אלא** אמר אם הדינר שאני מקדשך בו שלי תהא מקודשת כו' וזה אינו תנאי מפני דהוי המעשה והתנאי בדבר אחד ואינו דומה לתנאי דבני גד ובני ראובן ומשמע דמקודשת אפילו אם הדינר אינו שלו וק' אם אינו שלו איך תהיה מקודשת והא אין מקדשין אלא בדבר שהוא שלו ולא בגזל וא"ת דמיירי כגון שגזל דינר ונתייאשו הבעלים ממנו קשה דזה נקרא שלו ממש הואיל שהבעלים מתיאשים ממנו וכמ"ש בסימן כ"ח וי"ל דמיירי שיש בידו דינר שניתן לו במתנה ע"מ להחזיר או שיש בידו בשאלה לזמן ידוע שמקדשין בו כמבואר לעיל בסי' כ"ח ועיין בדרישה:

(ח) **או** שהקדים הלאו שאמר אם לא תתני כו' ואם תתני לי תהיה מקודשת כו' אבל אם אח"כ חזר והזכיר בלאו אחר שאמר "ואם "תתני "לי תהיה מקודשת הרי זה תנאי גמור (וכ"כ הר"ן בפ' מי שאחזו ד' תקצ"א) י"א דאפילו לא פירש כל דיני תנאי רק אמר סתם כתנאי בני גד ובני ראובן הוה תנאי גמור וכ"כ רמ"א (בשם הגהות מיימון פ"ו) ע"ש וכ"כ הרא"ש וכתבו רבינו לקמן בח"מ סימן רמ"א ע"ש: (להפליגה בדברים פרש"י שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים כ"פ):

(ט) **ע"מ** שתבעל לאבא נראה דה"ה אפילו לאדם בעלמא שאינו ערוה עליה כמי אינו תנאי דאם יבא עליה יעבור על איסור א"א דכיון דאמר ע"מ יחולו הקידושין למפרע אם יבא עליה והא דנקט אבא משום דעיקר הדין גבי גט מיתני (וע"ל סי' קמ"ג כ"פ) שהם בגיטין דף פ"ד ע"א ושם דוקא נקט אבא ואביך שהיא ערוה עליה שהרי אף אם תתגרש למפרע מ"מ כל תו אסורה לו אפילו לאחר גירושין של בנו ומכ"ש אביה משא"כ אחר כיון דנתן הגט ע"ת לידה וא"ל פ"מ שתבעלי לפלוני אין לו שום ערוה עליה שהרי בבעילתו אותה תהא מגורשת למפרע. ומ"ש שם רש"י וב"י הביאו דלאחר אפשר למשחדו בממון ואם לא ירצה לבעלה באיסור יבעלה בהיתר ר"ל אם לא ירצה לבעלה דרך זנות ישאנה אותו שהרי מותרת לו כיון שתהא מגורשת למפרע כמ"ש משא"כ באביו ואביה וק"ל. תדע שהוא כן דאל"כ קשה הא דמסיק רבינו וכתב ז"ל אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצירו או שישיא בתו לבנו כו' ולא קתני נמי ע"מ שתהא לאיש פלוני או תבעל לו דה"ל דבר והפוכו עם דין ראשון וכדאיתא שם בגיטין דמחלק הגמרא בין על מנת שתבעל לאבא ולאביך בין תבעל לפלוני אלא ע"כ בקידושין אין חילוק בין אבא ואביה לאחר ומש"ה א"ש נמי דקיצר רבינו ולא נקט אלא אבא ולא כתב ג"כ אביך משום ללמדינו דל"ד הכי אלא לכולהו נמי התנאי בטל ודו"ק ופ"ש: (י) **כתב** הרמב"ם כל האומר מעכשיו א"צ לכפול תנאו ולא להקדים כו' וכתב ה"ה שהטעם שבמעכשיו ובע"מ א"צ לדברים אלו מפני שהמעשה חל מעכשיו ותקיים אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חיזוק יותר עכ"ל ולע"ד פירוש לפירושו דכשהתנה בלשון "אם דאין הקידושין מתחילין מעכשיו אלא עד אחר שיתקיים התנאי כוה צריך להיות חזק כדי לדמות המעשה דהיינו נתינת הקידושין לידה שלא יחול ואם לא חוקו לתנאו כאילו לא התנה כלל דאין שם תנאי עליו כיון דלא עשאוהו כדינו הראוי להיות בלשון "אם משא"כ באומר על מנת שאין התנאי בא לבטל המעשה שנותן עכשיו הקידושין לידה אלא שיתחיל מעכשיו (והמעשה חל מיד אלא שעל ידי קיום התנאי יתחזק קיום המעשה כ"פ) למפרע כשיתקיים התנאי הדין נותן דאין צריך התנאי להיות חזק וצריכה לקיים התנאי כיון שהיה התנאי כדינו וק"ל: (יא) **אבל** צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו דזה מבואר בברייתא דהמגרש הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ה"ז גט וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כדבסמוך: (יב) **וי"א** אומרים דלא בעי תנאי כפול ולא שאר דיני תנאים אלא באיסור כו' (הא תנאי

חידושי הגהות

ב אבל באם וכו' ר"ל שאין התנאי בעל מנת אלא לשון אם שאז אין המעשה חל וכו':

הוי תנאי בלא כל זה וא"א הרא"ש ז"ל כתב דבכל מקום שהזכירו תנאי בין באיסור בין בממון צריך כל דיני התנאי וכ"כ הרמב"ם התנה בשעת הקידושין שלא יהא עליו (יג) שאר או כסות תנאו קיים ואינו מתחייב לה בהם אבל אם התנה שלא יתחייב בעונתה (ז) תנאו בטל וחייב בה נתן לה פרוטה ואמר לה ע"מ שאתן לך מנה התקדשי לי כשיתקיים התנאי יחולו הקידושין למפרע אע"פ שלא אמר מעכשיו דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואם קבלה קידושין מאחר קודם שנתקיים התנאי ואח"כ נתקיים אין קידושי השני כלום ואם אמר לה על מנת שאתן לך מנה תוך ל' יום אם נתן לה תוך שלשים יום הוו קדושין למפרע לא נתן לה תוך שלשים יום אינה מקודשת ואם לא אמר לה על מנת אלא אמר אם אתן לך מנה תוך שלשים יום תהא מקודשת לי בדינר זה אין הקידושין חלין אלא משעה שנתנו לה לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לשני אמר לה תהא מקודשת לי על מנת שירצה אבא ר"ל

יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו שא"צ אדם לכפול תנאי אלא בגיטין וקידושין בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול ואין ראוי לסמוך על דבר זה שכפילת התנאי עם שאר הד' דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותם חכמים ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושין וכזה הורו גדולי הגאונים הראשונים וכן ראוי לעשות · וכתב ה"ה יש מקצת אחרונים שכתבו שאין אדם צריך לכפול וכו' כן הוא דעת הרי"ף בתשובה וקצת מן האחרונים סוברים כן והוקשה להם והלא עיקר תנאי בני גד בממון היה והם ז"ל תירצו דר"מ בלחוד הוא דבעי תנאי כפול ויליף לה מתנאי בני גד ובני ראובן ואיהו ודאי בדבר שבממון נמי קא מצריך תנאי כפול ואנן לא קי"ל כותיה דרבנן פליגי עליה ומדינא לא בעינן תנאי כפול לא בגיטין וקידושין ולא בממון אלא דשמואל אתקין בגט של ש"מ המגרש ע"ת שיכפול תנאו כדאיתא פרק מי שאחזו ועשה כן לרווחא דמילתא שחשש שמואל שאם היה התנאי בלא כפול הוה איכא ב"ד דס"ל כר"מ והוה מתיר אע"פ שלא נתקיים התנאי ועיקר הדין הוא דבשום מקום אין צורך לכפול התנאי והילכך בגיטין וקידושין אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקים אותה לא במגורשת ולא באינה מגורשת ולא במקודשת ולא באינה מקודשת והולכין בה להחמיר מדברי חכמים וכ"כ שהוא דעת הרמב"ן והרשב"א עוד דקדק הרמב"ן אי בעינן בדיני ממונות הן קודם ללאו ושיהיה תנאי קודם למעשה ושיהיה בדבר שאיפשר לקיימו והעלה הוא ז"ל דלא בעינן הן קודם ללאו אלא הרי הוא כדין הכפול בין בממון בין בגיטין וקידושין על הדרך הנזכר למעלה וכן כתב רבינו פ"ג מהלכות זכייה שרבותינו סוברים שאין צריך הן קודם ללאו בתנאי ממון אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא שהרי משנה סתומה היא בפרק הפועלים גבי הלכתא פסיקתא דאע"ג דאתיא כר"מ כדאיתא בגמרא קי"ל כוותיה בהא וכתב הוא ז"ל דאף על גב דהוה משמע דאי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן לכל מילי הוה ליה למיגמר איכא למימר דסוגיא דתלמודא מכרעת שאין כל הדברים שוין ולא נתברר הטעם אלו דבריו ז"ל ושיהיה דבר שאיפשר לקיימו בדוקא מוסכם הוא מכל הפוסקים ז"ל בכל דבר ודעת רבינו שהלכה כר"מ בתנאי כפול והן קודם ללאו כמו שהלכה כמותו בתנאי קודם למעשה דכיון דכולן מתנאי בני גד ובני ראובן נלמדו אין למדין ממנו לחצאין וזה דעת הגאונים הראשונים ולזה הסכים בעל העיטור עכ"ל · וגם הר"ן כתב בפרק האומר לחבירו (ה) ולענין הלכה כתב הרי"ף בתשובה אלו התנאים כולן אין צריכין אלא בגיטין וקידושין שהם איסורא וכוונתו ז"ל דלא קי"ל כר"מ ומיהו בגיטין וקידושין חיישינן להו לחומרא דהכי חזינן דאתקין שמואל בגיטין כדאיתא בפרק מי שאחזו וקי"ל כותיה בתנאי קודם למעשה דסתם משנה היא בפרק הפועלים וכן נמי קי"ל שיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח : **ומ"ש** רבינו בשם הרא"ש דבכ"מ שהזכירו תנאי בין באיסור בין בממון צריך כל דיני התנאי כ"כ בס"פ י"כ וכ"כ בתשובה כלל פ"א כתבה רבינו בטור ח"מ סימן רמ"א · וטעם הדבר למה אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן כתב הרא"ש בתשובה וכתבתיה בסוף סימן זה : כתב רבינו ירוחם אם לא כפל והוא בענין שבעבור שלא כפל ג יהיו קידושיו בטלים כתבו התוספות לא שיהיו בטלים לגמרי אלא מקודשת מספק וכ"כ הרא"ש בפרק י"כ (קלז) על ההיא דאמר רבא אתרוג זה נתון לך (ו) : חילוקי דיני התנאי נתבארו יפה בדיני גיטין ומשם תלמוד לדיני קדושין :

התנה בשעת הקדושין שלא יהא עליו לא שאר ולא כסות תנאו קיים וכו' אבל אם התנה שלא יתחייב בעונתה תנאו בטל וחייב בה ברייתא בפרק אעפ"י (נו ·) ובפרק הזהב (נא :) האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין ליך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ ר"י אומר בדבר שבממון תנאו קיים ופרש"י בדבר שבממון · שאר כסות וידוע דהלכה כרבי יהודה וכתבה הרי"ף בפ' האומר לחבירו ופירש הר"ן בדבר שבממון דניתן למחילה תנאו קיים אבל עונה דצערא דגופא לא איתיהיב למחילה (ח) : **נתן** לה פרוטה וא"ל ע"מ שאתן ליך מנה התקדשי לי כשיתקיים התנאי יחולו הקדושין למפרע וכו' בפרק האומר לחבירו (ס ·) תנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן ליך ק"ק זוז ה"ז מקודשת ויתן ופירש רש"י הרי את מקודשת לי בפרוטה זו על מנת שאתן ליך ק"ק זוז ובגמרא איתמר רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן רב הונא אמר והוא יתן תנאה הוא מקיים תנאיה ואזיל רב יהודה אמר לכשיתן לכי יהיב הוו קדושין מאי בינייהו איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לרב הונא לא הוו קדושין לרב יהודה הוו קדושין ומפרש בגמר' טעמא דרב הונא משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ופסקו הפוסקים כותיה :

ומ"ש ואם א"ל על מנת שאתן לך מנה תוך ל' יום אם נתן לה בתוך ל' יום הוו קדושין למפרע לא נתן לה תוך ל' יום אינה מקודשת שם במשנה · וכתב ר"י בשם הר"מ הנרבוני שאם קדשה אחר תוך ל' יום מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום וכי שלמי ל' יום אם לא קיים ראשון תנאו פקעי קדושי קמא וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון ואם קיים ראשון תנאו אינה צריכה גט משני ע"כ (ט) : **ומ"ש** ואם לא אמר לה ע"מ אלא אמר אם אתן לך מנה תוך ל' יום תהא מקודשת לי בדינר זה אין הקדושין חלין אלא משעה שנתנו לה לפיכך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לשני זה פשוט דע"כ לא אמר רב הונא והוא יתן אלא באומר על מנת דהוי כמעכשיו אבל כשאינו אומר לא מעכשיו ולא על מנת פשיטא דאינך מקודשת עד שיתן : **א"ל** תהא מקודשת לי על מנת שירצה אבא ר"ל ע"מ שישתוק אבא כששמע וכו' בפרק האומר לחבירו (דף סג :) תנן על מנת שירצה אבא רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת מת האב ה"ז מקודשת מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה ובגמרא מאי על מנת שירצה אבא אילימא עד דאמר אבא אין אימא מציעתא מת האב ה"ז מקודשת והא לא אמר אין אלא על מנת שישתוק אבא אימא סיפא מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה אמאי והא ש?יק אלא א"ל על מנת שלא ימחה אבא רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא א"ר ינאי אין רב יוסף בר אמי אמר לעולם חד טעמא הוא ומאי על מנת שירצה אבא על מנת שלא ימחה אבא מכאן ועד ל' יום · ופרש"י מלמדין את האב · כדי לעקור הקדושין למפרע ולא תזקק ליבם : על מנת שישתוק · כששמע : רצה האב · ששתק בשעת שמיעה מקודשת : לא רצה · שמיחה : והא שתק ליה · וחלו הקדושין : אלא ע"מ שלא ימחה אבא הך סיפא דקתני מלמדין לא מיתוקמא כרישא בעל מנת שישתוק אלא על מנת שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה דרישא ליכא לאוקומה בהכי דא"כ מאי רצה האב והלא יש בידו למחות לעולם דאין כאן קדושין לעולם וע"כ ה"ק על מנת שישתוק אבא שתק האב הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר על מנת שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה ה"ז מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קדושין וכתב הרא"ש אלא על מנת שלא ימחה אבא פי' סיפא איירי כשאמר על מנת שלא ימחה אבא אבל אם אמר בסתם ע"מ שירצה אבא מפרשינן ליה על מנת שישתוק אבא הלכך רצה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת ואם לא שתק אלא מיחה אינה מקודשת ואם אמר על מנת שלא ימחה אבא מת האב עד שלא מיחה ה"ז מקודשת אבל כל ימיו אינם קדושין דכל ימיו יכול למחות אבל רישא לא מיתוקמא בעל מנת שלא ימחה דא"כ מאי רצה האב מקודשת והלא יכול למחות לעולם ואפילו אמר אין בשעה ששמע מ"מ אם יחזור וימחה בטלו הקדושין דעל מנת שלא ימחה קאמר והרי מיחה ואפילו אם תמצא לומר דלאחר שאמר אין שוב אין יכול למחות מכל מקום לא מצינו לפרושי רצה האב דאמר אין דדומיא דעל מנת שירצה אבא דהיינו שלא ימחה יש לנו לפרש רצה האב שלא מיחה וזה א"א דאפילו לא מיחה יכול עדיין למחות ואינה מקודשת ודאי ורב יוסף מפרש מתניתין דעל מנת שירצה אבא היינו על מנת שלא ימחה ואם קבע זמן למחאתו עבר הזמן ולא מיחה מקודשת ואם לא קבע זמן כל ימיו יכול למחות וי"א דהלכה כרב יוסף דאוקי מתניתין בחד טעמא אבל הרמב"ם כתב כאוקימתא דרבי ינאי וכן מסתבר עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק ז' האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת לא מיחה או שמת ה"ז מקודשת מת הבן ואח"כ שמע האב מלמדין האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהו קדושין ולא תפול לפני יבם עכ"ל וכתב ה"ה דעת רבינו שהאומר על מנת שירצה פלוני ר"ל שיאמר הן בבירור והאומר על מנת שלא ימחה ר"ל על מנת שישתוק ואם שתק וא"צ"ל אם נתרצה הרי נתקיים התנאי ואם אמר על מנת שישתוק הרי הוא כע"מ שלא ימחה ואף על פי שאין דין האומר על מנת שישתוק נזכר בבירור בדברי רבינו פשוט הוא לפי שיטתו שהאומר על מנת שישתוק ר"ל ע"מ שלא ימחה ומכל מקום יש חלוק בין האומר על מנת שישתוק לאומר ע"מ שלא ימחה כגון ששתק בשעת שמיעה ואחר כן מיחה ויתבאר זה למטה ובהשגות א"א לא הסכים

כר"מ והיה מתיר אעפ"י שלא נתקיים התנאי הילכך בגיטין וקידושין הולכין בה להחמיר ואם לא כפל תנאו ולא נתקיים ה"ל ספק כ"כ הרב המגיד והר"ן :

א"ל ע"מ שירצה אבא ר"ל ע"מ שישתוק וכו' פירוש דכשאומר ע"מ שירצה אבא אמרינן דכוונתו ע"מ שישתוק שזהו משמעותא עד שירצה אבא ולאפוקי מדברי הרמב"ם שכתב דרצונו וכוונתו הוא עד שיאמר הן וכשלא יאמר הן אפילו שתק או מת ולא שמע כלל אינה מקודשת אבל להרא"ש מקודשת וטעם מחלוקת מבואר

דרכי משה

דעיין בח"מ סי' מ"ח תשובת הרא"ש מזו : (ה) וכ"כ בפ' האיש מקדש ע"א ד' תרמ"ד : (ו) עיין בהר"ן פ' האיש מקדש דף תרמ"ג ודף תרצ"א ובמרדכי פ' מי שאחזו שהאריכו שם בדיני תנאי וכתבו התוספות והביאם המרדכי ריש מי שאחזו והאשר"י פרק י"כ דלגבי ממון לפעמים סגי בגלוי דעת אף בלא תנאי ולפעמים אף גלוי מילתא לא צריך וע"ש כיצד וכ"ה בהגהות מיימון פ"ו דאישות ועיין בזו בח"ה סימן ר"ז ולקמן סימן קמ"ד כל דיני תנאי : (ז) כתב המרדכי ריש הכותב הא דמתנה על מ"ש בתורה בדבר שבממון תנאו קיים היינו דוקא שאמרו בדרך תנאי אבל אם רוצה להפקיע תנאו בטל וע"ש ובע"א דף תק"ן בהגהות שם דהא דתקון רבנן הוי כמו שכתוב בתורה : (ח) וכ"פ הפוסקים דלא כהמרדכי שכתב פ' השוכר את הפועלים דאף בעונה תנאי קיים דאשה יכולה למחול על העונה וע"ל סי' קי"ח מדין המתנה על מ"ש בתורה : (ט) ועיין לקמן סי' מ' :

ועיין

פרישה

תנאי בלא כל זה ר"ל כל תנאי שבממון קיים אפילו אין בו דיני התנאים הנ"ל כ"פ) : וא"א הרא"ש ז"ל כתב דבכל מקום שהזכירו כו' דהא דבעיא כל הדברים האלו מתנאי ב"ג וראובן ילפינן ליה ותנאי דבני גד וראובן הוה בממון וכ"כ רבינו בח"מ סימן רמ"א ע"ש והטעם המולקין הוא מפני דר"מ לחוד ס"ל דבעינן תנאי כפול ויליף לה מתנאי דבני גד וראובן ואיהו ודאי בממון נמי בעי תנאי כפול ואנן קי"ל כרבנן דפליגי עליה ומדינא לא בעי תנאי כפול בשום מקום אלא דשמואל אתקין בגט של שכיב מרע לרווחא דמלתא' שחשש שאם הוה התנאי בלא כפול דלמא איכא בי דינא דסבירא ליה כר"מ והוה מתיר אף על פי שלא נתקיים התנאי ועיקר הדין הוא דבשום מקום אין צריך לכפול התנאי הלכך בגיטין וקידושין אם לא כפל תנאי ולא נתקיים חוששין לה והולכין בה להחמיר ואין מחזיקין בה לא במגורשת ולא באינה מגורשת כ"כ ה"ה וב"י הביאו ולפ"ז מ"ש רבינו בשם הי"א דלא בעינן תנאי כפול כו' אלא באיסור כגון בקידושין ובגיטין היינו לומר דחוששין להחמיר ואם קידש אשה ולא הכפיל תנאו לא אמרינן שאינו תנאי וקידושיו קידושין אף על גב שלא יקיים התנאי ואם קבלה קידושין מאחר אינה צריכה ממנו גט דזה הוי קולא אלא גם כן צריכה גט משני ולא אמרינן דלא הוה תנאי וקידושיו קידושין אלא שאסורה לעלמא בלא גט וכה"ג נמי מחמרינן בגיטין : (וא"א ז"ל כתב דבכל מקום כו' עיין בח"מ סי' ר"ז ולקמן סי' קמ"ז כל דינו תנאי כ"פ) : (יג) **שאר** או כסות כו' (אע"ג שהם דאורייתא כ"פ) דהוה מתנה על דבר שבממון שניתן למחילה ותנאו קיים (ודוקא שאמר בדרך תנאי אבל אם רוצה להפקיע תנאי בטל מרדכי ריש הכותב כ"פ) אבל אם מתנה ע"מ שלא יתחייב בעונה דצערא דגופא הוא ומתנה על מ"ש בתורה ותנאו בטל ר"ן (וע"ל סי' קי"ח כ"פ) ואין להקשות מ"ש מאומר ה"ז קידושין ע"מ

דרישה

מקודשת דומיא דגט דהתם · וזה א"א לומר כן דהא אמרינן לעיל בתחלת סי' כ"ט דמתנה ע"מ להחזיר בקידושין אינו מתנה וא"כ מאי איריא אם דאפילו ע"מ נמי אם לא שנאמר דזה שאמרינן דמתנה ע"מ להחזיר דלא הוה מתנה היינו משום דדומה לחליפין כדפרי' לעיל סי' כ"ט ולכן הועיל שאינו אלא משום גזירה בעלמא לא אמרינן שאפילו בדיעבד לא תהיה מקודשת הועיל שמן התורה הוה מתנה . ובאמת שהרא"ש סתם דבריו בפ' מי שאחזו דף ק"ט ע"ג ולא כתב לדברי התוס' דלא בעינן תנאי ומעשה בב' דברים כי אם בדברים הסותרים גם בפ"ק דקידושין לא העתיק ל' התו' ע"ש ומ"מ אין מכאן ראייה לדחות מכח זה דברי התו' המוכרחים ממימרא דרבא ולמימר דהרא"ש לא ס"ל הכי אלא שהרא"ש לא נחית בפ' מי שאחזו אלא ללמד ולהודיע משפטי התנאים דבעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ואע"פ שלפי המסקנא בההוא עניינא א"צ דהא ע"מ קאמר ובע"מ שהוא כאומר מעכשיו א"צ ב' דברים שאינן סותרין זא"ז וכמ"ש שם בשם התוס' וכדתירץ רב אשי שם במסקנא מ"מ העתיק הרא"ש דברי רב אדא כדי ללמוד ממנה במקום דלא אמר ע"מ אלא בל' אם ואמר ה"ז גיטך אם תחזיר לי הנייר דהרי היא מגורשת דהתנאי בטל והמעשה

חידושי הגהות

ג בלי ספק כי ט"ס נפל בדברי רבי' ירוחם וכצ"ל אם לא כפל והוא בענין שאם לא כפל יהיו קידושיו קידושין כתבו התוספות וכולי וכ"כ התוס' ז"ל ואע"ג דלא כפל תנאי ומן הדין היה התנאי בטל והמעשה

מבוא' בארוכות ב"י: **ומ"ש** אבל אם אמר אין פעם א' שוב אין יכול למחות אע"ג דהרא"ש כתב תחלה דשוב יכול למחות וכ"כ הר"ן והרב המגיד כמ"ש בב"י ס"ל לרבי' כיון דכ' הרא"ש אח"כ וז"ל אפי' את"ל דאחר שאמר אין שוב אין יכול למחות וכו' משמע דכך ס"ל להרא"ש לפי האמת דכך היא שטת הגאונים בתלמודא דכל את"ל פשיטותא הוא כמ"ש הרא"ש בפ"ק דקידושין וסובר רבינו לפרש כך בדברי הרא"ש וכשאר פוסקים ונתיישב מה שהיה קשה לבית יוסף:

ומ"ש והרמב"ם כתב בע"מ שירצה אבא לא רצה או שתק או מת קודם שמיעה אינה מקודשת הר"ן תמה ואמר דלא ה"ל להרמב"ם לערב לא רצה ושתק עם מת דבמת מותרת להנשא ובלא רצה ושתק יש לחוש שמא יאמר אין כדמוכח בתוספתא עכ"ל וב"י תירץ דמשמע ליה להרמב"ם במשנה ובגמרא דבשעת שמיעת הדברים תלוי וכל ששמע פעם ראשונה ולא אמר אין בטלו הקידושין מיד ולא מסגהינן בתוספתא עכ"ל וצ"ע:

כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת הילכך וכו' עד או חולצת או מתייבמת תימה אמאי חולצת ליחוש דילמא ימות האב ולא יאמר אין דהשתא חליצה לא הויא ושרי לכהן ואיכא דלא ידע ויאמר חלוצה שריא לכהן וכך פסק לקמן בסוף סימן קנ"ו גבי הלכה היא ובעלה למ"ה וגבי הלך בעלה וצרתה למ"ה וכו' ע"ש ונראה לי דהרמ"ה לא אתא אלא לאורויי דלא מפטרא בלא חליצה לשוק מדאורייתא דילמא הדר ואמר אין אלא או חולצת או מתייבמת אבל ודאי מודה דמדרבנן לא חלצה אלא דוקא מתייבמת כדלקמן: **ומ"ש** רבינו על שם הרמ"ה מתי שיאמר הן מקודשת אפי' אמר תחלה לא איכא לתמוה דהלא בסמוך לעיל פסק דאם אמר אין פעם אחת שוב אין יכול למחות וזה כנראה שהוא סותר למ"ש הרמ"ה ותירץ מהרש"ל דלא דמי דתנאי דלא ימחה דהוי תנאי בשב ואל תעשה והוא קעביד מעשה וקאמר

(יד) ר"ל על מנת שישתוק אבא כשישמע לפיכך אם שמע ושתק הלו הקידושין מיד אפילו אם אמר בתר הכי לא וכן אם מת ולא שמע מקודשת מיד (טו) אבל אם מיחה כששמע אינה מקודשת אמר על מנת שלא ימחה אבא אפילו שמע ושתק לא הלו הקידושין שאם ימחה אחר כך אינן קידושין [ד] אבל אם אמר אין פעם אחת שוב אין יכול למחות ואם מת ולא מיחה מקודשת אם מת הבן (טז) מלמדין את האב שימחה כדי שלא תזקק ליבם והרמב"ם כתב על מנת שירצה אבא לא רצה או שתק או מת קודם שמיעה אינה מקודשה ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ואם אמר על מנת שיאמר אין (יז) כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תהילה לא הילכך לעולם הוי ספק עד שימות האב ואם מת הבן אפילו אמר האב איני רוצה (יח) או חולצת או מתייבמת אבל לא מיפטרה

הסכים יפה לשמועה זו שהוא ר"ל דעל מנת שירצה אבא עד דאמר אין משמע ושמעתא לא אזלא הכי עד דאמר בפירוש אלא מסתמא עד שישתוק משמע והלכך שתק כששמע מקודשת ולתירוצא בתרא דשמעתא על מנת שירצה אבא שלא ימחה משמע ע"כ · והרמב"ן אף הוא מפרש השמועה כפירוש הר"ח ז"ל ופסק כתירוצא בתרא דעל מנת שירצה שלא ימחה קאמר וכבר פירש הרשב"א השמועה כדעת רבינו דע"מ שירצה שיאמר הן הוא וכן הוא מוכרח מתוספתא כמו שכ' ודקדוק הלשון כך הוא דעל מנת שירצה ר"ל שנדע שהוא רוצה וכן עיקר ודע שכל התנאי' שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם וכן מבואר בדברי רבינו פ"ח מהלכות גרושין לפיכך אם הם במעשה כגון שהתנה על מנת שיעשה כך וכך או שיהיה כך וכך ולא קבע זמן לתנאו כל זמן שיהיה הדבר ההוא נתקיים התנאי והאומר על מנת שירצה פלוני שהוא לדעת רבינו כאומר על מנת שיאמר הן אפילו אמר בתחלה איני רוצה וחזר ואמר הן נתקיים התנאי וכן הדין לדעת רבינו והרשב"א ז"ל באומר על מנת שירצה וכן שנינו בתוספתא על מנת שירצה אבא אף על פי שאומר האב איני רוצה ה"ז מקודשת שמא יתרצה לאחר שעה פירוש ספק מקודשת קאמר ולעולם אינה יוצאת מידי ספק קדושין עד שימות האב שכל זמן שהוא חי יש לחוש שמא יתקיים התנאי והאומר על מנת שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודשת אף על פי שחזר ומיחה ואם מיחה בשעת שמיעה אפילו חזר ונתרצה אינה מקודשת והאומר על מנת שלא ימחה כל זמן שמוחה נתבטל התנאי ואפילו נתרצה בשעת שמיעה ואין זו מקודשת גמורה שלא יהיה באפשר להפקיע קדושין אלא במיתת האב וכל ימיו הוא באפשר שיתבטל התנאי והטעם בכל זה לפי שכל התנאי שהוא במעשה ולא נקבע לו זמן מן הסתם הוא לעולם לפיכך כל שהוא במעשה כגון על מנת שיאמר הן או על מנת שירצה לפי דעת רבינו כל שיאמר הן נתקיים התנאי וכיון שאמר הן פעם אחת נתקיים התנאי וכן באומר על מנת שישתוק כיון ששתק פעם אחת נתקיים התנאי שהרי שתק והתנאי זה תלוי בדבר שהוא במעשה שכל האומר על מנת שיהיה כן כיון שהיה פעם א' נתקיים התנאי והאומר ע"מ שלא ימחה הרי התנאי בשב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל וה"ז כאומר לאשה ה"ז גיטיך ע"מ שלא תשתי יין שהכוונה שלא תשתי יין לעולם וכ"ז במתנה סתם אבל אם קבע זמן לתנאו הכל לפי דבריו כדאיתא בגמרא כך העלו הרמב"ן והרשב"א ואין ביניהם מחלוקת אלא באומר ע"מ שירצה שהרמב"ן סובר שהוא כאומר על מנת שלא ימחה והרשב"א סובר כדעת רבינו שהוא כאומר על מנת שיאמר הן וכן עיקר עכ"ל ודינים אלו כתבם הר"ן בפרק הנזכר וז"ל ונמצינו למדין משמועה זו דבמתנה ע"מ שיאמר אין רצה האב דאמר אין מקודשת אעפ"י שחזר בו והולך ועומד וצווח וכן כמי צווח בתחלה ואח"כ אמר אין מקודשת ואם מת האב ולא אמר אין מותרת ואם מת הבן אסורה לינשא עד שימות האב לפי שאמר תחלה איני רוצה יש לחוש שמא יתרצה אחר כך ונמצאת מקודשת למפרע וזקוקה ליבם והטעם לכל זה שכל התנאי שהוא במעשה ולא נקבע לו זמן כל זמן שיתקיים אותו מעשה נתקיים התנאי ואם אמר על מנת שלא ימחה אפילו נתרצה האב תחלה אינה מקודשת ודאי שמא ימחה ואם מיחה נתבטלו הקדושין מיד אף על פי שחזר ואמר רוצה אני והיינו דקתני מת הבן מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כלומר ומתירין אותה מיד מת האב ולא מיחה מקודשת והטעם בכל זה דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כל זמן שנעשה המעשה נתבטל התנאי כל שלא קבע זמן לתנאו ואם קבע הכל לפי מה שקבע ואם אמר על מנת שישתוק ושתק בשעת שמיעה מקודשת אף על פי שמיחה אחר כן שאף על פי שתנאי זה ענינו שב ואל תעשה כיון שהוציאו בלשון מעשה דאמר על מנת שישתוק דינו כתנאי שהוא בקום עשה שכיון שנתקיימו התנאים פעם אחת דיין ואם מיחה בשעת שמיעה אף על פי ששתק אחר כך אינה מקודשת דודאי לזה נתכוון שהרי א"א שלא ישתוק לעולם הלכך ודאי שישתוק בשעת שמיעה משמע מת האב עד שלא שמע מקודשת דכיון דתנאי זה שב ואל תעשה כיון שלא נעשה הפך התנאי מקודשת ואם אמר על מנת שירצה כבר כתבתי שהרמב"ם סובר שהוא כאומר על מנת שיאמר אין וכן דעת הרשב"א ז"ל והרמב"ן סובר שהוא כאומר ע"מ שלא ימחה עכ"ל: וכתבו הר"ן וה"ה (פ"ז דה"א) שיש ללמוד מדינים אלו לדיני ממונות ולכל מקום שיש בו תנאי (י): וכתב הר"ן על דברי הרמב"ם ז"ל אני תמה בדבריו במ"ש לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ולא ה"ל לערב לא רצה או ששתק עם מת דבמת מותרת לינשא והלא רצה ושתק יש לחוש שמא יאמר אין וכדמוכח בתוספו' וכן במ"ש לא מיחה או שמת הרי זו מקודשת דבמת מקודשת גמורה ובלא מיחה צריך לחוש לקדושי אחר שמא יחזור וימחה והראב"ד השיגו במ"ש מת הבן ואחר כך שמע האב מלמדין את האב שיאמר איני רוצה דמאי אירייא ואפי' שמע דאפילו שמע קודם שמת הבן מלמדין אותו בכך כיון שלא קבע זמן למחאתו עכ"ל ול"נ דמשמע להרמב"ם דסבר תלמודא דכי אמרינן על מנת שיהא אבא היינו שיאמר אין בשעת שמיעה הדבר תלוי כמו שהוא בעל מנת שישתוק דכיון דבעל מנת שישתוק ע"כ בשעת שמיעה הדבר תלוי כדפרש"י והתוספות מסתמא כי אמר אין נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי דאל"כ ה"ל לתלמודא לפרושי וטעמא דתלמודא משום דבהכי אתי שפיר מאי דקתני ואם לאו אינה מקודשת דאל"כ לעולם היא אסורה לינשא לאחר עד שימות ומאי אינה מקודשת דקתני אלא כל ששמע פעם ראשונה ולא אמר אין בטלו הקדושין מיד וכיון דמתניתין ושמעתתא דגמרא משמע הכי לא מסגהינן בתוספות וה"ה נמי בלא ימחה דבשעת שמיעה הדבר תלוי שאם שמע ולא מיחה הרי היא מקודשת ושוב אין יכול למחות ובהכי ניחא נמי מה שהשיגו הראב"ד שאם שמע קודם שמת הבן ולא מיחה שוב אינו יכול למחות · ואם תאמר אם כן דבלא ימחה נמי בשעת שמיעה הדבר תלוי תקשה ליה סיפא מלמדין את האב שיאמר איני רוצה אמאי והא שתק וי"ל דכשאמר על מנת שישתוק דוקא הוא דקשיא ליה והא שתיק ובע"מ שלא ימחה ניחא דכשמודיעים אותו קידושי תנאי בנו ממ"נ או מיחה או שתק אם מיחה מאי מלמדים אותו הא אינו צריך ללימודנו ואם שתק תיכף נתקיימו הקידושין ושוב לא יועילו ללמדו שיאמר איני רוצה אבל באומר על מנת שלא ימחה אף על פי שלא מיחה תיכף לשמיעתו אם מיחה בתוך זמן שעוסקין באותו ענין או תכ"ד מהני והיינו דאיכא בין שישתוק לע"מ שלא ימחה: **ומ"ש** רבינו על מנת שירצה אבא ר"ל על מנת שישתוק מבואר שאינו לא כשטת הרמב"ן ולא כשטת הרא"ש (יא): **ומ"ש** לפיכך אם שמע ושתק הלו הקידושין מיד אפי' אם אמר בתר הכי לא כבר נתבאר כן בדברי הר"ן וה"ה באומר בהדיא ע"מ שישתוק: ומ"ש וכן אם מת ולא שמע מקודשת מיד ב"ז נתבאר בדברים באומר בהדיא על מנת שישתוק וכן מתבאר בדברי הרא"ש באומר על מנת שירצה: ומ"ש אבל אם מיחה כששמע אינה מקודשת פשוט הוא: ומ"ש אמר על מנת שלא ימחה אבא אפילו שמע ושתק לא הלו הקידושין וכו' מבואר בדבריהם ז"ל: ומ"ש אבל אם אמר אין פעם אחת שוב אינו יכול למחות אינו מכוון שהרי נתבאר בדברי הר"ן וה"ה בהפך וגם הרא"ש כתב שיכול למחות לעולם ואפי' אמר אין בשעה ששמע ואע"פ שאח"כ כתב ואפי' את"ל דאחר שאמר אין שוב אינו יכול למחות נראה דלא כתב כן אלא כדי להקשות אפילו את"ל כן אבל עיקר סברתו הוא מ"ש תחלה דאפילו אמר אין בשעה ששמע יכול למחות לעולם: ומ"ש ואם מת ולא מיחה מקודשת אם מת הבן מלמדין את האב שימחה וכו' פשוט הוא ומ"ש בשם הרמב"ם כבר כתבתי מ"ש עליו המפרשים ז"ל: ומ"ש ואם אמר ע"מ שיאמר אין כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא הילכך לעולם הוי ספק עד שימות האב כבר נתבאר כן בדברי הר"ן וה"ה ז"ל: ומ"ש ואם מת הבן אפילו אמר האב איני רוצה או חולצת או מתייבמת אבל לא מיפטרה בלא חליצה וכו' פשוט הוא לדעת שאר מפרשים חוץ מהרמב"ם דהא כל היכא דאמר אין אפי' לאחר מיתת הבן מקודשת למפרע: ע' ברבי' ירוחם בדינים אלו כתב הרשב"א רחל האלמנה שדכה בתה עם בן ראובן והתנתה האלמנה לתת משלה מנה ליד שליש שיבררו היא וראובן הניזכר לנדוניית הבת ועוד חייבו עצמם זה לזה במנה והשליטו השטרות ביד שליש שאם ימאן שום אחד לקיים מה שהתנה שיתן השליש ב' שטרי החוב לשני ועכשיו בא ראובן וטען שבררו שניהם שליש זה שנתים ועדיין לא הביאה רחל המנה ליד השליש ולפיכך יש לשליש להחזיר שטרי החוב לו ורחל טוענת שעדיין לא בררו השליש ועד אחד מעיד שבררו השליש ושהודה להם להיות שליש וע"א העיד שבררו אותו שליש אבל אינו זכור אם אותו שליש הודה להם והשליש אומר שמעולם לא שמע ולא ידע שבררו אותו לשליש אבל ראובן היה מבקש

דרכי משה

(י) ועיין בדבריהם שהאריכו בדינים אלו וכתבו שיטות אחרות בזו: (יא) וכתב בתשובת ריב"ש סי' י"ד וקצ"ג דאם היה האב חוץ למקומו כמקום אחר ושמע שם ולא מיחה וכשבא לביתו

דרישה

[ד] אבל אם אמר הן פעם א' שוב אין כו' וכתב ב"י ע"מ שתאכל חלב או חזיר דאמרינן דהיא מקודשת דשאני התם דקאמר טעמא דאפשר לה שתאכל ותלקה לשעה משא"כ במסילת עונה שעיקר אישות היא ואם היא אסורה עליו לעולם במאי תהיה מקודשת. וי"ל דכל מה דתיקון רבנן הוה כמ"ש בתורה וכ"כ רמ"א (בשם הגהות מרדכי בהכותב) ודף תק"ן ע"א כ"פ):

פרישה

והמעשה קיים כיון דהכל הוא בדבר אחד:

(יד) **ר"ל** ע"מ שישתוק אבא כלומר כשאומר סתמא ע"מ שירצה אבא כוונתו לומר ע"מ שישתוק ולכן דינא הוא הכי ולאפוקי מהרמב"ם דבסמוך דפי' באם אמר על מנת שירצה אבא ר"ל ע"מ שיאמר הן להדיא לכן סבר דאם שתק אינה מקודשת כ"פ): (טו) **אבל** אם מיחה כששמע אינה מקודשת ולמשמעינן אפילו אם אמר שמיחה נתרצה אפ"ה אינה מקודשת: (טז) **מלמדין** את האב שימחה כו' נראה דקאי ג"כ למעלה דאם אמר ע"מ "שירצה "אבא כו' ומת הבן שמלמדין כו': (יז) **כתב** הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא וכתב מו"ז ז"ל ול"ד ללא ימחה דלאי אמר אין שוב אין יכול לומר לא משום דהוה תנאי שב ואל תעשה והוא עביד מעשה כאילו מקיים התנאי אבל הכא הוי התנאי במעשה (וקום ועשה ולא נקבע זמן לאותו מעשה כל זמן שמתקיים נתקיים התנאי כ"כ ר"ן כ"פ) יכול לבטל במעשה שעושה מעשה הראשון עכ"ל · ועוד נראה דלעולם אמדינן דעתיה דמאמר שקדשה ודאי הוא רוצה שהמעשה יהא קיים ולכן בע"מ שלא ימחה אבא אמרינן שמתחלה בשעה שהתנה התנאי היה דעתו כשיאמר אין שיהא המעשה מקיים מיד וכן בע"מ שאמר אין היה דעתו ג"כ שהמעשה יהא מקוים ולכן כל זמן שאמר הן אפילו אחר שאמר לא דעתו היה שתהיה מקודשת: (יח) **או** חולצת או מתייבמת דממ"כ דמותר ליבם אותה או יאמר אין הרי קידושין של ראשון

חדושי הגהות

המעשה קיים ומשום חומר אין הגט גט ואין הקידושין קידושין שאם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם גם בדברי הרא"ש פ' יש נוחלין גבי ההוא דאמר רבא אתרוג זה נתון לך שכתב היכא דלא כפליה לתנאיה התנאי בטל והמעשה קיים ובקידושין ובגירושין אינם בטלים לגמרי אלא חלין מספק ע"כ ט"ס הוא וצ"ל ובקידושין ובגירושין אינם קרושין לגמרי אלא חלין מספק (כה"ג) וע"ש שהאריך לבאר כוונת ר' ירוחם:

מיפטרה בלא חליצה דילמא הדר ואמר אין ומקיימא תנאה אמר לה תהא מקודשת לי בפרוטה על מנת שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון אם יש עדים שעשה עמה כפועל ודבר עליה לשלטון מקודשת בודאי (יט) ואם אין עדים מקודשת מספק ופירשו התוספות שכיון שדבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי חפצה לדברים הללו לא הפצתי ובתוספתא קתני אם דבר עליה כדרך המדברים מקודשת משמע שהדברים ידועים הם שיש לו לדבר עליה כשאומר ע"מ שאדבר עליך לשלטון לא נתן לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאדבר עליך לשלטון אינה מקודשת (כ) שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והוה ליה מקדש במלוה: ע"מ שיש לי מנה אם ידוע בעדים [ה] שיש לו מנה מקודשת בודאי ואם אין ידוע מקודשת מספק (כא) אפילו הוא אומר אין בידי ע"מ שיש לי מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו מנה ביד פלוני מקודשת בודאי ואם אין ידוע מקודשת מספק (כב) אפילו אומר אותו פלוני אין לו בידי ע"מ שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אמר יש לו בידי מקודשת (כג) לא אמר יש לו בידי אינה מקודשת ע"מ שאראך מנה אינה מקודשת (כד) עד שיראנה מנה שלו [ו] ואם יש לו (כה) מאחרים בעיסקא אינה מקודשת וכתב הרמ"ה אפילו איכא סהדי דיכול לאחזויי לה לא הוו קידושין עד דמחזי לה דלהכי אמר

אבקש ממנו ולא הודה לו תשובה על הסכמת רחל וראובן בברירת השליש הרי כאן ב' עדים וכל שבררו הו"ל לרחל להביא המנה ביד השליש אם ירצה לקבלם ואם יסרב הרי היא פטורה ורחל כבר הודית שלא הביאה ושלא סירב השליש שהרי היא טוענת שלא בררה וכל שאומרת שלא בררה כאומרת שלא הביאה ושלא סירב השליש אבל מתוך הלשון שכתבת יש בו מקום עיון שאם כתבת הלשון בדקדוק והוא שכתבת שאם ימאן שום אחד מהם לשון מיאון משמע שמיאנה אחר אזהרה או אחר בקשה כמו (שמות י') עד מתי מאנת לענות מפני המאנים לשמוע אם מאן ימאן אביה (שמות כב) וכן בדברי חכמים קטנה שמיאנה וכל שיושבת ולא נתבעה אינה ממאנת ולפיכך אם הלשון הזה בא בדקדוק קרוב אני לומר שרחל פטורה כל שלא תבעה ראובן באותו מנה להביאו ליד שליש אבל אם תבעה ומיאנה ה"ז חייבת ובלבד אם הסכימה בברירת השליש שהו"ל להביא ליד השליש או לדבר עם השליש אם תרצה בקבלת המנה ובהסכמת ברירת השליש הרי יש כאן ב' עדים שהסכימה בברירתו עכ"ל ומפני שיש ללמוד מתשובה זו לענין קידושין כתבתיה פה:

א"ר תהא מקודשת לי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון כו' לא נתן לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאדבר עליך לשלטון כו' בפרק האומר לחבירו (דף סג) תנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ופירש"י אעשה עמך כפועל. בפעולת יום אחד ובגמרא אמר ר"ל והוא שנתן לה שוה פרוטה אבל בשכר לא משום דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ופרש"י והוא שנתן לה שוה פרוטה. וא"ל התקדשי לי בפרוטה זו ע"מ וכו' והא אתא לאשמועינן תנא דידן דבשכר דיבור או בשכר פעולה לא מיקדשא דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומלוה הוא והרא"ש כתב הקשו בתוספות מאי קמ"ל מתניתין ותירצו דקמ"ל דמקודשת כיון שדיבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל ואינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה ובתוספתא שנינו על מנת שאדבר עליך לשלטון אם דיבר עליה לשלטון כדרך המדברים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משמע שדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה ע"כ. ונראה שהביאו התוספתא לסתור מ"ש תחלה דאינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה דהא בתוספתא משמע שדברים ידועים הם ביניהם מה שיש לו לדבר עליה אבל אם אינם ידועים ביניהם איפשר דיכולה היא שתאמר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה ובלאו התוספתא נראה שאין הכרע לדברי התוספות שהרי לא כתבו כן אלא משום דק"ל מאי קמ"ל מתני' והא לאו קושיא היא דהא אתא לאשמועינן דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכדפירש"י והר"ן ז"ל: **ע"מ** שיש לי מנה אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי וכו' ע"מ שיש לי מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו מקודשת בודאי וכו' שם במשנה (דף ס) ע"מ שיש לי ק"ק זוז הרי זו מקודשת ויש לו ובגמ' וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק וכתב הרא"ש ואפילו הוא אומר אין לי מקודשת מספק דחיישינן שמא נתחרט ורוצה לבטל הקידושין תוספתא ע"מ שיש לי ביד פלוני אע"פ שאמר אין לו בידי מקודשת שמא עשו קנוניא ביניהם על מנת שיאמר יש לו בידי אם אמר יש לו בידי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וז"ל הר"ן וניחוש שמא יש לו דכיון דקדש מתחלה אדעתא דהכי רגלים לדבר שהיו לו דאל"כ למה קידש והשתא הוא דבעי למיהדר ביה ואסיקנא דחיישינן ובתוספתא נמי תניא ע"מ שיש לי ביד פלוני אף ע"פ שאמר אין לו בידי מקודשת שמא עשו קנוניא כלומר והוו קידושי ספק ומיהו כל שבידו חזקה שהוא שלו ומקודשת קידושי ודאי ואע"פ שאין לנו עדים שהוא שלו עכ"ל ורבינו שמצריך שיהיה ידוע בעדים שהם שלו חולק על הר"ן. כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה על מנת שיש לי ק"ק זוז ויש לו והם משועבדים לב"ח כיון דלא אקני ליה מעכשיו מקודשת ודאי עכ"ל: **ע"מ** שאראך מנה אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו ואם יש לו מאחרים בעיסקא אינה מקודשת שם במשנה על מנת שאראך ק"ק זוז הרי זו מקודשת ויראנה הראה על השלחן אינה מקודשת ופרש"י ואם הראה על השלחן. אם היה שלחני והראה לה מעות שאינם שלו והם על השלחן שלפניו אינה מקודשת דלא נתכוונה זו אלא לראות משלו ובגמ' תנא לא נתכוונה זו אלא לראות משלו ואם הראה על השלחן וכו' פשיטא לא צריכא אע"ג דקיט דמי בעיסקא ופרש"י בעיסקא. למחצית שכר היו לפניו על שלחנו להחליף ולהשתכר וכתב הר"ן יש מי שפירש שאע"פ שהרויחו בכדי שיעשה לחלקו ק"ק זוז אפ"ה אינה מקודשת דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווחא לקרנא משתעבד כדאיתא בהמקבל (קה:) לא חשיבי כשלו עכ"ל:

וכתב הרמ"ה אפילו איכא סהדי דיכול לאחזויי לה לא הוו קידושי עד דמחזי לה וכו' ויש לה קולא מצד אחד דאילו בעל מנת שיש לי אם יש עדים שיש לו בשעת קדושין מקודשת ודאי וכו' עד או ממתנה שניתן לו אח"כ הוו קידושין כ"כ ר"י בשמו וסיים בה ואם אמר על מנת שאראך ק"ק זוז שיש לי דאית לי השתא משמע ולא הוו קידושין אא"כ הראה לה מעות שיש לו בשעת קידושין ע"כ וכתב הרא"ש ולא נהירא דאפילו ע"מ שאראך צריך שיראנה בשעת קידושין דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראותך עכ"ל רבינו ירוחם ומ"ש רבינו ומיהו לא חיישינן דילמא אחזי לה בתר הכי למיהוי ספק קידושין נראה שבא לחלוק על דברי הרמ"ה וכעין מ"ש ר"י בשם הרא"ש ואף על פי שלשון ומיהו אינו מיושב יפה לפי פי' זה ע"כ צריך לפרש כן שאם לא נפרש כן קשה אמאי לא חיישינן להכי להחמיר. וכתב ר"י בשם הרמ"ה בעל מנת שאראך ק"ק זוז מספק לא חיישינן דילמא הראה לה למיהוי קידושי ספק דכי חיישינן הכי בתנאי דעל מנת שיש לי דלאו מחוסר מעשה ואיפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל גבי תנאי דאתן או שאראך אם איתא דמקיים תנאיה בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישינן עכ"ל. ואפשר

דקאמר אין חשוב כאילו מקיים התנאי ושוב אין יכול למחות אבל הכא התנאי הוא במעשה שיאמר אין אפילו קעביד מעשה דאמר תחלה לא יכול לבטל במעשה שאומר אין לבטל המעשה הראשון עד כאן לשונו: **א"ר** תהא מקודשת לי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל וכו' איכא להקשות מאי דקאמר ואם אין עדים מקודשת מספק דמנ"ל לרבי' הא דבגמ' פ' האומר וברמב"ם פרק ה' משמע דאינה מקודשת כלל ומאי שנא תנאי זה משאר תנאים דצריך שיעידו עדים שנתקיים התנאי ואם אין עדים אינה מקודשת כלל דאי איתא דמקיים תנאיה בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישינן כמ"ש ה"ר ירוחם ע"ש הרמ"ה הביאו ב"י בסמוך אבל ע"מ שאראך מנה ואפשר דבשאר תנאים היא או הוא טוענין ברי שלא נתקיים התנאי לפיכך אם אין עדים אינה מקודשת כלל אבל כאן אינה טוענת ברי דאינה יודעת אם עשה עמה כפועל או דבר עליה לשלטון אם לאו הלכך ה"ל ספק מקודשת. שוב ראיתי דדברי רבינו הם ע"פ דברי הרא"ש במסקנת דבריו בפירוש התוס' ע"ש פרק האומר: **ומ"ש** ופירשו התוספות וכו' כ"כ הרא"ש על שמם דבאו ליישב דמאי קמ"ל מתני' דכשעשה עמה כפועל מקודשת וכו' הא פשיטא היא דמ"ש משאר תנאים ותירצו דאתא לאשמועינן דאינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי חפצה וכו': **ומ"ש** ובתוספתא קתני וכו' ג"ז מדברי הרא"ש והביאה לסתור פירוש התוספות דכיון דבדברים ידועים שביניהם קיימי א"כ אם שינה יכולה לומר לדברים הללו לא חפצתי משא"כ לפי פי' התוספות דלעולם אינה יכולה לומר לדברים הללו לא חפצתי אפילו בדברים ידועים וב"י כתב איפכא דבתוספתא דוקא בדברים ידועים אבל אם אינם ידועים יכולה היא לומר לדברים הללו לא חפצתי ועל מה שהקשו התוס' מאי קמ"ל מתני' הקשה ב"י דהא לאו קושיא היא דהא אתא לאשמועינן דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכדפרש"י להדיא וכן פירש הר"ן עכ"ל ולי נראה דהתוספות היה נראה להם דוחק לפרש כך דא"כ אין דין זה תלוי במשנה זו דבכולי תלמודא פליגי בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף תנאי ואמוראי בפ' האיש מקדש ובפ"ק דעכו"ם ולהכי פירשו התוס' דהיא גופא אתא לאשמועינן דאינה יכולה לומר לדברים הללו לא חפצתי: **ע"מ** שיש לי מנה אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת בודאי וכו' משנה וגמרא פרק האומר. ומ"ש אם ידוע בעדים וכו' כך פרש"י ר"ל שאם אין עדים אלא שהוא אומר שיש לו או ע"פ קרובים אינה מקודשת ודאי וכל זה כשאין אנו רואין המנה בידו הלכך צריך עדים אבל אם אנו רואים המנה בידו משמע דכל שכן שהיא מקודשת ואין צריך עדים שהם שלו דכל שבידו חזקה שהם שלו וכ"כ הר"ן ומ"ש ב"י שרבינו חולק על הר"ן אגב חורפיה לא עיין בה: **וכתב** הרמ"ה אפילו איכא סהדי וכו' עד ומיהו לא חיישינן דילמא אחוי ליה בתר הכי למיהוי ספק קידושין כל זה מדברי הרמ"ה ורצה לומר דמספק לא חיישינן דילמא הראה לה למיהוי קידושי ספק דכי חיישינן הכי בתנאי דע"מ שיש לי דלאו מחוסר מעשה ואפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל גבי תנאי דאתן או שאראך אם איתא דמקיים תנאיה בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישינן וכ"כ ה"ר ירוחם ע"ש הרמ"ה להדיא ולזה נתכוון כאן הרמ"ה במ"ש ומיהו וכו' ודלא כמ"ש ב"י דהאי ומיהו הוא מדברי רבינו דליתא גם מ"ש דהאי ומיהו הוא בא לחלוק ולומר דלא הוו קידושין אא"כ שיראנה בשעת הקידושין דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לו זמן להראותם וכמ"ש ה"ר ירוחם ע"ש הרא"ש ודלא כדברי הרמ"ה איכא לתמוה על פירושו זה דא"כ מהו ז"ש ומיהו לא חיישינן דילמא אחוי לה וכו' הלא אפי' אחוי לה בתר הכי נמי פליג הרא"ש כיון דלא הוו המעות בשעת הקידושין אלא ודאי כדפרישית ומדברי הרמ"ה הוא ומה שהקשה הרא"ש יש לתרץ דודאי בע"מ שאראך להבא נמי משמע ואע"ג דמחוי לה ממציאה כו' הוויין להו קידושין גמורים למפרע מ"מ גבול יש לו דכל זמן שהיא תובעת אותו לקיים תנאו שיראה לה המנה אז צריך מיד לקיימו להראות לה המנה ואם תובעת אותו לקיים תנאו ואין לו אינה מקודשת דכך הוא לשון התנאי דכל זמן שתבקש ממני להראות לך מנה משלי אני מחוייב להראות לך וע"מ כן הרי את מקודשת לי בפרוטה זו ואם אינו מקיים תנאו אינן קידושין והכי מסתברא וכן נראה דעת רבינו שלא הביא תשובה זו שהשיב הרא"ש על דברי הרמ"ה וכתב דברי הרמ"ה בסתם דאלמא דהכי ס"ל כהרמ"ה ומיהו צ"ע דלקמן בס"ס זה כתב רבינו מ"ש הר"ם נרבוני בע"מ שאתן לך מאתים זוז שאם יאמר שעדיין רוצה לקיימו אין יכולין לכופו כל י"ב חדש וכו' ואיכא למימר

דרכי משה

לביתו מיחה לא הוי מקודשת דמאי אהני ליה אם היה מוחה במקום אחר לפיכך שתיקה דלשם לאו כלום הוא אא"כ נתרצה בעיר וע"ש שהאריך: (יב) וכן הוא מבואר בדברי הרא"ש דס"ל

פרישה

ראשון קידושין הן ומייבם את אחיו ואי לא יאמר אין הרי הקידושין אינן כלום היא כורס דעלמא ומותרת לו: (יט) **ואם** אין עדים מקודשת מספק דשמא דבר לשלטון או עשה עמה כפועל: (ובתוספתא קתני כו' רצה לומר הביא לסתור מה שכתב תחלה דאינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה דהא בתוספתא משמע שדברים ידועים הם כו' אבל אם אינם ידועים ביניהם אפשר דיכולה למימר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה בית יוסף כ"פ): (כ) **שישנה** לשכירות מתחלה ועד סוף כו' דכל פרוטה ופרוטה שנגמר נעשה עליה מלוה ובאחרונה לא נשאר ש"פ כדפי' לעיל בסימן כ"ח ע"ש: (כא) **אפי'** הוא אומר אין בידי דחיישינן שמא יש לו ונתחרט על הקידושין או רוצה לקלקלה דכיון דקדשה מתחלה אדעתיה דהכי מוקם שהיו לו אמרינן: (כב) **אפי'** אם אמר אותו פלוני אין לו בידי דחיישינן לקנוניא: (אמר יש לו בידי ואפילו אין לו מקודשת כ"פ): (כג) **לא** אמר יש לו בידי (אפילו יש לו כ"פ) אינה מקודשת דהא התנאי היה על מנת שיאמר פלוני שיש לו והוא אמר שאין לו: (כד) **עד** שיראנה משלו אע"ג דאמר סתם ע"מ שאראך אפ"ה אמרינן, דדעתו היה משלו דא"כ כל אדם יוכל להראות מעות אחרים: (כה) **מאחרים** בעסקא ויש לו ריוח מהם:

דרישה

ב"י ז"ל אינו מכוון שהרי נתבאר בדברי הר"ן וה"ה בהפך וגם הרא"ש כתב שיכול למחות לעולם ואפילו אמר אין בשעת ששמע והאריך עוד ע"ש: [ה] (**שיש** לו מנה מקודשת כו' ואף שהם משועבדים לב"ח כיון דלא אקניה ליה מעכשיו מקודשת ודאי ר' ירוחם כ"פ):
[ו] **ואם** יש לו מאחרים עסקא פרש"י למחצית שכר וכתב הר"ן אע"פ שהרויחו כבר כדי שיגיע לחלקו מנה אפ"ה אינה מקודשת דעסקא ורווחא לקרנא משתעבד ולא חשיבא כשלו עד זמן

ויש

אמר לה ע"מ שאראך ולא אמר לה ע"מ שיש לי דלא ניחא לה למסמך אסהדי עד דמחזי לה ומכי מחזי לה איגלאי מילתא דמעיקרא תפשי בה קידושין (כו) ויש לה קולא מצד אחד דאילו בע"מ שיש לי אם יש עדים שיש לו בשעת קידושין מקודשת ודאי ואי לא הוו קידושין ספק דיש לו בשעת קידושין משמע [ז] ואילו בע"מ שאראך להבא נמי משמע ואע"ג דמחזי לה ממציאה דאשכח או ממתנה שניתן לו אח"כ הוו קידושין (כז) [ח] ומיהו לא חיישי' דילמא אחזי לה בתר הכי למיהוי ספק קידושין : (כח) ע"מ שאראך בית כור עפר אם ידוע שיש לו משלו מקודשת בודאי ואם אין ידוע הוו קידושין ספק היה לו בית כור עפר ויש בו סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמו (כט) היו בקעים עמוקים י' אם הם מלאים מים הרי הם כסלעים ואין נמדדין עמו ואם אין מלאין מים נמדדים עמו ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם אין לו באותו מקום (ל) כתב הרמב"ם דהוו ספק קידושין וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' ספק קידושין לא הוו על מנת שיש לי מנה במקום פלוני ויש לו במקום אחר י"א שהיא מקודשת משום דזוזי נקל להוליכם ממקום למקום (לא) [ט] והרמב"ם כתב שגם בזה אינה מקודשת וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (לב) על מנת שאני עשיר ונמצא

ב"י

למימר לפי זה ה"ה בע"מ שארצך דיש לו זמן י"ב חדש או שמא דוקא בע"מ שאתן דמסתמא לא מקבל עליה שיתן לה ולא יעכב מליתן יותר מי"ב חדש משעה שיכנס אותה לחופה אבל בע"מ שארצך מיד כשתובעת אותו להרצות לה המנה משמע וצ"ע. כך צריך להגיה בספרי רבינו ע"מ שיש לי בית כור עפר אם ידוע שיש לו משלו מקודשת בודאי אם אין ידוע הוי קידושי ספק ע"מ שארצך בית כור עפר צריך שירצנה ואם נראה שסבר מאחרים או שלקח באריסות אינה מקודשת היה לו בית כור עפר ויש בו סלעים וכו' ובגמרא איתא צ"ל למיתני גבי ארעא צ"ל למיתני גבי זוזי צריכא דאי אשמועינן גבי זוזי משום דעבידי אינשי דמלכנעי אבל ארעא אימא אי דאית ליה ארעא קלא אית ליה קמ"ל פירוש ה"א כל היכא דלא ידעינן דאית ליה ארעא אפילו ספק נמי לא ליהוי קמ"ל דארעא כזוזי יש לו ודאי אין לו ספק : **ע"מ** שיש לי מנה במקום פלוני וכו' והרמב"ם כתב שגם בזה אינה מקודשת וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל פירוש הרמב"ם סובר שגם בזה אינה מקודשת בודאי אלא בספק כמו בע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני וכך מבואר פ"ז מה' אישות שבשניהם מקודשת מספק אבל הרא"ש מחלק ביניהם דבקרקע סבירא ליה דאפילו בספק קידושין ליכא דודאי אינה מקודשת דאי איתא שהיה לו קרקע במקום פלוני היה ידוע אבל בע"מ שיש לו מנה במקום פלוני ויש לו במקום אחר מסכים עם הרמב"ם דספק קידושין הוה דשמא יש לו ואמר אין לו ומתכוין לקלקלה :

ע"מ שאני עשיר וכו' משנה פרק האיש מקדש (דף מט) ר"ש אומר אם הטעה לשבח ה"ז מקודשת ובגמרא אמר עולא מחלוקת בשבח ממון אבל בשבח יוחסין ד"ה אינה מקודשת מ"ט משום דקא"ל לא בעינא וקי"ל כת"ק ופירש"י בן עיר ונמצא בן כרך ישיבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו והזהק עוברים ושבים וכו' אבל בירושלמי הביאו הרא"ש איתא הכי לוי ונמצא כהן לא בעינא טירחא דכהונתא עני ונמצא עשיר לא בעינא דאיכא רווחא רבא עליה בן עיר ונמצא בן כרך בעינא הוה מכנעא רחוק ונמצא קרוב בעינא הוי מטרפסא ואזלא מטרפסא ואתיא ע"כ ונראה דבממזר ונתין נמי איכא שבח יוחסין דזה ישראל וזה גר בע"מ שיש לו בת או שפחה גדולה פירש"י וראויה לשמשני דשבח ממון הוא לה והלכה כת"ק דאפי' בשבח ממון אינה מקודשת והכא נמי איכא קפידא קצת דגדולה לא נייחא איכא אוקימתא אחריתי בגמר' מי סברת גדולה ממש גדלת קאמר פירוש חשובה ולא ניחא לי השובה דשקלא מילי מינאי ואזלא גדיה קמיה שיבבותיי וכ"כ הרמב"ם בפ"ח אבל רבינו כתב כאוקימתא קמא דבגדולה ממש קאמר ובע"מ שיש לו בנים ואין לו נמי איכא קפידא דהבנים ראויים לשמשני ואיכא נמי למימר איפכא דניחא לי בניו מרגילין קטטה בינו לבינה והתקדשי לי בכוס של יין ונמצא של דבש דהטעה אותה לשבח דדבש חשיב טפי כדאיתא

ב"ח

ואפשר שלזה נתכוון רבי' במ"ש ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי לה בתר הכי למיהוי ספק קידושין ולפי' זה מתיישב יפה לשון ומיהו . כתב הרשב"א בתשובה מי שהתנה להביא לארוסתו בעת הנישואין כך וכך מעות או חפצים והביא משל אחרים לא קיים תנאו וכדתנן ע"מ שאראך ק"ק וזו וכו' הראה על השלחן אינה מקודשת :

ע"מ שאראך בית כור עפר אם ידוע שיש לו משלו מקודשת בודאי ואם אין ידוע הוא ספק בפ' האומר לחבירו (סס) תנן ע"מ שיש לו בית כור עפר הרי זו מקודשת ויש לו ע"מ שאראך בית כור עפר ה"ז מקודשת ויראנה הראה בבקעה אינה מקודשת ובגמרא וניחוש שמא יש לו ועוד תניא חיישינן שמא יש לו ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ע"מ שאראך בית כור עפר תנא לא נתכוונה זו אלא לראות משלו ואם הראה בבקעה אינה מקודשת פשיטא לא צריכא דנקיט באריסות ולשון רבינו פה נראה שיש בו חסרון מבואר וצריך הגה"ה וכתב הר"ן באריסות כלומר אפילו באריסות בתי אבות דמ"מ אינה שלו ואי מפסיד נמי יכול בעל הקרקע לסלוקיה אבל כתבו דמי שיש לו קרקע שמעלה מס כיון שהיא שלו לגמרי מקודשת ובלבד שיהא לו בכדי שיהא כבית כור עפר שאינו מעלה מס דע"מ שיש לי בית כור עפר שלו גמור משמע עכ"ל : כתב הרשב"א שאם קדשה ע"מ שיקנה לה קרקע ואח"כ היא רוצה שיקנה לה במקומה והוא אינו רוצה אלא במקום אחר הדין עמו ומשמע מדבריו שאפי' היה התנאי שיקנה לה במקום שישוו שניהם כדין עמו ודבר תימה הוא : **היה** לו בית כור עפר ויש בו סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמו היו בקעים עמוקים עשרה אם הם מלאים מים הרי הם כסלעים וכו' שם בגמ' (ד' כח :) וכתב הר"ן בפרק האומר (ד' תרמ"ט ע"א) בשם הרשב"א דהני דהללו מצטרפין לבית כור ואף ע"פ שנראים כשנים וג' מקומות דהני אע"פ שחולקין רשות לעצמן מ"מ מכלל השדה הן ומיהו כי מלאים מים דאמרי' דלא מצטרפי דוקא לבית כור הוא דלא מצטרפי אבל אם היה שם בית כור עפר חוץ מאלו דאע"ג דנראים כשנים ושלשה מקומות הא אמרינן דלא איכפת לן ובור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה נראין הדברים דנמדד עמו דלצורך השדה ותיקונו הוא וכ"כ גם ה"ה בשם הרשב"א בפ"ז · וכתב עוד הר"ן וכי אמרינן בבקעים עמוקים י' טפחים אין נמדדין עמה פרש"י בפרק בית כור (קג ·) דבעינן נמי שיהו רחבים ד' על ד' הא לאו הכי נמדדים עמה ובירושלמי בעו לה וכתב עוד הר"ן גרסינן בירושלמי פחות מכאן נמדדין עמה רחבן כמה רבי ינאי אומר עד י' טפחים רבי יוסי בר בון אומר עד ד"א כלומר דכל שכן רחבין כ"כ אע"פ שאין עמקן י' אין נמדדין עמה ומיהו שיעור זה אינו אלא בבקעים דבסלעים שיעור אחר יש ודינו בקדושין כדינו במכר ובפ' בית כור אפרש בס"ד עכ"ל וכך כתב בפ' בית כור וסיים בה ובסלעים שיעור אחר יש כדתניא בגמרא אם היה סלע יחידי אפילו בית רובע אין נמדד עמה וכמו שנכתוב עלה בכ"ד והא דתניא אם היה סלע יחידי אפילו בית רובע אין נמדד עמה אפילו טרשין של ד' קבין ה"מ טרשין כעין צרורות אבל סלע של בית רובע כיון שיש לו שם בפני עצמו אינו נמדד עמה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"א מהלכות מכירה כך היא בירושלמי עכ"ל : **ע"מ** שיש לי בית כור עפר במקום פלוני וכולי משנה בקדושין פרק האומר (ד' ס) ע"מ שיש לי בית כור במקום פלוני אם יש לו באותו מקום מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכתב הרמב"ם בפ"ז ואם אין לו באותו מקום שאמר ה"ז מקודשת מספק שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה ונראה שלמד כן ממה שאמרו גבי אם הראה בבקעה אינה מקודשת וכמו שנתבאר בסמוך והרא"ש כתב דהא מסתברא שאם אין לו באותו מקום אפי' קידושי ספק אין כאן דה"א שאם היה לו בית כור עפר באותו מקום שלא היה ידוע ופרכינן בגמרא אמתניתין פשיטא ומפרקינן מהו דתימא א"ל מאי נפקא לך מינה כלומר אם הוא רחוק הנה טרחנא ומייתינא התבואה לביתי קמ"ל · וכתב הר"ן פרק האומר (דף תרמ"ח ע"ב) בשם הרשב"א דמדקאמר הנה טרחנא ומייתינא משמע דוקא דשאין לו קרוב באותו מקום אלא רחוק ממנו ולפיכך היא מקפדת לפעמים שהיא רוצה ליהנות בו וטורחת בהילוכה אבל יש לו במקום בקרוב מקום כמוהו מקודשת ואע"פ שהתנה עמה בפירוש על מנת שיש לי במקום פלוני כיון דליכא קפידא מקודשת שאין לומר קפידא במאי שאין בו הפסד כלל אלו דבריו ז"ל ואינם מחוורים דהא תנן על מנת שביתי רחוק מן המרחץ ונמצא קרוב אינה מקודשת ויהביה עלה טעמא בירושלמי דיכולה למימר בעיא הוינא מיטרפסא אזלא מיטרפסא אתיא ואף כאן אפילו יש לו במקום אחד קרוב ממנה היא יכולה לומר שרצונה לילך באותו מקום ועוד דמדקאמר ר"ש בפרק האיש מקדש (מח:) אם הטעה לשבח ה"ז מקודשת מכלל דלת"ק דקי"ל כותיה אפי' לשבח כל שלא נתקיים התנאי אינה מקודשת עכ"ל · וגם ה"ה בפ"ז הביא דברי הרשב"א ותמה עליהן וכן דברי הר"ן כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה וסיים בה וכ"ש הכא שיכולה לומר בפירות של אותו מקום טוב לי יותר עכ"ל (יג) : **ע"מ** שיש לי מנה במקום פלוני ויש לו במקום אחר יש אומרים שהיא מקודשת וכו' ז"ל הרא"ש על מתני' דבסמוך כ' הרמב"ם דה"ה בק"ק וזו אם אמר שיש לו במקום פלוני והיה לו במקום אחר דאינה מקודשת ונחלקו עליו ג"ה משום דזוזי בקל להוליכם ממקום למקום ומצאתי בתוספתא כדבריו עכ"ל · וה"ה כתב התוס' בפ"ז וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אם לא נתברר שלא היו לו באותו מקום בשעת קדושין אע"פ ששניהם מודים שלא היו לו מקודשת קידושי ספק דחיישינן שמא היו לו באותו מקום ונגנבו או נאבדו לאחר קדושין עכ"ל : **ע"מ** שאני עשיר ונמצא עני או עני ונמצא עשיר וכו' עד אפי' אומרת בלבי היה להתקדש אפילו לא יתקיים התנאי אינה מקודשת

דרכי משה

וס"ל דע"מ שרצה ר"ל ע"מ שישתוק ולכן אני תמה על דברי ב"י דכתב דשיטת רבינו אינו כשיטת הרא"ש : (יג) ובהגהת אלפסי ע"א דף תרמ"ג פ"ב דקדושין הרי את מקודשת בדינר של כסף ונמצא זהב אינה מקודשת שיש אשה שצריכה כסף בשעת קידושין אבל אמר דינר זה אחד ונמצא שנים הוי מקודשת דאחד בכלל שנים עכ"ל וע"ל סי' ל"א מדין המקדש בשבעת כסף

דרישה

(כו) ומן המלוקט ר"ן פ' האומר דף תרמ"ס ע"ב כ"פ) : [ז] **ואילו בעל מנת שאראך להבא נמי משמע** ר"ל אלא אם כן אמר ע"מ שאראך ק"ק וזו שיש לי דאית ליה השתא משמע ולא הוו קידושין אלא אם כן הראה לה המעות שהיו לו בשעת הקידושין עכ"ל ר' ירוחם. עוד כתב רבי' ירוחם וז"ל וכתב הרמ"ה (פי' על דברי הרמ"ה) ולא נהירא דאפילו על מנת שאראך צריך שירצנה בשעת קידושין דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראות עכ"ל ר"י : [ח] **ומיהו** לא חיישינן דלמא אחזי לה כו' ז"ל מ"ו כתב מהרר"י קארו ור"י כתב וז"ל וכתב הרמ"ה ולא נהירא כו' עד דלא כן אמאי לא חיישינן להכי להחמיר וכתב ב"י דנראה דוש"ר מיהו לא חיישינן כו' דר"ל דלשון רבינו הוא שחולק על הרמ"ה וכדעת הרא"ש עכ"ל ותמיהני אם כן מהו לא חיישינן דלמא אחזי כו' והלא אפילו כי אחזי נמי פליג היכא דלא הוי המעות בשעת קידושין ול"כ דהכי ס"ל בודאי כל זמן שמראה לה הוה קידושין למפרע אפילו אשכח מציאה למפרע רק כל זמן שהיא תובעת ומבקשת ממנו שיקיים תנאו צריך לקיים אבל היכא שתיבעת לקיים ואין לו לא חיישינן דלמא אחזי ליה כו' דאם כן אין לו גבול אלא כל זמן שהיא תובעת ומלתא דמסתבר הוא דהכי הבטים לה אל תדאגו בעבור מעות כל זמן שתצטרך לו אראך כו' ודו"ק עכ"ל · ומיהו לפי פירושו קשה דעיקר חסר מן הספר דהל"ל תנאה דאם תתבע ממנו צריך להראותו מיד ואם לא הראה אינה מקודשת וע"ז ה"ל לכתוב ומיהו לא חיישינן כו' וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. וכתב רבי' ירוחם בשם הרמ"ה שאם לא נתברר שהיו לו מקודשת קידושי ספק · דחיישינן שמא היו לו באותו מקום ונגנבו או נאבדו לאחר הקידושין עכ"ל : [ט] **וכתב** הרמב"ם שגם בזה אינה מקודשת ר"ל כי היכי דאמרינן בקרקע שאם אמר ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני ואין לו באותו מקום דאינה מקודשת קידושי

פרישה

(כו) **ויש בה** קולא מצד אחד ל"ד שהדין הוא קולא אלא ר"ל שבקלות נעשו הקידושין מור"ם או ר"ל שקולא הוא להמקדש שא"צ ליתן לה קידושין אחרים : (כז) **ומיהו** לא חיישינן דלמא אחזי ליה כו' וכתב ב"י ונראה שבא לחלוק על דברי הרמ"ה (שס"ל דע"מ שאראך להבא נמי משמע וא"כ לעולם הוי בספק קידושין אפי' לא אחזי לה עדיין דחיישינן דלמא אחזי אם כן הוי ודאי קידושין למפרע ע"ז כתב מיהו לא חיישינן משום דצריך שירצנה דוקא בשעת קידושין ואם לא הראה או ליכא ספק כלל דאע"פ שמראה אחר כך כ"פ) וכעין מ"ש רבי ירוחם בשם הרא"ש (וכתבתי דבריו בדרישה סעיף ז' ע"ש) ואע"פ שלשון ומיהו אינו מיושב יפה לפ"ז ע"כ צ"ל כן שאם לא יפרש כן קשה אמאי לא חיישינן להכי להחמיר עכ"ל ומ"ש הב"י שלשון ומיהו אינו מיושב ר"ל שלשון ומיהו אינו משמע שהוא לשון פלוגתא. עוד כתב ב"י וז"ל וכתב רי"ו בשם הרמ"ה בע"מ שאראך ק"ק וזו מספק לא חיישינן דלמא הראה לה למיהוי קידושי ספק דהכי חיישינן הכי בתנאי דע"מ שיש לי דלאו מחוסר מעשה ואפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל גבי תנאי דאתן או שאראך אם איתא דמקיים תנאו בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי לא חיישינן עכ"ל רי"ו ואפשר דלזה נתכוין רבינו במ"ש ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי ליה בתר הכי למיהוי ספק קידושין ולפ"ז מתיישב יפה לשון ומיהו עכ"ל ב"י ר"ל לפ"ז לשון ומיהו לא יהא פלוגתא אלא הוא מלשון הרמ"ה גופא ועד"ר : (כח) **ה"ג** ע"מ שיש לי בית כור עפר כו' עד הוי קידושי ספק על מנת שאראך בית כור ה"ז מקודשת ויראנה וכן הוא במשנה בפרק האומר דף כ"ו ועיין בב"י ודינו כמ"ש לעיל במנה וכמ"ש הרמ"ה הכ"מ בין אראך לע"מ שיש לי ובגמרא עביד צריכותא ע"ש : (ויש בו סלעים כו' אין נמדדין עמו דסתם בית כור עפר לזריעה משמע וסלעים אינן ראוים לזריעה כ"פ) : (כט) **היה** בו בקעים עמוקים י' אם הם מלאים מים כו' בח"מ סי' רי"ח כתב דבעמוקים י' אפילו אינן מלאים מים אין נמדדין עמה התם במקח וממכר שאני דאין אדם נותן מעות על מקח אחד וטוטל בב' מקומות וכן משני הגמרא שם בפרק בית כור בין מקח וממכר לדברים אחרים : (ל) **כתב** הרמב"ם דהוי ספק קידושין דשמא יש לו ונתכוון לקלקלה והרא"ש ס"ל דלא חיישינן להכי אלא לגבי מעות דלעיל דמעות אין לו קול אבל בקרקע. א"נ שאם היה לו בית כור עפר באותו מקום שלא היה ידוע דקרקע אית ליה קול : (לא) **והרמב"ם** כתב שגם בזה אינה מקודשת ז"ל מ"ו פירוש אינה מקודשת בודאי אלא מספק כי הרמב"ם השוה דין הקרקע עם דין המנה דבשניהן ספק מקודשת ויש שחלקו על הרמב"ם בדין המעות דמקודשת משום דבזוזי נקל להביאם לכאן והרא"ש הסכים לדעת הרמב"ם דאינה מקודשת ודאי אבל מקודשת מספק דשמא יש לו ואמר אין לו ומתכוין לקלקלה עכ"ל ועד"ר : (לב) **ע"מ** שאני עשיר ונמצא עני או עני ונמצא עשיר דכתוב וניחא לה בעני יותר

ונמצא עני או עני ונמצא עשיר ע"מ שאני כהן ונמצא לוי או לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא (לג) בן כרך או בן כרך ונמצא בן עיר ע"מ שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק (לד) רחוק ונמצא קרוב ע"מ שיש לי (לה) בת או שפחה גדולה ונמצא שאין לו ע"מ שאין לו ויש לו או ע"מ שיש לו בנים ואין לו או ע"מ שאין לו ויש לו או שאמר התקדשי לי בכוס של יין (לו) ונמצא של דבש כגון שהיה מכוסה ולא הכירה בו עד אח"כ שאילו ראתה אותו וקבלתו (לז) סברה וקבלה או דבש ונמצא יין בכולן אפי' אומרת בלבי היה להתקדש לו אפי' לא יתקיים התנאי אינה מקודשת לא שנא אם קבלה היא הקידושין (לח) ל"ש אמרה לשליח לקבלם בתנאי ושינה השליח וכתב הרמ"ה דווקא שאמרה בלבי היה ולא הוציאה בשפתה אבל אם אומרת כן בשעת קדושין הוו קדושין (לט) כיון ששמע הבעל ושתק נתבטל התנאי וכן אם היא הטעתו אינן קדושין אבל אם כנסה סתם (מ) ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והיא לויה או לויה והיא כהנת עשירה והיא ענייה ענייה והיא עשירה ה"ז מקודשת על מנת שאני קורא אינה מקודשת [י] אא"כ קורא ג' פסוקים בתרגום אונקלוס ואם אמר קראה אנא עד דקרי אורייתא נביאי וכתיבי בדיוקא ע"מ שאני שונה לרב אלפס עד שישנה משניות ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אם יודע מדרשי התורה מקודשת ואם אמר תנאה אנא עד דידע הלכתא ספרא וספרי ותוספתא ע"מ שאני תלמיד (מא) איני אומר כבן עזאי אלא כל ששואלים אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו [יא] ואפילו בהל' החג שהם דברים קלים (מב) שמלמדים אותן ברבים ע"מ שאני חכם אין אומר כר"ע וחביריו אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה פירוש דבר התלוי (מג) בסברא בכ"מ ואומר על מנת שאני גבור אין אומר כאבנר ויואב אלא כל שבני עירו יראים ממנו מפני גבורתו על מנת שאני עשיר אין אומרים כאלעזר בן חרסום אלא כל שבני עירו מכבדין אותו מפני עושרו על מנת שאני צדיק אפילו הוא רשע

מקודשת משנה בפרק האיש מקדש (מח : מט :) : ומ"ש כגון שהיה מכוסה ולא הכירה בו עד אח"כ שאילו ראתה אותו וקבלתו סברה וקבלה פשוט הוא וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ו אבל מי שקדש אשה בכוס או בגד ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו אם היא לא ידעה בו כגון שפשטה ידה ופניה מכוסות שורת הדין אינה מקודשת שטעות היא זו אפי' הטעה לשבח ואפי' אמרה בלבי היה להתקדש בכל מה שיתן אבל אם ראתה היא במה הוא מקדשה אע"פ שאמר בטבעת זו מסתברא לי שהיא מקודשת לפי שהרי ידעה היא שאין זה טבעת ואפ"ה פשטה ידה וקבלתו והביא ראיה לדבר ואח"כ כתב ומ"מ נכון הוא לחזור ולקדש כדי לצאת ידי ספק שמא תפשוט ידה ותקבל קדושין מאחר ויבא ב"ד אחר ויקלקלנה אחר שאין אתנו ראיה מוכרחת שהיא מקודשת ודאית עכ"ל : ועיין בתשובה שכתבתי בסי' ל"א : ומ"ש ל"ש אם קבלה היא הקדושין ל"ש אמרה לשליח לקבלם שם במתני' פליג ר"ש ואמר אם הטעה לשבח מקודשת ומוקי לה בגמרא כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום היא לו וידוע דהלכה כת"ק דאמר קפידא הוא : וכתב הרמ"ה דוקא שאמרה בלבי היה ולא הוציאה בשפתה אבל אם אמרה כן בשעת קידושין הוו קדושין כיון ששמע הבעל ושתק נתבטל התנאי כן כתב רבינו ירוחם בשם הרא"ש ואיכא למידק כי אמרה כן בשעת הקדושין מאי הוי הא כיון שהבעל לא קידש אלא ע"מ כך כל שלא היה כך איך יחולו הקדושין שלא מדעת המקדש ותו מאי ושתיק דקאמר הרי הוא אמר בהדיא ע"מ כך וכך ונראה דה"ק כיון שבשעה שאמר המקדש ע"מ כך וכך אמרה היא ואפי' לא יהיה כך אני מתרצה להתקדש ושתק המקדש ולא השיב לה לא כי אלא ע"מ כך וכך מוכחא מילתא ודאי שהסכים לדבריה וקידש בלא תנאי : וכן היא אם הטעתו אינם קדושין אבל אם כנסה סתם ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת וכו' משנה ד פ' האיש מקדש :

ע"מ שאני קורא אינה מקודשת אא"כ קורא ג' פסוקים וכו' שם ת"ר ע"מ שאני קורא כיון שקרא ג' פסוקים בבה"כ מקודשת דברי ר"מ רבי יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם תרגום דידן וה"מ דא"ל קריינא אבל א"ל קראה אנא עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא :

ע"מ שאני שונה לרב אלפס עד שישנה משניות וכו' שם ע"מ שאני שונה חזקיה אמר הלכות ור' יוחנן אמר תורה מיתיבי אי זו היא משנה ר"מ אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש מאי תורה מדרש תורה וה"מ דא"ל תנינא אבל א"ל תנאה אנא עד דתני הלכתא ספרא וספרי ותוספתא ופרש"י הלכות הל"מ · מדרש ספרא וספרי שהן הלכות של מדרש ספר ויקרא והרי"ף פי' הלכות משנה וכתב דמסתברא כחזקיה דרביה דר"י הוא ועוד דהא אסיקנא כותיה דאמרי' ה"מ דאמר תנינא אבל אי אמר תנאה אנא עד דתני הלכתא ספרא וספרי ותוספת' והרא"ש כתב ויותר היה נראה לומר דהלכה כר' יוחנן דסבר כר"י וספרי וספרא הם מדרש תורה והא דקאמר תנאה אנא מוסיף הלכתא ותוספתא והרמב"ם בפ"ח כתב כדברי הרי"ף וגבי אומר תנאה אנא כתב שידע תוספת' דר' חייא ורבה' שכ"כ משום דאמרי' בעלמא כל ברייתא דלא מתני' בי ר' חייא ור' אושעיא משבשתא הוא ונקט ר"ח וה"ה לדר' אושעיא :

ע"מ שאני תלמיד א"א כבן עזאי וכו' שם ע"מ שאני תלמיד א"א כבן עזאי ובן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ בתלמודו ואומרו ואפילו במסכת כלה ופרש"י בכל מקום מאחד מן המקומות ואפילו במס' כלה שאין עומק בה וברייתא היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה והר"ן כתב ואפי' במס' כלה שהערוך פי' בשם ר"ח ואפי' במסכתא דכלה שמתעסקין בה ת"ח שרוצים לדרוש בכלה דאלול או בכלה דאדר וכ"כ הרמב"ם בפ"ח וז"ל כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו אומרו ואפי' בהל' החג שמלמדין אותם ברבים מדברים הקלים כמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאין בה :

ע"מ שאני חכם א"א כר"ע וחבריו וכו' עד שכל בני עירו מכבדין אותו מפני עושרו שם ע"מ שאני צדיק וכו' ע"מ שאני רשע וכו' שם ע"מ שאני צדיק אפילו

כדאיתא פרק הגוזל תנאי ב"ד שיהא אדם שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו אפ"ה איכא דניחא ליה טפי ביין ואיכא לתמוה למה לא כתב רבינו הא דתנן בדינר זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא של כסף והרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ח כתבוה ונראה דלפי שראה רבינו שהתוס' כתבו דהא דקאמר בגמרא איכא דניחא ליה בכספא היינו שצריכה כסף להשלים תכשיטין של כסף שעושה ומשמע דבלאו הכי אפילו לת"ק מקודש' דבכלל דינר של זהב הוי נמי של כסף דכי היכי דבאמר לה התקדשי לי במנה ונתן לה מאתים דפשיטא דמקודשת דבכלל מאתים מנה הכי נמי בכלל זהב הוי נמי כסף וכך כתב בשלטי הגבורים דאם אמר דינר זה ונמצא שנים מקודשת שיש בכלל שנים אחד והרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתבו המשנה בסתם דמשמע דבכסף ונמצא זהב אינה מקודשת אפילו אינה צריכה לכסף להשלים וכו' וחולקים על דברי התוספות וס"ל דאפילו הטעה האשה בשבח ממון אינה מקודשת דמ"ש של כסף קפידא הוי ולפיכך השמיטו רבינו מפני הספק מיהו הר"ן כתב דלאוקימתא דגמרא כגון שאמר' היא לשלוחה צא וקבל לי קידושין מפלוני שא"ל התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב התם הוא דכיון דקידשה ע"י שליח פליג ר"ש ואומר מקודשת דמראה מקום היה לו וקי"ל כת"ק דקפידא הוא אבל היכא דהאשה בעצמה קיבלה הקידושין והטעה אותה דא"ל של כסף ונמצא של זהב אף ר"ש מודה דאינה מקודשת דקפידא היא דאיכא דניחא ליה בכספא וכמו שהקשה המקשן דכך הוא האמת משמע דאפי' אינה צריכה לכסף להשלים תכשיט של כסף שעושה נמי אמרינן קפידא היא שלא היתה חפיצה אלא בשל כסף ולפע"ד דהתוס' נמי ס"ל כהר"ן אלא דלפי דקשיא להו לתוספות אטו בשופטני עסקינן דניחא ליה בכספא מבדהבא מייתבי' כגון שצריכין כסף להשלי' וכו' וכיון דאיכא מקום לומר דניחא ליה בכספא טפי לא פלוג רבנן ואמרי דכל שהטעה אפילו לשבח אינה מקודשת ואף ר"ש מודה ולא פליג אלא היכא דמקדשה ע"י שליח דאמרינן מראה מקום היה לו ונראה דזאת היתה דעת התוס' במ"ש ומיהו היכא שהטעה האשה בממון לא פליג ר"ש כלומר למסקנא לא פליג ר"ש אלא במקדשה ע"י שליח דאמר מראה מקום הוא לה אבל היכא שהטעה האשה בכספא בשבח ממון כשקבלה הקידושין בעצמה מידו אף ר"ש מודה דאינה מקודשת וכדכתב הר"ן ומהרש"ל בהגהותיו לא כתב כך עיין עליו בחכמת שלמה ולא נהירא · ולענין הלכה קי"ל כת"ק דאפילו הטעה לשבח אינה מקודשת בין שקבלה האשה הקידושין בעצמה מיד המקדש ובין ע"י שלוחו של בעל ובין ע"י שליח של האשה בכל ענין אינה מקודשת דקפידא היא בין של כסף ונמצא של זהב ובין של זהב ונמצא של כסף אבל בדינר זה ונמצא שנים א"כ במנה ונמצאו מאתים מקודשת דבכלל מאתים מנה והכי נקטינן : ומ"ש ל"ש אמרה לשליח לקבלם בתנאי ושינה השליח הכי מוקי לה בגמרא למתניתין דתני בה בדינר זה של כסף ונמצא של זהב שאמרה לשליח צא וקבל קדושי מפרש שא"ל התקדשי לי בשל כסף וכו' ומכל מקום ודאי ה"ה בשאמר הוא לשלוחו הלוני דינר של כסף וקדש לי אשה פלונית והלך והלוה של זהב דלת"ק אינה מקודשת דקפידא היא ואע"ג דבגמרא דחי לה להך אוקימתא היינו משום דלישנא דמתניתין משמע דלא איירי בהכי אבל לענין דינא ודאי דבזו נמי אינה מקודשת : וכתב הרמ"ה דוקא שאמרה בלבי היה ולא הוציאה בשפתה אבל אם אומרת כן בשעת קידושין וכו' פי' דבתחלה אומר הבעל התקדשי לי ע"ת כך וכך והיא אומרת בשעת הקידושין ואפילו לא יהיה כך וכך אנכי מתרצה להתקדש לך והמקדש שתק ולא השיב לה על דבריה לא כי אלא איני רוצה לקדש אותך אלא ע"ת כך וכך מוכחא מילתא ודאי שהסכים לדבריה וקידשה בלא תנאי וכך פירש ב"י ופשוט הוא : ע"מ שאני שונה לרב אלפס עד שישנה משניות ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אם יודע מדרשי התורה מקודשת כך צריך להגיה ופירושו דבגמרא איתא דחזקיה מפרש הלכות ורבי יוחנן אמר תורה ומפרש רב אלפס הלכות משנה והלכה כחזקיה דרביה דרבי יוחנן הוא והרא"ש פסק כרבי יוחנן וכדמפרש בגמרא מאי תורה מדרש תורה ורצונו לומר דאפילו לא ידע משניות וכ"ש דלא ידע מדרשי התלמוד אפ"ה כיון שיודע מדרשי התורה

פרישה

כפוף תחתיו וכן בשבח יוחסין לא ניחא לה בשבחו שהוא מתגאה עליה : (לג) בן כרך ויושבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים : (לד) רחוק ונמצא קרוב דיכולה לומר בעי הוינא מטרפסא ואזלי מטרפסא ואתיא ואם הם שוים יכולה למימר לרוח זה הייתי רוצה לילך ולא לרוח זה :

(לה) בת או שפחה כו' או ע"מ שאין לו ויש לו דלא ניחא לה שיהא לה שפחה חשובה (ולפ"ז פי' שפחה גדולה חשוב וכן הוא בגמרא ופרש"י וי"מ גדולה שראויה לשמשני כ"פ) משום שגיבותה מצויה לספר עם שכינותיה ותשמע ממני דברים ותסדר אותם לפני שכינותי ותתן אותי ללעג ולקלס בפיהם כללו של דבר כל שאינו כמו שהתנה אינה מקודשת :

(לו) ונמצא של דבש דדילמא באותה שעה צריכה היא ליין : (לז) סברה וקבלה והא דאמרינן בסימן ל"א באבנים טובות ומרגליות דאע"ג שראתה לא אמרינן סבר' וקבלה ושאני התם דאף על גב דראתה אותם מ"מ היא סברה שהוין הרבה דאין הכל בקיאין בשומת אבנים טובות והוי קידושי טעות משא"כ כאן ובלא"ה שאני הכא דראתה שהוא דבש והוא א"ל יין דהוה מין אחר וליכא למימר דהטעתה אלא ודאי סברה וקבלה :

(לח) ל"ש אמרה לשליח לקבלם בתנאי פי' אפילו בשליח כי אמר' לשליח צא וקבל קידושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב אינה מקודשת ולא אמרינן דמראה מקום היה לו אף אם לא יתן אלא של כסף קבלוהו כדסבר ר"ש בגמרא פרק האיש מקדש דף מ"ט ע"ב : (לט) כיון ששמע הבעל ושתק כו' וכתב ב"י ז"ל ואיכא למידק כי אמרה כן בשעת קידושין מאי הוה הא כיון שהבעל לא קידש אלא ע"מ כך כל שלא היה כך איך יחולו הקידושין שלא מדעת המקדש ותו מאי ושתק דקאמר הרי הוא אמר בהדיא ע"מ כך וכך ונראה דה"ק כיון שבשעה שאמר המקדש ע"מ כך וכך אמרה היא ואפילו לא יהיה כך אני אתרצה להתקדש ושתק המקדש ולא השיב לה לא כי אלא ע"מ כך וכך מוכח מילתא שהסכים לדבריה וקידש בלא תנאי עכ"ל : (מ) ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת כו' ה"ז מקודשת דדברים שבלב אינן דברים : (מא) איני אומר כבן עזאי שהיה תלמיד ובחור ולא בא לכלל סמיכה ולא נמצא בימין כמותו :

(מב) שמלמדים אותן ברבים פירוש דורש אותם ברבים ודבר שנדרש ברבים להמון עם קל הוא ועד"ר : (מג) בסברא בכל מקום פי' אפילו לא בדברי תורה אפילו בדברי חכמה או במילי דעלמא יספורה : (כאליעזר בן חרסום שאמרינן במסכת יומא שהניח לו אביו אלף ספינות

דרישה

קידושי ודאי אע"ג שיש לו בית כור עפר במקום אחר גם בזה גבי מנה סבר הרמב"ם כן שאע"ג שיש לו במקום אחר אינה מקודשת קידושי ודאי ולא אמרינן דהוי נקל לשוליכם ממקום למקום ובקידושי ספק לא איירי הרמב"ם שהא לאשמועינן דצריכה גט מספק דזה נלמד במכ"ש מאומו בית כור עפר שכ"ל אלא עיקר החידוש הוא דאמרינן דאינה מקודשת ודאי א"כ איירי שהא שודא אין לו כאן ומש"ה סתם וכו' כאן אינה מקודשת וק"ל : (והיכא שהבעל אומר קיימתי התנאי והיא אומרת לא קיימת מי מהימן עיין בר"ן פ"ג דקידושין דף תרמ"ח כ"פ) :

[י] אא"כ קורא ג' פסוקים ויתרגם וכו' כך הוא לי הגמרא בפ' האיש מקדש דף מ"ט ע"א ת"ר ע"מ שאני קריינא כיון שקרא ג' פסוקים בבה"כ ה"ז מקודשת רבי יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם וסבר רבינו שרבי יהודה לא פליג את"ק אלא שמוסיף שיתרגם אותה לאפוקי הרמב"ם כתב בפ"ח מה"א צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר וסבר דרבי יהודה פליג בתרתי שלא סגי בג' פסוקים אלא צריך שיקרא כל התורה ויתרגם וכן בש"ע פסק כהרמב"ם רק הרמ"א כתב שם כסברת הטור בשם י"א : [יא] ואפי' בהלכות החג כו' ז"ל הגמרא אפילו במסכת כלה ופי' הרמב"ם בפ"ח דאישות ורבינו מל' דרשה וכ"כ הר"ן שכך פירש ר"ח ובעל הערוך והביא ראייה מהא דאמרינן בפרק א"ע א"ר שמואל בריה דרבי אבהו אבא מרישי כלה דרפרס

חדושי הגהות

ד דבריו הראשונים הם בפרק האיש מקדש (מט :) במשנה וכו היא שהטעתו אבל דבריו האחרונים הם בפ' האומר (ס"ב :) :

רשע גמור הוי ספק קידושין שמא הרהר תשובה בלבו על מנת שאני רשע (מד) אפי' הוא צדיק גמור הוי ספק קידושין (מה) שמא הרהר עכו"ם בלבו על מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך על מנת שאני בשם ונמצא בשם ובורסקי על מנת ששמי יוסף ונמצא שמי יוסף ושמעון מקודשת שאיני אלא בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך שאיני אלא בשם ונמצא שהוא בשם ובורסקי שאין שמי אלא יוסף ונמצא שהוא שמו יוסף ושמעון אינה מקודשת [יב] (מו) כתב הרמב"ם המקדש ע"ת וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו ה"ז מקודשת סתם אע"פ שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים (מז) בטל התנאי וכן אם היה מן האשה ובטלה אותו אח"כ בינו לבינה בטל לפיכך המקדש על תנאי [יג] (מח) וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא בטל התנאי כשבעל או כנס (מט) וכ"ב הר"מ נרבוני בע"מ שאתן לך מאתים זוז אם אמר המקדש שאין רוצה לקיים תנאו לעולם אין כופין אותו לקיימו (נ) אלא קידושין בטלים ואינה צריכה גט ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט

התורה דיו בכך ומקודשת וספרי וספרא הם מדרשי התורה אבל ברוב ספרי רבינו כתוב אם יודע מדרשי התלמוד מקודשת וכ"פ בהגה"ה בש"ע וט"ס הוא:

כתב הרמב"ם המקדש ע"ת וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו ה"ז מקודשת סתם כו' מה דכתבו רבינו בשם הרמב"ם הוא משום דהראב"ד בהשגות מצריך שיבטל התנאי בעדים והרשב"א מחלק דאין מחילת התנאי וביטולו מועילין אלא בדבר שבממון אבל בשאר תנאים לא ולהרמב"ם אין חילוק ולא מצריך נמי עדים אלא אפילו בטלו בינו לבינה ומיהו נראה ודאי דוקא בששניהם מודים שהסכימו לבטל התנאי אבל אם יש ביניהם הכחשה שזה אומר ביטלו וזאת אומרת לא ביטלו שורת הדין דאינו בטל דאי איתא דבטליה בסהדי הוה מבטליה כי היכי דאמרינן בקיומו של תנאי אלא דמ"מ למעשה הויא לה ספק מקודשת נ"ל:

ומ"ש לפיכך המקדש ע"ת וכנס אח"כ סתם או בעל סתם וכו' הוא תלמוד ערוך בפרק המדיר (דף ע"ד) אמר עולא אר"א המקדש במלוה ובעל ע"ת בעל בפחות מש"פ ובעל צריכת הימנה גט ורבינו כתב דין מקדש במלוה ובעל בסימן כ"ח בסתם ומקדש בפחות מש"פ ובעל בסוף סימן ל"א בסתם וכאן כתב דין המקדש ע"ת ע"ש הרמב"ם משום דאביי פליג עליה דרבי אלעזר במקדש ע"ת וכנס ולא בעל דס"ל לאביי דלרב נמי אינה צריכה גט דלא בטליה לתנאיה אעפ"י שכנס סתם והרמב"ם פוסק כר' אלעזר דבבעל לד"ה צריכה גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכי פליגי רב ושמואל בכנס ולא בעל הוא דפליגי וקי"ל כרב דאמר צריכה הימנה גט דשמא בטליה לתנאיה דהלכה כרב באיסורי וכ"כ ב"י וזה שכתב הרמב"ם שמא בטל התנאי כשבעל או כנס אלמא דס"ל דאפילו בעל אין כאן ודאי קידושין אלא ספק ואם קידשה שני צריכה גט משניהם כך פסק גם הרא"ש בפרק המדיר וכ"כ רבינו ברא"ש סימן ל"ט ע"ש ועיין במה שכתב הב"י בסימן כ"ה והתוספות לשם (דף ע"ג) בד"ה לא תימא הקשו דבכנס ובעל אמאי צריכה גט אפי' את"ל דאחולי אחליה לתנאיה מאי מועיל מחילת התנאי אם לא יחזור ויקדשנה ומיהו אי חופה קונה ואפילו את"ל דחופה אינו קונה איכא למימר דבשעת קידושין היה דעתו לכך שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי עד כאן לשונו: **ומ"ש** הר"ם נרבוני ומ"מ בעל נפש לא ישאנה וכו' כתב ב"י יש לתמוה דה"ל לכתוב לעולם הוא ספק כמ"ש רבינו בדין ע"מ שיאמר אבא אין דהא להא דמיא עכ"ל ולפעד"נ דלא דמיין להדדי דבמקדש ע"מ שיאמר אבא אין כל שיאמר אין פעם אחת מקודשת אעפ"י שמתחלה אמר לא שהרי לא התנה בתנאו שלא יאמר לא אלא שיאמר אין ומשמע ודאי כל שיאמר אין אפילו לבסוף תהא מקודשת למפרע אבל במקדש ע"מ שאתן לך מאתים זוז חל עליו חיוב נתינת מאתים זוז מאותה שעה ולא נפטר מתנה עד שיתן לידה מאתים זוז ולפיכך מיד כשאמר שאין רוצה לקיים תנאו לעולם כיון דנפטר באמירה זו מנתינת מאתים זוז נתבטלו הקידושין מיד ואינה צריכה גט אלא דמכל מקום בעל נפש לא ישאנה וכו' דאע"פ דמדינא ליכא איסורא הואלת לעז מיהא איכא: ומ"ש

אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו: ע"מ שאני רשע אפי' צדיק גמור מקודשת שמא הרהר עכו"ם בדעתו וכתב הרא"ש ובהני תרי הוו ספק קידושין ופשוט הוא מדאמרינן שמא הרהר תשובה שמא הרהר עכו"ם. וכתב רבינו ירוחם וי"מ שאם הוא רשע לבריות כגון גזלן וכיוצא בו אין יכול להיות צדיק עד שישיב הגזילה וי"מ דכיון דהרהר להשיב הרי הוא צדיק:

ע"מ שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך וכו' עד ונמצא שמו יוסף ושמעון כ"כ הרמב"ם בפ"ה והיא תוספתא כתבה הר"ן בפרק האיש מקדש: **כתב** הרמב"ם המקדש על תנאי וחזר בו אחר כמה ימים ובטלו הרי זו מקודשת סתם אף על פי שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי וכן אם היה התנאי מן האשה ובטלה אותו אח"כ בינו לבינה בטל לפיכך המקדש על תנאי וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט אף על פי שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס כך היא הגירסא בספרי רבינו המדוייקים ובקצתם יש חסרון ודברי הרמב"ם הם בפ"ז וכתב הר"ן בפרק האיש מקדש שלמד כן מדגרסי' בפרק המדיר (עג:) אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט ושמואל אמר אינה צריכה ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב משום דקסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומדאמרינן לא תימא כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה משמע שאם חזר ומחל תנאו דמהניא מחילתו ומקודשת והראב"ד מצריך בהשגות שיבטל התנאי בעדים והרשב"א חולק ואומר שאין מחילת התנאי וביטולו מועילין אלא בדבר שבממון כגון על מנת שתתן לי ק"ק זוז וכיוצא בו שיכול לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בשאר תנאים לא עכ"ל הר"ן ושם בפרק המדיר (דף תק"ד) כתב על דברי הרמב"ם ואם תאמר והיכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא במתנה ואומר על מנת שתתני לי ק"ק זוז מצי מחיל דהוה ליה כאילו א"ל הריני כאילו התקבלתי וכאילו נתקיים התנאי דמי אבל הכא כי מחיל מאי הוי ואם היו עליה נדרים נתבטלו הקידושין מיד י"ל כיון שלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או עד שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת כדאמרינן לקמן גבי מומין ראה ונתפייס הוא ומיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שחזר אחר כן ומחל וא"ת והא תנן בפ' האיש מקדש ע"מ שאני עני ונמצא עשיר עשיר ונמצא עני כהן ונמצא לוי ובכולם אפילו אמרה בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן אינה מקודשת ואם איתא דיכולה היא למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת תירצו בזה דה"ק דאי מחלה אחר כך ואמרה רוצה אני אותו כאילו הוא עשיר ה"נ דמקודשת אלא התם בשלא מחלה אלא שהודה דבשעת התנאי בלבה היה להתקדש לו אף על פי שלא יהא עשיר ואינה מקודשת (יד) משום דדברים שבלב אינם דברים אבל כשמחלה אותו תנאי אח"כ ה"נ דמקודשת ואין דעתי נוחה בזה כלל דהא כי אמרה דעתה היה להתקדש לו הרי בכלל דברים מחילה של עכשיו שהם מתחלתה ועד סופה לא הקפידה ואי במקפידה השתא עסקינן ה"ל למיתני הכי בהדיא ולא למיתני אינה מקודשת סתמא לפיכך נ"ל דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש ל[ו] הורע כחה ואינה יכולה למחול לפי שאילו התנתה להנאתה היתה יכולה למחול ולומר הרי את לי כאילו הייתי עשיר שהקידושין היו תלויין לדעתה משעה ראשונה עד שתראה אם תקפיד אם לא תקפיד אבל זו שמשעה ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"י כן התנתה כיון דדברים שבלב אינם דברים נתבטלו קדושיה לאלתר שלא להנאתה התנתה אלא תנאי גרידא היה ובטל הקדושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר לה הרי את עלי כאילו אין עליך נדרים עכ"ל: **ומ"ש** הרמב"ם דמקדש על תנאי וכנס סתם אף על פי שלא בעל צריכה גט אף על גב דאביי אמר לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמיה דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הא ר"א פליג עליה ואמר המקדש על תנאי ובעל דברי הכל צריכה הימנו גט ולפי דבריו פלוגתא דרב ושמואל בכנס ולא בעל היא וקי"ל כרב דאמר צריכה הימנו גט דהלכתא כותיה באיסורי וע"כ הוי טעמיה משום דכיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה וכן נראה דעת הרי"ף שמשמיטה לדאביי ואע"פ שהשמיט ג"כ לדר"א איכא למימר שסמך על מה שכתב לדרבה דאמר מחלוקת בטעות אשה א' כעין שתי נשים וכו' דהויא מטעמא דאחולי אחליה לתנאיה ודלא כאביי וכמ"ש הר"ן ז"ל ואכתוב דבריו בסימן שאחר זה וז"ל רבינו ירוחם המקדש על תנאי וביטל התנאי אפילו כפל ואמר ואם לא יתקיים התנאי יהיה המעשה בטל אפ"ה המעשה קיים אם ביטל התנאי כדאמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה אחולי אחליה לתנאי' אלמא אם ביטל התנאי בפירוש בטל וכמו שיוכל לבטלו כך יוכל להוסיף או לגרוע כגון אם קדשה על התנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו ורצו להאריך הוא והאשה התנאי הרי היא מקודשת בקיום התנאי השני כך כתבו הגאונים וכן נראה סברת הרמב"ם (טו): **וכ"כ** הר"מ הנרבוני בעל מנת שאתן לך ק"ק זוז וכו' דברי הר"מ הנרבוני הם עד דנשואין גמורים הוו וכתובה יש לה וגם רבינו ירוחם כתב כל דברים אלו בשמו ומה שרצה רבינו ללמוד מדבריו שיכול המתנה לבטל תנאו מבואר בדבריו שהרי כתב ואם מחלה היא התנאי גמרו הקידושין מיד כאילו קיימו וכתב עוד ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול וכו' ולענין מ"ש קדושין בטלו ואינה צריכה

דרכי משה

כסף ונמצא זהב או להיפך: (יד) וכתב המרדכי ריש מי שאחזו ע"ד דף תרי"ג דאין חילוק בין אומר בשעת התנאי מעכשיו או לא אמר מעכשיו: (טו) כתב הר"ן פ' האומר ע"א דף תרמ"ט בשם

דרישה

דרפו' הוס עכ"ל אבל רש"י פירש בפ"ב דקידושין ד' מ"ט ז"ל אפילו במסכת כלה שאין בה עומק ובריית' היא וכך היא שנויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה עכ"ל וכתבתי כל זה בא"ח סי' תקע"ס ועיי' מ"ש עוד שם: [יב] **כתב** הרמב"ם המקדש על תנאי כו' ובטלו ה"ז מקודשת וכתב הר"ן וז"ל וא"ת היכי מצי מחיל לתנאיה בשלמא במתנה ואמר ע"מ שתתן לי ר' זוז מצי מחיל דה"ל כאילו א"ל הריני כאילו התקבלתי וכאילו נתקיים התנאי אבל הכא כי מחיל מאי הוה ואם היו עליה נדרים נתבטלו הקידושין מיד י"ל כיון דלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או עד שיראה במומין וכל שלא הקפיד בהם מקודשת ומיהו אם הקפיד בהם אינה מקודשת אע"פ שאח"כ שוזר ומוחל עכ"ל:

[יג] **וכנס** אח"כ סתם או בעל סתם כו' וק' הא לקמן בסימן ל"ט כתב ואם קידש ע"ת ובעל סתם כו' ולא נקט וכנס כמו הכא וכן הקשה ב"י לקמן בסי' ל"ט וכן לקמן בסמוך בסוף דברי ר"מ נרבוני כתב כדאמרינן במקדש ע"ת ובעל ולא נקט וכנס וצ"ק דהוי זו ואצ"ל זו דאם אפילו בכנס אמרינן שבטל התנאי וצריכה גט כ"ש בבעל דא"ל דבעל ר"ל בלא כניסה דהא בגמרא מפרש הטעם משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וזה שייך בכנס תחלה ונלפע"ד ליישב כיון דזה הוא מלשון הרמב"ם ל' הגמרא והרי"ף רבו תפס כדרכו וז"ל הגמרא פרק המדיר סוף דף ע"ב אתמר קדשה ע"ת וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר א"צ ממנו גט אמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאו (פירשו התוס' דר"ל ואפילו לא בעלה) אלא טעמיה דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובועל לשם

פרישה

ספינות בים וכנגדן אלף עיירות ביבשה רש"י כ"פ): (מד) **אפילו** הוא צדיק גמור הוה ספק כו' וכא דמחזיקינן לבר ישראל ברשע משום שמחזיק עצמו ברשע שאמר "על "מנת "שאני "רשע חיישינן שמא אמת הוא: (מה) **שמא** הרהר עכו"ם בלבו וכתיב למען תפוש וגו': (בשם הוא מוכר בשמים בורסקי הוא מעבד עורות כ"פ):

(מו) **כתב** הרמב"ם המקדש כו' עד"ר: (מז) **בטל** התנאי (ולא דמי למ"ש רבינו לעיל דאינה מקודשת אפילו אומרת בלבי היה להתקדש לו אפילו לא יתקיים התנאי כו' וי"ל דלעיל נמי אם מחלה בפי' דמקודשת אלא מיירי בשלא מחלה אלא הודית דבשעת התנאי "בלבה היה להתקדש כו' לכן אינה מקודשת משום דדברים שבלב אינן דברים עיין בר"ן כ"פ) פי' בתנאי שאין בה מומין או שאין עליה נדרים וכמ"ש בדרישה ע"ש אבל אם הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאתן לך מאתים זוז נהי שהתנאי יכול לבטל מ"מ אינה מקודשת אם לא יתן לה ר' זוז וכמ"ש ואזיל בשם ר"מ נרבוני: (מח) **וכנס** אח"כ סתם או בעל סתם כו' וה"ה וכנס אח"כ ר"ל ובעל ג"כ לאחר זמן · או בעל סתם ר"ל תכף אחר הקידושין בעל מיד ועד"ר ותמצא מבואר היטב ומוכרח לפרש כן: (מט) **וכ"ב** הר"מ כו' ר"ל שיכול המתנה לבטל תנאו דהא כתב בסוף דבריו ואם מחלה היא התנאי כו' וכתב עוד ואם לא מחלה באותו שעה כו' וכן סבר כהרמב"ם שאם כנס או בעל סתם שבטל לתנאו וזה מבואר בסוף דבריו: (נ) **אלא** קידושין בטלים וא"צ גט וכתב ב"י

קידושין ור"ל דוקא בבעל קאמר רב דצריכה גט וקי"ל כרב ורבי אלעזר פליג עמו וקאמר דבמקדש ע"ת ובעל ד"ה צריכה ממנו גט ע"ש ד' ע"ד ע"א ואמר רבה (שם דף ע"ג ע"ב) מחלוקת (דרב ושמואל) בטעות אשה אחת כעין שתי נשים מדס"ל למידק ולא דק אחולי אחלי' לתנאיה אבל בטעות אשה אחת גרידתא ד"ה א"צ הימנו גט · ופי' הרי"ף טעות אשה אחת כעין שתי נשים ר"ל כגון שקידשה ע"ת "ואח"כ כנסה סתם וטעות אשה אחת גרידתא היינו שקידש ע"ת ובעל לאלתר דל"מ למימר אחולי אחליה לתנאיה דכיון דבעל מיד אחר הקידושין כמאן דאתני בבעילה דמי וכתב עוד הרי"ף דלית הלכתא כרבה בהא אלא אפילו בעל לאלתר אמרינן אחולי אחליה לתנאיה וצריכה גט דהא מסקינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה הימנו גט וכל היכא דאמרינן המקדש ע"ת "ובעל משמע שבעל לאלתר אחר הקידושין ר"ל "ובעל משמע לאלתר וע"ש ברי"ף דף תק"ד ותק"ס שהאריך בזה וכלל דבריו הוא זה שכתבתי וכ"כ בשמו הרא"ש בקצרה דף קל"ס ע"ד ע"ש · וכתב עוד שם פי' אחרים · וע"ש בדברי הרי"ף ד' תק"ס סוף ע"א ותמצא מוכרח מ"ש דעל הכניסה הנזכר בגמרא כתב לשון בעילה ג"כ ב"פ ע"ש · והנה הרמב"ם שהלך לרוב בשיטת הרי"ף רבו ס"ל ג"כ כפי' הרי"ף וכפסקו דאין הלכה כרבה ואין חילוק בין כעין ב' נשים דהיינו בעל לאחר זמן ובין בעל מיד לעולם צריכה גט · וז"ש הרמב"ם תחלה אם "כנס ואח"כ או "בעל לרבותא דאע"ג דבעל מיד לאלתר אחר הקידושין שהיו ע"ת אפ"ה צריכה גט מספק · וכנס דנקט אינו ר"ל שכנס למוד ועדיין לא בעל אלא הוא רמז שבבעילה היה לאחר זמן וזה שדקדק הרמב"ם בלשונו וכתב ז"ל לפיכך המקדש ע"ת וכנסה ואח"כ סתם · "ובאו "בעל לא הזכיר אח"כ · ובן לקמן בסימן ל"ט דקדק ג"כ רבינו וכתב אפילו בעל "לאלתר וק"ל. והר"ן בשם הרז"ה כ"כ בפי' מבואר ע"ש דאשה אחת כעין ב' נשים ר"ל שקידשה ע"ת ואח"כ כנסה סתם ואח"כ בעל סתם דאיכא גלוי מלתא דביטל תנאו הראשון מדעשה אחריו שתי מעשיות דהיינו הכניסה והבעילה סתם אבל בטעות אשה אחת גרידתא דהיינו שכנסה ובעלה מיד סתם זהו כמעשה אחד וליכא הוכחה כולי האי דביטל לתנאו הראשון מש"ה ד"ה א"צ גט ודייק כמו שם מלשון

צריכה גט ומ"ש בעל נפש לא ישאנה בלא גט וכו' יש לתמוה דהו"ל לכתוב לעולם הוא ספק כמו שכתב רבינו בדין על מנת שיאמר אבא אין דהא להא דמיא .

ב"ה ואפשר לחלק דהתם הוא תלוי בדעת אביו והכא הוא תלוי בדעת עצמו :

ומ"ש אין יכולין לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנין לבתולה יתבאר בסי' נ"ו בס"ד :

ומ"ש ומי"ב חדש ואילך כותבין עליו אגרת מרד נראה שלמד כן מדאמרינן בגמרא (כתובות סז.) כותבין אגרת מרד על ארוסה דהיינו כשהיא מורדת ולמעלה מזה אמרו במורדת דמשהינן לה י"ב חדש וס"ל לרבינו דה"ה כשהוא מורד ואינו רוצה לכנוס דינא הכי דכותבין עליו אגרת מרד ועיין בר"ן ובהג"ה :

ומ"ש רבינו שכ"כ הרא"ש בתשובה שיכול לבטל התנאי בכלל ל"ה כתב כן והביא ראיה לדבר מההיא דהמדיר דאמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה וכמו שכתבתי בשם הר"ן וכתב עוד ואע"ג דעיקר מעשה עשה על תנאי וכפל התנאי שאם לא יתקיים התנאי שיהיה המעשה בטל אפ"ה יכול לבטל התנאי וישאר המעשה במקומו משום דמתנאי בני גד ילפינן שיש כח בתנאי לבטל המעשה ואף אם לא יתקיים התנאי יהיה המעשה קיים ואפילו (הכי) אי כפליה לתנאי ולהכי בעינן שיהא התנאי לגמרי כתנאי בני גד דהידוע הוא ואין לך בו אלא הידוע וכיון שכן הוא שהמעשה הוא בפני עצמו וראוי להתקיים בלא קיום התנאי אלא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן אם כן יכול הוא לבטל התנאי שהוא מעשה בפני עצמו ואין קיום המעשה (תלוי בו) דדיבור דביטול התנאי ואתי דיבור דביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי ונשאר המעשה קיים כדתנן בקידושין פרק האומר (נט :) גבי פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי במקדש אשה לאחר ל' יום וחזר בתוך ל' יום ואמר ר"י אתי דיבור ומבטל דיבור וכתב עוד וכי היכי דיכול לבטל תנאו כן יכול לשנות תנאו להוסיף או לגרוע ודמי להא דאמרינן בפרק בתרא דגיטין (פב :) בעי אביי א"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרי או דילמא מאי דשרי אסר ומאי דאסר שרי אלמא אפילו בחוץ דהוי שיורא יכול לבטל מה ששייר ולשנות תנאו ולהוסיף או לגרוע כ"ש בתנאי ואע"ג דהתם מיירי שחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דילמא מאי דשרי אסר כיון דבא הגט לידה לאו כל כמיניה לאסרה למי שהתירה כבר מכל מקום אע"פ שכבר באו הקידושין ליד האשה יכול להוסיף על תנאו קודם כיון שמתחלה באו על תנאי לידה ועדיין לא נתקיים התנאי ומיתלי תלי הקידושין עד שיתברר אם יתקיים התנאי וכן יכול לבטל ולהוסיף או לגרוע ואפילו אם נתאכלו המעות ודמי להא דאמרינן בקידושין פרק האומר על מתני' דהמקדש את האשה לאחר ל' יום מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לאו למלוה דמי ולא לפקדון דמי לא למלוה דמי דאילו מלוה לאו לקידושין יהביה ניהלה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לפקדון לא דמו דברשותיה דמרייהו קא מתאכלי והני ברשותא דידה קא מתאכלי ה"נ כיון דבתורת קידושין יהבינהו ניהלה אפילו נתאכלו המעות יכול לשנות תנאו ואפילו אי הוו כמו קידושין אחרים חדשים שהיה מקדש עכשיו בתנאי אחר הוו קידושין כיון שאם נתבטלו הקידושין הראשונים היתה צריכה להחזיר לו המעות יכולה היא להתקדש באותם שחייבת לו דלא למלוה דמו כיון שבתורת קידושין באו לידה כ"ש כשהוא מאריך תנאו והקידושין חלין למפרע דהוו קידושין כללו של דבר אם הריכות זמן התנאי חשיב כאילו ביטל תנאי הראשון הרי היא מקודשת לאלתר כדפרישית לעיל ואם הוא חשיב כתוספת ולא כביטול אז היא מקודשת בקיום התנאי אלא ודאי נראה דבידה לשנות ומקודשת בקיום תנאו השני עכ"ל ובכלל מ"ו סימן ד' כתב לענין ביטול התנאי יש חילוק בין גיטין לקידושין דבקידושין אם התנאי לטובתו יכול לבטלו כההיא דפ' המדיר שקדשה ע"מ שאין בה מומין ואין עליה נדרים אבל אם התנאי הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאתן לך ק"ק זוז אינו יכול לבטלו דהכי שהתנאי יכול לבטל מ"מ אינה מקודשת אם לא יתן לה ק"ק זוז כי היא לא נתקדשה אלא אדעתא דהכי שיתן לה ואין האשה מתקדשת אלא לדעתה אבל הגט בין שהתנאי לטובתו בין שהוא לטובת האשה יכול לבטלו והגט גט אע"פ שלא נתקיים התנאי עכ"ל :

אמר לה תהא מקודשת לי חוץ מפלוני וכו' בר"פ המגרש נחלקו ר"א וחכמים במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני שר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרים ובעי רבי אבא בקידושין היאך תיבעי לרבי אליעזר תיבעי לרבנן הדר פשטה בעינן ויצאה והיתה ופירש"י הדר פשטה וכו'. לר' אליעזר הוו קידושי לרבנן לא הוו קידושין וכ"כ הר"ן ז"ל : **ומ"ש** הרמב"ם שהן ספק קידושין הוא בפ"ז וכתב ה"ה שטעמו משום דאיתא התם בגמ' אמר אביי אם איתא לדרבי אבא בא ראובן וקידשה

גט שמא אח"כ (נא) יאמר שרוצה לקיים התנאי לקלקל על השני ואם אמר שעדיין רוצה לקיימו (נב) אין יכולין לכופו כל י"ב חדש כדין זמן שנותנין לבתולה ומי"ב חדש ואילך כותבין עליו אגרת מרד. ואם מת קודם שיקיים התנאי אפי' חליצה לא בעיא ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש גמרו הקידושין מיד כאילו קיימו וכל הני תנאי מיירי בשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסתה לחופה אחלה לתנאו (נג) כדאמרי' במקדש על התנאי ובעל [יד] חייב ליתן לה כתובתה ממה נפשך אם מחלה הרי נישואיה גמורים ואם לא מחלה באותה שעה הרי עדיין יכולה למחול (נד) ובשתמחול אינגלאי מילתא דנישואין גמורים הוו (נה) וכתובה יש לה וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה באחד שהלך למדינת הים וקידש על תנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו שניהם להאריך הזמן ועברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם הזמן האחרון וכתב דהוו קידושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי ואפילו נתאכלו המעות הוו קידושין למפרע כשנתקיים תנאי השני אמר לה תהא מקודשת לי חוץ מפלוני שלא תיאסר עליו אלא תהיה כאשת איש לכל העולם חוץ מפלוני שתהיה לו כפנויה אינם קידושין והרמב"ם כתב שהן ספק קידושין (נו) אבל אם אמר ע"מ שלא תיאסר לפלוני אינו תנאי והוו קידושין גמורין ואסורה לו :

קדשה

ומ"ש אבל כנסה מקודשת מיד וכו' נראה דס"ל דמקודשת ודאי אע"ג דכנס ולא בעל דכיון דקי"ל כרב דאפילו בכנס ולא בעל צריכה גט דינו כבעל וכי היכי דבבעל מקודשת ודאי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הכי נמי בכנס ולא בעל דכיון דכנסה ראויה לביאה היא הסכינן ליה כאילו בעל וז"ש כדאמרינן במקדש על תנאי ובעל וכדלקמן בסי' ס"א דבכנסה לחופה ונתייחד עמה הרי היא כאשתו לכל דבר ואפילו לא בא עליה ודלא כהרמב"ם שכתב שמא ביטל תנאו דמשמע דס"ל דאינן אלא ספק קידושין וכ"כ הרא"ש בפ' המדיר דמשמע מפירוש רש"י דכיון שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות קידושין גמורים הם ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתברא דהא קטנה וכו' ומכל מקום מסקנתו כגדולים דספק קידושין נינהו וראוי להחמיר להצריך גט משניהם וכן כתב רבינו ברא"ש סימן ל"ט וע"ש :

קדשה

דרכי משה

בשם הרמב"ן ז"ל היכא דלא ידענו אם קיים הבעל התנאי או לא כל תנאים שהוא מתנה עמה שהם תנאים שלו בלבד כגון שאומר ע"מ שאלך למקום פלוני אם אמר עשיתי והיא אינה יודעת הוא נאמן וא"צ עדים ואם אמר לא קיימתי התנאי נאמן וכל תנאי שהוא תנאי שלה היא נאמנת כל זמן שאינו מכחישה וכל תנאי שבינו לבינה כגון שאתן לך מאתים או תתן לי מאתים

פרישה

ב"י ז"ל יש לתמוה דהל"ל לעולם הוא ספק כמש"ר בדין ע"מ שיאמר אבא אין דהא להא דמיא עכ"ל ונראה דלק"מ שכבר כתבתי שם הטעם שאכן אמדינן דעתיה שהוא ירצה ומבקש שהמעשה יהיה קיים דהיינו הקידושין יהיו מהויימים ולכן אף כשאמר אבא לא אמרינן שדעתו הוא שאין הקידושין יהיו בטלין בשביל הכי אלא דעתו שיקויימו עוד כשיאמר אין אבל הכא הא אמר שאין רוצה לקיים תנאו ומש"ה המעשה בטל מיד :

(נא) **יאמר** שרוצה לקיים התנאי כו' ר"ל יוציא לעז בעלמא ולכך דוקא בעל נפש יחמיר על עצמו ולא ישאנה : (נב) **אין יכולין** לכופו כל י"ב חדש והא דלעיל גבי ע"מ שארצך מנה כתב הרא"ש שצריך להראותה מיד וכמ"ש לעיל בשמו וע"ל בדרישה וי"ל דשאני הכא שאמר ע"מ שאתן לך ר"ל לאשה ולכן אמרינן דלמא שדעתו ליתנה לה לאחר זמן כשיכנוס אותה דאז מכניסין זו לזה וזה לזו מה שיש להן אבל לעיל אמר ע"מ שארצך מנה ולא התנה שיתן לה כלום אלא כלומר שאני עשיר ויש לי מנה כדי שתתפייס ותתארס לו ולכך אמרינן דאם איתא שיקיים תנאו ר"ל שהוא עשיר כמו שהוא אומר למה לא מראה המנה מיד ומש"ה צריך להראותה מיד : (בדין זמן שנותנין לבתולה יתבאר לקמן סי' נ"ז כ"פ) :

(נג) **כדאמרי'** במקדש ע"ת ר"ל כשהבעל התנה התנאי כגון ע"מ שאין עליה נדרים וכיוצא בו וא"כ בעל כתם ביטל לתנאו ה"נ כשהיא התנה התנאי וא"כ כנסה סתם כמי בטלה לתנאה והא דנקט גבי בעל "ובעל וגבי אשה "וכנסה היינו משום שכבר כתבתי לעיל שבעל מיד אחר הקידושין וה"א שודאי על תנאי הראשון בעל הואיל שהוא תכף אחר התנאי והוי כאילו התנה השתא ואפ"ה קמ"ל דביטל לתנאו וגבי אשה שייך לנקוט כנסה משום שהיא אינה הולכת אליו שיבעל אותה אלא הבעל בא אליה לבית אביה לכונסה לחופה . וי"ל ג"כ דלא שייך לומר בתנאי שלה כשנבעלת לו בטלה לתנאה בשלמא כשהמקדש התנה התנאי שייך לומר כשבעל דביטל תנאו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאיש מדקדק כשעושה שום מעשה שיהא כהוגן אבל גבי אשה אין שייך לומר שאין עשתה בעילתה בעילת זנות דאין האשה מדקדקת כמו האיש אבל אם נכנסה עמו לחופה ודאי מחלה לתנאה שהרי אנו רואין שתחפוץ להיות לו לאשה אע"ג שלא נתן לה כלום :

(נד) **ובשתמחול** איגלאי מילתא כו' א"ל כיון דעדיין לא מחלה א"כ למה יתן לה כתובה די"ל כיון שהמחילה הוי לטובתה שתגבה כתובתה בודאי תמחול לו התנאי :

(נה) **וכתובה** יש לה עכ"ל הר"מ "נרבוני ולכאורה נראה מ"ב וכתובה יש לה וגם מ"ש לפני זה דמחויב ליתן לה כתובה ממ"כ כו' לאו אדסמיך לה דהיינו כנסה לחוד קאי אלא אף אם לא כנסה במקום שנותנין כתובה לארוסה צריך ליתן לה מה"ט דממ"כ הנזכר אבל מדכתב בלשונו לשון נישואין בטור ובש"ע ב"פ משמע לכאורה דנישואין דוקא קאמר ואפשר לומר דבארוסה כל זמן שלא שמענו בפירוש דמחלה מן הסתם אין נותנין לה : (תהא מקודשת חוץ מפלוני כו' אינה מקודשת משום דכתיב ויצאה והיתה איתקש הויה ליציאה וכשם שבגט דלא הוי גט דכתיב בה כריתות שתהא נכרתה ממנו מכל וכל ואם אמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני עדיין היא מקושר בו דנשארה אסורה ממתו ה"ה בקידושין . ולהרמב"ם כיון שהוא בעיא דלא אפשיטא ושמא לא איתקש הויה ליציאה בזה דביציאה כריתות מעליא בעינן וליכא אבל בקידושין שהוא בקנין וקנין כל דהו סגי לפיכך אמרי' דהוי ספק קידושין וע' עוד בב"י כ"פ) : (נו) **אבל** אם אמר ע"מ שלא תיאסר לפלוני כו' פירוש שאמר לה הרי את מקודשת לי ע"מ שתהיה מותר לפלוני דהתנה בדבר שא"א לקיימו שנתבאר בר"ס זה (וע"ש מ"ש אמ"ו ז"ל בסעיף ע' כ"פ) שאינו תנאי ולכן המעשה דהיינו הקידושין קיים אבל כשהוא אומר חוץ לפלוני ולא אמר על מנת אין זה תנאי וק"ל :

משלשה

דרישה

מלשון הגמרא דפעמים נקט כנס ופעמים בעל . מקום שנקט כנס ר"ל כעין ב' נשים ומקום שנקט ובעל ר"ל כנס ובעל מיד ע"ש ש"מ דכתב בהדיא דכנס ר"ל ג"כ בעל אלא כיון שבכניסה והבעילה לא היה מיד אחר הקידושין נקט כנס ואין הלכה כרבה וכמ"ש ובזה דברי הרמב"ם עלו כהוגן וכן מה שנקט לקמן בסי' ל"ט "ובעל לחוד נמי מתורץ לפ"ז משום שהוא רבותא לאשמעינן דאפי' כנס ובעל מיד דבעל צריך עכ"פ כדאמר אביי שהבאתי לעיל . ועוד היה נלע"ד דהרמב"ם דכתב כנס או בעל ר"ל לכל מר כדאית ליה להביי איירי דוקא בבעילה ולר"א אף בכניסה לחוד ולא ירד לפסוק הלכה והשתא א"ש דמתחלה הקדים רבינו כניסה וכתב כנס או בעל ואח"כ כתב כשבעל או כנס דהקדים הבעילה ואע"פ שאין זה מדרך הרמב"ם לכתוב דיעות הלא באמת הר"ן לא הביא לשון הרמב"ם כן אלא ז"ל שם לפיכך המקדש ע"ת וכנס סתם ובעל סתם ה"ז צריכה גט שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס עכ"ל. הרי לפנינו דמתחלה לא כתב כנס "או בעל אלא "כנס "ובעל וה"ט משום דס"ל דבעינן כנס ובעל אלא שאחר כך מסיק בטעמו דאמרינן שמא ביטל התנאי כשבעל או כנס . ור"ל לכל מר כדאית ליה כדאיתא בגמרא . ורבינו שכתב אחר כך ובעל ה"ט משום דס"ל כמ"ד דמוקי פלוגתייהו בבעל ודו"ק . ואע"פ שהמ"מ כתב ס"פ ז' דאישות דהרמב"ם מפ' כנס כניסת נישואין אע"פ שלא נבעלה . גם הר"ן כתב שם ד' תק"ס ע"א אמ"ש הרי"ף דלית הלכתא כרבה דהא מסקינן אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה גט כו' וז"ל הר"ן שם פשט דברי הרי"ף דאפילו בקידש ע"ת וכנס ולא בעל נמי אמרינן הכי וכ"כ הרמב"ם לפיכך המקדש ע"ת כו' עד שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנסה וע"ד שפירשתי לא נראה לי כן ובבעל דוקא הוא שאמרו כו' עד ומ"מ ראוי להחמיר כדבריהם עכ"ל הר"ן מ"מ כ"ל מ"ש דרבינו בעל הטור לא פי' דברי הרי"ף והרמב"ם כן וראייה לזה שהמ"מ בעצמו כתב שם וז"ל ורבינו מפרש כנס כניסת נישואין אע"פ שלא נבעלה עכ"ל הרי לשונו משמע דרבינו הרמב"ם מפרש כן ולא הרי"ף דאל"כ הל"ל ורבינו מפרש כמו ההלכות כדרכו של המ"מ שתולה דברי הרמב"ם בדברי ההלכות בכל מה שיוכל לתלות גם הר"ן לא כתב אלא פשט דבריהן משמע דל"ד בעל אלא ה"ה כנס לחודיה נמי ולא החליט לפרש כן אלא סל"ל פשט דבריהן כן וה"ט דכיון דמצינו דאפילו בטעות אשה א' מצריך גט בבעל והרי"ף לא ס"ל הטעם משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא אמרינן מדבעל סתם ודאי אחולי אחליה לתנאיה מסתבר ליה להר"ן למימר דהרי"ף ס"ל דה"ה בכנס סתם ומיד אמרינן נמי הכי וגם נראה דלא כ"כ אלא כיון דל' הרמב"ם משמע הכי משו"ה פירש כן גם דברי הרי"ף ורבינו בעל הטור לא משמע ליה הכי פשטות דבריהם אלא אדרבא כיון דלשון הרי"ף כדברי רבה הכ"ל כפל ומשולש דכנס הנזכר בגמרא ר"ל כנס ובעל ס"ל לבעל הטור גם לבסוף דמסיק הרי"ף דלית הלכתא כוותיה דרבה היינו דוקא במאי דלא מצריך רבה גט בבעל לאלתר אבל פשיטא דבכנס לחוד בלא בעילה לא מצריך גט וממילא ס"ל לפ' גם כן דברי הרמב"ם הכי דבכנס הנזכר בדבריו לשון הגמרא נקט ור"ל כנס ובעל . והב"י כתב נמי דהרמב"ם והרי"ף ס"ל דבכנס לחוד צריך גט וכתב דטעמייהו הוא דס"ל כרבי אליעזר הנ"ל דאמר בבעל כ"ע ל"פ וממילא פלוגתייהו הוא בכנס לחוד והלכה כרב ואע"ג דהרי"ף לא הביא דברי רבי אליעזר איכא למימר שסמך על מ"ש לדרבה דאמר מחלוקת בטעות אשה כעין שתי נשים כו' דהוי מטעמא דאחולי אחליה כו'. הנה שנדחק מאוד ותלה תניא בדלא תניא דאיך שייך לומר דס"ל כר' אליעזר והשמיט דבריו וכל פסקי ההלכות בכוון ע"ז מה שמביא הוא הלכה ומה שמשמיט אינו הלכה ועוד דדברי רבה אינם מבוררין ומוכרחין שהוא מטעם משום אחולי אחליה לתנאו וכמ"ש הר"ן שכמה גדולים לא רצו לפרש כן אלא שהוא הכרים טעמו כן ובאמת גם על הר"ן יש לתמוה איך מלאו לבו לכתוב שפשט דברי הרי"ף משמע דה"ה בכנס לחודה קלרה ידו לכתוב כן מאחר שכפל ושינה ושילש כמה פעמים לפני זה בדבריו בפי' דברי רבה דבעינן בעילה בהדי כניסה וכניסה הנזכר

בגמרא פי' כניסה ובעילה . ומה"ט כ"ל דרבינו מפרש דברי הרמב"ם שוה למשמעות דברי הרי"ף ושר"ל בעילה בהדי כניסה גם להב"י אינו מיושב ל' הרמב"ם אלא זו ואצ"ל זו קתני ולפי מ"ש ניחא הכל ודו"ק גם הרא"ש שהביא דברי הרי"ף ופירושו לדברי רבה לא כ"כ שלפי מסקנת דברי הרי"ף יסבור אפילו כניסה בלא בעילה : [יד] חייב ליתן לה כתובה כן הוא בדברי רבי' ירוחם (ר"ל וחייב בוי"ו) כנ"ב ק"ז שכ"כ בשם

לט [א] **קדשה** ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחת (א) מג' נדרים אלו שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין (ב) או שלא תתקשט בבגדי צבעונין אינן קדושין ואינה צריכה גט אבל אם נמצאו עליה שאר נדרים הוו קדושין (ג) אפילו אם הוא אומר שמקפיד בד"א שהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים אבל אם אמר לה על מנת שלא יהא עליה שום נדר אפילו נמצא עליה נדר כל שהוא כגון שנדרה שלא לאכול חרובין אינה מקודשת היו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת אפילו אם היא (ד) אשה חשובה צריכה גט ולא אמרי' לא ניחא ליה דליהוי קדושין כדי שלא יאטר בקרובותיה במה דברים אמורים שהתירה הכם (ה) קודם שנודעו לבעל אבל אם נודעו לבעל קודם שהתירה מיד נתבטלו הקדושין: (ו) ואם קדש על תנאי [ב] ובעל סתם

לט **קדשה** ע"מ שאין עליה נדרים וכו' נראה וכו' בפרק המדיר ונראה דלאו דוקא אלו הג' דה"ה בדברים שבינו לבינה כגון נטולה אני מן היהודים שדרך בני אדם להקפיד בהם כדכתב הר"ן הביאו ב"י ולא נקט אלו ג' אלא לאשמועינן דאפילו בנדרי עינוי נפש לא מצי למימר דמקפיד אלא דומיא דג' אלו דדרך בני אדם להקפיד הא לאו הכי כגון קליות ואגוזים אע"ג דאית בהו נמי קצת עינוי נפש לא קפיד: ומ"ש כגון שנדרה שלא לאכול חרובין כ"כ הרמב"ם בפ"ז וכתב הרא"ש שם דה"א בירושלמי ונראה דנקט חרובים דאע"ג דראוי לנדור עליהם שלא תאכל אותם כדאמרינן למה נקרא שמם חרובים שקשים לגוף כחרבות אפ"ה מקפיד שלא תהא נדרנית: **הין** עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת מפרש בגמרא לפי שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו ונמצא כמי שלא היה עליה נדר בשעת קידושין ואנדרי עינוי נפש קאי ומכאן יש להוכיח הא דאמר דבעל מיפר נדרי עינוי נפש לאו לאפקועי כח החכם קאמר דלעולם החכם עדיף ויכול להתיר כ"כ המרדכי לשם וע"ל בסי' י"ב:

ומ"ש ואפילו אם היא אשה חשובה וכו' פי' ל"מ בהאיגא חשובה דלא איכפת ליה במה שהתיר לה החכם והיא מקודשת דאם אינו חפץ בה לפי שהיא אשה נדרנית מגרש לה אלא אפילו היא אשה חשובה דלא ניחא ליה בהתרת חכם ולימהוי קידושין ויגרש לה כדי שלא יאסר בקרובותיה קמ"ל ומשמע בדברי הרא"ש להדיא דמאי דמצריך גט באשה חשובה אינו אלא חומרא ע"ש:

ואם קידש ע"ת ובעל וכו' פירוש שבעל מיד אחר קידושין ולא נכנסה לחופה וכך היא מסקנת הרא"ש לשם דאינו אלא ספק קידושין דאע"ג דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין מ"מ לא אחליה לתנאיה אלא סבר אם עלאו

וקדשה חוץ משמעון וכו' מפרש רבינו אם ת"ל איתא לספיקא ובעיא דרבי אבא דמפליג בין קדושין לגירושין ואע"פ שבגט אינה מגורשת אפשר שהיא מקודשת בקדושין ומתוך כך פסק רבינו ספק מקודשת וכן עיקר להחמיר בדין ערוה החמורה ויש פוסקין ודאי מקודשת מההיא דר"י דאמר רווחא לחבריה שבק דהו"ל כאומר לה הרי את מקודשת חוץ מאותם שיקדשוך תוך שלשים יום אלמא בקדושין בקנין כל דהו סגי לן ויש פוסקין כפשטיה דרבי אבא אינה מקודשת ופסק רבינו המחוור שבכולן עכ"ל ומ"ש אבל אם אמר ע"מ שלא תאסר לפלוני אינו תנאי והוו קדושין גמורין ואסורה לו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז ונתן טעם מפני שהתנה בדבר שא"א לקיומו וכתב ה"ה כבר נתבאר שם ובגמרא וכן מתבאר בהלכות דבע"מ אפילו רבנן מודו דהויא גט וה"ה לקדושין שהיא מקודשת עכ"ל: כתב רבינו ירוחם כל תנאי שיש בידו לקיימו ואין האשה יכולה להכחישו נאמן לומר קיימתי התנאי פשוט בתוספתא וכתב הרמ"ה וכן כל תנאי שבידה לקיימו ולא ידע הוא היא נאמנת לומר קיימתיו כיון שאינו יכול להכחישה וכל תנאי שהוא בינו לבינה כגון ע"מ שתתן לי ק"ק זוז כלל גדול אמרו המע"ה לפיכך בקדושין היא נאמנת ומותרת לשוק ובגירושין הוא נאמן שלא קיימה ואסורה ע"כ פירוש בכל דבר שהוא נאמן לומר קיימתי אי היא מקודשת מספק עכ"ל:

לט קדשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד מג' נדרים אלו וכו' אינם קדושין ואינה צריכה גט בפרק המדיר (דף עב:) תנן המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ובגמרא (שם) א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונים ותניא נמי בברייתא הכי הוי בה רב פפא אהייא אילימא ארישא כיון דקא קפיד אפילו כל מילי נמי אלא אסיפא רב אשי אמר לעולם ארישא ומידי דקפדי אינשי ביה הוי קפידיה קפידא ומידי דלא קפדי ביה אינשי לא הוי קפידיה קפידא וידוע דכרב אשי נקטינן וכתב הרא"ש ואע"פ שאמר על מנת שאין עליה נדרים בסתם הוא אומר שמקפיד על כל נדרים ורוצה להוציאה בלא כתובה לא צייתינן ליה דדוקא נדר עינוי נפש דדרך בני אדם להקפיד עליהם כגון אכילת בשר ושתיית יין ובגדי צבעונין הוי קפידא אבל דברים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם אינה יוצאה בלא כתובה ואע"ג דקפיד איהו כיון דלא קפדי אינשי לא הוו קפידיה קפידא וכ"כ הרי"ף ז"ל וכתב עליו הר"ן (פרק המדיר דף תק"ד ע"ב) לפי פשט הגמרא אקדושין קאי לומר דצריכה גט אבל כתב כן ללמדנו דבשאר נדרים אפילו כתובה יש לה · ומ"ש אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהם אינו מדוקדק דודאי אם נדרה תחתיו מצי מיפר משום נדר עינוי נפש אלא ר"ל דכיון שאין בהם עינוי נפש כ"כ לא קפדי בהו אינשי ויש שחולקין על הרי"ף ואמרו דלאו דוקא הני אלא ה"ה לכל נדר עינוי נפש והני דנקט היינו משום דאורחא דתלמודא לאדכורינהו בנדרי עינוי נפש וראיה לדבר דלאו דוקא הני דהא אמרינן בסמוך מ"ש כתובה דלא בעיא משום דאמר אי איפשי באשה נדרנית והאי טעמא ודאי בכולהו נדרי עינוי נפש שייך ועוד דהא אמרינן לעיל דהמדיר את אשתו שלא לטעום אחד מכל מיני הפירות יוציא ויתן כתובה ואוקימנא לה בגמ' בנדרה היא וקיים לה הוא ומשום דהוא כתן אצבע בין שיניה הא למ"ד היא נתנה אצבע בין שיניה תצא שלא בכתובה דיכול לומר אי איפשי באשה נדרנית אלמא לאו דוקא הני אלא ה"ה לכל אחת מכל מיני פירות ולדידי מהא לא איריא דהתם לעיל בשנדרה תחתיו ומש"ה מצי קפיד בכל נדר שיש בו עינוי נפש או שבינו לבינה לפי שאינו בדין שתהא נודרת באלו תחתיו שלא מדעתו אבל הכא שנדרה קודם שתבא לרשותו אינו מקפיד אלא בנדרים הללו שהיא מתענה בהן הרבה ומתגנה עליו והכי מוכח בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"א האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין עליך נדרים ונמצא עליה אחד משלשה נדרים אלו שלא תאכל בשר וכו' אינה מקודשת ע"כ ומיהו ע"כ ג' נדרים אלו לאו דוקא דה"ה בדברים שבינו לבינה בכלל שדרך בני אדם להקפיד בהם דמי א"נ למימר שאם נדרה שתהא נטולה מן היהודים דלא הוי קפידיה קפידא הא ודאי לא הילכך ע"כ ה"ה לנדרים שבינו לבינה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם עכ"ל ב"ה ודע שכתב הרמב"ם בפ כ"ה מה' אישות גבי שלא תתקשט בבגדי צבעונין שה"ה לשאר המינים שדרך בני אדם להתקשט בהם: בד"א שהתנה סתם על מנת שאין עליה נדרים אבל אם אמר על מנת שאין עליה שום נדר אפילו נמצא עליה נדר כל שהו וכו' ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן בפרק המדיר והרמב"ם בפ"ז: **הין** עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואפילו אם היא אשה חשובה צריכה גט וכו' בד"א שהתירה חכם קודם שנודע לבעל וכו' בפרק המדיר (דף עה:) ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת והתניא אינה מקודשת אמר רבה ל"ק הא ר"מ דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין הא רבי אליעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין וכתב הרא"ש והלכה כר"מ דאין אדם חש על ביזוי זה שתוכל להביא ג' הדיוטות לביתה ויתירו לה הילכך לרבה הלכה אצל חכם והתיר לה מקודשת רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה ופרש"י באשה חשובה · בת גדולים דאפילו למ"ד רוצה אדם שתתבזה אשתו בב"ד הכא אמר אי איפשי באשה נדרנית וגט לא ניחא לי למיתבא לה דאיתסר באמה ואחותה ולא ניחא לי דליהוו קדושין וכתב הרא"ש מלאתי כתוב שנסתפקו הגאונים היכא דפליגי רבה ורבא הלכתא כמאן משום דקי"ל דמאביי ורבא ואילך הלכתא כבתראי אף אם היא כנגד רבה שהיה רבו או לא והילכך יש להחמיר ולהצריכה גט אף באשה חשובה וא"ת והא במתניתין תנן אינה מקודשת ולא מיפלגא מידי בין הותר הנדר ללא הותר וי"ל דהא דאמרינן הכא מקודשת הייט כשהותר הנדר קודם ידיעת הבעל וכיון שלא נודע לו אינו מקפיד על מה שהיה עליה אבל היכא שנודע לו בתחלה מיד כשנודע לו רוצה שיתבטלו הקידושין שמא לא ימצא לה פתח להתירה עכ"ל · והר"ן כתב הרמב"ם בפ"ז פסק כרבה שלא הילק בין אשה חשובה לשאינה חשובה אבל הרמב"ן ז"ל כתב דכיון דלא אתברר מילתא בין בגאונים ברבה ורבא כמאן מינייהו פסקינן מסתברא הכא דחיישינן הילכך הלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואם אשה חשובה היא אינה מקודשת גמורה אבל ספק מקודשת היא ע"כ (א) וגם הרב המגיד כתב שהרמב"ם פסק כרבה שלא חילק בין אשה חשובה לשאינה חשובה והטעם משום דמקשינן לרבא ואיצטריך לשנויי ולרבה לא אקשי מידי הילכך לא סמכינן אשינויא דרבא וכתב עוד הגלה הרשב"א שהיא מותרת לינשא ואין חוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצאו קדושין ראשונים חלין למפרע לפי שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שהיו לה מן השני ודבר זה הוא מחלוקת בירושלמי ופסק הוא ז"ל כן עכ"ל והר"ן כתב על מה שכתבו התוס' דדוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל הוא דמקודשת אבל לאחר ידיעת הבעל אין ההיתר מועיל לה אבל בירושלמי נראה בהפך שאמרו שם עלה דמתניתין דתנן ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת אית תנאי תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנאי תני אסורה לינשא בלא גט מאן דאמר מותרת שמתוך שהיא יודעת שאם תלך אצל חכם והוא מתיר את נדרה יהיו בניה ממזרים אינה הולכת לפוס כן מותרת לינשא בלא גט ומ"ד אסור שמא תלך אצל חכם ויתיר את נדרה וקדושיה חלין עליה למפרע ונמצאו בניה באים לידי ממזרות לפוס כן אסורה לינשא בלא גט ואע"ג דמשמע דקי"ל כמ"ד מותרת לינשא בלא גט דלא חיישינן שמא תקלקל עצמה כדמוכח בפרק המגרש אעפ"כ למדנו מן הירושלמי שאם הלכה אצל חכם והתירה אחר שנגלית חוששין לה שאע"פ שאפשר שגמרתינו אינה סוברת כן אלא כדברי התוספות שכתבתי אעפ"כ צריך לחוש לדבר עכ"ל והרא"ש ז"ל כתב כסברת התוספות ואח"כ כתב הירושלמי הזה ונראה שכתבו לומר שהירושלמי חולק על סברא זו · כתב רבינו ירוחם מוכח ביבמות פרק ב"ש (קז:) דאין תנאי בנשואין שאם קדשה בלא תנאי ובעל בתנאי לא הוי תנאי וכ"כ הרמ"ה עכ"ל: **ואם** קדש על תנאי ובעל סתם

דרכי משה

מאתים כלל גדול המע"ה לפיכך בקדושין היא נאמנת ובגירושין הוא נאמן לאוסרה עכ"ל הרמב"ן ונחלקו עליו האחרונים בכל תנאי שהוא בקום עשה אעפ"י שתלוי בו לבד אינו בדין שתהא מקודשת עד שיביא ראיה שקיים תנאו ומיהו בתנאי שהוא בשב וא"ת כל אחד נאמן כשאין חבירו מכחישו אבל במכחישו לא חיישינן שמא בטלו עכ"ל · וכ"כ ר' ירוחם בשם הרמ"ה כדברי הרמב"ן וכתב עוד הר"ן שם אע"ג דבטל התנאי והוי קדושין מ"מ התנאי הוי כמלוה עליו וצריך לשלם אחר כך כגון אם אמר ע"מ שאתן לך ר' זוז תוך זמן זה וכנסה סתם הוי קדושין והמעות צריך לשלם לה כחוב בעלמא ומיהו אם אמר נתתי נאמן אפי' תוך הזמן ואחרים אומרים דתוך הזמן אינו נאמן עכ"ל · כתב הרשב"א סי' תתקע"ו בהתנו שאם לא יהא לאשה ולד של קיימא שיחזור הנדוניא ופסק דהואיל וכבר זכה הבעל אלא שהתנו שאם לא יהא לאשה ולד אזי יחזור על יורשי האשה להביא ראיה שלא היה לה ולד ואם התנה שהנכנסים יהיה של האשה אא"כ יהא לה ולד של קיימא אזי הנכסים בחזקת האשה ועל יורשי הבעל להביא ראיה וע"ש וכתב עוד בתשובה סי' תתקי"ט שאם התנה שכ"ז שירצה יקיים המתנה זו ע"מ שיאמר אין משמע וכן בכל תנאי וע"ש עוד האומר לחבירו הרי לך אלף זוז כ"ז שלא ארצה לישלם ונפטר ולא נטלן אם יורשין יכולין ליטלן וע"ש וכתבתי דינים אלו כאן שנוכל ללמוד מהן לענין קדושין: לט (א) וכן נראה דעת רבינו בעל הטור דכתב באשה חשובה צריכה גט ובאינה חשובה מקודשת:

ובהגהות

דרישה

ר"מ נרבוני וע"ש: (וכ"כ א"א הרא"ש בתשובה וכתב שם דכמו שיכול לבטל התנאי כן יכול לשנות בו להוסיף או לגרוע ממנו כ"פ):

סי' לט [א] **קדשה** (על תנאי כו' אבל אם קדשה בלא תנאי ובעל בתנאי לא הוי תנאי כ"כ ר' ירוחם ד"מ כ"פ: [ב] **ובעל** סתם כבר כתבתי מזה לעיל בסי'

פרישה

סי' לט (א) **משלשה** נדרים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהן וה"ה לנדרים שבינו לבינה (שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם כ"פ): (ב) **או** שלא תתקשט בבגדי צבעונים אבל נדר על קליות ואגוזים שאין עינוי נפש כל כך אף על פי שהבעל יוכל להפירם משום עינוי נפש מכל מקום הואיל שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם כ"כ אינה בכלל התנאי על מנת כו' אמרינן ועיין בב"י: (ואינה צריכה גט ולא חיישינן שמא תלך אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצא קידושיו ראשונים חלים למפרע דמוקה שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שהיו לה מן השני כ"פ): (ג) **אפילו** אם הוא אומר שמקפיד והטעם כיון שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם בטלה דעתו אצל כל אדם: (ד) **אשה** חשובה פירש רש"י בת גדולים וס"ל דיכול לומר לא בעינא באשה נדרנית וגם גט לא ניחא לי ליתן לה דאיתסר באמה ובאחותה ולא ניחא לי דלהוו קידושי ואף על פי כן צריכה גט מספק רש"י ואשר"י · וביאור דברי רבינו במה שכתב הלכה אצל חכם והתירה מקודשת ואפילו אם היא אשה חשובה צריכה גט ר"ל אשה חשובה מקודשת מספק וצריכה גט ואם קדשה אחר צריכה מספק גט מהכניסה מה שאין כן באינה חשובה דמקודשת ודאי וס"ט משום דסבירא ליה להרא"ש דהלכה כרבי מאיר דאמר רוצה אדם שתתבזה אשתו בבית דין ודלא כרבי אליעזר דאינו מקפיד בזה ומ"ס דעתו שימולו הקידושין כשיש לכך התרה דאם יעלה על דעתו אחר כך שמא תמור ותדור ואינו כוס לו באשה נדרנית הלא יכול לגרשה או · אבל באשה חשובה אסתפיקא ליה אי הלכה כרבא דאינו מסלק באשה חשובה או הלכה כרבה דמסלק מטעם דאתסר בקרובותיה (דחושש שמא תחזור ותדור באופן שלא יוכל לכפר ואם יגרשנה יאסר עליו בנות בפספסה בהם פבובותיה כ"פ) ומסיק דיש להחמיר ולהצריכה גט מספק ע"ש באשר"י ובית יוסף סביאו: (ה) **קודם** שנודעו לבעלה ואם נודע לו אחר כך שהיו עליה כבר אינו מקפיד על מה שהיה עליו כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו וכמו שנתבאר בס"ם זה אבל אם נודע לו קודם כו' דסבר שמא לא ימצא לה פתח להתירה: (ו) **ואם** קידש על תנאי ובעל סתם כו'

מוני

סתם ויש עדים (ז) על היחוד (ח) צריכה גט מספק (ט) אפילו בעל לאלתר לאחר הקידושין שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין (י) [ג] אבל כתובה אין לה ואם ניסת לאחר צריכה גט משניהם (יא) וכן נמי בלא בעל אם לא התנה בשעת קידושין (יב) ונמצא עליה נדרים צריכה גט מספק ואין לה כתובה: וכן אם קדשה סתם ונמצא עליה מומין צריכה גט מספק אבל קידשה ע"מ שאין עליה מומין ונמצאו עליה אחד מכל מומין הפוסלים בכהנים אינה מקודשת (יג) ויתר על מומין הפוסלים בכהנים כגון

סתם ויש עדים על הייחוד צריכה גט מספק אפי' בעל לאלתר אחר הקידושין שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין אבל כתובה לית לה ואם נישאת לאחר צריכה גט משניהם שם (דף עג:) איתמר קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלית לה הא גיטא בעיא מאי לאו קידש על תנאי וכנסה סתם תיובתא דשמואל לא קידשה סתם וכנסה סתם כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ומ"ש כתובה הוא דלא בעיא דאמ' אי איפשי באשה נדרנית א"ה גט נמי לא תיבעי אמר רבא צריכה גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא וכתב הרא"ש פרש"י דהאי סוגיא אליבא דשמואל הוא דלרב דמוקי מתני' בקדשה ע"ת ניחא דבעיא גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובועל לשם קידושין אף אם אין התנאי קיים כי היכי דלא ליהוי ביאת איסור ולענין כתובה עומד בתנאו כי היכי דאם נודע אח"כ שנדרה תצא שלא בכתובה אבל לשמואל דאית ליה אדם עושה בעילתו בעילת זנות פריך שפיר גט נמי לא תיבעי ומיהו גם לרב נמי דינא הכי דהא אפילו בקדשה ע"ת אמר רב דמוחל על תנאו כדי שלא יהא בעילת זנות כ"ש בקידשה סתם וכנסה סתם שרוצה שתהיה אשתו אף אם ימצאו עליה נדרים ומומין לענין להצריכה גט עכ"ל וז"ל הר"ן הרי"ף הביא פירוקיה דרבא ורבה בהלכות ותמהו עליו דהני פירוקי אליבא דשמואל אפריקו אבל לרב צריך גט גמור מדאורייתא מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"כ היאך כתב גט מדבריהם אי נמי מספיקא ולדידי לא קשיא דאה"נ דהשתא לטעמיה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לרב כל שבעל צריכה גט גמור מדאורייתא אבל למסקנא דסוגיין לא קאי האי טעמא דמשום בעילת זנות ליכא דדעתיה אתנאה וטעמיה דרב דאמר צריכה הימנו גט משום טעמא דאחולי אחיל הוא ואין לנו לומר אחולי אחיל אלא בודאי אלא דילמא אחולי אחיל וכי קאמר צריכה הימנו גט דוקא בספק ע"כ וגרסינן תו בגמרא אמר רבה מחלוקת דרב ושמואל בטעות ב' נשים אבל בטעות אשה אחת ד"ה אינה צריכה הימנו גט א"ל אביי והא מתני' דכטעות אשה אחת דמי וקא מותבינן תיובתא אלא אמר רבה מחלוקת בטעות אשה אחת כעין שתי נשים אבל בטעות אשה אחת גרידתא ד"ה אינה צריכה הימנו גט ופירש הרי"ף טעות אשה אחת כעין ב' נשים כגון שקדשה ע"ת ואח"כ כנסה סתם וטעות אשה גרידתא היינו שקדשה ע"ת ובעל לאלתר לא מצי למימר אחולי אחליה לתנאי דכיון דבעל מיד אחר הקידושין כמאן דאתני בבעילה דמי וכתב עוד הרי"ף ולית הלכתא כרבה דהא אסיקנא א"ר כהנא משמיה דעולא המקדש ע"ת ובעל צריכה ממנו גט זה היה מעשה ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט כלומר וכל היכא דאמר המקדש על תנאי ובעל משמע שבעל לאלתר אחר הקידושין וכתב הרא"ש והא דקי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובועל לשם קידושין משמע מתוך פירש"י ומתוך דברי התוספות דקידושין גמורים הם ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני וכן מסתבר דהא בקטנה שאין בעילתו בעילת זנות ממש דהא אשתו היא ואפ"ה א"ר דבועל לשם קידושין גמורים ואינה צריכה גט משני כ"ש הכא דהוי ביאת זנות ממש שבועל לשם קידושין גמורים דצריכה גט וראיתי מן הגדולים שדקדקו מדאמרינן המקדש על תנאי ובעל צריכה גט משמע שצריכה גט להוציאה מן הספק וכן מדקאמר ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט משמע שנסתפקו בדבר ומספק לא רצו להתירה וראוי להחמיר להצריכה גט משניהם ובקטנה אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום ומיד כשגדלה הוא בועל לשם קידושין גמורים אבל הכא הוי ספיקא שמא היה סבור שתנאו קיים ולא נזכר לבעול לשם קידושין והא דאמרי' דבועל לשם קידושין היינו בדאיכא עידי יחוד דאמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה עכ"ל וז"ל הר"ן (פרק המדיר) נמצא עכשיו דרבא לא ס"ל כאביי דאתי לה מטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא מטעמא דאחולי אחיל אתי לה ובודאי רבה גופיה אית ליה מפשטא דמתניתין דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא ולית ליה בהכי טעמא אחרינא אלא או גט מדבריהם או ספוקי מספקא ליה דאיהו לא מצי אמר כטעמיה דאביי המוזכר למעלה ומשמע דנקטינן כרבה במקום אביי דתלמיד במקום הרב הוא ועוד דבסמוך אמרינן המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט דמשמע בחומרא בעלמא ונתברר עכשיו דלמסקנא צריכה גט דאמר רבה היינו מן הספק ולא מן הודאי ולפיכך יפה כתב הרי"ף בהלכות להנהו פירוקי דגט מדבריהם ותנא ספוקי מספקא ליה דרב נמי צריך להו אליבא דרבה דקיימא לן כוותיה וכתב הרי"ף דלית הלכתא כרבה דהא אסיקנא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט פשט דבריו דאפילו במקדש על תנאי וכנס ולא בעל נמי אמרינן הכי וכ"כ הרמב"ם בפרק ז' המקדש על תנאי וכנס סתם או בעל סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס ועל הדרך שפירשתי לא נראה לי כן משום דבקידש על תנאי וכנס סתם ולא בעל בין לאביי בין לרבה אינה צריכה גט ובבעל דוקא הוא שאמרו זה היה מעשה ואעפ"כ ראוי להחמיר כדבריהם ז"ל ומאי ניהו למדין דלא שנא קידש ע"ת ובעל סתם ולא שנא קידש סתם וכנס סתם צריכה גט מספק אבל בקידש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמרא מידי אלא שהרמב"ם כתב בפ"ז ה"ז מקודשת מספק ונראה לי שחשש הרב ז"ל דדילמא כי אמרינן קידשה סתם וכנסה סתם דבעי' גיטא הוא הדין לקידש סתם בלבד דכי נקטינן לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה עבדי אבל אה"נ דבקידש סתם בלחוד צריכה גט ולפיכך החמיר וכתב ה"ז מקודשת מספק עכ"ל (ב) וז"ל הרמב"ם בפ"ז המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים או נמצא עליה אחד מג' נדרים ה"ז מקודשת מספק עכ"ל וכך הם דברי רבינו שכתב וכן נמי בלא בעל אם לא התנה בשעת קידושין ונמצאו עליה נדרים צריכה גט מספק ואין לה כתובה וכן אם קידשה סתם ונמצאו עליה מומין צריכה גט מספק ומ"מ יש לתמוה על רבינו שכתב ואם קידש על התנאי ובעל סתם צריכה גט מספק דמשמע דדוקא בבעל הוא דצריכה גט אבל בכנס ולא בעל לא ובסימן שקודם זה כתב דברי הרמב"ם דקידש על תנאי וכנס סתם צריכה גט ולא נחלק עליו כבר ביארתי טעמו של הרמב"ם בסימן שקודם זה: **ומ"ש** אבל קדשה ע"מ שאין עליה מומין ונמצא עליה אחד מכל המומין הפוסלים בכהנים אינה מקודשת משנה בפרק המדיר (עב:) מומין הפוסלין בכהנים נתבאר בגמרא דבכורות פרק ז' ובדברי הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש פ"ח: **ומ"ש** ויתר על מומין הפוסלין בכהנים כגון זיעה וריח הפה וכו' בפרק המדיר (דף עה.) תנא הוסיפו עליהם זיעה ושומא וריח הפה האי שומא ה"ד אי דאית בה שער הכא והכא פסלה אי דלית בה שער אי שומא גדולה היא הכא והכא פסלה אי שומא קטנה היא הכא והכא לא פסלה דתניא שומא שיש בה שער ה"ז מום אין בה שער גדולה ה"ז מום קטנה אין זה מום ואיזו היא גדולה פירש רשב"ג עד כאיסר האיטלקי א"ר יוסי בר חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפיים הוא אמר רב פפא בעומדת לה תחת כפה של ראשה וזימנין דמתחזיא וזימנין דלא מתחזיא א"ר חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו רב שילא נשכה כלב ונעשה מקומו צלקת ה"ז מום אמר ר"ח קול עבה באשה ה"ז מום שנאמר כי קולך ערב תני ר' נתן בירא"ה בין דדי אשה טפח ה"ז מום תניא רבי נתן אומר כל אשה שדדיה גסין משל חבירותיה ה"ז מום וכמה טפח ופרש"י זיעה זועה תמיד: שומא. ורוא"ה: בעומדת על פדחתה. ולעולם כשאין בה שער ובקטנה: ונעשה מקומו צלקת. שנשאר שם רושם משחיתה המכה ע"כ ומשמע לרבינו דשומא שיש בה שער או גדולה כאיסר בכל מקום שהיא בגוף הוי מום אבל הרמב"ם בפ"ז מהלכות אישות כתב כלשון הזה ושומא שעל הפדחת אפילו היא קטנה ביותר ואפי' קרובה לשער ראשה (ואע"פ שאין בה שיער) וזו היא

ימצאו עליה נדרים אגרשנה ואינני חייב ליתן לה כתובתה וכ"כ בהגהת אשיר"י לשם וז"ל המקדש ע"ת אעפ"י שהתנה בשעת ביאה אפ"ה צריכה גט ממנו ומסתמא התנאי לא היה רק משום הכתובה וכו' עכ"ל. וב"י הקשה למה כתב רבינו כאן קידש ע"ת ובעל דמשמע דוקא בעל ובסוף סי' ל"ח כתב דברי הרמב"ם דאפילו קידש ע"ת וכנס סתם אפילו לא בעל נמי צריכה גט ולא נחלקו עליו עכ"ל ול"ק מידי דדין מקדש ע"ת ובעל דכל הפוסקים הסכימו לפסוק כר"א דצריכה גט כתבו רבינו כאן בסתם אבל מקדש ע"ת וכנס סתם ולא בעל דאינה הלכה פסוקה אלא משמע דבין לאביי ובין לרבה אינה צריכה גט וכמו שכתב הר"ן לפי דרכו אלא דהרמב"ם פסק כך כתבו רבינו על שמו בסוף סימן ל"ח כשהביא תחלת דבריו בדין קידש על תנאי וביטלו דבטל אפילו ביטלו בינו לבינה הביא כל דבריו גם בקידש על תנאי ובעל או כנס סתם: **ומ"ש** ויש עדים על היחוד וכו' כ"כ הרא"ש לשם דאם אין שם ב' עדים על היחוד אינה צריכה גט כלל דאפי' המקדש בפירוש בעד א' אין חוששין לקידושין ומיירי אפי' במקדש בביאה והויא בעילתו בעילת זנות דלא אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא כשיכול לבעול אותה למצוה כגון דאיכא שתי עדים שמתייחד עמה בפניהם אבל אם אין שם ב' עדים בעל כרחינו בועל בעילת זנות וכ"כ המרדכי בפרק המדיר ובפרק האומר בקידושין ע"ש ר"ב: **ומ"ש** אבל כתובה אין לה לכאורה משמע דוקא במקדש ע"ת ובעל סתם או כנס סתם וליתא אלא אפילו קידשה סתם וכינסה סתם או בעל סתם אם נמצאו עליה אחד משלשה נדרים אלו אין לה כתובה כדלקמן סוף סי' קי"ז וכן במומין וכ"כ הרמב"ם להדיא בפכ"ה מאישות ולא כתב רבינו כאן במקדש ע"ת דכתובה אין לה אלא כדי ליתן טעם על מ"ש דצריכה גט אפילו בעל לאלתר משום דאמרינן דבעל לשם קידושין אפילו יהא עליה נדרים דא"כ קשה לאיזה צורך התנה עמה עכשיו שלא יהא עליה נדרים ואמר דהתנה עמה כדי שלא יהא חייב ליתן לה כתובה אבל גט ודאי צריכה דאע"ג דלא בטליה לתנאיה ולא אחליה מ"מ כיון דיכול לבעול לשם מצוה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם לא יחפוץ בה יגרשנה וכדפרישית בסמוך דה"א בהגהת אשיר"י ולא כתב רבינו כאן אם הוא ספק דאורייתא או ספק מדבריהם ובגמרא פליגי בה רבה ורבא בקדשה סתם וכנסה סתם וה"ה בלא בעל ולא כנסה אלא קידשה סתם נמי צריכה גט מספק וכ"כ הרא"ש ומשמע מדבריו לשם דמסתפק אם צריכה גט מספק דאורייתא או מדבריהם וזה דעת רבינו שכ' בסתם צריכה גט מספק ולא פירש: אבל

דרכי משה

(ב) ובהגהות אלפסי החדשות ע"א דף תק"ה פ' המדיר משמע דאף בקידש ובעל ע"ת הוי מקודשת מספק ול"נ כן מדברי הר"ן ושאר הפוסקים: ואע"פ

פרישה

עיין לעיל בסימן ל"א מה שכתבתי שם ועיין בדרישה: (ז) על היחוד דהן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה: (ח) צריכה גט מספק אף על גב דאמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומטעם זה הול"ל דודאי מקודשת היא וכן משמע מתוך פירוש רש"י מכל מקום רבינו סבר כדעת הרא"ש אביו דלא הוי אלא ספק קידושין מטעם דשמא היה סבור דתנאי קיים רצה לומר שסובר שכיון ששמעה ארוסתו שהתנה בשעת קידושין אם איתא דהוה עליה נדרים לא היתה נכנסת עמו לחופה ולהיות נבעלת ממנו ולא היתה כוונתו למחול התנאי ומ"מ צריכה גט דדלמא לא כן היה כוונתו אלא דעתו היה למחול התנאי ולכך הואיל שנוכל לומר שכך היה כוונתו או כך צריכה גט מספק: (ט) אפילו בעל לאלתר כו' פי' וה"א ודאי לא אחלי' לתנאיה ואדעתא דתנאי בעל שהרי עתה לפני הבעילה התנה כדפרישית לעיל בסימן ל"ח:

(י) אבל כתובה אין לה דדילמא לא בעל לשם קידושין אלא דשמא היה סבור דתנאי קיים כמו שכתבתי ובאיסור הולכין לחומרא ובעינן גט ולענין ממון דכתובה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ועיין בדרישה: (יא) וכן נמי בלא בעל אם לא התנה כו' לפום ריהטא משמע דנקט "בלא "בעל לרבותא ואפשר נמי לומר דבדווקא נקט דאי בעל כתובה נמי יש לה הואיל ולא התנה גם יש לה מוקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל בתוספות דהמדיר דף ע"ב ע"ב בד"ה על מנת שאין עליה נדרים ובאשר"י דף קל"ה ע"ג כתב בהדיא דאין לה כתובה ע"ש: (יב) ונמצא עליה נדרים דהיינו אחד משלשה נדרים המוזכרים בתחלת סימן זה: (וכן אם קידשה סתם כו' צריכה גט מספק דיש להסתפק כיון שלא התנה אינו מקפיד או מקפיד ולכן ספק מקודשת כ"פ):

(יג) ויתר על מומין הפוסלים בכהנים פירוש פוסלין באשה בקידושיה ור"ל הוסיפו אלו להיות פוסלים באשה אף על פי שאינן פוסלים בכהנים וברמב"ם פ"ח דהלכות ביאת מקדש נתבאר מומי כהנים כ"פ): כגון

דרישה

בסי' ל"ח ומ"ש ויש רוצים לתרץ דנקט הכא ובעל סתם לרבותא דאפילו אם בעל ואפילו הכי לא צריכה גט אלא מספק וכ"ש אם כנסה סתם דלא צריכה אלא מספק אבל הלשון לא משמע הכי דהא טעם שאין אדם עושה בעילתו כו' קאי אצריכה גט רצה לומר שצריכה גט ממנו ולא שרינן לה בלא גט ולא קאי על שאינה צריכה גט אלא מספק וא"כ משמע שרבינו אתא לאשמעינן שצריכה גט וא"כ קשה למה לא נקט כנסה שהוא רבותא טפי ועיין מ"ש בסימן ל"ח סעיף א' שלק"מ: [ג] אבל כתובה אין לה וז"ל הרא"ש ולענין כתובה עומד בתנאי כי היכי דאם נדרה אחר כך תצא בלא כתובה עכ"ל ומה שכתב הרא"ש תיבת אחר כך עיין ברש"י בפרק המדיר דף ע"ג דלא כתב שם האי תיבת אחר כך וא"ש דהא לפי מה שכתב רבינו משמע דלית לה כתובה מיד אפילו לא נדרה אחר כך ולפי מ"ש אחר כך נראה פשוט דתיבת אחר כך אינה נמשכת לתיבת נדרה דהא במה שתדור אחר כך אין כ"מ כ"א במה שנדרה בשעה שקדשה אלא נמשכת למ"ש תצא וה"פ שלכך עומד בתנאו שבאם יודע לו שנדרה כבר. אחר כך מיד שיודע לו תצא בלא

(יד) כגון זיע' וריח הפה וקול עבה ודדין גסים עבים(טו) טפח מהברותי' וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה מקומו (טז) צלקת שכל אלו מבטלים הקדושין אע"פ שאין פוסלים בכהנים ואם יש בה שומא שיש בה שער אפילו היא קטנה הרבה או גדולה כאיסר אפילו אין בה שער (יז) בכל מקום שהוא בגופה הרי זה מום ואם היא קטנה מכאיסר ואין בה שער ועומדת בפדחתה תחת כיפה שבראשה פעמים נראית ופעמים אינה נראית (יח) הרי זה מום ואם עומדת במקום אחר אינו מום ואם בכל פעם נראית סבר וקביל שאין מומין מבטלין הקידושין אא"כ הם במקום סתר שיכול לומר לא ידעתים אבל אם הוא במקום גלוי אין מבטלין הקדושין ואם יש מרחץ בעיר אפילו מומין שבסתר אין מבטלין ובתבו הגאונים אפי' הוא גר שאין לו קרובות בעיר אי אפשר שלא יהא לו ריעים ומיודעים ובודק ע"י נשותיהן והרמב"ם כתב דוקא שיש לו קרובים שאין מוציא מה שבלבו מאלו הדברים אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו וא"א הרא"ש ז"ל כתב כדברי הגאונים (יט) בד"א שדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל במקום שאין דרכן לצאת ואף למרחץ אינן הולכות אלא בלילה בהחבא אפי' מומין שבגלוי מבטלין נכפה (כ) אם הוא לזמן ידוע הוי מום שבסתר ואם אינו לזמן ידוע הוי מום שבגלוי נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה והיא עדיין בבית אביה והאב טוען שלאחר שנתארסה

אבל אם הוא במקום גלוי אין מבטלין הקידושין מדברי רבינו משמע דאפילו היא בבית אביה דמסתמא ראה ונתפייס אבל במרדכי כתב בשם ר"י דדוקא בנכנסה לרשות הבעל דתנן בכיפא קמאי דראה ונתפייס אבל ארישא דעודה בבית אביה יכול להיות שלא הכיר במומין אפילו הם בגלוי וכן בשיש מרחץ בעיר וכו' לא קאי אלא אנכנסה ברשות בעל אבל כשהיא ארוסה בבית אביה אפילו יש מרחץ בעיר אינה מקודשת דאין רגילות שיבדקנה קודם האירוסין בקרוביו וכ"כ בהגהת אשיר"י וכ"ל דכיון דשאר פוסקים לא הילקו בכך ה"ל ספק קידושין ואם קידשה אחר צריכה גט משניהם :

נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה והיא עדיין בבית אביה כו' תצא בלא כתובה משנה שם ובגמרא קאמר להדיא דאי לא מייתי האב ראייה ל"מ כתובה דלא מפיק מבעל אלא אפילו הקידושין שמחזיק בידו צריך להחזיר ול"ת אליבא למ"ד קידושין לאו לטבוען ניתנו אלא אפילו למ"ד קידושין לטבוען ניתנו ה"מ קידושי ודאי אבל קידושי טעות אי מייתי ראיה אין אי לא לא ואע"פ דהדר ביה תלמודא מהך אוקימתא מטעמי אחרינא הדר ביה אבל הא מילתא דאי לא מייתי האב ראיה דאפילו הקידושין צריך להחזיר הילכתא היא דהך אוקימתא קאמר ליה תלמודא אליבא דרב אשי דהילכתא כוותיה דמתרץ רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך לפי פר"ת בתוס' דלא כפירש"י (ע"ש בדף ע"ו) וע"ל ריש סי'

היא השומא שיתירה אשה על הכהנים אבל אם היתה שומא שיש בה שער בשאר הפנים או שומא גדולה כאיסר ואע"פ שאין בה שער ה"ז מום בין בכהנים בין בנשים וכפ"ח מהלכות ביאת מקדש אבל מומי הכהנים כתב ג"כ מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהו מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר ויש לתמוה דהא משמע דסוגיא דגמרא פרק המדיר דשומא גדולה או שיש בה שער הויא טענת מום באשה אע"פ שאין בפניה דקאמ' האי שומא ה"ד אי דאית בה שער הכא והכא פסלה וכו' א"ר יוסי ברבי חנינא בעומדת על פדחתה פדחתה ראה ונתפיים הוא ואם איתא דשומא לא פסלה אלא בפניה לא הל"ל הכא והכא פסלה אלא הכי ה"ל למיפרך שומא ראה ונתפייס הוא כי היכי דפריך גבי עומדת על פדחתה וכתב הר"ן לא ידעתי למה לא הזכיר הרמב"ם ז"ל הא דאוקימנא בעומדת תחת כיפה של ראשה דזימנין מתחזיא זימנין לא מתחזיא והרב המגיד כתב וז"ל ורבינו שכתב אפילו קרובה לשער ראשה ומשמע וכ"ש רחוקה הוא מפני שסמך לו על מה שיתבאר פרק כ"ה שאם היה יודע המומין שאינו יכול לטעון טענת מומין וכשאמרו בגמרא והא ראה ונתפייס הוא לענין כתובה זה נראה לדעתו ז"ל עכ"ל ואיני יודע למה הוצרך לידחק ולומר שמה שאמרו והא ראה ונתפייס הוא לענין כתובה דהא לענין קדושין נמי איכא לאוקמא גם לדעתו ז"ל ואע"פ שבפרק כ"ה לא מיירי אלא לענין כתובה מסס גלמוד לענין קדושין שאם הוא במקום שנוהגות הנשים לילך בשוק ופניהם מגולות ראה ונתפייס הוא ואם במקום שדרך הנשים להטמן אפילו אם השומא בפניה אינה מקודשת · ומ"ש אפילו קרובה לשער ראשה היינו מאי דאמר רב פפא בעומדת לה תחת כיפה של ראשה דזמנין מתחזיא וזמנין לא מתחזיא והרי"ף לא כתב אלא ברייתא דשומא שיש בה שער או שיש בה גדולה כאיסר הרי זה מום והשתא הא דאמרינן בעומדת על פדחתה ותחת כיפה של ראשה זמנין מתחזיא וזמנין לא מתחזיא ויש לתמוה למה השמיטו ואם כך היה בנסחת הר"ן יש לתמוה עליו למה לא תמה על הרי"ף בזה . ומ"ש רבינו כגון זיעה וכו' האי כגון טעות הוא וצריך למוחקו דכיון דאין מומין באשה יתר על של כהנים אלא אלו לא שייך לומר כגון : כתב המרדכי בפרק המדיר ריח החוטם בנשים אינו מום שהאיש הוא חזק יכול לסבול יותר מהאשה והר"מ אומר דאדרבה מדתקן האיש שגולדו בו מומין אין כופין להוציא ש"מ דאשה יכולה לסבול מה שאין האיש יכול לסבול וא"ת למה לא קתני ריח החוטם גבי הוסיפו עליהם וי"ל כיון דתנא ריח הפה כ"ש ריח החוטם דקשה מריח הפה דאיפשר דנקיט פלפלין בפומיה עכ"ל : ומ"ש שאין מומין מבטלין הקדושין אא"כ הם במקום סתר שיכול לומר לא ידעתים אבל אם הוא במקום גלוי אין מבטלים הקדושין ואם יש מרחץ בעיר אפילו מומין שבסתר אין מבטלין משנה בפ' המדיר (סס) ב"ה לענין שאינו יכול לטעון בטענת מומין ומשמע לרבינו דה"ה לענין שאין מבטלין הקידושין יש לגמגם בדבר שאין דברים הללו אמורים אלא לענין אם תצא בלא כתובה אבל לא לענין ביטול הקידושין וכ"כ מדברי הרמב"ם שדיני ביטול הקידושין מפני מומין כתב בפ"ז וחילק בין מומין שבגלוי למומין שבסתר כתב בפרק כ"ה לענין אם תצא בלא כתובה וכו"ם מ"ש נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה וכו' עד שידע ונתרצה אינו ענין לסי' זה ובסי' קי"ז ראוי ליכתב .

ומ"ש בשם הגאונים שאפילו הוא גר וכו' כן כתב שם הרא"ש בשמם : ומ"ש בשם הרמב"ם דדוקא שיש לו קרובים וכו' בפרק כ"ה כתב דברי הגאונים וכתב עליהם ולא יראה להם דין זה שאין כל אדם מוגיא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו וכו' : ומ"ש בד"א במקום שדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל במקום שאין דרכן לגאת וכו' כן כתב הרא"ש בפרק המדיר והרמב"ם בפרק כ"ה וכתוב במישרים נכ"ג ח"א בשם התוספות שאפילו התנה עמה ע"מ שאין עליה מומין ונמלאו בה מומין שבגלוי או מומין שבסתר במקום שיש שם מרחץ יש לה כתובה שלא התנה אלא על ידוע : ומ"ש נכפה אם הוא לזמן ידוע הוי מום שבסתר ואם אינו לזמן ידוע הוי מום שבגלוי שם (דף עז :) ואמר רב נחמן ונכפה כמומין שבסתר דמי וה"מ דקביע ליה זמן אבל לא קביע ליה זמן כמומין שבגלוי דמי ופרש"י כמומין שבסתר דמי לפי שנזהרת ביום זמנה לגאת בין הבריות ובסוף סימן קי"ז אכתוב תשובת הרא"ש על אשה נכפה אם כופין אותה לקבל גט : כתב הר"ש בר למח בתשובה על הטוען על אשתו שיש בה מום שהיא משתנת במטה בשעת השינה אין זה מומין הפוסלים בנשים שלא נזכר בגמרא כלל ולא תיתא דדמי לריח רע וזיעה דהנך שאני שהם דבקים בה בשעת תשמיש ואין האשה משועבדת לבעלה שתשכב אצלו כל הלילה אלא בשעת תשמיש ואפילו לאותם שהיו דנים שזהו מום כיון שאשה זו גדלה עם אחות בעלה כמה שנים ה"ל בדוקה ביד קרובותיו ואפילו אמרה עתה מום זה היה בה אינה נאמנת ואפילו היתה מודה האשה עצמה אינה מפסדת כתובתה כיון שגדלה עם אחותו מסתמא ידע ונתפייס ואילו היינו דנים אותו כמום יותר היה ראוי לדונו כמתנין שבגלוי לפי מה שהעידו שהיתה ישנה פעמים רבות עם השכנות כעם כאן ופעם כאן וא"כ אפילו לא היו קרובות בעיר אינו יכול לטעון כ"ש שעברו עליו ה' חדשים בנשואין דידע ונתפייס והאריך עוד בזה ולענין מ"ש שאין זה מום אין דבריו נראין בעיני דמום גדול זה ומה שטען דלא דמי לזיעה משום דזיעה דבקה בה בשעת תשמיש לאו מילתא שהרי יכולה לנגב עצמה מזיעה בשעת תשמיש וזה דבר פשוט (ג) כתב ה"ר שלמה בנו הטוען מום באשתו שהיא מגורעת וטמאה היא מי הגיד לו או מי הסגירה יגס אם היתה טמאה מאי איכפת ליה הלא כולנו טמאי מתים והמגורעת אינה אסורה בתשמיש המטה עכ"ל ודברי תימה הם דאין מום גדול מזה אי חשים דתהוסה ואי מפני שהוא חולי המדבק ב"ה ועוד שאפילו האיש אם הוא מצורע כופין אותו דהאא דתנן בס"פ המדיר ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ופי' הרמב"ם דהיינו מצורע : ואיפשר דלפי דבריו שלא טען אלא מטעם טומאה קאמר כתוב במישרים נכ"ג ח"א נכפה אין חילוק בין מרחץ בעיר בין אין מרחץ דאין לו בדיקה וכן הדין בריח הפה : נמצאו בה מומין לאחר שנתארסה עדיין והיא בבית אביה וכו' בפ' המדיר (דף עה·) תנן היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין האלו ונסתחפה שדהו נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה המומין האלו והיה מקחו מקח טעות ובגמרא (סס ·) טעמא דמייתי האב ראיה הא לא מייתי האב ראיה בעל מהימן מני רבי יהושע היא דאמר לא מפיה אנו חיין אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה טעמא דמייתי הבעל ראיה הא לא מייתי הבעל ראיה אב מהימן אתאן לר"ג דאמר נאמנת א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו רבא אמר רישא כאן נמלאו וכאן היו סיפא כאן נמלאו וכאן היו רב אשי אמר רישא מנה לאבא בידך סיפא מנה לי בידך ופירש"י רבא מהדר לאוקותא כולה כר"ג דהלכתא כוותיה לעולם חזקה דגופא עדיפא ורישא טעמא משום דבבית אביה נמלאו המומין אתרע חזקה דאב דהיכא למימר כאן היו קודם אירוסין רב אשי מהדר לאוקמה נמי כולה כר"ג דחזקה דגופא עדיפא ורישא להכי לא מהני חזקה דגופא לפי שאין הטענה שלה אלא של אביה שכתובות אירוסין לאב וה"ל מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתהני חזקתה וכתב הרא"ש הרי"ף לא הביא כל הני אוקימתות לפי שסובר שאין נפקותא בין שינויא דרבא לשינויא דרב אשי והר"מ כרב דלרב אשי הם היא בוגרת אפילו עודה בבית אביה על הבעל להביא ראיה דמנה לי בידך הוא ולרבא בוגרת נמי כל זמן שלא נכנסה לרשות הבעל כיון שנמלאת בבית אביה אמרינן כאן נמלאו וכאן היו ועליה להביא ראיה וכיון דפליגי הלכתא כרב אשי דהוא בתרא ואני אומר דאף רבא מודה בבוגרת דאף בבית אביה על הבעל להביא ראיה דלא שייך למימר כאן נמלאו וכאן היו אלא בנערה דכתובתה לאביה והיא עלמה ברשות האב לכל מילי הלכך אותרע חזקתה ברשות האב ועל האב להביא ראיה ואע"ג דמן הדין מיד כשנתארסה היא ברשות הבעל ולענין מומין דכל מומין שנולדו בה אמרינן נסתחפה שדהו כאילו נכנסה לרשות הבעל מ"מ כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינן כאן נמלאו וכאן היו קודם אירוסין אבל בוגרת כיון שיולאת מרשות אביה ואינה נקראת עוד על שם בית אביה כך לי עומדת בבית אביה כאילו עומדת בבית איניש דעלמא וחשיבה כאילו נכנסה לרשות הבעל ולכן לא הביא הרי"ף כל הני אוקימתות וכן מוכח מן התוספות עכ"ל · והר"ן הקשה על פרש"י וכתב לפיכך נ"ל דרבא ה"ק לאו כדקס"ד דמתניתין שייכא בפלוגתייהו דר"ג ורבי יהושע דאינהו פליגי בברי ושמא ומתני' בשמא ושמא כגון שאינה בקיאה בהם מתי נולדו וטעמא דרישא וסיפא משום כאן נמלאו וכאן היו והיינו טעמא דלא סגי ליה לבעל להביא עדים משנתארסה משום דאיכא תרי חזקות כדאיתא בגמרא הא לאו הכי הוי סגי ליה מטעמא דכאן נמלאו וכאן היו ועל פירש"י בדרב אשי כתב משמע מלשונו שאפילו האב טוען ברי חזקה דגופא דידה עדיף לא תהניא ליה ואין זה מחוור דאמאי לא לפיכך נראה דה"ק רישא מנה לאבא בידך כלומר טענה דידה שטוענת ברי אינו אלא מנה לאבא בידך והאב אינו טוען ברי אלא שמא ומש"ה אמרינן דעל האב להביא ראיה אבל סיפא כיון שהיא טוענת ברי והממון שלה

דרכי משה

(ג) ואע"פ שפשוט לבר לדידי מיבעיא לי דל"ד לזיעה כלל דאף אם מנגבת עצמה אינה יכולה להעביר כל הזיעה ממנה בלא רחיצה ואפשר דאף בשעת תשמיש תחזור ותזיע משא"כ במשתנת בשעת השינה דאם תעמוד ממטתה הרי עבר ממנה לגמרי בעת התשמיש דהא כל אשה בלא כשתנת כלא' צואה אלא שהכל רצין אחריה ולא מקרי מום ומה לו לבעל אם משתנת במטה

פרישה

(יד) כגון זיעה שזועה תמיד (וכריך למחוק תיבת כגון כיון דאין מומין יתר על של כהנים אלא אלו ב"י כ"פ) : (וקול עבה כי יוס באשה שנא' גגי אהבת הרעים כי קולך ערב כ"פ) . (טו) טפח מחברותיה פי' משל אצב אחרת שהיא חברתה: (טז) צלקת פי' שנשאר שם רושם את זיתה המכה. (יז) בכל מקום שהוא בגופה פירוש אפי' במקום שבסתר (יח) הרי זה מום שיכול לומר לא ידעתי לו בשעת קידושין דלימאל אבל מקום מוס הוי קהיל שפעמים נראית . (ואם עומדת במקום אחר פירוש במקום שאינה נראית כ פ) · (יט) במה דברים אמורים שדרך הבנות לילך למרחץ כו' מדלא כתב רבינו בית דברים אמורים כשגם היא רגילה לילך למרחץ משמע דסבירא ליה דאף אם היא אינה רגילה לילך למרחץ אפ"ה אמרינן דסביר וקיבל מפיס דכיון דשאר בנות רגילות לילך למרחץ והיא אינה הולכת ה"ה לי"ז לשום לבו על הדבר דשמא משום מום שבה היא מונעת עצמה מלילך ובין שלא שם לבו לחקיר אחר זה אמרינן דסבר וקיבל אף אם יהיה בה מום :

(כ) אם היא לזמן ידוע הוה מום שבסתר פרש"י לפי שנזהרת ביום זמנה לנאת בין הבריות ואין חליך בנכפה וריח הפה בין יש מרחץ בעיר אי לא וכ"כ רמ"א (בשם רבי ירוחם נתיב כ"ג כ"פ) . (ונמלאו בה מומין לאחר שנתארסה היינו משנתקדשה אבל משוכ' בלבד היינו לא נתארס' רא"ש בריבק כ"כ) ;

עלין

שנתארסה נולדו ומזלו גרם (כא) עליו להביא ראיה ואם אין לו ראיה תצא בלא כתובה (כב) ואפילו הקידושין צריכה להחזיר ואם לא נמצאו עד אחר שכנסה אז האב נאמן ועל הבעל להביא ראיה שהיו בה קודם שנתארסה אבל אם הביא ראיה שהיו בה המומין בבית אביה (כג) לאחר שנתארסה לא מהני ליה בד"א שעל האב להביא ראיה (כד) בנערה אבל בוגרת אפי' היא בבית אביה על הבעל להביא ראיה (כה) נמצאו בה מומין (כו) שבודאי היו קודם (כז) כגון אצבע יתירה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ונתרצה או שחזקתו שידע בהן הבעל ואם לא תצא בלא כתובה (כח) כתב הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה אפילו הוא בתוך הקמטים או בכף הרגל אין שומעין לו (כט) חזקה אין אדם שותה בכוס פגום אא"כ בודקו יפה וחזקתו שידע ונתרצה (ל) נמצאו בה מומין [ד] והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת

אלא ה"ל אנא לי בידך ומשום הכי אמרינן דעל הבעל להביא ראיה וכר"ג והרי"ף הביאו מתניתין כצורתה ונראה שסמך לו על אוקימתא דרבא דפשטא דמתניתין משמע שאין אחד מהם טוען מתי נולדו וכמו שפירש' וכל היכא דה"ל שמא ושמא אמרינן כאן נמצאו וכאן היו ואוקימתיה דרב אשי אע"ג דקושטא היא לא הוצרך להביאה דמדר"ג ילפינן דכל ברי ושמא במנה לי בידך היא באמתנת משום חזקה דגופה ובמנה לאבא בידך על הדרך שפירשתי פשיטא דאיתא באמתנת שאין ברי דידה מועיל לגבי האב שהוא בעל הממון התובע בשמא וכן הרמב"ם ז"ל הביא מתניתין כצורתה בפכ"ה ולא הזכיר שיהיה אחד מהם טוען כלום עכ"ל וה"ה כתב פסק רבינו כאוקימתא דרבא וכן נראה מן ההלכות שהביאו משנה כפשטה ויש שם אוקימתא אחרת רב אשי רישא מנה לאבא בידך וכו' ופירשו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דרב אשי מוקי לרישא בנערה ובשאין האב טוען ברי ואע"פ שהיא טוענת ברי אין טענתה מועלת לאביה שהרי בעודה ארוסה והיא נערה או קטנה כתובתה לאביה והוא אינו טוען ברי אבל סיפא כיון שנשאת הרי כתובתה לעצמה והיא טוענת ברי וה"ל כמנה לי בידך ופסק הרשב"א כרב אשי דהוא בתרא ואמר דאפי' בנמצאו ברשות האב אם היתה היא בוגרת שכתובתה לעצמה או שהיה האב טוען ברי שמשנתארסה נולדו על הבעל להביא ראיה אלו דבריו ז"ל עכ"ל : ומ"ש א רבינו ברישא ואם אין לו ראיה תצא בלא כתובה ואפילו הקידושין צריכה להחזיר : ומ"ש בסיפא אבל אם הביא ראיה שהיו בה מומין בבית אביה לאחר שנתארסה' לא מהני ליה הכי דייק בגמ' פרק המדיר אמתני' דכנסה לרשות הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות :

ומ"ש נמצאו בה מומין שבודאי היו קודם וכו' על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל ונתרצה כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר ופשוט הוא וכן מתבאר בגמרא פרק המדיר (דף עו) . דגרסינן התם איתיביה רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מודה ר"מ במומין הראויים לבא עמה מבית אביה שעל האב להביא ראיה ואמאי מנה לי בידך הוא הב"ע ביתרת יתרת מאי ראיה מייתי ראיה דראה ונתפייס הוא : מ"ש או שחזקתו שידע בהן הבעל כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר והענין לומר שאם היה המום בפניס חזקה הוא שידע בו וכיון ששתק או ודאי נתפייס ואינו נאמן לומר שעלם עיניו או הטפילם ולא הכיר באותו מום עד עתה וכן מבואר בגמרא גבי שומא דכי

סימן ל' וכתב רבינו תצא בלא כתובה אע"ג דהאי לישנא לא תנא ליה הכא לא במשנה ולא בברייתא אפ"ה כתבה רבינו לאורויי דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא כדדייק תלמודא (בדף כג) אמתני' דכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ופשוט הוא דאע"ג דלגבי ממונא על האב להביא ראייה מ"מ כיון דספק הוא שמא נולדו בה לאחר שנתארסה ונסתחפה שדהו ואין כאן קידושי טעות צריכה גט :

ומ"ש אבל בוגרת אפי' היא בבית אביה על הבעל להביא ראייה כ"כ הרא"ש ע"ש הרמ"ה דלרב אשי אם היא בוגרת אפי' עודה בבית אביה על הבעל להביא ראיה דמנה לי בידך הוא והלכת' כרב אשי דהוא בתרא ואני אומר דאף רבא מודה בבוגרת וכו' עכ"ל הרא"ש וכ"כ ה"ה בפכ"ה מאישות שכך פירשו הרמב"ן והרשב"א ושהרשב"א פסקו דבנערה נמי דוק' כשהאב טוען שמא אבל אם האב טוען ברי שמשנתארסה נולדו בה המומין על הבעל להביא ראיה וכ"כ מדברי הר"ן הביאו ב"י :

כתב הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים וכו' פכ"ה דאישות ומשמע דאפילו לא בא עליה אלא פעם אחת נמי דינא הכי וכן פירש ה"ה :

ומ"ש ושהה כמה ימים פירוש ששהה אחר שבעל כמה ימים כגון ב' וג' ימים דכיון דלא בא לב"ד מיד אחר שבעל ודאי ידע ונתרצה ודוקא היכא שבית דין מצוי כל שעה וכדין טענת בתולים לקמן בס"ס ס"ח דמשם נלמד לטענת מומים כמ"ש הרב המגיד אלא דלשם אם נסתרה עמו צריך לטעון מיד ואם לא טען מיד אינו נאמן כמ"ש הרמב"ם בפי"ג מאישות וגבי מומין משמע מדבריו דדוקא בשהה כמה ימים לא מצי טעין אבל בו ביום או למחר מצי טעין אף על גב שאינו טוען מיד לאחר שבעל אבל אם טען שלא בעל אלא עתה פלוגתא דר"מ ור"י והלכה כר' יוסי דלא מוקי איניש אנפשיה כלל ועיין בתשובת מהרי"ק שורש כ"ה ושורש ק"ז : **נמצאו** בה מומין והלכה אצל רופא וכו' ברייתא שם מה בין חכם לרופא חכם עוקר הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא ופירוש רש"י עוקר הנדר מעיקרו נמצא כמי שלא היו עליה נדרים בשעת קידושין ורופא מכאן ולהבא אבל עד עכשיו היו עליה נמצא שבשעת הנשוא' הקידושין

אקומה בעומדת על פדחתה פריך פדחתה ראה ונתפייס הוא : כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ד סי' א' דהא דאמרינן שאם משנתארסה היו בה מומין הללו נסתחפה שדהו היינו שנתקדשה אבל משודכת בלבד היינו לא נתארסה ופשוט הוא : וכתב במישרים נכ"ג ח"ח בשם התוספות הא דאמרינן ש: היא בבית אביה על האב להביא ראיה לאו דוקא בביתו אלא אפילו יצאה מבית אביה והיא עומדת בבית הארוס כל זמן שלא נכנסה לחופה על האב להביא ראיה כי אין רשות המקום גורם אלא רשות בעל הממון וכן נכנסה לחופה אפילו היא בבית אביה על הבעל להביא ראיה עכ"ל : כתב הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה וכו' אין שומעין לו וכו' בפרק הנזכר כתב כן וכתב ה"ה זה נראה שלמד רבינו ממה שאמרו ונתבאר פ"א בטענת בתולים שאינו יכול לטעון אותה לאחר זמן אף כאן כל שחזקתו שידע ולא טען אינו יכול לחזור ולטעון ובירושלמי פ"ק דכתובות השוו בתולין למומין בשאר דברים ולפי דבריו הסוגיא שבפרק המדיר גבי אוקימתא דרבא שמשמע בביאור שא"א חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו להוציא מן הבעל כתובה כל זמן שהוא מביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה המומין מפרש רבינו שהוא דוקא בשלא בעל או שלא שהה אלא שכנס אותה לחופה אבל אם בעל ושהה ולא טען חזקה ידע ונתרצה ושוב אינו יכול לטעון זה נראה לדעתו עד כאן לשונו (ד) : **נמצאו** בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת ארישא קאי שכתב קדשה על מנת שאין בה מומין ומש"ה קאמר דאף על פי שנתרפאו אינה מקודשת דכיון שהיו בה מומיו בשעה שקדשה בטלו הקדושין וכי נתרפאו בתר הכי מאי הוי דעל מנת שאין בה מומין בשעה שהוא מקדשה משמע אבל על מנת שלא יהיו בה מומין ע"מ שלא יהיו בה בתר הכי משמע ומ"ה אם רפאן הרופא אח"כ הרי זו מקודשת למפרע ודע דבפרק המדיר (דף עד) ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר הנדר מעיקרו ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא וכתבו התוספות על זה אין לפרש דבלשון תליא מלתא שהרי קדשה ע"מ שאין בה מומי' והיו בה מומי' דא"כ הלך הוא אצל הרופא וריפאו אמאי אמרינן לקמן דמקודשת אלא בקפידת המומין תלוי הטעם שאף עתה לאחר שנתרפאה היא נמאסה בעיניו כשזוכר שהיה בה מומין וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם שאכתוב בסמוך וזה שלא כדברי רבינו ויש לתמוה עליו למה פסק סתם דלא ככל הני רבוותא" ב"ה ואפשר שלא כתבו שאין הדבר תלוי בלשון אלא לענין אומר שאין בה מומין משום דקשיא להו מה שאומר שהלך אצל רופא ורפאו ולפיכך הוצרכו לתת טעם לחלק ביניהם אבל אומר שלא יהא בה שפיר דייקינן לשון לומר שאינו מקפיד אלא שלא יהיו בה אח"כ אבל אם ימצאו בה ויתרפאו אינו חושש : כתב הרמב"ם בפ"ז קדשה על מנת שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה ה"ז מקודשת קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אבל אם התנה האיש שאין עליו נדרים ושאין בו מומין והיו עליו נדרים והיו בו מומין והלך אצל חכם והתירו ואצל רופא וריפא הרי ע מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זה עכ"ל והוא ברייתא בפרק המדיר אבל הוא שהלך אצל חכם והתירו אצל רופא וריפא אותו מקודשת ויהיב טעמא בגמרא משום דאיתתא בכל דהו ניחא לה עיין בתשובת מהרי"ק שורש ק"ה ושורש ק"ז :

קדשה

דרכי משה

במטה בעת השינה מאחר שאינו עמה או במטה מאחר שאינה משועבדת לו לזה ע"כ נראה דל"ד לזיעה אבל מ"מ נראה דמום גדול הוא מה שלא תשכב עמו במטה דאע"ג דאינה משועבדת לו מ"מ לא יהא אלא כנדר שבינו לבינה דמבטלין קדושין כמו שנתבאר ריש סי' זה ומיהו אפשר דנדר שבינו לבינה אינו מבטל הקידושין אלא בדבר שמשועבדת לו כמו בנדרה בטולה אני מן היהודים וצ"ע:(ד) וכתב מהרי"ק שורש ק"ח דלאחר ל' יום אינו נאמן לומר שלא בא עליה דכולי האי לא מוקים איניש אנפשיה עכ"ל ועוד האריך וע"ש :

ההרמב"ם

פרישה

(כא) **עליו** להביא ראיה פירוש על האב משום דאיתרע חזקתיה דאיכא למימר כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין רש"י : (כב) **ואפי'** הקידושין צריכה להחזיר משום דהוה קידושי טעות : (כג) **לאחר** שנתארסה לא מהני ליה ולא אמרינן כיון שנתברר שבעודה בבית אביה נמצאו בה א"כ אמרינן בבית אביה נמצאו בה בבית אביה היו בה אף קודם שנתארסה כמו שאם היין לא כנסה אלא ארסה צריך האב להביא ראיה וא"כ אפילו כנסה נמי מאחר שיש לו עדים שלא נעשו לאחר שכנסה יהא כאילו לא כנסה אלא כארוסה שצריך האב להביא ראייה זה לא אמרינן דמלתא נתוודע הדבר עד שבאה לביתו אמרינן שמזלו גרם שנולדו בה לאחר שנתארסה : (כד) **בנערה** שכתוב' אירוסין לאביה והיא עצמה ברשות אביה לכל מילי הלכך אמרי' כאן נמצאו כאן היו אף קודם אירוסין דאתרע חזקתה (ר"ל ולא מהני חזקת הגוף שלה לאביה כ"פ) אבל בוגרת אינה נקראת עוד ע"ש בית אביה וכך לי עומד' ברשות אביה כאילו היא ברשות דעלמא (ואז כתובתה שלה ואוקמינן אחזקת הגוף דהשתא לאחר שנתארס נעשו בה המומין כ"פ) ומשיבה כאילו נכנסה לרשות הבעל אחר"י עיין בב"י :

(כה) **נמצאו** בה מומין פירוש אפילו לאחר שכנסה וק"ל : (כו) **שבודאי** היו קודם והאב טוען שהבעל ידע בהן : (כז) **כגון** אצבע יתירה פירוש ברגל או י"ל שאצבע יתירה שנקט לדוגמא בעלמא נקט כלומר מומין שבודאי היו קודם כמו אצבע שהוא קודם ולכן כתב רבינו כגון אצבע כו' : (או בחזקתו שידע בהן הבעל פירוש כגון שהיה המום בפניה דאז ודאי נתרצה כ"פ) : (כח) **ומה** שכתב בשם הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים כו' נלע"ד דאו או קאמר דאם שהה עמה אמרינן דודאי בא עליה אף על גב דלא ידעינן זה בודאי וכן משמע לשון הר"מ ע"ש וכן כתב מהרי"ק (פירוש כ"ה דלאחר שלשים יום אינו נאמן לומר שלא בא עליה דכולי האי לא מוקים איניש אנפשיה ע"ש כ"פ) והביאו רמ"א ז"ל בד"מ שלו ולכאורה היה נראה דסבירא ליה דאם שהה כמה ימים אפילו ודאי לא נבעלה יש לאוס שמחל ואזה מסיק וכתב ומחזקה שידע בהן ונתרצה :

(כט) **שחזקה** שאין אדם שותה בכוס פגום הלא לומר בכוס שהוא ספק פגום ובס"א מקחו תיבת פגום : (ל) **נמצאו** בה מומין והלכה כו' ארישא קאי שכתב קדשה על מנת. שאין בה מומין והכי קאמר דאף על גב שנתרפאו אינה מקודשת דכיון שהיו בה מומין בשעה שקדשה בטלו הקידושין וכי נתרפאו בתר הכי מאי הוה דעל מנת שאין בה מומין בשעה שהוא מקדשה משמע אבל על מנת שלא יהיו בה מומין על מנת שלא יהיו בה בתר הכי משמע ומ"ה אם רפאן הרופא אחר כך הרי זו מקודשת למפרע בית יוסף ומ"ש לעיל גבי נדרים שאם התירם החכם קודם שנודע לבעל דהוה מקודשת ה"ט משום דהחכם עוקר הנדר מעיקרו והוה כאילו לא היה בה נדר כלל ועיין בדרישה :

דרישה

בלא כתובה וק"ל : [ד] **והלכה אצל** הרופא וריפא כו' ה"ל הגמרא בפרק המדיר תנו רבנן הלכה אצל החכם וכו' וכ' התוספות וכו' וכבר העתיקו הב"י ע"ש ועיין בבית יוסף שתמה על רבינו שמשמע מדבריו שתלוי בלשון מאמר שמחלק בע"מ שאין בה מומין או ע"מ שלא יהא בה מומין ע"ש . ונלע"ד דאין כאן תימא דהתוספות והרא"ש לא כתבו דאין תלוי בלשון אלא באמר ע"מ שאין בה או בו מומין וה"פ דהתוספות הנ"ל קאי אברייתא דקתני אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת וכתבו דל"ת דהטעם הוא משום שלשון דעל מנת שאין בה מומין משמעותו הוא שלא היה בה מומין וז"ש התוספ' שהרי קדשה ע"מ שאין בה מומין וכאילו כתבו דתאמר של זה משמע דקדשה ע"מ שאין בה מומין דז"א דא"כ כשהתנה היא ע"מ שאין בו מומין והלך הוא אצל רופא וריפא נפשו אמאי אמרי' לקמן דמקודשת אלא צ"ל דל' זה דאין בה מומין מתפרש על שני פנים ובאשה המתנה אמדינן דעתה שלא הקפידה אלא שלא יסאירו בו המומין בשעת כניסה . אבל בל' שלא יהא בה מומין ליכא מ"ד דודאי זה הלשון משמע שגם האיש אינו מקפיד אלא שלא יסאירו בה המומין וק"ל . ובש"ע כתב ב"י עצמו כדברי הטור ובודאי ה"ט ע"ד שחלקתי וברור הוא בעיני . שוב מצאתי בדפוס תוגרמא שלא כתוב על מנת שלא יהא בה מומין אלא הכי גרסינן שם אבל נתקדשה על מנת שאין בו מומין ונמצאו בו כו' ונוסחא זו ג"כ מ"ש אבל א"כ למחוק גירסת ספרים דידן :

אלא

סרי

חדושי הגהות

לט א הנך תרי ומ"ש משך שייכי אהדדי כלומר דמ"ש ואם אין לו ראיה תצא בלא כתובה ואפי' הקידושין וכו' וכן מ"ש אבל אם הביא ראיה וכו' הוא בגמרא (עו:) דקאמר התם לא תימא אליבא דמ"ד קדושין לא לטיבועין ניתנו וז"ל הב"ח וכתב רבינו תצא בלא כתובה אע"ג דהאי לישנא לא תנא ליה הכא לא במשנה ולא בברייתא אפ"ה כתבה רבינו לאורויי דכתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא כדדייק תלמודא אמתני' דכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ופשוט הוא :

לא

מקודשת אבל נתקדשה לו ע"מ שלא יהא בה מומין ונמצאו בה מומין ורפאן הרופא הרי זו מקודשת :

מ **קדשה** לאחר זמן כגון שנתן לה פרוטה ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר ל' יום (א) הרי זו מקודשת לאחר ל' יום אפילו נתאכלו המעות שאינן בעין לאחר ל' יום ואם חזר בו הוא או היא תוך ל' יום (ב) בטלו הקדושין בא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ובטלו קדושי ראשון אפילו מת השני או גרשה תוך ל' יום וי"א שאם מת השני או גרשה תוך ל' יום (ג) שחזרו קדושי הראשון ולא נהירא לא"א ז"ל (ד) אמר לה מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקדשה תוך שלשים יום אסורה לשניהם לעולם אלא

הקידושין הטעתו עכ"ל : **ומ"ש** אבל נתקדשה לו על מנת שלא יהא בה מומין ונמצא בה מומין וריפאן הרופא ה"ז מקודשת נראה דרבינו מחלק בין קדשה על מנת שאין עליה מומין דבלשון זה אינה מקודשת אפילו ריפאן הרופא שהרי היו עליה אבל אם אמר על מנת שאין עליה מומין בלשון זה מקודשת דכיון שרפאן הרופא הרי לא יהא בה מומין ותימא דזו מניין הוא לו דלא רמיזא לא במשנה ולא בברייתא ולא בגמרא ועוד דעיקר התנאי הוא על שעת הקידושין שלא יהא בה מומין עכשיו ועוד דמפני מה השמיט רבינו סיפא דברייתא דכשהתנה היא עמו שלא יהא בו מומין והלך ורפאן הרופא דמקודשת וכתבה הרמב"ם בפכ"ז וקבלתי דט"ס הוא בדברי רבינו וצריך להגיה בו במקום בה והכי משמע להדיא מלישנא דכתב רבינו אבל נתקדשה לו וכו' דלנוסחת הספרים ה"ל לומר אבל קדשה ע"מ שלא יהא בה מומין כמ"ש תחלה קדשה על מנת שאין עליה נדרים קידשה ע"מ שאין עליה מומין אלא ודאי דכשמדבר שהבעל מתנה עם האשה קאמר קדשה על מנת כך וכך אבל כאן שמדבר שהאשה מתנה עם הבעל קאמר אבל נתקדשה לו על מנת שלא יהא בו מומין שהאשה לא הסכימה להתקדש לו אלא על מנת שלא יהא בו מומין ויתיישב שכתב רבינו הדין השנוי בסיפא דברייתא וכמ"ש הרמב"ם ודבר ברור הוא כדפי' ושרי ליה מאריה לב"י שכתב בש"ע דין זה כמו שהוא בספרי רבינו והוא טעות גמור :

מ **קדשה** לאחר זמן אפי' נתאכלו המעות שאינן בעין לאחר ל' יום מימרא דרב ושמואל ר"פ האומר ויהיב טעמא דהני זוזי לא לפקדון דמי דהמקדש בפקדון שלא נשתייר בו ש"פ אינה מקודשת דפקדון ברשותא דמרייהו קא מתאכלי והני ברשותא דידה קאי מתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה פירש"י להוצאה ניתנה מקמי דנתחלי קידושין וכי א"ל התקדשי לי בה לאו דידיה היא ולאו מידי יהיב לה אבל אלו לא ניתנו לה להוציאן אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה דידה אכלה ולכי מטא זימנא מיקדשא עכ"ל פירוש לפירושו דהמקדש במלוה כיון דבשעת הלואה להוצאה ניתנה ובשעה שמקדש אותה במלוה איננה חשובה בעין אפילו היו המעות בעין לאו מידי קיהיב לה אבל הכי זוזי שלא ניתנו להוצאה אלא ע"מ שתתקדש בהן ואילו לא היתה רצונה להתקדש בהן היתה מחוייבת להחזיר לו ואם היו המעות בעין היתה צריכה להחזיר אותן המעות גופייהו שהרי כיון שחזרה בו חייבת להחזירם מתש שלא ניתנו לה להוציאם אלא ע"מ שתתקדש בהן ואפי' אינן בעין מ"מ כיון שעשתה שלא כדין להוציאם מחוייבת להחזיר מעות אחרים תחתיהם הילכך שפיר קיהיב לה מידי בשעה שהקידושין חלים וכ"כ המרדכי פרק האומר בשהקשה מהאומר לחברו משוך פרה זו ותהא קנויה לך לאחר ל' יום דל"ל מעכשיו ולאחר ל' יום ותירץ דבקנין משיכה דלאחר ל' יום אין בו ממש בעינן דקאמר מעכשיו אבל באשה הנקנית בכסף אילו לא היתה מקודשת אעפ"י שנתאכלו המעות היתה צריכה להחזיר המעות הלכך א"צ מעכשיו וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ה על מי שהאריך הזמן ובא קודם זמן האחרון והביאו רבי' לעיל סוף סי' ל"ח דכ' באות' תשובה דה"ט דאפי' נתאכלו כיון שאם נתבטלו הקידושין הראשונה היתה צריכה להחזיר לו המעות יכולה היא להתקדש לו באותה שחייבת לו דלא דמי למלוה וכו' כמו שהועתק בב"י לשם ואיכא לתמוה אמ"ש הר"ן כאן איפכא וז"ל דלא דמי למלוה דהכא מתחלה ע"ד הקידושין נתנם אע"ג דהשתא ליתנהו לזוזי מעיקרא מקניא נפשה בהנהו זוזי דיהיב לה אע"פי שאם תחזור בה תהא חייבת להחזיר המעות דמ"מ הדבר ברשותה וכולי דמשמע מלשונו דאם לא היתה מחוייבת להחזיר המעות כל שכן דהוי קידושין וי"ל דהר"ן הכי קאמר דל"ת אם לא היתה צריכה להחזירם כלל אפילו חזרה בה משום דקידושין לטיבועין נתנו בכל ענין שניתנו לשם קידושין אין המעות חוזרים א"כ פשיטא דלא דמי למלוה כל עיקר אלא אע"פי דלפי האמת אם חזרה בה צריכה להחזיר המעות וא"כ איכא למימר דהא דמי למלוה שצריכה לשלם מה שלותה ממנו ואפ"ה קאמר דלא דמי למלוה דבכל ענין צריכה להחזירם משא"כ הכא דברשותה הוא שלא להחזיר כשלא תחזור בה אבל המרדכי והרא"ש לא קאמרי אלא דכיון דצריך להחזיר אותן המעות ממש שנתן לה אם הן בעין ואם אינן בעין צריך להחזיר אחרים תחתיהם א"כ לא דמו למלוה דכיון דלהוצאה ניתנה א"כ ליתן אותם מעות גופייהו אפילו הם וכדפי' ודו"ק : **ואם** חזר בו הוא או היא וכו' שם קאמרינן חזרה בו תוך ל' ר' יוחנן אמר חוזרת דאתי דבור ומבטל דבור ר"ל אמר אינה חוזרת לא אתי דבור ומבטל דבור והלכה כרבי יוחנן וכתב הרמב"ם דה"ה חזר הוא וכ"כ רבינו ונראה דס"ל דהא דנקט פלוגתייהו בחזרה היא לרבותא דרבי יוחנן נקטיה דאע"ג דתפסה קידושין בידה ואינה מחזרת לו אפ"ה אתא דבור ומבטל דבור ובטלו הקידושין מיד ומכ"ש כשחזר הוא דאין דבר מעכב עליו מלחזור דהלא כשחזר הוא אינה חייבת להחזיר לו הקידושין וכדכתב הר"ן לשם : **בא** אחר וקידשה וכו' טעמו דמכי פשטה ידה וקבלה הקידושין מאחר כבר חזרה בה מקדושי ראשון ודעת י"א היא דכשקידשה השני תוך ל' נעשית אשת איש הלכך לא חלו קידושי ראשון בסוף ל' על אשה שהיא אשת איש דאין קידושין תופסין באשת איש וא"כ כשמת השני או גירשה דפנויה היא חלו קידושי הראשון בסוף ל' על הפנויה והיא דעת הרמב"ם ושכך הוא בירוש' וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ז ומסקנת הר"ן דראוי לחוש לחומרא להצריכה גט מראשון וכתב עוד דאפילו הניח השני אח וזקוקה לו לייבם אפ"ה צריכה גט מראשון עכ"ל : **א"ל** מעכשיו ולאחר ל' וכו' שם פליגי בה רב ושמואל והלכה כרב דאסורה לשניהם לעולם ודלא כשמואל דאמר עד ל' אסורה לשניהם ולאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרו קידושי ראשון ואם גרשה ראשון לאחר ל' שריא לעלמא דליתא והטעם משום דמספקא לן אי תנאה הוי וקידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי או דלמא חזרה הוי וקידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי הלכך תספיקא אסורה לשניהם לעולם אא"כ יתן לה האחד גט ותהא מותרת לשני ולעלמא אסורה עד שיתנו שניהם גט וצ"ע אם ר"ל דאפי' השני יכול ליתן גט והראשון כונס דיכול להיות דהשני הוא הראשון והראשון הוא השני דאי חזרה הוא

קידושי

מ **קדשה** לאחר זמן כגון שנתן לה פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום אפילו נתאכלו המעות וכו' ריש פרק האומר (דף נח:) תנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום מקודשת לשני ובגמרא (דף נט.) לא בא אחר וקדשה בתוך ל' יום מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואף ע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותא דמרא מתאכלי והני ברשות' דידה מתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה האי בתורת קדושין יהבינהו ניהלה ופירש"י ואף על פי שנתאכלו המעות בתוך ל' יום דכי בעי קדושין למיחל ליתנהו למעות אפ"ה חיילי : לאו למלוה דמו · דנימא המקדש במלוה אינה מקודשת: ולא לפקדון דמו · דנימא אי לא נשתייר בה ש"פ אינה מקודשת : להוצאה ניתנה · מקמי דניתחלי קדושין וכי א"ל התקדשי לי בה לאו דידיה ולא מידי יהיב לה אבל אלו לא ניתנו לה להוציאה אלא על מנת שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה לקדושין דידה קא אכלה ולכי מטא זימנא מיקדשא וכתב הר"ן למלוה נמי לא דמו וכו' כלומר דנהי דמלוה דעלמא אינה קונה היינו משום דמשעה ראשונה שלה היא וכשהוא מקדש בה לא יהיב לה מידי אבל בזו שמתחלה על דעת קדושין נתן אף על גב דהשתא ליתנהו לזוזי מעיקרא מקניא נפשה בהנהו זוזי דיהב לה אע"פ שאם תחזור בה תהא חייבת להחזיר המעות דמ"מ הדבר ברשותה ומהא משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאי לא במאי מיקדשא הרי אינם קנוים לה עד סוף ל' והרי נתאכלו בנתים כדאמרן זה נ"ל וכתב עוד הר"ן ודוקא בקידושי כסף הוא דאמר מקודשת משום טעמא דכתיבנא אבל בקדושי שטר אם נקרע או אבד ודאי אינה מקודשת כיון דבשעתא דחיילא קדושין ליתיה בעולם וכדאמרינן לקמן בגמרא לענין גט היכא בינייהו שנתקרע הגט או אבד ואפילו איתיה בעיניה נמי דוקא בישנו בידה או ברשותה אבל עומד כר ה לא ומיהו כתב הרשב"א שאם יש בנייר ש"פ מקודשת דה"ל כמקדש בכסף דבקדושי שטר דעתייהו נמי אניירא והכי מוכח בפרק האיש מקדש (מח.) המקדש בשטר ר"מ אומר מקודשת וכו' וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו ש"פ ואוקימנא התם בשטר אירוסין שאין עליו עדים א"נ שנכתב שלא לשמה דלא מהני מדין שטר ואפילו הכי אם יש בו ש"פ מהני מדין כסף אלמא בקדושי שטר נמי דעתייהו אניירא והרי היא כמתקדשת בכסף הלכך אף על פי שנשרף מקודשת כדין מקדש בכסף דמקדש בשטר נמי דעתייהו אשוייה דנייר ולפי דעתי זו היא שאמרו בירושלמי שהביא הרי"ף בריש מכילתין הדא דתימא בשטר שאין בו ש"פ עכ"ל וגם ה"ה כתב פ"ז כתבו הרמב"ן והרשב"א דדוקא בקדושי כסף אבל בקדושי שטר אם נאבד השטר או נשרף תוך ל' יום אינה מקודשת דומה לדין הגט וכתב הרשב"א ודאי אם יש בנייר ש"פ הרי היא מקודשת דה"ל כמקדש בכסף ע"כ : **ומ"ש** רבינו ואם חזר בו הוא או היא תוך ל' יום בטלו הקדושין שם בגמרא אמתניתין דבסמוך לא בא אחר וחזרה בה מהו ר"י אמר חוזרת דאתי דיבור ומבטל דיבור ור"ל אמר אינה חוזרת וידוע דהלכה כר"י ופרש"י וחזרה בה בתוך ל' יום · אמרה אי איפשי באותן קדושין וכתב הר"ן והדבר פשוט שכשם שהיא חוזרת כך הוא חוזר וכן כתב הרמב"ם בפ"ז דבין חזר הוא בין חזרה היא אינה מקודשת : **ומ"ש** בא אחר וקדשה תוך ל' יום מקודשת לשני ובטלו קדושי ראשון זהו דין המשנה שהזכרתי בסמוך וגמרא א"ר מקודשת לשני לעולם וכתב הרמב"ם בפ"ז שהטעם לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קדושי שני ונעשית א"א ולאחר ל' יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה א"א ונמצא הראשון כמי שקידש א"א שאין קדושין תופסין בה וכתב ה"ה ומתוך מ"ש רבינו ולאחר ל' יום כשיבואו קדושי ראשון וכו' נראה שהוא סובר כדעת הרמב"ן שאם גרשה שני בתוך ל' חלו קדושי ראשון וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירשה חלו עליה קדושי האחר ע"כ אבל הרשב"א חולק בזה ואמר דכל שקדשה אחר הרי חזרה בה מקדושי ראשון ובאותה שעה נפקעו לגמרי ושוב אינם חלין ואין לך חזרה גדולה מקבלת קדושי שני ואין סומכין על הירושלמי בזה אלו דבריו עכ"ל והרא"ש כתב שראה מן המפרשים שדקדקו מהמשנה דלא פקעי לגמרי קדושי ראשון אלא אם מת שני או גירשה בתוך ל' חלו קדושי ראשון ותמה עליהם משום דמכי פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר כבר חזרה בה מקדושי ראשון והר"ן הביא דברי הרמב"ן ודקדק מדברי הרמב"ם שהוא סובר כמותו והביא דברי הרשב"א וראיותיו ודחה אותם וכתב בסוף דבריו והיאך ניקל לדחות הירושלמי מפני ראיות הללו אלא ודאי ראוי לחוש ולהצריכה גט עכ"ל (א) : אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוך שלשים יום אסורה לשניהם לעולם וכו' שם (דף נה:) במשנה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת ובגמרא (דף נט:) אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמואל אמר מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום לאחר ל' יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון ופירש"י מקודשת ואינה מקודשת' לעולם ואפילו לאחר ל' עומדת בספק קדושי שניהם ואסורה לשניהם בלא גט אחד וידוע דהלכה כרב ומפרש בגמרא טעמיה משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה הוי ופרש"י מספקא ליה · האי לאחר

שלשים

דרכי משה

מ (א) והרמב"ם כ' דאפי' הניח השני אח וזקוקה לו ליבם אפילו הכי צריכה גט מראשון עכ"ל כתב הר"ן ריש האומר המקדש אשה לל' יום מקודשת לעולם ומדברי הרמב"ם נראה דוקא

פרישה

סי' מ (א) **הרי** זו מקודשת לאחר ל' יום אפילו נתאכלו המעות כו' ואע"ג דהמקדש במלוה (שנתבאר בסי' כ"ח ב"פ) אינה מקודשת שאני מלוה דמשעה ראשונה שלה היא (דלהוצאה ניתנה כ"פ) וכשהוא מקדשה בה לא יהיב לה מידי אבל הכא מתחלה ע"ד קידושין נתן אע"ג דהשתא ליתנהו מעיקרא מקני נפשה בהנהו זוזי (אע"ג דאם תחזור היא תהא חייבת להחזיר המעות מ"מ הדבר ברשותה היא לחזור ולכי מטא זימנא מקודשת בההיא הנאה משא"כ במלוה מתחלה כשהוציאה ע"ד לשלם הוציאה כ"פ) ולא דמי נמי לפקדון (שנתבאר ג"כ בסימן כ"ח ב"פ) שכבר בידה דצריך שישתייר ממנו ש"פ בשעת קידושין דפקדון כי מתאכל ברשותיה דמריה מתאכיל גמרא ופרש"י ור"ן : (ב) **בטלו** הקידושין שאין הקידושין חלין עד אחר ל' והרי חזרו קודם ל' (מיהו אם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר המעות דלא [illegible] מיקדשת בפחות [illegible] הרי אין קנוים לה עד סוף ל' והרי נתאכלו בנתים ר"ן כ"פ) :

(ג) **שחזרו** קידושי הראשון שמפרשים הטעם שאם בא השני לתוך שלשים וקדשה [illegible] יבטלו קידושי הראשון משום שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת [illegible] קידושי שני ונעשה א"א ולאחר שלשים יום כשיבאו קידושי ראשון ימצאו אותה א"א ונמצא הראשון כמי שקידש א"א שאין קידושין תופסין בה וזה הטעם כתב הרמב"ם בפ"ז דאישות [illegible] בנראה מדבריו שאם גרשה או מת השני תוך שלשים שהיא מקודשת לראשון שאז חל קידושי ראשון אבל הרשב"א והרא"ש סוברים שהטעם שמקודשת לשני דכל שקדשה אחר הרי הוא חוזר מקידושי הראשון ובאותה שעה נפקעו לגמרי ושוב אינם חלין ואין לך חזרה גדולה מזו כשפשטה ידה לקבל קידושין מאחר . (ד) **אמר** לה מעכשיו ולאחר שלשים יום כו' אסורה לשניהם משום דמספקא אי הוי ולאחר שלשים יום אי תנאה הוי אם לא חזרו בו תוך שלשים יום יהיו קידושין מעכשיו אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר אוני אימר מעכשיו שלא התקדשי לאחר ל' יום הלכך [illegible]

קית

שלשים יום תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו אי חזרה הוי ממתי דאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' הילכך לעולם היא בספק דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי: ומ"ש ואם א"ל הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום ואמר השני מעכשיו ולאחר כ' יום ואמר השלישי מעכשיו ולאחר י' ימים לדעת ר"ח והרי"ף צריכה גט משלשתן וכו' שם (דף ס) אמר אביי ולטעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר כ' ימים ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' ימים מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט מה נפשך אי תנאה הוי דקמא קידושי דהכך לאו קידושי אי חזרה הוי דבתרא קידושי דהכך לאו קידושי פשיטא מהו דתימא האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה ותיבעי גיטא מכל חד וחד קמ"ל עולא א"ר יוחנן אפילו ק' תופסין א"ל רב משרשיא לרבא אשי אסברא לך טעמיה דר' יוחנן שוו נפשייהו כי שרגא דליבני דכל חד וחד רווחא לחבריה שבק ופירש"י לטעמיה דרב. דמספקא ליה בחזרה ותנאה: בא אחד ואמר מעכשיו ולאחר שלשים ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרים. שכלו של שני בתוך של ראשון ואם דראשון חזרה ה"ל דשני קידושין דהא ראשון הדר ביה ממעכשיו: ובא אחר ואמר מעכשיו ולאחר עשרה. וה"ה דבהאי בתרא אם קדשה סתם הואיל ולא בא אחר אחריו מה לי ולתנאו אלא סידרא נקט ותנא: אי חזרה הוי. דבתרא הוו קידושין שלא בא אחר אחריו וגמרו קידושיו לאחר עשרה והנך קמאי לאו קידושי: האי לישנא משמע תנאה ומשמע חזרה. שתי הלשונות במשמע יש אומרים בלשון תנאי ויש אומרים בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאה ולהאי חזרה ותיבעי גיטא מכל חד דילמא קמא לחזרה מיכוון והלו של שני ושני לתנאה איכוין והלו קידושיו ואין של ראשון ואחרון קידושין ובעיא גיטא מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאה ושלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ושל אחרון לבד קיימין קמ"ל דלאו תרווייהו משתמעי מינה אלא ספק תנאה ספק חזרה ואי תנאה הוי לכולהו תנאה ואין לשון חזרה כלל ואי חזרה הוי לא הוי ביה לישנא דתנאה כלל וממ"כ דאמצעי לא הוי קידושין: אסברא לך. דהא ליכא למימר טעמיה דר"י משום דקסבר שתי לשונות במשמע ומספקינן לגבי האי בתנאה ולגבי האי בחזרה דא"כ לא שייך למיתני תופסין דאין תפיסה אלא באחד מהם ואנן לא ידעינן בהי מינייהו ומדקאמר תופסין משמע דס"ל שיש בה צד קידושין לכולן ע"כ וסיים בה הר"ן אלא טעמיה משום דכיון דלא נגמרו קידושי שום אחד מהם כל חד שביק רווחא להיות נתפסין בה קידושי שני כמי שסידר לבנים ונותן הלבנה מקצתה על לבנה זו ומקצתה על חבירתה כדי שישאר ריוח לסידור לבנה אחרת ויהיה סידורו נקשר ולא יפול וה"נ כל חד שבק רווחא ולפיכך קידושי כולן נתפסין בה בודאי ואליבא דר' יוחנן ל"ש לזמן הראשון ול"ש אמר מעכשיו ולאחר מ' שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שבק קמא לכל מאן דמקדש לה תוך ל' יום אבל לרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי אילו קדשה שני לאחר מ' אין לחוש לקידושיו שכבר חלו קידושי ראשון בין דהוי תנאה בין דהוי חזרה ע"כ והרמב"ם כתב בפ"ז הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר כ' יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' אפי' הן ק' על הסדר הזה כולן תופסין בה וצריכה גט מכל א' וא' מפני שהיא ספק מקודשת מכולן וכתב ה"ה בהלכות לא הביאו אלא הא דרב ושמואל בלבד ושם כתב וקי"ל כרב וכן הכריע הרמב"ן ז"ל ואע"ג דרב ור"י הלכה כר"י הא סוגיין מכרען כרב ועוד דכי פסקינן כרב דאמר ספיקא הוי אנו יוצאין ידי כל החששות שאין לך חומרא גדולה בקידושין מספק קידושין ומן הטעם הזה פסק רבינו כרב ומן הטעם הזה לא רצה לסמוך על הא דאביי דאית בה קולא דאמר דמאמצעי אינה צריכה גט משום דהאי לישנא דמעכשיו ולאחר זמן כיון דפליגי בה אמוראי אנן לא מכריעים ביה אלא נקטינן לכולהו חומרי ומספקינן ליה בתנאה לחוד ובחזרה לחוד ובתנאה וחזרה כהדדי וחיישינן לכל מאי דאיכא למיחש זה נראה בדעת רבינו ובהלכות שלא כתבו הא דאביי אלא הא דרב בלבד בלא נתינת טעם לדבריו ויש מי שפוסק כר"י וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל והרא"ש כתב רב אלפס לא כתב הא דאביי וגם הרמב"ם כתב דצריכה גט מכל א' וא' מפני שהוא מקודשת לכולן מספק ותימא הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה ור"ח פסק כר"י וטעמא דידיה משום דאמרינן במסכת י"ט א דהלכה כר"י כנגד רב ושמואל ומסתבר הכא כפסק רב אלפס משום דפריך לר"י ממתני' דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואיצטריך לשנויי אליביה גזירה אטו מהיום אם מתי וסוגיא דתלמודא בכל דוכתא משום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ועוד בפרק בתרא דגיטין (פב:) דחיק תלמודא למצוא אשת שני מתים ולר"י משכחת לה בכה"ג עכ"ל והר"ן כתב ולענין הלכה כתב הרי"ף דהלכתא כרב ור"ח כתב דהלכה כר"י והרמב"ן הכריע כדברי הרי"ף משום דסוגיין בעלמא בפרק יש נוחלין (קלו.) וביבמות ב כרב וכתב דהלכתא כאביי אליבא דרב דהא ליכא מאן דפליג עליה ומה שהשמיטה הרי"ף מפני שלא רצה לפרסם בה קולא לחוש לדברי מי שפוסק כר"י והרמב"ם ז"ל כתב אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום וכו' אפילו הם ק' על הסדר הזה כולם תופסין בה וכו' ודברים תמוהים הם הרבה שכיון שהוא פוסק כר"י שאפי' הם ק' כולם תופסין בה למה כתב שהיא מקודשת לכולן בספק והרי סוגייתנו מוכחת דלר"י קידושי ודאי נינהו ובגמ' נמי פרכינן יבומי נמי תתייבם וכבר השיג עליו בזה הרמ"ך ואפשר שמפני שנסתפק לו אי קי"ל כרב אי כר"י כתב שאפי' ק' תופסין בה בספק אבל עדיין אינו מספיק לי מפני שכתב אפי' ק' על הסדר הזה משמע דוקא בשכלה זמנו של שני בתוך זמנו של ראשון וכבר כתבתי דלר"י אפי' אמר לה שני מעכשיו ולאחר מ' קידושין תופסין ולא נתבררו לי דבריו והרשב"א סובר דהלכתא כר"י והיא דפרק

יש

[א] (ה) **אא"כ יתן לה האחד גט ותהא מותרת לשני אבל לעלמא אסורה עד שיתנו שניהם גט ואם אמר לה הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום** (ו) **ואמר השני מעכשיו ולאחר כ' יום** (ז) **ואמר השלישי מעכשיו ולאחר י' ימים לדעת ר"ח ורב אלפס צריכה גט משלשתן וכ"כ הרמב"ם** (ח) **ולדעת א"א ז"ל אינה צריכה גט אלא מראשון ומאחרון**

אמר

קידושי שני חיילי דהוה הראשון או שמא דהכא נמי דעיקן שיגרש ראשון וכו' אבל לא יגרש שני וישא ראשון שמא יאמרו מחזיר גרושתו משנשאת כדלעיל בסי' ל"ה ולקמן בסי' מ"ו ע"ש: **כתב** במרדכי פ' האומר דהיכא דקאמר אלא כגון שא"ל הרי את מקודשת לי מעכשיו ולא תהא מקודשת לי אלא לאחר ל' יום פשיטא דמשמעותיה תנאה ולא חזרה וע"ש עוד דמתרץ מאי שנא דבא"ל משוך פרה זו וקנה אותה מעכשיו ולאחר ל' יום דלא מספקא לן אי חזרה הוי אלא פשיטא לן דתנאה הוי ובאשה מספקא לן: **ואם** א"ל הראשון מעכשיו ולאחר ל' יום ואמר השני וכו': שם קאמר אביי לרב דמספקא ליה מראשון ומאחרון צריכה גט מאמצעי אינה צריכה גט ממה נפשך אי תנאה הוי דקמא קידושין דהכך לאו קידושין אי חזרה הוי דבתרא קידושין דהכך לאו קידושין עולא א"ר יוחנן אפי' ק' תופסין קידושי ודאי ורב אלפס לא הביא הא דאביי ודר' יוחנן אלא להא דרב ושמואל בלבד וכתב וקי"ל כרב משמע דס"ל לחומרא דצריך גט משלשתן דמספקא ליה לרב נמי דילמא הך לישנא משמע תנאה ומשמע נמי חזרה ואי דקמא תנאה חלו קידושי ראשון בלבד ואי דקמא חזרה ודשני תנאה חלו קידושי שני בלבד ואי דקמא ודשני תרווייהו חזרה חלו קידושי בתרא הילכך צריכה גט משלשתן אף לרב ודלא כאביי והרמב"ם כתב כלשון שאמר ר' יוחנן אפי' הן ק' על הסדר הזה קידושי כולן תופסין בה וסיים ואמר וצריכה גט מכל א' וא' מפני שהיא ספק מקודשת מכולן והיינו כרב וז"ל הרא"ש רב אלפס לא כתב הא דאביי וגם הרמב"ם כתב דצריכה גט מכ"א ואחד מפני שהיא מקודשת לכולן מספק ותימה הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה ור"ח פסק כר' יוחנן וכו' ומסתבר הכא כפסק רב אלפס וכו' עכ"ל פי' דר"ח פסק כר' יוחנן דכולן תופסין קידושי ודאי ומסתברא הכא כפסק רב אלפס דקי"ל כרב וכולן קידושי ספק הן וליכא הכא קידושי ודאי מיהו הרא"ש גופיה כבר גילה דעתו דהלכה כאביי אליבא דרב דמאמצעי אינה צריכה גט דהא ליכא מאן דפליג עליה דאביי וזה טעם דברי רבינו שכתב לדעת ר"ח ורב אלפס צריכה גט משלשתן וכ"כ הרמב"ם ולדעת א"א הרא"ש א"צ גט אלא מראשון ומאחרון דאע"ג דלר"ח כל שלשתן קידושי ודאי הן מדאורייתא ואי מיית חד מינייהו והיא ערוה לאחיו פוטרת צרותיה מן החליצה ומן הייבום אבל לרב אלפס דקידושי ספק הן אינה פוטרת מ"מ לגבי גט הושוו דצריכה גט משלשתן משא"כ להרא"ש דאינה צריכה גט מהאמצעי ומ"ש ב"י דליכא בין פסק רב אלפס ופסק ר"ח שום נפקותא לענין דינא אלא מחלוקתם בטעם הדבר והכריע הרא"ש דמסתבר הטעם כרב אלפס אין ספק דתקפה עליו משנתו כשכתב זה והדבר ברור ופשוט כדפרישית דכ"מ לענין דינא טובא אלא לענין דצריכה גט משלשתן הושוו: **כתב** הר"ן ומביאו ב"י דלר' יוחנן אם אמר ראשון מעכשיו ולאחר ל' יום והשני אמר מעכשיו ולאחר מ' יום תפסי נמי קידושי שני אבל לרב אילו קדשה שני לאחר מ' יום אין לחוש לקידושיו שכבר חלו קידושי ראשון בין דהוי תנאה בין דהוי חזרה עכ"ל ונראה לי דמדברי ה' המגיד משמע דלא ס"ל הכי שהרי כתב לפרש דעת הרמב"ם דפסק כרב ולא פסק כר' יוחנן דכי פסקינן כרב דאמר ספיקא הוי אנו יוצאין ידי כל החששות שאין לך חומרא גדולה בקידושין מספק קידושין וכו' עכ"ל ואי כפירוש הר"ן א"כ אין אנו יוצאין מחששא זו כשקידשה שני לאחר מ' יום דלרב אין חוששין לקידושין ולר' יוחנן חלו קידושין שני אלא ודאי דסבירא ליה דלר' יוחנן נמי אם קידשה לאחר מ' יום אין חוששין לקידושין דלא קאמר אפילו מאה תופסין אלא דוקא בסדר הזה וכן משמע מדברי רבינו שכתב דלדעת ר"ח ורב אלפס צריכה גט משלשתן וכך כתב הרמב"ם ואי הוה סבירא ליה כמ"ש הר"ן אף לענין גט לא היו שוין דלרב אלפס דפסק כרב אם קידשה שני לאחר ארבעים יום אין חוששין לקידושין וכך כתב הרמב"ם בפי' אפילו הן ק' על הסדר הזה אבל לר"ח דפסק כר"י אפילו קידשה שני לאחר מ' יום נמי חלו קידושי שני. אלא ודאי דלר' יוחנן נמי אם קידשה שני לאחר מ' יום לא חלו קידושי שני כלל והכי משמע מדברי כל שאר הפוסקים ולא כהר"ן: **עוד** כתב הר"ן על דברי הרמב"ם וז"ל ודברים תמוהים הם הרבה שכיון שהוא פוסק כר"י שאפילו הם ק' תופסין בה ולמה כתב שהיא מקודשת לכולן מספק וכו' הבין ממה שכתב הלשון שא"ר יוחנן דאלמא דפוסק כר"י וכ"כ בהגהת מיימונית וז"ל כתב כרבי יוחנן דאמר הכי עכ"ל והדבר פשוט שכאשר הבין הרא"ש שהרמב"ם פוסק כרב הוא האמת וכך פירש ה' המגיד ואף על פי שכתב כלשון ר' יוחנן הלא מפורש בדבריו דבספק קידושין הן דלא כר"י אלא כרב ולא כתב האי לישנא דרבי יוחנן אלא לאורויי דלאו דוקא קאמר רב ראשון ושני ושלישי אלא אפי' הן ק' כולן תופסין מספק על הסדר הזה. ואיכא למידק דלמאי דפירש לעיל במקדש לאחר ל' יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום דבטלו

קידושי

פרישה

שהיא בספק דאי הוי תנאי הוי קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי: (ה) **אלא** א"כ יתן לה האחד גט כו' עיין בדרישה: (ו) **ואמר השני** מעכשיו ולאחר כ' יום שכלו של שני בתוך של ראשון דאי לא כלו של שני אלא אחר של ראשון אפילו אי הוי חזרה קידושי הראשון חלין ולא של שני דכלה של זמנו קודם זמנו של שני: (ז) **ואמר השלישי** מעכשיו ולאחר עשרה ימים וה"ה בהאי בתרא אם קדשה סתם הואיל שלא בא אחר אחריו מאי לי ולתנאו אלא סדרא נקט ותנא כ"כ ב"י גם י"ל דלרבותא כ"כ דאע"ג דגם השלישי לא קדשה סתם מעתה אלא לאחר עשרה ימים אפ"ה צריכה ממנו גט ומכ"ש אם קדשה מעתה דאלימא קידושין דיליה דצריכה גט: (ח) **ולדעת** א"א ז"ל אינה צריכה גט כו' הרא"ש סבר כאביי אליבא דרב דסבר ממ"נ אי האי לשון של מעכשיו ולאחר ל' חזרה הוי דבתרא הוי קידושין שלא בא אחר אחריו וגמרו קידושיו לאחר י' והנך קמאי לאו קידושי נינהו ואי תנאה הוי דקמא חיילי לאחר ל' ואינך לאו כלום ועולא א"ר יוחנן סבר כיון דלא נגמרו קידושי שום אחד מהן כל אחד שביק רווחא להיות נתפסין בה קידושי שני ולפ"ז ל"ש דזמנו של בתראי כלו בתוך זמנו של ראשון ול"ש שלא כלו אלא לאחר זמנו של ראשון כגון שאומר הכא מעכשיו ולאחר מ' שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שביק קמא לכל מאן דמקדש לה תוך ל' יום אבל לרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי אי אמר השני מעכשיו ולאחר מ' אין לחוש לקידושיו שכבר חלו הקידושין של ראשון בין דהוי תנאי בין דהוי חזרה ועיין בב"י ופסק רבינו מנגלל כר' יוחנן ורב אלפס סבר דמספקא לן בהאי לישנא אי הוי לשון תנאי או חזרה ויש אומרים בלשון תנאי ויש אומרים בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאי ולהאי חזרה ותיבעי גיטא מכל חד דילמא קמא לחזרה מכוון והלו של שני ושני לתנאי מכוון והלו קידושיו ואין של ראשון ואחרון קידושין ובעיא גט מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאי ושלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ושל אחרון לבד קיימין כן כתב ב"י שהרא"ש סבר שזהו טעם של רב אלפס וכעין זה כתב ה"ה בטעמו של הרמב"ם ועיין בב"י:

דרישה

סי' מ [א] אלא א"כ יתן לה האחד גט כו' ז"ל מ"ו ז"ל כ"ל שיגרש הראשון כו' אבל שיגרש השני וישאנה הראשון יאמרו מחזיר גרושתו עכ"ל ודוחק הוא לפרש כן גם לקמן כתב רבינו לשון זה "ופירש "אחד איזה שהוא או ראשון או שני ועוד מדמסיק רבינו וכתב אבל לעלמא אסורה עד שיתנו שניהם גט הל"ל רבותא דלראשון אסורה אע"פ שנתן השני גט לכן נלע"ד דהכא ליכא למיחש למידי שיאמרו מחזיר גרושתו ממ"נ אי יאמרו דהמקדש כה"ג הוי תנאי א"כ ידעי שקידושי שני לא היו כלום ואי סברי דחזרה הוא אם כן יודעין שקידושי ראשון לא היו כלום מעיקרא ולא דמי להמקדש בפחות משוה פרוטה דמקודשת מספק ואם קדשה אחר אסורה לשניהן עד שיגרש הראשון ומותרת לשני אבל לא יגרשנה השני וישאנה הראשון כמ"ש לעיל ר"ס ל"א דהתם מידע ידעי שהיא בחזקת מקודשת מהראשון ויסברו ודאי לא קדשה השני אלא א"כ גירשה הראשון משא"כ הכא דידיע דעדיין לא נתקדשה מהראשון קודם שבא השני וקידשה

מאותך

חדושי הגהות

מ א לא אדע מקומו במס' י"ט והרא"ש ראיתי שציין מקומו לדף (ד.) אמנם שם לא נאמר אך רב ור"י הלכה כר"י אבל להיות הלכה כר"י נגד רב ושמואל לא מצאתי שמה. אולם לפי מ"ש תוס' ב"ק (כד:) ד"ה ור' יוחנן דקי"ל רב ור"י הלכה כר"י וה"ה דלגבי שמואל הלכה כר"י י"ל דכוונת הרא"ש הכא כיון דרב ושמואל כל חד אמר מילתא באפי נפשיה א"כ הלכה כר"י כנגד כל אחד ולזה שפיר הביא ראיה ממס' ביצה ע"ד כוונת התוס' דלמעלה: **ב** כוונתו אהא דיבמות (יט.) דלא משכחת זיקת שני יבמים אלא מדרבנן ואילו אליבא

דרבי

אמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות (ט) אחותיך אינה מקודשת ואם אמר ליבמה (י) לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הוו ספק קידושין נתן לה שתי פרוטות ואמר לה באחת התקדשי לי עתה ובאחת לאחר שאגרשך (יא) הרי זו מקודשת ולכשיגרשנה הרי זו מקודשת עד שיגרשנה פעם שני מקידושי פרוטה שנייה אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שתתגרש או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאגרשך אינו כלום (יב) והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת האומר אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת [ג]. והוכר העובר (יג) הבת מקודשת

קידושי ראשון ואפילו את שני או גירשה דטעמא משום דמכי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אין לך חורה גדולה מזו וכמו שכתב הרא"ש להדיא א"כ במעכשיו ולאחר ל' יום כשקדשוה ג' על הסדר הזה נמי נימא דאינה צריכה גט אלא מן האחרון דכיון דפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אין לך חורה גדולה מזו וי"ל דבלא מעכשיו דמדינא היא מקודשת לשני אמרינן דאין לך חורה גדולה מזו אבל במעכשיו ולאחר ל' יום אי אמרינן תנאה הוא אשת איש דראשון היא וכי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר ה"ל כאשת איש דעלמא דהשתא בעלמא קא משטה ביה א"כ אדם יודע שאין קידושין תופסין בא"א וגמר ונתן לשם מתנה הלכך אע"ג דמספקא לן דילמא חזרה היא ליכא למימר בזו אין לך חזרה גדולה מזו דשמא אינו אלא תנאה:

א"ר תהא מקודשת לי לאחר שאתגייר וכו' משנה לשם ובלאחר שיחלוץ ליך יבמיך נמי תנן אינה מקודשת ואתיא כר"ע דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל למאי דקי"ל כשמואל דקידושין תופסין ביבמה מספק וכדלקמן בסי' קנ"ט וכדלעיל בסי' ו' וסימן י"ח א"כ כי היכי דאי מקדש ליבמה השתא ה"ל מקודשת מספק יש בידה לקדשה עכשיו קרינן ביה ולא הוה ליה דבר שלא בא לעולם הלכך אם א"ל לאחר שיחלוץ ליך יבמיך נמי הוי כספק קידושין ולא דמי לא"ל לאחר שאתגייר וכו' דכיון דעכשיו לא הוו קידושין כלל ה"ל דבר שלא בא לעולם מיהו נראה דכשקדשה הראשון לאחר ל' יום וקדשה שני לאחר שימות בעליך דחלו קידושי שני דלאו דבר שלא בא לעולם הוא כיון דבידו לקדשה תוך ל' יתבטלו קידושי ראשון כדלעיל:

נתן לה ב' פרוטות וכו' עד והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת בעיא דבעיא ר' אושעיא פ' האומר ולא אפשיטא ולכן כ' הרמ"ה דהוי ספק מקודשת אבל הרמב"ם פסק ה"ז מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה מן קדושי פרוטה שנייה וכדברי רבינו בסברא הראשונה שכתב בשמם וכתב ה' המגיד שטעמו דאותה בעיא איפשטא לן מסוגיא בפ' אע"פ וככך היא דעת הרשב"א וכ"כ הר"ן הביאו ב"י וכתב עוד ב"י שנ"ל דמה שכתב הרמב"ם ה"ז מקודשת אינו אלא לענין זה שצריך שיגרש אותה פעם שנייה מקידושי פרוטה שנייה אבל לא לענין אחר שאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט ממנו גם דאינם קידושי ודאי אלא קידושי ספק דאל"כ כך ה"ל לכתוב וכשיגרש אותה חלו קידושי שנייה עכ"ל והדברים מבוארים דמ"ש רבינו והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת לא קאי אמ"ש לפני זה אבל אם נתן פרוטה לאשת איש וכו' או לאשתו כו' דבזו מודה הרמ"ה דאינו כלום דכיון דאין בידו לקדשה עכשיו דבר שלא בא לעולם הוא וכן אשתו מקודשת ועומדת היא ולא חזיא למיתפס בה קידושין אלא ארישא קאי היכא דנתן לה ב' פרוטות כו' וכדפירש' ופשוט הוא וכ"כ ב"י: האומר אם תלד אשתך וכו' עד סוף מקדש הסי' מבואר בב"י טעם מחלוקת זו:

יש נוחלין ודיבמות לא מכרע למיפסק כרב ולדברי הפוסקים כר"י דשודא הוי המקדש בשטר מעכשיו ולאחר ל' יום צריך שיהיה השטר קיים לאחר ל' יום שאע"פ שמעכשיו מתחילין הקידושין לחול אינם קונין קנין גמור עד לאחר ל' יום וכדאמרינן בירושלמי דכל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' יום קונה קנין גמור הלכך בעינן שיהא השטר קיים וברשות' בשעה שהוא גומר קנינו אבל בכסף לא צריך דהא קי"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר ל' יום מקודשת אף על פי שנתאכלו המעות עכ"ל ודברי הרשב"א בדינים אלו בתשובה בסימן תש"ז (ב) ויש לדקדק בדברי הרא"ש שנראה מדבריו שהרי"ף סובר שצריכה גט מכל אחד ואחד וא"כ היינו כר"י ומה זה שכתב אח"כ ור"ח פסק כר"י ומסתבר הכא כפסק רב אלפס ומשמע דפליג ר"ח ארב אלפס ואיפשר לומר דאע"ג דבין להרי"ף בין לר"ח צריכה גט מכל אחד מ"מ לאו מחד טעמא הוא דטעמא דר"ח משום דפסק כר"י והרי"ף פסק כרב אלא דמספקא ליה דילמא לא קי"ל כאביי דאמר דלרב לא מספק' לן בהאי לישנא אי משמע תנאה אי משמע חזרה אלא בהא נמי מספקינן אליבא דרב ואע"ג דלא נפקא לן בינייהו מידי לענין דינא לא נמנע הרא"ש מלכתוב מחלוקתם וטעם הדבר ולהכריע דמסתבר כרב אלפס ומ"ש רבינו דלהרא"ש אינה צריכה גט אלא מראשון ומאחרון הוא מפני שכתב ותימה הוא בעיני למה לא יהא הלכה כאביי דהא ליכא מאן דפליג עליה:

אמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי וכו' עד אינה מקודשת משנה בפ' האומר (דף סב:) ופרש"י טעמא דאינה מקודשת משום דהוי דשלב"ל ועכשיו אין בידו לקדשה: **ומ"ש** ואם אמר ליבמה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הוי ספק קדושין שם במשנה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר וכו' לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת וכתב הר"ן לרב דאמר בפרק האשה רבה (צב:) דאין קדושין תופסין ביבמה אתי שפיר ושמואל דאמר התם בעגיותינו צריכה גט כלומר דמספקא ליה אי תפסי אי לא מוקי לה כר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והכי מוקי לה ר"ל התם ולדידן דקי"ל כשמואל ולא קי"ל כר"ע הויא ספק מקודשת דדילמא תפסי בה קדושין השתא וה"ל כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום עכ"ל וכך הם דברי הרא"ש ז"ל והרמב"ם כתב בפ"ז האומר ליבמה הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ ליך יבמיך ה"ז מקודשת הואיל ואילו קדשה עתה היו קדושין תופסין בה מספק וכתב הרב המגיד כדברי הר"ן דלדידן דקיימא לן דיבמה יש בה ספק קידושין אף כאן היא ספק מקודשת דבר פשוט הוא לפי הסוגיא שבפרק האשה רבה וכן כתבו מן המפרשים ז"ל ע"כ נראה מדבריו דלהרמב"ם נמי האומר לאחר שיחלוץ ליך יבמיך הויא ספק מקודשת ואיפשר שהיה גורס בדברי הרמב"ם הרי זו ספק מקודשת אבל לספרים דידן דגרסי הרי זו מקודשת נראה דמקודשת גמורה היא דכיון דעכשיו נמי תפסי בה קדושין מספק לא הוי דשלב"ל כיון שהיא דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו הקדושין לאחר שיחלוץ לה יבמה ס"ד ועיין מ"ש רבינו ירוחם בשם הרמ"ה: נתן לה ב' פרוטות וא"ל באחת התקדשי לי עתה ובאחת לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת וכו' בפרק האומר (דף סב:) גרסינן תנן התם אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה בעא מיניה רב אשי מרבי יוחנן אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו ונתלשו מהו א"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אלא הא דאמר רבי אושעיא הנותן פרוטה לאשתו וא"ל הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינה מקודשת ה"כ לר"י דהוו קדושין נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה תפשוט דבעי רב אושעיא הנותן ב' פרוטות לאשה באחת א"ל התקדשי לי היום ובאחת א"ל התקדשי לי לאחר שאגרשך תפשוט מינה דלא הוו קדושי דילמא כי היכי דתפיס קדושי השתא תפסי נמי לאחר כן ופרש"י בידו לקדשה · בתמיה וכי בידו לקדשה אם יגרשנה שמא לא תתרצה בקדושיו: דלמא כי היכי דתפסי וכו' · כלומר להכי מספקא ליה לרב אושעיא בהא משום דאיכא למימר דלמא סביר' לן מגו דאי בעי לקדושי השתא מקדש תפסי בה קדושין לאחר זמן מהשתא אבל המקדש את אשתו לא הויא השתא למיתפס בה קדושי שהרי מקודשת ועומדת היא ומשמע דבעיין לא איפשיטא הלכך ספק מקודשת הויא וזה דעת הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך אבל הרמב"ם כתב בפ"ז הנותן ב' פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת לאחר שאגרשיך ה"ז מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש פעם שנייה מן קדושי פרוטה שנייה · וכתב ה"ה והר"ן בשם הרשב"א דאיפשיטא לן מדוכתא אחריתי דאמרינן בפרק אע"פ גבי מקדיש מעשה ידי אשתו ומי איכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש מתקיף לה רבי ינאי אלמה לא אילו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש מי לא קדשה מתקיף לה רבי ירמיה מי דמי התם בידו להקדישו הכא אין בידה לגרש את עצמה אלמא כל שבידו להקדיש עכשיו הויל לקמיה אע"פ שיבא בינתים זמן שלא יהא ראוי להקדיש ואף כאן כיון דשניהם רוצים עכשיו בכך בידם הוא שתתקדש מעכשיו ולעולם אף על פי שכשיתן לה גט לא תהא ברשותו להתקדש לו כיון שביד שניהם עכשיו שתתקדש לעולם אפילו קדושין דלאחר גירושין מהני ומיהו כתב בתשובה דמסתברא דקדושי בתרא לא עדיפי מהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום שכל שלא אמר מעכשיו יכולין לחזור בהם בתוך ל' וכאן נמי הרי לא א"ל מעכשיו ולא עוד אלא אפילו א"ל מעכשיו ולאחר שאגרשיך י"ל כן שהרי א"א להם לחול מעכשיו שכבר היא אשתו מחמת קדושין הראשונים וכתב הר"ן על זה ואני תוכך להחמיר ולומר דלא מיפשטא בעיא דרב אושעיא מהתם דפרק אע"פ דהתם היינו טעמא שכיון שבידו להקדישה עכשיו יכול הוא ג"כ להקדישה לאחר זמן לפי שאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאחר זמן אף מעכשיו הוא יכול להקדישו דהי קאמר שדה זו שאני מוכר לך היינו שאמכור לך תשא"כ בקדושי אשה שאותה קדושי שנייה א"א שתחול עכשיו שהרי היא מתקדשת קדושי ראשונה דבבת אחת נותן לה ב' פרוטות הללו ואומר כן ואיכא למימר דקדושי שנייה דלאחר גירושין לא חיילי עכ"ל ול"נ דאפשר לומר עוד דהרמב"ם נמי סבר דלא איפשיטא בעיא דרב אושעיא ומאי הרי זו מקודשת דקאמר הרי זו מקודשת מספק והכי דייק לישניה שכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה דמשמע תהיה מקודשת לענין שצריך שיגרש אותה פעם שנייה ולא לענין אחר שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה ממנו גט דאל"כ כך ה"ל לכתוב וכשיגרש אותה יחולו קדושין שנייה ודברי הרשב"א בתשובה בדין זה בסימן תש"ז (ג): **ומ"ש** רבינו אבל אם נתן פרוטה לא"א ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שתתגרש ג משנה בפרק האומר (שם) וטעמא משום דהוי דשלב"ל ועכשיו אין בידו לקדשה: ומ"ש או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה תהא מקודשת לי לאחר שאגרשיך אינו כלום נתבאר בסמוך שהיא מימרא דרב אושעיא: כאן יש חסרון מבואר בדברי רבינו וכן צריך להגיה ולכתוב והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת האומר אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת וכו' וכן מצאתי בספר מדוייק: ומ"ש והרמ"ה כתב דהויא ספק מקודשת ארישא קאי שכתב נתן לה ב' פרוטות וא"ל באחת התקדשי לי עתה ובאחת לאחר שאגרשיך וכבר נתבאר בסמוך דפשטא דמילתא הכי הויא דבעיא דרב אושעיא לא איפשטא: **האומר** אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום משנה בפרק האומר (שם) וטעמא משום דהוי דבר שלב"ל:

וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הבת מקודשת בפ"ז וטעמו מדגרסינן בגמרא עלה דמתניתין דבסמוך תניא כותיה דר"י דאמר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אין תורמין מן התלוש על המחובר וכו' יתר על כן אמר ר"מ ב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימין כלומר אף על פי שאין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שליש לאו תבואה היא ואיכא עלה תרי לישני בגמרא ובלישנא בתרא אמרינן אמר רבה לא אמר רבי אליעזר ב"י אלא בשחת דבי כבשא אבל בשחת דבי שקיא לא כלומר דתרתי בעינן שתהא התבואה ככר שחת כלומר שיהא ראוי לקצור ולהאכיל לבהמה אבל באגם כלומר שאין התבואה עדיין

דרכי משה

הקא כשמקדש בכסף אבל בשטר לא ולא נראה וכו': (ב) וז"ל שם דלמאן דמצריך גט מכולן יכול לגרשה מיד ולמ"ד דא"צ גט מן האמצעי אינן יכולין לגרשה עד שיגיע הזמן שתלו בו התנאי וע"ש הטעם: (ג) וכ' דאפילו אם אמר נתכוונתי שהקידושין יהיו חלין מעכשיו אינו כלום דדברים שבלב אינן דברים עכ"ל וע"ש שהאריך:

דרישה

וקידשה גם כן: [ב] והוכר העובר הבת מקודשת דנחשב שבא לעולם וכ"ע דבח"מ סימן ר"ט כתב רבינו ז"ל מה שתלד פרתי או שפחתי מכור לך אינו כלום אפילו היתה הפרה או השפחה וכבר מעוברת משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם · ודוחק לחלק דהתם איירי בדלא הוכר העובר . וע"ש בר"ס ר"י דכתב רבינו בשם ר"מ והרא"ש דאם אדם מקנה לעובר ואומר לכשיולד קנה וי"ל דה"כ איירי דאמר לכשיולד (ועיין בב"י שכ"כ בשם הר"ן) אבל הא דהכא מקנה העובר ולא מקנה לעובר הוא ועוד דהוא ליה לכתבו בפלוגתא כמ"ש שם בסי' ר"י: אלא (יב) והרמ"ה כתב דהוי ספק מקודשת ארישא קאי שכתב נתן לה שני פרוטות כו': (אם תלד אשתך כו' אינו כלום דהוא דבר שלא בא לעולם כ"פ): (יג) הבת מקודשת הואיל שהוכר העובר נחשב שבא לעולם ועד"ד:

פרישה

(ט) **אחותך** אינה מקודשת משום דהוה דבר שלא בא לעולם (וקיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמו שנתבאר בח"מ סימן ר"ט כ"פ) אין בידו לקדשה:
(י) **לאחר** שיחלוץ ליך יבמיך ואין זה דבר שלא בא לעולם דאם קדשה עכשיו הוי ספק קידושין כדלעיל בסימן י"ח (ע"ש דמספקא לן אי תפסי קידושין ביבמה כמו בשאר חייבי לאוין כ"פ) א"כ עכשיו נמי שיאמר אחר שתחלוץ לך יבמיך הוי קידושין וכ"פ הרמב"ם ס"ו:
(יא) **הרי** זו מקודשת ולכשיגרשנה כו' דאמרינן מיגו דאיבעי לקדשה השתא מקדש תפסי בה קידושין נמי לאחר זמן משתא אבל באשתו או באשת חבירו לא חזיא השתא למתפס בהו קידושי שהרי מקודשת ועומדת היא: (אם תלד אשתך כו' אינו כלום דהוא דבר שלא בא לעולם כ"פ):

חדושי הגהות

דרבי יוחנן משכחת לה דאוריתא כגון שיקדשוהו ב' אחים בשיא זמנו וכן הוא להדיא בר"ן: נ לא משנה מפרשת היא אך משמעות המשנה שם הוא כלמד ע"ש:

עדיין אלא לאחים רכיס נא דכיון דלא חשיב נא חייל עליה שם למפרע ובעינן כמי שיהא האי שחת דבי כבשא כלומר שדה בית הבעל ששותה ממי גשמים אבל בשחת דבי שקיא דהיינו שדה בית השלחין שצריכה להשקות לא אמר וכיון דעבידא דפסדא כי לא משקה לה כדמיבעי לה כמי שלא בא לעול כלל הוא ורב יוסף אמר אפי׳ בשחת דבי שקיא כלומר הואיל והגיע לכלל שחת ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה תהא מקודשת לי לא אמר כלום א״ר חנינא ל״ש אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין כמאן בשהוכר עוברה ודברי הכל כלומר דבין לרבה בין לרב יוסף הוכר עוברה בעינן דומיא דשחת דהאי כמי לשחת דבי כבשא דמי שגמרו בידי שמים הוא הלכך משניא מדראב״י ובתר הכי גרסינן אמר אביי ראב״י ור״מ ורבי כולהו ס״ל אדם מקנה דשלב״ל ואע״ג דמוקים לראב״י בשטה דאלמא ס״ל דלית הלכתא כותיה סובר הרמב״ם דלא פליג בהדי רבה ורב יוסף בדינא דכולהו מודה דשחת דבי כבשא דבר שבא לעולם הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת כמי כשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף טרחי לאוקמי מלתיה דראב״י בשחת דהוי דבר שבא לעולם כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקי״ל משנת ראב״י קב ונקי ואביי ס״ל דראב״י אפילו באגם ואפילו בפחות מכן אמר דקסבר אדם מקנה דשלב״ל ומש״ה אוקמיה כשטה ומיהו כולהו מודו דשחת והוכר עוברה בא לעולם מיקרי וכתב הר״ן ואע״ג דראב״י בעי דילמא משיבתו שלים ויתלשו והכא לא אמר תשתלד איכא למימר דכיון דאמר אם ילדה תהא מקודשת כאומר לכשתלד דמי ואחרים אומרים דרבי חנינא מוקי לה דאמר בהדיא לכשתלד אבל הרמב״ם ז״ל כתבה באומר אם ילדה וכתב עוד הר״ן ולפ״ז מוכח לעובר בשהוכר עוברה קנה ולא מחוור דבפרק מי שמת (קמא:) משמע דכל עובר ממעטינן אפילו הוכר לא מיקרי בא לעולם ורבה ורב יוסף נמי ס״ל כאביי דלראב״י אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ורבי חנינא נמי דאמר בשהוכר עוברה מקודשת משום דס״ל דראב״י קאמר הכי והאי דדחקי רבה ורב יוסף לפרושי מילתיה בשחת להו משום דתיקום אליבא דהלכתא אלא משום דלישניה דראב״י מוכח דבעינן בא לעולם קצת ואוקמא אביי לדראב״י בשטה הילכך ליתא לדראב״י ואפילו בשחת דבי כבשא והאומר אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי אע״פ שהוכר עוברה אינה מקודשת ע״כ · והרי״ף השמיט משנה זו ומאי דאתמר עלה ונראה שהוא סובר כדברי האומר שאע״פ שהוכר עוברה אינה מקודשת ומפני כך לא הוצרך דין המשנה דמהנך דקתני מתניתין לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו׳ אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם נשמע לאומר אם ילדה אשתך נקבה דאינה מקודשת וכ״כ שהוא דעת הרא״ש שכתב המשנה כצורתה ומילא משמע דבכל גווני אינה מקודשת וכתב ה״ה שיש מפרשים סבורים כן שאע״פ שהוכר עוברה אינה מקודשת וכן דעת ההשגות ודבר זה מחלוקת הוא בין הראשונים ג״כ ורבינו האי כדעת ההשגות ויש לחוש לדברי רבינו וקצת מפרשים ע״כ : **ומ״ש** ויראה לי שצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד וכו׳ הם דברי הרמב״ם בפ״ז : ומ״ש והרמ״ה כתב דאפילו הוכר העובר אינה מקודשת כבר נתבאר שיש סוברים כן :

מא מקדש

מקודשת (יד) ויראה לי שצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתלד כדי שיכנסנה בקידושין שאין בהן דופי והרמ״ה כתב דאפילו הוכר העובר אינה מקודשת :

מא מקדש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהא בשוה פרוטה לכל אחת ואחת מהן יכולה לקבל הקדושין בשביל כולן (א) לדעתן המקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחד שאומר הרי שתיכן מקודשות לי (ב) אינן מקודשות ואין שום אחת מהן צריכה גט ואם לא קדש אלא אחת ולא פירש איזו כגון שאמר לאב אחת משתי בנותייך מקודשת לי או שאחת עשתה שליח לחבירתה לקבל קידושי׳ ונתן בידה ואמר לה אחת מכם תהא מקודשת לי (ג) הוו קדושין ואסור בשתיהן בכל אחת שמא היא אחות אשתו ונותן גט לשתיהן היו עמהן נכריות ואמר כולכם מקודשות לי וקבלה אחת מהן בשביל כולן לרב אלפס אהיות אינן מקודשות ונכריות כולן מקודשות ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות (ד) [א] אלא אם יאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי [ב] ואז כל אחת מן הנכריות הוו מקודשות ואם אמר אחת מכולכם מקודשת לי כולן מקודשות מספק וכ״כ הרמב״ם וא״א הרא״ש ז״ל כתב כהרי״ף וכן אם אמר כולכם מקודשות לי והיה בהן שפחה או כותית או א״א או אחת מכל העריות : אין

מא מקדש · ואחת מהן יכולה לקבל הקידושין בשביל כולן לדעתן פירוש שעשו כולן את אחת מהן שליח וא״ל קבל קידושין מפלוני בשביל כולנו דאז הוי קדושין אפילו שתקה ולא אמרה כן אקבל בשביל כולנו אלא קבלה בסתם אפ״ה אמרי׳ דכולן מקודשות קידושי׳ ודאי וזהו כפר״י והרא״ש בפ׳ האיש מקדש על הא דאמר רב ש״מ ממתניתין שהאשה נעשית שליח לחבירתה (דף כ״ג) וכתבו רבינו לעיל סי׳ ל״ו וכאן קיצר וסמך על מ״ש למעלה :

המקדש אשה ובתה וכו׳ משנה שם : ומ״ש ואם קידש אחת ולא פירש וכו׳ שם פליגי בה אביי ורבא וקי״ל כאביי דקידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין ונותן גט לשתיהן והיא׳ הק׳ דיע״ל קג״ס : **ומ״ש** כגון שאמר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי היינו בשתיהן קטנות ולא שידך שום אחת מהן וכבר נתבארו חלוקי דינים אלו בס״ד בסוף סי׳ ל״ז ע״ש :

ומ״ש היו עמהן נכריות וכו׳ בפרק האיש מקדש הקשו לאביי ממתני׳ דמעשה בה׳ נשים ובהן ב׳ אחיות וא״ל הרי כולכם מקודשות ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות הא נכריות מקודשות ה״ד אילימא דאמר כולכם קני את וחמור הוא ולא קני אלא לאו דאמר כולכם ואחד מב׳ אחיות וקתני אין אחיות מקודשות ומשני דה״ק ואם אמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי הלכך אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות והרמב״ם ובעל הלכות פסקו כסוגיא זו הלכך באומר כולכם מקודשות לי אפי׳ נכריות אינן מקודשות דקני את וחמור הוא ואע״ג דקי״ל כרב נחמן דאת וחמור קנה מהלכה מ״מ גבי קידושין כיון לדבדבור אחד דאמר כולכם מקודשות לי הוא מקדשן מודה רב נחמן דבזו את וחמור לא קנה אבל רב אלפס לא הביא סוגיא זו דאליבא דרב ששת אתיא דס״ל את וחמור לא קנה אבל לרב נחמן דקי״ל כוותיה מתניתין אתיא כפשטא בדאמר כולכם ואפ״ה אחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות ומ״ש רבינו דהרא״ש כתב כרב אלפס ל״ע היכא איתיה דבפסקיו משמע דמסקנתו

מא מקדש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהא בשוה פרוטה לכל אחת ואחת מהן יכולה לקבל הקידושין בשביל כולן לדעתן במשנה פרק האיש מקדש (דף נ:) : **המקדש** אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאומר הרי שתיכן מקודשות לי אינן מקודשות וכו׳ בפ׳ האיש מקדש (שם) תנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאח׳ אינן מקודשות מעשה בה׳ נשים ובהם שתי אחיות ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר להן הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקבלתה אחת מהן ע״י כולן אמרו חכמים אין אחיות מקודשות ובגמרא (נא.) איתמר קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוי קדושין רבא אמר לא הוי קדושין פרש״י קדושין שאין מסורין לביאה · קידש אחת מב׳ אחיות ולא פירש אי זו מהן דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו ופרכינן בגמרא עליה דרבא ממתניתין דתנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה מקודשת כלומר דוקא כאחת הוא דאינן מקודשות וכדרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת אינו הא א׳ מאשה ובתה א׳ מאשה ואחותה ולא פירש מקודשת ואע״פ דקדושין שאין מסורין לביאה נינהו ותיובתא דרבא אמר לך רבא ולטעמיך אימא סיפא מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וכו׳ אמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דלאין מקודשות הא נכריות שעמהן מקודשות ה״ד אי נימא דא״ל כולכם קני את והמור הוא ואת וחמור לא קנה אלא לאו דא״ל אחת מכם כלומר דלאו את וחמור הוא דאם קידש זו לא קידש זו וקתני אין אחיות מקודשות לאביי קשיא סיפא ולרבא קשיא רישא ומפרקינן אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה מקודשות ואם אמר הראויה מכם לביאה מקודשת לי אין אחיות מקודשות ומעשה בחמש נשים וכו׳ ואמר הראויה מכם תתקדש לי ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ורבא מתרץ לטעמיה וכו׳ וכתב הר״ן הרי״ף לא הביא מזה כלום וכתב מתניתין כצורתה ולא העמידה באומר הראויה מכם לביאה תתקדש לי וטעמו משום דלא אצטריכין לאוקמא בהכי אלא משום פירכא דאת וחמור הוא כלומר ותקשי למ״ד דלא קנה ואף ע״ג דקי״ל קנה אשכחן דכותא בתלמודא פירכא אליבא דלא כהלכתא ומיהו לדידן דקי״ל דאת וחמור קנה מחלה מיתוקמא לן מתני׳ אליבא דאביי דקי״ל כותיה כפשטה בדאמר כולכם ולא קשיא לן מידי אבל בעל הלכות והרמב״ם בפ״ט העמידו מתניתין דוקא באומר הראויה מכם לביאה מקודשת הא לאו הכי אין אחת מקודשת ויש לתמוה למה וכ״ל שהם סוברים דהכא אליבא דהלכתא מקשינן דאפילו לדידן דקי״ל קנה מחלה הכא לא מקדשה חדא מינייהו משום דבשלמא במקנה איכא למימר שדעתו הוא שיקנה מי שיוכל לקנות שאין טעם לומר שמפני שזה אין לו יד לקנות לא יקנה מי שיש לו יד אבל מקדש זה · קונה הוא אותם נשים בכלכלה של תאנים ולא נתנה להם אלא כדי שיזכה בכולן שכן דרך הלוקח ליקח רע ויפה כאחת וסברו ז״ל כך כדי שתהא עולה שמועתינו להלכה ואע״פ כן אין הדבר מחוור להקל בכך כיון דאשכחן פירכא בתלמודא אליבא דלאו כהלכתא עכ״ל וגם הרא״ש כתב שהטעם שלא הביא הרי״ף אלא המשנה בלבד הוא משום דס״ל דהך פירכא דפריך רבא לאביי היא דלא כהלכתא ומיהו בעל הלכות מוקי מתני׳ דוקא באומר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ור״י פירשה דרבא דפריך מאת וחמור לא פליג ארב נחמן רביה אלא אליבא דמאן דאמר לא קנה פריך דאיהו ע״כ מפרש מתניתין הכי ולא אשכחן אמוראי אחריני דפליג עליה באוקימתא דמתני׳ ויש מחלקין דהתם דמפיק להו בתרי דאמר את והמור קאמר רב נחמן דקני מחלה אבל הכא דבחד ליבנא מפיק להו דאמר כולכם מודה רב נחמן דלא קנה עכ״ל הרא״ש וכל זה נזכר בדברי ה״ה וכתב שדעת הרמב״ן כדברי האומרים דהך סוגיא אתיא דלא כהלכתא והרשב״א הניח הדבר בצ״ע והשתא מ״ש רבינו המקדש אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאומר הרי שתיכם מקודשות לי אינן מקודשות וכו׳ היינו נותני׳ דהמקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות ומ״ש ואם קידש אחת ולא פירש אי זו וכו׳ הוו קדושין ואסור בשתיהן וכו׳ ונותן גט לשתיהן היינו קדושין שאין מסורין לביאה דאיפסקא בהו הלכתא כאביי דאמר דהוו קידושין : **ומ״ש** היו עמהן נכריות ואמר כולכם מקודשות לי וקבלה אחת מהן בשביל כולן לרב אלפס אחיות אינם מקודשות ונכריות כולן מקודשות ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אלא אם יאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי כבר נתבאר בסמוך טעם מחלוקתן : ומ״ש ואז כל אחת מהנכריות הוי מקודשת מספק הוא תימא למה לא יהיו מקודשות ודאי כל הנכריות כיון שהן ראויות לביאה ואין לומר דמשום דאמר הראויה לביאה דמשמע שאינו מקדש אלא אחת מש״ה קאמר דכולן מקודשות מספק דהראויה לביאה לא בשביל אחת בלבד קאמר אלא כל שראויה לביאה קאמר וכ״כ מדברי הרמב״ם שכל הנכריות מקודשות קידושי ודאי שכתב כלשון הזה ואם אמר לכן הראויה מכם לביאה מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ מאחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן הילכך נראה שזה שכתוב כאן בספרי רבינו מספק שיש למוחקו : ומצאתי בקצת נוסחאות מספרי רבינו שכתוב אחר בבא זו ואם אמר אחת מכולכם מקודשת לי כולן מקודשות מספק וכן כתב הרמב״ם ובהא ודאי שפיר כתב שאינן מקודשות אלא מספק שהרי פירש שאינו מקדש אלא אחת ואף האחיות הם בספק זה כיון שאמר אחת מכולכם ולגבי אחיות היינו קדושין שאינן מסורין לביאה דאיפסיקא הלכתא כאביי דאמר דהוו קדושין כלומר להצריך גט לכל אחת מהם וזהו שכתב כולן מקודשות מספק דמשמע דאף אחיות נמי בכלל ומ״ש רבינו שהרא״ש כתב כרב אלפס אינו נראה בעיני שהרי הרא״ש לא הכריע בין ב׳ הסברות : ומ״ש וכן אם אמר כולכם מקודשות לי והיה בהן שפחה או כותית או א״א או אחת מכל העריות כ״כ הרמב״ם בפ״ט ופשוט הוא : אין

פרישה

(יד) ויראה לי כו׳ מדברי הרמב״ם .

סי׳ מא (ש) ··· ועיין ופי׳ מרלונן שעשאוה שלוחן כ״פ) : (ב) אינן מקודשות דכל שאינו בזה אחר זה בבת אחת נמי אינו (לשון הגמ׳ הוא ורצה לומר כשם שאם לקח אשה שאין הקידושין תופסין אמר כך באחותה דך כי קדשינהו בבת אחת נמי לא הוי קידושין כ״פ) : (ג) הוו קידושין דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין : (ד) אא״כ יאמר הראויה מכם לביאה כו׳ אפשר דה״נ ס״ל דצריך שיאמר כל הראויות מכם כו׳ ועיין בדרישה (וע״ל סימן ל״ז כ״פ) :

דרישה

סי׳ מא [א] אלא אם כן יאמר הראויה מכם כו׳ ח״ל ה״ג והתם הויא שליח לחברתה לקבולי לה קידושין ואפילו לגרה דילה דתנן מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות כו׳ וא״ל הרי כולכם מקודשות לי כו׳ (וקבלתה אחת מהן ע״י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות כ״פ) וקשיא לן אחיות הוא דאינן מקודשות אבל נכריות מקודשות וקא אמרי׳ כיון דקא אמרי לכו הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו ואשתכח דשתים מהן אחיות נינהו ה״ל כמ״ד לראובן קנה לך מנה זו את וחמור כו׳ (ואת וחמור לא קנה כ״פ) ואוקימנא למתני׳ כגון דאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי בכלכלה וקבלה אחת מהן ע״י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אבל הנך אחרות מקודשות עכ״ל הרי שכתבו שמתניתין דקתני הרי כולכם מקודשות נתקדשה

לי ··· שאמר הראויה לי מכם לביאה כו׳ וא״כ משמע שאמר בלשון רבים כל׳ דמתני׳ או לשון הראויה מכם לביאה כו׳ משמע כל שהן ראויות לביאה וכ״כ ב״י ולפי מ״ש בסמוך נ״ל שלשון ··· הפסק ובכלל ושרש לשון המשנה בגמרא דכולכם ר״ל א׳ מכולכם כן דעת בעל הלכות ג״כ : [ב] ואז כל אחת מנכריות כו׳ וכתב ב״י ז״ל תימא למה לא יהיו מקודשות ודאי כל

מב **אין** האשה מתקדשת אלא לרצונה (א) נתקדשה שלא לרצונה אינן קידושין נשאל לא"א הרא"ש ז"ל לאה שאמרה לראובן תן לי מנה שאתה חייב לי ונתן לידה ג' פשיטים וכשנתנם לידה אמר לה הרי את מקודשת לי וכששמעה השליכה המעות ואמרה איני רוצה לקדש ועדים מעידים בזה [א] (ב) והשיב שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט (ג) וכתב הרמב"ם ז"ל אבל האיש שאנסוהו וקידש קידושיו קידושין (ד) ורי"ף כתב שאין קידושיו קידושין וכ"כ בעל העיטור: **המקדש** שלא בעדים ואפילו בפני עד אחד אינם קידושין ואפילו שניהם מודים בדבר ובספר המצות כ' (ה) שחוששין לקידושין

מסקנתו כנה"ג הלכות ובפירוש ר"י ויש מחלקים דכולן לא כ"ל כרב אלפס ע"ש:

מב אין האשה מתקדשת אלא לרצונה כתב הסמ"ג שנאמר ויצאה והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה וה"א ריש קידושין האשה נקנית ופריך ומיתני האיש קונה כדקתני האיש מקדש ומתרץ אי תנא קונה ה"א בע"כ תנא אשה נקנית דמדעתה אין שלא מדעתה לא. ומ"ש נתקדשה שלא לרצונה אינן קידושין פי' ואינה צריכה גט ואף על גב דמדאורייתא קידושיה גמורין הן דאגב אונס גמרה ומקניא נפשה מכל מקום רבנן אפקעינהו לקידושין מיניה דהוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו חכמים עמו שלא כהוגן וכמר בר רב אשי בפרק חזקת (דף מ"ח) ודלא כאמימר דקאמר תליוה וקידש קידושיו קידושין: **ומ"ש** בשם הרמב"ם דבאיש שאנסוהו וקידש קידושיו קידושין נראה דס"ל דאמימר דקאמר תליוה וקדיש קידושיו קידושין משמע בין שאנסו את האשה וקבלה קידושין בין שאנסו את האיש לקדש את האשה קידושיו קידושין אלא דמר בר רב אשי לא פליג אלא בשאנסו את האשה מפני שאינה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בע"כ ולפיכך ה"ה מקודשת ודעת רב אלפס וב"ה הוא להיפך דאפילו אמימר לא מיירי אלא בשאנסו את האשה וקיבלה קידושין דאגב דמקבלת זוזי גמרה ומקניא נפשה דהיינו דומיא דתליוה וזבין אבל באנסו את האיש לקדש אפילו אמימר מודה דלא הוו קידושין דהוי דומיא דתליוה ויהיב דלא הוי מתנה וכ"כ ב"ה להדיא באות מ' מודעא ובסמ"ג מבואר שהיה גורס בדברי מר בר רב אשי היא עשתה שלא כהוגן לפיכך עשו לה חכמים שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושין מינה ומפרש דפליגי בשאנסו את האיש לקדש דלאמימר ה"ז מקודשת ולמר בר רב אשי אינה מקודשת והלכה כמר בר רב אשי ונתיישב מה שהיה קשה להגהת מיימוני על מ"ש הסמ"ג ונראה דאע"ג דלענין הלכה דעת הסמ"ג כרב אלפס וב"ה אפ"ה נקטינן לחומרא כהרמב"ם והרשב"א שהכריע כמותו כמ"ש ה' המגיד וה"ל ספק מקודשת: **נשאל** להרא"ש לאה שאמרה וכו' כלל ל"ה ס"י ואיכא למידק לאיזה צורך הביא רבינו תשובה זו הלא כבר כתב דשלא לרצונה אינן קידושין כלל ותו דהא פשיטא דפשיטא היא דאין כאן בית מיחוש שהרי אפילו לא היתה אומרת כלום אלא השליכה לפניו מיד אינה מקודשת כדלעיל בסימן ל' כ"ש באמרה ג"כ איני רוצה להתקדש ואפשר דאתא לאורויי אפילו היתה אשה עומדת בחצרה וכשהשליכה המעות מידה עדיין היו הקידושין ברשותה וה"א דאין זה דומה להשליכה לפניו דאינה מקודשת דלא השליכתה ברשותה אבל היכא דהשליכתה ברשותה מקודשת קמ"ל כיון דאמרה בפירוש איני רוצה להתקדש לך אין לחוש לקידושין כלל והמעיין בתשובה יראה דעיקר תשובתו דלא מיקרי קול אלא כגון פלו' שמע מפלוני וכו' כדלקמן בסי' מ"ו כיון דליתנהו עדים קמן סברי אינשי קושטא קאמרי אבל הכא שהעדים לפנינו הוי קול ושוברו עמו ועוד דקי"ל כסוראי אתריה דרב דמבטלין קלא כו' ורבינו קיצר במקום שהיה לו לפרש ע"ל תחלת סי' ל' דבזורק לה קידושין אעפ"י שנתרצית להתקדש לו צריך ג"כ שהזריקה תהיה מדעתה: **המקדש** שלא בעדים ואפילו בפני ע"א אינה קידושין ואפילו שניהם מודים בדבר ובספר המצות כתב שחוששין וכו' פירוש היכא דשניהם מודים כתב בספר המצות דחוששין לקידושין בפני ע"א להצריכה גט והכי מוכחת הסוגיא להדיא בפרק האומר (דף ס"ה) דלמ"ד המקדש בע"א חוששין לקידושין דוקא בששניהם מודים אבל אותו שאינו מודה לא נאסר וא"כ הסמ"ג דפסק ע"ש הר"א ממ"ך דחוששין כרב פפא ולא כרב כהנא דקאמר אין חוששין היינו דוקא כששניהם מודים וכ"כ ב"י ע"ש הר"ש בר צמח בתשובה וכתב עוד ז"ל אבל אם יש הכחשה ביניהם לא כמ"ש הרשב"א באשה טוענת דמשטה היתה עכ"ל מבואר דלאו דוקא המכחיש את העד לומר להד"ם מעולם לא קבלתי קידושין מיד פלו' או מעולם לא קדשתי את פלונית אלא אפילו הוא אומר נתתי והיא אומרת קבלתי אלא שטוענין שמעולם לא נתכוונו לקידושין שתהא לו לאשה בקידושין אלו כי לא נתכונה היא אלא להשטות בו א"כ לשחוק והיתול בעלמא בטענה זו כמי שאינו מודה לדברי העד קרינן ביה שהלא העד מעיד שזה קידש את זו והיא אשת איש ושניהם או אחד מהם אומר שלא קידש אותה ואינה א"א כי לא היה אלא דרך שחוק והשטאה:

ומ"ש

מב אין האשה מתקדשת אלא לרצונה בריש קידושין (דף ב:) האשה נקנית מדעתה אין שלא מדעתה לא: ומ"ש נתקדשה שלא לרצונה אינן קידושין בפרק חזקת (ד' מח.) אמר אמימר תליוה וקדיש קידושיו קידושין מר בר רב אשי אמר לא הוו קידושין הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו חכמים שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה ופרשב"ם תליוה וקדיש קבלה קידושין קידושי' קידושין דדמי לזביני שמוכרת עצמה לזה מר בר רב אשי אמר במכר מודינ' דהוי זביני אבל גבי אשה תקון רבנן דלא ליהוו קידושי דהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה לפיכך נעשה עמו שלא כהוגן שלא כדין דאע"ג דמן התורה הוו קידושין רבנן עקרינהו להפקיע אותה ועשו מעות מתנה והטעם משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמור לא ליהוו קידושין כתנא שלא קדשה זה שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין הללו ואע"ג דאמימר פליג התם פסקו הרי"ף והרא"ש כמר ב"ר אשי וכ"כ הרמב"ם בפ"ד: **לקח** ידה בע"כ ונתן הטבעת בידה בהגהות מרדכי דסוף גיטין וכתבתיו בסי' ל': **נשאל** לא"א הרא"ש ז"ל לאה שאמרה לראובן תן לי מנה שאתה חייב לי ונתן לידה ג' פשיטים וכשנתנם לידה א"ל הרי את מקודשת לי וכו' בכלל ל"ה סי' י' ובתשובת מהר"ם שבסוף ספר נשים כתב על ראובן שקידש לאה וזרק לה קידושיה לתוך חיקה ונענעה בגדיה להשליך הקידושין ממנה תוך כדי דיבור נראה ודאי כיון שאמר שקידש שם אינו שלה אפי' זרק לה הקידושין תוך ארבע אמותיה אינה מקודשת כדתנן בזורק (עז.) אבל אם זרקו לתוך חיקה או לתוך קלתה מקודשת אף על פי שראו העדים שנענעה בגדיה להשליך הטבעת של קידושין מעליה אין לדמותו להא דאמרינן בפ"ק דקידושין (ח:) התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת וכו' עד ל"מ שדיתינהו קמיה דאינה מקודשת וכולי דשאני התם דאיהי לא אמרה מעולם מוקדשני לך אבל בנדון זה כיון דשמעו העדים דאיהי אמרה לו מעיקרא פלוניבא וקדשני וגם שוב בשעת הקידושין כשאמר בפני כולם פלונית בקשה ממני לקדשה וכן אעשה ושתקה אע"ג דבתר דנפיל לתוך חיקה שדיתינהו איכא למימר דמעיקרא קבלה לשם קדושין וכי שדיתינהו בתר הכי מהדר קא הדרה בה ואע"ג דתוך כדי דיבור לקבלה שדיתינהו בקדושין משום חומרא דא"א קי"ל תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי כדאיתא פרק י"נ (קכט:) ופ"י דנדרים (פז:) ואע"ג דאמרה בלבי לא היה אלא לשחוק ומעולם לא נתרציתי לו דברים שבלב נינהו ואינם דברים ואף ע"ג דאיכא למימר דאנן סהדי דלא נתכוונה אלא להתלוצץ גבי קדושין משום חומרא דא"א לא נסמוך על אומדן דעתה לומר לא היה בלבה כך ודאי וליכא אומדן דעתא דמוכח כיון דאיכא נמי למימר איתתא בכל דהו ניחא לה אמנם דקדקתי בכתב העדיות וכתוב בו שהעדים לא ראו אם נפלה הטבעת של הקדושין בחיקה לפי זה נ"ל דאינה צריכה גט ואפילו היא יודעת בטוב שנפלה לתוך חיקה בעינן דליהוו סהדי שהגיעו הקדושין לידה והיכא דאיכא תרי סהדי ואחד אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה הוי ספק קדושין והיכא דליכא אפילו חד שראה שהגיעו הקדושין לידה אינה מקודשת אפילו מדרבנן אף על פי שהיא בעצמה מודה שנפלה הטבעת בחיקה דומיא דאמרינן (קדושי' סה:) המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים והאריך בדבר ובסוף כתב וטוב בעיני שלא להחמיר להצריכה גט לחומרא פן יתן המקדש כתף סוררת כדי לעגנה או ירחיק נדוד ונמצאת זאת העלובה כל ימיה עגונה (א): **וכתב** הרמב"ם אבל האיש שאנסוהו וקידש קדושיו קדושין בפ"ד וכתב ה"ה וזה דעת רבינו והטעם דלא אפקעינהו רבנן אלא בשאנסה האשה מפני שאם היו הקדושין קדושין לא היתה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בע"כ והילכך הרי היא מקודשת והרב בעל העיטור נחלק בזה וכבר הכריע הרשב"א כדברי רבי' ובהשגו' א"א והוא שיאמר רוצה אני ע"כ ואני אומר שה"ז כמי שמכר באונס שהמכר קיים כמבואר פ"י מהלכות מכירה וכ"ש כאן שהוא קונה שאע"פ שהוא באונס שקניינו קנין ולא ראיתי שהצריך שם הר"א שיאמר רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה כדבר קיים הוא עכ"ל: **ומ"ש** רבינו בשם רי"ף ומ"ש שכ"כ בעל העיטור הוא באות מ' מודעא וסמ"ג כתב וז"ל אין האשה מתקדשת אלא לרצונה שנא' ויצאה והיתה משמעות המקרא שמתקדשת מדעתה והמקדש אשה בע"כ אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו שיקדש בע"כ ה"ז מקודשת לאמימר ולמר בר רב אשי אינה מקודשת כדאית' פרק חזקת והגאונים תופסין עיקר דברי מר בר רב אשי עכ"ל ובהגהות מיימון פ"ד תמה עליו דהא בגמרא משמע דאיירי כגון שדחק אשה ואנסה לקבל קידושין דקאמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקדושיה מיניה וכן פר"י והרשב"ם כתב הרא"ש בר צמח על מי שקדש ואמרו שהיה ישן הישן אינו מדבר ואי נים ולא נים תיר ולא תיר מעשיו קיימים: **המקדש** שלא בעדים ואפילו בפני ע"א אינם קדושין ואפילו שניהם מודים בפרק האומר א"ר נחמן אמר שמואל המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים וכן אמרו משמיה דרב ופסקו כן הרי"ף והרא"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"ד וסמ"ג כתב אמנם בסוף הסוגיא

אומר

דרכי משה

מב (א) וכן איתא תשובה זו בהגהות מרדכי דקדושין דף תרס"ב ע"ב וכבר כתבתי מקצת תשובה זו לעיל סי' ל':

ת"ב:

דרישה

סי' ... ן ראויות לביאה וא"ל משום דאמר הראויה לביאה דמשמע שאינו מקדש אלא א' מש"ה קאמר שאינן מקודשות אלא מספק דהראויה לביאה לא בשביל אותה לבד קאמר אלא כל הראויה לביאה קאמר וכן נראה מדברי הרמב"ם שכל הנכריות מקודשות קידושי ודאי שכתב כו' פי' הלכך נראה שזה שכתב כאן בספרי רבינו מספק שיש למחקו · ולעד"נ שלא למוחקו דא"כ קשה דה"ל לקצר בלשונו ולכתוב ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אא"כ שיאמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ולשתוק דהא ממילא מובן דקאי אמ"ש לפני זה דלהרי"ף הנכריות מקודשות ודאי וע"ז כתב שאין דעת בעל הלכות כן אא"כ יאמר כו' וע"ק למה ליה לרבינו או לבעל הלכות ולומר "ואז "כל "אחד "מן "הנכריות כו' ה"ל לקצר ולכתוב ואז כל הנכריות הוו מקודשות · לכן נלע"ד פשוט דר"ל מקודשות מספק ומש"ה הוצרך להאריך ולכתוב ג"כ "כל אחת "מן הנכריות דהא לא נאסרו כולן אלא מטעם דלא ידעינן איזה א' מהן קידש ומיירי בעל הלכות בדלא אמר כולכם ואף פלשון המשנה שהוא בכהוא עובדא דאמר כולכם ע"כ נ"ל דלאו קושיא הוא דהא פריך הגמרא מיניה לאביי ממ"ש שם במשנה ז"ל מעשה בה' נשים ובהן שתי אחיות ואמר לאחת הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקבלתה א' מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ופריך מיניה לאביי דאמר קידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין הא תנן במשנה הכ"ל דאמרו חכמים אין אחיות מקודשות ואחיות הוא דאינן מקודשות הא נכריות מקודשות ה"ד אי דאמר להו כולכם קני אי ומאור הוא ולא קנה שום אחד מהן אלא דאמר להם אחד מכם וקתני דאין אחיות מקודשות וקשיא לאביי ומשני לה אביי כדאמר הראויה לביאה מכם תתקדש לי כו' הרי לפנינו דאף על גב דקתני במשנה כולכם ס"ד דמקשן וכן פירשה רבא אף לפי האמת דמיירי בא"ל אחד מכולכם · אם כן גם כן לאביי דפרשה כדא"ל הראויה מכם כו' ר"ל אחת מכם הראויה לביאה וזהו פשוט בעיני והשתא נתיישב גם כן הנוסחא שמביא הב"י שבקצת ספרים כתב אמר זה ואמ' אמר אחת מכולכם מקודשות לי כולן מקודשות מספק (ונוסחא זו מצאתי בה כן בא"ע של קלף וכתב גם כן בריטא מקודשות מספק ע"ש) דק"ל מאי בא לאשמעינן בזה ולמה קבעו זה בדברי בעל הלכות הלא זה מוסכם מכל הפוסקים דהלכה כאביי דאמר הכי ולפי מ"ש א"ש דהכי קאמר הרי"ף מפרש המשנה בדאמר כולכם ואפ"ה הנכריות מקודשות אבל בעל הלכות מפרש המשנה כדמוקי לה הגמרא בדאמר ואחת מכם וגם בדאמר הראויה לביאה ומש"ה דוקא נכריות ולא האחיות דאילו לא אמר הראויה לביאה אלא אחת מכם או מכולכם גם האחיות בכלל הספק והו"ק · ומצאתי (וזהו לשון ב"י כ"פ) בקצת נוסחאות מספרי רבינו שכתב אמר בבא זו ואם אמר אחת מכולכם מקודשת לי כולן מקודשות מספק וכ"כ הרמב"ם ובהא ודאי שפיר כתב שאינן מקודשות אלא מספק שהרי פירש שאינו מקדש אלא אחת ואף האחיות הן בספק זה כיון שאמר מכולכם ולגבי האחיות הייתי קידושין שאין מסורין לביאה דהוו קידושין כלומר להצריך גט לכל אחת מהן וזהו שכתב כולן מקודשות מספק דמשמע שאחיות נמי בכלל עכ"ל:

סי' מב [א] והשיב שאין כאן בית מיחוש ז"ל מ"ז תמהני על בעל ספר פשיטא דפשיטא וק"ל עכ"ל כלומר שרבינו לא היה לו להביא תשובה זו ומה בא ללמדנו ולעד"נ דאתא לאשמעינן

בתשובה

פרישה

סי' מב (א) נתקדשה שלא לרצונה (אע"ג שאנס אותה עד שאמרה "רוצה "אני כ"פ): אינה מקודשת בפרק חזקת וכבר נתבאר כל זה בבית יוסף:

(ב) והשיב שאין כאן בית מיחוש ואף על גב דכבר כתב רבינו בריש סימן כ"ח בשם הרמ"ה שכתב ז"ל דאם זרק לה קידושין אפילו תוך חיקה ולא שקלתינהו אלא אשתקה ואזלה לה שתיקה כי האי לאו כלום הוא ואפילו ספק קידושין לא הויא אפשר לומר דהאי מעשה הוה בפני רבים ואיכא למיחש דאיכא דידע בקידושין ולא ידעי במה שלא נתפייסה מיד וה"א תבעיא גט קמ"ל ועד"ר: (ג) **וכתב** הרמב"ם ז"ל אבל האיש שאנסוהו כו' וכתב ה"ה הטעם דלא אפקעינהו רבנן לקידושיו אלא כשאנסה האשה מפני שאם היו הקידושין קידושין לא היתה יכולה להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בע"כ והלכך הרי היא מקודשת: (ד) **ורב** אלפס כתב דאין קידושיו קידושין דבאיש נמי אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה: המקדש שלא בעדים כו' אינן קדושין דילפינן מדכתיב בערוות ערות דבר ובממון ע"פ שנים עדים יקום דבר דאין דבר שבערוה פחות משנים כ"פ):

(ה) שחוששין לקידושין להצריכה גט פירוש בעד א' מ"ו ודוקא בשניהן מודים ואין הכחשה ביניהם (וע"ל בסימן מ"ז כ"פ):

ואפילו

אומר מאי הוי עלה רב כהנא אמר אין חוששין רב פפא אמר חוששין ולא נפסק הלכה במי וראוי להחמיר כך פסק ה"ר אליעזר עכ"ל. וכתב הר"ש בר צמח בתשובה דאפי' לדברי סמ"ג שחוששין לעד אחד לעדות נשים לא חייש כלל ואפילו בע"א לא חשש כחושש אלא בששניהם מודים אבל אם יש הכחשה ביניהם לא (ג) כמו שכתב הרשב"א באשה טוענת דמשטה היתה וכתב עוד שאין דברי סמ"ג נכונים בזה שפסק כרב פפא וכ"כ הרשב"א בת"ה סימן תתנ"ז לאחד מן התלמידים שהיה רוצה לסמוך על סמ"ג בזה מי שנו ה"ג והרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים וכל האחרונים שאתה מחמיר על עצמך יותר מכל אלו עכ"ל · וכתב מהרי"ק בשורש ק"א שזו כל הפוסקים מלבד סמ"ג שהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים ואע"פ שכתב סמ"ג והמרדכי בשם רא"ת (ד' תרסב) דיש להחמיר מ"מ הזינא סמ"ק דהוא בתראה טפי ומחמיר טובא פוסק דאין חוששין לקדושיו אפילו שניהם מודים ע"כ ומדברי תרומת הדשן (סי' רי"ב) נראה שנוטה להחמיר ואינו נראה לע"ד וכתב עוד דהיכא דהוו תרי סהדי אבל המעשה והאחד מעיד שנעשה קדושין בפניו ובפני חבירו אף ע"ג דחברו מכחישו מ"מ לפי דבריו של זה הרי הם קדושין גמורים אם האמת כדבריו וכה"ג כ"ע מודו דחוששין עכ"ל · ואינו נראה לע"ד כלל וכ"כ הרשב"א בתשובה שאכתוב בסמוך והוא עצמו סתר אח"כ סברא זו וכתב הר"ס בתשובה המתקדש בע"א (לאו כלום הוא) מדקאמר אין חוששין וכ"ת כצריכה גט לחומרא כמלא אתה פוסלה לכהונה ואי משום קלא דקתני כשואין הוי קול ושוברו עמו אבל אי נפק עלה מעיקרא קלא דקידושין גמורים ואחר זמן נודע שלא קידשה אלא בע"א אי לא מבטלים קלא צריכה גט אמנם אבי"ה פסק דמבטלים קלא עכ"ל: כתב הרשב"א בסוף פ' הזורק (פא·) גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק והוא שנתייחדה בפני שנים והיו השנים ביחד אבל בפני עד אחד ואפילו בפני אחד בשחרית ואחד בין הערבים לא דאין כאן קדושין דאפילו בא עליה לשם קדושין אין קדושיו קדושין דהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו וגרסינן בתוספתא ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה ממנו גט שני אחד אין צריכה ממנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל רבי אלעזר בן תדאי לחכמים ואמרו אחד אין צריכה ממנו גט שני עכ"ל ותוספתא זו כתבוה הרי"ף והרא"ש בפ' מי שאחזו וכ"כ מדברי הרמב"ם פ"ח מה' גרושין שכתב כל המגרש על תנאי וכו' ה"ז לא יתיחד עם אשתו וכו' הדבר ידוע שאם נתיחד עמה בפני שתי עדים כאחד אפילו נתקיים התנאי אח"כ ה"ז ספק מגורשת ע"כ וכ"כ עוד בפ"י מהלכות גירושין · וכתב עוד הרשב"א בס"פ הזורק מסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שנים מן החלון והם רואים ואינם נראים לו אינה צריכה ממנו גט לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אף על פי ששניהם מודים אינה מקודשת הילכך כשבעל זה שלא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא וכ"כ בשמו הר"ן בפרק מי שאחזו וה"ה בפ"ג מהלכות אישות ובפ"י מהלכות גרושין וכ"פ הריב"ש בסי' רס"ו על עדים שהעידו שהכמין אותם המקדש בחדר אבל ותם ראו מעשה הקדושין כיון שהאשה לא ראתה שם עדים בשעת קדושין אין לחוש להם דכל שאינה רואה שיש שם עדים אין ראיה שהיא מקבלת אותן לשם קידושין ואף אם שמעו מפיה שהיא מקבלת אותם בתורת קידושין אינה ראיה שנתרצית בקידושין אלא שאומרת כן מפני שסבורה שאין שם עדים ויודעת שהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו וכ"כ הרשב"א בפרק האיש מקדש (מג·) גבי ההיא דאמרי' דלא בעינן אתם עידי בעידי קידושין וז"ל ודוקא בשקדשה בפני שנים שהם אצלה אבל הכמין לה עדים אחורי הגדר והיא אינה מרגשת בהם לא דדילמא אי מרגישת בהו לא מקבלת קידושין אלא השתא דסברה דליכא סהדי קבלתן משום דמידע ידעה דהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושיו ורצתה לצחק בו וכן הסכימו האחרונים ז"ל ובסי' ו' כתב על דברי הרשב"א הללו שהודו לו כל המפרשים הבאים אחריו (ג) וכתב הרשב"א בתשובה סי' תש"פ בשנים שהיו עומדים אחורי גדר בית אחד ושמעו שאמר ראובן ללאה התקדשי לי באתרוג אבל לא ראו נתינה ממש אפילו ראו האתרוג יוצא מתחת ידה אין כאן חשש של כלום ואפילו היא מודה שלקחתו לשם קידושין דעדות ראיה ממש בעינן ובסי' אלף קע"ט על אשה שהעידו שהכניסה ידה בחור שבכותל החוצץ בינה ובין מקום שהמקדש והעדים עומדים שם ונתן המקדש מעות בידה וקדשה בכן והאריך בדבר:

לקידושין להצריכה גט [ג] אבל קידש בפני עדים אפי' לא אמר להם אתם

אבל אם קידש בפני עדים אפילו לא א"ל אתם עדי ש"ד כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות והכי איתא בפרק האיש מקדש כתב הרשב"א בתשובה אותו העד שהעיד שבפנינו נתקדשה כיון שהאחרים אומרים שלא נתקדשה בפניהם אין חוששין לו דלא הוי אלא חד וקי"ל המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו (ד) ומה שאמר העד השני באותו מעמד האחר שבפניו ובפני חבירו נתקדשה אינו כלום דכל שאמור שלא בפני ב"ד מיקרי ואמר ויכול לחזור ולהעיד שלא נתקדשה שכל מה שאמור חוץ לב"ד אינו כלום כמו שמפורש בפרק שבועת העדות (לב·) וכל שלא העיד בפני ב"ד שנתקדשה אינו כלום אלא שיש לחוש שמא למחר הוא בא ויאמר שנתקדשה בפניו ונמצאו בניה ממזרים והנה זה עובר על שאינו מעיד ואם אינו רוצה להעיד יחרימו בב"ה שכל מי שידע בזה עדות שיבא ויעיד ואם זה אינו מעיד נשא עונו כך ראיתי כתב אחר בשאלה זו שבא לאחר ששאלני ע"ז וכתוב בו שהשלשה אמרו בפני ב"ד שלא ידעו בקדושין ולא בממון שהוא תובע ממנה אלא שאחד מהם חזר אח"כ ואמר שיש לו מזכרת מהענין הזה כילד הוה בווניציאה ואם הדבר כן אין בדבריו כלום שאפילו חזר ואמר שנתקדשה אין בדבריו כלום שכל עד שאומר בפני ב"ד איני יודע אינו יכול לחזור ולומר נזכרתי ויודע אני כמו שמבואר בשבועות (לא:) ואם הדבר כן הרי היא מותרת בלא גט ותיזהר ב"ד ויכתבו לה פסק דינה לראיה ולזכות חזר השואל ושאל אמר ר' שכל שהעידו שלא בפני ב"ד אין עדותן עדות א"כ מה נעשה ממ"ש בפ' המגרש (כט.) גבי יצא שמה בעיר מקודשת וכו' לא שישמעו קול הברה אלא פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה הרי אלו העידו שלא בב"ד ואפ"ה מקודשת · תשובה מן הדומה שלא עמדת על דברי תשובתי אלא בהעלמת עין שהזכרת דברי שאם העיד בפני בית דין שבפנינו נתקדשה אפילו חזר ואמר בפני ב"ד שלא נתקדשה אין שומעין לו אבל זה שאמר מה שאמר שלא בפני ב"ד יכול הוא לחזור ולהעיד ולומר שלא נתקדשה ומותרת ליגשא שאין כאן אלא ע"א שבפניו נתקדשה ואין חוששין לו ואע"פ שחזר ואמר בפני ב"ד כששאלוהו באותו המעמד האחר אם היה אמת שאמר כך והודה שאמר כן כיון שהב"ד שאלוהו אם ראה הוא הקדושין והשיב הוא ואמר שלעולם לא יאמר עדות אחרת אם לנו לענין את האשה אם מת אותו העד ולא העיד כלום בב"ד שנתקדשה ואפי' בקול בעלמא ליכא כיון שקראוהו ב"ד ולא העיד כלום שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו אבל עכשיו שהוא עדיין חי יש לחוש שמא למחר יבא ויעיד ונוציא את האשה ונמצאו בניה ממזרים ע"כ הנה שלא התרתיה ליגשא עכשיו כל שהוא חי מחמת חשש זה אלא שחזרתי והתרתי מפני מה ששלחת שהג' אמרו בפני ב"ד כל אחד ואחד כשנחקרה עדותם בב"ד שלא ידעו בקדושיו ולא בממון שהוא תובע אלא שאחד חזר אח"כ ואמר שיש לו מזכרת מן הענין הזה בווניציאה ועל זה כתבתי אם הדבר כך אין בדבריו כלום אפי' חזר ואמר שנזכר שנתקדשה שכל עד שאמר בפני ב"ד איני יודע אינו יכול לחזור ולומר נזכרתי ויודע אני כמו שמבואר בפרק שבועת העדות ואם הדבר כן הרי היא מותרת בלא גט וכיון שכן מה הספק שנסתפקת אחר דברי אלה עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה סי' תקס"ו אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה בין בגרושין בין בקדושין דקי"ל כת"ק דר"ע ור"ט (יבמות קכב:) וכן דעת הגאונים והרמב"ם והרמב"ן (ה) ועיין במ"ש בסי' י"א ובתשובת הרשב"א והרא"ש שאכתוב בסי' מ"ו:

וכתב הריב"ש בסימן קנ"ג אין בודקין עידי נשים בדרישה וחקירה דלדיני ממונו' מדמינן להו וה"ה לכל דיני קדושין וגירושין דהא טעמא דשלא תנעול דלת בפני לווין איתיה נמי בגיטין וקדושין כדאמרינן לענין ב"ד של הדיוטות דטעמא דלא בעינן מומחים משום שלא תנעול דלת כדאיתא בפ"ק דסנהדרין (ג·) ואמרי' בפרק המגרש אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן א"ל אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות עד כאן לשונו:

וכתב עוד בזה בסי' רס"ו ועיין שם כי שם האריך בדיני עדים ושם נתבאר ג"כ שאין עד ודיין מצטרפין: כתב המרדכי בפרק אחד דיני ממונות כשאל ר"י על אחד שהטעה להעיד עדות שקר והשביעם להעיד שקידש אשה אחת ולבסוף חזר בו אחד מן העדים והשיב ר"י להצריך גט להסיר הלעז ולולי כן לא היתה נזקקת לכך כי מן הדין יש לפטרה בלא גט כי עדים שבאים לאסרה צריכים דרישה וחקירה הואיל והיא מכחישתן וכל זמן שלא נחקרה עדותן יכולין לומר אנוסין היינו כדתניא בתוספתא ועוד כי זה המעשה שייך לדין מרומה וכל דין מרומה צריך דרישה וחקירה (ו): כתב הריב"ש בתשובה סי' תע"ט המקדש בפני שני עדים אין צ"ל אתם עידי כדאמרי' בפרק האיש מקדש (מג·) א"כ אף כשהוזמנו שנים לעדות יכולים להעיד עם אותם שלא הוזמנו: וכתב עוד שם אף ע"פ שיש הכחשה בין שתי הכתות מ"מ כיון שכולם שוים שהיא מקודשת הרי היא מקודשת:

כתב מהרי"ק בשורש ע"ד המוציא שטר חתום בב' עדים שקידש אשה בפניהם ואחר כך חזר ואמר המקדש עצמו שהוא שקר והעדים אומרים שאין זה כתב ידם ומעולם לא ראו שקדשה אפ"ה יש לחוש לקדושין וצריכה גט: וע' בהגהות מרדכי דקידושין (דף תרס"ה ע"ג וע"ד) (ז) כי שם האריך בדין המוציא שטר מקויים שקידש את פלונית ועדים החתומים בשטר אומרים לא חתמנו · אבל הרשב"א כתב בתשובה סי' אלף ור"ט על אחד שהוציא קול שקידש את פלונית והוציא שטר חתום בעדים שקידשה כל שטר שלא נעשה מרצון המתחייב אינו אלא כפנקס בעלמא · ומפי כתבם ולא מפיהם הוא וזהו שאמרו מודעה בפני שנים וצריך לומר כתבו ואם כתבו שלא מדעתו אין עדותן עדות כדאיתא בפ' זה בורר (כט:) וה"נ אם כתבו העדים וחתמו שלא מדעת המתקדשת אין סומכין על עדות זה עד שיבואו ויעידו בפיהם ואין אומרים בזה חזקה ידעי ולא חתמי עד שאמרה להם חתומו דאכן סהדי דלא ידעי וה"ל כאידך אודיתא דהתם דלא היה כתוב בה במותב תלתא כחדא הוינא וכו' עד כל כה"ג חיישינן לב"ד טועים ולא שאל לכל אי ידעו הא ובאמת לא ידעי ולפיכך צריכים עדים אלו לבוא ולהגיד מפיהם וכ"ש כאן שרגלים לדבר שהמקדש והעדים עשו שלא כהוגן להתעולל בבנות ישראל עכ"ל: ועוד כתב בזה בתשובה שאכתוב בסמוך:

וכתב עוד בסי' אלף ר"י על ראובן שאמר קדשתי דינה והיא מכחישתו וטען ראובן ששמעון ולוי היו עדים ובאו ואמרו להד"מ וחזר וטען שיהודה ובנימין היו עידיו והוציא התיתתן ובאו גם יהודה ובנימין ואמרו שאין זה כתב ידן ושלהד"מ שלא ראו הקדושין ולא חתמו כבר השבתי על עדות החתימה שאין סומכין עליה דמפיהם בעינן ועל מה שהוספת שהעדים הראשונים הכחישוה שורת הדין בעלמא אילו הביא עדים אחרים והעידו כדבריו היו נאמנים אבל כאן יש לחוש הרבה שזה עשה שלא כהוגן לעשות בנות ישראל כזונות ורגלים לדבר שהוא ועדיו שקרנים ובסוף דבריו כתב ודינה שנשאלת מב"ד לכתוב מה שהיה בפניהם כדין אמרה וראוי לב"ד לכתוב פסקא

דרכי משה

(ב) וכ"כ מהר"ם פדוה בתשובה סי' ל"ז ודלא כדכתב בסי' ל"ב דאף בהכחשה יש להחמיר ובהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב כתב דע"א אינו נאמן בכחישתו אבל בשותקת חיישי' שמא נתקדשה בפני ב' וע"ש: (ג) וכ"ה בהדיא בהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב ועיין במהרי"ל סי' ע"ד שהאריך בזו ולקמן ס"ס מ"ז: (ד) וכתב מהר"ם פדוה סי' ל"ב בתשובותיו הא דאע"פ ששניהם מודים לא הוו קדושין אם הכמין עדים היינו דוקא דאמרה ששחקה בו אבל אי אמרה להד"ב הוה קדושין ושוב אינה נאמנת לומר ששחקה בו וע"ש כתב המרדכי ע"ד דף תרס"ב פ' האומר בשם רא"ם דהיכא דע"א מן העדים לא ראה הנתינה ממש אין לבטל בכך הקדושין דאם עד רואה דבר מוכיח יכול להעיד כאילו ראה גוף המעשה אמנם בתשובת הרשב"א סי' אלף קצ"ג כתב אע"ג דאיכא הרבה אומדנות המוכיחות אין כאן כלום עד שיראו העדים הנתינה ממש וכ"ה בתשובת מוהר"ם ובתשובת מיימוני סוף ספר נשים ומייתי לה המרדכי סוף המגרש על אחד שזרק קדושין לאשה והעדים לא ראו אם נפלו הקדושין לתוך חיקה ופסק דאינה מקודשת ודאי אי הוה עדים שזרק להקדושין לתוך חצרה וראו שהגיעו הקדושין כנגד אויר החצר אע"ג דלא ידעו אם נפלה לתוך חלל המחיצות הויא מקודשת אבל בנדון זה כיון שזרק מרחוק דילמא לא מטו לתוך חיקה וגדולה מזו כ"ל דאפילו חזו סהדי שנכנס עמה לקדשה בסוף בכסף ולא ראוה שקדשה אינה צריכה גט כיון שלא חזו ממש שקידשה דדוקא בביאה אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה משום דאיכא למימר אש בנעורת ואינה שורפת ועוד שלבו גס בה ועוד שא"א לראות כמכחול בשפופרת דגנאי הוא ולכך בעדי יחוד תלינן דודאי בא עליה אבל כאן דילמא לא נפל לחיקה כו': (ה) וכ"כ ב"י סוף יבמות: (ו) וע"ל סימן י"א ובח"מ סי' ל' מדין דרישת וחקירת עדים ושם אי מצטרפים עדים בדבר איסור אם לא ראו המעשה כאחד רק בזא"ז: (ז) וכתב דא"צ גט כ"ז שלא נתקיים השטר כתקונו וכ"כ הרשב"א סימן אלף רי"ו ובסוף אלף ר"ט כתב דאפילו נתקיים השטר לא מהני לענין קדושין עד שיבואו ויגידו בפניהם שנתקדשה בפניהם או שהאשה צותה לכתוב השטר וע"ש וא"כ דברי

דרישה

בתשובה זו דלא חיישינן לקלא דילא דמקודשת כאשה וכ"כ שם בתשובה זו כלל ל"ה סי' י' שכתב הרא"ש דלא חיישי' לקלא כיון דקול ושוברו עמו הוה ועוד דקי"ל כרב דאמר מבטלין קלא כו' ע"ש: [ג] (**אבל** קדש בפני עדים דהיינו שצריך שיראו המקדש והמקודשת את העדים אבל אם העדים רואים ואין נראים ואין יודעים בהן לאו כלום הוא אפילו שניהם מודים אפילו בעל משרין לאו לקידושין בעל אלא לשם זנות ב"י והשב"א ור"ן ומ"ע כ"ס):

אתם עדי שפיר דמי **המקדש** בפסולי עדות דאורייתא אינם קדושין וכתב הרמב"ם אבל בפסולי עדות דרבנן או בעדים שהם ספק פסולי תורה אם רוצה לכנוס חוזר ומקדש בעדים כשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גם מספק (ו) ואפי' אם כפרה האשה [ג] ואומרת לא קדשתני כופין אותו ליתן גט :

קטן

ומ"ש בתשובת מיימוני דזה שאמר שלא היה בלבו אלא לשחוק ולהתלוצץ הווין דברים שבלב ואינן דברים כהם היו שתי עדים דכיון שאם היה מכחישן ואמר להד"ס אין שומעין לו הה"נ במאי דקאמר דכוונתו היתה לשחוק נמי אין שומעין אבל בע"א כל שטוען טענה ואומר שלא היה שם קידושין הייט אינה מודה ואין כאן קידושין כלל וכך העליתי בתשובה הלכה למעשה :

ואפילו אם כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותה ליקח גט כ"כ וה"ה ברמב"ם וה"ט דכי היכי דבב' עדים כשרים אם כפרו ואמרו להד"ס אינן נאמנים ה"נ בהני פסולי דרבנן כיון דמן התורה כשרים הן ה"ל מקודשת ודאי מן התורה וכן בעדים שהם ספק פסולי תורה חיישינן דילמא כשרים מן התורה הם וה"ל ספק קידושי תורה ולא מצי לומר להד"ס ולא דמי לע"א למ"ד חוששין לקידושין דמדאורייתא לא הוי קדושין אלא דחוששין מדרבנן הלכך כשאומר להד"ס אין כאן בית מיחוש :

אפילו מעלמן וליתן לה להסיר המכשולות ולא ליתן מקום לפוסקים לחבל ולגבל בנות ישראל ולהחניף הארץ וכו' עוד הם כשבאו העדים השניים והכחישוהו ואמרו שאין זה כתב ידן הם אין כתב ידן יוצא ממקום אחר הם נאמנין כמו ששנינו בפ"ב דכתובות (יח:) ואפילו הם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר או שאמרו העדים כתב ידינו הוא זה אם אמרו מעולם לא חתמנו ומזוייף הוא זה הכל תלוי בראיית הבית דין אם הוא יעיין וידקדק הרבה בדבר ויחקור וידרוש ויאיים שרגלים לדבר וכזה ראוי להורות עכ"ל ולפי מה שכתב בתשובה שקודם זה דאין סומכים על עדות קידושי שבשטר עד שיכירו ויעידו בפניהם וכו' נ"ל שזה שכתב בתשובה זו לענין שטרי ממונות הדברים אמורים ולא לענין שטר קידושין כך יש לדקדק מתוך לשונו בתשובה זו :

המקדש בפסולי עדות דאורייתא אינם קדושין בפרק זה בורר (כו:) אמר רב נחמן חשוד על העריות כשר לעדות אמר רב ששת עני מרי מ' בכתפיה וכשר אמר רבא ומודה רב נחמן לענין עדות אשה שהוא פסול בין לאפוקא בין לעיולא כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ד ולא כספרים דידן פרק זה בורר והיא גירסת העיטור דגרסי לא אמרן אלא לאפוקא אבל לעיולא לית לן בה ופירש ר"ת שבא על הערוה וכן משמע מדברי רש"י ומדברי הרי"ף אבל בתוספות והרא"ש פירשו דהיינו חשוד בעלמא בלא עדים וכתב הרמב"ם אבל בפסולי עדות דרבנן וכו' עד סוף הסימן בפ"ד אלא שבמקום מ"ש בספרי רבינו כופין אותו ליתן גט כתוב שם כופין אותה ליקח גט וסיים שם עוד וכן כל דין קידושי ספק ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק וכתב ה"ה דין הפסולי עדות מן התורה פשוט ומבואר בפ' זה בורר שהפסולים אינם כשרים לעדות אשה לא לעיולא ולא לאפוקא ודין הפסולי עדות מדבריהם מבואר בדברי קצת גאונים שדנין בהם להחמיר והרי דינן כקדושת ספק כמ"ש רבינו ודע שבפסולי עדות יש מחלוקת בין המפרשים ז"ל אי אלו הן מדברי תורה ואי אלו מדברי סופרים שקצת מן הגאונים סוברים שכל אותן שהן נלמדים מן המדרש כקרובי האם הם מד"ס וכ"כ רבינו בפי"ג מהלכות עדות והוא ג"כ מהשורש השני שהניח בספר המצות וכבר חלקו עליהם ז"ל ואמרו שכל הבאים מן המדרש הם מן התורה בין קרובי האם בין קרובי האב וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עד כאן ובתשובה להרמב"ן סי' קי"א וסי' קכ"ה האריך בזה ועיין בתשובה להר"ש בן הר"ש בר צמח שכתבתי בס"ם זה והעיטור כתב סי"א דכל הני דפסולי מדרבנן אי קידש בפניהם אפילו שניהם מודים לא תפסי קדושין כלל יאינה צריכה ממנו גט ורב אחא כתב דצריך גט ומסתברא דהדרי וקדשי קודשי תורה ואי לא בעו יהבי גט מספק ואפילו הכחישה האשה את העדים צריכה גט מספק וכן דעת רבינו האי עכ"ל והביאו המרדכי בפ"ג דקדושין ודברי הרמב"ם כדברי רבינו האי ז"ל ובתשובה להרמב"ן סי' קכ"ה הביא סברות אלו בארוכה ועיין בתשובת הריב"ש סי' י"ד :

כתב מהרי"ק בשורש פ"ה מעשה היה בפני רש"י באנוס שקדש בפני אנוסים חביריו וחזרו בתשובה ואמרו שקידושיו קדושין להצריכה גט דאע"פ שחטא ישראל הוא ועוד שמא הרהרו תשובה בלבם והו"ל צדיקים עכ"ל (ח) ותשובה זו היא בארחות חיים ודבריו תמוהים הם (ט) והרי ב"ש כתב בדין האנוסים בסי' ד' וי"א וי"ב :

אם קדשה בפני רבים ונמצא בהם קרוב או פסול יתבאר בדברי רבינו בטח"מ סי' ל"ו :

כתב ה"ה בפרק הנזכר דין קידושי ספק כתבו כאן רבינו ועוד יש להוסיף שאם עמד א' וקדשה הרי היא מקודשת לשני מספק וצריכה גט משניהם או מגרש ראשון וכונס שני אבל לגרש שני ולכנוס ראשון לא שמא יאמרו החזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לאחר דומה לדין המבואר בפ"ט יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני עכ"ל :

מצאתי כתוב שאחד קדש בפסולי עדות והתירה ר' חיים הארוך וחלקו עליו חכמי טליטולא וגזרו עליו נדוי שיחזור בו מפני שמה שהעידו על אותן עדים שעברו על שבועתם אם היה שבועת ביטוי בענין שכשנשבעו לא יצתה שבועה מפיהם לשקר לדעת הרי"ף והרמב"ן והרמ"ה כשרים הם ואפי' לר"ת שפוסל גם בזו מודה הכא שצריכה גט שאינו פסול מן התורה אלא מי שעבר עבירה דשייך בה מלקות ואע"פ שלא התרו בו אבל שבועת ביטוי שנשבע לפרוע ולא פרע לא שייך בה מלקות דהתראת ספק היא שיכול לומר עדיין יש לי שהות לקיים שבועתי וכ"כ הרמב"ם ז"ל וסמ"ג איזהו רשע כל שעבר עבירה שחייב עליה מלקות זהו פסול לעדות מן התורה וכו' וגם על חילול שבת אם עבר על מוקצה או אפי' על הוצאה בזמן הזה אין פיסולן אלא מדבריהם וצריך הכרזה וכאן לא הכריזו עליו ומספיקא אין לנו לפסלו כי שמא לא חילל שבת אלא בשל דבריהם ואפי' הכריזו עליהם המקדש בפסולי עדות של דבריהם מקודשת ועומד אפי' היו פסולי עדות דאורייתא אם לא נתקבלה עדות פיסולם בפניהם בטלה ומי שהורה להתירה אם ידע שלא נתקבל עדות פיסולם בפניהם ראוי לנדותו ולהחרימו ולקללו ולהעניש אם לא יחזור בו מיד שכיון שיצא קול שנתקבלו עדויות פיסולם שלא בפניהם היה צריך לחקור אחר הדבר כתב הרשב"א בתשובה שנינו בפרק האומר (סה') האומר לאשה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו ואע"ג דמשוה לה חתיכה דאיסורא בקרוביו אין חוששין לו כלל לפי שהיא בחזקת היתר להם ואפי' הוציא קול בעיר שהיא מקודשת לו אין חוששין לקול זה וכדאיתא בס"פ המגרש (פט') ואע"פ שאומר שיש לו עדים חתומים בשטר שהוא קדשה בפניהם אין חוששין ומתירין אותה מיד להנשא כההיא דהאומר לאשה קדשתני שמתירין אותה מיד ואין חוששין לזה שאומר שיש לו עדים אלא שהלכו למ"ה ואמרינן בפרק שני דכתובות (כג') והא היכא עדים במ"ה כלומר עידי טומאה ואמרו עדים בלבד אסתן ותיאסר ואפי' יוציא זה שטר חתום בעדים ונתקיים השטר ע"פ שנים עדים דעלמא מחזיקין אותו במזוייף כיון שבאו אותם שנים ואמרו שלהם אמר זייף אותו וכדגרסינן בפרק אלו נערות (לו:) האי שטרא ריעא לא מגבינן ביה וכו' כיון דמהדר אזוזי זוזי וזייף וכו' ואע"ג דהתם לא אמרינן אלא דלא מגבינן ביה דמשמע הא מיקרע לא קרעינן ודכוותה הכא לא שריא לכתחלה לא היא דהכא בחזקת היתר לעלמא היא ואם אתה אוסרה לעלמא הרי אתה מוציאה מחזקתה ע"י שטר זה דריע וכאילו נגבה בו ותוציא ממון מחזקת בעליו ועוד דכיון שנתיר אותה עכשיו קודם שיוציא השטר ונשאת בבירור אומרים לא תצא וכל שאין מוציאין אותה לאחר שנשאת אפי' לא נשאה לא תלא מהיתירה הראשון וכדאמרי' בפ"ב דכתובות (כג') ופרק האשה רבה (פח:) ועוד דכל שלא באו עידי השטר ממש נאמנת היא לומר שטר מזוייף הוא מגו דאי בעיא אמרה גירשתני ומותרת לינשא על פיה כאומרת לבעלה גירשתני וכדמשמע בשלהי נדרים (לא) ובפ' התקבל (סד:) ואע"ג דמגו במקום עדים לא אמרינן אי אתו עדים גופייהו דחתימי בשטר אבל הכא ליכא עדים דאימור מזוייף הוא שחזר אחריו לזייף השטר (ולענין גדלתו שאמרת) מסתברא שהלב נאמן וכ"אותה ששנינו בפרק האומר (סג') בני זה בן י"ג שנה ויום א' נאמן לנדרים ולערכין וכו' אבל לא למכות ולא לעונשים ועדות זו לא למכות ולא לעונשין היא עכ"ל : כתב הריב"ש בסי' קכ"ג על אשה שנאמר עליה שנתקדשה והוציאו קול עליה שיש עדים בדבר אלא שיצאו מהעיר לא הרחיקו יותר ממהלך שני ימים ועתידים הם לחזור והיא מכחשת ואומרת שלא נתקדשה והמקדש אומר יבואו עדים ויעידו נראה שקול זה לא הוחזק בב"ד משום אחד מהדרכים שנאמרו בו אלא שהאיש הטוב אמר על האשה ההיא שהוא קדשה בפני עדים שהלכו להם והוא המוציא הקול והיא מכחשת אותו ולכן אין חוש בדבריו ואין מעכבין אותה מלינשא והיא תחוש לעצמה וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים בין מקום קרוב למקום רחוק והיינו ממש ההיא דפ"ק דקדושין (יב:) והא איכא סהדי ואמרינן השתא מיהא ליתנהו קמן ואפי' אביי ורבא דחיישי דוקא התם שאינו עדות בקדושין אלא אי ש"פ מיהו למעשה הכל תלוי ומסור לדיינים יראי שמים אם רואין שיש ממש בטענותיו ובין כך ובין כך יכולין ב"ד להחרים כל מי שטוען דבר שאינו א"כ יכולין לכוף אותו מיד לגרשה אם רואים שיש צורך בדבר זה וכ"כ הרשב"א בענין אשה שיצא עליה קול מקודשת שמחרימין על הטוען דבר שאינו עוד כתב שכופין אותו לברר טענתו או לגרש ומוכח לה מדאמרינן בפרק בתרא דכתובות (קט') אבא פסק עלי או קנוס או פטור ה"נ אומרת אני איני מודה בדבר אתה ברר או גרש וכ"ש בענין זה שאין כאן קול כלל אלא טענתו בלבד ואחר שעומד בדיבורו וקבל עליו החרם כופין אותו לברר טענתו תוך זמן קרוב או לפטור מיד והכל מסור לב"ד יראי שמים עכ"ל ובתשובה אחרת כתב עוד אין לחוש כלל לדבריו ולא חיישינן בזה משום ממזרות דהא אשה עצמה נאמנת לומר מת בעלי וכן לומר לבעלה גרשתני אע"פ שהיתה בחזקת אשת איש ואין ראוי להחמיר בזה משום שלא יהו בנות התשובה מדרך כף רגל לבני פריצי עמנו וכמו שכתב הרשב"א בתשובה על תלמיד אחד שרצה להחמיר בכיוצא בזה וכעס עליו וכתב שהיה רעה חולה שיתעלל פריץ א' על א' מבנות החשובים כדי להוציא ממון מידה ומה שכתבת שכך היה המנהג לעגנה ולהאמינו הוא מנהג בורות ואם מפני חומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא לענין אם יקדשנה אחר או אם יקדש זה אחותה וכמו שכתב הרשב"א באותה תשובה ואין חוששין בזה לקול דלא חיישינן אלא כדאיתא בפרק המגרש (פט') לא שיסמעו קול הברה וכו' דבעינן קול יוצא מדברים שראוי לחוש להם כאותם הנזכרים בגמרא אבל כשיהיה הדיוט מוציא קול שקדש אשה ומדבריו יצא רינון בעיר אין זה קול כלל עכ"ל וכתב עוד בתשובה על מי שקדש בת קטנה שלא בפני אביה והעדים קרובים זה לזה מצד האם שאפי' הרמב"ם שסובר שפיסול קורבת האם אינו אלא מדרבנן יודה שעדותן בטלה משני טעמים שאפילו יהיה פיסול זה כשאר פסולי עדות דרבנן ונאמר שחוששין לקידושיו הכא כיון שהיתה קטנה שלא לדעת אביה אין כאן חשש קידושי תורה ואפילו לרש"י שסובר שאם נתרצה בפירוש חוששין לקדושיו אפ"ה אין כאן חשש קידושי תורה שאנו צריכין לשמוע מפיו שנתרצה וכיון שאין כאן קידושי תורה אפילו יודה רבינו לבה"ג דתקנו רבנן קדושין לקטנה אפ"ה יאמר כאן שאינה מקודשת לפי שקידושין דרבנן בפסולי עדות דרבנן הם וליכא מאן דחייש להו והטעם השני שמה שכתב הרב דפסולי קרובים הבא מדרשא הוא מדרבנן הוא מפני שסובר בכל מדרש חכמים שאינם קרויים דאורייתא אינו שהן מדרבנן אלא שהם קרויים מדרבנן לענין שאינם נכללים בדברי רבי שמלאי לענין מנין המצות אבל מ"מ דין תורה הם וא"כ המקדש בפניהם אינה מקודשת עכ"ל מצאתי כתוב על מעשה שהיה באשה שנתקדשה לראובן בפני עדים שהם קרובים וא"כ הלכה ונתקדשה לשמעון בפני עדים קרובים ופסקו החכמים שאלו ואלו אינם קידושין והתירוה לעלמא והלכה ונשאת לאחר וא"כ עמד אחד וערער על הוראת החכמים לפי שהקרובים היו ע"י אישות והם פסולי עדות דרבנן וצריכה גט והקידושין השניים ג"כ חלו אע"פ שהעדים היו קרובים כיון שהקידושין הראשונים לא היו בעדים כשרים והחכמים דחו דבריו והסכים ה"ר יהודה בן הרא"ש על ידם מפני שרבים חולקים עליו וסוברים שקורבת אישות היא מן התורה ועוד שהרי"ף כתב בתשובה שהמקדש בפסולי עדות דרבנן אין חוששין לקידושין עד כאן לשונו ונראה לי לסמוך על זה היכא דכבר נשאת אבל אם לא נשאת עדיין הדין עם החולק להצריכה גט משניהם כדברי הרמב"ם ז"ל וכתב עוד ה"ר יהודה בתשובה

דרכי משה

דברי מהרי"ק דחויים מאחר שלא ראה דברי הראשונים בזה כמו שמשמע שם מדבריו שלא ראן ואם ראן היה חוזר בו : (ח) וכ"ה בתשובת מהר"י מינץ סי' י"א להחמיר בפסולי עדות דאורייתא משום דחיישינן דילמא חזרו בתשובה וכו' : (ט) וכן מהר"ם פדוה סי' ל"ז כתב דליכא למיחש להכי וכ"ה בתשובת בר ששת סי' י' דכתב עוד מוהר"ם פדוה סי' ל"ז דאף לדברי רש"י דוקא שהאנוסים שקידש בפניהם הזרו אח"כ בתשובה ואז חיישינן שגם בתחילה הרהרו תשובה בלבם אבל בלא"ה לא חיישינן כו' וריב"ש בתשובה סי' י"א כתב שצריך הקירה איזה אנוסים פסולים או כשרים דמי שיוכל להמלט על נפשו ולא עשה פסול אבל מי שאינו יכול לברוח או שממתין להוציא ג"כ בניו הקטנים אע"ג דלא שפיר עביד דאח לא פדה יפדה איש וגו' מ"מ שוגגין הם גם בצינעה שומרים כל המצות רק בפרהסיא עוברים מפני הסכנה כו' וע"ש : ובמרדכי

פרישה

(ו) **ואפילו** אם כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותה ליקח גט וכתב רמ"פ כן הוא הגירסא במיימוני המדויקים עכ"ל וכ"כ מ"ו ועד"ר שם כתבתי שהגיר' הנכונה היא כופין אותו ליתן גט ומסיים הרמב"ם וכתב וכן דין כל קידושי ספק ואם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק וע' בדרישה :

דרישה

[ג] **ואומרת** לו קדשתני כופין כו' וכתב ב"י בכ"מ בפ"ד מהל' אישות וז"ל זה הלשון תמוה בעיני דמה שייך כפייה לה ליקח לא ה"ל לכתוב אלא צריכה גט מספק וממילא משמע שאם תרצה לינשא תקח גט ואם לא תרצה לקחתו תהא אסורה לינשא והטור הביא דברי רבינו וכתב כופין אותו ליתן גט והיא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו עכ"ל :

קטן

מג (א) **קטן** שקדש או נשא אינו כלום (ג) דלא תקינו רבנן (ג) נישואין (א) לקטן ואפי' שלח לה סבלונות משהגדיל אינו כלום (ד) דלא חיישינן שמא שלח לה לשם קדושין (ה) ולאחר שיגדיל חלין הקדושין ואפי' אין עדים שבא עליה משהגדיל (ו) אלא שנתייחד עמה (ז) [א] צריכה גט ואם קיימה משהגדיל כתובתה קיימת וא"צ לכתוב לה כתובה אחרת (ח) ודוקא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה המקדש קטנה אינן קדושין (ט) אבל לאחר שתגדיל חלין הקדושין ואינה צריכה קדושין אחרים (י) [ב] ומיהו תקנו לה נשואין [ג] ע"י אחיה ואמה שאם אין לה אב או שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה (יא) שאין לו עוד רשות בה והשיאוה אחיה ואמה לדעתה הוו קדושין ומ"מ אם רצתה לצאת ממנו אינה צריכה גט (יב) אלא יוצאה במיאון כאשר יתבאר לקמן בהלכות מיאון בע"ה

ודוקא

בית יוסף

בתשובה הנזכר אבי הנערה הטעה אתכם שלא הגיד לכם שבקידושין שנייה נמצא עדים כשרים עם הקרובים ואם הייתם שולחין בעד המקדש כשקבלתם העדיות והייתם שואלים אותו אם היה לו שום זכות לטעון בעדו היה אומר לכם שהיו שם עדים כשרים ג"כ ואם הייתם מסכימים להתירה הייתם כותבים הטעם במעשה ב"ד ואם היה חולק בדבר הייתם סותרים דבריו קודם שתכנס ולא היה נשאר מקום להוציא לעז על הנשואין עכ"ל כתב רבינו ירוחם בשם הר"ם המקדש בפני שני עדים והאחד מהם קרוב מתירים אותה לינשא לכתחלה בלא גט:

מג קטן שקדש או נשא אינו כלום דלא תקינו ליה רבנן נישואין בר"פ חרש (קיב:) אמרינן הכי דלא תקינו רבנן לקטן נישואין דלקטנה דוקא תקינו נשואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: **ומ"ש** דקטן שקדש אפילו שלח סבלונו' משהגדיל אינו כלום וכו' מבואר במשנה פ' האיש מקדש (נ:) ומפרש טעמא במתניתין משום דעל דעת קדושין הראשונים שלח הסבלונות כלומר ולא שלחם לשם קדושין וכתב רש"י בפרק המדיר (עג:) קטן אין קידושיו כלום דלאו בר קיחה הוא דכי יקח איש כתיב מי נאמן להעיד על הקטן והקטנה אם גדלו עיין בסימן קס"ט. ומ"ש ולאחר שיגדיל חלין הקידושין ואפילו אין עדים שבא עליה משהגדיל אלא שנתייחד עמה צריכה גט בפרק המדיר (עג:) תניא קטן שקידש אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת בעלו קנו ר"ש בן יהודה אומר בעלו לא קנו ומשמע דהלכה כת"ק וכתב שם הרא"ש דהיכא דאמרינן בועל לשם קידושין היינו דאיכא עידי ייחוד דאמרי' הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה וטעמא דחיישינן בביאה טפי מסבלונות משום דקי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך איכא למימר דמסיק אדעתיה דילמא קידושי קטנות לאו כלום נינהו וגמר ובעל לשם קדושין וכ"כ עוד בתשו' כלל ל"ה וכבי' רמ"י אחרת וכ' שם הר"ן דהא דאמרי' גבי קדושי קטן שאם בעל משהגדיל קנה היינו לומר דקדושין גמורים הם:

ב"ה ומ"ש רבינו ולאחר שיגדיל חלים הקידושין אינו נכון דהא כשיש עדים שנתייחד עמה לא פקעת הקידושין הוי מקודשת אלא מחמת שאנו אומרים שקידשה בביאה עכשיו:

ומ"ש ואם קיימה משהגדיל כתובתה קיימת וכו' מבואר במשנה ס"פ הכותב (צ ·): **ומ"ש** דוקא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה מימרא דרב הונא שם · ופרש"י מנה ומאתים שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דתוספת בעלמא הוא ונתבאר עוד זה בדברי רבינו סימן ס"ו וכתבו התוס' דמשמע ממתני' דהיכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדלה כבר היא בעולה יש לה כתובה ק"ק שע"מ כן קיימה שהיא עכשיו כתחלת נשואיה (ג) · כתב מהרי"ק בשורש ל' דקטן בן י"א שקידש לו אביו שצריכה גט לדעת קצת פוסקים ודברים תמוהים הם כתב הרשב"א בתשובה סימן תת"ג על ענין קטן שהשיאוהו אשר אמרת מה חשש יש בדבר באמת אסור לעשות כן מכמה טעמים והרא"ש כתב בפרק האיש מקדש קטן שהשיאוהו אביו לא חשיב כאילו היא בזנות אלא אפילו היא גדולה ובת עונשין אע"ג דלא תקינו רבנן נישואין: **המקדש** קטנה אינם קדושין פשוט בתלמוד בכמה דוכתי ומ"ש אבל לאחר שתגדיל חלין הקדושין ואינה צריכה קדושין אחרים ז"ל הרמב"ם בפ"ד גבי ממאנת ולמה יוצאה בלא גט מפני שאין קדושיה קדושין גמורים מן התורה אלא מד"ס וכן הלויין שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קדושיה ונעשית א"א גמורה ואינו צריך לחזור ולקדשה אחר שגדלה ואם לא רצתה צריכה למאן ותצא בלא גט וכתב ה"ה יש שמ"ש רבינו שאם ישבה עם בעלה עד שגדלה גמרו קדושיה ונעשית א"א גמורה הוא דוקא כשבעל אחר שגדלה אבל לא בעל אחר מכאן אינה א"א אלא מד"ס וקידושי אחר תופסין בה וכבר ביאר רבינו זה בארוכה פי"א מה' גירושין ומ"ש כאן נעשית א"א גמורה לומר שצריכה גט ואם בא עליה אחר שגדלה היא א"א מן התורה ואם לא בא עליה היא א"א מד"ס וזה מבואר שם בהלכות גירושין עכ"ל וגם רבינו כ"כ בסימן קנ"ה וז"ל הביאה סימנין אחר י"ב ולא בעל אח"כ הוי ספק קדושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן ומיהו אם לא גירש ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושתו משנתארסה וכתב הרמב"ם דוקא היכא שלא בעל אחר שגדלה ונתקדשה צריכה גט מהב' ואסורה לחזור לראשון אבל בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר אפילו גט אינה צריכה מהב' ומותרת לחזור לראשון עכ"ל וא"כ צ"ל שמ"ש כאן רבינו כהם דלאחר שתגדיל חלין הקדושין ומשמע דאפילו לא בעל נמי חלו הקדושין היינו מדרבנן וכ"מ שאינה צריכה קדושין אחרים וכדמסיים בה ואינה צריכה קדושין אחרים כלומר לענין זה בלבד הוא דחלו הקדושין אבל לענין אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר לא דהא ודאי תפסי בה קדושי אחר כל שקדשה אחר קודם שבעל ומהרי"ק בשורש ל' כתב בדינים אלו עיין עליו: ומ"ש ומיהו תקנו לה נשואין ע"י אחיה ואמה וכו' ומ"מ אם רצתה לצאת ממנו אינה צריכה גט אלא יוצאת במיאון בפרק ב"ש (קז:) תנן איזו קטנה שצריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן וכבר כתבתי בסמוך דבר"פ חרש קאמר דקטנה תקינו לה רבנן נישואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: ומ"ש דהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה דינה

כמי

ב"ח

מג קטן שקדש או נשא פי' קטן שקידש בלבד או אפילו קדש ונשא אינו כלום דאע"ג דלקטנה תקנו נשואין ה"ט שלא ינהגו בה מנהג הפקר אבל לקטן לא הוצרכו לתקן לו נשואין כ"א ר"פ חרש והיינו לומר דאינה צריכה ממנו גט ואם מת אינה זקוקה ליבם אבל מ"מ לא הוי להו ביאת זנות אם נשא כדכתב הרא"ש פרק האיש מקדש ואביו יכול נמי להשיאו לכתחילה אם הוא בן י"ב שנה ויום אחד כדלעיל בסי' א' וע"ש וכמ"ש בס"ד וע"ל בסימן ל"ז: **ומ"ש** ואפילו שלח סבלונות וכו' משנה פרק האיש מקדש והיינו כשקדש ולא נשאה ומשהגדיל שלח לה סבלונות לא אמרינן דלשם קידושין שלחן אלא מסתמא ע"ד הקידושין הראשונים שלחן: ומה שכתב ולאחר שיגדיל חלין וכו' כלומר אבל אם נשאה ג"כ והגדיל חלין הקידושין מיד דכיון דבעל ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ודאי אסיק אדעתיה דאי קידושי קטנות כלום וגמר ובעל לשם קידושין וע"ז אמר דאפילו אין עדים שבא עליה משהגדיל וכו' וכ"כ הרא"ש פ' המדיר וע"ל בסימן ל"ט: **המקדש** קטנה חלי' אינן קידושין אבל לאחר שתגדיל חלין הקידושין דאם בעל הקידושין מן התורה ואם קידשה אחר אין חוששין לקידושי שני ואם לא בעל חלין הקידושין מדרבנן לענין זה דוקא שאין צריך קידושין אחרים אבל אם קדשה אחר חוששין לקידושי שני וצריכה גט משניהם וכדלקמן בסוף סי' קכ"ה ועיין בב"י שפירש דברי רבי' דוקא בלא בעל ואין צורך אלא אפילו בעל ולצדדין כדפירש': **ומ"ש** ומיהו תקנו לה קידושין ע"י אחיה ואמה שאם אין לה אב או וכו' הא דלא כתב שאם היא יתומה וכתב שאם אין לה אב הוא לפי שהשתא הס"ל דאף כמי שהלך למ"ה תקנו שישיאוה אמה ואחיה והוו קידושין וצריכה מיאון אלא שהתוס' כתבו שאינן קידושין וכדלעיל בתחילת סי' ל"ז לפיכך כתב רבינו שאם אין לה אב דאיכא לפרושי לצדדין לשאלתות אף

כהלך

דרכי משה

מג (א) ובמרדכי ריש הבא ע"י ראע"ג דקטן הוא מ"מ אין ביאתו ביאת זנות הואיל ונשאה דרך נשואין ומותרת לעמוד אצלו וכן משמע באשר"י והתוס' פרק האיש מקדש וכתב הרא"ש בתשובה סי' ל"ה קטן שהגיע לעונתיו וקידש אשה ולא ידענו אם הביא ב' שערות הוי קדושי ספק ואם בדקוהו אח"כ ונמצאו ב' שערות אמרינן דמשעה שהגיע לשנותיו הביאן: (ב) ובהגהות אלפסי

ריש

פרישה

סי' מג (א) **קטן** שקדש או נשא כו' דכי יקח איש אשה כתיב (וה"ה לקטנה דהוקשו אשה לאיש לכל התורה וע"ל סי' קס"ט דין קטן וקטנה כ"פ: (ב) **דלא** תקינו רבנן פי' לענין גט אבל מ"מ לא הוי בעילתו בעילת זנות כל שהוא י"ג כמ"ש לעיל בריש הספר עכ"ל מ"ו וב"י הביא בסימן זה להרא"ש דלא הוה זנות ולא חילק בין שהוא י"ג להודם לכן ועיין במ"ש בסי' א': (ג) **נישואין** לקטן פירש אף על גב דתקינו קידושין לקטנה כמ"ש בסמוך היינו כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: (ד) **דלא** חיישינן שמא שלח כו' וטעמא מפרש בגמרא בפרק האיש מקדש משום דעל דעת קידושין הראשונים שלח ולא שלחה לשם קידושין: (ה) **ולאחר** שיגדיל חלין הקידושין כו' ה"א גרסינן ועיקר ואם בא עליה לאחר שהגדיל חלין הקידושין כו' וטעמא דחיישינן טפי בביאה מסבלונות משום דקיימא לן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ודייק טפי בבעילה הלכך איכא למימר דמסיק אדעתיה דקידושי קטנה לאו כלום הן וגמר ובעל לשם קידושין ולגירסא שלפנינו קשה הלשון שאמר לאחר שיגדיל חלין הקידושין דמשמע קידושין הראשונים חלין וז"א דבלא בעל במאי חלין ועוד פשיטא דחלין כשיקדש כשיגדיל אבל לפי גירסא הנ"ל דגרסי ואם בא עליה לאחר שיגדיל נתיישב הכל דבא לומר דאע"ג דשילוח סבלונות משהגדיל לא מהני מכל מקום אם בעל משהגדיל חלין מיד אותן קידושין דביאה ודאי לקידושי בביאה בעל: (ו) **אלא** שנתייחד עמה פירוש אף על גב דלא ידעינן דבא עליה בודאי אלא שנתייחד עמה מכל מקום אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה: (ז) **צריכה** גט עיין בדרישה: (ח) **ודוקא** מנה ומאתיים שהן תנאי ב"ד (ר"ל שאינה גובת מצד השטר אלא מצד תנאי ב"ד ומסתמא ע"ד אותו התנאי בעל כ"פ) דאילו בשטר לא גביא דתוספת בעלמא הוא: (דלא קנתה בקטנותה אם לא שמחדש לה השטר כ"פ) הלכך ליתא להתוספתא ונתבאר עוד זה לקמן בסי' ס"ו וע"ש ויש כ"מ במאי דקאמר כתובתה קיימת (ר"ל מאי קמ"ל אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה י"ל דקמ"ל היכא שנשאה בתולה אע"ג כו' כ"פ) דאף על גב דהשתא כשהגדיל הקטן כבר נעשית ממנו בעולה ואם הכתוב כתובה מעתה אין לה אלא מנה כדין בעולה · והא דקאמר דוקא מנה ומאתיים ר"ל דאם היתה מתחלה כשנשאה לקטן בעולה אין לה אלא מנה ואין בזה כ"מ אלא משום מאתים נקטה וק"ל: (ט) **אבל** לאחר שתגדיל חלין הקידושין ואינה צריכה כו' כתב ב"י וז"ל משמע אפילו לא בעל נמי חלו הקידושין והיינו מדרבנן וכ"מ שאינה צריכה קידושין אחרים (פירוש ולא תאמר שאסור לבא עליה מהשתא עד שיקדשנה קידושין גמורים דלא להוי בעילתו זנות בשלמא עד השתא לא היה אפשר בענין אחר שאין הקידושין תופסין בה וגם מהשתא צריכה גט ממנו אם תרצה לינשא לאחר) וכדמסיים בה ואינה צריכה קידושין אחרים כלומר לענין זה בלבד הוא דחלו הקידושין אבל לענין אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לא דהא ודאי תפסו בה קידושין של אחר כל שקדשה אחר קודם שבעל הראשון בגדולתה הא לאחר שבעל הראשון אף על גב שלא ידעינן בה בודאי שבעל לשם קידושין אם נתקדשה שוב לאחר אינה צריכה ממנו גט ועיין לקמן בסי' קנ"ה: (י) **ומיהו** תקינו רבנן כו' שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדכתיבנא לעיל ועד"ר: (יא) **שאין** לו עוד רשות בה והשיאוה כו' נלע"ד דאם יצאה מרשות אביה על ידי שהשיאה ונתארמלה או נתגרשה מכל מקום לא נגרע כחו מאחיה ואמה להתקדש על ידן מדרבנן לענין מיאון ונקט רבינו אחיה כדי לכלול בו גם כן רישא דמיירי כשמת אביה: (יב) **אלא** יוצאה במיאון ובסמוך יתבאר לענין אם הוה קידושיה קידושין:

לסמוך

דרישה

סי' מג [א] **צריכה** גט משמע דוקא כשבא עליה או יחד עמה משהגדיל צריכה גט אבל אם כשלא בא עליה או בלא יחוד אינה צריכה גט וכ"כ הרא"ש בהדיא בתשובה כלל ל"ה דין ה' וז"ל קטן שקדש אשה וכשהגדיל שלח לה סבלונות וגם נתייחד עמה אם היא צריכה ממנו גט תשובה צריכה ממנו גט ולא בשביל קידושין שקידשה בקטנותו דלאו כלום הוא וגם לא בשביל הסבלונות אלא בשביל היחוד ומביא שם ראייה לדברי'. אף על גב דגבי קטנה משהגדילה הוו קידושיה קידושין אע"ג דלא בא עליה או נתייחד עמה כדמשמע בסמוך שכ' אבל אחר שתגדיל חלין הקידושין ואינה צריכה קידושין אחרים וממילא משמע דצריכה גט וכ"כ רבינו לקמן בסימן קנ"ה וז"ל הביאה סימנים אחר י"ב שנה ולא בעל אח"כ הוו ספק קידושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן. היינו משום דתקינו רבנן קידושין לקטנה ולכן כשתגדיל חלין הקידושין וצריכה גט מדבריהם וכ"כ הרמב"ם בפי"א מהל' גירושין וז"ל קטנה שלא מיאנה והגדילה ואף על פי שלא בעלה משנעשית י"ב שנה ויום אחד ה"ז אינה ממאנת שהרי הגדילה וצריכה גט מדברי סופרים שהרי לא בא עליה אחר שהגיע לימי נערות כו' ונמצאת שאינה צריכה גט אלא מנשואי קטנה שהן מד"ס עכ"ל: [ב] **ומיהו** תקינו לה קידושין ע"י אחיה כו' בדפוס ב"י וגם בנוסח של קלף כתב תקנו לה נשואין והוא גירס' נראה לכאורה עיקר ועל פי' מ"ש ב"י ביבמות פרק בית שמאי דף קח ע"א על מתני' דתנן שם וז"ל איזוהו קטנה שצריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעת' השיאוה שלא לדעתה אין צריכה למאן וכתב שם ב"י ע"ז ז"ל על הא מתניתין דקתני שהשיאוה ולא קתני שקדשתה כתב תשוב' ה"ר יודא בר ברזילי לרי"ף ז"ל דקידושי קטנה אינה כלום ואין קידושין מועילין אלא לאחר נישואין ואז צריכה למאן אבל בקידושין למודייהו אין צריכה מיאון. הקשו עליו דהא תנן בית הלל אומרים אחד ארוסות ואחד נשואות ממאנים ואמרינן לקמן איזהו מיאון כל שאמרה אי אפשי בקידושין שקדשני אמי ואחי כו' עד אלמא כיון דמקדשה מעיקרא בעלמא צריכה מיאון והרמב"ן הראה פנים להעמיד דברי הרב ז"ל דכל הני דמוכחן דארוסה צריכה למאן דוקא שקבלה היא קידושין אבל כשקדשוה וקבלום אמה ואחיה אפילו לדעתה אינה מקודשת כלל א"כ מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן אבל כשהכניסוה לחופה אף על פי שקבלו הם הקידושין ה"ז צריכה למאן · והיינו מתניתין דקתני שהשיאתה אמה ואחיה ולא קתני שקדשתה והיינו נמי דאמר רבי חנינא כל שאינה יכולה לשמור קידושיה א"צ למאן דמשמע שהיא מקבלת אותם דכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור קידושיה צריכה מיאון יפי' בקידושין שקדשני אמי ואחי ר"ל הם פתוני לקבל הקידושין כ"כ בשמו הרשב"א והריטב"א עכ"ל ב"י ולקמן בסימן קנ"ה כתב רבינו ג"כ דגם מן הארוסין צריכה מיאון אבל לא נזכר בדברי רבינו האי חילוק בין קבלו היא לקבלו אמה ואחיה · מ"מ נראה ליישב חילופי הגרסאות במאי דכתבתי דספרים דגרסי' דתקנו לה נישואין כו' דמשמע דוקא נישואין ולא קידושין משום דמיירי רבינו כשקבלו אחיה ואמה הקידושין וכדמסיק לישנא שהשיאוה לדעתה משמע שהן קבלו הקידושין רק שהסכימה ונתנה דעתה לזה ולספרים דגרסי קידושין איירי כשקבלה היא עצמה הקידושין וגם כשמקבלת הקידושין יש לה דעת לשמור על כל פנים לא תקנו לה חכמים נישואין אא"כ בהסכמת אמה או אחיה וכשהסכימו ומקבלת היא בעצמה הקידושין עדיף ואלים טפי ממה שקבלו אמה או אחיה הקידושין · לשון המיאון בשניהן שוה אי אפשי בקידושין או נשואין שהשיאוני אמי ואחי ר"ל שפתוני וכמ"ש בגיל בלשון ב"י ודו"ק: [ג] **ע"י** אחיה ואמה כו' כתב רמ"א שב"ד יכולין לפסוק להשיא את

הקטנה

הלך כתב לת"ה ולתוספות דוקא כשמת האב: ומ"ש ודוקא שיש בה קצת דעת וכו' מימרא דרבא בפרק התקבל ולפי גירסת רש"י: ומ"ש משם הרמב"ם הוא על פי גירסת האלפסי והרא"ש הסכים לגירסת רש"י ולכך כתב רבינו לסברא זו בסתם:

ומ"ש וכל זמן שלא תמאן וכו' בפ' ב"ש פליגי בה ר"א ור' יהושע ופסק כרבי יהושע ומ"ש אבל אם הלך למ"ה ולותה ואכלה וכו' כ"כ התוס' והרא"ש ס"פ אעפ"י אהא דתנן ממאנת אין לה פירות:

מד חרש וחרשת אינן בני קידושין מן התורה וכו' ה"א ריש פרק חרש ומ"ש בשם הרמב"ם שאם בא פקחת וכו' בפ"ד כ"כ והשיג עליו הראב"ד דלא איכא למיגזר שמא יאמרו גרשה זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנשואין עכ"ל והרב המגיד הליץ בעד הרמב"ם ואמר דה"א בירושלמי פ' חרש ר"א שאל לרבי יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה מהו א"ל אפילו אשם תלוי אין בה וכיון דאת אמר אפילו אשם תלוי אין בה בא אחר וקדשה נתפסו בה קידושין גירשה מותרת לינשא לראשון ומפרש הרמב"ם דהכי קאמר גירש השני מותרת לבעלה החרש והטעם הוא כמ"ש ה' המגיד שם בפ"ד דלא גזרו שמא יאמרו וכו' אלא בשקידושי הראשון הם מן התורה אבל חרש שאין לו קידושין מן התורה אלא שחכמים תקנו לה קידושין לא גזרו בה שמא יאמרו שאפי' גירש חרש והחזירה אינו עובר באיסור תורה ואף על גב דבפ' י"א מה' גירושין כתב ה' המגיד פירוש אחר אהך ירושלמי מ"מ פשט הירושלמי מבואר שהוא כדברי הרמב"ם וטעמו גם כן מבואר וכמ"ש ה' המגיד בפ"ד בפרישות:

ומ"ש ומ"מ אינה יכולה למאן וכו' שם דאם יכולה למאן לעולם לא נסבי לה דלמא תמאן אבל קטנה גדול יש לה וסבר מפייסנא לה עד שיעבור זמן המאמרים האלו שפי' יכולה לשמור קידושיה שאמר רבי חנינא יודעת לשמור כסף קידושיה

ודוקא שיש בה קצת דעת להבחין בין טוב לרע כגון שאם נותנין לה צרור זורקתו אגוז נוטלתו כך יש בה דעת (יג) לשמור קידושיה אבל אם אין בה דעת כזה או אפילו יש בה דעת והשיאוה אמה ואחיה שלא לדעתה לא הוו קדושין כלל והרמב"ם כתב (יד) דפחות מבת שש אפי' היא נבונת להש ביותר ומכרת ומבחנת אינם קדושין ואינה צריכה מיאון (טו) ואם יתרת מבת י' אפי' היא סכלה ביותר הואיל ונתקדשה לדעת צריכה מיאון היתה מבת ו' ועד סוף י' בודקין אותה אם מכרת ומבחנת עסק הקידושין והנשואין צריכה מיאון ואם לאו אינה מתקדשת ואינה צריכה מיאון וכל זמן שלא תמאן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה וחייב במזונותיה ובפדיונה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיהן (טז) אבל אם הלך למ"ה ולותה ואכלה (יז) או לצורך פדיונה ועמדה ומיאנה אינו חייב לשלם (יח) אע"פ שאוכל פירותיה ואפי' הן בעין עדיין שליקטן ומונהין ברשותו אינו מחזירן ודינן בענין הכתובה יתבאר לקמן בדין היוצאת בלא כתובה:

מד חרש וחרשת אינן בני קידושין מן התורה ל"ש נשאו כיוצא בהן ל"ש חרש שנשא פקחת או חרשת שנישאת לפקח [א] (ב) אבל חכמים תקנו לה נישואין וכתב הרמב"ם לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קידושין גמורים ונותן גט (ג) והיא מותרת לבעלה החרש ומ"מ אינה יכולה למאן שאם היתה יכולה למאן לעולם (ג) לא היה שום אדם נושא

כמי שאין לה אב מבואר במשנה פרק נערה (מג:) ופרק ב"ש (קט:): ומ"ש והיינו שיש בה קצת דעת וכו' בפרק התקבל (סה י) אמר רבא ג' מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה הגיעו לעונת הנדרים נדריהם נדר וכו' זו היא גירסת ספרים דידן והיא גירסת רש"י אבל הרי"ף מחליף הגירסא בשתי מדות ראשונה ושניה וגורס במדה ראשונה וכנגדו מתגרשת בקדושי אביה ובמדה שניה גורס וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון וכתב הרא"ש דמסתבר כגירסת הספרים שהוא גירסת רש"י ופרש"י וכנגדו בקטנה חשיבה לה יודעת לשמור קידושיה ומתקדשת בקדושי אמה או אחיה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא למיאון שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות כל תנוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן וזו יודעת לשמור הוא ומ"ש או אפילו יש בה דעת והשיאוה אמה או אחיה שלא לדעתה לא הוי קדושין כלל במשנה פרק ב"ש (דף קז:) איזו היא קטנה שהיא צריכה למאן כל שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן:

ומ"ש בשם הרמב"ם דפחות מבת שש אפי' היא נבונת להש ביותר וכו' עד ואם לאו אינה מתקדשת ואינה צריכה מיאון הכל בפ"ד והוא ז"ל גורס כגרסת הרי"ף וכתב ה"ה דברי רבינו בזמנים אלו לומדים ממה ששנינו ביבמות פרק ב"ש (דף קז:) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תנוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ואמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס ובפרק התקבל (דף סה י) אמר רבא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון ושני המאמרים האלו בהלכות וזמן הפעוטות ידוע בפרק הניזקין שהוא מבן ו' עד י' כל חד לפום חורפיה וכבר נזכיר זמן זה בהלכות כאן בפרק התקבל והסכים רבינו בין המאמרים האלו שפי' יכולה לשמור קידושיה שאמר רבי חנינא יודעת לשמור כסף קידושיה

במקחם וממכרם בפעוטות וכן פירש בפי' המשנה ששיעורו של רבי חנינא היא מבת ו' ועד בת י' וכ"כ בעל העיטור וכן מוכח בירושלמי כמו שכתב הרשב"א וכן הסכים הוא ז"ל וכן עיקר ויש בהשגות בזה שטה אחרת עכ"ל: וכתב נ"י בפרק ב"ש שפר"ח מדקאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ש"מ דבפחות היא ואם לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפילו גדלה וכתב עליו הרשב"א שאינו רואה הכרח בדבר זה לפי שיש לפרש דאינה צריכה למאן דקאמר לומר דאינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ואיפשר דלרבי חנינא בן אנטיגנוס אף הקטנה שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה יוצאה בכדי אלא במיאון דאינה צריכה מיאון דקאמר אינו אלא לדברים הללו בלבד כמו שכתבתי: וכל זמן שלא תמאן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו' בפרק ב"ש (דף קח י) איפליגו ר' אליעזר ורבי יהושע ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יהושע דאמר קטנה הצריכה מיאון בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון: ומ"ש וחייב במזונותיה ובפדיונה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה אבל אם הלך למ"ה ולותה ואכלה או לצורך פדיונה וכו' בס"פ אלמנה נזונית (דף ק:) תנן דממאנת אין לה פירות ולא מזונות ובפ' שני דייני גזירות (ד' קז:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות אלא כגון שהלך בעלה למ"ה ולותה ואכלה עמדה ומיאנה ואהא דתנן דאין לה פירות כתבו התוספות והרא"ש אין לומר תקנת פירות דהיינו פרקונה דבעודה יושבת תחתיו פשיטא דאם נשבית חייב לפדותה ואם מיאנה ואח"כ נשבית פשיטא דאינו חייב לפדותה ואם נשבית ומיאנה ועודה שבויה פשיטא דאינו חייב לפדותה דאלמנה בכה"ג שנשבית בחיי בעלה ומת אמרינן (כתובות נב י) דאין היורשין חייבים לפדותה ובפירות שאכל נמי אין לפרש דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה דאמרי' בגמרא אי דליתנהו אידי ואידי לית לה אלא איצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בתוך ביתו ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבית ולותה ופדתה עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות דמפרש בפרק שני דייני גזירות כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל ל"ג כיון שהגיע לכלל שנותיו ומשכחינן ביה השתא סימנים מחזקינן ליה בגדול משהגיע לכלל שנותיו והביא ראיה לדבר וכו' ועוד ראיה מדאמרינן בפרק מי שמת (קנו י) אמר שמואל בודקין לגיטין ולקידושין פירוש אם הגיע לכלל שניו וקדש בודקין אותו אם הביא שתי שערות קידושיו קדושין והא דבדקינן ליה לאו משום דאי לא משתכחי ליה סימנים לא חיישינן לקידושיו דהא אמרינן בפרק יוצא דופן (מו י) קטנה שהגיע' לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים וכו' אלא להכי מהניא בדיקה דאי מצא שערות ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר שאינה צריכה גט משני אם לא מצא שערות צריכה גט משניהם דחיישינן שמא נשרו ופר"י דצריכים למימר דהך בדיקה ק"ס קידושין היא דאי לאחר קידושין אפילו אם ימצאו שערות צריכה גט משניהם דשמא השתא הוא דאתו ובשעת קידושין לא הוו דהכי אית ליה לשמואל גופיה בפרק בתרא דקידושין גבי קדשה אביה בדרך וקדשה היא את עצמה והרי היא בוגרת לפנינו וכו' ומיהו לא דמו דהתם וכו' אבל הכא כיון שהגיע לכלל שנותיו ודאי אית לן למימר כיון שלאחר קידושין מצאו חזקה שגם בשעת קדושין היו בה כל זה פר"י וכ"ש אליבא דהלכתא דקי"ל כרב דאמר הרי היא בוגרת לפנינו עכ"ל וכ"כ התוספות בפרק מי שמת (סם י) וכתב מורי הר"י בי רב ז"ל שה"ר דורון והרשב"א חולקין על זה וכתב שצריך שיעידו עדים שו' חדשים קודם היה לה שתי שערות כדאמרינן (לט י) אין בין נערות לבגרות אלא ו' חדשים וכל זמן שלא יעידו על זה אפילו תהיה בת ט"ו שנים היא בספק קידושין ואם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ועיין בחידושי הרשב"א בפרק מי שמת (סם) (ג):

מד חרש וחרשת אינן בני קידושין מן התורה לא שנא נשאו כיוצא בהן ל"ש חרש שנשא פקחת וכו' אבל חכמים תקנו להם נישואין ז"ל הרמב"ם בפ"ד חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח אין קדושיהן גמורין מן התורה אלא מד"ס וכתב ה"ה ביבמות פרק חרש (קיב:) במשנה ובגמרא שתקנו חכמים לחרש ולחרשת נשואין והן מדבריהם ויש חולקים בגמרא ואמרי' שהן ספק קדושי תורה ואין הלכה כן:

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קדושין גמורים ונתן גט והיא מותרת לבעלה החרש ג"ז בפרק ד' וכתב ה"ה דברים פשוטים הם שכל שהקדושין הם מד"ס קדושי תורה חלין בה וכתב רבינו ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש ובהשגות א"א טעה בזה שאינה מותרת לחרש שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו מן הנישואין ע"כ ואני אומר לא טעה רבינו דע"כ לא אמרו אבל מגרש שני ונושא ראשון לא שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושתו וכולי אלא כשהראשון יש לו קידושין מן התורה שאז יש לחוש שמא יאמרו גירש אבל חרש שאין לו קדושין ולא גירושין ד"ת אין לחוש שמא יטעו בו שאפי' יאמרו שגירש ואח"כ החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף על הגזירות של דבריהם וזה כ"ל מבואר כדברי רבינו עכ"ל:

ומ"מ אינה יכולה למאן וכו' בר"פ חרש מ"ש קטנה דממאנת ומ"ש חרשת דלא ממאנת דפ"כ מימנעי ולא נסבי לה ופרש"י מימנעי ולא נסבי לה הואיל ולעולם

דרכי משה

ריש מי שהיה נשוי ואם לא כתב לה כשהוא קטן כשיגדיל א"צ לכתוב לה אלא מנה דהא משהגדיל בעולה היא עכ"ל: (ג) וכתב נ"י פרק חרש דיש רשות לב"ד לפסוק על הקטנה בנדוניתה ובבל צרכיה לבעל ההגון לה מידי דהוי אאחיה ואמה ולא עוד שיכולין להתנות על נכסיה שאם תמאן תפסיד נדוניתא דכל שהוא לתקנתה ולטובתה יש להן רשות בנכסית אבל קטן שאין לו נישואין אין לב"ד רשות על כך עכ"ל:

דרישה

שקטנה (נדוניא וכל שצריכה לבעל כהגון לה ויש להן רשות כל שהוא לתקנתה ולטובתה כ"פ) כמו שיש רשות לאחיה ולאמה ויכולין להתנות שאם תמאן תאבד כל אשר לה אבל אין להם רשות להשיא את הקטן עכ"ל (בשם נ"י בפ' חרש כ"פ):

סי' מד [א] **אבל** חכמים תקינו לה נשואין ואפילו חרש לחרשת וכ"כ רש"י לשדיא ואע"ג דתנן בהנזקין דף כ"ה ע"א העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ועל קטנה (פירוש והיא יתומה) בת ישראל שנשאת לכהן שאוכל' בתרומה (ופרש"י בתרומה דרבנן בהני נשואין ולא גזרינן מידי) ופריך בגמרא ואילו חרשת לא אכלה מ"ט ופרש"י

אנטיגנוס דאמר כל שיכולה לשמור קידושיה מקודשת למיאון וממילא נאמר כמי דלא אמ' שצריכין שיכולה ... הלך למדינת הים ולותה ואכלה וכו' פי' אף אם לותה בעדים או בפסיקת ב"ד ואינה בת מלאכה ... ע' בקטנה א"צ לשלם וק"ל: (יז) **או** לצורך פדיונה פי' ונפדית קודם שעמדה ומיאנה: (יח) ...

סי' מד (א) **אבל** רבנן תקינו לה נשואין אפילו חרש לחרשת כו' וכן כתב רש"י בהדיא וב"י הביאו בסמוך דמ"ש ושוטה ושוטה אין להם כו' ועד"ר ובגמרא בריש פרק חרש מפרש מ"ש תקנתא ... תקנו נשואין ובשוטה לא תקנו בחרש נתקיימה תקנתא דרבנן (דדרכן להיות שלום ביניהן כ"פ) תקנו ובשוטה לא נתקיים תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקנו רבנן. ומפרש נמי התם מ"ש חרש דתקנו ומ"ש בקטן לא תקנו דחרש לא אתי לעולם לכלל קידושי תורה (ויבטל ספריה ורביה כ"פ) תקנו ליה רבנן אבל קטן דאתי לכלל קידושי תורה משיגדיל לא תקנו ליה רבנן [illegible]

פרישה

(יג) **לשמור** קידושיה פירוש כסף קידושיה: (לא הוי קידושין כלל ואינה צריכה אפילו מיאון כ"פ:)

(יד) **דפחות** מבת שש אפילו כו' וטעמא דאמרינן בפרק התקבל אמר רבא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון וזמן הפעוטות ידוע בפרק הניזקין שהוא מבן ו' ועד עשרה כל חד לפום חורפי' כ"ה: (טו) **ומ"ש** הרמב"ם דאם היתה מבת עשר שנים ולמעלה אפילו שהיא סכלה כו' אף על פי שלד"ה לענין מקח וממכר אין מעשי' כלום וכמ"ש רבינו בח"מ רל"ה ע"ש ס"ל להרמב"ם דלא אמר רבא וכנגדן בקטנה מתקדשת כ"א אזמן פעוטות אבל לאחר זמן פעוטות דהיינו מי' שנה ולמעלה אין לו דמיון למקח וממכר וכמ"ש שם הב"י דהרמב"ם משום שני המאמרים דהיינו מאמר הנ"ל ומאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס ... שצריכין שיכולה לשמור כ"א בזמן הפעוטות אבל לאחר מכאן אפילו אינה יכולה לשמור וק"ל: (טז) **אבל** אם ... מלאכה שיכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך שאם היתה גדולה חייב לשלם ע"ד שיתבאר לקמן בסימן ... ומיאנה: (יח) **אע"פ** שאכל פירותיה ורבנן תקנו פירות תחת פדיונה יתבאר לקמן סימן קט"ו:

... [illegible]

נושא אותה וכתובה לא תקנו לה כאשר יתבאר לקמן בע"ה (ד) ושוטה ושוטה אין להן קידושין לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים לא שנא נשאו עם כיוצא בהן לא שנא עם פקחים כתב הרמב"ם שיכור שקדש קידושיו קידושין אפי' נשתכר הרבה הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין (ה) ומתיישבין בדבר זה וכתב עוד סרים שקדש (ו) בין סרים המה (ז) בין סרים אדם וכן איילונית שנתקדשה הוו קידושין (ח) והתוספות כתבו דאיילונית שנתקדשה (ט) לא הויין קידושין אפילו מדרבנן ואינה צריכה גט (י) בד"א באיילונית שיש לה סימני איילונית שאין לה דדים או שהתשמיש קשה לה או (יא) שקולה עבה כקול האיש או שאין לה בשר גבוה ועגול כמין כף למעלה מאותו מקום (יב) שבאחד מאלו השובה איילונית (יג) אבל ספק איילונית צריכה גט וטומטום ואנדרוגינוס שקדשו או שקדשם איש כתב הרמב"ם שקידושיהן ספק (יד) וצריכין גט מספק וכן כתב רב אלפס (טו) והתוספות כתבו דאנדרוגינוס ודאי זכר הוא וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם המקדש אחת מכל העריות לא עשה ולא כלום (טז) שאין קידושין תופסין בהן חוץ מהנדה (יז) שהמקדש נדה מקודשת קידושין גמורין (יח) ואין ראוי לעשות כן: המקדש אחת מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי

ולעולם היא יכולה למאן מפני הרשותה אבל קטנה גבול יש לה וסבר מפייסנא לה כל שעתא עד שיעבור זמן מיאונה: ומ"ש וכתובה לא תיקנו לה כאשר יתבאר לקמן בע"ה בסי' ס"ז: ושוטה ושוטה אין להם קידושין לא מד"ת ולא מד"ס ל"ש נשאו עם כיוצא בהן ל"ש עם פקחין בר"פ חרש (שם) אמר רמי בר חמא מ"ש חרש וחרשת דתקינו להו רבנן נישואין ומ"ש שוטה ושוטה לא תקינו להו רבנן נישואין חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן תקינו להו רבנן נישואין שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקינו להו רבנן נישואין ופירש"י דקיימא תקנתא דרבנן. שדרכן להיות שלום ביניהם אפילו חרש וחרשת וכל שכן כשהאיש פקח אבל שוטה אפילו בפקחת לשוטה ושוטה לפקחת אין שלום ביניהם וכ"ש שוטה לשוטה: כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה מי שדעתו צלולה ומבין ומשיג הדברים על בוריין אף ע"פ שדלה וחלושה קידושיו קידושין גמורים וכן גירושיו ואם דעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו ה"ז בחזקת שוטה ואין קידושיו קידושין גמורים ואם עתים צלולה ועתים משובשת ולא ידעינן העת שהוא עומד בדעתו ה"ז ספק: כתב הרמב"ם שכור שקדש קידושיו קידושין וכו' הגיע לשכרותו של לוט אין קידושין קידושין ומתיישבין בדבר זה בפ"ד וכו' ה"ה ברייתא בפ' הדר [סה.] שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפלה עוד שם ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם ומפני שהוא בעריות החמורות ע"כ כתב רבינו ומתיישבין בדבר זה עכ"ל: וכתב עוד סרים שקידש בין סרים חמה בין סרים אדם וכן איילונית שנתקדשה הוו קידושין ג"ז בפ"ד וכתב ה"ה סרים שקדש וכו' נתבאר פי"ז מה' איסורי ביאה סרים אדם אינו ראוי לבא בקהל והוא בלאו ומ"מ קידושיו קידושין כדאיתא ביבמות [עה:] ואין צ"ל סרים חמה שהוא כשר לבא ע"כ ובדין איילונית כתב זה מתבאר בהרבה מקומות בכתובות [ק:] וביבמות והעלה רבינו יעקב ז"ל במסכת הארוכה דיבמות דאע"פ שלא הכיר בה כשקדשה צריכה גט וכן עיקר עכ"ל. ומ"ש רבינו בשם התו' דאיילונית שנתקדשה לא הויין קידושין אפילו מדרבנן וא"צ גט בד"א באיילונית שיש לה סימני איילונית וכו' אבל ספק איילונית צריכה גט בריש יבמות (ב:) כתבו התוספות והרא"ש דמשמע דאיילונית לא בעיא גיטא אפי' מדרבנן דאי בעיא גט מדרבנן לא היתה צרתה מתייבמת וקשה דתנן

זמן מיאונה ומ"ש ושוטה אין להם קידושין וכו' שם משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת: כתב הרמב"ם שכור וכו' בפ"ד וה"א בפרק הדר ומ"ש בסריס קידושיו קידושין פי' ל"מ סרים חמה דכשר לבא בקהל אלא אפילו סרים אדם דאית ביה לאו דלא יבא פצוע דכא וכדקי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין ומ"ש בשם התוספות דאיילונית ודאי אין קידושין תופסין בה כ"כ ריש יבמות ופרק המדיר ותימא למה לא כתבו נמי ע"ש הרא"ש שכתב כדברי התוספות וז"ל התום' בפרק המדיר התם מיירי בספק איילונית שלא היה להם כח לברר אם הם סימנים גמורים אם לאו הילכך צריכין גט מספק וכו' עכ"ל: ומ"ש רבינו שבאחד מאלו סימנים חשוב' איילונית הכי משמע מדברי התום' דקרי לה ספק איילונית היכא שאין יכולים לברר וכו' ולא כתבו בפשיטות דהיכא שאין לה כל הסימנים אלא אחד או ב' ה"ל ספק אלא ודאי דאף בסימן אחד חשובה לה ודאי איילונית ולהכי לא משכחת לה ספק אלא היכא שלא ה"ל כח לברר: וטומטום וכו' פירוש דטומטום הוא זכר ודאי או נקבה ודאית אלא שהוא מכוסה ואם קידש אשה ונקרע ונמצא זכר איגלאי מילתא דמתחילה היה זכר ודאי וכן אם נתקדשה ונמצאת נקבה מתחילה היתה נקבה ודאי ועל כן גם עתה שהוא מכוסה קידושיהן ספק וצריכי' גט מספק ואנדרוגינוס הוא ספק לעולם דהלכה כר' יוסי דברייתא דאמר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה ופירש ר"י בתום' בפרק הערל דבריה דקאמר הכא היינו שהוא ספק כדקאמרינן ולא הכריעו דהיינו שהוא ספק מחמת שהוא בריה משונה דיש לו זכרות ונקבות והוא ספק לעולם אם הוא זכר או נקבה ומ"ש דהתום' והרא"ש כתבו דאנדרוגינוס זכר הוא כ"כ גם בי"ד סימן רס"ו אבל קשה דלעיל בסי' כ"ב ובי"ד סי' שט"ו גבי בכור כתב ע"ש הרא"ש דספק הוא וכן פסק בא"ח גבי שופר סי' תקפ"ט דאינו מוציא אלא מינו אלמא דספק הוא וכן משמע בח"מ סי' ר"פ ובי"ד סי' רפ"ה כתבתי ליישב כל זה ע"ש וע"ל סי' קע"ב: כתב הרמב"ם המקדש אחת מכל העריות וכו' כל זה כתוב למעלה בסימן ט"ו י"ו י"ז י"ח וכאן חזר וכתבו בקיצור על הסדר ומ"ש וכן יבם שקידש צרת יבמה וכו' פי' יבמה שנתייבמה דצרתה אסורה עליו בלאו הבא מכלל עשה דבית אחד הוא בונה ולא שני בתים הוא בונה אם קידש צרתה הרי זו מקודשת וכו':

ישראל

בהשולא המוציא את אשתו משום איילונית לא יחזיר ומשמע התם דבעיא גיטא וי"ל דהתם מיירי שהוציא משום ספק איילונית שאין הסימנים ניכרים בה יפה ע"כ וסימני איילונית שכתב רבינו מבוארים בפ' הערל (פ.): ומ"ש שבא' מאלו חשובה איילונית נראה שלמד כן מדין סימני סרים דאיתא בפ' הערל ואיפליגו התם אי בעינן שיהו כולם או סגי בא' מהם והלכה כר"י דאמר דבא' מהם סגי ומשמע לרבינו דה"ה לסימני איילונית בחד מינייהו סגי ואיכא למידק היכי משכחת לה ספק איילונית דהא אם אין בה שום סימן אפי' לכלל ספק לא באת ואם יש בה אפי' סימן א' הרי היא איילונית ודאי וי"ל כגון שאותו סימן שנראה בה אינו מבורר יפה אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' אישות נראה שצריך שיהיו בה כל הסימנים האלו וכן נראה מדברי רבינו ירוחם: טומטום ואנדרוגינוס שקדשו או שקדשם איש כתב הרמב"ם שקידושיהם ספק וצריכין גט מספק בפ"ד וכו' ה"ה הדין הזה הוא בברייתא בפ' הערל ובאנדרוגינוס פוסק רבינו כר' יוסי דברייתא שם (פג.) דאמר בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה ועל מ"ש רבינו צריכין גט מספק כתוב בהשגות א"א ולמה הם צריכים גט מספק והלא אינם ראויים ליגשא כלל ע"כ ורבינו הזכיר ב' דברים כשקדשו הם וכשנתקדשו הם ובודאי כשקדשו הם דבר פשוט שצריכין לתת גט להתיר אשה זו אבל כשנתקדשו הם י"ל שהצריכן רבינו גט לענין הבא עליהם דרך נקיבתן שלא יהא כבא על ספק א"א עכ"ל: ומ"ש רבינו שכן כתב רב אלפס בס"פ הערל פסק כרבי יוסי דברייתא דאמר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה: ומ"ש בשם התום' והרא"ש שם בתר דאמרינן דליתא למתני' דקתני ר' יוסי אומר אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה מקמי ברייתא דקתני ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה אמרי' אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר' יוסי באנדרוגינוס וכתב הרא"ש מתוך דברי אלפס משמע דהא דפסק משמיה דרב הלכה כר' יוסי אר"י דברייתא קאי ורש"י פירש דאר' יוסי דמתני' קאי ופליג אהא דאמרינן לעיל משמיה דרב וליתא למתני' מקמי ברייתא וכן פר"י וכיון דפליגי אליביה דרב מסתבר כדאמרי בי רב דשמואל סבר כוותיה דאמר ליתא לברייתא מקמי מתני' ולהאי פיסקא חייבים עליו סקילה מב' מקומות כר' יוסי דמתני' ע"כ: כתב הרמב"ם המקדש אחת מכל העריות לא עשה ולא כלום וכו' חוץ מן הנדה שהמקדש נדה מקודשת קידושין גמורין ואין ראוי לעשות כן בפ"ד והא דמקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום מבואר בס"פ האומר (דף סז:) וילפי כולהו עריות מדכתיב כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות כולן לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין אף עריות כולהו לא תפסי בהו קידושין ואחות אשה נפקא מדכתיב בה לא תקח כלומר לא יהיה לך בה ליקוחין. ומ"ש דהמקדש נדה מקודשת ג"ז שם ויליף לה מדכתיב ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהיה בהוייתה ועל מ"ש הרמב"ם ואין ראוי לעשות כן כתב ה"ה שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה כמו שיתבאר פ"י אין ראוי לקדשה ויש מי שכ' שטעם דברי רבינו הוא שמא יגע בבשרה עכ"ל: ומ"ש המקדש א' מן השניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה וכו' כל זה לשון הרמב"ם בפ"ד אלא שבנוסחת הרמב"ם בתחלה כתוב חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שהיא מקודשת בספק וא"כ כתב אע"פ שאסור לו לכנוס אחת מכל אלו ה"ז מגרש בגט וכתב ה"ה השניות כבר נתבאר דינם פ"א שהם מדבריהם ואיסורי לאוין ואיסורי עשה ואע"פ שהן מדבריהם קידושין תופסין בהם כבמשנה שבפרק האומר (סו:): וכתב

פרישה

מאמר שאין יכולה למאן רק בעת קטנותה סבר כו' כ"פ) מפייסנא לה עד שיעבור זמן מיאונה (וכתובה כו' כאשר יתבאר לקמן בסימן מ"ו כ"פ):

(ד) ושוטה (בסגול) ושוטה (בקמץ) כך הוא מנוקד בספר מ"ו (והיינו שדעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו ה"ז בחזקת שוטה אבל בלאו הכי קידושיו קידושין רבי' ירוחם כ"פ): (ה) ומתיישבין בדבר הזה ז"ל ה"ה ברייתא בפרק הדר שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבר אלא שפטור מן התפלה עוד שם ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם ומפני שהוא בעריות החמורות ע"כ כתב רבינו ומתיישבין בדבר זה עכ"ל פי' למה כתב הרמב"ם כאן מתיישבין בדבר זה יותר מבמקום אחר ולכן כתב ומפני שהוא בעריות החמורות ור"ל מתיישבין לבדוק אם הוא שכור כ"כ כשכרותו של לוט: (ו) בין סרים חמה פירוש שנעשה סרים מיד כשנולד מיום שראה אותו החמה (והוא מותר לבא בקהל כמ"ש לעיל סימן ה' כ"פ) וכ"כ רבינו לקמן סימן קע"ב ז"ל סרים חמה שלקה ממעי אמו: (ז) בין סרים אדם אע"ג שהוא אסור לבא בקהל כדאמרינן לעיל בסי' ה' מ"מ קידושיו קידושין (דקי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין כדבסמוך כ"פ): (ח) והתום' כתבו דאיילונית כו' ז"ל מ"ו ותימא שלא הביא אביו הרא"ש שכתב כדברי התום' בכל אלו מקומות עכ"ל: (ט) לא הויין קידושין אפילו מדרבנן דהוי קידושי טעות דאין אשה אלא לפריה ורביה: (י) בד"א באיילונית כל זה מדברי התום': (יא) שקולה עבה כקול איש אבל אין קולה כקול איש אע"פ שהיא עבה אינה נקראת איילונית אבל מ"מ הוי מום שנתבאר דינו לעיל בסי' ל"ט ע"ש: (יב) שבאחד מאלו חשובה איילונית וכתב ב"י ז"ל אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות נראה שצריך שיהיו בה כל הסימנים האלו וכ"כ מדברי רבי' ירוחם עכ"ל: (יג) אבל ספק איילונית היינו כגון שאותו סימן שנראה אינו מבורר יפה: (יד) וצריכין גט מספק (מפני שהם בספק אם הוא זכר או נקבה כ"פ) וכתב ה"ה בפ"ד כשקדשו הם אשה צריכין לתת גט להתיר אשה זו וכשנתקדשו הם צריכין גט לענין הבא עליהן דרך נקבותיהן שלא יהא כבא על ספק א"א עכ"ל: (טו) והתום' כתבו דאנדרוגינוס כו' ועיין בא"ח סי' תקפ"ט ובי"ד סימן שט"ו (ע"ש מ"ש אמ"ו ז"ל בסעיף ד' כ"פ) וסי' רס"ו ולעיל סי' כ"ב (דכתב שם אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מרדות מפני שהוא ספק וי"ל כיון דיחוד עם הנשים גופא אין בו איסור דאורייתא הקילו באנדרוגינוס) תמצא הדברים מהופכים ולא ימלט בלי שגגה וביארתי יפה הכל על תכליתו בסוף הערל וע"ל סי' קמ"ב עכ"ל מ"ו: (טז) שאין הקידושין תופסין בהן בס"פ האומר יליף לה כל העריות מדכתיב (בפ' אחרי מות אחר כל העריות ואחות אשה כתיב ג"כ בפרשה זו כ"פ) כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות לאחות אשה ואחות אשה נפקא לן מדכתיב בה לא תקח כלומר לא יהא לך ליקוחין: (יז) שהמקדש נדה מקודשת כו' דכתיב בה ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תהיה בהווייתה: (יח) ואין ראוי לעשות כן כתב ה"ה הטעם כיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה אין ראוי לקדשה וי"א הטעם שמא יגע בבשרה עכ"ל ומה שאין אנו נזהרין מזה היינו משום שאנו מקדשין בשעת נישואין וכבר הוכנו כל צרכי החופה ונבזו עבנים מ"מ לדחותם מפני ההפסד. ועיין בי"ד ס"ס קצ"ב ולקמן ס"ס ס"א דפליגי אי חופה שייך בנדה היינו דוקא להיות מחשבת כנשואה לענין ירושתה ומציאתה אבל לכ"ע קידושין תופסין

דרישה

ופירש"י הא נשואי חרש וחרשת נמי רבנן תקנו ומשני שמא יאכיל חרש בחרשת פירוש חרש כהן בחרשת ופריך וליכול קטן אוכל נבילות הוא משמע דהכי פריך אע"ג דאין נישואין בחרש וחרשת מ"מ ליכול הואיל שאין לה דעת הרי היא כקטן שאוכל נבלות דאם לא כן ל"ל למימר קטן אוכל נבלות היא תיפוק ליה שיש לה נישואין מדרבנן ואוכלת בתרומה דרבנן כמו קטנה אלא משמע דס"ל שאין להם נישואין ומ"ה פריך אע"ג שאין להם נישואין מ"מ ליכול מכח שקטן אוכל נבלות היא. דז"א אלא דה"פ חרש בחרשת נמי ליכול דליכא למיגזר מידי דאפי' אם תאכל תרומה דאורייתא' לית לן בה דקטן אוכל נבלות היא וכן פירש"י שם. ובפ' חרש ריש דף קי"ג ברש"י מבואר יותר ע"ש דכתב דהאי שינויא דמשני גזירה שמא יאכל חרש בחרשת לאו שינויא מעליא היא דמה לי פקח בחרשת ומה לי חרש בחרשת כו' אלא משום דלעת התרצן להשיב גזירה שמא יאכילנו תרומה דאורייתא ובשביל פקח לחרשת לא הוי גזרי דאף אם תאכל תרומה דאורייתא קטן אוכל נבלות אין מכוין להפרישו וה"ה חרש בחרשת ולא גזרו אלא אטו חרש בפקחת שהיא בת עונשין כדמסיק שם ע"ש ברש"י יותר: וכן

מאיסורי עשה [ג] (יט) וכן היבם שקידש צרת יבמה הרי זו מקודשת (א) קידושין גמורים אע"פ שאסור לו לכנוס אחת מכל אלו הרי זה מגרש בגט חוץ מיבמה (כ) שנתקדשה לזר שהיא מקודשת מספק ע"כ: המקדש עכו"ם או שפחה אינו כלום (כא) שאינן בני קדושין וכן עכו"ם ועבד שקדשו ישראלית אינו כלום: (כב) ישראל מומר שקידש קדושיו קידושין וצריכה ממנו גט (כג) וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ם דינו כעכו"ם גמור ואין קדושיו קדושין ולא נהירא (כד) וכותי הוה עובדא ואצרכיה גט רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה (כה) וכתב הרמב"ם מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש ישראלית הוו קידושי ספק וצריכה גט כתב הרמב"ם המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין (כו) אינה מקודשת קידושין גמורים עד שתשתחרר ולאחר שתשתחרר אינה צריכה קידושין אחרים וא"א הרא"ש

ישראל מומר שקידש קידושיו קידושין וכו' כתב ה' המגיד פ"ד מן הסוגיא שבפ"ק דיבמות כ"ל שאפי' זרעו שהוליד משהמיר דתו אפילו קידש אותו זרע ישראלים קדושיו קידושין ודוקא שהולידו מישראלית ואפילו מומרת וכולי עכ"ל וה"א התם א"ר אסי כותי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושיו דילמא מעשרת השבטים הוא ומוקי לה בדוכתא דקביעי כגון בחלח וחבור וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לא זזו משם עד שעשאום עכו"ס גמורים אלמא דאפי' לשמואל אי לאו דעשאום עכו"ס גמורים הייגו חוששין לקידושין ואע"ג שאבותיהם של אלו כבר נשתמדו קודם שהולידו וגם אמותיהם נשתמדו אלא ודאי כל שהוא זרע ישראל וישראלית אע"ג שכולם מומרים חטא ישראל קרינן ביה דאע"פ שחטא ישראל הוא וקידושיו קידושין וא"כ שמעינן מומרים בזמן הזה שלא עשאום חכמים עכו"ס גמורים קידושיהם קידושין לדברי הכל וכדתניא פ' החולץ טבל ועלה דה"ה כישראל לכל דבר למאי הילכתא דאי הדר ביה וקידש אשה ישראל מומר הוה ומקודשת וכ"כ בהגהות מרדכי דיבמות ע"ש א"ז:

וכתב הרמב"ם מי שחציו עבד וחציו בן חורין כ"ס הוא וצריך למחוק וכתב הרמב"ם והתחלת הדיבור הוא מי שחציו עבד וכו' וה"א פרק השולח (דף מ"ג) איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש בת חורין מהו את"ל בן ישראל המקדש חצי אשה אינה מקודשת דשייר בקנינו והא לא שייר בקנינו מאי ולא איפשטא ולכך פסק רבינו דהוו קידושי ספק וצריכה גט וכ"כ לעיל בסי' ל"א:

כתב הרמב"ם המקדש מי שחציה שפחה וכו' רבינו כתב בקיצור אבל ז"ל בפ"ד המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה וא"צ לקדשה קדושין אחרים בא אחד וקידשה אחר שנשתחררה ה"ז ספק קידושין לשניהם עכ"ל ובפרק השולח איתא אמר רבה כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה אין קידושיה קידושין דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה וכו' א"ל רב חסדא מי דמי התם שייר בקנייני הכא לא שייר בקנייני חזר אוקים רבה בר רב הונא אמורא עליה והמכשלה וכולי אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת אבל ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה קידושיה קידושין מ"ט התם שייר בקנייני הכא לא שייר בקנייני א"ר ששת כשם שהמקדש חציה אשה וכולי א"ר חסדא ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון אחיו ומתו שניהם מתייבמות ללוי אחיהם ואין אני קורא בה אשת שני מתים מה נפשך אי קידושי דראובן קידושין קידושי דשמעון לאו קידושין ואי קידושי דשמעון קדושין קדושי דראובן לאו קידושין ופירש"י דמשום פלוגתא דאמוראי מספקא ליה הי מינייהו הוו קידושין איתמר ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון שאינו אחיו ר' יוסף בר חמא א"ר נחמן פקעי קידושי ראשון שהרי נשתנה גופה וה"ל כקטן שנולד רבי זירא א"ר נחמן גמרו קידושי ראשון (פירש"י ע"י השחרור גמרו דעד עכשיו הבא עליה באשם ומלקות היה אפילו מזיד ומכאן ואילך הבא עליה במיתה) א"ר זירא כוותי דידי מסתברא דכתיב לא יומתו כי לא חופשה האחופשה יומתו ודחה אביי ראייה זו שם והקשה ה' המגיד על דברי הרמב"ם שנראה שהוא פוסק כדברי האומר מקודשת אלא שאינה כא"א שהרי אין בה מיתה ופוסק כמ"ד גמרי קידושי ראשון וא"כ הוא יש לתמוה היאך בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה ה"ז ספק קידושין לשניהם דהא משמע דלמ"ד דגמרי קידושי ראשון כיון שנשתחררה נעשית א"א גמורה ומומתין על ידה על כן נראה בדעת רבינו דפוסק כרב חסדא דמספקא אי אלו קדושין משניהם חלין וא"כ מ"ש וא"צ לקדשה קידושין אחרים אינו מפני שהיו הראשונים קידושין גמורים אלא כל שבא עליה אח"כ ביאתו עושה אותה א"א גמורה וה"ז כקטנה עכ"ל מבואר מדבריו שמ"ש הרמב"ם וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה וכו' דהיינו דוקא כשבא עליה אחר שנשתחררה ותימא דלא העלה ארוכה לתמיהתו דבסוגיא משמע דלרבי זירא דקאמר גמרי קידושי ראשון ויש בה מיתה אפילו לא בא עליה לאחר שנשתחררה כדמוכח מראייתו דכתיב כי לא חופשה הא חופשה יומתו דאלמא דמיד שחופשה אפילו לא בא עליה חייב מיתה ועוד הקשה הר"ן על פירוש זה שפירש ה' המגיד דאם כן מאי קאמר דהרי היא כקטנה שגדלה וכו' דקטנה שגדלה ה"ט לפי שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין אבל בחציה שפחה וחציה

וכתב עוד וכן היבם שקידש צרת יבמה וכו' כך הוא עיקר הנוסחא בדברי רבינו וצ"ל דנקט צרת ערוה וטעות סופר היא לפי שצרת ערוה הוא אשת אח שלא במקום מצוה היא בכרת ואין קדושין תופסין בה אלא צרת יבמה היא ופי' שהאח שמת היו לו ב' נשים ונתיבמה האחת מהן וצרתה אסורה לשאר האחין בעשה שנאמר יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה וכן מבואר פ"א מהלכות יבום: וכתב עוד חוץ מיבמה שנתקדשה וכו' בפרק האשה רבה (דף קכ"ב:) אמר רב מנין שאין קדושין תופסין ביבמה שנא' לא תהיה אשת המת לא תהא בה הויה ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אי ללאו הוא דאתא אי דלא נתפסו בה קדושין אתא וגם אמר אמימר הלכתא כותיה דשמואל: המקדש עכו"ס או שפחה אינו כלום שאינן בני קדושין כ"כ הרמב"ס בפ"ד והוא פשוט במשנה ס"פ האומר (דף סו:) ויליף לה בגמר' מקראי: ומ"ש וכן עכו"ס ועבד שקדשו בת ישראל אינו כלום ג"ז כתב הרמב"ס בפ"ד ובכמה מקומות קדושין (מא:) גיטין (כג:) אמרי' דעכו"ס ועבד אינן בתורת גיטין וקדושין ובפ' החולץ (דף מה.) אמרינן דעכו"ס ועבד לאו בתורת קדושין נינהו וכ' רש"י דילפינן לה מדכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור ועכו"ס נמי ליתיה בכלל קדושין דכתיב בתורה בז' אומות לא תתחתן בם לא יהא לך בהם חיתון ובשאר עכו"ס כתיב בתורה ואחר כן תבא מכלל דמעיקרא לית בה הויה ומהני קראי נפקא לן בקדושין דלא תפסי קדושין בבת עכו"ס ועכו"ס נמי מצי למילף מינייהו ובשאלתות דרב אחאי פרשת וישלח סימן כ"ה מפיק מהא והיא בעולת בעל ודרשינן בסנהדרין (נז:) בעולת בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם וכ"ש דארוסה לית להו וביאה נמי לשם קדושין לית להו דאיתקוש הויות להדדי: ישראל מומר שקידש קדושיו קדושין וצריכה ממנו גט בפ' החולץ (מז:) תניא טבל ועלה הרי הוא כישראל ואמרינן למאי הלכתא דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר הוה וקדושיו קדושין והכי אמרינן נמי בפרק עד כמה (ל:) כתב העיטור דמדקאמר קדושיו קדושין ולא קאמר חוששין ש"מ דאורייתא תפסי קדושין וכן הם דברי הרמב"ס שכתב בפ"ד הרי אלו קדושין גמורים· ומ"ש וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ס דינו כעכו"ס גמור ואין קדושיו קדושין בעל העיטור הביא סברא זו וכתב עליה ומסתברא דקי"ל (חולין יג:) עכו"ס שבח"ל או עובדי כו"ס הם והאידנא אינו מומר לעכו"ס ומחלל שבתות בפרהסיא ליתא אלא בעבודת קרקעות וקידושיו קדושין וגירושיו גירושין ובשם רש"י כתב דאפי' מומר לעכו"ס ולחלל שבתות קדושיו קדושין וכן דעת הרמב"ס בפ"ד וכתב הרב המגיד בפ"ד מן הסוגיא שבפ"ק דיבמות (טז:) כ"ל שאפי' זרעו שהוליד משהמיר דתו אם קדש אותו זרע ישראלית קדושיו קדושין ודוקא שהולידו מישראלית ואפילו מומרת אבל הולידו מן הכותית אין חוששין להם שהרי אפי' ישראל גמור הבא על הכותית והוליד ממנה בן אינו קרוי בנו אלא' בנה וזה ברור עכ"ל (ג) ישראל מומר שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל קידושיה או גיטה בתשובות מיימונית שבסוף ספר נשים:

וכותי הוה עובדא ואצרכיה גיטא רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה בספר העיטור ואע"ג דאמרינן בפ"ק דחולין (ו:) דעשאום כעכו"ס גמורים לכל דבריהם משמע להני רבוותא דהיינו דוקא לענין שלא נסמוך עליהם באיסור והיתר אבל להפקיע קדושיהם לא: א כתב הרמב"ס מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית הוו קדושי ספק וצריכה גט בפ"ד והיא בפרק השולח (דף מג.) בעיא דלא איפשטא: כתב הרמב"ס המקדש מי שחציה שפחה וחציה ב"ח אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה כקדושי קטנה שגדלה ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים בא אחד וקדשה אחר שנשתחררה ה"ז ספק קדושין לשניהם עכ"ל הרמב"ס בפ"ד ורבינו כתבו בקיצור ודינים אלו איתנהו בפ' השולח (שם) דגרסינן התם דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה ב"ח שנתקדשה אין קדושיה קדושין וא"ל רב חסדא מי דמי התם שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו הדר אוקי רבה בר רב הונא אמורא עליה ודרש והמכשלה הזאת תחת ידיך אין אדם עומד על ד"ת אא"כ נכשל בהם אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה קדושיה קדושין מ"ט הכא שייר בקנינו הכא לא שייר בקנינו א"ר ששת כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כן חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה אין קדושיה קדושין איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון רב יוסף בר חמא א"ר נחמן פקעו קדוש ראשון ר' זירא אמר רב נחמן גמרו קדושי ראשון וכתב הרא"ש הלכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דסוגיא דשמעתין כוותייהו והא דקדושיה קדושין לאו לחיובי מיתה הבא עליה אלא אשם וכן מוכח מדקאמר ב ואם נפשך לומר וכו' וכן פרש"י בסמוך גמרי קדושי ראשון ומעיקרא היה חייב עליה אשם והשתא הוי במיתה כדקאמר בתר הכי לא יומתו כי לא חופשה הא חופשה יומתו וגבי פלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא כתב לא איפסיקא הלכתא כמאן וכן רב חסדא בגמרא מספקא ליה הילכך צריכה גט משניהם ואם רצו אחד מגרש ואחד כונס ואם מתו אח של האחד חולץ ואח של השני או חולץ או מייבם עכ"ל כלומר אבל לייבם הא' ברישא לא דילמא פגע ביבמה לשוק וכדאמרינן בפ"ב דיבמות והר"ן הביא דברים אלו בפ"ק דקדושין ופסק גם הוא

דרכי משה

מד (א) וכתב מהרי"ק שורש פ"ד דמי שיש לו אשה כבר וקידש עוד אחרת הויא מקודשת אע"פ שעבר על חר"ג ופשט הוא וע"ל סי' ל"ה: (ב) וכ"כ המרדכי סוף החולץ ע"א ופסק דמומרת

דרישה

[ג] **וכן** היבם שקידש צרת כו' אף על גב שגם זה עשה כמ"ש בפרישה מדכתיב יבמה יבא עליה ומ"מ פרט זה בפני עצמו משום שאין עשה זו מפורשת וידוע כעשה של מצרי ואדומי בתוך שלשה דורות דהתם בפירוש כתיב דור שלישי יבא להם ולא קודם דור שלישי ולאו הבא מכלל עשה עשה אבל העשה של צרת יבמה ילפינן לה מדקדוק יבמה יבא "עליה לכן פרט אותו בפני עצמו· ותירוץ זה דוחק דהא לא בא כאן ללמדינו דהוא בעשה אלא י"ל דה"א דינו כמקדש יבמה לשוק דהיא ספק מקודשת כדמסיק ה"נ צרת יבמה במקום האסור לה קא משמע לן דהוי קידושין גמורים א"נ לאפוקי ממ"ד שצרת יבמה היא בכרת ופלוגתא היא בהחולץ ולאותו מ"ד אין קידושין תופסין

פרישה

תופסין בה כמ"ש כאן: (יט) **וכן** היבם שקידש צרת יבמה שהאח שמת היו לו שתי נשים ויבם א' מהם· צרתה אסורה על האחין בעשה דכתיב יבמה יבא "עליה ולא צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה ה"ה· ומ"ש רבינו היבם שקידש ה"ה אחד מן האחין וק"ל ועד"ר:

(כ) **שנתקדשה** לזר בהאשה רבה אמר שמואל בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא אי דלא נתפסו קידושין אתא כלומר לא תהא בה הויה: (כא) **שאינן** בני קידושין כו' עכו"ס דכתיב בשבעה אומות לא תתחתן בם (כ"כ בית יוסף בשם רש"י שכן כתב בפרק החולץ ריש ד' מ"ה וכבר נתבאר לעיל בר"ס י"ו דרבינו סבירא ליה דלא תתחתן לא שייך כ"א אחר גירות והרמב"ס ס"ל דאיירי בז' אומות דכולן הן בכלל לא תסור ע"ש) לא יהיה לך בם חיתון ובשאר אומות כתיב ואחר כן תבא עליה ובעלתה מכלל דמעיקרא לית בה הוויה· ועבד ושפחה דכתיב שבו לכם פה עם החמור (דהשי' עם מיותר דהו"ל למימר והחמור כ"פ) עם הדומה לחמור: (כב) **ישראל** מומר שקידש כו' שאע"פ שהמיר דתו מכל מקום ישראל הוא (דכתיב חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא כ"פ): (כג) **ויש** אומרים דמומר לחלל שבתות כו' עד ולא נהירא ואם תאמר הא כתב רבינו בי"ד סימן ב' דלכולי עלמא מומר לחלל שבתות ולעבודת אלילים דשחיטתו פסולה י"ל דשאני שחיטה דמחשבתו לע"א לעבדה בו והמחלל שבת כמי כופר בעיקר וכעע"א וכמש"ר בריש הלכות שבת: (כד) **וכותי** הוה עובדא ואצרכיה גט כו' ואע"ג דאמרינן בפ"ק דחולין דעשאום כעכו"ס לכל דבריהם משמע להני רבוותא דהיינו דוקא לענין שלא נסמוך עליהם באיסור והיתר אבל להפקיע קידושיהן לא: (כה) **וכתב** הרמב"ם מי שחציו עבד כו' הוו קידושי ספק כו' בעיא הוא בפ' השולח ד' מ"ג ע"א ולא איפשיטא ולכן פסק דהוו ספק קידושין: (כו) **אינה** מקודשת קידושין גמורים לכאורה נראה דר"ל דקידושין גמורין הוא דלא הוי לענין דאם בא אחר וקדשה גם כן דקידושין ג"כ תופסין בה אבל צריכה גט משניהן אבל ז"א

הידושי הגהות

מד א הך וכתב הרמב"ם ט"ס הוא וצריך למוחקו והתחלת הדיבור הוא מי שחציו עבד וכו' והכי איתא בפרק השולח (מג·) איבעיא להו מי שחציו עבד וכו' (ב"ח): ב בגמרא ואם להשך אדם לומר וכו' ור"ל מדקאמר ואם להשך אדם לומר איזו שפחה חרופה זו שחציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי לפטת תפסי בה קדושין כלומר אלמא תפסי בה קדושין והיינו דוקא להתחייב באשם:

הוא הלכה כרבה בר רב הונא ורב חסדא ואע"ג דרב ששת פליג עלייהו משמע דקי"ל דמקודשת משום דרבי חמא ורבי זירא ס"ל דתפסי בה קדושין מדפליגי בכשתחררה אי גמרי קדושי ראשון או פקעי וכתב שכן דעת הרמב"ם וגבי פלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא כתב דנקטינן דספיקא היא וכן פסק הרמב"ם ז"ל אבל יש לתמוה על מה שכתב המקדש אשה שחציה שפחה וחב"ח אינה מקודשת קדושין גמורים עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה כקדושי קטנה שגדלה וא"צ קידושין אחרים זהא ודאי לא נהירא שאם בא לומר דכיון שנשתחררה גמרו קידושיה מדבריהם אע"פ שלא בעל כל שלא בא אחר וקדש כקדושי קטנה שגדלה שאינה יכולה למאן אע"פ שלא בעל ולמאי צריכים להכי והא כיון דמספקא לן אי גמרו קידושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להשמיט ממנה ומה ענין זה לקטנה שגדלה ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קידושיה א"כ כשבא אחר וקידשה למה כתב שה"ז בספק קידושין וכבר השיגו הראב"ד ז"ל וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו וה"ק אם בעל לאחר שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה ובעל לאחר מכאן שהיא מקודשת גמורה ואין זה כלום אלא דקטנה שגדלה ובעל לאחר זמן היינו טעמא דמקודשת גמורה היא לפי שאדם יודע שאין קידושי קטנה כלום כדאיתא בכתובות (עד:) ויבמות (קו.) אבל בחציה שפחה וחציה בת חורין כיון דתפסי בה קידושין וכשנשתחררה מספקא לן אי פקעי קדושין היכי נימא ידע שאין קדושיה כלום וגמר ובעל לשם קדושין ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע ולפיכך אין דברי הרמב"ם ז"ל במקום הזה מחוורין עכ"ל הר"ן ז"ל וה"ה צידד כמה צדדים ליישב דברי הרמב"ם ובסוף העלה שהוא פוסק כמ"ד דמקודשת פי' אבל אינה כאשת איש שהרי אין בה מיתה ובפלוגתא דרב יוסף בר חמא ורבי זירא פסק שהוא ספק ומ"ש שאין צריך לקדשה קדושין אחרים אינו מפני שיהו הראשונים גמורים אלא כל שבא עליה אח"כ ביאתו עושה אותה א"א גמורה וה"ז כקטנה עכ"ל כבר כתבתי בסמוך מה שהקשה הר"ן על זה דהיכי נימא ידע שאין קדושיה כלום וכו' ומי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע ולי נראה דאינה קושיא דאנן אמרינן הכי אדם יודע שאין קדושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה ב"ח ספוקי מספקא ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קדושין ונראה שיש ליישב דברי הרמב"ם בשלא בעל והכי קאמר אף ע"פ שקדושין אלו איפליגו בהו אמוראי אם היא מקודשת היינו דוקא לענין אם בא אחר וקדשה אבל לענין להתירה למקדש על ידיהם לדברי הכל עלו לו אותם קדושין ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים דקדושין הללו שיש בהם צד של תורה דהא לא שייר בקניינו לא גרעי מקדושי קטנה שהם דרבנן וכי גדלה עלו לו אותם קדושין ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים וה"כ דכוותה ומ"ש הר"ן בשם הרמב"ם וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה מדבריהם אע"פ שלא בעל וכו' אינו נוח לי שהרי בנוסחאות הרמב"ם אינו כתוב כן ועוד בין שתאמר שכך היא נסחתו של הרמב"ם לפי דעת הר"ן ובין שתאמר שהוא ביאור לדברי הרמב"ם כיון שכתב דלהרמב"ם כיון שנשתחררה גמרו קדושיה מדבריהם א"כ היאך כתב אח"כ ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קדושיה ונראה שהוא ביאור לדברי הרמב"ם אבל לפי שהיותר נראה מדברי הרמב"ם הוא דמדבריהם קאמר מפני כך כתבו כאילו הוא מלשון הרמב"ם והקשה עליו ואח"כ כתב ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קדושיה כלומר אם תפרש דמדאורייתא קאמר קשה למה כתב כשבא אחר וקדשה שהרי זה ספק קדושין ככ"ל לפרש דברי הר"ן: ב"ה יותר נראה לומר דהאי מדבריהם טעות סופר הוא

גם מ"ש הרא"ש או א' מגרש ואחד נושא נראה שיגרש ראשון וישא שני אבל לגרש שני וישא ראשון לא שמא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו כדאמרינן בפרק המגרש (פט:):

חוששין

ובעל לשם קידושין אבל בח"ש וחציה ב"ח ליכא למימר אדם יודע וכו' דהא כיון דמספקא לן אי פקעי אי גמרי מי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע ועוד הקשה הר"ן על דברי הרמב"ם בתחילת דבריו לפי מה שפירש דכיון דלית לן אכרעותא בין רב יוסף בר חמא ורבי זירא נקטינן דספיקא היא וכן פסק הרמב"ם אבל יש לסמוך דקשה ממה נפשך אם נפרש דעת הרמב"ם דכשנשתחררה גמרו קידושיה מדבריהם אף ע"פ שלא בעל כל שלא בא אחר וקידשה כקידושי קטנה שגדל וא"צ לקדשה קידושין אחרים שאינה יכולה למאן אע"פ שלא בעל א"כ מאי ענין זה לקטנה הא כיון דמספקא לן אי גמרו קדושיה אי לא פשיטא שאינה יכולה להשמט ממנו ואם בא לומר דמדאורייתא גמרו קידושיה א"כ כשבא אחר וקידשה למה כתב שהרי זו בספק קידושין ולפיכך אין דברי הרמב"ם במקום הזה מחוורים זו היא דעת הר"ן בקושייתו על הרב אע"פ שאין זה לשונו והרב ב"י כתב ליישב תחלת קושיית הר"ן על פי ה"ה דהקשה דהיכי נימא הכא אדם יודע כיון דאנן לא ידעינן דיש לומר דהכי אמרינן הכא אדם יודע שאין קידושין תופסין בשפחה וכשהיא חציה שפחה וחציה ב"ח ספוקי מספקא ליה אי תפסי אי לא וכשנשתחררה גמר ובעל לשם קידושין וכתב עוד ליישב דברי הרמב"ם בשלא בעל ע"ש אכן יש לתמוה אדברי הר"ן שפירש לדעת הרמב"ם דמספקא ליה אי גמרי קידושיה אי פקעי דאין שום גילוי בדברי הרמב"ם לפרש כך אדרבא מדכתב וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה משמע להדיא דס"ל כמ"ד גמרו קידושיה וכך הבין ה"ה מתחילה כפי פשט דברי הרמב"ם ושלכך תמה עליו ואע"ג דהתוספות פירשו כך לפי שהקשו על פירש"י דמספקא ליה לרב חסדא הי מינייהו הוו קידושין משום פלוגתא דאמוראי דלעיל דהא רב חסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי חזר בו מכח דברי רב חסדא ונראה דמספקא ליה אי גמרי קידושי ראשון אי פקעי עכ"ל תוספות וכך הם דברי הרא"ש בפסקיו וכך היה מפרש הר"ן מכל מקום אין לנו לפרש כך דברי הרמב"ם מאחר שכתב להדיא דכשנשתחררה גמרי קידושיה ולפענ"ד דדעת הרמב"ם לפסוק כמ"ד גמרי קידושי ראשון וכדמוכח להדיא מהא דקאמר רב חסדא מה נפשך אי קידושי דראובן קידושין וכו' דאי הוה ס"ל דפקעי א"כ פשיטא דקידושי ראובן שהיה ראשון לאו כלום הן דלאחר שנשתחררה פקעי אבל אי ס"ל גמרי ניחא דרב חסדא ס"ל ודאי דאי קידושי ראשון הלין פשיטא לן דלאחר שנשתחררה גמרי קידושין אלא דמספקא לן דילמא לא הוי קידושי ראשון מעיקרא כשהיתה ח"ש וחצייה ב"ח ונמשך מזה דכשקדשה שני לאחר שנשתחררה הלו קידושי שני בלחוד ומה שהקשו התוס' היכי מספקא ליה הא רב חסדא גופיה פשיטא ליה דהוו קידושין ורבה בר רב הונא נמי חזר בו מכח דברי רב חסדא נראה ליישב דרב חסדא הכי קאמר ליה לרבה בר רב הונא כשדרש מעיקרא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה אין קידושיה קידושין דאמאי פשיטא לך בח"ש וחציה ב"ח דאינן קידושין כל עיקר כדין המקדש חצי אשה דאי דמי התם שייר בקניינו הלכך אינן קידושין הכא לא שייר בקניינו וכיון דלא שייר איכא למימר דילמא הוי קידושין ולעולם מודה רב חסדא דאינן אלא ספק קידושין ורבה בר רב הונא דאוקים אמורא עליה ודרש אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה וכו' נמי הכי קאמר אע"פ שהמקדש חצי אשה פשיטא לן דאינה מקודשת אבל ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה קידושיה קידושין מ"ט התם שייר בקניינו הכא לא שייר בקניינו כלומר קידושיה קידושין מספק כיון דלא דמי לחציה אשה וניחא השתא לפירש"י דלא קשה היכי פשיטא להו לרב חסדא ורבה בר רב הונא בחציה שפחה וחצייה ב"ח דמקודשת קידושין גמורים מדאורייתא מטעמא דלא שייר בקניינו ובחצי עבד ובחצי ב"ח מיבעיא ליה ולא אפשיטא לן מהאי טעמא גופיה דלא שייר בקניינו אלא ודאי דבחציה שפחה וחציה ב"ח נמי לא קאמר דקידושיו קידושין כיון דלא שייר בקניינו אלא לענין שצריכה גט אבל פשיטא דספק קידושין ניניהו כמו בחציו עבד וחציו ב"ח ולרבא ורב ששת דס"ל דבח"ש וחציה ב"ח אינן קידושין כלל לא קשה מ"ש מחציו עבד וחציו ב"ח דקידש ב"ח דהוי קידושין מספק די"ל דשאני איש דכיון דיכול לישא שתי נשים עפי אית לן למימר דתופסין קידושיו לחציו מלגבי אשה דאיתתא לבי תרי לא חזיא הלכך אין קידושין תופסין בחצי אשה כלל אף בח"ש וחציה ב"ח אבל לרב חסדא ורבה בר רב הונא דקאמרי דקידושין תפסי בחצייה שפחה וחציה ב"ח בע"כ בספק קידושין קאמר דלא עדיפא מחציו עבד וחציו ב"ח זו היא דעת רש"י וכך היא דעת הרמב"ם כפי' רש"י ופסק כמ"ד גמרו קידושי ראשון וחייב עליה מיתה אלא דמספקא לן אי קידושי ראשון קידושין אם לאו דאם קידושי ראשון קידושין אם כן כשנשתחררה גמרו קידושין והבא עליה חייב מיתה אלא דאיכא ספק דילמא קידושי ראשון אינן כלום וכשנשתחררה וקדשה שני קדושיו קידושין ועל כן פסק דהמקדש ח"ש וחציה ב"ח אינה מקודשת קידושין גמורין עד שתשתחרר דאפילו למ"ד קידושי ראשון קידושין אינן גמורים עד שתשתחרר וכיון שנשתחררה גמרו הקידושין והבא עליה הוא באיסור חנק שאם היו קידושין הלין קודם שהיתה משוחררת עכשיו שנשתחררה היא א"א גמורה והבא עליה במיתה וגמרו קדושיה אלא דמספקא לן אי הוה קידושין הלין מתחלה ומכל מקום קידושין אלו שהם ספק דינן כקדושי קטנה שגדלה דאע"פ שלא בעל עלו לו קידושין הראשונים ה"כ הכא עלו לו קידושין הראשונים וא"צ לקדשה קידושין אחרים אע"ג דלא בעל וכל זה כשלא בא אחר וקידשה אבל בא אחר וקידשה לאחר שנשתחררה קודם שבעל ה"ז ספק קידושין לשניהם דשמא קידושי הראשון קידושין ולאחר שנשתחררו גמרו קידושיו או שמא קידושי הראשון לאו כלום הן וקדושי שני קידושין וכרב חסדא דמספקא ליה וכפירש"י ככ"ל לדעת הרמב"ם אבל מדברי רבינו נראה מדכתב אח"כ וא"א הרא"ש אמר דהוו קידושין גמורים וצריכה גט וכו' אלמא דהבין מדברי הרמב"ם שדעתו כשכתב שאינן קידושין גמורים דרצונו לומר דאינה צריכה גט אלא במיאון סגי לה ומשום הכי כתב וכיון שנשתחררה גמרו קדושיה כקטנה שגדלה וכו' דכי היכי דקטנה אינן קדושים גמורים שאינן אלא מדרבנן ובמיאון יוצאה בלא גט ה"נ בח"ש וחציה ב"ח א"צ גט קודם שיחרור ולפי זה פוסק הרמב"ם כרבא ורב ששת דבתראי ניהו דכשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת כך חציה שפחה וחציה ב"ח אינה מקודשת מן התורה אלא דמכל מקום קצת קידושין אית בה מדרבנן כקטנה וכשנשתחררה דינה כקטנה שגדלה וכו' וכ"כ הרא"ש על שם הרמ"ה דלמ"ד ח"ש וחציה ב"ח שנתקדשה אין קידושיה קידושין ואע"ג דהבא עליה חייב אשם דפשיטא דאפילו מוקמינן לקרא בשפחה כנענית וכרבי ישמעאל חייבים עליה אשם וכי בשביל שהיא חצייה ב"ח גריעא טפי אלא דמ"מ כיון שאין קידושיה קידושין מאי מגרש לה בלא גט ומותרת לאחר ולכן כתב רבינו על דברי הרמב"ם דהרא"ש פסק דהוו קידושין גמורים וצריכה גט כמבואר בפסקיו דמפרש כדעת התוספות דרב חסדא ורבה בר רב הונא פשיטא להו דקדושי ראשון קידושין גמורין ניניהו משום דלא שייר בקניינו והכי הילכתא אלא דלפי זה קשה מה שכתב הרמב"ם בא אחר וקידשה אחר שנשתחררה הרי זה ספק קידושין לשניהם דכיון דקידושי ראשון אינן כלום דיוצאת במיאון כקטנה אם כן קידושי שני קידושין גמורין ניניהו ואמאי קאמר הרי זה ספק קידושין לשניהם וצ"ל דלא היה כתוב לפני רבינו דין זה כלל בספרי הרמב"ם שבידו וכדמוכח להדיא ממה שכתב רבינו דין זה אחר כך ע"ש הרא"ש ולא כתבו תחלה ע"ש הרמב"ם אבל לפי ספרי הרמב"ם שבידינו וכמו שהעתיק בית יוסף אין ספק לפע"ד שדעת הרמב"ם כדפירשתי והוא דרך נכון דנתיישב בו כל מאי דהיה קשה על דבריו בלי

שום

הרא"ש ז"ל אמר דהוו קדושין גמורים (ג) וצריכה גט (כז) ומיהו הבא עליה אינו חייב מיתה כמו על שאר אשת איש אלא חייב אשם ואם נשתחררה לגמרי וקדשה אחר (כח) מקודשת לשניהם וצריכה גט משניהם [ג] או אחד מגרש ואחד נושא ואם מתו (כט) אחיו של אחד חולץ ואחיו של שני חולץ או מיבם:

חוששין

דרכי משה

מומרת שהיה לה בן בעודה כותית ואותו הבן קידש אשה צריכה גט וע"ל ס"ס כ"ז מומר שנשא אשה מומרת מה דינו וע"ד סי' מ"ה מדין אונס שקידש לפני אונסין: (ג) וכ"ה דעת הר"ן פ"ק דקדושין והאריך בזו:

פרישה

ז"א דהא הרמב"ם כתב דדינה כהמקדש הקטנה ובמקדש הקטנה עצמה בלי דעת אביה ואמה אפילו מיאון אין צריך. ועוד מדמסיק רבינו וכתב עליו ז"ל וא"א אמר דהוי קידושין וצריכה גט בכלל דלהרמב"ם אין צריכה גט. ועוד דהם כן הו"ל להרמב"ם לכללינהו ולכתוב בבבא אחד מי שחציו עבד כו' ומי שחציה שפחה כו' לכן נראה דמה שכתב הרמב"ם בחציה שפחה דאינה מקודשת קידושין גמורין רצה לומר אינה מקודשת כלל דומיא דקטנה כל זמן שלא נתגדלה נהי דלא קאמר קידושיו אינן קידושין כדי ללמדינו דלאחר שנשתחררה הלין קידושין הראשונים להיותן קידושין גמורים כדמסיק. והרא"ש חולק וס"ל דהויא קידושין לענין דצריכה גט דומיא דחצי עבד אבל ג"כ היקדשה אחר תופסת וע"ל ס"ס נ"א מש"כ מזה. והשתא א"ש הכל. וא"ת מה שנא זה מבחצי עבד דכתב דהוי ספק וצריכה גט וי"ל דשאני התם דכל צד יהודית שבו קידש האשה היהודית גמורה מה שאין כן זה דלא נתקדשה אלא חציה ואין אשה מתקדשת למחצה: (כז) **ומיהו** הבא עליה רצה לומר אע"פ שקידושיה גמורין מ"מ לא חייב מיתה הבא עליה משום א"א אלא חייב אשם וזו היא שפחה חרופה ועיין בפ' הבילה: (ואם כשתחררה כו' רצה לומר המקדש חצי שפחה וחציה כו' ועד שלא נתן לה גט נשתחררה כולה כ"פ): (כח) **מקודשת** לשניהם כו' דפלוגתא הוא בפי הבולה רב יוסף אמר פקעי קדושי ראשון פי' רש"י בא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד. ר' זירא אמר גמרי קידושי ראשון פירוש ע"י השחרור גמרו קידושי ראשון ונתפסים בכל גופה ולא אפסיקא הלכתא כמאן ולכן מקודשת לשניהם מספק: (כט) **אחיו** של אחד חולץ כו' ממ"נ אי דקדושי הראשון קידושין קידושי שני לאו קידושין ואי קידושי שני קידושין קדושי דראשון לאו קידושין ודוקא אחד חולץ בראשון אבל ניבם אחד ברישא לא שמא יפגע ביבמה לשוק דשמא אין קדושי אחיו קדושין (וע"ל ס"ס נ"א כ"פ):

דרישה

תופסין בה וק"ל: [ג] **או** אחד מגרש ואחד נושא משמע שאפילו השני מגרש והראשון נושא ולא חיישינן שיאמרו שמחזיר גרושתו אחר שנתקדשה דהכל יודעים דקידושי הראשון לא היו ודאין ולכך בא זה וקידש אותה דקידושי הראשון פקעי וע"ל בס"ס ל"א:

חוששין

אין

אם דוחק והיכא למידק בלשון רבינו ע"ש הרא"ש דהוו קידושין גמורין וצריכה גט דמשמע דדוקא לענין דצריכה גט והא ליתא דהלא הרא"ש כתב דהילכתא כרב חסדא ורבה בר רב הונא דקידושיה קידושין גמורין מן התורה וכמו שפירשו התוספות וא"כ ודאי אם מת קודם שיחרור אחיו מייבם אשה זו אם היה גם הוא עבד עברי ופוטר צרותיה מה שאין כן אם לא היו קידושין גמורים מן התורה דלא היה פוטר וי"ל דרבינו נסמך על מה שאמר אחר זה מיד ומיהו הבא עליה אינו חייב מיתה כמו על אחר א"א אלא חייב אשם דאלמא דאשת איש גמורה היא דקדושיה קידושין מן התורה ולא כתב מתהלה וצריכה גט אלא לומר שחולק אדברי הרמב"ם דפוסק כרבא ורב ששת ומאי מגרש לה בלא גט וקאמר דלהרא"ש קידושיה גמורין וצריכה גט ומ"מ הא דכתב רבינו ומיהו הבא עליה אינו חייב מיתה וכו' דמשמע דוק' קודם שיחרור דגזירת הכתוב הוא דזו היא שפחה חרופה האמורה בתורה דקודם שיחרור ליכא אלא אשם אבל לאחר שנשתחררה הבא עליה חייב נמי מיתה ליתא אלא למ"ד גמרו קידושי ראשון אבל למ"ד פקעי הבא עליה לאחר שנשתחררה אפי' אשם ליכא ולהרא"ש נמי דמספקא לן הילכתא אי גמרי אי פקעי אף לאחר שיחרור ליכא מיתה וליכא אשם וז"ש רבינו אח"כ ואם נשתחררה לגמרי וקדשה אחר מקודשת לשניהם וצריכה גט משניהם וכו' דמספקא לן אי גמרי אי פקעי אבל לענין מיתה מה נפשך חייב מיתה דא"א גמורה היא דראשון או דשני כיון דקדשה אחר לאחר שיחרור אבל לא קדשה אחר לאחר שיחרור הבא עליה ליכא לא מיתה ולא אשם דדילמא פקעי ודו"ק:

מה [א] חוששין לסבלונות ופירש"י שאם שדכה תחילה ואח"כ שלח לה סבלונות בעדים (א) אנו חוששין שמא שלחם

מה חוששין לסבלונות ופירש"י שאם שדכה תחלה ואח"כ שלה לה סבלונות בעדים וכו' בפרק האיש מקדש וכתבו התוספות דאי לא שדכה תחלה מנא ידעה דלשם קידושין שלה לה סבלונות עכ"ל ולפי זה לר"ה אפילו לא שידך נמי חיישינן שמא קידשה כבר בלא שידוכין אבל ב"י כתב ע"ש הרשב"א והר"ן דאף לר"ה דוקא בדשדיך והא דנקט שלה לה לאו דוקא דה"ה נתן לה מידו לידה בפני עדים אלא אורחא דמילתא נקט כיון דאיכא אגלו אינו הולך אליה ליתן לה אלא רגילות הוא לשלוח לה א"כ רבותא נקט וכל שכן אם נתן לה בעצמו והא דקאמר רש"י דשלח לה סבלונות בעדים כוונתו לומר שלה הסבלונות ע"י שני בני אדם לתת לה והן הן שלוחיו והן הן עדיו א"כ שלח לה ע"י איש אחד אלא שנוה עליו לתת לה בפני שני עדים אבל שלחם ע"י שנים או שלח ע"י א' בפני שני עדים והנתינה ליד האשה לא היה אלא ע"י א' משמע ודאי דלפרש"י אין לחוש לקידושין דהיאך יקדש אותה באלו הסבלונות כיון שלא נתן ליד האשה בפני שני עדים והכי משמע מכל דברי המפרשים דלרש"י צריך שינתנו הסבלונות ליד האשה בפני שני עדים וכ"כ ב"י מיהו בתרומת הדשן בסימן ר"ז כתב לפרש דמ"ש ה"ר שמחה דאף לפרש"י לא בעי עדים היינו דלא בעי עדים בשעה שיתן ליד האשה אלא דשלח הסבלונות בפני עדים וכיון דשולח בעדים אנן סהדי דלשם קידושין שלח ובודאי השליח עשה שליחותו ונתנם לה כאשר צוה המשלח ובהכי סגי דהוי שפיר עדות של שנים בדבר ערוה כדאמרינן בפרק האומר דלב"ה הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואע"ג דהביאה הוי קידושין והמקדש אשה בביאה העדים אינם רואים הביאה הואיל ורואים הדברים שמתוכם יבא ודאי לידי ביאה חשוב עדות וה"ה שולח סבלונות וכתב עוד שם על שם תשובת ה"ר שמחה דכך הורו הגאונים הרב אברהם והר"י הלב"ן והר' יצחק והרבי אלעזר ממי"ץ ויש להקשות לפירוש ת"ה דא"כ מנ"ל לה"ר שמחה לפרש דברי רש"י לכדין ודילמא מה שפירש"י ושולח לה סבלונות בעדים היינו שנתן ליד האשה בעדים ולפע"ד נראה דס"ל לה"ר שמחה דודאי כך היא דעת רש"י כפשוטן של דברים שנתן ליד האשה בעדים אלא דלא פירש"י דבעי עדים אלא בתחלת הסוגיא למאי דקס"ד דאף במסבלי והדר מקדשי חיישינן לקידושין השתא ודאי אי לאו עדים אפילו קידשו ממש ושניהם מודים לא חיישינן לקידושין אבל למסקנא דקאמר מאי הוי עלה א"ר פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן וכו' השתא ודאי לא בעי עדים אלא כיון ששניהם מודים דשלח לה סבלונות חיישינן לקידושין דאנן סהדי כאילו קדשה בפנינו ולא בעי עדים על הקידושין כלל ואע"ג דבעלמא אפי' פירש בהדיא לשם קידושין בלא עדים לא מהני כלל אפילו שניהם מודים דשאני התם דליכא למימר אנן סהדי אבל הכא איכא למימר אנן סהדי ומהני שפיר והיינו משום דכיון דרוב בני אדם מקדשי והדר מסבלי אמרינן אנן סהדי וכו' ולפי זה ודאי דעת הר' שמחה דלא בעי עדים כלל לא בשעה שילה הסבלונות ולא בשעת חיילות הקידושין כשהאשה מקבלת הסבלונות מיד השליה זו היא דעת הר' שמחה והגאונים דעימיה שהורו דאף ע"ג דליכא עדים חוששין ופשיטא דליכא עדים כל עיקר ואפ"ה חוששין באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי מטעמא דאנן סהדי וכו' דלא כמו שפירש בתרומת הדשן גם מה שהביא בת"ה מתשובת הר"ח א"ז דאפילו קבלה אשה אחרת דדילמא שליה שויתה וכו' והא דאמרי' אין דבר שבערוה פחות משנים על כרחיך בשעת חיילות הקידושין לא בעינן שנים וראיה מפ' האומר עכ"ל הא דכתב על כרחיך בשעת חיילות הקידושין לאו לדיוקא כתביה דבשעת חיילות הקידושין לא בעינן שנים אבל בשעת שליחות בעינן שנים אלא אף בשעת שליחות לא בעינן עדים וטעמא דאמרן אליבא דהר' שמחה דכיון דרובא מקדשי והדר מסבלי אנן סהדי וכו' ולא הזכיר הר"ח א"ז שעת חיילות הקידושין אלא לחלק בין בדבר שבערוה בעלמא דבעינן שנים לחיילות הקידושין דהכא דלא בעי' שנים לא בתחילת שליחות הסבלונות ולא בשעה שהגיע ליד האשה וכדאמרינן בפ' האומר לב"ה דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה דאנן סהדי דבא עליה ה"נ אנן סהדי באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי דבתורת קידושין נתנן וכאילו קדשה בפנינו דמי ואף למה שפירש בת"ה דבעינן עדים בשעת שליחות מבואר בדבריו דהיינו דוקא באתרא דליכא מנהג קבוע לשלוח סבלונות אחר שידוכין ורצויי האשה אלא שאם חפץ לשלוח סבלונות מקדשי והדר מסבלי השתא ודאי כיון דליכא למימר אנן סהדי וכו' דדילמא לא שלח כל עיקר לפיכך בעינן עדים בשליחות הסבלונות ושוב אנן סהדי דלשם קידושין שלח כיון דנהיגי דמקדשי והדר מסבלי אבל היכא דמנהג קבוע הוא

מה חוששין לסבלונות ופירש"י וכו' בפרק האיש מקדש (דף נ:) איתמר רב הונא אמר חוששין לסבלונות וכן אמר רבה ואסיקנא אמר רב פפא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא לא צריכא דרובא מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר מקדשי מ"ד ניחוש למיעוטא קמ"ל ופירש"י חוששין לסבלונות. מי ששידך האשה ונתרצית וקדש ושלח סבלונות בעדים חוששין שמא קידושין הם ואם נתקדשה לאחר צריכה גט מן הראשון וכתבו התוספות משמע מתוך פירושו דחיישינן שמא מחמת קידושין הם ולכך נקט בלשונו שידך דאל"כ לא הוי קידושין דמנא ידעה וקשה לרה"ס וכי שידך מאי הוי והא בעינן שידבר מענין לענין ובאותו ענין לכך נראה לפרש חוששין כלומר כיון ששלח לה סבלונות חיישינן שמא קדשה כבר וכן משמע בסמוך והרא"ש כתב על פירש"י ואע"ג דנתן לה סתם ולא פירש ולא הוי קידושין אא"כ דבר עמה תחלה על עסקי קידושין וכל זמן שעסוקין באותו ענין מ"מ חשש קידושין איכא והר"ן כתב על פירש"י דוקא בדשדיך דאי לא ודאי לא חיישינן ובדשדיך נמי דוקא בשנתן סתם אבל פירש לשם סבלונות ודאי ליכא למיחש (א) וכתב הרא"ש ור"ח פירש דחוששין שמא קדשה בפני עדים והלכו להם ומדמותיב רבה אשמעתין ממתניתין משמע כפירש"י והא דמייתי בתר הכי הוחזק שטר כתובה בשוק דחיישינן שמא קדשה משמע כפר"ה עכ"ל וזהו שכתב רבינו טוב לחוש לב' הפירושים להחמיר וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דכיון שכתב שיש לכל אחד מהפירושים הוכחה בגמרא בודאי שהוא סובר שיש לחוש לשני הפירושים והר"ן כתב בהלכות כתוב אמר רבא חוששין לסבלונות פי' היכא דלא ידעינן אי קדיש אי לא קדיש כלומר שאין חוששין לסבלונות עצמן אלא שמא קדמו להן קדושין וכגון ששדך וכן פר"ח וצ"ע דלפרש"י שהוא חושש לסבלונות עצמן משום קדושין דוקא בשנתן לה בפני עדים שהמקדש בע"א אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים כדאיתא לקמן בהדיא ולפי פירוש הרי"ף ז"ל כל ששלח סבלונות בודאי אפילו בלא עדים חוששין שקדמו קדושין והא דאסיקנא באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן כתב כלומר באתרא דלא סמכי לשדורי סבלונות קודם קדושין אית לן למיחש דהאי נמי לא סמכא דעתיה ולשם קדושין משדר אבל באתרא דמסבלי והדר מקדשי דאין מקפידין לקדש קודם סבלונות בהאי נמי לא חיישינן ופרכינן מקדשי והדר מסבלי פשיטא דחיישינן ומשני לא צריכא דמיעוטא מסבלי והדר מקדשי ורובא מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא ניחוש למיעוטא קמ"ל זו היא גירסת רש"י כלומר מהו דתימא ניחוש למיעוטא לתלות לקולא משום דאיכא למיסמך האי מעוטא לחזקה דידה שעומדת בחזקת פנויה ועוד שאינו נתן לשם קדושין ה"ל לפרש קמ"ל כיון דרובא מקדשי תחלה אין תולין להקל מפני המיעוט ואע"ג דליכא דניחוש לחומרא משמע מלינו לשון חשש לקולא ולפי גירסא זו כל היכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי לא חיישינן אבל הגאונים גורסין לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מ"ד לא ניחוש למיעוטא קמ"ל וכך כתובה בהלכות ולפי גירסא זו לעולם חיישינן אלא באתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי והיינו טעמא דנהי דבעלמא לא חיישינן למיעוטא הכא חיישינן לפי שאין רוב זה קבוע ומחוייב דומיא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט מפילות שהוא רוב קבוע מצד טבע העולם אבל רוב זה שאינו אלא מצד המנהג והמנהג עשוי להשתנות אין זה רוב חשוב שלא לחוש למיעוטו עכ"ל וכתב רבינו ירוחם אם יש עדים שלא קידש קודם סבלונות לפר"ח אין לחוש ולפרש"י יש לחוש פירוש כגון דאמרי סהדי הוינא בהדיה משעת שדוכין עד שילוח סבלונות ולא קדשה גם לא עשה שליח לקדש וכתב עוד הר"ן נמצא פסקן של דברים דהיכא דשדיך ואח"כ נתן סבלונות סתם בפני עדים אי אתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן לקדושין ודוקא בשנתן סתם בפני עדים אבל נתנן בפירוש לשם סבלונות א"נ אפילו נתנן סתם ושלא בעדים אין חוששין להם לפירוש רש"י ולפירוש הרי"ף אפילו נתנן בתורת סבלונות בפירוש ואפילו בלא עדים חוששין שמא קדמו להם קדושין ולפי גירסת רש"י דאמרינן דבאתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישינן דוקא באתרא דרובא מקדשי ולפי גירסת הגאונים אפילו באתרא דמיעוטא מקדשי אבל באתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי לכ"ע לא חיישינן (ב) ובעיר חדשה שאין בה מנהג מסתברא דחיישינן דכיון שאין בה מנהג רואין אותה כמחצה על מחצה ועוד שהרי לגירסת הגאונים אפילו למיעוטא חיישינן וכל היכא דחיישינן אפילו אמרו שניהם שלא נתכוונו לקדושין חיישינן (ג) ולדברי האומרים דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אם נתרצה אביה בפירוש חיישינן וכמו שכתבתי למעלה אפילו בקטנה נמי חיישינן לסבלונות אם נתרצה בהן אביה ולא עוד אלא אפילו בקטנה שאין לה אב כל ששדכה בחיי האב אע"פ שלא שלח סבלונות עד לאחר מיתת האב לפירוש הרי"ף חוששין שמא קבל אביה קדושיה אבל לדעת רש"י שאינו חושש אלא שמא הסבלונות בעצמן קדושין הכא כיון שאין לה אב במיאון סגי לה וכתב הרשב"א דמאי דאמרינן אפילו באתרא דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי חיישינן מסתברא דה"מ כשהן מקפידין בכך שאינם סומכים לשלוח סבלונות אלא לאחר קדושין דבכה"ג הסבלונות מוכיחין לפי מנהג המיעוט שקדמו להם קדושין אבל היכא דלא קפדי משום סבלונות כלל אף על פי שמיעוטן מקדשי מפני חשש דברים אחרים ואחר כך מסבלי אין חוששין לסבלונות שיהיו קדושין או שקדמו להם קדושין דכיון שאינן מקדשין תחלה מפני הקפדת הסבלונות אין הסבלונות הוכחה על הקדושין וכתב דמשום כך במקומות אלו אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל הר"ן ז"ל וכתב עוד הר"ן בתשובה אין אוסרים אשה ע"י סבלונות אלא באתרא דמיעוטא מיהת מקדשי והדר מסבלי בהקפדה גמורה כלומר שאין מקפידים שלא לשלוח סבלונות אא"כ קדשו עכ"ל וכתב הרשב"ץ אם לא היו שם עדים והוא אתרא דמסבלי והדר מקדשי אין כאן בית מיחוש לא לפירוש רש"י ולא לפירוש התוספות (ד) ודברי הרמב"ם בפ"ט כגירסת הגאונים והרי"ף ז"ל וכתב בתשובה להרמב"ן סימן קל"ח שקיבל מרבותיו

דרכי משה

מה (א) ומסוים שם ולפי' ר"ח יש לחוש אפי' בכה"ג עכ"ל וכ"כ מהרי"ק שורש קע"א דאין לחוש אלא היכא דנותן לה סתם או אומר בשביל אהבה וחיבה אבל אמר לשם דורון ליכא למיחש אע"פ שאומר שהחתן שולח להכלה כתב המרדכי ס"פ האיש מקדש והיא תשובת מהר"ם בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סי' די דאפי' שולח לה הסבלונות לאחר זמן רב אחר ששידך אפ"ה יש לחוש לקידושין וכ"מ מדברי התוס' והאשר"י: (ב) וכ"פ מהרי"ק שורש קע"א הלכה למעשה וכ"כ הריב"ש וכ"מ בתשובה מוהר"ם פדוה סי' כ"ה (ג) מיהו כ' שם דיש חולקים בזה וס"ל דנאמנים וכ"כ הריב"ש סי' ה' דהיכא דהוא אמר שלא שלח לשם קדושין נאמן ע"ש ולקמן כתב ב"י בפשיטות דאין נאמנים ומוהר"ם פדוה סי' נ"ח כתב דאף למ"ד דאינו נאמן דוקא לאחר ששלח הסבלונות אבל קודם נתינה פשיטא דנאמן לומר שאינו נותן לשם קדושין עכ"ל. וכבר כתבתי בשם הר"ן דזה לא מהני רק לפרש"י אבל לפר"ח יש לחוש אף כשאומר דאינו נותן רק לסבלונות: (ד) דברים אלו צ"ע דאי מיירי שלא היה שם עדים בשעת שלוח סבלונות מ"מ עדיין איכא למיחש לפר"ח דלמא קדשה קודם לכן

דרישה

סי' מה [א] חוששין לסבלונות ולא דמי למה שכתב בס"ס ל"א גבי המקדש בפחות משוה פרוטה וכר"ס מ"ג גבי קטן שקידש אפי' שלחו אחר כך סבלונות אין חוששין שלשם קידושין שלחו דהתם שאני שהרי כבר קדשו וטעו בהכי וסברי שהם קידושין גמורין אף על גב דלענין אם בעל אחר כך אמרינן שלשם קידושין בעל משום דמידע ידע דאין קידושין פחות משוה פרוטה וקידושי קטן לאו כלום וכמו שכתבתי לעיל שאני התם גבי בעילה דאם מדקדק

פרישה

סי' מה [א] אנו חוששין שמא שלחם לשם קידושין (ר"ל הסבלונות עצמן ולכן צריך להיות ששולחם בעדים כדין כל קידושין ומש"ר לעיל בסימן מ"ב וכתב הר"ן דוקא שנתן לה סתם אבל אם פירש לשם סבלונות ליכא למיחש לפירוש רש"י כ"פ) ואף על גב דגבי נתן לה סתם ולא פירש לא הוי קידושין אלא אם כן דבר עמה על עסקי קידושין וכל זמן שעוסקין באותו ענין כדלעיל בסימן כ"ו מכל מקום חשש קידושין איכא כן כתב הרא"ש לפי פירוש רש"י ואח"כ:

שלחם לה לשם קדושין וצריכה גט לפיכך אם רוב העיר רגילים לקדש (ב) ואח"כ שולחים סבלונות (ג) חוששין שמא לשם קידושין שלחם אבל אם רוב העיר רגילים לשלוח תחילה ואח"כ מקדשין אין חוששין [ג] ור"ח פסק אפילו הרוב שולחים הסבלונות תחילה ואח"כ מקדשין אין חוששין למיעוט (ד) שמקדשין תחלה להחמיר (ה) ופירש ג"כ חוששין לסבלונות שמא קדשה בפני עדים והלכו להם למדינת הים ולפי זה אפילו לא שלחם בעדים (ו) חוששין להם ויצא גם כן קולא

מרדותיו שזו היא הגירסה הנכונה : **וכתב** ה"ה בשם הרמב"ן דבמקום הדא שאין מנהג ידוע חוששין לסבלונות ובשם הרשב"א כתב דמיעוטא מקדשי והדר מסבלי דחוששין דוקא בשיש שם מיעוט שעושין כן ברגילות אבל לעתים מקדשים במקרה והדר מסבלי אפילו מיעוט לא מיקרי ובמקומות שלנו שאין עושין שם אלא מחמת מקרה שמתקדש אין חוששין לסבלונות כלל ומעשים בכל יום ואין חוששין להם עכ"ל. נשאל הרשב"א ראובן שידך בתו לשמעון ועמד החזן ואמר פלוני שידך את בתו לפלוני ויצאו קלא הקהל ובפני אותם שנשארו נתן המשדך סבלונות לכלה ואח"כ היה שולח לה בכל יום סבלונות אח"כ המיר דתו המשדך והיא נשאת לאיש אחר ועכשיו טוען המשדך שבתורת קדושין נתן לה אותם סבלונות והשיב דעו כי מי ששולח סבלונות לאשה שנשתדכה לו דינו תלוי במנהג המקום וכו' ואין השידוכין כמדבר עמה על עסק קדושיה כיון שמנהג המקום לשלוח סבלונות ואחר כך מקדשין גם אין חוששין שמא כבר קידש כיון שעכשיו שולח סבלונות שהרי אין מנהג המקום ואפילו למיעוט האנשים להמתין לשלוח הסבלונות אחר הקידושין ועוד אני אומר שאפילו היה מקומכם מקום שמקצת בני המקום מקדשין ואחר כך שולחים סבלונות במעשה איש זה לא נחוש מפני שכבר אמרתי לכם שאין הסבלונות בעצמן קדושין וכן אין לחוש שמא זה שנתן סבלונות כבר קידש שהרי שידך עכשיו בפנינו ואם מפני הסבלונות שבלהה אח"כ אין זה ראיה שכבר קידש שהרי איש זה (כבר) ראינוהו שנתן מתחלה סבלונות קודם קדושין א"כ אין סבלונותיו לעולם ראיה על שכבר קידש ולפיכך אין חוששין לדבריו כלל וכ"ש לזו שכבר נשאת ע"כ בסימן אלף ק"פ ותשובה זו כתובה בספר רבינו ירוחם וכתב עוד בזה הרשב"א בתשובה סי' תקכ"ה וגם מהרי"ק כתב בשורש קע"ה שאין לחוש כלל לאותן הסבלונות הנעשה אחר הקנין תכף בו ביום או למחרתו לא לפירוש רש"י ולא לפי' הגאונים והאריך בטעם הדבר (ה) כתב. עוד הרשב"א בתשובה סימן אלף ורכ"ג פרש"י חוששין שמא אותן סבלונות עצמן לשם קדושין ניתנו כששלחן ע"י שני עדים כשרים או שנתנה לה השליח בפני עדים והוא ז"ל פי' ודוקא בששידך מעיקרא והדין עמו שאם אי אתה אומר כן אין לך נותן לפנויה שתם שוה פרוטה שאינה צריכה גט אבל ר"ח והרי"ף פירשו שהסבלונות עצמן אין חוששין להם משום קדושין אבל כל דמסבלי חזקה שכבר קידש שאילולי כן לא היה שולח סבלונות והילכך מקומות שכולן מסבלין ואחר כך מקדשין אין חוששין להם ואף לדבריהם ודאי אין חוששין אלא למי ששידך בה"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא תהא צריכה גט דאין זו (דאיזו אשה) נזהרת מלקבל דורון מיד איש או (ע"י) שלוחו ע"כ (ו) כתב עוד הרשב"א בתשובה סי' אלף ורל"ו על שמוהל שהיה משתדל עם יצחק לשדך ב' בנותיו לב' בניו והביא בידו טבעות לתת לבנות ויצחק לא נתרצה בכך לתת בנותיו לבניו וכשראה זה כן אמר שמוהל זה לאשת יצחק אע"פ שאין יצחק בעלך מתפייס בשידוכין הא לך הטבעות לבנות כי אנשים אחים אנחנו וקבלתן האשה ואח"כ טען דלשם קידושין נתנם אם הבנות קטנות או נערות אין להם יד לקבל קדושין שלא מדעת האב ואפי' אם הם גדולות והיה שמוהל זה נותן ליד הבנות בפירוש לשם קידושין לא עשה כלום לפי שהמקדש את האשה משלו לצורך אחר אינה מקודשת אא"כ עשאו אותו האחר שליח או שנתרצה בכך קודם הקידושין וכאן אין חוששין שמא עשו הבנים את האב שליח דלא הליף איניש לשוויי לאבוה שליח וכו' כדאיתא בפרק האיש מקדש (מה:) ועוד אפילו עשאוהו הבנים שליח בעדים וקדשן בעדים אם לא פירש פלונית לפלוני בני ופלונית לפלוני בני הן אסורות לינשא בין להם בין לאחרים ולפיכך כופין אותם לגרש וכתב עוד ואם נתן ליד האם בין גדולות בין קטנות אין אחת מהן מקודשת שאין הבת מתקדשת ע"י האם אלא א"כ גדולה ועשתה האם שליה לקבל לה קידושין והקול שהוציא אין חוששין לו דכל קלא דלא אתחזק בבי דינא לאו קלא הוא עכ"ל כתב מהרי"ק בשורש כ"ה מאחר דכן הוא דאיכא מיעוטא דשכיח בינייכו דמקדשי והדר מסבלי דודאי יש להחמיר כפר"ח ואף על פי שיש להראות פנים ולומר דלא נאמרו הדברים אלא כשאין הבעל עומד לפנינו שמת או הלך למ"ה התם הוא דחיישינן לסבלונות אבל כשהבעל לפנינו ועומד וצווח שלא נתכוון לשם קדושין הדעת מכרעת שאין לחוש לבוס פוסק כדמשמע מתוך לשון המרדכי פרק האיש מקדש מ"מ אע"פ שאני מדמה בע"ד איני רוצה לעשות מעשה באיסור ערוה חמור כזה ואף על פי שאין להחמיר בו כ"כ א"כ הוא דלכל הפחות רובא מסבלי והדר מקדשי דהא הזינא דסמכי רבנן ארובא לענין אשה נשאת לא תלא גבי מים שאין להם סוף מ"מ אין להקל לכתחלה לע"ד ע"כ ועוד כתב בזה בשורש קע"א וכתב בשורש ק"א שכתב מהר"ם בתשובה דמי יכניס ראשו לאותו ספק לידע מנהג המקום שהוא יוצא משם ואין נראה כך מתוך דברי בעל א"ה שהרי הביא דברי ר"ח להחמיר ולחוש למיעוטא שמקדשין ואח"כ שולחין סבלונות משמע מתוך דבריו דדוקא היכא דאיכא מיעוטא מיהא דמקדשי והדר מסבלי הוא דחיישינן וכ"כ גם מתוך דברי כל הפוסקים מלבד מהר"ם שלא אמה הרי"ף והרמב"ם וסמ"ג וכן מצאתי בתשובה להרשב"א וכתב בשורש קע"א שדבר פשוט הוא שלא היה כוונת הר"מ להחמיר אלא במקום דמיעוטא מיהא מקדשי והדר מסבלי דבין מיעוטא לפלגא או לרובא עבידי אינשי דטעו אבל היכא שכולם מסבלי תחלה בזה לא דבר הר"ם וכתב עוד שם לכשת"ל תמלא דאותה עובדא שעליה דבר הר"ם היה באיש נכרי שבא מארץ אחרת ונותן הסבלונות מדקאמר מי יכניס ראשו לידע המנהג שהוא יצא משם משמע שילא מארצו ובא לכאן והתם דאיכא למיטעי אבל כשהוא במקומו וידוע לנו מנהג אנשי מקומו על הברור נלע"ד שהיה מתיר לפי פרש"י דס"ל דלא חיישינן למיעוטא וכ"ש שיתיר אפי' לדברי ר"ח היכא שהוא עומד במקומו וקים לן בגויה דהוא מאתרא דכולהו מסבלי ברישא · וכתב ע"ש ויתר על זה ראיתי להתירו בנדון זה בפרט כאשר נעשה הקנין סמוך להכנסת

הוא לעשות קנין אחר שידוכין ולשלוח וכו' משמע אבן סהדי דודאי שלח לה ואבן כמי סהדי דלשם קידושין שלח לה כיון דמקדשי והדר מסבלי ולא בעינן עדים כל עיקר ולמאי דפרישית דלה"ר שמחה ס"ל דלמסקנא לא בעינן עדים כלל לפירש"י ס"ל נמי כיון דנהגי דמקדשי והדר מסבלי אפילו ליכא מנהג קבוע לשלוח סבלונות וכו' מ"מ ע"פ עד אחד או אפילו אין עוד שם עד כל עיקר אלא שניהם מודים חוששין לקידושין מטעמא דאבן סהדי וכו' וכאילו קדשה בפנינו : כתב הר"ן דלפרש"י דוקא בשנתן סתם אבל פירש לשם סבלונות ודאי ליכא למיחש וה"ה אם הוא אמר שנתן לה לשם דורון בעלמא דאין חוששין לקידושין מהרי"ק שורש קע"א : **ומ"ש** רבינו לפיכך אם רוב העיר וכו' טעם דבריו דלפירש"י דמחמרינן טובא לחוש דהסבלונות עצמן הם קידושין אע"ג דלא דיבר עמה תחלה על עסקי קדושין כל עיקר לפיכך נמשך דאין חוששין אא"כ רובא מקדשי והדר מסבלי אבל רובא מסבלי והדר מקדשי לא חיישינן למיעוטא ולא מחמרינן למימר דלמא קידושין הם דכיון דהחששא רחוקה היא מסתייה דמחמרינן היכא דרובא מקדשי וכו' כתב הר"ן דפירוש מקדשי והדר מסבלי היינו דמקפידים בכך שאינם סומכים לשלוח סבלונות אלא לאחר הקידושין אית לן למימר דילמא האי נמי לא סמכא דעתיה ולשם קידושין משדר וכ"כ הרשב"א אבל אם אין מקדשין תחלה מפני הקפדת הסבלונות אין הסבלונות סוכחה על הקידושין : **ומ"ש** ור"ח פסק וכו' זהו גירסתו ופירושו דלא כגירסת רש"י ופירושו ומבואר בתוספות ע"ש דף נ' ומשמע להדיא דאי כולהו מסבלי והדר מקדשי אין חוששין כלל וכתב ה' המגיד בשם הרשב"א דהא דחוששין למיעוטא דוקא מיעוט שעושין כן ברגילות אבל היכא דלעתים מקדשין במקרה והדר מסבלי אפילו מיעוט לא מקרי וכו' ומביאו ב"י וכתב הרא"ש דמשום חומרא דא"א חוששין למיעוטא כי היכי דחוששין לגוסס ומגויד דאין מעידין עליו בנפל למים שאין להם סוף והכל משום חומרא דא"א תיהו יש לדחות דהתם ודאי כיון דהאשה בחזקת א"א אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל כמו רובא אבל הכא האשה בחזקת פנויה היא · אבל הר"ן כתב דהטעם לפי שאין זה רוב קבוע ומחוייב מצד טבע העולם אלא מצד המנהג שהיא עשויה להשתנות אין זה רוב חשוב שלא לחוש למיעוטו : **ומ"ש** ופירש ג"כ חוששין לסבלונות שמא קדשה בפני עדים והלכו להם למ"ה כ"כ הרא"ש בשמו וצ"ל דמיירי שהמקדש טוען כך קדשתיך בפני פ' ופ' והלכו להם למד"ה אלא שהאשה כופרת ואפ"ה חוששין לדבריו וכ"כ במרדכי וכתב עוד ואע"ג דתנן התם דהאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני דאינו נאמן לאוסרה בקרוביו מ"מ הכא דשלח לה סבלונות חוששין ומשמע דאם אין אחד מהם אומר שקידשה כבר אין חוששין אבל בתרומת הדשן פירש דלר"ח כיון ששניהם מודים דשלח לה סבלונות ושקיבלה משלוחו ה"ל כאילו שניהם מודים שקדשה בפני שנים והלכו למד"ה דמקודשת ודאי וגם פי' זה כתוב במרדכי ע"ש ראבי"ה ושאר גאונים וז"ל כגון שלא ידענו אם קידש אם לאו עכ"ל והיינו לומר דכיון דלא ידענו אנו מחזיקין אותה במקודשת כבר בודאות ומשמע לפ"ז דאם שניהם אומרים שלא קידשו כבר וחזרו בהם נאמנים ואינה צריכה גט וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ה' וכ"כ בהגהות בת"ה דה"א בתשובה בא"ז גדול לפי פר"ח איברא דבת"ה גופיה כתב דאפילו נשבעו שניהם דלא קדשה כבר אינם נאמנים ע"ש הטעם · וכתב דהכי משמע מדברי רבינו שכתב דלפר"ח אם יש עדים שלא קדשה וכו' משמע דוקא עדים אבל אינהו גופייהו לא מהימני וכן כתב הר"ן וכ"כ מהרי"ק שורש

דרכי משה

לכן בעדים ואי מיירי דאיכא עדים ג"כ שלא קדשה קודם לכן א"כ אפי' באתרא דמקדשי והדר מסבלי נמי ואפשר ליישב דר"ל שלא היו עדים שם בין השידוכין לסבלונות וא"כ ליכא למימר דלמא קדשה כבר וגם הוא באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי א"כ ג"כ ליכא למיחש דלמא קדשה בסבלונות אלו לפי פירש"י דלא חיישינן למיעוטא כנ"ל ליישב דבריו אבל גם זה אין נראה דדלמא הלכתא בזה כר"ח דחיישינן למיעוטא וחיישינן לסבלונות כפרש"י כי אין הדינים תלוים זה בזה ונוכל להחמיר בשתיהן וכ"נ דברי הפוסקים וכן נ"ל : (ה) וכ"כ שם סימן קע"ב והאריך שם בזה וע"ש כתב עוד מהרי"ק בשורש קע"א הא דחיישינן לסבלונות היינו דליכא גילוי דעת שלא קידש אבל במקום דאיכא גילוי דעת דלא נתקדשה עדיין איכא למימר דלכ"ע לא חיישינן כגון זה שנוהג בין הלועזים לשגר תמיד דורון לכלה מן החתן תיכף אחר עשיית הקנין וכן נהגו הראשונים חסידים ואנשי מעשה ולכן נראה דאי אפשר לחוש לסבלונות אלו כו' כתב מהרי"ק בשורש כ"ח דאם ידעינן שלא קדשה קודם הסבלונות ושלח לה הסבלונות בפני ע"א אין לחוש כלל לא לפר"ח ולא לפרש"י דאע"ג דיש מחמירין בקדושין בע"א מ"מ בסבלונות אין להחמיר דאין מוסיפין חומרא ועוד שיש הוכחה דלא כיון לקדושין מאחר שלא שלח עם ב' עדים כדרך המקדשין וכ"ה בשורש ק"א וכ"כ בשורש קע"א אמנם בת"ה סי' ר"ז כתב דאם היה השליח בעדים אע"ג דהבתינה לא היתה בעדים איכא למיחש לפרש"י וב"י כתב דלא נראין לו דברי בעל ת"ה וכ"כ הריב"ש והר"ן עכ"ל : ועיין בזה בת"ה שהביא הרבה גאונים המחמירים בזה וכתב עוד בשורש קע"א הא דאזלינן בתר גילוי דעת כגון מקום שנהגו שאין הכלה מקבלת הקידושין בעצמה דאז הדברים מוכיחים שלכך נוהג שלא תקבלם היא בעצמה כי היכי דלא תיהוי הסבלונות חשש שהן עצמן קידושין גם ליכא למיחש שמא קדשה כבר דאם כן למה לא קבלה בעצמה הסבלונות אמנם בת"ה סי' ר"ז כתב דאפילו בכה"ג איכא למיחש לקדושין ועוד האריך בדין סבלונות וע"ש שמאריך בחילוקים ע"כ בשורש קע"א דבמקום שנוהגים לקדש תחת החופה ולברך ברכת האירוסין אין לחוש לסבלונות דא"כ קידש ע"י שליח ואסור לחזור ולקדש וכ"מ בריב"ש סי' תע"ט ועוד כתב שם דאם שולח סבלונות בשבת אין לחוש דאסור לקדש בשבת כתב מהרא"י בפסקים סי' רנ"ו דאפילו היכא דחיישינן לסבלונות היינו היכא דידעינן בשליחות הסבלונות אבל קלא דסבלונות פשיטא דאין להחמיר כולי האי עכ"ל : (ו) וכ"כ מ"מ פ"ג דאישות :

פרישה

(ב) **ואח"כ** שולחין סבלונות כו' לאפוקי אם רוב העיר רגילין לשלוח תחלה אבל מכל מקום רגילין גם כן לשלוח ולקדש בהם דאי בדוקא קאמר שרגילין לקדש ואח"כ לשלוח אבל אין שולחין בענין אחר א"כ למה חוששין שמא שלחם לשם קידושין אלא ודאי כדפרישית א"כ י"ל אם רוב העיר אין שולחין כי אם מקדשין תחלה משום דאין אדם מפסיד סבלונות שלו וליתנם על ספק אם כן י"ל דזה ודאי שלחם לשם קידושין ואי אינו מפסיד אותם דאם אינו שלחם לשם קידושין הוא מפסיד אותם ויפסיד דרך העיר וזה נראה יותר וק"ל:

(ג) **חוששין** למיעוט ואע"ג דבעלמא אין חוששין למיעוט היינו בדבר שתולה בטבע ובא ממילא מה שאין כן זה שתולה בדעת האדם והדיעות משנין כפשט ועיין בבית יוסף (ושם כתב ז"ל שרוב זה אינו אלא מצד המנהג והמנהג עשוי להשתנות כ"פ) וסברות מחלוקתם תלוי בגירסה הגמ' ועיין בב"י : (ד) **שמקדשין** תחלה להחמיר פירוש וחוששין שמא קדשה תחלה בפני עדים והלכו למדינת הים (ולכן אפי' שלא הסבלונות בינו לבינה רק שהם מודים חוששין כ"פ אבל אי ודאי שלא קדשה תחלה בפני עדים אז אין חוששין שמא עתה שלחם לשם קידושין כמו שחוששין לפרש"י כדמפרש ואזיל : (ה) **ופי'** ג"כ חוששין ר"ל גם בזה פליגי עם פירש"י וק"ל:

(ו) **חוששין** להם פי' שמא קדשה כבר :

דרישה

טפי דלא לשוייה בעילתו זנות מה שאין כן הכא דעדיין לא קדשה ואין אדם מפליג סבלונות ומפסיד ביה וליתן אותה לאשה נכרית אם לא שקדשה קודם לכן או שקדשה באלו סבלונות לדעת רש"י והכי מפורש בגמרא בקידושין ד' כ' ע"ב ע"ש בגמרא וברש"י שמקשה מזה על זה ומתרץ כמו שכתבתי גם יש ליתן טעם בקטן דשאני התם שכבר דר ושימש עמה להכי שויר לה סבלונות שאינה נחשבת כאשה נכרית גביה : [ג] **ור"ח** פסק כו' וכתב הרשב"א בתשובה אלף רכ"ג שגם לר"ח צריך שידך תחלה דאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שלא תהא צריכה גט דאין כל אחת נזהרת מלקבל דורון מיד איש או שלוחו כ"פ :

דרש כ"ח : ובמ"ש שאם יש עדים שלא קדשה וכו' כתב ב"י פי' דיש עדים דאמרי אנן הוינן בהדיה בשעת שידוכין עד ששלח סבלונות ולא קדשה גם לא עשה שליח לקדש עכ"ל : כתב ב"י ע"ש הרשב"ץ דאם לא היו שם עדים והוא אתרא דמסבלי והדר מקדשי אין כאן בית מיחוש לא לפירש"י ולא לפירוש התוספות עכ"ל ותימה דאם ר"ל דהוא אתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי אפילו היו שם עדים ליכא חששא לשום פירוש ואם ר"ל דהוא אתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי א"כ פשיטא דאיכא חששא לפי' ר"ח אפילו לא היו שם עדים דשמא קדשה כבר דחיישינן למיעוטא דמקדשי והדר מסבלי וכתב מהר"ש איסרלש ז"ל דאפשר דר"ל שלא היו שם עדים משעת שידוכין עד שליחות סבלונות וא"כ ליכא מיחש דילמא קדשה כבר קודם ששלח סבלונות כפי' ר"ח וגם הוא באתרא דרובן מסבלי והדר מקדשי דהשתא ליכא למיחש דילמא קדשה עכשיו בסבלונות אלו אפילו שלחם בעדים כפירש"י דלא חיישינן למיעוטא אלא שהשיג ע"ז דדילמא הילכתא כפר"ח דחיישינן למיעוטא דמקדשי והדר מסבלי וחיישינן נמי דילמא עכשיו היה מקדשה בסבלונות אלו דחיישינן לכל החומרות שבשני הפירושים וכן נראה מדברי הפוסקים עכ"ל ול"נ כפשוטו דה"ק דכיון שלא היו עדים בשליחות הסבלונות אין לחוש לפירש"י וכיון דהוא אתרא דכולהו מסבלי והדר מקדשי אין לחוש לפי' התוס' ואע"ג דאפי' אי איכא עדות נמי אין לחוש לשום פי' וכיון דכולהו מסבלי והדר מקדשי אפ"ה כיון דאיכא לד חששא ולעז לומר דעכשיו קידשה בסבלונות אלו מאחר דשלחה בעדים אע"ג דמדינא ודאי אין חוששין באתרא דכולהו מסבלי מ"מ לעז איכא אבל היכא דליכא נמי עדים בשליחות הסבלונות אין כאן בית מיחוש ושום לעז כל עיקר : **וחוששין** לכתובה וכו' ג"ז בפרק האיש מקדש ומ"ש אם דרך מקצת אנשי העיר וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ט מאישות ולטעמיה אזיל דגרים בהיא דסבלונות כגירסת ר"ח דחיישינן למיעוטא וה"ה גבי כתובה חיישינן למיעוטא מאחר שכתב רבינו גבי סבלונות דטוב להחמיר בשניהם לכך כתב כאן בסתם חומרא ע"פ גירסת ר"ח ופירושו דחיישינן למיעוטא דילמא כבר נתקדשה קודם כתב כתובה אבל החומרא שהיא לפירוש רש"י גבי סבלונות לא שייכא גבי כתובה לפיכך לא הזכיר כאן דעת רש"י שאינו יוצא מפירושו שום חומרא אלא קולא וק"ל ומ"ש ולא הגיע לידה וכו' פירוש דאילו הגיע לידה פשיטא דחוששין דאין דרך ליתן כתובה קודם הקידושין : וכתב הריטב"א דאין חוששין אלא א"כ שאמרו שניהם לסופר כתוב הכתובה וכתבה מדעת שניהם עכ"ל ומשמע דהיינו דוקא בדלא שדיך דאי דשדיך חוששין אפילו כתבה מדעת אחד בלבד : ומ"ש ואי דרך כל אנשי העיר כותבין הכתובה קודם הקידושין אין חוששין לקידושין כתב הריטב"א דאפילו שלח גם כן סבלונות אין חוששין באתרא דמסבלי והדר מקדשי :

פנויה

להכנסת כלה ממש דבה"כ בין מנחה למעריב ותיכף התפללו וקבלו שבת א כמן יומא לטיגני בלי הפסק בין הקנין לקבלת שבת ובלילה ההוא ליל שבת ניתנו אותן סבלונות וא"כ א"א לומר שנתקדשה לא ע"י הרצועה היא לפירש"י ולא ע"י קידושין אחרים כפי' הגאונים דהא אין מקדשין בשבת והאריך עוד שם בדיני סבלנות ובתרומת הדשן סי' ר"ן כתב בשם רבי' שמחה דאפילו לפירש"י לא בעי עדים בשולח סבלונות אי הוי באתרא דרובא מקדשי והדר מסבלי משום דהך סברא דשולח סבלונות חששא ברורה היא כחזקה שאינה פוסקת שהיא בלא מכח הרוב ובטור א"ה כתב דלפירש"י צריך ששלחם בעדים והא דכתב רבינו שמחה דאפילו לפירש"י לא בעי עדים נראה ליישב ולומר דודאי בעי עדים בשעה שהמשלח שולח סבלונות אבל בשעה שנותנים הסבלונות לאשה סבר רבינו שמחה דלא בעי עדים התם ונוכל לומר דהאבן עזר נמי מודה בזה עכ"ל ואין דבריו נראין לע"ד כלל דהא פשיטא שדעת רבי' דלרש"י צריך עדים בשעת נתינת הסבלונות לאשה וכ"כ הריב"ש בתשו' סי' ק' דלפירש"י צריך שיהיו עדים רואים שתקבל האשה הסבלונות בידיה או שינתנו לתוך חיקה כדרך שאר הקידושין ע"כ וכך הם דברי הר"ן שכתבתי בסמוך דלפירש"י דוקא כשנתן לה בפני עדים . וכתב עוד בת"ה בשם א"ז נראה דבסבלונות יש לחוש אפילו קבלה אשה אחרת דדילמא שליח שויתה כיון שכבר קבלה קנין על הקנס וכ"ש אם קבל אביה דיש לחוש לפירש"י ע"כ אבל מהרי"ק כתב בשורש קע"א שלכך נהגו הקדמונים שלא תקבל הסבלונות הכלה עצמה כי היכי דלא ליהוי קידושין ועוד האריך בתרומת הדשן בדיני סבלונות כ' הריב"ש שם באותו סימן על אחד שאירס אשה כפי נימוס עכו"ם ואח"כ נתן לה סבלונות לפירש"י בנדון הזה אין חוששין להם שניתנו לשם קידושין אף אם היו שם עדים שקבלה אותם הבחורה בשעה ששלחו לה שהדבר ידוע שלא היה מנהג מעיורק"א שהרוב יקדשו ואח"כ ישלחו סבלונות ואף אם זה היה מנהגם הנה במועט נתבטל המנהג ההוא וכיון שאין בה מנהג לקדש קודם סבלונות אין לחוש לסבלונות שיהיו נותנים בתורת קידושין כיון שלא פירש או לא היה מדבר עמה על עסקי קידושיה וכ"ש בנדון שלך שכבר התחלתם בשידוכין כמנהג העכו"ם אם באונס אם ברצון שיש לומר שלפי מנהג העכו"ם ולדעת אותן שידוכין הוא שולח דומה למה ששנינו (קידושין נ.) במקדש בפחות מש"פ שאע"פ ששלח סבלונות אין חוששין להם שע"ד הקידושין הראשונים הפסולים הוא שולח ולפי' הגאונים אף אם אפשר דבעיר שאין בה מנהג חוששין לסבלונות שמא קדש קודם לכן מ"מ בנדון שלך הרי אתה מודה שלא קדשה בכסף קודם הסבלונות אלא שאתה טוען שהסבלונות ניתנו לשם קידושין ולדעת אלו אין לחוש כלל לסבלונות עלתן לומר שניתנו לשם קידושין ואף אם באת לטעון שקודם קידושין קדשה אותה בביאה אין חוששין לזה שהרי מנהג כל ישראל שלא לקדש בביאה דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וא"כ אין חוששין לסבלונות לומר שמא קדש בביאה ומה שטענת מן הייחוד שהיה לשם קידושין גם לזה אין חוששין דלא אמרינן הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה אלא במגרש אשתו מן הנישואין ולנה עמו בפונדק מפני שלבו

קולא מתוך זה הפירוש שאם יש עדים שלא קדשה אחר השידוכין שאין חוששין (ז) באלו הסבלונות משום קידושין ולפירש"י חוששין הלכך טוב לחוש [ג] (ח) לשני הפירושין להחמיר וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל והוששין לכתובה שאם כתב לה כתובה (ט) ולא הגיע עדיין לידה (י) רואין אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבין כתובה חוששין שמא נתקדשה אע"פ שאין שם סופר מצוי ואין אומרים שמא הסופר נזדמן לו וקדם וכתב ואי דרך כל אנשי העיר שכותבים הכתובה קודם הקידושין אין חוששין לקידושין :

פנויה

גס בה אבל מן הארוסין שאין לבו גס בה אין הייחוד ראיה שבעל אא"כ אמר לו. בפני עדים התקדשי לי בביאה ועוד שבנדון זה אע"פ שראו העדים שבא עליה כיון שלא פירש לשם קדושין אין אומרים אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולשם קדושין בעל כיון שאתה טוען על הסבלונות שהם לשם קדושין הרי הביאה הוא ע"ד קדושין הראשונים ואינם עכ"ל : **וכתב** עוד בסימן תע"ט לפרש"י בנדון זה ששליח הסבלונות שנעשה עד אומר שאבי החתן נתן לו הסבלונות ולא החתן אין לחוש לסבלונות אלו שהרי אפילו אמר האב בפירוש שהוא נותן בתורת קדושי בנו אין חוששין להם כדאיתא בפרק האיש מקדש ואע"פ שהשליח אמר לכלה זה שלח לך החתן אין בכך כלום עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ע"ד (ז) ובספר א"ח : והריטב"א כתב בתשובה על ענין המשדך שראו עדים שנתן מתנות למשודכת אבל אינם מעידין שא"ל שום לשון קדושין ולא דבר עמה בעסק קדושין אלא שם המתנה סתם בידה או בחיקה ושאל על מנהג אותה העיר בענין הסבלונות וא"ל שמנהגם לעשות שידוכין בלא קדושין ולתת סבלונות בשעת שדוכין או אחר שדוכין ואין אחד שיקדש ואחר כן יתן מתנות והשיב שאין כאן מקום לחוש לסבלונות כיון דכולהו מסבלי והדר מקדשי וכן דבר פשוט הוא שהנותן כסף או שוה כסף ליד האשה אפילו בפני עדים אע"פ שהיה דעת שניהם לקדושין אינן קדושין עד שיפרש לה שנותן לשם קדושין או עד שידבר עמה בעסקי קידושיה בפני העדים ההם במעמד ההוא ויתן לה בעוד שעוסקין בענין הקדושין ממש ולא אפילו מענין לענין ובאותו ענין ואם מפני שהעדים קורין אותם בעדותן אישפוז"ה כן הוא מנהגם לקרות כן לכל משודכת אפילו בלא קדושין וכן לפעמים שקורין אותה נובי"א שידוע לכל שאין נובי"א ממש אלא לאחר כניסה לחופה וכאן הכל מודים שלא נכנסה לחופה וקרוב אני לומר שאפילו היו קלת בני העיר מקדשי והדר מסבלי כיון שאין עושין כן אלא בפרסום גדול בחזן ובעשרה ובזה מנהג פשוט בגזירה וחרם קהלות שלא היה לנו לחוש לסבלונות דלמאי ניחוש לשמא קדשה בעשרה כמנהג א"כ קלא אית לה למילתא ואם שקדשה בעדים בלבד ושלא כפי התקנה אין לחוש מן הסתם דמסתמא לא עבר על החרם ועל הגזרה ותשובה זו מצאתי בפסק א' שכתב מהר"י ן' חביב ז"ל על ענין הסבלונות וגם הרא"ש כתב בתשובה שהכתוב בסוף סימן שאחר זה שאע"פ שהיו קורין אותה ארוסה אין כאן בית מיחוש להצריכה גט שכן דרך העולם לקרות למשודכת ארוסה · כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ט על אשה שהיתה משודכת לראובן ובקש שישיבו המשודכת אלא לא רצה חמיו עד שיתן לה טבעת ונתינת טבעת הוא אצלם כנתינת קידושין ונתרצה ונתן לה טבעת בפני כל המסובין כל שהדבר מפורסם אצלם בנתינת הטבעת שהיא תורת קדושין היא גם זו ודאי שהיתה משודכת לו וקבלה טבעת סתם הרי היא מקודשת ועוד כיון שהאב הקפיד בדבר ודאי משמע שלכך נתכוין ואע"פ שהיא בוגרת כי נתכוין האב לקבל קידושיה מן הסתם גם היא הודיעה והרי זה כמדבר עמה על עסקי קידושיה וכ"ש שהדבר מפורסם ביניהם שכל נתינת טבעת ממשודך למשודכת אינה אלא קדושין עכ"ל : כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן רכ"ו דאפילו היכא דחיישינן לסבלונות היינו בדידעינן בודאי בשליחות הסבלונות אבל קלא דסבלונות פשיטא דלא מחמירים ביה כולי האי עכ"ל ועוד כתב שם בדיני סבלונות וכתב בא"ח אם הוא טוען שלשם קידושין נתן סבלונות והיא טוענת שמתנת חנם היו ולא לשם קדושין נראה שהיא נאמנת כדין אשה שאמרה לבעלה גרשתני (כתובות כב:) דנאמנת דחזקה דאינה מעיזה ה"נ במשודכת עכ"ל · ואין דבריו מוכרחים ואדרבא פשט דברי הגמרא והפוסקים מיירי כשהיא טוענת שלא קבלה הסבלונות לשם קידושין ומה שדימה זה לאומרת לבעלה גרשתני אינו דומה לו אלא לאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני כיון ששלח סבלונות ומנהג המקום דמקדשי והדר מסבלי והוי כאילו יש לו עדים שקדשה שוב אינה נאמנת לומר (לא) קדשתני (ח) : **והוששין** לכתובה שאם כתב לה כתובה ולא הגיע עדיין לידה רואין אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבין כתובה חוששין שמא נתקדשה וכו' בפ' האיש מקדש (נ:) בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא המחזיק שטר כתובה בשוק מהו ואסיקנא אמר רב אשי באתרא דמקדשי והדר כתבי כתובה חיישינן כתבי והדר מקדשי לא חיישינן מקדשי והדר כתבי פשיטא לא צריכא דלא שכיח ספרא מהו דתימא ספרא הוא דאתרמי קמ"ל ופרש"י המחזיק שטר כתובה בשוק · שראו שטר כתובה : מהו · אם נתקדשה לאחר מהו להחזיקה כמקודשת לראשון : דלא שכיח ספרא · אין הסופר מצוי בעיר תמיד : ספרא הוא דאתרמי ליה · וקדם לכתוב קודם קדושין וכתב הרמב"ם בפ"ט המחזיק שטר כתובתה אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואח"כ כותבין חוששין לה ואע"פ שאין שם סופר אין אומרים שמא מפני הסופר שמצא הקדים וכתב אם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לה ונראה דלטעמיה אזיל שגורס בענין מקדשי והדר מסבלי כגרסת הרי"ף והגאונים דחיישינן למיעוטא להחמיר ולרש"י דגרים בההיא דסבלונות דלא חיישינן למיעוטא ה"נ דכוותה וכ"כ מדברי ה"ה ורבינו סתם וכתב כלשון הרמב"ם ז"ל ולא שת לבו לזה ואיפשר שטעמא מפני שהעלה בדין הסבלונו' דטוב לחוש לשני הפירושי' להחמיר :

פנויה

דרכי משה

(ז) ח"ל בת"ה סי' ר"ז ובפסקיו סי' ע"ד כ' אע"ג דבזמנים הללו כ"ע מסבלי והדר מקדשי מ"מ אין לסמוך ע"ז לבד אם לא שיש עוד צד אחד להתיר כו' וכ"מ במהרי"ק שורש ק"א וצ"ע שם וכתב מהרי"ק שורש קע"ט דאפילו במקום דמיעוט מקדשי והדר מסבלי דחיישינן דוקא לכתחלה אבל אם נשאת לא תצא ולכן אין להחמיר בספיקא וכו' : (ח) ומשמע מדברי הרשב"א סי' אלף ק"פ וקפ"ט דאין חילוק בין שולח סבלונות לבין נתן לה החתן הסבלונות בעצמו וכ"מ מדברי הר"ן פ"ס דקדושיו ולא כדברי הגאון מוהר"ש זצוק"ל בתשובה בענין הסבלונות שחילק בהכי :

וכתב

דרישה

[ג] **לשני** הפירושים להחמיר ז"ל רמ"א וכ"ל דאם החתן אומר שלא שלח רק לסבלונות בעלמא לכולי עלמא ליכא למיחש בכהאי גוונא וכן מעשים בכל יום שלפעמים חוזרין בשידוכין והסבלונות חוזרין ולא נהגו להצריכה גט הואיל והוא במקומות בזמן הזה דכולי עלמא מסבלי והדר מקדשי והחתן אינו אומר ששלחם לשם קידושין : (עיין במהרי"ק שורש קפ"ח במקום שנוהגין לקדש בשעת החופה ולברך ברכת אירוסין אין לחוש לסבלונות דאם כן קידש על ידי שליח ואסור למזור ולקדש וכ"כ בריב"ש סימן תפ"ט כ"פ) :

פו

פרישה

(ז) **באלו** הסבלונות משום קידושין אפי' שלחם בעדים : (ח) **לשני** הפירושין להחמיר דאי שלחם בעדים אע"ג שידוע שלא קדשה כבר אם רוב העיר רגילין לקדש ואח"כ שולחין חיישינן כפרש"י ואם שלחם בלא עדים ואין ידוע אם כבר קדשה או לא חיישינן שמא כבר קדשה : (ט) **ולא** הגיע עדיין לידה אבל אם הגיע הכתובה לידה ודאי קדשה דאין דרך ליתן כתובה ליד אשה אם לא שקדש אפי' אם אין הסופר מצוי בעיר היה לו לשהות הכתובה בידו עד שיקדשנה : (י) **רואין** אם דרך "מקצת אנשי העיר כו' וזהו מל' הרמב"ם בפ"ט מפני שגורס ג"כ בענייני הסבלונות כגרסת ר"ח דחיישינן למיעוטא אבל לרש"י דלעיל גבי סבלונות ה"ה דבכה לא חיישינן למיעוטא כן משמע מדברי ה"ה ורבינו סתם וכתב כלשון הרמב"ם ולא שת לבו לזה ואפשר שטעמו מפני שהעלה בדין הסבלונות דטוב לחוש לשני הפירושים להחמיר ב"י :

עשה

חידושי הגהות

כמו שעולה דג מן הים וחמכבת נתונה על האגר לתתו בתוכו לטגנו ועיין בערוך ערך מגן שפי' עוד פי' אחר :

מו פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה (א) הוששין לו וצריכה גט והוא שהקול ברור והוחזק בב"ד פי' כשיצא הקול בדקו ב"ד אחריו ומצאוהו נכון אבל אם אינו ברור או לא הוחזק בב"ד לא וביצד הקול הברור כגון שבאו עדים והעידו שראו נרות דולקות ומטות מוצעות (ב) ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלונית היום לפלוני (ג) [א] או (א) (ד) שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני ופ' ופ' מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ודוקא תרי מתרי כדפרישית כגון ששמע ראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי מיששכר ויהודה אבל חד מחד או (ב) תרי מחד לא [ב] אבל חד מתרי כתב הרמב"ן דהוי קלא אפילו אשה שאמרה מפי תרי ודוקא שתלו בשנים

בית יוסף

מו פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה חוששין וכו' בסוף גיטין (דף פט:) תנן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ובלבד שלא יהא שם אמתלא ובגמרא (דף פט:) אמר רב אביי כל קלא דלא אתחזק בב"ד לאו קלא הוא וברתה מדברי הרמב"ם בפ"ט דהא דאמרינן יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת לאו למימרא דמחזיקים אותה בודאי מקודשת לאהוי היא שלא שמה שנתקדשה לו אלא שחוששת בספק מקודשת היא דמחזיקין לה וכך הם דברי רבינו שכתב חוששין לו וצריכה גט: **ומ"ש** וכיצד הקול הברור כגון וכו' או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני שם אמר עולא לא ששמעו קול הבר' אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית מתקדשת היום מתקדשת ודילמא לא איקדשה אימא פלונית נתקדשה היום וכן תני לוי לא שיבמשו קול הברה וכו' א"ר אבא א"ר הונא א"ר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלו' ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה ואמרינן תו בגמרא א"ר חסדא עד שישמעו מפי כשרים ופרש"י מפי כשרים · שיאמרו מפלוני שמעו והוא הלך למ"ה וכתב הרא"ש לא פליג רב אהני דאמרי לעיל נרות דולקות ומטות מוצעות דשני ענינים הם ותרוייהו חשיבי קול או זה או זה ועוד קול דלעיל שייך בקדושין דוקא וקלא דהכא שייך אף בגירושין ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא תדע מדפריך עדות מעלייתא הוא ומסיק והלכו להם למ"ה משמע דאיירי בתרי ועוד מדא"ר חסדא עד שישמעו מפי כשרים עכ"ל ומ"ש דרב לא פליג אהני דאמרי לעיל נרות דולקות וכו' כ"כ מדברי הרי"ף ומדברי הרמב"ם בפרק ט' וכן דעת הרשב"א בתשובה שכתב הא דאמר רבי אבא לא ששמעו קול הברה וכו' לא פליג אדעולא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי שאלו היה בשפהו בעינן כדעולא ואם לאחר זמן בבדיקת הקול מפי עדים כדרבי אבא · וגם התוספות כתבו מסתמא לא פליג רבי אבא אעולא דלעיל ואבריית' דלעיל וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבא אמר אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור וז"ל הר"ן אמר רבי אבא וכו' אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני כלומר דאיכא קמן עד אחד שאומר אני שמעתי מראובן ועד אומר אני שמעתי משמעון דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי מפומא דתרי אחריני והלכו הני קמאי למ"ה ורבותא קמ"ל דאע"ג דכל חד וחד משום חד בלחוד קא מסהיד ואין כאן ב' ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי וליסנא דכדי שיאמרו ה"ק שהקול יוצא כך שראובן שמע משמעון ולוי מיהודה והלכו להם שמעון ויהודה ובא לפנינו ראובן ולוי והעידו שהם שמעו כמו שהקול יצא והא דרבי אבא לא פליגא אדעולא דאמר כדי שיהו נרות דולקות וכו' אלא בדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' דמשמע בגמרא דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כה"ג ועוד דמלתיה דעולא לא שייכא אלא בקידושין ומילתיה דרבי אבא שייכא בין בקידושין בין בגירושין והרמב"ם כתב בפ"ט וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני ונראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובה פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אף על פי שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו ג"כ נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לב' שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגי בב' מעידים ששמעו מא' ששמע כן מפי שנים אינו יכול ליישבו ללשון הגמרא אא"כ גורס כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה עכ"ל הר"ן ז"ל: וכתב ה"ה שהרשב"א פירש דדוקא בדאיכא תרי דשמעי מתרי וכדפירש הרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש בתשובה אם יאמרו שנים שמענו מפלוני ופלוני או אפילו ע"א אמר אני שמעתי מראובן ועד שני יאמר וכן שמעתי אני משמעון חוששין לזה ואין מבטלין הקול הא לאו הכי אין חוששין לו ואפי' אמר ראובן אני שמעתי משמעון ושמעון זה יאמר אני שמעתי מלוי ולוי אמר אני שמעתי מיהודה ואפילו אלף וכיוצא בזה אין כאן אלא עד אחד וכתב עוד ה"ה ומדברי רבינו שאפילו באיש אחד מוחזק הקול כל שיאמרו ב' שמענו שאמר (אחד) שנתקדשה בפני ידועים וכן מורה לשון הגמרא עכ"ל (א): **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ן דהוי קלא אפילו אשה שאמרה מפי תרי וכו' לא מצאתי כן בדברי הרמב"ן וגם בחדושי הרמב"ן סוף גיטין בדקתי ולא מצאתי

בית חדש

מו פנויה שיצא עליה קול וכו' סוף גיטין משנה וגמרא ומ"ש רבינו וכיצד הקול הברור כגון שבאו עדים והעידו שראו נרות דולקות וכו' שם אמר עולא לא ששמעו קול הבר' אלא כדי שיהו הנרות וכו' ובני אדם נכנסין וכו' וכן תני לוי לא ששמעו קול הברה וכו' ונשים עוות וכו' וכן אמר רבב"ח א"ר יוחנן לא ששמעו קול הברה וכו' ובני אדם נכנסין וכו' ומ"ש או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' שם א"ר אבא א"ר הונא אמר רב לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני ובודקין והולכין כו' שמגיעין לדבר ברור דבר הברור עדות מעלייתא היא אלא הכי אמר לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למ"ה ומשמע דתלמודא קמפרש דדבר ברור דקאמר ר' אבא לאו עדות מעלייתא קאמר אלא דלקול זה דפלוני שמע מפלוני וכו' קרי לי' דבר ברור כלומ' שהקול ברור שאינו קול הברה · והכי משמע ממ"ש התוספות וז"ל עד שמגיעים לדבר ברור מסתמא לא פליג ר"א אעולא דלעיל ואברייתא דלוי וכן משמע מדלא קאמר ורבי אבאו אמר אלא לעיל דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור אבל הכא דליכא רגלים לדבר בעינן שיגיע לדבר ברור עכ"ל נראה דרצונו לומר דלעולא סגי כשבאו עדים שראו נרות דולקות וכו' ואין צריך להגיע לדבר ברור שישאלו הב"ד לאותן בני אדם שנכנסו ויצאו ואמרו פלונית נתקדשה היום לפלוני אם ראו הם בעצמן שקידש פלוני לפלונית או שמעו כך וממי שמעו עד שיגיעו לדבר ברור אלא כיון דאיכא רגלים לדבר לא בעינן שיגיע לדבר ברור וכ"כ הר"ן אבל מדברי רבי' מבואר דהוא דעולא נמי דבר ברור הוא כההיא דר' אבא והיינו דתרווייהו קאמרי לא ששמעו קול הברה אלא כדי וכו' דאלמא דבכה"ג לאו קול הברה הוא אלא קול ברור דאין בין קול הברה לקול ברור ולא כלום אלא דתלמודא קס"ד דלישנא דקאמר רבי אבא עד שמגיעים לדבר הברור משמעו עדות מעלייתא ולהכי קא מתמה דבר הברור עדות מעלייתא ומשני אלא הכי קאמר אלא כדי שיאמרו וכו' כלומר לאו עדות מעלייתא קאמר אלא עד שמגיעי' לקול ברור דהיינו שהלכו העדים למ"ה ודעולא ודאי קול ברור הוא : **ומ"ש** רבינו שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני ופלוני ופלוני מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה איכא לתמוה דבגמרא משמע דלא בעינן אלא שנים שמהם הקול יוצא ששמעו משנים שהלכו להם למ"ה ובין הכל אינן אלא ד' וכ"כ הרא"ש להדיא לפרש לישנא דתלמודא וז"ל ומיירי בתרי דשמעי מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל חד מחד ותרי מחד לא וכו' וכן פי' הרשב"א והר"ן ופירש עוד דסגי בראובן ששמע מלוי ושמעון שמע מיהודה ואע"ג שאין כאן שנים ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי ורבינו מצריך שהשנים שבאו לב"ד שמהם יוצא הקול יאמרו ששמעו מפי אחד שאמר ששמע מפי שנים והם שמעו ג"כ משנים שנתקדשה בפניהם והלכו להם למ"ה והרמב"ם לפי הספרים שבידינו כתב שבאו שנים ואמרו שמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת ותימה דמניין לו זה ונראה דס"ל להרמב"ם דלא הדר ביה תלמודא מהא דקאמר רבי אבא מעיקרא אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני אלא דבהא דקאמר ר"א ובודקין והולכין עד שמגיע לדבר הברור קא מפרש תלמודא דלא עדים מעלייתא קאמר אלא דבר ברור דקאמר היינו דאותו פלוני ששמע מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה והשתא לרבי אבא כשבאו שנים לפני ב"ד ואמר שמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני שהלכו להם למ"ה קול ברור הוא ולפי זה צ"ל דהרמב"ם גורס במסקנא אלא כדי שיאמר פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה והשתא כשנצרף דברי רבי אבא מעיקרא עם מאי דמסיק תלמודא קול דקאמר היינו שבאו שנים ואמרו שמענו ששמע מפלו' שנתקדשה פלו' בפני פלו' ופלו' שהלכו להם למ"ה ואתא לאשמועינן רבותא דאע"פ דהנהו תרי שבאו לפני ב"ד לא שמעו מתרי אלא מאחד דשמע מחד דשמע מפי שנים שנתקדשה בפניהם סגי ולדעת רבי' ג"כ צ"ל דכך הוא מפרש אלא דגורס במסקנא אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני ששמע מפלו' ופלו' והלכו להם למ"ה דהשתא כשנצרף דברי רבי אבא דמעיקר' עם מאי דמסיק קול דקאמר היינו שבאו שנים ואמרו שמענו מפלוני ששמע מפלו' ופלוני ששמעו מפלו' ופלוני והלכו להם למ"ה ואתא לאשמועינן דדוקא תרי מתרי אלא דהקול הגיע ע"י חד ואפ"ה סגי כיון דלבסוף איכא תרי מתרי וגם איכא תרי דבאו לב"ד דשמעו מפי האחד שמהם יצא הקול: ומיהו הר"ן לא היה גורס בספרי הרמב"ם אלא באו שנים ואמרו שמענו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ"ה דליכא בינהני תרי שבאו ואמרו לתרי שהלכו למ"ה אלא אחד בלבד ולפי ספרי הרמב"ם שבידינו איכא בי תרי וצ"ע שוב מצאתי למהרש"ל שהגיה בספר הטור שלו או שיאמרו מהיכן שמעו מפלוני ופלוני מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה ודוקא תרי מתרי כדפרישי' כגון ששמע ראובן ושמעון מלוי ויהודה ולוי ויהודה מיששכר וזבולן אבל חד מחד וכולי וכתב בלדו כאשר הגהתי מצאתי בספר אבן העזר מדויק וכן הוא באשיר"י אלא שבאשיר"י לא הזכיר כת הג' כי באמת ללא צורך הוא כ"ל עכ"ל : **אבל** חד מתרי כתב הרמב"ם דהוי קלא אפילו אשה וכולי ט"ס הוא שלא נמצא כך לא להרמב"ם ולא להרמב"ן ובספר מדויק מ"כ הרמ"ה וכן כתב ב"י ומהרש"ל : ומ"ש

דרכי משה

מו (א) וכתב הה"מ פ"ט דאישות גרסינן בירושלמי ר' יוחנן אמר נבדק השם ונמצא מפי נשים מפי קטנים בטל הדבר רב אמר לא תהיה אלא עד כמי עדבלבד עכ"ד: וכתב

פרישה

סי' מו (א) **הוששין** לו וצריכה גט (ר"ל שמקודשת מספק כ"פ) : (ב) **ונשים** שמחות לה ואומרות נתקדשה פלוני' לפלוני נראה דדוקא קאמר שמחות לה אבל אם לבו שמחים עמו ואומרין שהוא קדש פלונית בשביל הול זה לא נאסרה וק"ל : (ג) **או שיאמרו** אע"ג שהעדים לא ראו בעצמם נירות דולקות ומטות מוצעות כו' רק ששמעו מאחרים: (ד) **שיאמרו** פלים פלוני ופלוני שמעו מפלוני ופלוני ופלוני מפלוני ופלוני והלכו כו' כגון ששמע יעקב וראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי מיהודה ויששכר אבל כו' כן הגיה מ"ו ח"ל כאשר הגהתי מצאתי בא"ה מדויק וכן בא"ש רק שבאשר"י כת השלישי לא הוזכר ובאמת שלא לצורך הוא כ"ל עכ"ל ועיין בדרישה . וסמך אני על הגהות מ"ו ז"ל שלא בגמרא איתא דאמר רב עד שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים וע"ז כתב הרא"ש דמיירי בתרי ששמעו מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי מיהודה כו' וע"כ א"א למרשו דר"ל דראובן ושמעון כל אחד שמע מלוי וגם מיהודה דהא ל' הגמרא הנ"ל אינו כן דהא לא קאמר אלא פלוני שמע מפלוני ופלוני מפלוני דמשמע ראובן שמע מלוי ושמעון מיהודה וכן הוא ודאי כוונת

דרישה

סי' מו [א] **או** שיאמרו כו' לפי גירסת הספרים שלנו ק' הא מסיק דדוקא תרי מתרי בפי' לכן צריכין להגיה כמ"ש בפרישה (ר"ל כמ"ש רש"ל וע"ז כתב כאן כל הדרישה אבל העיקר מ"ש אמ"ו ז"ל בפרישה לבסוף כ"פ) ואפילו לואת הגירסא קשה למאי כתב כגון ששמע יעקב וראובן משמעון ולוי כו' דמאי אולמא דיעקב וראובן משמעון ולוי כו' ממה שאמר בתחלה ששמעו עדים פלוני ופלוני מפלוני ופלוני אבל באשר"י הוא יותר הגון שכתב וז"ל ומיירי בתרי ששמעו מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה ולפי דברים האלו מ"פ כגון ראובן כו' אינו מיותר דאי לא כתב אלא בתרי דשמעי מתרי הו"א דהכי קאמר ראובן שמע משמעון ושמעון מלוי דיש כאן תרי שמועין ותרי נשמעין לכך כתב שוב לא מהני אלא כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה אבל אם שמע ראובן משמעון ולוי מיהודה אע"ג שראובן לא שמע מיהודה ולוי לא שמע משמעון גם זה נקרא תרי מתרי ומהני וכן כתב הר"ן בהדיא שזה מהני:
[ב] **אבל** חד מתרי כתב הרמ"ה כו' ז"ל מ"ו בא"ח כתב הרמב"ם ועשה עליו מראה מקום בפ"ט מהל' אישות וטעות הוא בידו דהרמב"ם לא הוזכר חד מתרי אלא תרי מחד וכן כבימו

חידושי הגהות

מו א ז"ל הכנה"ג אמר המאסף הלשון מוטעה ומבולבל והנוסחא הנכונה היא או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למד"ה ודוקא תרי מתרי כגון ששמע ראובן משמעון ולוי מיששכר וגירסא זאת מסכמת עם דברי הרא"ש בפסקיו וכן מצאתי בקיצור פיסקי הרא"ש ובסיגנון אחר אפשר להגיה דברי הטור כגון ששמע ראובן ושמעון מלוי ויהודה והם דברי הרא"ש בפסקיו וביאור דבריו ולא ששמעו ראובן ושמעון כל אחד בפ"ע מלוי ויהודה יחד אלא ששמעו ראובן ושמעון מלוי ויהודה כל א' בפ"ע וכדברי הרשב"א והר"ן ז"ל וכן שרה לשון התלמוד שאמר פלוני מהיכן מפלוני ופלוני מפלוני כו' ואי בעינן כהב' יחד שמעו מב' יחד הל"ל כגון פלוני ופלוני ששמעו מפלוני ופלוני ע"כ ועיין לח"מ : ב עיין בלח"מ

בשנים שהלכו למדינת הים דמרתתי היום או למחר אתו ג אבל אם תולין בשנים שמתו לא הוי קלא (ד) וא"א ז"ל כתב דלא מהני אלא תרי מתרי וכן אם אינם מזכירים שנתקדשה לפלוני אלא שנתקדשה סתם או אפילו אומרים נתקדשה לפלוני (ה) ואומרים שנתקדשה לו בעיר אחרת או שאומרים (ו) פלונית תתקדש היום לפלוני אינו קול ואם יצא הקול (ז) שנתקדשה לפלוני ונירשה אין חוששין לאוסרה משום

ומה שאמר אבל אם תולין בשנים שמתו לא הוי קלא תימה דהרמב"ם בפ' ט' דאישות כ' להדיא או מתו הרי זה קול שמחזיק אות' מקודשת ורבינו לא הביא דעתו וכודאי נקטינן לחומרא כהרמב"ם כנגד הרמ"ה וכ"כ בש"ע : כתב הר"ן שאם יצא הקול בשעת קידושין בעינן כדעולא ואם לאחר זמן בבדיקת הקול מפי עדים כדרבי אבא עכ"ל · וכן כתב עוד דכדרבי אבא אפי' לא אמרו נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי וכו' ושכך נראה מדברי הרמב"ם פרק ט' דאישות : **ומ"ש** רבינו וכן אם אינם מזכירים שנתקדשה לפלוני וכו' ברייתא סוף גיטין שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה אלא דיש לדקדק דתני התם נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה ופירש רש"י יצא על פנויה קול שהיא נשואה זה ימים ואנו מוחזקים בה בחזקת שהיא פנויה אין חוששין לה דקלא דמתני' היינו שאומרים היום נתקדשה פלונית ארוסה יצא עליה קול שהיא ארוסה זה ימים עכ"ל ולמה השמיטו רבי' שלא כתב בפירוש דאם אינם אומרים שנתקדשה היום אינו קול ואפשר דכיון דקלא דרבי אבא חוששין לקול אפילו לא אמרו היום וברייתא על כרחך לא איירי אלא בקלא דעולא התם הוא דבעינן דאמרו היום לכך לא הזכירו רבינו ונסמך על כמנין אבל שלא לפלוני ובעיר אחרת דאין חוששין לה בין לעולא ובין לרבי אבא כתבו רבינו בסתם אבל מדברי הרמב"ם נראה דכולה ברייתא לא מיתוקמא אלא בקלא דעולא אבל בקלא דרבי אבא אפילו אמרו נתקדשה סתמא או בעיר אחרת הוי קול שהרי כשכתב בסוף לקלא דרבי אבא לא כתב שיאמרו היום וכאן ולפלוני אף על גב שגם בתחלה כשכתב לקלא דעולא לא כתב לפלוני וכאן יש לומר דלפלוני נסמך על מה שאמר בתחלה האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובוני דעכה קאי מה שאמר אחר כך כגון שראו נרות דולקות וכולי ואומרות נתקדשה פלונית היום דהיינו לומר נתקדשת פלונית לפלוני שהזכיר תחלה ותו דכ"י בספר כסף משנה כתב דראה בתשובת הריב"ש שהיה גורס בדברי הרמב"ם שמעו שנתקדשה פלונית מפלוני ולענין מה שהיה ליה לכתוב כאן יש לומר שמכלל דבריו נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות ומטות מוצעות אבל בקלא דרבי אבא לא כתב כלום נראה דסבירא ליה דהוי קול אפילו בנתקדשה סתם ובעיר אחרת ושלא לפלוני ודלא כהר"ן דקמפרש בדברי הרב רבינו משה בר מיימוני דאין חילוק בין קלא דעולא לדרבי אבא אלא בהיום דאם כן קשה דרישא דברייתא ארוסה אין חוששין לה לא מיתוקמא אלא בקלא דעולא וסיפא דשלא לפלוני ובעיר אחרת אין חוששין לה קאי נמי אקלא דרבי אבא וזה דוחק ועוד אפשר לומר דהרמב"ם סבירא ליה דבין בדעולא בין בדרבי אבא אין צריך שיאמרו לפלוני וגם אין צריך לומר כאן ובכך לא הזכירם כלל בספרו וברייתא הכי קתני נשואה אין חוששין לה וה' פירוש לא מיבעיא נשואה שאם אמת הוא היה הדבר מתפרסם אלא אפילו ארוסה שאינו מתפרסם כל כך אין חוששין לה וכ"ש בארוסה סתמא ולא אפילו ארוסה של פלוני אין חוששין לה וכך פירש הר"ן לפי גרסתו דגרס בברייתא של פלוני וכך היא הגירסא בקצת ספרים השתא לפי זה אם אמרו היום נתארסה סתמא חוששין דלא קאמר אפילו של פלוני אין חוששין לה אלא כשאמרו ארוסה זה ימים וכן בעיר אחרת אין חוששין לה יש לפרש דלא מיבעיא קאמר וקתני רישא שאמר ארוסה אין חוששין וכ"ש בנשואה לא מיבעיא נשואה היא שנתארסה כאן שאם הוא אמת היה מתפרסם אלא אפילו אמרו ארוסה היא שנתארסה בעיר אחרת דאפשר דלא נתפרסם אפילו הכי אין חוששין לה אבל בנתארסה היום חוששין לה בכל ענין אפילו בעיר אחרת ואפילו שלא לפלוני ומכ"ש ארוסה של פלוני ועוד נראה לי מדברי הרמב"ם דהוא ז"ל מפרש בקלא דעולא דקאמר תכמודא מתקדשת ודילמא לא מיקדשת אימא פלונית נתקדשה היום משמע נהדיא דבני אדם הנכנסין והיוצאין והנשים השמחות אין העדים צריכות שיאמרו בשתם שאמרו נתקדשה היום פלונית לפלוני אלא באומרים פלונית נתקדשה היום סגי אלא שהקול שיצא אינו קול אלא דוקא פלונית נתקדשה לפלוני וכדקתני בברייתא שלא לפלוני אין חוששין לה ולכן כתב הרמב"ם תחלה האשה שיצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני הרי זו בחזקת מקודשת אף על פי שאין שם ראיה ברורה עכ"ל · אלמא תשמע דלא סגי בלאו הכי דלא הוי קול שתהא בחזקת מקודשת אא"כ שהקול היוצא הוא שפלונית מקודשת לפלוני אבל שיחת בני אדם והנשים אין צריך שיאמרו לפלוני ולכן כתב אחר כך וכיצד הוא הקול שתוחזק בו זו שהיא מקודשת כגון וכו' ואומרת נתקדשה פלונית היום וכו' · דאלמא דכל ששמעו העדים כך שאמרו הנשים הוי קול אף על פי שלא שמעו במעמד ההוא מפי הנשים ההם שנתקדשה לפלוני אפילו הכי כיון שהקול יצא שנתקדשה לפלוני סגי בכך מה שאין כן אם גם הקול שיצא לא היה כי אם נתקדשה בסתמא אינו קול ודכוותה בקלא דרבי אבא כשיאמרו העדים בבית דין ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה פלוני' בפני פלוני ופלו' הוי קול אע"פ שלא שמעו בפירוש שנתקדשה פלונית לפלוני אלא שהקול היוצא צריך שיאמרו נתקדשה פלונית לפלוני כדקתני בברייתא שלא לפלוני אין חוששין לה אבל במה ששמעו העדים אין צריך לפלוני והכי משמע להדיא בגמרא דהכך דרבי אבא קאמרי אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' ולא קאמר לפלוני · והא דבעיר אחרת אין חוששין לה דלא הזכירו הרמב"ם נראה דסבירא ליה דאין פירושו דעדים מעידים כאן שראו בעיר אחרת נרות דולקות וכולי כדעולא ומתוך כך יצא הקול כאן דפלונית נתקדשה לפלוני בעיר אחרת דאם כן קשה אמאי אין חוששין דמה לי בעיר הזאת ומה לי בעיר אחרת כיון שמעידין בדבר ברור ודכוותה קשה בקלא דרבי אבא אם עדים מעידים כאן בדבר ברור על אשה בעיר אחרת למה לא יהיו חוששין אלא ודאי הא דתני בעיר אחרת אין חוששין ה"פ דאם שנים הוציאו קול בעיר אחת שפלונית נתקדשה בעיר אחרת והעדים לא היו שם ולא ראו דבר אלא אומרים בלבד שמענו מפלוני וכו' אין חוששין לאותו

מצאתי כן ובספר מדוייק מצאתי ד כתב הרמ"ה : והא דכל קלא דלא אתחזק בבית דין לאו קלא הוא כתב הרב המגיד בפרק ט' פרש"י כל שלא בדקו בית דין אחריו אם הוא קול גמור כשמיעת פלוני מפלוני שהלכו להם או כגון נרות דולקות עד שבאו אותם עדים והעידו בביטול הקול דכל קול שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידעו שמעינן להם כדבר הברור אין חוששין לו ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו שצריך שיוחזק בבית דין בזמנו עד כאן לשונו ודברים אלו כתבום הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ם ז"ל · וכתב הר"ן (סוף המגרש דף תי"ד) על זה ואם תאמר כל שלא הוחזק ממש יחזיקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נשואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למ"ה ואילו יבואו לב"ד ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו עכ"ל : וגם הרשב"א כ"כ בשם הרמב"ן ז"ל ובתשובת הרשב"א כתוב על קול א' שיצא כל היכא דליכא כדעולא או כדרבי אבא קול הברה בעלמא הוא ומבטלין אותו ועוד דכל קלא דלא אתחזק בי דינא לאו כלום הוא ואילו באו ב"ד עכשיו לחזור ולדקדק אחר הקול עושין וראוי לעשות כן והריב"ש בתשובה סימן רס"ו סימן קכ"ג וק"ע האריך בדינים אלו וכתב מהרי"ק בשורש פ"ו דהא דבעינן דאתחזק בב"ד היינו בכה"ג דליכא אלא קלא בעלמא משום דאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו מותרת להכנס שלעולם יצא קול שנתקדשה לאחר אבל היכא דאיכא חזקה טובה א"צ שיתחזק בב"ד עכ"ל והאריך שם בדבר (ג) :

ומ"ש רבי' וכן אם אינם מזכירים שנתקדשה לפלוני אלא שנתקדשה סתם או אפי' אומרי' נתקדשה לפלוני ואומרי' שנתקדש' לו בעיר אחרת בריית' בסוף גיטין שלא לפלוני אין חוששין לה בעיר אחרת אין חוששין לה ופרש"י שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום אבל לא הזכירו שמו לומר לפלוני אלא שנתקדשה סתם אין חוששין לה : בעיר אחרת· יצא כאן קול פלונית נתקדשה היום במקום פלוני ואיני יודע למה הרמב"ם בפ"ט השמיט זה ולא הצריך שיאמרו נתקדשה לפלוני כאן :

ב"ה ונראה שמכלל דבריו נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות ומטות מוצעות :

ומ"ש או שאמרו פלונית תתקדש היום לפלוני אינו קול כתבתיו בסמוך אומרים פלונית מתקדשת היום מקודשת ודלמא לא איקדשה אימא פלונית נתקדשה היום . והר"ן בתשובה האריך בדינים אלו וגם בתשובות להרמב"ן סימן ק"כ וקכ"ה כתוב דינים אלו : **ואם** יצא הקול שנתקדשה לפלוני וגרש' אין חוששין לאוסרה משום הקדושין ואסור' לכהן משום ק"ל הגרושין שם במשנה יצא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת מגורשת הרי זו מגורשת ובגמרא (דף פח ·) ואסרינן לה מגברא הא א"ר אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה ה"ק יצא שמה בעיר מקודשת ה"ז מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת מ"ע קול וסוכרו עמו · ופרש"י ואסרינן לה מגברא בתמיה ומתגורשת קאי האי אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מתני' חיישי' לקלא ואסרי' עליה : והא"ר אשי כל קלא · שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קול קודם נשואין לא חיישינן ליה כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה או נשואה ועומדת היא . ה"ק וכו' · האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה ליכנס אלא לאותו איש חזר ויצא עליה קול מגורשת שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו ה"ז מגורשת ומותרת לכל מ"ע הרי

קול

דרכי משה

(ב) וכתב הריב"ש סי' קכ"ג דכל היכא שלא הוחזק הקול בב"ד אע"פ שאומר שקדשה בפני פלוני ופלוני והם במקום קרוב ויבואו בקרוב תוך יום או יומים אין חוששין למנוע אותה מיד להנשא וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין ולא חלקו בין מקום קרוב למקום רחוק ומיהו הכל תלוי ומסור לדיינים יראי השם אם יראו להם שיש ממשות בדבר ויבוטלים

פרישה

כוונת הרא"ש דהא לא כתב אלא כגון ראובן ושמעון מלוי ויהודה ור"ל כל הך מהיכן שמע מא"ש יהודי ולאפוקי הרי אחד או חד מתרי וכדמסיק ותדע דאם לא כן ה"ל להרא"ש לכתוב עוד ולא תרי מתרי אם לא שכל אחד מהניכן שמעו מתרתי אלא ודאי זה לא ענתה על דעת הרא"ש וכ"כ הר"ן והרשב"א בהדיא הביאם ב"י וגם בבית יוסף כתב שדברי הרשב"א הן כדברי הרא"ש ש"מ שגם הב"י פירש דברי הרא"ש ע"ד שפירשתי . ודברי רבינו נ"ל גם כן לפרשם ע"ד זה שמ"ש או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני כו' ר"ל הקול שיצא שפלונית נתקדשה היינו שבא הקול שיש איש בשוק שאמר מפי שנים שהיתן שנים כל אחד גם כן שמעו מאיש מיוחד שנתקדשה וכקול וגם כאיש יהודי אינו כלום אלא על ידי קול והאיש קורהין בב"ד לפלוני וגלוי ופלוני מת ניכם וכם יאמרו אמת הוא שמענו כל אחד מהן מאיש אחד מיוחד אף שאמרו שהלכו למדינת הים ה"ז קול ברור ובחבן בעור כל קלף כתב בהדיא כמ"ש הר"ן וז"ל שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מהיכן כו' עד כגון ראובן משמעון ושמעון מיהודה כו' ע"ש והוא נכון מאוד ודו"ק : (ד) **וא"א** הרא"ש ז"ל כתב דלא מהני אלא תרי מתרי ואלא דכתב הרמ"ה חילוק בין שתלו בעדים שמתו להלכו למדינת הים לא פליג וגם הרא"ש כתב מעין חילוק זה בס"מ סי' ע' וא"כ לפ"ז ה"ל לרבי' לכתוב זה בשם הרמ"ה בכבא בפני עצמו לא לכלליכהו בכבא שיש חולק עליה וי"ל שרבינו סובר שגם הרמ"ה לא חילק אלא בחד מתרי אבל תרי מתרי אפילו אמרו שאותן שנים מתו נאמנים שהתורה האמינה לשנים בכל ענין ובזה מיושב דל"ת דבגמרא משמע קצת דבעינן תרי מתרי דז"ל דהרמ"ה מפרשו דמיירי כשאומרין שמתו אותן השנים אבל נ"ע דא"כ למה כתב הרמ"ה ל' רבים דוקא שתלו בשנים דמרתתי ותולין דמשמע דאפילו בשנים משנים אין נאמנים לומר שמתו ודוחק לומר דל' רבים דעלמא נקט .

(ה) **ואומרים** שנתקדשה לו בעיר אחרת ז"ל רש"י בפ' בתרא דגיטין ד' פ"ט ע"א יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום לפלוני במקום פלוני : (ו) **פלונית** תתקדש שהוא ל' עתיד (ושמא נזדמנו מה כדי לקדשה ולא נתקדשה כ"פ) :

(ז) **שנתקדשה** לפלוני וגירשה כו' כיון שקול גירושין יצא ג"כ מיד נתבטלו הקידושין וכמ"ש לעיל בסי' ו' (ואם נתגלה ג"כ מדיני קול קידושין וגירושין ע"ש כ"פ) :

ספק

חדושי הגהות

פ"ט מה' אישות הל' כ"ג שהאריך בזה : ג ז"ל הכנה"ג אמר המאסף זה לא מצאתי בשום פוסק ואדרבה בדברי הרמב"ם ז"ל ראיתי היפך זה שכ"כ בפ"ט והלכו להם העדים למדינת הים או מתו איבוא שאפשר לומר שדברי הרמב"ם ז"ל אינו היפך זה דאם הרמב"ם ז"ל כתב דאם מתו הוי קלא היינו מפני שהוא סובר דנדון הגמרא הוא שבאו ב' והעידו מפי א' שנתקדשה בפני פלוני ופלוני לפי מ"ש הר"ן ז"ל ולפי פירושינו שראו שנים והעידו מפי אחד ששמע מאחד שנתקדשה פלונית וכיון דהכא לא מת מי שתלו הדבר בו מאי איכפת לן אם מתו העדים שנתקדשה בפניהם יש להאמינם ששמענו מפי פלוני כיון שתולין הדבר בו ומרתתי ושמא היום או למחר אתי אבל לפי פי' הטור וטייעתו דליכא הכא אלא ב' ששמעו מפי ב' והפנים האחרונים הם עידי קדושין סכתבר למימר דדוקא שתלו בב' שהלכו למ"ה דמרתתי שמא היום או למחר יבואו אבל אם תולין בשנים שמתו לא הוי קלא וצריך לדעת למה לא הוזכר חילוק זה בדברי הרב"י ולא בס' הקצר ולא בס' הספה ולא בקיצור פסקי הרא"ש וראיתי להר"מ אלשיך בסי' ס' ומהר"א נאליקו בתשובה שלא ראה מי שחושש כשמתו העדים זולת הרמב"ם שוב מצאתי בתשובת הרא"ם ב"י כ' דבספרי הרמב"ם נפל ט"ס במ"ש או מתו והעיקר כדברי הטור ע"כ : ד זהו תמוה שהרי הריב"ש בסי' קכ"ג הביא דברי הרמ"ה ולא הזכיר שם אשה כלל ונראה כדברי הרב בעל לח"מ שכתב וז"ל ומ"ש אשה שאמרה מפי תרי מפני שהוא פוסק כמ"ד לא מבטלינן קלא ואמרו בגמרא לדעתו אפי' אשה כשרה לכך כתב אשה ע"כ (ב"ח) :

משום הקידושין ואסורה לכהן משום קול הגירושין וכל קול שיש לו אמתלא ששוברת אותו כגון שיצא הקול שקדשה על תנאי (ח) או שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה (ט) או אפילו אם

יש

קול שחששנו לו תחלה שוברו עמו: **וכל** קול שיש לו אמתלאה ששוברת אותו כגון שיצא הקול שקידשה ע"ת או שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה שם במשנה הנזכר מסיים ותני בלבד שלא יהא אמתלאה אי זו היא אמתלאה גירש איש פלוני את אשתו ע"ת זרק לה קדושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זו היא אמתלאה ופירש רש"י גירש פלוני את אשתו ע"ת · זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי: זרק לה קדושיה וכו' · זהו אמתלאה של קדושין וה"ה נמי איפכא: ומ"ש או אפילו אם יש לחוש לאמתלאה לבטל הקול כגון שיש להסתפק אם יש בקדושין ש"פ או שמא קטן היה אין חוששין לקול שם (דף פט·) ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה באיסנא דתוחלא שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כה"ג מאי א"ל אפי' למ"ד לא מבטלי' קלא בהאי מבטלינן קלא מימר אמרי עייני רבנן בקידושין ולא הוו בהו ש"פ ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלניא אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן מימר אמרי עייני רבנן בקדושין וקדושי קטן הוו ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא ואמרו עדיין לא הגיע לפלגות ראובן שנאמר לפלגות ראובן גדולים חקרי לב. ופרש"י באיסנא דתוחלא · הם תמרים שלא בישלו כל צרכן ומניחין אותן בתוחלות כלים העשויים מכפות תמרים ומתבשלים קצת וכשאוכלין אותו נשאר מן האוכל על הגרעינה שאינו נפרד ממנה יפה מפני שאינה מבושלת והוא אוכל קרי ציפא: מימר אמרי · כשתנשא לאחר לא יאמרו ראו א"א שנשאת דמימר אמרי עיינו רבנן בההיא איספא ולא הוה ביה שוה פרוטה דסתמיה לא חשיב דהא (דלא) מבטלינן קלא אינו אלא מפני החשד והכא ליכא חשד: לחד מבני פלניא · ולא היו אומרים לאיזה מהן: לקטן · בשנים שנראה גופו כגדול והיו מכירין בו: עדיין לא הגיע לפלגות ראובן · כלומר אין חכמה לקטן בשנים כדכתיב בגדולים הוא דאית להו חקרי לב וזה אע"פ שגופו ארוך ניכר הוא במעשיו שקטן הוא בשנים וכשתנשא לאחר מימר אמרי עיינו רבנן בקדושיה וקטן בשנים הוא: והרא"ש כתב שר"ח גורס עדיין לא הגענו לפלגות (ראובן) שהיו בהם חכמים גדולים חקרי לב והם היו יודעים אם הגיע זה הקטן הנראה בדרכיו כשאר גדולים ולחשבו גדול אבל אנו אין בנו כח להבין בין קטן הנראה כגדול ובין קטן זולתו ואין לנו אלא בודקין לקדושין ולגרושין הלכך בעינן י"ג שנה ויום אחד ולמעלה והוא דאייתי שתי שערות עכ"ל · והרי"ף והרמב"ם השמיטו כל זה ואפשר שסמך הרי"ף על מ"ש מתניתין דקתני ובלבד שלא יהא שם אמתלאה איזו היא אמתלאה וכו' והרמב"ם ג"כ כתב בד"א שלא היה שם אמתלאה וכו' כילד היא האמתלאה פלונית נתקדשה ע"ת או קדושי ספק לא הוחזקו אלא שואלין וסומכין על דברים הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק וכתב הר"ן הא דקתני סיפא דמתניתין ובלבד שלא יהא שם אמתלאה איזו היא אמתלאה וכו' כתב הרמב"ן דלאוקימתיה דרב אשי לאו ארישא קאי דאפילו יצא קול מקודשת ומגורשת ע"ת ודאי דמבטלינן ליה לקלא קול ושוברו עמו הוא דהא חזינן בשמעתין דלא חשו רבנן לספוקי דקלא כלל דאמרינן ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה באיסנא דתוחלא וכו' ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לחד מבני פלניא וכו' אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלין קלא בהא מבטלין וכו' אלמא אע"פ שלא בדקו הדבר כלל כיון שהיה אפשר להם לתלות תלו להקל שלא חשו לקול אלא כשהוא בלא שום שובר שמא יוציאו לעז על המשפחות ואף כאן תולין שמא נתקיים התנאי והרי היא מגורשת והוי שובר לקול דקדושין אלא מתני' ה"ק מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חששו לקול במקום שאין שם אמתלאה אבל בקול שיש אמתלאה כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה ע"ת ואח"כ מת בעלה וכן בקדושין אין חוששין לאותו קול אבל הראב"ד פירש דאגופא דרישא קאי שאם אמרו מקודשת סתם ומגורשת על התנאי אין קול זה דגירושין שובר דקדושין וחוששין לה: וכתב הרמב"ן שלדעת הראב"ד אפשר שלא תלו בשמעתין בקדושי קטן ופחות מש"פ אלא לומר שאם כמנא כן מבטלין הקול דמימר אמרי הכי ולא חשדי להו ואינו נראה דהא לא חזינן בגמ' דבדקו עלה דמילתא כלל אלא בסתם תלו להקל והא דאמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלין קלא הכא מבטלין קלא היינו לומר שאפי' לדברי המחמיר שלא לבטל אפילו בידיעה גמורה הכא מבטלין אפילו בסתמא אלו דבריו ז"ל ול"נ דאין ודאי הנהו עובדי מוכחי דבסתמא תלינן לקולא ואעפ"כ לישנא דמתני' מוכח דאגופא דרישא קאי וכדברי הראב"ד ז"ל ואין הנדון דומה לראיה שכל שהקול יוצא באמתלאה וזו בחזקת פנויה עומדת אין לבן של בני אדם מתיישב שתהא מקודשת ובכל מאי דאיכא למיתלי תלו ומש"ה אמרינן דמימר אמרי עיינו רבנן בהו בקדושי וכו' אבל כשקול קדושין יוצא בלא אמתלאה ומחזיקין אותה במקודשת גמורה לא תלא מלבן מחזקת מקודשת מחמת קול גירושין שיש בו ספק ולא אמרי עיינו רבנן בגיטא ומעליא הוא אדרבה אמרי אם איתא דעיינו קלא הוה לה למלתא כיון שמתחלה החזיקו אותה במקודשת גמורה ובהכי אתיין מתני' ועובדי בגמ' כפשטייהו עכ"ל: ב"ה ודברי רבינו שכתב או אפילו אם יש לחוש לאמתלאה לבטל הקול וכו' היינו כדמוכחי הני עובדי דבסתמא תלינן לקולא:

וכגון

לאותו קול דאף בקלא דרבי אבא בעינן שיאמרו ראינו כמו שמחת אירוסין וכולי וכיון שהעדים כאן מעידים על אשה מעיר אחרת ולא ראו דבר אין חוששין לאותו קול דבראייה הכל תלוי אם ראו כמו שמחת אירוסין או לא ראו ולכן לא כתב הרמב"ם חילוק זה דבעיר אחרת אלא כתב וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני וכו' דדוקא בכה"ג חשוב קול הא אם לא ראו כמו שמחת אירוסין ולא שמעו קול הברה לא הוי קול בין שמעידין העדים על האשה מעיר הזאת ובין על אשה מעיר אחרת כי בברייתא לא קאמר בעיר אחרת אין חוששין לה אלא כשאין מעידין אלא ששמעו מפלוני וכו' אשה שבעיר אחרת נתקדשה לפלוני ואין מעידין שראו דבר כי כך הוא מן הסתם כשמעידין על אשה מעיר אחרת ולפיכך אין חוששין והכי משמע מלישנא דרבי אבא דקאמר לא ששמעו קול הברה אלא כדי וכו' דקשה מהיכא תיתי דשמיעת קול הברה יספיק להחזיקה במקודשת אלא בע"כ דסתם אירוסין איכא בלא שמחה ואם יצא קול אירוסין לבד בלא קול הברת שמחה בודאי אין בו ממש ולכן אמר אע"ג דצריך שיאמרו ששמעו קול הברת שמחה מ"מ קול הברת שמחה בלבד אינו מספיק עד שיצטרפו עוד עניינים דהיינו נרות דולקות וכו' לעולא ושמענו מפלוני ששמע וכו' לרבי אבא וז"ש אלא כדי שיהיו וכו' כלומר קול הברת שמחה אינו מחשיב לקול אא"כ יצטרף עמו עניינים ומעשים ומכללא נשמע דמעשים אלו ג"כ בלבדן אינם מחשיבין לקול זה אא"כ ראו קול הברת שמחה דתרתי בעינן והכי משמע בירושלמי דבעינן קול שמחה דה"א התם א"ר יוסי בשם ר' יוחנן נרות דולקות ושיחות ובני אדם מסיחין התיב ר' זעירא והא תנינן יצא שמה בעיר מקודשת אית לן למימר נרות דולקות ולא שיחות בני אדם מסיחין וכו' כלומר מדתנן בסתמא משמע דמיירי בסתם אירוסין שדרכן להיות שם נרות דולקות אבל אין צריך שיחת בני אדם מסיחין ובזה נתיישבו דברי הרמב"ם ברווחא אבן דברי רבינו אינם מתיישבים אם נפרש דס"ל דא"צ שיאמרו נתקדשה היום אלא בקלא דעולא אבל בקלא דר' אבא א"צ שיאמרו היום וברייתא דתני ארוסה אין חוששין לה לא איירי אלא בקלא דעולא אלא דברייתא מסתמא קתני ונפרש דרישא לא קאי אלא אקלא דעולא וסיפא קאי נמי אקלא דרבי אבא וכו' דה"ל לרבינו לפרש חלוק זה להדיא דבקלא דעולא צריך שיאמרו היום ובקלא דרבי אבא א"צ שיאמרו היום ועל כן נלפע"ד דרבינו ס"ל דברייתא דתני נשואה אין חוששין לה וכו' הכי פירושא אם יצא קול פשוט קול הברה בעלמא פלונית נשואה היא או ארוסה היא ואינו קול ברור שיהיו מעידין ראינו נרות דולקות וכו' כדעולא או שיאמרו פלוני שמע וכו' כדר' אבא אין חוששין לה דלא חיישינן לקלא אלא בכדעולא או בכדרבי אבא וסיפא שלא לפלוני אין חוששין לה היינו לומר אפי' בכדעולא או בכדר' אבא לא חשיב קול ברור כיון שלא יצא הקול פלונית נתקדשה לפלוני וכן בעיר אחרת אין חוששין לה והיינו דבגמ' בתר הך ברייתא קבעה תלמודה להך דעולא ודרבי אבא לא ששמעו קול הברה וכו' דמשמע דאתא לאורויי הא דתני ברייתא ארוסה או נשואה אין חוששין לה היינו כשאין שם קול ברור אלא קול הברה וכ"כ האשיר"י הך דעולא ודרבי אבא בתר דכתב הך ברייתא ולא כהאלפסי שכתב הך דעולא ודרבי אבא מקמי הך ברייתא והכי משמע להדיא מספר הרמזים שחיברו רבינו ונקרא קיצור פסקי הרא"ש שכתב לשם וז"ל יצא קול על הפנויה שנשאת או נתקדשה או שהיא בעולה או חלוצה אין חוששין לה אא"כ היה הקול ברור שיאמרו ראינו נרות דולקות בבית פלוני והנשים אומרות שנתקדשה היום לפלוני או שאמרו פלוני ופלוני מהיכן שמעו מפלוני ופלוני והלכו להם למ"ה וכגון ששמעו תרי מתרי אבל חד מחד לא או תרי מחד לא או שלא הזכירו שנתקדשה לפלוני אלא אמרו נתקדשה סתם או שיצא עליה הקול שנתקדשה בעיר אחרת אין חוששין לו וכו' עכ"ל הרי מבואר כדפרישית והשתא סבירא ליה לרבינו דדבר פשוט הוא דכשהקול ברור כדעולא וכדרבי אבא אע"פ שאין העדים מעידים שבו ביום ראו או בו ביום שמעו חשיב קול ברור וחוששין כל שהוחזק הקול בבית דין וכן כתב ב"י בתחילת סימן זה על שם הרשב"א דאפילו לאחר זמן כל זמן שלא נישאת אילו באו בית דין לחזור ולדקדק אחר הקול עושין וראוי לעשות כן עכ"ל וכן כתב הר"ן וזה לשונו ואם תאמר כל שלא הוחזק בבית דין יחזיקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נישואין וכו' אלמא להדיא דקודם נשואין בודקין אף לאחר זמן וכן בדין דלא מצינו שהצריכו שהעדים יעידו דוקא בו ביום לא גבי ממון ולא גבי נפשות והא דאיתא בגמרא בדעולא דאומרים פלונית נתקדשה היינו שהעדים מעידים שבני אדם והנשים הנכנסין והיוצאים אמרו נתקדשה היום אבל עדות העדים בבית דין הוא אף לאחר זמן ואמירת בני אדם והנשים הנכנסים והיוצאים אינהו צריכים שיאמרו פלונית נתקדשה היום דאם לא אמרו היום אין הנרות הדולקות והמטות מוצעות שום הוכחה לפלונית זו שנתקדשה דדילמא לאשה אחרת הכינו הנרות והמטות ולא לזאת שאמרו עליה דנתקדשה אבל כשאמרו הנכנסים והיוצאים פלונית נתקדשה היום מסתמא דבשבילה הדליקו הנרות וכו' ותו דאיכא למימר דלא קאמר עולא היום אלא למאי דקא סלקא דעתך דקאמרי בני אדם פלונית מתקדשת היום דצריך לומר היום משום דעדיין לא נתקדשה ויוצאין ונכנסין אומרים דלכך הדליקו הנרות ומטות מוצעות לפי שמתקדשת היום אבל למאי דמותבינן מתקדשת ודילמא לא איקדשא ומהדרינן אימא פלונית נתקדשה היום אין הכי נמי דלא צריך דיאמרו היום דכל שמעידים שראו נרות דולקות וכו' ובני אדם הנכנסין והיוצאין אמרו נתקדשה פלונית חשוב קול אע"פ שלא אמרו היום והרמב"ם ורבינו שכתבו נתקדשה היום לא כתבו כך אלא משום סיפא שאם אמרו תתקדש פלונית אע"ג דאמרי תתקדש היום אפ"ה אינה מקודשת אבל במעידין נתקדשה פלונית אין צריך היום מיהו העיקר דתלמודא דנקט במסקנא פלונית נתקדשה היום בדוקא נקט היום דאם לא אמרו היום אין כאן הוכחה שהנרות הודלקו והמטות הוצעו בעבור זאת האשה והלכך בקלא דעולא דוקא צריך שיאמרו העדים שביום שראו הנרות דולקות וכו' שמעו שהנשים ובני אדם הנכנסים והיוצאים אמרו פלונית נתקדשה היום אבל הקול שיצא הוא בסתם פלונית נתקדשה לפלוני וגם עדים אין צריכין שיעידו בב"ד בו ביום שנתקדשה אלא אפילו לאחר זמן מעידין שביום פלוני ראו בבית פלוני נרות דולקות וכו' וברייתא דתני ארוסה אין חוששין לה פירושו דיצא הקול פשוט שהיא ארוסה ואין שם קול ברור שיעידו נרות דולקות וכו' כדעולא או שמע מפלוני וכו' כדר' אבא וכך הוא הפי' בדברי הרמב"ם בשהזכיר בדעולא בדברי הנשים נתקדשה היום ושוב לא הזכירו וכזה עלה הכל כהוגן ושלא כפירש"י דארוסה אין חוששין לה היינו ארוסה זה ימים וקלא דמתני' שאומרים היום נתקדשה וכו' ודו"ק: וראיתי בפסק אחד של הרב מהר"ר ליב מפראג שכתב וז"ל ואני אומר דהא דקאמר ר' אבא לא שישמעו קול הברה וכו' אין פי' דבזה שאמרו שמענו מפלוני ששמע מפלוני ופלוני וכו' והלכו להם למ"ה סגי בכך דא"כ אמאי תנן יצא שמה בעיר מקודשת ה"ל למתני אמרו שנים שמענו מפלוני וכו' מקודשת אלא ודאי תרתי בעינן דאיכא הברה בעיר פלונית נתקדשה לפלוני וכשב"ד חוקרין אחר הדבר בעינן נמי דבאו שנים ואמרו שמענו מפלוני וכו' וכל היכא שאין שם קול הברה והמולה בעיר לא נקרא קול דאל"כ לא תהא בת ישראל פנויה שילכו שני ריקים ופוחזים ויאמרו במסיבה פלונית מקודשת וישמע אחד ויעיד משמם הלכך צריך שיהא קול הברה בעיר שאין בני אדם מקבלין קול הברה אא"כ יש בו ממש וכשיצטרף לזה שיאמרו שנים שמענו מפלוני חוששין לקדושין וכן משמע בדברי הרמב"ם שכתב וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין וכו' הרי לדברי הרמב"ם פשוט שאין לסמוך על עדות של שמועה בלבד והרמב"ם ז"ל מדייק כך מדתנן יצא שמה בעיר מקודשת דאלמא דביציאת הקול בעיר תליא מילתא עכ"ל וזה חזוק למאי שכתבתי למעלה והוא דבר ברור:

וכל קול שיש לו אמתלאה ששוברת אותו וכו' שם במשנה ומ"ש או אפי' אם יש לחוש לאמתלאה לבטל הקול וכו' שם רב זביד אמר במקום אמתלא חוששין לאמתלא ומתניתין דתנן ובלבד שלא יהא שם אמתלא נמי במקום אמתלא קאמר ופי' אפילו אין כאן שום אמתלא בהדיא אלא מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שם אמתלא

פרישה

(ח) **או** שזרק לה קידושין כו' פי' שהקול יצא שהוא ספק אם קרוב לו או קרוב לה: (ט) **או** אפילו אם יש לחוש לאמתלא כו' פי' אפילו אם לא יצא הקול שיש ספק בקידושין אלא שהקול יצא סתם אלא לנו יש ספק בקידושין הללו כגון שהקול יצא

דרישה

(אמתלא פי' שובר ששובר את הקול כ"פ) הביאו הר"ן וכ"כ ס"ס וגם כן אשה לא הזכיר הרמב"ם כלל ומשום זה טעה בעל מראה מקום וכתב אחד במקום אשה וקשה אם כן מאי אפילו דקאמר וק"ל אלא בע"כ שהוא הרמ"ה וכן מצאתי בס"א מדוייקים ובדברי מראה מקום אל תשגיח כי הוא מרובה פסולת על האוכל עכ"ל וכ"כ

יש לחוש לאמתלא לבטל הקול כגון שיש להסתפק אם יש בקידושין ש"פ או שמא קטן היה אין חוששין לקול וכגון שיצא האמתלא מיד עם הקול אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלא אינה מבטלת הקול (י) [ג] והרמב"ם כתב יצא הקול שנתקדשה (יא) ולאחר ימים יצא האמתלא אם נראין הדברים לב"ד שהן סומכין על האמתלא לא הוחזקה מקודשת ואם לא הואיל ולא נשמע האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא ע"כ נתברר אח"כ ע"י אותם שהוציאו קול שהוא שקר מבטלין אותו וכתב הרמ"ה דוקא שנתברר בודאי ששקר היה (יב) כגון אותם שתלו בהן הקידושין שנתקדשה

אמתלא חוששין שמא אמתלא פלונית יש לדבר והקול בטל ופירש רבינו כגון שיש להסתפק אם יש בקידושין ש"פ או שמא קטן היה אין חוששין לקול דהכי אשכחן בתלמודא תרתי עובדא חדא בקידושין שהיה בהם ספק אם הוא ש"פ אידך בקידושין לח' מבני פלניא דאפשר דקטן היה ויש להקשות דאמאי לא כתב רבינו נמי כגון שיצא קול שזרק לה קידושין ואע"פ שלא יצתה האמתלא עמו שהיה ספק קרוב לו קרוב לה מ"מ אכן הוא דחיישינן לאמתלא זו שמא קרוב לו היה והקול בטל והוה ניחא טפי להזכיר אמתלא שהזכיר קודם זה וי"ל דרבי' ס"ל דבזריקה אין סומכין על האמתלא זו להתירה לכתחילה דכיון שלא יצא האמתלא עם הקול אין לנו להקל אלא דוקא במאי דאשכחן בתלמוד להדיא דהנך תרתי עובדי דספק ש"פ וספק דשמא קטן היה ולפ"ז הא דכתב רבינו וכגון שיצא האמתלא מיד וכו' קאי אתרווייהו דלא מיבעיא דכשיצא הקול שקידשה ע"ת דהתם ודאי כי ן שיצא קול שנתקדשה בכתם דהחזיקו אותה במקודשת גמורה ולאחר זמן יצא האמתלא דנתקדשה ע"ת דאינה מבטלת הקול אלא אפילו לכשיצא הקול דזרקו לה קידושין בסתם ואח"כ יצתה האמתלא דספק קרוב לו ספק קרוב לה נמי אין הקול בטל ואין צריך לומר היכא דלא יצאת האמתלא כלל דפשיטא דאכן לא חיישינן לאמתלא דילמא זרק קרוב לו כדי לבטל הקול ודו"ק :

ומ"ש כגון שיצא האמתלא מיד עם הקול מימרא דר' יוחנן לשם אמרו דבר זהו קול לא אמרו דבר זהו אמתלא פי' אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהניא אמתלא לא אמרו דבר שלא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא הוציאו שובר עם הקול כגון שנתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלאה :

ומ"ש והרמב"ם כתב יצא הקול וכו' פירוש רבינו כתב דאם יצא תחלה הקול ברור שוב לא מהני שום אמתלא אבל הרמב"ם כתב לחלק בזה דאע"פ שיצא הקול תחלה בכתם ולאחר ימים יצא האמתלא אם נראין הדברים לבית דין שהם סומכין על האמתלא לא הוחזקה מקודשת ונראה דהיינו כגון שיצא קול שזרק לה את קידושיה ולאחר זמן יצא הקול שזרק קרוב לו וטעם מחלוקת הוא בפירוש דברי רב זביד דרבינו מפרש כפירוש רש"י אם יש מקום ופתח וכו' כגון דאיכא להסתפק אם יש קידושין שוה פרוטה או שמא קטן היה וכמ"ש לעיל אבל הרמב"ם מפרש דהכי קאמר רב זביד דאין חוששין מכאן ועד עשרה ימים אא"כ במקום הראוי להסתפק התם הוא דחוששין כשנראה לבית דין שיש לסמוך על האמתלא כגון שיצא קול שזרק לה קידושיה וכו' ומדברי הרי"ף והרא"ש נראה כדברי הרמב"ם שהרי כתב ומסתברא כרב זביד אלמא דסבירא ליה דפליג ארבה ב"ר הונא דקאמר אמתלא שאמרו מכאן ועד עשרה ימים וקאמר רב זביד דדוקא במקום הוכחה כגון שמעיקרא יצא הקול שזרק לה קידושין ואח"כ יצא האמתלא שהיה קרוב לו מתירין אותה כיון שאמרו בתחילה שקידשה בזריקה אבל אם יצא שמה בעיר מקודשת בסתמא ואחר עשרה ימים אמרו שקידשה בזריקה ושהיה קרוב לו אין מתירין אותה זאת היא דעת הרמב"ם ונחלק עליו רבינו כדפרישית ולא כמו שכתב בית יוסף דהרמב"ם אינו חולק עם רבינו בדין זה ולא הבנתי דעתו כי הדבר ברור הוא כדפרישית שחלוקים הם : **כתב** המרדכי סוף גיטין על שם הר"ס שאין הפירוש בהא דאמרינן כיצד ספק קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה דהיינו דשני עדים מספקא להו אי קרוב לו אי קרוב לה דבהאי גוונא אין כאן בית מיחוש דאוקימנא אחזקתה אלא מיירי בשני כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה עכ"ל ונראה למדין דהוא הדין לענין קלא דקידושין הוה אמתלא עם הקול כשאמר פלונית נתקדשה לפלוני בפני שני כיתי עדים אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה והלכו להם העדים למ"ה דאפ"ה הוי אמתלא והקול בטל :

נתברר אח"כ ע"י אותם שהוציאו קול שהוא שקר מבטלין אותו שם נחלקו אמוראי ואתרוותא דנהיגי הכי והכי ופסק הרא"ש על שם מהר"ם דהלכה כרב באיסורי וכדנהגו בסורא לבטל את הקול ורש"י פי' בפירוש שני דהיינו כשחזרו אותן פלוני ופלוני ממ"ה ואמרו להד"ס וכך פי' התוספות והר"ן אבל הרא"ש הביא פירש"י בלשונו שכתב שני פירושים ואח"כ כתב ולפי' צורתא דשמעתא דפליגי בביטול קול איירי בקול שיצא בלי שובר ואמתלא ונתחזק בב"ד ושוב נתברר לב"ד על ידי אותם שהוציאו הקול שהוא שקר ואין בדבר אלא חשד וריגון שירננו על ב"ד שמתירים אשת איש וכו' עכ"ל נראה דס"ל דלאו דוקא דבעינן שיבואו השנים שתלו בהן הקול ממ"ה ויאמרו להד"ס. אלא אפילו לא באו ממ"ה אלא שאותן שהוציאו הקול הם עצמם חוזרין בהם בפירוש דאיכא ריגון טובא דמאי חזית דסמכת אהני דברים סמוך אדברים הראשונים א"כ שלא חזרו בפירוש אלא שמתוך חקירות ודרישות נתפסים בדבריהם ולמדין מתוך דבריהם בירור גמור שהקול שהוציאו הוא שקר ואפ"ה הואיל ואינו אלא חשד וריגון מבטלינן קלא ואחריו נמשך רבינו שכתב נתברר אח"כ ע"י אותם שהוציאו קול שהוא שקר מבטלין אותו פי' דאפילו בכה"ג מבטלין אותו ואין צ"ל אם חזרו אותן פלוני ופלוני ממ"ה ואמרו להד"ס דפשיטא דמבטלין אותו : **כתב** הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' ו' מביאו ב"י כאן גם הביאו לעיל סוף סי' ל' ורבינו כתבו בקיצור תחלת סי' מ"ב על אחד שנתן קידושין לאשה והיא כבורה שנתן לה בפרעון החוב וכששמעה כך השליכה המעות מידה וצעקה דאין כאן בית מיחוש דאפילו קול של קידושין לא יצא לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו ולא מיקרי קול אלא פלוני שמע מפלוני וכו' והלכו להם למ"ה דהאי קול לית ליה אמתלא כיון דליתנהו עידי קמן דלישיילינהו דסברי אינשי קושטא קאמרי אבל הכא שהעדים לפנינו קול ושוברו עמו והכי נקטינן ומעשים כמה פעמים שכשנעשה מעשה קידושין ויצא קול בעיר פלונית נתקדשה לפלוני ועיינו ביה רבנן ושולחים לגדולים אשר בארץ המה ויסכימו שאין ממש בקידושין דנישאת בלא גט דאפילו למ"ד לא מבטלינן קלא ליכא למימר דכיון שהוחזק הקול בב"ד ע"י שנים הראשונים תו לא מבטלינן קלא אלא כיון דב"ד עומדים כל שעה לחקור ולדרוש אם לבסוף נתברר שהקול שקר היה בטל הקול דפשיטא דא"צ שיעידו העדים כל העדות בבת אחת ואצ"ל אם כפי הדין אין במעשה הקידושין ממש דפשיטא דלא חיישינן לקול שיוצא דאין כאן חשד וריגון כדאמרינן בגמרא מימר אמרי עיינו ביה רבנן בקידושי ולא הוה בהו ש"פ א"כ קידושי קטן הוו : **כתב** ב"י ונראה שעכשיו בסתם מקומות אין מבטלין את הקול בשום מקום אפילו באו פלוני ופלוני ואמרו להד"ס ולפיכך לא כתבה הרי"ף בהלכותיו ונראה שכך הוא דעת הרמב"ס שגם הוא לא כתבה בפ"ט עכ"ל והא דכתב רבינו בסמוך בשם הרמב"ס דאם כב"ד סומכין על האמתלא לא הוחזקה מקודשת יש לחלק דבדאיכא אמתלא שסומכין עליו הב"ד ליכא ריגון שמרננין על הב"ד שמתירין אשת איש אבל בדליכא אמתלא היכא ריגון וזה נראה היפך מסברת הרמ"ה שהביא רבינו בסמוך :

וכגון שיצא האמתלאה מיד עם הקול אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא האמתלאה אינה מבטלת הקול שם אמאי דתנן ובלבד שלא יהא שם אמתלאה אמר רבה בר רב הונא אמתלאה שאמרו אפילו מכאן עד י' ימים רב זביד אמר במקום אמתלאה חוששין לאמתלאה וכתבו הרי"ף והרא"ש ומסתבר כרב זביד דהא דרבה כבר דחאה רבי יוחנן לעיל כלומר דאיתא התם אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י לא ששמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות ומטות מוצעות ובני אדם נכנסין ויוצאין אמרו דבר זהו קול לא אמרו דבר זהו אמתלאה לא אמרו והלא לא אמרו ולא כלום לאפוקי מדרבה בר רב הונא דאמר אמתלאה שאמרו אפילו מכאן ועד י' ימים קמ"ל לא אמרו הוא דהויא אמתלאה הא אמרו לא הויא אמתלאה ופרש"י לאפוקי וכו'. אמתלאה שאמרו במשנתנו ששובר את הקול ואפילו לא יצא עם הקול אלא לאחר זמן יצא הויא אמתלאה קמ"ל הכא לא אמרי דבר הויא אמתלאה וה"ק לא גמרו הדבר להוציא קול מקויים ומסויים אלא להוציא שובר עם הקול כגון נתקדשה פלונית בספק הוא דהוי אמתלאה אבל אמרו דבר מקויים ומסויים תו לא מהני אמתלאה וכתב הר"ן (סוף המגרש דף תרד) רב זביד אמר אפילו אין אמתלאה אלא מקום ופתח יש לדבר שיוכל לומר שם אמתלאה חוששין שמא אמתלאה יש לדבר והקול בטל כך פירש"י ז"ל ולפ"ז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אבל הרי"ף כתב דמסתברא כרב זביד וכו' משמע דסבירא ליה דרב זביד פליג עליה דרבה לפיכך פירש הרמב"ן ז"ל דרב זביד פליג ואמר שאין תולין באמתלאה שמכאן ועד י' ימים אלא שאם היה מקום אמתלאה כגון שאמרו שמעה ראשונה זרק לה קידושיה חוששין שמא קרוב לו היו לפיכך רואין אם (לא) יצתה אמתלאה מכאן ועד י' ימים ואמרו כן היו תולין בה ומתירין אותה לינשא לכתחלה ואם לא יצתה שם מקום אמתלאה ו לא יצתה מכאן ועד י' ימים לעולם אם נשאת לא תצא אלא שלכתחלה אין מתירין אותה לינשא והיינו לשון חוששין והרמב"ם כתב בפ"ט יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר י' ימים אמרו אמתלאה אם נראו הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלאה ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלאה בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלאה וגם זה על דרך הרי"ף עד כאן לשונו. וגם הרב המגיד כתב לדעת רבינו רב זביד פליג עליה דרבה ואמר דאין סומכין על אמתלאה שלא יצאה בשעת הקול אא"כ אמתלאה במקום הוכחה שאמתלאה אמיתית וכן דעת ההלכות דרב זביד פליג עליה דרבה והלכתא כוותיה וקרוב לזה פירש הרמב"ן ז"ל וכתב במקום אמתלאה כגון שמעיקרא אמרו זרק לה קידושין ואחר י' ימים אמרו שהיו קרוב לו תולין באמתלאה ומתירין אותה לינשא כיון שמתחלה אמרו שהיה בזריקה וכן כיוצא בזה עכ"ל. ורבינו כתב דברי הרמב"ם כאילו הוא חולק על מ"ש תחלה וכבר נתבאר שמ"ש תחלה הוא לפסוק כרב זביד ואין חולק בזה ודברי הרמב"ם הם פירוש לדברי רב זביד : **נתברר** אח"כ ע"י אותם שהוציאו הקול שהוא שקר מבטלין אותו שם א"ל אביי לרב יוסף מבטלין קלא או לא ואסיקנא אתרוותא ניהו בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלי קלא ופירש"י שמבטלו קול יוצא מפי נשים ותינוקות משתקינן להו לבטולי קלא או לא משתקינן להו הואיל ואמרי פלוני שמע מפלוני וכו' וליתנהו דלשיילינהו א"נ חזרו אותן פלוני ופלוני ממ"ה ואמרו להד"מ מבטלין או לא וכתבו התוס' דנראה כפירוש שני וגם הרב רבינו אשר כתב לפום צורתא דשמעתא דפליגי בביטול קול מיירי בקול שיצאה בלא ביטול שובר ואמתלאה ונתחזק בב"ד ושוב נתברר לב"ד ע"י אותם שהוציאו הקול שהוא שקר ואין בדבר אלא חשד וריגון שירננו על ב"ד שמתירין א"א וכתב עוד שפסק הר"מ דמבטלין קלא דסורה אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל והלכתא כרב באיסורי ואע"ג דרב ששת דהלכתא כוותיה באיסורי ס"ל דלא מבטלין קלא נראה דרב ששת מנהרדעא היה ושם נהגו כשמואל הלכך אין להביא ראיה מרב ששת דעבד באתריה דשמואל כשמואל ועוד דמיחש לקלא חששא דרבנן היא ובשל סופרים הלך אחר המיקל ועוד דבירושלמי משמע דרבי יוחנן סבר דמבטלין קלא וראיתי בפ"ח שכתב אתרוותא ניהו בסורא מיקרי ואמרי הלכך מבטלין קלא בנהרדעא לא מיקרי ואמרי הלכך לא מבטלין קלא בנהרדעא משמע שאינה מחלוקת של אמוראים אלא בחילוק המקומות הדבר תלוי יש מקום שבקל מוציאין הקול ושם מבטלין ובמקום שאין מוציאין קול בקל מסתמא אם יצא קול יש בו ממש ואין מבטלין אותו : **ומ"ש** רבינו בשם הרמ"ה דוקא שנתברר בודאי ששקר היה וכו' כבר נתבאר שכך פירשו המפרשים :

ומ"ש

דרישה

וכ"כ בית יוסף דצריך להיות הרמ"ה : [ג] והרמב"ם כתב יצא הקול שנתקדשה כו' וכתב ב"י וז"ל רבינו כתב דברי הרמב"ם כאילו הוא חולק כו' ור"ל אע"ג דכתב רבינו לפני זה דבעינן שיצא האמתלא מיד היינו אם יצא הקול ברור אבל אם יצא הקול שנתקדשה ע"י זריקה אע"ג שלא יצא האמתלא מיד אלא לאחר י' ימים יצא שהקידושין נפלו קרוב לו גם רבינו סובר שסומכין על האמתלא דאין זה יציאת קול ברור מתחלה וז"ש הרמב"ם אם נראים הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא היינו שלא יצא קול הקידושין בתחלה ברור אלא כגון שנתקדשה ע"י זריקה כו' כדפרישית ומדכתב רבינו לשון הרמב"ם בל' פלוגתא נ"ל שהוא לא פי' דברי הרמב"ם כן אלא פי' דבריו דאפי' אם יצא הקול ברור תחלה אפ"ה חוששין לכעמים לאמתלא. או שרבינו מפרש דברי רב זביד דאין חוששין לאמתלא אם לא שמיד ביציאת קול נשמע ונראה מדברי האמתלא. או שכתב והרמב"ם "כתב בלא דקדוק כמו שדרך ב"י לכתוב כן ארבי' שלא דקדק בהכי ולא שהיא לדברי הרמב"ם בכאן אלא לתוספת ביאור :

וקול

פרישה

יצא סתם פלוני קידש פלונית בפירי פלוני ולא יצא שום ספק בדברי הקול אלא לנו יש ספק אם יש ש"פ בפירי פלוני שנתקדשה בו או שהקול יצא שפלוני בן פלוני קידש פלונית ואותו פלוני יש לנו ספק אם היה קטן או גדול : (י) והרמב"ם כתב יצא הקול שנתקדשה כו' פי' כגון מעיקרא אמרו זרק לה קידושין ואחר י' ימים אמרו שהיו קרוב לו תולין באמתלא ומתירין אותה לינשא כיון שמתחלה אמרו שהיו בזריקה וכן כיוצא בזה כן מפרש הר"ן והמ"מ דברי הרמב"ם :כתב ב"י ז"ל ורבינו כתב דברי הרמב"ם כאילו הוא חולק על מ"ש תחלה וכבר נתבאר שמ"ש תחלה הוא לפסוק כרב זביד ואין חולק בזה ודברי הרמב"ם הם פי' לדברי רב זביד עכ"ל :

(יא) ולאחר ימים יצא האמתלא כו' לשון הגמרא והרמב"ם שהביא הר"ן כתוב בו אחר י' ימים אבל במיימוני שבידינו כתוב בו ולאחר ימים אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ולא הוחזקה כו' וכן הוא במיימוני בפ"ט מה"א וכן בש"ע : (מבטלין אותו ד"ל מתירין אותו בלא גט ומודיעין ששקר היה אבל הר"ן בשם הרי"ף וב"י בשם הרמב"ם כתבו דבזמן הזה בסתם מקומות אין מבטלין קלא כ"פ) : (יב) כגון אותם שתלו בהן כו' ה"ג :

שהיה

ומ"ש אבל אם לא נתברר ששקר היה אלא באמתלא וצד ספק אע"פ שנתברר שהיה האמתלא מעיקרא אינה מבטלת הקול וכו' שם בגמרא ההיא דנפק עלה קלא דאיקדשה לבר בי רב אתייה רב אמה לאבוה א"ל איזו גופא דעובדא היכי הוה א"ל ע"ת קדש אדעתא דלא אזיל לגבי הוזאי ואזל א"ל כיון דבעידנא דהות קלא לא היתה אמתלא לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא ופירש הרא"ש א"ל ע"ת קדש וכו' כלומר בירר בפניו שכך הקול יצא בעיר ע"כ פירוש לפירושו בתחלה יצא הקול בלי שום אמתלא ולא שום תנאי בעולם ואח"כ יצא הקול דע"ת קדש דאילו מתחלה כשיצא הקול יצא דע"ת קדש היינו היה שם אמתלא דתנן דלא חיישינן לה ונראה שכך הם דברי הרמ"ה שכתב רבינו: ומ"ש אף על פי שנתברר שהיה האמתלא מעיקרא היינו לומר שאף על פי שנתברר עכשיו שהאמתלא יצא מעיקרא סמוך ליציאת הקול אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאה עם הקול ממש והר"ן כתב מבטלין קלא או לא מבטלין כלומר הזרו פלוני ופלוני ואמרו להד"מ מבטלין קלא או לא מבטלין ומסקין אתרוותא ניהו ונראה שעכשיו בשום מקומות אין מבטלין הקול

ומ"ש בשם הרמ"ה דאם לא נתברר בשקר היה אף על פי שנתברר שהיה האמתלא מעיקרא וכו' פירוש דתחילה יצא הקול בסתם פלונית נתקדשה לפלוני ואחר כך נתברר בעיר שם לד ספק אם יש בקידושין ש"פ או שוה קטן היה אפילו הכי אינה מבטלת הקול כיון שלא יצא עם הקול ממש דהני עובדי דבגמרא ההוא דנפק עלה קלא דאיקדשא באיצפא דתוחלה א"כ איקדשה לחד מבני פלניא בתחלת יציאת הקול היה ספק לכל השומעים דשמא אין בקידושין שוה פרוט' או שמא קטן הוא אבל היכא שבתחל' יצא קול בסתם מקודשת ואחר כך נתברר שהיה האמתלא מעיקרא אין מבטלין הקול וב"י פירש דהכי קאמר אף על פי שנתברר שהאמתלא יצא מעיקרא סמוך ליציאת הקול אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאה עם הקול ממש עכ"ל · ולא נהירא אלא כדפרישי' ועיין במ"ש בסמוך אבל תשובת הרא"ש הראשונה: וקול שיצא אחר הנשואין וכו' שם פלוגתא דאמוראי ואיפסקא הילכתא דאפילו לאחר אירוסין לא חיישינן לקול בתשובת הר"ן סימן ל' פסק דאע"ג דהתחיל הקול מקמי אירוסין אם לא אתחזק לב"ד עד לבתר אירוסין

שנתקדשה בפניהם אמרו לא היה הדבר מעולם אבל אם לא נתברר ששקר היה אלא באמתלא וצד ספק אע"פ שנתברר (יג) שהיה האמתלא מעיקרא ((יד) אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאת עם הקול ממש: [ד] וקול שיוצא אחר הנשואין שנתקדשה לאחר תחלה (טו) אפילו אחר האירוסין (טז) אין חוששין לו להצריכה גט מראשון יצא קול שהיתה מקודשת לפלוני וקדשה אחר קדושין גמורין בודקין על קדושין הראשונים שהם בקול אם באו עדים על קדושין הראשונים שהם בקול שהם גמורים אז אין הקידושין השניים כלום ואינה צריכה גט משני לא נתאמתו קידושין הראשונים מגרש ראשון דלא מבטלינן לקלא דקידושין הראשונים (יז) אע"פ (ו) שנישאת ונושא שני אם ירצה (יח) ויתן לה עתה קדושין גמורים ודוקא שקדשה השני ולא כנסה אבל אם כנסה אסורה לו עד אחר שגירשה הראשון שכיון שמצריכין

בשום מקום אפי' בכענין זה ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל בהלכותיו עכ"ל ונראה שכך הוא דעת הרמב"ם שגם הוא לא כתבה בפ"ט והרא"ש כתב בתשובה כלל ל"ה סימן י' על ראובן שכשבא לפרוע הוגו לאשה אחת אמר לה הרי את מקודשת לי וכששמעה כך השליכה המעות מידה וצעקה ירא' לי דאין כאן בית מיחוש כיון שהעדים מעידים שלא נתרצית בקדושין וזרקתן לאלתר מידה ואפילו קול של קדושין לא יצא לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו ולא מקרי קול אלא פלוני שמע מפלוני וכו' והלכו להם למ"ה דהאי קול אית לה אמתלא כיון דליתנהו עידי קמן דליבשילינהו דסברי אינשי דקושטא קאמרי אבל הכא שהעדים לפנינו הוי קול ושוברו עמו דקי"ל כשורא אתריה דרב דמבטלין קלא ועוד מדקאמר תלמודא אפילו למ"ד דלא מבטלין קלא מכלל דלדידן מבטלין קלא עכ"ל. ועיין בתשובת הריב"ש סימן רס"ו וקכ"ג וק"ע וקול שיצא אחר הנשואין שנתקדשה לאחר תחלה אפילו אחר האירוסין אין חוששין וכו' שם אמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן ליה הא דבתר אירוסין חיישינן ליה רב הביבא אמר אפילו דבתר אירוסין לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה וכתב רבינו ירוחם ר"ל שלא יצא עליה קול קודם אירוסין אלא אחר שנתקדשה לאחר או אחר שנשאה יצא עליה קול פלונית נתקדשה קודם זה אפילו שיצא הקול שקודם זה היו ביום פלוני נרות דולקות ומטות מוצעות וכו' ואמרו היום נתקדשה פלונית כמו שכתבתי מאחר שיצא הקול לאחר שנתקדשה לאחר אין חוששין לה וכתב הרמב"ן אפי' יצא הקול קודם שנשאת כל דלא אתחזק קלא בב"ד קודם נישואין לא חיישינן ליה ולא מחזקינן ליה בב"ד בתר נישואין עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל (בשם הר"ן) כתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ו סימן א' הנה כתבו לי על אודות ערעור הייחוד שהלכו לפרפיניאן ועשו קיבוץ בבית היכס והעידו לפני ג' הדיוטות שלא בפני האשה ושלא בפני הבעל שנשאת לו שראוה מתיחדת עם בעלה אחר שנתגרשה בהיון כמו ה' ימים שהי אחר נתינת הגט תחלה אני כותב שלא כהוגן עבו שקבלו העדות שלא בפני האשה ושלא בפני בעלה שכבר נשאה שיבא

ה"ה כאילו לא יצא ולא חיישינן ליה והביא ראיה לדבר וש"כ הרמב"ן וע"ש ודברי רמב"ן בזה הביאה ב"י כאן · ונראה ממ"ש רבינו אפילו אחר אירוסין אין חוששין לו להצריכה גט מראשון דמיירי אפילו באשת ישראל דאפילו אם אתה מצריכה גט מראשון ומחזקת לקול אינה נאסרת על השני כיון שלא בא עליה אלא אירסה בלחוד ואפילו הכי לא מחמרינן עליה להצריכה גט שלא תתגנה על בעלה וכן פרש"י וז"ל באשת כהן שלאחר שאירסה יצא קול שנתגרשה מאחר קודם שאירסה הכהן דאם אתה מצריכה גט מראשון אתה אוסרה על הכהן דמחזקת לקלא ונמצא כהן זה בועל גרושה דה"ל כמו נשואה דאין חוששין לה לכ"ע דפשיטא דלא חיישינן להצריכה גט לאוסרה על בעלה ועיין במ"ש התוספות בסוף (דף פח) בד"ה והאמר רב אשי: **יצא** קול שהיתה מקודשת לפלוני וקדשה אחר וכו' שם פלוגתא דשמואל ורב הונא ופסקו הפוסקים כשמואל דלא כרב הונא דקאמר דאפילו היו קידושין הראשונים גמורים צריכה גט משני דא"א שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת דליתא דדוקא כשקיבלה הקידושין מאחר בפני בעלה כדרב המנונא אבל שלא בפני בעלה אין קידושי שני כלום והכא מיירי שקדשה האחר קידושין גמורים שלא בפני הראשון ועיין לעיל ריש סימן י"ז ובב"י ובמ"ש לשם בס"ד: **ומ"ש** דלא מבטלינן לקלא דקידושין הראשונים אעפ"י שניסאת פי' שניסאת לשני ולא היה צריך לומר כאן אעפ"י שניסאת כיון דהשתא קיימינן בקידשה שני אלא לפי שכתב בסמוך ודוקא שקדשה השני ולא כנסה אבל כנסה אסורה לו לפיכך הקדים ואמר דלא מבטלינן לקלא דקידושין הראשונים אעפ"י שניסאת שאם לא היינו חוששין לקלא דקידושין הראשונים כשנשאת לשני לא היתה אסורה לשני כיון שלא גירשה ראשון אבל כיון שחוששין וצריכה גט מראשון אפילו בדיעבד שכבר כנסה שני א"כ אסורה לשני אם כנסה וכו' ועיין במ"ש בסמוך סוף סי'

בעל השור ויעמוד על שורו ועוד היה ראוי שעדות זו תתקבל בפני גדולי ישראל הבקיאים בדרישה שידרשו ויחקרו היטב כדי שלא לאסור אשה על בעלה דבנדון זה לאסור אשה על בעלה הכל מודים דבעינן דרישה וחקירה ולקבל העדות בפני בעלי הדינים ובפני גדולי ישראל שידעו לחקור ולדרוש ולא להסתיר עצה במחשכים ולהוציא לעז על האשה היושבת תחת בעלה ואף בדיני ממונות אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וכתב ריב"א שאם קבלו עדות שלא בפני בעל דין אינו עדות לדון על פיו והביא ראיה לדבר וראוי להעניש לכל מי שהיה באותה עצה ובאותו ועד לקבל עדות של לעז ופגם על אשה היושבת תחת בעלה שלא בפניהם עכ"ל: וכבר כתבתי תשובה זו בסימן י"א וגם הרשב"א כתב בתשובה סימן אלף ר"ט על א' שהוציא קול שקידש אשה אחת אני רואה כי רבו היום אנשים מתפרצים ולפיכך מן הראוי לחקור הרבה ולדרוש ולהוציא דבר לאמתו דאף כשת"ל שהוא כדיני ממונות הואיל ועדיין לא נשאת לאחר ואין כאן עדיין דיני נפשות ראוי לנעול דלת בפני בעלי הוללות וסכלות ודורשין וחוקרין אותן להוציא לאמת משפט וכדאמר בפרק אחד דיני ממונות (לב) דבדין מרומה אפילו בדיני ממונות צריך דרישה וחקירה וכ"ש שאפשר שדברים אלו כדיני נפשות הואיל וראוי לבא לידי נפשות אם תזקק לאחר והיא מקודש' לו: **יצא** קול שהיתה מקודשת לפלוני וקדשה אחר קדושין גמורין וכו' שם א"ר ירמיה בר אבא שלחו מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי תורה מהו שלח להו תלא והעמידו הדבר על בוריו והודיעוני מאי והעמידו דבר על בוריו דאי מגליא מלתא דקדושי קמא קדושי מעליא ניניהו לא צריכה גט משני ופליגא דרב הונא דאמר א"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת כדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ואידך כי איתמר דרב המנונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה ופרש"י מקודשת · וצריכה גט משני: ואידך · שמואל דאמר העמידו דבר על בוריו למימר דלא בעי גט משני ופסקו הרי"ף והרא"ש כשמואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ד ובפ"ט · וכתב הר"ן דעת הרי"ף לדחותה לדרב הונא ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים דמקודשת דה"ל כרב המנונא והכי מוכח בגמרא עכ"ל וכ"ד הרא"ש ז"ל ומ"ש לא נתאמתו קדושין הראשונים מגרש ראשון וכו' שם לא מגלאו דבר על בוריו מהו א"ר הונא מגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא מ"ט אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין רב חננא בריה דרב אידי אמר אף מגרש שני ונושא ראשון מימר אמרי עיינו רבנן בקדושין וקדושי טעות היו ופרש"י ונושא שני · אם ירצה: אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין · דאמרי ע"י שגרשה ראשון תחלה קדשה שני ועכשיו חוזר ומחזירה: עיינו רבנן בקדושי שני · ולא קדושי ניניהו מפני שהיתה מק דשת לראשון ולא יאמרו שגירשה תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצרכנוה מסני ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כרב הונא והביאו ראיות לדבר וכ"פ הרמב"ם בפ"ט: **ומ"ש** דלא מבטלין לקלא וכו' אע"פ שנשאת פשוט הוא דכיון דקול הקדושין דראשון קדם כי נתקדשה ונשאת לשני מאי הוי: ומ"ש ודוקא שקדשה השני ולא כנסה אבל אם כנסה אסורה לו וכו' פשוט הוא ומ"ש אבל אם לא קדשה השני קדושין גמורין אלא שיצא לה קול גם ממנו וכו' אחד מגרש ואחד נושא בין ראשון בין שני שם יצא עליה קול מזה ומזה מהו אמר רב פפא אף זו מגרש ראשון ונושא ב' איתמר אמר מותרת לשניהן והלכתא מותרת לשניהם: **כתב** הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן י"א על ראובן שסדך רבקה ושלח לה סבלונות שאלו בני העיר למוליכי הסבלונות למי אתם מוליכין אלו הסבלונות אמרו לרבקה מאורסת ראובן הנזכר ויצא לה קול בעיר שהיא ארוסתו יראה דאין כאן קול להצריכה גט דמשום סבלונות אין כאן בית מיחוש כיון שנהגו בארץ הזאת דמסבלי והדר מקדשי ואי משום קול שמוליכי הסבלונות לאו קול הוא להצריכה גט שכן דרך העולם לקרות למשודכת ארוסה ובכל דהו לא מצרכינן גט כדאיתא בפ"ב דגיטין אמר עולא לא שמעו

דרכי משה

ויכולים ב"ד להחרים על מי שטוען דברים שאינם וכ"כ הרשב"א ס"ס מ"ב: (ג) וכ"ה בהגהות מרדכי דגיטין ע"א דף תרי"א שהרי כתב שם מעשה בא' שגירש אשתו ונשאת לאחר וקודם הנשואין הוציא קול שכדת משה וישראל כתב בר"ש וכשבא להופה לא רצה ליהנות מן חחופה וכפאו ר"ת לתת לה גם כשר דכל קלא דקמי נישואין יש לחוש אפילו ידוע שלא ימצא אמת ורצה ר"ת להוציא מן השני שנשאה לאחר הקיל עד כאן לשונו וצ"ע שם למה יש לחוש במקום שידוע שלא ימצא אמת ואפשר דר"ל דידוע שלא יתברר וימצא אמת ומ"מ א"א לברר ג"כ שהוא שקר אלא נשאר הקול כמו שהיה אבל אם אפשר לברר שהוא שקר ודאי מבטלין קלא כמו שנתבאר ועיין במהרי"ל סי' ע"ד וצ"ע מדין ספק קידושין שהא"יך בזה: ועיין

פרישה

(יג) **שהיה** האמתלא מעיקרא פירש אף על פי שנתברר עכשיו שהאמתלא יצאה מעיקרא סמוך ליציאת הקול אינה מבטלת כיון שלא יצא עם הקול ממש כ"כ הב"י. וצ"ע מנא ליה לפרש מש"ר שהיה האמתלא "מעיקרא דר"ל סמוך ליציאת הקול דנ"ל דר"ל אפילו נתברר עמה דהאמתלא היה מעיקרא ממש בשעת יציאת הקול והיינו שהקול יצא בר"מ ניסן שראובן ושמעון אמרו ששמעו מלוי ויהודה שנתקדשה פלונית לפלוני ואחר י' ימים באו לוי ויהודה ואמרו שלא בודאי יודעים שנתקדשה אלא ספק להן ושכך אמרו מעיקרא לראובן ושמעון והרי נתברר מפיהן לב"ד דהאמתלא משעת יציאת הקול היה דלא היתה ודאי מקודשת אפ"ה אין שומעין להאמתלא כיון שיצא הקול מעיקרא סתם ופירוש זה ודאי נראה עיקר דהכי משמע לשון "מעיקרא גם לפ"ז הוי דבר והפוכו במאי דהתחיל וכתב דדוקא כשבאו ואמרו לסד"ם וע"ז מסיק וכתב הא לא אמרו לסד"ם אלא היה בו צד ספק אפילו אמרו שכן היה מעיקרא אין שומעין לו ודוק: (יד) **אינה** מבטלת הקול כיון שלא כו' והא דכתב לעיל בשם הרמב"ם דלא הוחזקה מקודשת התם איירי שסב"ד נראים להם שהוא כן וע"ד שפירשתי שם: (טו) **אפילו** אחר אירוסין פי' אפילו אם אחר אירוסין יצא הקול אין שנתקדשה לפני אירוסין של זה לאחר:

(טז) **אין** חוששין לו כו' דלקלא דאחר אירוסין ונישואין לא חיישינן (כדלעיל בסי' ו' כ"פ): (דלא מבטלי לקלא דקידושין הראשונים כיון דקול הקידושין של הראשון קודם הנשואי השני כ"פ): (יז) **אע"פ** שנשאת פי' אעפ"י שנשאת לשני אפילו הכי צריכה גט מהראשון · ומה שכתב ונושא שני אם ירצה רצה לומר אם כבר לא נשאת לו ומדלעיל קאי דאי כבר נשאת לשני אסורה לבניכם כמו שנתבאר בסמוך: (יח) **ויתן** לה עתה קידושין גמורים דקידושין שקידש כבר אינם כלום דכוי

דרישה

[ד] (**וקול** שיצא אחר הנשואין כתב הר"ן סוף המגרש אע"פ שיצא הקול קודם הנישואין אם לא בדקו הב"ד אחר הקול קודם הנישואין אפשר דלא בדקינן אח"כ וכ"כ ב"י בשם הרשב"א והרמב"ן ועיין בריב"ש סי' קכ"ג כ"פ):

שנתקדשה

סי' ז': **אבל** לא יגרש שני וישא ראשון וכו' כתב הרשב"א בחידושיו דאתא לאשמועינן אע"פ דליכא אלא קול מראשון ואיכא למימר דקידושי קמא קידושי טעות הוו ואין זה מחזיר גרושתו ועוד דספק ספיקא היא דשמא לא קידשה ראשון ואת"ל קידשה ראשון שמא לא גירשה ולא הלו קידושי שני כלל ומש"ה תהא מותרת אף לראשון קמל"ן ודוקא כשהשניים הם קידושין גמורים והראשונים אינן אלא קול חיישינן דילמא אתי למימר מהדר גרושתו מן האירוסין הוא אבל יצא עליה קול מזה ומזה לא דמי למחזיר גרושתו אלא ע"י שתאמר ששני הקולות אמת וכל כך לא החמירו כ"כ התוספות בשם ר"י ריש (דף ל) בד"ה והילכתא וכ"כ הרשב"א בחידושיו: **שאלה** לא"א הרא"ש וכו' נראה ודאי דהענין היה שהוחזק הקול בב"ד דבאו שנים ואמרו שמעון בא לבתו של ראובן ונתן לה קידושין בשליחות לוי שהרי אין צריך עדות במינוי השליחות אע"פ שלאחר כך התפרסם ונתברר שמעולם לא עשאו לוי לשמעון שליח לקדש אפ"ה אין לבטל הקול וכמ"ש הרמ"ה דאע"פ שנתברר שהיה האמתלא מעיקרא אינה מבטלת הקול כיון שלא יצאה עם הקול ממש. הב"י הביא תשובת הרא"ש דכתוב בה שאפילו האשה היתה מודה שקבלה קידושין מאחר לאו כל כמינה לאסור עצמה על אותו שקדשה כבר ולא היה בה שום איסור אם היה בא עליה אלא דהוה אמרינן דשויתה לעצמה חתיכה דאיסורא ויוציאנה בגט בלא כתובה עכ"ל השיג ע"ז ב"י מעובדא דיהודית דביתהו דר' חייא דה"ל צער לידה א"ל אם קביל ביך אביך קידושי כי זוטרת א"ל לאו כל כמינה דאימיך דאסרה ליך עילואי ואפשר דיש להלק בין כשהיא עצמה מודה לכשאומרת כן בשם אחרים עכ"ל ואיכא לתמוה דבסוף סי' מ"ה מבואר דאפילו האשה עצמה לאו כל כמינה ותו דאם כן כל אשה תאסור עצמה על בעלה בכה"ג ותו דאפילו באומרת לבעלה טמאה אני לך אינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר כ"ש כשאומרת נתקדשה לאחר דאינה נאמנת אלא נ"ל דשאני הכא דאיכא קצת קול מעיקרא דנתקדשה מאחר ולפיכך כתב הרא"ש בזו דאם היתה מודה אף לאחר שקדשה הראשון אמרינן לה דשוית נפשך חתיכה דאיסורא ותצא בלא כתובה וכך פסק בהגהות ש"ע:

מז שנים אומרים ראינו שנתקדשה וכו' ברייתא בפרק שני דכתובות ואוקימתא דרב אשי (דף כג) שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה לא שנא שזרק לה וכו' פירוש ל"מ בזרק לה קידושיה ושנים אומרים קרוב לו ושנים אומרים קרוב לה דאפשר דקרוב לה הוי והני טועים לומר קרוב לו דעבידי אינשי דטועים בקרוב לו ובקרוב לה אלא אפילו אמרו השנים שמעולם לא הוה ליה ספק קידושין דקאמרי דלא זזה ידה מתוך ידינו ומעולם לא זרק לה קידושין כדי שיהא שם מקום לספק קידושין ואין ספק אצלינו דלא נתקדשה כלל ואפילו הכי לא תנשא לכתחילה אבל אם ניסאת לאחד מעידיה וגם היא אומרת ברי לי דהשתא ליכא ספק בדידהו ולא קיימי באשם תלוי לא הוא ולא היא דאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו לא תצא הא לאו הכי דאינה אומרת ברי לי או אפי' אומרת ברי לי ונשאת לאחר דהיא או בעלה באשם תלוי קאי אפילו נשאת תצא וכתבו התוספות לשם דליכא למימר הכא דאוקמוה אחזקת פנויה דמ"מ תרי ותרי ספיקא דרבנן היא כדמוכח בפרק ד' אחין והול"ל תצא מדרבנן עכ"ל: **ומ"ש** אחד אומר נתקדשה וכו' שם אוקימתא דאביי תרגמה בע"א עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכתבו התוספות דאפי' ליכא אלא ההוא דאמר נתקדשה לא תצא דאין דבר שבערוה

שמעו קול הברה וכו' הלכך אין כאן בית מיחוש להצריכה גט עכ"ל: **שאלה** לא"א הרא"ש ז"ל ראובן היה לו בת וכו' תשובה צריכה גט מלוי וכו' בסוף כלל ל"ה וז"ל התשובה כיון שיצא לה קול בעיר שקידשה שמעון שליח לוי צריכה גט מלוי ואף אם לוי כופר ואומר לא היה שלוחי וגם שמעון מודה כן אין זה סותר לקול ולא אמתלאה לבטל הקול ולא מקום הראוי לאמתלא לבטל הקול אלא קול גמור הוא וצריכה גט עכ"ל: **אחרת** לו לאה שיצא עליה קול שנתקדשה וכו' והשיב שאסורה לינשא לו גז"ש וז"ל התשובה מלתא דפשיטא שהיא אסורה דלית דין צריך בשם כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היו אלא לרווחא דמלתא וכ"ת יכריזו שלא היתה צריכה גט היכא דשמע בגיטא ולא שמע בהכרזה כדאמר בחליצה (יבמות לו:) איכא דידע בחליצה ולא ידע בהכרזה עכ"ל כתב עוד בתשובה כלל ל"ה סימן ד' שנשאל על ר"מ שקידש אלמנה אחת ובא רבי יעקב ואמר אני קדשתיה יתחלה אמרו לו היכן העדים אמר אני זוכר אותם לכשאצטרך אביא אותם הלך ר"מ לפייסו בדבר מועט שיפטרנה בגט לסלק תרעומת שלו מעליו ולא רצה הלך ר"מ אצל ארוסתו ואמרה לו שמעולם לא קבלה קדושין מאחר עמד וכנסה והיה ירא שמא יעקב יביא עדים של שקר על קדושיו ומזה הפחד הלכו האשה וקרוביה ושכרו עדי שקר לכתוב גט על שם יעקב שאם יביא עדים שקדשה יראו גם הם הגט שגירשה בו נודע הדבר לרבי יעקב ואמר שזהו הודאה שנתקדשה לו ואינו צריך עדים אחרים והשיב שאין ממש בדבריו מכמה טעמים שכתב ואין השם איסור בשביל קול שהוציא הדא שאין זה קול אלא כדאמר תלמודא פלוני מהיכן שמע מפלוני וכו' אבל אם אמר אדם קדשתי את פלונית והיא אומרת לא קדשתני אין זה קול כדתנן הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו ועוד אפילו היה קול גמור קלא דבתר קדושין לא חיישינן ואי משום דשכרו קרובי האשה עדי שקר לכתוב גט משם רבי יעקב והוי כאילו הודית שקבלה קדושין ממנו נ"ל דלא הויא הודאה שהרי ראו מעשיו והבינו מחשבותיו של ר"י הנזכר שהיה מחזר אחר עדים שקרים וחשבו גם הם מחשבה לא טובה לבטל מחשבתו שלא תתבייש אם יביא עדים שקרים ואפילו אם היתה מודה בפירוש שקבלה קדושין ממנו לאו כל כמינה לאסור עצמה על אותו שקדשה כבר ולא היה בה שום איסור אם היה בא עליה אלא דהוה אמרינן דשויתה לעצמה חתיכ' דאיסור' ויוציאנ' בגט בלא כתוב' וכיון שהיא עומדת בדברי' הראשוני' ואומרת שמעולם לא נתקדשה ויש אמתלאה טובה למה נוו לכתוב הגט לא משוין לה חתיכה דאיסורא וגם מה שאמר לו רבי משה שיתן גט אין בו כלום דלרווחא דמילתא עושה שלא יהא תרעומות בנשואין ועוד שאין דבריו חשובים הודאה לגבי האשה שהרי הוא לא ידע מזה כלום הילכך בשביל כל אלו הטענות אין נ"ל לאסרה על רבי משה בעלה ע"כ והאריך בדבר · ועל מה שאמר שאם היתה מודה היינו אומרים שויתה לנפשה חתיכה דאיסור' ויוציאנה בלא כתובה יש לתמוה מדאיתא בפ"ק דקדושין (יב:) יהודית דביתהו דרבי חייא ה"ל צער לידה אמרה ליה אמרה לי אם קביל ביך אביך קדושי כי זוטרת א"ל לאו כל כמינה דאימיך דאסרה ליך עילואי ואיפשר שיש לחלק בין כשהיא עצמה מודה לכשאומרת כן בשם אחרים (ד):

מז שנים אומרים ראינו שנתקדשה וב' אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי זו מקודשת אפילו כולם דרים עמה בחצר וכו' בפ"ב דכתובות (דף כב:) ת"ר ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ר אשי איפוך ב' אומרים ראינו שנתקדשה וב' אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא פשיטא לא ראינוה אינה ראיה לא צריכא דדיירי בחצר אחד מ"ד אם איתא דנתקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא וכתב רבינו ירוחם כתבו המפרשים דמיירי בשנשאת לאחד מאותם שאומרים לא ראינו שנתקדשה והיא אומרת שלא נתקדשה וטעמא דעבידי אינשי דמקדשי בצנעא הא לאו הכי אם נשאת לא תצא אבל אם נשאת לאדם אחר אפילו דליכא טעמא דמקדשי בצנעא והוי הכחשה אפ"ה הוי להו תרי ותרי ולא אמרינן העמד אשה בחזקת פנויה דאיתרע לה חזקה מדרבנן ואם נשאת תצא וכ"מ שאפי' היה במעמד אחד ונאמר דכולי האי לא עבדי אינשי דמקדשי בצנעא ונאמר דלא ראינוה הוי הכחשה כמ"ש למעלה מהרשב"א ז"ל אפ"ה אם נשאת תצא עכ"ל: שנים אומרי' נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה וכו' ואם ניסת לאחד מעידיה ואומרת ברי לי שלא נתקדשתי לא תצא זה נלמד מדין ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה דאיתא בפ"ב דכתובות ונתבאר בסימן קנ"ב: **ומ"ש** ל"ש שזרק לה קידושיה ב' אומרים קרוב לו וב' אומרים קרוב לה ל"ש אמרו שנים שמעולם לא היו לה ספק קדושין אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה וכו' בפ"ב דכתובות (דף כג ·) אברייתא שכתבתי בסמוך דקתני שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא דאקשינן עלה מ"ש רישא ומ"ש סיפא ושני רב אשי איפוך וכו' אביי שני תרגמא בעד אחד עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קא מסהדי והאי דקאמר נתקדשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום ב' סיפא תרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים ופרש"י תרוייהו בפנויה קא מסהדי · לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת פנויה היתה וכתבו התוס' תרוייהו בפנויה קא מסהדי תימא אמאי לא תנשא לכתחלה דה"ל לאוקמה אחזקה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק

לה

שמצריכין אותה גט מראשון הרי היא בחזקת שהיתה אשתו ונמצא שבא עליה השני בזנות (יט) ואסורה עליו עולמית אבל לא יגרש שני וישא ראשון (כ) שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין אחר שנתארסה לשני אבל אם לא קדשה השני קרושין גמורים אלא שיצא לה קול גם ממנו שקדשה אחר שיצא לה קול מהראשון אחד מגרש ואחד נושא (כא) בין ראשון בין שני. שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן היה לו בת (כב) ומיראתו עליה פיים משמעון שיתן לה קידושין בשם לוי וכן עשה ולוי לא היה בעיר וכשבא לעיר נתרצה בדבר ויצא לה קול בעיר שהיא מקודשת ללוי תשובה צריכה גט מלוי אפילו אם הוא כופר ואומר שמעון לא היה שלוחו (כג) ואפי' אם גם שמעון אומר כן: אחרת לו לאה שיצא עליה. קול שנתקדשה ולא הוחזק הקול בב"ד אלא שהיה קול הברה שבלילה בצאתם מן המרחץ בא פלוני וקרשה בלא דעת קרובים (כד) ולא נשמע דבר זה מפי עדים וקרובי לאה הכריחו למקדש ליתן גט ושוב נתקדשה לאחר קרושין ודאין וגירשה האחר ורוצה לינשא לראשון שיצא עליו קול בקידושין (כה) והשיב שאסורה לינשא לו:

מז שנים אומרים ראינו [א] שנתקדשה וב' אומרים (א) לא ראינו שנתקדשה הרי זו מקודשת אפי' כולם דרים עמה בחצר לא ראינו אינו ראיה שאפשר שנתקדשה בצינעה שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ל"ש שזרק לה קדושיה שנים אומרים קרוב לו ושנים אומרים קרוב לה ל"ש אמרו השנים שמעולם לא הוו לה ספק קדושין (ב) לא תנשא (ג) ואם ניסת לאחר מעידיה (ד) [ב] ואומר ברי לי שלא נתקדשה לא תצא הא לאו הכי תצא (ה) אחד אומר נתקדשה ואחד אומר לא נתקדשה אם אמר שמעולם

לא

דרכי משה

(ד) ועיין לעיל סי' מ"ב מה שכתב ב"י בשם תשובת הרשב"א והרשב"ץ ולא נראה חלוק זה דא"כ כל אשה תאסר עצמה על בעלה בכה"ג ואפי' באשה שאמרה טמאה אני לך אינה נאמנת דחיישינן שמא נתנה יניניה באחר כ"ש אם אמרה שנתקדשה לאחר דאינה נאמנת אלא שאני הכא דהוי קצת קול מעיקרא לכך כתב הראש דאילו הודית אף לאחר נשואין משוית נפשה חתיכה דאיסורא ותצא בלא כתובה כנ"ל ותמהני על ב"י שהרי לקמן איתא ס"ס מ"ח בהדיא שלא כדבריו:

כתב

דרישה

סי' מז (א) **שנתקדשה** (בצינעא ודוקא שאין הכחשה בדברי העדים שלא היו העדים כולן במעמד אחד אבל אם היו כל העדים במעמד אחד ושנים אומרים לא ראינו כולי האי לא אמרי' דעבדי בצנעא והוי הכחשה ואם נשאת לאחד מעדיה לא תצא רבי ירוחם ב"י כ"פ) : [ב] **ואומרת** ברי לי שלא נתקדשתי לא תצא וכתב ב"י וז"ל זה נלמד מדין ב' אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דאיתא בפ"ב דכתובות ד' כ"ב ע"א ונתבאר בסי' י"ז (ושם מבואר דהיא צריכה לומר ברי לי ע"ש כ"פ) עכ"ל ואע"ג דבסימן י"ז לא איירי אלא

פרישה

דהוי כאילו קדש א"א : (יט) **ואסורה** עליו עולמית דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל : (כ) **שלא** יאמרו מחזיר גרושתו כו' שיאמרו על ידי שגרשה הראשון תחלה קדשה השני ועכשיו הוא חוזר וכונסה אותה : (וע"ל סימן ל"א כ"פ) : (כא) **בין** ראשון בין שני הואיל שאין קידושי השני ודאי אלא על ידי הקול לא יאמרו גירש זה ונשא זה כו' : (כב) **ומיראתו** עליה פירוש שלא יעשו לה אחר פרצה או שהיא לא תוכה בעצמה : (כג) **ואפילו** אם גם שמעון אומר כן דאין זה סותר לקול שיצא כבר ששמעון שליח לוי קדש פלונית ללוי : (כד) **ולא** נשמע הדבר מפי עדים פירוש שיאמרו עדים אנו שמענו מפי עדים ששם ראו הקידושין : (כה) **והשיב** שאסורה לינשא לו כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היו אלא לרווחא דמלתא ואם תאמר יכריזו שלא היתה צריכה לג"ט אלא לאומרת בעלמא איכא דשמע בגיטא ולא שמע בהכרזה עכ"ל הרא"ש בתשובה:

סי' מז (א) **לא** ראינו אינה ראייה כו' וא"כ הוו עדותן כאילו אינו והרי שנים אומרים שראינו שנתקדשה ולכן הויא מקודשת : (לא היו לה ספק קידושין ר"ל לא זרק לה מעולם כ"פ) : (ב) **לא** תנשא פי' לכ"ע חוץ מזה שאומרים ב' שנתקדשה לו אם יודעין למי נתקדשה : (ג) **ואם** ניסת לאחד מעידיה (ע"ל בסי' י"ז ושם נתבאר כ"פ) אבל לאחר אפי' בדיעבד תצא הואיל דתרי ותרי נינהו הוא קאי באשם תלוי אם בא עליה אבל לאחד מעדיה שאמרו לא נתקדשה לא קאי באשם תלוי שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אמר ברי לי : (ד) **ואומרת** ברי לי שלא נתקדשתי כן הגיה מ"ו ז"ל וכן הוא בב"י דאל"כ היא גופה באשם תלוי קאי ואפ"ה אע"ג סברי לו ולאשה מ"מ לכתחלה לא תנשא לו הואיל ששני' אומרים נתקדשה והוחזקה בא"א ועיין בדרישה:

(ה) **א'** אומר נתקדשה וא' אומר לא נתקדשה

עיין

לא היה בת ספק קידושין (ו) **תנשא** לכתחלה ואם זרק לה קדושין אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה לא תנשא ואם ניסת לא תצא אמרה היא בעצמה נתקדשתי וחזרה ואומרת פנויה אני (ז) [ג] תוך כדי דיבור נאמנת לאחר כדי דיבור אינה נאמנת ואם נותנת אמתלא לדבריה שאמרה כן תחילה כדי שלא יקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים וכיוצא בזה נאמנת (ח) ואם לאו אינה נאמנת כתב הרמב"ם ואם קדשה עצמה לאחר הוי ספק קידושין לפיכך נותן גט ותהא אסורה עליו ועל הכל עד שיבא ארוסה:

מח אמר לאשה (א) קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים והיא אומרת לא קדשתני (ב) הוא אסור בקרובותיה (ג) והיא מותרת בקרוביו ואם היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך היא אסורה בקרוביו והוא מותר בקרובותיה [א] הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי הוא אסור בקרובי האם והיא מותרת בקרוביו והבת מותרת בקרוביו (ד) והוא מותר בקרובותיה שאין האשה נאמנת על בתה קטנה לומר שקדשה כדי לאוסרה קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובי הבת והיא מותרת בקרוביו ומותר בקרובי האם והיא אסורה בקרוביו וכשאומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך מבקשין אותו שיתן גט להתירה ואם (ה) מעצמו נותן גט [ב] כופין אותו

בית יוסף

לה קידושיה ותספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והכי תרי כהדדי ח"א קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחלה א"כ כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות שהיתה עומדת להתקדש כדאמרי' בסוף המגרש ועד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה באותה שעה עכ"ל ורבינו כתב כדברי תירוצא קמא והרמב"ם כתב בפ"ט אמר עד א' מקודשת היא זו והיא אומרת לא נתקדשתי הרי זו מותרת אחד אומר מקודשת ואחד אומר אינה מקודשת לא תנשא ואם נשאת לא תצא שהרי היא אומרת לא נתקדשתי ודבריו מתמיהין שהרי בעד אחד שאומר נתקדשה ואין אחר מכחישו כתב מותרת דמשמע שאפילו לכתחלה תנשא וכן מוכח הסוגיא שבקידושין פרק האומר (סה·) וא"כ כשעד אחד אומר מקודשת ועד אחד מכחישו ואומר אינה מקודשת למה לא תנשא לכתחלה כיון שהיא אומרת לא נתקדשתי ותירץ ה"ה דס"ל להרמב"ם דטפי עדיף כשאין עד אחד אומר כדבריה משאם הוא אומר והטעם מפני שכל שאין לה עד כלל חזקה אינה מעיזה פניה להכחיש העד אם היה אמת דהא ליכא מי שמסייע אבל כשעד אחד אומר כדבריה סומכת עליו ומעיזה ולפיכך לכתחלה לא תנשא ודומה קצת לנזכר בגמרא גבי גירושין עכ"ל: והר"ן תמה על דברי הרמב"ם ותמה נ"כ אמאי דאמר בגמרא תרוייהו בפנויה קא מסהדי דמשמע משום דאידך אמר לא נתקדשה הא לא אמר כלום אסרי לה אפומיה דהאי דאמר נתקדשה ואמאי והא עד אחד בקידושין לאו כלום הוא כדאיתא בקדושין פרק האומר (סו·) משום דאין דבר שבערוה פחות מב' וכיון דשמעתא מש"ס היא משמע דאפילו אמר נתקדשה בפני ובפני אחר לאו כלום הוא ותירץ דהכ"ע כגון ששניהם מודים שזרק לה קדושין אלא שהם חלוקים אם קרוב לו אם קרוב לה וכיון שיש כאן ב' עדים בזריקת הקדושין ועבידי אינשי דטעו אקרוב לו וקרוב לה אמרינן דמדרבנן לא תנשא דחיישינן שמא בשעת הקדושין שניהם ראו שקרוב לה היו וזה טועה עכשיו ובפרק ד' אחין נמי אמרינן דבכת אחת שאחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה דספיקא דרבנן הוא ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל בע"א כשמכחישתו לאו כלום הוא ומותרת הא בשותקת חיישינן שמא נתקדשה בפני שנים ובעד אחד אומר מקודשת ועד אחד אומר אינה מקודשת כתב לא תנשא ואפילו כשמכחישתו לפי שאנו חוששין שמא זה האומר קרוב לו טועה ובשעת הקידושין ראה שהיה קרוב לה וזה נכון לפי הגמרא אבל הרמב"ם ה"ל לפרש עכ"ל וכבר הביא ה"ה דבר זה בשם הראב"ד שכתב וז"ל הר"א הקשה בהשגות על רבינו וכתב אוקימתא דרבה בשאינה מכחשת היא כגון שעד אחד אומר אביה קדשה וע"א אומר לא קדשה א"כ פלוני זרק לה קדושיה והיו קרוב לה והא' אומר קרוב לו ואינה מכחשת ולפיכך לא תנשא לכתחלה אבל במכחשת מותרת היא לינשא עכ"ד וכ"כ להרמב"ן והרשב"א ז"ל ולדבריהם אע"פ שהיא מסופקת בדבר כיון שהיא בחזקת פנויה ואין שם עד שנתקדשה אלא אחד ואחד מכחישו אם נשאת לא תצא עכ"ל: אמרה היא בעצמה נתקדשתי וחזרה ואמרה פנויה אני תוך כדי דיבור נאמנת וכו' בפ"ב דכתובות (ד' כב·) תנן האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ת"ר אמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שוייה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבה בר רב הונא כגון שנתנה אמתלא לדבריה וכתב הרא"ש אמרה א"א אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת אם אחר כדי דיבור אבל בתוך כדי דיבור יכולה היא לחזור ולסתור דבריה הראשונים וכך הם דברי התוספות והר"ן ז"ל וכתב הר"ן בשם הרא"ה דאי אמרה מקודשת אני לפלוני לא מהימנינן לה בשום מגו אא"כ הוא מודה בדבר דכיון שהודית שנתקדשה לו לאו כל כמינה לחוב לו ולהפקיע עצמה ממנו עכ"ל (ח): ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם בסוף פ"ט וז"ל אמרה מקודשת אני ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה אם נתנה אמתלא לדבריה ואמרה מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקודשת וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת לשני ואם לא נתנה אמתלא או שנתנה ואין בה ממש הרי זו אסורה וקדושי שני קדושי ספק לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא הארוס עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה בתחלת כלל ל"ב אם יש עדים ששמעו מפי האשה שאמרה קדשני ראובן בפני ב' עדים והלכו למ"ה נאסרה לקרובי ראובן ע"פ דיבורה אבל אם אמרה קדשני בסתם ולא אמרה בפני שני עדים אין בדיבורה כלום דקידושין שלא בפני עדים לאו קדושין נינהו עכ"ל · וכבר כתבתי זה בסי' ט"ו וזה פשוט בסי' שאחר זה:

מה אמר לאשה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ"ה והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה וכו' בקדושין פרק האומר (דף סה:) תנן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ופרש"י הוא אסור בקרובותיה · דשויוהו עליה חתיכה דאיסורא בהודאתו ובגמ' מתיב ממתני' למ"ד המקדש בע"א אין חוששין לקדושיו דאי איכא עדים אמאי מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה אלא לאו בע"א ומשני הכ"ע כגון דא"ל קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ע"ה ועיין בתשובת הרא"ש בס"ס שקודם זה: **ומ"ש** ואם היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך וכו' עד ומותר בקרובי האם והיא אסורה בקרוביו הכל שם במשנה ומה שכתב וכשאומרת קדשתני והוא אמר לא קדשתיך מבקשים אותו שיתן גט להתירה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעתיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה וה"ה כתב בפ"ט דעת רבינו והגאונים שארוסה אין לה כתובה אא"כ כתב לה ולדבריהם כשאמרו כופין אותו ליתן כתובה הוא בשכתב לה וא"ת היאך יכול לומר לא

בית חדש

שבערוה פחות מב"ס עכ"ל ונראה דלמאי דמפרשים התוס' א"כ דמיירי דזרק לה הקידושין וכו' ניחא דאתא לאורויי דיוקא דדוקא בזרק לה קידושין וכו' התם הוא דבעד אחד אומר קרוב לו ובעד אחד אומר קרוב לה לא תצא ולכתחילה לא תינשא דכיון דודאי זרק לה קידושין לית לן למימר אוקמה אחזקה להתירה לכתחילה אבל בדלא זרק לה אלא אחד אומר נתקדשה ואחד אומר שלא היה בה ספק קידושין תנשא לכתחילה וז"ש רבינו אחד אומר נתקדשה וכו' תנשא לכתחילה דמדברי התוס' למד כך כדפי' ואע"ג דבע"א אומר מת וע"א אומר לא מת דינו כשתים אומרות מת ושתים אומרות לא מת כדלעיל בסימן י"ז שאני התם דבחזקת אשת איש קיימא אבל הכא בחזקת פנויה קיימא ע"ש:

כתב הרב המגיד פ"ט ע"ש הראב"ד והרמב"ן והרשב"א דבאחד אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה והאשה מכחשת העד תנשא לכתחילה ואם אינה מכחשת אלא שותקת לא תנשא לכתחילה ואין כן דעת הרמב"ם אלא ס"ל כשהעד מסייע לאשה גרע טפי דלא תנשא לכתחילה וכשאין עד מסייע לה אלא היא בעצמה מכחשת את העד שמעיד עליה שנתקדשה תנשא לכתחילה ועיין בב"י:

אמרה היא בעצמה וכו' פירוש דוקא באמרה נתקדשתי בסתם אבל אמרה נתקדשתי לפלוני אינה נאמנת לחזור בה כ"כ הר"ן ע"ש הרא"ה ומביאו ב"י:

מה אמר לאשה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ"ה וכו' פירוש דאי לאו הכי אלא קדשתיך שלא בעדים אפילו איכא עד אחד וגם האשה מודה אינן קידושין כדלעיל בסימן מ"ב וה"א פרק האומר: **ומ"ש** ואם מעצמו נותן גט כופין אותו ליתן כתובה נראה דס"ל לרבי' דארוסה יש לה כתובה ע"ל בסימן נ"ה ולהרמב"ם דארוסה אין לה כתובה א"כ כתב לה הכא מיירי בדכתב לה וא"ת כיון דשייר כתובתה בידה היאך יכול לומר לא קדשתיך וי"ל דאיירי במקום שכותבין כתובה ואח"כ מקדשין וכ"כ הרמב"ם כמ"ש ה' המגיד משמו פ"ט ע"ש ועיין במ"ש בסמוך סימן מ"ט וכתב עוד ה"ה כשנותן גט אסור בקרובותיה אע"פ שאינו מודה בקידושין וז"ל הרמב"ם מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד עכ"ל משמע שאין לו הפסד כלל דמותר ג"כ בקרובותיה וכך היא דעת הראב"ן ור"י הלבן והרא"ש במרדכי פרק האומר והרב המגיד נדחק בלשון הרמב"ם כדי להסכים לדעתו ואמר ואולי ר"ל שאין לו בזה הפסד ממון והרבה נשים יכול לישא חוץ מקרובותיה עכ"ל ומביאו ב"י ולא נהירא אלא דעת הרמב"ם כדעת ר"י הלבן והרא"ש והראב"ן דמותר בקרובותיה וז"ש בסתם שאין לו הפסד דמשמע שאין לו הפסד כלל ומותר אף בקרובותיה וכ"כ מהרש"ל בתשובותיו סי' כ"ה מיהו להלכה נקטינן להחמיר כהגדולים שבמרדכי לשם שחולקין אר"י הלבן והרא"ש וכך פסק מהרש"ל לשם גם בהגהות ש"ע פסק כך וכך נראה מדברי רבינו שכתב בסתם מבקשין אותו שיתן גט להתירה דמשמע דדינה כשאר גרושתו דאסור בקרובותיה אלא שפטור מחיוב כתובה שאינו נותן גט אלא להתירה ולא גם לשלם לה כתובה · וכתב עוד לשם במרדכי דהאומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאוהו שיתן גט משום חשש הנמנע לנושא אפ"ה אינה נאסרת בקרוביו ועי"ש הטעם מעשה

דרכי משה

מז (א) כתב בר ששת סי' תק"ד דאף במקום שהיא נאמנת ואעפ"כ ראוי לחוש ולחקור אותה השבה למה אין הגט בידה ולראות אם יש ממש [illegible] אם לאו עכ"ל: ובמרדכי

פרישה

ז' בב"י ד"פ סוף ע"א שהביא לדברי הר"ן שתמה על הגמ' דאמרי' דהא' אמר לא נתקדשה משמע הא לא אמר כלום אסרי' לה אפומיה דהאי דאמר נתקדשה אמאי הא עד אחד בקידושין לאו כלום ואפילו אמר נתקדשה בפני ובפני האחר לאו כלום הוא ותירץ דמיירי כגון ששניהן מודים שזרק לה קידושין אלא שהם חלוקים אם קרוב לו או לה כו' · ולפ"ז נ"ל שרבינו ג"כ משום סיפא נקטה ודוק (ולדברי הסמ"ג שהביא רבינו בסי' מ"ב דעד א' בקידושין חוששין להחמיר א"ש הכא לפי שעד אחד מעיד לא נתקדשה תנשא לכתחלה כ"פ):

(ו) **תנשא** לכתחלה הואיל שאין כאן אלא עד אחד שאמר נתקדשה ולא הוחזקה בא"א על פיו שע"א אינו כלום והאחד אומר שלא נתקדשה בודאי לא אתרע חזקתה שהיא פנויה (ר"ל דהוי כמו שכיתי כנגד העד והמוקם כ"פ) אבל אם אחד אומר שזרק קרוב לה ואחד אומר קרוב לו הואיל ששניהם מודים שזרק לה קידושין אתרע חזקתה קצת שלא תנשא לכתחלה:

(ז) **תוך** כדי דיבור נאמנת והא דאמרינן לקמן בסימן מ"ט דאם קידש אשה וחזר מיד אפילו בתוך כדי דיבור ואמר שהמעות יהיו מתנה אינו יכול לחזור שאני התם שעבר מעשה שנתן המעות בידה וא"כ הואיל שנעשה מעשה בקידושין דיבור לא יכול לבטל מעשה אבל כאן דלא הוה אלא דבר בעלמא שאמר נתקדשה יכול לחזור תוך כדי דיבור דאתא דיבור ומבטל דיבור וכ"ל: (ח) **ואם לאו** אינה נאמנת כתב [illegible] קאי ופי' כאילו אמר ואם לאו דאינה נאמנת כתב הרמב"ם אבל אין פי' שבא להודיע שאם לא נתנה אמתלא שאינה נאמנת דזה כבר נזכר למעלה במה שאמר "לאחר" "תוך" "כדי" "דיבור" "אינה" "נאמנת" וסוב רמזו בא"ע על קלף וליתא שם הא' ואם לאו אינה נאמנת:

סי' מח (א) **קדשתיך** בפני פלוני ופלוני כו' אבל אם אמר שהיו הקידושין בלא שני עדים אין כאן קידושין (כמ"ש לעיל סימן מ"ב ס"ס) וכן כתב ב"י: (ב) **הוא** אסור בקרובותיה [illegible] (ג) **והיא** מותרת [illegible] (ד) **והוא** מותר בקרובותיה [illegible] (ה) **כופין** אותו ליתן כתובה [illegible]

דרישה

אלא בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת וא"כ היאך כתב ב"י ונתבאר בסי' י"ז וברי שם לא מיירי כלום בנתגרשה מ"מ גירושין ומיתה דין אחד להם דבגמרא ובברייתא כייל להו בכל הדינים וע"ש בכתובות ד' כ"ב ע"ב: [ג] **תוך** כדי דיבור נאמנת וכתב הר"ן בשם הרא"ה דאם אמרה מקודשת אני לפלוני לא מהמנינן לה בשום מגו (לומר פנויה אני כ"פ) אלא א"כ הוא מודה בדבר דכיון שהודית שנתקדשה לו לאו כל כמינה לחוב לו ולהפקיע עצמה ממנו עכ"ל:

סי' מח [א] **הוא** אומר קדשתיך כו' קדשתי את בתך כו' נלע"ד דלכך נקט שלשה בבות הללו שם במשנה לרבותא דאילו ברישא ה"א דוקא הוא אסור בקרובותיה אף אם יחזור אחר כך ויודה לדבריה דהא אמר בודאי קדשתיך משא"כ במציעתא דאיכא למימר דטעה ועלתה על דעתו דקבלה קידושין לעצמה ועכשיו שהיא אומרת שלא קבלה אלא לבתה הוא מקבל דבריה ה"א דנלך אחר דבריה ויהא הוא מותר בקרובות האם ויאסר בקרובות הבת קמ"ל דלא · ואילו בלא סיפא ה"א דבסיפא נאמין לו ומה שאמר היא דלא קדשה אלא אותי משום דיצר אלבשה ואם אמר כך מודה בה תהא מותרת גם היא בקרוביו קמ"ל דלא: [ב] **כופין** אותו ליתן כתובה וכתבו הר"ן (בקידושין ד' תרנב ע"א) וה"ה בשם הרשב"א האי דכופין אותו ליתן כתובה משכבר דאם הוא מכס ויודע שהיא אסורה לעלמא ופירש שעל כרחו הוא כותב שלא תתעגן אין כופין אותו ליתן כתובה אבל אם לא פירש נראים הדברים שאף על פי שיודע כופין אותו דסתם אמרו עכ"ל: וכתב עוד הר"ן דמשמע בגמ' דכל היכא שנתן גט אף על פי שהוא אינו מודה בקידושין נאסר בקרובותיה כדי שלא יאמרו שהוא נושא קרובת אשתו עכ"ל: (אבל אם הוא אומר קדשתיך

מעשה באחד וכו' אסור באשתו וכו' כתב מהר"ש לוריא ז"ל דוקא בימיהם אבל בדורותינו דאיכא חרם דר"ג מ"ה שלא לגרש בע"כ אינו נאמן וכ"כ המרדכי בשם... אשתו שזינתה דאינו נאמן לאוסרה עליו · עכ"ל:

מט המקדש א' מה' נשים וכו' משנה ואוקימתא דגמרא פ' האשה שלום והלכה כר' עקיבא דקידש בביאה קנסוהו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת אע"ג דלא עבר אלא אאיסורא דרבנן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה אפ"ה קנים וע"ל בסימן כ"ו אבל במקדש בכסף או בשטר אף ר' טרפון מודה דמניח כתובה ביניהם ומסתלק:

ומ"ש וכגון שהדבר ידוע שהכתובה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה טעם לדבריו דאי לא כתב כתובה הא קי"ל דארוסה אין לה כתובה ואיכא למידק דמדכתב רבינו כאן דברי הרמב"ם משמע דהכי ס"ל ולקמן בסימן נ"ה כתב על דעתו זאת דלא נהירא לא"א הרא"ש משמע דמסקנתו דלא כהרמב"ם אלא יש לה כתובה מן האירוסין אפילו לא כתב לה וע"ל סימן נ"ה היאך נוהגין וכתב עוד ה"ה דהראב"ד פי' דה"ה בהתנה לה כתובה אע"פ שלא כתב וכ"א אומרת אותי קידש והתנה לי כתובה חייב וכן בדכתב כתובה לארוסתו ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהן שוות או שקנו מידו והלכו להם העדים ומתו וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל:

אפילו תוך כ"ד וכו' ואפי' להחמיר לא הוו תוך כ"ד כדבור בקידושין ה"א בתשובת הריב"ש בסימן ק"ע:

נ קידש האשה ונתבטלו הקידושין אין כסף הקידושין חוזר אליו וכו' כך פסקו הפוסקים כאמימר פרק מי שמת דאפי' הדרי בה איהי קידושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושי טעות הוי ולכך

אותו ליתן כתובה מעשה באחד שאמר קדשתי אחות אשתי בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים קודם שקדשתי את אשתי ולא גירשתיה והרי היא נשואה (ו) ויש לה בנים וכתב ר"ת שאינו נאמן לאוסרה על בעלה כל זמן שלא יביא עדים (ז) ואפילו אם תאמר אמת שקדשתני אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה ואפילו יביא עדים שקדשה (ח) אם הוא היה בחופת אחות אשתו מותרת לבעלה כיון שנתקדשה לפניו (ט) שהאשה שנתקדשה לאחד בפני בעלה הוה קדושין (י) וזה אסור באשתו (יא) כיון שאמר שקדש לאחותו תחילה (יב) ואסור בקרובות שתיהן:

מט (א) **המקדש** אחת מה' נשים ואינו יודע איזו מהן קידש וכל אחת ואחת אומרת אותי קידש אסור בקרובות כולן (ב) ונותן גט לכל אחת (ג) ומניח כתובה ביניהן ומסתלק בד"א כשקדש בכסף או בשטר אבל אם קידש בביאה (ד) קנסוהו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת (ה) [א] וכגון שהדבר ידוע שהכתוב' של אחת מהם נאבדה וכל אח' אומרת קדשתני ואבדה כתובתי: המקדש אשה וחזר בו מיד ואומר שהמעות יהיו מתנה [ב] (ו) אפילו תוך כדי דבור (א) אין הזרתו כלום וצריכה גט: כל מי שאינו יודע בטיב קדושין (ז) לא יהיה לו עסק עמהן להורות בהן שבקל יכול לטעות ויתיר הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל:

נ קידש האשה ונתבטלו הקדושין אין כסף הקדושין חוזר אליו ל"ש מת הארוס או הארוסה או חזר בו הוא או אפי'

לא קדשתיך י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואח"כ מקדשין וכ"כ הרמב"ן וכ"כ הר"ן ז"ל וכתב הר"ן וה"ה בשם הרשב"א ז"ל אהא דאמרינן אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה מסתברא דאם הוא חכם ויודע שהיא אסורה לעלמא ופירש שע"כ הוא כותב שלא תתעגן אין כופין אותו ליתן כתובה אבל אם לא פירש נראין הדברים שאע"פ שהוא יודע כופין אותו ליתן כתובתה דסתם אמרו עכ"ל וכתב הר"ן דמשמע בגמרא דכל היכא שנתן גט אע"ג שהוא אינו מודה בקדושין נאסר בקרובותיה כדי שלא יאמרו שהוא נושא קרובת גרושתו וכ"כ ה"ה בפ"ט (א) והרמב"ם כתב בפרק הנזכר כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קדשתני והוא אומר לא קדשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה לשאר העם שאין לו בזה הפסד · וכתב ה"ה ולשון רבינו שכתב שאין לו בזה הפסד צ"ע ואולי ר"ל שאין בזה הפסד ממון והרבה נשים יכול לישא חוץ מקרובותיה כתב הרשב"א בתשובה בהיתר רחל אחות לאה ליגשא לשמעון זה צריך דקדוק במה שטען כילד אמר ללאה בשעה שבא לטעון עליה שלשם קדושין נתנו לה שאם בא הלשון שכתבתם בדקדוק באמר לה יש עדים שלאחר וכאן אמרתי לך התקדשי לי בו וא"כ שנתנו לה סתם ואח"כ חזר ואמר לאחר שקבלתו התקדשי לי בו אין זה כלום שאפילו לדבריו אינה מקודשת ולא נאסר בקרובותיה אבל אם היה דעתו לומר אין לפקדון אמרתי ואח"כ אמרתי בשעת נתינה התקדשי לי בו וקבלתו אם כן לפי דבריו מקודשת היא לו ואפילו יכחישנו העד שויה קרובותיה אנפשיה חתיכה דאיסורא והוא נאמן על עצמו יותר ממאה עדים עכ"ל: ומעשה באחד שאמר קדשתי אחות אשתי בפני פלוני ופלוני וכו' וכתב ר"ת שאינו נאמן לאוסרה על בעלה וכו' עד סוף הסימן הכל כתבו התוספת והרא"ש בסוף גיטין (פט:) וגם המרדכי כתב שם מעשה זה:

מט המקדש אחת מה' נשים וכו' משנה בפרק האשה שלום (דף קיח:) קידש אחת מה' נשים ואינו יודע איזו מהן קידש כל אחת ואחת אומרת אותי קידש ניתן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק דברי רבי טרפון ר"ע אומר לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת ובגמרא אוקימנא למתניתין כרשב"א ומאי קידש דקתני במתניתין קידש בביאה דתניא ארשב"א לא נחלקו רבי טרפון ור"ע על שקידש אחת מה' נשים ואינו יודע לאיזו מהן קידש שמניח כתובה ביניהם ומסתלק ועל מה נחלקו על שבעל שרבי טרפון אומר מניח כתובה ביניהם ומסתלק ור"ע אומר ישלם כתובה לכל אחת ואחת דאע"ג דאיסורא דרבנן הוא דעביד קנים ופרש"י דאיסורא דרבנן קא עביד · דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל כר"ע מחבירו ורבי טרפון חבירו הוא כדאיתא בפרק הכותב (פד:) וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט: **ומ"ש** וכגון שהדבר ידוע שהכתובה של אחת מהן נאבדה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר וז"ל והדבר ידוע שהכתובה שכתב לאחת מהם אבדה וכל אחת ואחת אומרת אני היא שקדשתני וכתבת לי כתובה ואבדה כתובתי וכתב ה"ה על זה הכוונה שהדבר ידוע שדין משנתינו בשכתב כתובה היא דאי לא הא קיימא לן דארוסה אין לה כתובה וזהו כפי שיטתו ושיטת הגאונים ובהשגות א"א מפני שהסכימו בגמרא דארוסה אין לה כתובה אא"כ כתב לה לפיכך הוצרך לכל זה ולא היה צריך לא לכתובה ולא לאבדה שאם התנה לה כתובה אע"פ שלא כתב חייב ואלו הנשים כל אחת אומרת אותי קידש והתנה לי כתובה ע"כ ורבינו תופס לו אחד מן הדרכים ובודאי דמשכחת לה בדרך שכתב הר"א ז"ל ועוד דרכים אחרים כגון שכתב לארוסתו ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהן שוות או הקנו מידו והלכו להם עדים ומתו וכ"כ הרמב"ן ז"ל עכ"ל · המקדש אשה וחזר בו מיד וכו' אפילו תוך כדי דיבור אין חזרתו כלום וכו' בפרק יש נוחלין (דף קכט:) ובפ' בתרא דנדרים (דף פז·) אסיקנא בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממקדש ומגרש ומגדף: כל מי שאינו יודע בטיב קדושין לא יהא לו עסק עמהם מימרא פ"ק דקדושין (ו:) ופרש"י לא יהא לו עסק עמהן להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן:

נ קידש האשה ונתבטלו הקדושין אין כסף הקדושין חוזר אליו ל"ש מת הארוס או הארוסה וכו' בפרק מי שמת (דף קמה·) איפליגו תנאי אי קדושין לטיבועין ניתנו וכו' פירוש כשנתן לה הקדושין כאילו נטבעו לים ולא ישוב אליו עוד ובתר הכי אמר רב פפא הלכתא בין שמת הוא בין שמתה היא הדר ביה איהו מוהדרי הדרי קדושי לא הדרי הדרה בה איהי אפילו קדושי נמי הדרי אמימר אמר קדושי לא הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה רב אשי אמר גיטה מוכיח עליה והא דרב אשי בדותא היא דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא ופרש"י גזרה שמא יאמרו קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצאו קדושין תופסין באחותה ומותרת לו ומשמע ודאי דהלכתא כאמימר וכן פסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל בהלכות זכיה ומתנה פ"ו וז"ל המקדש את האשה אפילו קדשה באלף דינר בין שחזרה היא בין שחזר הוא בין שמת הוא בין שמתה היא אין הקדושין חוזרין לעולם אלא הרי הן מתנה גמורה שאין לה חזרה ואם היו קדושי טעות חוזרין המעות והמקדש אחותו המעות מתנה אדם יודע שאין קדושי תופסין בעריות ואין זה טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה עכ"ל · וכתב ה"ה המקדש את האשה וכו' מפרש בגמ' פסק הלכה וכן בהלכות ואמרינן התם טעמא דאי הדרי גזירה שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה · וכתב הרמב"ן ז"ל בשם גאון דבממאנת הדרי דתנן (יבמות קח·) הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ומוטב שיאמרו קדושין תופסין באחותה אבל קטנה היוצאה בגט כיון דאסור בקרובותיה איתא להאי טעמא ע"כ בחדושי הרשב"א ז"ל עכ"ל: ודברים אלו בשם גאון כתב ג"כ נ"י בפ' מי שמת · וכתב עוד ה"ה ואם היו קדושי טעות

דרכי משה

מח (א) ובמרדכי בהגה"ה דקידושין ע"ד דף תרס"ד תרי"ב דכשנותן גט נאסר בקרובותיה אע"ג דאינו מודה בקדושין מס אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנשאה אפ"ה אינה נאסרת בקרוביו וע"ש הטעם: **מט** (א) ואפילו להחמיר לא הוי תוך כדי דיבור כדיבור בקדושין וכ"מ בתשובת בר ששת סי' ק"ע:

כתב

דרישה

קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאו לגט משום חשש אפ"ה אינה נאסרת בקרוביו עיין הטעם בהגהות מרדכי בקידושין ד' תרס"ד ע"ד כ"פ):

סי' מט [א] **וכגון** שהדבר ידוע שהכתובה כו' ולשון זה כ' ג"כ הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה שיש עוד דרכים אחרים אע"פ שלא כתב כגון שהתנה ליתן לה כתובה וכל אחת אומרת אותי קדש והתנה לי כתובה וכן אם כתב ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהן שוות או שקנו מידו והלכו להם העדים ומתו עכ"ל: [ב] (אפילו תוך כדי דיבור כו' ואפילו להחמיר לא הוי תכ"ד כדיבור בקידושין ע' בתשובת ריב"ש סי' ק"ע כ"פ: פעמים

פרישה

וארוסה יש לה כתובה ואפי' אם לא כתב לה כתובה לדעת הרא"ש ורבינו כמבואר לקמן בסימן נ"ה ולדעת הרמב"ם שסבר שאין כתובה לארוסה אלא א"כ כתב לה מיירי כשכתב לה וא"ת א"כ היאך יכול לומר לא קדשתיך י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואחר כך מקדשין כ"כ ה"ה והרמב"ן והר"ן ועד"ר: (ו) **ויש** לה בנים נראה אע"ג דאין לה בנים אינו נאמן לאוסרה וכתב המעשה כמו שהיה דהא כתב אחר כך בתשובה שאינו נאמן לאוסרה על בעלה ואם איתא שבנים דוקא נקט ומש"ה אינו נאמן הו"ל לומר שאינו נאמן מחמת הבנים גם בש"ע לא כתב ויש לה בנים ע"ש: (ז) **ואפי'** אם תאמר אמת שקדשתני אינה נאמנת דשמא עיניה נתנה באיש אחר (אין להקשות תהא נאמנת במגו דאומרת גרשתני דוה הוי מיגו דהעזה · ודוקא כל זמן שהיא תחתיו אינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה אבל אם בעלה רוצה לגרשה הרשות בידו ואח"כ אסורה עליו דשויתה עצמה חתיכה דאסורה ועיין בתשובת בן לב חלק ג' דף ק"ט ע"א כ"פ): (ח) **אם** הוא כו' פי' אותו האיש שאמר שקדשה: (ט) **שהאשה** שנתקדשה לאחר בפני בעלה כו' דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ובודאי גרשה ומיהו נראה דוהו דוקא דאמרה בהדיא גרשתני או שותקת אבל אי אמרה לא קדשתני מעולם בזה לא מהני מה שהיה בחופתה שהרי זה הוא ככל האומר לא לויתי הרי הוא מודה שלא פרע ואם יש עדים שלוה חייב לשלם ושוב אינו נאמן לומר לויתי ופרעתי כמבואר בח"מ סי' ע"ט: (י) **וזה** אסור באשתו והטעם דנאמן הוא לאוסרה עליו והיא אינה נאמנת לאסור נפשה עליו כמו שכתבתי לפני זה · משום דהיא אינה יכולה להפקיע נפשה מבעלה בשום צד מבלי רצונו משא"כ הוא דיש בידו להפקיע נפשו ממנה בגט שלא לרצונה וק"ל ועד"ר: (יא) **כיון** שאמר שקדשה פירוש אפילו אין כאן עדים שקדשה ואינו נאמן באמירתו לאסרה לבעלה וכנ"ל מ"מ עשאה חתיכת איסור אנפשו באמירתו שקדשה בפני עדים: (יב) **ואסור** בקרובות שתיהן בקרובות אחות אשתו הואיל שאמר שקדשה ובקרובות אשתו דלמא לא קידש אחותה:

סי' מט (א) **המקדש** אחת מחמשה נשים אין דין זה דומה למה שכתב לעיל סימן מ"ח שאם היו כבריות ושתי אחיות בהדדי וקידש אחת מהן דסתם אתא לאשמעינן דהכבריות מקודשות אע"פ שיש עמהן שתי אחיות והכא אתא לאשמעינן שאסור בקרובות כולן ודיני כתובה: (ב) **ונותן** גט לכל אחת פירוש כשאינו רוצה ליקח אחת מהן או כולן אזי אין שום אחת רשאי לכנסה לאחר מבלי גט מוס: (ג) **ומניח** כתובה ביניהן פירוש אם אין שטר כתובה יוצא מתחת יד אחד מהן דאם לא כן ודאי אותה קדשה שהכתובה תחת ידה וכדכתב לקמן וכגון שהדבר ידוע כו' : (ד) **קנסוהו** חכמים שיתן כתובה כו' דעבד איסורא דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה: (וכמ"ש לעיל ס"ס כ"ו כ"פ): (ה) **כגון** שהדבר ידוע שהכתובה כו' דאם לא כן אותה שהכתובה בידה ודאי קדשה אלא דידוע שנאבדה כו' וקשה הא סבר הטור לקמן סימן נ"ה דארוסה יש לה כתובה אפילו לא כתב לה כדעת הרא"ש אביו ואם כן למה ליה למימר וכגון שהדבר ידוע כו' ודוחק לומר שכתב כן לדעת הרמב"ם שסבר שאין כתובה לארוסה אלא אם כן כתב לה דזה דוחק מאוד שסתם כאן כנגד סברת הרא"ש אביו וכנגד סברתו ואף אם תאמר שדרך רבינו הוא לכתוב עניינים שהם אליבא דכולי עלמא מכל מקום לא הוה ליה לכתוב וכגון שהדבר כו' משמע שדין זה לא נמצא בגוון אחר אלא בכהאי גוונא ויש לדחוק לומר דרבינו סבירא ליה דבכהאי גוונא דאין כאן קידושין ידועים לאיזה מהן לקנסו וליתן למחשתן כתובה כולי האי ודאי לא קנסוהו אם לא שכתב לכמות לאחת מהן כתובה דאף שתקנו חכמים לדעת הרא"ש כתובה לארוסה אף בלא כתב לה במקום קנס כי האי לא אמרו ומהאי טעמא נראה דרבינו לא כ"כ אלא בסיפא דצריך ליתן כתובה למחשתן אבל ברישא דמניח כתובה א' ביניהן ומסתלק אפשר דסבירא ליה דאפילו לא כתב כלל אפ"ה צריך ליתן כתובה א' וכמ"ש והשתא א"ש דלא כתב רבינו כן ברישא ואף הרמב"ם שם בפ"ט דין כ"א ג"כ כתב בסיפא מ"מ רבינו מדרכו לשנות ולפרש יותר הו"ל לפרשו ברישא ומרישא נשמע לסיפא במכ"ש משא"כ עתה דה"ל בסיפא דוקא הדין כן וכמ"ש ודו"ק: (ו) **אפי'** תוך כדי דיבור אין חזרתו כלום דאסיקנא בפרק יש נוחלין בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדבור דמי חוץ ממקדש ומגרש ומגדף ובפרק שבועת העדות כתב הר"ן טעמו של דבר וכתבתי דבריו בח"מ סי' רנ"ט ע"ש: (ז) **לא** יהיה לו עסק עמהן פרש"י להיות דיין בדבר שזהו עוות שאינו יכול לתקן וזה שדקדק רבינו וכתב לא יהיה עסק עמהן להורות בהן:

(א) אפילו חזרה בה היא והדרונות ששלח [א] פעמים חוזרין ופעמים אינן חוזרין כיצד שלח לה בגדים וכלי מילת דברים שעומדים להשתמש בהם בבית אביה ואפשר שתשמש בהן [ב] עד שיבלו (ב) ושמשה בהן בבית אביה וכן אם שלח לה .מיני מאכל או משתה אם אכל ושתה בבית חמיו שוה דינר (ג) כששלחם שכך דרך להאבילו

טעות וכו' פירוש שהוא טועה וסבור שיהיו קידושין והוא דבר כלאי לטעות ומפורש בהא דמקדש אחותו דאמרינן אדם יודע שאין קידושין תופסין וכו' הא לאו הכי הדרי ואמרי' בהדיא בפ' המדיר (עו.) אפי' למ"ד לא הדרי ה"מ קידושי ודאין אבל קידושי טעות לא וזה מבואר. וכתב עוד והמקדש אחותו וכו' זה מחלוקת רב ושמואל בהאיש מקדש (מו:) ובפ"ק דמציעא (טו:) דרב אמר מעות פקדון ושמואל אמר מעות מתנה והלכתא כוותיה בדיני עכ"ל: "ב"ה ולשון נתבטלו הקידושין שכ' רבינו אינו מדוקדק שאם נתבטל מפני שהיו בטעו'חוזרי' מעות הקידושין כמו שנתבאר בסמוך: וכתוב במרדכי בקידושין פ' האומר בהגהות בקידושין ע"ת ולא נתקיי' או בקידושי ספק מוכח בפ' המדיר בסופו דלכ"ע לאו לטיבועין ניתנו עכ"ל והא דבסוף פרק המדיר הכי איתא אמר רב יהודה אמר שמואל המחליף פרה בחמור וכו' ותנא תונא כלה הי כלה אילימא וכו' אמר רב נחמן בר יצחק כלה בבית אביה ולקידושין ולא מיבעיא אליבא דמ"ד קידושין לאו לטיבועין ניתנו [אלא אפי' למ"ד לטיבועין ניתנו] ה"מ קידושי ודאי אבל קידושי טעות אי מייתי ראיה אין אי לא לא ופירש"י אליבא דמ"ד קידושין לאו לטיבועין ניתנו סתם קידושין שאם מת החתן הקידושין חוזרין הילכך הכא דהוו קידושי ספק אין כחה יפה בהם וצריכה להביא ראיה (א) כתב רבינו ירוחם במישרים נתיב כ"ג ח"ב בשם הירושלמי כן אותם שיש להם כתובה דרך קנס כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כשם שקנסו לענין כתובה כך קנסו לענין קידושין שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל וכתב עוד שם נדוניא שנהגו לכתוב באלו הארצות שמחייב עצמו החתן כשמשדכין ומודה שקיבל כך וכך ומחייב עצמו חוב גמור נראה שנגבית בכל ענין אפילו חזרו בהן או הוא או היא שכבר הודה וחייב עצמו ושעבד ושאלתי לרבותי על זה והודו לדברי עכ"ל:

והדרונות ששלח פעמים חוזרין ופעמים אין חוזרין כיצד שלח לה בגדים וכלי מילת דברים שעומדים להשתמש בהן בבית אביה וכו' משנה בפרק מי שמת (דף קמו.) השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם בק' מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שלח סבלונות מרובין כדי שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין כדי שתשמש והיא בבית אביה אינן נגבין ובגמ' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא ואסיקנא בגמ' דאכל דתנן לאו דוקא דה"ה אם שתה בדינר אין נגבין ואמרינן בגמ' (שם) היכא דאכל או שתה בבית חמיו ומת זו הלכה העלה רבי אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשויים ליבלות אין נגבין ושאין עשויין ליבלות נגבין ואיבעיא לן סבלונות העשויים ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא ופרשב"ם השולח סבלונות. מנהג חתנים לאחר קידושין למחרת שולח לבית חמיו לכבוד אשתו תכשיטין ומיני פירות וכדי יין וכדי שמן ופעמים אוכל שם עמה: אינן ניגבין. אם מת הוא או מתה היא או חזר בו ורוצה לגרשה שמחמת חיבה שאכל ושתה ושמח עמהם מחל כבלונות העשויים ליבלות אבל אין עשויין ליבלות הדרי אע"פ שאכל ושתה עמהם כדתניא בגמ' ובסבלונות סתם מיירי דהא לקמן מפליג בסבלונות ששלח כדי שיבואו עמה לבית בעלה לסבלונות שתשמש בבית אביה והנהו לא תלי באכילת חתן מכלל דרישא בסתם סבלונות והנהו תלויין בסעודת חתן אם אכל עמהן נמחלין ואם לאו נגבין: שלח סבלונות מרובין. ופירש כדי שיבואו עמה לבית בעלה וה"ה למועטין אם שלחן לכך אלא אורחא דמילתא נקט מרובין רגיל לשלוח ולפרש כדי שיבואו עמה לבית בעלה ומועטין כדי שתשמש בהם בבית אביה: העשויין ליבלות. קודם נישואין אין נגבין דהנהו מחולין בסעודת חתן בדינר כדפרישית במתני': ושאין עשויין ליבלות. כגון תכשיטי זהב וכסף והר"ן פירש שלח סבלונות מרובין שיחזרו עמה לבית בעלה וכו' ארישא קאי לומר דכי תנן אם אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין דוקא במועטין אבל מרובין נגבין ומרובין ומועטין לאו דוקא אלא מתקיימין קרי מרובין אע"ג שהן מועטין לפי שהן עומדין ברצויין ונגבין אע"פ שאכל שאין מתקיימין קרי מועטין לפי שהן מתמעטין והולכין וכיון שאכל אינן נגבין והביא ראיה לדבר וכ"כ נ"י בשם הריטב"א וכ"כ הרשב"א בתשובה וז"ל ירדו חכמים לסוף דעתן של בריות שהשולח לבית חמיו לא ע"ד ליתן להלוטין הוא שולח אלא ע"ד שישובו לו מבית חמיו עם אשתו ועל דעת לכנסה שלח ואפילו אכל בבית חמיו דינר או יותר לא מחל אלא על סבלונות מועטין שעשוין ליבלות דהיינו דמיכל ומשתי וכלים קטנים כייבא וכבכתא פירוש מיני צעיפים וקשורי נשים שהן דבר מועט אבל כל שאינו עשוי ליבלות כגון בגדים ותכשיטים חשובים אפילו אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין דסיפא דקתני שלח סבלונות מרובין וכו' פירושא דרישא הוא דקתני אכל שם סעודת חתן כלומר מה ששנינו ברישא אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אין אלו נגבין היינו סבלונות מועטין כגון מאכל ומשתה ודברים קטנים העשויים ליבלות בבית חמיו כייבא וכבכתא שהדעת נותנת על אלו שמחל כל שאכל שם סעודת חתן בדינר אבל כל השאר כגון בגדים ותכשיטין וכלי כסף וזהב הכל חוזר ואפילו אכל שם סעודת חתן בדינר לפי שלא שלח אלא ע"מ נישואין עכ"ל וכן דעת הרמב"ן דהא דאמרינן בגמ' יתוב רבנן סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא ובין שמת הוא ואפי' הדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין להם עד כדי בשר בזול עד כמה עד תילתא כתב סבלונות הדרי פירוש סבלונות מרובין ובשאכל שם ומאכל ומשתה לא הדר היינו כל דבר שעשוי ליבלות ובשאכל דאסיפא דמתני' קאי וכדמוכח בשמעתין לעיל בהדיא ורבנן סבא לפרושי למתני' אתא דלא תימא דוקא סבלונות מועטין שעשויין להשתמש בהן בבית אביה וכן כלין אבל כדי יין וכדי שמן הדרי שהרי אפשר להתקיים ולא שלח לה ע"מ שיאכלו בבית אביה את שלו קמ"ל רבין דכל שעשוי ליבלות ולהאכיל בין מרובה בין מועט לא הדר אבל כלי כסף וזהב הדרי לעולם ואפי' הדר ביה איהו וקמ"ל נמי דהדרא בה איהי אפי' כישא דירקא הדרא והאי דאמרה בלשון הלכתא לאו משום דאית בה פלוגתא אלא אורחא דתלמודא בהכי אבל לא אכל כולהו הדרי כדאמרינן לעיל ולא תנית להגהו כללי דכייל רב יוסף ז"ל בענין זה עכ"ל וגם הר"ן כתב בחידושיו כדברי הרמב"ן דרבין סבא לפרושי למתני' אתא ולא לפלוגי ובשאכל מיירי וקאמר דסבלונות הדרי כלומר המתקיימים ככסף וזהב אבל מאכל ומשתה אפילו הוא מרובה כיון דאכל לא הדר וה"ה לבגדים כיון שהן עשויין ליבלות ופירושא דמתני' קמ"ל דמרובין היינו סבלונות המתקיימין ומועטין היינו מאכל ומשתה ובגדים קמ"ל נמי דהדרא בה איהי אע"פ שאכל שם הדר אפי' כישא דירקא ומיהו כל היכא דלא אכל הדר וזה שלא כדברי הרי"ן מיגא"ש ז"ל שפירש דרבין למידחי למתני' אתא וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' זכייה ומתנה דסבלונות הדרי אע"פ שאכל ומאכל ומשתה לא הדרי ואע"פ שלא אכל ואינו מחוור עכ"ל. ומדברי הרי"ף והרא"ש נראה שהם סוברים כדברי המפרשים ז"ל שהרי כתבו הא דאמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא וכן הא דאיבעיא לן שתה מאי וכו' וכל מאי דאיתמר עלה דמתני' ואי הוי ס"ל כדעת הר"י בן מיגא"ש והרמב"ם ז"ל היה להם להשמיט כל זה "ב"ה ומ"מ לענין הלכה נקט כהרמב"ם דסוגיין דעלמא כוותיה בדיני ממונות ועוד דבשיטת הרי"ן מיגא"ש אמרו: ורבינו שכתב כיצד שלח לה בגדים וכלי מילת דברים שעומדים להשתמש בהם בבית אביה ואפשר שתשמש בהם עד שיבלו היינו דתניא כבלונות העשויין ליבלות אינן נגבין וכמו שנתבאר דהיינו דתנן מועטין כדי שתשמש והיא בבית אביה אינן נגבין: **ומ"ש** ושמשה בהן בבית אביה דמשמע שאם לא שמשה בהם בבית אביה אע"פ שהן עשויין ליבלות הדרי כיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל: **ומ"ש** וכן אם שלח מיני מאכל או משתה אם אכל או שתה בבית חמיו שוה דינר וכו' או אינה צריכה להחזירם מבואר במה שקדם: **ומ"ש** אם אכל או שתה וכו' כששלחם שכך דרך להאכילו כששולח הדורון דמשמע שאם לא אכל בשעה ששלחה אע"פ שאכל אחר כך הדרי איני יודע מנין לו ולא ראיתי מי שכ"כ ואפשר דס"ל ז"ל דע"י אכילה דשעת שליחות סבלונות מתוך אותה שמחה גמר ומחיל הסבלונות אבל לא על ידי אכילה בתר

ולכך חזרו ונמצאו קידושין תופסין באחותו ומותרת לו ונמצא פוגע בערוה: **כתב** הרמב"ם ואם היו קידושי טעות חוזרין המעות וכו' והאריך בו ב"י להביא דעת הפוסקים בדין זה ותימה דלעיל בסימן ל"ט כתב רבינו גבי נמצאו בה מומין בבית אביה דתצא בלא כתובה ואפילו הקידושין צריכה להחזיר ולא כתב לשם ב"י כלום אולי תקפה עליו משנתו:

כתב בתשובת מהרי"ל סימן ס"א הא דקידושין אינן חוזרין קבלתי מפי מורי דהיינו דוקא בארוסה וטעמא משום שלא יאמרו קידושי טעות היו כדאיתא בגמרא אבל בנשואה דליכא למיחש להכי הקידושין חוזרין וכן היה דן הלכה למעשה וע"ש: **והדרונות** וכו' משנה פרק מי שמת השולח סבלונות לבית חמיו שלח שם בק' מנה ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין שלח סבלונות מרובין כדי שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין סבלונות מועטין כדי שתשמש בהן והיא בבית אביה אינן נגבין ובגמ' מייתי עובדא בא' שמתה בבית חמיו ולא אכל ומת זו ההלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים באושא ואמרו סבלונות העשויים ליבלות אינן נגבין ושאין עשויין ליבלות נגבין ואיבעיא לן סבלונות העשויין ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשטא יתיב רבין סבא קמיה דרב פפא ויתיב וקאמר בין שמתה היא ובין שמת הוא והדר הוא הסבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי הדרא בה איהי הדרא אפילו כישא דירקא א"ר הונא בריה דרב יהושע ושמין להו דמי בשר בזול וכמה דמי בשר בזול כל זוז וזוז חשבינן ליה ארבעה דנקי ומפרש רבינו דרישא לא אתא אלא לאורויי דין אכל שם ובסיפא אתר לאורויי דאפילו אכל שם דוקא סבלונות שנשלחו כדי שתשמש בהן בבית אביה ואפשר שתשמש בהם עד שיבלו וכדרב אחא שר הבירה ומועטין אורחא דמילתא קתני שאותן שאפשר שיבלו אין רגילות לשלוח הרבה אבל כלי כסף וכלי זהב ובגדים שאינן עשויים לבלות חוזרים בכל ענין והיינו מרובין דרגילות לשלוח לה מרובין כיון שאינן עשויין לבלות ויבואו עמה לבית בעלה אבל אין חילוק בין מרובין למועטין דמיני מאכל ומשתה ובגדים שעשויין לבלות אפילו מרובין שוה מאה מנה לא הדרי אם אכל שם אבל כלי כסף וזהב ובגדים שאינן עשויין לבלות הדרי אפילו אכל שם והיינו כדאמר רבין סבא ולפרושי אתא דמרובין ומועטין לאו דוקא דאין חילוק אלא בין מאכל ומשתה וכיוצא בהם בגדים העשויין לבלות לסבלונות שאינן עשויין ליבלות וזו היא דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן וכ"י בשם הריטב"א וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש דלא כה"ר יוסף אבן מיגאש והרמב"ם:

ומ"ש רבינו ושמשה בהם בבית אביה דמשמע דאם לא שמשה בהם בבית אביה אע"פ שהן עשויין ליבלות הדרי אפילו אכל שם נראה דלמד כך מדלא איבעיא לן אלא בעשויין ליבלות ולא בלו ולא קמיבעיא לן נמי בעשויין להשתמש בהן בבית אביה ולא שמשה בהם מכלל דפשיטא לן דבעינן ששימשה בהם בבית אביה דאל"כ הדרי אלא דקא מיבעיא לן היכא דשמשו בהם ולא בלו:

ומ"ש אם אכל ושתה וכו' כששלחם שכך דרך להאכילו כששולח הדורון דמשמע שאם לא אכל בשעה ששלח אע"פ שאכל אח"כ הדרי נראה דהכריח כך מדקמיבעיא לן אכל הוא תנן שלוחו מאי משמע הוא דומיא דשלוחו ובשלוחו פשיטא הוא דדוקא כשהאכילו לשליח בשעה שהביא הדורון דאיכא למימר דמחמת חבה ושמחה שהאכילו לשלוחו כשהביא הדורון דחביב עליהם הדורון מחל גם הוא הסבלונות דשלח בשעה שהביא הדורון שוב אינו שלוחו ואין כאן רמז חיבה ולמה ימחול א"כ מסתמא גם באכל הוא צריך לפרש דהאכילוהו בשעה ששלחם כ"ל:

ומ"ש

דרכי משה

ג (א) כ, בתשובת מהר"ל סי' ס"א הא דקידושין אינן חוזרין קבלתי מפי מורי היינו דוקא בארוסה וטעמא משום שלא יאמרו קידושי טעות היו כדאי' בגמ' אבל בנשואה דליכא למיחש להכי

פרישה

סי' נ (א) **אפי'** חזרה בה גזילה שמא יאמרו קידושי טעות היו ולכן חזרו ונתלה דלמא היכא דשמע שיסברו קידושין תופסין באחותה ומותרת לו ואפילו אם נתן לה גט בחזרת קידושין ולא שמע בגט ויתירו לו אחות אשתו או בשאר קרובותיה וה"ה אם מת אחד מהן יסיה טעות בקרובים לו או לה (וכתב במהרי"ל סי' ס"א דדוקא בארוסה אבל בנשואה דליכא למיחש להכי הקידושין חוזרין כ"פ): (ב) ושמשה בהם אבל אם לא שמשה בהן הדרי דדעתו היה שתשמש בהן: (ג) כששלחם וכתב ב"י ז"ל דמשמע שאם לא אכל בשעת ששלחם אף ע"פ שאכל אח"כ הדרי ואיני יודע מנין לו ולא ראיתי מי שכתב כן ואפשר דס"ל דע"י אכילה דשעת שליחות הסבלונות מתוך אותה שמחה גמר ומחל אבל לא ע"י אכילה דבתר הכי ואפשר דס"ס דע"י אכילה דבתר הכי נמי סבר דמחל ומה שכתב כששלחם ל"ד אלא אורחא דמילתא נקט עכ"ל:

דרישה

סי' [א] נ **פעמים** חוזרין כו' כתב הרשב"א דכן הדין אם שלחם היא לה וב"י הביאו ע"ש: [ב] עד שיבלו כתב כ"י דמעות דין ודברים העשוין ליבלות יש לאן דלהוצאה ניתנו

סו

להאכילו כששולח הדורון (ד) אז אינה צריכה להחזירם (ה) אפילו הן עדיין בעין ואפילו הן שוה מאה מנה לא אכל שם כלל או שאכל שם (ו) פחות מדינר (ז) צריכה להחזירם בד"א שחוזר בו הוא אבל אם היא חוזרת בה אפילו כישי דירקי חוזרת אפילו אם אכל שם [ג] (ח) וכשמשלמת לו מנכה השליש ממה שהיתה שוה ופורעת שני חלקים שלח לה כלי כסף וכלי זהב ובגדים שאינם עומדים ליבלות בבית אביה חוזרים בכל ענין אפילו אכל שם (ט) שלחו לו לאכול בביתו כששלח הדורון או ששלח הדורון ע"י שלוחו והאכילו לשליח מיבעיא אם חשוב כאילו אכל שם ולא איפשיטא והו מיבעיא אם אכל שם שוה חצי דינר (י) אם מחל על חציה ותו מיבעיא (יא) אם השביחו הסבלונות אם אותו השבח חוזר עם הסבלונות וכשהן חוזרים ולא איפשיטא (יב) ואין מוציאין מספק (יג) ואין חוזרים כתב הרמב"ם הורו רבותי אם מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לרעיו או יחלק מעות לשמשין וכיוצא בזה ועשה כדרך שעושים כל העם וחזרה בה משלמת לו הכל שהרי גרמה לו לאבד ממונו (יד) וכל הגורם לאבד ממון חבירו משלם לו והוא שיהיה לו עדים כמה הוציא שאין זה נשבע ונוטל והשיג עליו הראב"ד (טו) וכתב אינו משוה עם רבותיו בזה דגרמא זו דומה למוכר זרעוני גינה ולא צמחו (טז) שאינו משלם לו הוצאה כללו של דבר איבוד ממון שבעל הממון עושה אע"פ שזה

ומ"ש לא אכל שם כלל או שאכל שם פחות מדינר צריכה להחזירם לצדדים קאמר דבלא אכל שם כלל צריכה להחזירה הכל ובפחות מדינר לפי מה שאכל הוי מחילה ואידך צריכה להחזיר דכיון דאיבעיא לן ולא אפשיטא אין מוציאין מספק ולפי מה שאכל אין צריך להחזיר: כתב הרמב"ם וכו' והראב"ד השיג וכו' וה"ה הלין ואמר דבזריעה הוציא כדי להרויח אבל כאן לא היתה כונתו להשתכר וכו' ולא הבנתי מה טעם יש בחלוקו זה דבין בזו ובין בזו הרי גרם לו לאבד ממונו ואם יש לפטרו מטעם גרמא בניזקין דפטור גם כשאין כונתו להשתכר פטור הגורם כיון שלא הזיקו בידים אלא נראה עיקר דבמוכר זרעוני גינה פלוגי בה תנאי בפרק המוכר פירות ורשב"ג סובר דאף היציאה חייב לשלם אף ע"ג דגרמא בניזקין פטור חייב לשלם מטעם קנסא אפילו אומן שקלקל המאכל נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחין שזימן אורחים ואין לו מה יאכל אע"ג דגרמא הוא משום דקנסינן ליה וכך פי' רשב"א לשם להדיא ולית הילכתא כרשב"ג אלא כת"ק דכיון דמכר לו בסתם ואיכא למימר דלרפואה זבין ליה לא קנסינן ליה וא"ל דאומן לא מיחייב לשלם לו דמי בשתו אבל הכא אף עפ"י דגרמא הוא מ"מ חשבינן ליה כאילו הוציא ההוצאות על פיו כיון שנהגו כל אנשי המדינה לעשות סעודה ויאכיל לרעיו וכו' ואין אחד שלא יוציא הוצאות הללו הילכך דינא הוא בתשלם את הכל כי דינא דגרמי הוא כאילו ציוה לו להוציא הוצאות אלו והינו בכל גרמא בנזקין דפטור ועיין בתשובת מהר"י קולון סוף שורש עשירי:

שאלה

דבתר הכי מחיל ואפשר דסבר דע"י אכילה דבתר הכי נמי מחיל ומ"ש כששלחם לא דוקא אלא אורחא דמלתא נקט: ומ"ש אינה צריכה להחזירם אפילו הן עדיין בעין היינו מדאיבעיא לן סבלונות העשויין ליבלות ולא בלו מהו ולא איפשיטא וכיון דספיקא הוא אינה צריכה להחזור שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ומ"ש ואפילו הן שוה מנה מבואר במשנה (שם): ומ"ש לא אכל שם כלל או שאכל שם פחות מדינר צריכה להחזירם מבואר במשנה ובגמרא: ומ"ש בד"א שחוזר בו הוא אבל אם היא חוזרת בה אפי' כישא דירקא חוזרת היינו כדרבין: ומ"ש אפילו אכל שם כ"כ הר"ן ומוכרח הוא דאי בדלא אכל שם אפילו הדר ביה איהו נמי הדרי: ומ"ש וכשמשלמת לו מנכה השליש וכו' מבואר בגמרא שכתבתי והטעם מבואר בדברי רשב"ם: ומ"ש שלח לה כלי כסף וכו' חוזרין בכל ענין אפי' אכל שם מבואר בברייתא שכתבתי ושאין עשויין ליבלות נגבין אפי' אכל ושתה שם וכמו שכתבתי שפירשו המפרשים דהיינו דתנן שלח סבלונות מרובין כדי שיחזרו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. ומ"ש דה"ה לבגדים מבואר בדברי הרשב"א בתשובה שכתבתי אף על גב דלא משמע כן מדברי הר"ן ומיהו אפשר דהר"ן נמי סבר הכי ובגדים שכתב היינו כייצא וסבכתא: ומ"ש שלחו לו לאכול בביתו כששלח הדורון או ששלח הדורון ע"י שלוחו והאכילו לשליח מיבעיא אם חשוב כאילו אכל שם ולא איפשיטא וכתב הרא"ש ואינן נגבין וכן בדין דכיון דספק הוא המע"ה וכך הם דברי רבינו שכתב לקמן ואין מוציאין מספק ואינן חוזרין והכי בעיי נמי קאי ושלא כדברי נמוקי יוסף שכתב דכיון דלא איפשיטא לית לן בה אלא מאי דתנן במתניתין אכל הוא בבית חמיו או בפתה בית המיו לאפוקי אכל שלוחו או שלחו לו: ומ"ש ותו מיבעיא אם אכל שם שוה חצי דינר אם מחל על חציה ותו מיבעיא אם השביחו הסבלונות אם אותו השבח חוזר עם הסבלונות וכו' שם איבעיא מהו שיכנס שבח סבלונות ופרשב"ם בשם ר"ח אמילתא דרבא קאי דאמר דווקא אכל דינר אבל פחות מדינר מהו שתגבה לפי מה שאכל אם אכל פחות מדינר לא וקאמר אם אכל חצי דינר תגבה החצי וכן פירשו התוספות ושבח סבלונות פירש רשב"ם היכא דהדרי מי הדרי שבח שהשביחו כגון שלח לבית חמיו לאן ובקר וילדו: ומ"ש ולא איפשיטא ואין מוציאין מספק ואינן חוזרין פשוט הוא וכן פסק בנמוקי יוסף בשבח סבלונות כתב בנמוקי יוסף השולח סבלונות לבית חמיו אמר המחבר פירוש לאחר קדושין דבלא קדושין ודאי לא מחיל כלום ואפילו אכל שם ואפילו היכא שדוכין כיון דמצי למהדר בהו ולהכי נקט בית חמיו הריטב"א ז"ל · ואין נראה כן מדברי הרשב"א בתשובה שאכתוב בסוף סימן זה. וכתב עוד נמוקי יוסף בשם ה"ר יונה דמעות דין עשויים ליבלות יש להם דלהוצאה ניתנו ופירשו המפרשים דה"ה מלבושים וקשורי פשתן וכיוצא בזה נקרא עשויין ליבלות ואינן נגבין כיון שאכל שם ומסתברא דאם שלח ג' או ד' זוגות מלבושים שאין דרך כלל לבלותן בבית אביה דודאי יש לאלו דין סבלונות מרובין ונגבין וכ"כ ה"ר יונה ז"ל · וכתב עוד נמוקי יוסף שבח סבלונות כלומר בסבלונות מועטין שאינן נגבין כשאכל אם לא אכל ודאי דנגבין מאי נגבין עם שבחן כגון שהשביחו לאחר מכאן ואח"כ בלו קודם חזרה מי לימא כיון דבשעת נתינה היה דעתו לאוכלם שם ויש...ו להם לא יפרע אלא כמו שהיו שוות אז או דילמא כיון שלא אכלו ברשותו קיימי עד שעת חזרה אם כן חייבים להחזיר השבח וסלקא בתיקו והוי ספיקא דממונא והמוציא מחבירו עליו הראיה אבל בסבלונות שאין עשויין ליבלות ממ"כ איתנהו בעינייהו פשיטא דנגבין עם השבח ואם הוציא אותן שלא ברשות פשיטא דמשלמין רה שהשביחו קודם הוצאה ואם השביחו אחר הוצאה לא יהא אלא גזלן וכל הגזלנין לא משלמין אלא כשעת הגזילה הילכך ודאי לא יחזירו השבח עכ"ל · וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכיה השולח סבלונות לבית חמיו בין מרובין בין מועטין בין שאכל שם סעודת ארוסין בין שלא אכל בין שמת הוא בין שמתה היא או שחזר בו האיש יחזרו הסבלונות כולן חוץ מן המאכל ומשתה וכן כלים מועטים ששלח להשתמש שם בבית אביה אם נשתמשה בהם ובלו או אבדו אינן משתלמין אבל אם היו קיימין חוזר הכל וגובה אותם בבית דין שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד מורה היא בו חוזר הכל ואפילו המאכל והמשקה חוזרת דמיו בזול וכבר הסכימו הגאונים שאם היו דמי מאכל ומשקה ששה משלמת ארבע אם חזרה בו שלא נתן לה מתנה אלא על דעת שלא תחזור בו עכ"ל כתב הרב המגיד דעת הרב כדעת רבנו ר"י בן מיגאש שפירש דהא דיתיב רבין סבא וקאמר בין שמת הוא בין שמתה היא וכו' בין אכל בין לא אכל הוא ואידחיא מתניתין מקמי הא דרבין והכריח הרב ז"ל לפי שיטתו שאפילו בשאכל הוא ועוד כתב דכי אמרינן דסבלונות הדרי היינו דוקא היכא דלא בלו אבל בכו לא עכ"ל ונראה שהרמב"ם ז"ל מפרש דהא דתניא סבלונות העשויין ליבלות אין נגבין וכו' היינו בעשויין ליבלות ובלו ודין כלים מועטים שלח לה להשתמש בבית אביה וכו' שכתב היינו כייצא וסבכתא דתרגימו בגמרא אמתני' דשלח סבלונות מועטין כדי שתשתמש בבית אביה: כתב הרמב"ם הורו רבותי אם מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה וכו' בפרק הנזכר ועל מה שהשיג הראב"ד כתב ה"ה יש לתרץ שאינו דומה לזריעה ששם היה מוציא בהן הוצאות כדי להרויח אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר בדבר אלא להתנהג במנהג העיר וכיון שהוא נסמך עליה והיא חזרה בה דין הוא שתשלם וכן נראה שאינו דומה למה ששנינו בתוספתא הלוקח קנקנים מחבירו ונמצאו פטסאות ונשתברו חייב להעמיד לו דמי קנקנים אבל לא דמי יין דהתם היה מתכוין ליהנות בתשמישין זה נראה דעת המחבר וצ"ע עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה המשדך בתו לחבירו ושלח לו בגדים ותכשיטים ואחר כך נתבטל השדוכין בין שחזר בו האב בין שחזר בו החתן חייב להחזיר לו הכל דכי היכי דהדרי סבלונות דשלח איהו לה הכי נמי הדרי מאי דשלחה איהי לדידיה דאומדן דעתא הוא שלא שלחה אלא על מנת שיכניסנה לחופה ומיהו מסתברא שמה שבלה בבגדים אפילו חזר בו הוא פחות שליש כדאמרינן בפרק מי שמת הדרה ביה איהי וכו' ושמין לו דמי בשר בזול וחזר בו דהכא כחזרה בה דהתם דכאן וכאן מי שהוטל עליו לשלם הוא שחוזר בו ע"כ וכן כתב בתשובה אחרת וסיים בה שלא שלח אלא על מנת שתכנסה לו בתו ואפילו נתארסה לא מחל עד שיכנוס בתו אע"פ שנתקררה דעתם באירוסין וכענין ששנינו בפרק אף על פי (נד:) נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין וכו' לית הלכה כתנא קמא אלא כרבי אלעזר ב"ע דאית ליה שלא כתב לה אלא על מנת שהוא כונסה בנשואין ואע"פ שחלקו בפ' נערה שנתפתתה (מז) בין דידיה לדידה ובין דידה לדידיה דאיפליגו רבי נתן ורבנן בכותב לה כסות וכלים שיבואו עמה מביתה לבית בעלה ע"כ לא אמר רבי אלעזר ב"ע אלא מדידיה לדידה אבל מדידה לדידיה אפילו רבי אלעזר מודה משום אחתוני הוא וכו' מ"מ לא קיימא לן כרבי נתן אלא כתנא קמא דסבר דלעולם לא זכה עד שתכנס לחופה עמו ותנן בפרק מציאת האשה (סו ·) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו וכו' ומקשה בירושלמי ולא דברים הנקנין באמירה הן ומשני פוסק על מנת לכנוס כלומר כל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנוס ומתניתין דהשולח סבלונות כשנתארסה היא והא דתנן לה בשולח סבלונות לבית חמיו ולא תנן נמי בשולח אבי כלה לחתן אורחא דמילתא נקט דאורחא

דרישה

ניתנו (כ"כ בפ' מי שמת ד' ר"מ ע"ב): [ג] **וכשמשלמת** לו מנכה השליש כו' לכאורה היה נראה דזה קאי דוקא אמאכל ומשתה אבל בסבלונות של דברים העשוין ליבלות צריכין לשלם משלם דהא בסמוך הביא רבינו תשובת הרא"ש וכתב בסופה ז"ל הלכך כיון שחזרה בה חשבינן דמי הסבלונות מעיקרא בחשבון ונשבע שמעון כו' ע"ש ומשמע שצריכה לשלם לו כל מה שהיו שוים וכן משמע בגמרא בפרק מי שמת ד' קמ"ו ע"ב דקאמר התם הדרה בה איהי הדרה אפילו כישא דירקי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ושמין לה דמי בשר בזול וכמה דמי בשר בזול כל זוז וזוז חשבינן ליה ארבע דנקי דהיינו שני שלישי ושליש מנכת לו עכ"ל הגמרא וב"י הביאה משמע דבסבלונות שלא ממאכל ומשתה צריכה לשלם משלם דהא לא אמר אלא דמי בשר בזול וכן בש"ע כתב וז"ל מורה היא חוזר הכל ואפי' המאכל והמשקה ונותנת דמיו בזול דהיינו שאם היו המאכל והמשקה ששה משלמת ארבע ולא זכר כלום כשמחזרת לו הסבלונות של דברים קטנים שמנכת לו שליש כך היה נראה לכאורה אבל אי אפשר לומר כן דהא הרשב"א כתב בתשובה ובית יוסף הביאה בסימן זה וז"ל המשדך בתו לחברו ושלח לו בגדים ותכשיטים ואחר כך נתבטלו השידוכין חייב להחזיר לו הכל כו' ומיהו מסתבר שמה שבלה בבגדים אפילו חזר בו היא פוחת שליש כדאמרינן בפרק מי שמת הדרה בה איהי כו' ושמין לו דמי בשר בזול · וחזר בו דהכא כחזרה בה דהתם דכאן וכאן מי שהוטל עליו לשלם הוא שחוזר בו עכ"ל ומ"ש בגמרא ושמין להם עד כדי דמי בשר בזול ולא נקט שאר דברים משום דלפני זה מיירי במאכל ובמשתה דקאמר היכא דהדר הוא סבלונות הדרי מאכל ומשתה לא הדרי ופירושו של סבלונות היינו דברים המתקיימים ופירוש של מאכל ומשתה היינו כל דבר שעשוי לבלות ונקט מאכל ומשתה לרבותא דלא תימא דוקא סבלונות מועטין שעשוין להשתמש בהן בבית אביה והן כלין אבל כדי יין וכדי שמן הדרי שהרי אפשר להתקיים ולא שלח לה על מנת שיאכלו בבית אביה את שלו קא משמע לן דכל שעשוי לבלות ולהאכיל לא הדר כן כתב הרמב"ן והר"ן ובית יוסף הביאה וע"ש מ"ש הרא"ש חשבינן דמי הסבלונות מעיקרא בחשבון וכן לפני זה כתב ודמי הסבלונות היו בחשבון היינו מלבד הפחת שהוא צריך לנכות לה דהיינו שליש הפחת והרא"ש לא מיירי הפחת בהכי וסמך על הדין שכתב במקום אחר מ"כ י"ל דהכא סבר הרא"ש בס"ב

פרישה

(ד) **אז** אינה צריכה להחזירם שמחמת סיבה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות בעשוין ליבלות פירוש הדברים שיבלו סעודה בבית אביה כ"פ) אבל דברים שאין עשוין ליבלות אמרו חכמים דעתו שלא שלח לה אלא על מנת שישובו לו מבית חמיו עם אשתו וע"ד לכנסה שלח לה ואפילו אכל שם שוה דינר או יותר: (ה) **אפילו** הן עדיין בעין דאיבעיא הוא בגמרא אם הן בעין אם צריכה להחזיר לו או לא ולא אפשיטא והמע"ה:

(ו) **פחות** מדינר דכל פחות מדינר לא מקרי אכילה לענין זה: (ז) **צריכה** להחזירם פירוש ל"ד אלא מקצת צריכה להחזירם והשאר קא מיבעיא לן כדלקמן מ"ו: (בד"א שחוזר בו הוא וה"ה מת הוא או היא כ"פ): (ח) **וכשמשלמת** לו פי' מאכל ששלח לה ואכלה מנכה השליש ממה כו' דהיינו דמי בשר בזול (דאם היה שוה ו' זהובים לא ישלמה רק ד' זהובים כ"פ) וכן הדברים העשוין לבלות מנכה לו שליש מהם שבענין זה שמין כל המחזירין אוכלין שהאכילין מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו הקידושין לא הדרי כדלעיל שלא יאמרו קידושי טעות כו' ועיין בדרישה: (ט) **שלחו** לו לאכול בביתו פירוש שלא אכל בבית חמיו אלא חמיו שלח לו שוה דינר לאכול בביתו: (י) **אם** מחל על חציה פי' של סבלונות: (יא) **אם** השביחו הסבלונות כגון ששלח לה לאן ובקר וגזזה אותם או ילדו אצלו רמב"ם ועד"ר: (יב) **ואין** מוציאין מספק ואינן חוזרין רצה לומר בכל דבר ספק אין מוציאין ממון וממילא ה"כ אין מחזירין: (יג) **ואינן** חוזרים אכל הני אבעיות' קאי ובשבח אינה צריכה להחזיר השבח ובשאכל חצי דינר אינה צריכה להחזיר האכילה של סבלונות: (יד) **וכל** הגורם לאבד ממון חבירו בח"מ סי' שפ"ט: (טו) **וכתב** אינו משוה עם רבותיו כו' ע"ל:

(טז) **שאינו** משלם לו הוצאה פירוש מה שהוציא בשכירות פועלים לחרוש ולזרוע אבל דמי הזרעים חייב לשלם וכמ"ש בח"מ סימן רל"ב וה"ה כתב ע"ז שאינו דומה לזריעה עיין בב"י: מה

שזה גורם לו פטור ע"כ שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שידך בתו לשמעון ופסק עמו ליתן סכום ידוע ומאותו הסכום נתן לו שלש מאות זהובים ושמעון שלח למשודכת תכשיטין שעלו ק"כ זהובים והלך ראובן ושידך בתו לאחר ותובע משמעון שיחזיר לו השלשה מאות זהובים והוא יחזיר לו בלאות התכשיטים ששלח ושמעון משיב אתה פסקת ליתן לי סכום ידוע וממנו נתת לי ג' מאות זהובים והוצרכתי לשלוח בשביל זה תכשיטים והוצאות אחרות שהוצרכתי ואח"כ חזרת בך ובייש‍תני ואני עומד בדבורי וכיון שחזרת בך אין לי להחזירך הג' מאות זהובים ותכשיטים אני אומר שיש לך להחזיר לי, וההוצאה שהוצאתי בתכשיטים והבלאות יהא שלך כי לא שלחתי לה אלא על דעת שתהיה אשתי וכיון שחזרת תחזיר לי שלי עוד טוען כי שלח שלש טבעות ולא היו שלו והיו מבקשים לו בהם סכום גדול ואומר שיחזיר לו הכל ויפסיד הג' מאות זהובים בדמי בושתו תשובה (יז) מה שנשאר ביד שמעון מהשלשה מאות זהובים יותר מהסבלונות ששלח למשודכתו יחזור לראובן שידוע שלא נתנה לו אלא אדעתא שתינשא לו בתו וכיון שנתקדשה לאחר צריך להחזיר ודמי הסבלונות יהיו בחשבון תשלומים ולא מצי ראובן למימר החזר מעותי משלם וקח סבלונות שלך כמה שהן שוין עתה דאמדינן דעתו של שמעון שלא שלח סבלונות אלא על מנת שתינשא לו ולא שתבלם ותנשא לאחר ותחזיר לו הבלאות הלכך כיון שחזרה בה השבינן דמי הסבלונות מעיקרו בחשבון (יח) וישבע שמעון כמה הוציא בקניית הסבלונות (יט) וכמה היו שוים הטבעות והמותר ישלם ואם הטבעות ישנן בעין תחזירם לו עוד שאלה לו ראובן שידך בתו לבן שמעון וקבע זמן לחופה והתנה ביניהם שכל שיעבור המועד שיפרע סכום ידוע לקנס וקודם שהגיע זמן החופה יצתה בת ראובן אחות המשודכת מן הכלל וכפרה בעיקר ובשביל פגם זה לא אבה שמעון שיכניס בנו את משודכתו לחופה והעביר המועד וראובן תובע הקנס ושמעון אומר דאדעתא דאונס גדול כזה שישא בנו אחות מומרת להשחית נחלתו ולפגום משפחתו לא אתני [ד] יראה שהדין עם שמעון אע"פ שלא פירש שום תנאי בשעת עשיית הקנס כיון שאירע אונס כזה [ה] דאנן סהדי שאם היה יודע שדבר זה עתיד ליעשות לא היה משדך בנו לבתו והוי כאילו פירש מעיקרא בשעת מעשה שאם יארע דבר כזה שיתבטלו השידוכין (כ) ואם הזקו שטרות על עצמם ונתנם ביד שליש יחזיר לכל אחד שטרו ואם שלח סבלונות

דאורחא דחתן לשלוח לכלתו ולא לשלוח הכלה לבית החתן ולפיכך תנן לה בכל דוכתא כשולח לבית חמיו כי הא והיא דתניא בפרק האומנין (פא·) הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו עכ"ל: **שאלה** לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שידך בתו לשמעון ופסק עמו ליתן סכום ידוע וכו' כלל ל"ה סימן ז':

עוד שאלה לו ראובן שידך בתו לבן שמעון וקבע זמן לחופה וכו' כלל ל"ד סימן א' והאריך מאד בדבר להודיע שהדין כן וכן כתב מהר"י קולון בשורש ק"א על מי שנשתעבד בקנס לישא אשה פקחת ואחר כך נשטית פטור מן הקנס אפילו כשהיתה שם שבועה (ב) ובסי' י' כתב ראובן טען על שמעון אירסתי בתך בחזקת שלא היה בה מומין וכו' ומה שהזהב תובעו שגרם לו להוציא בצרכי סעודה ששלח לו על ידי גיסו שיזמין ויקנה לו צרכי סעודה וכו' וישלם לו מה שבירר בעדים שהפסידו בכך עכ"ל ודבריו נ"ע:

כתב הרשב"א שנשאל על ראובן ששדך בתו לשמעון וקבעו זמן לנשואין ונתחייבו זה לזה בסך ידוע בחוב גמור ומעכשיו והשלישו השטרות ביד אחר ואמרו שכל המעכב מהם אחר הזמן שיתן השטרות לחבירו ותוך הזמן קלקל המשודך מעשיו ונתפרסם במשחק ואין לו אומנות אלא הוא גם עשה עבירות שבגללם נתנדה ובאמת כי מתחלה היה שוחק ואבי הבת יודע אלא שלאחר מכאן החזיק בדבר הרבה עד שאין לו אומנות אחרת ואבי הבת מסרב מליתנה לו והשיב שהדין עם אבי הבת דאזלינן בתר אומדנא ואפילו במקום שבועה ונדרים וכדאמרינן (ב"ק פ·) לא נתכוונה זו אלא להגון לה ואם החזיר השליש השטר לבחור השליש עשה שלא כדין ומה שעשה אינו כלום עכ"ל כתב עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן ו' על ראובן שידך לאשה ושלח לה סבלונות והלכה ונשאת לאחר וראובן תובע לאשה שתחזיר הסבלונות והיא אומרת שאכלה ובלתה כל הסבלונות שאין לה ממה לשלם והשיב שאם הכניסה לאה לבעלה נכסי מלוג גובה מהם ראובן סבלונות ואם אין לה נכסי מלוג ויש לה שטר נדוניא על בעלה שיכולה לגבות השטר כל זמן שתרצה ראובן גובה סבלונות מבעלה דכי היכי דמשועבד לה משועבד לבעל מדרבי נתן אבל אם אין שטר נדוניא עומד ליגבות בכל זמן שאשה רוצה אלא לכשתתאלמן או תתגרש לא אמרינן תמכור שטר נדוניא שלה בטובת הנאה לפרוע למשדך כדאיתא בפרק החובל (פט:) אמתניתין דהעבד והאשה פגיעתן רעה ואי לית לה נכסי מלוג ולא נדוניא שיכול לגבות מיד יחזור לה ב"ד מלבושיה שהכניסה לבעלה ותכשיטיה ויחזרו לה כסות לי"ב חדש והשאר יתנו למשדך עכ"ל וכתבה רבינו בסוף סימן נ"א בקיצור · עוד לו ז"ל בכלל ל"ד סימן ג' שמעון שידך את רחל ועשו קנס ביניהם שכל שיחזור בו יתחייב לחבירו בה' אלפים זהובים וקנו בקנין ואמרו לעדים שיכתבו על כל אחד שטר חוב מה' אלפים על מנת שיכתבו אלו השטרות ויהיו בנאמנות ביד אחד מן העדים שכל מי שיעכב מלינשא לזמן ידוע שיתן שני השטרות לשכנגדו ואחר כך נתחרט בדבר ומיחתה בעדים שלא לכתוב שטר עליה ושלא ליתן שום שטר עליה ביד נאמן ועל כל זה הלך המשדך והכריח העדים לכתוב השטר ולתתו ביד נאמן תשובה יראה לי כיון שהקנין היה על מנת שיכתבו אלו השטרות ויהיו בנאמנות ביד אחד מן העדים בתנאי המפורש והיא חזרה בה קודם שבאו השטרות ליד הנאמן נתבטל כל הענין ולא יכתבו אלו השטרות כלל ודמיא הא מילתא להא דאמרינן בפרק הספינה (עז·) שלש שטרות הן וכו' על מנת שתכתבו לו את השטר נתבטלה זכיית השדה וכן בנדון זה תלוי קנין השטרות בכתיבתן ליד נאמן והיא חזרה בה שלא לתתם ביד נאמן ומזה יכולה לחזור כי לא היה הקנין על זה ואף קנין לא היה מועיל בו כי קנין דברים הוא כדאיתא בריש בתרא (ג·) ועוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעיא קנין בבית דין חשוב כמו שפסקו ר"ח ור"ת ור"י ז"ל וכאן לא היה בית דין חשוב וגם איפשר שלא היו עדים חשובים לידע כל דיני אסמכתא ואף אם היו ג' לא היה מועיל עכ"ל: וכתב עוד בכלל הנזכר סימן ב' על שדוכים שעשה כל אחד שטר על עצמו בקנס לקיים הדבר ונותנין אותו ביד שליש ליתן אותו לשכנגדו אם יעבור יש לשליש לקיים שליחותו כי אדם יכול לחייב עצמו במה שירצה וכיון שכתב עליו ש"ח חייב הוא ע"כ וכ"כ רבינו בסמוך: **כתב** הרשב"א בסי' תשע"א (ח"ג סימן רמ"א שם כתובה באורך ע"ש) שנשאל על ראובן ששידך את בת בתו לבן שמעון וחייב עצמו לתת לו דבר ידוע בקנס ושבועה לזמן ידוע ואחר כך עמד ושדכה לאחר וטען כי בת בתו אינה רוצה בבן שמעון והשיב שהדין עמו שזה אנוס גמור הוא ומיהו ה"מ כשהוא כן ודאי לא כמסבב וגורם האונס והלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות (ג) כתוב בתשובה להרמב"ן בסימן רע"ח ראובן ושמעון היו דרים במקום אחד ושדך שמעון בתו לבנו של ראובן בשבועה וקנסות ליכנס לזמן פלוני וכשהגיע הזמן אמר המשדך שיקדשנה במקום אחר אם יזמינוה לו שם וטען שנפטר מידי שבועה וקנס בכך ואבי הבת טוען שאין לו להזמינה אלא במקום ששידכו כך נראין הדברים שאין לשמעון להוציא בתו ממקומה להכנסה במקום אחר שהקפדת הכל היא זו וסתם משדכי בנותיהם דעתם שינשאו במקומן ואפילו היה הבעל במקום אחר אא"כ מתנו בפירוש כל שכן אלו שהיו שניהם דרים במקום אחד (ד) :

כתב

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שידך בתו לשמעון כלל ל"ה סימן ז' ועיקר תשובתו זאת בנויה על מאי דקי"ל כראב"ע בפרק אע"פ וכרבנן דפליגי ארבי נתן בפרק נערה שנתפתתה דאזלינן בתר אומדנא שלא כתב לה אלא ע"מ שתכנסא וכן בנדון זה לא פסק ליתן לו נדוניא אלא על מנת שישא בתו ואע"ג דשמעון הוא מוחזק באותן ש' זהובים אפ"ה חייב להחזיר כדאיפסקא הילכתא בפרק מי שמת דאפילו חזר בו איהו צריכה האשה להחזיר הסבלונות ששלח לה וה"נ צריך הוא להחזיר מה ששלחו לו אלא שינכה מה שהוציא בדמי הסבלונות דבדידה נמי אומדנא דמוכחא הוא שלא שלח לה אלא ע"מ שתכנסא לו ולא שתבלם וכו' ואע"ג דסבלונות שעשויין לבלות אין נגבין היינו דוקא כששלח לאחר הקידושין ואכל שם שוה דינר אבל הכא בשידוכין הוי עובדא ולא נתקדשה לו ואין חלוק בין אכל שם ללא אכל אזלינן בתר אומדנא דדעתא וכ"כ נ"י דבלא קידושין לא מחיל כלום ואפילו אכיל שם ואפילו איכא שידוכין כיון דמצו למיהדר בהו וש"כ הריטב"א ז"ל ומביאו ב"י וצ"ל דהך עובדא דהרא"ש לא נעשה בקנס ובקנין וגם לא השלישו שטרות דאל"כ הלא כתב הרא"ש בכלל ל"ד סימן ב' דיש לשליש לקיים שליחותו כי אדם יכול לחייב עצמו במה שירצה וכיון שכתב עליו ש"ח חייב הוא ואסמכתא לא שייך בשידוכים דלא חשיב כגזים כי דמי בשתו הוא וכו' וכ"כ עוד שם כיוצא בזה בסימן ד' אלא כדפירשתי שלא היה שם אלא פסיקא בעלמא בפני עדים כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' והיו שניהם יכולין להחזיר בהם ולפיכך פסק דכל אחד מהם צריך להחזיר כל מה שקבל ולא ינכה כלום אבל הרשב"א בתשובה כתב גבי החוזר בו לאחר שידוכין דמה שבלה בבגדים אפילו חזר בו הוא פוחת שליש כדאמרינן בפרק מי שמת בארוסה כשחזרה בה איהי וחזר בו דהכא כחזרה בה דהתם דכאן וכאן מי שהוטל עליו לשלם הוא שחוזר בו עד כאן לשונו ואע"ג דדמי בשר בזול לא אמרו אלא בארוסה למד משם הרב דה"ה בשידוכין דבענין זה שמין כל מחזירין אוכלין הנאכלין מתחילה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו דהכי אמרינן בב"ק גבי אכלה מתוך הרחבה משלמת מה שנהנית דמי עמיר בזול או דמי שעורים בזול וכך גבי הניח להם אביהם פרה שאולה ושחטוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול וכן פי' רשב"ם דף קמ"ו:

כתב

דרכי משה

להכי הקדושין חוזרין וכן דן הלכה למעשה כו' וע"ש: (ב) ודוקא קודם אירוסין אבל אחר אירוסין נסתחפה שדהו ודוקא בודאי קידושין אבל בסבלונות אף במקום דחיישינן להו יכול למימר אינה מקודשת לי ולא בעינא ופטור מן הקנס עכ"ל: (ג) וכתב עוד באותה תשובה ואפילו תאמר שהיה יכול לפייסה במעות לא כן אפילו התנה שאם תסרב שיפייסה כדאמרינן בגיטין אטו תרקבא דדהבי בעי למיתן לה ולא תשיבני שהיה לו מתחלה להתנות שאם תסרב שיהא פטור לא היא דאונס דלא שכיח היא דכל הבנות מתרצות למי שירצה האב או הקרובים ואפי' שכיח ולא שכיח לית ליה לאתנויי ויש טענת אונס עכ"ל: (וע"ל בסי' קל"ד בתשובת הרא"ש דמשמע דאף באב דינא הכי וע"ל גם בי"ד סי' רנ"ב גבי נדרי אונסין כתבתי מדינים אלו) ועיין במרדכי פ"ק דב"מ דף קל"ה ע"ג בא' שפסק על בתו שתנשא לאיש ומת והיא נשאת לאחר אם בניו פטורים מן הקנס ובח"ה סי' ר"ט כתבתי תשובה זו ע"ש ועיין במרדכי שם דיש לדקדק באותה תשובה דלא כרשב"א דלעיל דהשיב ליה כאונס מה שהבת אינה רוצה וע"ש גם בפרק מי שמת דף רכ"ה ע"ד תשובה בזה וע"ש וע"ל סי' נ"א האב שפוסק בקנס לתת לבתו סך לבדן עם שמעון ומת אין בניו צריכין לקיים וע"ל בהגהות מרדכי דיבמות פרק החולץ ע"ב משמע דיש חרם הקהילות על מי שחוזר בשידוכין ואין לו היתר אלא בהתרת הרבה אנשים או שיפטרו זה את זה וע"ש: (ד) וכ"ה בתשובת בר ששת סי' קע"ז עוד האריך בזו וע"ל סי' ע"ה מדינים אלו וע"ל סי' ל"ח תשובת הרשב"א אם שיעבדו עצמן שאם ימאן

אחד

פרישה

(יז) **מה** שנשאר ביד שמעון מהשלשה מאות זהובים כו' יחזור לראובן ומיירי שלא עשו קנס על החזרה: (יח) **וישבע** שמעון כמה הוציא כו' [illegible] בידו ולכן נאמן מה שאין כן לעיל בהוצאות סעודה שכתב הרא"ש שאינו נאמן בשבועה [illegible]: (יט) **וכמה** היו שווים הטבעות [illegible] (כ) **ואם** הזקו שטרות על עצמם כו' [illegible]

דרישה

[illegible] [ד] **יראה** שהדין עם שמעון אף על פי שלא פירש כו' כתב בתשובת הרשב"א (בסי' תשע"א) [illegible] [ה] **דאנן** סהדי שאם היה יודע שדבר זה כו' [illegible]

סבלונות יחזירם לו כתב ר"י שכל קנסות שעושין בענין שידוכין שמי שחוזר בו (כא) יתחייב לחבירו כך וכך דלא הוי אסמכתא (כב) הילכך אם כל אחד עשה שטר על עצמו והשלישום ביד שליש בתנאי שכל מי שיחזור בו שיתנם למי שכנגדו (כג) יעשה שליש שלישותו [ו] (כד) ואם כל א' נותן משכון לחבירו על הקנס שמתחייב לו אם אמר זה לזה אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי זה החפץ בידך בשביל הקנס שאתחייב לך אם אחזור בי אינו כלום דכי האי גוונא לא קנה במשכון כל זמן שלא נתחייב לו כלום שא"ם יכול לשעבד נכסיו בדבר שכבר נתחייב אבל בדבר שלא נתחייב בו לא יחול בו שיעבוד אלא צריך להקנות לו בסודר (כה) דלא כאסמכתא בבית דין חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואז יתן לו החפץ במשכון ואז יחול השיעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו בקנס אם יחזור בו או יאמר לו אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה:

שנים

ב"ח

כתב ר"י בכל קנסות וכו' ויש לתמוה דא"כ במשכון למה לא יתחייב בכל ענין אפילו לא הקנה לו בסודר דלא כאסמכתא כיון דליכא בשידוכין משום אסמכתא וכך הקשה ב"י ותירץ מהרש"ל בודאי סתם תנאים וקניינים בקנס לית ביה משום אסמכתא אבל היכא שמניחים משכון על הקנס גלי אדעתיה דהושם משום אסמכתא ושעל כן לא יספיק לו קנין הראשון מש"ה צריך לעשות בענין שלא יהא במשכון דין אסמכתא עכ"ל וקצת ראייה יש לי להביא לתירוץ זה מרפ"ק דמציעא כפל לו עליה מעבירין אותה הימנו דהקשו התוספות יהא קונה בד' אמות ותירצו דמדכפל לו עליה גלי אדעתיה דלא ניחא ליה שיקנו לו ד' אמותיו אכן בתוס' בפ"ק דקידושין כתבו כל מה שכתב הרא"ש בדין משכון וסוף דבריהם ושמא בשידוכין לא אמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן כיון שכשאחד מהם חוזר בו השני מתבייש בדבר עכ"ל הרי שהתוס' לא היו מחלקין בשידוכין בין משכון לשאין שם משכון אלא שרבינו למד מדברי הרא"ש מדהשמיט האי ושמא אלמא דמחלק בין משכון לשאין שם משכון ולכך כתב הרא"ש בפ"ד נדרים דבשידוכין לא שייך אסמכתא וכ"כ בתשובה כלל ד' סימן ד' אבל בפ"ק דקידושין כתב דגבי משכון צריך להקנות בגוונא דלא יהא בו השמכתא מיהו מ"ש בכלל ל"ד סימן ג' ועוד יש פנים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא וכו' קשה טובא דלא היה לשם משכון והפ"ה כתב לבטלו מטעם אסמכתא וי"ל דלא כ"כ אלא לסניף לאחר טעמים דכתב תחלה לבטל הענין שעליו בנה העיקר יסוד תשובתו והוא דהקנין היה ע"ת וכו' והכי משמע לשונו שכתב בסוף ועוד יש פנים לבטל כל הענין וכו' כלומר דאיכא נמי לבטל הענין לסמוך על מקצת גאונים דאפילו בשידוכין שייך אסמכתא וכל זה אינו אלא סניף לאחר טעמים אבל היכא דליכא אחר טעמים סמכינן על פסק ר"י שאין בשידוכין משום אסמכתא כשאין שם משכון וכ"כ המרדכי בפרק א"נ ע"ש התוס' וראבי"ה ורבינו שמשון דבשידוכין לא שייך אסמכתא אבל בפ"ק דקידושין כתב תחלה ע"ש רבינו יודא בר' יצחק דאף בשידוכין אם יתן משכון צריך שיקנה קודם בקנין גמור כך וכך והשיעבוד על המשכון ואח"כ יתן לו המשכון ואז יחול השיעבוד על המשכון וכו' והיינו כהסכמת רבינו ע"פ דברי הרא"ש להלק בין משכון לשאין שם משכון ונ"ע:

שנים

ב"י

כתב ר"י שכל קנסות שעושין בענין שידוכין שמי שחוזר בו יתחייב לחבירו כך וכך דלא הוי אסמכתא כן כתבו התוספות בפ' איזהו נשך (סו. ד"ה ומניומי) ז"ל קנס שעושין בשעת שידוכין מהני אפי' לא קנו בב"ד חשוב כיון שנוהגין בו כל העולם מידי דהוה אסטומתא דקניא ועוד דבדין הוא להתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חבירו וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו פ"ד נדרים וז"ל וערבונות של שידוכין לקנוס החוזר בו אע"ג דגזים לא הוי אסמכת' דלית כאן מילתא יתירתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו הקנס שהתנו ביניהם לדמי בושת שבייש את חבירו והוי כמו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא עכ"ל וכ"כ בתשובותיו כלל ל"ד בשם ר"י הזקן ז"ל. וכתב מהרי"ק בשורש קל"ד ע"ז אע"ג דפשיטא דלפעמים אין דמי הבשת עולים כמו סך הקנס אפי' הכי לא הוי אסמכתא דלא חשיב גוזמא אלא דבר שהוא רחוק מהדעת (ה): **ומ"ש** רבינו הילכך אם כל א' עשה שטר על עצמו והשלישום ביד השליש וכו' ועשה שליש שליחותו כן כתב הר"א בתשובה כלל ל"ד: **ומ"ש** רבינו ואם כל אחד נותן משכון לחבירו על הקנס שמחייב לחבירו וכו' כן כתב הרא"ש בפ"ק דקידושין אהא דאמר רבא אמר ר"נ אמר לה התקדשי לי במנה והניח לה משכון עליו הינה מקודשת מנה אין כאן משכון אין כאן וז"ל יש מפרשים דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים כי ההיא דאמתא דבסמוך וכן בקרקע לפי שנקנין בכסף ואין כאן כסף שיוכל לקנות שאין המשכון קנויה לה שלא נתנו לה לזכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחבירו ונתן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון כאילו זכה במתנה וליתא כי אין חילוק בין מתנה לקידושין וטעם אחד לכולן לפי שאין המשכון משועבד לכלום משום דאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב לא חל שיעבוד על נכסיו ובמתנה שאמר ליתן לו לא נתחייב ולא יתחייב בה לעולם לפי שיוכל לחזור בו לפיכך לא נשתעבד לו המשכון הילכך כשעושין שידוכין ונותנין ערבונות זה לזה לשם קנס לא יאמר אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי הפץ זה בידך ע"י ממון שאתחייב לך אם אחזור בי דבכה"ג לא זכה במשכון כל זמן שאינו חייב לו כלום אלא צריך להקנות לו בסודר לא כאסמכתא בב"ד חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור ואם יתן לו החפץ במשכון אז יחול השיעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו הקנס אם יחזור בו או יאמר לו אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף הפץ הזה עכ"ל ויש לתמוה על מ"ש צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב וכן יש לתמוה על מ"ש בתשובה שכתבתי בסמוך יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעינן בב"ד חשוב שהרי הוא ז"ל פסק דקנסות של שידוכין לא הוו אסמכתא ונ"ע ומדברי הרמב"ם נראה דגם בשידוכין יש דין אסמכתא בכתב בסוף פי"א מה' מכירה וז"ל כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באסמכתא כך היו עושין קונין מזה שהוא חייב לחבירו ק' דינרים ואחר שחייב עצמו קונין מבעל חובו שכ"ז שיהא כך או שיעשה כך הרי החוב זה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו ועל דרך זה היינו עושין בכל התנאין שבין אדם לאשתו בשידוכין ובכל הדרכים הדומין להם עכ"ל: ב"ה ולענין הלכה אין להוציא ממון כ"א ע"פ דרך חכמי ספרד: תשובת הרשב"א בענין תנאי שידוכין כתבתי בסימן ל"ח כשחוזרים בהם אי גובה השדכן שכרו עיין בכתבי מה"ר איסרלין סי' פ"ה (ו):

שנים

דרכי משה

אחד יתחייב בקנס כיצד משמע לשון ממאן ועיין בח"ה סי' י"ב דאף אם נותן הקנס מחויב לקיים הקניין שקבל אם אינו קניין דברים וע"ש: (ה) ודלא כהרמב"ם שכתב פי"א מה' מכירה דאף בשידוכין יש בהן משום אסמכתא ועיין בח"ה סי' ר"ז הארכתי בזה כתב עוד מהרי"ק שורש כ"ט דאפי' לא עבדי קנס אפ"ה קרוב הוא בעיני דחייב לשלם לו דמי בושתו דלא גרע מביישו בדברים שהוא פטור אלא שאין גובין איתו בזה"ז מיהו אם תפס או שאגידא ביה משום חשש קידושין יכול לעשות ואין כופין אותו לגרשה כו' כתב עוד מהרי"ק סי' קל"ד דוקא קנס שעושין בשעת שידוכין גובין מטעם ביוש אבל אם עשו קנסות בנישואין אותן קנסות הויא אסמכתא ולא גביא וע"ש: (ו) וז"ל על דבר שכר שדכנות נראה לפום ריהטא דאין לו זכות לתבוע אלא עד גמר נישואין לכן נוהגין בגבולנו שאין גובין שום שכר שדכנות אא"כ יגמרו הנישואין ובגליל העליון נוהגין לגבות מיד ואין להקשות לפי מנהגינו מד' א"ז דכתב דמיד שנתפייסו גמר השדכן פעולתו דא"ז לא מיירי אלא היכא דאתני בפירוש בע"מ שיתפייס ולכן מיד שנתפייסו גמר פעולתו אבל בסתמא לא עכ"ל. ונראה דאם חזרו אח"כ אם צריכים לשלם לשדכן תולה נמי בדין זה כי במקום שנוהגין לשלם מיד א"כ ס"ל דמיד נגמר פעולתו וצריכין לשלם לו ובמקום שנוהגין שלא לשלם מיד אם חזרו א"צ לשלם לו כנ"ל ובמרדכי פרק הגוזל בתרא דף ל"א ע"א דאם בעה"ב אמר לשדכן דלא היה שדכן שלו ולא שכרו י"א דאין בעה"ב צריך לישבע ומור"ם פסק דצריך לישבע והכי נקטינן וכמו שיתבאר בח"ה סי' פ"ז דמשביעין היסת בכה"ג עוד כתב המרדכי פ' הגוזל הנזכר דאם השדכן אומר ששכרו על תנאי כך וכך והוא גמר תנאו ובע"ה אומר שלא שכרו לכך אלא לכך ישבע הבע"ה ויפסיד השדכן מה שהוציא כי כן דרך השדכנים כו' ועיין בח"ה סי' רס"ד הארכתי בדין שדכנות אי היה לו ב' שדכנים לאיזה צריך לשלם **ואי נדר לשדכן הרבה אי צריך לשלם לו כל מה שנדר או די לו בשכרו וע"ש גם בח"ה סי' קכ"ה בדיני סרסראות איזה סירסור נוטל השכר המתחיל או הגומר:**

דרישה

שאמר כך המזיק בו. הרבה עיין בבית יוסף שהביאו: [ו] **ואם כל אחד** נותן משכון לחבירו כו' אלא צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בבית דין חשוב כו' וכ"כ ג"כ הרא"ש בפ"ק דקידושין וב"י הביאו כאן וכתב ב"י וז"ל ויש לתמוה על מ"ש צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב וכן יש לתמוה על מ"ש בתשובה שכתבתי בסמוך יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעי בב"ד חשוב שהרי הוא ז"ל פסק דקנסות של שידוכין לא הוי אסמכתא וצריך עיון עכ"ל ונראה דלק"מ דמ"ש רבינו אלא צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב פי' קאי אמ"ש לפני זה ז"ל שאדם יכול לשעבד נכסיו בדבר שכבר נתחייב וזהו כלל שכלל ומיירי בכל הזכיות ומתנות דעלמא ועל זה כתב אלא צריך להקנות דלא כאסמכתא בב"ד חשוב ואף שהטור לפ"ז קיצר דבריו וה"ל לפרש יש לומר שסמך אמ"ש לפני זה בשם ר"י שכל קנסות שעושין בשידוכין שמי שחוזר בו יתחייב לחבירו כך וכך דלא הוי אסמכתא ומשום הכי לא הוצרך לחזור ולפי דבריו כי סמך נפשו על המבין דמה שכתב אלא צריך להקנות כו' מיירי בכל קניינים דעלמא שהם בענין אם אחזור אבל בקנס דשידוכין אין צריך כי אם קנין בלבד בלא בית דין חשוב ומה שקיצר כאן חזר ופירש יותר בח"מ סי' ר"ז שאמר שכתב שם דכתב הרא"ש דאין טענת אסמכתא בשידוכין כתב ז"ל ושנים שהתנו ביניהם לקיום דבר אחד ונתנו משכונות לקנס כו' שדקדק בלשונו שלא כתב כן אדין שידוכין בפרט אלא דרך כלל שנים שהתנו ביניהן לקיים דבר אחד וקאי אכל קניינים דעלמא ושם דוקא בעינן התחייבות נפשו תחלה בבית דין חשוב אבל בקנס שידוכין אין צריך כי אם קנין סתם בלא בית דין חשוב וכן דקדק שם בית יוסף עיין שם ומה שכתב שם בתשובה ועוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא דבעי קנין בבית דין חשוב יש לומר שלא כ"כ אלא לדעת הרמב"ם וסייעתו שאין מחלקין בין אסמכתא דשידוכין לקניינים אחרים ומשום הכי כתב ועוד יש פנים אחרים כו' ורצה לומר אף שאינם עיקר אליבא דהלכתא מכל מקום יש לצרפו לטעם הקודם לבטל גוף הענין ומה שכתב שם בלשונו כמו שכתב רבינו מנהל ורבינו תם ור"י ז"ל פשוט הוא שלא כיון בזה שהם פסקו כן בקנין שידוכין שהרי מבואר בתוספות והרא"ש וכל הפוסקים שר"י לא ס"ל כך בקנין השידוכין אלא רצה לומר שהם פסקו בקנין אסמכתא דעלמא דבעי ב"ד חשוב וא"כ לפי הדיעות שאין מחלקין בין שידוכין לשאר קניינים בטל כאן גוף המעשה וק"ל. וז"ל מ"ו הבאן מקשין העולם הלא כתב הטור לעיל בשם ר"י דקנס של שידוכין לא הוי אסמכתא וא"כ מאי צריך לכל אלו ואין לתרץ דהם איירי כשהקנו בב"ד חשוב דא"כ בלא שידוכין נמי הלא בכל דבר שבעולם כשהקנו בב"ד חשוב אין בו דין אסמכתא כמו שנתבאר בח"מ סי' ר"ז וכ"ל דלק"מ בודאי סתם תנאים וקניינים בקנס לא הוי אסמכתא אבל היכא שמניחין משכון עליו א"כ גלי דעתיה שלא יספיק לו קנין ראשון דמסתפי מאסמכתא מש"ה צריך לעשות בענין שהמשכון שעושה עליו לא יהא בו קנס עכ"ל. אבל תירוץ זה כ"ל דוחק ועוד מ"ש הרא"ש בתשובה ועוד יש פנים אחרים לבטל כל הענין מטעם אסמכתא כו' לא נתיישב בתירוץ שלו ע"כ נראה כמו שכתבתי. וכן מ"ש הרא"ש בפ"ק דקידושין אלא צריך להקנות לו בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב כו' נראה נמי דאיירי בכל שאר קניינים דעלמא ומש"ה צריך להקנות בב"ד חשוב וכמבואר שם בדברי הרא"ש בהדיא שקאי אשאר זכיות ומתנות שכתב שם דלא מועיל שם בהן נתינת משכון. שלא יחזור כו' ועליהן מסיק וכתב דאין לו תקנה כי אם שיתחייב תחלה בב"ד חשוב ואף שהכניס בנתיים ג"כ דין נותני משכון על שידוכין שלא יחזרו בהן לא כללינהו שם אלא להורות שאינו מועיל נתינת משכון לחזור אבל ודאי חילוק יש ביניהן דבשידוכין מועיל קנין סתם ואין צריך בית דין חשוב ובשאר קניינים בעינן ב"ד חשוב תחלה להתחייב נפשו ולא הוצרך לפרש זה שם כי אין שם מקומו לחלק בין אסמכתא דקידושין לשאר אסמכתות כי אם להורות וללמד שאין נתינת משכון מועיל וסמך על מה שכתב במקומות אחרים דבקידושין אין שייך טענת אסמכתא אחר שחייב נפשו בקנין גם מאחר שיש פלוגתא בזה בין הרמב"ם ור"י לא רצה להכניס נפשו בפלוגתתן שם כיון שאין שם מקומו: וכתב רמ"א בהגהותיו וז"ל דכל קנסות שעושין בשידוכין אין בהן משום אסמכתא וכן המנהג לגבות הקנסות שעושין בשידוכין ודוקא אם נכתבו שטרי הקנסות וקודם שנכתב חזר אחד ומיחה בעדים שלא לכתוב השטרות הרשות בידו למחות בטור עכ"ל משמע לשונו דקודם שנכתבו השטרות א"ל ליתן קנס ונראה דדין זה אינו עכ"פ דהיכא שק"ק סתם אף אם לא נכתבו השטרות צריך לשלם הקנס כמ"ש ר"י והרא"ש אלא דוקא היכא שק"ק ע"מ לכתוב השטרות שתלו הקנין בכתיבת השטרות שאם כל זמן שלא נכתבו כל אחד יכול למחות מלכותבם כמו שמשמע מתשובת הרא"ש בכלל ל"ד סימן ג' שמתחלת שמעון ודך את רחל ועשו כו' וב"י הביאה בסימן זה וכבר הארכתי בכל זה בתשובה שחברתי בענין זה (ועיין בלבוש מ"ש רמ"י ז"ל ומיהו דוקא כשנעשה הקנין בקנס בפרהסיא ברבים כמו שדרך

לעשות אבל אם נעשה הקנין בצנעה ע"ש

פרישה

כו' וע"ל בח"מ סי' ר"ז איך היו עושין חכמי ספרד: (כא) **יתחייב לחבירו כך וכך דלא הוי אסמכתא** אפילו לא קנה מהם בב"ד חשוב כיון שנוהגין בכל העולם מידי דהוה אסטומתא דקניא כדאמרינן בח"מ סי' ר"א ועוד דבדין הוא שיתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חבירו כ"כ התוס' בפרק איזהו נשך וכ"כ הרא"ש בפ"ד נדרים וכתב מהרי"ק (שורש קל"ד) דפשוט הוא אף על פי שלפעמים דמי הבושת אינם עולים כמו דמי הקנס אפ"ה לא חשיב אסמכתא דלא חשוב גוזמא אלא דבר שהוא רחוק מדעת עכ"ל: (כב) **הילכך** אם כל אחד עשה שטר על עצמו כו' רצה לומר שטר שודאי בלא קנין ולכן לא גובים הקנס אלא צריך שישלישו השטרות ביד שליש אבל אם קבלו קנין על הקנס אפי' לא נכתב שום שטר גבי הקנס מטעם שכתבתי: (כג) **יעשה שליש שליחותו** פי' יתן השטרות לשכנגדו ואין צריך לכתוב שום דבר אף על גב דבעלמא היכא שהושלש שטר בידי על ענין מה כתב הרא"ש ורבינו הביאו בח"מ סימן נ"ו שהשליש צריך לקיים שליחותו ויתן השטר ביד מי שהושלש בידו ליתן אבל קודם שיתן השטר לידו יעתיקנו ויקיימנו בעדים ויאמר בפני עדים היאך בא השטר לידו ושהוא צריך לקיים שליחותו ויכתבו ויחתמו העדים על כל הדברים ויתנום ביד שליש והשליש יתן כתב העדים למי שנתן השטר עליו וע"ש אבל הכא אין צריך השליש לכתוב שום דבר אלא מיד יתן השטרות למי שכנגדן: (כד) **ואם כל א' נותן משכון לחבירו על הקנס** פי' ולא קבלו קנין על הקנס דאם ק"ק הרי כבר כתב בשם ר"י דלא הוי אסמכתא וגובה הקנס אם כן אין סברא בשביל שנתנו משכנות שהוא גרוע אלא ודאי מיירי שלא ק"ק ולכן כתב דאינו כלום הואיל שלא נתחייב עצמו בכלום דאפילו ר"י לא קאמר דלא הוי אסמכתא אלא היכא דק"ק על הקנס ומ"ש אלא צריך להקנות בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב כו' נראה שזה קאי אמ"ש שאדם יכול לשעבד נכסיו כו' שזה מיירי בכל שעבודים וקניינים דעלמא שלא סגי בהו בק"ק סתם להוציא מידי אסמכתא אלא צריך להקנות בב"ד חשוב ועד"ר: (כה) **דלא כאסמכתא בב"ד חשוב** פירוש שלשה דבקיאין בדיני אסמכתא וכן הוא בח"מ סימן ר"ז מ"ו עכ"ל:

ל"ש

ובמסתרים

נא **שנים** שיש ביניהם שידוכין בנו של זה לבתו של זה ואמר זה לזה כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו באמירה בעלמא בלא קנין ובלא כתיבה (א) לא שנא בתו גדולה ולא שנא בתו קטנה (ב) וכתב הרמב"ם צריך שיהיו הדברים שפסקו מצויין ברשותן שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודוקא שקדשו מיד [א] ולא הפסיקו בדברים אחרים אבל הפסיקו בדברים אחרים לא ואפי' לא הפסיקו בדברים אחרים (ג) דוקא בנישואין ראשונים אבל בשניים לא (ד)ודוקא באב הפוסק על בנו (ב) או בתו אבל מי שפוסק בשביל אחותו או אחת משאר קרובותיו או אשה שפסקה בשביל בתה אינה נקנה באמירה בלא קנין (ה) והרמב"ם כתב ג"כ איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין

נא שנים שיש ביניהם שידוכין וכו' בר"פ הנושא (דף קב.) אמר רב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנין באמירה אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בבתו נערה דקא מטי הנאה לידיה כלומר שכסף קידושיה לאביה אבל בוגרת דלא מטי הנאה לידיה לא והאלהים אמר רב אפי' בוגרת דאל"ת הכי אבי הבן מאי הנאה אתא לידיה אלא בההיא הנאה דקמתחתני להדדי גמרי ומקנו להדדי : ומ"ש הרמב"ם צריך שיהיו הדברים שפסקו מצויים ברשותן שאין אדם מקנה דשלב"ל בפ"ו מה' זכייה ושלא כדברי בעל העיטור שכתבו הגהות בפכ"ג מהל' אישות לכל תנאי שהוא בשעת קידושין נקנה באמיר' אע"פ שלב"ל ואע"פ שאין בידו ועיין במה שאכתוב בסמוך בשם הריב"ש :

ומ"ש ודוקא שקדשו מיד ולא הפסיקו בדברים אחרים אבל הפסיקו בדברים אחרים לא כתב הרא"ש שם וא"ת הא דתנן לקמן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה וכיון שהן דברים הנקנין באמירה יוציא ממנו בב"ד מה שפסק לו וי"ל דמיירי בנישואין שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי שקדשו מיד בשעת הפסיקא וכן משמע מדקאמר עמדו וקדשו והתם בקדשו לאחר זמן ובשעת הקידושין לא הזכירו הפסיקא והרמ"ה תירץ דמיירי בשאין לו מעות לפרוע הפסיקא עכ"ל והשתא כיון שהקושיא שמהמתה כתב רשב"ם כן אית לה פתר אי כתירוצא קמא ואי כדהרמ"ה יש לתמוה על רבינו למה פסק כן ואיפשר דכיון דדייק לה מדקתני עמדו וקדשו משמע ליה לרבינו דגם בלא אותה קושיא צריך לומר כן ואע"פ שהתוס' כתבו בפ"ק דקידושין (ט:) על דברי רשב"ם דאין ראיה מלשון עמדו דאורחיה דתלמודא בהכי כמו (יבמות קח) קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת משמע לרבינו דכיון דהרא"ש כתב דברי רשב"ם דדייק לה מדקתני עמדו וקדשו נראה שהוא סובר דדיוקא מעליא הוא ומ"מ לא היה הכרע זה כדאי לכתוב דין זה סתם כאילו אין עליו חולק וכ"ש שאין הדבר ברור כ"כ שיהא זה דעת הרא"ש וכתבו התוס' בפ' נערה (נג.) גבי אבא כורא השתא נמי אהדר בי ואע"ג דהן הן דברים הנקנין באמירה היינו היכא דעמדו וקדשו והכא כשרצה לחזור עדיין לא קדשו א"נ הכא כבר קדשו קודם לכן ואח"כ כתב ולא אמרינן הן הן דברים הנקנין באמירה אלא כשקדשו אח"כ : וכתב הריב"ש בסי' שמ"ה אם היתה המתנה על מעות בעין אלא שלא היו אצלו בשעת המתנה והיינו אומרים שתועיל המתנה אפילו על מה שאינו עתה ברשותו מפני שנעשה בשעת הנישואין ויהיה נקנה באמירה בעלמא מההיא דרב גידל כמו שכתוב זה בעיטור בשם רבוותא כמ"ש הר"י בן יחיאל היה צריך שהתנו כן בשעת קידושין כלשון רב גידל עמדו וקדשו איפשר דה"ה בשעת נישואין אע"פ שכבר קדשו דהיא שעתא הוי גמר החתון ואיכא איקרובי דעתא ורב גידל נקט וקדשו לרבותא דבקידושין לחוד מהני אע"פ שלא נזכר התנאי בשעת נישואין וכן נראה מלשון הרמב"ם פי"א מהל' מכירה שלא הזכיר שם אלא שעת נישואין (א) וכ"כ בעיטור שאם לא התנו כן אלא שעשו כן מעצמן הוי כשאר חיוב דעלמא ולא מיקנו באמירה עכ"ל :

ומ"ש רבינו ואפילו לא הפסיקו בדברים אחרים דוקא בנשואי ראשונים אבל בשניים לא ודוקא באב הפוסק ע"י בנו ובתו אבל מי שפוסק בשביל אחותו או אחת משאר קרובותיו או אשה שפסקה בשביל בתה אינו נקנה באמירה בלא קנין ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בר"פ הנושא וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות וכתב שהטעם מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומרוב שמחתו בנשואים הראשונים גמר ומקני ליה באמירה ומ"כ בשם הר"מ על זה ורמיזא במרדכי בפרק הנזכר מיהו אם אחותו היתה עניה כשפסק לה אז הוא חייב משום צדקה בפיך זו צדקה וממשכנין על הצדקה ולא יהא אלא אחר כדאמרינן בירושלמי אבל לעני נעשה כמו נדר ע"כ ועיין ברבינו ירוחם וכתב הריב"ש בסי' שמ"ה שאיפשר שלא חילקו בין נישואין ראשונים לשניים אלא בפוסק על ידי בנו ובתו אבל חתן עצמו הפוסק לאשתו אפילו בנישואין שניים וכן נראה מדברי הרמב"ם בפכ"ג מהל' אישות (ג) ודברי הריב"ש עוד בדינים שבסימן זה הם בסימן קנ"ט : כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח בתשובה מי שנדר לתת לבת אחותו בשעת נישואין ברא"ש כל הקהל מתנה מרובה לכאורה נדר כזה אינו כלום שהאומר אתן אינו כלום אפי' קנו מידו לפי שהוא קנין דברים ולא תועיל המתנה אלא במעכשיו או במתנת ש"מ והיינו במתנה מרובה כדאיתא בהזהב (מט.) אבל מתנה מועטת שיש בה משום מחוסרי אמנה נראה דקנתה וצ"ע ובענין זה אם הבת עניה נראה שקנתה אפילו מתנה מרובה ובלא קנין מדאמרינן בירושלמי שהביא הרי"ף בפרק אע"פ דמפקיד רב לשמשיה אי אימר לך הב מתנה לבר נש אי מסכן הוא הב ליה מיד וכ"כ המפרשים בפרק הזהב עכ"ל (ד) ועל מה שכתב בתחלת דבריו יש לתמוה דכיון דקי"ל דכל קנין כמעכשיו הוא כשקנו מידו לתת מתנה אמאי לא קנה כמו כשאומר מעכשיו והרמב"ם כתב ג"כ איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך וכמה אתה נותן לי כך וכך שקונין באמירה בפכ"ג מהלכות אישות

נא שנים שיש ביניהם כו' מימרא דרב גידל אמר רב ר"פ הנושא וקאמר רבא דלא מיבעיא נערה דקא מטיא הנאה ליד אביה דכסף קידושיה לאביה אלא אפי' בוגרת דאל"ת הכי אבי הבן מאי הנאה אתי לידיה אלא בההיא הנאה דקמיתחתני אהדדי גמרי ומקני להדדי וזהו שכ' רבי' ל"ש בתו גדולה ל"ש בתו קטנה : ומ"ש ע"ש הרמב"ם שצריך שיהיו הדברים שהוא פוסק ברשות וכו' בפ"ו מה' זכייה ונראה דכיון דקאמר כמה אתה נותן לבנך וכו' משמע דכל אחד אומר אני נותן כך וכך ובלשון זה ודאי אין אדם מקנה דשלב"ל אבל אם היה מתחייב עצמו לבנו ובתו בכך וכך יכול להתחייב אף בדשלב"ל וכמו שכתוב בח"מ סי' ס' סעיף י' ע"ש : **ודוקא** שקדשו מיד ולא הפסיקו וכו' כ"כ התוספות פ' קמא דקידושין ופרק שני דייני גזירות בשם רשב"ם וכ"כ הרא"ש והמרדכי פרק הנושא וכתב המרדכי דהרא"ם פי' כרשב"ם וכתבו התוס' והרא"ש דחילוק זה הוא נלמד ממאי דקשה דכאן הוא אומר הן הן הדברים הנקנין באמירה ובפרק שני דייני גזירות קאמר הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה ואמאי תשב וכו' יוציאו ממנו בב"ד מה שפסק לו וי"ל דמיירי בנישואין שניים ורשב"ם תירץ דהכא מיירי דקדשו מיד בשעת הפסיקא וכו' והרמ"ה תירץ דמיירי בשאין לו מעות לפרוע הפסיקא וכתב ב"י ויש לתמוה על רבינו למה פסק כרשב"ם כיון דאיכא לתרץ בתירוצא קמא ותירוצא דהרמ"ה ואין מקום לתמיהתו דאע"ג דאיכא לתרץ בגווני אחריתא מ"מ כיון דאיכא לתרץ נמי כדפירש רשב"ם מספק לא מפקינן ממונא הילכך לא קנה היכא דהפסיקו ומזה הטעם כתב נמי רבינו כתירוצא קמא דדוקא בנישואין הראשונים וכו' ואע"ג דלפירוש רשב"ם אין ראיה לדין זה מתלמוד שלנו אלא מתוך הירושלמי אלא כדפירשתי דכיון דאיכא לתרץ נמי בהכי מספק לא מפקינן ממונא :

ומ"ש ודוקא באב וכו' ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ' הנושא והרמב"ם בפכ"ג דאישות . ומ"ש והרמב"ם כתב ג"כ איש ואשה שהיו ביניהן שידוכין וכו' פירוש אע"ג דכתב דוקא האב הפוסק לבתו אבל לא אח שפוסק לאחותו וכו' מ"מ כתב דאיש ואשה שפסק ולעצמן דינן ג"כ כאב שפסק לבנו ובתו דבעמדו וקדשו הן הן הדברים הנקנים באמירה ומשום דרב גידל אמר רב כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקידשו הן הן הדברים הנקנין באמירה ואיכא למימר דוקא אב לבנו ולבתו אבל איש ואשה שפסקו לעצמן בעינן קנין או כתיבה בשטר ולפיכך כתב רבינו דהרמב"ם כתב דה"ה בפסקו לעצמן וכתב ה"ה דכ"ש הוא מדין האב וג"כ מתבאר מן הגמ' שם והוא מדאוקמינן בגמ' הא דתנן הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה ה' שנים בשטרי פסיקתא וכדרב גידל אלמא דרב גידל אף באיש ואשה שפוסקים ע"י עצמן היא דומיא דהנושא אשה ופסקה עמו דהאיש והאשה פוסקים ע"י עצמם וכ"כ במרדכי פ' הנושא להדיא דבאיש ואשה שפוסקים לעצמם כ"ש דנקנין באמירה דבההיא הנאה דמיתחתני אהדדי גמרי ומקני דהא הכא במתני' ליכא אב אלא היא בעצמה פוסקת עם האיש ומקבל עליו לזון את בתה עכ"ל ומ"מ דוקא בעמדו וקדשו וכמ"ש הרמב"ם להדיא ופשוט הוא :

כתב המרדכי שם דאם לא קיבל עליו מקמי קידושין רק בשעת נישואין לא רצתה להכנס עד שנעשה האב ערב מן הנדוניא לא משתעבד מטעם הן הן הדברים הנקנין באמירה דלא היתה כוונתו להקנות אלא מצוה קעביד וכן מעשים בכל יום עכ"ל אבל מדברי הר"ן ר"פ אע"פ שדחה הירושלמי דמוסיף לאשתו אפילו אחר שנכנסה באמירה בעלמא סגי דליתא דהא דקאמר התם לא קנו מיניה צריך לאמלוכי ביה אלמא דמאי הדר ביה ומשמע דדוקא לאחר שנכנסה אבל קודם נישואין לאחר קידושין לא מאי הדר ביה וכ"כ הריב"ש בסימן שמ"ה דה"ה אם פסקו לאחר קידושין ונשאת מיד אח"כ ע"ש וכ"כ רבינו לקמן בסימן ס"ו בשם רב האי גאון ז"ל ועיין עוד לקמן סי' ק"ב . וכתב עוד במרדכי דפסק מהר"ם דאם פסק האב על בנו דבר שאינו תלוי בו אלא בבנו כגון ללכת אחריה למקום פלוני או כל כה"ג אין פיסוק הקידושין שלו לא מעלה ולא מוריד כמו על אדם אחר וע"ש

דרכי משה

נא (א) אבל לא משמע כן במרדכי פרק הנושא ע"ג דמשמע דלא מהני נשאו ועיין בהר"ן ריש אע"פ דמשמע דס"ל כדברי המרדכי אמנם לקמן סי' ס"ו כתב הטור כדעת הרמב"ם וע"ל עוד כתב ריב"ש סי' שמ"ה דוקא התנו אבל אי לא התנו כן אלא שעשו כן מעצמן הוי כשאר חוב דעלמא ולא מיקנו באמירה עכ"ל : (ב) כתב המרדכי פרק הנושא בשם הר"ם דוקא מה שפסק בדבר התלוי בו בזה יש בו ממש אבל אם פסק לבנו דבר התלוי בבנו כגון ללכת אחריה למקום פלוני או כל כה"ג אין פסק הקידושין שלו לא מעלה ולא מוריד כמו על אדם אחר ושמא נתרצה הבן לא אמרינן וכו' וכ"ה בתשובת מהר"ם בפרק מי שמת ובמרדכי דף רנ"ה ע"ד והאריך שם בזו ועיין תשובת מיימוני ס"ס נשים סי' כ"ח שהאריך בזה הרבה כתב בר ששת בתשובה סי' קכ"ט דברים הנקנים באמירה או שקיבל האב קנין ומת האב החתן גובה הכל כמו שפסק ואי קנו מידו או שהיה שטר כתוב ע"ז גובה אפילו ממשעבדי ועוד האריך וע"ש ועיין בזה בתשובת מהרי"ל סי' ע"ה ולקמן סי' ע"ז לא משמע כן : כתב מהרי"ו בתשובה סי' קמ"ג אם כתב בתנאים ויעשה כך וכך לכתובה וכך וכך מלבושים ובשעת החופה לא עשו שטר אחר ע"ז נראה דלא זכתה האשה אפילו קבלו קנין סודר ע"ז דהאומר ליתן לא נקנית המתנה ומיהו כופין אותו ליתן שטר מאחר שקיבל ק"ס ע"ז אבל כ"ז שלא נתן שטר לא זכתה האשה בהן עכ"ל וב"י כתב ג"כ דאם קבלו קנין לתת מתנה צריך לקיים ולא כתשובת ר"ש בר צמח דכתב דא"צ לקיים אם לא שכתב מעכשיו או במתנת שכ"מ ובח"ה ריש סי' רמ"ה כתב בהדיא דלא קנה ודלא כדברי ב"י וע"ש דא"צ לקיים ודלא כדברי מהרי"ו : (ג) וע"ל סי' ק"ב מדין ערב לחתן בעד נדוניתו מה דינו : (ד) ועיין בח"ה ה' מתנה : כתב

פרישה

סי' נא (א) ל"ש בתו הגדולה כו' ולא תימא דוקא בתו הקטנה דקא מטי הנאה לידיה שכסף קידושין לאביה אבל לא בתו גדולה קמ"ל דל"ש דהא אבי הבן נמי לא מטי הנאה לידיה אלא בההיא הנאה דקא מתחתני בהדדי גמרי ומקני להדדי :

(ב) וכתב הרמב"ם צריך שיהיו הדברים שפסקו מצויין ברשותן שאין אדם מקנה דבר שלב"ל ע"ל בח"מ סי' ס' סט"ו שכתב רבינו בשם הרא"ש שאדם יכול לשעבד נפשו להתחייב בדברים שאינו חייב בהם אע"פ שאין לו עתה נכסים כמו לשעבד בכתובה גדולה כו' וע"ז נראה דסומכין עתה ג"כ בנדוניית הבנות אע"פ שאין לו בידו או ועיין בח"מ שם טעם הדברים וע"ש בח"מ סי' ס' דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל יכול לחייב נפשו בדבר שלב"ל ואפשר שהכא בפסיקה שהוא בדיבור בעלמא אינו יכול לחייב נפשו : (ג) דוקא בנישואין הראשונים פי' כשנושא הבן אשה ראשונה לאפוקי אם כבר היה לו אשה ומתה ואח"כ נושא עוד אשה וכן אם הבת נתאלמנה ופסק להם האב בקידושי שניים לא קנו (עיין לקמן בסימן נ"ט כ"פ) :

(ד) ודוקא באב הפוסק על בנו ועל בתו כן הוא בירושלמי והטעם מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו ומרוב שמחתו אצל נישואין ראשונים גמר ומקני : אבל מי שפוסק בשביל אחותו ה"מ בעשירה אבל בענייה הוי כמו נדר וצריך לקיים משום צדקה מרדכי וכ"כ ב"י כ"פ : (ה) והרמב"ם כתב כו' עד כמה את מכנסת כו' ל' "מכנסת לי שייך בנדוניית אשה לאיש ומש"ה קאמר לשון "את לשון נקבה וכמה "אתה "נותן כו' לשון נתינה שייך באיש לאשתו כתובה וכיוצא בו ומש"ה אמר לשון אתה . שוב ראיתי לשון מיימוני פכ"ג דין י"ג שהוא מפרש יותר ז"ל ואמר

דרישה

ובמסתרים יצוו לעדים שלא לגלותו כמו שלפעמים עושין שלא לגלות השידוך עד זמן כך וכך כו' ואח"כ עמד א' מהם ומיחה בעדים שלא לחתום התנאים יכול לחזור ופטור מן הקנס ע"ש ועיין בסמ"ע בח"מ סי' רמ"ג סעיף ז' שהאריך אמ"ו ז"ל בדין זה ע"ש כ"פ) :

סי' נא [א] ולא הפסיקו בדברים אחרים עיין בב"י שכתב דין זה אינו מוכרח מהגמרא (אלא הוא מתירוץ רשב"ם מכח קושיא בגמרא עיין בב"י כ"פ) כיון דאיכא שינויא אחרינא כו' ע"ש ואין לתרץ ולומר דאדרבא דאין כח בידינו להוציא ממון מידי מוחזק כשיש לומר חד מהנך דאין מוציאין ממון וכיון דאליבא דרשב"ם כה"ג אין מוציאין ממון מש"ה כתב רבינו כן להלכה וגם אפשר לומר דהרמ"ה לא פליג ארשב"ם אלא להוסיף בה לומר שהקושיא מעיקרא ליתא אבל לענין דינא אפשר דמודה . גם התוס' לא כתבו אלא שאין הוכחת רשב"ם הוכחה גמורה . דמ"מ לא ה"ל לרבינו לסתום כיון דהאי דינא אינו מוכרח אלא מכח סברא אמרה הרשב"ם דהא יש לקושיא פירוקא ה"ל לכתבו בשם רשב"ם וק"ל :

אין

שידוכין (ו) ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך וכמה אתה נותן לי כך וכך שקונין באמירה (ז) ומיבעיא לן דברים הללו שנקנין באמירה אם ניתנו ליכתב ואסיקנא שלא ניתנו ליכתב (ח) ופירש"י שאפי' אם שניהם רוצים לכותבם ולהחתים עדים בדבר [ב] אין שומעין להם כדי שלא יוכל לטרוף ממשעבדי [ג] וכן נראה דעת הרמב"ם שכ' דברים אלו לא ניתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר עד שיטרוף בכך ור"י פירש ודאי אם שניהם רוצים לכותבם הרשות בידם אבל מדעת אחד לבדו אין לנו לכותבם ולעשות שטר עד שירצו שניהם :

נב (א) **הפוסק** מעות לחתנו [א] ולא רצה ליתן והחתן אינו יכול להוציא מידו (ב) כגון בנישואין שניים או שאין לו והחתן אינו רוצה לכנוס אלא א"כ יתן לו מה שפסק יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור (א) אני לא פסקתי לך כלום אבל אם היא פסקה על עצמה או תתן או תשב עד שתלבין ראשה וכתב

ב"י

אישות וכ"כ המרדכי בפ' הנושא וכשהאיש והאשה פוסקין לעצמן זה לזה כ"ש דניקנין באמירה דההיא הנאה דמתחתני אהדדי גמרי ומקנו עכ"ל ומיבעיא לן דברים הללו שנקנין באמירה אם ניתנו ליכתב ואסיקנא שלא ניתנו ליכתב בפ' הנושא שם ומ"ש רבינו בשם רש"י שאם שניהם רוצים לכותבם ולהחתים עדים בדבר אין שומעין להם וכו' וכ"כ הרא"ש דמשמע מפירש"י :

ומ"ש וכ"כ דעת הרמב"ם שכתב דברים אלו לא ניתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר עד שיטרוף בכך דברי הרמב"ם הם בפ"ז מה' זכייה ומ"מ נראה שאין פירושם כקס"ד דרבינו דכיון דסיים ואמר דאינו כשטר עד שיטרוף בכך מה לנו אם יכתוב אלא פירושם כמו שכתב ה"ה שהרמב"ם מפרש דלא ניתנו ליכתב הכי קאמר אין כתיבתן עושה אותם שטר לגבות מן המשועבדין שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירה שלהם משום הנאת איחתוני אלא אבל בני חורין ולא אבל משועבדין והילכך אפי' נכתב מהם שטר אינו טורף וכ"כ דעת הרי"ף בפ"ק דקידושין וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל וגם הר"ן כתב בפ' הנושא שזה נראה שהוא דעת הרי"ף ז"ל (ה) :

ומ"ש ור"י פירש ודאי אם שניהם רוצים לכותבם הרשות בידם וכו' כן פירשו שם התוס' והרא"ש דה"ק ניתנו ליכתב דכמאן דקנו מידו דמי דסתם קנין לכתיבה עומד וכותבין אפילו שלא מדעת המתחייב :

נב הפוסק מעות לחתנו ולא רצה ליתן והחתן אינו יכול להוציא מידו כגון בנישואין שניים או שאין לו והחתן אינו רוצה לכנוס אלא א"כ יתן לו מה שפסק יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור וכו' בפרק בתרא דכתובות (דף קח: קט.) תנן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי הייתי יושבת עד שתלבין ראשי אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון ואיפסיקא בגמרא הלכתא כאדמון : ומ"ש רבינו והחתן אינו יכול להוציא מידו כגון בנישואין שניים או שאין לו נתבאר בדברי הרא"ש שכתבתי בסי' שקודם זה : **ומ"ש** אבל אם היא פסקה על עצמה או תתן או תשב עד שתלבין ראשה שם בגמרא (דף קט.) מתניתין דלא כי האי תנא דתניא לא נחלקו על הפוסק מעות וכו' שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי וכו' על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון וכתב הרי"ף וקי"ל כתנא דידן וכ"פ הרמב"ם בפרק כ"ג מהלכות אישות והרא"ש כתב וקיימא לן כתנא דידן וי"א כיון ששאל רבא לרב נחמן הא דהלכה כאדמון אפילו בברייתא נמי והשיב לו ר"נ דבכל מקום קאמר אלמא דס"ל כתנא דברייתא והלכתא כותייהו עד כאן לשונו ולא נתבאר דעת הרא"ש אם הוא פוסק כתנא דידן או אם פוסק כתנא דברייתא אבל רבינו סובר שפוסק כתנא דברייתא וכדברי יש אומרים מפני שהביא דבריהם לבסוף ולפיכך כתב בסמוך ויש אומרים שאפילו פסקה היא אם בפני אביה פסקה אומרים לו או כנוס או פטור וכך היא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל ולי נראה דאין הכרע בדבריו ואדרבא יש להוכיח שפוסק כתנא דמתניתין וכמו שאכתוב בסמוך כתב המרדכי ירושלמי מתניתין בשפוסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו וכתב הר"מ דבגמרא דידן איפכא דהואיל ופסק במעמדה הוה ליה כאילו היא עצמה פסקה ומ"ש דהיינו דוקא אם בפני אביה פסקה וכו' וכתב הרי"ף והשתא דתקינו רבנן למורדת למיתב לה גט לאלתר ל"ש פסק עליה אביה ל"ש פסקה היא כדאמרה ליה או כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בעל כרחיה והרמב"ם חלק עליו שכתב בפכ"ג מהלכות אישות כלשון הזה אם פסקה היא על עצמה ולא הגיע ידה ה"ז יושבת עד שתמלא מה שפסקה או עד שתמות ולמה לא תפטור עצמה במורדת שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן

ב"ח

ומ"ש: ומיבעיא לן וכו' ופירש"י וכו' וכ"כ דעת הרמב"ם וכו' תימא דהלא מפירש"י מבואר דאם כתבו טריף ממשעבדי והרמב"ם כתב דאפילו כתבו אינו טורף א"כ נראה דאינו תופס פירש"י אלא מפרש דלא ניתנו ליכתב אין כתיבתה עושה אותם שטר לגבות ממשעבדי וכמו שפירש ה"ה ונראה דס"ל לרבינו דלפירש"י נמי דוקא כשבאו לכתוב שטר גמור בסתם שפלוני נתחייב בפנינו חוב גמור ליתן לבנו ולבתו סך כך וכך קודם נישואין דבשטר זה יכול לטרוף ממשעבדי זה אין כותבין אבל אם העדים אינן כותבין כי אם הדברים כהווייתן דפלוני אמר אני נותן לבני כך וכך וכו' כיון דמתוך השטר נראה דלא היה שם קנין אלא פסיקתא גרידא ולא יבואו לטרוף ממשעבדי שפיר יכולין לכתוב למזכרת ולכן כתב רבינו וכן נראה דעת הרמב"ם שסובר רבינו דה"פ דברי הרמב"ם דברים הללו לא ניתנו ליכתב בשטר גמור אפילו מדעת שניהם שלא יבואו לטרוף ממשעבדי שלא כדין לפיכך אם כתבו הדברים כהווייתן אינו כשטר עד שיטרוף בכך שהרי לא משתעבדי נכסי באמירת פסיקתא זו שהיא בלא קנין שאם היה הדין נותן שיכול לטרוף ממשועבדים אמאי לא יהיו כותבין שטר גמור אבל מה שפירש ה"ה לא ניתנו ליכתב אין כתיבתם עושה אותם שטר נראה לרבינו דוחק לפרש כך דאדרבא הלשון משמעו להיפך וכמ"ש ר"ח ור"ת ניתנו ליכתב ניתנו לגבות ע"י כתיבה דוקא או לא ניתנו ליכתב שאף בלא כתיבה תקנו לה קנין ע"ש בתוס' :

נב הפוסק מעות לחתנו וכו' בפרק בתרא דכתובות תנן הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שתלבין ראשי עכשיו שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון ובגמרא מתניתין דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי ב"ר יודא לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין. כופין למאן אילימא לאב איפכא מיבעי ליה אלא אמר רבא כופין לבעל ליתן גט א"ר יצחק בן יצחק משמיה דחזקיה כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לר"נ אפי' בברייתא א"ל מי קאמר במשנה בכל מקום שאמר ר"ג קאמר ופירש"י בד"א. אברייתא קאי : איפכא מיבעי ליה. אם באת לכוף את האב איפכא מסתברא טפי לפי שהגדולה תנאה תנאי : אפי' בברייתא. כשפסקה היא לעצמה עכ"ל אבל התוס' ס"ל דבד"א אמתני' קאי והא דקאמר איפכא מ"ל היינו משום דמיירי דפסק האב במעמדה לה כדמוקי בירושלמי דהשתא בגדולה תנאה תנאי ותנאי קטנה לאו כלום הוא ומסיק כופין לבעל ליתן גט לקטנה אבל גדולה הואיל ובמעמדה התנה הרי הוא כמו שהיא עצמה התנית עכ"ל וכ"כ במרדכי ע"ש הר"ס וכתבו עוד התוס' ואפי' בברייתא א"ל אין כ"מ קאמר תימא היכי מצי למיפסק הלכה כתרוייהו כברייתא וכמתני' והלא דבריו סותרים זה את זה דבמתני' קתני אילו אני פסקתי וכו' ובברייתא קתני סבורה אני וכו' י"ל ה"פ ואפי' בברייתא כלומר למאי דס"ל לתנא דברייתא דבפסקה היא בעצמה פליגי קאמרת דהילכתא כוותיה וא"ל כל מקום קאמר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והרי"ף לאחר שהביא המשנה והברייתא כתב וקיימא לן כתנא דידן והשתא דתקינו רבנן למורדת למיתב לה גט לאלתר ל"ש פסק עליה אביה ול"ש פסקה איהי בדא"ל כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בעל כרחיה וזהו שהשמיט הא דתנא בד"א בגדולה וכו' דאע"ג דלמאי דפסק כתנא דידן הודה אדמון כשפסקה על עצמה שתשב עד שתלבין

דרכי משה

(ה) כ' הנ"י בפ' גט פשוט דף רל"ז ע"ב דהחתן נותן שכר התנאים וה"מ דשניהם אין להם אלא שטר א' אבל כשכל א' לוקח שטר שלו כל א' פורע לעצמו עוד גרסי' פ' גט פשוט שטר אירוסין החתן נותן שכר ואמרינן שם לא נצרכה אלא אפי' החתן ת"ח ועיין בהגהת מרדכי דף תקמ"ט ע"ד נוסח שטר פסיקתא. כתב מהרי"ו בתשובה סי' ק"ה אם פסק האב ומת אין בניו צריכין לקיים ופטורין מן הקנס וכ"פ מהר"מ בתשובה עכ"ל ועיין בח"ה סי' ר"ט כתבתי תשובת מהר"מ וע"ש ג"כ סי' רמ"ג ולעיל סי' זה משמע מדברי ריב"ש שאם קיבל קנין מוציאין מן היורשין וע"ל וכתב עוד מהרי"ו שם סי' ק"ד ואם פסק נדן לבנו ומת אין הבן נוטל אותו חלק בראש אלא מחלק ירושתם וצ"ע מאותן ב' תשובות דמשמע דסתרי אהדדי ומיהו יש לתרץ דאם קיבל האב קנין חייבים הבנים ליתן מה שהאב פסק וכמ"ש בשם הריב"ש וכתב עוד סי' קמ"ב שאם פסק לבנו ומת דלא גביא מן האמצע אלא מחלק ירושתו דאין כאן שום קנין שתזכה בהן הבת ואף אם נאמר דתטול מן האמצע היינו דוקא מה שמבואר בכתב הקנס והא דאמרי' דהיתומין פטורין מן הקנס דוקא כשלא נתן שט"ח על עצמו רק קנס בעלמא אז פטורים מטעם אונס אבל אם כתב שטר על עצמו חייב ואינו פטור מכח אונס וע"ש דמשמע קצת מדבריו דאם היה שם קנין אין מנכין לו מחלק ירושתו אלא נוטל תחלה מה שפסק מן האמצע ועיין לעיל סי' קי"ח כתבתי הרבה דינים התלוים בתנאים ובנדוניות שבין איש לאשתו ובין אב לבנו :

נב (א) ובהגהות אלפסי דף תקל"ה פ"ב דדייני גזירות כתב ואם יש בידה ליתן הרשות בידו לעגנה עד שתתן עכ"ל וצ"ע דהרי היא לא פסקה שנכוף אותה ליתן ובתשובת מיימון שבסוף הלכות אישות סי' כ"ח משמע כדברי הגה"ה הנ"ל שכ"מ שיכולה האשה לקיים הפסק של אביה לא יכולה למימר או כנוס או פטור וע"ש כי האריך באלו הדיינים השייכים

דרישה

[ב] אין שומעין להם פי' לכתוב מוזמן הראשון וק"ל מ"ו פי' לדבריו דאל"כ למה אין שומעין וכא גבי מתנה אם אמר לעדים כתבו וחתמו ותנוהו ליד פלוני שאני חייב לו כך וכך ס"ו שטר גמור לטרוף בו ממשעבדי אלא ודאי לכותבו מוזמן ראשון. וצ"ע דזה לא נזכר שם לא ברש"י ותוס' ור"ן ונמק"י ועוד דא"כ צ"ל דלדעת ר"י כותבין מוזמן ראשון וא"כ קשה במאי פליגי ונראה דלדעת מ"ו דרש"י מדמה זה הענין לשטר הודאה שנתבאר בח"מ סי' ל"ט שגם שם טורף משעת כתיבה ור"י מדמהו לשטר קנין (ר"ל דסבר מיד שנעשה הענין חשיב כקנין שראוין לכתוב מוזמן הראשון רק בזה אינו דומה לקנין שסתם קנין לכתיבה עומד וזה אינו רק "לענין כו' כ"פ) לענין שאם שניהם רוצים שטורף מוזמן הראשון אבל לרש"י הנ"ל לא משמע הכי :

[ג] וכן נראה דעת הרמב"ם וכתב ב"י על דברי הרמב"ם וז"ל ומ"מ נראה שאין פירושם כדקס"ד דרבינו דכיון דסיים ואמר דאינו כשטר עד שיטרוף בכך מה לנו אם "יכתוב (גם כ"ל ראיה מל' הגמרא שקורא לפסיקה זו שטרי פסיקתא וכמ"ש רש"י בר"פ הנושא אמ"ש מאי לאו בכה"ג לא בשטרי פסיקתא ע"ש ש"מ דסתם פסיקתא היו כותבין ואף על גב דשם קאי אאיש ואשתו שפסקו אהדדי לא משמע לחלק בזה בין איש ואשה ובין אבי החתן והכלה כמ"ש רבינו בשם הרמב"ם דשוים הם לדינא) אלא פירושם כמ"ש ה"ה שהרמב"ם מפרש דלא ניתנו לכתוב ה"ק אין כתובתן עושה אותם שטר לגבות מן המשועבדין שלא עלה על דעתם להשתעבד כו'. ונלע"ד שגם זה לא נעלם מעיני רבינו שמשמעות לשון הרמב"ם הוא כן ושגם מש"ה קראה לו הגמרא שטר פסיקתא וכמ"ש אלא רבינו סבר שמ"ש בגמ' שלא נתנו לכתוב היינו לכתוב שטר סתם שאביה חייב לפלוני חתנו כך וכך וכן איפכא ומשום שמא ישתכח הדבר שמחמת פסיקת נדוניא הוא ויאמר שהוא שטר חוב גמור ויבא לטרוף בו ממשעבדי (וזה שדקדק רבינו וכתב "כדי שלא יוכל לטרוף ממשעבדי כ"פ) אבל כל זמן שיודעים שמחמת פסיקה הוא אין טורפין בו ממשעבדי ד"ש הרמב"ם דאינו בשטר שיטרוף בכך וגם רש"י מודה בזה ומ"מ ס"ל שלא יכתבוהו משום שהוא ישתכח ויטרוף שלא כדין כיון שלא ניתן לכתוב מן הדין לטרוף בו אפי' שניהן רוצין משא"כ ר"י דס"ל דבשניהם רוצים טורפים בזה :

סי' נב [א] ולא רצה ליתן והחתן אינו כו' כתב בא"מ בשם הרא"ד וב"י הביאו בסי' ס"ו

פרישה

ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו כמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך עכ"ל ונראה משום דהאיש עליו לפרנסה ולעשות כל צרכי אשתו וע"ש זה מכנים אביה לחתנו נדוניא כדי שיסכה בו ג"כ בתו בצרכיה שייך בו לשון כניסה משא"כ מה שנותן האיש לאשתו שום משלו שהוא מתנת חנם שייך בו לשון נותן גם שם לפני זה בדין י"א כתב שיש מקומות שנהגו שהאיש נותן מעות לפי ערך הנדוניא דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בהן בשמים וכיוצא בהן ויש מקומות שמכנים האיש שום משלו. מלטרף להנדוניא כו' וזהו שמסיק וכתב כמה אתה נותן וכותב וק"ל : (ו) ואמר לה כמה את מכנסת לי כו' שקונין באמירה וכתב הריב"ש (בסימן שמ"ה) שבזה אין חילוק בין נישואין ראשונים לשניים : (ז) ומיבעיא לן דברים הללו שנקנין באמירה אם נתנו ליכתב ז"ל רש"י שם ליכתב נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין או לא ניתן ליכתב דלא לטרוף ממשעבדי כיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי עכ"ל הרי משמעות לשונו דאף דאם ירצה היה יכול להקנות לו מעתה מכל מקום כל זמן שלא הקנה לו אינו טורף אפילו מהשתא ולא דמי לשטר הודאה דשאני התם דכיון שמודה בפני עדים שחייב לו כך וכך דאין צריך לבדוק אחריו ואמרינן דודאי נתחייב לו בקנין גמור ומש"ה טורף ממשעבדי על פי הודאתו בלא קנין עתה ועיין בדרישה : (ח) ופירש רש"י שאפילו אם שניהם רוצים לכותבה ולהחתים עדים כו' וכן נראה דעת הרמב"ם וטעמם כמ"ש ה"ה וב"י הביאו שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירה שלהם משום הנאת איחתוני אלא אבל בני חורין ולא אבל משועבדים ועיין בדרישה :

סי' נב (א) הפוסק מעות לחתנו ר"ל שלא היה בקנין כ"א באמירה בשעת קידושין וכן מ"ש בסימן שאחר זה הפוסק מעות לחתנו ומת מיירי בכה"ג מיהו אין כ"מ לדינא דהאי אמירה הוא כמו קנין ע"מ לכנים והא ראיה שמסיק שם בסוף הסימן שאפי' אם כבר נתן המעות להחתן ומתה יכול לחזור בו ומטעם שכל הפוסק ונותן סתם ע"ד לכונסה פוסק ונותן וק"ל : (ב) כגון בנישואין שניים (דאילו בנישואין ראשונים קני באמירה ויכול להוציא כ"פ) כמ"ש בסי' שלפני זה והא דלא כתב גם כן או שהפסיקה בין הקידושין משום דרבינו לא נקיט כאן למנקט כל גווני דאטו כי רוכלא כו' אלא נקט תרי מיני גווני דהיינו האחד שלא נתחייב לו מעולם

שתתן הכדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי היא אומרת לו או כנוס או פטור עכ"ל והר"ן כתב על דברי הרי"ף והרמב"ם ומ"מ כבר כתבתי למעלה שדעת האחרונים ז"ל שלא לנהוג עכשיו בתקנת מורדת עכ"ל וזה דעת הרא"ש ועל כן השמיט מפסקיו דברי הרי"ף ז"ל (ג):

וכתב הרמב"ם ז"ל בד"א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא בפכ"ג מהלכות אישות והוא מבואר שם תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין לבעל ליתן גט ומשמע דאמתניתין קאי והרי"ף שהשמיטה משמע דסבירא ליה א דאברייתא קאי וכדפרש"י וכיון דלא קי"ל כברייתא השמיט מאי דאיתמר עלה והרא"ש שהשמיט הא דבד"א בגדולה וכו' משמע דס"ל כהרי"ף והרמב"ם דהלכה כתנא דידן ולא כברייתא שלא כדברי רבינו שהוא סבור דהרא"ש פסק כתנא דברייתא וי"א דאפילו פסקה היא וכו' וכן היא מסקנת א"א ז"ל כבר נתבאר בסמוך: אם אבי הקטנה נשבע לתת הנדן לזמנים ומקצת הזמנים לא הגיעו אינו חייב ליתן הנשאר בידו מאחר שהוציאו ערעור על בתו שזינתה מהרי"ק שורש פ"ה:

הפוסק

שתלבין ראשה והיינו דוקא בגדולה וכו' כדקתני בברייתא אליבא דרבנן דהכי ס"ל לאדמון דמתני' מ"מ השתא דתקינו למורדת וכו' אפילו בגדולה שפסקה לעצמה כופין אותו ליתן גט אבל דברי הרא"ש צ"ע דמדלא הביא הא דכתב הרי"ף והשתא דתקינו רבנן למורדת כו' אלמא דנמשך לשטתו שלא לכוף לגרש אף במורדת גופא וכמ"ש בפרק אע"פ ויתבאר בס"ד לקמן בסימן ע"ז א"כ אי איתא דהרא"ש פסק כתנא דידן ה"ל לאתויי הא דתני בד"א בגדולה וכו' שהרי בפסקה לעצמה דמודה אדמון דמתניתין שתשב עד שתלבין ראשה וא"כ ודאי דוקא בגדולה וכו' כי היכי דס"ל לרבנן דברייתא ה"נ ס"ל לאדמון דמתניתין וצריך לומר דלדעת הרא"ש במסקנתו כי"א דקי"ל

וכתב הרמב"ם בד"א בגדולה (ג) אבל בקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא ע"כ (ד) וי"א דאפי' פסקה היא (ה) אם בפני אביה פסקה אומרים לו או כנוס או פטור [ג] וכך היא מסקנת א"א ז"ל:

הפוסק

כאדמון דברייתא ואפילו בגדולה כופין אותו ליתן גט או יכניסנה לו דהא דקתני בד"א בגדולה אינו אלא לרבנן דברייתא דבפסקה לעצמה תשב עד שתלבין ראשה אבל לאדמון לעולם כופין זו היא דעת הרא"ש אבל הרמב"ם בפכ"ג מאישות פסק כתנא דידן והלך על הרי"ף ואמר שאין כופין אותו ליתן גט בפסקה לעצמה כמו שכופין במורדת דלפ"ז ודאי היכא דפסקה לעצמה דתשב עד שתלבין ראשה לאדמון אינו אלא בגדולה וכו' ולכך כתב הרמב"ם להלק בפסקה לעצמה בין גדולה לקטנה דלאדמון דמתניתין דין פסקה לעצמה כמו לרבנן דברייתא דדוקא בגדולה וכו' כדפירש' ודו"ק והשתא נתבארו דברי רבינו שמ"ש תחלה הפוסק וכו' ומחלק בין אב שפסק להיא שפסקה לעצמה כ"פ הרי"ף והרמב"ם דקי"ל כתנא דידן ומ"ש בשם הרמב"ם דוקא בגדולה וכו' מבואר טעמו דהכי ס"ל לאדמון דמתני' דהלכתא כוותיה בפסקה לעצמה כי היכי דסבירא להו לרבנן דברייתא: **ומ"ש** וי"א דאפילו פסקה היא וכו' פירוש דאפילו בגדולה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט לאדמון דברייתא דהלכה כר"ג דאמר בכל מקום שאמר ר"ג הלכה כאדמון בין במשנה בין בברייתא ומה שקשה היאך אפשר למיפסק כמתני' וכברייתא כמו שהקשו בתוספות ס"ל לרבינו דאין סותרין זה את זה דמתני' דמודה אדמון דבפסקה לעצמה תשב עד שתלבין ראשה היינו דוקא בפסקה שלא בפני אביה וברייתא דס"ל לאדמון דיכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי וכו' היינו דוקא בפסקה לעצמה בפני אביה וז"ש רבינו בסברת י"א אם בפני אביה פסקה אע"ג שלא כתוב כך באשיר"י אלא ודאי דרבינו הכריח לפרש כך לפי סברת י"א דלא קשיא הלא מתניתין וברייתא סותרים זה את זה ולמה פסק כברייתא ולכן פירש דאינן סותרים זה את זה והכי משמע דקאמר כסבורה אני דאבא נותן עלי וכו' דאי לאו דפסקה בפני אביה לא היתה כסבורה שאביה יתן מה שהיא פוסקת שלא מדעתו ולפי זה ניחא הא דאיתא בירושלמי דמתני' בשהאב פסק במעמדה וקאמר אדמון אילו אני פסקתי לעצמי בלא מעמד האב תשב עד שתלבין וכו' אבל ברייתא ה"פ על מה נחלקו על שפסקה היא לעצמה במעמד אביה וכו' דומיא דלא נחלקו באב הפוסק דאפילו פסק במעמד בתו נמי לא נחלקו שיכולה שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות ודכוותא קאמר דנחלקו בפסקה היא לעצמה במעמד אביה והשתא ניחא הא דקאמר ר"ג מי קאמר במשנה בכל מקום שאמר ר"ג קאמר אפילו בברייתא דאלמא כפשטא היא דבין במשנה בין בברייתא הלכה כאדמון ואין דבריו של אדמון סותרים זה את זה וא"כ לפרש בדוחק כפירוש התוספות גם לא כפירוש הרמב"ן והר"ן דלא על ברייתא זו שהיא חולקת על משנתינו קאמר ר"ג בכל מקום הלכה כאדמון אלא שאם תמצא ברייתא שנחלקו בה אדמון וחכמים בדבר אחר שלא באו לחלוק על משנתינו וכו' שזה ודאי דוחק גדול אבל למאי דפרישית בדעת רבינו לסברת י"א ניחא דליכא קושיא ולא דוחק וסברת י"א זו היא דעת בעל המאור דפסק כר"ג דכ"מ שאר"ג רואה אני את ד"א הלכה כמותו ואפי' בברייתא ע"ש: **ומ"ש** וכך היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל מבואר הוא מתוך מ"ש מדהשמיט הרא"ש הא דתנא בד"א בגדולה וכו' וב"י פירש שהרמב"ם מפרש דהא דתנא בד"א בגדולה וכו' קאי אמתניתין ולהרי"ף ולהרא"ש קאי אברייתא וגם לפירושו צריך לדחוק אליבא דהרמב"ם דבד"א בגדולה דקאי אמתני' ובפסקה לעצמה קאי אדיוקא דמתניתין דס"ל לאדמון בפסק האב א"ל או כנוס או פטור אבל בפסקה לעצמה תשב עד שתלבין ראשה בד"א בגדולה וכו' וזה דוחק גדול דליסנא דבד"א משמע דאגופא דמתניתין א"כ אגופא דברייתא קאי לא אדיוקא אין ספק דמה שכתבנו הוא הנכון: **ומ"ש** רבינו והחתן אינו יכול להוציא מידו כגון בנשואי שניים וכו' כ"כ בשם התוספות ואע"ג דהתוספות כתבו עוד או שאין הבעל רוצה לכרוה ולהביאו לדין וכ"כ המרדכי בשם מ"מ רבינו לא כתבו דמילתא דפשיטא היא כיון דיש לו אב בשלם למה לא יכופנו בשלם והיאך ס"ד דרבנן שתשב עד שתלבין ראשה ולכך לא כתבו הרא"ש בפרק הנושא וגם רבינו נמשך אחריו שלא הזכירו: **כתב** בהגהת אלפסי בפסקה היא לעצמה לאדמון דברייתא דיכולה היא שתאמר כסבורה הייתי שאבא נותן עלי וכו' דאם יש בידה ליתן ואינה נותנת הרשות בידו לעגנה כל זמן שירצה ואינו לא כונס ולא פוטר עכ"ל ופשוט הוא עוד כתב בשלטי גבורים במרדכי פרק הנושא להשיב הר"ס דהיכא דכבר כנסה והאב פסק לו הרגל שאינו נותן לו מה שפסק עמו שאינו יכול לבגוד באשתו בשביל זה והוא דכתובות בדלא כנסה כדמשמע ליבנא דאדמון או כנוס או פטור אלמא מיירי בדלא כנסה אבל כנסה סביר וקביל ונתחייב לה הכל כמו שכתוב בספר כתובה ואנא אפלה ואוקיר וכו' עכ"ל ונראה ודאי דרישא דמתניתין נקט בליסנא היכא דהאב פסק לבתו אבל ה"ה אפילו פסקה היא לעצמה ואפילו שלא בפני אביה כיון שכבר כנסה אינו יכול לבגוד באשתו כיון שכבר נתחייב לאשתו בכל וסביר וקביל מיהו אם יש בידה ליתן והיא נותנת ב"ד כופין אותה עד שתתן מה שפסקה לעצמה מיהו בתשובת מיימונית סוף הלכות אישות משמע דכביד האשה מבנת הייבת ליתן לו אפילו לא פסקה לעצמה אלא אביה פסק לה והינה יכולה לומר לו או כנוס או פטור ונראה דהה"כ כשכבר כנסה דאע"פ דאינו יכול לבגוד באשתו וכו' מ"מ כופין אותה ליתן כיון שיש בידה ליתן אע"פ שלא פסקה היא לעצמה אלא האב פסק לה וצ"ע למעשה כתב בהגהות שלטי הגבורים דפרק מציאת האשה בהלפסי הפוסק להתנו לא יוכל לומר כנוס ואה"כ אתן לך מה שפסקתי אלא נותן לו ואה"כ כונס והוא שהיה יכול לכנוס מיד ואם רצה ליתן לו ע"י שליש הרשות בידו עכ"ל:

הפוסק

דרכי משה

השייכים לסימן זה וכתבתי מקצת אותה תשובה לקמן סי' ע"ה: (ב) וע"ל סי' ע"ז מדין מורדת. כתב הגהות מרדכי ע"א דף תקמ"ז פ' שני דייני גזירות תשובת מוהר"ם על אחד שפשם הרגל לחתנו ולא נתן לו מה שפסק עמו אינו יכול לבגוד באשתו בשביל זה כיון שכבר כנסה סביר וקביל וחייב בכל מה שאיש חייב לאשתו עכ"ל בהג"ה אלפסי ע"א דף צ"ם הפוסק לחתנו לא יכול לומר לו כנוס ואחר כך אתן לך מה שפסקתי אלא צריך ליתן ואח"כ כונס והוא שהיה יכול ליכנס מיד ואם רצה ליתן לו ע"י שליש הרשות בידו כתב מהרי"ו בתשובה סימן קל"ו בא' שפסק לנדן בתו ואח"כ טען שנתן להבת לא מהני אלא צריך ליתן להזוג · כתב מהרי"ק שורש כ"א מי שישבע ליתן סך לנדן ועתה טוען האב שאינו רוצה ליתן כי האיש הרגיל קטטות עמה ומוציא עליה שם רע ועתה ירא שמא לאחר שיתן מעותיו ירגיל יותר קטטות ויוציאה ופסק שם דהדין עם האב וע"ש כי האריך. כתב הרא"ש בתשובה כלל ד' סי' ד' ראובן נשבע לתת לבתו סך גדול ובאותו פעם היה עשיר ואח"כ העני אם יש לו חפצים ושאר דברים חוץ מבית דירתו וכלי תשמישו חייב למכור חפציו להשיא בתו אבל אם אין לו א"צ למכור ביתו וכלי תשמישו דאדעתא דהכי לא נשבע ופטור משבועתו וע"ל ס"ס ס"ו דאין לאדם לריב משום הנדוניא ואם עושה כן אינו מצליח:

וכתב

פרישה

מעולם והשני שנתחייב לו אלא שאין לו להוציא מידו: (ג) **אבל** בקטנה שפסקה על עצמה כו' דקטנה אין לה דעת ופסקה ע"ד אביה: (ד) **וי"א** דאפילו פסקה היא פירוש אפילו גדולה: (ה) **אם** בפני אביה פסקה אומרים לו או כנוס או פטור טעמא די"א משום דס"ל כתנא דברייתא דס"ל דאדמון אפילו בפסקה היא פליגי וכמ"ש ב"י ואע"פ ששם בברייתא ובגמרא לא נזכר האי אם "בפני "אביה פסקה נ"ל דכתבה רבינו משום דהתוס' שם ד' ק"ח כתבו במשנה דקתני' הפוסק מעות לחתנו כו' ז"ל מוקי לה בירושלמי כשפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו כו' וכיון דהמשנה דפוסק אביה מיירי בפוסק במעמדה ממילא דיוקא של משנה דדייקינן הא פסקה היא צריכה ליתן ג"כ איירי אף בפסקה במעמד אביה וע"ז קאמר הגמ' שתלא דברייתא פליג ע"ז וס"ל דאפילו פסקה היא קאמר אדמון דכופין אותו להוציא איירי נמי בפסקה היא בפני אביה וק"ל ואע"ג דמהר"ם כתב וב"י הביאו דמשנה איירי אפילו לא פסקה במעמדה מ"מ ידוע שרבינו נמשך אחר דברי התוס'. וכל זה דוקא שאין בידה ליתן אבל אם ידה משגת צריכה ליתן מה שפסקה כ"כ רמ"א ועיין בד"מ שכ"ל בשם תשובת מיימוני דבסוף אישות סי' כ"ח וכ"כ ריא"ז הביאו בש"ג פרק מציאת האשה סוף ד' הל"ח וקאי אפי' אם פסק אביה ולא הוא אפ"ה צריכה נקיים משלה אם ידה משגת ובד"מ כתב שיש לתמוה ע"ז ע"ש (וז"ל וצ"ע דברי הי"א לא פסקה שנכוף אותה ליתן עכ"ל ונ"כ דלק"מ דמיירי דפסק האב במעמדה דהוה ליה כאילו פסקה היא כ"פ)

ולתב

דרישה

מי שפסקו לו ממון הרבה לשידוכין וזורו בהן לא יעגן כלתו בעבור זה ומי שמקפיד ומתקוטט בעבור נכסי אשתו אינו מצליח ואין זווגו עולה יפה אלא מה שיתן לו חמיו או חמותו יקבל בעין יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר תדע שהרי אמרו חז"ל סרוכה שיתקיימו נכסי אשתו יעשה מהן מצות ורואי לכל איש דעת שלא יעגן עצמו ולא בת זוגו מפני ממון רב שהממון ההוא לא יצליח מפני העגון ומפני הרהור עבירה ורבים נכשלים בעבירה כשאינם נושאים אשה במהרה ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממון כו' עכ"ל וכתבו רמ"א לעיל בסי' ב' סעיף א' וע"ש ועיין מ"ש רמ"א בש"ע בסי' נ"ג מנהגי ותקנות קהילות "שום בענין אם מתה אשתו כו' וע"ל בסי' ק"ח ורבינו כתב בסי' ע"ג ע"ש: (כתב הרא"ש בתשובה כלל ד' סי' ד' ראובן נשבע לתת לבתו סך גדול ובאותו פעם היה עשיר ואח"כ העני אם יש לו חפצים ושאר דברים חייב למוכרן ולא אמרינן דאדעתא דהכי לא נשבע הואיל ובתחלה היה עשיר. דרגילות הוא למכור חפציו להשיא בתו אבל אם אין לו אלא ביתו וכלי תשמישו א"צ למכור דאדעתיה דהכי לא נשבע ופטור משבועתו כ"פ):

[ג] **וכך** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכתב ב"י ולי נראה דאין הכרע בדבריו אדרבא יש להוכיח שפוסק כתנא דמתניתין כו' ע"ש ור"ל כסברת הראשונה מ"ש שדיוקא הוא מדהשמיט הרא"ש ולא כתב מאי דאיתא שם בגמ' ז"ל תנא בד"א בגדולה אבל בקטנה כופין ליתן גט משמע דלהכי השמיטוהו הרי"ף והרא"ש משום דסבירא להו דאברייתא קאי ואין הלכה כברייתא וממילא נשמע דס"ל דאין הלכה כהאי י"א דפסק כתנא דברייתא כו' ואני שמעתי ולא אבין דנלע"ד דפשוט דהאי תנא בד"א כו' קאי אליבא דחכמים דאמרי תהא יושבת עד שתלבין ראשה בין אחכמים דמשנה בין אחכמים דברייתא ומשום דאין הלכה כחכמים משו"ה השמיטוהו כיון דאין כ"מ בהאי בד"א אליבא דהלכתא דהא קי"ל כאדמון דאמר כופין אותו להוציא ואין להקשות דהא יש כ"מ גם לאדמון בהאי בד"א שכיון דנפקא ליה מינה דרבנן איירי בגדולה ממילא נלמד דאדמון פליג אפילו בגדולה· יש לומר דמש"ה לא היו צריכין הרי"ף והרא"ש להביאו דסתמא נמי בכל ענין מיירי דכיון דאדמון סתמא קאמר כופין אותו להוציא מי יאמר דדוקא בקטנה קאמר ותנא דברייתא הוצרך לומר האי במה דברים אמורים ללמדינו דלא בכל ענין פליגי חכמים וק"ל. והרמב"ם שכתב האי במה דברים אמורים בגדולה לתוספת ביאור כתבה ולא משום דנקט לשון הברייתא דלשון הברייתא ודאי אליבא דחכמים דלא קיימא לן כוותיה אתיא דכן משמע לשון בד"א דקאי אדברים הנאמרים בפירוש ולא קאי אדברים הנלמדים מהדיוקא אלא שהרמב"ם כתב האי דיוקא דאם פסקה היא בפירוש ועליו כתב אהפסיק האי בד"א לתוספת ביאור כיון דאמת הוא וק"ל· והבית יוסף שהביא לשון הרא"ש שכתב ז"ל וקיימא לן כתנא דידן ויש אומרים כיון שאמר רבא כו' עד אלמא דס"ל כתנא דברייתא והלכתא כוותייהו עכ"ל ע"כ נ"ל מ"ש "כוותייהו הוא ט"ס וצ"ל "כוותיה דאם לא כן כיון נל' כוותייהו משמע דהפסקים עם הי"א איך מסיק הבית יוסף וכתב דהרא"ש לא ס"ל כהי"א וכן ברא"ש ראיתי שכתב שם כוותיה ומ"ש הרא"ש בריש והלכתא "כתנא "דידן הוא לשון הרי"ף שהעתיקו הרא"ש כדרכו וכתב שפסק הרי"ף כתנא דידן אבל הי"א פסקו כתנא דברייתא ודו"ק:

פסק

חדושי הגהות

נב א ז"ל הכה"ג אמר המאסף דברי הרב המחבר נתקשו אצלי הרבה דאי מאי דקאמר ומשמע דאמתני' קאי ר"ל וקאי לדברי חכמים וכמ"ש תוס' ז"ל מי דחקו לרב ז"ל לומר להרי"ף השמיטה הוא משום דס"ל דאברייתא קאי אפי' דס"ל דאמתני' קאי השמיטה משום דאתא לפרש דברי חכמים ואנן לא קי"ל כותייהו אלא כותיה דאדמון דיכולה היא לומר או כנוס או פטור כשפסק האב ולפיכך אין מקום לבד"א כיון דלא דמי בין גדולה בין קטנה כופין ואדרבא על הרמב"ם יש תימה שהביאה ואי מאי דקאמר הרב ז"ל ומשמע דאמתניתין קאי פירושו הוא אאדמון דמתני' קאי והכי קאי בד"א דבפסקה היא עצמה אפילו אדמון מודה דתשב עד שתלבין ראשה בגדולה אבל בקטנה כופין ומש"ה ה"ל להביאו משום דיש לנו נפקותא אליבא דאדמון א"כ אפי' דס"ל דקאי אברייתא ה"ל להביאו דאי קאי אברייתא בהכרח הכי פירושא בד"א דקאמרי רבנן דבפסקה היא עצמה תשב עד שתלבין ראשה בגדולה אבל לא בקטנה דליכא למימר דקאי לדברי אדמון דהא אדמון אפי' בגדולה קאמר דכופין וכיון שכן הוא דמפרש מילתיה דרבנן דברייתא ה"ל להביאו להשמיענו אליבא דרבנן דברייתא דקאמרי דבפסקה היא עצמה תשב עד שתלבין ראשה לדעת הרי"ף דקיימי כאדמון דמתני' דוקא בגדולה אבל בקטנה מודו רבנן לאדמון והיותה מתמיה אצלי וכו' ואפשר היה ליישב ולומר דס"ל להרב המחבר דאי אמתני' קאי ה"פ בד"א דבפסקה היא עצמה כולהו מודו דתשב עד שתלבין ראשה בגדולה וכו' ולפיכך הביאה הרמב"ם והרי"ף השמיטה משום דס"ל דאברייתא קאי וה"ק

בד"א

נג הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו אפי' יש לו אח והיא זקוקה לו אינו זוכה במה שפסק שיכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולא לך ואפילו הבת הפצה בו ואפי' היה הראשון עם הארץ והשני ת"ח (א) וכתב הרמב"ם וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס וכתב רב האי ז"ל דוקא בפוסק לחתנו אבל בפוסק לבתו כיון שאמר בשעת קידושין הרי אני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת אע"פ שמת החתן שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לנישואי החתן דמ"מ לבתו פסק וקנתה וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך דבריו אם מת החתן אפי' לא יבמה אחיו שחייב ליתן לבתו מה שפסק לה והא לא מסתבר כלל דודאי לא פסק לה אלא ע"מ שתינשא בהן ואם לא ניסת ומתה והיה לה בן (ב) לא ירש הבן אותו ממון אבל אם נתייבמה לא מצי למימר לאחיך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתו פסק ולא פקעי הקידושין שמכחם יבמה אחיו [א] פסק הגאון מי שפסק מעות לחתנו בשעת הקידושין ונתנם לו קודם החופה ומתה הבת (ג) ויש לה בן יחזיר המעות לאב שכל הפוסק דעתו ע"מ לכנוס אבל מי שנותן לבתו סתם שתינשא בו ולא הזכיר שתינשא לפלוני קנתה אותה

נג הפוסק מעות לחתנו וכו' משנה ר"פ מציאת האשה ופירש"י יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן או חלוץ או יבם אבל אחיו או יתן או תשב עד שתלבין ראשה עכ"ל וכן כתב בהגהת אשיר"י לשם וצריך לומר דהיינו כגון שיש לו לאב לשלם דהוה כייפינן ליה לאב אף לאדמון דכונס ומוציא ממנו בדיינין והכא לא כייפינן וכך פי' הר"ן אבל לשון רש"י אינו מתוקן לפי שכתב אבל אחיו או יתן או תשב עד שילבין ראשה והא ליתא דהא קי"ל כאדמון דמחייבים אותה לכנסה או לפטרה אלא דמוציא מן האב בדיינין אבל לפעד"נ דאע"ג דה"פ דקי"ל כאדמון מ"מ מודה אדמון דבפסקה לעצמ' דתשב עד שתלבין ראשה לתנא דמתני' דלא כברייתא לדעת האלפסי והרמב"ם והשתא משנתינו דהכא בדין יבם ודאי דלאו דוקא כשהאב פסק אלא ה"ה בפסקה לעצמה וכדקתני סיפא פסקה להכניס לו אלף דינרי' וכו' וקאמר רש"י דאם היה בעלה הי או יתן או תשב עד שתלבין ראשה כיון שפסקה לעצמה אבל לגבי יבם אפילו פסקה לעצמה יכולה לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן או חלוץ או יבם:

ומ"ש ואפי' הבת תפלה בו כ"כ הרמב"ם ופשוט הוא דמתני' מיירי כשהיא תפלה בו דאי לא תפלה בו יש לה דין מורדת וא"נ בטענה זו דלאחיך הייתי רוצה ליתן וכו' דתיפוק ליה דאינה תפלה בייבום כלל וק"ל:

ומ"ש וכתב הרמב"ם וכו' בפכ"ג מאישות: ומ"ש שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס ירושל' ולאו דברים הנקנים באמירה הן תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנוס וכתב הרי"ף פירוש כל הפוסק לחתנו דעתו ע"מ לכנוס הוא וכיון שמת חתנו ולא כנס אינו חייב לתת לאחיו וחזינן מאן דפריש בה פירושא אחרינא ואנן לא ס"ל אלא האי דכתבינן עכ"ל וכתב ה' המגיד שהפירוש האחר הוא דפסק בפירוש ע"מ לכנוס שא"ל לחתנו כשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך אבל הפוסק לבתו בשעת קידושין כך וכך אני נותן לבתי הרי קנתה הבת אף על פי שמת חתנו לבתו פסק ובתו קנתה ודברי ההלכות ורבינו עיקר עכ"ל ונראה מדבריו דלפי הרי"ף והרמב"ם אף בפוסק לבתו בשעת קידושין כך וכך אני פוסק לבתי לא קנתה הבת אם מת החתן דכל הפוסק בשעת קידושין דעתו ע"מ לכנוס הוא ולפי זה נמשך דרב האי דכתב דוקא בפוסק לחתנו אבל בפוסק לבתו וכו' הוא שמפרש הפי' האחר שדחאו הרי"ף והוא שמפרש בירושלמי דדוקא בשא"ל לחתנו כשתכנוס את בתי אתן לך כך וכך אבל בפוסק לבתו וכו' קנתה הבת ותימה דא"כ לא היה להרא"ש ורבינו להביא דברי רב האי בזה כיון שהרא"ש הסכים לפירוש האלפסי והרמב"ם ודחאו לפירוש רב האי וס"ל דכל הפוסק סתם לבתו בשעת קידושין דעתו ע"מ לכנוס היא ואם מת החתן לא קנתה הבת ונ"ל דהרא"ש ורבינו לא ס"ל כפי' ה' המגיד אלא ס"ל דרב האי נמי מפרש כפי' הרי"ף דכל הפוסק סתם דעתו ע"מ לכנוס אלא דס"ל דדוקא בפוסק לחתנו סתם בשעת קידושין שאמר לו לחתנו כך וכך אני נותן על יד בתי אבל בפוסק לבתו שאמר בשעת הקידושין הרי אני נותן לבתי כך וכך כיון דלא אמר כך לחתנו קנתה הבת · והיכא לתמוה דהרא"ש השיג על דברי רב האי בסברא דקאמר והאי לא מסתבר כלל וכו' ומה שהכריח הרא"ש דכיון דהיכא דלא נשאת ומתה והיה לה בן לא יירש הבן אותו הממון א"כ בע"כ דלא קנתה דבמה זכתה כיון שלא בא לרשותה וא"כ ממילא אף האב יכול לחזור בו כשנשאת לאחר כיון דלא זכתה באותו ממון אין זה כלל הוכחה דאיכא למימר אע"ג דאי מתה אין בנה יורשה דכיון דלא גבתה לא זכתה בממון כדי שתורישו אותו ליורשיה מ"מ אי לא מתה כיון שפסק אותו ממון לבתו בסתם בשעת קידושין ואומר אני נותן לבתי כך וכך קנתה הבת לענין זה שכופין את האב ליתן לבתו אע"פ שמת החתן דמ"מ תנשא לאחר והן הן הדברים הנקנין באמירה ומה לו חתן זה ומה לו חתן אחר וי"ל דס"ל דכיון דהלכה כראב"ע דאזלינן בתר אומדנא כדלעיל בסימן כ' ולקמן בסימן כ"ה הכי נמי אזלינן בתר אומדנא דלא פסק לתת לבתו אלא בשעה שנתקדשה לראשון כסבור היה שתנשא לו ולפיכך אם טען האב אילו הייתי יודע שימות זה ותנשא לאחר לא הייתי פוסק לה נאמן ואין לנו לכופו לתת לבתו ולהוציא ממון מיד המוחזק בלא ראיה כנ"ל דעת הרא"ש והכי משמע מדעת הגאון בסמוך: **פסק** הגאון מי שפסק וכו' ומתה הבת ויש לו בן יחזיר החתן המעות לאב וכו' פירוש אע"ג שהחתן מוחזק בממון אין חזקה זו כלום מאחר שמתה קודם שכנסה ואפילו יש לה בן לא אמרינן דיורש אותה אלא יחזיר המעות לאב כיון דלא זכתה בה הבת דמתה קודם כניסה לחופה: **ומ"ש** אבל מי שנתן מעות לבתו וכו' פירוש שנתן בידה מקמי שנתקדשה ונתן המעות לה בסתם שתנשא בו כיון שלא הזכיר שתנשא לפלוני קנתה אותה מתנה קנין גמור ע"ת כדי שתנשא דאע"ג שנתקדשה פעם אחת ומת הארוס אין האב יכול לחזור בו אלא תנשא לאחר ותקיים התנאי שהתנה עמה בשעת מתן מעות שתנשא והא ודאי פשוט דאם מתה היא אין הבן יורשה שהרי לא נתן לה אלא ע"מ שתנשא וכיון דמתה לא נתקיים התנאי וחוזר לנותן וליורשיו אבל בלא מתה יכולה לקיים התנאי כדפירש' ודוקא בהתנה עמה קודם שנתקדשה שתנשא בסתם אבל בפוסק בשעה שנתקדשה לראשון כך וכך אני נותן לבתי היכא דליכא יבם לא זכתה בממון דכיון דפקעי הקידושין לא זכתה בהן ויכול האב לחזור בהן וכדכתב הרא"ש ונראה דעל סמך דבריו של גאון זה חלק אדברי רב האי דמשמע להדיא דלא ס"ל כרב האי:

מי

נג הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו וכו' משנה בפרק מציאת האשה (דף כו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי איפשי ליתן ומ"ש ואפילו הבת חפצה בו כ"כ הרמב"ם בפכ"ג מה' אישות: **ומ"ש** ואפי' הראשון ע"ה והשני ת"ח ברייתא שם: וכתב הרמב"ם וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה עד שיכנוס וכו' ז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר האב שפסק ע"י בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנוס לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנס ונפלה לפני אחיו ליבם יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן וטעמו מדאמרינן בירושלמי אמתניתין ולאו דברים הנקנין באמירה הן תני בר קפרא פוסק ע"מ לכנוס וכתב הרי"ף פירוש כל הפוסק לחתנו דעתו ע"מ לכנוס הוא וכיון שמת חתנו ולא כנס אינו חייב לתת לאחיו כתב המרדכי פירש רב נטרונאי גאון דלא מיירי אלא במקדש בלבד אבל כתב כתובה זכה היבם בכתובה ולא יכול למימר ולך אי איפשי ליתן מיהו ר"ת פירש לעיל דאפילו מן הנישואין כל זמן שלא גבה יפסיד והירושלמי לפירושו לא קשה דכיון דבתו קיימת גמר ומקני ליה ולעיל מיירי שהבת מתה עכ"ל: וכתב רבינו האי דוקא בפוסק לחתנו אבל בפוסק לבתו וכו' דברי רבינו האי כתבום הר"א והר"ן בפרק מציאת האשה והדברים מבוארים יפה בדברי הר"ן שכתב וז"ל אמרו בשם רבינו האי דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון שא"ל כשתכנוס בתי אתן לך כך וכך וכשמת חתנו אע"פ שאם היה החתן כונס קנה באמירה בשעת קידושין עכשיו שמת יכול לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי איפשי ליתן אבל פוסק לבתו כגון שאמר בשעת קידושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת אע"פ שמת חתנו שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לידי נישואין עם הראשון דמ"מ לבתו פסק ובתו קנתה: וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך דבריו שאם מת החתן אפילו לא יבמה אחיו שחייב ליתן לבתו מה שפסק לה והא לא מסתבר כלל וכו' בפרק הנזכר כתב כן בפסקיו: פסק הגאון מי שפסק מעות לחתנו בשעת הקידושין ונתכנס לה קודם החופה וכו' עד סוף הסימן ג"ז בפסקי הרא"ש בפרק הנזכר · הפוסק מעות לנדן בנו ונשארו בידו ומת אם יש ליבם זכייה בו עיין במהרי"ק שורש ע"ג כתב המרדכי בפרק אף על פי מעשה בא' שנדר מעות להשיא יתומה אחת והרויח בהם ונפטרה היתומה ותבעוהו יורשיה ופטרו ה"ר חיים ולראבי"ה נראה דחייב ועיין בה ובפרק מי שמתו ובפ"ק דמציעא (טז ·) ובתרומת הדשן סימן ש"ן (א):

מי

דרכי משה

נג (א) וכתב הרשב"א בתשובה סי' תתקצ"ג על ראובן שצוה לתת מנכסיו לרחל בת אחותו ה' מאות דינרין ויהיו לנשואיה שנותנין מיד ואין ממתינין עד זמן הנשואין וכן הדין באומר ה' מאות לנשואיה ולא אמר ויהיו עכ"ל וזה משמע קצת כדברי הראבי"ה ובח"ה סי' רפ"ג איתא תשובת הרא"ש כדברי ה"ר חיים וע"ש ואפשר לומר דאף הרשב"א מודה לדברי הר"ר חיים דאם מתה המעות חוזרים ומיהו צריך ליתן לה מיד ואין ממתינין עד זמן הנשואין ואפשר בזה כ"ע מודים לדבריו וצ"ע בה' מתנה סי' רנ"ג בח"ה ושם יתבאר בעז"ה ועיין בי"ד סי' רנ"ג מדינים אלו: ובמרדכי

דרישה

סי' נג [א] **פסק** הגאון כו' עד אבל מי שנתן מעות לבתו שתנשא בו סתם ולא הזכיר שתנשא לפלוני קנתה אותה מתנה וכיון שנתקדשה אף על פי שבטלו הקדושין כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו. דברי הגאון נכונים הן מאוד מדא דלא ה"ל דבר וספוכו ולאו רישא סיפא דמתחיל וכתב מי שפסק מעות לחתנו בשעת קידושין ונתן כו' אם כן דכותיה ה"ל לסיים אבל מי שפסק לבתו בשעת קידושין ונתן לה אח"כ קודם חופה גם לא ה"ל לכתוב כדי שתנשא בו כמו שלא כתבו ברישא · או ה"ל לחלק הכל במתן או בבתו בין אם נתן לו או לה סתם ובין אם נתן ע"מ שתנשא בו וע"ק דברישא כתב דמת הוא ואח"כ כתב ומת הארוס ה"ל לסיים ג"כ ומתה היה שיטול הבן כמו ברישא ע"ק שאמר קנתה אותה מתנה "כיון שנתקדשה כו' דה"ל להקדים ולומר כיון דנתקדשה קנתה המתנה או לכתוב כיון בלא וי"ו גם ק' דלא הל"ל "וכיון שנתקדשה אלא מיד שנתקדשה וע"ק מ"ש שנתן לה ע"מ שתנשא כו' בלא על מנת נמי בלא כל פסיקא על מנת שתנשא בו וכמ"ש לעיל וע"ק רבינו והרא"ש שהביאו דברי הגאון סתם ומשמעות דבריו פשוט היא דקנתה המתנה בכל ענין אפילו לירשו לבנה וקשה מ"ש מהא דלעיל ומ"ש בשם מ"ו וגם מ"ש אני לייבבו הוא דחוק ורחוק מאוד וכמ"ש שם ונלע"ד לומר דשאני הכא כיון שכבר נתן לבתו מש"ה יפה כחה שקנתה המתנה אפילו לבנה כיון שהיא מוחזקת ולא דמי להא דלעיל

פרישה

סי' נג (א) **וכתב** הרמב"ם וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה ז"ל הרמב"ם שם פכ"ו דאישות דין ט"ו האב שפסק על ידי בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותם בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת שיכנוס עכ"ל ופשוט היא דמ"ש תחלה האב שפסק על ידי בתו שר"ל שפסק מעות לחתנו ואלשון המשנה קאי דמיירי בפוסק לחתנו וכדמסיק שם הרמב"ם וכתב מיד אחר זה ז"ל לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת כו' וכמ"ש גם המ"מ שם וזה גם כן פי' על ידי בתו ורצה לומר שפוסק לחתנו עבור בתו אלא שהרמב"ם סבירא ליה כיון שטעמא הוא משום דאמרינן דעתו שלא פסק אלא על מנת לכנוס דה"ה בפסק לבנו עצמו וה"ה לבת ובנו לרבותא נקט ומהאי טעמא גם כן רבינו הביא לשון הרמב"ם אחר דין הפוסק מעות לחתנו ומת כו' דלכאורה קשה דהוה ליה לסדר דברי הרמב"ם זה אחר שכתב דברי רבינו האי דין הפוסק מעות לבתו וע"ק דס"ל לרבינו גם דעת הרמב"ם שכתב דבפוסק לבתו לא קנתה אלא ודאי דברי הרמב"ם איירי בפוסק לחתנו מיהו נראה דלדעת הרא"ש שלרבינו האמור בסמוך אדברי רבינו האי שבפוסק לבתו לא קנתה אלא א"כ נתייבמה שהוא עומד במקום אחיו דמשמע שאם תנשא לאיש אחר לא קנתה דס"ל כשפסק לבנו דלא קנהו אלא כשישא אותה אשה שהיה לפניו לישא כשפסק לו: (ב) **לא** ירש הבן אותו ממון ז"ל מ"ו פירוש מאמר שאין בנה יורש אותה אם כן ממילא אף היא לא קנה דבמה וכמה ואם כן ממילא גם כן האב יכול לחזור כשנשאת לאחר שהיה עדיין לא זכתה עד כאן לשונו ולי נראה דהכי קאמר ואקדים לך לשון הרא"ש בפסקיו ומתוכם נבא אל הביאור וז"ל בפרק אעפ"י דף קל"ג ע"א פירש רב האי ודוקא [illegible]

חדושי הגהות

בר"א דכולהו מודו דפסקה היא עצמה שלא במעמד אביה תשב עד שתלבין ראשה בגדולה וכו' וכיון דקאי לברייתא וה"פ השמיטה דאנן קי"ל כתנא דמתני' דבפסקה היא עצמה אפילו במעמד

אותה מתנה וכיון שנתקדשה אף על פי שבטלו הקידושין (ד) כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו:

נד מי שנתן מעות ליד שליש (א) שיקח בהם קרקע לבתו כשתינשא בין בריא בין שכ"מ ומת והבת אומרת לשליש שיתן המעות לבעלה שיעשה בהם מה שירצה אם היא גדולה וניסת שומעין לה (ב) אבל אם היא קטנה אפי' ניסת או גדולה ונתארסה אין שומעין לה (ג) אלא מקיים דברי המת אעפ"י שצוה כשהיה בריא:

נה האשה משנתארסה אע"פ שהיא כאשת איש להייב הבא עליה ואינה יוצאה אלא בגט אינה חשובה כאשתו (א) שהרי אסור לו לבא עליה ואם בא עליה היו מכין אותו מכת מרדות (א) ואפילו אם קדשה בביאה אסור לבא עליה ביאה שנייה עד שתכנס לחופה (ב) ואינו חייב במזונותיה ומיהו יתומה קטנה שניזונת מן האחין ונתארסה (ג) כתב רב אלפס שהארוס חייב במזונותיה (ד) [א] וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן

בית יוסף

נד מי שנתן מעות ליד שליש שיקח בהם קרקע לבתו כשתינשא וכו' בסוף פרק מציאת האשה (דף סט:) תנן המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה מעכשיו בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ופירש"י המשליש מעות לבתו. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות שדה או כדומה לכשתינשא: והיא אומרת נאמן בעלי עלי. שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה כשארצה: יעשה השליש וכו'. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: וכי אינה אלא שדה. וכי מה תועלת לו לקנות אפילו אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה הילכך שומעין לה ובגמרא שם ת"ר המשליש מעות לחתנו ליקח בהם שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי מן הנישואין הרשות בידה מן האירוסין יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ רבי יוסי אומר גדולה בין מן האירוסין בין מן הנישואין הרשות בידה קטנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין יעשה שליש מה שהושלש בידו מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה מן האירוסין דר"מ סבר אע"ג דגדולה היא מצוה לקיים דברי המת לפיכך יעשה שליש מה שהושלש בידו ורבי יוסי סבר כיון דגדולה היא הרשות בידה והא דקתני במתניתין בד"א בגדולה ר"מ היא וחסורי מחסרא והכי קאמר יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ בד"א מן האירוסין אבל מן הנישואין הרשות בידה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה הקטנה כלום איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי ורבא אמר רב נחמן הלכה כר"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל כרב נחמן בדיני וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"כ מהלכות אישות ופירש"י מן הנישואין הרשות בידה. שאף האב לא עלה בדעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתינשא דמשנישאת הבעל זכאי לאכול פירות: **ומ"ש** רבינו בין בריא בין שכיב מרע כ"כ שם התוספות והרא"ש והר"ן משום דמצוה לקיים דברי המת אפילו בבריא וכן כתב הרמב"ם בפרק הנזכר:

נה האשה משנתארסה אע"פ שהיא כא"א לחייב הבא עליה וכו' שהרי אסור לו לבא עליה במסבת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכן פירש"י בפ"ק דכתובות (ז:) אלא מה שתקנו בברכת אירוסין ואסר לנו את הארוסות מדרבנן שגזרו על ייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובברכה ועיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בסוף סימן ס"ז: ומ"ש ואם בא עליה מכין אותו מכת מרדות כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות והוא מבואר בירושלמי פרק ערבי פסחים: ומ"ש ואפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה ביאה שניה עד שתכנס לחופה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר וכתב ה"ה פ"ק דקידושין (דף י.) איבעיא לן ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה ואמרו נ"מ ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה ולא אמרו אם מותר לבא עליה ומשמע דאפילו ת"ל נישואין עושה אסור לבא עליה דהא מיחסרא כניסה לחופה ועוד דאף על גב דבעיא לא איפשיטא בהדיא משמע דאביי ורבא ס"ל דאירוסין עושה וכפשט המשניות עד כאן לשונו: ואינו חייב במזונותיה ומיהו יתומה קטנה שניזונת מן האחין ונתארסה כתב הרי"ף שהארוס חייב במזונותיה וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן בפרק נערה שנתפתתה

בית חדש

נד מי שנתן מעות ליד שליש כו' משנה וברייתא דפליגי ר"ת ור"י ס"פ מציאת האשה ואסיקנא בגמרא דבקטנה אפי' ניסת לא פליגי דפשיטא דאין שומעין לה דאין מעשה קטנה כלום כי פליגי בגדולה מן האירוסין והלכה כר"נ בדיני דפסק הלכה כר"מ דאין שומעין לה אלא יעשה השליש מה שהושלש בידו דאע"ג דגדולה היא מצוה לקיים דברי המת אבל בגדולה וניסת אף האב לא עלה בדעתו למסרם ביד שליש אלא עד שתינשא דמשניסאת הבעל זכאי לאכול פירות:

ומ"ש דמלד"ה אעפ"י שצוה כשהיה בריא כ"כ התוספות והרא"ש לשם והקשו בתו' בשם ר"ת כיון דמלד"ה א"כ מאי מהני הא דדברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי ואר"ת דלא אמרי' מלד"ה אלא כשהושלש מתחילה לכך וכו' ומשום הכי תנן הכא המשליש מעות לבתו כו' והרא"ש האריך בזה ועיין בח"מ בסימן רנ"ב:

נה האשה וכו' ומיהו יתומה קטנה שניזונת מן האחין ונתארסה כתב רב אלפס שהארוס חייב במזונותיה וא"א הרא"ש לא כתב כן פי' דבפרק נערה שנתפתתה פליגי רב ולוי בארוסה דלא בגרה אם יש לה מזונות מן האחין ופסק רב אלפס דהלכה כרב דלית לה מזונות מן האחין דקאי כת"ק דתניא עד מתי הבת ניזונית עד שתתארס ר"א אומר עד שתיבגר והלכה כת"ק ובתר הכי קא מיבעיא לן ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות וכתב האלפסי וקא פסקי רבנן הילכתא כי האי לישנא בתרא דקאמר מסברא אית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל דהא לית לה מזוני מן האחין עכ"ל אלמא דמפרש לה הרי"ף ביתומה הניזונית מן האחין ומשום דידע הארוס דלאחר שנתארסה שוב אינה ניזונית מן האחין כדאיפסקא הילכתא כת"ק וכרב קמיבעיא ליה מי נימא דאדעתא דהכי אירסה כדי שיזון אותה או לא ופסק הלכה דאית לה מזוני מן הארוס וכ"כ הרא"ש שזו היא דעת הרי"ף ולפי זה ל"ג בספרי הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חודש דט"ס הוא אלא אפילו תוך י"ב חודש אית לה מזונות מן הארוס והא דאיתא בר"פ כתובות דלא הגיע הזמן אין הארוס חייב במזונותיה ה"מ בשנתארסה בחיי האב אבל יתומה דמפסדה מזונות מן האחין על ידי ארוס אית לה מן הארוס דלא ניחא ליה דתתזיל וזה מסכים למ"ש הר"ן בשם הנגיד אבל לאותן דגרסי בספרי הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חדש מפרשים דעתו דבארוסה שנתארמלה עסקינן וכמו שפירש הר"ן ולפ"ז לא גרסינן בדברי הרי"ף דהא לית לה מזוני מן האחין ובמרדכי משמע כמי שהיה גורס בספר הרי"ף וה"מ לאחר י"ב חדש שהרי לאחר שהביא דברי הסמ"ג שהם כדברי הרמב"ם דבמארס יתומה הניזונת מן האחין קא מיירי כתב שהוא דלא כפירש"י והלא כהאלפסי ע"ש אכן רבינו נמשך אחר פירוש של הרא"ש בדברי הרי"ף וכמ"ש הנגיד ז"ל:

ומ"ש רבינו וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן זהו לפי דבפסקיו כתב דפירש"י עיקר דקא מיבעיא ליה ביתומה ארוסה אם היא ניזונת מן האחים ולא שמע ליה הני פלוגתא דרב ולוי ודתנאי דברייתא ופסק הלכה דלית לה והיינו כרב וכת"ק ולפי דלהרא"ש שהסכים לפירש"י לא איירי תלמודא בהכי אם היא ניזונת מן הארוס אם לאו לכך כתב רבינו על דברי רב אלפס וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן דלפי' לא כתב שכן הדין כמו שפסק רב אלפס דתלמודא לא איירי בהכי

דרכי משה

נה (א) ובמרדכי ריש פ"ק דכתובות דאסור לייחד ארוס עם ארוסתו ולכן המנהג דארוס וארוסתו השוהין יחד בבית א' מברכין ז' ברכות פן יתייחדו עכ"ל וכ"ה לקמן סי' ס"ב בטור וכ"מ בתשובת הרא"ש כלל ל"ח דאסור להתייחד בלא ברכה ולקמן סי' פ"ו כתבתי אותה תשובה ובכלבו כתב בשם ראבי"ה דארוס וארוסתו אסורים לדור ביחד פן יתייחדו וגם יש לחוש משום שנאה שיקוצו זה בזה ומיהו כתב הרי"ף אם רוב עם בבית אין לחוש עכ"ל ונראה משום ייחוד קאמר דאין לחוש ובחידושי אגודה רפ"ק דכתובות כתב דנמצא בשם גדולים ואפי' שידוכין

פרישה

(ד) בשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו ר"ל מ"ו אבל אם מתה אין הבן יורשה כ"ל דהא נתן ע"מ שתינשא ולא נתקיים התנאי אבל כל זמן שלא מתה קנתה המתנה שהרי בידה לקיים התנאי והוא נתן בסתם ע"מ שתינשא אבל לעיל היכא דליכא יבם שלא זכתה בו היינו משום שאמר אני פוסק לבתי כו' ולא הזכיר ע"מ שתנשא אלא מכח אומדנא הוא דאומדנא שלא נתן לה אלא ע"מ שתינשא לו א"כ לית לה מידי בגווה ודוק עכ"ל אבל קשה על פירושו למה אמר וכיון שנתקדשה בלא נתקדשה נמי קנתה הואיל שבידה לקיים התנאי ולכאורה היה נלע"ד דמ"ש ואין האב יכול לחזור בו שקנתה לגמרי שאם מתה בנה יורשה דכיון שנתקדשה קיימה תנאו שנותן ע"מ שתינשא בו וזה מיקרי שתינשא הואיל ואמר סתם ע"מ שתינשא לא פירש למי אבל לעיל כיון שפסק בשעת קידושין מסתמא היה דעתו ע"ז שנתקדשה לו וע"מ שתכנס לחופה דליכא למימר דדעתו היה משנתקדשה יהא שלה דהא בשעת קידושין אמר לה כן וא"כ ודאי היה דעתו על נישואין ממש משא"כ הכא שנותן לה קודם שנתקדשה א"כ איכא למימר דדעתו היה שאם נתקדשה לשום אדם יהא שלה אבל גם זה דוחק דהא בפסק לה סתם איירי ולא הזכיר שום תנאי בשעת קידושין איירי לכן נראה כמ"ש בדרישה:

בי' נד (א) **שיקח** בהם קרקע לבתו כו' לטובתה נתכוין שלא יוציא הבעל המעות ויפסיד והיא אומרת נאמן עלי בעלי שלא יעכבם לעצמו תנם לו. אמרינן דאף הוא לא עלה על דעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתינשא ומשם ואילך הבעל זכאי לאכול פירות ואף אם היה השדה כבר בידה יש לה רשות למוכרה וליתן לו רש"י: (ב) **אבל** אם היא קטנה אפי' נשאת דאין מעשה קטנה כלום: (ג) **אלא** מקיים דברי המת כו' ודוקא כשהמעות ביד שליש ובמ"ש בתחילת הסי' מי שנתן מעות ליד שליש כו' וכמ"ש בח"מ סי' ר"ן ובסי' רנ"ב מיהו נלע"ד דדוקא התם דבאו להוציא ממון מתחת יד היתומים מכח קיום דברי המת מש"ה בעינן דוקא שהשליש המעות בקיום משא"כ כאן שדברי המת היה לטובת היתום וק"ל:

בי' נה (א) **שהרי** אסור לו לבא עליה דכלה בלא ברכה (פי' ברכת נישואין) אסורה לבעלה כנדה: (ב) ואינו חייב במזונותיה קאי אמ"ש לפני זה ואינו חשוב כאשתו (והטעם שכל זמן שלא נתחייב בעונה לא נתחייב בשארה דגבי הדדי כתיבי כ"פ):

(ג) כתב רב אלפס שהארוס חייב במזונותיה וכ"כ הרמב"ם וז"ל כיון שאין לה מזונות מן האחין אלא עד שתתארס או עד שתבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון את עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים עכ"ל והוא מלשון הגמרא לפי גירסת הרי"ף וכל"א: (ד) וא"א הרא"ש לא כ"כ אלא כתב כגירסת רש"י שרש"י ורי"ף פליגי בשלוף גרסאות וזה שדקדק רבינו וכתב וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ר"ל שהוא לא גרס בגמרא כגירסת רי"ף אלא יש לו גירסא אחרינא (דאין הארוס חייב במזונותיה ועד"ר כ"פ).

אין

דרישה

דלעיל שלא היה אלא פסיקה בעלמא ולא נתן עדיין ומש"ה אזלינן שם בתר אומדנא וגם בהאי דינא איירי שפסק לבתו או לחתנו בשעת קידושין סתם וכמ"ש הגאון אלא כיון שנתן אח"כ לבתו אע"פ שאין צריך ע"מ שתינשא בו אפ"ה קנתה המתנה לגמרי שבאם מתה או מת הארוס הוא שלה לגמרי אפילו להוריש בנה וסיים בטעם דכיון דהפוסק לבתו מיד שנתקדשה אע"פ שבטלו הקידושין כשמת הארוס אפ"ה אין האב יכול לחזור בו ר"ל היינו דין הנ"ל דהמתנה דוקא בפוסק מעות לחתנו ומת קתני אין צריך ליתן אותו הפסיקה ליבם הא פסק לבתו בשעת קידושין ונתקדשה ומת אח"כ הארוס אמרינן דאין האב יכול לחזור מליתן עכ"פ ליבם כיון דמ"מ לבתו פסק וקנתה וכמ"ש לעיל ואם כן בכה"ג דיפה כחה עוד ונתן המעות הנשבעין אחר הפסיקה קודם החופה קנתו לגמרי אפילו להורישה לבנה. ועוד נ"ל דמ"ה קאמר בדברי הגאון בנתן לה ע"מ "שתינשא בו משום דהאי גאון ר"ל רב האי גאון דמיירי בו הרא"ש ורבינו לפני זה ומש"ה סתמו וכתבו סתם "הגאון "בה"א הידיעה משום דארב האי הנזכר לפני זה קאי וידוע שרב האי מוזכר בכ"מ בשם גאון והר"ן בדין הקדוש כתב בשם רב האי והביאו ב"י ומוכח מדבריו שס"ל בפסיקה דאמרינן ע"מ לכנוס פסק ליה לא מיירי בפסק סתם כ"א באמר כן בהדיא וכמ"ש המ"מ שם פכ"ג אדברי הרי"ף שפירש מ"ש בירושלמי פוסק ע"מ לכנוס שר"ל אף כנוס סתם דעתו הכי וז"ל הרי"ף וחזינן מאן דפריש בה פירושא אחרינא ואנן לא ס"ל אלא מאי דכתבינן עכ"ל ופירש המ"מ דבריו דר"ל דיש שפירשו דברי הירושלמי דדוקא בדאמר כן בהדיא בשעת פסיקה שע"מ לכונסה פסק ליה כו' ע"ש והנה מדברי הר"ן נראה שרב האי גאון ס"ל הכי שהרי כתב אמרו משמיה דרב האי דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון דא"ל "כשתכנוס בתי אתן לך כך וכך כו' הרי לפנינו שכתב בל' רב האי שאמר בשעת פסיקה לחתנו כשתכנוס בתי ומש"ה א"ש שסיים ג"כ רבינו וכתב משמיה דגאון דהוא רב האי דבנתן לכתוב "שתינשא משום דלטעמיה אזיל דס"ל דכל פסיקה הכי ואפ"ה קנתה כיון דכבר נתן לה וכמו שכתבתי. וכ"ש להרא"ש ורבינו דסבירא להו דאינו מזכיר כלום בשעת פסיקה ודו"ק:

בי' נה [א] **וא"א** הרא"ש ז"ל לא כ"כ עיין בהמסר"י דף קכ"ט מ"ג שם מבואר פלוגתתם וגרסתם וזהו שבין רש"י והרא"ש ובין הרי"ף כולהו ס"ל כלישנא בתרא דלשם וכרב ספרא שהשיב לרב יוסף אלא שרש"י גרס שהשיב לו ואמר מסברא לית לה (פירוש מזונות מהאחין) כיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל ופירש"י תקון רבנן מזונות לבת מנכסי האב כי היכי דלא תתזל לשאול על הפתחים הכא ליכא למיחש להכי דכי הוי ארוס דמתזלא זיין לה ארוס מדיליה ואע"פ שאינו מחוייב לזונה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל והרי"ף גורס מסברא אית לה (ופירוש אית לה מזונות מהארוס) דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל נמצא להרי"ף הארוס חייב לה מזונות ולא האחין ולרש"י והרא"ש ג"כ האחין אין חייבין לה אבל גם הארוס אינו חייב לה דהא לא קאמר בגמרא דאית לה בתורת חיוב מיניה אלא מסתמא לא ניחא ליה דתתזיל וברצונו תליא ועי"ל ר"ס קי"ב שכתב רבינו בשם הרמ"ה ז"ל וחזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מזונא מלמדין אותה שתמאן ושקלא מהאחין משמע דס"ל כרש"י והרא"ש וכמ"ש שם ועיין בב"י כאן שהביא דברי הרא"ש והגירסות ומ"מ שם כתבתי גירסת רש"י ודו"ק:

ילא

חדושי הגהות

במעמד אביה השב עד שתלבין ראשה ואין מקום לבד"א והרא"ש ז"ל ג"כ אי ס"ל דהלכה כתנא דברייתא הו"ל להביאה דהא לדברי אדמון דברייתא קא מפרש והלכתא כותיה ומדלא הביאה מוכח דס"ל דהלכה כתנא דידן כסברת הרי"ף ולפיכך השמיטוה וכ ע"ש שהאריך עוד ולענ"ד נראה כוונת הב"י במ"ש הב"ח קהנו משם:

משלימים

כן מתה אין הארוס מטמא לה אם הוא כהן (ה) [ב] ולא היא חייבת ליטמא לו אם מת הוא ולא יורשה ולא חייב בקבורתה אלא אביה יורשה ואביה קוברה כתב לה אביה (ו) פירות כסות וכלים שיבאו עמה מבית אביה לבית בעלה ומתה אינה יורשה (ז) פירש"י אם מתה מן האירוסין ור"ת פירש אפילו ניסת אם מתה קודם שיבואו לידי הבעל אינו יורשֿ אותם (ח) [ג] וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל מת הוא או גירשה מן האירוסין יש לה מנה מאתים מתנאי ב"ד אפי' לא כתב לה כתובה ואפי' ממשעבדי טרפה אע"ג שלא כתב לה ותוספת שהוסיףֿ לה אינה גובה אפי' אם כתב לה בד"א שנתאלמנה

כתב לה אביה וכו' צריך לומר דלאו דוקא כתב דבאמירה בעלמא סגי דהן הן הדברים הנקנים באמירה א"כ כיון דבנשואי שנייה לא קני באמירה אלא בכתיבה משום הכי נקט כתיבה מילתא דפסיקא ליה וכ"כ במרדכי וע"ל בסימן נ"א ובסימן נ"ב: **ומ"ש** פרש"י ופי' ר"ת ושמסקנת הרא"ש כפר"ת מבואר בפסקיו פרק נערה מדכתב פרש"י ושר"ת הקשה עליו כמה קושיות ושלכן פירש בענין אחר אלמא דכך היא מסקנתו כפר"ת שכתב באחרונה ולא כתב דקשיא על פירושו שום קושיא וב"י נמגס על זה מדלא כתב הרא"ש דהכי מסתברא כר"ת ולא קשיא מידי דכך היא דרכו בספרו דדעתו לפסוק כסברא דמסיק בה באחרונה: **כתב** במרדכי פרק נערה דאפילו לר"ת אם כבר גבה והחזיר להמיו גובה הכל ממנו וכתב עוד ע"ש הרא"ש בן ר"ב דאם יתפוס החתן המע"ה דמצי אמר קים לי כרש"י ועוד האריך בשם ומסיק דתקנת ר"ת הוא דאם מתה בשנה ראשונה מחזיר הכל ואם מתה בשנה השנייה מחזיר המחצה:

מת הוא וכו' משנה פרק נערה שנתפתתה (דף מג) והתוספות בשם (דף מ"ד) בד"ה והילכתא ובפ"ק דמציעא (סוף דף יז) כתבו הא דאיבעיא לן התם ובפרק הכותב אם יש לארוסה כתובה בדלא כתב לה ובעו למיפשט לה ודחינן להו היינו דממכנה ומברייתא ליכא לאוכוחי אבל מ"מ אמת הוא דאית לה כדמוכח בכמה דוכתי מדברי האמוראים ע"ש והרא"ש בפרק נערה הביא דברי רב שרירא גאון ודברי הרמב"ם והשיב עליהן והביא דברי התוספות דארוסה יש לה כתובה וכתב גם מה שיש לדחות הראיות ואח"כ כתב וכל הני שינויים דחיקי נינהו ומוכחא מילתא דתקנת חכמים היא אף מן האירוסין וגבי ממשעבדי מתנאי ב"ד אף בדלא כתב לה וכן נוהגין באשכנז ובצרפת עכ"ל וכ"כ עוד בפרק אע"פ להשיב ע"ד הרמב"ם וע"ש וז"ש רבינו מת הוא או גירשה וכו' דמנה ומאתים יש לה מתנאי

שנתפתתה (דף נג:) תנן לא כתב לה בנן נוקבין דיהויין ליכי מינאי יהוויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין הייב מפני שהוא תנאי ב"ד ובגמרא רב תני עד דתלקחין לוי תני עד דתבגרן ואסיקנא דפליגי בארוסה רב סבר לית לה ולוי סבר אית לה עד דתבגרן או עד דימטי זמניהון להתנסבא כתנאי עד מתי הבת נזונת עד שתתארס (משום) ר"א אמרו עד שתבגר והלכה כרב דקאי לה כת"ק א"ל רב חסדא (לר"י) מי שמיע לך מיניה דרב (יהודה) ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא לית לה כיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא אית לה כיון דלא קייס ליה בגוה לא שדי איניש זוזי בכדי ואיכא לישנא אחרינא איפכא זו היא גירסת רש"י ומפרש לה ביתומה ארוסה אם ניזונת מן האחין ולא שמיע ליה פלוגתא דהנך אמוראי א"כ שמיע ליה ומיבעיא לי' הלכתא כמאן קי"ל כלישנא בתרא דאמר מסברא לית לה והיינו כרב והרי"ף גרים א"ל מישמע לא שמיע לי מסברא אית לה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל א"ל אי מישמע לא שמיע לך מסברא לית לה דלא שדי איניש זוזי בכדי ל"א איפכא ומפרש לה במארס יתומה הניזונת מן האחין ומשום דידע ארוס שאחר שנתארסה אינה ניזונת מן האחין דקי"ל כרב מספקא ליה אי אירסה אדעתא דהכי שיזוננה או לא ופסק הלכה כלישנא בתרא דאית לה ופרש"י עיקר דלאידך פי' ה"ל לפרושי ארוסה יתומה יש לה מן הארוס או לא עכ"ל הרא"ש ז"ל ודעת הרמב"ם בפרק י"ק מהלכות אישות כדעת הרי"ף שכתב המארס בת הניזונת מן האחין הייב במזונותיה מעת האירוסין שהרי אין לה מזונות מהאחין אלא עד שתתארס או עד שתיבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים עכ"ל והר"ן כתב על מה שכתב הרי"ף וקא פסקי רבנן כי האי לישנא בתרא כמוצא בנוסחי הלכות מדוקדקות וה"מ לאחר י"ב חדש וה"פ דבארוסה שנתאלמנה עסקינן וכגון שכתב לה כתובה והגיע זמן בחיי הבעל וקא מיבעיא ליה אם יש לה מזונות מיורשי ארוס או לא ואסיק כלישנא בתרא דאית לה דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתתזיל וניזונת היא מנכסיו וכיון דאכלה בחיי הבעל אוכלת אף לאחר מיתתו דכל יומי מיגר אלמנותיך בביתי קרינן ביה ואע"ג דתנן אלמנה מן האירוסין אינה מוכרת אלא בב"ד מפני שאין לה מזונות ההיא בשלא הגיע זמן אבל הגיע זמן בהדיא אמכחן בירושלמי ובתוספתא שניזונת היא מנכסיו והנגיד פירשה ביתומה שנתארסה קא מיבעיא ליה אם יש לה מזונות מן הארוס אפילו לא הגיע זמן כמי אמרינן דכי בעי הגיע זמן הני מילי בשנתארסה בחיי האב דלא מפסדי מזוני משום ארוסה דהא אין האב חייב במזונות בתו אבל יתומה דקי"ל דמפסדת מזוני מן האחין מי אמ־ינן דכיון דמפסדת מזוני משום לתא דארוס אית לה מן הארוסין או דילמא ל"ש ואסיקנא כלישנא בתרא דאית לה וכלשון הזה כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות אישות ולפי זה איפשר דלית לה מזונות אלא עד שעת בוגרת דלא מפסדא טפי ממטולתי' כלומר על ידו עכ"ל: ומשמע בתשובת הרא"ש כלל ל"ד סימן א' ובתחלת כלל כ"ג דמשודכת אין לה דין ארוסה כ"ז שלא קבלה קדושין ודבר פשוט הוא: מתה אין הארוס מטמא לה עד ולא יורשה ברייתא שם (דף נג:): ומ"ש ולא חייב בקבורתה בפרק נערה שנתפתתה (דף מז:): כתב לה אביה פירות כסות וכלים כו' (שם) ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו ופסקו הרמב"ם והרא"ש והר"ן הלכה כת"ק וכתב הרא"ש בפסקיו פירש"י ושר"ת הקשה עליו ופירש דבנשואין מיירי ומשמע לרבינו דכיון דכתב כן מסתמא הוא מסכים לפירוש ר"ת ולי אין משם ראיה שיהיה סבור כן דא"כ לא הוה שתיק מלמימר וכדברי ר"ת מסתבר והר"ן כתב שדברי רש"י נראין עיקר ובסי' כ"ז יתבאר דהרמב"ם כמי כרש"י ס"ל (ב) תשובת הרא"ש בכלל כ"ד דשייכא לענין זה כתבתי בסימן קי"ח · מהרי"ק בשורש ל"א האריך בדינים אלו דשייכי לענין זה · ואם נשאת ואח"כ המירה קודם שהגיע הנדוניא ליד הבעל ואח"כ תפס בעל הנדוניא האריך בכתבי מה"ר איסרלן סימן רס"ו (ג): מת הוא או גירשה מן האירוסין יש לה מנה מאתים מתנאי ב"ד אפילו לא כתב לה כתובה וכו' בפרק אע"פ (דף נד:) תנן נתאלמנה או נתגרשה בין מן האירוסין בין מן הנשואין גובה את הכל ר"א ב"ע אומר מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ובגמרא (דף נו) אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר ב"ע וכתב הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה כשואה שאין הכתובה עושה נשואין ואם מתה או גירשה גובה עיקר כתובה מנכי חרי ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נשאה אבל אם ארס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או גירשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר שלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתכנס או עד שיכתוב והרא"ש הביא דבריו וכתב עליו נראה שהוא מפרש שלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה שהכתיבה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים גובה כמלוה ע"פ ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דהא איהו גופיה כתב בחיבורו דארוסה אין לה כתובה אם לא שכתב לה ואין דבריו נראין דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה

דרכי משה

שדוכין לבד בלא אירוסין אין טוב שיהיו ביחד בבית ולא משום איסור אלא שיקוצו זה בזה וכן איתא במדרש עד כאן לשונו: (ב) וכ"כ המרדכי בשם ר"י הלבן. אמנם במהרי"ק שורש צ"א הביא הרבה פוסקים שסבירא להו כרבינו תם והרא"ש מכללם · ובת"ה סימן שכ"א כתב דפסקינן כרבינו תם ולא מפקינן ממונא מן האב וכ"ה בהגה"ת מיימון וכ"פ מהרי"ק שורש צ"א הלכה למעשה וכתב המרדכי פרק נערה ע"ב ודיקא שלא באו לידו מעולם אבל אם באו לידו והחזירם אף לדברי ר"ת גובה הכל עכ"ל: והת"ה סי' שכ"א כתב בשם תשובת מיימון דאפילו נתנו ביד שליש אין הבעל גובה כלום · דברי התשובה היא סוף אישות סי' ל"ה. ובמרדכי כתב דאם המעות ביד שליש יחלוקו עכ"ל אמנם בהג"ה מרדכי דף תקמ"ח ע"ד תשובת מוהר"ם דדוקא שלא בא ליד החתן מעולם וגם לא זכה בהן אבל אם הקנה לו נדונייתו על ידי משכנות מונחים ביד נאמן אז ערבים קבלנים שנתערבו כנגדו והאב נשא ונתן בנדונייתא מכח שניהם לפי שהאמינוהו עליהם להרויח לתועלת הזוג ליכא מאן דפליג דזכה וקנה החתן עכ"ל מוהר"ם וכ"ה בתשובת מהרי"ל סי' ס"א ע"ש שהאריך בדין זה וכתב בהג"ה אלפסי דף תכ"ו ע"ב דאם זקפן עליו במלוה כאילו בא ליד החתן דמי ובת"ה ס"ס שכ"א חולק בזה ואפילו נתן עליה שט"ח ממש אפ"ה פטרו שם וכתב עוד שם דכ"מ דלא זכה אפילו יש לו בנים ממנה לא קנה וכתב המרדכי עוד כתב ר"ש ור' טוביה דאע"פ שהאשה נהנית משל בעלה ב' או ג' שנים שהיתה אצל בעלה ומתה הכל של אביה הואיל ולא בא עדיין לידו וכתב עוד שם מיהו אם תפס החתן אין מוציאין מידו דיכול לומר קים לי כרש"י והמע"ה וכתב בתרומת הדשן סי' שכ"א דתפיסה לא מהני אלא קודם שנולד הספק דהיינו קודם שמתה הבת אבל אחר שנולד הספק אפילו השאיל מכנה בחייה ולאחר מיתתה רוצה לתפוס לא מהני ועוד האריך בדינים אלו וע"ש ובתשובת מיימון סי' ל"ה כתב דאף מה שנתן האב לבעל צריך להחזיר מכח התקנה שנתקנה בקהילות כמו שיתבאר בסמוך וכתב עוד שם דהבעל אינו חייב בקבורתה הואיל ואינו יורשה וכ"מ מדברי המרדכי שאכתוב בסמוך עוד כתב שם דאם נדרה צדקה א"צ הבעל לפרוע אכל אם אמר תדיר כך וכך לצדקה חייב ליתן משלו עכ"ל ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"א אם יש להלק בזה בין נדוניא לנ"מ · כתב מהרי"ק שורש פ"א דבאלו הדברים אין חלוק בין אם כותב לבתו או לחתנו כתב המרדכי וז"ל מצאתי כתב ר"ת החרים על יושבי צרפת ולומבריא והסכימו עמו חכמי נרבונא על נושא אשה ומתה תוך שנתה בלא ולד קיימא שיחזור כל הנדוניא ותכשיטים לנותנים לה או ליורשיה מה שנשאר בידו מן הנדונייא שלא כלתה ובלבד שלא יערים לכלות הממון רק לצורך קבורתה לפי כבודה ועד זמן ב"ד ל' יום ומצאתי בתשובת ר"ב ממגענצא שהקהילות עשו תקנה כל איש ואשה שעשו נשואין ונפטר אחד מהן בלא זרע קיימא בתוך שנתיים שיחזרו חצי הנדוניא ליורשי המת עכ"ל המרדכי ומשמע מדבריו דאין חילוק בין מת החתן או הכלה לענין תקנת ר"ת וכן הוא בהגהות מרדכי דף תקמ"ח ע"ד בשם מוהר"ם אמנם בהג"ה מרדכי דקדושין ע"ג דף תרס"ד כתב דאם מת הבן אין הנדוניא חוזרת · והמנהג כתקנת הקהילות שו"ם דאין לחלק בין בת לבת אלא בשתיהם שנה ראשונה חוזר הכל ובשנה שנייה חצי הנדוניא ומשמע מדברי ר"ת דלעיל דאינה חוזר אלא מה שהוא עדיין בעין אבל לא מה שהוציא או נגנב או נאבד וכן הוא בתשובת מיימון סוף אישות סימן ל"ה ודלא כתשובת בנימין זאב סי' ס' דמסתפק בדבר: וכתב בהגהות אלפסי פרק מציאת האשה ע"ב דף תק"א דאם הבעל רוצה למכור קרקע או נכסים של נדוניא אפי' האשה מתרצה יורשיה יכולין למחות: וכתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ר דתקנה זו לא נתקנה אלא בנדוניא שמכנסת לו אבל אם נפלה לה ירושה בעודה תחתיו הבעל יורשה וע"ש שהאריך בזה וזה משמע שלא כדברי בנימין זאב שכתב סימן נ"ה דמתנות שנותנין להחתן חוזר אף שבא בידו עכ"ל: מהרי"ל סי' ס"א בתשובה האריך בדין זה ובחלוקים אלו גם בסי' ע"ו שם מדינים אלו וע"ש ונראה לדקדק מדברי ר"ת שהתקנה היתה לחזור לנותני הנדוניא ולא ליורשיה וכן הוא בהדיא בתשובת מיימון השייכים להלכות אישות שכן עשה מוהר"ם הלכה למעשה וכן משמע מדברי המרדכי ריש אעפ"י וכן כתב לעיל ס"ס כ"ג מדברי הגאון שהביא הטור אבל כתב בתשובת מיימון סי' ל"ה וכו' דמנהג הקהילות להחזיר ליורשיה ולא לנותן וכתב שזהו מנהג פשוט לפסוק כך וכל זה במקום שאין מתנין למי יחזור או שאין מנהג אבל במקום שמתנין או שיש מנהג הכל לפי התנאי והמנהג: כתב בת"ה סימן שכ"א בשם תשובת מיימון דאין הילוק בין האב נותן הנדוניא או שאר קרובים ובתשובת מהרי"ו סי' ס"ד דהתקנה לא הוי אלא כשאחרים נותנין לה הנדוניא אבל כשהם בעצמם נותנים הנדוניא לא תקנו עכ"ל: עוד כתב ותקנות הקהילות לא נתפשטו ברעגנשפורק ונגררים אחר בני אוסטרייך עכ"ל: ובמדינות אלו נוהגים לכתוב שטרי עדות וכל הנושא ע"ד המנהג. הוא נושא כן כתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ס"ה דאע"ג דלא כתב ככתוב דמי וכ"ה בתשובת מיימון סוף אישות סי' ק"ה אם לקח אשה במקום שאין זו התקנה אלא הבעל יורש את אשתו ואחר כך דר במקום שהיה תקנה זו ומתה אשתו שם הולכים אחר המנהג המקום שנשאה שם: (ג) וע"ל סי' קי"ח עוד מדינים אלו ושם אם היו מחולקים אם הניח זרע קיימא גם לקמן סי' כ"ז בדינים אלו: וכ"מ

פרישה

[ב] **ולא** היא חייבת ליטמא לו כו' לישנא דברייתא נקט ובברייתא גופא לישנא דקרא נקט דכתיב גבי כהן לא יטמא מכוס ואם אינו רוצה מטמאין אותו בע"כ וס"ס בשאר ז' מתים המפורשים בפרש' דמכוס לטמא לסם וכ"ש שמחוייב ישראל להתעסק בקבורה של אותן ז' מתים א"כ הואיל שהלימוד שמחויב להתעסק בקבורתה אתא מלי' לא יטמא נקט הברייתא ורבינו ג"כ ל' אינה מחויבת לטמא וק"ל ועיין ברש"י בפ"ק דב"מ דף י"ח. א"כ דהברייתא נקט ולא מטמאה לו איידי דנקט גביה ולא מטמא לה: [ג] **וכן** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דהרא"ש בפסקיו בכתובות דף קכ"ג ע"ד כתב דברי רש"י שפי' שמיירי מן הארוסין ושר"ת הקשה עליו ופירש דבנשואין מיירי ומשמע לרבינו דכיון דכ"כ מסתמא הוא מסכים לפירוש ר"ת ולי אין משם ראיה שיהא סובר כן דא"כ לא הוי שתק מלמימר וכדברי ר"ת מסתבר עכ"ל ב"י ונראה דל"ק כלום דרבינו סבר מדהביא תחלה דברי רש"י ואח"כ הביא שר"ת הקשה עליו כמה קושיות ואחר כך כתב דברי ר"ת סברא

כו' ודוקא שלא באו לידו מעולם אבל אם באו לידם והחזירם אף לדברי ר"ת גובה הכל ועיין בד"מ ובש"ע סי' נ"ב כ"פ): (ח) **וכן** היא מסקנת א"א כרא"ש ז"ל ועיין בדרישה:

דרישה

(אין מטמא לה דגבי טומאה שאמרו כתיב אם היא לו בקירוב בשר מטמא לה ועיין בי"ד סימן שע"ג כ"פ): (ה) **ולא** היא חייבת ליטמא לו ואף על גב דלא שייך טומאה אלא דנקבות אינן מוזהרות על הטומאה כדכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן וה"ל שאינה חייבת להתעסק בצרכי קבורתו מ"מ לישנא דברייתא נקט שכך איתא התם בפרק נערה שנתפתתה דף נ"ג ע"א אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו ועד"ר: (ו) **פירות** כסות וכלים וזהו סתם נדוניא שהיו נוהגים בימיהם וכ"כ לקמן בסי' כ"ז אסתם נדוניא: (ז) **פירש"י** אם מתה מן הארוסין ואע"ג דאפי' בנכסי מלוג שבידו וברשותו כבר כתב דאינו יורשה מן הארוסין כ"ש נדוניא שהיא עדיין ברשות האב מ"מ ס"א שאנו נדונים דהיא ברשותו ואחריותו טפי שהוא נכ"ב אבל א"ל דרש"י בשביל הדיוק נקט שדוקא מן האירוסין אינו יורש הא מיד אחר שנכנסה לחופה יורש אפי' הנדוניא שברשות האב דאכתי קשה אלא הברייתא דמשמעותא הוא דאתיא לאשמעינן שאינו יורש הנדוניא דה"ל למימר רבותא אפילו נ"מ שבידה אינו יירש וק"ל · וכתב ב"י שבסי' כ"ז יתבאר שהרמב"ם נמי כרש"י ס"ל: (ור"ת פי' אפילו אם נישאת

שנתאלמנה מן האירוסין אבל אם ניסת וכלל מנה מאתים עם התוספת וכתבם מזמן הנישואין ונתאלמנה או נתגרשה בין עיקר בין תוספת אינה גובה (ט) אלא מזמן הנישואין אפי' אם כתב לה כתובה מן האירוסין ורב שרירא גאון כתב אפילו כתב לה מנה מאתים ונתאלמנה מן האירוסין (י) לא טרפה ממשעבדי וכ"כ הרמב"ם המארס אשה וכתב לה כתובה ומת או גירשה גובה העיקר מבני חרי ואינו גובה תוספת כלל ואם לא כתב לה אפילו מנה מאתים אין לה ולא נהירא לא"א ז"ל אלא מנה מאתים יש לה אפילו ממשעבדי אפילו לא כתב לה ותוספת אפי' מבני חרי (יא) לא גביא אפילו אם כתב לה: המארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין אפילו כמה פעמים קודם שבגרה כתובתה של אביה נשאת ונתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין אין לאביה בה כלום (יב) אפילו בראשונה:

נו ארוסה שתבעה הארוס לינשא (א) נותנין לה י"ב חדש (ב) משעת תביעה לתקן עצמה ותכשיטיה אפילו אם ניסת לאלמן וכשם שנותנים לה זמן כך נותנים (ג) [א] לבחור י"ב חדש אפילו נושא אלמנה עשתה ו' חדשים לפני הראשון ומת ונתארסה לאחר נותנין לה י"ב חדש גם לשני ואין משלימין לה על ששה החדשים הראשונים (ב) שעשה בפני הארוס הראשון (ד) ולאלמנה נותנין זמן שלשים יום במה דברים אמורים שנותנין לבתולה י"ב חדש משעת תביעתה שנתארסה בקטנותה או בנערותה (ה) ולא תבעה עד שבגרה אבל בגרה יום אחד ואח"כ נתארסה או

מלוה בשטר לגבות ממשעבדי כי דהוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכנסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים ואע"ג דאמרינן בפירקין דלעיל והלכתא אחד זה ואחד זה מן הנשואין מיירי דחזר וכתב לה בשעת נשואין דאמרינן אחולי אחלה לשעבוד קמא ונתרלית לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר בין תוספת ועוד משמע דגובה מן האירוסין ממשעבדי כמו מן הנשואין עכ"ל: והר"ן כתב הלכה כר"א ב"ע דאזיל בתר אומדנא הילכך אלמנה מן האירוסין אינה גובה אלא מנה ומאתים ומיהו משמע דאפי' מן המשועבדין גובה אותן אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות אישות שאינה גובה אלא מבני חורין עכ"ל וז"ל ה"ה כתב רבינו מבני חרי למעט את המשועבדין וכ"כ רב שרירא גאון והם נסמכין בזה על מה שאמרו בפרק נערה שנתפתתה (מג) מגבת אלמנה מן האירוסין... גביא וכו' ואסיקו בגמ' דאפילו מנה ומאתים מן הנשואין וכך כתב בעל העיטור ז"ל ויש חולקין בזה ומפרשים ההיא דפרק נערה דוקא בשכנסה וחזר וכתב לה שמחלה שעבודה מזמן ראשון עד זמן שני אבל אם אירס וכו' זה דעת כל הגאונים ועיקר ראייתם מדאיבעיא להו פרק הכותב (פט:) ופ"ק דמציעא (יז:) אי איתא כתובה לארוסה הילכך אין לה כלום ורבותינו הצרפתים חלוקים בזה ואף דעת האחרונים ג"כ לחלוק בדין זה ודעת הרמב"ן ז"ל כדעת הגאונים ז"ל ודעת הרשב"א ז"ל כדעת הצרפתים ז"ל עכ"ל וסוגיין דעלמא כרמב"ם דאין לארוסה כתובה כלל ומעולם לא ראינו ולא שמענו מי שהגבה לה כתובה כלל (ד): דין הכותב לארוסתו נדאק בערכאות כתב הריב"ש בסימן נ"ז:

המארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה וכו' עד סוף הסי' משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מג:) ומה שכתב אפילו בראשונה הוא לאפוקי מדרבי יהודה דאמר התם (שם) הראשונה היא של אב הואיל וברשותה נכתבה:

נו ארוסה שתבעה הארוס לינשא נותנים לה י"ב חדש וכו' משנה בפ' אע"פ (דף נז:) נותנים לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו ולאלמנה שלשים יום ופרש"י לפרנס את עצמה בתכשיטין: לפרנס עצמו בצרכי סעודה וחופה: ולאלמנה ל' יום שאינה טורחת כל כך בתכשיטין שכבר יש בידה וכתב הר"ן דוקא באלמנה בעולה אבל באלמנה מן האירוסין דינה כבתולה וכן נראה מן הירושלמי וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ועיין ברבינו ירוחם (א):

ומ"ש אפילו אם ניסת לאלמן ואפילו אם נושא אלמנה ירושלמי כתבו הרא"ש ז"ל שם הוא אלמן והיא בתולה והוא בעי למיסב יכולה לומר חיבתו עלי יותר מן הבחור בחור והיא אלמנה והיא בעית למיסב יכול הוא לומר חיבתה עלי יותר מן הבתולה אבל הרמב"ם כתב בפ"י מה"א שהזמן שנותנין לאיש הוא כפי הזמן שנותנין לה שאם נושא נערה בתולה נותנין לה י"ב חדש ואם נושא אלמנה אפי' הוא בחור אין נותנין לו אלא ל' יום וכתב הר"ן שכדבריו נראה בגמרא דידן: ומ"ש עשתה ו' חדשים לפני הראשון ומת וכו' ואין משלימין לה על ו' חדשים הראשונים וכו' שם במשנה: בד"א שנותנין לבתולה י"ב חדש משעת תביעתה כשנתארסה בקטנותה או בנערותה ולא תבעה עד שבגרה אבל בגרה יום אחד ואחר כך נתארסה וכו' שם המארס את הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת בין שתבעה היא והבעל מעכב נותנים לה י"ב חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין ובגרה הרי היא כתביעה כילד בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש ולארוסה ל' יום מאי ולארוסה ל' יום אמר רב פפא הכי קאמר ארוסה בוגרת שעברו עליה

ומ"ש ולא תבעה עד שבגרה איכא למידק דהא תניא בגרה הרי היא כתבועה כילד בגרה יום אחד כו' כמ"ש רבינו בסמוך ואם כן מאי האי דקאמר ולא תבעה עד שבגרה כלא בבגרה נותנין לה י"ב חדש בלא תביעה ואפשר דטעות סופר הוא וצריך לומר דתבעה עד שלא בגרה או נמי ה"פ עד שבגרה

מתנאי ב"ד אפילו לא כתב לה ואפילו ממשעבדי כי היכי דאית לה מן הנשואין מתנאי ב"ד דחכמים לא חילקו בתקנה זו בין אירוסין לנשואין ותוספת אינה גובה אפי' כתב לה שלא הוסיף לה אלא כדי לכונסה ומ"ש דבנתאלמנה מן הנשואין וכלל הכל מזמן הנשואין דאינה גובה אלא מזמן הנשואין טעמו משום דמחלה השעבוד הנכתב לה מן האירוסין וכדכתב האשר"י פרק נערה:

ומ"ש ע"ש רב שרירא גאון והרמב"ם נראה דטעמם דמדקאמר ראב"ע דהילכתא כוותיה מן הנשואין גובה את הכל מן אירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה משמע דלשון דכתיבה מן האירוסין אינו כשטר גמור לטרוף ממשועבדים דעיקר החוב אינו אלא בשעה שכונסה אבל מן האירוסין אין לו דין שטר ולא גבי אלא מבני חרי ואי לא כתב לה לית לה כלום דכיון דקמיבעיא לן ולא איפשטא לא מפקי' ממונא מספיקא אבל תמיה גדולה הא דאיתא בפ"ק דסנהדרין (דף י') אמר רבא פלוני בא על נערה מאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון לבתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה ופרש"י ברישא דאין משלמין ממון טובת הנאת כתובתה שרצו להפסידה שהרי לא הזכירו שם האשה ולמאן מפסדי עכ"ל דאי אפשר ליישב לדעת הרמב"ם ולדחות דמיירי בדכתב לה דכיון דלא הזכירו שם האשה אין לידע דכתב לה כתובה אלא ודאי דעת התוספות והרא"ש עיקר דארוסה אית לה כתובה אפילו בדלא כתב לה מתנאי ב"ד וטרפה אפילו ממשועבדים כך נ"ל: שוב ראיתי במ"ש הרמב"ם סוף פכ"א מהלכות עדות דמפרש להך דסנהדרין דממון דקאמר רבא לאו ממון דכתובה קאמר אלא ממון של קנס שהיה הבעל ראוי ליתן לה אילו לא העידו אלו עכ"ל והמרדכי ריש פרק נערה שנתפתתה כתב אפילו למ"ד יש לה כתובה היינו דוקא בימי קדם שהיה דרך לכתוב כתובה למקצת ארוסות אבל בזמן הזה שאין דרך לכתוב לא גביא בשלא כתב לה וראבי"ה כתב דוקא בימי התנאים שלא היה דרכם לכתוב כתובה אפילו מן הנשואין הילכך יש לה כתובה מן האירוסין אפילו לא כתב לה אבל בזמן הזה שנוהגין לכתוב כתובה מן הנשואין פשיטא דמן האירוסין לית לה כיון דלא כתב לה עכ"ל וריב"ש בתשובה סימן צ"ז כתב דכן נוהגין וכתב עוד דאפילו כתב לה לא מהני אלא בדכתב לאחר אירוסין אבל כתב קודם אירוסין אינו כלום דלא כתב אלא ע"מ לכונסה וע"ש ועיין עוד בתשובת מהרי"ל סי' ס"א וסי' ע' ובהגהות ש"ע כתב דנוהגין כהרמב"ם על פי דברי הריב"ש:

נו ארוסה שתבעה כו' משנה פרק אף ע"פ ובגמרא יליף לה מדכתיב תשב הנערה אתנו ימים או עשור דימים שנה כדכתיב ימים תהיה גאולתו: ומ"ש אפילו אם ניסת לאלמן וכו' ירושלמי הביאו הרא"ש לשם ואין כך דעת רמב"ם ומביאו ב"י לשון ב"י ומ"ש ועשתה ששה חדשים לפני הראשון ומת וכו' ואין משלימין לה על ששה חדשים הראשונים וכו' שם במשנה עכ"ל ותימה דמתני' בידם קא תני וטעמא דידם דאינו מאכיל בתרומה לאו משום דאינו חייב במזונותיה אלא כדמפרש בגמרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא ואין ה"נ הס ראיה לענין זמן י"ב חדש שלא יצטרפו יחד ו' חדשים הראשונים עם ו' חדשים של הארוס השני ותו קשה דאי דין זה למדו רבינו מן המשנה דתני בידם ה"ל לפרש דאף כשעשתה כולן בפני הראשון חוזרין ונותנין לה י"ב חדש כדתנן התם גבי יבם אלא רבינו כתב דין זה ע"פ הירושלמי שהביא הרא"ש פרק אע"פ וז"ל עשתה ששה חדשים בפני הראשון ואח"כ בא השני ואומרין כבר המתינה יכולה למימר חיבתו עלי יותר מן הראשון עכ"ל כלומר תנו לי י"ב חדש מהיום כי חיבתו עלי להתקשט לפניו יותר מן הראשון ואף על פי שודאי אפילו עשתה כל י"ב חדש בפני הראשון יכולה לומר כך מכל מקום נקט רבינו ששה חדשים משום דהכי תני בירושלמי: בד"א שנותנין וכו' ברייתא שם:

דרכי משה

(ד) וכ"מ במרדכי דב"מ פרק השואל ע"ג ונראה דלא קאמר דסוגיא דעלמא כרמב"ם אלא דלא כתב לה ולזה קאמר דלא ראה מי שגבה כו' אבל בדכתב לה כתובה ודאי גובה אפילו לדעת הרמב"ם אלא שלדידיה ס"ל דלא גביא ממשעבדי ובזה לא נקטינן כוותיה אלא כדעת הגאונים האחרונים ז"ל ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ס"א שהאריך בדין זו ובחילוקים אלו סי' ע"ו האריך שם מדינים אלו גם בסי' פ' האריך שם מדינים אלו במרדכי פרק נערה שנתפתתה כתב אפי' במה דיש לה היינו דוקא בימי קדם שהיה דרך לכתוב כתובה למקצת ארוסות אבל בזמן הזה שאין דרך לכתוב לא גביא כשלא כתב לה וראבי"ה אמר הא דאמרינן דלארוסה יש כתובה הנ"מ בימי תנאים שלא היה דרכם לכתוב כתובה אבל בזמן הזה שהמנהג לכתוב כתובה מן הנשואין פשיטא דמן הארוסין לית לה כתובה כיון דלא כתב לה עכ"ל וכתב ריב"ש בתשובה סי' צ"ח דכן נוהגין וכתב עוד דאפילו כתב לה לא מהני אלא לאחר אירוסין אבל כתב לה כתובה קודם אירוסין אינו כלום דלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה וע"ש שהאריך עוד:

נו (א) וכ"נ מהא דלעיל דאמרינן עשתה לפני הראשון חוזרין ונותנין לשני א"כ שמעינן דנותניז יב"ח לאלמנה מן האירוסין: (ב) כתב הר"ן פרק אף על פי דף תנ"ם ע"א דה"ה אם עשתה כל

פרישה

ותוספת שהוסיף אינו גובה כו' משום דאמרינן שלא כתב תוספת זה שאינו מתנאי ב"ד רק מדעתו אלא ע"מ לכונסה משום חיבת נשואין ובמאה והרי הוא מת קודם שכנסה כ"פ): (ט) **אלא** מזמן הנישואין אפי' אם כתב לה כו' הואיל דכבר יש לה כתובה מן האירוסין וחזר וכתב לה בשעת נשואין אמרינן אחולי אחליה לשעבוד קמא ונתרצית לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר ובין תוספת והעיקר לקמן בסי' ק' ובח"מ סי' ר"מ ואע"ג דשם בר"ס ר"מ כתב דאם הוסיף לו שום דבר בשטר השני אע"ג דלא כתב בשטר השני ואיסיפית לך על השטר הראשון אפ"ה לא ביטל שני את הראשון ע"ש י"ל דבכתובה שאני כיון דמעיקרא לא נתנה לגבות כ"א לאחר זמן אחר מיתה או גירושין וק"ל. שוב מצאתי שכתב הרא"ש טעם דסבר ז"ל דאומדנא דדעת הוא דמן הנשואין עיקר תחלת השעבוד ולא כתב לה זמן אירוסין אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין שתגבה בו עכ"ל ובביאה הב"י לקמן ס"ס ק' ע"ש: (יא) **לא** טרפה ממשעבדי וכ"כ הרמב"ם כו' וטעמם שהם מפרשים שמה שאמרו דמתני' שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתיים גובה כמלוה על פה ומיהו אהכי כתיבה דאית לה כתובה דסבר אין לה כתובה מתנאי בית דין (ואין הכתיבה עושה שטר מעליא רק לגבות עיקר כתובה מבני חורי אבל התוספת לא גבי כלל ולא כתב אלא על מנת לכונסה וכנ"ל כ"פ): (יח) **לא** גביא אפילו אם כתב לה שלא כתב לה תוספת אלא על מנת שתנשא: (יב) **אפי'** בראשונה לאפוקי מדר' יודא דאמר הראשונה היא של אב הואיל וברשותו נכתבה:

סי' נו (א) **נותנין** לה י"ב חודש דכתיב ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור וימים הוא שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו כ"פ): (ב) **משעת** תביעה ז"ל המשנה והגמ' בפרק אע"פ המארס הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת בין שתבעה היא והבעל מעכב נותנין לה י"ב חודש משעת תביעה ולא משעת אירוסין ומכאן למדנו כשהוא תבע אותה והיא אינה רוצה שאין לה צורכי חופה ותכשיטין נותנין לה י"ב חודש לתקן צרכי החופה: (אפילו אם ניסת לאלמן פירוש ולאלמן אין לו אלא שלשים יום משום שכבר יש לו תכשיטין. יכולה לומר חבתו עלי יותר מן הבחור וכן הבחור לאלמנה כ"פ): (ג) **לבחור** י"ב חודש כדי לפרנס עצמו בצרכי סעודה והחופה רש"י: (ד) **ולאלמנה** נותנין זמן שלשים יום פירוש משעת תביעה שכבר יש בידה תכשיטין ואלמנה מן האירוסין דינה כבתולה ר"ן ב"י וכן מוכח מדאמרינן עשתה ששה חדשים לפני הראשון ומת ונתארסה לאחר נותנין לה י"ב חודש גם לשני כו' (והיק זה הוא משנה שלימה ותימה על הב"י שכתב זה בשם הר"ן ושכן משמע בירושלמי ושכן נראה מדברי הרמב"ם. ולא הזכיר שהוא משנה בעצמה או משנה בעצמה ואפשר דאשמעינן בשם הר"ן דאפי' עשתה כל י"ב חדש ועד"ר כ"פ): (ה) **ולא** תבעה עד שבגרה ז"ל מ"ו שהוא לשון מגומגם הוא וגם ברמב"ם אינו ע"מ ה"פ **כלומר** שהתביעה בזמן י"ב חדש היה בקטנותה ובנערותה קודם שבגרה ולא תימא שתבעה אחר דבגרה דבגרה היא כתביעה וק"ל עכ"ל ולע"ד לבגרה ותבעה עד שלא בגרה וק"ל:

דרישה

סברא הוא דסבר כוותיה דאם לא כן למה הביא דר"ת הקשה עליו אם לא משום דלא נראה לו פירוש רש"י:

סי' נו [א] **ובן** בחור נותנין כו' וזהו דעת הרא"ש אבל הרמב"ם כתב פ"י מהלכות אישות דאם בחור נושא אלמנה נותנים לו שלשים יום וכן הסכים הר"ן בפ' אע"פ דף תנ"ב ע"א ד"מ כ"פ): (עשתה ו' חדשים לפני הראשון ה"ה אם עשתה כל י"ב חודש לפני הראשון חוזרין ונותנים לה י"ב חודש לשני ר"ן שם כ"פ): כתב

(ו) או אפי' נתארסה בנערותה ואח"כ בגרה אין נותנין לה י"ב חדש (ז) אלא מיום שבגרה ואם עברו עליה י"ב חדש בבגרותה ואח"כ נתארס' אין נותנין לה אלא ל' יום כמו לאלמנ' (ח) ופרש"י משעת קדושין והרמ"ה פירש משעת תביעה וכ"כ א"א ז"ל ואם לא עברו עליה י"ב חדש שלמים בבגרותה קודם הקדושין משלימין לה י"ב חדש משעת הבוגרת ואם שלמו לה י"ב חדש בתוך ל' יום של שעת תביעה (ט) משלימין לה שלשים יום משעת תביעה (י) א הגיע הזמן שנתנו לה ואין הארוס כונס חייב במזונותיה ואם מעכבו אונס כגון שחלה הוא או היא (יא) או שפירסה נדה או שהגיע זמן באחד בשבת (יב) שאינו יכול ליכנוס כדלקמן אינו חייב לזונה (ג) אין פוסקין על הקטנה (יג) להשיאה כשהיא קטנה ואם תבעה הארוס שתנשא בין היא (יד) בין אביה יכולין לעכב (ד) אבל פוסקין על הקטנה (טו) להשיאה לכשתגדיל ופרש"י דוקא בלא קידושין אבל אין לקדשה עד שתגדיל (טז) ותאמר בפלוני אני רוצה כתב הרמב"ם (יז) ואם רוצה לכנסה כשהיא קטנה כונס ואין ראוי לעשות כן :

נז (א) **מסרה** האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיה לבעל חצר בדרך ונכנסה עמו ונתייחדה עמו מסתמא ייש"ו. נכו ויורשה אם הגיע גדוניתה

ב"ח

שבגרה ולא בגרה בכלל אלא סמוך לבגרותה וה"ק אפילו לא תבעה אלא יום אחד לפני בגרותה נותנין לה י"ב חדש ומכ"ש אם תבעה מקמי הכי ועוי"ל דה"ק בד"א דנותנין לה י"ב חדש כשלא המתין מלתבעה עד לאחר שבגרה אלא תבעה מקמי שבגרה ול"ת מקמי שבגרה אלא אפילו לא תבעה אלא ביום שבגרה נמי יש לה י"ב חדש אבל בגרה תחלה ואח"כ תבעה אפי' בגרה יום אחד שוב אין נותנין לה י"ב חדש אלא מיום שבגרה והשתא ניחא דאע"ג דבבגרה ה"ה כתבועה לא נקט רבינו ולא תבעה עד שבגרה אלא לדיוקא לאפוקי אם תבעה לאחר שבגרה ואין חילוק בין בגרה תחלה ואח"כ נתארסה או נתארסה תחלה ואחר כך בגרה ומ"ש רבינו או אפילו נתארסה בנערותה ואח"כ בגרה הא דקאמר אפילו הוא ע"פ דברי התוספות בד"ה בגרה יום אחד (דף כ"ז) דמעיקרא קס"ד כשבגרה קודם שנתקדשה תסתמא הכינה כל תכשיטיה שאם ימצא לה בעל יהא הכל מוכן אבל נתקדשה קודם בגרות אינה מקפדת שכבר היא מקודשת עכ"ל ועל פ"ז אמר רבינו דלמסקנא אינו כן אלא אפילו נתארסה בנערותה דאיכא למימר דשוב אינה מקפדת ולא הכינה לה משבגרה אפ"ה אין נותנין לה י"ב חדש משתבעה לאחר שבגרה אלא נותנין לה משבגרה ופשוט הוא דכשנתארסה ביום שבגרה דנותנין לה י"ב חדש מיום שנתארסה דהיינו בשעה שבגרה וכ"כ הרמב"ם להדי' פ"י דאישות ורבי' לא כתבו דממיל' משמע:

ומ"ש ואם עברו עליה י"ב חדש בבגרות וכו' שם בברייתא · ומ"ש דרש"י כיון משעת קידושין נראה דטעמו דס"ל דבאלמנה נמי דנותנין ל' יום מש · קידושין נינהו אבל הרמ"ה מפרש דבאלמנה משעת תביעה נינהו וכ"כ רי"ף והרמב"ם א"כ בבוגרת נמי נותנין לה ל' יום משעת תביעה ועל פירש"י קשה הא דקאמר בגמרא לא כתבועה דאלמנה דאלמא דבאלמנה נותנין שלשים יום משעת התביעה ועיין בי"ד סימן רל"ד ובת"ש לשם בס"ד : **ואם** לא עברו עליה י"ב חדש שלמים בבגרותה קודם הקידושין משלימין לה י"ב חדש משעת הבגר ואם שלמו לה י"ב חדש בתוך ל' יום של שעת תביעה משלימין לה שלשים יום משעת תביעה ואם שלמו לה י"ב חדש משעת בגרותה לאחר ל' יום משעת תביעה אין נותנין לה אלא י"ב חדש משעת בגרותה כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו וחלוקי דינים אלו אינן מפורשים בגמרא אבל תמילא משמע הכי מסתברא :

כתב הר"ן הא דנותנין לאלמנ' ל' יום דוקא אלמנה מן הנשואין אבל לאלמנה מן האירוסין דינה כבתולה וכן נראה בירושלמי וז"ש הרמב"ם וכן האורס את הבעולה נותנין לה ל' יום מיום התביעה דמשמע דוקא בעולה אבל אלמנה מן האירוסין דלאו בעולה נותנין לה י"ב חדש והכי משמע להדיא בירושלמי הביאו הרא"ש עשתה ששה חדשים וכו' דאלמנה דנותנין לאלמנה מן האירוסין י"ב חדש :

הגיע הזמן וכו' שם במשנה אם מעכבו אונס וכו' מסקנא דגמרא ריש כתובות וע"ש בגמרא דמשמע דרבינו זו ואין צריך לומר זו נקט בדבריו והרמב"ם

ב"י

עליה י"ב חדש בבגרה ונתקדשה נותנין לה ל' יום כאלמנה ופרש"י ולארוסה ל' יום · יש ארוסה שאין נותנין לה אלא ל' יום : נותנין ל' יום · משעת ארוסיר אבל הרא"ש כתב נותנין ל' יום כאלמנה משעת תביעה : ומ"ש רבינו דאפילו נתארסה בנערותה ואח"כ בגרה אין נותנין לה י"ב חדש אלא מיום שבגרה כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וכתב ה"ה דמה דבגרה הרי הוא כתביעה הוא נלמד : ·

ומ"ש ואם לא עברו עליה י"ב חדש שלימים בבגרות קודם הקדושין משלימין לה י"ב חדש משעת הבוגרת היינו מאי דתניא בגרה הרי היא כתביעה כילד בגרה יום אחד ונתקדשה נותנין לה י"ב חדש : **ומ"ש** ואם שלמו לה י"ב חדש בתוך ל' יום של שעת תביעה משלימין לה ל' יום משעת תביעה זה פשוט דאפילו עברו עליה י"ב חדש משעה שבגרה נותנין לה ל' יום משעת תביעה : הגיע הזמן שנתנו לה ואין הארוס כונס חייב במזונותיה שם במשנה : **ומ"ש** ואם מעכבו אונס כגון שחלה הוא וכו' אינו חייב לזונה מסקנא דגמ' בריש כתובות (דף ב ·) אין פוסקין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה ואם תבעה הארוס וכו' בפרק אף על פי (דף נז :) תנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב אביה אי איהי ניחא לה מאי נפקא ליה מינה סבר השתא לא ידעה לאחר מומרדא ונפקא ואתיא ונפלה עילואי ופרש"י תמרוד בבעלה שלא תוכל ... ול' וחיה ותבא אלי עד שתגדל ונמלאתי צריך לתכשיטין אחרים א"ר אבא בר זין על הקטנה להשיאה כשהיא קטנה אבל פוסקין על הקטנה להשיאה ... ולה פשיטא מ"ד ליחוש דילמא מעיילה פחדא מהשתא ומלשה קמ"ל ופרש"י אבל פורה ... ודוקא בלא קדושין אבל קדושין בקטנות לא עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה עכ"ל וטעמו מדאמרי' בפר' האיש מקדש (מא ·) אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה : ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ... א בפ"י מה"א ונראה דמשמע ליה דהא דאמר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה איסורא לאו דוקא אלא לומר שאין ראוי לעשות כן וכן משמע מדתניא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב דמשמע דאי ניחא לה ולאביה שרי וכ"כ בפ"ג אע"פ שיש רשות לאב לקדש את בתו כשהיא קטנה אין ראוי לעשות כן אלא מצות חכמים שלא יקדש אדם בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה ומדברי התוספות נראה דלאיסורא נמי איכא וכתבו ועכשיו שאנו נוהגין לקדש בנותינו אפילו קטנות היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפוק ביד האדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה סיפוק בידו ותשב כמו עגונה לעולם : (ה)

נז מסרה האב לשלוחי הבעל וכו' משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מח) ותניא

שם כתב גם כן בהגיע הזמן בערב שבת דדינו כמו באחד בשבת דס"ל דבע"ש נמי אסור לעשות נישואין שמא יבא לידי חלול שבת כמבואר באותו פרק ורבינו כאן לא כתב ע"ש דס"ל כהרא"ש החולק על הרמב"ם בזה ע"ל סימן ס"ד · **כתב** המרדכי פרק החולץ ובריש כתובות דחלה הוא דוקא בחלה תוך הזמן ה"ל אונס אבל הגיע הזמן ולא כנסה חייב במזונותיה אע"ג דחלה אח"כ וכ"כ התוספות בשם ר"י ריש כתובות בד"ה לפיכך חלה : **אין** פוסקין על הקטנה וכו' פרק אעפ"י תנא קטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב ומפרש בגמרא דהאב חושש שמא תמרוד בבעלה מתוך קטנותה ותבא אליו עד שתגדיל ותצא צריך לתכשיטים אחרים וכתב הר"ן דמ"מ אין הארוס חייב במזונותיה כיון דהעיכוב מלדה ומלד האב : **ומ"ש** אבל פוסקין על הקטנה להשיאה לכשתגדיל שם ופריך פשיטא מה"ד ליחוש דילמא תעיילה פחדא מהשתא ותלשה קמ"ל ופירש רש"י דוקא בלא קידושין וכו' וקשה הא דאמר רבי זירא התם תני בין היא ובין אביה יכולין לעכב ופירש"י יכולין לעכב חלינשא עד שתגדיל וכת"ש גם רבינו בסמוך ואם תבעה הארוס שתנשא וכו' אלמא מיירי בשקדשה בקטנותה וכי ברשיעי קא עסיק לפירש"י קעביד איסורא לקדשה כשהיא קטנה וי"ל דודאי לפירש"י מיירי דפסקו על הקטנה בלא קידושין ובדברים הנקנין באמירה כך וכך א"כ בקנין סודר וקאמר דאם בא הארוס אח"כ ותבעה שתנשא לו כלומר לקדשה ולהכניסה לחופה מיד אחר קידושין כמו שאנו נוהגין והאחר דבין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תתקדש ושלא תנשא לו מיהו המרדכי בשם ר"ת חולק אפילו רש"י וכבר בארתי דין זה לעיל בס"ד בסימן ל"ז וע"ש : **כתב** המרדכי פרק האיש מקדש קטנה שקדשה אביה ואח"כ מת האב והחתן רוצה לכנסה לחופה אחר י"ב חדש אעפ"י שהיא חולנית והקרובים מוחים כדי שלא יהא הבעל יורשה אם תמות ופסק ר"ת דאין הקרובים יכולין למחות וע"ש וב"י הביאו לעיל בסי' ל"ז וכך פסק בהגהת ש"ע כאן וצ"ל דחולנית דר"ת ראויה לחופה ולביאה היתה דאי לאו הכי לא היה הבעל יורשה וכדכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ד בחולנית שהכניסוה עם המטה תחת החופה דאין בעלה יורשה דהחופה שאינה ראויה לביאה הוא והביאו ב"י לקמן ריש סימן ל' ע"ש דכתב הרא"ש עוד שאר טעמים דאין הבעל יורשה :

נז מסרה וכו' כל מ"ש בסימן זה הוא משנה וגמרא פרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח) ואע"ג דהרמב"ם בפכ"ב מה' אישות לא כתב בפי' החילוק בין חצר דידיה לחצר דידה כשנכנס עמה בסתם וגם הראב"ד הגיה עליו כבר כתב ה' המגיד דלא היה צריך לבארו לפי שמבואר הוא בדבריו וע"ש :

וכתב הר"ן שם דלאו דוקא בחצרו של בעל אלא כ"ש חצר של שניהם דאכן לא אמרינן אלא דוילא ביה מילתא שישא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר של שניהם אדרבה דעתו מתיישבת בו יותר וכ"ש דסהמא לנשואין עכ"ל ולא דמי לתנהו על סלע והוא של שניהם דקא מיבעיא לן וה"ל ספק קידושין דשאני קידושין שצריכה האשה שתהא קונה הקידושין כשהניחן ברשותה וכל שהוא של שניהם לא יצאו הקידושין מרשות הבעל לרשות המיוחד לה כדאיתא פרק הספינה דחצר השותפים אין קונין זה מזה בדברים שמונחים ע"ג קרקע אבל כאן שכבר נתקדשה אלא דכונס אותו לרשותו לשם נישואין וכוונת דעתו תליא מילתא אמרינן

דרכי משה

כל יב"ח לפני הראשון תורין ונותנין לה יב"ח לשני · (ד) ב וניהו כתב הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ג ע"א דאין הארוס דייב במזונותיה כתב המרדכי פרק האיש מקדש ע"ב דף תרס"א מעשה בא' שקבל קדושי בתו כשהיתה קטנה וכת האב והבת היתה יהודה וראויה לירש נכסים מרובים והיתה חולנית ושאל הבעל לכנסה שאם תמות יירשנה וקרובים מוחים בדבר ופסק ר"ת דאין הקרובים יכולים למחות לאחר יב"ח וע"ש ובפרק' כ"ב מה"א בהג"מ (ד) ע"ל ריש סימן ל"ז ולקמן סימן קנ"ה אם מותר להשיא יתומה קטנה : ת"ל

פרישה

(ו) **או** אפילו נתארסה בנערותה ואחר כך בגרה פירוש ועדיין לא תבעה · (ז) **אלא** מיום שבגרה פירוש אע"ג דעדיין לא תבעה בשעה שבגרה ומטעם דמשעה שבגרה הרי היא כתבועה (דמסתמא מתחלת להכינה כל תכשיטיה שאם ימצא לה בעל יהא הכל מוכן כ"פ) · (ח) **ופירש** רש"י משעת קידושין כו' צ"ע לאה לא כתב רש"י כן באלמנה רש"י (ט) **משלימין** לה שלשים יום משעת תביעה כדעת הרא"ש ולא כדעת רש"י (י) **ואם** שלמו לה שנים עשר חדש משעת בגרותה לאחר שלשים יום משעת תביעה אין נותנין לה אלא שנים עשר חודש משעת בגרותה כך הוא בקצת ספרי רבינו אבל אין צריך לבבא זו שהיא נכללת במה שכתב לפני זה דגם כל שכן הוא ממ"ש ואם לא עברו עליה שנים עשר חדש שלמים בבגרותה קודם הקדושין כו' (יא) **או** שפירסה נדה שאינה ראויה לחופה כדלקמן בסימן ס"א (שאין ראוי מכאן שנדה אין ראויה לנשואין כדברי הרמב"ם דרבא איירי שאין ... לכנוס בנדתה כ"פ) . (יב) **שאינו** יכול לכנוס כדלקמן בסימן ס"ד ע"ש (ולא קאי רק אמ"ש או שהגיע זמן באחד בשבת ולא בערב שבת וכו' משום דקא בעי כ"פ) (יג) **להשיאה** כשהיא קטנה דאמרה לא יכולנא בבעל · (יד) **בין** אביה שיכול לומר אמר הגא ותמרד בבעלה והבא עלי עד שתגדיל ונמלאתי צריך לתכשיטין אחרים רש"י ומ"ש ותמרד בבעלה ר"ל ומתוך כך בעלה יתן לה גט ותחזור לבית אביה · (טו) **להשיאה** לכשתגדיל ולא אמרינן דלמא מעייל אפמלא מהשתא ומלשא גמירא (טז) **ותאמר** בפלוני אני רוצה כדלעיל בסימן ל"ז אסור לאדם שיקדש את בתו עד שתגדיל אבל בזמן הזה שאנחנו בגלות שרי ע"ל סימן ל"ז ולקמן סימן קנ"ה כ"פ) (יז) הרמב"ם סבר דאסור ל"ד אלא שאין ראוי לעשות כן ועיין בב"י : (טז) **ואם** רוצה ר"ל אביה דאם לא כן קשה הא כתב לפני זה דאביה יכול למחות ולעכב ·

סי' נז (א) **מסרה** האב לשלוחי הבעל פי' אחר שנתארסה מסרה כו' ומתה בדרך קודם שהכניסה לחופה יורשה כ"פ) . מסתמא לשם נישואין פירוש אפילו לא פירש לנשואין נכנסתי

חרושי הגהות

נז א משלימים לה ל' יום משעת תביעה ואם שלמו לה יב"ח משעת בגרותה לאחר ל' יום משעת תביעה אין נותנין לה אלא יב"ח משעת בגרותה כ"ה הנוסחא הנכונה וכן מצאתי בב"ח וכתב שם דחלוקי דינים אלו אינם מפורשים בגמרא אבל ממילא משמע דהכי מסתברא ב כאן צייר בפנים א"ק ג' ולא העתיקו הדברים השייכים לזה בד"מ ח"ל בד"מ כ"י ובמרדכי פ"ק דכתובות דוקא חלה תוך זמן הוא דהוי אונס אבל אם הגיע הזמן ולא כנסה חייב במזונותיה אע"פ שחלה אחר כך וכ"ש במרדכי פרק החולץ :

ותניא התם (שם:) הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או שהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו ללון אע"פ שכתובתה בבית בעלה מתה אביה יורשה מסרה האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל או שהיתה לו חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נשואין אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה הא גופה קשיא אמרת נכנסה עמו ללין טעמא דללין הא סתמא לשם נשואין אימא סיפא נכנסה עמו לשם נשואין הא סתמא ללין א"ר אסי סתמי סתמי קתני סתם חצר דידה ללין סתם חצר דידיה לנשואין פירש"י סתמי סתמי קתני · הא דקתני נכנסה עמו ללין לא שפירש ללין נכנסתי ולא לשם נשואין והא דקתני נכנסה עמו לנשואין לא שפירש לנשואין נכנסתי אלא זו (וזו) שנכנסה סתם וכתב הר"ן וא"ת מרישא משמע דסתם חצר דידה ללין הא של שניהם סתמא לנשואין אימא סיפא סתם חצר דידיה לנשואין הא של שניהם סתמא ללין הא לא קשיא כיון דסתם חצר דידיה לנשואין כ"ש חצר של שניהם דאכן לא אמרינן אלא דזילא ביה מילתא שיבא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר הוא של שניהם אדרבה דעתו מתיישבת בו יותר וכ"ש דסתמא לנשואין עכ"ל וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב דהא דאמרי' דסתם חצר דידה ללין כ"ש חצר דאחרים ומ"ש רבינו אבל אם לא הגיע לידו אינו יורשה לדעת אמרינן דעתו מתיישבת בחצר של שניהם וכוונת הכנסתן לחצר זה של שניהם מסתמא לא היתה אלא לשם נישואין וכ"כ ה"ה בפכ"ב מה' אישות ע"ש הרמב"ן והרשב"א וכתב עוד דחצר של אחרים פשיטא דמסתמא לא נכנסו אלא ללין והיכא שהכניסה לביתו לבודקה ע"ל בסי' ס' שם התבאר עובדא דתותרנית דאיתא פרק מי שמתו:

נדוניתה לידו אבל אם לא הגיע לידו אינו יורשה לדעת ר"ת (ג) כדפרישית לעיל (ג) [א] והרמב"ם כתב שיורשה אפי' נדוניתה בבית אביה ואם יש תקנה בדבר שיש מקומות שתקנו שאם תמות בלא בנים (ד) שהאב נוטל כל מה שנתן ויש מקומות שחולקין הכל לפי המנהג (א) אבל אם הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל (ה) או שהיה לה חצר בדרך ונכנסה עמו (ו) מסתמא לא נכנסה אלא ללין ולא יצתה מרשות האב ואפילו אם נדוניתה ביד הבעל האב יורשה:

נח (א) **המשיא** בתו סתם (ב) לא יפחות לה מכסות ששוים נ' זהובים ממטבע סלע מדינה בד"א בעני (ג) [א] אבל בעשיר צריך שיתן לפי כבודו התנה עם החתן להכניסה לו ערומה לא יאמר לכשתבא לביתי אכסנה אלא מכסה אותה ועודה בבית אביה:

נט **המשיא** לבנו גדול בבית קנאו שאמרו חכמים דעתו שמרוב שמחתו גמר ונתנו לו במתנה [א] ודוקא שיש לאב בית אחר לדור בו (א) ודוקא בנו הגדול והוא שיהיו נשואין ראשונים של זה הבן (ב) ולא השיא בן אחר קודם לו (ג) אבל אם השיא

נח המשיא בתו סתם לא יפחות לה מכסות ששוים נ' זהובים וכו' משנה פרק מציאת האשה והרמב"ם בפי"ג בדין כסות שחייב אדם לאשתו שהם שיעור נ' זוז פירוש וכתב בד"א באותן הימים ובא"י כו' הביאו רבי' לקמן בסימן ע"ג ומשם יש ללמוד לכסות דבתו שהוא ג"כ חמשים זוז והדין שוה בשניהם וכ"כ ב"י: **ומ"ש** אבל בעשיר צריך ליתן לפי כבודו כתב ב"י נראה מפשט דבריו דבעשיר כופין אותו ליתן לפי כבודו וזו לא שמענו והרמב"ם בפרק עשרים מה' אישות כתב כלשון הזה לוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתנשא בו וזה הוא הנקרא פרנסה המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות וכו' אבל אם היה עשיר ה"ז ראוי ליתן לה כפי עשרו וכתב הרב המגיד דפרנסתו לפי עשרו ומ"מ אין כופין את האב בכך אלא כך הוא ראוי לעשות וזה שכתב ה"ז ראוי עכ"ל ולדעת רבינו דכופין את האב נראה שהוא מדתנן התם וכן המשיא את היתומה לא יפחות לה מנ' זוז אם יש בכיס מפרנסין אותה

ר"ת כדפרישית לעיל בסימן נ"ה וכתבו התוספות בפרק נערה דלדעת ר"ת הא דתניא בהאי ברייתא אע"פ שכתובתה בבית אביה מתה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן דברייתא דפרק נערה דפליגי עליה אביה יורשה ולדעת רש"י אתי שפיר כרבנן דע"כ לא אמרי רבנן התם דלא זכה הבעל אלא במתה מן האירוסין אבל מתה מן הנשואים זכה הבעל לדברי הכל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפכ"ב מהלכות אישות ומדפסק כברייתא דפרק אע"פ משמע דס"ל כפרש"י בההיא דפרק נערה. כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ז על מקום שנהגו לארס נשים ולהתייחד עמהם ולדור עמהם בלא חופה ובלא ברכה מנהג רע הוא זה וחייבים הקהל לבטלו ואשר כתבת דפעמים מתו תחת ארוסיהן ובאים לדין על עסקי ירושתם ונסתפקה אם ירשנה ארוס (תשובה) כיון שדר עמה בבית הויא כאשתו לענין ירושה כדאמרינן בפרק נערה נכנס עמה לחצר סתם חצר דידיה לנשואין אוכלת בתרומה אם הוא כהן ואם מתה יורשה אע"פ שלא הכניסה לחופה כי הייחוד ברשותו היא החופה וברכת חתנים אינה מעכבת ואמרינן נמי בפרק מי שמת (קמו.) מעשה באחד שאמרו לו אשתו תותרנית וכנכס אחריה לחורבה לבדקה וכו' ואמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה אם מתה אינו יורשה ופר"י דארוסתו היתה והחורבה שלו והוא היה טוען שנכנס עמה לשם נשואין אם לא ימצאנה תותרנית ולא מצאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושתה ואמרו חכמים הואיל וכניסתו היתה כדי לבדקה לא חשבינן לכך כניסה נישואין ואינו יורשה אע"פ שהרשב"ם פירש פירוש אחר כמה קושיות הקשו עליו הילכך כיון שנתיחדה עמו בבית היא כאשתו לענין ירושה עכ"ל ועיין במה שכתבתי בסוף סימן ס"א:

לפי כבודה והשתא כיון דיתומה מחייבין לפרנסה מן הצדקה לפי כבודה כ"ש דהאב אם הוא עשיר דחייב לפרנס את בתו לפי כבודה דלא יהא אלא צדקה דמעשין על הצדקה וז"ל הגהת מרדכי דקידושין נראה בעיני דאם הוא אמוד ויש לו במה לפרנסה כופין האב לפרנסה בכמלוס אם אינה יכולה להרויח וגם יכופהו להשיאה אך על הנדן יתן כרצונו וכפי כבודו ואין לכופו על כך כי לא ניתקן עישור נכסים בחייו רק לאחר מותו אבל בחייו בדעתיה תליא מילתא וכל המרבה רוח חכמים נוחה הימנו וכו' ונראה מדבריו דאין כופין ליתן עישור נכסים קאמר אבל עכ"פ כופין אותו ליתן כדין ופרנסת הבת הם הבגדים והתכשיטין הראוין לפי כבודה בלשון התלמוד והכי משמע בסוף התשובה דכתב ע"ש אביאסף דאי איניש אמיד הוא כייפינן ליה לזונן ולפרנסן וכפייה זו דנין אף בבבל ולא הוי כד"ק דהא רבא אכפייה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ד' מאה זוזי לצדקה וכו' דמדכתב לזונן ולפרנסן אלמא דפרנסה אינה מזונות אלא בגדים ותכשיטין ונדן לפי מנהג אנשי העיר ולפי כבודה והיינו ע"ד דברי רבינו דלא כהרמב"ם וכ"כ מהרי"ק בשורש קמ"ח לכוף לאיש אמיד שיתן סיוע לשארו שישיא את בתו הגדולה מתורת צדקה כי אין צדקה גדולה מזו והכי נקטינן:

נט המשיא לבנו וכו' מימרא דרבי חנינא פרק מי שמת וקאמר מר זוטרא דשוינהו רבנן כהילכתא בלא טעמא והתוספות הוקשה להם הלשון דקאמר כהלכתא דה"ל לומר הילכתא בלא טעמא ולכך פירשו קצת טעם יש דכיון שפינה את הבית שמכה דעתיה דבן וגם אין לו אנה לדור סברא הוא שנתנה לו עכ"ל ולפי זה ודאי צ"ל דדין זה ודאי דוקא היכא שיש לו לאב בית אחר בעיר לדור בו דאל"כ אין סברא שיתן את ביתו לבנו שידור בו והוא עצמו אין לו מקום לדור בו ואע"ג דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו כך לא הוצרכו לבארו דפשוט הוא

נח המשיא בתו סתם לא יפחות לה מכסות ששוים נ' זהובים ממטבע סלע מדינה משנה בפרק מציאת האשה (סז.) המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מנ' זוז ומפרש בגמ' (דף סז) דהני נ' זוז הם מכסף מדינה:

ומ"ש בד"א בעני אבל בעשיר צריך שיתן לפי כבודו נראה מפשט דבריו שאם הוא עשיר כופין אותו ליתן לפי כבודו וזו לא שמענו והרמב"ם בפ"כ מהלכות אישות כתבו כלשון הזה לוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וזהו הנקרא פרנסה המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו בד"א כשהיה האב עני אבל אם היה עשיר ה"ז ראוי ליתן לה כפי עשרו וכתב ה"ה מתבאר בגמרא שלפרנסה שמין באב כפי מה שיתבאר בסמוך והוא לפי עשרו ומ"מ אין כופין את האב בכך אלא כך ראוי לו לעשות וזהו שכתב ה"ז ראוי עכ"ל: **ומ"ש** כמו שביארנו הוא בפי"ג שכתב שם כמה כסות חייב אדם ליתן לאשתו בגדים של נ' זוז משנה לשנה ממטבע אותן הימים שנמצאו הנ' דינרים ו' דינרי ורביע דינר כסף בד"א באותן הימים ובא"י אבל בשאר זמנים ושאר המקומות אין הדמים עיקר יש מקומות שיהיו שם הבגדים ביוקר הרבה או בזול הרבה אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים הראויים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה מדינה עכ"ל ומשם יש ללמוד לשיעור נ' זוז האמור אבל המשיא בתו סתם שלא אמרו אלא באותם הימים ובא"י אבל בשאר זמנים ושאר המקומות העיקר שסומכין עליו שלא יפחות לה מבגדים הראויות לה בימות הגשמים ובימות החמה כפחות שלובשת כל בעלת בית שבאותה מדינה: **התנה** עם החתן להכניסה ערומה לא יאמר לכשתבא לביתי אכסנה כו' שם במשנה:

נט המשיא לבנו גדול בבית קנאו וכו' בפרק מי שמת (דף קמד.) אמר רבי חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו ודוקא גדול ודוקא בתולה ודוקא אשתו ראשונה ודוקא שהשיאו ראשון: **ומ"ש** ודוקא שיש לאב בית אחר לדור בו כ"כ רשב"ם וז"ל במס' גיטין מוקמינן לה כגון שיש לאביו בית אחר בעיר לדור בו ואני לא מצאתי כן במסכת גיטין ואפשר שנתכוין למ"ש רש"י בפרק קמא דגיטין (יד.) בבית בית מיוחד שאינו דר בה אלא עשאו לו לבית חתנות אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ו מהלכות זכיה לא הזכירו כן כתב הרא"ש ודוקא גדול ואפילו קדמוהו בנות ודוקא שהשיאו ראשון לזכרים: ומ"ש

דרכי משה

נז (א) וע"ל סימן כ"ה כתבתי מנהגנו בדין זה:

פרישה

כנסתי: (ב) **כדפרישית** לעיל בסי' כ"ס: (ג) **והרמב"ם** כתב שיורשה אפי' נדונייתא כו' היינו כדעת רש"י דלעיל בסימן נ"ס ועד"ר: (ד) **שהאב** נוטל כל מה שנתן כו' פירוש אפי' אם הגיע נדוניא לידו והיינו מתקנת שום שנוהגים בזמן הזה (וע' בש"ע בהגהות רמ"א בסימן נ"ב ובסי' קי"ט שם תמלא דינים אלו כ"פ): (ה) **או** שהיה לה חצר וכ"ש חצר של אחרים כ"ה: (ו) **מסתמא** לא נכנסה אלא ללין וז"ל הר"ן וא"ת מרישא משמע דסתם חצר דידה ללין הא של שניהם סתמא לנשואין אימא סיפא סתם חצר דידיה לנשואין הא של שניהם סתמא ללין הא ל"ק כיון דסתם חצר דידיה לנישואין כ"ש חצר של שניהם דאכן לא אמרינן אלא דזילא ביה מלתא שישא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר של שניהם אדרבא דעתו מתייסבת יותר וכ"ש דסתמא לנישואין עכ"ל:

סי' נח (א) **המשיא** (בתו סתם ל"ד המשיא אלא שלכתחלה נמי דינא הכי להשיא כ"כ הרמב"ם פ"ב דאישות ד"מ כ"פ): (ב) **לא** יפחות לה מכסות כו' וזו היא נקרא פרנסה רמב"ם: (ג) **אבל** בעשיר צריך שיתן כו' ז"ל ב"י מפשט דברי רבינו נראה וכו' ע' ב"י וע' בדרישה:

סי' נט (א) **ודוקא** בנו הגדול כו' בפרק מי שמת אמר מר זוטרא תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא פרש"י הלכה למשה מסיני ולא ידעינן בהו טעמא יחד מהני תלתא הך דהכא המשיא לבני גדול בבית קנאו (ואידך הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס וכתבו רבינו לקמן בסי' ק"ו ובח"מ סי' רמ"ו ואידך מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה וכמש"ר בח"מ סי' קכ"ו כ"פ): ומשום דהלכתא בלא טעמא הוא אין לך בו אלא חידושו ולכך דקדקו בו שצריך שיהא לאב בית אחר וכל הני דחשיב רבינו: (ב) **וגם** לא השיא בן אחר קודם לו פי' שלא השיא לבן הקטן ממנו קודם לזה או שיש לו ב' נשים וכבר השיאו בן גדול מאשה הא' וע"ד שכתב רבינו לעיל בסי' ל"ז בבתו הגדולה ע"ש: (ג) **אבל** אם השיא בת קודם לכן אין לחוש פי' אפ"ה הבן שהשיא אחרים קנה הבית:

דרישה

סי' נז [א] **והרמב"ם** כתב שיורשה אפילו כו' והא דלא מייתי דברי הרמב"ם שם בסימן נ"ה נראה משום דמסיק שם דהרא"ש הסכים לדברי ר"ת מ"ה לא רצה להאריך בהמסכימים עם פרש"י ולא כתב אלא פרש"י שפירש כן בהדיא אהא דכתב לא אביה פירות כו' וכאן כתב לדעת הרמב"ם לרבותא ללמדינו דלדעת רש"י אפילו בכה"ג דעדיין לא כנסה ממש אפ"ה יורשה וגם לא דקדק לכתוב דעת ר"ת באמרונה וסמך אמ"ש אדעת ר"ת "כדפרישית לעיל ושם מפורש דהרא"ש הסכים לפירוש ר"ת:

סי' נח [א] **אבל** בעשיר צריך שיתן לפי כבודו ז"ל הרמב"ם והביאו רבינו לקמן בסימן ע"ב וב"י בסי' זה בד"א באותן הימים וכו' עיין בב"י:

סי' נט [א] **ודוקא** שיש לאב בית מיוחד לדור בו כ"כ רש"י ורשב"ם וכתב ב"י שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הזכירו כן ולכן לא פסקו בש"ע ולע"ד שהוא מכלל מה שהזכירו הרי"ף והר"ש שם בפרק מי שמת שאם שייר לעצמו בבית מתנות אפי' כלי קטן לא קנאו כי בזה גילה דעתו שלא נתנו לו ק"ו אם אין לו מקום לדור אע"ג שעתה בשעת המתנה אינו דר שם חוקה אין אדם נותן דירה שלו לאחר ולא יהיה לו מקום לדור אין לך גילוי דעת יותר מזה ובפרט בדבר שהוא הלכתא בלא טעמא:

הוא וכן כתב רשב"ם לשם ודהכי איתא בגיטין אלא דב"י כתב דלא מצאתי כן במסכת גיטין וכתב כן לפי שאין מפורש לשם בגמרא אבל רשב"ם לא אמר אלא דהכי מוקמינן לה מפי הקדמונים שפירשו כך במסכת גיטין וכך פירש רש"י לשם להדיא ריש דף י"ד וכ"כ ב"י :

ומ"ש ואפי' אי איתנהו כל הני לא קנאו אלא אם כן פינה לו כל הבית לגמרי שאפילו השאיר בו כלי קטן כל דהו לא קנאו שם ואמרינן התם בגמרא דהוא הדין אם היה אוצרו של אביו או שובכו פתוחין לאותו בית לא קנאו : ומ"ש ואם ייחד לו בית וכלי בית ושייר בבית כלי אחד וכו' ג"ז שם :

השיא בת קודם לו אין לחוש ושישיא לו בתולה אבל אי בציר חד מהנך לא קנאו ואפי' אי איתנהו כל הני לא קנאו אא"כ פינה לו כל הבית לגמרי שאפי' השאיר בו כלי קטן כל דהו לא קנאו כי בזה גילה דעתו (ד) שלא נתנו לו ואם יחד לו בית (ה) וכלי בית (ו) ושייר בבית כלי אחד בענין שלא קנה הבית אפ"ה קנה הכלים שיחד לו (ז) ואם יחד לו בית ויש עלייה על גביו או שני בתים זה לפנים מזה או בית ואכסדרה לפניו לא קנה אלא הבית ולא העלייה שעל גביו ולא האכסדרה א ולא הבית החיצון :

ס **דרך** הבחורים כשאחד נושא אשה חביריו שולחין לו דורונות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שהוציא על החופה ובאים ואוכלים עמו ז' ימי המשתה (א) או מקצתם וכשישאו גם הם הוא פורע להם מה שעשו לו ושולח לכל אחד ואחד מהם כפי מה ששלחו לו ואוכל ושותה ושמח עמהן וזה נקרא שושבינות (ב) פירוש מריעות (ג) ודין מלוה יש לו שאם אחד שלח להבירו ונשא הוא אח"כ ולא חזר חבירו ושלח לו יכול לתובעו בב"ד מיהו (ד) [א] אינו יכול לתובעו קודם שישא ואפי' כשנושא אינו יכול לתובעו אלא אם כן גושא כדרך שנשא הראשון אבל אם משנה בין בתוספת שמחה בין בגירעון אין חייב לשלוח לו כגון אם הראשון נושא אלמנה וזה נושא בתולה יכול לומר כשתשא אלמנה אפרע לך או איפכא או אם הראשון עשה משתה בצינעא וזה עשה בגלוי או שהראשון עשה בגלוי וזה בצינעא אינו יכול לתובעו שזה יאמר לו איני עושה לך אלא כדרך שעשית עמדי כך פרשב"ם והרמ"ה כתב דוקא אם בא המשלה לשנות ולפחות השמחה אין המשתלח שומע לו אבל אם בא לשנות ולהרבות בשמחה אין המשתלח יכול לומר איני רוצה לשמוח עמך אלא כדרך ששמחת עמי (ה) ואין בו משום רבית אם יוסיף השני לשלוח על מה ששלחו לו ואין שביעית משמטתו אם עברה עליו דלא קרינן ביה לא יגוש שאינו יכול לתובעו (ו) עד שיבא זמנו ואין הבכור נוטל פי שנים בה (ז) כשהוזרת ליורשיו ואין היבם נוטל בה כגון שאחר שעשה שושבין לחבירו והוזר חבירו לעשות לו שושבין (ח) ואכל ושמח עמו ולא הספיק זה לפורעו עד שמת החתן ויבם אחיו את אשתו (ט) אין היבם זוכה בו דהוה ליה ראוי ואינו נוטל בראוי ראובן ששלח לשמעון שושבינות (י) אין שמעון חייב להחזיר לו אא"כ יקראנו שיאכל

סדרך הבחורים וכו' משנה וברייתא בפרק מי שמת ותו איתא התם תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשושבינות נגבית בבית דין וחוזרת בעונתה ואין בה משום ריבית ואין שביעית משמטתה ואין הבכור נוטל פי שנים בה וז"ש רבינו ודין מלוה יש לו וכו' שזהו דנגבית בב"ד ומ"ש מיהו אינו יכול לתובעו קודם שישא זה וחוזרת בעונתה ופירש רשב"ם כשישא זה אשה יחזור לו שושבינות ולא קודם :

ומ"ש ואפילו כשישא אינו יכול לתובעו אא"כ נושא כדרך שנשא ראשון וכו' ברייתא שם וכמו שפירשב"ם כך כתב הרמב"ם בפ"ז מה' זכייה וכך מפורש בברייתא · ומ"ש דהרמ"ה מחלק בין שינוי דריבוי שמחה לשינוי דמיעוט שמחה צריך לומר דהיתה לו גירסא אחרת בברייתא :

ומ"ש ואין בו משום ריבית כו' פירש רשב"ם דטעמא דמילתא דכיון דאם רצה פוחת לו א"כ עכשיו כמי אע"פ שיוסיף לו אינו רבית דאינו מרבה ומוסיף לו אלא מתוך שמחת ריעות ולא משום ריבית : **ואין** שביעית משמטתו וכו' פרשב"ם דטעמא דלא קרינן ביה לא יגוש הוא לפי שלא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה דאינה נגבית אלא בעונתה וכדאמר בפ"ק דמכות המלוה את חברו לעשר שנים אין שביעית משמטתו וכו' כתבו התוספות והמרדכי דמכאן היה מביא ר"ת ראיה דהילכתא כלישנא בתרא דפ"ק דמכות דהמלוה לי' שנים אין השביעית משמטתו ודלא כרבינו אליהו הזקן דפסק כלישנא קמא דשביעית משמטתו אבל ר"י דחה הראיה דאיכא למימר דשושבינות לא שייכא למלוה והא דאין שביעית משמטתה ה"ט דשמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש שיכול לומר בבתולה אני עושה עמך או שמא לא ישא אשה אבל מלוה של כסף על י' שנים דבא לידי לא יגוש שביעית משמטתה עכ"ל ורבינו ס"ל כדפרשב"ם ור"ת וכדפסק בח"מ סימן ס"ז דכ"כ הרא"ש דאינה משמטתה ולפיכך כתב כאן כפרשב"ם ולא כפירוש ר"י :

ומ"ש ואם ייחד לו בית ויש עלייה ע"ג וכו' פשוט שם : ומ"ש או ב' בתים זה לפנים מזה או בית ואכסדרה לפניו לא קנה אלא הבית שם בעיא דסלקא בתיקו ומספיקא לא נוציא ממון מחזקת בעליו וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מה' זכייה :

ס דרך הבחורים כשאחד נושא אשה חביריו שולחין לו דורונות וכו' ודין מלוה יש לו שאם אחד שלח לחבירו ונשא הוא אח"כ ולא חזר חבירו ושלח לו יכול לתובעו בב"ד משנה וברייתא פרק מי שמת (דף קמד :) שהשושבינות נגבית בבית דין : ומ"ש מיהו אינו יכול לתובעו קודם שישא שם בברייתא (דף קמה ·) וכתב ה"ה ז"ל בפ"ז מהלכות זכייה ז"ל ל"מ שאין כופין למי שנשתלחו לו להחזיר עד שישא המשלח כדרך שנשא הוא אלא אפילו רצה מי שנשתלחו לו להחזיר קודם שישא המשלח אשה יכול לומר איני רוצה לקבל שאני רוצה לשמוח עמך כדרך ששמחת עמי (א) ודומה למלוה היא גם בזה כי פעמים שאין הלוה רשאי לפרוע שלא מדעת המלוה כגון (ב"ק קיח ·) הלוהו בייסוב ובקש להחזיר לו במדבר וזה כמדבר הוא לו שהוא מגרע מכבודו עכ"ל : ומ"ש ואפילו כשנושא אינו יכול לתובעו אא"כ נושא כדרך שנשא הראשון אבל אם משנה בין בתוספת שמחה בין בגרעון אינו חייב לשלוח לו וכו' שם ת"ר עשה עמו בפומבי וביקש לעשות בצינעא יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בבתולה וביקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר בבתולה אעשה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בשניה וביקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לכשתשא אשה אחרת אעשה עמך עשה עמו באחת וביקש לעשות עמו בשתים יכול לומר לו באחת אעשה עמך כדרך שעשית עמי ופרשב"ם עשה עמו בפומבי · בגלוי שמחה מפורסמת וזה שחזר ונשא גם הוא אשה ביקש לעשות חופתו בצניעות : בפומבי אני עושה עמך · בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך וכן כל הנך דמפרש ואזיל לכשתשא אשה אחרת לא אשמחך יותר ממה ששמחתני שאיני חפץ בשמחה יתירה :

ומ"ש ואין בו משום רבית וכו' שם ת"ר ה' דברים נאמרו בשושבינות נגבית בב"ד וחוזרת בעונתה ואין בה משום רבית ואין השביעית משמטתה ואין הבכור נוטל בה פי שנים · נגבית בב"ד מ"ט כמלוה דמיא · ואין בה משום רבית דלאו אדעתא דהכי יהיב ליה · ואין השביעית משמטתה דלא קרינן ביה לא יגוש · ואין הבכור נוטל פי שנים דהוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ופרשב"ם דלאו אדעתא · דרבית יהיב ליה שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון : דלא קרינן ביה לא יגוש · שאינו יכול לדוחקו בב"ד בשביעית שהרי לא הגיע זמנו עד שישא הוא אשה ויחזיר לו אז וכתב הרב המגיד בפ"ז מהלכות זכיה הא דאין שביעית משמטתה דוקא כשלא עברה שביעית אחר שנשא המשלח הראשון אבל אם עבר ודאי אינו יכול לתובעו שהרי יכול לנגשו משעה שנשא הוא וכיון שעברה שביעית אחר כך משמטתו וזה פשוט :

ואין הבכור נוטל פי שנים כשחוזרת ליורשיו פי' דלפעמים חוזרת ליורשיו ופעמים אינה חוזרת כמו שיבא בסמוך וקאמר דכשחוזרת אין הבכור נוטל בה פי שנים וטעמא משום דראוי הוא ואין הבכור נוטל בראוי וכו' שושבינות כיון דמלוה היא כל מלוה הוה ראוי ועוד כתבו התוספות דאף למ"ד בפ' י"נ מלוה לא הוי ראוי שושבינות מיהא הוי ראוי כי שמא לא יפרע לו לעולם ולאחר שפירש רבינו החמשה דברים השנויים בברייתא קאמר עוד ואין היבם נוטל בה כגון וכו' סמוך לדין בכור משום דמה שאין היבם נוטל בראוי היינו משום דבכור קרייה רחמנא דכתיב והיה הבכור אשר תלד ואין הבכור נוטל בראוי והא דכתב דמיירי דאכל ושמח עמו היינו משום דאם לא אכל ושמח עמו אין מי שנשתלח לו חייב לשלם כלל דמאי אמר תנו לי שושביני ואשמח עמו כדאיתא התם להדיא ויתבאר בסמוך : **ראובן** ששלח וכו' עד מכינן לכל אחד לאכול שם מימרא דרב כהנא כללא דשושבינותא

ומ"ש ואין היבם נוטל בה וכו' שם (דף קמד :) אהא דתנן האחין שעשו מקצתן שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע רמי מדתניא שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו ותירץ שמואל הכא ביבם עסקינן שאינו נוטל בראוי כבמוחזק מכלל דאידך משלם לימא תנו לי שושביני ואשמח עמו אמר רב יוסף הב"ע כגון ששמח עמו ז' ימי משתה ולא הספיק לפורעו עד שמת ופרש"י שלח לו אביו שושבינות · כלומר שלח על ידו ולצרכו שהוא ישמח ויאכל עמו : חוזר לאותו הבן · ולא לאמצע כדקתני מתני' · אמר שמואל לעולם כדקתני בברייתא דהאב השולח שושבינות ע"י אחד מבניו חוזרת לאותו הבן לבדו ומתני' דקתני חוזרת לאמצע ה"מ שמת הבן שנשתלחה שושבינות על ידו ורוצה היה לחזור אלא שמת וייבם אחד מן האחין את אשתו ורחמנא אמר יקום על שם אחיו לנחלה ודינו היה ליטול השושבינות במקום אחיו אי לאו דקרייה רחמנא בכור כדכתיב והיה הבכור אשר תלד ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ואמרינן לקמן דאין בכור נוטל פי שנים הילכך חוזר לאמצע לכל האחין ומקשה תלמודא מכלל דאידך אותו שנשתלחה לו שושבינות ע"י זה הבן שמת בעי שלומי בתמיה וכי יש לו לשלם שושבינות ליורשים שושבינות שמת והלא יכול לומר לו תנו לי שושביני ואשמח עמו ואוכל בחופתו כמו ששמח גם הוא ואכל בחופתי וכיון שמת נפטרתי מלשלם שכן מנהג שושבינות להביא דורון ולאכול עמו בחופתו הב"ע כגון ששמח ואכל עם המת בחופתו אותו שחייב לו השושבינות ונתחייב השושבין מיד לפורעו אחרי ששמח עמו אלא שמת וייבם אחיו את אשתו ושושבינות זו ראויה היא ותחזור לאמצע דרך שושבינות אוכל עמו ואחר כך מביא הדורון : **ראובן** ששלח לשמעון שושבינות אין שמעון חייב להחזיר לו אא"כ יקראנו שיאכל וישתה וישמח עמו וכו' שם (דף קמה :) אמר רב כהנא כללא

דרכי משה

ס (א) וכ"ה בב"י פרק מי שמת דף רפ"ז ע"ב כתב בס' מישרים נכ"ג ח"א מי ששלח לחבירו שושבינות והוא ממאן ליקח וזה מפציר בו ונשבע שיקחנו וכן כל כיוצא בזה הרי זו מתנה ואינו הוזר

דרישה

סי' ס [א] **אינו** יכול לתובעו קודם שישא ז"ל ה"ה בפ"ז מהלכות זכייה ל"מ שאין כופין וכו' בב"י [illegible] (ז) **ואם** יחד לו בית כו' כל הני אבעיות הן בגמרא דלא איפשיטא ולכן לא קנה הבן דמוציא מע"ה :

סי' ס (א) **או** מקצתם פירוש מקצת ימי המשתה : (ב) **פי'** מריעות ולאמכון ריע תרגומו ולאמכון שושבינא כן פירש הערוך : (ג) **ודין** מלוה יש לו משנה וברייתא פרק מי שמת : (ד) **אינו** יכול לתובעו קודם שישא עיין בדרישה : (ה) **ואין** בו משום ריבית כו' דלאו אדעתיה דריבית יהיב ליה שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון רשב"ם : (דלא קרינן ביה לא יגוש שאינו יכול לנגשו ולדוחקו בב"ד בשביעית כ"פ) : (ו) **עד** שיבא זמנו כתב הרב המגיד ודוקא כשלא עברה שביעית אחר שנשא המשלח הראשון אבל אם עברה ודאי אינו יכול לתובעו שהרי יכול לנוגשו משעה שנשא הוא (וה"ל כשאר מלוה) וכיון שעברה שביעית אחר כך משמטתו עכ"ל : (ז) **בשחוזרת** ליורשיו משום שאין נוטל פי שנים בראוי ונראה דמיירי כשראובן שלח שושבינות [illegible]

פרישה

(ד) **שלא** נתנו לו ובגמרא אמרי' דה"ה אם היה אוצרו או שובכו של אביו פתוחים לאותו בית לא קנאו : (ה) **וכלי** בית פירוש שיחד כלים לבנו : (ו) **ושייר** בבית כלי א' פירוש כלי א' [illegible]

חדושי הגהות

נט א הך בית החיצון דנקט תמוה דמאי איריא בית החיצון איזה שיהיה פנימי או חיצון אותו שלא יחד לא קנה ומצאתי בהב"ג שתמה ע"ז וכתב בשם מג"א שבדברי הב"י מיושב דברי בעל הטור

שיאכל וישתה וישמח עמו ומיהו אם הוא בעיר או סמוך לה כ"כ שאפשר לו לידע משם שזה נושא אשה יש לו לבא מעצמו לאכול ולשמוח עמו ולפורעו לא בא צריך לשלם לו משלם אע"פ שלא אכל עמו וכתב הרמב"ם ודוקא במקום שאין דרך לקרות לכל אחד ואחד (יח) אלא כל השומע יבא אבל אם דרך לקרות לכל א' צריך לקרותו קראו לו לאכול ולא בא צריך לפורעו משלם לא היה בעיר ולא במקום שיכול לידע משם שזה נושא צריך החתן להודיעו שיבא לא הודיעו משלם לו מה שהוא חייב אלא שמנכה ממנה מה שהית אוכל אילו היה מודיע ופורע המותר כיצד היה חייב לו זוז אינו משלם לו כלום שלא היה מאכילו פחות מזוז היה חייב לו סלע מנכה לו חצי סלע [ב] מסלע ומעלה כל אחד מנכה לו כפי מה שראוי להאכיל למי ששלח דורון כזה שלפי ריבוי הדורון (יב) מבינין לכל אחד לאכול מת המשלח קודם שישא או שנשא ומת בתוך ימי המשתה אין מי ששלחו לו חייב להחזירו ליורשיו שיאמר תנו לי שושביני ואשמח עמו א שמח עמו ואח"כ מת החתן או שקרא לזה ולא בא או שלא הודיעו (יג) ושלמו ימי המשתה ואח"כ מת החתן חייב האחד להחזיר השושבינות ליורשין (יד) או כולה או בניכוי אם לא הודיעו כתב הרמב"ם מת מי ששלחו לו אחר שנשא המשלח (טו) ושלמו ימי המשתה ולא שלח כופין את היורשים ומשלמין השושבינות בכ"מ שהרי נתחייב אביהם לשלם אם היה חייב לשלם כולה משלמין כולה ואם היה חייב בנכוי משלמין בנכוי ואם מת מי ששלחו לו ואח"כ נשא המשלח ושלמו ימי המשתה (טז) במקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשים כופין יורשין מי ששלחו לו להחזיר בנכוי ובמקום שלא נהגו אינן משלמין כלום והראב"ד כתב (יז) לא ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות כתב הרמ"ה (יח) נשתלח לאביהם ומת (יט) חייבין להחזיר לא מיבעיא אם נשתלח לו בנישואי עצמו שחוזרת (כ) מן האמצע אלא אפילו נשתלח לו בא' מנישואי בניו חוזרת מן האמצע וכגון שהאב השיא את בנו (כא) ועשה לו צרכי חופה ומשתה אע"פ שחוזרת מן האמצע אין להם דין שושבינות לשמוח עמו אלא אותו שהיה שושבינו צריך לשמוח ולא האחרים כתב הרמב"ם השולח לחבירו כדי יין ושמן ופירות בעת הנשואין אין נגבית בב"ד (כב) שלא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד והשיג עליו הראב"ד וכן פירש הרשב"ם (כג) במשנה אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד (כד) או ששלח לו

שלא

ב"י

כללא דשושבינותא הוא במתא איבעי ליה למיתי שמע קל טבלא איבעי ליה למיתי לא שמע קל טבלא איבעי ליה לאודועיה תרעומת אית ליה שלומי משלם ועד כמה אמר אביי נהגו בני גנגא עד זוזא אייתי בכפיה אכליה בכריסיה עד ד' זוזי משלם פלגא מכאן ואילך אינים אינים כחשיבותיה ופירש רש"י הוא במתא. אותו שעליו להחזיר שושבינות הוא בעיר כשנשא שושבינו אשה ולא בא לשמחתו: איבעי ליה למיתי. ונגבית בב"ד. קל טבלא. שהיו משמיעים קול לבא לשמוח עם החתן: איבעי ליה לאודועיה. ומדלא אודעיה תרעומת אית ליה עליה כדמפרש ואזיל אבל שלומי מיהא משלם: עד כמה. דהא ודאי צריך לנכות דמי אכילתו שהרי לא אכל עמו: עד זוזא וכו'. זוזא היה אוכל הלכך זוזא יפחות מדמי שושבינותו: אייתי בכפיה אכליה בכריסיה. בבטנו: עד ד'. אם נתחייב ד' זוזים משושבינותו משלם פלגא דכיון דמביא ד' רגילין להאכילו בריוח עד ב' זוזים וכיון דלא אכל יפחות ב' מן הד': כחשיבותיה. לפי מה שהוא חשוב ומביא הרבה ורגילין חשיבות לכבדו במיני מעדנים יפחתו לו מדמי שושבינות וכפי מה שהיה אוכל והרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות זכיה מסלע ומעלה אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות אם אדם חשוב מנכה לו מחצה ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו אינו מנכה לו אלא שיעור מה שאכל ושתה ומשלם לו השאר וכתב הרב המגיד שטעמו מפני שהוא ז"ל מפרש הא דאמרו מכאן ואילך אינים אינים כחשיבותיה כדברי הרא"ש ז"ל שפירש אם היה המשלח אדם חשוב שאפ' יתר מד' אזלו כפחות מד' אבל אחרים משלם ליה פלגא ומנכה פלגא כדעבדי בפחות מד' באחרים ואם אינו אדם חשוב כיון שיתר מד' אזלו ממון חשוב בידוע שלא היה בדעתו בשעה ששגרן לו אלא לדקדק בדבר הילכך מנכה לו בכדי מה שאכל ושמח עמו והשאר מחזיר לו עכ"ל:

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דוקא במקום שאין דרך לקרות לכל אחד ואחד וכו' בפרק הנזכר: **מת** המשלח קודם שישא או שנשא ומת בתוך ימי המשתה אין מי ששלחו לו חייב להחזירו ליורשיו שיאמר תנו לי שושביני ואשמח עמו מבואר שם בגמרא ההא דאמר שמואל הכא ביבם עסקינן וכתבתיה לעיל בסמוך: **שמח** עמו וכו' ההא דשמח עמו מבואר בגמרא שכתבתי בסמוך הב"ע כגון ששמח עמו ז' ימי המשתה ולא הספיק לפורעו עד שמת: **ומ"ש** או שקרא לזה ולא בא או שלא הודיעו ושלמו ימי המשתה אינו מבואר בגמרא אלא הרמב"ם כ"כ בפ' הנזכר ונתן טעם הואיל ושלמו ימי המשתה ואח"כ מת המשלח חייב המשלח להחזיר ליורשיו כתב הרב המגיד שהוא נלמד מדין שמח עמו ואח"כ מת: **כתב** הרמב"ם מת מי ששלחו לו אחר שנשא המשלח וכו' שכופין את היורשין ומשלמין השושבינו' וכו' בפרק הנזכר וכתב ה"ה שכן כתב הרא"ש ומוסכם הוא דודאי כיון דחל החיוב על האב חייבין לשלם: **ומ"ש** אם מת מי ששלחו לו ואח"כ נשא המשלח ושלמו ימי המשתה במקום שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין כופין יורשי מי ששלח לו להחזיר וכו' ג"ז בפרק הנזכר ועל מ"ש הראב"ד לא ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות כתב ה"ה באמת שדין זה לא נזכר בפירוש בגמרא ומ"מ נכון הוא והרא"ש דקדקו מן הסוגיא ונתבאר זה בדברי הר"ן שכתב ולענין מת מי שנשתלחו לו אם בנו חייב להחזיר שושבינות למשלח או לאו מסתברא דתלי במנהגא וכמו דס"ד השתא בקדושין וכדאמרינן מי לא תניא מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין וכו' וא"ר יוסי בר אבא ל"ש אלא במתה היא אבל מת הוא אין מחזירין דאלמא כל היכא דאין מחזירין בקדושין למאי דס"ל השתא בשושבינות נמי מחזירין הילכך מת מי שנשתלחו לו הו"ל כמתה היא ותליא במנהגא וכן דעת הרא"ש ז"ל וכן פסק הרמב"ם ז"ל וטעמא דמלתא דכיון שמת מי שנשתלחו לו מספקא מילתא אם נכסיו משועבדין לו אם לאו מכיון שאינו יכול לשמוח עם המשלח כדרך ששמח המשלח עמו ומשום דמספקא מילתא אזלינן בתר מנהגא אבל הרמב"ן חולק ואומר דכיון דעיכובא לאו מחמת משלח הוא לא מצו יורשי מי שנשתלחו ליפטר נפשייהו מפני שאין מי שנשתלחו לו יכול לשמוח דא"ל משלח עיכובא לאו מינאי היא דהא קיימנא והביא ראיה לדבר וכו' ואין דבריו נוחין אלו וכו' אלא ודאי דברי הראשונים ז"ל עיקר עכ"ל (ב): **כתב** הרמ"ה נשתלח לאביהם ומת חייבים להחזיר ברייתא שם נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע ופרש"י חוזרת מן האמצע. דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם: ומ"ש ל"מ אם נשתלח לו בנשואי עצמו וכו' אלא אפילו נשתלח לו באחד מנישואי בניו חוזרת מן האמצע וכגון שהאב השיא את בנו ועשה לו צרכי חופה ומשתה מה ששולחים לו הוא חייב לפורעו וכיון שחל החיוב עליו מלוה על היתומים לפרוע חובת אביהם: **ומ"ש** אע"פ שחוזרת מן האמצע אין להם דין שושבינות לשמוח עמו וכו' דברים ברורים בטעמם הם: **כתב** הרמב"ם השולח לחבירו כדי יין ושמן ופירות בעת הנשואין אינה נגבית בב"ד וכו' בפ"ז מהלכות זכיה והיא מדתנן בפרק מי שמת שהשושבינות נגבית בב"ד אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אינן נגבין בב"ד מפני שהם גמילות חסדים ומפרש הרמב"ם דסיפא נמי בשעת נישואין איירי כמו שושבינות דרישא והרשב"ם מפרש לה בשולח דורון שלא בשעת נישואין או בשעת נישואין ואינו הולך שם לשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד ואינו נגבית בב"ד:

אחד

ב"ח

דשושבינותא וכו': מת המשלח וכו' שם בגמרא ההא דמשני שמואל הכא ביבם עסקינן וכו' דמהלך תלמודא בין אכל ושמח עמו ללא אכל ושמח עמו שמח עמו ואח"כ מת החתן או שקרא וכו' כנ"ל ודין קרא לזה ולא בא או שלא הודיעו וכו' הוא נלמד מדין שמח עמו ואח"כ מת וכ"כ הרמב"ם או שלא היה במדינה או שלא הודיעו וכו': **כתב** הרמב"ם מת מי ששלחו לו וכו' שהרי נתחייב אביהם לשלם אם היה חייב לשלם כולה משלם כולה ואם היה וכו' כנ"ל ומה שרבינו מהפך דברי הרמב"ם דמ"ש ברישא כתבו בסיפא נראה דעשה כן לפי שהשגת הראב"ד היא חוזרת אמנהג שכתב ברישא ולכך היפך דבריו להורות דהשגתו קאי אמנהג בלבד וה' המגיד לשם והר"ן בפ' מי שמת הליצו בטוב טעם מאין יצא לרמב"ם מנהג בשושבינות בתלמוד והר"ן כתב עוד דגם הרמב"ן תופס סברת הראב"ד ולדידהו חייבין היורשין לשלם דמצי למימר המשלח עיכובא לאו מינאי הוא דהא קאימנא: **כתב** הרמ"ה נשתלח לאביהם וכו' וכגון שהאב השיא את בנו ועשה לו כל צרכי חופה ומשתה ומ"מ אע"פ וכו' ה"א בברייתא שם נשתלחה לאביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת מן האמצע והביאו ע"ש הרמ"ה לפי שהוא מפרש בה ל"מ בנשואי עצמו וכו' וגם מפרש דבאחד מנשואי בניו אין חייב לשמוח אלא לאותו שהיה שושבינו וכו' אבל הרמב"ם בפ"ט מה' נחלות כשכתב דין זה כתבו בסתם ולא פי' בו כמ"ש הרמ"ה ותימה על רבינו שכאן כתב דברי הרמ"ה ובח"מ בסימן רפ"ו כתב דברי הרמב"ם נראה דס"ל דגם הרמב"ם מפרש כהרמ"ה אלא שכתב בקיצור כלשון הברייתא כדרכו ולא משמע הכי: **כתב** הרמב"ם השולח לחבירו כדי יין וכו' בה' זכייה סוף פ"ז והוא מדתנן פ' מי שמת אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהן ג"ח ופרשב"ם אבל השולח לחבירו בלא חופה א"נ בחופתו ואינו הולך לאכול שם ולשמוח עמו בחופתו אין זה דין שושבינות אלא מתנה בעלמא וג"ח ואינה נגבית בב"ד עכ"ל וז"ש רבינו דבמשנה שנינו אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד פרשב"ם בה או ששלח וכו' עד כדרך השושבינות וקאמר רבינו על פירושו אבל אם אכל עמו אין חילוק בין פירות למעות כלומר דמדתלה רשב"ם דין זה לפי שלא אכל עמו מכלל דבשולח בחופה ואכל עמו אין חלוק בין שולח פירות לשולח מעות יש בו דין שושבינות כדעת הראב"ד ונ"ל לדידהו הא דנקט תנא כדי יין וכדי שמן אורחא דמילתא הכי הוא דבשולח לו דרך מתנה ודורון שלא יהא תובעו בהם משלח לו פירות כדי יין וכדי שמן אבל מדינא אין חילוק בין פירות למעות:

אחד

דרכי משה

הוזר:) (ב) ועיין בדברי הרמב"ם שהאריך בזה עיין עוד בדין שושבינות בחשן המשפט סי' רפ'

פרישה

עשלם אלא מנכה לו מה שהיה אוכל כמו שכתב בסמוך: (יח) **אלא** כל השומע יבא פירוש כל אים שנשלח לו כבר שושבינות השומע שהמשלח נושא אשה בא מעצמו לשמוע עמו: (מנכה לו חצי סלע שהוא זוזים מאחר שהביא לו דורון כשיעור ד' זוזים רגילין להאכילו בריוח כשיעור ארבע זוזים כ"פ): (יב) **מבינין** לכל אחד פירוש מיני מטעמים: (יג) **ושלמו** ימי משתה שאם מת בתוך ימי המשתה א"כ נשלם לו כמו שנתבאר לעיל בסמוך: (יד) **או** כולה אם שמח או שקרא לו ולא בא: (טו) **ושלמו** ימי המשתה פירוש שמת אחר שנשא המשלח ואחר שכלו ימי המשתה דאז נעשה חוב על אביהם אם היה חייב לשלם כולה כגון שהודיעו ולא בא או שהוא בעיר או סמוך לה: (טז) **במקום** שנהגו לגבות כו' דכיון שמת מי שנשתלחו לו מספקא מלתא אם נכסיו משועבדים לו אם לאו דכיון שאינו יכול לשמוח עם המשלח כדרך ששמח המשלח עמו ומשום זה יש לפטור אותם או משום דעכובא לאו מחמת משלח הוא לא מצי יורשי מי שנשתלחו למפטר נפשייהו דאמר משלח עיכובא לאו מינאי הוא דהא קיימנא ומשום דמספקא מלתא אזלינן בתר מנהגא ר"ן: (יז) **לא** ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות פירוש שיהא השושבינות תלוי במנהג כמו שתלה הרמב"ם וז"ל ה"ה באמת שדין זה לא נזכר בגמרא ומכל מקום נכון הוא והרא"ש דקדק מהסוגיא עכ"ל: (יח) **נשתלח** לאביהם ומת פירוש אחר שכלו ימי המשתה של המשלח וק"ל: (יט) **חייבים** להחזיר פירוש היורשים, דמלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם: (כ) **מן** האמצע פירוש מכולן יחד: (כא) **ועשה** לו צרכי החופה והמשלח שלח לו וחל החיוב עליו ולכן מלוה על היורשים כו': (כב) **שלא** נאמרו דיני השושבינות כו' וטעמו מדתנן בפ' מי שמת שהשושבינות נגבית בב"ד אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אינן נגבית בבית דין מפני שהן גמילות חסדים ומפרשו הרמב"ם דסיפא נמי בשעת נשואין איירי כמו שושבינות דרישא: (כג) **במשנה** אבל השולח פירוש במשנה שנינו אבל השולח כו': **או** ששלח לו פירוש הרשב"ם מפרש המשנה שמיירי ששלח לו שלא בשעת החופה או שלא אכל עמו ואין זה אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד והא דנקט כדי יין ושמן

דרישה

בב"י: [ב] **מסלע** ומעלה והרמב"ם פ"ו דזכייה כתב מסלע ומעלה וכו' כמ"ש בב"י. ובזמן הזה לא נהגו לתבוע תביעות שושבינות כן כתב בש"ע כ"פ):

ומה

והתום'

חידושי הגהות

הטור וכוונתו שהב"י מפרשים שזו מהו דהאיבעיא הוא אם נימא אע"ג דייחד רק הפנימי גם החיצון בכלל כיון דדרך הפנימי על החיצון או לא מעתה שפיר קאמר ולא הבית החיצון לרבותא דלא מיבעי שאם יחד החיצון שאין פנימי בכלל אלא אפי' יחד הפנימי לא יחד חיצון:

א ודין קרא לזה ולא בא או שלא הודיעו הוא נלמד מדין שמח עמו ואחר כך מת וכ"כ הרמב"ם וכו' (ב"ח):

שלא בשעת החופה או בעת החופה ולא אכל עמו כדרך השושבינות אבל אם אכל עמו אין חילוק בין פירות למעות אחד מן האחין שעשה שושבינות לרעהו בחיי אביו ואביו נתן לו מה ששלח ומת האב ובא אותו שנעשה לו שושבינות לפרוע אם יחד האב לזה כששלחו שא"ל לך ותעשה שושבינות לפלוני עתה כשחוזרת היא לו לבדו ואם לא ייחד לשום אחד אלא אמר אחד מכם יעשה שושבינות לפלוני ועמד זה מעצמו ועשאו חוזרת לכולם וחולקין בו בשוה כמו בשאר מלוות אביהן (כה) ואינו צריך להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון שנושא משלם חלקו המגיע לו ולענין שמחת המשתלח עם האחים כתב הרמ"ה אם שמחו כולם עמו כשמחזיר לכל אחד ואחד (כו) צריך לשמוח עמו ואם אי אפשר לו לשמוח צריך לנכות לו ואם לא שמחו עמו אלא אחד מן האחים גם הוא אין לו לשמוח אלא עם אותו ששמח עמו ואם א"א לו לשמוח מנכה לו מחלקו אבל לכל האחרים כשישאו נותן לכל אחד חלקו (כז) ואינו מנכה לו כלום:

סא האיש שיכנים אשה לחופה היא כאשתו לכל דבר [א] (א) ומה הוא החופה (ב) שתתייחד עמו אפי' לא בא עליה כיון שנתייחדו לשם נשואין היא כאשתו לכל דבר וגובה עיקר כתובתה ותוספת אם תתאלמן או תתגרש בד"א דחזיא לביאה אבל אם פירסה

אחד מן האחים עד כמו בשאר מלוות אביהן ברייתא שם וכפרש"י וכ"כ רבינו בח"מ בסי' רפ"ו: ומ"ש ואינו צריך להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא וכו' זהו דעת הראב"ד בהשגות על דברי הרמב"ם פ"ט דנחלות ורבינו הביא דברי שניהם בח"מ לשם וכאן סתם דבריו כהראב"ד:

ומ"ש ולענין שמחת המשתלח עם האחין כתב הרמ"ה וכו' עד סוף הסימן דברים נכונים הם וטעמם מבואר ובח"מ לא הביאו לפי שנסמך על מ"ש קודם זה בכאן:

כתב הרמב"ם ספ"ז מזכייה השולח תשורה לחבירו או שנתן לו מעות כשפשט ידו והוא ממאן ליקח וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח וכן כל כיוצא בכן אע"פ שלא פירש הרי אלו מתנה ואינו יכול לחזור בו ולתבוע עד שיפרש שהוא מלוה עד כאן לשונו והר"י כתב דין זה בנכ"ג ח"א וז"ל מי ששולח לחבירו שושבינות והוא ממאן ליקח וזה מפציר בו ונשבע שיקחנו וכן כל כיוצא בזה ה"ז מתנה ואינו חוזר עכ"ל ואע"פ שמדברי הרמב"ם נראה דאין דין זה אלא בשולח תשורה שלא בשעת חופתו מ"מ מסתברא דה"ה בשולח שושבינות בשעת חופה דז"ל בתר טעמא כיון דזה ממאן ליקח וזה נשבע שא"א שלא תקח אלמא במתנה גמורה נתן לו:

סא האיש אחר שיכנים האשה לחופה ה"ה כאשתו לכל דבר ומה היא החופה שתתייחד עמו וכו' זה היא דעת הרמב"ם פ"י דאישות והר"ן כתב ד"ה דכשהביאה החתן לביתו לשם נישואין זהו חופה וב"י כתב עוד ע"ש א"ח די"א דסודר שפורסים על ראש החתן והכלה בשעת הברכה זהו חופה ובשם העיטור דחופה היא שמוסרה האב לבעל ומכניסה בבית שיש בו חדוש כגון סדינים המצויירין וכו' וכיוצא בזה כתב רבינו ע"ש הרא"ש בסי' ס"ב ובתוספו' פ"ק דיומא (ד' י"ג) בד"ה ולחדא אמר כתבו דחופה של בתולה היא משיצאת בהינומא ושל אלמנה משעת ייחוד ולכן אמרינן בירושל' הלין דכנסין ארמלן בע"ש צריך למיכנסי' מבעוד יום דהיינו ייחוד עכ"ל ובמרדכי ריש כתובות כתב דהא דמקדימין ברכה חופה לקידושין הוא כי הכנסת חופה היא שמוסרה בשחרית לחתן קודם הברכה ואח"כ מקדש בשעת ברכת נשואין והאי הכנסת חופה קודם לקידושין וכ"כ לשם בהגהות אשיר"י ונראה דמנהגינו הוא כדברי כולם מפני הספק ולכך ביום ה' או ביום ו' לאחר יציאת ב"ה שחרית מכסין ראש הכלה בסודר שאז מסרה האב לחתן ולכן נוהגין במדינת רוסי"א להקפיד שלא לילך לכסות ראש הכלה בשחרית בלתי החתן עמהם ושהחתן יאחוז בכיסוי עם הרב והחשובים לכסות ראשה ונראה שזהו מ"ש התוס' דבתולה שיוצאת בהינומא הוא חופה שלה ונוהגין עוד לפרש בשעת קידושין וברכת חתני' פורסין יריעה ע"ג כלונסות ומעמידין לשם החתן והכלה ומקדשה ולשם מברכין ברכת אירוסין ונשואין ואח"כ מוליכין אותם לביתם ואוכלין ביחד במקום צנוע דהיריעה הפרוסה ע"ג כלונסות הוא במקום הסודר שפורסין על ראשיהם וכגון הוא שבשעה שמקדשה לא יעמדו תחת היריעה הפרוסה ע"ג כלונסות שהיא החופה אלא יעמדו לפניה ואח"כ כשמתחילין לברך ז' ברכות יעמדו שניהם תחת היריעה אכן עיקר החופה הוא שמתיחדין במקום צנוע ואוכלין שם וכמ"ש רבינו והרמב"ם ולכן יש למנוע מלכנוס לשם רבים דאל"כ אין כאן ייחוד ולא מקום צנוע והמנהג בכנוסות נתפשט ע"י שרבים נאספים לשמוע הברכות ואי אפשר שיהיו נאספים לפני החדר שמתיחדים ולשמוע ברכת חתנים על כן מברכין אותו ברחוב העיר לפני ב"ה ופורסין יריעה ע"ג כלונסות ואח"כ הולכין מיד למקום צנוע:

ומ"ש וכיון שנתייחדו לשם נישואין היא כאשתו לכל דבר וגובה עיקר כתובתה ותוס' וכו' בפרק אף על פי ריש (דף נו) בעי רבין נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה ופשטינן דחיבת חופה קונה ואקשינן עלה הדר בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו את"ל חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה מיקריא חופה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא א"ד לא שנא תיקו ופסקו הפוסקים כאת"ל דחיבת חופה קונה ועיין בהשיר"י ומיהו הא דקונה לכל דבר זהו כשכתב לה כתובה אבל בדלא כ' לה כתובה ולא קנו מידו ולא התפסה מטלטלי אסור לו לבעול כמ"ש הרמב"ם פ"י דאישות ויתבאר לקמן בסי' ס"ו ואם תתאלמן או תתגרש אינה גובה לא עיקר ולא תוספת אם לא במקום שאין דרכן לכתוב כתובה דגובה עיקר מתנאי ב"ד אבל לא תוספת לדעת הרמב"ם פי"ו דאישות והר"ן האריך בזה ריש כתובות ע"ש: **ומ"ש** בד"א דחזיא לביאה אבל אם פירסה נדה כו' היינו הך בעיא דרב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו וכו' דאסיקנא בתיקו וכתב האלפסי הילכך אינו קונה ובשלטי הגבורים כתב על זה ע"ש רבינו ישעיה אחרון ז"ל ה"ז ספק בתלמוד ומספק אינה גובה תוספת ואם תפסה אין מוציאין מידה עד כאן לשונו וצריך עיון אם הדין הוא כך גבי תיקו שבתלמוד: ומה שכתוב רבינו אבל אם פירסה

אחד מן האחין שעשה שושבינות לרעהו בחיי אביו וכו' עד וחוזרת לכולם וכו' ברייתא שם שלח לו אביו שושבינות כשהיא חוזרת חוזרת לו שלח אביו שושבינות סתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ופי' רש"י שלח לו אביו שושבינות כלומר נתן לו אביו מעות ושלחו לעשות שושבינות כשחוזרת חוזרת לו לבדו אבל שלח אביו שושבינות סתם ולא ייחד לאחד מבניו אע"פ שע"י אחד מבניו שלח אינו חוזר לו לבדו אלא לאמצע:

ומ"ש וא"צ להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון נושא משלם חלקו המגיע לו זה לא מצאתיו מבואר בגמרא אבל דברים של טעם הם ומ"ש ולענין שמחת המשתלח עם האחים כתב הרמ"ה אם שמחו כולם עמו וכו' עד סוף הסימן דברים נכונים הם וטעמם מבואר ויש להרמב"ם פירוש אחר בברייתא זו שלח לו אביו שושבינות וכו' בפ"ט מהלכות נחלות וכתבו רבינו בטח"מ סימן רפ"ו ועוד כתב שם רבינו דינים בענין שושבינות:

סא האיש שיכנים אשה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר בפרק נערה (מח:) תנן לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה ובפ"ק דקדושין (ה:) אמרינן דחופה גומרת ופירש"י גומרת ליורשה ולהפר נדריה: ומ"ש ומה היא החופה שתתייחד עמו ז"ל הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ואפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה ביאה שניה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נשואין בכל מקום והר"ן כתב בריש כתובות אהא דאמרינן דהיכא דפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות איכא דיליף מהכא דחופה היינו ייחוד דאם איתא דחופה לאו היינו יחוד למה אינו מעלה לה מזונות והא חזיא לנשואין ואחרים אומרים דחופה לאו היינו ייחוד וראיה לדבר מדאמרינן לקמן דאלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה אע"פ שעדים מעידים עליה שלא נסתרה ולא נבעלה אלמא חופה לאו היינו יחוד אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין וילפינן לה מדכתיב ואם בית אישה נדרה דמשמע דכל זמן שהיא בבית אשה הרי היא ברשותו כתב בא"ח בשם העיטור חופה הוא שמוסרה האב ומכניסה בבית שיש בו חידוש כגון סדינים המצויירין שקורין קורטינ"ש ויש עושים סוכה מוורדים או מהדס וכה מתייחדים שניהם שקורין טאלמ"ו בלע"ז והאומר חופה הוא סודר שחופין בראשיהם בשעת ברכה לאו מילתא היא מדגרסינן בסוכה ירוש' עד שיכנס לחופה ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבין שניהם עם השושבינין הוא חופה ובירושלמי בסוכה אלו הן חופות חתנים סדינים המצויירים וכו' והמנהג הזה בבתולה אבל באלמנה כיון שנכנסה לשם נישואין ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה להתייחד שם והרי הוא כבית שיש בו חופה עכ"ל (א' ועיין במ"ש רבינו בסימן ס"ב בשם הרא"ש ור"י כתב חופה ר"ל בכ"מ שמכניסה לרשותו: **ומ"ש** אפילו לא בא עליה כיון שנתייחדו לשם נשואין הרי היא כאשתו לכל דבר וגובה עיקר כתובתה ותוספת אם תתאלמן או תתגרש בר"פ אע"פ (דף נו:) אהא דתנן נתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין גובה את הכל בעי נכנסה לחופה ולא נבעלה מהו חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה בעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו את"ל חיבת חופה קונה חופה דחזיא לביאה אבל חופה דלא חזיא לביאה לא או דילמא ל"ש תיקו וכבר נודע דרך הגאונים והרמב"ם ז"ל דכי בעי בעיא באת"ל דבעיא קמייתא הוי כאילו נפשטה ההיא בעיא קמייתא: **ומ"ש** בד"א דחזיא לביאה אבל אם פירסה נדה ואח"כ כנסה לחופה אינה כאשתו לגבות

דרכי משה

סא (א) והתוס' פ"ק דיומא (יג:) כתבו דחופה של בתולה היא משיצאת בהינומא ושל אלמנה משעת יחוד ולכן אמרינן בירושלמי הלין דכנכין ארמלין בע"ש צריך למכנסה מבעוד יום דהיינו

דרישה

סי' סא [א] **ומה** היא החופה שתתייחד עמו כו' ז"ל הרמב"ם פרק י' מה"א ואפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד עמה ויפרישנה לו וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום עכ"ל. וז"ל הר"ן בריש כתובות אהא דאמרינן דהיכא דפרסה נדה אינו מעלה לה מזונות איכא דיליף מהכא וכו' וכמ"ש בב"י ונראה שארבע מחלוקות יש בדבר מהו הנקרא חופה. הרמב"ם סובר שחופה היינו שיביאנה לתוך ביתו ושם מתייחד עמה בסתר ולכן סבר שחופת נדה אינה חופה שהרי אינו יכול להתייחד עמה וכן כתב ה"ה בפרק הנ"ל על מה שכתב ולא תנשא עד שתטהר וז"ל כן כתב ר"י מיגא"ש ז"ל וכן דעת קצת הגאונים ז"ל ונראים דבריהם דהא חופה משום ביאה היא וכיון שאסור לבא עליה ואפילו להתייחד עמה כמ"ש בפכ"ב מהא"ב אין ראוי שתכנס לחופה וכבר כתב רבינו למעלה שאין כניסת הנדה לחופה עושה נישואין עכ"ל וכן משמע מדברי הר"ן שהרמב"ם סובר כן שכתב טעם להרמב"ם שסבר שמברכין ב"ק קודם כניסה לחופה משום דחופה יחוד הוא דבעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה וכתבתי דבריו בפרישה אבל אם נתייחד עמה שלא בביתו אינה חופה וכ"כ רבינו בסימן ס"ב בשמו וז"ל כתב הרמב"ם המארס האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה משמע דהיחוד צריך דוקא בתוך ביתו דאז היא ברשותו לגמרי וכן משמע מדכתב ורבינו הביאו בסמוך אף על פי שנכנסה לחופה ונתייחד עמה משמע דתרתי בעינן שנכנסה לביתו ונתייחד עמה שם. ודעת הר"ן לפי סברא הראשונה שהביא חופה היינו יחוד שיתייחד עמה בסתר וזה מוכח מדכתב וראייה לדבר מדאמרינן לקמן דאלמנה כו' שלא נסתרה כו' אבל אין צריך שיביאנה לתוך ביתו אלא בכל מקום שיתייחד עמה בסתר נקרא חופה. ודעת אחרים שכתב הר"ן מקרי חופה היכא שהביא אותה לתוך ביתו לשם נישואין אפילו בלא שום יחוד. ודעת רבינו נראה שהוא סובר סברא רביעית דחופה היינו שמביאין את החתן והכלה למקום מיוחד שהוכן לכך באיזה מקום שיהיה ברשותו או ברשות אחרים וכן משמע במה שכתב בסימן ס"ב לקמן בשם הרא"ש ואין צריך שיתייחד עמה בסתר כלשון יחוד בכל מקום אלא אפילו בפני כל דאין לומר דצריך להתייחד עמה בסתר דהא כתב בשם זה בשם הרא"ש אבל אינה נכנסת עמו בסתר כו' ולכן סבר נמי שחופת נדה הוי חופה גמורה אף על פי שאינה ראויה לביאה שא"כ שיתייחד עמה בסתר כמו שסבר הרמב"ם

פרישה

ושמא יש לומר דדוקא בזה אמרי' שאם לא אכל עמו או ששלח בלא שעת החופה דא"כ לשלם דברים אלו דרך שאדם שולח לחבירו במתנה בעלמא אבל במעות לא אמרינן הכי או יש לומר דרבותא קא משמע לן דהו"א הואיל דדברים אלו צרכי מתנה הם ודאי שלחם לשם שושבינות: (כה) **ואינו** צריך להחזיר הכל כו' פירוש אם לא יחד לשום אחד וק"ל: (כו) **צריך** לשמוח עמו פירוש לכתחלה כשאפשר לו צריך לשמוח הוא עם כל אחד כשם שהם שמחו עמו ולא שישאר בביתו וינכה לכל אחד אם לא שאי אפשר דאז צריך זה הבעל סעודה לנכות לזה שאינו יכול לשמוח עמו ואין צריך לשלם לו כל כך: (כז) **ואינו** מנכה לו כלום שהרי הם לא שמחו עמו אלא אחד מהן ואם היה מנכה לכל אחד מהן לקתה מידת הדין ועיין בח"מ סימן רע"ו שכתב הרבה דינים בענין שושבינות:

סי' סא (א) **ומה** היא החופה כו' עיין בסימן ס"ב מה שכתב רבינו בשם הרא"ש ושם כתבתי דאותה חופה לא איירי מענין חופה הנזכר כאן ועיין בבית יוסף בסימן זה שכתב כמה דיעות מה נקרא חופה בשם א"ח ורמ"א כתבם בש"ע בסימן נ"ה ושם כתוב גם כן מנהג שלנו ע"ש: (ב) **ומה** היא החופה שתתייחד עמו כו' נראה שסבר רבינו שחופה היינו שמכינים מקום מיוחד לכך ומביאין חתן וכלה לשם ומושיבין אותן לשם נישואין ואין צריך שיתייחדו בסתר אלא אפילו בפני כל ולשון "שתתייחד עמו שכתב רבינו נראה דהיינו משום שמתייחדים במקום לכך או משום שמעכשיו היא מיוחדת לו לאשה ונכנסת לרשותו כלומר שהיא מייחדת את עצמה לו להיותה ברשותו ואין צריך לעשות החופה דוקא בביתו אלא בכל מקום שהוא ועיין בדרישה: ולשון חופה נראה שהוא לשון כיסוי מלשון מחופה כלומר שהיא נכנסת לרשותו להיותה תחתיו והוא מחפה ומגין עליה דכתיב ופרשת כנפיך על אמתיך שפירש רש"י שהוא לשון נישואין ועיין בש"ע בסי' נ"ה סעי' א' מה שכתב רמ"א דומה לזה ושם כתב דעיקר חופה מה שמאכילין החתן והכלה יחד אחר החופה וכמו שכתבתי בדרישה. ומיהו לשון רבינו דכתב אפילו לא בא עליה משמע מכל מקום יחוד במקום הראוי לביאה בעינן ונראה לי משום לקנות גם התוספת כן כתב רבינו

לגבות התוספת כבר כתבתי בסמוך דבעי רב אשי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו וכיון דסלקא בתיקו תספיקא לא מפקינן ממונא וכן פסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל וכתב הרא"ש בריש כתובות הכא דאמרן דהאידנא אשה נשאת בכל יום האי בכל יום לאו דוקא דביום שבת אינה נשאת דאמרינן בירושלמי אלין דכנסין ארמלן בע"ש צריכין לאיכנס מבע"י שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת לפי שאלמנה אין לה חופה ובשעת ייחוד של ביאה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה הלכך צריך להתייחד עמה בע"ש מבע"י הלכך אין להכניס בתולה לחופה בשבת דע"י החופה הוא זוכה במציאתה ובמעשה ידיה וה"ל כקונה קנין בשבת עכ"ל וכתבו רבינו בסי' ס"ד: **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם הוא בפ"י מהלכות אישות ומ"ש באם היתה נדה אף ע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה לא גמרו הנשואין והרי היא עדיין כארוסה טעמא משום דמספקא לן אי חופה דלא חזיא לביאה קונה לשום מילתא או לא קניא לא ליורשה ולא ליטמא לה וכ"כ מדברי הרי"ף שכתב על בעיית רב אשי הילכך אינה קונה וכתב ה"ה שכן נראה מדברי מקצת הגאונים ז"ל ושיש חולקים ואומרים דע"כ לא איבעיא לרב אשי אלא לענין כתובה אבל לשאר דברים חופה גמורה היא והר"ן כתב בפרק אף על פי על דברי הרמב"ם והדבר תימה כיון דקי"ל ביבמות (נז:) דיש חופה לפסולות נדה למה לא תקנה לפיכך נראה כדברי האומרים דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים קונה עכ"ל וגם הרא"ש בפרק הנזכר דחה דברי הרמב"ם וכתב דלא איבעיא לן אלא לענין תוספת אבל לשאר דברים קונה ובהגהות אשיר"י כתוב ר"י פירש הא דבעיא רב אשי נכנסה לחופה וכו' הויא חופה שחתן סבור שהיא טהורה בשעת חופה ונמצאת נדה מ"ה מספקא לי' אי קניא דשמא חיבת בעילה קניא ואילו ידע החתן שאינו יכול לבעול עתה שמא לא היה כונס עתה אבל אם מודיעין אותו שהיא נדה ואעפ"כ כונסה לחופה הא ודאי קנויה לו מיד דעושה חופה כדי לבעול כשתהיה טהור' לכן אר"י שיש להודיע לחתן כשכונס אם היא טהורה מיד אם לאו וכן נכון לעשות עכ"ל (ג): **ומ"ש** עוד בשם הרמב"ם ולא תנשא נדה עד שתטהר ואין מברכין לה ברכ' חתנים עד שתטהר בפ' הנזכר וסיים בה ואם עבר ונשא ובירך אינו חוזר ומברך וכתב ה"ה ולא תנשא עד שתטהר כך כתב ן' מיגש וכן דעת קצת הגאונים ונראים דבריהם דהא כיון שאסור לבא עליה אפילו להתייחד עמה אין ראוי שתכנס לחופה ע"כ: והרא"ש כתב בפ' אע"פ דטעמא דהרמב"ם ז"ל מדאמרי' בריש מכילתין דכפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות ודחה ראייתו וכתב בסוף דבריו וכן ראיתי בכל המקומות שאינן חוששין לברך ברכת חתני' לכלה נדה אבל אינה נכנסת עמו לסתר אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים עכ"ל: והר"ן בריש כתובות כתב ב' הסברות ובסוף כתב ולפי שאנו נוהגים עכשיו לעשות חופה בלא יחוד אין אנו מקפידים אם היא נדה או לאו ומ"מ כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתטהר ע"כ: ומ"ש רבינו וא"א ז"ל כתב שנקראת חופה לכל דבר וכו' נתבאר בסמוך: **ומ"ש** אבל אינה נכנסת עמו בסתר אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים נתבאר בטור י"ד סימן קצ"ב כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות אישות המקדש את הנדה הרי זו מקודשת קדושין גמורים ואין ראוי לעשות כן (ג) וכתב ה"ה מ"ש ואין ראוי לעשות כן שכיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה אין ראויה לו לקדשה ויש מי שכתב שטעם דברי רבינו כאן הוא שמא יגע בבשרה ע"כ · עיין בתשובת הרא"ש שכתבתי בס"ס כ"ו וכדברי אותה תשובה נראה מדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסימן שאחר זה א אירסה ונכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא כנשואה גמורה:

סב מברכין ברכת חתנים קודם כניסה לחופה בפ"ק דכתובות (דף ז:) מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ופרש"י בבית חתנים · כשנכנסה לתוספת נשואין: ומ"ש רבינו קודם כניסה לחופה כ"כ הרמב"ם פ"י מהלכות אישות והטעם מבואר משום דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן והר"ן כתב בפ"ק דפסחים ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח תדע שהרי מברכין אותן כל ז' וכ"כ מדברי בה"ג אבל הרמב"ם כתב שצריך לברך אותם קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא מפני שהוא בכלל מה שאמרו כל המצות כולם מברך עליהם עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה עכ"ל (א): **והן** ו' ברכות שהכל ברא לכבודו

פירסה נדה ואח"כ כנסה לחופה (ג) אינה כאשתו לגבות התוספת אבל לכל שאר מילי אקרי שפיר חופה והרמב"ם כתב משתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לביאה אבל אם היתה נדה אע"פ שכנסה לחופה ונתייחד עמה לא נגמרו הנשואין (ד) והרי היא עדיין כארוסה (ה) ולא תינשא נדה עד שתטהר ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר ע"כ וא"א הרא"ש ז"ל כתב שנקראת חופה לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה תוספת ויכולין לברך ברכת חתנים אבל אינה נכנסת עמו בסתר (ו) אלא הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים:

סב מברכין ברכת חתנים (א) קודם כניסת חופה והן ששה ברכות בא"י אמ"ה (ב) שהכל ברא לכבודו: בא"י אמ"ה

פירסה נדה ואח"כ כנסה לחופה וכו' כ"כ הרא"ש וז"ל ע"כ ה"פ נכנסה לחופה וככר פירסה נדה דאי פירסה נדה אח"כ כבר קנאה בתחלת חופה דסוף חופה היא תחלת ביאה ונמצא דחופה קונה בתחלתה עכ"ל מיהו במרדכי לשם כתב ע"ש ספר המקצועות דפסק האיל ונכנסה לחופה ולא נבעלה ופירסה נדה ודאי פסקה לה חיבת ביאה עכ"ל אלמא להדיא דפסק אע"פ שבתחלת חופה היתה טהורה וה"ל חיבת ביאה מ"מ כיון שפירסה נדה בתוך חופתה פסקה לה חיבת ביאה ואינה קונה וד"ק: כתב עוד במרדכי נ"ל פירסה נדה בשעת וסתה אבל בלא שעת וסת' מגיא א"ל נסתפקה שרבו וכתב עוד שם דאם הודיעו לחתן שהיא נדה ואעפ"כ כנסה לחופה קנויה לו מיד דעושה חופה כדי לבעול כשהיא טהורה לכך אמרינן שיש להודיע לחתן כשיכנוס אם היא טהורה אם לאו וכן נכון לעשות עכ"ל ומאי דמחלק בין פירסה נדה בשעת וסתה לשלא בשעת וסתה תלמוד ערוך הוא בריש כתובות ד' ב' ע"ש: **ומ"ש** בשם הרמב"ם דחופת נדה לא הוי חופה ולא תינשא נדה עד שתטהר וכו' קשיא לי מהא דתניא ריש כתובות הרי שהיה פתו אפויה וכו' ובועל בעילת מצוה ופורש וכו' וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים וכן מי שפירסה אשתו נדה (בכניסתה לחופה) הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים וקאמרינן עלה לא שנו (דאין נאמנין להתייחד) אלא בשלא בעל אבל בעל אשתו ישנה עמו ופריך והא הכא דבבעל עסקינן וקתני הוא ישן וכו' כי קאמר אפירסה אשתו נדה דבלא בעל אסור לייחד כי היכי דאסור בהבלות בבעל אבל היכא דבעל ופירסה אשתו נדה מותר לייחד ומסיק בגמ' דהבלות דהכא דוקא הוא דקילא ליה כיון דנוהג ז' ימי המשתה תחלה ואח"כ נוהג ימי אבלות ומוכחא הסוגיא דאם כנס לחופה והתחילו ימי המשתה שלו ואחר כך מת לו מת אף באבלות מותר לייחד כמו בשאר אבלות היכא דבעל דלא החמיר באבלות דהכא אלא משום דהקילו עליו לנהוג ימי המשתה תחלה והכא ליכא שום קולא דבדין הוא נוהג ז' ימי המשתה כיון שקדמו וכ"כ הרמב"ן בספר ת"ה ופסק כך בי"ד בסתם סוף סי' שפ"ג ולית מאן דפליג עלה דהכי מוכחת הסוגיא והשתא הא דקתני וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן וכו' מיירי להרמב"ם דפירסה נדה קודם שנכנסה לחופה ועבר ונשא דאין לפרש דכנסה תחלה לחופה ואח"כ פירסה נדה דא"כ באבלות דטותא כשנכנסה לחופה ואח"כ מת לו מת מותר לייחד עמה בבעל כדפי' וא"כ קשה דמאי דחקינן לאוקומי האי לא שנו וכו' כי קאמר אפירסה אשתו נדה באבלות נמי איכא לאוקומי אלא ודאי בע"כ צ"ל דמיירי בפירסה נדה קודם שנכנסה לחופה ועבר ונשא וקאמר דל"ש אלא שלא בעל אבל בעל אשתו ישנה עמו ולפי זה קשיא טובא היאך משכחת לה דבעל קודם כניסה לחופה דאסורה לבעלה כנדה דלאו ברשיעי קא עסיק תלמודא ויש לתרץ דמיירי דקדשה בביאה תחלה ולפי זה אע"ג דלא בעל אותה בשעת נישואין אלא מקודם ואח"כ פירסה נדה וכנסה לחופה מותר לו להתייחד עמה ולא אמרינן דלא נתקררה דעתו במה שבעל כבר ועכשיו בשעת נישואין תקיף יצריה אלא כיון דבעל פעם אחת שוב לא תקיף יצריה ושרי לייחד עמה אבל באבלות אע"ג דקידשה בביאה ועכשיו בשעת נישואין מת לו מת תחל' ואח"כ כנסה לחופה אסור לייחד עמה מטעם דהאי אבלות קילא ליה ונראה דלהרא"ש נמי היכא דקידשה בביאה ופירסה עכשיו נדה וכנסה לחופה נמי שרי לייחד עמה דככר נתקררה דעתו במה שבעל כבר ולא תקיף יצריה ולא בעינן דבעל בשעת נישואין דוקא:

סב מברכין ב"ח קודם כניסה לחופה כ"כ הרמב"ם פ"י מאישות וכתב הר"ן דכיון דאין ברכות הללו אלא ברכת תפלה ושבח לא צריך לברך עליהן עובר לעשייתם דאין זה אלא בברכת המצות אלא לפי שחופה יחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה עכ"ל וא"כ לפי זה דלהרא"ש דלא בעינן חופה הראויה לביאה ג"כ א"צ לברך קודם הכניסה ומדכתב רבינו לעיל דברי הרא"ש במסקנת דבריו משמע דהכי ס"ל וקשה א"כ למה כתב רבינו כאן דצריך לברך קודם כניסה לחופה שזה אינו לדעת הרא"ש ורבינו ויש ליישב דס"ל לרבינו דחיישינן שמא יבא עליה בחופה דהויא יחוד כדלעיל לכן צריך לברך ב"ח קודם כניסת חופה שאם יבא עליה בחופה דלא ליעביד איסורא דמטעם זה נמי אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה דחיישינן שמא יבא עליה ואיכא איסורא דרבנן והכי משמע מהא דתניא פ"ק דכתובות סוף (דף ז') ר' יהודה אומר מברכין ברכת חתנים אף בבית האירוסין אמר

דרכי משה

והיינו יחוד בלא ביאה עכ"ל ועי"ל סי' ס"ב נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום החופה ועיין בא"ח סימן תקע"ג אי יש להם להתענות בראש חודש וחנוכה: (ב) וכן כתב הגה"ת אשירי ובכלבו ועיין בי"ד סי' קצ"ב כתבתי טעם למה נוהגין עכשיו להכנס נדות · וכתב הר"ן עוד דנוהגין לכתוב הכתובה קודם הכניסה לחופה מיהו אם כתב הכתובה אחר כך הוי חופה מעלייתא והרמב"ם פ"י דאישות כתב דצריך לכתוב הכתובה קודם החופה משום דס"ל דבעינן חופה ראויה לביאה וכבר נתבאר דלא קי"ל הכי · כתב הרא"ש בתשובה כלל נ"ד (הובא בב"י ריש סי' צ') באחד שצוה קרקע לבנו בתו והתנה שאם תמות קודם נשואין יהיה הקרקע הקדש ולתה חולי מות וכדי להפקיע מן ההקדש הלכו קרוביה וחשיבה במטה בחליה עם אחד מקרוביה והכניסוה לחופה וברכו ז' ברכות כדי שירשה בעלה והשיב דלא הוי חופה הראויה לביאה ולא הוי חופה כלל וע"ש כי האריך: (ג) וכבר נתבאר שאחרונים חולקין עליו וכן נוהגין:

סב (א) אמנם המנהג שלא לברך ברכת חתנים עד אחר שתכנס לחופה וכ"נ מדברי בה"ג עכ"ל ומבואר לפי דברי רא"ש דלעיל דס"ל דלא בעינן חופה ראויה לביאה אם כן ס"ל גם כאן

פרישה

רבינו תו"ק: (ג) **אינה** כאשתו לגבות התוספת וז"ל הגהות אשר"י ר"י פירש הא דבעי רב אשי וכו' וכמ"ש ב"י: (ד) **והרי** היא עדיין כארוסה וטעמו דכיון דמספקא לן אי חופה דלא חזי לביאה קונה לשום מילתא או לא קניא לא ליורשה ולא ליטמא לה אבל הרא"ש והר"ן סוברים דעל כרחך לא מספקא לרב אשי אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים חופה גמורה היא והר"ן מביא ראיה לדבריו כיון דקיימא לן ביבמות דיש חופה לפסולות מה למה לא תקנה ועיין בבית יוסף: (ה) **ולא** תנשא נדה עד שתטהר כיון שאינה ראויה לבא עליה ואפילו להתייחד עמה אסור והרא"ש כתב וז"ל ראיתי בכל המקומות שאין חוששין מלברך ברכת חתנים לכלה נדה והר"ן נותן טעם לפי שאנו נוהגין לעשות חופה בלא יחוד לפיכך אין אנו מקפידין על כך: (ו) **אלא** הוא ישן בין האנשים כו' עיין בי"ד בסימן קצ"ב ושם נתבאר:

סי' סב (א) **קודם** כניסת החופה וז"ל הר"ן בפרק קמא דפסחים ולענין ברכת נשואין נוהגין לברכן לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכת תפלה ושבח תדע שהרי מברכין אותן כל שבעה וכן נראה מדברי בה"ג אבל הרמב"ם כתב שצריך לברכן קודם נשואין ולא מפני שהוא בכלל מה שכתב כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות שבח הן אלא מפני שחופה יחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה עכ"ל · ודעת רבינו שכתב קודם כניסת החופה כהרמב"ם ולא מטעמיה שהרי סבר שאפילו אם היא נדה הוי חופה גמורה אלא טעמו משום דכל מצות מברך עליהן עובר לעשייתן כמו שכתב בית יוסף אלא שקשה מאי שנא מברכת אירוסין דכתב רבינו בסימן ל"ד בשם הרא"ש [illegible]

דס"ל לברך אותה קודם כיון דאין מזכיר בה עשיית המצוה לא שייך ביה עובר לעשייתן' וכאן כתב בפשיטות דמברכת קודם וי"ל דגם רבינו ס"ל דחופה הוא יחוד גמור [illegible] ומש"ה כתב דבעינן ברכה קודם · ומה שאנו נוהגין לברך בשעה שעושין החופה אף שאין זה עיקר החופה אלא עיקר החופה הוא שאחר כך מוליכין החתן והכלה למקום שעושין הסעודה [illegible] והוא עיקר החופה [illegible] עובר לעשייתן דומה לזה כתב בש"ע סי' כ"ד ס"ס מ':

(ב) **שהכל** ברא לכבודו וז"ל הר"ן בפ"ק דכתובות סוף ד' ע"א כתב רש"י ז"ל נראה בעיני שלא נסדרו על עסקי הזווג אלא מאשר יצר ואילך [illegible]

חדושי הגהות

סא א מה שסיים בזה אורם ולא בירך ח"ה בנשואה משמע דמותר לבא עליה יש לתמוה דהא להדיא איתא במסכת כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכבר נתבאר כל זה היטב בבית שמואל ריש סימן נ"ה:

אמ"ה יוצר האדם: בא"י אמ"ה אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו (ג) בנין עדי עד בא"י יוצר האדם: שוש תשיש ותגל עקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה בא"י משמח ציון בבניה: (ד) שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם בא"י משמח חתן וכלה: בא"י אמ"ה אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה חדוה אהבה ואחוה שלום וריעות מהרה יי' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם בא"י משמח חתן עם הכלה: כתב הרמב"ם אם היה שם יין מביאין כוס של יין ומברך על היין תחילה ומסדר כולן על הכוס ונמצא מברך (ב) ז' ברכות [א] ויש מקומות שנוהגין להביא הדס עם יין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך ז' ברכות ור"ן כתב אם הוא במקום שאין שם יין מצוי יקח צימוקים וישרה אותם במים ויסחוט אותם ויברך עליו ואם לא ימצא צמוקים יברך על השכר שהכל דלא סגי בלא כסא אבל ברכת אירוסין [ב] (ה) אם לא ימצא יין ואפילו יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין דלאו מצוה מן המובחר הוא אבל ברכת חתנים שהיא ז' ברכות חייב לברך על הכוס בפ"ה או שהכל על השכר אם לא ימצא יין כל עיקר ואם יש ב' התנים מתברכין כאחד וכן הורה א"א ז"ל הלכה למעשה [ג] לברך לשני (ג) התנים כאחד וכ"כ הרמב"ם יש לו לאדם לישא נשים רבות כאחד ביום אחד (ו) ומברך ברכת התנים כא' אבל לשמחה צריך לשמוח עם כל א' וא' שמחה הראויה לה עם בתולה ז' ועם בעולה ג' (ז) ולא מערבין שמחה בשמחה ע"כ במקום שנוהגין שהחתן מתייחד עם הכלה אחר האירוסין מברך ברכת התנים מיד בשעת האירוסין והאידנא אין נוהגין ליארס אלא בשעת חופה הלכך מברך ברכת אירוסין וברכת נישואין יחד זה אחר זה וצריך

אמר אביי וביחודה שנו מפני שמתייחד עמה ופירש רש"י דכשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים מתחלה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכ"כ התוספות להדיא ולפי שלפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא כלה בברכה עכ"ל. וכ"כ המרדכי שם וז"ל וביחודה שנו מפני שמתייחד עמה דקדק רבינו יחיאל מפרי"ש דאסור לאדם להתייחד עם ארוסתו בלא ברכה עכ"ל. אבל נדה דאסור לו להתייחד עמה היכא דלא בעל ס"ל לרבינו ולהרא"ש דמותר לכונסה לחופה דהא ליכא למיחש שמא יבא עליה ועוד נראה דס"ל לרבינו דאף על גב דאין חוששין אלברך ב"ח לכלה נדה דכיון דלית ביה איסורא אין לדחות הנשואין משום כך מ"מ מצוה מן המובחר שתהא חופה ראוי לביאה כל מאי דאפשר ולכן פסק דצריך לברך ב"ח קודם כניסה לחופה מיהו נוהגין להעמיד החתן והכלה תחת היריעה שע"ג כלונסות ואח"כ מברכין אפשר כיון דזה שאנו קורין חופה אין שם ייחוד והייחוד הוא אח"כ אם כן שפיר הוי הברכה קודם כניסת החופה שהוא הייחוד: **כתב** הרמב"ם אם היה שם יין וכו' פירוש ואם אין שם יין מברך על השכר שכן כתב גבי ברכת אירוסין בספ"ג דאישות ולכן כתב דבריו בפ"י גבי נשואין דכ"ש הוא דטפי בעי כוס בנשואין מבאירוסין ולפי דמשמע מדברי הרמב"ם דאם אין שם לא יין ולא שכר מברך בלא כוס דאם הוה ס"ל דא"א בלא כוס הול"ל צריך לברך על היין וכו' ולכן כתב רבינו על דבריו ור"ן כתב וכו' כלומר דר"ן ס"ל דלא סגי בלא כוס דלא כהרמב"ם: **ומ"ש** ר"ן דאפילו יש שם שכר מברך ברכת אירוסין בלא כוס אין נוהגין כך אלא מברך על השכר וכמ"ש לעיל בסימן ל"ד ע"ש הרמב"ם: **כתב** במרדכי ברכת אירוסין לחוד וברכת נשואין לחוד לכך מברכין ב' פעמים ב"פ הגפן ויש שנוהגין להפסיק ביניהם ולקרות הכתובה כ"כ בתשובת רש"י

לכבודו וכו' נוסח ברכות אלו בפרק קמא דכתובות (דף ח.) ופירושם מבואר שם בדברי רש"י והר"ן ז"ל: **כתב** הרמב"ם אם היה שם יין מביאין כוס של יין וכו' עד ואחר כך מברך הששה ברכות בפ"י מהלכות אישות: **ורבינו** ניסים כתב אם הוא במקום שאין שם יין מצוי וכו' עד אם לא ימצא יין כל עיקר כ"כ הרא"ש בפסקיו פ"ק דכתובות אלא שבמקום מ"ש בספרי רבינו ואפילו יש שם שכר מברך בלא כוס כתוב שם אם לא נמצא כוס ואפי' כוס שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין: **ואם** יש ב' חתנים מתברכין כאחד וכן הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה וכו' בתשובותיו כלל כ"ו כ"כ הרשב"א בתשובה שאם ב' חתנים עושים חתונה בבית אחד מסתברא שמברך על שניהם כאחד כב' חבורות שאוכלין זו לעצמה וזו לעצמה שאחת מברך ברכת המזון לשתיהם כל שרואות זו את זו ודעתי נוטה שכל כת וכת מן החתנים מכניסין לחדר אחד לעצמו כדי שיהא ניכר שיש שם ב' חתונות ואין מברכין לזה בפני זה להפריש בחתונתם וזהו בענין ז' ברכות שעושין מחמת כניסתן לחופה וכברכ' אירוסין אבל לענין ז' ברכות שנוהגין (בבית) א"כ ע"כ: וכן כתב הרמב"ם יש לו לאדם לישא נשים וכו' בפ"י מהלכות אישות והמרדכי כתב בפ"ק דמועד קטן שיש נוהגים שלא לעשות ב' חופות כאחד וכ"כ הגה"מ בפ"ז מהלכות י"ט וסמ"ק סי' קצ"ז וכתב שם בשם ספר חסידים שאין לעשות חופות ב' אחיות בשבוע אחת (ד): במקום שנוהגין שהחתן מתייחד עם הכלה אחר האירוסין מברך ברכת חתנים מיד בשעת האירוסין בפרק קמא דכתובות (דף ז:): **ומ"ש** והאידנא אין נוהגין ליארס אלא

וברכת על הגפן מברך על שניהם לאחריהם והוי הפסק כ"כ לראבי"ה עכ"ל ולא נהגו כראבי"ה אלא כתשובת רש"י וכ"כ התוס' ואשיר"י: וכן הורה א"א הרא"ש ז"ל וכו' ובהגהת מיימוני פ"י דאישות כתב ע"ש אביאסף דהיה ראוי לשני חתנים להפטר בברכה אחת לולי מפני עין הרע עכ"ל לכך נוהגין לברך לכ"א בפני עצמו מיהו סעודה אחת עושין להרבה חתנים ואין מברכים אלא ברכה אחת וכ"כ בהגהת מיימונית לשם: **כתב** הסמ"ק ע"ש ספר חסידים דאין לעשות חופות ב' אחיות ביחד וכ"כ בהגהת מיימונית פ"י דהל' י"ט וכתב דב' נכריות אין לחוש וכן היה נוהג הר"י מפרי"ש שהיה עושה חתונת יתום ויתומה עם נשואי בתו או בנו עכ"ל אבל במרדכי פרק משקין כתב דאפי' בב' נכריות היו הראשונים נזהרים דאמר באבל רבתי אין מקלסין שתי כלות בבת אחת משום איבה וכו' מיהו אין העולם נזהרים וכ"כ בהגה"ת ש"ע: ומ"ש וכן כתב הרמב"ם יש לו לאדם לישא נשים רבות וכו' איכא לפקפק דשמא לא דמי דחתן אחד שנושא נשים רבות לשני חתנים אע"פ שכל אחד נושא אשה אחת בלבד דהתם ס"ל לרמב"ם נמי דיש לברך לכל אחד ואחד

דרכי משה

כאן דאין צריך לברך קודם הכניסה וכ"ש בזמן הזה דחופה אינה יחוד ולכן אין מברכין אלא תחת החופה וכן הוא המנהג: (ב) וכן המנהג בברכת האירוסין וברכת נשואין שמברכין תחת החופה ודלא כדברי ראבי"ה שכתב המרדכי פ"ק דכתובות דבין ברכת אירוסין ובין ברכת נשואין מברכין על הגפן באחרונה מיהו לאחר הסעודה כשמברכין ברכת נשואין נוהגין כדברי ראבי"ה: (ג) ובפ"י דה"א בהג"מ כתב דאין מברכין ברכה א' לב' התנים משום עין הרע עד כאן לשונו וכן נוהגין דעושין לכל חתן חופה בפני עצמו מיהו סעודה א' עושין להרבה התנים ואין מברכין אלא ברכה אחת וכן נראה מתשובת הרשב"א שכתב ב"י ועבי"ד סי' רס"ה דאע"פ ששני החתנים אינם בבית א' מ"מ אם כשבירך בראשונה היה דעתו על השני א"צ לברך: (ד) וכתב דב' נכריות אין לחוש וכן היה נוהג הר"י מפרי"ש שהיה עושה חתונת יתום ויתומה עם נשואי בתו או בנו עד כאן לשונו אמנם במרדכי פ"ק דמ"ק ע"א כתב דאפילו בב'

דרישה

ורמב"ם וסברא כראשונה שהביא הר"ן. וכן כתב ב"י בשם א"ח בסי' זה שחופה היינו מקום מיוחד לכך ע"ש וכן משמע בהגהות אשר"י שהביא בסמוך בפרישה שחופה היא אע"ג שלא נסתרו ביחד:

סי' סב [א] **ויש** מקומות שמביאין הדס עם יין ומברך על ההדס הא דצריכין טעם לבשמים של מוצאי שבת משום נשמה יתירה אע"פ שמדרכן היה לברך על בשמים והדס גם בספר ענייניס י"ל משום דבמ"ש קבעו חז"ל לחיוב לברך אבשמים והדס משו"ה הוצרכו טעם למה קבעוהו לחיוב: [ב] **אם** לא ימצא יין אפילו אם יש שם שכר מברך בלא כוס כו' ז"ל ב"י (וע"כ לעיל בסי' ל"ד בשם רכ"ש כ"פ) דברי רבי' ניסים כתב הרא"ש בפסקיו בפ"ק דכתובו' דף קכ"ד ע"ג אלא במקום שכתב רבינו אפילו אם יש שם שכר מברך בלא כוס כתוב שם אם לא נמצא כוס ואפי' כוס שכר מברך בלא כוס עכ"ל ולכאורה נראה דר"ל דלפי גירסא זו ה"פ אם לא נמצא אפילו כוס של שכר מברך בלא כוס משמע הא אם יש כוס של שכר מברך עליו אבל לפע"ד דא"א לומר כן דא"כ מה זה שכתב אבל ב"מ יברך על כוס של שכר אם אין כאן יין הא בברכת אירוסין נמי הדין כן וא"ל דיש חילוק ביניהן דבאירוסין אם אין כוס של שכר מברכין בלא כוס אבל בב"מ אם אין כאן אפילו כוס של שכר אין מברכין כלל דאם כן ה"ל לסיים ולכתוב אבל ב"מ אם אין כוס לא לברך כלל אבל מדסיים ואמר אבל בב"מ חייב לברך על של יין או של שכר משמע דבאירוסין אפילו אם יש כוס של שכר אין מברכין עליו ועוד דאם יהיה פירוש אם לא נמצא אפילו כוס של שכר מברך בלא כוס א"כ ה"ל לגרוס הכי אם לא נמצא כוס ואפילו של שכר מברך כו' למה לו לחזור ולכתוב ואפילו כוס שכר ועוד דל' אפילו אינה נופלת אלא כל"ל אם לא נמצא כוס של יין ולא כוס של שכר. ועוד דל' אבל ברכת אירוסין אינו מדוקדק לפ"ז אלא ה"ל לסיים ולומר ברישא יברך על השכר ואם לא נמצא שם גם כוס של שכר לא יברך דלא סגי בלא כסא ופ"ז שייך לומר אבל ברכת אירוסין כו' מברך בלא כוס אלא ע"כ ה"פ אם לא נמצא כוס של יין ואפי' יש כאן כוס של שכר מברך בלא כוס וזה הוי כמו גרסת רבינו וכן משמע מדברי ב"י שאין חלוק בין גירסת הרא"ש לגירסת רבינו. אבל קשה דלעיל בסי' ל"ד גבי ברכת אירוסין הביא רבינו דברי הרמב"ם שכתב נהגו העם להסדיר אותו על כוס של יין או של שכר כו' ולמה לא הביא גם שם דברי ר' ניסים להורות שיש מחלוקת בדין זה או היה לו להביא דברי הרמב"ם בכאן לכן נלע"ד שמ"ש כאן אפילו יש כוס של שכר מברך בלא כוס היינו לומר שאינו חייב לברך עליו לאפוקי בב"מ חייב לברך עליו אבל אם ירצה יכול לברך עליו וזה הוי כדברי הרמב"ם דלעיל סי' ל"ד שגם הרמב"ם לא כתב אלא שנהגו העם להסדיר אותו כו' משמע שאינו חייב לברך על כוס של שכר והשתא א"ש דכתב דלאו מצוה מן המובחר הוא כלומר דלא מצוה מן המובחר הוא לברך ברכת ארוסין על הכוס ולכן אם אין יין אע"פ שיש שם שכר אם ירצה יברך בלא כוס הואיל שאין שעיקר מצוה לברך על הכוס אבל אם יש שם יין משום חשיבות של יין יברך על הכוס אבל אם היה פירושו שאם אין יין אינו יכול לברך על כוס שכר א"כ מה זה שכתב דלאו מצוה מן המובחר הוא ולמה בשביל כך לא יברך עליו ומה הפסד יש בכאן אם יברך עליו וק"ל. וע"ל בסי' ל"ד מ"ש שם. ומה שהוסיף עוד רבינו וכתב אבל ברכת חתנים חייב לברך על הכוס כו' אע"ג דכבר כתב דלא סגי בלא כוס י"ל דבא לומר מילתא בטעמא דמשו"ה צריך לברכת חתנים כוס כיון שהם שם ברכות והשתא א"ש מגילא למה לי וק"ל:

[ג] **לברך** לשני חתנים כאחד וכתב רמ"א ז"ל ואפי' לא היה החתנים ביחד אלא שהיה דעתו על שניהם כמ"ש בי"ד סי' רס"ה סעיף ה' לענין מילה עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין דהם בי"ד כ"כ בשם תשובת הרא"ש להשוות מילה ותתנים והיינו דוקא בהיות החתנים ביחד כי אף שלענין מילה כתב שם ובתשובת כלל כ"ו דין ד' דאפילו אינם ביחד אחד מברך לשניהן אפי' התם דברכת מילה היא ברכת המצוה ומזכיר בה המעשה אשר יעשה ומש"ה מדמהו לברכת שחיטה שכשוחט מברך ויוצא בה אף לשחיטות אשר יביאו לו אח"כ משא"כ בחתנים דאינה אלא ברכת השבח

פרישה

לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יוצר האדם שתקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד שתי יצירות הוו ואי למ"ד שתי יצירות עלו במחשבה (דהם בגמרא ד' מ' פליגי דחד מ"ד ס"ל בתחלה עלו במחשבה לבראות אדם וחוה שתי יצירות דהיינו לברא אדם לחוד וליקח ממנו צלע ליברא ממנו חוה ולבסוף חדא יצירה ע' פירושו ושם ברש"י ובע"ש רשמתיהו) ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מברכת הזיווג דהא ביצירה ראשונה עדיין נקבה לא היה. וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה שנייה מברכין ג"כ על הראשונה שהוא תחלתו. והתקין לו ממנו מגופו ומצלעותיו. בנין עדי עד בנין הנוהג לדורות וקרי ליה בנין כדכתיב ויבן את הצלע. עקרה ירושלים. (שמח תשמח היא תפלה להש"י שישמח להרעים האהובים כמו ששימח הש"י ליצירו דהיינו לאדם וחוה בג"ע מקדם) רעים אהובים החתן והכלה שהם שני רעים האהובים זה לזה. כשמחך יצירך כמו ששמח את האדם הראשון. בגן עדן כדכתיב ויטע ה' גן בעדן מקדם וגו'. משמח חתן וכלה ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי ששמחת ברכה ראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שאנו מברכין שיהיו שמחין בהצלחה כל ימיהן לפיכך אין אנו חותמין משמח חתן עם הכלה דמשמע שמחת איש באשה אלא ברוך משמח שניהם לעולם בסיפוק מזונות. אבל באחרונה שבח היא שמשבח הקב"ה שברא חתנות דבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח החתן עם הכלה שהוא שמחת איש באשה עכ"ל רש"י ז"ל עוד האריך הר"ן שם ע"ש: (ג) **בנין** עדי עד היא הנקבה כלפרש"י ונ"ל דמקט ל' והתקין לו "ממנו בנין עדי עד כוונתו להורות על מה שכתב הראב"ד ורבינו הביאו בהקדמה של זה הספר שהקב"ה עשה טובה לאדם שלקח א' מצלעותיו וברא ממנו חוה כדי שתהיה נחשבת כאחת מאבריו אשר לו לשמשו ויהיה מושל עליה כאשר הוא מושל על אבריו כי אם היה ברא אותה בפני עצמה לא היה יכול למשול עליה אלא כאשר בעלי חיים שהנקבות נפרדין מהזכרים ואין מושלות על הנקבות ולזה אומר והתקין לו "ממנו ר"ל ברא לו הנקבה מגופו כדי שיהא מושל עליה בטבע ויהיה טבע זה קיים לעולם וזהו בנין עדי עד וק"ל. ולפי פשוטו י"ל שמאותו לקיחת הצלע והלאה שממנו נבראת חוה לא פסק מלברא מין האשה נמצא שנברא ממנו מין האשה עדי עד וק"ל: (ד) **שמח** תשמח ר"ל שאנו מתפללים להקב"ה שישמח את החתן והכלה כמו ששמח את האדם הראשון: (ה) **אם** לא ימצא יין אפילו אם יש שם שכר מברך בלא כוס כו' היינו לומר שאינו חייב לברך על כוס של שכר לאפוקי בב"מ חייב לברך עליו אבל אם ירצה יכול לברך עליו וזה הוי כדברי הרמב"ם דלעיל סי' ל"ד ועיין בדרישה:

(ו) **ומברך** ברכת חתנים כאחד פי' וממילא נשמע דמברכין ג"כ לשני חתנים כא' והא דלא כתב הרמב"ם דינו אשני חתנים ושני כלות נראה דמשום היכא לאשמעינן דאף על גב דאיש אחד כשמברכין לו על כולן ביחד וצריך לשמוח עם כל אחת ואחת בפני עצמה כדינה דנתרחקו להכניס ימי שמחתם מוזמן הברכה אפ"ה מותר ק"ו לשני חתנים שגם שמחתן עם בת זוגם נעשה להם מיד ומש"ה א"פ שסיים רבינו בדברי הרמב"ם וכתב אבל לשמחה כו' ומיהו לטעם עין הרע שייך טפי באיש אחד שנושא כמה נשים משני חתנים לשני כלות: (עם בתולה ז' כו' כמ"ש בסי' ס"ד כ"פ): (ז) **ולא** מערבין שמחה בשמחה פי' לא ישמח עם שתיהן כאחד אלא זו אחר זו כמו שמצינו ביעקב שנאמר מלא שבוע זאת וגומר כן משמע מדברי ה"ה שכתב על הרמב"ם בפ"י מה"א וז"ל מ"ש אבל לשמחה כו' שם אמרו (ר"ל במועד קטן) שאין מערבין שמחה בשמחה כמו שנתבאר

(ס) וצריך כוס לכל א' וא' (ו) כ' הרמב"ם המארס האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין אסורה היא שאין ברכת חתנים עושה נישואין אלא כניסה לחופה (ע) אירס ונכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים הרי היא (י) כנשואה גמורה וחוזר ומברך אחר כמה (ז) ימים ע"כ אין מברכין ברכת חתנים (יא) אלא בעשרה גדולים בני חורין והחתנים מן המנין ומברכין אותם כל ז' אחר (ט) אכילה והוא שיהא שם פנים חדשות שלא אכלו בחופה (יב) אפילו היו בשעת ברכה ואינו נקרא פנים חדשות אא"כ מרבים בשבילם (יג) ויש מקומות שנוהגין שהקהל הולכים עם החתן מבה"כ לביתו ביום שבת שחרית אחר התפלה (יד) ומברכים שם ז' ברכות ויראה שאינו מנהג טוב שאפי' אם יש שם מי שלא היה בשעת ברכה לא מקרי פנים חדשות (טו) כיון שאין מרבים בשבילו וכ"כ רב האיי שאינו מנהג יפה

אלא בשעת חופה זה היה מנהג מקומו אבל האידנא קצת נוהגין כן וקצת נוהגין לארס שלא בשעת חופה (ה): ומה שכתב וצריך כוס לכל אחת ואחת ונתבאר לקמן בסימן זה: כתב הרמב"ם המארס האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתייחד עמה בביתו עדיין אסורה היא וכו' עד וחוזר ומברך אחר כמה ימים בפרק י' מהלכות אישות: אין מברכין ברכת חתנים אלא בי' גדולים ובני חורין וחתנים מן המנין בפ"ק דכתובות (דף ח:) א"ר יוחנן ברכת חתנים בי' וחתנים מן המנין: ומ"ש גדולים וב"ח כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וכתב ה"ה דייגו לומר שאין עבד וקטן מצטרפין בפרק שלשה שאכלו (מז:) וכן דעתו ז"ל בפ"ח מהלכות תפלה וה"ה לכל דבר שצריך י' שאין מצטרפין: נשאל הרשב"א סימן אלף קכ"ז על עיר שאין בה עשרה בני אדם בברכת נשואין וא"א להביא שם ממקום אחר והשיב ברכת חתנים אינה בפחות מעשרה: ובכתבי מה"ר איסרלן סימן ק"ת כתב בשם תשובת המיימוני דאין ברכות מעכבות דיעבד דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בי' עכ"ל ואין דבריו נראין דמה טענה היא זו דאין הכי כמי שאם אין שם עשרה שלא תנשא אשה ואין זה אלא כמכריע הדבר בעצמו (ח): ומברכין אותם כל ז' אחר אכילה והוא שיהו שם פנים חדשות וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז:) ת"ר מברכין ברכת חתנים כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות ופירש"י והוא שבאו כל המשתה פנים חדשות בכל יום שלא היו שם אתמול והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות ברכות אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין מברכים בשבילם אחר ברכת המזון שבעה ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין: ומ"ש רבינו ואינו נקרא פנים חדשות אא"כ מרבים בשבילם כ"כ התוספות והרא"ש וכתבו עוד ושבת חשובה כפנים חדשות דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות והא דאמרינן בגמרא רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא כתב הרא"ש יומא קמא י"ת סעודה קמייתא ומיהו אם לא אכלו עד הלילה מברכין משום דלא גרע מפנים חדשות כיון דאכתי לא אכלו בני החופה:

ב"ה ומדברי הרמב"ם נראה דאפילו בסעודתא קמייתא דיומא קמא לא מברכינן ז' ברכות אא"כ היו אוכלין אחרים שלא שמעו ברכת הנישואין בשעת הנישואין וכתב עליו הרמ"ך לפי סוגית הגמרא ברכת חתנים בסעודה נתקנו וכיון שכן אין נכון שיפטר ברכת הנישואין ברכת סעודה ומנהגנו לברך חתנים בסעודה אע"פ שהיו כל הקהל בשעת הנישואין ושמעו ברכת חתנים עכ"ל וזה כדברי הרא"ש ורבינו וכן הוא המנהג הפשוט:

וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דכל שבאו פנים חדשות ונועד שם אף על פי שאינו אוכל שם מברכין ז' ברכות וכתב עוד בשם התוספות שאם באו פנים חדשות בלילה מברכין עליו לילה ויום והוא שעמד שם בכל שעת ברכה (י): ויש מקומות שנוהגין שהקהל הולכין עם החתן וכו' ומברכין שם ז' ברכות ויראה שאינו מנהג טוב וכו' מנהג מקומות הללו ותשובת רבינו האיי כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות וז"ל התשובה אינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו מברכין ב"ח כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות והר"ן ז"ל הרחיב ביד המנהג (יא) שכתב בפ"ק דכתובות י"א שאין מברכין ברכת חתנים אלא בברכת המזון כדאמרינן הכא כי קניא הויא בברכת המזון ולא כמו שנהגו עכשיו לברך ברכת חתנים בששה ובשבעה שלא בשעת סעודה וליתא שהרי שנינו במ"ס ונהגו לומר בבקר ב"ח על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה אלמא קודם סעודה היו מברכין אותה לפי שהיו רגילין להתאסף בבית החתן בבקר ובערב לשמח החתן וכלה והיו מברכים אע"פ שאין אוכלים ואנו ג"כ בששי ובשבת שהחתן יוצא מבה"כ ומוציאין כלה מחדרה ונכנסין לחופה זו עיקר השמחה וראוי לברך עליה וה"נ מוכח בירושלמי ואע"פ שברכו בו' חוזרין ומברכין בשבת ואין חוששין לדעת אם יש שם פנים חדשות לפי שא"א שלא יהיו בשבת א' שלא היה אתמול וי"א שסומכין על מה שאמרו במדרש כיון שבאת שבת

ואחד כיון דגופין מחולקין: כתב הרמב"ם המארס וכו' טעמו דכיון דקאמר אביי ויהודה שנו מפני שמתייחד עמה אלמא דכל זמן שאין מתייחד עמה אין מברכין אותה ואם בירך אינה נשואה כ"כ המגיד: ומ"ש וחוזר ומברך אחר כמה ימים זה פשוט דאעפ"י דצריכה ברכה אינה מעכבת וחופה הראויה היא ואע"פ דהיה ראוי לברך לכתחילה קודם כניסת החופה מ"מ בדיעבד ש"ד אף לאחר כמה ימים דכל מצוה שיש לה משך זמן שפיר הוי עובר לעשייתן מאחר שיבא להבא והכא נמי מצות נשואין היא כל הימים אשר הוא דבוק באשתו ועוד דב"ח אינה ברכת המצות אלא ברכת השבח כדפרישית ברחש סימן זה: אין מברכין ב"ח אלא בי' וכו' מימרא דר' יוחנן בפ"ק דכתובות ומשמע לכאורה דאם אין עשרה לא תנשא אשה וכן פסק הרשב"א בתשובה הביאה ב"י אבל מהרא"י בכתביו סימן ק"ת כתב דאין ברכות מעכבות וכתב בשם תשובת מיימוני דכלה בלא ברכה דאסורה לבעלה כנדה היינו בלא חופה וכו' וכי תעלה על דעתך אם אין במדינה עשרה שלא תינשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה עכ"ל וב"י השיג על זה ואמר דאה"נ שאם אין שם עשרה שלא תנשא אשה ואין זה אלא כמכריע הדבר בעצמו עכ"ל ואיכא לתמוה הלא הרמב"ם פסק דנכנסה לחופה ולא בירך ב"ח ה"ה כנשואה גמורה משום דאין הברכות מעכבות א"כ הכי נמי אם אין במדינה העשרה אין הברכות מעכבות ויש לו לכנסה עכשיו בלא ברכה ואח"כ יברך אחר כמה ימים כשימצא עשרה דאין לך דיעבד גדול מזה דאין שם עשרה וכי יעלה על הדעת דמשום ברכה דאינה אלא תקנת חכמים ואינה מעכבת לא תנשא אשה ויבטל מ"ע דאורייתא דפרו ורבו והכי עיקר ואע"ג דבגמרא נפקא לן ב"ח מקרא אסמכתא בעלמא הוא כמ"ש התוספות: כתב בתשובות מיימוני סוף ה' אישות סימן י"ח ומביאו בהגהת מרדכי דקידושין ע"ש תשובת הר"ם מה"נך דכשהיו קידושי טעות ונשואי טעות אין צריך לחזור ולברך שנית אלא יקדש שנית בלא ברכה מיהו נראה לשם דדוקא בדליכא קידושין כל דהו ובנישואין כל דהו אבל היכא דליכא אפי' כל דהו צריך לחזור ולברך ברכת אירוסין ובתשובה הארכתי בס"ד: ומברכין אותה כל ז' אחר אכילה והוא שיהא שם פנים חדשות שלא אכלו בחופה אפילו היו בשעת ברכה כ"כ הרא"ש בפ"ק דכתובות ודלא להוציא ממ"ש הרמב"ם בפ"ב דברכות דפנים חדשות הם אותם שלא שמעו ברכת הנשואין בשעת נישואין דליתא אלא אפילו שמעו כל שלא אכלו: ומ"ש ואינו נקרא פנים חדשות אא"כ מרבים בשבילם לשון זה שכתב רבינו הוא סתום שלא פירש מהו הרבוי שמרבים בשבילם אבל בתוספות ובאשר"י כתוב מפורש מרבים בשבילם השמחה יותר עכ"ל וכ"כ הר"ן וז"ל וכתבו בשם ר"ת דהאי פנים חדשות היינו שמשמחים עליו בני החופה ובהג"ה מיימוני לשם כתוב ע"ש ר"י אורחים שהחתן מתכבד בהן עכ"ל ובמרדכי כתוב אומר ר"ת פנים חדשות קרוי אדם חשוב שהוא כבוד החתן ודרך להרבות בשבילם אבל אינש אחרינא לא עכ"ל ומשמע דמפרש דמרבים בשבילם מנות בסעודה ואפשר דרבינו דכתב בסתם נתכוין לומר שמרבים בשבילם כל מילי דהיינו שמחה ומנות בסעודה ולשון המרדכי משמע דכל שבאו פנים חדשות אעפ"י שלא הרבו בשבילם מנות מ"מ כיון דדרך להרבות בשבילם מברכין ז' ברכות ותו משמע דאעפ"י שלא אכלו שם אלא שעמדו שם מברכים ז' ברכות וכ"כ הר"ן ע"ש הרמב"ן ויש סמך לסברא זו מהא דכתבו התוספות דשבת חשובה כפנים חדשות דדרך להרבות בשבת שמחה ומנות בסעודה אלמא דלא תליא מילתא באכילה אלא במה שנתחדש דבר של חשיבות דדרך להרבות בשבילו ובסמ"ג והגהת מיימוני לשם ע"ש התוספות כתבו ע"ש רבני נרבונא פירוש דה"ק אם תפנים חדשות שבאו מעלמא לחופה עודם שם שלא הלך אדם מאותן שבאו לכבוד החופה מברך טלהו אבל הלכו לא עכ"ל וכתב עוד דאם באו פנים חדשות בלילה מברכין עליו יום ולילה דיום ולילו עמו מברכין וכ"כ הר"ן בשם התוספות ותסיים והיא שעמד שם בכל שעת הברכה עכ"ל: ויש מקומות כו' ויראה שאינו מנהג טוב וכו' רבינו השיג על מנהג זה שהוא נגד התלמוד דאפילו את"ל כדעת הרמב"ם דיש מי שלא היה בשעת הברכה אפ"ה לא מיקרי פנים חדשות דתרתי בעינן שלא היה בשעת הברכה ושיהא מרבים בשבילו וכ"כ רב האי וכו' פירוש גם הוא השיב על מנהג זה ואמר שאינו יפה אלא שאין איסור בדבר כלומר שאין לומר דהויא ברכה לבטלה כיון שמברכין שלא בשעת סעודה הא ליתא שהרי אמרו בסתם מברכין ב"ח כל ז' והוא שבאו פנים חדשות ומדלא הזכיר בגמרא שצריך לברך בסעודה אלמא כל שבאו פנים חדשות אפילו שלא בשעת הסעודה או בשעת הסעודה ולא אכלו שם מברך שבע ברכות והלכך אין איסור בדבר אלא שאינו מנהג יפה דראוי היה לברך ז' ברכות בסעודה שאז איכא ריבוי שמחה אבל לדעת רבינו אינו מנהג טוב לפי שהוא נגד התלמוד דבעינן נמי שמרבים בשבילו מיהו למ"ש בסמוך אין כאן השגה דמנהג זה הוא ע"פ משמעות אותן פוסקים דאפילו לא הרבו בשבילם ואפילו לא אכלו שם מ"מ כיון שהאנשים חשובים דדרך להרבות בשבילם איכא ריבוי שמחה ולכן

דרכי משה

בב' נבריות נזהרים משום דאמרינן א באבל רבתי אין מקלסין ב' כלות בבת א' משום איבה פירוש שמא הא' יפה ואחת כעורה איכא איבה ביניהם או אם מכבדין הא' יותר מחברתה עכ"ל וכן הוא בחידושי אגודה פרק קמא דמ"ק מיהו אין העולם נזהרים: (ה) ע"ל סימן ל"ז מדין זה: (ו) וכתב המרדכי פ"ק דכתובות ע"ב ומברכין על כל א' בפ"ה ויש נוהגין להפסיק בינייהו בקריאת הכתובה עכ"ל וכן כתב התוספות והאשר"י דנוהגים להפסיק ביניהם בקריאת הכתובה: (ז) וכ"כ מרדכי בהגהות דקידושין דף תרכ"ג ע"ג דאין הברכות מעכבות והא דאמרינן כלה בלא ברכה אסורה ר"ל בלא חופה ונקט ברכה משום דדרך הברכה לעשות תחת החופה אבל הברכות אינן מעכבות דאטו במקום דליכא עשרה לא יעשה נישואין ולכך אם קידש אשה בטעות וגם הנישואין היה בטעות ונמצא הברכות שבירך הכל היה בטעות אפ"ה א"צ לחזור ולברך שנית כי הברכות שבירך ראשונה סגי וכ"כ שם עוד בשם תשובת רש"י דאע"ג דצריך להזור ולקדש מכל מקום אין צריך לחזור ולברך וכ"פ בתשובת מהרי"ו סימן ו' ובפסקי מהרא"י סי' ק"ס ובתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סימן י"ח וי"ט האריך בזה וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דאם נכנסו לחופה אין הברכה מעכב וע"ש דף ד' ע"א: (ח) ואין דבריו נראין אלא אין הברכות מעכבות כמו שנתבאר לעיל בסמוך וסיהו לכתחילה יש ליזהר ולהדר אחר עשרה: (ט) וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ו סי' ב' דז' ימי החופה כתחילין כיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה עכ"ל: (י) ולענין מה שפירש רבינו דאותן שלא אכלו שם נקראים פנים חדשות המיימון פליג וכתב דדוקא אותם שלא שמעו הברכה נקראים פנים חדשות ובסמ"ג כתב דאותם המשהים שם מתחת החופה נקראים פנים חדשות אע"פ שהיו בשעת החופה וע"ש: (יא) אמנם בזמן

פרישה

שיתבאר בסמוך מיהו הביא עכ"ל: (ס) וצריך כוס לכל אחת ואחת ומברכין בפה"ג על כל כוס בפני עצמו משום שאין עושין מצות חבילות חבילות כמ"ש בסמוך בברכ' המזון ות"מ וגם משו' שמפסיקין ביניהם בקריא' הכתובה וגם משום דלא נתקנה לעשות זה אחר זה שלפעמים קידש אדם אשה ונשאה אחר זמן מרובה אשר"י. וכ"ל מ"ש וצריך כוס לכל אחת ואחת היינו בדיעבד לו כוס דאל"כ לא כתב לעיל דברכת ארוסין א"צ כוס דוקא וק"ל:

(ע) אירס ונכנסה לחופה ולא בירך ב"ח הרי היא כנשואה גמורה וחוזר ומברך אחר כמה ימים אין להקשות מ"ש מברכת ארוסין דכתב רבינו בשם הרמב"ם לעיל בסי' ל"ד וז"ל ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין דזו ברכה לבטלה היא דמה שעשה כבר נעשה ע"ל דשאני ברכת אירוסין דאכל האירוסין והנישואין בתוך הברכה משא"כ ב"ח דאינו אלא ברכת שבח ותפלה וק"ל. ומ"ש הו"ל כלה בלא ברכה כרי היא כנדה כתב מהרא"י בפסקיו סי' ק"ס דאין ר"ל ברכה ממש אלא כלומר בלא חופה ומשום דקודם חופה תקנו לומר לכתחלה ב"ח דאם"כ נקט בלא ברכה ע"ש (וכ"כ הגהות מרדכי בקידושין ד' תרס"ג וכתב דהברכות אינן מעכבות דאטו במקום דליכא עשרה לא יעשו נשואין ומיהו לכתחלה יש לחזר ולהדר אחר עשרה עיין בב"י ודמ"ש כ"ט):

(י) כנשואה גמורה פי' לענין ירושה ושאר דברים השייכים באיש עם אשתו: (יא) אלא בעשרה גדולים כו' כמו שמביא בבועז דכתיב ויקח עשרה אנשים וגו' (אנשים משמע בני חורין וגדולים אבל עבדים וקטנים אין מברכין ברכה זו כ"פ) ומ"ש וחתנים מן המנין ק"ק הלא בבועז עשרה היו זולתו: (יב) אפילו היו בשעת ברכה ז"ל מ"ו ואני כתבתי בספרי בפ"ק דכתובות דוקא שלא היו בשעת הברכה עיין שם עכ"ל:

(יג) ויש מקומות שנוהגין שהקהל כו' נרא' שמזה נשתרבב המנהג במדינות הללו אחר שיוצאים מבית הכנסת בשחרית בשבת נוהגין המשכימין והשייכים למתן ולכלה לרקד ולטייל עם החתן והכלה במגר ב"ה: (יד) ומברכין שם שבע ברכות ואומרים מפני שלא היו שם רוב הקהל ביום הששי וביום השבת כולן מצויין שם אשר"י בפרק קמא דכתובות דף קכ"ב ברים ע"ג: (טו) כיון שאין מרבין בשבילו ואע"ג שלא אכלו שם שאם אכלו הא אמרינן השבת באמרי' הוי כפנים

חרושי הגהות

יפה אלא שאין איסור בדבר (טו) ושבת (יז) וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה (יב) שלישית וכתבו התוספות לפי שאין עושים מצות חבילות חבילות אין מברכין ברכת המזון וברכת חתנים על כוס אחד אלא מביאין כוס ומברכין עליו ברכת המזון (ד) ולאחר שסיים ברכת המזון מניחו לפניו ומביאין לו כוס אחר ואומר עליו ו' ברכות ומניחו ונוטל הכוס שבירך עליו ברכת המזון ואומר עליו בפ"ה וכן נוהגים באשכנז ובצרפת ובספרד אין (יג) נוהגין כן (יח) אלא אומרים הכל על כוס א' ואין מברכין אותם אלא במקום חופה וכתב א"א הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נישואין דהיינו תחילת הנישואין (יט) ולהכי קרי ליה חופה אי אפשר לומר כך (כ) שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהם מרובים אלא מקום עיקר ישיבת התן והכלה קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכין ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו להזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבעה ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים וי"א שאם אוכלים בשנים או בג' בתים שאין מברכין ברכת חתנים ולא שהשמחה במעונו אלא בבית החופה ולי נראה שאם יש שמש שמשמש בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן שבע ברכות והה"ר יחיאל אומר בשם מר הה"ר יהודה שאפילו אין שמש כיון שהתחילו אותן של שאר הבתים לסעוד כשהתחילו אותן של החופה כולם

ולכן מברכין ז' ברכות והר"ן ז"ל גם הוא החזיק מנהג זה והביא ראיות ממסכת סופרים ומירושלמי מיהו עכשיו אין נוהגין כך : **ושבת** וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית התוספות והרא"ש כתבו בסתם דשבת חשובים כפנים חדשות דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות עכ"ל ורבינו מפרש דהיינו דוקא סעודת הלילה ושחרית דסעודת הלילה ודאי הוי פני' חדשות וסעודת שחרית נמי כיון דכבוד יום עדיף מכבוד לילה הוי נמי פנים חדשות דדרך להרבות בשמחה ובמנות שחרית יותר מבליל שבת אבל סעודה שלישי' אין דרך להרבות במנות כמו בשחרית ותו דאיכא למ"ד דיוצא בה במיני תרגימא מיהו האידנא דעיקר השמחה היא בסעודה ג' דמרבים בשמחה ובמנות ועיקרי הקהל באים לסעודה לכבוד הדרשה שדורש החתן ומרבים במתנות להחתן אחר הדרשה הוי פנים חדשות ומברכין ז' וכ"כ במנהגים וכך נוהגים : **וכתבו** התוס' וכו' הכי איתא בתוספות פרק ע"פ וכ"כ הרא"ש ומ"ש ובספרד אין נוהגין כן וכו' גם זה כתוב לשם ע"ש רבינו משולם ומביאו בהגהות מרדכי דכתובות דלא דמי לקידוש וברכת המזון דלא מברכינן על חד כוס דתרתי מילי נינהו אבל הכא ב"ה גורם לנשואין חדא מילתא הוא וכ"כ בהגהת מיימוני בפ"ב מה' ברכות ובאשיר"י · בש"ע כתב בסעיף ד' אין מברכין ברכת חתנים אלא בעשרה גדולים ובני חורין וחתן מן המנין וכו' ובסעיף ז' בדין פנים חדשות כתב שאם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ב"ה ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין והוא שיהיו עשרה וחתן מן המנין עכ"ל ולכאורה משמע דמצריך דהפנים חדשות יהיו עשרה עם החתן דאל"כ לאיזה צורך חזר וכתב דין זה הלא כתבו בסעיף ד' וליתא דהא בתלמודא קאמר בסתם והוא שבאו פנים חדשות ואי איתא דבעי עשרה היה מפרש והכי משמע מדברי כל הפוסקים ובר"ן כשהחזיק מנהג המקומות שהביא רבינו כתב וז"ל ואעפ"י שברכו בששי חוזרין ומברכין בשבת ואין חוששין לדעת אם יש שם פנים חדשות לפי שא"א שלא יהא בשבת אחד שלא היה אתמול עכ"ל אלמא דאפילו באחד סגי אבל הדבר ברור שמ"ש בסעיף ד' הוא לשון הטור ומ"ש בסעיף ז' הוא לשון הרמב"ם בפ"ב דהלכו' ברכות ולא היה צריך לחזור ולכתוב שיהיו עשרה וחתן מן המנין אלא שלא רצה לחסר מלשון הרמב"ם באותו דיבור והרמב"ם לא כתב דין זה אבאו פנים חדשות אלא אגוף הדין של ב"ח קאי ואמר שצריך עשרה וחתן מן המנין כדאיתא בגמרא אבל פנים חדשות אפילו באחד סגי ואעפ"י שהוא דבר פשוט כתבתיו שלא יבא תלמיד טועה להורות שלא כהלכה ע"פ משמעות לשון הש"ע : **ואין** מברכין אותה אלא במקום חופה וכו' בפרק הישן האריכו שם התוספות דמשמע דחתן היוצא מחופתו לבית אחר אפילו לוקח הכלה עמו לא צריכי לברוכי ב"ח והשמחה במעונו כדאמר התם אין שמחה אלא בחופה ומדקאמר נמי פרק קמא דכתובות מברכין ב"ח בב"ח משמע בבית אחר אין מברכין מיהו י"ל דמברכין אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלין שם והא דקאמר ב"ח לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה ומברכין שם ב"ח ולגבי סוכה דוקא קאמר כיון שאין דעת להניח שם החופה בסוכה אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה אין שמחה אלא בחופה ולפיכך פטורים מן הסוכה אבל כשהלך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי וכן בהולך לעיר אחרת וכתב בסמ"ק ישן דכן עמא דבר וכך הם דברי הרא"ש : **ומ"ש** וי"א שאם אוכלים בב' או בשלשה בתי' וכו' פי' דמההיא דפרק הישן ופ"ק דכתובו' משמע להו נמי דוקא בבית חתנים שהוא בית החופה מברכין ולא בב' וג' בתים ולר"י נראה דהשמש מצרפן כדאמר בב' חבורות

שבת באו פנים חדשות עכ"ל : ושבת וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודות הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית הטעם מפני שאינה עיקר כ"כ דהא איכא למ"ד דיוצא בה במיני תרגימא וכתוב בא"ח שיש מי שאומר שאין אומרים שבעה ברכות בג"ש אפילו ביום א' : וכתבו התוספות לפי שאין עושין המצות חבילות חבילות אין מברכין ברה"מ וב"ח על כוס א' וכו' בפרק ע"פ (קב :) גבי בני חבורה שקדש עליהם היום דקתני התם דעל כוס אחד אומר ברכת המזון ועל השני אומר קידוש ופריך ונימרינהו תרוייהו אחדא כסא ומשני לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס א' מ"ט לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות כתבו התוספות יש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבעה ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני בפ"ה כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים והרא"ש כתב לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד מטעם זה נהגו בחופה שאין אומרים ו' ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאים כוס אחר ואומר עליו שבע ברכות וחוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ומברך עליו בורא פרי הגפן ואל תתמה ב שמביאין כוס לומר ברכות ואין אומרים עליו בורא פרי הגפן דכה"ג אמרינן לקמן רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא עכ"ל : והתוספות כתבו עוד אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס א' דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נינהו אבל הכא חדא מילתא היא דברכת המזון גורם לברכת נשואין כתבו עוד וברכת אירוסין ונשואין נהגו לומר על ב' כוסות וטעמא דרגילין זה בלא זה כדאמרינן בכתובות מברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהגו לקרות כתובה בנתים והוי הפסק והרא"ש כתב בלשון הזה וברכת אירוסין ונשואין הנהיג רבינו משולם לעשות על כוס א' ולא דמי להא דאמרינן דברכת המזון וקידוש תרתי מילי נינהו דהתם זה בא אחר הסעודה וזה בא לקדוש היום ור"ת אומר שצריך ב' כוסות לפי שאומרים ברכת אירוסין בבית האירוסין וגם לפעמים אדם מקדש אשה ונושאה לאחר זמן מרובה ויש מקומות שנהגו לקרות הכתובה בנתים הילכך צריך ב' כוסות עכ"ל : ואין מברכין אותה אלא במקום חופה כן כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי בפרק הישן אהא דקאמר התם חתן והשושבינים וכל בני החופה פטורין מן הסוכה משום דבעו למחדי וליכלו וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה · והר"ן כתב וז"ל כתבו בתוספות דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה וכדכתיבנא ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה דליכא חופה וכיון שכך יש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ב"ח דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות עכ"ל (יד) : **וכתב** א"א הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נשואין וכו' עד וכן עמא דבר הכל בפרק הנזכר · ועיין מה שכתבתי בסימן ס"א בשם א"ח והעיטור : ומ"ש וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים דבר פשוט הוא דהיינו דוקא תוך שבעה וכדתניא מברכין ברכת חתנים כל שבעה אבל לאחר שבעה אע"פ שלא בירכו שבעה ברכות כי אם בשעת נשואין סגי ואין מברכין לאחר ז' בשום פנים ולפי שראיתי חולקין בזה כתבתיו ומ"ש ר"י מברך ברכת חתנים בעיר אחת והולך לעיר אחרת

עם

דרכי משה

בזמן הזה אין נוהגין כן : (יב) מצאתי במנהגים בהגהות סוף המנהגים במקום שכתוב המנהגים וקיצור כי הדרשה היא כפנים חדשות על כן נהגו לברך ז' ברכות בסעודה ג' של שבת כי נוהגים לדרוש : (יג) ומצאתי כתוב במנהגים ישנים דלפי המנהג בני אשכנז אפילו לאשר ברא בעינן ב' כוסות עכ"ל ולא ראיתי נוהגין כן וטוב להחמיר : (יד) וכן כתב הר"ן פ"ק

דרישה

הטעם ותפלה ואינו מוזכר בה אמה קאי ואם אין החתן אלא הברכה במה יוזכר שהברכה קאי עליו כיון שאין מעשה מוכרח אחריו ועיין מ"ש בש"ע . וכתב עוד רמ"א וז"ל וי"א (הגהות מיימון בהלכות אישות) דאין לברך לשני חתנים יחד משום עין הרע וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני עצמו ולברך לכל אחד אבל לאחר הסעודה מברכין להרבה חתנים ביחד אם אכלו ביחד (ר"ל ועושין לכתחילה סעודה אחת להרבה חתנים כ"פ) עכ"ל וכ"כ הרשב"א ובית יוסף כתבו מטעם שהיא ניכר שיש שני מתנות ע"ש ובספר חסידים כתוב שאין לעשות חופות שני אחיות יחד ובמרדכי (פ"ק דמ"ק) ובסמ"ק והג"ה מיימוני כתבו דאף בשני נכריות יש ליזהר שלא יתן יחד משום איבה שמא יכבדו אחת יותר מחברת' (גם מטעם שמא אחת יפה והשני' כעורה) וכתב רמ"א ואין נזהרין מזה ואדרבה יש מכוונים לעשות חופה עניות עם חופת עשירות והוא מצוה עד כאן ונראה דמאן דסבר שאין לברך לשני מתנות ביחד משום עין הרע ה"ה שאין לברך על שני מילות ברכה אחת ולמולם כאחת משום עין הרע ומש"ה נוהרים עכשיו מלמול שני תינוקות כאחד אף שיש לחלק דשאני גבי מילה דיש לברך ברכה אחת על שניהם ולמול אותם בשני מקומות בב"ה דלא שייך כ"כ עין הרע :

[ד] **ולאחר** שסיים ברכת המזון מניחו לפניו ומביאין לו כוס אחר כו' מכאן יש ללמוד דאין צריך להביא שני כוסות יחד כמו שאנו עושין וגם פשוט הוא דאין מברכין דוי הסר אלא על כוס של ברכת המזון דהא אין בו ברכה דשייך לומר דאין עושין בו חבילות :

ומותר

פרישה

כפנים חדשות ואם כן הוה ליה למימר כיון שלא אכלו שם יש לומר דהכי קאמר הואיל דאפילו אם אכלו שם במזיל אין מברך בשבילם אם אין מרבים בשבילם ה"ה כאן שאין מברכין הואיל שאין מרבים בשבילם והעיקר תפס גם יש לומר משום דהתוס' והרמב"ן כתבו דאפילו לא אכלו שם (והוא שעמדו שם בשעת הברכה כ"פ) מברכין בשבילם והביאו ב"י ע"ש ומש"ה כתב דבעי לכ"ה דיהיו ראוין להרבות בשבילן . ומה שמסיק בשם רבי' הלי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר אפשר דהיינו טעמא כיון דביום השבת נמלאו הרבה פנים חדשות הוה ליה כזמן חופה חדשה דמברכין בלא אכילה : (טו) **ושבת** כו' משום דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת בשמחה ומשום הכי בשחרית נמי מברכין אף על גב דבירך כבר בליל שבת דכבוד יום עדיף (כמ"ש בא"ח סי' רע"א ובב"י כ"פ) והוי כפנים חדשות אשיר"י אבל סעודה שלישית דהיא גרוע מכל הסעודות (דהא איכא מאן דאמר דיוצא במיני תרגימא וכמ"ש בא"ח סי' רנ"א כ"פ) לא נחשבה פנים חדשות וכתב רמ"א ובמדינות אלו נוהגין לברך אפשר משום שרגילין לבא פנים חדשות ויש אומרים (הגהות מנהגים) משום שרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות עד כאן לשונו : (יז) **ויום** טוב ראשון ושני ובא"ח כתב שיש מי שאמרו שאפילו ביום טוב ראשון אין מברכין : (שאין עושין מצות חבילות חבילות פירוש דלכך לא סגי בחד כסא כדי שלא לעשות המצוה כחבילה ר"ל שנראה עליו המצוה כמשאוי כ"פ) : (יח) **אלא** אומרים הכל על כוס אחד וכתבו התו' והרא"ש שכן הנהיג רבינו משולם ולא דמי לקידוש וברכת המזון (פירוש אם באו ביחד כגון שסעד בערב שבת ויום טוב וקידש עליו היום) דצריך לכל אחד כוס בפני עצמו · דהתם זה בא אחר סעודה והוי סילוק וזה בא לקידוש [illegible] אבל הכא שניהם באים אחר הסעודה [illegible] : (יט) **ולהכי** קרי חופה פירוש משום דמברכין בו ברכות [illegible] : (כ) **שלפעמים** מברכים אותו ברחוב העיר פירוש ונמצא שהחופה אינו במקום מיוחד

מיוחד

חדושי הגהות

אף על פי כן אסור משום איבה ומזה יש ראיה נכונה למה שכתבתי בחידושי הגהות ב"ד סימן שד"מ כי דברי כנים דהרי הכא לכ"ע קאי אכלות · אמנם צ"ע דלפום ריהטא משמע הרשב"א אכולה ברייתא פליג ולמה אחזו החבל בתרין ראשין דהתם קאמר דרשב"א אף אכ"ו דבדוחק לומר דרשב"א אף אסיפא פליג אבל ברישא ס"ל דהספידא יקרא דשכבי ולא שייך איבה : ב אין לפרש דתמיהתו עלמה אין מברכין כלל אכוס זה דא"כ מאי ראיה מייתי מרב אשי דהתם כבר בירך אכסא קמא והוציא את כולם משא"כ הכא דעדיין לא בירך

כולם חשובים כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שתקנו בחופה וכן עמא דבר ע"כ לא היו שם פנים חדשות אין מברכין ז' ברכות (כא) אלא בסעודה הראשונה ל"ש אכלו בו ביום או בלילה של אחריו אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין כל ז' ונראה דאפי' אלמנה לאלמן שאין מברכין ז' ברכות (כב) אלא יום אחד אפילו איכא פנים חדשות שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין כל ג' בזמן שמחתם ואומרים אותה (כג) אפי' אין שם י' וי"א שגם אשר ברא צריך עשרה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל מז' ואילך עד תשלום שלשים אומר שהשמחה במעונו בין אם מזומנים סתם בין אם מזומנים בשביל החופה ומל' ואילך עד תשלום השנה אם מזומנים לאכול בשביל החופה אומר שהשמחה במעונו ואם מזומנים סתם אין אומרין אותו ובני החופה מתחילין לאומרו (כד) משעה שמתחילין להכין צרכי החופה וכתוב בספר המצות (כה) והאידנא ערבה כל שמחה ואין לומר אותו כלל אחר שבעה (יח) ואחת בתולה ואחת אלמנה מברכין לה (כו) ברכת חתנים כל שבעה בתולה אפי' נשאת לאלמן (ס) ואלמנה דוקא שנישאת לבחור אבל אם נישאת לאלמן אין מברכין אלא יום אחד :

בועל

עם כלתו אע"פ שנשתהא זמן מרובה בדרך ועשה חופה בעיר שבא שמה ונהגו שמה שבעה ימי המשתה וקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל נראה דנשתהא זמן מרובה דקאמר היינו ג' או ד' ימים ומ"מ תוך ז' הוא דאילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים · וזהו שכתב הרא"ש לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מ"ש בפסקי התוספות פ"ק דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים ע"כ דאפשר דהתם איירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ודהרא"ש בהולכין להתישב ולדור באותה עיר אחרת ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותה פסק לא נמצא בתוספות · ודע שתחלת דברי הרא"ש שכתב וצריך לדקדק מה נקרא חופה וכו' עד וגם מברכין ב"א כל ז' כ"כ גם התוספות והמרדכי בפרק הנזכר : לא היו שם פנים חדשות אין מברכין ז' ברכות אלא בסעודה ראשונה כבר נתבאר במה שכתבתי לעיל בפ"ק דכתובו' רב אשי אקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא נינהו מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא :

ומ"ש לא שנא אכלו בו ביום או בלילה שלאחריו כבר כתבתי שכ"כ הרא"ש אהא דרב אשי : ב"ה ומשמע דלהא מילת' לא שאני לן בין אלמן שנשא אלמנה לבחור שנשא בתולה דכיון דבתרוייהו ביומא קמא שבע ברכות ויומא קמא פירושו סעודתא קמייתא אפילו אינה בו ביום מה לי בהא ומה לי בהא אבל ר"י כתב וז"ל יום א' מברך לעולם כל ז' ברכות כלומר בסעודה אחת אחר ברכת המזון אפילו לא אכלו עד הלילה כתבו המפרשים דכל סעודת יום א' מברכין ז' ברכות ואם היא אלמנה ולא אכלו עד הלילה אין מברכין עכ"ל ואיני יודע' מנין לו לחלק בכך כי הרא"ש שפי' יומא קמא סעודה קמייתא לא חלק בדבר :

ומ"ש ונראה דאפילו אלמנה לאלמן וכו' ואומרין אותה אפילו אין שם י' וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ק דכתובות שהשמחה במעונו לא בעי י' ואשר ברא יש שכתבו דבעי י' ויש שכתבו דלא בעי י' אלא כשמברכין כל ברכת הזווג דומיא דבועז וכן מסתבר עכ"ל וגם הר"ן כתב שם דאע"ג דמדברי הרמב"ן נראה דבעינן י' אינו נראה בעיניו דלא בעינן אלא לכולהו ז' ברכות · וכן נראין דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות ברכות ולאפוקי מדברי הרשב"א שכתב בתשובה ח"א סימן תרמ"ו והלך קס"ד שאשר ברא צריכה י' (טו) : וכתב עוד הר"ן שם שהרמב"ן דקדק מהגמ' שאין מברכין שהשמחה במעונו אלא בעושה סעודת מריעות לחתנותו אבל אם לא זימן אדם אלא חתן הסועד עם בני ביתו אינו מברך כלל ודחה הר"ן דבריו והעלה דאפי' אינו סועד אלא עם בני ביתו מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא (טז) : כתב הכלבו שהשמשים האוכלים אחר סעודה של נישואין אין מברכין ז' ברכות וה"ר טוביה אומר שמברכין : כתב המרדכי בפ"ק ש"א שאין לומר שהשמחה במעונו בסעודת אירוסין ויש מי שסובר שאומרים אותה (יז) : משבעה ואילך עד תשלום שלשים כו' עד להכין צרכי החופה בפרק קמא דכתובות (דף ח) ומ"ש בשם סמ"ג ב"ה כ"כ הגהות מיימון בפ"ה מברכות ואע"פ שמדבריו לא משמע שמשמע אלא אחר ז' משמע לי דכ"ש לקודם ז' וכן נהגו העולם שלא לומר שהשמחה במעונו אלא בז' ימי המשתה בלבד וה"מ משמע לי דאפילו האידנא אומרים שהשמחה במעונו אף באלמן שנשא אלמנה בג' ימים שהוא שמח עמה : כך נהגו העולם : ואחת בתולה ואחת בעולה מברכין לה ב"ח כל ז' וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז') אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה כל ז' ודוקא אלמנה שנשאת לבחור אבל אלמנה שנשאת לאלמן אינה טעונה ברכה אלא יום אחד בלבד אלא הא דתנן שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור הא אמרת ז' ואי באלמן הא אמרת יום אחד איבעית אימא בבחור ואבע"א באלמן אבע"א בבחור ז' לברכה וג' לשמחה ואבע"א באלמן יום אחד לברכה וג' לשמחה דליכא בתולה דבצירא מז' וליכא אלמנה דבצירא מיום אחד וכתב הר"ן איכא מ"ד דהני תרי לישני לא פליגי הלכך ליכא אלמנה דיתירה לשמחה מג' ואע"פ שנשאת לבחור וכ"ת מ"ש דבבחור שנשא אלמנה נפישי ימי ברכה מימי שמחה ובאלמן שנשא אלמנה נפישי ימי שמחה מימי ברכה ה"ל שהכל לפי ענייני משום דברכה באה על שמחת לבו של אדם הילכך בחור שלא נשא עדיין דאית ליה שמחה טפי מברכין לעולם ז' אפילו נשא אלמנה אבל שמחה דהיינו ביטול מלאכה דהוה משום תקנתא דידה כיון דאלמנה היא אינה צריכה פיתוי כ"כ וג' ימי שמחה סגי לה אבל אלמן שנשא אלמנה כיון שכבר נשא ועכשיו אינו נושא בתולה אלא אלמנה אינו שמח כ"כ הלכך ביום א' סגי ואפ"ה בעי ג' לשמחה דימי משתה לתקנתא דידה נתקנו כדאמר שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל והיינו טעמא דמברכין לבתולה שנשאת לאלמן ז' כדאמרינן בסמוך דליכא בתולה דבצירא מז' לברכה משום דאלמן נמי כשנושא את הבתולה שמח טפי וכן דעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות דהני לישני לא פליגי ובבתולה שנשאת לאלמן לא אשכחן ימי שמחה כמה אבל הר"י ז"ל מיגאש כתב דנראין הדברים דז' לשמחה אית לה דלא גרעה מבחור אמרו שיש לה ז' כדתניא בברייתא דנוהג ז' ימי המשתה כ"ש באלמן שצריך לשמח אותה יותר ומיהו איכא מ"ד דהני תרי לישני פליגי וקטינן כלישנא בתרא דבאלמן שנשא אלמנה ג' לשמחה ויום א' לברכה אבל בבחור שנשא אלמנה ז' לברכה וז' לשמחה ולא נפישי נמי ימי ברכה מימי שמחה דהיינו כדין שיהא משכים למלאכתו ומברכין לו ברכת חתנים אלא ודאי ז' נמי אית לה לשמחה וכן נהגו עכ"ל · וכתב ה"ה בפ"י מהלכות אישות שדעת מקצת הגאונים והרמב"ן כדעת הרמב"ם דהני תרי לישני לא פליגי ודעת הרשב"א כדעת האומרים דהני לישני פליגי וקטינן כלישנא בתרא ודעת רבינו כדברי הרמב"ם ז"ל שהרי כתב כאן דבתולה אפילו נשאת לאלמן ז' לברכה ובסימן ס"ד כתב אם היא בעולה שמח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמן :

בועל

חבורות שהשמש מצרפן וכ"כ בכל הפוסקים ע"ש ר"י ולכן נראה דמ"ש בספרי רבינו ולי נראה הוא ט"ס וצ"ל ולר"י נראה ובהגה"ת מיימוני פ"ב דברכות מצריך בשם הריצב"א דהבתים פתוחים לבית שכולת חתנים שם והשמש מצרפן אעפ"י שאין ג' חבורות יכולות לשמוע את המברך ושכן הוא בסמ"ג ע"ש פירוש דאם יכולות לשמוע את המברך פשיטא דחשובין כבית אחד ויכולין לברך לעצמן אלא אפי' אינן יכולין לשמוע את המברך נמי מברכין לעצמן דהשמש מצרפן דחשובים כבית אחד :

וי"א שגם אשר ברא צריך עשרה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל טעמו דהא דבעינן עשרה ילפינן מבועז שנאמר ויקח עשרה אנשים א"נ במקהלות ברכו אלקים ממקור ישראל הלכך לא בעי עשרה אלא כשמברכין כל ברכת הזווג דומיא דבועז וממקור ישראל וכך היא מסקנת הר"ן וכדעת הרמב"ם בפ"ב דברכות דלא כהרמב"ן והרשב"א דמצריכין עשרה לאשר ברא וכתב הר"ן דלדידהו נמי שלשה מיהא בעינן ולכ"ע להשמחה במעונו לא בעינן וכתב עוד ע"ש הרמב"ן דאם אינו מזמן אחרים אלא אוכל עם בני ביתו אינו מברך אשר ברא ואין דבריו נראין עכ"ל · ועכשיו נוהגין כדברי הרמב"ן ובמנהגים ישנים כתב דלמנהג בני אשכנז דמצריכין שתי כוסות ה"ה נמי לאשר ברא בעינן שתי כוסות ויש מקומות שנוהגין כך וכך ראוי לנהוג · בקראקא נוהגין שבסעודה שעושין בליל שני מברכין אשר ברא ולא שהשמחה במעונו והוא תימא ולא מצאתי שום טעם למנהג זה אלא לפי שסעודה זאת קטנה היא ומושיבין האנשים והנשים יחד בחדר אחד וכתב במנהגים דאין מברכין שהשמחה במעונו היכא דאיכא חשש דהרהור עבירה ולפי זה ודאי היכא דאין שם אלא אנשים במסיבה צריך לברך שהשמחה במעונו :

משבעה ואילך וכו' ובני החופה מתחילין לאומרו משעה שמתחילין להכין צרכי החופה כתב במרדכי האידנא אין מברכין שהשמחה במעונו אלא עד אחר החופה וזה לשון הכלבו דדוקא לדידהו דמקדשי מעיקרא וכבר התחיל השמחה אבל אנן דלא מקדשי רובא דעלמא עד הנשואין אין לברך שהשמחה במעונו אפילו בסעודת יום חמישי שעושה השושבין לחתן עכ"ל · וכן נוהגין: אבל אם נשאת לאלמן אין מברכין אלא יום אחד מיהו לשמחה בעי שלשה ימים כדלקמן בסימן ס"ד :

בועל

דרכי משה

פרק קמא דכתובות ד,ז תע"א וכתב שם דאפי' אשר ברא לחוד אין מברכין אלא במקום חופה : (טו) וכתב הר"ן דף תע"א דאף על גב דלא צריך עשרה מכל מקום ג' מיהו בעי לכ"ע להשמחה במעונו לא בעי י' : (טז) והאידנא נוהגים כדברי הרמב"ן : (יז) והאידנא אין מברכין שהשמחה במעונו אלא עד אחר החופה וכן כתב הכלבו וז"ל הא דאמרינן בני החופה מברכין שהשמחה במעונו משעה שמכינים כו' היינו דוקא לדידהו דמקדשי מעיקרא וכבר התחילה השמחה אבל אנן דלא מקדשי רובא דעלמא עד יום הנשואין לא מברכים שהשמחה במעונו אפי' בסעודת יום חמישי שעושה השושבין לחתן עכ"ל וכן נוהגין : (יח) כתב המרדכי ריש פ"ק דכתובות דאין לברך שבעה ברכות אלא עד יום השבת דליכא נישואין בלא קטשה ודילמא הדרי בהו קודם הברכה שמברכים ביום הששי עכ"ל · ונראה דאיירי במקום שעושין החופה ביום ו' ולכן קאמר דאין לברך בסעודה שעושין קודם החופה אבל כשהחופה ביום ד' או ביום ה' פשיטא שמברכין בסעודה שאחר החופה וכן נוהגין כתב בהגהות מיימוני פ"ה דהלכות ברכות וז"ל מוהר"ם היה מנהיג לברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים והיינו אשר ברא בליל מ"ש יום אחר שלאחר הנישואין כשעושין משתה אצל חתן וכלה אע"פ שאין אוכלין במקום שאוכלין בנישואין אלא בבית החתן והכלה וכן עשה מוהר"ם מעשה בעצמו :

ובתא"ו

פרישה

מיושב לכך והא דמביא דברי הרא"ש בכאן ולא לעיל בסימן ס"א היינו משום דהרא"ש כתב דבריו על דיני הברכות במסכת סוכה שהיא מסדר מועד שהוא רבי קודם סדר נשים · או יש לומר מה שכתב א"א לומר כן שלפעמים מברכין אותו כו' הכי פירושו ואין אמר שאין מברכין אלא במקום החופה (שאין זה כי אם במקום סעודה דס"ל לפרש במקום שמתייחדין שם חתן וכלה וכמו שכתב בסימן ס"א דהא שם אין רגילין לאכול ואין לברך ברכת חתנים אלא במקום סעודה כ"פ) שלא לא יאכלו שם והשתא אתי שפיר דלא מביא דברי הרא"ש לעיל דלעיל יש לומר דאס"ג דהו מיקרי חופה וכלא דמברכין ברמוב אע"ג דאין אוכלין שם שהיו אקראי בעלמא אבל לברך שם כל שבעה בקביעות אסור וזה שכתב רבינו וגם מברכין ברכת חתנים כל שבעה וק"ל : (כא) **אלא** בסעודה ראשונה ל"ש אכלו בו ביום כו' פירוש אלא בסעודה ראשונה ובסעודה ראשונה מברכין בין ביום ואפילו בלילה שאחר יום החופה : (כב) **אלא** יום אחד אפילו אי איכא כו' פירוש אפילו בפנים חדשות אין מברכין אלא יום אחד אבל אי אין כאן פנים חדשות אין מברכין אלא בסעודה ראשונה דלא עדיף מבתולה :

(כג) **אפי'** אין שם עשרה פירוש אין צריך עשרה להשמחה במעונו ולאשר ברא דמסיים מיניה דלא הזכירו עשרה אלא כשמברכין כל ברכת הזווג דומיא דבועז מש"י : (אם מזמנים בשביל החופה פירוש הקרואים לסעודה אומרי' שהשמחה מזמנים כ"ע) : (כד) **משעה** שמתחילין להכין צרכי החופה פירוש אפילו כמה ימים קודם לנישואין : (כה) **והאידנא** ערבה כל שמחה כו' נלמוד נראה שמברכין שהשמחה במעונו בסעודה שעושין בליל שלפני החופה דהא מן הדין אפילו משמתחילין להכין צורכי החופה מברכין אותו אלא משום ערבה כל שמחה אין נוהגין כן מפני שאין לנו שמחה כאלו עסוקים בצרכי החופה אבל בסעודה הנ"ל יש בה שמחה יתירה ונקראת התחלת הנישואין למה לא יברכו שהשמחה במעונו מיהו יש לחלק ולומר דדוקא בימיהם שהיו מארסין מיד בשעה שנשתדכו ע"כ היו מברכין אחר כך שהשמחה במעונו משא"כ עתה דכל שלא ארסו אין בו שמחה כל כך דלמא יחזרו בהן : (כו) **ברכת** חתנים כל שבעה פי' אם יש שם פנים חדשות : (ס) **ואלמנה** דוקא שנישאת לבחור כו' וז"ל הר"ן מ"ש דבחור שנשא אלמנה נפישי ימי ברכה וכו' וכמ"ש הב"י :

בועל

חדושי הגהות

בירך כלל וצ"ל דס"ל דלא נפקא לן בזה אי יברך תחלה או סוף כיון דלא ישתה מכוס זה עדיין עד שיברך על כוס האחר אלא עיקר תמיהתו כיון דצריכנא ליתי כסא ועניין בפ"ע הוא ה"ל לברך עליו כמו בברכת נשואין ואירוסין דבסמוך ע"ז קא מייתי ראיה מרב אשי דהוא כוס ברה"מ הוכא ואפ"ה לא היה מברך עליו בפ"ע ואע"ג דאין הלכה כרב אשי התם היינו טעמא משום דס"ל דברה"מ הוי הפסק משא"כ הכא יש לדמותו עכ"פ ללמוד מזה : ג בגמרא איתא להיפך אבע"א באלמן יום א' לברכה וג' לשמחה ואבע"א בבחור ז' לברכה כו' אמנם צ"ל דגירסתם היה כמו שהעתיק הב"י שהרי כתב הר"ן וה"ה דאיכא מ"ד דהני לישני פליגי והלכה כלישנא בתרא דבחור שנשא אלמנה ז' לברכה וז' לשמחה ואי ס"ד דגרסי בגמרא דידן הרי במשך הוא :

סג (א) **בועל** בעילת מצוה ופורש [א] מותר לבעול לכתחלה בשבת ובספר יורה דעה כתבתי בהלכות נדה דין בעילת מצוה וכיצד יתנהג עם הכלה כל שבעה [ב] כ' בה"ג ברכת בתולים בא"י אמ"ה (ב) אשר צג אגוז בגן עדן (ג) שושנת העמקים בל ימשול זר במעין החתום על כן (ד) אילת אהבים שמרה בטהרה (ה) וחוק לא הפרה ברוך הבוחר בזרעו של אברהם:

סד **הנושא** בתולה (א) צריך לשמוח עמה ז' ימים שלא יעשה מלאכה (ב) ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח עמה (ג) בין אם הוא בחור או אלמן ואם היא בעולה שמח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמן (א) (ד) לפיכך תקנו חכמים ז"ל שתנשא אלמנה ביום ה' ותבעל בליל ו' כדי שיהיה שמח עמה ג' ימים (ב) ה'

סג בועל בעילת מצוה ופורש פירוש יכול לפרוש באבר חי משא"כ באשה שהרגישה בשעת בעילה שתהא נדה שאסור לפרוש ממנה באבר חי כמבואר בי"ד סימן קפ"ה: **כתב** בה"ג ברכת בתולים וכו' וכתב הרא"ש בפ"ק דכתובות ומסתברא לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל. והר' ירוחם כתב בנתיב כ"ב ח"ב ע"ש ר"נ גאון שצריכין כוס של יין ולא יברכה בלא כוס ומהרש"ל כתב דלא נהגינן לברך ברכה זו:

סד הנושא בתולה וכו' והא דלענין ברכה בתולה לאלמן ואלמנה לבחור שוין הן לברכה כל ז' כדלעיל סוף סימן ס"ב ולשמחה אין דינן שוין י"ל דברכה דהיא באה על ריבוי שמחת לבו של חתן ובחור שלא נשא עדיין שמח טפי ובתולה שנשאת לאלמן נמי כיון שהיא בתולה שמח טפי ואלמן שנשא אלמנה דאינו שמח כ"כ ביום אחד לברכה סגי אבל לשמחה וימי המשתה דלתקנה דידה ניתקנו כדאמרינן שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה וכו' הילכך בתולה דצריכה פיתוי טפי צריך לשמוח עמה כל ז' אפילו הוא אלמן אבל אלמנה אינה צריכה פיתוי כ"כ בשלשה ימי שמחה סגי לה ובין שהוא בחור או אלמן צריך שלשה ימים ולא יותר ועיין במ"ש הר"ן הביא הב"י סוף סימן ס"ב: **ומ"ש** ואם היא בעולה שמח עמה שלשה ימים וכו' איכא למידק מדלא כתב ואם היא אלמנה אלמא דוקא בעולה אבל אלמנה שלא נבעלה דין בתולה יש לה לענין שמחה וכ"כ הרמב"ם בפ"י דאישות בעולה מיהו לענין ברכה כל שהוא אלמנה אף ע"פ שלא נבעלה דין אלמנה יש לה דאינו שמח כ"כ כשכבר נשאת וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דברכות מדלא הזכיר לשם בעולה כי אם אלמנה בסתם והכי משמע מלשון רבינו סוף סימן ס"ב כתב הר"ן פ"ק דכתובות דחתן אסור בעשיית מלאכה ואסור לצאת יחידי לשוק וכן הוא בפירקי ר"א פי"ו כתב הר' ירוחם נתיב כ"ב ח"ב דהאשה יכולה למחול על שמחתה עכ"ל: בד"א

סג בועל בעילת מצוה וכו' מסקנא דגמרא בפרק תינוקת (סה ·): ומ"ש ומותר לבעול לכתחילה בשבת מסקנא דגמרא בפ"ק דכתובות (דף ז) ובספר י"ד כתבתי בהלכות נדה דין בעילת מצוה וכיצד יתנהג עם הכלה כל ז' בסי' קצ"ג: **כתב** בה"ג ברכת בתולים בא"י אמ"ה אשר צג אגוז בג"ע וכו' ברכה זו בשם בה"ג כתבה הרא"ש בפ"ק דכתובות וכתב אח"כ אפשר שברכה זו תקנת הגאונים ומסתברא לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל (א):

סד הנושא בתולה צריך לשמוח עמה שבעת ימים שלא יעשה מלאכה ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח עמה בפ"ק דכתובות (ד' ז:) אמרינן דבתולה שבעה לשמחה ומ"ש שלא יעשה מלאכה כ"כ הרמב"ם בפ"י מהל' אישות וכתב ה"ה שכך מפרש בתוספתא ובפרקי ר"א וכ"כ הר"ן בריש כתובות אהא דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בה' למחר משכים לאומנתו והולך וכו' לא שיהא מותר במלאכה אלא שחכמים ייחדו לו ימים הללו ימי בטלה והכי איתא בתוספתא התקינו שיהא בטל ג' ימים ה' וערב שבת ושבת שלשה ימי בטלה נמצא שמח ג' ימים וה"ה נמי לשבעה של בתולה שחתן אסור בהן במלאכה והכי איתא בפר"א בפי"ו החתן דומה למלך מה מלך אינו יוצא בשוק לבדו אף חתן אינו יוצא בשוק לבדו מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה ובאגדה אמרו החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה אף חתן אינו עושה מלאכה: ומ"ש בין אם הוא בחור או אלמן ואם היא בעולה שמח עמה ג' ימים בין בחור בין אלמן כבר נתבאר בס"ס ס"ב: **ומ"ש** לפיכך תקנו חכמים שתנשא אלמנה ביום ה' ותבעל בליל ו' כדי שיהא שמח עמה ג' ימים וכו' בד"א בבעל מלאכה אבל אדם בטל שאין לחוש שילך למלאכתו יכול לישא בכל יום בפ"ק דכתובות (דף ה ·) תני בר קפרא אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ופריך ותבעל בד' הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ומשני ברכה דאדם עדיפא ליה וא"כ משום שקדו דתניא מפני מה אמרו אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' שאם אתה אומר תבעל בה' למחר משכים לאומנתו והולך לו שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים ה' בשבת וערב שבת ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו א"ב אדם בטל א"נ י"ט שחל להיות בע"ש וכתב הרא"ש נראה דטעמא דשקדו עיקר דלא קבעו זמן משום ברכה הלכך אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום ואם הוא בעל מלאכה

דרכי משה

סג (א) ובתא"ו נתיב כ"ב ח"ב כתב בשם רבינו ניסים שצריכה כוס של יין ולא יברכהו בלא כוס:

סד (א) וכן הוא דעת הרמב"ם פ"י מהלכות אישות וכן כתב ר"י וכן כתב הר"ן מיהו כתב דיש חולקין וס"ל דבחור שנושא אלמנה שמח עמה ז' ימים וכן נוהגין עכ"ל וה"ה כתב ב' הסברות כתב ר"י נתיב כ"ב ח"ב דהאשה יכולה למחול על שמחתה: (ב) וכתב הר"ן פ"ק דכתובות ע"א דף תע"א מיהו אם חל י"ט ע"ש יכול ליבעול ביום ה' דליכא למיחש שמא ישכים למלאכתו וישמח עמה ביום ו' בלא חיבת ביאה עכ"ל וכן הוא בגמרא עוד אמרינן בגמ' דתקנו ביום ה' משום שכתוב בו ברכה לדגים וכתבו הרמב"ן בתשובה סימן קפ"ה. וכתב

דרישה

סי' סג [א] **מותר** לבעול לכתחלה בשבת וכ"כ רבינו בא"מ בס"ס ר"פ וז"ל הג"ה אהא דכ' הרא"ש בפ"ק דכתובות ר' אמי שרי למבעל לכתחלה בשבתא א"ל והא לא כתיבי כתובתה א"ל אתפסוה מטלטלי בכתובה. וכ' שם הג"א פ"ז וז"ל ולבי מהסס דלעיל מסיק טעמא משום דרוב בקיאים א"כ השתא דאין בקיאין אסור ותו דר"י פי' שם דהא דמותר שם איירי כשאין מכוון לבעול בעילת מצוה גמורה משמע דאי מכוון אסור ואמאי סמכינן השתא מהרי"מ עכ"ל ולעד"נ דסמכינן אמסקנא שם (ז ·) ואביא תחלה ל' הגמ' וז"ל בפ"ק דכתובות (ה:) אבע"ל מהו לבעול בתחלה בשבת דם מפקיד פקיד או חבורי מחבר פרש"י מפקיד כמו פקדון כנוס ועומד ואינו נבלע בדופני הרחם להיות יציאתו ע"י חבורה אלא הפתח נעולה בפניו ופותחין לו ויוצא או חבורי מחבר דם בתולים היוצא ע"י חבורה הוא בא שהדופן מתפרד מחבירו ואת"ל דם מפקיד פקיד לדם הוא צריך ושרי א"ד לפתח הוא צריך ואסור ופי' התוס' לדם הוא צריך פי' ר"ת שצריך להוציא הדם שלא יתלכלך פעם אחרת כשיבעול ור"י פי' שצריך לראות ע"י הדם אם היא בתולה ואת"ל לדם הוא צריך ופתח ממילא קאתי הלכה כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוון מותר או הלכה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון אסור ואת"ל הלכה כר"י מקלקל הוא אצל הפתח ומותר או מתקן הוא אצל הפתח ופרש"י מקלקל הוא. שהבתולה עדיף מהבעולה ומסיק שם ריש (ו ·) רב אמר מותר ושמואל אמר אסור עכ"ל הגמ'. ונראה דסמכינן אמסקנא שם דאמר והלכתא מותר לכתחלה לבעול בשבת דמשמע מינה מדסתים ולא חילק בין בקי לאיני בקי ש"מ דמותר לכ"ע ונראה שכן הוא דעת בית יוסף שכתב שכן הוא מסקנת הגמ' בפ"ק דכתובות עכ"ל. ומ"ש בהגהות הנ"ל דלעיל מסיק טעמא משום רוב בקיאים כו' אמת שכן הוא שם לפני זה סוף (ו:) ע"ש. אבל נלע"ד דאותה סוגיא ס"ל דדם חבורי מחבר אלא שבא להתיר משום דבר שאין מתכוון דלהכנאת עצמו הוא בועל ולא משום לעשות חבורה ולהוציא דם ופריך הגמ' והא פסיק רישא הוא ומשני לא כהללו בבליים שאין בקיאין בהטייה אלא הרוב בקיאין בהטייה וע"ז כ' התוס' בשם ר"י [שם] כנ"ל בלבד שלא יתכוונו לבעול בעילה גמורה שאז ודאי מוליא דם והוה פסיק רישא אבל כשמטה לצדדין אינו מוליא דם ע"כ אבל אנן קי"ל דם מפקיד פקיד ולדם הוא צריך ולא לפתח וכדמסיק הגמ' ריש (ו ·) בשם רב דהלכתא כוותיה באיסורי ולא כשמואל דפליג עמו לכן שרי אפילו לבבליים דלא בקיאים בהטייה וה"ה לדידן וכמסקנת סתמא דגמ' דלעיל ודו"ק:

[ב] (**מכאן** ועד סוף הסי' מצאתי כתוב בדף מיוחד בין כתביו וחידושי אמ"ו ז"ל והעמדתי לתוך הספר כ"פ) כ' הרא"ש בפ"ק דכתובות וז"ל ברכת בתולים כ' בה"ג ברוך אשר לג אגוז בג"ע שושנת העמקים וכו' ואפשר שברכה זו תקנות הגאונים ז"ל ומסתבר לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל. וק"ל והלא הרא"ש גופיה כתב בפ"ק דקידושין ובסוף בכורות גבי ברכת כהן של פדיון בכור אשר קדש עובר במעי אמו וכו' שתקנות הגאונים וז"ל ובצרפת ובאשכנז לא נהגו לברכה ולא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה או בתוספתא או בגמרא כי אחר סידור רב אשי ורבינא לא מצינו שנתחדשה ברכה עכ"ל (וכמ"ש רבינו בסי' ד' סי' ש"ס וע' בא"מ סי' מ"ו מ"ש הב"י ותמה על הטור ושאר גאונים שכתבו ברכות שלא נתקנו בגמרא ע"ש כ"פ) אם כן אמאי לא כתב הרא"ש נמי הכא גבי ברכת בתולים מטעם שלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה וכו' וה"א לומר דלפי שראה הרא"ש בברכה עצמה של כהן בפדיון בכור דאית בה תיובתא וקושיא כתב שאין לברכה וז"ל וגם ראשית הברכה איני מבין אשר קדש עובר במעי אמו אי קדושת בכור קאמר בפטר רחם תליא רחמנא וכו' ועוד למה יברך הכהן הא אינו עושה שום מצוה אלא מקבל מתנות כהונה וכו'. דהא ליתא שהרי לא בא"ם לדקדק הרא"ש לומר "שום ברכה ולא אמר בקיצור שאין מברכין ברכה שלא הוזכרה וכו' אלא ע"כ להכי דייק לומר שום ברכה לומר דאפילו אם לא היה קשה כלום בברכה עצמה אפ"ה אין לברך מטעם שלא מצינו שמברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה כו' וכן דייק לשון וגם ראשית הברכה איני מבין כו' מדכתב וגם משמע בהדיא כדאמרן שהוא תפס במוכח קיים שעיקר הטעם שאין לברכה הוא מ"ש בראשונה שלא מצינו שמברכין כו' אפילו אם לא היה קשה כלום בברכה עצמה ואין דבר זה צריך יותר חיזוק מיניה וביה וכן משמע נמי בהדיא מדברי הרא"ש בפרק יש בכור שקרא נמי תגר על ברכת כהן הנזכר ולא זכר ולא פקד כלל מה שהוקשה לו בנוסח הברכה עצמה מפני שהוא טפל לגבי טעם ראשון. וכ"ל לייסב דלהכי לא כתב הרא"ש גבי ברכת בתולים שאין לברכה כמ"ש גבי ברכת כהן לפי שכתב הרא"ש גבי ברכת בתולים וז"ל ואפשר שברכה זו תקנות הגאונים ז"ל כו' מדכתב ואפשר אלמא לא ברירא וקיים ליה שברכה זו תקנות הגאונים אלא ספוקי מספקא ליה כי יכול להיות שחכמי הגמרא תקנוה דאל"כ מאי ואפשר ולא דמי לברכת כהן שודאי הגאונים תקנוה כן נראה לי. ומה מאוד נפלאתי הפלא ופלא על רבינו ירוחם ז"ל בספר אדם וחוה בנתיב כ"ב חלק ב' שכתב בשם ר"ן (והביאו רמ"א בד"מ ובש"ע כ"פ) על ברכת בתולים שצריכה כוס ואין לברכה בלא כוס ואם אין מצוי יין ישרה צמוקים ויסחוט אותם ויברך עליו ואם לא ימצא יברך על השכר וכו' עכ"ל שהרי גם הרא"ש בפ"ק דכתובות הביא דברי הר"ן ושם מוכח בהדיא מיניה וביה בלשון הר"ן גופיה דלא קאי כלל אברכת בתולים אלא אברכת חתנים דוקא מדסיים וכתב וז"ל אבל ברכת חתנים שהיא שבע ברכות חייב לברך על הכוס וכו' אלמא דתחלת דבריו נמי איירי בברכת חתנים דוקא וכן הטור א"ע הביא דברי הר"ן הנזכר בסי' ס"ב גבי ברכת חתנים אבל גבי ברכת בתולים בסי' ס"ג לא זכר ולא פקד דברי הר"ן וכן בקיצור פסקי הרא"ש הביא דברי הר"ן לעניין ברכת חתנים אבל לא לענין ברכת בתולים וכן הרבה מחברים והכי מסתברא דהר"ן לא איירי כלל מענין ברכת בתולים דאם כן קשה היאך הר"ן מחמיר יותר גבי ברכת בתולים לברכה דוקא על הכוס יותר מברכת אירוסין שכתב הרא"ש בשמו שא"צ כוס וזה הוי יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא שהרי ברכת אירוסין הוזכרה בגמרא משא"כ ברכת בתולים ואולי פסקי הרא"ש הטעהו לר' ירוחם ז"ל לפי שראה שהרא"ש כתב דברי הר"ן הנזכר תכף וסמוך ממש אחר ברכת בתולים והוא סבר דברי הרא"ש בשם הר"ן קאי אשלפניו דהיינו אברכת בתולים וכבר ראיתי למכם אחד שטעה ג"כ בזה ובאמת הא ליתא שדברי הרא"ש בשם הר"ן קאי שם אלפני פניו אברכת חתנים וזה פשוט ככ"ל. ומ"ש הרא"ש ומסתבר לברכה אחר שמצא בתולים לכאורה היה נ"ל לומר הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה, ובאותה שעה הוא עם אשה במטה ואין ראוי לברך משום ולא יראה בך ערות דבר ולא הצריכו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות בשעת ברכה וטעם זה בעינו כהוייתו כתב הרמב"ן ז"ל והביאו המ"מ ספ"ג דהלכות אישות על הא דקאמר בירושלמי דברכות כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מקידושין בבעילה. אבל קשה לי טובא על טעם זה שכתב הרמב"ן ז"ל שהרי בברכות פרק הרואה קאמר כי מתער משנתיה לימא אלהי נשמה וכו' כי שמע קול תרנגולא לימא בא"י אמ"ה נותן לשכוי בינה וכו' ובתר הכי קאמר וכי לביש לימא ברוך מלביש ערומים וכו' אלמא שיכול לברך ברכת אלהי נשמה וברכת נותן לשכוי בינה בעוד שהוא ערום והיינו ע"י שהוא מכסה בסדין ממטה ללבו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה כמו שהיה נוהג ר"ת כשהיה רוחץ במים צלולין והיה רוצה לשתות שהיה מכסה בבגד ממטה ללבו כדי שלא יהיה לבו רואה את הערוה כמ"ש הרא"ש בשמו ס"כ מי שמתו (ועיין מזה בא"ח סי' ע"ג וע"ד וסי' ר"ן וב"י סי' ר' ושם האריך אמ"ו ז"ל ע"ש כ"פ) א"כ ה"נ גבי ברכת קידושין בבעילה אפשר שיברך בעוד שנכנסים ערומים ע"י כסוי הסדין למטה מן הלב. ועוד שהרי בפרק מי שמתו אמרי' אם היה ישן עם אשתו קורא ק"ש בחזרת פנים אפי' בלא הפסקת טלית משום דחשיבא כגופו. ולולא פה קדוש של הרמב"ן ז"ל היה נ"ל לפרש טעם הירושלמי דקאמר חוץ מקידושין בבעילה הוא משום שמא ימצא פתח פתוח והוי כמו קדושי טעות וזהו נמי הטעם של הרא"ש שכתב גבי ברכת בתולים שיש לברכה אחר שמצא בתולים הוא משום שמא ימצא פתח פתוח והוי כמו ברכה לבטלה דהשתא לא יוכל לומר בל ימשול זר במעיין חתום וכו' שמרה בטהרה וכו' וכ"ל לדקדק מדברי הירושלמי שהבאתי מדקאמר חוץ מקידושין בבעילה דס"ל שאין מברכין ברכת בתולים דאם לא כן הל"ל חוץ מקידושין בבעילה וברכת בתולים לפי מ"ש הרא"ש שיש לברכה אחר שמצא בתולים וכן יש לדקדק מהגמרא דידן מדקאמר בפ"ק דפסחים כל המצות מברך עליהן

פרישה

סי' סג (א) **בועל** בעילת מצוה ופורש וז"ל התוס' פ"ק דכתובות (ד ·) ביאה ראשונה קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב [ישעיה כד] כי בועליך עושיך ואמרי' [סנהדרין כב:] אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי ועי"כ מדבק בה ובאין לידי פ"ו עכ"ל: (ב) **אשר** צג אגוז בגן עדן אלו ישראל שנמשלו לאגוז דכתיב [ש"ה ו'] אל גינת אגוז ירדתי ומרמז נמי על בתולים של בנות ישראל דמה אגוז יש בה קליפות זה על זה כדאמרי' במדרש [שם] כך בנות ישראל שמשמרין קליפית בתוליהן וכן מסיק בל ימשול זר במעין חתום: (ג) **שושנת** העמקים ישראל נמשלו לשושנה דכתיב כשושנה בין החוחים ומרמז נמי על הבתולים כדכתיב [שם ז] סוגה בשושנים שהוא גדר קל ואין פורץ בו לכנוס הרי חתן נכנס לחופה ולבו מגעגעת לחיבת מיתוכיו בא ליזקק לה, אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי פורש מיד הרי סוגה בשושנים כן פרש"י בש"ס: (ד) **אילת** אהבים ישראל נמשלו לאילת אהבים ומרמז נמי על הבתולים דמה אילה רחמה צר ובתוליה מוזרין כל פעם ולעולם איכה בלא בתולים כך בנות ישראל שמשמרין בתוליהן ולעולם אינם בלא בתולים עד שתנשא: (ה) **חוק** לא הופרה בא"י כ"ל וק"ל רש"ל כ"פ):

סי' סד (א) **צריך** (לשמוח ז' ימים דכתיב מלא שבוע זאת גם בשמשון כתיב ז' ימי המשתה כ"פ): (ב) **ולא** נושא ונותן בשוק גם לא ילא יחידי לשוק משום שחתן דומה למלך פרקי ר' אליעזר (פ' י"ז) מכאן משמע מה שנוהגין בזמן הזה שהחתן אינו יוצא לבית הכנסת כל ז' ימים עד השבת הבאה הוא מנהג שטות דלא ממעטינן אלא שלא יצא נושא ונותן ושלא ילך יחידי אבל לב"ה ילך מיהו אפשר לומר דגם לב"ה אסור לילך יחידי ואינו בנמצא לכל חתן שילווהו מביתו לב"ה ומב"ה לביתו מש"ה נשאר בביתו: (ג) **בין** אם הוא בחור כו' ע"ל בס"ס ס"ב מ"ש בשם הר"ן: (ג) **לפיכך** תקנו חז"ל כו' פי' הואיל שימי המשתה שלה אינה אלא יום

אא לא ישא אלא בה' ויבעול בו': **ומ"ש** ולבתולה לא תקנו לה יום ידוע בשביל זה וכו' אבל תקנו שתנשא ביום ד' ותבעל ביום ה' לפי שבית דין יושבין בדין וכו' אבל לא תקנו שתנשא ביום א' ולבעול בליל ב' אע"פ שב"ד יושבין ביום ב' דשקדו חכמים וכו' משנה וגמרא בריש כתובות:

בד"א בבעל מלאכה אבל אדם בטל וכו' בפ"ק דכתובות תני בר קפרא אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם ופריך ותינשא בה' הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים ומשני ברכה דאדם עדיף ליה וא"כ משום שקדו חכמים על בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים ה' בשבת וע"ש ושבת מאי איכא בין ברכה לשקדו איכא בינייהו אדם בטל א"נ י"ט שחל להיות בע"ש וכתב הרא"ש נראה דטעמא דשקדו עיקר דלא קבעו זמן משום ברכה הילכך אם אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום ואם בעל מלאכה הוא לא ישא אלא בה' ויבעול בששי עכ"ל · וכתבו התוס' וא"ת והיכי מצי למימר משום שקדו הא בברייתא קתני בהדיא משום ברכה וי"ל דה"ק אלמנה נשאת בה' ונבעלת בו' משום שקדו כדמפורש בברייתא אחרת וא"ם משום ברכה דדגים ה"ל להניח תקנת שקדו לא חשו לכך הואיל ובששי נמי נאמרה ברכה לאדם עכ"ל ולפ"ז משמע ודאי אפי' אדם בטל שיכול לישא בכל יום אם נשא ביום ה' לא תבעל אלא בששי וכן בעל מלאכה וחל י"ט להיות בע"ש אם נשא ביום ה' לא תבעל אלא בששי משום ברכה דאדם: **ולבתולה** לא תקנו יום ידוע וכו' עד לא ישא קודם יום רביעי משמע דבבתולה לא חששו לברכה כלל ותימא דהלא בברייתא דבר קפרא שנינו בתולה נשאת ביום רביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמר בו ברכה לדגים יש לומר דאגב שתקנו שתנשא בד' מטעמא דישכים ובד' דוקא ולא בא' מטעמא דשקדו שיהא טורח בסעודה שלשה ימים תקנו גם כן שיבעול בליל ה' משום ברכה דדגים אבל היכא דליכא משום ישכים דליכא קביעות זמן לישיבת ב"ד וגם דטריח ליה שצרכי סעודה מוכן משום ברכה להודא לא קבעו יום מיוחד ומזה הטעם נמי גבי בעולה היכא דליכא טעמא דשקדו כגון באדם בטל יכול לישא בכל יום ולא חששו לברכה דאדם כלל אלא דבבעל מלאכה תקנו ושקדו שתנשא בה' ותבעל בליל ששי כדי שיהא שמח עמה שלשה ימים ולא הוצרכו להזכיר ברכה דאדם אלא שלא תאמר דמשום ברכה דדגים ה"ל להניח תקנת שקדו וקאמר דלא חשו לכך הואיל ובששי נמי נאמרה ברכה לאדם כמ"ש התוספות ומשום הכי לאידך שינויא נמי דקאמר דאלמנה נבעלת בו' משום דברכה דאדם עדיפא ואפילו באדם בטל נמי דליכא טעמא דשקדו אינה נשאת אלא בה' ואף ע"ג דמשום ברכה גרידא אין קובעין יום מדפריך ותנשא באחד בשבת וכו' כמ"ש התוספות והרא"ש אלא ודאי דאף לההוא שינויא עיקר תקנתא דתנשא בה' ונבעלת בו' אינה אלא מטעמא דשקדו שיהא שמח עמה שלשה ימים אלא דאגב שתקנו הך תקנתא בדוכתא דצריכא כגון בבעל מלאכה תקנו נמי דאפילו באדם בטל דלא איצטריך להך תקנתא נמי לא תנשא אלא בה' ותבעל בו' משום ברכה דאדם וכך כתב הרא"ש להדיא בעמוד הראשון דמסכת כתובות ולא כתב כך אלא להך שינויא אבל לאידך שינויא טעמא דשקדו עיקר ולא חששו לברכה כלל והלכך אדם בטל יכול לישא בכל יום ודוק: **ומ"ש** אבל אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת וכו' אף על גב דחופה היינו ייחוד לדעת רבינו כמ"ש ריש סימן ס"א מכל מקום לא בעינן

שיבא

(ס) ה' בשבת וששי בשבת ושבת בד"א בבעל מלאכה אבל אדם בטל שאין לחוש שילך למלאכתו יכול לישא בכל יום ולבתולה לא תקנו יום ידוע לנישואין (ו) בשביל זה שאין לחוש שמא יניחנה וילך למלאכתו אבל תקנו שתנשא ביום רביעי (ג) ותבעל בליל ה' לפי שב"ד יושבין בדין ביום שני וחמישי ואם יהיה לו טענת בתולים (ז) ישכים מיד בבקר לב"ד אבל לא תקנו שתנשא ביום א' ולבעול בליל שני אע"פ שב"ד יושבים ביום שני דשקדו הכמים שיהא טורח בסעודה ג' ימים ואחר כך כונס ובזמן הזה שאין זמן קבוע לישיבת ב"ד יכול לישא בכל יום שירצה מימות החול (ח) ובלבד שיהיה לו צרכי סעודה מוכן ואם אין לו מוכן לא ישא קודם יום רביעי (ט) כתב ה"ר אפרים אי אמר התנא לא טריחנא אלא כניסנא בלא סעודתא וקרובי הכלה בעו דלעביד סעודתא כייפינן ליה דלעביד סעודתא כפום מנהגא דחזי לדידיה ולדידה (י) דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו אבל אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה והוה ליה כקונה קנין בשבת ואלמנה אין חופה קונה בה (יא) [א] אלא ע"י יחוד של ביאה זוכה במציאתה (יב) לפיכך צריך להתייחד עמה בע"ש כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת (יג) וכן אין לכנוס הבתולה ביום ששי לבעול ביום שבת לפי שאין בתי דינין קבועים בשבת וכתב א"א הרא"ש ז"ל [ב] ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ששי (ד) משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועין ומי שיש לו עסק מקבץ ג' ומסדר טענותיו לפניהם (יד) וזה יכול לעשות אפילו בשבת כתב הרמב"ם (טו) אין נושאים נשים בע"ש ולא באחד בשבת נזירה שמא יבא לידי חילול שבת בתיקון הסעודה שהחתן טרוד בסעודה ואצ"ל שאסור

ומ"ש ובזמן הזה שאין זמן קבוע לישיבת ב"ד יכול לישא אשה בכל יום שירצה מימות החול ובלבד שיהיה לו צרכי סעודה מוכן וכו' שם (דף ג ·) אמר רב שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בית דין יושבין אלא בב' ובה' אבל במקום שב"ד יושבין בכל יום אשה נשאת בכל יום והוא דטריח ליה · וכתב הרא"ש ואם תאמר ואמאי נשאת בכל יום תיהוי כאלמנה ותנשא בה' ותבעל בליל ו' הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם וי"ל משום ברכה להודיה לא הוינו מתקנים ימי זמן קבוע מדפריך תלמודא ותינשא באחד בשבת וכן גבי אלמנה לאו משום ברכה גרידא אמרו שתינשא בה' אלא כדאמרינן לקמן שקדו שיהא שמח עמה ג' ימים ואגב שתקנו משום שקדו תקנו שתינשא בה' משום ברכה ושקדו שיהא שמח עמה ג' ימים לא שייך בבתולה דליכא למימר מניחים מלאכתו והולך לו לפי שיש לה ז' ימי המשתה הלכך משום ברכה גרידא לא תקנו זמן לבתולה כ' ה"ר אפרים אי אמר התנא לא טריחנא אלא כניסנא בלא סעודה וכו' דברי ה"ר אפרים כתב הרא"ש והר"ן בריש כתובות וה"ה בפ"י מהלכות אישות וכתב שכן היה דן הרי"ף ושכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל: **אבל** אין כונסין את הבתולה לחופה ביום שבת לפי שעל ידי החופה זוכה במציאתה וכו' כן כתב הרא"ש בריש כתובות וכ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וז"ל אסור לישא אשה בשבת ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שביארנו לפי שאין מערבין שמחה בשמחה שנא' מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת: **ומ"ש** ואלמנה אין חופה קונה בה וכו' לפיכך צריך להתיחד עמה בע"ש וכו' כ"כ הרא"ש בריש כתובות וכתב דהיינו דאיתא בירושלמי אילין דכנסין ארמלין בע"ש צריכין למיכנס מבע"י שלא יהא נראה כקונה קנין בשבת: ומ"ש וכן אין לכנוס הבתולה ביום ו' ולבעול ביום שבת לפי שאין ב"ד קבועים בשבת כ"כ הרא"ש שם · ומ"ש בשם הרא"ש ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ו' משום דאף בכל ימי השבוע אין לנו בתי דינין קבועים וכו' ג"ז שם: **כתב** הרמב"ם אין נושאין נשים בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה וכו' בפ"י מהלכות אישות והוא מבואר בריש כתובות (ה ·) גזרה שמא ישחוט בן עוף והר"ן כתב שם הא דמסיק בגמרא מותר ליבעול לכתחלה בשבת מהא שמעינן דלא קי"ל הא דאיתמר בגמרא עלה דברייתא דקתני בין כך ובין כך לא יבעול לא בע"ש ולא במ"ש ויהבי טעמא שמא ישחוט בן עוף כלומר שמתוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו וכיון דמסקינן דשרי למיבעל אלמא לבן עוף לא חיישינן וזהו דעת הרי"ף שלא הזכיר כלל בהלכות חששא דבן עוף ולפיכך נהגו לעשות סעודות בלילי שבת ובמ"ש ואיפשר לדחות ולומר דאי שרינן למיבעל בשבת היינו במכבר נכנסה קודם לכן דבשעת כניסה לחופה הוא דחיישינן לבן עוף לפי שאז עושין סעודה וזהו דעת הרמב"ם שכתב שאין נושאין נשים בע"ש ולא באחד בשבת גזירה שמא יבואו לידי חילול שבת וזהו הפך מנהגנו שאנו נוהגים לכנוס בששי והרמב"ן כתב שמה שנהגו לכנוס בו' מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכ"כ הר"י הלוי ז"ל עכ"ל והרב המגיד כתב בפרק הנזכר על המנהג הזה לא ידעתי על מה סמכו ובודאי טענת חכמים מתקיימת בהם

שהם

דרכי משה

וכתב הר"ן ס"פ ד' מיתות דנוהגים שלא לעשות נישואין אלא כשהחדש במלואה ואין בזה משום ניחוש עכ"ל: (ג) וכתב המרדכי ריש כתובות אבל לא תקנו שתנשא ליל ה' שאין רגילות לעשות נשואין בלילה: (ד) והמרדכי כתב פ"ק דכתובות דמשום תקנת עניים נהגו לכנוס בע"ש · והר"ן כתב שם דף תס"ט ע"א בדורות הללו שלא נהגו לקדש אלא עד זמן הנישואין ליכא למיחש לשמא זנתה תחתיו ולא חיישינן לטענת בתולים וכ"כ הכלבו ובהגהת אלפסי דף תס"ט כתב דאם נתייחדה עמו קודם החופה יכול לכנוס בכל יום דאין לו טענת בתולים אחר הייחוד ובריב"ש סי' קל"ה כתב דהואיל ובזמן הזה אין מייחדין עד אחר ז' ימי המשחה לכך נוהגים לכנוס בע"ש וכתב בהגהות מיימוני פ"י דאישות דאף אלמנה נהגו לכנוס ביום ו' אף ע"ג דליכא ג' ימים לשמוח עמה ס"מ ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא ניחא לה טפי עכ"ל ראבי"ה:

כתב

פרישה

יום אחד: (ס) **חמישי** בשבת הוא יום חופה ושני בשבת משום היבת ביאה ושבת שהוא בלא"ה אינו יוצא מתוך ביתו: (ו) **בשביל** זה שהרי יש לה ז' ימי משתה אשר"י ור"ל שמבתולה ודאי לא יפרוש החתן מפני שלבו אדוק בבתולה בשמחה טפי מבאלמנה וכמ"ש בסמוך:

(ז) **ישכים** מיד בבוקר לב"ד דשמא זינתה תחתיו (ונאסרה עליו ויתפייס) ויקרר כעסו אם לא ישכים מיד בבוקר: (ח) **ובלבד** שיהא לו צרכי סעודה מוכן וא"ת בזמן שבתי דינים קבועים אמאי לא תקנו נמי שתנשא ביום ראשון אם צרכי סעודה מוכן וכמו באלמנה שתקנו שתנשא ביום ה' ואם הוא אדם בטל לא הזיקו תקנתו ויכול לישא בכל יום וי"ל דהכא כיון שלא הרויחו אלא יום א' לא היו רוצים לתקן בשביל כך יום אחר הואיל שרוב בני אדם אין צרכי סעודה מוכן והזיקו תקנתם שלא תנשא אלא ביום ד': (ט) **כתב** הר"ר אפרים אי אמר כו' כן הוא מוסכם מכל הפוסקים: (דחזיה לדידיה ולדידה פירוש לפי כבודו ולפי כבודה ואיזה שכבוד היא יותר צריך לעשות לפי אותו הכבוד כ"פ): (י) **דקי"ל** עולה עמו ואינה כולי וילפינן לה מדכתיב בעולת בעל שהיא בעלייתו ולא בירידתו: (יא) **אלא** ע"י יחוד של ביאה ר"ל שיבעלנה וע' בדרישה: (יב) **לפיכך** צריך להתייחד עמה בע"ש נראה פשוט דהיינו דוקא לאחר כניסתה לחופה דלפני כניסתה לחופה אסור לייחד עמה וגם אז אין הוא יחוד הראוי לביאה דהא היא כלה בלא ברכה וק"ל: (יג) **וכן** אין לכנוס הבתולה ביום ו' לבעול כו' פירוש אף ע"ג שהטעם דחכמים תקנו שתהא ניסאת ביום ד' משום דב"ד יושבים ביום ב' וה' ואפילו ביום א' היה ראוי שתנשא אי לאו משום שקדו והטעם שב"ד יושבים בב' וה' משום שקורין בהן בתורה ורוב העם באין לב"ה ומש"ה כ"א דגם ביום ו' תנשא הואיל שקורין בתורה בשבת ובתי דינים קבועים כו' לכן אמר שאין לכנוס ביום ו' כו': (יד) **וזה** יכול לעשות אפילו בשבת ואף ע"ג דאין דנין בשבת כמבואר בח"מ סימן ש"ה י"ל דוקא דנין אין רשאין דהטעם שמא יכתוב וזה שייך דוקא כשפוסקין וכותבין פסק דין אבל לשמוע הטענות לא שייך שמא יכתוב:

(ש) **אין** נושאין נשים בע"ש שמא לא יוכל לגמור תיקון בסעודה קודם השבת ויבא לידי חילול השבת וכן אין נושאין ביום א' שמא יתחיל לתקן צרכי הסעודה בשבת:

ולא

דרישה

עובר לעשייתן חוץ מטבילת הגר ואם איתא הל"ל נמי ברכת בתולים · ולי קשה קושיא אחרת על ברכה זו של בתולים שלא אין מברכין על הכשר מצוה כמו שכתבו התוספות בפרק כל הבשר דמס"ט אין מברכין על ניקור הבשר וכן על מליחת בשר וכ"כ הר"ן בפ"ק דכתובות דמה"ט אין מברכין אקב"ו על קדושין לפי שאין קידושין עיקר המצוה אלא הכשר מצוה כי עיקר המצוה היא פריה ורביה א"כ גם בעילה ראשונה אינה אלא הכשר מצוה כיון שאין אשה מתעברת מבעילה ראשונה · ושמא י"ל שלא אמרו שאין מברכין על הכשר מצוה אלא דוקא אקב"ו אבל ברכה זו של בתולים אינה אלא שבח והודאה בעלמא על שמירה בטהרה שרי וכבר מצינו הרבה חלוקי דינים בין ברכת אקב"ו ובין ברכת שבח והודאה בעלמא לענין שא"צ עובר לעשייתן ולענין שאין מתחילין בברוך כמ"ש הרא"ש ורבי' יונה והר"ן במסכת ברכות כן כ"ל: ודע שהרב הגדול מור"ם ז"ל כתב בהגהתו לטור אבן העזר בסי' ס"ב על ברכה זו של בתולים וז"ל ואני כתבתי בספרי דלא נהגינן לברך ברכה זו כל עיקר עכ"ל (וכן תמה רנ"ש על הרא"ש והטור וכתב שהרי ב"י סימן ש"ה מבואר שאין לברך ברכה שלא הוזכר בתלמוד כ"פ) וטעמו וראיה לא הגיד לדבריו ואולי הוא מאמת כרגא זו אשר שדיתי בה שאין מברכין על הכשר מצוה כו' · א"כ כיון שמשמע מגמרא דידן ומהירושלמי שהבאתי לעיל שאין מברכין ברכה זו של בתולים · ואפשר לצרף נמי לזה מ"ש הרא"ש שאין מברכין שום ברכה שלא הוזכרה במשנה כו' כנ"ל:

סי' סד [א] **אלא** ע"י יחוד של ביאה לכאורה היה נראה דאינו ר"ל שאינו קונה עד שיבעלנה ממש דאם כן לא הל"ל יחוד של ביאה אלא הל"ל עד שיבעלנה אלא ר"ל יחוד גמור הראוי לביאה גם מביא לידי ביאה ע"י שלבו גס בה ומדברת עמו ומשחקת עמו וכן פרש"י וכ"י בפרק המוכר דף מ"א ע"א אהא דתנן ארוסה שביהודה שמת ארוסה צריכה להפריש קודם שתנשא ג' חדשים מפני שלבו של הארוס גס בה דפירושו שבארץ יהודה היו מיחדין את החתן ואת הכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה כלומר רגיל ומשחק עמה ולא יהא בושין זה מזה בבעילת מצוה לכך חיישינן שמא בעל עכ"ל ה"כ קאמר יחוד של ביאה שע"י יבוא לידי ביאה לעת ערב ולאפוקי סתם חופה שאינו יחוד גמור כמ"ש לעיל סי' ס"א כך היה נראה לכאורה אבל במהרי"ל בהלכות שבת כתב בהדיא שצריך שיבעלנה בע"ש ביאה גמורה וע"ש ולפי דבריו צ"ל מ"ש כאן שלא ע"י יחוד של ביאה נקט הכי לישנא משום דסתם חופה הוא יחוד כמ"ש לעיל בסי' ס"א כתב הכא וחופה של אלמנה אינה כן אלא יחוד של ביאה ומ"ש לפיכך צריך להתייחד עמה וכו' היינו משום מסתמא כשמייחד עמה הוא בא עליה כדאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומ"מ היותר נכון דאין דעת רבינו כמ"ש מהרי"ל דהלשון אינו משמע כן: [ב] (ומה שנהגו האידנא לכנוס ביום ו' כתב המרדכי משום תקנת עניים נהגו לכנוס בע"ש והר"ן כתב בדורות הללו שלא נהגו לקדש אלא עד זמן הנישואין ליכא למיחש לשמא זנתה תחתיו ולא חיישינן לטענת בתולים ובריב"ש סימן קל"ה כתב דבזמן הזה אין בועלין עד אחר ז' ימי המשתה לכך נהגו לכנוס בע"ש ואין

בד"מ כ"ס:

לפיכך

שאסור לישא בשבת וא"א ז"ל כתב ומסקנא דהלכתא מותר לבעול בתחילה בשבת (טז) ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף והא סמכינן למיעבד סעודתא בין במוצאי שבת בין בשבת אין נושאים נשים בח"ה לא בתולות ולא אלמנות ולא מייבמין (יז) אבל מחזיר גרושתו מן הנישואין אבל לא מן האירוסין וטעמא משום דאין מערבין שמחה בשמחה או משום ביטול פריה ורביה (יח) פירוש שלא ישהא לישא עד המועד (יט) [ג] לפיכך מותר לישא בערב המועד. דין מי שהכין צרכי סעודה ואירעו אבל כתבתי בספר י"ד בהלכות אבל:

סה [א] מצוה גדולה לשמח חתן וכלה (א) ולרקד בפניה (א) ולומר שהיא נאה וחסודה ואפי' אינה נאה ואמרו על ר' יהודה ב"ר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה ואיתא במדרש למה לא אכלו הכלבים כפות של איזבל לפי שהיתה מרקדת בהן לפני חתן וכלה וכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות (ג) דכתיב קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם וגו' ומ"מ אסור להסתכל בה וכתב א"א הרא"ש ז"ל (ג) י"א שביום ראשון מותר להסתכל בה (ד) שהוא עיקר החבוב כדי לחבבה על בעלה וליתא דאפי' שעה אחת אסור להסתכל בה אבל מותר להסתכל [ב] (ה) בתכשיטין שעליה או בפריעת שערה ובתוך השמחה צריך לעשות שום דבר זכר (ו) לאבלות ירושלים כדכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי ואמר רב זה אפר מקלה שבראש חתנים וכן נוהגין באשכנז בשעת ברכה נותנין לחתן אפר בראשו במקום תפילין דכתיב לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר ופאר היינו תפילין אלמא במקום תפילין מנח ליה (ז) ובספרד נוהגין ליתן בראשו עטרה עשויה מעלה זית לפי שהזית מר זכר לאבלות ירושלים ונהרא נהרא ופשטיה (ח) מת וכלה שפגעו זה בזה (ט) מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה את הדרך:

סו אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה (א) והבעל נותן:

ביאה עליה אלא אפילו לא בא עליה כיון שנתייחדו לשם נשואין היא כאשתו כמבואר למעלה משא"כ אלמנה דאין לה חופה ואינו קונה אותה אלא א"כ שנתייחד עמה ובא עליה אבל ייחוד בלא ביאה אינו קונה וז"ש רבינו באלמנה לפיכך צריך להתייחד עמה בע"ש וכולי רצונו לומר להתייחד עמה ולבא עליה אלא שלא פירש בהדיא ועיין במ"ש התוספות פ"ק דיומא דף י"ג בסוף ד"ה ולהדא אמר:

כתב הר"ן בפ"ק דכתובות דעכשיו שלא נהגו לקדש אלא בשעת נשואין וליכא למיחש לזונתה תחתיו א"צ לכנוס ביום ד' ובהגהת אלפסי דאפילו אם קידשה כבר אם נתייחד עמה קודם החופה דאין לו טענת בתולים נמי א"צ לכנסה ביום ד': **כתב** בהגהת מיימונית פ"י דאישות דאף באלמנה נהגו לכנוס ביום ו' ואע"ג דליכא שלשה ימים לשמוח עמה מ"מ ראו חכמי הדורות דבהא תקנתא ניחא לה טפי עכ"ל ע"ש ראבי"ה מיהו ודאי דוקא דבא עליה בע"ש כדלעיל:

סה מצוה גדולה וכולי פירוש אעפ"י שתלמוד תורה כנגד כולם אפ"ה מבטלין תורה להכניס כלה לחופה וכדאיתא פ"ק דמגילה ופ' שני דכתובות ול"מ לסתם ת"ת אלא אפילו לגדול שבדורו וכדעביד רב יודא בר אלעאי ומביא ראיה מאיזבל הרשעה שנענשה שהכלבים אכלוה ואעפ"כ השאירו כפותיה וכו' אלמא דמצוה גדולה היא:

סו אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה פירוש אסור לו להכניס' לחופה שהוא הייחוד הראוי לביאה קודם שיכתוב לה כתובה דשמא יבא עליה והיא אסורה לו וכ"כ הרמב"ם בפ"י מה' אישות וז"ל וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו וכתב ה' המגיד שהוא סדר דבעינן לכתחלה חופה הראויה לביאה שלא יחסר דבר אפילו מדבריהם והרמב"ן ז"ל הקשה על זה מדאמרו בגמר' פ"ק דכתובות רב אמי שרא למבעל לכתחילה בשבת א"ל רבנן והא לא כתיבא כתובתה א"ל אתפסוה מטלטלין והא ודאי בד' נשאה ולא ה"ל כתובה עד שרצה לבעול שהתפיסו מטלטלין בשבת עכ"ל ויש לדחות שכך היה

שהם באים לידי חילול שבת אם ע"י עצמן אם במלאכה ע"י עכו"ם ויש מי שדוחה מהלכה גזירה זו והביא סמך לזה ואינו עיקר והרמב"ן אחר שהאריך כתב בסוף דבריו מה שנהגו בשני מנהג בורות הוא אלא שלא מיחו בידם וכ"כ הריב"ן מיגאש ז"ל ועכשיו מנהג פשוט לכנוס בשני: אין נושאין נשים במועד לא בתולות ולא אלמנות וכו' משנה וגמרא בפ"ק דמ"ק (דף ח) ונתבאר בטור א"ח בהלכות חול המועד סימן תקמ"ו: דין מי שהכין צרכי סעודה כלומר לחופה ואירעו אבל כתבתי בספר י"ד בהלכות אבל בסימן שמ"ב:

סה מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ומ"ש ולרקד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה ואפילו אינה נאה פלוגתא דבית שמאי ובית הלל בפ"ב דכתובות (דף יז.) וידוע דהלכה כבית הלל דאמרי הכי: ומ"ש ואמרו על רבי יהודה בר רבי אילעי שהיה נוטל בד של הדס וכו' שם: ומ"ש ואיתא במדרש למה לא אכלו הכלבים כפות של איזבל וכו' כן הוא בפירקי ר"א פרק י"ז ע"ש: **ומ"ש** וכל ההנהה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות וכו' כן הוא בברכות (ו:) ומ"מ אסור להסתכל בפ"ב דכתובות (דף יז.) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בכלה כל ז' כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותיה וביאור המשך לשון רבינו כך הוא אע"פ שמצוה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה וכו' לא תימא דה"ה להסתכל בפניה דכיון דע"י כך מתחבבת על בעלה אין לך משמח חתן וכלה גדול מזה דליתא אלא אסור להסתכל בה. וכתב א"א הרא"ש ז"ל י"א שביום ראשון מותר להסתכל בה וכו' ז"ל הרא"ש שם י"א דכל ז' אסור אבל יום א' שהוא עיקר החבוב אבל בעלה מותר דאל"כ מי יעיד שיצאת בהינומא וראשה פרוע וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל בה אלא כיון שרואין ההינומא שעשו ואומרים זו היא של כלה פלונית היינו עדות א"כ ראיית ההינומא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זה הסתכלות בפניה: ובתוך השמחה צריך לעשות שום דבר זכר לאבילות ירושלים וכו' ואמר רב זה אפר מקלה שבראש חתנים בס"פ חזקת ומסיים בה התם דמנח ליה במקום תפילין דכתיב לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר וכתבו רבינו בטור א"ח סימן תק"ס וכאן סמך על מ"ש כן בסמוך במנהג אשכנז: וכתב הכלבו יש מקום נמנעו שלא לתת אפר מקלה בראשי החתנים מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה בהם האפר תחת פאר ויחושו ג"כ שמא לא יהיה פאר תחת אפר ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה וע"ז פשט המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות ע"כ (ג): מת וכלה שפגעו זה בזה וכו' ברייתא פ"ב דכתובות (דף יז:):

סו אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה פשוט בפ"ק דכתובות (דף ז) בההוא עובדא דרבי אמי שרא למיבעל לכתחלה בשבת א"ל והא לא כתיבא כתובה

דרכי משה

סה (א) כתב רבינו ירוחם בחלק חוה נתיב כ"ב ח"ב מבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה וכן הוא פ"ק דמגילה (ג:) ופרק האשה שנתארמלה (יז.) עכ"ל: (ב) ועיין בא"ח סימן קע"א וע"ל אם מותר לזרוק לפני החתן וכלה מיני אוכלין ומשקין:

דרישה

[ג] **לפיכך** מותר לישא בערב המועד ז"ל המשנה פ"ק דמ"ק דף ח' ע"ב אין נושאין נשים במועד בו' מפני שהשמחה היא לו אבל מחזיר הוא את גרושתו. ובגמרא כי שמחה היא לו מאי הוי אר"י אמר שמואל כו' לפי שאין מערבין שמחה בשמחה רבה בר רב הונא אמר לפי שמניח שמחת רגל ועוסק בשמחת אשתו. עולא אמר מפני הטירחא (פירוש בטרחת הסעודה וטירחא במועד אסור) ר"י נפחא אמר מפני שמבטל מפריה ורביה (פירוש דאי שרי נשואין בי"ט אין אדם נושא כל השנה כולה אלא ממתין עד המועד שיהא עושה סעודה אחת למועדו ולנשואין) מיתיבי כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד מותרין לישא ערב הרגל קשיא לכולהו. ל"ק למ"ד משום שמחה עיקר שמחה חד יומא (ובההוא יומי לא מקרב מערב שמחה בשמחה) וכן עיקר טירחא חד יומא. למ"ד משום ביטול פריה ורביה לחד יומא לא משהי איניש נפשיה (כלומר כיון דאין יכול להתחיל אלא בערב אין ממתינין עד הרגל דדלמא מתרמי מלתא דלא מצי מתחיל בערב הרגל ולא מתחיל כל הרגל) עכ"ל הגמרא עם פרש"י. וצ"ע מאי קאמר משום חד יומא לא משהי איניש הא איכא למיחש שמא ישהה עד ג' ימים קודם המועד כדי שירויח ארבע ימים במועד ואם יארע לו שלא יוכל לעשות אותו יום יעשה הנשואין למחר או אחר כך בערב הרגל. ודוחק לומר דערב הרגל דוקא דמותר להשיא ולא ב' או ג' ימים קודם הרגל דבזה שפיר שייך לומר משום חד יומא לא משהי איניש נפשיה. ויש לומר דגם מ"ד זה סבירא ליה דעיקר טירחא ושמחה והוצאות ממון אינו אלא חד יומא אלא דסבירא ליה משום הני טעמא לחוד לא היו מתקני דלא ישא במועד אלא משום ספקא דביטול פריה ורביה והיינו דיחשוב להוצאת ממון דשני סעודות והיינו דיום הנישואין ולילה דמיד אחר הנישואין דלמאן דאמר משום ביטול פריה ורביה איכא למיחש שמא ישהה עד ערב הרגל כדי להשתכר הוצאת לילה דאחרה נישואין ומש"ה פירש רש"י דמשום חד יומא לא משהא איניש דלמא מתרמי ליה מילתא דלא מצי מתחיל. וליכא למיחש שמא יעשהו שנים שלשה ימים קודם דאז יצטרך גם כן להוצאת סעודת דלילה מה שאין כן למ"ד דלא חשו להוצאת ממון אלא חד משום עירוב שמחה בשמחה דזה לא שייך בסעודת לילה דאף דסעודה איכא עיקר שמחה אינו אלא ביממא וכן למ"ד משום טירחא טרחות דסעודת לילה היא ג"כ בערב הרגל וק"ל:

סי' סה [א] **מצוה** גדולה כו' ומבטלין ת"ת להכנסת כלה לחופה וכ"פ רמ"ה וז"ל הגמרא (בפ"א דמגילה ופרק האשה שנתארמלה) ת"ר מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה אמרו עליו על ר"י בר אלעאי שהיה מבטל ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן דה"ד דהאי מבטלין רשות הוא ולא חובה ומש"ה קאמרי על ר"י ב"א שהיה עושה כן מכלל דאינך לא היו עבדי ודוקא למת מצוה הוא חובה ומיהו לאו ראיה הוא דאפשר לומר דלרבותא נקט לר"י ב"א שאף שתורתו אומנתו ואפ"ה היה מבטלין ופרש"י להכנסת כלה ללוות מבית אביה לבית חופתה עכ"ל מזה היה נ"ל שנכון ללוות בזמנינו הכלה כשמביאין אותה תחת החופה כמו שנוהגין לעשות לחתן ואדרבה היא עיקר שהוא לא נזכר אלא הכנסת כלה שוב מצאתי במרדכי בפ"ק דכתובות סי' קל"ב שכתב טעם למה נוהגין לאקדומי חופה לקידושין שאומרים בברכת ארוסין מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין משום דזימנין מקדש בשעת ברכת נישואין (כמו שעושין בזמנינו בארצות הללו) ואז הכנסת כלה קודמין לקידושין כי הכנסה היא שמסרה בשחרית למתן קודם הברכה עכ"ל (עיין מ"ש אמ"ו ז"ל בדרישה בי"ד סימן שס"א ס"פ) נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן או עם אביו בשחרית לכסות ראש הכלה היא היא הנקרא בזמנינו הכנסת כלה לחופה ע"ד שכתב המרדכי שמשחרית מתחיל הכנסת כלה לחופה שע"י זה אנו מקדימין לומר חופה קודם לקידושין ואע"פ שכתב רש"י ללוותה מבית אביה אפשר שהולכין אחריה אפשר שכן היה המנהג בזמנם כמו שנוהגין עדיין בקהילות בארץ אשכנ"ז אם לכן בית מיוחד לזה שמביאין אותם שמה: [ב] **בתכשיטין** שעליה ל"ע מניין לרבינו הא דמותר להסתכל בתכשיטין כיון דבשאר נשים אסור וכמ"ש רבי' לעיל ר"ס כ"א דאסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה והרא"ש לא התיר ברפ"ב דכתובות כ"א להסתכל בהינומא שעליה ובפריעת ראשה ע"ש ריש דף קכ"ד ואפשר דהיינו טעמא כיון דכתב שם טעם היתר דראיית הינומא דאין זה הסתכלות בפניה לפ"ז גם הסתכלות בתכשיטין מותר כיון שאין מסתכל בפניה ובדי

פרישה

(טז) **ולא** חיישינן שמא ישחוט בן עוף כלומר שמתוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו דבימיהם היו נוהגין לעשות סעודה ביום הבעילה ומזה למד הרא"ש כמו דמסקינן בסעודה זו לשמא ישחוט לא חיישינן גם בסעודת הנשואין לפי מסקנת הגמרא לא חיישינן ומותר לדידן: (אין נושאין נשים במ"ה עיין בא"ח סימן תקמ"ו כ"פ):

(יז) **אבל** מחזיר גרושתו מן הנשואין דאינו שמחה כ"כ הואיל שכבר כנסה פעם אחת:

(יח) **פירוש** שלא ישהה לישא עד המועד שיהא עושה סעודה אחת למועד ולנשואין פרש"י: (יט) **לפיכך** מותר לישא בערב המועד עיין בדרישה וכתב הרשב"א דאפילו לא עשה סעודה בעי"ט מותר לעשות בי"ט דעיקר השמחה הוא הנישואין אבל הסעודה אע"ג דמשמחין בנשואין כל ז' מ"מ טפלים הם בעיקר השמחה: (דין מי שהכין בצרכי סעודה ר"ל לחופה ואירעו אבל כו'. בהלכות אבל בסימן שמ"ב כ"פ):

סי' סה (א) **ולומר** שהיא נאה וחסודה ואפילו אינה נאה ואע"ג דכתיב מדבר שקר תרחק טוב לומר שכוונתו שהיא נאה במעשיה: (עובר בה' קולות כלומר לא יזכה לאלו הה' קולות בנחמת ירושלים דכתיב בה קול ששון וגו' כ"פ):

(ג) **דכתיב** בה קול ששון וקול שמחה כו' מדכתיב ה' קולות אבל חתן משמע שצריך לשמחו בה' קולות והנהנה ממנו ואינו משמחו הוא עובר שהוא חייב לשמחו אבל מי שאינו נהנה ממנו אינו חייב לשמחו ולכן אינו עובר. ואפשר דלמדו מדסקדים קרא לכתוב קול ששון וקול שמחה לקול חתן כו' ש"מ דאינו מצווה לקול חתן וקול כלה והיינו לשמחם כ"א במי שיש לפניו קול ששון וקול שמחה דהיינו שנהנה מסעודת חתונה. ומה שחשיב בה' קולות קול מצהלות חתנים טעות הוא דאינו קרא וצריך לומר קול אומר הודו דהם מסיים בהאי קרא הכי ומהאי דכתיב קול אומר הודו משמע דאמרינן שבח והודיה לה' במשתה היין וכ"כ רבינו בטא"ח ס"ס תק"ס ע"ש: (ג) **י"א** שביום ראשון מותר להסתכל בה בפרק האשה שנתארמלה דף י"ד ע"א אמר רבי שמואל מותר להסתכל בפני הכלה כל ז' כדי לחבבה על בעלה ופרש"י לחבבה כשרואה שהכל מסתכלין בה נכנס יופיה בלבו ומסיק שם בגמרא דלית הלכתא כוותיה וכ"כ הרא"ש די"א דוקא כל ז' אסור אבל יום ראשון מותר עכ"ל:

(ד) **שהוא** עיקר החיבוב פירוש כעיקר שתהיה חביבה אצל בעלה הוא ביום ראשון ולכן מותר להסתכל בה ביום ראשון כדי לחבבה על בעלה:

(ה) **בתכשיטין** שעליה (יש מפרשים שע"י זה יוכל להעיד עליה שיוצאה בהינומא ליתן לה כתובה מאתיים כמ"ש הב"י כ"פ) ועיין בדרישה:

(ו) **לאבילות** ירושלים עיין בא"ח סימן תק"ס כתב הכלבו מזה נתפשט המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות ע"כ: (ז) **ובספרד** נוהגין ליתן בראשו עטרה כו' ז"ל הכלבו יש מקום נמנעו שלא לתת אפר מקלה בראש חתנים מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה להם אפר תחת פאר ויחושו ג"כ שמא לא יהיה פאר תחת האפר ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה עד כאן לשונו: (ח) **מת** וכלה שפגעו כו' פירש רש"י כשהכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי המת יוצאין ובזו ובזו יש אוכלוסין הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת לדרך אחרת (דכבוד חיים עדיף כ"פ):

(ט) **מעבירין** את המת מלפני הכלה כו' עיין בי"ד סימן ש"ס דשם כתב רבינו בשם הרמב"ם דמניחין הכלה ועוסקין במת ושם כתבתי דנראה דהרמב"ם מפרש מעבירין המת ר"ל על דרך ויעבר את הכושי ופי' אומרים עובר לעשייתן דהיינו לאקדומינהו הכי נמי צריך להקדים ענייני המת וכמו שנאמר טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית המשתה ושם מסיק רבינו וכתב ולא נהירא להרמב"ן וכן כתב נמי כאן דכבוד כלה עדיף (והא דדרשו רבותינו ז"ל טוב ללכת אל בית אבל כו' שטוב יותר לילך לסעודת אבילות מלכת אל סעודת חתנים שהא דהתם אוכל ומאכיל לאחרים ואבל אינו אוכל עד שיאכילו אחרים והכא איירי בהכנסת כלה לחופה ועיין בב"י סימן ש"ס שהאריך כ"פ):

סי' סו (א) **והבעל** נותן שכר הסופר כמו שהדין בשטר אשות שהלוה נותן שכר הסופר:

נותן שכר הסופר שחכמים תקנו כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואפילו אם ירצה לייחד לה כתובתה במעות או בשאר מטלטלין (ג) אין שומעין לו אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו בדמי הכתובה ויהיו כל נכסיו משועבדים לה (ד) ואם כתב לה כתובה ונאבדה או שמחלה לו עליה שכתבה לו התקבלתי כתובתי (ה) צריך לכתוב אחרת (ג) בעיקר הכתובה שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה ובנאבדה כתב בעל העיטור איכא מ"ד שכותב לה זמן של עכשיו ואיכא מ"ד כיון דאיכא סהדי דאיתתיה הות וידיע לסהדי זימנא קמא כתבי מההיא זימנא ומסתברא אי ידעי סהדי זימנא קמא כתבי ההיא זימנא ואי לא ידעי כתבי מהשתא ובמוחלת אין כותבין אלא (ז) מזמן של עכשיו וכן אם מכרה כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת [א] אבל אם מכרה (ה) לאחר בטובת הנאה א"צ לכתוב לה כתובה אחרת (ו) שמפני

ב"י

כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו שכתבת שנהגו במקומך להרס נשים ולהתייחד עמהן ולדור ביחד בלא חופה ובלא ברכה מנהג רע הוא זה והייבים הקהל לבטלו כי אז"ל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ועוד ידעתי כי הם בועלי נדות דאורייתא כי הן בושות לטבול כל זמן שלא הכניסה לחופה והטאת הקהל הוא אם לא יבטלו הרעה הגדולה הזאת עד כאן לשונו (ה) ודינים לענין ירושה נתבאר בסימן נ"ו וכתב הר"ן בריש כתובות כתב בעל העיטור שאין מכניסים אותה לחופה עד שיכתוב כתובה שקודם לכן אסורה לבעלה וכן דעת הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות והא ודאי לא נהירא מדאמרינן לקמן רב אמי ברא למיבעל בתהלה בשבת וכו' א"ל אתפסוה מטלטלי ובודאי ביום רביעי כנסה דלא עבר אתקנתא דרבנן אלמא שרי לכנסה בלא כתובה וכן בדין שלא מצינו שתהא אסורה להתיחד בלא כתובה וטעמא דמילתא משום דאיסורא דביאה בלא כתובה מדרבנן בעלמא הוא (ב) ועוד מפני שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה ועוד דלא מיתסרא אלא משום דלא סמכה דעתה שהרי מתנאי ב"ד יש לה עכ"ל. כתבו הגהות מיימון פ"י מהלכות אישות נהגו החזנים לכתוב הכתובה וכותבין בכאן מקום שילכו למהר לעשות כנואין ושיחתמו שם העדים ואמת הדבר כי בריש פרק אחד דיני ממונות (לב.) משמע דכשר מ"מ קשה בעיני ר"י לעשות כן לכתחלה מדאמר להו רב לספרי (בגיטין פ׳) כי יתביתו בדיני אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי מספר המלות ורא"בי"ה קבל מאביו דאם הקדים הכתובה והזמן ביום ונעשה הקנין בלילה כשר כדאמרי' פ"ב דגיטין (יח׳) כתובה כמעשה ב"ד דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה מיהא התוספות פירשו דפסול משום התוספת דלית ליה קלא ומיהו אם עשה הקנין ביום יכולין לחתום מתי שירצו כדאמרינן התם (ב"ב קעב׳) כי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה עכ"ל וז"ל התוספות בפרק ב' דגיטין יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחתמה במ"ש ואין נכון לעשות כן משום תוספת דדילמא לית ליה קלא ומיהא היכא דקנו מיניה ליכא למיחש מידי כדאמרינן אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דאקניתו ביה עכ"ל:

כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח אפילו לדברי הרשב"א שמכשיר כתובה שנכתבה ביום ונחתמה בלילה היינו דוקא במנה ומאתים ולא בתוספת ולא בנדוניא (ג): ומ"ש והבעל נותן שכר הסופר משנה בפרק גט פשוט (דף קסז): ומ"ש שחכמים תקנו כתובה לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ארישא קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה ואתא לפרושי מאי כתובה וקאמר שחכמים תקנו כתובה לאשה וכו': ומ"ש ואפי' אם ירצה לייחד לה כתובה במעות או בשאר מטלטלין אין שומעין לו וכו' משנה ובריית' ס"פ האשה שנפלו (דף פא:): ואם כתב לה כתובה ונאבדה או שמחלה לו עליה וכו' צריך לכתוב אחרת וכו' בפרק אע"פ (דף נד:) תנן ר"י אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של ק"ק והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך מנה ולאלמנה שטר של מנה והיא כותבת לו שנתקבלתי ממך נ' זוז רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה מק"ק ולאלמנה ממנה ה"ז בעילת זנות ובגמרא (דף נו: נז׳) אתתיה א דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא אירכס' כתובתה אתו לקמיה דרב יוסף א"ל הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו ב' או ג' שנים בלא כתובה א"ל אביי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו א"ל אי הכי זיל כתוב לה ופרש"י זו דברי רבי מאיר דאמר כל הפוחת לבתולה מק"ק ואפילו בתנאה והתנאי בטל קרי לה בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה וה"נ לרבי מאיר הוא דאסור לשהות עם אשה שאבדה שטר כתובתה ואפילו אית לן דלא מפסדה בהכי דגביא בתנאי ב"ד לא סמכה דעתה דאמרה כי תבעינא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת זנות היא: א"ה זיל כתוב לה כתובה אחריתי והא דאמרינן לעיל לא כתב לה כתובה בתולה גובה ר' ואלמנה ק' מפני שהיא תנאי ב"ד ואוקימנא כרבי מאיר התם במקום שאין כותבין דכולהו אתנאי קא סמכי א"נ במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור הוא:

כתב הרשב"א ב שנשאל על מי שנתן קבלן לאשתו בכתובתה והתנה עמה שיהא הוא פטור אם היא מותרת והשיב דאסורה לו דכיון שאין לה על בעלה כלום תהא קלה בעיניו להוציאה: **ובנאבדה** כתב בעל העיטור איכא מאן דאמר שכותב לה זמן של עכשיו ואיכא מאן דאמר דכיון דאיכא סהדי דאיתתיה היא וכו' ובמוחלת אין כותבין אלא מזמן של עכשיו זה פשוט דכיון דמחלה אודא ליה שיעבודא קמא: ובן אם מכרה כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת אבל אם מכרה לאחר בטובת הנאה א"צ לכתוב לה כתובה אחרת

ב"ח

היה המעשה שאירע כן ומכל מקום מן הדין לכתחילה היה ראוי שתהיה לה כתובה קודם חופה וזהו שרבי אמי לא שאל להם אם היה לה כתובה לפי שהשב שעשו כראוי לעשות וזהו דעת רבינו עכ"ל ה' המגיד ודברים אלו כתבן גם הר"ן ז"ל ריש כתובות באריכות וב"י מביא קצתו וזה שכתבו ז"ל להשיב ע"י הרמב"ן מדלא שאל ר' אמי כי הוה ברא למיבעל בתהלה בשבת אי הות כתיבה כתובה אלמא דמנהגן היה לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה נראה לפע"ד דאין זו תשובה כלל דאעפ"י דמנהגן היה ליכנס לחופה קודם שיכתבו הכתובה מ"מ לא היה בועל אותה אלא לאחר כתיבת הכתובה וכששאלו לרב אמי אי שרא למבעל בתחילה בשבתא ואי לאו משום איסור בעילה בשבת לא היה כאן שאלה קסבר ר' אמי מכללא דקודם שבת כתיבה כתובה אבל לעולם בשעת כניסה לחופה לא היה נכתבת דכך היה מנהגן ומ"מ נראה להכריע כדעת הרמב"ם ורבינו דאפילו את"ל דבשני דר' אמי כך היה מנהגן להכניס לחופה מקודם שיכתבו הכתובה וכדכ' הרמב"ן ומ"מ כיון דהזינן השתא בהך עובדא דרבי אמי דהוה בעי למיבעל נמי קודם כתיבת כתובה בהרי אי לאו דא"ל רבנן לרב אמי והא לא כתיבא כתובתה הוה בעל לה אלמא דלאו כולי עלמא דינא גמירי וטעו בהא מלתא למבעל לה מקמי כתיבת כתובה הילכך אין לו להכניסה לחופה עד שיכתוב הכתובה תחלה כדי שלא יבא לידי איסור לבא עליה קודם כתיבת הכתובה ולפי זה יבא על נכון לשון הרמב"ם שכתב וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה וכו' ולא כתב אסור דלמאי שכתבנו לא למדנו מהך עובדא אלא שצריך לעשות כך שלא יגיע לידי איסור אבל איסור לא שמענו ורבינו הפריז על המדה וכתב אסור להתייחד וכו' דאיסורא ודאי לא שמענו ודו"ק: **ומ"ש** שחכמים תקנו כתובה וכו' פירש ב"י ארישא קאי שכתב אסורה להתייחד קודם שיכתוב לה כתובה ואתא לפרושי מאי כתובה וקאמר שחכמים תקנו כתובה וכו' ולי נראה דרבינו בא לפרש הטעם לאיסור זה שלא יבא עליה מקמי כתיבת הכתובה ואמר שזהו לפי שחכמים תקנו כתובה לאשה ולא הויא דאורייתא להכי לא סמכה דעתה ואעפ"י שיש לה מתנאי ב"ד וז"ש עוד ואפילו אם ירצה ליחד לה כתובה וכו' כלומר דאעפ"י כן תהא קלה בעיניו להוציאה דיאמר לה הנה כתובתיך מונחת ליך על השלחן טלי כתובתיך ואתי ולהכי צריך שיכתוב לה שטר וכו' דהשתא לא תהא קלה בעיניו להוציאה כיון שכל הנכסים משועבדים לה כתקנת שמעון בן שטח בס"פ האשה שנפלו כתבו התוס' והרא"ש והמרדכי ר"פ אעפ"י דיכול אדם לשעבד עצמו אף על פי שאין לו נכסים בשעת נישואין וכל נכסיו שיהיו לו אחר כך משועבדים לה והרשב"א בתשובה סימן תתקל"ד כתב דוקא כשכתב לה דרך שיעבוד אבל אם לא שיעבד עצמו אלא נתן לה במתנה דבר שאינו בעין לא זכתה אפילו באגב והרא"ש בתשובה פסק דקנה ע"י אגב ועיין בח"מ סימן ס' לשם יתבאר בס"ד: **ואם** כתב לה כתובה ונאבדה וכו' ונראה דהיינו דוקא במקום שכותבים כתובה דאילו במקום שאין כותבין אלא דאיהו כתב לה כתובה ונאבדה כבר כתב רבינו על שם הרא"ש בסימן ק' דאינו נאמן לומר פרעתי וחולק על הרמב"ם ע"ש וא"כ לפי זה א"צ לכתוב אחרת. **ומ"ש** או שמחלה לו עליה שכתבה לו התקבלתי פירוש אבל במחילה בעלמא לא הויא מחילה כשכבר נשואה כ"כ מרדכי פרק החובל ואתא רבינו לאשמועינן דבמחילה נמי לא צריך לכתוב אחרת אלא דוקא כשכתבה לו התקבלתי אבל במחילה בעלמא בלא כתיבה לאחר שכבר נשואה כיון דלא הויא מחילה א"צ לכתוב אחרת ומיהו אם התנה הבעל כשנשאה לפחות מעיקר כתובה או שכתב לה ק' ור' ומחלה לו עליה דאפילו כתבה לו התקבלתי תנאו בטל כיון שהתנה כך בשעה שנשאה כמ"ש רבינו בסוף סימן ס"ט אפ"ה צריך לכתוב לה אחרת דכיון דא"ל לא אית לך כתובה לא סמכה דעתה וה"ל בעילת זנות כמו שיתבאר לשם בס"ד ועיין בתוספות פרק אעפ"י דף נ"א בד"ה מני ר"מ אך קשה מהא דהביא רבינו דברי הרמב"ם לקמן בסימן ק"ה המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים כשאר מוחלין וכו' אלמא דאפילו במחילה בעלמא הויא מחילה אף לאחר שכבר נשאה דלא כמ"ש המרדכי פרק החובל וכדמשמע מדברי רבינו כאן וי"ל דרבינו לא הביא דברי הרמב"ם לקמן אלא לאשמועינן דאעפ"י דשטר כתובתה בידה הוי מחילה כשכבר נשאה ואעפ"י שאין שם לא קנין ולא עדים מיהו כתיבה ודאי בעינן לדעת רבינו שהאשה כתבה לו התקבלתי ומודית בכך והוי מחילה בכתיבה זו בלא קנין ובלא עדים: וכן אם מכרה כתובתה לבעלה וכו' ה"א בפרק החובל ומילתא דפסיקא נקט דבמכרה כתובתה בסתם לבעלה צריך לה כתובה אחרת אבל מכרה לאחר בסתם א"צ לכתוב ומיהו אף במכרה לבעלה איכא לאשכוחי שא"צ לכתוב לה כתובה אחרת כגון דמכרה שאם ימות בעלה שלא

תגבה

דרכי משה

כו (א) וע"ל סי' קע"ו דמשמע דבמקום דלא יוכל לגרש כ"א ברצון האשה אין לחוש כ"כ בכתובה וא"כ בזמן הזה דאין מגרשין בע"כ יש להקל בדבר ואולי יש לחלק ועיין לקמן: (ב) וע"ל סי' ס"א אם מותר ליכנס תחת ההופה קודם שנכתבה הכתובה: (ג) וכן כתב המרדכי פ"ב דגיטין ע"א וכן הוא שם בהגהות אשירי וכן כתב הר"ן שם ע"א דף הקס"ג כתב עוד המרדכי פ"ב דגיטין ע"ד וסמכו חכמי הקהל לחתום הכתובה קודם הברכה דאיכא אימתא דצבורא לשקר וגם העדים חותמים קודם הברכה וליכא משום מיחזי כשיקרא כיון דעסוקים באותו הענין ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הברכה שבבר הקנין נעשה בפניהם עכ"ל ובהגהות אשירי פ"ב דגיטין כתב דנהגו לכתוב בע"ש ולחתום במ"ש משום דקלא אית ליה משעת הכתיבה אפי' לענין תוס' מיהו טוב לקבל קנין מיד וע"ש וכתב בא"ז דנהגו העדים לחתום על הכתובה שקראו תחת החופה אע"פ שלא שמעו העדים הקריאה ולא שפיר עבדי מ"מ כיון דנהגו ואין למחות בידם שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות עכ"ל: (ד) וכתבו התוס והרא"ש והמרדכי ריש אע"פ דיכול לשעבד עצמו אע"פ שאין לו נכסים בשעת הנשואין וכל נכסיו שיהיה לו אחר כך משועבדים לה וכתב הרשב"א בתשובה סי' תקל"ד דוקא כשכתב לה דרך שיעבוד אבל אם לא שיעבד עצמו אלא שנתן לה במתנה דבר שאינו בעין לא קנתה אפי' באגב ובתשובת הרא"ש פסק דקנתה ע"י אגב וע"ש וצ"ע בדברי התוספות והרא"ש והמרדכי ריש אע"פ ובח"ה סי' ס' נתבאר בדין זה: (ה) הא בלאו הכי לא מהני מחילה וכן הוא במרדכי פרק החובל: (ו) ובנ"י פרק החובל דף ל"ב ע"ב משמע דאסור לכתוב הכתובה בשם הקונה דהואיל ואין הכתובה בשם האשה הוי כמי שאין לה כתובה

פרישה

שחכמים תקנו כתובה כו' ארישא קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה ואתי לפרושי מאי כתובה וקאמר שחכמים תקנו כו' כ"פ): (ג) **אין** שומעין לו דלא סמכה דעתה עליהן דשמא נאבדו או נשרפו (וי"א הטעם כיון שתהא כתובתה מוכנת לפניו ליתן לו מעות או מטלטלין תהיה ג"כ קלה בעיניו להוציאה כ"פ) (שכתבה לו התקבלתי הא בלאו הכי לא מהני מחילה כ"פ): (ג) **בעיקר** הכתובה דהיינו מאתיים לבתולה ומנה לאלמנה (אבל התוספת א"צ לחזור ולכתוב לה כשמחלה אם לא בנאבדה כ"פ):

(ד) **מזמן** של עכשיו דכיון שכבר נמחל שיעבודה דהרי מחלה לו אזיל לה שיעבודא קמא ולמ"ש בח"מ סימן מ"ט וג"ש: (ה) **לאחר** בטובת הנאה הא דנקט כשמכרה לאחר בטובת הנאה

דרישה

וכדי לשבבה על בעלה והא ראיה דשם לפני זה כתב הרא"ש דר"ל דאפילו הסינומא פ"ג הכלה אסור לראות כ"א בשעה שעושין הסינומא שואלין למי עושין סינומא זו ועי"ז נתוודע שכלה זו בתולה היתה ע"ש ש"מ שגם זה בכלל איסור הוא ואפ"ה מסיק שם דגם עליה מותר לראות משמע ליה לרבינו דהכל מותר אפילו תכשיטין וה"ט דבכלה הקילו במקצת משום חיבוב אבל כ"ל דלא התירו משום כדי להעיד עליה שיצאת בסינומא כדי ליתן לה מאתים דזה לא מצינו דמחוייבין לדקדק אחר זה גם הרא"ש לא כתב שם אלא י"א דיום ראשון מותר דאם לא כן מי יעיד עליה שיצאת בהינומא ואינו רוצה לומר שצריכין לדקדק ע"ז אלא אלשון הגמרא קאי שקאמר שם שזהו סימן לבתולה ליתן לה מאתים והגמרא ודאי לא ברשיעי עסקינן שמסתכלין בה שלא כדת ומפ"ה כתב נמי שם טעם אחר דיש אומרים שהוא מותר ביום ראשון כיון שהוא עיקר

הקונה ומסיק דליתא: סי' כו [א] **אבל** (אם מכרה לאחר בטובת הנאה כו' אבל אסור לכתוב בשם הקונה · הואיל ואין הכתובה בשם האשה הוי כמו שאין לה כתובה כלל כ"י פרק החובל

וכתב

חידושי הגהות

ו א כ"ה בגמרא אמנם גירסת הרי"ף והרא"ש רמי בר פפא: ב תשובה זו היא בספר תולדות אדם לרשב"א סי' נ"ח:

ומקשינן

שמפני זה לא תהא קלה בעיניו להוציאה שאם יוציאנה צריך לפרוע הכתובה ללוקח כמו שהיה נותן לה (ו) ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכותבה יכול ליחד לה מטלטלין (ז) בשבילה כדי שיבעול ויכתוב לה מיד אח"כ וכתב הרמב"ם (ז) [ג] וכן אם העידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה מאתים או ק' זהובים ה"ז מותר עד שיהא לו פנאי לכתוב לה וכמה שיעור הכתובה (ח) לבתולה מאתים ולאלמנה מנה (ט) ואם ירצה להוסיף מוסיף וזה התוספת שמוסיף יש דברים שדינו בהן כדין עיקר הכתובה ויש דברים שהוא חלוק בהן מעיקר הכתובה כאשר יתבאר (י) לקמן בע"ה

הגה היא מהיורשין את כתובתה וגם שלא תוכל למכרה עוד בטובת הנאה אבל אם בא לגרשה צריך ליתן לה כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכ"כ במרדכי בפרק נערה כתב כ"י בפרק החובל דבמכרה כתובתה לאחר בטובת הנאה נמי אסור לכתוב הכתובה בשם הקונה דהואיל ואין הכתובה בשם האשה הוי כמו שאין לה כתובה כלל כ' ב"י ולשון ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה וכו' פשוט הוא דארישא קאי שכ' אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה עכ"ל : כתב הרמב"ם וכן אם העידו וכו' וז"ל בפ"י מאישות וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו וכו' אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ר' ה"ז מותר וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב עכ"ל ומפרש רבינו מדכתב עד שיהא לו פנאי לכתוב ולא אמר נמי או עד שקנו עדים מידו אלמא דתקנת חכמים הוא דוקא שיכתוב לה שטר אבל קנו מידו לא אלא דבדיעבד אפילו בקנין בעדים סגי ומש"ה כתב תחלה וצריך לכתוב כתובה וכו' דדוקא כתיבה ואח"כ כתב דבדיעבד ה"ז מותר בשקנו מידו או בהתפסת מטלטלין ואתרווייהו קאמר עד שיהא לו פנאי לכתוב ולכן כתב תחלה קנו מידו ואח"כ נתינת מטלטלין להורות דאפילו בנתינת מטלטלין דוקא עד שיהא לו פנאי כל שכן בקנו מידו בעדים כמו שאפרש בס"ד דנתינת מטלטלין עדיף מקנו מידו במקום שכותבין דלא סמכה דעתה כלל אפילו ליום וליומים זהו דעת רבינו בהבנת דברי הרמב"ם ולא כמו שהבין ה' המגיד וב"י דלא כתב הרמב"ם ע' שיהא לו פנאי אלא אתפיסת מטלטלין אבל קנו מידו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי וכתב ב"י על רבינו ומהרי"ק דלא דקדקו בהבנת לשון הרמב"ם ולפע"ד דדקדק על נכון וז"ל הסמ"ג אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה ק' או ר' במקום שאין כותבין וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתהו אף במקום שכותבין הרי זה מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב כדאיתא פ"ק דכתובות רק שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו כדמוכח פרק אעפ"י עכ"ל מבואר מדבריו דקנין בעדים לא מהני כלל במקום שכותבין וטעמא דהאשה לא סמכה דעתה כיון דמצי טעין פרעתיך שהרי אין שטר כתובתה בידה ואפילו ליום ויומים לא סמכה דעתה כלל אבל במקום שאין כותבין דאית לה בתנאי ב"ד סמכה דעתה דלא מצי טעין פרעתיך אלא דאכתי הוה מצי טעין דהתנה בשעת הקידושין שלא יתחייב לה בכתובה השתא דקנו מיניה לא מצי טעין מידי ואעפ"י דקי"ל דאפי' אם התנה שלא תהא לה כתובה אית לה כתובה היינו דוקא כשרוצה לקיימה אבל באינה רוצה לקיימה ודאי דתנאי קיים וכדכתב הרא"ש והר"ן בפרק אעפ"י ומביאו ב"י בסמוך אבל וכל הפוחת משיעור כתובה וכיון דמצי טעין השתא מיד אם אינו רוצה לקיימה שהתנה עמה שלא יהא לה כתובה והמע"ה הילכך צריך קנין בעדים אפילו במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין לא מהני קנין בעדים כלל ולפי זה ניחא הך עובדא דרב אמי דנכנסה לחופה אע"ג דלא הוה כתיבה כתובתה משום דנסמכו על דקנו מיניה בעדים ולפי דבמקום שכותבין אין מועיל קנין בעדים הקשו לו רבנן והא לא כתיבא כתובתה ועידי קנין אין מועילין וא"ל אתפסוה מטלטלין ואפשר דאפילו נפרש דברי הרמב"ם כפירוש ה' המגיד וב"י דעדי קנין חשוב ככתיבה ומותר אפילו לכתחילה אין זה אלא במקום שאין כותבין וכמו שכתוב הסמ"ג והכי משמע מלשון הסמ"ג שכתבה כלשון הרמב"ם אלא שהוסיף לפרש אבל וקנו ממנו במקום שאין כותבין ואבל התפסת מטלטלין הוסיף אף במקום שכותבין כנראה שבא לפרש דברי הרמב"ם ונמצא דעכשיו במקום שכותבין אין לסמוך על עידי קנין אפילו ליום או יומים וז"ל המרדכי והא לא כתיבה כתובת' א"ל אתפסוה מטלטלי כדי כתובתה פירוש שיעור כתובתה ומכאן סמך ריב"א דשטר כתובה ראיה בעלמא הוא ואי אירכסא כתובתה אינה אסורה לו דהא איכא עידי קנין והא דאמר אסור לאדם וכו' היכא דליכא עידי קנין ולא הקנה לה על כתובתה וספר המצות כתב דוקא יום אחד או ליומים עד שיכתבו לה וכן פסק נמי בספר אביאסף דאפילו על התפסת מטלטלין לא התירו אלא בשעת הדחק וכו' עכ"ל פירוש ר"א קשיא ליה דאי איתא דתקנת חכמים הוא דאסור לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה א"כ מאי קאמר רבי אמי אתפסוה מטלטלין סוף סוף אסור לדור עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ולכן פירש דמכאן מוכח דתקנת חכמים לא היתה אלא שאסור לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת כשאין עליו חיוב כתובה בעדי קנין אבל שטר כתובה ראייה בעלמא היא ולהכי סגי בהתפסת מטלטלין וממילא אי אירכסא כתובתה אינה אסורה לו דס"ס איכא עליו חיוב כתובה ע"פ עידי קנין והא דאמר אסור לאדם וכו' היכא דליכא עידי קנין לפנינו שהקנה כבר בפניהם וגם לא הקנה לה עכשיו על כתובתה אחר כך אמר וס"ה כתב וכו' והוא חוזר על התפסת מטלטלין שמותר לקיימה בתפסוה מטלטלין דוקא ליום אחד או ליומים עד שיכתבו לה וע"ז כתב וכן פסק בספר אביאסף דאפילו על התפסת מטלטלין לא התירו אלא בשעת הדחק אבל אי אפשר לפרש דס"ה קאמר יום או יומים על עדי קנין דהא מפורש בדבריו דעידי קנין מועילין דוקא במקום שאין כותבין ואפילו היכא דאית ליה פנאי א"צ לכתוב ובמקום שכותבין אסור אפילו יש לו פנאי אלא כדפרישי' אבל מהרי"ק בשורש ס"ד הביא מדברי המרדכי שרצונו לומר דהסמ"ג ואביאסף כתבו דקנין בעדים אין לעשות ע"י הדחק ואולי היה מהרי"ק מעיין בספר הסמ"ג גופיה לא היה כותב כך ואין ספק דטעותא מוטעת שבמרדכי נזדמנה לפניו כמו שהוא נדפס בהגהות אשר"י אבל הגירסא הנכונה כאשר העתקתי מספר מוגה והעולה מכל דברינו אלא דלדעת הסמ"ג בהתפסת מטלטלין מהני כשאין לו פנאי ליום ויומים אף במקום שכותבין אבל עידי קנין לא מהני אפילו ליום ויומים במקום שכותבין אבל במקום שאין כותבין מועיל עידי קנין אפי' יש לו פנאי וכך הוא להרמב"ם כנראה מדברי הסמ"ג שכך הוא מפורש ברמב"ם אבל דעת רבינו אינו כן אלא מפרש דבעידי קנין נמי מותר ליום או יומים להרמב"ם ויש להקשות דא"כ למה אמר ר' אמי לתלמידו אתפסוה מטלטלין דצריך לקבל עליו אחריות אבידה וזולא וגם צריך לשומם שיהא שוים כדי חוב כתובתה ואמאי לא קאמר

אחרת וכו' מבואר בגמרא פרק החובל (פט י) וכתבו הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכתבה יכול לייחד לה מטלטלים בשבילה וכו' בפ"ק דכתובות (דף ז' י) רב אמי שרא למיבעל בתחלה בשבת א"ל והא לא כתיבה כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי : ומ"ש רבינו ויכתוב לה מיד אח"כ כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות אישות וכתב הרב המגיד שהטעם מפני שהחכמים תקנו שיהו כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה ולשון ומיהו שכתב רבינו פשוט הוא דארישא קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה וכתב סמ"ג אהא דתפסוה מטלטלי שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו כדמוכח בפ' אע"פ (נו י) עכ"ל וכ' הרמב"ם וכן אם העידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה וכו' ה"ז מותר וכו' בפ"י מהלכות אישות כתב בלשון הזה וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואחר כך יהיה מותר באשתו וכמה הוא כותב לה וכו' אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ק"ק ה"ז מותר וכן אם נתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב עכ"ל וכתב הרב המגיד אחד הכותב וכו' פשוט הוא שהקנין הרי הוא כאילו נכתב וג"כ ידוע דסתם קנין לכתיבה עומד ע"כ ודברי הרמב"ם מבוארים דבקנו מידו אע"פ שיש לו פנאי לכתוב אם רצה שלא לכתוב עכשיו אלא שביק ליה למחר וליומא אחרא שרי דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד הוי כאילו נכתב וזהו שכתב אחד הכותב כתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו ה"ז מותר דמשמע בהדיא דסתם קנין אע"פ שלא נכתב דינו שוה לכותב ממש ובשניהם מותר לגמרי ולא כתב עד שיהיה לו פנאי לכתוב אלא בנתן לה מטלטלין כנגד כתובתה ומטעמא דפרישית וזה שלא כנראה מדברי רבינו שכתב בשם הרמב"ם על העידו עליו עדים וקנו מידו מותר עד שיהיה לו פנאי לכתוב לה ולא דק דעד שיהא לו פנאי לכתוב לא קאי אלא למתפיס מטלטלין אבל קנו מידו מותר אע"פ שיש לו פנאי וכמו שכתבתי ודבר פשוט הוא בעיני בדקדוק הבנת לשון הרמב"ם ומהרי"ק כתב בשורש ס"ד אשר שאלת אם אחד מקבל קנין על הכתובה ועדיין לא חתמו העדים האם מותר לשהות אצל אשתו או לא לע"ד נ"ל דאין להתיר אלא ע"י הדחק כגון בשבת או רוצה לכנוס אחר ששכח אז מותר לפי שעה ויכתוב לה תיכף אח"כ אבל לסמוך לכתחלה על עידי הקנין פשיטא שאין לעשות ואע"ג שכתב המרדכי בריש כתובות שסמך ריב"א על עידי הקנין ומשמע אפילו כשיש פנאי לכתוב גם הוא כתב בשם אביאסף והסמ"ג שאין לעשות כן אלא ע"י הדחק וכדפי' וכ"כ גם הרמב"ם וכ"כ הטור דבתראה הוא וכן ראוי לנהוג מאחר שרבינו ואחרונים הסכימו לזה עכ"ל ותמהני עליו שכתב שדעת הרמב"ם היא שאין לסמוך על הקנין אלא ע"י הדחק וכשיהיה לו פנאי יכתוב והרי לשונו מוכיח בהדיא דכשקנו מידו דינו שוה לכותב כתובה ממש וכמו שהוכחתי ואפשר שנמשך אחר דעת רבינו בהבנת דברי הרמב"ם ולא דק (ח) : ובכמה שיעור הכתובה לבתולה ק"ק ולאלמנה ק' פשוט במשנה פרק נערה (דף נא.) ובכמה דוכתי : ומ"ש ואם ירצה להוסיף מוסיף משנה בפרק אע"פ (דף נד :) ומקשה בגמרא פשיטא ומשני מ"ד קיצותא עבדו רבנן שלא לבייש את מי שאין לו קמ"ל : וכתב הר"ן ומהא שמעינן דמצי למיכתב סתמא ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך דאם איתא דלא שרי אלא במפרש עיקר כתובה והדר מוסיף כך וכך היכי תיסק אדעתין דליתסר ומאי כיסופא איכא בהכי וכי אילו בעי למיתב מדיליה מי לא מצי יהיב אלא ודאי במכתב סתמא עסקינן דבהכי מצי ס"ד למיחש אכיסופא כיון שלזו כותבין מוהר אחד ולזו מוהר אחר ואפילו הכי בכהאי גוונא מסקינן דשרי עכ"ל (ט) : וזה התוספת שמוסיף יש דברים שדינו בהן כדין עיקר הכתובה ויש דברים שהוא חלוק בהן

דרכי משה

כתובה כלל עכ"ל וכתב מהרי"ל בא שאמר לסופר תהא הכתובה אצלך עד שישלם לך הבעל שכר הסופר דאסור לשהות אצלו הואיל ואין כתובה בידה : (ז) והר"ן פרק קמא דכתובות ע"ב דף תס"ח מסתפק אי מותר לייחד מטלטלין בשבת משום דהוה בקונה קנין בשבת : (ח) כתב הגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"ג דאם כתב לה כתובה בקדושי טעות אע"פ שחזר אח"כ וקדשה שנייה אפ"ה כתובה הראשונה קיימת וכ"פ בתשובת מהרי"ו סי' ז' : (ט) וכן כתב המ"מ פרק י' דאישות בשם הרמב"ן וכן כתב הריב"ש סימן ס"ה אמנם במרדכי ע"ג פרק קמא דכתובות משמע דאסור לעשות כן אלא במשפחה שמנהגם כך אבל באחרים צריך לכתוב מנה או מאתים ואחר כך להוסיף מה שירצה וכן נוהגין בזמן הזה דכותבין כל הכתובות שוין לבתולות בשוה ולאלמנות בשוה וקורין זה הכתובה תחת החופה ואחר כך מוסיף כל א' מה שירצה כתב הריב"ש בתשובה סימן ס"ה אשה שנכתבה בכתובתה ודין גרוניא דהגעלת ליה מאה דינרי זהב והוסיף לה מדיליה נ' דינרי זהב סך הכל מאה וחמשים דינרי זהב או תוספת אחר אין העיקר הכתובה דהיינו מנה או מאתים בכלל זה דאין עיקר הכתובה בכלל

דרישה

וכתב מהרי"ל במאמר שאמר לסופר תהא הכתובה אצלך עד שישלם לך הבעל שכר הסופר דאסור לשהות אצלה הואיל ואין הכתובה בידה ד"מ כ"פ) : [ג] וכן אם העידו עליו עדים כו' עד שיהא לו פנאי לכתוב לה וז"ל הרמב"ם אחד הכותב את הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה ק' או ק"ק ה"ז מותר וכן אם נתן לה מטלטלים כנגד כתובתה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב עכ"ל וכתב עליו ה"ה שהקנין הרי הוא כאילו נכתב שסתם קנין לכתיבה עומד עכ"ל וכתב ב"י ודברי הרמב"ם מבוארים וכו' עי' בב"י עד בדקדוק הבנת לשון הרמב"ם עכ"ל וכן מהרי"ק בשורש ס"ד הבין גם כן דברי הרמב"ם כמו שהבינו רבינו וב"י תמה עליו · ובאמת שסברא נכונה היא דבקנו מידו צריך לכתוב לה כתובה הואיל שאין השטר כתובה בידה לא סמכה דעתה וזה דעת רבינו והלכך אפשר ליישב על פי הדוסק ומש"ה כתב רבינו בשם [illegible]

פרישה

'הנאה ובשמכרה לבעלה נקט סתם 'מכרה 'כתובה 'לבעלה היינו בכל מקום נקט רבותא בבעלה הוי רבותא אע"ג דמכרה אותה לו בהרבה דמים אפ"ה צריך לכתוב אחרת ובשמכרה לאחר הוי רבותא דאף על גב דלא מכרה אותה אלא במעט דמים וה"א תהיה קל בעינו להוציאה קמ"ל דאפילו הכי אין צריך לכתוב לה אחרת :

(ו) ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כו' (אדישא קאי שכתב לעיל אסור להתייחד עם הכלה כו' כ"פ) נ"ל רמ"א בד"מ גם בש"ע כ"כ בס"ס ג' ז"ל וע"ל בסימן קע"ז (צ"ל קי"ז או קי"ט כ"פ) דבמקום שאין מגרשין כ"א מרצון האשה א"צ לכתוב כתובתה א"כ בזמן הזה במדינות אלו שאין מגרשין בע"כ מפוט חרם ר"ג וכמ"ש לקמן בסימן קי"ט היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה אבל אין המנהג כן ואין לשנות ואולי יש לחלק עכ"ל : (יכול ליחד לה מטלטלין ויקבל עליו אחריות אם יאבדו אם יוזלו כ"כ בש"ע כ"פ) :

(ז) וכן אם העידו עליו עדים [illegible] (ח) לבתולה ר' [illegible] (ט) ואם ירצה להוסיף [illegible] (י) לקמן [illegible]

בע"ה כתב רב האי שא"צ קנין בשעת נשואין (יא) במה שנתן לה דתנאי כתובה ככתובה דמי כי היכי דבשעת קדושין (יב) לא בעי קנין מדרב גידל [ג] וכתב בעל העיטור (יג) ואי כתב לה בשעת קידושין ומגרש לה גביא ולא אמרינן אדעתא למשקל ומיפק מיניה לא אקני לה וכן שדר רב שר שלום גאון והסכימו עליה כל בני מתיבתא: וכל הפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות לא מיבעיא אם כתבה לו אח"כ התקבלתי ממך הכתובה או מקצתה דאז אין לה כתובה כיון שמחלה דפשיטא דהויא בעילת זנות אלא אפי' התנה בשעת קדושין שלא יהא לה כתובה או שפיחת משיעורה אע"פ שתנאו בטל ויש לה כתובה משלם אפ"ה בעילתו בעילת זנות היא כיון שהיא סבורה שאין לה ולא סמכה דעתה כתב ר"ת דכתובת בתולה מן התורה ומשערין אותה בכסף צורי [ד] והוא נ' סלעים שכל סלע ד' דינרין ורבי' מאיר וכל הגאוני' כתבו שהוא דרבנן

בית יוסף

שהן מעיקר הכתובה כאשר יתבאר לקמן בסימן נ"ג וסימן ק': כתב רבינו האי שאין צריך קנין בשעת נשואין במה שנתן לה וכו' (י) וכתב בעל העיטור ואי כתב לה בשעת קדושין ומגרש לה גביא וכו' זה נראה שחולק על מ"ש רבינו בסימן נ"ה כתב הר"ן בר"פ אע"פ אמרינן בירושלמי שהמוסיף להבתו אפילו לאחר שכנסה באמירה בעלמא סגי ולא צריך למיקניא מיניה דומיא דמאי דאמר רב גידל עמדו וקדשו קנו הם הם הדברים הנקנין באמירה ופירשו טעמא התם משום דרוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור-בה ב ומקשינן ויכולה היא ומפרקינן מעיקר ליה ומשכך לה וז"ע משום דלא אשכחן כולו האי בגמרא דילן אדרבה בגמרא משמע דלית לן האי סברא כמו שאכתוב לפנינו בס"ד: **וכל** הפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות ל"מ אם כתבה לו אחר כך התקבלתי וכו' אלא אפילו התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה כתובה וכו' אפ"ה בעילתו בעילת זנות כיון שהיא סוברה שאין לה ולא סמכה דעתה כ"כ הרא"ש בפרק אע"פ אעובדא שכתבתי בסמוך דאהתיה ד דרמי בר פפא אירכס כתובתה וגם הר"ן כתב שם ומשמע הכי קי"ל כר"מ ה"מ במאי דקאמר דהפוחת לבתולה מק"ק וכו' בעילתו בעילת זנות אבל במאי דקאמר תנאו בטל בה קי"ל כותיה דע"כ כנו נומר ר"ת תנאו בטל אלא משום דס"ל כתובה דאורייתא ומתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אבל לדידן דאית לן דכתובה דרבנן ואפילו בשל תורה כמי בדבר שבממון תנאו קיים הכא ודאי תנאו קיים אלא שאינו רשאי לקיימה בלא כתובה דאף על גב דסבר רבי יהודה דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ותנאו בטל כדאיתא בגמרא הא איכא רבי יוסי דפליג עליה ורבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי אבל הרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות אישות דתנאו בטל ואפילו כתבה לו שנתקבלה מהם כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל משמע דס"ל ז"ל דהלכתא כותיה ולא מטעמיה אלא משום דכתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הילכך כל שהוא רוצה לקיימה תנאו בטל ואפילו הכי הויא בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה (יא) ומיהו אם לא רצה לקיימה תנאו קיים דהא שקלינא וטריא לעיל מוחלת כתובתה לבעלה אם יש לה תנאי דכתובת בנין דכרין אלמא בשלא רצה לקיימה יכולה למחול: כתב ר"ת דכתובת בתולה מן התורה ומשערין אותה בכסף צורי בפ"ק דכתובות (י') א"ר נחמן אמר שמואל חכמים הקנו לבנות ישראל לבתולה ק"ק ולאלמנה ק' וכתבו התוס' משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבה (פט') גבי אין לה כתובה קאמר מ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכו' אלמא סתמא דתלמודא סבר דכתובה דרבנן וקשה דנהגו לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא. ואומר ר"ת דסמכינן ארשב"ג דמתניתין דפרק בתרא (קי:) דמייתי לה נמי בסמוך דאמר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתובה דאורייתא וקי"ל כרשב"ג דמשנתינו והא דאמרינן בהאשה רבה מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון באלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכן כתבו עוד התוספות בפרק האשה רבה בשם ר"י והרא"ש בפ"ק דכתובות כתב סברת ר"ת ואחר כך כתב ורבינו חננאל פירש דקי"ל כרב נחמן דאמר כתובת אשה דרבנן וכל הגאונים הסכימו דכתובת אשה דרבנן ונותנין לה כ' כסף סלע מדינה שמינית של סלע צורי ג"ראיתי מפרשים דאפילו הרגילה לכתוב דחזו ליכי מדאורייתא מודו דכתובת אשה דרבנן וחכמים תקנו כ' כסף מדאורייתא פירוש בשקל האמור בתורה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וסמכוה אקרא דכמוהר הבתולות מש"ה נהיגי למיכתב דחזו ליכי מדאורייתא שלא יטעה אדם לומר כיון דמדרבנן היא לא תגבה אלא חמשים סלע מדינה ודברים של טעם הם והכותב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי לא הפסיד עכ"ל · ועיין בתשובת הריב"ש ס"ו והר"ן כתב בסוף כתובות ולענין הלכה קי"ל כרבנן דכתובת אשה מדבריהם וכמ"ש הרי"ף בסמוך דסוגיין דכולי תלמודא הכי הילכך הני דכתבי כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא טעותא הוא דמדאורייתא לא חזו לה מידי אלא מדרבנן הילכך אינה גובה כלום מכח הכתובה אלא מתקנת חכמים גובה ק"ק של מדינה במקום שאין כותבין עכ"ל ובהגהות המרדכי דסוף כתובות האריך מאד בדבר והעלה דבין כתובת בתולה ובין כתובת אלמנה של כסף צורי והרמב"ם כתב בפ"י מה' אישות דבין כתובת אלמנה בין כתובת בתולה אינה אלא מתקנת חכמים ולא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא מכסף מדינה שהיא ז' חלקים נחשת ואחד כסף נמצא שק"ק זוז של בתולה הם כ"ה זוזים מכסף טהור וק' של אלמנה י"ב וחצי והזוז היא ו' מעין והמעה היא משקל י"ו שעורות נמצא הזוז משקלו מיתקא"ל אחד שהוא דרהם וחצי נמצא שכתובת הבתולה ל"ז דרמא"ש וחצי כסף טהור של אלמנה חצייה שהוא י"ט דרהם פחות רביע והשתא כיון דהרי"ף והרמב"ם והר"ן ור"מ וכל הגאונים סוברים דכתובה דרבנן ומשערין אותה בכסף מדינה לא שבקינן כל הני רבוותא משום ר"ת והרא"ש וכ"ש להוציא ממון ומיהו אם כתוב בכתובה זוזי מאתן או ק' מכסף צרוף בהא ודאי גובה הבתולה שלש מאות דרהם והאלמנה ק"ן דרהם הכל מכסף צרוף וכמבואר בדברי הרב המגיד ומיהו היכא שלא הזכיר כסף צרוף וכ' זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא איכא לספוקי אי מגבינן לה מכסף צרוף וכדכתב הרא"ש והדעת נוטה דלא מגבינן לה אלא כסף מדינה דיד בעל השטר על התחתונה (יג): כתוב

ב"ח

וכן צריך נתרץ קאמר להו דליקנו מידו ואפשר לתרץ דהדא מתרי תקנתא נקט וכן קושיא זו אליבא דריב"א שבמרדכי ולהלכה נראה בעיני עיקר דעכשיו שכותבין כתובה עידי קנין אינן מועילין אפי' ליום או יומים אבל התפסת מטלטלין מועילין ליום או יומים וכך נוהגין אפי' בשעת הדחק דאין סומכין אעידי קנין אלא בהתפס' מטלטלין וכן כשנמצא הכתובה פסולה בעינן התפסת מטלטלי דוקא וכך ראיתי מרבותי והכי נהוג: **כתב** רב האי שא"צ קנין בשעת נשואין וכו' פי' האי תוספת שמוסיף לה צריך ג"כ לכתבו בכתובה ולכללו ביחד עם העיקר ולכתוב בסתמא ויהיבנא ליכי כך וכך כי על כן שנינו ואם ירצה להוסיף מוסיף ולא הייסינן לכיסופא דמביים את מי שאין לו כפירוש הר"ן א"נ ליה מפרשים שכותב והוסיף לה כך וכך על העיקר אפ"ה א"צ קנין על התוספות דתנאי כתובה של תוספת זה שמוסיף על הכתובה ככתובה דמי וכשם שא"צ קנין על כתובתה דאית לה מתנאי ב"ד כך א"צ קנין על תוספת זה דבאמירה בעלמא שפוסק לה ונושא מיד קנתה ויכולים העדים להכתיב התוספות בכתובה ולהחתים שמותם וליתן לה כי היכי דבשעת קידושין וכו' ולמעלה בסימן כ"ח כתבתי דיש פוסקים דחולקים על זה ע"ש ואם לא נכתב התוספת ככל בכתובה לא מיבעיא דאסור לבא עליה דלא סמכה דעתה כיון שלא נכתב בכתובה ולא קנו מידו ולא אתפסוה מטלטלין אלא אפילו מת או גירש אינו גובה להרמב"ם וכבר הזכרתי מזה בסימן כ"ח: **וכתב** בעל העיטור ואי כתב לה בשעת קידושין וכו' נראה דה"פ דכתב לה התוספת בשעת קידושין ומגרש לה לאחר נישואין גביא התוספת שכתב לה בשעת קדושין ולא אמרינן כיון דלא כתב לה בשעת נישואין אלא מקמי נישואין אדעתא דלמישקל ומיפק לא אקני אבל בהתנה וכתב בשעת נישואין פשיטא דאגב חיבת חופה הראויה לביאה גמר ומקני לה לגמרי אף למישקל ומיפק ולא איצטריך לב"ה לאשמועינן אבל אין לפרש דאיירי במגרש לה מקמי נישואין בעודה ארוסה דזה כתבו לעיל בסימן כ"ה מחלוקת הרמב"ם והרא"ש וסתם רבי' כהרא"ש דתוספת אפילו מבני חרי לא גביא אפי' כתב לה וא"כ היאך כתב כאן דברי ב"ה בסתמא כאילו אין חולק עליו ותו דה"ל להביא דברי ב"ה לעיל בסימן כ"ה אצל מחלוקת הפוסקים בדין זה אלא כדפירש' דב"ה לא איירי אלא במגרש לה אחר הנשואין ומשמע דתרתי בעינן בעינן דכ' לה משעת קידושין ומגרש לה בתר נישואין אבל בדלא כתב לה אלא התנה לה תוספת בשעת קידושין וכנסה סתם ומגרש לה לא גביא התוספת כיון דלא התנה לה בשעת נישואין וגם לא כתב לה בשעת קידושין ומשמע נמי דבכתב לה גביא ממשועבדים משעת הקידושין דבשעה שכתב לה נשתעבדו הנכסים · ואיכא למידק במ"ש ומגרש לה ולא אמר נמי ונתארמלה ואפשר דדוקא במגרש לה דמדעתיה דנפשיה קמגרש לה הלכך לא אמרינן אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה אבל היכא דנתארמלה לא שקלא האי תוספת דאמרינן כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אבל אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה והכי אשכחן באלפס"י ובאשיר"י פרק נערה שנתפתתה דמחלקין בין אלמנה לגרושה בדין בגדים דלאלמנה שמין ולגרושה אין שמין וכדכתב רבינו לקמן בסימן צ"ט ולפי זה אפשר דבגרושה נמי דכתב ב"ה הכא דגביא האי תוספת היינו דוקא כשמוציאה בלא טענה אלא שנושא אחרת כאלו הימנה אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני לה כדכ' רבינו לקמן ע"ש ב"ה גופיה ואפשר נמי דהתם דוקא לגבי בגדים הוי דינא הכי אבל מתנה ס"ל לב"ה דאין חלוק אלא אפילו סרחה גביא מתנה דיהיב לה וא"כ ה"ל האי תוספת דכתב לה בשעת קדושין קניא להך מתנה וגביא לה לעולם כשמגרשה בתר נישואין אפילו סרחה עליו וצ"ע: **כתב** ר"ת דכתובת בתולה מן התורה וכו' עד לא הפסיד נראה דבזאת היא בנפקותא שבין ר"ת להרא"ש דלר"ת

דרכי משה

בכלל התוספות עד שיכתוב ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי אלף או כיוצא בזה שאז העיקר בכלל התוספת: (י) וע"ל סי' נ"א: (יא) וכ"כ ה"ה שם וע"ל סי' ס"ט: (יב) כתב מהרי"ו בתשובותיו סימן י"ד מנהג שפירא היה לגבות מטבע ריינוס ג' מאות ובמדינות הללו מגבין לבתולה

פרישה

(יא) **במה** שנתן לה פירוש אם מוסיף לה על מנה ומאתים: (יב) **לא** בעי קנין מדרב גידל פירוש היכא שקודם שקידש אמרינן כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכמה אתה נותן לבנך כך וכך ועמדו וקדשו אמר רב גידל הן הן הדברים הנקנין באמירה משום סיבת שוסתגו' גמרו ומקנו ורבינו הביאו לעיל בסימן כ"א:

(יג) **ואי** כתב לה בשעת קידושין פירוש תוספת כתובה ומביא דברי ב"ה הכא לאשמועינן דכי היכי דתניא תוספת באמירה בשעת נישואין קניא בכתיבה בשעת קידושין וכתב ב"י זה נראה שחולק על מ"ש רבינו בסימן כ"ה עכ"ל ור"ל דהם כתב בשם הרא"ש דתוספת אין לה אפילו כתב לה ע"ש. ודברי ב"י נלע"ד דחוקים מאוד כיון דלעיל סתם רבינו מוסכם מפי הרמב"ם והרא"ש ורב שרירא גאון דליתא להתוספת אף אם כתב לה ולא הביא שום דעת חולקת אזה וכאן סתם איפכא וכתב בשם בעל העיטור ורב שר שלום והסכימו ע"ז כל הגאונים דגביא וכי רב שרירא גאון לא בכלל הגאונים הוה. לכן נלע"ד דהאי הכא דכתב לה בשעת קידושין ואיבת קידושין גורם לומר שבודאי הקנה לה בכל ענין משא"כ לעיל סימן כ"ה דמיירי דלא כתב לה בשעת קידושין כ"א אחר כך בין קידושין ובין חופה · ואף על גב דבכבר כתב רבינו ג"כ בסימן כ"א דכל הפוסק ואפילו בשעת קידושין לא קנה מדרב גידל כ"א כשכונסה אחר כך דכל הפוסק אדעתא לכונסה פוסק נראה דהיינו דוקא כשמת בתו או האריס דנאנס האב בזה יכול לומר אדעתא דהכי לא פסקתי משא"כ בגרושין דהוא עצמו גורם דהרי פשוט הוא דגם בפסיקת האב יכול האב לכפות להאב ליתן לה פסיקתא אם לא שמתה שהרי הולכך הרא"ש ורבינו לעיל סימן כ"ב לאוקמא הא דיכולה לכפות לנתן לה גט כשאין האברולה ליתן לו דמיירי באופן דלא קנה מדרב גידל כגון בנשואין שניה או שאין לו הא לא"ה צריך ליתן לו הפסיקתא וכ"כ נמי בתנאי כתובה שפסק לה הוא צריך הוא ליתן לה כשרוצה לגרשה כיון שהמניעה היא מכחו ומש"ה נקט ב"ה ומגרשה וכמ"ש מ"ו

דרישה

ולא יחוד מטלטלין בפד כתובתה וכתב משום דסתם קנין ככתיבה פומד וכו':

[ג] **וכתב** ב"ה כו' ודומה לזה שלאלמנה שמין בגדים בכתיבתה ולגרושה אין שמין לקמן בסימן צ"ט וא"כ מה שחילק העיטור לקמן שם בין מגאה נאה לסרחה עליו כו' יש לחלק נמי כאן אכן מאמר שכתב הוא דוקא לענין בגדים דינה הכי אבל במתנה גביא לעולם ס"כ גביא לעולם ואפילו מ"ש או פסק לה בשעת נישואין (כלומר ליתן לה בשעת נישואין אבל פוסק כן בשעת אירוסין כ"פ) עכ"ל מ"ו בהגהותיו ור"ל מ"ש ב"ה דינו בגרושה דווקא קאמר גרושה ולא אלמנה דאלמנה מן האירוסין אינה גביא וכמ"ש ג"כ רבינו לעיל בסימן כ"ה בין באלמנה בין בגרושה אלא שהעיטור חולק וס"ל דגרושה דכיון שגירשה מדעתו גביא ונתיפה כחה יותר מאלמנה וע"ז מביא מ"ו ראיה שכן מצינו לענין שומת בגדים בסימן צ"ט דגם שם יפוי כח הגרושה יותר מה"ט כיון שגירש מדעתו ועל זה מסיק מ"ו דלפי הטעם איכא למימר אם סרחה עליו מודה העיטור דאינו גובה וכמ"ש רבינו בשם העיטור גופו לקמן סימן צ"ט ע"ש וחזר וכתב אכן מאמר שכתב הוא כו' וקי"ל: [ד] **והוא** נ' סלעים שכל סלע ד' דינרים וסיינו דאמרינן דכתובת בתולה היא מאתים זוז דווי כיינו דינר · ומ"ש ומשערין אותה בכסף מדינה שהוא ו' סלעים ורביע ק"ק הלא גם כן שכמוסת שבו ז' חלקים הוא שיה מה ומ"ט לא משבוהו · ומה שנוהגין במדינות אלו לגבות לבתולה שנשאת ארבע מאות זהובים ובמדינות ליתא ממש מאות זהובים אף שהנדוניא היא רבה או מועטת כותבין לכולן בסוף כתובתה ולאלמנה גובין החציה נלע"ד טעם המנהג (עיין בב"י שכתב בדף פ"ט ריש ע"ג דמנהג אשכנזית לכתוב כל הכתובות בסוף ת' פרחים בין הכניסה לו הרבה בין לא הכניסה לו כלום ולפי זה נמי הביא ב"י לשון הגמרא דפ"ק דכתובות דב"ד של כהנים היו מגבין לבתולה ת' זוז ולא מיחו בידם חכמים ובגמרא אמר רב יודא אמר שמואל לא ב"ד של כהנים לבד אמרו אלא משפחות המיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושים וכתב הר"ן כלומר

חדושי הגהות

ג ומקשינן ויכולה היא כלומר ל"ל להוסיף כדי שלא תחזור ואלא אין היכולת בידה כי א"א לה לכוף ומשני מעיקה לו ר"ל שתציק ותייסר אותו עד שבעצמו יניחנה ויגרשנה: ר ע"ל

דרבנן ומשערין אותה בכסף מדינה (יד) שהיא ו' סלעים ורביע וכ"כ הרמב"ם ז"ל שהיא כ"ח דינרי כסף ומשקל (טו) כל דינר צ"ו שעורים וא"א הרא"ש ז"ל כתב ודאי כתובה דרבנן אלא שתקנו הכמי' נ' סלעים של צורי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואסמכוה אקרא (טז) כמוהר הבתולות ומשום הכי יש מקומות שנוהגין לכתוב כסף זוזי מאתן (יז) דחזו ליכי מדאורייתא שלא יטעה אדם לומר כיון שהיא דרבנן לא תגבה אלא נ' סלעים דרבנן (יח) והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד ע"כ ואם יש משפחה שנוהגין לכתוב בכתובתה יותר משיעור הכמים ה אין למחות בידם ולא עוד אלא אפילו אחד מבני המשפחה ההיא שלא כתב כתובה לאשתו מגבינן לה בתנאי ב"ד לפי מה שרגילים לכתוב לפיכך אשה שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קרובותיה כפי שנהגו לכתוב בני המשפחה כותבין לה ואם כתובות נשי משפחתו יתרות מכתובות בני משפחתה עולה עמו ואינה יורדת עמו אם האשה מכנסת לו מעות או בגדים ומקבלן עליו וכתב אותם בכתובה דינן כשאר הכתובה (יט) ונגבית עמה וזה נקרא נדוניא ויש מקומות שנוהגין כשכותבין סכום הנדוניא שמכנסת לו (כ) [ד] אם מכנסת לו מטבע היוצא בהוצאה או מיני סחורות שרגילין

דלר"ת צריך שיכתוב דחזו ליכי מדאורייתא ואי לא כתב אלא דחזו ליכי אינו גובה אלא חמשים סלעים של מדינה דיד של בעל השטר על התחתונה ומאי א"ל לא נתחייבתי אלא בסלעים של מדינה אבל להרא"ש אע"ג דלא כתב אלא דחזו ליכי לא הפסיד כלום וגובה חמשים סלעים של צורי אבל ליכא לפרש נפקותא דלר"ת גביא בינונית כדאיתא פרק הניזקין לר"ת דאית ליה דאורייתא גביא בבינונית ולהרא"ש דכתובה דרבנן גביא זיבורית כדאמרינן בפ"ק דכתובות סואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית דהא השתא דכתבינן שפר ארג וכו' אפילו מן העידית גביא מיהו במקום שאין כותבין כתובה וסומכין אתנאי ב"ד איכא למימר הך נפקותא דאי דאורייתא' גביא בינונית ואי דרבנן גביא זיבורית וע' בהגהת מרדכי דסוף כתובות: **ואם** יש משפחות וכו' פ"ק דכתובות הקשה במרדכי דהא בכל אדם תנן בר"פ אע"פ אם ירצה להוסיף מוסיף וי"ל דבכל אדם כותב תחלה ק' ור' ואחר כך תוספת אבל במשפחות המיוחסות היו כותבין ביחד סך כך וכך דחזו ליכי פר"ת עכ"ל אבל להר"ן דבכל אדם תנן אם רצה להוסיף הכל ביחד מוסיף דלא כפר"ת צריך לומר דמשפחות מיוחסות עדיפי דכיון דגרחייהו בהכי אם נשא אדם סתם אחותה משפחה חייב ליתן לה כדרך בנות משפחתה: **אם** האשה מכנסת וכו' כתב ב"י דוקא לענין מ"ש דנגבין עמה שאינה נגבית בעודה תחת בעלה אלא לאחר מיתה וגירושין דין נדוניא כתובה אבל לשאר דברים אין דינן שוה וע"ל בסי' ק': ויש מקומות שרגילין לכתוב כתובה יותר וכו' פירוש כשמכנסת בגדים הגשומים וכו': ועכשיו

כתוב בא"ח על ענין מנה או ק"ק אם גובה אותם נשאל הרשב"א והשיב אמר ידעת שגביית הכתובה אינה כגביית החובות יש שאינן מקפידות לדקדק עם היורשים ויש שמקפידות ומדקדקות על הכל וכמו שעושים אף במתנה לאחד שאני אומר שנגבית ויש שאינן מקפידות ומניחות ליורשים עכ"ל וכתב הריב"ש בתשובה סי' ס"ה דבר ברור שאין עיקר הכתובה שהיא מנה ומאתים בכלל התוספת אלא אם כן כלל התוספת עם עיקר הכתובה כגון שכתב והיבנא ליכי מוהר בתולייכי כסף זוזי אלף שאז כלל עיקר הכתובה עם התוספת וזה ששנינו בפרק אע"פ (נד:) אם רצה להוסיף אפילו ק' מנה מוסיף ולכן הדבר מבואר שאם כתב והיבנא ליכי מוהרייכי כסף זוזי מאה או מאתים דחזו לכי ומלך אחר כתב לה והוסיף לה מדיליה כך וכך גובה עיקר וגובה תוספת וגם יש מקומות שכותבין בביאור והוסיף לה מדיליה תוספת על עיקר כתובתה כך וכך ואם יש ב"ד שאין מגבין עיקר כתובה בכיוצא בזה טעות הוא בידם ואע"פ שלפעמים בהיות הנדוניא גדולה אין האשה חוששת בגביית העיקר למיעוטו אם תקפיד עליו מגבין לה עכ"ל:

ואם יש משפחות שנוהגין לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים אין למחות בידם וכו' בפ' קמא דכתובות (יב.) תנן ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ת' זוז ולא מיחו בידם חכמים ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושים וכתב הר"ן כלומר ואם בא אדם ונשא בתולה סתם מאותה משפחה חייב ליתן לה ת' וכתבו התוספות אע"פ שלא כתב בלשון תוספת אלא ת' דחזו ליכי וסד"א דלא תגבה דלא חזו ובלשון תוספת לא כתב קמ"ל דמנהג טוב מאד הוא וראוי להיות נכונה ובמשפחות המיוחסות ושייך בהו למימר דחזו ליכי ואפילו לא כתב לה כתובה גובה בתנאי ב"ד כמו בנות ישראל דתקנה גמורה היא עכ"ל: וכתבו התוספות בר"פ הבא על יבמתו (סה:) מה שכותבים נדוניא גדולה לכבוד הכלה נראה לי דהוי כעין תוספת (יג): **ומ"ש** לפיכך מי שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קרובותיה וכו' כ"כ הרא"ש ז"ל שם והמרדכי בס"פ הכותב: ומ"ש ואם כתובת נשי משפחתו יתירות מכתובות נשי משפחתה עולה עמו ואינה יורדת בתשובות הרא"ש סוף כלל ל"ו הלכה ה' כתוב בתשובת הגאונים עיר שכבשו עכו"ם ואבדו כתובותיהם אילו כתובה אחת או ב' או ג' לבד אבדו מוציאין ארבעה או חמשה מכתובות קרובותיה ונותנים לה כפחותה שבהם עכשיו שמאורע זה אירע לכל בני המדינה כך היא תקנת הדבר שיסכימו זקני המדינה ויחוקו חק לפי מה שהיו יודעים מנהג מדינתם העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו והבינוני לפי מה שהם ויחדש כל אחד כתובה לפי החק שיחוקו ומי שמת בעלה ועדיין לא גבתה כתובה יחוקו לפי מה שיראו ויגזרו הזקנים עליהם גזירה וכל אשר לא יקבל ינדוהו ויחרימוהו עכ"ל דינים דשייכי לענינים אלו ע' בתשובת המיימוני שבסוף ספר נשים ובמהרי"ק שורש ק"ו ושורש קי"ט ושורש י"ט כתוב בתשובות הרשב"א סימן תרל"ד בענין הגולים צריך כל אחד לחדש כתובה ואפילו לא תפס כתובה לשטים מזוין ושתא ימצאו למחר (יד): אם האשה מכנסת לו מעות או בגדים ומקבלן עליו וכתב אותם בכתובה דינן כשאר הכתובה ונגבית עמה וזה נקרא נדוניא מ"ש רבינו שדינן כשאר הכתובה היינו דוקא ענין מ"ש ונגבית עמה כלומר דכשם שכתובה לא ניתנה לגבות אלא לאחר מיתה או גירושין ולא קודם לכן נדוניא נמי אינה נגבית קודם לכן אבל יש כמה דברים שהנדוניא מוחלקת בהם מהכתובה כמו שיתבאר בסימן פ"ט: **ומ"ש** יש מקומות שנוהגין כשכותבין סכום הנדוניא שמכנסת לו אם מכנסת לו מטבע היוצא בהוצאה וכו' שמוסיפין שליש על מה שהכניסה

דרכי משה

לבתולה ד' מאות פוליש ולאלמנה מאה ובמקום שאין מנהג כתבו ריש הגהות מרדכי דכתובות דלמ"ד דכתובה דאורייתא הוי שיעור כתובה דרבנן קרוב ל"ז פרחים זהב ש' דוקא"ט :כסף ממטבע ויניצא"ה ואם כתובה דרבנן הוי שיעור כתובה דרבנן כשני פרחים זהב ובצרוקא"ט כסף וע"ש שהאריך בזו וכן הרמב"ם האריך פ"י דאישות ובתשובת מהרי"ל סי' ע"ז שמר הכתובה לבתולה י' זהובים ולאלמנה ה' זהובים דמנה הוא זקוק וכו' כ"כ אגודה בשם ר"ת וע"ש וכתב הריב"ש בתשובה סי' ס"ה אע"פ שלפעמים בהיות הנדוניא גדולה אין האשה חוששת בגביית העיקר למיעוטא אם תקפיד עליו מגבין לה עכ"ל ועוד בתשובות סי' פ"ו שיעור הכתובה: (יג) וע"ל ס"ס ק"ח איזה מתנה שמוסיף לאשתו יש לו דין מתנה ואיזה יש לו דין תוספת: וכתב מהרי"ק שורש ק"ו כנכום שכבש עיר הכתובות בחזקת אבודות וצריך לכתוב

דרישה

כלומר ואם נשא אדם בתולה ממשפחתן צריך לכתוב לה כמו שדרך אותם בני משפחה כותבין· ג"ם נ"ל טעם למנהגינו למה ואם לא יעיל לא יזיק) משום שבכל הכתובות כותבין ג' דברים הא' והיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא והוא עיקר הכתובה . והב' דין נדוניא והנעלת ליה בין בכסף בין בזהב בין בתשמישי דירה כו' ס"ה מאה זקוקים · הג' וסתן דינן הוסיף לה כנגדן מדיליה מאה זקוקין ס"ה מאתים זקוקים ור"ל ס"ה הייני הנדוניא והתוספת אבל מאתים זוזין דהוא עיקר הכתובה ליתו בכלל המאתים זקוקין כסף והא ראיה שבתר הכי מסיים וכותב וכתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא הכל קיבל עליו חתן דנן כו' וידוע שבלשוננו זקוק ר"ל מה שקורין בל"א מרק דהיינו מ"ם גדולים פולנים נמצא עולה שני מאות זקוקים והיינו מרק ג' מאות ופשרים זהובים (פולנים ורייניש) ומאתן זוזין דעיקר כתובה הכ"ל עולה שמנים זהובים וכ"כ רמ"א בש"ע שלו בסימן זה ס"ז דלמ"ד דמשערים מאתים זוז בסלע מדינה אינם עולים כ"א לעשרה זהובים ולר"ת והרא"ש דס"ל דמשערים בזוז דאורייתא דהיינו בסלע צורי עולה ח' פעמים יותר דהיינו שמנים זהובים נמצא כשתכלל הכל יחד יהיה כך מה שנשתעבד החתן בכתובה הוא ד' מאות זהובים . ומה שנוהגים במדינת ליטא לגבות סמם מאות נלע"ד דס"ט משום דבתוספות כתבו בפ"ק דכתובות דף י' ע"א בד"ה רשב"ג משום דא"י וגירסה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא דר"ל שנותן לה סך דינר שכותבין בכתובה בדינרין ושקלים כבדים של קפוטקיא והביאו ראיה מהירושלמי דפירקין דנותן לה ממטבע היוצא באותה מדינה ע"ש וא"כ במדינות ליטא מטבע היוצא שם היא כבודה ועובה ממדינת פולין ונמצא זקוק שהוא מ"ם גדולים פולנים אצלם הוא מ"ו גדולים ליטווש ועולה ב' מאות זקוקים לד' מאות זהובים פולנים ומאתן זוזין שהם שמונים זהובים פולנים במדינתן הוא שמונים זהובים ליטווש אשר כל זהוב וזהוב הוא שלשים גדולים ליטווש נמצא עולה שמנים מכן מאה זהובים ס"ה חמש מאות זהובים . ולאלמנה תגבה מאתים משום דעיקר כתובתה הוא מאה או דעולה למ' זהובים לדעת ר"ת והרא"ש דאורייתא כ' זקוקים והוספה גם כן כ' זקוקים דהיינו המאה שכותבין לבתולה נמצא במקום שמגבין לבתולה ת' זהובים מגבין לאלמנה ר' זהובים ובמקום שמגבין לבתולה ת"ק מגבין לאלמנה ר"ן זהובים . ואין להקשות כיון שהכל מודים דכתובת אלמנה דרבנן נמצא שמנה זוזין דילה הוא בסלע מדינה שכתב רמ"א ז"ל דעולה לה' זהובים נמצא כשתשים ה' זהובים למאה זקוקים עולה ק"ה קס"ה זהובים ואנו מגבין לאלמנה מאתים זהובים וי"ל משום דסבירא ליה כמ"ש הרא"ש ודפי' למ"ד כתובת בתולה מדרבנן מ"מ אין למחוק מה שאנו נוהגים לכתוב בכתובה והיבנא ליכי מאתן וזוי דחזי ליכי מדאורייתא דאין רצה לומר דהכתובה היא דאורייתא אלא כמאתן דתקנו רבנן יהבינא ליכי מזוזין דאורייתא דהיינו מכסף צורי כמ"ש הרא"ש בפרק קמא דכתובות דף קכ"ג ע"א ורבינו הביאו בסימן זה ואם כן אפשר לומר כן גם כן באלמנה דאף שהכתובה דרבנן מכל מקום תקינו לה המנה בכסף דאורייתא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה · ולפ"ז צריך לומר הא דכותבין בבתולה דחזו ליכי מדאורייתא רצה לומר הכתובה היא דאורייתא ולכך נוהגין לכתוב כן דוקא בבתולה ולא כותבין כן באלמנה משום דכתובתה דרבנן דה"ת מדאורייתא קאי אזוזי שהם מכסף דאורייתא ק' א"כ ה"ל למכתב כן גם כן באלמנה כיון דכבר הוכחתי ממנהגינו שאנו נותנין לאלמנה מאתן והוא מוכח דמנה דילה מגבין אותה מכסף דאורייתא וק"ל · אלא אי קשיא הא קשיא דעיקר' דרינא מירכא דכתב רמ"א (כתב וכן בד"מ בשם מהרי"ל סימן ע"ז כ"פ) דמאתים זוז דרבנן עולין עשרה זהובים ושל דאורייתא פ' זהובים וק' דהא מאתים זוז רצה לומר מאתים דינרים שהם חמשים שקלים וכדמוכח בפ"ק דכתובות דף י' ע"א דמ"ד כתובה דאורייתא יליף לה מדכתיב כמהר הבתולות ופירש רש"י כסף הנקצב באונס חמשים כסף וכסף רצה לומר שקל דילפינן לה ממשתה וכל שקל הוה ד' דינרים וחמשים שקל הוה מאתן זוזים דהם דינרים וחמשים שקל אינם עולים רק עשרים זהובים דהרי כתב רמ"א בי"ד בר"ס ש"ה דשיעור פדיון הבן בבכור שהוא קצוב בדאורייתא ה' שקלים שעולה לב' זהובים פולנים ע"ש נמצא לפי חשבון זה החמשים שקלים שהוא עשרה פעמים ה' שקלים הוא עשרים זהובים וידוע שה' שקלים של פדיון הבן הכתובים בתורה של כסף דאורייתא הוא ועוד תדע דאם לא כן כיון דתאמר דה' שקלים דרבנן עולין ב' זהובים וחמשים דרבנן עשרים זהובים כמלא דשל תורה שהוא שמנה פעמים יותר יעלה ק"ס ולא פ' זהובים · וע"ק על ישוב שלי דהרי כותבין בכתובתינו דהנדוניא העריכו ס"ה למאה זקוקים כסף צרוף וכן התוספת וה"כ נזף שסתם זקוק ר"ל מרק שהוא מ"ם גדולים פולנים מ"מ זקוק כסף צרוף ר"ל משקל כסף משקל זקוק דהוא שוה בזמנינו בערך ה' זהובים ויותר ומה"ט כתב מהרי"ו בתשובותיו סימן י"ד דבשפירא לכותבין בכתובת הבתולה מאה ליטרין דכסף מגבין לה ו' מאות זהובים משום דכל ליטרא שוה ו' זהובים ע"ש · גם עיין בהגהות מרדכי סוף כתובות שהאריכו בענין גביית כתובות אם היא דאורייתא או דרבנן וכמה שיעורה . ואל תתמה כיון דלמדנו עיקר כתובה מחמשים שקלים דאונס ומפתה א"כ למה כותבין ונותנין לה מאתן זוזי שהוא מאתים דינרים הלא שקל הוא אלי סלע כמבואר דמשנה ובח"מ סי' ע"ב הביאו בטענו סלע הלוויתיך ושקל היה שוה ונתבאר שם ג"כ דסלע הוא ד' דינרים ושקל ב' דינרים ונמצא חמשים שקלים אינם עולים כ"ה למאה דינרין שהוא זוז בלשון התלמוד דהא כבר כתבתי דשקל של קודש כפול היה ונמצא דשקל שוה ד' דינרין וכן מוכח בכתובות ד' מ"ט ע"ב ודף כ' ע"א ע"ש: [ד] **אם** מכנסת לו מטבע היוצאת בהוצאה כו' ז"ל הגמרא פרק מציאת האשה דף ס"ו ע"א הכניסה לו אלף דינר והוא פוסק כנגדן חמשה עשר מנה · וכנגד השום הוא פוסק פחות

פרישה

פ"ו ז"ל לאפוקי מה הוא דגם כן מודה דאדתא דהכי לא כתב לה וק"ל ועיין בדרישה: (סא"ב שתנאי בעל דרבנן פשו סיוע לדבריהם כשרולה לקיימה שתנאי שלנו בטל וצריך ליתן לה כתובה משלם מתנאי ב"ד עיין בר"ן פרק אע"פ דף נ"ב כ"פ):

(יד) **שהיא** ו' סלעים ורביע (דהיינו שמינית מנ' סלעים כ"פ) וז"ל הרמב"ם בפ"י מה"א הכתובה אינה אלא מתקנת סופרים ולא תקנו אותה מן הכסף הטהור אלא מכסף סתרים שהוא ז' סלקים נחושת ואחד כסף נמצא שק"ק זוז של בתולה הם כ"ה זוזים מכסף עצו וק' של אלמנה י"ב ומלי וכוזו הוא ו' מעין והמעה היא משקל י"ו שעורות כו' עיין בב"י שכתב ג

(טו) **כל** דינר צ"ו שעורים דדינר ו' מעין ומעה משקלה ט"ו שעורות ושש פעמים י"ו עולה צ"ו וא"ל דמעה דהוא גרה יש בו שני פונדיון ובפונדיון שני איסרין ובאיסר שמנה פרוטות כל פרוטה משקלה חצי שעורה הרי לך י"ו שעורות במעה וק"ל (ועיין בס"מ ר"ס פ"ח ובי"ד סי' רכ"ד וסימן ש"ה כ"פ): (טז) **כמוהר** הבתולות פירוש דגבי מפתה כתיב ישקל כמוהר הבתולות וגבי אונס כתיב חמשים כסף ובפ"ק דכתובות ילפינן מג"ש מה כאן שקלים אף להלן שקלים ומה להלן נ' אף כאן נ' ושקל של קודש כפל היה דהיינו סלע שלנו דהיינו ד' דינרים:

(יז) **דחזו** ליכי מדאורייתא דהיינו סלעים של כסף צרוף והוא הנקרא בכל מקום שקל צורי לאפוקי שקל וסלע ודינר הנזכר בדבריהם דר"ל של מדינה שהוא שמינית בשל צורי:

(יח) **והכותב** כסף זוזי מאתן דמאי ליכי פירוש ולא כתב מדאורייתא לא הפסיד ויהבינן לה של דאורייתא שלא תהא קלה כו': (יט) **ונגבית** עמה פירוש לענין גבייה דוקא דינה כשאר כתובה שגובה בשעת מיתה או בשעת גירושין ולא מחיים אבל לענין כמה דינים הם מוחלקים כמ"ש לקמן ב"י ר"ל גביית דמי נדונייתא מגביית דמי כתובתה (פ"ל סימן צ"ג וסימן ק' כ"פ): (כ) **אם** מכנסת לו מטבע כו' שמוסיפין שליש כו' עיין בדרישה ודברי רש"י ור"ן ור"ל וכמו שכותבין כך היא גובה כשנתארמלה או נתגרשה דאדעתא דהכי כתבו כן מתחלה הוספת שליש כדי להגבות כולו ומטעם הנזכר בדרישה שהוא מרויח בכן · וכן כשהכניסה לו שומא שמקבלה בשומא פחות ר"ל ג"כ שכן כותבין בכתובתה שומא פחות ואחר כך בזמן הגבייה מגבין אותה כמ"ש בכתובתה . וע"ז לא קאי מ"ש רבינו בסוף דלעולם מגבין אותה כפי המנהג דבזה הוא פשיטא כיון דמתחלה נכתב אדעתא להגבות שליש יותר או שומא פחות דמגבין אותה כמ"ש בכתובתה

חדושי הגהות

א"ק א': ה הקשה במרדכי דהא בכל אדם תנן אם ירצה להוסיף מוסיף וי"ל דבכל אדם כותב תחלה ק' או ר' ואח"כ תוספה אבל במשפחות המיוחסות כותבין ביחד סך ה' וכך דחזי ליכי פר"ת עכ"ל אבל להר"ן דבכל אדם תנן אם רצה להוסיף

שרגילין לסחור בהן שמוסיפין שליש על מה שהכניסה כגון אם מכנסת לו אלף כותבין עליו אלף וחמש מאות ואם מכנסת לו בגדים הנשומים מקבלם בחומש פחות ממה ששמו אותם לפי שרגילים להוסיף החומש בשומתן ויש מקומות שרגילין לכתוב כתובה יותר ממה שמכנסת לו שאם מכנסת לו אלף כותבין אלף ות"ק לפיכך לעולם תגבה אותה כפי המנהג אם ידוע שמוסיפין וכותבין אלף ות"ק כשמכנסת אלף לא תגבה אלא אלף ואם ידוע שפוחתין וכותבין אלף כשמכנסת לו אלף ות"ק תגבה אלף ות"ק (כא) ואם אין מנהג להוסיף בשומת הבגדים תגבה כפי מה ששמו אותם (כב) ל' הרמב"ם הנושא סתם כותב לפי המנהג (כג) וכן היא שפסקה להכנים נותנת כפי מנהג המדינה (כד) וכשבאת לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן מנהג המדינה עיקר (כה) ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל

שהכניסה וכו' ואם מכנסת לו בגדים הנישומים וקבלם בחומש פחות ממה ששמו אותם וכו' מנהג זה איתא במשנה פרק מציאת האשה (דף סו.) וכתב הריב"ש בסימן ק"ן על מה שאמרו בפרק מציאת האשה בשמים של ערביא הרי הם ככספים שה"ה בכל מיני סחורה שיוסיף שליש ונושא ונותן בהם וכתב עוד וכל זה אינו בנכסי מלוג אלא ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות והרמב"ם לא הביא דינים אלו של תוספת שליש ופחת חומש בפכ"ג אלא הניח הכל כמנהג המדינה לפי שפסק כרשב"ג דאמר במתניתין הכל כמנהג המדינה ומ"מ בעיר הדבה שאין בה מנהג הולכים אחר דין המשנה ואע"פ שהכניסה כספים ומיני סחורה הרי הבעל יכול לישא וליתן בהם כרצונו מה שאין כן בנכסי מלוג וכו' עוד שם יפה כחו של בעל שאם לא ירצה לקבל אחריות ולהניח אותן הנכסים ברשותה כדין נכסי מלוג אין מי שיכוף אותו לקבל אחריותה עליו ואם ירצה שיש לו תועלת שהנכסים עתידים להשבית כגון גדיים שיעשו תיישים יקבלם כמו ששוים עכשיו והשבח שלו עכ"ל: ומ"ש ויש מקומות שרגילים לכתוב כתובה יותר ממה שמכנסת לו שאם מכנסת לו אלף כותבים אלף ות"ק לפיכך לעולם יגבו אותה כפי המנהג אם ידוע שמוסיפים וכותבין אלף ות"ק כשמכנסת אלף לא תגבה אלא אלף וכו' עיין ברבינו ירוחם: **לשון** הרמב"ם הנושא סתם כותב כפי המנהג וכו' היא שפסקה ניתנת כפי המנהג של אותה מדינה וכו' בפכ"ג ועיין במגיד משנה ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה וכו' זה היה מנהג מקומו וכן נוהגין האשכנזים לכתוב בתשובה ת' פרחים בין לא הכניסה לו כלום בין הכניסה לו יותר אבל אין כן מנהג מקומותינו אלא לפי מה שמכניסה כל אח' כך כותבין לה (טו): **במקום** שנהגו לכתוב בכל הכתובות בשוה אם אשה אחת מוציאה שטר כתובתה וכתב בה יותר מהמנהג ואין חתום בה אלא עד אחד כשר והשני פסול ושטר התנאים שביניהם עדיין קיים ואין בו קנין רק שקבל עליו בקנס גדול לכתוב לה סך כך וכך ע' בכתבי מה"ר איסרלן סימן פ"ד (טז) וסוף דבריו אני מגמגם בהם: **ולענין** היכא דרגילין לכתוב הכתובות בשוה אלא שאינו מנהג קבוע כ"כ ואין כתובתה בידה וכן אם כתובתה בידה אלא שאינה מקויימת עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן רפ"ט ורל"ב כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו הלכה ה' ששאלה שנוהגים לכתוב למטה מן הכתובה שטר שפלוני החתן נותן לפלונית כך וכך ממון מנכסיו אגב ד' אמות קרקע באחריות עליו ועל כל נכסיו אם נדונית מתנה זו כדין ש"ח כיון דאית ביה אחריות לא ידעתי במה נסתפקת למה לא יהא כשאר כל שטר חוב לגבות ממשעבדי אמנם צריך לדקדק בלשון אם כותבין אני פלוני נותן לפלונית כך וכך מעות אגב קרקע קונה ואם בקנין חליפין בלא אגב מטבע אינו נקנה בחליפין ואם כותבין חייב אני לך מנה בשטר קונה כדאיתא בר"פ הנושא (קא:) אבל רואה אני בשאלתיך שנותן לה אגב ד' אמות קרקע ואם כן אז היא קונה אפילו לא היה לו המטבע באותה שעה הרי הודה שיש לו והודאת בעל דין כק' עדים דמי עכ"ל ועיין בחושן משפט סי' ס': **כתוב** בתשובות הרשב"א (בספר תולדות אדם) סימן ג' שנשאל על אחד נתן מעות בנדוניא לבתו וייחד לו חובות ואמר לחתנו שכל פרעון שיבא מהם שיקבלם בפרעון הנדוניא וכתוב עוד כתב אחר שהיה בו זקפו במלוה והשיב דזקפו במלוה כפרעון דמי וברשותיה קיימא החובות ואפילו נפסדו כי כבר נפרע החוב הראשון אלא עכשיו כותב שטר אחר וכמלוה אחרת דמי והביא ראיה לדבר

ומיהו אם התנאו ביניהם שלא לקבל אלא מעות בעין לא (יז): **וכתב** עוד המתגין כשמיחדים ההובות אם לא יפרע מכאן ועד יום פ' הריני מוסיף על כל ליטרא ד' פשיטין בהדש מותר כי זה כתוספת על נדוניא ואין כאן אגר נטר ליה ודוקא בשהתנה קודם שנשאת אבל אחר כך לא וכתב הרא"ש בכלל ע"ו סימן ד' ששאלתם על גר שנתגדל ביניכם ורוצה ליקח אשה אם יוכל לקרות לעצמו אי זה שם שירצה כגון פלוני בן פלוני וכתב בכתובה אותה כתובה אינה כתובה כיון שלא החזיק בעיר באותו שם עד היום הזה ונמצא משנה את אביו בלא כתובה דכתובה זו כמאן דליתא דמיא ואין לחתום עליה אלא כך נוהגים לכתוב בכתובות של גרים פלוני בן אברהם וכמו המובהק כותבין ואב המון גוים הוא אבי כולם כתב הרשב"א שאלת זה שנהגו לכתוב בכתובות אפילו מגלימא דאתכתפאי אם הוא דוקא או שופרא דשטרא תשובה אם אינו מנהג וזה כתב קרוב הוא בעיני שזה שכתב מה שלא הורגלו אחרים דוקא כתב ואומרים לו פשוט ותגבה לה אבל כיון שהורגלו הכל לכתוב כן מסתברא דשופרא דשטרא הוא ואינו בדעת שיכתבו בדוקא ופשיטוס ערומים וגלימא שאמרת מהו כל בגד עליון שאדם מתכסה בו קרוי גלימא מלשון ז ויגלום אדרתו ועכשיו אין קורין גלימא אלא לקאפ"ה שאמרת וכל שבממון הולכין אחר לשון בני אדם שבאותו מקום וכתב עוד ה"ג סי' תל"ג שנשאל על אשה שנשאת לבעלה והאשה מעיר אחת והבעל מעיר אחרת ועשו הנשואין וכתבו הכתובה בעיר אחרת שהיא ממוצע בין עירו לעירה ולא כתבו בה שום תנאי כמנהג אי זה מקום ינהגו והשיב אם על דעת לדור במקום שנכתבה ככתבה על דעת תנאי אותו מקום נכתה ואפי' דרכם לכתוב בה בכל המנהג והתנאי וזה לא כתב שכל הנושא על דעת מנהג המקום הוא נושא ואם דעתם לדור במקום אחר דינם כמקום שדעתם לקבוע בה דירתם ומן הסתם כמנהג מקומו שיכול להוציאה מעירה לעירו כדאיתא בתוספתא וכיון שכן הרי הוא נושא על דעת תנאי מקומו שהוא מוליכה שם כדס"פ נערה שנתפתתה (נד.) גבי ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא כתב הריטב"א ש"מ מאן דנסיב איתתא מדוכתא אחריתא אדעתא דתידור עמיה בדוכתיה הולכים אחר מנהג מקומו שבאה לשם: כתב עוד שאלת מתנה להוד שאדם כותב לאשתו וכותבין לה ד' אמות קרקע ואגבן נתתי לך כך וכך זהובים ומעכשיו תלך ותזכה ותחזיק בהם ואמרת שמלאת בשם הרב ר"י ב"ר ראובן וכל מתנה שאדם כותב לאשתו בשעת נשואין אפילו כתב לה כל מיני ייפוין הרי היא ככתובה שאינה נגבית בעודה תחתיו תשובה אומר אני על זה אמו ה"ר יצחק התום עליה וכמו שאמרו ביבמות (כב:) על כיוצא בזה ואני אומר הם ליה לרב שלא כתב כן מעולם שכל תנאי שבממון תנאו קיים ואם נתן לה ע"מ שתגבה מעכשיו ותתן לאחרים מתנתו ותנאו קיימין ואחר כך כתב בשמו ואינו אלא מיהו הכל לפי מנהג המקומות שכל מה שאדם כותב לאשה בכתובתה וכל מה שאדם מתנה עם חתנו להכנים עם בתו הכל לפי המנהג כי יש מקומות שמתנין וכותבין בדוקא ועושים אותו כמלוה ולשם האב נותן הכל כפי מה שהתנה וכן האשה גובה כל מ"ש לה בעלה ויש מקומות שכותבין לכבוד בעלמא ואין נגבין אלא לפי המנהג וכמו שאמר בר"פ המקבל: **אימתי** כותבים בכתובה בי כשא תוספת בתרא ח עלה י"ב ופרק במה מדליקין: אם יש לכתוב בכתובת יתומה מבי אבוה בפסקי תוספות פ"ב דגיטין (יח): אלמנה שנשאת לשני ונתגרשה או גרושה שנשאת לשני ונתאלמנה כשנשאת לשלישי כותבין ט מתרכתא

דרכי משה

לכתוב לאשתו אחרות אע"ג דיש לומר שמא יחזרו להם כתובתן וע"ש שהאריך בזו והביא ראיה מדברי הרשב"א שכתב ב"י: (טו) כתב מהרי"ל בתשובה סימן ע"ו דאם אינו רוצה לכתוב הכתובה כפי המנהג הרשות בידו רק שיכתוב בשטר שכבר קבלה על הכתובה מה שלא כתב לה וע"ש ונראה לי דוקא שהתנה כן תחלה קודם השידוכין והקנסות שקבל עליו אבל אם שיעבד עצמו סתם בקנס לישא אותה וכשבא לנישואין רוצה לפחות לה כתובה אין הרשות בידו כי כל הנושא ומשעבד עצמו בסתם דעתו ע"פ מנהג וכמ"ש הרמב"ם כנ"ל. וכן משמע בדברי מהרי"ל עצמו שצריך להתנות כן בתנאים מתחלה: (טז) וכתב שם דלא אזלינן בתר אומדן דעתו ולא גביא אלא כפי המנהג מאחר שכתובה זו נכתבה בפסול וע"ל סי' ק' מזו: (יז) ועיין בי"ד סימן ק"ס אם יש בנדוניא משום רבית וע"ש ביצד: כתב מהרי"ק שורש קי"ז על אשה שאבדה כתובתה ואין הבעל רוצה לכתוב לה כתובה גדולה כראשונה רק מאתים שלא יהא בעילתו בעילת זנות ופסק דצריך לכתוב לה כתובה גדולה כבראשונה: (יח) ובמרדכי פרק ב"מ ע"א דר"ת בשם הרמב"ם כתב כשהאב קיים כותבין מבי אבוה יאם מת כותבין מבי נשא והר"ש משנ"ץ כתב דאין קפידא אם כתב בשתיהן מבי נשא או מבי אבוה עכ"ל וכן הוא בתוספות פרק ב"מ כתוב במרדכי פרק ח"ה דף רמ"ט ע"ד ובהגהות מיימוני סוף ספר שופטים סי' ז' דאין כותבין אגב בכתובה אלא כדי שיוכל הבעל למכור מטלטלין בלא רשות אשתו. ע"ש פי"ג ע"ד דף רכ"ד דאין כותבין קנין בכתובה דהוי תנאי ב"ד

פרישה

בכתובתה. שלא כתב רבינו בסמוך מגבין לפי המנהג אלא משום הא דמסיק וכתב דיש מקומות שנוהגין לכתוב כתובה יותר ממה שמכנסת לו כו' ר"ל אף אם אינה מכנסת לו אטבע ומיני סחורה שמרוים בהן אפ"ה כותבין שליש יותר בכתובתה מפני הכבוד ולמראית עין (ולא כשהכניסה לו בגדים מכין תחלה השליש ואחר כך החומש והמותר תגבה כ"פ) ואין דעתו בכתובתה לגבותה לאחר זמן. וממילא נמצא כמי מקומות שנוהגין בהיפוך שיש בני אדם שאינם רוצים להשביע את עצמן וכותבין שהכניסה לו פחות ממה שהכניסה לו. על אלו מנהג מקומות מעיק וכו' דיגבו לפי המנהג דאם ידוע שמוסיפין כו' ואם ידוע שפוחתין כו' ורבי' קיצר מלכתוב שיש מקומות שפוחתין ממה שמכניסין משום דממילא משמע וכמ"ש: (כא) **ואם** אין מנהג להוסיף בשומת הבגדים מגבה כפי מה ששמו אותם. לכאורה נראה דכ' זה לאפוקי מפירוש הר"ן דכתב דאף אם הבגדים שהכניסה לו (שום) מנה מ"מ יפחות חומש כיון שהיא לובשתן ופוחתן ע"י כמ"ש בדרישה קמ"ל דלא אלא מגבין אותה כל שוויין כשומתן בעת הכניסה. והא דכתב מגבין אותה כפי מה ששמו אותם ולא כתב דמתחלה כותבין כן בשטר כתובתה ויגבו אותן כפי מ"ש בכתובתה אפשר דס"ט דקאי אמאי דסמיך ליה דרגילין לכתוב פחות ממה שהכניסה וקמ"ל דאם כתב בשטר שהכניסה שוה בעד פ' זהובים ומנהג המקום כשהכניסה לו מנה כותבין שמונים כדי שלא להשביע כמ"ש. קמ"ל דמגבין אותו כפי מה ששמו אותן ל"מ מטבע ומיני סחורות אלא אפילו בגדים נמי ול"ת כיון שמתקלקלים אותן לא יתנו לה אלא כפי מה שנכתב בכתובתה וק"ל והרמב"ם כתב מנהגות אחרות ע"ש פכ"ג ומסיק ע"ז דהולכין אחר המנהג וכמ"ש רבינו בשמו בסמוך: (כב) **לשון** הרמב"ם הנושא סתם כותב כו' ר"ל שאינו פוסק לה כתובה בפירוש כותב לפי המנהג: (כג) **וכן** היא שפסקה להכנים נותנת כו' פירוש שיש מקומות כשפסקו להכנים מאה נותנת מאה וסאי ויש מקומות שדרכן בהיפך שאם פוסקת מאה ואלו אינה נותנת אלא מאה ושם לפני זה כתב הרמב"ם מנהג מקומות הללו בפירוש ע"ש פכ"ג דין י"א: (כד) **וכשבאה** לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה כן היא הגירסא במיימוני וכן בספרי א"ס בדפוס של ב"י וכך פירושו מגבין לה לפי מנהג המדינה ויש מקומות כשכותבין מאה בכתובתה מגבין לה מאה והאי וכן להיפך וכו"ס גרסינן אבל לגבות כתובתה מגבין לה כו' וה"פ אע"ג שהנושא כותב לפי המנהג מכל מקום אינה גובה כמ"ש בכתובתה אלא לפי מנהג המדינה וכדפרישית: (כה) **ועל** פיו דנין ומ"מ נ"מ בעיר חדשה שמוסיפין שליש כמנהג המשנה ב"י ור"ל כמ"ש רבינו לעיל דאם הכניסה לו כספים או סחורה מוסיפין לה שליש ובשום פוחתין:

דרישה

פחות חומש ופרש"י הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה שליש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה לבד תוספת שהוא מוסיף לפי שמשתכר בהן. אלף דינר הן עשרה מנה וכנגד השום ואם בא החתן לכתוב קבלה עליו כנגד אלף דינר של שום שהכניס לו בגדים או כלים המשתמשין בהן וכן פחותן או פרקמטיא ודרך שנועדים למומוטי אתן לשומם יותר משויים לכבד הכלה ולחבבה על בעלה הוא פוסק פחות חומש ל"מ דלא מוסיף אלא שפוחת בה שאם הכניסה שום של אלף דינר הוא כותב שמנה מאות וזו עכ"ל וזהו לשון הרי"ף ירושלמי מה ראו לומר בכספים אחד ומחלה ובשום פחות חומש א"ר יוסי בר חנינא שמו דעת האשה שרוצה לכלות כלים ולפחות חומש ושמו ד עת האיש שישא ויתן בכספים ויעשה א' ומחלה. וז"ל הר"ן על המשנה הכ"ל טעמא דמתניתין מפורש בירושלמי שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך מה ראו לומר בכספים כו' דמדינא כל מה שהאשה מכנסת בין כספים בין כלים אין הבעל ראוי להשתמש בהן אלא שיהיו מיוחדים לה וכן הוא אינה רשאה להשתמש בכלים אבל עשו חכמים תקנה ביניהם שישתמש הוא בכספים וירויח בהם ויוסיף שליש וכשהכניסה לו שום דהיינו בגדים וכלים הנישומין שמו דעתה שרוצה היא להשתמש בכלים הנישומין ושיפחות הבעל בכתובתה חומש משוויין עכ"ל וכתבו התוס' שרש"י סבר מכח שני טעמים הוא פוחת חומש בשום חדא משום שפוחתין כדמפורש בירושלמי וטעם שני דדרך לשום יותר חומש לכבוד הכלה לחבבה על בעלה. ופרקמטיא ל"ד סחורה דא"כ הוי כמו כספים והיה מוסיף שליש אלא ל"ד אלא כלומר שאין משתמשין בהן כגון בגדים שאינן תפורים וכיוצא בהן עכ"ל והנה רבי' שמדמה סחורה לכספים

חדושי הגהות

להוסיף הכל ביחד מוסיף ודלא כפר"ת צ"ל דמשפחות המיוחסות עדיפי דכיון דאורחייהו בהכי אם נשא אדם סתם מאותה משפחה חייב ליתן לה כדרך בנות משפחתה (ב"ח) ועיין בד"מ א"ק ט: ו בח"א סימן תת"א כתובה בענין אחר ע"ש: ז לא מצאתי כן במקרא אך במלכים ב' ב' נאמר ויקח אליהו את אדרתו ויגלום: ח בב"ב לא מצאתי שם בתוס' הך פירושא דבי נשא אמנם בשבת (כג.) ד"ה דבי נשא כו' שם ביארו הך דינא להדיא: ט ר"ל אע"ג שמן השני נתאלמנה אין כותבין ארמלתא אלא מתרכתא (פי' גרושה על ויגרש את האדם בראשית ג' תרגם אונקלוס ותריך) משום תקנת כהנים כיון דקודם לזה נתגרשה מראשון צריך להודיע כן למען ידעו שאסורה להם:

בכל המדינה ע"כ ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה תוספת ונדוניא (כו) אפילו לא הכניסה כלום ומגבין אותה לפי תקנת הנישואין : [ה] נוסח הכתובה הוא ידוע :

[ו] נוסח כתובה דאירכתא

בכך וכך וכו' בא לפנינו פלוני בן פלוני ואמר לנו דעו כי מקדם נשאתי את אשתי פלונית כהוגן וכתיקון חכמים בקדושין ובכתובה ועתה אירכס ההוא שטר כתובה דהוה כתיבא מההוא זימנא דנסיבא כהלכות בנות ישראל דמנסבין לגברייהו בקדושין ובכתובה ואמרו חכמים אסור לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וכיון שכן הוא ראיתי לחדש לה כתובה דאירכסא לה ושעבדתי לה כל נכסי כמו שהיו משועבדים לה בכתובה הראשונה ויהבינא לה מוהר בתולתא כסף זוזי מאתן דחזו לה וקבלתי על עצמי מזונהא וכסותהא וסיפוקהא ומיעל עלה כאורח כל ארעא (כז) ואוסיפת לה מדילי עכשיו תוספת על עיקר הכתובה ראשונה דאירכסא סכום כך וכך ועוד רציתי ונתתי לה במתנה סכום כך וכך (כח) ועוד קבלתי על עצמי נדוניתה שהכניסה לי מבית אביה כך וכך אגב ד' אמות קרקע וכען הוו לי סהדין בהדין מאתן זוזי ובתוספת האלף ובאותן האלף שנתתי לה במתנה ובאלף שהכניסה לי בנדוניא כשנשאתיה כחומר כל תנאי כתובה דנהיגי בישראל והשתא כתיבנא קדמיכון הדין כתובה הילופי כתובה דאירכסא ותהוי הך כתובה במקומה בכל הסך הנזכר בכל דיני כתובה ושיעבודיה וכן אמר פלוני אחריות חומר כתובה זו ותוספתא דילה ומתנה ונדוניא הכל קבלתי עלי ועל יורשי אחרי ועל כל מקרקעי ומטלטלי וכו' :

נוסח כתובה למי שמחלה כתובתה

בכך וכך וכו' בא לפנינו פלוני ואמר לנו פלונית אשתי כתבתי לה כתובה כשנשאתיה ומחלה לי ולפי שאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה כתבתי לה אחרת והוו עלי עדים וכתבו לה כתובה מאתן זוזי דחזו לה ואוסיפית וכו' : שאלה לא"א הרא"ש ז"ל היודע לחתום ואינו יודע לקרות אם חתום בכתובה והשיב דבר זה תלוי במנהג כי יש מקומות שרגילין לחתום בכתובה לכבוד ושני עדים חותמין בראש השיטה ועל פיהם מקיימים הכתובה ובאותו מקו' יכולין לחתום אע"פ שאינן יודעים לקרות אבל במקום שאין רגילין לחתום בכתובה אלא הראוי להעיד (כט) לא יחתום מי שאינו יודע לקרות :

סז **בתולה** שנתאלמנה או נתגרשה (א) או נחלצה מן האירוסין וניסת כתובתה מאתים נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן הנישואין כגון שנכנסה לחופה כתובתה מנה (ב) דמשנכנסה לחופה היא בחזקת בעולה ואין לה אלא מנה אפילו יש לה עדים שלא נסתרה עם הראשון אנו אומרים שבחזקת בעולה כונסה ולפיכך

אין

ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה וכו' וכך הוא המנהג במדינות אלו לכתוב שני מאות זקוקים לבתולה בשוה אלא שחלוקים במטבע במקצת מקומות נותנין שני מאות זקוקים שהם ארבע מאות זהובים פוליש ובמדינות ליט"א עושין ב' מאות זקוקים ה' מאות זהובים פוליש ובמקצת מקומות עושים ב' מאות זקוקים רק ג' מאות זהובים פוליש ואם הכניסה לו נדוניא יותר על שני מאות זקוקים עושה לה תוספת כתובה בפני עצמה כפי מנהג הקהל ועכשיו הוקבע המנהג שמוסיפין שליש על הנדוניא שאם הכניסה לו אלף כותב אלף ות"ק ובכלל זה גם השני מאות זקוקים שכתב לה ומנהג קראקא דהוספה זו הוא חוץ ממלבושים ותכשיטים השייכים לגופה וכך כותבין בפירוש ואם לא כתוב בה חוץ ממלבושים שמין לה מלבושים כפי הדין ואם בא אחד מעיר אחרת ואינו רוצה להוסיף אין הרשות בידו דכל הנושא ומשעבד את עצמו בסתם דעתו ע"פ המנהג כדכתב הרמב"ם אא"כ שהתנה כך תחלה בשעת שידוכין וקנסות ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ע"ו :

סז בתולה שנתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה כו' כתבו התוספות דלרבותא נקט חלוצה דסד"א כיון דשומרת יבם לא מיתסרא כניסה לחופה שהרי יבמה יבא עליה בעל כרחה והוי אמינא דכנשואה דמי קמ"ל עכ"ל בפרק קמא דכתובות (דף י) :

ומ"ש ואפילו יש לה עדים שלא נסתרה וכו' ברייתא שם סוף דף י"א ואיכא למידק למאי דכתב בסמוך דאם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה דאין לה כלום וכרבא התם למאי דקהדר ביה דהלמא אפילו בחזקה בעלמא מהני כל שכן עדים וכי עדיף חזקה מעדים ואפשר דבמה שכתבו התוספות לשם (בדף יב) יתיישב זה וזה לשונו שאני הכא שהרי כנסה ראשון ואדעתא דבעולה נשאת ואע"ג דעדים מעידים שלא נבעלה אינו סומך על זה מאחר שהיו נשואין וסבר דלשבחה אומרים כן עכ"ל נראה דס"ל לפרש דמותרת אנן סהדי הוא דודאי סבר דלשבחה אומ' כן ואדעתא דבעולה נשאה : **ומ"ש** ולפיכך אין עליה טענת בתולים בגמרא פריך וניחוש שמא תחתיו זינתה ופירש"י מדקתני אין השני יכול לטעון טענת בתולים לא מזקקינן ליה לבא לב"ד ולא יתבאר הדבר אם תחתיו זינתה או לא ושמא אסורה היא לו ומשני כשקידש ובעל לאלתר דודאי לא זינתה תחתיו שמעי' דאם לא קידש ובעל לאלתר יש לה טענת בתולים וא"כ קשה למה כתב רבינו בסתם דאין עליה טענת בתולים ולא מיבעיא לפירש"י אלא אפילו למה שפירשו התוספות ע"ש ר"י דלרב אשי פריך ולא כפירש"י מ"מ הא דמשני כשקידש ובעל לאלתר הילכתא היא דקי"ל כרב אשי דקאי בשיטת רבא למאי דקהדר ביה כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום ועל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כמי איכא לתמוה שלא כתבו הך דקידש ובעל לאלתר וגם לא כתבו הך דאפילו יש לה עדים שלא נסתרה מיהו בזה אפשר דלא חששו לבאר זה משום דליסנא דמתניתין שכתבו אלמנה מן הנשואין יש לה מנה משמע בסתמא בכל ענין אפילו יש לה עדים שלא נסתרה אבל מהך דקידש ובעל לאלתר קשיא ונראה בעיני דהם ז"ל סבירא להו לפרש דהך קושיא דפריך בגמרא וניחוש שמא תחתיו זינתה לא

פרכינן

מתרכתא (משום כהנים) כתבו מה"ר איסרלן סי' נ' : נוסח הכתובה הוא ידוע וכתב הרמב"ם בהלכות יבום פ"ד : נוסח כתובה דאירכסא בכך וכך וכו' בא לפנינו בפ"ב וכו' רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ב כתב כלשון הזה מה דהות קדמנא בכך וכך לשבו' וכו' למנין שאנו מונין וכו' איך פב"פ אתא קדמנא ואמר לנא פב"פ הות נסיבא לי לאנתו ומקדמת דנא וכדו אירכסא כתובתא דהות כתיבה לה מההיא יומא דאינסיב כהלכת בנת ישראל דמתנסבן לגוברין יהודאין בקדושין ובכתובה ואמרי רבנן דאסור להשהוי אנתתא בלא כתובה ואפילו שעה חדא כתובו לה כתובה אחריתי בחריקא דכתובתא וכבן כתיבנא לה השתא כתובה באחילופי כתובה קמייתא איך פב"פ אמר להדא פב"ב הוי לי לאנתו כדת משה וישראל וכו' כמו שהוא בשאר כתובות עכ"ל והוא נוסח יותר יפה מנוסח זה שכתב רבינו (יט) :

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל היודע לחתום ואינו יודע לקרות אם חותם בכתובה והשיב דבר זה תלוי במנהג וכו' ברא"ש כלל ל"ו : ומ"ש שבמקום שאין רגילין לחתום בכתובה אלא הראויין להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרות כ' הוא ז"ל באותה תשובה שהטעם מדאמרינן בפ"ב דגיטין (יט :) עדים שאין יודעין קורין לפניהם והם חותמין ארשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר שטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין ופסיק רבא הלכתא כרשב"ג :

כתוב בתשובת הרשב"א סי' תרכ"ט על עם הארץ שבא לגרש את אשתו ואמרו לו ב"ד שיפרע לה כתובתה וקאמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה ולא הבין הת נאים ושאלו את פי ה"ר מאיר והשיב דשומעין לו והוא אומר דאין שומעין לו דחזקה שהעידו עדים בע"פ ועל פיו חתמו בו ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לעמי הארץ ולא על הנשים שכולם יטענו כן ואין אלו אלא דברי תימה אבל מה אעשה שכבר הורה זקן ויושב בישיבת חכם עם איש שיבה עד כאן לשונו ואיני יודע למה נחבא אל הכלים משום דחזא גברא כיון דתיובתא לא חזא ולענין הלכה נ"ל כדברי הרשב"א משום דאל"כ לא שבקת חיי דכל עמי הארץ יאמרו כן · כתוב בא"ח בשם הרא"ד נהגו שלא ליתן אדם לבתו ממון גדול ומי שהוא מקפיד ומתקוטט בעבור נכסי אשתו אינו מצליח ואין זיווגן עולה יפה אלא מה שיתן לו חמיו או חמותו יקח בעין יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר תדע שהרי אז"ל (עירובין סד :) הרוצה שיתקיימו נכסי אשתו יעשה מהם מצוה וראוי לכל איש דעת שלא יעגן עצמו ולא לבת זוגו מפני ממון רב שהממון ההוא לא יצליח מפני העיגון ומפני הרהור עבירה ורבים נכשלים בעבירות כשאינם נושאים אשה במהרה ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממון וכו' עכ"ל (כ) :

סז בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן האירוסין ונשאת כתובתה ק"ק משנה בפ"ק דכתובות (י :) : ומ"ש ונתאלמנה או שנתגרשה או נחלצה מן הנשואין וכו' גם זה שם משנה (דף יא ·) בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנשואין כתובתן מנה ואין להם טענת בתולים ומפרש לה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה : ומ"ש אפי' יש עדים שלא נסתרה עם הראשון אנו אומרים שבחזקת בעולה כונסה ולפיכך אין עליה טענת בתולים ברייתא שם :

הגיורת

דרכי משה

ב"ד עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן תתקכ"ט דפליג ועיין לקמן בח"ה סי' ק"ב סדיני אגב : (יט) כתב הרשב"א סימן תש"ח כתובה שנקרעה אם הוא קרע הפוסל כתובה כתבינן לה כתובה אחריתא מעכשיו ולא מזמן הראשון ואפי' אם הוא קרע שאינו פוסל השטר לא כתבינן לה אחריתא מזמן הראשון דהואיל והשטר עדיין כשר למה יכתבו לה אחרת וע"ש וע"ל ריש סימן זה דיש חולקין בדבר אי כותבין לה מזמן הראשון או לאו : (כ) במרדכי בפרק גט פשוט ע"ב דף רצ"ח כתובה שהחתן חתום עליה ואחר כך עדים יש אומרים פסולה ויש אומרים כשירה וע"ש טעם הדבר :

וכל

דרישה

לכספים סובר כרש"י וכר"ן : [ה] **נוסח** הכתובה הוא ידוע ועיין ברמב"ם פ"ד דהלכות יבום נוסחו · בתשובות הרא"ש כלל ס"ו סי' ד' גר שרוצה ליקח אשה יכתבו בכתובה שמו המובהק בן אברהם אבינו אא"כ מוחזק בעיר בשם אחר כ"פ : [ו] **נוסח** כתובה דאירכסא ואנו אין נוהגין בנוסח זה וכתבתי בספרי פרק מציאת האשה נוסח הכתובה נוסח האירכסא ע"ש רש"ל · ובתולדות אדם וחוה נכ"ב ח"ב כתב נוסח אחר ויותר יפה מנוסח שכתב הטור ד"מ כ"פ) :

או

פרישה

(כו) **אפילו** לא שהכניסה כלום ואם ירצה להוסיף יוסיף לה ואם ירצה לפחות לה היא כותבת כך וכך קבלתי על כתובתי (כ"כ מהרי"ל סימן ע"ו) וכן נוהגין במדינות אלו ובלבד שלא יפחות לה ממה שתקנו רבנן ז"ל ודוקא שהתנה כן בשעה שעשו השידוכין אבל אם עשו שידוכין סתם ושיעבדו עצמן בקנסות צריך לכתוב לה כפי המנהג ואינו יכול לשנות רמ"א בסעיף י"א פ"ס : (כז) **ואוסיפת** לה מדילי עכשיו על עיקר כו' צ"ע למה כתב ואוסיפת לה עכשיו ודוחק לומר משום דס"ל דאין כותבין תוספת מזמן הראשון והכתובה כותבין זמן ראשון והטעם דבתוספת אין מאמינים לו שמא לא כתב לה תוספ' ותטרוף לקוחות שלא כדין משא"כ כתובת מנה ומאתים דכל אשה יש לה כתובה וק"ל : (כח) **ועוד** קבלתי על עצמי נדונייתה שהכניסה לי מבית אביה כך וכך אגב ד' אמות קרקע · ק"ק הא אגב קרקע ל"ל הלא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואם כתב שקיבל ממנו אין מוקרין אחריו היאך קיבל ואף אם הכניסה לו אביה מעות דאינם נקנים בחליפין כ"א אגב קרקע מ"מ מי לימא לן שלא מסרה לו מידה לידו ונתחייב הוא לה בהן חוב גמור · ודוחק לומר שר"ל שקבלתי על עצמי לשלם לה נדונייתה מכל אשר לי דהיינו מטלטלין שהקניתי לה אגב ד"א קרקע · שאין זה במשמעות לשונו (וצ"ל שה"ק קבלתי עלי כדין שיעבוד אגב ד"א קרקע) ועוד דע שכתוב בד"מ דאין כותבין בכתובה שיעבד לה בעל מטלטלין אגב קרקע שא"כ לא יוכל כל בעל למכור שום דבר מטלטלין ע"ש וצ"ל דלא כ"כ כ"א אעיקר כתובה וכ"ש אתוספת כתובה אבל בנדונייתה שהכניסה לו למה הגרע משאר ב"מ ובודאי לא תקנו בנדונייתא שלא יכתב לה אגב : (כט) **לא** יחתום מי שאינו יודע לקרות כיון דדרך המקום שאין חותמין אלא היודעים לקרות סברי שכולן יודעין ויקיימו הכתובה מאיזה שני עדים שיהיה ואפשר שאותן שנים אינן יודעין לקרות ואיני קיום בשלמא במקום שדרך לחתום שאינן יודעין לקרות אחר שני עדים הראשונים היודעים לקרות באותו מקום לא יקיימו הכתובה אלא בשני עדים הראשונים דדלמא האחרונים אינן יודעים לקרות · ועיין בח"מ סימן מ"ה סט"ו דשם כתב רבינו בשם הרא"ש ושאר רבוותא דאם יש גם פסולין חתומים על השט"ם צריכין להיות שנים האחרונים כשרים דאין מקיימים השטר אלא מהאחרונים ואמרינן דאחרוקי עדותן משיטת השטר והפסולין באו למלאות ע"ש י"ל דשאני כתובה דאורחיה לחתמים עלין טובא מפני הכבוד אפילו פסולים אחר שכבר נחתמו הכשרים מש"ה מסתבר דב' הראשונים צריכין להיות כשרים :

סי' סז (א) **או** נחלצה ואע"ג דהיא אלמנה אתא לאשמעינן דאע"ג דהיא דומה כאילו היה לה ב' אנשים אחד נתאלמנה ואחד חלצה וכאילו גרשה כ"כ הר"ן · והתוס' כתבו דה"א כיון דשומרת יבם לא מסרה כניסה לחופה שהרי יבמה יבא עליה בע"כ תהיה כנשואה קמ"ל עכ"ל · ואגב ריהטא נקט בחופה דהיינו בנשואין כ"כ ר"ן : (ב) **דמשנכנסה** לחופה

היא

אין עליה טענת בתולים הגיורת והשבויה והשפחה שנתגיירו ושנפדו ושנשתחררו (ג) פחות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתן מאתים (ד) ומבת ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מנה קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ולמטה שנבעלה אפילו בא עליה גדול כתובתה מאתים (ה) וקטן בן ט' שנים ויום אחד ולמטה שבא על הגדולה ונשאת כתובתה ר' שאין ביאתו ביאה עד שיהא בן ט' שנים ויום אחד ודוקא שלא השיר בתוליה (ו) אבל אם השיר בתוליה אין לה אלא מנה (ז) מוכת עץ כתובתה מנה ואפילו לא הכיר בה וכנסה ע"מ שהיא בתולה ונמצאת מוכת עץ יש לה מנה אבל כנסה על דעת שהיא בתולה (ח) ונמצאת בעולה אפי' מנה אין לה (א) בתולה שהיא (ט) בוגרת (י) או סומא (יא) [א] או אילונית כתובתה ר' (יב) אבל חרשת ושוטה אין לה כתובה ל"ש נשאו לפקח או לחרש ושוטה ואם נשאו לפקח וכתב לה כתובה יש לה מה שכתב לה מפני שהפסיד על עצמו ורוצה ליזוק בנכסיו אבל אם לא כתב לה אין לה כלום (יג) נתפקחת החרשת נשתפית השוטה וקיימה (יד) אח"כ יש לה כתובה מנה וחרש ושוטה שנשאו נשים אין להם כתובה כדתניא חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין להן עליו כלום רצו לקיימן יש להן כתובה מנה השיאו פקחת לחרש וכתבו לה כתובה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו

הגיורת והשבויה והשפחה וכולי משנה שם והטעם משום דאפי' נבעלו הן בחזקת בתולות דכל שנבעלה פחות מג' בתוליה חוזרין : **קטנה** מבת ג' שנים ויום אחד ולמטה שנבעלה וכו' וקטן בן ט' שנים ויום אחד ולמטה שבא על הגדולה ונשאת כתובתה ק"ק וכו' שם במשנה :

ומ"ש ודוקא שלא השיר בתוליה אבל אם השיר בתוליה אין לה אלא מנה כן כתבו שם התוס' והרא"ש דבלא השיר בתוליה מיירי דאילו השיר בתוליה לא עדיפא ממוכת עץ : **מוכת** עץ כתובתה מנה וכו' שם במשנה מוכה עץ כתובתה ק"ק דברי ר"מ וחכ"א כתובתה ק' וידוע דהלכה כחכמים : ומ"ש ואפילו לא הכיר בה וכנסה על מנת שהיא בתולה ונמצאת מוכת עץ יש לה ק' אבל כנסה ע"ד שהיא בתולה ונמצאת בעולה אפילו ק' אין לה שם אמר רבא מוכת עץ לרבנן יש לה כתובה מנה בין הכיר בה בין לא הכיר בה וכתבו הרי"ף והרא"ש וכן הלכתא דהדר ביה מההיא קמייתא דאמר הכיר בה ק' לא הכיר בה ולא כלום אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולי' היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיך והוה מקחי מקח טעות ואמר רב מקח טעות לגמרי משמע דלית לה כלום וכן הלכה עכ"ל :

בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית כתובתה ק"ק דין הבוגרת פשוט ומבואר שם בסוגיא וקמ"ל דאף על גב דבוגרת כלו בתוליה כמו שיתבאר בסימן שאחר זה אפילו הכי כתובתה ק"ק ודין סומא ואילונית בפרק אלו נערות (לו ·) תניא סומא ואילונית יש להם טענת בתולים וידוע דכל שיש לה טענת בתולים כתובתה ק"ק ואיצטריך לאשמועינן דסומא יש לה טענת בתולים לאפוקי מר"מ דאמר דאין לה טענת בתולים וטעמיה מפורש שם בגמרא ולא קי"ל כותיה וכתב הרב המגיד בפרק י"א מה' אישות דהאי אילונית ר"ל בשהכיר בה דאם לא הכיר בה הרי היא מקח טעות : **ומ"ש** אבל חרשת ושוטה אין להם כתובה וכו' בר"פ חרש (דף קיג ·) תני פקח שכנס חרשת או שוטה אפילו כתב לה ק' מנה כתובתה קיימת מפני שרוצה ליזוק בנכסיו ודייק בגמרא טעמא דרצה הא לא רצה אין לה משום דאם כן מימנעי ולא נסבי לה · וכתב הרמב"ם בפי"א מה' אישות החרשת והשוטה לא תקנו להן כתובה השוטה לא תקנו לה נישואין כלל והחרשת אע"פ שיש לה נשואין מדבריהם לא תקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה עכ"ל : **ומ"ש** דשוטה לא תקנו לה נשואין כלל פשוט שם בגמרא ומ"ש נתפקחה החרשת נשתפית השוטה וקיימה אח"כ יש לה כתובה כ"כ הרמב"ם בפי"א מה' אישות והטעם משום דכיון שנתרפאו ה"ל כנושא פקחת דאע"ג דלא כתב לה כתובה גובה מתנאי ב"ד :

ומ"ש שכתובתה מנה נראה שהטעם משום דחזינן כאילו השתא שנתפקחה או נשתפית נשאו והשתא בעולות הן והרב המגיד כתב בפרק הנזכר שלמד הרמב"ם דין זה מדין חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות דאיתא בסמוך וכתב עוד ולא הזכיר רבינו דין פקח שנשא שוטה ונשתפית לפי שהשוטה אין לה נשואין כלל ופשוט הוא שאם רוצה לקיימה אחר שנשתפית שצריך לקדשה ולכתוב לה כתובה : ומ"ש וחרש ושוטה שנשאו נשים אין להם כתובה כדתניא חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות וכו' עד רצו לקיימה יש להן כתובה ברייתא בר"פ חרש (שם :) :

ומ"ש שכתובתה מנה כבר נתבאר בסמוך . וכתב נמוקי יוסף וא"ת והא אמרינן אסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה י"ל דהתם בפקחים דהוו בני כתובה וכי לא כתבי נראה להם כבעילת זנות אבל בחרשים דלאו בני מיכתב נינהו לא קפדא עליה ואע"ג דאיהי פקחת ומיהו ה"מ כשנשאת מעצמה לחרש אבל אי אנסבוה ליה ב"ד וכתבו לה כתובה אית לה וכדאמרינן בסמוך : ומ"ש השיאו פקחת לחרש וכתבו לה כתובה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה וכולי מעשה שם ונראה מדברי הרמב"ם בפי"א מה' אישות דדוקא כשב"ד השיאוהו וכתבו לה הוא דנוטלת כל מה שכתבו לה הא החרש דלאו ב"ד לא וכ"כ מדברי נמוקי יוסף שכתב דאף על גב דרבנן לא תקינו כתובה מ"מ ב"ד **אביהם** של חרשים והם רשאים לכתוב כתובה לאשתו על נכסיו אם רואים **שאינו מוצא** אשה אלא בכך כשם שמפקחים בשאר עניניו : וכתב עוד בשם הריטב"א **ומכאן** אתה דן ליתומה קטנה שיש רשות לב"ד לפסוק על נכסיה נדוניא הראויה לה לינשא לבעל ההגון לה ולא עוד אלא שיכולים לקיים על נכסיה שאם תמאן שתפסיד נדונייתא דכל שהוא לתקנתה ותועלתה יש להם רשות בנכסיה אבל קטן ושוטה שאין להם נישואין אין להם

השיאו פקחת לחרש וכו' פירוש הב"ד השיאו לו פקחת לחרש דאע"ג דרבנן לא תיקנו לה כתובה מ"מ ב"ד אביהן של חרשים הם והם רשאין לכתוב כתובה לאשתו על נכסיו ואם רואים שאינו מוצא אשה אלא בכך אבל שוטה אין ב"ד משיאין וכו' משום דכיון דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת לא מקיימא בהו תקנת רבנן ובמקלת ספרים כתב ואם ב"ד השיאו בפירוש :

פרכינן לה לא אברייתא כפירוש רש"י ולא ארב אשי כפירוש התוס אלא אדרבה היא דפריך לה דקאמר ואת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה משמע דלעולם יש לה מנה כדין אלמנה מן הנשואין ואמאי לא ניחוש שמא תחתיו זינתה ואין לה כלום אבל אברייתא דאיירי באלמנה מן הנשואין לא קשיא ליה דמסתמא נבעלה תחת בעלה הראשון ואפי' איכא עדים שלא נסתרה ודאי לשבחה אומרין כן ולהכי לא מזקקינן ליה לבא לב"ד כדי שיתברר הדבר ואפי' דאם יבואו עדים שזינתה תחת השני אין לה כלום מ"מ אינו יכול לטעון בפני ב"ד טענת בתולים כדי לחקור אחר בירור הדברים דאין הב"ד שומעין אליו כל זמן שלא יבואו עדים ויעידו שזינתה אבל הך דכנסה בחזקת בתולה קשיא אמאי לא ניחוש שמא תחתיו זינתה וישמעו הב"ד אליו ולחקור אחר בירור הדברים דהא בעולה כנסה והשתא האי שינויא דקידש ובעל לאלתר דמשני אליבא דרבה דלאו כהלכתא היא קי"ל כרבא דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום אפילו קידש ובעל לאלתר דסוף סוף מקח טעות הוא ולא דמיא לאלמנה מן הנשואין דאכן ססדי דבחזקת בעולה נשאה וכמו שדחה רב אשי לדרבה א"כ ניחא דלמסקנא לא שאני לן בין קידש ובעל לאלתר ללא בעל לאלתר אחר שקידש דבאלמנה מן הנשואין לעולם לא חיישינן לשמא זינתה ואית לה מנה ובבתולה לעולם לית לה כלום וכבר כתב הרב המגיד פי"א דאישות דאהך קושיא וליחוש שמא תחתיו זינתה הרבה פירושים נאמרו בו ולא נזכרה הסוגיא ההיא בהלכות אלא המשנה כפשטה והן הן דברי רבינו ועיקר עכ"ל ולא כתב הפירושים שנאמרו בו ומאיזה טעם לא נזכרה הסוגיא היא בהלכות אבל למאי דפירשתי ניחא שלא הוזכרה בהלכות לפי שאיננה אליבא דהילכתא כ

הגיורת והשבויה וכו' משנה פ"ק דכתובות ריש (דף יא) ובגמרא מסיק הגדילו יכולין למחות ומ"ש רבינו בי"ד סימן רס"ח ס"ט וקאמר רבא דלא קשה היאך יהבינן לה כתובה דאזלא ואכלה בגיותה דהתם תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכל זמן שלא מיחתה גיורת היא ועבדינן לה תקנתא משמע דאף בקטנותה יהבינן לה כתובה מיהו נראה דלא קאמר רבא הכי אלא לדחויי להך תיובתא דלא מותיב מכתובה אלא מקנסא אבל למסקנא דרבא גבי קנסא דלא יהבינן לה קנסא אלא לכי גדלה שעה אחת ולא מיחתה שוב אינה יכולה למחות הכי נמי גבי כתובה לא יהבינן לה בקטנותה אלא לכי גדלה שעה אחת ולא מיחתה וקצת קשה דה"ל לרבינו לפרש הך מילתא דלא יהבינן לה כתובה אלא לכי גדלה שעה אחת ולא מיחתה : **מוכת** עץ וכו' פסק כרבא דהדר ביה וטעמא דמילתא דכיון דלא אתעבידא בה מעשה בידי אדם לבוגרת דמיא דבוגרת נמי כלו בתוליה ואפ"ה אית לה מאתים אבל כנסה ע"ד שהיא בתולה ונמצאת בעולה דאתעביד בה מעשה בידי אדם אפילו מנה אין לה ואפילו לא זינתה תחתיו דמקח טעות הוא וכתבו התוספות אבל מוכת עץ לא הוי מקח טעות כמו בעולה דאינו מקפיד כל כך במוכת עץ שיהא מקח טעות עכ"ל : וע"ל בסוף סימן קע"ז כמ"ש לשם ב"י ובמ"ש לשם בס"ד : **בתולה** שהיא בוגרת וכו' נראה דאיצטריך ליה לאשמועינן בוגרת מדתניא בפרק אלו נערות דבוגרת אין לה טענת בתולים ומוקי לה בגמרא דהיינו דקא טעין טענת פתח פתוח מצאתי דבין שומעין לו משום דבוגרת כלו בתוליה וא"כ הוה אמינא דכיון דאין לה טענת בתולים הוי כמו בעולה ואין כתובתה אלא מנה קמ"ל וכ"כ הרמב"ם לשם בתולה שהיא בוגרת וכו' ובמקצת ספרי הרמב"ם כתוב חיגרת וט"ס וצ"ל בוגרת וסומא אשמועינן דלא אמרינן נחבטה ע"ג קרקע ואזב לה קמ"ל דאית לה טענת בתולים וכתובתה מאתים ואיילונית בהכיר בה דאי לא הכיר בה היה מקח טעות : **ומ"ש** אבל חרשת ושוטה וכו' לשון אבל הכי פירושו הני חסרון בגופה סומא ואיילונית הוא דאית לה מאתים אבל הני חסרון חרשת ושוטה אין לה כתובה וכו' ומפרש בגמרא ר"פ חרש טעמא משום דאי הוה תיקנו לה רבנן כתובה ממנעי ולא נסבי לה : נתפקחה החרשת נשתפית השוטה וקיימה אחר כך יש לה כתובה מנה כ"כ הרמב"ם פי"א דאישות ככם החרשת ונתפקחה יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתובתה מאה ופי' ה' המגיד דהיינו ברוצה לקיימה אחר שנתפקחה ולמד זה מדתניא חרש ושוטה שנשאו נשים פקחות וכו' דבסמוך דה"ה לפקח שנשא חרשת ונתפקחה ודבר ברור הוא שאיך תהיה היא בת דעת ותשב עם בעלה פקח בלא כתובה עכ"ל : **ומ"ש** שכתובתה מנה כתב ב"י דחזינן כאילו השתא שנתפקחה נשאו והשתא בעולות הן ודע שהרמב"ם לא כתב דין פקח שנשא שוטה ונשתפת וכתב ה"ה שזהו לפי שהשוטה אין לה נישואין כלל ופשוט הוא שאם רצה לקיימה אחר שנשתפת שצריך לקדשה ולכתוב לה כתובה אבל רבינו כתב דפקח שנשא שוטה ונשתפת שוה לפקח שנשא חרשת ונתפקחה דכיון שלקחה בחופה ובקידושין ולא הויא בעילתו בעילת זנות אין צריך לחזור ולקדשה אלא צריך לכתוב לה כתובה בלבד :

קטן

דרכי משה

סז (א) וכל שכן שאין לה התוספת שכתב לה וכן הוא בהגה"ת אלפסי ע"א דף שע"ב ופשוט הוא :

משמע

פרישה

היא בחזקת בעולה וכן הוא לעיל בסי' ו' : (ג) **פחות** מבת שלשה שנים ויום אחד דאע"ג דנבעלה בתוליה חוזרין : (ד) **ומבת** שלשה שנים ויום אחד ולמעלה כתובתן מנה דבחזקת בעולות הן : (ה) **וקטן** "מבן תשעה שנים ולמטה כ"ג : (ו) **אבל** אם השיר בתוליה כו' דלא עדיף ממוכת עץ : (ז) **מוכת** עץ פרש"י שנתקע לה עץ באותו מקום : (ח) **ונמצאת** בעולה דמקחו מקח טעות ואפי' אם אמרה משארסתני נאנסתי אינה נאמנת ואע"ג דבמוכת עץ אמרינן דיש לה כתובה מנה הכא גרע הואיל שהיא דרוסת איש ונמאסת (וי"מ הטעם דיכול לומר אינה נוח עלי דכיון דטועמת טעם ביאה שמא אינה נהנית ממני כ"כ מטעם דלא כל האצבעות שוין כ"פ) : (ט) **בוגרת** אע"פ שכלו בתוליה (כמ"ש בסימן שאחר זה כ"פ) אפ"ה כתובתה ר' : (י) **או** סומא לאפוקי מר"מ דאמר אין לסומא טענת בתולים (מטעם דשמא נחבטה ע"ג קרקע והשיר בתוליה והוי מוכת עץ כ"פ) וממילא אין כתובתה ר"י קא משמע לן : (יא) **או** איילונית כתב ה"ה דוקא אם הכיר בה דאם לא כן הרי הוא מקח טעות ועיין בדרישה : (יב) **אבל** החרשת כו' אע"ג שיש לחרשת נישואין מדבריהן (כדלעיל סי' מ"ד כ"פ) לא תקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה : (אין לה כתובה וכן אין לה מזונות ולא תנאי כתובה רמב"ם כ"פ) : (יג) **נתפקחה** החרשת כו' וקיימה פירוש והשוטה בעלה בא עליה אחר שנשתפית דחכמים לא תקנו נשואין לשוטה ולכך צריך שיבא עליה עכשיו אבל חרשת אע"פ שלא בא עליה עכשיו יש לה קדושין הראשונים שחכמים תקנו לנשואין לחרש וחרשת כדפירשית לעיל בסי' מ"ד וע"ד : (יד) **אח"כ** יש לה כתובה מנה דכבר בעולה היא (ואע"ג דלא כתב לה כתובה גובה מתנאי ב"ד כ"פ) : (וחרש ושוטה כו' פירוש וכתב לה כתובה כ"פ) :

דרישה

סי' סז [א] **או** איילונית אע"ג דכתב רבינו לעיל בסי' מ"ד בשם התוס דאיילונית אפי' קידושי אין תופסין בה התם איירי בדלא הכיר בה ואע"פ שסבר הרמב"ם דקידושי תופסין בה אפילו בלא הכיר בה אלא שאין לה כתובה עד שהכיר בה · והא דמקשה שם הרא"ש וב"י הביאו שם מסה דתנן המוציא את אשתו משום איילונית לא יחזיר דמשמע משם דצריכה גט ומוקי לה הרא"ש בספק איילונית ולא מוקי לה בהכיר בה · לק"מ דהא טעם דלא יחזיר לה מפורש שם כדי שלא יקלקלה לומר אילו הייתי יודע שאינה איילונית לא הייתי מוציאה כו' ש"מ דלא מייר בהכיר בה שהיא איילונית וק"ל : והרמ"כ

קטן

שכתבו לה דלא גרע מאילו קנו לו שפחה לשמשו אבל שוטה אין ב"ד משיאין אותו שלא תקנו לו נשואין כלל (טו) קטן אפילו מבן ט' שנים (טז) ומעלה שהשיאו אביו אין לה כתובה (יז) ואם הגדיל וקיימה (יח) יש לה עיקר כתובתה ר' לבתולה ק' לאלמנה אבל מה שהוסיף בקטנותו אין לה (יט) ואפילו העיקר אינה גובה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי ב"ד לפיכך אינה גובה אלא מבני חרי (כ) ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו (כא) וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו :

סח (א) **כל** בתולה שכתובתה מאתים יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה מנה או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים (ב) וכל המתייחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לו טענת בתולים אבל בכל מקום שאין מתייחדין יש טענת בתולים אפילו אין מעמידין להם עדים (ג) למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות בד"א שאין מנהג המקום להעמיד עדים אבל אם מנהג המקום להעמיד עדים ואירע הדבר שלא העמידו עדים (ד) אז אינו יכול לטעון מה היא טענת בתולים שנושא אשה בחזקת בתולה ואומר לא מצאתיה בתולה ושני סימנים יש לה לבתולה האחד שהדם שותת ממנה בסוף ביאה ראשונה בשעת תשמיש והשניה שימצא דוחק בביאה ראשונה בשעת תשמיש וכשאינו מוצא דוחק זהו שנקרא פתח פתוח וטענת דמים ישנה בין בקטנה בין בגדולה שכל בתולה יש לה דמים בין קטנה (ה) בין נערה או גדולה לפיכך אם בא ואמר לא

קטן אפילו מבן ט' וכו' משנה סוף פרק הכותב קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה גר שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ופירש"י כתובתה קיימת שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בגיותו ובגמרא א"ר הונא ל"ש אלא מנה ור' אבל תוספת אין לה אא"כ חידש והוסיף קטן משהגדיל וגר משנתגייר וכתבו התוספות ל"ש אלא מנה ומאתים וכו' וא"ת מאי קמ"ל מתניתין שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וליכא למימר דאתא לאשמועינן דעדיפא ממשעבדי אף על גב דלית לה קלא להאי שטרא דהא ע"כ לא גבי ממשעבדי דמוקדם הוא ואתא לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגייר ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמועינן היכא דנשאת בתולה אע"ג דכשגדל או נתגייר כבר היא בעולה אפ"ה כתובתה מאתים שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נישואיה עכ"ל ונתבארו דברי רבינו זולתי מ"ש ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו שהוא הפך משמעות התוספות שכתבו והא ע"כ לא גביא ממשעבדי דמוקדם הוא ואתא לטרוף לקוחות מה שמכר קודם שנתגייר ואפוטרופוס קודם שהגדיל דאלמא דרצונם לומר דאפילו ממשעבדי שמכר לאחר שנתגייר ולאחר שהגדיל נמי לא טריף בהאי שטרא שנכתב בגיותו ובקטנותו משום דחיישינן דילמא אתא נמי למיטרף מה שמכר קודם שנתגייר ואפוטרופוס קודם שהגדיל הלכך אינו גובה כלל ממשעבדי בהאי שטרא וכ"כ הרא"ש בהדיא וממשעבדא לא גביא דה"ל שטר מוקדם ורבינו גופיה כתב בח"מ סימן מ"ג שטר מוקדם פסול לגבות בו ממשעבדי אפי' מזמן ההלואה שיבא לטרוף בו מהלקוחות שלא כדין ותו דלשון רבינו הוא סותר מתחלתו לסופו שכתב ואפילו העיקר אינו גובה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי ב"ד ולפיכך אינה גובה אלא מבני חרי דמשמע דשטר הכתובה פסול לגמרי לגבות ממשעבדי ואחר כך אמר ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו דאלמא דכשר הוא לגבות ממשעבדי שנמכרו בגדלותו ואילו מתנאי ב"ד לא היתה גובה ממשעבדי כלל במקום שכותבין כתובה ודוחק לפרש דרבינו ר"ל דמדינא ודאי לא פסול אלא לגבות ממשעבדי שנמכרו בקטנותו אבל מה שנמכרו בגדלותו אינו פוסל אלא משום חששא דילמא אתי לגבות מהני שנמכרו בקטנותו ולכן הזכיר רבינו שנמכרו בקטנותו משום טעמא דשטר הכתובה פסול לגבות ממשעבדי אינו אלא משום הני דנמכרו בקטנותו דכל כי האי מילתא ה"ל לרבינו לפרש ולכן כלפע"ד דט"ס הוא בדברי רבינו וצריך להעביר הקולמוס על שתי תיבות שנמכרו בקטנותו וקרוב בעיני שהנוסחא בדברי רבינו כך צריך להיות ואפילו העיקר אינו גובה מכח שטר הכתובה שנכתבה בקטנותו אלא מתנאי ב"ד וכו' וטעה הסופר בשתים שכתב שנמכרו בקטנותו וגם כתב אבל ולא ממשעבדי כנ"ל פשוט דאף ממה שנמכרו בגדולתו נמי לא גביא ודלא כהש"ע שהעתיק לשון רבינו שנמכרו בקטנותן : ומ"ש רבינו וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו פירוש שגם בגר אף ע"פ דבשעה שנתגייר כבר היא בעולה אפ"ה כתובתה מאתים וכמ"ש התוספות והכי משמע מדברי הרא"ש שכתב בסתם אבל הרמב"ם פסק דבגר אין לה אלא מנה ומביאו ב"י וכ"כ בש"ע דבגר אין לה אלא מנה לדעת הרמב"ם :

סח כל בתולה שכתובתה מאתים וכו' כלומר כולן שוות ולא מפלגינן בין קידש ובעל לאלתר ללא קידש ובעל לאלתר וכבר הארכתי בזו בס"ד בסי' ס"ז ס"ב : אבל אם מנהג המקום להעמיד עדים וכו' פי' עכשיו שאירע הדבר שלא העמידו עדים חיישינן שמא ראה דם בתולים על הסדין ואיבדו ואע"ג דבסמוך בסימן זה כתב לענין כתובה בפטור מלשלם חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכדאיתא בגמרא שאני הכא כיון שנהגו להעמיד עדים ולא העמידו אנו תולין שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה כ"כ הרא"ש ע"ש ר"ת ומש"ה בדוכתא דאין מנהג להעמיד עדים מאי טעין טענת בתולים דסמכינן אחזקה דאין אדם טורח

להם רשות בכך דנשואין אין כאן כתובה אין כאן עכ"ל : ומ"ש אבל ב"ד אין משיאין את השוטה וכו' שם (קיב:) מ"ש דחרש וחרשת דתקינו להו רבנן נשואין ומ"ש דשוטה ושוטה דלא תקינו להו רבנן נשואין חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן תקינו להו רבנן נשואין שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן דלאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקינו רבנן נשואין גרסינן בגמ' ר"פ חרש מ"ש קטן דלא תקינו רבנן נשואין וחרש תקנו ליה רבנן נשואין חרש דלא אתי לכלל נשואין תקינו ליה רבנן נשואין קטן דאתי לכלל נשואין לא תקינו רבנן נישואין והרי קטנה דאתיא לכלל נישואין ותקינו רבנן נשואין התם שלא ינהגו בה מנהג הפקר ע"כ וכתב זה הרמב"ם בפי"א מהלכות אישות : קטן אפילו מבן ט' שנים ומעלה שהשיאו אביו אין לה כתובה ואם הגדיל וקיימה יש לה עיקר כתובה וכו' משנה בס"פ הכותב (דף נ':) קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת כן קיימה גר שנתגייר ואשתו עמה כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה ופרש"י כתובתה קיימת · שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בגיותו וכתב ה"ה פי"א מהלכות אישות והא דכתובתה קיימת כתב הרשב"א והוא שבעל לאחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי עכ"ל ובגמרא (שם) א"ר הונא ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה ותניא כוותיה הידשו נוטלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה ק"ק ולאלמנה מנה ופירש"י אלא מנה מאתים · שהם תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא : חידשו · קטן משהגדיל וגר משנתגייר אם הוסיפו כלום על כתובתה ראשונה וכתבו התוספות לא שנו אלא מנה ומאתים וכו' וא"ת א"כ מאי קמ"ל מתניתין שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וליכא למימר דטרפה ממשעבדי דהא ע"כ לא גביא ממשעבדי דהא מוקדם הוא ואתי למיטרף לקוחות מה שמכר קודם שנתגייר ואפוטרופוס קודם שהגדיל וי"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדל או נתגייר כבר היא בעולה אפ"ה יש לה כתובה ק"ק שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נשואין עכ"ל וכ"כ מדברי הרא"ש דבין קטן והגדיל בין עכו"ם ונתגייר בתולה גובה ק"ק וכ"כ מדברי רבינו אבל הרמב"ם כתב בפי"א מהלכות אישות כלשון הזה ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה ק' שע"מ כן קיימה וכתב ה"ה הטעם שכתב רבינו מנה לפי שכבר נתבאר שנתגיירה יתירה על בת ג' ויום אחד ונשאת אחר כך אין לה אלא מנה וכ"ש זו ע"כ ולפי זה הא דקתני בברייתא לא חידשו בתולה גובה ק"ק צ"ל דאקטן דוקא קאי ולא אגר :

סח כל בתולה שכתובתה ק"ק יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה ק' או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים כ"כ הרמב"ם בפי"א מה' אישות וכן משמע במתניתין פ"ק דכתובות (דף י:) וכל המתיחד עם ארוסתו קודם נשואין אין לו טענת בתולים שם במשנה (דף יב:) האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שהוא מתייחד עמה : ומ"ש אבל בכל מקום שאין מתייחדין יש טענת בתולים אפילו אין מעמידין להם עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות בד"א שאין מנהג המקום להעמיד עדים וכו' שם ביהודה בראשונה היו מיחדין את החתן ואת הכלה וכו' בראשונה היו מעמידין ב' שושבינים אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה ובגליל לא היו עושים כן וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים אהייא אילימא ארישא וכו' אלא אסיפא כל שלא מושמש מיבעי ליה אמר אביי לעולם ארישא וכו' רב אשי אמר לעולם אסיפא ותני כל שלא מושמש ופרש"י למשמש · לפשפש ולמשמש במעשיהם באותו הלילה שלא יקלקלו זה את זה במעשיהם בתרמית שלא יראה דם בתולים ויאבד וזו לא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים : כל שלא מושמש מיבעי ליה · דהטוען טענת בתולים הוא הבעל והוא אינו נוהג משמוש שבו אלא על אבי הכלה למשמשו שלא יאבד הבתולים ומשמוש בכלה שלא תביא דם מן החוץ תלוי בבעל והיכי תני כל בעל שלא נהג משמוש אינו יכול לטעון טענת בתולים כ"ש דאם לא נהג למשמש והם משמשו אותו דיכול לטעון הכי איבעי ליה למיתני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים דשמא ראה ואבד וכתב הרא"ש פירש הריב"ש דלית ליה חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ור"ת פירש שאני הכא כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולים שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה : ומה היא טענת בתולים וכו' ושני סימנים יש לה לבתולה וכו' זה פשוט ומתבאר פ"ק דכתובות (דף ה:) ומ"ש וטענת דמים ישנה בין בקטנה בין בגדולה וכו' בפרק אלו נערות (דף לו·) תניא הבוגרת אין לה טענת בתולים ומקשי והבוגרת אין לה טענת בתולים והאמר רבא בוגרת נותנין לה לילה הראשון ופריק אידקא טעין טענת דמים ה"נ הכ"ע דקא טעין טענת פתח פתוח ופירש"י אי דקאמר בעלתי ולא מצאתי דם ודאי טענה מעליותא היא והכא דקתני אין לה טענת בתולים דקא טעין ואמר פתח פתוח מצאתי ודם לא בדקתי אם נמצא בה אם לאו בנערה וקטנה טענה היא כדאמרינן בפ"ק ואע"פ שאין יכול לברר דבריו בפנינו אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל מתבגרה אין רחמה צר כבתחלה ודומה לו כאילו פתח פתוח ואע"פ שהרי"ף גורס איפכא אי דקא טעין טענת פתח פתוח ה"נ הכ"ע דקא טעין טענת דמים כמבואר בדבריו פ"ק דכתובות כבר כתבו הרא"ש והר"ן וה"ה שהרמב"ן הכריע כגרסת רש"י מכח הירושלמי וגם הרמב"ם כתב בפי"א מהלכות אישות יש גאונים שהורו שהבוגרת אין לה טענת דמים ויש לה טענת פתח פתוח ואין דרך התלמוד מראה דבר זה טעות היה בנוסחאות שלהם וכבר בדקתי על ספרים רבים וקדמונים ומצאתי שהדבר כמו שביארנו שאין לבוגרת אלא טענת דמים בלבד עכ"ל : מ"ש לפיכך אם

פרישה

(טו) **קטן** אפילו מבן ט' כו' כפול הוא לעיל בסימן מ"ד : (טז) **שהשיאו** אביו אבל ב"ד אין משיאין אותו הואיל שלא תקנו לו נישואין כמו שוטה והטעם דלא תקנו נישואין לשוטה וקטן ולקטנה תקנו ע"ל בסימן מ"ד : (יז) **ואם** הגדיל וקיימה וכתב ה"ה בשם הרשב"א והוא שבעל אחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת וכו' ובודאי לשם קידושין בעל אבל אם לא בעל אין לה כתובה הואיל שאין לקטן נשואין אפי' מדרבנן : (יח) **יש** לה עיקר כתובה מאתים לבתולה וא"ת מ"ש מחרש ושוטה שנשאו לפקח' ונתפקח החרש ונשתפה השוטה דאין לכן כתובה אלא מנה וי"ל דכל קטן עומד להתגדל וסופו מוכיח על תחלתו שנשאה לקיימה בגדולתם וכאילו נשאה מתחלה לאחר שיתגדל משא"כ בחרש ושוטה שאינם עומדים לפקח ולהשתפה נמצא שמתחלה לאו בני חיוב שיתן כתובה הוו ואחר שנשתפה ונתפקח וקיימה כבר היתה בעולה וק"ל : (יט) **ואפי'** העיקר אינה גובה מכח שטר כתובה פירוש ונימא שתטרוף לקוחות מזמן הכתובה דהאי שטרא חספא בעלמא הוא : (כ) **ולא** ממשעבדי שנמכרו בקטנותו אבל מה שנמכר מזמן שבא עליה אחר שהגדיל טורפה מלקוחות דלא גרע מאלמנה מאירוסין דגבי ממשעבדי לדעת הרא"ש אע"ג דלא כתב לה כתובה כדלעיל בסימן נ"ה ואע"ג דלכאורה משמע מדברי התוס' ס"פ הכותב והאשר"י דלא טרפי כלל ממשעבדי אפילו לאחר שהגדיל אבל א"א לומר כן כדפרישית דלא גרע מאלמנה מאירוסין וצריכין לומר מ"ש התוספות והאשיר"י דממשעבדי לא גביא ר"ל מכח השטר לא גבי דמוקדם הוא והספא בעלמא הוא אבל מכל מקום גביה מהסתא אפילו ממשועבדים בתנאי ב"ד כמו אלמנה מאירוסין : (כא) וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו כו' פירוש שכתב לה כתובה בכותיותן ואחר כך נתגיירו והכתובה קיימת דגם כן גובה עיקר הכתובה בתחלת נישואיה בתולה מאתיים ואלמנה מנה ולהרמב"ם אין לה אלא מנה דלא עדיפא מגיורת שנתגיירה אחר ג' שנים כ"פ) :

סי' סח (א) **כל** בל בתולה שכתובתה מאתים כו' הואיל שכתובתה מאתים בודאי בחזקת בתולה נשאה (ובאם שלא מצא לה בתולים אין לה כתובה אפילו מנה כמ"ש לעיל סימן ס"ו סעיף ס' כ"פ) אבל אם כתובתה מנה בחזקת בעולה נשאה לכן אין לה טענת בתולים : (ב) **וכל** המתייחד עם ארוסתו קודם כו' פירוש אפילו אם כתובתה מאתים הואיל שמתייחד עמה מסתמא בא עליה וק"ק דבסמוך כתב רבינו ז"ל וכשטוען טענת בתולים אם הוא כהן כו' עד ואפילו נתייחדה עמו תהלה אסורה לו וצ"ל דלענין איסור החמירו כיון דשווי אנפשיה חתיכה דאיסורא ואומר ברי לי שלא באתי עליה משא"כ לענין ממון דדלמא כדי לאפסודה ממאתים קאמר לה הכי וק"ל : (ג) **למשמש** שלא ינהגו כו' פירש רש"י למשמש לפשפש ולמשמש במעשיהם באותו הלילה שלא יתקלקלו זה את זה במעשיהם זה בתרמית שלא תראה דם בתולים ויאבד (ברצון המפה) וזו שלא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים והטעם שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה : (ד) **אז** אינו יכול לטעון (אע"ג דפליה היה מוטל להעמיד עדים אמרינן דהאמין לה לבועלה בלא עדים כ"פ) כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולין שבגרמותו נשתנה ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה : (ה) **בין** נערה בין גדולה פירוש בוגרת ואע"פ שאין לבוגרת טענת פתח פתוח כדלקמן בסמוך ואם אמר בעלתי ולא בדקתי אחר דם אינו יכול לטעון כלום אבל טענת דמים יש לו :

אם

לא מצאתי דם (ו) אם תאמר עדיין בתולה אני בודקין אותה שמושיבין אותה על פי חבית של יין אם היא בתולה אין ריחה נודף ואם היא בעולה (ז) ריחה נודף (ח) [א] והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל תחלה אלא בתחלה בודקין בשתי שפחות בתולה ובעולה (ט) אי סלקא מילתא על בורייה עבדינן מעשה בבנות ישראל או חוזר ובועל (י) בפני עדים ואם תאמר ודאי נבעלתי ומה שלא מצא דם מפני שכך דרך בנות משפחתי שאין להן דם נדה ולא דם בתולים בודקין בנות משפחתה אם מוצאין כדבריה היא בחזקתה ואם אין מוצאין כדבריה (יא) רואין אם יש בה צד חולי או רעבון שאפשר לתלות בו שמחמתו יבש ליחלוחית שבה (יב) מאכילין ומשקין אותה עד שתבריא ותיבעל פעם שנייה ונראה אם יוצא דם אם לאו אין שם שום דבר ליתלות הרי זה טענת בתולים אפילו לא מצא פתח פתוח כיון שלא מצא דם שכל בתולה יש לה דם בין גדולה בין קטנה לפיכך יש להן טענת דמים (יג) אפי' סומא (יד) או אילונית ויש שאין לה טענת פתח פתוח כגון בוגרת שמתוך שהיא גדולה נתרפו איבריה לפיכך אם בא ואמר פתח פתוח מצאתי אם היא בוגרת אין טענתו טענה ואם אינה בוגרת שואלין אותו שמא הטית ומתוך כך נראה לך כפתוח או שמא לא בעלת בנחת אלא בכח ומתוך כך לא הרגשת בדוחק ונראה לך כפתוח ואם אומר לא כי ודאי פתח פתוח מצאתי הרי זת טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין גדולה בין בריאה בין חולה שכל נערה פתחה סתום אף על פי שמצא דם הואיל. ולא מצא פתח סתום אין כאן בתולים (טו) ור"י פי' כיון שמצא דם [א] אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח

ב"י

אם בא ואמר לא מצאתי דם אם תאמר עדיין בתולה אני בודקין אותה ע"פ חבית של יין אם היא בתולה אין ריחה נודף וכו' בפ"ק דכתובות (דף י:) ההוא דאתא לקמיה דר"ג בר' א"ל בעלתי ולא מצאתי דם א"ל רבי עדיין בתולה אני א"ל הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה הביאו לו והושיבן על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף א"ל לך זכה במקחך ונבדוק מעיקר' בגווה גמרא הוה שמיע ליה מעשה לא הוה חזי וסבר דילמא לא קים לי בגווה דמילתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל ופרש"י ריחה נודף · מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה דרך פתח הפתוח : גמרא הוה שמיע ליה · שעשו כן לבנות יבש גלעד במסכת יבמות (ס:) וכתבו הרי"ף והרא"ש עובדא זו : ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאין לבדוק בבנות ישראל תחלה וכו' טעמו דאין לנו לעשות אלא כדאשכחן דעבד ר"ג וטעם סברא קמייתא שכתב רבינו מבואר דלא עבד ר"ג הכי אלא משום דלא הוה קים ליה במילתא שפיר אבל השתא דקים לן במילתא תו ליכא זלזולא בבנות ישראל וש"ד למיעבד הכי : והרמב"ם כתב פי"א מהלכות אישות כלשון הזה טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה בודקין אותה או חוזר ובועל בפני עדים וכתב ה"ה שם ההוא דאמר בעלתי ולא מצאתי דם אמרה היא עדיין בתולה אני ואמרו שם דר"ג בדקה ושם ביארו כילד בדקה שהושיבה ע"פ חבית של יין וכו' ורבינו לא כתב בדיקה זו בביאור משום דלאו דוקא זו דה"ה לאחרת : ומ"ש או חוזר ובועל בפני עדים ר"ל שמכינים הסודר בפני עדים ומתיחד עמה בפניהם אבל לבעול ממש בפניהם אסור שאסור לבעול בפני כל בריה כנזכר פי"ד:

ומ"ש ואם תאמר ודאי נבעלתי ומה שלא מצא דם מפני שכך דרך בנות משפחתי וכו' ואם אין מוצאין כדבריה רואין אם יש בה צד חולי או רעבון שאפשר לתלות בו שמחמת' יבש לחלוחית שבה מאכילין ומשקין אות' עד שתבריא וכו' מעשה בפ"ק דכתובות (דף י:) והביאה הרמב"ם בפי"א מהלכות אישותודע דהיכא דאיכא למיחש שיבש לחלוחית שבה אמרינן בגמרא הכניסוה למרחץ וגם הרמב"ם כתב מרטיבין אותה : ומ"ש ואם אין שם דבר לתלות ה"ז טענת בתולים אפילו לא מצא פתח פתוח כיון שלא מצא דם שכל בתולה יש לה דם בין גדולה בין קטנה לפיכך יש להם טענת דמים ויש שאין לה טענת פתח פתוח כגון בוגרת וכו' כבר נתבאר בסימן זה · ומ"ש אפילו סומא או אילונית הכי אמרינן בפרק אלו נערות (דף לו:) ור"מ פליג ואמר סומא אין לה טענת בתולים מפני שכשהיא נחבטת ע"ג קרקע אינה רואה אם נסרו בתוליה כדי שתגיד לאמה וקי"ל כת"ק : ומ"ש ואם אינה בוגרת שואלין אותו שמא הטית ומתוך כך נראה לך כפתוח או שמא לא בעלת בנחת אלא בכח ומתוך כך לא הרגשת בדוחק ונראה לך כפתוח בפ"ק דכתובות (דף י') מעשה דר"ג אמר לההוא דהוה טעין טענת פתח פתוח שמא הטית ואיכא דאמרי הכי אמר לו שמא הטית מזיד ועקרת לדשא ועברת ר"ל שלא בעל בנחת · ומ"ש ואם אמר לא כי ודאי פתח פתוח מצאתי ה"ז טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה וכו' שכל נערה פתחה סתום אע"פ שמצא דם הואיל ולא מצאה פתח סתום אין כאן בתולים כ"כ הרמב"ם בפי"א מהלכות אישות וכתב ה"ה אין כן דעת הרבה מן המפרשים אלא כל שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ומה שאמרו בגמרא בפתח פתוח שנאמן להפסידה כתובתה דוקא כשנאבדה המפה או כיוצא בזה אבל בידוע שיצא דם לא וזה נראה דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל : ומ"ש רבינו ור"י פירש כיון שמצא דם אינו יכול לטעון טענת

פתח

ב"ח

טורח בסעודה ומפסידה : **אם** תאמר עדיין בתולה אני בודקין אותה וכו' פ"ק דכתובות איתא דהכי עביד ר"ג עובדא בב' שפחות תחלה ואח"כ בדק בת ישראל וס"ל לרבינו דדוקא ר"ג דגמרא הוה שמיע ליה דעבדי הכי לבנות יבש גלעד ומעשה לא הוה חזי וסבר דילמא לא קים ליה בגווה דמילתא שפיר כי היכא דקים להו לזקנים דקבלו תורה מיהושע ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל הלכך עביד בשתי שפחות תחלה אבל השתא דחזינן דהוה קים ליה לר"ג שפיר ה"ה לכל החכמים שבכל הדורות ולא בעינן למיבדק בב' שפחות תחלה והרמ"ה ס"ל כי היכא דר"ג היה חושש דילמא לא קים ליה בגוה דמילתא שפיר כיון דמעשה לא הוה חזי א"כ כל חכם דלא חזי מעשה אין לו לבדוק בבת ישראל תחלה ומדברי הרמב"ם שכתב בסתם בודקין אותה נראה דס"ל כרבינו דא"צ ב' שפחות תחלה דא הוה ס"ל כהרמ"ה היה מפרש דצריך תחלה ב' שפחות ומדכתב בסתם בודקין אותה אלמא דא"צ לבדוק אלא אותה בלבד : ומ"ש רבינו או חוזר ובועל בפני עדים אינו מדברי הרמ"ה אלא מדברי רבינו דלאחר שכתב תחלה דבודקים אותה ומחלוקת הרמ"ה בבדיקה זו כתב אח"כ או חוזר ובועל בפני עדים ורצונו לומר דלכתחילה ודאי אם אפשר לבדוק אותה להושיבה על החבית אין לומר להם שיחזור ויבעול אותה דשמא אמת הוא דלא ה"ל בתולים ותחתיו זינתה ואסורה לו והיאך יבעול לכתחלה ספק בעילת איסור אלא דאם אי אפשר לבדוק מאיזה סיבה דלא מסתייע מילתא או יעשה דרך זה שחוזר ובועל בפני עדים כלומר מכינין הסודר בפני עדים ותתייחד עמה בפני עדים אבל לבעול ממש בפניהם אסור · וכן פי' ה' המגיד ופשוט הוא : **ואם** תאמר ודאי נבעלתי ומה שלא מצא דם מפני שכך דרך משפחתי וכו' ואם אין מוצאין כדבריה רואין אם יש בה צד חולי ורעבון וכו' איכא למידק דברישא מצריך שתהא היא טוענת שכך דרך בני משפחתי אבל אם לא טענה היא אנן לא טענינן לה וגבי טענת חולי ורעבון כתב רואין אם יש בה צד חולי וכו' דאלמא דאפילו לא טענה היא אנן טענינן לה אבל ברמב"ם פי"א כתב ז"ל אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה וכו' לא נמצאו בני משפחתה כן בודקין אותה שמא חולי גדול יש בה וכו' אלמא דס"ל דבטענת משפחתה נמי טוענין לה אע"ג דהיא לא טענה ונראה דרבינו דקדק יפה דבהך עובדא דטענת משפחה הכי איתא ההוא דאתא לקמיה דר"ג הזקן א"ל בעלתי ולא מצאתי דם א"ל ר' ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים בדק ר"ג בקרובותיה ומצא כדבריה ואילו בטענ' רעבון אמרו ההוא דאתא לקמיה דר' א"ל ר' בעלתי ולא מצאתי דם א"ל ר' עדיין בתולה אני ושני בצורת הוה ראה רבי שפניהם שחורי וכו' הרי דבטענת משפחה טענה היא בעצמה ממשפחת דורקטי אני ובטענת רעבון לא טענה כלום אלא אמרה עדיין בתולה אני דמ"ש אח"כ ושני בצורת הוה הוא לישנא דתלמודא דקאמר הכי לתת טעם לדבר דלמה צוה רבי להכניס שניהם למרחץ ולהאכילה ולהשקותה דהרבה נמצאים דפניהם שחורים ובריאים וחזקים ואמר דלפי ששני בצורת הוה הבין רבי דהאי שחרות אינו אלא מפני חולי הרעב והכי ודאי מסתברא דבטענת משפחה דלא שכיחא ואנן לא ידעינן והיא יודעת במשפחתה טפי מינן אם היא לא טענה אנן לא טענינן לה אבל בשני בצורת דאנן ידעינן ורואין בפניה הלכך אע"ג דאיהי לא טענה אנן טענינן לה דאנן ידעינן טפי מינה דבשביל צד חולי יבש לחלוחית איברים וכן מפני שמתענת ברעב צריכה להרטיב אותה ולהאכילה ולהשקותה עד שתבריא והרמב"ם ס"ל דבטענת משפחה נמי אנן טענינן לה ומה שהזכיר בכך עובדא דהיא טענה ואמרה ממשפחת דורקטי אני וכו' מעשה שהיה כך היה ולעולם אפילו לא היתה היא טוענת אנן טענינן לה ודברי רבינו עיקר דבדוקא נקט בכך עובדא דהיא טענה ובאידך עובדא נקט דאנן טענינן : **ואם** אין שם שום דבר לתלות ה"ז טענת בתולים אפילו לא מצא פתח פתוח כלומר אף על פי שמצא דוחק בשעת תשמיש תלינן הדוחק בשום סיבה שדבקו דופני הרחם זו בזו וא"ת אמאי לא תלינן דטיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע דה"א בעובדא דאתא לקמיה דר"ג בר ר' וי"ל דכיון דאיכא לברורי ע"י כבוס שמעביר השכבת זרע ויתגלו הטיפות כדאיתא התם בכך עובדא שלכך על האשה מוטל הדבר לברורי וכיון דאי אפשר לה לברורי וכדאיתא התם דקא"ל הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי אנן נמי נעביד הכי א"ל גיהוץ שלנו ככיבוס שלהם ואי אמרת ניעבד גיהוץ מעבר' ליה חומרתא אלמא דאנן בני בבל אי אפשר לן לברורי מ"כ דאי ע"י כיבוס גרידא אין הבגד מלובן ולא יתגלה הטיפות ואי ע"י אבן שפשוף האבן מעביר את הדם הלכך לא אפשר לברורי ומצי טעין איהו טענת בתולים : **או** שמא לא בעלת בנחת כו' הכי משמע בלישנא בתרא בעובדא דאתא לקמיה דר"ג דא"ל שמא הטית במזיד ועקרת לדשא ועברה ר"ל שלא בעל בנחת אבל בספרי הרמב"ם כתוב או בעלת בנחת כו' ואין ספק דט"ס הוא : ומ"ש ואעפ"י שמצא דם הואיל ולא מצא פתח סתום אין כאן בתולים ואיכא לתמוה דאי איתא דנבעלה כבר דם בתולים דנמצא עכשיו מנין הוא לה וי"ל דתלינן דדם צפור הדומה במראיתו לדם בתולים הכניסה ואפילו מנהג המקום להעמיד עדים אפשר דדם הצדדים הוא כיון דקים ליה דפתח פתוח מצא כך פי' הר"ן ז"ל ודעת ר"י דכיון דמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח דלא תלינן לא בדם צפור ולא בדם הצדדים אלא בדם בתולים והא דקאמר פתח פתוח מצאתי מיקם הוא דלא קים ליה כסבור שמצא פתח פתוח ואינו כן : **ומ"ש** רבינו סברא זו ע"ש ר"י כפירש"י ההא דאמר רבי אלעזר האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו דכתב וז"ל וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי וכו' אלמא דאי איכא דמים לא מיתסרא וכך הבין הר"ן מפי' :

וחרשת

פרישה

(ו) אם תאמר עדיין בתולה אני ובעל אותו בהטייה או שלא בעלני כלל : (ז) ריחה נודף פירוש מפיה מריחין ריח יין שנכנס דרך פתח הפתוח : (ח) והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל כו' וסברת מחלוקתם עיין בדרישה : (ט) אי סלקא מילתא על בורייה פי' שבעולה ריחה נודף ובתולה אין ריחה נודף : (י) בפני עדים ל"ד לפניהם שאסור לבעול בפני כל חי כדלעיל בסי' כ"ה וכדלקמן בס"ס ע"ו אלא ר"ל שמכניסין בחדר (ומציעים המפה שאין בו טיפי כ"פ) בפני עדים ומתייחד עמה בפניהם : (יא) רואין אם יש בה צד חולי כו' בגמרא בפרק קמא דכתובות דף י' ע"ב איתא שכך הוה מעשה באשה אחת שנבעלה ולא מצא דם בתולים ואמרה שעדיין בתולה היא ושני בצורת הוי . ורבינו שכתב ואם אין מוצאים כדבריה רואין אם יש כו' רבותא קמ"ל שאע"פ שמתחלה אמרה שכך דרך משפחתה ולא נמצאת כדבריה ואפ"ה אם יש לתלות בצד חולי או רעבון תלינן ולא אמרינן שהוחזקה כפרנית : (יב) מאכילין ומשקין אותה ובגמרא איתא שמכניסין אותה גם למרחץ וגם הרמב"ם כתב מרטיבין אותה : (יג) אפילו סומא לאפוקי מדר' מאיר דאמר סומא אין לה טענת בתולים מפני שכשהיא נחבטת ע"ג קרקע אינה רואה אם נסר בתולים כדי שתגיד לאמה : (יד) או אילונית פי' והכיר בה כדפרישית בסי' ה"ו : (נתרפו איבריה ונתרווה ודומה כאילו פתחה פתוח כ"פ) . אע"פ שמצאה דם דשמא נבעלה ולא נסרו כל בתוליה כבר כ"פ) : (טו) ור"י פירש כיון שמצא דם אינו יכול לטעון כו' ולא יכול לטעון אלא כשאינו מוצא דם וא"ת תיפוק ליה משום דלא מצא דם יש לומר כגון שמשפחתה אין להם דמים או שאמר לא

דקדקתי

דרישה

סי' סח [א] והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל כו' נ"ל הגמרא בפ"ק דכתובות ההוא דאתא לקמיה דר"ג וכו' כ"ו מבואר בב"י :

וכתב

חדושי הגהות

סח א יש לתמוה על זה דהא אמרינן בגמרא דנותנין לה ד' לילות עד שתחיה המכה וא"כ מאי ראיה היא זו דמצא לה דם דלמא כבר נבעלה פעם אחת והבעל מצא דם בבעילתו השניה והפתח פתוח כבר. אחר זה מצאתי בבית שמואל א"ק ג' קצת ישוב לזה ע"ש:

פתוח (טז) והרשת ושוטה ומוכת עץ אין להן טענת בתולים כלל וכשטוען טענת בתולים אם הוא כהן שאשתו אסורה עליו אפילו באונס או אם הוא ישראל וקבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד (יז) שודאי היה תחתיו אסורה עליו שאין כאן אלא חדא ספיקא (יח) שמא באונס היה או ברצון ובחדא ספיקא הולכין להחמיר בשל תורה ואפי' נתיחדה עמו תחלה אסורה לו כיון שאומר שברי לו שלא בא עליה הרי שויתה לנפשיה חתיכה דאיסורא אבל בישראל וקבל בה אביה קידושין יתירה מבת ג' שנים ומעלה (יט) אינה אסורה עליו דהוי ליה ספק ספיקא שמא לא היתה תחתיו ושמא אנוסה היתה [ב] וכתב ה"ר יונה (כ) הא דנאמן לאוסרה עליו דווקא במכחישתו ואומרת שהיתה בתולה או שותקת אבל אם אומרת אמת הדבר שלא מצאתני בתולה [ג] אבל נאנסתי תחתיך אם ישראל הוא מותרת לו מפני שהיא טוענת טענת ברי (כא) והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון וברי ושמא ברי

והרשת ושוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים כלל פרק אלו נערות (דף לו) ופירש"י חרשת ושוטה דאי הוה פקחת לטעון הוה טענה משארסתני נאנסתי ומהימנא כר"ג השתא דלא טענה אנן טענינן לה כגון זו פתח פיך לאלם הוא והתוס' בשם ר"י פרשו דחרשת ושוט' בחזק' מוכת עץ היא ואע"ג דכולהו נמי מיחבטן בקרקע מ"מ שאר נשים יש להן טענת בתולים מדלא קאמרי שכן מוכת עץ אבל חרשת ושוטה דלא מצו אמרי בחזקת מוכת עץ נשאת ומלשון רבינו משמע דמפרש כפר"י דכתב אכולהו אין להם טענת בתולים כלל דמשמע דאתא לאורויי דלא מצי טעין לא טענת דמים ולא טענת פתח פתוח דמוכת עץ נינהו : **כשטען** טענת בתולים אם הוא כהן וכו' הקשה במרדכי אשת כהן נמי איכא ס"ס ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו ספק מוכת עץ היא וי"ל דמוכת עץ לא שכיחא והכי משמע בירושלמי פ"ב עכ"ל וכן פי' הר"ן והרב המגיד בפי"ח מהא"ב אבל התוס' (דף ט) בד"ה ואיבעית אימא כתבו דמדפריך בפרק אלו נערות כולהו נמי חבוטי מיחבטן א"כ שכיחא אלא י"ל דאי איתא דמוכת עץ הואי טוענת דאין גנאי בכך כמו בביאת אונס ומדלא טענה אין להסתפק בכך עכ"ל כתב עוד במרדכי וא"ת בישראל וקיבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים אעפ"י דליכא אלא חדא ספיקא ה"ל לאוקמא אחזקה דבאונס הוי וי"ל דבירושלמי מפרש אונס יש לו קול עכ"ל :

הרי שויה לנפשיה חתיכה דאיסורא ה"א פ"ק דכתובות סוף (דף ט) דאי טעין טענת בתולים לאוסרה עליו אפילו ביהודה שמתייחד עמה ובא עליה בימי אירוסין מ"מ כיון שזה טוען דפשיטא לי שלא באתי עליה ובודאי זינתה שויא עליה חתיכה דאיסורא וכן פירש"י לשם אבל בלא נתייחד עמה בלאו הך טעמא אסורה לו דאנן סהדי דזינתה שהרי לא מצא לה בתולים והקשה במרדכי דהא אין אשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה או עד שיראו כדרך המנאפים אבל ראה שנתייחדה עם הכותי קיי"ל אין אוסרין על היחוד ואפי' אם יראה כדרך המנאפים אין נאמן להפסידה מכתובתה כדאיתא סוף פ"ב דיבמות עכ"ל · ולא תירץ כלום ואפשר לתרץ הקושיא הראשונה דהאי שטוען טענת בתולים וברי לו שלא היתה בתולה והיא מכחשתו לא גרע מאילו א"ל ע"א אשתך זינתה דאי מהימן ליה כבי תרי צריך להוציאה כההיא עובדא דההוא סמיא וכאילו ראה כדרך המנאפים ומה שקשה לו דאפי' אם יראה כדרך המנאפין אמאי יהא נאמן להפסידה כתובתה הלא מפורש בגמ' דטעמא משום דחזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכיון דכתובה תקנת חכמים היא הם אמרו והם אמרו כדאיתא להדיא

פתח פתוח כבר נתבאר בסמוך שהרבה מן המפרשים סוברים כן :

והרשת ושוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים כלל בפרק אלו נערות (דף לו ·) תניא החרשת והשוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים : וכשטוען טענת בתולים אם הוא כהן שאשתו אסורה עליו אפילו באונס או אם הוא ישראל וקבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד שודאי היה תחתיו אסורה שאין כאן אלא חדא ספיקא וכו' אבל בישראל וקבל בה אביה קדושין יתירה מבת ג' שנים ויום אחד אינה אסורה עליו דה"ל ספק ספיקא וכו' בפ"ק דכתובות (דף ט ·) אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאסרה עליו ואמאי ספק ספיקא הוא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואם תמצא לומר תחתיו ספק באונס ספק ברצון לא צריכא באשת כהן ואיבעית אימא באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' שנים ויום אחד וכתב הרי"ף גבי אשת כהן דליכא אלא חד ספיקא ספק תחתיו ספק אין תחתיו ולא מצית אמרת אם תמצא לומר תחתיו ספק מוכת עץ ספק דרוסת איש דמוכת עץ פתחה סתום וכ' הר"ן דאין זה מעיקר נסחאות ההלכות ולא נהירא דבגמרא אמרי' אף אנן נמי תנינא וכו' ועוד דבירושלמי אמרינן שהפתח פתוח בין בעץ בין באדם אלא יש לומר דמוכת עץ מלתא דלא שכיחא היא ולא חיישינן לה והכי איתא בירושלמי וכן כתב ה"ה בפרק י"ח מהלכות אסורי ביאה ב שם המפרשים ופירש רש"י האומר פתח פתוח מצאתי · וטענת דמים אין לו כגון שהיא ממשפחת דורקטי שאין להם דם בתולים או שאבדה ממנו מפה ולא ידע אם היה דם אם לאו אבל זאת ברורה לו שפתח פתוח מצא נאמן לאסרה עליו ואע"פ שאין הדבר יכול להתברר אלא על פיו לגבי נפשיה הוי מהימן לשוייה חתיכה דאיסורא עכ"ל וכתב הר"ן נראה מדבריו דאי איכא דמים לא מיתסרא ואחרים כתבו שאין הדמים ראיה דהא אפשר שדם צפור הכניסה ואפילו במשמש נמי אפשר דדם הלדדים הוא דמ"מ איהו קים ליה דפתח פתוח מצא והכי מוכח בירושלמי ע"כ וכן דעת הרמב"ם שכתב בפי"א מהלכות אישות שואלין אותו ואומרין לו מה היה הדבר שאמרת שאינה בתולה אם אמר מפני שלא מצאתי לה דם בודקין במשפחתה שמא אין להם דם כלל וכו' ואם אמר מפני שלא מצאתי לה דוחק אלא פתח פתוח מצאתי שואלין על שנותיה שמא בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להם דוחק שמרגישים בו הרבה שהרי גדלה ונתרפו איבריה וכלו בתוליה ואם לא בגרה עדיין אומרים לו שמא הטית או לא בעלת בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא ודאי פתח פתוח מצאתי ה"ז טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה בין קטנה בין נערה בין בריאה בין חולה שכל נערה בתולה פתחה סתום הוא ואע"פ שילא הדם הואיל ומצא פתח פתוח אין כאן בתולים עכ"ל וכתב הרב המגיד אין כן דעת הרבה מן המפרשים אלא כל שמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח ומ"ש בגמרא בפתח פתוח שנאמן להפסידה כתובתה דוקא כשנאבדה המפה או כיוצא בזה אבל בידוע שמצאה דם לא וזה נראה דעת הרמב"ם והרשב"א ז"ל עכ"ל והא דאמרינן באשת ישראל וכגון דקביל בה אביה קדושין פחות מבת ג' שנים ויום אחד פרש"י פחותה מבת ג' שנים · ועכשיו שהיא גדולה ופיתויה פיתוי ואינו אונס הילכך חד ספיקא הוא ספק אונס ספק רצון אבל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ליכא שאילו נבעלה קודם לכן היו בתוליה חוזרין וכתב הר"ן שטעמו מדאמרינן בס"פ ד' אחין (לג:) פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרא שרי אבל הרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה אסורה על בעלה וכתב גם בפ"ג מה' איסורי ביאה הבא על הקטנה אשת הגדול אם קדשה אביה ה"ז בחנק והיא פטורה מכלום ונאסרה על בעלה וכבר השיגו הראב"ד בשני המקומות מזו שאמרו דפיתוי קטנה אונס הוא ובירושלמי פ"ב דסוטה נמי אמרינן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה עכ"ל וה"ה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה יגע ליישב דעת הרמב"ם ולא הונח לו ומ"ש רבינו ואפילו נתיחדה עמו תחלה אסורה לו כיון שאומר שברי לו שלא בא עליה הרי שויתיה לנפשיה חתיכה דאיסורא פשוט הוא : **וכתב** ה"ר יונה הא דנאמן לאוסרה עליו דוקא במכחישתו וכו' עד ברי עדיף כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות כך מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה וטעו תלמידיו לכתבו בשמו כי לא אמרה מעולם דכיון דליכא אלא חד ספיקא אזלינן לחומרא ובדיבורה לא מהימנא דהא אמרינן ברי עדיף אפילו היכא שסברי הוא טוב והשמא גרוע כ"ש היכא שסברי גרוע שיודעת שאינו יכול להכחישה והא דקי"ל כר"ג דאמר ברי עדיף היינו דוקא היכא דאיכא מגו כדמפרש לקמן והכא ליכא מגו א"נ היכא דאיכא חזקה כדלקמן דהיתה בחזקת בתולה ואוקמה אחזקתה אבל הכא ליכא חזקה דתחתיו נבעלה שהרי קיבל אביה קדושין פחות מג' שנים ויום אחד ואין לומר הא דלא אמרינן ברי עדיף היינו כנגד חזקה לאפוקי ממונא מחזקתיה אבל היכא דליכא חזקה לא גרע כח הברי אלא אדרבה יש חזקה עם הברי דאוקי אתתא בחזקת היתר ולדקת ונאנסה ואמרינן ברי עדיף לא היא דהיכא הכא כנגד הברי רוב הרצון דאונס לא שכיח ויש קול לאונס ורובא עדיף מחזקה הילכך לא סמכינן אברי דידה ואסורה ומיהו כ"ל לקיים דבריהם מההיא דהיתה מעוברת דאלים ליה לר"ג ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין וכן בההיא דמשארסתני נאנסתי אע"ג דחזקת ממון מסייעת לרוב דרצון אפ"ה אלים ליה ברי ומהימנא עכ"ל וז"ל הר"ן ודאמרינן נאמן לאסרה עליו דוקא במכחישתו שאומרת בתולה שלימה נבעלתי א"נ בשותקת ולא טענה מידי דבכי הא הוא דאמרינן דכיון דקים ליה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אבל אם מודה לדבריו שפתח פתוח מצא אלא שאומרת שתחתיו נאנסה או שהיא מוכת עץ לא מיתסרא דהא קי"ל כר"ג ור"א דאמרי לקמן דבכה"ג נאמנת ואע"ג דההיא דלקמן לענין כתובה איתמר אפ"ה לענין איסורא נמי כיון דאיהי טוענת ברי ואיהו לא מצי למטען איפכא אלא בשמא לא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם רבי ירמיה בעי עלה דההיא מעתה אין טענת בתולים כר"ג ור"א וכו' אלמא כי אמרינן דנאמן (לאסרה) דוקא במכחישתו ומיהו אפילו בכה"ג דוקא באומר ברי לי שלא הטיתי הא לאו הכי לא מתסרא דשמא הטה ולאו אדעתיה והכי מוכח לקמן מעובדא דרשב"ג דההוא דאתא לקמיה וא"ל שמא הטית ולא אסכחן דאהדר ליה ההוא גברא מידי דלא אסכחן נמי שאסורה עליו דמשום דההוא גברא (לא) הוה למילתא לא איתסרא עליה ומיהו לליגנא בתרא דאיתמר בגמרא שמא הטית במזיד כל היכא דאמר שלא הטה במזיד מיתסרא אלא שהרי"ף לא כתבו להההוא לשון בהלכות עכ"ל · וה"ה כתב בפי"ח מהלכות א"ב דע ששם בפי"א מהלכות אישות נתבאר שהאשה נאמנת לומר מוכת עץ אני או משארסתני נאנסתי לענין ממון הכתובה ויש מן המפרשים סבורים שה"ה להיותה נאסרת עליו שהם טענה בברי דבר המתירה שהיא מותרת ולא אמרו נאמן לאסרה עליו אלא במכחשת וטוענת בתולה שלימה נבעלתי א"נ בשותקת אבל במודה וטוענת שנאנסה קודם שנתארסה באשת כהן א"נ שנאנס' אח"כ באשת ישראל או שטוענת בשתיהן מוכת עץ לא ויש מן המפרשים חלוקים בזה והאומרים דלענין איסורא בכה"ג דליכא אלא חד ספיקא אסורה היא ואין משגיחין על דבריה וזה נראה דעת רבינו

דרישה

[ב] **וכתב** רבי' יונה הא דנאמן לאוסרה עליו הא דכתב לשון "נאמנת" אינו ר"ל דבא הבעל להוציאה מתחת ידו בטענה זו קאמר דמאמינים לו לענין איסור במכחישתו ובקטנה אבל בגדולה או ביהודית לו נאמן וצריך לקיימה דאם כן איך מסיק רבינו וכתב דלענין הפסד כתובה נאמן לעולם הא בצריך לקיימה צריך לכתוב לה כתובה וכמ"ש רבינו בס"ס זה · ורבינו לא הזכיר לפני זה לשון "נאמנות" אלא מיירי באיש שאוהב את אשתו ובא לבית דין ואומר האמת כאשר הוא ושואל אם מותרת או אסורה לו ופוסקין לו על פי הדין ככ"ל ושבאם גדולה היא אם הוא רוצה לקיימה אינה אסורה לו ואם אינו רוצה לקיימה לא יהא אלא דעלמא אם ירצה לגרש מי ימחה בידו לפי ומכיון אלא שצריך ליתן כתובה לאשה דעלמא ועל זה קאמר בסמוך דבזו נאמן לו שאין צריך ליתן לה כתובה וק"ל :

[ג] **אבל** נאנסתי תחתיך אם ישראל הוא נראה פשוט דה"ה אם טוענת בכהן נבעלתי קודם שארסתני ג"כ אינה נאסרת לו ולא נקט ישראל אלא דלענין האי טעמא דנאנסתי תחתיו בעינן שיהא בעלה ישראל ואדא מיניה נקט וגם המ"מ כתב דיעות בזה דיש המלוק בין בישראל בין בכהן ויש שלא חילקו בזה ע"ש וב"י הביאו ע"ש :

ולענין

פרישה

דקדקתי לראות אחר דם ונאבד הסמלה ואע"פ שאינו יכול לברר אם אמר אמת שפתח פתוח מצא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכמ"ש בסמוך : (טז) **והחרשת** כו' ברייתא היא בגמרא החרשת והשוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים וכגון שכתב להן כתובה : (ואם הוא כהן שאשתו אסורה אפילו באונס דמיירי בבתולה שנתארסה זמן מה קודם שהכניסה לחופה וטוען שזינתה ודאי בין אירוסין לנישואין דהכי מיירי קרא לא מצאתי לבתך בתולים ונמצא דליכא אלא חד ספיקא שמא תחתיו זינתה או לא והולכין להחמיר וא"ל והלא איכא ספק ספיקא ספק תחתיו או לא ואם תמצא לומר תחתיו ספק דרוסת איש או מוכת עץ דמוכת עץ לא שכיח כדבסמוך (כ"פ) : (יז) **שודאי** היה תחתיו ר"ל נבעלה תחתיו אחר שנתקדשה לו דאי נבעלה קודם שנתקדשה כו היו בתוליה חוזרין הואיל שפחות מבת שלשה היתה : (יח) **שמא** באונס שמא ברצון אבל לא תלינן במוכת עץ שהוא לא שכיח וכ"כ בד"מ . והא דנאסרה עליו ואינה נאמנת במיגו דהיתה מודית לי והיתה מתגלל לומר תחתיך נאנסתי משום דהוא מיגו בטענה גרוע לפגום כבודה (דלא בעי למפסלה נפשה מכהונה כ"פ) לענין הפסד כתובתה בלא"ה לק"מ משום דהוה מיגו להוציא וכ"כ בד"מ ע"ש : (יט) **אינה** אסורה עליו פי' אפי' אם אמת הוא שהיתה בעולה : (כ) **הא** דנאמן לאוסרה פי' אם הוא ישראל שנתקדשה פחות מבת שלשה : (אבל נאנסתי תחתיו פי' ומולך גרס דנסתפקה שהוא ויש לי כתובה מאתיים משעה שארסני כ"פ) : (כא) **והוא** טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון כו' נקוט האי כללא בידך דכל שמכחישתו לומר בתולה נבעלתי הרי גם טענתו ברי שהוא יודע האמת שבעלה · ולא היתה בתולה וכל שהיא מודית לו שלא זה בתולה אלא שמתגללת בטענה אחרת טענתו שמא ומש"ה מ"ש רבינו אח"כ בסמוך בענין הפסד כתובתה ז"ל והוא אומר קודם לכן נאנסה או אח"כ במזיד ר"ל שטוען בשמא · וכ"כ במיימוני ובש"ע בכל טענות אלו לשון שמא ע"ש ולענין תוספת כתב בסמוך דאינו נאמן אלא בראית ברורה ר"ל אף שמכחישתו וטענתו ברי אפ"ה לא שאמינהו בטענתו בתוספת כ"א שיברר דבריו

פ"ז

(כב) ברי עדיף [ד] ולענין להפסידה כתובתה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל וכן אם קבל בה אביה קידושין קטנה (כג) או גדולה אלא בכל ענין האמינוהו חכמים (כד) [ה] דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ודווקא שהיא מכחישתו ואומרת שמצאה בתולה או שותקת אבל אי אומרת תחתיו נאנסתי והוא אומר (כה) קודם לכן נאנסה או אחר כן נבעלה במזיד נאמנת ולא הפסידה כתובתה וכן אם היא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מנה והוא אומר (כו) בעולת איש את ואין לך כלום (כז) נאמנת וכתב הרמב"ם (כח) והוא מחרים סתם על מי שטוען שקר לחייבו ממון (כט) כתבו הגאונים שאין נאמן להפסידה אלא מנה ומאתים [ו] אבל תוספת שכתב לה מדעתו אינו נאמן להפסידה וכ"כ הרמב"ם (ג) שאינו נאמן להפסידה התוספת (לא) [ז] אא"כ נודע לו בראיה ברורה (ב) שהיתה בעולה קודם שתתארס והטעתו (לב) לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדרך כל הנשבעים ונוטלין ואח"כ תגבה התוספת אבל היא אין להשביעו שלא מצאה בתולה ואח"כ תפסיד והעיקר שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה אלא היא תחריב סתם על מי שטוען עליה שקר (לג) ואם רוצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה חוזר וכותב לה (ג) מנה לפי שאסור לשהות עם אשתו

שעה

רבינו והראשון דעת הר"מ והרשב"א ז"ל עכ"ל (א) : ולענין להפסידה כתובתה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל וכן אם קבל בה אביה קדושיה קטנה או גדולה אלא בכל ענין האמינוהו חכמים דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה בפ"ק דכתובות (דף ט:) אמר רב יהודה אמר שמואל האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה ומפרש טעמא משום דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ופרש"י חזקה אין אדם טורח בסעודה וכו' אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחלה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחלה וכתבו הר"ן והרב המגיד בשם הרשב"א דמשמע דאי לא טרח בסעודה שאינו נאמן דהא ליכא חזקה וחזקה דגופה עדיפא מחזקת ממון ואפילו בברי וברי דהולכין אחר הרוב דבתולות נשאות וחזקה דגופה וכתב הרא"ש אהא דנאמן להפסיד כתובתה הכא ודאי איירי במכחישתו או בשותקת אבל אם אמרה ודאי פתח היה פתוח ונאנסה תחתיו בהא מהימנא כר"ג לקמן ואין להאמין בתולה הייתי במגו דנאנסתי דלא בעיא למיפסל נפשה לכהונה ואין להאמין במגו דמוכת עץ לא שכיח אי נמי לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא וכ"כ הר"ן : ומ"ש רבינו וכן אם היא אומרת מוכת עץ אני נאמנת פלוגתא דתנאי שם והלכה כר"ג ור"א דאמרי הכי וכתב עוד הר"ן אהא דנאמן להפסידה כתובתה משמע דדוקא בשלא מצא דם אבל מצא דם אפילו אמר פתח פתוח מצאתי אינה מפסדת כתובתה דהא אמרינן בירושלמי דאם היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם צפור הורע כחו וכו' ואם היה יכול לטעון טענת פתח פתוח ולתלות הדם בדם אחר כשהוא טוען בברי שהוא דם צפור ואיני יודע בפתח פתוח אמאי אינו נאמן אדרבה היה לנו להאמינו שהיא טענה יותר בריאה מפתח פתוח אלא ודאי להפסידה כתובתה אינו נאמן אלא לאסרה עליו נראה דנאמן וכמו שכתבתי למעלה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרמב"ם כתב בפי"א מהלכות אישות שאע"פ שילא הדם הואיל ונמצא פתח פתוח נאמן להפסידה כתובתה וכתב הרמב"ם והוא מחרים סתם על מי שטוען שקר לחייבו ממון בפרק י"א מהלכות אישות כתב כן בין בטוענת מוכת עץ אני בין בטוענת תחתיך נאנסתי וכתובתי ק"ק כמו שהיתה והוא אומר שמא עד שלא אירסתיך נאנסת והיה מקחי מקח טעות או אחר שאירסתיך נבעלת ברצונך וכתב ה"ה שאין כאן חיוב שבועה לה כיון שהוא אינו טוען טענת ברי אבל מחרים סתם מתקנת הגאונים ז"ל : כתבו הגאונים שאין נאמן להפסידה אלא ק' וק"ק וכו' פשוט הוא דארישא דמילתא קאי דקתני שהאומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה וקאמר הגאון דה"מ ק' וק"ק אבל לא תוספת וכ"כ הרי"ף אהא דנאמן להפסידה כתובתה חזינן לגאון דקאמר ה"מ לענין ק' וק"ק אבל לענין תוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא ק' וק"ק אבל תוספת איהו כתב אנפשיה הילכך לא מהימן וכתב הרא"ש על זה איני כחולק על דברי הגאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין ק' וק"ק חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שונאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה אף על פי שמרויח בטורח הסעודה פטור מק"ק של כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שמשעת חופה כתב לה ולמחר בבקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ואדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ"ל ואע"פ שכתב הרא"ש דמתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת מאחר שכתב איני כחולק על דברי הגאון סתם רבינו דבריו כדעת הגאון ולענין מה שהוקשה להרא"ש פסק הגאון נ"ל דלא קשיא דהא בגמרא אמרינן חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה ק"ק ולאלמנה ק' והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי מהימן משמע בהדיא דלא האמינוהו חכמים לומר פתח פתוח מצאתי אלא משום דהם תקנו לה כתובה והם אמרו וא"כ בתוספת שאינו מתקנת חכמים לא האמינוהו וכתב ה"ה בפי"א מהלכות אישות יש מי שכתב שאין זה אלא בטוען פתח פתוח שאינה טענה ברורה כ"כ אבל בטוען טענת שלא מצא דם נאמן אפי' להפסידה תוספת אע"פ שהיא מכחשת ואומרת מצא ואבד וזה דעת הרשב"א ז"ל ואין כן דעת רבינו אלא אינה מפסדת תוספת אלא בראיה ברורה וכן נראה עכ"ל והר"ן הסכים לדעת הרמב"ם דתוספת יש לה אא"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודית לו : ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפרק הנזכר וכתב ה"ה מ"ש רבינו שיש לו להשביעה בנקיטת חפץ כן כתבו הגאונים וכבר נתבאר מהלכות מלוה ולוה פי"ד שהלוה שטוען פרעתיך שטר זה ואמר למלוה תשבע לי שלא פרעתיך שאינו גובה אלא בשבועה אלא שאין זה דומה לטענת פרעון משום דשטרא לפרעון קיימא : ומ"ש שהיא אין לה להשביעו כן כתבו הגאונים ז"ל עכ"ל וגם הר"ן כתב שאין זה דומה לגמרי לשטר משום דשטר לפרעון קאי ועל מ"ש הרמב"ם הרי שרצה לקיימה וכן כתב ה"ה ככר כתבתי שיש לך שאסור' עליו ויתבאר

להדיא התם : ולענין להפסידה כתובתה כו' כ"כ הרא"ש דהא דנאמן להפסידה כתובתה איירי במכחישתו אבל אם היתה מודה אלא דטענה נאנסתי תחתיך נאמנת כר"ג ואין להאמינה בתולה הייתי במגו דנאנסתי דלא בעיא מיפסלא נפשה מכהונה ואין להאמינה במגו דמוכת עץ דלא שכיחא א"כ לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא עכ"ל והמרדכי תירץ דלא אמרינן מגו במקום חזקה דאין אדם טורח וכו' ובפ"ק דכ"ב איבעיא ולא איפשטא ואמרינן אוקי ממונא בחזקת מרא א"כ לא טענינן מוכת עץ אלא בחרשת כדמוכח באלו נערות עכ"ל והאי שינויא בתרא הוא מדברי התוס' שכתבתי בסמוך : ומ"ש והוא אמר קודם לכן נאנסתי וכו' פי' הסתא היא טוענת ברי והוא טוען שמא ומקחי מקח טעות ולפיכך היא נאמנת דקי"ל כר"ג לגבי ר' יהושע וכדכתב הרא"ש שהבאתי בסמוך ואיכא לתמוה דמשמע מדכתב רבינו דבכל ענין האמינוהו חכמים וכו' אלמא דאפי' נתייחדה עמו תחלה נמי האמינוהו להפסיד כתובתה מטעם חזקה דאין אדם טורח וכו' והלא בנתייחד עמה איתרע לה חזקה שהרי ע"ד כן מתייחד עמה כדי לבא אליה כמו שפי' התוס' סוף (דף ט) בד"ה מאי לאו ותו קשה דלמ"ש הרמב"ם דאם רוצה לקיימה וכו' חוזר וכותב לה מנה וכו' כמ"ש רבינו בסמוך א"כ לא הפסיד סעודתו אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה ואמאי מהימן ונראה דה"כ דבהני תרתי מילי אינו נאמן להפסיד כתובתה ועיין במ"ש התוספות ריש (דף י' בד"ה חזקה) : כתבו הגאונים וכו' כ"כ הרי"ף פ"ק דכתובות ע"ש רבינו האי גאון וכתב במרדכי לשם דהגיה רשב"ם על דבריו ק"ו מה דתקינו אמרינן חזקה אין אדם טורח מאי דיהיב לה לא כ"ש עכ"ל גם הרא"ש ז"ל כתב מתוך הסברא נראה דמהימן אף לענין תוספת וכו' עכ"ל ולפע"ד נראה ראיה ברורה מדתנן ס"פ אלמנה ניזונית הממאנת והשנייה והאיילונית אין להם כתובה ולא פירות וכו' ואמר שמואל עלה לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש להן וכו' פרש"י אבל תוספת יש להן דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה עכ"ל והשתא התם נמי איתא לחזקה גמורה דאילו הוה ידע שתמאן או שתהא איילונית לא הוה כתיב לה ואפ"ה אמרינן דמתנה בעלמא הוא דיהיב לה בשביל חיבת ביאה משא"כ בעיקר כתובה דאיהו לא קיהיב לה אלא שהם תיקנו והם אמרו א"כ ה"ה הכא הוא הדין והוא הטעם דבטוען פ"פ מצאתי והיא מכחישתו דנאמן להפסידה עיקר כתובתה מטעם דחזקה דאין אדם טורח וכו' והם תקנו והם אמרו אבל לא התוספת ודברים ברורים הן ומ"ש וכ"כ הרמב"ם שאינו נאמן וכו' נראה דאין החלוקות שכתב הרמב"ם שוות דהיכא דנודע בראיה ברורה שהיתה בעולה קודם לכן אלא מביא ראיה שהיתה בעולה כגון בטענת דמים וע"י עדי משמוש סגי בהכי אבל כשהודית לו שהיתה בעולה צריך שתודה שהיתה בעולה קודם לכן דאל"כ אין בהודאתה כלום וא"כ מ"ש הרמב"ם קודם שתארס

דרכי משה

סח (א) ומשמע מדברי הר"ן פרק המדיר ע"ב דף תק"ו הא דבעינן שהיא טוענת ברי היינו שלא נוכל לומר שמשנשאת נאנסה אבל אם נוכל לומר משנשאת נאנסה אפילו אם היא טוענת שמא תחתיו נאמנת דהואיל ונוכל לומר דבבית בעלה נאנסה אמרינן כאן נמצא כאן היה וע"ש שהאריך ולענין הפסד כסובה מיירי אבל לענין איסורא לא דאדרבא גרע טפי אם היא תחתיו קודם נשואין : (ב) ודלא כמרדכי בפרק קמא דכתובות שכתב בשם רשב"ם דכל שכן דנאמן על התוספת . וזהו דלא כהגה"ת אלפסי פרק קמא דכתובות דאם רוצה לקיימה צריך לכתוב לה מאתים דהא לא האמינוהו אלא משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואי מקיימה ואין כותב לה אלא מנה אינו מפסיד כלום עכ"ל :

וע"ל

פרישה

(כב) ברי עדיף אע"ג שסברי הוא טענה גרוע שיודעת שהוא אינו יכול להכחישה וגם אין כאן חזקה ולא מיגו מ"מ נאמנת ומביא הרא"ש ראיה מההיא דהיתה מעוברת דאמרינן ליה לרבן גמליאל ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין : (כג) או גדולה פירוש אפילו היא גדולה (דהיינו משלשה שנים ויום אחד ומעלה כ"פ) דאיכא ס"ס ואינה אסורה על ישראל מכל מקום מפסיד כתובה : (כד) דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ופירש"י אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחלה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחלה ועד"ר : עיין בב"י וד"מ דאיכא מ"ד (הרשב"א ומ"מ פי"א דאישות כ"פ) דדוקא כשטרח הוא ולא כשלא טרח הוא בסעודה ע"ש : (כה) קודם לכן נאנסה כו' והוה מקח טעות וכ"ה במיימוני פי"א בהדיא · אבל אין לומר שטענתו לענין מנה ומאתים (וכן פירש רמ"י בלבוש כ"פ) שהרי טענה השנייה או ברצונה נבעלת במזיד אחר שארסתיך טענתו שלא יתן לה כתובתה כלל ה"ה טענה ראשונה וכבר כתבתי שטענתו בזה טענת שמא וטוען שני הטענות יחד ואומר יכול להיות שקודם לכן נבעלה או אח"כ ובמזיד וק"ל : (כו) בעולת איש את בלא אונס והוה מקח טעות כדלעיל בסימן ס"ז : (כז) נאמנת ואפילו אם הוא כהן אינו יכול להפסיד כתובתה דלענין כתובה ישראל וכהן שוין הן : (כח) והוא מחרים סתם כו' אבל אינו יכול להשביע כיון שאינו טוען טענת ברי ה"ה : (כט) כתבו הגאונים שאינו נאמן להפסידה ארישא דמלתא קאי דאם אמר פתח פתוח מצאתי דנאמן להפסידה כתובתה : (ל) וכן כתב הרמב"ם שאינו נאמן להפסידה התוספת פירוש אם מכחישתו וכ"ה בהדיא במיימוני בפי"א מה"א : (לא) א"א אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודה לו שהיתה בעולה קודם שתיארס כו' כן צריך להיות וכ"ה במיימוני וכתב מור"ם וז"ל שאינו נאמן להפסידה התוספת פירוש והיא כופרת אבל אם היא מודית רק שאומרת שתחתיו נאנסה נאמנת אפילו על העיקר כדלעיל והיכא שהיא כופרת נ"ל שאין צריך ראיה שהיתה בעולה קודם לכן אלא כשמביא ראיה שהיתה עכשיו בעולה כגון בטענת דמים ופ"י משמוש סגי בהכי ודוקא כשהודית לו שהיתה בעולה צ"ל שהיתה קודם לכן (באונס או אח"כ במזיד כ"פ) דאל"כ אין בהודאתה כלום ודו"ק עכ"ל ועיין בדרישה. ומ"ש בספרים אא"כ נודע לו בראייה תיבת לו היא ט"ס דודאי אין מאמינים לו אא"כ בפרישה שמלה לפניו · גם במיימוני ליתא ע"ש סוף פי"א : (לב) לפיכך יש לו להשביע בנקיטת חפץ כו' וכתב ה"ה דהוי כשאר מלוה ולוה שאם טוען הלוה פרעתיך שטר זה ואמר השבע לי שצריך המלוה לישבע עכ"ל (ועיין בח"מ סי' פ"ב כ"פ) ולכן דוקא הכא כתב הרמב"ם שצריכה לישבע משום שהיא גובה מכח השטר אבל גבי ק' ור' שהיא נוטלת מכח תנאי כתובה אפי' לא כתב לה שום שטר אינו יכול להשביעה בטענת שמא : (לג) ואם רוצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה פירוש

כגון

דרישה

[ד] ולענין להפסידה כתובתה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל ובין גדולה או קטנה ק"ק דלא הוה ליה למימר אלא אין חילוק בין גדולה בין קטנה דאילו בין אשת כהן לאשת ישראל גם באיסור נאמן . וכ"ל דהכי הכוונת דברי רבינו כאילו אמר ולענין הפסד כתובה ותוספת אין חילוק ור"ל דבתוס' דאינו נאמן לדעת הגאונים והרמב"ם כמ"ש אח"כ בסמוך בזה אין חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל דאפילו באשת כהן אינו נאמן ולענין עיקר כתובתה נאמן ואין חילוק בין גדולה לקטנה דאפילו בגדולה נאמן וכן משמע קצת לי' הס"ע ע"ש סעיף מ' : [ה] דחזקה אין אדם טורח בסעודה כו' ואין להקשות דהא קי"ל דארוסה יש לה כתובה ואם כן היה צריך ליתן לה כתובה ונימא שמה מכח זה טרח בסעודה להפסידה וי"ל דודאי אם היה ידוע לו דיפסיד את כתובתה אמר כך אמרינן דמכח זה טרח אבל אפשר דשמא תטעון היא תחתיו נאנסתי ואז אינה מפסיד כתובתה כמ"ש רבינו ולכן לא היה לו לטרוח בחנם אלא ודאי אמת אמר ודו"ק כ"פ) : [ו] אבל התוספת שכתב לה מדעתו כו' וכתב הרא"ש איני כחולק על דברי הגאון אבל מתוך הסברא נראה דמהימן גם לענין התוספת דדבר ידוע דלשם חיבת חופה וביאה הוסיף לה וכי היכי דאמרינן לענין ק' ור' דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ואם היה שונאה היה מגרשה ולא היה טורח בסעודה ואעפ"י שמרויח בטורח הסעודה פטור מר' של כתובה גם לענין תוספת שאינו מוסיף לה אלא בשעת חופה היאך נאמר שבשעת חופה כתב לה ולמחר בבוקר נתחרט ומגרשה אלא ודאי טענתו אמת ולהכי מגרשה ואדעתא דהכי לא הוסיף לה עכ"ל · וב"י כתב דיש לייסב תמיהת הרא"ש דהא אמרו בגמרא תקנו חז"ל לבנות ישראל לבתולה ר' ולאלמנה ק' והם האמינוהו שאם יאמר פתח פתוח מצאתי מהימן משמע בהדיא שלא האמינהו חכמים לומר פתח פתוח מצאתי אלא משום דהם תקנו לה כתובה והם אמרו והם האמינהו וא"כ בתוספת שאינו מתקנת חכמים לא האמינוהו בטענתו ומש"ה כתבו רבי' בפרט שהרא"ה גם כן כתב אינו כחולק על דברי הגאון עכ"ל : [ז] אלא אם כן נודע לו בראיה ברורה שהיתה בעולה קודם שתיארס והטעתו כו' כן הוא הגירסא בדפוס ב"י · וע"כ אינה נכונה היא דהא איירי כשמכחישתו דאי אינה מכחישתו אפילו העיקר יש לה כדלעיל ואם כן אינו מברר אלא שמצאה בעולה בשעת נישואין

שתארס והטעתו לא קאי אלא אמ"ש בסוף או שהודית לו שהיתה בעולה ולפי זה כמי צריך לבאר דבנודע בראיה ברורה שהיא בעולה צריך לפרש דהיא היתה כופרת אבל אם היתה מודית אלא שאמרה תחתיו נאנסתי נאמנת ל"ת על התוספת אלא אפילו על עיקר כתובתה היתה נאמנת כדלעיל:

סט כשנושא אדם אשה כו' כל מ"ש בסי' זה עד ב"ח ור"י הם דברי הרמב"ם פי"ב דאישות ואיכא לתמוה דרבינו העתיק לשון הרמב"ם בסתם דמזונות הן מן התורה ולא הביא דעת הרא"ש בפ' שני דייני גזירות (דף קמ"ח ע"ב) שהשיג על הרמב"ם ופסק דמזונות מדבריהם וכ"מ טובא לענין דינא אי דאורייתא אי דרבנן:

כיצד התנה ע"מ שלא יתחייב בעונת' כיון שאינו תנאי של ממון תנאו בטל אבל במרדכי פרק הפועלים הביא ירושלמי כל המתנה ע"מ שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים ואת שאינו של ממון תנאו בטל כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו קיים שאם מת לא תהא זקוקה ליבם ה"ז מקודשת ותנאו בטל משמע דעונה אף הוא של ממון כיון דע"י ממון אפשר לבטלה ולא כפירש"י דפירש דבר שבממון תנאו קיים כגון שאר וכסות אבל עונה של צער לא ניתן למחילה עכ"ל ופי' מה שאמר דע"י ממון אפשר לבטלה היינו דיפייס את אשתו בממון עד שתרצה למחול לו על מה שחייב לה עונתה וכ"כ מהרי"ק שורש י' אעפ"י דלפרש"י ותוס' עונה לא ניתן למחילה לדעת ר"ת אם מחלה מחול ע"ש ודברי ר"ת בזה הם במרדכי ר"פ הכותב ובסמוך הבאתי לשונו:

ומ"ש ולהיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שיתארסו היינו

ויתבאר בדברי רבינו בפ"ח מהא"ב עכ"ל והלד זה היינו אם היא אשת כהן או אם היא אשת ישראל שקבל בה אביה קדושין פחות משלשה שנים ויום אחד וכמו שנתבאר בסימן זה: **אין** טענת בתולים אלא כשטוען מיד אחר שנסתרה עמו וכו' כ"כ הרא"ש בפרק קמא דכתובות אהא דטוען טענת פתח פתוח הא דנאמן להפסידה כתובתה היינו כשערער מיד אחר בעילה ראשונה אבל אם שתק ואח"כ ערער לא מהימן כדאיתא בירושלמי טענת בתולים עד ל' יום רבי יוסי אומר נסתרה מיד ולא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום אף על גב דביבמות פרק ב"ש (קיא:) מייתי הך ברייתא אהא דקאמר עד ל' יום מוקי איניש אנפשיה וקאמר דר"מ היא דאמר טענת בתולים כל ל' יום אבל רבי יוסי סבר דלא מוקי אנפשיה ואם אמר לא בעלתי מיד אלא אחר ג' ימים או ד' בעלתי ולא מצאתי בתולים לא מהימן מכ"ש שמעינן דאם בעל ולא ערער ואחר זמן ערער דלא מהימן דהא דלא מהימן כשאמר לא בעלתי מיד אלא לאחר זמן היינו משום דאמרינן דלא מוקי איניש אנפשיה ושקורי משקר אלא בעל ומצא בתולים ואחר כך נהפך לבו לשנאתה ואמר שלא בעל עד עתה כדי שיאמינו לו עכ"ל וידוע דהלכה כרבי יוסי וכ"כ הוא ז"ל בתשובה כלל ל"ז: ומ"ש בד"א שב"ד מצוי לו כל שעה אבל אינו מצוי וטען בב"ד הראשון שמצא שבעל מיד ולא מצא בתולים נאמן פשוט הוא וז"ל הרשב"א בתשובה הנזכר אינו נאמן אלא בב"ד הראשון שימצא אם הב"ד קבוע בעיר מב"ד ואם אין קבוע ב"ד אי שכיח בכל יום (אם יש זמן קבוע ליסיבת ב"ד ואם אין זמן קבוע) אינו נאמן אלא אם כן השכים בבקר לב"ד או אם אמר בבקר בפני עדים לא מצאתי בתולים אפילו לא בא לב"ד מיד נאמן לטעון לפני ב"ד לאחר זמן עד כאן לשונו והרמב"ם בפי"א מהלכות אישות כתב סתם ועד כמה יש לו לטעון טענת בתולים אם נסתרה מיד ואם לא נסתרה אפילו לאחר ל' יום:

שעה א' בלא כתובה ע"כ אין טענת בתולים אלא כשטוען מיד אחר שנסתרה עמו אבל אם אינו מערער מיד בין אם טוען בעלתי מיד ולא מצאתיה בתולה או אם טוען לא בעלתי עד עתה ולא מצאתיה בתולה אינו נאמן בד"א שב"ד מצוי לו כל שעה אבל אינו מצוי וטוען בב"ד הראשון שמצא שבעל מיד ולא מצא בתולים נאמן ואין טענת פתח פתוח אלא בנשוי שהוא בקי אבל בבחור לא מיבעיא שאינו נאמן (לד) אלא שמלקין אותו אם טוען טענת פתח פתוח מצאתי:

סט **כשנושא** אדם אשה בין בתולה בין בעולה בין קטנ' או גדולה אחת בת ישראל או גיורת או משוחררת יתחייב לה בעשרה דברים ויזכה בד' דברים העשרה שמתחייב בהן [א] ג' מן התורה דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע (א) שארה מזונותיה כסותה כמשמעה עונתה (ב) לבא עליה כדרך כל הארץ והשבעה מדברי סופרים וכולם מתנאי ב"ד האחד מהם (ג) עיקר כתובה והשאר נקראים תנאי כתובה ואלו הן (ד) לרפאותה אם חלתה ולפדותה אם נשבית ולקוברה אם מתה ולהיות ניזונת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כ"ז אלמנותה להיות בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחרי מותו (ה) עד שיתארסו (ו) ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשין כתובתה יתר על חלקם בירושה שעם אחיהם והד' שזוכה בהן כולם מד"ס ואלו הן (ז) מעשה ידיה ומציאתה ואוכל כל פירות נכסים בחייה (א) (ח) ואם מתה בחייו ירשנה ועוד תקנו הכמים שיהיו (ט) מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה ופדיונה כנגד אבילת פירות נכסיה (י) וקבורתה כנגד ירושת כתובתה לפיכך אם אמרה האשה [ב] איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה אבל אם אומר הבעל איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך אין שומעין לו

ואין טענת פתח פתוח אלא בנשוי שהוא בקי אבל בבחור ל"מ שאינו נאמן אלא שמלקין אותו וכו' פרק קמא דכתובות (דף י') ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי א"ל רב נחמן אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה והא רב נחמן הוא דאמר מהימן ומסבינן ליה כופרי רב אחאי מסני כאן בבחור כאן בנשוי ופרש"י אסבוהו כופרי הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל: מברכתא חביטא לה · זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: בחור · לא מהימן מסבינן ליה כופרי על שמעיז פניו נשוי מהימן ולא מסבינן ליה כופרי: והרא"ש כ' המקשה הבין דברי ר"נ דהכי קאמר להו הלקוהו לפי שמוציא שם רע על בנות ישראל שהרי משקר וכי הזונות חבוטות לפניו שהוא בקי בפתח פתוח הילכך לא מהימן ופריך והא ר"נ הוא דאמר מהימן ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי והא דמסבינן ליה כופרי לאו משום דלא מהימן אלא שראוי להלקותו לפי שחשוד על העריות ורב אחא משני כדסבר מעיקרא דלא מהימן ואיירי בבחור וי"מ אסבוהו כופרי אע"פ שהוא נאמן חשוד על העריות מיהא הוי והא רב נחמן הוא דאמר מהימן ולא אמר שיש להלקותו ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי רב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם הא דאמר רב נחמן נאמן היינו בלא מלקות ובנשוי אבל בחור מהימן ומלקינן ליה והרי"ף כתב בחור לא גמיר נשוי גמיר והיינו כפירושא קמא וכן מסתבר דרב נחמן לוה להלקותו משום דלא קים ליה והוא מוציא שם רע על בנות ישראל אבל לא מיקרי חשוד על העריות להלקותו דשמא קים ליה מתוך השמועה וכן פרש"י עכ"ל והרמב"ם סתם דבריו בפרק י"א מהלכות אישות ולא חילק בין בחור לנשוי נראה שהוא תופס עיקר כשינויא קמא דלא מפליג בין בחור לנשוי א"נ כשינויא בתרא אלא שהוא מפרש כפירוש שני דבחור מהימן אלא דמסבינן ליה כופרי:

סט כשנושא אדם אשה בין בתולה בין בעולה וכו' יתחייב לה בי' דברים וזוכה בד' דברים וכו' כל סימן זה עד או שלא יאכל פירות נכסיה וכיוצא בו תנאו קיים הכל מדברי הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות אישות ופרטי דברים אלו כולם מתבארים והולכים בדברי רבינו בסימנים הבאים וכתב הרב המגיד הג' דברים שכתב רבינו שהם מן התורה ואחד מהם המזונות הוא מחלוקת תנאים בפרק נערה שנתפתתה (דף מז ·) בברייתא ופסק רבינו כדברי האומר שארה אלו מזונות וכן תרגם אונקלוס וכן פירש רש"י בפירוש התורה אבל הרמב"ן כתב שמזונות ומלבושי האשה מדבריהם ואני תמה בדבריו בענין המלבושים דהא כולהו תנאי דברייתא שוין שכסותה הוא כמשמעו וכן נ"ל לפי שלא מצאתי שהוזכר בכסות תקנת חכמים וכתב עוד הרב המגיד שנ"ל שהמזונות הם מדבריהם ונתן טעם לדבר ואח"כ כתב אבל הרשב"א וקצת מפרשים הסכימו לדעת רבי' שהם כולם מן התורה עכ"ל וכתב עוד והשבעה הם מד"ס כולם נתבארו במשנה פרק נערה שנתפתתה (דף מז: נא· נב:) וג"כ במקומות אחרים ב ועוד תקנו חכמים שיהו מעשה ידי האשה כנגד מזונותיה וכו' מימרא בפרק אע"פ (דף נח:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידי' משום איבה וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה וכתבו מן המפרשים שלא אמרו אלא שיכולה להפקיע את עצמה בטווה בצמר ושאינה לצורך הבית אבל טוחנת ואופה ומבשלת ועושה כל צרכי הבית כמו אם היתה נזונת ולזה הסכים הרשב"א בפרק אע"פ (א):

ומ"ש מפדיון וקבורה הוא מבואר בסוף הברייתא דתקנו מזונות ופרקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה ופרש"י תחת נדונית כתובתה ודע שבפרקונה וקבורתה אין

דרכי משה

סט (א) וע"ל ס"ס פ'

דרישה

נישואין כגון בטענת דמים על ידי תשמיש סגי ואין לה תוספת כדלעיל גבי עיקר וא"כ למה כתב שצריך לבור שהיתה בעולה קודם שאירסה ולכן ע"כ צריכין להגיה ע"ז בבא אחת וה"ג אח"כ נודע בראיה גמורה שהיתה בעולה או שהודית שהיתה בעולה קודם שתיארס כו' וה"פ אח"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה ר"ל מטעת נישואין כגון בטענת דמים ע"י משמוש או שהודית לו שהיתה בעולה קודם שתיארס והטעתו אבל אם הודית שהיתה בעולה משתארס אינו כלום דנאמנת לומר נאנסתי כדלעיל גבי עיקר:

סי' סט [א] **שלשה** מן התורה כו' עד שארה מזונותיה כו' כ"כ הרמב"ם והסמ"ג והרשב"א ועיין בפרק נערה שנתפתתה ד' מ"ז ע"ב שפליגי בזה תנאי ת"ק ור"א ס"ל שמזונות דאורייתא אבל ר' אליעזר בן יעקב ס"ל דפירש שארה כסותה ועונתה הכל אכסות קאי וה"ק שארה כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן לא של ילדה לזקנה ולא של זקנה לשל ילדה (פרש"י וזקנה קשה לה משאו ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהן) כסותה ועונתה לפום עונתה תן כסותה שלא יתן חדשים בימות החמה ושחקים בימות הגשמים פירש"י חדשים חמים הן יותר משחקים · ורוב הפוסקים ס"ל דמזונות דאורייתא והתוספות כתבו שם בשם רשב"ם דאפי' לרמב"י סבר"ל אף שדורש כל המקרא אכסות מ"מ ס"ל מזונות דאורייתא דיליף לה שם בברייתא מק"ו · אבל איתא שם בברייתא דס"ל מזונות דרבנן וכ"פ הרמב"ן והמ"מ והב"י הביא בקצרה וז"ל אותה ברייתא תקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה כו' ודקדקו שם התוס' והרמב"ן והמ"מ דמדקתני "תקנו מזונותיה ש"מ דס"ל מזונות תקנת חכמים הוא וגם בעל התרומות כ"כ בפשיטות בשם תשובת הרי"ף בשער א' דין א' והביא ראיה מברייתא הנ"ל גם ממ"פ באושא "התקינו כו' · ורבינו דקדק בלשון וכתב בסמוך ז"ל ועוד תקנו שיהיו מעשה ידי אשתו כנגד מזונותיה הרי שלא הביא לשון הברייתא שלהם רק כתב אמעשה ולא אמזונות וק"ל ועיין מ"ש לקמן בסימן צ"ג אמ"ש ב"י בטעם דאם מחלה כתובתה אבדה מזונותיה דלאחר מיתה ולא המזונות דבחיי בעלה דמשמע לכאורה משם דס"ל מזונות בחייה מדרבנן ולק"מ ע"ש:

[ב] **איני** ניזונית ואיני עושה כתב המ"מ פי"ב דאישות דוקא מעשה ידיה שאינן לצורך הבית כגון טוויית צמר וכדומה אבל טוחנת ואופה ומבשלת ועושה כל צורכי הבית כמו שאם היתה ניזונית ועי'

מיהו

פרישה

כגון שנתקדשה מבת ג' שנים ומעלה והוא ישראל שמותר לקיימה מכח מ"ס כדלעיל · ועיין בש"ג דכתב דיש חולקין בזה דאם כן מאי טרח בסעודה ומפסידה איכא כיון דמותר לקיימה ע"ש וד"מ הביאו: (לד) **אלא** שמלקין אותו שודאי משקר שהרי הוא אינו בקי נמצא שמוציא שם רע על בת ישראל ודינו במלקות:

סי' סט (א) **שארה** מזונותיה בסי' ע' · כסותה כמשמעו בסימן ע"ג · עונתה בסימן ע"ו: (ב) **לבא** עליה כדרך כל הארץ פירוש שינהג עמה בבעילה כדרך שנוהג העולם והתורה קראו עונה מפני שהוא לכל אחד לפי עונתו כמ"ש לעיל סימן כ"ס הטיילנים בכל יום כו': (ג) **עיקר** כתובתה בסימן ס"ו: (ד) **לרפואתה** אם חלתה בסימן ע"ט · ולפדותה בסימן ע"ח · וקבורתה אם מתה בסימן פ"ט: ניזונת מנכסיו בסימן צ"ג: ולהיות בנותיה ממנו כו' בסימן קי"ב: (ה) **עד** שיתארסו (דאז המזונת על הארוס מאמר שיתומה היא כדלקמן סימן קי"ב כ"פ) פירוש אפילו לדעת הרא"ש דלעיל בסימן נ"ה דארוס אינו צריך ליתן לה מזונות ע"ש: (ו) **ולהיות** בניה הזכרים מנו כו' בסימן קי"א וזהו כתובת בנין דכרין: (ז) **מעשה** ידיה בסימן פ' ומציאתה בסימן פ"ד: ואוכל כל פירות כו' בסימן פ"ה: (ח) **ואם** מתה בחייו ירשנה בסימן צ': (ט) **מעשה** ידיה כנגד מזונותיה פירוש שמתחלה תקנו שהבעל יתן לה מזונות אפילו למ"ד מזונות דרבנן ואח"כ תקנו שהבעל יקח כנגד המזונות מעשה ידיה משום איב'. אבל עיקר התקנה הוא לטובתה לפיכך אם תרצה לומר איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה הואיל שהתקנה הוא לטובתה אבל הוא אינו יכול לומר איני זנך ואיני נוטל הואיל שהתקנה לטובתה:

(י) **וקבורתה** כנגד ירושת כתובתה פירוש יורש נדונית כתובתה (שהכניסה לו והיא כתובה בשטר

חדושי הגהות

סט א יש לתמוה ההיא משמע דירושת הבעל דרבנן ולקמן סי' צ"ב סיים בדבריו דהך ירושה הוי דאורייתא והנה מצאתי בב"ח שם שעמד ע"ז גם בבה"ג תימה ע"ז וכתב וז"ל ויש תימה יותר על הרב"י בס"ס צ"ב שכתב שמ"ש הטור אבל אם התנה אחר שנישאת אינו מועיל לבטל ירושה דאורייתא לכאורה נראה דלא דק דבפרק הכותב אמרינן דסבר רב ירושת הבעל דרבנן ושוב כתב שה"ה כתב שבס"פ מי שמת משמע שהיא מן התורה ואיך נחה דעת הרב בזה והטור כ' כאן בפירוש שהוא מדרבנן וצ"ל דס"ל להרב ז"ל דמ"ש כאן הרב בעל הטור הוא לשון הרמב"ם וסרכיה נקיט ואזיל אבל אה"נ דס"ל דירושת הבעל דאורייתא כמו שגילה דעתו בסי' צ"ב ע"כ: ב הך ועוד תיקנו וכו' הם דברי הרמב"ם וכ"ז הם דברי ה"ה שהעתיק הרב"י עד וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א:

לו (ב) שמא לא יספיק (יא) [ג] ואפי' היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני חפץ שתפדני אם אשבה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם וכל אלו הדברים אפילו לא נכתבו בכתובה או אפי' לא כתבו כתובה כלל אלא נשא סתם זכתה האשה בכל י' דברים והוא בד' התנה הבעל כשנשאה שלא יתחייב באחד מהדברים שהוא חייב בהם או שהתנית האשה שלא יזכה הבעל באחד מהדברים שיש לו לזכות בהן התנאי קיים· חוץ מג' דברים שאין התנאי מועיל בהן ואלו הן עונתה ועיקר כתובתה (וירושתה) (יב) כיצד התנה ע"מ שלא יתחייב בעונתה חייב בעונתה כיון שאינו תנאי של ממון תנאו בטל וכן התנה לפחות מעיקר כתובתה או שכתב לה מנה או ק"ק (יג) ומחלה לו עליה תנאו בטל (ג) (יד) [ד] וכן אם התנה עמה אחר שנשאה שלא ירשנה תנאו בטל (טו) אבל בכל שאר הדברים תנאו קיים כגון שהתנה עמה ע"מ שאין לה שאר וכסות או שלא יאכל פירות נכסיה וכיוצא בו תנאו קיים (טז) ור"ח ור"י כתבו נ"ב שלענין

אין הבעל יכול להנצל מחיובם ואפילו יהיה לה פירותיה וכתובתה וכן היא אינה יכולה להפקיע ממנו זכות פירות וכתובה אפילו תאמר איני נפדית ואיני נקברת מנכסיו וזה נראה מדברי רבינו וכן דעת בעלי התוספות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל · ועל מ"ש התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב בהן וכו' כתב ז"ל מה שהזכיר רבינו שהתנאי קיים אפילו בשאר כסות הוא כדעת רבי יהודה שאמר בדבר שבממון תנאו קיים כנזכר בברייתא שבקידושין (יט ·) שהבאתי בפ"ו מהלכות אישות ואנ"ל בשאר דברים שהם מדבריהם והשלשה שהזכיר רבינו שאין התנאי מועיל שהוא העונה הוא מפני שכתוב בתורה ואינו תנאי ממון ואפילו רבי יהודה מודה בו ועיקר כתובה שאין התנאי מועיל בו יצא לו לרבינו ממה ששנינו בפרק אע"פ (דף נד :) ר"מ אומר כל הפוחת לבתולה מר' ולאלמנה ממ' הרי זו בעילת זנות ואמרו בגמרא (דף נו ·) כל הפוחת אפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה ק"ק וכיון דאמר לה לא אית לך אלא ק' לא סמכה דעתה וה"ל בעילת זנות וסובר רבינו דכיון דקי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו אע"ג דר"מ אמר בטעמא דתנאו בטל משום דכתובה דאורייתא כדאיתא התם אנן קי"ל דכתובה דרבנן מ"מ הלכתא כותיה ולא מטעמיה אלא אע"ג דכתובה דרבנן עשו חזוק לדבריהם כשל תורה ותנאו בטל כל זמן שרוצה לקיימה ואפ"ה במילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה אבל אם לא רצה לקיימה תנאו קיים כמו שיתבאר בכמה מקומות שאם מחלה האשה כתובתה שמחילתה מחילה וכ"כ הרמב"ן לדעת רבינו ויש מי שסובר דלא קי"ל כרבי מאיר אלא שבעילתו בעילת זנות כשפחת עיקר כתובה וכ"ש כשאין לה כלל אבל מ"מ תנאו קיים ואפילו אם רצה לקיימה אע"פ שאינו רשאי לשהותה בלא כתובה כיון שרוצה לקיימה עכ"ל וכתב מהרי"ק בשורש י' דלדעת רש"י והתוספות עונה לא ניתן למחילה ולדעת ר"ת אם מחלה מחול :

ומ"ש רבינו וכן אם התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל ור"ח ור"י כתבו גם כן שלענין ירושה אינו מועיל תנאה אפילו התנה קודם שנשאה שלא יירשנה אינו מועיל ויורשה ורי"ף פסק שגם לענין ירושה מועיל תנאי ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב עוד בזה רבי' בס"ם צ"ג : בר"פ הכותב (דף פג ·) תנן כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שהתנה על מ"ש בתורה וכל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ובגמרא וכי כתב לה מאי הוי והתניא האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת ממנה לא אמר כלום אמרי דבי ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה פירש"י בכותב לה ועודה ארוסה · ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתני' בכותב לה עד שלא זכה בנכסיה ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהם : ממקום אחר · שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מוחל וכתב הר"ן הבאה לו ממקום אחר כלומר שעכשיו בשעה שמסתלק ממנה אינו ראוי ליורשה בירושת הבעל קודם נשואין אדם מתנה עליה שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו דכיון שראוי ליורשה בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה לענין דלא סגי בסילוק אלא או במכר או במתנה וא"א שהרי לא זכה בה לגמרי ולא בא ברשותו שיוכל להקנותה וירושת אשתו נמי לאחר שנשאת לירושת אביו דמיא הילכך לא משכחת לה אלא בכותב לה ועודה ארוסה ודוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קצת אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל סילוקו לאו כלום הוא ובגמרא אמר רב הלכה כרשב"ג וכתב הרי"ף ולית הילכתא כותיה דקי"ל דבר שבממון תנאו קיים ירושלמי א"ר יוסי אילין דכתבין לנשיהון אי מיתה בלא בני כל מה דלא תיסדר לבי נשא תנאי ממון הוא וקיים והרא"ש כתב על זה ור"ח פוסק כרשב"ג וכן פסק ר"י לעיל בפ"ק וכ"פ בעל הלכות והביא ראיה מדגרסינן בירושלמי ר' ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג שאם מתה יירשנה אבל לא לענין דבריו שאמר מפני שהתנה על מ"ש בתורה דתנאו בטל דהמתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל בתנאי גוף והכא בתנאי ממון אנן קיימין ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן כלומר דלאחר מיתתה הוא יורשה וזהו כמו שסילק ידו מנכסי אביו שאם מת אביו בנו יורשו מפני שבחיי אביו לא היה לו כלום בנכסים כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא לפיכך התנאי בטל ויורשה לאחר מיתה ובירושלמי אי מיתה בלא בני וכו' לא בתנאי הבעל מיירי אלא האב כשפוסק נדוניא לבתו והוי כמתנה ע"מ להחזיר והרמב"ן ז"ל דחה ראיה של הירושלמי דודאי אם היה כותב לה לאחר שנשאת או דמי לבן שסילק עצמו מירושת אביו אבל גמרא דידן מוקי למתניתין בכותב לה ועודה ארוסה מייתי עלה דרב כהנא נחלה הבאה לו ממקום אחר שלא ממשפחתו ושלא מאשתו נשואה שהוא ראוי ליורשה לה מכבר אלא כגון ארוסה שהיא עתידה להיות לו כשישאנה אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל באשתו נשואה אפילו ת"ק מודה שאם מתה יירשנה דהוי כבן שסילק עצמו מנכסי אביו לפי שכבר הוא ראוי לירש ובירושלמי מוקי
ת

היינו כרב פרק נערה דתניא עד דתלקחון לגוברין דפי' עד שיתארסו אע"פ שלא בגרה אין לה שוב מזונות מן האחין וכדכתב הרמב"ם פי"ט דאישות וכתב רבינו לעיל בסי' כ"ה דהארוס חייב במזונותיה לרב אלפס ועיין במ"ש לשם ולקמן בסי' ק"ב בס"ד : וכן אם התנה עמה אחר שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל פירוש כיון דהירושה ראויה לו עתה אם תמות ה"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפילו קנו מידו אבל אם התנה עמה קודם שנשאה בעודה ארוסה תנאו קיים וכדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה כדאיתא ריש פרק הכותב ובמרדכי הקשה לשם אפי' נשואה נמי אמאי לא יועיל סילוק הלא קי"ל מחילה א"צ קנין ותירץ כיון דהפירות לא באו עדיין לידו אינו יכול להסתלק והמדקדק בפרש"י משמע דהטעם שאין יכול לסלק עצמו בלשון גרוע עכ"ל והא דכתב וכן אם התנה עמה וכו' לאו דוקא שהוא התנה ולא היא אלא כל מה שהותנה ביניהם אפי' אם בא התנאי מכח שהיא מקפדת ומתנה עליו קרי ליה התנה :

ומ"ש ור"ח ור"י כתבו דאפילו התנה קודם שנשאה שלא יירשנה תנאו בטל טעמא דס"ל דהילכתא כרשב"ג דמתני' ר"פ הכותב דמוקמינן בכותב לה ועודה ארוסה וקאמר רשב"ג דאם מתה יירשנה וכן פסק רב האי גאון בשער ד' וכן פסק בעל העיטור עיין במרדכי ר"פ הכותב ובהגהות מרדכי לשם והקשה במרדכי לשם דהא קיי"ל בשאר וכסות דתנאו קיים אע"פ שהוא דאורייתא כיון שהוא דבר שבממון והוא דידע דניחול והכא בירושת הבעל ידע דמחיל דמסתמא ידע שיש לו לירש את אשתו ואפ"ה פסק ר"ח דתנאו בטל ותירץ ר"ת דשאני התם מאחר דמדאורייתא יורשה מה מועיל שהוא אומר איני יורשה מ"מ ירושה קמיה נפלה ודמי לירושת בן את אביו אם מתנה בו שלא לירש את אביו לא אמר כלום אבל בשאר כסות ועונה יש לו ליתן לה מהני תנאיה עכ"ל והאי לישנא שכתב מאחר דמדאורייתא יורשה לאו דוקא הוא אלא כלומר כיון דמן הדין יורשה בתקנת חכמים ויותר נראה דר"ת ס"ל כהראב"ד בהשגות פי"ב דאישות דירושת הבעל דאורייתא ויתבאר לקמן בסוף סי' צ"ב בס"ד עוד תירץ בהגהות מרדכי דכתובות על קושיא זו בשם העיטור דהא דקי"ל בדבר שבממון תנאו קיים היינו דוקא במידי דהוה דאורייתא אבל בירושת הבעל דרבנן עשו חכמים חזוק לדבריהם יותר משל תורה ולפיכך תנאו בטל ואית דמפרשי הא דאם מתה יירשנה לא ידע דאחיל הוא דהא לא ידע אי מיית ברישא ובעלמא תנאו קיים ול"ק הילכתא אהילכתא עכ"ל ב"ה : ועוד מצאתי שכתב רבינו יהודה דר"ת גופיה הקשה קושיא זו ותירץ דכל זמן שמתנה עמו הוי כמו שאם מכרה ונתנה דקיים אבל ירושה דלאחר מיתה הוא ואז אינה שלה דבא לא תני אמאי
כלל

דרכי משה

(ב) שיהו כתב הר"ן ריש המדיר דיוכל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך וישלים לה מה שאינו מספיק לה ממעשה ידיה וכן הוא בהגהות מיימון פרק י"ב ואם מספיק לה מעשה ידיה יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וכן הוא לקמן סי' פ"ד וע"ל סי' פ' מאלו הדינים : (ג) וכתב הה"מ דיש חולקים וסבירא להו דתנאו קיים ועיין לעיל סי' ס"ו :

פרישה

בשטר הכתובה רש"י כ"פ) ואם הבעל יאמר איני יורשה ואיני קוברה אין שומעין לו ס"ס : (יא) ואפילו אם היא אומרת איני נותנת לך כו' כך הוא הגעת דבריו של רבינו דבתחלה קאמר שתקנו לה שהבעל חייב לה י' דברים ותקנו שהוא יזכה בד' דברים וקאמר עוד תקנו שיהיו מעשה ידי אשה כנגד מזונותיה לומר שמזונותיה עיקר לפיכך אם אמר איני ניזונת כו' ואפילו אי אומרת איני נותנת לך פירות ר"ל אף על גב דגבי מזונות יכולה היא לומר איני ניזונת כו' אבל הכא אפילו היא אומרת איני כו' אין שומעין וכ"ש שהוא לא יכול לומר איני פורק ואיני אוכל פירות כדלקמן בסימן ע"ח . ואף על גב דמלשון שאמר ופדיונה כנגד אכילת פירות משמע שאכילת פירות הוא עיקר ולטובתו נתקנה עיקר התקנה וא"כ היכי קאמר ואפילו היא אומרת כו' דמשמע כ"ש שהוא אינו יכול לומר כן י"ל דעיקר התקנה נתקנה לטובתה כדמשמע בגמרא ובברייתא נקט מש"ה הך לישנא ופדיונה כנגד אכילת פירות לומר דאף על גב דעיקר התקנה לטובתה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית כו' כאילו הוה התקנה לטובתו ועיין בדרישה : (יב) ביצד התנה ע"מ שלא כו' האי כיצד לענין עונה וכתובה צ"ע למה לי דהא כבר אמר דאין התנאי מועיל בהן ואפשר דבא לומר דדוקא אם התנה שלא יתחייב בעונתה הוא דתנאו בטל אבל אם התנה לשנות עונתה כגון מטייל לפועל וכיוצא בו תנאו קיים וכמ"ש רבינו בסימן ע"ו ומש"ה הוצרך לשיים ולכתובה וכן אם התנה לפחות לה מעיקר כתובתה שלא כמו בתנאי עונה כשמוסל' קצת ממנו מותר ה"ה בתנאי כתוב' קמ"ל דלא וק"ל (כיון שאינו תנאי של ממון דממון ניתן למחילה אפילו ממון שהיא מן התורה אבל עונה שהוא צער דגופא לא ניתן למחילה וע"ל בסימן ל"ח כ"פ) :

(יג) ומחלה לו עליה תנאו בטל ואע"ג דכתובה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וגם היא לא סמכה דעתה ויהא בעילתו בעילת זנות (וכמ"ש לעיל בסימן ס"ו כ"פ) : (יד) וכן אם התנה עמה אחר שנשאה לשון שהתנה דקאמר ל"ד שהוא מתנה ולא היא אלא כל שהותנו ביניהם אפילו אם בא התנאי מכח שהיא מקפדת קרוי התנה וק"ל . והוא דעת הרמב"ם שלא יכול לסלק עצמו מן הירושה אחר שנשאת כמו שהבן אינו יכול לסלק עצמו מירושת אביו ע"ש מ"ו :

(טו) אבל בכל שאר דברים כו' דקי"ל דדבר שבממון תנאו קיים אפילו בדבר שהוא מן התורה דאדם יכול למחול כל מה שירצה : (טז) ור"ח ור"י סברי דאפילו קודם שנשא' נמי אין תנאו כלום דכמו שבנכסי אביו אינו יכול לסלק עצמו שלא יירשנו מפני שבחיי אביו לא היה לו כלום בנכסים כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא ואין סילוק

דרישה

וע"ל ס"ס פ' ד"מ כ"פ) : [ג] ואפי' היא אומרת איני נותנת לך כו' בפרק נערה שנתפתתה דף מ"ז ע"ב מסיים בהא ברייתא דקתני מעשה ידי אשה כנגד מזונותיה כו' לפיכך הבעל אוכל פירות ופריך מאי לפיכך ומשני מ"ד מיכל לא ניכליניהו אנוחי ננחינהו דא"כ מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא ומזמין דלא מלו ופריק לה מדידיה ופרש"י דלא מלו לא יהא בפירות כדי פרקונה והשתא כי אכלינהו ולא ידיע כמה היה פריק לה מדידיה דהכי תקנו דאיכא אכל בין רב ובין מעט והוא פריק כל כמה דהוי עכ"ל וכתבו התוס' והרא"ש דף קכ"ח ע"א משמע דתקנתא דידה היא מה שהבעל אוכל פירות וא"כ משמע דאי אמרה איני נפדית ואיני נותן לו פירות הרשות בידה וקש' מהא דקתני בברייתא פרקונה תחת פירות משמע דאכילת פירות עיקר התקנה דומיא דרישא דברייתא למשום דס"ל דיכולה אשה לומר איני ניזונית ואיני עושה הגיה שם בברייתא דה"ק מעשה ידיה כנגד מזונותיה לומר מזונותיה עיקר התקנה אלא ע"כ צ"ל דאע"ג דתקנה דידה היא מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדת ואיני נותן פירות כדי שלא תתערב בין הכותים ועוד כתבו טעמי אחריני ע"ש והשתא א"ש מ"ש רבינו ועוד תקנו כו' ומ"ש לפיכך אם אמר כו : ומ"ש ואפילו היא אומרת איני נותנת פירות כו' דלכאורה קשה מאי לשון ועוד תקנו כו' מכ"מ שתקנו זה כנגד זה או זה כנגד זה ומאי לפיכך ומאי ואפילו היא כו' אלא ה"ק כיון שעוד תקנו שיבא מעשה ידיה כנגד מזונותיה ועשו מזונות עיקר התקנה לפיכך יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה אבל הוא אינו יכול לומר כן וגם מדתקנו פדיונה כנגד אכילת פירות ועשו אכילת פירות עיקר מה"ט אפילו היא אומרת איני נותן כו' אין שומעין אף על גב דאדרבא חכמים עשו תקנה זו לטובתה כדאיתא בגמרא וזימנין דלא מלו כו' וכמ"ש מ"מ תקנו כאילו אכילת פירות עיקר כדי שלא יהא הבריה בידה ומ"מ כתב רבינו ואפילו היא אומרת כו' לאשמועינן דכ"ש אם הוא אמר איני אוכל ואיני פודה דאין שומעין לו דהא בודאי לטובתה תקנו וכמ"ש וע"ל ר"ס ע"ח שכתב ואפילו אם יאמר איני פורק ולא אוכל פירותיה אין שומעין לו אע"פ שתקנו פדיונה תחת פירות כו' דשם כתב אפי' הוא וכאן כתב אפילו היא וכאשר כתבתי א"ש ולק"מ ואתא נמי שפיר מה שנותן טעם שאין שומעין לה כדי שלא תתערב כו' דלכאורה קשה למה שצריך לזה הטעם תיפוק ליה דאכילת פירות עיקר התקנה ופשיטא דאינה יכולה לומר כן אלא ודאי עיקר התקנה לטובתה נתקנה ולכן אמר הטעם כדי שלא תתערב כו' : [ד] וכן אם התנה עמה אחר שנשאת שלא ירשנה כו' כת"ק דריש פרק הכותב דאמר הכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסיך בפירותיהן בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה ובגמרא פריך וכי כתב לה מאי הוה וכו' כל דברי הגמרא ור"ן וש"פ הובא במר היטב בב"י קצת מהם :

כלל ע"כ: **ומ"ש** ורב אלפס פסק שגם לענין ירושה מועיל תנאי ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל פי' רב אלפס והרא"ש הסכימו לסברא הראשונה שגם לענין ירושה מועיל תנאי אם מתנה עמה בעודה ארוסה אבל לאחר שנשאת תנאו בטל לכל הדיעות והיה לו לרבינו לקצר ולומר ורב אלפס פסק כסברא הראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אלא לפי שלא כתב בפירוש בסברא הראשונה דמועיל תנאי לענין ירושה במתנה בעודה ארוסה אלא מדיוקא נשמע מדכתב היכא דהתנה אחר שנשאה תנאו בטל מכלל דבהתנה קודם שנשאה תנאו קיים ולכך רצה רבינו לפרש דבר זה דלא לישתמע מדיוקא גרידא:

ע חייב במזונותיה כיצד וכו' עד שהרי ברשותו הוא ליתן לה מזונות והיא תאכל לבדה כל זמן שירצה דתנן וכו' פי' הא דאמרינן אלא נותן לה מזונותיה לבדה דאלמא דרשאי בכך לא יקשה עליך והלא שנינו ר"פ המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס מכאן ואילך יוציא ויתן כתובה דמשמע דאינו רשאי בכך לזה אמר דליתא אלא לעולם ברשותו הוא וכו' וכדתנן המשרה אשתו ע"י שליש וכו' אלא צריך לומר דהדירה שאני דכיון דאיכא לשם איסור הנאה אינו רשאי אבל בלא הדירה ברשותו הוא כו' דתנן כו' עד אבל בעשירים הכל לפי כבודם א"כ אמר רבי' ובירושל' משמע שאין יכול לפרנסה ע"י פרנס וכו' כלומר דאפילו בלא הדירה נמי אין ברשותו לפרנסה ע"י פרנס ושכך היא מסקנת הרא"ש וא"כ הך דהמשרה אשתו ע"י שליש אינו אלא לדעתה שמתרצה בכך א"כ הדין הראשון דאם אינה אוכלת עמו וכו' מיירי נמי כגון שהאשה מתרצה עמו שיתן לה מזונותיה לבדה ואז צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה אבל בע"כ לא וז"ל הרא"ש פ' המדיר ואי תקשי לך דהכא אמר דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד ל' יום ובפרקין דלעיל תנן המשרה אשתו ע"י שליש אלמא דיכול לפרנסה ע"י שליש כ"ז שירצה וי"ל דהדירה שאני ובירושל' פריך ויעמיד פרנס רשות ביד האשה לומר אי אפשי להתפרנס מאחר אלא מבעלי והא תנינן המשרה את אשתו ע"י שליש כאן כשקבלה עליה כאן כשלא קבלה עליה ואפילו יום אחד לא יעמיד מגלגלת עמו ל' יום שמא ימצא פתח לנדרו עכ"ל משמע דמסקנתו כהירושלמי דבלא הדירה איכה רשאי לפרנסה ע"י פרנס כלל שלא מרוצה אפילו יום אחד ובמדיר את אשתו דוקא הוא דמגלגלת עמו ל' יום וכו' מיהו הרב המגיד בפי"ב דאישות כתב ע"ש הרשב"א דהראב"ד פי' דעד ל' יום יכול להעמיד פרנס שלא ברצונה כמו גבי מדיר וטעמא דביתר מל' יום שמעי ביה אינשי וזילא בה מילתא ומכיאו

שלענין ירושה אינו מועיל תנאה אפילו התנה קודם שנשאה שלא ירשנה אינו מועיל ויורשה (יז) ורב אלפס פסק שגם לענין ירושה מועיל תנאי ולזה הסכים א"א ז"ל:

ע חייב במזונותיה כיצד אוכלת עמו ממה שהוא אוכל ושותה עמו ממה שהוא שותה ואם משפחתה ובית אביה מנהגם בגדולות יותר ממה שנוהג הבעל אם כל בני משפחתה בין אותם שהן עשירים בין שאינם עשירים מבקשים אותם הגדולות אז צריך להנהיגה כדרך שנוהגין בני משפחתה דקי"ל (א) עולה עמו ואינה יורדת עמו (ב) ואם אין כל משפחתה מבקשים אותם הגדולות אז אינו חייב לה בהן כל זמן שאוכלת עמו אבל אם אינה אוכלת עמו אלא נותן לה מזונותיה לבדה אז צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה שהרי ברשותו הוא ליתן לה מזונות והיא תאכל לבדה (ג) כל זמן שתרצה דתנן (ד) המשרה אשתו ע"י שליש פירוש שמפרנסה ע"י אחר לא יפחות לה מב' קבין חטין לשבוע (ה) או ד' קבין שעורין ונותן לה חצי לוג שמן וחצי קב קטנית (ו) וקב גרוגרות או מנה דבילה (ז) ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר ואם היא מניקה נותן לה יין ואם היא רגילה ביין נותן לה אפילו אינה מניקה ואוכלת על שלחנו (ח) מליל שבת לליל שבת ונותן לה מעה כסף לשבוע לצורך דברים קטנים (ט) ואם אינו נותנו לה מה שעשתה מותר על המעשה ידיה הקצוב שחייבת לתת לו בדלקמן הוא שלה אם צמצמה והותירה מאלו המזונות הוא של הבעל בד"א בעני שבישראל (י) אבל בעשירים הכל לפי כבודם ובירושל' משמע

רב למתני' בכותב לה משנשאת ופליג אגמרא דידן ועוד מילתא דרב כהנא אולא כת"ק אדם מתנה עליה שלא יירשנה וכיון דליכא ראיה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון קיים עכ"ל והר"ן כתב על דברי ר"ח אין פסק זה מחוור דכיון דאוקימנא למתני' בגמרא בכותב לה ועודה ארוסה לא דמי לאומר לא אירש את אבא דלא אמר כלום דהתם שאני לפי שאין אדם יכול להסתלק ממה שהוא ראוי לירש מעכשיו אבל זו כיון שעכשיו אינו ראוי ליורשה יכול לסלק עצמו מנכסיה ולכנסה על מנת שלא יירשנה ורבי ירמיה בשם רב דירושלמי אפשר דמוקי מתני' בכותב לה משנשאת ונשואה ודאי שירושתה ראויה לו דמיא לירושת האב שאינו יכול להסתלק ממנה ולפיכך עיקר הפסק כדברי הרי"ף ז"ל דלא קי"ל כרשב"ג אלא כרבנן והא דאמרינן בירושלמי אי מיתה בלא בני וכו' משכחת לה בכותב לה ועודה ארוסה אבל לאחר שנשאת לא א"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשיה מה שירש ממנה בכה"ג ודאי מהני עכ"ל וגם הרמב"ם פסק כדברי הרי"ף שכתב בפכ"ג מהלכות אישות וז"ל התנה עמה שלא יירשנה ה"ז לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסיה לבית אביה הכל קיים בד"א שהתנה עמה קודם שתנשא שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו אבל אם התנה עמה אחר שנשאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו התנה עמה אחר נשואין שלא יהיה לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה ה"ז אינו אוכל פירו' כלל אבל אם מתה יירשנה כמו שביארנו וכתב הרב המגיד בהלכות לית הלכתא כרשב"ג וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודוקא במתנה ועודה ארוסה וכנסיה דרב כהנא אבל משנשאת אין תנאו בירושה כלום דכיון שהירושה ראויה לו אם תמות עתה ה"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפילו קנו מידו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדעת רבינו והירושלמי הנזכר בהלכות הוא בכותב לה ועודה ארוסה א"כ בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה אבל אחר נשואין לא אמר כלום אלו דבריהם מסכימים לדעת רבינו עכ"ל ודברי ריב"ש בזה בסימן ס"ד וסימן ק"ב (ד) והשתא כיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן והרשב"א ז"ל הסכימו שאם קודם נשואין התנה עמה שלא יירשנה תנאו קיים פשיט' דהכי נקטינן:

(ב"ה) ודברי רבינו באו בכאן בקצור שכך ה"ל לכתוב וכן אם התנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה שלא ירשנה תנאו בטל ואם התנה עמה כן בעודה ארוסה לר"ח ור"י גם בזה תנאו בטל ולהרי"ף תנאו קיים ולזה הסכים א"א ז"ל:

ע חייב במזונותיה כיצד אוכלת עמו ממה שהוא אוכל ושותה ממה שהוא שותה ואם משפחתה ובית אביה נוהגין בגדולות יותר ממה שנוהג הבעל וכו' עד אז צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה כן כתבו התוס' והרא"ש בר"פ המדיר (ע: ד"ה והאידנא) מדקדוק סוגית הגמרא: **שהרי** ברשותו היא ליתן לה מזונות והיא תאכל לבדה כ"ז שתרצה דתנן המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה משני קבין חטים וכו' עד ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר משנה בס"פ אף על פי (דף סד:): ומ"ש בספרי רבינו קב גרוגרות ומנה דבילה טעות סופר הוא וצריך להגיה או מנה דבילה כי כך הוא במשנה: **ומ"ש** ואם היא מניקה נותן לה יין שם מימרא דריב"ל: **ומ"ש** ואם היא רגילה נותן לה אפילו אינה מניקה מימרא וברייתא שם וז"ל הרמב"ם בפי"ב פוסקין לה מעט יין לשתו' אם היה מנהג המקו' שישתו הנשים יין (ח): **ומ"ש** ואוכלת על שלחנו מליל שבת וכו' עד ונותן לה מעה כסף לשבוע שם במשנה אוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת ונותן לה מעה כסף לצרכה ובגמרא (דף סה:) מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת ממש רב אשי אמר תשמיש ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב נחמן וכן פסק הרמב"ם בפי"ב מהלכות אישות ולזה נתכוון רבינו שכתב אוכלת על שלחנו ופרש"י אוכלת עמו ליל שבת שהוא ליל עונה והא דתנן נותן לה מעה כסף לצרכה פירש רש"י נותן לה מעה כסף לכל שבת לדברים קטנים: ומ"ש ואם אינו נותן לה מה שעשתה מותר על מעשה ידיה הקצוב שחייבת לתת לו כדלקמן הוא שלה שם במשנה (דף סד:) ואם אינו נותן לה מעה כסף לצרכה מעשה ידיה שלה ולעיל בההוא פירקא גופיה (דף נח:) אמתני' דהמקדיש מעשה ידי אשתו רב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר וכיון דלא יהיב לה מעה כסף מותר דידה הוי ת"ש אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכה מעשה ידיה שלה תני מותר מעשה ידיה שלה ואע"ג דרב אדא בר אהבה פליג עלייהו דרב ושמואל כותייהו נקטינן וכתב הר"ן בסוף פירקין דלאו למימרא שיכול הבעל לומר איני נותן מעה והא המותר שלה דהא קי"ל יכולה אשה שתאמר איני ניזונת ואיני עושה ובודאי שיכולה ג"כ לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר ואי הוא נמי יכול לומר איני נותן מעה כסף מה הועילו חכמים בתקנתן הרי כל אחד מהן יכול לעכב אלא ודאי ה"ק שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר הרי הוא לעצמה ואין הבעל יכול לומר ויתרה כתב הרמב"ן ז"ל דה"ה למזונות ולמעשה ידיה אלא רבותא קמ"ל שאפילו במעה כסף שאינה צריכה לו כ"כ לא אמרינן ויתרה עכ"ל (ג) ומ"ש שאם צמצמה והותירה מאלו המזונות הוא של הבעל שם (דף סה:) אפיסקא ואין נותנין לה חדשים בימות החמה וכו' ת"ר מותר מזונות לבעל ופרש"י כגון האשה שמזונות האמורים במשנתינו עודפים לה וכתב הר"ן ויש לדקדק אמאי לא חשבינן ציבי לבשל מאכלה ואפשר דמשום דתנא במקום הריס קאי וכדאיתא בגמרא לא חשיב ציבי דהא אית לה אבל היכא דלית לה ודאי יהיב לה א"כ האי תנא לא חשיב אלא מידי דמיכלא אבל מידי דבר אכשורי מיכלא לא קא חשיב ומש"ה לא חשיב נר ופתילה וכוס וחבית וקדרה אע"ג דודאי יהיב לה והכי איתא בירושלמי ותוספתא עכ"ל: **ומ"ש** בד"א בעני שבישראל כו' בסוף מתני' דהמשרה את אשתו ע"י שליש תנן בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו ושינה רבינו לכתוב אבל בעשירים הכל לפי כבודם לומר שאע"פ שהוא אינו (רק) עשיר ולא מכובד אם בני משפחתה רגילין במזונות מרווחים יותר חייב ליתן לה דעולה עמו ואינה יורדת: לשון

דרכי משה

(ד) וע"ל סי' צ"ב מדין זה כתב בהגהות מיימון פט"ו תנא דבי אליהו וכי מה טיבה של יעל שבאתה תשועה גדולה על ידה אמרו אשה כשירה היתה ועושה רצון בעלה מכאן אמרו אין לך כשירה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה עכ"ל:

ע (א) וכן הוא לקמן בדבר הטור והר"ן כתב בסוף אעפ"י ע"א דאם היא רגילה לשתות בפני בעל ב' כוסות נותנין לה כוס אחד ואם אינה רגילה בפני בעל רק בכוס אחד אין נותנין לה כל עיקר והוכיח כן מדברי הגמרא ותמה על דברי הרי"ף שלא כתבה: (ב) וע"ל סי' פ': וז"ל

פרישה

סילוק בין קודם שנשאה לאחר שנשאה לפיכך תנאו בטל ויורשה לאחר מיתה: (יז) **ורב אלפס** פסק שגם לענין ירושה כו' פירוש אם התנה קודם שנשאת ועיין בדרישה:

סי' ע **עולה** עמו ואינה יורדת דדרשינן בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו כדלעיל בסימן ס"ד: (ב) **ואם** אין כל משפחתה מבקשים אותם הגדולות אלא שבבית אביה נוהגים כן מפני שהוא עשיר אבל שאר בני משפחתה שאין להם עושר אלא כמו שיש לבעלה אינם מבקשים אותם הגדולות אז אינו כו' כנ"ל: (ג) **כל** זמן שאוכלת עמו שאינו חייב לתקן לה שלחן בפני עצמה כ"פ): (ג) **כל** זמן שירצה דתנן המשרה כו' כנ"ל:

(ד) **המשרה** ויכרה לשם כירה ת"י שירותא פרש"י: (ה) **או ד'** קבין שעורים שם במשנה א"ר יוסי לא פסק שעורים כפל כחטין אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום ושם השעורים רעים ונראה שלא כתבו רבינו משום שסמך אמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם פוסקין לה סעודה בינונית בכל יום של כל אדם כו': (ו) **וקב** גרוגרות או מנה דבילה כ"ה במשנה וכן הגיה ב"י גרוגרות תאנים יבשים · דבילה תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל פרש"י:

(ז) **ואם** אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר ז"ל הר"ן בס"פ אע"פ ויש לדקדק אמאי לא חשבינן ציבי לבשל מאכל ואפשר משום דתנא במקום הריס קאי וכדאיתא בגמרא לא חשיב ציבי דהא אית להו א"כ האי תנא לא חשב אלא מידי דמיכלא אבל מידי דבר אכשורי מיכלא לא קחשיב ומש"ה לא חשיב נר ופתילה וכוס וחבית וקדירה אע"ג דודאי יהיב לה והכי איתא בירושלמי ותוספתא עכ"ל: (ח) **מליל** שבת פירש"י כל ליל שבת שהוא ליל עונה: (ט) **ואם** אינו נותנו לה או מה שעשתה כו' ז"ל הר"ן בס"פ המדיר לאו למימרא שיכול הבעל לומר איני נותן לך מעה והמותר יהיה שלך דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם שהרי גם היא יכולה לומר כן כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה כ"ש בזה אלא הכי קאמר שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר לא אמרינן ויתר וה"ה למזונות ומעשה ידיה ורבותא קא משמע לן אפילו במעה שאינה צריכה לו כל כך לא אמרינן ויתרה ע"כ (והטעם שתקנו המותר של מעשה ידיה תחת המעה וכיון שאינו נותן לה המעה המותר ג"כ שלה כ"פ):

(י) **אבל** בעשירים הכל לפי כבודם ז"ל ב"י ושינה רבינו לכתוב אבל בעשירים כו' (ר"ל שכתב עשירים

משמע שאין יכול לפרנסה ע"י פרנס והיא תאכל לבדה אא"כ שיהיה מרצונה (יא) [א] וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל לשון הרמב"ם כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם ב' סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר (יב) שאינו לא חולה ולא רעבתן מאותו מאכל של אנשי אותה העיר אם חיטין חיטין ואם שעורים שעורים וכן אורז או דוחן או שאר מינין שנוהגין בהן ופוסקין לה פרפרות לאכול בו הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות (יג) ומעט יין לשתות אם הוא מנהג המקום ששותות הנשים יין (יד) [ב] ופוסקין לה שלש סעודות בשבת בשר או דגים כמנהג המקום ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצורכה כגון פרוטה לכבס או למרחץ וכיוצא בה בד"א בעני שבישראל אבל אם הוא עשיר הכל לפי עושרו אפילו היה ממונו ראוי שיעשה כמה תבשילין בשר כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו ואם אינו יכול ליתן לה לחם הצריך לה (טו) כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה עליו כחוב עד שתמצא ידו ויתן הבעל שרוצה ליתן לה מזונות הראוין לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת ע"כ כתב ה"ר אליהו חייב אדם להשכיר עצמו (טז) כפועל לפרנס את אשתו דמספר כתובה נלמוד אנא אפלח ואוקיר ואזון ואפרנס (יז) ואכסי יתיכי ור"ת היה אומר שא"צ ומכתובה אין ללמוד דאנא אפלח אין פירושו שישכיר את עצמו אלא עבודה שדרך האדם לעשות בביתו כמו לחרוש ולזרוע וכ"כ הרמ"ה לחיוביה למיעבד לא מחייבינן ליה אבל היכא דעבד ושקל אגרא אע"ג דגבי

ב"ח

לשון הרמב"ם כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם ב' סעודות בכל יום וכו' בפי"ב מהלכות אישות: **ומ"ש** ואם היה עני ביותר וכו' כתב ה"ה בפרק המדיר (עז ׳) כל האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ושמואל אמר עד שאתה כופה אותו להוציא כופה אותו לזון ורבא אמר אין אדם דר עם נחש בכפיפה ובהלכות והלכתא כשמואל וכ"פ ר"ח אבל בעל הלכות פסק כרבא וכתב הרשב"א דאפילו לדברי ר"ח והרי"ף איפשר לומר שאם אין ב"ד יכולין לכופו כגון שאין לו במה לפרנס א"כ שאינו רוצה להשתכר להרויח ולזון שכופין אותו להוציא דהא שמואל לא דחי להא דרב אלא מה"ט דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא אין יכולין לכופו לזון יכפוהו להוציא עכ"ל וכן הן דברי רבינו עכ"ל ה"ה ור"י כ' שתמהו על הרמב"ם למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו ממה לזונה דאם אין לו אין כופין כמו ב"ח שאין לו וכ"כ ר"ת בתשובה: **ומ"ש** הבעל שרצה ליתן מזונות הראוים לה שתהיה אוכלת ושותה לעצמה וכו' כתב ה"ה כך הוא פשטא של משנתינו אבל הרשב"א כתב שהראב"ד פירש כגון שהוא (עושה) מלאכה או שלומד בעיר אחרת שעונתו מע"ש לע"ש והזקיקו לפרש כן שאילו בעושה מלאכה בעירו א"א להשרותה על ידי שליש אלא אוכלת עמו על השלחן ואם לאו יוציא ויתן כתובה משום דשמעי בה אינשי וזילא בה מילתא דיאמרו הבריות מה ראתה זו להתרחק משלחן בעלה וכדאמרינן (ע:) גבי מדיר את אשתו מליהנות לו א"כ מתני' כשקבל' עליה והכי מוקי לה בירושל' עכ"ל · וכ"כ בתשובה להרמב"ן סימן ק"ד: ורבינו כתב שהוא רשאי ומשמע מדבריו שכל אדם רשאי והטעם שאינו דומה למדיר את אשתו מליהנות לו דהתם יש שם איסור הנאה ואינה אוכלת עמו אפי' בליל שבת אבל כאן שאין איסור הנאה ועוד שהוא אוכל עמה בכל לילי שבת רשאי עכ"ל ה"ה ז"ל וגם הר"ן כתב דאף על גב דבירושלמי מוקי מתני' בשקבלה עליה דוקא ומדברי הרמב"ם נראה דדוקא ע"י נדר הוא דמציא אמרה דזילא בה מילתא אבל שלא ע"י נדר לא וכפשטא דמתניתין · וה"ר שלמה בן למח כתב המשרה את אשתו ע"י שליש השנוי בפרק אע"פ היינו ברצונה דשלא ברצונה אינו רשאי כמ"ש הרמב"ן בר"פ המדיר ומפרשים אחרים פרק אע"פ ולענין תשמיש אינו רשאי לגרוע עונה כלל ואם עושה כן בין לתשמיש בין להשרותה על ידי שליש שלא מרצונה דנין לו כדין מורד על אשתו עכ"ל: **כתב** ה"ר אליהו חייב אדם להשכיר עצמו כפועל לפרנס את אשתו וכו' ור"ת היה אומר שא"צ וכו' כ"כ התוספות והרא"ש בפרק אע"פ (סג · ד"ה באומר) גמרא מתני' דמורדת דמקשי למ"ד דמאי מורדת ממלאכה מדתנן וכן המורד על אשתו מוסיפים לה על כתובתה בשלמא למ"ד מתשמיש כי היכי דאיהי משעבדא ליה איהי נמי משועבד לה אלא למ"ד ממלאכה מי משועבד לה ומשני אין באומר איני זן ואיני מפרנס מכאן היה רוצה להוכיח רבינו אליהו שאדם מחוייב להשכיר את עצמו לעשות מלאכה לפרנס את אשתו מדקאמר איני זן ואיני מפרנס משמע דהוי מורד ממלאכה שהוא משועבד לה לעשות כדי לזונה ולפרנסה וגם מספר כתובה הוא מוכיח שכתוב בה אפלח ואוקיר ואזון יתיכי ור"ת אומר מהכא אין ראיה דה"פ באומר איני זן ואיני מפרנס דהיינו מרד האיש כנגד מרד האשה דמרד האשה היינו במלאכה שתחת מזונותיה ומרד האיש הוי במזונות שהן כנגד מעשה ידיה ומכתובתה אין להוכיח דאפלח אינו ר"ל שכירות אלא עבודה שדרך האיש לעבוד בביתו כגון לחרוש ולזרוע: **וכ"כ** הרמ"ה לחיוביה למיעבד לא מחייבינן ליה וכו' ובתשובת מיימונית דשייכי לספר נשים כתוב שרבותינו שבצרפת נוהגים כפסק רבינו אליהו · ועיין במרדכי פרק המדיר: **כתוב** בתשובת הרשב"א סימן תת"ל התובעת מזונות מבעלה והבעל אומר שאין לו מה לתת לה ויש לו קרקעות אמנם הם מיוחדים לכתובה והוא אוכל פירותיהם היאך יעשו עיין שם (ג) ועיין בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים סימן ל"א: כתב עוד

הרשב"א

ומביאו ב"י בסמוך: **לשון** הרמב"ם וכו' הביא לשונו מפני שלומדין מדבריו כמה דברים שאינן מפורשין בשאר הפוסקים וזה שכתב ופוסקין לה ג' סעודות בשבת ובשר או דגים כמנהג המקום פי' ג' סעודות לחם וגם בשר וכו' וצריך להגיה וי"ו על מלת בשר וכן הוא ברמב"ם ואעפ"י דמן הצדקה אין מפרנסין אלא י"ד סעודות לשבת מ"מ אשתו דבעל מפרנסה מודו כ"ע דיהיב לה נמי סעודה שלישית בשבת והשתא אית לה ט"ו סעודות לשבת ועיין ס"פ אעפ"י ופרק כל כתבי: **ומ"ש** דאם אינו יכול ליתן לה אפילו לחם כופין אותה להוציאה כתב המגיד ע"ש הרשב"א דבהא אף האלפסי ור"ח שפוסקין כשמואל דאמר עד שאתה כופה אותו להוציא כופה אותו לזון מודו הכא כיון שאינו יכול לזון כופין אותו להוציא אבל ה"ר ירוחם ע"ש ר"ת בתשובה כתב דאין כופין ויתבאר בסמוך ועל מ"ש דהרשות ביד הבעל ליתן לה מזונות והיא תאכל לעצמה כבר מתבאר למעלה בדברי רבינו דמסקנת הרא"ש אינו כן אלא כדאיתא בירושלמי דשלא ברצונה אינו רשאי והיא דעת הרמב"ן והר"ש בן הר"ש ב"ל והכי נקטינן: **כתב** ר' אליהו חייב אדם להשכיר וכו' ור"ת היה אומר שאין צריך וכו' כ"כ התוס' והרא"ש בפרק אעפ"י (דף ס"ג) וזה לשון המרדכי פרק המדיר כתב ראבי"ה ראיתי תשובת ר"ת שאם אין לו לבעל אין ליטול עליו למוכרו כע"ע או להשכיר עצמו כדי לזונה ולפרנסה וה"ג פרק אעפ"י מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש ר"י בר חנינא אמר ממלאכה תנן וכן המורד על אשתו בשלמא למ"ד מתשמיש לחיי אלא למ"ד ממלאכה מלאכה מי משועבד לה ומשני באומר איני זן ואיני מפרנס פי' ר"ת איני טורח לעשות מלאכה לזונה ולפרנסה הלכך מוסיפין על כתובתה ומיהו אין יכולין לכופו לעבוד ולפרנסה ופריך והא אמר רב איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומשני לאו לאמלוכי בעי שבה תלוי הדבר אבל רש"י פי' באומר איני זן ואיני מפרנס דהיינו תחת מלאכה דהיא משועבדת לו מ"מ מדברי שניהם נלמוד דאו יטרח לפרנסה או יוציא ויתן כתובה והילכתא כר"י בר חנינא דדייקא הוא וניחא לעומקא דדינא ע"כ ואני איני מבין מ"ש מדברי שניהם נלמוד דאו יטרח וכו' אדרבא מדברי שניהם נלמוד דלא כייפינן וראיתי תשובה והנה היא בפרק אעפ"י דבין לפרש"י ובין לפר"ת אין כופין אלא דהכא פליגי דלפר"ת יש לו כופין אותו לפרנסה כשאר ב"ח שכופין אותו לפרוע והיכא דאין לו אין כופין אותו ללוות ולהתעסק באומנות אבל מוסיף על כתובתה שלשה טרפעיקין ולפרש"י בין יש לו ובין אין לו אין כופין רק מוסיפין שלשה טרפעיקין ואמנם כתב ר"ת אם יראה בעיני הדיינים לקונסו לפנים משור' הדין טוב הדבר עכ"ל והדבר פשוט דלראבי"ה נמי בהא פליגי דלר"ת יש לו כופין לפרנסה אין לו אין כופין לעבוד ולפרנסה אלא יוציא ויתן כתובה ולפרש"י אפילו יש לו אין כופין לפרנסה אלא יוציא ויתן כתובה והיינו דכתב ראבי"ה מדברי שניהם נלמוד דאו יטרח וכו' דס"ל כרב דהאומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ולאפוקי מבעל הלכות דפסק כרבא דאמר עד שיכפוהו להוציא נכפוהו לזון דלפי זה כשאין לו דאין יכולין לכופו לזון וגם אינו משועבד לעבוד ולפרנסה להוציא נ"כ אין כופין אותו דה"ל כשאר ב"ח שאין לו לשלם אבל דר"ת ורש"י כל היכא דלא מצי לזון אותה כייפינן ליה להוציא כך הבין ראבי"ה מדברי שניהם וכתב ראבי"ה אח"כ דהילכתא כרבי יוסי בר חנינא וכו' וחולק הוא ארי"ף ור"ח והרמב"ם והרא"ש דפסקו כרב הונא דמורד מתשמיש הוי מורד וכך הוא בהגהות מיימונית פי"ד דאישות דראבי"ה הוא דפסק כר"י ב"ח משום דדייקא הוא אבל המרדכי לא התיישב לו מ"ש ראבי"ה מדברי שניהם נלמוד והדבר ברור הוא כדפרישי' ומ"מ מ"ש דראה תשובה דבין לפירש"י ובין לפר"ת אין כופין נראה דר"ל דאין כופין אותו להוציא ודלא כמה שפירש ראבי"ה וכך כתב גם רבינו ירוחם ע"ש ר"ת בתשובה דאין כופין אותו להוציא והכי נקטינן ועיין בתשובת ר"ת בסגנון אחר קצת בהגה"ת מיימוני'

פי"ב

דרכי משה

(ג) וז"ל שם אשה התובעת מזונות מבעלה והבעל אומר אין לי מה לתת ויש לו קרקעות מיוחדים לכתובה והוא אוכל פירות היש להגבות לה מזונותיה מפירות הקרקעות ההן או לא ואם היא רוצה לקבל פרעון המזונות בגוף הקרקעות ופסק שהדין עמה בכל מה שתרצה ועיין שם וכתב עוד דכל שמוכרת קרקע למזונותיה שוב אינה טורפת אותן הקרקעות לכתובתה ועיין שם וכן משמע בגמרא פרק אלמנה ניזונת (צו ׳) וע"ל סי' ק"ט אי חייב לזון אשתו שנשתטית וע"ל סי' ק"ח מי שנשבע לחלק כל ריוח שלו עם שותפו ועתה טוען שאין השבועה חלה

שאין

פרישה

עשירים לשון רבים) לומר אע"פ שהוא אינו עשיר ולא מכובד אם בני משפחתה רגילים במזונות מרווחים יותר חייב ליתן לה דעולה עמו ואינה יורדת: (יא) **וכן** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה: (יב) **שאינו** חולה ר"ל של כל אדם שאינו חולה:

(יג) **ומעט** יין לשתות אם הוא מנהג המקום ששותות הנשים יין דקדק לכתוב מעט יין ולא תליא לשתות כפי המנהג רימז למ"ש הר"ן ס"פ אע"פ ז"ל אם היתה רגילה לשתות בפני בעלה ב' כוסות נותנין לה כוס א' ואם לא היתה רגילה אלא בכוס א' אין נותנין לה כל עיקר והוכיח כן מהגמרא ותמה על הרי"ף שלא כתב ע"ש: (יד) **ופוסקין** לה ג' סעודות בשבת בשר כו' ואף על גב דגם הרמב"ם סבירא ליה שאוכלת עמו בליל שבת כמ"ש רבינו בסמוך בשמו בסוף דבריו יע"ק דמשמע דהשתא מיירי הרמב"ם שאוכלת עמו כל השבוע דהא בסמוך כתב הבעל שרוצה ליתן מזונות הראויין כו' משמע דעד השתא מיירי שהיא אוכלת עמו ואם כן מאי צריך לפסוק לה ויש לומר דמ"ש הרמב"ם כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות כו' עד ותהיה כתובתה עליו בחוב עד שתמצא ידו ויתן אתא לאשמועינן כמה שיעור מזון אשה שמחויב ליתן לה ואף אם הוא אוכל עמה אפשר שהוא אוכל מעט או שהוא כילי ואוכל דברים רעים ואף בשבת אינו אוכל בשר או דגים א"נ שהבעל אינו בביתו אלא לומד או עושה מלאכה בעיר אחרת ואתא לאשמועינן שצריך ליתן לה כפי המנהג באותו מקום וכל הדברים שפורט כאן ומיירי בין אוכלת עמו או לא אוכלת עמו ועד"ר:

(טו) **כופין** אותו להוציא ור"ת ורבינו ירוחם חולקין וס"ל דאין כופין אותו להוציא מאחר דאין לו כמו בעל חוב דאין לו עכ"ל · (ובכ"מ כ' דיש לתמוה על תמיהת ר"י שתמה על הרמב"ם דמה ענין זה לזה דב"ח אין תקנה בדבר משא"כ בכאן זה שיש תקנה שיוציאנה ומאחר שא' מתנאי הנישואין הם המזונות אם אין לו במה לזון יוציאה. עכ"ל כ"פ):

(טז) **כפועל** לפרנס מ"מ בסימן כ"ט ור"ת חולק ע"ש וכתב שם דאפשר דגם ר"ת מודה בב"מ:

(יז) **ואכסי** ותיכי בנוסח כתובה שלנו אינו. (מי שהלך בעלה למ"ה ל"ד מד"ה

כלא

דרישה

סי' ע [א] **וכן** היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל בפרק המדיר סוף ד' קל"ד ז"ל שם המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס כו' ואי קשיא לך דהכא אמרינן דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום ובס"פ אע"פ אמרינן המשרה אשתו ע"י שליש אלמא יכול לפרנסה ע"י שליש כל זמן שירצה וי"ל דהדירה (ר"ל דהתם יש שם איסור הנאה ואינה אוכלת עמו אפילו בליל שבת) שאני ובירושלמי מוקי דהסיא בדקבלה עליה עכ"ל אם כן מדכתב הרא"ש תירוץ הירושלמי באחרונה ש"מ דס"ל לרבי שכן הוא דעת והסכמת הרא"ש וא"כ ק' למה כתב רבי' לעיל וברשותו הוא ליתן לה כו' ע"כ נ"ל דמיירי בל' יום הראשונים דאפילו לפירוש הירושלמי ל' יום (וכמ"ש בסימן ע"ב כ"פ) יכול ליתן לה ע"י פרנס אפילו שלא מרצונה · או שכתב כן לפי סוגיא קמא דהרא"ש דדוקא אם הדירה היא מקפדת אבל אם לא הדירה יכול לפרנס ע"י שליש כל זמן שירצה והכי סלקא דברי רבינו דמתחלה כתב וברשותו הוא ליתן לה כו' דתנן המשרה כו' ופשוטו דמשנה משמע דבידו וברשותו של בעל תליא מילתא אבל בירושלמי מפרש דמשנה זו איירי דוקא בדקבלה עליה וברשותה תליא ולא ברשותו ואפשר דלפי הירושלמי אפילו יום אחד לא יפרנס על ידי פרנס לכתחלה ובמדיר שאני שהוא רוצה להתגלגל עמו ע"י פרנס כיון שכבר הדירה סבירא אולי יתפרע או דהתם איירי בדברים קטנים כדמוכח בסי' ע"ב · ומש"ה סתם רבינו וכתב ובירושלמי משמע דאסור פרנסה כו' ור"ל שאינו תלוי ברשותו וכמ"ש · ומיהו מסיק בלשון הרמב"ם דמסיים וכתב דברשותו תליא וכמ"ש בתחלה ומשמע דהכי ס"ל לרבינו וכפשטא דלשון הגמרא דילן:

[ב] **ופוסקין** לה שלשה סעודות בשבת בשר ודגים ר"ל הג' סעודות של שבת צריכין לפסוק לה מבשר ודגים והיינו סעודה א' שאוכלת בכניסת שבת וב' סעודות ביום השבת ואינה אוכלת בליל מוצאי שבת והא דקאמר לפני זה שפוסק לה בכל יום שתי סעודות ר"ל מלבד יום אחד א"כ גם יום ראשון בכלל דסעודה שאוכלת במנחה בשבת מחשבה לה לסעודת הלילה אלא דקחשיב לה בהדי סעודת שבת לאשמעינן דפוסקין לה גם אותה סעודה מבשר ודגים · והא ראיה דבסוף מסכת פיאה לענין עני שנוטל מהקופה של צדקה כו' קאמר דמי שיש לו י"ד סעודות לא

יטול

ב"ח לא מחייבינן ליה למפרע מיניה אלא לבתר דשיימינן ליה מזון שלשים יום ושאר מילי דסדור גבי מזונות אשתו כיון דלאו זוזי אסקה ביה אלא מזוני חייב לזונה כפי כבודה אפי' אי לית ליה אלא מזוני דחד יומא חייב למיזנה מינייהו או למיכל בהדיה במאי דאכיל מי שהלך למדינת הים (ד) ואשתו תובעת מזונות בב"ד [ג] ג' חדשים הראשונים אין נותנין לה שחזקה אין אדם מניח את ביתו ריקן מכאן ואילך פוסקין לה (יח) אפי' לא שמעו בו שמת (יט) אפילו שבועה אינה צריכה אבל אין נותנין לה במה שתתקשט דכיון שאין בעלה בכאן אינה צריכה להתקשט ויש מהגאונים שכתבו שאין פוסקין לה מזונות עד שתביא כתובתה דשמא מחלה כתובתה ואין לה מזונות והרמב"ם כתב שפוסקין לה אפי' אין כתובתה בידה (כ) וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם שב"ד פוסקין לה מזונות ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיבא בעלה ואם מצא שעשתה הרי אלו שלו וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות (כא) מכרה קיים (ו) ואינה צריכה לא שבוע' ולא הכרזה (כב) עד שיבא בעלה ויטען או

עד

פי"ב דאישות : מי שהלך למ"ה וכו' ר"פ בתרא דכתובות וכתב במרדכי בשם ר"ב לאו דוקא למ"ה אלא בהווה נקט דומיא דסיפא מי שהלך למ"ה ואבדה דרך שדהו עכ"ל אבל בב"י ע"ש הריטב"א כתב דנקט למ"ה דוקא דביוצא לדעת נחלקו רב אמר פוסקין דהא משועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין ת"ט רב זביד אמר אימר צררי אתפסת רב פפא אמר אימר' שמא אמר לאי מעש' ידיך למזונותיך אבל אם נודע ודאי שיצא למקום קרוב לחזור לאלתר כדרך בני אדם ואח"כ נשתקע שמה וכיוצא בו דכ"ע פוסקין ואפילו תוך שלשה חדשים וכן הורו רבותי עכ"ל ומ"ש אפילו לא שמעו בו שמת פי' ל"מ בשמעו בו שמת דפשיטא דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבותה ותשבע שלא עכבה משלו כלום ואי לשמא א"ל לאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה וכו' כך פי' רש"י והתוס' פי' בע"א ע"ש:

ומ"ש אפילו שבועה אינה צריכה נמי בכל ענין קאמר ל"מ בשמעו בו שמת דסופה לישבע כשתגבה כתובתה כי אז תשבע שלא עכבה משל בעלה כלום ופשיטא דאין להשביעה עכשיו שלא לצורך אלא אפילו לא שמעו בו שמת דאיכא למימר שמא תמות בחייו ולא תבא לעולם לידי גיבוי כתובה ואח"כ תשבע עכשיו כשנוטלת מזונות אפ"ה אינה צריכה שבועה אבל במרדכי כתב דדוקא בשמעו בו שמת קאמר חנן שאינה צריכה שבועה אבל לא שמעו בו שמת צריכה שבועה עכשיו כשנוטלת מזונות ואין כן דעת שאר פוסקים אלא כדברי רבינו דאפילו לא שמעו בו שמת אינה צריכה שבועה כשנוטלת מזונות : כתב במרדכי שאם הלך בעלה ממנה מתוך קטטה ונתכוון לעגנה היא נאמנת ליטול מזונות לאלתר אפילו תוך שלשה חדשים דהא טעמא הוי משום חזקה דאין אדם מניח את ביתו ריקן ובקטטה אנן סהדי דמבריח הכל ממנה מיהו כתב דבלא שמעו בו שמת אינה נוטלת אלא בשבועה כדפרישית ואע"ג דנקטינן כשאר פוסקים דאינה צריכה שבועה מ"מ בהא דגביא אפילו תוך שלשה חדשים לא גביא אלא בשבועה בלא שמעו בו שמת :

ויש מהגאונים וכו' וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל בפרק בתרא דכתובות הביא הרא"ש דברי הרמב"ם בפי"ב דאישות דמחלק בין הלך למ"ה כיון דאשתו ניזונת מן התורה פוסקין לה מזונות אפילו אין שטר כתובתה בידה ובין אלמנה דאין נותנין לה מזונות אא"כ שטר כתובתה בידה דהא אינה ניזונית אלא בתקנת חכמים והרא"ש השיג עליו ואמר דאפילו בחייו אינה ניזונית אלא מתקנת חכמים הלכך שוין הם ותרווייהו ניזונין אפילו אין שטר כתובתה בידם וכאן בדין מי שהלך למ"ה כתב רבינו שהרא"ש הסכים לדעת הרמב"ם דלא כיש גאונים ולקמן בסימן צ"ג גבי אלמנה כתבה רבינו שהרא"ש נחלק על הרמב"ם :

ומ"ש רבינו וכן אמר א"א הרא"ש כתב ב"י דלפי שלא כתב כך בפירוש אלא דמשמע הכי מדבריו לכך כתב וכן אמר הרא"ש כלומר אעפ"י שלא כתב כן בפירוש מ"מ כך א"ל בע"פ שזה היה דעתו עכ"ל אכן כבר ראיתי נוסחא בדברי רבינו שכתוב בה וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל וכך ראיתי בקיצור פסקי הרא"ש לאחר שהביא דברי הרמב"ם כתב עליו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא בשניהם יש לה מזונות אפילו לא תראה כתובתה עכ"ל :

כתב הרמב"ם שם ומ"ש ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבא לגבות כתובתה אחרי מותו וכו' שם איפסיקא הלכתא כחנן דאמר לא תשבע אלא בסוף ופירש הרמב"ם דהאי בסוף ה"פ בסוף כשיבא הבעל ויטעון או בסוף כשתגבה כתובתה אחרי מותו וכת' ע"ז בהגהת מיימוני וכ"פ ראבי"ה שצריכה שבועה היכא שהבעל טוען שנתן לה או שטוען טענת ברי שלקחה לו עכ"ל משמע אבל כשבעלה עדיין במ"ה אינה צריכה שבועה כהרמב"ם וקשיא לי דבמרדכי לשם כתב ע"ש אביאסף דאפילו בעלה עדיין במ"ה צריכה שבועה בלא שמעו בו שמת ואפשר דמ"ש במרדכי לא אמר אלא שכך נראה בעיניו להלכה אבל למעשה פסק כהרמב"ם א"כ מ"ש במרדכי הוא דעת רבינו משולם ע"ש : כתב עוד בהגהת מיימונית וכן נראה למהר"ם דתשבע לבסוף כשמת בעלה אבל קודם שמת צריכה שבועה אעפ"י שהתוספות

לא

הרשב"א שנשאל על ראובן שנשא אשה ואח"כ נשתטית והבעל אינו רוצה לזונה משל עצמו אלא מכתובתה והשיב הנושא את השוטה אינו חייב לזונה מפני שלא תקנו לה חכמים נישואין כדאיתא בפרק חרש (קיב:) אבל הנושא אשה ואחר כך נשתטית חייב לזונה ולרפאותה ואינו פטור לא ממזונותיה ולא מרפואתה אלא במגרש וכדתנן בפרק נערה (נא·) לקתה חייב לרפאותה אם אמר הרי גיטך וכתובתך ותרפא את עצמך רשאי וזו שנשתטית אינו רשאי לגרשה בגט כמו ששנינו בפרק חרש (קיב:) ואע"פ שתקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה אין מזונותיה מעוכבין על מעשה ידיה וחייב הוא לזון את אשתו חולה כבריאה עכ"ל: מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונו' ג' חדשים הראשונים אין נותנין לה וכו' בפ' שני דייני גזירות (דף קו: קז·) איתמר רב אמר פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין אמר שמואל מודה לי אבא בג' חדשים הראשונים לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן בשמעו בו שמת כ"ע לא פליגי דפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת ומסיק בגמרא הלכתא כרב וכתב הריטב"א בתובעת מזונות להבא עסקינן דאילו לשעבר אין פוסקין לה כלל דהא אילו הוי בע"ה הכא הוה מצי טעין ואמר פרעתי ולא מחייבינן ליה וכ"כ התוספות ודוק' ביוצא לדעת נחלקו דבהא איכא למיחש לצררי או לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל אם נודע ודאי יצא למקום קרוב לחזור לאלתר כדרך בני אדם ואח"כ נשתקע שם וכיוצא בו דכ"ע פוסקין ואפי' תוך ג' חדשים וכן הורו רבותי עכ"ל :

ומ"ש אפילו שבועה אינה צריכה שם במשנה (דף קה·) פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים ואיפסיקא בגמרא הלכתא כחנן דאמר לא תשבע אלא בסוף כלומר כששמעו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה משל בעלה כלום ולא תשבע בתחלה בשעת גיבוי מזונות · כתב המרדכי שאם הלך בעלה ממנה מתוך קטטה ונתכוון לעגנה היא נאמנת ליטול מזונות לאלתר אפילו תוך ג' חדשים ועיין עוד שם (ה) : ומ"ש אבל אין נותנין לה במה שתתקשט וכו' שם (דף קו) אהא דתניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מאן דאמר תכשיט כל שכן צדקה מאן דאמר צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול ופרש"י תכשיט · בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם ופסק הרמב"ם בפי"ג מהלכות אישות כמ"ד דאין פוסקין לה תכשיט : ומ"ש ויש מהגאונים שכתבו שאין פוסקין לה מזונות עד שתביא כתובתה וכו' והרמב"ם כתב שפוסקין לה אפילו אין כתובתה בידה בפי"ב מהלכות אישות כתב שתי סברות אלו וכתב שדעתו נוטה לדעת האומרים שפוסקין לה אפילו אין כתובתה בידה : ומ"ש וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל תמהני עליו שהרי הרא"ש בפרק שני דייני גזילות תמה על דברי הרמב"ם ונראה שרבינו סובר שלא תמה על דבריו אלא מפני שכתב שמי שהלך למ"ה אשתו ניזונת בלא שטר כתובה ואלמנה אינה ניזונת אא"כ שטר כתובתה בידה והרא"ש תמה עליו משום דיותר יש להחמיר על אשה שהלך בעלה למ"ה מבאלמנה ומ"מ כיון שבעלה דאלמנה ניזונת אפילו אין שטר כתובה בידה איכא למימר דסבר דה"ה למי שהלך בעלה למ"ה ולפי שאין דבר ברור בדברי הרא"ש שכתב שם איפשר שמפני כך לא כתב רבינו וכ"כ הרא"ש אלא וכן אמר הרא"ש כלומר אע"פ שלא כ"כ בפירוש מ"מ כך אמר לנו בע"פ שזה היה דעתו : כתב הרמב"ם שב"ד פוסקין לה מזונות ואין חושבין על מעשה ידיה עד שיבא בעלה וכו' בפי"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה כ"כ מן הסוגיא שבפרק שני דייני גזילות דלרב אפילו בדספקה מעשה ידיה פוסקין לה מזונות וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל כדברי רבינו וגם הר"ן כ' כן בשמם בפ' הנזכר וכתב עוד שכן נמצא להרי"ף בתשובה והוא ז"ל תמה על דבריהם וכתב אע"פ שדעת אבות העולם כך דברי תימה הם שכיון שהיא חייבת במעשה ידיה לבעל למה לא יחשבו ב"ד עליו כשיחשבו לה מזונות והראיה שהביאו מדאמרינן א"כ קטנה וספקה אינה מכרעת כלל וכו' כך נראה לי מדברי רש"י וכו' ובסוף דבריו כתב אף על פי שהדברים מראים כן אין לנו כח לחלוק על אבות העולם עכ"ל : והרא"ש כתב על דברי הרמב"ם דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו וכתב רבינו דבריו אלה לקמן בסמוך : ומ"ש וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה וכו' כל זה מדברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה דעת רבינו שמזונות אלו שוים למזונות האלמנה וכשם שהאלמנה מוכרת למזונותיה שלא בב"ד ואפילו בלא טענת [חונא] כדאיתא בפרק אלמנה ניזונית (צ"ו·) כך זו מוכרת שלא בב"ד וכן משמע בסוגיא דלא (כי) שמעו בו שמת הוא לרב כמו שמעו בו (שמת) לשמואל ולא ראיתי מי שיחלוק בזה : ומ"ש ואינה צריכה הכרזה וכו' בפ' אלמנה ניזונת למזוני מזבניה בלא אכרזתא ופטורה [מן השבועה כחנן דאמר תשבע בסוף ולא בתחלה ופירש רבי' בסוף בשני דרכים או בבא הבעל לטעון או בבא היא לגבות כתובתה עכ"ל :

כתב

דרכי משה

שאין מזונות לאשתו : (ד) ובמרדכי פ' ב' דייני גזירות ע"א כתב בשם רבינו ברוך דלאו דוקא במדינת הים אלא שדבר בהוה עכ"ל : (ה) עיין שם שהאריך בתשובה וכן הוא ס"פ יש נוחלין ס"ם ע"ב : (ו) עיין בהר"ן ריש ב' דייני גזירות שהאריך בדינים אלו ומשמע שם דאם מכרה נכסיה ופרנסה עצמה הוי כפרנסה אחר ועיין שם וכ"כ לקמן המ"ם וע"ל :

כתב

דרישה

יטול מסקופה וכתב רבינו בי"ד ר"ס רכ"ג פ"ש ושם כתבתי לשון הרמב"ם גופא דפירש כן בפירוש המשנה . ושם כתבתי ג"כ דר"ש פי' שם בפי' המשנה שלו דלר' מידקא אף שכ"ל ג' סעודות ביום שבת בר מדאורתא אפ"ה לא יטול מסקופה מי שיש לו י"ד סעודות משום הא דאמרינן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות . ולפ"ז בכאן צ"ל ליתן לה ט"ו סעודות לשבוע ועכ"פ צ"ל דסעודת שבת משנב לה לסעודת מ"ש · ועיין במיימוני ובש"ע דכתב ז"ל ובשבת שלשה סעודות "ובשר כו' כתב ובשר בוי"ו מזה משמע דמצריך ליתן לה בשבת סעודה יתירה אבל בספרי הטור הביא לי הרמב"ם בשר בלא וי"ו וא"ש טפי "ודוק . שוב ראיתי בגמרא פרק אע"פ סוף ד' ס"ד דמשמע דלכ"ע בעינן לפסוק לה לפסות ט"ו סעודות דגרסינן שם ז"ל אי הכי שיתסרי הויין ומשני דל חדא מינייהו לארסי ופרסי השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי שמעון דאמר י"ח סעודות פסקו לרבנן דאמר ב' סעודות בשבת דל ג' (ר"ל תלת יתירתא כ"פ) לארסי ופרסי ולרבי מידקא דאמר ד' סעודות בשבת דל תרתי לארסי ופרסי עכ"ל · ולפ"ז צ"ל דגם בגירסת הספרים דכתב בכן בשר בלא וי"ו ה"ל כאילו כתב בכן בוי"ו . וגם במסכת פיאה צ"ל דהרמב"ם ס"ל כ"ט דמש"ה מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מסקופה משום דעשה שבתך חול אלא שכתב הרמב"ם דעני בעניו אוכל ביום השבת ג' סעודות שחרית ומנחה ובמ"ש אינו אוכל כלום וק"ל : [ג] שלשה חדשים הראשונים אין נותנין לה כו' כתב המרדכי (ריש פרק דייני גזרות) דאם נפרד ממנה מתוך קטטה ורוצה לעגנה פוסקין לה לאלתר דודאי הניח ביתו ריקן · וכתב הריטב"א דדוקא מסתמא שאין אנו יודעין שדעתו לחזור עד (ומש"ה קאמר למדינת הים) אבל אם נודע ודאי שיצא למקום קרוב לחזור לאלתר כדרך בני אדם ואחר כך נשתקע שם וכיוצא בו דכ"ע פוסקין ואפילו תוך שלשה חדשים עכ"ל :

ופרנסה

פרישה

אלא שדיבר בהווה מרדכי כ"פ) : (יח) אפילו לא שמעו בו שמת פירשו בגמרא בפרק שני דייני גזירות דף ק"ז ע"א פליגי רב אמר פוסקין אפי' לא שמעו בו שמת ושמואל אמר אין פוסקין כשלא שמעו בו שמת דחיישינן שמא צררי אתפסה כשהלך או שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה אבל כששמע בו שמת אפילו שמואל מודה דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך וקבלה עליה · משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה וא"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם אמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא אם כן היא מתרצה והלכה כרב : (יט) אפילו שבועה אינה צריכה פירוש אינה צריכה לישבע שמא נתן בידה מעות כשהלך (אפילו אין כתובתה בידה דמוחזק יש לה כתובה דאין אדם דר עם אשתו בלא כתובה כ"פ) : (כ) וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל וכן הוא גירסת ב"י וכתב שלכך דקדק רבינו לכתוב אמר ולא כ"כ בפסקיו בהדיא (ואדרבה תמה על הרמב"ם בקלת דבריו כ"פ) אלא שבעל פה אמר לו כן ע"ש וכן מצאתי בדפוס תוגרמה שנדפס בו וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל : (כא) מכרה קיים ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה וכתב ה"ה בפי"ב מה"א שהרמב"ם סבר שמזונות אלו שוים למזונות אלמנה וכשם שאלמנה מוכרת שלא בב"ד בלא הכרזה כך אלו מזונות עכ"ל (וע"ל בסימן ס"ג כ"פ) : (כב) עד שיבא בעלה ויטעון פירוש ואז יכול להשביעה או היורשים אחר מותו כשבאת לגבות כתובתה יכולים להשביעה על ידי גלגול אבל בלא גלגול אינן יכולין להשביעה הואיל שאינן יכולים לטעון בר"א משא"כ בשהוא משביעה שהוא טוען ברי ויכול להשביעה אפילו בלא גלגול :

ופרנסה

חדושי הגהות

ע א בספר תולדות אדם לרשב"א סי' שפ"ב

עד שתבא לגבות כתובתה אחרי מותו ואז מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונותיה שהיא צריכה לה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין ב"ד פוסקין לה עד שידקדקו אם לא יספיקו לה מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות שכשנפרעין מנכסיו של אדם שלא בפניו ראוי הוא שיהפכו בזכותו ואם עמד אחד (כג) [ד] ופרנסה מדעתו אין הבעל חייב לשלם כיון שלא צוה לו לפרנסה (כד) אבל אם לותה בעדים (כה) חייב לשלם לזה שלותה ממנו (כו) ופירש ר"י דוקא שלותה אחר שפסקו לה ב"ד אבל אם לותה קודם שפסקו לה ב"ד אם ירצה לא ישלם (כז) כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה (כח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב אם לותה בעדים אף בלא ב"ד חייב לפרוע ומוציאין מן הבעל ואם יאמר כשיבא צאי מעשה ידיך שעשית או שהיה לך לעשות במזונותיך רשאי ואין משלם מה שלותה אע"פ שאינה מספקת כל צרכיה ממעשה ידיה כיון שמספקת לדברים גדולים היתה דוחקת ומצמצמת עצמה קודם שתתבייש לבא לב"ד על עסק מזונותיה אבל ב"ד אין פותחין לו בטענה זו אלא אומרים לו צא ופרע מה שלותה ואם בעצמו יטעון רשאי (כט) אם ידוע שהיא מספקת לדברים גדולים אבל אם אינה בת מלאכה לאו כל כמיניה לטעון כך ואם קדמו ב"ד ופסקו לה (ל) כיון שבאתה לפני ב"ד גלתה דעתה שאינה רוצה להתפרנס בדוחק ואין לו עוד טענה על

כתב הרשב"א ב בתשובה מי שהלך למ"ה והפקיד כלים ביד אחד או השאילם לו מוציאין מיד הנפקד למזונות אשתו אבל מיד השואל אם לא הגיע זמן שאילתו אין מוציאין לפי שדין משועבדים יש להם כל זמן שאלתן ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים עכ"ל מי שהלך למ"ה והפקיד ממונו ביד שמעון והזכיר אם תבא אשתי לפניך לא תתן לה כלום (ז) ואם אמות לא תתן לה כלום כי אם לבתי קטנה והלך לו ואשתו תובעת מזונות עיין בתשובות המיימוני דשייכי לספר נשים ומרדכי פרק בתרא דכתובות כתוב במרדכי בפרק הנזכר אם היא תובעת את הנפקד לדין כופין אותו לתת לה מדרבי נתן ואם החזיר הנפקד לבעל אחר שתבעתו בב"ד חייב ליתן שאל"כ מה הועילו מדרבי נתן ולו' חדשים יוציאו מן הנפקד למזונותיה אבל יותר אין כח ב"ד לעכבו: ואם עמד א' ופרנסה מדעתו אין הבעל חייב לשלם כיון שלא צוה לו לפרנסה בפרק ב' דייני גזילות (דף קז:) תנן מי שהלך למ"ה ועמד א' ופרנס את אשתו חנן אומר איבד מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול ואיפסיקא הלכתא בגמרא (דף קט.) כחנן וכתב הר"ן שם ובפרק אין בין המודר בשם הרשב"א דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכה"ג ה"ל כפורע חובו של חבירו שהוא פטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס אלא בתורת הלואה וה"ל כלותה ואכלה והביא ראיה לדבר והר"ן ז"ל דחה ראייתו וגם ה"ה בפי"ב מהלכות אישות הביא דברי הרשב"א וכתב עליהם ואין נראה כן דעת הגאונים אלא אפילו במפרנס סתם אבד מעותיו ונתן טעם לדבריהם וכתוב בתשובת הריב"ש בסימן תפ"א דאפילו הרשב"א לא אמר דמן הסתם לא הניח מעותיו על קרן הצבי אלא לומר שמשתלם מן הבעל אבל להשתלם מן האשה דבר פשוט הוא שאינה חייבת לו כלום אא"כ לותה ממנו בפירוש וכן הודה הרשב"א עצמו שכ"כ בתשובה אף במי שהיה חייב מעות לאשה ודן שלא תקבל לו בחשבון חובה מה שהוציא לה למזונותיה עכ"ל כתב בהגהות מרדכי סוף כתובות מעשה בא' שפירנס את בתו ולבסוף תבע מחתנו מה שהוציא עליה והיה החתן מסיק זוזי בחמיו וטען חמיו אני פירנסתיה מתה שהייתי חייב לך מדרבי נתן שמוציאין מזה ונותנים לזה והשיב רבינו שמחה שהדין עם חמיו דאף על גב שאם לא היה חמיו חייב לו היה פטור השתא דחייב לו טענתיה טענה והביא ראיה לדבר (ח): ומ"ש אבל אם לותה בעדים חייב לשלם לזה שלותה ממנו בפ' ב' דייני גזילות (דף קי:) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שבעלה חייב במזונותיה אלא בשהלך בעלה למ"ה ולותה ואכלה ועמדה ומיאנה טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה וכתב הרי"ף ע"ז ש"מ דהא דאמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי ה"מ פירנס אבל לותה ואכלה מוציאין ממנו ותו גרסינן בפרק יש מותרות (פה.) בעא מיניה רבי אלעזר מר"י אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או לא ואמרינן ה"ד אי ביושבת תחתיו בעמוד והולא קאי מזוני אית לה לא צריכא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה ש"מ דכל אשה שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה שהבעל חייב לפרוע וכן הלכתא עכ"ל וכתב הרא"ש על זה התוספות כתבו דוקא אם לותה אחר שפסקו לה ב"ד מזונות משום דקשיא להו הויא דלעיל ואם אמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי כדפרשינן לעיל ומפרש"י דמתניתין דחנן דאמר איבד מעותיו משום דפרנס מעצמו הא אם לותה משלם מיירי כשפסקו לה ב"ד תחלה ופשטא דמתניתין לא משמע הכי דאיירי דוקא בשפסקו לה ב"ד ועוד דהויא דיש מותרות דאיירי בלותה בלא פסק ב"ד דמסתמא אין פוסקין לה ב"ד מזונות כל זמן שהיא יושבת תחתיו משום דבעמוד והולא קאי הילכך נראה דאם לוותה בעדים אף בלא פסק דין חייב לפרוע ומוציא מן הבעל מה שהלוה מדרבי נתן והר"ן כתב על דברי חנן אם הלוה את האשה מעות ע"מ שתשלם לו תובעה והיא תובעת לבעל וישלם כך כתב רש"י אבל הרא"ה כתב דעיקר חיובו של מלוה על הבעל הוא ומיהו היכא דלית ליה לבעל היא חייבת שאף היא נשתעבדה לו אלו דבריו וכיון שהוא ז"ל מודה בכך אף כשיש לו לבעל אין לנו שיהא שעבודו של מלוה על הבעל אלא על האשה הוא והיא תובעת לבעל כדברי רש"י א"כ כשאין נכסים לאשה יכול הבעל חוב לתבוע לבעל מדרבי נתן עד כאן לשונו (ט): **ומ"ש** רבינו ואם יאמר כשיבא צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואין משלם מה שלותה וכו' עד מסתמא כשב"ד פסקו לה מזונות דקדקו מה שצריכה יותר על מעשה ידיה שרגילה לעשות הכל דברי הרא"ש שם וסיים בדבריו ודלא כהרמב"ם שכתב שמי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות שאין ב"ד אומרים לה שתעשה ותאכל אלא פוסקין לה מזונות דלא מסתבר כלל שהדבר ראוי כשנפרעין מנכסי אדם שלא בפניו שיש להפך בזכותו עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל בסמוך וכתבתי שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת הרמב"ם

לא פסקו כך מספיקא לא מפקינן ממונא בפלוגתא דרבוותא אלא בשבועה עכ"ל. משמע דס"ל למהר"ס דאפילו בעודו במ"ה אין מוציאין למזונות אלא בשבועה דלא כהרמב"ם אלא כמו שכתב במרדכי אלא דלישנא דקאמר וכן נראה לא מתיישב שפיר לפ"ז וצ"ע: **ואם** עמד אחר ופרנסה וכו' שם איפסקא הילכתא כחנן: **ומ"ש** ופר"י כו' כתב בהגהות מיימונית פי"ב דאישות ובמרדכי דלא אמר ר"י אלא דוקא היכא דאיהו טען הכי ואמר אילו לא הלוו לה היתה מצמצמת ומתפרנסת ממעשה ידיה בדוחק אע"ג דלא ספקא וכ"כ התוספות לשון זה ועיין בתשובת ר"י שבמרדכי ועוד שם בתשובת מהר"ם בשם ר"י וז"ש רבינו בשמו אם ירצה לא ישלם כי יאמר וכו' דמשמע דאכן לא טענינן ליה אלא איהו צריך לומר ה"ל להתפרנס ממעשה ידיה והרא"ש חולק בתלתא חדא דבלותה בעדים אף בלא ב"ד חייב לפרוע דלא כפר"י אידך דאם בא ואמר צאי וכו' אבל ב"ד אין פותחין לו בטענה זו וכו' וכפר"י אידך אפילו יטעון בעצמו דוקא בדספקא לדברים גדולים וכו' ודלא כפר"י וע"ש בהגהת מיימוני: **כתוב** במרדכי וז"ל ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי ובדספקא אבל בדלא ספקא לא והכי מוכח להדיא בפ"ק דגיטין וכו' ואח"כ כתב כלשון התוספות דאפי' בדלא ספקא ותימה שכתב שני פסקים דסתרי אהדדי וצ"ל ליישב דלענין דינא לא סתרי אהדדי אלא לענין פירוש דשמעתתא דלדעת התוספות הא דתניא ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך ה"פ עכשיו הוא אומר היה לך לעשות למזונותיך ויכול לומר כך אף על גב דלא ספקא ואפילו איהו לא טען אנן טענינן ליה. אבל מה שכתב המרדכי תחלה בדספקא היינו דמפרש לברייתא דכשבא אמר דכשיצאתי אמרתי אליה צאי מעשה ידיך במזונותיך והשתא צריך לומר דדוקא בדספקא התם הוא דרשאי לומר לה כך לכתחילה וכדאיתא פ"ק דגיטין דמיירי התם במכאן ולהבא ואם היינו מפרשים דהמרדכי ס"ל דכשבא ואמר צאי מעשה ידיך שעשית לשעבר או היה לך לעשות במזונותיך נמי דוקא בדספקא לא ה"ל שום ראיה לזה מפ"ק דגיטין. אלא ודאי כדפירש' דמפרש לברייתא דכשבא אמר דכבר בצאתו א"ל לכתחילה צאי מעשה ידיך במזונותיך והתם דוקא לא מצי אמר אלא בדספקא אבל אם אמר עכשיו צאי מעשה ידיך למזונותיך מה שעשית לשעבר רשאי אפילו בדלא ספקא וכו' כנ"ל ליישב דברי המרדכי וס"ל כפר"י שהביא רבינו דהיא דעת התוספות וכתב בהגהת מיימונית דרבינו שמשון פסק כפר"י גם בספר המצות כתב שנוהגין להצריך שתלוה בב"ד והמרדכי הביאו וכתב עליו אבל במיימוני לא משמע הכי דמדכתב הרמב"ם בסתם דבלותה ואכלה חייב לשלם אלמא משמע דאפילו לותה בעדים בלא בית דין וכדברי הרא"ש והכי נקטינן: **כתוב** במרדכי ע"ש ראבי"ה פי' ה"ר משה בשם ריב"א דצריך לומר לשם הלואה ובפני עדים מלוה לה וראבי"ה כתב דאף על פי כן אין לו דין ודברים עם הבעל אלא עם האשה והיא תובעת את בעלה כיון שהיא חייבת לפרוע לו ומדר"נ אי אפשר לתובעו דלא אתברר אי הלכה כר"נ ויש פוסקין דלא כר"נ וכ"מ שאם מתה האשה שאינו יכול להוציאה ואנן נקטינן כר"נ כמבואר בח"מ סי' פ"ו אלא דמ"מ נפקא מינה במאי דאין לו דין ודברים עם הבעל אלא עם האשה לענין זה דאם מחלה האשה לבעל אין למלוה כלום על הבעל וכמ"ש המרדכי להדיא סוף פרק יש נוחלין וכ"כ הר"ן סוף כתובות ע"ש פירש"י דאין לבעל חוב על הבעל כלום אלא על האשה וכו' וב"י הביאו ועיין בת"ש ב"י ע"ש בעל התרומה דבלותה בפני עדים בסתם אעפ"י שלא אמר המלוה למזונותיה

דרכי משה

(ז) ופסק ר"י דלא מהני אלא מוציאין מידו וזנין אשתו ועיין שם וכן הוא בתשובת מיימון מיהו כ' אי נתן במתנת בריא לאחר אין אשתו נזונת מהם ובמרדכי פרק נערה ע"ג האריך בזה בחילוקים ועיין שם וכתב הר"ן ריש דייני גזירות אי תבעה מזונות לפני ב"ד והב"ד החמיצו הדין נותנין לה משעת התביעה: (ח) ומה שכתב דאם לא היה חמיו חייב לו אין צריך לשלם משום דאין חילוק בין אב שפרנס בתו לאחר כ"כ גם הר"ן פרק נערה שנתפתתה דף תפ"ו ע"ב וכ"כ המרדכי פרק ב' דייני גזירות ע"א ומיהו כתב דאם לותה מאביה ואכלה צריך לשלם לו אע"ג דבעלה בעיר ודוקא איכא סהדי דלא הוה מיתדר לה בהדי בעלה שיהיה לה קטטה וכעס עמו או מבני ביתו דארגילו קטטה בהדה ולכן וחייב לה מזונות באשר היא שם אבל ארגילה איהי קטטה הוי מורדת וע"ש בתשובת מוהר"ם בזה וכ"כ ב"י בשם הריטב"א לקמן ס"ס זה: (ט) וכן פסק בנ"י פרק יש מותרות דאין לבעל חוב על הבעל כלום וכ"כ המרדכי ריש

פרישה

(כג) **ופרנסה** מדעתו ר"ל שלא פרנסה לשם הלואה שהיא תשלם לו אלא מסתמא כוונתו על שהבעל ישלם לו כשיבא והוי כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו דפטור ועד"ר: (כד) **אבל** אם לותה בעדים אבל שלא בעדים יאמר הבעל לא הלוית לה כלום: (כה) **חייב** לשלם לזה שלוותה ממנו פירוש אם אין לאשה נכסים שיפרע ממנה ישלם לה הבעל מדרבי נתן (ר"ל החוב מוטל לפרוע לזה המלוה ומזונותיה על הבעל לשלם משלמין להמלוה מדרבי נתן כמ"ש בח"מ סימן פ"ו וכ"מ גם בזה דאם מחלה האשה מזונותיה לבעלה אין חייב לשלם למלוה ועיין בח"מ סימן ס"ו כ"פ) אבל בשיש לה נכסים הב"ח תובע האשה ותפרע לו והיא תובעת לבעל אבל אם לא הלוה לה ע"מ שתשלם לו אבד מעותיו שהרי הבעל לא צוה אותו שילוה לה והאשה ג"כ פטורה שהרי לא הלוה לה מידי: (כו) **ופירש** ר"י דוקא שלותה אחר שפסקו לה כו' עד אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה. ירא"ה דר"ל דעל כל פנים יכול לומר כן אף אם אין ידוע שהיא בת מלאכה הוא נאמן לומר שהיא בת מלאכה א"כ אפילו היא בודאי אינה בת מלאכה יכול לומר לולי שלוותה ודאי לא באתה לב"ד והיתה אוכלת לחם צר ומים לחץ והיתה משרתת בעבודה קשה למי שהספיק על הלחם. ובזה פליג הרא"ש עליו ואומר דחייב לשלם אם לא שהוא ידוע שהיא בת מלאכה ובשכירות אותה מלאכה מספיק לדברים גדולים. דאל"כ קשה מאי בין הרא"ש לר"י הלא גם ר"י כתב אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס כו' דמשמע דוקא אם ירצה וטוען כן ולא שהב"ד טוענין לו כו' וכ"ה בתוס' דף ק"ז ע"א ע"ש. וגם לשון הברייתא משמע כן שהרי קתני ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי. דמשמע דדוקא בבא וטען כן שמעינן ליה ולא שהב"ד יטענו לו כן אלא שהרא"ש האריך בלשונו כיון שר"י קיצר וכתב בדלא פסקי פטור הוצרך לבאר הוא כל חלקי החיוב והו"ק ועיין במהרש"י דף קמ"ט סוף ע"ב: (כז) **כי** יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה כלומר קודם שתתבייש לבא לב"ד היתה דוחקת ומצמצמת את עצמה כדבסמוך: (כח) **וא"א** הרא"ש כתב כו' ומוציאין מן הבעל מדר' נתן: (כט) **אם** ידוע שהיא מספקת לדברים גדולים אבל בלא ידוע אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך כדלעיל בסי' ס"ט: (ואם קדמו ב"ד ופסקו לה דוקא להבא אבל למפרע אין פוסקין אכן אם תבעה המזונות והב"ד החמיצו בדין נותנין לה בשעת שתביעה ר"ן וע"ל בסי' צ"ג כ"פ): (ל) **כיון** שבאת לפני ב"ד גלתה דעתה כו' פי' שאינו יכול לטעון איני משלם מה שלותה לצורך דברים קטנים כי היתה דוחקת ומצמצמת כו' שהרי באת לפני ב"ד ולא בושה את עצמה ולכן

דרישה

[ד] **ופרנסה** מדעתו כו' כן חילק הרי"ף כדי ליישב מה שאמרו פ' יש מותרות דאם לוותה ואכלה חייב לשלם ואכן קי"ל דאם עמד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי כחנן. לכן כתב דחילוק הוא בין פרנס ללוותה וכן רש"י מחלק ביניהם. וכתבו הגהות מרדכי (בכתובות דף תקכ"א ע"א) מעשה שהיה אחד חייב לחתנו ופרנס את בתו וטען חמיו אני פרנסתיה ממה שהייתי חייב לך מדרבי נתן ופסק רבי שמחה שטענתו טענה ואע"ג דאם לא היה חייב לו היה פטור (דאין חילוק בזה בין אב שפרנס בתו לאחר ר"ן כ"פ) והביא ראיה לדבר: דכיון

חדושי הגהות

ב ח"א סימן אלף קמ"א ושם איתא בע"א:

על מעשה ידיה כי מסתמא כשב"ד פסקו לה מזונות דקדקו מה שצריב' יתר על מעשה ידיה שרגילה לעשות (לא) ואם בא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות כשיצאתי מכאן נאמן פר"י שנאמן להשביעה אם ב"ד פסקו ומכרו ונתנו לה ואפילו לותה ואכלה צריך לשלם מה שלותה ע"פ שבועתה ורש"י פירש שנאמן בשבועתו אפי' להוציא מידה מה שפסקו ונתנו לה כ"ש שלא יפרע מה שלותה והרמב"ם חילק בדבר וכתב אם פסקו לה ב"ד ומכרו ונתנו לה או שמכרה היא בעצמה נאמן להשביעה (לב) ונשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה ואם לותה נאמן הוא (לג) בשבועת היסת ונפטר (לד) ונשאר החוב עליה (לה) לא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום ואדני אבי הרא"ש ז"ל הסכים לדעת רש"י (לו) [ס] דכיון שהוא מוחזק וטוען ברי לי אין מוציאין מידו (יא) וכ"נ דעת רב אלפס שכ' בתשובה ששאלוהו באשה שהלך בעלה למ"ה ובעלה שגר לה מזונות ובחזרתו מצא עליה חשבון מהוצאות שהוציאו

למזונותיה אני מלוה לה ה"ז נפרע ממנה עכ"ל: **ואם** בא הבעל וכו' ברייתא סוף כתובות ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן ופרש"י נאמן ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד והתוספות פי' דנאמן להצריכה שבועה ובשבועה תגבה מה שלותה ואכלה דאל"ה לא תמצא מי שילוה לה שיראים להפסיד וכו' ורבינו כתב תחלה פר"י ואח"כ פירש"י לפי שמסקנת הרא"ש כפרש"י ומ"ש ע"ש הרמב"ם אם פסקו לה ב"ד ומכרו ונתנו לה או שמכרה היא בעצמה נאמן להשביעה ה"פ דכיון שעמדה בדין ופסקו לה ב"ד שוב אין חילוק בין מכרו ב"ד ונתנו לה או שמכרה היא בעצמה דאין לאחר מעשה ב"ד כלום אבל אם לא עמדה בדין ומכרה בעצמה היינו כמו לותה דנאמן הוא ונשבע היסת ונפטר דקרקע בחזקת בעלה עומדת והמעות בהלוא' הן אכלה וכן נראה מדברי ה' המגיד שם: **ומ"ש** וא"א הסכים לדעת רש"י וכן ירא' דעת רב אלפס שכתב בתשובה וכו' איכא לתמוה דלא ה"ל להביא תשובת רב אלפס כיון דבפסקיו כמי כתב דנאמן ובשבועה וכ"כ הרא"ש וז"ל הלכך נראה כפירש"י וכן פירש הרי"ף נאמן בשבועה עכ"ל ותו קשה דשמא רב אלפס דכתב בתשובה זו דישבע שבועת היסת ונפטר אינו אלא היכא שלא עמדה בדין ולותה אבל אם עמדה בדין ופסקו לה ב"ד ולותה אה"כ דאינו נאמן בשבועה דאין לאחר מעשה ב"ד כלום וכהרמב"ם ולא כפרש"י ונראה דרבינו למד מתשובה זו דמדהאריך רב אלפס וכתב ואם יש בו כדי סיפוקה כשיעור שפסקו לה חכמים וכו' דהא פשיטא היא דאין נותנין לה אלא כשיעור הראוי לה ולא יותר אלא שבא להורות דאין נותנין לה אא"כ עמדה בדין ופסקו לה ב"ד כשיעור הראוי לה על הדרך וכו' ואפ"ה אם האשה אינה מודה בחשבון ישבע היסת ונפטר והיינו כפירש"י אבל בפסקיו אינו מפורש כל כך דנאמן להוציא

הרמב"ס ז"ל וכתב ה"ה בפי"ב מהלכות אישות נראה מדברי רבינו שאפילו בלותה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה אלא פורע הקפותיה וכן הסכים הרמב"ן ז"ל עכ"ל ועיין במרדכי וכתב בעל התרומות בשער ס"ה על מה שפסק הרי"ף דלותה ואכלה חייב הבעל לפרוע ומסתברא דכיון דהאשה לקחה המעות בתורת הלואה מבעל המעות אע"פ שלא אמר בפני העדים בפירוש למזונות אני לוה ואף לא אמר המלוה למזונותיה אני מלוה לה כיון דבשעת תביעה הודית היא דלמזונותיה לותה והוא מודה דלא הניח לה מזונות או נפרע ממנו דהא לא תנן אלא לותה ואכלה ומצאתי בתשובה לרבני צרפת וה"מ בלותה שלא בפניו אבל לוקה בפניו כגון שהיה עמה בכעס וגירשה מביתו ועמדה ולותה בפני בעל הואיל (ולא) זימנתו לדין הניח מעותיו על קרן הצבי וכן אם הלך למ"ה ועמד וצוה בעלה שלא להלוותה והיא שתקה ועמדה ולותה גם הוא איבד מעותיו והניחם על קרן הצבי ול"נ דכל היכא שהבעל חייב במזונותיה לא אבדה זכות מזונותיה חוץ ממורדת מלעמוד עמו שהפסידה' מזונותיה וכן הסכים הרמב"ן וזה אשר השיב לי כל השאלות תשובה אחת לכן דודאי כל היכא דבעל חייב לזון את אשתו אם לותה ואכלה חייב לשלם הילכך אע"ג שהוא כאן ולא זימנתו לדין לא הפסידה מזונותיה אע"פ שעמד והכריז שלא ילוה אדם לאשתו לאו כל הימנו להפסידה זכותה והוא דלא ספקה ממעשה ידיה אבל בדספקה אם עמד והכריז שלא ילוה אדם לאשתו נ"ל דכמי שאמר שתולא לה מעשה ידיה למזונותיה דמי ופטור בין ששמע המלוה בהכרזה זו בין שלא שמע ואם שתק ילותה ואכלה ולא עשתה אע"ג דספקה מוציאין ממנו וכך הם דברי הרמב"ם במי שהלך בעלה למ"ה ולותה ולא עשתה חייב ואף על גב דספקה מוציאין ממנו ויש להם פנים כהלכה ומעתה אין לנו לחלק בין עומד כאן להלך למ"ה עכ"ל (י): ואם בא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות כשיצאתי מכאן נאמן וכו' בפ' שני דייני גזילות (דף ק"ז) תניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן ופרש"י נאמן ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד וכתבו התוספות היינו טעמא דסתמא דמילתא מתפיס לה נררי ולר' נראה נאמן להצריכה שבועה ובשבועה תגבה מה שלותה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שילוה לה שיראים להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין יראים כלום שסומכים עליה שתשבע וכתב הרא"ש לא נ"ל האי פירושא דמילתא דפשיטא הוא מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי שתהא צריכה שבועה ומאי קמ"ל ועוד ליסגא דנאמן לא משמע הכי ועוד מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי למה מוציאין ממנו ממון וכי משום תקנתא דידה שתמצא להלוות נוציא ממון מחזקתו הילכך נראה כפרש"י וכן פירש הרי"ף ז"ל נאמן ובשבועה עכ"ל והרמב"ם כ' בפרק י"ב מהלכות אישות הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו ב"ד ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה לא תבעה ולא מכרה אלא שהתה עד שבא הוא ואומר הנחתי לה והיא אומרת לא הנחת לי אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה. מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום עכ"ל וכתב ה"ה הרי שעמדה וכו' בפרק שני דייני גזילות מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ואמר לאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו עוד שם מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא הבעל ואמר פסקתי לה נאמן ובהל' נאמן ובשבועה ודעת רבינו בפירוש ברייתות אלו כך הוא מי שהלך למ"ה ואחר חזרתו אשתו שדחקה עצמה וזנות תובעת מזונות והוא אמר לאי מעשה ידיך למזונותיך שכיון שנתפרנסה בלא הלואה אינו חייב ליתן לה כלום ויש שם גירסא אחרת ואמר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פירוש שכבר אמר לה בלאתו והיא שתקה ובירושלמי מצאתי כגירסא הראשונה ואם קדמו בית דין ופסקו ומכרו לה או היא מכרה לעצמה אין לאחר מעשה ב"ד כלום ואינו נאמן הבעל לומר הנחתי לה שום דבר כדי להפקיע מעשיה וכן כתבו ז"ל וכתב רבינו שהיא נשבעת בנקיטת חפץ כשמכרה קרקע ונראה שהוא פירוש למה שאמרו במשנה תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה כלומר תשבע בסוף כשיבא הבעל אם יטעון דבר כנגדה כמו שיתבאר ושבועת המשנה ידוע שהיא בנקיטת חפץ והברייתא שאמרה ואם אמר הבעל הנחתי לה מזונות נאמן הוא בשלותה שלא מכרו ולא מכרה היא אלא שלותה וה"ל כתובעת ולכך הוא נאמן ובשבועה כנזכר בהלכות פירוש שבועת היסת כדין כופר בכל וכן כתבו ז"ל: מכרה מטלטלין וכו' דעת רבינו שכיון שלא מכרה קרקע אלא מטלטלים שהיתה יכולה לכפור בהן ולומר אין לך בידי כלום ולא היתה נשבעת אלא היסת אף כאן אינה נשבעת אלא היסת הרי שלא תבעה וכו' פשוט הוא לפי הגרסא שהזכרתי בברייתא ואמר לאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו לגירסת האחר דין זה אמת וכתב הרמב"ן ז"ל פרק אלמנה ניזונת והוכיח כן וכתב הוא ז"ל וה"מ דלא מפקה מבעלה כלום אבל אם עשתה והותירה הכל שלה שאינו נותן לה מזונות וכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שתיקה וכן דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל (יב) והרא"ש כתב תניא מי שהלך למ"ה ובאת אשתו ותובעת מזונות ובא ואמר לאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי פירוש ואשתו תובעת מזונות שלותה ואכלה קודם שבא ואמר לאי מעשה ידיך במזונותיך כלומר לא אפרע כי היה לך להתפרנס ממעשה ידיך ואע"פ שאינה מספקת דאם לא היו מלוים לה היתה דוחקת עצמה ומצמצמת ואין לפרש דה"ק אני אמרתי לה קודם שהלכתי לאי מעשה ידיך במזונותיך ונתרצית דא"כ הל"ל נאמן אלא רשאי משמע דהשתא הוא רשאי לעשות כן כדי שלא לפרוע מה שלותה והא דאמרינן לקמן לותה ואכלה ועמדה ומיאנה ודייקנא טעמא דמיאנה הא לא מיאנה אית לה התם מיירי שפסקו לה ב"ד ואח"כ לותה עכ"ל: ומ"ש רבינו וכן דעת הרי"ף שכתב בתשובה שאלוהו באשה שהלך בעלה למדינת הים וכו' תשובה זו כתובה

דרכי משה

ריש שני דייני גזירות ע"א דף תקפ"ד דשעבוד ב"ח על האשה ואם מתה האשה מוציאין מבעל מדר' נתן וכ' המרדכי סוף פרק יש נוחלין ע"ב מ"מ אף לדברי רבי נתן אם מחלה האשה לבעל אין למלוה כלום. כ' המרדכי ריש שני דייני גזירות עד ג' שנים נאמנת לומר לויתי אבל אם שתקה ג' שנים מחלה ואין צריך לתת לה למפרע ומיהו אם היה לו משכון גביא אף לשעבר וכן הוא במרדכי סוף פרק יש נוחלין ע"ב אמנם המ"מ פי"ח כתב בשם הרמב"ן דלא בעינן ג' שנים רק גבי אלמנה כדלקמן סי' צ"ג אבל א"א שלא תבעה מזונות אבדה מיד לשעבר וכן כתב הר"ן ר"פ אלמנה ניזונית וכ"כ ב"י לקמן סימן צ"ג בשם הרשב"א שכתב כן בשם ר"ת ורבו ז"ל וכ"ע דאפילו יצאה מביתו על ידי קטטה ושתקה ולא תבעה מזונות אמרינן דמחלה לו וכתב עוד ומסתברא שדין רפואה כדין מזונות ע"כ וכתבו המ"מ והאריך עוד אפילו מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה מזונות הפסידה לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען וה"מ לאפוקי מבעל אבל מה שעשתה הרי היא שלה מאחר שלא זכה עכ"ל וכן משמע מדברי הר"ן שכתבתי למעלה כתב המרדכי פרק שני דייני גזירות אשה אחת תבעה מזונות מבעל ופסקו בית דין לתת לה ואחר ה' שנים היא תובעת מזונותיה ואומרת שלותה על סמך הפסק והוא אומר לא ידעתי מן הסרבנות והיא שותקת ומחלה ופסק דהדין עם האשה וע"ש חלוקים בזה עיין לקמן סימן ע"ז בתשובת הרשב"א הרבה חלוקים ממזונות אשה עם בעלה: (י) וכת"ה סי' שי"ז באחד שפרנס חתנו ובתו ב' שנים ואחר כך תובען לשלם לו ופסק דפטורים מאחר דאין רגילות להאכיל בשכר ודאי היה דעתו להאכילו בחנם אבל אם היה דרכם להאכיל בשכר החתן חייב לשלם לו מזונותיו אבל לא מזונות אשתו וע"ש שהאריך: (יא) במרדכי פרק שני דייני גזירות וס"פ יש נוחלין ע"ב משמע דאינו נאמן רק בג' חדשים הראשונים אבל אחר כך לא דאם לא כן אין אדם רוצה ללותה עכ"ל וזהו סברת ר"י שכתב דאין הבעל נאמן עליה רק להשביע אותה דאם לא כן אין אדם רוצה ללות לה כדאיתא בתוספתא ובאשיר"י אבל לפי דעת החולקים עליו דס"ל הבעל נאמן בשבועה ואין חוששין לסברא זו א"כ ה"ה כאן דאין לחלק כתב הר"ן ריש אלמנה ניזונות אם הבעל לפנינו ואומר שפסק לה מזונות על העתיד אינו נאמן עכ"ל וע"ל סי' ק"ב אשה שתפסה בחיי בעלה לצורך מזונות אין מוציאין מידה: (יב) וע"ל סי' פ':

וכתבתי

דרישה

[ס] **דכיון** שהוא מוחזק רבינו קיצר במקום שהיה ראוי לו להאריך דמקושיא זו לחוד אינו מוכח שס"ל כדעת רש"י שיכול להיות שס"ל כהרמב"ם וע"ק שכתב דכיון שהוא מוחזק כו' תקשה גם לרש"י דמיירי כמי במכרו ב"ד ונתנו לה שהוא נאמן בשבועתו להוציא מידה אמאי יוציא הלא היא או מלוה שלה הם מוחזק (ועיין מ"ש בסמוך דלק"מ) אבל הרא"ש הקשה שם עוד וז"ל ולא נ"ל האי פירושא דר"י דמילתא דפשיטא הוא מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי שצריכה שבועה ומאי קמ"ל ועוד ליסנא דנאמן לא משמע הכי ועוד כיון שהוא מוחזק וטוען ברי למה מוציאין ממון ממנו כו' ע"ש וב"י הביאו ודברי הרא"ש צריכין ביאור דמאי מקשה בקושיא לאשונה הא י"ל דס"ל דהא דקאמר "נאמן קאי ג"כ אמה שהתפיסוהו ב"ד מטלטלי או קרקעי ומכרה וקמ"ל טובא דאע"ג דהיא מוחזקת אפ"ה הוא נאמן להביאה לידי שבועה ואין לומר דקאי אפר"י שפי' שם והרא"ש הביאו האי ברייתא דמיירי בלותה ולא הזכיר שום מכירה היא גופא תקשה למה לא פי' נאמנות דברייתא דקאי גם אמכירה להביאה לידי שבועה וכמ"ש רבינו בשמו אם ב"ד פסקו ומכרו לו כו' ובפרט שר"י הביא לשון רש"י שכתב ופירש האי נאמנות דקאי גם אלהוציא מידה אם ב"ד פסקו לה כו' לכן נלע"ד דלפי' ר"י ורמב"ם דס"ל דאם מכרה אין הבעל נאמן להוציא מידה ע"כ האי נאמנות דברייתא לא איירי אלא בלותה דאי במכרה ברשות ב"ד ודאי לא פסקה שב"ד נתנו לה דוקא קרקעות אלא רוב הפעמים כשהכיח מטלטלים נותנים הב"ד לה רשות למכרו וכשמכרה מטלטלים תו ליכא נאמנות גבי דידיה להביאה לידי שבועה דהא בימי תנאי ברייתא לא הותקנה עדיין שבועת היסת ושבועה דנק"ח אינה נשבעת אמטלטלים כמ"ש המ"מ. ומ"ה פי' ר"י נאמנות דברייתא דמיירי בלותה ומ"ה הקשה הרא"ש עליו פשיטא מאי קמ"ל אבל לרש"י איירי שפיר גם במכרה דקמ"ל דאפי' להוציאה מידה נאמן הבעל בשבועה. ואין להקשות לרש"י ג"כ כיון שהיא מוחזקת איך יהא נאמן להוציא מידה דשאני התם דמה שנתנו לה הב"ד למכור ידוע שהיתה עד הנה בחזקת הבעל וכשבא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות עדיין הקרקע והמטלטלים

פרישה

מהסתמא אין לו שום טענה וצריך לשלם כל מה שיתר על מעשה ידיה שרגילה לעשות אפי' לדברים קטנים צריך לשלם וק"ל: (לא) **ואם** בא הבעל ואמר כו' נאמן כך הוא לשון הברייתא:
(לב) **נשבעת** בנקיטת חפץ פי' הואיל שנעשה מעשה שכבר נמכרו נכסיו מה שנעשה נעשה ולכן השבועה בנק"ח דהוי כאילו היא באתה להוציא מידו דקרקע בחזקת בעליה עומדת והרמב"ם בפרק י"ב מה"א חילק בין אם מכרה מטלטלים למכרה קרקעות דבמכרה מטלטלים א"כ ליסבע אלא היסת שהרי אם היתה רוצה היתה כופרת לומר אין לך בידי כלום ולא היתה נשבעת אלא היסת אבל אם מכרה קרקע דאינה יכולה לכפור בה צריכה ליסבע בנק"ח ה"ס. והא דהשמיט רבי' האי בבא מהעתקת דברי הרמב"ם נ"ל דרבינו לא בא כאן אלא לכתוב פירוש הברייתא לר"י ורש"י ורמב"ם למר כדאית ליה והברייתא ע"כ לא איירי במכרה מטלטלין לר"י ורמב"ם דהא בימי התנאים לא נתקנה עדיין שבועת היסת אבל במקרקעי יכול להיות דאיירי והוא נאמן להביאה לידי שבועה בנק"ח והרמב"ם דכתביה לנפשיה כתביה ללמדינו הדין ולא לפי' הברייתא וכדרכו וק"ל:
(לג) **בשבועת** היסת ונפטר כדין כופר בכל ה"ה: (לד) **ונשאר** החוב עליה פירוש עד שתתאלמן או עד שתתגרש מ"ו: (לה) **לא** לותה ולא מכרה כו' עד אין לה כלום פירוש אע"ג דלא נתן לה המעה שתקנו כנגד מותר מעשה ידיה ולקמן בסי' פ' כתב בשם הרמב"ם דגם אם הוא בעין השכירות ממותר ממעשה ידיה הקלוטים הם של בעל היינו דוקא שצריך עכ"פ ליתן לה מעה אלא שבכאן כיון שאינו בעין וכל זמן שהבעל אינו נוטל כלום א"צ ליתן לה מעה ובנסתפקת ממעשה ידיה אפילו בצמצום א"צ ליתן לה כלום. וגם אפשר דאיירי שהוא טוען שהניח לה מזונות ולכן א"צ ליתן לה מעה. ואפילו שבועה א"צ ליסבע:
(לו) **דכיון** שהוא מוחזק וטוען כו' פירוש מ"ש ברייתא נאמן אכולה מילתא קאי אמכירה והלוואה בסיגנון אחד ובהלוואה ע"כ אנו צריכין לומר כפירש"י שנאמן הוא שהרי הוא מוחזק א"כ ג"כ כשמכרה ע"פ ב"ד או היא בעצמה נאמן הוא בשבועה להוציא מידה שבחדא כלל כללינהו לכולהו

כתובה בספר התרומה שער ס"ה ומסיים בתשובה הנזכר ואם האשה לא לותה כלום
אלא אביה או אחיה הוסיפו לה פירות או ליפתן דרך כבוד או שהיו מרחמים עליה
שלא לשום הלואה אין הבעל חייב באותם דברים כלל ועלה אמרינן מי שהלך למ"ה
ועמד א' ופירנס את אשתו איבד מעותיו ומה שאנו אומרים שנתנו לה לשם כבוד
כגון ששלחו לה מה שלא אמרה להם הלויני
כך וכך שלחו לי כך וכך אבל מה שקבלה
מהם לשם הלואה חייב כדמפורש דינו ואם
הם טוענין שהוא לוה אותן לתת לה הוצאה
ע"מ שישלם לה הוא ואמר הוא להד"מ
ישבע היסת ויפטר עכ"ל ועיין במרדכי שם
ומצאתי כתוב בתשובת הר"מ אפילו מאן
דמפליג בין אב לאחר ה"מ למזונות או
לקבורה אבל בגדי שבת ורגל שאין לה
צורך גדול כ"כ לא ואם הלך למ"ה והיא
יצאה מבית חמיה ולותה ואכלה עיין במרדכי
בפרק הנזכר : **ואם** בא ואמר קודם
שהלכתי אמרתי לה צאי מעשה ידיך
במזונותיך ונתרצית נאמן זה לא מצאתי
מבואר אבל נלמד הוא מדין בא ואמר
הנחתי לה מזונות כשיצאתי שנתבאר בסמוך
שנאמן בשבועה : ומ"ש בשם הרמב"ם
הוא בפי"ב מה"א וכתב ה"ה בפ' שני
דייני גזלות מתבאר בסוגיא שאם אמר
לה צאי מעשה ידיך במזונותיך שאין לה
מזונות וכתב רבינו שאילו לא רצתה בדבר
זה וכו' לומר דדוקא כששתקה אבל אם
מיחתה ואמרה איני רוצה לאו כל כמיניה
דמזוני עיקר כמו שנזכר למעלה ופשוט
הוא וכן כתבו המפרשים ז"ל ורש"י פירש
וקבלה עליה ואפשר שהוא ז"ל יודה
שבשתיקתה היא קבלה עכ"ל : **כתב** הרשב"א שנשאל על שמעון שהלך למ"ה ואשתו
תובעת לראובן המחזיק בקרקע בעלה שיגבה ממנו כדי שתמשכנו
למזונותיה ויש לשמעון נכסים אחרים בני חורין והשיב אפי' נכנס ראובן מעכשיו
בקרקע שמעון אין האשה בעלת דין שלו אא"כ היא מורשה משמעון בעלה או שב"ד
מעמידין דנין עמו לפי מה שהוא ענין אם נטושין אם רטושין אבל היא אינה בזה אלא
כנכריה זולתי אם תבא לגבות ממנו כתובתה או מזונותיה וכיון שיש נכסים אחרים
בני חורין תגבה מהם עכ"ל וכ' עוד שנשאל על ראובן שהלך למ"ה ותבעה אשתו מב"ד לפסוק לה ולבתה מזונות ופסקו לה ולבתה ידועים מזונות ויזונם שמעון אביה וכתב
לו ב"ד שיפרע מנכסי ראובן בכל מקום שהם לפי שהם נזונות על ידו ועוד נתנו לשמעון כח ורשות שכ"ז שלא תמצא האשה מנכסי בעלה להתפרנס מהם שיוציא לה שמעון
בתורת הלואה ומת ראובן והיו האשה ובתה נזונות על שלחן שמעון וכשגדלה הבת פסק לה שמעון נדוניא משלו והשיאה ללוי ואח"כ נפל לאותה בת ירושה מבית
מורישי אביה ועכשיו בא שמעון להפרע ממנה מה שהוציא במזונותיה והיא משיבתו כשם שנתחסדת עמי להשיאני משלך כך נתחסדת עמי לפרנסני משלך ושמעון טוען
מעולם לא ויתרתי על המזונות רק הייתי ממתין עד שיהיו לך נכסים ותפרעני והשיב ב"ד שפסקו מזונות לבת שלא כדין עשו כיון שהלך מדעתו כדתניא בפרק נערה
(מח :) ומ"מ האשה והבת לא לוו כלום משמעון כדי שתהא צריכין לחזור אחר נכסי שמעון להפרע ממנו שיחזור שמעון ויפרע ממנו כדרך האשה שלותה ואכלה
אלא שמעון קבל עליו לזון והוא ידרוש על נכסי הבעל בכל מקום שימצאם אבל רואה אני שלאחר מכאן כתבו לו ב"ד וכל זמן שלא תמצא נכסים לבעל להתפרנס מהם
שיוציא לה בתורת הלואה כל צרכיה ולפיכך הדין עמו במה שתובע להפרע מן הבת ואם נתחסד להשיאה לבעל משלו אין זה מחייבו ליתן לה מזונות משלו כמה
זמן תשהא אשת איש מלתבוע מזונות ותפסידם אכתוב בסימן צ"ג ועוד אכתוב שם שאם לא נתן לה מזונות ועשתה ואכלה והותירה אין לבעלה עליה כלום אם גובה
האשה מזונות ממתנה שנתן בעלה עיין במרדכי פרק נערה שנתפתתה כתב הריטב"א בפרק הנושא גבי מתניתין דאלמנה שאמרה אי איפשי לזוז מבית אבא וכו' ואם
היתה טוענת מפני שהיא ילדה וכו' וה"ה לאשה בחיי בעלה שיצאה מביתו והלכה לה שאם נתנה טעם לדבריה חייב לתת לה מזונות שלימים במקום שהיא אבל אם
לא בררה טעם לדבריה אינו נותן לה מזונות שאין חיוב מזונות לאשה על בעלה אלא כשהיא עמו על שלחנו וכן הוא באלה הדברים רבה על פסוק למען ירבו ימיכם
ואפילו לדברי הרמב"ם שאומר שיכול להשרותה ע"י שליש הוא עדיף מינה בזה ואפילו לפי ברכת הבית אפשר דלא יהיב לה דלא תקון לה רבנן מזונות אלא ביושבת
תחתיו ומשמשתו אבל בשאינה יושבת עמו ואינה באה בטענה אין לה דין מזונות וכן דעת רבותי אף בשהלכה בטענה אם שתקה ולא תבעה מזונות מחלה להו לשעבר
כדכתיבנא בפרק הכותב עכ"ל : (ב"ה) ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסימן ע"ז ובדברי הרמב"ן שכתבתי בסימן צ"ד : כתוב בת"ה סימן רפ"ד על אשה שעברה על תקנת
הקהל שיש עליה קנס אם חייב הבעל לשלם הקנס (יג) :

עא חייב אדם לזון את בניו ובנותיו עד שהן בני שש וכו' מימרא בס"פ אע"פ (דף סה :) ומ"ש בשם הר"מ מרוטנבורג כ"כ הרא"ש בשמו בפרק נערה שנתפתתה :
ומ"ש ומשש ואילך מצוה לזונם עד שיהיו גדולים בפרק נערה שנתפתתה (דף מט :) באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים
ופרש"י כשהם קטנים עד שיביאו ב' שערות : **ומ"ש** וע"ז נאמר עושה צדקה בכל עת ואם אינו רוצה אין כופין אותו וכו' עד לוקחין ממנו בע"כ משום
צדקה

שהוציאו עליה אביה ואחיה והשיב שבעלה יחשוב ממה ששגר ומה שהניח לה (לז) ואם יש בו כדי סיפוקה כשיעור שפסקו לה חכמים על הדרך שאמרו עולה עמו ואינה יורדת עמו עם מה שמתחייב במעשה ידיה פטור במה שלותה ואם יפחות יפרע מה שנפחת ואם האשה אינה מודה בחשבון ששגר לה בעלה ישבע שבועת היסת ונפטר ע"כ [ו] ואם בא ואמר קודם שהלכתי אמרתי לה צאי מעשה ידיך במזונותיך (לח) ונתרצית נאמן והרמב"ם כתב אפילו לא נתרצית בפירוש אלא שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ושתקה אין לה מזונות שאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכא דעתה היה לה לתובעו או לומר אין מעשה ידי מספיקין לי :

עא חייב אדם לזון את בניו ובנותיו עד שהן בני שש (א) וכ' ר"מ מרוטנבורג אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם חייב לזונם כיון דתקנת חכמים היא זכו במזונותיהם אפי' אם יש להם להתפרנס משלהם (א) ומשש ואילך מצוה לזונם עד שיהיו גדולים ועל זה נאמר עושה צדקה בכל עת (ב) ואם אינו רוצה אין כופין אותו אבל מפצירים בו ואם אינו מתרצה מכלימים אותו ומכריזין עליו פלוני אינו רוצה לפרנס בניו והרי הוא (ג) גרוע מעוף טמא שמרחם על בניו בד"א שאינו אמוד לנו בממון ליתן צדקה (ד) [ה] אבל אם הוא אמוד שיש לו ממון ליתן צדקה לוקחין ממנו

לתוצאה אפילו פסקו לה בית דין ודו"ק : **ואם** בא ואמר קודם שהלכתי וכו'
כתב ב"י זה לא מצאתי מבואר וכו' ולפעד"נ דרבינו כתב זה ע"פ
גירסת הרמב"ם שכתב הרב המגיד שהיה גורס בברייתא ואמר צאי מעשה ידיך
במזונותיך נאמן שפירושה דאם טען שכבר אמר בצאתו אמרתי אליה צאי מעשה
ידיך במזונותיך אין לה כלום דהוא נאמן
והיינו נאמן בשבועה כמ"ש לעיל בטוען
הנחתי לה מזונות ואע"ג דלעיל כתב
רבינו ואם יאמר כשיבא צאי מעשה ידיך
שעשית וכו' דמשמע דעכשיו א"ל צאי
מעשה ידיך וכו' והגירסא היא ואמר צאי
מעשה ידיה במזונותיה רשאי וכגירסת
הרא"ש ופירושה מ"מ ס"ל דשני הגירסאות
הילכתא נינהו :
עא חייב אדם וכו' מימרא ס"פ
אע"פ ומשמ' התם דמכלל
מזונות האשה הן דקתני ומוסיפין לה על
מזונותיה בשביל הקטן אלמא דין אחד להם
ומש"ה כתב הר"ם דזכו במזונותיהם אפילו
יש להם להתפרנס משלהם דומיא דמזונות
האשה עיין במ"ש הרא"ש פרק נערה משמע
וכן נראה מלשון הרמב"ם פי"ג שכתב וז"ל
כשם שחייב אדם במזונות אשתו כך הוא
חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד
שיהיו בני שש שנים עכ"ל משמע דכי היכי
דחייב במזונות אשתו אעפ"י שאינו אמוד
וגם האשה יש לה להתפרנס משלה כך הוא
חייב במזונות בניו וכו' וכ"כ הר"ן ס"פ
אעפ"י דמדין מזונות אמן נגעו בה דכיון
שהם נגררים אחריה אי אפשר להעמיד
עצמה שלא תזון אותם ולהכי נראה להר"ן
דדוקא כשאמן קיימת אלא שלא ראה לראשונים שאמרו כן ע"ש וכל זה סעד
והסכמה לדינו של הר"ם מרוטנבורג ז"ל :
ומ"ש ומשש ואילך מצוה וכו' כלומר עד שש ושש בכלל חייב לזונם אפילו אינו
אמוד וכייפינן ליה אם אינו רוצה ואפי' אם יש להם להתפרנס
משלהם

דרכי משה

(יג) וכתבתי דבריו בי"ד סימן רמ"ח :

עא (א) כתב הר"ן ס"פ אע"פ נראה הא דחייב לזון בניו ובנותיו דוקא כשאמן קיימת משום כיון דגררין אחריה עד בני שש אי אפשר להעמיד עצמה שלא תזון אותם ובכלל מזונותיה הוא

פרישה

לכולהו ולא כהרמב"ם שסבר שבקרקע היא נאמנת בשבועה ודו"ק ועיין בדרישה :
(לז) **אם** יש בו כדי סיפוקה כו' עד שאמרו עולה עמו ואינה יורדת אע"פ שבכלל זה ג"כ דברים
קטנים והרא"ש כתב לעיל דדברים קטנים אין צריך לשלם תשובתו בצידו הא כתב שם
הרא"ש דהיינו דוקא כשהבעל טוען זה וכאן כמי לא היה הבעל טוען זה וק"ל :
(לח) **ונתרצית** (דאילו לא נתרצית כבר כתב רבינו בסימן ס"ט דאם אמר הבעל איני זן ואיני
נוטל אין שומעין כ"פ) נאמן ע"ד שנתבאר לעיל לרש"י הוא נאמן בשבועה ולדעת
ר"י היא נאמנת בשבועה ודין זה נלמד מדין דלעיל :
סי' עא (א) **ומשש** (ואילך אף אם היא אולנית וגרוע מבת שש אפ"ה לא כפינן אא"כ הוא
אמוד שגמ"ר בקידושין דף תרס"ד עד שיהיו גדולים פי' עד שיביאו שתי שערות כ"פ) :
(ב) **ואם** אינו רוצה כו' לא קאי אדלעיל אבנים קטנים עד שש דאז כופין לזון אפילו אינו אמוד
כדאיתא בפרק אע"פ אלא דוקא אבנים גדולים משש ואילך קאי ומשום תקנת אושא כו'
ולא שתקינו אלא כה"ג להכלימו אם לא ירצה מ"ו : (ג) **גרוע** מעוף טמא לשון הגמ' דמכריזין
עליו האי "עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני ונראה דהרמב"ם ורבינו דקדקו לכתוב עוף טמא
משום דעוף טמא הוא אכזר שהרי הוא דורס ואוכל : (ד) **אבל** אם הוא אמוד כו' עיין בדרישה :
אם

דרישה

והמטלטלים בחזקת בעל מוכח ואף דאינו השוב מוחזק להיות נאמן בלא שבועה . מ"מ ג"כ היא
לא מקרי מוחזקת מטעם הנ"ל ומש"ה הוא נאמן בשבועה . ובזה נלע"ד ליישב למה לא נקט רבינו
בלשונו אלא קושיא השלישית דהרא"ש ודוחק לומר משום דקושיות ראשונות אינן חזקות כ"כ דלקושיא
ראשונה י"ל דקמ"ל דבמכרה ג"כ מביא לידי שבועה וכמ"ש לעיל וקושיא שניה שהוא דקדוק הלשון
אינו כ"כ קושיא וזהו דוחק וכמ"ש כ"ל אלא דמשום בקושיא זו נכללת קושיא ראשונה ושלישית דכיון
שהוא מוחזק כו' ור"ל לר"י ורמב"ם דנ"ל לדעתם דהברייתא איירי בלותה והאיש מוחזק וקשה לר"י
אמאי היא נאמן להוציא כיון שהוא מוחזק וגם קשה להרמב"ם פשיטא שהאיש נאמן כיון שהוא
מוחזק ולכך כתב רבינו שהרא"ש הסכים לפרש"י דלפרש"י הברייתא איירי שהאיש נאמן אף כשכבר
מכרו להוציא מתחת ידה ודוק היטב שבזה נתיישב הכל . אלא שראייתו מהרי"ף שהיא כרש"י ולא
כהרמב"ם זה לא נתיישב כמ"ש . והיותר תימה למה הביא רבינו ראיה מתשובת הרי"ף ולא הביא
ראיה מפסק הרי"ף וכמ"ש הרא"ש בעצמו שם שלאחר שכתב הנ"ל כפרש"י מכח קושיות הנ"ל מסיק
וכתב ז"ל וכן פי' הרי"ף ז"ל נאמן ובשבועה עכ"ל . אם לא שתאמר שהביא תשובת רי"ף כדי לסתור
ממנו גם דעת הרמב"ם וכמ"ש בסמוך ועי"ל דמשמע ליה דמדלא חילק הרי"ף להשיב על כל
האופנים שבאם מכרה שאינו נאמן ודאי לא ס"ל להרי"ף חילוק בין לותה למכרה ובכל ענין הבעל
נאמן ודו"ק . ולולי דמסתפינא להגיה הייתי מגיה ולכתי' וכ"כ הרי"ף נאמן ובשבועה וגם בתשובת
הרי"ף יראה כן שכתב בתשובה כו' . ודע שבמאמר"י כתב שם ז"ל ול"כ האי פירושו דרי"ן כו' עד הלכך

נראה כפרש"י כו' ואם היה רבינו כתב ג"כ לא היה ק"מ דהרמב"ם לא כתב פי' אברייתא אלא כתב כן לדינא ה"א מה שהביא לשון הרא"ש קאי דוקא אפירוש הברייתא אבל השתא דכתב רבינו
שהרא"ש הסכים לדעת רש"י צ"ע למה כתב שהרא"ש הסכים לדעת רש"י כו' וכן יראה לדעת הרי"ף דבכל זה גם הרמב"ם מודה שכתב אבל אם לותה נאמן הוא בשבועת היסת כדין המע"ה
וכלה ישבע היסת ובאמת על הרא"ש לק"מ שהרא"ש לא הביא מ"פ הרמב"ם כלל אלא הביא פרש"י ור"י לחוד ע"ש ר"פ שני דייני גזירות אבל על הטור קשה ולכאורה נלע"ד שס"ל אף מה שמכרה
מקרקעותיה היא או אפי' ע"פ ב"ד יכול להפקיע מהלקוחות שקרקע בחזקת בעלה עומדת ונקרא מוחזק בה ולא כהרמב"ם ואפשר שהרי"ף מיירי ג"כ בכה"ג אפי' מכרה או משכנה קרקע
למשפחתה עבור ההוצאות ישבע הוא ויוציא מידם . ויותר נראה התירוץ שכתבתי בפרישה וכן מוכח שהרי רש"י כתב בהדיא בגמרא ומחזרת מה שנתנו לה בית דין והרא"ש הקשה כמה קושיות על
פי' ר"י והסכים לפירוש רש"י משמע שס"ל מכל וכל כוותיה רק מ"ש וכן יראה דעת רב אלפס כו' לא מתורץ שפיר לפ"ז דדלמא כהרמב"ם ס"ל ושמא י"ל מאחר שהוא כתב דהוא ישבע היסת ונפטר
וא"כ ס"ל שמה דקתני הברייתא נאמן פירוש הבעל נאמן בשבועה מסברא אית ל"ל שהוא נאמן בשבועה מכל וכל ואפי' להוציא מה שהב"ד נתנו לידה כפרש"י הואיל שלא מצינו בפירוש שמחלק
בדבר שיהא לשון "נאמן שנויה לחלאין כמו שמחלק הרמב"ם ולכן הואיל שלא מוכח בהדיא שס"ל כרש"י כתב רבינו וכן "יראה דעת רב אלפס : [ו] **ואם** בא ואמר קודם שהלכתי כתב ב"י שם ז"ל
ודין זה לא מצאתי מבואר אבל נלמוד מדין בא הבעל והנחתי לך מזונות כו' הנ"ל . ור"ל אע"פ שכתבוהו הרא"ש אפשר דאמרו בברייתא ואם טוען צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי . ז"ל ואינו
ר"ל דאם כשבא טוען קודם שהלכתי אמרתי לך צאי מעשה ידיך במזונותיך דא"כ הל"ל נאמן עכ"ל ומשמע דאי היה אמר "נאמן ה"א והיינו דינא גופה דכתב רבי' . וי"ל דס"ק פשיטא אי הוה
כתב בברייתא נאמן הוה מפרשינא הברייתא הכי אבל השתא דלא כתב נאמן ע"כ מפרש הברייתא בע"א וכמ"ש הרא"ש א"כ האי דינא דאם אמר שכך א"ל לא נמצא מבואר וגם הרא"ש לא
גילה דעתו שס"ל כן מאחר שלא כתב בברייתא נאמן וא"כ א"ש דכתב ב"י שלא מצאהו מבואר ודו"ק :
סי' עא [ה] **אבל** אם הוא אמוד ליתן כו' וזנין אותו עד שיגדלו . דקדק לכתוב עד שיגדלו משמע הא טפי לא וק"ק דבי"ד סי' רנ"א כתב בש"ע סעיף ד' ז"ל כופין את האב לזון בנו עני
ואפילו הוא גדול כופין אותו יותר משאר עניים שבעיר ומסיק רמ"א ז"ל וכתב ע"ז דה"ה שאר קרובים והוא מהמרדכי פ"ק דברכות גם בסימן רנ"ז סעיף מ' בגנב ז"ל עני שיש
לו

ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותן עד שיגדלו (ה) ואם הלך למדינת הים והניחן כאן מוכרין מנכסיו לפרנסם עד שיהיו בני שש כמו שמוכרין למזון האשה למי שהלך למדינת הים אבל אם הם מבני שש ומעלה אין זנין אותן מנכסיו דכיון שיצא לדעת (ו) אם היה רוצה שיתפרנסו מנכסיו היה לו. (ב) לצוות אבל מי שנשתטה מפרנסין אשתו מנכסיו (ז) ונותנין לה במה שתתקשט ומפרנסין לבניו ולבנותיו אפי' יתרים משש עד שיגדילו דמסתמא ניחא ליה שיפרנסו לבניו ולבנותיו (ח) והרמב"ם כתב דבשניהם אין מפרנסין לבניו ולבנותיו מבני שש ומעלה אפילו אם הוא אמוד ואינו נ"ל כמו שכתבתי (ד):

המדיר

משלהם אבל אחר ו' אינו חייב ולא כייפינן ליה אם אינו רוצה כיון שאינו אמוד אלא מצוה איכא וכו' ונראה דהיינו דוקא כשאין להם להתפרנס משלהם אבל יש להם להתפרנס אין מפצירין בו ואצ"ל דאין מכלימין אותו והכי משמע מדמכלימין אותו ומכריזין עליו עורב בעי בני והאי גברא לא בעי בני א"כ יארוד ילדה ואבני יתא שדיא משמע דומיא דבני עורב ויארודין דאין להם להתפרנס משלהן וכן מ"ש דאם הוא אמוד לוקחין ממנו בע"כ משום צדקה היינו נמי כשאין להם להתפרנס משלהן ופשוט הוא:

ואם הלך למ"ה וכו' בפרק נערה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ודבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי ד"א א"ר חסדא תכשיט ורב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כ"ש צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול והדבר פשוט דברייתא דתני אבל לא בניו ובנותיו במשש ואילך קתני דאילו בני שש או פחות חייב במזונותיהם כשם שהוא חייב במזונות אשתו אלא ודאי דביותר משש קאמר ומשמע דאפילו הוא אמוד אין יורדין לנכסיו לזונן ביותר מבני שש דכיון דאין בדין לכופו אלא מתורת צדקה ושלא בפניו אין מקום לכופו שהרי אינו לפנינו ומשום הכי קתני אבל לא ד"א דלד"ה צדקה לא דאין לנו לירד לנכסיו שלא בפניו וכ"כ הר"ן בפרק נערה ע"ש רשב"א ורב האי גאון וע"ש אבל בנשתטה זנין בניו ובנותיו אפי' ביותר משש בין אמוד ובין שאינו אמוד דמסתמא ניחא ליה ואע"ג דלדקה לא מ"מ מזון בניו ובנותיו שאני וכך היא דעת רבינו שכתב במי שהלך דמבני שש ומעלה אין זנין ולא חילק בין אמוד לשאינו אמוד דאלמא דאפילו באמוד נמי אין זנין וגם לא כתב דנותנים לאשתו במה שתתקשט דפסק כמ"ד תכשיט לא וכ"ש לדקה דלא ובמי שנשתטה כתב בסתם דמפרנסין לבניו ובנותיו אפילו יתירים משש ומשמע אפילו אינו אמוד דמסתמא ניחא ליה ולאשתו כתב דנותנין לה במה שתתקשט כמ"ד תכשיט אבל לדקה לא: ודע דבסוף כתובות פרכינן לשמואל דאמר מי שהלך למ"ה ולא שמעו בו שמת דאין פוסקין לה מזונות מהך ברייתא דתני במי שהלך דזנין ומפרנסין לאשתו והיא בלא שמעו בו שמת דאי שמעו בו שמת אפי' לבניו ובנותיו נמי זנין ומפרנסין א"ר ששת במשרה את אשתו ע"י שליש א"ה בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא א"ר פפא כששמעו בו שמת בעד אחד וכו' וכתבו התוס' בפ' נערה דלאוקימתא דרב ששת משמע דבמי שהלך אין זנין לבניו משום דקודם שילא לא היה משרה אותם ע"י שליש אבל אם היה משרה אותם גם אנו היינו זנין אותם כיון דניחא ליה ולפי זה צ"ל ההיא דנשתטה דזנין בניו אפילו לא היה משרה אותם מתחלה ואין נראה לר"י דאם לא היה משרה אותם מתחילה ע"י שליש ולא פרנסם אמאי מפרנסין אותם אלא ודאי איירי שהיה מפרנסם קודם וכן ההיא דמי שהלך למ"ה מדפריך מינה אההיא דנשתטה ובפרק בתרא דמוקי לה במשרה אשתו ע"י שליש אבל לא בניו ובנותיו היינו בשעה שהלך הניח מעות ביד שליש לפרנס אשתו ולא הניח לפרנס בניו אבל קודם שהלך היו כולם ניזונין משלו עכ"ל וכל זה כתב המרדכי פ' נערה וקשיא לי טובא דמי דחקם לפרש כך דפשוטו נראה דההוא דמי שנשתטה דזנין בניו ובנותיו ודאי לא מיירי אלא כשהיה מפרנסם מקודם והיא דמי שהלך כשלא היה מפרנסם מקודם וכדמוקי לה בפרק בתרא ומאי דפרכינן להו אהדדי בפרק נערה לאו מבניו ובנותיו פרכינן דהך לא הוה פירכא כלל אלא ממאי דתני בנשתטה דנותנין לה ד"א ובמי שהלך קאמר אבל לא ד"א ופרקינן עליה ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת דביוצא לדעת מסתמא לא ניחא ליה מדלא ציוה שיתנו כך וכך לד"א וביוצא שלא לדעת מסתמא ניחא ליה מיהו בלאו הכי צריך לפרש במי שהלך דאשתו השרה ע"י שליש ובניו היו סמוכין על שלחנו ולא השרה אותם ע"י שליש כמו שפי' רבינו שמשון עיין בתוס' פרק בתרא בד"ה מאי פסקא ולפיכך נראה ודאי דהלוק זה אמר דבמי שהלך אע"פ שהיה ג"כ מפרנס לבניו ולבנותיו וסמוכין על שלחנו מ"מ כיון שבשעה שהלך השרה אשתו ע"י שליש ולא השרה לבניו אין בניו ניזונין מנכסי אבל אכתי איכא לתמוה דהא לא איצטריכא לן להכוא אוקימתא דרב ששת במשרה את אשתו ע"י שליש אלא כי היכי דלא תקשה לשמואל וכיון דאיפסקא הילכתא כרב דאפילו בלא שמעו בו שמת נמי פוסקין לאשת איש א"כ הך ברייתא כפשטה היא דלא השרה כלל ע"י שליש ולאשתו פוסקין מזונות ולבניו אין פוסקין ומש"ה פריך עליה מההיא דנשתטה פרק נערה ופרקינן ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת וכן הוא משמעות הפוסקים שלא כתבו להך פירוקא דרב ששת דלאו אליבא דהילכתא הוא אכן התוספות והמרדכי קשיא להו דסוף סוף כיון דרב ששת מוקים להיא שהלך במשרה אשתו ע"י שליש ולבניו לא השרה א"כ מאי פריך אנשתטה דמיירי בשהיה זן בניו ומפרנסן קודם שנשתטה ואילו מי שהלך איכא לאוקמי בשלא היה מפרנסם אלא צ"ל מדפריך להו אהדדי אלמא דמי שהלך נמי מיירי שהיה מפרנסם וסמוכין על שולחנו אלא דבשעה שהלך השרה את אשתו ע"י שליש ולא השרה לבניו:

והרמב"ם כתב דבשניהם אין מפרנסין לבניו מבני שש ומעלה אפילו אם הוא אמוד ואינו נ"ל אלא כמ"ש מה שהבין רבינו דהרמב"ם סובר דדין שניהם שוה הוא ממ"ש תחלה דין מי שהלך דביתר על שש אין זנין אותם מנכסיו ושלא בפניו אע"פ שהוא אמוד ואח"כ כתב וכן מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהם בני שש או פחות ומפרנסין אותן עכ"ל דמדכתב וכן משמע דשניהם שוין בדין ולפי הבנה זו ודאי דקשה טובא דבגמרא איתא להדיא דאין דיניהם שוין וכדקמשני ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת אבל הדבר ברור כמו שפי' ה' המגיד דלא כתב הרמב"ם בהלכות אישות וכן מי שנשתטה וכו' אלא דשניהם שוין בקטנים עד שש ושש בכלל ולא יותר דמוציאין מנכסיו בין אמוד בין אינו אמוד אבל ביותר משש לא דיבר הרמב"ם כלל במי שנשתטה היאך דינו כי כבר כתב בהלכות נחלות שפוסקין לדקה על ממונו ולא יהו בניו היתירים על שש פחותים מאיש נכרי שפוסקין לו לדקה מממונו והשתא ביותר משש אין דיניהם שוה דבמי שהלך ואין פוסקין לדקה מממונו ה"ה שאין זנין בניו ביותר מו' מנכסיו אפילו הוא אמוד אבל במי שנשתטה דפוסקין לדקה מממונו זנין גם בניו מנכסיו אם הוא אמוד כך היא דעת הרמב"ם ולא כמה שהבין רבינו והשיג עליו גם הר"ן ובפ' נערה דכתב דהרמב"ם מחלק בזה דבמי שהלך דביתירים מבן שש אין זנין אותם מנכסיו אפילו הוא אמוד ובנשתטה זנין אפילו יתירים משש אם הוא עמוד אלא דהוא ז"ל כתב דלדעתו במי שנשתטה אפי' אינו אמוד נמי זנין מנכסיו אפילו ביתירים משש ובמי שהלך אינן זנין ביתירים משש אלא באמוד ע"ש ונמלא עכשיו דשלש מחלוקות בדבר לרבינו במי שהלך אין זנין ביתירים משש אפי' אמוד ובנשתטה זנין אפי' אינו אמוד ולהרמב"ם במי שהלך אין זנין אפילו אמוד ובנשתטה זנין אם הוא אמוד ולהר"ן במי שהלך אין זנין אלא באמוד ובנשתטה זנין אפילו אינו אמוד:

המדיר

לדקה וזנין אותם עד שיגדלו שם: ומ"ש ואם הלך למ"ה והניחם כאן מוכרים מנכסיו לפרנסם עד שיהיו בני שש וכו' אבל מי שנשתטה מפרנסין אשתו מנכסיו וכו' שם (ד' מח.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסים את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסים את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר אמר רב חסדא תכשיט ורב יוסף אמר לדקה מ"ד תכשיט כ"ש לדקה מ"ד לדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתיכוול ופרש"י אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהם בחייו: ולא שאני לך וכו'. יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא צוה גילה דעתו שאינו רוצה לזון הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד נכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתטה דילא מן העולם שלא לדעת מסתמא ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו: תכשיט. בשמים של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם ועיין שם במרדכי והרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות אישות כשם שב"ד מוכרים למזון האשה שהלך בעלה כך מוכרין למזון בניו ובנותיו כשהו בני שש שנים או פחות אבל יתר על שש אין זנין אותן מנכסיו שלא בפניו אע"פ שהוא אמוד וכן מי שנתכוהו בקולר או נשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני ששה שנים או פחות ומפרנסין אותם ע"כ ומה שהוקשה לרבינו בדבריו כבר הרגיש בו הרב המגיד ויישבו שכ' וז"ל ויש לשאול שנראה מדבריו שהבני' שהם יותר על שש אין זנין אותם מנכסי מי שנשתטה ודינו שוה למי שהלך למ"ה ובגמרא חלקו בהם בפירוש ואין שם בזה שום מחלוקת והתשובה שרבינו לא כתב במי שנשתטה אלא במי שמוציאין מנכסיו בין שהוא אמוד בין שאינו אמוד והוא בקטנים עד שש ובזה הושוו מי שנשתטה ומי שהלך למ"ה אבל בגדולים מבן שש והוא אמוד לא דבר רבינו בכאן ובזה חלוק מי שנשתטה ומי שהלך למ"ה וסמך לו רבינו על מ"ש בסוף הלכות נחלות שמי שנשתטה שפוסקין לדקה על ממונו ולא יהיו בניו הגדולים על ו' פחותים מאחר וכבר ביאר רבינו למעלה שהן ניזונין משום לדקה וכ"ש שמוציאין ממנו לדקה וזנין בניו וזה ברור ככ"ל עכ"ל:

כתב הר"ן מלאתי בהלכות ישנות הילכך לגבי מי שנשתטה עבדינן הא והא ולגבי מי שהלך הא והא לא עבדינן כרב חסדא דרבינו הוא לגבי רב יוסף ואף הרמב"ם כתב בסוף הלכות נחלות ומי שנשתטה או נתחרש ב"ד פוסקין עליו לדקה אם היה ראוי ולא ידעתי למה דלרב חסדא דאמר תכשיט נהי דאברייתא קאי איפשר דדבר אחר דאמר מר עוקבא גבי נשתטה ה"נ מפרש ליה אתכשיט שמענו אבל לדקה מנין עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן תתקפ"ח שנשאל על איש שנשתטה והמעות ביד קרובי האשה עדיין אם נאמר תזון היא מן הנכסים והוא מן התמחוי או אם מוציאים ב"ד מידם והשיב דמוציאין דה"א לגבות היא כתובתה כל שהוא אינו יכול לגרש אלא נזונין היא ובעלה ובניהם בת גדולה שהיא חולנית ותובעת מאביה שיפרנסנה כי גרעה מקטנה וגם תובעת שישיאנה עיין בהגהות מרדכי דקידושין (ג): מדברי הרא"ש בתשו' כלל י"ז סימן ז' נראה בהדיא דמי שבא על הפנויה וילדה ממנו בן או בת חייב לזונם וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' מ"א ומיהו כתב דה"מ כשהוא מודה שנולד ממנו אבל אם אינו מודה בכך אפי' נודע שבא עליה והיא טוענת ברי שהיא מעוברת ממנו כיון שאינו מודה לה בזה הרי אפשר שנתעברה מאחר דכי היכי דאפקרה נפשה לגביה אפקרה נפשה לגבי אחרינא (ה)

המדיר

דרכי משה

הוא אבל אין אמן קיימת אין חייב לזונן אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן עד כאן לשונו וע"ל ס"ס זה מתשובת רא"ש וריב"ש דמשמע דלא סבירא ליה כדעת הר"ן: (ב) וכתב המרדכי פרק נערה ע"א פי' ר"י דוקא בשלא התחיל האב לזונן אחר ו' אבל אם התחיל לזונן בניו ובנותיו ניזונין מנכסיו דודאי בהכי ניחא ליה כיון שהתחיל לזונן: (ג) וז"ל שם אף אם היא חולנית וגרע מבת שש אפ"ה לא כפינן ליה אא"כ אמוד לצדקה לפרנסה אלא מכלימין ודוקא במזונות וכן להשיאה לא כפינן ליה אפי' אם אמוד לצדקה לפרנסה אין כופין כמה ליתן ומ"מ כתב שם דמצוה ליתן לבתו הרבה נדוניא כו' וע"ש שהאריך בתשובה וכ"כ בתא"ו נתיב כ"ב ח"ד: (ד) וכ"כ המ"מ פי"ב דאישות ובהר"ן פרק נערה דף תפ"ז ע"ב כתב דבנשתטה מפרנסים אותה אפילו בלא אמוד וכיוצא לדעת דוקא באמוד אף לאחר שש: (ה) ומדברי הר"ן שכתבתי ריש סי' זה משמע דאינו חייב לזונם אלא אגב אמן שהיא אשתו:

וכן

דרישה

לו קרובים שיכולין לפרנסו אין גבאי העיר חייבין לפרנסו אע"ג דקרובים גם כן נותנין בכים ונראה דלק"מ דודאי אם יודע שהבן או קרוביו א"א להתפרנס ממעשה ידיהן אזי לריכין להאכילן שלא ימותו ברעב אלא דעד שיגדלו מסתמא אין להם שום עסק ומשא ומתן מש"ה כופין אותו שיפרנסם משא"כ לאחר שיגדלו יכול האב לומר שיתפרנסו ממעשה ידיהן או ישאלו על הפתחים אבל אם ידוע שא"א להן להתפרנס בשום לד על זה קאמר התם בי"ד שהאב מחויב יותר משאר עניים או קופה של לדקה. ובזה נתיישב דל"ת אהא דכתב רבינו לקמן בסימן ע"ב בשם הרמב"ם ז"ל הבת אוכל האם לעולם כילד היה האב ראוי לצדקה מוליאין ממנו בע"כ וזנין אותה כו' דמדכתב לעולם משמע אפילו לאחר שכבר גדלה וה"ט משום דשם בבת איירי ודרך הבנות להיות כל כבודה פנימה אם"ה מחויב לפרנסה דרך לדקה יותר אפי' לאחר שגדלה ואף שכתב שם אפי' לאחר ששה שנים יש לומר דהאכל אמה קאי ומיהו אינו מוכרח די"ל מ"ש לעולם ג"כ אאכל אמה קאי ולא שיהא האב מחויב לפרנסה לעולם אלא לאחר שתתגדל תתפרנס ממעשה ידיה וכיון אכל אמה וזו"ק:

כתב

פרישה

(ה) **ואם** הלך למ"ה כו' מוכרים מנכסיו נראה דאפילו בתוך שלשה חדשים מיד מוכרים דהכא לא שייך לומר מוקה אין אדם מניח ביתו ריקן דאם אנו רואין שאין בביתו כלום ימותו ברעב דמי יפרנסם ואין זה דומה לאשה שגדולה היא ויכולה לפרנס את עצמה וק"ל:

(ו) **אם** היה רולה כו' ודוקא שאינו אמוד אבל אמוד (וזה שלא כדעת הרמב"ם אף לפי מ"ש עליו המ"מ כמ"ש בסמוך כ"פ) אף שלא בפניו יורדים לנכסיו כ"כ הר"ן עיין בפרק נערה:

(ז) **ונותנין** לה במה שתתקשט רלה לומר אף שבמי שהלך בעלה למ"ה כתב לעיל (בסי' ע) דאין נותנין לה לצורך קישוטין לזו נותנין (אבל מי שנשתטה כו' מפרנסין בניו כו' ול"ד למי שהלך למדינת הים התם כיון שילא לדעת היה לו לצוות אבל נשתטה ילא מן העולם שלא לדעת אמרינן מסתמא ניחא; כו' כ"פ): (ח) **והרמב"ם** כתב דבשניהם ר"ל ההולך למ"ה ומי שנשתטה וכתב מ"ו בזה לא דק דדעת הרמב"ם דוקא באינו אמוד שוים שניהם אבל באמדו מי שנשתטה אפילו יותר מבני שש זנין מנכסיו כן פירש ה"ה וכן פירש הר"ן בפרק נערה ע"ש עכ"ל. וכ"כ ב"י וע"ש שהביא דברי הרמב"ם וה"ה שמפרש דברי הרמב"ם דלא קשה עליו ול"מ:

עב **המדיר** את אשתו מליהנות ממנו אין הנדר חל להפקיע מזונותיה שהרי הוא משועבד לה שאינו יכול להפקיעם ואם אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך (א) והיא מספקת לדברים גדולים ולא לדברים קטנים ואותם הדברים קטנים נוהגין בהם בני אביה מפני שהוא עשיר אבל שאר משפחתה שיש להם עושר כמו שיש לבעלה אין נוהגין בהן אז חל הנדר שהרי אינו חייב לה באלו דברים הקטנים כל זמן שהיא עמו אבל משהדירה ואינה עוד עמו צריך להנהיגה בכבוד בית אביה אף באותן הדברים הקטנים לפיכך אם הדירה (ב) עד ל' יום יפרנסנה באלו הדברים הקטנים ע"י פרנס (ג) שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד (ד) אבל לא יאמר לו להדיא לך ותזון אותה (ה) דא"כ הוה ליה שלוחו (ו) וכן אם הדירה סתם או זמן רב יפרנסנה ע"י פרנס ל' יום דשמא בתוך כך יתיר נדרו אחר ל' יום יוציא ויתן כתובה לר"י כופין אותו בשוטים (ז) ולר"ח אין כופין ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (ח) נדרה שלא תטעום א' מן המינים וקיים

עב המדיר את אשתו מליהנות ממנו אין הנדר חל להפקיע מזונותיה וכו' ואם א"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת לדברים גדולים וכו' בכתובות ר"פ המדיר (דף ע:) המדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס יתר מכאן יוציא ויתן כתובה ומקשה בגמרא וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשעבודיה ומשני באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך א"ה פרנס למה בדלא ספקה אי בדלא ספקה הדרא קושיא לדוכתא א"ר אשי במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים הני דברים קטנים ה"ד אי דרגילה בהו הא רגילה בהו ואי דלא רגילה בהו פרנס למה לא צריכה דרגילה בבי נשא וקא מגלגלת בהדיה דאמר' ליה עד האידנא דלא אדרתן גלגלינא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך ומ"ש עד ל' יום עד ל' יום לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא וכתב הרא"ש הא דקאמר השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך ואף ע"ג דאינה יורדת עמו ואם כן הרי משועבד לה לדברים שהיתה רגילה בהו בבי נשא היאך חל הנדר וי"ל דהא דאינה יורדת עמו בדברי' של בני משפח' שיש להם עושר ושאין להם עושר שוין בו אבל הנך דברים קטנים דרגילה בהו בני נשא לפי שהיה עשיר אבל בני משפחה שאין להם עושר אלא כמו שהיה לבעלה אינם רגילים באותם דברים קטנים יש לה לגלגל עמו כל זמן שהיא אצלו הילכך חל הנדר אבל כשהדירה ואינה עוד אצלו חייב להנהיג בכבוד בית אביה הילכך אמרה ליה השתא דאדרתן לא מגלגלינא בהדך עכ"ל והוא מדברי התוספות ואהא דתנן יעמוד פרנס מקשה בגמרא ופרנס לאו שליחותיה קעביד אמר רב הונא באומר כל הזן אינו מפסיד וכתבו התוספות והרא"ש והר"ן בשם רשב"ם שדקדק מסוגיא דגמרא דדוקא כה"ג דקאמר כל הזן אינו מפסיד בלשון רבים הוא דשרי במודר הנאה אבל למימר ליהידאה אם תזון לא תפסיד הוא דמחזי כשלוחו ע"כ (א) ומשמע לרבינו דדוקא לומר ליחידאה אם תזון לא תפסיד הוא דמיחזי כשלוחו אבל כשאומר כל הזן אינו מפסיד אף על פי שאומר כן ליחידאה לא מיחזי כשלוחו כיון שבלשון רבים הוא אומר לפיכך כתב להתיר על ידי פרנס שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד:

ומ"ש וכן אם הדירה סתם או זמן רב יפרנסנה על ידי פרנס ל' יום וכו' שם אמר רב ל"ש אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה פירוש במפרש שפירש ל' יום ושמואל אמר אפי' בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו ופסקו הפוסקים כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני ומ"ש אחר ל' יום יוציא ויתן כתובה לר"י כופין אותו בשוטים ולר"ח אין כופין מחלוקת ר"י ור"ח כתבוהו התוספות והמרדכי בר"פ המדיר (ע:) ובפרק הבא על יבמתו: ומ"ש ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל הוא בפרק הבא על יבמתו ובסימן קנ"ד כתב רבינו דברים אלו בארוכה ושם אכתוב דעות הפוסקים בדין זה והרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות אישות כלשון הזה המדיר את אשתו מליהנות לו וכו' ממתינים לו ל' יום ובאותם הל' יום תהיה היא עושה ואוכלת ויהיה אחד מחבירו מפרנס אותה דברים שהיא צריכה להם יותר על מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה מספיקין לה לכל ע"כ וכתב הר"ן על זה ודבריו תמוהים בעיני הרבה דהא בגמרא אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אלא באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כמי שאומר לה מ"ה מסקינן לה דוקא באומר לה ובמספקת לדברים גדולים ובמגלגלת בהדיה לדברים קטנים ומדבריו נראה דאפילו בשאין מעשה ידיה מספיקין ולא איתגלגלת בהדיה חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו א"ל צאי וכו' מצי מדיר לה ואילו בגמ' אמרינן דנהי דבאומר מהני כי לא אמר משעבד לה ולאו כל כמיניה למימר איני נותן מזונות ושהיא עצמה תעכב מעשה ידיה ודכותה גבי אשה אף על פי שהיא יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה אינה יכולה לומר איני עושה בלבד ושהוא מעצמו יעכב מזונות דהא תנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להתיר ואין לך אומרת איני עושה גדול מזה וצ"ל שהביאו לומר כך משום דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודא דידה והיינו טעמא משום דלא צריך לאלומיה דע"כ או יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ומש"ה ס"ל ז"ל דתנא דקונס שאני עושה לפיך א"צ להפר היינו משום דס"ל דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה וכי אמרינן הכי לעיל בפרק אעפ"י (נט:) היינו כר"י בן נורי דס"ל דהשתא לא חייל נדרא ולבתר הכי חייל ומש"ה ע"כ אצטרכינן לאסוקי דקונמות כקדושת הגוף דמו ואלמוה לשעבודיה דבעל כדאיתא בסוגיין דאף על פי דוק ותשכח אבל לת"ק דאמר א"צ להפר נקטינן מילתא כפשטא דסבירא ליה דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד וכי פרכינן והתנן קונם וכו' הכי פרכינן לימא מתניתין דלא כת"ק דהתם וכל הך סוגיא לפרוקי ת"ק דהתם אמתניתין איתאמרה אבל לדידן דקי"ל כר"י בן נורי דקונמות מפקיעין מידי שעבוד לא צריכין לכל הני הוויי ולא קשיא לן מידי משום דשעבודא דידיה הוא דאלמוה דאם לא כן יצטרך לגרש בע"כ והאיש אינו מוציא אלא ברצונו אבל שעבודא דידה אמאי צריכינן לאלומיה הא ביפר או יוציא ויתן כתובה סגי שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה ובכך עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן עכ"ל (ב): כתב ה"ה דע שדין משנתינו אינו אלא בשלא הדירה אלא מנכסיו אבל אם הדירה אף מתשמיש יתר משבת יוציא ויתן כתובה כמ"ש פי"ד וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף רל"ב וכ"כ דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל: נדרה שלא תטעום אחד מכל המינים וקיים לה הוא וכו' · משנה שם (דף ע·) המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות יוציא ויתן כתובה ובגמרא (דף עא) מתיב מינה לשמואל דאמר דאפילו בסתם עד שלשים יום יעמיד פרנס קשיא מתניתין דהכא קתני יוציא ויתן כתובה כלומר מיד יוציא ולא ימתין כלל ושני הכ"ע שנדרה היא וקיים לה הוא וסבר ר"מ הוא נותן אצבע בין שיניה ופרש"י שנדרה היא · ומה יש לו עוד להמתין אי ניחא לה לדידה למיסקל כתובתה ומיפק לא תבקש פתח לנדרה אבל היכא דאדרה איהו כגון מליהנות לו

עב המדיר את אשתו וכו' עד הדברים הקטנים משנה וגמרא ר"פ המדיר וע"פ מה שפי' התו' והרא"ש ובגמרא מפורש דהא דאין הנדר חל להפקיע מזונותיה אינו אלא באשתו נשואה אבל בארוסה חל הנדר ואם נשאה אח"כ א"צ להעמיד לה פרנס דהא סברה וקיבלה ואיכא לתמוה למה לא כתבו רבינו: **ומ"ש** ולפיכך אם הדירה עד שלשים יום וכו' שם במשנה ומפרש טעמא בגמ' דעד שלשים לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא:

ומ"ש יפרנסנ' ע"י פרנס שיאמר לו כל הזן וכו' משמע דאפי' ליחיד שרי ליה למימר כיון שאומר בלשון רבים כל הזן וכו' אבל אם אמר ליחיד בלשון יחיד אם תזון לא תפסיד מיחזי כשלוחו והכי משמע להדיא מדברי התוספות והרא"ש והר"ן לשם ע"ש רשב"ם וכן כתב רבינו בי"ד סוף סימן רכ"א · ואיכא לתמוה על מ"ש רבינו כאן אבל לא יאמר לו להדיא לך ותזון אותה דא"כ ה"ל שלוחו דהא עדיפא מינה נמי אסור כגון דא"ל אם תזון לא תפסיד כ"ש באומר להדיא לך ותזון ונראה דרבי' דיקדק בדברי התו' והרא"ש על שם רשב"ם דאין לו ראיי' מסוגיית התלמוד אלא דאסור לומר ליחיד אם תזון לא תפסיד דמחזי כשלוחו מיהו אם אמר ליחיד אם תזון לא תפסיד והלך היחיד וזן אות' חייב הבעל לשלם ולא קעביד איסורא מאחר שלא עשאו שליח להדיא ואיסורא דקעביד לכתחילה דא"ל אם תזון לא תפסיד כבר עביד ליה וכדי להורות דין זה כתב רבינו תחלה שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד ומדיוקא שמעינן דדוקא כל הזן דקאמר בלשון רבים הוא דשרי אפילו לכתחילה אבל בלשון יחיד אסור ואח"כ כתב אבל לא יאמר לו להדיא לך ותזון אותה דא"כ ה"ל שלוחו וכשישלם לו עובר על הנדר ודיעבד נמי אי אפשר לו לשלם אלא א"כ ימצא פתח לנדרו תחלה ומדיוקא שמעינן דדוקא כדא"ל להדיא לך ותזון אותה אבל באומר אם תזון לא תפסיד איסורא דקעביד עביד אבל חייב לשלם לו מיד אפילו לא ימצא פתח לנדרו כיון דלא הוה ליה שלוחו ולא קעביד השתא איסורא כנ"ל ליישב דברי רבינו מיהו בי"ד סימן רל"ה לא כתב האי אבל כו' ע"ש:

ומ"ש וכן אם הדירה סתם או זמן רב וכו' פסק כשמואל בדיני לגבי רב דקאמר התם אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וכן פסקו הפוסקים משמע ליה לרבינו דה"ה במדירה לזמן רב יותר משלשים יום וטעמו דהא במדירה בסתם לעולם משמע כמבואר ביורה דעה בסימן רי"ט ואפילו הכי צריך להמתין שלשים יום ויעמיד פרנס א"כ כשהדירה בפירוש לזמן לא גרע וכך הוא דעת הרמב"ם ספי"ב דאישות: **ומ"ש** אחר ל' יום יוציא ויתן כתובה לר"י כופין וכו' מחלוקת זה יתבאר בס"ד בסימן קנ"ד: והב"י הביא דברי הרמב"ם דאפילו במדיר אשתו בסתם מליהנות לו ולא א"ל צאי כו' נמי כל זמן שמעשה ידיה מספיקים חל הנדר והביא דברי הר"ן שמיישב דבריו ומשמע לשם דדוקא מדיר אבל מקדיש נכסיו אין אשתו ניזונית וכתב ה' המגיד שכל זה לא מיירי אלא שלא הדירה רק מנכסיו אבל אם הדירה אף מתשמיש יותר משבת אחת יוציא ויתן כתובה עכ"ל: **נדרה** שלא תטעים וכו' גם זה פ' המדיר והכי פי' ל"ת אם לא תלאה נדרה בדבר אחר אלא שאמרה קונם מין פרי עלי דפשיטא דיוציא מיד ולא אמרינן שתמתין כדי שתמצא פתח לנדרה כמו שפרש"י דכיון דהיא נדרה וניחא לה למשקל כתובה לא תבקש פתח לנדרה והתוס' פירשו דבנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפילו יום אחד ומיירי בנדרה כל זמן שהיא תחתיו דאם נדרה סתם דלעולם משמע מה תרויח במאי שיוציא ומאי אינה יכולה לסבול אלא אפילו תלאה בתשמיש דהוה אמינא תהנה ותיאסר בתשמיש ז' ימים כמו בנדר הוא קמ"ל דאפילו הכי יוציא ויתן כתובה מיד וה"ט דקסברא מיסנא הוא דקא סני לה כיון שקיים לה או שמע ולא הפר וכיון דסבורה שלא יתפייס עוד לא תקנו חכמים שימתין הואיל דקשה לה אבל כשהוא מדירה יקיים ז' ימים דגמרינן מנדה דכיון דאשכחן דאורח ארעא לשהות ז' ימים בנדה הכי נמי תמתין ז'

דרכי משה

עב (א) וכן הוא בי"ד סי' רכ"א : (ב) וע"ש בדברי הר"ן שהאריך בזה ריש המדיר ומשמע שם דדוקא מדיר אבל הקדיש נכסים אין אשתו ניזונת : ובהר"ן

פרישה

סי' עב (א) **והיא** (מספקת לדברים גדולים דאי מספקת גם לדברים קטנים א"כ פרנס ואם אינה מספקת אפי' לדברים גדולים או אין הנדר חל דמשועבד לה כדלעיל בסימן ס"ט כ"פ) (ואותן הדברים קטנים כו' פירוש דאם כל משפחתה אפי' העניים נוהגים בדברים [illegible]

במפרש שפירש שלשים יום יעמיד פרנס כ"פ) הואיל שלא נתן זמן לנדרתו ואם כן מה לי שיוציאנה עכשיו או לאחר זמן אלא כשמואל סבירא לן דאמר שאין צריך להוציא מיד דשמא בתוך כך יתיר נדרו : (ז) **ולר"ח** אין כופין כ"כ התוספות בשמו ר"פ המדיר וז"ל דאמר שמואל [illegible]

(ו) **וכן** הדירה סתם או זמן רב [illegible]

וקיים לה הוא (ט) או שאמרה לו הנאת תשמישך עלי אם אוכלנו (י) אפי' הוא רע ולא טעמה אותו מעולם (יא) יוציא מיד ויתן כתובה (יב) ואם הוא הדירה שאמר לה הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו המין (יג) יקיים ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובה (יד) [א] כתב הרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה לישב עמו ולא תאכל מאותה המין תשב (ג) ואם הוא אומר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי הוא היה לו להתיר וקיימה לה מרצונו :

עג **כסותה** כיצד חייב להלבישה לפי כבודו ואמרו חכמים בעני שבישראל שיתן לה בגדים (א) ששוים נ' זוז מכסף מדינה שהם ו' דינרין ורביע של כסף ולא יתן לה שחקים בימות הגשמים (ב) ולא חדשים בימות החמה אלא נותן לה חדשים בימות הגשמים (ג) והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים שהם [א] מותר הבלאות הן שלה להתכסות בימי נדותה וכיפה לראשה וחגור למתניה (ד) לשנה (ה) ומנעלים חדשים ממועד למועד (ו) וכתב הרמב"ם בד"א ימים ההם ובא"י אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר יש מקומות שהבגדים ביוקר ויש מקומות שהן בזול אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן בגדים הראויין ליתן לה לימות הגשמים ולימות החמה כסות שלובשת כל אשה בעלת בית באותו מדינה ובכלל הכסות שהוא חייב לה כלי בית ומדור שיושבת בו ומה הן כלי בית (ז) מטה מוצעת (ח) ומפץ ומחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתייה כגון קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן המדור שנותן לה בית של ד' אמות (ט) ותהיה רחבה חוצה לו כדי להשתמש בו ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ועל פדחתה ופוך ושרק וכיוצא בהן כדי שלא תתגנה עליו בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי עושרו וכבודו ואפי' אם היה לו כדי לקנות לה כלי רקמה וכלי זהב כופין אותו וכן שכר המדור וכלי הבית והתכשיט הכל לפי עושרו וכבודו (י) ואם קצרה ידו ליתן אפי' עני שבישראל (יא) כופין אותו להוציאה ותהיה עליו הכתובה חוב עד שיעשיר ולא האשה בלבד אלא בניו ובנותיו הקטנים עד בני שש חייב ליתן להם כסות המספיק להם וכלי בית ומדור לשכון בהם ואינו נותן להם לפי עושר אלא לפי צרכם זה הכלל [ב] כל מי שחייב במזונותיו בין בחייו בין במותו

ב"ח

ז' ימים דשמא בתוך כך מייתיב דעתיה :

כתב הרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא אם הוא רוצה נישב עמה ולא תאכל וכו' כצ"ל וכן הוא ברמב"ם פי"ב דאישות ורצונו לפרש דאין פי' מה שאמר יוציא ויתן כתובה דיוציא בע"כ אפילו הוא רוצה לקיימה הואיל וקשה לה ואינה יכולה לגור אצלו אפילו יום אחד דליתא אלא אם הוא רוצה לישב עמה וכו' תשב ואינה יכולה לכופו שיוציא מיד ואם הוא אומר אי אפשי באשה נדרנית ומשום הכי לא הפרתי לה יוציא ויתן כתובה ומשמע מ"ש הר"ן בזה דדין זה שכתב הרמב"ם לאו דוקא הכא אלא ה"ה בכל מקום שאמרו יוציא משום נדר עיין בדבריו הביאו ב"י :

עג כסותה כיצד חייב להלבישה לפי כבודו פירוש לפי עשרו דאעפ"י שאביה עני מ"מ כיון שהוא עשיר צריך להלבישה כראוי לפי עשרו וכבודו ואפילו לקנות לה כלי רקמה וכלי זהב כופין אותו כדכתב הרמב"ם ומביאו בסמוך וכל זה מדדרשינן בעלייתו של בעל עולה עמו ואינה יורדת עמו ומשום דלא אשכחן הך דרשא אלא גבי אשתו ולא גבי בניו על כן פסק דאפילו עשיר ומכובד אינו חייב ליתן כסות לבניו אלא המספיק להם לפי צרכם לא לפי עשרו :

הדירה

ב"י

לו ימתין שמא ימצא פתח לנדרו : וקסבר הוא שקיים לה נתן אצבע בין שיניה והשיכה לפיכך יתן כתובה וסתם מתניתין ר"מ עכ"ל והתוספות כתבו דמיירי בנדרה מן הפירות כל זמן שהיא תחתיו ואם נדרה לעולם מה תרויח במה שיוציא ואף על גב דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפי' יום א' ע"כ :

ומ"ש או שאמרה לו הנאת תשמישך עלי אם אוכלנו יתבאר בסמוך : ומ"ש אפילו הוא רע ולא טעמה אותו מעולם כן כתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה דהכי איתא בתוספתא ובירושלמי וגם הרא"ש כתב תוספתא זו : **ומ"ש** ואם הוא מדירה שא"ל הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו המין יקיים ז' ימים וכו' וכן מ"ש לעיל בסמוך באמרה לו הנאת תשמישך עלי אם אוכלנו יוציא מיד ויתן כתובה שם (דף עא.) וסבר רבי יוסי במדיר את אשתו שלא תתקשט יוציא ויתן כתובה בעניות שלא נתן קצבה אלמא בעל מאי מיפר ורמינהו אלו דברים שהבעל מיפר נדרים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט אמר רבי יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש הב"ע בדברים שבינו לבינה הניחא למ"ד בדברי' שבינו לבינה הבעל מיפר אלא למ"ד אינו מיפר מאי איכא למימר אלא הב"ע דתלינהו לקשוטי בתשמיש המטה דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט · ופריך אמאי יוציא מיד ימתין שבת אחד כדין המדיר את אשתו מתשמיש המטה ומשני ה"מ היכא דאדרה איהו דסברה מירתח רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל היכא דנדרה איהי ושתיק לה סברה מיסנא הוא דסני לי כלומר וכיון שאינה סבורה שיתפייס עוד לא תקנו חכמים שתמתין הואיל וקשה לה : וכתב הר"ן והאי יוציא דתנן משמע ליה יוציא בע"כ אפי' רוצה לקיימה מטעמא דמיסנא הוא דסני לי אלא שראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב בפי"ב מהלכות אישות נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות וכו' אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות תשב ואם אמר איני רוצה באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי היה בידו להפר והוא קיים לה ברצונו ע"כ ודקדק כן מדאמרינן גבי האשה שנדרה בנזיר ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה וכבר כתבו דלאו דוקא אלא ה"ק ואם אמר הבעל אי אפשי באשה נדרנית ומש"ה לא הפר יוציא ויתן כתובה עכ"ל ורבינו הביא דברי הרמב"ם בלא חולק : **כתב** ה"ה בפי"ב דע שבכל מקום שתראה המדיר את אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר הריני אוסר עליך שלא תעשי כך אין בדבריו כלום וזה פשוט עכ"ל :

עג כסותה כיצד חייב להלבישה לפי כבודו ואמרו חכמים בעני שבישראל שיתן לה בגדים ששוים חמשים זוז מכסף מדינה שהם שש דינרים ורביע של כסף ולא יתן לה שחקים בימות הגשמים וכו' עד ממועד למועד משנה בפרק אע"פ (דף סד) : וכתב הרמב"ם בד"א בימים ההם ובא"י אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר וכו' עד סוף הסימן הכל בפי"ג מהלכות אישות וכתב עוד שם וכל שב"ד מוכרין למזונותיו מוכרין נמי לכסותו וכלי ביתו ומדורו (א) וכתב הרב המגיד בד"א באותן הימים וכו' מתבאר בגמרא דאין כל המקומות שוים ואמרינן שם (סה:) גבי מנעלים האי תנא במקום הרים קאי ודבר פשוט הוא וכתב רבינו בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית הוא שמדבר באשת עני : **ומ"ש** וכלי אכילה וכו' בירושלמי נותן לה פך ושמן ונר ופתילה וכוס וחבית וקדרה וכן בתוספתא : ומ"ש והמדיר ששוכר לה וכו' פשוט הוא שיש לה מדור ואמרו בפרק הנושא (דף קג.) משתמשת במדור כדרך שמשתמשת במדור בחיי בעלה וידוע שאין בית פחות מד' על ד' : ומ"ש וכן מחייבין אותו ליתן לה תכשיטים וכו' זה נלמד מדין מי שהלך למ"ה שנחלקו בפרק שני דייני גזלות (דף קז:) אם יש לה תכשיט אלמא דלכ"ע בפניו יש לה תכשיט ופשוט הוא : **ומ"ש** בד"א בעני וכו' משנה בפרק אף על פי (דף סד:) : ומ"ש ואם קצרה ידו ליתן לה וכו' זה נלמד ממה שנחלקו רב ושמואל באומר איני זן ואיני מפרנס ומשמע דבעני ד"ה כיון שאין יכולין לכופו כופין אותו להוציא כמו שכתבתי בפי"ב בדין המזונות ומ"ש ולא האשה בלבד וכו' זה פשוט שהפרנסה והכסות הרי הן כמזונות וכן הזכירו בהרבה מקומות בגמרא פרנסה בכלל מזונות וכתב רבינו ואינו נותן להם כפי עשרו לפי שלא הוזכר חילוק בין העשיר לעני אלא באשה ופשוט הוא : **ומ"ש** זה הכלל וכו' כן מוכיח בפרק מציאת האשה שהבנות אף ע"פ שאין בלשון התנאי אלא תהוין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי שיש להם

דרכי משה

(ג) ובהר"ן ריש המדיר ע"א דף תק"ג דה"ה בכ"מ שאמרו שיוצאת משום נדר : **עג** (א) ועיין לעיל סי' ג' כתבתי דנותנין לה עץ לבשל מאכלה ונר להדלקה :

עיין

דרישה

סי' עב [א] **כתב** הרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה שתשב עמו כו' כצ"ל ופירושו אם הוא רוצה שהיא תשב עמו וכן משמע מדברי הר"ן וב"י מביאו שכ"כ ולשון הרמב"ם בעצמו מורה גם כן ע"ז מדכתב ואם הוא אומר אי אפשי כו' משמע שקודם זה מיירי שהוא רוצה בה וק"ל ולפ"ז יסלוק (עיין בק"ש בי"ד דלכאורה יש לומר דל"פ רבינו עם הרמב"ם בזה) הרמב"ם על רבינו שכתב לפני זה בנדרה היא וקיים הוא שיוציא מיד ויתן כתובה משמע בע"כ יוציא והרמב"ם סבר שברצונו תליא מילתא והוה לכתוב והרמב"ם כתב כי היכי שנשמע מינה שהיא פליג על סברתו מיהו אין זה כל כך קושיא שכמה פעמים כתב ב"י על דברי רבינו שלא דקדק בזה וכתב לשון כתב פלוני אף במקום שיש פלוגתא ולפעמים בהיפך . ודע שהרמב"ם לא כתב בהדיא דינו הנ"ל שברצון הבעל תליא מילתא לקיימה או להוציא וליתן לה כתובה כ"א בנדרה שלא לאכול אחד מהפירות ובנדרה מהיין ובגמרא פרק המדיר דף ע"א איתא שם בברייתא בנדרה מהיין כדברי הרמב"ם ומשם למד הרמב"ם לכתוב כן בנדרה מהפירות כמ"ש ה"ה והר"ן · והוא נלע"ד דדוקא בנדרים כאלו שלא תלאן בתשמיש סבירא ליה הכי אבל אם נדרה ותלאו בתשמיש וקיים לה הוא גם הרמב"ם מודה דלאו ברצונו תליא מילתא אלא דצריך להוציאה מיד ויתן לה כתובה מטעם דסברה מיסנא סני לי וא"א לה לעמוד עמו וסבירא ליה דדוקא בתלאה בתשמיש שבו האישות תלוי שייך לומר מיסנא סני לה אבל אם לא תלאה בתשמיש אלא נדרה סתם שלא תאכל פירות אין שייך שנאמר כ"כ אף אם שמע ולא היפר לה ומש"כ גם רבינו לא הביא דברי הרמב"ם כ"א בנדרה מלאכול אחד מהמינין ולא על נדרה מלהתקשט או לילך אל בית אביה או לבית אבל או לשאל כלים משכיניה שבכל אלו נדרים צריך לתלותן בתשמיש דאם לא אינו יכול להפר לה ושם לא כתב דברי הרמב"ם מטעם כדכתיבנא דבתלאו בתשמיש מודה הרמב"ם דצריך להוציאה בע"כ . אלא שמצאתי להר"ן שכתב בפרק המדיר ד' תק"ב האי יוציא דתנן משמע לו יוציא בע"כ אפילו רצה לקיימה מטעמא דמיסנא סני לי אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב בפי"ב מה"א נדרה היא שלא תאכל אחד מכל הפירות כו' וב"י הביאו ע"ש ש"מ להר"ן דאף בתלאה בתשמיש דשייך לומר מיסני סני ס"ל להרמב"ם דברצון הבעל תליא מילתא ולא ידעתי מנין לו להר"ן הא לפרש דברי הרמב"ם כן ועיין בקונטרס שלי שהארכתי (בי"ד סי' רל"ה כ"פ) :

סי' עג [א] **מותר** (הבלאות הם שלה אע"ג דמותר המזונות הם של בעל בלאות שאני דצריכה להתכסות בימי נדותה שלא תתגנה על בעלה ולכן מותר בלאות דאלמנה ניזונת מנכסי יתומים כדלקמן הם של יורשים גמרא כ"פ) : [ב] **כל** מי שחייב במזונותיו כתב הרמב"ם פי"ג דאישות וכל שב"ד מוכרין למזונותיו מוכרין נמי לכסותו וכלי ביתו מדור כ"פ) :

כתב

פרישה

(ט) **או** שאמרה לו הנאת תשמישך ופירוש וקיים לה הוא אבל אם אמרה הנאת תשמישי עליך אינו אל דמשועבדת לו כמ"ש בהדיא בסימן ע"ו.
(י) **אפילו** הוא רע כו' קאי נמי אנדרה שלא תטעום אחד מן המינים : (יא) **יוציא** מיד ויתן כתובה דהואיל דהוא קיים נדרה הוא נתן אצבע בין שיניה : (יב) **ואם** הוא הדירה שאמר לה הנאת כו' אבל לא תלאו בתשמיש אין בידו לאוסרה אפירות שאינם שלו ודוקא שאמר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך אינו אל שהוא משועבד לה כמו שכתוב בהדיא בסימן ע"ו : (יג) **יקיים** שבעת ימים כאילו הדירה מתשמיש סתם דאמרינן יקיים שבעת ימים כב"ה דאין לה צער אם עומדת שבעת ימים בלא תשמיש (דגמרינן מנדה דטמאה שבעת ימים וכך דרכה להיות בלא בעל גמרא פרק אע"פ כ"פ) ובתוך כך שמא ימצא פתח לנדרו ולכן לא יוציאנה מיד שאפשר לה לאכול מיד מאותו מין פירות ותיאסר בתשמיש עד ז' ימים שאין לה צער כ"כ · ולא דמי להיכא שנדרה איהי ותלאה בתשמיש וקיים לה איהו דאמרינן יוציא מיד ויתן כתובה מטעם דסברה מיסנא סני לה דהכא סברה מירתח רתח עילאי והשתא מותיב דעתיה ויתיר נדרו אבל בנדרה היא וקיים הוא ליכא למימר הכי שאין סברה דבאותו פעם כשנדרה מתרמי שהיה כועס עליה וק"ל · וכללא דמילתא שלעולם לא אמרינן שתבקש פתח למצוא לו היתר ומש"כ כשנדרה היא וקיים הוא ולא תלאה בתשמיש אף על גב דלא שייך שסברה מיסנא סני לה כמ"ש ואפ"ה יוציא מיד משום שא"א לה בלא אותו מין שעה א' ולא אמרינן שימתין דילמא תמצא פתח לנדרה ולא כרש"י : (יד) **כתב** הרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה שתשב עמו ולא כו' כצ"ל ופירושו אם הוא רוצה שהיא תשב עמו ולא כו' הרשות בידו שברצונו תליא מילתא ולא אמרינן שיוציא אלא אי אמר אי אפשי באשה נדרנית ואינו רוצה שתשב עמו וגם לא ירצה ליתן לה גט משום שאז היה צריך ליתן לה כתובה ואז אמרינן לו שיתן לה גט מיד ויתן לה כתובה או שתשב עמו ועל"ר :

סי' עג (א) **ששים** נ' זוז כו' דהיינו ו' דינרים ורביע זוז הוא ל' גמרא קראו לדינר מדינה זוז . ודינר של צורי לא נקרא בשם זוז ולכך הוא וכתב שהם ו' דינרין וכבר נתבאר שכסף צורי הוא כולו של כסף משא"כ דינר מדינה שהם ז' חלקים נחשת וחלק אחד כסף כדלעיל סימן ס"ז : (ב) **ולא** חדשים בימות החמה דחדשים מחממין וראויין לימות הגשמים והשחקים הם ראויים לימות החמה : (ג) **והיא** מתכסה בבלאותיהן ר"ל מתכסה לשון כסות כלומר לובשת הבלאות בימות החמה · (והשחקים שהם מותר הבלאות פירוש אף כשיקנה לה חדשים מ"מ השחקים שלה להתכסות כו' כ"פ) : (ד) **לשנה** קאי אתרווייהו אכיפה ואחגור : (ה) **ומנעלים** חדשים כו' ז"ל בגמרא ס"פ אע"פ תנא שליש ערטלאי ורמי מסאני ופרש"י הרי היא מוכסעת וערומה (והפסיט מתרגמינן ושלא כ"פ) שאין לה חליפות בגדים אלא משנה לשנה ומנעלים קאמר ממועד למועד ומשני תנא במקום הרים קאי דלא סגי בלא תלתא זוגי מסאני והגב אורחים קמ"ל דתיתביכהו ניסלים במועד כי היכי דנכסי לה שמחה בגווייהו עכ"ל : (ו) **וכתב** הרמב"ם בד"א בימים ההם כו' מכאן עד סוף הסימן הוא מדברי הרמב"ם בפרק י"ג מה"א : (ז) **ומ"ש** שנותנין לה מטה מוצעת מבעלה עני ק"ק מ"ש מלענין סידור בעל חוב שנתבאר בח"מ סי' צ"ז שאין נותנין לה מטה מוצעת ע"ש אלא מטה מוצעת לעשיר ליתן עליה עיין שם : (ח) **מפץ** רך ממחצלת : (ט) **ותהיה** רחבה פירוש אצר שאחורי הבית קרוי רחבה : (י) **ואם** קצרה ידו ליתן אפילו כעני שבישראל כצ"ל וכ"ה במיימוני : (יא) **כופין** אותו להוציאה כו' כדין מזונות דלעיל בסימן ע' ואע"ג דשם לענין מזונות כתב דאין כופין אלא אם אין לו לאם ליתן לה אבל אם יש לו ליתן לה לאם אין כופין אשאר מילי מזונות דקשב שם דפוסקין לה · י"ל דענייני כסות ודירה דקא חשיב כאן הם מוכרחין לה וא"א לה זולתן משא"כ

ענין

להם לבוש וכסות : ומ"ש מקום שדרכן שלא תלא אשה לשוק בכפה שעל ראשה בלבד וכו' כבר נתבאר למעלה שהכל לפי מנהג המקום כמו שהוכיח בפרק אף ע"פ ולא הוצרך רבינו לפרש בזה אלא לומר אף על פי שהן עומדות בבית שאין יוצאות לשוק חייב ליתן לה שהרי צריכה היא לילך לבית האב וכיוצא בה :

ומ"ש אבל גנאי היא לאשה וכו' בבראשית רבה כשמזכיר גנותן של נשים אומר יצאנית הם שנאמר ותצא דינה ואמרו רבותינו בספרי פרשה כי תצא גבי נערה המאורסה פרלה קוראה לגגב : **ומ"ש** ויש לבעל וכו' כך אז"ל במדרש וכבשוה וכבשה כתיב מלמד שהאיש דרכו לכבש האשה שלא תהא יצאנית : **כתב** הרשב"א בתשובה על מי שלוה על כסות אשתו ואבדם בקוביא והאשה באה להוציא כסותה מיד המלוה בלא כלום ולומר שהבעל הוציאו מביתה שלא מדעתה ומאן לימא לן שאין הבעל יכול למכור ולמשכן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה כמה ששנינו (ערכין כד ·) המקדיש את נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו וכו' והאריך בדבר ובסוף כתב וכ"ש בנדון שלפנינו דמאן לימא לן דלא אפקיה מדעתיה למשכוניה משום רווח ביתה ועוד דשפיר קא אמרה שאף בזה יש משום תקנת השוק עכ"ל (ב) ועיין במרדכי סוף פרק האומנין (ג) :

עד הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש וכו' בפרק המדיר (ע ·) תנן המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינים יוציא ויתן כתובה רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה ובעשירות ל' יום וכבר כתבתי בסימן ע"ב דבגמרא מוקי לה כדתלינהו לקשוטיה בתשמיש דאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ופריך ותתקשט ותאסר אי לב"ש ב' שבתות אי לב"ה שבת אחד ופרש"י אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה תתקשט ותאסר וה"ל כמדיר את אשתו מתשמיש ותנן בפרק אע"פ לב"ש ב' שבתות ולב"ה שבת אחד ומשני ה"מ היכא דאדרה איהו דסברה מירתח רתח עילואי והשתא מותיב דעתו אבל היכא דנדרה איהי ושתיק לה סברה מיסנא הוא דסני לי: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפי"ג מהלכות אישות וטעמו מפני שהוא פוסק כרבי יוסי משום דשקלו וטרו אמוראי אליביה דגרסינן בגמרא אהא דתנן רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה וכמה קצבה אמר רב יהודה אמר שמואל י"ב חדש רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן י' שנים רב חסדא אמר אבימי רגל שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל ופרש"י וכמה קצבה כלו' אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא וכתב הר"ן הרי"ף השמיט כל זה משום דאליבא דרבי יוסי אתמר וכתב מתניתין כצורתה ומשמע דס"ל דלא קי"ל כרבי יוסי אלא כת"ק דפליג עליה ואע"ג דהני אמוראי שקלי וטרי אליבא דרבי יוסי לאו משום דס"ל כותיה אלא משום דצריכי לפרושי מלתיה לתת קצבה כמה אבל ר"ח פסק כרבי יוסי וכר' יוחנן דאמר י' שנים ומשמע דטעמיה משום דשמואל ור"י הלכה כר"י ואיכא מ"ד דהלכתא כרב חסדא והרמב"ם ז"ל פסק כרב יהודה אמר שמואל ומשמע דטעמיה משום דאמר מילתא מציעתא דר"י קאי כותיה דלא אמרינן זמן מועט מזה ורב חסדא קאי כותיה דלא אמרינן זמן מרובה מזה עכ"ל וגם ה"ה נתן טעם זה לדברי הרמב"ם ז"ל : ומ"ש רבינו שהרמ"ה כתב רגל אחד יקיים הדבר פשוט שהוא פוסק כרבי יוסי וכרב חסדא דהוא בתרא · והרא"ש השמיט כל מחלוקת האמוראים ולא כתב אלא מתניתין כצורתה משמע דס"ל דהלכה כת"ק וכדעת הרי"ף ז"ל וזהו שכתב רבינו וכאשר כתבתי כן נראה לא"א הרא"ש ז"ל : אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו כדי שלא תשאילם ולא תשאל מהם וכו' שם (דף עב ·) אמר רב כהנא המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור יוציא ויתן כתובה מפני שמשימה שם רע בשכנותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל נפה וכברה וריחים ותנור ושלא תארוג בגדים נאים לבניו תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכניו וכתבו התוספות המדיר את אשתו שלא תשאל וכו' תימה דע"כ לא מיירי הכא בנדרה היא וקיים לה דהא קתני סיפא וכן היא שנדרה ואיהו לא מצי לאדורה אא"כ תלה בתשמיש ואם כן לשמואל למה יוציא לאלתר ותשאל ותאסר לב"ה שבת אחד וי"ל שלעולם שלא תלה בתשמיש אלא כגון שאסר על עצמו הנאת שאלתה ואינה יכולה בשביל זה לשאול ולא תשאיל שאסר הנאת כליו שלא תוכל להשאילם עכ"ל ועל פי זה כתב רבינו אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו : ומ"ש עוד רבינו או שאמרה היא קונם תשמישך אם אשאל משכיני כלים וכו' ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה כבר נתבאר הטעם בתחלת סי' זה דכל שנדרה היא וקיים לה איהו סברה מיסנא הוא דסני לי ומש"ה יוציא מיד ויתן כתובה: **ומ"ש** ואם אמר הוא קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים וכו' יוציא לאחר ז' ימים ויתן כתובה מבואר בדברי התוספות דבתלה בתשמיש לא יוציא עד שיעבור שבת דהוי כמדירה מתשמיש והכי אמרינן בהדיא בגמרא וכמו שכתבתי בתחלת סי' זה :

ומ"ש ואם היא אסרה כלי תשמיש שכניה עליה כדי שלא תשאל מהם וכו' מבואר דהיינו סיפא דמימרא דרב כהנא שכתבתי בסמוך : ומ"ש והוא אינו יכול להפר שאין זה דברים שבינו לבינה היינו

במותו חייב ליתן לו כסות וכלי בית ומדור ודין בעל עם אשתו בטענת הכסות וכלי בית ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם הוא אומר נתתי והיא אומרת לא נתת במקום שדרך הנשים שלא לצאת בכיפה שעל ראשה לבד עד שיהיה עליה רדיד שהיא חופה את כל גופה כמו טלית נותן לה רדיד בכלל הכסות הפחות שברדידים ואם הוא עשיר נותן לה לפי עושרו : (יב) כדי שתצא לבית האבל או לבית המשתה שכל אשה יש לה לצאת לבית אביה לבקרם ולבית האבל ולבית המשתה לגמול חסד לריעותיה ולקרוביה כדי שיבאו גם הם לה שאינה כמי שהיא בבית הסוהר שלא תצא ולא תבא אבל גנאי לאשה (יג) שתהא יוצאת תמיד בחוץ פעם בחוץ פעם ברחובות (יד) ויש לבעל למנוע לאשתו מזה שלא יניחנה לצאת אלא כמו פעם בחדש או פעמים בחדש כפי הצורך שאין יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה שנאמר כל כבודה בת מלך פנימה :

עד הדירה

שלא תתקשט (א) ותלאו בתשמיש (א) (ב) שאמר קונם תשמישך עלי אם תתקשטי היא (ג) תתקשט מיד ותיאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובה (ד) נדרה היא שלא תתקשט או שאמרה קונם תשמישך עלי אם אתקשט ושמע וקיים לה יוציא ויתן כתובה (ה) והרמב"ם כ' הדירה שלא תתקשט (ו) בעניות שנה אחת יקיים יותר מכאן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ובעשירות ל' יום יקיים יותר על כן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה (ז) והרמ"ה כתב בעניות רגל אחד יקיים וכאשר כתבתי כ"נ לא"א הרא"ש ז"ל : (ח) אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו כדי שלא תשאילם ולא תשאל מהם (ט) או שאמרה היא קונם תשמישך עלי אם אשאל משכיני כלים או אשאילם מכלי ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה ואם אמר הוא קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים או תשאילם א"א לה שלא תשאל מהם ולא תשאילם (י) והרי היא נאסרת מיד ויוצי' לאחר ז' ימים ויתן כתוב' ואם היא אוסרת כלי שכניה עליה כדי שלא תשאל מהם או שאסרה על עצמה כלי בעלה שלא תוכל להשאילם (יא) כדי שלא יחזיקו להם טובה (יב) או שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבניו (יג) והוא אינו יכול להפר שאין זה דברים שבינו לבינה ואסורה לארוג ולשאל ולהשאיל כלים לפיכך תצא בלא כתובה

שמשיאתו

עד הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש וכו' פירוש דאי לאו שתלאו בתשמיש אלא שאמר קונם תשמישך עלי אם תעשה כך אין בדבריו כלום שאין ביד הבעל לומר לאשה הריני אוסר עליך שלא תעשה כך וכך וכ"א בפרק המדיר והחילוק בין הדירה הוא ובין נדרה איהי וקיים לה מפורש בסוף סימן ע"ב : **ומ"ש** בשם הרמב"ם הוא בפי"ג מה' אישות וטעמו דפסק כרבי יוסי ואליבא דרב יהודה אמר שמואל דמפרש קצבה דעניות דר' יוסי י"ב חדש והרמ"ה פסק כרבי יוסי וכרב חסדא דמפרש קצבה דעניות דרבי יוסי רגל א' והרא"ש השמיט מחלוקת האמוראים אליבא דרבי יוסי משמע דס"ל דלא קי"ל כרבי יוסי אלא כת"ק דפליג עליה וכן פירש הר"ן לדעת האלפסי · ויש להקשות בלשון הרמב"ם מדלא אמר המדיר את אשתו שלא תתקשט שנה אחת בעניות יקיים וכו' אלמא דמיירי בהדירה בסתם שלא נתן קצבה וזה הפך משמעות לשון מתניתין רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה וכו' וכמו שפרש"י במשנה ובגמרא ועוד קשה דאם תלאו בתשמיש ואמר קונם תשמישך עלי מנכסיו אם תתקשטי היאך יקיים שנה אחת ויהא מותר בתשמיש הלא קי"ל דבתנאיה לא מוזהר איניש ואפילו למ"ד מוזהר הכא מודה דאשה לא מוזהרה כיון שלאו נדרה וכמ"ש התוס' להדיא ריש המדיר בד"ה הכא כמי ואם נפרש דהדירה שאם תתקשטי בשנה זו מהיום או אח"כ קונם תשמישך עלי הכתי קשה אמאי אמר שנה אחת יקיים ואח"כ יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ה"ל לומר שנה אחת יקיים ואח"כ תתקשט ותיאסר ז' ימים בתשמיש ואח"כ יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה וכמבואר בתוספות באותו דבור וצ"ע : **אסר** הבעל כלי שכיניו וכו' מימרא דרב כהנא בפרק המדיר ותניא נמי הכי המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל יוציא ויתן כתובה מפני שמשימה שם רע בשכינותיה וכן היא שנדרה שלא תשאל וכו' תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכיניו ופירשו התוספות במדיר איהו שלא תלה בתשמיש דא"כ אמאי יוציא

מיד

דרכי משה

(ב) עיין בתשובה תולדות אדם סי' רפ"ו : (ג) וכתבתי דבריו בח"ה וע"ל סי' צ"ג נתבארו דינים אלו באריכות : **עד (א)** וכתב המ"מ פי"ג שכל מקום שתראה המדיר אשתו מכך וכך ר"ל שהוא

פרישה

לענין מזונות דעל הלחם לבד יחיה האדם · ואפי' על הלחם כתבתי שם שר"ת ורבינו ירוחם חולק וס"ם כאן: (וע"ש מ"ש בשם הכ"מ כ"פ) :

(יב) **ה"ג** כדי שתלא לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה כו' וכ"ה במיימוני ונקט בית האבל קודם לבית המשתה וכן לקמן בסימן ע"ד ע"ש שהכתוב דכתיב טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה: (יג) **שתהא** יוצאת תמיד כדכתיב גבי דינה ותצא לאה לאה יוצאנית היתה (כשמזכיר גנותן של נשים אומרים יוצאנית ב"ר כ"פ) ואמרו רבותינו ז"ל גבי נערה המאורסה פרצה קורא לגנב : (יד) **ויש לבעל למנוע לאשתו** כו' כך אמרו חז"ל וכבשוה וכבשה כתיב מלמד שהאיש דרכו לכבש האשה שלא תהא יצאנית :

דרישה

כתב הרשב"א בתשובה על מי שלוה על כסות אשתו ואבדם בקוביא והאשה באה להוציא כסותה מיד המלוה בלא כלום באמרה שהבעל הוציאם מבית בלא דעתה אין בדבריה **כלום** וצריכין לפדותן ועיין בב"י שהביאו (וכן הוא במרדכי פרק האומנים וע"ל סימן ל' נתבארו דינים אלו כ"פ) :

שמשיאו

סי' עד (א) ותלאו בתשמיש אבל אם לא תלאו בתשמיש אין בידו לאוסרה להתקשט במה שאינו שלו וכמ"ש בי"ד סימן רל"ה וכמו שכתב בסימן ע"ב: (ב) **שאמר** קונם תשמישך עלי אבל אם אומר קונם תשמישי עליך אינו חל דמשועבד לה כמ"ש בסימן ע"ב: (ג) **תתקשט** מיד לצער הוא לה בלא קישוט אפי' שעה א' כמו באכילת פירות דלעיל בסי' ע"ב · ותיאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים כאילו הדירה מתשמיש סתם דקי"ל כב"ה דאמר ז' ימים יקיים אותה שאין האשה מקפדת אם עומדת ז' ימים בלא תשמיש ומתוך כך שמא יתפרע ויתיר נדרו וגם היא סברה שמא מירתח רתח עילאי והשתא מותב דעתה ולא תצטער עצמה עד לאחר ז' ימים לאפוקי אם נדרה היא שלא תתקשט ותלאה בתשמיש וקיים לה איהו דסברה מיסנא סני לי מדקיים הנדר וקשה לה לישב עמו אפי' שעה אחת שאין דעתה מיושבת לישב עם בעל ששונא לה ויותר ניחא לה לישב כל ימיה בדד בלא בעל ולכן צריך להוציאה מיד וליתן כתובה דהוא נתן אצבע בין שיניה מדקיים לה: (ד) **נדרה** היא שלא תתקשט ולא תלאה בתשמיש או שאמר קונם תשמישך עלי אבל אי אומר קונם תשמישי עליך אינו חל דמשועבדת לו וכבר כתבתי לעיל בסימן ע"ב דאע"ג דרבינו כולל נדרה היא סתם או אם תלאה בתשמיש במדה בבא מכל מקום אינם שוים דבנדרה היא סתם ולא תלאה בתשמיש מיירי דוקא שנדרה שלא תתקשט בעודה תחתיו שלאחר שיגרשנה תהא מותרת בקישוט ויוציאנה מיד משום שא"א לה בלא קישוט אפי' שעה אחת דאי נדרה שלא תתקשט לעולם לא הוי אמרי' שיוציא שלא תרויח כלל בנתינת הגט דלטעמה דסברה מיסנא סני לי לא שייך אלא היכא שתלאה הנדר בתשמיש שעיקר אישות תלוי בזה אבל אם תלאה בתשמיש אפי' אמרה שלעולם תיאסר בתשמיש של שום אדם בעולם אם תתקשט וא"כ אם יגרשנה לא תרויח כלום כי עדיין תהיה אסורה להתקשט אפ"ה אמרינן דיוציא מיד משום דסברה מיסנא סני לי מאחר שתלאה בתשמיש שעיקר אישות תלוי בו והוא קיים הנדר ואין אדם דר עם נחש בכפיפה א' אפי' שעה אחת ולא תסבור שמא מרתח רתח עלאי כו' כמו שאמרינן כשהדירה הוא ויתלא פתח לנדרו דאין סברה כלל דמתרמי דבלותו פעם כשנדרה היא כועס עליה וע"ל בסימן ע"ב מ"ש שם : (ה) **והרמב"ם** כת' הדירה שלא תתקשט ר"ל בין שהוא הדירה ותלאו בתשמיש ובין שנדרה היא סתם וקיים הוא או שנדרה היא ותלאה בתשמיש בכל מקרי הדירה והראיה דבסמוך קאמר הדירה שלא תלך לבית האבל כו' אם נדרה היא כו' : (ו) **בעניות** שנה אחת (ר"ל שמפרש בנדרו שנה אחת וכן בעשירות ל' יום וכן ברמ"ה שכתב רגל א' כ"פ) שאינה מקפדת על קישוטיה כמו עשיר ולכן שנה א' יקיים דאינה מקפדת על קישוטיה שנה אחת · ועשירה מקפדת בקישוטיה אם הוא יותר מל' יום: (ז) **והרמ"ה** כתב רגל א' ר"ל בעניות וסברת מחלוקתם והרמב"ם פוסק כרבי יוסי אליבא דרב יהודה אמר שמואל · והרמ"ה פסק כוותיה אליבא דרב חסדא : (ח) **אסר** הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו ולא תלאן בתשמיש דאילו תלאן בתשמיש הוי אמרינן דיקיים אותה ז' ימים כמו גבי קישוט מטעם שנתבאר שם : (ט) **או** שאמרה היא קונם תשמישך עלי אם אשאל כו' דאם לא תלאה לא היה לו לקיים הנדר שאין זה לא מדברים שהם עינוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה · וטעם של דין זה מפרש בגמרא מפני שמוציאה עליו שם רע משכנותיה ולכן א"א שלא תשאל להם מכליו או תשאל מהם אפילו יום אחד מכח הש"ר ולכן יוציא מיד כדאמרינן בפירות ובקישוט : (י) **והרי** היא נאסרת מיד פי' מתשמיש שא"א לה שלא תשאיל להם או תשאול מהם משום ש"ר רק שימתין ז' ימים כדין המדיר את אשתו מתשמיש : (יא) **כדי** שלא יחזיקו כו' פירוש שהיא לא תוכל להשאיל כליו להם [illegible] (יב) **שנדרה** [illegible]

[illegible]

(יד) [א] שמשיאתו שם רע בשכיניו נדרה שלא תלך לבית אביה ותלאתו בתשמיש שאמרה קונם תשמישך עלי אם אלך לבית אבי שאם לא תלאתו בתשמיש אלא אמרה קונם בית אבי עלי (טו) אינו יכול להפר אלא כיון שתלאתו בתשמיש יכול להפר וכיון ששמע ולא היפר אם אביה בעיר (טז) נדרה עד חדש יקיים יותר מחדש (יז) או סתם יוציא מיד ויתן כתובה ואם אינו דר בעיר והיא רדופה לילך לביתו רגל אחד יקיים שנים או סתם יוציא ויתן כתובה ואם אינה רדופה לילך לביתו ב' יקיים ג' או סתם יוציא ויתן כתובה ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלך לבית אביך (יח) יותר מחדש או יותר מרגל [ב] יוציא מיד אחר ז' ימים הדירה (יט) שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה אם נדרה היא שאמרה קונם תשמישך עלי אם אלך וקיים לה יוציא מיד ויתן לה כתובה (כ) ואם הדירה הוא שאמר קונם תשמישך עלי אם תלך יוציא לאחר ז' ימים ואם

מיד תיאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים אלא שאסר הנאת כליו וכו' והר"ן פי' בדרך אחר ע"ש : **נדרה** שלא תלך לבית אביה וכו' שם במשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחד יקיים ב' יוציא ויתן כתובה ומפרש רבינו בנדרה היא ותלאו בתשמיש ולא הפר לה דאי בהדירה איהו ותלאו בתשמיש אמאי יוציא מיד לאחר חדש ה"ל להמתין עוד ז' לאחר החדש וכדכתבו התוספות ר"פ המדיר (דף ע') בד"ה הכי נמי אלא ודאי דאיירי בנדרה היא ולא הפר לה הוא וצריך לחלק מה בין זו שנדרה שלא תלך לבית אביה וקיים לה דעד חודש יקיים וגבי נדרה ואמרה הנאת תשמישך עלי אם אוכל פי' מין פלוני בסוף סימן ע"ב א"כ קונם תשמישך עלי אם תתקשט וקיים לה בתחילת סימן זה דיוציא ויתן כתובה מיד ולא אמרינן יקיים שבת אחת וי"ל דהתם נדרה סתם דלעולם משמע ובנדרה היא לא תמצא פתח לנדרה וכו' לפירש"י א"כ דסברא מיסנא סני לה וכו' ודכוותא בנדרה שלא תלך לבית אביה בסתם או יותר מחדש נמי יוציא ויתן כתוב' אלא דבנדרה בפי' לחודש אחד דאע"ג דלא הפר לה לא מצית למימר מיסנא סני לה דאימור כיון דמצית למוקמי אנפשה חדש אחד לא חש להפר וכ"ש דליכא למימר דלא תמצא פתח לנדרה דהא אחר חדש אין כאן נדר ולפ"ז גבי אסרה הנאת תשמישך עלי אם אוכל פירות מין פלוני או אם תתקשט וקיים לה אם פירשה שאוסרת עליו הנאת תשמישו שבת אחד לא יוציא מיד אפילו קיים לה איהו אלא ימתין ז' ימים ואח"כ יוציא וכן פי' בהגה"ת אשיר"י פ' המדיר ובש"ע כאן סעיף ד' כתב בנדרה היא שלא תלך לבית אביה ולא הפר לה דיוציא מיד ויתן כתובה וכתב בסתם ולא חילק בין נדרה עד חדש או יותר מחדש ובנדרה איהו כתב לחלק בכך ולא הבנתי טעמו הלא גם בנדרה היא איתא לחילוק זה כמו שמפורש בדברי רבינו :

הדירה שלא תלך לבית האבל וכו' משנה שם המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה ומפרש בגמרא דלבית המשתה נועל בפניה דלת של שמחה ולבית האבל למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה וקוברה : והחילוק בין נדרה היא לנדר הוא כבר התבאר במה שקדם בסימן ע"ב ולעיל בסימן זה ומיהו מ"ש רבינו בנדרה היא דתלאה בתשמיש הר"ן חולק ע"ז וס"ל דאפילו לא תלאה בתשמיש וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה והטעם לפי דלבית האבל עינוי נפש הוא מדכתיב והחי יתן אל לבו כדאיתא פרק בתרא דנדרים ולבית המשתה נמי אפשר דנדרי עינוי נפש הוא ויכול להפר ומדלא

היינו משום דאל"כ אמאי תלא שלא בכתובה הא נדרה היא וקיים לה איהו יוציא ויתן כתובה שהוא נתן אצבע בין שיניה וכמבואר במ"ש בסימן ע"ב ומש"ה מפרש לה בנדרה בדבר שאינו יכול להפר והרמב"ם כתב בפי"ג מהלכות אישות הדירה שלא תשאל ולא תשאיל מכלי הבית שדרך כל השכנות לשאול אותן ולהשאילן כגון נפה וכברה וכו' יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכנותיה וכתב ה"ה כתב רבינו יתיר את נדרו פירוש שממתינים לו ל' יום כנזכר פי"ב ואע"פ שבגמרא לא אמרו אלא יוציא ויתן כתובה לא אמרו לאלתר שלא הוצרכו אלא ללמד שעיקר הנדר קשה לה או ישאל על נדרו או יוציא ויתן כתובה וכן פירשו קצת מפרשים ז"ל וכבר כתבתי פי"ב שכל מקום שנזכר הדירה ר"ל שהדירה מהנאתו אם תעשה כך עכ"ל (ג) : נדרה שלא תלך לבית אביה ותלאו בתשמיש וכו' שם (עא) במשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחד יקיים ב' יוציא ויתן כתובה בזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים ג' יוציא ויתן כתובה ופירש"י כשהן בעיר אחרת · דרך בתם ללכת אצלם ברגלים רגל אחד מציא מוקמא אנפשה ג' לא מציא מוקמא ובגמרא הא גופא קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא ב' יוציא ויתן כתובה אימא סיפא ג' יוציא ויתן כתובה הא ב' יקיים אמר אביי סיפא אתאן לכהנת ורבי יהודה היא רבה בר עולא אמר ל"ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה ופרש"י רדופה · לילך לבית אביה תמיד שנים יוציא : שאינה רדופה . שנים יקיים ומשמע לרבינו דכיון דלא קי"ל כאוקמתא דאביי משום דמוקים לה דלא כהלכתא דהא מוקים לה כרבי יהודה דמפליג במדיר את אשתו בין ישראל לכהן ולא קי"ל כותיה הלכך נקטינן כאוקימתא דרבה בר עולא דמפליג בין רדופה לשאינה רדופה : ומ"ש ותלאו בתשמיש כבר נתבאר הטעם בדבריו משום דאל"כ אמאי יוציא ויתן כתובה אפילו לאחר כמה רגלים הרי לא נתן אצבע בין שיניה כיון דאינו יכול להפר הלכך ע"כ בתלאו בתשמיש עסקינן דכיון שהיה יכול להפר ולא הפר הוא נתן אצבע בין שיניה הלכך אם הוא בעיר לב' חדשים יוציא ויתן כתובה ואם הוא בעיר אחרת לב' רגלים או ג' יוציא ויתן כתובה : ומ"ש או סתם יוציא ויתן כתובה הוא ממה שנתבאר בסימן ע"ב דבנדרה היא וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה והלכך ע"כ הא דתנן חדש א' או רגל אחד יקיים במפרשת בשעת נדרה עד חדש אחד או עד רגל אחד מיתוקמא דאילו בנדרה סתם וקיים לה איהו יוציא מיד ויתן כתובה : ומ"ש ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלך לבית אביך יותר מחדש או יותר מרגל יוציא מיד אחר ז' ימים כבר נתבאר בסימן זה דכל שהוא המדיר ותולה נדרו בתשמיש דינו כנודר מתשמיש ולא יקיים יותר מז' ימים וכב"ה דאמרי המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחד : ומ"ש רבינו יותר מחדש או יותר מרגל היינו בין במפרש בין שנדר סתם ולא הוצרך רבינו לכותבו לפי שסמך על מ"ש בסמוך דנודר סתם דינו שוה למפרש שנודרת ליותר מחדש או יותר מרגל והרמב"ם כתב בפי"ג מהלכות אישות המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהיא עמהם בעיר חדש אחד ממתינין לו ב' יוציא ויתן כתובה בזמן שהם בעיר אחרת רגל אחד ממתינין לו ב' יוציא ויתן כתובה וכתב הרב המגיד שטעמו משום דאביי אוקי מתניתין כר"י ולא קיי"ל כר"י אלא כסתם מתניתין בריש פרקין דלא מפליג בין כהן לישראל הלכך כאן אף באשת כהן בב' יוציא ויתן כתובה ואף על פי שיש שם אוקימתא אחרת זו עיקר וכן פסקו בהלכות עכ"ל וגם הר"ן כתב שזה טעמו של הרמב"ם ובנוסחת הרי"ף שבידינו כתוב במשנה רגל אחד יקיים ב' יוציא ויתן כתובה והיה אפשר לומר שמפני שהיה סבור הרי"ף כדעתו של הרמב"ם הגיה המשנה כי היכי דתיתי כת"ק דלא מפליג בין כהן לישראל אלא שמצאתי בירושלמי כתב בנוסחת המשנה כגירסת הרי"ף ז"ל ולפיכך נראה לומר שכך היה כתוב בגירסת המשנה שלו : **הדירה** שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה וכו' משנה שם המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה · ומ"ש אם נדרה היא שאמרה קונם תשמישך עלי אם אלך וקיים לה יוציא מיד ויתן לה כתובה הוא על פי מה שנתבאר בסי' ע"ב ובסימן זה דכשנדרה היא וקיים לה הוא מיד יוציא ויתן לה כתובה : ומ"ש ואם הדירה הוא שאמר קונם תשמישך עלי אם תלך יוציא לאחר ז' ימים הוא על פי מה שנתבאר בסימנים הנזכרים דכשהוא מדירה בשום דבר ותלאו בתשמיש דיני כמדירה מתשמיש דיקיים שבת א' כב"ה דסברי הכי וז"ל הרמב"ם בפי"ג מהלכות אישות המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה או יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה שזה כמי שאסרה בבית הסוהר ונעל בפניה וכתב ה"ה המדיר את אשתו שלא תלך וכו' כגון שנדרה היא ואמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אלך לבית אבא או לבית האבל ושמע בעלה ולא הפר לה שאם במדירה הבעל ואומר לה תאסר הנאתי עליך אם תלכי כבר נתבאר בפי"ב כיוצא בזה שאין כופין אותו להוציא לאלתר אלא עד ל' יום אלו דבר הם ודברי רבינו נראה שהוא מפרשה במדירה הבעל מהנאתו אם תלך וזהו שכתב יתיר נדרו ר"ל תוך זמן הל' יום הידוע למעלה בפרק י"ב שממתינין למעלה וכבר כתבתי בפרק י"ב שאין אדם יכול לאסור לאשתו דבר אלא בדרך שיאסור הנאתו עליה אם תעשה כך

דרכי משה

שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר הריני אוסר עליך שלא תעשה כך אין בדבריו כלום וזהו פשוט עכ"ל : (ב) ועיין בי"ד סי' רל"ד ורל"ה נתבארו דינים אלו

דרישה

סי' עד [א] **שמשיאתו** שם רע בשכניו וא"ת למה לא אמר הטעם מפני שיוכל לומר אי אפשי באשה נדרנית דהא אמרינן לעיל בס"ס ע"ב ואם הוא אמר אי אפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה שהרי הוא היה לו להתיר וקיים לה מרצונו משמע הא אם לא היה לו להתיר נמי כאן א"כ ליתן לה כתובה מטעם שאי אפשי באשה נדרנית וי"ל דלא אמרינן שיכול לומר אי אפשי כו' אלא בנדרים של עינוי נפש או בנדרים של בינו לבינה שיש לו קפידא באלו נדרים אבל בשאר נדרים חוץ מאלו אין לו קפידא אם לא שיש טעם בדבר כמו הכא שמשיאתו ש"ר בשכניו וכ"כ הר"ן בפרק המדיר ריש דף תק"ד וז"ל איהו כי אמרינן דכי נדרה תחתיו אפי' בנדרים שהן חוץ מאלו (ר"ל שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תתקשט בבגדי צבעונין) יכול לומר א"א באשה נדרנית למ"ד היא נתנה אצבע בין שיניה דוקא בפרי עינוי נפש או בדברים שבינו לבינה אבל בדברים אחרים לא וכ"מ לדידן נמי דקי"ל הוא נתן בדברים אחרים אע"ג דלא שייך למימר הוא נתן לפי שאין בידו להפר אפ"ה אם בא להוציא צריך ליתן כתובה וראייה לדבר מדאמרינן לעיל במתני' ואלו יוצאין שלא בכתובה הנודרת ואינה מקיימת טעמא משום דאינה מקיימת הא אם מקיימת לא ואם איתא דאפילו בשאר דברים יכול לומר א"א באשה נדרנית אפילו במקיימת נמי כיון שנודרת תצא בלא כתובה ועוד ראיה מדאמרינן לעיל וכן היא שנדרה שלא תשאל כו' עד תצא שלא בכתובה מפני שמשיאתו ש"ר בשכניו דוקא בהני משום האי טעמא אבל בנדרים אחרים לא עכ"ל :

[ב] **יוציא** מיד אחר ז' ימים דבר תמוה הוא לכאורה למה צריך להוציאה אחר ז' אף שתלאו בתשמיש מ"מ הל"ל שתהא מותרת בתשמיש מיד ולא תלך אל בית אביה ועד חדש ימים שאינה מקפדת יקיים אותה יתר מכן יוציא ויתן כתובה ע"פ מ"ש לעיל בדין הדרתה ממזונותיה ואפילו לאחר ל' יום לא היה צריך להוציאה ע"פ מ"ש התוספות ר"פ המדיר אהא דפריך שם הגמרא שכיון שמשועבד היכי מצי מדיר לה ממזונותיה וכתבו התוספות ז"ל ואם תאמר ולוקי כגון דתלנהו למזונותיה בתשמיש דאמר יאסר תשמישך עלי אם אזונך וי"ל דאם כן לא הוה ליה למימר למשנה יתר מל' יוציא ויתן כתובה אלא לאחר ל' תשנה ותיאסר לב"ה שבת אחד ואח"כ יוציאנה וכה"ג פריך הגמרא לקמן אמאי דמשני כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש כו' ע"ש . ואם כן ה"נ הל"ל כיון שאינה מקפדת לילך לבית אביה חדש ימים ואנן קי"ל כשמואל דסבירא ליה דאפילו הדירה ממזונותיה יתר מל' יום ימתין ל' שמא ימצא פתח לנדרו אם כן עד ל' יום לא תלך לבית אביה ולא תיאסר בתשמיש ולאחר ל' שא"א לאוקמי אנפשיה מלילך אזי תלך ומאז תהיה אסורה בתשמיש ולאחר ז' ימים לאיסור תשמיש אזי יתחייב להוציאה ולא קודם לכן ובפרט מאחר שכתב רבינו לפני זה נדרה חדש אחד יקיים כו' דר"ל אף על גב דשמע בעלה ולא הפר לה וה"ה משום דעד ל' יום אין שם נדר עליו וא"כ ביתר מל' לשמואל יקיים אותה לז' ימים . בשלמא בנדרה היא ותלאתו בתשמיש דאמרינן נדרה עד חדש יקיים יתר מכן יגרש מיד ה"ט דעד חדש דאין דרכה לילך כלל אין כאן אלות נדר אבל יותר מחודש דיש קפידא בנדרה אף על גב דאפשר לה לילך וליאסר בתשמיש ז' ימים מ"מ אמרינן כיון דקיים לה יכולה למימר מיסנא סני לי וא"ה יוציא מיד וכמ"ש לעיל בתלאתו קישוט ואכילת פירות בתשמיש וק"ל . ודוחק לומר דמיירי שאמר קונם עלי הנאת תשמישך מעכשיו אם תלך לבית אביך יתר מחדש ימים שבאומר מעכשיו כתבו שם התוספות דאסור בתשמיש מיד מטעם דבתנאי לא מזדהרי אינשי כו' ומש"ה מיד אחר ז' ימים לנדרו צריך להוציאה זה אינו דאם כן מאי איריא שהדירה יתר מחודש ימים אפילו לא הדירה אותה אלא ל' יום או פחות מזה צריך להוציאה מיד אחר ז' כדמוכח שם בתוספות דאף שאפשר למיקם נפשה ל' יום על ידי פרנס או בלי הילוך לבית אביה מכל מקום כיון דבתנאי לא מזדהרי אינשי שמא יארע שתשכח ממנו או תלך לבית אביה ואם כן שמשה למפרע באיסור עם בעלה לכך אסורה לשמש מיד ומ"ה צריך להוציאה מיד אחר ז' לנדרו שהרי אסור מיד בתשמיש ע"ש ואם כן למה כתב רבינו כשהדירה אותה יותר מל' יום צריך להוציאה אחר ז' אפילו לא הדירה אלא מ' ימים צריך להוציאה אחר ז' וי"ל דס"ל לרבינו (ודומה לזה יש לדקדק מדברי ב"י ע"ש) דשאני הכא כיון דאין ביד הבעל להדירה ולמחות בידה מלילך לבית אביה אם לא שתלאה בתשמיש נמצא שתשמיש הוא עיקר הנדר לכן דינו כאילו הדירה מתשמיש סתם דקי"ל כב"ה דיוציאנה לאחר ז' לאפוקי בהמדיר את אשתו מלהנות לו דבידו להדירה משלו

פרישה

שקיים נדרה ולא הפר לה שהרי אינו יכול להפר ולכן תצא בלא כתובה מפני שמשיאה ש"ר בשכיניו ומיירי שלא תלאה בתשמיש וק"ל : (יד) **שמשיאתו** שם רע בשכיניו עיין בדרישה : (טו) **אינו** יכול להפר פירוש ולא הוי אמרינן שיוציא ויתן כתובה שהרי הוא לא נתן אצבע בין שיניה (דאין זה דברים שבינו לבינה ואין בידו להפר כ"פ) : (טז) **נדרה** עד חדש יקיים דכשאביה בעיר עד חדש יכולה למיקם אנפשה מלילך אליו ולא יותר ואם אינו בעיר אלא בעיר אחרת יכולה למיקם אנפשה עד רגל אחד ולא יותר דדרך בנות ישראל שהיו הולכין לבית אביהן כל רגל לשמוח עמהן ולכן אם לא נדרה אלא עד חדש הוי כאילו לא נדרה כלל שהרי לא תיאסר מידי מכח נדרה אבל נדרה יותר מחדש שאינה יכולה למיקם אנפשה וא"א לה שלא לילך הוי דינו כמו בקישוט ובפירות וסברה מדקיים לה מיסנא סני לה ויוציא מיד ויתן כתובה וכן בדין ברגל א' או יותר מרגל : (יז) **או** סתם משמע עד עולם · (היא רדופה פירוש רגילה כ"פ) : (יח) **יותר** מחדש או יותר מרגל ר"ל יותר מחדש כשאביה בעיר ויותר מרגל כשאינו בעיר והיא רדופה לילך אליו יוציא מיד אחר ז' ועיין בדרישה :

(יט) **שלא** תלך לבית האבל ולבית המשתה כו' ומניעת הליכת לבית האבל ולבית המשתה הוא צער לה (מפני שנעל בפניה מלאכת וכמי שאסרה בבית הסוהר כ"פ) כהדרת מפירות וקישוט ולכן אם נדרה היא ותלאה בתשמיש דאז יש ביד הבעל להפר והוא שמע ולא הפר שייך טעמא דמיסנא סני לה כמ"ש לעיל אבל אם לא תלאתה בתשמיש אין ביד בעלה להפר (וכמ"ש לעיל בנדרה שלא לילך לבית אביה ועיין בב"י ס"ס ע"ו שמביא דברי הר"ן משמע מדבריו דלבית אביה ובית המשתה ובית האבל הוי נדרי עינוי נפש ובידו להפר וכ"כ רבינו ירוחם והביאו ב"י בי"ד ס"ס רל"ד כ"פ) : (כ) **ואם** הדירה הוא שאמר קונם כו' הוא ג"כ כדין הדירה מפירות וקישוט הנ"ל : אם

ואם טוען הדרתיה בשביל בני אדם פריצים המצויין שם (כא) אם הוחזקו שם נאמן ואם לא הוחזקו אינו נאמן (כב) כ' הרמב"ם הדירה שלא תלך למרחץ בכרכים שבת אחד ובכפרים שתי שבתות שלא תנעול מנעל בכפרים ג' ימים ובכרכים מע"ל יתר על כן יוציא ויתן כתובה האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך ואחיותיך שומעין לו (כג) ותהיה הולכת להם כשאירע להם דבר ותלך היא לבית אביה פעם אחד בחדש ובכל רגל ורגל ולא יכנסו הם לה אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או לידה שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים ברשותו וכן היא שאמרה אין רצוני שיכנסו אצלי אביך ואמך (כד) ואחיותיך שומעין לה (כה) [ג] שאין כופין את האדם שיבאו אחרים ברשותו האיש שאמר איני דר במדור זה מפני שבני אדם רעים או פריצים או עכו"ם בשכונתי ואני מתירא מהם שומעין לו ואפי' לא הוחזקו בפריצות שכך צוו חכמים הרחק משכן רע ואפילו המדור הוא שלה מוציאה ממנו ושוכן בין בני אדם כשרים וכן היא שאמרה כן [ד] אע"פ שהוא אומר איני מקפיד עליהן שומעין לה מפני שאומרת איני רוצה שיצא עלי [ה] שם רע בשכונות אלו :

עה שלש ארצות בא"י חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן וגליל שמי שהוא מאחד מאלו הארצות ונשא שם אשה (א) אינו יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת אבל אם היא מאחד מאלו הארצו' הולך לארץ אחרת ונשא שם (ב) צריכ' לילך אחריו לארצו ונרא' דהוא הדין בכל ארץ וארץ כיוצ' בזה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה וכתב ה"ר מאיר מרוטנבורק (א) [א] אם הוא מיהודה וקדשה בגליל (ג) אפי' לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיה מקומו בשעה שקדשה (ד) ובנושא אשה ביהודה והוא מיהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כתב ר"מ מרוטנבורק שאינו יכול להוציאה

כך עכ"ל · ומ"ש רבינו ואם טוען בשביל בני אדם פריצים המצויים שם הדרתיה וכו' אינו נאמן משנה וגמרא שם : כתב הרמב"ם הדירה שלא תלך למרחץ וכו' עד סוף הסימן הכל פי"ג מה"א וכתב ה"ה דהדירה שלא תלך למרחץ וכו' וכן שלא תנעול נעל וכו' הוא ירוש' בפרק המדיר : ומ"ש האומר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך וכו' דברים פשוטים הם וכ"כ מן הגאונים ז"ל : ומ"ש וכן היא שאמרה וכו' כך כתב הרי"ף בתשובה סימן ט"ו ובהשגות א"א אימתי בזמן שהן באות בגבולה אבל אם היא באה בגבולן אין מוציאין אותם בשבילם ממקומן אף על פי שהמדור שלו ואין להם זכות בו הואיל ורוצה בעמידתה אבל מבקשין ממנו שלא יצערו אותה בדירתן ע"כ ואני אומר אין אדם דר עם נחש בכפיפה אלא כך הוא עיקר הדבר שאם נראה לב"ד שהם מריעים ומצירים לה וגורמין לה קטטה עם בעלה הדין עמה ואם לאו לאו כל כמינה ובזה יפה כח הבעל מכחה לפי שהמדור הוא של בעל ואינה שלה ולפיכך אינה יכולה למחות על ידן אלא בטענה זהו דעתי (ג) עכ"ל "

"ב"ה ולפי מה שנתבאר דברי רבינו בסימן זה הירושלמי כך פירושו שאם הדירה הוא שאמר לה קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית המרחץ בכרכים יותר משבת א' ובכפרים יותר מב' שבתות או אם תנעל בכפרים יותר מג' ימים ובכרכים יותר מע"ל ימתין ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן כתובה ורבינו קיצר במובן :

ודברי הרמב"ם כתובים בספר מישרים בשם גאון בשם הרי"ף ועיין שם · כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ק"ב שנשאל על בעל המכה את אשתו בכל יום עד שהוצרכה לצאת מביתו וללכת לבית אביה והוא טוען שמקללתו בפניו והיא מכחישתו והשיב אין לבעל להכות ולענות אשתו דלחיים ניתנה ולא לצער ואם טען שהיא מקללתו בית דין חוקרים מהשכנים מי הגורם ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת הדין עמה זכר לדבר א הגר אבל אם מקללתו חנם הדין עמו שהרי מן היוצאות שלא בכתובה היא ומ"מ אם הדבר מסופק לבית דין מי הוא הגורם או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין איני רואה שב"ד יכולים להשביעו שלא לעשות כן אלא גוערין אותו ומייסרים ומודיעים שאם יכה שלא כדין שהוא חייב להוציא וליתן כתובה שאפילו על שאר דברים שאין לה כ"כ צער כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האבל וכו' או שלא תשאל נפה וכברה וכו' כל שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה וקרוב בעיני הדבר שאם ידוע שהוא מתמיד להכותה שאינו נאמן לטעון עליה שהיא מקללתו בפניו דלאו כל הימנו לאחזוקה בפרוצה כענין שאמרו בפרק המדיר גבי ע"מ שלא תלך לבית המשתה עכ"ל ועל מ"ש שאין ב"ד יכולים להשביעו אני תמה דכיון דעבירה קא עביד שהרי המכה את אשתו עובר בב' לאוין כשם שעובר המכה את חבירו וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה למה לא ינדו אותו שלא יעבור על דברי תורה ומעשים אלו בכל יום וגערה ונזיפה לא מהני בהו וע"פ הנידוי הם נמנעים וסמך לדברי מצאתי בתשובת רבינו שמחה שכתבתי בסימן קנ"ד ואח"כ מצאתי כדברי בספר מישרים נכ"ג ח"ה בשם הרמ"ה אם חבל בה הבעל יש יכולת לב"ד ליסרו ולהחרימו ולנדותו ולהכותו ולרדותו בכל מיני רידוי ולקוץ ידו אם רגיל בכך כי הא דרב פפא קץ ידא כי חייב לכבדה יותר מעצמו או יוציא ויתן כתובה ע"כ ובסימן ק"ג מהתשובות הנזכרים כתוב על הבורחת מפני שמכה אותה או מפני חמותה שמצערתה ולא במרד חייב הבעל לתת לה מזונו' ואם לוקה ואכלה הבעל חייב לפרוע עכ"ל :

עה שלש ארצות בא"י חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן והגליל משנה בפ' שני דייני גזילות ומ"ש ומי שהוא מאחת מכל אלו הארצות ונשא שם אשה אינו יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת אבל אם היא מאחת מאלו הארצות והלך לארץ אחרת ונשא שם צריכה לילך אחריו לארצו יתבאר בסמוך : **ומ"ש** ונראה דה"ה בכל ארץ וארץ כיוצא בה לפי מה שהיא חלוקה בגבולותיה כ"כ הרמב"ם בפי"ג מהלכות אישות ומ"ש וכתב הר"מ מרוטנבורק אם הוא מיהודה וקדשה בגליל אפילו לא נשאה בגליל וכו' ובנושא אשה ביהודה והיא ביהודה שאינו יכול להוציאה משם לגליל גם בזה כתב הר"ם שאינו יכול להוציאה מאותה הארץ להביאה לארצה וכו' שם כתבו הרא"ש והמרדכי תוספתא שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל בד"א בזמן שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה ירושלמי מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל ונשא אשה מיהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצאת אני פלוני שמיהודה ונשאתי אשה מיהודה כופין אותה לצאת מגליל אין כופין אותה לצאת אני פלו' שמגליל ונשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת מיהודה אין כופין אותה לצאת ולכאורה התוספתא והירושלמי סותרין זה את זה ופי' הר"ת התוספתא בד"א שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה אין יכול להוציאה למדינה אחרת אע"פ שהאשה מגליל אינו יכול להוציאה מיהודה ולא מצי למימר לה והלא אין זהו מקום מולדתיך מאי איכפת לך אם אדור כאן או במדינה אחרת דכיון דאירסה ביהודה מצי למימר אדעתא דהכי נתקדשתי לך לדור ביהודה כי

מדלא הפר יוציא ויתן כתובה ע"ש : **כתב** הרמב"ם הדירה שלא תלך למרחץ וכו' עד סוף הסי' הכל הוא מדברי הרמב"ם ספי"ג דאישות ותימה הא ודאי כיון שאין בידו להדירה שלא תלך למרחץ ושלא תנעול מנעל בע"כ צריך לומר דמיירי דתלאו בתשמיש וא"כ קשה אמאי קאמר יתר על כן יוציא ויתן כתובה ה"ל לומר יתר על כן תמתין שבת אחת ואח"כ יוציא ויתן כתובה ומפני קושיא זו נדחק הרב ב"י ופי' הא יוציא ויתן כתובה דה"ל דלאחר ז' ימים קאמר דיוציא ויתן כתובה כך כתב בספר בדק הבית ובש"ע בסעיף ח' אלא דבסעיף ז' כתב גם כן כלשון הרמב"ם אין ספק שנסתפק בפי' דבריו ולכן כתב דבריו כלשונו בסעיף ז' ואח"כ חזר וכתב מה שהוא ז"ל מפרש בדבריו דאפילו את"ל דאין זה כונת דבריו מ"מ הדין אמת ולפע"ד יראה דדברי הרמב"ם כפשטן הן דיוציא מיד ויתן כתוב' ומיירי בתלה נדרו בהשאלת כליו שא"ל קונם כלי עלי ושל שכני עלי אם תלכי למרחץ ולפיכך ביתר על כן יוציא מיד ויתן כתובה שהרי אי אפשר שתלך למרחץ ולא תשאל ולא תשאיל דמשויא שם רע בשכיניו כדלעיל וע"ל סוף סימן ע"ו מ"ש בזה בס"ד :

עה שלש ארצות וכו' משנה סוף כתובות ודברי רבינו בזה כדברי הרמב"ם ספי"ג דאישות · ומ"ש בשם הר"מ מרוטנבו"רק כ"כ הרא"ש והמרדכי שם בשמו וכ"כ בהגהות מיימוני לשם ובתשובת מיימוני לס' נשים סימן כ"ח ודברי הר"ם בזה הוא לפרש התוספת' והירושלמי דסתרי אהדדי וה"א בתוספתא שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל בד"א בזמן שהיה מיהודה ואירס בה אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שעל מנת כן נשאה ובירוש' גרסינן איפכא בד"א שהיה ביהודה ונשא אשה מגליל או בגליל ונשא אשה מיהודה אבל היה ביהודה ונשא אשה מיהודה

דרכי משה

אלו : (ג) ובספר מישרים נתיב כ"ג ח"ה תשובת רב אלפס אם היא או הוא טוענין שאין רצונן לדור עם חמותן כך הוא המנהג בכל בתי דינין שכל' מי שנתפס בכך שומעין לו ונותנין להן אשה נאמנת שתדור עד שיתברר להן על ידי מי מהן נתגלגל :

עה (א) ומ"ש בספרים אפילו לא נשאה בגליל נראה שהוא טעות אלא יש להיות אפילו לא נשאת ביהודה וכן מבואר בדברי מוהר"ם במקומות הנזכרים ועוד משמע בדברי מהר"ם שאם נשאת בגליל אינו יכול להוציאה משם ופליג אסברא הראשונה שכתב הטור שהיא סברת הרמב"ם והרי"ף דס"ל דאם הוא ביהודה אע"ג דנשאה בגליל מוציאה משם ולכן יש לתמוה

פרישה

(כא) **אם** הוחזקו שם נאמן פירוש וא"צ ליתן כתובתה : (כב) **כתב** הרמב"ם הדירה כו' מכאן ועד סוף הסימן הכל הוא מדברי הרמב"ם בפי"ג מה"א : (כג) **ה"ג** ותהיה היא הולכת להם כשאירע להם דבר ותלך לבית כו' וכ"ה במיימוני :

(כד) **ה"ג** ואחיותיך ואיני סובלת עמהם בחצר אחת מפני שמריעין ומצירין לי שומעין לה כו' וכ"ה במיימוני ועיין בדרישה : (כה) **שאין** כופין האדם שיבואו אחרים ברשותו אע"ג דזהו רשות דידיה לא רשות דידה והכי ס"ל שומעין לה מפני שמצירין לה ועוד דחצר אין רשות שלו ושלה וי"ל דה"ק שאין כופין האדם כו' ר"ל כי היכי שאין כופין האדם שיבואו אחרים לרשותו ה"נ שומעין לה שלא יכנסו אחרים אצלה או ישכנו עמה בחצר הואיל שיש לה רשות לדור שם אבל לענין זה נקרא רשותה שאחרים לא יכנסו שם :

סי' עה (א) **אינו** יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת אבל באותה הארץ יכול להוציאה מעיר לעיר כדבסמוך : (ב) **צריכה** לילך אחריו לארצו או תצא בלא כתובה שע"מ כן נשאה שתלך אחריו אע"פ שלא פירש שכל אשה יודעת שישוב לארצו וזה כלשון התוספתא וכן דעת הרמב"ם ולא כר"ת שהגיה התוספתא שכתוב בה כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה והוא גורס כך כופין אותו לצאת כו' עיין באשר"י מ"ו . ובסמוך הביא רבינו דברי ר"ת · וכתב המרדכי (סוף ב' דייני גזירות) וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא עבדינן הכא והכא למוחזקא דאין הבעל יכול לכוף האשה כפר"ת ולא האשה לאיש כפירוש רוב הגאונים אבל ב"י כתב ע"ז דבמקום הרמב"ם ורש"י וכל הגאונים אין לחוש לדברי ר"ת ע"ש ורמ"א הביא דברי ר"ת (וכתב בד"מ כי איך לא נחוש מאחר שמהר"ם חשש לדבריו כ"פ) : (ג) **אפי'** לא נשאה בגליל לכאורה נראה דה"פ דס"ד כיון דנתרצית לצאת עמו ממקום שנתקדשה שם ולהכנסה במקום אחר לטלטל ממדינה למדינה תרי זימני לא נתרצית לו ועתה היה סידור עמה בעבר הירדן וק"ל · (גם י"ל דרבינו אתא לאשמעינן דאם נשאה בארצה וקידשה מתחלה שלא בארצה שכופין אותה לילך לארצו ולא תימא דוקא שהיו הקידושין והנישואין במקום א' או אמרינן מסתמא ע"ד זה קדשה ונשאה שתלך אחריו לארצו אבל כשקידש במקום אחר ונשאה במקום אחר ה"ל למימר מדלא נשאה במקום שקדשה והלך לארצה ונשאה שם מסתמא דעתו להשתקע שם קמ"ל דאמרינן דע"ד קידושין ראשונים נשאה כ"פ) ועיין מ"ש בדרישה : (ד) **ובנושא** אשה ביהודה כו' עד גם בזה כתב מהר"ם ר"ל גם בזה ס"ל

דרישה

שלו ולומר לה לאי מעש' ידיך במזונותיך וכדאוקימנא לה בגמ' ואף שהתוס' כתבו במקצת שלא עלה על דעתו אוקימתא דגמ' מ"מ שאני התם כשהדירה משלו שבידו להדיר ממנו כל אדם אלא שיש לה שיעבוד עליו מ"מ שייך שם נדר עליו ודוקא בהדירה יותר מל' יום ותלה בתשמיש דאל"כ אין כאן נדר והוינן אמרינן לכו דישמשו מיד ולא תלך לבית אביה ל' יום וק"ל : [ג] **שאין** כופין את האדם שיבואו אחרים ברשותו וכתב המ"מ עיקר הדברים שאם נראה לב"ד שהם מריעין ומצירין וגורמין לה קטטה עם בעלה הדין עמה ואם לאו לאו כל כמינה ובזה יפה כח הבעל מכחה לפי שהמדור הוא של בעל ואינה שלה ולפיכך אינה יכולה להוציאן ולמחו' על ידן אלא בטענה זו וכתב רש"א (בשם מהר"י נתיב כ"ג ח"ה כ"פ) ונוהגין להושיב ביניהן איש או אשה נאמנים ותדור עמהם להתברר ע"י מי נתגלגל הריב"ז :

[ד] **אע"פ** שהוא אומר איני מקפיד עליהן כו' כ"ל דמקפידתה תרתי קאמר אע"ג דלא הוחזקו בפריצות כמ"ש ברישא ונוסף ע"ז שהוא אומר שאינו מקפיד עליהן ובודאי לא יעשו להן כלום אפ"ה שומעין לה מפני שחששו מ"ל בקפידתה טפי מקפידת האיש וק"ל :

[ה] **שם** רע בשכונות אלו עיין בב"י בס"ס זה שמביא תשובת הרמב"ן על המכה אשתו ושאינו נאמן לומר שהיא מקללתו ועיין בס"ס קנ"ד בב"י ובדברי רמ"א שהאריך שם בזה :

סי' עה [א] **אם** הוא מיהודה וקדשה בגליל אפילו לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן צריכה לילך אחריו ליהודה שהיא מקומו בשעה שקדשה עיין במרדכי ס"פ ב' דייני גזירות והביאו ג"כ ב"י בקצרה שכתבו בשם מהר"ם דאם הוא מיהודה "ונשא אשה שהיא מגליל "בגליל דא"צ ללכת אחריו ורבינו כתב בתחילת דבריו בפשיטות דצריכה לילך בכה"ג אחריו וכתב עליו דברי מהר"מ בלי פלוגתא משמע מדבריו שהר"מ בא להוסיף עוד ולומר ל"מ אם קדשה ונשאה בגליל שצריכה לילך אחריו לארצו שהוא ארץ יהודה אלא אפילו לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן אפ"ה צריכה ללכת אחריו וקשה דזהו דלא כמ"ש הרא"ש והמרדכי בפי' מהר"מ ע"ש (ועיין בתשובת ר"ש כהן דף קפ"ח ע"ד שתמה ג"כ בזה על הטור והניחו בצ"ע כ"פ) וצריך לומר שרבינו נמשך אחר הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו אלא התוספתא לחוד שמשמעותה כמ"ש רבינו מתחלה והא דכתב מהר"מ דא"צ ללכת מגליל היינו משום דכתב כן לייתב אתוס' והירושלמי דמשמעות דבריהן הוא דפליגי אהדדי ומש"ה חילק מהר"מ בחלוקים דאירוסין ונשואין או בין נשאה בגליל והיא מקומה או נשאה בגליל והיא מארץ אחרת וכמו שהארכתי בביאור דברי בקונטרס

חדושי הגהות

עד א ר"ל מעשה דהגר אשת אברם שברחה ממנו על דבר אשר עניתה שרה :

להוציאה מאותו הארץ להביאה לארצו כגון אם הוא מיהודה ונשאה שם אינו יכול להוציאה משם ולהביאה לגליל (ס) אפילו אם היתה מגליל ובאותה הארץ יכול להוציאה מעיר לעיר ומכפר לכפר אבל אינו יכול להוציאה א מעיר לכפר ולא מכפר לעיר (ו) שיש דברים שישיבת העיירות טובה להם ויש דברים שישיבת הכפרים טובה להם וכשיוציאנה מעיר לעיר ומכפר לכפר לא יוציאנה מנוה היפה לנוה הרע (ז) ואף לא מנוה הרע לנוה היפה וכן לא יוציאנה ממקום שרובם ישראל למקום שרובם עכו"ם (ח) ובבכ"מ מוציאין ממקום שרובם

מיהודה מגליל ונשא אשה בגליל כופין אותה לצאת וכו' וה"פ דתוספתא דכשהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה אין כופין אותה לצאת דכיון דאירסה ביהודה מצית למימר כבר הורגלתי בכאן ולא אזוז ממקום שקדשתני ואעפ"י שהאשה מגליל ואין יהודה מקום מולדתה אפ"ה אין כופין אותה לצאת מיהודה לגליל מקום מולדתה אבל היה מיהודה ואירס אשה בגליל סתם כופין אותה לצאת ליהודה והא דקתני שע"מ כן נשאה י"ל דאשמועינן רבותא דאפי' אם אח"כ נשאה בא' משאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ליהוד' מתי שירצה שעל מנת כן נשאה ע"ד קידושין הראשונים כאילו התנה טמה שתלך אחריו ליהודה וכו' ובירושלמי ה"פ בד"א כשהיה מיהודה ונשא בגליל דכיון דהנשואין היו בגליל אין כופין אותה לצאת לילך אחריו ליהודה לאחר זמן אבל אם היה ביהודה ונשא אשה ביהודה שהיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה כופין אותה לצאת משם ליהודה כיון דנשאה לו

כי שם יש לי נחת רוח יותר כי הורגלתי שם אבל אם היה מיהודה ואירס אשה בגליל וכו' אפילו הלך לגליל וקדשה בסתם כופין אותה לצאת ליהודה והא דקתני שע"מ כן נשאה ולא קתני קדשה כיון דבקדושין איירי י"ל דאשמוע' רבותא דאפי' אם אח"כ נשאה באחת משאר ארצות כגון בעבר הירדן כופין אותה לצאת ליהודה מתי שירצה שע"מ כן נשאה ע"ד קדושין הראשונים וכיון דבשעת קידושין היה דר ביהוד' הוי כאילו התנה שתלך אחריו ליהוד' והירושל' ה"פ מתני' כשהיה מיהודה ונשאה בגליל פי' שהלך שם ונשא' כיון דהנשואין היה בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודה אבל אם היה מיהודה ונשא אשה ביהודה שהיא מגליל ושוב מרדה ושבה אל בית אביה לגליל כופין אותה לצאת משם ליהודה כיון שנשאת לו ביהודה · אני פלוני שמיהודה וכו' כך היו רגילים לכתוב ולחתום בשעת נישואין לפי שיש מקומות שאין כותבין כתובה וישתכח הדבר באי זה מקום נשאה

ביהודה ויש לתמוה במה שפי' מהר"ם דהא דנקט שעמ"כ נשאה אשמועינן רבותא אפי' אם נשאה באחד משאר ארצות דאלמא דפשיטא היא אם נשאה בגליל דכופין אותה לצאת אחריו ליהודה וזה הפך מה שפירש אח"כ בירושלמי דכיון דהנשואין היו בגליל אין כופין אותה לצאת ליהודה וי"ל דהרבותא דקאמר ה"ק לא מיבעיא היכא דקידשה בגליל ורוצה שתלך ליהודה ולכנסה ביהודה דפשיטא דכופין אותה לילך אחריו ליהודה דאדעתא דהכי קידשה בגליל אלא אפילו לא כנסה ביהודה אלא בעבר הירדן ואיכא למימר מאחר שכבר הוציאה מגליל לילך אחריו לעבר הירדן ולשם כינסה א"כ ביטל התנאי הראשון קמ"ל דלא ביטל ויש כח בידו עוד לכופה שתלך אחריו מעבר הירדן ליהודה שעמ"כ נשאה ע"ד קידושין הראשונים וכאילו חזר והתנה עמה בעבר הירדן שתלך אחריו ליהודה וכו' אבל בדברי רבינו שכתב ע"ש הר"ס אפילו לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן קשיא טובא דמשמע דבנשאה בגליל פשיטא דצריכה לילך אחריו ליהודה הא ליתא כדפרישית וראיתי מי שכתב שיש להגיה אפילו לא נשאה ביהודה וכו' וקשה הדבר להגיה כל הספרים ותו איכא לתמוה לפי הג"ה זו דרבינו כתב תחלה בדברי הרמב"ם בסתם דבנשא באחד מאלו הארצות צריכה לילך אחריו לארצו ואח"כ הביא דברי הר"ס דס"ל דוקא כשקידשה לבד צריכה לילך אחריו אבל אם נשאה בארצה אין כופין אותה לצאת ונראה ליישב דברי רבינו דדקדק בלשון הר"ס שכתב י"ל דאשמועינן רבותא וכו' כופין אותה לצאת ליהודה מתי שירצה דהאי לישנא מתי שירצה לא היה צריך לכתבו וכן מ"ש אח"כ בפי' הירושלמי דכיון דהנשואין היו בגליל אין כופין אותה לצאת לילך אחריו ליהודה לאחר זמן דהאי לאחר זמן לישנא יתירה היא ולפיכך ס"ל לרבינו דדעת הר"ס היא דכי היכי דבשקידשה בגליל אמרינן מסתמא לא קדשה אלא ע"ד שתלך אחריו ליהודה הכי נמי בשנ"כ כנסה בגליל מסתמא לא היתה דעתו אלא שתלך אחריו ליהודה מיהו דוקא כשרוצה מיד אחר הנישואין לילך ליהודה צריכה לילך אחריו אבל אם נתעכב בגליל ודר שם אחר הנשואין ולאחר זמן בא לילך ולהתיישב ביהודה התם הוא דקאמר בירושלמי דאין כופה לצאת אחריו ליהודה ולפי זה ניחא דאשמועינן רבותא לא מיבעיא אם גם נשאה בגליל ומיד לאחר הנשואין רצה לילך ליהודה דפשיטא דכופין אותה לצאת ליהודה אלא אפילו כנסה בעבר הירדן ונתעכב ודר שם דסד"א דשוב לא מצי כייף לה שתלך אחריו ליהודה כמו אילו כנסה בגליל ונתעכב לשם קמ"ל דלא דמי דבשלמא כשנתעכב בגליל אחר הנשואין אמרי' דביטל תנאו הראשון שהתנה בשעה שקידשה שתלך אחריו מגליל ליהודה שהרי נשאר בגליל אבל כשהלכה מגליל ונשאה בעבר הירדן ולא היתה דעתו מעולם להשתקע בעבר הירדן והילכך אפילו נתעכב ימים בעבר הירדן מצי כייף לה שתלך אחריו ליהודה מתי שירצה אפילו לאחר זמן הרבה שעמ"כ נשאה ומעולם לא ביטל תנאו הראשון ואעפ"י שבדברי הרא"ש לא נמצאו אלו שתי מלות לאחר זמן מ"מ מאחר שבמרדכי ובתשובת מיימונית כתוב כך להדיא מסתמא הספר חסר באשיר"י והכי משמע נמי מדכתב הר"ס ושוב מצאתי בספר הרמב"ם כדברי שפירש לעיל דבכפיית האשה איירי ומ"ש הרמב"ם דכופין אותה לילך לארצו אעפ"י שנשאה בארצה היינו כשרצונו לילך לארצו מיד לאחר הנשואין דבהא מודה גם הר"ס דאמרי' דעמ"כ נשאה שתלך אחריו מיד והשתא ניחא הא דכתב רבינו תחלה דברי הרמב"ם ואחר כך הביא דברי הר"ס שכת' אפילו לא נשאה בגליל וכו' דאין ביניהם מחלוקת ואעפ"י שלפי זה היה לו לרבינו לפרש ולומר אפי' לא נשאה בגליל אלא בעבר הירדן ודר שם צריכה לילך אחריו אפשר לומר דלא חשש לבארו כיון דמובן הוא מעצמו ותו נראה דאפילו לא דר שם בעבר הירדן נמי איכא רבותא דאעפ"י דהוציאה מגליל ולא הלך ליהודה מיד אלא מגליל לעבר הירדן ואיכא למימר דביטל תנאו הראשון שתלך אחריו מגליל ליהודה דכעשה עבר הירדן מדינתו וארצו במקום יהודה קמ"ל דאפ"ה צריכה לילך אחריו ליהודה אבל ודאי דאפי' גם דר שם בעבר הירדן ונתעכב שם אפ"ה יכול לכופה שתלך אחריו ליהודה כמבואר בדברי מהר"ם להדיא שכתב מתי שירצה אלא דבלאו ה"נ אשמועי' רבותא דל"מ כנסה בגליל דצריכה לילך אחריו ליהודה מיד אחר הנישואין אלא אפילו כנסה בעבר הירדן נמי צריכה לילך אחריו ליהודה בין שהולך ליהודה נויד לאחר הנשואין ובין לאחר זמן והכל עלה כהוגן והכי נקטינן: **ובאותה** הארץ יכול להוציא' מעיר לעיר ומכפר לכפר שם במשנה תנן עיר וכרך ובגמרא בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ"ט מסייע ליה לר"י בר חנינא דאמר ר"י ב"ח מניין שישיבת כרכים קשה שנא' ויברכו העם לכל העם המתנדבים לשבת בירושלים ופרש"י ישיבת כרכים קשה · שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירן יפה עכ"ל ונראה דמתוך פרש"י למד רבינו דעיר היינו כפר שיש בו גנות ופרדסי' סמוכים לבתים וא"כ כרך לאו דוקא אלא ה"ה עיר וכן פי' הרמב"ם במשנה העיר הם הכפרים וכ"כ ס"פ י"ג דאישות וכתב בהגהת מיימונית פי"ג דאישות ר"ת היה אומר פעמים שאין מוציא אפילו מעיר לעיר ומכרך לכרך דבזה הכרך אין המושל כ"כ גורר כמו באותו כרך והוי כמנוה היפה לנוה הרעה מספר החכמה עכ"ל:

כתב מהר"ם בתשובותיו סי' קי"ז אין נקרא חלוק ארצות אלא אותן שנפרדו בלשונם דאם תאמר שלעז"א ורי"ינוס ופרנקן מקרי חלוק ארצות א"כ איך יתכן שא"י שהיתה ת' פרסה על ת' פרסה ולא היה בו רק שלשה ארצות עכ"ל: **לא** יוציאנה מנוה היפה לנוה הרעה וכו' שם במשנה ובגמרא מאי בודק כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעי' ופירש"י שבנוה היפה בודק את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו שינוי וסת אפי' לטובה עכ"ל וז"ל הרמב"ם שם מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה וכתב הר"ן ולפי זה הא דמייתי בגמרא כדשמואל אינו אלא

ואפילו במקום שכותבין כתובה שמא תטמין הכתובה ותאמר שנשאה בגליל לפיכך היה כותב כן לידע באי זה מקום נשאה כופין אותה לצאת ליהודה מגליל אין כופין אותה לצאת פירוש אבל אם כתב ואני פלוני מיהודה ונשא אשה מגליל אין כופין אותה לצאת מגליל עכ"ל ומתוך דברים אלו יתבאר לך שמ"ש רבינו בשם הר"מ שאינו יכול להוציאה מאותה הארץ להביאה לארצה פי' אפילו לארצה עיין בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים כי שם האריך בדינים אלו והגהות מיימוני בפי"ג מהלכות אישות כתבו פי' זה דמהר"ם ור"ת פירשו הירושלמי והתוספתא בע"א וכתבו רבינו לקמן בסמוך והרי"ף לא כתב אלא התוספתא כצורתה וכן הרמב"ם בפי"ג מהלכות אישות לא כתב אלא דברי התוספתא וכתב הר"ן ומסיים בתוספתא אם אמר אני פלוני מיהודה נשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת כלומר אע"פ שעומד עכשיו בגליל ובגליל אין כופין אותה לצאת כלומר אע"פ שהוא מיהודה יכול להוציאה מכרך שבגליל לעיר שביהודה אם היה מושבו ביהודה בעיר לאו כל הימנו שיאמר לה כיון שאני יכול להוציאך מכרך שבגליל לעיר שביהודה כ"ש שאני יכול לכופך להוציאך מכרך שבגליל (לעיר שבגליל) דליתיה אלא למה שנתרצית בלבד נתרצית: ומ"ש רבינו ובאותה הארץ יכול להוציאה מעיר לעיר ומכפר לכפר אבל אינו יכול להוציאה מעיר לכפר ולא מכפר לעיר וכו' וכשיוציאנה מעיר לעיר ומכפר לכפר לא יוציאנה מנוה היפה לנוה הרע שם במשנה ומה שכתב ואף לא מנוה הרע לנוה היפה גם שם במשנה רשב"ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק ואע"ג דמשמע דת"ק פליג בהא קי"ל כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו וכן פסק הרמב"ם בפי"ג מה"א ופרש"י שהנוה היפה בודק את הגוף למי שבא מנוה הרע ומתוך כך חלאים באים עליו והכי משמע בגמרא דקאמר מאי בודק כשמואל דאמר שינוי וסת תחלת חולי בני מעים אבל הרמב"ם בפרק י"ג מה"א כתב אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מרע ליפה מפני שהיא צריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בה קלה וכעורה וכתב הר"ן ולפ"ז הא דמייתי בגמרא כדשמואל אינו אלא לדמיון בלבד שפעמים יצא נזק מתוך שינוי לטובה ומ"ש וכן לא יוציאה ממקום שרובם ישראל למקום שרובם עכו"ם ובכ"מ מוציאין ממקום שרובם עכו"ם למקום שרובם ישראל תוספתא כתובה הרי"ף והרא"ש בפרק הנזכר והרמב"ם ז"ל בפי"ג מה"א וכתב הר"מ ובכ"מ שהוא יכול להוציאה אם אינה רוצה לצאת

דרישה

בקונטרס שאלה ותשובה שיסדתי לזה · וגם דקדק שם מהר"ם בלשון התוס' שהתחיל לדבר באירוסין וסיים בנישואין מזה דקדק דס"ל דאפילו קדשה בגליל ולא נשאה שם אלא בעבר לירדן אפ"ה צריכה ללכת אחריו וגם ברישא דתוספתא ביאר מהרמ"מ דמ"ש ראם הוא מיהודה ונשאה ביהודה דה"ל ללכת אחריו דר"ל אפילו היא אינה מיהודה כו' · ובאמת שזה מדוקדק מל' התוס' מדקתני ואירס אשה ביהודה ולא קאמר שהיא ג"כ מיהודה אלא ודאי בכל ענין איירי · ורבינו הביא דברי מהר"ם בכל מה שביאר מהר"ם התוספתא כי אף שמהר"ם הלך בשיטה אחרת בדינא ממ"ש רבינו מ"מ בפי' דברי התוספתא ס"ל כותיה בכל מה שדקדק מהר"ם מלשון התוס' עצמה · ולא כמ"ש לשוות התוספתא עם הירושלמי והארכתי בתשובה מאוד כביאור דברי הרא"ש והמרדכי והטור ות"ה ותשובת מהר"ם וריב"ש והב"י קיצר כאן במקום שהיה לו להאריך · גם י"ל דמ"ש רבינו כאן בשם מהר"ם סמך אמ"ש מהר"ם בתשובתו סי' קי"ז ע"ש דשם משמע מדבריו דס"ל לדינא כמ"ש הרמב"ם והרי"ף ורבי' ע"ש גם על זה הארכתי בתשובה ע"ש · ובד"מ ראיתי שכתב שט"ס הוא מ"ש כאן אפילו לא נשאה "בגליל וכ"ל אפילו לא נשאה ביהודה וכ"ט משום דקשיא ליה קושיא הנ"ל שלא מסר"מ ס"ל דאם נשאה בגליל א"צ ללכת אחריו ומאי אפילו דקאמר · אבל לע"ד ז"א דהא רבינו כתב לפירוש וה דאם נשאה בגליל דצריכה ללכת אחריו והביא עליו דברי מהר"ם בלשון תוספה ולא בלשון

פרישה

ס"ל בכל ענין אינו יכול להוציא כמו שבענין ראשון ס"ל דבכל ענין יכול להוציאה ודו"ק:
(ה) **אפי'** אם היתה מגליל דיכולה לומר כאן אני מורגל עם הבריות ועמהם התקדשתי לך:
(ו) **שיש** דברים שישיבת כרכים קשה ס"א נוח לכן וגירסא ראשונה עיקר שברוב דברים ישיבת כרכים עדיף אלא שיש ג"כ דברים שהוא קשה ואגב כ"כ ג"כ בישיבת כפרים וק"ל:
(ז) **ואף** לא מנוה הרע לנוה היפה לשון המשנה מפני שהנוה היפה בודק ופרש"י בודק את הגוף בחלאים רעים כשמואל דאמר שינוי וסת תחילת חולי מעים והרמב"ם פי' מפני שהיא צריכה לטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בה קלה וכעורה: (ס) **ובבכל** מקום מוציאין ממקום שרוב עכו"ם כו' ר"ל אפילו מארץ לארץ וכן מוכח ממ"ש אם"ז דאין מוציאין מא"י לח"ל אפילו ממקום שרובה כותים משמע הא כיוצא בו בח"ל או בא"י מוציאין אע"פ שהוא מארץ לארץ:

חדושי הגהות

ד"ה **א לשון המשנה שלפנינו אינו כן דהתם קתני מוציאין מכרך לכרך מעיר לעיר אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר ויש לתמוה למה שינה הטור לשונו ומצאתי בכה"ג שהאריך** בזה ואחרי כל אשר האריך שמה סיים בדבריו וז"ל ול"נ שהצריך בעל הטורים לומר עיר במקום כרך להוציאנו מידי טעות אחר שהיינו יכולים לטעות מדברי התלמוד **והוא זה דבשלמא** כשהם עומדים בכרך א"י להוציאה לעיר וכ"ש לכפר משום דבכרך שכיחי כל מילי ובעיר ובכפר לא שכיחי וכ"כ כשהיא בעיר אינו מוציאה לכפר אע"ג דבעיר **לא שכיחי כבכרך** מ"מ טפי שכיחי מבכפר אבל כשהוא בכפר נהי דא"י להוציאה לכרך דישיבת כרכים קשה מ"מ לעיר יוציאנה שהרי פרש"י ז"ל דישיבת כרכים קשה שהכל מתיישבים בה דחוקים ומקרבים הבתים זו לזו ואין שם אויר וא"כ לעיר שיש גנות ופרדסים סמוכים לבתים ואוירה יפה וכמ"ש רש"י ז"ל יוציאנה וכדי שלא נטעה בזה תפס הטור ז"ל עיר במקום כרך לכיתני עלה אבל אינו מוציאה מעיר לכפר ומכפר לעיר מפני שהוא סובר דמ"ש בגמרא שישיבת כרכים קשה אין הטעם כדפרש"י ז"ל אלא מפני היות היוקר מצוי שם ודוחק עוברים ושבים משא"כ בעיר **הפ"ז אפי'** מכפר לעיר אינו מוציאה כמו שעיר עדיף מכרך לענין זה ע"כ: ב יש לתמוה קצת דהא הך כללא לאו דוקא הוא וכמו שמצינו בכמה מקומות **דפסקינן דלא כותיה ומה גם להרמב"ם ז"ל וודאי לא בריא ליה הך כללא** וכמ"ש בזה התוי"ט פ"ח דעירובין ופ"ד דפסחים ע"ש ומצאתי בכה"ג שעמד ע"ז וכתב דטעמא דהרמב"ם דפסק **תנא**

שרובה עכו"ם למקום שרובה ישראל בד"א מח"ל לח"ל או מא"י לא"י אבל [ג] מח"ל (ט) לא"י כופין לעלות אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובן ישראל למקום שרובן עכו"ם (י) ואין מוציאין מא"י לח"ל אפילו מנוה הרע שרובן עכו"ם למקום היפה שרובן ישראל אמר האיש לעלות לא"י והיא אינה רוצה או שהיא שם ומבקשת לצאת תצא בלא כתובה האשה שאומרת לעלות והוא אינו רוצה או שרוצה לצאת משם יוציא ויתן כתובה וה"ה נמי לכ"מ מא"י לירושלים שהכל מעלין מא"י לירושלים ואין מוציאין משם: ירושלמי הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות [ג] וכתב ה"ר מאיר דירוש' איירי בזמן הזה ומתני' דקתני שכופין אותו לעלות איירי בזמן הבית ואין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה (יא) למה כופין אותה אלא נראה שאין הילוק בין בזמן הזה לזמן הבית כסתמא דמתני'

לצאת תלא שלא בכתובה ומשמע דאפילו תוספת אין לה דלא כתב לה אלא אדעתא למיקס קמיה בכ"מ שהדין נותן שתלך אחריו ע"כ ועיין במרדכי (ב):

ומ"ש בד"א מח"ל לח"ל וכו' אבל מח"ל לא"י כופין לעלות אפילו מנוה היפה לנוה וכו' עד למקום יפה שרובן ישראל הכל לשון הרמב"ם בפי"ג מה"א והם דברי המשנה והתוספתא שבסוף כתובות כתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ח שמי שנשא אשה והביאה לו לעירו ואח"כ הוכרחו לצאת מן המקום ההוא ויקר מקרהו שבאו למקום מולדתה ועמדו שם ימים ולא איתדר ליה שהרשות בידו להוליא' משם למקום אחר וסיים בה וכתב וכ"ש שהמקום שדעתם לקבוע דירתם שם הוא מקום תורה וחכמה יותר ממקום שאתם דרים שם עתה וקהלה גדולה ממנה כפלי כפליים וקרוב להיות דומה למה שאמרו בתוספתא מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל עכ"ל: ובסימן קע"ז כתב על מי שקדש אשה במקום אחר והתנה עם אמה לשלוח בעדה למקומו לכנסה שם ואח"כ לא רצתה אמה שתצא ממקומה בעודה ארוסה אלא שיכניסנה במקומה ואח"כ יוליכנה למקומו והארוס אומר שאם לא תקיים תנאי לא יגרשנה ולא יתן לה מזונות והשיב שנינו בתוספתא בן יהודה שאירס בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה אמנם נראה דדוקא לאחר נישואין אבל קודם הנישואין אף ע"פ שכבר אירס אותה והיינו דמסיים בתוספתא שע"מ כן נשאה ודקדק גם מדברי הרמב"ם ולכן בנדון זה כיון שאין לבעל עדים שכך היו התנאים בפירוש קודם הקדושין אינו יכול לכופה אחריו למקומו לנשואין אלא ישאנה במקומה ויכתוב לה כתובה ואחר תלך ואם לא ירצה יפטור אותה בגט ומה שטוען שתשבע אמה שלא היו הדברים כן ולא התנאים עדיין אף אם אמה תודה לו יכולה היתומה לעכב ולומר אם אמי פסקה עלי מה לי או כנוס במקומי או פטור אמנם אם התנה עמה מדעת היתומה ומרצונה קודם הקידושין והיא תודה בזה או הדין עמו (ג): כתב בת"ה סימן רע"ו על מי שנשא אשה במקום מולדתו והיה דעתו להשתקע שם ואחר קלת שנים ירד מנכסיו ואינו יכול להתפרנס שם ורוצה לילך לגור במקום אחר שכופין את אשתו ללכת אחריו (ד) ואע"פ שכתב שהוא דבר פשוט אין דבריו נראים בעיני (ה) כתב הר"ש בר למח בתשובה שנשאל על ראובן שקדש אשה בתונים ע"מ שתדור עמו בברשך שהיה נשוי לשם אשה אחרת ונפל מחלוקת ביניהם על הנישואין באיזה מקום יהיה כל אחד אומר שהתנה על מקומו והשיב שהאיש נאמן שאפילו בעיקר הדירה אם לא היה מודה היה נאמן שמן הדין אפילו בסתם בלא תנאי היה יכול לכופה לברשך כיון שהיה לו שם אשה שאפילו בשתי ארצות היה יכול לכופה כדתניא בתוספתא שהביא הרי"ף בסוף כתובות בן יהודה שאירס בגליל כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה וכ"ש שהוא נאמן בארץ אחד שאפילו אין לו אשה אחרת באותו מקום כופין אותה לצאת וכדתנן במתני' ואע"פ שאין שני מקומות אלו שוין שהאחד כפר והאחד כרך וא"כ שהאחד נוה יפה והאחד נוה רע אפ"ה בנדון זה מסתמא כופין דכיון שיש לו אשה בברשך יש לנו לומר דע"ד כן נשאה עכ"ל: אמר האיש לעלות לא"י והיא אינה רוצה וכו' עד ואין מוציאין משם משנה וברייתא שם בסוף כתובות וכתב הר"ן בלא כתובה וה"ה לתוספת וי"א דאפילו נדוניא לית לה ומיהו מה שהוא קיים מתנה אית לה דלא גרעה מזינתה דאמרינן (כתובות קא:) דלא הפסידה בלאותיה הקיימין עכ"ל (ו): ירושלמי הוא רוצה לעלות והיא אינה רוצה וכו' הירוש' הזה כתבו הרא"ש בסוף כתובות וכתב עליו דפליג אגמרא דידן ותירץ הר"ס דאיירי בזמן הזה ומתני' נשנית בזמן הבית ע"כ בפסקי הרא"ש וגם המרדכי כתב דהביא ג דירושל' מיירי בזמן שב"ה קיים דאז הוי מצוה לדור בירושלים מבא"י ורבינו המחבר כתב שאין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותם ול"נ דאפשר לומר דלא ראו חכמים לגרוע כח האיש לגבי א"י וירושלים אפילו בזמן הזה ועיין בתשוב' שכתבתי ס"ס זה ועיין בספר מישרים:

כתב

אלא לדמיון בלבד שפעמים יצא נזק מתוך שינוי לטובה עכ"ל וכך פי' הרב המגיד וכן נראה מדברי הסמ"ג לאוין פ' (דף ל"ב ע"ב) דפרש"י חולק אפירוש הרמב"ם ושהערוך כתב כפרש"י אבל המעיין בפי' המשנה יראה דאינו חולק אלא פירוש שהנוה היפה בודק מחפש ומבקש דבר הנאה לו דהיינו דצריכה להטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה שלא תהא בה קלה וכעורה אלא נאה ושינוי וסת זה אעפ"י שהיא לטובה הוא סבת תחלת החולי וצריך לבאר נוה יפה אין פי' בית יפה דא"כ אפילו בעיר אחת הוה ליה למימר דאין מוציאין מבית יפה לבית רע אלא נראה דפי' נוה יפה עיר יפה ולשם שייך טיפול וכן מצאתי למהרש"ל ולפי פירש"י נמי לא מיקרי שינוי וסת אלא מעיר שאינה יפה לעיר יפה אבל לא מבית לבית בעיר אחת: **ואין** מוציאין מא"י לח"ל אפילו מנוה הרע וכו' תימה דהא אפילו בחולה לארץ אין מוציאין מפני שבודק וכו' וי"ל דאיירי הכא דאפי' ידוע שאפלה בנוה היפה יותר ואינה חוששת למה שהוא בודק ואפ"ה אין מוציאין משא"כ בחולה לארץ דמוציאין בכה"ג: אמר האיש לעלות וכו' כתב הר"ן סוף כתובות תלא בלא כתובה וה"ה לתוספת וי"א שאפילו נדוניא לית לה ומיהו מה שהוא קיים ממנה אית לה עכ"ל

וכ"כ במרדכי בשם תשובת מהר"ם דאית לה נ"מ ונכ"ב הקיימים ואם אינן קיימים אם הוא הפסידן נכ"ב א"צ לשלם נ"מ צריך לשלם ואם נגנבו או נאבדו נ"מ לית לה נכ"ב אית לה וצריך לשלם לה וכ"פ האלפס בדינא דמורדת ולענין תוספת נ"ל שאין לה וראיה ברורה מדקתני תלא שלא בכתובה וכו' ע"כ וע"ש אבל הרא"ש כתב וז"ל והא דקאמר תלא שלא בכתובה כתב רבינו מאיר דדינא כדין איילונית שכתבתי לעיל עכ"ל ובסוף אלמנה ניזונית כתב איילונית אם לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ותנאיה אבל תוספת יש לה ובלאותיה הקיימים בין של מלוג בין של ברזל יש לה וכשאינן קיימים של מלוג חייב לשלם ושל ברזל אינו חייב לשלם עכ"ל וצ"ע דדברי הרא"ש שכתב בדין האיש שאמר לעלות דתלא שלא בכתובה דדינה כדין איילונית ותוספת יש לה לרבינו מאיר ובמרדכי שהבאתי כתב בשם ר"מ בתשובה דתוספת אין לה ותו קשה דהרא"ש בפרק אלמנה כתב להדיא דאין חלוק בין במקום ששנה אין להן כתובה או מקום ששנה יוצאת שלא בכתובה לעולם אם הפסידה הכתובה מחמת קלקול שאחר הנישואין אין לה תוספת וכו' מהר"ס דקדק להדיא בלשון מדקתני תלא שלא בכתובה לשון זה משמע שכל תורת גביית כתובה הפקיעו מהן דלא גביא משל בעל כלום כדאיתא ס"פ אלמנה ניזונית עכ"ל ועיין במ"ש בסמוך ע"ש הגהות מרדכי בשם הר"ס היכא דתפסה התוספת: **כתב** עוד במרדכי שם בשם תשובת הר"ס דכל מה שכתבנו דאין לה לא עיקר ולא תוספת ה"מ אם ילך לא"י ולא יחזור להתיישב בח"ל אבל אם יחזור ויתיישב בח"ל אפילו לאחר כמה שנים אם הוא אז בחיים תגבה עיקר ותוספת ואם מתה יגבו היורשים ממנו עכ"ל· וכ"כ בהגהות מרדכי דכתובות ע"ש רבינו חיים הכהן דדין זה דאמר האיש לעלו' וכו' דוק' בימיהם שהיה שלום בדרכים אבל עכשיו שהדרכי' משובשין אינו יכול לכופה דה"ל כמו חפץ להוליכה למקום גדודי חיות וליסטים וכו' עכ"ל וכ"כ התוס' הוא אומר לעלות וכו' אינו נוהג בזמן הזה דאיכא סכנת דרכים וכו' וע"ש וכ"כ באגודה וכ"כ בב"י בסוף סימן זה ע"ש הר"ש בן הר"ש בר למח ע"ש ומ"מ אע"ג דדברי מהר"ס דלעיל אין להם מקום עכשיו כשהוא אומר לעלות והיא אינה רוצה אלא צריך לתת לה כתובה ותוספת משלם מ"מ בחלוק שאר ארצות בדוכתא שהדין נותן דהאיש כופה אותה לילך אחריו והיא אינה רוצה דתלא שלא בכתובה הוי דינא כמ"ש מהר"ס וכן היכא שהיא בא"י ומבקשת לצאת דהדין הוא דתלא שלא בכתובה נמי הוי דינא כמ"ש הר"ס: **כתב** בהגהות מרדכי דכתובות בפלוגתא דר"ח ור"ת בדוכתא דתני יוצא' שלא בכתוב' אם אין לה תוספת נראה דגם באומ' הוא לעלות לא"י וכו' שייך פלוגתא זו ובסמ"ג ותו' שנ"ן נראה דהלכה כר"ח דלית לה תוספת אבל מהר"ס היה רגיל לפסוק היכא דגדולים חולקים בדבר אי תפיס אידך לא מצי מפיק מיניה דא"ל האי אייתי ראייה דהלכה כוה הרב שפסק כן וכ"כ המרדכי ר"פ המדיר עכ"ל משמע מכאן דאפילו למהר"ס דפסק כאן דתוספת אין לה אם תפסה היא התוספת לא מפקינן מינה אף למהר"ס וצ"ע:

ומ"ש או שהיא שם ומבקשת לצאת דתלא בלא כתובה הקשו התוספות מאי איריא בא"י אפילו בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדחקו לצאת ממקומו וי"ל דהכא אפילו מנוה רעה לנוה היפה עכ"ל ויישוב זה אינו אלא לת"ק אבל לרשב"ג דאין מוציאין אף מנוה הרע לנוה היפה וקי"ל כוותיה נ"ל דמיירי הכא בידוע שתפלה יותר בנוה היפה ואינה חוששת למה שהוא בודק וכדפי' בסמוך א"כ איירי אפי' במקום שרובן עכו"ם למקו' שרובן ישראל דבשאר ארצות תוכל לכופו לצא' ממקומו אבל מא"י לח"ל לא תוכל לכופו: **ירושלמי** הוא רוצה לעלו' וכו' ואין תירוץ זה מספיק וכו' ולעפד"נ דמספיק דבזמן הבית שלא היה דוחק מזונות כופין אותו לעלות כשם שכופין אותה אבל בזמן הזה דאיכא דוחק מזונות אותה הוא דכופין שהרי חיוב מזונותיה מוטל על הבעל לזונה ולפרנסה בכל מקום שתלך אחריו אבל אין כופין אותו

דרכי משה

לתמוה אדברי רבינו שכתב הדברים כאילו לא היה מחלוקת בדבר וצ"ע : (ב) וע"ל בסמוך אי שקלה נ"מ ונצ"ב ובהגהות מיימון פי"ג דאישות ר"ת היה אומר פעמים שאין מוציאין אפילו מעיר לעיר או מכרך לכרך כגון שבזו העיר אין המושל כל כך צורר כמו באותו שרוצה לילך שם עכ"ל וכתב מוהר"ם בתשובה סי' קי"ז אין נקרא חילוק ארצות אלא אותן שנפרדו בלשונן דא"ת שלעזי"א ורייגו"ס ופרנקו"ן מיקרי חילוק הארצות אם כן איך יתכן שא"י שהיה בו ת' פרסה על ת' פרסה ולא היה בו רק ג' ארצות עכ"ל ועיין שם : (ג) וע"ל סי' זה מדין זה ובתשובות מיימון סוף סדר נשים סימן כ"ח האריך מוהר"ם בא' שאירס אשה על ידי שריה במקום אחר ונתן אמתלאות למה לא רצה לכנוס במקום ארוסה ופסק דהדין עם הארוס אי אשתו תבא אחריו או תשב עד שתלבין ראשה וע"ש שהאריך בתשובה : (ד) וסיים שם אע"פ שאומרת דניחא לה להיות בדוחק מזונות קודם שתלך למקום אחר אין הולכין אחר דעתה עכ"ל : (ה) ובתשובת ריב"ש סי' פ"א משמע כדברי ב"י : (ו) וכן במרדכי סוף כתובות תשובות מוהר"ם דאית לה נ"מ ונצ"ב הקיימין. ואם אינן קיימין כתב דאם הוא הפסיד נצ"ב א"צ לשלם

פרישה

(ט) **לארץ** ישראל כופין לעלות שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים כו' גמרא בסוף כתובות דף קי"ב ע"ב : (י) **ואין** מוציאין מא"י לח"ל אפילו מנוה רע שרובן כותים למקום יפה שרובן ישראל יש לדקדק בלשונו דהל"ל לנוה היפה ולמה החליף נוה במקום גם ק"ק הא כבר כתב שהנוה יפה בודק את הגוף ומאי אפי' ורבותא הוא ולכן נראה שמש"ה כ' רבינו מקום במקום נוה דאילו נוה יפה בודק את הגוף כיון שדרה בה משא"כ מקום יפה בדירתה עומד בתוכה וכשבאה המקום היפה אע"ג דדירתן רעה כבתחלה או שרוצה הוא לצאת כנ"ל :
(יא) **למה** כופין אותה לשון מ"ו ושרי ליה מרא הלא מהר"ס מביא ראיה מזה דיפה כח הבעל מכח האשה ולא כר"ת וז"ל מרדכי פר"מ והסיא דירושלמי כו' ומזה מוכיח דיפה כח הבעל מכח האשה ולא כר"ת ע"כ וכס"ג כתב הרא"ש שמהר"ס מקשה על ר"ח ומשמע שכך דעת הרא"ש נוטה ע"ש עכ"ל מ"ו . ולפי בעניי נראה שיפה דקדק רבינו וכתב דאין תירוץ זה מספיק דאי בזמן הזה מיירי דאין מצוה לעלות לא"י א"כ למה כופין אותה דהא לא אמרו דיפה כח האיש אלא כשנשאה בארץ אחרת אבל כשהאיש והאשה במדינה אחת ונשאה שם כבר נתבאר דאין כופין אותה אלא ע"כ צ"ל דגם הירושלמי מיירי בזמן הבית והוא מצוה לעלות · ואפי' במקום מצוה ס"ל להירושלמי דאין האשה יכול לכפות האיש אלא האיש האשה משום דיפה כחו ודלא כתוספתא ומש"ה מסיק

דרישה

מה בלשון פלוגתא וכמ"ש ודו"ק : [ב] **מח"ל** לא"י כו' מצאתי בתשובה דכל אלו הדינים דווקא בימיהם שהיה שלום בדרכים או בזמן הזה סמוך לא"י אבל בזמן הזה ובדרך רחוקה אין האדם יכול לכוף אגודה (וכ"כ הגהות מרדכי וסיים שם וכתב ואפילו אם יעמוד ערבות מספיקין מגוף וממון ערבך ערבא צריך ע"ש כ"פ) וכ"כ התוס' בסוף כתובות וכ"כ ב"י בשם הר"ש בר למח : [ג] **וכתב** ה"ר מאיר דהירושלמי איירי בזמן הזה ומתניתין דקתני שכופין אותו לעלות איירי בזמן הבית ואין תירוץ זה מספיק דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותה אלא נראה שאין חילוק בין בזמן הזה לזמן הבית כסתמא דמתניתין נראה דמסיים דאין חילוק בין בזמן הזה לזמן הבית ע"כ נ"ל דכוונתו לומר דכמו שבזמן הבית מצוה גם בזמן הזה מצוה לעלות אע"ג דרוש דבריו דאמר דאי איירי בזמן הזה למה כופין אותה משמע דס"ל נמי דבזמן הזה אין מצוה דאל"כ הל"ל דאי בזמן הזה אין מצוה · מ"מ מסוף דבריו נראה דרוש דבריו ל"ד קאמר ובאלו אמר דאי בזמן הזה לאו מצוה · ונראה דמהר"ס דאמר דאיירי בזמן הזה ומולק דלאשה כופין· ולא לאיש משום דס"ל דגם בזמן הזה הוא מצוה לעלות אלא שאינו כ"כ מצוה כמו בזמן שב"ה קיים והכי דייק לישנא דמהר"ס דכתב דברייתא מיירי בזמן שבית המקדש קיים דאז הוי המצוה טפי לדור בירושלים מבא"י (וע"כ נ"ל הא דכתב מבא"י במ"ש ע"ש הוא דהא בברייתא משום עליית מח"ל לא"י כעליית מא"י לירושלים ובשניהן ס"ל דכופין גם האיש אלא נ"ל ובא"י בוי"ו) ואם כן קשה מהו זה דקאמר דאז

חדושי הגהות

גבא כרשב"ג לאו משום כללא הוא אלא משום דשמואל שקיל וטרי אליביה וע"ש שהאריך : ג הרואה עומד משתאה דהא נהפוך הוא דהירושלמי ע"כ איירי בזה"ז וכמו שפי' הר"ם וכל הפוסקים והנה חפשתי ומצאתי בספר גדולת מרדכי שהביא יש נוסחאות שגורסין דההיא דברייתא מיירי בזמן שבהמ"ק קיים ור"ל התוספתא :

דמתני' כתב ר"ת מי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשאה שם אין כופין אותו לצאת ממקומו אחריה אבל אם הלך הוא לגליל ונשאה שם (יג) אז כופין אותו לעמוד שם עמה (יג) ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אף על פי שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפילו מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האיש מעיר והאשה מכרך או איפכא ושניהן מיהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון שאין המקומות שוין והוא נשאה בעירו וכל שכן אם נשאה בעירה שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון שאין שני המקומות שוין ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהן שוין שתיהן או כרכין או עיירות כופין האיש לעזוב מקומו (יד) אע"פ שנשאה במקומו שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שטוען כי קודם הנשואין התנה עם אשתו שישאנה במקומה על תנאי שאחר הנשואין תבא אליו לדור במקומו והיא מודה בזה התנאי אלא שאומרת אח"כ כשנשאה וכתב בכתובה שלא יוציאנה ממדינה זו למדינה זו בטל התנאי הראשון ואינה רוצה לצאת ממקומה תשובה לא נמחל תנאי הראשון בזה כי הכתובה נכתבה כמו שרגילין לכתוב בכל הכתובות (טו) ולא כיון לעקור תנאי שהתנה בפירוש ועוד שהוצרכה לתנאי הכתובה שכתב (טז) שלא יוציאנה ממקומה דהיינו מדינה שקבלה לדור ואדעתא דהכי ניסת לו שתדור שמה ולא יוכל להוציאה משם נמצא שתנאי הכתובה אינו עוקר התנאי הראשון כלל ואם אינה רוצה לדור עמו במקומו אינו חייב במזונותיה :

עו **חייב** בעונתה כיצד כל א' כפי כחו וכפי מלאכתו (א) הבטלים שאין להם מלאכה והם בריאים ומעונגים ואין פורעים מס

אותו כיון דיכול לומר עכשיו איכא דוחק מזונות ושמא לא אשיג לשם פרנסה ומזונות דבטענה זו יפה כח הבעל מכח האשה וכ"כ בתשובת מהר"ם סימן קל"ט והביא דירושלמי בזמן הזה ואפ"ה היכא דהוא אומר לעלות והיא אינה רוצה כופין אותה לעלות ואם לאו תצא שלא בכתובה דבזה יפה כח האיש מכח האשה וכו' עכ"ל והיינו מטעמא דפריסית :

כתב ר"ת מי שהוא ביהודה וכו' כבר מבואר בפוסקים טעמו של ר"ת שהוא ע"פ פירושו ליישב התוספתא והירושלמי דסתרי אהדדי וכמו שכתוב בב"י והקשה ב"י דהיאך הביא דברי ר"ת בסת' כאילו אינו חולק אדברי מהר"ס והרי הם חולקין ולמאי שכתבנו לפרש דברי מהר"ס ע"פ דברי רבינו נראה ליישב גם קושיא זו והוא דאעפ"י שהם חולקים בפירושא דתוספתא והירושלמי מ"מ בדינא ליכא פלוגתא דאע"ג דלפירוש מהר"ס אם הוא מיהודה והלך לגליל ונשא שם אשה צריכה לילך אחריו היינו דוקא מיד אחר הנישואין אבל אם דר שם בקבע ולאחר זמן רצה לצאת מגליל אין כופין אותה לצאת אחריו אלא אדרבה כופין אותו לעמוד שם עמה ובכה"ג איכא לפרש נמי דברי ר"ת שכתב דאם הלך הוא לגליל ונשאה שם דכופין אותו לעמוד שם עמה דהיינו לאחר זמן הנשואין משא"כ במי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשאה שם דאין כופין אותו לצאת ממקומו אחריה דבכל ענין אין כופין אותו אפילו מיד לאחר הנשואין וכן כשניהם מיהודה ונשאה בגליל דכופין אותו לצאת מגליל וכו' אפילו לאחר זמן הנשואין קאמר דכופין אותו ומודה בו הר"ס כיון שאין גליל לא ארצו ולא ארצה וכן כל חלוקי דינים היוצאים מפי' ר"ת וסותרים לפי' מהר"ס כך נראה ליישב דברי רבינו ואע"ג שאין נראה כך מדברי המרדכי והגהות מיימונית ע"ש הר"ת גופיה שפסק דעבדי' הכא והכא לחומרא לחוש לפי' ר"ת ולפי' הר"ס מ"מ דעת רבינו כך היא כדפריסית :

עו **חייב** בעונתה כיצד משנה פרק אעפ"י הטיילין בכל יום מאי טיילין אמר רבא בני פרקי א"ל אביי מאן דכתיב בהו שוא לכם משכימי קום וכו' אלא אמר אביי כדרב דאמר רב כגון ר"ש בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה כי אתא רבין אמר כגון מפנקי דמערבא והרי"ף והרא"ש לא הביאו אלא הא דרב משמע דלית הילכתא כרבין דמפנקי דמערבא הוו טיילין אף על גב דפורעין מס אלא דוקא דאין

כתב ר"ת מי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה ונשא שם וכו' על מ"ש בסמוך שהתוספות והירושלמי סותרין זה את זה כתבו הרא"ש והמרדכי והגהות מיימוני שר"ת פי' דמתני' דשלש ארצות לנשואין איירי בכפיית האשה שאם נשאה באחד מהארצות הללו והוא מקום מולדתו ודירתו אין כופין אותה לצאת משם וכ"ש אם נשא' באחד מהארצות הללו במקום מולדתה ודירתה שיפה כח האשה יותר ואין יכול להוציאה משם ומפרש מתני' ותוספתא הכי ג' ארצות לנשואין וכו' אם האיש מיהודה והאשה מגליל ונשאה ביהודה שהוא מקומו אין מוציאין האיש ממקומו לילך אחריה לגליל כיון דיהודה וגליל הן שתי מקומות ואין שיירות מצויות מזו לזו ואין יכול לחקור ולידע תמיד מנהג אנשי מולדתו אין כופין אותו להניח מקומו כיון דשם נשאה אבל נשאה בגליל כופין אותו לצאת וגרסי' בתוספתא כופין אותו לצאת שע"מ כן נשאה ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה אע"ג שנשאה בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפילו מעיר לכרך ומכרך לעיר ואם האשה מכרך והאיש מעיר או להפך ושניהם ביהודה ונשאה בעירו אין האשה יכולה לכופו להניח מקומו כיון דאין שני המקומות שוים והוא נשאה בעירו וכ"ש אם נשאה בעירה שאין האיש יכול לכופה להניח מקומה כיון שאין שני המקומות שוים ונשאה בעירה אבל אם מקומותיהם שוים שניהם כרכים או שניהן עיירות כופין את האיש לעזוב מקומו ואף על גב שבמקומו נשאה דעולה עמו ואינה יורדת ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד יכול לילך לראות אוהביו כשירצה משא"כ באשה והיא דירושל' מפרש ר"ת מתני' כשהיה מיהודה ונשא אשה מגליל מגליל ונשא אשה מיהודה פירוש שהיה מיהודה ונשא אשה מגליל ביהודה אין כופין אותו לילך אחריה לגליל או מגליל ונשא אשה מיהודה בגליל אין כופין אותו לילך אחריה ליהודה אבל הוא מיהודה ונשא אשה מיהודה מגליל ונשא אשה מגליל אני פלוני שמיהודה נשאתי אשה מיהודה פי' מיהודה מעיר לעיר או מכרך לכרך כדמפרש לעיל מגליל אין כופין אותו לצאת אחריה כך פר"ת דבכפיית האיש איירי עכ"ל וכ' הרא"ש שר"ת הקשה עליו דמשמע בירושלמי דיפה כח הבעל מכח האשה ופירש הוא דאיירי בכפיית האשה ויישב התוספתא והירושלמי כמו שכתבתי לעיל בסמוך בשם הר"ס ויש לתמוה על רבינו שכתב לעיל דברי הר"ס וכאן כתב דברי ר"ת כאילו אינן חולקין על דברי מהר"ס ומאחר שהם חולקים זה על זה אבל דברי מהר"ס הנ"ל ור"ת כתב מי שהוא ביהודה והביא אשה מגליל ליהודה וכו' וכתבו המרדכי והגהות מיימוני ורש"י פירש דאיירי בכפיית האשה וכן פי' המיימוני וכל הגאונים וכיון דהוי פלוגתא דרבוותא עבדין הכא והכא לחומרא והיכא דהבעל בא לכוף את האשה לא נכופנה כפר"ת והיכא דהאשה באה לכוף בעלה כ"ש דאין כופין כדפסקי רוב הגאונים עכ"ל הר"מ ול"נ דבמקום הרמב"ם ורש"י וכל הגאונים לא חיישי' לדברי ר"ת (ז) : שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן שטוען שקודם הנשואין התנה עם אשתו וכו' בכלל ל"ה סימן ב' כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח דדבר פשוט דהא דכופין לעלות לא"י היינו בדאפשר בלא סכנה דאי איכא סכנה אסור לסכן עצמו הילכך בזמן הזה בארצות הללו כל שהוא מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומנוא אמון למעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים בימות החמה אם אין שם לסטים כתב הרשב"א שאלת מי שעבר על גדר מהגדרים כגון שגירש אשתו שלא על דרך ההסכמות ושלח לה גיטה ע"י שליח עומד במלכות שאין להם גדר בדבר זה אם יש רשות לנכבדי הקהל ההוא להחרים המגרש ההיא מכח הגדר שלהם עד שיבוא אלם במסורת הברית תשובה כל דברי הנישואין סתמן כפירושן ויש מהן שתקנו חכמים לכל והם תנאי כתובה הנזכרים בפרק נערה ויש שלא תקנו חכמים אלא שנהגו כן בקצת מקומות מדעת עצמן ולא שתקנו ביניהם בהסכמה אלא שנהגו כן דרך סתם וגם בזה סתמן כפירושן ואלו הם שקראו חכמים דרישת הדיוטות כדאיתא בפרק המקבל (קד ׳) אנשי אלכסנדריא היו מקדשין וכו' אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם וכו' כלומר ראה כתובת בני העיר כתוב בהם כך ואף על פי שבכתובות של חטופות אלו לא היה כתוב כך אפ"ה התיר הלל את בניהם לפי שהמקדש שם סתם על דרך הנהוג שם קדש וכל אותם שבפרק המקבל של דרישת הדיוטות הביאום בירושלמי פרק נערה עם אותם תנאי כתובה ללמד שאלו גם כן סתמן כפירושן ומכאן נלמוד לנדון שלפנינו שכל שנשא במקום שאין מגרשין אלא מדעת האשה סתמן כפירושן וע"ד כן נשאה שלא יגרשנה שהוא חייב במה שנהגו להיות חייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנדוי ואפילו הוציאה ממקום שנשאה והוליכה למקום אחר וכו' עוד סימן תרי"ב ושאלת אשה שנשאת לבעל והיא מעיר אחרת והוא מעיר אחרת ועשו הנשואין וכתבו הכתובה בעיר אחרת שהיא ממוצע בין עירו לעירה ולא נכתב בה שום תנאי תשובה אם ע"ד לדור במקום שנשאה כנסה ע"ת אותו מקום נשאה ואפי' דרכם לכתוב שם הכל לפי התנאי והמנהג שתקנו והנהיגו ביניהם קהל פלוני וזה לא כתב סתמו כפירושו וזהו דרישת לשון הדיוט שבפרק המקבל והם הנהגות שהנהיגו ההדיוטות מעצמם בלי שתקנו חכמים ואף שם לא תקנו בהסכמה אבל אם דעתם לדור במקום אחר במקום שדעתם לקבוע דירתם שם או מן הסתם כמנהג מקומו שהרי יכול להוציאה מעירה לעירו ואפילו ממדינה למדינה אחרת כל זמן שהוא מגליל והוא מיהודה או הוא מיהודה והיא מגליל כדאיתא בתוספתא וכיון שכן הרי הוא כנושא ע"ת מקומו שהוא מוציאה שם עכ"ל׳ וכבר כתבתי תשובה זו בסימן ס"ו כתב בכתבי מה"ר איסרלן סימן רל"ח אשה שמסרה מודעא שלא מחלה זכותה שלא יוציאנה הבעל ממקום שנשאת שם פשיטא דמהני דאפילו גלוי דעת בעלמא הוי מועיל :

עו **חייב** בעונתה כיצד כל אחד לפי כחו וכפי מלאכתו הבטלים שאין להם מלאכה והם בריאים ומעונגים וכו' בפרק אע"פ (דף סא:) תנן העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחד בשבת הגמלים אחד לשלשים יום הספנים אחד לששה חדשים ובגמרא מאי טיילין דאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה כי אתא רבין אמר כגון מפנקי דמערבא ומפני שרבה רבינו

דרכי משה

לשלם וכ"מ צריך לשלם ואם נגנבו או נאבדו נ"מ לית לה זנצ"ב אית לה וצריך לשלם לה עכ"ל וע"ש שהאריך מוהר"ם בדבר וכתב עוד שם הא דאבדה כתובתה ה"מ אם ילך לא"י ולא יחזור להתיישב בחוץ לארץ אבל אם יחזור להתיישב בחוץ לארץ אפילו לאחר כמה שנים אם היא בחייה תגבה ממנו כתובתה ואם מתה צריך ליתן כל כתובתה ליורשיה ובסוף הגהות מרדכי כתוב בשם ר"ח כהן דה"מ שאם היא רוצה לעלות אבדה כתובתה דוקא בימיהם שהיה שלום בדרכים אבל עכשיו שהדרכים משובשים אינו יכול לכופה דה"ל כמו שחפץ להוליכה למקום גדודי ליסטים ואפי' אם יעמיד ערבות מספיק מגוף וממון ערבות ערבא צריך עכ"ל וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ דאם הדרכים בסכנה א"צ ללכת עמו וכ"כ התוס' פ"ב דכתובות וכתבו עוד ואומר רבינו חיים דליכא בזמן הזה מצוה לדור בארץ ישראל כי הרבה מצות תלוין בארץ ואין יכולים ליזהר בהם ונענשים עליהם כו' (ז) ואין דבריו נראין כי איך לא נחוש מאחר שהשש מוהר"ו לדבריו :

והר"ן

פרישה

מסיק רבינו כאן דפליגי וגם הב"י הבין דברי רבינו כן אלא שכתב ליישב בדוחק וכתב ו"ל רבינו [illegible]

(יז) אע"פ שנשאה במקומו דעולה עמו ואינה יורדת ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד שהוא יכול לילך לראות אוהביו כשירצה משא"כ באשה [illegible] ב"י

ותמה על רבינו שכתב לעיל לדברי ר"מ וכו' וקושיא זו קשה גם כן אמרדכי שכתב דברי שניהן בלי ממחלוקת ע"ש : (טו) ולא כיון לעקור תנאי כי לא נכתב אלא לשמרה דשטרי בעלמא (טז) שלא יוציאנה ממקומו כלל [illegible]

סי' (א) הבטלנים שאין להם מלאכה כו' עיין בב"ח ויש סימן ר"מ ולעיל סימן כ"ס : והפועלים

מם אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהם עונתן בכל לילה ומי שיש לו מלאכה כגון חייט או אורג או בנאי וכיוצא בו ועושה מלאכה בעירו עונתו ב׳ פעמים בשבת ואם עושה מלאכה בעיר אחרת ובא ולן בכל לילה בביתו די לו בעונה אחת בשבוע מפני טורח הדרך (ג) והפועלים שאין לנין בביתם יוצאים ז׳ ימים (ג) [א] וביום שמיני שבין לביתן וכן לעולם מח׳ ימים לח׳ ימים שבין פעם אחת לבית (ד) והחמרין פעם אחת בשבת (ה) והגמלים פעם אחת לשלשים ימים (ו) והספנים פעם אחת לששה חדשים ותלמיד חכם פעם אחת בשבת מפני שתורתו אומנותו ומתשת כחו (ז) [ב] ודרך ת"ח לשמש מטתו מליל שבת לליל שבת כתב הרמ"ה והני מילי במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא (ח) לפי מה שאומדין אותו שיכול לקיים (ב) אין האיש רשאי לצאת לסחורה או לצורך דבר אחר בענין שמתבטל מעונתו המוטלת עליו אלא ברשות אשתו ואפי׳ אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר (ט) אלא חדש בחוץ וחדש בביתו כי אף על פי שנותנת לו רשות על ידי פיוס או על ידי שמתביישת למונעו היא מצטערת בלבה והרמ"ה פסק חדש בחוץ וב׳ חדשים בביתו וא"א הרא"ש ז"ל פסק חדש בחוץ

רבינו בדרב שמואל בר שילת שאמרו ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה כתב ואינם פורעים מס אבל הרמב"ם לא הזכיר אינם פורעים מס וז"ל בני אדם הבריאים והרכים והענוגים שאין להן מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהן עונתן בכל לילה ואמרינן תו בגמרא (שם) הפועלים ב׳ בשבת והתניא הפועלים אחד בשבת א"ר יוסי בר חנינא לא קשיא כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת וכתבו התוס׳ דאע"ג דקתני התם במתני׳ הפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחת לא פריך מינה להא דקתני הפועלים ב׳ בשבת משום דהתם לאו בדין עונה מיירי אלא אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה ממה שהיה מנהגו תחלה ור"י בר ברוך היה אומר דשלש מדות בפועלים דעושין מלאכה בעיר ב׳ בשבת כדתנן במתני׳ וברייתא בעושין מלאכה בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחד בשבת לפי שיש להם טורח הדרך אבל אותם שאין חוזרין לביתם בין היה מנהגם בין לא היה כמו רישא דמתני׳ דקתני יוצאין שבת אחת משמע שהן כל ז׳ בחוץ וחוזרין ביום הח׳ אבל ר"י לא פירש אלא ב׳ מדות ב׳ בשבת ואחד בשבת כדפרישנא עכ"ל והרא"ש כתב סתם כדברי ר"י בר ברוך וכך הם דברי רבינו והמשך הלשון כך הוא הפועלים שאין לנים בביתם ויוצאים ז׳ ימים וכו׳ עונתם פעם אחת בשבת וכן החמרים פעם אחת בשבת דפעם אחת בשבת שכתב קאי לפועלים שאין לנין בביתם וכו׳ ולחמרים ופשוט הוא (א) :

ומ"ש ות"ח פעם אחת בשבת וכו׳ ודרך ת"ח לשמש מטתו מליל שבת לליל שבת מימרא שם . א כתב הרמ"ה וה"מ במי שגופו בריא וכו׳ אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדים אותו שיכול לקיים : אין האיש רשאי לצאת לסחורה וכו׳ אלא ברשות אשתו במשנה (דף סא :) שהפועלים יוצאים שלא ברשות שבת אחת כלומר ולא יותר ובגמרא (דף סב :) א"ל רבה בר רב חנן לאביי חמר ונעשה גמל מאי ופרש"י נשאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרוחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה א"ל רוצה אשה בקב ותפלות מט׳ קבין ופרישות : ומ"ש ואפילו אם תתן לו רשות אין ראוי לו להתאחר אלא חדש בחוץ וכו׳ שם (דף סא :) אהא דתנן התלמידים יוצאים ללמוד תורה שלא ברשות שלשים יום והפועלים שבת אחת וקאמר בגמרא ברשות כמה כמה דבעיא אורחא דמילתא כמה אמר רב חדש כאן וחדש בביתו שנאמר לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ור׳ יוחנן אמר חדש כאן וב׳ חדשים בביתו שנאמר חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו וכ׳ הרא"ש אורחא דמילתא בכמה שלא ישאל ממנה דבר של צער דשמא אע"פ שנותנת לו רשות על ידי פיוסו או ע"י שמתביישת ממנו לבה מצטער והני רבנן דנפקי טובא כתב הראב"ד לפי שהיתה תורתם אומנותם לא חשו לאורחא דמילתא עכ"ל : ומ"ש רבינו שהרמ"ה פסק חדש בחוץ וכו׳ שם כתב הרא"ש כתב הרמ"ה דמסתברא כר׳ יוחנן דגמר מבנין בה"מ ולי נראה דכיון דלית כאן אלא אורחא דמילתא והא קא יהכי

דאין פורעין מס דהיינו דקאמר ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה לשאול ממנו מס והכי משמע מדקאמר תלמודא אלא אמר אביי כדרב ולא קאמר נמי כדרבין אלמא דהילכתא כרב אבל הרמב"ם ריש פרק י"ד כתב הבריאים והרכים והענוגים שאין להם מלאכה שמכשלת כחן אלא אוכלין ושותין ויושבים בבתיהן עונתן בכל לילה עכ"ל׳ נראה דפסק כרבין דקאמרי כגון מפנקי דמערבא ומשו"ה לא הזכיר דבעינן נמי שאינם פורעין מס וטעמו דכיון דאיתמר הך דרבין בתר הך דאביי אלמא דמסקנת התלמוד כי הא דרבין דלא בעי נמי דאינו פורע מס : ומי שיש לו מלאכה וכו׳ דברי רבי׳ בזה הם כדברי ר"י בר ברוך שהביאו התוס׳ לשם וכ"כ הרא"ש בשמו דג׳ מדות בפועלים דעושין מלאכה בעירן ב׳ פעמים בשבת ובעושין מלאכה בעיר אחרת ומנהגם לבא בכל לילה לביתן די להם פעם אחת בז׳ ימים וכשאין לנין בביתם עונתן פעם אחת בח׳ ימים ובין שהיה מנהגם להשהות חוץ לביתם יותר מח׳ ימים ובין שהיה מנהגם לחזור בכל שבוע אין להם רשות להשהות חוץ לבית אלא ז׳ ימים וביום השמיני חייב לבא לביתו ובספר ב"י נמלא טעות בדבריו שכתב והמשך הלשון כך הוא וכו׳ והא ודאי ליתא דפשוט דמ"ש רבינו והחמרים פעם אחת בשבת דלחמרים לחודיה קאמר פעם אחת בשבת אבל לפועלים שאין לנין בביתם עונתן פעם אחת בח׳ ימים וכדפי׳ הר"י בר ברוך וכמ"ש הרא"ש והב"י בעצמו כתב כך תחלה אלא ודאי דאיכא איזה טעות סופר בסוף דבריו : **ומ"ש** ות"ח פעם אחת בשבת וכו׳ כ"כ הרמב"ם פי"ד ובא לתת טעם דאף ע"פ שהת"ח הם כגון מפנקי דמערבא וגם לא היו פורעין מס כר"ש בר שילת אפ"ה אינן בדין טיילין מפני שת"ת מתיש כוחן אלא עונתן פעם אחת בשבת ונראה דס"ל להרב דרבין דהלכה כמותו דקמפרש דטיילין הן מפנקי דמערבא חולק הוא אדרב דקאמר דטיילין הן כגון רב שמואל בר שילת דליתא דאפילו רב שמואל בר שילת גופיה אין עונתו אלא פעם אחת בשבת וטעמא דמילתא מפני שת"ת מתיש כוחן אבל רבינו דפסק כרב ולהכי מצריך דבעי׳ נמי דלא היה פורע מס כרב שמואל בר שילת כדפרישית לעיל א"כ ליתא להאי טעמא שכתב דת"ת מתיש כוחן מדרב שמואל ב"ש דקרי ליה טייל וי"ל דס"ל דתלמודא לא קאמר אלא כגון רב שמואל ב"ש דאכיל וכו׳ ולא רב שמואל ב"ש גופיה וכדמוכח מבני פרקי שהרב מלוי להם בעירם ושונים להם פרקם ולנים בביתם ובודאי דטובא ניכהו דהוו עשירים וכגון מפנקי דמערבא ואפ"ה אין עונתם בכל יום לפי שמגדדות שינה מעיניהם אלא ודאי דת"ת מתשת כוחן ולהכי אין עונתן אלא פעם אחת בשבת : כתב הרמ"ה וה"מ במי שגופו בריא וכו׳ נראה דאכולהו דקא חשיב קאי דכיון דעונתן אינן אלא לפי מלאכתו של כל אחד ואחד ולפי טרחו במלאכה וחוזק כוחו אם כן באין גופו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו וכתב בשלטי הגבורים ע"ש רבינו ישעיה אחרון דאם תשש כוחו שאינו יכול לקיים עונתו אפי׳ בעונה שהיא פחותה מכל העונות או יטול רשות מאשתו או יוציא ויתן כתובה מיהו

דרכי משה

עו (א) ובהר"ן כתב שם פרק אע"פ דף תצ"ו ומיהו אם אירע לפועלים שלנו בביתם לצורך מלאכה יכולים לאחר עד יום שמיני : (ב) וכ"כ הר"ן ע"א דף תצ"ו הא דעונת ת"ח אחת לשבת היינו

פרישה

(ג) **והפועלים** שאין לנין כו׳ ע"ל סימן כ"ה ובח"מ סימן ר"מ שלא הזכיר רבינו מלוקה זו ואפשר שזה היה דעת בית יוסף להשוותן אבל לי נראה דהאי טעמא שקילר בסימן כ"ה ובאורח חיים משום דר"י פליג עליה ולא סבירא ליה האי מלוקה שלישית ועיין בדרישה : (ג) **וביום** השמיני שבים כירוש לריכין לשוב לצורך העונה : (ד) **והחמרים** פרש"י בהולכין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק : (ה) **והגמלים** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק : (ו) **והספנים** פורשי הים הגדול לקלוי ארץ וז"ל רש"י בפי׳ החומש בפרשת וישלח על פסוק עזים מאתים ותישים עשרים כו׳ וז"ל בב"ר דורש מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת כו׳ ואיני יודע לכוין מדרש זה בכיוון אך נראה בעיני שמלמדנו מכאן שאין העונה שוה בכל אדם אלא לפי הטורח המוטל עליו שמצינו כאן שמסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל לפי שהן פנויין ממלאכתן דרכן להרבות בתשמיש ולעבר עשר נקבות ותיישים שעוסקין במלאכה לא מסר לזכר אלא ד׳ נקבות וכן כולם לפי הטורח המוטל עליו ע"ש : (ז) **ודרך** ת"ח לשמש מטתו מליל שבת כו׳ וז"ל הגמרא ועונת ת"ח אימתי אמר רב יהודה מע"ש לע"ש ופרש"י והר"ן מע"ש לע"ש שהוא ליל תענוג ושבית הנאת הגוף ועיין בדרישה : (ח) **לפי** מה שאומדין אותו עיין מ"ש בשם הרמב"ם בס"ם זה : (ט) **אלא** חדש בחוץ וחדש בביתו כרב ויליף לה מדכתב לכל דבר המחלקות (פסוק בדברי הימים במחלקות משרתים שהיו עובדים את דוד המלך כ"פ) הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ורבי יוחנן אמר חדש כאן וב׳ חדשים בביתו שנאמר (בבנין בית המקדש כ"פ) חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו ופסק הרמ"ה כר׳ יוחנן

דרישה

דאז הוי המצוה טפי כו׳ אלא ע"כ צ"ל דכוונתו דאז הוי המצוה גדולה לדור בירושלים ובא"י וע"ז מסיק וכתב והירושלמי מיירי בזמן הזה . ירצה לומר שבזמן הזה אין המצוה כל כך גדולה אבל מכל מקום מצוה איכא אלא כיון שאין המצוה כ"כ גדולה אין בהאשה כח לכפות האיש לעלות אבל מכל מקום. באיש יש כח לכפות באשה דיפה נמי מכחה והשתא א"ש דתמה מ"ו על רבינו שכתב על מהר"ם שתירוצו אינו מספיק אלא שכתבתי בפרישה קצת ישוב לדבריו ע"ש · וכתבתי זה כדי שלא נטעה לומר דכולי עלמא סבירא ליה או לכפות מהר"ם דאין מצוה כלל בזמן הזה לעלות לא"י כדעת רבי׳ חיים שכתבו בשמו בתוספות בכתובות ע"ש גם בהגמ"ר דבזמן הזה אין לעלות משום דאיכא כמה מצות שמצווין בארץ ואין בידינו לקיימן ונענשים עליהן ע"ש ומש"ה ברתי דאדרבא מהר"ם והרא"ש לא סבירא ליה הכי אלא דמהר"ם סבירא ליה דאין בו מצוה גדולה כל כך ורבינו סבירא ליה דיש מצוה כבזמן הבית :

סי׳ עו [א] **וביום** ח׳ שבים לבית כו׳ לשון המשנה בפרק אע"פ דף ס"א ע"ב התלמידים יוצאים שלא ברשות ל׳ יום והפועלים שבת אחד העונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים הספנים אחת לששה חדשים ע"כ המשנה ובגמרא והפועלים שתים בשבת והתניא הפועלים אחת בשבת א"ר יוסי בר חנינא ל"ק כאן בעושין מלאכה בעירן כאן בעושין מלאכה בעיר אחרת ע"כ וכתבו התוספות הא דלא הקשה מרישא דמתני׳ דקתני הפועלים שבת אחת משום דרישא לאו בדין עונה מיירי אלא אדרבא אשמעינן דשרי לשנות ולבטל העונה ממה שהיה מנהגו תחלה אבל הברייתא דקתני אחד בשבת ולא קתני שבת א׳ ש"מ דאיירי מדין עונה ולא מיציאה שלא ברשות · ומשני אמת הברייתא איירי מדין עונה אלא מיירי בפועלים שמנהגם הוא לעשות מלאכה חוץ לעירן וקמ"ל דאף ע"ג דמנהגם כך לעשות מלאכה חוץ לעירם אפילו הכי אסור להן לשנות ולבטל לשבות יותר והמתניתין אשמעינן דפועלים שמנהגם לעשות מלאכה בעירם שעונתן ב"פ בשבוע מ"מ יכולין לשנות לעשות מלאכה חוץ לעירן ולא ישמשו כ"א פ"א בשבוע כפועלים שמנהגן כן לעשות מלאכה חוץ לעירם · נמלא שאין כאן אלא שני מידות בפועלים שתים בשבת ואחד בשבת ורישא דמתני׳ דקתני שפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחד אינו ר"ל שיאחרו שבת אחד ולא ישובו עד יום שמיני דהא כ"ש הוא מפועלים שמנהגם לעשות מלאכה חוץ לעירם דאפ"ה אסורין לשהות מלשמש שבעה ימים אלא מחויבים לשמש פ"א תוך שבעה ימים ודקתני בברייתא הפועלים אחד בשבת ק"ו פועלים שמנהגם לעשות מלאכה בעירן שלא ישנו לשהות יותר אלא רבה לומר שבת אחד שלא ישמשו כ"א אחד בשבת · וזהו דעת ר"י שס"ל דאין בפועלים אלא ב׳ מידות . אבל ר"י בר ברוך ס"ל דרישא דמתני׳ דקתני יוצאין שלא ברשות שבת אחד דוקא קתני שכל שבעה ימים הן חוץ לביתם ואינן מחויבים לשוב עד יום שמיני אלא שבאם דרכן ללון בכל לילה בבית בזה יש חילוק אם גם מלאכתן בעירן מחויבים לשמש ב"פ בשבוע ואם מלאכתן חוץ לעירן פ"א בשבת . ולר"י בר ברוך מתיישב יותר לשון רישא דברייתא וגם מ"ש שם ברישא דמתני׳ דפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחד קאי אכל מיני פועלים בין אם עושין מלאכה בעירן שעונתם לשמש ב"פ בשבוע בין עושין מלאכה בעיר אחרת שעונתן פ"א בשבוע · עכ"פ אם רוצים לשנות לעשות מלאכה חוץ לעירן וגם ללון שם הרשות בידן אפילו שלא ברשות כשותיהן רק שישובו ביום ח׳ ומפני שלשון המשנה והברייתא מתיישבת יותר לפי׳ ר"י בר ברוך מש"ה כתבוהו הרא"ש לחוד בהלכותיו ורבינו נמשך אחריו כמ"ש כאן . אבל בא"ח סי׳ ר"ם ולעיל בא"ע סי׳ כ"ה לא כתב אלא ב׳ מידות בפועלים וכדעת ר"י הכ"ל וה"ט משום דנמשך שם אחר לשון הגמרא שלא הוזכר בה בפירוש אלא ב׳ מידות הכ"ל גם הרי"ף והרמב"ם לא כתבו אלא ב׳ מידות ודוק היטב שם בתוס׳ ותמלא דבריהן מבוארים כמ"ש · ועל הב"י יש לתמוה שהעתיק דברי התוס׳ ואח"כ כתב והרא"ש כתב סתם כדברי ר"י בר ברוך וכך הם דברי רבינו והמשך הלשון כך הוא הפועלים שאין לנים בביתם ויוצאים ז׳ ימים כו׳ עונתם פ"א בשבוע וכן החמרים פ"א בשבת דפעם אחד שכתב קאי לפועלים שאין לנים בביתם כו׳ ולחמרים ופשוט הוא עכ"ל ותימא היאך כתב בדעת הרא"ש כר"י בר ברוך וכך הם דברי רבינו ואח"כ כתב שפעם אחת בשבת גבי החמרים קאי ג"כ אפועלים שאין לנים בביתם כו׳ וא"כ לא יהיה כ"א ב׳ מידות ועוד לפי דבריו מה יהיה בין פועלים שלנו בכל לילה בביתם לפועלים ששם חוץ לביתם כל שבעה ולמה חילק רבינו ביניהם היה לו לכוללם יחד וצ"ל דס"ל שפעם אחת בשבוע ר"ל בסוף שבוע דהיינו ביום ח׳ וזהו דוחק ונראה שדעת ב"י היה שפועלים שחוזרין ולנים בכל לילה בביתם פ"א בשבוע איזה שירצו ומאותה עונה מחוייבים שלא יאחרו מלשמש עוד כ"א ז׳ ימים איזה שירצו תוך אותן ז׳ ימים וכן לעולם נמלא דלפעמים גם הם ישמשו ב"פ תוך ז׳ ימים· מה שאין כן הלנים חוץ לביתם רק שמחוייבים לשוב לביתם לצורך העונה לא ישמשו כ"א פ"א בשבת לעולם ויהיו שפיר שלשה מדות אבל זהו דוחק דהא שבים ביום שמונה קאמר ועוד קשה וכי סתם פועלים שבים לביתם בכל יום מ׳ אלא ודאי מ"ש וביום ח׳ שבים לביתם דלה לומר לריכין ומחוייבים הם לשוב לביתם ביום ח׳ לקיים עונתן ומ"ש רבינו והחמרים פ"א בשבת ולא כלל החמרים ופועלים שלנו בביתם כל לילה ביחד היינו משום דבמתני׳ לא קתני אלא הפועלים שתים בשבת והחמרים פ"א בשבת ופועלים שלנו בכל לילה בביתו לא הוזכר במשנה ולכן כתב רבינו החמרים בפני עצמו כמו שהוא שנוי במשני׳ : [ב] **ועונת** ת"ח מע"ש לע"ש וכתב הר"ן במשנה דף תל"ה ע"ב ותמה אני עונת ת"ח שהיא אחד בשבת למה לא הוזכר במשנתינו אלל שאר עונות וצ"ל שאין לתלמיד חכם עונה קבועה שכיון שסגינו שהתלמידים יוצאים שלא ברשות לר׳ אליעזר ל׳ יום וב׳ וג׳ שנים לרבנן כדאיתא בגמרא משמע דעונת ת"ח סדרים בעירם ג"כ משתנים כפי מה שהם לריכים לנגד שינה מעיניהם בענין לימודם לטרוח בו והדבר ידוע שאין כל הזמנים שוין להם בכך ואמרי׳ בגמרא עונתן

חדושי הגהות

עו א כתב הרמ"ה וה"מ במי שגופו בריא וכו׳ נראה דאכולהו דקא חשיב קאי דכיון דעונתן אינו אלא לפי מלאכתן של כ"א וא׳ לפי טרחו במלאכה וחוזק כוחו א"כ באין גופו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו (ב"ח) :

מיהו אם היה מחמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין לו עד שיתרפא עכ"ל והר"ן כתב הא דעונת ת"ח אחת לשבת היינו כשאין מתחדש להם דבר בלמודם אבל משתנית עונתם כפי מה שהם צריכין לנדד שינה מעיניהם בענין למוד לטרוח בו וע"ש: **והרמ"ה** פסק דאפילו בלא רשות וכו' ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאים בלא רשות והיו נענשים כתב ב"י הא דהיו נענשים אינו ענין לדברי הרמ"ה דלא מייתי הרמ"ה ראיה אלא מדסמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה ועבדי עובדא הוא דמייתי ראיה: **ומ"ש** הרמ"ה לא מיבעי להו לעגוני וכו' אפשר דמהא דהיו נענשים קאמר לה עכ"ל ומ"מ קשה כיון דחזינן דהיו נענשים אלמא דלאו שפיר עבדו ולמה נפסוק הלכה כמותן וי"ל דבגמרא הכי איתא ועבדי עובדא בנפשייהו כי הא דרב רחומי וכו' והכי פירושו דלפי שעל ידי עסק למודם משכתיה שמעתתא שלא בא בעת שהיה רגיל לבא והגיע לידי עונש אם כן העונש לא הגיע על שיצא ללמוד ב' וג' שנים שלא ברשות דהילכתא הכי דרשאי לצאת ותדע שהרי אם היה בא בעת שרגיל לבא לא היה נענש אלא העונש היה על דבר אחר שנתגלגל ע"י עסק למודם וכן נראה מדברי הרב המגיד פי"ד דאישות ע"ש אלא דאיכא למידק לאיזה צורך כתב הרמ"ה והיו נענשים כיון שאינו ענין למה שפסק הרמ"ה וכמו שכתב ב"י ונראה שבזה מראה לנו הרמ"ה דאל יקשה עלך מדנענשים מכלל דלאו שפיר עבדי דליתא אלא היו נענשים על דבר אחר ולכן לא כתב הרמ"ה ולפיכך היו נענשים אלא כתב והיו נענשים כלומר ודאי שפיר קעבדי דיצאו שלא ברשות אלא דהא דעבדי עובדא הכי לסוף נתגלגל ע"י כך דבנפשייהו הוה שהיו נענשים ע"י שהפריזו על המדה שלמדו כ"כ בעסק שלא באו בעת שהיו רגילים לבא ועל זה נענשו · ומה שהבין ב"י דהאי לא מיבעי להו לעגוני וכו' מדברי הרמ"ה הוא ובילאו שלא ברשות קאמר מדהיו נענשים צריך לי עיון שהרי באשיר"י כתב וז"ל רב אלפס לא הביא דברי רב אדא בר אהבה משום דסבר הלכה כר"א והרמ"ה פסק כר"א ב"א מדקאמר סמכי רבנן אדר"א ב"א וקא עבדי עובדא בנפשייהו ואע"ג דהילכתא הכי לא מיבעי לעגוני לנשותיהן כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה לבא ודמיא להא דאמרינן לעיל דאורחא דמילתא בכמה דאע"ג דיהבא ליה רשותא עלה טובה קמל"ן שלא יעגנה אע"פ שהוא ברשות עכ"ל ואם כל לשון זה מדברי הרמ"ה הוא מבואר דלאו מהא דנענשים קאמר לה דהא הנך עובדי שלא ברשות היו יוצאין ואיהו קאמר דאפילו

ומ"ש רבינו בשם הראב"ד דמי שתורתו אומנתו יכול לילך כל מה שתתן לו רשות כבר כתבתי דבריו בסמוך ומה שאמר שהרמ"ה פסק דאפילו בלא רשות יכול לילך ללמוד כך כתב הרא"ש בפסקיו בשמו וכמו שכתב רבינו לקמן בסמוך : ומה שאמר אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאים בלא רשות והיו נענשים הא דהיו נענשים אינו ענין לדברי הרמ"ה דלא מייתי הרמ"ה ראיה אלא מדסמכי רבנן אדרב אדא ועבדי עובדא הוא דמייתי ראיה ונראה דמה שכתב הרמ"ה אע"ג דהלכה כרב אדא לא מיבעי להו לעגוני לנשייהו כולי האי וכו' אפשר דמהא דהיו נענשים קאמר לה: **ומ"ש** וכ"כ הרמב"ם תלמיד חכם יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים הוא בפרק י"ד מה' אישות ודבר פשוט דתיבת וכן שכתב רבינו אתחלת דברי הרמ"ה שפסק כרב אדא קאי ולא אסיפא דלא מיבעי להו לעגוני לנשייהו כולי האי: ב"ה בסימן כ"ה כתב רבינו חייב אדם לפקוד אשתו בליל טבילתה ובשעה שהוא יוצא לדרך והוא ג בפרק הדר ובפ' הבא על יבמתו :

אין האיש רשאי לשנות מלאכה שעונתה קרובה וכו' כגון מחמר לגמל בלא רשותה וכו' כבר כתבתי בסמוך שהוא בעיא דאיפשיטא :

ומ"ש חוץ מאדם בטל שיכול לחזור תלמיד חכם וכו' כ"כ הרמב"ם בפ' י"ד מה' אישות : **ומ"ש** רבינו דכיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת הם דברי עצמו לומר דאפילו למאי דפסק כרבי אליעזר רשאי אבל למאן דפסק כחכמים נראה דאפילו הלך ללמוד חוץ לעיר רשאי וזהו שלא הזכיר הרמב"ם טעם בדבר אלא סתם וכתב אין אשתו יכולה לעכב : **כתב** הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות אישות האשה שהרשת לבעלה אחר הנשואין שימנע עונתה מותר בד"א שקיים פריה ורביה וכו' וכתב ה"ה האשה שהרשת לבעלה וכו' זה פשוט וכבר הזכרתי שאמרו בפרק אע"פ ברשות כמה דבעי בד"א וכו' ביאר רבינו שמצות פריה ורביה ומצות עונה הם ב' דברים ואין זו תלויה בזו ע"כ : **כתב** הרמב"ם פרק י"ד נושא אדם כמה נשים וכו' טעמא מדאמרינן בסוף פרק הבא על יבמתו (דף סה ·) אמר רב אמי כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה ורבא אמר נושא אדם כמה נשים והוא דאיפשר למיקם בספוקייהו ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבא וכ"פ הרמב"ם בפרק י"ד ומ"ש

בהוץ והדש בביתו כתב הראב"ד (י) אבל מי שתורתו אומנתו יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות (יא) והרמ"ה פסק דאפי' בלא רשות יכול לילך ללמוד דאמר רב אדא בר אהבה זו דברי ר"א דאמר התלמידים יוצאים בלא רשות ל' יום (ג) אבל חכ"א יוצא אדם ללמוד תורה ג' ב או ד' שנים שלא ברשות אמר רבא סמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה (יב) ועבדי עובדא בנפשייהו שהיו יוצאין בלא רשות והיו נענשים וכתב א"א הרא"ש ז"ל רב אלפס לא הביא דרב אדא בר אהבה משום דהלכה כר"א והרמ"ה פסק כרב אדא בר אהבה מדקאמר וסמכי רבנן אדרב אדא בר אהבה אלמא כל הני רבנן סברי כרב אדא בר אהבה (יג) ועבדי עובדא בנפשייהו ואע"ג דהלכ' כרב אדא לא טיבעי להו לעגוני לנשותיהן כולי האי דמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה ע"כ· (יד) וכ"כ הרמב"ם ות"ח יוצא שלא ברשות אשתו ג' או ד' שנים אין האיש רשאי לשנות מלאכה שעונתה קרובה לאחרת שעונתה רחוקה יותר כגון מחמר לגמל בלא רשותה אע"פ (טו) [ג] שיש בה ריוח יותר חוץ מאדם בטל שיכול [ד] לחזור ת"ח בלא רשותה (טז) דכיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת כתב הרמב"ם בפט"ו מה' אישות האשה שהרשה לבעלה (יז) אחר הנשואין שימנע עונתה הרי זה מותר בד"א שקיים פ"ו אבל אם לא קיים פריה ורביה חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהוא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו כתב הרמב"ם בפי"ד נושא אדם (יח) כמה נשים (יט) אפי' מאה בין

ברשות לא יעגנה כולי האי אבל לפעד"נ דהאי ואע"ג דהילכתא הכי לאו מדברי הרמ"ה הוא אלא מדברי הרא"ש שהוסיף על דברי הרמ"ה ואמר ואע"ג דהילכתא הכי כר"א ב"א דיוצאין אפילו שלא ברשות אפ"ה לא מיבעי להו לעגוני נשותיהן כולי האי אפילו ברשות וכו' אע"פ שיש לפרש דה"ק דכיון דבשאר אומנות נתנו חכמים עלה טובה שלא יעגנה אע"פ שהוא ברשות א"כ במי שהולך ללמוד שלא יתאחר אע"פ שהוא רשאי אבל ברשות יוכל להתאחר וליכא למיחש למתוך שדמעתה מצויה בהולך ללמוד ונותנת לו רשות מ"מ בקיצור פסקי הרא"ש מבואר דבהולך ללמוד ונותנת לו רשות נ"ק דטוב הוא שלא לעגנה כ"כ וה"נ :

ומ"ש יוצא אדם ללמוד תורה ב' וג' שנים נ"ע אי ר"ל ב' וג' שנים ואפילו טובא כדאמרי אינשי דאי לאו הכי אלא דוקא שלש ולא ארבע קשיא השתא שלש שרי שתים מיבעיא וכדפריך בפ' במה אשה בדין סנדל מסומר אלא ודאי אפילו טובא קאמר מיהו בתשובת מהר"ש לוריא ז"ל כתב שתים ושלש ולא יותר וע"ש ולפי דעתו הא דכתב רבינו ע"ש הרמב"ם ג' או ד' שנים טעות סופר הוא דדוקא נקט תלמודא ב' או ג' שנים ולא ד' וכך הוא בכל ספרי הרמב"ם שבידינו היום ב' וג' שנים : **אין** האיש רשאי לשנות מלאכה וכו' חוץ מאדם בטל שיכול לחזור ת"ח בלא רשות דכיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת. כל זה כתב הרא"ש ונראה דס"ל אע"ג דהלכה כחכמים דיוצא אדם ללמוד תורה ב' וג' שנים שלא ברשות הני מילי דמתחילה בשנשאה היה כבר ת"ח דאדעתא דהכי נשאה לו שכן דרך ת"ח דמכתתין רגליהם ללמוד תורה ב' וג' שנים חוץ לביתם אבל אם בשעה שנשאת לו היה אדם בטל ואדעתא דהכי נשאת לו לא היה רשאי לחזור ת"ח בלא רשותה אם לא דאמדו חכמים את דעתה דאינה מקפדת כיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה ומשמע דאדם זה אינו רשאי לילך ב' וג' שנים בלא רשות אפי' לחכמים כיון דלאו אדעתא דהכי נשאת לו וז"ל הרמב"ם יש לו לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה כגון חמר שביקש להעשות גמל או גמל להעשות מלח ות"ח יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהן ב' וג' שנים וכן רך וענוג שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב עכ"ל ויש להבין מדבריו שכתב בסת' דרך וענוג שנעשה ת"ח דינו כת"ח לכל דבר אף לילך ב' וג' שנים שלא ברשות וכן הבין ב"י אלא שפירש כך גם דברי רבינו ואמר שמה שנתן רבינו טעם לדבר דכיון שהוא אצלה תמיד הוא לומר דאפילו למאן דפסק כר"א רשאי אבל למאן דפסק כחכמים אפילו הולך חוץ לעיר רשאי ולא נהירא אלא כדפי' דלהרא"ש ורבינו היכא דנעשה ת"ח אינו רשאי להלוך חוץ לעיר שלא ברשותה ואפשר דגם דעת הרמב"ם כך היא אלא שלא פירש ואנן נקטינן כדברי הרא"ש ורבינו וכדפי' : **כתב** הרמב"ם בפי"ד נושא אדם כמה נשים וכו' עד לפיכך צוו חכמים וכו' פי' מאחר שמי שיש לו נשים הרבה עונתן לפי מנין הנשים לפיכך צוו חכמים דכיון דמסתמא כל אחד מתנהג עצמו בדין תלמיד חכם הילכך לא ישא יותר מד' נשים כדי שיגיע לכל א' עונה בחודש

דרכי משה

היינו כשאין מתחדש להם דבר בלימודם אבל משתנית עונתן כפי מה שהם צריכים לנדד שינה מעיניהן בענין למודם ולטרוח בו עכ"ל : (ג) וכתב הר"ן פרק אע"פ ע"א ד' תצ"ו בשם התוס' דל' יום שוהין חוץ לעירן וביום ל"א יהא בעירו אפי' אם באותו יום יחזור ויצא ל' יום בחוץ וכן לעולם וע"ש שהאריך בדינים אלו וכתב דאפשר דאף ת"ח לא שרי בכך אלא דרך

דרישה

עונתן אחד בשבת היינו כשאין מתחדש להם בלימודם דבר ולפי שידוע שאין זה מצוי להם תמיד לא נשנית עונה שלהם במשנתינו עכ"ל : [ג] **שיש** בה ריוח יותר דרוצה אשה בקב ותיפלות כו' וכתבו התוס' והר"ן בשם הערוך דה"פ דבמשרה אשתו על ידי שליש תנן דנותן לה שני קבין לכל שבוע ואינו פורש מתשמיש והמורד על אשתו מתשמיש מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בכל שבוע לפי חשבון דארבע סאין בסלע יש בשלשה דינרין שמונה עשר קבין דסאה יש בה ששה קבין ומש"ה קאמר שהיא רוצה יותר בשני קבין ותיפלות פירוש להיות בעלה עמה מי"ח קבין ופרישות דהיינו כשהוא מורד בה והיינו קב לכל ט' קבין . ול"ע הא בריש סי' ע"ו נתבאר דאם מורד בתשמיש שנותן לה מזונות ומוסיפין ג' דינרין לכל שבוע על כתובתה וא"כ לא יהיה החשבון מכוון וי"ל דבמורד לפעמים כיוונת ממעשה ידיה ואפ"ה לא נתן לה אלא ג' דינרין וגבי משרה על ידי שליש לפעמים אין מעשה ידיה כשבת לכלום כשאינה בת מלאכה וא"כ נותן לה ב' קבין וכדמתרמי כך עולה, החשבון מכוון קב לט' קבין ואע"ג דלפעמים אינו כן מ"מ לא חלקו חכמים בתקנתן וק"ל : [ד] **לחזור** ת"ח בלא רשותה דכיון שהוא אצלה כו' ז"ל ב"י אלו הן דברי רבינו עצמו לומר דאפילו למ"ד כר"א רשאי אבל למאן דפוסק כחכמים נראה דאפילו הלך ללמוד חוץ לעיר

פרישה

יוחנן : (י) **אבל** מי שתורתו אומנתו כו' דאם לא כן כל הני רבנן דפרק אף על פי דנפקי טובא היכי עבדי הכי : (יא) **והרמ"ה** פסק דאפילו בלא רשות כו' אפשר דהרמ"ה סבר דאפי' אם אין תורתו אומנתו יכול לילך : (יב) **ועבדי** עובדא בנפשייהו פירוש שנענשו בגופם ומתו משום דהלכה כר"א · והא דמלינו דר"ע יצא ללמוד שני טובא שאני התם דאיתתיה פתחה ליה ובקשה ממנו שילך ללמוד תורה : (יג) **ועבדי** עובדא בנפשייהו רצה לומר מה שאמר רב שעבדי עובדא בנפשייהו כוונתו שאע"ג דהלכה כרב אדא מ"מ לא מבעי להו לעגוני לנשיהן כולי האי. וז"ל בית יוסף הא דהיו נענשים אינו ענין וכו' ע"ש :
(יד) **וכ"כ** הרמב"ם קאי אמ"ש הלכה כחכמים ולא אמ"ש לא מיבעי להו לעגוני לנשייהו כו' ב"י ורצה לומר שהרמב"ם פסק כחכמים דמותר לצאת ארבע שנים ולא זכר מזה שאמר רב ועבדי עובדא בנפשייהו דמשמע שצריך ליזהר שלא לעגוני כולי האי כי הרמב"ם לא פסק הלכה כחכמים מכח רב שאמר סמכי רבנן אדרב אדא כו' שמשמע מינה שאסור לעגוני כולי האי מדהיו נענשים כמו שפסק הרמ"ה דהלכה כחכמים מכח רב דאמר סמכי רבנן כו' אלא פסק כן מדמשמע מדרב אדא דהלכה כחכמים וסבר הרמב"ם מה שהיו נענשים אפשר שלא מתו מכח העונש של נשיהם אלא מתו מכח ד"א או כדרך כל הארץ שהגיע זמנם למות :(אין האיש רשאי לשנות כו' כגון מחמר לגמל מדאמר מחמר לגמל אין רשאי לשנות משמע מטייל לחמר שהוא פ"א בשבת רשאי לשנות אפילו בלא רשות · וכן משמע בתוס' ועיין בדרישה . מיהו יש לדקדק מדאמר אח"כ חוץ מאדם בטל יכול לחזור ת"ח שעונתו פ"א בשבת ומטעם שחוזר ללמוד תורה אינה מקפדת משמע הא מטייל לחמר אין רשאי לשנות ומ"ש התוספות ודקדקו מהמשנה דמותר לשנות היינו דוקא בפועל שמלאכתו בעירו ועונתו ב"פ בשבת מותר לשנות ולעשות מלאכתו חוץ לעירו ולהיות עונתו פ"א בשבת וזהו שדקדק רבינו ג"כ וכתב אין רשאי לשנות ממלאכה כגון מחמר לגמל הא ממלאכת פועל שמלאכתו בעירו לפועל שמלאכתו חוץ לעירו מותר לשנות וכמה שכתבו התוספות ולעולם מטייל לפועל וכל שכן לחמר אין רשאי לשנות בלא רשותה ואפשר מפני שאין דרכו לשנות למי שבידו להיות טייל ולהיות פועל לא דברו ממנו וק"ל כ"פ) : (טו) **שיש** בה ריוח יותר דרוצה אשה בקב ותיפלות מט' קבין ופרישות גמרא ועד"ר : (טז) **דכיון** שהוא אצלה כו' פירוש אף על גב שמכשיו עונתה מועטת מבתחילה מ"מ כיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת ועיין בדרישה : (יז) **אחר** הנשואין רבותא קאמר דאע"ג דמתחלה נשאה סתם : (אבל אם לא קיים פריה ורביה כו' ביאר הרמב"ם בזה שמצות פריה ורביה ומצות עונה הם שני דברים ואין זו תלויה בזו מגיד משנה בית יוסף כ"פ) : (יח) **כמה** נשים ודוקא במקומות שרגילין לישא כמה נשים אבל במקומות שאין רגילין אסור ליקח אפילו ברשותה כתקנת רבינו גרשון וע"ל סימן א' : (יט) **אפילו** מאה רצה לומר אם הוא טייל ויש לו כח בתשמיש לתת עונה לכולם

חידושי הגהות

ב בגמרא איתא רק ב' וג' שנים ואפשר דלאו דוקא נקט מיהו· הב"ח כתב בשם רש"ל דדוקא הוא וכתב דט"ס הוא בטור וכצ"ל גם בסמוך : ג כבר הגהתי בטוי"ד סי' קפ"ד דבמקום פרק

בין בבת אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב (כ) והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ואינו יכול לכופן שישכנו בחצר אחד אלא כל אחת ואחת לבדה כמה היא עונתה לפי המנין (כא) כיצד פועל שיש לו ב' נשים לכל אחת עונה בשבת היו לו ד' נשים נמצא כל אחת בב' שבתות ואם הוא ספן יש לו ד' נשים עונת כל אחת פעם אחת בב' שנים לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר מד' נשים אפי' יש לו ממון הרבה (כב) כדי שיגיע [ה] לכל אחת עונה בחדש והמדיר את אשתו מתשמיש המטה (כג) בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר יקיים שבעה ולאח"כ יוציאה ויתן כתובה (ד) אפי' הוא ספן (כד) שעונתו לו' חדשים וביצד מדירה אמר הנאת תשמישך אסור עלי שאז הוא נאסר שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך או נשבע שלא לשמשה אינו חל כתב הרמב"ם אסור לאיש למנוע מאשתו עונתה ואם מנעה כדי לצערה עובר בלא תעשה שנא' שארה כסותה ועונתה לא יגרע ואם חלה או תשש כחו ואין יכול לבעול ימתין ו' חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו [ו] ואח"כ (כה) או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה (ז) האשה שנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה שעליו להפר ואמר לה אני מיפר לך על מנת שתאמר לפלוני מה שדברנו יחד

ומ"ש לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר מד' נשים וכו' כדי שיגיע לכל א' עונה בחדש בפרק החולץ עצה טובה קא משמע לן דלא לייבם טפי מארבע נשים ואפילו בדאיפשר ליה כי היכי דלימטייניהו עונה בחודש ונמוקי יוסף כתב בפרק החולץ וז"ל כתב הריטב"א בשם רבו שאמר בשם רבותיו דמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח היא דאדעתא דהכי אינסיבית ליה דלא יכנוס אחריתי והוה ליה כאמר שאינו רשאי ליעשות גמל ובתוספות כתבו שרבינו גרשום החרים על הנושא אשה על אשתו וחייבים לכוף על החרם שלו אבל ביבמה לא החרים עכ"ל וחרם זה דר"ג לא פשט בכל המקומות שהרי כתב הרשב"א בתשובה שתקנת רבינו גרשום לא פשטה בארצו וגם במקומות שפשטה אין לכוף מטעם חרם ר"ג שהרי כתב מהרי"ק בסימן ק"א שלא גזר ר"ג אלא עד סוף האלף החמישי וכבר כתבתי כל זה סימן א' ועיין שם:

המדיר את אשתו מתשמיש המטה וכו' בפרק אף על פי (דף סא:) תנן המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א ב' שבתות ובה"א שבת א' וידוע דהלכה כב"ה ומ"ש בין שהדירה סתם או שבעה ימים או יותר (שם) בגמ' אמר רב ל"ש אלא במפרש אבל סתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל: ומ"ש אפילו הוא ספן שעונתה לששה חדשים (שם) בגמרא ונתנו טעם לדבר שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו':

ומ"ש וכיצד מדירה אמר הנאת תשמישך אסור עלי וכו' אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך או נשבע שלא לשמשה אינו חל כלומר משום דמשועבד לה וזה נלמד מדאמרי' בר"פ המדיר (דף ע') ובפ' בתרא דנדרים (דף פא') ד וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע ליה לשעבודיה ובפרק המדיר מייתי הא דאמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר לפי שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו ומינה ילפינן לכשהדירה איהו וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ד מהלכות אישות וכתבו שם הגהות מיימוניות המדיר שלא לקרב אל זוגתו עד זמן פלוני אם כדר שלא מרצון זוגתו ודאי יש איסור בדבר ולא חל הנדר אבל אם נתרצית זוגתו והיתה תפלה בכך אז צריך התרה מג' הדיוטות (ה) וכתבו עוד שם שהמדיר את אשתו מתשמיש המטה מותר לו להתייחד עמה מק"ו מנדה שהיא בכרת (ו): כתב הרמב"ם אסור לאיש למנוע מאשתו עונתה וכו' עד או יוציא ויתן כתובה בפי"ד מהלכות אישות הנודר שלא לשמש עם אשתו ע"מ שאין איסור בדבר עיין בהגהות מרדכי דקדושין: האשה שנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה שעליו להפר וא"ל אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד וכו' משנה בפרק המדיר (דף ע"א:) א"ל ע"מ שתאמרי לאיש פלוני מה שאמרתי לך או מה שאמרת לי או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה ובגמרא על מנת שתאמרי וכו' ותימא א"ר יהודה אמר שמואל דברים של קלון · או שתהא ממלאת ומערה לאשפה וכו' ותעביד א"ר יהודה אמר שמואל שתמלאה ונופלת · וכתב הרי"ף פירוש א"ל בשעת תשמיש שתתהפך כדי שתקבץ שכבת זרע ולא תתעבר במתניתא תנא שתהא ממלאה י' כדי מים ותערה לאשפה ומפרש טעמא דמתניתא מפני שנראית כשוטה וכתבו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל אוקימתא דרב יהודה ואוקימתא דמתניתא למימרא דתרווייהו איתנהו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכך הם דברי רבינו: **ומ"ש** רבינו האשה שנדרה נדר של עינוי נפש וכו' משום דע"כ בתולה דבר זה בנדר מיתוקמא מתני' דאל"כ מאי ע"מ שתאמרי

והמדיר את אשתו מתשמיש המטה וכו' משנה בפרק אעפ"י (דף סא) פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמר אם הדירה שבת אחד תמתין יותר יוציא ויתן כתובה ומפרש התם דגמר לה מנדה מידי דשכיח כלומר כעס שכועס על אשתו שכיח ונדה שכיח ולא גמרי לה מיולדת נקבה דתמתין שתי שבתו' כר"ש דלא שכיח ומ"ש בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר שם פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הפוסקים כשמואל דאפילו בסתם ימתין שמא ימצא פתח לנדרו וסובר רבינו דה"ה במדירה בפירוש יותר מז' ימים דהא במדירה בסתם לעולם משמע כמבואר בי"ד סימן רי"ט ואפ"ה צריך להמתין א"כ כשהדירה בפירוש לזמן רב לא גרע וכבר כתבתי זה לעיל בסי' ע"ב וכך היא דעת הרמב"ם סוף פי"ב דאישות:

כתב הרמב"ם אסור לאשה וכו' עד או יוציא ויתן כתובה בפי"ד דאישות וכתב במרדכי דקשה למהר"ם אמאי לא מקרי מורד דמתשמיש ויוסיפו לה על כתובתה וי"ל לא מקרי מורד אלא כשעושה מחמת שנאה וכעס הוי מורד והוי פושע כמו הפושעים והמורדים אבל הכא דמי קצת למוכה שחין והשמים בינו לבינה היא אומרת מניה והוא מודה לדבריה ומיהו לא דיינינן ליה לגמרי דין מוכה שחין לכפותו בשוטים ולא בכל הנך דאמרינן יוציא ויתן כתובה אלא כדפירש ר"ח פרק המדיר דשרי למיקרי עבריינא אם לא הוציא עכ"ל בפ' אעפ"י:

האשה שנדרה נדר של עינוי נפש וכו' משנה פרק המדיר א"ל על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה יוציא ויתן כתובה ובגמרא א"ל ע"מ שתאמרי וכו' ותימא א"ר יודא אמר שמואל דברים של קלון או שתהא ממלאה וכו' ותעביד א"ר יודא אמר שמואל שתהא ממלאת ונופלת ופירש"י לאחר שתשמש וימלא רחמה ש"ז תרוץ ברגלים ותנפלנו שלא יקלוט ותתעבר עכ"ל במתניתא תנא שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה ופרכינן ותיעבד ומשני מפני שנראית כשוטה והרי"ף והרא"ש והרמב"ם פסקו כתרתי אוקמתא דס"ל דלא פליגי אלא דבין בזו ובין בזו יוציא ויתן כתובה ולאו דוקא שטות זה דתמלא עשרה כדי מים אלא כל כיוצא בזה שהוא מעשה שטות ודברים שאין בהם ממש וכ"כ הרמב"ם לשם וכך הם דברי רבינו: **ומ"ש** רבינו האשה שנדרה נדר של עינוי נפש וא"ל אני מפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני וכו' ולא כתבה כלשון הרמב"ם המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה וכו' שסבר כתב ה' המגיד ס"פ י"ב ופר' י"ג דאישות שבכל מקום שכתב הרמב"ם המדיר את אשתו ר"ל שהדירה מהנאתו ואוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו וא"ל הריני אוסר עליך שלא תעשי כך או שתעשי כך אין בדבריו כלום עכ"ל ומ"מ קשה למה לא כתב רבינו כאן גם כן בשהדירה מהנאתו אם לא תאמרי לפלוני וכו' אי נמי שנדרה וקיים לה איהו כמו במדיר את אשתו שלא תתקשט ושלא תלך לבית אביה ולבית המשתה ולבית האבל כמבואר בסימן ע"ד ולמה שינה לפרש כאן שנדרה נדר של עינוי נפש וא"ל אני מיפר לך ע"מ שתאמרי וכו' וי"ל דליצנא דמתניתין דתנא הכא אמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני וכו' מוכח הכא לפרש כך דאי לאו הכי מאי על מנת ולכן פי' רבינו דמיירי בנדרה נדר שיכול להפר וא"ל אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני וכו' וא"ת משנתינו גופא קשיא אמאי נקט הכא על מנת טפי מבכל הני דתנא התם ה"ל למיתנא הכא נ"כ המדיר את אשתו שתאמרי לפלוני וכו' וי"ל דבכל הני דתנא המדיר את אשתו ליכא לפלוגי בין הדיר הוא את אשתו או נדרה היא וקיים

דרכי משה

דרך אקראי ומקרי בעלמא אבל לא בקבע : (ד) ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ד ע"א דגם התוספת צריך ליתן לה : (ה) וכ"ה בהגהות מרדכי דקדושין תרמ"ד ע"ב : (ו) ובתשובת מהרי"ו ס' א' אשה אחת הפצירה בבעלה שלא לשמש עמה ואח"כ בכעס הניח ידו על החומש לישבע שלא לשמש עמה וכשראתה אשתו שכעס הרבה ורצה לישבע מחתה בו ופסק דאפ"ה השבועה חלה והאריך שם בטעם הדבר : (ז) ובהגהות אלפסי ע"א דף תנ"ו פרק אע"פ כתב ונראה בעיני שאם היה מחמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין לו עד שיתרפא עכ"ל : יע"ל

פרישה

לכולם לפקות פ"א בחדש וזה שכתב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ומה שכתב אחר כך כיצד פועל שיש כו' זה מיירי שאין לו כח יותר מסתם בני אדם והוא פועל : (כ) **והוא** שיהיה ראוי ליתן שאר כסות ועונה לכל אחד ושיים וכתב ואינו יכול לכופן שישכנו בחצר אחד משום דדירה בכלל הכסות הוא וכמו שנתבאר לעיל סימן ע"ג ז"ל ובכלל הכסות שהוא חייב לה כלי בית ומדור כו' וק"ל ונראה דגם אינו יכול לכופתן דיאכלו יחד אף על גב דברכת הבית ברובה ונר לאחד נר למאה וק"ל : (כא) **כיצד** פועל ועונתו שני פעמים בשבוע ויש לו שתי נשים יגיע לכל אחד עונה בשבת היו לו ארבע נשים יגיע לכל אחד עונה אחד לשתי שבתות וכן אם הוא ספן שעונתו לששה חדשים ויש לו ארבע נשים יגיע לכל אחד עונה לשתי שנים והיינו שכל אחד מפסידה שלשה עונות דומיא לאדם שיש לו ארבע נשים והוא תלמיד חכם שמגיע לכל אחת פעם אחד בחדש : (כב) **כדי** שיגיע לכל אחת עונה בחדש נראה שס"ל כיון שמותר לכל אדם לישא כמה שירצה אם כן מסתמא אדעתא דהכי נושאה מתחלה שישא עוד נשים עליה אלא שמ"מ לא יגרע עונתה פחות מפעם אחת בחודש דהא אפילו כשנתנה לו רשות אין לו להתאחר יותר כמ"ש לעיל בסימן זה וה"ט נמי דפועל שעונת אשתו שני פעמים בשבוע כשישא ד' נשים יהיה עונתה פ"א לב' שבתות דהיינו בערך אשה שעונתה פ"א בשבוע ואם נתנה לו רשות מותר לו להתאחר ג' עונות יותר וכן בספן שעונתו לו' חדשים וברשותה מותר להתאחר שני שנים כי העונה שקבעו החכמים לכל איש היינו לאשה אחת אלא שהאיש לא ימנע מלשמש מטתו ולפרות ולרבות יותר מזמן שקבעו לו והשתא א"ש דלעיל בסימן כ"ה כתב העיקר העונה האמורה בנשים עונתה לא יגרע היינו היכא שרוצה שהיא משתוקקת אליו שם איירי בעונת האיש לאשה ודו"ק ועיין בדרישה : (כג) **בין** שהדירה סתם ע"ל בסימן ע"ב (וע"ד) מ"ש שם : (כד) **שעונתו** לששה חדשים בגמרא נותן טעם לדבר מפני שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פירוש לענין תענית וה"ה נמי בענין זה (דאף דעונתה לו' חדשים כיון שהיא לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל משהדירה הרי היא כמי שאינו מצפה לבעל כ"פ) : (או שנשבע שלא לשמשה איני חל משום דמשועבד לה לתשמיש נ"פ) : (כה) **או** יטול ממנה רשות ואף על גב דאמרינן לעיל דאפילו אם נותנת לו רשות אל יאחר יותר מארבע שבועות שאני הכא דלא אפשר בענין אחר שאינו יכול לבעול : (נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה נתבאר בי"ד סימן רל"ד ולעיל סימן ע"ב וע"ד כ"פ) :

דרישה

לעיר רשאי וזהו שלא הזכיר הרמב"ם טעם בדבר אלא סתם וכתב דאפי' טניל שנעשה תלמיד חכם אין אשתו יכולה לעכב ב"י ותמה אני שכתב שזהו דברי רבינו עצמו · הלא הרא"ש כתב בהדיא דאינו כן בפרק אע"פ דף קלא ע"ג ע"ש אע"פ שהוא פסק גם כן כחכמים כדמשמע התם ונלע"ד דה"ט דיש חילוק בין שנשא אשה תחלה בשם תלמיד חכם דאז אייאשי מיאש שהיא יודעת שדרכן של תלמידי חכם בכך לילך חוץ לבית ללמוד תורה מה שאין כן בנדון זה שנשאת מתחלה בשם טייל או פועל ואחר כך נעשה גבה תלמיד חכם מש"ה הוצרכו לטעמא שאינה מקפדת ועוד נלע"ד דגם דעת הרא"ש ורבי' דאפי' בנדון זה יכול לילך שלא ברשות ללמוד תורה שתים או שלשה שנים חוץ לביתם ומכל מקום כיון כשיבא אחר כך לביתו יהיה אצלה תמיד לא כשאר בעלי בתים ופועלים שנוסעים תמיד לפרקמטיא ברחובות ובשווקים מש"ה אינה מקפדת ואצלה תמיד מקרי ולפ"ז אין צריך לחלק בין שנשאת מתחלה אדעתה דכך כי זה טעם מספיק למ"ש במי שיוצא שלשה שנים שלא ברשות : [ה] **לכל** אחת עונה בחדש כן הוא בגמרא פרק החולץ ובי"ף דף תי"ם פ"א ושם קאי ליבם של' נשים מותר לו ליבם טפי לא כי היכי דנמטי לכל אחת עונה בחדש וז"ל נ"י ורש"י שם עונה בחדש עונה של תלמיד חכם מע"ש לע"ש וכתב עוד נ"י שם ז"ל ואע"ג דמתניתין סתמא בכל אדם איירי ולא סגי לכל חדא וחדא עונה בחדש הכא ביבמה שאשה הקנו לו מן השמים ואפי' פחות מזה סגי ליה אלא דמשום עצה טובה קאמרי דל"ל לגרוע פחות מעונה לכל אדם אבל בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל אחד כדין דמפורש במשנה פרק אע"פ עכ"ל ואם כן לכאורה קשה מ"ש הרמב"ם כאן בכל אדם שמותר לישא ד' נשים כדי שיגיע לכל אחת עונה בחדש הא סתם עונה היא אחד בשבוע ועיין בפרישה : [ו] **ואח"כ** או יטול ממנה רשות כתב הגהות אלפסי ד' תנ"ו פרק אע"פ ונראה בעיני שאם היתה מחמת חולי הראוי לרפואה צריכה להמתין או עד שיתרפא כ"פ) : ונמלא

הדושי הגהות

פרק הדר צ"ל פרק המוצא תפילין (ק :) ששם הזכיר ואל אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת וכו' אמנם עיקר מימרא דריב"ל דחייב אדם לפקוד וכו' הוא ביבמות (עב :) וגם שם לא נזכר אך בשעה שיוצא לדרך אב' חהוב בליל טבילתה הוא נלמד מעדותו של רב המנונא בר יוסף בברכות (כד ·) חדא זימנא הוי קאימנא קמי דרבא ואמר לי וכו' וכפרש"י שם וכמ"ש הב"י בא"ח סי' ר"מ : ד הך וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה ליתא בנדרים אלא עלה דידה איתא התם בענין אחר וכי אמרה הכי היכי קדשי וכו' אמנם הא דרב כהנא שהביא הב"י בסמוך מפרק המדיר הוא גם בנדרים (פא :) :

המעיין

יחד בדברים של שחוק שאדם מדבר על עסקי תשמיש הרי זה יוציא ויתן כתובה שאינה יכולה להעיז פניה ולומר אלו הדברים (כו) ונמצא שלא הותר הנדר וכן אם אמר (כז) ע"מ שתתהפך בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר או ע"מ שתעשה מעשה שוטים כגון שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה וכיוצא באלו יוציא ויתן כתובה :

עז המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה [א] או שאינו רוצה לזונה (א) אם היא רוצה כופין אותו מיד (א) להוציא וליתן כתוב' ואם היא רוצה להמתין אולי יחזור בו ממתינין לו (ב) (ג) [ב] ומוסיפין לה על כתובתה לכל שבוע ג' דינרין (ג) [ג] שהן ל"ו שעורים של כסף וכל ימי עומדו במורדו (ד) כופין אותו לזונה לה

וקיים לה איהו דיוליא ויתן כתובה כיון דקשה עלה לקיים את הנדר כמבואר לעיל בסי' ע"ב ובסימן ע"ד אבל הכא ודאי איכא לפלוגי בין הדירה הוא שאסר הנאתו עליה אם לא תאמרי לפלוני וכו' שאז דין הוא דיוליא ויתן כתובה לפי שקשה עליה להעיז פניה ולומר אלו הדברים אבל בנדרה היא וקיים לה הוא אינו בדין שיוליא ויתן כתובה דליכא למימר דקשה עליה להעיז פניה שהרי כיון שנדרה ואומר קונם תשמיש עלי אם לא אומר לפלוני כך וכך הרי מעיזה פניה לומר שתאמרי אלו הדברים ובודאי לא יהא קשה עליה כלל לומר אלו כדברי' כיון דפרוצה היא ולפיכך לא נקט התנא הכי המדיר את אשתו דהוה משמע בין שהדיר הוא בין שנדרה היא אלא תנא ע"מ שתאמרי לפלוני וכולי דהיינו שנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה וא"ל אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני וכו' ומטעם שאינה יכולה להעיז פניה וכו' ככ"ל דעת רבינו אבל הר"ן פרק המדיר פי' הך דע"מ שתאמרי לפלוני וכו' או שתהא ממלא וכולי בשתלויין באותם דברים תשמיש או מזונות ובנדרה היא דוקא דכיון דקיים לה איהו סברה מסנא סני לי ולפיכך יוליא מיד ויתן כתובה דליכא לפרש במדירה מהנאתו אם לא תאמרי וכולי דאם כן אמאי יוליא מיד ויתן כתובה דאי תלה בדברים אלו תשמיש שבת אחד יקיים ואי תלה בהן מזונות יעמיד פרנס שלשים יום והיא דעת הר"ן לשם וקשיא לי אמאי לא פירש כמי בהדיר הוא את אשתו בדברים אלו ותלה בהן שאלת כלים דהשתא ניחא דיוליא מיד ויתן כתובה דאינה יכולה לסבול אפילו שעה אחת דקשה עליה שמשיאה שם רע בשכנותיה וכן צריך לפרש לעיל בסימן ע"ד אבל מ"ש רבינו על שם הרמב"ם הדירה שלא תלך לבית המרחץ וכולי והרב ב"י כתב כאן על דברי רבינו שאמר האשה שנדרה נדר של עינוי נפש וכו' משום דעל כרחך בתולה דבר זה בנדר מתוקמא מתניתין וכולי עד וכך הם דברי הר"ן וכולי ושרי ליה מאריה דהא מבואר מדברי הר"ן שהוא מפרש כפשוטו שנדרה היא ותלאה בדברים אלו מזונות או תשמיש ויוליא מיד ויתן הכתובה ומטעמא דמסנא סני לה ואילו רבינו קמפרש דבנדרה היא נדר של עינוי נפש והפר לה על מנת שתאמרי לפלוני וכו' ויוליא מיד ויתן כתובה לפי שאינה יכולה להעיז פניה ונמצא שלא הותר הנדר אבל בנדרה היא ותלאה הנדר בדברים אלו וקיים לה איהו אינו בדין שיוליא ויתן כתובה דליכא למימר הכא שאינה יכולה להעיז פניה שהרי היא פרוצה שנדרה שתאמר לפלוני דברים כאלו ודו"ק :

כתוב בהגהות מרדכי דכתובות על שם ר"ת דהך דהמדיר את אשתו דאמר יוליא ויתן כתובה בע"כ דגם התוספות צריך ליתן לה דאל"כ כל אדם ידור אשתו אם רוצה לגרשה כדי ליפטר מתוספת :

כתוב בהגהת מיימונית פי"ד דאישות המדיר שלא לקרב אל זוגתו עד זמן פלוני אם נדר שלא מרצון אשתו ודאי יש איסור בדבר ולא חל הנדר אבל אם בתרלית זוגתו והפלה בכך או צריך התרה משלשה הדיוטות ע"כ מתשובת מהר"ם והיא כתובה בתשובת מיימונית דספר נשים סימן נ' ובהגהות מרדכי דקידושין וכתב עוד בהגהת מיימונית דלעיל בשם ריב"א דאע"ג דהדירה מתשמיש מותר להתייחד עמה וע"ש ובתשובת מהרי"ו סימן א' אשה אחת הפצירה בבעלה שלא לשמש עמה וכשראתה היא שכעס הרבה ורוצה לישבע מיחתה בו ופסק דאפילו הכי השבועה חלה והאריך בטעמו :

כתב ב"י ע"ש הריטב"א דהא דאיתא בפרק נערה האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוליא ויתן כתובה אע"פ שעושה כן לצניעות וה"ה כשהיא אומרת כן תורדת מתשמיש חשיבא וכ"ש כשאינו נזקק לה כלל שיוליא ויתן כתובה עכ"ל ותימה למה פסק דכשהיא אומרת כן מורדת מתשמיש חשובה ותשמע דפוחתין מכתובה ודינה כשאר מורדת מתשמיש ובהוא אומר כן פסק דיוליא ויתן כתובה ואין לו דין מורד להוסיף לה על כתובתה והאמת כך הוא שאין דין מורד ומורדת אלא בעושה כך מחמת שנאה וכעס כדכתב במרדכי פרק אעפ"י כבאתיו למעלה בסימן זה אבל באינו עושה כך אלא לצניעות או מחמת עצלות שלא להפשיט את הבגדים ולחזור ולהלבישן וכיוצא בזה אין זה מורד או מורדת ולבי אומר לי שלא קאמר הריטב"א כשהיא אומרת כן מורדת מתשמיש חשיבא לענין שיהיו דנין בה בדינא מורדת דהא ודאי ליתא אלא דלפי שהאשה מחוייבת לשמוע לקול אישה וכל מה שרוצה לעשות באשתו עושה כדברי חכמים בספ"ב דנדרים וכדלעיל בסימן כ"ה וכעובדא דההיא דאתאי לקמיה דרבי דאמרה ליה ערכתי לו שלחן והפכו א"ל בתי התורה התירתך לו ולפיכך אף בזו דאומרת אני בבגדי ואתה בבגדיך מורדת חשיבא לפי שמחוייבת לעשות בענייני תשמיש כל מה שהבעל רוצה כדכתיב ואליך תשוקתו והוא ימשל בך ולענין קריאת השם בלבד אמר שיש לקרותה מורדת ולא שידונו בה דין התלמוד במורדת כלל ופשוט הוא :

עז המורד על אשתו וכו' עד לכל שבוע שלשה דינרין וכו' פירשו בגמרא פרק אע"פ דטעמא דמילתא משום דלכל יום מוסיפין לה חצי דינר ומיום השבת אין מוסיפין דמחזי כשכר שבת אבל במורדת על בעלה פוחתין לכל יום דינר שלם ואפילו מיום השבת דכיון דמפחית קא פחית לא מיחזי כשכר שבת והא דפוחתין דינר שלם בכל יום טעמו משום דלערו מרובה' מלערה דילרו וקישויו מבחוץ ניכר ומתגנה וילרה מבפנים וז"ל הגהות מרדכי מורדת פוחתין לה ז' דינרים וכו' מפרש בירושלמי כנגד ז' מלאכות שהאשה חייבת לבעלה ולה מוסיפין ג' דינרים כשהוא מורד כנגד שלשה דברים שהוא חייב לה שאר כסות ועונה עכ"ל תוספות שאנ"ץ : פי' דברי רבינו בקצרה בדין מורדת : האשה שמרדה על בעלה מתשמיש דהיינו דאמר בעינא ליה ומצערנא ליה בתשמיש בלבד ועושה לו כל מלאכות ובזו איכא למימר אפילו אם ישמש עמה במרדה דאילו אמרה מאים עלי יגרשני מיד בלא כתובה לאו מתשמיש לבד מרדה אלא אף מכל מה שהאשה משועבדת

שתאמרי דקתני ומאי דמיתני' בפירקין דהמדיר יוכיח וכ"כ הרמב"ם המדיר את אשתו שתאמר לאיש פלוני מה שאמרה ליה וכו' והשתא האי מדירה ה"ד אי דאסר הנאתו עליה אם לא תאמר הא כיון דמשועבד לה לא מצי מדיר לה כדאיתא בריש פרק המדיר וליכא לאוקומא באומר לה לאי מעשה ידיך במזונותיך דא"כ אמאי יוליא ויתן כתובה דמשמע דלאלתר יוליא דה"ל לאמתוני ל' יום כדתנן בר"פ המדיר הלכך על כרחך לריך לאוקומא בנדרה היא והפר לה ע"מ כך וליסנא דע"מ הכי מוכח וכיון שכן ע"כ בנדר שהוא יכול להפר מיירי דבנדר שאינו יכול להפר לא שייך כלל וכך הם דברי הר"ן שכתב על משניות דהמדיר לשמואל ע"כ בנדרה היא וקיים לה איהו מתוקמא ובשלמא שלא תלך לבית אביה או לבית המשתה בידו להפר דאיפשר דנדרי עינוי נפש ניכהו ובבית האבל כמי מפרש בפ' בתר' דנדרים (פג :) דעינוי נפש הוא מדכתיב והאי יתן אל לבו אבל תאמרי לפלוני ותמלא י' כדי מים לא משמע דמיקרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה וכיון שכן ע"כ מיירי בשתלתה בדברים אלה מזונות או תשמיש וש"מ דאע"ג דאיפשר בפרנס ותשמיש כמי שבת א' כמאן דאיפשר בפרנס דמי אפילו הכי יוליא ויתן כתובה כיון דנדרה היא וקיים לה איהו מטעמא דמסני סני לי וכמו שכתבתי למעלה עכ"ל גרסינן בפרק נערה שנתפתתה (מח :) אמר רב הונא האומר אי איפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוליא ויתן כתובה וכתב הריטב"א פירוש אף על פי שעושים כן לצניעות וה"ה כשהיא אומרת כן מורדת מתשמיש חשיבא וכ"ש כשאינו נזקק לה כלל שיוליא ויתן כתובה וכדכתב בשילהי מסכת נדרים עכ"ל :

עז המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה או שאינו רוצה לזונה אם היא רוצה כופין אותו מיד וכו' בפרק אף על פי (דף סג .) תנן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה ג' דינרים בשבת וכתב הרמב"ם שהם משקל ל"ו שעורות כסף וכתב הרב המגיד שטעמו לפי שדינרים אלו של דבריהם שהם מכסף מדינה שהיא שמינית שבלורי ודינר לורי יש בו ל"ו שעורות כסף נמלא שהשמינית הוא י"ב שעורות עולה לג' דינרים ל"ו שעורות ובגמרא גבי מורדת דאיפליגו בה אם היא מתשמיש או ממלאכה מותיב מדתנן המורד על אשתו וכו' בשלמא למ"ד מתשמיש לחיי אלא למ"ד ממלאכה מי משועבד לה הין באומר איני זן ואיני מפרנס והאמר רב איני זן ואיני מפרנס יוליא ויתן כתובה ולאו לאימלוכי ביה בעי ופרש"י ולאו לאימלוכי ביה בעי שמא יחזור בו ובתוך זמן שאנו נמלכין בו ומחזירין עליו שיחזור בו מוסיפין על כתובתה וכתב הרא"ש ותימה דמשמע דלשמואל ניחא דאמר עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון ולדידיה נמי קשה הואיל וכופין אותו לזון מיד מאי תוספת שייך הכא וי"ל דלדידיה ודאי ניחא הואיל ואינו רולה לזונה אלא בכפייה נקרא מורד ומוסיפין לה על כתובתה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ואף על גב דאמר רב הונא במורדת ממלאכה לא הויא מורדת משום דמלית למימר איני כזונית ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכתיך נקרא מורד אם אינו זן אם אינה מספקת במעשה ידיה מוסיפין לה על כתובתה אף על פי שכופין אותו לזון וכתב עוד ולאו לאימלוכי בה בעי אם היא רולה כופין לאלתר ואם היא רולה ימתינו שמא יחזור בו ובנתים מוסיפין על כתובתה וכן לשמואל אף על פי שכופין אותו מוסיפין על כתובתה כדפרישית עכ"ל וגם"פ המדיר פסק הלכה כרב דאמר האומר איני זן ואיני מפרנס יוליא ויתן כתובה ונתבארו דברי רבינו · והרמב"ם בפי"ד מהלכות אישות כתב בלשון הזה המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני שאני שנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורות כסף בכל שבת ושבת ויושב ולא ישמש כל זמן שתרלה היא לישב ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת ה"ה עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע שאם שנאה ישלח אבל לענות אסור ולמה לא ילקה על לאו זה מפני שאין בו מעשה עכ"ל (ג) :

האשה שמרדה על בעלה מתשמיש הרבה תקנות נתקנו בה בתחילה נתקנו בימי חכמי המשנה שיפחתו לה שבעה דינרים עד כדי כתובתה ואז יוליאנה מפורש במשנה פרק אף על פי המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרים בשבת עד מתי הוא פוחת עד כדי כתובתה ופירש רש"י עד כדי כתובתה ואח"כ נותן לה גט ויוליאנה בלא כתובה : ומ"ש

עז (א) וע"ל סימן קנ"ה דין הכפייה : (ב) ובהגהות מיימוני פי"ד ומ"מ לאחר זמן אינה רוצה להתעגן עוד הרשות בידה וצריך לתת לה אף כל הנתוסף על כתובתה עם הג' דינרין שבכל שבוע כו': (ג) ומשמע מדברי הרמב"ם דאם רוצה לגרשה מיד ולתת לה כתובתה אין מוסיפין לה כלום אע"ג דהיא רוצה להמתין וכן הוא בהגהות אלפסי ע"א דף תצ"ח וכ"ל

דרישה

סי' עז [א] **או** שאינו רוצה לזונה פירוש שאומר לאי מעשה ידיך במזונותיך ואע"ג דקי"ל כרב האומר לאי מעשה ידיך כו' יוליא מיד ויתן כתובה מ"מ לריך לאמלוכי ביה שמא יתפרע ובתוך כך מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין מ"ו כן הוא בגמרא ורש"י לאמלוכי ביה אבל הרא"ש גרס לאמלוכי בה שהרשות תלוי בה וכן הוא דעת רבינו ודו"ק : [ב] (**ומוסיפין** לה על כתובתה כו' היינו שנשאר עליה מוב כשאר הכתוב' אבל אין נותנין לה מיד שהיא תלקח מהן קרקע ר"ן כ"פ) : [ג] **שהן** ל"ו שעורות ז"ל כ"ה לפי שדינרין אלו הן של דבריהן כו' ולמאי שכתב רמ"א בי"ד סימן ש"ה שממשת שקלים של פדיון הבן דהם ממשה סלעים של לורי שיעורן שני זהובים פולנים ונמלא שבכל סלע שנים עשר גדולים פולנים ובסלע יש ד' דינרים ונמלא שדינר הוא ג' גדולים פולנים ודינר של כסף הוא כ"ו שעורים נמלא שבגדול פולים של ל"ו דהיינו ל"ב שעורים ובגדול יש שמנה לבנים מטבע של ארץ ליטא (והוא ווינר פעניק כ"פ) נמלא שבלבן אחד יש ד' שעורים ומאסר שיש בדינר ל"ו שעורים כמי מכוון מ"ש בש"ע בי"ד סי' מ"ח שה' סלעים יעלו לאלף ותתק"ך שעורים וק"ל (ועיין בסמ"ע בח"מ סי' פ"מ ע"ש שם אמ"ו ז"ל כ"פ) :

שים

פרישה

(כו) **ונמצא** שלא הותר הנדר וא"א לה שתקיים הנדר ולכן יוליא ויתן כתובה לפי שהוא קיים לה הנדר הרי הוא כתן אצבע בין שיניה כדלעיל סימן ע"ב וע"ד : (כז) (**על** מנת שתתהפך מיד אחר התשמיש כדי שתנפץ השכבת זרע ולא תתעבר כ"פ) :

סי' עז (א) **אם** היא רולה כופין אותו מיד להוליא לכאורה נראה דהאי מיד ל"ד קאמר דהא כבר נתבאר בסימן ע"ב וע"ד וע"ו דהמדיר אשתו מתשמיש המטה ממתינין לו שבעת ימים אלא הכי קאמר אף על גב דבמרדה היא ממתינין לה ארבע שבועות או שנים עשר חדש וע"ד שיתבאר בסמוך במורד הוא אין ממתינין כל כך ומשום דסתם אשה אינה מקפדת בתשמיש שבעת ימים כמו שנתבאר לעיל מש"ה קאמר מיד וצ"ע . אבל יותר נראה לחלק בין מורד למדיר ולומר דדוקא במדיר שנדר בעת כעסו ויתפייס נתנו לו זמן שבעה ימים למצא פתח לנדרו ויתיר לו מה שאין כן במורד דאין לריך המתנה אי יתפייס יתפייס מיד או יוליא ויתן כתובה והשתא א"ש דגם לקמן בר"ס קל"ד כתב רבינו דבאומר איני זן או מורד מתשמיש כופין אותו להוליא מיד וליתן כתובה : (ב) **ומוסיפין** לה על כתובתה ואעפ"כ עובר בלאו דלא יגרע (ואין לוקין עליו כלדך לאו שאין בו מעשה כ"פ) : (ג) **שהן** ל"ו שעורין ז"ל ה"ה לפי שדינרים אלו הם של דבריהם (רצה לומר דינר מדינה כ"פ) שהם שמינית מדינר לורי ובלורי יש בו ל"ו שעורים נמלא שהשמינית הוא שנים עשר שעורים ועולה לשלשה דינרים ל"ו שעורים ועיין בדרישה : (ד) **כופין** אותו לזונה כו' פירוש אפילו אם אינו מורד אלא ממזונות ואנו כופין אותו ליתן מזונות

ואפ"ה מוסיפין לה על כתובתה והאשה שמרדה על בעלה מתשמיש הרבה תקנות נתקנו בה בתחילה תקנו בימי חכמי המשנה שיפחתו לה

משועבדת לבעלה היא מורדת ותו דליכא למימר כזו דהיה משמש עמה במרדה דא"כ היאך היא טוענת מאיס עלי הרי היא מעידה על עצמה דשקר הוא דאם היה מאיס עליה לא היתה משמשת עמו אלא ודאי דאינו מדבר עכשיו אלא באמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ואמר שעל זה היתה תקנה הראשונה והשנייה ושוב הוסיפו לתקן כזו דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה דמלבד ההכרזה לא יתן לה גט עד י"ב חדש ואמר רבינו דהאי תקנתא שלא ליתן לה גט עד י"ב חודש תקנוה אף בלומרת מאיס עלי ולאפוקי מפרש ביש דתקנה שלישית נמי לא היתה אלא דוקא באמרה בעינא ליה ומצערנא ליה דליתא אלא תקנה זו היתה כוללת אף באומרת מאיס עלי אבל ודאי דמ"ש רבינו תחלה ושוב הוסיפו לתקן דמלבד ההכרזה לא יתן לה גט לא היתה אלא באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה דאילו באמרה מאיס עלי לא תקנו בה מעולם לא פחיתות ז' דינרין ולא הכרזה כלל אלא אם ירצה הבעל מגרשה מיד בלא כתובה דודאי לא תחזור בה כיון דמאיס עליה ושוב כשתקנו דצריך לשהות י"ב חדש תקנוה אף באמרה מאיס עלי כלומר דאם בא לגרשה תוך י"ב חודש צריך ליתן לה כתובה ומתוך כך לא יגרשנה עד אחר י"ב חדש כדי שיהא פטור מלתת לה כתובה ואולי יתפייסו בתוך השנה אח"כ כתב דרשב"ס חולק בשתים חדא דשהיית י"ב חדש לא תקנוה אלא במורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה התם הוא דשייך לומר אולי יתפייסו בתוך השנה אבל למאיסותא ליכא סברא אידך דבטוענת מאיס עלי כופין אותו לגרשה מיד וכ"כ הרמב"ם והוסיף עוד הרמב"ם ונוטלת נכ"ב אפילו לא תפסה דלא כמ"ש תחלה דאינה נוטלת נכ"ב אלא מה שתפסה ור"ת פירש דלעולם אין כופין וכו' כלומר דבשניהם אין כופין לגרש וגם בשניהם משהין י"ב חדש ואין ביניהם כלום בדבר הזה אבל לענין ממון ודאי דאף לר"ת חלוקין הם דבמורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אפילו לא תפסה לא הפסידה בלאותיה אלא בז' דינרים לשבת וע"י ד' שבתות ואז אפילו במה שתפסה הפסידה וכן אם בא לגרשה תוך שנה נמי כך דינה אבל באומרת מאיס עלי מה שתפסה אין מוציאין מידה לדברי הכל כתב הרמב"ם כתבו הגאונים שיש מנהגים אחרות וכו' פי' באומרת מאיס עלי יש מנהגות אחרות בענין הממון ואין ראוי לדון אלא כדין התלמוד אבל רב אלפס כתב וכו' פי' דאמרה לא בעינא ליה דמאיס הוא עלי ליתיב לי גיטא לאלתר ואינה מוכרת כתובה יהבינא לה גיטא לאלתר ואי תפסה וכו' שזהו שלא בדין התלמוד אלא תקנת דייני דמתיבתא וכתב הרא"ש על דברי רב אלפס אפשר לפי שראו וכו' עד ומכלה ממונו כל זה מלשון הרא"ש בפסקיו פרק אע"פ ולא בא לפרש דברי רב אלפס שהרי בדבריו פרק אע"פ ופרק שני דייני גזירות מבואר דהגאונים תקנו לכוף אותו לגרש אלא בא לחלוק על רב אלפס דאפשר לפרש לשון תקנה דדייני דמתיבתא שהביא רב אלפס דלא תקנו שיכופו לגרש אלא היתה תקנתם לבטל השהייה וגם תקנו לענין ממון וכן היה דן ר"מ מרוטנבור"ק ע"כ בקוצר ועתה אשיב לבאר באריכות בסייעתא דשמיא:

המורד על אשתו וכו' משנה בפרק אע"פ וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בשבת רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין ופסק הרמב"ם כסתם משנה ולכך כתב מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורים שבירא ליה שהג' דינרים הם ל"ו שעורות כסף לפי שהדינרים אלו הן של דבריהם והם שמינית שבצורי ובדינר צורי יש צ"ו שעורות כמו שנתבאר בפ"י דה' אישות ונמצא שהשמינית הוא י"ב שעורות לפיכך ג' דינרים הם ל"ו שעורות וכן כתב ה' המגיד בפי"ד דאישות אבל רבי יהודה דאמר שלשה טרפעיקין פירשו בגמ' שהוא סלע מדינה ונמצא ג' סלע מדינה הם קמ"ד שעורות כסף ודע שרבינו ירוחם כתב דנראה דעת רב אלפס דהלכה כרבי יהודה דשקלי וטרי אליביה עכ"ל ורצונו לומר דמאחר שהביא הרי"ף מאי דקאמר בגמרא וכמה טרפעיקין אמר רב ששת אסתירא וכולי דאליביה דרב יהודה הוא אלמא דהילכתא כוותיה דרב יהודה ולפי זה גם דעת הרא"ש כך היא שגם הוא הביא האי שקלא וטריא דאליביה דרב יהודה ומ"מ נראה לי דאין מזה ראייה דאפשר לומר לדעת הרי"ף והרא"ש שלכך הביאו האי שקלא וטריא לפרש דברי ר' יהודה משום דמיניה נשמע לת"ק דשלשה דינרים של מדינה קאמר ולא של צורי דאי ת"ק שלשה דינרים של צורי קאמר א"כ ר' יהודה דמפחית בשיעורא לא ה"ל לומר שיעורא רבה שלשה סלעים אלא ה"ל למימר דינר ומחצה דלא כת"ק דאמר ג' דינרים אלא ודאי דת"ק שיעורא זוטא קאמר דהיינו שלשה דינרים של מדינה ואתא ר' יהודה לטפויי לומר שהם שלשה סלעים של מדינה ובזה מתיישב מה שקשה דמנ"ל להרמב"ם דת"ק שלשה של מדינה קאמר ולא של צורי דהא באידך מתני' תנן וכליס של כ' זוז קאמר בגמרא אמר אביי כ' זוז פשיטי ממאי מדקתני בד"א בעני שבישראל וכו' וכה"ג קאמר בפ' מציאת האשה אמתניתין דהמשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זהובים אמר אביי חמשים זהובים פשיטי ממאי מדקתני סיפא וכו' ופירשו שם בתוספות דאיצטריך למיפשט ממתניתין ולא מדרב יהודה בפ"ק דקידושין דכל דבריהם כסף מדינה דזה אינו אלא בסלעין וממילא משמע דהני דוקא פשיטי כדמוכח במתני' גופא אבל בעלמא בשל צורי קאמר אבל למאי דפרישית אתי שפיר דה"נ מוכח במתני' גופא דשל מדינה קאמר מדתנן רב יהודה אומר ג' טרפעיקין וכדפי' ולענין הלכה נראה עיקר כדברי הרמב"ם ורבינו המפורשין ולמאי דפרישית כך היא גם דעת הרי"ף והרא"ש ולא כר' ירוחם ואע"פ דמשמע מתוך תשובת ר"ת שהובאה בהגהת מיימונית בפי"ב דאישות גם בדברי ר"ת שבספר הישר שהועתק בהגהות מרדכי שגם הוא פוסק כר' יודא מדנקטו בדבריהם שלשה טרפעיקין כדנקט ר' יודא מ"מ אפשר למידחי דלאו דוקא טרפעיקין קאמר שהרי במרדכי ובהגהת מיימוני ובסמ"ג נקט ר"ת בלישניה דינרין שכתב הפסד ז' דינרין תנן הפסיד בלאותיה לא תנן ולא נקט טרפעיקין אלמא לאו דוקא טרפעיקין קאמר:

ומ"ש המורד על אשתו שאינו רוצה לשמש עמה או שאינו רוצה לזונה כו' בגמרא איפליגו רב הונא ור' יוסי בר חנינא גבי מורדת אי הוא מתשמיש או ממלאכה דפסקו כל הפוסקים חוץ מראבי"ה דהילכתא כרב הונא דמורדת מתשמיש הוי מורדת אבל מורדת ממלאכה לא הויא מורדת ומינה דגם מורד אינו אלא כשמורד מתשמיש אבל כשאינו רוצה לזונה כייפינן ליה לזונה על ידי שוטים או דמשמתינן ליה אבל אין נזקקין לכתוב לה אגרת מרד להוסיף על כתובתה כן משמע פשט השמועה וכן כתב הרב המגיד וכן מבואר בתשובת רבינו תם שהובאה בהגהת מיימונית בפי"ב דאישות וז"ל וכ"ש שאם באת לפסוק כר"ח שפוסק אין מורדת ממלאכה שאפילו תוספת ג' טרפעיקין אין לה וכו' וכן משמע דברי שאר כל המחברים שלא הזכירו בדין מורד כלל שיהא לו דין מורד כשאינו רוצה לזונה אלא דוקא כשמורד מתשמיש וכן עיקר דלא כדברי רבינו שנמשך אחר הרא"ש ז"ל שכתב אף על גב דאמרה מורדת ממלאכה לא הויא מורדת משום דמצי למימר איני ניזונית ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכתיך נקרא מורד אם אינו זן ואם אינה מספקת ממעשה ידיה מוסיפים לה על כתובתה אע"פ שכופין אותו לזון עכ"ל וכתב כך על פי שיטתו שכתב תחלה דרב הונא לטעמיה דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ור"י בר חנינא סובר כריש לקיש דאמר שיכול לכופה למעשה ידיה הלכך נקראת מורדת ממלאכה וכיון דהילכתא כרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה ממילא הלכתא נמי כוותיה בהא דמורדת ממלאכה לא הוי מורדת ומינה באיש שאינו יכול לומר איני זן ואיני מפרנס וכו' נקרא מורד כשאינו רוצה לזונה והיא שיטת התוספות לשם וכבר כתב הר"ן ז"ל וז"ל ר"י בר חנינא דאמר ממלאכה לאו מעושה בצמר קאמר דהא לא אשכחן דפליג עליה דרב הונא במאי דקאמר דיכולה האשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה אלא משאר מלאכות שהאשה עושה לבעלה שאינה יכולה להפטר מהם קאמר לפי שאין תחת מזונות אלא בעושה בצמר בלבד דהא אמרינן לעיל בפירקין מידי דקיץ ממידי דקיץ ושאר מלאכות לא קייץ עכ"ל דלפי זה כיון דמסקינן במורדת ממלאכה דאין פוחתין מכתובתה אפילו במורדת משאר מלאכות שאינה יכולה להפטר מהם ה"ה נמי במורד שאינו רוצה לזונה אין מוסיפין על כתובתה אע"פ שמחוייב לזונה עכ"פ גם התוספות עצמם כתבו כמו פי' הר"ן אלא שבסוף כתבו דמסברא נראה דכי קאמרה איני ניזונית ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות שאם תעשה לו מלאכות אחרות א"כ לעולם לא תעשה לעצמה ובמאי תהא ניזונית ע"כ ולע"ד נראה לומר שאף אם תעשה לו מלאכות אחרות אינה צריכה לעשות לו יותר ממה שהיינו טוחנת ואופה כו' ובאלו מלאכות נמי אינה צריכה לעשות כל היום תדע שהרי כשלא אמרה איני ניזונית ואיני עושה מחוייבת לעשות כל המלאכות מלבד עשיית צמר והיאך אפשר לעשות הכל אלא ודאי טוחנת ואופה וכל הני מלאכות שהיא מחוייבת לא שהיא מחוייבת לטחון ולאפות כל היום בלי הפסק אלא טוחנת מקצת היום וכן שאר מלאכות באופן שנשאר מקצת היום לעשיית הצמר שהוא העיקר וא"כ ה"נ כשאמרה איני ניזונית ואיני עושה אינה צריכה לעשות בשאר מלאכות השנוים במתניתינו רק על אופן שתוכל לעשות בצמר בכל יום לצורך מזונותיה הילכך נראה עיקר שאין נקרא מורד ממלאכה דלא כדברי הרא"ש שהוא יחיד בדבר זה נגד כל הגאונים נ"ל:

ומ"ש רבינו אם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה גם זה על פי דברי הרב רבינו אשר שפסק כרב דס"פ המדיר וחולקים בזה מקצת גאונים ופוסקים כשמואל דאין כופין אותו להוציא וכמו שיתבאר לקמן סי' קנ"ד בס"ד מיהו במורד מתשמיש אם היא רוצה יוציא מיד ויתן כתובה דאין סברא לומר שיוסיפו לה כתובתה והיא תתעגן כל ימיה כך כתבו התוס' והרב רבינו אשר ולא מצינו בשום מחבר שחולק ע"ז גם ראיה ברורה מפרק נערה שנתפתתה דאמר רב הונא אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכל שכן מונע מתשמיש וכמ"ש הרב רבינו אשר וכ"כ הריטב"א עיין בסוף סי' הקודם:

כתב הרב רבינו משה בר מיימוני וזה לשונו המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אותה אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה כו' משמע מלשונו דדין מורד אינו אלא באומר בעינא לה ומצערנא לה אבל באומר מאיסה עלואי ולא בעינא לה אע"ג שהיא רוצה להמתין יוציא מיד ויתן כתובה שהרי האיש מגרש לה שלא לרצון האשה ומה תוספת שייך הכא וכן מצאתי להדיא בהגהות חדשות לרי"ף בשם רבינו ישעיה אחרון ז"ל וזה לשונו אם רוצה לגרשה מתחלת מרדו ולתת לה כתובתה הרשות בידו ואין מוסיף על כתובתה ולא אמרו להוסיף על כתובתה אלא כשמורד בה ואינו רוצה לגרשה ע"כ וכ"ל עוד דאפילו בזמן הזה שאין מגרשין האשה בע"כ דתקנת ר"ג אעפ"כ אין מוסיפין לה על כתובתה דמאחר שאינו מתכוין לצערה אינו מן הראוי להפסידו כיון שאין עכוב גירושין מחמתו וה"ה דאינו מחויב לזונה דכאילו נעקר האישות לאלתר דמי מאחר דמאיסה עליו וה"ה דאינו עובר בלאו דלא יגרע ושוב מצאתי כן להרב הגדול מהר"ר אליהו מזרחי בתשובה סי' ל' והביא ראייה מפ"ק דכתובות הגיע זמן ולא ניסאו אוכלות משלו וכו' ה"ד אי דמעכבן אינהי אמאי אוכלות משלו כו' וכתב עוד ולפי זה א"כ נמי יורשה אף ע"פ שאינו מעלה לה מזונות שהעכוב הוא ממנה עכ"ל:

ומ"ש בהגהת הרי"ף בשם ריב"א ז"ל וכל המורד על אשתו או המדיר על אשתו אם מתה אשתו בעוד שהוא במרדו ולא נתפייס עמה אין בעלה יורשה הואיל ואינו נוהג בה מנהג בעל עכ"ל היינו דוקא באומר בעינא לה ומצערנא לה דומיא דהמדיר דבעי לה אלא שמצערה דכיון שעכוב הגירושין הוא גם ממנו ואינו נוהג בה מנהג בעל הילכך אינו יורשה ואפילו לר"ת והרא"ש וכל שאר גאונים שחולקים על פרשב"ם בפרק מי שמת וסוברים דאשה שהיא עם בעלה בקטטה אע"פ שנתן עיניו בה לגרשה מתה יורשה שאני התם שנוהג בה מנהג בעל עד שעת מיתה אבל כשאינו נוהג בה מנהג בעל נעקר תנאי האישות לגמרי וכיון שעיכוב הגירושין הוא ממנו הלכך מתה אינו יורשה אבל אם אומר מאיסה עילואי ורוצה לגרשה והעיכוב הוא ממנה א"כ היא מתפייסת ממנו ומצפה תמיד שמא יחזור אליה הילכך אינו נעקר תנאי האישות ואם מתה יורשה ואע"פ שאינו נוהג בה מנהג בעל ואפשר שגם רשב"ם יודה בזה כ"ל ועיין לקמן בסימן צ' מחלוקת הרשב"ם ושאר גאונים. דין המורד על אשתו ותפס כל נכסיה שהכניסה לו כתב מהרי"ק בשורש כ"ג צריך להניח הנכסים בחזקה הראשונה וע"ש ועיין בתשובת הריב"ש סי' ס"ד ובס"ה איזה דבר נקרא תפיסה וע"ל סימן צ"ג דתפסה שטרות אי מקרי תפיסה כתב הר"ן בפ' אע"פ הא דמוסיפין לה היינו דנשאר עליו חוב כשאר כתובה אבל אין נותנין לה מיד שהיא תלקח בהן קרקע עכ"ל:

והאשה שמרדה וכו' משנה שם המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ז' דינרין בשבת וכבר כתבתי דהסכמת הפוסקים דהלכה כרב דמורדת ממלאכה לא הוי מורדת ודלא כמ"ש בהגהת מיימונית פרק י"ד דאישות ובמרדכי פרק המדיר ע"ש ראבי"ה דהלכה כר"י בר חנינא דמורדת ממלאכה נמי הוי מורדת כמו מורדת מתשמיש דיחיד הוא בדבר זה נגד כל הגאונים. אמר הכותב בהיות שמחלוקת גדולה נפלה בין המחברים והמפרשים בחלוקי דיני מורדת הכרח הוא לבאר סברותיהם ומחלוקתם באורך. גרסינן בברייתא המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ז' דינרין בשבת רב יהודה אומר ז' טרפעיקין רבותינו חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת וכולי אמר רמי בר חמא פעמיים שולחין לה מב"ד אחד קודם ההכרזה ואחד לאחר ההכרזה דרש ר"נ בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא האי בורכא א"ל ר"נ בר רב יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהלה ומשמיה דגברא רבה אמריתא ניהלה ומנו ר"י בר חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאתמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה ה"ד מורדת אמר אמימר דבעינא ליה ומצערנא ליה אבל

אמרה

לה מכתובתה (ס) ז' דינרין לשבוע (ו) עד כדי כתובתה ואז יוציאנה (ד)
ואפילו

ואפילו אם ישמש עמה במרדה יפחות לה כיון שהוא בעל כרחה (ז) ושוב תקנו שישלחו מבית דין שתחזור בה לא חזרה בה מכריזין עליה ד' פעמים (ח) בד' שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות פלונית מורדת על בעלה (ט) כדי לביישה לא חזרה בה שולחין לה הוי יודעת שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת ומגרשה (י) ושוב הוסיפו לתקן (יא) שימתינו לה י"ב חדש ואז יגרשנה אם ירצה

ומ"ש ואפי' אם ישמש עמה במרדה יפחות לה כיון שהוא בע"כ כ"כ הרא"ש וכ"מ בתוספות ד"ה רב הונא אמר מתשמיש שכתבו וז"ל וא"ת מורדת ממלאכה אמאי יפחתו לה לינקוט פיזרא וליתיב דהא יכול לכופה למעשה ידיה וי"ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא על ידי כפיה חשיבה מורדת דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת ע"כ וכתבו הגהות מיימוניות אם חזרה בה ממרדה קודם כלות כתובתה ולא גירשה אפילו כתובתה אלף זוז לא הפסידה כלום אבל אם מרדה כ"כ עד שהפסידה כל כתובתה כתב הר"מ דהוי דבר פשוט דאפי' הדרא בה אין לה כתובה ולא תנאי כתובה (ה) : ומ"ש ושוב תקנו שישלחו מב"ד שתחזור בה לא חזרה בה מכריזין עליה ד' פעמים וכו' ברייתא שם המורדת על בעלה פוחתין לה ז' דינרים מכתובתה בכל שבת וכו' חזרו ונמנו שיהיו מכריזים עליה ד' שבתות זו אחר זו ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אמר רמי בר חמא אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמר רבא דיקא נמי דקתני ד' שבתות זו אחר זו ש"מ אמר רמי בר חמא פעמים שולחין לה אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו אמר רבא האי בורכא א"ל רב נחמן בר רב יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתא ניהלה ומשמיה דגברא רבה אמריתא ניהלה ומנו רבי חנינא ואיהו כמאן סבר כי הא דאמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה ופירש"י חזרו · ונמנו שלא ישהו אותה לפחות מעט מעט אלא יפסידוה כל כתובתה לאחר ד' שבתות של הכרזה : דיקא נמי דקתני · שבתות ימים שאינם של מלאכה והכל מצויין בבתי כנסיות ובתי מדרשות : ואיהו כמאן סבר · רבא דאמר בורכא הוא כמאן סבר : נמלכין בה · משהין את גיטה ומחזירין עליה שתחזור בה ובתוך כך פוחתין מכתובתה שבעה דנרים בשבת והתוספות כתבו ואיכהו כמאן סברוה רש"י גרס ואיהו כמאן סבר פירוש רבא דאמר בורכא ור"ל דלרבא אין הלכה כרבותינו אלא כמתני' דפוחתין לה עד כדי כתובתה ונמלכין בה היינו נמי דפוחתין ולא תפסיד מיד אחר ד' שבתות ור"ת מפרש דרמי בר חמא בא להוסיף על דברי רבותינו אף על גב דלא קתני דשולחין לה אלא אחר הכרזה קאמר רמי בר חמא דה"נ היו אומרים דשולחין לה קודם הכרזה דריש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו כלומר ממש כרבותינו דלא קתני שליחות של קודם הכרזה ופליגא דרמי בר חמא אמר רבא האי בורכא אלא הלכה כרמי בר חמא דפעמים שולחין לה וגרסינן איכהו כמאן סברוה וכ"כ בספרים ישנים ובה"ג. ולא קאי ארב נחמן בר יצחק ורב נחמן בר רב חסדא דאיכהו סברי כרבי חנינא שהיה גדול הרבה מרב ששת אלא ארמי בר חמא ורבא קאי הלכה נמלכין בה פירוש קודם הכרזה והלכה אין נמלכין בה נמי היינו קודם הכרזה אבל אחר הכרזה מודה כדתניא בהדיא בדברי רבותינו וכן נראה מתוך דברי ר"ח דפסק דאע"ג דאמר רב נחמן בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו הלכה כרבא דאמר משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה דהא רמי בר חמא דאמר פעמים שולחים לה מסייע לה עכ"ל והרא"ש כתב דברי התוספות וכתב שכן עיקר ולא כפרש"י וכך הם דברי רבינו וגם הר"ן כתב דל"כ פרש"י דאם איתא ה"ל לרבא למימר הלכה כמתניתין ואף דעת הרי"ף אינו כן שהרי הביא הלכה כרבותינו והלכה נמלכין בה אלמא ישנה לשתיהן והראב"ד פירש ונמלכין בה במאי ניחא לה טפי אי במאי דתנן במתניתין אי במאי דקאמרי רז"ל ואיפשר שזה היה דעת הרי"ף ול"נ דה"ק הלכ' דנמלכין דלא סגי בששולחין לה מב"ד לומר הוי יודעת אלא הב"ד בעצמם נמלכין בה קודם שיפסקו הדין להפסידה כתובתה ואיפשר שזהו דעת הרמב"ם שכת בפי"ד ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרים לה וכו' ואם עמדה במרדהבולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה עכ"ל ובהא דמכריזין עליה ד' שבתות כתב הרמב"ם מכריזין עליה בכל יום ד' שבתות וכתבו הר"ן והרב המגיד שלדבריו ה"ק דיקא נמי דאין מכריזין אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות דאם איתא דבשוק מכריזין עליה בבציר מהכי סגי דהא מכספה טפי ומ"מ תמה עליו הר"ן דהא בתוספתא קתני הפך מדבריו והתוספות כתבו כפרש"י דביומי שבתות דוקא מכריזין והכי קתני בתוספתא פעם אחת בשבת וכן כתבו הגהות מיימוניות בשם ס"מ וכתב הר"ן דעת הגאון שאם חזרה בהם תוך ד' שבתות לא הפסידה כלומר וכ"ת אתיא לאיערומי דמרדה ג' שבי ובד' הדרא בה וכן לעולם ליתא דאיפשר דכל שעברו עליה ד' שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ד' שבתות פוחתין ז' ז' ומש"ה לא אתיא לאיערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בד' שבתות רצופים עכ"ל (ו) : ומ"ש עוד רבינו ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש וכו' שם כלתי' דרב זביד אימרדה הוה תפיסה חד שירא יתיב אמימר מר זוטרא ורב אשי ויתיב רב גמדא גבייהו ויתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותה קיימים א"ד יתבי וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימים ואסיקנא השתא דלא אתמר לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבי' לה ומשהינן לה י"ב ירחי שתא אגיטא וכתב הריב"ש כל שלא תפסה לא יהבינן לה : ומ"ש הרמב"ם בפכ"ה מהלכות אישות ואם תפס הבעל אין מוציאין מידו לא דק ואגב שיטפ' נקטינן שאין הבעל צריך לתפיסה (ז) ופרש"י כלתיה דרב זביד אימרדה דאמרה מאיס על וכן פירש הרא"ש וכתב עוד הרא"ש הא דאמרינן והשתא דלא איתמר לא הכי ולאו הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יהבינן לה בלאותיה היינו נ"נ שהכניסה לו מטלטלין אבל הקרקע שהכניסה לו בחזקתה קאי לעולם וכן נכסי מלוג ברשותה קיימי אבל מנה ומאתים ותוספת אין לה ואפילו בגדים שקנה לה יפשיט מעליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה ומשהינן לה י"ב ירחי שתא ולית לה מזוני מבעל תקנה זו נעשית בימי האמוראים האחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל ודעתן זחה

שתתעגן עד כלות כתובתה כי הבעל לא יגרשנה עד כלות כתובתה ולרבותינו להכלימה בהכרזת ד' שבתות דכיון דאמרה בעינא ליה אולי תחזור בה אבל אמרה מאיס עלי ולא הוא ולא כתובתו בעינא ודאי לא תחזור בה ולא כייפינן לה בשהייה אלא אם רצה יגרשנה מיד בלא כתובה ועוד כתב כיוצא בזה בשם ר"ת : ומ"ש ואפילו אם ישמש עמה במרדה יפחות לה כיון שהוא בע"כ כ"כ הרא"ש בפרק אעפ"י והוא ע"פ שיטת התוספות שכתבו בד"ה רב הונא אמר מתשמיש וכו' וז"ל כיון דאינה רוצה לעשות אלא ע"י כפייה חשיב מורדת ופותחין דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת ע"כ : ומ"ש ושוב תקנו שישלחו וכולי היא תקנת רבותינו שבברייתא אפשר שראו שאין חוששין לחזור מדעתן על ידי פחיתת ז' דינרין בכל שבת ולכך תקנו להפסידה כל כתובתה מיד לאחר ד' שבתות ולהכלימה בד' שבתות אלו בהכרזת בבתי כנסיות ובתי מדרשות ותקנה זו נמי דוקא באומרת בעינא ליה כמו שנתבאר סוגיא וה"ט דכיון דאמרה בעינא ליה ואינו מאיס עליה אפשר שתתבייש על ידי ההכרזה ותחזור למוטב אבל אמרה מאיס עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפילו בכמה הכרזות לא תחזור בה דלמאיסותא לית סברא : ומ"ש לא חזרה בה שולחין לה שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת ומגרשה כבר כתבתי שכן משמע פשט הסוגיא וכן מבואר בדברי ה' המגיד ושאר מחברים אבל בדברי הרא"ש בהעתקתו לפי' ר"ת משמע שרבותינו לא באו אלא להוסיף להכלימה בהכרזה בד' שבתות אלו אבל מ"מ אינו מגרשה עד כלות כתובתה בז' דינרין לכל שבת וכך כתב רבינו ירוחם להדיא ע"ש : ומ"ש ושוב הוסיפו לתקן כו' היא מסקנא דשמעתין ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא וכתבה הרא"ש תקנה זו נעשית בימי האמוראים האחרונים כאשר ראו כי גבהו בנות ישראל וכו' וכיון שתקנו כך לאמרה מאיס עלי שהיתה ראוי' להתגרש מיד בלא כפייה כ"ש למורדת ומבואר לכל מעיין בלשונו ובסדור דבריו דדוקא לענין להחמיר עליה שאין לגרשה בתוך השנה קאמר דכ"ש למורדת דמאחר שהחמירו עליה שאינה ראויה להתגרש אלא ע"י כפייה דשהייה וההכרזה כ"ש שאי לגרשה בתוך השנה אולי יתפייסו יחד אבל ודאי דין משנתינו ותקנת רבותינו עומד' במקומו דלמאי דפסקינן כרבותינו תיכף שמרדה מכריזין עליה ד' שבתות ולמאן דמשמע מדברי ר"ת כפי שהעתיק הרא"ש ורבינו ירוחם שאין לעקור דין משנתינו פוחתין מכתובתה נמי בכל שבוע ז' דינרין אף מנ"ב או אף מכ"מ לדעת הרמב"ן ודין בלאותיה לר"ת כדאית ליה ולרשב"א כדאית ליה כמו שנתבאר כל זה למעלה בס"ד · וא"כ תמיה גדולה על מ"ש רבינו ושוב הוסיפו לתקן כו' עד ונ"נ שלה אם הכניסה לו קרקע ברשותה הוא וטולתו ואם הם מטלטלין מה שתפסה מהם אין מוציאין מידה וכו' עד והאי תקנתא איתא בין באומרת בעינא ליה ובין באומרת מאיס עלי דמשמע מלשונו זה דחדא תקנה לשניהן וכי היכא דבאומרת מאיס עלי ליכא הכרזה ולא פחיתת ז' דינרים ונ"נ דברשותה אין מוציאין מידה ה"נ באומרת בעינא ליה ולא ידעתי מניין לו זה שבאו האמוראים להקל אמורדת דאמרה בעינא ליה ולעקור דין משנתינו ותקנת רבותינו דאי ממ"ש הרא"ש וכ"ש למורדת כבר כתבתי דדוקא להחמיר כתב כן וכן מוכרח למעיין בדבריו שכתב תחלה עובדא דכלתיה דרב זביד דהיא באומרת מאיס עלי ומסקנא דשמעתתא והשתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי וכו' וביאר כל חלוקי דינים השייכים בענין הממון באומרת מאיס עלי ואחר כך כתב דין שהיית י"ב חודש באומרת מאיס עלי וכתב וכ"ש למורדת משמע להדיא דדוקא לענין זה שוין דנלמד במכ"ש ועוד דא"כ קשיא על מה שהוכיח הרא"ש דכלתיה דרב זביד לא הויא באומר' בעינא ליה משום דההיא יש לה כתובה כל זמן שלא כלתה דמה זו הוכחה הא איכא למידחי ולמימר דאמימר ומר זוטרא ורב אשי כבר תקנו תקנה זאת לעקור דין משנתינו ותקנת רבותינו ולא בעינן אלא שהיית י"ב חדש כמו במאיס עלי אלא ודאי לא כתב הרא"ש וכ"ש למורדת אלא להחמיר להשהות י"ב חדש והב"י כתב דמלשון רבינו שכתב ושוב הוסיפו לתקן משמע שמלבד הכרזת ד' שבתות תקנו שלא ליתן לה גט עד י"ב חדש עכ"ל ופשוט הוא שזאת היא דעת רבינו במ"ש ושוב הוסיפו לתקן וכו' וקאי אמורדת דאמרה בעינא ליה וכו' אבל מ"מ קשה מ"ש והאי תקנתא איתא בין במורדת כו' דמשמע דחד תקנתא לשניהן וכיון דבאמרה מאיס עלי לא נתכוון לומר דהוסיפו לתקן מלבד הכרזה שהרי לשם אין מכריזין כל עיקר לדעת כל הגאונים א"כ משמע דה"ה נמי באומרת בעינא ליה והא ליתא ועוד שעדיין אינו מיושב מה שהשוה מדותיהם לענין הממון ונראה לפע"ד ליישב דברי רבינו דכך הוא כונתו כלומר שני תקנות הראשונים הם באומרת בעינא ליה בלחוד אבל התקנה השלישית שהוסיפו לתקן באומרת בעינא ליה שמלבד ההכרזה תקנו שלא יתן גט עד י"ב חדש האי תקנתא דשהייה אע"ג דעיקרה במורדת דבעינא ליה תקנוה נמי באמרה מאיס עלי ולאפוקי מפרשב"ס שאמר דתקנה הג' נמי לא תקנוה אלא באמרה בעינא ליה וכו' ולכן כתב אחר כך מיד ורשב"ס פירש וכו' אבל ודאי דס"ל לרבינו דלענין ממון חלוקין הן בדיניהן וכן לענין הכרזה אלא דלענין שהייה בלבד כ' דאף במאיס עלי תקנו לשהות י"ב חדש ולאפוקי מפרשב"ס והיה לו לרבינו לבאר כל זה בדבריו אלא שלא חש לדקדק היטב ובא לו זה על ידי שהוא מקצר ועולה לפרש כל התקנות שנתקנו זו אחר זו בקוצר עד תקנה דינא דמתיבתא שהיה דן מהר"ס כוותייהו

דרכי משה

הרמב"ם כתב דאין פוחתין לה רק מכתובתה וכתב הרמ"ה דאלו הז' דינרין שפוחתין לה הם ז' דינרין ממש מכתובה שלה או מנכסים שלה ולא בטובת הנאה שיש לה בהן : (ה) וכן הוא בהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ד וכן הוא בהר"ן ע"ב דף תצ"ו פרק אע"פ וכתב דאין חילוק בין מורדת מחמת מאיס או לא דבכל ענין אינה יכולה לחזור לאחר שהפסידה כתובתה : (ו) כתב מהרי"ק שורש ג"ז על איש א' שתפס כל מה שהיה לאשתו ואמר שהיא מורדת ופסק דאינו נאמן אלא עליו להביא ראיה שאין אשתו נוהגת כשורה הן ע"פ עדים גמורים הן ע"פ שכנים ושכינות וכלבד שלא יהא השכנים ההם קרובים אבל בלאו הכי אינו נאמן אלא צריך להחזיר הכל למקום שלקח ואפי' מה שהכנים הוא ואח"ב ידונו ביחד כו' ועיין תשובת הריב"ש סי' שס"ד ושמ"ה איזה דבר מיקרי תפיסה וע"ל סי' צ"ג אי תפסה שטרות אי מקרי תפיסה : (ז) ועיין במ"מ פי"ב מהלכות אישות שהאריך בדעות חלוקות בדין זה :

כתוב

פרישה

בכתובתם ואז יוציאנה : (ז) ושוב תקנו כו' בימי התנאים כדאיתא שם בברייתא (לפי שראו דתקנה ראשונה לא הועילה כלום דאם חזרה ממרדה קודם כלות כתובתה ולא גירשה אפילו כתובתה אלף זוז לא הפסידה כלום מכתובתה וכמ"ש הב"י בשם הגמ' אם כן כל אחת ואחת עשתה כן ולא תפסיד כלום לכך הוצרכו לתקן שתפסיד הכל אחר שהתראה כ"פ : (ח) בד' שבתות פירש רש"י יום שאינו של מלאכה והכל מצויין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות . וכתב הר"ן דעת הגאון שאם חזרה בהן תוך ארבע שבתות לא הפסידה כלום וכ"ת אתיא לאיערומי · דמרדה שלשה שבתות ובארבע הדרא בה וכן לעולם · ליתא דאפשר דכל שעבר עליה ארבע שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ארבע שבתות פוחתין שבעה ומשום הכי לא אתיא לאיערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בארבע שבתות רצופים עד כאן לשונו : (ט) כדי לביישה כתב הר"ן מעולם לא שוכרים הכרוז באומרת מאיס עלי כי אם במורדת דלא בעינא ומצערא ליה והטעם כדי שתתבייש ותחזור ובמחמת מאיס ודאי לא תחזור אפילו אחר כמה הכרזות : (י) ושוב הוסיפו בימי חכמי תלמוד (אחר שראו שגבהו בנות ישראל וכאשר היה להם כעס עם בעליהן היו מורדות והבעל מגרשה מיד כיון שפטור מכתובתה ואחר כך מתחרטות הנשים לכן תקנו כ"פ) שימתינו לה שנים עשר חדש אפילו באומרת מאיס עלי דשמא יפייסו אותה וי"א דבזמן הזה דאין נושאים שני נשים אין משהינן ליה רמ"א והוא מהמרדכי ס"פ אף על פי (ורמ"א בשם כג"מ דיש חולקין ואין להתיר לישא אחרת כ"פ) : שימתינו לה שנים עשר חדש ז"ל בית יוסף ומלשון רבינו שכתב ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה שנים עשר חדש משמע שמלבד הכרזה ארבע שבתות תקנו שלא יתן לה גט עד שנים עשר חדש וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל : (ואז יגרשנה וכתב המ"מ פרק י"ד דאיפשר דלאחר שנים עשר חדש אינה יכולה לחזור ותוך שנים עשר חדש יכולה לחזור כ"פ) :

ומעשה

כוותייהו ומקצתו זה הגיע לו שלא ביאר אלא שני התקנות הראשונים שהם דוקא באומרת בעינא ליה כמו שביארנוהו ע"פ הסוגיא בס"ד:

ומ"ש ובתוך השנה אם בא לגרשה צריך ליתן לה כתובה זה אינו מבואר בסוגיא אלא שהרא"ש פי' כן מסברא מפני שהוא מפרש מסקנא דשמעתין ומשהינן ליה וכו' באומרת מאיס עלי ולא הוא ולא כתובתו בעינא וקשיא ליה דאין טעם לתקנתא זו דמשהינן לה י"ב חדש אגיטא דכיון דהבעל רוצה לגרשה תוך י"ב חדש למה נבא לעכב בידו הא פשיטא שלא ישמע לקולנו מאחר שהיא אומרת מאיס עלי ורוצה להתגרש ובודאי יגרשה בעל כרחינו וכמו שדחו התוספו' פירוש ר"ת דמפרש נמי מסקנא דשמעתין באומרת מאיס עלי וז"ל דהא כיון דשניהם חפצים בגירושין למה נשהה אותה מלהתגרש וכו' ולכך פירש הרא"ש ז"ל דתקנתא זו אינה אלא בדרך זה דאף על פי שאמרה מאיס עלי ולא הוא ולא כתובתו בעינא מ"מ הויא המחילה בטעות דאגב צערה אמרה הכי ולכך אם רוצה לגרשה תוך השנה צריך ליתן לה כתובתה ומתוך כך לא יגרשנה תוך שנה כיון שחייב ליתן לה כתובה ושמא תוך הזמן יתפייסו אבל הרמב"ם שהוא מפרש מסקנא דשמעתין באמרה בעינא ליה וכך כתב שאחר הכרזות ד' שבתות אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובה ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש וכו' מבואר בדבריו דאע"פ שאם גירשה לאחר הכרזות ד' שבתות אין לה כתובה כלל אפילו הכי משהינן לה י"ב חדש דהיינו שאנו מעכבין עליו מפני שלשם אנו באין עליו מכח טעם וסברא לומר מאחר שהיא אומרת בעינא ליה ומצערנא ליה ומתוך זה אתה רוצה לגרשה שמא בתוך השנה תפייסו יחד ותחזור אליך שלא לצערך עוד שהרי אומרת בעינא ליה ולכך אני אומר שגם בזה לא דקדק רבינו כמאי דמשמע מתוך דבריו שאף באמרה בעינא ליה אם גירשה תוך השנה יש לה כתובתה כמו במאיס עלי שזה לא נמצא בשום מחבר אלא אין לה כתובה כמבואר בדברי הרמב"ם שכתבתי וכן בשאר מחברים ומפרשינן וכל זה גרם לו לרבינו הבנתו במ"ש הרא"ש וכ"ש למורדת וכבר כתבתי דלא כ"כ אלא לענין שהייה בלבד: **ומ"ש** אין לה מזונות מבואר בסוגיא במסקנא וממילא מעשה ידיה שלה דהא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה והכי קיימא לן · וכתב הרא"ש דזה הוא קנס לנשים משום דרוב נשים אין מספיק מעשה ידיהם למזונותיהם וכתב ב"י בשם הרשב"א דאף אם היא מעוברת אין צריך לתת לה מזונות מחמת העובר שבמעיה: **ומ"ש** אבל נוטל פירותיה כו' כך כתב הרא"ש ונראה טעמו משום דאינו דומה למזונות שיכולה האשה לומר איני ניזונית ואיני עושה כרב הונא ולכך כשמרדה עליו ואמרה לא בעינא ליה כאילו אמרה איני ניזונית ואיני עושה אבל פירות דאפילו אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות אינו מועיל כלום כמו שהוכיחו התוספות והרא"ש בפרק נערה שנתפתתה אם כן הכי נמי נוטל פירותיה אי משום כדי שלא תטמע כו' אי משום דשאני פירות דידו כידה וזוכה בגוף הקרקע כל זמן שלא גירשה כמבואר שם בדבריהם: **ומ"ש** וחייב בפדיונה ובקבורתה ב"ז מדברי הרא"ש וז"ל וכיון שאוכל פירות חייב גם בפרקונה ונראה שחייב בקבורתה כיון שאינו יכול לגרשה בלא כתובה בתוך השנה ע"כ פירוש דבריו שהיה יכול לגרשה בלא כתובה אם כן אף אם מתה אינו יורש כתובתה היא הנדוניא שהרי כבר הפסידה כתובתה וממילא אינו חייב בקבורתה שהרי קבורתה תחת כתובתה היינו נדוניית כתובתה שהוא יורש ממנה כמו שפירשו התוספות בפרק נערה שנתפתתה (דף נג) ומאחר שאינו יורש כתובתה אינו חייב בקבורתה אבל עכשיו שהוא חייב בכתובתה אם היה מגרשה ממילא אם מתה הוא יורש כתובתה ולכך נמי חייב בקבורתה וזהו שכתב רבי' ויורשה אם תמות שהרי הירושה גורם למה שחייב בקבורתה · ומשמע להדיא שלאחר י"ב חדש שהפסידה כתובתה אינו חייב בפדיונה ואינו אוכל פירות נכסיה ואם מתה אינו חייב בקבורתה ואף על פי שהוא יורש נדונייתה אף מה שתפסה שלא היו מוציאין מידה בחייה הג"ה יורש ·:· מבואר ברמב"ם באומרת בעינא ליה דאחר הכרזות ד' שבתות הפסידה כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנין לה גט עד י"ב חודש ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה עכ' והיינו לומר שאעפ"י שכבר אבדה כל כתובתה אפ"ה שייך לומר דיורשה בנכ"ב שתפסה היא שלא היו מוציאין מידה בחייה לדעת הרמב"ם גם וגם כ"מ שלה שלא אבדה אפילו אם לא תפסה כמ"ש ה' המגיד שם להדיא לדעת הרמב"ם נמי יורשה והיינו טעמא דכיון שאפילו כשהאיש מורד והומר מאיס עלואי והיא מעכבת מלקבל הגט הוא יורשה דכל זמן שלא גירשה אין הירושה נפקעת כ"ש כשהיא מורדת עליו שאין הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורים וכ"ש הרי"ף בדינא דמורדת וז"ל ולדברי הכל כל מאי דכייפינן ליה לאפוקי וכולי בעלה ירית לה והכי משמע מדברי גאון שהביא רבינו לקמן בסימן זה וכן כתב מהרי"ו בסימן כ' ואפילו הכי אינו חייב בקבורתה מאחר שהוקתה במה שתפסה שלא היו מוציאין מידה אינו אלא מכח ספיקא דדינא דמיבעי' בעי ליה רבא ולא פשיט ושמא מדינא אבדה הכל ולכך מספק אין לחייבו בקבורתה ואעפ"י דכ"מ הם שלה אפילו לא תפסה אין לחייבו בקבורתה מכח ירושת כ"מ שהרי חיוב קבורתה אינו אלא מחת ירושת הנדוניא שהיא נכ"ב ודו"ק: **ומ"ש** וכשיוצאת לאחר שנה אין לה לא מנה כו' כך כתבו כל המחברים ומבואר כן בריש פרק אעפ"י דקאמר תנאי כתובה ככתובה נפקא מינה למורדת שמפסדת עיקר וכו' · ומ"ש ואפילו בגדים שקנה לה כו' זה מתבאר ממ"ש הרי"ף בס"פ נערה שנתפתתה דמאן דמגרש איתתא מדעתיה דנפשיה אין שמין מה שעליה דלאו איהי קא בעי למיפק אלא איהו קא מפיק לה עכ"ל אלמא משמע דמורדת דאיהו קא בעיא למיפק ואדעתא דהכי לא זבין לה מפשיטה מעליה: **ומ"ש** ונכ"ב שלה וכו' הוא מסקנא דשמעתין והשתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי תפסה וכו' וזה דוקא בנכ"ב כמו שפירש"י בלאותיה בגדים שהכניסה בנדונייתה ושמאחן עליו אבל כ"מ ברשותה הן בכל מקום שהן ואפילו תפס הוא מוציאין מידו וכן פירשו המפרשים דמאי דקאמר במסקנא תפסה לא מפקינן כו' הוא דוקא בנכ"ב ולא בנכסי מלוג עיין במגיד משנה פי"ד דאישות ובר"ן פרק אעפ"י במתני' דהמורדת ומה שלא זכר רבינו בדבריו בלאותיה הקיימין כמו שהוזכר בגמרא היינו טעמא דמאחר דמפקינן דאפילו קיימין אם לא תפסה אבדה אותן כ"ש מה שאינו קיים כל עיקר:

ומ"ש והאי תקנתא איתא בין כולי ככר כתבתי לייסב דברי רבינו בזה דלכאורה קשיין טובא: ומ"ש במאיס עלי דמבקשת שיגרשנה מיד בלא כתובה כך פירש"י בגמרא אבל אמרה מאיס עלי יגרשני ויתן לי כתובה חיישינן דילמא עיניה נתנה באחר ודינה כשאר מורדת וכ"כ ב"י בשם הר"ן בתשובה: **כתב** הר"ן אם חזרה ממרדה קודם הפסידה כתובתה ולא גירשה לא הפסידה כלום אבל אם מרדה כ"כ עד שהפסידה כתובתה אפילו חזרה בה אח"כ אין לה כתובה ולא תנאי כתובה וכן הוא בהגהת מיימונית פי"ד ובהגהת מרדכי דכתובות וכתב עוד הר"ן דאין חלוק בין מורדת דבעינא ומצערנא ליה ובין מורדת דמאיס עלי בכל ענין אינה יכולה לחזור לאחר שאבדה כתובתה ומה שהפסידה הפסידה וכן כתב רשב"א בתשובה סימן תתס"א וכ"כ ה' המגיד פי"ד דאישות וכתב עוד דאם מת הבעל תוך י"ב חדש גובה כתובתה מן היורשין לאחר י"ב חדש אם רצה הבעל לקיימה כותב לה כתובה אחרת עכ"ל: **ומ"ש** ורשב"ם פירש וכו' רצה לומר דהרשב"ם חולק בשתים חדא דס"ל דתקנה הג' להשהות י"ב

ירצה בלא כתובה (ח) ובתוך השנה אם בא לגרשה צריך ליתן לה כתובה ובתוך השנה אין נותן לה מזונות (יב) ומעשה ידיה שלה אבל נוטל פירותיה ויורשה אם תמות (יג) וחייב בפדיונה ובקבורתה וכשיוצאת לאחר השנה אין לה לא מנה ולא מאתים ולא תוספת (ט) ואפילו בגדים שקנה לה יפשוט מעליה (יד) דאדעתא למישקל ולמיפק לא זבין לה (טו) ונכסי צאן ברזל שלה אם הכניסה לו קרקע ברשותה הוא ונוטלתן (טז) ואם הם מטלטלין מה שתפסה מהן אין מוציאין מידה ומה שלא תפסה אין מוציאין מן הבעל ונכסי מלוג ברשותה הן ונוטלתם והאי תקנתא איתא בין באומרת (יז) בעינא ליה ומצערנא ליה שאינה מבקשת להתגרש מיד (יח) בין באומרת מאיס עלי ומבקשת שיגרשנה מיד בלא כתובה ורשב"ם פירש באומרת מאיס עלי לא כייפינן לה שתהא עמו י"ב חדש אלא מגרשה

זהה עליהן וכאשר היה להן כעס עם בעליהן היו אומרות לא בעינא ליה והבעל מגרש מיד כיון שפטרתו מכתובה ושוב היו נשים מתהרסות תקנו שתשהא שנה ואם יגרשנה בתוך השנה שלא תהא מחילתה מחילה ויצטרך ליתן לה כתובה אולי יתפייסו בתוך השנה וכיון שתקנו כך לאומרת מאיס עלי שהיתה ראויה להתגרש מיד בלא כפיה כ"ש למורדת ואינה נזונת אותה שנה אבל הוא אוכל פירות וחייב בפרקונה דבמזונות קנסו אותה דרוב נשים אינו מספיק מעשה ידיהם למזונותיהם אבל היתה חפצה שלא יאכל הבעל פירות נכסיה ולא יתחייב בפרקונה לאו כל כמינה הילכך הוא אוכל פירות וכיון שאוכל פירות חייב גם בפרקונה ונראה שחייב בקבורתה כיון שאינו יכול לגרשה בלא כתובה בתוך השנה עכ"ל ומלשון רבינו שכ' ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש משמע שמלבד הכרזת ד' שבתות תקנו שלא יתן לה גט עד שנים עשר חדש וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל ובסמוך אעתיק לשונו: **ומ"ש** רבינו אם הכניסה לו קרקע ברשותה הוא ונוטלתן כ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' י"א ז"ל הרשב"א בתשובה סימן אלף רל"ה על האומרות מאיס עלי או בעינא ליה ומצערנא ליה מה ששאלתם מה הן גובות מנכסי הבעל אם הוציאה מרצונו בין בזו ובין בזו נותן להן נכסי צאן ברזל אבל מה שנתן להן משלו אינן נוטלות כלום כיון שהן תובעות להתגרש דאדעתא למשקל ומיפק לא יהיב אבל אם לא רצה להוציא מדעת עצמו אלא מחמת מרדן בזה יש הפרש ביניהם שמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה כופין אותה בהכרזת ארבע שבתות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואם לא חזרה בה הפסידה כתובתה כדאיתא בפרק אע"פ ואם ירצה מגרש בגט ואם לא רצה לגרש אינו מגרש אפילו נמלכה לאחר זמן מה שהפסידה הפסידה ואסור להשהותה בלא כתובה אחרת של מנה אבל הבאה בטענת מאיס עלי אין כופין אותה בכפיית הכרזה של בתי כנסיות לפי שאנוסה היא זו אבל משהין אותה י"ב חדש שמא יסור המיאום מלבה ותוך י"ב חדש לא איבדה מכתובתה א ואם גירש הבעל מרצונו תוך י"ב חדש גובה כל כתובתה וכן פר"ח ואם המתין י"ב חדש ולא חזרה בה הפסידה כתובתה ותוספת ונכסי צאן ברזל ובתשובת רבינו האיי והרי"ף שאפילו מה שנתן הבעל מתנה לאחר כשאין מפסדת וכן כתב ן' מיגאש וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואין הפרש בין שכתב לה מתנה באחריות ובין שלא כתב לה דאדעתא דלמשקל ומיפק לא יהיב לה אבל נכסי מלוג דידה לא הפסידה ובלאות נכ"ב הקיימים אם תפסה לא מפקינן מינה והיינו מעשה דכלתיה דרב זביד ואם היא מעוברת כמו שאמרת אינו חייב במזונותיה מחמת העובר שבמעיה אבל לכשתלד אם אינה רוצה להניק לו את הילד אינה חייבת אלא אם הניקתהו עד שיהא מכירה כדאיתא בפרק אף על פי (ס') והוא נותן לה שכרה וקודם הזמן הזה אם אינה רוצה אינה מניקתו אפילו בשכר עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם רשב"ם כ"כ הרא"ש בפרק אף על פי בשמו ובתשובת הר"מ

דרכי משה

(ח) כתוב בר"ן פרק אף על פי דף תנ"ד ע"ב דאינה יכולה להזור ומה שהפסידה הפסידה וכן הוא בתשובת הרשב"א סי' תתס"א וכ"כ המ"מ פי"ד דאישות דלאחר יב"ח אינה יכולה לחזור אבל תוך יב"ח יכולה לחזור אם מת הבעל תוך יב"ח גובה כתובתה מן היורשים ולאחר יב"ה אם רוצה הבעל לקיימה כותב לה כתובה אחרת עכ"ל וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א: (ט) נראה דלאחר השנה שאבדה כתובתה אבדה ג"כ כל תנאי כתובה והכי דייק לשון הרא"ש דדוקא תוך יב"ח חייב בקבורתה ובפרקונה אבל לא לאחר מכן ולכן נראה דאח"כ אין הבעל אוכל פירות נכסי מלוג וכן משמע מתשובת מהרי"ו סימן כ' דלאחר שיש לה דין מורדת ויכול לגרשה בלא כתובה אין להם זה על זה כלום וע"ש ולקמן כתבתי דבריו ומשמע

פרישה

(יב) **ומעשה ידיה** הואיל שלא נתן לה מזונות: (יג) **וחייב** כו' ויורשה דקבורתה ופדיונה תחת פירותיה תקנו וקבורתה תחת כתובתה ואם כן הואיל שהוא יורשה והואיל פירותיה חייב בפרקונה ובקבורתה: (יד) **דאדעתא** למיכל ולמיפק כו' ואף על גב דלעיל בסימן ע"ו גבי תוספת כתובתה לא פסקינן דאדעתא למישקל ומיפק מיגס ט' פסקי כתם דבע"כ מגרש לה: (טו) **ונכסי** צאן ברזל שלה פי' דיימן ס"ו סיום נקרא נ"ה ובדברי הרא"ש כן הנדוניא כדבסמוך ובריש סימן פ"ה דיני נ"ב ונ"מ ע"ש:

(טז) **ואם** הם מטלטלין כו' דאבעיא הוא בגמרא ולא איפשטא והמוציא מחבירו עליו הראיה: (ומה שלא תפסה משמע שאף אם גם הבעל לא תפס אין נותנין לאשה כל זמן שלא תפסה דאין הבעל צריך תפיסה רע"ש בית יוסף כ"פ): (יז) **בעינא** ליה ומצערנא פירוש בעינא ליה אם לא יגרשני ויתן לי ועונתי ומצערנא ליה לעגוני עד כלות כתובתי בשבעה דינרין וכו': (יח) **בין** באומרת מאיס עלי ומבקשת שיגרשנה מיד רצה לומר אפילו הכי תקנו שאסור לגרשה תוך שנים עשר חדש אפילו שניהן רוצים אלא שאחר כך בדיני מתיבתא תקנו באם שניהם נתרצו

חדושי הגהות

עז א המעיין שם בתשובה ימצא היפך מזה אמנם לענ"ד טעות הדפוס הוא שם בתשובה והנכון הוא כמו שהעתיק הב"י וכמו שהביא הב"י דברי ה"ה בשם הרשב"א שמסכים לזה ע"ש.

מגרשה מיד בלא כתובה בע"כ וכ"כ הרמב"ם שכופין אותו לגרש (יט) שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה וכתב עוד דכשאומרת מאים עלי (כ) נוטלת בלאותיה הקיימין בין מנכסי מלוג בין מנצ"ב (כא) ור"ת פירש דלעולם אין כופין אותו לגרש (כב) ואין ביניהם כלום אלא בבל דיניהם שוין (כג) שלעולם אין כופין אותו לגרש וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל:
כתב

ב"י

הר"מ שבב"פ אע"פ במרדכי ובסוף תשובת הרשב"א כתב עוד בדיני מורדת בסימן תת"ס ובסי' תתס"א וכן בתשובה להרמב"ן בסי' קל"ח עיין עליהם: ומ"ש רבי' בשם הרמב"ם הוא בפי"ד מהלכות אישות וביאר ה"ה טעמא וכתבו הגהות בשם התוספות ובשם הר"ם שאף לדברי האומרים דבטענת מאיס עלי כופין להוציא היינו דוקא בנותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית למה הוא מאיס עליה אבל האומרת מאיס עלי בלא טענה אינו חייב לה לא מזונות ולא כתובה ולא אפילו מה שהכניסה לו אפילו איתא בעיניה אבל מה שתפסה למזונותיה ממה שהכניסה לו תפסה ולא מפקינן לה עד כאן וכך כתב המרדכי והרא"ש בשם הר"מ ז"ל וכתבו רבינו בסי' זה לקמן: ומ"ש רבינו שר"ת פירש דלעולם אין כופין לגרש וכו' בתוספות בפרק אע"פ: **ומ"ש** וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כן נראה מדבריו בפרק הנזכר וגם בתשובה כלל מ"ג סימן א' כתב וז"ל אע"פ שרבינו משה כתב דכי אמרה מאיס עלי כופין אותו להוציא ר"ת ור"י חולקין עליו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה ככנים ראשינו בין הרים גדולים לעשות גט מעושה שלא כדין ולהתיר אשת איש ועוד כי בעונותינו בנות ישראל הם פרוצות בזמן הזה ואיכא למיחש שמא נתנה עיניה באחר וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל ועל להבא אני כותב אבל לשעבר אם סמכו על רבינו משה מה שעשו עשוי ובתשובה אחרת כתב עוד על ענין המורדת אין אדם צריך לימלך כי בהכרחת כתיבת הגט ראיתי לרבותינו חכמי אשכנז וצרפת מתרחקין עד הקלה האחרון בכל מיני הרחקות כפיית האיש לגרשה בעסק מרידת האשה כי נראה להם דברי ר"ת וראיותיו עיקר וראוי לסמוך עליהם ואף אם היו הדברים מוכרעים צריך אדם להרחיק עצמו מספק אשת איש ומלהרבות ממזרים בישראל ואם ראו בדורות שהיו אחר חכמי התלמוד בימי הגאונים בישיבות של בבל שהיה צורך שעה בימיהם להסיע על דברי תורה ולעשות גדר וסייג ותקנו שיגרש איש את אשתו בע"כ כשהיא אומרת לא בעינא לגברא כדי שלא תתלה עצמה בעכו"ם ותלאנה בנות ישראל לתרבות רעה וסמכו על זה כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והסכימו דעתם להפקיע הקדושין כשתמרוד האשה על בעלה אותה תקנה לא פשטה בכל הארצות ואף אם יש מקומות שנהגו לכוף לא נהגו מנהג זה על פי תקנת הגאונים כגון שבשעה שתקנו הגאונים את התקנה שלחוה לאותן המקומות וקבלו אותה עליהם וא"כ היה הדבר ידוע על פי הקבלה דור אחר דור היאך קבלו עליהן תקנה זו בציווי הגאונים כי תקנה קבוע כזאת אם קבלוהו עליהם לא היתה עומדת ליסכח מפי דורות הבאים אלא אני רואה שבאלו הארצות רוב הגיונם בספרי הרי"ף ז"ל לפי שראו כפייה זו כתובה בהלכות נהגו ביש מקומות לדון כן ועוד אני אומר שהגאונים שתקנו תקנה תקנוה לפי הדור ההוא שהיה נראה להם לפי צורך השעה בשביל בנות ישראל והאידנא נראה הענין בהפך בנות ישראל בדור הזה שהאניות הן אם תוכל האשה להפקיע את עצמה מתחת בעלה באומרת לא בעינא ליה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה ויתנו עיניהם באחר וימרדו בבעליהן ע"כ טוב להרחיק הכפייה ויותר התימה הגדולה על הרמב"ם שכתב אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעתא לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה ומה נתינת טעם לכוף האיש לגרש ולהתיר אשת איש לא תבעל לו והוכרר אלמנות חיות כל ימיה הלא אינה מצווה על פריה ורביה בשביל שהיא הולכת אחר שרירות לבה ונתנה עיניה באחר וחפצה בו יותר מבעל נעוריה נשלים תאותה ולכוף האיש שהוא אוהב אשת נעוריו שיגרשנה חלילה וחס לשום דיין לדון כן עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף קכ"ב וז"ל מ"ש הרי"ף מתקנת הגאונים בדיני המורדת אותה תקנה לא פשטה בארצות ואין אנו דנין בה כלל אלא על דין התלמוד ואולי לדורם תקנו עכ"ל וגם ה"ה כתב וז"ל דע שיש בכל מה שהזכרתי שטה אחרת להרבה מן המפרשים וכל מי שראיתי דבריו כ' שבדין התלמוד אין כופין את האיש להוציא אף באומרת מאיס עלי ועל זה הרבו בראיות ברורות וקראו תגר על כל הנוטה מדבריהם והם סבורים שאפילו נשאת בגט שניתן מחמת כפייה זו תלא וכבר פשטה הוראה בכל ארצותינו שלא כדברי רבינו בזה שאין כופין את האיש לגרש ולא עוד אלא שאפילו היה הדין כדבריו היה ראוי לגדור בזה משום פרוצות ומשום קלקול הדור שלא תהא אשה נותנת עיניה באיש אחר ומפקעת עצמה מבעלה כ"ש שהם ז"ל הכריחו והוכיחו שאין כופין אותו מן הדין עכ"ל וכ"כ הריב"ש סימן ק"ד סיים וכתב ואל תחוש למנהג תלמסא"ן וזולתו כי לא יניח תלמוד ערוך שבידנו והסכמת גדולי עולם ונקל בערוה החמורה מפני מנהג וכתב הר"ן סימן ס"ב שנשאל על בני עיר אחת שקבלו עליהם להתנהג בכל הוראותיהם ע"פ הרמב"ם ובא אחד מחוץ לעיר וקדש אשה שם והלך לו והיא רוצה להתגרש ממנו בטענת מאיס עלי והשיב מיראי

הוראה אני לפי שזה בשעה שקדש לא היה מאנשי אותה העיר והרשות היה בידו להוציא את אשתו מעיר לעיר וכיוצא בה ולפיכך אין כח ביד אנשי אותה העיר לכופו להתנהג בתקנותיהם עכ"ל: כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח בתשובה על אשה שטוענה מאיס עלי שקודם נישואין היתה מאסה אותו ואמה השיאתה לו בע"כ נראה דאפילו לאומר שאין כופין לגרש בטענת מאיס עלי יודו בזה שמה שאמרו שלא לכוף משום דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר אם הדבר מפורסם שבעל כרחה נשאת לו נסתלקה חששא זו דהא ה"ר מאיר כשהיתה נותנת האשה טענה ואמתלאה לדבריה למה הוא מאיס עליה היה כופה לגרשה עכ"ל ואחר שכך כתב שלענין מעשה לא היה מיקל בכך וגם מהרי"ק בשורש כ"ע ובשורש ס"ג כתב מה שכתבת דאין לנו לכוף לגרש פשיטא שכן הוא וזהו דבר פשוט כך הסכימו כל הפוסקים האחרונים עכ"ל וגם הר"ן כתב בפ' אע"פ הוי יודע דבין במורדת בין במאיס עלי לא כייפינן לבעל לגרש שלא כדברי הרמב"ם שכתב בפי"ד מה"א דבאומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא שדעתו ז"ל דמאי דאתמר בגמרא היכי דמי מורדת אמר אביי דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה היינו לומר שאין כופין אותה להיות אגידא בו אלא כופין אותו להוציאה שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה וליתא מדתנן בפרק בתרא דנדרים וכו' וכן דעת הרי"ף שכתב ולדברי הכל כל מאי דכייפינן לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן ואלו שכופין אותו להוציא ומאי דדמי להו בין מעיקר תקנתא וכו' דהיינו מורדת דאמרה מאיס עלי והגאונים הוא שהתקינו לכוף כמו שכתוב בהלכות וכבר כתב הרז"ה שלא תקנו אלא לדורם ולצורך השעה וכ"כ הרמב"ן שעכשיו כבר בטלו מפני פריצות הדורות ואף הרמב"ם כתב בפרק הנזכר שכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון עכ"ל כלומר לענין מורדת כ"כ הרמב"ם וכמבואר בדבריו ולאפוקי מתקנת הגאונים שכתב הרי"ף שהאיש שמרדה אשתו עליו כופין אותו להוציא מיד אלא ראוי לתפוס כדין התלמוד שאין כופין אותו להוציא במורדת דאילו באומרת מאיס עלי כבר נתבאר שהוא ז"ל סובר שבדין התלמוד כופין אותו להוציא אלא שלא הודו לו כמו שנתבאר ובסימן קנ"ד יתבאר שיש לד שאף לדעת הרא"ש כופין אותו לגרש וכתבו מהרי"ק בדיני מורדת בשורש כ"ז ובשורש ס"ג כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח שנשאל על דין מורדת אם יש לדון על פי סברת הרמב"ם במקומות שנוהגים לדון ע"פ ספריו כיון שהחמירו האחרונים בזה ואמרו שמרבה ממזרים בישראל המנהג כך מי הוא שמלאו לבו לעשות כן ובמקומותינו הסכימו לנהוג על פי הרמב"ם מלבד קצת דברים ומכלל דין מורדת ומעשה בא ליד ה"ר וידאל אפרים ואמר כי אינם רשאים להסכים הצבור על זה מלד חומר הערוה ואומר ששאל להר"ן על זה והשיבו כן אבל אם נעשה כבר מעשה במקומות שנוהגין על פי ספריו כתב הרא"ש שאין מחזירין הדבר ונראה דהיינו אם נשאת שלא תלאה אבל שתנשא לכתחילה הדבר קשה ונראה לדון להלכה שדין שוה בכל המקומות שלא תנשא ואם
נשאת

ב"ח

י"ב חדש נמי לא ניתקנה אלא באומרת בעינא ליה ולא באומרת מאיס עלי ועוד ס"ל דבמאיס עלי כופין אותו לגרשה בע"כ ואע"ג דהרא"ש לא כתב בשם רשב"ס שמפרש תקנה השליסיה דוקא באומרת בעינא ליה אעפ"כ למד רבינו מדבריו דהכי הוא דא"כ שרשב"ס מודה דתקנה השליסית באומרת מאיס עלי היא היאך כתב הרא"ש פי' רשב"ס במאי דקאמר אמימר אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה אלא יגרשנה מיד בע"כ וכ"כ הרמב"ם וכו' שהרי בדברי הרמב"ם מבואר דבמאיס עלי ליכא שהייה כלל אלא כופין אותו לשנה שיגרשה ולרשב"ס כיון שס"ל דבעינן שהייה י"ב חדש א"כ למסקנא אין לכופו לגרשה לאלתר ובע"כ דלפ"ז אתה צריך לומר שלא כתב רשב"ס לכופו אלא לפרש דברי אמימר לתקן הלשון באמר לא כייפינן לה לא שהדין כך הוא לפי המסקנא וא"כ אינו מסכים לדברי הרמב"ם שסובר כן לפי האמת ומאי וכ"כ הרמב"ם אלא ודאי גם רשב"ס ס"ל דתקנה השליסית דשהיית י"ב חדש אינה אלא באומרת בעינא ליה וכדכתב הרמב"ם זהו כוונת הרא"ש ז"ל שכתב אחר זה שר"ת הקשה עליהם ופירש דאין כופין אותו לגרשה ופירש הסוגיא דכלתיה דרב זביד ומסקנא דשמעתין דמשהינן לה י"ב חדש במאיס עלי היא דמינה מוכח שאין כופין אותו לגרשה לאלתר כסברת הרמב"ם ורשב"ס דהא בהא תליא כדפרישית ולכך יש לתמוה על מ"ש הסמ"ק במורדת דמאיס עלי שויס רבי' שלמה ורבינו משה שיגרשנה בעל כרחו והיאך אפשר לפרש כן בדברי רש"י שהרי הוא ז"ל פירש כלתיה דרב זביד ומסקנא דשמעתין באמרה מאיס עלי וכיון דמשהינן לה י"ב חדש שמא יתפייסו תוך הזמן א"כ נדחו סברת האומרים שכופין אותו לגרשה מיד לפי שאינה כשבויה וכו' שהרי כופין אותה להשהות י"ב חדש ולכי אומר לי שהוא ט"ס שראה כתבו ר"ש והוא רבינו שמואל וטעה וכתב רבינו שלמה גם בתום' כתבו בסוף דבריהם וז"ל גם בקונטרס לא פירש שיכופו הבעל ליתן גט עכ"ל גם הר"ן ז"ל כשהעתיק לשון רש"י בזה כתב וז"ל אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא לא כייפינן לה להשהותה אלא נותן גט מיד אם הוא רוצה ויוצאה בלא כתובה עכ"ל מבואר להדיא דדוקא אם רוצה אולי מלא כן בפירושי רש"י:

ומ"ש וכתב עוד דכשאומרת מאיס עלי כו' פירוש שהרמב"ם הוסיף לבאר מה שאינו מבואר בדברי רשב"ס והיינו דסבירא ליה דנוטלת בלאותיה מנכ"ב אפי' לא תפסה דלא כמו שכתב לעיל דוקא דתפסה ומשום הכי כתב הרמב"ם בלאותיה הקיימין לומר דאם אינם קיימין אינו משלם לה כל עיקר אם לא שפשע בהן וטעמו נראה בעיני משום דלא קבלן על עצמו בסך הכתוב בכתובה להיות אחריותן עליו אלא על דעת שימות או יגרשנה מדעתו אבל כשהיא מוחלת בו וצריך ליתן לה גט בע"כ אדעתא דהכי לא נתחייב באחריותן אע"פ שלא התנה כן בפירוש אנן סהדי אדעתא דהכי כנסה ואין זה מדברים שבלב דכמה דברים יש שאנו דנין אותן כמפורש כמבואר בתוספות פרק האיש מקדש במרדכי פרק אלמנה ניזונית בשם הר"א ממי"ץ ע"ש. ודקדק רבינו בהעתקתו לדברי הרמב"ם וכתב בין מנ"מ ובין מנצ"ב לומר דלא מיבעיא נ"מ אלא אפילו נצ"ב אבל ברמב"ם כתוב ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנ"מ כו' וכ"כ בסמ"ג וזו וא"ל זו הוא ומצאתי להרב מהר"ש לורי"א שכתב ואפשר בעבור שבא לדקדק מיניה דוקא הקיימין אבל מה שאינו בעין א"צ לשלם וא"כ נכסי מלוג הוה לא זו אף זו דהוה אמינא שצריך לשלם מה שאבד לה מנ"מ כיון דלא הוי בכלל כתובתה דאנן לא קנסוה אלא שתצא בלא כתובה אפ"ה א"צ לשלם והר"ן בתשובה סי' י"ג האריך לבאר דעת הרמב"ם וטעמו עיין עליו:

ומ"ש ור"ת פירש דלעולם אין כופין אותו לגרש כו' כבר נתבאר טעמו בדברי התוספות ושאר המפרשים: **ומ"ש** ואין ביניהם כלום כו' כלומר דכי היכי דמשהינן י"ב חדש באומרת בעינא ליה ה"כ באומרת מאיס עלי דבכל דיניהם הם שוין ולעולם אין כופין לגרש אלא משהינן י"ב חודש · וכבר כתבתי שלכאורה היה נראה שרבינו הבין ממ"ש הרא"ש וכ"ש למורדת שדין המורדת כדין האומרת מאיס עלי שבכל דיניהם הם שוין ואף בענין הממון דמה שתפסה לא מפקינן מינה וליכא הכרזה ולא פחיתת כתובה גם אם בא לגרשה תוך השנה צריך ליתן לה כתובה שלכך כתב פה נמי דרך כלל ואין ביניהם כלום וכו' ולא נהירא אלא ר"ת מחלק ביניהם לענין הממון דבאמרה בעינא ליה אפילו לא תפסה לא הפסידה בלאותיה אלא בז' דינרים לשבת וע"י הכרזה ד' שבתות ואז אפילו במה שתפסה הפסידה גם אם בא לגרשה תוך השנה כך הדין ולא כתב הרא"ש וכ"ש למורדת אלא בדין שהיית י"ב חדש לבד ושאין כופין אותו לגרשה מיד וכמו שביארתי כל זה למעלה בס"ד ויישבתי גם דעת רבינו דהכי ס"ל עיין במ"ש אבל מ"ש רבינו ושוב הוסיפו לתקן בסוף סעיף ה':
כתב

פרישה

כתרצו הרשות בידו לגרשה אפילו תוך שנים עשר חדש וכמ"ש הרא"ש פירושו דברשות האיש תליא משום שראו מוכן שקלקלה בבנות ישראל כו' משמע ומוכח דלפני תקנת המתיבתא היה אסור אפילו שניהם רוצים · אבל אין לפרש מה שכתב דהאי תקנתא בין באומרת מאיס עלי כו' רצה לומר אפ"ה אין כופין אותו לגרש תוך שנים עשר חדש דא"כ מאי איריא תוך שנים עשר חדש אפילו לאחר שנים עשר חדש נמי אין כופין כמו שנתבאר לפני זה דדוקא אם "ירצה יגרשנה קאמר:

(יט) **שאינה** כשבויה שתבעל לשנוי לה הקשו עליו לא יגרשנה ולא תבעל לו עיין בבית יוסף שהביאו: (כ) **נוטלת** בלאותיה הקיימין כו' פירוש אף בלא תפיסה: (כא) **ור"ת** פירש דלעולם אין כופין אותו לגרש פירוש אחר י"ב חדש וכ"כ רבינו לעיל בסמוך הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש "ואז "יגרשנה "אם "ירצה כו' וי"ב חדש תקנו לטובתה שאם ירצה לגרשה בתוך י"ב חדש צריך ליתן לה כתובה ושאר דברים שפרט בסמוך:

(כב) **ואין** ביניהם פירוש בין אומרת בעינא ליה ומצערנא ליה לבין אומרת מאיס עלי:

(כג) **שלעולם** אין כופין אותו לגרש ק"ק דכפל לשון הוא ואפשר דה"ק כיון דלא
מליע

כתב הרמב"ם ז"ל כתבו הגאונים (כד) [ס] שיש מנהגות אחרות במורדת ולא פשטו המנהגות ברוב ישראל על כן אין ראוי לדון אלא כדין התלמוד

אבל

ב"ח

כתב הרמב"ם כתבו הגאונים שיש מנהגות אחרות במורדת וכו' פירוש במורדת שאמרה מאיס עלי יש מנהגות אחרות בענין הממון שלא כדין התלמוד ואין ראוי לדון אלא כדין התלמוד ע"פ מ"ש הוא ע"פ מ"ש שאר גאונים שהוא דין התלמוד · ועל זה כתב רבינו אבל רב אלפס כתב האידנא דייני במתיבתא כד אתיא ואמרה לא בעינא להאי גברא פירוש לא בעינא ליה דמאיס עלי ליתיב לי גיטא לאלתר יהבינא לה וכו' עד דברשותיה קיימין והיינו שצריך לשלם אפילו מה שאינו קיים מנכ"ב שזהו דלא כדין התלמוד לדעת המחברים והמפרשים · ומשמע להדיא דבאמרה בעינא ליה לא דן בזה שום חכם שלא כדין התלמוד וכך מדוקדק בלשון רב אלפס שכתב כד אתיא ואמרה לא בעינא ליה וכו' וכן מבואר בספר המלחמות להרמב"ן וכן בדברי הר"ן שכתב לסתור דברי הרמב"ם שפסק דכופין לגרשה מדין התלמוד באומרת מאיס עלי וז"ל אלמא לעולם אין האיש מוציא אלא לרצונו אלא דאותן שמנו חכמים וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב ולד"ה כל מאן דכייפינן ליה לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן ואלו כופין אותם להוציא ומאי דדמי להו ובין מעיקר תקנתא כו' דהיינו מורדת דאמרה מאיס עלי והגאונים הוא שהתקינו לכוף כמ"ש בהלכות וכבר כתב הרז"ה שלא תקנו אלא לדורם ולצורך השעה וכ"כ הרמב"ן שעכשיו כבר בטלה מפני פריצות הדור ואף הרמב"ם ז"ל כתב שכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון עכ"ל ומבואר בדבריו כונתו והיא שתחילה הביא ראיה מהרי"ף שלדין התלמוד אין לכופו שהרי כתב דאמרה מאיס עלי ובין מעיקר תקנתא וכו' דאלמא שהגאונים הוא שהתקינו לכוף בזה אע"פ שאינו כן לדין התלמוד ומפני שמ"מ יעלה על הדעת לכופו כדברי הרמב"ם מכח תקנת הגאונים ע"כ הביא ראייה מהרז"ה ומהרמב"ן שכתבו דתקנת הגאונים בטלה ושאין לדון עכשיו על פיהם וגם הרמב"ן גופיה כתב שאין לדון אלא בדין התלמוד וממילא בדין מאיס עלי אע"פ שהרמב"ם סובר דלדין התלמוד כופין אותו לגרש מ"מ מדברי הרי"ף מבואר שאין כן דין התלמוד וא"כ אין עליך לכופו אלא מתקנת הגאונים ועל פיהם אין ראוי לדון שכבר נתבטלה והב"י ז"ל במחילה מכבוד תורתו אגב חורפיה לא עיין בדברי הר"ן והבין בו שמפרש דברי הרי"ף דדינא דמתיבתא היא במורדת שאמרה בעינא ליה דכופין אותו לגרש ושעל זה כתב הרמב"ם שאין ראוי לדון כן אלא כדין התלמוד שכתב הוא דאין כופין דאילו במורדת שאמרה מאיס עלי הרמב"ם גופיה סבר שבדין התלמוד כופין אותו להוציא ולא דק וברור הוא לדעת הר"ן שדברי הרמב"ם במ"ש שאין לדון כתקנת הגאונים הוא דוקא במורדת שאמרה מאיס עלי ור"ל במה שתקנו לענין הממון שלא כדין התלמוד וזהו גם כן דעת רבינו ולפיכך אחר שכתב רבינו מחלוקת רשב"ם והרמב"ם עם ר"ת בדין הכפייה ושהרא"ש הסכים לר"ת שלא לכוף כתב שוב דברי הרמב"ם לענין הממון

שאין

ב"י

נשאת לא תצא עכ"ל (י) : **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם כתבו הגאונים שיש מנהגות אחרות במורדת וכו' ע"כ אין ראוי לדון אלא כדין התלמוד בפרק הנזכר כתב וז"ל אם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצער אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך שולחין לה מב"ד ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ד' שבתות זו אחר זו ואומרים פלונית מרדה על בעלה ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שניה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש ואין לה מזונות כל י"ב חדש ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה המורדת הזאת כשהיא יוצאה אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיה הקיימין אם תפסה אין מוציאין מידה ואם תפסן הבעל אין מוציאין מידו ב וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום זהו דין התלמוד במורדת ואמרו הגאונים שיש להם בבבל מנהגות אחרות במורדת ולא פשטו אותן המנהגות ברוב ישראל ורבים גדולים חולקין עליהם ברוב המקומות וכדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון עכ"ל נראה שהוא ז"ל פוסק כרבותינו וכרמי בר חמא דאמר פעמים שולחין לה אחת קודם הכרזה וא' לאחר הכרזה ומפרש דהא דאמר רבא א"ר ששת נמלכין בה הוא מלבד הפעמים ששולחין לה ולפי זה צריך לפרש דמאי דאמר רבא האי בורכתא היינו לומר דמדאמר הלכה כרבותינו משמע דכיון שאחר ההכרזה שלחו לומר לה הוי יודעת שאפילו כתובתך ק' מנה הפסדת אותה וכו' מיד מפסדת כתובתה והא ליתא אלא אינה מפסדת עד שנמלכין בה ובדין האומרת מאיס עלי לעניין ממונא כתב הלא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו שלא נתן לה ע"מ שתטול ותלך וכתב ה"ה שהרבה מן המפרשים חולקין עליו במה שמפסדת האומרת מאיס עלי וסוברים דההוא מעשה דכלתיה דרב זביד היה באומרת מאיס עלי וכל מה שהזכירו בגמרא למסקנא באומרת מאיס עלי וזהו דינה אינה מפסדת כלום עד יב"ח ובתוך י"ב חדש אין מכריזין עליה ולא פוחתין מכתובתה כלום ובזה היא חלוקה ממורדת ואם גירש הבעל תוך הזמן הזה נותן לה כל כתובתה משלם ובתוך י"ב חדש אם חזרה בה מוטב ולא הפסידה כלום ואם לאחר י"ב חדש הפסידה כל עיקר כתובה ותוספת וכל מה שנתן לה הבעל ונדונייתה אלא שאם היו שם בלאות קיימים ותפסה אותם אין מוציאין מידה ונכסי מלוג לא הפסידה כלל אלא נוטלת מה שהוא קיים מהם ואין לה מזונות תוך י"ב חדש אלו כיון שאינה רוצה בו ואם מת הבעל תוך י"ב חדש גובה כתובתה מן היורשים וא"ל שאם מתה שהוא יורשה לעולם עד שיגרשנה ולאחר י"ב חדש אם רצה הבעל לגרש מגרש ואם רצה לקיימה כותב לה כתובה אחרת לפי שהפסידה כתובתה כך העלה דינים אלו הרשב"א ז"ל וכן דעת קצת מפרשים ז"ל וכתב עוד הרב המגיד ולדבריהם דין המורדת לאחר ד' שבתות והמלכה שניה הפסידה כל כתובתה עיקר ותוספת ומה שנתן לה הבעל ונדונייתה שהיא נכ"ב ואפילו תפסה מהן בלאות הקיימים מוציאין מתחת ידה אבל בנכסי מלוג לא הפסידה כלום אלא אפילו מה שיש מהן ביד הבעל מוציאין מידו וכן הוא דעת רבינו בכל זה חוץ מן הבלאות של נכ"ב שהוא סובר שאם תפסה אין מוציאין מתחת ידה ויש מי שכתב שלא הזכירו בגמרא שהיית י"ב חדש אלא באומרת מאיס עלי אבל במורדת אין משהין אותה יותר מד' שבתות ואחר המלכה שניה הפסידה הכל והבעל יגרשנה אם ירצה או יקיים אותה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ויש בעניינים אלו דעות חלוקות למפרשים ז"ל עכ"ל וז"ל הר"ן בתשובה סימן י"ג יש בין דברי הרמב"ם ודברי הרשב"א חילוק שהרמב"ם כתב שאומרת מאיס עלי נוטלת בלאותיה הקיימים ולא חילק בין תפסה ללא תפסה והרשב"א כתב וקדמה היא ותפסה אין מוציאין מידה משמע הא לא תפסה הפסידה והכתוב לכם על מה נסמך כל אחד מהם ז"ל לפי דעתי: הרמב"ם ז"ל פי' זו שאמרו בפרק אע"פ כלתיה דרב זביד אימרדה הוה תפיסא חד שיראי דמסקינן עלה בגמרא השתא דלא איתמר הלכתא לא הכי ולא הכי דתפסה לא מפקינן מינה דלא תפסה לא יהבינן לה במורדת כפשטה וכן מוכיחין דברי הרמב"ם שכתב זה החילוק בין תפסה ללא תפסה בחבורו בדיני מורדת וסבור הרב ז"ל דדוקא מורדת יש חילוק בין תפסה ללא תפסה דבלא תפסה הפסידה אבל האומרת מאיס עלי אפילו לא תפסה לא הפסידה וטעמו של דבר לפי שהמורדת אינה מבטלת מיד תנאי אישות שבינו לבינה אלא כל הפסידה הוא ז' דינרים בכל שבת מעיקר התקנה ולפיכך כיון דקנסו שתפסיד ז' בכל שבת דין הוא שיהא זה ההפסד מוטל על כל נכסיה וכאילו הבעל מרויח על נכסיה ז' בכל שבת ולפיכך דין הוא שנאמר דבלאותיה הקיימים שאם לא תפסה אותן הפסידתם אבל באומרת מאיס עלי אין ענינה כך שאין הבעל מרויח עליה דבר קצוב כדי שנאמר שיהא ריוח הבעל והפסד האשה מוטל על כל נכסיה אלא הרי היא מבטלת תנאי האישות מיד והפסידה כל שיש לה על הבעל אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דה"ל כההיא דאמרינן בס"פ אלמנה ניזונת אם היא זינתה בלאותיה מי זינו ולפיכך כתב הרמב"ם שתטול בלאותיה ולא חלק בין תפסה ללא תפסה אבל הרשב"א ז"ל הולך בדרך האחרונים שפירשו זו של כלתיה דרב זביד באומרת מאיס עלי ולפיכך יש חילוק בין תפסה ללא תפסה שאילו מורדת דבעיא ליה ומצערא ליה אפילו תפסה הפסידה ונראין דברי האחרונים ז"ל עיקר וכתב עוד מעולם לא הוזכרה הכרזה באומרת מאיס עלי ובגמרא לא הזכירוהו אלא גבי מורדת והטעם בזה לפי שזו האומרת בעינא ליה כיון שאינו מאיס עלי אפשר שתתבייש ותחזור למוטב אבל אומרת מאיס עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפילו בכמה הכרזות לא תחזור בה ודעו עוד שהאומרת מאיס עלי שדנין אותה על פי המשפטים האלה דוקא באומרת מאיס עלי ואיני רוצה בו ולא בכתובתו אבל האומרת מאיס עלי ורוצה אני להתגרש וליטול כתובה חוששין שמא עיניה נתנה באחר וחזר דינה לדין המורדת וכן פרש"י גבי ה"ד מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אומרת מאיס עלי לא כייפינן לה וכתב רש"י שם ה"ד מורדת · דכופין ופוחתין לה מכתובתה : דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה · שיש לכופה על ידי פחיתת כתובה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה ע"כ הא באומרת רוצה אני להתגרש וליטול כתובה כופין אותה על ידי פחיתת כתובה כדין המורדת וכן דעת הרשב"א בתשובה עכ"ל הר"ן ז"ל וכתב ג עוד פרש"י ה"ד מורדת דכופין אותו ופוחתין כתובתה דאמרה בעינא ליה וכו' שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו לא כייפינן לה להשהותה אלא נותן לה מיד אם הוא רוצה ויוצאת בלא כתובה כלתיה דרב זביד אימרדה ואמרה מאיס עלי (וכו') ואין שטה זו מחוורת בעיני שהרי הזכירו בהויה זו מרדה ב' או ג' פעמים ודוחק הוא לומר דמרדה לאו דוקא וכן ראיתי להרמב"ם ולאחרים מן הראשונים שכותבים פסקי דינים באומרת מאיס עלי ולא ידעתי מנין להם אבל פשט הגמרא כך נראה בעיני דדוקא כי אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה הוא דקנסינן לה דכיון דבעיא ליה אין זה כי אם רוע לב אבל אמרה מאיס עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא ולפיכך אם רצה להוציא יתן כתובה וזהו שלא פירשו בדיני מאיס עלי כלום שאין ב"ד נזקקין בדבר וכלתיה דרב זביד אימרדה ממש ומאי דשקלינן וטרינן במרדה אם הפסידה בלאותיה הקיימים אם לאו במורדת ממש עסקינן ואחר שחזרו ונמנו דכיון שעוקרין הכתובה מיד איכא למימר דלא הפסידה לפי שכיון שהאישות כאילו נעקר לאלתר אין ראוי שתפסיד בלאות הקיימים ולפיכך נסתפקו בזה בגמרא אבל האומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום ומשהינן לה י"ב ירחי שתא אגיטא כלומר בין במורדת בין באומרת מאיס עלי לעולם אינה יוצאת בגט אלא בתר י"ב ירחי שתא דילמא הדרה בה ויש מי שכתב דלענין הפסד כתובתה איכא פלוגתא בין מורדת לאומרת מאיס עלי שהאומרת מאיס עלי וחזרה בה לא הפסידה כתובתה אבל המורדת הפסידה מה שפחתו לה וטעמא דמילתא דאם אתה אומר שהמורדת לא הפסידה כיון שהיא עצמה אומרת

שאינה

דרכי משה

ומשמע דאם מתה יירשנה וכן משמע מדברי הגאון שהביא בעל העיטור מדברי הרי"ף וכן כתבתי לקמן סי' צ' מן המ"מ : (י) ובמ"מ פי"ז משמע דאף אם נשאת תצא :

וכבר

דרישה

[ס] **שיש** מנהגות אחרות במורדת רצה לומר מנהג דייני דמתיבתא דכתב הרי"ף כו' עיין פרישה אבל כל האחרונים חולקין עליו כמ"ש ב"י דאין כופין לעולם במורדת ובענין הממון נוהגין כדייני דמתיבתא ולהכי כתב הטור אבל הרי"ף כתב כו' כלומר כ"מ גם לדידן לענין הממון דקי"ל כוותיה וכמ"ש בשם הר"מ והרא"ש כ"כ ב"י בדף נ"ט ע"ד בד"ה גם הר"ן כתב כו' ובדף קפ"ד בד"ה ומ"ש רבינו אבל רב אלפס כו' ומוכח ממה שכתב שם דף נ"ט ע"ד שס"ל דתקנת דייני מתיבתא כתקנה אדין מורדת בעינא ומצערנא ליה והוא תימה (איך יעלה על הדעת לומר כן דאין לתקנה זו לומר שסדור היה צריך לכך דאף אם תרצה לצער אותו שלא אינה מבקשת ממנו כ"פ) שהוא דלא כמ"ש הרז"ה והרמב"ן והרא"ש והרמ"מ דמכולם מוכח דלא נתקנה אלא בטענת מאיס עלי וכן מוכח מלשון דייני מתיבתא מיניה וביה וכמו שכתבתי כל אחד במקומו וטעם דבית יוסף דסבר שהרמב"ם סבר שדיני דמתיבתא איירי במצערנא ליה משום שהרמב"ם אחר שכתב כל דיני מורדת דמצערנא ליה כתב ז"ל כתבו הגאונים שיש מנהגות אחרות כו' וב"י מביאו בדף ק' בתחילת ע"א וסבר בית יוסף מדכתב דיני דמתיבתא אמורדת דמצערנא ליה סבירא ליה להרמב"ם שהם איירי במצערנא ליה ואין זה מוכרח דיכול להיות מ"ש הרמ"מ דיני דמתיבתא קאי אתחילת דבריו שכתב בתחלה דין מורדת דמאיס משום שגומר בתחלה כל דיני דגמרא . ועיין מ"ש בגליון בית יוסף שלי

מס

פרישה

תלינו בשום מקום שכופין לגרש במורדת אלא לעולם אסור לגרש משו"ה כ"כ אין חילוק ביניהן ולעולם אין כופין לגרש : (כד) **שיש** מנהגות אחרות במורדת רצה לומר מנהג דייני דמתיבתא דכתב הרי"ף בסמוך וע"ז כתב הרמב"ם שאין לנהג כמותם בדין הממון ולא בענין ליתן גט מיד במורדת דבעינא ומצערנא ליה אבל מורדת מחמת מיאוס ס"ל להרמב"ם שגם לדין התלמוד כופין לגרש

חידושי הגהות

ב יש לתמוה ע"ד דהרי כבר הודיעונו שאפילו אם הנכנסים בעין אין מוציאין אותם מידו וא"כ תפסה אותם מכ"ש שאין לו לשלם מה שאבד כבר והנה מצאתי שבעל כה"ג האריך בזה ובסוף דבריו סיים וז"ל ולכן אני אומר דהרמב"ם הוצרך לאשמועינן וכן כל מה שאבד מנכסים שקבל הבעל אחריות עליו אינו משלם לה לומר אפי' דאבד היא תוספת כנגדן מנכסי הבעל אינו משלם לה ומוציאין מידה וצריכין אנו לומר לפ"ז דכשהם קיימים אפי' אם תפסה האשה כנגדם מנכסי הבעל מוציאין מידה דאל"כ ארמב"ם חידוש זה באבדו ישמיענו ג"כ כשהן קיימים דאם תפס הבעל והיא תפסה כנגדם מנכסי הבעל דאין מוציאין מידו ומוציאין מידה מה שתפסה מנכסי הבעל וכ"ש כשנאבדו וע"ש שהאריך : ג לא בתשובה כ"כ אך בהלכה פרק אע"פ :

קצ"ץ

שאינה מתכוונת אלא לצערו אתיא לאיערומי למיהדר בה כל י"ב חדש אבל האומרת מאיס עלי כיון שאינה נתכוונת לצער אותו אלא שהוא מאיס עליה כי הדרה בה הא חזינן דלא מאיס [עלה] כבר כתבתי מה שנ"ל דהאומרת מאיס עלי אינה מפסדת כלום אבל לדברי האומר מפסדת נ"ל שאין בידה לחזור דאגיטא בלבד הוא שמשהין אותה לפי שחכמים מחזרים שלא יבא הדבר לידי גט ושמא יעשו סעודה ויתפייסו ויכתוב בעל כתובה מדעתו הא אם לא רצה [ודאי] הפסידתה ולענין מתנה שנתן לה הבעל יש מן הגאונים שאמרו כי אפילו דלא מפסדה נכסי מלוג מאי דיהיב לה בעל מפסדה דלא אקני לה אלא אדעתא למיקם קמיה והקשה הרמב"ם וכו' ולדידי לא קשיא וכו' ע"כ ודברי הריב"ש בדינים אלו בתשובה סימן ס"א וס"ב :

כתב הרשב"א בתשובה על אשה שהניחה בעלה בבית אביו והלך חוץ לעיר וחלתה והלכה לבית אביה ולותה למזונותיה ולרפואתה הדין עמה וכל שלותה לצורך מזונותיה ורפואתה בעוד שלא היה בעלה בעיר בודאי חייב הבעל לשלם מה שלותה ואפילו לאחר שבא בעלה אם עדיין חולה ואינו זנה ומפרנסה ועמדה ולותה חייב לפרוע מה שלותה בין למזונותיה בין לרפואתה הדומה למזונות דהיינו שאין לה קצבה ומה שטען שהוא לא שלחה מביתו אינה טענה שהרי הוצרכה לצאת אל אביה שמשתדל ברפואתה ואפילו היה חמיה משתדל לרפואתה מה הנאה יש לראובן בין עומדת כאן בין [אין] עומדת כאן והיא אינה מורדת ואי משום מלאכה חולה לאו בת מלאכה היא אבל אם לאחר שבא ראובן ונתרפאת אף ע"פ שאינה מורדת מתשמיש אם אינה רוצה לשוב לו ולעשות לו דברים שהיא חייבת לעשות לבעלה ולפי מה שהיא אשה כי יש נשים שמכניסות לבעל שפחות ויש שאינן מכניסות וכפי מה שיש לו עליה מהמלאכות הקטנות כעושה מטתו ומרחלת פניו ידיו ורגליו מעכב מהמזונות כנגד שכר מי שישמשנו באותן מלאכות או שוכר עליה ממקום אחר הא יותר מכאן לא ואע"ג דקי"ל כמאן דאמר מורדת מתשמיש ולא ממלאכה היינו דלא קנסינן בטרפעיקין אבל מסתברא שאם ירצה שוכר עליה מי שישמשנו ואע"פ שראיתי לראשונים ז"ל שאמרו שאין קונסין אותו בממון אלא שמשמתין אותה נראה בעיני שלא אמרו אלא שאין קונסין אותה בקנס השנוי במורדת אלא אם רצה לשכור מי שישמשנו עושה ואם אינו רוצה לשכור מנדין אותה עד שתשוב ואם אינה רוצה לעשות וליתן לבעל מעשה ידיה אין לה מזונות ואע"פ שהמזונות עיקר כבר תקנו לבעל מעשה ידיה תחת מזונות ואם היא אינה רוצה לעשות תפסיד מזונות שאין לך ניזונת ואומרת איני עושה ואפילו עושה ואינה משמשת באותן מלאכות קטנות השנויות במשנתינו והוא צריך לשכור מי שישמשנו בהם שוכר עליה כמו שאמר אבל תפסיד מזונותיה לא · ולפי שלא נתבאר לי מלשון השאלה מה שהיא טוענת שתשוב לבית בעלה אם יביאה אל ביתו ויפרע מה שלותה ונסתפקתי אם היא מתעכבת בלבד מחמת שהוא אינו קורא לה או שאינה רוצה לשוב אליו עד שיפרע מה שלותה ואח"כ יביאנה ואז תשוב אליו ע"כ אני אומר שאם מחמת שהוא אינו רוצה להביאה ולקרוא לה מסתברא שאינה מפסדת על זה כלום לפי שהוא אינו רוצה בשימושה כי שמא בושה ממנו אחר שלא הראה לה פנים בעוד שהיתה חולה ואחר שנתרפאת מפני שיצאה שלא ברשות ואין כאן מרד כלל לא מתשמיש ולא ממלאכה ועוד שאם יבא הוא אצלה אינה מונעתו מכלום אבל אם היא מעכבת אף מחמת פרעון מה שלותה בזה יראה שאינו חייב לזונה דקרוב הוא בעיני לומר שזה אחד מדרכי המורדת באומרת בעינא ליה ומצערנא ליה דכל האומרת כך טענה יש לה על הצער שהיא רוצה לצערו וגם זו עילה מצאה לצערו ותולה בפרעון מה שלותה וכל זה שאבדה מזונות במרדה וזהו לדעת הר"מ ז"ל והרי"ף ז"ל אבל מעיקר הגמרא אינו נראה כן שלא נראה כן בגמרא בשום מקום ואין במורדת אלא פחת כתובה בלבד ומזונות ומעשה ידיה שהם זה כנגד זה שאם אמרה איני עושה אינה נזונת ומדרבנן ומ"מ הטענה שתלה עצמה עליה מי שאומר שהדין עמה שכל שלא הפסידה כתובה לא הפסידה מזונות וכדמשמע בפרק יש מותרות לא דק דלא אמרו שם אלא בפסולות אבל בכשרות יש אומרת איני ניזונת ואיני עושה שיש לה כתובה ואין לה מזונות ומוחלת כתובה לבעלה שיש לה מזונות בחייו ואין לה כתובה עד שיחזור ויכתוב לה · ולענין מה שאמרת אם צריכה להראות כתובתה לפני ב"ד כשתובעת מזונות אלו מבעלה מסתברא שאינה צריכה להראות שהרי יושבת תחת בעלה חזקה של זו שיש לה כתובה ומזונות עד שיטעון הבעל ברי שמכרה או מחלה לו כתובתה ולא עוד אלא אפילו מכרה או מחלה כתובתה לבעלה יש לה מזונות בחייו דע"כ לא אמרו המוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות אלא מזונות שלאחר מיתה ומן היתומים לפי שהם מתנאי כתובה אבל מן הבעל אית לה שאין מזונות אלו מתנאי כתובה אלא מדאורייתא ואף רש"י כן פירש לפיכך עד שיביא הבעל ראיה שמחלה לו המזונות בפירוש חייב ואפילו במזונות שעברו אם לא טען בברי אין טוענין לו ואפי' טען הוא חייב שבועת היסת דלא גריע ממלוה על פה וכופר בכל דמחייב מדרב נחמן וכ"ש במזונות העתידה שאינו נאמן עד שיביא ראיה והיינו כמי טעמיה דרב דאמר בפרק שני דייני גזירות (קז ·) פוסקין מזונות לא"א משום דאפילו אתי בעל ואמר התפסתיה צררי למזונות העתידים אינו נאמן דא"כ אין לך אשה ניזונת משל בעלה ולא מן היתומים ואף הרי"ף כתב כן בתשובה שהבעל שאמר לאשה התפסתיך צררי א"כ אתה מחלת לי מזוני אינו נאמן והיא נאמנת בלא שבועה עכ"ל * ע' בתשובת הריטב"א שכתבתי בסי' ע' : כתב המרדכי בפ' אע"פ פסק ראבי"ה אשה המורדת על בעלה ושוב חלתה אע"פ שמאותו חולי אינה שוה לבעלה אפ"ה איבדה מזונותיה וראיה מירושלמי דקדושין דפסק דגבי ע"נ דברח ואח"כ חלה מדמה ליה התם למורדת וכתב עוד בשם הר"מ ועל ראובן שאמר לחמיו תן לי זוגתי אם חולה היא אע"פ כן יש לה לטבול ולשמש הויא מורדת : ומ"ש רבינו אבל רב אלפס כתב האידנא דייני במתיבתא כד אתיא ואמרה לא בעינא להאי גברא וכו' בפרק אע"פ אחר שכתב רב אלפס דין התלמוד כתב הדין הוא דינא דגמ' אבל האידנא דייני במתיבתא וכו' וכבר כתבתי לעיל בשם כל הפוסקים האחרונים שלא התקינו הגאונים תקנה זו אלא לדורם בלבד ושעכשיו כבר בטלה תקנה זו וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שאין לנהוג באותן מנהגא שבבבל אלא כדין התלמוד ראוי לתפוס ולדון וכיון שכן יש לתמוה על רבי' שאחר שכ' דברי הרמב"ם שכדין התלמוד ראוי לדון כ' אבל הרי"ף כ' האידנא דייני במתיבתא וכו' כאילו הוא תופס דברי הרי"ף לעיקר וכיון שנתבאר שכל הפוסקים חולקין עליו הוה ליה לסדר דבריו בהפך תחלה דברי הרי"ף ואחר כך אבל הרמב"ם וכו' ונראה שאף על פי שבענין לכפות לגרש לא קי"ל כדינא דמתיבתא מ"מ בענין ממונא דנקטינן בההוא דינא וכמו שכתב בסמוך שכך היה דן ר"מ ז"ל ומשום הכי כתב אחר דברי הרמב"ם אבל רי"ף ז"ל כתב לומר דאף על פי שכתב הרמב"ם שכדין התלמוד יש לדון גם בענין הממון רי"ף כתב דינא דמתיבתא שהוא שלא כדברי התלמוד ורבינו מאיר היה דן כדינא דמתיבתא לענין הממון : דברי הר"ר מאיר בדינא מורדת בהגהות מרדכי דכתובות כתב הרשב"א שנשאל על מורדת התובעת גט לפי מנהג מקומה ואמר לה הבא כתובתיך ומה שידונו בית דין על פי התלמוד או על פי התקנה אפרע לך מיד שאין אני מוצא קונה לנכסי בעוד שטר כתובתיך קיים והיא אומרת איני רוצה לתבוע חובי עכשיו ואיני תובעת אלא גט והשיב שהדין עם הבעל : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש הוא בכלל מ"ג סימן ט"ו : ומ"ש וחזינן לגאון דקאמר יהיב לה עיקר כתובה וכו' עד אלא כגירושין גמורים ג"ז דברי הרי"ף בפרק אף על פי : ומ"ש בשם הרא"ש על

אבל רב אלפס כ' האידנא דייני במתיבתא כד אתיא (כה) ואומרת לא בעינא להאי גברא ליתיב לי גיטא יהיבנא לה גיטא לאלתר ואי תפסה מידי מכתובתה מפקינן לה מינה ויהיבנא לה לבעל (כו) ונכסי מלוג שישנן בעין או דבר הבא מכחם כגון שמכרו בתים וקנו שדות שקלה להו אבל אם בלו לגמרי לא מחייב בעל לשלומי (כז) ובנכסי צאן ברזל כל שישנן בעין אפי' בלו הרבה שקלה להו אפי' נפחתו מדמיהם הרבה אינו משלם הפחת ובלבד שיהיו ראויין להשתמש בהן מעין מלאכתן ראשונה אבל אם אין ראויין להשתמש בה מעין מלאכתן ראשונה חייב לשלם כל דמיהן וכ"ש אם נגנבו או נאנסו דברשותיה קיימין (כח) כתב א"א ז"ל בתשובה אשה שהכניסה לבעלה מלבושים לבושים עליה אין אני קורא בהם נכסי צאן ברזל שאין דרך לשום המלבושים שעל הכלה ונכסי צאן ברזל היינו שומא שהאשה מכנסת לבעלה ע"כ (כט) וחזינא לגאון דקאמר יהיב לה עיקר כתובה מנה מאתים כי היכי (ל) דלא ליהוי בנות ישראל הפקר אבל מאי דכתיב לה מדיליה בין תוספת בין מתנתא (לא) לית לה והדין תקנתא ליתא אלא היכא דאימרדא איתתא בבעלה ובעיא למיפק מיניה משום דלא בעיא ליה אבל [ו] אם חלתה או שהיה בה חשש מיתה ורוצה להפקיע את עצמה מתחת בעלה כדי שלא ירשנה ליתא להאי תקנתא ובבי האי מילתא איכא למימר היכא דמעיקרא (לב) נחלה דאורייתא לא תקון רבנן (לג) ואי מתה מקמי דתיפוק מיניה דבעל בגט ירית לה בעל דלא מיפקעה ירושה דבעל אלא בגירושין גמורים וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל על דברי רב אלפס אפשר לפי שראו הקילקול בבנות ישראל ואי משהי תריסר ירחי

שאין לדון אלא כדין התלמוד אבל רב אלפס כתב שיש לדון כדינא דמתיבתא והכיא אח"כ תשובת הרא"ש בדין המלבושים אם יש להן דין נצ"ב ואח"כ השלים בדברי הרי"ף במ"ש וחזינן לגאון כו' והכל לענין הממון ולכך לא הביא רבינו דברי הרי"ף במ"ש ולדברי הכל כל מאן דכייפינן ליה לאפוקי וכו' מפני שעיקר מסקנתו כר"ת והרא"ש שלא לכוף ולא דיינינן כדינא דמתיבתא אלא בענין הממון וכמו שיתבאר בסמוך בס"ד : ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל על דברי רב אלפס אפשר לפי וכו' ר"ל הרא"ש כתב לפרש דמ"ש הרי"ף בשם דייני דמתיבתא באמרה מאיס עלי יהבינן לה גט לאלתר וכו' עיקר תקנתא לא היתה אלא לענין שהייה שלא להשהות י"ב חדש כדין התלמוד אלא יכול הבעל ליתן לה גט לאלתר בלא כתובה אם הבעל רוצה וכ"כ במרדכי שכך פירש ר"ת דברי האלפסי בדינא דמתיבתא שלא חש לפרש רצון הבעל דפשיטא הוא וכתב הרא"ש דטעמא דמילתא לפי שראו הקלקול וכו' אבל לא שיכופוהו לגרשה וכו' כנראה לכאורה ונראה דלמאי שכ' הרא"ש לדין התלמוד דשהיית י"ב חדש הויא כמי במורדת דבעינא ליה וכו' וכמ"ש וכ"ש למורדת א"כ לפ"ז תקנת הגאונים בדיני דמתיבתא לפי שראו הקלקול וכו' כמי היתה אף באומרת בעינא ליה וכך מבואר בלשון הסמ"ג ע"ש רב שרירא גאון דלא משהינן לה גיטה כלל פן תלאנה בנות הישראל לתרבות רעה אלא נותנין לה גט מיד כתקנת הגאונים אחר ד' שבתות וכו' מדכתב אחר ד' שבתות אלמא דס"ל דמסקנא דשמעתא וכלתיה דרב זביד היא באומרת בעינא ליה והוסיפו לתקן ג"כ שהייה י"ב חדש מלבד ההכרזה ואם כן לאחר כך כשבאו הגאונים לבטל השהייה די"ב חדש מ"מ דין ד' שבתות במקומו עומד וכ"כ בהגהות מיימוני פי"ד ע"ש רבינו שמחה

פרישה

לגרש ועד"ר : (כה) ואומרת לא בעינא להאי גברא פירוש טוענת מאיס עלי וכ"כ הרו"ה דכל מקום שנזכר בגמרא לא בעינא ליה ר"ל מאיס עלי וכן כתב הרמב"ן במלחמות ה' וכן מוכח ממ"ש רבינו בשם הרא"ש ומהר"ם דבעינא דלא יהא לו ערמה בטענת מאיס עלי מזה מוכח דדוקא במאיס עלי נתקנה : (כו) ונ"מ (דלא נתחייב באחריותן כ"פ) אם ישנן בעין או דבר הבא מכחן כגון שמכרו בתים וקנו שדות כו' נקט האי לישנא משום דאיפכא אסור וכמ"ש רבינו לקמן סימן פ"ה ז"ל א' אומר לקנות בתים ואחד אומר שדות שומעין לזה שאומר שדה :

(כז) ובנצ"ב (דנתחייב באחריותן כ"פ) כל שישנן בעין כו' ובזה יש חילוק בין דייני דמתיבתא לדינא דגמרא דלדינא דגמרא לא נטלה כלום אפי' אם הכל בעין אלא אם תפסה נטלה מה שתפסה ולהרמב"ם דוקא מה שהוא בעין נטלתה אבל לא בעינן לשלומי לה מידי מכיסיה ולדינא דמתיבתא לא בעינן תפיסה גם מהר"ם פסק כן לענין ממון וכדפי' ב"י דבריו גם בסמוך שמסיק וכתב בשם מהר"ם ז"ל ממונה ישאר בידה אינו ר"ל שתפסה אלא בכל מקום שהוא. בידה וברשותה מקרי וק"ל : (כח) כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אשה כו' שכנים דברי הרא"ש בין דברי הרי"ף לומר שמלבושים שהכניסה לבעלה שהיו לבושים עליה אין דיינין בהו כנכ"ב : (כט) וחזינא לגאון לשון הרי"ף (עד אלא בגירושין כ"פ) הוא : (ל) דלא ליהוי בנות ישראל הפקר מכאן כמי מוכח דדייני מתיבתא מיירי במאיס עלי דאי בעינא ומצערנא ליה איהי אפסדה אנפשה : (לא) לית לה אבל מדינא דגמרא אפילו עיקר כתובה לא יהבינן לה :

(לב) נחלה דאורייתא שיטה זו למאן דסבר ירושת הבעל דאורייתא : (לג) ואי מתה פירוש מורדת (גם אדלעיל קאי כ"פ) ולא תימה הואיל דדינא ליתן לה גט ליהוי כאילו נתן לה

דרישה

מה שיש להקשות עליו וכתבתינהו כמי כאן פרקים פרקים כל א' במקומו משמעות לשון הרי"ף והרא"ש ורבינו והרמ"מ דמשמע מינייהו דמיירי במאיס · ומ"ש הר"ן שאף הרמב"ם כ"כ ע"ש לא כיון הר"ן אלא להביא ראיה מהרמב"ם דכיון שס"ל שראוי לדון בדין התלמוד בענין הממון שא"צ לשלם לה נצ"ב שלה וכמ"ש ב"י גופא בסימן זה דף ק' ע"ב בד"ה ומ"ש רבינו אבל רב אלפס כתב כו' ע"ש · גם בזה נדון כדין התלמוד לסברת הר"ן דאין כופין בדין מורדת ולא כדיני דמתיבתא כו' ע"ש ודו"ק :

[ו] הא דמסיק ברי"ף וכתב דהאי תקנתא לא נתקנה באשה שהיא חולה ורוצה להפקיע את עצמה מתחת בעלה שלא ירשנה כו' הא דלא נכתב כמי דלא נתקנה באומר בעינא ליה ומצערנא ליה (ועפ"ר סעיף כ"ו כ"פ) צריכין לומר דרבותא אשמעינן דאפילו אי האי שאלתה טענה טענת מאיס עלי לא מהמנינן לה וכמ"ש הרמב"ם הביאו רבינו לקמן בר"ס פ' שכתב ז"ל הורו הגאונים אשה שאלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה כו' עד ואפי' אומרת אני שונא אותו אין שומעין לה · גם י"ל כיון שאנוסה היא מחמת חליה מה לי אנוסה מחמת מאיס מה לי מחמת חליות כיון שמ"מ לא להבעל לו ה"א דלשמעו לה להצריכה גט ושלא יאכל בפירותיה וירושתה מנס

ירחי שתא אניטא תולות עצמן בעכו"ם ויוצאות לתרבות רעה בטלו השהייה (לד) ונתנו רשות לבעלה לגרשה מיד בלא שהייה (לה) אבל לא שיכפוהו (יא) לגרשה שלא להרבות ממזרים בישראל ומוטב שבנות ישראל הרעות יוסיפו רעה על רעתן (לו) ואל ירבו ממזרים בישראל (לז) [ז] וכן היה דן ר"מ מרוטנבורג כדינא דמתיבתא אבל היה מצוה להחרים אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא נדוניתה מיד בעלה וכשהיה רואה ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר אפילו נדוניתה

שמחה דבין שאמרה איני רוצה ובין שאמרה מאיס עלי מלערנא ליה לא משהינן לה אגיטא בזמן הזה ואין מכריזין עליה ד' שבתות אעפ"כ מדחינן אותה ומשתדלין לעשות שלום בינו לבינה ואם אינה שומעת נותנין לה גט לאלתר עכ"ל נראה דס"ל דהכי קאמר דמשהין לה ד' שבתות אלא שאין מכריזין משום דחששו פן תלא לתרבות רעה ע"י שמכריזין אותה ברבים ונראה שזהו דעת הסמ"ג בשם רב שרירא שלא הזכיר הכרזה אלא כתב שנותנין לה גט אחר ד' שבתות והיינו לומר דמדחינן אותה ד' שבתות ומשתדלין לעשות שלום כמ"ש בה"ת ור"ת מבואר בדברי שניהם דתקנת הגאונים בדינא דמתיבתא היתה ג"כ באומרת בעינא ליה · אכן תמיה לי טובא על מה שפי' ר"ת והרא"ש בדברי הרי"ף שהרי הרי"ף כתב וז"ל וכל מאן דכייפינן ליה בין מעיקר דינא כדתנן ואלו כופין אותם להוציא בין מעיקר תקנתא וכו'

על דברי הרי"ף כ"כ בפסקיו בפרק הנזכר: דמתיבתא לא לענין לכוף לגרש קאמר אלא דן כדינא דמתיבתא וכך ביאר בתשובה כלל מ"ג סימן א' וז"ל ור"מ בעסק מורדת בענין הממון היה דן כדינא דמתיבתא

ומ"ש רבינו מאיר היה דן כדינא בענין הממון קאמר שהיה שיתנו לאשה כל מה שהכניסה אבל לא היה כופה לגרשה וקודם שיחזירו לה מה שהכניסה היה מצוה להחרים אם השיאה שום אדם עצה זו וכו' וכתב עוד הרא"ש בדינים אלו בכלל הנזכר סי' א' וט' וי' וי"ז (יב) ובענין האומרת מאים עלי כתב הרשב"א בתשובה שאינה נאמנת במה שאומרת עד שנכיר מתוך דבריה שהוא מאים בעיניה כמו שאמרה עכ"ל וזה כדברי ר"ת שכתב רבינו וכתבתי כן בסימן זה בשם כמה גדולים: ומ"ש

דהלכתא דמעיקר התקנה כופין לגרש ובע"כ שאין זה אלא במורדת שאמרה מאים עלי וכן מפרש בדברי הרי"ף פרק ב' דייני גזירות שכתב והשתא דתקנו רבנן למורדת למיתב לה גיטא לאלתר ל"ש פסק עליה אביה ול"ש פסקה איהי בדאמרה ליה או כנוס או פטור כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בע"כ עכ"ל אלמא להדיא דכופין אותו לגרש וכ"כ הרא"ש גופיה בתשובה כלל ר"ג דין ז' וז"ל אלא אני רואה שבאלו הארצות רוב הגיונס בספרי הרי"ף ז"ל לפי שראו כפייה זו כתובה בהלכות ונהגו בים מקומות לדון כך וכו' אלמא שהבין מדברי הרי"ף שהתקנה היתה לכופו לגרש ותו דדברי הרא"ש בפסקיו תמוהין מיניה וביה שכתב אבל לא שיכפוהו לגרשה דאף במונע ממנה תשמיש או מזונות אין כופין אותו להוציא כדאיתא בירושלמי וכו' ולעיל מיניה באותה סוגיא כתב במונע ממנה תשמיש כופין אותו להוציא דלא גרע מהוא בבגדו והיא בבגדה וכמ"ש לעיל בתחלת סימן זה ובפרק המדיר בסופו פסק לענין מזונות כרב דאומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוציא ותו יש לתמוה על מ"ש המרדכי בשם ר"ת שפירש דברי הרי"ף שלא היתה תקנת הגאונים אלא באומרת בעינא ליה ומלערנא ליה כמבואר למעיין שם בדבריו וזה א"א לפרש בדברי הרי"ף שכתב להדיא כד אתיא ואמרה לא בעינא להאי גברא וכו' מיהו בקושיא זו איכא למימר דאע"ג דבתחלה קאמרה בעינא ליה ומלערנא ליה מ"מ לבסוף כשתראה דפוחתין מכתובתה ומכריזין עליה קאמרה לא בעינא ליה ליתיב לי גיטא לאלתר בלא פתיחה והכרזה אבל הקושיא הראשונה ודאי צ"ע ונראה דהעיקר הוא דדינא דמתיבתא לא היתה אלא דוקא באומרת מאים עלי וה"ט דלא חשו לשמא תלא לתרבות רעה אלא באומרת לא בעינא ליה לפי שאין סברא וטעם למאיסותא ואם אתה מענה אותה בשהייה קרוב שתלא לתרבות רעה משא"כ באמרה בעינא ליה ומלערנא ליה והיא דעת הרמב"ם והר"ן והרא"ש בתשובה וכ"כ בהגהות מרדכי דכתובות להדיא לא בעינא ליה ומאים עלי ע"ש בהעתקתו לשון האלפסי וס"ל לרב אלפס דהיתה התקנה שכופין אותו לגרשה בע"כ וכ"כ ה"ר ירוחם על דברי הרא"ש בפסקיו וז"ל אבל מדברי רב אלפס נראה שכתב לכופו מדין התקנה · וכ"כ הר"ל חביב סוף תשובתו סימן כ' וז"ל הרב ב"ה כתב בפירוש בשם הגאונים דתקנתם לא היתה כי אם באומרת מאים עלי אבל המורדת שאמרה בעינא ליה דינה כדין המפורש בגמרא ולא תקנו בה הגאונים כלל וע"ש · ומ"ש הרא"ש בפסקיו אפשר וכו' אינו בא לפרש דברי הרי"ף דודאי מסוף דברי הרי"ף שכתב וכל מאן דכייפינן ליה בין מעיקר דינא וכו' וכן מתוך מ"ש בפרק שני דייני גזירות מבואר דס"ל לרי"ף דדינא דמתיבתא הכי הוה שכופין אותו להוציא אלא דהרא"ש ראה במה שהעתיק הרי"ף לשון התקנה דדינא דמתיבתא שלא הוזכר בתוכו לשון כפייה להדיא לכך אמר דאפשר דלא היתה התקנה אלא לבטל השהייה אבל לא שיכפוהו לגרש ודלא כמו שפירש הרי"ף מסקנת דינא דמתיבתא דכופין אותו לגרש וכתב לפרש כך מפני שסובר דהתקנה לכוף לגרש היא מרבה ממזרים בישראל וזו היא ג"כ דעת ר"ת שכתב לפרש הלשון שהעתיק האלפסי מתקנת דינא דמתיבתא דיהיב לה גיטא לאלתר דהיינו דוקא ברצון הבעל · ומ"ש הרא"ש בתשובה אינו אלא לומר דהרי"ף גופיה כתב לכוף את האיש ע"פ הבנתו תקנת דינא דמתיבתא ולפי זה כמי ניחא דמ"ש הרא"ש תחלה במונע ממנה תשמיש דכופין אותו להוציא וכ"כ בפרק המדיר היינו ע"פ הדרך של הרי"ף לפי הבנתו תקנת דינא דמתיבתא אבל לפי הדרך שהרא"ש בו עכשיו שכתב ואפשר וכו' מפני דהכפייה מרבה ממזרים בישראל לפי זה ס"ל ג"כ לפרש דבמונע ממנה תשמיש או מזונות אע"ג דאמרו יוציא ויתן כתובה אין פירושו כופין להוציא שהרי בירושלמי איתא להדיא אין מעשין אלא לפסולות אלא דינא הכי הוא שיוציא ויתן כתובה ושרי לן למקרי עבריינא אם לא יוציא ויתן כתובה אבל אין כופין אותו כנ"ל ליישב הקושיות האלה ודוק והרב המגיד פי"ד דאישות כתב ע"ש הרמב"ן והרשב"א דה"פ כופין אותו ליתן כתובה ודבקשין ממנו לתת גט עכ"ל וע"ש:

ומ"ש וכן היה דן ר"מ מרוטנבורג כדינא דמתיבתא וכו' גם זה לשון הרא"ש בפסקיו ורצונו לומר שכאשר פסק הוא שתקנת דינא דמתיבתא אינו שיכפוהו לגרש אלא לענין שבטלו השהייה ולענין הממון כמי שנכ"ב צריך לשלם מה שאינו קיים וכו' כך היה דן מהר"ם וה"א בתשובת מהר"ס שבמרדכי ובהגהת אשיר"י שכתב ופעמים רבות בא מעשה כזה ודנינו כך דיהבינן לה מאי דעיילא ומעגנינן לה עד שתתפייס להיות עמו או עד שיתפייס הוא ליתן גט וה"פ דמעגנינן לה במאי דאין כופין אותו ליתן גט עד שיתפייס ליתן גט מרצון טוב ואם יתרצה ליתן גט אפילו לאלתר אין מוחין בידו כדינא דמתיבתא דאל"כ מאי עד שיתפייס וכך מבואר בתשובת מהר"ס שבהגהות מרדכי דכתובות שכתב בסוף התשובה ובדין מורדת דמאים עלי פסק הר"ר אביגדור כר"ת דמשהין אותה י"ב חדש ואז תלא בלא כתובה ולי נראה כרב אלפס עכ"ל הרי מבואר דמהר"ס פסק הלכה למעשה כרב אלפס דדיינינן בדינא דמתיבתא לבטל השהייה ואע"פ דהרא"ש כתב בתשובה כלל מ"ג ור"מ בעסק המורדת בענין הממון היה דן כדינא דמתיבתא וכו' לאו למימרא דוקא לענין הממון ולא לענין בטול השהייה דמאי שנא אלא לפי דבאותה תשובה כתב דבאלפסי כתב דכופין לגרשה וזהו לפי שהבין כך מהאלפסי מדינא דמתיבתא כדפרישית בסמוך ולכן כתב הרב רבינו אשר על פי זה דמהר"ס לא היה דן בדיני דמתיבתא רק לענין הממון ולא לכופו לגרשה ולא בא להוציא הכפייה רק להוציא הכפייה אבל בפסקיו שגילה הרא"ש דעתו וכתב אפשר לפי שראו הקלקול וכו' שאין פירוש דינא דמתיבתא כמו שהבין האלפסי לכופו לגרש אלא דינא דמתיבתא אינה אלא שבטלו שהייה ותקנו גם כן לענין ממון לכך כתב הרא"ש בפסקיו בסתם וכן היה דן מהר"ס כדינא דמתיבתא ולא כתב לענין מזון כאשר כתב בתשובה שהרי לדעתו דינא דמתיבתא גופא לא היתה מעולם שיכפוהו לגרש אלא לענין ממון ולבטל השהייה ודוק אלא דקשה מ"ש בהגהת מיימונית פי"ד דאישות וז"ל ומתוך תשובת מורי רבינו נראה שגם הוא פוסק כר"ת דבאומרת מאים עלי משהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא עכ"ל וי"ל דהג"ה זו אינה אלא הסגה על מ"ש הרמב"ם מדין התלמוד דבאמרה בעינא ליה משהינן לה י"ב חדש וכתב בהגה"ה על זה בתחלה דר"ת חולק ומפרש דמסקנא דשמעתין באומרת מאים עלי הוא בדוקא ומסיק אחר כך בהגה"ה דמתוך תשובת מהר"ס נראה שגם הוא פוסק כר"ת דלדין התלמוד דמשהינן לה י"ב חדש באומרת מאים עלי היא אבל לדינא דמתיבתא דדיינינן השתא בטלה השהייה ויהיב לה לאלתר אם רוצה הבעל ואין להקשות דלאיזה צורך כתב דגם הוא פוסק כר"ת לדין דסוף סוף לא דיינינן השתא אלא כדינא דמתיבתא י"ל דנפקא מינה טובא היכא דאיכא ערמה בדבר דלא היה דן אלא כפי דין התלמוד וכיון דס"ל כר"ת לדין התלמוד א"כ היה מצריך שהייה י"ב חדש דלא כהרמב"ם דלא מצריך שהייה אא"כ דאמרה בעינא ליה ועוד נראה דר"ת גופיה כמי היה דן בדינא דמתיבתא כנראה מדבריו בספר הישר שהובא בהגהת מרדכי דכתובות וכדפרישית אלא היכא דאיכא ערמה בדבר היה דן כדין התלמוד וכמהר"ס:

ומ"ש אבל היה מצוה להחרים וכו' נראה דמהר"ס מצריך תרתי חדא דהתן שהמתחלה אמת או אפילו ידוע דאינו הולך בדרך ישרה אינה מאוכה אמתלא לדבריה וכו' וגם היה מצוה אח"כ להחרים וכו' דהרי כבר אפשר דאע"פ שנתברר עליו דהרבה רקים ופוחזים נמלאו בישראל ואיכא שלום בין איש לאשתו אלא שזו קרוביה הרגילוה לקטטה ויאלפוה שקר לומר מאים עלי לכך היה מצוה להחרים וכו' וכשהיה רואה ערמה בדבר אחר הטלת החרם היה מעמיד הדין ע"פ דין התלמוד דאבדה כתובתה וטעמו דבהא ודאי לא תקנו דייני דמתיבתא לעקור דין התלמוד וכמ"ש בתשובת מהר"ס שבמרדכי ס"פ אע"פ וז"ש לא היה מצוה להחזיר אפילו נדונייתה דהיינו מה שתפס הבעל או אפילו לא תפס הבעל אלא שהאשה לא תפסה לא היה מצוה להחזיר לה דאין הבעל צריך תפיסה כמ"ש הריב"ש סימן שס"ב אבל מה שהאשה תפסה מדנדונייתה ובלאותיה לא מפקינן מינה והיינו כדין התלמוד לפי שמהר"ס ז"ל מפרש מסקנא דשמעתין תפסה לא מפקינן מינה באומרת מאים עלי וכפירש"י ור"ת ולכן כתב הילכך לא היה דן דין מאים עלי אם לא שתתן אמתלא וכו' דס"ל דבהא נמי לא תקנו לעקור דין התלמוד דכיון דאינה נותנת אמתלא לדבריה ודאי עיניה נתנה באחר ואפילה בו יותר מלבעל נעוריה אע"פ שאינו מאים עליה אלא שהלכה אחר שרירות לבה ובהא ודאי לא תקנו דייני דמתיבתא להחזיר לה נדונייתה דאם כן היינו פותחין לפרוצות ולא היה סומך על החרם אלא היכא שהיתה נותנת אמתלא אז היה מצוה להחרים אחר כך אבל באינה נותנת אמתלא לא היה מצוה להחרים דהיה ברור אצלו דעיניה נתנה באחר ולא תודה האמת מכח החרם כיון דפרוצה היא והיה דן כדין התלמוד באומרת מאים עלי דמשמע ודאי דדין התלמוד הוי אפילו באינה נותנת אמתלא לדבריה כלל ואף על פי שכתבו התוספות דלא מהני למימר מאים עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה וכו' לא כתבו כך אלא לדעת י"מ שכופין אותו להוציא ולכן אין כופין אלא בדאיכא רגלים לדבר אבל למאי דמפרשינן דאין כופין אותו להוציא אין חלוק ועל פי זה נמשכו דברי התוספות עד סוף הדבור ע"ש והשתא ס"ל למהר"ס דתקנת דייני דמתיבתא להחזיר נדונייתה כמי אינו אלא כשיש רגלים לדבר הא לאו הכי אוקמוה אדאורייתא כדין התלמוד · ויש להקשות למאי דפרישית ממה שכתב מהרי"ו בתשובה סי' כ' וז"ל תחלת דבר הטבעתי אותה בחומר איסור שמה שהובלת על בעלה וטוענת מאים עלי ובאה בטענה ואינה רוצה להיות עמו בכפיפה ולא נתברר וגם לא נתלבנו טענותיה על כן קבלה עליה בפני וכו' עד כאן לשונו אלמא

דרכי משה

(יא) וכבר נתבאר דכן הסכימו כל האחרונים והכי נקטינן וכתב המרדכי סוף פרק אע"פ ע"ב בשם הראב"ן בדורות הללו שאין אדם נושא שתי נשים ביחד לא משהינן לה ואם בשביל הנשים שתוסרנה קנסינן לה להתיר לו לישא אשה אחרת והיא תשב ותתעגן ואמר ראב"ן אחרי אשר ראינו בזו פלוגתא דרבוותא חכמי הדור יתנו לב לפי הענין להעמיד דבר על אופניו שלא תצאנה בנות ישראל להרבות רעה כו' ועוד האריך שם בדין מורדת ובהגהות שם דף תקמ"ט ע"ב משמע דיש חולקין אראב"ן ואין מתירין לו לישא אשה אחרת וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תת"ט וכ"פ מהרי"ק שורש ס"ג ודוקא בנשואה אבל ארוסה שמרדה בבעלה ידונו טובי העיר ביניהם אם היא עותה עליו יתירו לו לגרשה בעל כרחה או לישא אשה אחרת כו': (יב) מיהו כתב הרא"ש כלל נ"ה סוף סי' א' מיהו אם קדשה ברמאות ועשה שלא כהוגן והיא מורדת בו יש לסמוך ארבותינו האומרים שכופין אותו לגרש עכ"ל וכ"כ מהרי"ו סי' קל"ז והאריך בזה ואם נתנה לו תקיעת כף להנשא מתירין לה וע"ש ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א אור"ת שאם קדש אשה ואינה חפצה בו אע"ג דאין כופין אותו לגרש אך אם נתפס יכולין

דרישה

מנס קמ"ל: [ז] וכן היה דן רמ"מ כו' ז"ל ב"י לא לענין לכוף ולגרש קאמר אלא לענין הממון קאמר שהיה דן בדייני דמתיבתא וכן ביאר הרא"ש בהדיא בתשובה כלל מ"ג דין א' עכ"ל וצ"ע כיון שכבר כתב רבינו שהרא"ש ביאר דברי הרי"ף שמ"ש יהבינא לה גט לאלתר פי' שכתבו רשות לבעל לגרש מיד אלל לא שיכפוהו לגרשה כו' ואם כן לא הוה ליה לבית יוסף לכתוב לא לענין לכוף ולגר׳ גו' כיון שזה גם דייני דמתיבתא לא פסקי לפי דעת הרא"ש: בפדיונה

פרישה

לה גט מזמן שנעשית מורדת ולא ירשנה: (לד) ונתנו רשות לבעל לגרשה כו' דלדינא דגמרא אין לו רשות לגרשה בלא כתובה עד י"ב חודש ואתא הרא"ש לאשמעינן דלא תימא מ"ש הרי"ף יהיבנא לה גיטא לאלתר ר"ל שכופין אותו ליתן גט לאלתר אלא ר"ל שיש לו רשות ליתן גט ובדידים תליא מילתא לאפוקי מדינא דגמרא דאם נתן הגט קודם י"ב חדש צריך ליתן לה כתובה: (לה) אבל לא שיכפוהו לגרשה וכ"כ לקמן בסי' קל"ד ע"ש וכ"כ המרדכי בשם ר"ת שביאר כן דברי הרי"ף בתשובה · אבל ק' דב"י הביא כמה תשובות מהרא"ש דמשמע מינייהו דס"ל להרא"ש ג"כ דכופין אותו לגרשה בטוענת מאים עלי ע"ש דף ל"ט ע"ג ע"ש וע"ד: (לו) ואל ירבו ממזרים בישראל פי' כשמעשין על הגט ונישאת לאיש אחר בניה ממנו ממזרים ועיין בב"י שהביא הרבה תשובות שלא לעשות ולכפות על הגט וכ"פ רמ"א כר"ת ומהר"ס והרא"ש עיין בהגהתו סעיף ג': (לז) וכן היה דן רמ"א כו' פירוש לענין ממון ועיין בדרישה: ומכלם

נדוניתה הלכך לא היה דן דין מאים עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה לא היה מקובל עליה או שלא היה הולך בדרך ישרה (יג) ומבלה (יג) ממונו ע"כ ובאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת שבטענת מאים עלי אין לכוף לבעל לגרש לכן יזהר כל דיין שלא לכוף לגרש בטענת מאים עלי וכן אין כופין אותה להיות אצלו ולענין הממון אם הכניס לה ממון והוא עדיין בעין שלא הוציאו יקח כל מה שהכניסה (יד) לה אבל ממונה ישאר בידה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל ומכל מה שהכניסה לו לא יקח מאומה ע"כ אפי' נדה וחולה שאינן בנות תשמיש (טו) ומורדות בימי נדותן וחוליין או שבעלה ספן שאין עתה זמן עונתה (יט) בכולן דינן כשאר

זמ"ש וביאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת וכו' בכלל מ"ג סימן ח' וי"ב ומ"ש ולענין הממון וכו' בכלל מ"ג סימן ט"ו: אפילו נדה וחולה שאינן בנות תשמיש ומורדות כלומר אם הם מורדות דנין אותם כשאר נשים שהן בנות תשמיש שמרדו וכן ארוסה שאינה רוצה לינשא דינה כשאר מורדת כל זה ברייתא בפרק אף ע"פ (סג ·) ופריך בגמרא נדה בת תשמיש היא ומשני אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' וכתב הרמב"ם בפרק י"ד דאפי' היה בעלה מלח שעונתו לו' חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת דינה כשאר מורדת וכתב ה"ה שדין בעלה מלח נלמד מדין נדה המורדת ול"נ דילפינן לה מדין מלח המדיר את אשתו שאחר שבת יוציא ויתן כתובה משום דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' כדאיתא בגמ' וגבי ארוסה כתב הרמב"ם כלשון הזה וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו הרי זו מורדת מתשמיש וכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ור"ט וז"ל אם נתרעם עליה מדין מורדת לפי שכותבין אגרת מרד על ארוסה איני רואה שום דבר עדיין שתוכל היא להפסיד מחמת מרדה שהרי לא כתב לה כתובה שתפסיד: כתוב במישרים כב"ג

אלמא דאילו היה נתברר טענותה לא היה משביעה וזה נראה דלא כמהר"ם שהרי כתב מהר"ם או שלא היה הולך בדרך ישרה ומבלה ממונו ומשמע הלשון אף ע"פ שנתברר שכך הוא אמת שאינו הולך בדרך ישרה ומבלה ממונו ואפ"ה היה מצוה להחרים ויש ליישב דבלא נתברר טענתה החמיר עליה מהרי"ו להצריכה שבועה שטוענת באמת אבל מהר"ם דמדבר בטענה מבוררת לא היה צריך להשביעה אלא להחרים אם השיאה שום אדם עלה וכו' דכמה רקים ופוחזים דשרויין עם נשותיהן בשלום ואין טוענין מאים עלי כדפי' מיהו מדברי מהר"ם לורי"א בתשוב' בסי' ל"ט נראה דבטענה מבוררת שידוע שטענתה אמת כגון שטענה עליו שהוא שוחק ושכור ומבלה ממונו וכיוצא בזה או א"כ להחרים כלל דמסתמא ודאי דמפני מעשים כאלו וכיוצא באלו היא מואסת בו וצריך לומר דלפ"ז דמהר"ס מיירי בשהאשה נותנת אמתלא וטוענת כך שאינו הולך בדרך ישרה ומבלה ממונו ואין טענתה מבוררת שכך הוא אמת ובעלה טוען שכל טענותיה שקר התם הוא דפסק מהר"ם דיש להחרים כיון שאין טענתה מבוררת ולפי זה אין חלוק בין חרם לשבועה דכשאין טענתה מבוררת ביד הב"ד הוא להחמיר עליה להצריכה שבועה או להקל להחרים בלחוד כפי הנראה להם לפי הטענות · ועדיין יש מקום עיון בתשובת מהר"ם במרדכי ס"פ אע"פ ובהגהת אשיר"י לשם וז"ל על ענין המורדת דיינינן דינא דמתיבתא כמ"ש הרי"ף ז"ל ורוב הגאונים ע"ס סוף דבר נדוניא דהנעלת ליה אי תפסה לא מפקינן מינה לדברי הכל אבל מה שהוא הכניס מפקינן ויהבינן ליה וכו' אבל כל היכא דאמרה מאים עלי והדברים מוכיחין שאין כן אלא מחמת כעס שהיה לה עם בעלה וכו' עכ"ל מדכתב בסוף אבל כל היכא וכו' מכלל דברישא מיירי שאין הדברים מוכיחים שאין כן אלא אפשר שהאמת כך הוא כמו שטענה עליו וקבלה עליה בחרם אי נמי שהיה ידוע שמה שטענה על בעלה הוא אמת וא"כ קשיא למה קאמר ברישא אי תפסה לא מפקינן מינה הלא אף מה שתפסה הוא מוציאין מידו ואפילו מה שבלה ונאבד חייב לשלם לדינא דמתיבתא דדוקא היכא דטענה מאים עלי ואינה נותנת אמתלא לדבריה התם הוא דפסק מהר"ם דאי תפסה לא מפקינן מינה וה"א בהגהת מרדכי דכתובות וז"ל עוד כתב מהר"ם אין בטענת מורדת ממש עד שתתן אמתלא נראית ונכרת לטובי העיר וחכמיה למה הוא מאים עליה וכן פסקו התוספות בפרק אע"פ וגם תקנת הקהילות כך היא והטוענת מאים עלי בלא טענה אין לה מזונות ולא נדוניא ואפילו מה שהכניסה לו ואפילו איתיה בעינייה אבל מה שתפסה ממה שהכניסה לו לא מפקינן מינה עכ"ל והיינו כדין התלמוד לפירוש רש"י ור"ת במסקנא דשמעתין כדפי' וכ"כ בהגהת מיימונית פי"ד וז"ל וכן פסק מורי ורבינו בתשובה שאין בטענתה ממש אא"כ נותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית לחכמי המקום למה הוא מאים עליה שברצון היתה נשארה תחתיו לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שממאיסו עליה עכ"ל דאין לומר דחלוק יש בין אמתלא לאמתלא דאמתלא שקרוב לודאי דמחמת זה מאים עליה התם הוא דדיינינן בדינא דמתיבתא אבל אמתלא אחרת שאין קרוב לודאי דמחמת זה תהא מאיסה עליו לא דיינינן לה אלא בדין התלמוד ואע"ג דמבררת טענתה שכך הוא האמת כמו שטוענת מ"מ אינה נאמנת לומר שמחמת זה היא מאיסה עליו ובכה"ג מיירי הך תשובת מהר"ם דפסק ברישא דאי תפסה לא מפקינן מינה דא"כ קשה אמאי קאמר מהר"ם בתחלת דבריו על ענין המורדת דיינינן דינא דמתיבתא כמ"ש הרי"ף ורוב הגאונים סוף דבר נדוניא דהנעלת ליה אי תפסה ליה לא מפקינן מינה וכו' כיון דאין זה דינא דמתיבתא אלא דין התלמוד אלא ודאי כל אמתלא שהיא טוענת בין שהוא קרוב לודאי דמחמת זה הוא מאים עליה בין אינו קרוב לודאי נאמנת היא בשבועה או בקבלת חרם על פי שני הדרכים דפרישית בסמוך אם לא שטוענת דבר שאין הדעת מקבלת כלל שמפני כך יהיה מאים עליה או ודאי אין בטענתה ממש ודיינינן לה כאילו אמרה מאים עלי ואינה נותנת שום אמתלא לדבריה אבל בנותנת אמתלא דאפשר דמפני כך יהא מאים עליה טענה טענתה ודיינינן לה בדינא דמתיבתא כשטענתה מבוררת שכך ידוע שהוא אמת א"כ בשבועה או חרם כדפי' לעיל והך תשובת מהר"ם נמי בכה"ג מיירי והא דפסק ברישא אי תפסה לא מפקינן מינה וכו' דאלמא דבלא תפסה לא יהבינן לה נראה לפע"ד לייסב ולומר דמה שקורא מהר"ם בתשובה זו נדוניא דהנעלת ליה אין זה כלשון הנדוניא שהוזכר בתלמוד שהוא כלל למעות ולבגדים וקרקעות ומטלטלים שקבל הבעל עליו בשומא בסך כך וכך דבלשון בני אדם הנדוניא אינו כי אם סך המעות שהכניסה לו שלא הכניס לו שיהיו לצורין ומונחין אלא לישא וליתן בהם כל סחורה ולפי שיש לפרש דתקנת דייני דמתיבתא דהבעל ישלם נכ"ב אף מה שנאבד או שנגנב אינו אלא בבגדים שהכניסה לו מבית אביה ומשום שבה בית אביה וכנראה מלשון רב אלפס בשם דייני דמתיבתא שלא הזכיר כי אם דברים העשויים לבלות והשתא כיון דהך תקנתא גופא חדוש הוא אין לך להוסיף ולומר שה"ה במעות היוצאים בהוצאה היתה התקנה דבכל כה"ג אמרינן הבו דלא לוסיף עלה ולפיכך כתב מהר"ם סוף דבר נדוניא דהנעלת ליה אי תפסה ליה לא מפקינן מינה לדברי הכל דכיון דהיא מוחזקת במעות נדוניא אע"פ שאין אלו הדינרים שהכניסה בנדונייתה יכולה להחזיקה בהם כיון דאתי מחמתייהו דהנהו זוזי ומאי דמסקינן בתלמודא תפסה לא מפקינן מינה סתמא איתאמרה בין תפסה בלאותיה בין תפסה זוזי כשיעור בלאותיה או מאי דאתא מחמתייהו ומהר"ס לדינא דמתיבתא נקט כמי האי לישנא גבי נדוניא דהיינו מעות אי תפסה לא מפקינן מינה ומשמע אבל אי לא תפסה לא יהבינן לה ואפילו הוו אותן הדינרים שהכניסה לו בעין דעליהן לא תקנו דייני דמתיבתא שום תקנה ומה שכתב מהר"ם בסוף אותה תשובה ופעמים רבות בא כזה מעשה ודננו כך דיהבינן לה מה דעיילא היינו לומר הבגדים והתכשיטין שהכניסה לו יהבינן לה אפילו לא תפסה כדינא דמתיבתא וכמ"ש בתחילה דיינינן דינא דמתיבתא וכמ"ש הרי"ף וכו' וה"ה אפילו נאבדו לגמרי צריך לשלם אבל אם טענה מאים עלי בלא טענה אין לה לא נדוניא דהיינו המעות ואפילו מה שהכניסה לו בבגדים ותכשיטין לית לה ואפילו איתיה בעיניה אבל מה שתפסה לא מפקינן מינה על כל פנים אלא שאכתי קשה מתשובת מהר"ם בהגהות מרדכי לשם שכתב וזה לשונו ושאלת אם הנדוניא עדיין ביד החותן והתפיסה לבתו אי חשוב כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא דמי דהא כבר פירשתי דדינא דמתיבתא הוא בנדוניא אפילו באו ליד הבעל יש ליתן לה כ"ש היכא דלא אתא לידיה ועוד שהרי פסק ר"ת בנדוניית חתנים וכו' הרי שאף בנדוניא פי' מהר"ם דמוציא מיד הבעל וי"ל שלא כתב מהר"ם זה אלא לדעתו אבל מקלת חכמים בזמנו חלקו על זה ומפרשים דינא דמתיבתא אינה אלא בבגדים ותכשיטים ולא במעות ולפיכך דקדק מהר"ם באותה תשובה וכתב אי תפסה לא מפקינן מינה לדברי הכל כלומר בזה אין מי שחולק ותו דאף בתשובה שבהגהת מרדכי לא כסמך אדעתו לגמרי אלא בצרוף הטעם שכתב ועוד שהרי פסק ר"ת בנדוניית חתנים וכו' וגם בהגה"ת מיימונית הובאו שתי הטעמים ביחד ע"ש הכלל העולה דלהלכה למעשה לא פסק מהר"ם במעות נדוניא לדינא דמתיבתא אלא היכא דתפסה לא מפקינן מינה כדפי' ועל פי זה יתיישבו דברי מהרי"ו בתשובה סי' כ' שדקדק וכתב שכל מה שהכניסה עמה לחופה העומדים בעין תקח לה וגם נדונייתה שהיא מוחזקת בה ר"ל נדונייתה חמשים זהובים עכ"ל הרי שבגדיה ותכשיטיה יהבינן לה כל מה שהוא בעין אפילו לא תפסה אבל בנדונייתה כתב דוקא בשתפסה ומוחזקת בהן מיהו צריך לבאר למה כתב מהרי"ו בגדיה שהם בעין דמשמע דוקא בעין הא לדינא דמתיבתא צריך לשלם אפי' נאבדו או נגנבו וי"ל הא דנקט מהרי"ו בעין לאו למידק דבנגנבו או נאבדו פטור מלשלם דהא פשיטא דחייב לשלם אלא נקט בעין לומר שכל שהן בעין נוטלתן אפילו נפחתו מדמיהן הרבה ואין הבעל חייב לשלם הפחת כמ"ש בדינא דמתיבתא שכ' האלפס"י בסמוך: כתב הר"ן בתשובה ומביאו ב"י דלדין התלמוד אם טוענת מאים עלי כ"מ הן שלה אפי' לא תפסה אותן להרמב"ם אבל להרשב"א דוקא בשתפסה וכך היא דעת הרמב"ן והאחרונים וכן נראה עיקר: ומ"ש וביאר עוד בתשובה וכו' פי' כל זה שכתב הרא"ש אפשר לפי שראו הקלקול וכו' עד ומבלה ממונו הוא לשונו בפסקיו וביאר עוד בתשובה וכו' ומ"ש ולענין הממון וכו' פי' דמה שהכנים הבעל אפילו תפסה האשה מוציאין מידה כל מה שהוא עדיין בעין ואפילו מעותיו אם ידוע שהדינרים שלו הם בעין תחת ידה מוציאין ממנה אבל אם אין הדינרין שלו בעין יכולה האשה לומר מעות אלו שבידי ממעות הנדוניא שלי הן: ומ"ש אבל ממונה ישאר בידה וכו' לגדין אתמר במעות דוקא כשתפסה היא בידה אבל בבגדים ותכשיטין אפילו תפס הבעל מוציאין מידו וכבר נתבאר בסמוך בס"ד: אפילן נדה וחולה וכו' ברייתא פרק אף על פי ופריך נדה בת תשמיש היא ומשני אינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' מדפריך נדה בת תשמיש היא אלמא דאפילו היתה נדה בתחלה ואחר כך מרדה כמי דין מורדת יש לה וה"א להדיא בתשובת מהר"ם שבמרדכי פרק אף ע"פ ודלא כמ"ש הר"ן לשם ע"ש הירושלמי דדוקא בהתחילה למרוד קודם נדתה

דרכי משה

יכולין לומר לו לא נעזור לך לצאת עד שתתגרש דאין זה כפייה רק שאין עוזרים לו עכ"ל: (יג) ובמרדכי סוף אע"פ ע"א כתב אע"ג דמאבד כל אשר לו בשחוק לא תוכל אשתו למרוד בו כו' ונראה דדברי מוהר"ם אינן חולקים על זה דמוהר"ם לא קאמר אלא לענין דמקרי אמתלאה ומ"מ מודה דאינה יכולה למרוד משום זה ואם מרדה יש לה דין מורדת וע"ש וכתב מהרי"ו בתשובה סימן קל"ה אשר טוענת מאים עלי מחמת שהוא שותה ומקיא ומאבד כל אשר לו בשחוק והוא טוען שאם עשה לא יעשה עוד נראה דזה לא מקרי אמתלא כו' ועוד דהרי הוא רוצה לחזור ולא לעשות עוד ואין צריך להעמיד ערבות שיתקן דרכיו כל זמן שאינו מוחזק ברעים עכ"ל ומ"ש דאין מקרי אמתלא מה שמבלה ממונו בשחוק אינו נראה דודאי אמתלאה היא וכמו שכתב מוהר"ם וכתב עוד המרדכי פרק אע"פ כל מה שאביה מוחזק בו מן הנדן דהנעלת ליה מהני כאילו היא עצמה תפסה וכן איתא בזו תשובות מוהר"ם בהג"ה שם דף תקמ"ט ע"ב וע"ג ועיין לקמן סי' ק"ב מדין מורדת: (יד) ובמרדכי פרק אע"פ האריך בדברי מוהר"ם בזה וכתב דאפילו תופסת מוציאין מידה כל מה שהוא שלו אבל כל מה שהכניסה לו נותנין לה ומעגנינן לה עד שתתפייס להיות עמו או שיתרצה הוא ליתן גט ודוקא בנותנת אמתלא אמתית למה מורדת עליו אבל כל היכא דנראה לב"ד שאינו כן אלא שאומרת כן מחמת קטטה או כעס שהיה לה עם בעלה או שקרוביה למדוה לטעון כן מוציאין הכל ממנה ונותנין לבעל בין מה שהכנים הוא בין מה שהכניסה היא ואין לה מזונות כדין מורדת וע"ש שהאריך בזה ובהגהה דף תקמ"ט ע"ב כתב דלא מקרי אמתלא אלא כשהיא נותנת אמתלא המבוררת לטובי עיר ואז נותנין לה כל מה שהכניסה לו אבל אם אינה נותנת אמתלאה מבוררת אז אין נותנין לה כלום מיהו מה שתפסה משלה אין מוציאין מידה וע"ש במהרי"ו בתשובותיו פר' סי' כתב הלכה למעשה שהאשה צריכה לישבע שטוענת אמת שמאים עליה ואינה טוענת כן מחמת שרצונה להוציאה ממנו ואז לא כייפינן אותה להיות עמו ואז דינה הכי דבכל מה שהאשה מוחזקת ממה שהכניסה לו הן בגדים הן נדוניא גם טבעת קידושין אין מוציאין מידה אבל כל שאר דברים בין שבח שהשביחו הנכסים בין כל מה שהכנים הבעל או נתנו לה קרובים מחמת אביו או קרוביו בין בשעת נישואין או אח"כ אפילו סבלונות הכל תחזור ומוציאין ממנה גם מוטל עליה שלא תבזבז נדונייתה שנשאר בידה או ליתנה לאחרים כי אם מתה יורשה הבעל גם השטר חצי זכר נשאר בתוקפו ואין לה למחול או ליתן לאחרים בלי רשות בעלה וכתב עוד ומאחר שהיא מורדת וקבלה עליה הדין לא נשאר לבעל עוד שום כפייה ונגישה עליה עד כאן לשונו ונראה דמיירי התם שלא היתה האמתלא מבוררת או שנראה שיש ערמה בדבר ולכך לא תוציא מן הבעל מה שהכניסה לו רק במה שהחזיקה בידה נוטלת וכדברי הגהות מרדכי שמחלק בכך אבל אם היתה האמתלא מבוררת ודאי דיינינן בדינא דמתיבתא וכדברי מוהר"ם ואין חילוק בזה בין תפסה ללא תפסה ולכן צריך הדיין לתת לב ולדון לפי הענין וכמו שכתבתי לעיל בשם המרדכי וראב"ן ונראה שעל כן החמיר מהרי"ו גם כן להצריכה שבועה שטוענת באמת אע"ג דמוהר"מ לא כתב רק להחרים דאין כאן טענת ברי להצריכה שבועה כן נראה לי ועיין בריב"ש סימן שס"ג שהאריך בזה: (טו) וכתב הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ר דוקא שהתחילה למרוד קודם נידתה אבל אם לא התחילה עד תוך נידתה לא הוי מורדת וכן הוא שם בהג"ה אלפסי וכן משמע שם ע"א סוף אע"פ

פרישה

(לס) ומבלה ממונו בפסקיו פרק אע"פ כתב ומכלה כל הממון ע"כ: (לט) בכולן דינן כשאר מורדת משום שאינו דומה מי שיש לו פת כו' גמרא:

כשאר מורדת (מ) וכן ארוסה שאינה רוצה לינשא דינה (טז) כשאר מורדת ושומרת יבם שאינה רוצה להתייבם כתבו רב אלפס והרמב"ם שדינה כמורדת והם הולכים לשיטתם שפוסקים מצות יבום קודמת ור"ת פסק שמצות חליצה קודמת לפיכך אין דינה כמורדת ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם איש ואשתו שבאו לפני ב"ד הוא אומר מורדת מתשמיש והיא אומרת כדרך כל הארץ אני עמו או היא אומרת שמורד הוא והוא אומר כדרך כל הארץ אני עמה (מא) מחרימין תחילה על מי שמורד ואינו מודה בב"ד ואם לא הודו אומרים להם להתייחד לפני עדים נתייחדו ועדיין הם טוענים מבקשין מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין (מב) אבל לבעול לפני עדים א"א שאסור לבעול לפני כל בריה :

עח (א) [א] **בפדיונה** כיצד נשבית חייב לפדותה ואינו יכול לומר הרי זה גיטך וכתובתיך ותפדה את עצמך

נדתה וחוליה וכן כתב בהגהת האלפסי ע"ש ר' ישעיה אחרון והכי משמע מדברי ראבי"ה שבמרדכי לשם אלא כדברי מהר"ס עיקר וכדמשמע בתלמוד שלנו והכי מוכח ממ"ש ה' המגיד פי"ד שדין בעלה מלא נלמוד מדין נדה המורדת וכיון דבמלא מיירי שמרדה לאחר שכבר היה מלא אלמא דבנדה נמי מיירי שכבר היתה נדה או חולה דאל"כ אין ללמוד מלא ממנה וכתב עוד ה"ה דהרשב"א הביא הירושלמי דמחלק בין שיהא נדה תחלה ואח"כ מרדה למרדה תחלה ואח"כ פירסה נדה אבל בגמרין לא חלקו וגם רבינו לא הזכירו עכ"ל אלמא דס"ל להרמב"ם דאין חלוק וכדמשמע בתלמוד שלנו דלא כהירושלמי וכמו שפסק מהר"ס והכי נקטינן :

ומ"ש וכן ארוסה וכו' שם ברייתא וכתב ב"י ע"ש הרשב"א בתשובה דבדלא כתב לה כתובה אין כותבין לה אגרת מרד להפסידה מחמת מרדה שהרי אין לה כתובה ונראה דס"ל דברייתא מיירי דכתב לה כתובה ולי נראה דאפשר דאפי' בדלא כתב לה כתובה נמי כותבין עליה אגרת מרד להכלימה בד' שבתות אולי תחזור בה וכן משמע מדברי הפוסקים שכתבו בסתם ארוסה דסתמא לא כתבו לה כתובה : ודע דבארוסה נמי אין חלוק בין אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה ובין אמרה מאים עלי : **ומ"ש** הרמב"ם וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא ומרדה כדי לצערו וכו' לטעמיה אזיל דבאמרה מאים עלי כופין אותו להוציא אבל לדידן דאין כופין אין חלוק וכ"כ הריב"ש הביאו בכסף משנה :

כב"ג ה"ח כותבין אגרת מרד לארוסה על הארוס אם אינו רוצה לישא אחר שהגיע הזמן ודוקא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא וכו' כי א"א אם הוא מורד אינה צריכה טענה מאחר שהוא משועבד לעונה עכ"ל : ושומרת יבם שאינה רוצה להתיבם כתבו הרי"ף והרמב"ם שדינה כמורדת כו' פרק אע"פ אמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ואותבינן מדתניא דכותבין עליה אגרת מרד ומשני ל"ק כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת וכתב הרי"ף וליתא למשנה אחרונה כדאיתא בפרק החולץ וכיון שכן בטיל ליה מימרא דשמואל וכן פירש הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אישות שכותבין אגרת מרד על שומרת יבם והרא"ש כתב ואני כתבתי בפרק החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה ואיתא נמי להא דשמואל עכ"ל כתב בתשובת הרשב"א סי' אלף ור"ב שנשאל על העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם אי דיינין לה כמורדת והשיב אין אגרת מרד אלא כדי שתחזור בה ותתיכנס לו אבל זו שנאסרת על האחים למה כותבין עליה והא א"א להתיבם לו מעתה כתב הר"ן סימן כ"א שנשאל על אשה שבראותה שהכביד החולי על בעלה בלי שום קטטה ומריבה נדרה הנאה מיבמה אם דינה כמורדת והשיב מחלוקת בין הראשונים אם כותבין אגרת מרד על שומרת יבם והרי"ף והרמב"ם וגדולי האחרונים הסכימו שכותבין וכן ראוי להורות ולדון הלכה למעשה (יז) וא"כ זו ששנינו בפרק ב"ש (קיח :) אם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה אף לענין שתהא דינה כמורדת איתניא ובנדון שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח שנתכוונה לכך וכיון שכן דינה כמורדת והפסידה עיקר כתובה ותוספת ונכ"ב שאינם קיימים ולענין בלאותיה הקיימים אם תפסתן לא הפסידתן לפי שזו כמורדת האומרת מאים עלי (יח) ולענין ממון שהניח הבעל ביד שליש לאחריות כתובתה נ"ל שאפילו הוא ממון הנדוניא אין לו דין בלאות הקיימים כלל שממון הנדוניא אין לה עליו אלא שיעבוד בלבד והבעל דוחה אותה ממנו כמו שרוצה ואין כאן משום שבח בית אביה וכ"ש בנדון שלפנינו שאין מוכיח מעסק האחריות שהיה ממון הנדוניא שאינו מספק שאפי' תפסה יוציאנה מידה (יט) :

כתב הרמב"ם איש ואשתו שבאו לפני ב"ד הוא אומר מורדת מתשמיש וכו' בפ' י"ד וכתב ה"ה שלמד כן מדתנן בסוף נדרים (צ:) השמים בינו לבינה יעשו דרך בקשה ומפרש לה בירושלמי כמא דשמיא רחיקו מן ארעא כן ההוא גברא רחיק מן אנתתיה ואע"פ שלפי גמרתינו פירוש המשנה הוא שאינו יורה כאן למד רבינו מהירושלמי שאף בטענת שאינו עמה והוא מכחיש יעשו פשרה והראב"ד השיג על הרמב"ם בדין זה וה"ה טען בעדו ובסימן קנ"ד כתב רבינו תשובת הרא"ש בדיני טענת תשמיש דין אימתי כופין לגרש ואימתי אין כופין כתב רבינו בסימן קנ"ד ובסי' קל"ד כתבתי תשובת מהרי"ק בזה : "(ב"ה) ארוסה שאינה רוצה להנשא בטענת מאים עלי עיין סימן קנ"ד :

עח בפדיונה כיצד נשבית חייב לפדותה ואינו יכול לומר הרי גיטך וכתובתיך ותפדי את עצמך משנה בפ' נערה (דף מו : נא·) ומ"ש

דין מאים עלי בקצרה

א אם טוענת מאים עלי ואינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה אבדה הכל אפי' לא תפס הבעל אלא הוא ביד שליש אלא דמה שתפסה היא בידה או אביה תפס בשבילה מכל מה שהכניסה לא מפקינן מידה ומעות נדוניא שתפסה אפי' אין הדיינין בעין אלא מאי דאתא מחמתייהו הוי נמי תפיסה ואף מנ"מ שלה אין לה כלום אלא מה שתפסה היא או אביה כדעת הרשב"א והרמב"ן אבל בתים וקרקעות בחזקתה היא כאילו תפסה מטלטלין בידה דמי וכל זה אפילו אין רואין שום ערמה בדבר אפ"ה הפסידה את הכל כיון שאינה נותנת אמתלא לדבריה דיינינן לה בדין התלמוד וה"ה בנותנת אמתלא לדבריה ואין הדעת מקבלת כלל שמפני כך תהא מתאיסה בו א"כ אפילו נותנת אמתלא מקובלת אלא שאינה טוענת בבירור שיודעת היא שכך הוא האמת כגון שטוענת מאים עלי מפני שאומרים עליו שהוא רועה זונות או שאינו הולך בדרך ישרה ואין שם מי שיעיד בדבר זה אלא קול בעלמא ה"ל כאילו לא נתנה אמתלא כלל לדבריה ודיינינן לה כהך דינא דאמרן :

ב אם נותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית לחכמי המקום למה הוא מאים עליה שברצון היתה נשארה תחתיו לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שמאים עליה והיא טוענת בברי שכך הוא אע"פ שאינה יכולה לברר כלל אפי' ע"י עד אחד א"כ אינה טוענת בברי אלא ע"פ ע"א שמעיד כך וכך עליו בפני ב"ד והיא טוענת שמאמינה לדברי העד ומפני כך מאים הוא עליה אז יש להשביעה או להחרים עליה כפי ראות עיני ב"ד לפי טענותיה שאמת הוא דמאים הוא עליה כמו שטענה כי יש לחוש מן קרוביה השיאוה ולמדוה לטעון מאים עלי · או שמא יש לה כעס וקטטה עם הבעל שעל כן בגדה בבעל נעוריה וטוענת מאים עלה מטעם כך וכך אע"פ שאינו מאוס עליה וכן אפילו איכא שני עדים שמעידים על הבעל כך וכך או ידוע ומפורסם שהוא שוחק ושכור בכל יום ורועה זונות וכיוצא בזה שהדעת מקבלת שראוי הוא שיהיה מאוס עליה מטעם כך וכך אפ"ה יש להחרים שבאמת טוענת מאים עלי כי יש לחוש מן קרוביה השיאוה וכו' דהרבה רקים ופוחזין שרויין נשותיהם עמהם בשלום ואינן מאוסים עליהם דאיתתא בכל דהו ניחא לה ואז לאחר השבועה או החרם דיינינן לה בדינא דמתיבתא דנותנין לה כל מה שהכניסה לו ואפילו מה שתפס הוא מוציאין מידו כגון בגדיה ומלבושיה ותכשיטיה שהם בעין או מאי דאתא מחמתייהו ואפי' כפחתו דמיהם הרבה אין משלם הפחת ובלבד שיהיו ראויין להשתמש בהן מעין מלאכתן הראשונה אבל אם אין ראויין וכו' חייב לשלם כל דמיהן וכל שכן אם נגנבו או נאכלו דברשותיה קיימין וכל זה בנכ"ב אבל בנכ"מ אם ישנן בעין או מאי דאתא מחמתייהו שקלה לה ואם כלו לגמרי לא מחייב בעל לשלומי ומעות נדוניא אין להוציא מתחת יד הבעל כל עיקר :

ג אם הב"ד רואין ערמה בדבר כגון שהתחילה להתקוטט עמו ע"ד מלבושיה ותכשיטיה ואחר כך בבואה לפני ב"ד טוענת מאים עלי ונותנת אמתלא המקובלת וטוענת בברי א"כ כגון שהנשואין הוי לפי שהיה עשיר ונתנה עיניה בממון וכשירד מנכסיו באה ואמרה מאים עלי ונותנת אמתלא המקובלת וטוענת בברי א"כ כגון ראובן שהשיא בתו הבתולה לאלמון בא בשנים ולא היתה נוהגת עמו באהבה ובאחוה ואמרה בפני עדים שיותר היתה חפיצה בבחור ושלא טוב עשה אביה שהשיאה לאלמון ואח"כ בבואה לפני ב"ד טענה מאים עלי וכו' בכל אלה וכיוצא באלה דאיכא ערמה ויש לחוש שעיניה נתנה באחר או שהוא מתוך רוגז וכעס דיינינן לה בדין התלמוד כמפורש בסעיף הראשון :

ד אם לאחר כמה שנים ויש לה בנים עמו באה לב"ד וטוענת מאים עלי מטעם אמתלא כך וכך המקובלת ונראה לחכמי העיר והבעל טוען שעיניה נתנה באחר והא ראייה שעד עתה היתה שרויה עמו באהבה ובחבה אין בטענת הבעל ממש וכך הוא בתשובה בין תשובת מהר"ם שנדפסו בק"ק פראג בסימן תתקמ"ו וז"ל ואע"ג שיש לה בנים ממנו שתאמר עד עכשיו הייתי סבורה לקבל אבל עכשיו לא מצינא לקבל עד כאן לשונו והלכך לאחר שתשבע או הטלת חרם דיינינן לה כדינא דמתיבתא כמפורש בסעיף ב' :

ה טענת מאים עלי אינה אלא באומרת מאים עלי מטעם כך וכך המקובל לעיני חכמי העיר ומבקש שיגרשנה מיד בלא כתובה דאמרה לא הוא ולא כתובתו בעינא אי נמי טוענת מאים עלי יגרשני ואינה מזכרת כתובה אבל אמרה מאים עלי יגרשני ויתן לי כתובה חיישינן דלמא עיניה נתנה באחר ודינה כדין מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה :

ו כתוב בש"ע סעיף שלישי בדין מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה המורדת הזאת וכו' עד אינו משלם לה כלום עכ"ל וכתב על זה בהגה"ה וי"א דכל זה באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה אומרת מאים עלי וכו' עכ"ל נראה דס"ל דבאינה נותנת אמתלא וכו' דינה כדין מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה וכך הבין הרב בעל הגה"ה זו מתשובת מהר"ם שבמרדכי ס"פ אע"פ שכתב אבל כל היכא דאמרה מאים עלי והדברים מוכיחין שאין כן וכו' יהבינן ליה כולה לדידיה וכו' כדין מורדת וכו' והבין דר"ל כדין מורדת דקאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה וליתא אלא ר"ל כדין מורדת לדין התלמוד דאמרה מאים עליה ולא בדינא דמתיבתא שעד"ז לא תקנו דייני דמתיבתא שום תקנה וכמו שמבואר בדברי מהר"ס שהביא הרא"ש וכתבו גם רבינו :

עח בפדיונה כיצד נשבית חייב לפדותה ואינו יכול לומר וכו' משנה פרק נערה (דף נ"א) ופירש"י הטעם דכבר נתחייב בפדיונה משנשבית עכ"ל והרא"ש שכתב בפסקיו דכבר נתחייב בפרקונה בשביל פירות שאכל עד היום הזה עכ"ל דבר ההווה תפס בלשונו ושרגילות הוא שאכל פירות משעת נשואין

דרכי משה

אע"פ במרדכי בשם ראבי' אבל תשובת מוהר"ם שם דאין לחלק : (טז) ופשוט הוא דמיירי כשהגיע זמנה ומורדת עליו וכ"כ הרמב"ם בהדיא פי"ד וכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ר"ט כל זמן שלא כתב הבעל הכתובה לארוסתו איני יודע מה תוכל היא להפסיד מחמת מרדה שהרי עדיין אין לה כתובה : (יז) וכן הוא בריש סימן שס"א וכתב עוד שאין חילוק בין אומרת מאים עלי או בעינא ומצערנא ליה מיהו אנן לא קי"ל הכי דהא ס"ל מצות חליצה קודם כמו שיתבאר לקמן אי"ה : (יח) וכן הוא בריב"ש סי' שס"א וע"ל סי' קע"ה ושם נתבאר כל דינים אלו : (יט) כתב מהרי"ק שורש כ"ט היכא דמרדה והוא לקח אשה אחרת אין כופין אותו להוציאה משום חרם ר"ג אלא אמרינן שלא עשתה כהוגן כו' :

ע"ל

דרישה

עח [א] בפדיונה כיצד כתוב בהגהות מרדכי בשם רא"ס נתפסו הוא ואשתו אשתו קודמת לענין פדיון מבית השבייה אם לא שגם האיש עומד למשכב זכור אף הוא קודם (ועיין בי"ד סימן רנ"ב כ"פ) :

והרמב"ם

פרישה

(מ) **וכן** ארוסה שאינה רוצה לינשא ז"ל הרמב"ם ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו ה"ז מורדת מתשמיש : (מא) **מחרימים** פי' חרם סתם אכולי עלמא וק"ל : (מב) **אבל** לבעול וע"ל סימן קנ"ד בדין טוענת תשמיש אימתי כופין לגרש :

סי' עח (א) בפדיונה כיצד עיין בדרישה :

ובפי'

עצמך (ג) ואפי' אם יאמר איני פודך ולא אטול פירותיך אין שומעין לו (א) אע"פ שתקנו פרקונה תחת פירות שאוכל משלה אפ"ה אין שומעין לו אלא צריך לפדותה אפילו אם פדיונה עולה (ג) יותר מכתובתה ואפי' יותר מכדי שויה אבל רב אלפס פוסק שאינו חייב לפדותה אלא בכדי שויה וכ"כ הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה ואינו חייב לפדותה אלא פעם אחת נשבית שנית אינו חייב לפדותה וי"א אינו חייב לפדותה בפעם ב' ביותר מכדי כתובתה אבל עד כדי כתובתה חייב גם בפעם ב' (ד) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא אינו חייב בפדיונה כלל בפעם השנית (ה) [ג] והרמב"ם כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה ה"ז מגרש ויתן כתובה והיא תפדה את עצמה נשבית והוא במ"ה בית דין יורדין לנכסיו (ו) ומוכרים בהכרזה ופודין כדרך שהבעל פודה: כהן שנשבית אשתו חייב לפדותה (ז) אע"פ שאסורה לו כיון שמתחלתה היתה מותרת ואיסור שבויה גרם לה ליאסר חייב לפדותה ומחזירה לבית

ומ"ש ואפילו אם יאמר איני פודך ולא אטול פירותיך אין שומעין לו וכו' זה פשוט שהרי תקנה זו לטובתה נתקנה: **ומ"ש** אפילו אם פדיונה עולה יותר מכתובתה ואפי' יותר מכדי שויה וכו' שם (דף נב.) תנו רבנן נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רשב"ג אומר אין פודין את השבויים יתר על דמיהן מפני תקון העולם ופסק הרמב"ם כרשב"ג משום דסתם מתני' דפרק השולח אתיא כוותיה והרא"ש כתב שהרמ"ה פסק כת"ק דהלכה כרבינו ומתני' דפרק השולח איירי בשאר שבויים אבל אשתו כגופו וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו אשתו נמי כיון דחייב לפדותה מתנאי כתובה כמי שיש לה ממון דמי וכן מסתבר עכ"ל: כתוב בהגהות מרדכי דכתובות שאלו להר"ם על ראובן שנתפס וגם אשתו נתפסה מלך אחר ומייסרים אותה ועמדו קרוביה ופשרו בעבורה אם יכולים להוציא דמי פדיונה מיד שמעון שיש בידו פקדון א' משל ראובן בעלה מי אמרינן כל כמה שלא נתפשר איהו גופיה עם השבאי ולא נודע כמה יעלו דמי פדיונו ואם יפדנה תחלה אז לא יוכל לפדות עצמו וחייו קודמין לשל אשתו או לא והשיב דלהוציא מבית השביה אשתו עדיפא כדתנן בסוף הוריות (יג.) ואם שניהם עומדים לקלקלה כלומר שרגילים במשכב זכור האיש קודם לאשה (ג): ומ"ש ואינו חייב לפדותה אלא פעם אחת וכו' שם ת"ר נשבית והיו מבקשין ממנו עד י' בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה דברי ר' רשב"ג אומר אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה ופסק הרי"ף כר' וכן פסק הרמב"ם בפי"ד וכתב שאפילו אין לו אלא כדי פדיונה חייב לפדותה וכתב הרא"ש ואף ע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ורשב"ג אבוי היה מתני' דיקא כרבי דקתני סתם נשבית חייב לפדותה בכל מקום שנשבית אפילו ביותר מכתובתה וכתוב עוד הא דקאמר רצה אינו פודה פרש"י אינו פודה כלל דלא תקינו לאשה אלא פדיון אחד י"מ ביותר מכדי כתובתה ומסתבר כפרש"י דמ"ש פדיון ראשון מפדיון שני אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דבפדיון ראשון עבדי טפל חמור מן העיקר הוא הדין בפדיון שני: **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם נשבית פעם שנית ורצה לגרשה וכו' בפרק י"ד מהלכו' אישות ונראה דדוקא ברוצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובתה לפדות עצמה: ומ"ש נשבית והוא במ"ה ב"ד יורדין וכו' ג"ז מדברי הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה זה פשוט שכל מה שהוא תנאי ב"ד אפי' שלא בפניו יורדין לנכסיו ובפירוש אמרו בגמרא שיורדין לנכסיו שלא בפניו כדי לקברה: ומ"ש שמוכרים בהכרזה לפי שכל מכירות ב"ד הם בהכרזה ולא מיעטו מהם אלא כרגא ומזוני וקבורה כדאיתא בפרק אלמנה ניזונת (ק:) וענין המכר זה מבואר בהלכות מלוה ולוה עכ"ל כתב רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ח לפי פירוש רש"י ושאר מפרשים בפ' נערה שנתפתתה על ההיא דשבויי מלכות הרי הן כשבויין אין לך שבויה מותרת לבעלה אלא אותה שנשבית למלך או לסטים אבל נשבית ביד אדם גדול ועשיר אסורה לבעלה ומאחר שהיא אסורה אין חייב לפדותה ולפי שאר מפרשים כל השבויות שלנו בזמן הזה כולן מותרות לבעליהן עכ"ל ודבריו צ"ע: כהן שנשבית אשתו חייב לפדותה אע"פ שאסורה לו וכו' משנה פ' נערה שנתפתתה (ד' נא.) לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאנתו ובכהנת אהדרינך למדינתך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד וז"ל הרמב"ם בפי"ד נשבית חייב לפדותה ואם היה כהן שכבר נאסרת עליו פודה ומחזירה לבית אביה אפי' היא בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה למדינתה ומגרשה

נשואין אבל ודאי ה"ה אפילו לא אכל כלל כיון שהיה אוכל אם היה שם פירות **ככר** נתחייב בפדיונה משנשבית מתנאי ב"ד ומ"ש ואפילו אם יאמר איני פודך **ולא אטול** פירותיך אין שומעין לו אע"פ שתקנו פרקונה תחת פירות שאוכל משלה **איכא להקשות** דהאי שאוכל משלה לכאורה ליסנא יתירא דלא אצטריך הוא **ותו קשה דהא עדיפא** מינה קאמר דאפילו א"ל ה"ז גיטך וכו' **אין** שומעין לו כ"ש כשרוצה שתהא אשתו **אלא** שאומר איני פודך וכו' דפשיטא **דאין** שומעין לו ותו קשה דלאיזה **צורך קאמר** עוד אע"פ שתקנו פרקונה **וכו' הא כבר** אמר דאפילו יאמר איני פודך **וכו' אין** שומעין לו וי"ל דמ"ש רבינו תחלה **אפי' יאמר** ה"ז גיטך וכו' היינו בא"ל כך לאחר **שנשבית** ומ"ש ואפילו אם יאמר איני פודך וכו' **היינו** בא"ל כך קודם נישואין בעודה ארוסה וכמ"ש רבינו לקמן ריש סימן פ"ה **וכמ"ש** ב"י לשם ע"ש התוס' בפ' חזקת **(דף מט)** בד"ה יכולה אשה דהשתא אשמועינן רבותא דאע"פ דמסלק עצמו מפירותיה **מקודם** שנשבית בעוד שלא נתחייב בפדיונה **אפ"ה** אין שומעין לו ותו אשמועינן רבותא **דאף** על פי שלשון הברייתא דתני בה פרקונה תחת פירות משמע דעיקר התקנה **לטובתו** היה שיהא אוכל משלה אע"פ שלא יגיע לעולם לידי כך שיהא צריך לפדותה **אלא** דכיון שאוכל משלה תקנו שיהא פודה אותה כשנשבית וכיון שהתקנה לטובתו היה אם כן משמע דמאי אמר איני חפץ בטובה ואיני אוכל פירות ואיני פודה אותה וקאמר דאין שומעין לו וטעמו כי טוב הוא דאע"פ דברייתא קתני פרקונה תחת פירות אפ"ה עיקר התקנה לטובתה וכדאמרי' בפרק נערה (דף מ"ז) בהני פירות מה"ד מיכל לא ניכליניהו אנוחי נניחינהו דא"כ מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא דזימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה והשתא ניחא דקאמר רבינו דלפי האמת תקנתא דידה היא דחיישינן דזימנין דלא מלו ולפיכך אוכל הוא הפירות ולא אמרינן נניחינהו ואם כן פרקונה עיקר מדאוכל פירות שלה ואינו מניחן ומשום הכי אין שומעין לו ועיין שם בתוספות בד"ה זימנין דלא מלו שכתבו דהא דתני הך ליסנא פרקונה תחת פירות אתא לאשמועינן דהאשה נ"כ לא מצי אמרה איני נפדית ואיני נוהגת פירות ע"ש ובתוס' פרק חזקת (דף מט) מפורש יותר ע"ש בד"ה יכולה אשה:

ומ"ש ואפילו יותר מכדי שויה וכו' בכאן כתב רבינו מחלוקת הפוסקים בזה ובי"ד סימן רנ"ב כתב בסתם שאשתו כגופו דיכול לפדות את עצמו בכל מה שירצה וכן לאשתו וי"ל דס"ל לרבינו דלא נחלקו הפוסקים אלא באם חייב לפדות את אשתו ביותר מכדי שוויה אבל אם ירצה לפדות את אשתו בתרקבי דדינרי אין למחות בידו דליכא למיחש משום דלא ליגרבו ולייתי טפי ולא לדוחקא דצבורא דפודה את אשתו שהיא כגופו דבהא לא פליגי אלא בחיובא פליגי ולענין הלכה עיין במ"ש בי"ד לשם בס"ד ועיין עוד בהגהות מרדכי דכתובות האריך בדין זה ובתוספות פ' נערה דף נ"ב:

והרמב"ם כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה וכו' נראה דהרמב"ם מפרש הא דתניא פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה הכי קאמר פעם ראשונה פודה ואינו יכול לומר ה"ז גיטה וכתובתה תפדה את עצמה אבל מכאן ואילך רצה לקיימה פודה רצה לגרשה וליתן את כתובתה ותפדה את עצמה אינו פודה אותה אבל הב"י כתב וז"ל אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובתה לפדות עצמה עכ"ל נראה דמפרש דלהרמב"ם אינו חייב לפדותה פעם שנית כלל ותימה דא"כ לאיזה צורך כתב הרמב"ם רצה לגרשה וכו' לא ה"ל לומר אלא שאינו חייב לפדותה פעם שנית וכסברא הראשונה שהסכים אליה הרא"ש וממילא ידעינן דאם רצה לגרשה וליתן כתובתה רשאי כשאר כל אדם דיכול לגרש את אשתו בע"כ וליתן לה כתובה ותו אמאי קאמר רבינו והרמב"ם כתב דמשמע דחולק אסברא הראשונה ולפי פירושו אינו חולק אבל למאי דפרישית ניחא דלהרמב"ם אם אינו רוצה לגרשה חייב לפדותה גם בפעם שנית כמו בראשונה אלא שאם קשה עליו ריבוי ההוצאה לפדותה ולחזור ולפדותה ומשום הכי רוצה לגרשה יכול לומר הא גיטה וכתובתה תפדה את עצמה וכיוצא בזה בסימן ע"ט בדין רפואה שאם החולי ארוך מצי א"ל ה"ז גיטך וכתובתך רפאי את עצמך ודו"ק· הב"י הביא לשון רבינו ירוחם בדין שבויי מלכות ולסטים ושאר שבויים וכתב עליו ודבריו צ"ע ולע"ד דה"ק דנסים שסבה לתשמיש דבודאי נבעלה ואפ"ה מותרת לבעלה דיודעת שלא ישאנה המלך ובעילתה באונס וכן ליסטים דעלמא אפילו לקוחין שלו קשין לה לפיכך איכא אלא אנוסה אבל נשבית ביד אדם גדול ועשיר כגון בן נכר אע"פ שהיה ליסטים סברה אנסב נסיב לה ונבעלת ברצון ואסורה לבעלה ואין חייב לפדותה דאין אני קורא בה ואותבינך לאנתו כך פירש"י פרק נערה (סוף דף נ"א) ונראה דאף לפי שיטה זו סתם שבויות שריין לבעליהן כל זמן שלא נודע שסבו אותן לתשמיש דתלינן שסבו אותן למכרן או כדי לפדותן דרובן הכי עבדו וכדאמרינן התם בשבוייה הקילו כיון שלא ראינו שנבעלה מיהו הר"ן כ' לשם דהיינו טעמא דבן נכר דאסירן שלא היה מלך גמור אלא שר ולא היה לוקחן אלא בפרהסיא דבגנאי הוא לו לאונסן בצינעא וכיון שאינן נוחות ודאי מתרצות הן להן ולפי זה כיון דלא אסירן אלא משום דה"ל לנווח כל השבויות שלנו בזמן הזה כולן הן מותרות לבעליהן דליכא למימר ה"ל לנווח שהרי השבאים מוליכין השבויות להרכס מי יכילנה מידו אם תנווח ולא חיישינן להך פירושא דנבעלה ברצון משום דסברי מינסב נסיב לה וזאת היא דעת הר"י שכתב דלפי שאר מפרשים כל השבויות שלנו בזמן הזה כולן מותרות לבעליהן דר"ל דמפרשין כפירוש הר"ן· והכי נקטינן להקל לשבויה בזמן הזה אפילו שבה אותה שר ואדם גדול ועשיר ושריא לבעלה ולא חיישינן דנבעלת ברצון וחייב לפדותה מיהו אם שני עדים מעידים דהשבאי לקחה לו לאשה והבינו מדברי האשה שאינה חפילה שיפדוה אז ודאי נבעלה ברצון ואסורה ואינו חייב לפדותה וגם מותר לו לישא אשה אחרת וא"צ לזכות לה גט ע"י אחר וגם לא לייחד לה הכתובה ביד ב"ד ובתשובה ביארתי באורך: **כהן** שנשבית אשתו שם פליגי בה אביי ורבא והלכה כרבא לגבי אביי וקיצר רבינו בלשונו שהיה לו לומר ומגרשה אלא דממילא משמע מדכתב ונותן לה כתובתה לאחר שפדה אותה אלמא

דרכי משה

עח (א) ע"ל סימן ס"ט דה"ה דאין שומעין לה אם אמרה איני נפדית ואיני נותן פירות: (ב) עיין בי"ד סימן רנ"ב איש ואשתו שבויין אי ב"ד יורדין לנכסיו ופודין האשה: וכתב

פרישה

(ב) **ואפי'** יאמר איני פודך ולא אטול פירות כו' משמע שעיקר התקנה הוא בשבילה ולעיל בסי' ס"ט כתב ואפילו היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני חפץ שתפדני כו' משמע שעיקר שתקנה נתקנה בשבילו וי"ל שודאי עיקר התקנה היא בשבולה כדמוכח בגמרא וכן ב"י הביא בס"ס זה לשון הרי"ף שכתב וז"ל זכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא דתקינו כו' משמע דפרקונה עיקר לכן כתב הכא שאין הבעל יכול לומר איני פודך כו' ומה שבברייתא קתני פרקונה תחת פירותיה דמשמע דפרי עיקר משום שסתגא נקט בהך ליסנא שיהא ג"כ פירי עיקר וכ"מ שהיא ג"כ לא תוכל לומר איני נפדת ואיני נותנת פירות (לאפוקי אם אומרת איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה כ"פ) וכמ"ש לעיל בסי' ס"ט ובריש סי' פ"ה כ"כ רבינו בהדיא שניהם אינן יכולין למחות. וא"ת למאי שלכתא תקנו חכמים זה כנגד זה הואיל ששניהם אינן יכולין למחות וי"ל דאל"כ היה קשה למה תקנו שהבעל חייב בפרקונה דהא כל מה שהבעל חייב לאשה אינו בלא טעם דקבורתה כנגד כתובה ומזונותיה כנגד מעשה ידיה וכן רפואתה הוא בכלל מזונות ולכן נתן ג"כ טעם בפרקונה שתקנו לה משום שאוכל פירותיה ועשו סיווק בתקנה זו שמשום א' מהם לא יוכל למחות כי היכי שלא תתערב בין העכו"ם: (ג) **יותר** מכדי כתובתה פלוגתא דתנאי היא דרשב"ג אומר דאינו מחויב לפדותה יותר מכדי כתובה ופרש"י הטעם שלא יהא תנאי כתובתה שהוא טפל חמור מן העיקר דהיינו כתובה וחכמים אומרים דמחויב לפדותה ולא זו דפודין אותה יותר מכדי כתובתה אלא אפילו מכדי שוויה פודין אותה (ובס"ע כתב עוד ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה כ"פ) כו' דס"ל הכי אע"ג דתנן אין פודין השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם· אשתו שאני וכתב הרא"ש דהלכה כרבי דאשתו כגופו וכמו שאדם פודה את עצמו בכל ממונו כן אשתו כיון שהוא חייב לפדותה עיין בגמרא דכ"ח: (ד) **ולא** נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' בפסקיו דא"כ מ"ש פדיון ראשון מפדיון שני אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דפדיון ראשון עשו טפל חמור מעיקר ה"ה בפדיון שני: (ה) **והרמב"ם** כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה כו' עד"ר ונראה דדעת הרמב"ם דבפעם שני הרשות בידו לגרשה שתפדה עצמה בכתובתה לאפוקי פעם ראשון דחייב לפדותה ממונו וכתובה קיימת אבל אם אינו רוצה לגרשה פשיטא שמחוייב שיפדה הוא אותה עד כדי כתובתה (נראה דר"ל אם הכתובה יותר ממנה ולהרא"ש אינו מחויב לפדותה בכתובתה אף אם אינו רוצה לגרשה שאין חיוב הכתובה כ"א אחר מותו כ"פ) אינו דומה לסברת הי"א שהי"א סוברים שמחוייב לפדותה בפ"ב מכיסו עד כדי כתובתה וכתובתה קיימת:

(ו) **ומוכרין** בהכרזה שכל מכירת בית דין בהכרזה ולא מיעטו מהם אלא כרגא ומזוני וקבורה (וענין הכרזה מבואר בסי' ק"ד כ"פ): (ז) **אע"פ** שאסורה לו כו' ואע"ג דלא שייך לומר ואותבינך לי לאינתו מכל מקום שייך ואהדרינך למדינתך (פירוש כך היו כותבין בתנאי כתובה אם השתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו ובכהנת שאינו יכול לקיימה מגנבייה כותב לה אהדרינך למדינתך כ"פ): (הואיל שמתחלה היתה מותרת ונמלא

דרישה

[ג] **והרמב"ם** כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה כו' וכתב ב"י וז"ל ונראה דדוקא ברוצה לגרשה אבל אם אינו רוצה לגרשה אינו חייב ליתן לה כתובה לפדות עצמה עכ"ל וקשה א"כ מאי אתא לאשמעינן פשיטא דאם רצה לגרשה

לבית אביה אפי' הוא בעיר אחרת ונותן לה כתובתה אבל אם נשאת לו באיסור (ח) כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל (ט) [ג] אינו חייב לפדותה כתב הרמב"ם המדיר את אשתו נדר (י) שהוא חייב בגללו לגרשה [ד] וליתן לה כתובתה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה שבשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה אין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנתו אינה נפדית מנכסיו לא מיבעיא אם נשבית אחר מותו אלא אפי' נשבית בחייו ולא הספיק לפדותה עד שמת (יא) אין היורשין חייבין לפדותה ואפי' אם היא זקוקה ליבם אלא נפדית משל עצמה או תטול כתובתה ותפדה את עצמה:

עט **רפואתה** כיצד לקתה חייב לרפאותה (א) בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה אבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קצבה שדומה למזונות אבל אם יש לה קצבה דומה לפדיונה ואין חייבין בה כמו שאין חייבין בפדיונה ובעל העיטור כתב שגם הבעל אינו חייב אלא ברפואה שאין לה קצבה (ב) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל רוצים היורשים לקצוב עם הרופא כדי שיהא לו קצבה ויפטרו ממנה הרשות בידם ואם ראה הבעל שהחולי ארוך וא"ל (ג) [א] ה"ז גיטך וכתובתיך

ורפאי

אלמא דמגרשה דאל"כ לא היה חייב לשלם הכתובה אבל הרמב"ם כתב בפירוש ומגרשה ונותן לה כתובתה: **ומ"ש** אבל אם ניסאת לו באיסור וכו' אינו חייב לפדותה פי' מדידיה אינו חייב לפדותה אם לא מלו לה מפירות דידה אבל פירותיה שאכל חייב לשלם אם הכיר בה וע"ל בסי' ק"ו וכו"ש לשם בשם הרמב"ם פכ"ד דאישות ועיין במ"ש התוספות בדין זה פ' נערה ריש (דף נ"ג) בד"ה ממזרת ונתינה: **כתב** הרמב"ם המדיר את אשתו וכו' שם בברייתא פליגי בה ר"א ור' יהושע ואסיקנא לרבא דפליגי במדיר בין אשת כהן דמעיקרא בשעת שנאה קרינא בה ואהדרינך מחמת שבויה ובסוף איכא איסור דבר אחר מחמת הנדר ובין במדיר אשת ישראל דמעיקרא קרינא בה ואותבינך לאנתו ובסוף לא קרינא בה הכי מחמת הנדר דר' אליעזר אומר פודה ונותן לה כתובתה דאזיל בתר מעיקרא ורבי יהושע אומר נותן לה כתובתה ואינו פודה דאזיל בתר בסוף והלכה כרבי יהושע: **ומ"ש** ונשבית אחר שהדירה וכו' הוא משום דאי נשבית תחלה ואח"כ הדירה אתי לאערומי דלא הדירה אלא כדי ליפטר מן הפדיון והכי תניא בברייתא בשם סומכוס ונראה דלמאי דקי"ל בנדרה הוא וקיים לה איהו הוא נתן אצבע בין שיניה כדלעיל בסימן ע"ב הכא נמי בנדרה היא וקיים לה איהו ונשבית אחר שנדרה אינו חייב לפדותה אבל נשבית תחלה ואח"כ נדרה וקיים לה איהו חייב לפדותה דהא דקאמר בגמרא ואי דנדרה איהי מה לי הדירה ולבסוף נשבית ומה לי נשבית ולבסוף הדירה היינו דוקא למאי דקס"ד דלר' יהושע בנדרה איהי וקיים לה הוא אמרי' היא נתנה אצבע בין שיניה התם ודאי הוא לא הערים מידי שהרי היא התחילה בנדר ונתנה אצבע בין שיניה אבל למאי דקי"ל דהוא נתן אצבע בין שיניה שלא הפר לה א"כ הכי נמי כיון שכבר נשבית לא הפר לה כדי להפטר מן הפדיון ולפיכך חייב לפדותה וכתב ב"י דהאלפסי והרא"ש השמיטו דין זה וכתב הר"ן דהשמיטו הרי"ף משום דלא ס"ל הכי והשיג עליו ודעתו דס"ל להרי"ף כהרמב"ם ולכן פסק בש"ע כדברי הרמב"ם והכי נקטינן:

עט רפואתה כיצד וכו' טעם מחלוקתם דהרא"ש פסק כפשטא דמתניתין וברייתא דלא מחלק בברייתא בין רפואה שיש לה קצבה לאין לה קצבה אלא באלמנה משום דבאלמנה חייבים במזונותיה אבל אין חייבין בפדיונה ולפיכך שאין לה קצבה דהוי בכלל מזונות חייבים בה אבל ביש לה קצבה דהוי בכלל פדיונה אינן חייבין בה אבל באשת איש כיון דחייב בפדיונה כי היכי דחייב במזונותיה חייב נמי ברפואתה אפילו יש לה קצבה ולהכי במשנה שנינו בסתם לקתה חייב לרפאותה ולא מחלק בין קצבה לאין קצבה דמיירי באשת איש ובעל העיטור הביא ראיה מהירושלמי דמשמע לשם דבא"א נמי פטור מרפואה שיש לה קצבה וכתב הר"ן דיש לדחות ראייתו ומביאו ב"י והכי נקטינן כהרא"ש: **ואם** ראה הבעל שהחולי ארוך וכו' תימה שהרי במשנה שנינו בסתם ואם אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי ומשמע אפילו אין החולי ארוך ונראה דרבינו קשיא ליה מהא דתניא בספרי ושלחה לנפשה מלמד שאם היתה חולי ימתין לה עד שתתרפא וק"ו לבנות ישראל הטהורות והקדושות שאם חלתה שימתין לה עד שתתרפא א"כ על כרחך משנתינו דמאי א"ל הא גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה היינו דוקא בשהחולי ארוך דאין לו קצבה והספרי מיירי בחולי שאינו ארוך ואע"פ דהר"ן פרק נערה והרב המגיד בפי"ד כתבו ע"ש הראב"ד דמחלק בין מוטלת על המטה לאין מוטלת על המטה לרבינו נראה יותר לחלק בין חולי ארוך לשאינו ארוך דחלוק זה מפורש בגמ' גבי אלמנה דמחלקים בין רפואה שיש לה קצבה לאין לה קצבה דהיינו

חולי

ומגרשה ונותן לה כתובתה היה בעלה ישראל שהשבויה מותרת לו מחזירה לו לאשה כמות שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה עכ"ל: (ג) ומ"ש אבל אם נשאת לו באיסור כגון אלמנה לכ"ג וכו' אינו חייב לפדותה שם אמר אביי אלמנה לכ"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לאנתו רבא אמר כל שאיסור שבייה גרם לה (חייב לפדותה כל שאיסור דבר אחר גרם לה) אינו חייב לפדותה וידוע דהלכה כרבא וכן פסקו הפוסקים וז"ל הרמב"ם בפי"ד האשה שהיתה אסורה עליו מאיסורי לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה (ד): **כתב** הרמב"ם בפי"ד המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה משעה שהדירה נתחייב לגרשה כך היא נוסחא האמיתית ובקצת ספרי רבינו יש חסרון הניכר וצריך להגיה כמו שכתבתי ויש לתמוה על רבינו למה כתב דין זה בשם הרמב"ם כאילו מפי הרמב"ם אנו חיים בדין זה והוא דבר מבואר בגמרא פרק נערה שנתפתתה שהוא פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע ופסק כר' יהושע ואולי שמפני שהרי"ף והרא"ש השמיטוהו כתבו בשם הרמב"ם וצריך ליתן טעם למה השמיטו הרי"ף והרא"ש דין זה וצ"ל לומר דמשמע להו דבכלל דברי רבא הוא דאמר כל שאיסור דבר אחר גרם לה אינו חייב לפדותה אבל הר"ן כתב שי"א שכיון שהרי"ף השמיט זה משמע דלא סבירא ליה הכי וטעמא משום דבפרק המדיר (עא.) פסק בנדרה היא וקיים לה הוא כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובסוגיין דהכא כמי שקליא וטריא מעיקרא דאיהו נתן אצבע בין שיניה פודה וכיון דאית לן לעולם בנדר אפילו בנדרה היא הוא נותן אצבע בין שיניה ולענין כתובה חייב ה"ה נמי הכא דחייב לפדותה כיון שהוא נותן אצבע בין שיניה הלכך קי"ל כר"א דמחייב ולא מטעמיה עכ"ל וקשה לי שהרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא פסק בספי"ב כמ"ד הוא נתן אצבע בין שיניה ובדין זה פסק בפי"ד כרבי יהושע · לפי טעם זה שכתב דבריו סותרים את דבריו ועוד דהא אמרי' בסוגיא דאי איהו נתן אצבע בין שיניה פודה בדרך דחייה איתמר כי היכי דלא נוקי לאביי ורבא כתנאי וא"כ מהי תיתי לן לקיים ההיא דחייה וליתי רבי יהושע דלא כהלכתא מוטב דנוקי לאביי ורבא כתנאי וליתי רבא כרבי יהושע דהלכתא כותייהו ועוד דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה דהא אותבוה ואסיקו אלא לעולם באדרה איהו ואביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה וכו' וכיון דההיא אוקימתא אפילו בדרך דחייה לא קמה לא חיישינן לה לכן נ"ל שהטעם הראשון שכתבתי עיקר: **אין** חיוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנתו אינה נפדית מנכסיו ל"מ אם נשבית אחר מותו וכו' פרק נערה שנתפתתה (דף נב.) ת"ר נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה הכיר בה בעלה יורשים חייבים לפדותה לא הכיר בה בעלה אין יורשים חייבים לפדותה לוי סבר למיעבד עובדא כי הא מתניתא א"ל רב הכי אמר חביבי לית הילכתא כי הא מתניתא אלא כי הא דתניא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה אין היתומים חייבים לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו וכו' הרי"ף הילכך לית להו פירי דכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא דתקינו והני כיון דלא מחייב בפרקונה לית להו פירי וכתב הרא"ש ע"ז וכן יבם נמי לא אכיל פירי ואין חייב בפרקונה ואית ספרים דגרסי שאין היבמין חייבים לפדותה וכן גורס הרי"ף והא דיבם לא אכיל פירות היינו בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אבל נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל אכיל יבם פירי לרבא דאמר בר"פ הכותב (פג.) דידו עדיפא מידה כדמוכח בפרק החולץ (לט) ומיהו לא מחייב בפרקונה כל זמן שלא כנסה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו עכ"ל:

עט רפואתה כיצד לקתה חייב לרפאותה משנה בס"פ נערה שנתפתתה (דף נא.) ומ"ש בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה אבל אלמנתו אין מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קצבה שדומה למזונות וכו' בס"פ נערה (דף נב:) ת"ר אלמנה ניזונת מנכסי יתומים וצריכה רפואה הרי הוא כמזונות רשב"ג אומר רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות אמר רבי יוחנן עשו הקזת דם בא"י כרפואה שאין לה קצבה קריביה דרבי יוחנן ה"ל אתת אבא דהות צריכה רפואה כל יומא אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה זילו קוצו מידי לרופא אמר רבי יוחנן עשינו עצמינו כעורכי הדיינים מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר מבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני ופירש"י מזונות אין להן קצבה הילכך רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר אינה בכלל מזונות: קוצו מידי לרופא שיקבל עליו רפואה עולמית בכך וכך וכתב הרא"ש עשו הקזת דם בא"י לפי שבא"י היו רגילים להקיז דם תדיר ואין לה קצבה והיא כמזונות אבל רפואה שיש לה קצבה דמיא לפרקונה דאתו בבת אחת וכי היכי דאין היורשים חייבים בפרקונה ה"נ לא מחייבי בה ופסקו הפוסקים הלכה כרשב"ג וכתב הר"ן דטעמא משום דרבי יוחנן קאי כוותיה וכתב עוד הר"ן משמע דדוקא באלמנה אבל בא"א אפילו רפואה שיש לה קצבה בעלה חייב לרפאותה ופשטא דמתני' הכי מוכח דקתני סתמא לקתה חייב לרפאותה ולא מפליג בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור שכתב שאף בא"א הדין כן והביא ראיה מהירושלמי דגרסינן בפרק מי שמת קריבתיה דר"ש בר אבא חששה עינהא אתת קמיה דרבי יוחנן א"ל א קציץ הוא אסייך אין קציץ מן פורניך ואי לא בעליך יהיב ליך אלמא אפילו בחיי בעלה רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה ואפשר דאלמנה הות וכי קאמר בעליך יהיב לך מנכסי בעליך קאמר וכן דעת הרמב"ם שחילק פרק י"ח באלמנה ולא חילק באשת איש פי"ד עכ"ל וכן הסכים הרא"ש ז"ל:
ומ"ש רבינו רוצים היורשים לקצוב עם הרופא וכו' מבואר בעובדא דקריביה דרבי יוחנן שכתבתי בסמוך וכתב הרא"ש דהכי איתא בירושלמי שאם היורשים רוצים לקצוץ עם הרופא והיא אינה רוצה שיקצצו להם שומעים: ומ"ש ואם ראה הבעל שהחולה ארוך וא"ל ה"ז גיטך וכתובתיך ורפאי את עצמך רשאי שם

במשנה

דרכי משה

(ג) וכתב הר"ן פרק נערה דף תפ"ח ע"א דבמקום שאסורה לבעלה ישראל דחיישינן שמא נבעלה ברצון א"צ לפדותה דאין השבייה גורם לה אלא שנבעלה ברצון וכך כתב רבינו ירוחם במשרים נכ"ג ח"ה שהביא ב"י לעיל וע"ל סי' ז' אימת אסורה לבעלה ישראל: (ד) והר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תק"ל ע"ב ומיהו אם אינו רוצה לפדותה צריך להחזיר לה הפירות שאכל:

וכתב

דרישה

לגרשה וליתן לה כתובה שהרשות בידו וא"ת דאתא לאשמעינן שאינו חייב לפדותה בפעם שנית א"כ הל"ל שאינו חייב לפדותה בפעם שנית וע"ק לפי דברי ב"י שסבור הרמב"ם כהרא"ש ואם כן הל"ל דברי הרמב"ם קודם שכתב ול"נ דמ"מ הרא"ש ז"ל ואח"כ יכתוב וכן היא מסקנת א"מ הרא"ש ז"ל אלא נראה כמ"ש בפרישה: [ג] **אינו** חייב לפדותה כתב רבינו ירוחם (במשרים נתיב כ"ג ח"ה כ"פ) שבויה שהיא אסורה אף לבעלה ישראל שמוספין שמא נבעלת ברצון כדרך שנתבאר לעיל בסי' ז' אין בעלה חייב לפדותה (דאין השבויה גורם לה אלא שנבעלה ברצון וכ"כ ר"ן פרק נערה דף תס"ח ע"א כ"פ): [ד] **וליתן** לה כתובה ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו וכו' ע' בב"י:
סי' עט [א] **הרי** זה גיטך וכתובתך ורפאי כו' וכל זה מיירי במקום שלא נתפשט חרם דר"ג מ"ה שלא לגרש את אשתו בע"כ:

וכ"ל

פרישה

ונמלא מיד שנשבית אל חייב פדיונה ומה שנטמאה אח"כ נסתפקה שדהו כ"פ): (אפילו היא בעיר אחרת רצה לומר מחויב לטפל בה עד שמחזירה לבית אביה ומגרשה רמב"ם כ"פ):
(ח) **כגון** אלמנה לכהן גדול כו' נקט אלו שהם חייבי לאוין וקידושין תופסין בהו ואפילו הכי אינו חייב לפדותה ומכל שכן חייבי כריתות ומיתות בית דין דלא תפסי בהו קידושין והוא הדין שמצי לנקוט חייבי עשה שגם קידושין תופסין בהם כמ"ש לעיל בסי' י"מ:
(ט) **אינו** חייב לפדותה שלא תקנו חכמים על אשה שנשאה מתחלה באיסור (וע"ל בסי' קט"ו כ"פ):
(י) **שהוא** חייב בגללו לגרשה ע"ד שנתבאר לעיל בסימן ע"ב וע"ד וס"ס ע"ו ועד"ד:
(יא) **אין** היורשין חייבים לפדותם שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו ואע"ג שיכול לקרות בה ואהדרינך למדינתך אין זה תנאי ישראל אלא תנאי כהן:
סי' עט (א) **בין** (רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר בין רפואה שאין לה קצבה שהיא חולה תדיר וצריכה רפואה בכל יום כ"פ: דמיא למזונות שצריכה להן בכל יום וניזון מנכסי בעלה כמ"ש בסימן צ"ג כ"פ): (ב) **ולא** נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דבכלל פדיון הוא: (לקצוב עם הרופא פירוש שיקבל עליו רפואה עולמית בכך וכך כ"פ): (ג) **הרי** זה גיטך וכתובתיך

ורפאי

חדושי הגהות

עט א קציץ הוא אסייך כלומר ששאל אותה האם יש קצבה לרפואתה. **אין קציץ מן פורניך** כלומר אם יש לה קצבה יוקח מנדוניתך **ואי לא בעלך יהיב לך** ז"ל

ורפאי את עצמך רשאי לשון הרמב"ם אמר לה הרי כתובתיך (ד) או רפאי עצמך בכתובתיך או הריני מגרשך (ה) ונותן לה כתובתה שומעין לו ואין ראוי לעשות כך מפני דרך ארץ :

פ מעשה ידי האשה לבעלה (א) ומה הן מעשה ידיה שחייבת בהן כדתנן אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה (ג) טוחנת (א) פירוש יושבת בריחים ושומרת (ג) ומחמרת אחר החמור ובמקום שדרך לטחון בריחים של יד (ד) טוחנת בידה ואופה הפת ומבשלת התבשיל ומכבסו הבגדים ומניקה את בנה וכתב רי"ף שאם יולדת תאומים אינה חייבת להניק שניהם וכ"כ הרמב"ם וא"א ז"ל כתב שאם יכולה להניק שניהם צריכה להניק שניהם אבל אם יש לו בן מאשה אחרת אינה חייבת להניקו כתב הרמב"ם רצתה להניק בן חבירתה עם בן בעלה הבעל מעכב (ס) [א] ונ"ל דאפילו על בנה שיש לה מאיש אחר מעכב דתניא הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק עמו לא (ו) בן חבירתה ולא בנה ואין חילוק בין אם נתנו לה בן להניק בין אם מניקה בן בעלה ומצעת לו המטה ועושה בצמר או בכל מיני פשתן בר מכיתנא רומאה (ז) שהוא מזיק לפה ולשפתים ובכמה עושה לשבוע משקל ה' סלעים שתי ביהודה (ח) שהן עשר בגליל

במשנה (דף נח :) ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה רשאי וכתבו התוספות דטעמא משום דרפואה בכלל מזונות והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו אבל אינו רשאי לומר תקבל את גיטה ותפדה את עצמך לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו : לשון הרמב"ם א"ל הרי כתובתיך וכו' בפרק י"ד וכתב ה"ה אבל הרשב"א כתב תניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתתרפא ופירשה הראב"ד במוטלת על המטה וכ"ש בבנות ישראל הקדושות אם היא מוטלת על המטה שאינו יכול לגרשה עד שתתרפא ומתני' בשאינה מוטלת על המטה עכ"ל ואין כן דעת רבינו שלא חילק ואני אומר שא"כ הוא לא היו סותמין במשנה בגמרא מלפרש בד"א בשאינה מוטלת אבל מוטלת אינו רשאי כבר חילקו שם בדין האלמנה ברפואה בין יש לה קצבה לאין לה קצבה ולא חילקו כלל כשהיא א"א ועניין יפת תואר חדוש הוא ולא התירה אותה תורה אלא כנגד יצה"ר ורצה לחוס עליה שהיא שבויה בארץ נכריה ובעלה בע"כ ואין לה שום דבר לרפאות את עצמה ולפיכך דרשו ז"ל ושלחתה לנפשה בזמן שהיא יכולה לילך מאליה ואפשר שאף ביפת תואר אסמכתא מדבריהם ותמהני על רבי' למה לא הזכיר הדין ההוא בה' מלכים בדיני יפת תואר עכ"ל · והר"ן בפרק נערה שנתפתתה הביא דברי הראב"ד בלבד :

פ מעשה ידי האשה לבעלה זה פשוט בכמה מקומות ומ"ש ומה הן מעשה ידיה שחייבת בהן כדתנן אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו' בפרק אף ע"פ (דף נט ·) אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר ובגמרא (שם) טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואבע"א בריחים דידה ופרש"י טוחנת ס"ד · המים מגלגלים האבן וטוחן : מטחנת · מכינה צרכי טחינה נותנתו באפרכסת וקולט את הקמח : ואב"ע · לעולם טחנה היא עצמה : דידה. ריחים של יד וז"ל הרמב"ם בפכ"א ומטחנת כיצד מטחנת יושבת בריחים ומשמרת בקמח ואינה טוחנת ומחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הריחים ואם היה דרכם לטחון בריחים של יד טוחנת עכ"ל נראה מדבריו שהוא מפרש דהא דמתמהי טוחנת ס"ד היינו לומר דהיאך איפשר שתהא אשה חייבת לטחון היא עצמה בריחיים גדולים במקום בהמה שזה טורח גדול שא"א לסובלו ותירץ אימא מטחנת כלומר מחמרת אחר הבהמה ומשמרת הריחים וכך הם דברי רבינו : ומ"ש בשם הרי"ף שאם יולדת תאומים אינה חייבת להניק שניהם ז"ל הרי"ף שם אמתני' דמניקה את בנה · ירושלמי אמר רבי חנינא לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא ולא בן חבירתה וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"א אבל הרא"ש כתב אין הגירסא כמו שהביאה הרי"ף אלא ה"ג א"ר חגי לא אמרו אלא בנה אבל תאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חבירתה וה"פ הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם אלא ודאי חייבת להניק שניהם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חבירתה ואפילו הוא בן בעלה עכ"ל והר"ן כתב על דברי הירושלמי כלומר למה אמרו בנה ולא אמרו את הבן דש"מ דדוקא בן אבל תאומים לא לאשמועינן דדוקא בנה ולא בן חבירתה כלומר שאם מת בנה אינה חייבת להניק בשכר וכן נמי אינה חייבת להניק בן שיש לו מאשה אחרת וכן נמי הבעל מעכב עליה מלהניק בן חבירתה עם בנה עכ"ל :

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם רצתה להניק בן חבירתה עם בן בעלה הבעל מעכב בפכ"א וכתב ה"ה בירושלמי ולמה אמרו בנה שלא תניק בנה של חבירתה כהדא דתני אין האיש כופה את אשתו להניק בנו של חבירו ולא האשה כופה את בעלה שתניק בנה של חבירתה ע"כ ומ"ש וכ"ל דאפילו על בנה שיש לה מאיש אחר מעכב דתניא (ס :) הרי שנתנו לה בן להניק לא תניק עמו לא בן חבירתה ולא בנה בפ' אע"פ ונראה שכתב רבינו כן מפני שמפשט דברי הרמב"ם נראה דדוקא על בן חבירתה הוא דמעכב בעל אבל על בנה אינו יכול לעכב ורבי' סבר דאף על בנה יכול לעכב דלא גרע מכתנו לה בן להניק דאינה יכולה להניק עמו בנה ומשמע לן דגרם (דגם) הרמב"ם איפשר שסובר דגם על בנה יכול לעכב אלא שנמשך אחר דברי הירוש' שלא הזכיר אלא בן חבירתה והירושלמי שלא הזכיר שיכול לעכב על בנה איכא למימר דטעמא משום דמילתא דלא שכיחא היא דהא מניקת חבירו אסורה להינשא ולא משכחת לה אלא בשגירשה בעלה קודם שיכירנה הולד שאינה חייבת להניקו ונשאת ונתעברה וילדה ואח"כ רצתה לחזור ולהניק את בנה הראשון (ב) :

ומ"ש ועושה בצמר או בכל מיני פשתן בר מכיתנא רומאה וכו' שם (דף סא :) אמתניתין דקתני ועושה בצמר בצמר אין בפשתן לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא אינו כופה לעמוד לפני אביו וכו' רבי יהודה אומר אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים וה"מ בכיתנא רומיתא · ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפכ"א אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד שהפשתן מזיק את הפה ואת השפתים ע"כ ולא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא ואפשר שטעמו דכיון דאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא והוי קולא לאשה שלא לחייבה בשום כיתנא : ומ"ש וכמה עושה לשבוע משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר בגליל משנה בפרק אע"פ (דף סד :) גבי משרה אשתו ע"י שליש :

ומ"ש

חולי ארוך : לשון הרמב"ם וכו' נראה דהביא לשון הרמב"ם דמדבריו משמע דאפילו באין החולי ארוך מצי א"ל הא גיטך וכו' והספרי אסמכתא בעלמא היא ללמד שאין ראוי לעשות כן אבל מדינא יכול לומר לה הא גיטיך וכו' אפי' אין החולי ארוך ואפילו מוטלת על המטה כנ"ל מדברי רבינו שכתב דין חולי ארוך תחלה ואח"כ הביא לשון הרמב"ם אלמא דדין חולי ארוך לא כתבו הרמב"ם אבל בנוסחי דידן ברמב"ם כתב וז"ל האשה שחלתה חייב לרפאות אותה עד שתבריא ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה וא"ל הרי כתובתיך מונחת או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשיך ונותן כתובה והולך שומעין לו ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ עכ"ל ואיכא לתמוה מה נפשך אם הוא מפרש דמתני' בחולי ארוך וספרי בחולי שאינו ארוך א"כ מניין לו שאין ראוי לעשות כן מפני ד"א ואם היה מפרש דמתני' דינא תנן והספרי אסמכתא מפני שאין ראוי לעשות כן מפני ד"א א"כ מנ"ל לחלק בין חולי ארוך לאינו ארוך וי"ל דודאי הרמב"ם מפרש דמתניתין בחולי ארוך והספרי בחולי שאינו ארוך אלא דמ"מ כיון דאפילו ביפת תואר חזינן דהחמירה התורה באינו ארוך דימתין שלא לשלחה עד שתתרפא מסתברא דבאשתו אפילו בחולי ארוך אין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ דאל"כ מאי עדיפותא דבת ישראל מיפת תואר וכתב מהרש"ל דכל זה לדינא דגמרא אבל לדידן דנהגינן שלא לגרש אשה בע"כ מתקנת ר"ג מ"ה לא מצי א"ל כלל הא גיטך וכו' ואפילו בחולי ארוך ואפילו אינה מוטלת על המטה : כתב בשלטי הגבורים ע"ש ר"י אחרון ז"ל שאם אין הבעל רוצה לרפאות את אשתו וגם אינו רוצה לגרשה מפני שבדעתו ליורשה כופין אותו שיתן משלו כל הצריך לרפואתה או יגרשנה ויתן לה כל כתובתה משלם ואם לוה מאחרים לצורך רפואתה עד שלא יגרשה בעלה חייב ליתן הכל משלו עכ"ל :

פ מעשה ידי האשה לבעלה משנה ר"פ מציאת האשה ומ"ש טוחנת פי' יושבת בריחיים וכו' בפרק אף ע"פ (דף נט) תנן ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת וכו' ובגמרא טוחנת ס"ד אלא אימא מטחנת ואבע"א בריחיים דידה ופי' רש"י טוחנת ס"ד · המים מגלגלין האופן וטוחן : אלא אימא מטחנת · מכינה צרכי טחינה נותנו באפרכסת וקולטת הקמח עכ"ל אבל מלשון הרמב"ם בפכ"א מאישות משמע דה"פ טוחנת ס"ד שתהא האשה חייבת לטחון היא עצמה ברחיים גדולים במקום בהמה שזה טורח גדול שאי אפשר לסובלו כ"כ ב"י ולפעד"נ דאפילו אפשר לסובלו לחיים ניתנה ולא לצער ניתנה כדאמר התם (דף ס"א) ותירץ אלא מטחנת פירוש יושבת ברחיים ושומרת הקמח או מחמרת אחר החמור כדי שלא יבטלו הרחיים והאי ואב"א ברחיים דידה קשיא ליה להרמב"ם כיון דס"ל לתלמודא דחייבת לטחון ברחיים דידה בעצמה א"כ לאיזה צורך אוקמוה מעיקרא אימא מטחנת ותירץ דאינה חייבת בריחיים דידה אלא במקום שהנשים דרכן בכך אבל במקום שאין דרכן בכך אינה חייבת אלא לשמור הקמח ברחיים וכך הם דברי רבינו :

וכתב בהגהת מיימוני בשם ר"ת והילכתא דהאידנא נשים שלנו דלאו אורחייהו לטחון ולכבס דאין כופין אותה עכ"ל וכ"כ במרדכי פ' אע"פ שכך פסק רבינו ברוך : וכתב רב אלפס וכו' משמע דאפילו יכולה להניק שניהם תנאי ב"ד הוא שאינה חייבת להניק אלא את האח' ושוכר הבעל מניקה לשני והכי איתא בירושלמי אבל הרא"ש היתה לו גירסא אחרת בירושלמי והרמב"ם והסמ"ג פסקו כרב אלפס והכי נקטינן חדא דהמע"ה וכיון דהאשה אינה חייבת להניק את בנה אלא מתנאי ב"ד עליו להביא הראייה שחייבת להניק שניהם ועוד דאף לגירסת הרא"ש אפשר לפרש בניחותא אבל תאומים לא ואח"כ מקשה בירושלמי ולמה אמרו בנה ולא אמרו את הבן דשמעינן נמי דוקא בן אבל תאומים לא וקאמר דאתא לאשמועינן דדוקא בנה ולא בן חברתה וכו' וכן פירש הר"ן לדברי הרי"ף ומביאו ב"י ותו דהרא"ש יחיד הוא כנגד האלפסי והרמב"ם והסמ"ג וכ"פ ב"י ודלא כהרב בהגהת ש"ע : כתב הרמב"ם רצתה וכו' ונ"ל דאפילו על בנה וכו' הב"י כתב דמה שהשיג רבינו אדברי הרמב"ם יש ליישב דגם הרמב"ם סובר דגם על בנה יכול לעכב אלא שנמשך אחר דברי הירושלמי וכו' עכ"ל ולפעד"נ דגם רבינו לא בא אלא לפרש שלא נבין מדברי הרמב"ם דדוקא על בן חבירתה הוא דמעכב בעל אבל על בנה אינו יכול לעכב דליתא אלא אף על בנה מעכב והכי משמע מלשון ונ"ל וכו' דאם בא להשיג ה"ל לומר ואין נ"ל אלא אפילו על בנה יכול לעכב :

ובכמה עושה לשבוע משקל ה' סלעים שתי וכו' משנה בפרק אע"פ (דף סד) או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים בגליל ופרש"י שהשתי קשה לטוותו כפלים כשל ערב ומשקל של יהודה כפליים כשל גליל עכ"ל :

ואם

דרכי משה

פ (א) וכתב המרדכי ע"ד ריש אף על פי בשם רבינו ברוך והאידנא נשים שלנו לאו אורחייהו לטחון ולכבס אין כופין אותן על זה דעולה עמו ואינה יורדת וכ"כ הרמב"ם והביאו הטור בסמוך : (ב) מיהו מצינו למימר כשעבר ובכנסה וברה שנתבאר לעיל סי"ג דלא מפקינן מינה או אם רצונה להניק בנו הראשון יותר מכ"ד חדש דאז מותרת להנשא מיהו גם זה מילתא

פרישה

רפאי כו' וכתבו התוס' דטעמא משום דרפואה בכלל מזונות והרי קבלה מזונות כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו (ועכשיו כיון שמגרשה אין חייב לזון גרושתו כ"פ) אבל אינו רשאי לומר תקבל את גיטה ותפדה את עצמה לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו ועד"ר :

(ד) או רפאי עצמך בכתובתיך אע"ג דאסור לדור עם אשתו בלא כתובה י"ל דרוצה להעמידה על כתובה דאורייתא וכמ"ש לעיל בסימן ס"ו ובמ"מ סימן תכ"ד ע"ש : (ה) ונותן כתובה והולך שומעין לו כך הוא הגירסא במיימוני בפי"ד מה"א :

סי' פ (א) ומה הן מעשה ידיה כו' בספר שבילי אמונה דורש על ז' מלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעל "שמחה לאיש במענה פיו ר"ת "שבעה "מלאכות "חייבת "האשה לאיש כשיוצא עליה וזהו במענה פיו · וגם ר"ת שלש מלאכות חייב האיש ר"ל לאשה שארה כסותה ועונתה : (ב) טוחנת פירוש כו' דמ"א לפרש כפשוטו שזהו טורח גדול שיהא היא חייבת לטחון ברחיים גדולים במקום בהמה ב"י : (ג) ומחמרת פירוש הסמור שמסבב את הרחיים מחמרת היא אותו ב"י : (ד) טוחנת בידה ע"כ שכל א' הוא דהיינו טוחן בריחיים ואם כן יש כאן ס' דברים ואחר כך כתב מצעת המטה ועושה בצמר שהן שבעה דברים שהאשה עושה לבעלה כדלקמן : (ס) ונ"ל דאפי' על בנה פירוש לאחר כ"ד חדש וק"ל מ"ו דאם לא כן קשה הא מניקת חבירו אסורה להנשא (גם מצינו למימר כשעבר וכנסה וברח שנתבאר לעיל בסי' י"ג דלא מפקינן מיניה כ"פ) ועיין בדרישה : (ו) בן חברתה ולא בנה אלמא שאפילו בנה אסורה להניק עם בן של אחר שמכרה לה · וה"ס נמי שעם בן בעלה נמי אסורה להניק בנה שהבעל שוכר אותה ג"כ במזונות ודברים אחרים שנותן לה שתניק את בנו : (ז) שהוא מזיק לפה גמרא מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים (ופירש רש"י פושטן כמין סרביט עד שנעשין גדולות על ידי שצריכה לשרות החוט תמיד ברוק כ"פ) : (ח) שהן עשר בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהו עשרים סלעים "בגליל כן צריך להיות וכן הוא בגמ' ופירש רש"י שהשתי היא קשה להטוותו כפליים כשל ערב (ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל כ"פ) וכן הגי' מ"ז :

דרישה

סי' פ [א] ונ"ר דאפילו על בנה שיש לה כו' כתב ב"י וז"ל ונראה שכתב רבינו כן וכו' ע' בב"י

וגם

בגליל (ט) וזה השיעור לא נתנו אלא במשרה אשתו על ידי שליש שאינה עמו בבית ואין עושה לו שום דבר אבל אם היא עמו בבית ועושה כל צרכי הבית אינה חייבת לעשות כ"כ אלא לפי המנהג שדרך נשים לעשות אם היא מניקה (י) [ב] פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה ונותנין לה דברים היפים לחלב כגון יין וכיוצא בו לא הוסיפו לה על מזונותיה (יא) צריכה לאכול משלה אם יש לה כתב הרמב"ם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר או מאכלות אחרות מפני חולי התאוה שיש בה הרי זו אוכלת משלה כל מה שתרצה ואין הבעל יכול לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני שצער גופה קודם [ג] ואינו נראה כן דתניא (יב) פסקה קימעא אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים לחלב ירושלמי שבעה גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנות דפשיטא שצריכה לעשות כל צרכי הבית ולעמוד לפני בעלה לשרתו אבל אינה צריכה לשרת (יג) לא לבנו ולא לאביו ואינה צריכה ליתן תבן לפני (יד) סוסיו וחמוריו אבל צריכה ליתן לפני בקר וצאן שלו לפרש"י ולדעת רב אלפס צריכה ליתן לפני בהמתו המיוחדת לו למרכבתו אבל לא לפני שאר בהמות ולא לבקר וצאן שלו הכניסה לו שפחה אחת או דמים שראוי לקנותה מהן (טו) או שמצאה לו שפחה או דמים לקנותה (טז) [ד] אינה טוחנת ואינה אופה ואינה מכבסת כתב הרמב"ם היא אומרת ראוי לו לקנות או לשכור שפחה והוא אומר אין ראוי עליה להביא ראיה (יז) ואין כאן מקום לשבועה הכניסה לו שתים או דמיהן או שמצאה לו

שתים

ואם היא מניקה וכו' משנה וגמרא ס"פ אע"פ ומ"ש לא הוסיפו לה על מזונותיה וכו' ברייתא לשם סוף (דף ס') פסקו קימעא אוכלת הרבה (מהיכא א"ר ששת משלה) לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב ופרש"י פסקו ליתן לה מזונות מועטין אוכלת הרבה משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו עכ"ל וכך הם דברי רבינו ומ"ה השיג על הרמב"ם שכתב שיכולה לאכול דברים הרעים ואין הבעל יכול לעכב והר"ן וגם ה"ה ג"כ תמהו עליו והב"י נדחק ביישוב דבריו ולפעד"נ ליישב בטוב טעם וה"א שאין צ"ל להרמב"ם לפרש פסקו קימעא שפסקו לה ליתן מזונות מועטים ממה שהיה ראוי לפסוק לה ולהוסיף על מזונותיה דהא פשיטא דצריכין להוסיף לה כל מה שהיא צריכה דברים היפים לולד ולחלב אלא ה"פ פסקו קימעא דאם לאחר שפסקו לה מזונות הראויין לה לולד ולחלב בעיניה נראה קימעא מפני חולי התאוה שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת הרבה משלה ואשמועינן דמשלה יכולה לאכול כל מה שתרצה ואפילו מאכלים רעים ואין הבעל יכול לעכב מפני שצער גופה קודם ואם הבעל חס הוא על בנו יתן לה כל מה שמתאוה לאכול מן המאכלים היפים והא דתנא בסיפא ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב היינו דכל שהיא אוכלת משל בעל אינה רשאי לאכול דברים הרעים אבל משלה רשאי אפילו מאכלים רעים והכי מוכח מלשון הרמב"ם כדפי' ע"ש : אבל אינה צריכה לשרת לא לבנו ולא לאביו וכו' ברייתא פרק אע"פ (דף סא) אינה כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לעמוד לפני בנו ולא ליתן לפני בהמתו וכו' ופרש"י לעמוד לשרתו עכ"ל נראה דדוקא לייחד שירותה לפני אביו ולפני בנו הוא דאינו כופה משום חשדא דזנות דומיא דלא ליתן לפני בהמתו משום רביעה והכי משמע מלשון הרמב"ם שכתב ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו אלמא דדוקא שירות מיוחד בפני אביו או בפני בנו דומיא דשירות מיוחד לפני בעלה הוא דאינו כופה משום חשדא אבל שירות שהאשה עושה לכל בני בית וטרחה לפני כולם בכלל אע"פ שיש ביניהם גם אביו ובנו וארחי ופרחי כופה אותה לטרוח וכמ"ש לשם קמי ארחי ופרחי מאן טרח דליכא הכא משום חשדא אבל הר"ן מחלק בין סמוכין על שולחנו לאין סמוכין ומשמע דבשהן סמוכין על שולחנו חייבת לעמוד לשרת לאביו ולבנו אפילו בשירות מיוחד ולפעד"נ דבשירות מיוחד אסור אפילו בסמוכין על שולחנו וה"מ מכל דברי הפוסקים שלא כתבו להקל בסמוכין בשירות מיוחד כמ"ש הר"ן ודלא כהג"ה ש"ע שהביא לפסק הלכה להך דהר"ן : ואינה צריכה ליתן תבן וכו' נראה דמ"ש רבינו לפירש"י היינו פי' ראשון דפירש מעצמו דדוקא סוס וחמור שהם מזויינים ולהלים לרביעה אבל בקר אפילו זכרים אינו להוט אחר רביעה ואין יצרו ניכר כ"כ לפיכך אין האשה נסתית לו ודלא כפי' השני של רש"י שמשמע דלא שרי ליתן אלא לפני נקבות אבל לפני זכרים אפילו בקרים נמי לא גם הרא"ש בפרק אע"פ לא הביא אלא פי' הראשון שפי' רש"י בעצמו וכ"כ רבינו בי"ד סוף סי' רל"ד ולכן כתב כאן בסתם לפי שנסמך על מ"ש בי"ד בביאור : הכניסה לו שפחה אחת כו' הרמב"ם הוסיף דגם אינה נותנת תבן לפני בהמתו בהכניסה לו שפחה א' וכ"כ בש"ע : ומ"ש ואין כאן מקום לשבועה פי' הרב המגיד לפי שהיא אינה תובעת ממנו שיתחייב לה עד שנאמר ישבע היסת ויפטר אלא שבאה ליפטר משעבודה ואינה נפטרת אלא בראיה עכ"ל ומביאו ב"י ואיני מבין כיון שהיא טוענת בברי שראויה לו לקנות שפחה ופטורה מטחינה ואפייה וכביסה אף ע"פ שאם לא תביא ראיה חייבת במלאכות אלו מכל מקום אם טוענת ישבע לי שאין ראוי לו לקנות חייב לישבע ולפע"ד שגם הרב בש"ע כך דעתו ולכן לא כתב הך מילתא דאין כאן מקום לשבועה ודו"ק :

וכן

ומ"ש וזה השיעור לא נתנו אלא במשרה אשתו ע"י שליש וכו' אבל אם היא עמו בבית ועושה כל צרכי הבית אינה חייבת לעשות כ"כ כן כתבו התוספות והרא"ש בפרק אע"פ (דף סג.) אהא דשקלינן וטרינן אי מורדת ממלאכה הוי מורדת או לא דהא דתנן אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה לאו דוקא נקט מניקה אלא ה"ה טוחנת ואופה וכל שאר מלאכות דפוחתין לה והאי דנקט מניקה משום דמיירי במשרה אשתו על ידי שליש דאינה לא טוחנת ולא אופה דכיון דאינה בבית היאך תעשה צרכי הבית אלא ודאי לא אמרו שהאשה עושה ה' סלעים אלא במשרה אשתו על ידי שליש שאינה עושה שום מלאכה · ומ"ש אם היא מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה משנה בפ' אע"פ (שם) ומ"ש ונותנין לה דברים היפים לחלב כגון יין וכיוצא בו שם (דף סה.) אריב"ל מוסיפין לה יין שהיין יפה לחלב ומשמע לרבינו דלדוגמא נקט יין ולפיכך כתב כגון יין וכיוצא בו וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"א · ומ"ש לא הוסיפו לה על מזונותיה צריכה לאכול משלה אם יש לה שם (ד' ס:) ת"ר הרי שנתנו לה בן להניק ה"ז לא תניק עמו לא בנה ולא בן חבירתה פסקה קימעא אוכלת הרבה מהיכא אמר רב ששת משלה ופירש רש"י פסקו ליתן לה מזונות מועטין אוכלת הרבה משלה כדי שיהיה לה חלב הרבה ולא תמיתנו ומשמע לרבינו דאע"ג דתחילת הברייתא נתנו לה בן להניק ה"ה באשה המניקה את בנה : כתב הרמב"ם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר או מאכלות אחרות וכו' בפכ"א ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דקתני פסקה קימעא אוכלת הרבה היינו לומר שאם פסקו לה מזונות הראויים לה והיא רוצה לאכול יותר אוכלת ואין אבי הבן יכול לעכב עליה ועל מ"ש שאם רצתה לאכול מאכלות אחרות וכו' אין הבעל יכול לעכב כתב רבינו שאינו נראה דהא תניא בהדיא לא תאכל עמו דברים הרעים לחלב והר"ן וה"ה גם הם תמהו על דברי הרמב"ם בזה ואיפשר לדחוק ולומר שטעמו שמאחר שהוא ז"ל מפרש דהאי אוכלת הרבה היינו לומר שאין הבעל יכול לעכב עליה אע"פ שהמאכל המרובה מזיק לולד וטעמו הוי ודאי משום דצערא דגופה עדיף א"כ סיפא דברייתא דקתני ולא תאכל עמו דברים הרעים לחלב א"א לומר דאינה רשאה לאכול דברים הרעים לחלב קאמר דהא קתני רישא דרשאה לאכול הרבה יותר מכדי צרכה ואין לך שום דבר שמזיק יותר מאכילה גסה הילכך ע"כ לומר דה"ק אוכלת הרבה אם תרצה ואינו יכול לעכב עליה וכן אינו יכול לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב ועי"ל דכיון דקתני רישא דאוכלת הרבה משום צערא דידה ואינה חוששת להיזק הולד ממילא משמע דה"ה למאכלים הרעים אם מתאוה להם שאוכלתן משום צערא דידה והא דקתני סיפא לא תאכל עמו דברים הרעים בשאינה מתאוה להם היא: ירושלמי ז' גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנותן בפרק אע"פ וכתבו הר"ן ופירוש כלומר דיש מלאכות אחרות קטנות שהיא חייבת בהן כגון מוזגת לו את הכוס ונותנת תבן לפני בהמתו וכיוצא בהן וכדאיתא בגמרא עכ"ל : ומ"ש ולעמוד לפני בעלה לשרתו כלמד מדתניא (דף סא.) שאינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו משמע הא לפניו כופה לעמוד וכן כתב הרמב"ם בפכ"א משמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או תטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו וכתב ה"ה בירושלמי מפורש שאפילו הכניסה לו עבדים חייבת לו בדברים אלו : ומ"ש אבל אינה צריכה לשרת לא לבנו ולא לאביו ברייתא בפרק אף ע"פ שם · אינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו וכתב הר"ן בשאין סמוכין על שלחנו מיירי דאלו בסמוכין חייבת מדאמרינן לעיל בגמרא קמי ארחי ופרחי מאן טרח דמשמע שהיא חייבת לטרוח לפני כל בני הבית הסמוכים עליו : ומ"ש ואינה צריכה ליתן תבן לפני סוסיו וחמוריו וכו' שם ברייתא אינו כופה לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו ופרש"י בהמתו · סוס וחמור שהם מזויינים להלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעה ואין יצרו ניכר כ"כ לפיכך אין אשה נסתית לו ואני שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים והרי"ף גורס בהפך ולא ליתן תבן לפני בקרו אבל כופה ליתן לפני בהמתו וכתב עליו הרא"ש לפני בהמתו שהוא רוכב עליה : וכתב הר"ן ואיכא למידק מדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר ואי משעבדת ליה ליתן לפני בהמתו או לפני בקרו אמאי אינו יכול להפר אדרבה לא היה צריך להפר דכיון דמשעבדא ליה לא חייל נדרה וי"ל דהכא בשלא הכניסה לו שפחות והתם כשהכניסה לו שפחות וכך נראה מדברי הרמב"ם שמנה נותנת תבן לפני בהמתו בעניות בפרק כ"ב מהלכות אישות ע"כ: הכניסה לו שפחה או דמים שראוי לקנותה בהם או שמצאה לו שפחה וכו' הכניסה לו ב' או דמיהן ג' אינה מצעת לו את המטה שם במשנה (דף נט:) הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת ב' אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה ג' אינה מצעת לו את המטה ואינה עושה בלמר · ד' יושבת בקתדרא ר"א אומר אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בלמר שהבטלה מביאה לידי זימה · ובגמרא (דף סא.) לא הכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניס אע"פ שלא הכניסה ופרש"י שראויה להכניס · שהכניסה נדוניא רבה ויש כדאי למביאה נדוניא זו לקנות ממקצת שפחות להכניס ולשמשה וכתב הר"ן ואחרים פירשו ראויה להכניס שדרך בנות משפחתה בכך או שדרך משפחתו בכך והכי מוכח בירושלמי (ג) וגרסינן תו בגמרא שם תאנא אחד שהכניסה ואחד שמצאה לו משלו כך היא גירסת הרי"ף והרא"ש ופירש הרא"ש שמצאה משלו שפחות או ממון הראויה לקנות שפחות וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"א : ומ"ש בשם הרמב"ם היא אומרת ראויה לקנות או לשכור שפחה וכו' בפכ"א וכתב ה"ה דפשוט היא זה שעליה להביא ראיה שהרי מן הסתם היא משועבדת לו ואין כאן מקום לשבועה לפי שהיא אינה תובעת ממנו שחייב לה שנאמר ישבע היסת ויפטר אלא שבאה ליפטר משעבודה ואינה נפטרת אלא בראיה :

ומ"ש

דרכי משה

מילתא דלא שכיחא הוא : (ג) וז"ל הר"ן פרק אע"פ דף תצ"ה ע"א דאם הוא עשיר ויכול להשכיר שפחה חייב להשכיר דעולה עמו ואינה יורדת עמו :

וכתב

דרישה

בב"י : [ב] פוחתין לה ממעשה ידיה פירוש הקצובין לעיל שהן משקל ה' סלעים שתי ביהודה כו' וכתבו התוס' והרא"ש דל"ד מניקה ה"ה אם טוחנת או אופה וכו' עד בעודה בבית השליש עכ"ל וב"י הביאו ע"ש ורבינו כתב גם כן זה במ"ש אבל אם היא עמו בבית כו' אלא שבשאר מלאכות פוחתין ממעשה ידיה ואין מוסיפין על מזונותיה פירוש הקצובין לה שם פרק אע"פ גבי המשרה אשתו ע"י שליש (וכמו שכתב רבינו לעיל בסימן ע' כ"פ) : [ג] ואינו נראה כן דתניא פסקה קימעא כו' [illegible]

פרישה

(ט) וזה השיעור לא נתנו כו' פירוש השיעור של חמשה או עשרה סלעים בערב או בשתי : (אלא במשרה פירוש במפרנס ע"ל סימן ע' כ"פ) : (י) פוחתין ממעשה ידיה פירוש הקצובין לעיל שהן משקל חמשה סלעים שתי ביהודה כו' ועיין בדרישה : (יא) צריכה לאכול משלה אם יש לה כדי שלא ימות התינוק מחמת שלא יהיה חלב בריוח רש"י : (יב) פסקה קמעא אוכלת הרבה כו' פרש"י פסקו לה מזונות מועטין מ"מ אוכלת הרבה משלה. וטעם פלוגתת [illegible]

שתים או דמיהן אינה מבשלת ולא מניקה את בנו שלשה אינה מצעת לו את המטה לטרוח ולהביא את המצעות ולהפך בהם אבל פורסת את הסדין ומסדרת לו את המטה שהוא דרך חיבה (יח) וראוי לכל אשה לעשות דבר זה לבעלה אפי' יש לה כמה שפחות וכן למזוג לו הכוס ולרחוץ פניו ידיו ורגליו וכן צריכה לעשות בצמר אפי' יש לה כמה שפחות (יט) [ס] שהבטלה מביאה לידי (ד) זימה (כ) וכ"כ הרמב"ם אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום אלא לפי רוב הממון ממעטת המלאכה ומה עושה לו הכל כמנהג המדינה במקום שדרכה לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות פשתן או צמר טווה ואם לא היה דרך אנשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה לעשות אלא בצמר בלבד (כא) שהפשתן מזיק הפה והשפתים והטווי היא מלאכה המיוחדת לנשים שנאמר וכל אשה חכמת לב בידיה טוו וה' מלאכות הן (כב) שכל אשה עושה לבעלה טווה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו הכוס ומצעת לו המטה ועומדת לשמש לפניו (כג) ושש מלאכות שמקצתן עושות ומקצתן אינן עושות כגון טוחנת ואופה ומבשלת ומכבסת ומניקה (כד) ונותנת תבן לפני בהמתו ע"כ דחקה ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת פסק רב האי שהוא לבעל אפי' ביתרון (כה) שבא ע"י הדחק ודוקא שדוחקת להרבות במלאכה כגון שעושה בלילה בשעה שבני אדם ישנים אבל אם עושה (כו) ב' וג' מלאכות ביחד (כז) המותר לעצמה ור"ח פסק דלא הוי המותר לבעל אלא במותר שלא ע"י הדחק אבל בכל שדחקה בין שעושה בלילה או שעשתה ב' וג' מלאכות ביחד הכל

ומ"ש ג' אינה מצעת את המטה לטרוח ולהביא מצעות ולהפך בהם אבל פורסת את הסדין וכו' וראוי לכל אשה לעשות דבר זה לבעלה אפילו יש לה כמה שפחות וכן למזוג לו את הכוס ולרחוץ פניו ידיו ורגליו שם אמאי דתנן ד' יושבת בקתדרא א"ר יצחק בר חנינא א"ר הונא אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו ופרש"י אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו מטה· לפרוס סדין לבדין דבר שאינו של טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח ובכפיה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל: **כתב** הר"ן אבל אחרים פירשו דמתני' להציע המטות כולן אבל הכא להציע מטתו בלבד ובמתני' לא גרסינן ומצעת לו אלא ומצעת את המטה והכא גרסינן ומצעת לו בלבד ותמהני על הרמב"ם שלא חילק בפכ"א מה"א בהצעת המטה בין עניים לעשירים וכתב בכולן בשוה ומצעת לו את המטה והוה ליה להרבות בעניים עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפרק כ"א כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ועומדת משמש בפני בעלה כגון שתתן לפניו מים או כלי או תטול לפניו וכיוצא בדברים אלו ומלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפי' יש לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו ויש מלאכות אחרות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהן עניים אלו הם אופה הפת בתנור ומבשלת את התבשילין ומכבסת הבגדים ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו ומטחנת בד"א בעניים אבל אם הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהם שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו הכניסה לו ב' שפחות וכו' אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה אלא נותנת אותו לשפחה להניק כמנהגו כל המלאכות שכל אשה עושה אותם לבעלה חמש מלאכות טווה ורוחצת פניו ידיו ורגליו ומוזגת את הכוס ומצעת את המטה ועומדת ומשמשת בפניו והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות ו' מלאכות מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו עכ"ל: **וכתב** ה"ה כל אשה רוחצת לבעלה וכו' בגמרא אמר רב הונא אע"פ שאמרו הכניסה לו ד' שפחות יושבת בקתדרא אבל מוזגת לו את הכוס וכו' והוא מפרש כך אף ע"פ שמן הדין היה ראוי שתשב בקתדרא כמו ששנינו במתניתין אבל מוזגת לו וכו' וכתב עוד יש מלאכות אחרות וכו' דין המלאכות מפורש במשנה ולא הזכיר רבינו בכאן הצעת המטה לפי שכבר הזכיר למעלה שכל אשה חייבת בה ולא חילק בהצעת המטה בין עניים לעשירים אבל י"א שבזמן שהם עניים מצעת כל מטות בני הבית וכשהם עשירים אינה מצעת אלא מטתו בלבד וגורסין במשנה ומצעת את המטה ובגמרא בההיא דרב הונא שהזכרתי למעלה גורסין ומצעת לו עכ"ל ויש לתמוה למה השמיט דין הכניסה לו ג' שפחות ונראה שהוא ז"ל סובר דכיון דאיפסיקא הלכתא בגמרא כר"א דאמר אפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר אזדא ליה הא דתנן בהכניסה לו ג' שפחות אינה עושה בצמר וכן אזדא ליה הא דקתני בה אינה מצעת את המטה מהא דאמר רב הונא אף ע"פ שאמרו יושבת בקתדרא וכו' ומצעת לו את המטה ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הצעת המטה דרב הונא להצעת המטה דמתני': **ומ"ש** רבינו וכן צריכה לעשות בצמר אפילו יש לה כמה שפחות וכו' כבר נתבאר דאיפסיקא בגמרא הלכתא כר"א דאמר הכי: ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום וכו' נ"ל שטעות סופר יש כאן וצריך למחוק תיבת וכן אלא תחלת ענין הוא כ' הרמב"ם אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום וכו' דברי הרמב"ם אלו הם בפכ"א וכ' ה"ה ואם לא היה דרך וכו' בתוס' מקום שנהגו שלא לעשות אחת מכל אלו אינו יכול לכופה ומפרש רבינו אינו כופה אלא לעשות בצמר אבל בצמר כופה אותה שהרי אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר ולא ביאר רבינו כמה הוא שיעור מה שהיא טווה בכל שבוע ובמשנה כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ביהודה שהן עשרה בגליל וכו' ואולי שרבינו סובר שאין קצבה זו בכל המקומות אלא הכל לפי המנהג עכ"ל: **דחקה** ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת וכו' בר"פ מציאת האשה (דף סו') מייתי הא דתנן בפרק בתרא דנדרים קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו א"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הוו כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק ת"ק סבר לבעלה ר"ע סבר לעצמה וכתב הרא"ש שעל ידי הדחק כגון עשתה מלאכה בלילות בשעה שבני אדם ישנים והלכה כת"ק והכי פסק רב האי גאון ואמרינן תו בגמרא שם בעי רב פפא עשתה שתים בבת אחת מהו בעי רבינא ג' וד' מהו תיקו· וכתב הרא"ש פירש רבינו האי דלרבנן קא מיבעיא ליה דדלמא אע"ג דבהעדפה שע"י הדחק אמרו רבנן דלבעלה שתים בבת אחת איפשר דלא מחייבת לה אלא ממלאכה אחת אבל לא שתים בבת אחת ואת"ל ב' מלאכות שכיח דעבדה והוי דבעל בעי רבינא ג' וד' מהו וכיון דסלקא בתיקו הוי לעצמה ור"ח פירש דהכי בעיות אליבא דר"ע דאמר העדפה שע"י הדחק לעצמה ה"ה נמי כשעשתה ב' מלאכות או דלמא כיון שלא על ידי הדחק הוי לבעלה דלא אמר ר"ע לעצמה אלא כשעושה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים אבל לרבנן דאמרי דהעדפה שע"י הדחק לבעלה כ"ש עשתה שתים שלא ע"י הדחק מתוך זה נראה דהלכה כר"ע עכ"ל והרי"ף כתב בפ' אע"פ איכא מאן דאמר הלכה כר"ע ואיכא מ"ד הלכה כרבנן והרא"ש כתב שם על זה ואנן ס"ל כרבנן דר"י בן נורי סבר כרבנן דהעדפה דבעלה הוי עכ"ל· והר"ן כתב שם הא דבעי רבינא ג' וד' מהו כגון שומרת קשואים וטוה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה מי הוי כעל ידי הדחק או לא כך פרש"י ור"ח ולפ"ז אליבא דר"ע קא בעי דאילו לרבנן מאי נ"מ דהא אפי' העדפה שע"י הדחק דבעל הוי וכיון דאליביה בעי משמע דהלכתא כוותיה אבל הרי"ף פסק כרבנן וכן פי' רבינו האי ואמר דבעיא דרב פפא ורבינא אליבא דרבנן שייכי וכן הרמב"ם בפכ"א מהלכות אישות פסק כרבנן אבל תמהני עליהם למה לא הביאו בעיי דרב פפא ורבינא שכיון שהם פוסקים כרבנן משמע דס"ל דהני בעיי לרבנן נינהו וה"ל ז"ל להביאם עכ"ל וה"ה כתב

וכן צריכה לעשות בצמר אפילו יש לה כמה שפחות שהבטלה מביאה לידי זימה שם איפסקא הלכה כר"א דאפילו הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה ולקמן בסי' פ"א הביא ג"כ דעת רב אלפס דפסק כר"א דהבטלה מביאה לידי זימה והביא ג"כ דעת הרא"ש דפסק כרשב"ג דהבטלה מביאה לידי שעמום וכי"ד סוף סימן רל"ה כתב בסתם כדעת הרא"ש דפסק כרשב"ג ולסם באחרונו ע"ס ועיין עוד במ"ש בסי' פ"א בס"ד: **דחקה** ועשתה מלאכה וכו' בפ' אף ע"פ (דף כ"ט) ובריש פרק מציאת האשה מייתי הא דתנן בפ' בתרא דנדרים קונם שאיני עושה לפיך א"צ להפר ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר"י בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור פי' ריב"כ כת"ק ס"ל דהעדפה לבעל ולא היה צריך להפר אלא דחיישינן שמא יגרשנה ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי כי אתא רבין א"ר יוחנן בהעדפה שלא ע"י הדחק כ"ע לא פליגי דבעל הויא כי פליגי בהעדפה שע"י הדחק ת"ק סבר לבעלה ור"ע סבר לעצמה והאלפסי בפרק אע"פ וריש מציאת האשה כתב איכא מ"ד הלכה כר"ע ואיכא מ"ד הלכה כרבנן ואנן ס"ל הלכה כרבנן והכין פסק רבינו האי גאון והביא הרא"ש לשון הרי"ף בפרק אע"פ וכתב ואנן סבירא לן כרבנן דריב"נ סבר כרבנן דהעדפה דבעל הוי עכ"ל נראה דכך היתה נוסחתו באלפסי אבל בפרק מציאת האשה הביא הרא"ש בתחלה לשון הרי"ף בסתם ואח"כ הביא הא דבעי רב פפא עשתה שתים בבת א' מהו בעי רבינא ג' וד' מהו תיקו פירש רב האי דלרבנן קמיבעיא להו וכו' וכיון דסלקא בתיקו הוי לעצמה ור"ח פירש דהכי בעיות אליבא דר"ע וכו' מתוך זה הפסק נראה דהלכה כר"ע ונתבארו דברי רבינו שמה שכתב דחקה ועשתה מלאכה יותר ממה שאשה חייבת הכי איתא פרק אף ע"פ ריש (דף נט) מעשה ידיה כמה הוי דלידע מותר דידיה כמה משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשרה בגליל ומ"ש פסק רב האי שהוא לבעל אפילו ביתרון שבא ע"י הדחק כ"כ הרי"ף בשמו והסכים עמו דהלכה כרבנן ומה שלא כתב רבינו שכך פסק הרי"ף הוא לפי שנמשך אחר דברי הרא"ש דכשכתב מחלוקת זו דרב האי ור"ח לא הזכיר דעת הרי"ף שהסכים עם רב האי וטעמו של הרא"ש היה שאם היה כותב דהרי"ף ג"כ הסכים עם רב האי היה מובן דפוסק כך הלכה כיון שהם רבים ור"ח הוא יחיד כנגדם על כן לא הזכיר במחלוקת זו כי אם רב האי עם ר"ח דשקולין הן ואיכא ספיקא דדינא והמע"ה והוי לעצמה ולכן כתב רבינו וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם ולא פסק כמי דשקולין הן ולפעד"נ דהכי נקטינן שלא להוציא שום העדפה שע"י הדחק מיד האשה וכן נוהגין במדינות אלו ויש לו יסוד על פי דעת ר"ח והרא"ש ודלא כמ"ש בש"ע בסתם כדברי הרמב"ם: כל

דרכי משה

(ד) וכתב הר"ן פ' אע"פ דף תצ"ה ע"ב י"א הואיל ואינה חייבת אלא שלא תשב בטל **מעשה ידיה שלה והרשב"א חולק** וכ"נ כו'· וכתב עוד דאינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים אלא מעט ע"י שלא תשב בטל כו' וזה פשוט:

פרישה

(יח) **וראוי** לכל אשה לעשות דבר זה לבעל כו' אבל אין כופין אותה לעשות הואיל שכל אלו אינה אלא משום חיבה שתתחבב על בעלה: (וכן צריכה לעשות בצמר פירוש מטעם שלא תשב בטל אבל אינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים כ"פ): (יט) **שהבטלה** מביאה לידי זימה עיין בדרישה: (כ) **וכ'** הרמב"ם אבל אין כו' (ס"ג וצריך למחוק תיבת וכן כי תחילת ענין הוא כ"פ) וז"ל הרמב"ם בפכ"א דאם היו לו ולה ממון הרבה אפי' היו לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה אבל אין כופין אותה לעשות כו': (כא) **שהפשתן** מזיק הפה והשפתיים וכתב ב"י ויש לתמוה עליו למה לא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא כמו שמחלק בגמ' ואפשר שטעמו דכיון שאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא והוי קולא לאשה שלא לחייבה בשום כיתנא: (כב) **שכ',** אשה עושה ר"ל אפילו הכניסה לו כמה שפחות: (כג) **ושש** מלאכות שמקצתן עושות כו' ר"ל לפי רבוי ומיעוט שפחות: (כד) **ונותנת** תבן לפני בהמתו לשיטת הרי"ף רבו אזיל שגרם בהמתו כדכתיבנא לעיל: (כה) **שבא** ע"י הדחק והוא אינו נותן לה אלא מעה כסף כדאיתא בגמרא ובס"ם זס: (כו) **שתים** וג' מלאכות פרש"י כגון שהיא שומרת קישואין וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה או ביצי תולעים שעושין משי והנשים מחממות אותן בחיקם והם נולדים: (כז) **המותר** לעצמה דאע"ג דהעדפה שע"י הדחק אמרו דלבעלה אבל ב' וג' בבת אחת דלא שכיח כולי האי (לא תקנו רבנן לסיות

דרישה

דף ס"א ע"א הא מלאכית אחרות עבדה ותימא ליה הרי הכנסתי אחת במקומי ומשני האי טרחה לדידי ולדידה. קמי דידך מאן טרח. ואפי' הכניסה ב' אומר עדיין צריכה לסייעה משום דכיון דאיכא בני בית מרובין רגילין להתארח שם ארמי ופרמי (ארמי אורחים המשתהים שבת או חדש ופרמי עוברים לדרכם רש"י) וצריכה היא לסייעה (ור"ל דאין השני שפחות כ"א א' לטרוח להבעל ולעצמה והב' לאשתו ולעצמה ושוב אין מי לטרוח בשביל האורחים ע"כ צריכה היא לסייעה כ"פ):

[ס] **שהבטלה** מביאה לידי זימה והא דכתב בס"ס פ"א גבי המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה שאם יש לה מלאכה כל שהו כגון לשחק בכלבים סגי משום שטעם הוא שהבטלה מביא לידי שיעמום לכאורה נראה שלק"מ שכך איתא בגמ' במתני' רבי אליעזר אומר אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביא לידי זמה רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביא לידי שיעמום. ובגמרא מאי בינייהו איכא בינייהו דמטללא בגורייתא ופרש"י משחקת בכלבים דקים· לידי זמה איכא לידי שיעמום ליכא דאין שיעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי והנה רבינו גבי מלאכה כתב כרבי אליעזר שהבעל יכול לכופה לעשות בצמר כדי שלא תבא לידי זמה אבל לקמן שהבעל הדירה ממלאכה וא"כ אינו חושש שתבא לידי זמה וכופין אותו להוציא משום דא"א לה להיות בטל מכל מלאכות

כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה כדה עושה לבעלה וכו' בפרק אע"פ (דף סא) וככר נתבאר בס"ד בי"ד סוף סימן קנ"ה : **יראה** שפוסק דמורדת ממלאכה הויא מורדת וא"כ ק' וכו' כלומר מה כפסק ק' אם היא מורדת ממלאכה למה לא יפחתו לה מכתובתה אלא בע"כ אינה נקראת מורדת דיכולה לומר איני עושה א"כ קשה למה כופין אותה בשוטים אלא לא יתן לה מזונותיה וצרכיה עד שתכנע כמ"ש הראב"ד וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין כופין אותה כלל דאפילו כמ"ש הראב"ד למעט צרכיה עד שתכנע כמי אין כופין דיכולה לומר לבעל איני ניזונית ואיני עושה וכיון דמונעה מלעשות מלאכה שהיא חייבת בה ה"ל כאילו אמרה איני ניזונית ואיני עושה והב"י פי' דהרמב"ם מחלק בין אמרה בפירוש איני ניזונית ואיני עושה דאין כופין אותה כלל ובין אמרה איני עושה בלבד והביא דברי הר"ן שכתב כן ראיה מדתנן קונם שאיני עושה לפיך דהא קאמרה איני עושה ואפ"ה א"צ להפר אלמא לא מבטלה תקנה לעולם עד דאמרה בהדיא איני ניזונית עכ"ל ולפעד"נ דאין משם ראיה כלל דודאי מסתברא כשאמרה איני עושה ה"ל כאילו אמרה בפירוש איני ניזונית ואיני עושה והך דקונם שאיני עושה לפיך אינו באמרה איני עושה אלא אדרבה איפכא משמע שהיא חפצה לעשות מלאכה שהיא חייבת בה לבעלה אלא שאוסרה עליו בקונם וקאמר דכיון שמשועבדת לו לעשות מלאכתו א"צ להפר דאינה יכול לאוסרה עליו בקונם אבל מ"ש ב"י עוד דלא אמר הרמב"ם דכופין אלא בשאר מלאכות שהאשה מחוייבת לבעלה דאפילו באמרה איני ניזונית ואיני עושה אינה פטורה אלא מלעשות בצמר אבל בשאר חייבת היא ועליהן אמר הרמב"ם דכופין הוא ייסוד נכון :

המקדש

הכל (ה) לעצמה (כח) וא"א ז"ל הביא דברי שניהם [ו] ולא פסק כמי (כט) והרמב"ם כתב בסתם דחקה ועשתה יותר מהראוי לה המותר לבעלה וכל אלו המלאכות אין מחייבין אותה לא מכולן ולא במקצתן אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן (ל) אבל אם אין דרכן לעשותן אינה חייבת בהן כתב הרמב"ם אשה ששברה כלי בבית בעת מלאכתה פטורה ולא מן הדין אלא תקנה שאם אי אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם שהיא נזהרת ונמנעת מרוב המלאכות ונמצאת קטטה בבית לעולם (לא) כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מהצעת המטה בפניו אבל שלא בפניו מותר ולא תמזוג לו כוס אפי' (לב) להניחו בפניו על השלחן אם לא שינתה כגון ביד שמאל או תניחנו על הארץ או על ד"א ולא תצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואסור ליקח שום דבר מידו לידה או ליתנו לידה כתב הרמב"ם (לג) [ז] כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשותה כופין אותה ועושה אפילו בשוטים והראב"ד השיג עליו ואומר מעולם לא שמעתי יסור שוטים לנשים אלא ממעט לה מזונותיה וצרכיה עד שתכנע (לד) טען הוא שאינה עושה וטענה היא שעושה מושיבים אשה או שכנים ביניהם ודבר זה כפי מה שיראה הדיין שאפשר הדבר ע"כ (לה) יראה שפוסק דמורדת ממלאכה הויא מורדת וא"כ קשה לדבריו למה לא יפחתו מכתובתה כדין מורדת מתשמיש (ו) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין כופין אותה דקי"ל כרב הונא דאמר אשה יכולה לומר לבעל איני ניזונית ואיני עושה לפיכך אם תרצה לא תעשה ולא תזון כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה אבל המותר על ה' סלעים שהוא שלו ותקנו לה כנגדו מעה כסף אינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר לפי שתקנו לו מותר (לו) משום חינא ובתר הכי

תקנו

כתב שאפשר שהטעם שלא כתבוה הוא מפני שהן סוברים דאתיין אליבא דר"ע ואין הלכה כמותו עכ"ל כלומר דאע"ג שהם פוסקים כרב האי מ"מ לא מטעמיה דאיהו פסק כן משום דמשמע ליה דהני בעיי אליבא דרבנן שייכי ואינהו ז"ל אע"ג דמשמע להו דהני בעיי אליבא דר"ע שייכי פסקו כרבנן משום דבכל דוכתא קי"ל הלכתא כרבנן והא דבעו אמוראי הני בעיי אליבא דר"ע לפרושי טעמיה אתו אע"ג דלית הלכתא כותיה ויש לתמוה על הר"ן וה"ה שכתבו שהרי"ף פסק כת"ק דבנוסחי דהרי"ף דידן כתב ב' סברות ולא הכריע לפיכך נ"ל שמ"ש הרא"ש בפרק אף ע"פ ואנן ס"ל כרבנן מדברי הרי"ף היא וכך היתה נוסחת הר"ן וה"ה בהרי"ף : וכל אלו המלאכות אין מחייבין אותה וכו' אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן וכו' כן משמע מדאמרינן בפרק אע"פ גבי הוא אמר להניק והיא אומרת שלא להניק דכל היכא דלאו אורחה שומעין לה וכן היכא דאיהי אורחה והוא לאו אורחיה אזלינן בתר דידה ואין מחייבין אותה משום דעולה עמו ואינה יורדת : כתב הרמב"ם אשה ששברה כלים בבית בעת מלאכתה פטורה וכו' בפכ"א והראב"ד כתב לא מן הדין הוא זה אלא מפני שהוא פשיעה בבעלים שהוא שכור לה בכל שעה והרב המגיד דחה טעמא של הראב"ד לפי שהאיש אינו שכור עם האשה אלא בשעה שמתעסק בצרכה וכתב שהרשב"א הסכים לדברי הרמב"ם ושכן מבואר בירושלמי פרק הכותב : כל המלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מהצעת המטה וכו' ולא תמזוג לו כוס וכו' ולא תצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו מימרא בפרק אע"פ (סא.) : **ומ"ש** ואסור ליקח שום דבר מידו לידה כו' כ"כ התוספות והרא"ש בפ' אע"פ בשם רש"י וכבר נתבאר כל זה בטור י"ד סימן קצ"ה : **כתב** הרמב"ם כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה שהיא חייבת לעשות כופין אותה ועושה אפי' בשוטים בפכ"א וכתב ה"ה בפרק אע"פ העלו בהלכות שאין דין מורדת ממלאכה וכתב הרשב"א אלא כופין בשוטים או שאינה זנה או ב"ד מוכרין מכתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו ע"כ והרמב"ן כתב שכופין אותה בשוטים וכן דעת רבינו ועיקר ומקצת הראשונים כתבו שמשמתין אותה עכ"ל (וכ"כ הר"ן ע"ב דף תל"ה) ומ"ש רבינו טען הוא שאינה עושה מושיבין אשה או שכנים ביניהם וכו' כ"ז מדברי הרמב"ם בפכ"א : **ומ"ש** יראה שפוסק דמורדת ממלאכה הויא מורדת למד כן ממ"ש כופין אותה ועושה אפילו בשוטים ומשמע לרבינו שטעמו של הרמב"ם משום דס"ל דמורדת ממלאכה הויא מורדת ומש"ה קאמר שכופין אותה דאינה יכולה לומר איני נזונת ואיני עושה דאם איתא שהיה סובר שהיא יכולה לומר כן לא היה כותב שכופין אותה לעשות והקשה על זה כיון דס"ל דהויא מורדת למה לא כתב דפוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת דהא מאן דס"ל דמורדת ממלאכה הויא מורדת פוחתין לה מכתובתה ז' דינרים בשבת כשם שפוחתין למורדת מתשמיש ואני אומר דהא ודאי פשיטא דלא ס"ל להרמב"ם דמורדת ממלאכה הויא מורדת שהרי פסק בפרק י"ב שאם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה וא"כ מ"ש בפרק כ"א שכופין אותה ועושה כשאינה אומרת איני נזונת אלא היא רוצה לזון ולא לעשות וכ"כ הר"ן בפרק אע"פ וז"ל דוקא בדאמרה איני ניזונת ואיני עושה הא אמרה איני עושה בלבד לא אמרינן דמהני ולא יהא בעל חייב לזונה דהא כי אמרה קונם שאני עושה לפיך הא קאמרה איני עושה ואפ"ה תנן בסמוך שאין צריך להפר אלמא לא מבטלה תקנה לעולם עד דאמרה בהדיא איני נזונית עכ"ל ואחר כך אהא דאמרינן מורדת מתשמיש אבל ממלאכה לא כתב אבל ממלאכה לא אלא באמרה איני עושה כופה אותה בשוטים אז או אינו זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה וכו' וכך אמרו הגאונים עכ"ל ועי"ל אפילו באומרת איני נזונת ואיני עושה איירי דע"כ לא אמרינן דיכולה אשה שתאמר איני נזונת ואיני עושה אלא לפטור עצמה מטווי צמר בלבד אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני נזונת וכמו שכתב ה"ה בפרק י"ב בשם המפרשים ובשם הרשב"א וגם הר"ן כתב כן בפרק אף ע"פ ואף ע"פ שהתוספות והרא"ש שם דחו סברא זו י"ל דהרמב"ם סובר כדברי שאר מפרשים והכי דייק לישניה שכתב כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת ומדנקט לישנא דכל איכא למימר דאתא נמי שכל הנשים חייבות לעשות מלאכה לבעליהן דאפילו האומרת איני נזונת ואיני עושה אינה נפטרת אלא מטווית צמר אבל בשאר חייבת היא : **וכתב** הר"ן בשם הרא"ה דכל שאמרה איני נזונת ואיני עושה כבר נתבטלה תקנתא ושוב אינה יכולה לומר נזונת אני ועושה שאינו בדין שיהא הרשות בידה לשנות הדבר כל פעם כמו שתרצה שא"כ כשלא תמצא מלאכה תרצה להיות נזונת וכשתמצא תאמר איני נזונת ולקתה מדת הדין אלא ודאי מיד שאמרה אי אפשי בתקנת חכמים הפסידה ושוב אין לה מזונות והה"נ דאין לה כסות דכסות בכלל מזונות הוא עכ"ל : ורבינו ירוחם כתב במישרים נכ"ג ח"ה בשם המפרשים שיכולה לחזור בה כל זמן שתרצה (ו) כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה אבל

המותר

דרכי משה

(ה) כתב המרדכי ריש מציאת אשה אף למ"ד המותר שלה מ"מ אינו אלא נ"מ והבעל אוכל פירות : (ו) ע"ל סימן ס"ט אם הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך כשמספיק לה

מעשה

דרישה

מלאכות שבעולם מפני שהבטלה מביאה לידי שיעמום שהוא רעה לה ואם כן אם לא התיר אלא מלאכת כל שהוא שלא תבא לידי שיעמום סגי שהרי אפשר לה להיות בלא שאר כל מלאכות כיון שאינו חושש על הוימה והיא גם כן אינה חוששת על הוימה ולכן פסק התם כרשב"ג . אבל ז"א דא"כ מנא ליה לרבינו הא דכתב בס"ם פ"א דלדעת הרי"ף לא סגי בשמיקת כלבים משום דפסק כר"א דילמא במדיר לאשתו כ"ע מודו ול"פ רשב"ג ור"א כ"א באינו מדיר ומטעמא דכתיבנא ולכאורה היה נראה לתרץ דודאי רבינו כהרא"ש אביו ס"ל דבשמיקת כלבים סגי וכמ"ש בס"ם כ"א וכאן כתב זה בכלל מ"ש לפני זה דכל אשה ראויה לעשות דבר אפילו יש לה כמה שפחות והיינו אינו מיוב אלא עלה טובה ה"כ מ"ש שצריכה לעשות בצמר לעלה טובה נקט ואע"ג דכתב לשון שצריכה י"ל דלשון דר"א נקט ול"ד . א"כ ה"ק כל אשה וצריכה ויטול הדבר על נפשה כאילו הוא מיוב וצריך . ועי"ל הואיל שהרי"ף פסק דוקא כר"א ולא סגי בשמיקת כלבים כמ"ש רבינו בס"ם ע"א נקט הכא זה הטעם שהוא אליבא דכ"ע אפילו לדעת הרי"ף וגם אמר הכי מפני שכך הוא שנוי במשנה והשתא הוא עוסק בדיני המשנה מהאי דצריכה לעשות לבעלה ולא איירי בדין המדיר לאשתו : [ו] **ולא** פסק כמי ואע"ג דכתב הרא"ש וב"י הביאו בדף ק"ג ע"א וז"ל העדפה שע"י הדחק כגון שעשתה מלאכה בלילות בשעה שבני אדם ישנים והלכה כת"ק (פירוש דרבי עקיבא ות"ק פליגי ת"ק סבר דהעדפה שע"י הדחק לבעלה ור"ע סבר לעצמו) והכי פסק רב האי גאון ואמרינן תו בגמרא בעי רב פפא עשתה שתים בבת אחת מהו בעי רבינא ג' וד' מהו תיקו עכ"ל ומדלא איפשטו הבעיות של ב' וג' וד' בבת אחת הוי לעצמה דהמע"ה ומיהא מ"מ כתב הרא"ש דהלכתא כת"ק דאמר דהעדפה שעל ידי הדחק לבעלה ואם כן איך כתב רבינו שהרא"ש הביא דברי שניהם ולא פסק כמי וי"ל שהרא"ש לא כתב שהלכה כת"ק אלא אליבא דרב האי גאון דפירש דהני אבעיות אליבא דת"ק מיבעיא ליה וכ"כ הרא"ש בהדיא והלכה כת"ק והכי פסק רב האי גאון אבל אחר כך הביא הרא"ש דברי ר"ח שמפרש שהאבעיות הללו אליבא דר"ע קא מיבעיא להו ולפירושו הוי הלכה כר"ע וכ"כ הרא"ש בהדיא דלפי פירוש ר"ת הוי הלכה כר' עקיבא ואם כן מאחר שהרא"ש הביא דברי שניהם ולא הכריע ביניהם שפיר כתב רבינו ולא פסק כדברי מי. שוב מצאתי שכתב ב"י והכסף משנה ריש פכ"א דאישות דמ"ש הרא"ש והלכה כת"ק מלשון הרי"ף הוא שכן היה בנוסחאות הרא"ש בספרי הרי"ף ושכן הביא הר"ן והמ"מ לשון הרי"ף ע"ש ולק"מ : [ז] **כל** אשה שתמנע מלעשות מלאכה כו' ז"ל ב"י ומ"ש יראה שפוסק דמורדת ממלאכה הוי מורדת למד כן ממ"ש כופין אותה ועושה אפילו בשוטים וכו' ע' בב"י :

שהוא

פרישה

להיות לבעל כ"פ) אינה לבעלה : (כח) **וא"א** הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהן ולא פסק כמי ועיין בדרישה : (כט) **והרמב"ם** כתב בסתם דחקה ועשה יותר מהראוי לה כו' וקשה מאחר שסבר הרמב"ם שהכל הוא לבעלה וא"כ היאך כתב רבינו בשמו לעיל בסי' ע' גבי אם הנך הבעל למדינת הים דאם לא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה בין ביום ובין בלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום פשיטא מאי אתא לאשמועינן הואיל שהכל הוא לבעל ועיין מ"ש לעיל . ואפשר דקמ"ל שם דאין צריך ליתן לה מעה כסף המתוקן כנגד מותר מעשה ידיה דכיון דהיא באה להוציא מידו והוא אומר הכנסתי לה מזונות אין לה כלום משא"כ היכא דהמותר בידה והוא בא ליקח מידה תקנו חז"ל שיתן לה מעה כנגדו : (ל) **אבל** אם אין דרכן לעשותן ר"ל או משפחתו או משפחתה אינה חייבת בהן דעולה עמו ואינה יורדת עמו : (לא) **כל** מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו' עי' בי"ד בסי' קצ"ה (ושם נתבארו דינים אלו) שכתבתי שי"א דוקא יין שהוא מרגיל לדבר עבירה ודיוקי מזיגה והושטה אבל אמד לבד שרי ודוקא כשמוזגת במים כדרכן אבל למזוג יין בתוך הכוס שרי ע"ש : (לב) **להניחו** בפניו מצאתי קבלה בשם הר"ר שלום שה"ה לא תביא קערה שם המאכל על השלחן בפניו מ"ו : (לג) **כל** אשה שתמנע ב"י כתב שהרמב"ם איירי בשאר מן מלאכות דס"ל להרמב"ם שכל אשה חייבת לבעלה לעשותה אפי' אם אמרה איני ניזון ואיני עושה או שמיירי שאינה אומרת איני ניזון ואיני עושה אלא שרוצה לזון ולא לעשות וא"כ לק"מ ממ"ש רבינו בסמוך עליו ועיין בדרישה : (לד) **טען** הוא שאינה עושה וטענה היא כו' כן הוא לשון התיימיני בהדיא שם בפכ"א וכן הוא גירסת ב"י ואיני יודע למה נדפס בכל ספרים שלנו במקצת ספרים אינו דאדרבא דאם אינו ראוי הוא לסגיהו . אם לא שר"ל שמ"ש רבינו יראה שפוסק כו' קאי ארישא וגם היה לו לכתבו קודם והראב"ד השיג עליו כו' אבל זה אינו מספיק לתוקנו בשביל זה : (לה) **יראה** שפוסקים דמורדת כו' מדכתב שכופין אותו בשוטים משמע לרבינו שסובר דהויא מורדת ופסק כמ"ד מורדת ממלאכה הויא מורדת כי פלוגתא הוא בגמרא והקשה עליו א"כ למה לא יפחתו לה מכתובה כדין מורדת מתשמיש : (לו) **וא"א** הרא"ש ז"ל כתב כו' כלומר אלא כך הוא הדין כמ"ש א"א הרא"ש ז"ל שאין כופין אותה דקי"ל כרב הונא כו' כך הוא הלעת דברי רבינו . אבל קשה דא"כ לא הל"ל לשון "יראה לי כו' כאילו הוא התחלת השגה והלא כבר כתב שהשיגו ג"כ הראב"ד וכך הל"ל "וכן נראה "ועוד "דקשה לדבריו למה לא יפחתו כו' וע"ק דלכאורה נראה דהרא"ש סבר כסברת הראב"ד וא"כ לא הל"ל אלא וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת הראב"ד לכ"כ שרבי' סובר שגם הראב"ד סבר דהויא מורדת מדכתב שממעט לה ממזונותיה ותו לא אלא ודאי שגם הוא סבר שהויא מורדת אלא שאין כופין אותה בשוטים כמו שסבר הרמב"ם ולכן כ' רבינו יראה שפוסק כו' וקשיא זו הקשה ג"כ הראב"ד ועיין בדרישה : (כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה פי' יכולה היא לומר איני ניזונת ואיני עושה כ"פ) : (לז) **משום** הינא ר"ל

דעיקר

תקנו לה כנגדו מעה כסף (לא) והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר:

פא (א) המקדיש

מעשה ידי אשתו אין ההקדש חל לא מיבעיא על עיקר מעשה ידיה שאינו חל שהרי אינו ברשותו שאם תרצה לא תעשה ולא תיזון אלא אפילו על המותר (ב) [א] שהוא שלו על כרחה כדפי' אינו חל שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ואם היא אסרה מעשה ידיה עליו (ג) כגון שאומרת [ב] קונם מה שאני עושה לפיך (ד) וכגון שאומרת יתקדשו ידי לעושיהן דהשתא לא הוי דבר שאינו בעולם שידיה ישנן בעולם יפר שהוא מדברים שבינו לבינה אע"פ שאין הנדר חל לאוסרם עליו (ה) שהרי הם שלו (ו) ואפילו המותר מ"מ כיון שאם יגרשנה יחול הנדר

ב"י

מותר על ה' סלעים שהוא שלו וכו' אינה יכולה לומר איני נוטלת ואיני נותנת מותר וכו' והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר כדברי הרמ"ה כתב הר"ן בפסיטות בפרק אף ע"פ וז"ל ומשמע דה"ה דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלתות בפרשה ואלה המשפטים ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיח יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה כ"ש במותר דלא שכיח עכ"ל (ז) כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"פ האיש שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזונותיה וכן היא לא תתחייב לו במעשה ידיה אם אח"כ רצה הוא לתת לה במתנה נתחייב לה במזונותיה כיון שאינה אוכלת בתקנת חכמים אלא מן הדין מכח המתנה ליכא למימר מעשה ידיה שלו משום איבה דליתיה להאי טעמא אלא כשאוכלת מן התקנה ולא מן הדין:

פא המקדיש מעשה ידי אשתו אין ההקדש חל ל"מ על עיקר מעשה ידיה שאינו חל וכו' בפרק אף ע"פ (דף נח:) תנן המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין ופירש"י מעשה ידי אשתו. במתניתין מפרש מה היא עושה לו משקל ה' סלעים וכו': ה"ז עושה ואוכלת. אין מעשה ידיה קדוש על פיו: המותר. הקדיש מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו חכמים ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן והמותר קנוי לו במעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת ובגמרא (דף נט:) אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר:

ומ"ש ואם היא אסרה מעשה ידיה עליו כגון שאומרת קונם מה שאני עושה לפיך וכו' יפר שהוא מדברים שבינו לבינה אף ע"פ שאין הנדר חל לאוסרם עליו וכו' חשיב דברים שבינו לבינה שם אהא דאמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר כלומר דאמר חולין משום דקסבר אין אדם מקדיש דשלב"ל ומי אמר שמואל הכי והתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר"י בן נורי אומר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי ושני רב הונא בריה דרב יהושע באומר יקדשו ידי לעושיהן דידים הא איתנהו בעולם וכי קאמרה הכי מי מקדשי הא משעבדא ליה דאמרה לכי מיגרשא ומי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולקמיה קדוש ואסיקנא אלא אמר רב אשי שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו וכדרבא דאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד וקדשו מהשתא אלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל:

ונראה מדברי הרא"ש בפסקיו שם ובפרק בתרא דנדרים דלמסקנא הדרינן ממאי דאוקימנא באמרה לכי מיגרשא דאפילו לא אמרה הכי נמי חייל נדרה לכשתתגרש דכדין הוא דאפי' בעודה תחתיו ליחול אלא דאלמוה רבנן לשיעבודיה ומכל מקום באומרת יקדשו ידי לעושיהן עסקינן דאי לאו הכי אין הנדר חל אפי' לכשתתגרש דאין אדם מקדיש דשלב"ל וכך הם דברי רבינו ודברי הרמב"ם בדין זה וטענת הר"ן עליו כתבתי בטור יורה דעה סימן רל"ד אהא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן הסנדלר כתב הר"ן דקסבר אין אדם מקדיש דשלב"ל הילכך משמע דאפילו במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה אינו הקדשו חל לא במעשה ידיה ולא במותר דכולהו דשלב"ל נינהו והרמב"ם כתב בפרק ו' מהלכות ערכין אין אדם מקדיש דשלב"ל וכן המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת והמותר חולין אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והם משועבדים לו הרי כל מעשה ידיה קדש הא למה זה דומה לאומר אילן זה קדש וכן כל כיוצא בזה ע"כ ולא ידעתי למה דבגמרא אמרינן דהא דרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה וכו' פליג אדר"ל דאמר לא תימא טעמא דר"מ דאמר במתני' הקדש משום דקסבר אדם מקדיש דשלב"ל אלא טעמא דר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כמאן דאמר לה יקדשו ידיך לעושיהן וידים הא איתנהו בעולם ומשמע דדוקא מתוך שיכול לכופה דס"ל דאינה יכולה לומר איני ניזונת הוא דאמר דאי א"ל יקדשו ידיך לעושיהן מהני אבל לדידן דקי"ל לקמן דיכולה אשה וכו' אפי' כי אמר הכי לא מהני כיון דלאו דידיה נינהו כיון שהיא יכולה להפקיעם משיעבודו ולא מצית אמרת דכי צריכין לטעמא דיכול לכופה היינו לומר דנעשה כמאן דאמר לה וכו' אבל אם אמר לה בפי' אפי' בלאו האי טעמא מהני דאם איתא דמהני באמר אפי' לא אמר לה לא צריכין להאי טעמא דכיון דשמעינן ליה לרבי מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה כדאיתא בגמ' כמאן דאמר לה דמי אלא ודאי לדידן דקי"ל דיכולה אשה וכו' אפילו כי אמר לה לא מהני ואע"ג דתנן קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר ומשמע דלא פליגא אדרב הונא היינו טעמא משום דכיון דניזונת משל בעל משעבדא ליה כל שלא אמרה בפי' איני ניזונת ואפ"ה מעשה ידיה שלא באו לעולם לא מני אמר יקדשו ידיך לעושיהם כיון שהיא יכולה להפקיעם וכמו שכתבתי ולפיכך לא נתבררו לי

ב"ח

פא המקדיש מעשה ידי אשתו וכו' בפרק אעפ"י (דף כ"ח) תנן המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין ובגמרא אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר ומפרש רבינו דעל עיקר מעשה ידיה פשיטא דאין ההקדש חל אפי' אמר יקדשו ידיך לעושיהן שהרי אינו ברשותו וכו' אלא אפילו על המותר וכו' אינו חל שאין אדם מקדיש דשלב"ל וכר"י הסנדלר לאפוקי מר"מ דאמר אדם מקדיש דשלב"ל ולפי זה נראה דאם אמר יקדשו ידיך לעושיהן מודה ר"י הסנדלר דחל ההקדש על המותר אבל קשה דהיה לו לרבינו לפרש דין זה לכן נראה דרבינו סובר דלמסקנא דר"מ ור"י הסנדלר פליגי במותר אם חל ההקדש על דשלב"ל אף באומר יקדשו ידיך לעושיהן לא הוי דבר שבא לעולם דדוקא כשהאשה שהיא יודעת בעצמה שתעשה מלאכתה חשוב דבר שבא לעולם כשאמרה יתקדשו ידי לעושיהם אבל לא כשאמר הוא מיהו הרמב"ם כתב בפירוש דאפילו אמר הוא נמי הו"ל דבר שבא לעולם והר"ן הקשה עליו לפי סברתו דיכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר כי היכי דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה השתא ודאי אפי' אמר יקדשו ידיך לעושיהן לא חל ההקדש כיון דאינה משועבדת לו לא בעיקר מעשה ידיה ולא במותר וכסברת הרמ"ה שכתב רבינו בסוף סימן הקודם אבל רבי' שגילה דעתו כאן דאינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר אלא המותר הוא שלו בעל כרחה וכסברת ה"ר יונה אם כן צריך לומר דהא דאין ההקדש חל על המותר אינו אלא משום דהוי דבר שלא בא לעולם והילכך אפי' הוא אמר יקדשו ידיך לעושיהן נמי לא מהני מטעם דאכתי הוי דבר שלא בא לעולם כיון שלא אמרה האשה שעושה המלאכה יקדשו ידי לעושיהן וכדפי' ודוק ואיכא לתמוה על דברי הר"ן שכאן הקשה אדברי הרמב"ם ובתשובותיו סימן ל"ה כתב בפשיטות כדברי הרמב"ם ואפשר דאעפ"י דהקשה על דבריו מ"מ לענין מעשה לא ראה להקל והכי נקטינן כהרמב"ם דגם באמר הוא יקדשו ידיך לעושיהן הרי כל מעשיה קדש בין עיקר מעשה ידיה בין מותר דלא כהגהת ש"ע שכתב כרבינו: כתבו התוספות במשנת המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת לא כשהוא זן אותה קאמר דא"כ יקדשו מעשה ידיה ואמאי עושה ואוכלת וכו' אלא שהוא חפץ לזונה והיא אינה רוצה עכ"ל והכי משמע מפירש"י לשם שכתב שיש לו נכסים ומבקש לזונה וכו' אבל מלשון רבי' שאמר שאם תרצה לא תעשה ולא תיזון משמע דאפי' כשמעלה לה מזונות נמי לא חל ההקדש כיון דאם תרצה יכולה לחזור בה ולומר איני ניזונית ואיני עושה מיהו י"ל דרבי' ה"ק כיון שאם תרצה לא תעשה ולא תיזון א"כ כשאינה רוצה לזון מנכסיו אעפ"י שהוא חפץ לזונה אינו ברשותו להקדיש מעשה ידיה וכדעת התוספות ורש"י והכי נקטינן: **ואם** היא אסרה מעשה ידיה עליו וכו' מפרש בגמ' דוקא שאמרה בלשון זה יקדשו ידי לעושיהן וקונם מה שאני עושה לפיך דכיון דאסרה עליו בקונם שהוא קדושת הגוף כקדושת המזבח שאין להם פדיון כך אין פדיון לקונם להיות ניתר למי שנאסר עליו שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו אלא אסר על אדם אחד א"כ בדין היה דגם בעודה תחתיו יחול ההקדש דקדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד וכדרבא אלא דאלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל בעודה תחתיו דשוויה רבנן כלוקח גמור ולא כמלוה כי היכי דלא תקדש מהשתא אלא לאחר שיגרשנה ולפיכך צריך להפר אבל אם לא אמרה קונם וכו' אלא אמרה בסתם יקדשו ידי לעושיהן א"צ להפר דאין ההקדש חל אפי' לאחר שיגרשנה וכתבו התוספות ריש (דף כ"ט) דאפי' אמרה קונם וכו' דאין הנדר חל בעודה תחתיו אינו אלא במעלה לה מזונות ומעה כסף אבל אם אינה ניזונת ואינה נוטלת מעה כסף חל הנדר לאוסרם עליו מיד וצריך להפר וכתבו עוד וא"ת למה ליה למינקט שמא יגרשנה ליחוש שמא תאמר איני ניזונית ואיני עושה וי"ל דהא לא שכיח שתהא אומרת כן עכ"ל מיהא היכא דהמותר הוא לאשה כדלעיל בסי' פ' ודאי דהנדר חל על אותו המותר אפי' בניזונת ונוטלת מעה כסף ז"ל המרדכי פרק מציאת האשה ואע"ג דאלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל ה"מ לענין עיקר מעשה ידיה שהן שלו לגמרי אבל העדפה שהגוף שלה לא אלמוה עכ"ל כלומר שאין לבעל בהעדפה אלא פירות שילקח בהן קרקע והוא יאכל הפירות והוא מדברי התוספות בפרק אע"פ ריש (דף כ"ט) בד"ה ר' עקיבא ע"ש וכתבו התוספות לשם (בדף כ"ח) יקדשו ידי לעושיהן פירוש להקב"ה שעשאן אבל אין לפרש למלאכתן דא"כ הו"ל למימר למעשיהן כדאמר בס"פ קמא דנדרים עכ"ל:

המדיר

דרכי משה

מעשה ידיה: (ז) ועי"ל ריש סי' ע' מדינים אלו כתב הר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תקכ"ו ע"ב הרמב"ן כתב דא"א ששהתה אפילו שעה אחת ולא תבעה מזונותיה הפסידתן ואפי' מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידתן לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען והר"ן פליג אם מכרה נ"מ עכ"ל ועי"ל סי' ע':

ובמרדכי

פרישה

דעיקר התקנה בשבילו וכיון שהוא עיקר אין הברירה תלוי בידה: (לא) והרמ"ה כתב שגם במותר יכולה לומר כו' וכ"כ הר"ן וז"ל ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיחי יכולה לומר איני ניזונת כו' כל שכן במותר דלא שכיח עכ"ל ועיין מ"ש בסימן פ"א במה שנ"ל טעם פלוגתתם בזה (ועי"ל בסי' ע' כ"פ):

סי' פא (א) המקדיש (מעשה ידי אשתו אפילו מעלה לה מזונות ומעלה לה המעה כסף לצרכיה אין ההקדש חל כ"פ): (ב) **שהוא** שלו ע"כ כדפרישית (עיין בדינים אלו בי"ד סימן רל"ד כ"פ) עיין בדרישה: (ג) כגון שאומרת קונם מה שאני עושה לפיך רלה לומר דוקא שאומרת בלשון קונם שהוא לשון הקדש שחל על ידיה להיות קדוש קדושת הגוף ומוציא מידי שיעבוד שהיא משועבדת לו דהקדש מוציא מידי שיעבוד ומן הדין הו"ל לחול מיד קודם גירושין אלא שחכמים אלמוה לשיעבודיה דבעל שלא יחול כל זמן שהיא תחתיו אבל מיד שיגרשנה יחול ועיין בדרישה: (ד) וכגון שאומרת יתקדשו ידי לעושיהן אבל הבעל אע"ג שאמר יתקדשו ידיך לעושיהן אפילו בלשון קונם לא חל ההקדש כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ר"ן אף על גב שהרמב"ם חולק ע"ז הר"ן דחה דבריו ע"ש:

(ה) **שהרי** הם שלו אף על גב דיכולה לומר איני ניזונת כו' מ"מ כל זמן שלא אמרה הם שלו: (ו) ואפילו המותר ר"ל אף על גב דהוא לא שכיח ואין דעתיה עליה:

ותאסר

דרישה

סי' פא [א] שהוא שלו ע"כ כדפרישית יש מקשים הלא כתב רבינו בס"ס שקודם זה שכן דעת הר"י ושהרמ"ה חולק עליו ומשמע דס"ל לרבינו כהרמ"ה מדכתבו באחרונה וכמ"ש הר"ן בפרק אע"פ בפשיטות כן וז"ל דבר ברור כו' וכתבתיו בס"ס שקודם זה ומ"כ למה כתב רבינו כאן בפשיטות איפכא ונלע"ד דלק"מ כי כך הוא לשון המשנה בפרק אע"פ דף כ"ח ע"ב המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת. המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין עכ"ל המשנה והלכה כר"י הסנדלר וכ"ל שמהא יליף ר"י שדוקא בעיקר מעשה ידיה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ולא במותר דקשה ליה מ"ש דבמעשה ידיה ל"פ ולכ"ע קתני הרי היא עושה ואוכלת ובמותר פליג ר"מ ואומר הקדש אלא ודאי משום דבמותר אינה יכולה להפקיע ממנו וס"ל לר"מ אדם מקדיש מה שלא בא לעולם אבל הרמ"ה דס"ל דכ"ש הוא כמ"ש בשם הר"ן צריך לדחוק ולייסב דמה שהכל מודים דבעיקר מעשה ידיה אינו יכול להקדיש מיירי בחייה ומה שפליגי במותר היינו לאחר מיתה שאז יורשה הבעל חל ההקדש ור"י הסנדלר פליג ואמר דאפי' לאחר מיתה אינו הקדש משום דאין אדם מקדיש דשלב"ל וכ"כ הר"ן בהדיא שם דבהא פליגי וגם כתב שם סוף דף תכ"ב וז"ל וכ"ת אמאי נקט פלוגתייהו במותר ולא נקט במעשה ידיה עצמן ולאחר מיתה י"ל דת"ק ה"ק מקיים דידה ל"מ דאינו מקדיש מ"י אע"ג דשכיחי ואע"ג שהוא רוצה להעלות לה מזונות לפי שיכולה לומר איני ניזונת כו' אבל לאחר מיתה אפי' מותר אע"ג דלא עבידי דאתי ואע"פ שלא מעלה לה מה שהוא כנגדה קדוש וכ"ש מע"י עצמן עכ"ל הרי שלפנינו איך שצריך לדחוק ולייסב לפי לפי סברא שגם במותר יכולה להפקיע את עצמה מבעלה. ורבינו משום שרצה לשנות המשנה דפשוט לה דבמע"י פשיטא דאינו יכול להקדיש אלא אפי' במותר וגם רצה לכתוב בקיצור ולא לכתוב ולחלק בין מקיים לאחר מיתה לכך כתב אפילו במותר שהוא שלו ע"כ כדפרישית וכפי דעת ר"י אע"פ שאינו פשוט ואפשר שלא ס"ל כן לענין דינא דסילוק. והיותר נראה דמש"ה כתב כדפרישית לרמז שיש פלוגתא בזה אלא שלרבותא דר"י דס"ל דאינה יכולה לומר כו' ושהוא שלו בע"כ אפ"ה מודה בזה דאינו יכול להקדיש ודו"ק: [ב] קונם מה שאני עושה לפיך כו' ז"ל הגמרא תנן קונם מה שאני עושה לפיך א"צ להפר כו' ר"י בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי והאמר שמואל אין אדם אוסר דשלב"ל ומשני באומרת יקדשו ידי לעושיהן דידים איתנהו בעולם וכי קאמרה הכי מי מתקדשי הא משעבדא ליה דאמרה לכי מיגרשא ומי איכא דאילו השתא לא קדוש ולקמיה קדוש כו' עד אלא אמר רב אשי קונמות

קאמרת

הנדר (ז) ותיאסר עליו חשיב דברים שבינו לבינה המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה (ח) יוציא ויתן כתובה התיר לה מלאכה כל שהוא כגון לשחק בכלבים וביוצא בהן לרב אלפס יוציא ולדעת א"א ז"ל [ג] לא יוציא :

פב נדרה שלא להניק בנו אינו חל שהרי חייבת להניקו עד שישלמו לו כ"ד חדשים ואם היא אומרת אני אניק והוא אינו רוצה שתניק כדי שלא תתנוול שומעין לה שהחלב מצער אותה ואם הוא אומר שתניק והיא אינה רוצה (א) אם אין בני משפחתו רגילין להניק [א] שומעין לה ואפי' בני משפחתה רגילין להניק נתגרשה אינה חייבת להניקו אא"כ מכירה שאינו רוצה לינק מאחרת אז כופין אותה ונותן לה שכרה ומניקתו ובתוך נ' יום ללידתו ודאי הוא בחזקת שאינו מכירה וא"צ לבדוק אם מכירה ואפי' אם נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת אקראי בעלמא הוא ולא בעי בדיקה ומבן נ' ואילך אם אינו רוצה לינק מאחרת (ב) צריך לבדוק אחריו אם הוא מכירה כופין אותה אבל אם רוצה לינק מאחרת (ג) אפי' בן שנה אין כופין אותה ואם אינו רוצה לינק מאחרת כלל אפילו קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה ולאחר שיגמל הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו ואם ירצה יניחנו עמה (ד) דהא א דאמרי' בת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא שבקינן לה בהדי

המדיר את אשתו וכו' בפרק אעפ"י תנן ר' אליעזר אומר אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שעמום ובגמרא מאי בינייהו איכא בינייהו דמטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר כך הוא הגירסא לפי' רש"י שכתב דמשחקת בכלבים דקים וזהו בגורייתא קיטנייתא כלומר קטנים וכך הוא גירסת האלפסי אבל בערוך גורס וקיסנייתא דנדרשיר וקיסנייתא הוא לשון מלקט קסמין שסוחקי' בחתיכות עץ שקורין פר"י טשין בלשון אשכנז משום זימה איכא משום שעמו' ליכא דאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי ורב אלפס פסק כר"א והרא"ש פסק כרשב"ג אבל בי"ד סוף סימן רל"ה כתב רבינו בסתם כהרא"ש דלא יוציא כשהתיר לשחוק בכלבים פסק לחומרא בפלוגתא דרבוותא דלא כייפינן ליה להוציא אם התיר לה שום מלאכה אבל לענין שיהא הבעל כופה שתעשה מלאכה כתב רבינו לעיל בסימן פ' שהבטלה מביאה לידי זימה לכופה שלא לשחוק בכלבים ובנדרשיר חדא דאזלינן לחומרא בפלוגתא דרבוותא הכא והכא ותו דרוב פוסקים פסקו כרב אלפס וכך הוא דעת התוספות ועיין במ"ש בי"ד בס"ד :

פב נדרה שלא להניק וכו' בפרק אעפ"י סוף (דף נ"ט) מייתי ברייתא דפליגי בה ב"ש וב"ה והלכה כב"ה דכופה ומניקתו דמשועבדת לבעל להניק בנו ולא חל הנדר ואם היא אומרת אני מניק וכו' שם ריש (דף ס"א) נתגרשה וכו' שם סוף (דף נ"ט) וריש (דף ס') ודעת רבי' כדעת הרא"ש ומביאו ב"י :

ולאחר שיגמל הנער וכו' איכא להקשות בלשון י"א שאומר ולאחר שיגמל הנער דבבן קאמר וא"כ מאי מקשה הא דאמרי' בת אצל האם ותו דלאיזה צורך אמר שראויין ליורשה ומהרש"ל כתב ליישב זה דה"ק באלמנה לא שבקינן לה בהדי קרובי אביה אעפ"י שראויין ליורשה לפי שהאם עדיפא מן הקרובים אבל בגרושה כיון שאביה חי עדיף הוא מן האם ועוד דהאב חייב לזונה עכ"ל אבל קושיא הראשונה אין לה יישוב בפירושו ובגמרא ריש הנושא אהא דתנן אלא מוליך בת אשתו המזונות שנתחייב בה למקום שאמה אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל אמה ופי' רש"י דבת הניזונית מן הנכסים זנין אותה בבית אמה ואין כופין אותה לדור אצלם עכ"ל ופריך ממאי דבגדולה עסקינן דילמא בקטנה עסקינן ומשום מעשה שהיה דתניא מי שמת והניח בן קטן מניחין אותו אצל אמו ואין מניחים אותו אצל ראוי ליורשו מעשה היה ושחטוהו ערב פסח ופרקינן א"כ ליתני למקום שהוא מאי למקום שאמה שמעת מינה בת אצל אם ל"ש גדולה ול"ש קטנה ופירש"י דילמא בקטנה עסקינן אבל גדולה דלא חיישינן לרציחה אימא לך דתשב אצל האחין עכ"ל וס"ל להני דאע"ג דהמקשה קס"ד דבבת גדולה לא חיישינן לרציחה כמו בבן גדול ומתניתין מיירי בקטנה דחיישינן לרציחה בשביל לירש עישור נכסי כי היכי דחיישינן בבן קטן דקטלי ליה בשביל לירש נכסיו מכל מקום למאי דמשני א"כ ליתני למקום שהוא וכו' איכא לחלק בין בן לבת דאע"ג דבבן גדול לא חיישינן לרציחה דמעשה שהיה דשחטוהו בע"פ לא היה אלא בבן קטן אבל בבת חיישינן לרציחה ל"ש גדולה ולא שנא קטנה דאפי' בת גדולה לא תוכל להשמר מרציחה כמו בן גדול וז"ש ולאחר שיגמל הנער בעודו קטן אם רוצה האב יקחנו דהא דאמרינן בת אצל האם
אפי'

לי דברי הרמב"ם עכ"ל (א) :

המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה יוציא כל שהוא כגון לשחק בכלבים וכו' ויתן כתובה התיר לה מלאכה בפרק אף ע"פ (דף נט :) תנן ר"א אומר אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביא לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטל' מביא לידי שעמום ובגמ' (דף סא :) מאי בינייהו איכא בינייהו דמטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר ופירש"י משחקת בכלבים דקים ובשחוק שקורין אישקק"ש לידי זימה איכא לידי שעמום ליכא דאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי וכתב הרי"ף וכבר איפסיקא הילכתא כרבי אליעזר וכתב עליו הרא"ש ואינה ראיה כ"כ דפסיק הלכה כר' אליעזר במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו עכ"ל והרמב"ם בפכ"א מהלכות אישות כתב כדברי הרי"ף וכתב הר"ן ומיהו משמע שאינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים אלא כדי שלא תהא יושבת ובטלה וי"א דמלאכתה דידה הויא והרשב"א כתב דהויא דבעל :

פב נדרה שלא להניק בנו אינו חל וכו' בפרק אע"פ (נט :) תניא נדרה שלא להניק את בנה בש"א שומטת דד מפיו ובה"א כופ' ומניקתו וידוע דהלכה כב"ה ושיעור זמן היניקה דהוי כ"ד חדש מסקנא בגמרא שם (דף ס :) : ואם היא אומרת אני אניק והוא אינו רוצה שתניק כו' עד אפילו בני משפחתה רגילין להניק הכל שם (סא.) ומפרש בגמרא טעמא דהאי בבא משום דעולה עמו ואינה יורדת : **וכתב** הרמב"ם בפכ"א שאם היא אומרת שהוא עשיר וראוי לשכור או לקנות שפחה והוא אומר שאינו ראוי עליה להביא ראיה : נתגרשה אינה חייבת להניקו שם (דף נט) נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה אם היה מכירה עד כמה רב אמר עד ג' חדשים ושמואל אמר עד ל' יום ורבי יצחק א"ר יוחנן חמשים יום אמר רב שימי בר אביי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן ובתר הכי אמרינן כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתינהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה ופירש"י עד כמה חדשים אית לן למימר שיודע להכירה מלינק מאשה אחרת : כ"ז שמכירה . אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן : **וכתב** הרא"ש פירוש פחות מנ' יום הוא בחזקת שאינו מכירה ולא בעי בדיקה ואפילו הוא נראה כאילו אינו רוצה לינק מאשה אחרת אקראי בעלמא הוא ולבסוף הוא יונק ולא בעי בדיקה אבל בן נ' אם אינו רוצה לינק בעי בדיקה אבל אם רוצה לינק מאחרת אפילו בן שנה אינו כופה ואם אינו רוצה לינק מאחרת אפי' קטן הרבה כופה ומניקתו מפני הסכנה עכ"ל וכך הם דברי רבי' אבל הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות אישות כתב האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק בד"א שלא הניקה אותו עד שהכירה אבל אם הכירה אפי' הוא סומא אין מפרישין אותו מפני סכנת הולד אלא כופין אותה ומניקה אותו עד כ"ד חדש . וכתב הרב המגיד לא ביאר רבינו בכמה ימים מפני שהוא פוסק כשמואל דאמר כל זמן שמכירה שאין שיעור קצוב לדבר שאין כל הולדות שוים בהכרה אלא בבדיקה תלוי הדבר אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר עכ"ל וי"ש לתמוה למה פסק כשמואל במקום רבי יוחנן וכל שכן דפסק רב שימי הלכה כמותו : ב"ה ונראה שטעמו משום דבתר דפסק רב שימי הלכה כר"י ז"ל מייתי תלמודא הא דאמר רמי בר יחזקאל משמיה דשמואל משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא ועוד דמסתבר טעמיה : ומ"ש אפי' הוא סומא שם בגמרא סומא מנא ידע א"ר אשי בריחא ובטעמא (א) כתב ר"י הא דנתגרשה אינה כופה דוקא כשמוצא מניקה אבל אינו מוצא או שאין לו שכר המניקה כופה ומניקתו אפי' אינו מכירה : כתב הרמב"ם בפרק הנזכר הגרושה אין לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה אבל נותן לה הוא יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה אבל המעוברת אין לה כלום : כתב הרא"ש בכלל י"ז סימן ז' שנשאל על רחל שהיתה מעוברת מראובן ואח"כ קדשה וילדה בן ונתן הוא הבן למניקה אח"כ הלך ממנה לעיר אחרת והיא השכירה עצמה לבעל הבית אחר להיות מניקת וקבלה עליה להניק בנו עד זמן ידוע ואחר שהכירה התינוק ואינו רוצה לינק מאחרת מסכה ידה המניקת שמניקה את בנה מלהניקו מפני שהלך אביו לעיר אחרת ואין מי יפרענה ואומרים לה שתניק את בנה והיא אומרת שאינה יכולה כיון שהיא משועבדת להניק בן בעל הבית וגם בעל הבית שלה אומר שלא יניחנה כי כבר פרע לה שכרה וגם שבנו מסוכן שאינו יונק מאחרת אין דוחים נפש מפני נפש ועוד שאינה משועבדת לו להניק בנה כיון שאינה אשתו בחופה וקידושין והשיב הדין עם אבי התינוק כי היא שעבדה עצמה להניק ומחוייבת להניקו שלא להמית התינוק ואינה מצווה להניק את בנה ואפי' היתה נשואה כיון שאבי הבן אינו מעלה לה מזונות א"א לה למות ברעב כ"ש זאת שאינה נשואה ואינה משועבדת לו להניק את בנו ועוד שבנה כבר הורגל לינק מאשה אחרת והתינוק הזה הורגל בחלבה ולא יונק מאחרת ואין דוחין נפש מפני נפש אלא ב"ד ישכירו לו מניקת ויכופו אבי הבן לפרוע השכר ואם לא יוכלו ב"ד לכופו יפרעו ב"ד השכר עכ"ל כתב הר"ש בר צמח בתשובה על תינוק שמתה אמו ורוצה אם אמו לגדלו ולשכור לו מניקת ואביו אינו רוצה שהדין עם האב : ולאחר שיגמל הנער י"א שברשות האב אם ירצה יקחנו אצלו וכו' דהא דאמרינן בת אצל האם היינו
דוקא

דרכי משה

פא (א) ובמרדכי ריש המדיר ע"ד דאין חילוק בין אם אסרה על הבעל לבד או אסרה על כל העולם אלא כשנאסרה על כל העולם חל ההקדש אפי' בעודה תחתיו וצריך להפר ועיין באלו הדינים בי"ד סי' רל"ד :

פב (א) כתוב בהגהת אלפס פרק אע"פ דף תצ"ד ע"ב נראה דאפילו אשה נכרית שקבלה בן להניק והניקתו עד שהוא מכירה כופין אותה להניק בשכר מפני סכנת הולד עכ"ל ר"י א"ז :
כתב

דרישה

(ז) קאמרת שאני קינמות דקדושת הגוף נינהו דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שיעבוד ופירש"י דקדושת הגוף נינהו כקדושת מזבח שאין להם פדיון כך אין פודין לקונם להיות מותר למי שנאסר עליו שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו דאינו נאסר אלא לאיש א' בלבד . וכיון דכקדושת הגוף נינהו מפקיע מידי שיעבוד שהיא משועבדת לבעלה ודוקא בלשון קונם אבל בלא קונם אלא ואמרה יקדשו ידי לעושיהן לא חל הנדר כיון שהיא משועבדת לו ואף כי יגרשנה לא יחול דדבר שבשעתא לא חל אבל גם לאחר זמן לא חל אבל בלשון קונם דמן הדין הו"ל לחול מיד קודם גירושין דהא קונם מפקיע מידי שיעבוד אלא שחכמים אלמוה לשיעבודיה דבעל שלא יחול כל זמן שהיא תחתיו (ב) אבל מיד שיגרשנה יחול גמרא ורש"י בפרק אע"פ דף נ"ט . אלא שצ"ע שהרמב"ם בפי"ב מהלכות נדרים כתב והביאו ב"י וגם בש"ע וז"ל אשה שאמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדרה שלא יהנה ממע"י עד אבל צריך להפר לה שמא יגרשנה כו' והלא באומרת יקדשו ידי לחוד אינו חל וא"ל שר"ל ואומרת ג"כ לשון קונם ולשון הגמרא תופס בקיצור שהרי מדכתב או שנדרה לא יהנה כו' ש"מ דבריהם לא מיירי בהכי ובלא"ה יש לתמוה על הרמב"ם שכתב שגם באיש שאומר על אשתו יקדשו ידיך לעושיהן הרי כל מע"י קודש ואנן לא קי"ל הכי וכבר תמה הר"ן עליו בדף תכ"ג ע"א וב"י הביאו : [ג] לא יוציא בפרק אע"פ תנן אע"פ שהכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשב"ג אומר אף המדיר אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום ובגמרא מאי בינייהו איכא בינייהו דמשחקת בכלבים דמשום זימה איכא ובטלה (המביאה לידי שיעמום) ליכא ופסק הרי"ף כרבי אליעזר והרא"ש כרשב"ג ומ"ש רבינו לעיל בסי' פ' שהבטלה מביא לידי זימה כתבתי הישוב שם :

סי' פב [א] שומעין לה (כתב הרמב"ם פכ"א ואם היא אומרת ראוי לשכור מניקה והוא אומר אינו ראוי עליה להביא ראיה שהרי היא משועבדת לו וכמ"ש לעיל הסימן פ' גבי שפחה כ"ם) :
עד

פרישה

(ז) ותיאסר עליו ר"ל למזור ולקמתס לפי שא"א לה ליזהר שלא תטחון ולא תאפה וכל שאר מלאכות שאשה עושה לבעלה ר"ש וזה אין שייך בנדרה שלא להניק בנו כמ"ש ריש סימן פ"ב וק"ל : (ח) יוציא ויתן כתובה לפי שא"א לה שלא תעשה שום מלאכה שהבטלה מביא לידי שיעמום (פירוש שיגעון ועיין בדרישה) :

סי' פב (א) אם אין בני משפחתו רגילין להניק שומעין לה כו' דעולה עמו ואינה יורדת עמו (שנאמר והוא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו כ"פ) ומכ"ש אם הוא בהיפך שאין בני משפחתה רגילין ובני משפחתו רגילין ששומעין לה מה"ט :

(ב) צריך לבדוק אחריו כו' ועניין הבדיקה מפורש בפרק אף על פי דף ס' ע"א דמותבינן לה בשורה של נשים ושקליה לברא וקא מסדר ליה עליה ואם מביט בפניה יותר מבאחרים הרי הוא מכירה ואם התינוק סומא שאינו יכול להכירה בראיה אמרינן סתם שמכירה בריחא ובטעמא : (ג) אפילו בן שנה אין כופין אותה והא דאמרינן לעיל בסימן י"ג שאלמנה צריכה להמתין מלהנשא עד שיהיה לולד כ"ד חדש אפילו אם תרצה להשכיר לו מניקת היינו טעמא דהתם אין לו אב חיישינן אם תנשא שמא תתעבר ולא יהיה לה חלב וחיישינן שמא לא יהיה לו מה לאכול וימות ברעב שבעלה לא יתן לו לאכול אבל הכא שיש לו אב והוא יתן לו מזונות כראוי שהאב מרחם על בניו כאדם : (ד) דהא דאמרינן בת אצל האם דמשמע אבל לא אצל שום
אדם

חידושי הגהות

פב א ז"ל הב"ח איכא להקשות בלשון שהתחיל ולאחר שיגמל הנער הרי דבבן קאמר וא"כ מאי מקשה הא דאמרינן בת אצל האם ותו דלאיזה צורך אמר שראויין ליורשה ומהרש"ל כתב
ליישב

בהדי קרובי אביה שראויין ליורשה (ס) אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה (ו) והרמ"ה כתב בשם הגאונים דה"ה נמי בגרושה (ז) וכ"כ הרמב"ם שלמו כ"ד חדשים ונגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה אין מפרישין אותו ממנה [ב] עד שיהיה בן ו' שנים גמורים אלא כופין האב ונותן לו מזונות אצל האם (ח) ולאחר ו' שנים יוכל לומר האב אם הוא אצלי אני נותן לו מזונות ואם הוא אצל אמו איני נותן לו והבת אצל האם לעולם אפי' אחר ו' שנים כיצד היה האב (ט) ראוי לצדקה מוציאין ממנו בעל כרחו וזנין אותה אצל אמה ואפי' ניסת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב ותיזון מנכסיו בתנאי כתובה והיא אצל אמה ואם לא רצתה האם שיהיו בניה אצלה אחרי שנגמלתן אחד זכרים ואחד נקיבות הרשות בידה ונותנים אותן לאביהם או משלכת אותם לקהל אם אין להם אב והם מטפלין בהן :

פג אשת איש שחבלו בה השבת לבעלה כיון שמעשה ידיה שלו והרי היא מתבטלת ממעשה ידיה (א) ולא כל מה שמתבטלת ממלאכתה הראשונה שאם היתה טווה מתחילה וחתך ידיה והרי אינה ראויה אלא לשמור קישואין היינו בכלל (ב) פגם שהוא נזק והוא שלו אלא נותן לו כל ימי חליה ביטול של שמירת קישואין ואם חבלו בה ולא איפחיתא מכספה כגון שצמתה ידה וסופה לחזור אין כאן אלא שבת לחוד ואותו כולו של הבעל והצער שלה ואם אמדוה שתתרפא בה' ימים ועבדו לה סמא חריפא ואיתסית בתלתא יומי היינו בכלל הצער שציערה עצמה בסם חריף (ג) כדי להשתכר המותר והוא שלה והריפוי יתן לרופא לרפאותה ובושת ופגם בזמן שבסתר לו חלק א' ולה שני חלקים (ד) ואם הוא בגלוי לה חלק אחד ולו שני חלקים [א] וכן אם חירף אותה שום אדם בדברים בגלוי לו שני חלקים ולה חלק אחד ואם חרפה בסתר לה שני חלקים ולו חלק א' ושלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות (ה) ואינה יכולה למחול לא על חלקה ולא על חלקו ואם מחלה אינה מחילה ומ"מ (ו) [ב] אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה   כתב

דוקא באלמנה וכו' והרמ"ה כ' בשם הגאון דה"ה נמי בגרושה כל זה כ' הרא"ש בפ' הנושא ומבואר בדבריו שהרמ"ה הביא ראיה ממתניתין דהתם דל"ש בין אלמנה לגרושה וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"א הבת אצל האם לעולם ואפילו נשאת האם לא שנא גדולה לא שנא קטנה : ב"ה וכתב עוד שם אפוטרופוס שרוצה שהיתומים יהיו אצלו והאלמנה רוצה שיהיו אצלה לא אמרו שלא יהיה הבן אצל קרוב אלא בעודו קטן ומשום מעשה שהיה וכדתניא פרק הנושא הא כל שאינו קטן ואין בו חשש רציחה וא"נ קטן אצל קרוב שאינו ראוי ליורשו מניחים אותו אצל הקרובים ולא אצל האם :

ומ"ש וכ"כ הרמב"ם שלמו כ"ד חדשים וגמלתו וכו' עד סוף הסימן הכל בפכ"א מהלכות אישות וכתב עליו ה"ה זה מתבאר מהסוגיא שבפרק אף ע"פ שאמרו שם זן אדם את בניו קטנים ועד כמה עד בן ו' וכדרב אסי דאמר קטן בן ו' יוצא בעירוב אמו עוד אמרו שם משום דבעי למיכל בהדה ואמרינן פרק כילד משתתפין (פב:) דאפי' בן ו' בצוותא דאימיה ניחא ליה ודעת רבינו אפילו בגרושה ובהשגות א"א אין הדעת סובלת שנכוף האב להפריד בנו ממנו עד שיהא בן ו' והלא הוא חייב לחנכו תורה בן ד' ובן ה' ואיך יחנכנו והוא גדל בין הנשים ע"כ ולא מצאתי חיוב בבן ד' ובן ה' שאינו חייב להכניסו למלמד פחות מבן ו' וכנזכר פרק לא יחפור (כא.) ואולי נתכוון הרב למה שאמרו יודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו וכו' ואין זו קושיא שחינוך זה אפי' הוא אצל האם יכול הוא לחנכו לפעמים להושיבו אצלו עכ"ל והרא"ש בתשובה כלל פ"ב כתב כדברי הראב"ד ז"ל דאפי' פחות מבן ו' אצל האב (ב) :

פג אשת איש שחבלו בה השבת לבעלה וכו' בפ' מציאת האשה (דף סה:) תנן בושתה ופגמה שלה רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר לה ב' חלקים ולו א' בזמן שבגלוי לו ב' חלקים ולה חלק אחד שלו יתנו לו מיד ושלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות וכתב הרא"ש הא דלא תנא שבת דמילתא דפשיטא היא דהוי דבעל שהיא מתבטלת ממעשה ידיה וצער פשיטא דהוי דידה כדאמרינן פרק החובל צערא דגופה לא תקינו ליה רבנן וריפוי נותן לרופא לרפאותה ואי אמדוה לה' יומי ועבדו לה סמא חריפא ואיתסיאת בתלתא יומי היינו בכלל צער שציערה עצמה בסמא חריפא להשתכר המות' לדידה הוי ודלא כהרמב"ם שכ' בפ' ד' מהלכות חובל ומזיק החובל בא"א הריפוי לבעלה עכ"ל : ומ"ש רבינו דלא כל מה שמתבטלת ממלאכתה הראשונה שאם היתה טווה מתחלה וחתך ידיה וכו' מבואר במשנה פ' החובל (דף פג) (החובל) בחבירו חייב בה' דברים וכו' שבת כיצד רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ופירש"י שבת . כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין ונותן שכירתו של כל יום שהרי אין ראוי למלאכה כבידה אפי' בלא חולה שהרי כבר נקטעה ידו ורגלו והוא כבר נותן לו דמיהן : **ומ"ש** רבינו היינו בכלל פגם שהוא נזק והוא שלו לאו שלו לגמרי קאמר דהא אף במומין שבגלוי יש לה חלק כדבסמוך אלא היינו לומר דיש לו חלק בהם א"כ כיון דאפילו חלק שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שפיר מיקרי שלו : ומ"ש ואם חבלו בה ולא איפחיתא מכספא כגון שצמתה ידה וסופה לחזור אין כאן אלא שבת לחוד בפרק החובל (שם) הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אמר אביי נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה ורבא אמר אינו נותן לו אלא דמי שבתו שבכל יום ויום ופירש"י שבת גדולה. דמי ידו ושבת קטנה כל ימי שיפול למשכב רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין שבכל יום ויום עד שיחזור לקדמותו נותן לו בכל יום כמו שנשכרים פועלים בשוק ולא כשומר קישואין דהא לרבא לא יהיב ליה דמי ידו ויודע דהלכה כרבא וכבר כתב רבינו דינים אלו בארוכה בטור ח"מ סימן ת"כ : ומ"ש והצער שלה ואם אמדוה שתתרפא בה' יומי ועבדו לה סמא חריפא וכו' כבר נתבאר : ומ"ש והריפוי יתן לרופא לרפאותה כבר נתבאר שכ"כ הרא"ש : ומ"ש ובושת ופגם בזמן שבסתר לו חלק אחד ולה ב' חלקים ואם הוא בגלוי לו ב' חלקים ולה חלק אחד היינו דר"י בן בתירא דמתני' (דמציאת האשה דף סה :) ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כמותו משום דשקלי וטרי בגמרא אליביה ופירש"י דטעמא דבזמן שבגלוי לו ב' חלקים משום דהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל וכתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות חובל דבגלוי היינו כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידיה וזרועותיה : **ומ"ש** רבינו וכן אם חירף אותה שום אדם בדברים בגלוי לו ב' חלקים וכו' ואם חרפה בסתר לה ב' חלקים ולו חלק אחד שותיה דמר לא ידענא דהא אמרינן בפרק החובל זאת אומרת בייש בדברים פטור מכלום וכ"כ הוא ז"ל בטור ח"מ סימן ת"כ וא"כ מאי חלק וחלקים שייך ביה (א) : ומ"ש שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות כבר נתבאר שהוא מדברי רבי יהודה בן בתירא במתניתין : ומ"ש ואינה יכולה למחול לא על חלקה ולא על חלקו ואם מחלה אינה מחילה פשוט הוא דכיון דבחלקה יש לו זכות שהרי הוא אוכל פירות היאך תוכל היא למחול זכותו וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ' סימן א' : ומ"ש ומ"מ אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה פשיטא דהיינו דוקא בחלקים שלה וכדאמר אביי בס"פ

אפי' בגדולה וא"כ בבן לפחות בעודו נער קטן צריך לאמו הוא וקאמר דל"ק דהתם באלמנה דלא שבקינן לה בהדי קרובי אביה שראויין ליורשה פן יהרגוהו כדי לירש אותה הלכך אפי' בגדולה חיישינן להריגה אבל בגרושה דהאב קיים דפשיטא דאין האב נחשד שיהרוג את בנו הילכך אפי' הוא קטן אם רוצה יקחנו אצלו אבל הרמ"ה מפרש דאף למאי דמשני לא חיישי' להריגה בבת גדולה כמו בבן גדול : ומ"ש דהבת אצל אמה לא שנא גדולה ולא שנא קטנה אינו אלא לפי שדרך כבוד הוא שתתגדל אצל אמה דמאלפא לה צניעות ודרך ארץ ואין כבוד לבת שתתגדל בין האנשים ולפי זה אין חילוק בין אלמנה לגרושה ועיין בהשיר"י :

פג אשת איש שחבלו בה וכו' במשנ' ר"פ מציאת האשה ופסק כר"י בן בתירא דבזמן שבסתר לה ב' חלקי' וכו' ועל פי דברי הרא"ש לשם : ומ"ש היינו בכלל פגם שהוא נזק והוא שלו נדחק ב"י ואמר לאו שלו לגמרי וכו' ומיהו בספרי רבינו המדוייקים כתב והוא שלו ושלה :

וכן אם חירף וכו' הקשה ב"י הלא בפרק החובל איתא בייש בדברים פטור מכלום וכמ"ש רבינו בח"מ בסי' ת"כ עכ"ל ותימא הלא מביא רבי' לשם בסוף הסי' בשם רב שרירא גאון דהמבייש את חבירו בדברים היו מנדין אותו עד דמפייס המבוייש וכן כ' הרא"ש וגם כתב בשם הרמב"ם שיש לב"ד לגדור כפי מה שראוי גם בסוף סי' א' מביא דברי רב שרירא והרא"ש בפסקיו והרא"ש כתב עוד בתשובה כלל מ' סימן א' דבושת בסתר פירשו בתוספות כגון שביישה בפני עדים ובגלוי כגון שביישה בפני הכל ע"ש ועוד הלא במבייש ת"ח חייב לו קנס מן הדין כדאיתא בירושלמי וכמ"ש רבינו בח"מ סימן א' וסימן ת"כ השתא ודאי אם חירף שום אדם לאשת ת"ח כיון דאשת חבר כחבר ובושתה שלו הוא חייב לפייסה בממון מדינא ושייך בה חלק וחלקים ופשוט הוא : **ומ"ש** מקום אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה כתב ב"י פשיטא דהיינו בחלקים שלה אבל לחלק דידיה בלא הרשאה מאי תבע ליה וקשיא לי וכי גרע חלקו מפירא דארעא דאמרינן מגו דנחית לפירא נחית אגופא כדלקמן בסימן פ"ה ס"ד ולפיכך נראה דאף אחלקו צריך הרשאה דלא דמי לשאר נכסי אשתו דידועין גופא ופירי מקמי תביעה אבל בדמי חבלה שאינו ידוע חלקו וחלקה אלא לאחר פסק דין הילכך בשעת תביעה צריך הרשאה ולפי זה אם היה ידוע חלקו

דרכי משה

(ב) כתב הר"ם פדוו"א סימן נ"ג אף על גב דאמרינן הבת אצל האם לעולם היינו דוקא אם נראה לב"ד שטוב לה לשבת עם אמה אז צריכין אפי' יתומים ליתן לה מזונותיה אצל אמה אבל אם נראה שטוב לה יותר בבית אחיה אין אמה יכולה לכופן שתהיה עמהן כו' וע"ש שהאריך בזה : פג (א) ול"נ דודאי מדינא פטור אבל הרוצה לצאת ידי שמים ונותן לה דמי בושתה כדי

פרישה

אדם היינו דוקא באלמנה שאין לה אב וא"ת אם אין לה אב פשיטא שתהא דוקא אצל האם דהיא קרובה לה יותר מאחרים ע"ז אמר לא שבקינן לה בהדי קרובי אביה שראויין ליורשה ר"ל דהו"א הואיל שראויין ליורשה במקום אביה עומדין קמ"ל דדוקא אצל האם :

(ס) אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה דהוא קרוב לו כמו האם : (ו) והרמ"ה כתב דה"ה נמי בגרושה לא שבקינן לה אצל האב דהא דאמרינן בת אצל האם משמע לעולם אמרינן שתהא אצל האם אפילו אם יש לה אב . וז"ל מ"ו שראויין ליורשה פירוש דחיישינן דלמא קטלה כן נראה לפרש לכאורה . וליתא דהא בגדולה לא חיישינן דלמא קטלה אלא ה"ק לא שבקינן בהדי קרובי האב אף שראוי ליורשה לפי שהיא עדיפא מן הקרובים אבל בגרושה שאביה חי אביה עדיף מדידה בפרט מאחר שהוא מזון אותה וק"ל עכ"ל :

(ז) וכן כתב הרמב"ם שלמו כ"ד כו' מכאן ועד סוף הסימן הכל הוא מדברי הרמב"ם :

(ח) ולאחר ו' שנים יכול כו' משום דמכאן ואילך הוא צריך לאביו שילמוד עמו לאפוקי בת שאינה צריכה ללמוד שבקינן לה אצל האם אפילו אחר ו' שנים משום שהאם צריכה לה להתעסק עמה בגדוליה ובתמרוקי הבנות שאין האב יכול לעשות : (ט) ראוי לצדקה כדלעיל בסימן ע"א ועיין בדרישה :

סי' פג (א) ולא (כל מה שמבטלת ממלאכתה הראשונה נקרא שבת דגימא ביה שיתנם הכל לבעל כ"פ) : (ב) פגם שהוא נזק והוא שלו כך הוא גירסת ב"י וכתב ז"ל לאו שלו לגמרי קאמר דהא אף במומין שבגלוי יש לה חלק כדבסמוך אלא היינו לומר דיש לו חלק בהן א"כ כיון דאפילו חלק שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שפיר מיקרי שלו עכ"ל אבל בספרים מדוייקים גרסינן דהוא שלו ושלה הוא יותר נכון . ועיין בח"מ סימן תכ"ג דשם כתב דנוגף אשה ויצאו ילדיה דנזק וצער הוא כולו שלו ואפשר דשאני התם דכיון דילפינן מקרא דדמי הולדות זכתה התורה להבעל משמע הא שאר דברים הן לאשה חוץ מבושת דכתב שם שהוא של שניהן דגם הוא נתבייש ממנו . ושבת משום דמעשה ידיה הוא שלו וכמ"ש שם :

(ג) כדי להשתכר המותר פירוש המותר של דמי הרפואה : (ד) ואם הוא בגלוי כו' ופירוש רש"י דטעמא דבזמן שבגלוי לו שני חלקים משום דהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל . ומקומות שבגלוי כתב הרמב"ם היינו כגון שחובל בפניה ובצוארה או בידיה ובזרועותיה : (ה) ואינה יכולה למחול לו על חלקה דכיון שיש לו זכות בחלקה שהרי הוא אוכל פירות היאך תוכל היא למחול זכותו : (ו) אינו יכול לתובעו פירוש חלק שלה אלא בהרשאתה

דרישה

[ב] עד שיהיה בן שש שנים גמורים וכתב עליו הראב"ד אין הדעת סובלת שנכוף האב להפריד בנו ממנו עד שיהא בן שש והלא הוא חייב לחנכו בתורה בן ד' ובן ה' ואיך יחנכנו והוא גדל בין הנשים עכ"ל וכתב עליו ה"ה לא מצאתי חיוב בבן ד' ובן ה' שאינו חייב להכניסו למלמד פחות מבן שש ואולי נתכוון הרב למה שאמרו יודע לדבר אביו מלמדו תורה צוה לנו כו' ואין זה קושיא שחינוך זה אפילו אם הוא אצל האם יכול הוא לחנכו לפעמים להושיבו אצלו עכ"ל וב"י הביא תשובת הרא"ש (כלל פ"ב) שסבר כדברי הראב"ד דאפילו פחות מבן שש הוא אצל האב ותימה הוא על רבינו שכתב דברי הרמב"ם בלי מחלוקת אף שהוא כנגד אביו הרא"ש ולכל הפחות היה לו להביא דברי הרא"ש וגם מוכח בהדיא שרבי' סבר שאין חילוק בין בן לבת מדכתב דהא דאמרי' בת אצל האם מיירי באלמנה ולא בגרושה ואם כן אם יהיה חילוק בין בן לבת אפי' לי מיירי בגרושה מכל מקום בן הוא אצל האב ואין ראייה מבת אלא ודאי סבירא ליה דאין חילוק ביניהם :

סי' פג [א] וכן אם חירף אותה שום אדם בדברים כו' תמה הבית יוסף הלא מסקינן בהחובל בייש בדברים פטור והטור מביאו בח"מ סי' ת"ך ולא ראה דברי הרא"ש שכתב דרב שרירא גאון כתב דאף על בושת דברים היו מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי והיינו בממון שהרי כתב עליו הרא"ש ומסתברא דיותר בושת דברים מבושת של חבלה כו' ואף הטור בח"מ ס"ס א' כתב בשם הרמב"ם דומה לזה שיכולין הב"ד לגדור גדר ע"ז ע"ש מ"ו וכן תירץ רמ"א בד"ע . וכן על בושת ופגם דכתב רבינו כאן דמגבינן להו נתעורר עליו ב"י בח"מ סימן תר"ד שם כתב בשם גאון דאין מגבין בושת וחבלה והעלהו בצ"ע ואפשר דכאן ר"ל דגובין ע"י שהיו מחרימין אותו עד שיפייס וכמ"ש מ"ו ואפשר שב"י ס"ל כיון שהיא עצמו תקנה תקנה לתקנה לא עבדינן (פי' ר"ל דבושת בדברים מן הדין פטור רק חכמים עשו תקנה דהיו מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי וגם מן הדין דמי בושת הם שלה רק שחכמים תקנו ליתן לבעלה חלק בהן תקנה לתקנה דהיינו ליתן דמי בושת בדברים לבעל לא עבדינן כ"פ) : [ב] ומ"מ אינו יכול לתובעו אלא בהרשאתה אע"ג דמבואר בח"מ שם

משום

(ז) כ' הרמב"ם שהריפוי לבעלה (ח) ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל וכ' עוד בד"א שחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד כל הנזק והצער והבושת ואין לבעלה בהם פירות ואם רצתה ליתן לאחרים הדמים נותנת וכך הורו הגאונים והבעל מרפא כדרך שמרפא כל חליה והראב"ד השיג עליו וכתב תימה הוא (ט) למה הוא ישלם הכל שהרי נוטל בשל אחרים שליש או ב' שלישים וכשחבל בה איהו למה ישלם הכל (י) אולי טעה בדברי הגאונים שלא אמרו אלא על מה שראוי לקנות שלא יאכל הפירות דבהכי (יא) לא תיקון רבנן דהוא עושה שלא כהוגן דין הוא שלא יהא (יב) חוטא נשכר :

פד מציאת האשה לבעלה אפי' דחקה עצמה (א) עד שמצאה אותה ודוקא אשת איש ודאי אבל ספק מגורשת כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב לה אע"פ שחייב במזונותיה (ב) מציאתה לעצמה כתב הרמ"ה הא דמציאתה לבעלה (ג) דוקא בניזונת אבל אם אינה ניזונת מציאתה לעצמה וכתב א"א הרא"ש ז"ל לא דק דלא משכחת אינה ניזונת אלא באומרת איני ניזונת ואיני עושה או שאמר לה בעלה (ד) צאי מעשה ידיך במזונותיך (ה) וכיון שהרשות בידם לומר כן הוי כניזונת ומציאתה לבעלה:

פה האיש אוכל פירות של נכסי אשתו כל זמן שהיא תחתיו ותקנת חכמים הוא שתקנו לו זה תחת פדיונה שחייבוהו לפדותה ואם אמר איני חפץ בפירותיה ולא אפדנה אין שומעין לו דשמא לא יספיקו דמי פירותיה לפדיונה (א) ואע"פ שהתקנה לטובתה א"ת איני הפצה בה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם אלא אוכל מכל נכסיה (ב) ששני מיני נכסים יש לה (ג) נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל נכסי צאן ברזל הם שמכנסת לו ושמין אותם וכותבין אותם בכתובתה ודא נדוניא דהנעלת ליה (א) (ד) בגדים ותכשיטים ומקבל עליו אחריות שאם הם עבדים ובהמה ומתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו ואם הם מטלטלים ופיחתו או הותירו או נגנבו או נאבדו הכל הוא באחריותו (ה) ואם אינו מקבלן עליו באחריות

חלקו וחלקה בשעת תביעה ודאי אין צריך הרשאה כלל דמגו דנחית אחלקו נחית אחלקה דלא כמו שפסק בש"ע ונמשך אחר דבריו שכתב כאן :

כתב הרמב"ם שהריפוי לבעלה נראה דס"ל דכיון דהבעל חייב לרפאותה הילכך יהבינן לה לבעלה ונפקא מינה דאם יהיה מותר המותר שלו אבל דעת הרא"ש דא"א להיות מותר אלא בדאיתסי בסמא חריפא וכיון דלצערה דידה הוא המותר שלה כדלעיל :

והראב"ד השיג עליו וכו' ובסמ"ג בעשה ע' (דף נ"ג ע"ג) הפליא ג"כ על דברי הרמב"ם דהא תני בתוספתא בהדיא החובל באשתו בין שחבל בה הוא ובין שחבלו בה אחרים מוציאין מידו וילקח בהן קרקע וכו' וכך השיג עליו הר"ן אבל לפעד"נ דהרמב"ם לאו דינא קאמר דודאי מדינא אין חילוק בין חבל בה הוא לחבלו בה אחרים וכדתני בתוספתא אלא שהגאונים שאחר התלמוד דנו כך ולאו מדינא אלא קנסא קנסוהו שאין לו בהן כלום וגם קנסוהו שלא יהיה לו בהן פירות וז"ש הרמב"ם בסוף דין זה וכזה הורו הגאונים לאורויי דאין זה מדין התלמוד אלא הוראת הגאונים אבל הראב"ד ס"ל דודאי יש לו לבעל חלקו הראוי לו בהן והגאונים לא קנסו אותו בחלקו כלום אלא דבחלקה הראוי לה בבושתה ובפגמה ובצערה קנסוהו שלא יהיה לו בהן פירות ואם רצתה ליתן חלקה לאחר הדמים נותנת וז"ש הראב"ד אולי טעה בדברי הגאונים שלא אמרו אלא על מה שראוי לו לקונסו שלא יאכל הפירות וכו' דעל חלקו לא אמרו הגאונים כלום לקונסו אלא על חלקה הראוי לה אמרו הגאונים לקונסו שלא יאכל הפירות בהן ואם רצתה ליתן חלקה לאחר נותנת וטעם הרמב"ם קסבר דקנסוהו גם כן בחלקו שלא ינתן לו כלום וצריך להגיה בל' הראב"ד שהביא רבינו שלא אמרו אלא על מה שראוי לו לקונסו שלא יאכל הפירות וכו' וכך העתיק הר"ן בשם הראב"ד ריש פרק מציאת האשה וכ"כ רבינו בסימן פ"ה בשם הגאונים כמ"ש הראב"ד והכי נקטינן ודלא כמ"ש בש"ע כדברי הרמב"ם :

פד מציאת האשה לבעלה אפי' דחקה כו' בר"פ מציאת האשה אמר רב פפא מציאת' (שע"י הדחק) כהעדפה שע"י הדחק דמי פלוגתא דר"ע ורבנן ורבינו תופס הלכה כרבינו האי גאון דהלכה כרבנן דהעדפה ע"י הדחק לבעל א"כ מציאתה שעל ידי הדחק נמי לבעל וע"ל בסימן פ' בסעיף עשירי דהמסקנא שלא להוציא מיד האשה העדפה שע"י הדחק וכן הדין במציאתה שע"י הדחק שאין כח ביד הבעל להוציא מידה : **כתב** הרמ"ה וכו' כתב א"א הרא"ש ולא דק בזה וכו' תימה לי איך יאמר הרא"ש על המאור הגדול הרמ"ה דלא דק בזה מטעם סברתו זאת בלי ראיה כלל והלא יאמר הרמ"ה אדרבה איפכא מסתברא כיון דמזוני עיקר ומעשה ידיה וגם ההעדפה ע"י הדחק ומציאתה ע"י הדחק הכל תחת מה שניזונית ממנו כדי שלא יהא לו עליה איבה השתא דאינה ניזונת ואינה עושה כיון דמעשה ידיה וגם העדפה בין שהוא ע"י הדחק בין שאינו ע"י הדחק לעצמה כך מציאתה הוי נמי לעצמה ודו"ק :

פה האיש אוכל פירות וכו' כבר כתב רבינו בסימן ס"ט ובריש סימן ע"ח ועיין במ"ש לשם בס"ד : ומ"ש ואם אמר איני חפץ בפירותיה וכו' פי' אפילו אמר כך בעודה ארוסה מקמי שנתחייב בפרקונה בשעה שנכנסה לחופה ונסתלק מפירותיה ומפרקונה ואמר איני חפץ בפירותיה וכו' אין שומעין לו ועיין בב"י : **נכסי** צאן ברזל הם שמכנסת לו וכו' ר"ל שהנכסים יש להן קיום כצאן ברזל לפי שקיבל עליו אחריותן ונכסי מלוג מפרש בב"ר בעון קומי ר"ל מהו מלוג א"ל כד"א מליג מליג פירש בערוך בענין מליגת הראש שתולשין השער לבד ועוזבין הראש כך הבעל אוכל פירות ועוזב הקרן מפ"ה הג"ה מיימונית פי"ו דאישות : **ומ"ש** ודא נדוניא דהנעלת ליה בגדים וכו' פירוש בגדים חשובים דהנעלת ליה ואין בגדים שהיו על הכלה בכלל זה כמ"ש רבינו

בס"פ הסולח (דף צח:) בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אבל לחלק דידיה בלא הרשאה נמי מצי תבע ליה : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שהריפוי לבעלה ול"נ לא"א דברי הרא"ש ז"ל כבר כתבתי בסמוך דברי הרא"ש ומה שהקשה הרא"ש על הרמב"ם נתיישב מתוך דברי ה"ה שכתב שהריפוי ינתן לבעל מפני שהוא חייב לרפאותה וכ"כ הר"ן בר"פ מציאת האשה דהא לא תנא במתניתין ריפוי משום דלדידיה בעי למיתן דהא איהו מחייב לרפאותה וכתב עוד בד"א שחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה בעלה חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכו' בפ"ד מהלכות חובל וכתבו ה"ה והר"ן בשם הרשב"א שיש נותנים טעם לדברי הרמב"ם משום דמדינא בושתה ופגמה שלה כרבנן וע"כ לא פליג ר"י בן בתירא אלא משום דאית ליה בושת בבשתה ומצטער בפגמה כדאיתא בירושלמי והלכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהלא בייש את עצמו וכתב הר"ן על זה דאכתי הוא תימה על הרמב"ם למה אין הבעל אוכל פירות והאריך בזה ומיהו רבינו כתב בסימן פ"ה בשם הגאונים דקנסו אותו שאין לו בו כלום ואינו אוכל פירותיהם וכך הם דברי הראב"ד שהביא רבינו כאן :

דין אשה שחבלה בבעלה ואיש שחבל באשתו כתב רבינו בטור ח"מ סימן תכ"ג :

פד מציאת האשה לבעלה רפ"ו דכתובות (דף ס"ו.) ומ"ש אפילו דחקה עצמה עד שמצאה אותה שם (דף סו.) אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי ופירש"י דרוב מציאות צריך לחזור אחריהם כגון דגים שעלו ליבשה או צבי שבור או לחפש סימא בקרקע והרא"ש כתב מציאה כהעדפה שע"י הדחק דמי פירוש מציאה שעל ידי הדחק : **ומ"ש** ודוקא א"א ודאי אבל ספק מגורשת וכו' אע"פ שחייב במזונותיה מציאתה לעצמה משנה ובגמרא בפרק קמא דמציעא (דף יב.) : **כתב** הרמ"ה הא דמציאתה לבעלה דוקא במזונות וכו' וכתב א"א הרא"ש ז"ל לא דק וכו' ז"ל הרא"ש בריש פרק מציאת האשה כתב הרמ"ה הא דמציאתה לבעלה דוקא בניזונת אבל באינה ניזונת תיהוי לה איבה ואיבה לא דק בזה דלא משכחת אשה שאינה ניזונת אלא באומרת איני ניזונת ואיני עושה או כשא"ל בעלה צאי מעשה ידיך במזונותיך והיא מספקת וכיון דבר'שות קא עבדי חיישינן לאיבה ומציאתה לבעלה עכ"ל :

פה האיש אוכל פירות של נכסי אשתו כל זמן שהיא תחתיו. משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מז:) ופרק מציאת האשה (דף סה:) כתוב בספר התרומות שער כ"א שהמכנסת שט"ח לבעלה א"צ כתיבה ומסירה ומכנסת מלוה ע"פ לבעלה א"צ מעמד שלשתן דהו"ל דברים הנקנים באמירה מדרב גידל (כתובות קב.) ועוד שרבותינו תקנו שהבעל זוכה בפירות הילכך בכל מה שיש לאשה ידו כידה : **ומ"ש** רבינו ותקנת חכמים הוא שתקנו לו זה תחת פדיונה שחייבוהו וכו' בריית' פ' נערה שנתפתתה (דף מז.) ומ"ש ואם אמר איני חפץ בפירותיה ולא אפדנה אין שומעין וכו' בפרק חזקת (דף מט.) כתב רשב"ם שאם אמר כן בעודה ארוסה מועיל התנאי ודחו התוספות דבריו וכתבו דא"א לומר כן והעלו דאין שומעין לו והביאו ראיות לדבריהם וכתבו דהכי איתא בירושלמי בהדיא וכ"כ ה"ה בפי"א וז"ל דע שבפרקונה ובקבורתה אין הבעל יכול להנצל מחיובה ואפי' יניח לה פירותיה וכתובה וכן היא אינה יכולה להפקיע ממנו זכות פירות וכתובה אפי' תאמר איני נפדית ואיני נקברת מנכסיו וזה נראה מדברי רבינו וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א עכ"ל : **ומ"ש** ואף ע"פ שהתקנה לטובתה אם תאמר איני חפצה בה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם כן דקדקו התוספות והרא"ש בפרק נערה שנתפתתה וכבר כתבתי בסמוך שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א : **ומ"ש** אלא אוכל מכל נכסיה ששני מיני

דרכי משה

כדי שתתפייסה ותמחול לו או שנידוהו עד שיפייסנה כמו שמבואר בסימן ת"ך בח"ה ועיין שם בסי' א' בזו י"ל שיש לבעל חלק בממון :

פה (א) אשה שנתנה קרקע לבעלה ונתנה עליו שטר מתנה והוא כותב על עצמו שט"ח נדוניא ע"ל סימן ק"ח תשובת הרא"ש אי מקרי נ"מ או נצ"ב וע"ל סימן ע"ז מלבושי האשה אי נקראין

דרישה

שם קנ"ב דכל היכא שיש לו חלק יכול הוא לתבעו על הכל בלא הרשאה יש לומר דהכא איירי בשכבר חלקו הב"ד ונפסק להם חלק הבעל והחובל כבר שילם לו ודוק (כ"פ. דין איש ואשה שחבלו זה בזה ואשה שחבלה באחרים נתבאר בח"מ סימן תכ"ג כ"פ) : עליה

פרישה

משום דאין לו שייכות בחלקה אלא משום פירות והשתא אין כאן פירות וכמ"ש בח"מ סי' קכ"ב שהסכים רבינו לדעת רב האי דמצריך להיות בקרקע פירות בשעת התביעה ומש"ה כתב הב"י בסמוך סימן פ"ה על דברי רבינו שקיצר במ"ש ז"ל לפיכך אם שום אדם מזיק בשלה ובא הבעל להוציא א"צ הרשאה דמיגו דנחית לפירי נחית לגופא עכ"ל דו"א עכ"פ כ"א שיהא או פירות בשדה בשעת התביעה ומיהו מהרא"י פסק בפסקיו סימן ס"ב דאליבא דכ"ע אם יש לאשתו מעות ביד אחרים יכול להוציא בלא הרשאה ולכאורה קשה מ"ש צריך כאן הרשאה כלא אמר שיוציאן ואכל מהן הפירות וכ"ל דשאני הכא דלא היה לאשתו עד הנה שום צד זכות בה אלא שעכשיו בא לגבות דמי חבלתו בכס"ג כולי עלמא מודי דלא מיקרי ממון עד שיבא בעין מש"ה צריך הרשאה אליבא דכולי עלמא וק"ל וע"ש במהרא"י סימן ס"ב : (ז) כתב הרמב"ם שהריפוי לבעלה כו' כ"מ דאם עביד לה הרופא סמא חריפא ואיתסא בה' יומין ואמדוה בג' יומין אזי המותר לבעלה ולא כמ"ש לעיל שהוא לאשה : (ח) ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל ה"ה והר"ן כתבו דטעמא של הרמב"ם מפני שהוא חייב לרפאותה : (ט) למה הוא ישלם כו' והר"ן בשם הרשב"א תירץ משום דמדינא בושתה ופגמה שלה כרבנן וע"כ ל"פ ר"י בן בתירא אלא משום דאית ליה בושת בבושתה ומצטער בפגמה והלכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהוא בייש את עצמו וגם הפירות אינו אוכל משום דקנסוהו שלא יהא לו בזה שמץ כלום : (י) אולי טעה בדברי הגאונים פירוש הגאונים אמרו שנחמיר עליו בזה הענין וטעה הוא בדבריהם ואמר שהגאונים סוברים שישלם לה הכל משלם ו"א שהגאונים לא אמרו אלא שראוי לקנוס שלא יאכל הפירות כו' : (יא) לא תיקון רבנן ר"ל לא תקנו שיאכל פירות : (יב) חוטא נשכר פירוש דמן הדין הוא הכל שלה אלא שחכמים תקנו לו פירות ובזה רצו שיהא נשכר :

סי' פד (א) **עד** שמצאה אותה פירש רש"י דרוב מציאות צריך לחזור אחריהם כגון דגים שעלו ליבשה או צבי שבור או לחפש סימא בקרקע : (ב) מציאתה לעצמה דטעמא מאי תקנו רבנן מציאתה לבעלה משום איבה הכא אית לה איבה ואיבה : (ג) דוקא בניזונת משום איבה אבל אינה ניזונת תיהוי לה איבה ואיבה : (ד) צאי מעשה ידיך במזונותיך פירוש ומספיק לה : (ה) כיון שהרשות בידם לומר כן כו' חיישינן לאיבה בשלמא אי משכחת אינה ניזונת באשה שמחויב לגרשה שייך שפיר למימר תיהוי איבה ואיבה וק"ל :

סי' פה (א) **ואע"פ** שהתקנה לטובתה כו' כבר כתבתי בזה לעיל בסימן ס"ט וע"מ וע"ש : (ב) ששני מיני ר"ל מה שם כל נכסיה דמשמע הרבה נכסים שיינו שני מיני כו' : (ג) נכסי מלוג ז"ל הערוך פירושו מלוג כענין מליגת הראש שתולשין השער ומניחין הראש כך הבעל אוכל פירות ומניח הקרן ואין לו רשות כו' פ"א נכסים שקיבל עליו בדבור בלא אחריות כשנכנסה או לאחר שנכנסה נפלו לה בירושה או במתנה שכן לוג בלשון יון ליבור עכ"ל. ולעד"נ לפרשו דוגמת אמרם פרק הכותב דף פ"ב מלוגא דשטרי ופירש"י תיק מלא שטרות ה"נ כאילו אמר נכסים שהניחם בתיק והפקידם בידו דלא קיבל עליהם אחריות לאפוקי נצ"ב שקיבל עליהן אחריות וק"ל : (ד) בגדים ותכשיטים פירוש שאר בגדים חשובים חוץ מבגדים שהיו על הכלה שאותן אינם בכלל נצ"ב כמ"ש בשם הרא"ש לעיל בסימן ע"ז מ"ו (או נגנבו או נאבדו ואפילו נאנסו הכל הוא באחריותו דלכך נקרא נצ"ב שהם לה כברזל שאינו מוסיף ואינו פוחת לכן כ"פ) : (ה) ואם אינו מקבלן עליו באחריות פי' שהתנה עמה שאין אחריות עליו אבל סתמא הם

חידושי הגהות

ליישב זה דה"ק באלמנה לא שבקינן לה בחרי קרובי אביה אף על פי שראויין ליורשה לפי שהאם עדיפא מן הקרובים אבל בגרושה כיון דאביה חי עדיף הוא מן האם ועוד דהאב חייב לזונה עכ"ל אבל קושיא הראשונה אין לה יישוב בפירושו ועיין בט"ז שיישב קושיתו :

באחריות אז נקראין נ"מ ואם פחתו או הותירו או נגנבו או נאבדו אז הכל באחריותה ופי' ר"י אם פשע בהם ונאבדו בפשיעה (ו) פטור שהיא עמו במלאכתו ופשיעה בבעלים פטור כתב רבי' אפרים דנכסי צאן ברזל לא מחייב בסתמא באחריותן עד דשיימינהו עליה בדמים קצובים בד"א בסתמא אבל אם קבל אהריותן בפירוש אע"ג דלא שיימינהו עליה חייב באחריותן (ז) ובעל העיטור כתב כתבינהו בכתובה אע"ג דלא כתב אחריות כמאן דכתוב דמי אף על גב דלא שיימינהו (ח) ובשניהם אוכל פירותיהן ומשתמש בהן כל זמן שהיא עמו לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא הבעל להוציאו מידו א"צ הרשאה ממנה (ט) דמגו דנחית לפירי (י) נחית לגופא (כ) ואע"פ שאוכל פירותיהם אינו כבעליו לענין שאלה בבעלים שאם יש לה פרה של נכסי מלוג (יא) והשאילה לאחר ונשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים פשע הוא בפרתה פטור דהוי ליה פשיעה בבעלים שכרה פרה מאחר (יב) וניסת ומתה (יג) או פשע בה הבעל פטור באו לידה אחר שנשאה בין שבאו לידה בירושה או שניתנו לה במתנה או שחבלו בה ונתנו לה חלקה בבושתה ופגמה נקראים נכסי מלוג באותן שהכניסה לו ולא קבלם באחריות חוץ מאשה שמכרה כתובתה ונדוניתה בטובת הנאה פירוש בדבר מועט שאם תתאלמן או תתגרש שיקחם הלוקח אותן הדמים (יד) אין הבעל אוכל פירותיהן וכן אם נתנה מתנה לאחר (טו) קודם שניסת אע"פ שאין המתנה מתנה כדלקמן אפ"ה (טז) אין הבעל אוכל פירות וכן

מיני נכסים יש לה נכסי מלוג ונכ"ב וכו' עד אז הכל באחריותה פשוט בכמה מקומות מהם פרק אלמנה לכ"ג (דף סו.) ופרק האשה שנפלו לה נכסים (דף עט.): ומ"ש ופירש ר"י אם פשע בהם ונאבדו בפשיעה פטור וכו' בפרק השואל (דף צו.) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לפום חורפא שבשתא אי שואל הוי שאלה בבעלים אי שוכר הוי שכירות בבעלים כי קא מיבעיא לרמי בר חמא כגון דאגרה פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר לא תיבעי לך דודאי שאלה בבעלים הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים דכמאן דשאיל מינייהו דמי מאי שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לא שואל ולא שוכר אלא לוקח הוי וכתב הרא"ש על זה פסק ר"י דש"ח מיהא הוי וחייב בפשיעה וגבי בעל בנכסי אשתו לא כ"ת מידי דפשיעה בבעלים פטור אלא כ"מ ללוקח בהמה לל' יום דלא שואל הוי ולא שוכר דבלשון מקח לקחה ומסתבר דש"ח הוי עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה תלה הדבר בפסק ר"י דהא כיון דמהא דאמר רבא מאי קא מיבעיא לרמי בר חמא וכו' שמעינן דבעל בנכסי אשתו אשתו עמו במלאכתו מיקריא והא קי"ל דפשיעה בבעלים פטור כדאיתא בהשואל מתילא שמעינן דאם פשע בהם ונאבדו בפשיעה פטור: כתב רבינו אפרים דנכ"ב לא מיחייב בסתמא באחריותן עד דשיימינהו עליה בדמים קצובים וכו' ב"ה דעת הרמב"ם בפי"ו כדעת הרב רבי' אפרים: ובשניהם אוכל פירותיהם ומשתמש בהן כל זמן שהיא עמו לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא להוציאו מידו א"צ ממנה הרשאה וכו' בס"פ השולח (מח:) אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית לפירי אבל נחית לפירי מגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא ופירש"י צריך הרשאה מאשתו אם בא לדון עם שום אדם בגוף הקרקע דאי ליכא הרשאה מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דקנין פירות לאו כקנין הגוף הוא: דלא נחית. לדון לפירי שאין לו לדון עמו כלל בפירות שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל וכתב הרמב"ם דין זה בפ"ג מהלכות שלוחין ושותפין והדבר ברור שיש בלשון רבינו קיצור שהיה לו לפרש דהא דא"צ הרשאה דוקא בדנחית לפירות אבל לא נחית לפירות צריך הרשאה אלא שסמך על מה שכתב בטוח"מ סימן קכ"ב כי שם כתב דין זה בארוכה וגם אני בארתיו שם ועיין בתשובת הריב"ש סימן תל"ו ובת"ה סימן ש"ב: אע"פ שאוכל פירותיהם אינו כבעליו לענין שאלה בבעלים שאם יש לה פרה של נ"מ והשאילה הבעל לאחר ונשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים בר"פ השואל (שם) שאל מן האשה ונשאל בעלה פלוגתא דר"י ור"ל ופירש"י שאל מן האשה. פרה של נכסי מלוג ונשאל לו בעלה למלאכתו פלוגתא דר"י ור"ל לר"י דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי הויא שאלה בבעלים ולר"ל דסבר לאו כקנין הגוף דמי לא הויא שאלה בבעלים וכתבו הרי"ף והרא"ש וקי"ל בהא כר"ל והכי אמרינן בריש פרק החולץ דהא הוי חד מתלת דהוי הלכתא כר"ל וכ"ל שיש למחוק מדברי רבינו תיבת הבעל וכך יש לגרוס שאם יש לה פרה של נכסי מלוג והשאילה לאחר ונשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים ע"כ דהא בשאילת האשה עסקינן כמבואר בלשון הגמרא שהבאתי וכ"כ הוא עצמו בטור ח"מ סימן שמ"ו ואיפשר לומר דשפיר גרסינן הבעל בלשון רבינו כאן ורבותא אשמועינן דאפי' הבעל הוא המשאיל והוא הנשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: פשע הוא בפרתה פטור דהו"ל פשיעה בבעלים כבר נתבאר לעיל בסימן זה וכן מ"ש שכרה פרה מאחר וניסת ומתה או פשע בה הבעל פטור נתבאר בבעיא דרמי בר חמא שהבאתי לעיל בסימן זה: באו לידה אחר שנשאה בין שבאו לידה בירושה בין שניתנו לה במתנה או שחבלו בה וכו' נקראים נכסי מלוג וכו' מבואר בר"פ מציאת האשה (דף סה:) ופרק האשה שנפלו (דף עט.): ומ"ש חוץ מאשה שמכרה כתובתה ונדוניתה בטובת הנאה וכו' בפרק המוכל (ד' פט) אמר רבא הלכתא טובת הנאה לבעל ואין הבעל אוכל פירות מאי טעמא פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה: ומ"ש וכן אם נתנה מתנה לאחר וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עט.) גבי שטר מברחת אמרינן ואי לא קנינהי לוקח ליקנינהי בעל ופירש רש"י לשמואל בכותבת כולן דאמרינן לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ופירש"י כנכסים שאינם ידועים

רבינו בשם הרא"ש לעיל בסימן ע"ז: ופי' ר"י אם פשע וכו' פרק השואל (דף צ"ו) כתבו התוספות בשם ר"י דבעל בנכסי אשתו אע"ג דלא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח ראשון וכו' שומר חנם הוי וחייב בפשיעה אבל הרא"ש כתב והיה חייב בפשיעה אלא דפטור משום דהו"ל פשיעה בבעלים ובסמוך סעיף ה' יתבארו דברי התוספות בס"ד והקשה ב"י דלמה תלה הדבר בפי' ר"י הא קאמר רבא התם דבעל בנכסי אשתו שמירה בבעלים היא ואמרי' נמי לשם דאפילו פשיעה בבעלים פטור ועל הרא"ש לא קשה הא דמבואר מדבריו דלא בא ר"י אלא לאורויי דההא שמעינן דהלוקח בהמה לשלשים יום דשומר חנם מיהא הוי וחייב בפשיעה וכמ"ש רבינו בח"מ סוף סימן שמ"ו אבל על מ"ש רבינו כאן ע"ש ר"י דבעל בנכסי אשתו עמו במלאכתו מקריא ופטור אפילו מפשיעה משמע דמבואר הוא בתלמוד בלא פי' ר"י ונראה ליישב דאע"ג דאמרינן בגמרא דבעל בנכסי אשתו בין אם היה שואל או שוכר פטור מאונסין ומגניבה ואבידה משום דעמו במלאכתו מיקריא מ"מ כיון דשומר חנם הוא חייב בפשיעה בנכסי אשתו דלא דמי לשאר שומר דפטור אפילו בפשיעה מן התורה דהתם לא קיבל עליו אחריות מן הסתם אבל בנכסי אשתו כיון דלא חשש לשמרן כראוי ופשע בהן הו"ל כאילו קיבל עליו אחריותן בפירוש ואע"ג דלא שיימינהו נחשבו נכ"ב וכמ"ש רבינו אפרים בסמוך אשמועינן רבינו ע"ש ר"י דבנכסי אשתו נמי פטור כשאר שומר בפשיעה בבעלים: ובשניהם אוכל פירותיהן וכו' עד דמגו דנחית לפירא נחית לגופא כלומר כיון שיש לו טענה עם אותו האיש בפירות יכול לדון עמו גם על גוף הקרקע ולא מצי א"ל אידך לאו בעל דברים דידי את שהרי אין לך בגוף הקרקע כלים דמגו דנחית לפירא נחית לגופא ומשמע מדיוקא דלשון רבינו אבל אם אין לו טענה עם אותו האיש על הפירות לא מצי לדון עמו בלא הרשאה וב"י כתב שיש בלשון רבינו קיצור דהו"ל לפרש וכו' ולא קשה כלל כיון דמוכיח הכי מדיוק לשונו כדפי': שכרה פרה מאחר וניסת ומתה או פשע בה הבעל פטור בפרק השואל אסיקנא אלא כי קא מיבעי' ליה לרמי בר חמא כגון דאגרה פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבי יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים דכמאן דשאיל מינייהו דמי מאי שואל הוי או שוכר ואסיקנא לוקח הוי ופטור וכתבו התוספות ה"ה דמצי למימר שאלה פרה מעלמא אלא מילתא דשכיחא נקט והרמב"ם כתב בדין זה לשון שאלה וז"ל בפ"ג דשאלה אשה ששאלה ואח"כ נשאת הרי הבעל כלוקח ממנה ואינו לא שומר שכר ולא שואל לפיכך אם היה דבר השאלה בהמה ומתה הבעל פטור אעפ"י שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה אפילו פשע מפני שהוא כלוקח וכו' עכ"ל ורצונם לומר דאם היה שואל היה חייב לשלם לבעלים הראשונים שהוא המשכיר אפילו אם מתה דהלכה כרבי יוסי דאמר היפך עושה הלה סחורה בפרתו של חבירו ודינא דבעל דשואל הוא בהדי המשכיר הוא וכאילו השאילו ממנו וכן אם היה שוכר הוה דינו עם המשכיר והיה חייב בגניבה ואבידה אבל כיון שהוא חשוב לוקח ממנה אין דינו של משכיר עם הבעל כי אם עם האשה ששכרה ממנו והיא חייבת לשלם למשכיר לכשתתאלמן או תתגרש והבעל פטור ממנה אפילו פשע דהוי פשיעה בבעלים מיהו בהגהת מיימונית כתב דר"י חולק על זה וז"ל לשם אבל ר"י אומר דחייב בפשיעה כש"ח ומשלם למשכיר לרבי יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים עכ"ל נראה דהדין כך מלשון התוס' שכתבו ע"ש ר"י דש"ח הוי וחייב בפשיעה דר"ל דבהך בעיא דרמי בר חמא אע"פ דלא שואל הוי ולא שוכר הוי ופטור מאונסין ומגניבה אפילו לר' יוסי מ"מ אם פשע בה חייב לשלם למשכיר כש"ח שלו מיהא הוי לרבי יוסי ואצל המשכיר לא הוי פשיעה בבעלים והכי משמע להדיא מלשון המרדכי הארוך דכך מפרש ר"י אבל מדברי הרא"ש מבואר דהיה מפרש מ"ש התוספות דש"ח הוי וחייב בפשיעה ה"ק והיה חייב בפשיעה אם לא היתה פשיעה בבעלים ולפי זה הלוקח בהמה לשלשים יום וכולי שומר חנם הוי וחייב בפשיעה אבל גבי בעל בנכסי אשתו אפילו שאלה או שכרה פרה מאחר ואח"כ ניסת ומתה או אפילו פשע בה הבעל פטור אפילו לר' יוסי דהלכתא כוותיה וכמ"ש הרמב"ם כך הוא דעת ר"י והרא"ש וכך הוא מבואר מדברי רבינו בח"מ סימן שמ"ו ע"ש. והכי נקטינן וכ"כ בש"ע כאן וכן בח"מ: באו לידה הנכסים אחר שנשאת בין שבאו לידה בירושה או שניתנו לה במתנה וכו' כ"כ הרמב"ם בפי"ב דאישות ומשמע דס"ל דמתנה שניתנו לה בסתם מאחרים הגוף שלה וכן פסק ר"י כמ"ש התוספות פ"ק דקידושין (דף כ"ג) וכ"כ המרדכי לשם כלשון התוספות וסוף דבריו ורבינו יעקב מקורביי"ל היה מסופק בדבר אם יתנו לאשה מתנה שמא יזכה הבעל בין בגוף בין בפירות וכו' עכ"ל מיהו לא שבקינן כל הגדולים מקמי ספיקא דהר"י מקורביי"ל וכ"כ הר"ן בפ"ק דקידושין והשיג על פירש"י דפירש בפרק סורר ומורה שמתנה שאדם נותן לאשת איש כמציאתה

דרכי משה

נקראין נצ"ב: (ב) ועיין בח"ה סי' קכ"ב מדינים אלו דאם לא היה פירות בקרקע שדן עליו הבעל צריך הרשאה בנכסי אשתו וע"ש וכתב מהרא"י בת"ה סימן ש"ב דאם בעל בא לדון מהמת מעות מזומנים שיש לאשתו ביד אחר א"צ הרשאה דמעות מזומנים כאילו הוי פירות בארעא דמי וע"כ הא דבעינן שיהיו פירות בקרקע היינו דבלא פירות אין לו לבעל שום זכות על הקרקע שרוצה לדון עליו אבל אם יש לו שום נפקותא לדון על הקרקע אע"ג דאין פירות בקרקע א"צ הרשאה ולא משמע בח"ה סימן קכ"ב כדבריו. כתב הריב"ש סימן תצ"ז

פרישה

כא כתב בסמוך שחייב באחריות א"כ דלא כתבינהו בכתובה דבלא כתבן ל"ק דמסתמא הוה באחריותו: (ו) פטור שהיא עמו במלאכתו כיון שלא קיבל עליו אחריות אבל אם נגנבו או נאבדו פטור בלי טעם זה דפשיעה בבעלים דלא הוי אלא כשאר שומר חנם כיון שלא קיבל עליו אחריות וכמ"ש לפני זה בהדיא (ועיין בב"י שהביא דברי הרא"ש שכתב בשם ר"י דבעל בנכסי אשתו לוקח הוא ומסתבר דש"ח הוי כ"פ) וז"א דהא אוכל פירות: (ז) וב"ה כתב כתבינהו בכתובה כו' אפשר שגם רבינו אפרים מודה זה: (ח) ובשניהם ר"ל בנכסי מלוג ובנכ"ב: (ט) דמיגו דנחית לפירא פירוש שטוען עם אותו איש בפירות שבקרקע אבל אם אין פירות בקרקע ואין טוען עם המערער אלא בגוף הקרקע צריך הרשאה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכ"מ בח"מ סימן קכ"ב ע"ש: (י) נחית לגופא ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את: (אינו כבעליו מטעם הנ"ל דקניין פירות לאו כקניין הגוף דמי ועיין בח"מ סימן שע"ו כ"פ): (יא) והשאילה הבעל לאחר ונשאל המשאיל עמה לא חשיב שאלה בבעלים לפטור וכן אשה ששאלה פרה מאחר ונשאל המשאיל לבעלה לא חשיב שאלה בבעלים כך הוא הגירסא בספרים מדוייקים וכתב ב"י ז"ל ויש למחוק מדברי רבינו תיבת הבעל וכך יש לגרוס שאם יש לה פרה של נ"מ והשאילה לאחר ונשאל הבעל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דהא בשאילה האשה עסקינן כמבואר בלשון הגמרא וכ"כ הוא עצמו בטור ח"מ סימן שמ"ו ואפשר לומר דשפיר גרסינן הבעל בלשון רבינו כאן ורבותא אשמועינן דאפילו הבעל הוא המשאיל והוא הנשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי עכ"ל: (פשע הוא בפרתה פטור והו כפל למ"ש לעיל בשם ר"י וכבר תמה הב"י למה כתב לעיל בשם ר"י והוא מהגמרא כ"פ): (יב) וניסת פירוש והכניסה לו הפרה ששכרה. ומתה פירוש הפרה: (יג) או פשע בה פירוש הבעל. הבעל פטור אפילו לרבי יוסי דאמר שכר פרה ומשאילה לאחר השואל מחזירה לבעלים הראשונים והוה למימר כאן דהוי כאילו השאיל הוא מבעלים הראשונים אפ"ה פטור דבעל בנכסי אשתו לא שואל הוא אלא לוקח ולכך הוא פטור והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון גמרא בפרק השואל. ומכל מקום אם הודיעה את בעלה שהוא שואלת הוא נכנס תחתיה אבל אין לפוטרו בלא"ה משום דשמירה בבעלים הוא דהא בלאו ה"ט אמרינן סלקין אותה כאילו אינה והוא השאילו מהשוכר והם המשאיל דהיינו מי שהשכיר הפרה הוא אינו עם השואל בשום דבר: (יד) אין הבעל אוכל פירותיהן פרק המוכל מ"ט פירי תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן ר"ל פירי דאתו מעלמא ולא שכיחי לא תקינו וכמ"ש בסמוך בסימן זה (מסעיף כ"ב ואילך כ"פ): (טו) קודם שניסת לסברים כדלקמן בסימן צ': (טז) אין הבעל אוכל פירות דהרי ע"מ שאינה שלה נשאת דסבור שמתנה גמורה ועשאום בנכסים

במציאתה והכל של בעל דליתא : ומ"ש וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו וכולי עד והוא אוכל פירות כ"כ הרא"ש בפרק חזקת בשם ר"ת ומביאו ב"י ויש להקשות דא"כ למה ליה לתלמודא למימר במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות דמאי קנתה כיון שאם מכרה או נתנה בטל וי"ל דקנתה לענין זה שאם נתאלמנה או נתגרשה שקלא להאי ארעא לבר מכתובתה אבל להרמ"ה משמע ליה לישנא דקנתה בסתם דלגמרי קנתה שאם מכרה ונתנה קיים דכיון דאין לו פירות כלל אעפ"י דהשדה ברשותה אם כן יכולה למוכרה או ליתנה במתנה ולא ס"ל להרמ"ה הא דכתב הרא"ש דהפירות שיוצאין לו ממנו ילקח בהן קרקע וכו' אלא אין לו זכות בקרקע כלל אפילו לפירי פירי וז"ש כיון שאין לו פירות כלומר כיון שאין לו פירות כלל אפילו פירי פירי אם כן יכולה נמי למוכרו או ליתנה להוציאו מתחת רשותה לגמרי :

מכר לה קרקע וכו' מימרא דרבא פרק חזקת (דף נא) ופשוטו משמע דכל מעות טמונים בחזקה שהן של בעל וגנבתן האשה דאי שלה הן דנתנו לה במתנה היה לו קול כדאיתא בירושלמי ותו דלמה היו טמונין שלא לגלותן אלא ודאי של בעלה הן ולפיכך יקחם הבעל עם הקרקע אפילו לא טען ברי ולכן אמר רבינו דהר"ר יונה חולק וכתב דוקא דקא טען טענת ברי וכולי. ומ"ש הר"ר יונה דבטוען שמא ילקח בהן קרקע וכולי כך כתב הרמב"ם ופי' הרב המגיד טעמו ומביאו ב"י וז"ל מרדכי הארוך במעות טמונים לא קנתה דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי נ"ל דמכאן משמע דכל מה שרואה אדם ביד אשתו יכול לומר שלי הוא ואתה לקחתה ממני עד שתביא ראייה שהוא כ"מ שלה או שנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהן אבל מורי אומר דמ"ש לגלויי זוזי הוא דבעי היינו לומר שבשביל כך אני עשה שאקח דמים ואקח קרקע לאכול פירות והגוף יהיה שלך ולהכי הוא נאמן ואינה יכולה לומר אותן מעות נתן לי אחר ע"מ שאין לך רשות בהן ולא נראה לי כי תימה הוא לומר שנאמנת לומר כ"מ הם ואינה נאמנת לומר נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בהן אלא כדפי' עכ"ל כלומר דאף לומר כ"מ הן נמי אינה נאמנת אלא ליקח אותן עם הקרקע וכסברא הראשונה דלא כהרמב"ם וה"ר יונה ובש"ע כתב כלשון הרמב"ם ועיין בסמוך במ"ש סי"א. ומ"ש וכתב הרמ"ה היכא דלא ידעינן וכו' נראה דבהגהת מיימונית ע"ש ראב"ן חולק על זה שכתב על הא דאמר מעות טמונים לא קנתה וכגון שיש עדים שמטמנת ממונא מבעלה היתה עכ"ל אלמא משמע דאי אין עדים נאמנת האשה לומר דלאו

וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו בין קרקע בין מטלטלים (יז) קנתה ואין הבעל אוכל פירות ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר (יח) אלא ישאר בידה ואם תמות ירשנה והפירות שיוצאין לה ממנו דינן כשאר נכסי מלוג וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והרמ"ה כתב שאם מכרה או נתנה קיים (יט) כיון שאין לו פירות ואם מתה עד שלא מכרה יורשה (כ) אפי' אקני לה ע"מ שלא ליורשה והני מילי שאינו אוכל פירות כשנתן לה אחר הנישואין אבל אם נתן לה קודם הנישואין אחר שידוכין ואירוסין אפילו אם פירש במתנה בין קודם נישואין (כא) בין אחר נישואין כיון שנשאה אהניא ליה זכות הנישואין עליה דהאי ארעא כדמהניא אשאר נכסי לזכות בפירותיהן והוי כשאר נכסי מלוג שאוכל הפירות הלכך אם נתנה ומכרה בטל ואם נתאלמנה או נתגרשה שקלה להאי ארעא לבד מכתובתה ודוקא שנתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין אבל מן האירוסין לית לה שלא כ' לה אלא ע"מ לכונסה ואפי' נתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין דוקא שלא מתוך מרדה אבל נתאלמנה או נתגרשה מתוך מרדה לאחר שכתבו עליה אגרת מרד שהפסידה כל כתובתה הפסידה כל מה שנתן לה מכר לה קרקע אם היו המעות שקנתה בהן הקרקע גלויים וידועים לו קנתה והבעל אוכל פירות ואם לא היו המעות גלוים לו לא קנתה שלא כיון במכירתו אלא להוציא המעות מידה וכיון שנתגלו לו (כב) יקחם עם הקרקע וה"ר יונה כתב דוקא דקא טען טענת ברי דידי אינון (כג) אבל אי טענה איהי טענת ברי שהן שלה והוא טוען טענת שמא צריך להחזירם לה דכי אמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי היינו דוקא בטוען ברי כך וכך יש לה משלי אבל כשטוען שמא צריך להחזירם לה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וכתב הרמ"ה היכא דלא ידעינן אי מעות טמונין הוו אי לא הוא אומר טמונים הוו והיא אומרת לאו טמונים הוו (כד) עליה להביא ראיה דהא קרקע בחזקת בעלה עומדת אע"פ שיש לה שטר עליו כל זמן שלא נתברר דלאו מעות טמונים הוו כמי שלא נתקיים

ידועים. שהרי ע"מ שאינם שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה : וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו בין קרקע בין מטלטלין קנתה ואין הבעל אוכל פירות בפרק חזקת (נא:) אמר רב המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות ור"א אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות והלכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות :

ב"ה עיין בסימן קי"ח גבי יש נוהגין לכתוב שטר חוב לנשותיהם : ומ"ש ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר וכו' שם כתבו הרא"ש וקשה מהא דאמרי' בפ' הזורק (עז:) ההיא ש"מ דכתב גיטא לדביתהו אתא לקמי' דרבא א"ל זילו אמרו ליה ליקנייה ההוא דוכתא דמנח ביה גיטא א"ל רב עיליש מה שקנתה אשה קנתה בעלה איכסיף רבא ואמאי איכסיף והא במתנה אין הבעל אוכל פירות וא"כ לא קנה בעלה ויש מתרצים דשאני התם שלא היתה מתנה גמורה אלא שאלה בעלמא עד שתתגרש ולא מסתבר לי ור"ת תירץ דזכיית הבעל אין תלויה באכילת פירות דהא רבא סבר כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי א"כ אפילו יש לבעל פירות אין מפקיע קנין הגוף של האשה אלא בהא תליא הזכייה כיון דאם מכרה ונתנה בטל דהכי מסתבר דאע"ג שנתן לה בעין יפה שאפילו הפירות לא יאכל מ"מ אין רוצה שיצא הקרקע מלפניו אלא נתן לה בעין יפה שתיהנה מן הפירות כל ימיה ואחר מותה יחזור לידו ועוד מטעם אחר חשוב קנוי לבעל דנהי דאין הפירות הגדלים בשדה שלו מ"מ נכסי מלוג הוא כמו נפלה לה נכסים ממקום אחר וילקח בהן קרקע ויאכל הבעל פירות וכיון דיש לו שייכות בשדה לפירי פירות חשוב קנוי לו עכ"ל : וכתב ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות אהא דנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות כתב הרשב"א ומיהו אם מתה הבעל יורשה הא למה הדבר דומה לאב שנתן לבנו מתנה שאין לאב בהן אכילת פירות ואם מת הבן האב יורשו ואפילו מכרה היא או נתנה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אם פירש לה שתוכל למכור וליתן לאחר ואיפשר שעוד צריכה שיכתוב לה בפירוש שאם נתנה או מכרה לאחר שלא יהא הוא מוציא מיד הלקוחות הא לאו הכי לא שלא א"ל שתוכל למכור וליתן אלא שלא יוציא הוא מיד הלקוחות בחייה אבל לאחר מיתה הוא מוציא מיד הלקוחות עד שיפרש וכן דעת גאון ז"ל ואין דעתי נוחה בכך עכ"ל ובחידושי הרשב"א פרק חזקת כתב בסוף דבריו כלשון הזה ומכל מקום לענין הדין אמת הוא שהנותן מתנה לאשתו שקנתה ואין הבעל אוכל פירות ואם מכרה ונתנה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות כדין נכסי מלוג וכך כתב הנגיד רב שמואל הלוי בשם תשובת רב שרירא ורב האי גאון ז"ל עכ"ל וכ"כ ה"י שם : ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאם מכרה או נתנה קיים כיון שאין לו פירות טעמו שכיון שאין לו פירות אין לו שום זכות בקרקע : ומ"ש שאם מתה עד שלא מכרה יורשה אפילו אקני לה על מנת שלא ליורשה טעמו הוא ממה שנתבאר בסימן כ"ט ויתבאר עוד בסימן צ"ב שלענין ירושה לא מהני תנאה אא"כ כתב לה בעודה ארוסה : ומ"ש וה"מ שאינו אוכל פירות בשנתן לה אחר הנישואין אבל אם נתן לה קודם הנישואין וכו' עד הפסידה כל מה שנתן לה נראה שכל אלה דברי הרמ"ה והם מבוארים בטעמם : כתב רבינו בסימן קי"ח יש נוהגים לכתוב ש"ח לנשותיהם בשעת נישואין שמחייבין עצמן בסכום ידוע וקורין לו נדוניא ויכולה לגבותו בכל עת שתרצה וכתב א"א הרא"ש ז"ל דיש לו דין נכסי מלוג שמנחת החוב ביד בעלה כל זמן שהיא רוצה וכשתרצה תגבנו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ולא דמי להא דאמרינן הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות דהתם איירי שנתן לה אחר שנשאה שבעין יפה נותן לה ואינו משייר לעצמו כלום אבל מתנה שכותב לה קודם שישאנה היא כאחת משלש שדות שהכנים לה שום משלו אלא שאותם נקראים שיעבוד כתובה ובחוב זה יש לה יפוי כח יותר שתוכל לגבות בכל עת שתרצה וכשתגבנו יחזור לנכסי מלוג : מכר לה קרקע אם היו המעות שקנתה בהם גלוים וידועים לו וכו' בפרק חזקת (שם) אמר רבא הלכתא המוכר שדהו לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות תרתי ל"ק כאן במעות טמונים וכאן במעות שאינם טמונים ופרשב"ם במעות טמונים. שלא היו ידועי' ומפורסמי' לבעל לא קנתה דאמרי' לגלויי זוזי הוא דעבד : במעו' שאינם טמונים. קנת' והבעל אוכל פירו' דליכא גלויי זוזי שהרי גלויין ועומדין הם והרמב"ם כתב בפכ"ב מהלכות אישות כלשון הזה המוכר קרקע לאשתו וכו' ואם היו המעות טמונים לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותם המעות ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. וכתב ה"ה מפרש רבינו לא קנתה שאין המכר קיים ומן המעות ילקח בהם קרקע אחר והוא יאכל פירותיהן לפי שהאשה נאמנת לומר על מעות שהן בידה נתנו לי במתנה וכיון שכן אע"פ שהם עתה ביד הבעל כיון שהיא לא נתנתם לו אלא על דעת המכר לא הורע כחה בכך שהרי כשהוציאתם מרשותה היתה סבורה שיהיה לו שדה תחתיהם והוצרכתי לכתוב בזה מפני שרבינו כתב בפ"ב מהלכות מלוה ולוה הבעל שלוה מאשתו ואח"כ גרשה אין לה עליו כלום שכל המעות שביד האשה בחזקת הבעל אא"כ הביאה ראיה שהם בנדונייתה ע"כ והכרח הוא שהוא ז"ל מחלק בין הקונה ממנו שדה ובין הלותה אליו חדא שכאן חלק בין מעות טמונים לשאינם טמונים ושם לא חלק ועוד שכאן כתב אפילו טמונים ילקח בהם קרקע ושם כתב אין לה עליו כלום והטעם שכל שלוותו לא יצאו מחזקתה והרי הן ביד הבעל וחוששין שמא משלו הן שאל"כ לא היה לה להלוותו לו אלא ליקח מהם קרקע אבל בקונה ממנו שדה היתה סבורה שהמכר קיים ולפיכך לא אבדה זכותה כך נ"ל לדעת רבינו אבל מדברי הרשב"א וקצת מפרשים נראה שהם משוים אותם וכשאמרו בלוה שאין לה עליו כלום דוקא במעות טמונים וכשאמרו אין לה עליו כלום דוקא בטוען ברי שמשלו הן והיא גנבתן וכיון שהם ברשותו הוא נאמן אבל אם לא טען ברי אין לו בהם אלא אכילת פירות בלבד וכשגרשה חייב להחזירה לה ולפ"ז אף במוכר במעות טמונים אם טען ברי שמשלו היו אין לו (לה) בהם כלום עכ"ל : וז"ל הרמב"ן בפ' חזקת הבתים והא דאמרינן לא קנתה כלל במעות טמונים קאמרינן ואפי' בטוענת שלי הם ולאו למימרא דמאי אמר איהו שלי הם אלא שאם לא טענה איהי במתנה נתנו לי אין מוציאין מידו ובין טענה ובין שלא טענה המכר בטל דאיהו לגלויי זוזי הוא דעבד ועדיין הוא טוען דשלו הן וכן הא דתניא לוה מן האשה וגרשה מן העבד ונשתחרר אין לה עליו כלום ה"ק אין יכולין לומר הואיל ושעבדת עצמך ונטלת בתורת הלואה הרי נתחייבת משום דקי"ל דלגלויי זוזי הוא דעבד אבל אם טענה האשה דשלה היו אם אינה נושאת ונותנת בתוך הבית הדין עמה ויש שסוברים דבמכר כיון שתפס הבעל המעות מן הסתם שלו הן ושוב אינה נאמנת לומר נכסי מלוג הם שאילו בעודם בידה טענה נאמנת וליכא למימר לגלויי זוזי הוא דעבד עכ"ל : ומ"ש רבינו בשם ה"ר יונה דוקא דקא טעין טענת ברי דידי אינון וכו' כבר נתבאר סברא זו בדברי הרב המגיד : ומ"ש בשם הרמ"ה היכא דלא ידעינן אי מעות טמונים הוו אי לא וכו' דברים נכונים בטעמם הם :

אחד

פרישה

בנכסים שאינם ידועים : (יז) קנתה ואין הבעל אוכל פירות רצה לומר אלא ימכרו וילקח בהן קרקע כדבסמוך דבעין יפה נתן לה ולא שייר לעצמו כלום וכ"מ שאם ימות הבעל בחייה שאז תיקח היא גוף הקרקע ואותו קרקע שנלקח מהפירות : (יח) אלא ישאר בידה נראה דאם רצתה למכור הקרקע מהיום שאם ימות בעלה בחייה שיהא שלו הרשות בידה כדין נכסי מלוג ולא אתא לאשמועינן אלא שלא תאמר הואיל שנתן לה במתנה שתוכל למכרם מכר גמור גוף ופירות מיד ע"ז קאמר דלא. אלא שישאר בידה שיוכל לאכול הפירות ממנו או אם תמות היא במיין שירשנה : (והוא אוכל פירות דמתנה עם הפרי נתן לה ופירא דפירא לא נתן לה כ"פ : והרמ"ה כתב שאם מכרה כו' עד הפסידה כל מה שנתן הכל מדברי הרמ"ה כ"פ) : (יט) כיון שאין לו פירות אין לו שום זכות בקרקע : (כ) אפי' אקני לה על מנת שלא ליורשה שלענין ירושה לא מהני תנאי אלא א"כ כתב לה בעודה ארוסה כדלעיל סימן ס"ט (וע"ל בסי' צ"ב כ"פ) : (כא) בין אחר נישואין דה"א כיון דפרט לה שנתן לה גם אחר נישואין דפשיטא הוא אלא ודאי דעתו למיתן לה בדין מתנה שאחר נישואין וק"ל : (אם היה המעות שקנתה בהן גלויים עיין מזה במ"מ סי' קכ"ז כ"פ) : (כב) יקחם עם הקרקע והא דכתב בסמוך בשם הרמב"ם שאם נמלכו מעות בידה היא אומרת שהם שלה שנתנו לה במתנה והבעל אומר שמעשה ידיה הן והן שלו דהיא נאמנת שאני הכא הואיל שהוא מוחזק שהמעות אין בידם ובלאה"נ לק"מ שהרי בסמוך כתבתי בשם המ"מ דמיירי דהבעל טוען שמא ומש"ה אינו משביעה היסת אבל הכא איירי בטוען ברי וכמ"ש בשם רבינו יונה אבל עכ"פ קשה למה מהימן הוא להחזיק גם המעות ישבענו היסת ותקחם דמיה אלא נ"ל שאני הכא שהוא מוחזק וק"ל : (כג) אבל אי טענה איהי טענת ברי לכאורה נראה דר"ל שמראה מקום באיך וממי באו לה המעות דאל"כ אי טענה איהי טענת ברי ל"ל דלא הו"ל אלא אם טוען טענת שמא כו' או י"ל דה"ק דדוקא דקא טען טענת ברי אבל אם אין הדבר כן שהוא לא טען טענת ברי אלא שמא ומ"ש שהיא טוענת ברי טעמא דמילתא אתא לאשמועינן הואיל שהיא טוענת ברי והוא שמא ברי עדיף וכן בדברי ה"ס לא נזכר אלא אם הוא טוען ברי או שמא ולא נזכר כלום מטענתה : (כד) עליה להביא ראיה פירוש והמעות פשיטא שיקחם לעצמו הואיל שהוא מוחזק ואפילו הקרקע שהוא בידה שהרי כתב לה שטר עליו ואפילו הכי לא נחשב היא מוחזקת

נתקיים השטר דמי אחר שנתן לה מתנה אפי' אמר לה ע"מ שלא יהא כלום לבעל אני נותן לך (כה) אפ"ה אוכל הפירות אא"כ אומר לה ע"מ כך אני נותן לך (כו) שלא יהא לבעל בהן כלום אלא שתאכל אותו את כתבו הגאונים הבעל שחבל באשתו שמתחייב לה (כז) חלקה בבושתה ובפגמה קנסו אותו שאין לו בו כלום ואינו אוכל פירותיהם כתב הרמב"ם הרי שנמצאת ביד האשה מעות או מטלטלין והיא אומרת (כח) מתנה נתנו לי והוא אומר מעשה ידיך הם ושלי הם נאמנת (כט) ויש לו להחרים על מי שטוען שקר ואינו כן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ואם אומרת ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהן אלא שאעשה בהן מה שארצה (ל) [א] עליה להביא ראיה שכל ממון שנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל

אחר שנתן לה מתנה אפי' אמר לה על מנת שלא יהא כלום לבעל וכו' בפ"ב דנדרים (דף פח י) תנן המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך ובגמרא שם אמר רב ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת בפיך אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפי' אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל . ופי' הרא"ש ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך הרי פי' מה שאמר בתחילה המעות הללו נתונים לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אבל א"ל מה שתרצי עשי כיון דהויא מתנה לכל דבר קנה יתהון בעל ותו לא אהני מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם וכתוב בפסקים כבר כתבתי בפ"ק דקידושין שר"ת פסק הלכה כרב וכתב הר"ן שכן דעת הרא"בד ז"ל וכך הם דברי רבינו (ג) אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מה' זכייה ומתנה נתן מתנה לאשה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו קנה האדון וקנה הבעל אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד והתנה עמהם הנותן בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך לא קנה האדון ולא קנה הבעל כיצד הנותן מתנה לאשה וא"ל הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ע"מ שתלבשי בהן או ע"מ שתשתי בהם ותעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל לא קנה הבעל עכ"ל :

כתב ה"ה שהרמב"ם מפרש דבין לרב בין לשמואל ע"מ שאין לבעליך רשות בהם לחודיה קנה יתהון בעל כסתמא דמתני' ופי' דמתני' פליגי רב סבר דלישנא דמתני' דוקא כגון שייחד לה דבר כגון מה שתאכלי או מה שתשתי או תלבשי וכיוצא בהן הא בכולל לעשות בהם כל מה שתרצי קנה יתהון בעל ושמואל סבר אפילו לא ייחד לה דבר אלא שא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל אבל מה שתרצי עשי לחודיה א"כ על מנת שאין לבעליך רשות בהן לחודיה קנה יתהון בעל עכ"ל הרשב"א לפי שיטת המחבר עוד כתב ובהכי מיתרצא לי שמעתין כולה ופסק המחבר כשמואל דדיני ניהו וכן פסקו רב סעדיה ורבינו שמואל הנגיד בשם רב עמרם ז"ל זו היא שיטה מחוורת ושיטות אחרות יש עכ"ל ה"ה והר"ן כתב בפרק בתרא דנדרים ל"ש אלא דאמר לה מה שאתה נושאת ונותנת לפיך כלומר כלישנא דמתני' דא"ל תרתי על מנת שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאתה נושאת ונותנת לפיך דבכה"ג בלחוד הוא דלא קנה יתהון בעל משום שמה שתרצי עשי לא מהני טפי מאין לבעליך רשות בהם וכי היכי דאין לבעליך רשות בהם בלחוד לא מהני כי אמר להו לתרווייהו לא מהני דהדא מילתא ניהו ושמואל אמר אפי' אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל לא פליג אדרב בפירושא דמתני' אלא בדינא פליג עליה דס"ל דהלכה כרבנן דפליגי אמתני' ואמרי דלא אמרינן יד אשה כיד בעלה הילכך אי א"ל מה שתרצי עשי א"כ ע"מ שאין לבעליך רשות בהם בלחוד דכי הדדי ניהו מהני ולענין הלכה פסק ר"ש הנגיד בשם רב עמרם דהלכה כשמואל אע"ג דפלוגתייהו הכא לענין איסורא כיון דעיקר פלוגתייהו בדינא תלוי אמרינן יד אשה כיד בעלה או לא נקיטינן כשמואל דהילכתא כוותיה בדיני ועוד דרב כר"מ ושמואל כרבנן הילכך נקיטינן כוותיה ועוד דסוגיין בעלמא בפ' מי שאמר הריני נזיר (כד :) ובפרק בן סורר ומורה (עא י) כשמואל דע"מ שאין לבעליך רשות בהן בלחודא מהני וכ"פ הרמב"ן ז"ל . אבל ר"ת והרא"בד ז"ל פסקו כרב משום דפלוגתייהו הכא גבי נדרים דאיסורא ניהו וקי"ל דהלכתא כרב באיסורי ולפ"ז לא מהני אלא כי אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך והרמב"ם ז"ל מיצע את הדרך שפסק כשמואל אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי בעינן ע"מ שאין לבעליך רשות בהם ומה שתרצי עשי שהוא ז"ל מפרש דרב ושמואל בהא פליגי דרב סבר דהא דנקט מתני' שאת נושאת לפיך דוקא הוא ולישנא אחרינא לא מהני ביה דאי אמר מה שתרצי עשי (לא) קנה יתהון בעל ושמואל סבר דלאו דוקא דה"ה מה שתרצי עשי ומיהו לכ"ע תרי לישני בעינן והקשו עליו וכי מאי מוסיף במאי דא"ל תו מה שתרצי עשי הא אינו אלא כאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם וכ"ל דהיינו טעמא משום דכי א"ל מה שתרצי עשי לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן בעל אלא הרי הוא כאומר לא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות בכל שעה ושעה וס"ל לשמואל דכי היכי דמייחד לדבר אחד מיוחד מהני ה"נ כיון דמייחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן בכל שעה ושעה מהני שאין קנייה חל אלא באותה שעה שתרצה לעשות בהן איזה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל : ב"ה ולענין הלכה כיון שהפוסקים סוברים דהלכה כשמואל הכי נקטינן : וכתב הריב"ש בסימן רט"ו שהעיקר כדברי הפוסקים כשמואל ולרווחא דמילתא יאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי בהם לחוש לדברי הרמב"ם עכ"ל (נ"ל דס"ל דלשמואל חדא מהני נ"כ כדעת הר"ן ז"ל) : כתב הרשב"א בתשובה והיא בתשובות להרמב"ן סי' ק"ז הנותן לבתו מהיום ולאחר מיתה אין לאב כלום בגוף הנכסים אלא פירות בלבד ואם לא רצה לתת לה אלא מה שישאר מנכסיו אחריו כיצד יכתוב מבואר שם ועוד כתב שם כיצד יכתוב אם רוצה שלא יהא לבעלה רשות בהן ואם יש לו ש"ח כיצד יכתוב לכשתזכה בהם ואם זכתה בשטרות שזמנו יוצא אחר המתנה ואם זכתה בכל נכסים שמצאו לו לאחר מיתה הכל נתבאר שם : וכתב עוד בתשובה הנזכרת הנותן מתנה לבתו נשואה וא"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בה אלא מה שאת נותנת לפיך והיא בת יורשת לא מהני תנאה אלא בחיי האב אבל לאחר מיתה לא דעכשיו זוכה בכל מכח ירושה והרי הן לפניה כנכסי מלוג עכ"ל והביא ראיה לדבר :

כתבו הגאונים הבעל שחבל באשתו וכו' ואינו אוכל פירותיה כ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' חובל ומזיק בשם הגאונים שמה שמשלם הבעל לאשתו ממה שחבל הוא בה אינו אוכל פירות ואם רצתה ליתן הדמים לאחר נותנת וכתבו רבינו בסי' פ"ג וגם שם הביא דברי הרא"בד בשם הגאונים שקנסוהו שלא יאכל פירות ממה שמשלם לה ממה שחבל בה וכשיעור מה שצריך לשלם לה כשחבל בה הוא שנחלק הרא"בד והרמב"ם כמבואר בסימן הנזכר דברי הגאונים שכתב כאן רבינו הם כדברי הרא"בד (מדכתב שמתחייב לה חלקה ולא הכל) :

כתב הרמב"ם הרי שנמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין וכו' בפכ"ב מהל' אישות וכתב ה"ה דין זה שהיא נאמנת לומר על מעות שבידה שהם כ"מ כן מוכיח בירושלמי פרק מציאת האשה וכתב רבינו שהוא מחרים אם ירצה אבל היא אינה נשבעת היסת על שמא כנזכר פ"ח מהל' טוען ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסוף סימן זה :

ומ"ש שאם אמרה ע"מ כן נתנו לי שאין לבעלי רשות בהם שאינה נאמנת כך הוא דעת הרמב"ן והביא ראיה מהדין שיתבאר בסמוך במי שקבל פקדון ובשעת מיתה אמרה של פלוני הוא שאם אינה נאמנת לו יתן ליורשים ואם איתא דבחייה היתה יכולה להפקיע מבעלה לגמרי אפי' מתה יעשו כדבריה מגו דבחייה היתה יכולה להפקיען ממנו אלא לאו ש"מ שאינה יכולה לומר שלי הם ע"מ שאין לבעלה רשות בהם ויש חולקים בזה ואומרים שהיא נאמנת ודוחים ראיה זו וזו דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל וכתב עוד בזה ה"ה בפ"א מהל' שאלה ופקדון ובפ"ז מהל' מלוה ונמ"י כתב בפרק חזקת שדעת הריטב"א כדעת הרשב"א (ד) ומצאתי להרשב"א שכתב בתשובה כבר ראית בחדושי שאני נוטה לדברי מורי ה"ר יונה שקבל משם ר"י שהיא נאמנת אבל מ"מ אם למעשה אתה שואל

דלאו טמונים הוו ולמעשה צ"ע :

אחר שנתן לה מתנה וכו' משנה פרק בתרא דנדרים ופלוגתא דרב ושמואל לשם בגמרא ופסק הרא"ש לשם דהלכה כרב דאם אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אלא מה שתרצי עשי הבעל אוכל פירות ושכך פסק ר"ת והרא"בד ובמרדכי פ"ק דקידושין כתב דכך פסקו ר"ת ור"י וראבי"ה וכ"כ מהר"ם אבל הרמב"ם בפ"ג מהל' זכייה פסק כשמואל דאפילו בכה"ג אין הבעל אוכל פירות והיינו מה שהביא רבינו בסמוך סי"א דכתב הרמב"ם הרי שנמצאו ביד האשה מעות וכו' ואם אומרת ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהן אלא שאעשה בהן מה שארצה וכו' ובי"ד סימן רכ"ב הביא רבינו שתי הסברות וכאן סתם דבריו כהרא"ש ובש"ע פסק כהרמב"ם :

כתבו הגאונים הבעל שחבל באשתו שמתחייב לה חלקו וכו' פי' לדין התלמוד אין חילוק בין חבל בה בעלה ובין חבלו בה אחרים דמה שהוא חלקה שליש או ב' שלישים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והגאונים שבאו אחר התלמוד תקנו בחבל בה הבעל וקנסוהו שמה שמגיע לחלקה לא יהא לו בפירותיהן כלום אלא חלקה הוא שלה גוף ופירות ופירי פירות והוא דעת הרא"בד שלא קנסו אותו בחלקו אלא קנסו אותו בלחוד שמחלקה לא יהיו לו פירות ודלא כהרמב"ם שקנסו אותו גם כן שלא יהא לו כלום אלא הכל ינתן לה וכמו שכתבתי למעלה בסוף סימן פ"ג וע"ש :

כתב הרמב"ם הרי שנמצאו וכו' בפרק כ"ב דאישות וטעם חלוקי דינים אלו מבואר מדבריו דבריש שמודה האשה דהקרן בלבד הוא שלה והבעל טוען שמעשה ידיה הם היא נאמנת והוא אוכל פירות אבל בסיפא שהבעל מודה שהקרן הוא שלה ואינו תובע אלא פירות והאשה טוענת שמתנה נתנו לה ע"מ שלא יהא לבעלי רשות בהן וכו' וגם הפירות הם שלה אינה נאמנת לפי שהבעל חשוב מוחזק בנכסים שלה לאכול פירותיהן ואין כאן עסק שבועה אבל בסיפא דסיפא שהבעל טוען שהכל שלו והיא טוענת שהכל שלה קרן ופירות לפי שאתה נתתי לי במתנה וצריכה לישבע על הקרן וכיון שנשבעת הרי היא נאמנת לגמרי

דרכי משה

תצ"ז הא דא"צ הרשאה היינו לדון אבל לעשות פשרה צריך הרשאה וע"ש : (ג) וכן הוא במרדכי פרק קמא דקידושין : (ד) ולקמן סי' פ"ז איתא בשם הרשב"א והרא"ש דבמעות שאינן טמונים

פרישה

מוחזקת בקרקע בחזקת בעלה עומדת כו' : (כה) **אפי' הכי אוכל הפירות** דהו"ל דהיא קנתה קונה ג"כ הבעל דיד אשה כיד בעלה (ור"ל כשנותן אחד מתנה התם מיד שזכתה בה אשה קנאה בעלה דידה כידו וכשמוסיף לומר ע"מ שאין לבעליך רשות בה מוציא הגוף מרשות הבעל אבל הפירות הם שלו כשאר נ"מ אבל כשמוסיף עוד להתנות עוד תנאי כגון המתנה לומר לצורך כך וכך נותנת לך הוי מוציאה כולה מרשות בעל שאפי' הפירות לא יהיו לו בה כ"פ) : (כו) **שלא יהא לבעל בהן כלום אלא שתאכל אותו את** וז"ל הרא"ש הרי פי' מ"ש בתחילה המעות נתונים לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מ"ש ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אבל אמר לה מה שתרצי עשי בהן כיון דהוי מתנה לכל דבר קנה יתהון הבעל ותו לא מהני מ"ש ע"מ שאין לבעליך רשות בהם ומ"ש רבי' בסמוך בשם הרמב"ם וז"ל ואם אומרת על מנת כן נתנם לי שלא יהא לבעלי רשות בהן אלא שאעשה בהן מה שארצה משמע דאי אית לה ראייה שנתנו לה בלשון זה דאין לבעלה רשות בה היינו משום דהרמב"ם פסק כשמואל דא"ל לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך וכמ"ש הב"י וכתב בשם ה"ה דמ"מ צ"ל ב' לישני דהיינו ע"מ שאין לבעליך רשות בו ומה שתרצי עשי בו והיינו טעמא משום דכי א"ל מה שתרצי עשי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן הבעל אלא הרי הוא כאומר לא יהא שלך אלא לאותו דבר שתרצה לעשות מהן בכל שעה ושעה וס"ל לשמואל דכי היכי דמייחד לה לדבר אחד מיוחד מהני ה"נ כיון דמייחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן כל שעה ושעה מהני שאין קנין חל אלא באותו שעה שתרצה לעשות בהן איזה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל ורבינו העתיק לשון הרמב"ם ולשמועינן גוף הדין היכא שהיא נאמנת או אינה נאמנת וסמך אמה שכבר כתב הרא"ש באיזה לשון אינו זוכה הבעל :

(כז) **הלקה** בבושתה וכו כדעת הרא"בד דלעיל בסימן פ"ג אבל הרמב"ם כתב לשון הגאונים בלשון אחר : (כח) מתנה נתנו לי פירות ורוצית ליתן לו פירות מהן רק הקרן ישאר וק"ל : (נאמנת מיהו אם נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת והרי הן של בעל לגמרי ועליה להביא ראיה כ"כ ב"י וע"ל סי' פ"ו כ"פ) : (כט) **ויש לו להחרים** אבל לא תשבע היסת שהרי הוא אין טוען ברי : (ל) עליה להביא ראיה וכא דאמר בסמוך שאם אומר ממעשה ידיך הם והם שלי דהיא נאמנת התם היא מודית שאוכל הוא הפירות ולא הוי כנגד המוחזק שאמר

דרישה

סי' פה [א] **עליה** להביא ראיה ודעת התוס' והרא"ש שהיא נאמנת כ"כ הר"ן בפ' ח"ה בשם הרשב"א והריטב"א גבי אין מקבלין פקדונות מן הנשים כו' עכ"ל מ"ו . ורמ"א ז"ל בהגהותיו לש"ע על מאי דכתב הרמב"ם דאינה נאמנת לומר מתנה נתנה לי ע"מ שאין לבעלי רשות בה כו' כתב ז"ל וי"א הא דאינה נאמנת דוקא במעות טמונים אבל במעות שאינם טמונים נאמנת לומר שלי הם בשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית וע"ל סי' פ"ו עכ"ל . ובד"מ ג"כ כ"כ ביותר ביאור וז"ל אבל דעת הרשב"א היא שנאמנת ולקמן סי' פ"ו איתא בשם הר"ש והרא"ש דבמעות שאינן טמונות היא נאמנת ובמעות טמונות אינה נאמנת וע"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתק"ו דבמעות טמונים אינה נאמנת עכ"ל . ואני בעניי שמעתי וראיתי דבריהן ולא אבינם כי לע"ד ל"כ לא זה ולא זה כי בודאי מוכח שם פמ"ס סוף דף כ"א בשמעתא דאין מקבלין פקדונות מן הנשים כו' דהיא נאמנת אממון שהוא בידה לומר שלי או של פלוני הוא ואפי' שפקידה ביד אחר אמרינן שם דיחזור לה ולא לבעלה ואפי' אומרת היא לאותו נפקד שהפקידה בידו תנהו לפלוני והבעל צווח שלי הוא שומעין לה ולא לו . ל"מ כשהיא בריאה דנאמנת במיגו דהיא היתה יכולה ליטלו מידו ולתנהו לאותו פלוני דנאמנת אלא אפי' היא מוטלת על ערש דוי ואומרת להנפקד של פלוני הוא שומעין לה ולא לבעל אם האשה מהימנא בדיבורה בפני הנפקד שהפקידה בידו וכמבואר כל זה היטב בשמעתא בגמרא ורשב"ם ותוס' ורא"ש וגם רבינו כתב כל זה בביאור בסימן שאח"ז סימן פ"ו ולא אשתמיט חד מכל הנך רבוותא הנ"ל לחלק בכל אלה בין טמונים לאינן טמונים כי לא חלקו הגמרא בזה אלא היכא שקנתה היא ממנו שדה שסבר שהבעל הוא מוחזק ותופס המעות בידו והקרקע עומדת על עומדה בזה דוקא אמרו בגמרא דבשמעתין היו

אלא עוד אנו צריכים להתיישב בדבר ומיהו אם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית זה נ"ל ברור שאינה נאמנת והרי הם של בעל לגמרי עד שתביא ראיה לדבריה מדתניא ב"ב (נב:) וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות וסטרות יוצאות על שמה ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבא או מבית אבי אמא עליה להביא ראיה עכ"ל וכתב עוד ה"ה אמרה לו אתה נתת לי מתנה וכו' דעת רבינו הוא שאע"פ שאינה נאמנת לומר אחר נתנם לי כשטוענת ברי אתה נתתם לי נאמנת לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע שאמת כמוהו וכתב רבינו כאן שנשבעת היסת לפי שהבעל טוען ברי והיא מחזקת ונשבעת היסת כדין כופר בכל עכ"ל ודברי הרמב"ן בדינים אלו הם בפרק חזקת (דף נח:) אהא דת"ר אין מקבלין פקדונות מן הנשים ומן העבדים וכו' וכתב שם דאין הבעל נאמן לומר משלי גנבה או מציאה הן או ממעשה ידיה קמלה וגוף ופירות שלי אלא בנכסי מלוג הן לכל דבר גוף שלה ופירות שלו ומיהו משמע מדבריו דה"מ כשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית אבל אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת ודעת התוס' והרא"ש בדין זה יתבאר בסימן שאחר זה (ה) :

לגמרי בשבועה דגם הפירות הם שלה דוק. בתי ודיקלי דיקלי וכו' ט"ס הוא וכצ"ל בתי ודיקלי בתי דיקלי ואילני דיקלי אילני וגופני אילני כך הוא בגמרא פרק האשה שנפלו ובאשיר"י לשם : וס"פ

שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה אמרה אתה נתתו לי במתנה נשבעת (לא) שבועת היסת שנתנו לה הבעל ואינו אוכל פירותיה ע"כ כיון שאוכל פירות נכסי אשתו אם נפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה במטלטלים דבר שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות לפיכך כשבא ליקח בדמים דבר העושה פירות רואין דבר שפירותיו מרובים ויציאותיו מועטין וקונין אותו בין שיהיה הדבר (לב) ברצונו או שלא ברצונו כיצד אם אחד מהן אומר לקנות (לג) קרקע ואחד אומר בית (לד) שומעין לזה שאומר קרקע (לה) בתי ודקלי בתי (לו) דקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ואם נפל לה דבר שגזעו מחליף א"צ למוכרו כיון שגזעו מחליף אוכל הפירות והקרן קיימת לה ואפי' אין גזעו מחליף אם ישאר קצת מן הקרן א"צ למוכרו כגון (לז) שנפל לה אילן שקוצצין אותו לעצים ואין גזעו מחליף קוצץ ואוכל כיון שישאר לה המקום וכן אם נפל לה גלימא מכסה והולך עד שתכלה כיון שישאר לה (לח) השחקים (לט) ומ"מ אם נפלו לה מעות ובאים לקנות דבר שעושה פירות אין קונין בה גלימא וכיוצא בה אלא דבר שגזעו מחליף הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירות (מ) אוכל והולך עד שיכלה ופי' ר"י אפי' אין גוף העז והרחל והתרנגולת והדקל שלה ואין לה בהן אלא הפירות אפ"ה אוכל והולך (מא) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דכיון דליכא שיור כלל אין לכלות הקרן לגמרי אלא כפירש"י שגוף העז שלה (מב) ונקט עז לחלבה דסתמא עז להכי קאי והשתא (מג) נשאר לה הגוף לשיור וכן באידך נפלו לה עבדים ושפחות זקנים (מד) שאין ראוין עוד למלאכה ישתמש בהם כמו שהם (מה) ואינה יכולה לכופו למוכרן ולקנות בדמיהן קרקע כדי שיתקיים לה הקרן ואם ירצה הוא למוכרן ולקנות בהן קרקע אינה יכולה לעכב עליו והרמ"ה כתב כמו שהוא יכול למוכרם בעל כרחה כך היא יכולה למוכרם בע"כ כדי שיתקיים לה הקרן וא"א

כיון שאוכל פירות נכסי אשתו אם נפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה מטלטלין דבר שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות לפיכך כשבא ליקח בדמים דבר העושה פירות רואין דבר שפירותיו מרובין ויציאותיו מועטין וקונין אותו וכו' כ"כ הרמב"ם בפכ"ב מה' אישות והוא מתבאר מהדינים שיבוארו בסמוך : ומ"ש כיצד אם אחד מהם אומר לקנות קרקע ואחד אומר לקנות בית וכו' בפרק האשה שנפלו (עט:) פשיטא ארעא ובתי ארעא כלומר אמר חד מינייהו נזבון ארעא ואמר אידך נזבון בתי זבני ארעא בתי ודקלי בתי דקלי ואילני דקלי אילני וגופני אילני אבא זרדתא ופירא דכוורי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא כללא דמילת' גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא נ"א גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא וכת' הרא"ש לנסחא קמייתא ה"פ גזעו מחליף פירא כלומר הפרי יאכל הבעל ולא אמרינן ימכר וילקח בהם קרקע אין גזעו מחליף קרנא כלומר יעשה ממנו קרן וימכר וילקח בהם קרקע לנסחא בתרייתא ה"פ כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא דבר שגזעו מחליף אבל דבר שאין גזעו מחליף לא יקנה דחשיב כפירי נראה מדבריו שהוא מקיים דברי השתי נוסחאות דכשנפל לה דבר שגזעו מחליף לא ימכר אלא מקיימו כמות שהוא ויאכל פירותיו ואם נפל לה דבר שאין גזעו מחליף ימכר וילקח בהם קרקע ואם נפלו לה מעות ילקח בהם דבר שגזעו מחליף ולא ילקח בהם דבר שאין גזעו מחליף וזהו שכתב רבינו ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ואם נפל לה דבר שגזעו מחליף א"צ למוכרן כיון שגזעו מחליף אוכל הפירות והקרן קיימת לה : ומ"ש ואפי' אין גזעו מחליף אם ישאר קצת מהקרן א"צ למוכרו כגון שנפל לה אילן שקוצצין אותו לעצים וכו' היינו מה שכתבתי בסמוך אבא זרדתא ופירא דכוורי אמרי לה פירא ואמרי לה קרנא ופירש"י אבא . יער לחתוך עצים : אמרי לה פירא . אם נפלו לה בירושה קיצת העצים ודגים שבהפירה הוא פריון והקרקע הוא קרן : ואמרי לה . כוליה הוה קרנא הואיל והעצים והדגים כלים והכל ימכר מיד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות אילן אין גזעו מחליף וסובר רבינו דלענין אם נפל לה אילן וכיוצא בו הלכה כלישנא דאמרי לה פירא מדאמר רב נחמן עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי ליה ואזיל עד דכליא ופירש"י פירא הוי . כפירות שמכסה הימנו הן פירותיו : ותכסי ואזיל עד דבלי . והשחקים יהיו לה לקרן ולענין אם נפלו מעות הלכה כלישנא דאמרי לה קרנא דהוא לישנא בתרא וזהו שכתב ומ"מ אם נפלו לה מעות ובאים לקנות דבר שעושין פירות אין קונין בה גלימא וכיוצא בה אלא דבר שגזעו מחליף ובדין זה כן דעת הרי"ף שכתב הילכך כל היכא דקתני ילקח בו קרקע אין קונין אלא דבר שגזעו מחליף וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות ולענין הדין הראשון שהיא עיילא ליה גלימא וכיוצא בו יתבאר בסמוך דעת הפוסקים בו : **ומ"ש** הכניסה לו עז לחלבה וכו' שם אמר רבא אמר רב נחמן הכניסה לו רחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן ופי' רש"י אוכל והולך דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרנגולת איכא נוצה וגבי דקל כשייבש איכא עציו אבל הני כולהו פירות נינהו שמתחדשים תמיד ודרך הנאתן היא והרי"ף כתב הא דהכניסה לו עז לחלבה וכו' . פירוש לא היו לה אלא חלב וגיזה וביצה בלבד וכן לא היה לו בדקל אלא פירותיו בלבד : **וכתב** הר"ן דאף על גב דכי מתה הבהמה מכליא קרנא לא חיישינן למתה וכחושה כרבי חנינא דקי"ל כוותיה וגבי עיילא ליה גלימא פירא הויא ומכסי בה עד דבלי כתב ואף על גב דמכליא קרנא כיון שאין בלויו ניכר בכל שעה ושעה לא איכפת לן אבל רש"י כתב והשחקים יהיו לה קרן עכ"ל והרא"ש כתב על דברי הרי"ף ולא נ"ל דכיון דליכא שיור כלל אין לכלות הקרן לגמרי דבגלימא איכא שחקים בפרית ומחפורת של צריף נשאר המקום והראב"ד פירש שטעם כיון דמקום החלב והגיזה קנוי לה הוי חלב של כל יום ויום פירא ולא מסתבר דלא מיקרי גזעו מחליף אלא היכא שנשאר מן הקרן קיים עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ונקט עז לחלבה דסתם עז להכי קאי משום דקי"ל דלישנא דעז לחלבה משמע כפירוש הרי"ף לכך כתב דנקט עז לחלבה משום דסתם עז להכי קאי והרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות כתב כדברי הרי"ף וכתב ה"ה פירש רבינו עד שיכלה הקרן וכן עיקר שלא כפירש"י אלא כדעת רבינו וההלכות וכן הכריע הרשב"ם ז"ל עכ"ל : **נפלו** לה עבדים ושפחות זקנים וכו' בפרק האשה שנפלו (שם:) תנן נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה ואית ספרים דגרסי בבבא בתרייתא רבי יהודה במקום רשב"ג ופי' רש"י לא תמכור . יכולה היא לעכב ובגמרא אמר רב כהנא מ"ר מחלוקת בשדה שאינה שלה אבל בשדה שלה דברי הכל לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה ופי' רש"י שדה שאינה שלה . כגון שהיו לאביה זיתים שקנה בלא קרקע ע"מ שיהיו בקרקע המוכר והלוקח אוכל פירות עד שייבשו : **וכתבו** הרי"ף והרא"ש מתניתין כשאין עושים כדי טיפולן אבל אם עושים כדי טיפולן לא תמכור מפני שעדיין שבח בית אביה קיים : **ומ"ש** רבינו גבי עבדים ושפחות זקנים שאין ראוין עוד למלאכה לאו למימרא שאין ראוין למלאכה כלל דאם כן מה מכר שייך בהם ותו מאי ישתמש בהם כמו שהם דקאמר אלא היינו לומר שאינם ראויים למלאכה כבידה ומכל מקום ראויים

דרכי משה

טמונים היא נאמנת ובמעות טמונים אינה נאמנת ועי' לקמן וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתק"ו דבמעות טמונים אינה נאמנת וכ"כ בשם מקצת המפרשים : (ה) ועיין בתשובת מוהר"ם סימן

דרישה

סו טמונים דלא קנתה הקרקע וגם אין מוציאין המעות מידו ואמרינן דאין כוונתו היה למכר אלא לגלויי זוזי ומש"ה מחזיק בשניהן . ומזה למדו הר"ש והרא"ש שם וכתב רבי' דבריהן בסי' פ"ו ה"ה אם לוה ממנה מעות טמונים וגירסה או תקף מידה דאין מוציאין מידו כיון דהוא מוחזק ואמרינן כמי דלא היה יכול להוציא המעות מידה בענין אחר . אבל כל זמן שהמעות עדיין בידה או ביד הנפקד שהפקידה היא בידו הרי יד הנפקד כידה ואפי' במעות טמונים ס"ל דנאמנת לומר שלי הן או של פלוני הן ועל דרך שכתבתי לעיל וכמ"ש מ"ו ז"ל ולא כמ"ש רמ"א ז"ל כנזכר לעיל לחלק בין מעות טמונים במעות שהן בידה . אלא שגם דברי מ"ו אינן ברורין כי לפי עניות דעתי נראה שגם הרמב"ם ס"ל דכל הממון הנמצא תחת יד אשה אינה נאמנת כו' מודה בכל דינים הנ"ל היוצאים משמעתא דאין מקבלין פקדונות כו' . אלא שס"ל להרמב"ם דאף נאמנת לומר אממון שנמצא בידה או נפקד שלה של פלוני היא מ"מ אינה נאמנת לומר שלי הוא שנתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בה אלא מה שתרצה אעשה בו ורצתה להפקיע ממנו אפי' הפירות וזה כתב דאינה נאמנת מטעם שכל ממון כו' וס"ל דאינה נאמנת במיגו דאי בעי אמרה של פלוני היא דאין זה מיגו דאם אמרה של פלוני הוא הוצרכה ליתן לפלוני ואינה מאמינה לפלוני שיחזור לה או ליורשיה לאחר שתתאלמן או שתתגרש אלא אדרבא יחזיר בממון ע"פ דבריה כי הודאת בע"ד כמאה עדים דמי וגם אם היא אמרה של פלוני הוא היינו מכחישים על פניה והיאך אתה נהנית מהממון ואף אם עדיין לא נהנית מהממון שמא רצונה ליהנות ממנו ולאכול פירותיו ומש"ה אינה יכולה לומר של פלוני הוא . ודומה לזה כתב התוס' בפ"ב דכתובות דף י"ט והרא"ש שם ד' קכ"ד אלא שאמרו שם בגמ' לוה שאמר אשט"מ שנמצא בידו שטר פרוע או אמנה הוא דאינו נאמן להפסיד להמלוה שלו וכתבו כא דאינו נאמן במיגו דאי בעי היה יכול למחול דאין דעתו למחול ולהפסיד חובו אבל במ"ש שטר אמנה הוא בזה לא יפסיד חובו שיודע הוא שהלוה אינה גזלן ולא יעכב מעותיו עכ"ל והביאו הטור בח"מ סימן מ"ז ופ"ו ע"ש . אבל כשהיא אומרת שלי הן שניתנה לי במתנה ורוצית ליתן לבעל הפירות בזה ס"ל להרמב"ם דנאמנת וראייתו מהירושלמי וכמ"ש מ"מ דנאמנת בזה אפי' במעות טמונים כיון שהיא מוחזקת בהן וכמ"ש כי בודאי מל' הרמב"ם שכתב הרי שנמצא מעות ביד האשה כו' משמע דאיירי אפי' במעות טמונים וכן מוכח מהירושלמי שמביא

פרישה

שאמר כאן שכל ממון שנמצא ביד האשה כו' : (לא) שבועת היסת וכ"ע מאמר שהשיב שהבעל מוחזק למה היא תשבע מ"ו אבל ה"ה מפרש טעמו שאע"פ שאינה נאמנת לומר אחר נתנם לי ע"מ כו' נאמנת לומר אתה נתת לי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע שאמת כמוהו ונשבעת היסת לפי שהבעל טוען ברי והיא מוחזקת כדין כופר בכל : (לב) ברצונו או שלא ברצונו והא דלא קאמר שלא תולה ברצון שלה משום דרבותא קמ"ל דאע"פ דרצון שלו עדיף כדלקמן בסמוך גבי עבדים וקנים שהיא אינה יכולה לעכב והוא יכול לעכב :
(לג) קרקע פירותיו מרובין ואינה כלה : (לד) שומעין לזה האומר קרקע ושניהם יכולין לעכב שהבעל יכול לומר דבר שפירותיו מרובין אני חפץ והיא יכולה לעכב ולומר אני חפץ בדבר שהוא כלה והולך : (לה) בתי שהרן מרובין מדקלי שהן עשוין לייבש : (לו) דקלי תמרים ואילני שאר אילנות. דקלי דדקלי מתקיימים הרבה : (ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ר"ל כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא בדבר שגזעו מחליף אבל אין קונין בדבר שאין גזעו מחליף אפי' אם ישאר קצת כגון שקוצצין לעצים שישאר המקום וכן גלימא כדלקמן אפ"ה אין קונים : ואם נפל לה כו' בירושה א"צ למוכרם וליקח בהדמים קרקע כ"פ) : (לז) שנפל לה אילן כו' ומפרש שם בגמרא בפרק האשה שנפלו ר' ע"ט כגון אילנות של עוזרדין ולא פירי פירות חשיב להם וקוצצין אותו לעצים הם חשובין פירי וקרקע שעומדין עליו הוא הקרן שלה : (לח) השחקים והם נחשבים לה לקרן : (לט) ומ"מ אם נפלו לה מעות ובאים לקנות גלימא כו' אלא דבר שגזעו מחליף ודקלי ג"כ אין גזעו מחליף כדאיתא בגמרא והביאו הטור ח"מ בס"ס רי"ו ז"ל בדקלים ובארזים סופר ומשרים לפי שאין גזעו מחליף ואפ"ה קאמר לעיל בסמוך דקלי ואילני דקלי. דלא מיקרי הכא שאין גזעו מחליף אלא דבר שעומד לכלות משא"כ דקלי שעושה פירות כל שנה אלא שבאם יבא עת שיתייבש ויקצץ קאמר שם דאין גזעו מחליף : (מ) אוכל והולך עד שיכלה כך הוא ל' הגמרא : (מא) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל והראב"ד ז"ל פירש הטעם כיון דבמקום החלב והגיזה קנוי לה הוי חלב של כל יום ויום פירי ולא מסתבר דלא מיקרי גזעו מחליף אלא היכא שנשאר מן הקרן קיים עכ"ל : (מב) ונקט עז לחלבה פי' אע"ג דגם יש לה ממנה ולדות וגיזה כיון שהעז גופא היא שלה וה"ה שקשה על מ"ש רחל לגיזתה הלא יש לה ממנה ג"כ חלב ולדות וכן הוא בהדיא ברש"י אבל לפי' הרי"ף לק"מ משום דמיירי שגופו היא של אחרים ואין קנויה לאשה אלא לענין חלב וכן לאחרים לא קנתה אלא מה שפרט כאן : (מג) נשאר לה הגוף לשיור הפו כשתמלה ותמות נשאר עורה ובתרנגולת נוצתה ובדקל כשייבש נשאר העץ רש"י אע"פ שבסמוך כתב רבינו שאם תמות שאם בעוד שהולד קיים הולד ממלא מקום אמו רש"י בא לומר דאפי' תמות האם בלא ולד אפ"ה ישאר קרן מה והא ראיה שקאמר עז לחלבה ולא קאמר עז לוולדות אלא שמיירי אפי' אינה בת ולדות : (מד) שאין ראויין עוד למלאכה ר"ל שאין ראוין למלאכה כבידה אבל מ"מ הם ראוין למלאכה קלה : (מה) ואינה יכולה לכופו למוכרן כו' דכך הוא לשון המשנה נפלו לה עבדים ושפחות

וא"א הרא"ש ז"ל כתב בסברא ראשונה ר"ש בן גמליאל אומר יכולה לעכב עליו משום שבח בית אביה וכיוצא בזה פליגי בנפלו לה זיתים זקנים ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שפוסק בשניהם כחכמים שאינה יכולה לעכב עליו מלמוכרן (מו) ודוקא כשאינם נטועים בשדה שלה אבל נטועים בשדה שלה או עושין כדי טיפולן יכולה לעכב עליו והרמב"ם כתב נפלו לה עבדים ושפחות אע"פ שהם זקנים לא ימכרו משום שבח בית אביה נפלו לה זיתים וגפנים זקנים אינה יכולה לכופו למוכרן ולא (מז) לעכב עליו למוכרן ודוקא כשאינם נטועים בשדה שלה ואינם עושין כדי טיפולן אבל אם נטועים בשדה שלה או אפי' אינם נטועים בשדה שלה ועושין כדי טיפולן יכולין לעכב עליו למוכרן משום שבח בית אביה (מח) ואיני יודע למה פוסק בחד כחכמים ובחד כרשב"ג נפלו לה פירות תלושין דינם ככספים וימכרו וילקח בהן קרקע נפלו לה פירות מחוברים הרי הן שלו אפי' הגיע זמנו ליקצר כיון שהן מחוברים זכה בהן עבדים ושפחות ובהמות של נכסי מלוג הבעל חייב במזונותיהם וכמו שמשתמש בהן ואוכל פירותיהן כך נוטל ולדותיהן וולד ולדותיהן עד עולם אבל לדעת רב אלפס אינו נוטל (מט) אלא ולדות (נ) ולא ולדי ולדות דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן והא דתנן אוכל פירי פירותיהן עד עולם (נא) [נ] היינו שמכר פירות וקנה בדמיהן קרקע דכיון דלא אכל לפירי דיניה דליכול פירי דפירי דקיימי במקום פירי אבל אם אוכל פירות

לא

דאוים הם למלאכה קלה ומשמע לרבינו דימכרו דקאמר ת"ק היינו לומר דבבעל תליא מילתא אם רצה למכור ימכור והרמ"ה משמע ליה דהיינו לומר שאיזה משניהם שרוצה למכור ימכור ע"כ של חבירו: **ומ"ש** וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה איני יודע היכן כתב כן כי בפסקיו לא ראיתי דבר שיוכיח לומר שסובר כן: **ומה** שתמה רבינו על הרמב"ם למה פסק באחד כחכמים ובאחד כרשב"ג כבר כתבו הר"ן וה"ה שהוא ז"ל גורס כנוסחת ספרים דגרסי בבבא דנפלו לו זיתים רבי יהודה במקום רשב"ג ולפיכך פסק בעבדים כרשב"ג דכל מקום ששנה במשנתינו הלכה כמותו ובזיתים וגפנים פסק כת"ק: **נפלו** לה פירות תלושים דינם ככספים וכו' זה מוסכם במשנה בפרק האשה שנפלו (שם) ודין נפלו לה פירות מחוברים (שם) מחלוקת רבי מאיר וחכמים ופסק כחכמים דאמרי הכי:

ומ"ש אפילו הגיע זמנו ליקצר כיון שהם מחוברים זכה בהן כן כתב שם הרא"ש בשם ה"ר יונה וכתב דהכי מוכח בירושלמי:

עבדים ושפחות ובהמות של נכסי מלוג הבעל חייב במזונותיהם בריש פרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) תנן שהבעל חייב במזונות עבדי נכסי מלוג ומשמע ודאי דה"ה לבהמות נכסי מלוג: **ובמה** שמשתמש בהן ואוכל פירותיהן כך נוטל ולדותיהן וולד ולדותיהן עד עולם אבל לדעת הרי"ף אינו נוטל אלא ולדות וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עט:) א"ר זירא הגונב ולד בהמת מלוג משלם הכפל לאשה לדברי הכל מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן: **וכתב** הרא"ש פירוש במידי דאתי מעלמא כגון כפל דולד בהמת מלוג וטובת הנאה וכתובתה בפרק החובל (פט.) אבל פירא דפירא דאתא מגופא כמו ולד בהמת מלוג פשיטא דתקינו ליה רבנן כדתנן בפרק הכותב (פג.) לעולם הוא אוכל פירות ופירי פירות וקשה דהגונב בהמת מלוג שהוא לאשה הוי הכפל לבעל דהוי פירא קמא והגונב ולד בהמת מלוג שהוא לבעל משלם כפל לאשה וריב"ן כתב דכ"ש גונב בהמת מלוג דמשלם כפל לאשה כיון דמעלמא קאתי והרי"ף חלק בע"א דהא דאמרינן לקמן דאוכל פירי פירות כגון שמכר הפירות ולקח בדמיהן קרקע דכיון דלא אכיל פירא דינא הוא דליכול פירי פירי דקיימי במקום פירי אבל הכא דשקיל פירא לא שקיל לכפל דהוי פירי דפירי ולדידיה נמי הוי ולד [ולד] לאשה ולא מסתברא כלל דכיון דולד דידיה הוא ואי בעי שחיט ואכיל ליה דליהוי ולד דידיה לדידה ומסתברא כשינויא קמא עכ"ל. והר"ן כתב על דברי הרי"ף נראה מדבריו שאפי' ולד [ולד] בהמת מלוג לא הוי לבעל ואינו נראה כן אלא ה"ק [חד] פירא תקינו ליה אבל תרי גווני פירא לא תקינו ליה כלו' במה שיוצא מגוף הדבר בפירוש או שדרכו לבא מחמתו כגון מעשה העבד ושכר הבתים שהוא דבר המצוי תקנו לו אבל לא תקנו לו דבר שאינו מצוי ככפילא ומש"ה אמרינן בפרק החובל דאשה שמכרה כתובתה בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות דחד פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה כלומר פירות מצויים מן הנכסים תקנו אבל לא פירי כזה ומהאי טעמא אפי' כפל של בהמת מלוג משלם לאשה דפירא כי האי לא תקינו ליה רבנן וולד בהמה דנקט הכא לרבותא נקטיה דאע"ג דולד גופיה דבעל אפ"ה כפיליה הוה לאשה וכך נראים דברי הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות [שכתב] שאין זה הפירי שתקנו לו חכמים עכ"ל:

ומ"ש

וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה הוא מדכתב בפרק האשה שנפלו וז"ל נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות פירוש אם הבעל רוצה למוכרה אין האשה יכולה לעכב אבל אין האשה יכולה לכוף את הבעל למוכרם כדי שיתקיים לה הקרן עכ"ל ומ"ש עוד ומדברי א"א הרא"ש יראה שפוסק בשניהם כחכמים הוא מדכתב לפרש דברי חכמים ואם היה פוסק כרשב"ג לא היה צריך לפרש דברי חכמים ועוד מדהביא הא דאמר רב נחמן מחלוקת בשדה שאינה שלה וכו' אלמא דפוסק כחכמים שאם היה פוסק כרשב"ג דבכל ענין לא תמכור מפני שבח בית אביה לא נפקא לן מידי בהך דרב נחמן דלא אתא אלא לפרש דברי חכמים ועוד מדהביא הירושלמי דמפרש דברי חכמים מתניתין בשאין עושין כדי טיפולם דאילו לרשב"ג בכל ענין לא ימכור אלמא דפוסק בשניהם כחכמים וכיוצא בזה כתב הרא"ש פרק אלמנה לכ"ג (דף קל"ט ע"ב) וז"ל ומתוך זה משמע דפוסק כרבנן דאי ס"ל דהלכה כרשב"ג מה הוצרך לו לכתוב אבל לא מכרו לשעה דברי הכל אינן מוכרין כיון דרשב"ג סבר דאפילו מכרו לשעה אינן מכורין וכו' וב"י שכתב על דברי רבינו איני יודע היכן כתב כן וכו' תקפה עליו משנתו: ומ"ש רבינו ואיני יודע למה פסק באחד כחכמים וכו' ותירץ הרב המגיד שהרמב"ם גורס בבבא דנפלו לה זיתים וכו' ר' יהודה וכו' ומביאו ב"י מיהו במרדכי פרק האשה שנפלו כתב דרבינו תם פסק בנפלו לה עבדים כחכמים משמע דבנפלו לה זיתים פסק כרשב"ג ואיפשר בעבדים היה גורס ר' יהודה ובזיתים היה גורס רשב"ג: **ובמה** שמשתמש בהן ואוכל פירותיהן כך נוטל ולדותיהם וכו' משנה ריש פרק הכותב ומ"ש אבל לדעת רב אלפס וכו' בפרק האשה שנפלו כתב מימרא דרב הונא הגונב ולד בהמת נ"מ משלם תשלומי כפל לאשה מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן וכתב אח"כ ואי קשיא לך הא דתנן ריש פרק הכותב לעולם הוא אוכל פירי פירות וכו' שאני התם דזבין ליה פירא וזבין ביה ארעא דכיון דלא שקיל פירא קמא שקיל ליה פירא דפירא דבמקום פירא קיימא אבל היכא דשקיל לפירא גופיה דכיון דולד בהמת מלוג הוי דבעל לא שקיל ליה לכפל דהוי ליה פירא דפירא וכתבו הרא"ש והר"ן כיון דשקיל ליה ולד בהמת מלוג דהוי פירא לא שקיל ליה לולד ולד דהוי פירא דפירא

דרכי משה

סי' רס"ח אשה שאבדה שבעלה נתן לה חפצים במתנה ומרדה עליו ויצאה מביתו אם לא ראו החפצים בידה אף ע"ג דנושאת ונותנת בבית נאמנת במיגו דיכולה לומר להד"ם או החזרתיו

דרישה

ספחות וזקנים ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה ומשמע לרבינו דימכרו דקאמר תנא קמא היינו לומר דבבעל תליא מילתא אם רצה למכור ימכור והרמ"ה משמע ליה דהיינו לומר שאיזה משניהם שרוצה למכור ימכור על כרחו של חבירו: (מו) ודוקא כשאינם נטועים בשדה שלה שאביה קנה זיתים בשדה חבירו לאכול פירותיהן עד שיבשו אבל אם נטועים בשדה שלה ד"ה שלא תמכר מפני שהוא שבח אביה: (מז) לעכב עליו מלמוכרן כן צריך להיות: (מח) ואיני יודע למה פוסק באחד כחכמים כו' הר"ן והרב המגיד תירצו שבסיפא גבי אילנות גרס רבי יהודה במקום רבן שמעון בן גמליאל דכ"מ ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ובסיפא פסק כסתם משנה ולא כרבי יהודה עד כאן לשונו אבל מכל מקום עדיין אנו צריכין ליתן טעם מאי שנא דבעבדים פסק דלא ימכרו בעל כרחה ובזיתים יכול למכור וצריך לומר דבעבדים שבח בית אביה שייך יותר דניכרים לעין כולם משא"כ בזיתים בפרט מאחר שאינן עומדים בגינתם: (אפילו הגיע זמן ליקצר כו' אף על גב דהעומד לקצור כקצור דמי חכמים תקנו פירות לבעל והשוו מדותיהן ואמרו כל הנלקט בעודה תחתיו יהיה שלו וע"ל סימן פ"מ כ"פ): (חייב במזונותיהם ובכל צרכיהם כ"פ): (מט) אלא ולדות עיין מ"ש בסמוך וע"ל סימן צ"ב מ"ש הרא"ש אכעין כדון זה: (נ) ולא ולדי ולדות דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן וראייתו מהא דאמר רבי זירא הגונב ולד בהמת מלוג משלם כפל לאשה לדברי הכל מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן: (נא) היינו שמכר פירות ר"ל שמכר פירות שגדלו על נ"מ שלה וקנה מהן קרקע ומה שגדל על אותה קרקע קנה ממנה קרקע אחרת וכן לעולם אוכל הפירות דוקא והקרקע שב להיות קרן והוא שלה ודוק: (וכ"כ בעל העיטור עיין בדרישה כ"פ):

ולא

פרישה

שמביא המ"מ ראיה ממנו להרמב"ם ע"ש וסיפא דאמרה שנתן לה על מנת שלא יהא לבעלה רשות בה דאינה נאמנת ודאי מיירי אפי' במעות גלויין ומפורסמים שהרי סיים בטעם וכתב ז"ל שכל ממון הנמצא ביד האשה כו' לשון כל דייקא דאיירי אפי' בממון שאינו טמון וק"ל. ותדע שכן הוא דאם לא כן קשה על רבינו שהביא כאן דברי הרמב"ם סתם בלי דעת חולקת כלל וזהו תימה שהרי לפני זה חילק בקנתה קרקע בין טמונים לאינם טמונים וגם בסי' שאחר זה חילק ב"פ בתקף הבעל ולקח מעות מידה ובדין לוה ממנה וגירשה ע"ש ולמה ביתחייס סתם הדברים ואם הרמב"ם סתם הוה ליה לרבינו לכתוב פירוש דבריו אלא ודאי גם רבינו סבירא ליה כל מה שכתבתי לחלק דכל זמן שהמעות בידה היא נאמנת לומר שלי הן בתורת נ"מ ליתן להבעל הפירות ממנו אפילו במעות טמונים וכשהיא רוצית להפקיע גם הפירות מבעלה אינה נאמנת אפילו במעות שאינן טמונין ואינה נאמנת במיגו דהיה יכולה לומר של פלוני או של אחרים הוא דאין זה מיגו וכמ"ש. ומ"ש מ"ו דהתוס' והרא"ש כתבו שהיא נאמנת נראה דכוונת מ"ו היה ממ"ש שם התוס' שנאמנת במיגו הנ"ל. ולעד"נ דאין ראיה משם והנה אציע לפניכם דברי הרא"ש דף קל"ו סוף ע"ג דבכלל דבריו הוא ג"כ מ"ש התוס' סוף דף כ"ח ז"ל ואם תקף הבעל מידה אין מוציאין מידו בב"ד ואינה נאמנת לומר של פלוני הוא מדאמר לעיל לוה מן האשה וגרשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת להוציא מידו דבר שהוא בחזקתו ולומר של פלוני הוא תהא גם נאמנת לומר שלי הוא במיגו דאי בעי' אמרה אחרים הפקידו בידו דאין צריך לומר מי הם האחרים ויאמר לעולם בידיה כך פר"י והקשה ר' שמשון אם כן במעות שאינן טמונים אמאי קנתה כי היכי דאמרו בטמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי הכי נמי באינן טמונים להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בע"א ותירץ דבמעות שאינן טמונים אפילו תקף הבעל האשה מוציאה מידו בבית דין אבל במעות טמונים אם תקף הבעל אין מוציאין והיא דלוה במעות טמונים איירי מדקאמר שם בגמרא לגלויי זוזי הוא דבעי עכ"ל הרא"ש (והתוספות לא כתבו שם דעת ר"י כלל אלא קצרו בלשונם וכתבו דאם תקף מעות מידה אם כן מעות טמונים מוציאין מידו כו' כדעת רבי שמשון הנ"ל וראיותיו. והמרדכי שם בפא"ה דף רנ"ד ע"ג סימן תקמ"ו כתבו בשם ר"י דהאי חילוק בין מעות טמונים לאינן טמונים כמ"ש הרא"ש בשם ר"ש ובאמת שגם שם ברא"ש לא כתב שר"ש חולק עם ר"י אלא שהקשה ר"ש על סתימת דברי ר"י ושיים שתירץ וחילק בין טמונים לאינן טמונים כו' דוקא בלשון שכתב ותירץ דמשמע שתירץ כן לדברי ר"י ושגם ר"י סבירא ליה הכי וכמ"ש המרדכי בשמו והשתא א"ש שהתוס' סתמו ולא כתבו אלא דברי רבינו שמשון דאם היה ר"י חולק עמו בודאי לא היו משמיטים דברי ר"י בעל תוס' וק"ל) והנה דעת מ"ו ז"ל מדכתב התוס' והרא"ש דכשהוא מוחזק והמעות היו טמונים בידה אינה נאמנת לומר שלי הין במיגו דשל פלוני משמע הא במעות שאינן טמונים או כשהמעות בידה בין אינן טמונים נאמנת לומר שלי הן במיגו דהיתה אומרת של פלוני או של אחרים הן. ולעד"נ דאין ראיה דהתוס' והרא"ש איירי כשהוא תקף או לוה מידה אינה נאמנת לומר שלי הן אפילו רצתה להיות להממון תורת נ"מ ליקח מהן קרקע וליתן להבעל הפירות ממנו אפילו הכי אינה נאמנת כיון שהמעות היו טמונים והוא כבר מוחזק ואומר ממעשה ידיך הן ושלי הוא לגמרי ואזה דוקא קאי הדיוק הא מעות גלויין או כשהמעות עדיין בידה נאמנת לומר שלי הן ובתורת נ"מ ליתן לבעל הפירות במיגו דהיתה אומרת של אחרים הן דכאן אין שייך לומר סברתי (הנ"ל דלא להיות מיגו מטעם כ"פ) דהיא רוצה לאכול הפירות דהא אינה מבקשת הפירות אלא ליתנם לבעלה גם אין שייך לומר דאם היתה אומרת של פלוני הן תפסד גם הקרן דמ"מ גם כתבו התוס' והרא"ש דנאמנת לומר של אחרים הוא ואין צריך לפרוע ולומר של פלוני הוא ואם כן נשאר הקרן לעולם בידה אבל כשהיא אומרת אחרים נתנו לי ע"ד שלא יהא לבעלי רשות בה לאכול פירותיו בזה ודאי אינה נאמנת שבזה אין לה מיגו לומר דשל אחרים הוא דהיא סבורה ליהנות בפירותיה וזהו אפשר הטעם של הרמב"ם שכתב שכל ממון הנמצא ביד האשה בחזקת הבעל "לאכול פירותיו. ומ"ש רמ"א ז"ל בדרכי משה שגם הרשב"א כתב בסימן תתק"ו שאין האשה נאמנת במעות טמונים לומר שלה הנה אפי' היא מוחזקת בהם. ראיתי שם דלא כ"כ הרשב"א אלא דוקא שאין קניינה שקנה מבעלה תכשיטין וחפצים קנין וכמ"ש בגמ' בקרקע דאם קנתה במעות שאינן גלויים דלא קנתה אלא שם בתשובה מסיק וכתב דיקחו בהמעות קרקע ויאכל ממנו הבעל פירות ונראה דהיינו דוקא בנדון ההוא שקנתה חפצים דמטלטלים והיתה מוחזקת בהן וקאמר דלא קנתה החפצים כיון דהמעות טמונין היו יכול הבעל לומר לגלויי זוזי בעינא ומ"מ אינו יכול להוציא החפצים מידה ולהחזיק ג"כ בדמים כדין אם קנתה קרקע כמ"ש דהאי קרקע דבכל מקום שהיא בחזקת בעלים עומדת משא"כ בחפצים דמטלטלי ומש"ה אינו יכול להוציא החפצים מידה עד שיוציא הדמים מידו ויחזור לה או יקנה בהן קרקע ויאכל ממנו הפירות ואם המעות היו גלויים אפשר דקניינה היה קנין שהרי לדעת הרשב"א היא נאמנת במעות גלויים לומר שניתנו לה על מנת שלא יהיו לבעלה רשות בה לאכול פירותיה וכמו שכתב המ"מ וכ"י בשמו כנ"ל אבל אם המעות עדיין בידה דליכא מאן דפליג דהיא נאמנת לומר שלי הוא בתורת נ"מ אפי' במעות טמונים ודו"ק: [נ] (היינו שמכר פירות וקנה בדמיהן עיין פרישה ותימה למה חשב הקרקע שלה מאחר שקנה הבעל בעד פירות שהן שלו ממש ואפשר ליתן טעם דדוקא באכילתן יש לו בהן לא דיש כאן רווח ביתו ואוכלת היא עמו אבל בשקנה בהם קרקע שאין לה בפירות עצמן שום הנאה דין הוא שיהא הקרקע שלה כ"פ):

ולא

לא יאכל פירי דפירי וכ"כ בעל העיטור שאם מכרה נכסי צ"ב בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה (נב) [ג] ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא דוקא פירי דפירי דאתו מעלמא כגון שמכרה כתובתה בטובת הנאה לא שקיל (נג) אבל פירי דפירי דלא אתו מעלמא כגון ולדי ולדות שקיל (נד) ועוד נראה אם תמות האם בעוד הולד קיים דהולד ממלא מקום אמו וחוזר (נה) להיות קרן ואע"פ שהולד הוא לבעל אם נגנב ונמצא הגנב (נו) אין הכפל לבעל (נז) [ד] ואפי' האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל לבעל ואפי' רצה הבעל למכור קרקע של נכסי מלוג לאחר שיקח פירותיו לשנים מרובות ומקדים לו המעות אין שומעין לו אפי' אם הקרקע קרוב לו ומעיין לו בכל יום שלא יפסידנו הלוקח (נח) משום רווח ביתא פי' שטוב לה יותר שישאר בידו כדי שיהיה הוצאת הבית מרווחת שאם מוכר הפירות לשנים מרובות ונוטל הדמים ביחד (נט) ליכא רווח ביתא אבל יכול למכור הפירות בכל שנה ושנה (ס) אחר שלקטן דהא איכא רווח ביתא בכל שנה ושנה וכן אם ימכור פירותיו לשנים מרובות ועושה סחורה במעות שפיר דמי כתב רב האי אם הקרקע רחוק ומכר לפירות מכור כיון שהוא רחוק ואינו יכול להביא הפירות לבית גם מעיקרא ליכא רווח ביתא ואע"פ שאם היה מוכר הפירות בכל שנה ושנה היה לו רווח ביתא בדמים כיון שהוא רחוק ממנו (סא) וצריך להוציא יציאות ולטרוח בכל שנה ושנה טוב יותר למוכרו לפירות הכניסה לו שתי שפחות (סב) יכול לייחד אחת מהן לאשה אחרת שיש לו שת שמשנה (סג) [ה] לדעת הרמב"ם אפי' בבית אחר שב' זה לשונו יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיו (סד) שישמשו אותו

ומ"ש א רבינו וכ"כ בעל העיטור שאם מכרה נצ"ב בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה: **ומ"ש** ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא דוקא פירי דפירי דאתו מעלמא כגון שמכרה כתובתה כבר העתקתי לשונו: ומ"ש ועוד נראה אם תמות האם בעוד הולד קיים דהולד ממלא מקום אמו וחוזר להיות קרן כ"כ שם הרא"ש בשם בה"ג ואיני יודע למה כתב רבינו דבר זה בלשון ועוד נראה ולא כתבו בשם אומרו: **ומ"ש** ואף על פי שהולד הוא לבעל אם נגנב ונמצא הגנב אין הכפל לבעל כבר כתבתי שהוא מימרא דרבי זירא: ומ"ש ואפילו האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל לבעל לכאורה יש לתמוה על לשון אפילו דנקט משמע דמכ"ש אתו דאם הולד שהוא שלו אין הכפל שלו האם שהיא שלה עאכ"ו ושמא י"ל דמשום דלפי מ"ש הרא"ש לדעת הרי"ף דבעל אינו נוטל אלא ולדות ולא ולדי ולדות נמצא שיפה כח הבעל באם מבולד מש"ה כתב דאפילו נגנב האם שיפה כח הבעל בה שהרי ולדותיה שלו עכ"ז אין הכפל שלו: **ואפילו** רצה הבעל למכור קרקע של נכסי מלוג לאחר שיקח פירותיו לשנים מרובות וכו' שם (דף פ:) איבעיא להו בעל שמכר קרקע לפירות מהו ואסיקנא בעל שמכר קרקע לפירי לא עשה ולא כלום מ"ט אביי אמר חיישינן שמא תכסיף רבא אמר משום רווח ביתא מאי בינייהו ארעא דמקרב למתא א"נ בעל אריס הוא א"נ זוזי קא עביד בהו עיסקא וידוע דהלכה כרבא וכ' הרא"ש על בעיא זו משמע דפשיטא ליה לאחר שליקט הפירות יכול למוכרן מדלא קא מיבעיא ליה אלא במוכר קרקע לפירות והיינו טעמא כשמוכר פירות בכל שנה ושנה איכא רווחא בדמים וגם נהנו מן הפירות קודם שמכרן אבל כשמכר הקרקע לפירות ולשנים מרובות ומקבל הדמים ומוציאן ליכא רווח ביתא מכאן ואילך: ומ"ש רבינו בשם רבינו האי שאם הקרקע רחוק ממנו ומכרו לפירות מכור וכו' כ"כ שם הרא"ש בשמו:

כתב הרשב"א בתשובה נפלו לה כספים ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ואם אמר הבעל עבידנא עיסקא בזוזי ומרווחנא טובא ואיכא רווח ביתא אין שומעין לו ודברי רבא שאמר בזוזי ועביד בהו עיסקא דשומעין לו משום רווח ביתא לא על דרך זה נאמרו אלא על מוכר פירות נכסי מלוג אבל קרן זוזי דנפלו לה בנכסי מלוג אין שומעין לו וזה פשוט מאד עכ"ל: **הכניסה** לו שתי שפחות יכול לייחד אחת מהן לאשה אחרת וכו' עובדא שם ומפרש טעמא משום רווח ביתא הוא והא קא רווח בית וכתב הרא"ש פירש הרי"ף דהא איכא אחריתי ומתוך דבריו משמע שגם היה יכול למוכרה לאחר כיון דאיכא אחריתי ולא מסתבר כלל ולמה ימכור נכסי מלוג שלה דאיכא רווח ביתא באחת כי היא רוצה להשתמש בשתיהן לכן נראה כפירש"י דמיירי שהכניס לרתה לביתה והיא משמשת לכל בני הבית כבתחלה אלא שייחד אותה לצרה להיות תדירה לשימושה ולא נתמעט רווח ביתא שכן דרך השפחות לשמש לאורחי ופרחי ולכל הנכנסים לבית עכ"ל:

ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפכ"ב ודקדק רבינו מדכתב בבית אשה אחרת משמע דאפילו היא בבית אחר רשאי וכבר היה אפשר לדחות דבייחד לה בית

בתוך

דפירא: **ומ"ש** וכ"כ בעל העיטור וכו' נראה דהכי פירושו דכיון דכתב ב"ה אין אוכל פירות מאותה טובת הנאה אלמא משמע דטובת הנאה עצמה הוי לבעל ולוקחין בה קרקע ואין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה ואע"פ דטובת הנאה דנכ"ב הוי פירות נכסיה והוי לבעל אפ"ה פירות דטובת הנאה הוי לאשה דכיון דשקיל לפירא גופיה לא שקיל פירא דפירא ולא קשה לב"ה הא דאמר בפרק החובל דף פ"ט אמר רבא הילכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן התם מיירי במכרה כתובתה בטובת הנאה דהיינו מנה מאתים דאין טובת הנאה זו פירות נכסיה הילכך הויא טובת הנאה לאשה אבל מכרה נכ"ב וה"ה מכרה נ"מ דטובת הנאה זו הויא פירות נכסיה ודבעל נינהו ואפ"ה אין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה לבעל העיטור משום דכיון דשקיל פירא לא שקיל פירא דפירא וכמו שכתב רב אלפס וכתב רבי' דלא נהירא להרא"ש וכו' וטעמו דמפרש למתניתין דריש פרק הכותב כמשמעו דלעולם הוא אוכל פירי פירות עד עולם כגון ולדי ולדות דהני פירא דפירא אתיין מגופא דפירא קמא אבל פירא דפירא דאתו מעלמא כגון כפל ופירות דטובת הנאה אמרו רבנן דלא תקנו לבעל וכל שכן פירא קמא דאתי מעלמא לא הוה דבעל וכ"כ הר"ן וכ"כ התוספות פרק האשה שנפלו ובפרק החובל והיינו דכתב רבינו בסמוך ואפילו האם בעצמה אם נגנבה אין הכפל לבעל ולפי זה חולקים הם אמ"ש בעל העיטור דטובת הנאה עצמה דנכ"ב או דנ"מ הוי לבעל דליתא אלא כיון דמעלמא אתו כל שכן דהוי לאשה וכן כתב רבינו בתחילת סימן זה וז"ל חוץ מאשה שמכרה כתובתה ונדוניתה בטובת הנאה דאין הבעל אוכל פירות אלמא דה"ק דאע"פ שטובת הנאה לאשה אין הבעל אוכל פירות ומפרש בהך דהחובל דבין במכרה כתובתה דהיינו מנה ומאתים ובין במכרו נכ"ב ונ"מ דבכלל מה שנקרא כתובה אם מכרה האשה בטובת הנאה הויא לאשה ואין הבעל אוכל פירות: **ומ"ש** ועוד נראה וכו' כ"כ הרא"ש בפרק האשה שנפלו בשם בה"ג וכתב ב"י ואיני יודע למה כתב רבינו דבר זה בלשון ועוד נראה ולא כתבו בשם אמרו עכ"ל ולפענ"ד נראה דלפי דהיה נראה לכאורה כיון דפירא דאתו מגופא הכל לבעל ויכול לשחוט כל הולדות להרא"ש ודעימיה ולא חיישינן לשמא תמות האם ויכלה הקרן וכהנגיה א"כ לפי זה אפילו אם כבר מתה האם נמי יכול לשחוט הולדות ולא כבה"ג על זה אמר ועוד נראה וכו' כלומר דאעפ"י דכל הולדות לבעל ויכול לשוחטן ולא חיישינן לשמא תמות האם אפ"ה אם לא שחט הולד ומתה האם הולד במקומה והיינו דאמר ועוד נראה דלא כתב ונראה אלא ועוד נראה משמע דגם זה נראה דהלכה היא ולא סתרי הני תרתי הילכתא אהדדי דאף על פי דכל הולדות דאתיין מגופא הוי לבעל אפ"ה אם מתה האם הולד במקומה עומדת והוה לאשה דאיכא לחלק בין כבר שחט הולדות קודם שמתה האם ובין לא שחט הולד ומתה האם כ"ל: **ואעפ"י** שהולד הוא לבעל וכו' מימרא דרב הונא הבאתי בריש סעיף י"ג ומ"ש אפילו האם בעצמה וכו' נראה דלפי דמשמע דרב הונא דוקא קאמר בגונב ולד בהמת מלוג הכפל לאשה דפירא דפירא לא תקינו רבי' אבל אם נגנבה האם הכפל לבעל דפירא קמא הוי וכך הבינו התוספות והרא"ש מפשטא דמימרא דרב הונא אלא דתמוה דגונב בהמת מלוג עצמה שהיא של אשה הוי הכפל לבעל וגונב ולד בהמת מלוג דהוי דבעל הוי הכפל לאשה ולכן אמר רבינו ואפילו האם בעצמה וכו' דלא כדמשמע מפשטא דמימרא דרב הונא

דבאם

דרישה

[ג] ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא דוקא כו' כגון שמכרה כתובתה בטובת הנאה דעת רבינו מאחר שכתב הרא"ש לשם כתובה משמע דוקא כתובה קאמר ולא נכסי צ"ב ומש"ה כתב גם אדברי ב"ה ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל ותימה הא כתב לעיל האשה שמכרה כתובה ונדוניא דהיינו נצ"ב שאין הבעל אוכל פירות ועיין בספרי פרק האשה שנפלו סי' י"ב עכ"ל מ"ו ועוד נראה דכ"ש הוא דאם סבר במכרה כתובתה בטובת הנאה דלא שקיל הבעל כלום אעפ"י שהכתובה היא שלו ומכ"ש במכרה נצ"ב בט"ה דלא שקיל כלום דהם שלה וע"ק מה בא ב"ה לחדש במ"ש שאם מכרה נאן ברזל כו' הלא גמרא ערוכה היא במכרה כתובתה בטובת הנאה וגם זה בכלל דהא כל שכן הוא מכתובתה וכמ"ש וע"ק לי מה שכתב רבינו וכ"כ ב"ה שאם מכרה כו' דמשמע דסבר רבינו מדכתב ב"ה באם מכרה נצ"ב בט"ה דלא אוכל הבעל פירות ה"ה סבר נמי בולדי וולדות דלא שקלינהו ומנ"ל זאת הסברא דילמא ב"ה סבר דנצ"ב וכתובה דין א' להם וכמו שס"ל להרא"ש דבכתובה לא שקיל הבעל כלום ומחלק בין כתובה למידי אחרינא ה"ה נמי ב"ה סבר כן ועוד מהו לי שאם מכרה כו' ונלע"ד דלק"מ וה"פ דברי רבינו מ"ש וכ"כ ב"ה שאם מכרה ר"ל שב"ה כתב גם כן כפי' הרי"ף דאין הבעל נוטל אלא ולדי ולדות והביא ב"ה ראיה לדבריו מהא "שאם מכרה נצ"ב דאין הבעל אוכל הפירות וא"כ ה"ה בפירות נ"מ. ועל זה כתב רבינו שלא נראה להרא"ש דבריו דדוקא בכתובה והוא הדין בנצ"ב דשוין הן סוי דינא הכי דמעלמא אתו אבל לא בולדי וולדות דלא מעלמא אתו: [ד] ואפי' האם בעצמה לכאורה על לשון אפילו שכתב יש לתמוה דמשמע דמכ"ש אתי דאם הולד שהוא שלו אין הכפל שלו האם שהיא שלה עאכ"ו ושמא י"ל דמשום דלפי מ"ש הרא"ש לדעת הרי"ף דבעל אינו נוטל אלא ולדות ולא ולדי ולדות נמצא שיפה כח הבעל באם מבולד אפ"ה כתב דאפילו נגנבה האם שיפה כח הבעל בה שהרי ולדותיה שלו עכ"ז אין הכפל שלו עכ"ל ב"י וכ"כ הר"ן בסוף דף תק"מ כלשון רבינו וב"י הביאו. ופ"ש שכתב ז"ל ומה"ט אפילו כפל של בהמת נ"מ משלם לאשה דפירי כי האי לא תקינו ליה רבנן וולד דבהמה דנקט הכא לרבותא נקטי' כו' הרי לפנינו דס"ל דדוקא לה"ט ופירושו דכתב דפירי דפירא לא תקינו ר"ל פירא דאתו מעלמא דינא הכי ולאפוקי מפירוש הרי"ף דפירש פירי דפירא דר"ל היכא שלוקח הפירי עצמו שוב אינו לוקח פירי דפירי. א"כ כשנגנב האם דנכסי מלוג עצמה כיון שאינה לוקח "אותם בעצמו לוקח הכפל ומש"ה דוקא קאמר שם דכפל של ולד אינו לוקח ומ"ה הוצרך רבינו לכתוב ואפי' האם עצמו לאפוקי מהרי"ף וזה ברור ולא כפירוש ב"י ודוק גם לשון הרא"ש שם משמע כהר"ן הנ"ל: [ה] לדעת הרמב"ם אפי' בבית אחר צ"ע למה לא כתב ג"כ דעת הרי"ף שהרי הרי"ף היקל טפי עד שהרא"ש דייק מדבריו שלדעתו יכול למכור האחר כיון דאיכא רווחא ביתא באחת מהן וכתב עליו ול"נ ומסיק דפירש"י עיקר ולא הזכיר שם דברי הרמב"ם כלל ורבינו כתב פירוש הרמב"ם ולא כתב פירוש הרי"ף ולא כן דרכו רק שנמשך אחר אביו בכל דבר:

יקנה

פרישה

(נב) ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' וז"ל שכתב אדברי הרי"ף הנ"ל ולא מסתברא כלל דכיון דהולד דידיה ואי בעי שחיט ליה דליהוי ולד דידיה לדידה עכ"ל ונלע"ד דאפשר דהרי"ף סבר כסברת הרמ"ה שכתב רבינו לקמן סימן פ"ח שהבעל אינו יכול למכור הולדות של נ"מ אע"פ שהן שלו כדי שאם יוציאנה או ימות תתנה דמיהן לו או ליורשיו ונוטלתן והרא"ש כתב עליו שם דל"נ אלא הוא כל מה שירצה יכול לעשות בהן וא"כ הרי"ף סבר נמי הכא שאם ירצה לשחוט הולד היא יכולה למחות בידו וא"כ אין ראייתו ראיה וא"ל כיון דאף לדעת הרמ"ה ולד הבהמה לעולם ברשות הבעל לעשות בו כל מה שירצה אלא שלא ימכרנה ולא יצא מרשותו או רשות בניו אלא א"כ יתן דמיו אם כן מה לי הן מה לי דמיהן ושפיר הקשה הרא"ש דבר שהיא שלו איך לא יטול פירותיו דאם כן הוה ליה להקשות בקיצור אהרי"ף כיון דגם הוא מודה שהולדות שלו איך היוצא מהן לא יהיה שלו ולמה ליה להרא"ש להביא ראיה משחיטה וק"ל ועד"ר: (נג) אבל פירי דפירא דלא אתו מעלמא כו' ז"ל הר"ן אדברי רי"ף הנ"ל ואינו נראה כן אלא מה שאמרו פירי דפירא לא תקינו ליה רבנן כלומר דוקא דבר שאין מצוי כפירות מכירת כתובה בטובת הנאה או כפילא או כיוצא בו עכ"ל והא דקרי לה פירי דפירא ואף ע"ג דבדבר שאינו מצוי אפי' פירי לית ליה נראה דהאי טעמא דכיון דאינו מצוי מסיקא תיתי דהבעל יאכלנה אלא שתאמר כיון שהבעל אוכל פירות ה"ה שיאכל האי נמי כמאן כיון שזה נלמד מדין פירות מ"ה קרי פירא דפירא ור"ל שנלמד ואתי מדין פירי: (נד) ומיהו נראה אם תמות כן הוא גרסת ספר שבידי (ובספרי בית יוסף גרס ועוד נראה כ"פ) ובספר של קלף לא כתב שם תיבת "נראה אלא הכי גרסינן ומיהו אם תמות כו' וא"ש טפי והוא כלשון הרא"ש אלא שרבינו קיצר בהעתקת הרא"ש ונסתלק תמיהת בית יוסף ע"ש שהקשה שלא (הרא"ש בשם) בה"ג כ"כ ולמה כתב רבינו ועוד נראה כו': (נה) להיות קרן פירוש ונשאר לה (ועיין לקמן בסימן פ"ח כ"פ): (נו) אין הכפל לבעל דהוי פירי דפירי דאתי מעלמא: (נז) ואפילו האם בעצמה עיין בדרישה: (נח) משום רווח ביתא פירוש רווח ביתא אינו יכול למכור: (נט) ליכא רווח ביתא שיוציא המעות בשנה אחת: (ס) אחר שלקטן נראה דאמר שלקטן דוקא קאמר וכמ"ש הרא"ש וז"ל כיון שנהנה מן הפירות קודם שמכרן וגם איכא רווח ביתא בכל שנה עכ"ל וב"י הביאו הרי שכתב דבשכבר לקטן מיקרי הנאה קודם שמכרן: (אם הקרקע רחוק הרבה מן העיר שאין דרך להביא משם הפירות לבית ומכר הפירות לשנים מרובות מכור כ"פ): (סא) וצריך להוציא יציאות לטרוח כו' צ"ע ל"ל ה"ט דמעיקרא ליכא רווח ביתא תיפוק ליה מה"ט דאף על גב דאיכא ריוח כיון שצריך להוציא יציאות טוב יותר למוכרם לפירות ויש לומר דה"ט דוקא שייך באף אם יש ריוח ביתא במעות דשייך לומר דאיכא גם כן נגד הריוח הפסד במעות שצריך להוציא ע"ז משא"כ כשהיא מכנים כל שנה הפירות בעיניהו אין האשה מקפדת על הוצאות המעות אם יש בביתה מלא כל טוב מהפירות: (סב) יכול לייחד אחת מהן כו' אע"ג דכשהכניסה לו ב' שפחות היכה מחוייבת לעשות לו מלאכה כ"כ משאם לא הכניסה לו אלא א' כמבואר לעיל בסימן פ' י"ל דהבעל מוחל לה ואינו מבקש ממנה לעשות אלא כאילו שהכניסה לו ב' שפחות: (סג) לדעת הרמב"ם אפילו בבית אחר כו' וכתב ב"י וז"ל ודקדק רבינו מדכתב בבית אשה אחרת וכו' עיין ב"י: (סד) שישמשו אותו בבית אשה אחרת ב"י פירש דוקא שישמשו אותו דאיכא רווח לבעלת העבדים דאינה צריכה לשמשו או ומה לה שישמשו אותו בביתה או

או

חדושי הגהות

פה א זה לשון הב"ח זמ"ש וכ"כ בעל העיטור וכו' מראה דה"פ דכיון דכתב בעל העיטור אין אוכל פירות מאותה טובת הנאה אלמא משמע דטובת הנאה עצמה הוי לבעל ולוקחין בה

קרקע

בתוך ביתו מיירי אלא דמדקתני סיפא דאינו יכול להוליכה לעיר אחרת משמע הא כאותה העיר אפילו בבית אחר מותר ואפשר שטעמו מפני שהוא מפרש מה שאמרו והא קא רווח ביתא היינו לומר דכשהשפחה או העבד משמשים אותו בבית אשה אחרת איכא רווח ביתא של בעלת העבדים שאינה צריכה לשמשו או ומה לה אם ישמשוהו בביתה או בבית האחרת כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך וזהו שדייק הרמב"ם לכתוב שישמשו אותו בבית אשה אחרת דמשמע דדוקא במשמשים אותו מיירי אבל אם אינם משמשים אלא לאשה האחרת לא ומ"מ בעיר אחרת אפילו במשמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אעפ"י שמשמשים אותו בבית אחר אחר שיגמרו שמושו אפשר להם לבא אצלה לשמשה לסייע השפחות האחרות משא"כ כשיהיו בעיר אחרת. וה"ה כתב שדעת הרמב"ם כפירש"י ולא שת לבו לדקדק דבריו בזה ומה שכתבנו לדעתו הוא הנכון. ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך שמה שכתוב בספרי רבינו אבל לפרשב"ם אינו יכול להוציאה מן הבית וכו' הוא ט"ס וצריך להגיה אבל לפירש"י: **וכתב** הר"ש בר צמח בתשובה כיון דאיכא פלוגתא לא עבדינן עובדא אא"כ נוהגים לדון כהרמב"ם וכתב עוד דנכסים שהבעל יכול להשתמש בהם מדין פירות כגון גלימי דמיכסי בה עד דבלו יכול להשתמש הוא בעצמו ובבית אשתו האחרת שזכות פירות שתקנו לו חכמים יכול לאכלם בכל מקום שירצה ואם האשה משתמשת באותם כלים היינו עובדא דההיא איתתא דעיילא ליה תרי אמהתא וכו' ואם הם מלבושים ותכשיטין שקנה לה אם היא צריכה להם ודאי אינו יכול להוציאם מביתה ואם אינה צריכה להם כגון שהיא זקנה והם תכשיטי ילדה רשאי להוציאם דאדעתא שתניחם בקופסא עד שיכלו ויאכלם עם לא קנה לה עכ"ל (ו) : כתב הרשב"א (בס' תולדות אדם סימן ק"ח) שנשאל על בת שגנבה מאביה כסף וזהב ולא הכיר בהם הבעל ועכשיו תובע הבעל שתשבע לגלות לו כל מה שיש לה והשיב טענת לאה טענה יפה היא שאין הבעל יכול להשביע את אשתו על הספק על מה שעבר אלא חנונית וחבירותיה השנויים במשנה וכ"ש שאינו יכול להשביעה על העתיד שלא תגנוב ולא תבריח אבל מ"מ כל מה שיש לאשה יש בו זכות לבעל כדין כ"מ מיהו אין הבעל זוכה בנכסי אשתו לבעל מכרה ומתנתה אלא באותם הידועים לו אבל בשאינם ידועים לו לא דהלכה כר"ש דפ' האשה שנפלו ותניא אלו הם שאינם ידועים כל היושבת כאן ונפלו לה נכסים במ"ה ולאו דוקא שנפלו לה במ"ה אלא ה"ה אם נפלו לה ממקום שהיא ובעלה יושבים שם כל זמן שלא ידע הוא כשנפלו לה ולא הספיק לדעת עד שמכרה או נתנה היא וכן פירש ר"י בן מיגש וכן מה שאמרו כשנפלו לה נכסים כלומר בירושה לאו דוקא אלא ה"ה אפי' ניתנו לה במתנה או שמצאה מציאה זה הכלל כל שיבואו לה ולא ידע בהם הבעל עד שמכרה או נתנה ואפי' לא נתנה אותם במתנה גמורה אלא בהברחה אין הבעל מוציא מיד מקבל המתנה וכדתניא הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחר וכו' כדאיתא בפרק האשה שנפלו (עט :) ומעתה אשה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע בהם הבעל מתנה זו קיימת ומ"מ אותם פירות שעירה היא בנכסיה עד שתמות זכה בהם הבעל לענין שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ועוד תדע שאם הודית היא שיש בידה שום ממון וטוענת שהוא פקדון או שנתנו לה אחרים על מנת שאין לבעלה רשות בהם אלא מה שהיא אוכלת וכיוצא בזה נאמנת בכל מה שתאמר קודם שנתגלו לו המעות אפי' בלא שבועה במגו דאי בעיא אמרה אין בידי כלום ובזמן שאין האשה מודה שאמרנו שאין הבעל יכול להשביעה על הספק אם רצה להחרים חרם סתם על מי שנטל משלו כלום שלא מדעתו מחרים אלא מי הוא זה שבא להחרים על כל מי שיש בידו כלום משל אשתו מסתברא שממחין בידו אם רצו לפי שאפילו מי שמקבל מן האשה אינו מחזיר לבעל אלא לאשה וכדאמרינן בפרק חזקת וכל שאינו חייב להחזיר לבעלה למה ישמע קול אלה להגיד לבעל מה שקבל מן האשה גם מרבותי יש שכתבו שנפקד שהחזיר לאשה אין הבעל יכול להוציא מידה כלל אלו אמרה של פלוני הם או ניתנו לי במתנה על מנת שאין לבעלי רשות בהם וכן דעת מורי הרב רבי' יונה ז"ל וכן נראים דברי הר"י בן מיגא"ש ולדבריהם כיון דאין זכות לבעל בממון זה כלל לא בקרן ולא בפירות למה יחרים ולמה ישמעו קול אלה ומכאן נתבאר לך מה ששאלת שאין הנפקדים מחזירין לידו אלא ליד האשה ואע"פ שהם מודים שקבלו ממנה הפקדון ע"כ :

דבאם בעצמה אם נגנבה הכפל דבעל אלא אפי' האם בעצמה כו' נמי אין הכפל לבעל דאדרבה כל שכן הוא דהכפל לאשה משום דאתו מעלמא וכמו שפי' ריב"ן הביאוהו התוספות והרא"ש אבל הב"י פי' דרבינו נקט לשון אפי' באם משום דלדעת הרי"ף יפה כח הבעל באם מבולד ע"ש ואין צ"יך לפרש דאליביה דהרי"ף קאמר אלא אף להרא"ש נמי שפיר קאמר אפילו האם בעצמה וכו' :

אותו בבית אשה אחרת שנשא בין היו מנכסי מלוג בין היו מנכסי צאן ברזל אבל אינו יכול להוליכם לעיר אחרת שלא לדעת אשתו (סס) אבל לפירוש רשב"ם אינו יכול להוציאה מן הבית אלא באותו הבית יכול ליחדה שתשמש לאשתו אחרת ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל :

פו

אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן הקטנים דסתמא הוא של הבעל ושל האדון ושל האב וכשלא יקבלו מהם יחזירו אותם עבר וקבל מן האשה (א) יחזיר לאשה אפי' הבעל עומד וצווח ואומר שלי הוא ואם היא אומרת משל פלוני הוא אם היא בריאה נאמנת במגו שאם היא רוצה תקחנו ותתנו לו (ב) ואם היא חולה אם היא נאמנת בעיני הנפקד יעשה כדבריה ויתנהו לאותו פלוני אפי' אם הבעל מוחה בידו (ג) ואם לאו יתנהו לבעל מתה ולא אמרה של מי הוא (ד) יתנהו לבעלה (א) נתגרשה ואח"כ מתה יתנהו ליורשיה קבל מהעבד (ה) יחזירהו לו מת יתנהו לאדון (ו) אפילו נשתחרר קודם שמת דמסתמא גנבו מבית אדונו (ז) קבל מהקטן [א] (ח) יקנה לו בו דקל לאכול פירותיו מת יחזיר לאביו

פו אין מקבלין פקדונות וכו' ברייתא פרק חזקת סוף (דף כ"א) ומ"ש דסתמא הוא של הבעל וכולי כך פרשב"ם כיון דסתמא הוא של הבעל וכו' אסור לקבל מידם דאסור לסייע ידי עוברי עבירה וכשלא יקבלו מהם יחזרו למקום שגנבו משם : ומ"ש קבל מן האשה יחזיר לאשה אפי' הבעל עומד וצווח וכו' כך כתב התוספות והרא"ש ודלא כהגהת מיימונית פרק ז' דהל' שאלה בשם רמב"ן דהא דיחזיר לאשה היינו כשלא תבע הבעל והרב והאב אבל אם תבעו יחזיר להם וכולי גם בתשובת מיימוני לשם סימן מ"ו כתב כלשון התוס' ואם היא אומרת משל פלוני הוא וכולי כך כתבו התוספות והרא"ש ותשובת מיימונית לשם : ומ"ש מתה ולא אמרה של מי הוא יתנהו לבעל שם ברייתא ופרשב"ם שאפי' אם נותן לה ממון זה ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה ומ"ש נתגרשה ואח"כ מתה יתנהו ליורשיה כך פירש רשב"ם משום דמשנתגרשה אין הבעל יורשה ושמא ניתן ממון זה לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה: ומ"ש קיבל מעבד וכו' ברייתא ומ"ש אפילו נשתחרר קודם שמת וכו' כך פרשב"ם שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גולנים הם עכ"ל כלומר ולא תלינן דניתן לעבד מתנה ע"מ שיצא בהן לחירות או אחר הפקיד בידו דיותר סברא לומר דגנבו מבית אדונו משא"כ באשה דיותר סברא לומר דניתן לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן דאין לנו להחזיקה בגונבת אבל בהגהת מיימונית לשם ע"ש רמב"ן כתב דדין העבד כדין האשה דאם הפקיד ואחר כך נשתחרר ומת יחזיר ליורשיו מיהו הרמב"ן והרא"ש

פו אין מקבלין פקדונות מן הנשים ולא מן העבדים וכו' בפרק חזקת (דף נא : נב .) ת"ר אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות קבל מן האשה יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעל קבל מן העבד יחזיר לעבד ואם מת יחזיר לרבו קבל מן הקטן יעשה לו סגולה מאי סגולה רב הונא אמר ס"ת רב חסדא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הם יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא אתא לקמיה דרב א"ל אי מהימנא לך עשה כפירושה ואי לאו עשה פירוש לפירושה ואיכא דאמרי הכי א"ל אי אמידה לך עשה כפירושה ופסק הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות ובפ"ז מהלכות שאלה ופקדון כלישנא קמא וכך הם דברי רבינו ודלא כר"י דפסק כלישנא בתרא ופרשב"ם יחזיר לאשה ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגונבת : יחזיר לבעלה. שאפי' אם נותן לה ממון זה ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה : יחזיר לרבו. דמסתמא כל מה שקנה עבד קנה רבו ונראה בעיני דה"ה אם נשתחרר ואח"כ מת יחזיר לרבו שהרי עבד היה כשהפקיד לזה וסתם עבדים גזלנים הם אבל אם נתגרשה האשה ואח"כ מתה יחזיר ליורשיה ולא לבעלה דמשנתגרשה אין הבעל יורשה: קבל מן הקטן. לא יחזיר שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי מי שהחזיר לו אלא יעשה לו סגולה עד שיגדיל ויחזיר לו ואם מת הקטן יחזיר ליורשיו : וכולן שאמרו. אפילו קטן : בשעת מיתתן. אורחא דמילתא נקט דכשהם בריאים אם רוצים להחזיר לבעלים יטלו שלהם מיד הנפקד ויחזירו לבעליהן דמה להן לגלות הדבר: יעשו כפירושן. יחזיר הנפקד לאותו פלוני שפירשו אלו : ואם לאו יעשה פירוש לפירושן. כלומר ואי לא מהימן להו ההוא כפקד שהפקדון של אותו פלוני הוא אלא בעלים שלהם הוא ומתוך בושה אינם רוצים לומר שהוא של בעליהן דלא ליתחזקו בגזלנים וגנבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושן שיחזיר לבעליהן של אלו

דרכי משה

החזרתיו לך כו' וע"ש : (ו) כתב מהרי"ו בתשובה סימן ע"ח אשה שהכניסה נדוניא לבעלה ועדיין היא מונחת ביד אביה ונשבה בעלה ופדאו אביו ופסק שם דאין יכול לגבות פריונה ממעות אלו דהא דב"ה קודם לאשה היינו בנכסים דידיה אבל בנכסים אלו שהן שלה ועדיין מונחים ברשותה אינה צריכה לשלם מהן דהוה כבגדיה שאין צריכה לשלם מהן לבעל חוב ועוד דהיה כמו מורדת דאין מוציאין ממנה נדונייתה במקום שיש לה טענה ואמתלא ועוד דתופסת למזונות אע"ג דאין אשה יכולה לתפוס בחיי בעלה מ"מ בכה"ג בנכסים שהם שלה ומונחים עדיין ברשותה יכולה לתפוס כו' וע"ש ועיין עוד לקמן סימן פ"ו במי שרוצה להחזיק בנכסי אשתו מחמת שבעלה חייב לו נדוניא ועיין בח"ה סימן צ"ו אי בעל חוב גובה מה שהכניסה לו לנדוניא :

פו (א) ובב"י בח"ה סימן ס"ה תשובת הריטב"א אשה שהיה לה שט"ח על בעלה והיא יכולה לגבותו בכל עת שתרצה והיתה יכולה לעשות בו מה שתרצה והפקידה אותו ביד אחר ומתה וזה

פרישה

או בבית אחר כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך אבל לאשה אחרת אין ליחדה בבית אחר (ויש לומר שגם מש"ר לפני זה דיכול ליחד אחד מהן "לאשה אחרת כו' ר"ל למלאכה המוטלת על האשה האחרת שתעשה לבעלה שיעשה השפחה אותן המלאכות לבעלה וז"ש בשם הרמב"ם שישמשו "אותו) ומ"מ בעיר אחרת אפי' משמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אע"ג דמשמשים אותו בבית אחר אחר שיגמרו שימושם אפשר להם לבא אצלה לשמשה לסייע השפחה האחרת משא"כ כשיהיה בעיר אחרת וכ"כ רמ"א ואם כן אין ראיה מהרמב"ם דפליג ארש"י : (סה) אבל לפירש"י כן גרס ב"י (והטעם משום דבכה"ג ליכא רווח ביתא אלא דוקא באותו בית מותר לשמש לאשה אחרת שכן דרך המשמשים לשמש לארמי ופרמי וכמו שכתבתי לעיל סי' פ' כ"פ) :

סי' פו (א) יחזיר לאשה דאין לנו להחזיקה בגונבת אלא אחר נתן לה (אבל אם עבר הנפקד ונתן לבעל פטור הנפקד ואין בידו לחזור ולתבוע מן הבעל ד"מ כ"פ) : (ב) ואם היא חולה ומוטלת על ערש דוי שאינה יכולה לילך וליתן לפלוני ואין כאן מיגו אסר"י : (ג) ואם לאו שאינה נאמנת בעיני הנפקד שהפקדון של אותו פלוני אלא של בעל הוא ומתוך בושה אינה ר"ל שהוא של בעלה דלא ליתחזקא בגונבת וגזלנית רשב"ם : (ד) יתנהו לבעל שאע"פ שנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה : (ה) יחזירהו לו (אע"פ מה שקנה עבד קנה רבו כ"פ) דתלינן שמא הופקד בידו או שניתן לו ע"מ שיצא לחירות בו וה"ה אם אמר משל פלוני הוא אם הוא בריא נאמן במיגו ואם הוא חולה אם הוא נאמן בעיני הנפקד יעשה כדבריו ואם לאו יתנהו לאדון כמו שאמרינן באשה דבגמ' במדא דינא כייל להו לאשה ולעבד ולקטן : (ו) אפילו נשתחרר קודם שמת כו' הואיל שלא אמר משל מי הוא מסתמא גנבו מבית אדונו (ומיירי דבאותו שעה כשהפקיד לזה עבד היה כ"פ) אלא שבמיינו נאמן לומר הופקד בידי או ניתן לי (להשתחרר בו) : (ז) קבל מהקטן כו' שלא ראוי להחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי : (ח) יקנה לו בו דקל כו' עיין בדרישה :

כתב

דרישה

סי' פו [א] יקנה לו בו דקל כו' כרבה בר הונא דאמר הכי וק' דבס"מ סי' תכ"ד גבי קטן שקבלו בו אחרים כתב שהרמב"ם סבר שיקנה לו דקל כרבה והרא"ש סבר ס"ת כרב חסדא ואם כן למה כתב הכא נגד סברת הרא"ש אביו וי"ל דרבינו סבר דהתם דהמעות הן ודאי של קטן א"כ סברא הוא שיקנה לו ס"ת שטובה הוא לתינוק שילמוד ואף אם יקלקלנו מי איכפת בהכי כיון שהוא טובת הקטן משא"כ הכא דיש לחוש שיתברר הדבר של מי הוא הממון לכך יקנה דקל שהקרן קיים להחזירו לבעלין אחרי שיתוודע אלא שצ"ע שהמיימוני פסק הכא בתרווייהו ספר תורה או דקל ובמוכל לא פסק אלא דקל ושמא י"ל דהרמב"ם סבר במוכל כיון דהממון ודאי של

חדושי הגהות

קרקע ואין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה ואעפ"י דטובת הנאה דנצ"ב הוי פירות נכסיה והוי לבעל אפ"ה פירות דטובת הנאה הוי לאשה דכיון דשקיל לפירא גופא לא שקיל פירא דפירא ולא קשה לב"ה הא דאמר בב"ק פ"ט אמר רבא הילכתא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן התם מיירי במכרה כתובתה בטובת הנאה דהיינו ק' וק"ק דאין טובת הנאה זו פירות נכסיה הלכך הוי טובת הנאה לאשה אבל מכרה נצ"ב וה"ה מכרה נ"מ דטובת הנאה זו הוי פירות נכסיה ודבעל נינהו ואפ"ה אין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה לבעל העיטור משום דכיון דשקיל פירא לא שקיל פירא דפירא וכמ"ש רב אלפס וכתב רבינו דל"נ להרא"ש וכו' טעמו דמפרש למתני' דר"פ הכותב כמשמעו דלעולם הוא אוכל פירי פירות עד עולם כגון וולדי וולדות דהני פירי דפירי אתיין מפירי קמא גופא אבל פירי דפירא דאתו מעלמא כגון כפל ופירות דטובת הנאה אמרו רבנן דלא תקנו לבעל וכ"ש פירא קמא דאתי מעלמא לא הוה דבעל וכו' עכ"ל :

בגמ'

לאביו (ט) [ג] כתב ר"י אם היה לה מעות או מטלטלין ותקפם הבעל אינה יכולה להוציאה מידו שאינה נאמנת לומר שלי או של פלוני הן ור' שמשון חילק בדבר שאם היו המעות טמונים שלא ידע בהן הבעל ותקפם מידה אין מוציאין מידו ואם לא היו טמונים ותקפם הבעל מידה מוציאין מידו שנאמנת לומר שלי הם או של פלוני הם וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (י) לוה ממנה (יא) ונירשה היו המעות טמונים אין לה עליו כלום (ג) שלא כיון אלא (יב) להוציאם מידה לא היו טמונים צריך לפורעה [ג] והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית (ד) או אפי' אינה נושאת ונותנת בתוך הבית אלא שהבעל מאמינה ומפקיד מה שיש לו בידה אינה נאמנת לומר שלי או של פלוני הוא (יג) אבל שטרי חובות וקניית הקרקעות שעשה הבעל

והרא"ש הסכימו לפרשב"ם והכי נקטינן: כך כתבו התוספות ותשובת מיימונית כתב ר"י וכו' ור"ש חולק בדבר וכו' כרבינו שמשון והכי נקטינן:

לוה ממנה וגירשה היו המעות טמונים וכו' ברייתא שם (דף נא) וכתב מהרש"ל דלא"ש רבינו בסימן פ"ה ע"ש רבינו יונה דבמעות טמונים נמי דוקא בטוען ברי הכי נמי יש לחלק הכא דוקא בטוען ברי. ואיכא למידק לרבינו שמשון מאי איריא בלוה ממנה קודם שגירשה אפילו תקפס מידה קודם שגירשה נמי אין מוציאין מידו במעות טמונים דהא פשיטא דאפילו במעות טמונים אם תקפס מידה לאחר שגירשה דמוציאין מידו ויש לומר דאתא לאורויי דבאינן טמונים צריך לפורעה אפי' לאחר שגירשה אע"פ שלוה הימנה קודם שגירשה וא"צ"ל בתקפס מידה קודם שגירשה דצריך לפורעה לאחר שגירשה:

והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית וכו' פי' כיון שידוע שהבעל מסר בידה את נכסיו אפילו באינן טמונים אינה נאמנת לומר שלי הוא וכו' ובין הלוה ממנה ואח"כ גירשה ובין בהפקידה ביד אחר מוציאין מידה וכתב במרדכי בשם ריב"א דאפילו בשבועה אינה נאמנת אלא בראיה בעדים וכתב עוד דנשים שלנו כולן הם נושאין ונותנין ואינן נאמנות אם לא שהפקידה קודם שנשאת דאז נאמנת במגו וכו' ע"ש וכתב עוד לשם דאם החזיר לבעל פטור הנפקד אפילו אינה נושאת ונותנת בתוך הבית וכתב עוד דאף אם בא הנפקד אח"כ ואמר לבעל תחזיר לי דשלא כדין נתתיו לך דאינו צריך להחזיר לו וע"ש ומיהו הא דתני קבל מן האשה יחזיר לאשה אפילו בנושאת ונותנת בתוך הבית כמי יחזיר לאשה דלמקום שנטל יחזיר אלא שלאחר כך דינו עם האשה כך כתב הריב"ש בסימן כ' ומביאו ב"י ופסק כך בהגהת ש"ע וכ"ל דבזו אם הבעל עומד וצווח ואומר שלי הוא מודה הריב"ש דלא יחזיר לאשה:

כתב המרדכי קבל מן האשה והלכה למ"ה ובא הבעל ותבע מן הנפקד ליתן לו כי הוא שלו דבזה היה מסופק ושאל את רבותיו ורפיא בידם ע"כ ונראה כיון דספיקא הוא היכא דהוי זוזי תיקום ולא יתנם לו עד שתבא האשה וידון עמה או עד שתמות וכן פסק בהגהת ש"ע:

כתב בהגהת מיימוני פרק ז' דה' שאלה ופרק כ"ב דאישות אשה שמכרה או משכנה מטלטלין אם הקונה והמלוה אינו יודע שהם של בעל א"צ להחזירם אליו וכולי ופסק כך בהגהת ש"ע וכתב בהגהת מיימונית לשם דכ"ש אם טען הקונה טענת ברי שידוע שאין לבעל חלק ומשמע דא"צ לישבע אבל במרדכי כתב וז"ל ואם זה יאמר ברי לי שהיה שלה אם יהא נאמן במגו שיכול לומר ממך קניתי ונאמן בשבועה ה"נ נאמן בשבועה משמע דחייב הקונה לישבע שברי לו שאין לבעל חלק בו:

כתב בהגהת אשיר"י קבל מן הקטן יעשה לו סגולה אבל לא יחזיר לקטן שמא יאבד ובהגבהה בעלמא נתחייב בשמירה מספק שמא אבידה הוא בידו ונתחייב בהשבתה אבל בתחלה אינו חייב ליטול מידו דשמא מדעת נתנו הבעלים בידו ויחזרו ויטלו ממנו עד כאן לשונו: אין

אלו ולא לאותו פלוני: אי מהימנא לך. שלא גנבה ממך כלום עשה פירוש לפירוש עכב לעצמך והרא"ש כתב אם אמרה תנהו לפלוני שהוא שלו נותן לו דנאמנת במגו דאי בעי שקלא איהי ויהביתה ליה דהא דמפליג בדביתהו דרבה בר בר חנה בין אי מהימנא ליה בין אי לא מהימנא ה"מ כשטוכבת על ערש דוי ואין כאן מגו שאין יכולה ליקח מן הנפקד וליתנו לפלוני ונראה דאפילו אם יאמר הבעל שלי הם אף על פי כן [לא] יחזירהו לו הנפקד דאם איתא שיחזירהו לבעל אם יאמר שלי הם ה"ל למיתני יודיע לבעל כיון דמסתמא שנמצא ביד האשה מנית הבעל [בא] היה צריך שיודיע לבעל אולי יאמר שלי הוא ויתן לו אלא ודאי אפי' אם יאמר שלי הוא יתן לאשה וכ"כ מ"ש ה"ה בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון בשם הר"י ן' מיגאש ז"ל דמדקתני יחזיר לאשה כשתתן האשה לאותו פלוני אין לבעל להרהר ולערער עליה בכך ודלא כרמב"ן שכתבו הגהות מיימוניות שהוא חולק על זה: ומ"ש רשב"ם לחלק בין נשתחרר העבד ואחר כך מת לנתגרשה האשה ואחר כך מתה כתב הרמב"ן שיפה כיון וכן דעת הרא"ש כמו שאכתוב לשונו בסמוך ולאפוקי ממה שכתבו הגהות מיימוניות שרמב"ן חולק בזה. וכתב עוד הרא"ש ואם תקף הבעל מידה אין מוציאין מידו בב"ד ואינה נאמנת לומר של פלו' הוא מדאמרי' לעיל לוה מן האשה אין לה עליו כלום ואם היתה נאמנת להוציא מידו דבר שהוא בחזקתו ולומר של פלוני הוא תהא גם נאמנת לומר שלי הוא במגו דאי בעיא אמרה אחרים הפקידו בידה דאל"ל מי הם האחרים וישאר לעולם בידיה כך פר"י והקשה ר"ש אם כן במעות שאינם טמונים אמאי קנתה כי היכי דאמרי' בטמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינם טמוני' להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בענין אחר ותירץ דבמעות שאינם טמונים אפי' תקף הבעל האשה מוציאה מידו בב"ד אבל במעות טמוני' אם תקף הבעל אין מוציאין דההיא דלוה במעות טמונים איירי ואם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אין נאמנת לומר שלי הן ולא של פלוני הם דהא אמרינן לקמן וכן האשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ואמרה שלי הן עליה להביא ראיה ולא מהימנינן לה במגו דאי בעי' אמרה שהיא נפקדת מצד אחרים ואף אם אינה נושאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נושא ונותן בממון אלא שמפקיד בידה כל אשר לו דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה: קבל מן העבד יחזיר לעבד דתלי' שמא הופקד בידו או ניתן לו ע"מ שילא לחירות בו. ואם מת יחזיר לרבו דמה שנמצא ביד העבד מסתמא הוציא מבית האדון אלא שבחייו נאמן העבד לומר הופקד בידי או ניתן לי הילכך אפילו נשתחרר העבד ומת יחזיר לרבו אבל האשה שנתגרשה ומתה יחזיר ליורשיה עכ"ל. כתב הריב"ש בתשובה סימן כ' דהא דתנן קבל מן האשה יחזיר לאשה אפילו באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית היא (ב) וכתב נ"י פירוש לפירושן כלומר שיעכב הפקדון לעצמו אא"כ יביא ראיה אותו פלוני או ישבע שהוא הפקיד אצלה וזהו פירוש לפירושן שהם מתביישים לומר שהם של בעלים שגנבו מהם עכ"ל ומ"ש או ישבע שהוא הפקיד אצלה הוא תימה שיהיה הלה נאמן בשבועתו ולא ראיתי כן לאחד מן הפוסקים וכתב ה"ה בפ"ז מהלכות שאלה ופקדון בשם הרשב"א שאם החזיר לקטן אינו חייב וג"ל שאם הגיע לעונת הפעוטות מחזיר לו דאפי' לכתחלה נותנין לו כדי להתלמד ומקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ע"כ וגם נ"י כ"כ בשמו: וכתב עוד דהא דקתני יעשה לו סגולה כלומר משום השבת אבידה אבל מותר להחזיר לאפוטרופוס של קטן. כתוב בתשובות הרשב"א סי' תתק"ו באשה שקנתה חפצים מבעלה במעות טמונים דלא קנתה כלל דלגלויי זוזי הוא דבעי כדאמרינן בפ' חזקת הילכך ימכור מה שלקחה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות אבל לתפוס בכולן הבעל לא דאין לו כי אם פירות כתב ר"י שנשאל הר"ש על ראובן שטוען שהלוה לשמעון כך וכך ושמעון טוען שכך הוא ושהוא מעכבם בשביל שהיה חייב לאשתו והשיב אם אשתו בחיים ואומרת תן לבעלי יכול לעכב ואם אחר מיתתה יעשה כפירושה ויתן לבעלה וא"כ ממ"נ שלו הוא ויכול לעכב הממון עכ"ל:

לוה ממנה וגירשה וכו' שם לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגירשה אין להם עליו כלום: ומ"ש דה"מ במעות טמונים כבר נתבאר בסמוך שזה דעת ר"ש וכבר נתבאר בסי' פ"ה שזה דעת הרשב"א וקצת מפרשים ושהרמב"ם נראה שחולק בדבר: ומ"ש והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית או אפי' אינה נושאת ונותנת אלא שהבעל מאמינה ומפקיד מה שיש לו בידה אינה נאמנת לומר של פלוני הוא כבר נתבאר בדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך ומ"ש אבל שטרי חובות וקניית קרקעות שעשה הבעל על שמה וכו'. כתב הרשב"א שאלת מי שנתן לבתו או לאחותו מעות ושטרי חובות ע"מ שאין לבעלה רשות בהן אלא מה שהיא נותנת לתוך פיה וע"מ שכל זמן שירצה יטול הכל לעצמו קרן והריוח בין בחייה בין לאחר מיתה והיא גם היא עשתה שטר הודאה בכך ושלא היה לה שום ממון בעולם משלה אלא אותן נכסים שנתן לה אביה ויש לה וליורשיה להחזיר כל זמן שירצה ועכשיו מתה האשה ונמצאו תחת ידה נכסים ושטרי חובות יוצאים על שמה והאב בא ליטול הכל והבעל טוען שכל נכסים משלו או שמסרן לה או שתפסן מן הבית ואותם נכסים שנתן לה האב נאבדו הדין עם מי וכן אם באו לדין בטענות אלו בחייה והיא אומרת כדברי האב מהו תשובה כל שאין טוען ברי אלא שמא מן הבית לקחתן נראה פשוט שהדין עם האב ואפילו לאחר מיתה כ"ש בחייה שהיא טוענת ברי וכדתניא בפרק חזקת (נב:) האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה ואמרה שלי הן מבית אבי אבא עליה להביא ראיה אלמא כל שיש לו נכסים ידועים שהיא מתעסקת בהם וטוענת שנכסים אחרים שאינם ידועים נכלו לה אינה נאמנת שכל שטוען דבר מחודש עליו הראיה והא נמי דכוותה וכ"ש דהתם שהשטרות שיוצאים על שמה מוציאין מחזקתה בטענה זו כ"ש כאן להעמיד על חזקתה שהרי יש בידה נכסים ידועים להתעסק שאינם לבעל והבעל שטוען שממה שבבית נטלה עליו להביא ראיה וכ"ש בטוען שאינו מכיר לומר אותם הראשונים נאבדו ואלו אחרים הם ומאותה ברייתא דהיו אונות ושטרות יוצאים על שמה היה נראה לכאורה דאפילו בשטוען הבעל ברי ר"ל שטוען אני הפקדתי בידה מעות ובכרי שטרות אלו נעשו מאותן מעות אינו נאמן דהא באשה שהיו אונות ושטרות יוצאות על שמה הרי היא טוענת ברי ואפ"ה אינה נאמנת עד שתביא ראיה אלא שאני חוכך בזה מעט הואיל ויש לבעל נכסים שהיה יכול למסור בידה ואף על פי כן נראה גם בזה שעל הבעל להביא ראיה (ה) וה"ה בשאלה השנייה כי שאלת

דרכי משה

וזה לא היה יודע אם נתנה השטר במתנה לאחרים או לא ופסק דיחזיר השטר לבעל דאין מוציאין הנכסים מחזקתן מספק: (ב) דאע"ג דאינה נאמנת לומר של פלוני הם מ"מ ממקום שקיבל יחזיר ואם אינה נושאת ונותנת תוך הבית שדינו להחזיר לאשה בהלך הנפקד ונתן לבעל כתב המרדכי פרק חזקת הבתים דף רמ"ט ע"ד ודף ר"ן ע"א דרבותיו מסתפקין בדבר ויותר נראה לו לפטור הנפקד ואף אם נפקד רוצה לתבוע הבעל שיחזיר אליו לאו כל כמיניה וכן הוא בהגהות מיימון פכ"ב דאישות בשם ראבי' ע"ב המרדכי בזה אני מסתפק אם האישה הלכה למ"ה והבעל תובע לנפקד ואומר שאשתו גנבם אם מחזירין לו ושאלתי לרבותי ורפיא בידם עכ"ל ועיין בח"ה סי' שמ"ח אשה שגנבה משל בעלה ונתנה לאחרים והחזירה לה או עזרו לה להוציא הגניבה אימתי חייב לשלם לבעל וחילוקים שם בזה: (ג) כתוב בנ"י פרק חזקת הבתים דף קמ"ב ע"ב דאם לוה ממנה בשטר אינו צריך לשלם לה אא"כ פירש בשטר שהיה ממעות שאינם טמונים עכ"ל כתב המרדכי שם דף ר"ן ע"א אשה שמכרה מטלטלין והבעל תובע לקונה ואמר שאשתו גנבן לו אם הקונה טוען בבירור שהוא יודע שהוא של אשה נאמן בשבועה בהגהות מיימון פ' כ"ב דאישות פסק דא"צ להחזיר כלל אפילו אינו יודע בבירור שהוא שלה ואפי' אם הבעל רוצה להחזיר לו דמיו אינו צריך לחזור ורבי' ירוחם כתב בספר מישרים נכ"ב ח"ו אשה הנושאת ונותנת תוך הבית ומשכנה משכנות בלי ידיעתו של בעל צריך המלוה להחזיר בלא דמים נ"ל דוקא כשאין דרכה להשכין דאז חזקתו גנוב אבל אם דרכה בכך מסתמא הוא ברשות בעלה ומה שעשתה עשוי וע"ל סימן צ' בדין מכירת נכסים: (ד) ע"ל בסמוך תשובת הרשב"א דסתם אשה מיקרי נושאת ונותנת תוך הבית וכן הוא במרדכי פרק חזקת דף ר"ן ע"א וכתב שם דלא מהני אפילו בשבועה לומר של פלוני הם: (ה) ועיין בתשובות הרמב"ן סימן מ"ה אם נתן מתנה לבתו על תנאי שלא ירשנה בעלה כיצד

דרישה

של הקטן יקנה לו דקל כדי שיהנה הקטן ממנו ויאכל הפירות: [ב] כתב ר"י אם היה לה כו' עיין מ"ש בפרישה ויש להקשות לר"י דסבר אם תקף הבעל אינה יכולה להוציאה מידו אפי' במעות שאינם טמונים וא"כ למה מחלקינן בין טמונים לאינם טמונים בקנתה שדה לעיל סי' פ"ה וגמרא ערוכה היא שמחלק כך (וע"ל סימן פ"ה סעיף ל' בדרישה דכתב אמ"ו ז"ל דר"ש אינו חולק על ר"י רק שהוא מתרץ ומחלק דברי ר"י ע"ש ולפ"ז לק"מ וכן משמע מדברי רבינו שכתב ור"ש חילק ולא כתב ור"ש כתב כדרכו בלשון פלוגתא ובזה מיושב נ"כ דמ"ש אח"כ הדין דלוה ממנה כו' במעות טמונים סתם ולא כתב שזהו לדעת הר"ש. וכל הדרישה דלעיל בספיף ל' לא היה כתוב תוך הספר רק מ"כ כתיבת ידו בין שאר כתביו ומחידושיו ואני שעתקתי לתוך הספר כ"פ). וי"ל דר"י סבר הואיל שהיא מוחזקת בקרקע והוא כתב לה שטר עליו וגם שקנייה היה במעות גלויים הוי כאילו היא מוחזקת משא"כ הכא שהמעות ביד הבעל א"כ הואיל שהבעל טרח כולי האי שמכר לה קרקע וכתב לה שטר ודאי לא היה כוונתו להוציאם מידה שהיה לו להוציאם מידה בהלוואה או בענין אחר: [ג] והאשה הנושאת ונותנת כו' אינה נאמנת כתב הרשב"א סימן תתע"ט וריב"ש סי' קס"ט אם מתה דטוענים ליתומים דשלה היו אפי' באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית אע"ג דהיא אינה נאמנת לטעון ליתומים טענינן (עיין בתשובת רשב"א סימן תתקכ"ו מדינים אלו ועיין בח"מ סי' ס"ב וס"ד ובהגהות רמ"א כ"פ):

פרישה

(ט) כתב ר"י אם היה לה כו' אינה יכולה להוציאם כו' ורמייתו הוא מדאמרינן לוה ממנה וגירשה אין לה עליו כלום וסבר ר"י דהסיא דלוה ממנה מיירי אפילו במעות שאינם טמונים דסתמא קתני ואם איתא דבתקף יכולה להוציאה מידו למה בלוה ממנה אין לה עליו כלום ורבי' שמשון הקשה עליו מ"ש דאם קנתה ממנו שדה במעות שאינם טמונים דקנתה הל"ל כי היכי דאמרינן בטמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינם טמונים להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בענין אחר אלא ודאי דבמעות שאינם טמונים אפילו תקף מידו מוציאם מידו בב"ד והסיא דלוה ממנה דאין לה עליו כלום מיירי במעות טמונים כמו שמחלק רבינו בסמוך ועד"ר: (י) לוה ממנה זהו לדעת רבי' שמשון ולא לדעת ר"י כמ"ש: (יא) וגירשה וכ"ש אם לא גירשה רמ"א (ועיין בח"מ סי' קל"ז כ"פ): (והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית וסתם אשה נושאת ונותנת בתוך הבית מרדכי וכ"כ רמ"א בח"מ סימן ס"ב כ"פ): (יב) להוציאם מידה ולפי מה שחילק ר"י בסי' פ"ה דמיירי דוקא בטוען ברי כו' ה"נ יש להלק הכא וק"ל מ"ו: (יג) אבל ש"ח וקניית קרקעות שעשה הבעל על שמה הם שלה וצ"ע מ"ש מהא דלהכא בח"מ בר"ס ס"ב ז"ל אשה הנושאת בתוך הבית וש"ח כתובים על שמה עליה להביא ראיה כו' וא"ל דהכא איירי דאינה נוהגת ונושאת בתוך הבית דהא לפני זה איירי בהכי וא"כ הו"ל לפרש ויש לומר דשאני הכא דידוע הוא שהבעל עצמו עשה השטרות על שמה

הבעל על שמה הם שלה ואם הם עשוים על שמה ועל שם בעלה הם שותפות בין שניהם (ח) :

פז אין לאיש חזקה בנכסי אשתו (א) אם טוען שמכרה לו מנ"מ שלה ואין לו שטר ואין לו עדים אלא שבא בטענת חזקה שאכל הפירות ג' שנים (א) אפי' סילק עצמו מפירותיה שכתב לה דין ודברים אין לי בהם (ב) דמהני כדלקמן אפ"ה אינה חזקה (ג) שאינה הוששת למחות בו אבל אם יש עדים שמכרה לו מהני ודוקא בנ"מ (ד) אבל לא בנכסי צאן ברזל ולא בשאר נכסים כדלקמן (ה) ואפי' אחר שמחזיק בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה שסומכת על בעלה ואינה מוחה אפי' אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך כיון שאם מתה הוא יורשה אבל אחר שהחזיק בהן ג' שנים אחרי מות בעלה אפי' אם התחיל להחזיק בהן (ו) בחיי בעלה וטוען (ז) בפני מכרתם לבעליך והוא מכרם לי הויא חזקה במגו שהיה יכול לומר שקנה ממנה אחרי מות בעלה ודבר זה מבואר עוד (ח) בספר ח"ה בדיני חזקות :

פח האשה שיוצאת מתחת ידי בעלה בין במיתתו בין בגירושין נוטלת כל נכסיה בלא שבועה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל (א) אע"פ שהאלמנה אינה נוטלת כתובתה אלא בשבועה נכסיה נוטלת בלא שבועה ונכסי מלוג נוטלתן כמו שהן אפי' בלו הרבה (ב) ואין ראויים לעשות בהן מעין מלאכה ראשונה ונכסי צאן ברזל מדינא דגמרא כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותן תחלה ואם פחתו משלימין לה כל הפחת וכך אם הותירו בחיי הבעל המותר ליורשים (ג) אלא שהיא נותנת דמים ונוטלתן כגון אם הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על אלפים האחד (ד) נוטלתו בלא דמים והשני

שאלת בתפקיד וזובים ביד האשה דס"ה והוא הטעם אבל מה שאילו היה דבר שבמדה ובמשקל והיינו מוצאין אותו ברשות היבמה ודאי מוציאין אותו מידו כדי להתלמד במקום אחר אני אומר לך דהא ליתא אלא מימר אמרינן הנך אזול לעלמא והכי אחריני ניניהו וכדאמרינן בפרק האשה שלום (קט :) ההוא גברא דאפקיד שומשמי גבי חבריה וכו' ואסיקנא דלכ"ע הייטינן שמא פינן ודקאמר כן וכן הוין אימור אתרמויי אתרמי ליה עכ"ל וכ"ע בח"ג סימן קכ"ג שאלת ראובן מתה אשתו בלא בנים ויש בידו הרבה שטרי חובות יוצאים על שמה וקרובים תובעים מהבעל אותם שטרי חוב שאפי' שהבעל יורש את אשתו אינו יורש בראוי ומלוה ראוי היא אבל הבעל והבעל טוען שמנכסיו נעשו שהיתה מלוה משלו וכותב בשמה והקרובים אומרים לא כי אלא הוא מתנה שנתנו לה ע"מ שאין לבעל רשות בהם תשובה נראה לי שאין כאן עסק לאותו דין שנחלקו בו גדולי הדורות במלוה אם היא ראויה לבעל דלא נאמרו דברים הללו אלא במעות מגולין וידועין שאין עסק לבעל בהם כגון שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לבעל בהם כלום א"כ בשטרי חוב שנפלו לה מבית אביה א"כ שחייב לה אחר עצמו במנה אבל כאן דרך אחר יש לו שכל מה שיש לאשה בחזקת הבעל הוא עד שתביא ראיה לדבריה וכדתניא וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמה וכו' ואל תשיבני דהתם כשמתה אין יורשיה צריכין להביא ראיה וטוענים להם וכדאיתא התם אמר שמואל מודה לי אבא שאם מת על האחים להביא ראיה דהתם שאני שאין האחים והיתומים טוענים ברי אבל כאן הבעל טוען ברי ועוד דהכא שאני שהיא אשה היושבת תחת בעלה וכל אשר בידה או שקנתה או הלותה בחזקת הבעל הוא ואפי' מן הסתם וכ"ש כשהבעל טוען ברי (ו) וכתב עוד אילו תפס הבעל שטר של מלוה שידוע שנפלה לה מבית אביה וכיוצא בזה אינו נאמן לומר במשכון בא לידי ואפי' בשבועה ע"כ : כתוב בתשובות הרמב"ן סימן ס"ד ראובן חלה והוליא עליו בנו הוצאות בחליו ובקבורתו ואשת ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך ורוצה למוכרם בעד הוצאותיו והיא טוענת המטלטלין שלי היו ואין לך לתפוס בשלי הדין עם האלמנה מכמה טעמים וע"ש (ז) כתב המרדכי בפ' האשה אפוטרופוס של רחל תבע את לוי רחל השאילה לך שריון עד שלא נשאת ואותו שריון לא היה מהנכסים שהתנה לתת לבעלה וע"ש (ט) :

פז אין לאיש חזקה בנכסי אשתו משנה פרק חזקת (דף מט וכ') מפורש החילוק בין נ"מ אם יש עדים שמכרה לו מהני ובשאר נכסים של בעלה דלא מהני משום דבנכסי בעלה אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי שלא יהא לו איבה דא"ל עייניך נתת במיתה ובגירושין ולכך אין את מנחת למכור מנכסי כלום לפי שסבורה את לגבות את כתובתך כשאמו' או אגרשך אבל בנ"מ דשלה הן לא אמי אמרה נחת רוח עשיתי לבעלה דאין לו איבה עליה אם לא תמכור נכסים שלה :

פח האשה שיוצאת מתחת ידי בעלה וכו' בר"פ אף על פי מטלטלים ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה והילכתא אפי' ליתנהו בעינייהו בלא שבועה וכאן כתב רבינו דהיכא דאיתנהו בעינייהו דנוטלת בלא שבועה דכי היכי דבייחד לה מטלטלין בכתובתה לא חיישינן דילמא גררי אתפסה דהני מטלטלי היינו גררי דאתפסה ומילתא דפסיקא היא דליכא פלוגתא בפירושא ה"ה כשנכסיה קיימין והם בעין בין נ"מ או נצ"ב שהכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך דנוטלתן בלא שבועה אבל בדליתנהו בעינייהו דפליגי בה רב אלפס ורש"י בפירושן לא כתבם רבי' כאן אלא בסוף סימן צ"ח :

ומ"ש ונכסי מלוג נוטלתן כמו שהן וכו' נראה דאף ע"ג דאבדו לגמרי נמי אבדו לה ואין הבעל משלם כלום

פז אין לאיש חזקה בנכסי אשתו וכו' משנה בפרק חזקת (דף מב.) : ומה שכתב אפי' סילק עצמו מפירותיה שכתב לה דין ודברים אין לי בהם דמהני כדלקמן אפ"ה אינה חזקה שאינה חוששת למחות בו שם אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו פריך (בדף מט :) פשיטא כיון דאית ליה פירא פירא הוא דקא אכיל לא צריכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך כלומר לא יהא לי ואפ"ה אין לאיש חזקה דאין אשתו מקפדת אם יאכל הפירות שלא כדין וכי כתב לה מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי מתניתין בכותב לה ועודה ארוסה : ומ"ש אבל אם יש עדים שמכרה לו מהני ודוקא בנכסי מלוג ולא בשאר נכסים כדלקמן שם אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו מקשי בגמרא (שם) הא ראיה יש כלומר חזקה הוא שאינה מועלת לו אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו תיובתא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל משום דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה לא נצרכה אלא באותן ג' שדות אחד שכתב לה בכתובתה ואחד שייחד לה בכתובתה ואחד שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דה"ל איבה דא"ל עייניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"כ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דאושא אבל היכא דזבני לדידיה זבינהו זביני וכתב הרא"ש זבינהו זביני ולא יכלה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין נצ"ב בין שאר נכסי הבעל אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל ודברים אלו כתב הרמב"ם בפכ"ב מהלכות אישות : ומ"ש ואפי' אחר שמחזיק בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה וכו' שם (דף נ.) אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו והאמר רב א"א צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקים בנכסי א"א אלא לאו בבעל ואסיק רב יוסף לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל וג' שנים לאחר מיתת הבעל מגו דאי בעי אמר אנא זבינתה מינך כי א"ל את זבינתה ליה וזבנת ניהלי מהימן : ומ"ש רבינו גבי אחר שמחזיק בנכסיה בחיי בעלה אינה חזקה אפי' אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך וכו' כן הכריעו שם התוס' עיין במישרים נכ"ג ח"ז :

פח האשה שיוצאת מתחת ידי בעלה בין במיתה בין בגירושין נוטלתן כל נכסים וכו' פשוט הוא : ומ"ש ונ"מ נוטלת כמו שהן אפי' בלו הרבה וכו' משנה בפרק אלמנה לכ"ג (סו .) אלו הם עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה ואיכא למידק אמאי נקט רבינו אפי' בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהן מעין מלאכתן ראשונה דמשמע טעמו דהכתי השקים קיימים הא אם אין השקים קיימים משלם אותם והא ודאי ליתא דהא תנן אם מתו מתו לה וי"ל דכל שבלו ואין עושין מעין מלאכתן ראשונה חשיב כמתו בעבדים : ומ"ש ונכסי צ"ב מדינא דגמרא כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותם תחלה וכו' בפרק אלמנה (שם) תנן אלו הם עבדי צ"ב אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו וכתב הרי"ף דייקי רבוותא מדקתני במתניתין בעבדי צ"ב וה"ה בנצ"ב אם מתו מתו לו ולא קתני אם פחתו פחתו לו דוקא כעין מתו ממש דלא משתמי מעין מלאכתם דכמאן דליתנהו דמי הוא דחייב באחריותן ומשלם דמים אבל אי איתנהו אף ע"ג דבלו טובא ופחתו אי משתמי מעין מלאכתם נוטלתן האשה ואינו משלם דמים שדין עבדי צ"ב ודין נצ"ב חד הוא כדין אלו כך דין אלו ואנן לא הזינן האי דיוקא דהא מקשינן בגמרא למ"ד כל היכא דמחייב באחריותן אכלי בתרומה מהא דתנן כהן ששכר פרה מישראל אף על פי שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה וקא מפרקינן ותסברא נהי דמיחייבא באונסיה בכחשה וביתירות דמים מי מיחייב מדקא מפרקינן הכי גבי שכירות פרה מכלל דלגבי צ"ב מיחייב ואפי' בכחשה וביתירות דמים ולהכי אכלי בתרומה וס"מ דליתא להאי דיוקא דדקו קמאי ז"ל אלא מיהו אף ע"ג דדינא דגמרא הכי לא מחייבינן ליה לבעל השתא בכחשה וביתירות דמים דכיון דלא נהגו עלמא הכי כל מאן דמקבל לנכ"ב וכתב להו עליה אדעתא דמנהגא הוא דמקבל להו עליה הילכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא עכ"ל והרא"ש ז"ל העתיק דבריו וכך כתב גם כן הרמב"ם בפכ"ב וע"פ הסכמתם בדינא דגמרא כתב רבינו מ"ש כאן שלא לחלק בנכ"ב בין עושין מעין מלאכתם לאין עושים ועוד יתבאר בסימן זה כיצד דנים בזמן הזה : ומ"ש אלא שהיא נותנת דמים ונוטלתן כגון אם הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על אלפים וכו' מימרא דרב יהודה בפרק אלמנה לכ"ג (דף סז .) מפרש טעמא משום שבח בית אביה ומבואר הוא שמ"ש רבינו האחד נוטלתו בלא דמים היינו לומר שנוטלתו בכתובתה שהיא אלף

דרכי משה

כיצד יכתוב השטר שיהא השטר קיים וע"ש : (ו) אמנם בתשובת הרשב"א סימן תתע"ט משמע דטוענין ליתומים דשלה היו ואפי' באשה שנשאה ונתנה בתוך הבית אף ע"ג דהיא אינה נאמנת לטעון מ"מ ליתומים טוענין וע"ש וכ"פ הריב"ש בתשובה סימן קס"ט : (ז) ועיין עוד סימן מ"ב ובתשובת הרשב"א סימן תתקצ"ו מדינים אלו ועיין בח"ה סימן ס"ב וס"ד מקצת דינים אלו : (ח) והרשב"א כתב בתשובה סימן תתקנ"ד דוקא שהיא בחזקת שיש לה נ"מ וטוענת כן אז הדין עמה אבל אם אינה מוחזקת בכך עליה להביא ראיה ואינה נאמנת אפי' בשבועה דכל מה שיש לאשה בחזקת בעלה היא כי סתם אשה נושאת ונותנת תוך הבית ועוד האריך בזה : (ט) ועיין בח"ה סימן קכ"ז מקצת דינין אלו :

פז (א) כתב רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ז דדוקא בדבר שצריך לטעון אתה מכרת לי או נתת לי אבל בדבר שא"צ לטענה

פרישה

שמה שאויה לסופר ולעדים שיכתבו על שמה וא"כ סברא הוא שהממון שלה או הוא הקנה לה אותו ממון ואם שלא להשביע את עצמו עשה כן לא היה לו לימסר השטרות לידה אבל התם איירי שהיא בעצמה עשתה השטרות על שמה וטוענת שהממון היה שלה עליה להביא ראייה שהוא כדברים הואיל שנושאת ונותנת בתוך הבית :

סי' פז (א) אפי' סילק עצמו כו' דהל"כ פשיטא שאין לו חזקה דכיון שיש לו פירות שלו הוא אוכל : (ב) דמהני כדלקמן בסימן צ"ב פירוש כשכתב לה בעודה ארוסה וא"ה אבל שלשה שנים משנשאה דה"ל למימר אי לאו דקניתים היה בידך למחות בי וכן אם אמר שאכל שלשה שנים והוא כתב לה דין ודברים כו' דהוה ליה למחות בו וק"ל : (ג) שאינה חוששת למחות בו שאין האשה מקפדת אם יאכל הבעל הפירות שלא כדין : (ד) אבל לא בנצ"ב ולא בשאר נכסים (אע"פ שיש לו עדים שמכרה כ"פ) דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא יאמר עיניך נתת במיתה ובגירושין שהרי אין לה כלום בהן בחייו ובעודה תחתיו (ואין לה אלא שיעבוד עליהם משא"כ נ"מ דהגוף הוא שלה ואינה יגורה מבעלה ולכן לא מציא לומר שמכרה בשביל נחת רוח ועיין בח"מ סימן קכ"ח כ"פ) : (ה) ואפי' אחר פירוש איש אחר : (ואפי' כתב לה דין ודברים כי ממאתו ממאה כיון שאם מתה הוא יורשה נמלא שסומכת על בעלה כו' כ"פ) : (ו) בחיי בעלה הל"ל כיון שבתחלת ירידתו לשדה לא הוו עליה למחות גם אמר כן לא הסתי למחות דסברתי אעשה לבעלי בטחון שלא יחזיק בה ומיירי שאמר שמת בעלה החזיק בה ג' שנים : (ז) בפני מכרתם לבעליך דאי לא אמר הכי א"כ אפי' אם הוא אמת שהבעל מכרם לו מאי הוי שלא היה בידו למכור שהיא אומרת שלא היו שלו והוא אינו יודע בודאי שהם שלו לכן צ"ל שהוא טוען שאני יודע בודאי שהן שלו שבפני מכרתם לו וק"ל : (והוא מכרם לי אבל מכירתה לאו מכירה בחיי בעלה כ"פ) : (ח) בספר ח"ה בסימן קמ"ט ושם מבואר דחזקת נזקין יש חזקה וע"ז (כגון פתיחת חלונות או נזקין שאינן תדירין וכיוצא בזה יש לאיש בנכסי אשתו ולאשה על בעלה דוקא בדבר שצריך לטעון מכרת לי או נתת לי אין חזקה כ"פ) :

סי' פח (א) אע"פ שהאלמנה אינה כו' אבל גרושה נוטלת בלא שבועה שעיקר טעמא הוא משום צררי ובגירושין שהוא מי יודע הוא אי אתפסה צררי כדלקמן סימן צ"ו : (ב) ואין ראוין לעשות בהן מעין מלאכה ראשונה ז"ל הב"י ה"ל לאשמועינן רבותא דאפי' נגנבו או נאבדו לגמרי פטור לשלמן דהא תנן אם מתו מתו לה וכ"ל כל שאין ראוין לעשות מעין מלאכתן ראשונה חשיב כאילו בלו לגמרי ולעד"נ דזה הוי רבותא טפי (נראה דר"ל מאחר שהבעל בנכסי אשתו הוא לוקח ואינו אלא ש"מ ואפי' בפשיעה היא עמו בבעלים מקרי דוהו פשיטא אפי' אדם אחר כזה הוא פטור מלשלם אלא אפי' היכא שפשמש אותו דבר של נ"מ עד שבלו הרבה דאדם אחר חייב בזה לשלם אפ"ה הבעל פטור מתקנת חכמים וה"ה אפי' בלו לגמרי הבעל פטור אלא משום דקתני גבי נצ"ב ומחלק בין ראוין למלאכתן ראשונה נקט גבי נ"מ ג"כ בזה הלשון וק"ל כ"פ) : (ג) אלא שהיא נותנת דמים ומפרש טעמא בגמ' משום שבח בית אביה : (ד) נוטלתן בלא דמים ר"ל ע"פ מ"ש בשומתם שהכניסה לו שהיו נוהגין שהיו כותבין כל מה שהכניסה

כלום כדתנן פרק אלמנה לכ"ג עבדי מלוג אם מתו מתו לה נקט רבי' האי לישנא אפי' בלו הרבה ואין ראוין לעשות מהן מעין מלאכה ראשונה משום דאיידי דבכנ"ב כתב אחר כך דמדינא דגמרא צריך לשלם מה שפחתו אפי' עושין מעין מלאכתן הראשונה אלא דנהוג עלמא דאף בנכ"ב אין צריך לשלם אלא כשאין עושין מעין מלאכתן הראשונה אבל בעושין מעין מלאכתן הראשונה נוטלתן כמו שהן ואין צריך לשלם ודינן כאילו היו נ"מ שנוטלתן כמות שהן ואין חילוק לפי המנהג בין נ"מ לנכ"ב אלא כשאין עושין מעין מלאכתן דבנ"מ א"צ לשלם ובנכ"ב צריך לשלם אבל בעושין מעין מלאכתן הראשונים דין נ"מ ונכ"ב שוה דאין משלם לכך נקט רבי' בתחלה גבי נ"מ אפי' בלו הרבה ואין ראוין לעשות בהן מלאכתן הראשונה וכו' וק"ל:

כתב ב"י וכן פסק בש"ע בד"א במקום שנוהגים לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך אבל במקום שכוללין הכל שכותבין הכניסה לו בגדים ותכשיטין בסך כך וכך מעות הרי סך אותן המעות חוב עליו וכו' ופשוט הוא:

ומ"ש ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינו רשאי למוכרם אפילו בעודה תחתיו תימה הא תנן בריש הכותב לעולם הוא אוכל פירי פירות ומאי אכילה שייך אם אינו רשאי למוכרם ויש ליישב בדוחק דלפי שצריך לשלם לו דמי הולדות קרי ליה אכילה:

הכניסה לו קרקע וכו' בפ' האשה שנפלו פליגי במשנה תנא קמא ור"ש לתנא קמא מחוברים בשעת יציאה אם בא לגרשה שלו הם דקסברי מה שגדל ברשותו שלו ולר"ש שלה הם דנוטלתו לקרקע עם פירותיו ואפי' הגיעו ליקצר והרי"ף ור"ח פסקו הלכה כר"ש ור"י הלוי פסק כת"ק דהפירות לבעל ואפי' לא הגיעו ליקצר והכי משמע בדברי הרא"ש והרא"ש הסכים דהלכה כר"ש והאריך ומביאו ב"י וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"ב מאישות:

הוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' משנה וגמרא שם: ומ"ש ישבע כמה הוציא ויטול מבואר במרדכי לשם בשם ר"ח ובהגהת מיימוני פכ"ג דאישות דהיינו

[א] והשני נותנת דמיו ונוטלתו וכן הולדות (ס) של שפחה ובהמה ונכסי מלוג אע"פ שהן של הבעל כשיוצאת נותנת דמיהן ונוטלתן ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינה רשאי למוכרם אפי' בעודה תחתיו ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דודאי בעודה תחתיו עושה בהן כל מה שירצה אלא אם שיירה נותנת דמים ונוטלתן (ו) ומ"מ אם הקדישו היורשים נכסי צאן ברזל שלה אחרי מות אביה או שהיה בגד ופירשו אותו על המת נאסר ונותנין לה דמיו (ז) אלא שנהגו שכל זמן שראוין לעשות בהן מעין מלאכתן ראשונה שנוטלתן כמו שהם אבל אם אין ראוין למלאכתם ראשונה משלמין לה כל דמיהן וכ"כ רב אלפס אף ע"ג דמדינא דגמ' נכסי צאן ברזל שפחתו צריך לשלם כל הפחת אע"ג דראויין למלאכתם ראשונה מ"מ כיון דלא נהוג עלמא הכי כל מאן דמקבל צאן ברזל (ח) [ב] אדעתא דמנהגא מקבל הלכך לא מקבל אלא לפום מנהגא וכל זמן שראויין למלאכתן ראשונה אין צריך לשלם ע"כ אבל בהותירו לא כתב כלל והרמב"ם הוסיף לומר (ט) אף בהותירו שכתב הורו הגאונים נכסי צאן ברזל אע"פ שפחיתותן על הבעל אם הבלאות קיימין ועושין בהן כעין מלאכתן ראשונה נוטלתן כמו שהן ואם אין ראוין למלאכתן ראשונה הוי כמו שנגנב או שאבד וחייב לשלם דמיהן כמו ששמו אותן בשעת נישואין ומנהג פשוט הוא וכל הנושא אשה על מנהג זה הוא מקבל עליו אחריות הנדוניא וכמו שאינו מקבל הפחת כך אינו מקבל השבח אם הותירו דמיהן לפי מנהג זה ע"כ הכניסה לו קרקע וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים נוטלתו עם פירותיו (י) אפי' הגיעו ליקצר וה"ר יוסף הלוי פסק (יא) שהפירו' לבעל וכ"כ הרמ"ה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה תלשן הבעל קודם הגירושין זכה בהן (יב) אפי' לא הגיע זמנם ליקצר הוציא הוצאות על נכסי אשתו וגירשה ולא אכל ולא נהנה מהם כלום רואין אם השבח שהשביח יתר על ההוצאה ישבע כמה הוציא ויטול ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו אלא כשיעור השבח בשבועה

בד"א

אלף זוז וכך מפורש בגמרא ואיתא התם בגמרא (דף סו.) איתמר המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן רבי יהודה אמר הדין עמה משום שבח בית אביה ורבי אמי אמר הדין עמו ופירש"י מכנסת שום לבעלה. כנ"ב ששמה לו בכתובתה והיו בהם כלים ודבר המסויים וכשגירשה ובאה ליטול כתובתה היא אומרת כלי אני נוטלת וכו' ואיפסיקא בגמ' הלכה כרב יהודה וכתב הריב"ש בסימן כ"ב ובסימן ק' שאם האשה אינה רוצה כליה אע"ג דאית לבעל מעות יכול לסלקה בכליה דכיון שהמטלטלין ההם מיוחדים לה ואין הבעל רשאי למכרם וגם נוטלתן בלא שבועה הרי הם כאילו הם משכון בידם ואפותיקי ובפ' השולח (מא.) מוכח שהעושה שדהו אפותיקי סתם לאחרי' אינו גובה משאר נכסים אא"כ שטפה נהר ולכן כיון שהיא הביאתם מבית אביה ומיוחדי' לה ומכלה אותם והוא אינו יכול למכרם נראה דיכול לומר לה טלי כליך הלא שאם פחתו או הוזלו פחתו לו כמו שקבל עליו וצריך לשלם לה הפחת במעות אם יש לו דהו"ל במותר כב"ח דעלמא וכן אם אינם עושים מעין מלאכתם הרי הם כאילו נגנבו כדברי הגאונים ואינה לוקחת הבלאות שהרי אין בהם משום שבח בית אביה מעתה וכן הוא אינו יכול לכופה ליטול הבלאות ההם כל כיש לו מעות בעין והרי הם כשאר מטלטלין שלו שאם אין לו מעות יוכל להגבותן לה בשומא דכל מילי מיטב הוא ואפי' סובין וזהו מה שנ"ל לפי דין התלמוד אמנם אם יש מנהג אחר פשוט בעיר הולכין אחריו עכ"ל וכתב בסימן שכ"א דהא דא"ר יהודה הדין עמה דוקא בשעדיין עושים מעין מלאכתן ואע"פ שבלו קצת אבל אם לא היו עושים מעין מלאכתן אין כאן משום שבח בית אביה וכתב עוד שם שזה הדין של רבי יהודה איתי' בכל נכסים שהביאה בנדוניא בין מטלטלין בין קרקע וה"ה לקרקע שהכניסה לו שום משלה אע"פ שלא היה מבית אביה כשהיא יוצאת נוטלתו משום שבח בית אביה כיון שקנאתו ממה שהכניסה לו מבית אביה וכן

פירש זה הרמב"ן עכ"ל: ומ"ש וכן הולדות של שפחה ובהמת נ"מ אף ע"פ שהן של הבעל כשהיא יוצאת נותנת דמיהן ונוטלתן בפרק האשה שנפלו (דף עט:) תניא ולד בהמת מלוג לבעל ולד שפחת מלוג לאשה חנניה בן אחי יאשיהו אמר עשו ולד שפחת מלוג כולד בהמת מלוג אמר שמואל הלכה כחנניה אמר ר"נ אף ע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניה מודה חנניה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתן מפני שבח בית אביה: ומ"ש ומטעם זה כתב הרמ"ה שאינו רשאי למוכרה אפי' בעודה תחתיו ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל דודאי בעודה תחתיו עושה בהם כל מה שירצה וכו' יתבאר בסימן צ': ומ"ש ומ"מ אם הקדישו היורשים נכ"ב שלה אחרי מות אביהם או שהיה בגד ופרשו אותו על המת נאסר ונותנים לה דמיו בפ' אלמנה לכ"ג (דף סו:) ההיא איתתא דעיילה לגברא איצטלא דמילתא בכתובה שכיב שקלוה יתמי פרסוה אמיתנא אמר רבא קנייה מיתנא א"ל ינאי בריה דרב יוסף בריה דרבא והאמר רבה א"ר נחמן הלכה כרב יהודה דאמר המכנסת שום לבעלה כלומר נכ"ב ששמה לו בכתובתה והיו בהם כלים היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן הדין עמה א"ל מי לא מודה ר"י דמחוסר גוביינא כיון דמחוסר גוביינא ברשותיה קאי רבא לטעמיה דאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שיעבוד:

ומ"ש אלא שנהגו שכל זמן שראוין לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה שנוטלתן כמות שהן וכו' אריסא קאי שכתב מדינא דגמרא כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותם תחלה ואם פחתו משלימין לה כל הפחת: ומ"ש בשם הרי"ף כבר כתבתי שהוא בפרק אלמנה לכ"ג: ומ"ש והרמב"ם הוסיף כלומר אף בהותירו שכתב הורו הגאונים וכו' בפרק כ"ב וכתב ה"ה וידוע שאין מנהג ארצותינו כן אלא כדין התלמוד ונכ"ב הרי הן כחוב גמור על הבעל עכ"ל. ונ"ל שאותו מנהג שכתבו הרי"ף והר"מ לא נאמר אלא במקום שנוהגים לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בכך וכך וכלי פלוני בכך וכך וכמו שנוהגים עוד היום בני רומניא והמערב אבל כגון אנו שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בגדים ותכשיטין סך כך וכך פרחים אין מקום לאותו מנהג כלל וזה דבר ברור ואחר שנים שכתבתי זה קם חכם אחד ופסק כמנהג שכתבו הרי"ף והרמב"ם אף לנוהגים שלא לכתוב שום כלי בפרטות וחלקנו עליו והוא כתב לחזק דבריו ואני כתבתי לסתור כל דבריו והסכימו עמי כל חכמי העיר הזאת לפ"ת תוב"ב. והבאתי ראיה מתשובת הריב"ש בסימן כ"א ובסימן ק' כי שם האריך בזה לאסר לקיים דברי עם היותם ברורים בעצמם ופשוטים בטעמם ונימוקם עמם ואינם צריכים חיזוק (א):

הכניסה לו קרקע וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים וכו' בפרק האשה שנפלו (דף קט.) תנן ר"ש אומר מקום שיפה כחו בכניסתה הורע כחו ביציאתה מקום שהורע כחו בכניסתה יפה כחו ביציאתה פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו ביציאתה שלה התלושים מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו ובגמ' שם ר"ש היינו ת"ק מחוברים בשעת יציאה איכא בינייהו וכתב הרא"ש ר"ח והרי"ף פסקו הלכה כר"ש משום דמסתבר טעמיה שמשוה מדותיו בכניסה וביציאה והראב"ד הביא ראיה דהלכה כר"ש ובה"ג כתב דר"ש לא פליג את"ק אלא מאי דלא פירשו רבנן אתא איהו לפרושי וגרים מחוברים בשעת יציאה אתא לאשמעינן ומצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל דאפי' בפירות גמורים שהגיעו ליתלש בכניסתה שלו ביציאתה שלה ואע"ג דקי"ל א כל העומד ליגדר כגדור דמי שאני הכא דאכילת פירות איגה אלא תקנת חכמים וכן תקנו פירות הנלקטין בעודה תחתיו שלו וכן מוכח בירוש' ובהכי מיתרצא נמי מה שהקשה הר"י הלוי ז"ל על פסק רב אלפס מההיא דיש נוחלין (קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו מכר האב מכורין עד שימות ושמין את המחובר ללוקח אלמא בפירות מחוברים אזלינן בתר מאן דגדלי ברשותו ומחמת קושיא זו פסק הלכה כרבנן ולא קשיא מידי כדפרישית דאכילת פירות אינו אלא תקנת חכמים וגם לדידיה קשה לרבנן על הכניסה אלא ודאי חכמים השוו מדותיהם באכילת פירות שכל הנלקטים תחתיו הם שלו עכ"ל והרמב"ם בפרק כ"ג פסק ג"כ כר"ש: ומ"ש רבינו תלשן הבעל קודם הגירושין זכה בהם אפי' לא הגיע זמנן ליקצר כן משמע מהא דכתבתי בסמוך בשם הרא"ש שכל הנלקטים תחתיו הם שלו: הוציא הוצאות וכו' משנה בפרק הנזכר המוציא הוצאות על נכסי אשתו הוציא הרבה ואכל קימעא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ובגמרא (דף פ) ישבע כמה הוציא ויטול א"ר אסי והוא שיש שבח כנגד הוצאה למאי הלכתא אמר רבא שאם היתה הוצאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח ובשבועה ב וכמה קימעא א"ר אסי אפי' גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד לא אכלה דרך כבוד מאי אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר בכאיסר וחד אמר בכדינר עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות וכתבו הרי"ף והרא"ש וכן הלכתא וכתב הרא"ש וכיון דלא יהיב שיעורא לחבילי זמורות מוקמינן לה אפחות שבממון והיינו ש"פ עכ"ל והרמב"ם כתב בפרק כ"ג מהלכות אישות אפי' אכל גרוגרת א' אפילו שלא דרך כבוד או שאכל דינר א' דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת

של

דרכי משה

לטענה זו כגון פתיחת חלונות או גיזקין שאינם תדירין וכיוצא בהן יש לאיש חזקה בנכסי אשתו כמו אחר בנכסי חבירו עכ"ל וכן כתב בה"ה סימן קמ"ט וכתב שם דיש חולקין וע"ש

פח (א) ועיין במ"מ שכתב שיש מקומות שנוהגין כדברי התלמוד וע"ש:

בהגה"ה

דרישה

סי' פח [א] והשני (נותנת דמיו משום שבח בית אביה ודוקא שעדיין עושין מעין מלאכתן ראשונה אע"פ שבלו קצת דאל"כ אין כאן משום שבח בית אביה. ואם האשה אינה רוצה כליה אע"פ שיש לבעל מעות יכול לסלקה בכליה אם עושין מעין מלאכתן ואם מנהג אחר פשוט בעיר הולכין אחריו ריב"ש סימן כ"ב וק' ושכ"א כ"פ): [ב] אדעתא דמנהגא מקבל וכתב ב"י ונ"ל וכ"ל שאותו מנהג שכתבו הרי"ף והרמב"ם לא נאמר וכו' ע' ב"י:

אבל

פרישה

שהכניסה כל א' וא' בפרטות: (ס) של שפחה ובהמה "מנכסי מלוג כנ"ל: (ו) ומ"מ אם הקדישו היורשים כו' פי' אע"ג דנכ"ב היא נוטלתן בעין אחרי מות בעלה מ"מ אם הקדישו כו' נאסר דכיון דמחוסר גוביינא ברשותיה קאי והקדש מוציא מידי שיעבוד גמרא (כמ"ש לעיל סימן ע"א ובת"ס סימן רמ"ב דאם הקדישה נ"מ שלה אין ההקדש חל עד שתתגרש או שתתאלמן ולא אמרינן בזה הקדש מוציא מידי שיעבוד ע"ש כ"פ): (ז) אלא שנהגו שכל זמן כו' אריסא קאי שכתב מדיני הגמ' כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותן תחלה ואם פחתו משלימין לה כל הפחת ב"י (ומשמע אפי' ראויין עדיין למלאכתן ראשונה כ"פ): (ח) אדעתא דמנהגא מקבל עיין בדרישה: (ט) אף בהותירו פי' שהמותר שלה: (י) אפי' הגיע ליקצר ואע"ג דקי"ל דכל העומד לגדור כגדור דמי שאני הכא דתקנת פירות אינה אלא תקנת חכמים: (יא) שהפירות לבעל כיון שגדלו ברשותו והא דאמרינן בסימן פ"ס דאם נפלו לה פירות מחוברין הרי הן שלו אפי' הגיע ליקצר אע"ג דגדלו ברשותה היינו משום דהתם יפה כחו כיון שהוא מחויב לפדות כנגד פירותיה והרא"ש ס"ל דחכמים השוו מידותיהן באכילת פירות ובהכי אמרינן שכל המחובר לקרקע כקרקע דמי והפירות הם לאותו שנלקטים תחתיו: (יב) אפי' לא הגיע זמנם ליקצר דכל הנלקטים תחתיו הם שלו:

צריך

חדושי הגהות

פח א בגמרא כתובות (נא.) אמנם שם איתא כל העומד לגזוז כגזוז דמי וע"ש בגירסת הערוך: ב בגמרא איתא הך וכמה קימעא וכו' לעיל מיניה מהך דרב אסי ולא אדע למה הפכו הרב"י

בד"א שלא אכל כלל אבל אם אכל מהן רב או מעט אפי' גרוגרת אחת מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל והוא שאכלה דרך כבוד כדרך איש בביתו אבל לא אכלה דרך כבוד כתב הרמב"ם צריך שיאכל בדינר וא"א הרא"ש ז"ל כתב (יג) דסגי בפרוטה נפלו לה נכסים במקום אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וגירשה (יד) אפי' לקח מהן והוציא אין זה כאוכל מן השבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל שהרי מהקרן לקח אלא ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי השבח דהיינו ששמין אלו המעות כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה בד"א במגרש מדעתו אבל במורדת (ב) שתובעת גט ומקניטתו עד שמגרשה בין אכל בין לא אכל אם השבח יותר על ההוצאה ישבע כמה הוציא ויטול ואם ההוצאה יתירה על השבח אינו נוטל אלא כשיעור השבח ובשבועה (ג) הוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו אם הוציא ולא אכל או אפי' אכל מעט שמין לו (טו) כשאר אריסי העיר ואם חפץ יותר שיטול כשיעור ההוצאה הרשות בידו ואם אכל הרבה והוציא מעט מה שהוציא ומה שאכל אכל וכתב הרמ"ה דוקא קטנה ממאנת אבל יוצאת בגט דינה כשאר מוציא הוצאות על נכסי אשתו וגבי אלמנה אם נתברר שהוציא ולא אכל יגבו היתומים (טז) מה שנתברר שהוציא ואם לא נתברר שהוציא או הוציא ולא נתברר כמה הוציא לא יקחו היורשים כלום דליתיה לבעל דלישתבע ולבעל הוא דתקון רבנן דליהמניה בשבועה (יז) ולא ליורשין וכל זה אינו אלא בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל כל שבח ששבחו בין מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה הכל לבעל מדינא דגמרא בעל שהוריד אריס בנכסי מלוג של אשתו ומגרשה אחר שעבד אותה קודם שיטול חלקו אם לא היה יודע שהשדה של האשה (יח) נוטל אריסותו משלם ואם יודע שהוא של האשה רואין אם הבעל אינו יודע בטיב השדה לעבדו אז היה השדה עומד להעמיד בה אריס ונוטל אריסותו משלם ואם הבעל יודע בטיב השדה יכולה היא לומר לאריס אף אם לא ירדת בה היה הוא עובדה ולא אתן לך כלום ודינו (יט) כדין הבעל שהוציא ולא אכל וגם הבעל לא יתן לו כלום כיון שידע שהיה של האשה ולא התנה א"כ אדעתא דהכי נכנס שיסתלק כשיסתלק הבעל :

פט מתה האשה בחיי הבעל חייב לקוברה ליטפל בה כל צרכי קבורתה בכלל זה האבן (א) שנותנין על הקבר ולהספידה אפילו עני שבישראל לא יפחות לה משני חלילין ומקוננת אחת ועשיר הכל לפי כבודה ואם היה כבודו גדול מכבודה צריך לעשות (א) לפי כבודו ואפילו לאחר מיתה עולה עמו ואינה יורדת עמו

לא

של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל ע"כ. וטעמו משום דפלוגתא דאמוראי דהד אמר כאיסר והד אמר כדינר פסק כמ"ד כדינר משום דכיון דיורד ברשות אית לן למפסק כמי שמיקל עליו ועוד שהנכסים הם בחזקתו קודם שגרשה וה"ל כתבע ועליה להביא ראיה דהלכה כמ"ד כאיסר ונראה מדבריו שהוא מפרש דרב יהודה דעבד עובדא בחבילי זמורות לאו בשיעור איירי אלא לאשמועינן דאפילו לא אכל פירות ממש אלא שהאכיל חבילי זמורות לבהמתו חשיב כאכל פירות וכן משמע בגמרא דקאמר רב יהודה לטעמיה דאמר אכל ערלה שביעית וכלאים הרי זו חזקה כלומר ובערלה וכלאים אין שם אכילת פירות ואפ"ה הויא חזקה משום דאכילת זמורות חשיבא אכילה . כתב המרדכי בפרק הנזכר ג על אחד שבנה בית על קרקע של נ"מ ודר בו שנה או יותר מאחר שלא חילקו רבותינו בין יציאה ניכרת לשאינה ניכרת אין בידינו לחלוק : **ומ"ש** נפלו לה נכסים במקום אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וכו' שם ההיא אתתא דנפלו לה ת' זוז בי חוזאי אזיל גברא אפיק ת"ר אייתי ת' בהדי דקאתי אצטריך ליה חד זוזא ושקל מינייהו אתא לקמיה דרבי אמי אמר מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לרבי אמי ה"מ היכא דקאכיל פירי הא קרנא קאכיל והוצאה היא א"כ ה"ל הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול : **ומ"ש** בד"א במגרש מדעתו אבל במורדת וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ג מה"א אע"פ שהם סתומים קצת : **ומ"ש** הוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה וכו' בפרק האשה שנפלו (שם) א"ר יעקב א"ר חסדא המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי מ"ט עבדו בה רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו ופירש"י אשתו קטנה. יתומה שהשיאתה אמה ואחיה ויכולה למאן: כמוציא על נכסי אחר . ואם מיאנה בו שמין ליה שבח שהשביח ונוטל כשאר אריסי העיר: עבדו ליה רבנן. הך תקנתא דשמין לו כאריס: כי היכי דלא נפסדינהו. שלא יכסיף ויקלקל הקרקע וכתב הרא"ש מ"ט עבדו רבנן תקנתא וכו' הילכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי העיר אבל אם הוציא קימעא ואכל הרבה ברשות אכל ולא תקנו חכמים לגרע כחו וכן אם הוציא ולא אכל וניחא ליה למשקל הוצאות שיעור שבח שומעין לו דלא תקינו להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרע כחו עכ"ל והר"ן כתב היה קרוב הדבר לומר דכי אמרי' כמוציא על נכסי אחר דמי היינו דאם היה שדה העשויה ליטע שמין לו כאריס ואם אינה עשויה ליטע ידו על התחתונה אבל מלשון רש"י נראה שהוא כיורד ברשות בכל השדות ואף הרי"ף כתב כמוציא על נכסי אחר ברשות דמי ואף הרמב"ם כתב בפכ"ג מה"א שמו לו כאריס שהרי ברשות ירד וכתב הרשב"א איכא למימר דלהקל עליו תקנו ולא להחמיר עליו דאילו הוציא קימעא ואכל הרבה מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל כדין בעל בעלמא אבל הוציא הרבה ואכל קימעא מחשבינן לו כאריס דעלמא עכ"ל ומ"ש בשם הרמ"ה כ"כ תלמידי רבינו יונה בשמו ומ"ש וכל זה אינו אלא נ"מ וכו' כ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק האשה שנפלו והרמב"ם בפכ"ג מה"א ופשוט הוא דהא גבי נצ"ב תנן אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו : **בעל** שהוריד אריס בנ"מ של אשתו ומגרשה וכו' בפרק האשה שנפלו (שם) איבעיא להו בעל שהוריד אריסין תחתיו מהו אדעתא דבעל נחית אסתליק ליה בעל אסתליקו להו או דילמא אדעתא דארעא נחית וארעא לאריסי קיימא. ופירש"י אסתלקו אינהו. ולא שקיל מידי כי דיניה דמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל. וכתב הרא"ש אסתלק ליה בעל אסתלקו אינהו ואיתתא לא יהבה מידי וגם הבעל אינו חייב ליתן להם ואע"ג דהשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם שאני הכא שהאריסין יודעים שהקרקע של האשה הוא שע"מ כן נכנסו שאם יגרשנה יפסידו ואין להם עליו איבעי להו לאתנויי שאם יגרשנה שהוא יפרע להם ומדלא התנו אינהו דאפסידו אנפשייהו ואסיקנא א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי בעל אריס הוא אסתליק ליה בעל אסתליקו להו אינהו ואי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריסי קיימא והרמב"ם כתב בפ"י מהלכות גזילה כלשון הזה בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואחר כך גירשה אם הבעל עצמו אריס נסתלק בעל נסתלקו שלא ירדו לה אלא ע"ד הבעל ושמין להם וידם על התחתונה ואם אין הבעל אריס ע"ד הקרקע ירדו ושמין להם כאריס עכ"ל :

פט מתה האשה בחיי הבעל חייב לקוברה וכו' משנה בפרק נערה (דף מו :) ומ"ש בכלל זה האבן שנותנין על הקבר וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל י"ג ובסוף כלל ע"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה : **ומ"ש** ולהספידה אפילו עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילין ומקוננת אחת וכו' שם במשנה חייב בקבורתה רבי יהודה אומר אפי' עני שבישראל לא יפחות לה מב' חלילין ומקוננת ומסיק בגמ' (מו .) דפליג כגון דהוי אורחא דידיה ולאו אורחא דידה ת"ק סבר כי אמרי' דעולה עמו ואינה יורדת ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה וז"ל הרמב"ם בפרק

י"ד

דהיינו דוקא בשהאשה אינה מכחישתו דבכל דוכתא שעושה ברשות והאי ידע והאי לא ידע משתבע האי דידע ויטול וכ"כ בהגהת אשיר"י לשם בשם ר"י דוקא היכא דלא מכחישתו אותו אבל אם היא טוענת ברי שלא הוציא כל כך נשבעת היא ולא משלמת : כתב במרדכי לשם דהנך הוצאות אפי' בנה בית על גבי קרקע נ"מ ודר בו שנה או יותר דהבנין מיקרי יציאה והדירה היא האכילה ואין לחלק בין יציאה ניכרת ליציאה זו שאינה ניכרת וכ"כ בהגהת מיימונית לשם : **בעל** שהוריד אריס וכו' בפרק האשה שנפלו בעיא דאיפשיטא וע"פ מה שפי' הרא"ש דאם לא ידעו האריסין שהוא של האשה נוטלין אריסותיהן בכל ענין אבל הרמב"ם אינו מחלק אלא בין שהבעל עצמו אריס לאינו אריס : **ומ"ש** רבינו ודינו כדין הבעל שהוציא ולא אכל וכו' פי' שאינו נוטל אלא הוצאה כשיעור שבח ומה שקשה בדברי רבינו ממה שפסק כאן בדין המוציא הוצאות על נכסי אשתו למה שפסק בח"מ סימן שע"ה כתבתי לשם בס"ד ע"ש :

פט מתה האשה וכו' ולהספידה אפילו עני שבישראל לא יפחות לה משני חלילין ומקוננת אחת משנה פרק נערה (דף מו) קאמר ת"ק דחייב בקבורתה אבל אינו חייב בהספידה רבי יהודה אומר אפילו עני בישראל חייב בהספידה ולא יפחות וכו' ובגמרא (דף מח) מפרש דהיכא דאורחא דאשה בכך דדרך בנות משפחתה להספידם ת"ק נמי מודה דחייב להספידה אפילו אין כך דרך בנות משפחתו ואם שתי המשפחות אין דרכם בכך אף רבי יהודה מודה דאינו חייב להספידה כי פליגי כגון דאורחיה דידיה להספידה בכך ולאו אורחא דידה ת"ק סבר כי אמרינן עולה ואינה יורדת עמו ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא ור"י סבר אפילו לאחר מיתה ובתר הכי גרסינן א"ר הונא מי שהלך למ"ה ומת אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו ומקשינן לפי כבודו ולא לפי כבודה בתמיה ומשני אימא אף לפי כבודו והא קמל"ן עולה ואינה יורדת עמו ואפי' לאחר מיתה כך הוא גירסת רש"י וכ"כ התוס' בשם ר"ת וכתבו עוד התוספות אית דגרסי קוברין אותה לפי כבודה לפי כבודה ולא לפי כבודו אימא אף לפי כבודה ודחו

אותה

דרכי משה

(ב) בהג"ה אלפסי דף תק"י הא דאמרינן מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל היינו דוקא שמוציאה מרצונו או שהוא מא' שדינן שכופין אותו להוציא מדינא דגמרא אבל אם תובעת גירושין שלא כדין אלא שכופין הבעל מתקנת הגאונים צריך לתת לו כל יציאותיו שהוציא יותר על מה שאכל ויכול לעגנה בגט עד שתתן לו עכ"ל : (ג) ובמרדכי פרק האשה שנפלו ע"ד כתב דוקא שאין האשה מכחישתו אבל אם מכחישתו אינו נאמן בשבועה : **פט** (א) ובתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' י"ט דה"ה לכל מה שנוהגין בו בני משפחתו הוא לצורך קבורה :

ועיין

פרישה

(צריך שיאכל בדינר ואז אפילו לא לקח בפירות אלא חבילה אחת של זמורות סגי כ"פ) : (יג) דסגי בפרוטה פלוגתא דאמוראי הוא שם : (יד) אפי' לקח מהן מעשה בגמרא ההיא איתתא דנפלו לה ת' זוז בי חוזאי אזיל גברא ואפיק ת"ר אייתי ת' בהדי דקאתי אצטריך ליה חד זוזא ושקיל מינייהו אתא לקמיה דרב אמי אמר מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לר' אמי הני מילי היכא דקא אכיל פירא הא קרנא קאכיל והוצאה היא אם כן הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ופי' רבינו דהיינו שיטול כנגד השבח ולא יותר כדאמר בסמוך : (אשתו קטנה פירוש יתומה שהשיאתה אמה ואחיה רש"י כ"פ) : (טו) כשאר אריסי העיר דהיינו כמו אריס שהוציא על נכסי אחר ונוטל השבח כמשפט אריסי המדינה (למחצה לשליש ולרביע) מ"ט עבדו ליה רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו שלא יאבדם שדואג שמא תמאן בו (ותצא ותטול נכסיה אפילו הוציא עליו הרבה ולא אכל אלא מעט כ"פ) אבל השתא מימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי כפי עמלי והיינו דוקא ליפות כחו אבל אם אכל הרבה והוציא מעט או דניחא ליה יותר דיטול שיעור ההוצאה ג"כ אמרינן מה שאכל אכל או יטול כשיעור ההוצאה דהוי כיורד ברשות גמרא ורש"י דף פ' : (טז) מה שנתברר שהוציא ר"ל פ"ר שנתבאר אם ההוצאה יתר על השבח : (יז) ולא ליורשין ר"ל אפי' אם ידוע להם כמה הוציא אביהן אין נאמנים לישבע וליטול : (הכל לבעל מדינא דגמרא אבל לתקנת הגאונים נוטלת האשה השבח דממילא כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם כ"פ) : (יח) נוטל אריסותו משלם כדין השוכר את הפועל לעשות והראהו בשל אחרים כמ"ש בח"מ סי' של"ו : (יט) כדין הבעל שהוציא פי' ואינו נוטל אלא ההוצאה כשיעור השבח כדלעיל : סי' **פט** (א) לפי כבודו "דאפילו כו"ל : (ויורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרוז ועיין בח"מ כ"פ) :

מויבים

חדושי הגהות

הרב"י אולי סידרא דלישנא דרבינו הטור נקיט ואתי : ג כוונת השואל שם אי הך שדר בו הוי כמו אכילתו מן השבח דלימא מה שאכל אכל א"ד כיון שאינו ניכר אכילת השבח בזה לא הוי אכילה וע"ז השיב כיון שלא חילקו בהוצאה בין ניכרת לאינה ניכרת אף בזה אין בידינו לחלוק :

לפנינו

לא רצה לקוברה ועמד אחד וקברה בית דין מוציאין ממנו ונותנין לזה ואם הלך למדינת הים ומתה בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין (ד) וקוברין אותה לפי כבודה בד"א בחייו אבל אלמנתו אינה נקברת מנכסיו אלא יורשי כתובתה (ג) חייבים בקבורתה כתב הרמב"ם מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה נשבעה שבועת האלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשי כתובתה הן חייבין בקבורתה ע"כ יראה שחושב ליורשי הבעל יורשיה כל זמן שלא נשבעה כיון שאין יורשיה נוטלין כל זמן שלא נשבעה ולא נהירא כיון שראויין לירש אותה אילו נשבעה חשיבי שפיר יורשיה (ג) וכ"כ הראב"ד :

צ האיש יורש את אשתו שמתה בחייו משנמסרה לו או ליד שלוחו (א) כדפרישית לעיל ויורש כל נכסיה בין בנכסי מלוג בין בנכסי צאן ברזל בד"א במוחזק לה (ג) [א] אבל בראוי לה כגון ירושה שראויה לירש (ב) ומתה בחיי מורישה אינו עומד במקומה לירש (ג) אבל שבח נוטל במה שיורש ממנה שהרי ברשותו

אותה גירסא מכמה קושיות אבל בדברי רבינו איכא לתמוה טובא דתחלה כתב דעשיר קובר את אשתו לפי כבודה ואם היה כבודו גדול מכבודה צריך לעשות לפי כבודו ואח"כ כתב מי שהלך למ"ה דקוברין אותה לפי כבודה דמשמע אבל לא לפי כבודו אם הוא גדול מכבודה ועוד דכיון דעשה מדין זה שתי בבות אלמא דאין דין מי שהלך למ"ה כדין מי שהוא בביתו כשמתה אשתו והא ליתא לכאורה דלשתי הגירסאות משמע דצריך לקבר' בכבוד היותר גדול בין כשכבודו יותר גדול ובין כשכבודה יותר גדול ולכן נראה דרבינו היה גורס כגירסא שדחו התוספות ולפעד"כ דכך הוא גי' הרי"ף והרא"ש אלא דצריך להגיה בדבריהם כי עכ"פ איכא ט"ס בדבריהם ע"ש וכדי לתרץ כל הקושיות שהקשו התוספות על גירסא זאת היה מפרש רבינו דכך הוא הבעיא דמקשינן היאך אמר רב הונא במי שהלך למ"ה דקוברין אותה לפי כבודה דמשמע ולא לפי כבודו כשהוא יותר גדול בתמיה והלא במשנה דפליגי ת"ק ור"י והלכה כר' יהודה שמעינן דצריך לקוברה לפי כבודו כשהוא יותר גדול ופרקינן אימא אף לפי כבודה פירוש דלא לבד דצריך לקוברה לפי כבודו כשהוא יותר גדול דהא ודאי אם הוא בביתו כשמתה אשתו דעולה עמו אפילו לאחר מיתה וצריך לקוברה לפי כבודו היותר גדול וכרבי יהודה במשנה כדקאמרת אלא דקאמר דאשכחן נמי אף לפי כבודה דכיון שהלך למ"ה ואינו עמה כשמתה אין צריכין לקוברה אלא לפי כבודה בין כשגדול כבודה מכבודו ובין כשכבודו גדול מכבודה אין צריך לקוברה אלא לפי כבודה ולפי זה ניחא הא דעשה רבינו בדין זה שתי בבות לפי שאין דין מי שהלך למ"ה ומתה אשתו כדין מי שהוא בביתו כשמתה אשתו אבל הרמב"ם בסוף פרק י"ד לא ס"ל דאיכא לחלק בין אם הוא בביתו כשמתה אשתו ובין כשהלך למ"ה אלא בין כך ובין כך קוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו ולפי כבודה עכ"ל :

צ האיש יורש את אשתו וכו' ע"ל בסימן כ"ז. ומ"ש בד"א במוחזק וכו' בפרק יש נוחלין סוף (דף קכ"ה) א"ר פפא הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ולשם כתבו התוס' כמ"ש רבי' בשם ר"י והרא"ש השיג עליו לשם מיהו נראה ליישב דר"י לא אמר אלא באותן מעות שבשעת נישואין התנו עם הבעל שסך כך וכך יהא תחת יד האשה שלא יהא לבעל רשות בהן כל ימי חייה אלא האשה תאכל הפירות והריוח שיעלו מאותן מעות וזהו משמעות שהלוותה מנ"מ שלה דלשון שלה משמע כך דמדבר באותן נ"מ שאין לבעל בהן פירות א"כ כגון הני נ"מ דקא חשיב רבי' בסי' פ"ה דאין לבעל בהן פירות ואעפ"י דבתוס' לא נמצא כתוב לשון שלה הנה באשיר"י ומרדכי לשם כתוב ג"כ מנ"מ שלה וכ"כ בהגהת מיימונית פ"א דנחלות וס"ל לר"י דהך מלוה שלה חשוב ראוי כיון שלא היה כח לבעל ליטול הקרן ולאכול מהם פירות דמטעם זה השיג עליו הרא"ש ובזו אין מקום להשגתו ולפעג"ד נראה עיקר כפירוש ר"י ואפשר דאף הרא"ש מודה בזו דהוי ראוי אלא דלפי מה שהבין הרא"ש דר"י קאמר במלוה סתם נ"מ שהקרן ברשות הבעל ליטול הימנו פירות השיג עליו וליתא דר"י לא קאמר דהוי ראוי אלא במלוה שאין הקרן ברשות הבעל ליטול ממנו פירות. והכי נקטינן והכי משמע בש"ע שכתב בסתם אבל אם הלוותה מנ"מ ומתה קודם שגבתה בזו יורש אותה בעלה עכ"ל פסק כהרא"ש והשמיט תיבת שלה דמשמע דלא נקטינן כהרא"ש אלא בסתם נ"מ שהקרן ברשות הבעל ליטול הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כתב הרא"ש אבל בשבח נוטל שהרי כל מה שהלוותה מנ"מ שלה בעודה תחתיו כדמוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (מב :) דאין הבעל יורש בזקי אשתו לרבנן משום דהוי כמלוה ואע"פ שאם היו באים לידיה בחייה היה בהם דין נ"מ כדקתני במתניתין דמציאת האשה (סה.) כך פירשו התוספות ול"נ דאם הלוותה האשה מנ"מ שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה ירית בעל הבית מלוה שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נ"מ שלו שהקרן ברשותו הוא ליטול הימנו פירות ולא עדיף ממכרה שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דבלוקח ראשון שוויוה רבנן וכ"ש אם הלוותה ממון שהיה בידיה שהבעל מוציא מידו ויורש אותה מלוה (ג) אבל אם מתו מורישי האשה והניח מלוה ביד אחרים ומתה האשה קודם שגבתה המלוה או אם היה מלוה ביד אחר כשלקחה ומתה קודם שגבתה בהך מלוה לא ירית לה בעל והיינו דומיא דנזקי אשתו עכ"ל וה"ה כתב בפרק ראשון מהלכות נחלות לא הזכיר רבינו בדין הבעל במלוה שום דבר אבל ממ"ש בפרק כ"ב מה"א כל נכסים שיש לאשה בין נ"מ וכו' ואם מתה בחיי הבעל יורש הכל ולא חילק כלל בין נכסים לנכסים נראה קצת שהוא סובר כדברי ר"י ן' מיגאש ז"ל שכתב שהבעל יורש את המלוה והאריך בזה וחלק במלוה ע"פ בין הגיע זמנה ללא הגיע זמנה מחייס לאשה והוא עצמו כתב שהרי"ף ור"ח חלוקים עליו ואומרים שדין הבעל במלוה כדין הבכור והוא ז"ל חשש לדבריהם ולא עשה מעשה כדבריו והרמב"ן והרשב"א ז"ל דעתם כדעת הגאונים שאין הבעל נוטל במלוה וכן עיקר ומ"מ זהו כשנתברר שהמלוה היא מן האשה אבל אם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות יוצאות על שמה אין חזקתן שלה כמו שיתבאר פ"ט עכ"ל. ותשובת הרשב"א בדין זה אכתוב בסמוך. כתוב בתשובות הרא"ש בסוף כלל כ"ד על ראובן שחלק נכסיו והניח קרקע לבתו לנדוניתה בתנאי שאם תמות קודם נישואין שישאר הקרקע להקדש ונתלתה חולי מות וכדי להפקיע הקרקע מיד הקדש הלכו קרוביה והושיבוה במטה בחלייה ועשו ז' ברכות כדי שיירשנה ומתה מהחולי זה ולא קרב אליה הורני אם יירשנה ונראה דלא משום דלא היתה ראויה לביאה דהוה כנכנסה לחופה ופירסה נדה ועוד דמי להאי דאמרינן בעלמא הוא עשה שלא כהוגן וכו' והשיב נראה דאין באותה חופה כלום חדא כמ"ש כיון שלא היתה ראויה לביאה ועוד דאזלינן בתר דעת ראובן שרצה לעשות טובה לנשמתו ליתנו להקדש ולא שירשוה יורשיו רק שיירו כדי שתינשא בו בתו וכ"ש שלא היה בדעתו שיבוא לידי נכרי ע"י הערמה הלכך אומדנא דמוכח והקרקע הוא הקדש עכ"ל : מי

י"ד מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לה מב' חלילין ומקוננת אם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת אפילו לאחר מיתה וכתב ה"ה כתב רבינו כדרך כל המדינה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד וכן מבואר בירושלמי : **לא** רצה לקוברה ועמד א' וקברה ב"ד מוציאין ממנו ונותנין לזה כ"כ הרמב"ם בפי"ד וכתב ה"ה ירושלמי לא רצה הבעל לקוברה הא' קוברה ומוציא ממנו בדין א"ר חגי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה רבי יוסי אמר בין אב בין אחר גובה ופסק רבינו כרבי יוסי והאריך ה"ה בטעם הדבר וחלק על הרשב"א שפסק כרבי חגי (ב) ומשמע מדברי הגהות מרדכי בסוף כתובות דה"ה אם היה הבעל בעיר ועמד האב או אחר וקברה (ג) : **ומ"ש** ואם הלך למ"ה ומתה ב"ד יורדין לנכסיו וכו' כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב שם שמוכרין בלא הכרזה וכתב ה"ה היה במדינה אחרת וכו' מימרא בפרק נערה (מח.) : **ומ"ש** בלא הכרזה ממה שאמרו פרק אלמנה ניזונית דלקבורה מזבינן בלא אכרזתא וכן פירש"י ורבינו האי וכו' ויש מי שהוסיף לפרש שאף הלוה לצורך קבורה או למזונות כשבאין ב"ד לפורעו מוכרין בלא אכרזתא ל' יום כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסד המלווים לדברים כאלו וכן ראוי בכיוצא בזה לעשות עכ"ל : ומ"ש בד"א בחייו אבל אלמנתו אינה נקברת מנכסיו אלא יורשי כתובתה חייבים בקבורתה משנה פרק אלמנה ניזונת (דף כה :) : ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפי"ח מה"א וז"ל מתה האלמנה יורשי הבעל חייבים בקבורתה ואם נשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשין כתובתה והן חייבין בקבורתה אבל לא יורשי הבעל וכתב ה"ה מתה האלמנה וכו' ר"פ אלמנה (שם) יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ופרק האשה שנפלו (דף פא.) פירשו בגמרא יורשי כתובתה. בשומרת יבם שמתה ויורשי הבעל שהם יורשי כתובתה ואלי נ"ב שלה חייבים בקבורתה כמו שיתבאר בפכ"ב וסובר רבינו דכ"ש באלמנה דעלמא שלא נשבעה שאין יורשין שלה יורשין כלום כנזכר פי"ו שיורשי הבעל חייבים בקבורתה אבל בהגות כתוב א"א דעתא קליטתא חזינא הכא וכי מפני שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והורישה אלא ודאי יורשי נדוניתה וכ"מ שלה קוברים אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל ובאמת שיש לחלק בין זו שדינה שיורשיה יורשין אותה אלא שלא נשבעה להיא דשומרת יבם ואין בידי להכריע עכ"ל וגם הר"ן כתב בר"פ אלמנה שטעמו של הרמב"ם דיליף לה במכ"ש דשומרת יבם והראב"ד השיג עליו והדין עמו ע"כ :

צ האיש יורש את אשתו שמתה בחייו משנמסרה לו או ליד שלוחו כדפרישית לעיל בסימן כ"ו אשה שצותה בשעת מיתתה לתת לפלוני כך וכך ממלבושיה ונתרצה לה הבעל אם יכול לחזור בו עיין במרדכי ס"פ הזהב (א) מצאתי כתוב שהשיב אבי העזרי שהבעל יורש את אשתו המומרת : ומ"ש ויורש כל נכסיה בין נ"ב בין נ"מ כן משמע בפרק האשה שנפלו ובכמה דוכתי : ומ"ש בד"א במוחזק לה אבל בראוי כגון ירושה שראוי לירש ומתה בחיי מורישה אינו עומד במקומה לירש מימרא בר"פ יש נוחלין (דף קיג.) ומייתי לה מקרא ובתר הכי (קכה :) אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק : **ומ"ש** אבל שבח נוטל במה שיירש ממנה וכו' שם (דף קכה :) אהא דא"ר פפא הנכסים הם שלו וברשותו השביחו נכסי וגם אינו נוטל ממלוה אשתו ואפילו

דרכי משה

(ב) ועיין בהר"ן פרק נערה : (ג) ולא ידעתי מאי קמ"ל בהאי ואפשר דר"ל אע"ג שלא נמלכו בבעל תחלה אפ"ה צריך לשלם להם וכן משמע שם בהגהות מרדכי בסופו ע"ג מצאתי הגהות מרדכי בדפוס החדש בשם מוהר"ם בא' שלא היו יודעים לו ממון וקברו אשתו ממעות צדקה ואחר כך נודע לו מעות ופסק דצריך לשלם אפילו למ"ד אין מוציאין אלא לאב בנדון זה מודה עכ"ל וע"ל סימן ק' אי האשה חייבת בקבורת בעלה : (ד) עיין בח"ה אי מוכרין בלא הכרזה :

צ (א) ופסק שם דאם מקבל מתנה עני לא יכול לחזור בו ואם הוא עשיר יכול לחזור וע"ש וע"ל סימן זה עוד מדינים אלו : (ב) כתב מהרי"ו בפסקיו סימן י"ו שח"ז שכתוב בו ואם בתו תלך לעולמה בלי זרע קיימא אז החוב בטל כו' ומתה הבת בחיי אביה והניחה זרע קיימא ואחר כך מת הזרע בחיי אבי הבת ואחר כך מת האב הזקן אבי הבת הבעל יורש השטר מכח זרעו שיורש אמו וצריכין לשלם לו כאשר כתוב בשטר ולא אזלינן בתר אומדנא לומר שלא היה כוונת הנותן רק על בתו או על זרעה כו' ועיין בח"ה ס"ס רפ"א הארכתי בזה במרדכי פרק כל הנשבעין דף שלי"ז ע"ב תשובה בראובן שמת והניח אלמנה וב' בנות אחת נשואה ומתה הנשואה ואחר כך מתה האם ולא נשבעת על כתובתה ופסק מוהר"ם דהבעל זוכה חצי הנכסים דמיד שמת ראובן נפלו חצי הנכסים לפני הבת הנשואה ומיקרי מוחזק אע"ג שהיו משועבדים לכתובת האלמנה וע"ש ובמרדכי ריש יש נוחלין אם כתב לבתו קרקע מהיום הגוף והפירות לאחר מיתה הבעל יורשה דלא מיקרי ראוי אלא מוחזק עכ"ל וע"ל סי' ק' איזה נקרא ראוי או מוחזק · (ג) ועיין במרדכי ריש פרק יש נוחלין ע"ב שהאריך שם מדין ראוי שאין

דרישה

סי' צ [א] **אבל** בראוי לה כגון ירושה כו' השטר אלי וכו' שנוהגין בו האידנא שכותב האב לבתו שאם תלך הבת בלא זרע קיימא יתבטל החוב ומתה הבת בחיי אביה והניחה זרע קיימא ומת הזרע ואח"כ מת אביה הבעל יורש אותו השטר מכח זרעו שיורש אמו בקבר והוא יורש את זרעו וכ"פ רמ"א (בשם מהרי"ו בפסקיו סי' י"ו ולא אזלינן בתר אומדנא לומר שלא היתה כוונת הנותן רק על בתו כ"פ) בסי' זה ס"א : (ואם אמר מעכשיו כתב המרדכי ריש יש נוחלין דאם כתב לבתו קרקע מהיום הגוף והפירות לאחר מיתה הבעל יורשה דלא מיקרי ראוי אלא מוחזק

פרישה

(ג) חייבים בקבורתה שהרי תקנו שהבעל יקברנה תחת כתובתה שירש ממנה נמצא (ממילא שמעינן) השתא שנתאלמנה ויורשיה יורשין כתובתה חייבין גם כן בקבורתה ר"ן :
(ג) וכ"כ הראב"ד וז"ל והלא שיורשים אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והורישה אלא ודאי יורשי נדוניתה וכ"מ שלה קוברין אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל :
סי' צ (א) **בדפרישית** לעיל בסימן כ"ו : (ב) אבל בראוי לה כגון כו' בפרק יש נוחלין יליף מקראי (מדכתיב ואלעזר בן אהרן מת ויקבר בגבעת פנחס בנו דהל"ל בגבעתו אלא מלמד שנשא אלעזר אשה וילדה לו פנחס ומתה בחיי מורישה ואח"כ מת מורישה וירשה פנחס מחמת אמו ולא אלעזר מפני שהיה ראוי וא"ל שקנאה פנחס בעד מעותיו הוי שדה
סמוך ביובל ונמצא דנקבר אלעזר בשדה שאינו שלו פ"ש עוד כ"פ) : (ג) אבל שבח נוטל כו' פי' שבח שהשביחו הנכסים אחר מיתתה ואע"ג דגבי בכור אינה מ"ד דאפילו שבח כזה אינו נוטל וכמ"ש בס"מ סי' רע"ח והטעם שנוטל כאן כדמסיים שהרי ברשותו השביחו שאין כאן יורש אחר אלא הוא משא"כ גבי בכור דלא זוכה לו רחמנא ליטול פי שנים כ"ש מאשר ימצא לו בשעת מיתת אביו ומשם והלאה

ברשותו השביח ואינו יורש מלוה אשתו ופי' ר"י שהלותה מנכסי מלוג שלה בעודה תחתיו (ד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב ודאי מה שהלותה בעודה תחתיו הוא יורש אלא איזו היא מלוה שלה שאינו יורש כגון שמתו מורישיו (ה) והיה להם מלוה ביד אחרים כשנשאה ומתה קודם (ו) שגבתה אותה אינו יורש אותה וכן אם היה לה מלוה (ז) ביד אחרים כשנשאה ומתה האשה קודם שגבתה אותה אינו יורש אותה. מי שאמר נכסי לפלוני (ח) ואחריו ליורשי (ט) קי"ל דה"ה נמי ליורשי יורשיה (י) ואם היה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני והיה בן לבת הבן עומד במקום אמו לירש לפלוני אבל אם אין לבת יורש אלא בעלה אינו יורש אותו פלוני דהוה ליה ראוי (יא) ואם אמר א מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי (יב) הוה ליה מוחזק ובעל הבת יורש (יג) [ג] כתב הרמב"ם הנושא אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יורשה (יד) פירוש כגון איסורי לאוין דתפסי בה קידושין (טו) וכן הנושא קטנה אע"פ שאין קדושיה קידושין גמורין יורשה אבל פקח שנשא חרשת (טז) ומתה לא ירשנה והחרש שנשא פקחת ומתה ירשנה שהרי היא בת דעת ולדעת נוסת וזכתה לו ממונה קטנה שנתקדשה לדעת אביה וניסת שלא מדעתו בין בפניו בין שלא בפניו שאביה יכול למחות בנישואיה אם מתה (יז) אפי' שתק האב ולא מיחה (יח) אין הבעל יורשה אא"כ אומר האב שחפץ בנישואיה ע"כ כתב הרשב"ם אפי' אשתו נשואה שהיא עמו בקטטה ונתן עיניו לגרשה ומתה אינו יורשה ולא נהירא לא"א הרא"ש

מי שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי קי"ל דה"ה ליורשי יורשיו ואם היה לו בת וכו' עד ובעל הבת יורש מבואר בגמרא פרק יש נוחלין (דף קכה:) גבי ההוא דאמר נכסי לסבתא ובתרה לירתאי: **כתב** הרשב"א בתשובה גרסינן בפרק יש נוחלין אמר רב פפא אין הבכור נוטל במלוה ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק ואיכא מרבוותא דסברי כיון דפלגינהו ולא אמר אין הבעל והבכור נוטלין בראוי כבמוחזק ש"מ בעל נוטל בראוי דמלוה וכן דעת ר"י ן' מיגא"ש ז"ל אבל ר"ח והרי"ף אמרו שאף הבעל אינו נוטל במלוה והדיין מה שיראה בעיניו יעשה ובאמת כי רובן של חכמי הדורות הסכימו שאין הבעל נוטל במלוה דראוי הויא אפילו לגבי בעל ומיהו מ־תברא דוקא במלוה שנפלה לה בירושה וא"כ במלוה שהיתה לה עד שלא נשאת ואי נמי במלוה שנעשית ממעות שיירה לעצמה וכתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בהן וא"כ לאחר נשואים ונשקנו מידו הא לאו הכי הרי זכה הבעל באותן המעות כדין נכסי מלוג וא"א לה להפקיעה ממנו דלא גרע לותה ממכירתה שהבעל מוציא מיד הלקוחות ועוד מסתברא שאפילו היו לה מעות קודם שנתארסה ושיירתם לעצמה בפירוש עד שלא תתארס שלא יהא לבעל בהן כלום לא עשתה כלום דמיד זכה בהן הבעל ממילא כדין נכסי מלוג אא"כ כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בה דאי ב לא מבדאת למה לי לאוקמי בשיירה היא וכן בפרק חזקת (מט:) דאוקימנא בכותב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי על שדה זו ובפרק בן סורר (עא:) דאוקימנא בשנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהם לוקמינהו דכולהו בנכסים ששיירה לעצמה שזה היה יותר קרוב ומלוי ג ומלוה שיש לה אצל הבעל כ"ש אם הלוית לו קודם שניסאת שהרי זכה בהן מתחיל' כדין נכסי מלוג ואפי' דשיירה לעצמה מעיקרא לפי מה שאמרנו ואפי' כתב לה דין ודברים אין לי בהם אפ"ה הבעל יורש מחצית אותה מלוה לפי שאמרו בפ' י"נ (קכו.) גבי בכור שאינו נוטל במלוה ובמלוה שעמו פלגי יש גורסין שם כן ולומר שהמלוה שעם הבן הבכור כלומ' שהלוהו האב מספק' לן אם הוא מוחזקת אצלו או לא וכיון שכן מספיק' חולקים ונוטל באותה מלוה מחצית הבכורה כדין ממון המוטל בספק ואם הדין כן בבכור כ"ש בבעל ואם היה לה משכונא על קרקע אם הוא אתרא דלא מסלקי הבעל נוטל בה לפי שהמשכונא כקנויה אצלה ואפי' הבכור נוטל בה פי שנים כדאיתא בפרק א"נ (סז:) וכל משכנתא סתם הרי היא כאתרא דלא מסלקי משום דסתם משכנתא שתא ואין קרוי אתרא דמסלקי אלא במקום שאיפשר ללוה לסלק את המלוה כל זמן שירצה ואפילו ביומו והכי מוכחא לי שמעתא התם עכ"ל והוא בתשובה להרמב"ן סימן ס"ג ובתשובה אחרת כתב וז"ל דעתי באמת נוטה לדברי ר"ח והרי"ף במלוה שהיא ראוייה וגם הר"י הלוי חושש בפירוש לדבריהם הלכה למעשה אחר כל הראייות שהביא": "(ב"ה) וכבר נתבאר בדברי הרא"ש והרשב"א שאין בכלל זה מה שהלוית מנכסי מלוג ומסתבר טעמייהו:

כתב הרמב"ם הנושא אשה שהיא אסורה לו וכו' א"כ אומר האב שחפץ בנישואים בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה הנושא אשה שהיא אסורה לו וכו' מפורש בתוספות פ"ב דיבמות וכן הנושא את הקטנה וכו' זה מבואר בהרבה מקומות ונתבאר בהלכות יבמות פרק ב"ש דקטנה שלא מיאנה ומתה בעלה יורשה אבל הפקח וכו' זה למד רבינו ממ"ש שאין לה כתובה כנזכר פי"ו וכשם שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו: והחרש שנשא וכו' זה לא מצאתי מבואר אבל דברי טעם הם כיון שהיא בת דעת ובהשגות כתוב שאע"פ שהיא בת דעת וניסאת לו אינה יורשה שמה שבידה זכתה לו מה שלאחר מיתה לא זכתה לו ע"כ: קטנה שנתקדשה פרק האיש מקדש (מה:) נתקדשה לדעת אביה וכו' ופסק רבינו ספ"ז מה"א כדברי רב הונא וכ"ש לענין ממון ירושה שהעמד ממון על חזקתו ולזה כתב רבינו בין בפניו עד כאן לשון הרב המגיד ז"ל: ב"ה כתב הרמב"ם פ"ח מהלכות נחלות גבי הא דאין הפקח יורש את אשתו החרשת שאפילו נתפקחה אחר שנשאה אינו יורשה. וכ"ע בעל שנשא קטנה שאינה צריכה מיאון אינו יורשה שהרי אין כאן שום אישות:

וכתב הרשב"ם אפילו אשתו נשואה שהיא עמו בקטטה ונתן עיניו לגרשה ומתה אינו יורשה ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל שאין הירושה נפקעת אלא בגירושי גמורים

ליטול הימנו פירות ודו"ק: **אלא** איזו היא מלוה שלה שאינו יורש כגון שמתו מורישיה והו"ל מלוה ביד אחרים כשנשאה וכו' תימה דמשמע דאם מתו מורישיה לאחר שנשאה והו"ל מלוה ביד אחרים ומתה קודם שגבתה לא הוי ראוי ואמאי הלא דמיא לנזקי אשתו דחשיב ראוי כיון שלא היו באין ליד האשה בחייה ובדברי הרא"ש לא נמצא כתוב בחלוקה זו כשנשאה אלא בחלוקה השנייה וכן אם היה לה מלוה ביד אחרים כשנשאה ודוחק לומר דפי' כשנשאה הראשון היינו לומר שנשאה בתחילה ואח"כ מתו מורישיה והיה להם מלוה ביד אחרים ופירוש כשנשאה השנייה היינו דבשעה שנשאה ה"ל מלוה ביד אחרים קודם לנישואין חדא דישתנה פי' כשנשאה השני ועוד דלאיזה צורך אמר כלל בתחילה כשנשאה ולכן נראה לפע"ד דט"ס הוא וצריך להעביר הקולמוס על כשנשאה הראשון ובש"ע כתב כשנשאה גם בחלוקה הראשונה ולא דק. כתוב במרדכי פרק יש נוחלין דבמלוה שיש עליה משכון כגבוי דמי ודוקא משכון דמטלטלין אבל משכנתא דקרקע לא הוי כגבוי והוי ראוי לגבי בכור ונראה דכן הדין לגבי בעל עוד כתוב לשם דאם גנבו כ"מ ולא הוחזר עד לאחר מיתה הוי דינו כמלוה דעלמא ור"ל דהוי ראוי ואין הבעל יורש אותם ושכר פעולה הוי ראוי לכתובת אשה ונראה דכ"ש דהוי ראוי לגבי ירושת הבעל עוד נלפע"ד מלשון הרא"ש ורבי' דאם מתו מורישיה והו"ל פקדון ביד אחרים דחשוב גבוי דאל"כ למה נקט והו"ל מלוה ביד אחרים הו"ל לאשמועינן דאפילו היה להם פקדון ביד אחרים הו"ל ראוי אלא ודאי פקדון לא הו"ל ראוי דכיון שהוא בעין ביד הנפקד הו"ל כאלו גבתה האשה בחייה אבל מלוה דלהוצאה ניתנה הו"ל ראוי: **מי** שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי קי"ל ה"ה ליורשי יורשיו וכו' מבואר הוא פרק יש נוחלין (דף קכה) גבי ההוא דאמר נכסי לסבתא וכו' והעיקר בח"מ בסימן רמ"ח. ומ"ש רבינו ואם אמר מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי וכו' תימה דבסוגיא משמע דלשון מעכשיו צריך לאומרו אצל השני דהיינו שאומר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי דכיון דאמר מעכשיו ליורשי זכה היורש בגוף למפרע כשימות המקבל והו"ל מוחזק ובעל הבת יורש דלא הו"ל ראוי אבל כשאומר מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי משמע דלא זכה היורש בגוף כיון דלא אמר ואחריו מעכשיו ליורשי וצריך לפרש דס"ל לרבינו כיון דלא צריך לומר מעכשיו נכסי לפלוני שהרי הראשון זכה בנכסים אע"פ דלא אמר מעכשיו אהני ליה האי מעכשיו על מ"ש אח"כ ואחריו לשני כאילו אמר ואחריו מעכשיו ליורשי דה"ל מוחזק אלא דקשה ומנ"ל לרבינו להורות כך ודילמא דוקא דאמר בפירוש ואחריו מעכשיו ליורשי וכמ"ש בחשן משפט בסימן רמ"ח להדיא ותו קשה דהלא אמרו בגמרא דהא דבעל הבת הו"ל ראוי ה"ט דכיון דהמקבל יוכל למוכרו ואין הבת מוציא מן הלקוחות לא חשוב מוחזק בגוף אבל כשאמר ואחריו מעכשיו ליורשי דזכה היורש בגוף אם מכר המקבל הבת מוציא מן הלקוחות לפי זה ודאי אם אמר מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי דאם מכר המקבל לא מצי היורש להוציא מן הלקוחות והו"ל ראוי לכן נראה עיקר דהאי מעכשיו נדפס בטעות וכצ"ל ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי הו"ל מוחזק והכי משמע להדיא מלשון הרי"ף והרא"ש שכתבו אהא דא"ר אלעזר כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי ולית הילכתא כוותיה ודייקינן מינה טעמא דאמר אחריך הוא דהוי ראוי הא אמר מעכשיו מוחזק הוי וירית ליה בעל וכך הוא משמעות כל הפוסקים ומפרש כך בשלטי הגבורים (דף רכ"ה ע"ב) וכך כתב בש"ע: **כתב** הרשב"ם אפי' אשתו נשואה וכו' בפרק מי שמת (דף קמ"ו) בעובדא דתותרנית פי' כן והרא"ש לשם כתב דהך עובדא בארוסה מיירי אבל בנשואה יורשה אעפ"י שמתה מתוך קטטה והיה דעתו לגרשה דאין הירושה

פרישה

וכלאם כל זמן שלא סלקו המאין הסבא גיזל ברשות כולם וק"ל: (ד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב ודאי מה שהלוותה כו' שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נכסי מלוג שלה שהוא משועבד לו ליטול ממנו פירות ולא עדיף ממכרה שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דלוקח ראשון שוינהו רבנן וכל שכן שלוה שהיר"י וע"ש וב"י הביאו: (ה) היה להם מלוה ביד אחרים ומתה קודם שגבתה אותה כצ"ל וכך הוא באשר"י לאפוקי מספרי דידן שכתוב בהן והיה להם מלוה ביד אחרים כשנשאה ומתה כו' דתיבת כשנשאה טעות הוא דגם אם לא עשו מורישיה הטוב עדיין בשעה שנשאה אלא אחר כך נמי חשיב ראוי אי לא גבתה קודם שמתה וכל שכן הוא (ודוחק לומר דלרבותא כתב כשנשאה דאפי' היה הטוב כשנשאה אפ"ה מחשב ראוי) ודוקא בדין שאחר זה שייך למגרס כשנשאה. גם בא"ע של קלף ליתא אבל בש"ע גם כן כתב כשנשאה: (ו) שגבתה אותה פירוש המלוה: (ז) ביד אחרים כשנשאה אבל אם עשתה הלואה אחר שניסאת אם כן היה המעות בעין בידה בשעת הנישואין והוי מוחזק גמור: (ח) ואחריו ליורשי פירוש אם ימות אותו פלוני יקחנו יורשי: (ט) קיימא לן כו' הוה כאילו אמר דקיימא לן כו': (י) ואם היה לו בת פירוש לנותן. בחיי אותו פלוני פירוש המקבל. והיה בן לבת וה"ה בת לבת והא דמתחיל בבת וסיים בבן משום דבא לומר דין בתו עם הבעל דהיורש הוא בת ובעלה הוא בן זכר: (יא) ואם אמר מעכשיו כו' ומהני האי לשון מעכשיו על ואחריו ליורשי וכאילו אמר הריני נותן נכסי לפלוני ואחריו ליורשי מעכשיו ובשלחן ערוך כתב בהדיא נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו לפלוני והוא כעין מה שכתב בח"מ סימן רמ"ח ס"ו ואם אמר נכסי לך ואחריך מהיום לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מיד הלקוחות עד כאן לשונו וכן כתב רבינו בסימן שאחר זה ר"ס צ"א והיינו כיון דאמר ואחריך מהיום לפלוני דה"ל כאומר מעכשיו לפלוני דאילו לא אמר מהיום אם מכר הראשון מה שמכר מכור וכמש"ר שם לפני זה: (יב) הוה ליה מוחזק פירוש אם הבת קיימת כשאומר הכי: (יג) כתב הרמב"ם הנושא אשה כו' עיין בדרישה: (יד) ופירוש כגון כו' עד בה קידושין אין זה לשון הרמב"ם אלא שהטור עשה פירוש לדבריו ויותר נראה שאיזה תלמיד עשה פירוש על דברי הרמב"ם וכתב כן בגליון ואחר כך נדפס בפנים בטעות: (טו) וכן הנושא קטנה אע"פ כו' הואיל שהיא צריכה מיאון: (טז) ומתה לא ירשנה ז"ל ה"ה למד רבינו זה ממה שאמרו שאין לה כתובה וכשם שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו עכ"ל. אלא שק"ל אם כן אם כנסה חרשת ונתפקחה אמר כך דקיימא לן דאית לה כתובה מנה וכמו שכתב לעיל סימן ס"ו הוה ליה למימר דיורשה אמר שנתפקחה ובשלחן ערוך כתב כאן דאפי' חורה ונתפקחה אפילו הכי אינו יורשה ודוחק לומר דשאני ירושה דאזלינן בתר שעה ראשונה כניסה לחופה דמנה ליה לבית יוסף לחלק בהכי וצ"ע: (יז) אפי' שתק האב כו' פירוש כשנשאה בפניו וכרב הונא דאמר הכי בגמרא דהאיש מקדש דף מ"ט ע"ב וטעמו מפרש התם דהאי דאשתיק מירתח רתח: (יח) אין הבעל יורשה דהעמיד ממון על חזקתו: [illegible] בעלת

דרישה

מוחזק וע"ש שהאריך מדיני ראוי וע"ל סימן ק' איזו מיקרי ראוי או מוחזק ד"מ כ"פ): [כ] כתב הרמב"ם הנושא אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קידושין אם מתה תחתיו יורשה ול"ת מ"ש מנדה דקידושין תופסין בה אליבא דכ"ע ואפ"ה ס"ל להרמב"ם דאם הכניסה לחופה אינו יורשה וכמ"ש לעיל סימן ס"א וי"ל דשאני התם דהא לא בא עליה ודעיקר להרמב"ם כניסה הראויה לביאה וליכא משא"כ הכא שכבר בא עליה ואף א"ת שיורשה אף אם לא בא עליה מ"מ כיון שנושאה הדעתא דהכי לבא עליה באיסור מחשב לו כאשתו משא"כ בנדה שלא היה דעתו בשעת כניסה לבא עליה כ"א אחר שתטהר מנדתה. ועיין בתשובת הרא"ש שבסוף כלל כ"ד הביאה ב"י כאן שנשאל על מי שהכניס אשה חולנית אם יורשה אם לא משום דליכא לדמותה למכניס נדה והשיב לו הרא"ש דאינו יורשה הדא מטעם שכתבת דאינה ראויה לביאה כו' דלכאורה ק' הלא הרא"ש אינו צריך חופה הראויה לביאה לענין ירושה וכמ"ש שם סי' ס"א ביורשה אף אם כנסה נדה ומתה מיד וי"ל דחולנית גרע דלא היתה ראויה כלל לביאה וכמ"ש רמ"א ז"ל בהגהותיו שם סי' ס"א ואף שהשואל דימהו לנדה הרא"ש השיב לו לא הסכים עמו כ"א דוקא בחולנית ודו"ק

חדושי הגהות

צ א תימה דבסוגיא משמע דלשון מעכשיו צריך לאומרו אצל הב' דהיינו שאמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי דכיון דאמר מעכשיו ליורשי זכה היורש בגוף למפרע כשימות המקבל וה"ל מוחזק ובעל הבת יורש דלא הו"ל ראוי אבל כשאומר ומעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי משמע דלא זכה היורש בגוף כיון דלא אמר ואחריו מעכשיו ליורשי וצריך לפרש וכו' אלא דקשה וכו' ול"נ עיקר דהאי מעכשיו נדפס בטעות וכצ"ל ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי (ב"ח): ב דר"ל דאלת"ה דהבעל זכה בהם א"כ ל"ל למהדר בכתובות (עט.) אשה שרוצה להבריח נכסיה מבעלה כיצד תעשה וקאמר שתכתוב לאחרים שטר פסים או בענין אחר כדאיתא התם והלא בפשיטות יכול לומר כגון ששיירה בתחלה הנכסים לעצמה דאז אין לבעלה רשות אלא ע"כ צ"ל דאף כששיירה לעצמה מ"מ הבעל זכה בהן: ג הך ומלוה שיש לה הוא ענין בפ"ע ששאלת השואל שם היתה על אשה שמתה בחיי בעלה והי' לה

הרא"ש ז"ל שאין הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורים אבל ודאי ארוסתו שאמרו עליה שהיא בעלת מום והכניסה לביתו לבודקה ובתוך כך מתה ואומר שלא מצא בה מום ומבקש ליורשה שאומר שהיה בדעתו בהכנסתה לביתו לשם נישואין (יט) דקי"ל סתם חצר דידיה לנישואין אינו יורשה דכיון שהכניסה לבודקה לא חשבינן הך כניסה לשם נישואין (כ) [ג] וכ"כ הרמב"ם הורו הגאונים אשה שחלתה ובקשה מבעלה שיגרשנה ותצא בלא כתובה כדי שלא ירשנה אין שומעין לה ואפי' אמרה אני שונאת אותו ואיני רוצה לעמוד עמו אין שומעין לה ע"כ נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע איזה מת תחילה (כא) ואין לו בנים ממנה יורשי הבעל אומרים היא מתה תחילה (כב) וירשה ואנו נירשנו ויורשי האשה אומרים הבעל מת תחילה וזכתה בכתובתה ונדוניתה ואנו נירש אותה וכגון שייחד לה נכסים לכתובתה שאינה צריכה לישבע (כג) דאם לא כן אפילו מת הבעל תחילה אין יורשין כתובתה יורשי הבעל יורשים (כד) עיקר הכתובה והתוספת ויורשי האשה יורשים נכסי מלוג שלה ובנכסי צאן ברזל יהלקו בין שניהם אשה שיש לה נכסים ורוצה לינשא ונתנה במתנה קודם לכן ונישאת הבעל אינו זוכה בהם (כה) וגם המקבל

הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורים ובמרדכי בשם ה"ר אברהם בה"ם מרעגנשפור"ק הסכים לפירוש רשב"ם דהך עובדא בנשואה הוה אלא שזה היה טוען דקידושי טעות היו דתותרניתא היא ונכנס אחריה לבודקה ולפי דבריו דהיתה תותרניתא והוי קידושי טעות הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואינו יורשה עכ"ל ולפי זה במתה מתוך קטטה ודאי יורשה דלא כפירוש רשב"ם אבל לפירוש ראבי"ה דאע"פ דבנשואה בעלמא אפילו נתן עיניו לגרשה יורשה הכא כיון דפושע הוא שאינו ראוי לגרשה בשביל מום קטן כזה לפיכך אמרו חכמים שאינה יורשה לפי זה איכא לחלק במתה מתוך קטטה דאם הוא פושע אינו יורשה ואם האשה פושעת יורשה: **ומ"ש** וכן כתב הרמב"ם וכו' אפשר לומר דכך פירושו דהכא ודאי אם היתה מתה מתוך קטטה הוא שהרי אמרה אני שונאה אותו ומסתמא היתה קטטה ביניהם ואעפ"כ היה יורש שהרי היתה שואלת להתגרש כדי שלא ירשנה אלמא דבמתה מתוך קטטה יורשה כהרא"ש דלא כפירוש רשב"ם אבל מהרש"ל העביר קולמוס על תיבת וכן: **נפל** הבית עליו ועל אשתו וכו' משנה וגמרא בפרק מי שמת (דף קנח) וכגון שייחד לה וכו' ה"מ לאוקמה כגון שפטרה משבועה לגמרי ממנו ומיורשין וקנו מידו וכדלקמן בסי' צ"ח וכ"כ התוספות לשם וז"ל ומצינו למימר וכגון שפטרה משבועה אבל לא משמע הכי עכ"ל אלא דמ"מ קשה דהוה מצי למימר כיון שמת פתאום לא חיישינן לצררי וכמ"ש ב"י לקמן בסימן צ"ו ע"ש התוספות והרא"ש ומהר"ם וכ"כ המרדכי ס"פ מי שמת וכ"פ האשה שנפלו וצ"ל דס"ל לרבינו כיון דהרא"ש לא כתב דין זה בפסקיו במקומו פרק מי שמת אלמא דלא פסיקא ליה ואעפ"י שהזכיר בתשובותיו פסקיו עיקר והא דהרא"ש הזכיר תירוץ זה בריש בבא בתרא גבי הא דאר"ל הקובע זמן לחבירו וכו' וס"ל לרבינו דלא כתבו אלא אגב גררא אבל העיקר הוא התירוץ הראשון שכתב לשם מיהו בתרומת הדשן סימן ש"ל משמע דכך יש לפסוק הלכה למעשה והתוספות לשם בד"ה וב"ה כתבו ע"ש ר"י דהקשה על תירוץ זה דאעפ"י דבשמת פתאום לא חיישינן דאתפסה צררי מ"מ צריכה שבועה דשמא מעצמה תפסה משל בעל כלום אם כן אכתי נימא אין אדם מוריש שבועה לבניו וכו' מיהו במרדכי פרק הכותב כתבו בשם מהר"ם דכל היכא שאין השבועה באה בשביל כתובתה אין משביעין אותה בשביל אפוטרופסת אפילו היא תובעת כתובתה ע"ש וע"ל סימן צ"ו ס"ה וסימן צ"ז ס"ב עוד הקשו התוספות על הך אוקימתא כגון שייחד לה נכסים וכו' ע"ש: **ומ"ש** וכגון שייחד לה נכסים לכתובתה שא"צ לישבע היינו דוקא שהנכסים הם בעין קיימים וכ"כ הרב המגיד בפי"ו ופי"ח דה' אישות ומביאו ב"י לקמן ריש סימן צ"ו דאם נאבדו או נפחתו צריכה לישבע: **אשה** שיש לה נכסים וכו' גמרא ערוכה פרק האשה שנפלו ריש (דף עט) וע"פ דברי התוספות בשם ר"י והרא"ש דאפי' לא הודיעה לעדים וכו' והשיג על פירש"י דמיירי שהודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להבריח וכו' וכתוב במרדכי דלפירש"י במקלתן אע"פ שהודיע לעדים שאין מתנה זו אלא להבריח ולא שיזכה בהן הבעל אפ"ה מתנתה מתנה וכתב עוד דמצינן למימר לדעת רש"י דדוקא דהודיעה לאותן עדים עצמם החתומים על השטר מתנתה מתנה במקלתן משום דלא אתי על פה ומרעי לשטרא אבל היכא שנתברר ע"י אחרים בודאי שלהבריח כיונה ואפי' במקלתה הוי כמ"ש מהיום ולכשארצה וכו' עכ"ל: ומ"ש

גמורים אבל ודאי ארוסתו וכו' בפרק מי שמת (קמו:) אמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם א' שאמרו לו אשתו תותרנית היא ונכנס אחריה לחורבה לבודקה נפל עליה חורבה ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבודקה מתה אינו יורשה ופרשב"ם דה"ג הואיל ונכנס אחריה לבודקה בנשואה מיירי דכיון שהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו ואינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה ויש גורסין הואיל ולא נכנס עמה לבא עליה אלא לבודק' ומוקי לה בארוסה ולא נראה לי דאפי' בא עליה בימי אירוסין קודם הכנסה לחופה לא ירית לה וכתוב במיסרים נכ"ג א"ח בן מיגאש פירש כפרשב"ם וכתב הרא"ש נראה דל"ק דאמרי' בכתובות נכנס עמה לחצר סתם חצר דידיה לנישואין וזו החורבה שלו היתה ונכנס עמה לבודקה והוא טוען שנכנס עמה לשם נשואין אם לא ימצאנה תותרנית ולא מצאה בעלת מום והרי היא אשתו וזכה בירושת' ואמרו חכמים הואיל וכניסתה היתה לבדקה לא חשבינן להך כניסה נישואין ואינו יורשה והשתא אין ראיה לפסק רשב"ם ועוד אי האי עובדא בנשואה איירי מה הוצרך ליכנס אחריה לחורבה כדי לבדקה למה לא בדקה בתוך ביתו ע"כ והתוספות כתבו כדברי הרא"ש ז"ל (ד) ובסימן כ"ז כתבתי תשובת הרא"ש שכתב לדחות פירשב"ם: **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם הוא בפרק כ"ב וכתב הרב המגיד בהלכות פרק אע"פ ודע שלפי שיטתינו שאין כופין הבעל לגרש מחמת שום מרד אין צורך להוראה זו שהרי אין כופין הבעל ואם גירשה מעצמו ודאי אבד כתובתה עכ"ל (ה) ומה שהביא רבינו דברי הרמב"ם כדי לסייע להרא"ש איכא למידחי דשאני התם שהוא אינו רוצה לגרש ואע"פ שהוא רוצה להתגרש לא הפסיד הוא זכותו בשביל כך: **נפל** הבית עליו ועל אשתו וכו' משנה בפרק מי שמת (קנח.) נפל הבית עליו ועל אשתו וכו' וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב ופירש"י נכסים. נכסי צ"ב בחזקתן ובגמ' מפרק בחזקת מי כתובה מנה ומאתי' ותוס' בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה הם נכסי מלוג. ובגמרא (שם) נכסים בחזקתן בחזקת מי ר"י אומר בחזקת יורשי הבעל ורבי זירא אמר בחזקת יורשי האשה ור"ל משום בר קפרא אמר יחלוקו ופסק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כבר קפרא: **ומ"ש** רבינו וכגון שייחד לה נכסים לכתובתה שאינה צריכה לישבע וכו' פשוט הוא: ב"ה לכאורה אבל לפירוש הר"ש מיינבו"ל דלא חייש לחתפסת צררי במת פתאום כמו שנתבאר בסימן צ"ו א"צ לדחות בכך: **אשה** שיש לה נכסים ורוצה לינשא ונתנה במתנה קודם לכן ונשאת הבעל אינו זוכה בהם וכו' בפרק האשה שנפלו (דף עח: עט:) ההיא איתתא דבעי' דתיזבינהו לניכסה מגברא לברתה אינסיבא ואיגרשה אתאי לקמיה דרב נחמן קרעי' רב נחמן לשטרא א"ל רבא לרב נחמן טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחרינא ה"מ לאחרינא אבל לברתה יהיבה אפ"ה במקום ברתה נפשה עדיפא לה מיתיבי הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רשב"ג וחכמים אומרים רצה מצחק בה עד שתכתוב לו מהיום לכשארצה טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קנינהו לוקח א"ר זירא ל"ק הא בכולה הא במקצתה ואי לא קנינהו לוקח נקנינהו בעל אמר אביי עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ופירש"י דבעי' דתיזבינהו לנכסה. אלמנה היתה ובאת לינשא והיתה מקדמת ונותנתו לבתה כדי להבריח זכות בעלה מהם שלא יזכה בהם והודיעה לעדים שאין מתנה זו מתנה אלא להבריח ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש: אתאי לקמיה דרב נחמן. לתבוע להחזיר לה הנכסים והבת הוציאה שטר מתנתה וקרעי' רב נחמן: שטר פסים. שטר פיוסים שמפייסה לקבל מתנה זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיזכה המקבל זה בהם: אם רצה. המקבל הזה: מצחק בה. ומחזיק בהם עולמית: עד שתכתוב. בשטר זה מהיום נתונים לך לכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה: הא בכולה. כי אמר שמואל לא קני בכותבת לו כל נכסים דכיון דלא שיירה מידי לנפשה אם תתגרש אנן סהדי דלא גמרה ומקניא והא דקתני רצה מצחק בה בכותבת מקצתן: ואי לא קנינהו לוקח ליקנינהו בעלה. לשמואל בכותבת כולן דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו: כנכסים שאינם ידועים. שהרי ע"מ שאינם שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה וכתב הר"ן עד שתכתוב לו מהיום לכשארצה פירוש מהיום תחול המתנה לכשארצה לקיימה אבל בכל פעם שתרצה הרשות בידה לבטל וכן כתב הר"ן בשם ר"ח אבל מדברי הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות נראה שהוא מפרש עד שתכתוב בשטר זה מהיום נתונים לך לכשארצה יש כאן הברחה מבעלה שאם בא לזכות תאמר אני רוצה במתנה ונמצאת קיימת למפרע מיום שנכתב השטר ואם בא להחזיק תאמר איני רוצה וכתב הר"ן וזה על דרך מאי דאמרינן בקידושין פרק האומר (סג) דעל מנת שירצה היינו דאמר אין וכל היכא שאמר אין קנה למפרע אפי' הם מטלטלים ובשעה שתרצה עומדים בר"ה כדמוכח בריש המפקיד (לד.) וכ"כ הרב המגיד בשם הרשב"א וכתב עוד הרא"ש ל"ק כאן בכולה כאן במקצתה ושיעור השיור הוי כמו שפירשתי שיור ש"מ בפרק מי שמת (קמז) וכתב הר"ן רש"י כתב שבשעת מתנה הודיעה לעדים שאין מתנתה זו אלא להבריח זכות בעלה מהם ולא שתזכה בהם הבת אם תתאלמן היא או תתגרש כלומר שלא התנתה כן בפירוש אלא שגלתה דעתה בכך ולא נהירא דהכא פליג רב ענן כדאיתא בגמרא ואילו גלתה דעתה ליכא מאן דפליג כדאמרינן בפרק מי שמת אפילו למ"ד מברחת קנה ה"מ היכא דלא גליא דעתה אבל הא גליא דעתה וגם הרא"ש כתב על דברי רש"י ולא נהירא לי דא"כ אפי' מקצתן נמי כיון דאיכא תנאי ועוד דאי היכא עדים אמאי בעי רבא לפלוגי בין ברתה לאחרינא ועוד אי כתב ידן יוצא ממקום אחר מה מועיל מה שהודיעה לעדים לא אתי בע"פ ומרע לשטר ועוד אמרינן

דרכי משה

שאין הבעל יורש: (ד) וכ"ג מסקנת המרדכי שם דף רצ"ה ע"ג כתוב בתשובת מיימון סוף אישות סי' ל"ה הטוען על אשתו שנמצאו בה מומין ומקחו מקח טעות אם מתה אינו יורשה וכן הוא במרדכי דף רנ"ה ע"ג פרק מי שמת: (ה) ושמעינן דאם היא מורדת ומתה יורשה וכן הוא לעיל סי' ע"ז ואם הוא מורד על אשתו או מדיר אשתו שדינו שיוציאה כתב בהגהות פרק אע"פ דף תצ"ח ע"א דאינו יורשה עכ"ל ונ"ל דזהו דוקא לסברת השב"ם דס"ל דמשנתן עיניו לגרשה אינו יורשה אבל לדעת החולקים עליו לא וכ"פ הרי"ף והרא"ש בהדיא פ' אע"פ אע"ג שכופין אותו כל זמן שלא גירש אותה יורש אותה מיהו יש לדחות דשאני הנהו שכופין אותו כל זמן לגרש מדינא דנוהג עמה מנהג אישות ולא פשע כלל ולכן אינו מאבד ירושתו משא"כ

דרישה

ודו"ק: [ג] וכ"כ הרמב"ם הורו הגאונים כו' כך הוא הגירסא בספרי ב"י וז"ל ומה שהביא רבינו דברי הרמב"ם כדי לסייע להרא"ש איכא למדחי דשאני התם שהוא אינו רוצה לגרשה ואע"פ שהיא רוצה להתגרש לא הפסיד הוא זכותו בשביל כך עכ"ל וברוב ספרים גרסינן כתב הרמב"ם ולא גרסינן תיבת וכן וגירסא נכונה הוא אלא שקשה שסמ"מ כתב אדברי הרמב"ם הללו והביאו הב"י ז"ל ודע שלפי שיטתינו שאין כופין הבעל לגרש בשום מרד אין צורך בהוראה זו. שהרי אין כופין הבעל (וכתב ד"מ מכאן שמעינן אם מורדת ומתה יורשה וכן הוא לעיל בסי' ע"ז כ"פ) ואם גירש מעצמו ודאי לא ירשנה ואבד הוא את כתובתה עכ"ל. וא"כ ק' למה העתיק רבינו את לשון הרמב"ם כיון דלא קיימא לן כהרמב"ם במאי דס"ל דכופין לאיש בטוענת מאיס עלי דהיינו אומרת כאן שהיא שונאת אותו ונלע"ד דמש"ה העתיקו רבינו ללמדנו שלא תאמר שאין כופין אותו לגרשה מ"מ כיון שמפקעת ממנו מביאה מחמת חולי וגם כן אינה רוצה לדור עמו ס"ל שלא ירשנה קמ"ל ועיין מ"ש לעיל

פרישה

בעלת מום ולעיל סיי' ל"ט מבואר דין מומין כ"פ): (יט) דקי"ל סתם חצר דידיה לנישואין כדלעיל כ"ז: (כ) כתב הרמב"ם הורו הגאונים כו' כל"ל ועיין בדרישה: (כא) ואין לו בנים ממנה דאם היה לו בנים אלא ממנה לא היה נ"מ מי מת תחילה דממ"כ הם יורשים הכל: (כב) וירשה פירוש הבעל ירשה:

(כג) דאם לא כן אפי' מת הבעל כו' פי' אילו דלא נשבעה על כתובתה חיישינן שמא צררי אתפסה וכ"כ רבי' בח"מ בר"ס רע"ח דבלא נשבעה הבכור נוטל פי שנים גם בנכסי שהיתה רולה לגבות כתובתה מהן: (כד) עיקר הכתובה מנה ומאתים. ויורשי האשה יורשים כו' דהעמד ממון כל אחד על חזקתו: (ובנכ"ב אע"פ שהגוף ג"כ לאשה ואין לבעל אלא הפירות מ"מ כיון שקבל הבעל אחריות י"ל דגם הגוף הוא ברשות הבעל לפיכך יחלוקו כ"פ): (כה) וגם המקבל לא קנאם ואע"ג דהמקבל לא זכה בהם אפי' הכי לא קנאם הבעל דעשאום כנכסים

חדושי הגהות

לה נכסים שלא זכה בהם הבעל עדיין האם יזכה בהם עכשיו. וגם יש לה בתוך הנכסים משטרי חובות שחייבים לה אחרים האם יזכה גם באלה ואם הבעל בעצמו חייב לה מהו וכן אם יש לה משכונא על הקרקע מהו ועל כל אלה סובב סובב הולך תשובתו שעד כאן היתה תשובתו על השאלה הראשונה והך ומלוה שיש לה הוא תשובתו על השאלה הב' ואח"כ השיב

המקבל לא קנאם לא שנא נתנתם לרחוק או לקרוב שלא כוונה אלא להבריחם מבעלה אפי' לא הודיעה לעדים שמכוונת להבריחם רק שידוע שעומדת לינשא או שניסת מיד אחרי המתנה אנו אומדים דעתה שלהבריח כוונה (כו) בד"א שלא שיירה לעצמה כדי פרנסתה אבל אם שיירה כדי פרנסתה מתנתה מתנה עד שתכתוב לו היום ולכשארצה פירוש היום תחול זו המתנה ותהיה תלויה ועומדת עד שארצה לקיימה אבל בכל פעם שארצה הרשות בידי לבטלה (כז) וכיון שנתנה לו כל נכסיה או מקצתם וכתבה לו היום ולכשארצה אע"פ שהמתנה תלויה עד שתרצה ועדיין לא נגמרה (כח) אין הבעל אוכל הפירות אלא המקבל ואם תרצה ליתנם או למוכרם לאחר הרשות בידה אבל כל זמן שלא תמכרם או תתנם לאחר אוכל המקבל הפירות ואם מתה בחיי הבעל תשאר למקבל מת הבעל בחייה תחזור לידה (כט) ואפי' מתה אחרי מות הבעל מיד קודם שחזרה בה כתב הרמ"ה שישאר למקבל וא"א הרא"ש ז"ל כתב שתחזור ליורשים:

כיון שהבעל יורש את אשתו אינה יכולה למכור שום דבר מנכסיה ואם מכרה אחר שניסת (ל) בין אם נפלו לה קודם אירוסין או אחר אירוסין הבעל מוציא מיד הלקוחות (לא) שעשו אותו כלוקח בנכסיה (לב) והוא לקח תחילה לפיכך מכרה בטל לאלתר שהוא מוציא מיד הלוקח הגוף ופירי אלא לענין זה הוא מכר שאם תתאלמן או תתגרש יחזור ללוקח ואם תמות בחייו (לג) ישאר בידו והרמב"ם כתב הבעל מוציא מיד הלוקח פירות כל ימיה אבל לא גוף הקרקע (לד) [ד] שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות מתה בחייו מוציא הגוף

ב"י

אמרינן בפרק מי שמת אפי' למ"ד מברחת קני ה"מ היכא דלא גליא דעתה דמשום אינסיבי והא גליא דעתה והתם לא היה תנאי דאילו היה תנאי לא היה טועה רב דיבי לקיים המתנה אלא גילוי דעת שאמרה שהיתה רוצה לינשא והא גילוי דעת מועיל לכ"ע אפי' למ"ד מברחת קנה כי ההיא (קידושין נ.) דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י מכלל דמברחת אפי' גילוי דעת אין כאן אלא שידוע לעולם שאשה זו עומדת לינשא ובשכותבת כל נכסיה לאחר אנו אומדין דעתה שלהבריח מבעלה נתכוונה דלא שביק איניש נפשיה וכו' וכן אם נשאה מיד סמוך לנתינת הנכסים הילכך אמדי' דעתה דנתכוונה להבריח הנכסים מבעלה שלא יאכל הפירות וגם לא יירשנה אם תמות ושתוכל למכור פירות כל פעם שתרצה הילכך הפירות אוכל מקבל המתנה כל זמן שיושבת תחת בעלה ד וגם לא מכרתו ונתנתו לאחר שהרי היא כוונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם ואם היו הפירות שלה היה הבעל נהנה מהם דימכרם וילקח בהם קרקע ועוד אומדנא דמוכח שכיונה שיהיו הפירות של המקבל מתנה לפי שהיא יודעת שלא תמצא מי שישתדל בהם לעבדם ולשמרם ולא יכסיפם אם לא יהנה בפירות וגם אם תמות בחיי בעלה ישארו ביד המקבל מתנה דאל"כ ירשנה בעלה דאין לה יורש קרוב ממנו והיא כיונה להבריח ממנו הילכך ע"כ ישארו ביד המקבל מתנה ואם מת בעלה ומתה היא אח"כ אפי' קודם שחזרה בה מן המתנה חוזרין הנכסים ליורשיה דאזלי' בתר אומדנא שלא נתנתם לו אלא כדי להבריחם מבעלה ומיד שמת בעלה בטלה האומדנא וחזרו הנכסים לרשותה מידי דהוה אמתנת ש"מ בכולה דאם עמד חוזר ואם עמד ונתרפא מאותו חולי ומת אח"כ קודם שחזר בו נתבטלה המתנה ממילא עכ"ל הרא"ש ז"ל ונתבאר דברי רבינו ועיין במרדכי בפרק הנזכר (ו): **ומ"ש** מת הבעל תחזור לידה ואפי' מתה אחרי מות הבעל מיד וכו' כתב הרמ"ה שישאר למקבל שיעור לשון זה כך הוא אפי' מתה אחרי מות הבעל מיד וכו' אע"פ שכתב הרמ"ה שישאר למקבל הרא"ש כתב שתחזור ליורשיה והלכה כהרא"ש דבתרא הוה וז"ל הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קודם שתינשא אע"פ שאם נתגרשה או שנתאלמנה תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכות מתנה אין הבעל אוכל פירותיהן ואם מתה בחייו אינו יורשה שהרי נתנה אותם קודם שתינשא ובשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם נישואיה וכתבה למקבל קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות מאותה המתנה ואם מתה אינו יורשה עכ"ל והר"ן האריך בנתינת טעם לדבריו ואחר כך כתב אבל אחרים אומרים עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל דינם לגמרי כנכסים שאינם ידועים שאין הבעל אוכל פירות ומיהו אם מתה כל זמן שלא מכרם הבעל יורש אותם בין במברחת בין בכותבת מהיום ולכשארצה והבריחה מועלת לה שאם מוכרת ונותנת קיים בנכסים שאינם ידועים דיכולה היא ג"כ ליתנם במתנת ש"מ שאינה כירושה אבל כל שלא זכתה אותם לאחר הבעל יורש אותם ואיני רואה דבריהם במברחת מן הטעם שכתבתי למעלה אבל בכותב מהיום ולכשארצה נראה שהבעל יורש אותם וכ"ש למי שסובר שירושת הבעל דאורייתא שהדבר ברור שאין זה מספיק לעקור ירושתו ולענין פירות שאכל מקבל מתנה בכתבה לו מהיום ולכשארצה אף על פי שלא רצתה מעולם נראה שאין מוציאין אותם מידו דמסתמא מחלה להו כיון דברשות קא אכיל עכ"ל: **וכתב** עוד הר"ן אמרו בשם הרא"ש דדינא דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנת חלוטים מתנת עלמין אבל אם כתבה לו כן קנה לגמרי וכתב הרשב"א שיש לדקדק לפי דבריו עכשיו שהכל כותבין כן אם נדון אותו לשופרא דשטרא עד שיכתבו וכך אמרה לנו בפירוש ואני למד מדברי מורי הרב ז"ל שכתב בבבא בתרא גבי כתובה בשוקא דכיון שהכל מורגלין לכתוב כן בזמננו זה אינו צריך לומר כן בפירוש שהרי הוא יודע שכך הם כותבים וכאילו לוה בפירוש כתובה בשוקא הוא ואיפשר לדון כאן כן ונראין הדברים שהכל לפי ראות הדיינין שא"א לומר באשה שתדע בנוסח השטרות שכותבי שטרות רגילין לכתוב ועד שיעידו שכך אמרה להם בפירוש איפשר לומר שתהא מתנה קיימת עכ"ל: ב"ה וכל זה כתב הרב המגיד בפ"ו מזכיה ומתנה בשם הרשב"א וסיים בהם וא רואים שידעה ולא מיחה אף על פי שלא אמרה להם בפירוש איפשר לומר שתהא מתנתה קיימת עד כאן לשונו: דברי הריב"ש בדין זה בסימן קמ"ג:

כיון שהבעל יורש את אשתו אינה יכולה למכור שום דבר מנכסיה ואם מכרה אחר שניסת וכו' בר"פ האשה שנפלו (דף עח:) אסיקנא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא נתארסה בין שנפלו לה נכסים משנתארסה וניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות: **ומ"ש** שעשו אותו כלוקח בנכסיה והוא לקח תחלה לפיכך מכרה בטל לאלתר שהוא מוציא מיד הלוקח גוף ופירי אלא לענין זה הוא מכר וכו' כ"כ הרא"ש בפרק נערה שנתפתתה אהא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות:

ומ"ש בשם הרמב"ם שהבעל מוציא מיד הלוקח פי' כל ימיה אבל לא גוף הקרקע וכו' הוא בפרק כ"ב מהלכות אישות וכתב הרב המגיד שגוף הקרקע מכור ואם ימות הוא בחייה זכו הלקוחות וכן מבואר בירושלמי פרק הכותב והר"ן פרק שנתפתתה כתב בשם הרשב"א אהא דתקנת אושא מוציא דאמרינן היינו לומר שעד שמתה

ב"ח

ומ"ש בד"א שלא שיירה לעצמה כדי פרנסתה וכו' פי' דהא דאמרינן שטר מברחת לא קנה היינו משום דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני אפי' לקרוביו לא אבל כששייר לנפשיה כדי פרנסתו בטלה אומדנא זו דהא לא שביק לנפשיה וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ע"ח ומביאו בח"מ סוף סימן ר"ט. ומ"ש ואפילו מתה אחרי מות הבעל מיד וכו' כלומר הא דאמרן דאם מתה בחיי הבעל דנשאר למקבל כתב הרמ"ה דלאו דוקא הוא אלא אפי' מת הבעל תחלה אם מתה היא אחרי מיתת הבעל מיד קודם שחזרה בה נמי ישאר למקבל אבל הרא"ש כתב בזה שתחזור ליורשיה וב"י נדחק לפרש לשון אפי' דקאמר רבינו ולא ידעתי למה דמה שכתבתי נראה פשוט: ומ"ש פי' היום תחול זו המתנה וכו' כ"כ הרא"ש ורצונו לומר דכל זמן שהיא שותקת המתנה תלויה ועומדת שאם תרצה תאמר רוצה אני לקיימה ואם תרצה הרשות בידה לבטלה ומ"מ אע"פ שהיא תלוייה כל זמן שהיא שותקת עד שתרצה ותאמר הן או לאו אין הבעל אוכל פירות אלא המקבל ולפיכך אם מתה בחיי הבעל ולא גילתה דעתה בחייה הן או לאו המקבל אוכל הפירות כאילו היתה בחיים ושותקת:

כיון שהבעל וכו' בפרק נערה דף נ' א"ר יוסי בר חנינא באושא התקינו אשה שמכרה בנ"מ בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ובר"פ האשה שנפלו תנן נפלו לה נכסים משניסת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות ובגמרא לימא תניא לתקנת אושא ומהדרינן מתני' בחייה ולפירות תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה ופירש"י מתני' בחייה קאמר הבעל מוציא כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מיתה יחזיר הקרקע ללוקח ואפילו מתה בחייו לא ירשה הבעל ואתו באושא ותיקון דאפילו גופה של קרקע יורש הבעל עכ"ל: ומ"ש רבינו בין נפלו לה קודם אירוסין וכו' שם מימרא דרב ושמואל ולא היו צריכין לפרש גם כן בין שנפלו לה משניסאת דמתניתין היא אלו ואלו מודים וכו' ופשיטא היא דמוציא מיד הלקוחות ולפיכך גם רבינו לא כתב בין שנפלו משניסת דשמעינן ליה במכל שכן:

ומ"ש שעשו אותו כלוקח וכולי עד ישאר בידו כך כתב הרא"ש בפרק נערה וכתב דלשון מוציא לאו דוקא אבל דעת הרמב"ם דלשון מוציא דוקא הוא. ומ"ש ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינה שלו ולקחה שיש לו דמים פירוש דאף על פי שהלוקח יודע ומכיר שקרקע זו נכסי אשת פלוני היא ושאם תמות יורשה ויוציא מידו אפילו הכי צריך להחזיר הדמים ללוקח דכי היכי דבעלמא בלוקח חפץ מראובן והכיר בו שהוא של שמעון אם אינו יודע שגנבה היא וגם אינו גנב מפורסם צריך שמעון להחזיר דמים ללוקח דשמא מכרו ראובן מדעת שמעון הכי נמי הכא איכא למימר דהאשה מכרה מדעת בעלה וצריך להחזיר דמים ללוקח ולא עוד אלא גם השבח שהשביח הלוקח בקרקע הוא של לוקח וצריך הבעל לשלם ללוקח כשמוציא מידו עם השבח: ומ"ש

דרכי משה

משא"כ במורד או מדיר דאינו נוהג מנהג אישות ולמיפק קאי לכן אינו יורשה וצ"ע: (ו) דכתב שם דדין מברחת אינו אלא בדהדרא עליו אבל לא הדרא עליו קנה זה במה שבידו וע"ש ולא

פרישה

בנכסים טמונים גמרא (ר"ל נכסים שאינם ידועים שנתבאר בסמוך סעיף מ"ג כ"פ):
(כו) בד"א שלא שיירה לעצמה כדי פרנסתה כו' (שיעור פרנסה הוא י"ב חדשים כמ"ש בח"מ סי' ר"ן כ"פ) ואם תאמר אם לא שיירה ל"ל טעמא שידוע שעומדת לינשא או שניסת כו' תיפוק ליה דהיכא מתנה הואיל דלא שיירה וי"ל דכי אמרינן מתנה בכולה לאו מתנה היא דוקא במתנת ש"מ שעומד מחליו דאמדינן דעתו דסבר שימות אבל אי לא ימות לא יהא מתנה דמוקם דאין אדם נותן כל אשר לו לאחר והוא מחזיר על הפתחים אבל בבריא מתנה בכוליה הוי מתנה אם לא דמגלה דעתו בשום דבר דלאו לשם מתנה נתכוין כמבואר בח"ה סימן רמ"ו עיין שם ואם כן הכא נמי אי לאו דידוע שעומדת לינשא כו' דהוי גילוי דעתה דלהבריחה נתכוונת הוי מתנה אבל השתא דגילתה דעתה אמרינן דלשם הבריחה מתכוונת אי לא שיירה דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני: (כז) וכיון שנתנה לו כל נכסיה בדלא כתבה מהיום ולכשארצה: (כח) אין הבעל אוכל הפירות אלא המקבל פירוש בשניהם בין שנתנה לו כל נכסיה או מקצתה המקבל אוכל הפירות וז"ל הרא"ש שהרי כיונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם ואם היו הפירות שלה היה הבעל נהנה מהם דמכרן וילקח בהם קרקע ועוד אומדנא דמוכח שכיונה שיהיו הפירות של המקבל לפי שהיא יודעת שלא תמצא מי שישתדל בהם לעבדם ולשמרם ולא יכסיפם אם לא יהנה בפירות וגם אם תמות בחיי בעלה ישארו בידי המקבל דאם לא כן ירשנה בעלה והיא כיונה להבריח ממנו אם לא שמכרתו או נתנתו לאחר: (כט) ואפי' מתה אחר מות הבעל כו' וכתב בית יוסף וז"ל ושיעור לשון זה כך הוא אפי' מתה אחרי מות בעלה מיד כו' אעפ"י שכתב הרמ"ה שישאר למקבל הרא"ש כתב שתחזור ליורשיה וז"ל הרא"ש דאזלינן בתר אומדנא שלא נתנתם לו אלא כדי להבריח מבעלה ומיד שמת בעלה בטלה האומדנא וחזרו הנכסים לרשותה והביא ראיה לדבריו. או יש לומר הא דקאמר ואפילו מתה אחרי מות הבעל כו' קאי אמה שכתב לפני זה ואם מתה בחיי בעל תשאר למקבל וע"ז כתב ואפילו מתה אחרי מות הבעל מיד קודם שחזרה בה כתב הרמ"ה גם כן שישאר למקבל: (ל) בין נפלו לה קודם אירוסין או כו' דדוקא אם מכרה אחר שנתארסה קודם נישואין יש חלוק בין נפל לה קודם אירוסין או אחר אירוסין כדבסמוך: (לא) שעשו אותו כלוקח בנכסיה וכיון שהוא לוקח זכה ג"כ בגוף הקרקע להוציא מיד שלקח אחריו משא"כ אי לא נמת אלא לפירות. אלא שהרמב"ם ס"ל דאע"ג דגמרא ערוכה היא שהבעל הוא כלוקח בנכסי אשתו וכמ"ש לקמן בסימן צ"ה מ"מ אמרינן דישאר גוף הקרקע ביד לוקח שני: (לב) והוא לוקח תחילה פירוש קנה תחלה: (לג) ישאר בידו פירוש ביד הבעל: (לד) שאין לו כלום בגוף כ"מ עד שתמות וא"ת מכ"מ אם הגוף שלו או לא והא הוא אוכל הפירות וי"ל דנ"מ לענין פרוזבול דקי"ל דאין כותבין פרוזבול אלא אם כן יש לו קרקע ללוה

דרישה

לעיל בסימן ע"ז: [ד] שאין לו כלום בגוף כ"מ עד שתמות כו' וא"ת מכ"מ יהא הגוף שלו או לא וא"ל דס"ל להרמב"ם כשמוציא הגוף מיד הלוקח לאחר מיתתה צריך לפייסו בדמים כיון שהמקח היה קיים לענין הגוף עד מיתתה שהרי כתב בשם הרמב"ם בסמוך שא"צ ליתן ללוקח דמים ודוחק לומר שדוקא לענין פירות א"צ ליתן דמים דאם כן הו"ל לפרש שזהו דוקא לענין פירות אבל לענין הגוף צריך ליתן דמים ועפ"ר. ועי"ל בח"מ סימן רי"ב שכתב רבינו בשם הרמב"ם ז"ל ומה הפרש יש בין הקונה קרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפירותיה שהקונה אותה לפירות אינו יכול לשנות בצורך הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס אבל הקונה לזמן קצוב ה"ז בונה והורס ועושה

חדושי הגהות

השיב על מלוה שעמי ועל משכנתא כדבסמוך: ד קרבן נתנאל הגיה וגם לא מכירתו ונתינתו לאחר ולפענ"ד אין צורך בהג"ה זו דכוונתו פשוט על הך דקאמר דהמקבל אוכל פירות כ"ז

הגוף מיד הלוקח וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה (לה) [ה] ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינו שלו ולקחה שיש לו דמים ולא עוד אלא שאם השביח הלוקח הנכסים נוטל השבח [ו] ויש מהגאונים שכתבו שנוטלם בלא דמים וכ"כ ר"ח אלא שכתב (לו) ואי איתנהו לדמי בידה דאשה (לז) בעידנא דמתה שקלינהו לוקח ולא מצי בעל למימר אחריני נינהו ומציאה אשכחה (לח) וכ"כ הרמב"ם וא"צ ליתן ללוקח דמים שקבל ומיהו אם הדמים שלקחה מהלקוחות (לט) [ז] בעצמם הם בעין צריך להחזירם ללוקח ואינו יכול לומר מציאה מצאה ור' אפרים כתב אפילו הודה הבעל שהם בידו א"צ להחזירם אבל אם הבעל מודה או שיש עדים שברשותו מכרה אינו מוציא מיד הלקוחות דכשלוחו דמיא (מ) [ח] ואי בעי לוקח מחרים עליה דבעל דלא עביד הערמה ומאי דמכרה להנאתו ולדעתו אי לא מודה אית ליה דינא להחרים סתם בכך [ט] וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם אנו תולין שדמי מכר זה הן ולא מצי בעל למימר דילמא מציאה אשכחה נפלו לה קודם שנתארסה ונתארסה מוכרת לכתחילה (מא) נפלו לה משנתארסה לא תמכור לכתחילה בעודה ארוסה ואם מכרה ונתנה קיים בד"א בנכסים ידועים לבעל אבל בנכסים שאינן ידועים

שמתה זכותן תלוי ועומד בידן שמא ימות הוא בחייה והן נכנסין לנחלה והכי איתא בירושלמי בפרק הכותב אבל עכשיו שמתה בחיי הבעל מוציא מידן זכות זה שיהיה תלוי ועומד בידן ולא מוציא ממש קאמר דנכסים לאו ביד הלקוחות הוו קיימי עכ"ל וזה מבואר בדברי הרא"ש ז"ל (ז):

ומ"ש שהבעל צריך ליתן דמים וכו' ויש מהגאונים שכתבו שנוטלם בלא דמים ה"ה בפרק כ"ב מהלכות אישות הזכיר מחלוקת זה והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והר"ן ז"ל הסכימו שנוטלן בלא דמים ומיהו כתב הרי"ף דאי איתנהו להנהו דמי דשקלה איתחיה מהדר להו ללוקח ולא יכול בעל למימר דלמא מציאה אשכחה וכתב עליו הר"ן בשם הרשב"א דמלשונו זה משמע דאע"ג דליכא סהדי דהנהו זוזי ממש איתנהו דשקיל מלוקח אלא דהניחה זוזי מסתמא אמרינן דאינהו נינהו זוזי והו"ל כעין פקדון דאגלאי מילתא דממכרה בטל למפרע ומעות כעין פקדון נינהו אבל אחלפינהו אע"ג דחילופיהן בידה מסתברא דאינו חייב בעל לשלומי מינייהו ללוקח דמכי שלחה בהו יד קמו זוזי עלה בהלואה ומימר א"ל אנא מטלטלי שבקא לי וזוזי דידכו קמו עליה בהלואה ואינו משלם וכ"כ ה"ה בפכ"ב מהלכות אישות ג"כ בשם הרשב"א ז"ל ודבר זה מבואר בדברי הרמב"ם בפרק הנזכר שכתב אם הדמים שלקחה מיד הלקוחות קיימים בעצמן מחזירין ללקוחות (ח):

ומ"ש רבינו בשם רבינו אפרים שאפי' הודה הבעל שהם בידו א"צ להחזירם כ"כ בשמו רבינו ירוחם במישרים נכ"ג ח"ד. ומ"ש אבל אם הבעל מודה או שיש עדים שברשותו מכרה וכו' עד אית ליה דינא להחרים סתם בכך כן כתב הר"ן בפ' נערה שנתפתתה והרב המגיד בפכ"ב מהלכות אישות בשם רבינו אפרים. ומ"ש בשם הרא"ש אפי' נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם וכו' בפרק הנזכר וכבר נתבאר שכך פירש הרשב"א דברי הרי"ף וכך יש לפרש דברי הרמב"ם ז"ל:

נפלו לה משנתארסה לא תמכור לכתחילה בעודה ארוסה ואם מכרה ונתנה קיים משנה בפרק האשה שנפלו (שם): בד"א בנכסים ידועים לבעל וכו' אוקימתא דמילתא קאי שכתב שאם מכרה משניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות ודין זה הוא במשנה פרק האשה שנפלו ר"ש חולק בין נכסים לנכסים וכו' נכסים שאינם ידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל הלכה כר"ש

ומ"ש ויש מהגאונים שכתבו שנוטלם בלא דמים וכו' כ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק נערה נראה דס"ל דבעלמא דוקא תיקנו חכמים להחזיר דמים אעפ"י שהכיר בה שאינו שלו משום תקנת השוק אבל גבי אשה שמכרה מנכסיה בחיי בעלה ליכא תקנת השוק. ומ"ש ואי איתנהו לדמי בידה וכו' פי' דליכא סהדי דהנהו זוזי ממש איתנהו בידה דא"כ היכי קס"ד דבעל למימר אחרינא נינהו ומציאה אשכחה אלא דאיכא סהדי דהניחה זוזי ולשון הרי"ף שכתב ואי איתנהו להנהו דמי דשקלה וכו' נמי ה"ק דאם הניחה זוזי באותו סך שלקחה מן הלוקח וכן פי' הר"ן והרב המגיד בשם הרשב"א לדברי הרי"ף וכתבו עוד ע"ש הרשב"א דדוקא בסתמא אמרינן הני זוזי נינהו אבל אי ודאי אחלפינהו אין הבעל חייב לשלם מינייהו ללוקח וכו' ומביאו ב"י ולא דמי למ"ש אלפסי בדין המורדת דאם נכסי מלוג קיימין ישנן בעין או מאי דאתא מחמתייהו שקלא להו דהתם דוקא בנכסי' כמו שדות ובתים אבל זוזי לא ואפי' אם את"ל זוזי נמי התם תקנתא הוא אבל הכא דינא קאמר דמצי אמר בעל זוזי דידכו קמו עלי' בהלואה ואינו חייב לשלם אבל אי לא אחלפינהו לא הו"ל הלואה אלא כעין פקדון ואף על גב דלעיל בסי' כ"ח במקדש במלוה דאפי' המעות עדיין בעין כיון דמלוה להוצאה ניתנה לא יהיב לה מידי היינו דוקא בהלואה ממש אבל הנהו זוזי דמי שדה נינהו וכיון דהמכר בטל למפרע הנהו זוזי פקדון נינהו אם איתנהו בעין ולית בהו דין הלואה אלא היכא דאחלפינהו:

ומ"ש ורבינו אפרים כתב אפי' הודה הבעל וכולי לכאורה איכא לתמוה אמאי אין צריך להחזירה אם ישנן בעין אבל נראה דטעמו כי טוב הוא דסבירא ליה כיון דהלוקח יודע שקרקע זו יוצאה הבעל מידו אם תמות האשה בחיי בעלה אמרינן אפשר דמתנה הוא דיהיב לה להנהו זוזי כדקיימא לן כשמואל בפרק האיש מקדש (דף מ"ו) במקדש אחותו הכל יודעין שאין קידושין תופסין באחותו ואין זה טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה והוא הדין הכא וכיון דאפשר דזכתה האשה בהנהו זוזי מדין מתנה והבעל יורש את אשתו בכל נכסיה אף מתנה זו הוי בכלל הירושה הילכך אפילו הודה הבעל שהם בידו אין צריך להחזירם דמצי למימר אייתי ראייה דפקדון נינהו דלמא מתנה נינהו והמע"ה זה נראה לי ליישב דעת ה"ר אפרים מיהו מדעת שאר כל הפוסקים נראה דחולקין עליו אלא דכיון דהמקח בטל הנהו זוזי בחזקת הלוקח נינהו כל היכא דאיתנהו בעין ולא מצי הבעל לתפוס בהו מספק דלמא מתנה נינהו. והכי נקטינן: **ומ"ש** ואי בעי לוקח מחרים וכו' גם זה מדברי ה"ר אפרים הוא כמ"ש הר"ן והרב המגיד משמו והכי פי' היכא דאין הבעל מודה והלוקח חושדו בכך אין אומרים להחרים בציבור דכיון דחושד לאדם ידוע אין לנו לקלל אלא עליו לבדו וכמ"ש רב האי גאון והביאו רבינו בח"מ סימן ע"א סעיף י"ז אלא דאם לאחר שהחרים עליו לא הודה אית ליה דינא להחרים סתם בכך אף בצבור: **ומ"ש** וא"א הרא"ש כתב וכולי מדברי רבינו נראה מבואר שלא היה מפרש לשון הרי"ף שאמר ואי איתנהו להנהו זוזי כמו שפירש הר"ן והרב המגיד ע"ש הרשב"א כדלעיל דאם כן מאי היא שאמר וא"א הרא"ש כתב דמשמע דהרא"ש חלק אמ"ש תחילה בשם ר"ח שכתב כלשון הרי"ף דהא לפי זה אינו חולק ואפי' את"ל דרבינו נמי סובר דאינו חולק מ"מ קשה לאיזה צורך הביא דברי הרא"ש כיון דאינו מוסיף לא ה"ל לומר אלא וכ"כ הרא"ש ולכן נראה דרבינו היה מפרש לשון הרי"ף דאיכא חד סהדא א"נ אשה או אשתו שמכרה הקרקע מודה דהנהו זוזי שמניחה אחריה איתנהו מאותה קרקע שמכרה לזה והבעל אומר דאין עד או אשה ואפילו אשתו נאמנין להפסידני אלא אומר אני שמא זוזי אחריני נינהו או מציאה אשכחה וקאמרינן דכיון דאיכא חד סהדא או אשה נאמנין בזו כיון דהבעל אינו טוען ברי וכל שכן דאשתו שמכרה לזה נאמנת ומשמע דאם אין ידוע כלל לשום אדם דליכא אפילו חד סהדא או אשה א"צ להחזירם אבל הרא"ש הוסיף ואפילו אין ידוע כלל צריך להחזירם: נפלו לה קודם שנתארסה וכו'

דרכי משה

ולא משמע כן בהר"ן פרק האשה דף תק"ט ע"א דכתב דאם כתבה לו מהיום כשארצה הבעל יורשה אבל בשאר מברחת תשאר למקבל: (ז) וכתב נ"י פרק החובל דאם מכרה נצ"ב נמי דינא הכי דאינו מכור עד שתתאלמן הוא או תתגרש ואז הם מכורים וע"ל סימן פ"ו וכתב נ"י פרק חזקת דף קפ"ב ע"ב הואיל ומכירתה בנכסיה קיימת כשתתאלמן או תתגרש אם הבעל רוצה לבנות או לסתור בנכסיה דהקונה יכול למחות וע"ש כתב מהררא"י בת"ה סימן ע"ב אם הקדישה נ"מ שלה אין ההקדש חל עד שתתגרש או תתאלמן ולא אמרינן בזה ההקדש מפקיע מידו שיעבוד וע"ש שהאריך בזה כתב הרא"ש בתשובה כלל מ' אשה שמכרה בנ"מ ובעלה שותק לא אבד משום זה זכותו וע"ל ריש סימן זה ובח"ה סימן ת"ה אם הקדישה ברצון בעלה או ששתק אימת צריך לקיים: (ח) אבל נ"י סוף יש נוחלין כתב דאפילו אם יש לאותו דבר שבא מחמת המעות שנטלן צריך להחזיר ללוקח וכ"ש אם יש לה נכסים מיוחדים בלא בעלה שצריך

דרישה

ועושה בכל זמן הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם עכ"ל. נמצא דגם זה הוא נ"מ דאם ישאר להבעל גוף הקרקע בידו הו"ל כלוקח על זמן קצוב דהיינו כל ימי חיי אשתו ועדיף מיניה דאפשר שישאר בידו וביד זרעו לעולם משא"כ אם אין לו אלא הפירות דדינו כלוקח לפירותיה. אלא שק"ל שרמ"א ז"ל כתב בסימן זה סעיף ט' ז"ל וכל ימי חייה אם הבעל רוצה לבנות או לסתור בקרקע הלוקח יכול למחות והוא מדברי נ"י שכ"כ בפ"ח ד' קפ"ב ע"ב. ונראה מדכתב הלוקח יכול למחות ולא כתב שהאשה יכולה למחות בו אף אם לא מכרה לאחר. דה"ט דהנ"י סבירא ליה כהרמב"ם דהגוף קרקע ישאר ביד לוקח ומש"ה יכול למחות הוא מה שאין כן האשה אם לא מכרה כיון שעשאו להבעל כלוקח בנכסי אשתו. וממילא להרא"ש וסייעתו אף אם מכרה לאחר מ"מ אמרינן שלבעל יש גוף ופירי וממילא גם הלוקח אינו יכול למחות וכו': [ה] ויש מהגאונים שכתבו שהבעלים צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינו שלו ולקחה שיש לו כו' ויש מהגאונים כו' פלוגתא זו הביא ה"ה בריש פכ"ב דאישות אבל לא כתב שם האי לישנא כמו הכיר בה שאינו שלו גם ברא"ש ור"ן פרק נערה שנתפתתה דאיירי לענין פלוגתא זו לא כתבוהו ולכאורה ק' הא בהכיר בה שאינו שלו ולקחה אין לו דמים כמ"ש בח"מ סימן שנ"ו בדין גנב והכיר בה הלוקח שדבר זה שמוכר גנוב הוא דליכא מאן דפליג דלא עשו תקנת השוק בכה"ג ובסי' שע"ג כתב שאם ידע הלוקח שזה השדה גזולה דאין לו דמים מהנגזל אלא הנגזל לוקחה ממנו בלא דמים והוא יחזור על הגזלן ונוטל ממנו דמיה אם לא שנא' ששאני הכא שהבעל במקום אשתו עומד והיא נחשבת כגזולה מבעלה ועליה לשלם להלוקח הדמים והוא עומד במקומה ויורשה לכך צריך לשלם בעבורה. ומה שכתב הכא ולא עוד אלא שאם השביח הלוקח הנכסים נוטל השבח ק' דהא בסימן שע"ג כתב דאם הלוקח ידע שהשדה גזולה אין הגזלן נותן לו אלא הקרן ולא השבח דכיון דידע דגזולה היתה לא נתן לו הדמים בשבילם בתורת מקח אלא בתורת הלואה ואם היה נוטל יותר ממה שנתן היה מיחזי כריבית וי"ל דדוקא התם אמרינן דמחזי כריבית מטעם שכתבתי שנתן המעות בתורת הלואה אבל הכא איכא למימר אע"ג שהכיר בשדה זו שהוא ברשות הבעל מ"מ נתן המעות בתורת מקח וכ"מ שאם ימות הבעל תחילה או נתגרשה שהוא יחזיק השדה ולא מיחזי כריבית:

[ו] ויש מהגאונים שכתבו שנוטלם בלא דמים משום דסבירא ליה דהלוקח כיון שידע שאין ברשות האשה למכרם לא נתן מתחלה המעות כי אם אדעתא דהכי שבאם ימות הוא תחילה יהיה מקח וכשאם תמות היא תחילה נתייאש שיפסיד מעותיו: [ז] בעצמם הם בעין כו' וכתב הר"ן בשם הרשב"א אדברי הרי"ף שכתב גם כן כה"ג אבל אי אחלפינהו אע"ג דחלופיה הן בידה מסתברא דאינו חייב בעל לשלומי מינייהו ללוקח דמכי שלחה בהו יד קמו זוזי עליה בהלואה ואינו משלם (הלוואתה שלוותה בלא רשותו) וכתב גם כן דמשמע מדברי הרי"ף דאפילו אי לא ידעו בעדים דהם הם אלו זוזי בעצמם ששקלה מיניה מסתמא אמרינן שהם המה וצריך להחזיר: [ח] ואי בעי לוקח מחרים כו' נראה דה"ק (ר"ל בא ליישב הגירסא אי לא מודה בלא וי"ו כ"פ) אי לא מודה אי בעי לוקח כו' אית ליה דינא להחרים סתם ור"ל אם לא מודה ואתא הלוקח לב"ד ומבקש שיתנו חרם אי לא עבד הערמה. ומן ואי בעי לוקח עד ולדעתי נמשך הלשון בטענת התובע שבא לבית דין ומבקש ואומר כיון שאינו מודה יתנו לי חרם על הדבר ויודע דעביד הערמה ושמכרה לדעתו (נראה דר"ל דמ"ש רבינו ואם בא לוקח מחרים עליה כמו להחרים עליה דבעל כו' כ"פ) וע"ז קאמר שהדין עמו שיתנו ע"ז חרם. ומ"ש אית ליה ליתן חרם מן הדין היינו סתם ר"ל אבל לא לנוכח כיון דליכא כאן טענה ודאית יק"ל. אלא שק' שהר"ן בפרק נערה שנתפתתה דף תפ"ז סוף ע"א כתב ג"כ דברי רבי' אפרים וכתבו כלשון רבינו ובמקום אי לא מודה כ' שם ואי בוי"ו וזה לא יתכן לפירוש זה וכ"כ ג"כ ה"ה בפרק כ"ב מה"א ואי בוי"ו ע"כ היה נראה דה"ק דמתחילה איירי באם הבעל מודה שהמעות של המכירה היה בידו אלא שאומר שלא ברשותו מכרה אזי הדין שמחרים עליו לנוכח ואחר כך אמר ואי לא מודה שהמעות בידו אזי אינו מחרים עליו לנוכח אלא מחרים סתם אבל זהו דוחק דא"כ עיקר חסר מן הספר על כן נראה כמו שפירשתי בפרישה: [ט] וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו נמצא כו' וכתב ב"י ז"ל וככר נתבאר שכך פירש הרשב"א דברי הרי"ף וכן יש לפרש דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל.

ונראה

פרישה

ללוה או לערב או למלוה כמבואר בח"מ סי' ס"ז. וגם אם נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה יש נ"מ שהקרקע בחזקת הלוקח ויורשי הבעל צריכין להביא ראיה שהאשה מתה תחילה לאפוקי אם היה הגוף בחזקת הבעל הלוקח היה צריך להביא ראיה שהבעל מת תחילה אבל א"ל דנ"מ דמי שהגוף בחזקתו יכול לשטוח בה פירות ולדור בתוכה משום דזה נקרא ג"כ אכילת פירות והבעל שאוכל הפירות יש לו לעשות דברים אלו שהם בכלל אכילת פירות ועי' עוד מ"ש בדרישה: (לה) ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך כו' עיין בדרישה: (לו) ואי איתנהו לדמי כו' מלשון דאיתנהו משמע שאותן מעות שקבלה מהלוקח ישנם בידה אבל מ"מ אין ידוע בודאי שהם אותן מעות ממש דאם כן מה זה שכתב ולא מצי בעל למימר אחריני נינהו כו' פשיטא שאינו יכול לומר כך הואיל שידוע שהם המעות שקבלה מהלוקח אלא רצה לומר שיש רגלים לדבר שהם אותן מעות כגון שהם במנין נ"כ כסך שקבלה מהלוקח וכגון שנמצא בידה מין מטבע באותה מטבע שקבלה מהלוקח וכן צריכין לפרש דברי הרמב"ם שכתב רבינו אחר זה והשתא א"ש מ"ש רבינו בסמוך וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם כו' דמשמע דהרא"ש חולק על סברת הרמב"ם ור"ח ולכאורה משמע דסברת הרא"ש ור"ח שוין הן אלא ודאי ר"ח סבר יש רגלים לדבר שהם אותן המעות שקבלה מהלוקח והרא"ש סבר אפילו אין רגלים לדבר אפי' הכי צריכה להחזיר (ועיין בדרישה סעיף ה' כ"פ): (לז) בעידנא דמתה מדכתב בעידנא דמתה נ"ל דר"ח סבר כהרמב"ם שגוף הקרקע ישאר ביד הלוקח עד שתמות היא תחילה ולכן אינו נוטל כלום עד שהיא תמות דאז הקרקע יוצא מרשותו אבל קודם שתמות אין ליתן לו כלום שהרי הקרקע עדיין יש בידו: (לח) וכ"כ הרמב"ם ואין צריך כו' האי ואין צריך הוא מדברי הרמב"ם: (לט) בעצמם הם בעין ר"ל שיש רגלים לדבר שהם אותן המעות כמ"ש ועיין בדרישה: (מ) ואי בעי לוקח מחרים כו' להנאתו ולדעתו ואי לא מודה כו' כ"כ ג"כ הר"ן ואי בוי"ו וכן ה"ה כ"כ ונראה דה"פ דמתחילה היו נותנים חרם סתם בציבור שמי שיודע בזה שום דבר יבא ויגיד שכיון שהוא חושד הבעל וקרוב לודאי שיודע ע"פ החרם שלא היו נותנין חרם בציבור אם לא על דבר המוכרח וכמ"ש בח"מ סימן ע"א אבל אם הטיל הוא או הב"ד עליו חרם ולא הודה אזי על הב"ד היה מוטל ליתן חרם סתם שמי שיודע ושמע משום הערמה שעשה הבעל יבא ויגיד וז"ש יתנו חרם סתם ר"ל על הציבור כלל וזהו דומה ממש למ"ש בח"מ בסי' פ"א בשם רבי' האי וז"ל שם הוו יודעין שאין אנו רגילין ליתן רשות לכל מי שיבא ויאמר כתבו פתקא דלטותא ותנו לי רשות להחרים בציבור אלא כך אנו אומרים לו אם עתה תובע אדם הרי הדין ביניכם וכתב ע"ש ועיין בדרישה: (מא) נפלו לה משנתארסה לא תמכור לכתחילה כו' בגמרא בריש פרק האשה שנפלו

מכרם

ידועים (מג) אפילו נפלו לה משניסת אם מכרה או נתנה קיים אלא שלכתחילה לא תמכור ואיזה הן שאין ידועים כגון שנפלה לה ירושה במדינת הים בין מקרקעי בין מטלטלי שאין הבעל מצפה לאותן נכסים כגון שמתו מורישיה במדינת הים ולא הכיר הבעל באותן המורישין וכיוצא בזה כגון שהיה לאביה נכסים ביד אחר ולא נתברר שהיו של אביה עד אחר נישואין גם זה לא נשאה על דעת אלו הנכסים וגם צריך שלא נודעו לבעל בין נפילה למכירה דמיד כשנודעו לבעל נעשו נכסי מלוג וכן הפירות שימצאו בידה מיד שיודעו לו יהיו נכסי מלוג וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וכמו שהיא אינה יכולה למכור כך הוא אינו יכול למכור לבדו ואם מכר המכר בטל מיד (מג) ואפי' הוא יכול לערער עליו וכ"ש היא ולא מיבעיא נכסי מלוג שהן באחריותה שאינו יכול למוכרם אלא אפי' נכסי צאן ברזל שהם באחריותו אם מכרן לבדו מכרו (יא) בטל וכ"ש אם מכרה היא לבדה ופר"ה שדין נכסי צאן ברזל כדין נכסי מלוג שאפי' הבעל (מד) מבטל מיד המכר שמכר לבדו וכ"ש שהאשה מבטלתו וכן אם מכרה היא (מה) הבעל מבטלו מיד ולדעת רש"י דוקא מכרה האשה מבטלו הבעל מיד אבל אם מכר הבעל הוא אינו יכול לבטלו מיד אלא אשה יכולה לבטלו מיד אם תרצה ואם מתה ולא בטלה אותו אז הבעל יורש כחה ויכול לבטלו כמו שהיא היתה מבטלת אותו אם היתה חיה ורב אלפס פסק שהמכר שמכר הבעל לבדו מנצ"ב קיים ואפי' האשה אינה יכולה לבטלו עד שעת טירפא (מו) [י] וכן פי' ר"י דבין בשדה שהכניסה לו שום משלה וכתבו

כר"ש : ומ"ש ואיזה הן שאינם ידועים כגון שנפלה לה ירושה במ"ה וכו' שם א"ר יוסי בר חנינא ידועים מקרקעי שאינם ידועים מטלטלין ור' יוחנן אמר אלו ואלו ידועים הם ואלו הם שאינם ידועים כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במ"ה ותניא כוותיה דר' יוחנן : ומ"ש לא הכיר הבעל באותם המורישים וכו' עד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות הכל דברי הרא"ש בפ' הנזכר מסברת עצמו וכתב הרשב"א בתשובה לאו דוקא שנפלו לה במ"ה אלא ה"ה אפי' שנפלו לה במקום שהיא ובעלה שם כל זמן שלא ידע הוא כשנפלו לה ולא הספיק לדעת עד שמכרה או נתנה היא כן פירש הר"י ן' מיגא"ש וכן מה שאמרו שנפלו לה נכסים כלומר בירושה לאו דוקא אלא ה"ה אפילו ניתנו לה במתנה או שמצאה מציאה זה הכלל כל נכסים שיבואו לה ולא ידע בהם הבעל עד שמכרה או נתנה ואפי' לא נתנה אותם במתנה גמורה אלא בהברחה אין הבעל מוציא מיד אותו מקבל מתנה וכדתניא הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה וכו' ואע"פ שלא קנה מקבל מתנה לגמרי אפ"ה מתנה זו מוציאה מיד זכות הבעל שאין הבעל אוכל פירות אותם נכסים כיון שלא ידע הבעל באותם נכסים עד שנתנתה היא ומעתה זו שנתנה לבנותיה קודם שידע בהם הבעל מתנתה קיימת ומ"מ אותם פירות ששיירה היא בנכסים עד שתמות זכה בהם הבעל ולא שיזכה הבעל בכל הפירות ויכלה אותם לפי שאין הבעל זוכה בגוף נכסי מלוג ותנן נפלו לה נכסים וכו' פירות התלושים מן הקרקע ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות עכ"ל וכבר כתבתי תשובה זו בסוף סימן פ"ה (ט) וכתב עוד בתולדות אדם לרשב"א סימן כ"ז שאלת ראובן שמת והיו לו שתי בנות יורשות נשואות לבעל אחת לשמעון ואחת ללוי ועמדה אשתו לוי והודית לשמעון בעל אחותה שאביה לוה לפני מותו שיתנו לו מנכסיו מאה דינרים אם היא נאמנת אם הודאתה זו היתה בב"ד קודם שידע לוי בעלה אם נפלו לה אותם נכסים קי"ל כר"ש דנכסים שאינם ידועים לבעלה אם מכרה ונתנה קיים והודאתה בב"ד כנתינה דמי ואם ידע הבעל קודם הודאתה בבית דין אין בדבריה כלום ליתן לשמעון המאה דינרים ומכל מקום יש כאן מקום חקירה אם מת הבעל בחיי האשה אם יגבה שמעון זה מן האשה מחמת הודאתה לפי שאיפשר לה לטעון כשהודיתי לך לא היה אלא כדי להפסיד על בעלי וכיון שבאותה שעה לא הייתי נאמנת נתבטלה הודאתה ואינה חוזרת ונעורה עכשיו וכעין מ"ש הראב"ד גבי האומר שטר אמנה הוא זה ומ"מ מסתברא דכאן נאמנת היא לפי שקרן נכסי מלוג שלה הוא ונאמנת היא עליו שאין לבעל בקרן כלום כל שלא מתה האשה בחייו וזה נראה לי נכון עכ"ל (י) : וכמו שהיא אינה יכולה למכור כך הוא אינו יכול למכור לבדו ואם מכר המכר בטל מיד בפרק חזקת (דף נ') אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום ומסיק בגמרא כי איתמר דאמימר כגון דזבין איהו ומית דאתיא איהי ומפקה וכתב הרא"ש ע"ז לכאורה משמע דהמקח קיים כל ימי חיי הבעל ואם מתה איהי איגלאי מילתא שהמכר קיים מתחלתו ומיהו בירושלמי קאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ופי' ה"ר יונה הטעם משום שבח בית אביה בטלו המכר לאלתר והא דקאמר מכר הוא ומתה היא מכרו בטל ה"ה דלאלתר בטל אלא לרבותא נקט אע"פ שלא ערערו על המקח עד שמתה היא והאי דנקט גמרא דידן דזבין הוא ומית אתיא איהי ומפקע אע"ג דה"ה דמתה היא איהו מפיק ואפי' לאלתר מכרו בטל משום דעיקר חידוש דברי אמימר לאשמועינן דאשה שמכרה הבעל מוציא מיד התם דוקא כשמתה אבל כשמת הוא מכרה קיים ואיידי דנקט אשה שמכרה נקט נמי איש שמכר הילכך מפרש ליה אתלמודא דומיא דאשה שמכרה עכ"ל . וכך נראה מדברי הרמב"ם שכתב בפרק כ"ב מהל' אישות בעל שמכר בנכסי אשתו בין נכ"ב בין נ"מ לא עשה כלום : ומ"ש ואפי' הוא יכול לערער עליו כן משמע מדברי הרא"ש שכתבתי בסמוך : ומ"ש ול"מ נ"מ וכו' אלא אפי' נכ"ב שהם באחריותו אם מכרן לבדו מכרו בטל בפרק אלמנה לכ"ג (דף סו:) תניא המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפי' הכניסה לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות וכתב הרא"ש פירש"י מכרו שניהם או זה או זה הבעל מוציא ל"מ אם מת הוא או גירשה שהיא מוציאה מיד הלקוחות אם מכר הוא בלא דעתה אלא אפי' מתה היא מוציא מיד הלקוחות דבשעת מכירה לא מכירה ודאית הואי שמא ימות הוא ונמצא מכירה שלא כדין משמע מתוך לשונו שכל זמן שהאשה קיימת אין הבעל יכול להוציא ולבטל מה שמכר אבל כשמתה או יורש כחה וכמו שהיתה היא יכולה לבטל המקח ולהוציא מן הלקוחות בכל עת שתרצה כך הוא יכול לעשות עתה ותימה הוא לומר דכל זמן שהאשה שותקת יהא המקח קיים וכו' ונראה לפרש הבעל מוציא מיד הלקוחות לאלתר דתיקון רבנן שלא יתקיים המקח בדבר זה כלל שלא תהא האשה צריכה לטרוח ולהוציא מן הלקוחות לאחר מיתת בעלה ולא דמי לנכסי בעלה שהוא מוכר והמכר קיים עד שתטרוף כתובתה מהם דהתם לא חשו חכמים לטורח האשה שמא יפרעו לה כתובתה ולא תצטרך לטרוח אבל בנכסים הללו שאפי' אם ימצא לו בעל נכסים יכולה לומר איני רוצה אלא אלו חשו חכמים לטורח האשה ובטלו המקח לאלתר וכן פי' ר"ג מכרו שניהם או זה או זה דאם מכר הבעל עצמו האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא ור"ח פי' דאפי' אם מכר הבעל הוא עצמו מוציא דתיקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל דרשב"ג לטעמיה כדאמרינן בפרק הכותב (מא) תניא העושה שדהו אפותיקי לכתובת אשה ובעל חוב גובה משאר נכסים כלומר אם רצה מוכר אותה שדה וגובים משאר נכסים רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים כתובה אינה גובה משאר נכסים כלומר אינו יכול למכור אותה שדה כלל ואם מכר המכר בטל לאלתר והבעל מוציא מיד הלקוחות אף אם האשה שותקת והכי איתמר בירושלמי העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו מכרה ה"ז מכור והלוקח ה יחוש לעצמו רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה מכורה שלא עלתה על דעתו שתהא האשה מחזרת על בתי דינין וכ"ש הכא בשום שהכניסה וכן נמי בשום שהכניסה לה דעדיף מאפותיקי ויכול הבעל לבטל את המקח שמכר ורי"ף כתב והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רבן שמעון בן גמליאל הבעל מוציא מיד הלקוחות לא איפסיקא שפיר דנעביד בה מעשה וכתב הרמב"ן דהיינו ספיקו דרב אלפס משום דרשב"ג לטעמיה כדפרישית ושמא קי"ל כרבנן דפליגי עליה ואמרו דהמקח קיים עד שתבא האשה ותטרוף מן הלקוחות וכ"ש שאין הבעל מוציא מיד הלקוחות עכ"ל וכתב עוד דפסק ר"י דהמקח קיים עד שעת טריפה כרבנן : ומ"ש רבינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל איני רואה הוכחה ברורה בדברי הרא"ש לומר שהוא מסכים בכך וז"ל הרשב"א בתשובה מה שאמרת שאם מכרה היא בנכסי מלוג בחיי בעלה שנים מוציאין מיד הלקוחות ולומר שאפי' מת הבעל בחייה האשה מוציאה מיד הלקוחות הא ליתא והדברים מוכרעים ממקומם שגוף הנכסים לאשה הן ואין לבעלה בהם בחייה אלא אכילת פירות בלבד וזה שהוצרכו לתקנת אושא לגופה של קרקע ולאחר מיתה ועוד דבהדיא אמרינן בירושלמי האיש שמכר בנכסי מלוג בחיי

וכולי עד והוא אוכל פירות משנה ומסקנא דתלמודא פרק האשה שנפלו ועל פי' הרא"ש : וכמו שהיא אינה יכולה למכור וכו' וכל זה מבואר בדברי התוס' והרא"ש בפרק חזקת ור"פ אלמנה לכה"ג ויש להקשות לפי' ר"ת שדין נכ"ב במכירה כדין נ"מ א"כ מה תועלת יש לו לבעל באחריות שקיבל עליו בנכ"ב הלא אין לו בנכ"ב אלא אכילת פירות וירושה כמו בנ"מ וטוב היה לו שלא יקבל עליו אחריותם דאי משום שאם הותירו הותירו לו הלא גם אם פיחתו פיחתו לו ויצא שכרו בהפסידו וי"ל דבנכ"ב יכול ליטא וליתן בהם כרצונו וכל הפירות שלו הן ומש"ה אם הכניסה לו כספים מוסיף עליהן שליש ואם הכניסה לו מטלטלין מקבלם בחומש פחות כדלעיל בסימן כ"א וכל זה אינו בנ"מ אלא נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות גם בפירות דנ"מ פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן כדלעיל בסי' פ"ה משא"כ בנכ"ב דכל הפירות שלו הן כ"כ הריב"ש בסימן ק"ן : ומ"ש וכן פר"י דבין בשדה שהכניס לה שום משלו וכו' וז"ל הרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג ואחת שהכניס לה שום משלו שפסק לה שדה כנגד תוספת שהוסיף לה משלו והיינו הכניס לה שום משלו דהכא ובהא פסק ר"י

דרכי משה

שצריך לשלם מהן ואם נפלו לה נ"מ אינו טורף מהם עכ"ל : (ט) וע"ל סי' פ"ו תשובה מדין אשה שהיו לה נכסים שאינן ידועים לבעל והשאילתן לאחרים : (י) כתב הר"ן ריש האשה שנפלו ע"ב דאיש יורש נכסי אשתו אע"פ שלא היו ידועים לו וכן נתבאר לעיל בדין אשה שהבריחה נכסיה : (יא) ואמרינן בפרק אלמנה לכה"ג ובפרק חזקת הבתים וכ"כ הרמב"ם פכ"ב מה"א ומוסכם מן הפוסקים דאותה שדה שיש לה בכתובתה דינה כנצ"ב וכ"כ נ"י דף תנ"ז ובמרדכי שם ריש הפרק וע"ש שהאריך במרדכי בדינים אלו :

פרישה

מפרש דכשנפלו לה קודם שנתארסה יכולה למוכרם לכתחילה דודאי בזכותה נפלו (פי' עדיין לא זכאי בעלה ולא בה אלא היא עצמה כ"פ) אבל אם נפלו לה משנתארסה איכא למימר בזכותו נפלו ואיכא למימר בזכותה דאירוסין עושה ספק נישואין שמא תבא לידי נשואין או לא לפיכך בדיעבד מכירתה קיים וכל זה דוקא אם באת למכור קודם שנשאת לו אבל אחר שנשאת לו אף אם נפלה קודם אירוסין כיון שכבר זכה בהן הבעל משנשאת לאכול הפירות אין מכירתה כלום וכדאיתא שם במשנה לסדיא וע"ש בגמ' וברש"י : (בד"א בנכסים ידועים כו' אריסא דמילתא קאי שכתב שאם מכרה משנשאת הבעל מוציא מידי הלקוחות כ"פ) : (מב) אפי' נפלו לה משניסאת פי' דאז ודאי בזכותו נפלו : (כגון שנפלו לה ירושה כתב הרשב"א ל"ד נפלו לה בירושה אלא ה"ה נתנו לה או מצאה מציאה זה הכלל כל הנכסים שבאו לידה ולא ידע בהן הבעל עד שמכרה או נתנה כ"פ) : (מג) ואפי' הוא יכול לערער עליו דמשום שבח בית אביה בטלו המכר לגמרי : (מד) מבטל מיד המכר שמכר לבדו וז"ל ר"מ והרא"ש הביאו ולא דמי לנכסי בעלה שהוא מוכר והמקח קיים עד שתטרוף כתובתה מהם דהתם לא חשו רבנן על טורח האשה שמא יפרעו לה כתובתה ולא תצטרך לטרוף אבל בנכסים הללו שאפילו ימצא לבעל נכסים הרבה יכולה לומר איני רוצה אלא אלו חשו רבנן לטורח האשה ובטלו המקח לאלתר : (מה) הבעל מבטלו מיד אבל האשה י"ל דהיא עצמה אינה יכולה לבטל דחכמים עשו התקנה לטובתה שיהיו נכסים שלה ביד הבעל ולא ביד אחרים לטרוח ולטרוף מהם ולכן אם מכרן הוא המכר בטל מעיקרא הואיל שהוא עושה כנגד תקנת חכמים שתקנו לטובתה ואין כאן מכר כלל ואפי' הוא יכול לחזור אבל [illegible]
[illegible]

דרישה

וכ"ה

ונראה שרצה לומר שהרשב"א מפרש כך דברי הרי"ף וכך יש לפרש ג"כ דברי הרמב"ם מי שמפרש דברי הרי"ף כך אבל רבינו סבר שדברי הרי"ף והרמב"ם אין פירושם שוה לדברי הרא"ש שהרי כתב וא"א הרא"ש כתב כו' משמע שחולק על סברא דלעיל דהיינו סברת הרמב"ם ורבינו חננאל דהם כעין סברות הרי"ף אלא רבינו סבר שפירושם של הרמב"ם ורבינו חננאל והרא"ש כמו שכתבתי בפרישה : [י] וכן פי' ר"י דבין בשדה כו' עיין בפרק מ"ה סוף דף מ"ט בתוס' שגורסים הכי בשם ר"מ ג' שדות א' שכתב לה בכתובתה ואחד שייחד לה בכתובה ואחד שהכניס לה שום משלו וה"פ אחד שכתב לה בכתובה דמנה ומאתים ובמה שאדם נותן משלו שייך לשון כתובה ולא ל' יחוד כגון הכותב כל נכסיו לבנו ואחת שייחד לה בכתובה כנגד הנדוניא שהביאה מבית אביה

חידושי הגהות

ב"י שיושבת וכו' והך כ"ז קאי ג"כ על וגם לא מכרתו כלומר וגם כל זמן שלא מכרתו ונתנתו לאחר דאם מכרתו לאחר אזי אין המקבל אוכל פירות וכ"ה מפורש בדברי רבינו הטור :
ה פי' יחוש שיניח להם נכסים בני חורין כדי שיוכל לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו (ק"ג) : ר"ל

וכתבו אותו בכתובה ובין נכסי צאן ברזל הוי מכר שלו קיים עד שעת טירפא (מז) [יח] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב דוקא בקרקע אמרינן שמכר הבעל קיים עד שעת טירפא אבל המכנסת נדוניא לבעלה במטלטלין כסף וזהב ובגדים אין הבעל יכול למוכרם אע"פ שהבעל יש לו נכסים (מח) כנגד נדוניתה וכ"ש שאין הבעל חוב יכול ליטלן בחובו [יט] וכן מה שהחתן פוסק לה אינו יכול למוכרן ע"כ והרמב"ם כתב מכר מטלטלים של נכסי צאן ברזל (מט) אע"פ שאינו רשאי מכרו קיים ע"כ מכרו שניהם ביחד או אפילו לקח מהאיש תחלה ואח"כ מהאשה המכר קיים בנכסי מלוג אבל בנכסי צאן ברזל ובשאר כל נכסי הבעל אם לקח מהאשה ואח"כ מהאיש המכר קיים אבל אם לקח מהאיש ואחר כך מהאשה או שמכרו שניהם ביחד (נ) המכר בטל מפני (נא) שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ואפי'

ר"י דהמקח קיים עד שעת טירפא כרבנן ויראה דדוקא בקרקע וכו' ולפי שהרא"ש הביא פי' ר"י וסתר פי' רשב"ס ורש"י ואחר כך כתב על פסק ר"י ונראה דדוקא בקרקע וכו' משמע להדיא דהסכים לדברי ר"י מדכתב לבאר דנראה לו דברי ר"י דדוקא בקרקע ולכן כתב רבינו והרא"ש לדבריו ועיין במ"ש התוס' פרק חזקת (דף מ"ט) בד"ה גרסינן וז"ל המרדכי בפרק חזקת בשם מהר"ם וראובן שמכר קרקע אם אותה הקרקע ייחד לה בכתובתה או הכניסתה לו לנדונייתה המקח בטל לאלתר דאפילו אין האשה מוחה הבעל מעצמו יכול לבטל המקח דבג' שדות המקח בטל לגמרי ולאלתר כמו שפי' ר"ח ורש"י ור"ת ור"י בפרק אלמנה לכ"ג וכו' ואיכא לתמוה שהרי לא פירש כן כמ"ש הוא אלא ר"ח בלבד אבל רש"י ור"י חולקים עליו דרש"י מפרש דאין הבעל יכול לבטל המקח מיד אלא כשמתה בחייו אז הבעל יורש כחה ויכול לבטל כמ"ש התוס' והרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג דכך משמע מתוך ל' רש"י ור"י גם הוא לא ס"ל לא כר"ח ולא כרש"י אלא סבירא ליה דאפי' האשה אינה יכולה לבטל המקח עד שעת טירפא כמ"ש הרא"ש ורבינו משמו ונראה ליישב דמ"ש מהר"ם כמו שפי' ר"ח ורש"י וכו' אינו אלא לענין זה שהבעל יכול לבטל המקח שבזה שוין ר"ח ורש"י ואע"פ שחלוקים בזמן דלר"ח המקח בטל מיד אם הבעל מוחה ולרש"י אינו בטל אלא כשמתה מ"מ לא נמנע מהר"ם מלומר כמ"ש ר"ח ורש"י וכו' מאחר שעכ"פ המקח בטל לדברי הכל ולענין הלכה נקטינן כר"ח שהרי התוס' והרא"ש כתבו שנראה לפרש כפר"ח ואע"ג דלאחר כך כתב הרא"ש דדברי ר"י אינה הוכחה ברורה שהוא מסכים בכך וכמ"ש ב"י ואע"פ שכתבתי ליישב דעת רבינו שהיה מפרש שהרא"ש הסכים עם ר"י יש לבעל הדין פתחון פה לחלוק על דעתו ועוד דמהר"ם ג"כ פסק כר"ח וכתב שרש"י ור"ת ור"י פי' ג"כ כפירושו ודלא כדמשמע ממ"ש בש"ע דלא כר"ח :

מכרן שניהם וכו' גמרא ריש (דף נ') דבנ"מ שהיא שלה לא הוי לה איבה אי לא הוה מזבנא אותם אליו או לאחרים ולפיכך אינה יכולה לטעון נחת רוח מה שאין כן בנכ"ב שהבעל חייב באחריותן או שאר נכסיו יכולה לומר נחת רוח

בחיי אשתו ומתה בחייו הבעל מוציא מיד הלקוחות למה"ד לבן שמכר בנכסי אביו ומת האב הבן מוציא מיד הלקוחות והאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי הבעל ומת הבעל אין האשה מוציאה מיד הלקוחות למה"ד לאב שמכר בנכסיו בחיי הבן ומת הבן אין האב מוציא מיד הלקוחות ואל יטעך מה שאמרו בפרק אלמנה לכ"ג מעשה היה ומכרו שניהם לפרנסה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו שניהם מוציאין מיד הלקוחות כי זה דרך אחר יש לו והרי"ף כתב משמן של גאונים שלא הוברר הדבר ולא נעשה בו מעשה עכ"ל . והרמב"ם כתב בפרק כ"א מה"א בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נכ"ב בין נכסי מלוג לא עשה כלום וכתב ה"ה פי' מקחו בטל מיד וזה דעת הרבה מהמפרשים דודאי בנכ"ב בטל מיד (יב) ובהשגות א"א לא מצאתי בנכ"ב שלא יהא מכרו קיים עד שיבא לעת הגבוי אלא רשב"ג ורבנן פליגי עליה בירושלמי פרק אלמנה לכ"ג ע"כ והירושלמי שהזכיר בשדה שעשאו לה אפותיקי הוא וגם השוו נכ"ב שהכניסה לו לאפותיקי ודעת הרמב"ן לפסוק בנכ"ב שמקחו בטל לאלתר משום שבח בית אביה ואף הרשב"א הסכים לדעת רבינו בנכ"ב וזה דעת הגאון ועיקר עכ"ל : ומ"ש עוד רבינו על דברי הרא"ש וכתב דוקא בקרקע וכו' אבל המכנסת לבעלה מטלטלים וכו' אין הבעל יכול למוכרם וכו' ג"ז בפסקיו בפרק הנזכר ועל מ"ש אין הבעל יכול למוכרם אע"פ שיש לבעל נכסים כנגד נדוניתה נתן טעם לפי שהאשה חפלה בשבח בית אביה : וכתב המרדכי בס"פ האומנים שאין אדם יכול למשכן בגדי אשתו ומצאתי כתוב דן הר"ח על אשה שלוותה על בגדיה או על תכשיטיה ואח"כ הלך בעלה והוסיף ולוה עליהם יותר אם מידיעתה עשה הבעל אז המלוה יכול לתופסם בשביל כל ההלואה אבל אם שלא מדעתה לוה היא יכולה להוציא מן המלוה באותם מעות שלוותה היא כי כך שנינו אין לבעל בבגדי אשתו כלום ולא בתכשיטיה ואפילו אם לוה הבעל מתחילה עליהם והיא אומרת שעשה בלא ידיעתה דין הוא שיחזיר לה אם תשבע דשלא מדעתה לוה בעלה עליהם עכ"ל כתוב במישרים נכ"ג ח"י על הא דאמרינן שאין הבעל יכול למכור מטלטלין שהכניסה לו וכ"ש שאין ב"ח נוטלן בחובו (יג) : ומ"ש בשם הרמב"ם מכר מטלטלין של נכ"ב אע"פ שאינו רשאי מכרו קיים הוא בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה זה הדין לדעת הראב"ד ודאי אמת הוא דלא עדיפי מקרקע שהוא סובר שאם מכר מכרו קיים אבל הרשב"א והרמב"ן ז"ל נחלקו בזה ואמרו שאפי' במטלטלין המכר בטל וכבר הארכתי בזה בה' מכירה פ"ל וגם כתבתי שדעת רבינו האי כדעת רבינו עכ"ל . וכתב הריב"ש בסי' כ"ב וקשה שלדעת כל האחרונים אף אם מכרם אינם מכורים אע"פ שאין כן דעת הרמב"ם (יד) מ"מ אף לדעתו אינו רשאי למכרם והטעם מדאמרינן בירושלמי שכתב הרי"ף בפרק מציאת האשה א"ר יוסי הדא אמרה אין אדם יכול למכור כלי אשתו וכתב בתשובת הרשב"א סימן תתקל"ו שיכולה האשה למחות בבעלה שלא ימכור מלבושים ותכשיטיה שעשה לה חמיה לקיים מה שהתנו בשעת שידוכין שיעשה לה וכן יכולה למחות שלא ימשכנם ואם מכרם שלא מדעתה כופין אותו ב"ד לעשות לה אחרים כמותם או לתת לה דמיהם והיא תקנה ואם יאמר שברשותה מכרם אי נמי שלא ברשותה ונתתי לה המעות נאמן בשבועת היסת : ב"ה דין הממשכן כסות אשתו כתבתי בס"ג ע"ג :

וכתב הרמב"ם בפרק ל' מהל' מכירה שמטלטלין שנתן לה משלו דינם שוה לנכ"ב שאינו רשאי למכרם לכתחילה עכ"ל כתוב בהג"ה אשיר"י פרק הגוזל קמא אהא דמסיק התם נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו כסותו מכאן נ"ל שאין אדם יכול למכור בנכסי אשתו שקנה לה ואפי' לא בא לידה ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למוכרם עכ"ל : וכתב מהרי"ק בשורש י' ע"ז דאין חילוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול אבל כלי זהב ובדולח יכול למכרם אם הוצרך להתפרנס מהם ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטין בין בגדים יכול הבעל למכרם לפרנס עצמו (טו) : **מכרן** שניהם ביחד או אפי' לקח מהאיש תחילה וכו' בפרק חזקת (ד' מט :) אהא דתנן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו דייק בגמרא הא ראיה יש תימא נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא באותן שלשה שדות אחד שכתב לה בכתובתה וא' שייחד לה בכתובתה ואחד שהכניסה לו שום משלה למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דהויא לה איבה דא"ל עיניך נתת בגירושין ובמיתה אלא למעוטי נכסי מלוג הא אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהי ומית אתיא איהו ומפקא א"כ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק בתקנת אושא אבל היכא דזבינו תרווייהו לעלמא א"כ זבנה איהי לדידיה זביני וזבינייהו זביני ופירשב"ם הא ראיה יש ראיית עדים או שטר תועיל בו לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו נכסי מלוג שלה קנה : תימא נחת רוח עשיתי לבעלי. שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא היה בדעתי לקנותו : מי לא תנן. דכי הך טענה יכולה אשה שתטעון לאחרים שקנו מבעלה וכ"ש שמכרה לבעל עצמו : לקח מן האיש. מן הבעל כל קרקעותיו המשועבדים לכתובת אשתו והיום או למחר אם ימות או יגרשנה תטרוף מלקוחות אם לא תמצא בני חורין : וחזר. זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתו לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה: מקחו בטל. לא בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח פירות אלא האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח וכשתבא לגבות כתובתה תטרוף ממנו : לא נצרכה. למתני מקחו בטל היכא דחזר ולקח מן האשה אלא באותן ג' שדות המשועבדות לה יותר משאר נכסים ודעתה סמכה עלייהו טפי דודאי לא גמרה ואקנייה אלא נחת רוח עשתה לבעלה : אחד שכתב לה בכתובתה. כלומר אחד מהג' שדות הוא שדה ששיעבד לה בפירוש והזכירה בשטר הכתובה וסמכה דעתה עליה טפי משאר נכסים : ואחד שייחד לה בכתובתה. לא נכתב בתוך השטר אלא לאחר הנישואין ייחד לה אחד משדותיו ועשאו אפותיקי לגבות ממנו כתובתה : ואחד שהכניסה לו שום משלה. שדה שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שויו בשטר הכתובה והם נכ"ב : למעוטי מאי. נקט ג' שדות הללו דהוי מקחו בטל ולא שדה אחרת : אילימא למעוטי שאר נכסים וקרקעות. של בעל המשועבדים לה : כ"ש. דמציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי דאי לא כתבה ללוקח הו"ל איבה דא"ל בעלה עיניך נתת בגירושין או מיתה ולכן אין את מנחת למכור מנכסי כלום אבל בהנך ג' שדות לא א"ל בעל דמאחר שייחדם לה דין הוא שתערער במכירתן ואפ"ה מקחו בטל דכיון דמ"מ אינה שלה לגמרי כי אם של בעל מציא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי אלא למעוטי נכסי מלוג דכיון דשלה הם אינה יגורה מבעלה למחות בו שלא ימכור ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ע"כ וז"ל הרי"ף והרא"ש אבל זבינו תרווייהו לעלמא ל"ש זבין איהו ברישא והדר זבינה איהי ול"ש זבינה איהי ברישא והדר זבין איהו א"כ זבנה איהי לדידיה זבינייהו זביני ולא יכלה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל נכסי הבעל בין נכ"ב בין שאר נכסי הבעל אם לקחו מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכולהו מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי : ומ"ש לקח מהאשה ואח"כ מהאיש המכר קיים מבואר במשנה פרק הניזקין (דף נה :) וז"ל הרמב"ם פי"ז מה"א אם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו ובפרק ל' מהל' מכירה כתב הבעל שמכר או נתן בקרקע שהכניסה לו אשתו בכתובתה או

קרקע

דרכי משה

(יב) וכ"ה במרדכי פ' חזקת דף רמ"ט ע"א וכ"כ נ"י פ' אלמנה לכ"ג דף תכ"ז וכתב דאפי' לא מכר רק לפירות אפ"ה המכר בטל מיד ועוד האריך שם ומדברי הר"ן פ' חזקת דף קפ"ב פ"ח נראה דחולק וס"ל דלפירות הוי מכור וע"ש והמ"מ פ"ל מה' מכירה כתב בשם הרשב"א כדברי הר"ן וע"ל סי' ק"ה אם חל השיעבוד של בעל על המעות שהכניסה לו אשתו ולקמן סי' קי"ח בסופו אם חל השיעבוד דבעל על קרקעות שהכניסה לו אשתו : (יג) וכן הוא במרדכי פ' מציאת האשה וס"פ נערה שנתפתתה וע"ל סי' פ"ג כתבתי עוד מדין זה : (יד) וכ"פ נ"י פ' אלמנה דף תפ"ז ע"א ודלא כדמשמע מדברי המרדכי ריש פרק שם כדברי הרמב"ם : (טו) ולא משמע כן בתשובת הרשב"א שכתב ב"י לעיל . מיהו אפשר דהרשב"א מיירי כשרוצה למוכרן שלא לצורך פרנסה וכן הוא במרדכי פ' מציאת האשה דאין חילוק בזו בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול מיהו מה שחילק מהרי"ק בין כלי זהב ובדולח לשאר דברים לא משמע כן מדברי הטור וכתב ריב"ש סי' ק"ב כספים שהכניסה לו יכול להוציאן הואיל ואחריותן עליו אבל לא שאר דברים והרשות ביד הבעל שאם רוצה להלוות מה שהכניסה לו נ"מ הרשות בידו עכ"ל :

וכ"כ

דרישה

אביה כי נדוניא נמי נקראת כתובה ואחד שהכניס לה שום משלו שסם לה שדה כנגד התוספת שהוסיף לה משלו על מנה ומאתים וג' ענייני ממון אלו כותבין בכתובה בסדר זה תחלה מנה ומאתים ואח"כ נדוניא שמביאה עמה דהכנעלת ליה ואח"כ וצבי מתן דנן והוסיף לה מדילים כו' ובקונט' לא פי' כן עכ"ל התוס' שם : [יח] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב ב"י אינו רואה הוכחה ברורה בדברי הרא"ש לומר שהוא מסכים בכך ונלע"ד שרבינו כ"כ משום דבס"ר"פ אלמנה לכ"ג כתב הרא"ש דמדברי הר"י משמע שסובר כרשב"ג וא"כ המכר בטל מיד אבל לרי"ף דפרק השולח מוכח דס"ל דהלכתא כרבנן דפליגי ארשב"ג דסברי דהמכר קיים עד שעת טירפא וא"כ הביא ג"כ דברי ר"י באריכות דס"ל הכי ולבסוף מסיק ז"ל ויראה דוקא בקרקע הוא דאמרי' דמכר הבעל קיים עד שעת טירפא שהארץ לעולם עומדת ואין לאשה הפסד אלא טורח שצריכה לחזור אחר בתי דינין ולטרוף אבל המכנסת נדוניא במטלטלים של כסף וזהב אין הבעל יכול למוכרן כו' ומדמחלק בהכי ש"מ דס"ל דדוקא בקרקע שהמכר קיים עד שעת טירפא . וכ"כ רבי' בקיצור פסקי הרא"ש שסבר פ"ש וע"ש בב"מ סי' כ"ז : [יט] וכן מה שהחתן פוסק לה כו' הגהות אשר"י בפרק הגוזל קמא מכאן נ"ל שאין אדם יכול למכור בנכסי אשתו שקנה לה ואפי' לא באו לידה ואפי' אין לו במה להתפרנס אינו יכול למוכרם (ובמרדכי ס"פ האומנים שאין אדם יכול למשכן בגדי אשתו ובמשרים וכ"ש שאין ב"ח נוטלן בחובו ד"מ כ"פ) וכתב מהרי"ק בשורש י' ע"ז דאין חילוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול אבל כלי זהב ובדולח יכול למוכרם אם הוצרך להתפרנס מהם ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטין בין בגדים יכול הבעל למכור לפרנס עצמו (ודוקא לצורך פרנסה אבל שלא לצורך פרנסה

יכולה

פרישה

אבל התוספות לא גורסים כן ועיין דרישה : (מז) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עד"ר : (מח) כנגד נדונייתה מפני שרוצה בשבח בית אביה : (מט) אע"פ שאינו רשאי מכרו קיים אבל הרשב"א והרמב"ן כתבו דמקחו בטל וכבר כתב בשם הרא"ש לעיל בסימן פ"ז דבגדים שהם לבושים עליה אין להן דין נכ"ב וכתב רמ"א דלכ"ע מקחו בטל בהן : (לקח מהאיש ואח"כ מהאשה פי' שנתן לה אח"כ דבר מועט כדי שתתרצה גם היא למקח אבל אם קבלה כל המעות אינה יכולה לומר נחת רוח דאגב זוזי גמר ומקני כ"פ) : (נ) המכר בטל פי' בשעת טריפה כדלעיל לדעת הרי"ף ור"י והרא"ש (וכתב ב"י ובסמ"ע שער ששי האריך הרבה בדינים אלו וכתב בהן כמה דינים מחודשים כ"פ) : (נא) שיכולה לומר נחת רוח כו' שלא יאמר עיניך נתת בגירושין ובמיתה ולכך אי אתה מנחת למכור מנכסי כלום הואיל ששיעבוד כתובתה עליהם אבל נ"מ הם שלה ואינה יראה למחות בו רשב"ס וטעם נחת רוח כו' לא שייך אלא דוקא כשלקח מהאיש ואח"כ מהאשה או משניהם יחד אבל אם לקח מהאשה תחלה אין שייך לומר נחת רוח כו' ולכך כתב

רבינו

(נב) ואפי' כתבה לו דין ודברים אין לי עמך על שדה זו וקנו מידה (נג) אינו מועיל וטורפת מן הלקוחות אא"כ קבלה עליה אחריות אם יטרפוה ממנו שיחזור עליה דכולי האי לא היתה עושה משום נחת רוח (נד) וכן אם מכר לאחד ולא נתרצית במכר ואח"כ מכר לאחר לא שנא אותו קרקע ולא שנא אחרת ונתרצית והתמה לו קנה ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (נה) [יג] כיון שלא נתרצית לראשון (נו) [יד] וכ"ש אם מכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל שאינה כלום שיכולה לומר מפני נחת רוח עשיתיו אבל אם

קרקע שהכניס לה שום משלו בין קרקע שייחד לה בכתובתה אע"פ שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו הרי כל מעשיו בטל מפני שהיא אומרת נחת רוח עשיתי לבעלי. וכתב ה"ה דעת רוב המפרשים שאלו מקחו בטל לאלתר וזה דעת המחבר וכתב הרשב"א ומיהו אם מכרו הבעל לפירות בלבד הרשות בידו דשלו הן הפירות לגמרי אבל במכר גוף ופירות אפי' אמר לוקח הניחו לי ואוכל פירות כל ימי הבעל אין שומעין לו שהבעל לא מכר לו אלא גוף ופירות ומקח אחד הוא וכיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות בלא מקח הקרקע הכל בטל ואפילו פירות אינו אוכל עכ"ל וז"ל הרשב"א בתשובה ח"א סימן תתקמ"ט ג' דינים יש במכירת הבעל כיצד ג' שדות לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בטל מיד ובשאר נכסיו אינו בטל מיד אלא עד שתבא לגבות כתובתה ובאלו אם קנו מן האשה ואח"כ קנו מן הבעל או שקבלה עליה אחריות קיים לעולם ובנכסי מלוג אפי' קנה מן האיש ואח"כ קנה מן האשה מקחו קיים ולא מצית למימר נחת רוח עשיתי לבעלי כדאיתא בפרק חזקת עכ"ל (טז) וכ"כ הרמב"ם בפכ"ב מהל' אישות מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מן האיש תחלה וחזר ולקח מן האשה בין שלקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מכרן קיים וכן האשה שמכרה או נתנה נ"מ לבעלה ממכרה ומתנתה קיימים ואינה יכולה לומר בנ"מ נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בשאר נכסים יש לה לומר כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צ"ב בין קרקע בין מטלטלים או שדה שייחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה בעלה ואע"פ שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה לפיכך אין לבעל ראיה בנכסי אשתו כלל חוץ מנכסי מלוג כמו שביארנו עכ"ל. ובסה"ת שער ששי האריך הרבה בדינים אלו וכתב בהם כמה דינים מחודשים וכתב ה"ה יש דברים בהשגות שנראה מהם שאם מחלה כתובתה לבעלה ואפי' ג' שדות הקיימים שמחילתה מחילה מפני שעקרה שיעבודה מעיקרו משא"כ במוכרת או נותנת ואין כן דעת רבינו והרמב"ן והרשב"א ואין מחילתה לבעלה מועלת אלא בעיקר כתובה ובתוספת משום דבהנהו לא הוי לה איבה אי לא הוית מחלה להו הילכך כשמחלתן מחילתה מחילה ע"כ וכך כתב בפי"ז וז"ל כבר העלו הרמב"ן והרשב"א דמוחלת עיקר כתובה אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי כל הנשים יש להם כתובה ולא תהיה לה איבה אם לא תמחול ואדרבה היא יכולה לומר לו שהוא אינו חפץ בה ונותן עיניו לגרשה כשמבקש שתמחול כתובתה משא"כ בנכסי צ"ב כמו שיתבאר פכ"ב וזה דעת רבינו עכ"ל הרא"ש בתשובה שאכתוב בסוף סימן זה שמחילתה בנכ"ב מועיל והא ודאי אם איתא שדעת הרמב"ם כמ"ש ה"ה לענין הלכה לא נקטינן כהרא"ש כיון דרבים פליגי עליה אלא מיהו נראה מדקדוק דברי הרמב"ם דהא דלא מהני מחילתה או מכירתה לבעלה בנכ"ב דוקא בשטענה נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל זמן שלא טענה כן מחילתה ומכירתה לבעלה קיימים שהרי כתב חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה משמע בהדיא דלא מהניא האי טענה אלא לענין שתחזור בכל עת שתרצה אבל כל זמן שלא חזרה מחילתה ומכירתה קיימים ונ"מ לדידן דכתבינן בכתובה שאם תמות האשה בחיי בעלה יחזירו חצי נכסי צ"ב ליורשיה מבית אביה אם מכרה או מחלה לבעלה כל נכ"ב שלה ומתה ולא ערערה על מכירתה ומחילתה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שאין מכרה ומחילתה בטלים מזה הצד ומיהו אם יכולה היא לחוב ליורשיה בכך יתבאר סימן ק"ח (יז) ומ"מ יש לדון על מ"ש ה"ה שדעת הרמב"ם דאם מחלה נכ"ב לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דהרמב"ם לא איירי אלא במוכרת או נותנת ולא במוחלת ואיכא לפלוגי בינייהו כעין מאי דמפליג הרא"ש בתשובה שאכתוב בסוף הסימן דמוכרת או נותנת לבעלה אינה אלא כמסלקת שיעבודה מאותן קרקעות ובהא שייך איבה לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה לגבות מקרקעות אלו אבל במוחלת לא מצי בעל לומר עיניך נתת בגירושין ומיתה דאדרבה כל זמן שכתובתה מרובה לא תהא קלה בעיניו לגרשה ואדרבה היא תאמר לו עיניך נתת בגירושין כדי שתהיה קלה בעיניך לגרשני: ומ"ש רבינו ואפי' כתבה לו דין ודברים אין לי עמך וכו' בפרק מי שהיה נשוי (צה.) הא דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השנייה מוציאה מיד הלקוחות והראשונה מיד השנייה והלוקח מיד הראשונה מקשי בגמרא וכי כתבה ליה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום הד"ע בשקנו מידה וכי קנו מידה מאי הוי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי ופריק רב אשי מתני' דקתני הלוקח מוציא מיד הראשונה ולא מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי בשני לקוחות לחד כתבה ולחד לא כתבה דאמרינן לה אם איתא דנחת רוח עבדת מקמא איבעי לך למיעבד כדתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה ומתני' דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל בחד לוקח דליכא למימר הכי וז"ל הרמב"ם בפי"ז מהל' אישות הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה ה"ז טורפת שלא כתבה לו אלא שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ללוקח ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שיעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרוף שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי בראשונה כשלא רצתה לא הלכה ברצון בעלה עכ"ל וכתב ה"ה כתב רבינו ונפסד המכר ונראה מדבריו שאם לא נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לו יכולה היא לומר לשני כשחתמה לו נחת רוח עשיתי לבעלי ומה שלא עשיתי כן לראשון לפי שלא היה לו צורך בכך שהרי אפי' בלא חתימתי נתקיים המכר ודברי טעם הם אלא שקשה לזה דהתם בבעיא לאשתדוף בני חרי משמע בהדיא דבריתא דכתבה לראשון ולא חתמה לשני וחתמה איבדה כתובתה היא אפי' בשנתקיים המכר הראשון (יח). וכוונת רבינו במה שכתב ונפסד המכר צריכה תלמוד עכ"ל: ומ"ש גבי מכר לאחד ולא נתרצית במכר ואח"כ מכר לאחר ונתרצית וכו' ל"ש אותו קרקע ל"ש אחר כ"כ הרמב"ם בפי"ז מהל' אישות ועיין במ"ש רבינו בסימן ק': ומ"ש רבינו אא"כ קבלה עליה אחריות וכו' בפרק הניזקין (דף נה:) מהא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקנה אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר

רוח עשיתי לבעלי: ומ"ש ואפי' כתבה דין ודברים וכו' בפרק מי שהיה נשוי (דף צה) אסיק רב אשי דאפי' קנה מידה מצית טעין נחת רוח אא"כ בשני לקוחות לחד כתבה ולחד לא כתבה דאמרינן לה אי איתא דעבדת נחת רוח מקמא איבעי לך למיעבד ובהניזקין (דף נה) אמתני' דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דלא קנה אמר רב ל"ש אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות ותניא כוותיה דשמואל וכתב ה"ה פ"ל מהלכות מכירה דוקא שקבלה עליה אחריות בשטר בפירוש אבל בכתבה סתם לא אמרינן בהא אחריות ט"ס הוא אלא אמרינן נחת רוח עשתה לבעלה עכ"ל. ונראה שזה היה כוונת רבינו שהאריך ואמר אא"כ קבלה עליה אחריות אם יטרפוה ממנו שיחזור עליה וכו' דהו"ל לומר בסתם אא"כ קבלה עליה אחריות אלא בע"כ דלפי שהיה מובן דבכתבה סתם ולא פירש שלא באחריות הרי הוא כאחריות לכך אמר רבינו דליתא אלא דוקא כשפירש האחריות שאם יטרפוה ממנו שיחזור עליה דכולי האי לפרש אחריות לא היתה עושה משום נחת רוח דלא כדעת רבינו האי גאון דאפי' לא פירש האחריות וכן פסק בש"ע. לשון הרמב"ם פי"ד דאישות וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא כתבה ולא הסכימה למעשיו ונפסד המכר וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת וכו' וכתב ה"ה נראה מדבריו שאם לא נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לו יכולה היא לומר לשני כשחתמה לו נחת רוח עשיתי ומה שלא עשיתי כן לראשון לפי שלא היה לו צורך בכך שהרי בלא חתימתי נתקיים המקח והקשה על זה הסוגיא דפרק מי שהיה נשוי ולכן מ"ש ונפסד המכר צריך תלמוד עכ"ל וכ"כ הר"ן לשם כל דברי ה"ה אבל בכסף משנה כתב דאפשר לומר שלא כתב הרמב"ם כן אלא מפני שהיה ר"ל בין אותה שדה והא לא שייך אא"כ נפסד המכר א"כ לרבותא נקט הכא דכיון שנפסד המכר על ידה ה"א דמסתמא היה בעלה מתקוטט עמה עד שהוצרכה להודות לו ומפני כך הקנית לשני וכמלא שבאונס הודית ולאו כלום הוא קמ"ל עכ"ל ולפע"ד דמה שהבינו ה"ה והר"ן מדבריו הוא האמת והוא דבנתקיים המקח הראשון מצי אמרה לשני נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי לא הפסיד בעל ע"י כלום במה שלא חתמתי לראשון שהרי מכרה באותן דמים שקבל עם לוקח הראשון ומה שהקשה מן הסוגיא דמפורש בו דלא מציא למימר לשני נחת רוח עשיתי לבעלי אע"פ שנתקיים המכר הראשון שלא הסכימה בו האשה אינה קושיא כלל דאע"פ דמשמע דמיירי שלא נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לו האשה מ"מ מיירי דהגיע לבעל הפסד שהוצרך לזלזל בדמיה לפי שלא חתמה לו דס"ל להרמב"ם דדבר פשוט דאם לא הגיע לו הפסד כלל במה שמכר לראשון ולא הסכימה האשה למעשיו מציא לטעון לשני נחת רוח וסוגיא דפ' מי שהיה נשוי מיירי בדהגיע לו הפסד כדפי' ודברי טעם הם כמ"ש ה"ה אלא דהקושיא עומדה לנגד פי' זה וכיון דהקושיא מתיישבת בטוב טעם נקטינן כהך פי' ודלא כמ"ש בש"ע כלשון הרמב"ם והשמיט שתי תיבות אלו ונפסד המכר ונמשך אחר דברי רבינו שג"כ לא כתבם ולפע"ד שלא לזוז מדברי הרמב"ם וכשלא הגיע הפסד במכר הראשון מציא לטעון לשני נחת רוח דקרקע בחזקת האשה קיימא והמע"ה ודו"ק וע"ל ריש סי' ק': כתב

דרכי משה

(טז) וכ"כ המרדכי פ' הנזקין דף תרי"א וני"פ' אלמנה לכ"ג דף תכ"ו ע"ב: (יז) כב"י בסי' צ"א אשה שהיה לה שטר מתנה מבעלה ומכרה לאחר ואח"כ מחלה לבעלה מחול ולא אמרינן בזה נחת רוח עשיתי לבעלי ואם מכרה זה השטר מתנה לבעלה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דהוי כנצ"ב עכ"ל: (יח) וכ"כ הר"ן פרק מי שהיה נשוי דלא בעינן שנתבטל מקח הראשון וע"ל סי' ק' מדינים אלו. (עי' בב"י ממ"ש בשם הרמב"ן) ובמרדכי ריש הכותב בתשובת מוהר"ם והובא בב"י סי' צ"ב על ראובן שהפץ לקנות בית ודואג פן יצטרך למוכרו ואשתו תעכב עליו יכול להתנות עליו עמה בשעת קנייה שלא תוכל לעכבו דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ מסתלק מדבר שלב"ל עכ"ל וכן הוא בהגהות מיי' פכ"ג דאישות כתב מהרא"י בת"ה סימן של"ט במקום שהוא מנהג שהיהודי הגובה קרקעות של עכו"ם הרי היא כשלו רק שהעכו"ם יכול לפדותה והישראל בא למוכרה אם אשתו תוכל לעכב עליו כשאר נכסיו משום שיעבוד כתובה והשיב דמאחר דעכו"ם יכול לפדותה אין לו דין קרקע אלא כשאר מטלטלין שיכול לישא וליתן בה אמנם אם החזיק בה ישראל בחזקה גמורה איזה זמן חשוב כגבוי ושיעבוד כתובה עליה

פרישה

רבינו אם לקח מהאשה ואח"כ מהאיש המכר קיים: (נב) ואפי' כתבה לו פי' ללוקח: (נג) אינו מועיל ואפי' אם כתבה לו שאינה יכולה לומר נחת רוח כו' כמ"ש בסמוך: (נד) וכן אם מכר לאחד ולא נתרצית לו ואח"כ מכר לאחר ונתרצית ק"ק למה כתב וחזר ומכר לאחר אפי' אם חזר ומכר לראשון נמי נימא כיון שמתחלה לא נתרצית ש"מ דלא עבדה נחת רוח לבעל מיהו י"ל דבהא"ג ע"כ צ"ל דמשום נחת רוח עשתה דאל"כ מ"ש פעם ראשון מפעם שני אלא ודאי א' מהן פייסה ועפי הלינן הפיוס שנתפייסה מבעלה ממה שהלינן בנתפייסה מאותו לוקח ראשון מה שאין כן בב' ליקחין דאל"ל שחזרה ונתפייסה אלא תלינן לומר שיש לו אהבה ללוקח שני יותר מללוקח ראשון וק"ל: (נה) כיון שלא נתרצית לראשון ז"ל הר"ן ס"פ מי שהיה נשוי וכ"ת למה ליה לראשון התימה דילה כיון דאיכא קרקע אחרת לשיעור כתובה ל"ק דהא איכא נ"מ להיכא דאשתדוף בתרא דטרף מקמא א"נ דא"ל דלמא אתא בעל מוקדם לטרוף שדה זו המשוחררת והיא תחזור עליו כו' (הילכך כיון שיש צורך בחתימתה ולא חתמה הדבר מוכיח שאין זו הוספת לנחת רוח של בעלה עכ"ל כ"פ) ועד"ר: (נו) וכ"ש אם מכרה או נתנה לבעלה כו' דלבעלה שייך טפי לומר נחת רוח כו' מאילו מכרה לאחר ועד"ר: (ומחלה אותן האשה כדי שלא

דרישה

יכולה למחות כדלעיל כ"פ): [יג] כיון שלא נתרצית לראשון ולקמן בסימן ק' פליגי בה גאונים אם יכולה לגבות כתובתה מהראשון דרש"י והרמב"ם ובעל העיטור ס"ל דאינה יכולה לגבות גם מהראשון משום דיאמר לה הראשון הנחתי לך מקום לגבות ור"ח והרא"ש ס"ל שגובת מהראשון. ומוכח מפלוגתתם דאיירי נמי באם כתובה אינה כ"כ גדולה עד ערך שתי השדות דאם לא כן היאך יאמר הראשון הנחתי לך מקום לגבות ומש"ה כתב הר"ן שכבאתי בפרישה ז"ל וכ"ת ל"ל לראשון חתימה דילה כו' דלכאורה קשיא מאי פריך דילמא איירי באשה שכתובתה גדולה יותר משווית שדה השנייה אלא ודאי לפי פלוגתתם כ"כ שמוכח שמיירי נמי באשה שכתובתה אינה כ"כ גדולה וק"ל: [יד] וכ"ש אם מכרה או נתנה לבעלה כו' ז"ל רמ"א בש"ע וי"א דוקא מכירתה ונתינתה לא מהני אבל אם מוחלת לו כל זכות שיש לה על נכסיו מהני (משום דעקרה שיעבודא דבעל מעיקרא משא"כ במוכרת ונותנת כ"פ) כמו שמהני מחילה לענין כתובתה ויש חולקין עכ"ל וטעם החולקין נראה דאינה דומה המוחלת כתובתה דאין לה על מה לסמוך עוד להמוחלת שיעבוד על נכסים הללו מש"ה לא מחלה כתובתה אלא שמכה דעתה שיתן לה מזומנים או יקנה שדות אחרים וכמ"ש לקמן בר"ס ק"ז וכיון דלא מחלה כתובתה לגמרי גם אנכסים אלו לא מחלה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה (ובד"מ כתב דאין מחילתה מועלת אלא בעיקר כתובה ותוספת משום דבהנהו לית ליה איבה אי לא הוה מחלת להו הילכך הוי מחילתה מחילה ועיין במ"מ פכ"ב דאישות כ"פ): (כתב רמ"א ישראל שגבה קרקע מהעכו"ם בחובו לס יש רשות לעכו"ם לפדותו יש לה דין מטלטלים ואין לאשה כח למחות בו שלא למכרן כו' והוא ממהרא"י בת"ה סימן של"ט ומכאן נראה למנהגינו ותקנתינו שאם א' שוכר בית או קונה מעכו"ם והחזיק איזה שנים שאין חבירו רשאי לקנות אותו בית או חנות אם לא שפייס את חבירו וקונה המוחזק ממנו בדמים שאותו מוחזק יש לו דין מטלטלים ואין לאשה כח למחות בו שלא למכרן מכח שיעבוד כתובתה מטעם זה שאם העכו"ם רוצה לסלוק לעצמו הבית או החנות ושלא להשכיר לשום יהודי היה בידו לעשות כ"ל כ"פ): זכוי

כתב הרמב"ם נכ"ב שנגנבו או שאבדו וכו' בפרק כ"ב דאישות וכו' פי' מביא ראייה דהיכא שכבר נגנבו או נאבדו ומחלה לו שא"צ לשלם שהרי אם קנו מידה שלא יהא לה עליו אחריות לשלם אותם אם יהיו נאבדים שזה דבר פשוט דמהני כיון שלא נתנה לו כלום ולא מחלה לו כלום ב"ה שנתחייב לה הבעל אלא מה שהיו נכ"ב החזירה אותה לנ"מ א"כ ה"ה אחר שנאבדו ג"כ מהניא מחילה כאילו היתה מודה שגם אלו נכסים היו נ"מ דלא מחלה לו אלא השיעבוד וע"כ לא מניא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי והראב"ד השיג עליו כתב הרב המגיד שלא נתבררו לו דבריו

אם ויתרה או נתנה לו מנכסי מלוג שלה קיים כתב הרמב"ם נכסי צאן ברזל שנגנבו או נאבדו ומחלה אותן האשה לבעלה (נז) וקנו מידה בעדים יראה לי שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי הא למה זה דומה למי שקנו מידה (נח) שאין לה אחריות ושהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג (נט) שהרי אין הבעל מביא ראיה זו ליטול כלום ולא להחזיק בנכסים אלא ליפטר מתביעתה מלשלם (ס) אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי נכסי צאן ברזל הקיימין לא קנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ע"כ : שאלות לא"א הרא"ש ז"ל רחל אשת יעקב נסתלקה ליעקב בעלה מקרקע ידוע שהיה לו בענין שלא יהיה לה שיעבוד כתובתה ולא שיעבוד שאר שטרות שהיה לה עליו על אותו קרקע הידוע ונסתלקה ממנו סילוק גמור ונתנה לו הקרקע יד"ע שנסתלקה ממנו במתנה גמורה שלימה וקיימת מעכשיו ולעולם ובטלה מאותו קרקע שנסתלקה ממנו טענת נחת רוח עשיתי לבעלי ושאר כל הטענות המפסידות זה הסילוק וקבלה בעדה ובעד כל הבאים מחמתה (סא) לבד יעקב בעלה אחריות הקרקע שנסתלק לו והתנתה רחל בעיקר זה הסילוק (סב) שלא יתקלקל לה שום דבר מכל מה שחל שיעבוד שטר כתובה שנתחזק לה על יעקב בעלה ולא שום דבר מכל מה שנתחזק עוד משיעבוד שום שטר שנתחזק לה עליו באיזו ענין שיהיה אלא שישאר לה שיעבוד כתובת שטר או שאר שטרות שנתחזק לה עליו על כל שאר נכסיו חוץ מקרקע הידוע שנסתלק לו ממנו אי הוי סילוק אי לא תשובה אין סילוק זה מועיל דקי"ל כשמואל דיכולה לומר רוח עשיתי לבעלי כל זמן שלא קבלה עליה אחריות ואפילו אמרה בשעת הסילוק על מנת שלא אוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אין מועיל כלום דכל זה אומרת כדי לעשות נחת רוח לבעלה ואין לך דבר שמבטל טענת נחת רוח (סג) אא"כ כתבה ללוקח אחריות שאם יטרוף של בעלה ממנו שהיא תשלם לו דבכולי האי לא עשתה נחת רוח לבעלה אם לא שנגמרה להקנות ובסילוק זה שקבלה עליה אחריות אין בקבלת אחריות זה כח וטעם לומר שיבטל טענת נחת רוח דמה היא מפסדת בקבלת אחריות זה דנימא כולי האי לא עבדה בשביל נחת רוח דבשלמא כשקבלה עליה אחריות כשיטרפום ב"ח של בעלה מהלוקח שהיא תשלם לו (סד) דבר גדול הוא שהכניסה עצמה לדבר זה ובשביל נחת רוח לא היתה עושה דבר זה אם לא שנגמרה בדעתה להקנות אבל באחריות זה מה היא מפסדת (סה) וא"ת האחריות שקבלה עליה היינו שאם (סו) מכרה כתובתה לאחר ואם תתאלמן או תתגרש ויבא הלוקח שלקח כתובתה (סז) לגבות מקרקע זה שנסתלקה ממנו שהיא חייבת לסלקו ותפרע לבעלה או ליורשין מה שיגבה הלוקח מאותו הקרקע באותו אחריות לא היתה מפסדת כלום דכיון שמחלה שיעבוד אותו קרקע לבעלה לא יוכל הלוקח שקנה כתובתה לגבות מאותו קרקע (סח) [ש] דהוי כמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו שהוא מחול שהרי היא מכרה כתובתה ללוקח וכתבה ליה קני לך איהו וכל שיעבודיה ומחלה שיעבודה שוב לא יוכל הלוקח לגבות מאותו קרקע הילכך יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (סט) ואפי' היה הסילוק מועיל כגון אילו מכרו לאחר וקבלה עליה אחריות שאם יטרפנו בעל חוב שהיא תשלם לו אפ"ה לא נתמעט חלק האשה בשביל סילוק זה (ע) לפי תקנת טוליטולה שתטול האשה חצי עזבון המת בכתובתה והיורשים חצי האחר כי אותו קרקע שסלקה עצמה ממנו בכלל עזבון המת הוא לחלקו בין היורשים ובין האלמנה כי היא לא מחלה אלא שיעבוד כתובתה שאם ימכרנו שלא

בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות וידוע דהלכה כשמואל בדיני ועוד דתניא כוותיה וכ"פ הפוסקים וכתב ה"ה בהל' מכירה פ"ל פי' אחריות בפירוש שלא כדברי רבינו האי שאמר דכל כותב סתם ולא פירש שלא באחריות הרי הוא כאחריות וחלקו עליו בדין האשה ותמה אני על המחבר איך לא ביאר זה כלום שלא כתב שאם קבל עליה אחריות מכרו קיים. וכתב עוד במיזרים נכ"ג ה"י אם קבל מעות כשחזר ולקח מן האשה המקח קיים בכל ענין דאגב זוזי גמרה ומקנה (יט) :

כתב הרמב"ם נכ"ב שנגנבו או נאבדו ומחלה אותן האשה לבעלה וכו' בפרק כ"ב מהלכות אישות ודברי הריב"ש בדינים אלו בסימן קמ"ט ושם ייסב שני לשונות של הרמב"ם הנראים כסותרים זה את זה :

שאלות לא"א הרא"ש ז"ל רחל אשת יעקב נסתלקה ליעקב בעלה מקרקע וכו' בכלל ס"ג סימן י"ד :

ב"ה יש שלמדו מתשובה זו שאם הבעל רוצה ללוות מעות בשיעבוד נכסיו והמלוה חושש שמא ימות הבעל ותגבה אלמנתו כתובתה מנכסיו ויפסיד חובו ולכן סילקה האשה שיעבוד כתובתה מנכסי בעלה או מקרקע המיוחד לה וקנו מידה דלא מהני אא"כ קבלה אחריות וכמ"ש בתשובה זו שאין לך דבר שמבטל טענת נחת רוח עשיתי לבעלי אא"כ כתבה ללוקח אחריות וגם אני הייתי סבור כן מתחילה ואח"כ נתיישבתי בדבר ונראה לי שמועיל סילוק בענין זה והוא שקנו מידה דע"כ לא אמר שמואל אף בשטר לא קנה עד שתכתוב לו אחריות אלא בלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה אבל אם לקח מן האשה תחלה אפילו לא קבלה עליה אחריות אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ובנ"ד כיון שהיא מסלקת שיעבודה עד שיגבה זה חובו וקנו מידה הוי כלוקח מהאשה תחלה וכשילוה האיש אח"כ וישעבד לו נכסיו הוי אח"כ לקח מן האיש שמקחו קיים ומ"ש הרא"ש בתשובה זו דאין סילוק מועיל בלא אחריות היינו מפני שהסילוק היה לבעלה ודמי ללקח מן האיש ואח"כ לקח מן האשה דבכך לי סילוק מהבעל כמו סילוק מהאיש שלקח מהבעל כבר אבל במסלקת שיעבודה לאיש שרוצה להלוות לבעלה וקנו מידה מודה הרא"ש דמהני ולדברי הרמב"ם אף בנדון דתשובת הרא"ש שהסילוק לגבי בעלה מהני שהרי מבואר בדבריו דהא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים האי לקח מן האשה לא מכרה לו היא אלא לסילוק שיעבודה קרי לקח מן האשה שהרי כתב בפרק י"ז מהלכו' אישות וז"ל אבל אם קנו מיד האשה תחילה שאין לה שיעבוד על מקום זה ואח"כ מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו :

ששאלת

וכתוב

דרכי משה

עליה וע"ש שהאריך בדבר : (יט) וכ"כ נ"י פרק חזקת :

דרישה

[טו] דהוי כמוכר שטר חוב לחבירו כו' ואם תאמר אף אם אינה צריכה לשלם לבעלה כלום שהלוקח לא יוכל לטרוף ממנו מכל מקום היא צריכה לשלם ללוקח כדין המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו שהלוקח חוזר על המוכר וא"כ היא מפסדת שצריכה לשלם ללוקח וי"ל דאין מועיל לבטל טענת נחת רוח כו' אלא שהיא מקבלת עליה אחריות באותה קרקע שנותנת או מוחלת בשעה נתינה או מחילה שעושת מילתא יתירתא ומה שהיא חייבת לשלם ללוקח אין זה ענין למה שהיא השתא נותנת או מוחלת לבעלה. והיותר נראה דה"ק כיון שהיא יכולה למחול השיעבוד הו"ל כאילו לא קבלה עליה אחריות מעולם והיא נוטלת קרקע זו מבעלה ותפרע ממנו למי שמכרה לו כתובתה באמרה שמתחלה מפום נחת רוח קבלתי עלי אחריות וסלקתי ממנו ונמצא דלא עבדה מילתא יתירתא. אלא אי קשיא הא קשיא כיון דקבלה עליה אחריות בעדה ובעד כל הבאים

פרישה

יצטרך לשלם כ"פ) : (נז) וקנו מידה בעדים כן הגיה מ"ו וכן הוא במיי' בפכ"ב מה"א וצ"ע הא לא איברי סהדי אלא לשקרי ואם הוא מודה בקנין אפי' היה הקנין בינו לבינה הוי קנין גמור וכמ"ש בח"מ ר"ס קנ"ה ע"ש גם לקמן סי' ק"ס כתב רבינו בשם הרמב"ם ז"ל המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים אלא כשאר מוחלין כו' ומיהו י"ל דהא"כ היתה נאמנת במיגו דאם היתה רוצה היתה כופרת המחילה במיגו זו נאמנת נמי בטענת נחת רוח וי"ל ג"כ דהרמב"ם לטעמיה אזיל שכתב בפ"ה מה' מכירה שהרבה דברים אינם צריכין קנין ואין הקנין מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו אלא כמשחק ומהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר וכן לקמן בסימן ק"ה כתב רבינו בשם הרמב"ם המוחלת כתובתה א"צ לא קנין ולא עדים אלא בדברים בלבד והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיה דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה ולכן בנדון זה שכולא בו שייך לומר נחת רוח כו' צריכה קנין בעדים שלא תוכל לומר שמה שאומרת שמחלה לו היה דרך שחוק והתול : (נח) שאין לה אחריות כן הוא במיימוני שאין לה וכן הגיה מ"ו וכן מוכרח מדכתב וקנו מידה ופי' שלא יצטרך לשלם אם יתאבד נכסיה דהיינו שהיא מוזרת נכ"ב להיות להן דין נ"מ וזהו פשיטא שמועיל דהא עדיין לא נאבד שום דבר ולא מחלה ליה ולא מידי א"כ ה"ה אף אחר שנאבדו דכבר נתחייב בתשלומין אפי' הכי מועיל מחילה ולא אמרינן נחת רוח דלא מחלה אלא שיעבוד והראב"ד השיג עליו מ"ו : (נט) שהרי אין הבעל מביא ראיה וכו' פי' וא"ת שאין ראיה מזה דשנא דהתם עדיין לא נאבד שום דבר והכא כבר נאבדו ונתחייב בתשלומין לכן כתב שהרי אין כו' ר"ל שסברא הוא שאין חילוק ביניהם הואיל שלא בא ליטול כלום אלא ליפטר מתביעתה : (ס) אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי נכ"ב הקיימים לא קנה כו' הא דנקט מטלטלי אפשר דלרבותא כתב כן אע"ג שבמטלטלים מצינו צד זכייה מחילה לבעל כגון אם נגנבו או נאבדו שפטור מהתשלומין אפ"ה אין במתנתן מתנה ומכ"ש בקרקעות שלא שייך בהן גניבה ואבידה ועיין בב"י שהביא דברי הרא"ש שמשמע דמהני גם במתנה ולפ"ז קשה למה העתיק רבי' דברי הרמב"ם סתם ולא כתב שהרא"ש חולק עמו ועיין בב"י מ"ש אח"כ בסמוך : (סא) לבד יעקב בעלה פי' אחריות הבא מכח יעקב בעלה כגון אם יטרוף אותו בעל חוב שלו לא קבלה עלה דאם קבלה עלה אחריות זו הוי סילוק גמור כמ"ש בסמוך והלשון קצת דחוק לפ"ז דלמה הוצרכה להתנות לבד יעקב בעלה דמהיכא תיתי שתתחייב עבורו כיון שהתנתה ואמרה שקבלתה בעדה ובעד כל הבאים מחמתה דוקא לכן נ"ל דר"ל ג"כ לבד יעקב שבאם יבא אחד בשטר מלוה או לקוחות שנשתעבדו בו שהיכן היא וגם יעקב בעלה ע"ז התנה שלא קבלה עליה אחריות מפני שידעה שלנחת רוח נשתעבדה עמו ומש"ה הוצרכה להתנות דאף שזה יבא עליה ג"כ מחמתה שקבלה עליה בשטר מ"מ כיון שבשטר כתוב ג"כ יעקב בעלה היא לא קבלה עליה כי אם הבא עליה מחמתה לבד יעקב וק"ל : (סב) שלא יתקלקל לה שום דבר כו' פי' שהיתה נראה שבמחילת שיעבוד של קרקע זו יפסד לה למחילה בכתובתה לפי ערך הנכסים שיש לבעל שעליהם שיעבודה עד"מ אם כתובתה אלף זהובים ויש לו עשרה שדות כמלא שמוחלת שיעבוד של מאה זהובים ויראה שלא יפסד לה למחילה בגוף כתובה מאה זהובים ולא תגבה אלא ט' מאות : (סג) אא"כ כתבה ללוקח אחריות כו' פי' אם מכרו שניהם קרקע לאחר והיא קבלה עליה אחריות ללוקח שאם יטרוף אותו ב"מ של בעלה שהיא תשלם לו ודקדק לומר שאם יטרפנו ב"מ של בעלה דאילו ב"מ שלה לאו מילתא יתירתא היא דע"כ היא חייבת לשלם לו משלה ותחזור לגבות הקרקע זו מבעלה באמרה שלנחת רוח כיונה תחלה וכמ"ש אח"כ בסמוך : (סד) דבר גדול הוא שהכניסה נפשה לדבר זה כו' אם לא שנגמרה בדעתה להקנות ק"ק כיון דדבר גדול הוא טפי מסתבר למימר שלנחת רוח עשתה אלא שדעתה היה שתחזור ותגבה מבעלה מלומר שנגמרה בדעתה ויהיה לה היזק גדול. וי"ל דה"ק שנגמרה בדעתה מפני שהיא קבלה לנפשה דמי המכר או שהבעל עשה לה טובה כ"כ שמפני אותה טובה מחלה לו בלב שלם אף אם יהיה לה מזה היזק גדול : (סה) וא"ת אחריות שקבלה עליה כו' ר"ל ואחריות דהכא היינו כו' : (סו) שמכרה כתובתה לאחר פי' מכרה כתובתה כבר קודם שסלקה לבעל וכ"ש אי מכרה אח"כ. אבל קשה שאמר שלא מצינו אחריות שקבלה עליה אלא אם מכרה כתובתה לאחר הא יכול למצוא עוד אחריות שאם היא חייבת לאחר ואין לה לשלם שבעל חוב שלה יקח כתובתה במובו ויטרוף השדה שסלקה ממנו : (סז) לגבות מקרקע זה כגון שכתובתה כנגד כל קרקעותיו או שייחד לה קרקע זה בכתובתה : (סח) דהוי כמוכר שט"ח לחבירו כו' עיין בדרישה : (סט) ואפילו היה הסילוק מועיל אין זה שם בתשובה וה"ק אפי' אם היה כאן סילוק גמור כגון שקבלה עליה בשדה זו שמחלתה שאם ימכרנה לאחר ויטרוף אותה בע"ח של בעלה שהיא תשלם לו דזהו אחריות גמור ואינה יכולה לחזור ולגבות מכח טענת נחת רוח. מ"מ השתא דלא נמכר אף שאינה גובה ממנו מ"מ לא נתמעט חלק האשה בשביל סילוק זה לפי תקנת טוליטולה כי אותו הקרקע בכלל עזבון המת הוא שהיא לא מחלה אלא שלא תקחנו מחמת כתובתה שאם ימכרנו שלא תטרפנו או אם תתאלמן ויהיה חצי עזבון המת יותר מכתובתה שלא תגבה כתובתה מאותו קרקע אלא מקרקעות אחרים אבל כתובה תגבה משלם כי לא מחלה לפחות מכתובתה וכשם שאין מחילתה מגרעת כחה לפחות מכתובתה כך לא מגרעת כחה אם יהיה חצי העזבון לפחות מכתובתה שלא תקח חצי העזבון המת משלם ואף שאותו קרקע הוא בכלל עזבון המת ואל תאמר שלא תקח אלא חצי עזבון המת חוץ מקרקע זה כגון שאם יהיה כל עזבון המת שוה ד' מאות עם זה הקרקע שסלקה ממנו ואותו קרקע שוה מאה לא תקח אלא ק"ן הא לא אמרינן אלא תקח חצי בכל עזבון המת עם אותו קרקע ואף א"ת שלא תטול מאותו קרקע עצמו בחצי שלקה מאחר שסלקה ממנו מ"מ תקח חצי העזבון מקרקעות אחרים ואפשר שאפי' באותו קרקע עצמו תטול הואיל שהיא לא באתה לגבות מכח כתובתה אלא מכח התקנה כך הוא הנעת של דברים הללו. והא דקאמר כי היא לא מחלה אלא שיעבוד כתובתה שאם כו' אי אם תתאלמן ויהיה חצי העזבון יותר מכתובתה כו' ולא קאמר נמי ואם יהיה חצי העזבון פחות מכדי כתובתה שלפי התקנה תטול חצי העזבון קבלה עליה שלא תטול לחלקה מאותו השדה נ"ל משום דבזה הדבר נסתפק הרא"ש אם סלקה וכדמסיק וכתב אף אם תאמר שלא תטול ממנו בחצי חלקה כו' ואיפשר כיון כו' עד אף בחצי קרקע כו'. ומבואר בדברי הרא"ש דלא נסתפק אלא כשחצי העזבון הוא פחות מכדי כתובתה דאז באתה לגבות מכח התקנה אבל כשחצי העזבון הוא יותר דאז באתה לגבות בשטר כתובתה דבהא לא עשו שום תקנה וכמ"ש בסמוך בזה פשוט להרא"ש שלא תוכל לגבות מאותה קרקע ומש"ה נקט הרא"ש בלישנא שסלק ומחילה שלה היה אם חצי העזבון הוא יותר דאז ודאי הוי סילוק לענין זה וק"ל : (ע) לפי מנהג טוליטולה לקמן בסי' קי"ח שתקנו שיהא ידם של היורשים על העליונה שאם יהיה כתובתה יותר מחצי עזבון המת לא תקח אלא חצי עזבון המת ואם חצי העזבון הוא יותר מכל כתובתה לא תקח אלא כתובתה ואף שהיה מנהגם כן מ"מ תקנתם שמדשו לא היה אלא שבאם יהיה חצי העזבון פחות מכדי כתובתה דאילו באם הוא יותר או שוה לשיעור כתובתה בזה לא תקנו כלום אלא הניחו הדבר על תיקון חז"ל שתגבה כתובתה ומש"ה לא כתב הרא"ש ורבינו כאן שלא סמי תקנה לחוד וכתב ז"ל לפי תקנת טוליטולה שתטול האשה חצי העזבון כו' ולפ"ז הא מסיק וכתב אח"כ ז"ל או אם תתאלמן ויהיה חצי עזבון המת יותר שאז תטרוף כתובתה משלה לפי תקנת טוליטולה ור"ל דכה"ג לא תקנו וק"ל :

שלא

(עא) שלא תטרפנו מן הלקוחות (עב) או אם תתאלמן ויהיה חצי עזבון המת יותר מכתובתה שאז תטרוף כתובתה משלם לפי תקנת טוליטולה (עג) אז לא תגבה כתובתה מאותו קרקע כי מחלה שיעבוד מעליו אלא תגבה כתובתה משלם משאר נכסי המת כי לא מחלה ולא פחתה כתובתה כלום רק שיעבודה שעל אותו קרקע מחלה (עד) הלכך גם עתה שיש לה חצי עזבון המת בכתובתה ואותו קרקע בכלל עזבון המת אף אם תאמר שלא תטול ממנו בחצי חלקה בשביל שסילקה שיעבודה מכל מקום בהצי עזבון המת זכתה ויטלו היורשים חלקם מאותו קרקע שבילקה שיעבודה ממנו והוא תטול ממקום אחר ואפשר כיון שזוכה בהצי עזבון המת מכח התקנה ואינה באה לב"ד לגבות כתובתה אלא לגבות חצי עזבון המת מכח התקנה נסתלק מכאן מחילת שיעבוד כתובתה שמחלה על אותו קרקע והיא זוכה מכח התקנה (עה) אף בחצי קרקע שנסתלקה ממנה כי הוא בכלל עזבון המת וששאלת בעל אומר לאשתו שתעשה בבגדיה ותכשיטיה מה שתרצה ונתנה לאחר במתנה אי הויא מתנה דע שאין במתנתה כלום שהבעל חייב לכסות אשתו והיא אינה יכולה למכור וליתן לאחר הכסות שהוא קונה לה ואפי' הכניסה לו הבגדים מבית אביה הוי כאילו קנאם שאם תתנם לאחר צריך לקנות לה אחרים והמלבושים שהכניסה לו בין אם הן נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל אינה יכולה למוכרם וליתנם ומה שאומר לה שתעשה לה בתכשיטיה מה שתרצה אין הלשון מועיל שאני יכול לפרש שתעשה בהן מה שתרצה להשאילם או להפקידם ביד אחר כדי שלא יוכל הבעל ליקחם ואין מתנתה מתנה וששאלת ראובן שהיה לאשתו קרקע של נכסי מלוג ונתחזק עליו שטר לשמעון ואחר ללוי ולשמעון שהוא הראשון לא נתחייבה לו האשה עם ראובן בעלה בשטר וללוי שהוא המאוחר נתחייבה ומתה בחיי הבעל מי קודם לגבות תשובה לוי המאוחר גובה ולא שמעון דכיון שלא נתחייבה לו האשה החיוב שנתחייב לו ראובן אינו כלום שאינו יכול לשעבד נכסי מלוג של אשתו לאחר ם אבל לוי שנתחייבה לו גם האשה גובה אע"פ שהיא מאוחר כיון שהיא נתחייבה לו לא פקע שיעבודו (עו) אע"פ שמתה בחיי הבעל אע"פ שהבעל שיעבד לשמעון המוקדם כל מה שעתיד לקנות (עז) והיה עתיד לקנות הקרקע של אשתו מ"מ י הרי סילק עצמו (עח) ועשה דבר שגרם שלא בא לכלל ירושה (עט) ושיעבוד [כי] דאקני לא הל אלא לאחר שיבואו הנכסים לידו:

צא אשה שהכניסה (א) ש"ח לבעלה (ב) ומחלה אותו [א] אינו מחול אע"פ שהמוכר ש"ח לחבירו ומחלו מחול (ג) והוא כמו לוקח בנכסיה אפ"ה אינו מחול מפני שידו כידה (ד) וביון שהבעל כלוקח

ב"י

וששאלת בעל האומר לאשתו שתעשה בבגדיה ותכשיטיה מה שתרצה וכו' וששאלת ראובן שהיה לאשתו קרקע של נכסי מלוג ונתחזק עליו שטר לשמעון ואחר ללוי וכו' בכלל ל"ח כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח ששאלת אשה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה מחילה גמורה והיא טוענת שעשתה המחילה מתחילה מפני שהיה מגזם לה לגרשה או ליקח אחרת מפני שאינה יולדת אין זה טענת אונס לבטל המחילה כי בדין היה עושה ליקח אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה והיא שיחדתו בממונה מליקח אחרת ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעה מעיקרא ולא שייך למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא כשהבעל מוכר קרקעותיו ושותקת מחמת נחת רוח שלא יאמר הבעל עיניך נתת בגירושין או במיתה אבל אין האשה מוחלת לבעלה זכות שיש לה עליו מחמת נחת רוח דאין כאן איבה אם לא תמחול לו ומחילה גמורה היא עכ"ל וכבר נתבאר בסימן זה שרוב הפוסקים חולקים על זה וסוברים דמוכרת או מוחלת נכ"ב לבעלה יכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי כפי מ"ש ה"ה וכבר כתבתי שם מה שיש לדון בדבר לומר דהרמב"ם לא פליג אהרא"ש בהא וכתב רבינו תשובה זו בס"ם קי"ח:

כתב הרמב"ן בתשובה כל אשה כיון שמודה לב"ח שהיא חייבת לו הרי היא וכל נכסיה חייבים מעתה ונכסי מלוג שלה נמי משועבדים לב"ח וכתובתה עצמה משועבדת לו ואם נתגרשה בא ב"ח ונוטלה כמלאה מפסדת כתובתה ונכסיה בחוב זה הלכך לא שייך בה נחת רוח עשיתי לבעלי כי היכי דלא שייך בנכסי מלוג שאין נחת רוח אלא בנכסיו שלא תעכב היא מכירתו אבל לשעבד היא עצמה או ליתן את שלה לבעל ולמלוה שלו או להפסיד כתובתה לו אבל אם לוה הבעל ושיעבד נכ"ב שלא באפותיקי מפורש וחתמה לו בזה יש מקום שיצטרך שיקנו ממנו תחילה או שתקבל המעות בפניהם לפי שאינה מתחייבת לב"ח ואינה מפסדת אלא אותו שדה המשועבד ואיני צריך להאריך בזה בראיו' כי ענין ברור הוא עכ"ל עיין בתשוב' הרשב"א שהכתוב בסימן שא"ז . עיין במישרים נכ"ג ח"ד דינים דשייכי לסי' זה:

צא אשה שהכניסה ש"ח לבעלה ומחלה אותו אינו מחול אע"פ שהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול וכו' בפ' הכותב (דף פח:) א"ל רבא לבריה דרב חייא בר אבין תא ואימא לך מילתא מעלייתא דהוה אמר אבוך הא דאמר שמואל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מחול מודה שמואל במכנסת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה . כתוב במישרים נכ"ג ח"ד וה"ה אם היה לה מלוה ע"פ ונשאת שאינה יכולה למחול ועיין עוד שם (א) כתב הרשב"א שאלת האשה שמכרה או נתנה שטר מתנה לחוב שעשה לה וחזרה ומחלה לבעלה אם יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ואת"ל שאינה יכולה אם כתוב בשטר מתנתה ולכל הבאים מכחך מחילתה מחילה או לא. תשובה יש לך לדעת שהאשה שמכרה או מחלה שטר מתנתה לבעלה לא עשתה כלום דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי בכל מילי חוץ מנכסי מלוג בלבד כדאיתא בפרק חזקת (נח:) וא"כ כשקבלה אחריות כדאיתא בפרק הניזקין (נ.) וא"כ בעיקר כתובה לפי שכל הנשים יש להן כתובה ואם תמנע מלמחול ומליתן לבעלה אין לה איבה וזו היא בפרק נערה (נג.) המוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים כלומר ואין לה כתובת בנין דכרין וכן במוחלת כתובתה לבעלה ואיפשר דהיינו דאמרינן בפרק החובל (פט.) כל לגבי בעלה ודאי מחלה ואיפשר דהיינו דוקא בעיקר כתובה וכמו שאמרנו אבל בשטר מתנה שעשה לה הבעל וא"כ בחוב אחר שיש לה עליו יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי ואיפשר דאף בנדוניא כן ואלא מיהו מסתברא ודאי דכל שמכרה או נתנה לאחרים אי זה חוב שיש לה על הבעל וחזרה ומחלה לבעלה היא מחילה ואין אומרים בכי הא נחת רוח עשתה לבעלה דאנן סהדי דטפי רחמה לבעל מאותם שמכרה להם ומדעת מחלה לו והיינו דאמרינן כל לגבי בעלה ודאי מחלה בין בעיקר כתובה בין בתוספת בין בנדוניא אומרים כן אבל אם כתב לה ולבאים מכחך דעתי נוטה למה שכתב הראב"ד ויש לי ראיות לסמוך עליהן לפי דעתי : וביון שהבעל כלוקח בנכסי אשתו מי שאמר לאשה ואחריך לפלוני וניסת וכו' בד"א באומר כן לפנויה אבל האומר לנשואה

ב"ח

דבריו ע"ש : **וששאלת** ראובן שהיה לאשתו קרקע של נ"מ וכו' עד שהרי סילק עצמו ועשה דבר שגרם שלא בא לכלל ירושה ושיעבוד כי דאקני לא חל אלא לאחר שיבאו הנכסים לידו כצ"ל ור"ל כי אם לא היה נשתעבד ראובן עם אשתו ללוי אלא ראובן לבדו כמו שנשתעבד לשמעון לבדו היה איפשר שיזכה גם שמעון בירושה שירש ראובן נ"מ של אשתו אחר מיתתה אבל כיון שנשתעבד עם אשתו ללוי הרי סילק עצמו משמעון ועשה דבר שגרם שלא בא שמעון לכלל ירושה ושיעבוד כי דאקני לא חל וכו' כלומר אבל שיעבוד של לוי חל על נכסי מלוג מקודם בחיי האשה ולא פקע שיעבודה כדלעיל :

צא אשה שהכניסה וכו' עד מפני שידו כידה בפרק הכותב סוף (דף פ"ה) וכ' הרי"ף דאיכא מרבוותא דפי' הא דקיימא לן דאפילו יורש מחיל משום דמצי אמר עיינתי בחושבנאי ולא פייש לי גביה ולא מידי א"כ מספקא לי מילתא אי פריעא אי לא פריעא וכתב הר"ן שזהו דעת ר"ח ובמרדכי כתב שכך פי' רב צמח גאון והקשו על זה דא"כ גם המכנסת ש"ח לבעלה תהא יכולה למחול דהאשה נ"כ יכולה לומר לא פש וכו' דאין לומר בהאשה קי"ל ידו עדיפא מידה כרבא לגבי אביי ר"פ הכותב (דף פ"ג) וכאילו נכתב השטר ע"ש הבעל לבדו ומש"ה אין האשה יכולה למחול זה אינו דא"כ ה"ל לתלמודא למימר מפני שידו עדיפא מיד' אלא בע"כ צ"ל אע"ג דקי"ל ידו עדיפא מידה אינו אלא לענין נכסים שהכניסה לו אבל לענין מחילה אף ע"ג דידו עדיפא באותו חוב מיד האשה מ"מ לא גרע מאילו מכרה חוב לאחר דלית בה יד כלל ואפ"ה יכולה למחול ולפיכך כתב הרי"ף דהא דקאמר דהמכנסת ש"ח דאינה יכולה למחול מפני שידו כידה ה"ק דכי היכי דאיהו לא מצי מחיל משום דדילה הם ה"נ איהי לא מציא מחלה משום דיליה דכדיליה דמי דאין קנין לאשה בלא בעלה עכ"ל נראה דמפרש ידו כידה היינו כאילו אמר דידו כידה ופיה כפיו ומחילתה אינה מחילה בלא בעלה וכיוצא בזה כתב המרדכי ע"ש ראב"ן דטעמא דמחילה הוי משום דלא יצא החוב מכח המוכר או מיורש דאי טעין אשתבע לי דלא פרעתיך לא יגב' אלא בשבועה ולפיכך יכולין למחול אבל גבי המכנסת ש"ח לבעלה אעפ"י שיש לה כח בגוף החוב מ"מ כחה לאו כלום הוא בלא בעלה לפיכך אינה יכולה למחול ולא לומר פרוע הוא ע"כ : ומ"ש וכיון שהבעל כלוקח וכו' נראה דה"ק דאל יקשה עליך כיון דידו כידה ואין האשה יכולה למחול אם כן לאיזה ענין חשיב הבעל

דרכי משה

צא (א) וכתוב בנ"י פרק הכותב דף ק"ח ע"ב דה"ה דאינה נאמנת לומר פרוע הוא אלא הבעל ישבע שאינו יודע שהוא פרוע ועיין ריש סי' פ"ה מדין אשה המכנסת ש"ח או מלוה ושם

פרישה

(עא) שלא תטרפנו ואע"ג שקבלה עליה גם אחריות ב"ש של בעלה מ"מ השתא לא איירי אלא במה שהיא מוחלתו לו : (עב) או אם תתאלמן ויהיה חצי כו' ר"ל או אם יהיה חצי עזבון המת יותר מכתובתה ותתאלמן שאז תטרוף כו' : (עג) אז לא תגבה כתובתה מאותו קרקע ור"ל שהיא שייכה יותר באותו קרקע מבקרקעות אחרים כגון שהוא הכנים אותו לה שום משלו וכתבו בכתובתה או כיוצא בו : (עד) הלכך גם עתה כו' ר"ל גם עתה שהחצי של עזבון הוא פחות מכתובתה שנוטלת חצי העזבון נוטלת כמו חצי העזבון משלם : (עה) אף בחצי הקרקע ר"ל שתקח באותו קרקע עצמו : (עו) אע"פ שמתה בחיי בעל פי' והבעל יורשה :

(עז) והיה עתיד לקנות כו' ר"ל כשתמות : (עח) ועשה דבר שגרם כו' ר"ל במה שנשעבדם לשני (פירוש שהוא בעצמו נשתעבד עם אשתו ללוי בחייה ונשתעבד לו מיד כ"פ) :

(עט) ושיעבוד דאקני ר"ל מ"ש לראשון שיעבד לו מה שעתיד לקנות לא חל אלא לאחר כו' והרי סילק עצמו ממנו קודם שיבאו לידו :

סי' צא (א) **שטר** חוב לבעלה רצה לומר שיש לה חוב מאחר : (ב) ומחלה אותו פירוש ללוה : (ג) והוא ר"ל הבעל : (מפני שידו כידה והיא אינה יכולה לעשות שום דבר בלא רשות בעלה כ"פ) : (ד) וביון שהבעל כלוקח כו' לשון וכיון אינו מקושר יפה שלא אמר לפני זה שהבעל כלוקח אלא שאמר אע"פ שהוא כלוקח ונראה דה"פ שכתב שידו כידה וע"ז קשה לו למה עשו חכמים הבעל כלוקח והא הוי ידו כידה והוי כגופה ולמ"מ אמרו שהוא כלוקח ולכן אמרו וכיון שהבעל כלוקח כו' ר"ל שנ"מ שהוא כלוקח לעניין הדינים שהזכיר אחר זה לאפוקי אם

דרישה

הבאים משמתה נאמר דלמא היא לוותה מאחרים ונמצא כל נכסיה משועבדים להם ואחר שתתגרש יבא שמלוה לגבות מקרקע זו ואז תהיה היא מחוייבת לשלם לבעלה או ליורשיו כפי דמי קרקע זו שגבו משם כיון שקבלה עליה אחריות ובכאן אין שייך לומר שתמחול לבעלה השיעבוד דאינה יכולה למחול כ"א במכירת שטר חוב ולא כשנתחייב לאחרים אלא מוציאין מיד מלוה שלה מדרבי נתן ונותנין אותו למי שנתחייב היא לו וכמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ו ז"ל ואין שמעון יכול למחול ללוי שהרי פקע השיעבוד שיש לו לשמעון על לוי ונשתעבד לראובן ומיהו לפי מה שהוכחתי שם דלא אמרינן הכי אלא לאחר שנתוודע בב"ד ששמעון חייב לראובן דאז נשתעבד לוי לראובן מדרבי נתן ולא קודם לכן י"ל הס"ג היא שמכא דעתה שתוכר שלא יתוודע הח"ב לב"ד ואז יכולה למחול לבעלה באופן שלא יזיק לה האחריות כדי שתוכל להוליא הכתובה מיד בעלה מקרקע זו באמרה שלנחת רוח נתכוונה ובלא"נ אף אם יתברר לבית דין ליכא למיחש שמלוה שלה תגבה מבעלה כו' שבודאי היא תסלק אותו במעות כדי שלא יגיע לידה היזק על ידי זה וכמ"ש ודוקא במוכרת כתובתה איכא למיחש שאותו הלוקח לא ירצה לסלק נפשו במעות אלא יאמר קרקע אני גובה מבעלה שהרי אותו הלוקח במקומה עומד . וע"ז קאמר דלהא ליכא למיחש דהא יכולה למחול משא"כ במלוה שלה דאין לו עסק עם בעלה כל זמן שהיא רוצה לשלם לו ודו"ק :

סי' צא [א] **אינו** מחול כתב במישרים (נתיב כ"ג ח"ד) דה"ה מלוה ע"פ אינה יכולה למחול וכ"כ רמ"א וה"ה שאינה נאמנת לומר פרוע רמ"א (אלא דבעל ישבע שאינו יודע שהיא פרוע ד"מ בשם נ"י פרק הכותב דף תקי"ט ע"ב כ"פ) :

ביד

חדושי הגהות

ר"ל כי אם לא היה נשתעבד ראובן עם אשתו ללוי אלא ראובן לבד כמו שנשתעבד לשמעון לבדו היה אפשר שיזכה גם שמעון בירושה שירש ראובן נ"מ של אשתו אחרי מיתתה אבל כיון שנשתעבד עם אשתו ללוי הרי סילק עצמו משמעון ועשה דבר שגרם שלא בא שמעון לכלל ירושה ושיעבוד כי דאקני לא חל וכו' כלומר אבל שיעבוד של לוי חל על נ"מ מקודם בחיי האשה ולא פקע שיעבודה כבלעיל (ב"ח) :

כלוקח בנכסי אשתו מי שאמר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני וניסת הוי כלוקח ואין לאחריך במקום בעל כלום (ה) דקי"ל נכסי לך ואחריך לפלוני ומכר הראשון (ו) אין לשני אלא מה ששייר ראשון בד"א באומר כן לפנויה אבל האומר לנשואה נכסי לך ואחריך לפלוני ומתה אהריך קונה ולא הבעל דכיון שהוא אומר כן כשהיתה נשואה (ז) הרי סילק הבעל בהדיא לפיכך האומר לנשואה נכסי לך ואהריך לפלוני ומכרה ומתה (ח) הבעל יכול להוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד הבעל והלוקח מיד אחריך הלכך מניהין אותו כמו שהוא (ט) ונשאר [ג] ביד הלוקח ועוד נ"מ מאי דחשיב כלוקח (י) שאם גבו לה קרקע מבעל חובה וניסת ומתה יורשה הבעל (יא) אף על גב דשומא הוזרת לעולם [ג] הכא אינה הוזרת דהוי כאילו מכרתו לאחר וכן אם גבו ממנה לב"ח וניסת ומתה וירשה הבעל (יב) אינו מוציא מיד הלקוחות היה עליה מלוה ע"פ קודם שניסת וניסת אינה נגבית

מן

הבעל כלוקח תירץ ואמר דל"מ כיון שהבעל כלוקח א"כ מי שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וכו' ועוד נ"מ וכו': **ומ"ש** מי שאמר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני וניסת וכו' ה"א ס"פ מי שהיה נשוי וה"פ דאם נתן לפנוייה וניסת ומתה אין לשני דהיינו האחריך אלא מה ששייר הראשון וכיון דניסת וחשיב הבעל כלוקח השתא כשמת לא שייר מידי לאחריך אבל בנתן לנשואה הרי הנותן סילק את הבעל בהדיא שלא יהא זוכה במתנה זו לאחר שתמות האשה אלא האחריך ליקני בעל לא ליקני ואם מכרה האשה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות דכיון שהבעל יורש את אשתו מוציא הגוף מן הלקוחות והאחריך מיד הבעל דהא הנותן סילק את הבעל והלוקח מוציא מיד האחריך דכיון דהאשה מכרה השדה לא שייר מידי ואין לאחריך אלא מה ששיירה האשה ודוקא מתה אבל אי לא מתה אף על גב דהבעל מוציא מיד הלקוחות להרא"ש לעיל בסי' צ' כ"ו והמכר בטל מיד ואפילו אם מכרה כ"מ מ"מ אין האחריך מוציא מיד הבעל בחיי אשה דהבעל אוכל פירות אפי' בנכסים שנפלו לה קודם שנתארסה כ"ש נכסים שנפלו לה לאחר שנשאת כדלעיל בסימן צ' ס"ו: **ומ"ש** הילכך מניחין אותו כמו שהוא ונשאר ביד הלוקח כלומר דמתוך שהיה מוציא הבעל מיד הלוקח היה האחריך חוזר ומוציא מיד הבעל הילכך מניחין אותו ביד הלוקח כמו שהוא כך פי' התוספות לשם וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מה' זכייה ומביאו ב"י ונראה לפי זה דאם היה הבעל מוציא מיד הלקוחות בחיי האשה שוב אין האחריך מוציא לאחר מיתה מן הבעל והלוקח נמי מן האחריך והבעל מן הלקוחות אלא מניחים אותו ביד הבעל כמו שהוא אלא דצ"ע מאי קאמר דמניחין אותו ביד הלוקח משום דלוקח הוא דאית ליה פסידא אבל לשון התוספות שכתבו במסקנת דבריהם וז"ל מעיקרא נמי מוקמינן ליה בידא דלוקח משום דאית ליה פסידא ולא יוכל בעל להוציא מידו עכ"ל משמע דתרתי בעינן דאית ליה פסידא וגם שיהא בידו וכן כתב הרמב"ם להדיא משום דאין מי שהוציא ממון אלא הלוקח תעמיד בידו ואפשר דמ"ש הרמב"ם תעמוד בידו הוא משום דאזיל לטעמיה דהאשה שמכרה בכ"מ אין הבעל מוציא בחייה אלא פירות אבל לא גוף הקרקע כדלעיל בסימן צ' ס"ו ולכן אמר תעמוד בידו כיון שהבעל אינו יכול להוציא הגוף מידו אבל להרא"ש שהבעל מוציא גם הגוף בחייה אם הוציאה בחייה תעמוד בידה אף לאחר מיתה אע"ג דאית ליה פסידא ללוקח וצ"ע ומיהו קשה למה לא הזכיר רבינו דמניחים אותו ביד הלוקח משום דאית ליה פסידא דהא מסקנת התוספות לשם בד"ה ומוקמינן לכולהו דכיון דמשום פסידא דלוקח מוקמינן לה בידה הלכך אפילו אם האחריך רוצה להתפשר עם הבעל אין שומעין להם כדי שלא להפסיד ללוקח א"כ ה"ל לרבינו לבאר דמשום פסידא דלוקח מוקמינן ליה בידיה לאורויי דאין יכולין להתפשר ולא כעלה ע"ד התוספות מתחילה ע"ש ואיכא לאקשויי דבסוף פרק יש נוחלין אסיק רב אשי בעל שויוהו כיורש ושויוהו כלוקח ובהך דרבנן דמי שמת והניח בת ונשאת והכניסה נכסי אביה לבעלה אלמנתו ניזונית מנכסיו דמשום פסידא דאלמנה שויוהו לבעל כיורש וכמ"ש רבי' בסי' צ"ג וא"כ הכא דאיכא פסידא לאחריך אמאי אמרו חכמים בפנויה דהוה בעל לוקח ותירצו התוספות בדיבור אחרון פרק יש נוחלין דמתנה שאני דאין כ"כ פסידא אם לא יקבל במתנה והר"ן ע"ש והרשב"א ס"פ מי שהיה נשוי תירץ בדרך אחר ע"ש ועיין עוד במ"ש התוספות בפרק י"נ בדבור הנזכר מה ששייך לכאן והא דקשיא דהכא מניחין אותו ביד הלוקח ובמי שנשא שתי נשים וכתבה ראשונה דין ודברים אין לי עמך וכו' אמרינן יעשו פשרה ביניהם וכדלקמן בסימן ק' וכן בח"מ סימן קי"ח תירץ בגמרא ס"פ מי שהיה נשוי היכא דכולהו אית להו פסידא יעשו פשרה ביניהם הכא ליכא פסידא אלא ללוקח: **ועוד** נ"מ וכו' בפרק המפקיד (דף לה) וכתבו התוספות וז"ל לוקח הוי אפילו הוי יורש לא מהדרי כדאמר זבנה אורתה ויהבה במתנה וכו' אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרי' ליה שהבן פודה קרקע של אביו וכו' אבל הרא"ש חולק ואמר בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא מהדר אבל אי יורש הוי מהדר ולא דמי לאורתה דאמרינן אדעתא דארעא נחת דהיינו כגון שכתבה בחייו לאחד מיורשיו דומיא דזבנה ויהבה במתנה אבל יורש דממילא במקום המוריש קאי ומחזיר עכ"ל וע"פ זה כתב רבינו ג"כ בסתם שאם גבו לה וכו' דירושה זו שהיא ממילא היתה חוזרת אי לאו דשווינהו כלוקח וכ"כ להדיא בח"מ סימן ק"ג וע"ש עוד הקשו התוספות בסוף יש נוחלין אמאי לא מהדר וכו' הא איכא פסידא ללוה אי לא מהדר ליה ארעא דשומא הדרא לעולם וי"ל דכיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיבא כ"כ פסידא עכ"ל אבל בפרק המפקיד כתבו הא דלא מהדרינן ליה ולא אמרינן דיורש הוא וכבן פודה קרקע של אביו היינו משום דאיכא פסידא למלוה עכ"ל וזה נראה כסותר למ"ש בפרק י"נ דטפי הוי פסידא ללוה ממלוה משום דשומא הדרא לעולם ויש ליישב דלמאי שכתבו התוספות בביגוית כיון דבדין לא הדר לא חשיבא כ"כ פסידא ללוה אם נאמר דלא הדרא ללוה א"כ מהאי טעמא נמי חשיבא פסידא למלוה אם נאמר דהדרא ללוה עוד הקשו התוספות בפרק השואל (דף צ"ו) בד"ה אלא לוקח ראשון הוי דאמאי דאמרינן היכא דאגרא איכי פרה מעלמא והדר נסבה דלוקח הוי ופטור הלא איכא נמי פסידא דמשאיל והיכא דאיכא פסידא לאחריני הו"ל כיורש דחייב בגניבה ואבידה כדאמר בס"פ י"נ ותירצו דלא שויוהו רבנן כיורש אלא משום פסידא דאלמנות כדי שתהא ניזונית מנכסיו כדאמרינן התם אבל משום פסידא דמשאיל אין לנו לעשותו כיורש לחייבו בגניבה ואבידה שאם ירצה לא ישאילנו דמי דוחקו להשאיל וכו' ואפילו אפסיד אנפשיה עכ"ל וצריך לומר דפסידא דאלמנות לאו דוקא משום פסידא דמלוה נמי חששו כמ"ש התוספות בפרק המפקיד מטעמא דפריסית א"כ משום כדי שלא תנעול דלת בפני לוין וגם שכיחא טובא משא"כ פסידא דמשאיל דלא שכיחא כמ"ש התוספות באותו עמוד בד"ה דאגר מינה פרה מיהו קשה ממ"ש הרי"ף והרא"ש ס"פ י"נ הכא דבעי לוותה והכלה ועמדה ונשאת מהו וכו' וז"ל ולא איפשיטא בעיין הלכך מלוה ע"פ לא גבי מיניה דבעל דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופיה בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי עכ"ל אלמא דלא שויוה כיורש אפילו היכא דאיכא פסידא דמלוה וכ"כ הרמב"ם ס"פ כ"ב דמלוה וכ"כ בהגה"ה לשם מספר המצות דטעמא משום דאיהו אפסיד אנפשיה ואפשר ליישב דבמלוה זו לא חששו לפסידא דמלוה משום דהוי כאילו אפסיד אנפשיה אבל לגבי שומא הדרא חששו לפסידא דמלוה משום דבדין לא הדרא וכו' וכדפי' ובהגהות מרדכי דפרק המפקיד כתב לתרץ הקושיא מעיקרא דהא דאמר ס"פ י"נ דוקא לטובתו שויוהו כלוקח וכו' והיינו בשמכרה בעודה תחתיו והכא דשויוהו כלוקח איירי דשמו מינה קודם שנשאת עכ"ל: **ומ"ש** רבינו וניסת ומתה נראה דלרבותא נקט ומתה דבחיי האשה פשיטא דלא הוי יורש אלא לוקח אלא אפי' מתה דהבעל יורשה כמי לוקח הוי ולא יורש ודלא כפי' ב"י בח"מ ס"ס ק"ג דדוקא מתה והכי משמע ממ"ש הרמב"ם בפכ"ב ממלוה דאף בחיי האשה הוי לוקח וכ"כ בש"ע בח"מ סימן ק"ג אבל בא"ע בסימן זה כתב בש"ע כמו שכתב רבינו ומתה וכן כתב בהגהות ש"ע בח"מ דוקא כשמתה האשה ולפעד"כ דלאו דוקא מתה וכדמוכח להדיא בח"מ סוף סימן קי"ב וכן בש"ע שם: **ומ"ש** אינו מוציא מיד הלקוחות הלשון תמוה דהו"ל לומר אינו מוציא מיד

הבעל

לנשואה וכו' בס"פ מי שהיה נשוי (דף צה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח והאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום התם דא"ל כשהיא פנויה הכא דא"ל כשהיא נשואה מאי קאמר ליה אחריך ליקני בעל לא ליקני. וכתבו התוספות ומוקמינן לכולהו בידא דלוקח תימא מעיקרא נמי לוקמינן ביד הלוקח אפוכי מטרתא למה לי דאמר הבעל מוציא מיד הלוקח ואחריך מיד הבעל ולוקח מיד אחריך וי"ל דלאו דוקא קאמר שיוציא הבעל מיד הלקוחות אלא מתוך שאם היה מוציא הבעל מיד הלוקח היה אחריך מוציא מיד הבעל ולוקח מיד אחריך מעיקרא נמי מוקמינן ליה בידא דלוקח וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות זכייה ומתנה וכתב ה"ה שאפילו אחריך רוצה שיהיה של בעל אין בדבריו כלום: **ועוד** נ"מ מאי דחשיב כלוקח שאם גבו לה קרקע וכו' וכן אם גבו ממנו לב"ח וכו' בפרק המפקיד (דף לה.) שמו לה לאשה ואיכסיבא או שמו מינה דאשה ואיכסיבא ומתה בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה. כתב הרשב"א שנשאל על אלמנה ששדכה את בתה לשמעון ונתחייבה ליתן לו לזמן הנישואין כך וכך מעות בנדוניא וקודם זמן נישואי בתה עמדה האלמנה וניסת לבעל ונתנה לו כל אשר לה ורוצה לפטור עצמה משמעון באמרה שכשחייבה עצמה לשמעון לא היו לה נכסים לפי שעדיין לא נשבעה שבועת אלמנה ובשטר התנאים אין כתוב דאקנה. והשיב איברא גובה הוא אם יש נכסים ידועים לבעל תשלה ואצ"ל למאן דס"ל דאחריות טעות סופר אפי' בדאקנה דלא כתב כמו שכתב אלא אפילו את"ל דלא משתעבד דאקנה אא"כ כתב בפירוש דאשה זו נכסים היו לה אלא שצריכה שבועה וכל זמן שלא נשבעה היא דאינה גובה ומדרבנן שמא גררי אתפסה ועכשיו נשבעה אגלאי מילתא דלא נפרעה ושלא התפיסם גררי שער כתובה כדקאי קאי ויש שהיה לה הוא גובה:

כתב הרשב"א שאלת ראובן ואשתו לוו משמעון בשטר ומת ראובן והגבו בית דין כתובתה ולא הספיקו הנכסים אפי' לפרעון כתובתה ונשאת ללוי והכניסה לו כל מה שיש לה והוציא לוי מקצת נכסים שהכניסה לו והפסיד מקצתו ועכשיו בא שמעון לגבות ממנה חובו ולא מצא לה כלום אהני שיחזור על לוי מפני שהפסיד שיעבודו ועוד דהא כאשה שלוותה ועמדה ונשאת דאיבעיא להו בשילהי יש נוחלין (קנט.) כתב הרי"ף שאם לוותה בשטר גובה מן הבעל ובשבועה כדרך הבא ליפרע מנכסים משועבדים תשובה אותה בעיא בשיש נכסים ידועים שהכניסה לבעל היא ובשלוותה על פה דאילו בשטר ממ"נ הוא גובה מן הבעל בין שעשאוהו כיורש בין שעשאוהו כלוקח דמלוה בשטר גובה אפילו מן הלקוחות וזה שכתב הרי"ף במלוה על פה היא ובשהכניסה לבעלה קרקע ידוע דאילו הכניסה לו מטלטלין בין שויוה כיורש בין שויוה כלוקח אינה גובה ואפילו היו מטלטלין ידועים משום דאפילו מן היורש אינו גובה דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי וכ"ש מן הלוקח אלא כשהכניסה לו קרקע היא בעיא ובשלוותה על פה ולפיכך אשה זו אם גבתה מטלטלין בכתובתה והכניסתן לבעל אם לא כתבה לב"ח מטלטלי אגב מקרקעי אלא מקרקעי ומטלטלין כמו שהיו נוהגין לכתוב באדרכתא אפילו הם עדיין בעין ביד הבעל אין ב"ח גובה מהם מדרבנן דאמר אקני ליה מטלטלי אגב מקרקע גובה ממטלטלי וגובה מקרקעי בין שיהא הבעל כיורש בין שיהא הבעל כלוקח ואם מלוה על פה היא אינה גובה כלל ואפילו הכניסה לו מקרקעי דמצי בעל למטען' דילמא פרוע הוא. ומ"ש משום מזיק שיעבודו ליכא דלא אמרו אלא במזיק ממש כגון שורף שטרותיו של חבירו או עושה עבדו אפותיקי מפורש ושיחררו וכיוצא באלו אבל ב"ח שמכר או נתן לאחר מטלטלין שיועבד לב"ח והלוקח והמקבל מתנה אכלום אין אלו חייבין שהם לא הזיקו כלום אלא המוכרים להם והנותנים אבל הם בדין זכו בהם והוציאום עכ"ל והוא בתשובה להרמב"ן סימן כ"ו: **היה** עליה מלוה על פה קודם שניסת וניסת אינה נגבית מן הבעל וכו' בעיא בס"פ י"נ (קלט:) וכתב נ"י דאפילו המעות בעין איבעיא לן משום דמלוה להוצאה ניתנה

ור"י

דרישה

[ג] ביד הלוקח וכתבו התוספות ותימא מעיקרא נמי לוקמא וכו' וכמ"ש בב"י וכתב ה"ה (פי"ב מהלכות זכייה ומתנה) שאפילו אחריך רוצה שיהיה של בעל אין בדבריו כלום מ"ו וק"ל הגמרא ס"פ מי שהיה נשוי ומוקמי כולהו בידא דלוקח ואין כתוב שם הלכך מניחין אותו כו' ורבינו שינה לשון הגמרא כתירוצו של תוספות וק"ל. ובגמרא דף נ"ם פריך ומ"ש מהא דתנן ותירץ חלילה עד שיעשו פשרה ביניהן וכמ"ש בח"מ סימן קי"ח (ולקמן סימן ק') התם אית להו פסידא לכולי הכא ליכא פסידא אלא ללוקח (ולא כרמ"י שכתב בלבוש טעם מלבו ע"ש כ"פ):

[ג] הכא אינה חוזרת עיין בתוספות פרק המפקיד דף ל"ה ע"א שכתבו וז"ל לוקח הוי אפי' אי הוה יורש לא מהדר כדאמרינן זבנה אורתא (פירוש מכר או הוריש כ"פ) לא מהדרינן (וכמ"ש בח"מ סימן ק"ג) אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שבן פודה קרקע אביו ואע"ג דבפרק י"נ אמרינן דטבא ליה עבדי ליה או יורש או לוקח הא אמרי' התם בר היכא דליכא פסידא לאחריני ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה עכ"ל. אבל אין לתרץ

פרישה

אם היה יהו כידה לא שייכי אלו הגיים: (ה) דקי"ל נכסי לך כו' ס"מ סי' רמ"ח

(ו) אין לשני ר"ל לאחריך דהא לא שייר הראשון מידי לעצמו דהא מוכר ללוקח וק"ל:

(ז) הרי סילק הבעל בהדיא דאל"כ למה אמר אחריך לפלוני הרי היא נשואה לפניו ויודע שהוא שהאיש כלוקח בנכסי אשתו והוי כאילו התנה שלא יהא לבעל זכות של לוקח בו:

(ח) הבעל יכול להוציא כו' דהוא לוקח ראשון. ואחריך מיד הבעל דהא סלקו. והלוקח מיד אחריך דהא לא שייר כו' ודו"ק: (ט) ונשאר ביד הלוקח עיין בדרישה:

(י) שאם גבו לה קרקע בחובה וניסת דקדק לומר שגבו לה קודם שניסת דאילו אחר כך כיון שבעל בעצמה גבה הו"ל ידו כידה והשומא הוא הדרא מידו אף לאחר שמתה וק"ל:

(יא) אע"ג דשומא חוזרת לעולם פי' אם ב"ד שמו קרקע של לוה למלוה בחובו יש רשות לעולם ללוה לפדותו אותו מיד מלוה כל זמן שבידו שלא מכרו או הורישו כמבואר בח"מ סי' ק"ג ועד"ר: (יב) אינו מוציא מיד הלקוחות פי' דליכא כיורש שפודה נכסי אביו שיורש כרעא

מן הבעל (יג) דמלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות היה עליה מלוה בשטר (יד) גובה ממנו ורשב"ם פירש שאף מלוה ע"פ גובה ממנו וכ"פ ר"ה (טו) והרמ"ה ורב אלפס כתבו כסברא הראשונה וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל [ד] וששאלת ראובן שידך לאה ושלח לה סבלונות והלכה לאה וניסת לאחר ועתה תובע ראובן הסבלונות והיא אומרת שאין לה לשלם כי היא כלתה ואכלה כל הסבלונות תשובה אם הכניסה לבעלה נכסי מלוג ראובן גובה מהן סבלונותיו דהו"ל כמלוה בשטר שדרך לשלוח הסבלונות (טז) בפומבי (יז) הילכך גובה מנכסי מלוג שהכניסה לו:

צב אע"פ שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו אם התנה עמה שלא יאכלם מהני תנאה כיצד כתב (א) או אמר לה דין ודברים (ב) אין לי בנכסייך מהני תנאה [א] שאם מכרה או נתנה נכסיה לאחר שהוא קיים (א) אבל כל זמן שלא מכרה או נתנה אוכל הפירות ואם מתה יורשה בד"א בכותב או אומר לה כן (ג) בעודה ארוסה והנכסים נפלו בעודה ארוסה אבל אם נפלו לה משניסת אע"פ

ור"י חולק בזה (ב) ושקיל וטרי תלמודא למפשטה וכתבו הרי"ף והרא"ש ולא איפשיטא בעיין הלכך מלוה על פה לא גבי מיניה דבעל דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי ורשב"ם כתב בשם ר"ח דמסוגיא דשמעתא משמע דלגבי הא מילתא שוויהו כיורש משום פסידא דמלוה וכתב הרא"ש בתחילה כלל ל"ט אפילו לא מתה גובה הוכו בשטר מנכסים שהכניסה לבעלה (ג):

כתב ב"י על דברי הרי"ף נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות בידה שתפרעהו או שתייחד לו נכסים כדי שלא יפסיד הדין עמו (ד):

ומ"ש רבינו וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל וששאלת ראובן שידך לאה וכו' יש לתמוה שאין ענין לתשובה זו עם מה שנחלקו במלוה על פה ואפשר שקיצור יש כאן שהו"ל לכתוב וכתב עוד וששאלת ראובן שידך לאה וכו' ואפשר שאין כאן קיצור ל' ומייתי ראיה מתשובה זו שלא חייב בה הרא"ש אלא משום דסבלונות הוו כמלוה בשטר משמע בהדיא דמלוה ע"פ אינו גובה ותשובה זו בכלל ל"ה סי' ז' ונתן טעם משום דאמרינן בגמרא שאני פרנסה דאית ליה קלא כלומר ומש"ה ה"ל כמלוה בשטר ועוד הביא ראיה מדכתב הרי"ף איהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר והאי טעמא לא שייך בסבלונות דלאו אורחא דמילתא למיעבד עליה שטר (ה) הלכך אי הוו הני סבלונות כמלוה ע"פ גבי להו מנכסי מלוג ואם אין לה נכסי מלוג ויש להשטר נדוניא על בעלה שיכולה לגבות השטר כל זמן שתרצה ראובן גובה סבלונות מבעל דכי היכי דמשועבד לה תשועבד נמי לראובן מדרבי נתן אבל אם אין שטר נדוניא עומד לגבות בכ"ז שהאשה רוצה אלא לכשתתאלמן או תתגרש לא אמרינן תמכור שטר נדוניתה בטובת הנאה ויטול המשדך טובת הנאה בחובו או ימכרו לו ב"ד שטר נדוניתה בטובת הנאה מטעמא דאיתא בהחובל דכל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי ב"ד בכדי לא טרחינן: ועוד יתבאר פרטי דינים אלו בתשובת הרא"ש שכתב רבינו בסימן ק"ח ועיין בתשובת מהרי"ק שורש י"ח: ב"ה ויש לתמוה למה לא יגבה מנדוניתיה ויכתבו לבעל פיטור כנגד החוב שפרע ואם אין נדונייתה יותר מן החוב יפטר מכל הנדוניא:

כתב רבינו בסי' ק"ח בשם הרא"ש על הכותבים לנשותיהם בשעת נישואין שטר חוב על עצמן שתוכל לגבותו כל זמן שתרצה אם יש עליה חוב שלוותה קודם שנשאת גובה ממנו אבל אם אינה יכולה לגבותו אלא לכשתתאלמן או תתגרש אין ב"ח גובה ממנו ואפי' אם שטר זה עומד לגבות בכל עת שתרצה אם יש עליה חוב שלוותה אחר שנשאת אינו גובה ממנו ואם נתן לה הבעל מתנה אפי' ב"ח שהלוה לה אחר שנשאה גובה ממנו:

צב אע"פ שהבעל אוכל פירות נכסי אשתו אם התנה עמה שלא יאכלם מהני תנאה כיצד כתב או אמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך מהני תנאה וכו' משנה ר"פ הכותב (דף פג.) הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה או נתנה קיים ובגמרא תני ר' חייא האומר לאשתו פירש"י תני רבי חייא האומר ולא תני הכותב לאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה ע"כ וזהו שכתב רבינו כתב או אמר לה:

ומ"ש בד"א בכותב או אומר לה כן בעודה ארוסה וכו' שם בגמרא וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה א"ה אפי' נשואה נמי אמר אביי ידו כידה רבא אמר ידו עדיפא מידה ופירש"י בכותב לה ועודה ארוסה. ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה ע"מ שלא יזכה בהם לכשישאנה וא"ל לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהם: א"ה. דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי איצטריך דבי רבי ינאי לאוקומה בכותב לה ועודה ארוסה אפי' נשואה נמי: ידו כידה. והרי הוא כשותף בהן וכיון שנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל לשון דין ודברים וכתב הר"ן אהא דאמר ר' ינאי בכותב לה ועודה ארוסה דוקא בכותב לה ועודה ארוסה דשייך בה קנין אבל קודם לכן כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל סילוקו לאו כלום הוא (ג): ומ"ש רבי' אבל אם נפלו לה משנשאת וכו' שם כתב הרא"ש אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה ומתניתא נמי מיירי דנפלו לה בעודה ארוסה וקשה דא"כ אפי' אם לא כתב לה נמי מכרה קיים דהא תנן לעיל עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים וי"ל דמתני' דהכא כתנאי דאמרו לו לר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים והרמב"ן כתב דמסתלק הוא מנכסים שנפלו לה לאחר שתיכנס דסילוק בעלמא הוא וכמה שאינו ראוי לו עדיין אדם מתנה שלא יזכה בו ומיהו בירושלמי לא משמע הכי דגרסינן התם אמר רבי ירמיה בעו קמיה דר"ז כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ונפלו לה לאחר מכאן מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ולא דמי לכותב לה ועודה ארוסה דהתם הנכסים כבר ביד האשה וקצת יש לדחות דירושלמי איירי דכתב לה אחר נישואין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו ברשותו אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת עכ"ל והר"ן הסכים לדעת הרמב"ן דהאי תנאה מהני אפי' לנכסים שיפלו לה אחר שתנשא וגם ה"ה בפכ"ג מה'

הבעל חוב וצריך לומר דהכי קאמר אין הבעל שהוא חשוב כלקוחות יכול לחזור בשומא ולהוציא מידו דמי הקרקע כדי לפדותה מיד הב"ח:

ורשב"ם פי' שאף מלוה ע"פ וכו' טעמו דס"ל דמשום פסידא דמלוה שוויהו רבנן כיורש דחייב לשלם אפילו מלוה ע"פ: ומ"ש וששאלת וכו' הוא מילתא אחריתי אין לו קשר עם הקודם לו אלא שהביא תשו' זו בסי' זה דשייכא במ"ש כאן בדין מלוה ע"פ קודם שניסת דסבלונות שחייבת האשה להחזיר ה"ל כמלוה בשטר. ומ"ש ב"י לקשר מ"ש רבינו וששאלת עם מ"ש וכ"כ הרא"ש כ"ל דלא דק:

צב אע"פ שהבעל אוכל פירות וכו' משנה וברייתא ר"פ הכותב ור"ל כתב לה בשטר בלא קנין ואפי' לא כתב כלל אלא אמירה בעלמא בלא קנין וכתיבה וא"ת כיון דאפי' אמירה מהני פשיטא דכ"ש כתיבה וי"ל דאתי לאשמועינן דכל זמן שלא מכרה ונתנה אוכל הפירות ואם מתה יורשה ואפי' בדכתב לא מהני תנאה וכן מ"ש בד"א בכותב או א"ל כן בעודה ארוסה חזר לכתוב לשון זה לאשמועינן דבנפלו לה משניסת אין התנאי מועיל לפר"י אפי' כתב לה:

ומ"ש מהני תנאה שאם מכרה או נתנה וכו' ופריך בגמרא ותימא ליה מכל מילי סליקת נפשך אמר אביי יד בעל הבשטר על התחתונה ומסיקנא דסברא הוא דמפירי לא סליק נפשיה דחביב ליה פירי לפי שהיא תדיר וכן מירושה לא סליק נפשיה דמיתת האשה היא שכיחא משום דרוב פעמים מסתכנת בלידה אבל מכירה לא שכיחא משום דקשה לה למכור שבח בית אביה רב אשי אמר בנכסייך א"ל אבל לא בפירותיהן ובנכסייך א"ל ולא לאחר מיתתה שבטל שמה מעליהן וכתבו התוספות למאי דלית ליה לרב אשי יד בעל הבשטר על התחתונה תימא אמאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים דיעבד לכתחילה נמי תמכור עכ"ל וקשה היאך מפרשים התוספות דלית ליה לרב אשי יד בעל הבשטר על התחתונה דהלכה פסוקה היא במשנה וברייתא וככולה תלמודא וכמבואר בח"מ סימן מ"ב ונראה דדעת התוס' הוא דרב אשי דנאדי משינויא דאביי אינו אלא משום דהכא דסליק נפשיה בהדיא וא"ל דין ודברים אין לי בנכסייך משמע ודאי דמכל מילי סליק נפשיה דהי מינייהו מפקת ולא אמרינן הכא יד בעל הבשטר על התחתונה כיון דהלשון הוא כולל ומשמע כך לפי דעת השומעין דמכל מילי סליק נפשיה וכמ"ש הרשב"א בתשובה מביאו הרב בהגהת ש"ע דח"מ סימן מ"ב ס"י ע"ש אלא שצל"ע על מ"ש התוספות דאם מכרה ונתנה קיים דיעבד משמע אבל לכתחילה לא תמכור וכי איסורא איכא דנימא לא תמכור לכתחילה דאין לנו משא ומתן אלא דאם מכרה קיים או בטל לאלתר אבל איסורא לא קעבדה האשה אפי' לא סליק הבעל את ידו מנכסיו כלל ומכרה או נתנה אלא דלא מהני כלל ולכך נקט תלמודא לשון דיעבד ולבי אומר לי דדבור זה הגה"ה היתה מאיזה תלמיד והכניסוה בפנים ודו"ק:

דרכי משה

ושם סוף סימן פ"ה אי בעל חוב גובה מנדוניית אשה גם לעיל סי' צ' נתבאר מדין זה: (ב) וכ"כ המרדכי פרק י"נ דף רנ"ד ע"ב דאם המעות בעין צריך לשלם וכ"ע דאם לא הכניסה לבעל שום ממון פשיטא דא"צ לשלם לב"ע וע"ל סי' ק"ח אם כתב הבעל שטר מתנה אם ב"ח גובה מאותו שטר וע"ל הרבה חילוקים מדינים אלו: (ג) וע"ש סי"ד ע"ב שם בתשובה כל מה שימצא מנכסיה קרקע ומטלטלים ושטרות יתנו לב"ח בש"ח כו' ואפשר דמיירי בכתבה לו אגב ולכן נוטל אף המטלטלין או אפשר לומר דלאחר מיתה שאין הבעל בא אלא משום ירושה אף מטלטלין נוטל וע"ש ועיין בי"ד סי' רמ"ח אשה שעברה על תקנת הקהל אי בעלה חייב לשלם הקנס שעליה: (ד) וכתב עוד דכל נזקין והפסדות חובות ומקח שנעשה בין קודם זמן הנישואין בין תחת הבעל אינו גובה אפי' מגוף נ"מ עכ"ל כתב מהרי"ק שורש י"ח אם לקחה יותר מכתובתה ונשאת פשיטא שהבעל צריך להחזיר המותר עד כאן לשונו ועיין שם: (ה) ולכן כתב מהר"ם פדו"ה בתשובה סי' נ"ה על אשה שהיתה חייבת מס קודם הנישואין ונשאת שבעלה חייב לשלם שאין דרך לעשות בזה שטר כמו בסבלונות ועוד דקלא אית ליה והוי כמלוה בשטר כו' וע"ל סי' ק"ח:

צב (א) בהגהות אלפסי דף תק"ח דאין לבעל כלום במעות שקבלה מן המכירה ואם לקחה בהן קרקע הבעל אוכל פירות: (ב) וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתק"ס דלא מהני שום סילוק

פרישה

דאבוה הוי: (יג) דמלוה ע"פ אינו גובה מהלקוחות (שיכול הבעל לומר שמא פרוע הוא ואפי' האשה מודה לאו כל כמינה לחייב בעלה בהודאתה כ"פ) דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאנסובי (מיהו אם המעות בעין צריך לשלם כ"כ המרדכי ורבינו ירוחם ועמ"ש רבינו בסי' נ' סעיף ל"ט ומ"א וציין מדינים אלו בסימן קי"ח ובח"מ סי' קי"ב כ"פ): (יד) גובה ממנו דלגבי הא מילתא שויוהו כיורש משום פסידא דמלוה והיינו דוקא שהכניסה לו קרקעות או מטלטלים וכתבה לו מטלטלים אגב קרקע אבל לא הכניסה קרקע ולא כתבה אגב אפי' מלוה בשטר אינו גובה המטלטלים המשועבדים וכ"פ רמ"א (בשם רשב"א ורמב"ן בתשובה סי' כ"ו ואף אם הכניסה לו קרקע או מטלטלים אגב קרקע ואכל או אבד מטלטלים או הזיק קרקע א"צ לשלם כן סיים בד"מ כ"פ ואם הכניסה מה שאינה שלה כגון שנטלה מנכסי בעלה הראשון יותר על כתובתה חייב להחזיר בכל ענין (כ"כ מהרי"ק שורש י"ח) ואם בא המלוה קודם שנשאת ורוצה למחות נשואיה עד שתפרעהו ולא יפסיד שלו הדין עמו ואע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפרעון כ"כ ב"י (בשם כ"י) ורמ"א: (טו) והרמ"ה ורב אלפס כתבו מדכתב כתבו נ"ל שהרמ"ה ס"ל כהרי"ף ולא כר"ח וק"ק למה הקדים הרמ"ה להרי"ף: (דהוי כמלוה בשטר וכתב

דרישה

ולומר דבדין א' כגון בדין אי שימא סדרא לא עבדינן פעם א' לוקח ופעם אחת יורש וכיון דלענין סידור הוא עבדא ליה שיהיה לוקח דאילו הוי יורש היה צריך להחזירו להרא"ש כיון דהוה יורשה דממילא מ"ה גם לענין שלא יסדרו ליה הוצרכו לעשותו ללוקח. דאכתי קשה ליעבדו לו בשניהן כיורש דאז לא יסדר הוא ויסדרו לו מ"ה צריכין לטעם דמשום פסידא דלקוחות לא רצו לעשותו כיורש. אבל האשר"י שם בפרק המפקיד דף קל"ה ע"ג כתב וז"ל אבל אי יורש הוי מסדר ולא דמי לאורתה דלא מסדר היינו כגון שכתב בחיים לאחד מיורשיו דומ"א דזבנה (או) ויהיב במתנה אבל יורש דממילא במקום שמורים קאי ומחזיר ולא מסדרי ליה עכ"ל:

[ד] **וששאלת** ראובן כתב ב"י ז"ל יש לתמוה שאין ענין וכו' עיין ב"י. ובא"ע של קלף כתב שאלת בלא וי"ו ולא"ש טפי לפי זה (וכמה דוכתי יש בטור שהעתיק שאלת הרא"ש בסתמא ולא כתב שם הרא"ש וכמ"ש לקמן ס"ס ק"ד ועיין בח"מ סימן ע"ד כ"פ):

סי' צב [א] **שאם** (מכרה או נתנה כו' בהגהות אלפסי דף תק"ח כתב דאין לבעל כלום במעות המכירה ואם לקחה בהן קרקע הבעל אוכל פירות ד"מ כ"פ): ואם

הרא"ש עוד בתשובה מאחר דאין רגילות לעשות שטר בסבלונות גובה מן הבעל כ"פ): (טז) בפומבי פי' בגלוי: (יז) הלכך גובה מנ"מ וקשה למה נקט נ"מ ולא נקט נצ"ב ואין לומר דאיירי במטלטלים ובמטלטלים דנצ"ב אין ב"מ גובה דא"כ במטלטלים נ"מ נמי אינו גובה כדכתיבנא בשם רמ"א דבעל הוי כלוקח ואין ב"מ גובה ממטלטלים המשועבדים אפילו במלוה בשטר ושמא הא דכתב רמ"א דאפילו במלוה בשטר אינה נגבת ממטלטלים מיירי דוקא בנצ"ב ולא בנכסי מלוג:

סי' צב (א) **או** אמר לה דבאמירה לחוד יכול לסלק נפשיה גמרא: (ב) אין לי בנכסייך כו' דבנכסייך משמע דמנכסים עצמם סילק ולא מהפירות ומשמע נ"כ כל זמן שהן בידה ולא לאחר מיתה דאז אינן נקראים נכסיה ואם מתה יורשה ואם כן לא מהני התנאי אלא שאם מכרה או נתנה הוא קיים: (ג) בעודה ארוסה ז"ל הגמרא וכי כתב לה (וכ"ש אם אמר לה) מאי הוי והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלום (דאין זה לשון מתנה) אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה. אבל נשאה (דכבר זכה בנכסים) ידו עדיפא מידה ולא סילק עצמו בתנאי כ"א בלשון מתנה. ודוקא כשהיא ארוסה אבל קודם לכן כיון דאין לו שייכות כלל בנכסים סילוקו

אע"פ שהתנה בעודה ארוסה פר"י שאין התנאי מועיל והרמב"ן כתב שהתנאי שהתנה בעודה ארוסה מועיל לנכסים שיפלו לאחר נישואין וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם שאם קנו מידו בעודה ארוסה בקנין שאין לו דין ודברים בנכסיה (ד) הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם אפילו ערער על קנינו ואמר לא היה בדעתו שלא יהיה לו פירות בשביל קנין זה אלא לענין זה היה התנאי שאם מכרה ונתנה קיים אין שומעין לו אלא מגוף הקרקע סילק עצמו וכן דעת רב אלפס ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דביון (ה) שאין במשמעות לשון זה סילוק אלא לענין שאם מכרה ונתנה קיים אין הקנין גורם ליתן יתרון בלשון מה שאינו במשמעותו וכתב עוד הרמב"ם שאם קנו מידו מהני תנאה אפילו התנה אחר הנישואין (ו) ואם מכרה ונתנה קיים וכן פר"י ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל (ז) הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם אין אוכל פירות בחייה (ח) אבל יורשה אם תמות ואוכל פירי פירות וכתב הרמב"ם שהדין הוא שימכרו הפירות ויקנה בהן קרקע ויאכל פירות שהן פירי פירות וא"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא אם מעצמה שיירה הפירות ימכרם ויקח בהם הקרקע ויאכל פירותיו אבל אין ב"ד אומרים לה לשייר אותם כדי שיאכל פירי פירות הוסיף להתנות גם על פירי פירות שאמר בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן אינו אוכל לא פירותיה ולא פירי פירות אבל אוכל פירי פירי פירות (ט) כגון אם לקחה מהפירות קרקע ומפירי אותו קרקע לקחה עוד קרקע אוכל פירי הקרקע השני וכן לעולם עד שיאמר דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן

ב"ח

ומ"ש והרמב"ן כתב וכו' כ"כ הרא"ש בשמו ר"פ הכותב ומביאו ב"י ומשמע מלשונו שטעמו דמועיל מה שמסתלק מדבר שלא בא לעולם אע"פ שלא אמרו דרך תנאי דכיון דתקנת חכמים הוא יכולה לומר אי אפשי בטובה זו:

כתב הרמב"ם שאם קנו מידו וכו' טעמו כיון דלא היה צריך להקנות ממנו אמרי' לאוסופי כחה הוא דאקני להסתלק לגמרי מגוף הקרקע וא"ת אפי' בכתב לה בלא קנו מידו נמי נימא כיון דבאמירה בעלמא סגי לא היה צריך לכתוב אלא לאוסופי כחה וי"ל דכתיבה דאיכא למימר דכדי שלא ישתכח הדבר כתב לה אין הכרח לומר דלאוסופי כחה כ' לה אבל אם קנו מידו לא היה צריך כלל אם לא לאוסופי כחה: ומ"ש ואפי' ערער על קנינו לכאורה קשה הא פשיטא דהבעל מערער אבל בגמרא מפורש דלשון ערער משמע מיד ולשון עומד משמע יום או יומים ואחר כך מערער דכיון דלא ערער מיד איכא למימר דלמדוהו לטעון כך וא"כ הרמב"ם ה"ק ואפי' ערער על קנינו כלומר מיד אחר הקנין ערער ואמר לא היה בדעתו וכו' אפ"ה אין שומעין לו וכ"כ הרי"ף לשם וז"ל והילכתא מגופא דקרקע קנו מידו בין בעורר על קנייכו ובין בעומד עכ"ל ועיין בהגיר"י שכתב דברי רב אלפס שהוא כדעת הרמב"ם והקשה על פירושם דכיון דקאמר דין ודברים אין לי בנכסייך אין במשמעות לשון זה אלא דמסלק עצמו להיכא דמכרה ונתנה דיהא קיים אבל אין במשמעותו דמסלק עצמו מפירי ומירושה שוב אין הקנין גורם ליתן יתרון בל' מה שאינו במשמעותו:

וכתב עוד הרמב"ם שאם קנו מידו וכו' אין זה לשון הרמב"ם רפכ"ג דאישות אלא שרבינו מפרש כך דבריו דקנו מידו בנשואה לא מהני אלא לענין דאם מכרה ונתנה קיים אבל אוכל פירות ויורשה אם מתה דאין לפרש דהקנין מהני לגוף הקרקע ושאין לו כלום אפי' פירות ואינו יורשה א"כ אין בין ארוסה לנשואה כלום והא ודאי ליתא דבשלמא ארוסה דמועיל סילוק זה בלא קנין לענין דאם מכרה ונתנה קיים הלכך אם קנו מידו בא לאוסופי כחה, אבל בנשואה דבלא קנין לא מהני סילוק זה כלל א"כ צריך קנין לענין שאם מכרה ונתנה קיים אבל אין הכרח שבא לאוסופי כחה אבל מדברי הרב המגיד משמע דקניין בנשואה מהני אף לפירות וירושה שהרי כתב דלמדו הרמב"ם ממ"ש בפרק חזקת (דף מ"ג) גבי שותפים בקרקע דאם אמר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו וקנו מידו דקנה חבירו ולא יהא כח הבעל גדול בנכסי אשתו מכח השותף בחלקו עכ"ל השתא לפי זה ודאי כיון דבשותף מהני קנו מידו שאין לו בשדה כלום לא גוף ולא פירות אף בבעל כן דאין לאחר קנין כלום אבל בכסף משנה הסכים לדעת רבינו בביאור דברי הרמב"ם אבל לפעד"נ נכון כמ"ש ה' המגיד: ומ"ש ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל בפרק הכותב האריך וסיים בדבריו ופירש"י עיקר והא דבאשתו ארוסה אין קנין מועיל יותר מאמירה אלא מועיל לענין שאם מכרה ונתנה קיים כמו באמירה ובנשואה דידו כידה אפי' קנו מידו לא מהני סילוק כלל כי היכי דלא מהני אמירה בנשואה כלל וכי קא מיבעיא ליה קנו מידה מהו ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו על השותף דא"ל לחבירו אין לי עסק על שדה זו קמיבעיא ליה אבל לא על אשתו קמיבעיא ליה כך הוא שיטת הרא"ש לפי פירש"י אבל מדברי הרב המגיד משמע דאף לפירש"י למאי דאסיק בשותף דמגופה של קרקע קנו מידו דה"ה לאשתו נשואה אם קנו מידו שדינו כארוסה בשלא קנו עכ"ל ר"ל דה"ה לאשתו מהני קנו מידו כמו דמהני בשותף מיהו לא דמי לגמרי דבשותף מהני קנין לגמרי בין לגוף בין לפירות אבל לאשתו נשואה לא מהני אלא לענין שאם מכרה ונתנה קיים כארוסה בשלא קנו מידה: הוסיף להתנות וכו' במשנה בפרק הכותב פליגי בה ת"ק ור"י ופסקו הפוסקים כר"י והיינו בכותב לה בעודה ארוסה ולהרמב"ם מהני תנאה אף בנשואה בקנו מידו כדלעיל: וכתב הרב רבי' משה בר מיימוני וכו' כתבו הרא"ש והר"ן והרב המגיד דה"א בתוספתא אבל הרא"ש נחלק עליו משום דבתלמודא דידן קאמר בדשיירה אלמא דוקא בדשיירה מעלמה ומביאו ב"י: ומ"ש עד שיאמר דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם משמע דתרווייהו צריכי דעד עולם לחוד לא קאי אלא בפירות דכל השנים לפירש"י לשם והתוספות הקשו דלהא לא איצטריך עד עולם דמה לי שנה ראשונה ומה לי שנה שנייה אלא ר"ל דמסלק עצמו שלא לאכול פירות עד עולם בין בחייה בין לאחר מיתה כלומ' שלא יאכל אחר מיתה הפירות שגדלה בשדה שלה בחייה וא"ת השתא דקאמר פירות ופירי פירי עד עולם נמי נפרש עד עולם לא בשנה זו ולא בשנים הבאות לפירש"י א"כ לפי' התוס' בחייה ובמותה לא יאכל הפירות פירי פירות עד עולם אבל פירי פירי פירות אוכל וכך הקשה הרז"ה והשיב עליה הכי השתא בשלמא אפירות איצטריך עד עולם סד"א כי מקני לה פירות שבאו לעולם אבל שלא באו לעולם לא קמ"ל עד עולם אבל לפירי פירו' למאי איצטריך בו עד עולם הלא כולהו לא באו לעולם אלא לאו לרבויי פירא דפירי פירא עכ"ל והרמב"ן אמר דעיקר הקושיא אינו כלום דשאני התם כיון דנקיט למניינא דפירי פירות ואמר עד עולם אכולהו קאמר אלא שאי איפשר לאומרה בלשון

ב"י

מה' אישות כתב דברי הרמב"ן בלי שום חולק: כתב הרמב"ם שאם קנו מידו בעודה ארוסה בקנין שאין לו דין ודברים בנכסים הרי סילק עצמו מגוף הקרקע וכו' בפרק כ"ג מהלכות אישות וטעמו מדגרסינן בפ' הכותב איבעיא להו קנו מידו מהו ופירש הרי"ף דאמתני' דהכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך קאי ומיבעי ליה אי קנו מידו של בעל בעודה ארוסה אי אמרי' דקנין לטפויי אתי ומגופה של קרקע קנו מידו שלא יהא לו זכות בקרקע כלל וכיון שכן אינו אוכל פירות ואסיקנא דמגופא של קרקע קנו מידו ואפי' בעורר ורש"י פי' בענין אחר והרא"ש הקשה על דברי הרי"ף וכתב שפי' רש"י עיקר והראב"ד כתב על דברי הרמב"ם כל מ"ש כאן הבל ורעות רוח ותמה עליו ה"ה וכתב שרבינו האי מפרש כדברי הרמב"ם ז"ל: וכתב עוד הרמב"ם שאם קנו מידו מהני תנאה אפי' התנה אחר הנישואין וכו' בפרק הנזכר וכתב ה"ה שלמד כן ממה שאמרו בפרק חזקת (מג.) גבי הא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו שאם קנו מידו קנה חבירו ולא יהא כח הבעל בנכסי אשתו גדול מכח השותף בחלקו ורש"י כתב איבעיא דבסמוך קנו מידו מהו אברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי והתוס' הקשו על פירש"י וכתבו דנראה לר"י דאנשואה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה שום קנין והר"ן כתב על פירש"י ואסיקנא דמגופה של קרקע קנו מידו וה"ה בנשואה דמהני לפירות אם קנו מידו והרא"ש כתב על פירש"י וקשה מה הועיל שם קנין למי הוא מקנה אותה דדין ודברים אין לי בה אינו אלא לשון הפקר הילכך נראה דאנשואה קאי דלא מהני דין ודברים משום דידו כידה ומיבעיא להו אי מהני קנין ויש לקיים פירש"י דכיון שאומר להבירו שהוא שותף עמו והקנה לו מוכח שהוא מקנה לו השדה ורב אלפס כתב קנו מידו של בעל ועודה ארוסה מהו וקשה דהא אפי' באמירה מועיל וכוונתו שאם אמר דין ודברים אין לי בנכסייך וקנו מידו אם נסתלק גם מפירות וירושה וקשה כיון דטעמא דלא נסתלק משום דיד בעל הסטר על התחתונה או מדקדוק הלשון דבנכסייך ולא בפירות בנכסייך ולא לאחר מיתה לרב אשי מאי מהני קנין לדבר שאינו שלו מתשמעות הלשון ופי' רש"י עיקר עכ"ל והשתא יש לתמוה על רבינו שכתב על דין זה דהרמב"ם ולא נהירא לא"א הרא"ש שהרי הוא ז"ל בתחילה הקשה על פירש"י וכתב כפר"י ואע"פ שאח"כ חזר לקיים פירש"י מ"מ לא סתר פר"י ולא הקשה עליו וי"ל שסובר רבינו כיון שבסוף דבריו כתב שפירש"י עיקר משמע שהוא סובר לליתיה לפר"י: (ב"ה) ומדקדוק דברי הרמב"ם נ"ל שמה שכתב ואם כתב לה אחר הנישואין לא לענין שיועיל הקנין אחר שנשאת לענין הפירות אע"פ שלא כתב לה אלא דין ודברים אין לי בנכסייך וכדמשמע מדברי ה"ה דא"כ אין בין ארוסה לנשואה כלום אלא לעניין שיהיה מכרה ונתינתה קיים ע"י שיאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך קאמר דאע"ג דבכותב לה ועודה ארוסה א"צ לקנות מידו לענין שיהיה מכרו קיים ואם קנו מידו מועיל אף לפירא אם לא כ' לה אלא אחר שנשאת אם לא קנו מידו אינו מועיל אפי' למוכרה ומתנתה ואם קנו מידו מועיל למוכרה ומתנתה אבל לא לפירות וזה נ"ל ברור בדברי הרמב"ם:

כתב המרדכי בפרק הכותב בשם רבינו האי אם יתנה אדם עם אשתו קודם נישואין וכתב לה שאין לי בנכסייך כלום ואחר כך ניסאת ומכרה מכירתה קיימת אפי' בנכסים הכתובים כ"ש בנכסי מלוג ואפי' אם תמות בחיי בעלה אינו יכול להוציא מיד הלקוחות וכתב ריצב"א מה שהוסיף לה אפילו נכסים הכתובים בכתובה לא יתכן בעיני לומר שזהו בכלל נכסייך אלא אם כן פירש בהדיא עכ"ל (ג):

הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן וכו' במשנה פרק הכותב (שם) כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה רבי יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירות פירותיהן עד עולם ופסקו הרמב"ם והר"ן והר"ש כר"י וכ"נ מדברי הרי"ף שהביאו ברייתא דאלו הן פירות ואלו הם פירי פירות והיא כר' יהודה אתיא כמבואר בדברי הרא"ש והר"ן ובכותב לה ועודה ארוסה איירי כמ"ש ברא"ש הסימן: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפרק כ"ג מהלכות אישות ובגמרא אהא דאמרי' וליטעמיך הא דאמר רב יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות דכיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירה ה"נ בדשיירה כתב הרא"ש מדקאמר בדשיירה משמע דהדבר תלוי בה ואם תרצה תשייר אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע והרמב"ם כתב ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ונראה שסמך על התוספתא דתניא ר' יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כילד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וכן מצאתי בירושלמי ונראה דהירושלמי פליג אגמרא דידן דלפום גמ' דידן לא אמרינן מוכר פירות ולוקח בהם קרקע אא"כ שיירה ולקחה בהם קרקע ע"כ והר"ן כתב כלשון הזה מדאמרינן בדשיירה משמע דכי אמרינן לעולם הוא אוכל פירי פירות דוקא בדשיירה מתילא אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהם קרקע אלא שהרמב"ם כתב ילקח בהם קרקע והוא אוכל וסמך לו על התוספתא דתניא במכילתין ע"כ: הוסיף להתנות גם על פירי פירות שאמר בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן אינו אוכל לא פירי ולא פירי פירות אבל אוכל פירי פירי פירות וכולי בפרק הכותב (שם) אהא דאמר רב יהודה לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה וכולי איבעיא להו פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא או תרווייהו דוקא וכתב הרא"ש ולא איפשיטא הילכך בעינן תרווייהו כלומר משום דאשה הויא בעל הסטר וידה על התחתונה וכ"כ הר"ן וכ"פ הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות וכן נראה מדברי הרי"ף שכתב מתני' דר' יהודה כצורתה ומשמע מפסקא דתרווייהו בעינן:

ומ"ש

דרכי משה

סילוק קודם אירוסין: (ג) כתב מהרי"ק שורש י"ג מי שסילק עצמו מנכסי אשתו ואח"כ נפל לה ירושה ואמר בעלה שלא סילק עצמו מאותן הנכסים ופסק דתולה בלשון השטר כו'

פרישה

סילוקו לאו כלום הוא ר"ן: (ד) הרי סילק עצמו מגוף הקרקע דקניין לטפויי אתי ומגופה של קרקע קנו מידו שלא יהא לו זכות בקרקע כלל: (ה) שאין במשמעות לשון זה סילוק דהלשון בנכסיה משמע בנכסיה ולא בפירות בנכסיה ולא לאחר מיתה אשר"י: (ו) ואם מכרה ונתנה קיים אבל אם מתה יירשנה כ"כ הראב"ד וה"ה דלענין ירושה אין מועיל קנין לאחר נשואין: (ז) הוסיף להתנות פי' בעודה ארוסה: (ח) אבל יורשה אם תמות דבנכסייך משמע ולא לאחר מיתה כדלעיל: (ט) כגון אם לקחה נקט לשון אם לקחה משמע דבדידה תליא מילתא וסייע כהרא"ש

פירותיהן (י) עד עולם ואם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן ולא הזכיר הפירות אוכל הפירות ולא פירי פירות ונ"מ אם שייר הפירות ולא אכלם וקנה מהם קרקע אינו אוכל פירותיו שהם פירי פירות ועדיין אם מתה ירשנה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם ובפירי פירותיהן (יא) בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות ולא פירי פירות ואם מתה אינו יורשה ואם לא הזכיר פירות אלא דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותיך אוכל פירות ואם מתה אינו יורשה (יב) [ג] ואם מכרה ונתנה קיים וכן אם התנה עמה אם תמות בלא בנים שיחזרו נכסיה לבית אביה הכל לפי תנאה (יג) ורשב"ג פליג ואמר שאין תנאי מועיל לבטל ירושה שהיא דאורייתא (יד) ור"ת ור"י פסקו כרשב"ג ורב אלפס והרמב"ם פסקו כת"ק ולזה הסכים א"א ז"ל ודוקא שהתנה (טו) בעודה ארוסה אבל אם התנה אחר שניסת אינו מועיל (טז) לבטל ירושה דאורייתא :

מת

ומ"ש ואם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן ולא הזכיר הפירות וכו' גם בזה בעיא בפרק הכותב ואמרו פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמר מפירי פירות וכו' ודחו בגמרא ההכרח שאמרו לפשוט כן וכתב הר"ן ולא איפשיטא בעיין הילכך אמרינן דמפירי פירי הוא דסליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה וכ"כ ר"ח אבל רבינו האי כתב ואסיקנא דמכל מילי סליק נפשיה וגם הרב המגיד כתב בפכ"ג מהלכו' אישות יש מהגאונים שפסקו דכיון דבעיין לא איפשיטא יד בעל השטר על התחתונה ויש מהם שפסקו כפשיטות הגמרא וזה דעת רשב"א ז"ל נראה שהם מפרשים אותה אליבא דר' יהודה וכשאמר עד עולם ולא נזכרה בעיא זו בהלכות ובדברי רבינו ואולי שדעתם לפרשה אליבא דת"ק והלכה כרבי יהודה ולזה לא הזכירוה עכ"ל ורבינו סתם דבריו כדברי האומרים דבעיין לא איפשיטא ויד האשה על התחתונה: כתב המרדכי בפ' הכותב על ראובן שחפץ לקנות בית ודואג פן יצטרך למוכרו ותעכב אשתו עליו והתנה עם אשתו שלא תוכל לעכב על ידו בכל עת שיצטרך למוכרו וקבלה עליה וכתב השטר אינה יכולה לחזור בו: ועדיין אם מתה ירשנה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותיך אינו אוכל פירות ולא פירי פירות ואם מתה אינו יורשה שם במשנה: **ומ"ש** ואם לא הזכיר פירות אלא דין ודברים אין לי בנכסייך וכו' פשוט הוא. ומ"ש ואם מכרה ונתנה קיים כבר נתבאר לעיל דמתני' דהכותב היא הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך שאם מכרה או נתנה קיים ומשמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דדוקא בשלא סילק עצמו מהפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לכאורה לישנא דא"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אבל במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה אינו קיים ולי נראה דאף במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים דאם לא כן למה ליה למימר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי הול"ל דין ודברים אין לי בפירות נכסייך: ומ"ש רבינו וכן אם התנה עמה אם תמות בלא בנים שיחזרו נכסיה לבית אביה הכל לפי תנאה ירושל' כתובות הרי"ף והרא"ש בפרק הכותב והרמב"ם בפכ"ג מה"א. ומ"ש ורשב"ג פליג ואמר שאין תנאי מועיל לבטל הירושה וכו' במשנה פרק הכותב (שם) ואיתמר עלה בגמ' (שם) אמר רב הלכה כרשב"ג. וכתב הרי"ף ולית הלכתא כוותיה דקיימא לן דבר שבממון תנאו קיים וכתב הר"ן שטעמו משום דרב סבר דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ואע"ג דירושת הבעל דרבנן חכמים עשה חיזוק לדבריהם כשל תורה כדאיתא בגמרא אבל אנן הא קי"ל כרבי יהודה דאמר דמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים הילכך ליתא לדרב וכן דעת הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות אבל ר"ח פסק כרשב"ג ולא מטעמיה אלא משום דהוה כמתנה על דבר שלא בא לעולם והביא ראיה מהירושלמי והאריך הר"ן בזה ובסוף דבריו כתב עיקר הפסק כדברי הרי"ף דלא קי"ל כרשב"ג והא דאיתמר בירושלמי אין מיתת בלא בני וכו' משכחת לה בכותב לה ועודה ארוסה אבל לאחר שנשאת לא אא"כ מחייב עצמו להחזיר ליורשים מה שירש ממנה בכה"ג ודאי מהני עכ"ל. ודברי הריב"ש בזה בתשובה סימן ס"ד וסימן ק"ב והרא"ש ג"כ כתב אחר פסק הרי"ף שר"י ור"ח ובה"ג פסקו כרשב"ג ונשא ונתן בדבר ובסוף דבריו כתב וכיון דליכא ראיה ברורה אית לן למימר כל תנאי שבממון קיים ע"כ. וכבר כתבתי כל זה בארוכה בס"ס ס"ט (ד): **ומ"ש** רבינו ודוקא שהתנה בעודה ארוסה וכו' כבר כתבתי כן בסמוך בשם הר"ן ז"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות אישות וזה לשונו התנה עמה אחר שנשאת שלא יירשנה תנאו בטל ואף על פי שירושת הבעל מדברי סופרים עשה חיזוק לדבריהם כשל תורה ובפרק כ"ג מהלכות אישות כתב וז"ל התנה עמה שלא יירשנה ה"ז לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה וכן אם התנה עמה שיורש מקצת נכסיה וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסיה לבית אביה הכל קיים במה דברים אמורים שהתנה עמה קודם שתיכנס שהנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו אבל אם התנה עמה אחר שנשאת תנאו בטל ויירשנה כמו שביארנו עכ"ל. וכתב הרב המגיד כן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דהלכה כרשב"ג ודוקא במתנה ועודה ארוסה וכההיא דרב כהנא דאמר נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה אבל משנשאת אין תנאו בירושה כלום דכיון שהירושה ראויה לו אם תמות עתה הו"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום ואפי' קנו מידו וכך כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכדעת רבינו והירושלמי הנזכר בהלכה הוא בכותב לה ועודה ארוסה א"כ בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה אבל אחר נישואין לא אמר כלום אלו דבריהם מסכימים לדעת רבינו ע"כ. וכתב בתשובות הרשב"א סימן תתק"ס דארוסה שאמרו דוקא הוא לפי שיש לו בה שייכות אבל קודם אירוסין אינו כלום וכתב בסימן תתקס"ב על ראובן שכתב שיור לאשתו והעדים וגירשה בו ביום והחזירה ואח"כ מתה בלא ולד והוא טוען שכיון שגירשה נתבטלו תנאים הראשונים והשיור והשיב שאין בדבריו כלום שהמגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובה הראשונה החזירה כדתנן בס"פ הכותב (צ.) ואף על גב דאמר רב הונא עלה ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה היינו דוקא במה שהוסיף לה משלו אבל מה ששייר האב ומה ששיירה האשה הרי היא כעיקר הכתובה שהמכנים על דעת כן הכניסה וכשקבל על דעת כן קבל ועוד שזה מערים הוא ושורת הדין ב"ד דנין ומחייבין אותו: ומ"ש רבינו אבל אם התנה אחר שנשאת אינו מועיל לבטל ירושה דאוריי' לכאורה נראה דלא דק דבפרק הכותב אמרינן דסבר רב ירושת הבעל דרבנן וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות נחלות אלא שהרב המגיד כתב דבס"פ מי שמת משמע שהיא מן התורה ושזה דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל הכותב שטר סילוק לאשתו בשעת החופה מסולק גם משטר ירושה כתב האב לבתו בשעת החופה מהרי"ק בשורש י"ג העושה פיטור לאשתו אם יש במשמעות כל מיני תביעות וערעורים מהרי"ק בשורש י"ג :

מת

בלשון אחרת עכ"ל והביאו הר"ן ע"ש : **ומ"ש** כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכו' עד אינו אוכל פירות ולא פירי פירות ואם מתה אינו יורשה נראה ודאי דבזו אפי' פירי דפירי פירות נמי לא אכיל אע"ג דלא אמר עד עולם דכיון דאמר בחייך ובמותיך הוי כאילו אמר עד עולם כמ"ש הרא"ש בריש הכותב: **ואם** לא הזכיר פירות וכו' עד ואם מכרה ונתנה קיים כתב ב"י משמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דוקא בשלא סילק את עצמו מהפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לכאורה לישנא דא"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אבל במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה אינו קיים ולי נראה דאף במסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים דאל"כ ל"ל למימר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי הו"ל למימר דין ודברים אין לי בפירות נכסייך עכ"ל ולפעד"נ דליתא לפירושו בדברי רבינו שהרי הרא"ש כתב בריש הכותב וז"ל וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה קיים לפי שגם בבבא הראשונה הדין כך וכו' אלמא להדיא דאף בבבא מציעתא ששנה במשנה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן אם מכרה ונתנה קיים. והיאך יחלוק רבינו אהרא"ש ולומר דאינו קיים ועוד מנ"ל לרבינו להורות כך ועוד דהו"ל לפרש דין חדש זה בדבריו ולא ברמז ועוד דמ"ש ב"י לדעת רבינו כשאומר דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותיך דמכרה ונתנה קיים דא"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך הוא תימה גדולה דכיון דדעתו להסתלק מירושתה אמר במותיך ובדי להסתלק גם מהפירות בחייה אמר דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך אבל לעולם אם מכרה ונתנה אינו קיים ע"כ נראה דרבינו נ"כ ס"ל אף כשמסלק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים כמ"ש הרא"ש. ומ"ש בבבא זו אם מכרה ונתנה קיים היינו משום דבאומר דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן אי איפשר לטעות דפשיטא דאם מכרה ונתנה קיים דאל"כ אלא תאמר דלא נסתלק אלא מאכילת פירות לחוד היה לו לומר דין ודברים אין לי בפירות נכסייך אבל השתא דאמר דין ודברים אין לי בנכסייך משמע שנתן לה כח למכרם וליתנם ובפירותיהן משמע שלא יאכלם אבל בבא זו שלא הזכיר פירות אלא שאומר דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותיך הוה אמינא דאין כאן הוכחה דמסלק עצמו ממכירה ונתינה אלא אדרבה אם מכרה ונתנה אינו קיים והא דאמר בחייך אינו אלא דמסלק עצמו מפירות בחייה וגם במותה מסלק עצמו דאינו יורשה לפיכך כתב רבינו דאף בזו אם מכרה ונתנה קיים דבחייך משמע דיכולה למוכרה וליתן במתנה ובמותיך משמעו דמסתלק מירושתה ולפי שלא הזכיר פירות אוכל פירות ודו"ק: **ורשב"ג** פליג משנה ר"פ הכותב ובגמ' אמר רב הלכה כרשב"ג ולאו מטעמיה דאילו רשב"ג סבר ירושת הבעל דאורייתא וכל המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל ורב סבר ירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ורב אלפס ודעימיה כתבו דלית הילכתא כוותיה משום דקי"ל כל דבר שבממון תנאו קיים וה"א בירושלמי א"ר יוסי אילין דכתבין לנשיהון אי מיתת בלא בני כל מאי דילה תיהדר לבני נשא תנאי ממון הוא וקיים. ומ"ש רבי' ודוקא שהתנה בעודה ארוסה כ"כ הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות והטעם דנחלה הבאה לאדם שלא ממשפחתו מתנה עליה שלא יירשנה קודם שתהא ראויה לו: **ומ"ש** אבל אם התנה אחר שניסת אינו מועיל לבטל ירושה דאורייתא נראה ודאי דמיירי בקנו מידו דבלא קנו מידו אפי' באכילת פירות או לענין שאם מכרה ונתנה קיים לא מהני סילוק לאחר שניסת לכ"ע אלא בקנו מידו מיירי דלהרמב"ם מהני סילוק לפירות ולענין מכירה ונתינה אבל לענין ירושה מודה הרמב"ם דלא מהני אבל להרא"ש אפי' פירות ולענין מכירה ונתינה לא מהני סילוק לאחר שנשאת אפי' קנו מידו כ"ש לענין ירושה דאינו מועיל ולא איצטריך ליה לרבינו לכתבו לגבי ירושה להרא"ש אלא איצטריך ליה לכתבו להרמב"ם אבל קשה הא דכתב רבינו דהטעם הוא דאינו מועיל לבטל ירושה דאורייתא דהלא הרמב"ם פי"ב דאישות כתב דתנאו בטל ואעפ"י שירושת הבעל מד"ס עשו חיזוק לזה כשל תורה עכ"ל ואיפשר דכיון דעשו חיזוק לזה כשל תורה חשוב כאילו היא דאורייתא ולאו דוקא דאורייתא קאמר ואפשר נמי דרבינו עצמו תופס עיקר כהראב"ד בהשגות לשם דירושת הבעל דאורייתא וכ"כ בפ"א דנחלות וכ"כ הרב המגיד לשם בשם הרשב"א וכ"כ המרדכי ע"ש ר"ת ר"פ הכותב וע"ל בסי' ס"ט וכמ"ש לקמן בס"ד :

מת

דרכי משה

כו' וכתב ומיהו אם האב כתב לבתו שטר ירושה וכתב לה **אין לי** בנכסייך **אין לו** כלום באותה ירושה וע"ש שהאריך בדינים אלו הרבה : (ד) וע"ל ס"ס ק"ח תשובת הרשב"א בדין זה :

ומשמע

פרישה

[ב] כהרא"ש בסמוך: (י) עד עולם אבל אי לא אמר אלא בפירותיהם עד עולם ולא אמר פירי פירות ה"א דהאי עד עולם קאי אפירות שמפירות הללו עצמן אינו רוצה עד עולם ועיין בר"ן: (יא) בחייך ובמותך כאן לא איירי בענין פירי דפירי שכבר אשמעינן כל דיניו ולא אשמעי' כאן אלא שאם מתה אינו יורשה: (יב) ואם מכרה ונתנה קיים דהא אמר בנכסייך (דמשמע דמנכסים עצמה סילק כדלעיל ועד"ר כ"פ): (יג) ורבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כו' גם אישא בחייך ובמיתך פליג רשב"ג ואמר שאין תנאי מועיל לירושה שהיא דאורייתא וכתב רש"י בריש הכותב אהא דרשב"ג דקאמר אין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה ז"ל דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובב"ב נפקא לן מהאי קרא לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה לדרשה שהאיש יורש את אשתו ואע"ג דהאי לשארו לאו באשתו קמיירי מ"מ מיתורא דוירש אותה נפקא ע"ש : (יד) ור"ת ור"י פסקו כרשב"ג ולא מטעמיה דהא קי"ל מתנה אדם על שארה כסותה וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס ס"ט אלא דס"ל דדין ארוסה ונשואה שוין הן דאין מועיל בהן לישנא גרוע דדין ודברים עד דיהיב במתנה גמורה כיון דכבר ארסה מחשב כאילו נשאה ובא לידו כמו שאינו מועיל האי לישנא לבן שיסולק מירושת אביו והרי"ף ס"ל דדוקא בנשואה (דאז הירושה ראוי לו אם תמות עתה הו"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום אפי' קנו מידו כ"פ (דומה לבן ולא בארוסה וכבר כתבתי כל זה בס"ס ס"ט ע"ש) : (טו) בעודה ארוסה שלא יירשנה כשנשאה : (טז) לבטל ירושה דאורייתא כתב ב"י וז"ל ולכאורה נראה דלא דק דרב סבר בפרק הכותב דירושת הבעל דרבנן עכ"ל (וע"ל בסי' ס"ט שם כתב בפשיטות דמדרבנן הוא כ"פ) ומיהו י"ל קצת דל"ד נקט דאורייתא אלא כלומר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה :

דרישה

[ג] **ואם** מכרה ונתנה קיים כתב ב"י ומשמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דדוקא בשלא סילק עצמו מהפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לכאורה לישניה (דהמשנה) דאם כן למה כתב דין ודברים אין לי בנכסייך אבל במסלק עצמו מהפירות אם מכרה ונתנה אינו קיים (דעיקר הסילוק אפירות קאי ול"ע הלא כ"ש הוא דאם סילק עצמו מהפירות בחייך ובמיתיך פשיטא דאם מכרה ונתנה קיים דבלא"ה אין לו בגוף קרקע ורבינו רבותא אשמועי' כאן דבאם לא הזכיר פירות אע"ג דאוכל פירות אעפ"כ אם מכרה ונתנה קיים ואמרינן דלכך אמר אין לי בנכסייך כ"פ) ול"נ דאף במסלק עצמו מהפירות אם מכרה ונתנה קיים דאם לא כן למה ליה למימר דין ודברים אין לי בנכסייך הכי הוה ליה למימר דין ודברים אין לי בפירות נכסייך

אבל

אע"פ

צג מת הבעל בחיי אשתו או שגירשה גובה כתובתה (א) אבל לא קודם (א) אע"פ שהכתובה היא כמו שטר חוב אינה נגבית בכל עת אלא לכשתתאלמן או תתגרש ואם תתגרש אין לה עסק עמו אלא נוטלת כתובתה והולכת (ב) בד"א שנתן לה כתובה בלא איחור [א] אבל אם מעכב מליתנה לה חייב במזונותיה עד שיפרע לה עד פרוטה אחרונה וכן אם זרק לה גט ברשות הרבים ספק קרוב לו ספק קרוב לה חייב במזונותיה (ג) ודוקא בחייו אבל אם מת אין היורשים חייבים לזונה נתאלמנה חייבים היורשים לזונה כתנאי כתובה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותך בביתי אפי' אם לא נכתב בכתובתה ואפי' אם צוה בשעת מיתה אל תיזון אלמנתי מנכסי (ד) אין שומעין לו אבל אם התנה בשעת נישואין שלא תיזון אלמנתו מנכסיו הוי תנאי שבממון וקיים פליגי אנשי יהודה וגליל אנשי גליל אומרים (ה) שכך הוא התנאי שהדבר תלוי בה להיות ניזונית כל זמן שלא תרצה לגבות כתובתה ואנשי יהודה אומרים שהדבר תלוי ביד היתומים בכל פעם שירצו ליתן לה אין לה מזונות ופלוגתייהו (ו) בסתם שלא פירש אבל אם פירש הכל לפי (ז) תנאו וכן פסק רב הלכתא כאנשי יהודה ושמואל פסק

צג מת הבעל וכו' מבואר הוא בתלמוד בכמה דוכתי דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ול"מ מנה ומאתיים אלא אפי' נכ"ב שקבל הבעל עליו אחריות אינה נגבית בחייו אפי' כן בעין אלא הבעל משתמש בהן ונושא ונותן בהם אלא שאין יכול למוכרן כמבואר לעיל בסימן צ' סי"א ומש"ה כתב רבינו אעפ"י שהכתובה היא כמו ש"ח וכו' האריך בלשון זה כדי להורות דכל מה שנקרא בשם כתובה אף הנדוניא שהיא כמו ש"ח ג"כ אינה נגבית בכל עת אלא לכשתתאלמן וכו':

ומ"ש בד"א כשנתן לה כתובה וכו' ה"א בירושלמי ואעפ"י שהרי"ף בפ"ק דמציעא פסק דליתא להך דירושלמי מקמי תלמודא דידן והסכימו עמו גדולי עולם מ"מ נמצאו ג"כ גדולי עולם והרא"ש מכללם דס"ל דהילכתא היא וכתב הרא"ש דודאי מן הדין לית לה לגרושה מזונות יותר משאר ב"ח ואעפ"י שלא נתן לה כתובתה וכדמוכח בתלמודא דידן אלא דהירושלמי תקנת חכמים הוא שתקנו ליפות כח האשה כדי שיתן לה כתובתה בעין יפה ולא על יד על יד ולכן כתב רבינו בסתם כהך ירושלמי דחייב במזונותיה עד שיפרע לה עד פרוטה אחרונה:

ומ"ש וכן אם זרק לה גט וכו' מימרא דר' זירא פרק אלמנה ניזונית (דף נ"ז) ופירש"י דמתניתין אתא לאשמועי' דבחייו כיון דמעוכבת בשבילו מלהנשא חייב במזונותיה אבל לאחר מיתה לא דדילמא גירושין הוה ומספיקא לא מפקינן ממונא והתוספות הקשו דהא מילתא דפשיטא היא דמספיקא לא מפקינן ממונא ולא איצטריך לאשמועינן הלכך נראה כפירוש ר"ח וכו' ויש לייסב דאיצטריך לאשמועינן דלא תימא תקנת חכמים הוא ליתן מזונות לגרושה כל זמן שלא נתנו לה כתובתה אפי' מגורשת ודאי ואפי' לאחר שמת המגרש קמ"ל דאפי' בספק מגורשת אין היורשין חייבים לזונה אפי' לא נתנו לה כתובתה אבל בחיי בעלה חייב לזונה בספק מגורשת אפי' נתן לה כתובתה כיון דמעוכבת בשבילו להנשא וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק אלמנה בספק מגורשת דחייב לזונה דוקא בחיי בעלה אבל לאחר מיתת בעלה לא ואתא לאשמועינן דבחיי בעלה יש לה מזונות אפי' נתן לה כתובה ולאחר מיתה אין לה מזונות אפי' לא נתן לה כתובתה ואע"ג דלהרא"ש אפי' מגורשת ודאי יש לה מזונות כל זמן שלא נתן לה כתובה כדאיתא בירושלמי היינו דוקא מחיים אבל לאחר מיתה לא אפילו בספק מגורשת ואפי' לא נתן לה כתובה כ"ש במגורשת ודאי וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ש"ג לדעת הרא"ש והכי משמע מלשון רבינו שכתב במגורשת ודאי ולא נתן לה כתובה חייב במזונותיה וכן בספק מגורשת חייב במזונותיה אפי' נתן לה כתובה ודוקא בחייו אבל אם מת אין היורשים חייבים לזונה וקאי אתרווייהו בין מגורשת ודאי ולא נתן לה כתובתה ובין בספק מגורשת וגם לא נתן לה כתובה בכל ענין אין היורשים חייבים לזונה ולפעד"נ דהכי מוכח בסוגיא דמוקי להא דתנן וכל שאין לה מזונות לא תמכור (לכתובתה) אלא בב"ד בספק מגורשת דאין לה מזונות לאחר שמת בעלה ולא תמכור לגבות כתובתה אלא בב"ד אלמא דאפילו ספק מגורשת אעפ"י שלא נפרעת מכתובתה אין היורשים חייבים לזונה ואע"ג דהך אוקימתא קא מוקמינן לה לעולא דקאמר דטעמא דת"ק דאלמנה מן האירוסין מוכרת שלא בב"ד משום חינא אבל לרב יהודה דאמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מתניתין מיתוקמא בודאי מגורשת כפשוטו והרא"ש פסק כרב יהודה מ"מ בהא מילתא דקאמר עולא בספק מגורשת אין לה מזונות לאחר מיתה אפי' לא נפרעת מכתובתה לא אשכחן דפליג עליה רבי יהודה מיהו אכתי קשה להרא"ש ורבינו דפסקו כהירושל' דאפי' מגורשת ודאי אית לה מזוני כל זמן שלא נפרעת מכתובתה דהא הך מתניתין דכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד לאתויי גרושה ודאית לרב יהודה הויא תיובתא דהא הכא שמעינן להדיא דגרושה אין לה מזוני אע"פ שלא נפרעת מכתובתה מיהו י"ל דכי היכי דלעולא מוקמינן לה בספק מגורשת ולאחר שמת המגרש הכי נמי לרב יהודה מוקמינן לה בגרושה ודאית ולאחר שמת המגרש ומכאן ראייה ברורה להרא"ש דפסק כהירושלמי דיש לגרושה מזונות כל זמן שלא נפרעת מכתובתה דדוקא בחייו אבל לא לאחר מיתה. ומ"ש ג"כ רבינו ודוקא בחייו וכו' אתרווייהו קאי כדפיר':

ואפילו אם צוה בשעת מיתה וכו' כ"כ הרמב"ם בפי"ט דאישות וכתב הרב המגיד שהוא נלמד מהא דאיתא ס"פ מציאת האשה האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו דה"ה לכל שאר תנאי כתובה עכ"ל ולפיכך כתב הרמב"ם דה"ה בכוה אל יירשו בניו כתובת אמן אין שומעין לו ומ"מ קצת קשה אמאי קאמר תלמודא טפי הך תנאי כתובה דאל יזונו בנותי מנכסי משאר תנאי כתובה ואין לומר דנקט הך דבנותי לאורויי דאפי' התנה כך קודם הנישואין אין שומעין לו וה"ה בתנאי דכתובה בנין דכרין אין שומעין לו אפי' בהתנה קודם נישואין דכיון שלא באו לעולם אי אפשר להתנות עליהם עם האשה אבל במזונות האלמנה כיון דהתנה עם האשה עצמה במזונותיה קודם נישואין כל תנאי שבממון קיים דבזה לא היה תנאי ב"ד משא"כ במזונות הבנות ובנין דכרין דתנאי ב"ד הוא דאין שומעין לו כלל ומה"ט כתב רבינו כאן לחלק במזון האלמנה בין צוה בשעת מיתה לבין התנה בשעת נישואין הא ליתא דבסימן קי"ב כתב רבינו אף במזון הבנות אם התנה בשעת נישואין דהוי בכלל תנאי שבממון וקיים וכ"כ בביאור בסי' ס"ט ע"ש:

פליגי אנשי יהודה וגליל וכו' ופלוגתייהו בסתם שלא פירש וכו' נראה דרצונו לומר שאם פירש והתנה בשעת נישואין שלא תיזון אלא יתנו לה כתובתה מיד או התנה שתיזון ולא יתנו לה כתובתה אלא לזמן שקבע כך וכך הכל לפי תנאו שהתנה עם האשה בשעת נישואין כדכתב לעיל בסמוך דהוי תנאי שבממון וקיים אלא דלעיל מיירי בהתנה על תנאי ב"ד שלא תיזון כלל וכאן מיירי בהתנה על המנהג כגון שהוא עומד ביהודה והתנה לעשות כאנשי גליל או איפכא ונראה דמשמע ליה לרבינו הכי מדתנן ברישא לא כתב לה את תהא יתבא בביתי וכו' כך היו אנשי ירושלים כותבין וכו' משמע דסיפא ארישא קאי בדלא כתב כלום דאל"כ היאך

צג מת הבעל בחיי אשתו או שגירשה גובה כתובתה אבל לא קודם אף ע"פ שהכתובה היא כמו שטר חוב אינה נגבית בכל עת אלא לכשתתאלמן או תתגרש מבואר בכמה דוכתי (כתובות פא.) שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. כתוב במישרים נכ"ג ח"י שנשאל הרשב"א על ראובן שהיה לעכו"ם חוב עליו ותבעו בדיני עכו"ם ובאת אשתו עם כתובתה וסלקה העכו"ם והגבו לה נידוניתה ואח"כ בא שמעון בשטר חוב לתבוע ראובן בדיני ישראל ובאת אשתו ואמרה כל זה הוא משלי כי כבר הגבו אותי מנדוניתי באלו הנכסים והשיב מה שגבה בדיני עכו"ם שלא כדין גבתה כב"ח שגבה קודם זמנו מה שגבה לא גבה וכ"ש כתובה שמא לא תבא לידי גוביינא לעולם אם תמות היא בחיי בעלה ומה שכתב בעל העיטור דנידוניתה ניתנה ליגבות מחיים אין דעתי נוטה כך שכולן מכניסות לבעל שלא יפרע ממנו אלא באלמנות או בגירושין ועוד מספר כתובה נלמוד שכוללין נידוניא ותוספת יחד ואין מחלק בזמן פרעונן וזה נ"ל ברור עכ"ל (ב): ואם תתגרש אין לה עסק עמו אלא נוטלת כתובתה והולכת בד"א שנתן לה כתובתה בלא איחור אבל אם מעכב מליתנה לה חייב במזונותיה עד פרוטה אחרונה ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמציעא ובפירקא בתרא דכתובות וכתב הרי"ף דמשמע דגמרא דידן לית לה האי סברא דירושלמי וכיון שכן לא קי"ל כוותיה והרא"ש דחה ראייתו וכתב שגם בעל העיטור דחה ראייתו ובסוף דבריו כתב הרא"ש וכיון שאין ראיה ברורה דפליג תלמודא דידן אירושלמי עבדינן כוותיה ונימוקי יוסף כתב שדעת קצת אחרונים לסמוך על הירושלמי וכדעת בעל העיטור וכתב הראב"ד שאין לזוז מדברי הרי"ף שדבריו דברי קבלה וכ"ש לאפוקי ממונא ע"כ. וכן דעת הרמב"ם שהשמיט הירושלמי הזה וכן דעת הריב"ש בתשובה וכתב שכן כתב הרשב"א בתשובה בפשיטות וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן ע"ב וכתב עוד הריב"ש שאפי' לאותם שנטו לסברת הירושלמי בגרושה נראה שאין לומר כן בחלוצה שהרי הרא"ש שנטה קצת לדברי הירושלמי נדחק לדחות ראיית הרי"ף ולומר דודאי אין טעם הירושלמי מן הדין אלא תקנה שתקנו כדי ליפות כח האשה לתת לה כתובתה בעין יפה ולא על יד יד וא"כ יש לנו לומר שכשתיקנו בני מערבא לא תיקנו אלא על המגרש לבד אבל על היורשים לא תיקנו אפילו בגרושה דדוקא בחייו אבל לאחר מיתת המגרש אין לה מזונות על היורשים וה"ה לחלוצה: וכן אם זרק לה גט בר"ה ספק קרוב לו ספק קרוב לה חייב במזונותיה מימרא דרבי זירא פ"ק דמציעא (דף יב:) ובפרק אלמנה ניזונת (דף לז:) ומ"ש ודוקא בחייו אבל אם מת אין היורשים חייבי לזונה בפרק אלמנה ניזונת וכתב רש"י דטעמא משום דבחייו כיון דמעוכבת בשבילו מלינשא חייב במזונותיה אבל לאחר מיתה לא דדלמא גירושין הוו ומספיקא לא מפקינן ממונא: **נתאלמנה** חייבים היורשים לזונה כתנאי כתובה וכו' פרק אלמנה ניזונת (דף לה:) ופרק נערה שנתפתתה (דף נג:) במשנה ופירוש כל ימי מיגר ארמלותיך כל ימי משך אלמנותיך. ומ"ש ואפי' לא נכתב בכתובתה במשנה פרק נערה שנתפתתה. אם יש אלמנה ניזונת מנכסי הארוסה מן האירוסין אכתוב בסימן קי"ב בס"ד: **ומ"ש** ואפי' אם צוה בשעת מיתתו אל תיזון אלמנתי מנכסי אין שומעין לו כ"כ הרמב"ם בפרק י"ט מהלכות אישות והוא פשוט שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו לו ודוגמת זה אמרינן בס"פ מציאת האשה (סח:) האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו: **ומ"ש** אבל אם התנה בשעת נישואין שלא תיזון אלמנתו מנכסיו הוי תנאי שבממון וקיים זה פשוט ומתבאר מפלוגתא דאנשי יהודה וגליל דבסמוך והא דפלוגתא דאנשי יהודה וגליל וס"פ נערה שנתפתתה תנן לא כתב לה ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד כך היו אנשי ירושלים כותבים ואנשי הגליל היו כותבים כאנשי ירושלים ואנשי יהודה היו כותבים עד שירצו היורשים לפיכך אם רצו היורשים נותנין לה כתובתה ופוטרין אותה: ומ"ש ופלוגתייהו בסתם שלא פירש אבל אם פירש הכל לפי תנאו הכי משמע מפשטא דמתניתין: ומ"ש ופסק רב הלכה כאנשי יהודה

דרכי משה

צג (א) ומשמע דאפי' אינה עדיין מותרת לינשא אפ"ה יש לה כתובה מיד וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תש"ה דאשה הצריכה חליצה מספק ועדיין אגידא ביה מ"מ גובה כתובתה וכ"כ הגהות מרדכי דכתובות דף תקנ"א ע"ב ואפי' נפל בעלה למים שאין להן סוף דאסורה להנשא אפי' הכי גובה כתובתה וכ"כ הגהות אלפסי פרק האשה דף תק"י ע"ב לענין מינקת וכן הוא במ"מ פי"ח דאישות: (ב) וכתב עוד שם בשם הרשב"א הכותב מתנה לאשתו אע"פ שפירש בשטר שיכולה לגבות מחיים לא מהני ולא תגבה אלא לאחר מיתה אמנם גאון אחד חולק בזה ובמקום שיש מנהג הולכין אחריו עכ"ל ובהגהות מרדכי דכתובות ד' תקנ"א ע"ג משמע דיכולה לומר לו בחייו שיתן לה נצ"ב והתוספת לקנות בהן תכשיטין וצ"ע שם וע"ל

דרישה

סי' צג [א] **אבל** (מעכב מליתן לה חייב במזונותיה כתב הריב"ש דוקא גרושה היא לה מזונות אבל חלוצה אין לה אפילו לא נתן לה כתובה ד"מ כ"פ): יעשו

פרישה

סי' צג (א) **אע"פ** שהכתובה היא כמו ש"ח כו' ר"ל כש"ח שאין בו זמן פרעון שיוכל המלוה לתבוע הלוה בכל עת שירצה אחר ל' יום כמ"ש בס"ח ר"ס ע"ן ע"ש:

(ב) בד"א שנתן לה כתובה בלא איחור כו' לאפוקי מבאלמנה שסבירה בידה לזון כל זמן שתרצה לשמואל שפסק כאנשי גליל והלכה כוותיה כדבסמוך: (אבל אם מעכב מליתנה לה ר"ל שתבעה כתובתה והוא אינו רוצה ליתן אבל כל זמן שאינה תובעת כתובתה אין נותנין להן מזונות אבל באלמנה אינה כן אם אינה תובעת כתובתה יש לה מזונות וכשהיא תובעת ואין נותן לה כתובתה אין לאלמנה מזונות וזה שמסיק רבינו אבל אם מת כו' איירי בזה שאינה תובעת כתובתה דבזה יש לאלמנה מזונות ודו"ק כ"פ): (ג) ודוקא בחייו אבל אם מת כו' ופי' רש"י דבחייו כיון דמעוכבת בשבילו מלינשא חייב במזונותיה אבל לאחר מיתה לא דדלמא גירושין הוי ומספיקא לא מפקינן ממונא דגרושה אפי' ודאי אין לה מזונות לאחר מיתה כמ"ש הריב"ש וב"י הביאו: (כל ימי מיגר אלמנותה פירוש כל ימי משך אלמנותה כ"פ): (ד) אין שומעין לו שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו לו: (ה) שכך הוא התנאי פירוש כמ"ש לעיל ומתזני מנכסי כל ימי מיגר אלמנותו דמשמע כל זמן שתרצה וכן משמע בהדיא במשנה וב"י הביא זה הלשון משמע שבה תלוי הברירה: (ו) בסתם שלא פירש ולא כתב בכתובה ומתזנא מנכסיי כל ימי מיגר אלמנותה דאי כתב כך בכתובה משמע שבה תלוי הברירה כדפרי': (ז) תנאו ופסק רב כב"ל ומיהו יש לייסב מילת וכן שר"ל כן כאשר כתב כאן דברי אנשי יהודה כ"פ רב א"כ כאשר כתבתי שגם לאנשי יהודה אי פירש וכתב כן הכל לפי תנאו כן וע"ד זה פסק רב כאנשי יהודה: כדלקמן

פסק כאנשי גליל וכתבו רבי' חננאל ורב אלפס דבמקום שיש מנהג ידוע היאך נהוג יעשו [נ] כמנהגא ואם אין מנהג ידוע יעשו כשמואל ותיזון עד שתגבה כתובתה ואין חילוק בין אם הנכסים מרובים למועטים אע"ג דגבי בת הניזונת יש חילוק בין מרובים למועטים (ה) בדלקמן הכא אין חילוק אלא בכל ענין (ט) אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תיזון היא עם הבן או עם הבת עד שיאכלו הנכסים ואפי' אם תינשא הבת (י) ומכנסת הנכסים לבעל היא תיזון מהן אפי' אחר מיתת הבת אבל אם יש אלמנה ובן ובת והנכסים מועטים שאין בהן כדי שיזונו הבת והבן עד שתיבגר הבת אז ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה אלמנה שתבעה כתובתה בבית דין אין לה עוד מזונות אפי' לא פרעוה אבל תבעה שלא בב"ד לא הפסידה מזונותיה ואפי' בב"ד לא הפסידה אא"כ תבעה מעצמה אבל אם תבעה מדוחק שלא נתנו לה מזונות

יהודה ושמואל פסק כאנשי גליל בפרק הנזכר : ומ"ש וכתבו ר"ח ורי"ף דבמקום שיש מנהג ידוע וכו' ואם אין מנהג ידוע יעשו כשמואל בפרק הנזכר וכן דעת הרא"ש ג"כ וכן פסק הרמב"ם בפי"ח מהל' אישות . כתב הרשב"א שאלת בראובן שחלה והביאו חנוך בנו לתוך ביתו וסיפק צרכיו ומת וקברו ולאה אשתו של ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך ועכשיו תובעת אותם ממנו השיב חנוך אני הוצאתי הוצאות על אבי ועל קבורתו ועל תכריכין אני תופס אותם בשביל אותם הוצאות טענה לאה אותם מטלטלין שלי הין ואין לך לתפוס בשלי השיב חנוך איני יודע שהן שלך מה שקנתה אשה קנה בעלה . תשובה הדין עם לאה מכמה טעמים כי מה שטענה שהמטלטלים שלה נאמנת וצריך להחזיר לה ואפי' היה הבעל קיים וכדתניא בפרק חזקת (נא :) קיבל מן האשה יחזיר לאשה וזה אינו יודע שאינם שלה שיתפוס בהם אלא איני יודע שהן שלך טען ומה שקנתה אשה קנה בעלה שטען אינו כלום כי שמא נתנו לה אחרים ע"מ שאין לבעלה רשות בהם והיינו דאמרינן בפרק חזקת קיבל מן האשה יחזיר לאשה ועוד דמה שקנתה אשה לא קנה בעלה אלא לפירות והרי הוא כנכסי מלוג ואם מת הבעל הרי הם שלה לגמרי ולא עוד אלא אפילו מטלטלין דאב שנטלן חנוך והוציא הוצאות על אביו ואפי' בצרכי קבורתו אם כתב ראובן לאשה מטלטלי אגב מקרקע האשה מוציאה מידו ואפילו היה מוטל לפניה דלתה היא גובה כתובתה והוא נקבר מן הצדקה וכדתניא בתוספתא דכתובות עכ"ל וכבר כתבתי תשובה זו בסימן פ"ו : גרסינן בגמרא בפרק הנזכר (כתובות נ"ד ׳) ההיא בת מחוזא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דר"נ שמע לקלה דבת מחוזא היא אמר בבל וכל פרוודהא נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו נהרדעא וכל פרוודהא נהוג כשמואל וכתב הריטב"א ש"מ דמאן דנסיב איתתא מדוכתא אחריתי אדעתא דתדור עמו בדוכתיה הולכים בה אחר מנהג מקומו שבאה לשם . וכבר כתבתי זה בסימן ס"ו (ג) : כתב הרשב"א (סי' תש"ה) שאלת ראובן נפטר והניח אלמנתו מעוברת וילדה בת ויש לראובן אחים אם יכולה לתבוע כתובתה קודם שתגיע הבת לל' יום תשובה יכולה לתבוע כתובתה מעכשיו שאפי' תמות הבת תוך ל' יום חולצת ולא מתחייבת עכ"ל : **ואין** חילוק בין אם הנכסים מרובים למועטים וכו' הכא אין חילוק אלא בכל ענין אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תיזון היא עם הבן או עם הבת וכו' אבל אם יש אלמנה ובן ובת והנכסים מועטין וכו' ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה בר"פ מי שמת (קמ ׳) אהא דתנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יירשו והבנות יזונו וכו' איבעיא לן אלמנה והו שתמעט בנכסים אלמנה ובת איזה מהן קודמת ופשטינן מינייהו חדא דא"ר אבא אמר רב אסי עשו אלמנה אצל הבת כבת אצל האחין מה בת אצל האחין הבת ניזונת והאחין ישאלו על הפתחים אף אלמנה אצל הבת אלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים ופירשו התוס' דודאי אם אין כאן אלא אלמנה אצל הבנים שניהם שוים בנכסים וכן אם אין כאן אלא אלמנה ובנות דלא תקנו נכסים מועטים אלא לבנות שהם יוצאי יריכו והם בנות ירושה במקום שאין בנים ואע"ג דמיחסרא גוביינא ואי מינסבא לית לה אבל לאלמנה אצל הבנים או אצל הבנות לא רצו חכמים לתקן דין נכסים מועטים אצל האלמנה שלא רצו לעקור דין ירושה מן הבנים אצל האלמנה והשתא מיבעיא ליה כשיש בנים ובנות שיש כבר דין נכסים מועטין בשביל בנות אי ממעטת נמי האלמנה ותיזון האלמנה עם הבנות או דילמא כיון דאי מינסבא לית לה אלא הכל יהיה לבנות ואי ממעטת מ"מ לא תיזון האלמנה עמהן אלא עד שיבגרו הבנות והא דקאמר בסמוך דאלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים היינו שיש שם בנים עם הבנות שיש כאן דין נכסים מועטים אבל בנות אבל אי ליתנהו לבנים לא תטול האלמנה כלום עכ"ל וכתבו דהכי איתא בתוספתא וכן משמע בירושלמי וכ"כ הרא"ש בפסקיו וז"ל א פי' הרמב"ן דפשיטא ליה שאם הניח אלמנה ובנים בלא בנות דאין שייך לומר באלמנה נכסים מועטים לומר האלמנה תיזון והבנים ישאלו על הפתחים וכן נמי אם לא הניח אלא אלמנה ובת לא אמרינן האלמנה תיזון והבת תשאל על הפתחים וה"ט לפי שאין שיעור קצוב לאלמנה לפי שפעמים נשאת ברחוק זמן ופעמים בקרוב ואין לדבר קצבה עד אימת הוו מרובים ואימת הוו מועטין הילכך לא תקנו לעקור מן התורה דבר בשביל מזונות האלמנה אבל בנות יש להן קצבה עד שיבגרו והך בעיא איירי כשיש בנים ובנות ואלמנה ואין מזון לבנים ובנות עד שיבגרו הילכך בלא אלמנה נעשו הנכסים מועטים ונסתלקו הבנים ומיבעיא ליה כיון דאלמנה ובנות באות מכח תנאי כתובה איזו מהן קודמת עכ"ל. והר"ן כתב ולפום פשטא דגמרין משמע דאלמנה אצל הבת בלא בן קאמר ומשמע דכיון שאלמנה דוחה את הבת כ"ש שדוחה את הבן ואמרינן דאלמנה ניזונת ובן ישאל על הפתחים דק"ו הוא אם בת שדוחה את הבן נדחית מפני האלמנה כ"ש שהבן נדחה מפניה ומיהו מ"מ תמיה (לי) מילתא שא"כ לא שבקת חיי לירש במקום אלמנה דהא כתיבנא לעיל דכל היכא דקודמת מוציאין לה מעכשיו דמי פרנסתה כל ימי חייה ונמצאו רובן של יורשים הולכים בפחי נפש אבל בירושלמי משמע שאין אלמנה קודמת אלא עם בת במקום בן אבל אלמנה עם הבן בלבד או עם הבת בלבד אינה קודמת אלא שניהם נזונים ביחד וסמכו עליו רוב המפרשים ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל נראה שלא סמך עליו וכן דעת הרמב"ן נוטה לו עכ"ל ודברי הרמב"ם הם בפי"ט מה"א וכתב ה"ה שדעת הרמב"ן כדעת הרמב"ם ז"ל וכתב עוד ודע כשהאלמנה דוחה את הבנות כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שמוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדים ב"ד שראויה לחיות אם זקנה ואם ילדה והוא מפרנסה אחד לשלשים יום כדרך שאמרו בלוקח כנזכר פי"ג עכ"ל ורבינו סתם כאן דבריו כדברי הירושלמי וכדעת התוס' והרא"ש ובסי' קי"ב כתב מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה (ד) :

ומ"ש אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת וכו' ואפי' אם תינשא הבת ומכנסת הנכסים לבעל היא תיזון מהם אפי' אחר מיתת הבת בס"פ יש נוחלין (דף קל"ט) שלח רבין מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו ניזונת מנכסיו נשאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו מתה הבת א"ר יהודה בן אחותו של ר' יוסי בר חנינא ע"י היה מעשה ואמרו אלמנתו ניזונת מנכסיו ופר"ש נשאת הבת והכניסה הנכסים לבעל אלמנתו ניזונת מנכסיו ומפרש בגמרא טעמא משום דאע"ג דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים הכא שויה רבנן כיורש משום פסידא דאלמנה כתב סמ"ג מי שמת והניח אלמנה ובת מזונות האלמנה קודמין למזונות הבת וכן נשאת הבת אין נוטלין עישור נכסים מפני מזונות האלמנה עכ"ל : כתב הריטב"א בר"פ ב' דייני והלכה כחנן ודעת הרמב"ם דדוקא מי שהלך בעלה למדינת הים אבל אלמנה אין נותנין לה מזונות אלא בשבועה דטפי מתפיס איניש נדרי לאחר מיתה כדי שלא תתבזה אצל היתומים ואינו מחוור דהא שמואל דאמר אין פוסקין מזונות לאשת איש בשמעו בו שמת מודה דפוסקין ועוד דבפרק השולח (ל"ה) בההיא איתתא דחשידא אשבועה ותבעה כתובתה וכו' אמר לה מזוני נמי לית לך דאמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות ואם איתא למה לי מדשמואל תיפוק לי דבעיא שבועה והיא חשודה אלא ודאי דאלמנה נותנין לה מזונות בלא שבועה עכ"ל :

אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד אין לה עוד מזונות אפי' לא פרעה וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד ׳) אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ומסיק בגמרא דדוקא בב"ד אבל שלא בב"ד יש לה מזונות. וכ"כ הרא"ש ומשעת תביעה אין לה מזונות בפ' השולח : ומ"ש ואפי' בב"ד לא הפסידה אא"כ תבעה מעצמה אבל אם תבעה מדוחק שלא נתנו לה מזונות או שרימוה וכו' על האי מימרא דתובעת כתובתה אין לה מזונות כתב הרא"ש ירושלמי ובלבד

מן

היאך תלוי זה בזה . כתב במרדכי ע"ש מהר"ס דהלכה כאנשי גליל ואין להביא ממנהג עיר שיש בה ב' או ג' שכתבו לנשותיהן שכל זמן שהיו רוצין לישב כך באלמנות חיות להחזיק בכל הנכסים דשמע מינה דנהגו כאנשי יהודה דאל"כ מה הוצרכו לכתוב כך משום דאיכא למימר דליפות כח בעלמא כתבו כך ועי"ל דלהכי אהני מה שכתבו לה כך דלכתחילה מחזיקי' אותה בכל הנכסים לשאת ולתת בהם ולא כדין התלמוד דלא יהבינן לה אלא כדי מזון ל' יום כל שעה מל' יום לל' יום וגם אין ראיה ממה שכמה פעמים נתנו היתומים לאלמנה הכתובה וסילקוה דשמא מרצונה היה ועוד איכא למימר מה שלא מיחו לפי שהיו סבורות דדינא הכי וכו' עכ"ל :

ואין חילוק וכו' אלא אם יש אלמנה ובן וכו' וטעם דין זה משמע מדברי התוס' והרא"ש ר"פ מי שמת וכ"כ התוס' ר"פ נערה בשם ר"י (דף מ"ג) בד"ה עשו אלמנה דאלמנה עם הבן בלבד או עם הבת בלבד שהבן או הבת באים מכח ירושה והאלמנה באה מכח תקנת חכמים שניהם ניזונים ביחד שלא עקרו ירושה דאורייתא מפני התקנה אבל אם יש אלמנה ובן ובת שהבת ג"כ יורשת אם לא היה הבן אלא הבת לבדו ואפ"ה בנכסים מועטים והניח בן ובת ולא היה שם אלמנה קי"ל תיזון הבת והבנים יחזרו על הפתחים לפי שהבת היא באה מכח התקנה עדיפא מבן א"כ היכא דאיכא אלמנה ובן ובת בנכסים מועטין שכבר נדחה הבן מקמי בת מכח התקנה אידחיא נמי הבת מפני האלמנה מכח התקנה דאלמנה עדיפא ומ"ש ב"י בשם התוס' וז"ל וכתבו דה"א בתוספתא וכן משמע בירושלמי עכ"ל שגגה היא דלשון התוס' צריך להגיהו וכ"כ בתוספות וכו' ור"ל דכ"כ בתוס' ישנים והגה"ה היתה בגליון והכניסוהו הסופרים בפנים אבל בירושלמי ודאי משמע הכי הביאו גם הרא"ש וע"ל ס"ס קי"ב :

אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד וכו' ס"פ נערה שנתפתתה וכתב רש"י בפרק השולח וז"ל וטעמא דגלויא דעתה דבעיא לאנסובי ואיהו לא אתני בהדה אלא כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו עכ"ל :

תבעוה

דרכי משה

וע"ל ס"ס פ"ה אם יכולה לתפוס נדוניתה בחיי בעלה גם לעיל סי' ס"ו כתבתי מדינים אלו : (ג) כתב המרדכי ס"פ נערה שנתפתתה בתשובת מוהר"ם כתב וז"ל ואין להביא ראיה ממנהג עירכם שיש בני אדם שכתבו לנשותיהם שכל זמן שהיו רוצים לישב כך באלמנות חיות שיתחזקו בכל נכסיהם כי זו אינה ראיה שהמנהג כאנשי יהודה אלא שכתבו כך ליפוי כח בעלמא ועוד דאפי' לאנשי גליל יש נפקותא בתנאי זה דאי לא כתב הכי לא יהבינן לה אלא כדי מזון ל' יום וגם אין ראיה ממה שכמה פעמים סלקו יתומים האלמנות דשמא מרצונם נעשה ועוד אשו כולי נשי דינא גמירי דידעי דלא מצי לסלוקינהו כו' : (ד) וע"ל סימן זה אם צריכה לישבע תחלה קודם שנותנים לה מזונות :

ובהגהות

פרישה

(ח) בדלקמן סימן קי"ב דאם הנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו ואם הנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים : (ט) אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת כו' הוא מדברי התוס' וה"ט דאלמנה עם הבן או עם הבת שהבן או הבת מכח ירושה והאלמנה אינה מכח ירושה אלא מכח תקנה שניהם ניזונות יחד ולא עקרו ירושה דאורייתא מכח התקנה אבל היכא דאיכא אלמנה ובן ובת בנכסים מועטים שכבר נדחה הבן מקמי הבת מכח התקנה (מטעם דהבנות גם הן יוצאי יריכו וראוין לירש אם אין בנים כ"פ) אדחי' נמי גם הבת מקמי אלמנה מכח התקנה דאלמנה עדיפא מינה וכ"כ ג"כ הרא"ש וע"ל סי' קי"ב (שם כתב רבי' דהרמב"ם פליג וס"ל דגם אלמנה ובת או אלמנה ובן נדחו מפני האלמנה בנכסים מועטים כ"פ) : (י) ומכנסת נכסים לבעל ואע"ג דהבעל הוי לוקח בנכסי אשתו ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים ואפי' מנכסים שמכרו היורשים אחר מיתת בעלם וכמ"ש לקמן בסימן זה הכא שאני משום פסידא דאלמנה עשאוהו לבעל כיורש הואיל ושבעל לא נתן מידי בנכסים ולית ליה פסידא ול"ד לשאר לקוחות שנתנו דמים (וע"ל בסי' צ"א סי"א בדרישה כ"פ) :

דרישה

[נ] יעשו כמנהגא כתב בית יוסף בשם הריטב"א מי שנשא אשה ממקום אחר אדעתא דתדור עמו במקומו הולכים אחר מנהג מקומו . וכתב המרדכי דאין ראיה ממה שכמה פעמים סלקו יתומים האלמנות דשמא מרצונם נעשה וע"ד אשו כולי נשי דינא גמירי דידעי דלא מצי לסלקינהו

נתפרסם

חדושי הגהות

צג א בהרא"ש איתא הנוסחא פי' הרמב"ם וזה הנוסחא ודאי א"א לקיימה שהרי הרמב"ם כתב להדיא וז"ל הניח אלמנה ובת ממנה ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים ע"כ אמנם הנוסחא הנכונה כמ"ש הב"י פי' הרמב"ן ואע"ג דגם הרמב"ן לא ס"ל הכי וכמ"ש ה"ה שם העתיקו הב"י דהרמב"ן כדעת הרמב"ם והדין עמו דבחידושי הרמב"ן למסכתא ב"ב כתב להדיא שדעתו נוטה לדעת הרמב"ם. מ"מ י"ל כיון דשם בפירושו הביא דברי הירושלמי והאריך לבאר בעי' הגמרא שפיר שייך לומר פי' הרמב"ן ר"ל שפי' כן אע"ג דלא ס"ל להלכה . גם הר"ן כתב שדעת הרמב"ן נוטה לדעת הרמב"ם וכמו שהביא הרב"י . וראיתי בכה"ג על מה שסיים הב"י בשם הר"ן וכן דעת הר"ן נוטה לו כתב וז"ל פי' שדעת הרמב"ן נוטה לדעת הירושלמי אבל קשה היאך כתב ה"ה שדעת הרמב"ן נראה כדעת הרמב"ם עכ"ל כה"ג והוא תמוה מאוד שדחק עצמו לפרש בענין אחר ולהקשות ולמה לא

פי'

מזונות או שרימוה ואמרו לה פלוני חפץ לישא אותך ומחמת זה תבעה כתובתה או כיוצא בזה לא הפסידה מזונות תבעוה לינשא אפילו מתפייסת לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחלה או פרכסה או זינתה לא הפסידה מזונותיה (יא) נתארסה הפסידה מזונותיה מכרה או משכנה כתובתה או שעשתה כתובתה (יב) אפותיקי לבעל חוב בין בב"ד בין שלא בב"ד בין בחיי בעלה או אחרי מות בעלה הפסידה מזונותיה (יג) מחלה כתובתה לבעלה הפסידה מזונותיה [ד] ודוקא אחרי מותו הפסידה מזונותיה במחילתה (יד) אבל בחייו ניזונת אע"פ שמחלה ודוקא שמכרה או שמשכנה או שמחלה כל הכתובה אבל שיירה מקצתה ניזונת אפי' לא שיירה אלא תוספת ומכרה או מחלה כל העיקר ניזונת בשביל התוספת וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה המותר של הכתובה ומסלקין

מן השופי אבל מן האונס לא כהלא ארמלתא דר' אבהו רימו בה ואמרו לה בר כהן בעי לך ב תבעה פורנא ואבדה מזונות מן דאתידעון מילא אילין עובדא קמיה דרב אסי אמר לה מזונות פי' רימו בה ואמרו אדם גדול רוצה לישא אותך וכשידע רב אסי שרימו בה החזירה למזונותיה וכ"כ אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה כתובתה אין זה מן השופי ואית לה מזוני עכ"ל . והרי"ף לא הביא הירושלמי הזה וגם הרמב"ם השמיטו ואפשר שטעמם משום דכיון דגמרא דידן לא מפליג בדיני משמע דסבר שאין חילוק בדבר דאם איתא לא הוה שתיק מיניה (ה) :

כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"פ על ש"מ שכתב בצוואתו אני מניח שתהא אשתי ניזונת כל ימי מיגר אלמנותה יתד על כתובתה נראה שאין אלמנה זו מפסדת מזונות בתביעת כתובתה בב"ד ולא בשאר הדברים שמפסדת אותם כשאוכלת בתנאי ב"ד והאריך בטעם הדבר . וכתב עוד דכיון דאוכלת מכח מתנת בעלה ולא בתקנת חכמים אין מעשה ידיה ליתומים :

תבעוה לינשא אפילו מתפייסת לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחלה או פרכסה וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד·) אמר רב נחמן אמר שמואל תבעוה לינשא ונתפייסה אין לה מזונות ומפרש בגמרא דאפילו לא נתפייסה נמי אם אמרה מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לי אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופרכסה אין לה מזונות ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות וכתבו התוס' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא בר מתבעוה לינשא דההיא עדיפא אבל הרי"ף השמיט גם מימרא דתבעוה לינשא משמע דגם עלה קאי הא דאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא וכתב הרא"ש דנראין לו דברי הרי"ף וכ"ד הרמב"ם בפרק י"ח מה"א : **ומ"ש** רבינו נתארסה הפסידה מזונותיה כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכתב ה"ה שהוא פשוט שהרי תנאי במזונות אינו אלא משך ימי אלמנותה וכיון שנתארסה אשת איש נקראת ולא אלמנה. ולפי דבריו אם שידכה עצמה עדיין יש לה מזונות דמשודכת אינה נקראת א"א וזה דבר תימה דכיון ששידכה עצמה לאחר כבר הפקיעה מעליה כבוד בעלה הראשון ואיך יתכן שתהיה ניזונית מנכסיו לכך נראה לי דאע"ג דבדוכתי אחריני לא קרי ארוסה אלא למקודשת הכא למשודכת קרי ארוסה דימי אלמנותיך משמע כל זמן ששם בעלה הראשון נקרא עליה שאומרים זו אלמנתו של פלוני אבל כיון ששידכה עצמה לאחר אין שם בעלה הראשון נקרא עליה שאינה נקראת אלא משודכת של פלוני : **מכרה** או משכנה כתובתה או שעשתה כתובתה אפותיקי לב"ח בין בב"ד בין שלא בב"ד הפסידה מזונותיה ברייתא וגמרא סוף פרק נערה שנתפתתה (נד·) ופירש"י אפותיקי . קרקע המיוחד לכתובתה עשאה אפותיקי לב"ח שלה ובסמוך יתבאר בדברי רבינו דלא איבדה מזונותיה אא"כ מכרה או משכנה כל כתובתה אבל אם שיירה מקצת ניזונת : ומ"ש בין בחיי בעלה בין אחרי מות בעלה ב"ה כ"כ רמב"ם בפרק י"ח : ומ"ש מחלה כתובתה לבעלה הפסידה מזונותיה בס"פ נערה שנתפתתה (נג·) יתיב רבין בר חיננא קמיה דר"ח וקאמר משמיה דר"א מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות א"ל אי לאו דקאמרת לה משמיה דגברא רבה ה"א לך משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו ואע"פ שכתבו הר"ן וה"ה שיש פוסקים כר"ח דמוחלת כתובתה יש לה מזונות הרמב"ם בפי"ח מה"א פסק כר"א וכתב ה"ה דטעמא משום דהא דר"ח גופיה לא אמרה דוקא אלא במאי לאו ובדרך דחייה ועוד דאפילו פליגי בהדיא הילכתא הלכה כר"א לגבי ר"ח וכ"כ שהוא דעת הרי"ף והרא"ש וגם הר"ן כתב שדברי הרמב"ם נראה עיקר :

ומ"ש ודוקא אחרי מותו וכו' כ"כ שם הרא"ש וכן פי' רש"י אין לה מזונות באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה עכ"ל וטעמא משום דבחייו לא תנאי כתובה נינהו דהא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וכתב ה"ה שכן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ם כתב בפי"ז מהל' אישות המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובה ואפי' מזונות אין לה עליו : ומ"ש ודוקא שמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה אבל שיירה מקצתן ניזונת פלוגתא דתנאי בפרק אלמנה ניזונת (דף לח·) ואסיקנא התם ההיא אתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה קא תבעה מזוני אתאי לקמיה דרבא א"ל ליתמי זילו הבו לה מזוני לית דחש להא דר"ש דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף : **ומ"ש** אפי' לא שיירה אלא תוספת ומכרה או מחלה כל העיקר ניזונת בשביל התוס' בריש פרק אף על פי (דף נד:) אהא דתנן אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף דייק בגמרא רצה לכתוב לא קתני אלא רצה להוסיף מסייע לרבי אינו א"ר ינאי דאמר תנאי כתובה ככתובה דמי כ"מ לתובעת ולמוכרת ולמוחלת ופירש"י תנאי כתובה · תוספת : לתובעת . שאמרו התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות תובעת תוספת נמי אין לה מזונות וכתבו התוספות והרא"ש דל"נ דקי"ל כרבנן בפרק אלמנה דאמרי מכרה או משכנה מקצת כתובתה יש לה מזונות הילכך נראה לפרש שאם תבעה מנה או ק"ק ושיירה תוספת כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה או ק"ק וניזונת בשביל התוספת א"נ אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואבדה מזונותיה עכ"ל הרא"ש ז"ל וכ"כ בתשובה להרמב"ן סי' מ"ח והרי"ף כתב לתובעת ל"ש תובעת כתובתה בב"ד ול"ש תובעת תוספת אין לה מזונות וכ' הר"ן איכא למידק דהא אסיקנא דמקצת כסף ככל כסף כלומר שאפי' נפרע' מקצת כתובתה יש לה מזונות בשביל אותו מקצת כסף שנשאר בכתובתה ואיפשר דתובעת שאני שכ"כ היא מעיזה פניה בב"ד בתביעת מקצת כתביעת כולה ולפיכך הפסידה מזונותיה והרמב"ן כתב שדעת הרי"ף היה לומר שכשם שמפסדת מזונות בתביעת עיקר אע"פ שלא גבאתו כך מי שנפרעת כתובתה וניזונת מחמת תוספת אם תבעתו בב"ד הפסידה מזונותיה כאילו גבאתו ואחרים פירשו בהיפך שאם תבעה עיקר כתובתה עדיין יש לה מזונות בשביל התוספ' ואין הלשון מתיישב לפ"ז אבל הנכון דה"ק ולתובעת שאם תבעה כתובתה סתם הרי כאילו תבעה בפירוש עיקר ותוספת ושוב אין לה מזונות ע"כ והרמב"ם בפי"ח כתב דין תוספ' כתובה כדין העיקר לפיכך אלמנה שתבעה או מכרה או מחלה או משכנה תוספ' כתובתה עם העיקר אין לה מזונות ואם תבעה מקצת והניחה מקצת ה"ז כמי שתבעה מקצת העיקר והניחה מקצתה וכל המוכרת או המוחלת סתם מכרה התוספ' עם העיקר ששניהם כתובה שמם בכ"מ עכ"ל (ו) . וכתב הרב המגיד שנראה שהוא ז"ל מפרש הא דאמרינן כ"מ לתובעת כמו שפירש הרמב"ן ז"ל דעת ההלכות ועיקר : ומ"ש וכל המוכר וכו' מבואר בגמרא שהתוספת כעיקר היא למוכרת ולמוחלת : כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח אם תבעה הנדוניא ואפילו נפרעת ממנה אינה מפסדת מזונות ותהא ניזונת משום מנה ומאתים ותוספת משום דמזוני בתר עיקר כתובה גריר כ"כ המפרשים בשם הרשב"א וכ"כ פי"ח מה"א עכ"ל . משמע אע"פ שנדוניתה מאה מנה ולא תבעתה כיון שתבעה עיקר ותוספת שוב אין לה מזונות דנדוניא הרי היא כחוב דעלמא ואינה ענין למזונות וכ"כ מדברי הריטב"א שאכתוב בראש סימן ק"ג (ז) : ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה המותר של הכתובה ומסלקין אותה אפי'

לאנסי

תבעוה לינשא וכו' וטעמא דכיון שלא תבעה עדיין כתובתה בב"ד עדיין אלמנה היא בשביל כבודו ותחזור מפויסת ולא תינשא וכן אם כיחלה וכו' אע"פ דאיכא קלת גילוי דעתה שלא מחמת כבודו מעוכבת מלהנשא אפ"ה לא הפסידה מזונותיה כיון שלא תבעה כתובתה בב"ד כדפי' אבל נתארסה א"א היא ולא אלמנה והפסידה מזונותיה ואע"פ שלא תבעה עדיין כתובתה כלל וכתב ב"י דאם שידכה עצמה לאחר נמי הפסידה מזונותיה דלמשודכת נמי קרי ארוסה הכא ותימה דבא להפקיע ממון על פי סברא בלי ראיה ולפעד"נ דשידכה עצמה לא גרע מתבעוה לינשא ונתפייסה דפשיטא דאין זה נעשה אלא ע"י שידוכין ואפי' הכי לא הפסידה מזונותיה דתלינן דתחזור בה כיון דלא תבעה כתובתה בב"ד כדפי' כל שכן בשידוכין דעלמא שעדיין לא תפייסה דלא הפסידה מזונותיה : **ומ"ש** מכרה או משכנה וכו' בין בב"ד בין שלא בב"ד וכו' ס"פ נערה שנתפתתה ופירש"י הכי אין לפי שהן גיבוי כתובתה הילכך אפילו שלא בב"ד הפסידה מזונותיה אבל תביעה לא הפסידה אלא בתובעת בב"ד ונראה כיון דתביעה ודאי דוקא בב"ד מומחין א"כ כל הני מכירה ומשכנה וכו' דאפי' שלא בב"ד היינו אפילו שלא בב"ד מומחין אבל ב"ד הדיוטות בעינן וכ"כ הרמב"ם בפי"ח דאישות וז"ל בין שעשתה דברים אלו בפני ב"ד מומחין כו' אלמא משמע דב"ד הדיוטות מיהא בעינן ומ"ש בין בחיי בעלה או אחרי מות בעלה פי' בין עשתה דברים אלו בחיי בעלה או עשתה אחרי מות בעלה הפסידה מזונותיה ונראה דלפי דכתב רבינו אח"כ דבמחלה כתובתה לבעלה איכא לחלק בחייו לא הפסידה מזונותיה לכך כתב דהכא במכרה או משכנה וכו' הפסידה מזונותיה אף בחיי בעלה : ומ"ש מחלה כתובתה לבעלה וכו' שם קאמרינן הכי משמיה דר"א וכך פסקו הפוסקים ופי' רש"י אין לה מזונות באלמנותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דכתובה אין לה מזונות דתנאי כתובה הן נמי אין לה אבל בחייו לאו תנאי כתובה נינהו דהא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולפי שפירש"י כך במוחלת ובמכרה או במשכנה לא פירש כלום למד רבינו דבמכרה ומשכנה שהן גיבוי כתובה אפי' בחיי בעלה נמי הפסידה מזונותיה והא דכתב רבינו מחלה כתובתה לבעלה וכו' הכי איתא בגמרא ולאו דוקא לבעלה אלא ה"ה במחלה ליורשים איבדה מזונותיה וכ"כ הרמב"ם ספ"ח דאישות וב"י כתב עוד כיון דבמחלה לבעלה אין לה מזונות אחרי מותו כ"ש במוחלת ליתומים דאין לה מזונות ועוד דרבינו דמחלק במחלה כתובתה לבעלה דלא הפסידה מזונות אלא אחרי מותו אבל לא הפסידה בחייו לכך היה צריך לפרש מחלה לבעלה דבמחלה ליורשים ליכא לחלק איהו תימה דסברת הרמב"ם הוא הפוכה מסברת רבינו דאילו הרמב"ם סובר דבמחילה לבעלה איבדה כל תנאי כתובה ואפילו מזונות אין לה עליו כמ"ש סוף פי"ז דאישות דמדכתב בסתם אלמא דאפילו בחיי בעלה אין לה מזונות וכן פירש הרב המגיד וכ"כ רבינו לקמן בסי' ק"ה ס"ג לשם אבל במכרה או משכנה וכולי בחיי בעלה כתב ריש פי"ח דאישות דאין לה מזונות מן היורשים משמע דוקא מן היורשים אבל בחייו יש לה מזונות וזה היפך דעת רבינו דבמכרה או משכנה כו' כתב דבחיי הבעל הפסידה מזונות מדכתב בסתם משמע דאפילו בחיי בעלה הפסידה כדפי' ובמחלה לבעלה כתב דלא הפסידה בחייו אלא לאחר מותו וצ"ע ועוד צ"ע במ"ש רבינו דאף במחלה כתובתה יש לה מזונות בחייו הא ודאי פשוט הוא דכיון דבמחלה עיקר כתובתה תנאו בטל ויש לה כתובה כדלעיל סוף סימן ס"ט א"כ יש לה כל תנאי כתובה וי"ל דדוקא ברוצה לקיימה תנאו בטל אבל באינו רוצה לקיימה תנאו קיים ואשמועינן הכא דאע"פ דמחילתה מחילה ואין לה כתובה אפ"ה יש לה מזונות כל זמן שלא גירשה כיון שמעוכבת בשבילו להינשא כמו בספק מגורשת לעיל בסי' ל"ב : ומ"ש אבל שיירה מקצתה וכו' מסקנא דגמרא פרק אלמנה ניזונת (דף צ"ח) : ומ"ש אפי' לא שיירה אלא תוספת כו' כך פירשו התוס' והרא"ש ריש פרק אע"פ ונראה דהוא הדין כשתבעה א"כ מקצת התוספת ניזונית בשביל

מקצת

דרכי משה

(ה) ובהגהות אלפסי סוף פרק נערה ע"א אלמנה שבאת לב"ד ונשבעת שבועת אלמנה לא מקרי תובעת כתובתה ולא אבדה מזונות וכ"מ בהר"ן פ' אלמנה ניזונת דף תקנ"ט ע"א ועיין עוד מזה לקמן סי' צ"ט: (ו) וכתב הגהות אלפסי פ' נערה דאפי' תבעה כל הכתובה פחות מדינר א' בתוספת ניזונת בשביל אותו הדינר ודלא כסברת הר"ן שמחלק בין תובעת לנפרעת כתובה והרא"ש פ' אע"פ ע"ב דאפשר לומר דאם תובעת מקצת כתובה אבדה מזונות משא"כ במכרה מקצת וכתב עוד בשם הרמב"ן דאם נתנו לה כתובה וניזונת בשביל התוספת ותובעת התוספת אבדה מזונות וכתב המ"מ פי"ח שכן דעת הרי"ף והרמב"ם: (ז) אמנם בשם תשו' הרשב"א כתב דאוכלת בשביל הנדוניא וכתב עוד את"ל דאינה אוכלת בשביל הנדוניא מ"מ אם מחלה מקצת

דרישה

לסלקינהו ד"מ כ"פ) : [ג] ודוקא אחרי מותו הפסידה כו' אבל בחייו ניזונת כו' ל"ד מחלה כתובתה נקט [illegible]

פרישה

(יא) נתארסה הפסידה מזונותיה וכתב ב"י דתיכף שנגמר השידוך נקרא שם איש אחר עליה ואינה נקראת אלמנת פלוני למיקרי בכלל תנאי כתובה סכ"ל . וכתב נתארסה ר"ל משודכת אע"פ שבעלמא אינו כן : (יב) אפותיקי לב"ח פירש"י קרקע המיוחד לכתובה עשאה אפותיקי לב"ח שלה : (יג) מחלה כתובתה לבעלה כו' [illegible] (יד) אבל בחייו ניזונת [illegible]

חרושי הגהות

פי' כפשוטה ולא היה קשה מידי ובאמת שהגיע לו כן ע"י דברי הרא"ש שהביא הב"י אבל המעיין בחידושי הרמב"ן יראה דלא כן הוא וכמ"ש : ב תבעה פורנא פי' תבעה כתובתה הקשה

ומסלקין אותה אפילו לאנשי גליל דאל"כ כל אשה תנכה כתובתה עד תשלום דינר ותתפרנס כל ימיה בשביל הדינר החסר ואם תבעה כתובתה בסתם לא אמרינן אין דעתה אלא העיקר אלא מסתמא הכל תבעה ואין לה מזונות כתב רב אלפס כשאין בנכסים שתתפרנס מן הריוח כגון בשכירות בתים ומפירות קרקעות אלא שצריכה למכור מהנכסים כדי לפרנסה אז אינה ניזונת (טו) אלא כדי כתובתה אלא אם יש בפירות ובשכירות הבתים כדי שתיזון ניזונת לעולם ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל אלא לעולם ניזונת והולכת (טז) עד שישארו בנכסים כדי כתובתה ונוטלתן בכתובתה וכ"כ הרמב"ם אלמנה שהיא ענייה (יז) ופרוצה שאינה בושה לשאול מזונותיה ושתקה ב' שנים ולא תבעה מזונותיה (יח) ודאי מחלה מזונותיה בד"א במזונות שעברו (יט) אבל להבא לא ואפילו שעברו (כ) אם יש לה משכון מהיורשים או שלותה ממקום אחר לא הויא שתיקתה מחילה ואם היא עשירה אפי' פרוצה או ענייה צנועה לא הויא שתיקתה מחילה עד סוף ג' שנים שלימות והרמ"ה כתב דבענייה לחוד הויא מחילה בב' שנים (כא) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה ואם היורשים אומרין נתננו לה מזונות והיא אומרת לא נטלתי לא מיבעיא להבא שאין היורשים

אנשי גליל וכו' בפרק אלמנה ניזונית כתב כן וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן קי"ח: ומ"ש אם תבעה כתובתה בסתם לא אמרינן אין דעתה אלא העיקר וכו' כבר נתבאר בסמוך: **כתב** הרשב"א בתשובה קרוב הדבר שכל שלא מחלה כל מ"ש בכתובתה לא מחלה מזונותיה ואין אומרים שהמזונות תלויה בעיקר הכתובה בלבד שהם מנה וק"ק וכל שמחלה מנה וק"ק אבדה מזונותיה שהרי אפילו לא מחלה מה שהוסיף לה יותר על מנה וק"ק לא אבדה מזונותיה ואף על פי שאין התוספת מעיקר תקנת חכמים אף אנו נאמר כן בנדוניא ואי נפסקה לומר דשאני תוספת דא"ר ינאי תוספת כתובה ככתובה י"ל דאף נדוניא בכלל דברי רבי ינאי וכן פי' קצת מפרשים וע"כ יש לנו להודות להם במקצת מה שאמר רבי ינאי דהא אמרינן נ"מ למוכרה ולמוחלת וע"כ אם מחלה כתובתה סתם או מכרה סתם גם הנדוניא בכלל וא"כ י"ל דמאי דאמר רבין בר חיננא מוחלת כתובתה לבעלה אבדה מזונותיה כל מ"ש בכתובתה קאמר והכי דלא לוסיף עלה דהא אמר רב חסדא אי לאו דאמרת לה משמיה דגברא רבה וכו' ועוד שכל שמחלה סתם מקצת מכתובתה אנו אומרי' מהנדוניא מחלה שא"ת כדברי הטוען שכל שלא טרחה בו כגון מנה וק"ק או תוספת מחלה תחילה אדרבא בא ונאמר דכל שלא תפסיד בו מזונות מחלה ולא מחלה מה שתפסיד בו מזונות וא"ת שאין האשה בקיאה אף אנו נאמר שאינה יודעת מה בין עיקר כתובה ותוספת לנדוניא ועוד מה שטען הטוען שמן הסתם ידה על התחתונה שהיא קרויה בעל השטר מסתברא דבמקום הזה הבעל קרוי בעל השטר וידו על התחתונה לפי שהבעל לא פרע לה כלום והיא מחלה היא מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח קרוי בעל השטר להיות ידו על התחתונה ואינו דומה למה שאמרו בפרק גט פשוט שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע שאני התם שהלוה פרע וכיון שהמלוה מודה שפרע לו שטר אחד אם טוען שלא פרע אלא הקטן עליו להביא ראיה אבל בנותן או מוחל שטר שיש לו על ראובן כ"ל דראובן מקבל מתנה הוא ועליו הוא להביא ראיה מה נתן לו או מה מחל לו ותדע מדא"ל התם רבינא לרבא אלא מעתה שדי מכורה לך שדה גדולה מכורה לו וא"ל שאני התם דיד בעל השטר על התחתונה אלמא יש הפרש בין אומר שטר לך בידי פרוע לנותן שטרו וכן י"ל בס"ה במוחל עכ"ל: **כתב** הר"ן בפרק אלמנה ניזונית הא דתנן נתנה כתובתה לאחר לא תמכור אלא בב"ד משמע דדוקא לאחר אבל מחלה ליורשים יש לה מזונות והכי איתא בירושלמי אבל הרשב"א כתב דלפום גמרין לא משמע הכי ולא דמי למוחלת כתובתה לבעלה דהתם סומכת היא עליו שלא ימנע מזונותיה ולא מחלה להו אבל מוחלת ליתומים כיון שאין לה עליהם כתובה הא אסתלקא מביתייהו לגמרי ואין לה עליהם מזונות ע"כ. ולפי מה שכתבתי שהסכמת גדולי המורים לפסוק הלכה כר"א דאמר מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות כ"ש דמוחלת ליתומים אין לה מזונות: **כתב** הרי"ף כשאין בנכסים שתתפרנס מן הריוח וכו' בפרק אלמנה ניזונית אהא דגרסינן התם בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה א"ל תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר ש"מ שיירה אין לא שיירה לא כתב רב אלפס מהא שמעינן דלית לה לזבוני אלא כדי כתובתה אבל יותר מכתובתה לא וק"ל הא דגרסינן בפרק ב' דייני גזירות (קז:) האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה אמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואוקמה שמואל בששמעו בו שמת ואקשינן ומ"ש עד כדי כתובתה ופרקינן איהי אפסדא אנפשה דאמרה גרשני בעלי וש"מ דאי לא אמרה גרשני בעלי ניזונת והולכת עד לעולם ומסתברא לן פירוקא דהאי קושיא דהא דתניא מוכרת והולכת עד כדי כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא בדלא איפשר לה לאיתזוני אלא מקרקעי הילכך לית לה לזבוני אלא כדי כתובתה והך אחריתא דש"מ דניזונת לעולם בדאיפשר לה לאיתזוני מפירי דקרקעי ומאגרא דבתי ומאי דדמי ליה עכ"ל וכתב הרא"ש על זה ודברים של תימה הן היאך דקדקו מכאן דאינה מוכרת למזונות אלא עד כדי כתובה הא בהדיא מוכח מברייתא שהשאר הוא כדי כתובה שתגבה מהם כדי כתובתה וקמ"ל דמה שמכרה למזונות אינה חוזרת וטורפת לכתובתה דאחריות דנפשה קבילת עלה אבל אם אינה חוששת על גביית כתובתה יכולה להיות ניזונת לעולם עכ"ל. וגם הר"ן כתב שאין דברי הרי"ף מחוורין דכי קתני מוכרת והולכת עד כדי כתובתה לאו למימרא שלא תהא רשאה למכור למזונות אלא כדי כתובתה ותו לא אלא עלה טובה קמ"ל שלא תמכור הכל אלא לצורך מזונות שאם תעשה כן איפשר דאתי מלוה בשטר ויטרוף הדמים מידי הלקוחות (דעדיין הם בידם שאינם נותנים לה רק מעט מעט כל ל' יום) ואינה יכולה לחזור לטורפן מחמת כתובתה דה"ל מטלטלים ולא משתעבדי לכתובה ומשום הכי קאמר שתשייר במכירתה כדי כתובתה כדי שתוכל לגבותו מחמת כתובתה ולא יוכל להפסידה מלוה בשטר וכן פירשו בתוספות והראב"ד ז"ל דעד כדי כתובתה עד שתשייר כדי כתובתה קאמר ואף במקצת נוסחי הלכות מצאו כתוב כך שחזר בו הרי"ף בסוף ימיו והגיה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ח מה"א עכ"ל וגם ה"ה כתב שם שכדברי הרמב"ם עיקר וכן העלו האחרונים ז"ל וגם המרדכי כתב על דברי הרי"ף רש"י לא פירש כן אלא ניזונת לעולם יותר מכדי כתובה וכן בירושלמי עכ"ל: **אלמנה** שהיא ענייה ופרוצה וכו' בר"פ אלמנה ניזונית (דף צו.) א"ר יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זמרא אלמנה ששהתה ב' וג' שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות השתא ב' איבדה ג' מיבעיא ל"ק כאן בענייה כאן בעשירה א"נ כאן בפרוצה כאן בצנועה אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה ופירש"י עשירה. היכולת בידה להמתין הילכך א"נ לא תבעה לאו מחילה היא עד ג' שנים אבל ענייה מדלא תבעתן מחלה: צנועה. בושה לבא לב"ד הילכך בב' שנים לאו מחילה היא: אלא למפרע. אותן ב' שנים שעברו איבדה וכתב הרא"ש הילכך לא איבדה בב' שנים עד שתהא ענייה ופרוצה ע"כ נראה שטעמו משום דכיון דאיכא תרי לישני ה"ל ספיקא כל שאינה ענייה ופרוצה וכיון דסתם אלמנה אית לה מזוני ונכסי בחזקתה קיימי כל זמן שלא נשאת כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת (צ"ט:) גבי בעיא דיתומים אמרו נתננו וכו' מספיקא לא אמרינן מחלה אבל הרמב"ם כתב בפי"ח אלמנה ענייה ששהתה ב' שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה ג' שנים ולא תבעה איבדה ואין לה מזונות בשנים שעברו אלא משעה שתבעה ואם שהתה פחות מזה אפי' יום א' לא איבדה אלא תובעת ונוטלת מזון השנים שעברו עכ"ל וכתב הרב המגיד שפסק כלשון ראשון ודעת הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך כדעת הרמב"ם ז"ל: ומ"ש ואפי' שעברו אם יש לה משכון מהיורשים או שלותה ממקום אחר לא הויא שתיקתה מחילה ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן וה"ה ז"ל ר"א בשם רבי יוסי בן זמרא כשלא לותה ואין בידה משכון אבל אם לותה או שיש בידה משכון גובה אפי' למפרע וכתבו הר"ן וה"ה היה בידה משכון כלומר שתפסה בידה משכון תוך ג' שנים אבל לאחר ג' מדין מחילה נגעו בה ואין תפיסתה כלום (ח) וכתבו עוד הר"ן וה"ה בשם הרמב"ן דדוקא אלמנה הוא דבעיא ב' וג' שנים אבל א"א אפי' שהתה יום א' ולא תבעה הפסידה דבאלמנה דוקא אמרו משום דאיפשר דמתזנא מדידה כגון ממלאכתה אבל א"א שכל נכסיה לבעלה מדידיה קא מיתזנא ואפי' מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה הפסידה לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן ולסייען וה"מ לאפוקי מבעל אבל אם לא נתן לה מזונותיה ועשתה ואכלה אפי' הותירה אין לבעלה עליה כלום דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזוני הרי משכון בידה ותמשכננו ואינה צריכה להתנות עמו בב"ד ולומר איני ניזונת ואיני עושה אלא כל שאין מעלה לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ואפי' דרך שתיקה וזו היא ששנינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה ע"כ וכתב הר"ן ע"ז ודינו ז"ל במכרה בנכסי מלוג צל"ע דכיון דמפלגינן בין עשירה לענייה ובין צנועה לפרוצה אדרבא א"ל דדוקא באלמנה הוא דהפסידה לפי שאם לא מחלה המזונות לא היתה בושה לתבוע היורשים אבל בא"א שעושה נחת רוח לבעלה איכא למימר שלא הפסידה לעולם ומש"ה נקט אלמנה עכ"ל וז"ל הריטב"א אומר רבי' בשם רבו ז"ל דדוקא אלמנה לא הפסידה עד ב' וג' שנים אבל בא"א כל זמן שלא תבעה מזונותיה אבדה אותן למפרע שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן וכל שלא לותה או שהיה בידה משכון מחלה אותן וכן ראיתי למורי הרב ז"ל שדן אפי' לאשה שהלכה לבית אביה מפני מריבה שהיה לה עם בעלה כיון שלא מסרה מודעא בפני עדים שלא מחלה אותם עכ"ל וכ"ע ומסתברא שדין רפואה כדין מזונות דהא חיוב רפואה מדין מזונות היא כדכתיבנא בפ' נערה עכ"ל: ואם היורשים אומרים נתננו לה מזונות והיא אומרת לא נטלתי

מקצת התוס' ששיירה וכן משמע מדברי הרמב"ם להדיא סוף פי"ח דאישות וכתב במרדכי בשם דהאביאס"ף כתב וקבלהי מא"מ דכ"ש שתובעת כתובתה בב"ד שצריכה לתבוע כל כתובתה עד כאן לשונו וכן משמע בסמוך בדברי הרא"ש שכתבו אם תבעה כתובתה בסתם וכו':

כתב רב אלפס וכו' בפרק אלמנה ניזונית כתב כך וחלקו עליו רוב גדולי ישראל והכי איתא בירושלמי כמ"ש ב"י והכי נקטינן דניזונת והולכת לעולם עד שישארו כדי כתובתה ואח"כ נוטלתן אם רוצה בכך והיורשין אינן יכולין לעכב שלא ליתן לה אלא מזון ל' יום במקודם כמ"ש בסוף סי' זה דהכא צריכין ליתן לה כל כתובת' בפעם אחד כיון שלא נשארו עוד נכסים: **אלמנה** שהיא ענייה וכו' ר"פ אלמנה ניזונית (דף צ"ו) איכא תרתי לישני וכתב ב"י דס"ל להרא"ש לתיפסק לקולא לנתבע שהרי האשה היא מוחזקת בנכסי בעלה בעוד שלא נשאת ואין מוציאין מידה לומר שמחלה כתובתה בענייה לחוד או בפרוצה לחוד והרמ"ה כתב כלישנא קמא וכן פסק הרמב"ם פי"ח: ואם היורשים אומרים נתננו וכו' שם והטעם משום דהנכסים בחזקת האלמנה הם למזונות כמ"ש התוס' בד"ה יתומים שאמרו ובד"ה נכסי ומש"ה כתב הרמב"ם

דרכי משה

מקצת לבעלה אמרינן דמקצת שמחלה היינו הנדוניא ושיירה לעצמה עיקר הכתובה ולא איבדה מזונות ולא אמרינן דיד בעל השטר על התחתונה דאדרבה הבעל נקרא בעל השטר ויד על התחתונה דהרי בודאי חייב לה מזונות והוא בא ליפטר סמנה מכח המחילה שלה ועליו לברר מה מחלה כו': (ח) וע"ל סי' ע' א"א ששתקה לבעלה אימת הוי מחילה: וכן

פרישה

היורשין יכולין לומר לה אין אנו מבקשין מעשה ידיך ואין אנו מפרנסים אותך מה שאין כן בחיי הבעל שתקנת חכמים הוא (ר"ל שאין הבעל יוכל לומר איני זנך ואיני נוטל ומחוייב לפרנסה מדין תורה כ"פ) שבעלה מחוייב לפרנסה אלא שתקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה וכיון שתקנת חכמים הוא אין חיובה תולה בכתובה דאף אם מחלה הכתובה התקנה במקומה עומדת משא"כ לאחר מיתה דאינה ניזונת אלא בתנאי כתובה כמנא דבמחילת הכתובה אזל ג"כ תנאה וק"ל ובזה נתיישב מ"ש הב"י דבחיין ניזונת בשביל מעשה ידיה דקשה הא בחיין מזונותיה דאורייתא נינהו וכמ"ש רבינו לעיל סימן ס"ט כמ"ש שארה כסותה כו' ועוד דכתב דמזונותיה תחת מעשה ידיה הא אדרבא כתבאר שם דמעשה תחת מזונותיה ולפי מ"ש א"ש דר"ל אף א"ת שבכלל מכירה או מחילה הוי שמחלה כל כתובתה מ"מ אמרינן שאין דעתה הוס אמזונותיה כיון שלדעתה נותן לה מזונות תחת מעשה ידיה ודאי לא כיונה למזונות ודו"ק: (אפי' לא שיירה אלא התוספת משום דתנאי כתובה דהיינו התוס' הוי ככתובה ולכן אמרינן בסמוך אם תבעה כתובתה סתם דמסתמא תבעה גם התוס' כ"פ): (טו) אלא כדי כתובתה אפשר דה"ט הואיל שאין הם מזונות בריוח לא תקנו אלא כנגד כתובתה שלא יהא תנאי כתובתה חמור מכתובה: (טז) עד שישארו בנכסים כדי כתובתה אבל אינה יכולה למכור הכל למזונות ולסגר ולטרוף מהלקוחות שמכרה לכן דאחריות דנפשה קבילת עלה אבל אם אינה חוששת לגביית כתובתה יכולה להיות ניזונת לעולם אסר"י וכ"כ רבינו לעיל גבי בת ואלמנה שתיזון עד שיכלו הנכסים גם י"ל דמ"ש עד שיהיו בנכסים כדי כתובה ונוטלתן משום עלה טובה כ"כ דאם ימכרו הכל לצורך מזונותיה הלא בשעת המכירה לא יתנו לאשה הדמים מיד אלא ישארו ביד הלקוחות ויתנו לה מהן לצורך מזונות כל ל' יום כמ"ש בס"ס זה ושמא יבא ב"ח בשטר ויטרוף הדמים מיד הלקוחות ואינה יכולה לחזור ולטרפן בכתובה דה"ל מטלטלים ולא משעבדי בכתובה כ"כ התוס' והר"ן וב"י הביאם: (יז) ופרוצה פירוש שאינה צנועה שתהיה בושה לבא לב"ד לתבוע היתומים ליתן לה מזונות: (יח) ודאי מחלה מזונותיה דכיון שהיא ענייה שאין יכולת בידה להמתין ואינה בושה לבא לב"ד ושתקה ודאי מחלתה: (יט) אבל להבא לא פירוש ולא אמרינן כיון שמחלה ב' שנים שעברו מחלה ג"כ להבא: (כ) אם יש לה משכון פירוש שתפסה בתוך ב' שנים אבל תפסה לאחר ב' שנים אין תפיסתה כלום דהא מדין מחילה נגעו בה ר"ן וה"ה ר"ל הואיל שה"ט הוא שמחלה הואיל ששתקה כולי האי וא"כ אי נמי תפסה אחר ב' שנים מאי הוי שכבר מחלה לו: (ואם היא עשירה פי' דיכולת בידה להמתין כ"פ): (והרמ"ה כתב דבענייה לחוד כו' פירוש והיא צנועה כ"פ): (כא) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וטעם מחלוקתם משום דאמרי' בגמרא אלמנה ששתקה ב' וג' שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות השתא ב' שנים

הרמב"ס דנשבעת היסת דכיון דהנכסים בחזקת האלמנה למזונות מתנאי בית דין והיורשים טוענין נגד תנאי ב"ד אין שומעין להם וחייבין לשלם דחשוב כאילו היה ביד האשה שטר חוב בעדים ובנאמנות ומה שטוענין עליה שנטלה מהן למזונות שלא כדין על זה נשבעת ונפטרת כדין לוה שטוען על המלוה לאחר שפרע הש"ח נטלת ממני שלא כדין דנשבע היסת על תביעת בעל פה מיהו הב"י הביא לשון הריטב"א מפורש בו שהיה גורס בדברי הרמב"ס דנשבעת כעין של תורה ע"ש ובש"ע פסק היסת:

ומ"ש כל זמן שלא ניסת אפי' פרעו לה כתובתה בב"ד וכו' כ"כ התוס' שם בד"ה נשאת וכ"כ הרא"ש לשם ודקדקו כך מדלא משכח עלייהו להביא ראיה אלא בנשאת:

מי שייחד לאלמנתו קרקע וכו' מסקנא דגמרא סוף פרק נערה שנתפתתה דאם אמר למזונותיה בלמ"ד ריבה לה מזונות וכשאמר במזונותיה בבי"ת אין לה אלא אותו המקום בלבד וכתב רבינו ושתקה דה"א בפ' י"נ (דף קל"ב) גבי כתובה דשמואל אמר במחלק לפנויה והיא שותקת וכמ"ש רבינו לקמן ריש סי' ק"ו וה"ה הכא במזונות ומה"ט כתב רבינו כאן מי שייחד לאלמנתו קרקע וכו' דוקא קרקע אבל לא מטלטלין כמו גבי כתובה וכמ"ש לקמן בסי' ק"ו מיהו נראה דבמזונות אפי' לא חילק כל נכסיו אלא ייחד לה קרקע ואע"ג דגבי כתובה לא איבדה כתובתה אלא בחולק כל נכסיו מכל מקום הכא כיון דאמר בפירוש שקרקע זו יהא במזונותיה אין לה אלא אותו קרקע:

היורשים נאמנים אלא אפילו לשעבר (כב) אם לא שתקה ג' שנים אינם נאמנים [ד] וכתב הרמב"ם (כג) והיא נשבעת שבועת היסת ונוטלת בד"א כל זמן שלא ניסת אז אינם נאמנים (כד) אפילו פרעו לה כתובתה בב"ד אבל אם נישאת אז היורשים נאמנים גם בזה כתב הרמב"ם ונשבעין שבועת היסת ונפטרין מי שיחד לאלמנתו קרקע שתיזון ממנו אם אמר יהיה מקום זה למזונותי' (כה) ריב' לה מזונות ואם היה שכרה פחות ממזונותי' הראויין לה נוטלת מזונותי' משאר נכסיו ואם יש בו יותר מהראוי לה נוטלת הכל [ה] ואם אמר (כו) יהא מקום פלוני במזונותיה (כז) ושתקה אין לה אלא אותו המקום לבד שהרי קצץ לה מזונות האשה שאומרת (כח) מת בעלי נאמנת וניזונת והולכת לעולם כדין כל אלמנה אבל אם באה ואומרת גירשני אינה ניזונת אלא עד כדי כתובתה (כט) שאינה נאמנת לומר גירשני כדי ליטול כתובה ואינה ניזונת משלו כיון שאומרת שגירשה אבל עד כדי כתובתה ניזונת ממ"נ אם לא גירשה חייב במזונותיה ואם גירשה תחשב לה בפירעון כתובתה כתב הרמב"ם אלמנה (ל) שאין שטר כתובתה בידה אין פוסקין לה מזונות דשמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה ואפילו לא טען היורש אנו טוענין לו [ג] שתביא כתובתה או שתשבע שלא מחלה או משכנה ואף כשיש בידה כתובה
כתב

נטלתי וכו' בפרק אלמנה ניזונת (סס) בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ניסת עליה להביא ראיה וכתב הרא"ש בעי רבי יוחנן יתומים אומרים נתננו לה מזונות עד היום הזה והיא אומרת לא נטלתי ולא ששתה עדיין ג' וג' שנים על מי להביא ראיה דלא כפירש"י שפירש נתננו לה דמי מזונות שנה הבאה דהא פשיטא דעל היתומים להביא ראיה וכדברי הרא"ש כתבו התוס' וגם הר"ן כתב על פירש"י ולא נהירא דא"ה פשיטא דלא מהימני דדמי לחוב שהוא תוך הזמן שאין הלוה נאמן לומר פרעתי ועוד דאם איתא אין לך אלמנה שלא תפסיד מזונותיה שכל שעה יאמרו פרעתי ומה הועילו חכמים בתקנתן אלא ודאי ע"כ לא איבעיא לן אלא ממזונות דלמפרע וכגון שהוא בתוך הג' וה"כ משמע מדפשטינן לה מדתני לוי והיא ודאי במזונות שעברו איירי מדתני כ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ע"כ וכ"כ מדברי הרמב"ס בפרק י"ח מה"א:

ומ"ש רבי' בשם הרמב"ס שהיא נשבעת היסת ונוטלת וכן מ"ש בואם נשאת גם בזה כתב הרמב"ס נשבעין שבועת היסת ונפטרין בפרק הנזכר כתב כן וכתב ה"ה נראה לי טעם לדבריו שהצריכה היסת מפני שכיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכמו שטוען לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל בידוע שהנתבע נשבע היסת ונפטר אף כאן היא נשבעת ונשארים הנכסים בחזקתה ומוכרת מהם למזונות וכשנשאת הוא בהיפך עכ"ל. וכ"כ הר"ן וז"ל הרמב"ס כתב שתשבע היסת ותטול וכתב הרשב"א שאיפשר שזה מהסכמת הגאונים שהסכימו שכל שאינו טוען בגופו של דבר אע"פ שהוא תפוס בידו כגון משכון אינו נאמן עליו אלא בשבועה כעין שבועת הנוטלין וגם זו אינה מוחזקת בגופן של נכסים שיהא לה חלק בגופן אלא מחמת שיעבוד ולפיכך אינה נוטלת אלא בשבועה ואין זה נכון שא"כ הוה ליה למימר שתשבע שבועת המשנה כשאר הנשבעים ונוטלים בנקיטת חפץ ולא סגי לה בשבועת היסת אלא ודאי טעמו ז"ל דכיון דנכסים בחזקת אלמנה קיימי הרי היתומים כבאים להוציא והיא כופרת הכל ולפיכך נשבעת היסת עכ"ל. וז"ל הריטב"א והלכתא כדתני לוי וכ"ז שלא נשאת על היתומים להביא ראיה ואם לא הביאו ראיה כתב הרמב"ס שנשבעת כעין של תורה דהא נשבע ונוטל הוא ומורי הר"מ בשם רבו ז"ל אומר דכיון שהנכסים בחזקת אלמנה עומדים הרי היא כאילו יש בידה משכון ונשבעת ונפטרה חשיבא ואין עליה אלא שבועת היסת וכ"כ בעל העיטור אבל הרמב"ס לטעמיה אזיל שכתב שאפילו במי שיש בידו משכון חשוב נשבע ונוטל כמו שכתב בספרו וכ"כ הרי"ף ז"ל עכ"ל ומ"ש רבינו שכל זמן שלא נשאת אפילו פרעו לה כתובתה בב"ד אינם נאמנים כ"כ התוספות שם בד"ה ניסאת וכ"כ הרא"ש שם ודקדקו כך מדלא משכח עלייהו להביא ראיה אלא בניסאת:

מי שייחד לאלמנתו קרקע שתיזון ממנו אם אמר יהיה מקום זה למזונותיה ריבה לה מזונות וכו' ואם אמר יהא מקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא אותו המקום לבד וכו' בס"פ נערה שנתפתתה (דף נד:) קריביה דר"י הוה ליה איתת אבא דהות קא מפסדא מזוני אתו לקמיה דר"י א"ל איזלו ואמרו לאבוכון דנייחד לה ארעא למזוני אתא לקמיה דר"ל א"ל כ"ש שריבה לה מזונות ואסיקנא אמר רבי אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר"י אמר למזונות ריבה לה מזונות אמר במזונות קצץ לה מזונות ופירש"י דנייחד לה. בצוואת ש"מ ובעדים אולי תקבל עליה דאפילו בכתובתה תנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה: כ"ש שריבה לה מזונות. אם אמר קרקע זו למזונותיך אין זה אלא אם לא יתנו ליך מזונות מרווחים אלא מצומצמים טלי קרקע זה להעדפה: במזונות. בחוב מזונות שיש ליך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך: ומ"ש רבינו אבל ריבה לה מזונות שאם היה שכרו פחות ממזונותיה הראוי לה נוטלת מזונותיה משאר נכסיו ואם יש בו יותר מהראוי נוטלת הכל כ"כ הרמב"ס בפי"ח. ומ"ש אבל א"ל במזונות ושתקה כ"כ הרמב"ס וכך מתבאר מדברי רש"י שכתבתי בסמוך דדוקא בהיתה שם ושתקה אבל אם לא היתה שם או שהיתה שם ומיחתה אם אותה מקום שייחד לה אין מספיק למזונותיה לא כל הימנו של בעל לגרוע מזונותיה בע"כ ופשוט הוא:

האשה שאומרת מת בעלי וכו' ברייתא ר"פ בתרא דכתובות ויש להקשות הלא ס"ל להרא"ש ורבינו ריש סימן זה דמגורשת ודאי כמי יש לה מזונות עד שיפרעו לה כתובתה עד פרוטה אחרונה וא"כ הכא שאומרת גירשני בעלי למה לא יהא לה מזונות כל זמן שלא נפרעת כתובתה ותירץ הרא"ש פ"ק דמציעא (דף קנ"ט) ריש ע"ד דטעמא דתקנו חכמים בגרושה דיש לה מזונות עד שיפרעו לה כל כתובתה אינו אלא כי היכי שיפרעו לה כתובתה בעין יפה ולא על יד על יד האי טעמא לא שייך באשה זו דלא ידעינן דגירשה בעלה אלא מפיה שאמרה גירשני בעלי דאי אפשר לפרוע לה כתובתה בבת אחת שמא יבא הבעל ויאמר לא גירשתיה והיא לא תעיז פניה להכחישו בפניו הילכך עד כדי כתובתה ניזונת ממה נפשך ותו לא ע"ש:

כתב הרמב"ס אלמנה וכו' שתביא כתובתה או שתשבע וכו' הקשה בכסף משנה דמשמע מהכא שאם תביא כתובתה נוטלת מזונות ואינה צריכה לישבע וקודם לזה באותו פרק כתב שאין לה מזונות עד שתשבע ותו היאך כתב שאם אין כתובתה בידה אין לה מזונות שמא מחלה וכו' דמשמע דאין נותנין לה מזונות כלל עד שתהא כתובתה בידה וכאן כתב דנותנין לה אם תשבע וכתב דנ"ל להגיה לכתוב וא"ו במקום או וה"ג א"ל הביאי כתובתיך ותשבעי והיינו לומר שהעפ"י שתביא שטר כתובתה דליכא למיחש שמחלה ולא שמשכנה מ"מ צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום עכ"ל מיהו בלשון הרמב"ס שהביא רבינו אי אפשר להגיה שהרי כתב דתשבע שלא מחלה או שמשכנה ולפעד"נ דאין להגיה כלל אלא תחלה מדבר במקום שכותבין כתובה דפשיטא דאינה גובה דשמא פרע לה בעלה או מחלה או מכרה או משכנה ומש"ה אין לה ג"כ מזונות ולבתר הכי קאמר שאנחנו טוענים ליורש שתביא כתובתה במקום שכותבים כתובה או שתשבע שלא מחלה או משכנה במקום שאין כותבין כתובה דאעפ"י שאינה צריכה לישבע שלא נפרעת כתובתה כיון דאין כותבין כתובה וגובה בתנאי ב"ד וכותבין לו שובר מ"מ הך שבועה

האשה שאמרה מת בעלי נאמנת וניזונת והולכת לעולם וכו' אבל אם באה ואמרה גירשני אינה ניזונת אלא עד כדי כתובה וכו' ברייתא בר"פ בתרא דכתובות (דף קז:):

כתב הרמב"ס אלמנה שאין שטר כתובתה בידה אין פוסקין לה מזונות דשמא מחלה כתובתה וכו' ואפילו לא טען היורש וכו' בפי"ח מה"א ונתבאר שם בדבריו שאם אין דרכה לכתוב כתובה יש לה מזונות: ומ"ש ואף כשיש בידה שטר כתובה כתב שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום בפרק הנזכר כתב וז"ל אלמנה

דרישה

נקט אלא ה"ה מכרה לו דאין לה מזונות דוקא לאחר מותו וכמ"ש לפני זה ז"ל מכרה או משכנה כתובתה כו' עד בין בחיי בעלה בין אחרי מות בעלה הפסידה מזונותיה אבל בחיי בעלה עכ"פ יש לה מזונות מטעם הנ"ל דמזונותיה תחת מעשה ידיה. והא דנקט רבינו מוחלת כתובתה בבבא בפני עצמו משום דבמוחלת יש דיעות דליכא מ"ד דיש לה מזונות אף אחרי מותו משום שנאמר משלם רעה תחת טובה לא ימוש רעה מתוך ביתו וע"ל סימן ק"ה שהארכתי עוד מזה:
[ד] וכתב הרמב"ס שהיא נשבעת שבועת היסת ונוטלת תימה שהריטב"א כתב בשם הרמב"ס דצריך לישבע שבועת המשנה בנק"ח וכתב שהרמב"ס אזיל לטעמו שס"ל דאפילו מי שיש בידו משכון וטען עליו בכדי דמיו חשוב נשבע ונוטל כמ"ש בספרו וכ"כ הרי"ף ז"ל עכ"ל והב"י הביא דברי כולם ולא כתב ייסוב לזה ולא הקשה ג"כ דבריהם בשם הרמב"ס אהדדי ובאמת שכדברי הריטב"א כתב הרמב"ס בספרו פי"ג מהלכות מלוה ופי"ג מהלכות טוען וכ"כ רבינו בשם הרמב"ס בח"מ ר"ס קל"ג ולפ"ז קשה גם רבינו אהדדי שכאן כתב בשם הרמב"ס דסגי בהיסת ושם כתב בשמו דצריך שבועה בנק"ח מיהו בזה י"ל דלא כתב שם אלא באומר חפץ זה שלך הוא אבל חייב אתה לי ואני אתפסנו בידי עד שתשלם לי דכיון דלא בא לידו מתחלה בתורת משכון מ"ה צריך שבועה בנק"ח וכמו שחלקתי שם בזה מכח קושיות אחרות ע"ש אבל קושיא ראשונה במקומה עומדת שהרי הרמב"ס כתב בהדיא פי"ג ממלוה ופ"א מטוען שנשבע בנק"ה אף במשכון ולמה כתב רבינו והר"ן בשמו כאן שסגי לה בהיסת וצ"ל לחלק במה שחילק הר"ן פרק כל הנשבעים וכתב דהגאונים שהצריכו לישבע בנק"ח אף שהוחזק ויכול לטעון עליו לקוח הוא בידי היינו דוקא כשבא לגבות חובו מהמשכון אבל כשהוא מוחזק במשכון ושותק והלוה בא להוציא משכנו מידו א"צ לישבע אלא היסת דאין זה נשבע ונוטל ודי לנו בזה במה שחדשו לנו הגאונים בדין בלא ראייה והבו דלא לוסיף עלה כו' ע"ש והביא ב"י דבריו בח"מ סימן פ"ט ע"ש וא"כ ה"נ איירי דיתומים באים להוציא הקרקע או המטלטלים מתחת ידה ומ"ה נפטרה בהיסת ומש"ה נשבעה היסת "ונוטלת ל"ד אלא כלומר תחזיק במה שבידה אבל ב"י פסק שם דבכל ענין צריכה שבועה בנק"ח ע"ש ולפי דבריו צ"ע וצ"ל דס"ל כמ"ש המ"מ והר"ן והביאם ב"י ז"ל כיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכאילו אמר לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל כו' ע"ש ור"ל שהאלמנה זו שיעבודה בנכסים עדיף הם ממשכון דבמשכון ס"ל להרמב"ס דצריך לישבע בנק"ח ובזה בהיסת סגי וה"ט דמיסתבר כשלה: [ה] ואם א"ל יהא מקום פלוני במזונותיה ושתקה אין לה אלא אותו מקום לבד ק"ק מ"ש מהא דכתב רבינו בח"מ סימן רנ"ג ז"ל שכיב מרע שאמר תנו ר' זוז לפלוני במובו

פרישה

אבדה ג' מיבעיא ל"ק כאן בענייה כאן בעשירה א"נ כאן בפרוצה וכאן בצנועה וסבר הרא"ש כיון דאיכא תרי שינויי ה"ל ספיקא כל שאין ענייה ופרוצה וכיון דסתם אלמנה אית לה מזוני נכסי בחזקתה קיימי כל זמן שלא נשאת והרמ"ה פסק כשינויא קמא וכן סובר ג"כ הרמב"ס: (כב) אם לא שתקה ג' שנים פי' בעשירה או בצנועה וה"ה ב' שנים בענייה ופרוצה: (כג) והיא נשבעת שבועת היסת לפי שאין זה שבועת המשנה אע"פ שהיא נוטלת אלא ה"ט כמ"ש ה"ה שכיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכמו שטוען לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל בידוע שהנתבע נשבע היסת ונפטר אף כאן היא נשבעת ונשארים הנכסים בחזקתה וכשנשאת הוא בהפך ועד"ר: (כד) אפי' פרעו לה כתובתה בב"ד ולא אמרינן אם איתא כדבריה היתה תובעת אותם באותו פעם בשביל המזונות שעברו: (אם אמר יהא מקום זה "למזונותיה בלמ"ד ריבה לה לאפוקי אם אמר "במזונותיה בבי"ת כ"פ): (כה) ריבה לה מזונות כו' עד נוטלת מזונותיה משאר נכסיו (משמע מדבריו דאז אינה לוקחת מזונותיה אלא משאר נכסיו ולא מקרקע שיחד לה אבל כ"פ לשון הרמב"ס פי"ח דאישות אינו כן אלא ז"ל נוטלת "השאר משאר נכסיו וכ"כ בש"ע והשתא א"ש דגם בזה יש לה לד רבוי מזונות שבזה יפה כחה שבאם ימלמלו היורשים או הב"ד ליתן לה מזונות משאר נכסיו בדוחק יהיה זה בידה לתוספת מזונות עד שיהיה בידה כדאי ונראה שגם לזה כיון רבינו במ"ש שתיטול מזונות משאר נכסיו וזה יהיה בידה לתשלום מזונות ע"כ היתור גם י"ל דכוונת רבינו הוא דנוטלת כל מזונותיה משלם משאר נכסיו וגם זה שיחד לה תטול יותר ממזונותיה דה"ק זה יהיה לה יותר ממזונותיה אבל מ"ש ריבה לה מזונות לא משמע כן ודו"ק: (כו) יהא מקום פלוני במזונותיה בחוב מזונות שיש לך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך פירש"י ועד"ר: (כז) ושתקה אבל אם לא שתקה (וה"ה אם לא היתה שם בשעה שיחדה כ"פ) לאו כל הימנו של בעל לגרוע מזונותיה בע"כ: (כח) מת בעלי נאמנת שיראה לומר מת אם לא יודעת בודאי שמת דשמא יבא ונתפסת בשקר אבל כשאומרת גרשני ליכא למימר הכי (וע"ל בסי' י"ז כ"פ): (כט) שאינה נאמנת לומר גירשני כו' ולכן אין נותנין לה כתובה אלא בפרעון מזונות משום ממ"נ אבל כשאומרת שמת נותנין לה מזונות כל זמן שתרצה ואח"כ נותנין לה גם כתובתה כדין כל אלמנה: (ל) שאין שטר כתובתה בידה כו' ר"ל במקום שכותבין כתובה: שצריכה

חדושי הגהות

ג הקשה הרב"י בספרו כסף משנה דהכא משמע שאם תביא כתובתה נוטלת מזונות וא"צ לישבע ולמעלה באותו פ' כתב שאין לה מזונות עד שתשבע ותו היאך כתב שאם אין כתובתה בידה איז לה מזונות

אלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות יש מי שהורה שפוסקין לה מזונות ואין משביעין אותה ואין ראוי לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת הים ורבותי הורו שאין לה מזונות בב"ד עד שתשבע שהרי זה באה להתפרע מנכסי יתומים וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ולזה דעתי נוטה וכן ראוי לדון עכ"ל :

שבועה שלא מחלה או משכנה צריכה לישבע ואף במקום שכותבין כתובה וגם כתובתה בידה צריכה שתשבע שלא תפסה משל בעלה כלום והרא"ש ז"ל חולק עליו בפ' בתרא דכתובות דלמזונות אינה צריכה שבועה כיון שתשבע בסוף כשתגבה הכתובה וע"ל בסי' ע' ובמה שכתבתי לשם ועיין עוד לעיל בסי' כ' ס"ס במה שכתב אימתי צריכה לישבע בשעת שגוב' כתובתה שלא תפסה משל בעלה כלום :

כתב (לא) שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה כלום ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא ניזונת מתנאי ב"ד (לב) אפי' בלא כתובה ואפי' בלא שבועה מדינא דגמרא אין אלמנה ניזונת אלא מקרקעי בני חורין לא מיבעיא אם מכר או נתן הבעל בחייו שאין מוציאין למזון האשה והבנות (לג) מנכסים משועבדים אלא אפי' מכרו או שמשכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם אין מוציאין למזון האשה והבנות ודוקא שנתן האב (לד) [ו] מתנת בריא אבל אם נתן מתנת שכיב מרע ניזונת ממנו ולא ממטלטלי אפי' בני חרי (לה) ומיהו אם תפשה מטלטלין אפי' אחר מיתה לא מפקינן מינה אבל לפי תקנת הגאונים שכתובה נגבת ממטלטלים (לו) היא הדין נמי מזונות ואפי' לא תפשה ניזונת ממטלטלין כתב הרמב"ם לפיכך אם הניח נשים רבות אפי' נשאן זו אחר זו כולן ניזונות בשוה (לז) שאין דין קדימה במטלטלים והראב"ד כתב [ז] דאפי' אם ניזונות ממקרקעי אין בהן דין קדימה לפי (לח) שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו וכבר הגיע שעת

ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא ניזונת מתנאי ב"ד אפי' בלא כתובה ואפי' בלא שבועה בפ' שני דייני גזירות כתב כן והביא ראיה לדבריו ותמה על דברי הרמב"ם ז"ל וגם הרשב"א בתשובה כתב על מה שהצריך הרשב"א שבועה לאלמנה למזונו' אין רבותי כ"כ מודים לו בזה שאין האלמנה נשבעת למזונות לפי שאינה [נשבעת] בתחלה אלא לבסוף כשתבא לגבו' כתובתה וכדמשמע בפ' שני דייני גזירות (שם.) בפלוגתא דרב ושמואל אם פוסקים מזונות לאשת איש וזו אחת מהשגות שהשיג עליו הראב"ד גם מורי הרמב"ן הביא ראיה מדגרסינן בפ' השולח (לה.) דהויא איתתא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל מאי אעביד לך וכו' עכ"ל וכ"כ בתשובות להרמב"ן סימן מ"ח וכתב הרשב"א עוד בתשובה אחרת אלמנה ניזונת אע"פ שלא נשבעת ואע"פ שלא הוציאה כתובתה והביא ראיה לדבר בכמה דוכתי בגמרא אמרינן דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה לרבנן דפליגי על ר"מ למזונות דתנאי כתובה הם לא עדיפי מכתובה עצמה וכך הוא מסקנא דגמרא כמו שאכתוב בסמוך וכ"כ הר"ן ז"ל בפ' שני דייני גזירות הא דאמר חנן באשה שהלך בעלה למדינת הים תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה הילכך כשב"ד פוסקין מזונות לא"א אינה צריכה שבועה ומשמע שאף באלמנה הדין כן שתשבע בסוף ולא תשבע בתחלה ואחרים אמרו דדוקא בא"א אבל אלמנה תשבע בתחלה ובסוף והרמב"ן הכריח דדין אלמנה כדין א"א מדאמרינן בפ' השולח וכו' ולי מהא לא איריא וכו' ומיהו מסתברא משמע הכי דלא שנא אלמנה ול"ש אשת איש פוסקין בלא שבועה עכ"ל . ולענין הלכה נקטינן ככל הני רבוותא דהו"ל הרמב"ם יחידאה לגבייהו (ע) :

ומ"ש כתב הרמב"ם וכו' והראב"ד כתב וכו' וה"א בירושל' תימה דבירושלמי פרק מי שהיה נשוי איתא כדברי הרמב"ם וכ"כ הרב המגיד דמבואר הוא בירושלמי פרק מי שהיה נשוי וכ"י כתב דמ"ש רבינו וה"א בירושלמי קאי לדברי הרמב"ם ולא נהירא ומצאתי שמהרש"ל הגיה וה"א בירושלמי בעירובין משמע דלשם איתא כדברי הראב"ד דלא כהירושלמי פרק מי שהיה נשוי וצ"ע היכא איתא בעירובין

מדינא דגמרא אין אלמנה ניזונת אלא מקרקעי בני חורין משנה בפרק הניזקין (דף מח :) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומ"ש ל"מ אם מכר או נתן הבעל בחייו וכו' אלא אפי' מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם אין מוציאין למזון האשה והבנות בס"פ מציאת האשה (דף סט .) גבי הא דתלה ליה רב לרבי ביני חיטי האחין שטעבדו מהו אמרינן דבין לרב בין לרבי יוחנן האחין שמכרו או משכנו אין מוציאין למזונות ומשמע דבין למזון האשה בין למזון הבנות קאמר וכ"כ הר"ן ז"ל : **ומ"ש** ודוקא שנתן האב מתנת בריא אבל אם נתן מתנת ש"מ ניזונת ממנו כ"כ הרי"ף בפי"כ גבי הא דאמרינן השתא מיגרע גרע בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מה"א וכ"כ הרא"ש בפסקיו בקידושין ס"פ האומר מהכרח דקדוק סוגיית התלמוד (י) ועיין במרדכי פרק י"ב ופרק נערה שנתפתתה ובתוס' ובטור ח"מ סימן רנ"ב אכתוב דין מתנת בריא שהיא מהיום ולאחר מיתה אם מוציאין ממנה למזון האשה והבנות ולכתובה ומ"ש ולא מטלטלי אפי' בני חרי הכי מסיק בס"פ מציאת האשה (שם) אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה ומ"ש ומיהו אם תפסה מטלטלין אפי' אחר מיתה לא מפקינן מינה כך כתב הרי"ף בר"פ אלמנה ניזונת וכ"כ הרמב"ם בפי"ח כתוב בתשובות להרמב"ן סימן כ' דה"ה אם תפסה שטר חוב אין מוציאין מידה (יא) ובסמוך אכתוב דברי תשובת הריב"ש ועיין בהגהות פ"א מהלכות זכייה והרמב"ם פי"א מהלכות מלוה : **ומ"ש** ולדעת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות אפי' לא תפסה ניזונת ממטלטלי כ"כ הרי"ף שם וז"ל והאידנא תקינו רבנן כתובה אפי' ממטלטלי כיון דמזוני תנאי כתובה ותנאי כתובה ככתובה דמי ניזונת נמי ממטלטלי בין תפסה בין לא תפסה וכ"פ הרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם בפי"ח מה"א וז"ל הר"ן בפרק הנזכר משמו של רש"י אמרו דאלמנה שתפסה מטלטלין דאמרינן דוקא דתפסה לה מר"ה או מסימטא אבל מרשות היורש לא דכי היכי דלר' טרפון דמהניא תפיסה דלאחר מיתה לכתובה לא מהני אלא בהכי גוונא ה"נ לדידן בתפיסה דמחיים מיהו כל ה"מ לדינא דגמרא אבל עכשיו כבר תיקן הגאון דכתובה גבי ממטלטלי והה"נ דאית לה מזוני ממטלטלי ואפי' לא תפסה גבי' מהם דתנאי כתובה ככתובה וכמ"ש הרי"ף ז"ל עכ"ל ומ"מ מ"ש רבינו ולדעת הגאון אינו מכוון דמשמע דפלוגתא איכא במילתא וליתא דלכ"ע מדינא דגמרא אינה נגבית ממטלטלי אלא שהגאון תיקן דתגבה ממטלטלי ולדברי הכל אחר תקנת הגאון גביא ממטלטלי וכך ה"ל לכתוב ואחר תקנת הגאון שכתובה נגבית ממטלטלי ה"ה נמי מזונות כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"א על אלמנה שרוצה למכור מהקרקעות למזונות והאפוטרופין אומרים תזון מהמטלטלין הדין עמהם שאין מוכרים קרקע של יתומים כל שיש שם מטלטלין למכור ובסימן ל"ד כתב אם האפוטרופסין רוצים להעלות לה מזונות והיא רוצה למכור מנכסי בעלה ב"ד מוחין בידה ואם מכרה אחר התראת האפוטרופסים שהם רוצים להספיק מזונותיה מכרה בטל וכתב עוד שם בסימן מ"ט אין לאלמנה תביעה למזונות על מעות שביד היתומים מקרקעות שמכרו ואפי' אחר תקנת הגאונים שעשו מטלטלי דיתמי כקרקע שהמעות האלו לא היו משל אביהם ולא נשתעבדו לה וכן אין מוציאין מיד הלקוחות שאין מוציאין למזונות ממשעבדי כדתנן בפרק הניזקין (מח :) מיהו אם קנו מיד הבעל למזונותיה מוציאה מיד הלקוחות כדרך שאמרו פרק הניזקין (נא :) גבי מזון בת אשתו ובסימן כ"ז כתוב מזונות של אשה כתובים הם עכשיו אפי' אצל משועבדים שהכל נהגו לקנות מידו וחזרו הכנסים כבת אשתו שקנו מידו ועיין בתשובת הרשב"א שאכתוב בס"ס זה :

כתב הרמב"ם לפיכך אם הניח נשים רבות וכו' בפי"ח מהלכות אישות ובספרי הרמב"ם שבידינו אין כתוב לפיכך וגם אין כתוב בהם שאין דין קדימה במטלטלין אלא כך כתוב בהם שאין דין קדימה במזונות וכתב ה"ה הניח נשים רבות וכו' מבואר בירושלמי וכן הוא בתוספתא כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגבייה אמרו

דרכי משה

(ט) וכ"פ הריטב"א פרק שני דייני גזירות : (י) וכ"פ הריב"ש סימן ק"ז דניזונת ממתנת ש"מ במקום דליכא בני חורין : וכתב עוד דאם נתן למקצת בניו בל' מתנה ולמקצתן בל' ירושה אינה ניזונת מן המתנה דאותן שנתן בלשון ירושה נקראים בני חורין ובמרדכי פרק נערה שנתפתתה ע"ג וע"ד האריך בזה וכתב דמוהר"ם ס"ל דניזונת אפי' ממתנת בריא ויש סוברים דאפילו ממתנת ש"מ ממטלטלין אינה ניזונת אפי' לאחר תקנת הגאונים שתקנו שכתובה נגבית ממטלטלים וע"ש ועיין בח"ה סימן רנ"ב נתבארו עוד מדינים אלו כתב הר"ן ריש המדיר הקדיש נכסיו אין אשתו ניזונת מהן דהוי כמתנת בריא וע"ל סימן ק"ו שאם צוה לפניה מתנת ש"מ ושתקה הוי מחילה וע"ל בב"י בח"מ סימן רנ"ג בשם תשובת הרשב"א שנשאל על ש"מ שצוה שיחלקו אשתו ובניו כל נכסים שוה בשוה ואם תרצה היא לשבת עם בניה שיתנו לה פירות כל נכסי הבנים שיתפרנסו מהן היא והבנים ועכשיו מת א' מהבנים והאפוטרופסים טוענים שמאחר שנפטר א' מהבנים אין לה להחזיק בנכסים אלא שיהיו ליורשים עוד אומרים האפוטרופסים שרוצים למכור או להשכין מבתי היתומים לתועלתם והאלמנה טוענת שאינו רשאי לפי שיש לה לישול פירות כל הנכסים והשיב הדין עם האלמנה דכל פירות בין קרקע בין מטלטלין בכלל נכסיו ואף ע"פ שמת א' מהבנים עוד זכותה קיים בכל הנכסים ההם ומ"מ לפי לשון הצואה שכתבתי איני רואה שתהא מחזקת בנכסי הבנים אלא הם מחזיקין בנכסיהם ונותנין לה פירות שתהא מתפרנס עמהן כדין אלמנה דעלמא ואם יותר הרי הוא שלהם עכ"ל : (יא) אמנם בהגה"מ פי"ב מאישות משמע דלא מהני תפיסה בשטרות וכן הוא פ"א מהלכות זכייה בהגהות וכן משמע מדברי הרמב"ם פי"א מהלכות מלוה וע"ש בריב"ש סימן שמ"ה : וכן

פרישה

(לא) שצריכה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי היתומים שלא יפרע אלא בשבועה משא"כ כשבעלה הלך למדינת הים דס"ל להרמב"ם דפוסקין לה מזונות בלא שבועה וכמ"ש רבינו לעיל בסמו בסימן ע' דשם לא נפרעת מנכסי יתומים : (לב) אפי' בלא כתובה אפי' במקום שכותבין ואפי' בלא שבועה . לפי שאינה נשבעת בתחלה אלא לבסוף כשבאת לגבות כתובה : (לג) מנכסים משועבדים לפי שאין קצובים (ואין להם קול כ"כ כמה חייב בהן הבעל כ"פ) ואין הלקוחות יכולין ליזהר : (לד) מתנת בריא שהיא מדאורייתא אבל אם נתן מתנת ש"מ שאינה אלא מדרבנן שעשו דבריו ככתובים וכמסורים ניזונת ממנו דהשתא ירושת בנים שהיא דאורייתא אלמנה ניזונת מנכסיו מתנת ש"מ דרבנן לא כ"ש והוא גמ' וב"י הביאה ועד"ר עוד ע"א (ובתשובת ריב"ש סי' ק"ו כתב דניזונת ממתנת ש"מ במקום דליכא בני חורין ואם נתן למקצת בניו בלשון מתנה ולמקצת בלשון ירושה אין ניזונת מן המתנה דירושה נקראים בני חורין . ובמרדכי דממתנת ש"מ ממטלטלים אינה ניזונת אפי' לאחר תקנת הגאונים וכ"כ רמ"א ובתשובת ריב"ש שם דאפי' תפסה הרבה והוא נתנו לאחרים במתנת ש"מ אפ"ה אין מוציאין מידה לכן אם רוצה שיתקיים מתנתו ישלם המעות קודם מותו כ"פ) : (לה) ומיהו אם תפסה כו' פי' מר"ה או מסימטא גמרא פרק הכותב דף פ"ד ע"ב (אמנם בריב"ש סי' שס"ד משמע דאפי' בבית מהני תפיסה רק שתפסה בא' מדרכי הקניות וכ"כ רמ"א ואם קדמו יורשים ותופסים שלא תשלח בהן יד יפה יעשו . ודוקא שתפסה בעצמה אבל לא ע"י אחר אפי' עשאו שליח ועיין בח"מ סי' ק"ה כ"פ) : (לו) הוא הדין נמי מזונות דתנאי כתובה ככתובה : (לז) שאין דין קדימה במטלטלים כדלקמן בח"מ סימן ק"ד : (והראב"ד כתב דאפי' כו"ל ועד"ר כ"פ) : (לח) שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו כו' וה"ה כתב עליו שדבריו אינן נכונים שאם מפני שאין חיוב המזונות של אלא לאחר מותו ואפילו בכתובה לא תהיה דין קדימה לאלמנות שהרי אינה נגבית אלא לאחר מיתה והגע בעצמך מי שלוה וקבע זמן הפרעון אחר מיתתו והתנה שאם ימות המלוה קודם לו שלא יגבה כלום (דוגמת האשה שמתה בחיי בעלה שאינה נגבית כתובתה כ"פ) וחזר ולוה וקבע זמן פרעון לאותו זמן וע"פ התנאי הנזכר מי לא היה בו דין קדימה אלא ודאי דאין לטעם ההוא עיקר ואינו דומה ללוה ולוה ואחר כך קנה דהתם הדבר המשועבד עתה לא היה שלו בשעת הלואה ולא היה יכול לשעבדו עד שעה שנקנה ולפיכך

דרישה

במזונו ולא אמר כראוי לו לא יטול שניהן אלא א' מהן וידו על העליונה אם מאתיים יותר נוטל מאתים ואם מזונו יותר נוטל מזונו וכ"כ רבינו לקמן בא"ע סי' ק"ט וי"ל דשאני התם דמסתמא אין ב"מ מוחל מזונו ואף אם שתק אמרינן דלא אתא לדבריו להשיבו וסמך אשטרו או אעדיו משא"כ הכא במזונות דאין למזונות דבר קצוב דיכול להיות שדעתה היה לתבוע לאחר הכתובה ולא יהיה לה מזונות ומש"ה שתק ומש"ה הוה שתיקתה הודאה וק"ל : [ו] מתנת בריא אבל אם נתן מתנה ש"מ עפ"ר ובח"מ סי' רנ"ב כתב שם ע"א והוא שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים למזון האשה והבנות וכתובה והמקבל מתנה אינו קונה עד לאחר מיתה נמצא שקדמו הם למקבל עכ"ל שם בפרישה כתבתי טעם לזה והוא שמתנת ש"מ שהלה בדעת הנותן אומדן דעת הוא שלא היה דעתו להקנותו לו כי אם לאחר מותו וכל זמן שיש בו רוח חיים מקוה ועומד שיבריא ויחזור המתנה בידו מה שאין כן מזון האשה והבנות שאינה תולה בדעתו כי אם בתקנת חכמים וחכמים תקנוהו לו עם מיתתו . וגם ברמב"ם פ"מ דהלכות זכייה כתב כלשון רבינו בסימן רנ"ב דהיינו טעמא משום דחיוב מזונות חל קודם חלות המתנה וכתב שם המ"מ דנפקא להרמב"ם ממ"ש בגמרא השתא ירושה דאורייתא כו' וכ"כ בית יוסף לקמן בסימן רנ"ב שמשם למדו רבינו והביא גם כן לשון הרמב"ם והמ"מ וצ"ל דהוא הוא דכיון לכיון האלמנה מירושה דאורייתא ע"כ צ"ל דה"ט משום דחיוב מזונות חל קודם הירושה וגם ירושה אינו כ"א לאחר מיתה ומה"ט נזונת מן מתנת ש"מ וק"ל והשתא א"ש דל"ת היאך למדו מכאן דאלמנה גובה חיוב מזונותיה ממתנת שכ"מ אפי' לא ישאר למקבל מתנה כלום ובירושה דאורייתא אמרינן לעיל בסימן זה דניזונין יחד הבן או הבת עם האלמנה וצ"ל דלא למדו שם אלא שחיוב המזונות חל קודם והא דנזונת בן או בת עמהן ה"ט משום דלא רצו לעקור ירושה דאורייתא לגמרי מה שאין כן במקבל מתנת שכ"מ וק"ל : [ז] דאפי' אם ניזונות ממקרקעי כו' ז"ל ה"ה וב"י הביאו שכתב בפ"מ מהלכות אישות אדברי הראב"ד ולי נראה דאף דעת רבינו (ר"ל הרמב"ם) כן הוא שאפילו ניזונת מן הקרקע ניזונת בשוה דאל"כ היה לו לומר ניזונת מן המטלטלין בשוה ומן הקרקע לפי קדימתה ולפ"ז ראוי להיות בספרו כמו שאין דין קדימה במטלטלין ורצה רבינו לומר שבשם שלא אמרו חכמים קדימה במטלטלין לפי שיש ללוה למוכרן ולהפקיע מידי שיעבוד המלוה כך לא אמרו קדימה במזונות לפי שאם רצה הבעל למכור נכסיו הרי

חדושי הגהות

מזונות שמא מחלה וכו' דמשמע דאין נותנין לה מזונות כלל עד שתהא כתובתה בידה וכאן כתב דנותנין לה אם תשבע וכתב דנ"ל להגיה לכתוב וא"ו במקום או וה"ג א"ל הביאו כתובתך ותשבעי והיינו לומר שאע"פ שהביאה שטר כתובתה דליכא למיחש שמחלה או שמשכנה מ"מ צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום עכ"ל וכתב הב"ח ע"ז וז"ל מיהו בלשון הרמב"ם שהביא

שעת החיוב לכולן בבת אחת (לט) והוה ליה כלוה וחזר ולוה ואחר כך קנה שכולן שוין בו והכי איתא בירושלמי כתב הרמב"ם אם הניח בעלה מטלטלים ולא תפשה אותן היורשים נוטלין אותם והם מעלים לה מזונות ואינה יכולה לעכב ולומר יהיו המטלטלין מונחים בבית דין שאזון מהן (מ) שמא יאבדו ולא יהיה לי מזונות ואפילו (מא) התנתה עליו בפירוש שתיזון מן המטלטלין אינה מעכבת אבל אם הניח קרקע יכולה לעכב עליהם שלא ימכרוה ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין ע"כ ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידה לרב האי שכתב קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטים שהבנות ניזונות מדמים שבידם הכא נמי ניזונת מהדמים (מב) ולדעת אדוני אבי הרא"ש ז"ל אינה ניזונת מהם (יד) (מג) תפשה הרבה מטלטלים בשביל מזונותיה אין מוציאין מידה וקאמר בירושלמי מהו למימר לה חוי מה שבידך תלמידי ר' יונה אמרי אמרינן לה (מד) חוי מה שבידך א"ל רבי יוסי בר בון

בעירובין : כתב הרמב"ם הניח בעלה מטלטלין וכו' בפי"ח דאישות : ומ"ש ואם מכרה אינה מוציאה מיד הלקוחות שאין האשה והבנות ניזונות אלא מנכסים בני חורין כבר כתב רבינו כן בסמוך מדינא דגמרא וכו' לא מבעיא וכו' אלא אפילו מכרו או משכנו או נתנו היורשים וכו' והוא משנה ר"פ הניזקין אין מוציאין לאכילת פירות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים וסתמא משמע אף משועבדים שמכרו היורשים לאחר מיתה וכ"כ הרב המגיד משנה הוא פרק הניזקין וב"י כתב עליו דלא מצאתי כן דעתו לפרש דהך מתני' לא מיירי אלא במשועבדים שמכר בחייו ולא במה שמכרו היורשים לאחר מיתה אבל ה' המגיד מפרש דסתמא משמע אף במה שמכרו היורשים וע"ל בסמוך כתב ב"י דהכא איתא בס"פ מציאת האשה : ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידה לרב האי וכו' מחלוקת זו כתובה לקמן סוף סימן קי"ב ובח"מ סימן ק"ז ס"ז האריך בזה ע"ש :

תפשה הרבה מטלטלין וכו' מימרות דאמוראי ריש פרק אלמנה ניזונית ומביא מעשה בכלתו של רבי שבתאי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה :

ומ"ש וקאמר בירושלמי וכו' פירשו תלמידי דר' יונה ס"ל אע"ג דצריכה לישבע לבסוף כשתגבה כתובתה אפ"ה צריכה עכשיו לישבע על מה שתפסה למזונות כי שמא לא תבא לידי שבועה בסוף

אמרו במה דברים אמורים בכתובה אבל במזונות שתיהן שוות עד כאן ומה שכתב רבינו בשם הראב"ד בהשגות בפרק הנזכר כתב כן (יב) וכתב עליו הרב המגיד ולי נראה שאף דעת רבינו כן הוא שאפי' ניזונת מן הקרקע ניזונת בשוה שאל"כ הל"ל מן המטלטלין בשוה ומן הקרקע לפי קדימתן ולפ"ז ראוי להיות בספרו כמו שאין דין קדימה במטלטלין ורצה רבינו לומר שכשם שלא אמרו חכמים קדימה במטלטלי' לפי שיש ללוה למכרן ולהפקיען מידי שיעבוד המלוה כך לא אמרו קדימה במזונות לפי שאם רצה הבעל למכור נכסיו הרי הוא מפקיען מידי שיעבוד מזונות כנ"ל ומ"ש רבינו והכי איתא בירושלמי נראה ד דקאי לדברי הרמב"ם וכמ"ש ה"ה דאיתנהו בירושלמי פ' מי שהיה נשוי : כתב הרמב"ם אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותם היורשים נוטלין אותם וכו' בפי"ח כתב וז"ל אע"ג שתקנו הגאונים שתגבה הכתובה ותנאי הכתובה מן המטלטלי לפיכך תיזון האלמנה מן המטלטלי אע"פ שלא תפסה ה אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותם היורשים נוטלים אותם וכו' וכתוב במישרים נתיב כ"ג חלק אחד עשר על דברי הרמב"ם וכ"כ רב אלפס בתשובה כהרמב"ם וזולת שנראה לפי תשובת רב אלפס שאם התנה בפירוש שתיזון מן המטלטלין מוציאין מן היורשים ונותנים אותם ביד נאמן ודברי הרמב"ם נראה עיקר עכ"ל. וכתב ה"ה תקנת הגאונים שתהיה האשה ניזונת מן המטלטלין כתובה היא בהלכות :

ומ"ש רבינו שאינה יכולה לעכב על היתומים שלא ימכרו שלא ייפו הגאונים כ"כ את תקנתם ברור הוא שלא ייפו כחה במטלטלין כל כך שהרי אפילו בקרקע שבדין התלמוד היא ניזונת ממנו אם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות כמו שיתבאר בסמוך ואם כן במטלטלין אינו נראה שלא יוכלו למכור אפי' לכתחלה וכבר העמיד רבינו שכן דנין תמיד בכל בתי דינין וכן מבואר בעיטור שבתשובת הגאון ז"ל כתוב כן : **ומ"ש** אבל הניח קרקע יכולה וכו' ג"ז מבואר בתשובה הנזכר שאין להם למכור קרקעות וכ"כ קלת מן הגמרא : ומ"ש שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחות משנה פ' הנזקין ומ"מ העלה הרשב"ם שאם קנו מידו על מזונות האשה שהיא ניזונת מן המשועבדים והוכיח שם כן (יג) ודע שאין הקנין הנזכר בשטרי כתובות שלנו מועיל לכך לפי שאין מזכירין בכתובות מזונות לאחר מיתת הבעל והמזונות הכתובים בכתובות שלנו הוא מזונות דמחיים עכ"ל ובסוף סימן זה אכתוב תשובת הרשב"א בזה : ומ"ש דהא דאם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות היא משנה בפרק הניזקין לא מצאתי כן : (ב"ה) שם שאע"פ ששנינו שם שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים איכא למימר דהתם בששעבדם בעל אבל הא מילתא איתא בפרק מציאת האשה כמ"ש בסימן זה גבי מרינא הגמרא אין אלמנה ניזונת וכו' : ומ"ש רבינו ולענין דמי הקרקע שמכרו שבידה לרב האי שכתב קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטים שהבנות ניזונות מדמים שבידם ה"נ ניזונות מהדמים ולדעת א"א הרא"ש אינה ניזונת מהם מחלוקת רב האי והרא"ש כתבו רבינו בסימן קי"ב ודבר פשוט הוא שיש ללמוד מהם לדין זה : תפשה הרבה מטלטלין בשביל מזונותיה אין מוציאין מידה מימרות ריש פרק אלמנה ניזונת (דף צו.) : ומ"ש וקאמר בירושלמי מהו למימר לה חוי מה שבידך וכו' כתבו הרא"ש בריש פרק אלמנה ניזונת. כתב הריב"ש בתשובה סי' שס"ד דבר ברור הוא כי הנכסים שהם בבית הבעל אע"פ שכשמת נשארו הנכסים והוהלים כאשר המה שאין זו תפיסה של כלום שכל תופס צריך תפיסה גמורה שיקנה הדבר באחת מהקניות כמו שאמרו בפרק הכותב (פד:) גבי עובדא דיימר בר חשו אבל בכאן הבית והתיבות והמטלטלי' הכל ברשות היורש ואינה נקראת תופסת בשביל תפיסת המפתחות שאין מסירת המפתחו' קונה וכ"ש תפיסתן ואם קדמו היורשים ותפסום כדי שלא תשלח היא יד בהם ותתפסם הטיבו לעשות ואע"פ שמה שתפסו היה דרך גניבה אין היזק בזה אבל הוא ייפו כחם דהויא תפיסה שלא בעדים ובעדים לפעמים מהני שלא בעדים ובעדים לא מהני ובסימן ק"ז כתב עוד כיוצא בזה וכתב עוד שם וכן אם פקח הדיין וזריז ראוי לו לילך בפתע פתאום לבית המוריש ואם לא עשתה בנכסים תפיסה המועלת לקנות יחזיק בהם היורשים והמקבלי מתנה בעד זכותה וכתב עוד שם ועוד צריך בתפיסה זו שתתפוס היא בעצמה ולא ע"י אחר ואפי' עשאתו שליח לתפוס בעדה משום דקי"ל (שם) התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וכאן הרי יש חוב לבעלי המתנה בתפיסה זו כיון שהנכסים הן מספיקים לכולם אם לא מחמת תפיסה זו וכתב עוד בסימן שמ"ה אם יש ביד אבי היבמה שטרי חובות שנפקדו בידו מיד בעלה אחר פטירתו מסר האב בידה השטרות תפיסה מועלת היא. אמנם אם נשאלה שאלה זו לענין שומרת יבם האומרת מאיס עלי אין תפיסתה מועלת אא"כ היו השטרות האלה מנדוניתא ר"ל שהכניסה אלו השטרות עצמה לבעלה ואם נשאלה שאלה זו לענין מזונות אין תפיסתה בנכסים אלו כלום שהרי אין שיעבוד מזונותיה על נכסים אלו שהרי אין לה מזונות אלא מיבם ונכסים אלו לא משל יבם הן עד שיכנוס כיון שיש לבעלה אב ואם נשאלה שאלה זו לענין לתפסן משכון לאחריות כתובתה אין תפיסתה כלום דהא קי"ל כרבינא דאמר ה"מ למזוני אבל לכתובה מפקינן וכתב הרי"ף דבתפיסה דלאחר מיתה היא אבל תפסה מחיים אפי' לכתובה לא מפקינן מינה ומיהו עכשיו שנוהגים לכתוב בכתובות מטלטלי אגב מקרקעי יש לדון ולומר בשומרת יבם שימכרו כל מטלטלי בעלה ויקח בהם קרקע והיבם אוכל פירות בין לא תפסה ואין די כשיהיו קיימים כדי שיעור כתובתה דילמא משתדפי ותפסיד כתובתה עכ"ל ובסימן ק"ד כתב על יבמה שטענה שאין בידה כלום משל בעלה והוא היה אמיד בנכסים ותבעו תוך ג' חדשים ליבם או לחלוץ ראוי לדיין לאיים עליה ולחקור בזה בכל מיני חקירות הן בחרמות חזקים בשופרות הן לחפש בביתה ולענות דינה בכל מה שיוכל כדי להוציא הדין לאמתו וכתב עוד ומה שטענה שתפסה למזונות אין בה ממש כי שומרת יבם אינה ניזונת כי אם ג' חדשים אא"כ תבעה מן היבם בב"ד או חלוץ או יבם וברח או חלה והנדון זה אין כאן העמדה בדין כי מה שתבעה ליבם או לחלוץ תוך ג' חדשים אינו כלום ובסימן ק"ז כתב על מי שצוה לתת מקלת נכסיו לקלת בניו ושאר נכסיו בתורת ירושה לשאר בניו כגון שיש לו אשה שהיא בחייה והיא תפסה כל הנכסים למזונותיה והאריך בדבר וכתב שם אי לא דמסתפינא אמינא שלא אמרו חכמים אלמנה שתפסה מטלטלים למזונותיה מה שתפסה תפסה אלא לדינא דגמרא דמטלטלי לא משתעבדי לה אבל לאחר שתקנו שתיזון מהמטלטלין אם תפסה מוציאים מידה אבל מה אעשה שלא מצאתי מי שכתב כן אבל מדברי הרמב"ם פי"ח נראה בהיפך ולזה לא אסמוך על סברתי ואם יהיה פקח המוריש כשיהיה מכוכן יביא לפניו יורשיו אם הם גדולים ואם הם קטנים יביא הרוצה לימנות אפוטרופוס עליהם וישימו כל המטלטלין בתיבות ובאוצרות יסגרו הכל ויתן בידם המפתחות וכן אם נותן מתנה לאחרים ישים סך המתנה ביד שליש וגם היורשים עצמם יכולים לסגור כל המטלטלים ולקחת המפתחות בין מיתה לקבורה ואם תמחה בידם האלמנה יעשו זה

דרכי משה

(יב) וכן פסק הר"ן ריש מי שהיה נשוי : (יג) כתב הרמב"ן בתשובה סי' מ"ט דגביא ממשועבדים וכן הוא במ"מ פ' י"ח דאישות וכתב עוד הרמב"ן סימן נ"ז דעכשיו שהכל נהגו לקנות הויא המזונות ככתובים וסתם אשה גביא ממשועבדים : (יד) וכן פסק הרמב"ן בתשובה סי' מ"ט דאין לה למעות שקבלו כלום אע"ג דלא יכולה להוציא הקרקע מיד הלקוחות וע"ל סי' קי"ב

פרישה

לפיכך חל השיעבוד בשוה עכ"ל : (לט) והוה ליה כלוה וחזר ולוה פירוש אם לוה מראובן בניסן וחזר ולוה משמעון באייר ואחר שלוה משניהם קנה קרקע שניהם שוין באותו קרקע כמבואר בח"מ סימן ק"ד (וקי"ב) : (מ) שמא יאבדו שלא ייפו הגאונים תקנתם במטלטלים כ"כ שהרי אפילו בקרקע שניזונית ממנו מדין הגמרא אפ"ה אם מכרו אינם מוציאין מיד הלקוחות א"כ במטלטלין יכולין למכור אפילו לכתחלה כ"כ ה"ה : (מא) התנתה עליו פי' עם הבעל ואינו ר"ל שהתנתה שתיזון ממטלטלים אלו אלא ר"ל שהתנתה כן בשעה שנשאה שתיזון לאחר מותו גם כן ממטלטלים וה"א דוקא לפי תקנת הגאונים שתקנו שתיזון מן המטלטלים דינא הכי אבל אם התנתה עמו בפירוש עדיף טפי וכמ"ש הרמב"ם הביאו רבינו ר"ס ק' שנהגו לכתוב בכל הכתובות גביות מטלטלים והוא תיקון גדול כו' ולא יסמוך אתקנת הגאונים ע"ש קמ"ל דאפ"ה אין בידם לעכב היורשים מליקח המטלטלין וק"ל : (מב) ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אינה ניזונת מהן (כיון שנמכרו פקעה שיעבודה מעליהם כ"פ) לקמן בסימן קי"ב ובח"מ סי' ק"ז ושם פירש דוקא שמכרו קודם שהחזיקו הב"ד הבנות בנכסים ע"ש וה"ה לאלמנה : (מג) תפשה הרבה מטלטלין כו' עיין באשר"י בר"פ אלמנה ניזונית : (מד) חוי מה שבידך פירוש הראה לנו ולב"ד מה שבידך כדי לפסוק על מזונותיך ולחשוב עמך כמה זמן

דרישה

הרי הוא מפקיען מידי שיעבוד מזונות כנ"ל וטעם נכון הוא והטעם שכתב הראב"ד בהשגות אינו נכון שאם מפני כו' ע"ש ונלע"ד שרבינו ג"כ פי' דברי הרמב"ם למו ה"ה ומ"ה גרס בדברי הרמב"ם שאין קדימה במטלטלין ור"ל כמו שאין קדימה במטלטלין או כאילו אמר שהרי אין קדימה במטלטלין ורצה לומר וה"ה לקרקעות ולא כמו שהיה כתוב בספרי הרמב"ם "קדימה "במזונות כמ"ש ב"י ולזה אפשר שנתכוון ה"ה בכתבו שראוי להיות בספרו (מיהו ז"א דבהדיא מבואר שם כדברי ה"ה שלא היה כתב לפניו במיימוני שאין קדימה במזונות אלא כמ"ש רבינו כמו שאין קדימה במטלטלין ומ"ש בית יוסף דבספרים שבידינו כתוב שאין קדימה במזונות נראה שהוגה כן מקרוב על פי פירוש מ"מ והראב"ד דודאי לשון זה שאין קדימה במזונות משמע דאפילו בקרקעות אין קדימה וכמ"ש בסמוך) והשתא א"ש כמי שהוסיף רבינו תיבת לפיכך שגם כן אינו שם בדברי הרמב"ם כדי לבאר הענין וכוונת הרמב"ם ואדלעיל מיניה קאי אמ"ש שאם מכר מנכסים אין האשה מוציא למזונות דמה"ט נמי ניזונת בשוה אפילו מקרקעות כמ"ש ה"ה ושוב מסיק וכתב דהראב"ד גם כן סבירא ליה הכי אבל לא מטעם דאין קדימה אלא מטעם דאין חיוב כו' וא"ש הא דמסיק רבי' וכתב הכי איתא בירושלמי וכתב בית יוסף ז"ל ונראה דקאי לדברי הרמב"ם וכמ"ש ה"ה דאיתנהו בירושלמי בפרק מי שהיה נשוי עכ"ל ולכאורה קשה דא"כ לא הוה ל"ל בתר דברי הראב"ד ולפי מה שכתבתי א"ש דבדין ס"ל בשם הרמב"ם והראב"ד ואינם מחולקים אלא בטעם ובירושלמי אינו מפרש שום טעם ורבינו לא

נחת לכודיעגו אלא שהדין גם כן בירושלמי וע"ש בדברי הראב"ד ותמצא בלשונו מבואר שלא בא להשיגו כדרכו אלא שביאר מה שפסק הרמב"ם וכן משמע מלשון ה"ה שאינן מחולקין אלא בטעם כנ"ל . ואם נפרש שרבינו הבין דברי הרמב"ם כפשוטו ורצה לומר דהרמב"ם סבר דוקא במטלטלין אין דין קדימה אבל בקרקעות יש דין קדימה צ"ל תיבת לפיכך שכתב הוא כאילו כתב לפיכך כתב הרמב"ם ור"ל הרמב"ם כתב שניזונות בשוה שאין דין קדימה במטלטלים דקשה ממ"נ אי מיירי דקדמה חדא ותפסה מטלטלין אם כן אין שאר נשים ניזונות מתפיסת האחד מהן אלא מה שתפסה תפסה

חדושי הגהות

שהביא רבינו א"א להגיה שהרי כתב דתשבע שלא מחלה או שמשכנה ולפע"ד דאין להגיה כלל אלא תחלה מדבר במקום שכותבין כתובה דפשיטא דאינה גובה דשמא פרע לה בעלה או מחלה או מכרה או משכנה ומש"ה אין לה ג"כ מזונות ולבתר הכי קאמר שאנחנו טוענים ליורש שתביא כתובתה במקום שכותבים כתובה או שתשבע שלא מחלה או משכנה במקום שאין כותבין כתובה דאעפ"י דאין צריך לישבע שלא נפרעת כתובתה כיון שאין כותבין כתובה וגובה בתנאי ב"ד וכותבין לו שובר מ"מ הך שבועה שלא מחלה או משכנה צריכה לישבע שלא תפסה משל בעלה כלום (ב"ח) : ד בב"ח מצאתי בשם מהרש"ל שהגיה והכי איתא בירושלמי בעירובין משמע דשם איתא כדברי הראב"ד ולהיפך ממה דאיתא בירושלמי פרק מי שהיה נשוי והחפשתי בכל מסכתא עירובין ולא מצאתי שם כלל : ה ברמב"ם שלפנינו איתא הגירסא הכי ושם הגירסא ואם הניח בעלה כו' והוא דיבור בפ"ע ע"ש אמנם כבר בארתי שמה ברמב"ם כי הך אע"ג שתיקנו הוא דיבור בפ"ע וצ"ל ולפיכך בוי"ו וכן צ"ל אם הניח בעלה בלא וי"ו ור"ל אע"ג שתקנו וכו' ולכך תיזון האלמנה וכו' אפ"ה אם הניח בעלה מטלטלין וכו' :

תרואה

בון [ז] כיון (מה) שיש לה לישבע לבסוף (מו) אפי' חוי מה שבידך לא אמרינן לה (מז) וכתב ריב"א דוקא שהדבר ידוע שתפסה (מח) פחות מכדי כתובתה (מט) אבל אם היורשים אומרים שתפשה יותר מכדי כתובתה צריכה לישבע מה שתפשה ואפילו תפשה פחות מכדי כתובתה (נ) אם באת אח"כ ואמר אכלתי הכל צריכ' לישבע (נא) ורבינו שמשון כתב אפי' תפסה יותר מכדי כתובתה אין צריכה לישבע וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב אלמנה שתפשה מטלטלי כדי שתזון בהן בין שתפשה מחיים ובין שתפשה אחר מיתה אפילו שתפשה ככר זהב אין מוציאין מידה (נב) אלא שכותבים לה ב"ד שתפשה ופוסקין לה מזונות ומחשבינן עמה (נג) והיא ניזונת ממה שבידה עד שלא יהיו לה מזונות יותר או עד שתמות ויקחו היורשים השאר ע"כ וכן כתב רבינו מאיר מרוטנבורק אפי' תפשה הרבה יותר מכתובתה אין מוציאין מידה ואין משביעין אותה אבל אם אחר כך שואלת מזונות יותר אפי' אם לא תפשה יותר מכתובתה אלא שתפשה יותר ממה שראוי להגבות בב"ד בפעם אחת דהיינו מזון ל' יום לא יהבינן לה עד שתשבע שמשביעין אותה שלא נשאר בידה ממה שתפשה ולא נתנה ולא בזבזה ממנו כלום (נד) [ח] וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם יראה שפוסק כתלמידי רבינו יונה שאומר לה חוי מה שבידך

זה ע"י ב"ד ואם היתומים קטנים יש לב"ד לעשות כן מעצמם לתועלת היתומים:

ומ"ש בשם ריב"א כ"כ שם בשמו הרא"ש והמרדכי וכתבו שכתב כך משום דאל"כ לא שבק חיי לכל בריה דכל נשים גבירות ושולטות בממון בעלים ויש להם בנים קטנים יתפסו כל הממון ולא יתבעו לעולם כתובה ויתפסו הכל בשביל מזונות וכן נשים שאינם גבירות אם יש מטלטלין הרבה בתוך הבית או כסף וזהב יקחו הכל אלא יש לפרש הא דאמר ר"י בר בון מכיון שהיא עתידה לישבע בסוף וכו' מתוך לשונו משמע דוקא בשביל שסופה לישבע הא אין סופה לישבע אמרינן לה חוי מה שבידך אם כן בכגון זה שלקחה הכל ואינה עתידה לישבע בסוף אמרינן לה חוי ומוציאין מידה כל המותר על י"ב חדש ובהאי שיעורא אמרינן מה שתפסה תפסה א"כ נראה דמה שתפסה תפסה ראוי לומר אפי' ביותר מי"ב חדש ובלבד שתפסה פחות מכדי כתובתה שסופה לישבע על כתובתה אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאין סופה לישבע על כתובתה לא והא דקאמר חוי מה שבידך לא אמרינן היינו היכא דידוע לן שלא תפסה כדי כתובתה לפי שסופה לישבע אבל אי לא ידעינן כמה תפסה לא ולכאורה אם היתה תובעת מזונות אח"כ ואומרת שכבר אכלה מה שתפסה לא היו דנים אותה עד שתשבע כמה תפסה עכ"ל:

ומ"ש רבינו בשם רבינו שמשון כ"כ שם הרא"ש והמרדכי בשמו ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפי"ח ומ"ש בשם ר"מ מרוטנבורק כן כתב שם הרא"ש והמרדכי בר"פ אלמנה ניזונת בשמו וז"ל אמנם לפי דברי ר"ש אפילו בתפסה יותר אין להשביעה וכן משמע מדברי הרמב"ם שכל אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתיזון מהם וכו' ואחר שכתב ככר זהב ש"מ דס"ל דתפיסה למזונות מהניא אפילו ביותר מכתובתה ולא מפקינן מינה ופשט הירושלמי דקאמר אלא זוז וגמרא דידן דקאמר אפילו דסקיא מליאה מעות משמע נמי הכי דאפילו טובא יותר מכתובתה לא מפקינן מינה וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי שמא יאבד מהם או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות וכיון דאף אם תפסה יותר הרבה ממזונותיה לא מפקינן מינה אם כן למה היה לנו להשביעה הרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזו אמנם אם אחר זמן תאמר שכלו כל המטלטלין שתפסה ותבא לתבוע מזונות לא יהבינן לה מידי עד שתשבע שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה ולא בזבזה כלום דהא מודה הרמב"ם ז"ל שהרי הוא כתב דאלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות אין לה מזונות עד שתשבע ואפילו לדברי הגדולים האומרים דבכל ענין תנן לא תשבע בתחלה אפילו כי אתיא לאפוקי מיתמי נ"ל דבכל בכה"ג דעכבה ממון היתומים יותר מן הראוי להגבותה בב"ד דהיינו כדי מזון ל' יום מודו כ"ע דלא יהבינן לה עד שתשבע עכ"ל:

ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם נראה שפוסק כתלמידי רבינו יונה וכו' עד וכן מסתברא בפרק הנזכר ומשמע לרבינו שבא לחלוק על דברי רבי' מאיר מרוטנבורק י שהצריכה שבועה ונסתייע מדברי הרמב"ם דהא מתוך דברי הרמב"ם נראה שפוסק כתלמידי רבינו יונה דאמרי דאמרינן לה חוי

מה

בסוף שתמות והלכך א"ל עכשיו הגד מה שבידך ותשבע עליו: וכתב ריב"א וכו' פי' ס"ל לריב"א דכיון דטעמא דר"י בר בון הוי כיון שיש לה לישבע לבסוף כשתבא לגבות כתובתה לפיכך לא אמרינן לה עכשיו הגידי לנו מה שבידך דהלא לא מהימנינן לה אלא בשבועה וכיון שיש לה לישבע בסוף אין משביעין אותה פעמיים ולכן אין צורך לומר לה עכשיו חוי מה שבידך כיון שאינה נאמנת במה שתגיד בלא שבועה ולפי זה דוקא כשידוע שתפסה פחות מכדי כתובתה דיש לה לישבע לבסוף אבל אם היורשים אומרים שתפסה יותר מכדי כתובתה דהשתא לפי טענת היורשים אפשר שלא תבא לישבע לבסוף כי לא תבקש לגבות כתובתה כיון שתפסה יותר מכדי כתובתה לפיכך צריכה לישבע עכשיו ואומרים לה הגד מה שבידך ותשבע עליו ואף ר' יוסי בר ר' בון מודה בזה דא"ל חוי מה שבידך דמוציאין מידה כל המותר על מזון ל' יום ומעמידין לה פרנס שיתן לה מזונות מל' יום לל' יום: ואפילו תפסה פחות וכו' דהא פשיטא כיון שבאת להוציא מיד היורשים שצריכה לישבע על מה שתפסה כמה היה דזו באה ליפרע מנכסי יתומים ולהוציא מידם ואין נפרעין מהם אלא בשבועה כדתנן ר"פ הניזקין ורבינו שמשון ס"ל דאפילו ידוע דתפסה יותר מכדי כתובתה אין צריכה לישבע עכשיו כמה תפסה כל זמן שלא תבקש לגבות כתובתה אלא ליזון מנכסי בעלה ואין מוציאין מידה כלים כל ימי מיגר אלמנותה עד שתמות דהלכה כאנשי גליל ומה שהקשה ריב"א מסברא דלא שבקת חיי לכל בריה דכל אלמנה תקח כל הממון ולא תתבע הכתובה לעולם ויתפסו הכל בשביל מזונות לא חש הרב רבינו שמשון לקושיא זו דלא שכיחא שתשב עגונה כל ימיה ולא תנשא בשביל הממון שתפסה ועוד דהלא כשתמות יחזור כל הממון ליורשי בעלה כיון שלא נשבעה ויורשיה יוצאין בפחי נפש ולכן כל אלמנה ודאי תהא תובעת כתובתה לבסוף כדי שיורשיה יהיו יורשין כתובתה ואז תשבע על מה שתפסה ואמר שכן יראה מדברי הרמב"ם שהרי כתב דאפילו תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה ומדלא כתב דמשביעין אותה יראה דסבירא ליה דאין משביעין אותה וכר' שמשון אבל הר"ם מרוטנבור"ג כתב כך בפי' אין מוציאין מידה ואין משביעין אותה: ומ"ש וא"א הרא"ש כתב מתוך דברי הרמב"ם יראה שפוסק כר' יונה וכו' נראה דס"ל לרבינו דהרא"ש חולק על מה שריב"א והר"ש שניהם מפרשים דלה"ר יונה דא"ל חוי מה בידך היינו לומר שצריכה להגיד מה שבידה לישבע עליו ולר' יוסי בר בון לא א"ל חוי וא"צ לישבע ותרווייהו פסקו כר' יוסי בר בון אלא שחולקים בפי' דברי ר' יוסי בר בון אי מיירי נמי בתפסה יותר מכדי כתובתה אם לאו אבל הרא"ש אע"ג דמודה דאין משביעין אותה עכשיו אלא לבסוף לא מפני שבזה נחלקו והלכה כר' יוסי בר בון אלא דס"ל דלא נחלקו בזה דגם ר' יונה מודה דאין משביעין אותה עכשיו אלא לבסוף אלא דמ"מ ס"ל לר' יונה דא"ל הגד מה שבידך דהיינו שמחרימין עליה שתגיד מה שבידה וכותבין לה מה שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין וכו' כמ"ש הרמב"ם ואם תהיה תובעת כתובתה אז משביעין אותה ולר' יוסי בר בון אין אמרינן לה חוי מה שבידך ואין מחרימין כלל שתגיד מה שבידה ואין עושין דבר ולא חשבון כלל וע"כ כתב רבינו שהרא"ש כתב מתוך דברי הרמב"ם משמע שפסק כר' יונה דלא כריב"א והר"ר שמשון והכי מסתבר דאעפ"י דאין מוציאין מידה וגם אין משביעין אותה מ"מ היה מחרימין עליה שתגיד מה שבידה וכותבין ב"ד מה שתפסה וכו' ולכן הוסיף רבינו לפרש ואמר אבל לעולם אין משביעין אותה עד שתתבע יותר כלומר דאע"פ שפסק כר' יונה אין משביעין אותה דלא כריב"א והר"ש שפירשו דלר' יונה משביעין אותה דליתא ולא קשה לפי זה היאך כתב הרא"ש ע"ש הר"ר מאיר מרוטנבור"ג שכתב על דברי הר"ש וכן משמע מדברי הרמב"ם הלא חלוקין הן דלהר"ש הלכה כר"י בר בון ולהרמב"ם הלכה כר' יונה דהא מבואר מלשונו דלא כתב וכן משמע מדברי הרמב"ם אלא לענין מה שחלוקין בו ריב"א והר"ש דמשמע מדברי הרמב"ם כדברי הר"ש דאין מוציאין מידה אפי' ידוע דתפסה הרבה יותר מכדי כתובתה אפי' ככר זהב וגם דאין משביעין אותה עכשיו כלל אלא לבסוף אבל לענין מה שפסק הר"ש כר"י בר בון לא אמר שכך ס"ל להרמב"ם דפשיטא דמשמע מדבריו שפסק כרבי' יונה וכן כתב ה"ה דהרמב"ם פסק כר' יונה אבל הב"י הבין שמ"ש רבינו וא"א הרא"ש כתב דמתוך דברי הרמב"ם יראה וכו' שהוא לחלוק אמ"ש הר"ס מרוטנבור"ג דאם אח"כ שואלת מזונות יותר דמשביעין אותה דמתוך דברי הרמב"ם משמע דפוסק כר' יונה ואין משביעין אותה ובודאי דתקפה עליו משנתו כשכתב זה:

אלמנה

פרישה

זמן תספיק בזה: (מה) שיש לה לישבע לבסוף פירוש כשתגבה כתובה: (מו) אפי' חוי מה שבידך כו' פירוש פשיטא שאין מוציאין מידה אלא אפי' חוי לא אמרינן לה וריב"א כתב על דבריו דדוקא אם ידוע שתפסה פחות מכדי כתובה אין מוציאין מידה ואין צריכה להראות אבל אם אין ידוע לנו כמה תפסה והיורשים טוענים שתפסה הרבה מוציאין מידה מה שתפסה יותר מכדי כתובתה בשבועה שצריכה לישבע שאין עוד בידה כלום יותר מכדי כתובה ומכ"ש שתלמידי ר"י סוברים כן שאם תפסה יותר מכדי כתובתה שמוציאין מידה מה שתפסה יותר מכתובה בשבועה ולא פליגי אלא שאם ידוע שלא תפסה יותר מכדי כתובה שתלמידי ר"י סברי שאמרינן לה חוי ור"י בר בון סבר שלא אמרינן לה חוי אבל אם תפסה הרבה לכולי עלמא מוציאין מידה המותר בשבועה לפי סברת ריב"א. ור"ש כתב אפי' תפסה יותר מכדי כתובתה אין מוציאין מידה מטעם שכתב האשר"י בדברי מהר"מ דלא ידעינן כמה תחיה כו' ואין צריכה לישבע שלא מצינו שבועה כיוצא בזו. וכן יראה מדברי הרמב"ם שאין מוציאין מידה וא"צ לישבע שהרי כתב שאפי' תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה וממילא שא"צ שבועה ועיין באשר"י שמשמע בהדיא שמוציאין מידה ושבועה תולה וזה בזה כך הוא הכעת דברי רבינו: (מז) וכתב ריב"א פירוש אדרבי יוסי בר בון קאי שתלה הטעם דלא אמרינן חוי לה משום שיש לה לישבע לבסוף משמע דוקא שהדבר ידוע כו' וכן הוא באשר"י: (מח) פחות מכדי כתובתה לשון אשר"י שאז סופה לישבע על כתובתה אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאז אין סופה לישבע על כתובתה לא: (מט) אבל אם היורשים אומרים כו' פירוש שאין ידוע לנו כמה תפסה והיורשים אומרים שתפסה יותר כו': (נ) אם באת אחר כך לבית דין לתבוע מזונות מחדש: (נא) ור"ש כתב אפילו תפסה יותר כו' וז"ל האשר"י בדברי הרמ"מ וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי שמא יאבד מהן או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות וכיון דאף אם תפסה למזונותיה הרבה יותר ממזונותיה לא מפקינן מינה א"כ למה היה לנו להשביעה השתא הרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזו כ"א נשבעין ולא משלמין נשבעין ונוטלין אבל בכדון זה שבועה זו למה לא ליטול ולא ליפטר מעכשיו עכ"ל: (נב) אלא שכותבין עליה ב"ד מה שתפסה כנ"ל: (ומחשבין עמה פי' כמה צריכין לחודש או לשנה כ"פ): (נג) והיא ניזונת ממה שבידה עד שלא יהיה לה מזונות יותר ר"ל שלא יתחייבו לה יותר דהיינו שתתבע כתובתה או שתתארסה וכנ"ל וכן הוא משמע לשון מיימוני וש"ע ע"ש והיינו שסיים או עד שתמות ר"ל שיש בידה לזון ממנו כל ימיה ומש"ה תיזון ממנו עד שתמות אם לא שלא יתחייבו לה מזונות באחד מהאופנים הנ"ל: (נד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם יראה כו' פירוש שהרי כתב שב"ד כותבין מה שתפסה כו' דמשמע אפילו לא הודה אלא שב"ד כופין אותה שתודה מה שתפסה

ואח"כ

דרישה

תפסה לזידה לחוד ואי מיירי דלא תפסה א"כ אין שום אחד מהן ניזונת ממטלטלים אבל השתא דכתיבנא דהגאונים תקנו לגבות ממטלטלים א"ש דקאי אמאי שתקנו הגאונים שמטלטלים משועבדים למזונות אם כן לא קדמה ותפסה. ניזונות מהן בשוה ומסיק והראב"ד חולק וס"ל דאפילו בקרקע ניזונות בשוה ומסיק והכי איתא בירושלמי רצה לומר כדברי הראב"ד דשם נתבאר דבמזונות כולן שוות והירושלמי ע"כ אקרקעות קאי דמטלטלים לא נשתעבדו למזונות אלא בימי הגאונים וזהו שלא כמ"ש הב"י ומ"ש ה"ה דדברי הרמב"ם הם מבוארים בירושלמי והיינו משום דה"ה לשיטתו אזיל דס"ל דגם הרמב"ם איירי בקרקעות (ולא בא למעט שדברי הראב"ד אינן בירושלמי אלא ר"ל שמ"ש הרמב"ם שאין קדימה כ"כ ג"כ בירושלמי) אבל אם נפרש דברי רבינו שהבין דברי הרמב"ם כפשוטו ע"כ צ"ל מ"ש והכי איתא בירושלמי אדברי הראב"ד קאי והעיקר כ"ל כפירוש זה האחרון דאילו לפי' קמא קשה דה"ל להסמיך להא דכתבו הרמב"ם לדינא הנ"ל דאם קדמו ומכרו ומשכנו היורשים דאין מוציאין וע"ק ליסנא והראב"ד כתב דמשמע לשון פלוגתא בדינא ולא בטעמיה אבל באמת אפי' לפי' ה"ה לק"מ שהם במיימוני נסמך האי דינא דניזונות בשוה לדינא דאם קדמו ומכרו דאין מוציאין מיד הלקוחות גם מ"ש שם במיימוני לפי שאין קדימה במזונות א"ש טפי אקרקעות מבמטלטלים שהרי במטלטלים אין קדימה בשום סוג ולמה קאמר במזונות בשלמא אקרקע א"ש דקאמר דוקא במזונות אין קדימה הא בשאר סוג יש קדימה בגביית קרקעות ולפירוש האחרון תיבת לפיכך אינו עולה יפה גם לפי מאי דפרישית דהא הרמב"ם כתבו כמה דינים לפני זה מגביית מטלטלים ודו"ק. שוב עיינתי בירושלמי ומצאתי כתוב בו בר"פ מי שהיה נשוי שכ' שם המשנה דר"פ דתנן שם מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת הראשונה קודמת לשנייה ע"ז כתב וז"ל מתניתא לענין כתובה אבל לענין מזונות שתיהן שוות עכ"ל. והרי מבואר כך כמ"ש דהירושלמי ודאי ג"כ אקרקעות קאי שהרי קאי אמשנה ולדינא דגמרא וכ"ש לזמן התנאים וחכמי המשנה לא היו גובין ממטלטלים לפיכך פירוש האחרון שכתבתי הוא עיקר ודו"ק ולא כבית יוסף שכתב דמ"ש רבי' והכי איתא בירושלמי קאי אהרמב"ם הנ"ל ומייתי ראיה מהמ"מ דראייתו אינו ראיה וכמ"ש:

[ז] כיון שיש לה לישבע לבסוף כו' ז"ל האשר"י וצריך לתת טעם מ"ש למזוני דלא משביעין לה משום דסופה עתידה לישבע על כתובתה אע"ג דשמא לא תבא לעולם לידי גיבוי כתובה ובשאר דוכתי לא אמרינן הכי שהרי אפוטרופסים והשותפים והאריסים הנשבעין בלא טענה אי בעי משביע אהדדי כל יומא ולא אמרינן ימתין עד לבסוף ואז ישבע על הכל ונראה דהיינו טעמא גבי אשה כי ידעי שעתידין להשביעה על מזונותיה בימי מיגר אלמנותה שהיא יושבת לכבודו ה"ל קנסה מעיקרא בהדי בעלה ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אבל בנדון זה שרגלים לדבר וראוי לחשדה לפי שתפסה ממון היתומים והיה ראוי להשביעה מיד אלא שלא מצינו שבועה כיוצא בזו אשר"י בשם הרמ"מ. [ח] וא"א הרא"ש ז"ל כתב יראה כו' כבר כתבתי בפרישה שאין זה לשון

פלוגתא

חדושי הגהות

י הרואה עומד משתאה שהרי מהר"ם רוטנבור"ק לא הוצרך שבועה אלא א"כ תובעת יותר וזהו גם לרמב"ם וכמו דמסיים רבינו אבל לעולם אין משביעין אותה עד שתתבעי יותר וכבר האריכו עניפיהם בזה ב"ח וש"פ ועיין דרו"פ:

שבידך וכן מסתבר ע"כ אבל לעולם אין משביעין אותה עתה עד שתתבע יותר **אלמנה** שבאת למכור מנכסי בעלה למזונות אינה צריכה שבועה ולא הכרזה ולא לבא לפני ב"ד מומחין (נה) אבל צריכה לפחות ג' אנשים בקיאים בשומא (נו) לפיכך אם לקחה הקרקע לעצמה בסכום ידוע אינו כלום ואם נתייקר אח"כ צריכה להחזירו ליורשים או אפי' לא נתייקר (נז) אם ירצו יבטלו המקח ואם טעתה אפילו כל שהוא שמכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל (יז) (נח) והאחריות הוא על היתומים אפ"ה כשבאה לגבות כתובתה (נט) אינה יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם לצורך מזונותיה וכתב הרמב"ם (ס) וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה (סא) מכרה קיים וכשיבאו היורשים להשביעה נשבעת אבל ר"ח כתב אם מכרה שלא בב"ד אפי'

אלמנה שבאה למכור וכו' בפרק הכותב (דף פ"ז) לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא ומ"ש שאינה צריכה שבועה הוא להרא"ש ודעימיה לעיל סעיף י"ג ורצונו לומר דא"צ שום שבועה לא שבועת צררי ולא שבועה שלא גבתה יותר ושלא זלזלה בנכסים כי אינה נשבעת על כל זה אלא בסוף כשתגבה כתובתה וכמ"ש בסמוך סעיף י"ז אבל להרמב"ם צריכה שבועה: ומ"ש לפיכך אם לקחה הקרקע לעצמה וכו' פירוש דאמרינן לה מאן שם לך ואיירי אפי' לקחה בהכרזה כדלקמן סי' ק"ג והוי נ"כ ג' בקיאין בשומא דמאן שם לך אמרי' לה אפי' היו לשם ג' הדיוטות ששמוה והחזיקוה בה אינה חזקה דיושבי קרנות הן ומאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים וכמ"ש הרא"ש פרק אלמנה ניזונת (בדף קמ"ד) ריש ע"ג וכ"כ התוס' לשם וקשה הלא אפי' היו שם ב"ד מומחין צריכה להחזיר ליורשים משום דשומא הדרא וי"ל דאיצטריך להאי טעמא דמאן שם לך דאפילו מכרה לאחר דאי משום שומא הדרא במכרה לאחר לא הדרא אבל מטעמא דמאן שם לך לא זכתה בקרקע כלל וכדין מי שמכר דבר שאינו שלו אבל מהר"ש לוריא הורה בתשובה בסי' כ' דשמו לאשה בכתובתה לא הדרא אלא א"כ דשמו לה בחובה והביא ראייה מכאן וכתב עוד דא"ל דאיירי בהשביחה או בנתייקרה דלא הדרא שומא ולכן אמר דמטעמא דמאן שם לך הדרא אפי' לא נתייקרה דדוחק לפרש סתמא דתלמודא בהשביחה או נתייקרה ושכך כתב מהרא"י בת"ה סימן של"ט דדוחק הוא לאוקומי סתמא דתלמודא בהשביחה או נתייקרה עכ"ד וקשיא לי דמאי ראיה מדברי מהרא"י דהוא ז"ל לא כתב אלא דדוחק הוא לאוקומי דלא איירי סתמא דתלמודא אלא בהשביחה או נתייקרה דסתמא משמע ודאי דבכל ענין קאמר אבל הא דנקט תלמודא מאן שם לך שפיר איכא למימר דאתא לאורויי דאף בהשביחה ונתייקרה דלא הדרא מטעמא דשומא הדרא אפ"ה הדרא מטעם דמאן שם לך דתלמודא נקט להך טעמא דמאן שם לך דשייך בכל ענין ויש ליישב דבריו דה"ק דאי איתא דשומא הדרא באשה שגבתה כתובתה בקרקע א"כ הא דקאמר תלמודא טעמא דמאן שם לך הוא כנגד הדין דלשון מאן שם לך משמע דוקא בלקחה לעצמה אבל אם היורשים או הב"ד שמו לה אינה צריכה להחזיר הקרקע ליורשים ואמאי תיפוק ליה דצריכה להחזיר משום דשומא הדרא וע"ז אמר דאין לומר דתלמודא איירי דוקא בהשביחה או בנתייקרה דלא שייך לשם שומא הדרא והילכך אי לא שמה לעצמה א"צ להחזיר דזהו דוחק וכמ"ש מהרא"י ועוד הביא ראייה מדאמר לעיל בסי' נ"א גבו לה לאשה קרקע מבעל חובה וכו' וכ"כ בח"מ סי' ק"ג משמע דוקא כתובה דב"ח נחית אדעתא דזוזי אבל גבו לה בכתובתה לא הדרא שומא אפילו לא ניסת דעיקר שיעבוד כתובה היא אקרקעות דבעלה ואדעתא דארעא נחתה מיהו אפי' לדבריו דוקא כתובה דמנה ומאתים לא הדרא אבל נדוניא דין חוב יש לו ואם גבתה קרקע בנדונייתה הדרא כשאר ב"ח:

ואם טעתה אפי' בכל שהוא וכו' כתב מהרש"ל ואע"ג דבמשנה פרק אלמנה ניזונת משמע דדין זה בכתובה תנן לה ס"ל לרבינו דקאי נמי אמזונות עכ"ל ועיין במ"ש לקמן בסי' ק"ג בדין זה וז"ל הגהות מרדכי פרק אלו מציאות בשם ספר החכמה והא דאמר מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד אע"ג דצריכה ג' הדיוטות מקרי יחידה כיון שאין חוששין אם מוכרת בזול כיון שאינם מומחים וכו' משמע דכשאין מוכרת בזול אין המכר בטל כיון שיש שם ג' הדיוטות והיינו כר"ח דדוקא במכרה בינה לבין עצמה המקח בטל אפי' מכרה שוה בשוה ואפי' מכרה לאחרים כיון שלא היו שם אפי' ג' הדיוטות אבל היו שם ג' המכר קיים ואם טעתה אפי' היו שם ג' הדיוטות ומכרה לאחרים המכר בטל וכשלקחה לעצמה נמי אפי' היו שם ג' הדיוטין ולא טעו המכר בטל וכדפרי' לעיל ובזה עלו דברי רבינו כהוגן ודו"ק וע"ל בסי' ק"ג הביא ג"כ דברי ר"ח והרמב"ם: **ומ"ש** וכשיבואו היורשים וכו' פי' היכא שמכרה בינה לבין עצמה ולא נשבעה אפ"ה מכרה קיים ונשבעת לאחר

מה שבידך ומשמע דאין משביעין אותה ולא דמיא להא דאלמנה שבאה לב"ד לתבוע מזונות דקאמר הרמב"ם דמשביעין אותה דשאני הכא שאינה באה לב"ד לתבוע כתובה וזהו שסיים רבינו בדברי הרא"ש וכתב אבל לעולם אין משביעין אותה עתה עד שתתבע יותר: ב"ה ואע"פ שכתב רבינו לעיל בסימן זה דלהרא"ש אלמנה ניזונת בלא שבועה שאני הכא שתפסה ומש"ה כשבאה לתבוע יותר משביעים אותה ומ"מ מאי דמשמע ליה מדברי הרמב"ם יש מקום לבעל דין לחלוק שהרמב"ם כתב שטעם השבועה הוא מפני שהיא באה להפרע מנכסי יתומים וכשתפסה אע"פ שהיא ניזונת ממה שבידה סוף סוף מידי נפרעת מנכסי יתומים לא נפקא: וז"ל הריטב"א הרמב"ם פסק דאמרינן לה אחוי מה בידיך כדקתני ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה ולא קתני שמחשבין עמה ואין זה ראיה עכ"ל: ז"ל רבי' ירוחם כתב הרי"ף בתשובה שהאשה שתפסה מטלטלין למזונות כשחזרה מקבר בעלה ואינה רוצה לישבע ולא לגבות כתובה ויש שם יורשים אין מוציאין מידה ואין משערים לה כדי מזונותיה בין תפסה רב או מעט ע"כ ונראה דאין מוציאין מידה לתת ביד יורשים אלא נותנין אותו ביד נאמן עכ"ל וכ"ל שטענתו מפני שתפיסה זו אינה כלום משום דלאחר מיתה היא אפילו כמאן דאמר תפיסה דלאחר מיתה מהניא ה"מ במונחים ברשות הרבים או בסימטא אבל מרשות המת לאו תפיסה הוא לדברי הכל וכמבואר במרדכי פרק אלמנה ניזונת (טו) כתב הרשב"א בתשובה עכשיו שנהגו לכתוב מטלטלי ומקרקעי וכתובה גובה אפי' מן המטלטלין אפי' תפסה לכתובה ואפי' לאחר מיתת הבעל מה שתפסה תפסה: **נשאל** ה"ר יהודה בן הרא"ש אם יכולים הצבור לתקן שלא תיזון האלמנה כי אם ג' חדשים ואז ע"כ תשבע ותטול כתובה ולא יהיו נזוקים היתומים בתפיסת האלמנה נכסים מרובים והשיב שאינן יכולין לתקן כך והאריך בדבר ואין דבריו נראין בעיני אלא יכולים הם לתקן כך ותקנה הגונה וראויה היא וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ק"ז שזו אחת מהתקנות שהתקינו במקומו (טז): אלמנה שבאת למכור מנכסי בעלה למזונות אינה צריכה שבועה ולא הכרזה בפרק הכותב (דף פז.) אמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא: **ומ"ש** שאינה צריכה שבועה כבר נתבאר בסימן זה שזהו דעת הרא"ש והאחרונים ז"ל ושאין כן דעת הר"מ ז"ל: **ומ"ש** ולא לבא לפני ב"ד מומחה בפרק אלמנה ניזונת (דף לז.) תנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד ופרק אלו מציאות (דף לב.) איתמר עליה משמיה דר"נ אלמנה אינה צריכה ב"ד מומחים אבל צריכה ב"ד הדיוטות ופירש"י אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מוכרת למזונות שלא בב"ד ובלבד שירחו שנים שלא תמכור בזול ע"כ אבל הרמב"ם כתב בפי"ח מה"א יש לה למכור שלא בב"ד מומחין אלא בג' אנשים נאמנים בלא הכרזה וכ"כ מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בפרק אלמנה ניזונת הא דר"נ צריכה ב"ד הדיוטות כגון גברי מהימני דבקיאי בשומא ע"כ וב"ד הדיוטות סתם משמע דאינו פחות מג' וכך הם דברי רבינו וכתבו הר"ן שם וה"ה בפי"ז מה"א פירש אע"ג דליכא בינייהו מאן דגמיר ואינן ראוים לדון דיני ממונות שאל"כ במה יפה כחה משאר דינים. וכתב בתשובות הגאונים לא הצריכו ב"ד הדיוטות אלא למכור אבל למשכן אינה צריכה: **ומ"ש** לפיכך אם לקחה הקרקע לעצמה בסכום ידוע אינו כלום בפרק אלמנה ניזונת (דף לח:) א"ר זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום ואמרינן התם דאפי' הכריזה נמי לא עשתה כלום משום דאמרינן לה מאן שם לך ופירש הרא"ש כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו: **ומ"ש** ואם נתייקר אח"כ צריכה להחזירו ליורשים או אפי' לא נתייקר וכו' פשוט הוא וכתב ה"ה בפי"ז בשם ר"ח שאפי' בג' הדיוטות אם שמה לעצמה לא עשתה כלום דכיון שאינם ראויים לדין אומרים לה מאן שם ליך ולדעת הרמב"ם אפשר שכל שהיו ג' בקיאים בשומא אם שמה לעצמה מדעתה מעשיה קיימים עכ"ל: **ומ"ש** ואם טעתה אפילו כל שהוא וכו' מכרה בטל אמכרה לאחרים קאי דאי בלקחה לעצמה מאי איריא טעתה אפי' לא טעתה

נמי והדין זה שכתב רבינו נראה שהוא ממה ששנינו במשנה פרק אלמנה ניזונת (שם) היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל. ומשמע לרבינו דה"ה במכרה למזונות אבל אין נראה כן מדברי רש"י שכתב מכרה בטל שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת א' היה ע"כ טעם זה לא שייך במזונות וגם הרמב"ם לא כתב כן בפי"ח מה"א ולפיכך היה נ"ל דאלקחה לעצמה קאי ואע"ג דבלא טעתה נמי אין המכר כלום היינו לומר שאם ירצו היורשים יבטלוהו אבל היא אינה יכולה לבטלו אבל בטעתה מכרה בטל כלומר ואף היא יכולה לבטלו אלא שק"ל מנ"ל לחלק בכך וצ"ע: ב"ה ולכן נראה דאמכרה לאחרים קאי והוא ממתניתין דהיתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ומשמע ליה דה"ה למזונות וטעמא משום דחיישינן להפסידא דיתמי אפי' היא אומרת אני אחזיר את הדינר ליורשים מ"מ כיון שהיה טעות במכר הרי הוא בטל: **ומ"ש** והאחריות הוא על היתומים הא ודאי פשיטא דבמכרה לאחרים קאמר והוא מימרא פרק אלמנה ניזונת (לז) אמר רב יוסף ארמלתא דזבין אחריות איתמי ופירש"י ארמלתא דזבין שדה יתומים למזונות או לכתובה וקבלה עליה אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהם היה החוב: **ומ"ש** אפ"ה כשבאה לגבות כתובתה אינה יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם לצורך מזונותיה שם בעו מיניה מרב ששת מכרה למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה כיון דאחריות איתמי טרפא או דילמא מצו אמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עליך אחריות דנפשך מי לא קבילת ופשיט להו דלא טרפא (יח): **ומ"ש** וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה

מכרה

דרכי משה

קי"ב לענין מזונות הבנות: (טו) אמנם בריב"ש סי' שס"ד שהביא הב"י לעיל משמע דאף בבית מהני תפיסה: (טז) וע"ל סי' ק"ח תשובת הרא"ש אם הברירה ביד היתומים ליתן לה כתובה או חצי הנכסים אי יכולין לסלקה בע"כ: (יז) נראה דאמכרה לאחרים קאי והואיל ומעתה כל מה שמכרה בטעות הוא בטל כמו שיתבאר לקמן לענין מכירת כתובה ואע"ג דהרמב"ם לא כתבו לענין מכירת מזונותיה נלמד א' מחבירו ודלא כב"י שפירש דברי הטור בע"א: (יח) וכתב ריב"ש בסי' רמ"ד דוקא אלמנה המוכרת אבל אפוטרופוס או ב"ד שמכרו לא אבדו זכותן

שיש

דרישה

פלוגתא וסוי כאילו כתב וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' ואין להקשות מנ"ל להרא"ש שהרמב"ם פסק כתלמידי ר"י דלמא פסק אפילו כר"י בר בון וע"כ לא קאמר ר"י בר בון דחוי לא אמרינן לה אלא שאם תפסה פחות מכדי כתובתה מטעם שיש לה ליסבע לבסוף אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה צריכה להראות ואין לומר דאפילו אם תפסה הרבה אין צריך להראות לפי סברת הרמב"ם מטעם שכתב האשר"י דלא ידעינן כמה תהיה כו'. י"א דטעם זה מספיק דאין מוציאין מידה וממילא אין צריך ליסבע שלא מצינו שבועה כיוצא בזו אבל דלמא לעולם ס"ל שצריכה להראות דדלמא לא תהיה הרבה ולא תחלה ואז לא תשבע לבסוף. ור"י בר

בון

פרישה

ואח"כ פוסקין לה כו' מ"ו ועי"ש בהשר"י אחר שכתב דברי מהרמ"מ באריכות שהביא שם ראיה לדבריו מהרמב"ם וכמ"ש רבינו. מסיק שם הרא"ש וז"ל ומתוך דברי הרמב"ם משמע שפסק כתלמידי ר"י דאמרינן לה חוי מה שבידך וכן מסתברא עכ"ל הרי לכוונו דלא בל' פלוגתא כתב הרא"ש מ"ש רבי' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' גם ל' זה של רבינו אינו מוכרח דל' פלוגתא הוא דכמה פעמים כתב ב"י שרבינו רגיל לכתוב כן אף במקום שאין פלוגתא אלא לפרושי אתא דל"ת הא שכתב הרמב"ם אלא שכותבין עליה מה שתפסה שר"ל דהיינו לפי טענת היורשים שטוענין שתפסה הרבה ורוצים שתשבע מה שתפסה ולהחזיר להם המותר וקמ"ל שאין עושין כן אלא כותבין עליה ב"ד טענת היתומים שאם אח"כ תתבע מזונות יותר ישביעו אותה גם על התפיסה אבל היא א"כ להראות עתה לעינינו מה שתפסה ומש"ה כתב הרא"ש שנ"ל שמשמעות הרמב"ם אינו כן אלא מכריזין אותה שתמוי מה שבידה וכותבין עליה כו' אבל מ"מ אין משביעין אותה וכמו שמסיק רבינו ועיין בדרישה: (נה) אבל צריכה לפחות ג' אנשים כו' אפילו ליכא בהן חד דגמיר דפסולים לדינא בעלמא ה"ה: (נו) לפיכך פי' הואיל והשומא לא נעשית אלא ע"י ב"ד שאינן מומחים אם לקחה לעצמה אינו כלום ואיירי אפי' לקחה בשומא ג' הדיוטות ועי' הכרזה וע"ל סימן ק"ג דשם כתב בהדיא שאפילו שמוה לה ג' אפ"ה אם לקחה לעצמה צריכה להחזיר ליורשים דכיון שאינן ראוין לדין אמרינן לה מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקום אלא מיד המקנה לו ומש"ה כתב רבינו לפיכך אם לקחה לעצמה כו' דאילו מכרה לאחרים ושמוה ג' אפי' הדיוטות אין מכרה בטל דה"ט דמאן שם לך לא שייך אלא בשלקחה לעצמה אבל כשמוכרת לאחרים היא הקנה להם דהוי כשליח של יתומים ומש"ה דקדק רבינו בסמוך ובסי' ק"ג שכתב בשם ר"מ אם מכרה שלא בב"ד אפילו הדיוטות מכרה בטל כיון דלא הוי שם שומא כלל אפילו מהדיוטות אין כאן מכר הא הוי שומא משלשה הדיוטות הואיל שמכרה אותם לאחרים מכרה קיים: (נז) אם ירצו פירוש היורשים אבל היא אינה יכולה לבטל המכר הן אם לקחה לעצמה הן אם מכרה לאחרים אם לא שטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה שאז אפילו היא עצמה מבטלת המכר שמה לעצמה אבל אם מכרה לאחרים אינה יכולה לבטלה ועיין בב"י ולפ"ז מ"ש ואם טעתה אפילו כו' מיירי שלקחה לעצמה. ועיין מ"ש בד"מ שאם טעתה מכרה בטל אאם מכרה לאחרים קאי ולא כב"י עכ"ל ע"ש: (נח) והאחריות הוא על היתומים פי' אם מכרה שדה היתומים לצורך מזונות אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהם היה החוב: (נט) אינה יכולה לטרוף כו' דיכלי היתומים לומר לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עלך אחריות דנפשך מי לא קבילת עלך: (ס) ובו אם מכרה פי' לאחרים: (סא) מכר קיים ז"ל ה"ה דעת הרמב"ם כדעת

ר"ת

אפי' הדיוטות (סב) מכרה בטל ומוכרת כדי מזונות הצריכות לה לו' חדשים והמעות ישארו ביד הלוקח שלא יתנם לה הכל מיד שמא תינשא או תתבע כתובתה שאין לה עוד מזונות אלא נותן לה מזונות של ל' יום וכן לעולם וכתב בעל העיטור ומסתבר דוקא קרקע שאינו ראוי לימכר דבר מועט אבל מטלטלין בזמן הזה אין למכור אלא חפץ אחד (סג) לריש מתיבתא כי אמרינן מוכרת (סד) לששה חדשים שלא בב"ד הדיוטו' לאלתר דשכיח שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל מכאן ואילך מוכרת בב"ד אפי' לכמה שנים עד שתטול כתובתה וה"מ סתמא אבל היכא דיהיב ברשותה לזבוני ואיתזוני מוכרת (סה) אפילו שלא בב"ד הדיוטות ולא בריר לן (סו) ומסתבר לעולם אינה מוכרת אלא לששה חדשים וכל זה אינו אלא כשהיא מוכרת אז לא הרשוה למכור אלא כדי מזונות ששה חדשים אבל מכרו ב"ד אין קצבה לדבר אלא לפי ראות עיניהם מה שהוא תועלת היתומים:

צד **כדרך** שחייבין במזונות האלמנה כך חייבין ליתן לה מדור לדור בו [א] וכלים להשתמש בהן ועבדים ושפחות כדרך שהיו לה בחיי בעלה ואם מכרו היורשים הבית (א) לא עשו ולא

מכרה קיים וכשיבואו היורשים להשביעה נשבעת כ"כ הרמב"ם בפ' י"ח לענין המזונות ובפי"ז לענין הכתובה וכתב ה"ה בפי"ז שדעת הרמב"ם כדעת המפרשים שאמרו שאף ע"פ שצריכה ב"ד הדיוטות זהו לכתחלה אבל בדיעבד אפי' בלא הם כשמכרה שוה בשוה מכרה קיים אבל הרמב"ן ז"ל כתב בפרק אלו מציאות אפי' בדיעבד אין מכרה קיים בינה לבין עצמה וכ"כ בעיטור בשם ר"ח בין לכתובה בין למזונות ורבינו כתב בסימן ק"ג שהרא"ש כתב בתשובה כדברי ר"ח ועיין במה שכתבתי בשם הנזכר: ומוכרת כדי המזונות הצריכה לששה חדשים והמעות ישארו ביד הלוקח וכו' אלא נותן לה מזונות של ל' יום וכן לעולם בפ' אלמנה ניזונת (ד' צז ·) אמר אמימר הלכתא מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחד לל' יום וכתב הרמב"ם בפי"ח וכן מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מן הנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מן השאר והולכת לה וכבר נתבאר בסימן זה שאף ע"פ שדעת הרי"ף שאין לה מזונות יותר מכדי כתובתה אא"כ יש בנכסים כדי שתתפרנס מהריוח דעת הרמב"ם עיקר וכן דעת הרא"ש וה"ה והאחרונים ז"ל והא דאמרי' ולוקח מפרנס א' לשלשים יום פירש"י שלא ימסור לה הלוקח המעות אלא מזונות של חדש בחדש שאם תינשא יחזור מה שבידו ליורשים ע"כ וכתב הריטב"א אומר רבי' מאיר שאם היה בענין שלא היו מואמנין ליקח כדי מזונות של ששה חדשים שמוכרים ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו לה מזונות כי היכי דמזונינן למזונותיה בלא אכרזתא ומכאן נלמוד ג"כ כי כשפוסקין מזונות לאלמנה שאינה ניזונת עם היתומים אין נותנין לה לפחות מל' יום וכן לא"א כדי שלא תצטרך להתבזות על מזונותיה בב"ד בכל יום ע"כ:

כתב בעל העיטור ומסתבר דוקא קרקע וכו' לריש מתיבתא כי אמרינן מוכרת לששה חדשים וכו': **ובל** זה אינו אלא כשהיא מוכרת אז לא הרשוה למכור וכו' אבל מכרו ב"ד אין קצבה לדבר אלא לפי ראות עיניהם כ"כ הרא"ש בפ' אלמנה ניזונת הא דאמר אמימר מוכרת לששה חדשים. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"ג נחלקו הראשונים מקצת אומרים שאינה יכולה למכור למזונות לעולם אלא כדתניא בפ' אלמנה מוכרת ואוכלת עד כדי כתובתה וכו' ואחרים אומרים שאפי' אין לה כתובה אלא מנה מוכרת למזונות אפי' מאתים והביאו ראיה לדבר וכן מסתבר עכ"ל. כתב הרשב"א שאלה אפוטרופין שמינו אותם בית דין ונתנו להם רשות למכור ומכרו הקרקעות ובאה האלמנה לגבות מזונותיה מאותן נכסים מי אמרינן נכסים משועבדים ואינה ניזונת מהם או לא תשובה כל שמכרו היתומים או בית דין או האפוטרופין שיש בידם כח למכור משועבדים הם ואלא מיהו כדי להתלמד אני אומר לך שאם קנו לאשה מיד הבעל למזונות הרי הוא ניזונת אפי' מהמשועבדים כדאוקימנא בפרק הניזקין מתני' דמקבל עליו לזון את בת אשתו שניזונת מהמשועבדים כשקנו מידו ולפי שהורגלו עכשיו לקנות מידו למזונות האשה כתבתי כן ומ"מ אפשר שאין בכלל קנינו סתם אלא למזונות שבחייו אבל לא למזונות שיש לה מחמת תנאי כתובה דהיינו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל יומי מיגר ארמלותיך שתנאי כתובה לא נכתבו בכתובה ועד שיקנו ממנו לזון מנכסיו אחריו כל ימי אלמנותה אינה ניזונת מהמשועבדין עכ"ל: כתוב בתשובות להרמב"ן סימן ל"ה אפוטרופוס שמכר קרקע לתועלת היתומים והאלמנה טוענת על הלוקח שלא לקח אלא להבריח ממנה מזונותיה שלא תמצא בני חרי ליזון מהם אם לא תמצא מקום לגבות מזונותיה אלא מקרקע זה יש לה רשות להחרים חרם סתם שכל מי שיחזיק מנכסי בעלה שיש לה בהם שיעבוד מזונותיה שיודה בפני ב"ד:

צד **כדרך** שחייבין במזונות אלמנה כך חייבין לתת לה מדור לדור בו וכלים להשתמש בהם וכו' כדרך שהיו לה בחיי בעלה ברייתא בפרק הנושא (דף קג.) ומבואר בברייתא הנזכרת שמשתמשת בחיי בעלה וכתב הרב המגיד בפי"ח בשם הרשב"א נ"ל ממתני' דאין משתמשת בכל הבתים עם היורשים אלא מייחדין לה מדור אחד לפי כבודה בבית בעלה דאם לא כן מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולו הוא משתמשת (א) והא דתניא משתמשת וכו' לאפוקי שאין יכולין לדחותה מן המדור ולהשכיר לה אחר והראיה עוד מדקתני משתמשת בכרים וכו' דודאי לאו בכולם קאמר

לאחר המכירה ולשיטתו אזיל הרמב"ם דצריכה לישבע למזונות כמו לכתובה והיינו שלא התפיסה צררי ולקמן ריש סימן ק"ג כשמוכרת לגבות כתובתה כתב רבינו דצריכה שבועת צררי ושלא גבתה יותר ושלא זלזלה במכירתה ואין נראה לפרש דאף לדעת רבי' והרא"ש שאין צריכה לישבע למזונות שבועת האלמנה דלא התפיסה צררי כיון שנשבעת לבסוף מ"מ הך שבועה שלא זלזלה במכירתה מודים דצריכה לישבע הא ליתא דהא בפ' אלמנה ניזונת כתב הרא"ש להדיא (דף קמ"ד) ראש ע"ג דא"ל שום שבועה עד זמן תביעת כתובתה אף שבועה שלא זילזלה ושלא גבתה יותר אינה נשבעת למזונות וכ"כ התוס' ריש (דף צ"ח) בד"ה מוכרת ומ"ש כאן דלמזונות מכרה קיים אפי' בקרקע ואח"כ נשבעת היא תימה דלקמן בסימן ק"ו כתב ע"ש הרא"ש דדוקא במטלטלין קיים אבל במקרקעי מכרה בטל כיון שלא נשבעה קודם מכירה ועיין במ"ש לשם בארוכות ליישב כל מה שקשה בזה:

לריש מתיבתא וכו' פי' ס"ל דהא דתנן סתמא בפרק אלמנה ניזונת אלמנה מוכרת שלא בב"ד משמע אפי' ב"ד הדיוטות אין צריך ואמרינן נמי דאינה מוכרת אלא לששה חדשים כל זה דוקא לאלתר דשכיח והא דאמר בפ' אלו מציאות דאלמנה א"צ ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות היינו דלאחר ששה חדשים לבתר דשכיח התם הוא דמוכרת בב"ד הדיוטות ואפי' לכמה שנים ולפיכך לא הזכירו בפ' אלו מציאות ששה חדשים דאפי' לכמה שנים מוכרת ומ"מ ולא בריר לן וכו' נראה דלא קאי אלא להני תרתי חילוקים דחילק בין לאלתר דשכיח לאחר זמן ובין ששה חדשים הראשונים דלא בעינן אפי' ב"ד הדיוטות ולאח"כ בעינן ב"ד הדיוטות הא מילתא לא בריר לן אלא לעולם בעינן ב"ד הדיוטות ולעולם אינה מוכרת אלא לששה חדשים אבל במה שחילק ואמר ה"מ סתמא וכו' ודאי בריר לן היכא דיהיב ברשותה לזבוני ולאיתזוני מוכרת אפי' שלא בב"ד הדיוטות כמה דבעיא:

צד **כדרך** שחייב במזונות האלמנה וכו' משנה פרק נערה (דף נ"ב) ופרק הנושא (דף ק"ג) ואמרה כדרך וכו' כלומר לא יוסיף ולא יגרע ממה שהיה לה בחיי בעלה בין במזונות ובין בדירה דעולה עמו ואינה יורדת עמו אף לאחר מיתה כמ"ש לעיל בסימן פ"ט וכן בסוף סימן זה אלא דאם נפל הבית או שהבית קטן מהכיל לסברא הראשונה אף על פי שיש לה מזונות מ"מ פטורים מלשכור לה דירה וה"ט דתנאי ב"ד הכי משמע את תהא יתבא בביתי כשביתי קיים ולא כשנפל בביתי ולא בבית עקתי כשהוא צר וקטן מהכיל ואפ"ה אית לה מזונות ולא אמרינן כיון דלא קרינא בה את תהא יתבא בביתי לא קרינן בה ומיתזנא מנכסי אלא בביתי יתירא דרשינן כדרב יוסף דאמר דתיקון למיכתב בביתי תרי זימני את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי עכ"ל רש"י בפרק נערה (דף נ"ד) נראה דר"ל דהאי ומיתזנא מנכסי דבאמצע קאי אדלעיל כפשוטו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי והדר קאי אלאחת וקאמר ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותך בביתי כמדרשו כלומר גם כי לא תהא יתבא בביתי דהיינו כשהוא צר וקטן מהכיל דביתי אמרית ולא בבית עקתי אפ"ה תהא מיתזנא מנכסי ודוקא

דרכי משה

שיש להן על הקרקע ההוא מחמת חוב ושיעבוד עכ"ל. ובהגהות אלפסי פרק אלמנה ניזונת דף תקנ"ו ע"ב דאין חילוק בין אחריות של ב"ח או אחריות דגזילה. כתב ריב"ש סימן רמ"ד ראובן צוה בעת מותו ואשתו קבלה קנין בזה הלשון אני משעבד עצמי להשלים מנכסי המת כל צוואתו ועתה באת האלמנה לגבות כתובתה ואמרה שלא קבלה קנין רק לקיים צוואתו מה שנשאר מכתובתה ולא קבלה קנין רק משום שהיא נושאת ונותנת תוך הבית והיו כל הנכסים ברשותה. ונראה דהדין עם האלמנה דהואיל ולא קבלה טובה משום זה הקנין בודאי אחריות דנפשה לא קבילה עליה וע"ש כי האריך בדבר:

צד (א) ודברי הרשב"א הם בתשובה סימן תתקכ"ג כתב עוד הר"ן ירושלמי דרה בבתים כמו שהיתה דרה בהן ובעלה במדינת הים ומשתמשת בכלי זהב וכסף כשם שהיתה משתמשת ובעלה במדינת הים עכ"ל. ומשמע מדבריהם שצריכים לייחד לה מדור שנותנין לה בבית בעלה ולא משמע כן במרדכי פרק הנושא אלא יכולים ליתן לה מדור בבית אחר וע"ש וכ"ה במרדכי

פרישה

י"מ שאע"פ שצריכה ב"ד הדיוטות זה לכתחלה אבל בדיעבד אפי' בלא הם כשמכרה שוה בשוה מכרה קיים ב"י (וע"ל סימן ק"ג כ"פ): (סב) מכרה בטל ואפי' היא עצמה יכולה לבטל כיון דלא היתה כאן שומא כלל: (והמעות ישארו ביד הלוקח או ביד שליש: שמא תנשא או תתבע כו' פי' ואח"כ יחזיר הלוקח מה שבידו ליורשים כ"פ): אין למכור אלא חפץ א' פירוש בבת א' אפי' אינו שוה אלא למודם אחד כ"פ): (סג) לריש מתיבתא כי אמרינן מוכרת לו' חדשים שלא בב"ד הדיוטות לאלתר דשכיח כו' והא דכתב רבינו והוא מסגמ' דאין מוכרין כ"א בג' הדיוטות ס"ל להגאון ר"מ דהיינו דוקא מו' חדשים ואילך אבל ו' חדשים הראשונים אומדן דעתא דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וניחא ליה להמת שתמכור בלא ג' וכיון שמוכרת בלא ב"ד מ"ה לא הרשוה למכור כ"א לו' חדשים אבל מהם ואילך אסור לה למכור בלא ב"ד הדיוטות וכיון שצריכה ב"ד הדיוטות מותרת למכור על ידם אפי' לכמה שנים ואפי' מו' חדשים ואילך אם הרשוה ויהיב רשותא למכור ולהזון מוכרת שלא בב"ד הדיוטות ואפי' לכמה שנים וע"ז מסיק דזה לא בריר אלא לעולם ר"ל אפי' אי יהיב רשותא אפ"ה אסר לה למכור בלמוד יותר מלו' חדשים והיינו דוקא כשהיתה מוכרת בלא בית דין דשלשה הדיוטות וכדמסיק דאם בית דין מוכרים ורצה לומר אפי' ב"ד של הדיוטות אין קצבה לדבר כך נ"ל כלעת דברי רבינו ופירושו ודו"ק: (סד) לששה חדשים דוקא שלא בב"ד הדיוטות ולאלתר דשכיח כך הוא כוונת לשונו: (סה) אפי' שלא בב"ד הדיוטות לכמה שנים: (סו) לעולם אינה כו' פירוש אפי' יהיב רשות:

סי' צד (א) **לא** עשו ולא כלום שהרי קבל עליו את תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר אלמנותיך אבל אם נפל אין חייבים לסתור ולבנותו וכתב המ"מ בשם הרשב"א לאו למימרא דאין חייבין הא אם בנאוהו שתהא היא דרה בהן אלא מכיון דנפל נסתלק זכותה ממנו כ"פ) דבביתי

דרישה

בון דקאמר 'כיון שיש לה לישבע לבסוף אפי' הוי לא א"ל לשון 'כיון משמע שתבא לידי שבועה בודאי משא"כ כאן שתפסה הרבה וקרוב לודאי שלא תבא לידי שבועה · די"ל שמ"ש הרמב"ם אלא שכותבין עליה ב"ד מה שתפסה כו' איירי בין שתפסה הרבה בין שתפסה מעט שלעולם צריכה להראות וזהו דוקא כתלמידי ר"י וגם ר"ש והרמ"מ אפשר לומר שסבירא ליה ג"כ שצריכה להראות בין אם תפסה הרבה או מעט. ואין לומר דלשון פלוגתא הוא משום דהרא"ש והרמ"מ כולם קאי לפי דברי ר"י בר בון וכמו שכתב הרא"ש בהדיא שריב"א קאי לפי דבריו ומשמע שסבירא להו דהלכה כר"י בר בון ומוי מה שבידך לא אמרינן לה ומש"ה כתב רבינו וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' בלשון פלוגתא לאשמעינן שהרמב"ם פסק כתלמידי ר"י שמוי מה שבידך אמרינן לה אבל אי אפשר לומר כן דמנ"ל דהם קאי דוקא לפי דברי ר"י בר בון די"ל דהם קאי אפי' לדברי תלמידי ר"י שהרא"ש לא כתב אלא שריב"א דקדק מלשון ר"י בר בון שיש חילוק בין אם תפסה הרבה לתפסה מעט ומכ"ש י"ל שתלמידי ר"י סבירא להו זה החילוק לפי דברי ריב"א אבל הם קאי אליבא דכולי עלמא וכן משמע באשיר"י ועוד דאם הר"ש והרמב"ם סוברים כר"י בר בון א"כ גם הרמב"ם סבר כן שהרי שלשתן לדעת אחת נתכוונו שאין מוציאין מידה אפי' תפסה הרבה ואין צריך לישבע וא"כ היאך כתב שהרמב"ם פסק כתלמידי ר"י ואין לומר דדוקא בענין זה שצריכה להראות פסק כוותיה וא"כ דלמא ג"כ הר"ש והרמ"מ סבירא להו שלענין שצריכה להראות נמי הלכה כוותיה. וב"י כתב וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם יראה כו' ומשמע לרבינו וכו' עד וזהו שסיים רבינו בדברי הרא"ש וכתב אבל לעולם אין משביעים אותה עד שתשבע יותר עכ"ל וסנה לכאורה יראה דמ"ש דשאני הכא שאינה באה לתבוע 'כתובתה תיבת כתובתה היא ט"ס וצ"ל מזונות דא"כ לא ריטא סיפא וכן מוכח מדסיים ב"י וכתב ז"ל וזהו שסיים רבינו וכתב אבל לעולם אין משביעין אותה עד שתתבע יותר ור"ל הרי שלפנינו שדעת רבינו בהבנת דברי הרא"ש כדי לפלוגי אהרמב"ם שצריך להשביעה והוא סבר שאין להשביעה כ"א כשחוזרת לתבוע יותר מזונות אבל על עיקר דבריו ופתרונו כפלאתי דמאחר דמהר"ם ג"כ סבירא ליה דלא משביעין אותה מתחלה כ"א אחר שתחזור לתבוע מזונות וכשתחזור לתבוע הכל מודים שמשביעין אותה א"כ במאי פליג הרא"ש אמהר"מ וקלת נראה לומר שט"ס יש בדבריו שמ"ש שבא לחלוק על דברי הרמ"מ צ"ל על דברי ריב"א ויהיה איך שיהיה אין דבריו נכונים דמה צריך לדקדק בדברי הרמב"ם שאינה צריכה לישבע מדכתב שהלכה כתלמידי ר"י שאמרינן לה מוי מה שבידך דמשמע אבל אין משביעין אותה הא כתב הרמב"ם בהדיא אפי' תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה וה"ה שאין משביעין אותה שזה תלוי בזה כמ"ש לעיל:

סי' צד [א] **ובלים** (להשתמש בהן ומבואר בגמ' שמשתמשת בחיי בעלה וכתב הר"ן ירושלמי דרה בבתים כמו שהיתה דרה בהן ובעלה במדינת הים ומשתמשת בכלי כסף וכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה וכתב הר"ן ירושלמי דרה בבתים כמו שהיתה דרה בהן ובעלה במדינת הים ד"מ: ובודאי כל הדברים א"צ ליתן לה כ"א כמו שהיה לה בבית בעלה שהוא במדינת הים כ"פ): (ואם מכרו היורשים לא עשו ולא כלום אע"ג דאמרינן לעיל בסימן צ"ג גבי מזון האשה

ולא כלום אבל אם נפל אין חייבין לחזור ולבנותו ולא עוד אלא אפילו תאמר אני אחזקנו ואבננו משלי כדי שלא יפול אין שומעין לה אלא תדור בו כל זמן שהוא קיים ואם בית בעלה קטן מהכיל אותה ואת היורשין ובחיי אביהן היו הבנים שוכרין בתים ועתה רוצים לחזור ולדור בביתה (ב) או שהיה בעלה שוכר בית ובניו דרין בביתו כשמת אין היורשים חייבים לשכור לה בית שלא התנה אלא את תהא (ג) יתבא בביתי וכיון שהבית קטן מהכיל תצא היא ממנו ואין צריכים לשכור לה בית אחר (ד) אבל מזונותיה יש לה וכן אם אין הנכסים מספיקין לזונה והיא רוצה לשבת בבית בעלה בלא מזונות ובלא תביעת כתובה תשב שאין המזונות והדירה תלויין זה בזה וי"א שאם הבית קטן מהכיל שצריכין (ה) לשכור לה בית וליתן לה בו מזונותיה (ו) משלם (ז) אלא שבזה יפה כח היורשים שאם היא אומרת תשכרו אתם ואני אדור בבית בעלי (ח) אין שומעין לה אבל לעולם צריכין ליתן לה או בית בעלה או לשכור לה אחר וכ"כ הרמב"ם נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר (ט) [ב] נותנין לה מדור לפי כבודה וכן מזונותיה (י) וכסותה לפי כבודה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (ג) ואם היא אומרת תנו לי מזונות בבית אבי והיורשים אומרים תשב עמנו אין נותנין לה מזונותיה בבית אביה אלא רואין כמה תספיק לה אם תשב עמהם כי ברכת הבית ברובה נר לאחד נר למאה (ד) וכיוצא בזה (יא) ולפי זה יתנו לה ואם יש לה טענה שאינה יכולה לדור עמהם מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנים לה מזונותיה בבית אביה משלם וכתב הרמ"ה שאין טענה זו אלא כשאינם בניה כגון באשת אב או שלא הניח בנים אלא אחיו יורשין אותו אבל אם היא אמם אינה יכולה לטעון כך דגבי אמם ליכא למיחש להכי וחייבים לפרוע בשבילה כסף גולגלתה ומס שעליה כדרך שפרע בעלה בשבילה אבל אינם חייבים בפדיונה וברפואתה שיש לה קצבה ולא בקבורתה (יב) כדפרישית לעיל:

צה כיון שחייבים במזונותיה (א) מעשה ידיה שלהן ואם אומרים לה היורשים טלי מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין להם

ודוקא: **וי"א** שאם וכו' וליתן לה בו מזונותיה משלם איכא להקשות מנ"ל לרבינו ליתן לה משלם הניחא בדין אם היא אמרה תנו לי מזונות בבית אבי וכו' דבסמוך מפורש בגמרא פרק הנושא דאין נותנין לה משלם אלא לפי ברכת הבית אם לא דיש לה טענה שהיא ילדה וכו' אבל כאן מנ"ל ליתן לה משלם ותו דלסברא הראשונה דכתב דא"צ לשכור לה דירה אבל מזונותיה יש לה כתב רבינו בסתם ולא פירש אם צריך ליתן לה משלם או אינו נותן אלא לפי ברכת הבית ומ"ש דבסברא שנייה קאמר דנותן לה משלם ויש ליישב דבפרק נערה קאמר תני רב יוסף בביתי ולא בביקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפי' מזוני נמי לית לה ולסברא הראשונה דמפרש דלרב יוסף אין חייבין לשכור לה כלל דירה כיון שלא הניח אלא בית צר וקטן מהכיל אבל מזוני אית לה ורב אשי פליג ואמר מזוני נמי לית לה לפי זה לא ידעינן בהני מזוני דאית לה לרב יוסף אם אית לה מזונות משלם קאמר או אין לה אלא לפי ברכת הבית קאמר ולכך מספיקא קאמר רבינו ג"כ בסתם אבל מזונותיה יש לה אבל בסברא שנייה דחייב לשכור לה דירה לדברי הכל בע"כ דפליגי בהא רב יוסף סבר דירה לית לה בביקתא אלא שוכרין לה דירה לפי רונס אבל מזוני אית לה משלם ולא לפי ברכת הבית אבל רב אשי סבר מזוני נמי לית לה משלם אלא לפי ברכת הבית והלכה כרב יוסף והכי משמע באשיר"י פרק נערה (דף קכ"ח ע"ב): וכ"ב הרמב"ם נפל הבית וכו' מיהו אף לפי סברא שנייה זו אינן חייבים לבנות הבית שנפל וגם מעכבין עליה שלא תוכל היא לבנותו דתלמוד ערוך הוא ונראה דהטעם הוא שיאמרו היורשים אם תדור בבית הראשון לעולם לא תצא ממנו אבל כשאנו שוכרים לה בית אפי' שהוא לפי כבודה אפשר שהמשכיר לא תנוח דעתו ממנה ותצא משם לבית אביה וכיוצא בזה כתב מהרש"ל וז"ל המרדכי בפרק נערה כתב רב צמח גאון בספר המקצועות בביתי ולא בביקתי בית צר ומצוק דהיכא דלית ליה אלא חד ביתא מצו יתמי למימר אילו הוה לן בית אחר הוה יהבינא לך חד מנהון ואת יתבת בהון עכשיו שאין לנו אלא בית אחד צר לנו לדור עמך לכי לבית אביך וניתן לך מזונות ע"כ משמע מתוך דבריו שאינה דרה עמהם בבית אחד אפי' הבית גדול ומתניתין מיירי כשיש להם שני בתים עכ"ל המרדכי ודע שהשמיט הסופר בדברי הרמב"ם בבא שלימה וכך צ"ל וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד בעלה גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אף לאחר מיתה:

צה כיון שחייבים במזונותיה מעשה ידיה שלה משנה ר"פ אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ובגמרא איבעיא לה ניזונת תנן ואנשי גליל דלא סגי דלא יהבו לה א"ד הניזונת תנן וכאנשי יהודה ואי בעי לא יהבו לה וכתב האלפסי ס"פ נערה דמר בר רב משה גאון כתב דאסיקנא דלעולם ניזונת תנן וכאנשי גליל ס"ל דהא דקאמר דלעולם ניזונת תנן לאו בדרך דחייה איתמר אלא דהכי הוה מסקנא דהא אנן בכולהו כשהי תנן ניזונת וכמו שכתב הרמב"ן וזו היא דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו בריש אלמנה ניזונת מימרא דשמואל מציאת אלמנה לעצמו טעמא מאי אמרו רבנן מציאת אלמנה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה דהך טעמא קאמר בגמרא כדאוקימנא לעולם ניזונת תנן ואע"ג דהרא"ש ס"פ נערה (דף קמ"ח) ריש ע"ג דחי להא דקאמר מר בר ר"מ גאון דמסקנא דגמרא כאנשי גליל משום דהתוס' פירשו דהך בעיא לענין דינא קבעי לאנשי יהודה מי אמרינן דבשעה שנותנין מזונות מעשה ידיה שלהן א"ד כיון דיכולין לסלקה הלכך אף בשעה שנותנין לה מזונות אין מעשה ידיה שלהן אין דעת הרא"ש לשם אלא לדחות ראייתו שאינה ראייה אבל קושטא ודאי הכי הוא דניזונת תנן ולאנשי גליל דוקא מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה אעפ"י שנותנין מזונות כיון שיכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן כל זה פשוט למעיין במ"ש הרא"ש

קאמר אלא נותנין לה מהם לפי כבודה ע"כ וכ"כ בתשובה סימן תתכ"ג וכתב עוד שם אם בנות המשפחה רגילות בשתים או שלש שפחות נותנים גם לאלמנה כן לפי שאינה יורדת עמו אבל אם היא ומשפחתה אינן רגילות בכך אע"פ שהיה לה שתים וג' בחיי בעלה משתמשות בבית בעלה אין נותנים לה אלא אחת שאינה משתמשת בכל מה שהיתה משתמשת בבית בעלה בחיי בעלה ומ"ש ואם מכרו היורשים הבית לא עשו כלום וכו' מימרא דר"כ שם:

ומ"ש אבל אם נפל אין חייבין לחזור לבנותו ולא עוד אלא אפי' תאמר אני אחזקנו ואבננו משלי וכו' שם אמר אביי כקטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו ולא עוד אלא אפילו היא אומרת הניחוני ואבננו משלי אין שומעין לה בעי אביי שיפלא מאי תיקו ופירש"י שיפלא. חוקה בדקה והתוספות כתבו הכי גרסינן שיפלא מאי ושם דבר הוא כלומר מהו שתשפץ וכן פירש ר"ח ע"כ וכן גורסין הרי"ף והרא"ש וידוע דכל תיקו דממונא הוי קולא לנתבע ולפיכך כתב רבינו שאפילו תאמר אני אחזקנו וכו' אין שומעין לה וכן כתבו הרי"ף והרא"ש וכן כתבו הרמב"ם בפי"ח לא תחזיק בדקו ולא תדחה אותו אלא או תשב בו כמו שהוא או תצא וכתב ה"ה בשם הריטב"א אהא דאין חייבין לבנותו לאו למימרא שאין חייבין לבנותו אבל אם בנאוהו שתהא היא דרה בהם אלא מכיון שנפל נסתלק זכותה ממנו (ג):

כתב הרשב"א בתשובה אם מכר הבעל או נתן במתנת בריא מדורה מה שעשה עשוי אבל אם נתנו במתנת ש"מ לא גרע כחה אבל מתנה זו שהיא דרבנן ממה שיש לה אבל ירושה והילכך הרי זו משתמשת כדרך שנשתמשה בחיי בעלה. וכתב עוד שם ומה שטען שאין לאלמנה שום זכות עד שתוציא כתובתה ותשבע אין טענתו יפה שאין זכות המדור תלוי בגביית הכתובה שאפילו אין לה מזונות ולא כתובה יש לה מדור ואם אין לה מדור יש לה מזונות וכדאמרינן בשילהי נערה שנתפתתה תני בביתי ולא בבקתי אבל מזוני אית לה:

ואם הבית קטן מהכיל אותה ואת היורשים וכו' שם ובסוף פרק נערה שנתפתתה (דף כד.) תני רב יוסף בביתי ולא בבקתי אבל מזוני אית לה ופירש"י בקתי. בית צר אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה:

ומ"ש רבינו ובחיי אביהם היו הבנים שוכרים בתים וכו' עד שאין המזונות והדירה תלויים זה בזה כן כתב הרא"ש בסוף פרק נערה שנתפתתה וכתב דהכי מוכח בשמעתין דכשהבית צר מוציאין אותה ואין שוכרין לה בית דירה דאי חייבים לשכור לה בית דירה פשיטא דמזונות אית לה ואח"כ כתב ובירושלמי משמע שחייבים לשכור לה בית וי"מ גמרא דידן כמו הירושלמי בביתי ולא בבית עקתי כגון שהבית צר מהכיל כולם ישכירו לה בית אחר ואינה יכולה לומר אדור בבית בעלי ואתם תשכרו בית ומדור אלמנה שנפל אין חייבים לבנותו אלא שוכרים לה בית וגם אין מניחין לה לבנותו ולא לשפץ כי חפצים יותר לשכור לה בית ע"כ וע"ש במרדכי: ומ"ש רבינו כן בשם הרמב"ם הוא בפרק י"ח וכתב ה"ה זו דעת הרבה מן הראשונים ומבואר בירושלמי וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל: ומ"ש רבינו שכן הוא מסקנת הרא"ש איני רואה בדברי הרא"ש שהוא מכריע בין ב' הפירושים ואיפשר דמשמע לרבינו שהפירוש שכתב האחרון הוא תופס עיקר. והר"ן בס"פ נערה שנתפתתה כתב שאין פירוש זה מחוור אלא שיש לדחוק כדי לקיים דברי הראשונים שסמכו על הירושלמי. כתב הרמב"ם בפרק י"ח נותנין לה מדור לפי כבודה וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ואינה יורדת אפי' לאחר מיתה וכתב ה"ה דהכי משמע בגמרא פרק הנושא ופרק נערה שנתפתתה: ואם היא אומרת תנו לי מזונות בבית אבי והיורשים אומרים תשב עמנו וכו' עד ונותנין לה מזונותיה משלם משנה וגמרא בפ' הנושא: ומ"ש בשם הרמ"ה וחייבים לפרוע בשבילה כסף גולגלתה ומס שעליה כדרך שפרע בעלה בשבילה כ"כ במישרים נכ"ג ח"א: ומ"ש אבל אינם חייבים בפדיונה ורפואתה שיש לה קצבה ולא בקבורתה כדפרי' לעיל בסימן ע"ח וע"ט ופ"ט:

צה כיון שחייבים במזונותיה מעשה ידיה שלהם משנה בפרק אלמנה ניזונת (דף לה:) וכתב הר"ן מיהו אם אמרה יצאו מעשה ידי במזונותי שומעין לה והכי איתא בירושלמי בפירקין: **ומ"ש** ואם אומרים לה היורשים טול מעשה ידיך במזונותיך אין שומעין להם אא"כ תתרצה היא וכן כתב הרמב"ם בפי"ח וכתב ה"ה זה פשוט שדין היורשין עמה כדין הבעל עם אשתו כנזכר בפי"ב וכן משמע בגמרא ע"כ וכתב עוד בשם המפרשים שאפילו היתה מניקה יכולה

דרכי משה

במרדכי סוף נערה שנתפתתה וכתב עוד הר"ן פרק הנושא דף תקל"ג שאין נותנין מדור לאלמנה אא"כ קבלה עליה לדור שמא תשכירנו לאחרים עכ"ל וכן הוא בתשובת הרשב"א שאלמנה אינה יכולה להשכיר מדור שלה: (ב) וכ"כ הר"ן פרק נערה דף ת"ץ ע"ב וכתב בהג"ה אלפסי שם ע"א מיהו אם היתומים רוצים לבנות כדי שאינן צריכין לזונה בבית אביה הרשות בידן עכ"ל: (ג) וכ"כ המ"מ פי"ח בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן פרק נערה דף ת"צ ע"א ומיהו כתב ואפשר דאינו חייב לשכור אלא כשמוכרין גם לעצמן שלא היה לו בית מעולם אבל כשיש להם בית קטן אפשר דאין חייבים לשכור וכתב בשם הרמב"ן דאפי' במקום שצריכים לשכור אין צריך לטרוח לשכור לה אלא נותנים המעות והיא תשכור לעצמה: (ד) וכ"כ התוס' והביאן המרדכי פרק הנושא ודלא כהר"ן דף תקל"ג שם שפי' בע"א:

וכ"כ

דרישה

שאשה והבנות יתומים שקדמו ומכרו הקרקעות מה שמכרו מכרו שהם לא משתעבדי לה מחיים הכא משתעבדי לה מחיים גמרא כ"פ): [ב] (אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה כתב הרמב"ם דאפי' במקום שצריכין לשכור א"צ לטרוח לשכור לה אלא נותנין לה המעות והיא תשכור לעצמה כ"פ):

וכתב

פרישה

דבביתי משמע כל זמן שהוא קיים: (ב) או שהיה בעלה שוכר בית לעצמו פירוש שהיה דר בו עם אשתו: (ג) יתבא בביתי ותני רב יוסף בביתי ולא בבקתי ופירש"י בקתי בית צר אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה: (ד) אבל מזונותיה יש לה ולא אמרינן מדכתב בכתובה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי דתלא באידך תליא א"כ ה"ק אבל מזונותיה יש לה משלם ולא כפי ברכת הבית אבל פירוש הראשון נראה עיקר דהא מסיק וכתב ע"ז וכן אם אין הנכסים מספיקין כו' עד שאין המזונות והדירה תלוין זה בזה והתם ע"כ נ"ל דה"א שתלויים זה בזה מטעם שכתבתי ראשונה: (ה) לשכור לה בית שמפרשים בביתי ולא בבקתי שאינה יושבת בבית עצמו כשהוא צר אלא היורשים ישכירו לה בית אם ירצו אשר"י: (ו) משלם ולא כפי ברכת הבית כשיאכלו יחד וק"ל: (ז) אלא שבזה ר"ל והא דאמרי' בביתי ולא בבקתי שמשמע שיפה כח היורשים הייני לענין זה יפה כח כו': (ח) אין שומעין לה כי מפלים יותר לשכור לה בית כמו שאכתוב בסמוך: (ט) נותנין לה מדור לפי כבודה פי' אבל אין צריכין לבנות הבית שנפל וגם מעכבין עליה שלא תוכל היא לבנותו וה"ט שיאמרו היורשים אם תדור בבית הראשון לעולם לא תצא ממנו אבל כשאנו שוכרים לה בית אחר אפי' הוא לפי כבודה שמא לא תיהוי ניחא בהכי ותלא לבית אביה וק"ל מ"ו: (י) וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ולא יורדת אפי' לאחר מיתה כנ"ל: (יא) ולפי זה יתנו לה פי' לפי ערך זה: (כדרך שפרע בעלה בשבילה שהוא בכלל מזונות כ"פ): (יב) כדפרישית לעיל בסי' ע"ח וע"ט ופ"ט:

סי' צה (א) מעשה ידיה שלהן דהא תקנו מע"י תחת מזונותיה (וכשם שאין הבעל יכול לומר צאי מע"י במזונותיך ה"ה יתומים ואלמנה שאמרה יצאו מע"י למזונות ש"ד כ"כ ירושלמי

שם

להם אלא אם כן תתרצה היא וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה עושה היא להם (ב) חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה ורחיצת פנים ידים ורגלים (ג) ומציאה ופירות נכסיה לעצמה צמצמה והותירה ממזונותיה כתב הרמב"ם שהוא ליורשים והראב"ד הביא הירושלמי שהוא לעצמה אבל אם הותירה מכסותה ובגדיה (ד) לדברי הכל הוא ליורשים (ה) כתב הרמב"ם כשבאה לב"ד לתבוע מזונותיה אין מחשבים עמה על מעשה ידיה עד שיבאו היורשים ויתבעוה אם נמצאו לה מעשה ידיה נוטלים אותו ואם לאו ילכו לדרכם ואני אומר שאם היורשים קטנים ב"ד מחשבין עמה ופוסקין מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות ע"כ (ו) כתב רשב"ם (ז) אלמנה שניזונת מן היתומים והניח בעלה קרקע והשביחתו כיון שמעשה ידיה שלהן כל השבח שלהן אפילו שכר טרחה אינה נוטלת והראב"ד פירש אע"פ שהיא ניזונת אין השבח שהשביחה הקרקע שלהן שלא אמרו מעשה ידיה שלהן אלא במעשה ידיה הקבועים כגון טווה או אורגת אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא (ח) כיון שאינם יכולים לשנותה לאותה מלאכה אם עשתה הרי היא לעצמה (ט) ולענין לשלם ליתומים שכר בטלה של מעשה ידיה יש מחייבים ויש פוטרים (י) וכתב עוד ואם אינה ניזונית כגון שתבעה כתובתה בב"ד דשוב אינה ניזונית והניח בעלה נכסים מועטים שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח בעלי ואשביח לעצמי ונתעצלו היורשים או ב"ד להשביעה ולהגבות כתובתה אפילו השביחו הנכסים ועמדו על אלף זוז השבח לעצמה אבל (יא) השביחו הנכסים סתם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים (יב) [א] וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת

יכולה היא לומר איני ניזונית אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר אע"פ שאינה רשאי לינשא תוך כ"ד חדש וכן הסכים הרשב"א ז"ל ע"כ: ומ"ש וכל מלאכות שהאשה עושה לבעלה עושה היא להם חוץ ממזיגת הכוס וכו' מימרא בר"פ אלמנה ניזונית (דף נו.): ומ"ש שמציאתה לעצמה ג"ז מימרא שם ומפרש טעמא משום דמ"ע אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום דלא תיהוי לה איבה הכא תיהוי לה איבה:

ומ"ש שפירות נכסיה לעצמה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ' י"ח וכתב ה"ה שכך מבואר בהלכות פרק נערה והכריחו כן מן הגמרא שכיון שאין חייבים לפדותה אינו בדין שיאכלו פירות: צמצמה והותירה ממזונותי' כתב הרמב"ם שהיא ליורשים ז"ל הרמב"ם בפרק י"ח מותר מזונות האלמנה ומותר כסות ליורשים וכתב ה"ה בסוף פרק אע"פ (סה:) תנו רבנן מותר מזונות לבעל מותר בלאות לאשה והקשה והתניא מותר בלאות אלמנה ליורשים התם כדי שלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה ע"כ בגמרא וכ"ש שמותר מזונות אלמנה ליורשים ובהשגות אני כך הייתי סבור עד שראיתי בירוש' פ' אלמנה ניזונת הותירו ממזונותיה שלה וכבר הכריע הרשב"א דשיטת הגמר' שלנו מכרעת כדברי רבינו דאם איתא דמותר מזונותיה שלה ה"ל לאביי למימר וחילופה באלמנה ע"כ. כתב הרמב"ם (א) כשבאה לב"ד לתבוע מזונותיה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה וכו' בפרק י"ח כתב ה"ה כבר נתבאר בפי"ב שהאשה שהלך בעלה למדינת הים שב"ד פוסקין לה מזונות ואין מחשבין על מעשה ידיה וכן הדין באלמנה וכן נראה מהגמרא והסוגיא שבפרק שני דייני גזירות (קז.) שאמרו בשמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי שפוסקין לה מזונות ומשמע התם אפילו בדפסקה מעשה ידיה וכן כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה לזה מן הסוגיא:

ומ"ש רבינו שאם היו היורשים קטנים שב"ד מחשבין עמהם סברא נכונה היא וראויה אליו שב"ד אביהם של קטנים וכן כתב הרשב"א ז"ל ע"כ. ה"ג כתב הרשב"ס ולא כתוב בספרים כתב הרמב"ם שלא נמצא בדברי הרמב"ם כן אלא בדברי רשב"ס פרק מי שמת (קמד.):

ומ"ש והראב"ד פירש אע"פ שהיא ניזונת אין השבח שהשביחה הקרקע שלהן וכו' ה"ג הכא נמי וכ' עוד רשב"ס ולא כתוב בספרים וכתב עוד הרמב"ם שלא נמצא בדברי הרמב"ם כן אלא בדברי רשב"ס פרק מי שמת: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת בשבח כלום ולי נראה דדוקא אשה יורשת ואין הוא דמתלי אהדדי וכו' בפרק הנזכר כתוב בהגהות מרדכי דכתובות על אלמנה שנשאת ולא נשבעה על כתובתה והיתה יושבת ונותנת בנכסי בעלה הראשון וכשנשאת נתנה ליד האחרון כל הנמצא בידה אע"ג דאמרינן בפרק מי שמת (קמג:) אלמנה שהשביחה את הנכסים השביחה לאמצע הכא כיון שהכניסה לבעלה השני מוכחא מילתא דאדעתא דידה ובעלה עבדא ולא אדעתא דיתמי (ב) ודמי לעובדא דרב ספרא (שם קמד.) דלא שביק גירסיה וטרח לאחריני:

כתב הרשב"א בתשובה ולענין מה שאמרתם אם נתעסקה בנכסים סתם נראה שהדבר פשוט בעיניכם שאילו היו נכסים מרובים מכתובתה כל מה שהרויחה ברבית ליורשים משום דמעשה ידיה להם אלא אם כן אמרה בפירוש שאינה רוצה

הרא"ש ולפי זה יש להקשות על מ"ש רבינו בסתם דמעשה ידיה שלהן ולא כתב לחלק בין אנשי גליל לאנשי יהודה דהא איכא דנהגו כאנשי יהודה ולדידהו אפי' נותנין לה מזונות אין מעשה ידיה שלהן ונראה ליישב דרבינו בלשונו הנח והזך הורה חילוק זה מדכתב כיון שחייבים במזונותיה מעשה ידיה שלהן דה"ל לומר כיון שנותנין לה מזונותיה מעשה ידיה שלהן דהוי משמע דאף למי שנוהג כאנשי יהודה מכל מקום בשעה שנותנין לה מזונות מעשה ידיה שלהן אבל מדכתב כיון שחייבים וכו' משמע דדוקא לאנשי גליל דאם לא רצו ליתן לה מזונות כופין אותן בע"כ הילכך מעשה ידיה שלהן לאפוקי אנשי יהודה דיכולין לסלקה וליתן לה כתובתה בע"כ ולא ליתן לה מזונות הילכך אף בשעה שניזונית אין מעשה ידיה שלהן וכדעת הרא"ש ועל פי דברי התוספות:

כתב רשב"ס אלמנה שניזונית מן היתומים וכו' בפ' מי שמת סוף (דף קמ"ג) במשנה וכו' וכן האשה שהשביח' את הנכסים השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה ובגמ' אשה בנכסי יתומים מאי עבידתה א"ר ירמיה באשה יורשת פשיטא מה"ד דלאו דרכה למיטרח אע"ג דלא פירש כמו דפירש דמי קמ"ל והיה קשה לרשב"ס אמאי דמשני באשה יורשת הא דתני בסיפא ואם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' פי' דסיפא לא קאי אאשה יורשת דרישא אלא פירושו ואלמנה שאמרה בב"ד ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת השביחה לעצמה והוא דלא שקלא מזוני דאי שקלא מזוני הא תנן אלמנה ניזונית מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן הלכך אשה שמת בעלה והניח נכסים מועטים שאין בהן כדי כתובתה אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ונתעצלו ב"ד או יורשיה להשביעה על כתובתה אפילו השביחה אלף ככר השביחה לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם תטרוף כתובתה והמותר ליורשים ואעפ"י שלא נשתייר מבעלה אפי' רביע כתובתה עכ"ל אבל התוס' והאלפסי פירשו דגם הסיפא מיירי באשה יורשת ומיישבים לישנא דראו מה שהניח לי בעלי דמיירי ביורשת מבעלה אלא דהתוס' הקשו עוד לישנא דקאמרינן דטרחא קמי יתמי דמשמע בני בעלה מיהו בפי' האלפסי יתיישב גם זה ע"ש אכן נראה דפירושם הוא דוחק דא"כ למה ליה לתנא למינקט לשון בעלי שצריך פירוש ה"ל למינקט ראו מה שהניח לי מורישי דהוא לשון מבואר ולכן נראה עיקר לפע"ד כפרשב"ס ומה שהקשה הרא"ש דאמאי פסק רשב"ס דבהשביחה הנכסים סתם שאינה נוטלת בשבח כלום דדוקא אשה יורשת אמרינן אחולי אחלה וכו' נראה דאין מקום לחילוק זה אלא לפירושם דסיפא נמי מיירי באשה יורשת התם ודאי מדתלי תנא דין זה באשה יורשת מכלל דבאינה יורשת לא אמרינן דאחלה אבל לפירש"י דסיפא מיירי באינה יורשת שפיר אמרינן כיון דשביחא לה מילתא דאמרי קא טרחי קמי יתמי אחולי אחלה דאפילו באמרה ראו מה שהניח לי בעלי והריני עושה ואוכלת קאמר בגמרא דאיצטריך ליה למיתני דלא תימא כיון דשביחא לה מילתא וכו' חזרה בה ממה שאמרה תחלה הריני עושה ואוכלת א"כ היכא דלא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' אין ספק דאחולי אחלה כיון דשביחא לה מילתא ולא דמי ליורד בנכסי אחר דלית ליה שייכות באותן נכסים

דרכי משה

צה (א) וכ"ב הר"ן סוף אע"פ כדברי הרמב"ם וכ"כ הר"ן ריש דייני גזירות ע"ב וכתב דיש חולקין: (ב) וצ"ע לפי דעת הרא"ש דס"ל דאפי' אמירה אשביח לעצמי לא מהני אע"ג דאדעתא

פרישה

סס"ד ל"ד כ"פ) ע"ל סי' ס"ט ופ': (ב) חוץ ממזיגת הכוס כו' דכל אלו אינה עושה לבעלה אלא משום חיבה: (ג) ומציאה ופירות דטעמא דמציאתה לבעלה משום איבה הכא תיהוי לה איבה פירש"י דסא ע"כ זנין אותה וכן פירותיה לבעלה משום פדיונה והיורשים אין חייבין לפדותה: (ד) לד"ה הוא ליורשים דבחיי בעלה הוי הבלאות לאשה כדי לכסות בהן בימי נדותה שלא תתגנה על בעלה בימי טהרתה כשלובשת בגדים שלבשה בימי נדות הכא תתגנה ותתגנה גמרא בס"פ אע"פ: (ה) כתב הרמב"ם כשבאה לב"ד כו' עד ילכו לדרכם כן דקדק מסוגיית הגמרא ואני אומר שאם היורשים כו' אין זה לשון פלוגתא אלא בא לפרש שהגמרא מיירי דוקא בגדולים. אבל אם הם קטנים ב"ד מחשבין עמה כו' שהב"ד הם אביהן של יתומים כ"ה: (ו) כתב רשב"ס אלמנה כנ"ל (ולא גרסי' הרמב"ם כ"פ): (ז) אלמנה שניזונת מן היתומים כו' פי' דס"ל דמה שאמרינן בגמרא אשה יורשת שאין לה אפילו שכר טרחה (אלא כל השבח לאמצע והיינו במקום שיש לה חלק בהנכסים וממילא במקום שאין לה חלק כל השבח ליורשים דמחלה טרחתה) כמ"ש לקמן בס"מ סי' רפ"ז הא שאר אשה יש לה היינו דוקא באינה ניזונת אבל בניזונת לעולם אינה נוטלת כו': (ח) שאינה יכולין לשנותה פי' לכפותה שיעשה מלאכת טוויה ואריגה לעשות בעבודת קרקע: (ט) ולענין לשלם ליתומים שכר בטילה של מעשה ידיה יש מחייבין ויש פוטרים עיין בס"מ ר"ס קע"ו בתשובת הרא"ש בשותפין שהתנו שיהיו שותפין בכל דבר חוץ במלאכת ידם כו' דשם כתב דומה לזה אם יקח לנפשו כפי מלאכת ידו ע"ש: (י) וכתב עוד הרשב"ס כנ"ל: אם אמרה ראו מה שהניח כו' כל זה מבואר היטב בס"מ סי' רפ"ו ע"ש כ"פ): (יא) השביחה הנכסים סתם פירוש שלא אמרה ראו מה שהניח בעלי ואשביח לעצמי: (יב) וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת כו' ז"ל מ"ו פירוש היכא שניזונית מן היתומים עכ"ל ופ"ש בב"ב דף רי"א ע"ד ושם הביא דברי הרשב"ס ולא כתב שם מ"ש הראב"ד ורבינו שהביא דברי הראב"ד וכתב אחר כך מ"ש הרא"ש עליו הכ"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב אלא שאין דרכו של רבינו לדקדק בהכי וכמ"ש הב"י עליו כמה פעמים. וג' פלוגתות יש בדבר לדעת הרשב"ס אינה נוטלת כלום בשבח ולדעת הראב"ד נוטלת כל השבח ולדעת הרא"ש נוטלת שכר טרחה כל זה כתבתי לפי פירוש מ"ו אבל לי נראה פשוט דהרא"ש לא קאי אלא אסיפא דדברי הרשב"ס אאלמנה שאינה

דרישה

סי' צה [א] וכתב א"א הרא"ש משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת כו' עיין בפרישה שם כתבתי פירוש מ"ו שפירש דהרא"ש אדברי הרשב"ס הנ"ל אאלמנה הניזונית מן היתומים קאי וכן משמע לשון ב"י בש"ע שכתב בסעיף ז' ז"ל אלמנה שניזונת מן היתומים והניח בעלה קרקע והשביחתו יש מי שאומר שכל השבח שלהן ואפילו שכר טרחה אינה נוטלת ויש מי שאומר השבח הוא לעצמה ויש מי שאומר שנוטלת שכר טרחה אלא שידה על התחתונה כו' הרי שכתב שלשה דעות באלמנה הניזונת והן הרשב"ס והראב"ד והרא"ש וכמו שפירש מ"ו ז"ל. ואחר כך מסיים שם בש"ע סיפא דדברי רשב"ס ומ"ש הרא"ש עליה וכמ"ש רבינו בשמם. ולע"ד נראה דא"א לומר דרישא דדברי הרא"ש יהיה קאי אריש דברי רשב"ס אאלמנה הניזונת כו' מכמה הוכחות חדא דא"כ למה כתב "משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת שלא בהדיא כתב כן הרשב"ס כל השבח שלהן ואפילו שכר טרחה אינה נוטלת ולא הוה ליה למימר לשון "משמע ועוד מ"ש דדוקא אשה יורשת כו' מה ענין זה לדברי רשב"ס גם רשב"ס יודה לדבריו אלא שאמר כיון שהאי אלמנה ניזונת מנכסיהן ומעשה ידיה שלהן אם כן כל השבח שלהן דבכלל מעשה ידיה הוא ואי משום דסבירא ליה כהראב"ד דאין בידם להכריחה למלאכה זו א"כ הוה ליה להשיגו בזה ולא במה שאין ענין לדבריו ושם בהרא"ש לא הביא כלל דברי הראב"ד וסברתו. ועוד דא"כ הוה ליה לרבינו לסדר ולכתוב דברי הרא"ש מיד אחר דברי רשב"ס וראב"ד הנ"ל ולכתוב שהוא פליג על שניהן וג' דעות בדבר ולא כפי מה שנראה מלשון הרא"ש שלא פליג כ"א אדברי רשב"ס לחוד וע"ק לפירושם נ"ל דהראב"ד סבירא ליה שכל השבח הוא של האלמנה וכמ"ש בש"ע בהדיא בשמו והוא דבר שאין לו שחר דודאי לא עדיף כח דהאי אלמנה שניזונת מנכסיהן ומעשה ידיה שלהן אף שאין בכח לכפות להאי מלאכה להראב"ד מ"מ לא עדיף מאחרים שיורד ברשות שידו על העליונה ולא ליטול כל השבח. וכי היא אשבח וקרקע משבחת עצמה לא אשבח ואין לומר כיון שיש לה שייכות בשדה דהרי עומדת לגבות ממנו כתובה מש"ה קאמר שהשבח שלה דמ"מ קשה למה יהיה כל השבח שלה דמשמע מכל הנכסים ועוד כיון דעדיין לא הגיע זמן גבייה כל זמן שניזונת מנכסיהן לא עדיפא מיורד ברשות. ואע"ג דבס"מ סימן רפ"ו מחלק דשאני אריס דירד אדעתא דהכי ליטול שכר טירחא משא"כ כשאינו יורד אדעתא ליטול שכר טירחא כו' הרי תשובתי שם בלאו דלא אמרו כן אלא כשאמר ראו שאני עושה ואשבח לנפשי מה שאין כן בהאי אלמנה דלא אמרה ראו. ועוד כמה קושיות יש להתעורר ויתבארו ויותרו על פי מה שכתוב בס"ד כי נראה לי פשוט דהרא"ש לא קאי אריש דברי רשב"ס דיכול להיות דמודה שם לדברי רשב"ס מדסבירא דבריו בפסקיו ולא השיגו בהשגות הראב"ד כנ"ל אלא אסיפא דדברי רשב"ס קאי אאלמנה שאינה ניזונת. כי הנה מוכח ומוכרח מדברי רשב"ס דלא איירי בהניח נכסים מועטים לחוד אלא איירי נ"כ בהניח נכסים מרובים דאל"כ קשה מאי קאמר ונתעצלו היורשים וב"ד מלהשביעה ולהגבות כתובתה. איך היו יכולין להגבותה כיון שלא הניח כ"כ נכסים ואם הגבישו מה שהניח והמותר נשאר חוב על היתומים מה הרויחו הרי ג"כ כל השבח היה לנפשה דהאלמנה דעצמתה בשלה אם לא שתאמר שהתעצלות קאי אמה שלא השביעו אותה דאם השביעו אותה מיד אפשר שהודית שהתפיסה ברדי כדי כתובתה ולא היתה נוטלת כלל וגם ז"א דא"כ ישביעוה עוד ואם תודה לא תטול כתובתה ולמה מסיק דנוטלת כתובתה ועוד מאי פסקא שתודה או שתפסה ברדי וע"ק למה כתב רשב"ס דלא הניח אלא נכסים מועטים הלא גם בהניח נכסים מרובים דינא הכי לסברתו דכיון שאמרה ראו כל מה שהשביחה הוא שלה ועוד למה מסיים רשב"ס וכתב והשבח לעצמה הלא גם כל הנכסים שלה כיון שמתחלה לא הניח אלא נכסים מועטים פחות מכדי כתובתה אלא ודאי ברישא דאמרה ראו אין ח"מ בין הניח נכסים מרובים ובין הניח נכסים מועטים אלא משום סיפא כשלא אמרה ראו ולאשמועינן דאע"פ שהשבח של היתומים אפ"ה היא נוטלת כתובתה משלם והיינו שהשבח משלים בקרן שהניח ונוטלת אותו הקרן עם קצת שבח עד כדי כתובתה והמותר ליורשים והא דאקדים רשב"ס לכתוב האי והניח מקצת נכסים דמציעתא
כ"ל

נוטלת בשבח כלום ונראה לי דדוקא (יג) אשה יורשת ואחין הוא (יד) דמחלי אהדדי אבל אשה שאינה יורשת היא אצל הבנים כיורד בנכסי אחר (טו) ונוטלת שכר טרחה אלא שידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע את ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת אלא שכר טרחה דבר מועט (טז) כיון שלא קבלה עליה אחריות וגם מ"ש אם לא היה בנכסים כדי כתובתה (יז) והיא השביחתן שנוטלת כתובתה מאותו השבח לא נהירא דכיון שהשבח ליתומים (יח) משום שלא אמרה ראו והשביחה סתם אינה נוטלת כתובתה מאותו שבח וגם מ"ש אם אמרה ראו שנוטלת כל השבח לעצמה לא נהירא אלא בין אמרה ראו בין לא אמרה ראו (יט) כל השבח ליורשים (ג) ולא תטול ממנו כלום ואפי' כתובתה לא תגבה ממנו אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה ליקח בשדה שאינה עשויה ליטע ההוצאה אם השבח מרובה ואם הן מעות אינה נוטלת אלא שכר טרחה:
אין

כנכסים דפשיטא דלית לן למימר אחולי אחיל בלא טעם אבל מ"מ בנכסי בעל דטרחה קמי יתמי דהשביחה לה כמו קרובים דלא תפסו בה קידושין והיא ערוה להן וגם פסולין להעיד לה והיא להן אמרינן שפיר דאחולי אחלה. ומיהו היכא שהניח נכסים מועטים שאין בהן כדי כתובתה והשביחה בנכסים סתם ולא אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' אמרינן דנוטלת מן השבח כדי כתובתה דלאו בשופטני עסקינן דטרחה קמי יתמי ולא תגבה כתובתה שנשתעבד לה בעלה ולפיכך אע"ג דלא פירש כמו דפירש דמי כאילו אמרה הריני עושה ואגבה כתובתי והמותר ליורשי ואם אמרה ראו וכו' גילתה דעתה שאין רצונה לטרוח קמי יתמי וכיון שנתעלו היורשים להשביעה וכו' אמרינן איפכא דהיורשים ודאי אחולי אחלי וכו' גבי אלמנה ואפילו השביחה אלף ככר לעצמה דאע"ג דלא פירשו היורשים כמאן דפירשו ומחלו לה דמי ואין כאן מקום לדון בדין היורד לנכסי אחר אלא או האלמנה אחולי אחלה לטרוח קמי יתמי או איפכא דהיורשים אחולי אחול לגבי האלמנה אלא דלגבות כתובתה לא אמרינן דאחלה לגבי יתמי כדפרישית זו היא דעת רשב"ם ולפעד"נ דכן הוא העיקר ובש"ע הביא דעת רשב"ם והראב"ד שחולק עליו בדין השבח אם הוא בכלל מעשה ידיה שהוא ליורשים כשניזונית משלהם גם הביא דעת רשב"ם והרא"ש שחולק עליו בשאינה ניזונית משל היורשים ובעלה הניח נכסים מועטין והשביעה ולא הכריע ונראה לענין מעשה אע"ג דנראה עיקר כפירוש רשב"ם כדפירש' אפילו הכי בפלוגתא דרבוואתא אין מוציאין מיד המוחזק ודלא כהגהת ש"ע שכתב דהעיקר כמ"ש הרא"ש ומה שהקשה הרא"ש במ"ש רשב"ם דבהשביחה הנכסים סתם גובה כתובתה מן השבח דהא תנן בפרק יש בכור דאין אשה גובה כתובתה מן השבח ומייתי לה האלפסי בפרק י"נ כבר ראיתי במרדכי הארוך שהקשה על פירוש רשב"ם קושיא זו וכן כתב קושיא זו בתשובת הר"ר שמשון בר אברהם במרדכי פרק מי שמת. מיהו לפע"ד נראה דרשב"ם אזיל לטעמיה שפירש בפ' י"נ סוף (דף קכ"ה) הא דאמר רב פפא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק אבל שבח נוטל הבעל דהא כי אשבח ברשותיה אשבח וברשותיה גדלי ובכור שאני דמתנה קרייה רחמנא דכתיב לתת לו וכו' השתא לפי זה ודאי הא דאשה אין גובה כתובתה מן השבח אינו אלא בשבח שהשביחו היורשים לאחר מיתה או השביחו הלקוחות כדלקמן ריש סי' ק' אבל בשבח שהשביחה האלמנה בנכסים מועטין לאחר מיתת הבעל אע"ג דנפלי נכסי קמי יתמי מ"מ הם חייבים לשלם לה כתובתה מנכסים מועטין האלו שאין בהן כדי פרעון כתובתה וחשוב כאילו זכתה בהנכסים והם שלהם ופשיטא דגובה מן השבח שבחה בנכסים אלו כיון שהגיע זמן גביית כתובה מנכסים אלו וברשותה אשבח:

ובמרדכי הארוך כתב עוד דמה שפירש רשב"ם דאם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' דהשבח לעצמה היינו בדלא שקלה מזוני וכן פר"ח אלמא דבשקלה מזוני כל השבח ליורשים לא נראה לי ומה אם השביחה שוה ק' מנה ומעשה ידיה אין שוין כי אם מנה וכו' בשביל כן תתן להם הכל אלא היא תנכה להם כשיעור מעשה ידיה והשאר תטול עכ"ל נראה דפסק כהראב"ד ושמעינן מינה דלרשב"ם בניזונית דכל השבח ליורשים היינו אפילו אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' והא דמחלק בין אמרה ראו וכולי היינו דוקא באינה ניזונית ולכן סתם רבינו וכתב בסברת רשב"ם בניזונית דכל השבח שלהן ובאינה ניזונית כתב בשמו דמחלק אמרה ראו וכולי ולהרא"ש אף באינה ניזונית כל השבח ליורשין אלא שדינה כדין היורד בנכסי אחר וכו' וכבר כתבתי דבכל מה שנחלקו הגדולים בזה אין להוציא מיד המוחזק ועיין לקמן ריש סימן ק' ובמ"ש לשם בס"ד:
אין

רוצה משלהם ואפי' אמרה ראו מה שהניח לי בעלי לא הועילה כלום כל שהיא ניזונת משל יורשים ומתניתין דקתני וכן האשה דוקא באשה יורשת וכדאוקימנא בגמ' ובנכסים מועטים הסכימו רוב המורים דאפי' לא אמרה כאילו אמרה עוד היא צריכה לי שאילו בנכסים מרובים אם אמרה בפני עדים ראו מה שהניח לי בעלי הריני עושה לעצמי אם מטלטלין הם מה שהרויחה לעצמה ואפי' אינה יורשת ואע"פ שהיא ניזונת מן היתומים משום דהרי זו שולחת יד במה שאינו שלה וגזלנית היא ושבח גזילה דגזלן הוי ומה שהעמידו מתניתינו ביורשת נ"ל דהיינו טעמא משום דקתני השביחה לאמצע ועלה הוא דאקשינן אשה מאי עבידתה כלומר כל שהשביחה נכסים למה השבח לאמצע שאין עסק לחלוקת האמצע כאן שאילו אתה חושבה מן הסתם כמתעסקת וטורחת להשביח את הנכסים ליתומים הכל ליתומים ואם אתה חושבה כמתכוונת להשביח לעצמה אם מטלטלין הם הכל לעצמה כאילו אמרה ראו דגזלנית היא זו ומש"ה אוקימנא ביורשת ומה שאמרתם שכל שהיא ניזונת מן היתומים אפילו אמרה ראו לא אמרה כלום דמ"מ מעשה ידיה של יתומים הם אף ר"ח כן פירש שם ואני אומר מי יוכל לדון עם שתקיף ממנו ומי ישיב את האריות אבל אם לדין יש תשובה שהרי האשה אינה חייבת לטרוח לסתור ולבנות לעקור ולנטוע ולא להתעסק ברבית אלא לעשות בצמר ואם רוצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי שאינה אלא כעבדים א"כ כפועלים שאמר להם עשו עמי מלאכה היום ולפיכך מציאתן לבעל הבית מש"כ במציאת האשה דמן הדין מציאתה לעצמה אלא שתקנו שתהא לבעל משום איבה וכדאיתא בירושלמי בפרק מציאת האשה וכיון שכן אם ניזונת משל יתומים אם השביחה או הרויחה במעות למה אנו דנין שבח וריוח זה כמעשה ידיה ליתומים אלא מן הדין הייתי אומר שכל שהרויחה לעצמה ומשלמת ליתומים כמו שנתבטלה ממעשה ידיה כפועל ששכרו ב"ה לעשות עמו שמציאתו לעצמו ומשלם אגר בטלה לב"ה ואיפשר שהאשה אינה משלמת אפי' אגר בטלה שכל שהיא עושה אמרי' שמעשה ידיה לבעל א"כ שכופה לעשות אבל אם נתבטלה ולא עשתה אינה חייבת לשלם וכדמוכח שמעתא בפרק ב' דייני גזירות גבי שהלך בעלה למ"ה שפוסקין לה מזונות ואין מחשבין עמה מעשה ידיה ולענין מה ששנינו אם אמרה ראו מסתברא כדברי רש"י דלאו דוקא בב"ד דה"ה בפני עדים או אפי' יהיה שם גילוי דעת או דבר מוכיח כמעשה דרב ספרא והדין נותן שהרי כשהשביחו נכסים מחמת נכסים מדין מחילה נגעו בה וכדאמר אביי בפ' המפקיד (מ.) התם ידע וקא מחיל וכיון שכן כל שיש הוכחה שאינו מוחל דיו וכ"ש שאינו צריך להתנות בפני ב"ד שכל שצריך ב"ד לא שתקי לה במתניתין ולא בברייתא אלא שאני רואה שרבינו הגדול הר"מ המקום יהיה בעזרו אמרה מתוך הירושלמי וכתב גירסת הירושלמי כן א"ר לא אמרה בב"ד ופירוש לא שם אמורא וכן הוא בספרים שלנו אבל בפירוש ר"ח א"ר אמי אם אמרו כשמת ראו לא אמרו בב"ד וכן האשה שאמרה א"ר אמי לא אמרה בב"ד ואם הגירסא כן מבואר בפירושו בהיפך ולומר דאמרו ואמרה שנינו במשנתינו אין צריכין לומר בב"ד והגירסא בזאת נראית יותר לפי שמסכמת עם הגמרא שלא הזכירו אמירה בב"ד כלל ואפילו לגירסת הספרים שלנו דגרסי בין ביורשים בין באשה כן וכן הגירסא בספרים אם אמרו ראו א"ר לא אמרה בב"ד וכן האשה א"ר לא אמרה בב"ד ואם היו נכסים מועטים שיהא מן הסתם בלא אמירה גילוי דעת שאינה רוצה לזון מן היתומים דאמרן הוא בדברי רשב"ם איפשר הואיל ונפק מפומיה דמר וכ"ש שהסכים על דבריו ה"ר פרץ ואע"פ שיש לבעל הדין לחלוק הרי אנו כופפין אזננו להסכמתם ונאמר כבר הורו זקנים ומוסדי ארץ אשר בית ישראל נכון עליהם אלא שאני רואה דברי מורי ה"ר אליעזר נכונים ומסכימים אל האמת דכל שלא אמרה ראו מן הסתם אורחה להשביח נכסי היתומים דשבח הוא לה שטורחת ומשבחת בהם ואפי' לדברי רשב"ם אני אומר דלכאורה יש לחלק בין זוזי למטלטלין שצריכים שומא דבזוזי תפיסתה תפיסה גמורה לפרעון כתובתה דלא צריכי שומא אבל מטלטלי דצריכי שומא עד שישומו אותם לה ב"ד הרי הם של יתומים אלא שיש לי לומר לפי דבריהם דמ"מ אע"פ שאין תפיסתה עושה גבייה גמורה אפ"ה אנן סהדי דאף היא רוצה לעכבם בכתובתה ולהתעסק בהם ושלא תזון מן היתומים מעתה וכיון שכן אין מעשה ידיה שלהם וה"ל כאמרה בב"ד ואני כבר כתבתי מה שנ"ל בדין מעשה ידיה בכענין זה אע"פ שאין דעתנו מכרעת את ההרים שהם אמרו והם יודעים מאיזה טעם אמרו ויש לנו לענות אמן על דבריהם אלא שאנו כמלקטים שבלים אחריהם עכ"ל:
אין

דרכי משה

דארעתא דנפשה קא עבדה א"כ אפשר דהוא הדין נשאת והשביחה הנכסים ועיין בתשובת מהרי"ל סי' מ"ו כי כתוב שם דבר תמוה בדין זה: (ג) וכן הוא במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"א בתשובה שאלמנה שהשביחה הנכסים וטוענת שאחרים הלוו לה מעות והשביחה בהן דהכל ליתומים ואינה גובה לא כתובה ולא מזונות מן השבח גם מה שהניח בעלה לא תגבה בכתובתה כי כבר הוציאה הכל במזונותיה וע"ש כי האריך בזה וכן פסק מהרי"ו בתשובותיו סי' קע"ו ובתשובת מהרי"ל סי' מ"ו לא משמע כן אלא מחשבין ההוצאה על השבח גובה כתובה מהקרן וע"ש. ובהגהות מרדכי דבבא בתרא דף רס"א ע"א דאלמנה נאמנת לומר שכל מה שבידה נשאר לה מבעלה הראשון שהיה לה והאריך שם בתשובה על זה:
וכ"ה

דרישה

נ"ל דהכי הלעת דבריו דמתחלה מתחיל לומר דכשהאלמנה ניזונית מהיתומים והיינו קודם שתבעה כתובתה ואז מעשה ידיה שלהן פשיטא דנוטלין היתומים השבח ואחר כך אמר אפי' אם אינה ניזונית מהן כגון שתבעה כתובתה מ"מ ג"כ שהשבח הוא כולו של היתומים והיינו כשלא אמרה ראו ולרבותא נקט הניח בעלה נכסים מועטים דאע"פ שיש לה שייכות לנכסים הללו שהרי לסוף תגבה כתובתה מהן אפ"ה אינה נוטלת אלא כתובתה והמותר ליורשים וה"ק אפי' שאינה ניזונית ק"ל דוקא כשאומרת ראו נוטלת היא כל השבח בין הניח נכסים מרובים או מועטים אבל כשלא אמרה ראו אפי' הניח נכסים מועטים כל השבח ליתומים זולת שיעור תשלום כתובתה וא"כ יתיישבו שפיר דברי הרא"ש דקאי אדברי הרשב"ם אמציעתא ואסיפא ומתחיל בסיפא דקאמר דאינה נוטלת אלא כתובתה וזהו ג"כ מיירי בכל ענין אפי' הניח בעלה כדי כתובתה ויותר וא"כ אינה נוטלת מן השבח כלל. ומש"ה כתב משמע משום דאינו מפורש בדבריו בהדיא וא"ש נמי שכתב דדוקא אשה יורשת ואחין כו' דגם הם אין מעשה ידיהן של שאר היורשים כמו אלמנה שאינה ניזונית ומש"ה חזר וכתב ז"ל וגם מ"ש שאם לא היו בנכסים כדי כתובתה כו' שנוטלת כתובתה מאותו השבח כו' משום דמתחלה דיבר הרא"ש בהניח כדי שיעור כתובתה משום דלדקדק גם כן מדברי הרשב"ם כמו שדקדקתי דהרמב"ם בכל ענין מיירי ודוק היטב שזה נלע"ד ברור ובזה יתיישב כל הנ"ל. וגם מ"ש הראב"ד דאין השבח שהשביחה שלהן וגם סיים וכתב ז"ל ואם עשתה הרי הוא לעצמה כלע"ד דאינו ר"ל כל השבח אלא כדין אריס שיורד ברשות שידו על העליונה וכדין שותף או בעל בנכסי אשתו קטנה וגדולה וגרשה כפי מה שנתבאר לעיל סימן פ"ח ובח"מ סי' קע"ח ושע"ה דאינה נוטלת כל השבח כ"א ידו על העליונה ע"ש. ומ"ש ואם עשתה הרי הוא לעצמה אמעשה ידיה הנ"ל קאי שהרשב"ם ס"ל שגם זה בכלל מע"י שהוא שלהן ע"ז מסיק וכתב שמעשה ידיה במלאכתה זו היא שלה ומרוב פשיטותו לא הוצרך לפרש שאין כל השבח שלה. והשתא א"ש דלא כתב רבינו שלסברת הרא"ש אין לה בשבח אלא שכר טירחא כן נלע"ד. אבל הב"י בש"ע לא פירש הכי וכתב בשם הראב"ד שכל השבח הוא שלה ושהרא"ש חולק וס"ל דאין לה בו אלא שכר טירחא ומיהו נראה דיכול להיות שגם הב"י ס"ל דהרא"ש לא קאי אלא אמציעתא וסיפא דדברי רשב"ם וברישא יכול להיות דל"פ עליה וכמ"ש לעיל אלא שבש"ע כתב שלפי סברת הראב"ד דס"ל דמע"י במלאכתה הוא של עצמה ומש"ה כל השבח שלה לסברתו יש דעה שלישית דס"ל דאפי' במקום שמע"י של עצמה אפ"ה אינה נוטלת כ"א שכר טירחא ואף שתאמר שהראב"ד ס"ל דכל השבח הוא שלה מ"מ פירשתי בדברי הרא"ש דלא קאי ארישא כנ"ל ברור ודוק היטב. ואין להקשות א"כ דקאי הרא"ש אמציעתא וסיפא למה כתב דדוקא אשה יורשת ואחין הוא דמחלי אהדדי שלא כתב רבינו בח"מ סי' רפ"ז דאפילו באחין לא אמרינן הכי אלא כשנזונין יחד מתפוסת הבית
אבל

פרישה

שאינה ניזונת ועיין בדרישה שבארתי הכל באר היטב: (יג) **אשה יורשת ואחין** כנ"ל פי' רשב"ם בפרק מי שמת דף קמ"ד כגון מי שאמר תטול אשתי בין הבנים או שנשא ראובן בת שמעון אחיו ומתו ראובן ושמעון ירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן. ועיין בח"מ סימן רפ"ז דשם פירש רבינו בע"א וז"ל שם כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ולא היו בנים לשמעון אלא בנות וראובן שנשאה אין לו יורש ומת שמעון ואחר כך מת ראובן ונפלה ירושתו לפני בנות שמעון אחיו ונמצא אשתו יורשת נכסיו עם שאר אחיותיה עכ"ל וזה כפירוש נ"ל עיקר דלפירוש רשב"ם קשה דלא הו"ל אשה יורשת כיון דאינה יורשת מכח האישות וגם אינה יורשת מאישה כלום משא"כ לפירוש רבינו קמ"ל דאף ע"ג דהיא אשתו וגם כן בת יורשת אפ"ה מחלה אהדדי:
(יד) **דמחלי אהדדי** פירוש שאם האשה יורשת או היא דומה לאחין שעמד א' מהן והשביח השבח לאמצע ואינו נוטל אפילו שכר טרחו אבל אינה יורשת אין חילוק במה שניזונת:
(טו) **ונוטלת** שכר טרחה פירוש שכר טרחה יתר על ההוצאה אם עשוי ליטע. והיותר נראה דכאן מיירי בשבח שהשביח מחמת נכסים ולא הוציאה משלה כלום כמבואר בח"מ סימן רפ"ז דדוקא בכה"ג אמרינן שם דמחלי אהדדי ואם איירי כאן שהוציאה משלה כלום קשה אהרשב"ם שלא אפילו האחין לא מחלי אהדדי בכה"ג אלא שהרא"ש מסיים וכתב שבאם עשתה ונטעה בשדה שאינו עשויה לנטעה בזה אין לה שכר טירחא כלל ואפי' הוצאה אין לה אלא כשיעור שבח ודו"ק: (טז) כיון שלא קבלה עליה אחריות דאם קבלה עליה אחריות המעות היו ברשותה והיתה נוטלת כל השבח ומ"ש ואם הן מעות אינה נוטלת אלא שכר טירחא דבר מועט הל' נראה דאינו מדוקדק דהא גם בשאר מלאכות אינה נוטלת אלא שכר טירחא אלא שבא לומר שבמעות שכר טירחא מועטת ואפ"ה אינה נוטלת יותר א"כ הל"ל איפכא ובמעות אינה נוטלת אלא דבר מועט שהוא שכר טירחא: (יז) והיא השביחתן פי' סתם: (יח) משום שלא אמרה ראו והשביחה כנ"ל וכן הוא ברא"ש שם ונלפע"ד דכתב זה לפי דבריו של הרשב"ם דסבירא ליה דתולה באמירתה ראו דאפ"ה כיון שלא אמרה ראו השבח ליתומים כו' אבל הוא סבר דאף אם אמרה ראו מ"מ אינה גובה מהם כמו שמסיק ודו"ק: (יט) כל השבח ליורשים ולא תטול כו' משום דהוי ראוי:
אלא

צו אין האלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה משנה בפרק הכותב (דף פז.) ובפרק השולח (דף לד:) כתב הרשב"א ומה ששאלת אי זהו נוסח שבועת אלמנה אם באת לגבות כתובתה מדירים אותה בב"ד ותאסור עליה מקצת פירות כגון בשר ויין וכיוצא בהם אם נטלה משל בעלה כלומר בין בחייו בין לאחר מותו ואם נטלה כלום תאמר אם נטלה אלא כן וכן ולא תאסור עליה כל פירות שאם עשתה כן אין האיסור חל לפי שאי אפשר לחיות בלי שום פרי וכדאמרינן בר"פ אלו מותרים (יד:) גבי קונם עיני בשינה ושבועה בנק"ח בב"ד ליכא באלמנה שהרי שנינו בפרק השולח (שם) נמנעו מלהשביעה ויש מי שאומר דמדירין אותה בב"ד ועוד משביעין אותה חוץ לב"ד שלא בנק"ח והיינו דא"ל ר"י לרבי ירמיה בירא אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד ואני סובר דאין צריך אלא או זה או זה איזה שירצו היתומים ורב יהודה ה"ק לרב ירמיה אדרה בב"ד אם ירצו היתומים או אשבעה חוץ לב"ד ושלא בנקיטת חפץ אם ירצו יותר היתומים בכך עכ"ל. והוא בתשובות להרמב"ן סימן מ"ח ויתבאר בס"ס זה:

צו אין האלמנה גובה כתובתה (א) אלא בשבועה לפיכך אם מתה קודם שנשבעת אין יורשיה יורשים כתובתה שאין אדם מוריש לבניו ממון (ב) שאין יכול לגבותו אלא בשבועה [א] אבל נתגרשה ומתה בניה נשבעין שבועה שלא פקדתנו ונוטלין ואפילו

צו אין האלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה משנה פרק השולח סוף (דף ל"ד) והתוספות הקשו הלא לא ניתנה כתובה לגבות מחיים וא"כ ה"ל תוך זמנו וחזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו ואפי' מיתמי מצי למיפרע בלא שבועה וי"ל דה"מ ב"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד מתפיס לה נכסי אפילו בתוך זמנה כדאשכחן בפרק הנושא וכו' אבל בגרושה ליכא למימר דילמא נכסי אתפסה אא"כ דבעל טעין ברי דאתפסה נכסי דדינה כשאר לוה דטעין על מלוה בשטר פרעתי אבל אנו לא חיישינן בגרושה דילמא נכסי אתפסה וגובה בלא שבועה ואם מתה בניה נשבעין שלא פקדנו וה"א ס"פ כל הנשבעין ומביאו ב"י ובמרדכי פ"ק דבתרא **כתב** דבאלמנה דוקא שהיתה כל שעה בבית וטרחה קמייהו איכא למיחש דילמא נקטא מידי משא"כ בגרושה ועיין במ"ש בסמוך ס"ו ובסימן ל"ז:

ומ"ש רבינו לפיכך אם מתה קודם שבועה אין יורשיה יורשין כתובתה שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה בפרק כל הנשבעין (דף מה.) תנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ומפרש בגמרא (מח.) דה"ק היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ומשמע בגמרא בהדיא דה"ה לכתובה דמתיב עלה מדתנן מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה וכן מדתנן נשא את הראשונה ומתה נשא שנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה ומוקי לה בנשבעה ומתה וכ"כ הרי"ף בריש פרק מי שהיה נשוי ובסוף פרק הנושא על המשניות הנזכר אוקימתא בסוף פרק הנשבעין בשנשבעה ומתה אבל מתה ולא נשבעה אין יורשי' נוטלין כתובתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן כתב הרמב"ם בפי"ז מהלכות אישות מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשין מכתובתה כלום שאין לה כתובה עד שתשבע וכ"כ הרא"ש עוד בתשובה כלל נ"א וז"ל אמנם אם [לא] נשבעה האלמנה על כתובתה ועל נדונייתה שלא גבתה מהם [כלום] וגם לא פטרה בעלה מן השבועה ומתה כשמתה נסתלק שיעבודה מן הנכסים [כי] יורשים לא היו יכולים לגבות מכתובתה ונדונייתה כלום כיון שנתחייבה שבועה ולא נשבעת כמו שכתבתי למעלה דאין אדם מוריש שבועה לבניו ומלא שאין יורשות מאמן כלום אלא את אביהם הן יורשים וגם מה שמשכנה האלמנה קודם שנשבעה על כתובתה אינו כלום עכ"ל: **כתב** הריב"ש בתשובה סימן תכ"ב מתה קודם שתשבע אין יורשיה גובין מכתובתה כלום ומיהו אין הורעין הכתובה אע"פ שאין מגבין כדאיתא בפרק כל הנשבעין (מח:) (א) אמנם אם יש בכתובה נאמנות בין ממנו בין מיורשיו יורשיה גובין כתובתה אע"פ שלא נשבעה ואפי' לדברי האומר דאין שום נאמנות מועיל לגבי יורשים מודה היכא דמתה ולא נשבעה ונתן טעם לשבח בדבר וכ"כ הרשב"א בתשובה אף הרז"ה שהוא חלוק על הרי"ף ופסק שאפי' בפוטר ממש כעין משנתינו אין תנאו מועיל ודאבא שאול אמתניתין קאי מודה הוא בשטר שיש בו נאמנות ומת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה שהיורשין נשבעין שבועת יורשין דהיינו שלא פקדנו אבא דהרי קולי לא עבדינן קולא דאבא שאול וקולא דרב ושמואל ובכי הא לכתחלה עבדינן כר"א וכגון הוא עכ"ל וכן דעת הר"ן בתשובה ועיין עוד שם. עיין במרדכי פרק שבועת הדיינים ופרק חזקת ובמהרי"ק שורש ל"א ועיין במ"ש בס"ס ל"ח (ב) אלמנה שנשאת ואח"כ באה לטרוף לקוחות בעד כתובתה על בעלה הראשון ובתשובות שבסוף ספר נשים כתב פירוש הרא"ש בתשובה כלל ל"ז סימן ב' כיון דכתובה בידה גובה כתובתה לעולם ותשבע אע"פ שיושבת תחת בעלה וכ"כ הרמב"ם בפי"ו והוא א מימרא בפרק השולח: וכתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות מלוה ולוה על ההוא דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אשה שתבעה כתובתה בין אלמנה בין גרושה מעמידין להם אפוטרופוס ונזקקים משום חן האשה כדי שיהיה להם כלום שתנשא בו האשה לאחר לפיכך קפלה ונשאת ואח"כ באה לתבוע כתובתה אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים שהרי אין לה מזונות והרי נשאת. הורו מקצת הגאונים שאם היו נכסים כנגד כתובתה בלבד או פחותים ממנה אין נזקקין לה שהרי אין כאן זכות ליתומים ולא חשו לחן האשה עכ"ל: **וכתב** ה"ה שנתכוון לומר שאותם הגאונים לא כיונו לפסק הלכה בשלא חשו לחן האשה ודעתו לחוש וזה דעת האחרונים וכ"כ הראב"ד ועיקר עכ"ל. וכתב הרשב"א בתשיבה דאפי' היא זקנה שאינה ראויה להנשא נזקקין לה ב ומצאתי כתוב בשם הרא"ש על מעשה שאירע אפי' נשאת כבר מגבין אותה אפי' מיתמי דהא דאין נזקקין לנכסי יתומים היינו משום חשש דררי כרב הונא ולכתובה מגבין משום חינא ואף לדעת הרמב"ם וסמ"ג שפירשו טעמא דחינא שיהיה לה במה להנשא ואם קפלה ונשאת אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים היינו כשיש לחוש לדררי אך עתה שאנו מגבין כתובות האלמנות שקדשו בעליהן ולא חיישינן לדררי לא גרע מגביית שאר חובות דמגבינן מיתמי בדליכא למיחש לדררי ועוד האשה זו כבר הגבוה ב"ד קצת כתובתה ולא הספיקו להגבות השאר עד שנשאת הילכך מגבין לה השאר עכ"ל ורש"י בפרק שום היתומים ובפרק אלמנה ניזונית (צז:) פירש משום חינא בע"א ולפי פירושו אפי' קפלה ונשאת נזקקין ומיהו כתבו שר"ח מפרש כהרמב"ם וכן בערוך ובירושלמי והכי נקטינן דין אלמנה שנשאת לאחר והכניסה לו נדוניא ולא נשבעה על כתובתה ומתה עיין במרדכי פרק חזקת ופרק מי שמת דין מי שהיה לו פקדון ביד א' ובפני אשתו צוה ליתנו לפלוני ושתקה ואח"כ הלך בבית על משענתו ואח"כ הכביד חליו וחזר לצוות ליתן אותו פקדון לפלוני הנזכר ואז מיחתה אשתו לא הויא מחאה מרדכי בפרק הנזכר: **כתב** הריב"ש בסימן קס"ט לפי מה שבא בשאלה שלאה לא עשתה גוביינא מכתובתה אלא שהיתה ניזונת מהנכסים והבן הבא להחזיק בנכסים מכח מתנת לאה וקנתו כלום במה שטוען שהנכסים הם של לאה שהיו לה מטורת מעשה ידיה והבת היו מטפלים בנכסים אין טענת בן בתה שהרי כיון שהיתה ניזונת מהנכסים מעשה ידיה ליתומים גם מותר מזונותיה אבל היא יכולה לטעון שמציאה שלה שהרי מציאתה לעצמה כמו שמבואר בר"פ אלמנה ניזונת (צו:) אמנם זהו במה שבידה כגון הא דאמרינן בפרק חזקת (נג.) אמנם הך מודה שמואל לא קאמר שם אלא על אחד מהאחין שהיה אומנות וכו' ומסתמא דה"ה לאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אומנות ושטרות יוצאות על שמה דאמר שמואל מודה לי אבא שאם מתה על האחים להביא ראיה אמנם זהו באומנות ושטרות היוצאות על שמה אבל בכאן שהנכסים נשארו ברשות הבן והבת שהיו גדולים הנה כל הנכסים בחזקת יורשיו ואין לאלמנה זכות בהם אלא במה שקנתה והשטרות יוצאות על שמה שאם היא נושאת ונותנת בנכסים עליה להביא ראיה בחייה שהם שלה אם שקנתה ממשון שירשה או ממציאתה ואם מתה אין יורשיה צריכים להביא ראיה אע"פ שנושאת ונותנת בנכסים כמו שכתבתי למעלה והטענה שטוען בן הבת שכבר נשבעה לפני ב"ד ואבדה שטר השבועה באונס הגזירה ולריחוק המקום א"א לו להביא עדים אינה טענה שעליו להביא ראיה ואם לא הביא הפסיד ונסתחפה שדהו עכ"ל: כתוב בתשובות הרשב"א סימן תתפ"ו על אלמנה שפרע לה היורש קצת כתובתה וכתב (לה) השאר עליו שטר חוב לזמן והחזירה לו כתובתה ולא נשבעה שבועת אלמנה ומתה והיורש טוען שהוא יורשה מצד שלא נשבעה ירא"ה שהדין פשוט שאין בטענתו ממש לפי שפרע מקצת וזקף מקצת ויכולים יורשיה לטעון כיון שנתפשר עמה וזקפתה במלוה סתמא דמילתא כבר נשבעה או שמחל לה [השבועה שכל זקיפה כפרעון דמי]: **וכתב** עוד שנשאל על אלמנה שהיה לה בן ונישאת לבעל והכניסה לו קרקע ומתה והבן תובע הקרקע בטענה שלא נשבעה אמו ויורשי הבעל השני טוענים שנשבעה והשיב אם היה הבן קטן בשעת פטירת אביו הדין עמו לפי שהיא לא נשבעה לא בתחלה ולא בסוף ואע"פ שיורשי הבעל השני טוענין שנשבעה אין שומעין להם שאין לה זכות בנכסים אא"כ נשבעת ואם מתה קודם שתשבע פקע זכותה ועוד שאלמנה זו היתה צריכה לשום אותו קרקע בב"ד של הדיוטות מיהא ואם לאו לא עשתה כלום (עיין סימן תתרע"ח):

ומ"ש אבל נתגרשה ומתה בניה נשבעין וכו' נראה שהטעם מדאסיקנא בפרק שום היתומים דהלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים הוי משום דאימור צררי אתפסה ובנתגרשה ליכא למימר הכי וא"כ בחייה היתה גובה בלא שבועה וכ"כ הרמב"ם בפרק י"ז מה"א וא"כ ליכא למימר

דרכי משה

צו (א) וכ"ה בח"מ סימן ק"ח לענין מלוה: (ב) ובח"מ סימן ק"ח משמע דאף ע"ג דאין אדם מוריש שבועה לבניו אין גובין היינו דוקא להוציא אבל אי תפסו היורשין אין מוציאין מידן וכן הוא במרדכי ריש אלמנה ניזונת ובפרק מי שמת דף רצ"ד ע"ב ובפרק כל הנשבעין דף של"ז מיהו פרק כל הנשבעין כתב דיש חולקין וס"ל דלא מהניא תפיסה וכ"כ שם דעת מהר"ם וכן פסק בפרק חזקת דף רמ"ט ע"א ודף ר"ן ע"ב כתב מוהר"ם דלא מהני תפיסה אפילו תפסה אמן מחיים אא"כ תפסה דברים שהיתה יכולה לומר עליהם לקוחים הן בידי או החזרתים אז נאמנת במיגו אבל בלאו הכי לא מהני תפיסה וכתב עוד שם דלא מהני תפיסה רק במטלטלין אבל במקרקעי לא שייך תפיסה ומהרי"ו סימן צ"ח פסק דמהני תפיסה אמנם סימן קע"ה מסתפק בדבר ובת"ה סימן ש"ל כתב נ"ל לדינא דמהני תפיסה ואפילו הנכסים מונחים ביד ב"ד בחזקת שניהם אפ"ה נראה דגובין משום הכתובה אלא שמדומה לי דסוגיא ב' דייני לא אזלא הכי אלא סברא דכל שמתה בלא שבועה אין ליורשים כלום אפי' היו מוחזקין בנכסים עכ"ל וע"ש שהאריך וכ"נ דעת ב"י בח"מ סימן רנ"ב ותמה שם על הרשב"ץ שכתב דמהני תפיסה וכתב עליו לא ידעתי מנין לו עכ"ל ואין בתמיהתו כלום שהרי כמה פוסקים ס"ל הכי וכמו שכתבתי. כתב נ"י פרק מי שמת דף רצ"ב ע"ב דאם ייחד לה

פרישה

סי' צו (א) **אלא** בשבועה דחיישינן דלמא צררי אתפסה בשעת מיתה רש"י וכא דהוצרכו ליתן טעם שמא צררי אתפסה ואע"ג דבלא"ה אין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה כמ"ש דה"ט משום דכתובה אינה ניתן לגבות מחיים ואם כן כשבאתה האלמנה אחרי מותו לגבות כתובתה והיורשים אינן טוענים שנתנו לה הכתובה ואף שטענו כן אינן נאמנים כל זמן שהכתובה בידה דה"ל כשאר שט"ח דאין ב"ד טוענין שמא פרע לו ואף שטוען הלוה פרעתי כל זמן שאינו אומר ישבע לי שלא פרעתיהו אין ב"ד טוענין עבורו. אלא שטוענין הב"ד ליורש שמא אביהן פרע וכאן לא שייך האי חששא כיון שהכתובה לא ניתן לגבות מחיים וה"ל כמולא שטר חוב על היתומים ואביהן מת בתוך זמנו שלא הגיע עדיין ז"פ שגובין אפילו מיתומים בלא שבועה כמ"ש בח"מ סי' ע"ח וק"ח ומש"ה הוצרכו לחשוש שמא אביהן מרוב אהבתו לאשתו סמוך למיתתו אתפסה צררי ובגרושה דלא שייך ה"ט ואפ"ה כתב רבינו בסמוך ז"ל ואפי' מיורשיו אם מת אחריה דדייקינן הא אם מת לפניה לא משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו התם ה"ט אף שמת בחייה מ"מ היה מי זמן מה אחר הגירושין ואיכא לספוקי שמא באותו זמן שהיה מי סילם לה הכתובה וק"ל ועיין מ"ש עוד ר"ס ק"ג: (ב) שאין יכול לגבותו אלא בשבועה וכ"כ בח"ה סימן ק"מ והטעם שהיא נתחייבה שבועה בודאי מיד שמת הבעל ואינה יכולה לגבות בשים כך

דרישה

אבל כשאינן ניזונין יחד אין לכן רבות ליר[ד] ואם ירד והכניס ידו על התחתונה ע"ש הלא מדוקדק שם בלשון רבינו וגם מלשון הרא"ש בפרק המפקיד דלא כ"כ אלא הראב"ד ומש"ה כתבו בדבריכן והראב"ד כתב בלשון פלוגתא וכן מבואר בדברי הרא"ש שם שהראב"ד דקדק נומר כן מכח קושיא ישם כתב לפני זה נאותו קושיא תירוץ אחר ע"ש וא"כ נק"מ דה"ק הרא"ש מדברי הרשב"ס נראה דלא ס"ל כהראב"ד אלא אף שאינן ניזונין יחד אפ"ה השבח כולו ליתומים כיון דלא אמר רחו מטעם דמהני אהדדי וע"ז השיגו הרא"ש וכתב דלא אמרו כן אפי' לסברתו אלא באשה יורשת והאחין. ובע"כ נ"ל דלא ס"ל להרשב"ס לדברי הראב"ד אלא אפי' אינן ניזונין יחד אמרינן דמהני אהדדי דהא"כ אין טעם כלל לדבריו דלמה נוטלת אפילו שכר עירהא בשיפא דהיכה ניזונית מבלכן והו"ק:

סי' צו (א) **אבל** נתגרשה ומתה בניה נשבעין כו' ז"ל ב"י דטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים הוי משום דאימור צררי אתפסה ובנתגרשה ליכא למימר הכי וכו' עד צריכין לישבע כדתנן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה עכ"ל רש"י והביא כל זה הב"י ובזה מבוארים דברי רבינו רק בתוספת קצת ביאור דמ"ש אין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה ר"ל כגון שבועה הבאה מחמת יתומים שהרי אף בלא טענת הנתבעים וזה בלא ריעותא

חדושי הגהות

צו א בהרא"ש שם מביא ראיה ממתניתין פרק הנושא (קד:) דהלכה כחכמים וכדמסיק ר"נ בר יעקב בגמרא שם דבשטר כתובה יוצא מתחת ידה גובה כתובתה לעולם ולכן יש לתמוה על הרב"י שכתב שהוא מימרא פרק השולח ושם אינו מבואר להדיא ולמה לא הביא ממקום שהביא הרא"ש בעצמו ונראה שעיקר הראיה שרצה הרב"י להביא על הך דקמסיים ותשבע אע"פ שיושבת תחת בעלה שזהו אינו מבואר שם בכתובות אבל מוכח ממימרא דפרק השולח (לח.) על מתניתין דקתני שנמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים אמר ר"ה ל"ש אלא שלא ניסת אבל ניסת אין מדירין אותה מ"ט דמיפר לה בעל ורב נחמן פליג ע"ש עכ"פ משמע מזה דוקא נדר דשייך הפרה אבל שבועה דלא שייכא הפרה מהני אע"פ שיושבת תחת בעלה וכמ"ש הב"י ר"ס ק"א אה"ז ראיתי בכה"ג שתמה על הרב"י כדלעיל והניחו בצ"ע ולע"ד נראה כמ"ש: ב מבוארים דברים אלו בתשובת הרא"ש ויש כלל פ"ה והביאה הרב"י בסי' זה בסמוך ואפשר שהרב המחבר כתב ומ"כ בשם הרא"ש מפני מ"ש בסוף ועוד שאשה זו כבר הגבוה ב"ד כתובתה שזה לא נמצא בתשובת הרא"ש ועיין

ומ"ש ואפי' מיורשיו אם מת אחריה נראה דאתא לאורויי דאם מת הוא תחלה ואחר כך מתה היא אין בניה נשבעין שלא פקדנו ונוטלין דה"ל מת לוה בחיי מלוה דכבר נתחייבה האשה שבועה ליורשים ואין אדם מוריש שבועה לבניו וכך כתב רש"י להדיא ס"פ כל הנשבעין ומביאו ב"י וכך כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף נ"ג ואיכא לתמוה על מ"ש ב"י וזה שלא כדברי הרשב"א דהיאך אפשר שיחלוק הרשב"א על תלמוד ערוך וט"ס הוא ועיין במ"ש בסמוך:

ומ"ש אבל כל נכסיה וכו' פירוש דוקא כשהן בעין וקיימים כמו שהכניסה אותם אבל נאבדו או נפחתו צריכה לישבע כ"כ הרב המגיד בפי"ז ופי"ה מאישות ומביאו ב"י:

והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ וכו' ונראה שאם כתב ב"י אינו מוכרח שכבר אפשר שכתבה כתובתה בידה וכו' לו שטר מכר או מחילה ולפיכך לא השם ליקח מידה שטר הכתובה עכ"ל ותימה דהלא אין הלכה כר"מ דאמר בפרק אעפ"י אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה וכו' אלא הלכה כר"מ בגזירותיו דאמר כל הפוחת

למימר הא אין אדם מוריש שבועה לבניו ומ"מ צריכים לישבע שלא פקדנו וכדתנן בפרק הנשבעים וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שלא פקדנו אבא ושלא אמר לנו אבא ושלא מצינו שטר בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע וכמו שיתבאר בח"מ. וכן מבואר בגמרא ס"פ הנשבעין דמותיב להא דאמרי רב ושמואל דאין אדם מוריש שבועה לבניו מדתנן בכתובה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה ומשני לצדדין קתני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה ופירש רש"י אותה דקתני יורשין משביעין אותה מיתוקמא אפילו באלמנה אבל ואת יורשיה דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה אם גירשה לוה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה שהרי פטורה היא מן הנדר ומן השבועה ומתה בחייו ואח"כ מת הוא דה"ל מת מלוה בחיי לוה שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה לפיכך הורישתו לבניה ויורשיה הבאים ליפרע מיורשים צריכין לישבע כדתנן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וזה שלא כדברי הרשב"א סימן אלף ונ"ג (ג) כתב הרשב"א אלמנה שנשתתקת ובאה לגבות כתובתה וצריכה שבועה ונבדקה והיא רומזת ומכירין ברמיזותיה שלא נטלה כלום משל בעלה מהו לסמוך על

ואפי' מיורשיו אם מת אחריה [ג] אבל כל נכסיה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל יורשיה יורשין אותה אפי' נתאלמנה שאינה צריכה לישבע עליהם (ג) ומה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייו ולא תפשה היא משלו כלום (ד) והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ

דבר זה תשובה אם שומעת אע"פ שאינה מדברת דכפקחת היא לכל הדברים וכדתניא (חגיגה ב:) מדבר ואינו שומע זהו חרש שומע ואינו מדבר זהו אלם וזה וזה כפקחים לכל דבריהם ואע"פ שהיתה פקחת מעיקרא ונשתתקה לכאורה לא גרע מאלם מעיקרו ובלבד אחר בדיקה ונתברר דלאו דעתא שגישתא הוא ולא שנלך אחר רמיזותיו אלא הרכנת הראש דהרכנת הראש כדיבור וכדגרסינן בירושלמי עד שישמעו את קולו א"ר מונא היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש ומ"מ כל שצריכה שבועה ואינה מדברת איך תשבע שאפי' בדקנוה ושאלנוה אם נטלה כלום והרכינה בראשה שלא נטלה והשביעוה מפי אחרים שמא לא נתכוונה בהרכנת הראש לאמת אלא להפכו כל שאינה מוציאה מפיה לא שבועה ולא אמן ואפי' בשבועת האלה כן דהא בין בסוטה בין בשבועת האלה שמיעת קול אלה כתיב ואפ"ה בעינן דאמר אמן אלא שקרוב בעיני דשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינה תורה אלא משום תקנת היתומים אם היא מושבעת מפי אחרים בשבועת האלה כל שאינה יכולה לישבע ולענות אמן כזו משביעין אותה ונוטלת כדי שלא תפסיד כתובתה ונדוניתה ותדע לך דשבועה זו קלה דאפי' מת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה היתומים נוטלים מן היתומים בשבועה שלא פקדנו אבא כדברי ר"א (שבועות מז.) כדי שלא יפסידו יתמי מלוה את חובם אלא דרב ושמואל החמירו על זה ואפ"ה דיינא דעבד כר"א עבד אבל לא עקרינן להא דרב ושמואל משום כבודם ואפ"ה אמרו הכו דלא לוסיף עלה ועוד דלאו שבועה דוקא הצריכוה שהרי כמנעו להשביעה ומגבין לה בהדרה והילכך אפשר לומר דשבועת האלה סגי כל שאי אפשר אלא בהכי ואע"פ שיש לבעל הדין לחלוק עלי בזה כך יראה לי ולענין הק' זהובים שמחלה מחשש עונש השבועה אע"פ שמצאו לבסוף שהבעל מחל לה על כל מה שתפסה משלו כנ"ל כמו שכתבת דמה שמחלה מחלה ולא שייך בכי הא מחילה בטעות מאותם טעמים שאמרת ועוד שמחמת יראת עונש השבועה באה לנכות אותו סך מכתובתה ובאמת לולי שעשתה כן אם נטלה כלום משל בעל חל עליה עונש השבועה שהיא נשבעת שלא נטלה והיא כבר נטלה ואין מחילת הבעל פוטרת מעונש השבועה שנשבעה שלא נטלה ועוד תאן ליתא לן שהיא לא ידעה באותה מחילה אני אומר ידעה ולא רצתה במחילתו וע"כ נכתה מכתובתה מה שנכתה ואפי' טענה היא שלא ידעה עליה להביא ראיה וכ"ש שהיא עצמה אינה טוענת כך דהא אסתקל מילולה ואם הם עשו מעשה היפך מזה הנח להם שכבר הורו זקנים עכ"ל. וכתב עוד שאלת אלמנה שגבתה כתובתה שלא בשבועה בערכאות של עכו"ם ויש בשטר כתובתה נאמנות ועם כל זה לבה נוקפה שלא יאמרו עליה שגבתה שלא כדין ורצתה עכשיו לישבע בב"ד שבועת אלמנה ולא רצו היתומים לבא לפני ב"ד בזמן השבועה. תשובה אשה זו שבאה להוציא עצמה מחשד תבא עליה ברכה ושבועת האלמנה לא הלכה מפני שכבר גבתה ויש לב"ד להזקק לה לשלוח אחר היתומים להשביעה בפניהם ואם לא רצו לבא ישביעוה ב"ד שלא בפני היתומים ואף אם לא ירצו ב"ד להשביעה שלא בפני יתומים אם עמדה ונשבעה בפניהם נשבעה וכדגרסינן בפרק השולח מודה רב בקופלת ויש מי שפירש דילאה שבועה זו אפי' להגבותה כתובתה ע"י שבועה זו אע"פ שיש מפרשים בע"א מ"מ זו שבאה לישבע כדרכה אחר שנטלה כתובתה די לה בכך (ד) ועוד כי מדין הגמרא אינה נשבעת אלא חוץ לב"ד ועוד כי לדעת ר"ת והרי"ף אינה צריכה השבועה כל שהאמינה הבעל: וכתב עוד בסימן אלף ופ"ט אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד ונשבעת ולא הספיקו להגבותה כתובתה עד שמתה ויורשי הבעל טוענין כבר גבתה בב"ד אחר שנשבעה מיד והשיב הדין עם יורשי האלמנה שהרי שטר כתובתה בידה ומאן למימר שטרך בידי מאי בעי: **וכתב** עוד הרשב"א שנשאל על יתום שבא לערער על מה שהגבו ב"ד כתובה לאמו לפי שהוא היה אז קטן ולא העמידו לו אפוטרופוס והשיב דלאו דוקא אמרו שמעמידין אפוטרופוס על היתומים אלא להקל על ב"ד אמרו שלא יטרכו הם לטעון בשביל היתומים ולטרוח ולחפש בעד זכותם הא אם רצו ב"ד שלא למנות אפוטרופוס אלא שיהיו הן עצמם משתדלים לטעון להם ולטרוח ולחפש אחר כל זכותם אין לך אפוטרופסין יפים מהן עכ"ל: **ומ"ש** רבינו אבל כל נכסיה בין נכסי מלוג בין נכ"ב יורשיה יורשין אותה אפי' נתאלמנה וכו' אינה צריכה לישבע עליהן ארישא קאי שכתב שאין האלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה וגרושה נמי יורשיה צריכין לישבע שלא פקדתנו וקאמר דהיינו דוקא כתובתה דהיינו מנה ומאתים ותוספת אבל נכסי מלוג ונכ"ב אינה צריכה לישבע עליהן ודין זה מבואר בדברי הרמב"ם בפי"ח מה"א וז"ל פירוש נכסים [שהכניסה] לבעל לעצמו ואין ליורש בהם כלום והנכסים עצמם שהם נדוניתה נוטלת אותם בלא שבועה ואין ליורשים הן דין לעולם אלא אם כן הותירו בחיי הבעל והיו נכ"ב שהמותר לבעל ואם מתה האלמנה בלא שבועה יורשיה יורשין כתובתה אעפ"י שהיא נכסי צאן ברזל ואם יש בהם ותר המותר ליורשי הבעל עכ"ל. וכתב ה"ה ביאור דברי רבינו הוא כשאותם הנכסים שהכניסה לו הם בעין קיימים וכבר נתבאר בפי"ו שאם נתייחד לה קרקע או טלטלין שלה קיימים שגובה אותה בלא שבועה שיורשיה יורשים הנדוניא וזה שאמר ואם היה בהם מותר חוזר ליורשי הבעל אבל ודאי אם נאבדה הנדוניא או אם נפחתה ובאה לגבות מן היורשים צריכה היא לישבע ואם מתה בלא שבועה ודאי אין יורשיה נוטלין (ה) דלא עדיף מחוב דעלמא שאין אדם מוריש שבועה לבניו כנזכר פרק י"ז מהלכות מלוה ולוה וכן מבואר בעיטור ודברים ברורים הם עכ"ל: ב"ה כתב הרמב"ם בפי"ו ייחד לה קרקע וכו' עד נוטלת בלא שבועה והם דברי הגמרא והרי"ף ר"פ אע"פ ונראה ה"ה אם נמכרו נצ"ב ולקחו בהם מטלטלין אחרים ונודע שאלו השנים מנצ"ב הן נוטלתו בלא שבועה וכ"כ הריב"ש בסימן קס"ט: **כתב** הרשב"א על אלמנה שנשבעה בפני ב"ד של ג' שאחד מהם קרוב לחבירו והשיב דמה שנשבעה לא נשבעה שהרי צריכה לישבע בב"ד ואין כאן ב"ד והא דגרסינן בפרק השולח אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דמשמע דאפי' נשבעת שלא בב"ד הויא שבועה ליתא דאיכא מאן דמפרש דתרוייהו א"ל דליעבד אדרה בב"ד ועוד אשבעה חוץ לב"ד ואיכא מאן דמפרש דה"ק עשה לה מה שירצו היתומים או אדרה בב"ד או אשבעה שלא בב"ד איזה מהם שירצו היתומים ולזה דעתי נוטה ולפיכך צריכה היא עוד להיות נודרת בב"ד לאסור עצמה בכל פירות חוץ מפת וכיוצא בזה אם נטלה משל בעלה כלום עכ"ל: ועיין בתשובות להרמב"ן סימן מ"ה (ו): ומה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייו זה פשוט בכמה מקומות דמשום האי חששא משביעין לה: **ומ"ש** ולא תפסה היא משלו כלום פשוט הוא וכן נראה מדברי התוספות בס"פ מי שמת (דף קנח. ד"ה וכה"א): ומ"ש בשם הרמב"ם שצריכה גם כן לישבע שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו הוא בפרק י"ז מה"א

דרכי משה

לה קרקעות ומטלטלין בכתובתה יורשיה גובין בלא שבועה וכן הוא במרדכי פרק הכותב ע"ד וע"ל סוף סימן צ"ח איזה מקרי ייחוד: (ג) ועיין דיני שבועה זו בח"מ: (ד) ובתשובות שבסוף ספר הפלאה במיימוני כתב בתשובת מוהר"ם באחת שנשבעה שלא בפני היתומים ופסק דאם השביעה הכשרים לה ע"ד המקום וע"ד ב"ד אין כאן בית מיחוש אע"ג דלכתחלה תשבע בפני היתומים אם כבר נשבעה א"צ לחזור ולישבע וע"ש גם בהגהות אלפסי דף תקמ"ז ע"א: (ה) וכ"כ נ"י פרק מי שמת דף רל"ב ע"ב וכן הוא בתוספות פרק החולץ ובהר"ן ריש אלמנה ניזונת משמע דאף נצ"ב אין יורשיה יורשין אם מתה בלא שבועה ואפשר דלא מיירי אלא כשאינו בעין. וכתב הריב"ש סימן קס"ט דלאו דוקא שהן עצמן בעין אלא הוא הדין שנמכרו ולקחו אחרים בדמיהן רק שידוע שאלו הנכסים הן מדמי נצ"ב שמכר וע"ל סימן נ"ח אימת נקראין איתנהו בעינייהו ובמרדכי פרק מי שמת דף רנ"ה ע"ב משמע מתשובת ר"ג ומוהר"ם דאף נצ"ב שלה אין יורשיה יורשין אם לא גבתה אותן או מכרה אותן בחייה וכן משמע קצת בדברי ת"ה סימן ש"ל וצ"ע. כתב מהרי"ק שורש נ"א יעקב שנתן עליו שטר לאשת ראובן בנו וערב לה בנדוניתה ומתה לאחר מיתת בעלה יורשיה יורשין נדוניתה מיעקב ולא שייך בזה לומר אין אדם מוריש שבועה לבניו דמיעקב היתה יכולה לגבות בלא שבועה ודוקא שאין כאן יורש קרוב יותר מיעקב אבל אם היו לראובן בנים אין יורשיה גובין כלום דהואיל ואיכא יורשין אף מיעקב אינה גובאת אלא בשבועה וע"ש כתב בתשובת מיימוני סוף ספר שופטים על יעקב שמת והניח אלמנה ובן ואלמנתו לא נשבעה על כתובתה רק הבן מחל לה על שבועתה גם כתב לה שהמותר יהיה שלה ואחר כך נתנה אשת יעקב מתנה לבני ראובן ומת בן יעקב ואלמנתו תובעת הכתובה ממקבלי המתנה כי אומרת שאין במתנת אשת יעקב כלום מאחר שלא נשבעה על כתובתה ולא היה במחילת בעלה כלום שכבר נשתעבדו הנכסים לכתובתה ופסק שם מוהר"ם דאין בדבריה כלום ועיין שם: (ו) כתב הרא"ש בתשובה כלל ע"א סימן צ"ד ואם פטרה מן השבועה מן היתומים ומתה אע"פ שחייבת מצד אחר שבועה אם פטרה מהיתומים יורשיה

דרישה

ריעותא התובע מחויב התובע לישבע מטעם שהב"ד אביהן של יתומים וטוענין להם כל מה דאפשר להבוע והיינו דלמא צררי אתפסה וכיוצא בזה ובאלמנה שהיתה מחוייבת לישבע שבועה כזו שבאה מכח יתומים בלי טענות התובע שבועה כזה אינה מורשת לבנים משא"כ בגרושה שתובעת כתובתה מבעלה בחיים ואין ב"ד טוענין שום דבר עבור בעלה לכן אף אם היה בעלה טוען עליה שתפסה משלו או שפרעה אחר הגירושין לא היינו פוסקין וטוענין עבורו שתשבע על טענתו עד שהבעל עצמו יטעון ויאמר תשבע לי שלא תפסה משלי או שלא פרעתיך ואף אם טען כבר עליה ופסקו הב"ד עליה שתשבע ומתה ולא נשבעה על ככה היו היורשים נשבעים שלא פקדתנו אמנו והיו נוטלים ממנו ואם מת הוא בחייה דינו כאלמנה אף שכבר נתגרשה ואפילו לא טען בעלה כלום בחיין שהב"ד טוענין בעד היתומים שתשבע שלא נפרעה מהבעל ואם מתה אחריו קודם שנשבעה אף שלא תבעה כתובתה בב"ד בחייה מ"מ אין בניה גובין כתובתה מטעם דאין אדם מוריש לבניו ממון שבעצמו לא היה אפשר לגבותו בשום צד בלא שבועה אבל נתגרשה ומתה בחיין ואח"כ מת הבעל אחריה אף שהב"ד מעצמן טוענין עבור היתומים שישבעו שלא נפרעת אמם היינו מטעם שטוענין כל זכות שהיה אבי היתומים יכול לטעון ואילו היה קיים דלמא היה טוען שפרע לאמם אחר שגרשה ותשבע לי שלא פרעתיך שבועה כזו אף שאמם היתה צריכה לישבע שלא נפרעת אדם מוריש לבניו והם נשבעים שלא פקדתנו אמנו וזה מבואר בח"מ סי' ק"מ בדין לוה ומלוה וכמ"ש בשם מ"ו בסמוך. ומ"ש רבינו אבל נתגרשה ומתה בניה נשבעין שבועה שלא פקדתנו ונוטלין ר"ל אם הבעל טוען שפרע לה ומ"ש ואפילו מיורשיו ר"ל אם מתה היא בחייו ואח"כ מת הוא הב"ד טוענין עבור היתומים שישבעו שלא פקדה להם אמם וק"ל: (אין יורשים יורשים כתובתם ומיש אין קורעין הכתובה אע"פ שאין מגבין כמ"ש בח"מ סי' ק"מ לענין מלוה ריב"ש כ"פ): [ג] אבל כל נכסיה בין נ"מ כו' ובש"ע דדוקא כשהן בעין או דבזיס שידוע שבאו מכחם

פרישה

כד בלא שבועה אף אם היורשין אין טוענים כלום הב"ד טוענים בשבילם שמא התפיסה צררי דשמא אם היה הבעל חי היה טוען כך וא"כ ב"ד שהוא אביהן של יתומים טוענים בשבילם כל מה שהבעל יכול לטעון כשהוא חי ויורשים אינן יכולין לישבע שלא התפיסה שאינם יכולין לידע בודאי שלא שתפיסה ולכן אינן נוטלין כלום והיינו דאמרינן מת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה שיורשי המלוה אין נוטלים כלום. אבל נתגרשה ומתה כו' לא שייך לומר שלא היתה יכולה לגבות אלא בשבועה דאם הבעל לא היה טוען כלום היתה נוטלת שלא בשבועה דאם הוא אין טוען כך גם הב"ד אינן טוענין בשבילו ולכן אף אם מתה אין עליה חיוב שבועה אלא ממון גמור יש לה עליו לכן יכולה להוריש לבניה ונשבעין שבועה שלא פקדתנו אמנו ונוטלין אפי' מיורשיו אם מת אחריה והיינו מת מלוה בחיי לוה שהיורשים נשבעין שלא פקדנו אבא ונוטלין מיורשי הלוה ודוקא אם מת אחריה אבל אם מת הוא קודם שמתה היא הייגו מת לוה בחיי מלוה ואין יורשיה נוטלין כלום כמו באלמנה ועיין בח"מ סי' ק"ס ועד"ר: (אבל כל נכסיה בין נכסי מלוג כו' ארישא קאי שכתב שאין האלמנה גובה בלא שבועה וכן גרושה היורשים צריכין לישבע וקאמר דהיינו דוקא כתובתה מנה ומאתים ותוס' אבל נ"מ ונצ"ב א"צ לישבע כ"פ): (ג) ומה שבועה נשבעת כו' נוסח השבועה כתב הרשב"א והביאו ב"י בר"ס זה ע"ש ועיין בתשובה ר"ס ע"ט דהשיב על נוסח השבעת כתובה דלא מכאו בשום מחבר: (ד) והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה כו' ואפי' אם שטר כתובה בידה צריכה לישבע כך הוא לפי דברי ב"י מדכתב רבינו ונראה שאם כתובה בידה כו' משמע שה"ל לב"י שהרמב"ם מיירי בשטר כתובה בידה וק' לעיל בסי' נ"ג כתב רבינו בשם הרמב"ם וז"ל ואף כשיש בידה כתובה כתב הרמב"ם שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה ומשמע שה"ל לישבע אלא שלא תפסה משל בעלה אבל א"צ לישבע שלא מחלה או מכרה כתובתה כמו כאן וי"ל דלעיל איירי לענין מזונות ולא מחמרינן עליה כולי האי להשביעה שלא מכרה

מה"א : ומ"ש רבינו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע וכו' אינו מוכרח שכבר אפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה ולפיכך לא חשש ליקח מידה שטר הכתובה : כתב הרא"ש בתשובה ריש כלל פ"ה האידנא שאנו מגבין כתובות לכל יורשי האלמנות שקדשו ולא חיישינן לצררי ואנו סומכים על תירוץ הר"ש מיינבי"ל שתירץ דהיכא דמת פתאום ולא צוה לביתו לא חיישינן לצררי וכן היה דן רבנא מאיר (ז) והיה נותן טעם לדבריו לסמוך על אותו תירוץ יותר מב' תירוצים אחרים שתירץ ר"י כי האידנא כתובות נשותינו מרובות ולא שכיח האידנא התפסת צררי עכ"ל ותירץ הר"ש מיינבי"ל הוא בתוס' סוף פרק מי שמת ורש"י פירש בפ' שום היתומים דחיישינן לצררי היינו שמא בשעת מיתה אתפיס צררי ומלאתי כתוב על דבריו משמע מתוך פירושו דמקמי מיתה זמן ארוך אין לחוש לכך ואפילו חלה ונתיירא למות כיון שנתרפא חזר ונטל הצררי לפי פירוש זה אם נהרג או מת מיתה חטופה או נטרפה דעתו אין לחוש לצררי עכ"ל : ואם היורשים קטנים והאפוטרופסים רוצים להשביעה והיא אומרת שאינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה וכו' כתב א"א הרא"ש ז"ל אין שומעין לה וכו' כלל כ' סימן ג' : עוד תשובה לו ושאלת אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה במתנה וכו' ג"ז בכלל הנזכר סימן ב'. כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף וע"ב שנשאל על אלמנה שתפסה מטלטלין שנשארו בידה אחר מות בעלה אם נאמנת לומר בעלי נתנם לי או מכרם לי ובחייו תפסתים והשיב אם מטלטלין אלו היו ידועים לבעל ויש עדים שהם עדיין תחת ידה אינה נאמנת אבל אם אין עדים שהיו של בעלה או שאין עדים שישנן תחת ידה נאמנת משום מיגו. ובתשובות להרמב"ן סימן ל' ולענין ש"ח שטענו האפוטרופסים אם טענה שהבעל נתנה לה הדין עם האפוטרופוס שהשטר אינה נקנה אלא בכתיבה ומסירה ואפי' ליכא עדים וראייה דהא לא שייך בשטרות מיגו וכמ"ש הרי"ף בפרק הכותב במלוגא דשטרי עכ"ל ומיהו אם אומרת שנתנו לה במתנת ש"מ משמע דנאמנת לדברי הרמב"ם והרא"ש שסוברים שאם נתנם במתנת ש"מ אצ"ל קני לך איהו וכל שיעבודא דאית ביה וכמו שיתבאר בטור ח"מ (ח). כתב עוד הרא"ש בתשובה כלל ל"ו שאלת לאה אבדה כתובתה ובא ב"ח של שמעון בעלה והוציא ש"ח עליו והגבו לו ב"ד מנכסיו וטענה לאה אלו הבתים נתן לי בכתובתי אע"פ שנאבדה כתובתי איני חוששת מאחר שאני מוחזקת באלו הבתים אם היא נאמנת אם לאו תשובה אם אין לשמעון יתומים קטנים ולאה דרה בבית א' והבתים אחרים שהיא טוענת עליהן ששמעון בעלה נתנם לה בכתובתה סמוך למיתתו החזיקה בהם ג' שנים בלי ערעור היא נאמנת בשבועה שהוא כדבריה אבל אם היא דרה בהם אינה יכולה לטעון בהם חזקה שכן דרך אשה לדור בבית בעלה בתנאי כתובה וגם אם יש לשמעון יתומים קטנים אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל עכ"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה אם הבתים ידועים לבעל אע"פ שהחזיקה האלמנה שנים הרבה אין לה חזקה לפי שהאלמנה יש לה דירה במדור שהיה בעלה דר מתנאי הכתובה וכתב עוד הרשב"א בתשובה הנזכר ולא עוד אלא כל זמן שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית אפילו היו אונות ושטרות יוצאות על שמה אינה נאמנת לומר שלי הן עד שתביא ראיה על דבריה שהיו לה נכסים ממקום אחר : כתב הרי"ף שאם מכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה מה שמכרה ונתנה קיים ומנכין אותה מכתובתה הרשב"א בתשובה ח"ב סימן רמ"ג כתב אלמנה זו אילו נשבעה אפילו בסוף ממכרה ממכר ומתנתה מתנה אע"פ שבשעה שמכרה או נתנה עדיין לא היתה ראויה לגבות דמ"מ כיון שנשבעה לבסוף ממכרה ומתנתה קיימין וכ"כ הרי"ף בתשובה והביא ראיה מדתנן בפרק אלמנה ניזונית (צו.) אלמנה בין מן הארוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד ואיתמר עלה בגמרא בשלמא מן הנישואין משום מזונות והיא בשלא נשבעה שאינה נשבעת אלא בשתובעת כתובתה ואם תבעה כתובתה אין לה מזונות ודין המכירה והמתנה בדבר זה שוין ע"כ ודוקא בששמו לה ב"ד של הדיוטות וכדאיתא בפרק אלו מציאות ובתשובה אחרת כתב שיש לו על דברי הרי"ף בדבר זה כמה גמגומין ואף הרב ז"ל נראה שלא כתב כן אלא כשנשבעה לבסוף על כתובתה שע"ז נשאלה שאלה מלפניו עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף וע"ח ובח"ב סימן רנ"ג : וא"א הרא"ש ז"ל מביא דבריו בפסקיו לפסק הלכה בפרק אלמנה ניזונת וגם הר"ן בפרק הנזכר הביא דברים אלו שכתב הרי"ף בתשובה ודחה ראייתו :

ומ"ש רבינו אבל כתב בתשובה דוקא במטלטלי אבל מקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידם ליתנם עד שיגבו ב"ד אם מכרה או נתנה אין מכירתה ומתנתה קיימת ז"ל בתשובה כלל כ' סימן ו' ראובן שמת והניח בנים ובנות ואלמנתו היתה נושאת ונותנת בנכסים ונתנה מהם מתנות אחרי מותו ומתה קודם שהשביעוה על כתובתה מתנותיה קיימות במטלטלי אבל במקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידם לתתם עד שיגבו לה אותם ב"ד בכתובתה עכ"ל ואפשר ג שאין תשובה זו סותרת למאי דכתב דמשמע מדברי רי"ף דאפילו במקרקעי מכרה ומתנתה קיימת דשאני התם שאחר כך השביעוה וניכו לה מכתובתה אותה קרקע שמכרה או נתנה ובתשובה הנזכר בכלל הנזכר כתב אלמנה שנתנה מנכסי בעלה לאחר קודם שנשבעה על כתובתה והגבוה ב"ד הראוי לה לגבות אין מתנתה מתנה דאין לה בגוף

ג"ב שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו (ה) ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע על זה שאילו מחלה לו או מכרה היתה מחזרת לו הכתובה ואם היורשים קטנים והאפוטרופסים רוצים להשביעה והיא אומרת שאינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה כי שמא הם ימחלו לה או תתפשר עמהם כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אין שומעין לה אלא לא תטול כלום עד שתשבע ושאלת אלמנה שאומרת בעלי נתן לי מנה קודם מותו במתנה גמורה ע"מ שלא ינכם לי בכתובתי ועדים אין לה תשובה אם היא מוחזקת במנה כגון שיש ממון בעלה תחת ידיה והיא יכולה לטעון על אותו ממון אין בידי משל בעלי כלום נאמנת ג"כ במגו לומר נתנו לי במתנה ובשבועה אבל אם היא אינה מוחזקת בממון בעלה אז אינה נאמנת כתב רי"ף (ו) שאם מכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה מה שמכרה ונתנה קיים ומנכין אותו בכתובתה ומשמע מדבריו אפילו מקרקע וא"א הרא"ש ז"ל מביא דבריו בפסקיו לפסק הלכה אבל כתב בתשובה דוקא במטלטלי אבל מקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידם לתתם עד שיגבוה ב"ד ואם מכרה או נתנה אין מבירתה

הפוחת וכו' וכדלעיל ריש סימן ס"ו וסימן ס"ע דלפי זה אם היה כותבת לו שטר מכר או מחילה היה צריך לכתוב לה כתובה אחרת בעיקר הכתובה וכיון שכתובתה בידה א"כ שבועה שלא מכרה ולא מחלה לו כתובה זו שבידה דלא מחזקינן איניש ברשיעי שישהה עם אשתו בלא כתובה אבל דעת הרמב"ם הוא דאע"ג דכתובתה בידה איכא למיחש דילמא מחלה או מכרה לו וכתובתה זו שבידה אינה אלא לפי שאסור לשהות עם אשתו בלא כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דאם מגרש לה צריך לשלם לה כתובה זו שבידה אעפ"י שמכרה לו או מחלה לו כתובתה כי המכירה או המחילה לא היתה אלא שאם ימות הוא תחילה שלא תגבה מן היורשים וכ"כ המרדכי והבאתיו לעיל בסימן ס"ו ולפי זה ניחא הא דכתב הרב רבינו משה בר מיימוני דצריכה האלמנה לישבע שלא מכרה ולא מחלה לו אבל גרושה אינה נשבעת שבועה זו דאפי' מכרה לו או מחלה גובה כתובתה כדפי'. וה"כ :

כתב רב אלפס שאם מכרה וכו' ומשמע מדבריו אפילו מקרקעי וכו' פירוש מדכתב בסתם ולא חילק משמע דאפילו במקרקעי מכרה ונתנה קיים כשנשבעה לבסוף ומנכין אותה בכתובה והרא"ש בפסקיו כתב כלשון הרי"ף משמע ודאי דהכי ס"ל אבל בתשובה כלל כ' דין ו' כתב במקרקע אינו קיים אפילו נשבעה לבסוף וא"כ סותר הוא למ"ש בפסקיו בסתם כהרי"ף ואעפ"י דס"ל לרבינו דפסקיו עיקר היינו כשמפורש להדיא דסותרים זה את זה אבל כאן אינו מפורש אלא דמשמע הכי מדלא חילק בפסקיו ולפיכך נסתפק רבי' דשמא נתפוס כדעתו בתשובה וז"ש אבל כתב בתשובה וכולי כלומר כיון דכתב להדיא בתשובה לחלק בין מקרקעי למטלטלי משמע דכך הוא עיקר וצריך לייסב דל"ק לפסקיו מיהו גם בתשובותיו צ"ע דבכלל כ' דין א' פסק בסתם דאין במתנתה כלום במה שנתנה מנכסי בעלה לאחר קודם שנשבעה אפי' אם נשבעה אח"כ ומשמע אפי' בנתנה מטלטלין אינו קיים דכמו שפירש רבינו דברי הרי"ף במ"ש מנכסי יתומים בסתם דקיים דמיירי אפילו במקרקעי ה"נ משמע מדברי הרא"ש שכתב בסתם מנכסי יתומים דאינו קיים דמיירי אפילו במטלטלין וב"י כתב לייסב דמה שכתב בתשובה שהביא רבינו דבמטלטלין מכרה קיים היינו במטלטלים שאינם ידועים דיכולה לטעון אין בידי כלום ותימה דמה בכך שאינם ידועים דמ"מ כיון דהאמת שהם של הבעל ולא הגבו לה אותם המטלטלים לא חיילא המתנה למפרע דה"ל מגו במקום עדים ועוד דאכתי קשה מה שהביא הרא"ש בפסקיו דברי הרי"ף דמשמע דאפילו במקרקעי מכרה ומתנתה קיים כשנשבעה לבסוף וניכו לה בכתובתה ואעפ"י דהקרקע ידועה ואינה יכולה לטעון אין בידיה כלום ובתשובה כתב סתם דאפילו נשבעה אח"כ לא חיילא המתנה למפרע כל שכן ידועין ואפילו במטלטלי עוד כתב ב"י דמ"ש במטלטלי קיים בנשבעה מעצמה מיירי אלא שלא נשבעה בב"ד ולא ידעתי טעם לחלק בזה בין מטלטלי למקרקעי אבל מה שנראה לפע"ד הנכון ביישוב כל זה הוא דבתשובה דמחלק בין קרקע למטלטלין כתוב בה דהאשה היתה נושאת ונותנת בנכסים ומפורש בה דמכרה ונתנה ומתה קודם שהשביעוה התם כיון שהיתה נושאת ונותנת בנכסים ולא נתברר שהיו כל המטלטלין של בעלה שמא אחר נתן לה לאחר מיתת בעלה או מציאה מצאה הילכך במטלטלין מכירתה ומתנתה קיים אעפ"י שלא השביעוה קודם מיתה ואין היורשים יכולים להוציא מיד הלקוחות מספק אבל במקרקעי דידוע שהן ליורשים ולא נשבעה קודם מיתתה בחזקת יורשים קיימי ואין מכרה ומתנתה קיים ומ"ש בפסקיו דברי הרי"ף בסתם ומיירי אפילו במקרקעי ומכרה ומתנתה קודם שנשבעה קיים היינו דוקא כשנשבעה אח"כ יפה כח האשה לקיים למפרע ואין היורשין יכולין לסלק ללקוחות בזוזי וכ"כ במרדכי פרק הכותב עמ"ש ר"ב שכתב לראבי"ה וז"ל ומ"מ אני דנתי כמוך כי אמרתי הא דקי"ל נכסי בחזקת יתמי קיימי זהו כגון מקרקעי או מטלטלי שלא נשאה ונתנה בהם ואף לא תפסה אותם מחיים אבל הכא שנשאה ונתנה בהם ימים רבים שורת הדין שמכרה או נתנה קיים ועוד שהיתה נושאת ונותנת בהם בחיי בעלה הרי אתפיסה מחיים לפיכך מה שעשתה עשוי ושוב כתב ר"ב לרבינו שמריה מס"ה קיימא המתנה כיון שלא נתברר הדבר בבירור שהיו המטלטלין של בעלה האחרון אבל נתברר בבירור שהיה של בעל האחרון לא דנכו כן עכ"ל המרדכי וא"כ כך הוא דעת הרא"ש באשה שנושאת ונותנת בנכסים לחלק בין מקרקעי למטלטלין דאם נשאה ונתנה בחיי בעלה הרי אתפיסה בעלה מחיים ואי מיירי דלא היתה נושאת ונותנת אלא לאחר מיתה מיירי במטלטלי שלא נתברר בבירור גמור שהיה של בעלה אבל רב אלפס שכתב אלמנה שמכרה או נתנה מנכסי יתומים משמע שמכרה או נתנה מהנכסים שהיו מבוררים שהם מנכסי יתומים לפיכך אי לאו שנשבעה אח"כ לא היה קיים אפילו במטלטלין וכן מ"ש בתשובה השנייה אלמנה שנתנה מנכסי בעלה לאחר קודם שנשבעה על כתובתה וכו' משמע נמי שמכרה מנכסים המבוררים שהיו של בעלה ולפיכך אין המתנה חיילא כיון שלא נשבעה ומדכתב סתם ולא חילק בין קרקע למטלטלין אלמא דאפילו במטלטלין לא חייל כיון שמבורר הוא שהיו של בעלים ודינם כמקרקעי אלא דאכתי קשה הא דכתב באותה תשובה הילכך אפילו נשבעה אח"כ לא חיילא המתנה למפרע וכו' שזה סותר

דרכי משה

יורשיה יורשין כתובתה וכן הוא בח"ה סימן ק"ח בדין אין אדם מוריש שבועה לבניו ועיין שם ג"כ אם גבתה שלא בשבועה מה דינם ויתבאר עוד לקמן סימן זה : (ז) ודברי מוהר"ם הם בתשובת מיימוני סוף ספר משפטים סימן ה' אמנם בנ"י כתב פ"ק דב"מ דף ס"ב ע"א דאין לחלק וכן משמע בתוס' פרק החולץ וכן משמע לעיל סימן צ"ג דבנפל הבית עליו ועל אשתו דאין לחלק ועיין בתשובת מהרי"ו סימן צ"ח ועיין בתשובת מהרי"ל סימן ס"ג : (ח) ופשוט הוא דר"ל דנאמנת אם יש לה מיגו אבל בלא מיגו לא עדיף שטר הנקנה במתנת ש"מ ממעות

פרישה

מכרה או מחלה כתובתה הואיל שלבסוף תשבע ע"ז כשתבא לגבות כתובה אבל הכא אם לא תשבע בשעת גביית כתובה ע"ז לא משביעין אותה עוד לעולם וק"ל : (ה) ונראה שאם כתובתה בידה אינה כו' י"ל שרבינו לפרושי דברי הרמב"ם קאתי או י"ל שהוא לשון פלוגתא וכתב ב"י אינו מוכרח שכבר אפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה ולפיכך לא חשש ליקח מידה שטר הכתובה : (ו) שאם מכרה או נתנה עיקר דינו במרדכי פרק הכותב ובספרי האלפסי בפרק הנזכר מ"ן עכ"ל. ועיין בב"י שכתב שאין ראיה מתשובת הרא"ש לחלק בין מקרקעי למטלטלי וגם מקשה ומפרק

דרישה

מכחם אבל אם נאבדה או נפחתה ובאם ליפרע מן היורשים אין נפרעת אלא בשבועה ואם מתה בלא שבועה אין היורשים נוטלין כלום וכ"כ הה"מ וכ"י פרק מי שמת דאם ייחד לה קרקע ומטלטלים

חדושי הגהות

ועיין בתשובת הר"ן סי' ל"א (כה"ג) : ג לא כתב הרב המחבר כן אלא קודם ראותו התשובה האחרת של הרא"ש בכלל הנזכר סי' ח' שכתב דאפי' נשבעה אח"כ לא חיילא המתנה למפרע אבל אחר שראה תשובה זו אין מקום לחילוק זה כלל שהרי בתשובה בכלל י"ח סובר שאפילו נשבעה אחר כך לא חיילא המתנה למפרע ואם במטלטלין כן כ"ש בקרקעות ואם נפרש במ"ש הרא"ש בתשובה השני' שאפי' נשבע אחר כך לא חיילא המתנה למפרע היינו משעת המתנה אבל משעת השבועה ואילך חיילא המתנה כדברי מהרי"ק בשורש י"ח אפשר דאין כאן חזרה ומודה הרא"ש להרי"ף דאם אחר כך נשבעה המתנה קיימת משעת שבועה ואילך ובתשובה השנית מדבר מזמן המתנה עד זמן הגבייה דלא חיילא המתנה למפרע (כה"ג) :

סי'

מכירתה ומתנתה קיימת (ז) ואם מחלה לבעלי חובות של בעלה אין מחילתה כלום שכל זמן שלא תגבה חובות בעלה אין לה בהן כלום ואין בידה לא ליתן ולא למחול ופעמים (ח) שאף גרושה משביעין אותה אפילו כשלא יטעון דתנן הפוגמת כתובתה או ע"א מעידה שהיא פרועה והנפרעת שלא בפניו ומנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה פוגמת כיצד היתה כתובתה אלף זוז (ט) והוא אומר קבלת כתובתיך והיא אומרת לא קבלתי אלא כך וכך (י) אפילו יש לה עדים כמה קבלה דאיכא למימר אם איתא דקבלה טפי הוה

ב"ח

סותר למ"ש בפסקיו כדברי הרי"ף דאפילו בקרקע קיים כשנשבעה לבסוף וכ"ע ונראה ליישב דהרא"ש לא העמיד יסוד פסקו בתשובה זו על רגל אחד אלא על ד' הרגלים והוא דהשאלה היתה באלמנה שנתנה מתנה לאחר מנכסים המבוררים שהיו של בעלה קודם שנשבעה על כתובתה והשיב שאין מתנתה מתנה מד' טעמים האחד הוא כיון שאין לה בגוף נכסי בעלה כלום אלא שיעבוד כשאר ב"ח אין יכולה ליתן לאחר וכיון דבשעה שנתנה זו לא זכה בה האחר הילכך אפילו נשבעה אח"כ לא חיילא המתנה למפרע ואע"ג דהרא"ש ס"ל דאם נשבעה אח"כ מכרה ומתנתה קיים למפרע כדמשמע מפסקיו שכתב כדברי הרי"ף מ"מ כיון שהרבה גדולים שבמרדכי וכן בה"ג פליגי דאינו קיים אפילו נשבעה אח"כ עשה טעם זה להיותו סניף לשאר ג' טעמים ובא לומר דבמתנה ודאי אינו קיים חדא מטעם זה. ב' דאעפ"י שהשבועה היתה כתיקון חכמים דנשבעת תחלה ואח"כ נתנה מתנה לאחר אפ"ה אין מתנתה כלום קודם שיזכוה בנכסים דאף על פי דנתנו לה רשות למכור שלא בב"ד משום חינא אי נמי אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אבל במתנה לא שייכי הני טעמי הילכך אין מתנתה כלום קודם שיזכוה ב"ד בנכסים. ג' דאפילו במכירה שלא בב"ד קי"ל בלא ב"ד מומחים אבל בלא ב"ד הדיוטות אין מכירתה כלום וכ"ש שאין מתנתה כלום כיון שלא היו שם אפילו ב"ד הדיוטות. ד' דאפילו היו לשם ג' הדיוטות דשמו הנכסים שנתנה לאחר מ"מ היתה צריכה שבועה אחרת מלבד שבועת האלמנה שלא תפסה צררי עוד צריכה ליסבע שלא גבתה יותר כפירש"י או שלא זלזלה בנכסים כפר"ת בפרק אלמנה (דף נ"ח) בד"ה מוכרת שלא בב"ד וכמ"ש הרא"ש לשם בדף קמ"ד ריש ע"ג אבל זו שנתנה בלא שבועה זו אפילו היתה נשבעת שלא תפסה צררי מ"מ שבועה זו לא נשבעה הלכך לכ"ע אין מתנתה כלום נראה שדקדק בלשונו שאמר לכ"ע לומר דאעפ"י דמטעם הראשון הוי מתנתה קיים כשנשבעה אח"כ למקצת גדולים שתופסים דברי רב אלפס עיקר מ"מ מצירוף שאר ג' טעמים לכ"ע אין במתנתה כלום ולפי זה עלו דברי הרא"ש על נכון בפסקיו ובשתי תשובותיו ואין בהם סתירה והכי נקטינן ודלא כפי' ב"י ופסקו בש"ע וע"ל בסימן נ"ג במ"ש בסעיף ט"ז וי"ז ולקמן בסימן ק"ג ס"כ: **ואם** מחלה וכו' פירוש אלמנה אפילו כבר נשבעה על כתובתה ואח"כ מחלה לב"ח של בעלה וניכו לה אותו סך בכתובתה אין במחילתה כלום אא"כ הגבוה ב"ד חובות בעלה בכתובה שאז יכולה אח"כ ליתן או למחול ולא דמי למטלטלים שמכרה ומתנתה קיים משום שלא נתבררו אלו המטלטלים שהם של בעלה דאימור שאדם אחד נתן לאלמנה זו בשעה שנשאה נתנה בנכסים באלמנותה אבל חובות אלו היו ידועים שלבעלה היו והוא תשובה כלל ל"ו דין ד':

ופעמים שאף גרושה משביעין אותה אפי' כשלא יטעון וכו' פי' דלעיל אמר דאלמנה הוא דאינה גובה כתובתה אלא בשבועה אפילו לא טענו היורשים בברי דפרע אבוהון דאגן הוא דחיישינן דילמא אתפסה צררי אבל גרושה גובה בלא שבועה אם לא טעין בברי פרעתיה דלא חיישינן לאתפסה צררי בגרושה ואמר כאן דבשבועה זאת כשפוגמת כתובתה או כשנפרעת שלא בפניו משביעין אפי' בגרושה דאגן הוא דטענינן אעפ"י דלא טעין בעל ולקמן בסימן צ"ז כתב רבינו מחלוקת רב אלפס ור"ת בגרושה כשגובה כתובתה דמשביעה הבעל שלא תפסה משלו כלום אע"פ שטוען שמא ומכ"ש דיכול להשביעה מספק כשמינה אותה אפוטרופסת אבל לא יכול להשביעה אפילו על האפוטרופס' כשאינה תובעת כתובתה לר"ת והרא"ש אבל לרב אלפס יכול להשביעה על האפוטרופס' מספק כל שעה שירצה מיהו לכ"ע בגרושה אם לא טען הבעל אנן לא טענינן ליה שמא תפסה משלו כלום להשביעה על כך הכי משמע דבגרושה כשתובעת כתובתה והבעל טוען אישתבע לי דלא תפסת משלי כלום אעפ"י שאינו טוען ברי משביעין אותה וה"ה באלמנה אעפ"י דפטורה מלישבע דלא אתפסה בעלה צררי כגון שייחד לה קרקע בכתובתה או שהודה לפני מותו דלא אתפסה מכל מקום משביעין אותה שלא תפסה משלו כלום וכן פי' מהר"ל חביב בתשובה סימן פ"א ואיכא להקשות לפי זה הא דכתב רבינו לעיל בנתגרשה ומתה בניה נשבעין ונוטלין וכו' נימא נמי כיון דהיתה חייבת שבועה כשתובעת כתובתה שלא תפסה משל בעלה כלום א"כ אין בניה נשבעין שלא פקדנו ונוטלים דאין אדם מוריש שבועה לבניו וי"ל דלא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו אלא בשבועה שהיתה באה מתחילה כנגד היתומים כגון מת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה אבל זו היתה צריכה ליסבע כנגד בעלה שלא תפסה משלו כלום אם מתה ואחר כך מת הוא נשבעין שלא פקדנו ונוטלין מיורשיו וכ"כ בח"מ סימן ק"ח סכ"ט. מיהו לקמן בסימן צ"ז כתבתי דאין זה אמת לפע"ד באלמנה אלא כל שאינה צריכה ליסבע שבועת אלמנה דהיינו דלא אתפסה צררי אין משביעין אותה שלא תפסה משלו כלום ואפי' מינה אותה אפוטרופסת אין משביעין אותה בטענת שמא לדעת הרא"ש ומ"ש רבינו בסמוך ומה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייו ולא תפסה היא משלו כלום אינו אלא לומר כיון דנשבעת שלא אתפסה צררי נשבעת נמי מדין גלגול שלא תפסה משלו כלום אבל כשאינה נשבעת דלא אתפסה צררי אינה נשבעת על טענת שמא אפי' מינה אותה אפוטרופסת וכן פסק מהר"ס דלא כמהר"ל חביב:

דתנן הפוגמת וכו' בפ' הכותב (דף פ"ז) הקשה במרדכי לשם אמאי אינה נאמנת פוגמת במגו דאי בעיא היה פוחתת או במגו דאמר לא נפרעתי כלל וי"ל דהיא יראה שמא יביא עדים ועי"ל דלא שייך כאן מגו דטעמא הוי דאותו שנפרע לא דייק כמה נפרע והיא סבורה שדקדקה ולא דקדקה אבל אותו שפורע דייק יותר כמה הוא פורע ולהכי צריכה אותה שבועה כי היכי דתידוק: ומ"ש אפי' יש לה עדים וכו' שם אמרינן אדרבה ל"מ יש לה עדים דודאי צריכה שבועה

על

ב"י

בגוף נכסי בעלה כלום אלא שיעבוד בעלמא ואי בעו יורשים מסלקי לה בזוזי וראיה מפרק כל שעה (לא.) ב"ח אביי אמר למפרע הוא גובה וכו' ה"נ אין לאשה על נכסי בעלה שיעבוד כתובתה כשאר ב"ח ועוד גריעא טפי דאינה נפרעת אלא בשבועה ושמא לא תשבע הלכך אפילו נשבעת אח"כ לא חיילא המתנה למפרע ע"כ ואפשר שמה שכתב בתשובה ראשונה דבמטלטלי מתנתה קיימת אע"פ שלא נשבעה במטלטלין שאינם ידועים שיכולה להטמין ולהכחיש הוא בדוקא אבל במטלטלין ידועים שלא היתה יכולה לטעון אין בידי כלום מודה דאין מתנתה כלום. ועוד אני אומר שאפשר לומר שמ"ש דבמטלטלי מתנתה קיימת לא בשלא נשבעה כלל מיירי דא"כ לא היה במתנתה ממש מהטעמים שהוכיח בתשובה השנייה אלא בשנשבעה מעצמה מיירי אלא שלא השביעו ב"ד ולא הגבו לה אותם נכסים ומדקדוק לשונו יש ללמוד כן (ט) וכ"כ המרדכי בפרק הכותב שפסקו רבי יוסף טוב עלם ורבי שלמה בר יצחק וכן בה"ג שאם מכרה ונתנה קודם שבועה אתו יורשים ומפקי ל"ש מקרקעי ול"ש מטלטלי אפי' תפסה מחיים לא מהניא אלא אם כן תבעוה מחיים ולא רצתה להשיב ואע"פ שכתוב שם דראבי"ה וכמה רבוותא פסקו הלכה למעשה שאם מכרה או נתנה קיים כיון דבה"ג פליג עליה נקטינן כוותיה שדבריו דברי קבלה ועוד שהרי כתוב שם שהר"מ פסק הלכה למעשה אף על פי שראבי"ה ורבינו ברוך ורבינו שמחה פסקו דמתנתה קיימת נ"ל דברי הגאונים עיקר שפסקו אין מתנתה קיימת דנכסי בחזקת יתמי קיימי ואפילו אם אחר שנתנה נשבעה מ"מ בשעה שנתנה לא היה לה כח שלא היו הנכסים שלה אלא שיעבוד בעלמא דקי"ל כרבא דאמר בפרק כל שעה ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ועוד שדברי הסוברים למתנתה קיימת דחויים הם שהרי ראיית רבי' שמחה דחאה ראבי"ה כמבואר שם במרדכי וראבי"ה שנתן טעם משום דרוב הגאונים פסקו כרבי אלעזר ולא כפר"ת והרי"ף שפסקו כרב ושמואל ממקום שבא משם ראיה שכל הפוסקים שאנו סומכין עליהם בהוראותינו סוברים שאין מתנתה קיימת שהרי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש פסקו כרב ושמואל וא"כ הם סוברים דאין מתנתה קיימת ומכאן הוכחה עוד למה שהעמדתי דברי הרא"ש בתשובה דמתנתה קיימת במטלטלין כמה שהעמדתיה הא לאו הכי אין מתנתה קיימת כדי שלא יסתור דבריו שפסק כרב ושמואל והארכתי בזה בתשובה. אלמנה שנשאת לאחר עד שלא נשבעה על כתובתה והכניסה לו נדוניא ומתה בלא שבועה עיין בת"ה סימן ש"ל ובמרדכי פרק אלמנה ניזונת ופרק ח"ה ופרק מי שמת ופרק הניזקין ב"ה ופרק הנשבעין ופרק הכותב ופ"ג דסנהדרין ובמהרי"ק שורש י"ח: **אלמנה** שיש בידה מעות ונכסים וטוענת שמשל בעלה הראשון היה אם היא נאמנת עיין בהגהות מרדכי דבתרא פ"ד כתוב בתשובות הרשב"א סימן תתע"ט אשה שהיו שטרי חוב יוצאים על שמה בחיי הבעל ונתנה אותם לבן שיש לה מאיש אחר ונשבעה שבועת אלמנה ואח"כ מתה דבריה קיימים בבן חדא דהא תפסינהו מחיים ותפיסה דשטרות תפיסה היא ועוד דהכא השטרות יוצאים על שמה מאן לימא לן שלא נפלו לה מבית אביה וכתב עוד בתשובה (סימן תתקכ"ד) על ראובן שקנה בתים ועשה השטר בשמו ובשם אשתו ומת והיא אומרת שהבתים קנו אותה מנכסים שנפלו לה מבית אבי אמה תוספת על מה שכתב לה בכתובתה אלו קנה ראובן מנכסיו אע"פ שכתב השטר בשם אשתו לא קנתה אבל אם היא טוענת שקנתה מנכסים שנפלו לה מבית אביה רואין אם מוחזקת בכך שיש לה כ"מ הדין עמה ואם אינה מוחזקת בכך אינה נאמנת ואפי' בשבועה לפי שכל מה שיש לאשה הרי היא בחזקת הבעל ובסימן תתקל"ו כתב שנשאל על אב ובן שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והבן נשוי והיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ונפטרו האב והבן ויורשי האב אומרים שהכל של אב והאלמנה טוענת שהכל שלה והשיב שהדין עם האלמנה ואפילו אין לבעלה נכסים ידועים כלל ושאר כל הנכסים חוץ מאונות ושטרות היוצאים על שמו הכל בחזקת האב וכתוב בתשובות להרמב"ן סימן מ"ב פשוט הוא:

ומ"ש רבינו ואם מחלה לב"ח של בעלה אין מחילתה כלום וכו' הם דבר הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ד': **ופעמים** שאף גרושה משביעין אותה אפילו כשלא יטעון דתנן הפוגמת כתובתה או ע"א מעידה שהיא פרועה והנפרעת שלא בפניו ומנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה פוגמת כיצד היתה כתובתה אלף זוז והוא אומר התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא כך וכך בפרק הכותב (פז.):

ומ"ש אפי' יש לה עדים כמה קבלה וכו' וכן מ"ש אפי' דקדקה מה שנטלה אפי' בחצי פרוטה וכו' שם בעיא דלא איפשיטא וידוע דכל ספיקא דממונא

הוי

דרכי משה

ממעות הנקנית במסירה לחוד: (ט) באמת שפירוש זה שפירש בו דברי הרא"ש הוא דחוק מאוד ואין הדעת סובלתן מיהו לעיקר דינא משמע מדברי מהרא"י סימן ש"ל דנקטינן כדעת מוהר"ם דהמכירה והמתנה בטילה. והמרדכי כתב פרק הכותב דיש לראות אם האלמנה מחזיקין אותה בעושר גדול כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לפי הענין שיראו הדיינים צריכין לדון עכ"ל וכן נ"ל דיש לחוש להרבה גדולים בפרט הרי"ף והרא"ש והמרדכי דאזלינן בתרייהו ברוב דוכתי והם סוברים דהמתנה ומכירה קיימת כ"ש שכתבתי לעיל בשם תשובת הרא"ש דבזמנים אלו לא שכיח התפסת צררי לכן נראה לדיין שלא התפיסה צררי ושמה שמכרה או נתנה ראוי להיות שלה בגבוי כתובתה שמכירתה ומתנתה קיימת וכ"ש במקום שהמקבל והלוקח מוחזקים דאין להוציא מידן בכה"ג ומהרי"ק בשורש י"ח כתב סתם דאם הלוקח והמקבל מוחזקין אין להוציא מידן ע"ש. וכתב מהרי"ק שורש י"ח דאף למ"ד בטילה היינו אם האשה חוזרת אבל אם אינה חוזרת ונשבעה על כתובה המתנה או המכירה קיימת מעכשיו פשוט הוא ובהגהות מרדכי דכתובות דף תקנ"א ע"ב אלמנה שלקחה כל נכסי בעלה ונשאת תשבע עדיין שכל מה שתפסה לא היתה יתר על כתובתה ואם מתה אצל הבעל השני בלא שבועה הבעל הוא יורש שלה וכבר נתבאר לעיל דין אם תפסו יורשיה ועיין בת"ה

סימן

פרישה

ומפרק דברי תשובת הרא"ש שם כלל ב' סי' ו' וסי' ס' דנראין כסתרי אהדדי: (ז) ואם מחלה לבעלי חובות אין מחילתה כלום לפ"ד נראה דהיינו אם היא תרצה לחזור ממתנותיה או יכולה לחזור דכיון דמחוסר גובייינא ולא בא לידה אין בידה שום כח משא"כ שאר מטלטלין שכן בידה ורשותה ומה"ט אפשר דאפילו אם לא תרצה לחזור שהיתומים יכולין למחות בידה מכירתה אפילו אם תרצה לקבלם בכתובתה וק"ל: (ח) שאף גרושה משביעין אותה ונראה אף שמשביעין אותה מ"מ אם מתה בלא שבועה יורשיה נוטלים ונשבעין שבועת יורשים שלא פקדתנו ולא אמרינן א"א מוריש שבועה בעבור יתומים כדלקמן בח"מ סי' ק"ח מ"ו: (ט) והוא אומר קבלת כתובתיך כו' ז"ל רש"י פרק הכותב דף פ"ז ע"ב וא"ת בלא פוגם נמי הא קי"ל בשבועות דאי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך משביעין ליה והא נמי דקא טעין לה פרעתיך ומה צריך בפגימה וכן בעד אחד מעידה שפרועה היא הא פרכינן לה בשבועות ומשנינן ליה הכי השתא התם כי פוגם וא"ל האי פרעתיך משביעין ליה ואפילו אי לא טעין ליה זה השבע לי אבל כי לא פוגם אפי' אמר לה פרעתיך אי לא אמר בהדיא השבע לי אמרינן ליה זיל שלים דהא נקט שטרא אבל אי אתיא לגבות מנכסים משועבדים או מנכסי יתומים או שלא בפניו אנן טענינן להו ואמרינן דלמא אי הוה גובה מן המלוה הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבועי השתא נמי טענינן להו דפתח פיך לאלם הוא עכ"ל ע"ש ולפי זה בפירוש המשנה ותמצא כל זה וכמ"ש לקמן בח"מ סי' (ע"ח) פ"ב ופ"ו: (י) אפי' יש לה עדים כמה קבלה נראה דה"ק עדיו שייחד לה תחלה להעיד שפרע לה אותן עדים הן בכאן ומעידים שלא פרע בפניהן אלא כך וכך דאל"כ קשה הא היא לא יחדה עדים ומאי רבותא בעדים לידה שמא פרעה אחר כך טפי או שמא כיונה לרמאות אבל

בעדי

(יא) הוה פרע לה בעדים אפילו דקדקה מה שנטלה אפי' בהצי פרוטה דאיכא למימר כיון דדקדקה בודאי אומרת אמת אפ"ה לא תפרע אלא בשבועה או שכופרת בכל ואומרת לא נפרעתי כלום ועד אחד מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה (יב) או מנכסים משועבדים שבאו לטרוף מהלקוחות או שלא בפניו כגון שגרש והלך לו לא תפרע אלא בשבועה וכתב הרמב"ם והוא שיהיה במקום רחוק שיש טורח להודיעו אבל אם הוא קרוב להודיעו מודיעין אותו ואם לא יבא ישביעוה ותטול (יג) וכ"כ רי"ף וכתב א"א ז"ל ויראה לי דהאי מקום קרוב כדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום שהוא זמן ב"ד אבל טפי מל' יום אין לנו לאחר הפרעון אלא ב"ד מוכרים מיד ופורעין והאשה נותנת שכר השליח (יד) ומוספת אותו על כתובתה (טו) וכל הנך שבועות הן דרבנן (טז) אפ"ה צריכין נקיטת חפץ (יז) ולא נפקא מינה אלא דאי קדמה ותפשה ואומרת לא משתבענא ולא מהדרנא דדידי שקלי (יח) לא מפקינן מינה כיון דהוא דרבנן אבל בדאורייתא מפקינן בכהאי גוונא אי לא בעי לישבע אבל אפוכי לא אפכינן להו אף ע"ג דקי"ל דשבועה דרבנן מפכינן ה"מ כשהנתבע יש לו לישבע וליפטר יכול להפכו על התובע ולומר לו אין לך אצלי כלום או השבע וטול או תלך לך אבל כשהתובע יש לו לישבע וליטול אינו יכול להפכו על הנתבע ולומר השבע והפטר שיכול לומר לו איני רוצה לישבע אתה יש לך לישבע וליטול או השבע וטול או תלך לך ואם היא חשודה על השבועה שאינה יכולה לישבע (יט) [ג] אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר ואם הוא חשוד אין כאן לא שבועה ולא תשלומין ובעד אחד מעידה שהיא פרועה (כ) יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא כיצד יפרע לה כתובתה פעם שני (כא) בפני העד הראשון ועד אחר עמו הרי כאן שני עדים על פרעון השני ויתבענה מה שנתן לה תחילה ויאמר בהלואה נתתיו לך שהרי נתקבלה כתובתך פעם שנית והיא כשתכפור ותאמר לא קבלתי אלא פעם אחת הרי עד מכחישה וצריכה לישבע שבועה דאורייתא (כב) וצריך שיאמר לעד הראשון שמכוין לכך שאם לא כן תאמר באמת שקבלתי שתיהן אבל היו עליך ב' כתובות והרי העד הראשון מסייעה אבל כשמודיע לעד תחילה שאין כוונתו אלא להביאה לידי שבועה דאורייתא אז אין הראשון מסייעה וכיון שאין מסייעה (כג) אינה יכולה לומר ב' כתובות היו לי דמילתא דלא שכיחא היא הפוחתת כתובתה אינה צריכה שבועה ה"ד פוחתת כגון שהוציאה כתובתה מאלף

הוי קולא לנתבע: ומ"ש או שכופרת בכל וכו' ועד אחד מעידה שהיא פרוע לא תפרע אלא בשבועה או מנכסים משועבדים שבאו לטרוף מהלקוחות או שלא בפניו כגון שגירש והלך לו לא תפרע אלא בשבועה כל זה מבואר שם במשנה ופירש רש"י מנכסים משועבדים. משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועה דמשביעינן ליה ואי לא טעין לא טענינן הואיל ונקט שטרא אבל בשביל לקוחות אנן טענינן דילמא אי הוית גבי' מן הלוה הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבועי השתא אנן טענינן דפתח פיך לאלם הוא ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא עכ"ל:

וכתב הרמב"ם והוא שיהיה במקום רחוק שיש טורח להודיעו וכו' בפי"ו מה"א: ומ"ש כן בשם רי"ף הוא בפ' הכותב: ומ"ש בשם הרא"ש יראה דהאי מקום קרוב כדי שילך השליח ויחזור תוך ל' יום וכו' עד ומוספת אותו על כתובתה הכל בפרק הנזכר: וכל הנך שבועות הן דרבנן בפרק הכותב אהא דתנן עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת אבל קם הוא לשבועה אמר רבא ב' תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות אלא אמר רבא מדרבנן כדי להפיס דעתו של בעל: **ומ"ש** אפי' הכי צריכה נקיטת חפץ שם אהא דאמר רב פפא אי פקח הוא מייתי לה לידי שבועה דאורייתא כתבו התוס' והרא"ש והר"ן ז"ל פי' רש"י ונפקא מינה בשבועה דאורייתא לאנקוטי חפצא ובדרבנן לא נקיט חפצא והוא עצמו סותר דבריו שפירש בהשולח (לה.) גבי הא דא"ל רב לרב ירמיה מדפתי אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד דה"ק ליה דלא לישבעה בב"ד דחמירי באנקוטי חפצא וכ"כ הרי"ף דבנקיטת חפצא היא שכך דין כל שבועות המשנה: **ומ"ש** ולא נ"מ אלא דאי קדמה ותפסה וכולי

וכן מ"ש אבל אפוכי לא מפכינן אע"ג דקי"ל דשבועה דרבנן מפכינן ה"מ כשהנתבע יש לו לישבע וליפטר כו' וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' הנזכר וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דהא דאי קדמה ותפסה לא מפקינן מינה מסתברא דדוקא בדתפסה מעות אבל תפסה מטלטלי כיון דגופייהו לא מקנו לה מפקינן מינה והדר לא גביא אלא בשבועה: **ומ"ש** ואם היא חשודה על השבועה שאינה יכולה לישבע אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר וכו' וכ"כ שם הרא"ש בשם הרי"ף וכתב הר"ן שבתשובה כתב כן:

ובעד אחד מעידה שהיא פרועה יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא כיצד יפרע לה כתובתה שנית בפני העד הראשון ועד אחר עמו וכו' כל זה מבואר בגמרא פ' הכותב הפוחתת כתובתה אינה צריכה שבועה שם בעיא דאיפשיטא ומ"ש ה"ד פוחתת כגון שהוציאה כתובתה מאלף זוז והוא אומר נפרעת והיא אומרת לא

על השאר דהא דקא מודית בהאי מנה משום עדים הוא ולאו מגו אבידה היא אלא אפי' שלא בעדים דאי בעיא הוה אמרה לא קבלתי כלום וכי מודית במנה משיב אבידה היא ותשקול בלא שבועה קמ"ל דצריכה שבועה משום דאמרינן דפרע דייק דמיפרע לא דייק וכן מ"ש אפי' דקדקה וכו' היינו נמי לומר דאפילו הכי הצריכוה שבועה דשמא לא דקדקה יפה דאמרינן דפרע דייק וכו' מיהו הקושיא מעיקרא לאו כלום הוא לדעת רוב הז"ל דלא אמרינן מגו לפטור מן השבועה וכך כתב הרמב"ם בפ' ט' מהל' שלוחין ונתבאר בח"מ סי' צ"ג ס"ו: **ומ"ש** ולא נפקא מינה אלא דאי קדמה וכו' פי' כיון דהכא בשבועה זו נמי בעיא נק"ח א"כ ליכא נפקותא בהך שבועה דאמרינן דמדרבנן הוא ולאו מדאורייתא אלא דאי קדמה וכו' דאי לומר דאיכא נפקותא נמי דמדרבנן מצי לאפוכי דהכא דהאשה נשבעת ונוטלת לא מצי לאפוכה וכ"כ הרא"ש בפרק הכותב ואיכא להקשות דכאן פסק רבינו כהרא"ש ובח"מ סימן פ"ז ס"ב הביא דברי הרמב"ם דמצי אמרה הריני כשאר כל התובעים וישבע לי היסת וכו' ונראה דרבינו סובר דליכא פלוגתא בין הרמב"ם ובין הרא"ש בדין זה דהרא"ש לא אמר אלא שאין יכול להפוך עליו שישבע שבועת המשנה ויפטר שזה יאמר לי השבע וטול כמו שתקנו לך חכמים או תלך לך וכמ"ש רבינו כאן וכ"כ בח"מ לשם סי"ז וגם הרמב"ם מודה בזה שהרי אומר הורו רבותי אע"פ שאין מהפכין בנשבעין ונוטלין אלמא דס"ל נמי דלא מהפכינן מטעמא דמצי א"ל או השבע וטול וכו' אלא דאם יאמר התובע דל תביעתי זו מהכא שעל ידה תקנו לי חכמים דאשבע ואטול אלא הריני כשאר כל התובעים בעל פה והנתבע כופר הכל וישבע לי הנתבע היסת שומעין לו ואם יחזור הנתבע ויהפוך שבועת היסת על התובע או השבע וטול ואי לא תלך לך דלית לך גבאי ולא מידי שומעין לו ובזה מודה גם הרא"ש ומה שעלה על דעת מהרא"י סימן ל"ב לומר דהרא"ש לא ס"ל כדעת הרמב"ם כיון דבדאורייתא לא מצו לאפוכי שבועה אפילו א"ל לתובע השבע היסת ואשלם לך לא ידעתי מנא לן הא דאיכא למימר דהרמב"ם והרא"ש תרוייהו ס"ל דאפי' בדאורייתא מצי לאפוכא ולומר לו השבע היסת ואשלם וכסברא הראשונה שהביא רבינו בח"מ סימן פ"ח סכ"ד ועיין במ"ש בזה בח"מ סימן פ"ז ס"ב:

ואם היא חשודה על השבועה וכו' פי' ישבע ג"כ שבועת המשנה כעין דאורייתא ויפטר כ"כ הרא"ש בפרק הכותב ע"ש רב אלפס בתשובה אף ע"פ דרבינו בח"מ סימן צ"ב סי"ג כתב בשאר נשבעים ונוטלים דאם הוא חשוד דהנתבע פטור בלא שבועה הכא יפה כח האשה כיון דהשטר כתובתה בידה דשכנגדו ישבע כעין דאורייתא ויפטר ומיהו בח"מ כתב דלהרמב"ם אף בפוגם שטרו שהשטר בידו אם הוא חשוד נשבע הלוה היסת ונפטר ולהראב"ד ולהרמ"ה נוטל החשוד בלא שבועה כיון שהשטר בידו וכאן כתב סברא שלישית דישבע שבועת המשנה ויפטר וכן עיקר עיין במ"ש בח"מ לשם בס"ד: **ומ"ש** ואם הוא חשוד אין כאן לא שבועה ולא תשלומין אע"ג דבס"ד כתב רבינו בח"מ סימן צ"ב סימן י"ג דבשניהם חשודים פסק רב אלפס מתוך שאינו יכול לישבע משלם ולרב האי גאון והרא"ש יחלוקו מ"מ בהנהו שבועה דתקנו רבנן דנשבע ונוטל אם שניהם חשודים לא תקנו חכמים לא לשלם הכל ולא לשלם מחצה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן אלא אין כאן לא שבועה ולא תשלומין לדברי הכל: **ובע"א** מעידה וכו' עד דלא שכיחא הוא כל זה בפרק הכותב ריש (דף פח) זולתי מ"ש וצריך שיאמר לעד הראשון שמכוין לכך דבגמרא קאמרינן דמודע להו דמשמע דלכתחילה צריך להודיע לשניהם משום דאין ע"א נאמן ורבינו סובר דליכא דמודע להו לאו דוקא דהודעה זו לא צריך אלא כדי שלא יהא העד הראשון מסייעה ולא היתה צריכה לישבע אלא היסת דב' כתובות היו לה וא"כ לא צריך אלא להודיע לעד הראשון בלבד דכיון דאינו מסייעה אם טוענת שתי כתובות היו לי צריכה לישבע ש"ד כנגד העד דכיון דמילתא דלא שכיחא היא אינה יכולה לומר שתי כתובות היו לי בלא ש"ד דע"א שקיבלה בפניו הדמים מוקים עליה בהלואה שהרי הוא יודע עם עד השני דקיבלה כתובתה והנך דמים שקיבלה תחלה בתורת הלואה ניהו אלא והיא מכחשת העד לומר להד"ם א"כ שתי כתובות היו לי וצריכה לישבע שבועה דאורייתא להכחיש העד: **הפוחתת** וכו' פירוש פוגמת נשבעת דכיון דמודית דנפרעת מקצת שמא נפרעת כולה ולא דייקא דמיפרע לא דייק אבל פוחתת דלא מודית דנפרעת כלל לא שייך לומר לא דייקא והקשו התוס' תימה לי א"כ כל שעה אתיא לאערומי לפחות עכ"ל כלומר וא"כ גם בפוחתת ה"ל לתקן שתשבע דשמא אף כשהיא מקבלת מקצת פרעון לא תאמר האמת אלא תאמר

פרישה

בעדיו איכא רבותא כדמסיק אם איתא דפרע לה טפי כו' ודו"ק: (יא) הוה פרע לה בעדים כמו שעשתה בראשונה: (יב) או מנכסים משועבדים כו' או שלא בפניו כו' צריך ליתן טעם למה שינה רבינו סדר המשנה דקתני בה שלא בפניו קודם ואפשר שמפני שמאריך אח"כ קצת בדין שלא בפניו משום הכי הקדים לפרש נפרעת מנכסים משועבדים לפניו: (יג) וכן כתב רב אלפס כדין שכתב בבעל חוב ע"ל בח"מ סימן ק"ו שכתב שם כל זה: (יד) ומוספת אותו על כתובתה עיין מה שכתבתי בח"מ סימן ק"ו בשם הרא"ש: (טו) וכל הנך שבועות הן דרבנן פירוש דרבנן תקנו אותו דמדאורייתא לא היתה צריכה שבועה אפי' עד אחד מעידה שהיא פרוע כמו שנתבאר בסמוך: (טז) ואפי' הכי צריכין נק"ח כדין שבועת המשנה: (יז) ולא נ"מ פירוש שהן מדרבנן ועיין בח"מ סימן פ"ז מפרש עוד חילוקים בין דאורייתא לרבנן משוד ונקיטת חפץ וכאן אין נ"מ דגם כאן מסיק דאי שניהן חשודין אין צריך לפרוע ואי היא לבדה חשודה שכנגדו נשבע ונוטל דהיינו כעין דאורייתא וגם בנק"ח צריך לישבע כעין דאורייתא: (יח) לא מפקינן מינה וכתב הר"ן דוקא בדתפסה מעות אבל מטלטלין כיון דגופייהו לא מקני לה (שהרי יכולין לסלקו במעות מפקינן מינה והוי כאילו לא תפסה כ"פ) מפקינן מינה ולא גביא אלא בשבועה: (יט) אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר היינו שבועת היסת שבח"מ סימן פ"ב וצ"ב לא הוזכר שבועה לדברי הסוברים שצריך הנתבע לישבע אלא שבועת היסת וע"ש ועיין בדרישה: (כ) יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא אבל בלא"ה אינה מחוייבת שבועה דאורייתא אע"פ שע"א מעידה שהיא פרועה דשתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות רק מדרבנן היא נשבעת להפיס דעת בעלה כך אמר רבא בפרק הכותב דף פ"ח: (כא) בפני העד הראשון וז"ל רש"י וה"ה לב' עדים מן השוק אבל עצה הוא שיכול עד הראשון שב"פ פרע ויכול להעיד בפרעון הכתובה עם חבירו ועל פרעון ראשון: (כב) וצריך שיאמר לעד הראשון שמכוין לכך לשון הגמרא דמודע להו פי' רש"י דמודע להו לסהדי קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפורעה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונה ויש לי עליהן פ"א ותתחייב ש"ד וכיון דשמעינהו ולא מסייעא לה האי עד קמא תו לא מצי' למימר שתי כתובות הוו דמלתא דלא שכיחא היא עכ"ל ורבינו דנקט לעד הראשון אפשר שס"ל שמאי דאמר הגמרא דמודע להו ל"ד אלא בפני העד הראשון סגי אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא שניהם הם כהדדי כשנותן לה הכתובה בפעם שנית: (כג) אינה יכולה לומר שתי כתובות היו פי' בלא ש"ד אבל בש"ד ליכא מאן דפליג כ"ל מ"ו פירוש בש"ד נאמנת במיגו דאילו היתה רוצה לכפור ולומר שלא נפרעת תחלה כלום והיתה נשבעת כנגד העד שמעיד על פרעון הראשון אלא שצ"ע דוהו מגו דהעזה ואפשר דבלא ה מגו נמי נאמנת בשבועתה מכח כ"ש דאם כשהעד מכחישה נאמנת בשבועתה כגון

דרישה

(ומטלטלים בכתובה יורשיה גובין בלא שבועה כ"פ): [ג] אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר כ"כ האשיר"י בשם הרי"ף בתשובה לענין פוגם שטרו וקשה בח"מ סימן צ"ב כתב בשם רב אלפס שאם החשוד הוא מהנשבעין ונוטלין שהנתבע פטור בלא שבועה וע"ק דכאן כתב רבינו סתם שהנתבע צריך לישבע והוא דעת הרמב"ם ובסימן פ"ב כתב בשם הרמ"ה שנוטל בלא שבועה כיון ששטר מקויים בידו וכתב עליו רבינו שהכי מסתבר כהרמ"ה וה"נ שטר כתובה בידה וי"ל שהאלפס ס"ל בכתובה מחמרינן טפי שהבעל מורה היתר לעצמו שאף אם אינו יודע בודאי שהיא נפרעת ממנו אמר שהיא נפרעת שיאמר בלבו הואיל שסתם אשה נוטלת משל בעלה בעודה תחתיו כך אשתו נוטלת משלו לכן לא פטרינן ליה בלא שבועה או י"ל שרב אלפס התם לא מיירי בפוגם שטרו אף כיוצא בו ששטרו בידו אלא מיירי שלא נקט שטרא בידיה לכן סבר התם שפטור בלא שבועה והכא מיירי ששטר כתובה בידה לכן צריך הוא לישבע ולדעת רבינו י"ל איפכא שהכא לענין כתובה סבר שישבע ונפטר הואיל שטוען שקבלה הכל מאמינים לו שמצרפים לזה שרוב נשים יש להן משל בעליהן אבל בעלמא הואיל ששטרו בידו נוטל בלא שבועה. ובלא"כ נראה דל"ק דדוקא במלוה הבא לגבות מן הלוה דמן הדין א"צ לישבע מש"ה הקילו בחשוד משא"כ בשבועות הללו דאפי' לא טען הבעל ויורשיו שישבע הב"ד טוענים עבורם שישבע מש"ה לא פטרינן גם לחשוד בלא

מאלף זוז והוא אומר נפרעת והיא אומרת לא נפרעתי כלום אבל אין לי עליך אלא ה' מאות זוז כי אמנה היתה ביני לבינך שנתחייבת לי בקנין אלף זוז והאמנת בי שלא אתבע ממך אלא ה' מאות נוטלת בלא שבועה (כד) אבל אם אינה אומרת אמנה היתה ביני לבינך אפי' ה' מאות אינה נוטלת דהאי שטרא חספא בעלמא הוא היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי מאתים והבעל כשנתגרשה או היורשים כשנתאלמנה אומרים אלמנה ניסת ואין לך אלא מנה (כה) והכתובה נאבדה או במקום שאין כותבים כתובה אם יש עדים שיצתה בהינומא פי' שעשו לה כמנהג הבתולות במלבוש שרגילין להלביש בתולות או בשאר דבר ידוע לפי מנהג העיר כתובתה מאתים (כו) אפי' אחד מהם קטן בשראה העדות דכיון שהוא עתה גדול ויש אחר עמו מהני ואם אין עדים אינה נוטלת (כז) אלא מנה כתב הרמב"ם שהבעל (כח) צריך לישבע שבועה דאורייתא וא"א הרא"ש ז"ל כתב (כט) [ד] שאינו נשבע אלא היסת מי שהיה נשוי ד' נשים שנשאתן זו אחר זו ומת ובאין לגבות כתובתן הראשונה (ל) נשבעת לשנייה שאין משל בעלה כלום והשנייה לשלישית והשלישית לרביעית (לא) [ה] והרביעית נשבעת ליתומים ואפי' אם הם גדולים אין נפרעין מהם אלא בשבועה היו כולם יוצאות ביום אחד (לב) במקום שכותבי' שעות הראשונה תקדום ואם אין כותבין שעות אז שיעבוד כולם חל ביחד ואם כתובתה של האחת מנה ושל זו מאתים ושל זו ג' מאות (לג) לר"ח בין הניח רב או מעט כך הדין שיחלקו כל עזבון המת לד' חלקים ונוטלת של מנה חלק אחד ושל מאתים ב' חלקים ושל ג' מאות

ב"ח

תאמר על מקצת הפרעון דאמנה הוא כדי שלא תתחייב לישבע ולפעד"כ דלא קשה כלום דכיון דאמנה לא שכיחא ופרעון שכיחא ניחא לה טפי לומר האמת דפרעון היה : **היא** אומרת בתולה וכולי והכתובה נאבדה וכולי משמע מלשון נאבדה דאע"ג דלא נשרפה אלא נאבדה מתחת ידה ואפשר שתחזור ותמצאנה אפ"ה גובה כתובתה ולא מצי מעכב הפרעון מחששא שמא תוציא כתובתה בב"ד אחר ותחזור ותגבה פעם שנייה שהרי אפשר בשובר ועיין ריש פ"ב דכתובות ובח"מ סוף סימן מ"א : **ומ"ש** כתב הרמב"ם שהבעל צריך לישבע שבועה דאורייתא בפי"ו דאישות כתב כן ונתן טעם מפני שהוא מודה מקצת והקשה הרב המגיד כיון דדברי הרמב"ם לשם הם במקום שאין כותבין כתובה דאינו נאמן לומר פרעתי אין מודה במקצת שמחייב ש"ד אלא בדבר שאפשר לכפור בו וכו' ומביאו ב"י ומ"ש בשם הרא"ש דאינו נשבע אלא היסת נמי קשה דאע"פ שכ"כ להדיא רפ"ב דכתובות דלא הוה מודה במקצת משום דאינו יכול לומר פרעתי היינו דוקא במקום שאין כותבין כתובה אבל במקום שכותבין ונאבדה דיכול לטעון פרעתי הו"ל מודה במקצת וחייב ש"ד וכיון שכתב רבינו תרוייהו והכתובה נאבדה או במקום שאין כותבין כתובה וכולי אלמא דמפרש להרמב"ם דבתרוייהו נשבע שבועה דאורייתא ולהרא"ש בתרוייהו נשבע היסת ואפשר ליישב להרמב"ם דאף במקום שאין כותבין כתובה אם הביאה עדים שכתב לה כתובה מצי למיטען פרעתי כמ"ש רבינו לקמן בסימן ק' בשמו א"כ שפיר קאמר דאיכא מודה מקצת אף במקום שאין כותבין וכן להרא"ש אף במקום שכותבין כתובה אם הביאה עדים שנאבדה באונס לא מצי טעין פרעתי וליכא מודה מקצת אלא דלפי זה ליכא פלוגתא בין הרמב"ם והרא"ש ומלשון רבינו משמע דפליגי וצ"ע : **מי** שהיה נשוי ד' נשים וכולי ובגמרא קאמרינן ואלו ראשונה לשלישית לא קתני מ"ט משום דשבועה לאחד שבועה למאה וכתבו התוספות לא ה"ל למינקט שתי נשים דלא הוי שמעינן מינה שבועה למאה מיהו תימה דבשלש סגי וי"ל דה"א דהתם הוא דאין נשבעת ראשונה לג' שהיא אחרונה דלא חיישינן כולי האי כיון שכבר נשבעה לשנייה ושלישית שמא כבר נתקבלה כתובתה שאין נשבעת לת"ק לא אחמור בה כולי האי אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית דהשתא ידעינן שלא נתקבלה כתובתה ה"א דנחמיר טפי ותשבע לה הראשונה להכי תנא ד' נשים עכ"ל מיהו רבינו דפסק כבן ננס דלעולם גם האחרונה נשבעת ליתומים אפי' הן גדולים קשה דבשלש סגי : **ואם** כתובה של האחת מנה ושל זו מאתיים וכולי לר"ח וכו' כ"כ בח"מ סימן ק"ד אבל בסימן קי"א גבי מתנה

ב"י

לא נפרעתי כלום אבל אין לי עליך אלא ת"ק זוז וכו' עד דהאי שטרא חספא בעלמא הוא מבואר שם בגמ' וכתב הרמב"ם בפי"ו דהיכא דלא אמרה אמנה היתה ביני לבינו (ב"ה) אלא אמרה אין בשטר כתובתי אלא ה' מאות אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף כלום משום דהאי שטרא חספא בעלמא נשבע היסת ונפטר ופשוט הוא : היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי ק"ק וכו' אם יש עדים שיצתה בהינומא וכו' משנה ריש פ' ב' דכתובות (טו:) : **ומ"ש** אפי' א' מהם קטן כשראה העדות וכו' משנה בסוף פ' הנזכר ואלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן נאמן אדם לומר זכור הייתי באשה פלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע ובגמרא (דף כ"ט) א"ר הונא והוא שיהא גדול מצטרף עמו פירוש שהוא מצטרף עם עד אחד שהיה גדול כשראה כן והרמב"ם כתב בפי"ו מה"א כל' הזה נאמן הקטן להעיד בגדלו ולומר זכור אני כשהייתי קטן שנעשה לפלונית מנהג הבתולות וכתב ה"ה שנראה שהוא ז"ל מפרש דלא קיימא הא דרב הונא אלא אזה כתב ידו של אבא ושל רבי ושל אחי בלבד השנויים שם באותה משנה אבל הרבה מן המפרשים ראיתי שפירשוה אהא דיצתה בהינומא עכ"ל : **ומ"ש** ואם אין עדים אינה נוטלת אלא מנה כתב הרמב"ם שהבעל צריך לישבע שבועה דאורייתא בפי"ו מהל' אישות כ"כ ונתן טעם מפני שהוא מודה מקצת הטענה וכתב עליו הראב"ד שבועת התורה אין כאן שהרי כפירת שיעבוד קרקעות היא וכתב עליו ה"ה והכוונה לפי שאין הכתובה נגבית מן המטלטלין ואני אומר שאין זו קושיא שכיון שהגאונים תקנו שתגבה כתובה ממטלטלין חזרה כתובה שאינה כפירת שיעבוד קרקעות בלבד ומ"מ ק"ל שהרי רבינו דבריו בכאן הם במקום שאין כותבין כתובה וכמו שכתבתי ובמקומות ההם אינו נאמן לומר פרעתי בעיקר הכתובה א"כ הביא ראיה וכמו שנתבאר וכיון שכן היאך יקרא זה מודה מקצת וכבר נתבאר פ"ד מהלכות טוען שאין מודה מקצת חייב שבועת התורה אלא בדבר שאיפשר לכפור בו אבל ודאי במקום שכותבין כתובה ונאבדה כיון שהבעל יכול לטעון ולומר פרעתי כשהוא מודה ואומר לא פרעתי ואומר אלמנה נשאתיה והיא אומרת בתולה יש כאן שבועת התורה כיון שמתקנת הגאונים נגבית אף מן המטלטלין כנ"ל עכ"ל (י) : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל רפ"ב דכתובות דהא דקאמר התם טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן אף שבועה דאורייתא לא בעי אע"פ שהיא תובעת ר' והוא מודה לה במנה ולא חשבינן ליה כמודה מקצת משום דהוה ליה כהודאת שיעבוד קרקעות דכתובה שיעבוד קרקעות היא ואפי' לבתר דתקינו דכתובה גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הילכך האי מנה דמודה ביה הו"ל הילך כיון דאין לו טענה ליפטר ממנו ואידך מנה ה"ל כופר בכל ופטור משבועה והכי איתא בירושלמי דפירקין עכ"ל : מי שהיה נשוי ד' נשים וכו' בפרק מי שהיה נשוי (דף צג:) תנן מי שהיה נשוי ד' נשים ומת ראשונה נשבעת לשנייה וכו' הרביעית נפרעת שלא בשבועה אמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף זו לא תפרע אלא בשבועה ופירש"י הראשונה נשבעת לשנייה . אם שנייה טוענת הואיל ואת באת ליטול תחלה השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום דילמא לא משתיירו לי נכסים כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשנייה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שהיתומים גדולים וקסבר האי תנא כי אמרו רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ביתומים קטנים אמרו ולא בגדולים ע"כ ובגמרא במאי קמיפלגי אמר שמואל כגון שנמצאת אחת מהם שדה שאינה שלו וכו' אביי אמר דאביי קשיא איכא בינייהו דתני אביי קשיא יתומים שאמרו שהבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה גדולים וא"צ לומר קטנים ת"ק לית ליה דאביי קשיא ובן ננס אית ליה ופסק הרא"ש הלכה כבן ננס וכן פסק הרמב"ם ברפי"ז מה"א וכתב ה"ה מ"ש רבינו וג"כ היא נשבעת וכו' הוא כבן ננס שאמר שאף אחרונה נשבעת ואע"פ שבאה לגבות ממנו וכגון שהן גרושות כולן נשבעות עכ"ל ומשמע דה"א לומר דלאחרונה קאי דכיון דבאה לגבות ממנו למה צריכה לישבע (יא) אלא אג' ראשונות בלבד קאי : **היו** כולן יוצאות ביום אחד במקום שכותבים שעות הראשונה תקדום ואם אין כותבין שעות או שיעבוד כולן חל ביחד שם במשנה היו כולן יוצאות ביום א' כל הקודמת לחבירתה אפי' שעה אחת זכתה היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה ופי' יוצאות ביום אחד שזמן שכתוב בהם הוא ביום א' וכן פי' היו כולן יוצאות בשעה אחת : **ומ"ש** ואם כתובתה של האחת ק' ושל זו ק"ק ושל זו ש' לר"ח בין הניח רב או מעט כן הדין ולהרי"ף חולקות ממש שוה בשוה וכו' פ' מי שהיה נשוי (שם) תנן מי שהיה נשוי ג' נשים כתובה של זו מנה ושל זו ק"ק ושל זו ש' ואין שם אלא מנה חולקות בשוה היו שם ק"ק של מנה נוטלת נ' ושל ק"ק ושל ש' ג' ג' זהב היו שם ש' של מנה נוטלת נ'

דרכי משה

סימן ש"ל ובמהרי"ק שורש י"ח : (י) וע"ל ס"ס ק' אימת נאמן לומר פרעתי : (יא) כמו שנתבאר לעיל דגרושה א"צ שבועה

כתב

דרישה

בלא שבועה : [ד] שאינו נשבע אלא היסת דאין נשבעין על טענת כפירת קרקעות ואפי' לאחר שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלים כו' עפ"ר וצ"ע על מ"ש הרא"ש דאפי' לאחר שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ממטלטלין כו' מאי קשיא ליה מזה הא נמי שתוכל לגבות ממטלטלין מ"מ מקרקעי נמי תוכל לגבות ולטרוף אפי' ממשעבדי ומ"ש כתובה מכל שט"ח שמוציא מלוה על הלוה שאע"פ שג"כ יכול לגבות מהלוה מעות ומטלטלי כמ"ש בח"מ סימן ק"א אפ"ה אין נשבעין אהודאה או כפירה שבשטר מה"ט שמחשב בכפירה או הודאה שיעבוד קרקעות וכמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ח ע"ש . ונראה דיש נ"מ בזה אם אין ליתומים שום קרקע לא משעבדי ולא בנ"ח א"כ מטלטלי דאז אין כאן שום כפירת שיעבוד קרקעות וכמ"ש בח"מ ס"ס פ"מ דבכה"ג אפילו בשטר חוב למודה בו הלוה מקצת וכופר מקצת אית ביה ש"ד כמ"ש שם (ע"ש דמוכחתי שם והוכחתי דסבירא ליה להרא"ש ורבינו דאין נשבעין על שטר חוב אפי' אין לו ולא היה לו קרקעות כלל ולפי זה צריכין לחלק ולומר דהיינו דוקא על שטר חוב אבל כאן איירי דלית לה כתובה אף לגובה בתנאי בית דין מ"מ לא הוי כשטר לענין זה) וס"ק הרא"ש להרמב"ם דסבירא ליה דנשבע ש"ד משום דה"ל כמודה במקצת דו"א ל"מ בזמיהן דלא היו גובין כלל ממטלטלים ואם באתה לגבות היינו דוקא כשהניח קרקעות או פשוט אין כאן ש"ד דהא איכא כפירת ש"ק אלא אפי' בזמן הגאונים דתבא לגבות ממטלטלים ותאמר דהרמב"ם מיירי כשלא הניח קרקע כלל אלא מטלטלין על זה כתב דגם זה אינו נשבע שבועה דאורייתא כיון שאינו יכול לכפור מכח תנאי ב"ד וקו"ק : [ה] והרביעית ליתומים ואפילו הן גדולים הם דלא כתב רבינו זה בר"ם זה אפשר משום דזה נלמד מהאי דינא דתנן דארבע נשים נשבעת זה לזה והנשים מסתמא גדולים הן וה"ה ליתומים . וקשה לי על רבינו לפי מ"ש בכל סימן זה חיוב שבועה משום ספק צררי א"כ פשיטא כולן צריכות לישבע ליתומים ואפי' אין הנכסים טוענין זו על זו ובאמת שהרמב"ם כתב דין זה על האיש שגרשה שגובין כתובתה בלא שבועה שצריכות לישבע זו על זו והביאו

פרישה

נגדו כ"ש כשאינו מכחישתה וק"ל : (שפוחתת כתובתה ולא דמי לפוגמת דהתם הוא מודה שהשטר הוא כולו ממה שהיה מתחלה ודומה קצת למודה מקצת אבל הכא דהם השטר במוקש ראשונה וכדין נכתב אלא אמנה בידה נאמנת בלא שבועה דמשיב אבידה היא ועיין בח"מ סימן פ"ד כ"פ) : (כד) אבל אם אינה אומרת אמנה היתה כו' ר"ל שאומרת שהשטר כתובה מזויף הוא שלא נתחייב לי בקנין אלא ה' מאות והעדים כתבו מעצמן אלף : (כה) והכתובה נאבדה או במקום שאין כותבין כתובה ק"ק כשהכתובה נאבדה והוא במקום שכותבין כתובה הא הוא נאמן במיגו דפרעתיך דהא כתב רבינו בסימן ק' דבמקום שכותבין כתובה אינה נאמנת לגבות אא"כ שטר כתובתה בידה וגם קשה למה כתב הרא"ש דאינו יכול לומר פרעתי ומש"ה אינו נשבע אלא היסת וכמ"ש בסמוך וי"ל דמיירי כשיש עדים שהיה לה בידה כתובה ונאבדה עתה מידה : (כו) אפי' אחד מהן קטן מ"ט כיון דרוב נשים בתולות נישאות גילוי מילתא בעלמא היא בפרק האשה שנתארמלה דף כ"ח ע"א : (כז) אלא מנה דהמוציא מחבירו עליו הראיה : (כח) צריך לישבע ש"ד פי' שחשבו כמודה מקצת : (כט) שאינו נשבע אלא היסת דאין נשבעין על טענת כפירת קרקעות ואפי' לאחר שתקנו הגאונים שתגבה כתובתה ממטלטלים מ"מ כיון שחייב לה כתובה בתנאי ב"ד ואין יכול לומר פרעתי אלא בעדים וקי"ל דאין מודה מקצת חייב אלא בדבר שיכול לכפור הכל הלכך האי מנה דמודה בה הוי הילך ואידך מנה הוי כופר בכל ופטור משבועה דאורייתא והכי איתא בירושלמי דפירקין עכ"ל הרא"ש וכ"כ ה"ה אלא שחילק במקום שכותבין כתובה יכול לכפור הכל כשנאבדה : (ל) נשבעת לשנייה פירוש רש"י אם השנייה טוענת הואיל ואת באת ליטול תחלה השבע לי שלא גבית משל בעלי כלום דלמא לא משתייר לי כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשנייה ורביעית לשלישית . והא דכתב רש"י דלמא לא תשתייר לי נראה דאע"ג דמונח לפנינו כשיעור כתובתה ויותר שהרי גם הרביעית גובה ונשבעת ליתומים ולאו או או קאמר דהא כתבתי בסמוך (בדרישה) בשם התוס' דתירצו דלכך נקט ד' נשים לאשמועינן דשבועה לאחד שבועה למאה שהרי מנה שנשבע ראשונה לשנייה איך צריך לחזור לשבועה לשלישית ולרביעית ש"מ דאף במקום שתגבה גם כן השלישית מכל מקום ה"א שלא סגי בשבועתה שנשבעה לשנייה אלא שתשבע גם לשלישית וה"ט משום דאפשר לומר דלמא יבא בעל חוב מוקדם ותגבה ממני או שדה שלי שמא היא גזולה וש"מ מזה דמשביעין בכהאי גוונא מספק . ולולי פירוש רש"י ה"א דמשביעין לה מפני שהראשונה תגבה המיטב שבנכסיה וישאר הגרוע להנשארים וק"ל : (לא) והרביעית נשבעת ליתומים כבן ננס שסבירא ליה התם דהא דאמרינן אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה מיירי אפילו בגדולים ועד"ר : (לב) במקום שכותבין שעות הראשונה תקדום נראה דאם יש כאן עידי מסירה לאיזה מסר תחלה אפי' ביום אחד אותה שנמסר לידה תחלה תקדום בגבייה וכמו שהוכחתי בח"מ סימן ר"מ ע"ש אלא משום שסתם כתובה שנגבה לאחר זמן לא יהבי עדים דעתייהו למדכר זמן המסירה אי שחרית אי ערבית או באיזה שעה ביומו היה לא נקטינן מה שאין כן בשטר חוב דניתן לגבות בזמן קרוב : (ואם כתובתה של אחת מנה פירוש ושלשתן יוצאות ביום אחד דאי בג' יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי כ"פ) : (לג) לר"ח בין הניח כו' כעין זה בח"מ סימן ק"ד ומ"ש לר"ח בין הניח רב או מעט שם בח"מ לא כתב האי בין הניח רב ולכאורה

מאות ג' חלקים שבל אחת ואחת נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כתובתה ולפ"ז אם הניח שלש מאות של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מאה ושל ג' מאות מאה וחמשים ולרב אלפס חולקות ממש שוה בשוה עד שתפרע כל אחת מכתובתה ולפ"ז אם הניח ש' כל אחת נוטלת מנה ואם הניח יותר השתים הנשארות חולקות אותו ביניהם בשוה ולזה הסכי' א"א ז"ל וכשב"ד או יורשין משביעין האלמנ' (לד) אין להשביעה בב"ד אלא חוץ לב"ד אבל מדירין אותה אפי' בב"ד וצריך שידירנה בדבר שיש בו עינוי נפש ושתהיה באיסור כל ימיה כגון שתאמר (לה) יאסר עלי דבר זה אם נהניתי שום דבר מכתובתי והוא דבר שיש בו עינוי נפש אבל אם אין בו עינוי נפש או אפי' יש בו עינוי נפש ואינה באיסור כל ימיה כגון שאומרים לה משביעין אנו עליך שלא תאכל (לו) דבר זה אם נבית שום דבר מכתובתך והיא אוכלת אותו בפנינו לא מהני שאינה חוששת על העונש אלא בנדר של עינוי נפש שעומדת בו כל ימיה ולא מהני נדרה אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה אפי' נדרה (לז) ע"ד רבים ואפי' אם נתן לה רשות שתדור ע"ד הב"ד יכול לחזור ממה שהרשה ויפר לה (לח) וגרושה שבאה לישבע (לט) כגון שהבעל אומר פרעתי או פוגמת וכיוצא בזה נשבעת אפי' בבית דין וכתב ר"י (מ) [ס] שהאידנא נהגו להשביע אלמנה בב"ד:

הבעל

ב' ושל ק"ק מנה ושל ש' ששה זהב ופירש"י של זו מנה ושל זו ק"ק וכו'. ושלשתן נתתמו ביום א' דאי בג' יומי הקודמת בשטר קודמת דביבוי ובגמרא זו משנת ר' נתן רבי אומר אין אני רואה דבריו של ר' נתן בזו אלא חולקות בשוה ופסקו הרי"ף והרמב"ם והתוס' והרא"ש הלכה כרבי וכתב הרא"ש ז"ל פר"ח דקי"ל בהא כרבי וא"א להעמיד דבריו בזמן שיש שם ש' שיחלקו בשוה אלא כל עזבון המת חולקים לששה חלקים של ק' נוטלת חלק אחד ושל ק"ק ב' חלקים ושל ש' ג' חלקים וכל חדא וחדא נוטלת לפי מעותיה עד שתפרע כל כתובתה כי זה הדין משפט צדק ומה שא"ר אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזו בבבא דרישא ומציעתא אבל בבבא דסיפא לא פליג רבי ע"כ והאריך בראיות והרא"ש דחה ראיותיו והסכים לדברי רש"י והרי"ף שפירשו דסבר רבי דכל השלשה מנים משועבדים לבעלת מנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה לפיכך חולקות בשוה וכן דעת הרמב"ם בפי"ז מהל' אישות וכ' ה"ה שכן הכריחו הרבה מהמפרשי' האחרונים ובכללם הרשב"א ועיקר :

וכשב"ד או יורשים משביעין האלמנה אין להשביעה בב"ד וכו' בפרק השולח (דף לה) תנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה. ובגמרא (לה.) מפרש טעמא דנמנעו מלהשביעה משום מעשה שהיה באשה אחת שהיתה שבורה לישבע באמת ונענשה ביותר וכיון שנמנעו מלהשביעה ונמצאת מפסדת כתובתה התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו יבחרו להם היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם תיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי וגובה כתובתה ואם נתקבלה תחילה הרי היא נאסרת במזון הילכך לא הדרא שקלה ולא השידא לעבור על נדרה ואפי' תעבור אין ענשן של נדרים חמור כ"כ כענשן של שבועות שנפרעין ממנו ומכל העולם ובירושלמי אמרו בראשונה היו נשבעות לשקר וקובעות את בניהם ולא עוד אלא שאימת נדרים עליהם יותר מן השבועה עכ"ל הר"ן ז"ל. ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל ל"ש אלא בב"ד אבל חוץ לב"ד משביעין אותה ורב אמר אפי' חוץ לב"ד אין משביעין אותה רב לטעמיה דרב לא מגבי כתובה לארמלתא ולדרה ולגבייה בשני דרב קילי נדרי א"ל רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול באודני דבעינא דעבדינא בה מעשה ופירש"י חוץ לב"ד משביעין אותה. שבועת הדיינין של תורה היא ונקיטת ס"ת בידה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי ועונשה מרובה וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיטא מידי ואין ענשה כ"כ עכ"ל ומשמע דהלכה כרב יהודה דעבד בה עובדא וכ"כ מדברי הרי"ף והרא"ש וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ו שכתב וז"ל אין משביעין אותה אלא חוץ לב"ד מפני שבתי דינים היו נמנעים מלהשביעה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה ואם רצו היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואח"כ נוטלת כתובתה : וכתב ה"ה קי"ל כרב יהודה דאמר אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד פי' או האי או האי אי זה שירצו יתומים אם שבועה חוץ לבית דין או נדר בבית דין וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכבר כתבתי תשובת הרשב"א בזה בתחילת הסימן (יב) ועל מה שפירש"י שהשבועה שהיא חוץ לב"ד היא כעין היסת שלא בשם ושלא בנק"ח כתב ה"ה כן דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ודעת רבינו אין נראה כן שלא ביאר עכ"ל (יג) ורבינו ירוחם בנכ"ג ח"א כתב כדברי רש"י ושלא כדברי המרדכי בפרק השולח שכתב בשם ר"י דשבועה דרבנן נמי הוי בנקיטת חפץ : וצריך שידירנה בדבר שיש בו עינוי נפש ושתהיה באיסור כל ימיה וכו' עד שאינה חוששת על העונש אלא בנדר של עינוי נפש שעומדת בו כל ימיה כ"כ התוספות והרא"ש בפרק השולח (שם) (יד) וכתב שם הר"ן בגמרא אמרו נודרת ואוסרת כל פירות העולם ואמרו דכל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שא"א לעמוד עליו ה"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר כדאיתא בפרק שבועות שתים בתרא (כה.) אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו עכ"ד וכ"כ שם התוס' וכ"כ הרשב"א בתשובה שכתבתי בתחלת סימן זה : ולא מהני נדרה אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדרה שהבעל יפר לה מימרא דרב הונא בפרק השולח (שם) ופריך כי לא נשאת נמי לכי מינסבא מיפר לה בעל ומשני אין הבעל מיפר בקודמין ואף ע"ג דרב נחמן פליג ואמר אפילו נשאת ודאי מיפר לה בעל ולדידיה אוקימנא דמדרי לה ברבים והרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי רב הונא וכן פסק הרמב"ם בפי"ו מהלכות אישות וז"ל אם נשאת קודם שתשבע ה"ז נשבעה אחר הנישואין ונוטלת כל זמן שתרצה אבל אינה נודרת ונוטלת שמא יפר הבעל (טו) : **ומ"ש** שהבעל יפר לה אפילו נדרה ע"ד רבים כ"כ שם התוס' והרא"ש שהבעל יכול להפר אפילו נדר שהודר ע"ד רבים משום דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת : **ומ"ש** אפילו אם נתן לה רשות שתדור ע"ד הב"ד יכול לחזור במה שהרשה ויכול להפר לה כ"כ שם הרא"ש ז"ל : **ומ"ש** וגרושה שבאה לישבע וכו' נשבעת ואפילו בב"ד שם בפרק השולח מימרא דשמואל ומפרש בגמרא טעמא דדוקא באלמנה נמנעו מלהשביעה משום דבההוא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי היתירא בדבר מועט וסבורה שהן פרעון לה שבשכר טרחה נוטלתו אבל בגרושה דליכא למימר הכי משביעין אותה : ומ"ש בשם ר"י דהאידנא נהגו להשביע אלמנה בב"ד כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי בפרק הנזכר בשם ר"י (טז) נקן

טעם

מתנה פסק בפסק כר"ח ולפס כתבתי הטעם דגבי מתנה מודים לר"ח ולגבי חוב בלבד נחלקו על ר"ח : **וכשב"ד** או יורשין וכו' אבל אם נשאת אינו גובה בנדרה משמע אבל בשבועה גביא אף לאחר שנשאת ולקמן בסימן ק"א כתב שבעל התרומות והעיטור חולקים בדבר והרא"ש פסק דנאמנת וגובה בשבועה וכ"כ המרדכי פ' השולח מכאן שהאשה גובה כתובתה אע"פ שנשאת וכ"כ בס"פ הנושא ע"ש ובגמרא פריך כי לא נשאת נמי לכי מינסבא מיפר לה בעל ומשני אין הבעל מיפר בקודמין ופריך ניחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה קסבר צריך לפרט את הנדר כלומר וכי מפרשה קמיה דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרי לה . וכתבו התוס' והרא"ש והא דלא אמר דידירנה בפני בעלה ויאמר קיים ליכי דשוב אינו יכול להפר וי"ל דאיכא למיחש שמא יאמר בלחש מופר ליכי קודם שיאמר קיים ליכי עכ"ל ועיין במ"ש לקמן ריש סימן ק"א בס"ד : **וכתב** ר"י שהאידנא נהוג להשביע אלמנה בב"ד וז"ל המרדכי ולא יקשה דהאידנא משביעין אפי' בב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כ"כ משום דשבועה שלהם משביעין שאומר אמת עכשיו ונמצא כשהוא משקר בשעת השבועה הרי זו שבועת שוא אבל השתא משביעין אותה שתאמר אמת אח"כ ממה שישאלו להן וכשהן משקרין לאחר השבועה ה"ז שבועת שקר ואינה חמורה כ"כ משום דבשעת השבועה שמא היה בדעתה לומר אמת תוס' עכ"ל המרדכי וכיוצא בזה כתב הרא"ש בשם ר"י וז"ל הר"י והשתא בזמן הזה תקנו לקבל חרם במקום שבועה שלא יהא העונש גדול כ"כ עכ"ל ונראה דלאו דוקא לקבל חרם גרידא אלא ה"ה לקבל עליו בעונש חרם ושבועה שתגיד ותודה אח"כ מה שקיבלה מנכסי בעלה לרשותה ואמרו דקבלת חרם זו תקנו בזמן הזה במקום שבועה ממש וזהו כמ"ש המרדכי ע"ש והתוס' והכי נקטינן :

הבעל

דרכי משה

(יב) כתב הר"ן דף תקע"ב ע"א פ' השולח דאם נשבעת מעצמה בב"ד סגי בהכי וכן הוא בגמרא שם . כתב עוד הר"ן אם נשבעה בלשון זה אם נהניתי מכתובתי סגי דאף גניבה בכלל וזה וכתב עוד ריש אע"פ אם נשבעה על כתובתה אין צריכה לישבע על התוס' . כתב הריב"ש בתשובה סימן שכ"ה אע"פ שכבר נשבעה האלמנה אם היתומים או הב"ד רוצים להחרים על כל מי שידע שהפקידה האלמנה נכסים ביד אחרים הרשות בידן כי אם באו עדים אחר השבועה מפקינן מינה אבל היא אינה צריכה לקבל על עצמה בחרם וע"ל ריש סי' זה אם צריכה לישבע בפני היתומים : (יג) ובהג"ה פי"ו דאישות משמע כדברי הרמב"ם שכתב אשה שתקעה כפה שאין לה משל בניה כלום לא סגי בהכי אלא צריכה נק"ח וכן משמע קצת במרדכי פרק השולח : (יד) ועיין בי"ד הלכות נדרים איזה נדר חל ואיזה אינו חל : (טו) וכן הוא לקמן בטור סימן ק"א וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ס"ב ובמרדכי ס"פ הנזכר : (טז) וז"ל המרדכי שם ומצאתי נראה לר"י דדוקא בב"ד לא ישביעוה אבל אם תקבץ ג' בני אדם ותשבע בפניהם שפיר דמי וגביא מינייהו וכו' עד והאידנא משביעה אפי' בב"ד דשבועה שלנו אינה חמורה כ"כ משום דשבועה

שלהם

פרישה

ולכאורה קשה למה כתבו ודוחק לומר שהניח רב מעות ומטלטלין וקאמר דאפי' אם הניח יותר מכדי כתובת כולן אפי' הכי חולקים כדי שיגיע לכל אחד חלק אחד מהמיטב לפי מעותיה דו"א במשמעות הלשון אלא רצה לומר בין הניח רב או מעט לאפוקי מדרבי נתן דאמר דוקא אם הניח ג' מאות או חולקין לפי ערך (אפשר דה"ט משום דכשהוא ג' מאות אזי יש לכל אחד בה כדי שיעבודה מה שאין כן כשאין ג' מאות אזי אין לבעל ג' מאות בו כדי חובו) אבל אם הניח מנה או מאתים אין חולקין לפי ערך קמ"ל דלא ועיין בב"י שהביאו : (לד) אין להשביעה בב"ד משום שעונשה מרובה דהי משביעין בבית דין שבועת הדיינים כעין של תורה הוא ונקט ס"ת בידה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי וחוץ לבית דין שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקט מידי ואין עונשה כל כך רש"י ועיין בס"מ סימן פ"ו : (לה) יאסר עלי דבר זה אם נהניתי כו' נראה דדבר זה דקתני ל"ד אלא ר"ל מין זה ומ"ה קשה הא כתב בסמוך דדבר שאינו עומדת באיסורו כל ימיה כגון שאומרים לה משביעין אנו עליך שלא תאכל דבר זה כו' לא מהני ודוחק לחלק בין לשון נדר לשבועה בענין זה אלא נלע"ד דלהכי נקט רבינו לשון דבר זה לאשמעינן דמדירין אותה דוקא בדבר פרטי לאפוקי שידירוה שתאסר בכל פירות שבעולם שהוא דבר שא"א לעמוד בו שבזה אין האיסור חל עליה וכמ"ש התוס' והרא"ש בפ' השולח גם הב"י הביאו מתשובת הרשב"א ע"ש : (לו) דבר זה פי' שמונח לפניה שאינה חוששת באיסור זה ותעבור לאכול אותו כיון שאח"כ (לא תעמוד עוד באיסורו) תאכל אותו מין בהיתר משא"כ שתעמוד במין זה כל ימיה באיסור (דחשיב יותר לעונש לעבור עליו והוי לה עינוי משא"כ כשיכופו אותה לאכול מיד עיין בפרש"י פרק השולח כ"פ) והא דנקט ברישא לשון נדר ובסיפא לשון שבועה נראה דלכל אחד רבותא הוא דבאוסר עליה כל המין אפילו בלשון נדר מהני ובאינו אוסר אלא זה אפילו שבועה לא מהני : (ולא מהני נדרה כו' אבל שבועה מהני אחר שנשאת כ"פ) : (שהבעל יפר לה כו' אבל כי לא נשאת נדרה אע"פ שנשאת אח"כ מ"מ אין הבעל מיפר בקודמין כ"פ) : (לז) על דעת רבים משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת אפיר"י בגיטין דף ק"ד ע"ד וז"ל שם עוד ואין לה כח לעקור דעת בעלה ולתלותו בדעת אחרים ולא עדיף מכאומרת איני רוצה שיפר לי הבעל ואפשר אפי' יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור ע"ד רבים אינו מועיל כו' ע"ש ונראה דהך טעמא הוא כיון דאין לה כח לעקור דעת בעלה מ"ה כשבעלה נתן לה רשות מ"מ אין כח בנדרה והבעל אף שהוא נתן לה רשות לידור מ"מ הוא לא נדר מש"ה יש בו כח לעקור : (לח) וגרושה שבאה לישבע וכו' ומפרש טעמא בגמרא דדוקא באלמנה נמנעו מלהשביעה משום דבההיא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי היתירא בדבר מועט וסבורה שהן פרעון לה שבשכר טרחה נוטלתו אבל בגרושה דליכא למימר הכי משביעין אותה : (לט) כגון שבעלה אומר פרעתי נראה דל"ד אומר פרעתי אלא צריך נמי לומר השבע לי שלא פרעתיך וכמ"ש לעיל דהכי איתא במסכת שבועות וכתב רש"י בפרק הכותב אלא רבינו תרתי מילי שבועות נקט דמלינו בגרושה דהיינו שבעלה טוען עליה פרעתיך והשבע לי או שפוגמת לפנינו ואז הב"ד טוענין השבע לי אף שהוא לא טען השבע לי אבל מ"מ צריך הוא ג"כ לטעון ברור לי שפרעתיך וכמ"ש לעיל בס"ם גם בס"מ סימן פ"ז גם בגמרא אמרינן דטעם דטוענין לו השבע משום דפוגע דייק דמיפרע לא דייק ס"מ דהוא טוען ברי ודו"ק : (מ) שהאידנא נהגו להשביע כו' ונותן טעם משום דבאותו ענין שהם רגילין להשביעה שגוזרין עליה בחרם ובשבועת התורה שתתודה כל מה שקבלה בכתובה (ר"ל שתתודה

דרישה

והביאו ב"י ולדעת רבינו יש לדחוק ולומר דמיירי אף שהיתומים רוצים למחול להן השבועה . אבל מ"מ צריכין לדוחק זה שרבינו לשון המשנה נקט ושם פליג ת"ק אבן ננס וס"ל דאין רביעית צריכה לישבע ליתומים גדולים כי דוקא לקטנים נתקנו ואינך נשבעין אלא ראשונה לשנייה כו' ובן ננס ס"ל דאף רביעית צריכה לישבע ליתומים גדולים וגם אשמועינן בזה השבועה דין אגב גררא דכיון שנשבעת ראשונה לשנייה וכן השנייה לשלישית שוב אין צריך לישבע הג' ראשונים ליתומים פעם אחרת דשבועה לא' שבועה לאחר וכן א"צ לישבע מה"ט ראשונה גם לשלישית ולרביעית כדמסיק שם בסוגיא • והא דנקט ד' נשים ולא ב' או ג' תירצו התוס' שם דף צ"ג וז"ל לא הוי מצי למנקט במי שהיה נשוי ב' נשים אע"ג דשייך שפיר פלוגתתם דחכמים ובן ננס מ"מ לא שמעינן מיניה כר לאחד כר לק' ומיהו תימא אמאי נקט ד' נשים בג' סגי איכא למימר דה"א דהתם הוא דאין נשבעת הראשונה לשלישית שהיא מאוחרת דלא מייתינן כולי האי כיון שכבר נשבעה לשנייה ושלישית שמא כבר נתקבלה כתובתה שאין נשבעת לא אמור בה רבנן כולי האי אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית דהשתא ידעינן שלא נתקבלה כתובתה ה"א דנחמיר טפי ותשבע לה הראשונה להכי תני ארבע נשים עד כאן לשונו ורבינו אף על גב דס"ל כבן ננס מ"מ תפס לשון המשנה וה"ק השלשה צריכים לישבע אליבא דכ"ע שהם טורפים ממשועבדים ואפי' הרביעית נמי אף ע"ג שאין כאן עוד משועבדים מ"מ מחוייבת לישבע ליתומים ואפילו גדולים כבן ננס : [ס] שהאידנא כו' אפשר מש"ה גם כן לא נהגו להדירה בעינוי נפש ודוק (י"ל טעם שתקנו

להדירה

בשעת

צז [א] **הבעל** שמשביע אשתו על כתובתה (א) יכול להשביעה ג"כ על כל שנתעסקה בו כל ימי היותה תחתיו (ב) אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה בטענת שמא דתנן המושיב אשתו חנונית או שמינה אפוטרופוס הרי זה משביעה בכל שעה (א) שירצה כיון שנושאת ונותנת בשלו יכול להשביעה אפילו בטענת שמא (ג) אם הפסידה שתי כסף אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפלכה ובעיסתה כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא אם לא בטענת ברי או ע"י גלגול ורבי שמעון פליג ואומר דאף אם הושיבה חנונית או מינה אפוטרופוס [ג] אינו יכול להשביעה בטענת שמא כ"ז שאינה תובעת כתובתה א אבל אם גירשה ותובעת כתובתה משביעה על הכל ופסק רב אלפס כת"ק

צז הבעל שמשביע אשתו על כתובתה וכו' או ע"י גלגול פי' דע"י גלגול יכול להשביעה אפילו על פילכה ועל עיסתה שמא תפסה ממנו כלום וכ"כ הרא"ש בפרק הכותב ריש (דף ק"מ) מ(י)מסיק דר"א לכתחילה קאמר דמשביע אותה בטענת שמא אפי' על פילכה ועל עיסתה אלמא דרבנן לא פליגי עליה אלא בלכתחילה כדמפרש טעמא בירושלמי שאם אין אתה אומר כן אין שלום בבית לעולם אבל מודו רבנן דע"י גלגול אם נתחייבה לו שבועה ממקום אחר או הושיבה חנונית מגו דאשתבע אאפוטרופס' מגלגל עליה אף על פילכה ועל עיסתה דכיון דלא שכיחא מילתא דתתחייב לו שבועה לא שייך לומר אין שלום בבית לעולם ובתלמודא דידן משמע דלרבנן לכתחילה לא משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת דא"ל הואיל ומשבעת לי על פילכי איני יכולה לסבול קפדנותך אבל לא יקשה עליה גלגול זה אם לא עכבה כלום. ומהר"ל חביב הקשה ע"ז דאם כן אמאי קא מיבעיא ליה בגמרא לרבי אליעזר אי לכתחילה קאמר או ע"י גלגול קאמר ולא קמיבעיא ליה לת"ק אי מאי דקאמר דדוקא משביעה כשמינה אפוטרופסת ולא על פילכה ועיסתה או דוקא לכתחילה או אפילו על ידי גלגול אלמא דפשיטא ליה דלת"ק אינה משביעה אפילו על ידי גלגול והכי משמע מדברי הרמב"ם אבל לפע"ד אין זו קושיא כלל דהא ת"ק לא הזכיר פילכה ועיסתה ואפי' מדיוקא לא שמעינן לה דדילמא בכלל אפוטרופסת הוי כמי פילכה ועיסתה אלא דמדר"א שמעינן לת"ק דעל פילכה לא משבעינן ולפיכך מיבעיא ליה לר"א וה"ה לתנא קמא נמי מיבעיא ליה וזה פשוט :

ומ"ש רבינו דבטענת ברי משביעין אותה אפילו על פילכה ועל עיסתה בלא גלגול היינו משום דכולה סוגיא לא שקיל וטרי אלא בטענת שמא אבל בטענת ברי ליכא פלוגתא דלכולי עלמא משביעין אותה כשירצה וכ"כ התוספות (דף פ"ח) בד"ה לאפוקי מדרבי אליעזר ע"ש ר"ח דאם אינה תובעת כתובתה אין משביעין אותה אלא ע"י טענת ברי עכ"ל אלמא דע"י טענת ברי משביעין אותה וכ"כ לשם במרדכי וז"ל ופירש הר"ס דוקא בטענת ספק שבועת אפוטרופסת אבל בטענת ודאי שטוען בודאי גנבה לי יכול להשביעה וכתב עוד תשובת הר"ס על אלמנה שייחד לה בעלה קרקע לכתובתה דגובה כתובתה מאותה קרקע בלא שבועה דהא ליכא למיחש לאתפסה דהרי כיון שייחד לה קרקע ואין להשביעה ג"כ דשמא מעלמה לקחה ממנון בעלה דכיון דאין השבועה באה בשביל כתובתה אין משביעין אותה בשביל אפוטרופסת בטענת שמא אא"כ בטענת ברי וכו' ומיהו בתשובת ה"ר לוי חביב סימן פ"ה משמע דאפי' אין משביעין אותה בשביל התפסת צררי משביעין אותה שלא תפסה משל בעלה כלום אפילו לא מינה אותה אפוטרופסת ולמד להורות כך מדברי רבינו שכתב בריש סימן צ"ו ומה שבועה נשבעת שלא התפיסה הבעל צררי בחייו ולא תפסה היא משלו כלום הרי מבואר שצריכה לישבע על שני דברים וא"כ בכ"ד דליכא למיחש לאתפסה צררי תשבע לפחות על הב' והוא דלא תפסה משל בעלה כלום דאכן טענינן ליורש ולא תגבה כתובתה קודם והא דלא כתב הטור דין זה בגרושה לפי דשבועה זו אכן לא טענינן ליה לבעל אא"כ דהוא גופיה טעין משא"כ בפוגמת כתובתה או נפרעת שלא בפניו דמשביעין לגרושה אף אם לא יטעון הבעל וז"ש שם ופעמים שאף בגרושה משביעין אותה אפילו כשלא יטעון דתנן הפוגמת עכ"ל וכולי ולפעד"נ דאינו כן לשיטת הרא"ש דפסק כרבינו תם ור"ח דהלכה כר"ש דבטענת שמא אפי' מינה אותה אפוטרופא אינו יכול להשביעה אלא כשתובעת כתובתה דמשביעין את האלמנה מספק שלא אתפסה צררי דאז יכול להשביעה אפי' על שמא תפסה מעצמה משלו מדין גלגול ומכל שכן דיכול להשביעה על אפוטרופסת כשמינה אותה לאפוטרופסת אבל כשאינה צריכה לישבע על התפסת צררי אין משביעין אותה על טענת אפוטרופסת וכ"ש שאין משביעין אותה שלא תפסה משלו אא"כ בטענת ברי וכמ"ש המרדכי ע"ש מהר"ם להדיא דאע"ג דכל שאר אפוטרופסין נשבעין שלא בטענת ברי זו אינה נשבעת והכי מוכח ממ"ש הרא"ש בתשובה ריש כלל פ"ה שמהר"ם היה סומך על תירוץ הר"ס מיינצ"ל שכתב דהיכא דמת פתאום לא חיישינן להתפסת צררי והיה מגבה לה כתובתה מיתמי והשתא קשה אף על גב דמת פתאום לא חיישינן להתפסת צררי מכל מקום ניחוש שמא תפסה היא משל בעלה וכמו שהקשה בתוס' פרק מי שמת על תירוץ זה (דף קנ"ח) אלא צ"ל דס"ל למהר"ם דכל היכא שאין השבועה באה לאלמנה בשביל כתובתה אין משביעין אותה בשביל אפוטרופסת בטענת שמא אפילו מינה אותה אפוטרופסת כ"ש כשלא מינה אותה דאין משביעין אותה שלא תפסה משלו כיון דא"צ לישבע שלא אתפסה צררי :

אבל אם גירשה ותובעת כתובתה וכו' היכא למידק דהלא כל דברי רבינו בסימן זה מתחילתו ועד סופו מיירי בגרושה שהרי מ"ש הבעל שמשביע אשתו וכו' בגרושה מיירי דאי לא גירשה לא

לא

טעם משום דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שגוזרין עליה בחרם ובשבועת התורה שתודה על מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעה ששבועה יוצאת מפיה לשקר דהוי כענין שבועת שוא דכתיב לא ינקה ורבינו ירוחם כתב כדברי ר"י בנכ"ג ח"א כתב הרשב"א בתשובה על אלמנה שיוצאת מדעתה ויורשיה תובעים כתובתה מיורשי בעלה ויורשי הבעל אינם רוצים לתת להם הדין עם יורשי הבעל מכמה טעמים חדא דאין אלמנה גובה כתובתה אלא בשבועה וזו לא נשבעה ועוד דהא טבא לה משום דנכסי הבעל בחזקתה ומזונות על ידי כתובתה ואם יגבו כתובתה תפסיד מזונותיה ושמא יפסידו הנכסים ביד יורשיה וישמטו ויאכלו אותם ונמצאת היא מפסדת כתובתה ומזונותיה ועוד בר מן דין אלו היה ראוי לגבות כתובתה לא היו גובין היורשים אלא ב"ד כדגרסינן בפרק נערה (מח.) מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין וכו' ועוד דה"ל כשבוי וגרסי' בפרק המפקיד (לט.) שבוי שנשבה והניח קמה לקצור וכו' וחוב וכתובה כקמה לקצור וענבים לבצור שאין מניחין את היורשים לירד בהם אלא שאין אנו צריכין לכך מהטעמים שאמרנו למעלה והוא בתשובות להרמב"ן סי' ס"ו. וכתב עוד שאלת יעקב ולאה אשתו מכרו כרם אחד שהיה ליעקב וכתבו בשטר המכירה שקבלו יעקב ולאה ר' זהובים ואח"כ מת יעקב ולאה באה לגבות כתובתה מנכסי יעקב ובן יעקב טוען שסבר לקחה היא מנכסי יעקב ק' זהובים שהרי קבלה חלקה ממחצית דמי הכרם ולאה טוענת האמת הוא שמכרתי הכרם עם בעלי אבל לא קבלתי כלום ואע"פ שנזכר כן בתוך השטר הדין עם מי. תשובה הדין עם לאה מכמה טעמים שכן דרך המוכרים בין בעל ואשתו בין אב ובניו שכותבים כן ליפוי כח הלוקח אע"פ שאינו לוקח המעות אלא האחד ועוד שאפילו נודע באמת שהיא קבלה חצי המעות והוציאם בצרכיה או שנתנם לאחרים אפ"ה אין מנכין לה מכתובתה כלום חדא דאיפשר שהבעל נתנם לה במתנה או שהיה חייב לה מעות שנתנו לה אחרים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם או ממעות שהפקידו בידה אחרים ואפילו היה הבעל טוען ברי והיא טוענת במתנה נתנם לי נאמנת כל זמן שלא הזכיר פרעון וכענין שאמרו בפרק שבועת העדות (לד.) גבי הא דיתיב רב יהודה וקא מיבעיא ליה מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואים אותו מבחוץ וכו' וכ"ש שאין הבעל טוען כנגדה כלום והיורש טוען בספק ועוד שזה תוך זמן היה וחזקה אין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו והוא בתשובות להרמב"ן סימן ל"ו :

מצאתי כתוב נוסח שבועת אלמנה : בפנינו ב"ד ח"מ באת פלונית בת פלוני אלמנת פלוני בן פלוני ורצתה לגבות כתובתה מנכסי בעלה פב"פ ובידה שטר כתובתה ותוספת דכתיב ביה כך וכך וכן השבענוה על דעתינו שלא גבתה כתובתה ושלא התפיסה בעלה צררי בכתובתה לא בכולה ולא במקצתה ושאין לה כתובה אחרת ושלא גנבה משל בעלה ולא החביאה ולא תפסה בכתובה ולא במקצתה כלום לא בחיי בעלה ולא לאחר מותו ושלא מכרה ולא משכנה ולא מחלה ולא נתנה במתנה לא כתובתה ולא תוספת לא כולה ולא מקצתה עכ"ל וצריך לדקדק שלא להשביעה אלא בענין כשתצא שבועה מפיה לא תהא לשקר וכמו שכתבתי בסמוך בשם ר"י. כתב מהרי"ק בשורש כ"ד המשעבד עצמו בקנין שישבע הוא ואשתו אין יכולים להשביע את האלמנה כי אין לו לחייב אשתו שבועה בקנינו וכתב בשורש י"ט אלמנה שהיה בעלה שוטה אין להזכיר בשבועה רשות בעלה (יז) :

צז הבעל שמשביע את אשתו על כתובתה יכול להשביעה ג"כ על כל שנתעסקה כל ימי היותה תחתיו אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה בטענת שמא דתנן המושיב אשתו חנונית וכו' בפרק הכותב (דף פו:) ומסיים בה במתניתין רבי אליעזר אומר אפילו על פילכה ועל עיסתה וידוע דליתא לדרבי אליעזר מקמי סתם מתניתין ולפיכך כתב רבינו אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפילכה ובעיסתה וכו' אינו יכול להשביעה בטענת שמא וכו' ומ"ש רבינו יכול להשביעה אפי' בטענת שמא אם הפסידה שתי כסף הוא מדאמרינן בפרק כל הנשבעין (דף מח.) גבי נשבעין בטענת שמא והוא שיש ביניהם טענת שתי כסף : **ומ"ש** ורבי שמעון פליג ואמר דאף אם הושיבה חנונית או מינה אפוטרופא אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה וכו' שם לקמן במתניתין רש"א כל זמן שהיא תובעת כתובתה יורשים משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה ושקיל וטרי בגמרא אהייא קאי ר"ש ומסיק דאתא לאפוקי מדרבי אליעזר ומחלוקתו ופסק הרי"ף כת"ק דהוא סתם מתני' דקי"ל בכל דוכתי דלא איפסיקא הלכתא בהדיא הלכה כסתם מתניתין וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות שותפין. והתוספות והרא"ש כתבו שר"ת ור"ח הכריעו דהלכה כר"ש ושעשה ר"ת מעשה כר"ש וכתב הרא"ש שנראין דבריו :

פטרה

דרכי משה

שלהם היו משביעין עליה לשעבר והוי שבועת שוא אבל עכשיו משביעין אותה תחלה שתאמר אחר כך האמת וכשתשקר הוי שבועת שקר ואין עונשה כ"כ מרובה והתוספות כתבו האידנא אין משביעין בב"ד רק בחרמות עכ"ל המרדכי ומה שהילק בין שבועת שוא לשבועת שקר כן הוא בתוספות ובדברי הרא"ש ומה שמשמע מדברי המרדכי שאם תקבץ ג' אנשים הוי חוץ לב"ד וסגי בכך כן הוא בהדיא בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב : (יז) וז"ל שם אשה שבעלה שוטה גמור כשוטה האמור פ"ק דחגיגה אז יש להשביעה סתם שלא בזבזה ושלא נתנה מבלי הזכרת רשות בעלה דאפילו היה רשות בעלה אין לה לבזבז מאחר שלא היה בו דעת כלל עכ"ל :

צז (א) וכתוב במישרים נכ"ג ח"א והובא בב"י סימן צ"ח ודוקא קודם שחלקו אבל אם חלקו כבר נסתלקה ממנו אין יכולין להשביעה בטענת שמא עכ"ל : וכ"כ

דרישה

לסדירה מפני שלא רצו היתומים להשביעה חוץ לב"ד שנראה להם ששבועה זו קל בעיניה ורוצים לסדירה שהוא חמור בעיניהם כ"פ) :

סי' צז [א] הבעל שמשביע אשתו על כתובתה יכול להשביעה ג"כ על כל מה שנתעסקה כו' ר"ל אפילו על פילכה ועיסתה וצ"ע דמלשון רבינו משמע כשמשביעה הבעל על כתובתה דהיינו כשטוען ברי עליה שפרע לה כתובתה דבלא טענת ברי נתבאר לעיל סי' צ"ו דבגרושה אין משביעין אותה בעלה על כתובתה וסיים כדתנן כו' עד ורבי שמעון פליג ואומר כו' עד אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה כו' ומלשון זה וממ"ש אחר זה משמע דאפילו מן הסתם כשתבא לגבות מידו הכתובה יכול להשביעה מספק שלא נשאר בידה כלום מעסק שנתעסקה תחתיו אף שאינו טוען ברי על פרעון הכתובה וצ"ל דרבינו לאו אשבועה טענת ברי דפרעתי לחוד קאי אלא ה"ק בעל שמשביע את אשתו בשעה שבאתה לגבות כתובתה כתב דקודם לכן אינו יכול להשביעה כדמסיק אבל בשעה שבאתה לגבות דינו שיכול להשביעה אפילו בטענת שמא אם היתה חנונית או אפוטרופוס שלו וקאמר דאגב אותה שבועה יכול לגלגל עליה אפילו טענת שמא אם לא נשתייר בידו מפילכה ועיסתה אע"פ שבלא גלגול לא היה יכול להשביעה ע"ז דאין הלכה כר"א אבל ע"י גלגול גם ת"ק מודה כן מסיק הגמרא וז"ש רבינו וכתב אבל קודם לכן ר"ל קודם שבאת לגבות כתובתה אינו יכול להשביע כלל אפי' אטענת אפוטרופוס ותנינו דתנן כו' ר"ל להביא ראיה על מה שסיים דקודם לכן אינו יכול להשביעה דהרי הרא"ש פסק הלכתא כר"ש ומ"מ לשון רבינו אינו מדוקדק דהכי הל"ל כשבאתה לגבות כתובתה דוקא משביעה ואז משביעה על כל מה שנתעסקה אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה כו' : [ב] (אינו יכול להשביעה בטענת שמא) אבל יכול להחרים חרם סתם על מי שנטל משלו

פרישה

בשעת הגביה שעכשיו אינה עושה כלום ואינה עוברת על שבועתה אף אם תעבור עליה בשעת הגביה) (ר"ל דשבועה שלהם היו משביעין עליה לשעבר והוי שבועת שוא אבל עכשיו משביעין אותה תחלה שתאמר אח"כ כ"פ) אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעה ששבועה יוצאת מפיה לשקר דהוי כענין שבועת שוא דכתיב בה לא ינקה עכ"ל (אשר"י פרק השולח דף ק"ה ע"ב כ"פ) :

סי' צז (א) יכול להשביעה ג"כ ר"ל על ידי גלגול (על כל שנתעסקה כו' אפילו על פילכה ועיסתה ועד"ר כ"פ): (ב) אבל קודם לכן ר"ל קודם שתתבע על כתובתה. (או שמינה אותה אפוטרופא פירוש להכניס ולהוציא פירותיו ולהשכיר פועלים וכיוצא בזה כ"פ) : (ג) אם הפסידה שתי כסף שאין נשבעין אלא אם כן תהיה הטענה שביניהן שתי כסף וכמבואר בח"מ סימן פ"ח (ובח"מ סימן צ"ג מבואר דין שבועת השותפים כ"פ) :

חדושי הגהות

צז א יש לתמוה דהא עד השתא נמי מיירי בגרושה שהרי התחיל הבעל שמשביע וזהו בגרושה דאי לא גירשה לא ניתנה כתובתה לגבות מחיים וא"כ מה זה דקאמר אבל אם גירשה וכו'

כת"ק שאם מינה אפיטרופוס משביעה כל שעה שירצה ור"ת פסק כר' שמעון והורה הלכה למעשה באשה שמינה בעלה אפוטרופוס והיה לה הרבה מעות ואומרת של אחרים הם ורצה בעלה להשביעה ופסק ר"ת שלא היה יכול להשביעה כל זמן שלא תבעה כתובתה וכתב א"א ז"ל ונראין דבריו (ב) וגם כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן עובדא לחייבה שבועה:

צח פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפטור היא נפטרת כיצד (א) [א] כתב לה [ג] נדר ושבועה אין לי עליך (א) אינו יכול להשביעה שום שבועה (ב) (ג) לא שבועת אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת ולא שבועת פוגמת אבל לענין עד אחד מעידה שהיא פרועה (ג) כתב הראב"ד אינו מועיל הפטור וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאף לזה מועיל אבל לענין נפרעת שלא בפניו כתב יש להסתפק אם יועיל דלכאורה נראה שלא יועיל דכיון דנפרעת שלא בפניו מעיזה פניה אמנם יראה שהפטור מועיל גם בזה ע"כ אבל משביע את יורשיה (ד) אם גירשה ומתה יורשיה נשבעין שבועת יורשין שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ששטר זה פרוע (ה) ואת הבאים ברשותה כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה נשבעים שבועה שלא פקדתנו ודוקא שמתה (ו) אבל אם היא עדיין קיימת

צח פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפטור היא נפטרת כילד כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' משנה בפרק הכותב (דף פו:) כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה ובגמ' (שם דף פו) שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה רב נחמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה וכתב הרא"ש שבועה מאי עבידתה וקאמר רב נחמן על הפוגמת כתובתה משום דמסקא אדעתא בשעת נישואין דילמא מצריך לה זוזי ושקלא מכתובתה ואמרה כתוב לי דלאו משבעת לי ואגב פיטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנונית או מינה אותה אפוטרופא וגם נמי פיטור דשבועה עד אחד בכלל כאשר כתבתי למעלה ולא כמו שכתב הראב"ד ז"ל ויש להסתפק אם פיטור דשבועה הנפרעת שלא בפניו הוי בכלל לפי שראוי הוא שלא לירד לנכסי אדם שלא בפניו דחיישינן לשובר או לצררי אלא שאמרו חכמי' לעשות כן לרבי יצחק נפחא דוקא בכתובת אשה משום חינא ולר"כ אף בב"ח משום נעילת דלת הילכך ראוי שלא יועיל לה הפיטור לענין זה דכיון דשלא בפניו היא מעיזה פניה אמנם יראה שהפיטור מועיל לכל שבועה שב"ד מחייבין אותה מדתקן הכא שבועות שצריכה לישבע ושנאו באמצע דבריהם קודם ששנה מחלוקת ר"ש דלא פליג אכולה מתניתין אלא לכך הפסיק בדבריהם לפרש מאיזה שבוע' פטרה עכ"ל: ומ"ש רבינו אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה יורשיה נשבעים שבועת יורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה וכו' וכן פירש"י במשנה אבל משביע הוא את יורשיה. אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה נשבעין שבועת יורשין המפורשת במסכת שבועות שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע: ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעין אותו נשבעין אף הם שבועת היורשים וכתב הרא"ש על זה ודוקא אם מתה אבל אם היא קיימת היא צריכה לישבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ואם היא אומרת שנפרעת אחר שמכרה נאמנת במגו שיכולה למחול אבל אם אמרה שנפרעת קודם

לא ניתנה כתובה לגבות מחיים כשלא גירשה ואם כן לאיזה צורך אמר כאן אבל אם גירשה וכו' דהא בגרושה קא שקיל וטרי בכל מ"ש בסימן זה ונראה ליישב דלפי דר"ש קאמר תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה וה"א דסיפא דוקא קאמר דאין היורשין משביעין אבל הבעל משביע אותה לכך אמר רבינו דליתא להאי פירושא בדברי ר"ש אלא ר"ש פליג ואמר דאף אם הושיבה חנונית אינו יכול להשביעה אפילו הבעל עצמו בטענת שמא כל זמן שאינה תובעת כתובתה והא דנקט בסיפא יורשין איידי דנקט ברישא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דהתם נקט יורשים לרבותא דאפילו יורשים משביעים אותה ומכ"ש הבעל תני נמי בסיפא יורשים ודלא כמ"ש התוס' (דף פח) בד"ה לאפוקי וז"ל והשתא אית לן למימר דהאי דנקט אין היורשים משביעין אותה לאו דוקא דה"ה הוא עצמו דהואיל דבאפוטרופס' בחיי בעלה איירי מה חילוק איכא ואיידי דנקט ברישא דמילתא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דהתם יורשין דוקא תנא נמי סיפא יורשין עכ"ל אלמא דס"ל לתוספו' דדוקא באלמנה דתובעת כתובתה משביעין אותה היורשים בטענת שמא על אפוטרופסת דבחיי בעלה על ידי גלגול דשבועת צררי אבל גרושה אפי' תובעת כתובתה אין הבעל משביעה בטענת שמא על האפוטרופסת כיון דא"צ לישבע על טענת צררי אבל דעת רבינו דבגרושה נמי כשתובעת כתובתה משביעה על הכל כלומר בין על טענת שמא כשמינה אותה אפוטרופסת בין בטענת שמא על פילכה ועיסתה ואף על גב דגבי אלמנה קיימא לן דאם אין צריך לישבע על התפסת צררי אין משביעין אותה אפילו על אפוטרופסת כל שכן דאין צריכה לישבע דלא תפסה משל בעלה כלום התם שאני דתקנת חכמים באלמנה לא היתה אלא דצריכה לישבע דלא אתפים לה הבעל צררי קודם מותו ותו לא תיקון להחמיר על אלמנה בשבועת שמא כלל אבל בגרושה דהבעל בעצמו טוען השבע לי שלא תפסת משלי כלום אפילו אינו טוען ברי חייבת לישבע כמו שאר אפוטרופסין דמשביעין אותם בטענת שמא דבגרושה יש להחמיר טפי מבאלמנה ולכך דקדק רבינו ואמר אבל אם גירשה ותובעת כתובתה כו' להוציא מדעת התוספות דסבירא להו דבדין זה דין גרושה כדין אלמנה ולדעת רבינו אין דינים שוה בזה כדפרישית אבל אין לפרש דרבינו סובר גם כן כדעת התוספות דבגרושה כיון דאינה נשבעת שבועת צררי אין משביעין אותה בטענת שמא על האפוטרופסת וכל שכן בשמא תפסה משל בעלה כלום ומ"ש דאם גירשה ותובעת כתובתה משביעה על הכל היינו כשטוען הבעל בברי דפרעתיך הא ליתא דאם כן אפי' אינה תובעת כתובה אלא יש לו לבעל עליה שאר טענת ברי ונשבעת עליו משביעה על הכל מדין גלגול כדין כל תובע ונתבע ואין זה תלוי במה שתובעת כתובתה כמ"ש רבינו בדברי תנא קמא דמשביעה בטענת שמא דאפוטרופסת בכל שעה שירצה ועל פילכה ועיסתה אינו משביעה בשמא אם לא בטענת ברי או על ידי גלגול דהא לא פליג ר"ש דפשיטא דאטענת ברי או על ידי גלגול משביעין בכל מקום אפי' אינה תובעת כתובתה אם כן בעל כרחך מדקאמר בגרושה ותובעת כתובתה משביעה על הכל אלמא דסבירא ליה לרבינו דבגרושה כשתובעת כתובתה והבעל טען שמא תפסה משלו כדי כתובתה כשמניתי אותה לאפוטרופא או בלא אפוטרופא תפסה משלי או תפסה מפילכה או מעיסתה נמי צריכה לישבע אף על גב דבאלמנה קיילו דאם אין עליה שבועת צררי תו אין נשבעת כלל בטענת שמא בגרושה החמירו טפי כנ"ל דעת רבינו ודו"ק: והכי נקטינן ועיקר. כתב מהר"ל חביב כל הנשים שלנו הן שולטות בנכסי בעליהן בחייהם ונושאות ונותנות בהם והרי היא כאילו מינה הבעל אפוטרופסת עכ"ל וליכא נפקותא בהא אלא לרב אלפס אבל לרבינו תם ור"ח ליכא נפקותא דבאלמנה כשנשבעת שבועת צררי נשבעת על כל טענת שמא אפילו לא מינה אותה אפוטרופסא ואם אינה נשבעת שבועת צררי אפילו מינה אותה אפוטרופסא אינה נשבעת בטענת שמא ובגרושה כשתובעת כתובתה נשבעת על טענת שמא שלא תפסה משלו כלום אפילו לא מינה אותה אפוטרופא ואף על פי שאינה נשבעת שבועת צררי כדפרישית:

צח פטרה וכו' כילד כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' כתב הר"ן כתב לה לאו דוקא וה"ה באמירה דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי כדאיתא פ"ק דקידושין וכ"כ הריטב"א ז"ל והתוספות הקשו דמדאמר עליך דלא שייך אלא בגרושה א"כ אמאי נקט נדר דלא שייך אלא באלמנה וכדלעיל בסוף סימן צ"ו ותירץ הר"ן כיון דנדר הוא קיל על האשה משביעין ודינה של גרושה בשבועה אם לא פטרה בפירוש משתיהם היה יכול לומר לה לא פטרתיך אלא מן השבועה אבל בעלמא כל שחייב לחבירו שבועה ופטרו ממנו ה"ה פטור מכל נדר וכן איפכא וכ"כ הריטב"א ז"ל עכ"ל ומ"ש וכן איפכא פי' אם פטרו מנדר פטור נמי משבועה דלגבי איש אין אחד קיל מחבירו אלא שוין הן בעונש עליו אם עובר עליהן וכתב עוד הר"ן מיהו נראה שאם נתחייב לו שבועה ממקום אחר שיכול להשביעו גם ממה שפטרו על ידי גלגול מדכתב הרמב"ן בחידושיו מצאתי בחיבור הגאון ז"ל הסכימו רז"ל שטר שיש בו נאמנות יכול לגלגל אותו על מקום אחר עכ"ל: **ומ"ש** אינו יכול להשביעה שום שבועה לא שבועת אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת נראה דמה שהאריך לומר אם היתה נושאת ונותנת הוא לפי דבגמרא הקשו דכיון דסתמא דמילתא דכתב לה בשעה שכנסה איהו מי הוה ידעה דמותיב לה אפוטרופא דא"ל כתוב לי דלא משבעת לי ומסיק דכותב היה לה כשהיא כבר אפוטרופא וזהו שכתב רבי' לא שבועת אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת כלומר אבל על האפוטרופסת שלא היתה נושאת ונותנת בשעה שכותב לה אינו בכלל הפיטור אבל על שבועת הפוגמת כולהו מודו דמהני בכותב לה בשעה שכנסה דמסקא אדעתה דילמא איצטריכא לי זוזי ושקילנא מכתובתאי וא"ל כתוב לי דלא משבעת לי ונראה מן הסוגיא דאם כתב לה הפיטור לאחר שנעשית אפוטרופסת אין בכלל הפיטור אלא משבועת אפוטרופסת אבל לא משבועת פוגמת משום דאיכא למימר דכי פטר לה לא פטר לה אלא משבועה דקא רמי הוא עלה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטר לה כגון פוגמת וכיוצא בו דדוקא בכותב לה בשעה שכנסה אמרינן דפטר לה פוגמת כיון דליכא למימר דפטר על האפוטרופסת דמי הוה ידעה וכו' כן נראה לפע"ד פשוט אבל להרא"ש דכתב (בדף קמה ע"ב) וקאמר ר"נ על הפוגמת כתובתה משום דמסקא אדעתה בשעת נישואין דילמא מצריך לה זוזי וכו' ואגב פטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנונית או מינה אותה אפוטרופא וכולי ותימא דמשמע מדבריו דבשעת נישואין ביקשה לפוטרה אף אם יושיבה חנונית או ימנה אותה אפוטרופא ובגמרא קאמר בהדיא איהו מי ידעה וכו' ורב אשי הודה לקושיא זו אלא דקאמר דאכן מתנינן לה אסיפא וכו' וכמ"ש הרי"ף ויתבאר בסמוך סוף סעיף ה' וצ"ע: **ונתגרשה** ומתה וכו' ופירש רש"י סוף (דף פו) ומ"ש ודוקא שמתה אבל אם היא עדיין קיימת וכו' כך כתב הרא"ש (דף קמ"א ע"ב) ותימא הלא פטר אותה משבועה ואדרבה כשהיא קיימת ואומרת שלא נפרעת פשיטא

דרכי משה

(ב) וכ"נ דעת המרדכי פרק הכותב ע"ד וכתב ב"י ס"ס פ"ח בשם תשובת הרשב"א דמאחר שאין הבעל יכול להשביעה על כל מה שעבר שלא גנבה ממנו כ"ש שאין יכול להשביעה על העתיד שלא תגנוב ושלא תבריח ממנו מיהו אם רוצה להחרים חרם סתם על מי שנטל משלו כלום בלא ידיעתו מחרים אבל לא יוכל להחרים על כל מי שיש לו נכסים משל אשתו שיגיד לו שאפי' מי שקבל מן האשה יחזיר לאשה ולא לבעל כמבואר לעיל סימן פ"ו ולמה ישמעו קול אלתו בחנם לכן יכולין למחות בידו אם ירצו עכ"ל:

צח (א) בב"י פרק הכותב דף תקי"ז ע"ב דלאו דוקא כתב דה"ה אמר דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי וכ"כ הריטב"א ז"ל. וכתב עוד שם דאם פטרה מן השבועה צריכה לנדור עד שיפטרנה מן הנדר ג"כ ודוקא אלמנה וגרושה אבל איש אחר שפטרו משבועה אף הנדר בכלל. ובריש אעפ"י כתב דאם פטרה לשבועה על הכתובה אף התוספת בכלל:

(ב) בב"י משמע דזהו דעת הרא"ש אבל לדעת הרי"ף משביעין אותה על

פרישה

סי' צח (א) כתב לה נדר ושבועה ז"ל הר"ן ד' תקי"ז ע"א אע"פ שבכאן בגרושה מדבר מדקאמר אין לי עליך ובגרושה לא תקנו נדר אלא בשבועה (ר"ל הואיל שמשביעין אותה אפילו שבועה ממש כמ"ש בס"ס צ"ו) מ"מ הוצרך לפרש ולומר שפוטרת גם מנדר שאל"כ היינו אומרים שלא פטרה אלא משבועה אבל לא מנדר כו' וע"ש (ודוקא אלמנה וגרושה אבל איש אחר שפטרו מן השבועה אף הנדר בכלל ב"י כ"פ): (ב) לא שבועת אפוטרופסת כו' פירוש ל"ת שלא פטרה אלא מסתם שבועה דהיינו אם טען פרעתיה והיא אומרת לא נפרעתי אבל שבועת אפוטרופוס שיש רגלים לדבר שיש לה משלו הואיל שעסקה בשלו וכן שבועת פוגמת הוי נמי כמו רגלים לדבר שהרי בית דין טוענים בשבילו שתשבע כ"א שהפטור לא קאי על אלו קמ"ל וז"ל האשר"י ע"פ הגמרא משום דמסקא אדעתה בשעת נישואין דלמא מצריך לה זוזי ושקלה מכתובתה ואמרה כתוב לי דלא משבעת לי ואגב פיטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנוונית או מינה אותה אפוטרופוס וגם נמי פיטור דשבועת ע"א בכלל עכ"ל: (ג) כתב הראב"ד שלזה אינו מועיל הפטור דהכי דטפי מכפשו הימנה טפי מע"א לא הימנה: (ד) אם גירשה ומתה כלומר שדין זה לא שייך אלא בגרושה ולא באלמנה כדבסמוך: (ה) ואת הבאים ברשותה ר"ל שיכול להשביע גם הבאים ברשותה: (ו) אבל אם היא עדיין קיימת כו' דלא פטרה אלא

דרישה

משלו כלום בלי ידיעתו אבל לא יוכל להחרים על מי שיש לו נכסי משל אשתו שיגיד לו שאפילו מי שקבל מן האשה יחזיר לאשה ולא לבעל כמ"ש לעיל סי' פ"ו כ"כ ב"י ס"ס פ"ס בשם רשב"א כ"פ):

סי' צח (א) כתב (לה נדר כו' ל"ד כתב ה"ה אמר דכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי. ואם פטרה משבועה על הכתובה אף התוספות בכלל ב"י בהכותב דף תקי"ז כ"פ): [ב] נדר ושבועה אין לי עליך פטור זה שבאם יגרשנה מיירי דהא מסיק דלא פטרה אלא ממנו אבל יורשין יכולין להשביעה ומש"ה לא נקט אלא שבועת אפוטרופוס ועד אחד שהייכים אם

חדושי הגהות

וכו' ומצאתי בב"ח שתמה ע"ז וכתב ונראה ליישב דלפי דר"ש קאמר תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה וה"א דסיפא דוקא

קיימת לא יתנו ללקוחות כלום (ז) אלא אם כן תשבע היא שלא נפרעה א (ח) ומשביעין גם כן יורשיה והבאים ברשותה אם פגמו הכתובה או אם נעשו אפוטרופין ואפילו אם נתן לה רשות למנות אפוטרופין ליורשים או לאחרים אינו מועיל להם לפטור בפטור שפטרה כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך אינו יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה שום שבועה אבל יורשיו או הבאים ברשותו (ט) כגון לקוחות שקנו ממנו משביעין (י) אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה כגון אם נתגרשה ומתה אבל נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה אין יורשיה יורשין כתובתה כדפירשתי לעיל כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי ולבאים ברשותי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו יכולין להשביע לא היא ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה (יא) ואפילו אם פגמה כתובתה (יב) או היורשים או אפי' יורשים מן היורשים פטורין משבועה אבל אם נעשית אפוטרופא לאחר מיתת בעלה לזה אינו מועיל הפטור אלא משביעין אותה על אותו אפוטרופסת [ג] אבל לאפוטרופא שנעשית בחיי בעלה מועיל (יג) שאפילו על ידי גלגול אין יכולין

יכולין

פשיטא שהיא נאמנת וישלם ללקוחות ומשום הכי פירש רש"י ונתגרשה ומתה דאם לא מתה אין מקום להשביע ללקוחות כיון שהיא עצמה עומדת ואומרת לפניו שלא נפרעת וצ"ע ואפשר ליישב דבלא פטרה משבועה קאמר דאם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה והלקוחות באו לגבות כתובתה אם היא חיה לא יתנו ללקוחות כלום אא"כ תשבע וכו' וכן משמע מדברי רבינו לקמן ריש סימן ק"ה במ"ש לשם בס"ד :

ואפילו אם פגמה כתובתה וכו' ז"ל הרא"ש שהוא מוגה (דף קמ"א ריש ע"ג) ואף אם פגמה כתובתה מן היורשין או יורשין מן הבעל או יורשין מן היורשים וכו' פירוש אפי' אם מת הוא ופגמה כתובתה מן היורשין שאמרה להן קבלתי מידכם החציה או היא מתה והיורשים אותה פגמו כתובתה שאמרו לבעל קבלנו מידך החציה או אפילו יורשין מן היורשים כגון שמתו שניהם ויורשיה אומרים ליורשיו קבלנו מידכם החציה אפ"ה פטורים מן השבועה וכך הם דברי רבי' ונראה שבא לבאר דלא תאמר ושבועה אין לי וליורשי וכולי ה"ק אם היא בעצמה תפגום כתובתה או יורשיה אמרו שהאשה קבלה מידו החצי מזה יהיו פטורים משבועה אבל אם יאמרו יורשיה שלאחר מיתתה קבלנו אנחנו החצי מידו או לאחר מיתת הבעל קבלה האשה החצי מיד יורשיו מזה לא פטרה וכ"ש יורשים מן היורשים ואשמועינן דליתא אלא הפיטור בכל ענין שיהא הפגם אבל לענין פיטור שבועה דאפוטרופסת אינו בכל ענין דלא פטרה אלא לאפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה אבל לא לאפוטרופסת שנעשה לאחר מיתת הבעל מה שאין כן בפיטור פוגמת דהוי בכל ענין אף בפגימה דלאחר מיתתו ומיתתה כדפי' וטעם חילוק זה הוא דהאפוטרופסת שנעשת לאחר מותו הוא ממון של יורשים אין בידו לפוטרה אבל פגימת הכתובה יש בידו לפוטרה מכל פגם שיבא לאותה כתובה שכתב לה מאי שיהיה ולמי שיהיה וכך מבואר מדברי הרא"ש במסקנתו :

אבל לאפוטרופא שנעשת בחיי בעלה מועיל שאפילו ע"י גלגול אין יכולין להשביעה כתב ב"י כלומר דאילו בלא גלגול אפילו לא פטרה אין עליה שום שבועה לדעת הרא"ש שפסק כר"ש דכל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה עכ"ל ואיכא לתמוה על פירושו הלא כל מ"ש רבי' בסימן זה מתחלה ועד סוף אינו מדבר אלא בתובעת כתובתה אימתי היא פטורה משבועה כשכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' וכל חלוקי דין זה אבל דברי רבינו הם מבוארים בהשיר"י (דף ק"ח סוף ע"א) על משנת הלכה מקבר בעלה וכולי ואם נעשית אפוטרופא יורשין משביעין אותה להבא ואין משביעין אותה לשעבר ופירש"י דלשעבר היינו האפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה אין היורשין יכולין להשביעה כיון שפטרה מן השבועה והקשו חכמי פרובינצ"א למה חזר ושנאה הא תנא ליה רישא ותירץ מהר"ש מנרבונ"א דקי"ל דאפילו על ידי גלגול אין משביעין אותה ואע"ג דתנן השותפין והאפוטרופסין והאריסים שחלקו אין להם שבועה זה על זה דכיון שלא

תבעו

קודם המכר לא מהימנא במגו דאי בעיא מחלה דאין זה מגו טוב (ג) דאי מחלה השטר היתה צריכה לשלם דמי שטרא מעליא אבל אם נפרעה קודם אינה חייבת לשלם אלא מה שקבלה מן המכר ואף לדברי המפרשים דכל מוחל ש"ח אינו חייב לשלם אלא דמי המכר מ"מ כ"ע לאו דינא גמירי והיא יראה למחול שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאומרת שנפרעה קודם המכר דבר הידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרים עכ"ל :

ומ"ש רבינו ומשביעין ג"כ יורשיה והבאים ברשותה אם פגמו הכתובה או אם נעשו אפוטרופין וכו' שם כתב הרא"ש וי"מ משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה אם פגמו הם הכתובה בירושלמי מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה שבועת אפוטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפוטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה ומדקדק מזה בירושלמי כל ד' שומרין אם פטרן מן השבועה והשאילו לאחרים ברשות משביע את האחרים עכ"ל. וכתב רבינו כאומרי כל הפירושים פירש"י ופירוש הי"מ ופירוש הירושלמי משום דכיון שהבעל מוחזק בכתובה לא מפקינן מיניה אלא בדבר הברור לדברי הכל עיין במרדכי בפרק הנזכר : כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך וכו' אבל יורשיו והבאים ברשותו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה שם במשנה : **ומ"ש** אבל נתאלמנה ומתה וכו' כדפרישית לעיל הוא בסימן צ"ו : כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי וכו' ולא הבאים ברשותה ג"ז שם במשנה : **ומ"ש** ואפילו אם פגמה כתובתה או היורשים או אפי' יורשים מן היורשים כן כתב שם הרא"ש וכתב עוד ולא דמי לשבועת אפוטרופוס דאע"ג שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה לישבע דהתם לא פטרה אלא מאפוטרופסת של ממונו שאף יורשיו לא ישביעוה על שנעשית אפוטרופסת על ממונו וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים והאפוטרופסת של ממון יורשיה לא פטרה אבל שבועה דפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותה כתובה שכתב לה במה שיהיה ולמי שיהיה ועוד מסקא אדעתה דילמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותצטרך לפוגמה ע"כ בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשיו אבל לא מסקא אדעתה כלל שיורשיו ימנוה אפוטרופוס עכ"ל : וכתב עוד הרא"ש הא דקתני ולא הבאים ברשותו היינו לקוחות שאחר הפיטור אבל לקוחות שקדמו לפיטור לאו כל כמיניה ומיהא טוב להשביעה אפילו אחר הפיטור כדברי ר"ח מפני הרמאי' עכ"ל ודברי ר"ח כתב רבי' לקמן בסימן זה : **ומ"ש** רבינו אבל לאפוטרופא שנעשית בחיי בעלה מועיל שאפילו ע"י גלגול אין יכולין להשביעה כלומר דאילו בלא גלגול אפילו לא פטרה אין עליה שום שבועה לדעת הרא"ש שפסק כר"ש דכל זמן שאינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה וכמו שנתבאר בסימן שקודם זה :

ומ"ש

דרכי משה

על שבועת אפוטרופוס אם נושאת ונותנת וע"ל סוף הסי' מדין זה : (ג) וב"ה לקמן סי' ק"ח :

ובנ"י

דרישה

שייכים בגרושה וק"ל : [ג] אבל לאפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה מועיל שאפילו ע"י גלגול אין יכולין להשביעה ורב אלפס כתב כו' עיין בב"י מ"ש דברים תמוהים בפרישתו לדברי רבינו וקושייתו עליו בזה וגם במ"ש אח"כ בנקי נדר כו' שם הרבה לתמוה על רבינו לכן אעתיק לשון הגמרא והמצורף אליו מדברי הפוסקים ואברר בס"ד שדברי רבינו מדוקדקים עולים יפה יפה ולא כמו שכתב הב"י לדברי רבינו והרי"ף ז"ל. בפרק הכותב דף פ"ו שנינו כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך כו' וכמ"ש רבינו ג' חלוקות זא"ז. ואח"כ מסיק שם במשנה ז"ל הלכה מקבר בעלה לבית אביה או חזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופוס אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופוס היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על העבר עכ"ל המשנה. וכתב הרא"ש דף קמ"א ע"ב ז"ל ואין משביעין אותה על העבר פירש"י דקאי נמי ארישא דמתניתין אמי שפטרה מן השבועה. והקשו חכמי פרובינצ"א ז"ל למה חזר ושנה אין משביעין אותה לשעבר הא תנא ליה רישא אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה ותירץ רבי' שמואל מנרבונא דקמ"ל דאפילו ע"י גלגול אין משביעין אותה ואע"ג דהאריסין והשותפין שחלקו אין להן שבועה זע"ז דכיון שלא תבעו בשעת שלוקה מחלו זה לזה ואפ"ה קתני נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל. שאני הכא דפטרה בפירוש. ורב האי ז"ל כתב דאיירי כשלא פטרה הבעל משבועה אפ"ה אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה. ופירש"י ז"ל עיקר וכן מוכח בתוספתא עכ"ל הרא"ש ז"ל. והנה רבינו שהולך בכל דבריו בעקבות הרא"ש אביו ורבו ז"ל גם כאן לא נטה מדבריו ימין ושמאל אחר שסידר דינים היוצאים מרישא דמשנה דפטרה משבועת אפוטרופוס ממנו ומיורשיו כו' כתב דינים היוצאים מסיפא דמתניתין והוא מ"ש אבל אם נעשית אפוטרופוס לאחר מיתת בעלה לזה אינו מועיל הפטור והוא ע"פ פירש"י שהסכים עמו הרא"ש דפי' סיפא דמתני' דקאי נמי אהיכא דפטרה משבועה. ומשום דלפ"ז ק"ל למה חזר במשנה דלשעבר אין משביעין אותה מסיק רבי' וכתב שאפי' ע"י גלגול אין משביעין אותה והוא ממש כתירוץ ר"ש מנרבונא שכתבו הרא"ש כנ"ל. ור"ל דאילו לא פטרה משבועה היה יכול להשביעה הוא ויורשיו ובאי כחו אפילו בטענת שמא בשעת שבאת לגבות כתובה מכח אפי' להרא"ש דפסק כר' שמעון. דע"כ לא פליג ר"ש את"ק ור"מ אלא שלא בשעת גביית כתובתה אבל כשבאתה לגבות כתובתה וליטול וליצא ממנו או מיורשיו הרי היא ממכן ככל שותף ואריס וחנוני שמשביע אותו בטענת שמא אפילו לר"ש וכמ"ש רבינו בסימן שקודם זה וקמ"ל רישא דמתניתין שהפטור שפטרו מהשבועה מועיל לה שאינו יכול להשביעה בטענת שמא וגם יורשיו ובאי כחו לפי לשון הפטור שכתב לה וכמ"ש רבינו לפני זה. ובסיפא אשמועינן דאפילו נתחייבת לו או ליורשיו שבועה ממקום אחר וקי"ל דמגלגלין כל דבר וכמ"ש הרא"ש דה"א לדמותו לשותפין אחר שחלקו ור"ל דאף שפטרה כאן מלישבע שבועת שמא שהוא כשבועת השותפין מ"מ שבועה דע"י גלגול שמגלגלין אפילו במקום שאין חיוב שבועת שותפין לא פטרה קמ"ל בהך סיפא דאפי' מהאי גלגול אמרינן דפטרה כיון שפטרה בפירוש משבועה כל דבר בכלל. והיא דעת רבינו שכתב דאפילו ע"י גלגול אין יכולין להשביעה. ומ"ש בשם הרי"ף שאפי' לא פטרה אין היורשין יכולין להשביעה כו' ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל. נראה שדעת הרי"ף כדעת רב האי שכתב הרא"ש הנ"ל שמכח קושיא הנ"ל למה חזר ושנה סיפא דמשנה דאין משביעין אותה על העבר מוקי לה סיפא דאיירי אפילו לא פטרה ואפ"ה אין יכול להשביעה וכתב עליו הרא"ש שפירש"י עיקר. מש"ה כתב נמי רבינו שדעת הרי"ף ג"כ כרב האי ושל"נ להרא"ש. ואע"פ שדעת זו לא נזכר בהדיא בהלכות הרי"ף וגם הרא"ש לא כ"כ בשמו כ"א בשם רב האי ורבינו כ"כ בשם הרי"ף ולא הזכיר דעת רב האי נ"ל דרבינו למדו מדברי הרי"ף ממ"ש אדברי הגמרא דגרסינן שם אמשנה הנ"ל ז"ל פטרה מנדר ושבועה כו' שבועה זו מאי עבידתה (ופירש"י איזה שבועה שתם

אשה

פרישה

אם כן אם היא תקח הכתובה לעצמה : (ז) אלא אם כן תשבע היא שבועה הנ"ל דהיינו שבועת על אחד או פגימת שטרה או באחד משאר שבועות הנ"ל בסימן צ"ו ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות וכן כתב רש"י והרא"ש ובבית יוסף וז"ל ב"י שם דף תקי"ז סוף עמוד א' דאם היה חיה איך ישבעו הלקוחות ששטר זה אינו פרוע והלא למחר תאמר שהיא פרוע ומהימנא במיגו שיכולה למחלו וכן הדין במלוה עכ"ל ואף שרבינו כתב שישבעו הלקוחות שלא פקדתנו מכל מקום שמא היא תברר שאמרה ליה שהוא פרוע והיותר נראה שסבירא ליה כמו שכתב הרי"ף שהיכא שיבורר ויהיה שבועת מנה אף שלא יהיה שוא אין משביעין וכמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ב בדין משכון ע"ש גם יש לומר כשהיא בחיים לא סגי להו בשביעה דלא פקדתנו : (ח) ומשביעין ג"כ יורשיה הבאים ברשותה כו' פירוש שבועה הנ"ל דלא פקדתנו אין הבית דין משביעין אותה אלא א"כ יטעון הבעל עליהם לומר שפרע לאמם ואומר ישבעו לי שמה שלא ידעו שפרעתיה אבל שבועת הפגימה אף בלא טענתו כשבאין לגבות כתובה ופוגמת אותה המה בטענותיהם אזי שבית דין מעצמן טוענין שישבעו ולכך שינה רבינו הלשון וכתב לעיל ז"ל אבל משביע את יורשיה רצה לומר שהבעל וכאן כתב ומשביעין רצה לומר הבית דין גם מה שכתב לפני זה אבל אם היא עדיין קיימת לא יתנו ללקוחות כו' האי לא יתנו בלשון רבים קאי גם כן אבית דין שאף אם הוא לא טען הבית דין טוענים ומטעם שכתבתי דכל היכא דאיכא למיחש לשבועת שוא או הכא אין מניחין ללקוחות לישבע וליטול. והא דכתב אם פגמו הכתובה ולא כתב אם אמם טוענת שפגמה ומתה שמשביעין לבניה וכמו שנתבאר לעיל ר"ס צ"ו שבועה כזו יורשה לבניה משום אורחא דמילתא נקט דבשכיחא היתה באה לבית דין ופגמה כתובתה גם כן היתה נשבעת קודם מיתתה או יש לומר שאם אמם בעצמה פוגמת הכתובה הוא בכלל מה שנתבאר לעיל בסמוך אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה כו' שקאי על כל השבועות הנזכרות בתחילת הסימן וגם פגימת כתובה בכלל : (ט) כגון לקוחות שקנו ממנו פי' גם לקוחות יוכלו להשביעה אבל אם פטרה גם נגד באי כמו משבועה ס"ל להרא"ש והרי"ף דאין לקוחות בכלל כמ"ש בסמוך דאין כאמנות מועיל נגד לקוחות אע"פ שלהרא"ש נוכל ליישב שמכח סומרא כתב בסמוך דאין מיעיל ולא מכח דינא מ"מ לדברי הרי"ף ור"ח ז"ל שבאי כמו הם אפוטרופוס שמינה בביתו ולא לקוחות : (י) אותה ואת יורשיה עיין מ"ש ב"י לעיל סי' צ"ו ומ"ש עליו : (כדפרישית לעיל בסימן צ"ו כ"פ) : (יא) ואפי' אם פגמה כתובתה או היורשים כו' וז"ל הרא"ש ול"ד לשבועת אפוטרופוס דאע"ג שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה לישבע דהתם לא פטרה אלא מאפוטרופסת של ממונו שאף יורשיו לא ישביעוה על שנעשית אפוטרופוס על ממונו וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים והאפוטרופוס של ממון היורשים לא פטרה. אבל שבועת הפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותו כתובה שכתב לה ממה שיהיה ולמי שיהיה. ועוד (מתחלה בשעת פיטור השבועה) מסקא אדעתה דלמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותצטרך לפוגמה ע"כ בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשיו אבל לא מסקא אדעתה כלל שיורשים ימנוה אפוטרופוס עכ"ל : (יב) או היורשים או אפילו יורשים מן היורשים ר"ל או היורשים אומרים שנפרעו קצת מהיורשים נמצא שפוגמים היורשים הכתובה מן פרעין היורשים וריסא מיירי שהיורשים טוענין שנפרעו קצת מהבעל אבל אין לפרש דר"ל דאפילו יורשי יורשים אינו יכול להשביע דזה פשיטא דהכל בכלל פטור יורשים הוא ועוד דא"כ הל"ל כמו היורשי יורשי הבעל אינן יכולין להשביעה אותה ואת יורשיה וגם לשון או ולשון מן לא א"ש וק"ל : (יג) שאפי' ע"י גלגול אין יכולין להשביעה ואע"ג דשותפין והאריסין שחלקו ולא השביעו זה את זה בשעת חלוקה שאח"כ אין יכולין להשביע זא"ז ואפ"ה אם נתחייב זא"ז שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו גם את זה. שאני הכא שפטרה בפירוש [illegible]

ועיין

חדושי הגהות

דוקא קאמר דאין היורשין משביעין אבל הבעל משביע אותה לכך אמר רבינו דליתא להאי פירושא בדברי ר"ש אלא ר"ש פליג ואמר דאף אם הושיבה חנונית אינו יכול להשביעה אפי' הבעל עצמו בטענת שמא כ"ז שאינה תובעת כתובתה וכו' ע"ש :

צח א כתב הפרישה דלא פטרה אא"כ אם היא תקח הכתובה לעצמה רצה בזה ליישב מה שתמה הב"ח ושאר מפרשים על הך דכתב אבל אם היא עדיין קיימת לא יתנו ללקוחות אא"כ תשבע וכו' כתבו וז"ל ותימה הלא פטר אותה משבועה ואדרבה כשהיא קיימת ואומרת שלא נפרעת פשיטא שהיא נאמנת וישלם ללקוחות ומש"ה פירש"י ונתגרשה ומתה

דאם

יכולין להשביעה (ד) ורב אלפס כתב שאפילו לא פטרה אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה (ה) ולא נהירא לא"א ז"ל (טו) ומיהו על מה שמכרה לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מהני שאין משביעין אותה עליו אפי' ע"י גילגול ובירושלמי משמע דאפילו אם מכרה שלא לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מועיל הפטור שפטרה ובגמרא דידן לא משמע כן וגמרא דידן עיקר כתב לה דלא נדר נדלא שבועה או נקי נדר או נקי שבועה מנכסי

ומ"ש בשם הרי"ף שאפי' לא פטרה אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה בפרק הנזכר אהא דאמרינן שבועה מאי עבידתה א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה כתב הרי"ף הא דרב יהודה אמר רב אסיפא מתניגן לה דתנן הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר שבועה מאי עבידתה א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה וטעמו משום דבגמרא איתמר הא דרב יהודה אמר רב אמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ואותיב רב מרדכי קמיה דרב אשי מי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופא דאמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי א"ל אתון אהא מתניתו לה אנן אהא מתניגן לה הלכה מקבר בעלה לבית אביה וכו' ומשמע לרבינו דכיון דהרי"ף מתני לה אסיפא משום קושיא דמי הות ידעה דמותיב לה אפוטרופא א"כ הא דאין משביעין אותה על שעבר לא מטעם פיטור שפטרה הבעל הוא דמי הות ידעה וכו' אלא טעמא משום דאין ליורשים יכולת להשביעה על אפוטרופא דבחיי הבעל ואפי' לא פטרה נמי: **ומ"ש** ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל הוא משום דאמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' כתב דפטרה נמי משבועת אפוטרופא ומ"מ ק"ל שה"ל לרבינו לכתוב זה בסימן דלעיל דלרב אלפס אע"פ שפטרה מנדר ושבועה יכול הוא להשביעה על אפוטרופסת אם היתה נושאת ונותנת:

ומ"ש ומיהו על מה שמכרה לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מהני בפרק הנזכר אהא דתנן הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר אמרינן שבועה מאי עבידתה אמר רב יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי הבעל אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה ורב מתנה אמר אפילו בין מיתה לקבורה לא משבעינן לה דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא ומשמע דהלכתא כרב מתנה וכך הם דברי הרי"ף ": "ב"ה ומשמע דהא דאין משביעין אותה על מה שמכרה כדי שלא תתרשל ונמצא המת מתנוול דמהאי טעמא מזבנינן בלא אכרזתא ולפ"ז אפי' לא פטרה אין משביעין אותה ויש לתמוה על מ"ש רבינו על מה שפטרה שמה שמכרה לצורך קבורה מהני דמאי איריא שפטרה אפי' לא פטרה נמי:

ומ"ש ובירושלמי משמע דאפי' אם מכרה שלא לצורך קבורה בין מיתה לקבורה מועיל הפיטור שפטרה כ"כ שם הרא"ש וכתב אח"כ אבל לפום גמרא דידן דמייתי עלה הא דנהרדעי משמע דאיירי דוקא בצרכי המת וגם הרי"ף כתב בהדיא דלצרכי המת דוקא אמרו כתב הריב"ש סימן ק"ח בנדון זה אין כאן פיטור לא ממנו ולא מיורשיו דמתניתין תנן כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ולשון זה כולל אפוטרופסת ומה שנשאה ונתנה בתוך הבית ופגימת כתובה אבל בלשון שרגילין עתה הסופרים לכתוב בכתובות איני רואה שיהא נכלל בלשון ההוא מה שנעשית אפוטרופא בחיי בעלה שהם כותבים וכל זמן ששטר כתובה יוצא וכו' תהא נאמנת לומר לא נפרעתי בלא שום שבועה קלה וכו' כב' עדים כשרים לעולם ולשון זה אינו כולל שום נאמנות על מה שנשאה ונתנה בחייו שלא יוכל להשביעה הוא או יורשיו עכ"ל. כתוב במישרים נכ"ג חי"א אלמנה הנושאת ונותנת בתוך הבית אין יכולים להשביעה על טענת שמא אלא כשחושדין עליה שתי כסף אבל בפחות לא וקודם שחלקו אבל אם חלקו כבר ונסתלקו ממנה אין יכולים להשביעה על טענת שמא עכ"ל. עוד כתוב שם בדין אלמנה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרי הלואות או מכירות יוצאות על שמה וכן אם יש לה מטלטלים:

כתב לה דלא נדר ודלא שבועה וכו' בפרק הנזכר (דף פז.) איפליגו אמוראי במילתא ובתר הכי אמרינן שלא רבי זכאי למר עוקבא בין דלא נדר ובין נקי נדר מנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה מנכסים אילין

תבעו שבועה בשעת חלוקה מחלו זה לזה ואפ"ה קתני נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל שאני הכא דפטרה בפירוש ורב האי ז"ל כתב דאיירי כשלא פטרה הבעל משבועה אפ"ה אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה ופירוש רש"י עיקר וכן מוכח בתוספתא עד כאן לשונו ועל פי פירש"י וייסוד של מהר"ש מגרבוג"א כתב רבינו דהפיטור מועיל שאין היורשין יכולין להשביעה אפי' על ידי גלגול כיון דפטרה בפירוש דאילו פרע לה הכתובה ולא תבע ממנה השבועה לא היו יכולין לא הוא ולא יורשיו להשביעה דמסתמא מחל לה השבועה כדין האפוטרופסין שחלקו אבל על ידי גלגול היה יכול להשביעה אבל כיון שפטרה בפירוש אין משביעין אותה אפי' על ידי גלגול אבל רב אלפס היה מפרש דסיפא אשמועינן דאפי' לא פטרה אין היורשין משביעין על אפוטרופסת דלשעבר שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה וזהו כמ"ש הרא"ש ע"ש רבי' האי ואע"ג דבפסקי הרי"ף לא נמצאו דברים אלו הנה כבר כתב הר"ן דהרמב"ן מצא כך בתשובה להרי"ף וכך כתב בעל העיטור ולפמ"ד דבאשיר"י צריך להגיה ורב אלפס ז"ל במקום רב האי דאם לא כן לא היה נמנע רבינו ז"ל מלכתבו גם ע"ש רבינו האי כמ"ש הרא"ש אביו אלא ט"ס הוא ומ"ש ולא נהירא לא"א הרא"ש הוא ממ"ש ופירש"י עיקר והב"י כתב שבפסקי הרי"ף הכי משמע מדכתב הא דרב יהודה אמר רב אנן אסיפא מתניגן לה אם כן הא דאין משביעין אותה על לשעבר לא מטעם פיטור שפטרה הבעל דאי הוית ידעה וכולי ותימה הלא ודאי איכא לפרש הא דקאמר דאין היורשים משביעין אותה על לשעבר היינו כמי בדכתב לה הבעל לפוטרה לאחר שכבר נעשית אפוטרופסת שלו אבל ודאי דלכ"ע אין מועיל הפיטור בשעת נישואין על האפוטרופסת שנעשה לאחר הנישואין כדפי' לעיל סעיף ב' ודלא כדמשמע מדברי הרא"ש גם מה שאמר ב"י ומ"מ ק"ל דה"ל לרבינו לכתוב לעיל בסימן זה דלרב אלפס אף על פי שפטרה וכו' עכ"ל אין כאן קושיא כלל ואין ספק שתקפה על הרב ב"י משנתו כשכתב כל זה ומ"מ צריך עיון לרב אלפס כשלא פטרה דאין היורשים משביעין אותה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה שמא על ידי גלגול משביעין אותה דלא עדיפא מאפוטרופסין דעלמא דמשביעין אותה על ידי גלגול אף על פי שחלקו בסתם כיון שלא פטרו בפירוש וכשפטרו בפירוש אין יכולין עוד לגלגל וכמ"ש בח"מ סי' צ"ג סעיף י"ג ע"ש בעל העיטור גם צ"ע בדין פגמה כתובתה בחיי בעלה ואח"כ מת אם דינה לענין שבועת היורשים כדין אפוטרופא שנעשה בחיי בעלה להרי"ף כדאית ליה ולהרא"ש כדאית ליה והא דהביא רבינו מחלוקת זו דרב אלפס והרא"ש בפי' דברי תנא קמא נפקא מינה לרב אלפס ודעימיה דפסקו הלכה כת"ק אבל להרא"ש גופיה ליכא נפקותא כמ"ש בסמוך דהלכה כאבא שאול דלא מהני פיטור לגבי יורשים אפי' פירש לי ליורשי דלפי זה היורשים משביעין אותה אפי' על האפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה וכך כתב המרדכי בפרק הכותב והגהת מיימונית פי"ו דאישות בשם ר"ח:

ומיהו על מה שמכרה לצורך קבורה וכולי האי ומיהו קאי אדלעיל דאין הפיטור מועיל על אפוטרופסת שלאחר מיתת בעלה מיהו על מה שמכרה לצורך קבורה לאחר מיתתו אין משביעין אותה ופירש"י דהטעם משום דאי אפשר שלא תזלזל במכירת נכסים ונמצאת שבועת שקר והרא"ש כתב עוד שאם ה"ל ליתבע מימנעה ולא עבדא וגם מתוך המהירות אי אפשר לה ליזהר שלא תוותר ושלא תהנה הילכך אפי' על ידי גלגול לא משבעינן לה אם לא נשאה ונתנה כי אם בצרכי המת וכו' והדבר פשוט דלפי הטעם אף הרא"ש מודה דלצורך קבורה אפי' לא פטרה כלל אין משביעין אותה:

כתב לה דלא נדר וכו' בפרק הכותב פליגי אמוראי אליבא דת"ק היכא דלא פטרה ממנו ומיורשיו בפירוש אלא אמר הני לישנא דלא שבועה או נקי שבועה דרבי זכאי החמיר על האלמנה דבין דלא שבועה בין נקי משבועה מנכסי משביעין אותה מנכסי אילין אין משביעין אותה ואבא שאול בן אימא מרים אמר

דמדינא בכל לשון שכתב לה בסתם ג"כ אין היורשים משביעין אותה אבל מה העשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואמר

דרכי משה

(ד) ובב"י פרק הכותב דף תקי"ו ע"ב דיכול להשביעה ע"י גילגול: (ה) ומשמע בב"י פרק הכותב דף תקי"ח ע"א דאם היתה אפוטרופוס בחיי בעלה ונמשך כך לאחר מותו או שמינה האב בחייו שתהא אפוטרופוס על ממונו לאחר מיתה דזהו מקרי אפוטרופוס של חיי בעלה אבל אם

פרישה

ועיין בדרישה: (יד) ורב אלפס כתב שאפילו לא פטרה כו' שנעשית בחיי בעלה פירוש מאחר שהבעל לא הזקיקה לשבועה לא ע"י עצמו ולא ע"י צווין שישביעוה בניו אחרי מותו ועיין בר"ן דף תקי"ו ריש ע"ב (בב"י פרק הכותב דף קי"ח משמע דאם היתה אפוטרופוס בחיי בעלה ונמשך כך לאחר מותו או שמינה האב בחייו שתהא אפוטרופוס על ממונו לאחר מותו דזהו מיקרי אפוטרופוס של חיי בעלה אבל מינוה היתומים הוה דלאחר מיתה ד"מ כ"פ): (טו) ומיהו על מה שמכרה כו' פירוש אם פטרה שאמרינן שאינו מועיל אלא לאפוטרופוס שנעשה בחיי בעל אבל אינו מועיל למה שנעשית לאחר מותו מ"מ לענין זה מועיל דכי היכי דמקילין לענין זה לזבוני בלא אכרזתא ה"נ מקילין שלא להשביעה שאם היה לה ליתבע מימנעה ולא עבדה וגם מתוך המהירות א"א להזהר שלא תוותר ושלא תהנה הלכך אפי' ע"י גלגול לא משבעינן לה אשר"י:
מנכסי

דרישה

אשה חייבת לבעלה או ליורשיה דקתני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אינו משביעה) א"ר יודא על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה (פירש"י אם יושיבנה חנונית אבל פוגמת כתובתה לא נפטר מאותה שבועה ע"י תנאי זה דכי פטר לה משבועה דקרמי הוא עלה אבל שבועה דהיא גרמה לנפשה לא פטר לה) רב נחמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה (ופירש רש"י ומכ"ש משבועת אפיטרופוס דמכל שבועה פטרה) אזל רב מרדכי קמיה דרב אשי וא"ל בשלמא למ"ד על הפוגמת כתובתה דמסקא אדעתה דלמא מצטרכי לי זוזי ושקילנא מכתובתאי וא"ל כתוב לי דלא משבעתא לי (פירש"י ומגו דרמיא אנפשה תבעה ממנו פטור כל שבועה) (אלא למ"ד על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה איסי מי הוה ידעה דמותיב לה אפוטרופוס דא"ל כתוב לי דלא משבעת לי א"ל אתון אהא מתניתו לה) (פירש"י אריסא וסברית דרב יודא פליג עם רב נחמן וקשיא לכו) אנן אהא מתנינן אסיפא דמתניתין דתנן הלכה מקבר בעלה כו' עד ואין משביעין אותה על שעבר שעבר מאי עבידתה (כלומר עד מתי קרוי שעבר דלא אמרינן נכסי דיתמי נינהו ואין תנאי שלו מועיל בהן) א"ר יודא על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה כו' ש"מ מפירש"י דלפי מאי דמסיק הגמרא דרב יודא אסיפא אתמר וכן הוא הסכמת הפוסקים א"כ ברישא היכא שפטרה משבועה ליכא מאן דפליג שפטרה ג"כ משבועת אפוטרופוס ור"כ דקאמר שפטרה משבועת פוגמת כתובה ר"ל אפי' משבועה זו וכ"ש משבועת אפוטרופוס דהוא רמיא וגרס לה וכדפירש"י שם בקושיא ובפירוקא דגמרא אנן אהא מתנינן לה דפי' אבל ברישא ליכא מאן דפליג דמכל השבועה פטרה ע"ש אלא שרב יודא אתא לאשמועינן שאינה פטורה משבועת אפוטרופוס אלא דוקא אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה אבל אמה שנעשה אפוטרופוס מיד אחר מותה אפי' בין מיתה לקבורה כיון דמיד בעת מותו ירשו היורשים הממון תו לא מהני לה הפטור שקיבל עליו המוריש ולאפוקי מדרב מתנה דפליג שם ואמר שפטורה עד אחר קבורה וכמ"ש רבי' בסמוך שאפי' מכרה ביני לצורך כרגא ומזוני וקבורה נמי פטורה והיינו דעת רב מתנה. ועפ"ד זה פירש הרא"ש ג"כ דרב נחמן דאמר משבועת פוגמת כ"ש דס"ל דפטר משבועת אפוטרופוס דהוא גורס לה ואגב דמדכרה פטור שבועת פוגמת מדכרה נמי פטור שבועת אפוטרופוס ע"ש דף קמ"ב ע"ג גם הרי"ף כתב שם דף תקי"ו ע"ב ז"ל הלכה כאבא שאול וס"מ כו' עד אבל אי כתב לה תפטור בין ממני בין מיורשי גובה בלא שבועה "ואפי' היא פוגמת כתובתה בין "ממנו בין מיורשיו אמריו כו' הרי לפנינו מדכתב הרי"ף ואפי' היא פוגמת דר"ל וכ"ש שפטורה משבועת אפוטרופוס דאל"כ מאי "אפי' דה"ל דר"ל וכ"ש פטור מע"א או היכא שנפרעת שלא בפניו דו"א דהא כתב הרא"ש במקומות הנ"ל הך פטורה דאפוטרופוס פשוט לכ"ע ובעד אחד כתב דס"ל להראב"ד דאינו פוטר ובשלא בפניו כתב הרא"ש דמסתבר למימר דלא פטרה אלא שלבסוף הכריע הרא"ש דגם ממנו פטרה ע"ש דף קמ"ב ע"ג אלא ודאי גם הרי"ף מודה דר"ל דאמר דהפטור מועיל משבועת פגימת כתובה וכ"ש משבועת אפוטרופוס. ולא כמ"ש הב"י בסי' זה בד"ה ומ"ש בשם הרי"ף שאפי' לא פטרה אין היורשין יכולין להשביעה על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה כו' ז"ל ומשמע ליה לרבינו כיון דהרי"ף מתני וכו' ומ"מ ק"ל שה"ל לרבינו וכו' עד אם היתה נושאת ונותנת עכ"ל. ודבריו תמוהים הפלא ופלא איך עלתה על דעתו לפרש דעת הרי"ף כן דאפי' פטרה משבועה אפ"ה הבעל היה יכול להשביעה דהא כבר הוכחתי מדברי הרי"ף עצמו דכתב אפי' מפוגמת כתובה פטרה דמשמע ומוכח דס"ל דמכ"ש דפטורה משבועת אפוטרופוס וכמ"ש רש"י והרא"ש בהדיא ומוכח כן מסוגיא דגמרא הנ"ל. גם את אשר כתב הב"י דמדמתני לה הרי"ף אסיפא משום קושיא דמי הות ידעה דמותיב לה כו' תימא א"כ תקשה אהרא"ש שכתב גם כן בפשיטות אסיפא ולא הביא כלל להא דרב יודא ברישא כ"א בסיפא ע"ש בדף קמ"א ע"ב ובד' קמ"ב ע"ג ואפ"ה כתב ג"כ בהדיא דמהני לה הפטור ולא יכול הבעל עצמו להשביעה וע"ק דאם לזה נתכוין הרי"ף ה"ל להביא סוגיית הגמרא קושיית רב מרדכי דמי הות ידעת והשר השיב לו רב אשי מכח קושייתו דאנן אסיפא מתניגן לה ולא ה"ל לסתום להרי"ף כמו שסתם וכתב ז"ל והא דרב יודא אסיפא מתניגן לה בלי טעם. לכן נלע"ד דודאי הרי"ף ס"ל כרש"י והרא"ש הנ"ל דכיון שפטרה סתם אין הבעל יכול להשביעה משבועת אפוטרופסת וכדדייק מלשון אפי' כנ"ל ורבינו שכתב בשם הרי"ף דהיורשים אין יכולים להשביע אותה משבועת אפוטרופוס דבחיי בעלה אפי' לא פטרה אותה למד זה מדברי הרי"ף מדמתני להא דרב יודא אסיפא ולא הביא סוגיית הגמרא ש"מ דבלא קושיית רב מרדכי נמי ליה למתני אסיפא והיינו משום דס"ל דסיפא הלכה מקבר בעלה כו' איירי דאפי' לא פטרה משבועה אפ"ה אינה נשבעת לשעבר ומפרש רב יודא דעל איזה שבועה אינה נשבעת לשעבר דהיינו על שבועת אפוטרופוס שנעשה בחיי בעלה ולאפוקי משבועה דבגומה אינה פטורה כיון דלא פטרה כלל והשתא א"ש לשון רב אשי הנ"ל דהשיב לרב מרדכי אנן אהא מתנינן לה כו' דוק בלשונו ותמצא שר"ל שוולת קושייתו דרב מרדכי הם היו שונין אהסיפא וקשה למה

חדושי הגהות

דאם לא מתה אין מקום להשביעה ללקוחות כיון שהיא עצמה עומדת ואומרת לפניו שלא נפרעת וצ"ע עכ"ל. וליישב זה כתב הפרישה דאע"ג דפטרה משבועה לא פטרה אא"כ תקח כתובתה

ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מריס השתא שמעינן דלית הילכתא כר' זכאי אליבא דת"ק ולפיכך אפילו אמר מנכסי אילין דמשמעותיה דאף מן היורשין פטרה אפ"ה הזקיקוה שבועה ולכאורה משמע דה"ה כשפטרה בפירוש ממנו ומיורשיו נמי הזקיקוה שבועה לאבא שאול דהלכה כמותו והכי משמע בסוגיא (דף פ"ח) דאוקימנא הא דתנא בסיפא דר"ש אמר כל זמן שתובעת כתובתה היורשין משביעין אותה דפליג את"ק דאמר כשפטרה ממנו ומיורשיו דאין היורשים משביעין אותה וקאמר ר"ש דהיורשים משביעין אותה וקמיפלגי בפלוגתא דאב"ש ורבנן ר"ש כאבא שאול ורבנן כרבנן אלמא דאף בפטרה בפירוש ממנו ומיורשיו קאמר אבא שאול דהיורשים משביעים אותה אלא דרב אלפס כתב דאע"ג דאבא שאול גופיה ס"ל הכי מ"מ אנן קי"ל הלכה כסתם משנה דכשפטרה בפירוש ממנו ומיורשיו דאין משביעין אותה ולא פסק ר"כ אמר שמואל הלכה כאבא שאול אלא בדלא פטרה בפירוש דאפי' א"ל דלא שבועה נקי שבועה ואפי' אמר מנכסי אילין הזקיקוה שבועה דלא כת"ק אליביה דרבי זכאי דאף בזו אין היורשים משביעין אותה אלא בזו הלכה כאבא שאול וכך כתב הרא"ש לפרש דעת האלפסי ע"ש אלא שמ"ש הרא"ש לשם ומיהו היכא דפטריה בהדיא מן היורשים מודה אבא שאול דמשמע דרב אלפס מפרש כך והא ליתא דא"כ למה כתב הרי"ף אמאי דקאמר שמואל הלכה כאבא שאול ה"מ דכתב לה דלא נדר וכו' אבל אי כתב לה בין ממני בין מיורשי גובה בלא שבועה כסתם מתניתין וכולי דאמאי תלאה בסתם מתניתין תיפוק ליה דאבא שאול גופיה מודה היכא דפטרה בהדיא דגובה אלא ודאי דאבא שאול אינו מודה אלא דאנן לא סבירא ליה כאבא שאול אלא בהך לישנא דלא שבועה וכו' אבל כשפטרה בהדיא קיימא לן כסתם מתניתין ולשון הרא"ש צריך לפרשו דלאו דוקא מודה אבא שאול ממש קאמר אלא רצה לומר דמ"ש אבא שאול אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים וכו' מודה אבא שאול שלא שמע שחכמים הזקיקוה שבועה אלא כשאמר בלשון הזה ולכן פסק שמואל כאבא שאול שאמר שהזקיקוהו שבועה כשאמר בלשון הזה אבל אב"ש גופיה ס"ל דאפי' פטרה בהדיא ממני ומיורשי משביעין אותה שהרי לאבא שאול אין שום חילוק בלשונות אלו דבכל ענין משמעות שפוטר אותה מכל שבועה ממנו ומיורשיו אלא שחכמים הזקיקוה שבועה דלפי זה ה"ה בפטרה בהדיא גם מיורשיו משביעין אותה לאבא שאול ומ"ש עוד הרא"ש לדעת רב אלפס דמ"ש בגמרא ר"ש כא"ש פי' בשיטת א"ש קאמר ועדיפא מיניה וכו' היינו בשיטת א"ש שאמר בשם חכמים שהזקיקוה שבועה כשאמר בלשון הזה דלא שבועה וכו' ואפי' תפרש לשון הרא"ש כפשוטו דלרב אלפס אבא שאול חולק את"ק מ"מ רבינו לא ס"ל הכי אלא כפשט לשון הרי"ף דחולק אתנא דמתניתין ובחדא פסק שמואל כאבא שאול כשאמר לה בלשון דלא שבועה ובאידך בשא"ל בפי' דפטרה ממנו ומיורשיו פסק כסתם מתניתין ולפי זה ניחא הא דכתב רבינו הך דר' זכאי דהכליע תחלה הך דר' זכאי דהחמיר על האלמנה שהזקיקוה שבועה לתנא קמא דמתניתין כשלא אמר מנכסי אילין ואח"כ כתב דאבא שאול פליג את"ק דאפי' פטרה בפירוש מן היורשים נמי משביעין אותה שהרי כשאמר מנכסי אילין לכ"ע משמעותיה דפטרה אף מן היורשין ואמרו חכמים דמשביעין אותה א"כ כשפטרה בפי' מן היורשים נמי משביעין אותה לא"ש ולאחר שהכליע פי' דברי ת"ק לר' זכאי ופי' דברי אבא שאול חזר וכתב מחלוקת הגאונים בפסק הלכה והוא דרב אלפס פסק בפטרה בפירוש כת"ק דאין משביעין ובלא פטרה בפירוש משביעין כאבא שאול אבל ר"ח ור"י פסקו לגמרי כאבא שאול דאפי' בפטרה בפי' מן היורשין נמי משביעין דלדעת רבינו לא נחלקו בפי' דברי אבא שאול דלכ"ע אבא שאול גופיה ס"ל דהזקיקוה חכמים שבועה אפי' כשפטרה בפי' מן היורשים אלא דלרב אלפס לא פסקינן כאבא שאול אלא בדלא פטרה בפי' אבל כשפטרה בפי' הלכה כת"ק כסתם מתניתין ולר"ח והרא"ש הל' כאבא שאול לגמרי דמשביעין אותה אפי' פטרה בפי' מן היורשין ודלא כמשמעות דברי הרא"ש וכזה נסתלקו התרעומות שהתרעם הרב ב"י על דברי רבינו והם באמת ולדק :

(טו) מנכסי הוי כאילו כתב לה שבועה אין לי עליך והוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו ובאי כחו משביעין אותה ואם כתב לה נקי נדר או נקי שבועה או דלא נדר דלא שבועה (יז) מנכסי אילין לא הוא ולא יורשיו ולא באי כחו יכולין להשביעה כתב רי"ף אף ע"פ שהאמינה על יורשיו ועל הבאים מכחו אין מועיל אלא לענין יורשין אבל אין פטור מועיל (יח) לגבות מלקוחות בלא שבועה (יט) לפיכך אם יש עליו ב"ה אחר או כתובה או לקוחות אין הפטור מועיל לה וכן כתב ר"ה מעשים בכל יום שאין נפרעין מנכסים משועבדין אלא בשבועה אע"פ שיש לה נאמנות (כ) ומהיורשין בלא שבועה ורבי זרהיה

אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה ויש לתמוה על רבינו למה כתב כן דהא בתר הכי אמרינן אמר רב נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מריס בין דלא נדר בין נקי נדר בין מנכסי בין מנכסים אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וא"ד להא מתניתא אבא שאול בן אימא מריס אומר בין דלא נדר בין נקי נדר בין מנכסי ובין מנכסי אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כבן אימא מריס ועיין בתשובות הרשב"א סימן אלף כ"ט והשתא לדברי ר"ח והרא"ש שפסקו הלכה כאבא שאול פשיטא דלא היה ליה לכתוב להא דשלא רבי זכאי כלל ואפילו לדברי רב אלפס שפוסק כת"ק משמע ודאי דליתא לדשלא רבי זכאי מקמי הא דאמר רב נחמן אמר שמואל דבין מנכסי בין מנכסי אילין בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה ולמה לו לכתבם וצריך עיון : **כתב** רב נטרונאי בתשובה הא דאמר אבא שאול בן אימא מריס אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ה"מ דכתב לה בשעת קידושין דלא מהני תנאיה אלא לנפשיה אבל פטרה בשעת מיתתו ואמר תנו לה כתובה ואל תשביעו אותה דבריו קיימים ונוטלת שלא בשבועה בין לשעבר ובין לעתיד לבא ואף ע"פ שהיא בבית בעלה דכיון דקא מפקיד בשעת מיתה כמקבלת מתנה דמיא אבל אם ראו אותה שמפסדת במה שהניח בעלה בדבר גניבה בדבר ברור תשבע להבא עכ"ל (ו) . כתב הרי"ף אף על פי שהאמינה על יורשיו ועל הבאים מכחו אין מועיל אלא לענין יורשים אבל אין פיטור מועיל לגבות מלקוחות בלא שבועה וכו' בפרק הנזכר אהא דתנן מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה כתב ואע"ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה דלא מהניא נאמנות אלא דהימניה לוה למלוה עליה דידיה ועל ירתיה בתריה אבל היכא דאיכא עליה חוב לאיניש אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהניא ומסתייע הדין סברא מהא דגרסינן בפ"ב דכתובות (יט.) האומר שטר אמנה הוא אינו נאמן ואמרינן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה וכו' לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים אלמא כל היכא דחב לאחרים וליכא גביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה והא נמי דכוותה וכתב הרא"ש מקשינן על דבריו מהא דתנן במתניתין דמועיל נאמנות שכתב לאשה אף על הבאים ברשותה ותניא בתוספתא אלו הן הבאים ברשותה כל שמכרה או נתנה לאחר וא"כ הבאים ברשותו נמי הוי שמכר נכסיו לאחרים וקתני דמועיל נאמנות וגובה האשה מהם בלא שבועה ויש לתרץ דבריו דהא דקאמר דלא מהני נאמנות היינו אחר שמכר נכסיו דומיא דשטר אמנה דלאו כל כמיניה לגרועי כח הלקוחות אחר שמכר להם כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות דלא פקע בשביל שמכר נכסיו לאחרים וכן חילק בעל המאור אבל מתוך דברי רב אלפס ז"ל משמע שלא ירד לחילוק זה דמשמע דמפליג בין ירתיה ללקוחות דומיא דירתיה וכן כתב ר"ח ז"ל מעשים בכל יום שאין נפרעין מן המשועבדים אע"פ שיש להם נאמנות בשבועה ומן היתומים שלא בשבועה ואיפשר לטעמיה משום דחיישינן לקנוניא שמא פרעו והחזיר לו השטר אע"ג דמפרש בתוספתא דבאים ברשותה היינו לקוחות שבאים ברשותו לאו היינו לקוחות אלא אפוטרופוס סמיכה על נכסיו והראב"ד והרמ"ה ז"ל חילקו גם הם בין קדמו הלקוחות ובין קדם הנאמנות והאידנא דנפישי רמאין נכון להחמיר כדברי ר"ח והרי"ף עכ"ל:

(ב"ה) וכתב הרמב"ם בפי"ט מהלכות מלוה ולוה שאפי' התנה בפירוש שיגבה מהלקוחות בלא שבועה אין תנאי מועיל שאין זה יכול להתנות לאבד ממון חבירו והכי נקטינן :

ומ"ש כתב לה דלא נדר וכולי אבל יורשיו ובאי כחו משביעין אותה ואם כתב לה נקי נדר וכולי לא הוא ולא יורשיו ולא באי כחו יכולין להשביעה לכאורה משמע דבאי כחו הם לקוחות ומקבלי מתנה וכמ"ש בח"מ סימן ע"א סעיף ל' ואם כן קשה הלא כתב רב אלפס דאין הפיטור מועיל לגבות מלקוחות וצריך לומר דמ"ש הכא דהפיטור מועיל לבאי כחו היינו אפוטרופסת סמיכה על נכסיו וכך כתב הרא"ש לפרש הבאים ברשותו היינו אפוטרופסת סמיכה על נכסיו ומביאו ב"י בסמוך : כתב רב אלפס אע"פ שהאמינה וכו' כך כתב בפרק הכותב : ומ"ש וכך כתב ר"ח מעשים בכל יום וכו' קשה שהרי בסמוך כתב על שם ר"ח דאפי' פירש לי וליורשי לא מהני כלל אם לא קנו מיניה ויש לתרץ דהא דכתב ר"ח מעשים בכל יום וכו' מיירי בקנו מיניה אלא דבתשובת הרשב"א שמביא בית יוסף כתב וזה לשונו אם פטרה בפירוש גם מן היורשין נוטלת היא שלא בשבועה וכן דעת הרי"ף ור"ח וכל שכן אם קנו מידו וכך כתב ר"ח וכו' אלמא דמה שאמר בתחילה וכן דעת הרי"ף ור"ח היינו בדלא קנו מיניה והכי משמע מלשון ר"ח שהביא הרא"ש כלל ע"א סימן ו' ועוד דאי איתא דר"ח דאמר מעשים בכל יום וכולי איירי בדקנו מיניה אם כן צריך לומר דבלקוחות ואפי' קנו מיניה לא מהני הפיטור אפילו אם קדם הנאמנות ללקוחות והא ליתא שהרי הריב"ש בסימן ק"ח כתב וזה לשונו וכן דעת הראב"ד ז"ל גם הוסיף שאפילו ללקוחות מועיל נאמנות אם פירש וכן דעת ר"ח דאפי' ללקוחות מועיל נאמנות כדפרישית וקנו מידו דאית ליה קלא ולקוחות איהו דאפסידו אנפשייהו שקנו אח"כ עכ"ל ולפיכך צ"ל דמ"ש ר"ח מעשים בכל יום וכו' איירי בדלא קנו מידו והקושיא יש לייסב דלא כתב ר"ח דלא מהני פיטור אפי' פירש בהדיא מן היורשין בדלא קנו מיניה אלא בבעל שכתב פיטור לאשתו ואפשר שהטעם הוא כמ"ש הריטב"א בשם ר"ח דעיקר הפיטור אינו אלא לכשתהא פוגמת או נעשית אפוטרופא אבל משבועת אלמנה דלא תפסה גררי לא פטרה וכיון שכן לא יועיל לה שטר הפיטור דכיון דסופה ליסבע שבועת האלמנה כשתגבה כתובתה מגלגלין עליה שבועה דפוגמת ואפוטרופוס דמגלגול לא פטרה ולפיכך אין מועיל לה הפיטור אבל מ"ש ר"ח מעשים בכל יום וכו' הוא בסתם מלוה ולוה שאין מועיל נאמנות לגבי לקוחות אבל לגבי יורשין מועיל דודאי פטרו לגמרי משבועה מיהו במ"ש הר"ן בפרק הכותב בשם ר"ח מפורש

דרכי משה

אם מינה יתומים הוי דלאחר מיתה וצ"ע שם: (ו) וכ"כ המרדכי סוף הכותב וכתב עוד שם דאם כתב לאשתו שטר נאמנות עליו ועל יורשיו אפ"ה אינה נוטלת כתובתה בלא שבועה אא"כ כתב

דרישה

אמה ולפי מ"ש לדעת הרי"ף ניחא שאתא לפרש מאיזה שבועה פטורה לשעבר אפילו היכא דלא פטרה אבל ברישא דפטרה מודה רב יודא לרב נחמן דפטור מכל השבועה. תדע שהוא כן שהרי לא הביא הרי"ף אסר זה הא דרב מתנה דפליג עם רב יודא ואומר דאפי' בין מיתה לקבורה ג"כ אין משביעין אותה ובגירסת הגמרא דילן ע"פ פירוש רש"י והרא"ש איתא וכמבואר בפירש"י והרא"ש ע"ש. והיינו טעמא דס"ל להרי"ף דגם רב יודא יכול להיות דמודה לרב מתנה ולא אתא אלא לאשמועינן דאע"ג דלא פטרה אפי' הכי פטורה משבועה דאפוטרופוס ולא משבועת הפוגמת. ומש"ה נמי לא כתב הרי"ף שום דיוק מדברי רב יודא שאמר על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה. למכתב ולדייק בחיי בעלה אין בין מיתה לקבורה לא כמו שאיתא בגמרא ובאשר"י ובפירש"י משום דס"ל להרי"ף דהאי דיוקא אינו מדברי רב יודא אלא דברי הגמרא הוא שמדייק אלשון המשנה דקתני

פרישה

(טו) מנכסי קאי גם אדלא נדר ודלא שבועה: (יז) מנכסי אילין פירוש דאו פטרה מכל מי שיחזיק בנכסים אלו הן הוא הן יורשיו או באי כחו משא"כ ברישא דקאמר מנכסי דמשמע כל זמן שהן בידי ועד"ר: (יח) לגבות מלקוחות בלא שבועה ומה שפטרה מבאים מכחו היינו אפוטרופוס סמיכה על נכסיו: (יט) לפיכך פירוש הואיל שאין הפטור מועיל אלא לגבי דידיה ולגבי יורשיו ולא גבי אחריני: (כ) ומהיורשים בלא שבועה פירוש אע"ג דמיורשין גובין בלא שבועה ומהני נאמנות גבייהו מ"מ גבי לקוחות לא מהני ואף שר"ח פסק לקמן דאף לגבי יורשים לא מהני נאמנות וצריך לעולם שבועה אפ"ה קאמר שפיר שלא בשבועה דהיינו היכא שקנו מיניה ועיין בספרי בפרק הכותב מ"ו ועיין בח"מ סי' ע"א שכתב כל זה:

אם

בשעבר אין משביעין אותה דאיכא למשמע מינה שדוקא בחיי בעלה אבל מיד אחר מותו משביעין אותו אפי' בין מיתה לקבורה וקאמר ע"ז שרב מתנה לא ס"ל הכי ופי' להמשנה דבין מיתה ובין קבורה נמי אין משביעין אותה ולשעבר לא ר"ל אפי' בין מיתה לקבורה ומש"ה כתב הרי"ף כאי דיוקא אח"כ בפני עצמו על המשנה ושרב מתנה פליג ע"ז אבל רב יודא יכול להיות שג"כ ס"ל הכי ולא כפירש"י והרא"ש הנ"ל. ומשה"כ נראה שגירסת הרי"ף הגירסא דבגמרא גרסי' "שעבר מאי עבידתה וסולרך רש"י לדחוק בפירושו וכתב כלומר עד כמה מקרי לשעבר כו' וכמ"ש לשונו לעיל אבל ברי"ף כתב "שבועה מאי עבידתה ור"ל מ"ש במשנה אין משביעין אותה לשעבר מאיזה שבועה היא פטורה וקאמר רב יודא מאותה שבועה דוקא פטורה אף ע"ג דלא פטרה ולא משבועת פוגמת וכמ"ש וק"ל. וזהו כוונת רבינו שסידר דברי הרי"ף אחר מ"ש דינים היוצאים מהסיפא ולרש"י מש"ה חזר ונקיט הסיפא ללמדינו דאפילו בגלגול אין משביעין. ולהרי"ף מש"ה נקיט ללמדינו שאפילו לא פטרה אפ"ה היורשים אין משביעין אותה לשעבר אפוטרופסת שנעשית בחיי בעלה. ומסיק וכתב ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל והיינו מטעם שהוא הסכים עם פירש"י הנ"ל וק"ל. גם מ"ש הר"י לפני זה בד"ה ומ"ש רבינו אבל לאפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה מועיל שאפילו על ידי גלגול אין יכולין להשביעה. כתב ב"י ז"ל כלומר דאילו דלא גלגול אפילו לא פטרה אין עליה שום שבועה לדעת הרא"ש [illegible] אותה וכמ"ש בסי' שקודם זה. גם בזה [illegible]
רבינו

זרחיה הלוי כתב (כא) אם מכר קודם הנאמנות אז אינו מועיל דלאו כל כמיניה לגרוע כח דלקוחות אחר שמכר להם כבר אבל אם קדם הנאמנות ללקוחות לא פקע בשביל שמכר נכסיו אחר כן וכ"כ הרמ"ה (כב) וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר וקנו מיניה שאז מועיל אף גבי לקוחות משום דאית ליה קלא וא"א ז"ל כ' (כג) האידנא דנפישי רמאי נכון להחמיר כרב אלפס ואבא שאול פליג את"ק בפטור יורשים וקאמר דאפי' פטרה בפירוש מן היורשים או כתב לה נקי נדר נקי שבועה מנכסי אילין אינו מועיל גבי יורשין ואינה גובה מהן

ומ"ש ב רבינו וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר וכו' : ואבא שאול פליג את"ק קמא בפיטור יורשים וכו' ופסק רי"ף כת"ק קמא דפיטור מועיל אף גבי יורשים וכו' דברי רבינו כאן כמעורבבים שהרי על מה שכתבתי בסמוך אר"כ אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אימא מרים כתב רב אלפס וה"מ דכתב לה דלא נדר ולא שבועה אי נמי נקי נדר נקי שבועה בלחוד ולא כתב לה בין ממני בין מיורשי אחרי אבל אם כתב לה בין ממני ובין מיורשי אחרי גובה בלא שבועה ואפי' היא פוגמת כתובתה בין ממנו בין מיורשיו אחריו כסתם מתני' דקתני נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו וכו' ואמרינן שבועה מאי עבידתה א"ר נחמן אמר רבה בר אבהו אפוגמת כתובתה עכ"ל משמע בהדיא שהוא ז"ל סובר דלא פליג אבא שאול את"ק דמתני' דתנא דמתניתין דאמר דמהני פיטור אף ליורשים מיירי במפרש שפוטרה בין ממנו בין מיורשיו ואבא שאול דאמר דלא מהני פיטור ליורשים מיירי בשלא פירש שפטרה אף מיורשיו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי והא דאיצטריך ר"כ למיפסק הלכה כאבא שאול לא לאפוקי מתנא דמתניתין איצטריך דהא לא פליגי אהדדי כדאמרן אלא לאפוקי מדשלא רבי זכאי למר עוקבא ומאיך אמוראי דאיתא התם דסברי דאף ע"ג דלא פירש שפוטרה אף מיורשיו פטורה זה נראה ברור בדברי רב אלפס וכיון דרב אלפס סובר דאבא שאול ות"ק לא פליגי אהדדי לא ה"ל לרבינו לכתוב ואבא שאול פליג את"ק קמא בפיטור יורשים וכו' ולכתוב עליו ופסק רב אלפס כת"ק וכו' אלא כך ה"ל לכתוב ואבא שאול אמר בין דלא נדר בין דלא שבועה בין נקי נדר בין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסים אילין בין היא בין יורשיו אין משביעין אותו אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואיפסיקא בגמ' הלכתא כוותיה ומפרש רב אלפס דלא פליג את"ק דמתני' דאבא שאול מיירי בשלא פירש שפטרה אף מיורשין ותנא דמתני' מיירי בשפטרה בפירוש אף מיורשיו וא"א ז"ל מפרש דפליג את"ק דמתני' ואפי' בשפטרה בפירוש אף מיורשיו קאמר דלא תפרע אלא בשבועה והלכתא כוותיה ובכך היו הדברים מתבארים כהוגן : ב"ה ועוד יש לתמוה למה הפסיק בין הדבקים בדין אם הנאמנות מהני אף לגבי לקוחות שקודם ה"ל לגמור דין אם נאמנות מפורש ליורשים מועיל ואח"כ ה"ל לכתוב אם מועיל גם לגבי לקוחות : ודעת הרמב"ם בפי"ו מה"א כדעת הרי"ף וכתב הרא"ש על דברי הרי"ף שכתבתי בסמוך קשה להאי פיסקא דאמרינן לקמן אלא אמר אביי אהא נדר ושבועה אין לי עליך וכו' ואתא ר"ש למימר כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה וקא מיפלגי בפלוגתא דאבא שאול בן אימא מרים ורבנן אלמא דחזינן דר"ש דמחייב שבועה אפילו דאמר אין לי ולא ליורשי עליך ועל יורשיך סבר כאבא שאול אלמא דאבא שאול מחייב שבועה בכל ענין ופסק ר"כ כאבא שאול ויראה שכך היתה דעת הרי"ף דאבא שאול ס"ל כשאמר נקי נדר או דלא נדר ולא אמר אין לי עליך משמע שהיא בלא נדר מכל אדם אף מן היורשים ואע"פ שאמר מנכסי אבל מה אעשה שחכמים הזקיקוה שבועה כשאמר בלשון הזה אע"פ שיש במשמעותו שאף מן היורשים פטרה ומיהא היכא דפטרה בהדיא מן היורשים מודה אבא שאול והא פסיק ר"כ כאבא שאול והא דאמרינן לקמן ר"ש כאבא שאול פירוש כשיטת אבא שאול קאמר ועדיפא מיניה כי היכי דלאבא שאול כי אמר דלא נדר נקי נדר משמע לדידיה בין ממני בין מן היורשים ואפ"ה קאמר שחכמים הזקיקוה ליסבע ה"נ לר"ש אפי' פטרה בהדיא מן היורשים ס"ל דהזקיקוה חכמים ליסבע מיהו ר"ח פסק כאבא שאול אפי' פטרה בהדיא מן היורשים וכן דעת התוס' עכ"ל : (ב"ה) משמע מדבריו אלה שהוא סובר כר"ח והתוס' ויש לתמוה על זה שבתשובותיו כלל ע"א סימן י' משמע שהוא סובר בהיפוך :

וז"ל הרשב"א בתשובה אם יש נאמנות בכתובתה ופטרה הבעל בפירוש בין ממנו בין מיורשיו נוטלת היא אפילו שלא בשבועה כמשנתינו בפרק הכותב דאבא שאול דאמר מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לא אמר אלא בנקי נדר בין מנכסי בין מנכסים אילין שלא האמינה בפירוש על היתומים במשנתינו וכן דעת הרי"ף ור"ח וכ"ש אם קנו מידו כ"כ ר"ח וכ"כ הרמב"ן בר"פ הניזקין גבי כתוב בו שבח וכן מורי ה"ר יונה ז"ל וכן דעתי נוטה אע"פ שהרב בעל המאור כתב כאבא שאול אפי' באומר בין ממני בין מיורשי ויש לו ראיה מדאמרינן התם גבי מתני' דר"ש אומר כל זמן שתובעת כתובתה היורשים משביעין אותה דהא דר"ש פליגא אמתני' דנדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ואמרינן דר"ש כאבא שאול אלמא אבא שאול אפי' במפרש פליג. ולית ליה מתני' ואני אומר אין משם ראיה גמורה דהתם ה"ק ר"ש כאבא שאול דאמר אין פיטור מועיל ומיהו הא דר"ש עדיף מדאבא שאול דאילו אבא שאול דוקא בדלא נדר ונקי נדר ודר"ש אפילו בנדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ורבנן כרבנן דברייתא דאבא שאול דמסתמא פליגי עליה וכמו שפירש רש"י ז"ל על כל שפטרה מן השבועה בין ממנו בין מן היורשים גובה בלא שבועה עכ"ל : **כתב** הריב"ש בסימן קס"ט אפילו לדעת אותם שפוסקים שאין נאמנות מועיל לעקור תקנת חכמים ואפי' התנה כן בפירוש מ"מ זה הוא כשהמלוה הוא חי ובא ליפרע מנכסי יתומים שצריך ליסבע אבל כשמת מלוה אין יורשיו מפסידים ולא דייני להו בדינא דרב ושמואל דכיון דדיינא דעבד כרבי אלעזר עבד הכא שיש בו נאמנות עבדינן לכתחלה כרבי אלעזר דכיון דמדינא מהני נאמנות אלא דרבנן עשו חיזוק לדבריהם שלא לעקור תקנתם בתנאי הכא לא דיינינן ליה בתרי קולי קולא דאבא שאול וקולא דרב ושמואל כדאמרינן התם הבו דלא לוסיף עלה וכן דעת בעל המאור בשם חכמי נרבונא וסברא נכונה היא עכ"ל וכבר כתבתי בסימן נ"ו שכן דעת הרשב"א והר"ן . כתב עוד בסימן ק"ח אם כתוב בכתובתה של זו נאמנות בין ממנו בין מיורשיו בב' עדים כשרים לעולם אין להם להשביעה ואף על פי שנהגו להשביע אלמנה לגבות כתובתה זהו לכתחלה לחוש לדברי הפוסקים דאין נאמנות מועיל לגבי יורשים ואפי' במפרש אבל בדיעבד להפסידה כתובתה שאינה יכולה ליסבע או שמתה ולא נשבעה אין מפסידין אותה בכתובתה וכ"כ בעל המאור בשם חכמי נרבונא ושבחוה מן האחרונים וכן י"ל בנדון זה שכיון שיש כמה גאוני עולם סוברים שנאמנות מן היורשים בפירוש מועיל אין להפסידה לזו כתובתה מפני החשד שהרי אפילו העידו עליה ק' עדים שנפרעה מכתובתה בפניהם היא נאמנת יותר מכולם שהרי האמינה כב' עדים ותרי כמאה וכתב שאפילו היא חשודה על השבועה גובה והאריך בדבר : (ב"ה) ודעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות מלוה ולוה כהרי"ף ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וכ"ש דהני רבוותא ס"ל כוותייהו הכי נקטינן :

וז"ל הריטב"א בתשובה דעת הרי"ף דאבא שאול כי היכי דלא פליג עם רבנן דמתניתין ברישא דמתניתין שאם כתב לה נדר ושבועה אין לי שהוא אינו יכול להשביעה אבל יורשיו משביעים אותה ה"נ לא פליג בסיפא דמתניתין דכתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ואבא שאול דינא חדתא אתא לאשמעינן שאם לא כתב בפירוש פיטור יורשים אלא שאמר לה א' מאלו הלשונות כגון דלא נדר מנכסי וכו' קאמר אבא שאול שאף ע"פ שבשאר מקומות יש במשמעות אלו הלשונות

מפורש דדין מלוה ולוה כדין אשה התובעת כתובתה דאפי' בנאמנות מפורש מן היורשין לא מהני וצריכין ליסבע הילכך אם מת מלוה אחר הלוה אין בני המלוה יכולין לגבות מבני לוה דאין אדם מוריש שבועה לבניו והכי משמע במרדכי פרק הכותב אבל דעת רבינו אליבא דר"ח אין כן אלא יש לחלק בין אשה כנגד בעלה לאחר לוה ומלוה וכ"כ בח"מ סי' ע"א ס"ל ול"ב וכן בסימן ק"ח כתב להדיא דמועיל הפיטור אף לגבי היורשים כשכתב בפירוש נאמנות מן היורשין אבל לגבי אלמנה לא מהני בדלא קנו מיניה על הנאמנות ומ"ש עוד הר"ן כיון שנאמנות אינו מועיל צריך ליסבע א"כ אם מת מלוה אחר לוה אינו גובה מבני לוה דאין אדם מוריש שבועה לבניו נראה דיחיד הוא בהוראה זו שהרי בח"מ סי' ק"ח הביא ב"י בשם בעה"ת ובעל המאור בשם חכמי נרבונא והרשב"א בתשו' ע"ש ר"ח גם הריב"ש בתשובתו סימן קס"ט הביאו ב"י שאפי' במקום שאין נאמנות מועיל ליורשים מ"מ אם מת מלוה אחר לוה לא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו וכ"כ הר"ן בתשובה סימן ל"א משום דתרי קולי לא עבדינן ולא קשה דברי הר"ן בתשובה אמה שבפרק הכותב דהלא נודע דהך מילתא אינו מחיבור הר"ן כי נשמטו כמו חמשה דפין מחיבורו ופירשו נימוקי יוסף במקומו : **ורבינו** זרחיה הלוי כתב אם מכר קודם וכולי וי"א דהיינו דוקא וכו' נראה דכך פירושו תחלה אמר דרב אלפס ור"ח כתבו לחלק בין יורשין ללקוחות ובסתמא מיירי בכתיבה גרידא בדלא קנו מיניה וכדפי' בסמוך ורבינו ז"ה והרמ"ה הוסיפו לחלק דאף בלקוחות שצריך ליסבע בדלא קנו מיניה אינו אלא במכר קודם הנאמנות וכו' וי"א דאפי' קודם הנאמנות ללקוחות אינו מועיל אא"כ דכתב הנאמנות בשטר וקנו מיניה דהשתא אית ליה קלא והלקוחות אפסידו אנפשייהו דאיבעי להו לאיזדהורי והרא"ש כתב להחמיר כר"ח וכרב אלפס והוא דאפי' קדם נאמנות למכר וגם כתב הנאמנות בשטר וקנו מיניה דאית ליה קלא ומדינא מועיל הנאמנות לגבות מן הלקוחות בלא שבועה דלא חיישינן דילמא פרע למלוה ועשה קנוניא עמו והחזיר לו השטר דלא חיישינן לקנוניא היכא דלא איתרע בנפילה אפ"ה יש להחמיר לחוש לקנוניא כיון דהאידנא נפישי רמאי ואינו גובה מן הלקוחות עד שישבע אבל לגבות מיורשיו מועיל נאמנות לעולם היכא דקנו מיניה להרא"ש ובח"מ סימן ע"א לאחר שכתב דעת ר"ח כתב וי"א שאם קנו מידו וכו' והרא"ד והרמ"ה חילקו בין היכא שקדם הנאמנות וכו' נראה דמ"ש וי"א וכולי הוא לפרש דעת ר"ח שכתב שמה דנאמנות אינו מועיל גבי לקוחות היינו דוקא בלא קנו מידו אבל קנו מידו מודה ר"ח דמועיל גם גבי לקוחות והראב"ד והרמ"ה לא כתבו לחלק בזה ומשמע מדבריהם דאם קדמה המכירה לנאמנות אינו מועיל אפי' קנו מידו וכתב שטר ואית ליה קלא דלאו כל כמיניה לגרוע כח דלקוחות לאחר שמכר להם כבר אבל קודם הנאמנות מועיל גם גבי לקוחות אפי' לא כתב שטר ולא קנו מידו אלא כך הקנה באפי תרי סהדי דאינהו דמפקי לקלא ואיבעי להו ללקוחות לאיזדהורי ובתשובת הרא"ש כתב ע"ש בעל העיטור הך סברא ומשמע התם שלפרש דברי ר"ח כתב כן כדפרישית :

כתב המרדכי בפרק הכותב דבספרי הרי"ף איתא דאע"פ שכתב לה הבעל שטר נאמנות ממנו ומיורשיו לא יועיל כלום להוציא כתובתה מן היורשין בלא שבועה אא"כ כתב גם לכתובה נאמנות בפירוש דיד בעל השטר על התחתונה עכ"ל וקשה דהלא הרי"ף בפרק הכותב פסק להדיא כשפטרה בפירוש מן היורשין מועיל וכדתנן בסיפא נדר ושבועה אין לי וליורשי וכולי וצריך לומר דלא כתבו השערים כן אלא למי שכתב פטור לאשתו בשעת מיתתו וסבירא ליה דפיטור סתם בשעת מיתה לא משמע אלא שלא ישביעוה שלא תפסה משלו כלום ושלא הפסידה נכסיו וכן פטרה משבועת פוגמת ואפוטרופסים אבל לא פטרה משבועת אלמנה אא"כ כשכותב לה בפירוש נאמנות גם לכתובה והא דתנן דפיטור מן היורשין מועיל לכתובה וכמ"ש הרי"ף להדיא היינו בדכתב לה בשעה שכנסה ולכן כתב המרדכי בשם דשערי הרי"ף חולקים על מ"ש בספר המקצעות שהביא בשם דהפיטור בשעת מיתה מועיל יותר ע"ש והבית יוסף הביא בשם תשובות רב נטרונאי כמו שכתב בספר המקצעות וכן פסק בהג"ה ש"ע ולענין מעשה צריך להתיישב בדבר :

אלמנה

פרישה

(כא) אם מכר קודם הנאמנות כו' פירוש אף שהבעל טוב היה קודם ללקוחות מ"מ אפשר שיכתוב לה ב"מ מתחלה שטר בלא נאמנות ואחר שקנאו ממנו הלקוחות כתב הנאמנות לב"מ : (כב) וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר כו' פירוש הי"א סוברים כרבי' ורמיה רק שמוסיפין דאפי' אם הנאמנות קודם אינו מועיל אלא דוקא שכתב כו' : (כג) האידנא דנפישי רמאי ויש לחוש לקנוניא דשמא פרעו והחזיר לו השטר (לטרוף מן הלקוחות שלא כדין כ"פ) אשיר"י : (ואבא שאול פליג את"ק ר"ל הא דכתב רבינו לעיל בסימן זה דאם פטרה מיורשיו דמהני הוא דברי ת"ק דמתני' אבל אבא שאול פליג ע"ז כ"פ) :

אף

דרישה

רבינו מיירי באשה שבאתה לגבות כתובתה דהא מתחיל גריש הסימן וכתב ז"ל פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה והזה קאי כל מה שכתב בסימן זה כי אף של' המשנה הנ"ל נשנית שאם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אין יכול להשביעה ומשמע דמשנה שלפניה קאי דקתני בה המושיב אשתו חנונית או אפוטרופוס ה"ז משביעה כל זמן שירצה ועליה קתני במשנה שאחריה דאם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה בכל עת. וזהו דוקא לת"ק ור"א בר פלוגתיה אבל לר"ש דפליג עלייהו וס"ל דאפי' בלא כתב כלל אינו יכול להשביעה כ"א בעת גביית כתובתה. א"כ אליביה דיני המשנה דכתב לה כו' קאי דוקא אעת גביית כתובתה ומה"ט רבינו שנמשך אחר דברי הרא"ש שפסק הלכה כר"ש כתב כל הני דינים אעת גביית כתובתה ובלא"כ רבותא קאמר גם אליבא דת"ק דכיון שפטורה בכתובתה משבועה מש"ה אינו יכול להשביעה אפילו בעת גבייתה לכתובה וכ"ש לפני זה אלא כוונת רבינו במ"ש שאפילו ע"י גלגול אינו יכול להשביעה הוא כמו שכתבתי לעיל דכתב כן לשיטת רש"י והרא"ש שכן כתבו כן שמש"ה חזר וקתני הסיפא דאינו יכול להשביעה על שעבר וכמ"ש וק"ל וזה ברור :

מנכסי

חידושי הגהות

כתובתה לעצמה אבל לא כשמכרה לאחרים : ב עיין בשטה מקובצת מ"ש הרשב"א ותלמידי ר"י בשם הר"ח ועיין בהר"ן על משנה דהפוגמת שכתב דין נכסי היתומים ונכסי הלקוחות שייכי אהדדי ונמצא הך י"א מבואר :

מהן אלא בשבועה ופסק רב אלפס כת"ק דפטור מועיל (כד) אף גבי יורשים וה"מ כשפירש לי וליורשי אבל לא פירש אע"פ שכתב נקי נדר נקי שבועה [ד] מנכסי אילין לא מהני וצריכה שבועה ור"ח ור"י פסקו כאבא שאול (כה) דלא מהני כלל גבי יורשין אפילו פירש לי וליורשי (כו) ולזה הסכים א"א ז"ל (כז) וכתב ר"ח דוקא דלא קנו מיניה אבל קנו מיניה אין משביעין לא אותה ולא יורשיה (כח) דאלים בח קנין לפוטרה לגמרי ממנו ומיורשיו ייחד לה קרקע שתגבה כתובתה ממנו אפי' לא פירש ד' מצריו אלא אחד מהם גובה בלא שבועה דלא חיישי' תו לצררי ואם ייחד לה מטלטלי אפי' אינן בעין גובה בלא שבועה אבל לרב אלפס צריך שיהיו בעין או אחרים שבאים מחמתן כגון שייחד לה מטלטלים והם עיסקא והוא נושא ונותן בהם ומכרם וקנה בדמיהם סחורה אבל אם אינן בעין ולא אחרים שבאין מחמתן צריכה שבועה אבל לרש"י אפילו נגנבו או אבדו אותם שיחד אינה צריכה שבועה דכיון שאבדו אותן שיחד לה (כט) תו לא מייחד לה אחריני וכן הוא מסקנת א"א ז"ל:

אלמנה

לשונות אפילו היורשים מה מעשה כלומר היאך אדקדק כן שהרי אמרו חכמים וכו' והיאך אומרים שכוונתן היתה לעקור תקנת חכמים לפטרה משבועת היורשים אלא כיון שהדברים סתומים יש לי לומר שלא נתכוון לפטרה אלא ממנו אבל לא מיורשיו ולא כתב ור פירושו אבל רבותי המפרשים ז"ל משום דלשון הגמרא מוכיח דאבא שאול ורבנן פליגי ודעת הראב"ד והרמב"ן ובעל העיטור דאבא שאול ורבנן בסיפא דמתני' פליגי דרבנן דמתני' אמרי שאם כתב אין לי וליורשי עליך מהני ואבא שאול פליג ואמר בין דלא נדר וכו' אלו הלשונות הרי הוא כאילו פטרה בפירוש מן היורשים אבל מה מעשה שאין תנאי זה מועיל שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע וכו' והוא אינו יכול להתנות ולעקור תקנת חכמים דקא סבר אבא שאול דפיטורא לא מהני לגבי יורשים כלל וקרוב לדרך זה דברי ר"ח ז"ל והוא מפרש מימרא דאבא שאול בין דלא נדר וכו' ודאי אפילו מן היורשים פטרה שלא ישביעוה אלא שלא פטרה אלא משבועת פוגמת ואפוטרופוס הנזכרים במתני' לעיל מינה אבל לא משבועת אלמנה הבאה לגבות כתובתה וע"ז קאמר אבל מה מעשה כלומר מה יועיל לה זה השטר אחר שלא פטרה משבועת אלמנה שהרי סופה שתבוא לגבות כתובתה ותשבע כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ומגלגלין עליה פוגמת ואפוטרופוס דמגלגל לא פטרה והרב בעל העיטור גלגל בתוך פירושו סברא זו דר"ח ואא"כ כתב הא דאמר אבא שאול ה"מ בשלא קנו וכו' ויש לך להזכיר דההוא מימרא דמרן ז"ל לאו אסברא דסמיך ליה קאי דהא לא שייך ביה כלל שהרי ר"ח אומר דפוגמת ואפוטרופוס שפטרה בפירוש פטורה ואפי' בלא קנין ולשבועת אלמנה שלא פירש ואינה פטורה הא לא מהני בה קנין עד שיפרש ואם פירש לדבריו דר"ח אין צריך לקנין דבלא קנין נמי בפוגמת ואפוטרופוס מהני אלא האי מימרא אפירושא ואסברא דיליה שכתב ברישא קאי דכתב דאבא שאול סבר דפיטורא לא מהני לגבי יורשים וה"פ דמילתיה הא דאמר אבא שאול דלא מהני פיטורא לגבי יורשים ה"מ בדלא קנו מיניה על שבועת היורשים דמשום כתובה בעלמא אף ע"פ שהוא בשעת נישואין שהדברים ההם נקנים באמירה אפ"ה לא דחי תקנתא דרבנן דהבא ליפרע וכו' בשבילה דילמא לא גמר ואקני לעקור תקנת חכמים אבל קנו מיניה כבר גמר והקנה ומהני פיטורא דידיה הדין הוא פירוש דמימרא דיליה בביאור וכבר טעו רבים בפירושה עכ"ל: **ומ"ש** בשם ר"ח דוקא דלא קנו מיניה אבל קנו מיניה אין משביעין לא אותה ולא יורשיה וכו' כבר נתבאר זה בתשובת הרשב"א והריטב"א שכתבתי בסמוך: **ייחד** לה קרקע שתגבה כתובתה ממנו אפילו לא פירש ד' מצריו אלא אחד מהם גובה בלא שבועה וכו' מסקנא דגמרא בר"פ אף על פי (נה.) וטעמא משום דכיון דייחד לה קרקע זו לא מתפיס לה צררי אחריני ועיין במרדכי פרק הכותב (ז): **ומ"ש** ואם ייחד לה מטלטלי אפי' אינה בעין גובה בלא שבועה וכו' שם מטלטלי ואיתנהו בעינייהו בלא שבועה ליתנהו בעינייהו פומבדיתאי אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והילכתא בלא שבועה ופירש רש"י מטלטלי ואיתנהו

בעינייהו וכו'. המייחד מטלטלי לכתובת אשתו ומת והם בעין והיא נפרעת מהן נוטלתן שלא בשבועה דטעמא מאי אמור רבנן מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה דחיישינן דילמא צררי אתפסה והכא היינו צררי דאתפסה: ליתנהו בעינייהו. כגון שאבדו: בלא שבועה. דכיון דאבוד הני לא אתפסה אחריני וכל נכסיו אחראין לכתובה ונפרעת מן הקרקעות אבל הרי"ף כתב ליתנהו בעינייהו בלא שבועה והוא דידיע דהני מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי נינהו וכ"כ הרמב"ם בפי"ג מהלכות אישות וכתב הר"ן שהוזקקו לומר כן ליסנא דליתנהו בעינייהו דמשמע דאיתנהו מיהת אבל לא בעינייהו ואילו לדברי רש"י לא הל"ל אלא איתנהו וליתנהו וגם הרא"ש כתב טעם זה אלא שהקשה לפירוש הרי"ף ז"ל א"כ מ"ט דבני מתא מחסיא דאמרי צריכה שבועה מ"ל מטלטלי קמאי מ"ל מטלטלי אחריני דאתו מחמתייהו ע"כ ומפני כך כתב רבינו שמסקנת הרא"ש כפירש"י ומ"מ מה שהקשה על הרי"ף אינה קושיא דטעמא דבני מתא מחסיא משום דכשהבעל בא למכור מטלטלין שייחד לה אף ע"פ שדעתו לקנות בדמיהם מטלטלים אחרים לא סמכא דעתה דאיתתא ומסתמא לא יהבה ליה עד דמייחד לה אחריני וכתב הרמב"ם בפרק י"ח הנכסים עצמם שהם נדוניתה נוטלת אותם האלמנה בלא שבועה ואם מתה בלא שבועה יורשיה יורשים כתובתה שהיא כל"ב ויתר ה"ה שאם נאבדה הנדוניא או נפחת ובאה לגבות מן היורשים צריכה לישבע ואם מתה בלא שבועה ודאי אין יורשיה נוטלים דלא עדיף מחוב בעלמא וכתב הריב"ש דה"ה אם נמכרה נכסי נדוניתה ולקחו אחרים בדמיהם כיון שאם לא מתה היתה נוטלת אותם בלא שבועה אין לומר אף כשמתה כבר נתחייבה שבועה ואע"ג דבההיא דר"פ אף על פי מיירי כשייחדם לה הבעל לאחריות כתובתה כל שהם מנדוניתה הרי הם מיוחדים לה שהרי יכולה לומר כלי אני נוטלת ואין הבעל יכול לסלקה משום שבח בית אביה עכ"ל: כתוב בתשובת הרא"ש כלל כ' סימן ז' שנשאל על אלמנה שצוה בעלה שתטול כתובתה ופטרה משבועה והאמין אותה על הבאים מכחו בכל מה שתאמר נאמנות גמורה ואחר מות בעלה קרעה שטרי חובות שהיו לבעלה על אחרים והחזירתם להם קרועים ואמרה שכך צוה לה בעלה ושהוא האמינה בכל מה שתאמר והשיב שיש להחרים אם שום אדם יודע שהשטרות היו קיימים אחר מות אביהם אז לא מהימנה לומר בעלי צוני להחזירם לבעליהם קרועים דמכח נאמנות שהאמינה בעלה לא מהימנה שמה שכתוב בלואתו והאמין אותה על כל הבאים מכחו מכל מה שתאמר לא קאי אלא אמאי דכתיב לעיל ופטר אותה משבועה אבל לא האמינה על כל נכסיו לומר של פלוני ופלוני הם וגם אינה נאמנת לומר פרועים הם במגו דאי בעיא קלתינהו שהרי לא הופקדו בידה כההוא דפרק זה בורר (לא.) אלא ברשות היורשים היו אחרי מות אביהם והיא נכנסה לרשותם ולקחה שטרות וקרעתן וחייבת לשלם דמיהם כפי שומת הדיינין שישומו ערך השטרות כמה היו שוים לימכר ואפילו אין עדים שראו השטרות אחרי מות אביהם חייבת לפרוע דאין כאן מגו לפטרה כיון שהיא מודה שהחזירם להם חייבת לשלם (ח):

אלמנה

דרכי משה

כתב בפי' נאמנת לכתובה דיד בעל השטר על התחתונה עכ"ל ואין נ"ל כן מדברי שאר הפוסקים: (ז) כתב המרדכי פרק הכותב ע"ד תשובת מוהר"ם דאף אם באה לגבות לא מקרי תובעת כתובתה לענין שצריכה לישבע על אפוטרופוס שנעשית בחיי בעלה דלא מקרי גביית כתובה הואיל וייחד לה קרקע וע"ש שהאריך בזה: (ח) וע"ש ובתשובת הרשב"א סימן אלף נ"ט וב"י כתב תשובת הרא"ש הנ"ל ס"ס קי"ח ומסיק שם ואי עשאה נאמן כשני עדים נאמנת בכל מה שתאמר ונ"ל שעשאה ג"כ נאמן על כל דבר ולכן אי אמרה שבעלה צוה לה כך נאמנת נגד עדים אבל בלאו הכי אע"פ שפטרה מן השבועה לא מהני אם אבדה הנכסים אע"פ שעשאה נאמן כשני עדים·

וכתב

דרישה

[ד] מנכסי אילין כו' בגמרא אמרינן שלח רבי זכאי למר עוקבא בין דלא נדר ובין נקי נדר מנכסי הוא אינו יכול להשביעה אבל יורשין משביעין אותה מנכסי אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה וכתב ב"י וז"ל ויש לתמוה על רבינו למה כ"כ דהא בתר הכי אמרינן וכו' עד ולמה לו לכתבה וצ"ע עכ"ל עוד כתב ב"י אח"כ בד"ה ואבא שאול פליג את"ק כו' וז"ל דברי רבינו המה מעורבבים בכאן כו' ע"ש שהאריך בקושיות. ונלע"ד ליישב כל זה בהתעורר עוד על קושיות אחרות הנופלות שם בהסוגיא והוא זה דגרסינן שם אמר רבה אמר רבי חייא דלא נדר ולא שבועה הוא אינו יכול להשביעה כו' נקי נדר כו' גם יורשין אין משביעין אותה כו' עד שלח רבי זכאי למר עוקבא בין דלא נדר כו' עד מנכסי אילין כו' עד א"ר נחמן כו' הכי איתא בגמרא וכן הביאו הרי"ף והרא"ש. וקשה דאין זה מסוגיא דגמרא דכיון דשלשתן פליגי אהדדי ה"ל למכתב בלשון פלוגתא וע"ק במאי קמיפלגי דזה משמע ליה דאפי' בלא נדר ושבועה לחוד ה"ל פטור אפי' מיורשיו וזה אפי' בנקי נדר ס"ל דלא ה"ל פטור מיורשים ואידך ממלק ביניהן ואין סברא לפלוג במשמעות הלשון וע"ק למה להו להרי"ף והרא"ש להביא דעת רבה ודעת רבי זכאי בהלכותיהן כיון דאסיקנא דר"נ אמר שמואל משמיה דאבא שאול פליג עלייהו ואיפסקא הלכתא כוותיה. לכן נלע"ד דודאי ל"פ בהלשון דלכ"ע אפי' בלא נדר לחוד משמע פטור אפי' מיורשיו וכמ"ש הרא"ש בייסובו לדברי הרי"ף פ"ט דף קמ"א ע"ג ז"ל ויראה שכך היתה כוונת הרי"ף ז"ל דאבא שאול ס"ל כשאמר דלא נדר ולא אמר אין לי עליך משמע שתהא בלא נדר מכל אדם אף מן היורשים ואע"פ שאמר מנכסי אבל מה מעשה שחכמים הזקיקוה שבועה כשאמר בלשון הזה אף ע"פ שיש במשמעותו שאף מן היורשים פטרה כו' ע"ש ואף שכתב הרא"ש שהרי"ף ס"ל לדעת אבא שאול כן. בלא"כ נ"ל דהרא"ש ל"ד כתב לדעת הרי"ף אלא גם בלא דעת הרי"ף פי' דבריו דאבא שאול הוא כן ולא כתב לדעת הרי"ף אלא משום דמסיק וכתב שלדעת הרי"ף דוקא בדלא פירש בהדיא פטור מן היורשים ס"ל לאבא שאול הכי ולא בדפירש בהדיא. וכן נמי מ"ש דס"ל לאבא שאול בדלא נדר משמע ג"כ פטורה מן היורשים ל"ד דאבא שאול לחוד ס"ל הכי אלא ה"ה אינך נמי והא דכתב לאבא שאול משום דאבא שאול קאמר כן בהדיא. אבל נ"ל פשוט מכח קושיות הנ"ל דגם רבי זכאי ור' חייא ס"ל הכי אלא דפליגי במה מעשה כו'. וזה דכ"ע ס"ל דאף שהלשון משמע פטור מן היורשים מ"מ אמרו חכמים דהבא לגבות מן היתומים לא יסמוך להאי משמעות הלשון לחוד אלא צריך שבועה. אלא דפליגי בהא דלאבא שאול בכל ענין אף שאמר נקי שבועה מנכסי אילין אמרו חכמים דלא יגבה מיתומים בלא שבועה ולרבי זכאי בכה"ג גובין כיון דאפי' בלא נדר ושבועה לחוד משמע ג"כ פטור מהיורשין כמ"ש וחזר ואמר ג"כ מנכסי אילין ליפוי כח הפטור ס"ל דכולי האי לא החמירו וגובה אף מן היתומים בלא שבועה ורבי חייא היקל טפי ואמר דדוקא בלא נדר בלא שבועה לחוד ואף דמשמעות לשון הוא ג"כ פטור אפי' היורשים כמ"ש הרא"ש הנ"ל בזה החמירו חכמים לומר דלא יפרע מן היתומים אלא בשבועה אבל בנקי נדר ונקי שבועה דיפה כח דפטור לא החמירו בו· ופסקא א"ש דלא כתבו הגמרא בלשון פלוגתא ללמדינו דל"פ במשמעות הלשון וגם הרי"ף והרא"ש הביאו דעת שלשתן בהלכותיהן ובפסקיהן ללמדינו דכולהו מודים זה לזה דאף הלשון משמע פטור אף מהיורשין מ"מ מחמרינן ביתומים אלא שכל אחד מחמיר טפי מהאי שלפניו. וכיון שכן מתיישב ג"כ דעת רבינו שכתב לדברי רבי זכאי. והוא דרבינו אזיל בשיטת התוס' והרא"ש ושאר הגאונים שכולם הסכימו והוכיחו מסוגית הגמרא דמסיק ואמר ר"ש כאבא שאול. דכמו שר"ש ס"ל דאפי' בפיטור היורשים בפי' אפ"ה כשבאתה האלמנה לגבות כתובתה מהיורשים צריכה שבועה כן ס"ל נמי לאבא שאול ואע"ג דאבא שאול לא דיבר מכשפטרה בפירוש ס"ל לגאונים דכשאומר נקי נדר ושבועה מנכסי אילין ה"ל כפירש או עדיף מיניה וכמ"ש לעיל דהוי ככל היפוי כח דפטור. וממילא ר' זכאי דס"ל דכה"ג דאמר נקי ושבועה מנכסי אילין גם מהיורשין גבתה בלא שבועה ס"ל כרבנן בר פלוגתא דר"ש דס"ל דכה"ג דה"ל כפירש פטור מהשבועה אף מהיורשין. מש"ה אחר שכתב רבינו דברי רבנן דמתני' בפטרה בפי' כתב לבסוף דברי ר' זכאי דאמר דנקי נדר מנכסי אילין ה"ל כפטרה בפי' וג"כ פטורה אפי' מהיורשים. ומה שהקשה ב"י דהא איפסקא הלכתא כאבא שאול דפליג עם ר' זכאי כמ"ש כבר כתבתי דל"פ במשמעות הל' אלא במה מעשה כו' ורבי זכאי ס"ל כרבנן דפטורה משבועה בפי' ה"ה באומר נקי נדר ושבועה מנכסי אילין. ומסיק רבינו וכתב ז"ל ואבא שאול פליג את"ק בפטור יורשים וקאמר דאפילו פטרה בפירוש מן היורשים או כתב לה נקי נדר נקי שבועה מנכסי אילין אינו מועיל לגבי יורשין ודוק בלשון רבינו שכתב "או כתב לה נקי נדר כו' דקשה מאי או דקאמר הא כ"ש הוא אם בפטרה בפירוש ס"ל דאינו מועיל ק"ו בנקי נדר אבל לפי מ"ש דלשיטת הרא"ש ואיכך גאונים דס"ל דבלא נדר וכ"ש נקי נדר לחוד משמעות הלשון הו"ל פטור אף מהיורשים א"כ כשחוזר ומייפה וכותב לה נקי נדר ושבועה וגם מנכסי אילין י"ל שהוא עדיף טפי מפטרה בפירוש מש"ה כתב לשון "או ודו"ק וקאמר דבאיזה לשון פטור שיהיה אף היותר מועיל אפ"ה ס"ל לאבא שאול דלא מהני לגבות מהיתומים בלא שבועה. וכדי לקצר לשונו שלא לכתוב שלהרי"ף יש לו שיטה אחרת וס"ל דלא פליג אבא שאול עם רבנן וגם לפי מה שנראה לרבינו מוכרח מסוגיית הגמרא דפליגי אהדדי כמ"ש מש"ה נקט רבינו במוחלט כאילו גם הרי"ף ס"ל הכי דפליגי אהדדי אבא שאול ורבנן ושפוסק בפטור בפירוש כת"ק ובנקי נדר ושבועה כאבא שאול כיון דאין נ"מ לדינא אי פליגי אי לא פליגי דעכ"פ הלא בדעת הרי"ף לדינא לא שינה רבינו. וכתב ע"ז שר"ח ור"י ס"ל דהלכה כאבא שאול לגמרי אפילו בפי' ושלזה הסכים הרא"ש. והא דכתב כאן "אפילו פירש ולעיל כתב או כתב לה נקי נדר כו' דמשמע דנקי נדר הוא עדיף כמ"ש ה"ט משום דכתב עתה לאפוקי מדעת הרי"ף דס"ל פירש עדיף וכמ"ש ודוק היטב במה שכתבתי שנראה לע"ד שהוא כפתור ופרח ובזה נסתלקו כל הקושיות מדברי רבינו והוא הנכון ע"ד אמת לע"ד:

פרישה

(כד) אף גבי יורשים עיין בדרישה: (כה) דלא מהני כלל גבי יורשים וה"ה בלא אשה אלא אף בשטר הלואה אפי' פירש הנאמנות אף על היורשים אינו נוטל בלא שבועה מן היורשים וממילא אם מת המלוה אין מורים שבועה לבניו וכ"כ ר"ן בהדיא ולקמן בח"מ סימן ק"ח כתב הטור איפכא דמועיל פטור אף לגבי יורש והארכתי בספרי פ' הכותב ע"ש עכ"ל מ"ן וצ"ע דלמא שם בח"מ איירי בקנו מיניה: (כו) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל צ"ע הא כתב לעיל בשם הרא"ש האידנא דכפיסי רמאי נכון להחמיר כר"ח כו' משמע דוקא מכח דכפיסי רמאי אבל מדינא ס"ל דנאמנות על הפטור מועיל לגבי יורשיו כלע"ד דלעיל איירי דוקא בדקנה לה על הפטור וכמו שייסב מ"ן לדברי ר"ח ודו"ק: (כז) וכתב ר"ח ודוקא דלא קנו מיניה דמשום כתיבה בעלמא אע"פ שהוא בשעת נישואין שהדברים ההם נקנו באמירה אפ"ה לא דחינא תקנתא דרבנן דהבא ליפרע כו' בשבילה דלמא לא גמר ומקני לעקור תקנת חכמים אבל קנו מיניה כבר גמר והקנה: (כח) דאלים כח הקנין לפוטרה גם מהיורשים אפי' לא פטרה בפירוש אלא כתב נקי נדר או בלא נדר לחוד וגם הרא"ש מודה בזה אע"פ שלעיל סימן נ"ב כתב דאין כח בקניין ליתן יתרון בל' מה שאינו במשמעותו שאני הכא דגם בלא נדר לחוד משמעותו פטור גם מן היורשים כדאמר אבא שאול בהדיא אלא שאמר שהחמירו חז"ל גבי יורשים שלא לגבות מהן אלא בשבועה אף בפטרן אביהן בפירוש והיינו דוקא כשלא קנה אביהן על הפטור אבל בקנה על הפטור כ"ע מודו דמהני פטור אביהן כיון שהממון שלו אף לגבי היורשין וק"ל: (כט) תו לא מייחד לה אחריני פי' תו לא מתפסה צררי דהיינו ייחד (ואין לסקשות דמ"מ צריכה לישבע שלא תפסה כלום כדלעיל סימן צ"ו די"ל דעיקר השבועה הוא שלא התפיסה צררי ואגב צריכה לישבע שלא תפסה ודו"ק כ"פ):

שמין

שמין

צט אלמנה שבאת לגבות כתובתה (א) [א] שמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת ומנכין אותם מכתובתה אבל גרושה כיון שמוציאה מדעתו (ב) אין שמין לה בגדיה לא של חול ולא של שבת וכ״ש שגובה מתנה שכתב לה בכתובתה וכתב בעל העיטור דוקא שמוציאה מדעתו בלא טענה (ג) רק שמוצא אחרת נאה הימנה אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני לה ע״כ ואפילו לדבריו נראה שאין לחלק בין סרחה עליו למוציאה מדעתו אלא בבגדיה שקנה לה (ד) אבל מתנה שכתב לה גובה לעולם וכן כתבו הגאונים:

ק אין הכתובה נגבית מדינא דגמרא אלא ממקרקעי (א) ומן הזיבורית שבנכסיו (ב) [א] ולא משבח שהשביחו הנכסים אחר מותו לא שנא השביחו יורשין ול״ש השביחו לקוחות ובאה לטרוף מהם (ג) ולא מהראוי (ב) אבל במלוה שהייבים לבעל (ד) נקרא מוחזק

צט אלמנה שבאת לגבות כתובתה שמין כל בגדיה וכו׳ בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נד:) אלמנה רב אמר שמין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה ופסק רב נחמן הלכה כרב משום דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה וכתב הריטב״א אהא דאמרינן דאלמנה שמין מה שעליה מיהו אינם יכולים לסלקה מהם במעות שאינו בדין שיפשיטוה ערומה ותלך (א) והא דקאמר בגמרא ארמלתא שלא ופוק ליסנא בעלמא הוו אמרי לומר שאינם שלה לגמרי או תקבלם בדמיהם או תפשיטם עכ״ל וכתבו הרי״ף והרא״ש ש״מ דמאן דגריש אתתיה מדעתא דנפשיה אין שמין לה מה שעליה דלאו איהי בעיא למיפק אלא איהו בעי לאפוקה וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפי״ו מה״א אם גירשה לרצונו אין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה לא היא וכתב ה״ה על זה שאם היא יוצאה בע״כ כגון אלו שכופין אותם להוציא ודאי שמין מה שעליה (ב):

ומ״ש רבינו דבגרושה אין שמין בגדיה ל״ש של חול ל״ש של שבת כ״כ שם הרא״ש וגם הר״ן כתב בשם הרשב״א שו״א כן ולא דמי להיא דהאחין שחלקו אין שמין מה שעל בניהם ועל נשיהם ופירש עלה בירושלמי בכלי חול (וכלי שבת) דסתם אחים לא מקנו אלא בגדי חול כדי שלא יפשיטוה ערומה אבל בגדי שבת דלהתייקר עשויים לא אבל בעל לאשתו אקנויי אקני לה בין דחול בין דשבת ואם הקדיש והעריך עצמו אין לו בכסותה ואפי׳ דשבת דכיון דשלהם הן אינו יכול למשכנה וליתן לאחר ע״כ. והעיטור כתב בהוצות חי״ת גבי חלוקת קרקעות אית דאמרי גרושה של רגל ושל שבת שמין ואית דאמרי כיון דאיהו מפיק לה אין שמין כלל דאקנויי אקני לה ומסתברא דשמין ע״כ והריב״ש בסימן ש״א כתב דמדברי הרמב״ם בפ״א מהלכות מלוה נראה שסובר דשמין לגרושה בגדי רגל ושבת ועיין בתשובות להרמב״ן סימן קט״ו וכתב עוד הר״ן שהרז״ה חולק ואומר דאפי׳ בגרושה שמין מה שעליה דהא אלמנה נמי לאו איהי נפקא אלא מן שמיא מפקי לה ואפ״ה אמרינן דלא אקני אלא אדעתא למיקם קמיה ע״כ ומ״ש דהא אלמנה נמי לאו איהי נפקא וכו׳ ל״ק מידי דאלמנה אע״ג דאיהי לא נפקא אלא מן שמיא הוא דמפקי לה מכל מקום איהו לא מפיק לה מדעתיה משא״כ בגרושה דאיהו מדעתו מפיק לה: וכתב עוד הר״ן בשם הגאונים דדוקא במלבושים וכיוצא בהם אמרינן דלא אקני לה אדעתא למיפק אבל הנותן מתנה לאשתו ודאי אית לה וכי נפקא לא מפקינן מינה והביא ראיה לדבר:

וכתב הריב״ש בסימן ש״א שכ״כ בעיטור בשם רבותינו הראשונים וכל דייני מתיבתא ומיהו אין דבריהם אלא בנותן קרקע או מעות או אפילו שאר מטלטלים שאינם לא מלבושים ולא תכשיטין ללבוש ולהתנאות בהם ואינן בכלל מה שעליה כגון אותן שנהגו לכתוב מתנה לחוד בשעת נישואין וזה נגבה בין באלמנות בין בגירושין כל שאינה מורדת בו אבל חתן הנותן סבלונות ותכשיטי כסף וזהב לכלה להתנאות בהם בין שנתנם בשעת נישואין בין קודם לכן בעודה ארוסה אין זה מתנה גמורה ואע״פ שגולת ומכריז זה נותן החתן לכלה אין הכוונה למתנה גמורה ומעולם לא שמעתי מי שמפקפק בדבר לומר שלא יהיו שמין תכשיטי כסף וזהב ואפילו בגרושה ואפילו החולקים עם הרמב״ם לומר דגרושה אין שמין בו בין בגדי חול בין בגדי שבת לא חלקו עליו בתכשיטי כסף וזהב שהרי במתניתין (כד.) דאהד המקדיש לא הזכירו אלא מיני מלבוש אמנם אם נתנו לה אחרים תכשיטין או מעות בשעת נישואין כמו שהוא נוהג שהקרובים לחתן ולכלה נותנין לה איש נזם זהב טבעת ועגיל בודאי הם שלה שהרי למתנה גמורה נתכוונו והוה ליה כנכסי מלוג וא״כ בין באלמנות בין בגירושין אין שמין אותם לה. וכתב עוד דחלוצה דינה כאלמנה:

ק אין הכתובה נגבית מדינא דגמ׳ אלא ממקרקעי זה פשוט בכמה דוכתי: ומ״ש ומן הזיבורית שבנכסיו פשוט במשנה ר״פ הניזקין (מח:) ויהיב טעמא בגמ׳ (נ.) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכתב הרשב״א ואיפשר לומר מהאי טעמא דאפי׳ נדוניא אינה נגבית אלא מן הזיבורית דאין כאן נעילת דלת ואדינא מוקמינן לה כשאר ב״ח דמדינא לא גבו אלא מן הזיבורית (א): ומ״ש ולא בשבח שהשביחו הנכסים אחר מותו וכו׳ ולא מהראוי משנה פ׳ יש בכור (דף כד) שאין האשה בכתובתה נוטלת בשבח ולא בראוי כבמוחזק ואמרינן עלה בגמ׳ איני והאמר שמואל ב״ח גובה את השבח א״ר אבא מקולי כתובה שנו כאן ומ״ש ל״ש השביחו יורשים ול״ש השביחו לקוחות וכו׳ כן כתב הרמב״ם בפי״ו מה״א וכתב ה״ה דע שאין נ״ב בכלל זה אלא הרי הן נגבין משבח שהשביח לוקח אבל לא מן היתומים כמו החוב ודין החוב נזכר פכ״א מה״מ וזהו דעת רבינו וכן הסכים הרשב״א ז״ל בתשובה עכ״ל: ומ״ש אבל במלוה שחייבים לבעל נקרא מוחזק ונגבית מהם אפילו הוא על העכו״ם ז״ל הרא״ש בפרק י״ב אף על פי שהורע כח הבכור והבעל לענין מלוה דהוי ראוי לגבייהו לגבי כתובת אשה הויא כמוחזק וגובה כתובתה ממנה כדתנן בפרק הכותב (פד.) מי שמת והניח אשה וב״ח ויורשים והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים וכו׳ ומיהו אין ראיה דלעולם אם גבו יתומים את המלוה בין גבו מעות בין גבו קרקע אינה גובה מהם משום דהוי ראוי אבל בעוד שלא גבו יפה כחה לגבות אף על פי שהוא ראוי כי היכי דיפה כח המלוה והאשה לגבות אף על גב דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ה וה״ה לענין ראוי נמי כיון שהם ביד אחרים יפה כחן לגבות וקצת יש להביא ראיה מהא דאמר ר״נ לעיל יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב״ח חוזר

צט אלמנה שבאת לגבות כתובתה שמין כל בגדיה פסק כרב ס״פ נערה שנתפתתה ולא כשמואל וטעמא דכיון דלא מפיק לה מדעתיה אדעתיה למיקם קמיה אקני אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה ולפ״ז ודאי לא מיירי אלא בבגדים שהבעל קנה והקנה לאשתו אבל בגדים שעליה מבית אביה יש להן דין נכ״ב שהכניסה לו בשומא אבל רבינו לעיל סוף סי׳ ע״ז כתב ע״ש הרא״ש בתשובה שאין דרך לשום מלבושים שעל הכלה להתחייב בהן באחריותן כלום ויש להם דין נ״מ שאם פחתו פחתו לה וע״ש ועיין עוד במ״ש בסימן ס״ו סעיף ו׳: ומ״ש בין של חול ובין של שבת הכי משמע מדקאמר דכי אקני לה וכו׳ בסתמא דכל למיסקל ומיפק לא אקני לה אפילו של חול ומ״ש אבל גרושה וכו׳ כ״כ הרי״ף והרא״ש ומ״ש ואפילו של שבת אין שמין הכי משמע ודאי כיון דבגרושה אמרינן דכבר זכתה במאי דאקני לה א״כ אף בשל שבת נמי זכתה וה״ה בשל רגל מיהו כתב ב״י דיש חולקין דבגרושה נמי שמין אפילו בשל חול כמו באלמנה ויש מחלקין בגרושה דשל שבת ורגל שמין ובשל חול אין שמין וכך פסק בש״ע ומ״ש וכ״ש מתנה וכו׳ אגרושה קאי ומיהו ה״ה אלמנה גובה מתנה שכתב לה בכתובה אף ע״ג דשמין מה שעליה מטעמא דאמרן אבל מתנה דכתב לה בשעת חופה מפני חיבת ביאה גובה לעולם:

ק אין הכתובה נגבית וכו׳ פירוש לא מיבעיא היכא דאיכא נמי מטלטלין דאין היורשין יכולין לסלקה במטלטלין והוא הדין אם האשה חפילה יותר במטלטלין דאינה יכולה לכוף ליורשין אלא דינה בקרקע אלא אפילו אין שם אלא מטלטלי בלחוד ג״כ אינה גובה מדינא דגמרא אלא מקרקעי וכיון שלא הניח קרקע הפסידה כתובתה וכן לענין זיבורית נמי קאמר בלשון שלילה דלא מיבעיא אלמנה דכל שאר ב״ה נמי אינו גובה מיתמי אלא מזיבורית אלא אפילו גרושה דגובה מבעלה נמי אין דינה אלא בזיבורית ה״א בגמרא ריש הניזקין:

ומ״ש ל״ש השביחו יורשים וכולי נראה לכאורה מלשון זה דאם השביחה האלמנה בנכסים מועטים גובה מהם וכמו שפי׳ רשב״ם והביאו רבינו לעיל בסימן צ״ה ותימה הלא הרא״ש חולק עליו כמו שנתבאר לשם ויש לומר דרבינו כאן לא נתכוין לדיוקא אלא נקט מילתא דפסיקא דלכ״ע אינה גובה בשבח שהשביחו היתומים לאחר מיתה או שהשביחו הלקוחות אבל במה שהשביחה האשה בנכסים דפליגי בה רשב״ם והרא״ש לא איירי בה הכא ונסמך על מ״ש בסימן צ״ה וכך הוא דרכו של רבינו בחיבורו מיהו קצת קשה דמשמע דוקא שבח שהשביחו יורשים ולקוחות אבל שבח דממילא כגון שעלו בה אילנות ונתייקרה נגבית מהם והא ליתא דסתמא תנן בפ׳ יש בכור שאין האשה נוטלת שבח בכתובתה וכך הל״ל ל״ש השביחו הנכסים אחר מיתת הבעל לא שנא השביחו לקוחות כולי וכן הוא הלשון ברמב״ם פי״ו דאישות: ומ״ש אבל במלוה וכולי פירוש אפי׳ לדינא דגמ׳ דאין נגבית ממטלטלי שביד היתומים אפ״ה במלוה בעוד שלא גבו יפה כחה לגבות מהן דלא חשיב ראוי אא״כ כבר גבו היורשים את המלוה והיא בידם ואפי׳ היא על העכו״ם דהוי כמציל מידם לא חשיבא ראוי בעוד שלא נגבית אבל מתקנת הגאונים אפי׳ אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהן דלא גריעי הני מעות משאר מטלטלי ומכ״ש אם גבו קרקע: ודוקא

דרכי משה

צט (א) וכתב הרא״ש בתשובה כלל פ׳ סימן ד׳ כששמין לאשה הכתובה ששמין לה כפי מה ששוה למכור ביום השוק ולא כפי מה ששוה כאן: (ב) וכ״ה במרדכי פרק נערה שנתפתתה:

ק (א) וז״ל הר״ן ריש הניזקין י״א דאף הנדוניא אינה נגבית אלא מן הזבורית וי״א דנדוניא דינה בשאר ב״ח ובבינונית ולזה הדעת נוטה עד כאן לשונו והמ״מ פי״א דאישות הזכיר ב׳ סברות והאריך בדבר זה אימת דנדוניא בכלל כתובה. כתב הר״ן פרק נערה דף ת״צ ע״א דאם היה כאן קרקע שוה שני מאות זהובים והיא חפצה בקרקע או בכתובה הדין עמה ואין היתומים יכולין לסלקה בדמי הקרקע כו׳: (ב) במרדכי פרק נערה דף תקל״ט ע״ג בשם מוהר״ם האשה אינה צריכה לקבור בעלה ולקנות תכריכין מכתובתה אלא היא נוטלת כתובתה ואם אין כאן כדי קבורה הוא נקבר מקופה של צדקה וכן הוא בהג״ה אשיר״י ובהגה״מ פי״ז דאישות וכ״כ ב״י סי׳ צ״ג בשם תשובת הרשב״א וכן הוא בתשובה הרא״ש כלל

פרישה

סי׳ צט (א) שמין כל בגדיה בין של חול כו׳ משום דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למסקל ולמיפק לא אקני לה: (ומנכין אותה מכתובתה אבל גרושה כו׳ עיין מ״ש אמ״ו ז״ל ולעיל בסימן ס״ו ובשם רש״ל כ״פ): (ב) אין שמין לה כו׳ כיון שלקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה לגרשה ולא היא אבל אלמנה אף ע״ג דמן שמיא מוציאין אותה מכל מקום אמרינן אדעתא למסקל כו׳ והה״נ בגרושה שאם היא יוצאה בע״כ וכגון אלו שכופין אותו להוציא ודאי שמין מה שעליה מ״מ: (ג) רק שמוצא אחרת נאה הימנה פי׳ אי גרשה משום נוי מגורשת אבל אסור לגרשה משום נוי לחוד כמ״ש בסי׳ קי״ט שהלכה כב״ה ע״ש: (ד) אבל מתנה שכתב לה כו׳ אבל אם נתגרשה בתור מורדת אפילו מתנה שנתן לה כדכתב לעיל סימן פ״ה בשם הרמ״ה:

סי׳ ק (א) ומן הזיבורית שבנכסיו דאמר עולא ד״ת ב״ח גובה מן הזיבורית אלא שחכמים תקנו שיגבה בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ובכתובת אשה אוקמוה אדאורייתא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ומה״ט אפשר דאפילו נדוניא אינה נגבה אלא מן הזיבורית דרשב״א (והר״ן בריש הניזקין כתב די״א דנדוניא היא כשאר ב״ח ובבינונית ולזה הדעת נוטה עכ״ל ועיין במ״מ פי״ו דאישות כ״פ): (ב) ולא משבח שהשביחו הנכסים ואע״ג דבעל חוב גובה את השבח שהשביחו לקוחות כמ״ש בח״מ סי׳ קט״ו מהכא בגמרא דמקולי כתובה שנו כאן (פירוש דהא מקולי כתובה כ״פ) אבל מה שהשביחו היורשים גם לוקח אינו טורף כמ״ש שם ועד״ר (ג) ולא מהראוי פירש כגון במת יעקב בחיי יצחק אביו ואין האשה גובה כתובתה במה שמגיע על חלקו של יעקב אחר מיתת יצחק אביו כמ״ש לעיל סי׳ ל׳ ובח״מ סי׳ רע״ח: (ד) נקרא מוחזק אע״ג דלענין בכור בח״מ סימן רע״ח לא מיקרי מוחזק (וכן לעיל בסימן ל׳ כתב רבינו לענין ירושת הבעל במלוה נקרא ראוי ואינו יורש מלות אשתו כ״פ) מ״מ לענין כתובת אשה וכ״ח מיקרי מוחזק וגובה ממנו והטעם כתב הרא״ש בפרק יש נוחלין דף ר״ז ע״ב דהא בחיי אבוהון הוי משועבד להו מדרבי נתן ואע״ג דכתובה אינה נהנה לגבות מחיים מ״מ היה לה שיעבוד על כל בעלי חובין ומש״ה יכולה לגבות מהב״ח עצמן ואם קדמו היורשים וגבו קרקע הוזרת היא לטרוף מידם ואם גבו מעות או שאר מטלטלים דוקא אינם גובין מהן דמטלטלי דיתמי אינם משועבדים לבעל חוב ולכתובת אשה אבל לאחר תקנת הגאונים גם כן גובה מהן וכל זה מבואר שם בארוכה ויש להביא קצת ראיה לדבריו וכתב שיש לדחות אבל במסקנא קאי

דרישה

סי׳ צט [א] שמין כל בגדיה שהן דברים שקנה לה להתנאות בהן בחייו אבל שאר מתנות נוטל אף אלמנה ר״ן וריב״ש. לשון מ״ו כל זאת מיירי דוקא בבגדיה שקנה לה אבל בגדיה שהכניסה לו ישנן בכלל נכ״ב או נכסי מלוג ויש להן דין אחר וכארתי הכל יפה בסוף פרק נערה ע״ש. וכן אם אחרים נתנו לה תכשיטים או בגדים הן בכלל נ״מ שלה כ״כ ריב״ש וכתב הריטב״א אף ע״ג דאלמנה שמין מה שעליה מ״מ אינם יכולין לסלק אותם במעות שאינו בדין שיפשיטוה ערומה ותלך עכ״ל:

סי׳ ק [א] ולא משבח שהשביחו הנכסים וכתב ה״ה דנכ״ב דינו כחוב וטורפת משבח שהשביחו לקוחות (אבל לא משבח שהשביחו היתומים ועיין בב״י מ״ש בשם מהרי״ק מענין תוספת כתובה ומ״ש הוא עליו כ״פ) ומ״ש רבי׳ ולא מן השבח שהשביחו יורשין ה״ה אם השביחה היא לאחר מיתת בעלה נמי אינה גובה וכמ״ש רבינו בשם הרא״ש לעיל סימן צ״ה וס״ע דשבח שהשביחה ג״כ

ודוקא מטלטלי דבני חרי וכולי ואם מכרום היורשים גובה מהם הקשה ב"י דהא כתבו התוספות בפרק נערה שנתפתתה סוף (דף מ"ט) בד"ה הוא ואשתו דאפילו נתנו יתומים לא גביא כ"ש מכרו היתומים וכאן כתב רבינו דאפי' מכרום היורשים גובה מהם ומכ"ש אם נתנו דגובה מהם ומהרש"ל הקשה עוד ממ"ש הרא"ש בקידושין פרק האומר דאפילו נתנו היתומים אינו גובה מהן לפע"ד ליכא הכא קושיא דעיקר דיבורם של התוס' לשם לא היה אלא לענין מזונות האלמנה וכדאמרינן בפרק מציאת האשה ריש (דף ס"ט) האחין שעיבדו אין מוציאין למזונות אף על גב דאם לא שיעבדו היתה ניזונית מהן ולשון שיעבדו משמע לא שנא במתנה אינו גובה מזונות ממה שעיבדו וכדמסיק איכתוב ליה.

מוחזק ונגבית מהם אפי' הוא על העכו"ם ומתקנת הגאונים (ס) נגבית ממטלטלים וה"ה נמי לכל תנאיה חוץ מכתובת בנין דכרין כדלקמן לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהן (ו) גובה מהן ודוקא מטלטלי דבני חרי אבל מכרם הבעל (ז) או נתנם במתנת בריא אינה גובה מהם (ח) [ג] ואם מכרום היורשים (ט) אחרי מותו גובה מהם כ' הרמב"ם נהגו לכתוב בכל הכתובות מקרקעי ומטלטלי (י) ודבר זה תיקון גדול הוא ואנשים חכמים ונבונים נהגו כן והוא ככל תנאי שבממון

חזור וגובה אותה מהם לרבא דמפרש טעמא (פסחים לא.) דאמר ליה כי היכי דמשתעבדנא לאבוהון משתעבדנא ליה מדרבי נתן והאי טעמא נמי שייך בכתובת אשה אע"ג דלא ניתנה לגבות בחיי הבעל מ"מ ה"ל שיעבוד על כל בעלי חובות ומאינו למימר דיש חילוק בין כתובת אשה לב"ח משום דאקילו רבנן בכתובת אשה כדאמרינן בפרק יש בכור מקולי כתובה שנו כאן ומיהו למאי דאמור רבנן דאקיל כמו גבי שבח אמור ובמאי דלא אמור לא אמור ועוד ראיה מהא דאמרינן בפרק האשה שנפלו (פא:) הרי שהיה נושה באחיו מנה וכו' אלמא אע"ג שכבר המלוה ביד היורש גובה ממנה כתובה והאידנא דתקינו הגאוני' דב"ח וכתובה גבו ממטלטלי דיתמי אם גבו מטלטלין בחובת אביהם הרי הן כמקרקעי וב"ח וכתובת אשה גובה מהם וכן עמא דבר ואפילו ממלוה דעכו"ם והיינו טעמא דלענין ב"ח וכתובת אשה

לא חשיבא מלוה ראוי משום דמשעבדא להו בחיי אבוהון מדרבי נתן עכ"ל (ג) כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ד' שמעון שתובע מראובן ק' זהובים מכח חמותו שהיתה חייבת לחמיו כ"ל אם לא גבתה חמותו כתובתה ובאה לגבות ממלוה בעלה חייב ראובן לישבע שלא היה חייב לבעלה כלום ומה שטען שמחלה לא שייך כאן מחילה דאינה יורשת בעלה אלא גובה כתובתה מנכסי בעלה ובעוד שלא גבתה חובות בעלה לא זכתה בהן ואין כח בידה לא ליתן ולא למחול עכ"ל (ד): **אלמנה** שמת חמיה קודם בעלה אין לה לגבות כתובתה מנכסי חמיה כיון שחמיה הניח אלמנה מרדכי פ"ד דכתובות (ה): **ומתקנת** הגאונים נגבית ממטלטלין תקנה זו כתבה הרא"ש בקידושין פרק האומר והרי"ף והתוספות פרק מציאת האשה והרמב"ם פי"ו מה"א: **ומ"ש** וה"ה לכל תנאיה חוץ מכתובת בנין דכרין כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר: ומ"ש חוץ מכתובת בנין דכרין כדלקמן בסי' קי"א: ומ"ש לפיכך אם גבו היורשים מעות כתובת אביהם גובה מהם כבר נתבאר בסמוך. ומ"ש ודוקא מטלטלי בני חרי אבל מכרם הבעל או נתנם במתנת בריא אינה גובה מהם בפרק מציאת האשה (סז.) כתבו התוס' והרא"ש בפשיטות דאין האשה גובה מטלטלין שמכר הבעל ובקידושין פרק האומר נסתפק הרא"ש אי גביא כתובתה ממתנה והאריך בדבר ובסוף כתב וז"ל ולענין פסק הלכה הכי הלכתא דעדיפא כח מתנה מכח ירושה כדמוכחא הסוגיא דפ' שניס אוחזין (יב.) והיא דפרק נושאין (לט.) איכא לאוקמי במתנת ש"מ הילכך אפי' כשתקנו הגאונים דכתובה ומזונות גבו ממטלטלי דיתמי ממתנת בריא לא גבו עכ"ל (ו) וכ"כ התוס' בפרק נערה שנתפתתה (מט: ד"ה הוא) וז"ל לפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובה ומזונות ממטלטלי דיתמי אע"ג דירושה הויא כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דכש"ג אמרינן בפרק י"נ (קלג.) (ז) אבל ממטלטלי דמתנת בריא דהויא דאורייתא לא גביא כתובתה ומזונות לא גביא אפי' ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות כדפרישית ול"מ נתן הוא אלא אפילו נתנו יתומים אע"ג שכבר משמת נשתעבדו הנכסים עכ"ל: ומ"ש רבינו ואם מכרו היורשים אחר מותו גובה מהם נראה שדבר פשוט הוא שהרי משמע נפלו הנכסים לפני האלמנה ואין כח ביד היתומים ליתנם: (ב"ה) זה פשוט ואע"ג דאמרינן בפרק מציאת האשה (סט:) האחים שמכרו או שמשכנו אין מוציאין למזונות דוקא למזונות אבל לכתובה מוציאין דחוב הוא: אבל מדברי התוס' שכתבתי בסמוך משמע בהדיא שחולקים על זה וכן פסק במישרים נכ"ג ח"י (ח) כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ג' ששאלת אם כתובת אשה נגבית מן החובות ראיתי את רבותינו וכל"ל הדין שהאידנא שרוב עסקינו ופרנסתינו בחובות והלואות לעכו"ם הויין כאשלי דקמחוניא ועיקר אסמכתייהו עליהם דאל"כ הפקעת רוב כתובות בנות ישראל עכ"ל (ט) ונראה דאיצטריך לה"ט לאותם שאינם נשעבדים בכתובה מטלטלי אגב מקרקע וגם אינם נוהגים ע"פ תקנת הגאונים אבל לדידן דמשעבדים בלאו האי טעמא נמי גביא מהחובות. כתבו התוס' בפרק מציאת האשה (סז.) שיש פוסקים דמטלטלי דיתמי לכתובה דהוי כגמלי ערביא ואשלי קמחוניא ואין נראה לר"ת דהנהו כקרקע נאס מכרן הבעל תוציא אשתו מיד הלקוחות לאחר מותו וא"כ לדבריהם בטלה תקנת השוק אלא מחמת תקנת הגאונים גביא מטלטלי דיתמי עכ"ל (י) ולדידן דכתבינן מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה גובה ממטלטלי שמכרם כמו מן הקרקעות ועיין בח"מ סימן ס' (יא) אם כתובה נגבית מעיסקא שנתנו לו להתעסק עיין בפ' המקבל (קד:) לוס כתובה ומזונות נגבית ממתנת ש"מ בטח"מ סימן רנ"ב ובכתבי מה"ר איסלן סימן פ"ו: כתב הרמב"ם נהגו לכתוב בכל הכתובות מקרקעי ומטלטלי ודבר זה תיקון גדול הוא וכו' בפרק י"ו מה"א. ב"ה וע' בהריב"ש סימן שנ"ב וכתב ה"ה מדברי רבינו נראה שאע"פ שלא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אלא מקרקעי ומטלטלי גובה היא מן הדין מן היורשים אפי' מטלטלין וכ"כ הרשב"א בסוף כתובות ואם כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אפי' מן הלקוחות גובה מטלטלין כמבואר פי"ח מהלכות מלוה הרי שלא כתב וכו' דעת רבינו הוא שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כמי שנכתב דמי שאין זה תנאי ב"ד כיון שנתחדש אחר התלמוד עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה לענין הפירות אם קדם היורש ותלש ואכל אינו חייב מחמתן לאלמנה כלום ולא עוד אלא אפילו לא תלשם אם הם מבושלים כ"כ שאינם צריכין לקרקע אין ב"ח גובה מהם משום דקי"ל בפ"ק דמציעא (יד:) דבעל חוב אינו גובה פירות: **וכתב** עוד שאלת ראובן הודה בכתב ידו לשמעון שכל מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלי הוא משותף בין שניהם ואחר ימים נשא ראובן אשה ושיעבד לה כל נכסיו ואח"כ נפטר ושמעון בא בכתב ידו לחלוק בנכסים והאלמנה טוענת שאינה מאמינו שנכתב כתב הודאה זה קודם שנשאה ואע"פ שכתוב בו זמן מוקדם לנשואיה שמא לגרע כח שיעבודה נתכוון ולאו כל כמיניה תשובה לענין הקרקעות הדין עם האלמנה לפי שלא היה יכול להוציאה משיעבודה וה"ה למטלטלין אם כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי אבל אם לא כתב לה אגב אע"פ שכתב לה מטלטלי ומקרקעי נאמן על המטלטלין: **וכתב** עוד בתשובה על ראובן שהודה בכתב ידו של שמעון אחיו שהודה שקבל ממנו פקדון כך וכך מעות ונפטר שמעון ואין ספוק בנכסים לכתובה ולפקדון הדין עם האלמנה ואפילו הודה שמעון בפקדון בשעת פטירתו אינו מזיק לאשה דהודאת בעל דבר במקום שחב לאחרים אינו כלום עכ"ל (יב):
אם

דרכי משה

כלל ג' סי' א' ובכלל ט"ו סימן ג' וכ"כ הטור בח"ה סימן קע"ח וריב"ש כתב סימן ק"ד וראי אם תפסה היא מטלטלין וראי א"צ לקוברו אבל אם קדמו היתומים ולקחו מטלטלין והוציאן א"צ לשלם וע"ש כתב המרדכי פרק י"נ דף רנ"ד ע"א מי שאמר נכסי לבני ראובן ואחריו לשמעון ומת ראובן אשתו גובה כתובתה מהן ועיין בדין זה בח"מ סי' רמ"ח. כתב מהרי"ו בתשובה סימן מ' דאם אחד פסק ליתן לבנו מתנה אחר ב' או ג' שנים או שצוה בעת מותו שלא לתת לבנו הירושה עד אחר ג' שנים ומת הבן אין אשתו גובאת כתובתה ממנו דהוה ראוי וכן פסק מהר"י מולין עכ"ל: (ג) וכן פסק המרדכי ריש י"נ ואפי' גבו כבר היתומים בין מקרקעי בין מטלטלים ודלא כמ"ד שכתב המרדכי ריש הכותב דאינה גובאת ממלוה וכ"ע במרדכי די"נ דשכר פעולתו שלא היה מעולם בידו דבעל אין אשה גובאת ממנו כתובתה דמקרי ראוי ומהר"ם השיב על ספר שגנבו עכו"ם ואחר מיתת הבעל הוחזר דזה מקרי מוחזק ולא ראוי ולא גרע ממלוה. וכתב עוד דמי שכתב לבנו גוף הבית ולאלמנותו הפירות נקרא הבן מוחזק בבית ואם מת אלמנותו גובה כתובתה מן הבית וכן עשו מעשה בקלוני"א:
(ד) בתשובות הרשב"א סי' תתקכ"ו בן שהיה סומך על שלחן אביו ונשא ונתן בנכסיו ומת וגם האב יורשי האב צריכין להביא ראיה שהנכסים היו של אב ואם לא הביא ראיה האשה גובאת כתובתה משם וע"ל ס"ס קי"ח אלמנה שנתפסה מחמת נכסי עזבון בעלה והוצרכה לפשר אין מנכין לה מכתובתה: (ה) וסיים שם הה"ל עדיין ראוי אע"ג דהנכסים יותר מכדי חוב כתובה משום דהלכה כאנשי גליל דס"ל דאין יכולין לסלק האלמנה ממזונות וכן הוא בתשובת מיימוני סוף ספר משפטים סי' ז' וצ"ע דבמרדכי פרק כל הנשבעין דף של"ז ע"ב תשובת מוהר"ם א סותרת לזה דכתב שם דהבעל יורש נכסי אשתו שנפלו לה מאביה אע"ג שעדיין היו משועבדים לאלמנת אביה ואע"ג דאין הבעל יורש את אשתו בראוי כתב שם דזה מיקרי מוחזק ואפשר לומר דכאן מיירי במקום שנוהגין כאנשי יהודה דמסלקין האלמנה ולכן נקרא מוחזק וע"ש ולעיל סי' צ"ג ועיין בתשובת מהרי"ל סוף סימן ע"ה מדין ראוי אצל כתובה: (ו) דלא כמ"ד שכתב המרדכי פרק נערה דס"ל דאף ממתנת ברי טורפת: (ז) וכן פסק המרדכי פרק ב' דייני גזירות דף תקמ"ז ע"ב ומי שמת דף רנ"ה ע"ב דבמתנת ש"מ גביא ופרק נערה בשם מוהר"ם ובהגהות דב"ב ד' רס"ב ע"א וכן הוא בח"מ סי' רנ"ב ועיין בתשובות ראב"ן. במרדכי פרק אלמנה ניזונית ופרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב משמע דאף במתנת ש"מ אם תפסו המקבלין אין מוציאין מהם. וכ"כ המרדכי ריש נערה בשם ר"ש בר ברוך דאין כתובה נגבית ממתנת ש"מ וכן הוא בתשובות ר"ג ריש י"נ ומהרא"י בפסקיו סי' פ"ו פסק כמ"ד דגובה ממתנת ש"מ וע"ש ולקמן סי' ק"ו יתבאר דאם צוה לפניה מתנת ש"מ ושתקה הוי מחילה ועיין מדינים אלו בח"ה סי' רנ"ה: (ח) ועיין בריב"ש סי' ק"ד: (ט) וכ"ה בהר"ן ריש מציאת האשה בשם הרשב"א:
(י) ורלא כדמשמע במרדכי פרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב וריש אלמנה ניזונית מיהו בתשובות ראב"ן דאף לאחר תקנת הגאונים אינה גובאת ממטלטלין אלא דאם תפסה אין מוציאין מידה ולא קי"ל הכי אלא דגביא ממטלטלין בני חורין וכן פסק הרי"ף ותוספות פרק מציאת האשה והרא"ש פרק האומר והרמב"ם פי"ו דהלכות אישות וכן המנהג פשוט. כתב המרדכי ריש הכותב דאשה גובאת כתובתה ממטלטלין ואין חילוק בין אם תפסו יתמי או לא. כתב בהגהות אלפסי דף תק"א ע"ב אף ע"ג דכתובה נגבית ממטלטלין הרשות ביד יתומים ליתן לה קרקע:
(יא) וכתב המרדכי פרק נערה ע"ג בשם הר"ם הנותן מתנה לבנו הראוי ליורשו במתנת בריא לא הוי מתנה להפקיע מידי כתובה דכל מתנה שאדם נותן ליורשיו הוי כמו ירושה בעלמא עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימוני פי"ו דאישות דאין מתנת בריא מפקיע מידי כתובה אלא בנותן לאחר אבל לא ליורשיו. וכ"כ מהרא"י סי' ס' וכ"כ מהרי"ו סימן רנ"ו וכתב שם דמכ"ש אם צוה לקוברו ולהזכיר נשמתו מנכסיו דלא מהני ואשה גובאת כתובתה מהן במרדכי פ' מי שמת דף רנ"ז ע"ד תשיבת מוהר"ם על אחר שנתן מעות לחבירו כשהיה בריא וא"ל אל תתנם לבני עד שישא אשה ומת ופסק דהאשה גובה כתובתה מהן דכיון דלא זיכה לו בחייו אלא לכשישא אשה ובההיא שעתא כבר מת ראובן א"א לזכות בנכסים אלא מכח מצוה לקיים דברי המת וכל מתנה שאדם רוצה לזכות בה מכח מצוה לקיים דברי המת או מכח מתנת ש"מ או מצוה מחמת מיתה אשה גובאת כתובה מהן עכ"ל וצ"ע דמשמע דאם זיכה לו מהיים מפקינן מידי כתובה וזה סותר דבריו שבפרק נערה ובהג"מ כמו שכתבתי בסמוך עוד כתב המרדכי פרק י"נ ע"ד בשם מוהר"ם על הכותב לבתי מהיום ולאחר מיתה כחלק א' מבניו הזכרים ופסק דאשה גובאת מזה כתובתה ואע"ג דהויא מתנת בריא דלעולם לא ישול מקבל מתנה זו יותר מן היורשין עכ"ל וצ"ע דבסוף פ' י"נ משמע שם דעדיפא מתנה זו מירושה וע"ל סי' קי"א כתב המרדכי פ' י"נ ע"ד תשובה על ראובן ושמעון שהיה להן שותפות ביחד והלכו למדינת הים וחלה ראובן ונטה למות וצוה לשמעון ליתן לפלוני מנכסיו כך וכך ונפטר ראובן ושמעון שב למקומו ובבואו הושיב דיינים וסיפר לפניהם הדבר ואחר כך תובעת אלמנת ראובן הכתובה מהנכסים אלו ופסק שהמקבל זכה במתנה כיון שהנכסים היו ביד שמעון הוי כאילו המשיכן זכה בהן למקבל ושמעון זה נאמן בדבריו הואיל וסיפר הדבר בעוד שהיה הממון בידו כו' וע"ל סי' קי"ח מדין גביית כתובה: כתב ריב"ש סי' רצ"ט אלמנה שתובעת כתובה והיתומים טוענים שתתן ערבות שאם ימצאו אחר כך ב"ח מוקדמים שתחזיר מה שנתנו לה ופסק דא"צ וע"ש סי' רמ"ד: (יב) ונראה הא דאינו נאמן לומר פקדון יש לו בידו דהיינו בקנה לו מטלטלי

דרישה

ג"כ דיורשין הוא ובכלל מה שכתב שבה שהשביחו היורשים הוא וק"ל: [ג] ואם מכרום היורשים ומכל שכן אם נתנו במתנה דגובה מהם אבל הרא"ש כתב בסוף האומר דאפילו נתנו היתומים אינה גובה מהן ואם כן מכל שכן מכרו וכן פסקו התוספות והארכתי בספרי מורי ורבי. ומיהו שמא יש לומר דסברא איפכא דגבי מכר שחייבים באחריות גובה מהן ובמתנה שאינה חייבת באחריות אינה גובה מהן משום פסידא דמקבל מתנה דאי לאו שעשה לו טובה לא הוי נותן לו מתנה ולכן יש לומר מה שכתב הכא דאם מכרו וכן מה שכתב הרא"ש בסוף האומר דאם נתנו אינו גובה מהם רצה לומר דוקא נתנו וסברא זו כתב רבינו בחושן משפט סימן קע"ז לענין גביית בעל חוב שבעל חוב דגובה מסלוקא ואינו גובה ממקבלי מתנה וכן כתב בסימן קע"ה גבי דינא דבר מצרא וכן בדיינים אחרים. והיותר נראה דקושיא מעיקרא ליתא דהרא"ש לא כתב כן שם כי אם אמזונות אעפ"י שדיבר שם לפני זה ואחר זה מכתובה היינו לענין שלא יגבו ממתנת בריא שנתן הביהן אבל הא דמסיק וכתב שם ז"ל ולא מיבעיא אם נתן האב דלא גבי אלא אפילו נתנו היתומים נמי לא גבו אעפ"י שהיו מבועבדים להם בשעת מיתה קודם המתנה זה ולא איירי אלא ממזונות שהרי מסיק הרא"ש להביא ראיה על זה זה לבונו כדאבכהן

פרישה

קאי הכי עיין שם וכך הם דברי רבינו: (ה) נגבית ממטלטלים אבל רשות ביד היורשים לסלקם בקרקע רמ"א (בשם הגהות אלפסי דף תק"א ועיין בחושן משפט סימן רנ"ב ורנ"ה כ"פ): (במין דיכרין כדלקמן בסי' קי"א כ"פ): (ו) גובה מהן פי' לפי תקנת הגאונים וקלת קשה לשון לפיכך אם גבו היורשים מעות דקאמר למה כתב "לפיכך אם גבו מעות אם הניח לכן מעות נמי הוה ליה למימר דהא בודאי קודם תקנת הגאונים לא היו גובה כתובה ממעות שהניח לכן אביהן דהוי נמי בכלל מטלטלי דיתמי אינו משועבד לכתובה ובעל חוב וכמו שנתבאר בחושן משפט ריש סימן ק"ז דמלוה איכא אבל כפייה ליכא דאע"ג דמלות אביהן משועבד לכן מדרבי נתן מכל מקום אם קדמו וגבו היורשים הרי הן מטלטלי דיתמי והוא הדין אם הורישו לכן מעות וי"ל דלרבותא כתב כן דאפי' אם גבו מעות בחובת אביהן דאיכא תרתי שהן מטלטלין וגם נקרא כהאי גוונא ראוי גבי בכור וכנזכר לעיל אפי' הכי גובת מהן: (ז) או נתנם במתנת בריא דהוא דאורייתא אבל במתנת שכ"מ דהוי מדרבנן גובה ממנה: (ח) ואם מכרום היורשים ומכל שכן אם נתנו במתנה דגובה מהן ועיין בדרישה: (ט) אחרי מותו גובה מהן שהרי משמת נפלו הנכסים לפני האלמנה ואין כח ביד היתומים ליתנם בית יוסף: (י) ודבר זה תיקון גדול הוא כו' ר"ל שתיקן
זה

חדושי הגהות

ק א עיין בכה"ג בהגהות ב"י אות ג' שהאריך ליישב זה ז"ל

אם מוצאים לו קרקע בן חורין מוכרין ונותנין לה ואם לאו טורפת ממשעבדי שמכר או נתן וכו' זה פשוט בכמה דוכתי שהאשה טורפת לכתובתה ממקרקעי שמכר או נתן הבעל: **ומ"ש** אפילו אם נתרצית בקנינו שקנו מידה אינו מועיל אלא אם כן קנו ממנה תחלה כדפרישית לעיל בסימן צ':

מכר לאחד קרקע ולא נתרצית שלא רצתה לחתום לו ואח"כ מכר לאחר וכו' קנה ואינה גובה ממנו שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' בס"פ מי שהיה נשוי (דף צה) וכבר נתבאר בסימן צ': **ומ"ש** ולענין אם יכולה לגבות מן הראשון איכא פלוגתא וכו' שם נחלקו רש"י ור"ת בפירוש מאי דקאמר התם איהו אפסיד אנפשיה בידים והסכים הרא"ש בפסקיו לפר"ת: **ומ"ש** בשם הרמב"ם הוא בפי"ט מהלכות מלוה ולזה הסכים בתשובה להרמב"ן סימן פ"ט והאריך בדבר:

מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך וכו' משנה ס"פ מי שהיה נשוי:

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת איש ואשה שמכרו בית לאחד וכו' כלל ס"ג סימן ד' וכתב שם שדין זה כדין הא דתנן מי שהיה נשוי ב' נשים וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך וכו' וע"ש:

כתב הרשב"א והוא בתשובה להרמב"ן סימן כ"ז. שאלת אלמנה שיש לה כתובה על נכסי בעלה ונתפשרה עם יורשיו שיתנו לה ס' דינרים בכל שנה למזונותיה ופרנסתה ושיעבדו על זה עצמם ועוד ייחדו לה אלפים דינר בתיבה מיוחדת שאם שמא לא יתנו לה אותו סך בכל שנה שתוכל לקחת מאותה תיבה כל מה שיחסרו לה מאותו סך ונתנה כתובתה ביד שליש על תנאים אלו ושאין השליש רשאי ליתן לה שטר כתובתה אא"כ יכלו כל אותם אלפים דינרים וכשלא ישלימו לה אותו סך יוציא השליש שטר הכתובה לגבות מנכסי הבעל אותו סך הנזכר אבל אין בכתב השליחות שיוציאנה לה לגבות בה כלום לעולם ועכשיו יצאו בעלי חובות שעל הבעל והיא מעכבת על ידם מחמת הקדמת שטר כתובתה והם אומרים כבר ייחדנו לך ממון ועוד חייבו היורשים עצמם לך הדין עם מי:

תשובה אם נכסי המת מרובים שיספיקו עכשיו לכתובת האלמנה ובעלי החוב אפילו לא נתפשרה עם היורשים אין האלמנה יכולה לעכב ביד בעלי החוב מלגבות חובם אלא אומרים לה אם תרצי לגבות כתובתיך גבי ואף אנו נגבים מהמותר ואם אמרה איני רוצה לגבות כתובתי עכשיו אלא רוצה אני לכן ואין שיעור למזונות דאין להם קצבה אין בטענתה כלום שאם אתה אומר כן כל מי שיש לו אשה ואפילו אין כתובתה אלא מנה ויש לו מאה מנה ויש לו עליו מלוה לא יגבה ב"ח מנכסיו כלום שכבר הוא משועבד למזונות ופרנסה של אשתו ואינו ותדע לך דבעל יכול למכור נכסיו ואין האשה יכולה לעכב לא מחמת שיעבוד מזונות ופרנסה ולא מחמת שיעבוד כתובה וכדאמר בעל אי בעי לזבוני מי לא מצי מזבן וכן נמי ב"ח מוקדם אינו יכול לעכב ביד ב"ח מאוחר לגבות חובו מנכסיו כל שזמן גבייתו קודם לזמן בעל חוב המוקדם ואפילו בשעשאו אפותיקי סתם וכ"ש זו שנראה שנתפשרה עם היורשים מכתובתה שלא לגבות בה עכשיו ולא לעולם כל שנותנין לה אותו סך שיספיק לה אותו ממון שמיוחד תחת ידה ואפילו לא יספיק מ"מ עדיין לא הגיע זמנה וכל שלא הגיע זמנה אינה יכולה לעכב וכ"ש ואפילו בזמן שיגיע זמנה ר"ל שיכלה כל אותו ממון המיוחד אינה גובה כתובתה אלא כ"ד שמין לה כמה שוה כתובתה לפי מה שנתפשרה עם היורשים כן

שבממון שהוא קיים ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלים בתנאי זה ולא מתקנת האחרונים (יא) [ג] הרי שלא כתב כן בכתובתה אלא שנשא סתם אם הוא יודע בתקנת הגאונים גובה ואם לאו או שנסתפק לנו הדבר מתיישבים בדבר זה שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה לפי שלא נתפרסם הדבר בדין תנאי כתובה שהוא תקנת סנהדרי גדולה ועד שנוציא בה ממון מן היורשים ע"כ: אם מוצאים לו קרקע בן חורין (יב) מוכרין ונותנין לה ואם לאו טורפת ממשועבדים (יג) שמכר או שנתן ל"ש נתן במתנת בריא או שכיב מרע שהרי כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובתה אפי' אם נתרצית בקנינו שקנו מידה אינו מועיל אלא א"כ קנו ממנו תחילה (יד) כדפי' לעיל מכר לאחד קרקע ולא נתרצית שלא רצתה לחתום לו ואחרי כן מכר לאחר לא שנא אותו קרקע ולא שנא קרקע אחרת וחתמה לו (טו) קנה ואינה גובה ממנו שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שאם היתה רוצה לעשות נחת רוח היתה עושה לראשון ולענין (טז) אם יכולה לגבות מן הראשון איכא פלוגתא (יז) לרש"י אינה גובה ממנו וב"כ הרמב"ם ובעל העיטור (יח) ולר"ח ולר"ת גובה ממנו ולזה הסכים א"א הרא"ש מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר שדהו וכתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך בענין שמועיל כגון שלקה מן האשה תחלה ומת השנייה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השנייה (יט) שהיא קדמה ולא הוסר שיעבודה רק מלוקח והלוקח מיד הראשונה שהרי הסירה שיעבודה ממנה וחוזרת חלילה (כ) עד שיעשו פשרה ביניהם (כא) שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת איש ואשה שמכרו בית לאחד וכתבו לו בשטר שהודו המוכרים שלא שיירו לעצמם במכר זה שום זכות בעולם ואח"כ יצא על המוכר שטר חוב מוקדם למכר והבע"ח הוציא הקרקע מיד הלוקח בכח שטרו (כב) והאשה מוציאה שטר נדוניתה שהיה מוקדמת לזה החוב כדי לקיים המקח ביד הלוקח והבעל חוב טוען שכבר סלקה זכות נדוניתה מעל זה הקרקע והיא טוענת אע"פ שסלקתי זכותי לענין שלא אתבענו אבל כל זכות שהיה לי בקרקע מכרתי לו וזה זכותי שהיה הובי מוקדם לשלך תשובה הדין עמה שלא סלקה מעל הקרקע אלא לגבי הקונה שלא תוכל להוציאו בשטר נדוניא אבל לגבי אחר לא סלקה זכותה והוי דינא הכי בעל החוב המוקדם מוציא מיד הלוקח והאשה מיד בעל חוב בנדוניתה והלוקח מן האשה וב"ח מיד הלוקח והוזרין חלילה (כג) עד שיעשו פשרה ביניהם והלוקח עומד במקום האשה ובמקומו נמצא הפשרה עשויה בנדון זה (כד) כי הב"ח יוציאנו מיד הלוקח והלוקח יוציאנו מיד ב"ח בשטר נדוניתה שמסרה לו האשה וישאר כך

ליה שיעבודו דמשמע הכי ומשמע הכי אבל לגבות כתובתה פשיטא דגובה ממה שמכרו או נתנו היורשים דמיד שמת ניתנה כתובה לגבות מנכסי בעלה וירדה עדיפא מידם ומש"ה כתב רבינו לעיל בסי' צ"ג ולקמן סי' קי"ב בדין מזונות האשה והבנות דאפילו מכרה או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם אין מוציאין מידן וכאן גבי כתובה כתב דגובה מהם וכו' בפרק האומר לא כתב הרא"ש דאינו גובה אלא לענין מזונות שהרי כתב בסוף דבריו ולענין פסק הלכה וכו' עד ממטלטלי דמתנת בריא לא גבו וכו' דמדלא כתב ממטלטלי שנתן הוא או יורשיו אלמא דס"ל להרא"ש דלעניין מזונות דוקא אם מכרו או נתנו היורשים אינה גובה מהן אבל לענין כתובה גובה:

מכר לאחד קרקע ולא נתרצית וכולי לאו דוקא מכר לאחר דאפילו מכר לראשון שדה אחרת וחתמה לו לא מציא אמרה נחת רוח וכולי אלא לרבותא נקט מכר לאחר דאפילו בשני לקוחות לא מציא לומר דלראשון אפילו לנחת רוח לא רציתי לחתום ולשני דנוח לי חתמתי לעשות נחת רוח לבעלי ועיין בתוס' בפ' מי שהיה נשוי בד"ה הא ר"ת דאיכא סברא דיותר איכא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי בלוקח אחד מבשני לקוחות ואיכא סברא איפכא. ומ"ש ל"ש אותו קרקע וכו' כתי לרבותא קאמר דאפילו בקרקע אחר לא תוכל לומר בקרקע זו לא חתמתי אפילו לנחת רוח ובזו חתמתי לנחת רוח לבעלי וכתבו התוספות בד"ה כתב לראשון דאפילו לא כתבה בשטר שהיא עצמה מכרה לו אלא שמוחלת השיעבוד שלה שעל הקרקע מהני ולא מציא אמרה נחת רוח וכו' ומיהו דוקא בקנו מידה וע"ש בתוס' בד"ה הב"ע כשקנו מידו וע"ל סי' צ"ב ולענין לגבות מן הראשון כו' פירוש היכא שחתמה לשני ולא לראשון דלא יכולה לגבות מן השני שהסכימה במכירתו אם טורפת מן הראשון שלא חתמה לו או יכול לומר הנחתי לך מקום בשדה שקנה השני ואעפ"י שלא תוכל לגבות ממנו אתה הוא דאפסיד אנפשך שחתמת לו פליגי בה כמ"ש באשיר"י ס"פ מי שהיה נשוי וכ"כ בתוספות לשם ועיין בח"מ סי' קי"א ס"י:

מי שהיה נשוי שתי נשים וכולי משנה שם ועיין במ"ש למעלה סימן צ"א ס"ב:

שאלה לא"א הרא"ש וכולי פי' מהרש"ל האשה תתפשר' עם הלוקח ותתן שטר נדונית' לידו ואז לא יהא צריך ללוקח לטעון שום זכות בבית מצד הלקוחות אלא מצד זכות נדונית האשה וא"כ מסולק הב"ח לגמרי עד כאן לשונו

פרישה

זה מועיל אף למי שאינו יודע מתקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משועבדים לכתובה שאותן אנשים דלא ידעו לולי זה שכתבו בכתובתן כן בודאי לא היו גובין ממטלטלי כיון שלא נתפרסם וזהו שמסיק וכתב הרי שלא כתבו כן בכתובתה כו' רצה לומר זה שנסתפקו מינה בתיקון זה וק"ל: (יא) הרי שלא כתב כן (זה לשון הרב המגיד דעת רבינו הוא שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כמו שכתוב דמי שאין זה תנאי בית דין כיון שנתחדש אחר התלמוד עד כאן כתובת פסים) ועיין בדרישה: (יב) מוכרין ונותנין לה הא דכתב מוכרין ולא כתב מגבין אותו הקרקע אפשר דלאשמעינן אם הקרקע גדולה וחשובה וכתובתה מועטת ואם יתנו לה קרקע לא יגיע על חלקה תשעה קבין שהוא שיעור קרקע כמו שכתוב בחושן משפט בסימן קי"ד או מחויבים למכור כמו שנתבאר שם בחושן משפט ובלאו הכי נמי יש לומר כיון דבשומא והכרזה נותנין לה זהו מיקרי מכירה לה והכי קאמר מוכרין על ידי שומא והכרזה ונותנין לה באותה שומא: (יג) שמכר או שנתן פירוש אחר שנשא אותה: (יד) כדפרישית לעיל סימן צ': (טו) קנה ואינה גובה ממנו כו' עיין לעיל בסימן צ' מה שכתבתי שם: (טז) אם יכולה לגבות מן הראשון פירוש היכא שחתמה לשני ולראשון לא חתמה אם טורפת קרקע מהראשון אי דוקא אבדה כתובתה מן השני קאמר או דלמא אבדה לגמרי קאמר אף מן הראשון: (יז) לרש"י אינה גובה ממנו שהרי יכול לומר לה הנחתי לך מקום לגבות ממה שמכרה לשני: (יח) ולרבינו חננאל ולרבינו תם גובה ממנו ואע"ג דבכהאי גוונא בבעל חוב אמרינן בהדיא בגמרא דאיהו דאפסיד אנפשיה שכתב לשני דין ודברים כו' היינו דוקא בבעל חוב שייך לומר כן דידע דסופו לגבות ואפילו הכי כתב ליה הלכך לא גבי מראשון אבל אשה ליכא למימר כולי האי איהי דאפסיד אנפשה דהא בשעה שכתבה לו לא היתה עדיין ראויה לגבות בבירור דלא נתנה כתובה לגבות מחיים אסר"י: (יט) שהיא קדמה ששיעבוד חוב כתובה שלה אל משעת נישואין מה שאין כן במזונות דחוב שלהן משעת מיתה לכך אין לכן דין קדימה כמו שנתבאר לעיל בסימן צ"ג: (כ) עד שיעשו פשרה ביניהן כיון שיש פסידא לכולהו לא מוקמינן ביד הלוקח עד שיעשו פשרה ולא דמי למאי דכתב לעיל בסימן צ"א דמוקמינן ביד הלוקח דהתם אין פסידא אלא ללוקח וכמו שנתבאר עיין שם ובחושן משפט סימן ק"ח: (כא) שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' עיין שם כלל ס"ג דין ד' שמוכח שם מכל לשון השאלה והתשובה שאין כוונת האשה היתה להוציא מיד הבעל חוב כדי להעמיד השדה בידה עד שיתפשרו עמה אלא כל כוונתה היתה להעמידו ביד הלוקח שמכרה לו תמיד כל זכותה שאפשר שיהיה לה בהשדה אלא שהבעל חוב טוען שכבר סלקה נפשה ואין לה כח להוציא מידו וממילא השדה ישאר בידו ועל זה השיב הרא"ש שהדין עם האשה שלא סלקה נפשה אלא מה שהוא לטובת הלוקח אבל לסלקה נפשה מכל וכל מי בקש זאת מידה שהרי הסילוק היה לטובת הלוקח וזה הוא דעתו והביא ראיה ממי שנשא שתי נשים הנזכר לעיל זה לשונו והלוקח הזה עומד במקום האשה ובמקומו כו' ודמי כאילו נתפשרו יחד הלוקח והראשונה כו' ורצה לומר כמו בדין המשנה במי שנשא שתי נשים שתולה בפשר שניהם יחד איזה מהן שיהיו ואם נתפשר הלוקח עם האשה הראשונה לא יצא מתחת ידו כן בנדון זה אף בלא פשר כלל דמי כאילו נתפשרו וזה ברור בפירוש התשובה ורבינו קיצר ושינה ומשום הכי לשונו קצת אינו מובן ודו"ק: (כב) והאשה מוציאה נדוניתא שם בשאלה כתב נדוניא וכתובה ובתשובה לא הזכיר אלא נדוניא אבל בודאי לאו דוקא והוא הדין כתובה למוד: (כג) עד שיעשו פשרה ביניהן פירוש האשה תתפשר עם הלוקח ותתן שטר נדוניא לידו ואז לא יהא צריך הלוקח לטעון שום זכות בבית מצד הלקוחות אלא מצד זכות נדונית האשה ואם כן מסולק הבעל חוב לגמרי וק"ל עכ"ל מ"ו ובענין פשרה זו עושין גם כן כדין הנזכר לעיל מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר שדהו כו' וכן כתב הרא"ש בתשובה זאת דלשניהן דין אחד ב"י אבל נראה לסלק ביניהן כדבסמוך: (כד) כי הבעל חוב יוציאנו מיד הלוקח נראה דלאו דוקא קאמר דיוציאנו בעל חוב מיד הלוקח דאטוכי מטרפא למה לי אלא הכי קאמר שהלוקח

דרישה

כדאשכחן בפרק מציאת האשה גבי האמין ששיעבדו דאין מוציאין למזונות אע"ג דאילו לא שיעבדו היתה ניזונת מהן עד כאן לשונו הרי לפנינו שהראיה שאמין ששיעבדו קאי דוקא למזונותיה שהרי לענין כתובה פשיטא שטורפת דהא ממקרקעי איירי הוא הדין מה שכתב לפני זה איירי גם כן ממזונות. וכן מה שכתבו התוספות פרק נערה שנתפתתה סוף דף מ"ט בלשון הרא"ש איירי נמי דוקא לענין מזונות עיין שם בדיבור המתחיל הוא ואשתו כו' ששם תמלא שכתבו כל דברי הרא"ש דפרק האומר ולבסוף מסיק וכתב זה לשונו ומזונות לא גבי ממתנה ואפילו ממקרקעי כי היכי דלא גבי מלקוחות ולא מיבעיא נתן הוא אלא אפי' נתנו היתומים אע"פ דהכבר משמת נשתעבדו הנכסים עד כאן לשונו הרי מוכח דלמזונות למוד קאי הא"י לא מיבעיא שהרי היים וכתב משמת נשתעבדו ובכתובה נשתעבדו אפילו מחיים ועוד לשון נכסים משמע דקאי אקרקעות ובקרקעות נתפשט דטורפת אפילו ממה שמכר אביהן לכתובה אלא מוכרח דלא כתב כן אלא אמזונות למוד ומכאן סתירה גם כן לדברי בית יוסף שכתב רבינו דאם מכרו היורשים המטלטלים אחרי מותו גובה מהן וזה לשונו ומדברי התוספות שכתבתי בסמוך משמע בהדיא שחולקין על זה עד כאן לשונו ורצונו לומר התוס' דפרק נערה הנזכר לעיל ולפי עניות דעתי נראה שהתוספות לא כתבו כן כי אם אמזונות אבל במשרים נתיב כ"ג חלק י"ד משמע מדבריו דאפילו בכתובה אינה גובה עיין שם. מיהו רבינו פשוט דפי' דברי התוספות והרא"ש כמו שכתבתי וק"ל: [ג] הרי שלא כתב כן בכתובתה כו' כתב הכסף משנה וזה לשונו כתב הריב"ש ז"ל מה שכתב הרמב"ם שאין תקנה זו כשאר תנאי כתובה שיאמר בה אעפ"י שלא נכתב כנכתב דמי נראה שלא אמרו כן אלא במקום שכותבין בכתובה שיעבוד מטלטלים וזה כתב כתובה ולא כתב שיעבוד מטלטלין ובזה יש לומר כיון שמנהג המקום לכתוב וזה לא כתב נראה שלא נשתעבד אלא אם כן היה יודע בתקנתא של הגאונים שאז יש לומר שעל התקנה הוא סומך ואם לא ידע בה יש לומר שלא תגבה מטלטלי דיתמי כיון שלא כתב בה כמנהג המקום וכן נראה מלשונו שכתב הרי שלא

לשונו ופשוט הוא: **ובמקום** שכותבין כתובה וכולי עד נשבע היסת ונפטר היינו בגרושה וטוען ברי ולא אמרינן הכא הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום דריע טענתא דידה כיון דכותבין כתובה ואין כתובתה בידה רגלים לדבר שקרעו כתובתה בפריעתה ואם אלמנה היא טענינן ליתמי דילמא אתפסה לררי ובמקום שאין כותבין יש לה מנה ומאתיים בתנאי ב"ד ואינו נאמן לומר פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אבל תוספת ונדוניא דאינו תנאי ב"ד נאמן לומר פרעתי כמו בשאר תביעה בעל פה כך כתב הרמב"ן והרא"ש בפ"ק דמציעא לפרש דעת רב אלפס

כך הענין כי לא יוסיף אח"כ לזכות בבית מכח הקנייה (כה) [ד] ואין הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות כגון אם נשא במקום אחד וגירשה במקום אחר אם מעות של מקום הנישואין טובים מהמעות של מקום הגירושין נותן לה ממעות של מקום הגירושין ואם מעות מקום הגירושין טובים משל מקום הנישואין נותן לה ממעות מקום הנישואין אף על פי שבשאר חוב נותן לעולם ממעות של המקום שנשתעבד בו (כו) בכתובה הקילו ור"ת כתב שגם כתובה נגבית לעולם (כז) לפי המקום שנשתעבד בו אבל הרמב"ם ורי"ף וכל הגאונים (כח) כתבו כסברא הראשונה כתב הרמב"ם בד"א כשהיה בכתובתה מעות סתם אבל אם פי' בה מטבע ידוע בין עיקר בין בתוספת הרי הוא כדין המלוה לחבירו מטבע ידוע שפירש לו מה שהלוה ובמקום שכותבין כתובה אינה נגבית אלא אם כן יהיה שטר כתובה בידה (כט) [ה] אלא נשבע שבועת (ל) היסת ונפטר ובמקום שאין כותבין עיקר כתובה גובה בלא כתובה (לא) בתנאי ב"ד בעדי מיתה או אפי'

נערה שנתפתתה: **ואין** הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות כגון אם נשא במקום אחד וגירשה במקום אחר וכו' בסוף כתובות (דף קי:) תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא בגמ' היא גופה קשיא קתני נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י אלמא בתר שיעבודא אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלמא בתר גוביינא אזלינן אמר רבה מקולי כתובה שנו כאן ופירש"י מעות קפוטקיא גדולות ושוקלות יותר משל א"י: מקולי כתובה שנו כאן. הקלו בכתובתה וזו אחת מקולי כתובה. ורבן שמעון בן גמליאל קסבר כתובה דאורייתא הילכך בתר שיעבודא אזלינן כדין כל שטרי חוב וכבר נתבאר בסימן ס"ו שר"ת סובר דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל והרב אלפס והרמב"ם וכל הגאונים סוברים דהלכה כת"ק: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם הוא בפי"ו וכ"כ הגאונים בתשובה. וכתב ה"ה בפרק הנזכר על דברי הרמב"ם דע שכל זה הוא כשיש בשווי המטבע שהוא מגבה לה כדי מאתים ומנה שתקנו חכמים אבל פחות מכאן א"א לפחות ולא הוצרך רבינו לפרש זה שכבר נתבאר פרק י' שכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה מק' הרי בעילתו בעילת זנות. ובהשגות א"א והוא שכתב לה ממטבע היוצא אבל אם כתב לה מאתים דינרים סתם הדבר ידוע שהוא א' מח' בכסף צורי ע"כ. ואין כן דעת רבינו אלא אף בכותב סתם יש לה בפחות שבמטבעות שבמקום הנישואין והגירושין אע"פ שהוא יותר משיעור חכמים וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הרשב"א שאם כתב לה מאתים דינרים דחזו ליכי שהם מאתים של מדינה שהרי פירש איזה הן אלו ק"ק אותם דחזו לה עכ"ל ודע שנ"ל לדעת רבינו הרי הן כדין החוב בדבר זה וכבר נתבאר דין החוב פי"ו מהלכות מלוה וכן דעת הרשב"א ז"ל בתשובה שכל מה שהוא מקולי כתובה אין נ"ל בכלל אלא הרי הן כדין החוב עכ"ל. וכל זה ביאר יפה הריב"ש בתשובה סימן שי"ב (יג). וכתב מהר"י קולון בשורש פ"א שתוספת שליש הנהוג בינינו אינו התוספת הנזכר בכל מקום בתלמוד אלא הוא מעיקר הדין ומנהג אבותינו שנהגו אותה בכל גלילותינו תורה היא וע"פ התלמוד ויש לה דין נ"ל שהיא הנדוניא ואין דבריו נראים לי (יד) כתב הרשב"א שאלת נשא אשה בקפוטקיא והלך לא"י ואח"כ מרדה בו ותובעת גט בקפוטקיא מהו תשובה לא אמרו גירשה בא"י נותן לה ממעות א"י אלא כשהיא שם עמו וגירשה שם אבל כאן שהיא עדיין בקפוטקיא וכאן היא גובה כתובתה נמצא מקום השיעבוד ומקום הגוביינא אחד והרי היא גובה ממעות קפוטקיא ופשוט הוא:

ובמקום שכותבין כתובה אינה נגבית אא"כ יהיה שטר כתובה בידה וכו' בספ"ק דמציעא (דף יז.) גרסינן א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום מ"ט כל תנאי ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי אמר רבי חייא בר אבא לר' יוחנן לא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה אמר אביי מאי מרגניתא דילמא במקום שאין כותבין כתובה דגט היינו כתובה אבל במקום שכותבין כתובה אי נקיטא כתובה גביא ואי לא לא גביא הדר אמר אביי לאו מילתא היא דאמרי וכו' אלא ודאי מתניתין איירי במקום שכותבין כתובה וגובה כתובתה מכח מעשה ב"ד ולא מצי למימר פרעתי וכתב הרא"ש וקשה מכאן למה שפסק רי"ף בס"פ הכותב על מתניתין דהוציאה גט ואין עמה כתובה דהלכה כשמואל דאוקי מתניתין דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה וכ"כ הרמב"ם בפי"ו מה"א האשה שהוציאה גט ואין עמה כתובה אם דרך אותו מקום לכתוב כתובה ה"ז נשבע היסת שפרע ופטור וכיון דר"י פליג אדשמואל הלכה כר"י ועוד דאביי דהוא בתרא סבר כוותיה ועוד דרי"ף הביא כאן דברי ר"י לפסק הלכה והתם פסק כשמואל ותירץ הרמב"ן דר"י לא פליג עליה דשמואל דבמקום שכותבין ריעא טענתא דידה ורגלים לדבר שנקרעה כתובתה בפריעתה ואביי מעיקרא כדהוה ס"ד דמצינו למימר דגט היינו כתובה הוה סבירא ליה דר"י איירי אף במקום שכותבין מדמייתי רבי חייא בר אבא ראיה ממתניתין וקבלה ר"י מיניה דבמקום שאין כותבין ליכא לאיתויי ראיה מיניה דאיכא למימר דלאו טעמא משום טוען אחר מעשה בית דין אלא משום דגט היינו כתובה ולהכי תמה היאך מייתי מינה ראיה למקום שכותבין דילמא מתני' במקום שאין כותבין וכד עיין בה ואשכח דל"ל דגט היינו כתובה הדר ביה והודה לר"י דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ובמקום שאין כותבין דוקא דה"נ צריך טעמא דמעשה ב"ד דלא ריעא טענתיה למימר דפרע מידי דהוה כשאר מלוה על פה לא שייך למימר מה הועילו חכמים בתקנתן דמצי לאתרויי ביה בשעת גירושין אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני וגם צריך למעשה ב"ד למקום שאין כותבין כתובה ויש עדים שכתב לה א"ה לא מצי למימר פרעתי דבהכי איירי מתניתין אליבא דאביי כדפרישית לעיל ומסתבר הכי כיון דבאותו מקום נהגו שלא לכתוב ולא מהימן לומר פרעתיך איהו דאפסיד אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך והכי מסתברא טפי כי לחה נאמר דפליגי ר"י ושמואל כיון שנוכל לפרש וליישב דלא פליגי וזו היתה סברת רי"ף עכ"ל ודברים אלו כתב ג"כ בתשובה כלל ל"ו ובס"פ הכותב כתב הר"ן ומה שהקשו על הרי"ף ושמפני כך כתבו התוספות דמתניתין דהוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אפי' במקום שכותבין היא והוא ז"ל כתב ליישב דברי הרי"ף ז"ל וכתב ה"ה בפט"ו מה"א שדעת הרבה מפרשים וגאונים כדעת הרי"ף והרמב"ם ועיקר ודוקא כשהבעל טוען פרעתי או מחלה לי אבל אם מודה ודאי חייב לפורעה וכן יתבאר זה בדברי רבינו וידוע שלעולם טוענין ליורש
ע"כ ועל מ"ש הרמב"ם דבמקום שאין דרכם

לכתוב

כן דעתי נוטה וכתב שזו שלא כתב השליש שיוציא לה כתובתה לגבות בה לעולם ולא עוד אלא שעדיין צריך תלמוד אם יכולה לעכב כיון שנשתעבדו לה היורשים נכסיהם שהרי יש לה שיעבוד ממקום אחר לגבות ממנו ובין זה וזה תגבה היא ובעלי החוב את חובם עכ"ל. ובתשובה אחרת כתב מה שטען המורשה שאין ליורש לגבות החובות אינו כלום ואם יראה שלא יאבד מה שיגבה תבא ותגבה כתובתה ואז יוציאו ב"ד מן הלווים ויתנו לה מדרבי נתן ואם קדם וגבה היורש מוציאין ממנו ונותנין לאלמנה מתקנת הגאונים שתיקנו שיהיו המטלטלין כקרקע וכדעת הרי"ף בפרק האשה שנפלו גבי בריתא דמי שהיה נושה באחיו מנה ומת וכו' ואע"ג שיש מגדולי הפוסקים שחולקין עליו אנו כך קבלנו מרבותינו שכדברי הרי"ף עיקר ע"כ. כתוב בתשובה להרמב"ן שנשאל על גר שמת בלא בנים וקדם א' וזכה בנכסיו אם תגבה אשת הגר כתובתה מאותם נכסים והאריך בתשובה עיין עליו: **אם** האשה גובה כתובה ממתנה שנתן בעלה כשהוא בריא או כשהוא ש"מ עיין במרדכי פרק

דרכי משה

באגב אבל בלאו הכי נאמן כמו שכתב בתחלה ועיין בדינים אלו בה"ה סימן צ"ט: (יג) ועיין בתשובת מיימוני שם סימן י"ג: (יד) ולא ידעתי טעמו כי סברת מהרי"ק נראין נכונים כי השליש שמוסיפים הוא משום דאמרו חכמים שיכול להרויח בנדוניא שליש כדאיתא במשנה פרק מציאת האשה (סו.) ומחויב להוסיף לה במקום שנהגו כדאיתא לעיל סימן ס"ו הוי זה השליש

דרישה

שלא כתב כן בשטר שכתובה כו' אלמא כתובה כתב לה אלא שלא כתב כדרך שכותבין האחרים יסוד נראה מדבריו שתקנת שכתובה לא פשטה בימיו בכל ישראל אלא ברוב ישראל אבל תקנת המלוה בכל ישראל נתפשט עכ"ל: (אמד שהודה בכתב ידו או בשטר בעת פטירתו שיש לו פקדון משל פלוני אינו מזיק לאשה בכתובתה דהודאת בעל דין במקום שגב לאחרים אינו כלום כן כתב בית יוסף והיינו דוקא בדהקנה לה מטלטלי אגב קרקע אבל בלאו הכי נאמן כמו שכתב בית יוסף בתחלת דרכי משה כ"פ): [ד] ואין הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות כו' מכאן יש סמך קצת למדינת וואלין ולשאר מקומות שהיה מימים קדמונים ביניהן מנהג מדינת ליטא שהם כשכותבין שוק ר"ל ב' זהובים ואני וכתובות של ליטא ופולין שהם מסולקין שכתובה של נשים אלו ה' מאות של אלו ד' מאות ואחר כך נשתנה המטבע מאמת המלכות שהכניסם וסמכן למדינת פולין בכל דבר שפוק ביניהן שני זהובים ושמעתי שפסקו חכמי הארצות ההם על נשים שנתארמלו שאינן גובין אלא ד' מאות אעפ"י שניסאת וכתב כתובתה קודם שנתחדש הדבר והנה לדעת הרי"ף והרמב"ם וכל הגאונים שס"ל שכתובה דרבנן וידה על התחתונה גם בנידון זה יש לפסוק כן אלא שיש לחלק שהרי המטבע לא נשתנה ולמי לפרט בכתובה שצריך לשלם כמו שפרט ועוד דהרי בכלל כתובתינו ה' מאות הוא גם כן נדוניא מה שהכניסה לו וכאן דקדק רבינו לומר דוקא בכתובה ידה על התחתונה ולא בנדוניא: [ה] אלא נשבע היסת ונפטר ואנו לא נהיגין כן אלא כמ"ש הטור בסמוך בשם סמ"ג עיין בספרי פרק הכותב מ"ו. ועיין בהגהות מור"ם שכתב ג"כ שכן נראה סברת האחרונים ור"ל שכ"כ המרדכי בשם מוהר"ם שכן הנהיגו גדולי אשכנז וצרפת ורייגוס ומהרי"ק שורש י"ח וקי"ז ומהרי"ו בתשובתו סי' קי"ג וכתבי מהרר"י סימן רל"ב ועמ"ש מהרא"י שם בכתביו סימן שכ"ט ובד"מ הביאן. ומ"ש מור"ם שם בהג"ה ע"ז וז"ל אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה נראה דאתוספת כתובה דוקא כ"כ שלא שגבה ד"מ שליש תוספת כפי הכתובה א"ל שמנהג פשוט כן וכן מוכח ממ"ש לפני זה ואחר זה דאתוספת איירי וכן מוכח מדכתב שם אמ"ז ז"ל ולכ"ע אם אין המנהג פשוט אע"פ שכתובתה בידה ואינה מקויימת אינה גובאת בו. וקשה מאי כ"ע דכתב שלא לפני זה כתב דיעות ושהסכימו עמהן האחרונים דאפילו במקום שכותבין כתובה גובה שטר כתובתה בלא כתובה וא"כ אף דזו אינה מקויימת הא לא גרעה מאילו אין בידה כתובה כלל ואין לומר דאיכא ריעותא בה מדאינה מקויימת דו"א דהא רוב הכתובות אינם מקויימות ולא מיחשב לריעותא וכמ"ש מהרא"י בכתביו סימן רכ"ט ע"ש שכתב טעם דהא דאין נוהגין לקיימה אפשר משום איבה כו' אלא ודאי אתוספת קאי שכתב לפני זה שנהגו האחרונים בשם הגדולים להגבותו אם מנהג כל המדינות להוסיף ושזה כתב דאם אינו מנהג פשוט כ"ע מודים דאין מגבין התוספת אפילו הכתובה בידה רק שאינה מקויימת ומש"כ סיים וכתב שם ז"ל ומיהו אם תפסה כו' נאמנת לומר שהוסיף כו' ש"מ דאתוספת קאי ודוקא לענין תוספת צריכה תפיסה ודוק. ולא כמ"י שהבינו לדברי מור"ם כפשוטו ומש"ה אמ"ש מור"ם דלכ"ע אם אין המנהג פשוט כו' הנ"ל כתב הוא בשם י"א ובענין אחר ז"ל ובמקום שאין המנהג פשוט לגבות בלא שטר כתובה י"א אפילו שטר כתובתה בידה ואינה מקויימת אינה גובאת בה ואין נוהגין כן אלא גובין לכל אשה שכתובתה בידה אפי' אינה מקויימת דלא חיישינן לכתובה מזוייפת כו' ואחר כך כתב אם תפסה נאמנת אפי' על מה שאומרת שהוסיף לה. הרי שהוסיף בסוף לשון אפי' וטרח וכתב לפני זה כמה שינויים ובשם י"א הכל גרם לו שהבין למ"ש מור"ם דאין נוהגין לגבות כו' קאי אעיקר כתובה וטעות בידו ודו"ק: (עיין בד"מ שכתב בשם כתבי מהרא"י סימן רכ"ב ורל"ב דבמקום שנוהגין לכתוב כתובה בשוה גובאת אפי' אין שטר כתובה בידה ואם

אין

פרישה

זה יש לו זכותו של עצמו וזכות האשה וזהו שכתב לעיל והלוקח עומד במקומו ובמקום האשה ומש"ה אף אם תאמר שהבעל חוב יכול להוציאה מיד הלוקח מצד זכותו של לוקח מכל מקום כיון שהלוקח יש לו גם כן זכות האשה ישאר כך הענין כו' ונ"ל שדוקא בנדון זה שהיתה האשה רוצה שישאר השדה ביד הלוקח וכמ"ש לעיל בשאלה הדין כן אבל אם לא היתה רוצה כיתה יכולה ליהנות הבעל חוב ולהניח בידו ואין הלוקח יכול לכופה אבל אם תאמר שבנדון זה איירי שמכרה לו כל זכות שהיה לה כמשמעות השאלה ולכך מחויב לצדד בזכות הלוקח מכל מקום אם לא מכרה כן אלא שסילקה עצמה מהלוקח שהיא אינה רוצה לטרוף ממנו כמו שנזכר במשנה שאמר דין ודברים אין לי עמך אם תרצה הראשונה תניח השדה ביד השנייה ומש"ה סתם המשנה וכתב ומוותרת מחילה על שיעשו פשרה ביניהם ולא קתני שישאר ביד הלוקח ומש"ה דקדק הרא"ש ורבינו שכתב ז"ל נמצא שפשרה עשויה בנדון זה כו' דר"ל דוקא בנדון זה וגם שם בתשובה אחר שכתב כל זה סיים וכתב ודמי כאילו נתפשרו ביחד הראשונה והלוקח אחר שהוציאה הראשונה מיד השנייה דאבדה השנייה זכותה כיון שהלוקח אינו מוציא מיד הראשונה עכ"ל משמע דוקא אם נתפשרו הא אם אינם רוצים להתפשר אינה מחוייבת כדי שישאר ביד הלוקח ודו"ק. וזהו דלא כמשמעות הב"י שכתב סתם בשם הרא"ש שדין זה שוה לדין מי שהיה נשוי שתי נשים כו' וגם בש"ע לא כתב אלא דין המשנה מי שהיה נשוי שתי נשים כו' ולא דין תשובת הרא"ש דמשמע דס"ל דשניהן שוין ומיהו י"ל מ"ש שדין זה שוה לדין מי שהיה נשוי שתי נשים כו' היינו לענין שמוורין וטורפין וזה מזה כמו שהוא במשנה אבל מכל מקום מוקמינא ביד הלוקח לבסוף: (כה) ואין הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות דקדק לכתוב דוקא כתובה אבל בנדונייתא היא כשאר חוב. ומ"ש בפחות שבמטבעות ר"ל כגון מטבע זהובים אדומים או טאלר שבים מקומות אינן נוטלין כ"א במשקל גדול ויש מקומות אין מדקדקין אפי' אינן שוקלין כ"כ ודומה למ"ש ויסקול לו ארבע מאות שקל קנטרין שיוצאין בכל מקום: (כו) בכתובה הקילו הואיל שכתובה מדרבנן: (כז) לפי המקום שנשתעבד בו אבל הרמב"ם ורב אלפס כו' אזלי לטעמייהו שנתבאר בסימן ס"ו שר"ת סבר כתובה דאורייתא והרמב"ם וכל הגאונים ס"ל שהיא מדרבנן והרא"ש דס"ל ג"כ כתובה דרבנן מ"מ מצריך ליתן חמשים סלעים צורי כסף דאורייתא: (כח) כתבו כסברא הראשונה ודוקא שלא יפחות ממנה או ממאתים כי לפחות מכאן א"א (דקי"ל דכל הפוחת ממנה ומאתים הרי בעילתו בעילת זנות כ"פ) ובנל"ב הולכין תמיד אחר מקום שנשתעבד שם וכן השליש שמוסיפין יש לו דין נל"ב כ"כ ר"ן וריב"ש ומהרי"ק: (כט) אלא נשבע פי' ואם אין שטר כתובה בידה אינה גובה אלא נשבע כו' ומ"ו שגיה במקום אלא ואם לא: (ל) היסת ונפטר פי' אם הבעל קיים וטוען פרעתי ואם מת אין טוענין ליורשים ה"ס ועד"ר: (לא) בתנאי ב"ד שבמקום שסומכין על תנאי ב"ד על הבעל להביא

ראיה

לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד ה"ז גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה כתב ה"ה זה מוסכם דבמקום שאין כותבין וסומכין על תנאי ב"ד הרי הבעל צריך להביא ראיה שנפרעת וכן מתבאר במשנה ובגמ' פרק הכותב (פד :) ופרק הנושא (קד :) וכתב רבינו בתוספ' צריכה להביא ראיה שהתוס' אינו מתנאי ב"ד שנאמר אע"פ שלא נכתב כמו שנכתב יהא וק"ו הוא מדין העיקר במקום שכותבין ודבר פשוט הוא לפי שיטת ההלכות. ורבינו וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפ"ק דמציעא עכ"ל : ומ"ש רבינו שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת כדפרי' לעיל הוא בסימן י"ז (טו) : ומ"ש גם נותנין לה כתובה על פיה משנה וגמ' פרק האשה שלום (קיד : קיז.) : ומ"ש ונדוניא ותוספת אינה גובה אא"כ כתובתה בידה אפי' יש עדים כמה היה כבר נתבאר בסמוך בדברי הרמב"ם וה"ה שתוספת אינו בכלל הטוען אחר מעשה ב"ד וה"ה לנדוניא : ומ"ש שאפילו יש עדים כמה היה פשוט הוא דה"ל כמלוה ע"פ שהוא נאמן לומר פרעתי : ומ"ש בשם הרמב"ם שצריכה לישבע שמת בפרק י"ו מהלכות אישות :

ב"ה כתב מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה וסובר רבינו דמשביעין אותה דקאמר היינו שמשביעין אותה שמת בעלה וזה דבר תימא שמאחר שמתירין אותה לינשא ממילא גובה כתובתה שהרי הוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מ"ש ליכי וכמו ששנינו בפרק האשה שלום (שם) ואין מקום לשבועה זו ומ"ש שמשביעין אותה שבועת אלמנה כשאר אלמנות :

אלפס וכך כתב הרמב"ס ומביאו ב"י באורך ומ"ש או אפי' בלא עדים וכו' עד גם נותנין לה כתובתה על פיה משנה ר"פ האשה שלום האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תינשא ואמרו ב"ש תינשא ותטול כתובתה פירש"י על פיה וב"ה אומרים תינשא ולא תטול כתובתה א"ל ב"ש התרתם ערוה החמורה ולא נתיר ממון הקל וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ומשמע מהאי ק"ו דא"ל לישבע שמת ולכן כתב רבינו גם נותנין לה כתובתה על פיה כלומ' על פי מאמרה בלי שבועה ותימה על מ"ש רבינו והרמב"ס כתב שצריכה לישבע שמת דהא משמע במשנה ובגמרא שהאשה נאמנ' בערוה החמורה מטעם דמילתא דעבידא לאגלויי היא א"כ מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' ואין כאן עסק שבועה ועוד דאם אינה נאמנת בלא שבועה אף בשבועה אין להאמינה כיון שנוגעת בדבר ועוד דהמעיין ברמב"ס ספי"ו דאישות ירא' מבואר דהכי אמר כיון שנאמנת לינשא לאחר א"כ מתנאי כתובה שאם תינשא לאחר תטול מה שכתב לה בכתובה אלא דמשביעין אותה שבועת אלמנה דילמא אתפסה צררי וכך הבין הרב המגיד וז"ל וכתב רבינו שמשביעין אותה ופשוט הוא כדין כל הבא ליפרע מן היורשין עכ"ל ולכן מה שכתב רבינו ע"ש הרמב"ס שצריכה לישבע שמת הוא תימה וצ"ע : **ומ"ש** אבל אם אומרת מת בעלי וכו' הוא לשון רבינו ולא לשון הרמב"ס הוא ולישנא דאבל

אפי' בלא עדים (לג) שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת כדפירש' לעיל גם נותנין לה כתובה על פיה ונדוניא ותוספת אינה גובה אא"כ כתובתה בידה (לג) אפילו יש עדים כמה היה (לד) והרמב"ם כתב [ו] שצריכה לישבע שמת (לה) אבל אם אומרת מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירים אותה שאינה אומרת כן אלא ליטול כתובתה (לו) [ז] והרמב"ם כתב שאם אומרת התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה ואם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ואין נותנין לה כתובתה ואם תפסה אין מוציאין מידה (לז) ואני כתבתי למעלה דבשניהם אין מתירין אותה לינשא במקום שאין כותבין כתובה והביא עדים שכתב לה כתובה כתב הרמב"ם שדינו כבמקום שכותבין ואינה גובה בלא כתובה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שגובה כיון שבאותו מקום לא נהגו לכתוב (לח) ולא מהימן לומר פרעתי דאיהו דאפסיד (לט) אנפשיה שכתב לה ולא ישתנה הדין בכך (מ) ובספר המצות כתב על שם ר"י אפי' במקום שכותבים גובה עיקר כתובה וכל תנאיה בתנאי ב"ד וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (טז) הוציאה גט ואין בידה כתובה דינו כמו אלמנה שבמקום שאין

ומ"ש אבל אם אמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה וכו' מימרא פרק האשה שלום : **ומ"ש** בשם הרמב"ם שאם אמרה התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובה ואם אומרת תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ואין נותנין לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין מידה בפרק ט"ז מה"א : **ומ"ש** ואני כתבתי למעלה דבשניהם אין מתירין אותה לינשא בסימן י"ז כתבתי טעם הרמב"ם ז"ל וטעם רבינו : **במקום** שאין כותבין כתובה ב והביא עדים שכתב לה כתובה כתב הרמב"ם שדינו כבמקום שכותבין וכו' : **ומ"ש** בשם הרא"ש שגובה כיון שבאותו מקום לא נהגו לכתוב וכו' כך מבואר בדבריו פ"ק דמציעא שהעתקתי בסמוך ומ"ש בשם סמ"ג על שם ר"י דאפילו במקום שכותבין גובה וכו' כבר נתבאר בסמוך שזה הוא דעת התוספ' בההוא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום : **ומ"ש** שהרא"ש כתב כסברא ראשונה כבר נתבאר במה שהעתקתי לשונו בפ"ק דמציעא כתב הרא"ש בתשובה סוף כלל ל"ח אשה שאבדה כתובתה רואים כתובת נשי משפחתה וכתובתה כמותם ואם כתובות נשי משפחתו מרובות משל נשי משפחתה עולה עמו עכ"ל. וכבר כתב זה רבינו בסימן ס"ו : **הוציאה** גט ואין בידה כתובה דינה כמו אלמנה וכו' כבר נתבאר בסמוך דהיינו מתניתין דס"פ הכותב (פט.) דקתני הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ופסק הרי"ף כשמואל דאוקמה דוקא במקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה בלא כתובה ונתבאר ג"כ בדברי הרמב"ם וה"ה שתוספת ונדוניא אינו בכלל הטוען אחר מעשה ב"ד וכ"כ הר"ן שם וכתב עוד דאפילו עיקר כתובה לא גביא אלא בהוציאה גט ממש אבל בעידי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד דחיישינן דילמא ב"ד הגבוה

קאי אדלעיל כשאומרת מת בעלי דנאמנת ונותנין לה כתובתה וקאמר השתא הייט דוקא כשלא אמרה תנו לי כתובתי אבל אם אמרה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה ואמר רבינו שהרמב"ס חולק אבל לדעתו בשניהם אין מתירין אותה לינשא דכיון דאיבעיא להו בשניהם ואסיקנא בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא וטעמו של הרמב"ס דפסק להקל משום דמדאמר רב נחמן מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה תנו לי כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה מ"ט אדעתא דכתובתה אתאי דמדהוצרך לומר האי טעמא אלמא דוקא כשלא אמרה כלל התירוני לינשא דהיא גופא לא אתאי אלא אדעתא דכתובה ואין דעתה להנשא משום דלא ידעה בבירור שמת א"כ שמעינן דהיכא דאמרה ג"כ והתירוני לינשא מתירין אותה ולא קמיבעיא ליה אלא לענין כתובתה ואסיק בתיקו והלכך אם תפסה לא מפקינן מידה אבל לינשא מתירין אותה כיון שאמרה התירוני לינשא בין שאמרה בתחלה ובין לא אמרה עד לבסוף ולא א"ר נחמן דאין מתירין לינשא אלא בדלא אמרה כלל התירוני לינשא כנ"ל לפרש דעת הרמב"ס וב"י לעיל בסימן י"ז פי' בדרך אחר ע"ש : **במקום** שאין כותבין כתובה והביא עדים שכתב לה כתב הרמב"ס שדינו כבמקום שכותבין ואינו גובה בלא כתובה זה אינו נמצא בספרי הרמב"ס שבידינו מיהו לכאורה משמע דהכי הוא האמת למאן דפסק דבמקום שכותבין כתובה אם אין לה כתובה נשבע היסת ונפטר ובמקום שאין כותבין גובה עיקר כתובתה בתנאי ב"ד דאלמא דפוסק כשמואל בפ' הכותב (דף פט) דהך דהוציאה גט ואין עמה כתובה דגובה כתובתה מיירי אף במקום שכותבין כתובה והאשה הביאה ראיה שלא כתב לה אי נמי במקום שאין כותבין דעליו להביא ראיה שכתב לה ואם אינו מביא ראיה גובה כתובתה אבל הביא ראיה שכתב לה אינה גובה בלא כתובה ואע"ג דמנהג המקום שאין כותבין כתובה ולהרא"ש נ"ל אע"ג דהלכה כשמואל מ"מ בהך מילתא היכא דהביא ראיה דכתב לה כתובה במקום שאין כותבין כתובה לא קי"ל כשמואל אלא כר' יוחנן פ"ק דמציעא דהטוען אחר מעשה ב"ד במקום שאין כותבין כתובה לא אמר כלום ולא ישתנה הדין בכך כמ"ש הרא"ש בפ"ק דמציעא וזוהו דעת רב אלפס : **ומ"ש** ובספר המצות כתב על שם ר"י וכו' כתב מהרש"ל דאנן נהגינן כמו שכתוב בספר המצות על שם ר"י עכ"ל ונראה שנהגו כך ע"פ דברי המרדכי שכ"כ בשם ספר החפץ ס"פ הכותב וכ"כ סוף פ' הנושא בשם כמה גדולים שפסקו כר"י וכן פסק מהר"ס ובהגהת ש"ע כתב וז"ל וכן נראה סברת האחרונים שאפי' בתוס' אינן נאמנים לומר דפרוע אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה עכ"ל ולפי שמהרש"ל העיד דנהגינן כס"ה בשם ר"י נראה הא דהעיד בהגהת ש"ע דלא נהגינן הכי במדינות אלו לגבות בלא כתובה היינו כל מה שהוא יותר על מנה ומאתים ועדות מהרש"ל הוא נודק על מנה ומאתים דגובין אפי' ליכא כתובה ואפי' במקום שכותבין כתובה ומיהו לענין מעשה צ"ע : **הוציאה** גט וכו' משנה ס"פ הכותב ולכאורה משמע דלאו דוקא גט אלא ה"ה עידי גירושין וכן כתבו התו' אבל הר"ן כתב דבעידי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד דחיישי' דילמא ב"ד הגבוה ע"פ הגט וקרעוה לגיטא

דרכי משה

השליש כאילו הכניסה לו כ"ב מה שאין בתוספת שברצונו תליא מילתא עכ"ל : (טו) וכתב נ"י פרק האשה רבה דף תנ"א ע"ב דוקא לענין כתובה נאמנת אבל לענין תוספת ונצ"ב וע"ש וכתב עוד שם דאפילו ע"א מעיד כדבריה לא תגבה כתובתה מאחר שתבעה כתובתה : (טז) והמ"מ פי"ו כתב שכן עיקר וכתב דטוענין ליורש אם אין שטר כתובה בידה שמא פרע אביהן ובהגהות אלפסי פרק הכותב ומיהו אם נודע שנשרף הכתובה או נאבדה חזר להיות כמקום שאין כותבין כתובה ואינו נאמן לומר פרוע אמנם בהגהת מרדכי דב"מ דף קמ"ב ע"ג משמע כדברי ר"י וכן הוא במרדכי סוף הנושא דהר"י פסק כן הלכה למעשה דאפי' במקום שכותבין כתובה גובה עיקר הכתובה אפי' אבדה השטר וכן פסקו כל גדולי אשכנז לאו דוקא מנה ומאתים אלא אפי' ק' דינרין דתוספת ונדוניא דה"ל עתה כב"ד של כהנים דאמרינן בגמרא (כתובות יב) שהיו כותבין ד' מאות זוז וכתב הר"ר יצחק בר מנוח שכן עשו מעשה כל

פרישה

ראיה שפרע : (לב) שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת פי' כשלא הזכירה לכתובה כדבסמוך. ומ"ש בעדי מיתה "או אפי' "בלא עדים אין להקשות כיון דאפי' בלא עדים ה"ל לסתום או לכתוב בקיצור אפי' בלא עדים די"ל דכ"מ בעדים משום נדוניא ותוס' כדמסיק ועוד דבעדי מיתה אפי' לא אמרה אלא תנו לי כתובה למוד נותנין לה אליבא דכ"ע ואפי' בלא שבועה. ומ"מ הל' מגומגם שלא הל"ל "שהאשה שאומרת מת כו' אלא הל"ל או אפי' בלא עדים אם לא הזכירה כתובתה אלא אמרה מת בעלי שהאשה שאמרה כו' שהרי הרישא דבעדי מיתה מיירי אפי' שהזכיר כתובתה למוד. (כדפרישית לעיל בסי' י"ז כ"פ) : (לג) אפי' יש עדים כמה היה דשמא פרע דכיון שאין אלו מתנאי ב"ד הרי הם כמלוה ע"פ שנאמן לומר פרעתי שהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים (משא"כ עיקר כתובה שהוא תנאי ב"ד והטוען אחר מעשה ב"ד פרעתי לא אמר כלום ועיין בח"מ סי' ע"ט כ"פ) : (לד) והרמב"ם כתב שצריכה לישבע שמת עייז בדרישה : (לה) אבל אם אומרת מת בעלי תנו לי כו' הוא לשון רבינו והוא מגמרת פרק האשה שלום ואדלעיל קאי שאמר או אפי' בלא עדים שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת כו' והשתא כתב אבל אם אומרת מת בעלי תנו לי כתובתי וכו' ואף הרמב"ם כ"כ דמאחר שלא הזכירה כלל התירוני לינשא אינה אומרת כן אלא ליטול כתובתה ואפי' בשבועה אינה נאמנת : (לו) והרמב"ם כתב שאם אומרת התירוני לינשא כו' ונותנין לה כתובתה ר"ל אבל שבועה עכ"פ בעיא וק"ל ומ"ש והרמב"ס כתב בלשון פלוגתא אדלעיל קאי שאמר שאין מתירין לינשא ע"פ כ"א בלא הזכירתה כתובתה כלל ע"ז כתב דהרמב"ס לא ס"ל הכי אלא מתירין אותה אף אם הזכירה כתובתה עם הנישואין אלא שלענין כתובה חילק : (לז) ואני כתבתי למעלה (בסי' י"ז) דבשניהם אין מתירין אותה לינשא ומחלוקת תלוי בגירסת הגמרא ועיין בדרישה : (לח) ולא מהימן לומר פרעתי ולקחתי מידה הכתובה וקרעתי אותה ולא חששתי לסובר כיון שהחזירה לי הכתובה : (לט) אנפשיה שכתב לה פירוש אי לא כתב לה ודאי לא הוי פרע לה כי אם בפני עדים או לקח ממנה שובר והוי נוסר טפי : (ולא ישתנה הדין בכך פירוש לא ישתנה הדין בכל מקום בשבילו כ"פ) : (מ) ובספר המצות כתב ע"ש ר"י כו' הכי נהגינן מ"ו : והוציאה גט דוקא גט ממש אבל עדי גט לא דחיישינן דלמא הגבוה הב"ד

דרישה

אין מנהג פשוט לכתוב בשום אע"ג דרוב נוהגין לכתוב בשום כיון שאין מנהג פשוט אין גובאת התוס' אע"פ ששטר הכתובה בידה אא"כ הכתובה מקויימת ואיכא למילף לפי מנהגינו שאנחנו מגבין לכל הבתולות ד' מאות זהובים ולהאלמנות ב' מאות ועשירות ועניות כולן בשוה והוא מנהג קבוע בכל המדינות אע"פ שנזכר בכתובה נדוניא ותוספת אותו סך הנ"ל גובאת אפי' אין שטר כתובה בידה דהוה לה עתה כב"ד של כהנים דאמרינן בגמרא שהיו כותבין ד' מאות זוז וע"ל בדרישה סימן ס"ו סעיף י"ד ובב"י שם ומ"ש רמ"א אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה נראה דקאי על שאר הנדוניות והתוספת כתובה שמוסיפין שלים על מה שמכניסה לו שאין זה שוה לכולן והדין כמו שאר בעל חוב וכן נראה ממשמעות שאר הפוסקים שהביאם הר"מ כ"פ) : [ו] שצריכה לישבע שמת בפי"ו דה"א כתב הכסף משנה ז"ל וזה דבר תימא וכו' וכמ"ש בבדק הבית : [ז] והרמב"ם כתב שאם אומרת כו' בפרק האשה שלום גרסינן איבעיא להו התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מהו כיון דאמרה כתובתי אדעתא דכתובה אתאי או דילמא כל מילי דאיכא א"ל לב"ד ואת"ל כל מילי דאיכא קאמר להו לב"ד תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מהו כו' תיקו כך הוא גירסת הרי"ף וכתב ה"ה דבאמרה התירוני לינשא ותנו לי כתובתי פסק בא"ת כדרכו בכל התלמוד ובאמרה תנו לי את כתובתי והתירוני לינשא היא איבעיא דלא איפשיטא ופסק ככל תיקו שבממון שאם תפסה אין מוציאין מידה כדעתו ז"ל עכ"ל והרא"ש לא גרים אם תמצא לומר וא"כ קמו להו תרי איבעיא בתיקו ומשמע לרבינו דספיקא בדאורייתא הוא ולחומרא וע"ל בב"י בסימן י"ז בענין זה וע"ל ס"ס ל"א ושם כתבתי גם כן טעם הרמב"ם והרא"ש דכל אם תמצא לומר הוא פשיטות לאיבעיא קמייתא אבל בכאן משמע ומוכח דכל מקום דאין

חדושי הגהות

ב ז"ל הב"ח במקום שאין כותבין כתובה והביא עדים שכתב לה כתב הרמב"ם וכו' זה לא נמצא בספרי הרמב"ם שבידינו מיהו לכאורה משמע דהכי הוא האמת למאן דפסק דבמקום שכותבין כתובה אם אין לה כתובה נשבע היסת ונפטר ובמקום שאין כותבין גובה עיקר כתובתה בתנאי ב"ד דעלמא דפיסק כשמואל

שאין כותבין גובה עיקר ולא נדוניא ותוספת ובמקום שכותבין אינה גובה כלל ואם הוציאה כתובה בלא גט שאומרת שאבד גיטה והוא אומר שכבר הוציאה הגט וגבתה בו (מא) והוא במקום שאין כותבין (מב) ואומר מפני שאין רגילין לכתוב לא האמינו לי במה שכתבתי לה והוצרכתי לפרוע ע"פ הגט וכתבו לי שובר ואבד אם יש לה עדי גירושין אינו נאמן ואם אין לה עדי גירושין נאמן במגו שיכול לומר לא גירשתיך (יט) ואע"פ שהיא אומרת גירשתני אינה נאמנת כיון שתובעת כתובתה (כ) ואם הוא במקום שאין רשאין לכתוב גט (מג) מפני הסכנה [ח] (מד) היא נאמנת וגובה הכל אפי' אין לה עדי גירושין והרמב"ם כתב בזה אם הוא טוען לא גירשתיה (מה) חייב ליתן לה עיקר כתובה אבל לא תוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שהוציאה

לגיטא ומביאו ב"י : ומ"ש ובמקום שכותבין אינה גובה כלל פי' אפילו עיקר אינה גובה דנאמן לומר פרעתי והחזירה לי הכתובה ואינה נאמנת לומר דלא כתב לה כתובה כיון דמכ"ג המקום דכותבין אם לא דהביאה ראיה דלא כתב לה ומיהו כשבעל מודה שלא פרע אלא שחושש שלא יבא לידי הפסד שתחזור ותגבה בב"ד אחר בכתובה שבידה והאשה טוענת שאבדה כתובתה ואינה בעולם צריך לפרוע לה כתובתה וכותבין לו שובר אבל אם הכתובה היא בעולם כגון במדינה אחרת אלא שאינה בידה אין כופין אותו ליקח שובר כיון שהכתובה היא בעולם וכמ"ש בח"מ סי' נ"ד : **ואם** הוציאה כתובה בלא גט וכו' והוא במקום שאין כותבין וכו' הכי איתא בגמ' כמו שהביא ב"י וקלת קשה לשון רבי' שאמר והוא במקום שאין כותבין דלשון זה משמע דוקא במקום שאין כותבין והא ליתא דהא ודאי במקום שכותבין כל שכן דאינו נאמן לומר כבר פרעתי כשהוציאה הגט בלא כתובה וכתבו לו שובר ואבד דהא לא היה צריך לפרוע לה כיון שהכתובה היתה בעולם ובודאי שקורי משקר אבל בגמרא איכא לפרש דאע"ג דמעיקרא קאמרינן בשלמא לשמואל מוקים לה במקום שאין כותבין וכו' מ"מ למסקנא דקאמר רב יוסף הכ"ע כשאין שם עידי גירושין וכו' השתא שפיר מוקמי' למתניתין דהוציאה כתובה ואין עמה גט דלא יפרע בין במקום שאין כותבין ובין במקום שכותבין דנאמן לומר פרעתי במגו דלא גירשתיך דאעפ"י דבמקום דכותבין הטענה גרועה אפי' הכי נאמן כיון דאית ליה מגו : ואם הוא במקום שאין רשאי לכתוב גט מפני הסכנה וכו' הקשה ב"י דכתב כנגד הגמ' דמוקמינן למתני' דבדאיכא סכנה גביא הכל בדאיכא עידי גירושין ואי ליכא עידי גירושין לא גביא אפי' מן הסכנה ואילך עד כאן לשונו ויש ליישב דברי רבי' שהם על פי דברי התוס' בד"ה הוציאה גט וז"ל רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה בלא גט פי' שלא בעידי הגט הואיל ואי אפשר לה להביא עידי גירושין ולא קשה ליהימניה במגו די"ל לר' יוחנן דכיון דקודם סכנה אלמוה רבנן לכה דאשה דאין נאמן לומר פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אין תימה דאלמנה לאחר הסכנה כיון דמודה דגירשה דאין נאמן לומר פרעתי אע"ג דאית ליה מגו עכ"ל והא ודאי דבאומר לא גירשתיך אפי' מן הסכנה ואילך נאמן בשבועה אלא דבאומר פרעתי אינו נאמן אע"ג דאית ליה מגו ואמר רבינו דגובה הכל כלומר אפי' התוספת דלא כהרמב"ם שכתב בזה פי' היכא דאית ליה מגו דליכא עידי גירושין ויכול לומר לא גירשתיך והוא טוען פרעתי דעל העיקר אינו נאמן ועל התוספת נאמן דליתא אלא אינו נאמן וגובה הכל וטעמא דהרמב"ם דס"ל דאשה שאומרת לבעלה גירשתני נאמנת אפי' בתובעת כתובה ושריא לאינסובא וכיון דנשאת לאחר נוטלת כתובה ק' וק"ן ממדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי כמ"ש ה' המגיד ומביאו ב"י אבל תוספת אינו ממדרש חכמים ולא בתנאי ב"ד הלכך נאמן לומר פרעתי אם לא הביאה ראיה וצריך לומר דהרמב"ם מפרש רישא וסיפא תרווייהו במקום שאין כותבין כתובה ורישא ה"ק הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה פי' עיקר כתובה גובה בגט ונאמנת שלא פרע לה בלא שבועה כלל דאם היה דפרע לה לא היה מניח הגט בידה כתובה ואין עמה גט הרי לא יפרע פי' אפילו עיקר לא יפרע לה אלא א"כ נשבעה בנקיטת חפץ אבל רבי' מפרש דסיפא דלא יפרע לה אפילו ע"י שבועה שהיא רוצה לישבע כמי לא יפרע אלא הוא נאמן ואינה גובה כלל אפילו עיקר כיון דאית ליה מגו דלא גירשתיך דאינה נאמנת לומר גירשתני כיון שתובעת כתובתה וזהו שאמר ולא נהירא וכו' ולענין הלכה היכא דאמרה גירשתני בפני פ' ופ' והלכו להם למ"ה דנאמנת נראה דשומעין להחמיר ובתובעת כתובה אינה נאמנת כלל ואפילו נשאת תלא כמ"ש רבי' והוא דעת התוס' (דף פט) בד"ה מגו אלא כיון דהתו' כתבו דשמא מחמת אימוד ממון אומרת כן יש להחמיר דאם

הגבוה ע"פ הגט וקרעוה לגיטא (יז) במקום שכותבין אינה גובה כתובתה אלא בשיש כתובה עמה אבל אין עמה כתובה לא דאיתרע ליה מעשה ב"ד והדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובה עכ"ל (יח) : **ומ"ש** ואם הוציאה כתובה בלא גט שהיא אומרת שאבד גיטה והוא אומר שכבר הוציאה הגט וכו' בס"פ הכותב (פח:) תנן הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובה כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי וכן ב"ח שהוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו אמר רשב"ג מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט וב"ח שלא בפרוזבול ודייק בגמר' (פט.) ארישא דמתניתין ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבים ליחוש דילמא מפקא לכתובה וגביא בה ואוקמה שמואל במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה ופירש"י כלומר לעולם אין כותבין שובר והיינו טעמא דגובה כתובה דאי מקום שאין כותבין הוא והוא אומר כתבתי וירא אני שמא תחזור ותוציאנה עליו להביא ראיה ואי מייתי ראיה עדים שכתב לא גביא ואי לא מייתי ראיה קתני מתני' גובה כתובתה ואינו נאמן לומר שיניתי מנהג העיר ואי מקום שכותבין הוא והיא אמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה וכי קתני מתני' גובה כתובתה שהביאה ראיה שלא כתב לה ורב אמר בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת וכל הרוצה להשיב ישיב ופירש"י בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין. כי מפקא גט בלא כתובה גובה עיקר הכתובה דהיינו ק' וק"ק וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת וכי מפקא כתובה בלא גט גובה תוספת ולא עיקר חיישינן שמא גבאתו על פי הגט : וכל הרוצה להשיב ישיב. דאין לחוש מעתה לכלום תנן כתובה ואין עמה גט וכו' הרי אלו לא יפרעו בשלמא לשמואל מוקי לה במקום שאין כותבין ואמר כתבתי דאמרינן ליה אייתי ראיה ואי לא מייתי אמרי ליה זיל פרעוה אלא לרב נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהא תגבה ופירש"י בשלמא לשמואל. דאמר בין עיקר בין תוספת נפרעין על פי הגט מוקי להא דקתני לא יפרעו במקום שאין כותבין ומ"ה מהימן במאי דאמר פרעתי ע"פ הגט דאמר כשתבעתני על פי הגט אמרתי בב"ד כתבתי לה כתובה וירא אני שלא תחזור ותוציאנה ואומרת לי הבא ראיה ולא מצאתי ראיה ואמרו לי פרע ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הואיל וע"כ אני זקוק לפרוע טוב שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד א"ר יוסף הכ"ע שאין שם עידי גירושין מגו דיכול לומר לא גירשתיה יכול לומר גירשתיה ונתתי לה כתובה הא מדקתני סיפא מן הסכנה ואילך וכו' בדאיכא עידי גירושין עסקינן דאי ליכא עידי גירושין במאי גביא כולה רשב"ג הוא וחסורי מחסרא והכי קתני הרי אלו לא יפרעו בד"א כשאין שם עידי גירושין אבל יש שם עידי גירושין גביא תוספת ועיקר אי מפקא גיטא גביא ואי לא לא גביא ומן הסכנה ואילך אע"ג דלא מפקא גיטא גביא שרשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה שלא בגט . וכתבו התוספות מגו דיכול לומר לא גירשתיך וכו' ור' יוחנן כמי מפרש הכי כדפ"ל וא"ת והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלי גירשתני נאמנת ורבי יוחנן אית ליה דרב המנונא וי"ל דלא מהימנא אלא דוקא היכא דאינה תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת אימוד ממון אמרה כן עכ"ל ונתבארו דברי רבינו זולת מ"ש ואם הוא במקום שאינם רשאים לכתוב גט מפני הסכנה היא נאמנת וגובה את הכל אפילו אין לה עידי גירושין דהא בגמרא לא קאמר דמן הסכנה ואילך אלא דאע"ג דלא מפקא גיטא גביא כלומר גובה תוספת ועיקר ובדאיכא עידי גירושין אבל אי ליכא עידי גירושין אפילו מן הסכנה ואילך לא יפרעו : **ומ"ש** רבינו בשם הרמב"ם הוא בפי"ו וז"ל האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא

דרכי משה

כל גדולי צרפת עד כאן לשונו וכ"פ מהרי"ק שורש קי"ד הלכה למעשה כדברי מוהר"ם וכ"פ שורש י"ח וכן משמע בכתבי מהרא"י סי' רכ"ט וכתב שם דכן היה המנהג באוסטרייך להגבות לה הכתובה שהיו נוהגים לכתוב בכל הנשים וע"ש וכן הוא שם סי' רל"ב וכן הוא בתשובות מיימון סוף הלכות אישות בשם ר"ת דגובאת אף התוספת אם מנהג קבוע בעירו ויודעין מה הוסיף לה ואם אין מנהג קבוע הבעל צריך לישבע שלא הוסיף לה אם טוענת ברי ובאלמנה אין היתומים צריכים לישבע מיהו אם תפסה לא מפקינן מינה ונשבעה ונפטרה וע"ש ולמטה בסמוך בדין זה וכן הוא במרדכי פ' אלמנה ניזונת ע"ג וכ' שם דדוקא עד שלא נשאת אבל משנשאת נאמן לומר פרעתי אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה. וכתב מהרא"י בכתביו סי' רכ"ט ורל"ב דבמקום שנוהגין לכתוב תוספת בשוה גובה אפי' אין שטר כתובה בידה ואם אין מנהג לכתוב בשוה אף על גב דרוב נוהגין לכתוב בשוה כיון שאינו מנהג פשוט אינה גובאת התוספת אף על פי ששטר כתובה יוצא מתחת ידה אא"כ הכתובה מקוימת או שהחתן בעצמו חתום עליה ומכירין חתימתו אבל כשאין מקויים חיישי' שמא מזוייפת היא וכן הוא בתשובת מהרי"ו סי' קי"ג וכן משמע ממהרי"ק שורש י"ח וכתב סי' רכ"ט דאם המנהג קבוע רק שלפעמים על ידי שינוי הזוג כגון שזקן עשיר גושא ענייה כדי לשמשו שרגילין לפעמים אז לכתוב סך מועט אז גובאת בלא שטר כתובה כי זה מיקרי מנהג קבוע ובסי' רל"ב ואם אין מנהג קבוע והאלמנה תפסה הנכסים אם יש לה מיגו להחזיק בנכסים נאמנת לומר שהוסיף לה אבל הדבר צריך דקדוק גדול כי בכל דהו אין לה מיגו וכ"כ מהרי"ו בתשובה סי' קע"ג וכתב המרדכי סוף הכותב בשם ספר חפץ . אשה שאבדה כתובתה ונתאלמנה או נתגרשה גובה אפי' תוספת ומביאין ב' או ג' כתובות ומגבינן לה בפחות שבהן ובשבועה עכ"ל . וכ"כ הרא"ש בתשובה והביאו הטור סי' ס"ו וכתב עוד אם כתובות נשי משפחתו מרובה משל משפחתה עולה עמו ואפשר דכה"ג א"צ לקיים כלל וגובה אף התוספת וצ"ע בדברי מהרי"ו ומהרא"י בתשובה הנ"ל כתב ריב"ש סי' שפ"ג אשה שהביאה חצי כתובתה בידה ונראה שהיתה נחתכת בסכין אינה גובה כלום אע"ג דלא הוי בה קרע שתי וערב וע"ש. ועיין בתשובת מהרי"ל סי' ע"ג בדינים אלו : (יז) וכ"כ נ"י סוף פרק הכותב: (יח) כתב נ"י פ"ק דב"מ דף ס"ב ע"א תשובת הרי"ף מי שגרש אשתו והיא תובעת כתובה והוא אומר פרעתי אתפסה צררי אינו נאמן ואפי' שבועה אינה צריכה אלא נותן לה כתובתה ויחרים חרם סתם עכ"ל כתב הר"ן פ"ק דגיטין דף תקכ"ג ע"א אשה או שאר שליח המביא גיטה בכל מקום שמותרת לינשא גובאת כתובתה ובמקום שאינה מותרת לינשא אע"ג דאם נשאת לא תצא לא גביא כתובתה ועיין בזה בתשובת הרשב"א סי' אלף קע"א : (יט) ובהגהות דב"מ דף קמ"ו ע"ג ואפ"ה אינו מתחייב לה בשאר כסות ועונה דאל"כ לא הוי מיגו וע"ש : (כ) וכ"כ המ"מ פי"ו דאישות וכתב אע"ג דהרמב"ם חולק בזה מ"מ יש לחוש לסברא זו : כתב

דרישה

דאין הגמרא קאמר בהדיא אם תמלא לומר אעפ"י שהאבעיא הסנייה הולכה באת"ל לאבעיא קמייתא מכל מקום לא הויא פשיטותא לאבעיא קמייתא עד שבגמרא כתוב כן בהדיא את"ל . והוא הידוע בדין : [ח] היא נאמנת וגובה הכל ז"ל ב"י זה אינו בגמרא וכו' אפילו לאחר הסכנה לא יפרעו עכ"ל וכן מוכח לשון הגמרא שהביא הבית יוסף לפני זה ז"ל הא מדקתני סיפא מן הסכנה ואילך כו' בדאיכא עידי גירושין עסקינן דאי ליכא עידי גירושין במאי גביא ומכל מקום נלע"ד ליתן טעם לדברי רבינו דקודם הסכנה לא האמינוה בדבריה שאמרה גרשתני ולא הביאה עידי גט כיון דגם איכא ריעותא לפנינו דאין הגט בידה לאפוקי לאחר הסכנה דאין כאן ריעותא במה שאין הגט בידה לכך אוקמא אשה אחזקתה דלא היתה מעיזה פניה מפני מעות כל כך לומר גירשתני ואינו . ומיהו עיקר הקושיא על בית יוסף אינו קשיא דהתוספות בפרק הכותב דף פ"ה ע"ב כתבו בהדיא אליבא דרבי יוחנן דמן הסכנה ואילך גובה אפילו ליכא עידי גירושין ע"ש בד"ה הוציאה גט (וקיימא לן כוותיה דרבי יוחנן והגמרא שהביא הב"י קאי דוקא לרב כ"פ): אבל דלרבי יוחנן דאמר אלמלהו רבנן לכח האשה דאף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי אין תימה דאלמוהו לאחר הסכנה כיון שמודה דאינו נאמן לומר פרעתי אע"ג דאית ליה מיגו אבל לרב דלא אלמוהו פריך עיין בתוס' כ"פ) ועיין בדרישה : (והרמב"ם כתב בזה כו' פירוש בהוציאה כתובה בלא גט כ"פ):

פרישה

הב"ד ע"פ הגט וקרעוהו כ"י כ"פ) : (מא) והוא במקום שאין כותבין דאי במקום שכותבין לא היה לו ליתן לה המעות עד שתתנה הכתובה בידו : (מב) ואומר מפני שאין רגילין לכתוב לא האמינו לי במה שכתבתי לה נראה לי דה"פ לא האמינו לי על מה שאמרתי שפרעתי לה אף שהבאתי ראיה שכתבתי לה כתובה ועכשיו אין כתובה בידה וזו ראיה על הפרעון משום שאמרו ליה אתה הפסדת אנפשך וכמו שנתבאר לעיל אבל אין לפרש כפשוטו דלא האמינו לי קאי אמאי שכתב כתבתי לה כתובה דהא כבר כתב דאף אם ידוע זה בעדים שכתב לה כתובה לא מהני מטעם דאיהו אפסיד אנפשיה ואף בשם טוען כבר לקחתי מידה הכתובה וקרעתיה ומש"ה לא לקחתי מידה שובר קל והומר כאן דבודאי אינו אומר שטען דהכתובה שמ"ה לא לקח ממנה שובר משום דלקח מידה הכתובה וקרעה דהא עכשיו מראה היא הכתובה לפנינו אלא מחוורתא כדכתיבנא דהכותב ודו"ק : (מג) מפני הסכנה מהמת שמד שלא יכתבו גיטין : (מד) היא נאמנת וגובה הכל (אפילו אין לה עידי גירושין דהוי לן להימניה לבעל במיגו דאי בעי אמר לא גירשתיך כדפריך הגמרא לרב אי ליכא עידי גירושין במאי גביא ויש לומר ... (מה) חייב ליתן לה עיקר כתובה וז"ל הרמב"ם בפי"ו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת שאינה מעיזה פניה בפני בעלה לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה ...

חדושי הגהות

בשמואל בפרק הכותב (פט:) דהך דהוציאה גט ואין עמה כתובה מיירי אף במקום שכותבין כתובה והאשה הביאה ראיה שלא כתב לה א"נ במקום שאין כותבין דעליו להביא ראיה שכתב לה ואם אינו מביא ראיה גובה כתובתה ... אינה גובה בלא כתובה ואע"ג דמנהג המקום שאין כותבין כתובה ולהרא"ש צ"ל אע"ג דהלכה כשמואל מ"מ בהך מילתא היכא דהביא ראיה דכתב לה כתובה במקום שאין כותבין כתובה לא קי"ל כשמואל אלא כר' פ"ק דמציעא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ולא ישתנה הדין בכך כמ"ש הרא"ש בפרק קמא דמציעא עכ"ל:

שהוציאה גט עם הכתובה ואם הוא אומר גירשתיה ופרעתי הכל עיקר עם תוספת ואבד שוברי הרי זה נאמן (מו) ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה עיקר והוא נשבע שבועת היסת על התוספת (מז) ולא נהירא שאם הוא נאמן למה יתן לה עיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל שהרי כתובה בידה וכן השיג עליו הראב"ד : הוציאה ב' גיטין וב' כתובות וזמן כתובה ראשונה קודם לגט הראשון וזמן הב' קודם לגט הב' (מח) גובה שתיהן הוציאה ב' כתובות וגט אחד שכתב לה ב' כתובות זו אחר זו (מט) אינה ג גובה אלא אחרונה שבטל הראשונה כשכתב לה האחרונה ואם האחרונה (נ) יתירה על הראשונה ולא כתב לה ואוסיפית ליך כך וכך על הראשונה אם רוצה לגבות הראשונה גובה מזמן א' או ב' מזמן ב' ואם כתב לה ואוסיפית ליך כך וכך על הראשונה גובה ראשונה מזמן ראשונה ותוספת מזמן ב' בד"א ששתיהן מן האירוסין או מן הנישואין אבל אם אחת מן האירוסין והב' מן הנישואין בכל ענין אינה גובה (נא) אלא אות' שמן הנישואין הוציאה כתובה וב' גיטין שהחזירה ולא כתב לה כתובה אין לה אלא כתובה אחת שהמגרש אשתו והחזירה על דעת כתובה הראשונה (כא) החזירה הוציאה (נב) גט וכתובה ועידי מיתה אם הגט

קודם

והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה אבל אינו נותן לה תוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שילא גט עם הכתובה מתחת ידיה אמר הבעל כך היה גרשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי מתוך שיכול לומר לא גירשתיך ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת עכ"ל ומה שהקשה עליו רבי' שאם הוא נאמן למה יתן לה העיקר ואם אינו נאמן יתן לה הכל כבר נתבאר הטעם בדברי ה"ה שכתב לענין גביית הכתובה דברי הרמב"ן כדברי רבינו והביא ראיה לזה בפ' ב' דכתובות והטעם מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי מ"ש ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש בתוספת ואנ"ל בגל"ב ע"כ. ועל מ"ש הרמב"ם אמר לה הבעל כך היה וכו' כתב זה יצא לרבינו ממה שאמרו הב"ע בשאין שם עידי גירושין מתוך שיכול לומר לא גירשתיה וכו' ומפרש רבינו שהוא לענין תוספת לפי שבעיקר כתובה אין שם מגו וכמו שנתבאר בדעת רבינו עכ"ל : **הוציאה** ב' גיטין וב' כתובות וכו' משנה בס"פ הכותב (שם) ב' גיטין וב' כתובות גובה ב' כתובות ופירש"י ב' גיטין וב' כתובות זמן ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שנייה קודם לגט שני גובה ב' כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו ב' הכתובות לגט הראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא ב' כתובות אינה גובה אלא אחת שע"מ כתובה הראשונה החזירה : כתב הרשב"א שאלת ראובן ושמעון קנו חצר וראובן האמין את שמעון אחיו ומסר בידו שטר המכר ואחר זמן גירש ראובן את אשתו ואח"כ החזירה בלא קידושין ובלא כתובה חדשה ואח"כ מת ראובן ועמדה אשתו זאת ובאה ליפרע כתובתה מחצי החצר שהיה לבעלה והשיב שמעון שכבר גירשה בעלה ומעת שגירשה נסתלק שיעבודה מחצר זו וכחשה האשה שלא גירשה בעלה וכתובתה קיימת ועוד טען שמעון שלא נשתתף עם אחיו באותו חצר ושהוא מוחזק בה זה ט"ו שנה והשיב אע"פ שנתגרשה האשה וחזרה אצלו בין בקידושין וכתובה שנייה בין שחזרה אצלו בין בנישואין בין בזנות לא אבדה כתובתה הראשונה ועדיין כתובתה הראשונה קיים כל זמן ששטר כתובתה יוצא מתחת ידה ואע"פ שהחזירה בין שחידש לה כתובה אחרת בין שלא חידש ואם חידש לה כתובה אחרת היתה גובה ב' הכתובות וכמו ששנינו בס"פ הכותב ת"ר גט וכתובה ומיתה וכו' שהמגרש את אשתו והחזירה ע"מ כתובתה הראשונה החזירה וה"מ כשהחזירה סתם ולא חידש לה כתובתה אבל אם כתב לה כתובה אחרת גובה שתיהן וכדקתני התם במתניתין ב' גיטין וב' כתובות ולפיכך אם החצר משותפת בין ב' האחין והיתה כתובתה של זו קודמת גובה היא כתובתה מהחצר ואפילו היתה כתובה מאוחרת כמי גובה ממנה ואע"פ שחזר וטען שהוא חזר ולקחה מאחיו עד שלא כתב לה כתובה זו והחזיק בה ט"ו שנה לפי שמכיון שטען בב"ד שלא היה לאחיו בה שותפות כבר הודה שלא מכר לו אחיו חלקו שכל שלא היתה לאחיו חלק בו לא קנה ממנו דומה למה שאמרו כתובות (פח :) כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי לפיכך כל שנודע שהיה לאחיו חלק בחצר אשה זו גובה ממנו עכ"ל : **הוציאה** ב' כתובות וגט א' שכתב לה ב' כתובות זו אחר זו אינה גובה אלא אחרונה וכו' שם במשנה ב' כתובות וגט א' אינה גובה אלא כתובה א' ובגמ' אי בעיא בהאי גביא אי בעי' בהאי גביא לימא תיהוי תיובתא דר"נ אמר שמואל דאמר ב' שטרות היוצאות בזה אחר זה ביטל שני את הא' לאו איתמר עלה מודה ר"נ דאי אוסיף בה דיקלא ה"נ בדאוסיף לה ופירש"י אי בעיא בהאי גביא. אי ניחא לה למיטרף לקוחות מזמן ראשון טרפה : בזה אחר זה. זמנו של זה קודם לזה ושניהם על הלואה אחת או על מכר אחת ביטל שני את הראשון ואינו טורף אלא מזמן שני דכיון דכתב לשטרא בתרא אחליה לשיעבוד קמא : דאי אוסיף ביה דיקלא. בשטר שני לתוספת כתבו ולא אחליה לשיעבודה לבטל זמן שטר ראשון ותרווייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה לביתי ואוסיפית לה מדילי הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירה כתב לה ולא הזכיר בה את הראשונה ה"ק אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי ראשונה המועטת הילכך הי מינייהו דבעיא גביא וכי אמר רב נחמן ביטל שני את הראשון בדלא אוסיף בה מידי דאי לאו לבטולי קמא אתי למאי כתבה : ומ"ש בד"א ששתיהן מן האירוסין וכו' או מן הנישואין וכו' בפרק נערה שנתפתתה (דף מד.) אסיקנא הלכתא דא' זה ואחד זה כלומר בין מנה ומאתים בין תוספת מן הנישואין והקשו התוספות דהשתא מסקינן דאחד זה ואחד זה מן הנישואין אע"ג דאוסיף לה ופליג ארב נחמן דאמר לעיל דאי אוסיף בה דיקלא אדעתא דתוספת כתביה ולא ביטל שני את הראשון וזהו תימא דהלכתא כר"נ בדיני ואור"י דהכא אע"ג דאיכא תוספת בטל שני את הראשון וטעמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא מתנאי ב"ד הילכך נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר וכ"כ הרא"ש וכ' עוד ואף לדברי המפרשים דאיירי בשמעתין כדכתב לה יש לחלק כיון שמנהג לכלול יחד מנה ומאתים ותוספת אומדנא דדעתא הוא שזהו עיקר תחלת השיעבוד וכתב האירוסין לא נכתב אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין וכשבאו לכלל נישואין וכתב הכל בשטר אחד נתבטל הראשון לגמרי וכן כתב הר"ן וכך הם דברי רבינו וכתב עוד הר"ן ומ"מ נראה שכל שלא נשאה וחזר וכתב לה שגובה עיקר כתובה מן המשועבדין אלא שהרמב"ם כתב בפ"י מה"א המארס את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה אם מת או גירשה גובה עיקר כתובתה מבני חורין ואינה גובה תוספת כלל הואיל ולא נכנסה נראה שהוא סבר דכי מסקינן אחד זה ואחד זה מן הנישואין היינו לומר שאינה טורפת ממשועבדין כל שלא נכנסה עכ"ל : הוציאה כתובה וב' גיטין וכו' שהמגרש אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה גם זה שם במשנה : הוציאה גט וכתובה ועידי מיתה אם הגט קודם לכתובה וכולי עד סוף הסי' ברייתא שם : **דין** הכותב לאשתו כתובה בדיני ישראל ולדאק בערכאות כתב ריב"ש בסימן ק"ב וסי' קמ"ד :

דאם קידשה אחר צריכה גט דספק קידושין הן ואפילו אם אומרת גירשתני ולא תבעה כתובתה יש להחמיר כמ"ש הראב"ד בהשגות וז"ל ואני אומר שלא אמרו נאמנת להנשא לכתחילה ולא לגבות כתובתה אלא שתופסין בה קידושין או שמא אם נשאת לו תלא ואם תאמר תינשא לכתחילה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה עכ"ל ולפעד"נ כיון שכתב או שמא אם נשאת לא תלא יש לנו להורות דאפי' נשאת תלא שהרי אפשר לפרש דנאמנת לבד לענין שתופסין בה קידושין אבל לא להקל כלל אפילו לא היתה תובעת כתובתה : **הוציאה** ב' גיטין וב' כתובות וכולי משנה סוף הכותב וז"ל רש"י בספרים המדוייקים וזמן כתובה ראשונה קודם לזמן גט ראשון וזמן כתובה שנייה קודם לזמן גט שני גובה ב' כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו ב' הכתובות לגט הראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה ותנן בסיפא ב' כתובות וגט אחד אינו גובה אלא כתובה אחת למדנו שהכותב ב' כתובות לאשתו אינו גובה אלא אחת ואי משום דגירשה והחזירה הא תנן כתובה וב' גיטין אינה גובה אלא כתובה אחת שע"מ כתובתה הראשונה החזירה עכ"ל : **ומ"ש** הוציאה ב' כתובות וגט אחד וכו' כך הוא בספרי רבינו המדוייקים שכתב לה ב' כתובות זו אחר זו אינה גובה אלא אחת מהן ואיזו מהן גובה אם סכום שתיהן שוות אינה גובה אלא אחרונה שבטל הראשונה כשכתב לה האחרונה וכו' והא בגמרא ס"פ הכותב ובפרק נערה שנתפתתה (דף מד) ע"ש : **הוציאה** כתובה ושני גיטין שהחזירה ולא כתב לה כתובה פי' זמן הכתובה הוא קודם לזמן גט ראשון וכן פירש"י ומשמע דאם זמן הכתובה אחר זמן גט ראשון אם הוא במקום שאין כותבין כתובה גובה בגט כתובה אחת ובכתובה גובה השנייה אבל אם אין בידה כתובה כלל אלא ב' גיטין במקום שאין כותבין אינה גובה אלא כתובה אחת דעל דעת כתובה הראשונה החזירה ונראה עוד דאפילו טענה האשה דכתב לה כתובה שנייה כשהחזירה ונאבדה אינה נאמנת ומלי טעין הבעל דע"ד כתובה הראשונה החזירה ואפי' אם מודה אלא דטוען פרעתי נאמן במגו דאי בעי אמר לא כתבתי לה שנייה אלא ע"ד כתובה הראשונה החזירה : **הוציאה** גט וכתובה ועידי מיתה וכו' גובה בגט עיקר כתובה וכו' פי' כיון דבמקום שאין כותבין אינה גובה בגט אלא משום דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אין שייך לומר כן אלא בעיקר כתובה שיש לה בתנאי ב"ד ולא יכול לומר פרעתי כשאין בידו שובר אבל בכתובה כל מה שכתב בה וכמו שנתבאר בסמוך אבל הוציאה גט ואין בידה כתובה : **כתב** המרדכי פרק נערה שנתפתתה ע"ש מהר"ם דאם מת יעקב בחיי ראובן בנו והניח אלמנה ניזונית מנכסיו אין אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותן נכסים הואיל והיו משועבדים לאלמנת אביו כשמת ראובן ה"ל ראוי וזה נראה סותר למ"ש המרדכי בשם מהר"ם בפרק הנשבעין בדין ירושת הבעל את אשתו דאם הניחו מורישיה נכסים אע"פ שלא גבתה הבת מחיים אעפ"י שהיו משועבדים לכתובת האלמנה נקראים מוחזקים להבת והבעל יורש אותה ושני פסקים הללו הם סותרים זה את זה ומדברי הרב בהגהת ש"ע נראה דמפרש הך דמוהר"ם פרק הנשבעין במקום שנוהגין כאנשי גליל דיכולין לסלק האלמנה ושלא ליתן לה מזונות עיין עליו במ"ש ריש סי' ג' וריש סי' ק' אבל המעיין בדברי הר"ס פרק הנשבעין לא משמע הכי כלל אבל בתשובת מהרי"ל סי' ע' תירץ דשאני בעל דיפה כוחו כיון דיד הבעל כיד אשתו בחייה ועומד במקומה אבל כתובה לא ניתנה לגבות מחיים אלא לאחר מיתה וכבר פקע זכותה שהיה לו כראוי בחייו וכו' ע"ש :

אלמנה

דרכי משה

(כא) כתב בהגהות אלפסי גר שנתגייר עם אשתו וכתב לה כתובה בגיותו ע"ד כתובה הראשונה קיימת י"א דוקא כשהיא היתה ישראלית כשנשאה אבל כתב כתובה לכותית ונתגיירה אינו

פרישה

גירשה הוחזק כפרן בעדים לכך צריך לשלם אף התוספת אבל אי ליכא עידי גירושין אף שהוא הודה לתוספת הרי גם כן אומר שלא גירשה והפה שאוסר הוא הפה שהתיר וכן בשטוען שגירשה ופרע לעיקר ותוספת ולית לה עידי גירושין מן הדין שנאמן לענין תוספת שהוא הפה שאוסר ושהתיר דהא אין ידוע שהיה לה תוספת כי אם על פיו ואף אם ידוע שמה שילם לה כבר מה שאין כן בעיקר שמחשב כשטר הוב בידה ובזה נתיישב תמיהת רבינו על הרמב"ם אלא שרבינו סבירא ליה דהואיל והיא תובעת כתובה אינה נאמנת לומר גירשתני : (מו) ומשביעה בנקיטת חפץ דוקא בזה שטוען שכבר פרע לה התוספת ושיא רוצה להוציא ממנו צריכה לישבע בנקיטת חפץ כדין נשבע ונוטל מה שאין כן בריש שטוען שלא גירשה והרי הוא מודה שלא פרע לה והיא נאמנת לומר גירשתני לענין עיקר כתובה לפיכך אין צריך שבועה בנקיטת חפץ וק"ל : (מז) ול"ב שאם הוא נאמן כו' וה"ה כתב שטעם הרמב"ם שגובה עיקר מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש בתוספת : (מח) גובה שתיהן פירוש כל שכתוב בכתובה עיקר ותוספת וז"ל רש"י שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו ב' הכתובות לגט ראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא ב' כתובות אינו גובה אלא אחת שע"מ כתובה הראשונה החזירה עכ"ל : (מט) אינה גובה אלא אחרונה ואינה טורפת אלא מזמן השנייה דכיון דכתב לבתרא אחליה לשיעבוד קמא דאי לאו לבטולי קמא אתא למאי כתב הואיל ששתיהן שוות ועיין בח"מ סי' ר"ס שכתב שם כל דינים אלו באר היטב לענין ש"מ ונראה דה"ה או כ"ש אם סכום כתובה השנייה פחות מהראשונה דאמרינן בטולי בטלה להראשונה ובס"א ובדפוס ב"י סתם וכתב ז"ל הוציאה שני כתובות שכתב לה שתים זא"ז אינה גובה אלא אחרונה שביטל הראשונה כשכתב לה האחרונה ואם האחרונה יתירה על הראשונה כו' הרי שברישא לא כתב אם סכום שתיהן שוות אלא מיירי גם כשהשנייה סכומה פחות וכמ"ש וק"ל : (נ) יתירה על הראשונה ולא כתב לה כו' פירש"י דאי אוסיף בה לתוספת כתבה ולא אחליה לשיעבוד לבטל זמן שטר הראשון ותרווייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה ואוסיפית לה מדילי הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירה כתב לה וה"ק אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הראשונה המועטת והי מינייהו דבעי גביא : (נא) אלא אותה שמן הנישואין דאומדנא דדעת הוא שזה עיקר תחילת השיעבוד ולא כתב לה מן האירוסין אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין שתגבה בו אשר"י. ומה שכתב בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנישואין נראה דל"ד הוא מה שכתב בכל ענין דהא אם כתב בשא דמן הנישואין לשון ואוסיף לה על הראשונה דמן האירוסין כו' גובת שניהן אלא אשני בבות הנ"ל דלא כתב בהשנייה ואוסיף לך כו' קאי וע"ל סימן כ"ס : (נב) גט וכתובה ועידי מיתה פירוש עדי מיתה אומרים שיודעין שהיתה אשתו בשעת מיתה ונתאלמנה ממנו והשתא א"ש מה שכתב רבינו בסוף הסימן וז"ל ואם כתובה קודמת

לגט

חדושי הגהות

ג זו אחר זו אינה גובה אלא אחת מהן ואיזה מהן גובה אם סכום שתיהן שוות אינה גובה אלא אחרונה כ"ה בספרים אחרים ועל דברים אלו קאי אות מ"ט שבדרו"פ

ומ"ש

קודם לכתובה (יג) רואין אם אין דרך לכתוב כתובה גובה בגט עיקר הכתובה ובכתובה גובה כל מה שכתוב בה שהרי זכתה בה במיתת הבעל ואם כתובה קודמת לגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובה הראשונה החזירה :

קא אלמנה

כל זמן ששטר כתובתה בידה גובה כתובתה לעולם בין אם נותנין לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה אפי' אחר (א) שתינשא ונשבעת אע"פ שהיא נשואה ובעל התרומות כתב שאם נשאת שוב אינה נאמנת ואין נותנין לה אא"כ תביא עדים שלא קבלתה וכ"כ בעל העיטור וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה (א) ואפילו עברה עליה שמיטה אינה נשמטת מפני שהוא מעשה ב"ד (ב) פגמה אותה שגבתה מקצת או אפילו שלא פגמה אלא שזקפה במלוה יצאה מכלל מעשה ב"ד ושביעי' משמטתה ואם אין כתובתה בידה ובאה לגבות בתנאי ב"ד כגון במקום שאין כותבין אם נותנין לה מזונות בבית בעלה (ג) גובה לעולם ואם נותנין לה מזונות בבית אביה אינה גובה אלא עד סוף כ"ה שנים (ב) אבל שתקה כ"ה שנים ולא תבעה מחלה (ג) ואם תבעה תוך כ"ה שנים מונין לה כ"ה שנים מיום שתבעה וכן יורשיה צריכין לתובעה תוך כ"ה שנים למיתתה ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו ואפילו אם ניזונת בבית אביה אם היורשים מכבדין אותה שמוליכין לה מזונותיה

קא אלמנה כל זמן ששטר כתובתה בידה גובה כתובתה לעולם כו' הכי אסיקנא ס"פ הנושא דלא פליגי ר"מ וחכמים במשנה אלא כשאין כתובתה בידה התם הוא דאמרינן דמחלה בכ"ה שנה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל כששטר כתובה בידה הכל מודים דגובה כתובתה לעולם וכו' : **ומ"ש** ואפי' לאחר שתינשא ונשבעה אע"פ שהיא נשואה כלומר אבל אינה נודרת כשהיא נשואה דהבעל יפר לה כדאיתא בפ' השולח ומביאו ב"י וכדלעיל בסימן צ"ו . ואיכא לתמוה על מ"ש בעה"ת והעיטור דאינה נאמנת בשבועה לאחר שנשאת שכתבו כנגד הגמרא ונראה ליישב דס"ל דדוקא היכא דהאשה תפסה מטלטלין תחת ידיה ולא הוציאם מתחת ידיה ליד בעלה השני או לא תפסה כלל או לא הניח בעלה מטלטלין כלל אלא קרקע דהם בחזקת היורשים התם הוא דנאמנת בשבועה אף לאחר שנשאת אבל בתפסה מטלטלין ונשאת ונתנה מידה כל מה שתחת ידיה לבעלה שלא מדעת ב"ד התם ודאי הויא גזלנית כיון ששלחה בהן יד מקמי שבועה דממון יורשים הוא ושוב אינה נאמנת בשבועה וכ"כ בהגהות מרדכי דכתובות ע"ש רב צמח גאון אבל ה"ר אביגדור חולק וס"ל דאינה נחשבת בכך גזלנית ונאמנת בשבועה ע"ש ודעת בעה"ת והעיטור כדעת ר"צ גאון : **ואפי'** עברה עליה שמיטה וכו' בפ' שני דגיטין (דף יח) איתמר מאימתי כתובתה משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אעפ"י שלא זקפה זקפה אעפ"י שלא פגמה ופירש"י מאימתי תהא כתובה כשאר ש"ח ומשמטתה שביעית משתפגום שתפרע קצת דגליא דעתה דעומדת ליגוש דליפרע ותזקוף עליו המותר במלוה דנפקא ליה משם כתובה ומעשה ב"ד שאינו משמט וחל עליה שם ש"ח עכ"ל ובריש אעפ"י קאמר תלמודא דתנאי כתובה ככתובה דמי כ"מ לשביעית ופירש"י שאין שביעית משמטת כתובה כשאר שטרות ותוספת נמי לא משמט עכ"ל והקשו התוס' לשם ובפ' שני דגיטין בשם ר"י הא אפי' לא הוה התוספת ככתובה דהוי כמעשה ב"ד נמי אינו משמט כיון דלאו הלואה היא ולא משמט אלא מלוה ופי' ר"י איפכא דאתא לאשמועינן דהיכא דפגמה או זקפה עיקר הכתובה דמשמט לשמואל דמשמט נמי התוס' כאילו פגמה או זקפה התוס' עכ"ל ורבי' כתב כאן בסתם דשביעית אינו משמט הכתובה אא"כ פגמה או זקפה ולא פירש דהתוספת ככתובה דמי לענין שמיטה ואיכא לתמוה אמ"ש ב"י הך דריש פ' אע"פ ושהרי"ף כתב כפר"י דאתא ללמד דפגמה או זקפה משמט הכל כתובה ותוספת ולא ללמד דבלא זקפה ופגמה אינו משמט לא עיקר ולא תוספת כמו שפירש"י משום דקשה כמו שהקשה הר"ן והיא קושיית התוספות שהבאתי ואח"כ כתב רבי' שכתב אינה נשמטת מפני שהוא מעשה ב"ד הוא ע"פ פירש"י עכ"ל הלא במה שנחלקו רש"י ושאר גדולים אינו אלא בפי' כ"מ לשביעית דלרש"י פי' דתוספת הוי ככתובה דאינו משמט בלא פגמה וזקפה ולשאר גדולים לא איצטריך לאשמועינן דהא פשיטא היא אפילו לא הוי ככתובה דהוי מעשה ב"ד נמי אינו משמט דלאו הלואה היא אלא אתא לאשמועינן דבפגמה או זקפה משמט נמי התוספת ובדבר זה לא גילה רבינו דעתו היאך הוא מפרש ואם דעת ב"י הוא שמ"ש רבינו דכתובה אינה נשמטת מפני שהוא מעשה ב"ד הוא ע"פ פירש"י הוא ג"כ תימה גדולה דהדבר ברור דאין בזה שום חולק בפוסקים ובמפרשים דטעמא דהכתובה נשמטת הוא לפי שאינה כש"ח אלא שם כתובה עליה דתקנו ב"ד לבתולה ר' ולאלמנה ק' אפילו לא הכניסה לו שום דבר ומעשה ב"ד הוא ואין ספק דתקפה עליו משנתו כשכתב זה : **ואם** אין כתובה בידה ובאה לגבות בתנאי ב"ד כגון במקום שאין כותבין אם נותנין לה מזונות בבית בעלה גובה לעולם ואם נותנין לה מזונות בבית אביה וכו' כך צריך להיות וברוב ספרי רבינו השמיט הסופר בבא ראשונה : ומ"ש רבי' כגון במקום שאין כותבין טעמו דאילו במקום שכותבין טענינן ליורשים דאתפסה צררי ופרע לה סמוך למיתה והחזירה לו הכתובה ונראה דס"ל לרבינו דרישא היכא דכתובתה בידה דגובה כתובתה לעולם וכו' אפילו במקום שאין כותבין דאי איתא דמחלה היתה מחזרת כתובה ליורשים ומש"ה כתב רבינו ברישא בסתם ולא כתב כגון במקום שכותבין כמ"ש בסיפא כגון במקום שאין כותבין אלמא דברישא דכתובה בידה גובה לעולם אפי' במקום שאין כותבין וכן מ"ש ברישא בין אם נותנין לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה ה"ה נמי אם אין נותנין לה מזונות כלל נמי גובה לעולם כיון ששטר כתובתה בידה אלא לפי שבסיפא מחלק בין בית אביה לבית בעלה כתב ברישא דאין חילוק : **ומ"ש** ואם שתקה יותר מכ"ה שנים מחלה כתב ב"י דט"ס הוא וצריך להגיה ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו עכ"ל ויש ליישב הנוסחא דבתחלה כתב בשתקה כ"ה שנים אחר מיתת בעלה ולא תבעה מחלה ואם תבעה תוך כ"ה שנים

קא אלמנה כל זמן ששטר כתובתה בידה גובה כתובתה לעולם בין אם נותנין לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה מימרא בס"פ הנושא (דף קד:) ומ"ש אפי' לאחר שתינשא ונשבעה אף ע"פ שהיא נשואה בפרק השולח (דף לה:) דאהא דתנן התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו אמר רב הונא ל"ש אלא בשלא ניסת אבל ניסת אין מדירין אותה משום דמיפר לה בעל . ומשמע הא שבועה דאין הבעל יכול להפר שפיר דמי וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סימן ב' כיון דכתובה בידה גובה כתובתה לעולם ותשבע אע"פ שיושבת תחת בעלה : ומ"ש א בשם בעל התרומות ובעל העיטור : ומ"ש ואפי' עברה עליה שמיטה אינה נשמטת וכו' בר"פ אע"פ (דף נד :) אמר רבי ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי כ"מ לשביעית ובפ"ב דגיטין (דף יח .) איתמר כתובה מאימתי משמטת רב אמר משתפגום ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה ופסק הרא"ש הלכה כשמואל וכ"פ הרמב"ם מהלכות שמיטה והרי"ף אע"פ שכתב בר"פ אף על פי לשביעית שאם פגמה וזקפה משמטת הכל כתובה ותוספת לאו משום דליבעי פגימה וזקיפה כרב דהא ודאי הלכה כשמואל בדיני אלא לדוגמא בעלמא נקטיה לומר דלענין פגימה וזקיפה היא דנפקא מינה ולא ללמד דכשם שאין שביעית משמט עיקר כתובה מפני שהיא תנאי ב"ד כל שלא פגמה או זקפה ה"ה לתוספת וכדפירש"י משום דקשה כמו שהקשה הר"ן דא"כ מאי איריא תנאי כתובה הרי כל חיוב שאדם מתחייב לחבירו שלא ע"ד מלוה הכי דיניה כדתנן בפ"ב דשביעית הקפת חנות אינה משמטת והרא"ש דקדק בדבריו שכתב בר"פ אע"פ כ"מ לשביעית שאם פגמה הכתובה ולא פגמה התוס' משמטת הכל כאילו פגמה גם התוס' ע"כ הרי שלא הזכיר אלא פגומה בלבד דמשמע דפגימה או זקיפה סגי ורבינו שכתב אינה נשמטת מפני שהוא מעשה ב"ד הוא ע"פ פירש"י : ואם אין כתובה בידה ובאה לגבות בתנאי ב"ד כגון במקום שאין כותבין אם נותנין לה מזונות בבית אביה אינה גובה אלא עד סוף כ"ה שנים אבל שתקה כ"ה שנים ולא תבעה מחלה בס"פ הנושא (דף קד .) איפליגו ר"מ וחכמים במתניתין ואיפסקא בגמרא (שם) הלכה כחכמים דאמרי כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם וכל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד כ"ה שנים ופירש"י דטעמא משום דשתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלתה הילכך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה אלא מפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה אבל בבית אביה משתתקה כ"ה שנים מחילה היא : ומ"ש ואם תבעה תוך כ"ה שנים מונים לה כ"ה שנים מיום שתבעה ברייתא שם : ומ"ש וכן יורשיה צריכין לתובעה תוך כ"ה שנים ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו שם במשנה מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה ופירש"י כלומר צריכין למחות על כתובה בתוך כ"ה שנים ע"כ ובספרי רבינו ואם שתקה יותר מכ"ה שנים מחלה ונראה שהוא טעות מבואר וצריך להגיה ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו וכתבו הרי"ף והרא"ש הא דקתני יורשיה מזכירים כתובתה עד כ"ה שנה ואוקימנא בפרק כל הנשבעין (מח .) שנשבעה ומתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכבר נתבאר בסימן צ"ו : **ומ"ש** ואפילו אם ניזונת בבית אביה אם היורשים מכבדין אותם שמוליכים לה

דרכי משה

אינו כלום וי"א להיפך דוקא כשהיתה כותית דלא היו הנישואין בעבירה אבל כתב לישראלית דהיו נישואין בעבירה א"צ לקיים כתובתו הראשונה עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה סי' תתקס"ב ראובן שכתב שיור לאשתו וגירשה ביום שנשאה והחזירה ומתה בלא ולד והוא אומר שכיון שגירשה נתבטלו התנאים הראשונים והיורשים טוענין שתנאו קיים שהרי תחלה התנה כל זמן שתמות היא בלא ולד קיימא תשובה חייב לקיים התנאים הראשונים דכל המגרש ומחזיר ע"ד כתובה הראשונה מחזירה אע"ג דאמרי' דוקא כתובה ולא תוספת היינו דוקא מה שהוסיף לה מדיליה אבל מה שמשייר· מנכסים ע"ד תנאים הראשונים הכניסה ועוד שלא על דעת קידושין דוקא התנה בתחלה אלא כל זמן שתמות בלא ולד קיימא ועוד שזה מערים היה ושורת הדין לדון השקרנים והאלמים שלא מדין תורה וע"ש שהאריך וכבר כתבתי תשובה זו לעיל סימן צ"ב כתב ב"י סי' צ"ו תשובת הרשב"א אלמנה שמחלה ק' זהובים מכתובתה כדי להנצל מעונש השבועה ואחר כך מצאו שהבעל מחל לה על כל מה שתפסה משלו מחילתו מחילה ולא שייך בזה מחילה בטעות . וכתב עוד בשם הרשב"א אם היתומים קטנים אם רוצים הב"ד בעצמם לזקוק בטובת היתומים ולהגבות הכתובה לאלמנה הרשות בידם וא"צ אפוטרופוס דאין לך אפוטרופוס גדול מב"ד עצמו ופשוט הוא :

קא (א) ולעיל סי' ק' כתבתי דאם אין שטר כתובה בידה אינה גובאת משנשאת אפי' במקום שאין כותבין כתובה. כתב בתשובת הרא"ש סי' א' כלל פ"ה דאפילו לאחר שנשאת גובאת כתובתה אפי' מיתומים קטנים והרמב"ם פי"ב מהלכות מלוה ולוה פסק דאם נשאת אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים להגבות לה כתובתה דטעמא דנזקקין לכתובה משום חינא שיהא לה נדוניא להנשא ואם כבר נשאת שוב אין נזקקין. וכב"י סי' צ"ו דהכי נקטינן כי התוס' פירשו פרק הכותב ופרק שום היתומים בשם ר"ח והערוך כדברי הרמב"ם ואע"ג דרש"י פי' שם בע"א. מיהו בתשובת הרא"ש סי' א' כלל פ"ה כתב דבזמן הזה לא חיישי' לצררי ומגבין לה אפי' לדעת הרמב"ם אף משנשאת וע"ש. כב"י עוד בסי' צ"ו ומיהו כל זמן שלא נשאת מגבין אותה אפילו היא זקינה שאינה ראויה להנשא . ומצאתי כתוב פ' אלמנה ניזונת דף תקכ"ט דאם נשאת ע"מ שתתן לו הכתובה נזקקין לה דהא בזה נמי הוי משום חינא שאם לא יפרעו לה יגרשנה בעלה ואין לך חן גדול מזה עכ"ל ובתשובת מיימוני סוף ספר נשים דף ש"ט דאפי' משנשאת גובאת כתובתה וטורפת אפילו ממשעבדי וע"ש שהאריך בזה וע"ל סוף סי' כ"ו וכיצד נשבעת משנשאת : (ב) ובמרדכי סוף הנושא ה"ה אם נשאת לאחר: (ג) בהר"ן פ' הנושא דף תתקל"ג ע"ב דלאו דוקא תבעה אלא בזכירה בעלמא שתאמר ליורשים דמה ששותקת אינה משום מחילה סגי וכן הוא בירושלמי · וה"ה

פרישה

לגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובה הראשונה החזירה ע"כ שקשה דהוה ליה למימר טעמא דלמא לא הורה לקנסא אחר הגירושין אלא ודאי עידי מיתה מעידים ע"ז כמו שכתבתי : (יג) **רואין** אם אין דרך לכתוב כתובה גובה בגט עיקר הכתובה לאפוקי אם דרך לכתוב כתובה אינה גובה בגט בלא כתובה כדלעיל . וס"ס דס"מ למימר דין זה בהוציאה שני גיטין וכתובה אחת ולכללו בבבא שלפני זה דהא בבבא שלפני זה איירי כשזמן הכתובה הוא קודם לגט ראשון ודין שמחולק בבבא זו הוא כשזמן הכתובה הוא אחר גט ראשון אלא מפני שבבא דשני גיטין וכתובה אחת הוא לשון המשנה ובבבא דגט אחד ועידי מיתה וכתובה אחת הוא לשון

סי' קא (א) **שתנשא** ונשבעת פירוש דוקא שבועה דכל שבועה אין הבעל יכול להפר מה שאין כן נדר דהבעל יכול להפר קאמר בגמרא דאין מדירין אותה כשנשאת כמו שנתבאר לעיל ס"ס צ"ו : (וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה וכו' לומר דוקא כשכתובתה בידה דאם לא כן אינה גובאת משנשאת כ"פ) : (ב) פגמה אותה כו' הואיל שפרע קצת גלי דעתה דעומדת ליגבה וליפרע רש"י : (ג) גובה לעולם דמפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על

חדושי הגהות

קא א ומ"ש בשם בעה"ת ובעל העיטור כ"ה ג"כ בהגמ"ר פרק אלמנה ניזונת בשם רב צמח גאון ע"ש אמנם יש לתמוה שלפום רהיטא הוא נגד הגמרא דפרק השולח (לה:) דהתם מוכח להדיא שנאמנת בשבועה אע"פ שנישאת וכמ"ש הרב"י וכמ"ש לעיל בחידושי הגהות סי' צ"ו אות ג' ע"ש . ומצאתי בב"ח שכתב ליישב זה די"ל דודאי הך דינא דגמ' אמת דאף ביושבת תחת בעלה נאמנת בשבועה דל"ד לנדר דמצי מיפר לה בעל משא"כ בשבועה מיהו מטעם אחר לא מהני שבועה בזה משום דלקחה את כל אשר תפסה ונתנה לבעלה הרי שלחה יד במטלטלין אלו ומקרי גזלנית ואינה נאמנת בשבועה וכ"כ בהדיא שם בהגמ"ר ודינא דגמרא יש לקיים בענין דלא שייכא הך חששא כגון שלא נתנה כל אשר לה ליד בעלה וכיוצא בזה :

מזונותיה בעצמם אין שתיקתה מחילה שמפני הבושה היא שותקת ולא מפני שמחלה להם ויראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר (ד) [א] אבל התוספת לא וא"א הרא"ש ז"ל כ' שגם התוס' מוחלת אבל הנדוניא אינה מוחלת ואם יש לה עדים (ה) ממנה גובה אותה לעולם ודוקא באלמנה הויא שתיקתה מחילה בשאין כתובה בידה (ו) אבל גרושה גובה לעולם כשאר בעלי חובות:

קב מי שמת ואלמנתו (א) באה לגבות כתובתה ועליו ב"ח (א) אם זמנו של אחד מהם קודם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין ב"ח ואפי' תפש המאוחר מוציאין מידו לא הניח (ב) אלא מטלטלים שאין בהם דין קדימה וכגון (ג) דלא אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי (ד) ינתנו לב"ח אפי' הוא מאוחר (ה) ותדחה האשה ומיהו אם תפשה אפילו

לה מזונותיה בעצמם אין שתיקתה מחילה שמפני הבושה היא שותקת ולא מפני שמוחלת להם שם בגמרא בעובדא דחמתיה דרב חייא ארוכא דזנה בבית אביה כ"ה שנה לסוף אמר לה לא מזוני אית לך ולא כתובה אית לך תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא א"ל זניתה כ"ה שנים בבית אביה ובחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה א"ל טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן דמשום כיסופא הוא דלא תבעה ה"נ משום כיסופא הוא דלא תבעה ופירש"י בכתפאי אמטאי לה. מזונותיה מיום ליום הא נמי משום כיסופא מחמת הכבוד הזה שעשית לה וכתב הרא"ש פר"ח הא דבבית אביה אינה גובה כתובה לאחר כ"ה שנה כשאינה ניזונת אבל בניזונת גובה כתובתה לעולם משום עובדא דחמתיה דרב חייא ארוכא ומיהו י"ל דשאני התם דבכתפיה אמטי לה אבל אם נתנו לה דמי מזונות אינה גובה ע"כ וכ"כ מדברי הרמב"ם שכתב בפי"ו כלשון הזה אם היה היורש עצמו מוליך מזונותיה לבית אביה ומיטפל בה יש לה לתבוע כתובתה אפילו אחר כ"ה שנה מפני שזה ששתקה ולא תבעה מפני שהיא בושה מן היורשים ע"כ ומ"ש רבינו ויראה מדברי הרמב"ם שאין הוכחת השתיקה מחילה אלא לעיקר אבל התוספת לא נראה שדקדק כך רבינו מדכתב הרמב"ם בפי"ו בלשון הזה ועד כמה תגבה האלמנה העיקר במקום שאין כותבין כתובה אם היתה בבית בעלה גובה לעולם ואם היתה בבית אביה עד כ"ה שנה ואם באה לתבוע אחר כ"ה שנה אין לה כלום שאילו לא מחלה לא שתקה כל זמן זה ומשמע לרבינו דמחילה דאחר כ"ה שנה כשהיא בבית אביה אגביית עיקר שכתב ברישא קאי ולא אתוספת ולי נראה דאיכא למימר דה"ה דאתוספת נמי הויא שתיקה מחילה ומה שלא הזכיר אלא העיקר משום דבמקום שאין כותבין מיירי וכבר כתב דתוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה ואם כן בלא טענת מחילה נמי לית לה תוספת כל שאין לה ראיה ברורה אבל עיקר לעולם יש לה אלא היכא ששהתה כ"ה שנה ומשום טענת מחילה ומטעם זה נקט עיקר אבל אין ה"נ דהיכא דאית לה ראיה ברורה על התוספת אם היא בבית אביה ושתקה כ"ה שנה מחלה נמי תוספת וכ"כ ה"ה ז"ל:

ומ"ש בשם הרא"ש שם בגמרא אהא דקתני דשתיקה כ"ה שנה הויא מחילה אריב"ל משום בר קפרא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו א"ר יוחנן אפי' תוספת אין לה דא"ר איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי וכתב הר"ן וקי"ל כר"י דהא בר"פ אע"פ מנינן הך בהדי הנך אחריני דאמרינן בהו דתנאי כתובה ככתובה דמי. ומיהו אפשר דדוקא תוספת אבל נדוניא דינה כחוב וכ"כ הרא"ש וקי"ל כר"י דתנאי כתובה ככתובה דמי ודוקא תוספת אבל נדוניא מסתבר שהוא כחוב. וגם ה"ה כתב בפי"ו דין הנדוניא כדין החוב לדעת רבינו וכ"כ הרשב"א ז"ל ומ"מ אין צורך לזה שהרי פשוט הוא שאינה נגבית הנדוניא בשום מקום אלא כשמראה כתובתה ומ"מ נפקא מינה שהיכא שהיורשים מודים שלא פרעוה שאף ע"פ שאבדה כתובתה גובה נדוניא ואינה גובה לא עיקר ולא תוספת כיון ששתקה כ"ה שנים והיא בבית אביה ודאי מחלתן עכ"ל. ודע שיש להרי"ף גירסא אחרת בזה שהוא ז"ל גורס אריב"ל משום בר קפרא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה ורבי אבהו אמר רבי יוחנן אפילו תוספת יש לה דא"ר איבו א"ר ינאי תנאי כתובה ככתובה דמי וכן הלכתא וכתב הר"ן ה"פ ל"ש דגובה לעולם בשטר כתובה יוצא מתחת ידה אלא מנה ומאתים דמשעבדי לה בתקנתא דרבנן אבל תוספת מכ"ה שנה ואילך לית לה כיון שלא תבעתו בתוך כ"ה שנה ור"י אמר אפי' תוספת יש לה דתנאי כתובה ככתובה דמי וכיון דאית לה מנה ומאתים אית לה נמי תוספת ואין גירסא זו מחוורת דהיכי לימא ריב"ל שיהא דין התוספת גרוע מן העיקר דאדרבה תוספת דמי לחוב שדינו לגבות לעולם ומלינו שייפו כחו מן העיקר דהא אמרינן בפ' אלמנה ניזונית אין להם מנה ומאתים אבל תוספת יש להם לפיכך נראה העיקר כגירסת רש"י שגורס ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוספת יש לה ורבי אבהו אמר רבי יוחנן אפי' תוספת אין לה והכי איתא בהדיא בירושלמי עכ"ל: ומ"ש רבינו ודוקא באלמנה הויא שתיקתה מחילה כשאין כתובה בידה אבל גרושה גובה לעולם כשאר ב"ח שם א"ר אלעא שונין גרושה הרי היא כב"ח. ופירש"י הרי היא כב"ח. לגבות לעולם שלא בהזכרה דודאי לא מחלה:

קב מי א שמת ואלמנתו באה לגבות כתובתה ועליו בעל חוב אם זמנו של אחד מהם קודם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין ב"ח: **ומ"ש** ואפילו תפס המאוחר מוציאין מידו בפרק מי שהיה נשוי (דף צג: צד.) איפליגו ת"ק ובן ננס בב"ח מאוחר שקדם וגבה ופסקו הפוסקים הלכה כת"ק דמה שגבה לא גבה: לא הניח אלא מטלטלין שאין בהם דין קדימה וכגון דלא אקנו ליה מטלטלי אגב מקרקעי ינתנו לב"ח אפי' הוא מאוחר ותדחה האשה בפרק הכותב (דף פו.) אהא דאמר אמימר משמיה דרב נחמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקינן בזוזי ולאשה בארעא האי כדיניה והאי כדיניה ואי ליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן מ"ט יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא כתבו הרי"ף והרא"ש שמעינן מהא דאמימר דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו כגון מטלטלי בזמן הזה וליכא אלא שיעורא דחד מינייהו לב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ז מה"א (ב) מי שמת והניח אשה וב"ח וקרקע שאין בה קדימה האשה נדחית מפני ב"ח והוא גובה חובו תחלה וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה וב"ח מן המטלטלין והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן לשניהם נותנין לב"ח כל חובו תחלה ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובתה תטול ואם לאו תדחה עכ"ל: ומ"ש ומיהו אם תפסה אפי'

שנים מונין לה עשרים וחמשה שנים מיום שתבעה ואין מצרפים השנים שקודם התביעה עם השנים שאחר התביעה וכדאיתא בגמרא תבעה כתובתה הרי היא כבתחלה ואמר עוד וכן יורשים אין מצרפין השנים שקודם מיתתה עם השנים שלאחר מיתתה אלא מונין כ"ה שנים למיתתה ואח"כ אמר דזו שתבעה תוך כ"ה שנים למיתת בעלה דמונין לה כ"ה שנים שתבעה אם חזרה ושתקה יותר מכ"ה שנים מחלה ואעפ"י שמקודם תבעה תוך כ"ה מ"מ מאחר שעכשיו לא תבעה תוך כ"ה אלא שתקה עד לאחר כ"ה אמרינן דמחלה שמעינן מכללא דאם עכשיו היתה ג"כ תובעת תוך כ"ה אמרינן דלא מחלה:

כתב הרא"ש ס"פ הנושא הא דקתני יורשין מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה אוקימנא בפרק הנשבעין כשנשבעה ומתה דאין אדם מוריש שבועה לבניו וכ"כ רבינו לעיל סי' צ"ו וכתב המרדכי פי' ראב"ן דלאו דוקא בבית אביה דלאו בביתא תליא מילתא אלא כל זמן שאין לה מזונות גובה עד כ"ה שנים ואפי' נשאת נשבעת מדלא מפליג הכא בין נשאת ללא נשאת וכו' עכ"ל וכ"כ הרא"ש ע"ש ר"י דבבית אביה דאמרינן דמחלה בכ"ה שנה היינו דוקא דאינה ניזונית אבל מסקנת הרא"ש דאפי' ניזונית בבית אביה או נותנין לה דמי מזונות נמי מחלה כיון דלא תבעה דהא לא כסיפא לה מילתא לתבוע כיון שהיא בבית אביה אלא ודאי מחלה אם לא שנושאין לה המזונות דרך כבוד וכמ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם מביאו ב"י וקלת קשה דבפירש"י פ' הנשבעין (דף מ"ד) כתב וז"ל מתה אלמנה שלא גבתה כתובתה ויורשיה מזכירין ותובעין וגובין כתובתה עד כ"ה שנה משמת בעלה ורבינו כתב כאן עד כ"ה שנה למיתתה ויש ליישב דלשון המשנה משמע ודאי כדברי רבי' דיורשיה עומדים במקומה דמונין כ"ה שנים רצופים לאחר שמתה האשה אלא דרש"י בפרק הנשבעין מפרש הני כ"ה שנים דיורשיה מאי עבידתייהו ואמר ששם במקום כ"ה שנים דקבעו חכמים לאלמנה דאם עברו כ"ה שנים משמת בעלה ולא תבעוה הפסידה דהכי תנן בכתובות בהנושא כל זמן שהיא בבית אביה וכו' דכן הדין ביורשיה שמונין כ"ה שנים למיתתה:

קב מי שמת ואלמנתו באה לגבות וכו' בפ' הכותב (דף פ"ו) האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי לבעל חוב מסלקינן לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה ואי ליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מאי טעמא יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא ומשמע שמיירי באשה שבאה לגבות כתובתה בין מחיים כגון גרושה ובין באלמנה וכן כתב הרמב"ם להדיא ריש פי"ז דאישות וכן כתב המרדכי בשם ראבי"ה לשם בהדיא וכ"כ כל הפוסקים בסתם אשה ובעל חוב וא"כ קשה למה כתב רבינו מי שמת ואלמנתו באה לגבות וכו' כיון דבגרושה נמי הכי הוי דינא ונראה דרבינו נמשך אחר מ"ש לשם התוספות בד"ה לאשה לא וז"ל וא"ת דאמר לעיל דיהבינן לכתובת אשה משום חינא ותירץ ר"ת דהכא יהבינן לב"ח משום דאיכא טעמא דנעילת דלת ובאשה ליכא נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא אבל לעיל דלאחר מיתה ליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא וכו' ומורי ר' יחיאל השיב למורי הרב בשם ר"י דאפי' לאחר מיתה יהבינן ליה לב"ח קרקע וכו' והשתא ניחא דדק רבינו להוציא מתירוץ ר"ת דהכא מיירי דוקא כשהלוה חי דליתא אלא מיירי אפי' במי שמת ואלמנתו באה לגבות וכו' דליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא אפ"ה לב"ח יהבינן וכו': **ומ"ש** ינתנו לב"ח ואפי' הוא מאוחר ותדחה האשה וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ומיהו במרדכי לשם בשם ראבי"ה פסק ע"פ קבלתו שחולקין במטלטלין והאריך ע"ש וצ"ע דלקמן ס"ס סימן ק"ג משמע כמו שכתב רבינו ע"ש ה"ר יצחק קרקושא דהאשה קודמת לבת דלתקנת הגאונים חזר דין מטלטלין כאילו היה קרקע ובקרקע אם זמן הכתובה קדים האשה קודמת אף במטלטלין ול"ק מידי ע"ל במ"ש לשם: ומ"ש ומיהו אם תפסה אפי' שלא בב"ד אין מוציאין

דרכי משה

קב (א) וה"ה בגרושה וכן הוא בהדיא במרדכי פ' הכותב ע"ג ועיין בדינים אלו בתשובת הרמב"ן סי' פ"א ופ"ב: (ב) ולא חלקו בזה בין אלמנה לגרושה ודלא כמרדכי פרק הכותב ע"ג דכתב

דרישה

של כתובתה: עד סוף כ"ה שנים ז"ל בגמרא ס"פ הנושא דף ק"ד א"ל אביי לרב יוסף אתיא קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בתמיה בהסוא פורתא אחילתא א"ל אין. כן הוא מדת חכמים פירש"י העמידוה יתד ולא תמוט במ' סאה טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן ע"כ ולא תפרש שם שום טעם למה כ"ה שנים ואפשר לומר סימן לדבר עבור כ"ה סלעים של כתובה שבכל שנה מחלה אחד אבל אין זה טעם מספיק דא"כ בי' שנים לימא דמחלה י' ולא יתן לה אלא ט"ו: (וכן יורשי' צריכין כו' ר"ל דאיירי שנשבעת ומתה דאל"כ אין גובין יורשין משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו כמ"ש ר"ס צ"ו כ"פ): (ד) אבל התוספת לא דהתוספת דומה לחוב שדינו לגבות לעולם ומכ"ש נדוניא ועד"ר: (ה) ממנה רצה לומר מן הנדוניא כמה הוי: (ו) אבל גרושה גובה לעולם שהיא ודאי לא מחלה רש"י:

פרישה

סי' קא [א] **אבל** בתוספת לא ז"ל ב"י נראה דלמד כן מדכתב בפי"ו מה"א עד כמה תגבה עיקר כתובתה במקום שאין כותבין כו' ונראה לו דדוקא אעיקר קאי ולא אתוספת ול"נ דאין ראיה משם דהא מיירי במקום שאין כותבין ותוספת אין לה אלא בראייה גמורה ואם כן אף בלא טענת מחילה אין לה בלא ראייה (כמ"ש בסימן ק') אבל העיקר לעולם יש לה אם לא בשהייה כ"ה שנים ומטעם מחילה וה"ה לתוספת אם יש לה ראיה או שהיורשים מודים שיש לה תוספת ונדוניא ולא פרעוה עד כאן לשונו ומסאי טעמא כתב הרא"ש בסמוך ואם יש לה עדים ממנה גובה לעולם דבלא עדים אינו גובה אפילו בלא מחיל כשאין בידה כתובה וק"ל: ותפסה

סי' קב (א) **אם** זמנו של אחד כו' ר"ל זמנו של קנין וכן הוא בח"מ סי' ק"ד: (ב) אלא מטלטלים ואבי סעורי כתב שחולקין במטלטלים עיין בספרו במשפט הכתובה (וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה גבי אלמנה ולא בגרושה אבל הרמב"ם והרא"ש והר"ן לא חילקו וכתבו כמ"ש רבינו כ"פ): (ג) ה"ג דלא אקנו להו והיתומים רוצים לסלק מנכסי אביהן דאל"כ הא מטלטלי דיתמי אינם משועבדים עיין בח"מ ר"ס ק"ו או מיירי בזמן הזה דינן כמ"ש רבינו מיהו יש ליישב הגירסא דלא אקני ליה ור"ל למוקדם דכיון דלא אקני למוקדם מטלטלי אגב קרקעי אף שהאשה מוקדם מ"מ שלא אין קדימה במטלטלים ואם האשה מאוחר אף שאקנה לה אג"ק ולא לבעל חוב המוקדם וה"ל גביה מטלטלים ולגבי האשה קרקע מ"מ כיון שהוא מוקדם ינתנו לב"ח כל זמן שלא תפסה: (ד) ינתנו לב"ח אפי' הוא מאוחר משום שלא תנעול דלת כו' אבל אשה (ר"ל ולא חיישינן משום חינא כ"פ) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא: (ה) ותדחה האשה ע"ע לקמן סימן ק"ג: מאן

חדושי הגהות

קב א מי שמת ואלמנתו באה וכו' מי שזמנו קודם וכו' פשוט שהוא נלמד מדין ב"ח מאוחר שיבא בסמוך דמדאיפלגו בב"ח מאוחר שקדם וגבה משמע דכ"ע מודים דלכתחלה מי שזמנו קודם

אפילו שלא בב"ד אין מוציאין מידה ואם זמן שניהם שוין או שנשא ולוה ואח"כ קנה או שלוה ונשא ואח"כ קנה שחל שיעבודם כאחד משעה שקנה בין אם הניח מקרקעי או מטלטלי ינתנו לב"ח ותדחה האשה ואם קדמה האשה ותפשה קרקע אם קדמה וגבתה בב"ד כגון שהגבוה בית דין קודם שידעו שהיה שם ב"ח אין מוציאין מידה אבל אם גבתה מעצמה אפי' ע"י שומא דליכא למימר (ו) מאן שם לך מפקינן מינה ואם קדמה (ז) [א] ותפשה מטלטלין אפילו שלא בב"ד לא מפקינן מינה ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם (ה) בקרקע ובמעות אם זמנן שוין נותנין לב"ח מעות (ח) ולאשה קרקע ואם קדמה לגבות מעות כתב א"א הרא"ש ז"ל שמוציאין מידה ונותנין לבעל חוב (ט) ולכאורה יראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת ב"ח אבל אם חפץ יותר בקרקע וליתן לאשה מעות (י) שומעין לו (יא) והרמ"ה כתב דאין שומעין לו ואם אין זמנן שוה (יב) המוקדם נותנין לו מעות ואם קדם המאוחר ותפש המעות לפי דברי א"א הרא"ש ז"ל שכתב שמוציאין מידה אם קדמה ותפשה מעות בשזמנן שוה (יג) יראה דה"ה נמי שמוציאין המעות מיד המאוחר אם קדם ותפשם

כתב

מוציאין מידה פי' כיון דאין קדימה במטלטלין ובעלמא אעפ"י דלכתחילה חולקין אפילו הכי אם תפסה האחד אפי' הוא מאוחר מוציאין מידו ה"נ הכא אף על פי דלכתחילה ינתנו לב"ה משום תקנת חכמים משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא וכו' אפ"ה אם תפסה אפילו היא מאוחרת אין מוציאין מידה ונראה דהלעת דברי רבינו כך הוא דכשאחד מוקדם איכא לחלק בין קרקע למטלטלין ודלא כסברת הר"י קרקוז"א לקמן אבל אם זמן שניהם שוין וכו' אין חילוק בין קרקע למטלטלין אלא בהא דבקרקע אפי' אם האשה תפסה מוציאין מידה אם לא דתפסה על ידי שהגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם ב"ח וכו' אבל במטלטלין אפילו תפסה מעצמה שלא בב"ד לא מפקינן מינה וכל זה כתב הרא"ש לשם ע"ש ה"ר יונה:

ומ"ש אפילו ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך וכו' נראה דרצונו לומר דמאן שם לך דקאמר תלמודא אמרי' לה אפי' היו ג' הדיוטות ששמוה והחזיקוה בה אינה חזקה דיושבי קרנות הן ומאן שם לך היינו לומר מי החזיקך באלו הנכסים וכמ"ש התוס' והרא"ש פרק אלמנה ניזונת והבאתיו לעיל בסי' צ"ג סעיף ט"ז:

ולכאורה יראה וכו' אבל הרמ"ה כתב דאין שומעין לו כך הוא הנוסחא בספרים ישנים המדוייקים וכ"כ ב"י אבל לא כפירושו שהבין דרבינו חולק על דברי הרמ"ה דלרבינו הוי טעמא מפני תקנת ב"ח דאיכא נעילת דלת ולהרמ"ה הוי טעמא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה ושוב השיב על דברי רבי' ע"ש ויש להקשות על פירושו דנעילת דלת שאמרו חכמים לאו תקנת המלוה הוא אלא תקנת הלוין הוא שלא ימנעו מי שילוה להן אלא לאו נעילת דלת קאמר אלא ה"ק יראה דשקדו חכמים על תקנת המלוה טפי מבאשה ולכן העמידו הדין דנותנין לב"ח מעות ולאשה קרקע ולאפוקי דנפרש איפכא דשקדו על תקנת אשה וליתן לב"ח מעות ולאשה קרקע דעדיפא הא ודאי ליתא דא"כ אמאי אמרו בדליכא אלא לאחד מהם יתנו לב"ה ותדחה האשה אלא בע"כ דמשום תקנת הב"ח העמידו הדין כך משום דמעות עדיפי מקרקע א"כ לפי זה נראה כיון דלטובתו אמרו דנותנין לו מעות אם הוא חפץ יותר בקרקע שומעין לו אבל הרמ"ה כתב דאין שומעין לו דכיון דהעמידו חכמים הדין כך לא ישתנה הדין בשביל זה שחפץ יותר בקרקע וזה פשוט וגם מ"ש ב"י דרבינו חולק אהרמ"ה ולכן כתב אבל מ"ש ואם אין זמנן שוה וכו' נראה דלטעמיה אזיל וכו' עד והאי כדיניה כל זה שגגה שיצאה מלפני השליט דא"כ לא ה"ל לרבינו לומר ולכאורה יראה אלא ה"ל לומר ונראה לי וכו' אבל ליתא ולכאורה יראה וכו' משמע לכאורה כך נראה דשומעין לו אבל הרמ"ה כתב כלומר אבל האמת אינו כן אלא כמ"ש הרמ"ה ולפ"ז כל מ"ש רבי' ואם אין זמנן שוה וכו' עד אם קדם ותפסה כתב כן אף להרמ"ה ונראה דדעת רבינו הוא מדכתב הרי"ף והרא"ש בהך מימרא דאמימר וז"ל האי מאן דאית עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי פי' וליכא חד מינייהו דקדים לב"ח מסלקינן ליה בזוזי לאשה לא מסלקינן לה אלא בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה אלמא דוקא כשזמנן שוה אבל אם אין זמנן שוה המוקדם נותנין לו המעות דאע"ג

אפילו שלא בב"ד אין מוציאין מידה כ"כ הרא"ש בפרק הכותב (ג): ומ"ש ואם זמן שניהם שוים שנשא ולוה ונשא ואחר כך קנה שחל שיעבודם כאחד משעה שקנה בין אם הניח מקרקעי או מטלטלי ינתנו לב"ח ותדחה האשה אהא דאמימר שכתבתי בסמוך פי' רש"י ולא חזיא אלא לחד. אין בה אלא כדי לאחד מהם: לב"ח יהבינן. שלא תנעול דלת: יותר משהאיש רוצה וכו'. ולא חיישינן לומר משום חינא ודוקא שהשטרות נכתבו ביום א' אבל אם קדמה זמן הכתובה היא גובה עכ"ל. וכתב הרי"ף היכא מ"ד דהא דאמימר ליתא אלא בשטר כתובה ושטר חוב יוצאין ביום אחד דדיינינן בהו שודא דדייני כדאמרינן ב' שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואתא אמימר לאשמועינן דהיכא דחד מינייהו בעל חוב וחד כתובת אשה לא אמרינן שודא דדייני בהא מילתא דלבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא וכו' אבל היכא דש"ח וכתובה ב' כגון לוה ולוה ואח"כ קנה א"כ מטלטלין בזמן הזה דקי"ל חולקין לא אמרינן בכי הא מילתא לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דהא לאו שודא דדייני הוא הילכך כתובה וש"ח חולקים בבעלי חובות והאי מימרא לאו מימרא מעליא הוא חדא דלא אמרינן בגמרא דזמנם ביום א' אלא סתמא קאמר האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובעל חוב ,מימרא דכל היכא דכי הדדי נינהו וליכא דינא דקדימה לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן ועוד דהא דאמר שמואל וכו' הילכך בין ש"ח וכתובה יוצאים ביום א' בין שניהם כעין לוה ולוה ואח"כ קנה בין מטלטלים בזמן הזה הואיל ושיעבוד תרוייהו בהדי הדדי אתו וליכא דינא דקדימה לחד מינייהו אי ליכא אלא מאי דסקיל חד מינייהו לבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה ליגשא עכ"ל. וכ"כ הרא"ש ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתבתי בסמוך ומשמע שאין זה אלא בעיקר כתובה אבל נדוניא דינה כחוב והיכא דשיעבודה ושיעבוד החוב שוים חולקים ביניהן וכן מתבאר מדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך וכ"כ בספר התרומה שער מ"ג וכתב שכן כתבו חכמי לוניל (ד): ומ"ש ואם קדמה האשה ותפסה קרקע אם קדמה וגבתה בב"ד וכו' עד כתב א"א הרא"ש ז"ל שמוציאין מידה ונותנין לב"ח ז"ל הרא"ש שם כתב הרמב"ן ז"ל לוה ולוה ואח"כ קנה דאמרינן חולקין אם קדם א' מהם ותפס הכל אין מוציאין מידו לפי שלא אמרו חכמים אלא ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ואף בזו נחלקו אבל בששניהן שוים לכ"ע אין מוציאין מידו וכן משמע מדברי רי"ף וה"ר יונה כתב דהא דאמרינן אם לוה ולוה ואחר כך קנה חולקין וכן בכל המקומות שאמרו בתלמוד חולקין אם קדם הא' וגבה מה שגבה גבה ואע"ג דאם ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ה"מ מאוחר אבל זה שיש בו זכות קצת מה שגבה גבה ודוקא כשגבה בב"ד שהגבוהו ב"ד קודם שידעו שהיה שם ב"ח אחר אבל אם גבה מעצמו אפילו על ידי שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה והביא ראיה לדבר ונראין דבריו במקרקעי אבל במטלטלים מה שגבה גבה אפי' שלא בבית דין כדאמרינן לעיל בפירקין לרבי טרפון בפירות תלושין דכל הקודם בהן זכה ואע"ג דהיכא דלא תפיס חד מינייהו יהבינן לבעל חוב אפי' הכי אי קדמה האשה ותפסה זכתה הילכך אם יש קרקע לחד מינייהו ינתן למוקדם ואם קדם המאוחר מוציאין מידו ואם יש מטלטלין לחד מינייהו אם קדמה האשה ותפסה זכתה ואם לא תפסה לבעל חוב יהבינן ואם הן שוין בזמן ויש קרקע לחד מינייהו או אם אינן שוין בזמן וקנה הקרקע אחר שיעבוד שניהם לבעל חוב יהבינן ואם קדמה האשה מוציאין מידה ואם יש זוזי וארעא לשניהם ותפסה האשה זוזי יראה שמוציאין מידה ונותנין לה קרקע כיון שמספיק לשניהם יהבינן לכל חד כדיניה עכ"ל: (ב"ה) ועיין בח"ה סימן ק"ד. ומ"ש ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם בקרקע ובמעות וכו' נתבאר במ"ש בסמוך: ומ"ש ולכאורה יראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת ב"ח וכו' דבר פשוט הוא דקאי למ"ש ואם יש שם כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעות אם זמנן שוה נותנין לב"ח מעות ולאשה קרקע דהיינו ההיא דאמימר שכתבתי בסמוך דלב"ח מסלקינן בזוזי ולאשה מסלקינן בארעא האי כדיניה והאי כדיניה ופירש"י זה הלוה מעות וזו סמכה על הקרקע אם בשביל נכ"ב הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו לירפתן עם הכתובה על שיעבוד הקרקע עכ"ל וקאמר רבינו שלא אמרו חכמים כן אלא מפני תקנת ב"ח כדי שלא תנעול דלת ואם כן היכא דב"ח חפץ בקרקע יותר מבמעות והאשה ג"כ חפצה בקרקע לב"ח שומעין ובספר ישן מצאתי כתוב אבל הרמ"ה כתב שאין שומעין לו ע"כ וטעמו משום דמשמע ליה ז"ל דלאו משום נעילת דלת נגעו בה אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה הילכך כ"כ יפה כח האשה לענין זה כמו הב"ח: ומ"ש ואם אין זמנן שוה המוקדם נותנין לו מעות נראה דלטעמיה אזיל דלטעמא דלב"ח יהבינן מעות הוא משום שלא תנעול דלת והיינו בשזמנן שוה אבל אם זמן הכתובה מוקדם ליכא תו משום נעילת דלת דהוא אפסיד אנפשיה הילכך המוקדם נוטל מעות אבל למאי דכתבינן לדעת הרמ"ה שאינו משום נעילת דלת אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה איפשר שאף אם כתובת האשה מוקדמת לא תטול אלא קרקע (ו): ומ"ש ואם קדם המאוחר ותפס מעות לפי דברי א"א הרא"ש ז"ל שכתב שמוציאין מידה אם קדמה ותפסה מעות כשזמנן שוה יראה דה"ה נמי

דרכי משה

וכתב בשם ראבי"ה דדוקא בגרושה הוי דינא הכי אבל באלמנה שבאה לגבות מן היתומים חולקין וע"ש במרדכי שהאריך בזה וע"ל סי' פ"ה ב"ח ואשה בנכסיה שהכניסה לו איזה מה קודם: (ג) אבל המרדכי פסק שם ע"ג בשם מוהר"ם הלכה למעשה דמוציאין מידה ונותנין לב"ח וכן פסק מהרי"ו בתשובה סי' ל' וכתב שכן היה דן מהר"י מולין. וכתב עוד שם דאפילו למ"ד דאם תפסה לא מפקינן מינה ה"מ שהלוה בעלה ולא בא הממון לידה אבל אם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית ובא הממון של הלואה לידה לכ"ע צריכה לשלם דלא גרע מערב עכ"ל. וכתב עוד ולכ"ע אם נתנו פקדון לידו ומת אין אשתו גובאת כתובה ממנו וכן הוא בכתבי מהרא"י סי' ר"ס וכתב דאם היה אומדנות שהוא פקדון כגון שלא היה אמוד אז כה"ג צריכה להחזיר וע"ש בהגהות מיימוני ריש פי"ז הא דב"ח קודם לאשה היינו כשיש בידו שט"ח אבל אם אין בידו שטר יכולה היא לומר דילמא אינו חייב לך מיהו כתב מהרי"ו בתשובה הנ"ל ובשם הרא"ש והגהות מיימון והמרדכי דמלוה ע"פ הידוע הוי דינו כמלוה בשטר וקודם לאשה ועיין בזה בתשובת הרא"ש כלל ל"ו סי' ד' וה': (ד) ובסי' ק' כתבתי שכן דעת רשב"א דדין נצ"ב לכל דבר הוי כשאר חוב ועיין למטה בסי' זה: (ה) ומשמע בגמרא דאין חילוק בין גרושה לאלמנה וכן הוא בהגהות אלפסי פרק הכותב בהדיא: (ו) ומשמע מפירש"י

דרישה

סי' קב [א] ותפסה מטלטלי כתב רמ"א די"א (מרדכי בשם מוהר"ס) דאפי' תפסה מוציאין מידה וכן הוא דעת אחרונים מהרי"ל ומהרי"ו (בתשובה סי' ל') ואין חילוק בזה בין מלוה בשטר בין מלוה על פה שידועה אבל אם אינה ידועה יכולה לומר דילמא אינו חייב לך ולכ"ע אם תפסה פקדון של אחרים שהיה ביד בעלה צריכה להחזיר (ואם היה אומדנא שהוא פקדון כגון שלא היה אמוד או כה"ג צריכה להחזיר כ"כ מהרא"י בכתביו סי' ר"ס כ"פ) עכ"ל: ורש"י

פרישה

(ו) מאן שם לך אע"ג דלעיל ס"ס צ"ג ובסמוך סי' ק"ג מוכח דאם נקחה בעצמה אפי' על ידי שומא של שלשה הדיוטות אינו כלום מטעם מאן שם לך ה"ט משום דשם מיירי דלא שקנוהו לה היתומים אבל הכא איירי דהיתומים גם כן נתנו לה רשותם ליקח: (ז) ותפסה מטלטלי אף על גב דככר כתב רבינו כן לעיל נראה דה"ט משום דהרא"ש אמר עיקר דינו אהיכא שומנה שוה או ששיעבודם של כאחד ולכן אע"ג דככר אשמעינן דתפיסתה מהני אפי' היכא שבעל חוב קודם מ"מ נקט הדין במקום שאמרו הרא"ש אגיו (אבל א"כ דכאן אשמועינן דאפילו בזמן ששניהם שוין לא מפקינן מא"כ לעיל דומנה מוקדם ז"א שברי סתם לעיל ומשמע דאפי' אם הב"ח מוקדם אם תפסה לא מפקינן כ"פ): (ח) ולאשה קרקע פירש"י הטעם זה הלוה מעות וזו סמכה על הקרקע אם בשביל נכ"ב הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו לרפתם עם הכתובה על שיעבוד הקרקע עכ"ל: (כתב א"א הרא"ש שמוציאין כו' פירוש ונותנין לה קרקע כיון שמספיק לשניהן יהבינן לכל חד כדיניה כ"פ): (ט) ולכאורה יראה כו' קאי אריפא היכא שלא תפסה (פירוש הקרקע ורלה לומר מה שאמרו חכמים דאם זמנן שוה ויש קרקע ומעות לפלם לשניהם דנותנין לבעל חוב מעות לאו אמרו כן אלא מפני תקנת בעל חוב כ"פ): (י) שומעין לו בחושן משפט סימן ק"א לענין מלוה ולוה דאם המלוה רוצה שיתן לו קרקע אין הלוה מחויב ליתן לו שאני התם דלוה עלמו יכול לסלקו במעות כדינו ולהבאיר בידו הקרקע: (יא) והרמ"ה כתב דאין שומעין לו טעמו משום דמשמע ליה דלאו משום נעילת דלת נגעו בה אלא משום האי כדיניה והאי כדיניה הלכך כל כך כח האשה לענין זה כמו כבעל חוב וסיינו כרש"י ב"י: (יב) המוקדם נותנין לו מעות וכתב בית יוסף נראה דלטעמיה אזיל וכו' קס"ו מסם: (יג) יראה דהוא הדין נמי כו' לפי מה שסובר רבינו דטעמא משום נעילת דלת ודאי דכן נראה אבל ככר כתבתי דלהרמ"ה לא

חדושי הגהות

קדם יגבה ה"ל הב"ה ע"ז מכל הפוסקים משמע דהך דינא באשה שבאה לגבות כתובתה בין מחיים כגון גרושה ובין באלמנה וא"כ קשה למה כתב רבינו מי שמת ואלמנתו באה לגבות בין בגרושה נמי דינא הכי ונראה דרבינו נמשך אחר מ"ש התוספות ב"ה לאשה לא וז"ל וא"ת דאמר לעיל דיהבינן לכתובת אשה משום חינא ותירץ ר"ת דהתם יהבינן לבעל חוב משום דאיכא טעמא דנעילת דלת ובאשה ליכא נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא אבל לעיל דלאחר מיתה ליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא וכו' ומורי ה"ר יחיאל השיב למורי הרב בשם ר"י דאפי' לאחר מיתה יהבינן ליה לבעל חוב וכו' והשתא ניחא דקדק רבינו להוציא מתי' ר"ת דהכא מיירי דוקא שהלוה חי דליתא אלא מיירי ואפי' שמת ואלמנתו באה לגבות וכו' דליכא נעילת דלת דמיתה לא שכיחא אפ"ה לבעל חוב יהבינן עכ"ל: ב בי"ה שלפנינו איתא היכא דש"ח וכתובה שוין כגון לוה ולוה וכו' ואין ליה דמאי שייכות ללוה ולוה הכא וברא"ש העתיק

כתב הרמב"ם היו כתובים בכתובה נכסי צאן ברזל וטענה (יד) שאבדו או שלקחן הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל (טו) כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנם ולא מחלם וחולקת עם בעלי חובות [ב] (טז) ורש"י לא פי' כן אלא דין נכסי צאן ברזל כדין שאר הכתובה הערב לאשה (יז) בכתובתה אינו מתחייב (יח) אפי' בקנין (יט) אפי' אם יש נכסים לבעל אבל הערב לכלתו בשביל כתובתה מתחייב בקנין (כ) אפילו אם אין נכסים לבנו בד"א בערב דעלמא אבל בקבלן שאמר לה (כא) הנשאי לזה ואני קבלן או אני אתן לך משתעבד ולכאורה נראה דוקא בקנין אבל הרמב"ם כתב אפילו בלא קנין והכי מסתבר דהוי כמו ערב בשעת מתן מעות דלא בעי קנין והראב"ד כתב [ג] (כב) דאפי' ערב גרידא מתחייב בקנין (כג) ולפי זה ערב לכלתו מתחייב אפי' בלא קנין (כד) והכי מסתבר (כה) הערב לאשה בכתובתה וגירשה בעלה ואין לו נכסים לבעלה לפורעה ותובעת כתובתה מן הערב לא יתן לה אא"כ ידירנה בעלה הנאה על דעת רבים שאין לה התרה שלא יהזירנה שלא יעשו קנוניא עליו שיגרשנה כדי שתגבה כתובתה מהערב ויחזירנה אח"כ ואפי' לא הדירה בשעת הגירושין ידירנה אח"כ כשתתבענו הכתובה (כו) ואסור לאדם שישיאנו עצה שיגרשנה כדי שתגבה הכתובה מהערב דשמא לא ידירנה הנאה מיהו אם האב ערב לכלתו כנגד בנו

למי שמוציאין המעות מידי המוחזר אם קדם ותפסה לפי מה שסובר רבינו דטעמא משום נעילת דלת ודאי דכן נראה אבל כבר כתבתי דלהרמ"ה לא הוי טעמא אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה: **כתב** הרמב"ם היו כתובים בכתובה נצ"ב וטענה שאבדו. וכו' בפי"ז מהלכות אישות וכתב הרב המגיד זה ברור לדעת רבינו שלא הורע כח האשה אלא בעיקר הכתובה שהרי לא חסרה בה כלום אבל נדונייתה הרי הוא כחוב דעלמא עכ"ל והדבר פשוט הוא דקאי אכל מה שכתב בסימן זה להקל על הכתובה דאין נדוניא בכלל אלא הרי היא כב"ח דעלמא וכבר נתבאר בסימן ק' שדעת הרשב"א בזה כדעת הרמב"ם ודברים נכונים בטעמם הם: **ומ"ש** בשם רש"י כבר כתבתי לשונו בסמוך גבי ההיא דאימור ואיפשר דלא השוה רש"י דין נצ"ב לדין הכתובה אלא להיכא דאיכא זוזי וארעא דלב"ח יהבינן זוזי ולאשה ארעא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה אבל היכא דליכא אלא לחד מינייהו דאמרינן דלבעל חוב יהבינן לאשה לא יהבינן איפשר דאף לרש"י היינו דוקא בעיקר כתובה אבל בנדוניא הרי היא כבעלת חוב ואם זמנה שוה לזמן הבעל חוב חולקת עמו. כתוב בתשובו' להרמב"ן סימן פ"א שנשאל אם האלמנה יש לה ב"ח ובא להפרע מקרקע שמכרו ב"ד לכתובתה או למזונותיה אם מוציאין אותו מיד הלוקח והאריך בדבר. ובסי' פ"ב כתב אם שמעו בו שמת אפי' בעד אחד ימכרו ב"ד הקרקע לכתובה משום חשש ב"ח מוקדמים שלא כדעת תקנת הראשונים: **הערב** לאשה בכתובתה אינו מתחייב וכו' בסוף בתרא (דף קעד:) אסיקנא דערב דכתובה אע"ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מ"ט מצוה הוא דעבד לאו מידי חסרה ופרשב"ם מצוה הוא דעבד. המשדך בזיווגה אין דעתו לפרוע הערבות אבל מתכוון לזווגם שע"י ערבות זה הם מתרצים ולאו מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתן נתכוון ומ"ש אבל הערב לכלתו בשביל כתובתה מתחייב וכו' בד"א בערב דעלמא אבל בקבלן וכו' משתעבד שם גבי משה בר עזרי ערבא דכלתיה הוה פריך והא ערב דכתובה לא משתעבד הניחא למ"ד קבלן דכתובה אף ע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למ"ד אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיכסי הוה ליה ואשתדוף ואבע"א אבא לגבי בריה שיעבודי משעביד נפשיה ופסקו הרי"ף והרא"ש כהאי תירוצא בתרא דאבא לגבי בריה שיעבודי משעבד נפשיה וכן פסק הרמב"ם בפי"ז מה"א ובפ' כ"ה מהלכות מלוה וכתוב בספרי רבינו דערב דכתובה אינו מתחייב אפילו אין נכסים לבעל וערב דכלתו מתחייב אפי' יש נכסים לבנו ויש לתמוה דהא בגמרא שהעתקתי בסמוך אמרינן דכי אית ליה נכסים לבעל ראוי לומר דמשתעבד ערב או קבלן יותר מכשאין לו נכסים וטעמא פירש רשב"ם משום דכי לית ליה נכסי לא משתעבד דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה שירא להפסיד ואינו אלא פטומי מילי לכך נראה דטעות סופר הוא וצריך להגיה גבי ערב לאשה בכתובתה אינו מתחייב אפילו יש נכסים לבעל וגבי ערב לכלתו מתחייב אפילו אם אין נכסים לבנו וכן מצאתי בספר מוגה: **ומ"ש** רבינו דערב דכתובה אינו מתחייב אפי' בקנין וערב דכלתו דמתחייב דוקא בקנין כ"כ הרמב"ם בפרקים הנזכרים וכתב שם ה"ה שהראב"ד השיג על הרמב"ם במה שכתב דערב דכתובה אינו מתחייב אפי' בקנין שהראב"ד ז"ל סבר דכל שיש שם קנין נשתעבד ואני אומר דלדעת רבינו בפי"א מהלכות מכירה שאסמכתא היא אפי' בקנין דינו בכאן מחוור שהרי ערב אסמכתא היא אלא משום דאית ליה הנאה דקא מהימני ליה גמר ומשעביד נפשיה כדאיתא בגמ' ומש"ה בכתובתה דלא מידי מחסרה בהימנותיה לא גמר ומשעבד נפשיה וה"ל אסמכתא והיא אפי' בקנין וקצת נראה כן ממה שהקשו בכמה מקומות והא ערב דכתובה לא משתעבד ותירצו בקבלן ולא תירצו בשקנו מידו ש"מ שאין קנין מועיל זה נראה לי בדעת רבינו ודעת הרא"ש ז"ל לומר דכל שיש קנין מועיל או מפני שאין אסמכתא בקנין או משום דלא גרע מערב דלאחר מתן מעות אע"פ שלא על אמונתו הלוהו כשקנו מידו חל על הערבות. ויש לדחות טעם זה דשאני התם דמ"מ היתה שם הלואה וחסרון כיס למלוה מעיקרא ודעת קצת הגאונים כדעת רבינו ודעת בעל העיטור כדברי הרא"ש ז"ל: **וכתב** עוד שם ה"ה שדינים הללו אינם אלא דוקא במנה ומאתים שאין בהם חסרון כיס אבל נדוניא הרי הוא כחוב דעלמא וכן כתב ז"ל וכן מורה לשון רבינו ז"ל עכ"ל. וכ"כ נ"י בשם הריטב"א ורבותיו והתוס' וכ"כ רבינו ירוחם: (ז) ומ"ש רבינו גבי קבלן שאמר לה הנשאי לזה ואני קבלן או אתן לך ז"ל הרמב"ם בפי"ז מה"א (ח) איזהו קבלן זה הוא שאמר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו אבל אם אמר אני ערב כתובה זו אני חייב בה וכיוצא בזה פטור אא"כ היה אביו. וכתב ה"ה כבר כתבתי בפ' כ"ה מהלכות מלוה שיש מי שאומר דבכתובה דלא שייך בה תן לו שהרי אינה נותנת כלום שצריך שיתן לה הבעל כסף כתובתה ויאמר לה תני לו ואני קבלן ואין כן דעת רבינו אלא כל שאמר הנשאי לו ואני נותן הרי זה כאומר בעלמא תן לו ואני נותן וזה דעת הרמב"ן ז"ל ועיקר עכ"ל. ומ"ש רבינו דהנשאי לו ואני קבלן הוי קבלן הוא ע"פ מ"ש בח"מ סימן קכ"ט לדעת הרא"ש וכבר כתב שם שדעת בעל התרומות שאינו אלא ערב וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש: **ומ"ש** ולכאורה נראה דוקא בקנין אבל הרמב"ם כתב אפילו בלא קנין דברי הרמב"ם הם בפי"ז מהלכות אישות: **ומ"ש** רבינו בשם הראב"ד דאפילו ערב גרידא מתחייב בקנין כבר נתבאר: **ומ"ש** ולפי זה ערב לכלתו מתחייב אפילו בלא קנין לא היה צריך רבינו ללמוד כן מדבריו שבפירוש כ"כ בפכ"ה מהלכות מלוה וכבר נתבאר שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל. ועל מ"ש רבינו והכי מסתבר יש לתמוה למה סידר הדינים סתם על דעת הרמב"ם ז"ל ה"ל לסדרם ע"ד הראב"ד כיון דכוותיה ס"ל ואח"כ ה"ל לכתוב שהרמב"ם חולק: **הערב** לאשה בכתובתה וגירשה בעלה וכו' לא יתן לה אא"כ ידירנה בעלה הנאה וכו' משנה בסוף בתרא (דף קעג:) ובפרק שום היתומים (דף כג.) ואע"פ שבמשנה אין כתוב אלא סתם ידירנה הנאה רש"י פירש ידירנה הנאה ע"ד רבים שאין לו הפרה. ומ"ש ואפילו לא הדירה בשעת הגירושין ידירנה אח"כ כשתתבענו הכתובה פשוט הוא. וכתב ה"ה בפי"ז מה"א נ"ל שדין זה אפילו בנדוניא שהרי מפני חשש קנוניא הוא אבל מלשון הגמ' שאמרו בפרק שום היתומים ערב נמי מצוה עביד ולא מידי חסרה משמע דדוקא בעיקר הכתובה ותוספת שהוא כעיקר אבל בנצ"ב לא וצ"ע עכ"ל: **ואסור** לאדם שישיאנו עצה שיגרשנה וכו' עד כדי לגבות הכתובה מהאב בסוף בתרא (דף קעד:) משה בר עזרי ערבא דכתובה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל נסביה

דאע"ג דבעלמא בשני ב"ח ואין זמנן שוה והיכא ארעא וזוזי לא אמרינן המוקדם נותנין לו מעות אלא חולקים בשוה דאין דין קדימה במטלטלין ואח"כ נוטלין כל א' וא' בקרקע לפי שטרו אפ"ה בכתובה וב"ח כיון דהיכא דזמנן שוה יפה כח הב"ח דיהבינן ליה זוזי ולאשה קרקע וביטלו חכמים הכא דינא דחולקין הילכך אף באין זמנן שוה ליכא הכא דינא דחולקין וייפו חכמים כח המוקדם דיהבו ליה זוזי בין שהב"ח קדים ובין שהאשה קדמה כן נראה לי דעת רבינו ודו"ק: **הערב** לאשה בכתובתה וכולי בסוף בתרא מ"ט מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסריה וכתב בהגהות מרדכי דגיטין וז"ל ב' טעמי' קאמר חדא דמצוה קעביד ועוד דלאו מידי חסריה ופעמים אתה מוצא זה בלא זה כגון שנעשה ערב לאשה לנצ"ב בשעת נשואין דחסרה ממונא אבל מצוה קעביד ואי נעשה ערב לאחר הנשואין מן הכתובה ובקנין דערב שלא בשעת מעשה בעי קנין התם לאו מידי חסרה אבל מצוה ליכא כיון דכבר נעשו הנישואין ואי בעינן הני תרי טעמי יחד א"כ בהני תרי מילי דפי' דליכא אלא חדא משתעבד שפיר ואותם הנעשים ערבים לנדוניית חתנים בשעת הנישואין ודאי לא משתעבדי אפי' בקנין ובלבד שלא יהא קבלן דהא איכא הני תרי טעמי משיטת ר"י מפרי"ש עכ"ל וכ"כ בהגהת מיימונית פי"ז דאישות במרדכי סוף בתרא בשם רמב"ן ורבי' יואל הלוי וכן כתב ב"י בשם הרב המגיד דדינים הללו דוקא במנה ומאתים שאין בהם חסרון כיס אבל נדוניא הרי הוא כחוב דעלמא כו' וכ"כ נ"י בשם הריטב"א ורבותיו והתוס' וכ"כ הרבינו ירוחם עכ"ל ב"י והכי נקטינן:

אלמנה

דרכי משה

נפירש"י בגמרא והביא ב"י לעיל דאפי' יש לה נצ"ב אפ"ה האשה נוטלת קרקע וב"ח המעות מאחר שצרפתן עם הכתובה על שיעבוד קרקע: (ז) וכ"כ הר"ן פ' גט פשוט דף רמ"א ע"ב ודלא כמשמע בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב דמשמע דמסתפק בדבר וע"ש כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח סימן ב' ראובן היה חייב לשמעון ואח"כ נשא אשה ועשה לו א' מגיסיו שטר משכנתא על ביתו בשביל הנדוניא ונשאר השטר ביד הסופר ובעת מותו צוה לסופר וצוה להחזיר השטר לאשה ופסק דאין לב"ח כלום באלו הנכסים דאף אם נחשב הבית כאילו בא לידו לא חל עליהן השיעבוד מאחר שהוא נדונייתה דכמו שאין יכול למכור נדונייתה כך לא יכול לשעבדם כו': (ח) ועיין בח"מ סימן קכ"ט. כתב ריב"ש סי' תפ"א אחד שנעשה ערב

פרישה

לא הוי טעמא אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה ב"י: (יד) שאבדו רצה לומר הבעל אבדם לנכסי צאן ברזל שלה או שלקחם ויכול להיות שעדיין הן ברשות היורשין לאפוקי אם היו עדיין בעין אזי היתה לוקחן כאשר הם כמו שכתב בר"ס פ"ס: (טו) כשאר בעל חוב בדין קדימה הכ"ל וטעמם כתב הרב המגיד שלא הורע כח האשה אלא בעיקר הכתובה שהרי לא חסרה בה כלום אבל נדוניה הרי הוא כחוב בעלמא עכ"ל וכתב ב"י דקאי אכל מה שכתב בסימן זה להקל על הכתובה דאין הנדוניה בכלל ולפי זה לדידן היתה במנה כדין בעל חוב שאנו אין פורעין מה שכתבה לו לנדוניא אלא כוללין הכל יחד וכותבין בכתובה שהחתן קיבל עליו ליתן לה מאה זקוקין כנגד הנדוניא וכמו שכתב רבינו לעיל סימן ס"ס ורשמתיהו שם: (טז) ורש"י לא פירש כן אלא דין נכסי צאן ברזל כו' עיין בדרישה: (יז) בכתובתה אינו מתחייב כו' משום דמצוה קעביד ולא מידי חסרה (גמרא) ופי' רשב"ם ע"ז עיין ב"י: (יח) אפי' בקנין שהרי ערב אסמכתא הוא אלא משום דאית ליה הנאה וכו' ומבואר בב"י: (יט) אפי' יש נכסים לבעל דס"ל דגמר ומשעבד נפשיה משא"כ כשאין לו כמבואר בב"י: (כ) אפי' אם אין נכסים לבנו לפי שאב לגבי בנו גמר ומשעבד נפשיה: (כא) הנשאי לזה ואני קבלן וכתב ב"י ז"ל זהו על פי מ"ש בח"מ סימן קכ"ט לדעת הרא"ש (דלשון ואני קבלן הוא קבלן כ"פ) וכבר כתב שם שדעת בעל התרומות שאינו אלא ערב וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש: (כב) דאפי' ערב גרידא טעמו משום דאין אסמכתא בקניין וכו' כמבואר בב"י: (כג) ולפ"ז ערב לכלתו כו' דבגמרא אמרינן היכא דלא משתעבד גבי כלתו ולפי דבריו מאי שערב אינו משתעבד היינו בלא קנין וכמו זה משתעבד בכלתו וז"ל ב"י לא הוי צריך ללמוד כי מדבריו דבהדיא כתב כן בפכ"ה מהלכות מלוה אבל הרמב"ם סבירא ליה דבעי קנין ולעיל דכתב הטור מתחייב בקנין כתב אליביה: (כד) והכי מסתבר וכתב ב"י ויש לתמוה למה סידר הדינים סתם על דעת הרמב"ם ז"ל ה"ל לסדרם על דעת הראב"ד כיון דכוותיה ס"ל ואח"כ הל"ל שהרמב"ם חולק: (כה) הערב לאשה בכתובה ר"ל באופן המועיל: (כו) ואסור לאדם שישיאנו עצה שיגרשנה דשמא כו' תכלית העצה הוא זה שיגרשנה שלא בב"ד כלומר במקום שאין בקיאין בדין שידעו שכל המגרש באופן זה צריך להדירה ויעשה עמה קנוניא שתגבה כתובתה גם כן במקום שלא יהיו בקי בדינים ולא ידירנה. ומ"ש רבינו דשמא לא ידירנה ר"ל מה מזיק עצתו של זה הלא ודאי כשיראה שהב"ד ידירנה בשעת הגירושין

דרישה

[ב] ורש"י לא פירש כן אלא דין נצ"ב כו' כבר כתבתי לשונו גבי ולאשה קרקע וז"ל ב"י ואפשר דלא השוה רש"י דין נצ"ב לדין הכתובה אלא להיכא דאיכא זוזי וארעא דלב"ח יהבינן זוזי ולאשה ארעא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה אבל היכא דליכא אלא לחד מינייהו דאמרינן דלבעל חוב יהבינן ולאשה לא יהבינן אפשר דאף לרש"י היינו דוקא בעיקר הכתובה אבל בנדוניא הרי הוא כבעל חוב ואם זמנה שוה לזמן בעל חוב חולק עמו עכ"ל: [ג] דאפי' ערב גרידא כו' וז"ל רמ"א (בג"מ בגיטין דף תרי"ו) י"א דערב לחתן בעד הנדוניא הוי כערב לאשה בעד הכתובה וי"א (בג"מ פי"ג דאישות) דערב לנדוניא דינו כשאר ערב מיהו כל זמן שלא נשאה יכול לחזור בו (ולכ"ע לא עדיף מערב דכתובה ומשתעבד עצמו בקניין או בקבלן ועיין בד"מ כ"פ):

מוכרת

חדושי הגהות

כגון לוה ונשא ואח"כ קנה וכן הגיהו שם בגליון. אמנם לפי גירסת הב"י שהשמיט מלת שווין א"צ להגיה דהך כגון פירושו כמו ר"ל שאם שט"ח וכתובה הם בעינן כמו לוה ולוה ואח"כ קנה וגירסא זו יותר נכון למאי דסיים אח"כ בסמוך כעין לוה ולוה וכו': ז"ל

ב"ח

קג אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין וכו' משנה פרק אלמנה ניזונית פליגי בה ר"ש וחכמים והלכה כחכמים דאפי' מן האירוסין לא אטרחוה רבנן למכור בב"ד משום חינא ופירש"י שיהא בעליהן לחן בעיניהן ולא ימנעו הנשים מלישא לאנשים ואף ע"ג דבמן האירוסין לא נפיש חן דידה כיון שלא היתה לה חיבת ביאה ולא ירע בעיני הנשים אם אטרחה זו אפ"ה כיון דאיכא קצת חן לא פלוג רבנן כך פירש"י לשם ולפר"ח דפירש משום חינא כדי שהנשים ימצאו חן בעיני האנשים לינשא להם אשמועינן דאפי' מן האירוסין דלא נפיש חן דידה כלומר דאינה שויה כמו אלמנה מן הנישואין ולא איצטריך להקל עליה לאפושי חן דידה ושלא לאטרוחה כיון דבלאו הכי אית לה חן בעיני האנשים קא משמע לן דלא פלוג רבנן ועוד משמע בגמרא דמן הנישואין דאית לה מזוני פשיטא לן דלמזוני מוכרת שלא בב"ד שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה ב"ד הלכך אף לכתובה מוכרת שלא בב"ד דלא חילקו גבה בין מכירה למכירה אבל מן האירוסין דאין לה מזוני ואינה צריכה למכור אלא לכתובה איכא למימר דלא תמכור ככל מוציא ש"ח קמ"ל דלא פלוג רבנן ואע"פ דבגמרא לא קאמרו הך סברא אלא לר"ש דאין הלכה כמותו כבר פי' התוספות לשם בד"ה מתניתין מני דחכמים נמי כר"ש ס"ל בהך סברא :

טור

בנו והבן ת"ה והשעה דחוקה לו ואין האב מהנהו מנכסיו מותר להשיאו עצה לגרש כדי לגבות הכתובה מהאב וכן אם הקדיש כל נכסיו ומגרשה (כז) לא תגבה מן ההקדש אא"כ ידירנה אבל מן הלקוחות גובה אפילו בלא הדירה ואם ירצה להחזירה אח"כ יחזירנה שכיון שידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה אינהו דאפסידו אנפשייהו שקנו ממנו :

קג אלמנה בין מן הנישואין (א) בין מן האירוסין [א] מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה [ב] (ב) שלא בבית דין (ג) ושלא בהכרזה לא שנא אם מוכרת לגבות כל כתובתה ביחד ל"ש אם מוכרת ג' או ד' פעמים לגבות (ד) מעט מעט בכל פעם מוכרת שלא בב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות ג' אנשים בקיאים בשומת קרקע ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות כתב ר"ח שמכרה בטל והרמב"ם כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ונשבעת שלא זלזלה וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כר"ח ואחריות המכר על היתומים (ב) בין אם תמכור היא או ב"ד וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ואלמנה נמי אם נשאת לא תמכור אלא בב"ד אם

ב"י

כספיה עלה לרב הונא ונגרשה לדביתהו ותיזיל תגבי כתובתה מאבוה והדר נהדרה א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש ומי אמר אביי הכי והאמר אביי אי זהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור כרשב"ג בנו שאני וגורבא מרבנן שאני : וכן אם הקדיש כל נכסיו ומגרשה לא תגבה מן ההקדש אא"כ ידירנה פלוגתא דתנאי במשנה ר"פ שום היתומים ומשמע דהלכה כמאן דאמר ידירנה וכן פסק הרמב"ם בפי"ז מה"א אלא שדקדק בלשונו לכתוב ידירנה הנאה ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש וטעמו לפי שמן ההקדש עצמו אינה נפרעת אלא אחר שילא לפדיון : ומ"ש רבינו אבל מן הלקוחות גובה אפילו בלא הדירה וכו' עד סוף הסימן בפרק שום היתומים וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף כתרא והרמב"ם בפי"ז מה"א :

קג אלמנה בין מן הנישואין בין מן האירוסין מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה שלא בב"ד ושלא בהכרזה ל"ש וכו' משנה בפ' אלמנה ניזונית (דף לז:) אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת שלא בב"ד רש"א מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד וכו' מכרה כתובתה או מקצתה וכו' וחכ"א מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים וידוע דהלכה כחכמים ואסיקנא התם דאינה צריכה הכרזה וכתב המרדכי בפרק הכותב דדוקא במכרה היא

ב"ח

ומ"ש שלא בהכרזה אע"ג דב"ד שמכרו צריכין הכרזה היינו משום דאי טעו פסידא דיתמי הוא אבל אלמנה אי טעתה פסידא דידה היא לא איכפת לן כ"כ המרדכי ומביאו ב"י אבל הרא"ש (בדף קמ"ד ע"ג) הקשה ואמר והאי טעמא ליתא דא"כ אפי' שליח ימכור בלא הכרזה ופי' ה"ר יונה שהקילו על האלמנה שתמכור בלא הכרזה כמו שהקילו עליה למכור שלא בב"ד עכ"ל ומה שאמר ל"ש אם מוכרת לגבות כל כתובתה ביחד וכו' משנה פלוגתא דחכמים ור"ש והלכה כחכמים דאפי' ג' או ד' פעמים מוכרת לגבות כתובתה מעט ולא הפסידה מזונות וכיון שמוכרת שלא בב"ד למזונות מוכרת נמי לכתובה דלא פלוג רבנן ודלא כר"ש דבמודה מקצת הפסידה מזונות ושוב אינה מוכרת שלא בב"ד לכתובה וע"ל בסי' צ"ג : ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות וכו' והרמב"ם כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ונשבעת שלא זלזלה בספרי הרמב"ם שבידינו בפי"ח דאישות כתב בסתם ושיבואו היורשים להשביע אותה ונשבעת ורבינו מפרש דלא איירי בשבועת האלמנה אלא שבועה אחרת שלא זלזלה וסובר דה"ה לענין כתובה כן הדין דמכרן קיים ונשבעת שלא זלזלה ומ"ה לא הביא רבי' כאן הא דכתב הרמב"ם בפי"ז גבי כתובה וז"ל אלמנה שמכרה קרקע בכתובתה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה עכ"ל משום דלא משמע התם דנשבעת שלא זלזלה ואפשר דעל זה נאמנת בלא שבועה דלמה תזלזל להפסיד ליתומים והיא אינה נהנית אבל ממ"ש הרמב"ם

ב"י

בעצמה שלא בב"ד הוא דאינה צריכה הכרזה הואיל והפסידה לעצמה אם יפחות אבל היכא דב"ד מגבין וב"ד צריכים למכור התם צריך הכרזה משום דאם יטעו בפחות משתות הויא פסידא דיתמי (א) : **ומ"ש** אבל צריכה ב"ד הדיוטות וכו' בפ"ב דמציעא (דף לב:) איתמר עלה דמתניתין משמיה דרב נחמן אלמנה אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות וכתב הרמב"ם בפי"ז מה"א דהיינו ג' אנשים נאמנים כבר כתבתי סימן צ"ג שכן דעת הרי"ף והרא"ש והר"ן ז"ל ודלא כרש"י שפירש דהיינו לומר שיראו שנים שלא תמכור בזול . וכתב הריטב"א בפרק אלמנה ניזונית והשתא דפרישנא טעמא דאלמנה מן האירוסין משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד כ"ש דאיתנהו להני טעמי באלמנה מן הנישואין וכיון שכן אפילו היכא דליכא משום הפסד מזונות כגון שאינה מוכרת אלא מקצת כתובתה שעדיין יש לה מזונות מוכרת היא שלא בב"ד ואיהו טעמא דמזוני טעם כעיקר הוא וכ"ת כי אע"פ שמכרה כבר לעיקר כתובתה כיון שעדיין יש לה מזונות לרבנן משום תוספת כדמפרש בר"פ אע"פ אף היא מוכרת משום תוספת שלא בב"ד ואפילו תימא תוספת ליכא לאחמורי על היתומים משום חינא או משום שלא תתבזה בב"ד הא איכא משום מזוני אבל לנדוניא דלא מעכבת במזוני דינה כחוב דעלמא ואינה מוכרת אלא בב"ד דלא חיישינן לחינא ולא לבזוי ב"ד עכ"ל . ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות כתב ר"ח שמכרה בטל כבר כתבתי בסימן צ"ג שכ"כ בעיטור בשמו ושכן דעת הרמב"ן ז"ל : ומ"ש שהרמב"ם כתב גבי מוכרת למזונות שקיים ז"ל פי"ח יש לה למכור למזונות שלא בב"ד אלא בג' אנשים נאמנים ואם מכרה לעצמה שוה בשוה מכרה קיים ושיבואו היורשים להשביע אותה נשבעת . ומ"ש שהרא"ש כתב בתשובה כר"ח הוא בכלל ל"א סי"ט : **ומ"ש** ונשבעת בכל אלה שלא זלזלה יתבאר בסמוך : ואחריות המכר על היתומים בין אם תמכור היא או ב"ד מימרא דרב יוסף בפרק אלמנה ניזונית (דף לז.) ואמרינן שם אף על גב דאלמנה דזבינא אחריותא איתתי כשמוכרת למזונות אינה יכולה לחזור ולטרוף מהלקוחות השם בעד כתובה דאמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילתא אחריות דנפשך קבולי קבילתא וכתב הריב"ש בסימן רמ"ד כבר תרגמוה האחרונים דדוקא באלמנה שמכרה לצורך עצמה שהיא קבלה המעות לצורך מזונותיה אבל אפוטרופוס או ב"ד דזבינו לא איבדו זכותן שיש להן על הקרקע ההוא מחמת חוב ושיעבוד עכ"ל :

וגרושה לא תמכור אלא בב"ד משנה שם פירוש לא תמכור אלא בב"ד מומחין ובגמרא (שם) גבי אלמנה דמוכרת לכתובה שלא בב"ד בעי מ"ט אמר עולא משום חינא רב יהודה אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד מאי בינייהו גרושה למ"ד משום חינא גרושה נמי בעיא חן למ"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד גרושה לא איכפת ליה ומותיב למ"ד משום חינא מדתנן וגרושה לא תמכור אלא בב"ד ומשני הא מני ר"ש הוא וכתב הר"ן שהרשב"א פסק כעולא ואין דעת הרי"ף נראה כן שלא הכריע בכאן כלום וכתב בסמוך מתניתין כצורתה וגרושה לא תמכור אלא בב"ד אלמא ס"ל כרב יהודה דמתניתין אתיא אליביה אפילו לרבנן עכ"ל וכן פסק הרא"ש הלכה כרב יהודה והרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות מלוה דנזקקין לנכסי יתומים משום חינא ובפי"ז מהלכות אישות כתב וגרושה לא תמכור אלא בב"ד וכתב ה"ה שטעמו משום דע"כ לא קי"ל טעמא דחן אלא להזדקק לנכסי יתומים קטנים לפי שתפסיד בהמתנה אבל למכור שלא בבית דין ליכא לן ההוא טעמא דהרי איפשר לה בבית דין אלא לא אמרו מוכרת שלא בבית דין אלא מפני שאדם רוצה שלא תתבזה אשתו בבית דין וכדברי האומר כן ואין זה הטעם בגרושה לפיכך לא תמכור אלא בבית דין וזהו דעת רבינו וקצת נראה מן ההלכה כן ועיקר עכ"ל והר"ן כתב על טעם זה איני מחוור לי דבשלמא אי לא אמרה רב יהודה גופיה התם אלא אמוראי אחריני שפיר אבל כיון דחזינן דרב יהודה אפילו בנזקקין לא חייש לחינא משמע דהכא לטעמיה אזיל דלא חייש לחינא כלל וכיון דהתם לא קי"ל כוותיה תאן סליג לן דליתא דהכא חינא נקטינן כוותיה וצ"ע עכ"ל : **ומ"ש** רבינו ואלמנה נמי אם נשאת לא תמכור אלא בבית דין כך מצאתי בספר מוגה והטעם משום דהכא דאמר עולא משום חינא פירש"י שיהו בעליהם לחן בעיניהם ולא ימנעו הנשים מלינשא לאנשים וכתב הר"ן ור"ח פירש כדי שתהא נדונים

דרכי משה

ערב לאשה בכתובה וכתב כל זמן שיתבעוהו שניהם שחייב לשלם להם ומת בנו ואפ"ה אשתו גובאת כתובה ולא אמרינן הואיל וב"ג לה כל זמן שיתבעו ואין כאן אלו היא הדר לא תגבה ועי"ש כתב הגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב אותן הנעשין ערבין לנדונית התנים לא משתעבדי דהוי כמו ערב לאשה בכתובתה וכ"כ המרדכי סוף גט פשוט בשם רבי' יואל וראב"ן ושעשו מעשה בזה ופטרו הערב אמנם הרבי אליעזר ממי"ץ פליג וכן הוא בהגה"מ פ"ז דאישות וכ"כ בעל התרומות והביאן בח"מ סי' קכ"ט וכתב כדברי רבי' אליעזר ממי"ץ דחייב מיהו אם קודם שנשאה חזר ואמר לו אל תתחייב עצמך אצלה בשביל ערבתי כי חוזרני בי מיד נפטר הערב ועיין בב"י עכ"ל ב"י סי' קנ"ט ולכ"ע מיהא לא עדיף מערב דכתובה ובמקום דערב דכתובה משתעבד כגון בקנין או קבלן ערב דנדוניא נמי משתעבד וזה פשוט ולא כתבתי אלא להוציא מלבן של טועין ותולין עצמו במרדכי ואומרים שערב נדוניא בכל ענין פטור ואינו כן וכן הוא משמע במרדכי עצמו וע"ש :

קג (א) וכ"ה במשנה פרק שום היתומים וכמו שכתב הטור לקמן סימן ק"ז : (ב) וע"ל סי' צ"ג כתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ג סי' ג' אלמנה שמחלה כתובתה ליתומים לאחר שהכריזו הב"ד

דרישה

סי' ק"ג [א] מוכרת (לגבות כתובתה וה"ה שמוכרת לגבות התוספת אבל לא נדוניא שהוא כשאר החוב גובה רק בבית דין כ"פ) :

[ב] שלא בבית דין והטעם משום דאין אדם רוצה כו' או משום חינא והטעם דחן לא שייך בשכבר נשאה אחר וטעם שלא תתבזה לא שייך בגרושה ומשמע דרבינו פסק בתרווייהו לחומרא ומש"ה פסק דגרושה או אלמנה שנשאת לא ימכרו אלא בבית דין דכיון שנשאת בטל טעמא דחן וכמ"ש ב"י דזהו הטעם ותימא דזהו נגד הרא"ש אביו והרי"ף והרמב"ם דכולם פסקו הלכה כר"י לחוד דלא ס"ל טעמא דחינא וי"ל דס"ל לרבינו דגם טעמא שלא תתבזה הבתו בב"ד לא שייך אחר שנשאת דאינו מקפיד תו כיון שנשאת לאחר וגם יכולה ליתן כחה לבעלה שיגבה כתובתה בעבורה בב"ד והיא תשבע חוץ לב"ד כדלעיל ס"ס צ"ו והדע ש"ל כן דאם לא כן למה לא קאמר בגמרא דיש נפקא מינה בין הני תרי טעמים אלמנה שנשאת כמו שאמר נפקא מינה

ופרישה

הגירושין יחזור מיד מכנס ולא יגרשנה דלא ירויח כלום פי' קאמר דשמא יפסיד בעלתו שלא ידירנה וק"ל. דשמא לא ידירנה לבין הגמרא דאטו כל המגרש בב"ד מגרש. וה"ה דגובה כתובתה שלא בב"ד ולא מעשה בגמרא ודברי אביי נקט והגמרא לא איירי אלא בהדרא בשעה שמגרשה אלא שהפוסקים הוסיפו שבלאם לא הדירה או ידירנה בשעת גבייתו : (כז) לא תגבה מן ההקדש שלא יעשה קנוניא על ההקדש ואינו אסיר לגבות מההקדש כ"פ) דאין הקדש מוציא מידי שיעבוד אלא אם כן קדוש קדושת הגוף ועין בח"מ סימן קי"ז שצריך פדיון במקצת וכ"כ בית יוסף (בשם הרמב"ם) :

סי' קג (א) בין מן האירוסין בפ' אלמנה דף ל"ז איכא תנא דס"ל הכי ולאפוקי מדר"ש דפליג שם וס"ל דוקא מן הנישואין דיש לה מזונות מוכרת (פי' למזונות) שלא בב"ד בה"א לא ליים ומתענה עד שיזדקקו לה בית דין אבל מן האירוסין דל"ל מזונות (ואין מכירתה אלא לכתוב כ"פ) לא תמכור שלא בב"ד ומה"ט פליג ג"כ שם וס"ל דוקא כשמוכרת כולה יחד בשבעת מכירה יש לה מזונות אבל אם מכרה בכתובה מקצת כ"ל דאבדה מיד מזונותיה ושוב אינה יכולה למכור שלא בב"ד ע"ש. אבל רבינו לא נתכוין לזה שהרי פסק לעיל סימן צ"ג דיש לה מזונות כל זמן שנשאר לה מכתובתה ביד היתומים ועוד דא"כ לא ה"ל לומר אלא כשמוכרת לצורך כתובה אינה מוכרת לצורך כתובה אלא בבית דין לכך נ"ל דס"פ נ"מ נשואה דיכולה למכור לכתובתה שלא בב"ד דיש ליתומים ריוח בזה דכשתגבה כתובתה לא יתנו לה עוד מזונות אלא אפילו ארוסה דבלא"ה נ"ל מזונות וק"ל : (ב) שלא בבית דין בגמרא קאמר רב יודא טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ועולא אמר משום חינא ופירש ר"ח ורי"ף כדי שיהא נדוניא לנכים שבשבילה ימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותם ועיין בדרישה (וע"ל בסי' צ"ג) כ"פ : (ג) ושלא בהכרזה דדוקא בית דין צריכי הכרזה שלא להפסיד היתומים אבל אלמנה אפי' מכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואין יכול לבא ליד הפסד מוכרת שלא בהכרזה תוספת בפרק אלמנה ניזונית דף נ"ח ע"א : (ד) מעט מעט פירוש לאפוקי אינך כאן ריוח ליתומים דעדיין צריכין ליתן לה מזונות כיון שנשאר לה מעט מכתובה בידיהן : (וגרושה לא תמכור אלא בבית דין פירוש דין מומחין דבגרושה לא איכפת ליה אם תתבזה בבית דין ואלמנה שנשאת הטעם דכבר בטל החן שלה ועד"ל כ"פ) :

 שלא

כדונה לנשים שבשבילה ימלאו חן בעיני האנשים וישאו אותם וכן פירש הרי"ף ז"ל לקמן בפירקין וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מהלכות מלוה ועיקר וכ"ת שאם נשאת אינה מוכרת אלא בבית דין שהרי בטל החן שלה וכן נמי בהא דאמרינן התם דאין נזקקין לנכסי יתומים קטנים אלא לב"ח שיש בו רבית ולכתובת אשה משום חינא דוקא בשלא נשאת אבל נשאת לא שהרי בטל החן שלה וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מהלכות מלוה עכ"ל

הרמב"ם בפי"ח משמע ליה לרבינו דאעפ"י דמכרה קיים צריכה לישבע שלא זילזלה ומיהו קצת קשה דכאן הביא דברי ר"ח שמכרה בטל ושהרמב"ם כתב שמכרה קיים ולעיל בסי' נ"ו ס"ד לא הביא לא דברי ר"ח ולא דברי הרמב"ם אלא הביא מ"ש רב אלפס והרא"ש בדין זה גם בסימן נ"ג סי"ו הביא דברי ר"ח והרמב"ם :

ואם ב"ד מוכרין ונותנים לה אז אינה נשבעת אלא שלא התפיסה צררי (ה) ושלא תפשה היא משלו (ו) ואם היא בעצמה מוכרת צריכה לישבע שבועת צררי ושלא נבתה יותר (ז) ושלא זלזלה בנכסים ואם לקחה לעצמה אינו כלום (ח) אף על פי ששמו שלשה הדיוטות אלא צריכה להחזיר ליתומים אפילו אם הכריזה ועצה טובה היא לה שתפרש מה שמוכרת לצורך כתובתה שלא יאמרו שמוכרת הכל לצורך מזונותיה ויקראוה רעבתנית ואם אינה חוששת שיקראוה רעבתנית טוב לה שלא תפרש שאם יכלו הנכסים תאמר כל מה שמכרה הוא [ג] (ט) לצורך מזונות ותטרוף מהלקוחות שקנו מבעלה לצורך כתובתה אבל אם תפרש שמוכרת לצורך כתובתה לא תוכל לטרוף מהלקוחות מזונות (י) ויש צד אחר שטוב לה יותר שלא תפרש שאם לא תפרש ויצא עליו שטר חוב תאמר שלכתובה מכרה ואם כתובתה קדמה לא יוכל בעל השטר לטרוף ממה שמכרה ואם תפרש למזונות יטרפנו ב"ח מפני שזמנו קודם שאין חיוב המזונות אלא עד אחר מיתה היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה (יא) והוזל שאינו שוה אלא מנה (יב) והיא רוצה לקיים המקח נתקבלה כתובתה ולא אמרינן (יג) כיון שהיה המקח בטעות לא יצא הקרקע מחזקת היתומים וברשותם הוזל אלא כיון שבשעה שקבלה הקרקע להכניסו לרשות הלוקח היה שוה מאתים כאילו כוונה לקנות הקרקע ונתקבלה כתובתה ואינה חוזרת ליתומים וכן אם מכרה שוה

(ג) : **ואם** ב"ד מוכרים ונותנים לה אז אינה נשבעת אלא שלא התפיסה צררי ושלא תפסה היא משלו ואם היא בעצמה מוכרת צריכה היא לישבע שבועת צררי ושלא גבתה יותר ושלא זלזלה בנכסים בפרק אלמנה ניזונית (דף לח.) אסיקנא דאלמנה המוכרת מנכסי יתומים לכתובתה צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה וכתב שם הרא"ש דמשביעין אחר המכירה שבועת צררי וגם שלא זלזלה במכירה ולא מכרה יותר מן הצורך ואע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הם וכך הם דברי התוספות. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"ג אחר שתמכור אם רצו היתומים להשביעה אם מכרה ביותר ממה ששמו לה הבית דין משביעין אותה לפי שאפי' מכרה שוה מנה במאתים הריוח ליתומי' כמו ששנינו ואם היא פקחת ותרצה לפטור את עצמה מידי שבועה לא תמכור אלא בעדים (ד) : ואם לקחה לעצמ' אינו כלום אע"פ ששמוה ג' הדיוטות אלא צריכה להחזיר ליתומים אפילו אם הכריזה עליו שם אמר רבי זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה כלום ואסיקנא דאפילו הכריזה נמי משום דאמרינן לה מאן שם ליך (ופירשו התוספות) כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אתה יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ואין לפרש דשומא ממש קאמר דאף על גב דליכא בית דין מומחין בית דין הדיוטות מיהא איכא כדאיתא בפרק אלו מציאות (לב.) ומה שהחזיקוה בית דין הדיוטות אינה חזקה דיושבי קרנות הם ואינו אלא לשומא בעלמא והר"ן כתב יש מי שאומר דכי אמרינן אלמנה ששמה לעצמה לא עשה כלום דוקא בינה לבין עצמה אבל בבית דין הדיוטות יכולה לשום לעצמה וכן נראה דעת הרמב"ם בפי"ז מהלכות אישות ולפי זה אפילו בלא בית דין הדיוטות אם שמה לאחרים בדיעבד מכרה קיים אבל אחרים אומרים דשמה לעצמה היינו בבית דין הדיוטות שכל שאין שם בית דין מומחין שמה לעצמה איקרו וכ"ת כיון שיש שם בית דין אמאי לא עשתה כלום י"ל לפי שאלו אינם אלא שמאים בעלמא שאילו היה שם ב"ד חשוב היתה יכולה לשום לעצמה לפי שהבית דין אביהם של יתומים והם עומדים במקומם והאלמנה כאחר בעלמא ויכולה לקנות מיד ב"ד אבל כיון שאלו אינם אלא שמאים בעלמא ה"ל אלמנה זו כשליח היתומים ואינה יכולה לשום לעצמה שכך הדין בשליח אחר כדמוכח בעובדא דכסותא דיתמי דאיתא בגמרא עכ"ל (ה) : וה"ה בפי"ז מהלכות אישות כתב שתי סברות אלו וכתב שדעת קצת מפרשים כדעת הרמב"ם דהא דאלמנה שמה לעצמה לא עשתה כלום דוקא בינה לבין עצמה אבל בב"ד הדיוטות יכולה לשום לעצמה ורבינו סתם דבריו כדעת הרא"ש ז"ל : **ועצה** טובה היא לה שתפרש מה שמוכרת לצורך כתובה שלא יאמרו שמוכרת הכל לצורך מזונותיה ויקראוה רעבתנית בפרק אלמנה ניזונת (דף לו) תניא גבי אלמנה המוכרת למזונות כותבת למזונות מכרתי ואמרינן בגמרא בריש פירקין (לו:) דעצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתנית. וכתב עוד וה"ה נמי אם לא כתבה אלא מכרה סתם נאמנת לומר למזונות מכרתי דנכסי בחזקת אלמנה קיימי כל זמן שלא נשאת : ומ"ש ואם אינה חוששת שיקראוה רעבתנית טוב לה שלא תפרש שאם יכלו הנכסים תאמר כל מה שמכרה הוא לצורך מזונות ותטרוף מהלקוחות שקנו מבעלה לצורך כתובה אבל אם תפרש שמוכרת לצורך כתובה לא תוכל לטרוף מהלקוחות מזונות כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ויש ספרים שיש בהם חסרון הניכר וענין עצה זו בר"פ אלמנה ניזונת (שם) רבי יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה ופירש"י הסתם יפה לה מפני הלקוחות שלקחו שדות מבעלה וכו' : **ומ"ש** ויש צד אחר שטוב לה יותר שלא תפרש שאם לא תפרש ויצא עליו שטר חוב תאמר שלכתובה מכרה וכו' שם אמתניתין דכותבת למזונות מכרתי בירושלמי מפרש יפוי כח דרבי יוסי אם באת מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי : **היתה** כתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה והוזל וכו' וכן אם מכרה שוה מנה בק"ק והוקר וכו' בפ' אלמנה ניזונת (לח.) תנן היתה כתובתה ק"ק ומכרה שוה מנה בק"ק או שוה ק"ק במנה נתקבלה כתובתה וכתבו התוס' בירושלמי פריך ויחזור המקח ומוקי לה ר"י בשהוזל המקח בשהוקר המקח ור"ל אמר אין אונאה לקרקעות אמר רבי יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה וטעמא דנתקבלה כתובתה גבי מכרה שוה ק"ק במנה תימא קצת אע"ג דהוזל המקח מ"מ תחזור בו לגבי הלקוחות שהרי המכר לא היה כלום ותחזור הקרקע ליתומים וי"ל דהואיל ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה ק"ק מיד רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמו שנתכוונה לקנות הקרקע עכ"ל : **ומ"ש** רבינו והיא רוצה לקיים המקח תימא כיון דכתב דטעמא דרישא משום דכיון דבשעה שקבלה הקרקע להכניסו לרשות הלוקח היה שוה ק"ק הוי כאילו כיונה לקנות הקרקע א"כ מאי איריא רוצה לקיים המקח אפילו אינה רוצה נמי וצ"ע (ו) ומ"מ זה שכתב רבינו אינו אלא לדעת ר"ת והרא"ש דסברי דיש אונאה לקרקעות בדבר מופלג וכמו שנתבאר בטור ח"מ

ועצה טובה היא לה וכו' עד ותטרוף מהלקוחות שקנו מבעלה כו' הקשו התו' (בדף נ"ו בד"ה) ורבי יוסי וכו' אין זו אונאה ושקר שתאמר הכל מכרתי למזונות שהרי גם לכתובה מכרה וי"ל כיון שמן הדין גם מזונות ה"ל לטרוף ממשעבדי אלא תקנת חכמים היא דלא טרפה לפי שאין קצובין והכא לעולם ה"ל ללקוחות לאסוקי אדעתייהו משום כתובה להניח בני חרי כשיעור כתובה אעפ"י שמכרה לכתובה כיון שיכולה לומר למזונות מכרתי עכ"ל כלומר דאעפ"י שהוא אמת שהכל מכרה לכתובה אמרו חכמים דהכא יכולה לטרוף מלקוחות למזוני דכיון דלא הניחו בני חרי לכתובה פן תאמר האלמנה שהכל מכרה למזונות בע"כ שלא חששו לקוחות אם תבא ותטרוף מהם א"כ אין זה אונאה ושקר : **ומ"ש** ויש צד אחר וכו' ואם תפרש למזונות יטרפנו ב"ח וכו' וא"ת ומה היא חוששת שיטרפנו ב"ח הלא האחריות הוא על היתומים וי"ל דחוששת שיבא לטרוף מקמי שתקבל המעות מן הלוקח ואכתי קשה הלא אם הב"ח יטרוף מן הלוקח תחזור האשה ותטרוף מן הב"ח דכתובה קדמה ויש לומר דיחזור הלוקח ויטרוף מן האשה והב"ח מן הלוקח ויצטרכו לעשות פשרה :

היתה כתובתה מאתים וכו' משנה שם וע"פ דברי התוס' ומביאו ב"י וכתב ב"י ומ"ש רבי' והיא רוצה לקיים המקח תימא דכיון דטעמו הוי כאילו כיונה לקנות הקרקע א"כ אפי' אינו רוצה לקיים המקח נמי וצ"ע ולפעד"נ דרבי' נמשך אחר תקנת הרא"ש שהביא בח"מ סימן רכ"ז דבאונאת מטלטלין יותר על שתות ובקרקע עד פלג ופלג בכלל כגון שוה ק' בר' או ר' בק' דהוי ביטול מקח דאם נתרצה המתאנה בפני עדים שאומר שרוצה במקח גם המאנה אינו יכול לחזור בו לפי זה צריך לומר הכא דהיא רוצה לקיים המקח דאל"כ כיון שהיא נתאנית עד כדי ביטול המקח ויכולה לחזור גם המאנה יכול לחזור דאין כאן מקח דהוי כמו נושא ונותן בדברים בלא משיכה ואמאי קאמרינן דנתקבלה כתובתה אלא כיון דהאלמנה אינה אלא כשליח א"כ כשהיה טעות במקח ודאי דקשה נימא דלא יצא הקרקע מחזקת היתומים וברשותם הוזל ולפיכך צריך לומר כיון דבשעה שקיבלה הקרקע וכו' כאילו כיונה לקנות הקרקע ותו נראה דקושיית ב"י לא קשה כלל דפשיטא היא דטעם זה אי אפשר לאומרו אא"כ שהיא רוצה לקיים המקח דאם אינה רוצה א"כ איגלאי מילתא למפרע דמתחלה לא כיונה לקנות הקרקע ובסיפא נמי

דרכי משה

הב"ד למכור הקרקע לצורך הכתובה ואח"כ הב"ד מכרו הקרקע והיתומים באים לטורפה שמחלה להן קודם המכירה ופסק דלא מהני כלום דהא אחריות המכירה על היתומים וכ"ש שהן בעצמן לא יפקיעו מן הלוקח עכ"ל ולקמן סוף סי' ק"ד הביא הטור תשובה זו : (ג) אבל רש"י לא ס"ל הכי וע"ש בר"ן אם יורשי אלמנה מוכרין שלא בב"ד: (ד) וכ"כ הר"ן פ' אלמנה : (ה) וע"ל סי' ק"ח תשובת הרא"ש אשה שמכרה לפרוע לב"ח אי מנכין לה מכתובתה: (ו) ולי נראה דבודאי דרוצה דנקט לרבותא קאמר דבאינה רוצה הרי יש לה קרקע ואפשר שתחזור ותעמיד על מאתים אבל עכשיו דנתקיים המקח א"כ לעולם לא יהא לה רק מנה א"ה נתקבלה כתובתה ועיין בטור ח"מ סי' רכ"ז אם אינה רוצה לקיים המקח אם הרשות בידה מאחר שאין

פרישה

(ה) **ושלא** תפסה היא משלו כלום נראה דשבועה זו אינה נשבעת אלא אגב גלגול דצררי ומשום הכי בגרושה שאינה נשבעת אצררי אינה משביעה נמי שלא תפסה משלו כלום בטענת שמא. וא"ש נמי הא דמסיק רבינו בס"ס כ"ח וכתב וז"ל אבל לרש"י ואפילו אם נגנבו או נאבדו אותן שייחדו לה אין צריך שבועה דתו לא מייחד לה אמרינן דקשה אעפ"י כן לתמייבה שבועה שלא תפסה משלו כלום אלא ודאי לא משביעין אותה בטענת שמא כי אם אגב גלגול דשבועה דצררי : (ו) ואם היא בעצמה מוכרת צריכה לישבע שבועת צררי ר"ל שלא שתפיסה צררי ושלא תפסה משלו כדלעיל במוכר בבית דין אלא שרבינו קיצר וכתב שבועת צררי שהוא לשון הגמרא וע"ל מ"ש ר"ס צ"ו : (ז) ושלא זלזלה בנכסים אע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הם אשר"י וז"ל תשובה להרמב"ן (סימן ל"ג) אחר שתמכור אם רצו היתומים להשביעה אם מכרה ביותר ממה ששמו לה הבית דין משביעין אותה לפי שאפילו מכרה שוה מנה במאתיים הריוח ליתומים כמו ששנינו ואם הוא פקחת ותרלה לפטור עצמה מידי שבועה לא תמכור אלא בעדים עכ"ל : (ח) אע"פ ששמוה שלשה הדיוטות דאמרינן לה מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ומה שהחזיקוהו בית דין הדיוטות אינה חזקה דיושבי קרנות הם וע"ל ס"ס נ"ג : (שאם יכלו הנכסים רלה לומר מותר הנכסים שיש להם ליתומים מבעלה יכלו על ידי מזונותיהם ויוצאה בו בכליון אחרת כתובת

דרישה

אינה גרושה אלא ודאי טעמא דתרוויהו לא שייך בנשאת : [ג] לצורך מזונות שהיא נאמנת שהנכסים בחזקת אלמנה קיימי כ"ז שלא נשאת כ"כ ב"י ונראה שכ"כ משום שכן הוא האמת אבל עיין בתוספות דפרק אלמנה ניזונת דף נ"ו בד"ה ורבי יוסי סבר נכסי בחזקת אלמנה כו' ושם מוכח דיכולה לטרוף לקוחות א"ל לומר דנכסי בחזקתה קיימי אלא אפילו אם היו בחזקת יתמי אפילו הכי היא יכולה לטרוף מהלקוחות וכתבו עוד שם ז"ל ואם תאמר הא אונאה הוא זה לגבי לקוחות שהרי גם לכתובה מכרה וי"ל דיכולה בהיתר לומר ללקוחות הכל מכרתי למזונות שהרי מן הדין גם מזונות היה לה לגבות ממשעבדי אם לא לפי שאין קצובין כדפרושית בגיטין והכא לעולם יש ללקוחות לאסוקי אדעתייהו משום כתובה להניח מבני חרי כשיעור כתובה אף על פי שמכרה לכתובה כיון שיכולה לומר למזונות מכרתי ע"ש. דמשמע שם דלצורך מזונות דקאמר היינו מזונות שעברו שכבר נתחייבו לה והוא בענין שאינן יכולין לטעון שמחלה לה וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ג דאילו למזונות דלהבא כיון שכבר מכרה לצורך כתובה גבתה כתובתה אם כן אין לה מן הדין מזונות מהיורשים ואיך תטרוף שלא כדין אם לא שנאמר שמכרה לצורך כתובתה וגבתה הכל פחות דבר מועט שעדיין צריכין ליתן לה מזונות כמ"ש לעיל סימן נ"ג ולאחר שכלו השדות שהניחה לצורך המזונות יקחו מהמעות שגבתה לצורך כתובתה ויוציאה בפרנסתה ומה שיחסר

פסים) : (ט) לצורך מזונות שהיא נאמנת בהנכסים בחזקת אלמנה קיימי כל זמן שלא ניסאת כן כתב ב"י ועד"ר : (אבל אם תפרש כו' לא תוכל לטרוף כו' אף שלא מכרה לצורך כתובתה אלא כדי הלי כתובתה בעדיין יש לה מזונות כ"פ) : (י) ויש צד אחר שטוב לה יותר שלא תפרש נראה לפי עניות דעתי דרלה לומר דמכח צד הראשון יפה לה שלא תפרש במכרה לגביית כתובה ועדיין היתה יכולה לפרש במוכרת לצורך מזונות אבל מצד השני יפה לה שגם זה לא תפרש לכך עלה טובה הוא שתמכור סתם : (יא) והוזל שאף אם יוצא מיד הלוקח אינם שוה אלא מנה : (יב) והיא רוצה לקיים המקח וכתב בית יוסף וז"ל תימא כיון דכתב דטעמא משום דכיון דבשעה שקבלה הקרקע להכניסו לרשות הלוקח היה שוה מאתיים הוי כאילו כוונה להקנות הקרקע אם כן מאי איריא שהיא רוצה לקיים המקח אפילו אינה רוצה נמי עכ"ל ונלע"ד דהכי קאמר שהוזל כל כך עד שאינה רוצה לחזור במקח כגון שאין לה ריוח בהחזרה והיינו שאינם שוה עכשיו אלא מנה (אלא שרבינו היה לו להפך לשונו ולכתוב והיא רוצה לקיים המקח שהוזל כו') והוה אמינא כיון שמתחלה ועד סוף אינם ברשות אלמנה יהיה ההפסד ליתומים מה שאין כן אי לא הוזל כ"כ ואלמנה לקחה מידם הוי אינו כ"כ הידוע שיהיה ההפסד של אלמנה : (יג) כיון שהיה המקח בטעות דר"ת והרא"ש סברי דיש אונאה לקרקע בדבר מופלג דהיינו בפלגא יותר ועיין מ"ש בח"מ סימן רכ"ז (ולכך נ"ל דהוזל או הוקר דאם לא כן או חזר

שוה מנה במאתים והוקר והלוקח רוצה לקיים המקח ונתקבלה כתובתה (יד) והריוח ליתומים (טו) טעתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה או שטעתה אפילו כל שהו אפילו אם רוצה ליתן ליתומים מה שטעתה מכרה בטל היתה כתובתה ד' מאות ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון שוה מנה ודינר במנה הראשונים מכרן קיים והאחרון מכרו בטל בד"א (טז) שהן ד' שדות חלוקות אבל אם הכל שדה אחת ומכרה סמנו לד' לרב אלפס שפסק (יז) במכור לי כורא וזבין לי' ליתכא שהמכר בטל שחשוב כמעביר על דבריו [ד] (יח) אפי' הראשונים מכרן בטל אם עשה לכל אחד ואחד שטר בפני עצמו אלא אם כן מכרה לכולם בשטר אחד (יט) אז מכר הראשונים קיים (כ) אבל רבי' האי פסק במכור לי כורא וזבין ליה לתכא שהמכר קיים ולפי זה אפילו מכרה לד' בד' שטרות הראשונים מכרן קיים לבד מהאחרון (כא) וכך הוא מסקנת אדוני אבי ז"ל (ז):

קד (א) בית

דין שמוכרין להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרין [א] (ב) אלא בהכרזה ומכריזין ל' יום רצופין זה אחר זה ואם אינם רוצים להכריז רצופים אלא (ג) בכל יום שני וחמישי יכריזו ס' יום בכל ב' וה' כיצד מכריזין הכרוז יוצא [ב] פעם אחת בבקר

גמי כתב רבי' והלוקח רוצה לקיים המקח וכו' דאל"כ אין כאן מכירה ויעמוד כל אחד בשלו ולא שייך לומר נתקבלה כתובתה ואעפ"כ לא אמרינן דהריוח שלה דס"ל כאילו כיונה לקנות הקרקע במנה דלגבי הריוח ס"ל כשליח דקי"ל בעלמא דהכל לבעל סתעות ולא מצי אמרה אנא ארווחית הכי נמי גבי אלמנה ויורשים וכדמשמע פשטא דסוגיא ואף על גב דהתוספות לשם בד"ה באלמנה שמכרה לא כתבו הא דכתב רבינו והיא רוצה לקיים המקח ולכאורה משמע אפילו אינה רוצה נמי וכדעת ב"י מ"מ הכריע רבי' דלפי שהוא דבר פשוט לא כתבוהו התוספות בפירוש והוא מדתנן בסיפא היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל וזה סותר לרישא דהמקח קיים והפסד שלה וכמו שהקשה ב"י ומה שתירץ על זה דסיפא בשאין כתובתה אלא מנה והכי תנן להדיא והטעם דאותו דינר אין לה רשות למכור וכולי וכמו שפירש"י וכן כתב בש"ע לע"ד אינו אמת דא"כ דעיקר הדין דמכרה בטל תלוי במה שאין כתובתה אלא מנה ה"ל לרבינו לפרש ולומר היתה כתובתה מנה כלישנא דמתני' ועוד דבסימן ל"ג סי' י"ז כתב רבינו דין זה גם היכא דמכרה למזונות שוה מנה ודינר במנה דמכרה בטל ולשם לא שייך תירוץ זה אלא בע"כ דס"ל לרבינו דהא דתנן בסיפא היתה כתובתה מנה לאו דוקא מנה דה"ה מאתים אלא אורחא דתילתא נקט דמסתמא מוכרת כשיעור כתובתה ועיקרא דס"פא לא אתא לאשמועינן אלא דאפי' לא טעתה רק בכל שהוא מכרה בטל וכדין שליח דקאמרינן והילכתא שליח כאלמנה ומסקנת הרי"ף והרא"ש לשם דאפילו טעה בכל שהוא מכרו בטל וכ"כ בח"מ סימן קפ"ב והיינו דוקא שאותו שנתאנה אינו רוצה לקיים המקח וסיפא דמתניתין נמי בכה"ג מיירי דהיורשים אינם רוצים לקיים המקח וכדמוכח מדמסיים אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשים אלמא דהיורשים אינן רוצים לקיים המקח בשביל שטעו בדינר והיה רוצה להחזיר הדינר ואפ"ה מכרה בטל דכיון שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה כפירש"י ולכן דקדק רבינו דברישא כתב היתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מאתים במנה וכולי ובסיפא כתב טעתה ומכרה שוה מנה ודינר וכולי וכן בסימן ל"ג כתב ואם טעתה אפילו בכל שהוא וכולי דמשמע שאותו שנתאנה אינו רוצה לקיים המקח לפי שטעה אבל ברישא שהנתאנה רוצה לקיים המקח לא אמר בו רבינו שטעה דמיירי אף בלא טעה אלא דברצון מכר שוה מאתים בק' א"כ ברצון קנה ק' במאתים דזה רצונו למוכרו בכך וזה רצונו לקנותו בכך ולכן המכר קיים משא"כ בסיפא דמיירי בטעה והנתאנה אינו רוצה לקיים המקח דבשליח המכר בטל אפילו בכל שהוא ומשם למד רבינו להורות כך גם לענין מזונות כמ"ש לעיל בסימן ל"ג והיינו משום דמה שמוכרת האלמנה בין למזונות בין לכתובה אינו אלא מטעם שליח וכשטעה בכל שהוא המכר בטל אם המשלח שנתאנה אינו רוצה לקיים המקח והב"י לפי הבנתו בכאן בכתובה דמיירי דוקא בשאין כתובתה אלא מנה הוקשה לו לעיל במ"ש רבי' בסימן ל"ג במכרה שוה מנה ודינר במנה למזונות מכרה בטל והניחו בצ"ע אבל למאי דפי' ניחא ודבר פשוט הוא דכך הוא פירוש משנתינו דברישא מכרה קיים ובסיפא מכרה בטל ומש"ה לא חששו התוס' לכתבו בפירוש כיון דדבר פשוט הוא כדפירש: **היתה** כתובתה ד' מאות כו' שהמכר בטל שחשוב כמעביר על דבריו וכולי מפורש בפרק אלמנה ניזונית דחשוב כמעביר על דבריו לפי דלא ניחא ליה דליפשו שטרא עילויה כי צריך הוא למכור הני הבית כור לאיש א' ויהא עליו ב' שטרות וה"ה נמי הכא גבי אלמנה זו שהיה לה למכור בעד ד' מנה במקום א' ומכרה בד' מקומות לא תמצא שהמקח של הראשונים קיים ושל אחרון בטל אלא בד' שדות חלוקות או בשטר אחד דלא שייך האי טעמא דליפשו שטרי וכו':

ח"מ סימן רכ"ז אבל להרי"ף והרמב"ם דסברי דאין אונאה לקרקעות כלל מתניתין מיתוקמא כפשטה ולפיכך הרי"ף הביא משנתינו כצורתה וכן הרמב"ם בפי"ז מהלכות אישות העתיק לשון המשנה בלבד וכתב נתקבלה כתובתה ובלבד שתשבע שבועת אלמנה: **טעתה** ומכרה שוה מנה ודינר במנה וכו' דברים אלו כסותרים לדברים שקדמו שהרי כתב בסמוך שאם מכרה שוה ק"ק במנה נתקבלה כתובתה אלמא דכשמכרה בפחות משווי המקח קיים וההפסד שלה וצ"ל דהב"ע בשאין כתובתה אלא מנה וכך הוא שנויה בהדיא בפרק אלמנה ניזונת (דף צח.) היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואפילו היא אומרת אני אחזור את הדינר ליורשים וטעמא כדפי' רש"י שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה ואף על גב דרשב"ג פליג התם במתניתין ואמר לעולם מכרן קיים עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה בית ט' קבין ובגינה בית חצי קב וכדברי ר"ע בית רובע הרמב"ם בפרק י"ז מהלכות אישות פסק כת"ק: **ומ"ש** רבינו טעתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה או שטעתה אפילו כל שהו גם כתב הרא"ש הא דקתני במתני' מכרה שוה מנה ודינר במנה לאו דוקא דינר ה"ה בפחות וי"מ דינר דוקא ולא נהירא כיון דאפילו פחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בין דינר לפחות עכ"ל: **היתה** כתובתה ת' זוז ומכרה לזה מכרו בטל שם במשנה: **ומ"ש** בד"א שהם ד' שדות חלוקות אבל אם הכל שדה אחת ומכרה ממנו לד' לרב אלפס שפסק במכור כור וזבין לתכא שהמכר בטל וכו' שם (דף צט:) בגמרא איבעיא לן אמר לשלוחו זבין לי כורא ואזל וזבן ליה לתכא מאי מי אמרינן א"ל דעבי לך עבדי לך דאי לא מצטרכי לך זוזי לא מגית הדרא בך או דילמא א"ל לא ניחא לי דליפשו שטרי עילואי ת"ש היתה כתובת' ת' זוז ומכרה לזה במנה וכו' במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים ופירש רש"י והא הכא דלזבוני כת' שדרוה ומכרה לראשון במנה דהיינו זבין לי כורא וזבין ליה לתכא אמר רב שישא בריה דרב אידי בקטיני ופירש"י בקטיני. לא היו שדות הללו יחד ואין ראויה לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח וסובר רבי' דכיון דפסק רב אלפס במכור לי כורא וזבין ליה לתכא דמעביר על דבריו הוי ממילא איצטרכינן לאוקמי מתניתין בקטיני או במכרה לכולם בשטר אחד דליכא חששא דליפשו שטרי עילויה ולר"מ שפסק במכור לי כורא וזבין לתכא שהמקח קיים מתניתין מיתוקמא בכל גווני אפילו בשדה אחת ובד' שטרות וסברא זו לא ראיתיה בשם רבינו מאיר אלא בשם רבינו האי כתבה הרא"ש וגם רבינו בח"מ סימן קפ"ב בשם רבינו האי כתב אחר כך מצאתי כן בספר מוגה רבינו האי במקום רבי' מאיר: **ומ"ש** שהסכמת הרא"ש ז"ל כרבי' האי איני יודע היכן אלא כן והוא עצמו כתב בטור ח"מ סימן קפ"ב על דברי רב אלפס ודברי רבינו האי וא"א ז"ל הביא דברי שניהם ולא הכריע (ח) ואיפשר שטעמו כאן מפני שהביא הרא"ש דברי רבינו האי לבסוף שכך דרך רבינו בהרבה מקומות לכתוב שהסכמת הרא"ש כאותה סברא שמביא לבסוף והרמב"ם אע"פ שבפ"א מהלכות שלוחין פסק כרב אלפס דמעביר על דבריו הוי כתב בפרק י"ז מהלכות אישות משנתינו כצורתה ולא חילק בין שדה א' לד' שדות ובין מוכר בשטר א' למוכר בד' שטרות וצ"ל דטעמא משום דאיכא למימר דלא דמיא מתניתין לשליח דאלמנה לאו שליחותא דיתמי קא עבדה הא נכסי בחזקת אלמנה קיימי כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונית ובלאו הכי לא דמיא אלמנה לשליח שהרי אם רצתה למכור לחצי כתובתה או לשליש ולרביע הרשות בידה וכדתנן בהדיא מוכרת היא אפילו ד' וה' פעמים ועוד שהרי ר"ת פירש דאפושי שטרי דלעיל לאו משום זילותא דנכסי הוא אלא משום שיצטרך לחזר בכל שטר ושטר אחר חתימת עדים וקנין וכתב הרא"ש שרב אלפס צריך לחלק כמו שפירש ר"ת ולפי זה גבי אלמנה שמכרה ליכא למיחש לאפושי שטרי שהאלמנה היא המחתמת השטרות ואין ליתומים עסק בהם וכיון דליכא ליתמי חשש דאפושי שטרי אפילו מכרה שדה אחת לד' בני אדם בד' שטרות מכרה קיים ותלמודא הוי מצי לשנויי חד מהני שינויי אלא שרצה להשיב לו לפי דרכו:

קד בית דין שמוכרין כו' כל זה כתוב בח"מ סימן ק"ג ובסימן ק"ט: ומ"ש

קד ב"ד שמוכרין להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרין אלא בהכרזה פשוט בפרק שום היתומים במשנה (דף כא:) ובפרק אלמנה ניזונית (דף ל:) אמרו שאם מכרו שלא בהכרזה ה"ל טועים בדבר משנה וחוזרים: ומ"ש ומכריזים שלשים יום רצופים זה אחר זה ואם אינם רוצים להכריז רצופים אלא בכל יום ב' וה' יכריזו ס' יום בכל יום ב' וה' משנה וגמרא בפרק שום היתומים (שם) וכתב הרי"ף בפרק אלמנה ניזונית ואמרינן בגמרא ההא דאמרינן דבהכרזת ב' יום בכל ב' וה' סגי אע"ג דכי חשיב מר ליומי דהכרזה לא הוו אלא י"ח כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי: ומ"ש כיצד מכריזין הכרוז יוצא פעם א' בבקר וכו'

עד

דרכי משה

שאין אונאה לקרקעות: (ז) וכן הוא בהר"ן דף תקכ"ח ע"ב בפרק אלמנה ניזונית: (ח) יראה דיש לחלק בין אלמנה המוכרת שהנכסים בחזקתה קיימים לטכור כשאר שליח המוכר וכ"כ ב"י

שדעת

דרישה

שיסהר לה תגבה מהלקוחות וק"ל: [ד] אפילו הראשונים מכרן בטל אם עשה לכל אחד שטר בפני עצמו תימא אם כן מאי ענין זה הביטול לדין זה שטעתה שאם במכירת הרביעי אמכרה שוה מנה ודינר במנה דהא בלא"ה הוי כמעביר על דבריו במאי שמכרה בארבע שטרות ויש לומר בדוחק דמשום סיפא אלא אם כן מכרה לכולם בשטר אחד נקט ובלא"ה לק"מ דעיקר דינא בכאן אינו אלא ללמדינו דין אם טעתה במאי תחזור המקח ואשמועינן שאם מכרה לארבע בני אדם אף על פי שמכירתה אינו מכירה באחרון מכל מקום בג' ראשונים מקחה קיים וכדי שלא נטעה לומר שבכל ענין מקחן של ראשונים קיים הוצרך רבינו לכתוב פלוגתת הרי"ף בזה דאליביה בד' שטרות בשדה אחד אין מכירתו מכירה בשום אחד מהן ואפילו בלי טעות כמי אבל לרבינו האי מקחן של ראשונים מקח בכל ענין:

סי' קד [א] **אלא** בהכרזה וק' דמשמע בהכרזה לחוד בלא שומא סגי מ"ש ממלוה ולוה שנתבאר בח"מ שממין אותה תחלה ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום ויד המלוה על התחתונה כמ"ש שם סימן ק"ג וסימן ק"ד וי"ל שהכא גם כן צריך שומא וסמך על מ"ש בסימן שלפני זה במכירת אלמנה שצריכה שומא ה"ה הכא וכאן לא הזכיר אלא הכרוזה שהיא כוספת במכירת ב"ד במכירת האלמנה והטעם שב"ד אין מוכרין אלא בהכרזה והאלמנה בלא הכרזה כתבתי בסימן שלפני זה (בסעיף ג): [ב] פעם אחת בבקר עפ"ר מ"ש בשם התוספות ולפ"ז קשה דה"ל להקדים כרוז הערב לכרוז הבקר ועי"ק בח"מ ר"ס ק"ט דשם כתבתי דרש"י פירשו דכרוז דבבקר היה תחלה ואפשר לומר דרבינו ס"ל כפירש"י ובמשנה מקדים גם כן בקר לערב. ובגמרא בפירוש דרב יודא אמר רב מקדים ערב לבוקר וע"ל בח"מ סימן ק"ט מ"ש שם:

אבל

פרישה

סור ובטל המקח לגמרי מאחר דיש כאן אונאה עד שלגא כ"פ): (באילו כיונה לקנות הקרקע ר"ל הסבינן היא ללוקח שקנאה לעצמה בדמי שוויה שהוא מאתים והוא והזולה לגבי לוקח כ"פ): (יד) והריוח ליתומים והטעם כמ"ש בח"מ סי' קפ"ג דשליח שמכר דבר שאין לה קצבה ביוקר משוויה שהכל לבעל שהוא אותו וע"ש וכן בגמרא דכתובות דף צ"ח ע"ב ע"ש: (טו) טעתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה כו' וז"ל ב"י דברים אלו נראים כסותרין לדברים שקדמו וכו' ועיין ב"י: (טז) שהן ארבע שדות חלוקות ואין ראויין לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח למוכרם לד' בני אדם: (יז) במכור לי כורא פי' שעושה שליח למכור משדותיו בית כור. והוא מכור לתכא (יש מגיהין בטיר ומכר ליה ליתכא ומוחקין וזבין כ"פ) דהיינו חצי בית כור וסבר רב אלפס שהמכר בטל מפני שלא ניחא ליה דלפשי עליה שטרות שאז יצטרך למכור השאר בית כור הנשאר לאחר ויהיו עליו שני שטרות והוא הדין נמי הכא גבי אשה אם עשה לכל אחד ואחד שטר בפני עצמו אפילו הראשונים מכרן בטל ואפי' לא היה כאן שום טעות באחד מהן מטעם דלא ניחא ליתומים דליפוש עליה שטרי: (יח) אפי' הראשונים מכרן בטל עיין בדרישה: (יט) אז מכר הראשונים קיים פירוש ותמכור חלק הרביעית לאחר ויכתוב שטר אחד על כולם או שלוקח הרביעי יוסיף דינר בדמי המקח וישאר הקרקע בידם כמו שמכרה להם בשטר אחד דאם לא כן קשה אם תמכור חלק הרביעי לאחר ותצטרך לכתוב לו שטר מכירה יהיה על היתומים שני שטרות: (כ) אבל רבינו האי עיין בחושן משפט סימן קפ"ב: (כא) וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ותימא בכאן כתב וכן הוא מסקנת א"א ז"ל והיינו משום שהביא דברי רבינו האי לבסוף בפרק אלמנה ניזונית ובחושן משפט סי' קפ"ב כתב וא"א הרא"ש הביא דברי שניהן ולא הכריע כו' עיין שם מ"ו ובית יוסף ועיין מה שכתב בית יוסף לתרץ דברי הרמב"ם דנראין גם כן דקסתרי אהדדי ובחושן משפט ס"ס קפ"ב הארכתי ליישב דברי רבינו עיין שם:

סי' קד (א) **ב"ד** שמוכרין כו' טעם דברים אלו כתבתי בחושן משפט סימן ק"ט וק"ג: (ב) אלא בהכרזה כו' עד"ר: (ג) בבל שני וחמישי אע"ג דכי חשבינן ליומיה דהכרוזה לא הוי אלא י"ח מכל מקום כיון דמשכי מילתא טובא שמעי אינשי גמרא פירוש אם מתחילין להכריז ... יום שני נמצא שכלין שמנה שבועות ביום ראשון וישארו לך עוד ארבע ימים

עד

בבקר (ד) בשעת הכנסת פועלים ופעם אחת בערב בשעת הוצאת פועלים שדה פלוני שסימניה כך וכך ומצריה כך וכך עומדת לימכר כל הרוצה ליקח יבא ויקח ויפרש הכרוז שמוכרין אותה כדי לפרוע לאשה כתובתה שלא יסבור הלוקח שנמכרה כדי לפרוע לב"ח (ה) שיש מי שרוצה יותר ליתן לאשה מפני שלוקחת המעות מעט מעט ואם הכריזו וטעו ומכרו אפי' שוה מאתים במנה מכרן קיים אבל אם לא הכריזו אפילו מכרו שוה בשוה (ו) מכרן בטל בד"א בדברים שצריכין הכרזה ובשעה שמכריזין ובמקום שמכריזין אבל דברים שאין מכריזין עליהן כמו (ז) עבדים ושטרות ומטלטלין שנמכרין לעולם בלא הכרזה ושעה שאין מכריזין היינו (ח) לכרגא ולמזוני ולקבורה שלצורך אלו מוכרין בלא הכרזה ואפי' מי שמלוה לצורך אחד מאלו כשפורעין לו (ט) מוכרין בלא הכרזה ובמקום שאין מכריזין שיש מקומות שנוהגים שלא להכריז מפני שיש שלא ירצו לקנות אם יכריזו שלא יקראו אותם אוכלי נכסי דאכרזתא פירוש שצריכין למכור מפני הדחק כיון שאין צריכין הכרזה אם מכרו וטעו פחות משתות מכרן קיים טעו בשתות מכרן בטל אם הכריזו בדבר שאין צריך הכרזה או בשעה או במקום שאין מכריזין כתב רב אלפס דכמאן דליתיה דמי ואם טעו בשתות מכרן בטל וא"א הרא"ש ז"ל כתב (י) כיון שהכריזו אע"פ שלא היו צריכין אם טעו אפילו בכפל המקח קיים והיכא שטעו בפחות משתות בדבר שאין מכריזין שמכרן קיים פירש רבי' יצחק (יא) שצריכין להחזיר האונאה והרמב"ם כתב דהוי מחילה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל והיכא דטעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל כתב הרמב"ם אם ירצו ב"ד (יב) לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין שומעין להם דכיון שהרשות ביד ב"ד לבטל המקח גם כן (יג) הרשות ביד הלוקח לבטלו ואם ירצו להכריח הלוקח שיתקיים המקח ויחזיר האונאה אין שומעין להם שליח שמכר וטעה ונתאנה המכר בטל ואפילו בכל שהו שנתאנה בין אם הוא שליח ב"ד או שליח כל אדם

ואם

עד מפני שלוקחת המעות מעט מעט הכל שם משנה וברייתא וגמרא: ומ"ש רבינו בבקר בשעת הכנסת פועלים וכו' אמאי דתנן מכריזין בבקר ובערב בעי בגמרא מ"ש בבקר ובערב אמר רב יהודה בשעת הכנסת פועלים ובשעת יציאת פועלים בשעת הוצאת פועלים דאי איכא דניחא ליה למזבן אמר זילו סיירו לה ניהלי ובשעת הכנסת פועלים דנדכר דאמר להו ניזיל נשיילינהו ומשמע לרבינו בשעת הכנסת פועלים היינו בבקר וקרי ליה הכי מפני שבאותה שעה הם נכנסים למלאכה ושעת הוצאת פועלים היינו בערב שהם יוצאים ונפטרים ממלאכה וכן פירש הר"ן ומוכרח הוא א מדאמר בשעת הוצאת פועלים אי איכא דניחא ליה למיזבן אמר זילו סיירו לה ניהלי דהיינו לומר דכשישמע ההכרזה יזכור שיאמר לפועליו כשנפטרים ממנו שילכו לבקר הקרקע הנמכר ובבקר בשעת הכנסת פועלים כשישמע ההכרזה יזכור לשאול אותם ענין הקרקע ודע דברייתא הכי איתא מכריזין בבקר ובערב וכו' ואומרים שדה פלוני בסימניה ומצריה כך היא יפה ובכך היא שומא ופירש"י כך היא יפה. וכך וכך היא עושה תבואה כך וכך היא שומא בכך וכך שמאוה בב"ד וה"ה פירש בפי"ב מהלכות מלוה דכך וכך היא יפה היינו כמה מוצאין בה: ואם הכריזו וטעו ומכרו אפילו שוה מאתים במנה מכרן קיים אבל אם לא הכריזו אפילו מכרו שוה בשוה מכרן בטל בד"א בדברים שצריכים הכרזה וכו' בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:) תנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים אם כן מה כח ב"ד יפה אבל אם עשו אגרת ביקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים ופירש"י אגרת ביקורת. הכרזה ולשון ביקורת שמבקרין אותה בני אדם ע"י הכרזה והרמב"ם כתב בפי"ב מהלכות מלוה דאגרת ביקורת היינו כתיבת דקדוק השומא וההכרזה ובגמרא (ק.) אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים אמר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים איתיביה רב אשי שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו בדלא אכרוז לא דאכרוז הא מדסיפא בדאכרוז רישא בדלא אכרוז לעולם בדלא אכרוז ול"ק כאן בדברים שמכריזים עליהם כאן בדברים שאין מכריזים עליהם ואלו הן דברים שאין מכריזים עליהם העבדים והמטלטלים והשטרות עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואבע"א כאן בשעה שמכריזין כאן בשעה שאין מכריזין דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא ואבע"א כאן במקום שמכריזין כאן במקום שאין מכריזין דאמר ר"נ מעולם לא עשו אגרת ביקורת בנהרדעי משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן כ"א מסתברא כ"מ שנהגו בו שלא להכריז ולא נודע עיקרו של דבר למה נמנעו מלהכריז סתמא דמילתא לא בטעות נהגו אלא אני אומר עיקר המנהג בדין היה ובדין נמנעו שראו שהיה בהכרזה קלקול ליתומים והאריך בדבר ובסימן כ"ד כתב בהיפך: **ומ"ש** ואפילו מי שמלוה לצורך א' מאלו כשפורעין לו מוכרין בלא אכרזתא בפרק הנזכר כתב ה"ה לקבורה פירוש קבורת האב והאם וכל מי שמוטל עליהם לקברו והקשו המפרשים פשיטא וכי יהא מוטל ל' יום ותירצו דאפילו הכרזת שעה אין עושין והתוספות פירשו דאפילו לוו לצורך דברים אלו כשרוצים לפרוע אותו חוב אין משהין אותו עד דמכריזין ל' יום כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים המלוים לכך וכתב הרמב"ם אבל דברים שאין מכריזין עליהם שמין אותם בב"ד ומוכרין אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכין אותם לשוק והוא מימרת אמוראים בפרק אלמנה ניזונת: ואם הכריזו בדבר שאין צריך הכרזה או בשעה או במקום שאין מכריזין כתב רב אלפס דכמאן דליתיה דמי וכו' אהא דאותבינן מדסיפא בדאכרוז כתב הרי"ף כלשון הזה לא רישא בדלא אכרוז רישא וסיפא בדאכרוז ול"ק כאן בדברים שמכריזים עליהם כאן בדברים שאין מכריזים עליהם רישא דקתני פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל ואע"ג דאכרוז בדברים שאין מכריזין דכיון דלא בעי הכרזה בין אכרוז בין לא אכרוז חד דינא הוא ואם פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל שוה בשוה מכרן קיים וסיפא דקתני אם עשו אגרת ביקורת אפי' מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים בדברים שמכריזין עליהם ובשעה שמכריזין ובמקום שמכריזין דכיון דאכרוז עלייהו כדחזי בין פחתו בין הותירו מכרן קיים ע"כ וכן דעת הרמב"ם בפי"ב מהלכות מלוה וכתב הר"ן אבל רבינו האי כתב דרישא בדברים שמכריזין עליהם והכריזו ובהנך הוא דאמרינן דבשתות מכרן בטל וסיפא בדברים שאין מכריזין עליהם והכריזו דכיון שדקדקו כל כך שהכריזו בדברים שאין צריך להכריז עליהם אמרו דעד פלגא מכרן קיים וכתב הרמב"ן דדוקא שוה ק' בר' או ר' בק' אבל ב יותר על כן או פחות מכן מכרן בטל כדאמרינן בפרק מי שמת (קמו.) גבי אכל שם סעודת חתן אפי' בדינר וכו' ע"כ והר"ן כתב על דברי הרי"ף אין טעם הגון לחלקה בין אם היתה ההכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו בית דין כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בה שום טעות הילכך אפי' אם עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין עליהם האי טעמא מיהא איתא ביה אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי ע"כ נראה לפרש רישא וסיפא בדאכרוז כלומר רישא וסיפא מודו דבעי הכרזה ואם לא הכריזו אפי' שוה בשוה מכרן בטל והא דאמרינן ברישא שוה בשוה מכרן קיים בדברים שאין מכריזין עליהם ולא הכריזו: ומ"ש רבינו אם טעו אפילו בכפל המקח קיים נראה ג שהוא כדברי הרמב"ן שכתבתי בסמוך: **והיכא** שטעו בפחות משתות בדבר שאין מכריזין שמכרן קיים פר"י שצריך להחזיר האונאה והרמב"ם כתב דהוי מחילה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל בפרק אלמנה ניזונת כתב הרא"ש בשם ר"י הא דאמר רב נחמן שליח כדיינים היינו לענין זה דהמקח קיים אבל האונאה מיהא צריך להחזיר וכן הדיינים דאין כח בדיינים טפי משליח דעלמא והרמב"ם כתב דאם טעו בפחות משתות הרי זה מחילה בהדיוט וכן מסתבר עכ"ל ודברי הרמב"ם הם בפי"ג מהלכות מכירה: והיכא דטעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל כתב הרמב"ם אם ירצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם בפרק הנזכר כתב כן ונתן טעם לדבר שלא יהא כח הדיוט חמור מהם. והרא"ש כתב בפרק אלמנה ניזונת בשם ה"ר יונה שומת ב"ד כמו שהיתומים סומכים עליהם כך הלוקח סומך שלא יעשו עול ולא ירחמו והוו ב"ד שלוחין של אלו ושל אלו הילכך בין פיחתו שתות ובין הותירו שתות מכרן בטל אבל בפחות משתות מכרן קיים וכן מסתבר וכן היה נראה היכא דנתאנו יתומים דהמקח בטל ואין ב"ד יכולין לקיים המקח אם ירצו ולהכריח הלוקח להחזיר האונאה דכיון שרצו ב"ד לבטל המקח הרשות בידם ברשות הלוקח נמי לבטלו ומסתבר הכי טפי דאי מייפים כח היתומים טפי מלוקח הא ריעא ליתמי ולא זבני מינייהו והרמב"ם כתב שאם רצו בית דין שלא לבטל המקח ויחזירו האונאה מחזירין עכ"ל: שליח שמכר וטעה ונתאנה המכר בטל ואפילו בכל שהו וכו' בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:) איבעיא להו שליח כמאן רבא אמר רב נחמן שליח כדיינים רב שמואל בר ביזנא אמר רב נחמן שליח כאלמנה והלכתא שליח כאלמנה שאם טעה כל שהו מכרו בטל וכתב הרא"ש פירש ר"ת

דהאי

ומ"ש בבוקר בשעת הכנסת פועלים כו' פי' כשהפועלים נאספים לילך לשדה כל אחד למלאכתו וזהו נקרא הכנסת פועלים וכשהן נפרדין זה מזה בערב וכ"א שב לביתו וזהו נקרא הוצאת הפועלים ובח"מ סי' ק"ט הנוסחא במקצת ספרים איפכא בבוקר בשעת הוצאת הפועלים וכו' וכך הוא העיקר דבבוקר כשיצאו למלאכתן יאמר להן זילו סיירו לה ניהלי ובערב בשעת הכנסת פועלים לביתם נדכר ואמר ניזיל נשיילינהו אבל הר"ן כתב איפכא ומביאו ב"י ואיני מבין דבריו ואפשר שט"ס הוא:

והיכא שטעו בפחות משתות וכו' ומה שקשה על דברי רבינו בזה כתבתי ויישובו בח"מ סי' ק"ט ס"ד בס"ד

דרכי משה

שדעת הרמב"ם ג"כ שאלמנה המוכרת לד' אפי' בד' שטרות מכרה קיים **תבי שליח** פסק פ"א מהלכות **שלוחין** כדברי הרי"ף ותמהני על ב"י שדחק עצמו בתירוץ קושיא זו וכתב דאע"ג דהרא"ש לא הכריע מ"מ כתב רבינו כאן דמסקנתו כדברי רב האי מאחר שהביא סברתו באחרונה וכן דרך רבינו בהרבה מקומות לכתוב הסכמת הרא"ש באותה סברא שהביא באחרונה עכ"ל ומ"מ הקושיא במקומה עומדת למה כתב כאן דהרא"ש הסכים לסברא אחת ובח"ה כתב דלא הכריע ולכן נראה מה שכתבתי ותימה על ב"י שלא עלה זה על לבו וגם בדברי הרא"ש שהביא ב"י משמע כמו שכתבתי:

כתב

פרישה

עד כלות ששים יום והראשון מהארבע ימים מתחיל ביום שני והרביעי ביום חמישי דהיינו בין הכל שהם עשר ימים ר"ן: (ד) בשעת הכנסת פועלים פירוש הכנסתם למלאכתן. הוצאת פועלים פירוש שיוצאין ממלאכתן והטעם כתבו התוספות ר"פ שום היתומים כשמכריזין בערב ישמע ההכרוז מי שרוצה לקנות קרקע ויאמר לפועליו כשנפטרין ממנו והם פנויים לע"ע ממלאכה שילכו לבקר (פירוש לדרוש מאי ענינה וטובה) הקרקע הנמכר ובבוקר כשישמע ההכרוז יזכור לשאול אותם ענין הקרקע ועיין בדרישה: (ה) שיש מי שרוצה יותר ליתן כו' לכך כתב יש מי כו' דר"ל אבל לא הכל כי יש גם כן בני אדם דניחא להו יותר לקנות וליתן המעות לבעל חוב שהוא איש שאינו מקפיד כ"כ אמטבע לומר זו רעה וזו יפה כמו אשה גמרא וכתבתיהו בח"מ סימן ק"ג וק"ט: (ואם הכריזו ר"ל וגם דקדקו בשומא מכרו קיים אבל אם לא הכריזו אע"פ שדקדקו בשומא מכרן בטל ודברים שאין מכריזין עליהן שמין אותן בבית דין ומוכרין אותם מיד כ"פ): (ו) מכרן בטל משום דהוי טועה בדבר משנה גמרא: (ז) עבדים שמא ישמעו ויברחו. ושטרות ומטלטלים שמא יגנבו (כשיכריזו עליהם יאספו הרבה קונים לקנותם כ"פ): (ח) לכרגא (פי' לפרוע למלך כסף גלגולת) ולמזוני (למזון האשה והבנות) ולקבורה דבאלו אין שהייה להכריז: (ט) מוכרין בלא הכרזה כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים המלוים לכך אם היו צריכין להמתין הפרעון עד דמכריזין ל' יום (עיין בח"מ סימן ק"ט כ"פ): (י) כיון שהכריזו אע"פ כו' דאין טעם הגון לחלק בין אם היתה ההכרזה בדרך החיוב ובין לא היתה לדרך חיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו בית דין כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בה שום טעות ר"ן: (יא) שצריכין להחזיר האונאה דאין כח בדיינים טפי משליח דעלמא אשר"י: (יב) לקיים המקח ולהכריח הלוקח להחזיר כ"ל. הרשות בידם שלא יהא כח הדיוט חמור מהם (דאם קנה הדיוט מהדיוט ונתאנה א' או קנה המקח ומחזיר האונאה כמבואר בח"מ סימן רכ"ז ס"ס בדיינים כ"פ): (יג) הרשות ביד הלוקח לבטלו דאי מייפים כח

היתומים

חדושי הגהות

קד א ז"ל הב"ח מ"ש רבינו הטור בבוקר בשעת הכנסת פועלים כו' פי' כשהפועלים נאספים לילך לשדה כל א' למלאכתו זה נקרא הכנסת פועלים וכשהם נפרדים זה מזה בערב כל אחד שב לביתו מיקרי הוצאת פועלים ובח"מ סי' ק"ט הנוסחא במקצת ספרים איפכא בבוקר בשעת הוצאת פועלים וכו' וכך הוא העיקר ובבוקר כשיצאו למלאכתן יאמר להן זילו סיירו לה ניהלי ובערב בשעת הכנסת פועלים לביתם נדכר ואמר ניזיל נשיילינהו אבל הר"ן כתב איפכא ומביאה ב"י ואיני מבין דבריו ואפשר שט"ס הוא: ב יותר ע"כ ר"ל שוה כו' ביותר מר' ופחות מכן היינו שוה ר' בפחות מק': ג ר"ל דהך אפי' בכפל דוקא הוא כלומר דוקא בבפל אבל אם הוא יותר מכפל לא והיינו כדברי הרמב"ן שבס"פ הקודם:

וז"ל

(א) ואם הטעה הלוקח כתב רב האי שגם בזה המקח בטל בכל שהו וה"ר יונה כתב שאם טעה הוא ונתאנה המקח בטל בכל שהו שיאמר לו המשלח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אבל אם הטעה את הלוקח זכה (יד) המשלח ביתרון (ב) וששאלת על קרקע של יתומים שהכריזו ב"ד עליו למוכרו להגבות אשה כתובתה ואחר ההכרזה מחלה ליתומים כתובתה (טו) ושלחה מצד אחר מורשה שלה לב"ד להגבות כתובתה ומכרו ב"ד הקרקע וכתבו אחריות המכר על היתומים ועתה רוצים היתומים להוציא הקרקע מיד הלוקח כי אמרו שלא כדין מכרוהו שכבר מחלה להם כתובתה תשובה (טז) מרמה עשו ולא תעשנה ידיהם תושיה (יז) כי ב"ד מכרוהו כי לא ידעו באותה (יח) מחילה טמירתא ואחריות המכר על היתומים ואי איניש דעלמא היה הבא להוציא הקרקע היו היתומים חייבים לפרוע ועתה נמי שהם באים להוציא מיד הלוקח האחריות עליהם הילכך אינה מחילה וישאר הקרקע ביד הלוקח:

קה יכולה אשה שתמכור כתובתה או ליתנה לאחרים בין כולה בין מקצתה והלוקח והמקבל עומדים במקומה שאם תתאלמן או תתגרש יקחו הם כתובתה ואם תמות בחיי הבעל אין להם כלום לפיכך אין הלוקח קונה אותה (א) אלא בדבר מועט ואם מכרה לבעלה המכר מכר ואסור להשהותה (ב) כדפירש' לעיל אלא א"כ יעשו לה אחרת בעיקר הכתובה ואפילו אם מת הבעל בחייה אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום במה דברים אמורים כשנתאלמנה ומתה שהיא לא היתה יכולה ליפרע מהיתומים אלא בשבועה אבל נתגרשה ומתה לקוחות נשבעים שבועה שלא פקדתנו ונוטלים ודוקא שמתה אבל אם היא חיה (ג) צריכה לישבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במגו שאם היתה רוצה למחול אבל (ד) אם אמרה שנפרעה קודם המכר (ה) אינה נאמנת שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת ראובן שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה קודם שנשבעה על כתובתה אם יש לבכור פי שנים דמספקא לן אם קרויין נכסי האם כל זמן שלא נשבעה על כתובתה תשובה כל זמן שלא נשבעה האלמנה על כתובתה ולא הגבוה בית דין הכתובה כל הנכסים בחזקת בעלה ולא זכתה בהם

ב"ח

בס"ד וכן מה שקשה על מ"ש רבי' בשם רבי' האי היכא דטעה הלוקח דגם בזה המקח בטל בכל שהוא ולה"ר יונה קיים המקח וכו' מפורש בח"מ ישבו לשם במ"ש בס"ד ועיין עוד לשם בסי' קפ"ב ס"ט ובסי' רכ"ז מ"ש בס"ד : וכתב מהרש"ל בספר חכמת שלמה פרק אלמנה ניזונית על הך דשליח שמכר וטעה דהמכר בטל וז"ל ונראה בעיני אפילו לא ידע הלוקח שמכרו לו בתורת שליחות אפ"ה חוזר המקח דס"ס אין השליח יכול למכור מה שאינו שלו אבל אי קנה השליח וטעה דג"כ חוזר המקח בהא אי לא ידע המוכר שקנה בתורת שליחות זכה המוכר במה שבידו ועל השליח מוטל לשלם שהרי שינה מדעת בעלים והמוכר אינו חייב להחזיר כדמוכח בפרק גט פשוט בעובדא דהיתתא דא"ל זבין לי באחריות וכו' ועיין במ"ש הר"ן ר"פ האיש מקדש עכ"ל מיהו בח"מ סי' קפ"ב מבואר להדיא שאין חילוק בין קנה השליח וטעה ובין מכר לעולם אין המכר בטל אא"כ שהודיע ללוקח או למוכר שהוא שליח וע"ש וכן פסק לשם בש"ע : **ומ"ש** וה"ר יונה כתב וכו' עד זכה המשלח ביתרון היכא לתמוה דמשמע דזוכה ביתרון אפי' מכר שוה מנה במאתים והא ליתא שהרי הרא"ש בפרק אלמנה כתב וז"ל וה"ר יונה כתב דאם הותיר השליח דינו כאינש דעלמא שמוכר את שלו וזכה המשלח ביתרון עכ"ל אלמא דלא עדיף ממוכר את שלו דקי"ל פחות משתות הוי מחילה שתות קנה ומחזיר אונאה יתר משתות מקחו בטל וכ"כ בח"מ סימן ק"ט וסימן קפ"ב וסימן רכ"ז סעיף מ"ט ואפשר דהא דכתב כאן בסתם משום דכתובת אשה דינה לגבות מן הקרקע ולכן כתב בסתם משום דאיירי בקרקע דבשליח שנתאנה אפילו בקרקע מכרו בטל אפילו נתאנה בכל שהוא ואם נתאנה הלוקח המקח קיים אפי' נתאנה עד פלג ופלג בכלל ולכן כתב רבי' בסברת הר"י בסתם זכה המשלח ביתרון דמשמע אפי' ביותר משתות משום דבכתובה מיירי בקרקע אבל בח"מ מיירי במטלטלי ואכתי קשה דאמאי לא כתב רבי' דהסכים הרא"ש לדברי ה"ר יונה גם בח"מ בסימן רכ"ז לא הזכיר הסכמת הרא"ש אבל בסי' ק"ט ובסימן קפ"ב כתב רבי' שהסכים הרא"ש לדברי ה"ר יונה : **וששאלת** על קרקע וכולי תשובה מרמה עשו וכו' פי' הבאים מצד היתומים רימו את האשה ואנסוה עד שמחלה להם הכתובה דכיון דכבר הכריזו עליה הב"ד היה להם לפרסם המחילה מיד וכיון שלא עשו כן אין ספק שהיה שם שחוק או היתול או הטעו את העדים וכמ"ש הרמב"ם והביאו רבי' בסי' שאחר זה ע"ש :

קה יכולה אשה וכולי עד אבל אם היא חיה צריכה לישבע שלא נפרעת כבר כתבתי דבגרושה אעפ"י דאינה צריכה לישבע על אתפסת צררי בטענת שמא אפ"ה צריכה לישבע מספק שמא תפסה משלו כשטוען אישתבע לי כמ"ש לעיל סוף סי' צ"ז ע"ש ולכן כתב רבינו כאן דאם היא חיה צריכה לישבע שלא נפרעת דלא מיבעיא אם טען הבעל ברי דאתפסה צררי אלא אפי' בטענת שמא אישתבע לי שלא תפסת משלי כלום וכ"ש בטענת ספק על אפוטרופסות ומשמע מדברי רבינו כאן דבדלא פטרה משבועה קמיירי דאילו פטרה משבועה אינה צריכה לישבע כנגד בעלה אעפ"י דמכרה לאחרים : ומ"ש רבינו לעיל בסי' צ"ח דאם היא חיה לא יתנו ללקוחות כלום אא"כ תשבע היא שלא נפרעת אעפ"י דלשם כשפטרה משבועה קאמר מ"מ צריך לומר דהך בבא מיירי בדלא פטרה משבועה כדפרישית לעיל ס"ג ותדע דאי איתא דמיירי אפילו פטרה משבועה נמי צריכה לישבע א"כ ק' לאיזה צורך כתב רבינו כאן דמיירי בדלא פטרה דצריכה לישבע הא אפי' כשפטרה כתב לעיל דצריכה לישבע כ"ש בדלא פטרה אלא בע"כ דלעיל וגם כאן מיירי בדלא פטרה אלא דכאן הוא גוף הדין של מכירת כתובה לבעל ולאחרים בכל חילוקי דינים ולעיל לא כתבו רבינו אלא איידי דכתב דין הבאים ברשותה כגון אם מכרה כתובתה לאחרים כתב ג"כ אותו הדין דשבועה היכא דלא פטרה אבל פטרה א"צ לישבע ומיהו כל זה דוחק אלא נראה דלעיל בסי' צ"ח אפי' פטרה משבועה קאמר דכשהיא חיה לא יתנו ללקוחות אא"כ תשבע היא דאיכא למימר דלא פטרה אלא כשטוען עליה שמא אבל כשטוען ברי שנפרעת והיא מכחישתו מזה לא פטרה ואע"ג דבלא מכרה כתובתה איהי גופה נמי לא מצי גביא כשטוען ברי אפ"ה אתי לאשמועינן דאפילו מכרה אם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ולא אמרינן כיון שזה קנה בתקנת חכמים וגם קנה בשעה שכבר פטרה אינו בדין שיפסיד בשביל שאינו רוצה לישבע על טענת ברי אלא יפסיד ואיהו דאפסיד אנפשיה וכאן בסימן זה קמיירי בדלא פטרה משבועה כלל קאמר דאם היא חיה צריכה לישבע אף על טענת שמא תפסה משלו וכל שכן על שמא דאפוטרופסת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות וא"ת כיון שכתובה בידה או ביד הלקוחות היאך יכול לטעון בברי פרעתיך דאם כן לא ה"ל לפרוע עד שיחזרו הכתובה ועיין ייסוב דבר זה לעיל סוף סימן ק' :

ואם אמרה שנפרעת אחר שמכרה נאמנת במגו וכו' כ"כ הרא"ש בפרק הכותב (דף קמ"א סוף ע"ב) והטעם דכי היכי דאם תמחול משלמת כל הדמים של הכתובה ללקוחות הכי נמי כשאמרה שנפרעת אחר שמכרה חייבת לשלם כל הדמים שהרי כך הפסידה ללקוחות וכיון דקי"ל דהמוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול א"כ
כי

ב"י

דהאי שליח מיירי בשעשאוהו ב"ד שליח למכור דאי בשליח שעשאוהו בעלים היכי קאמר דהא משמיה דרב נחמן שליח כדיינים הא אמר רב נחמן לעיל אבל טעה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ועוד דבר"פ האיש מקדש אמר רב נחמן האחין שחלקו וכו' אבל שוייה שליח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אלמא בשליח אפילו בפחות משתות בטל מקח הלכך בשליח דיינים איירי הכא דאלים כחו ור"י פירש כיון דקאמר תלמודא שליח סתם משמע בסתם שליחות שעשאוהו בעלים ופירוש ר"ת עיקר דנקבעה בעיא זו אמתניתין דשום הדיינים שפיחתו שתות משמע דבשליח דיינים איירי עכ"ל : ואם הטעה הלוקח כתב רבינו האי שגם בזה המקח בטל וה"ר יונה כתב שאם טעה הוא ונתאנה המקח בטל בכל שהוא וכו' בפרק הנזכר כתב הרא"ש הא דקתני פחתו מכרן בטל ניחא דנתאנו היתומים אבל אם הותירו שתות שנתאנה לוקח אמאי בטל לא יהא כח היתומים גרוע מכח אחר דאין אונאה לקרקעות ומתוך פירש"י משמע דכיון דלגבי אונאת יתומים אמרינן מקחו בטל ה"ה נמי לגבי אונאת לוקח ולסברא זו גם בשליח הדין כן כי היכי דאי טעה שליח ונתאנה המקח בטל דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ה"נ אם נתאנה לוקח וכ"כ רבינו האי ז"ל דבשליח אם הותירו שתות מכרן בטל ותמהני למה הזכיר שתות אם רוצה לדמות הותיר לפיחת אפילו בדינר כמי דהא קי"ל שליח כאלמנה וה"ר יונה ז"ל כתב דאם הותיר השליח דינו כאינש דעלמא שמוכר את שלו וזוכה המשלח ביתרון ואם פיחת א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי עכ"ל . וששאלת על קרקע של יתומים שהכריזו ב"ד וכו' כלל ס"ג סימן ג' :

קה יכולה אשה שתמכור כתובתה או ליתנה לאחרים בין כולה בין מקצתה והלוקח והמקבל עומדים במקומה וכו' ואם מכרה לבעלה המכר מכר ואסור לשהותה וכו' בפרק החובל (דף פט :) : **ומ"ש** כדפרישית לעיל הוא בסימן ס"ו :

ומ"ש ואפילו אם מת הבעל בחייה אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום במה דברים אמורים כשנתאלמנה ומתה שהיא לא היתה יכולה לפרוע מן היתומים אלא בשבועה אבל נתגרשה ומתה לקוחות נשבעין שבועה שלא פקדתנו ונוטלים כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ובקצת ספרים יש בהם חסרון הניכר ודברים אלו נלמדים ממה שנתבאר בסימן צ"ו : ומ"ש ודוקא שמתה אבל אם היא חיה צריכה לישבע שלא נפרעת ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות . וכ"כ הרא"ש פרק הכותב : **ומ"ש** א ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במגו וכו' כ"כ הרא"ש שם : **שאלה** לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת ראובן שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה וכו' בסוף כלל כ' :
המוכרת

דרכי משה

קד (א) כתב הריב"ש סי' קע"ט דאם אחד נתמנה דיין ע"פ הורמנא דמלכא ומכר וטעה בין הוא בין שלוחו הוי כב"ד שטעה ועדיף טפי משאר השליח ב"ד וע"ש : (ב) וכן הוא בר"ן פרק האיש מקדש דף תרל"ט ע"א דאם מכרו ב"ד ונתאנה הלוקח המקח קיים אבל אם שמו הקרקע לב"ח או לכתובה וטעה בשומא המכר בטל :
ומהרי"ו

פרישה

היתומים טפי מלוקח הוי ריעא ליתמי ולא זבני מינייהו אשר"י: (יד) המשלח ביתרון פי' בפחות משתות דאילו בשתות כבר כתב דעת הרא"ש דיד המוכר ולוקח שוה בו וה"ט משום דשתות לא נתנה למחילה משא"כ בפחות משתות דאין הבעלים יכול למחול והלוקח שנתאנה כיון שלקח בעצמו גבי דידיה אמרינן סודאי מחל כיון שהוא פחות משתות: (טו) ושלחה מצד אחר מורשה שלה לב"ד כצ"ל : (טז) מרמה עשו ר"ל היורשים שהם דברו על לבה לעשות כן לשתשלם הכתובה מהלוקח ואח"כ יחזרו הם עליו ולא יהיה לה היזק בכתובה וגם להם לא יהיה היזק בנכסיהן וזהו המרמה לטרוף שלא כדת : (יז) כי ב"ד בדין מכרוהו כצ"ל : (יח) מחילה טמירתא בח"מ סימן רמ"ב שם נתבאר דמתנה טמירתא אינה מתנה כלל אפילו לא היה בה מרמה ואפשר לחלק בין מתנה שהמקבל בא להחזיק בה ובין מחילה שכבר הוא בידו וקנהו אפילו בטמירתא אי לאו דהוי המחילה במרמה ועיין מ"ש בסימן שאחר זה :

סי' קה (א) אלא בדבר מועט נראה שכ"כ משום שכתב בסמוך אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר אינה נאמנת במיגו דאי בעיא מחלה השתא דהטעם הוא דאו צריכה לשלם ללוקח כל הדמים ואם מכרה קודם אינה משלמת אלא דבר מועט. גם יש נפקא מינה דאין דין אונאה בקנין זה: (ב) כדפרישית לעיל בסימן ס"ו: (ואפילו אם מת הבעל עיין מזה לעיל סימן צ"ו כ"פ) : (ג) צריכה לישבע שלא נפרעה (רש"ל בביאורים שלו פירוש כשטוען הבעל אשתבע לי אבל פירוש אמ"ו ז"ל עיקר כ"פ) פירוש שבית דין משביעין אותה אפילו לא טענו היורשים כלום ונראה דה"ה אם גירשה והבעל עדיין חי וטוען שפרעה אע"ג דאינו טוען שתשבע לי היא מכל מקום הבית דין טוענין לו מטעם שכתב הר"ן וכתבתיהו לשונו לעיל סימן צ"ו דשמא תודה היא היום או מחר לומר שנפרעה ותהא נאמנת במיגו דהיתה יכולה למחול ותהא שבועת שוא או שבועת אנס (ר"ל שבועה שמשביעין הלקוחות או מקבלי מתנה שלא פקדתנו כ"פ) בדבר ובכוה משביעין הבית דין כמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ב גם לעיל סימן צ"ו דקדקתי כן מדכתב רבינו לשון ומשביעין לשון רבים ע"ש: (ד) אם אמרה שנפרעה קודם המכר פירוש עתה אחר המכר אמרה שנפרעה קודם לכן: (ה) אינה נאמנת ולא אמרינן תהיה נאמנת במיגו דאי בעי מחלה השתא דאין זה מיגו טוב דאי מחלה השתא היתה צריכה לשלם כל הדמים
הכתובין

חדושי הגהות

קה א וז"ל הב"ח ע"ז והטעם דכי היכי דאם תמחול משלמת כל הדמים של הכתובה ללקוחות ה"נ כשאמרה שנפרעת אחר שמכרה חייבת לשלם כל הדמים שהרי כך הפסידה ללקוחות וכיון דקי"ל (קידושין מח.) המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומוחלו מחול א"כ כי אמרה נמי שנפרעת אחר שמכרה נאמנת במגו ומשלמת כל הדמים ללקוחות משא"כ בנפרעת קודם שמכרה דהוי מקח טעות וא"צ לשלם אלא הדמים שקיבלה מן הלוקח ואף לדברי המפרשים דכל מוחל שט"ח אינו חייב לשלם אלא דמי המכר מ"מ לאו כ"ע דינא גמירי והיא יראת למחול שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל כה שאומרת שנפרעת קודם המכר דבר ידוע שמקח טעות הוא והדמים חוזרין וע"ש עכ"ל

המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה אבל המוחלת כתובתה לבעלה אף על פי שאסורה לישב תחתיו מכל מקום מחילתה מחילה והפסידה כתובת בנין דכרין בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נג.) אמר רבא פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים יש לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא זוזי אכסוה מוחלת כתובתה לבעלה אין לה כתובת בנין דכרין מאי טעמא אחולי אחלתיה בעי רבא מוכר' כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי או כמוחלת לבעלה דמי הדר פשטה מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים דמי : **ומ"ש** בשם הרמב"ם הוא בפרק י"ז מהלכות אישות : ומ"ש שנראה מדבריו שאפילו בחייו אין לה מזונות כ"כ ה"ה לדעתו ז"ל ושרש"י פירש אין לה מזונו' באלמנותה וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל : ומ"ש ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו וכו' בסימן צ"ג : **כתב** הרמב"ם המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים וכו' ג"ז בפרק י"ז מהל' אישות וכתב ה"ה כבר נתבאר פ"ה מהלכות מכירה שאין המחילה צריכה קנין ושם הבאתי ראיה לזה וכן אין צריך לעדים כל שהיא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי כדאית' בקידושין פרק האומר (סה:) עכ"ל כתוב בתשובת הרשב"א סימן תתפ"ג מוחלת כתובתה לבעלה מה שעשתה עשוי ולא שייך בכי הא טענת נחת רוח וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ז ומיהו דוקא במוחלת שלא מחמת אונס ידוע אבל אם נאנסה ומחלה ויש עדים על האונס כגון זה שהיה מתקוטט עמה כדי שתמחול לו והוציאה מביתו ונתפייסה ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלום אע"פ שלא מסרה מודעה המחילה בטלה וכל שיש בידה ספוק לעשות אותו אונס ומפחידה הרי זה אונס . כתב עוד הרב המגיד בסוף פרק י"ח מהלכות אישות כבר כתבו הרמב"ן והרשב"א דמוחלת עיקר כתובה אינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי שהרי כל הנשים יש להן כתובה ולא תהיה לה איבה אם לא תמחול ואדרבה היא יכולה לומר לו שהוא נותן עיניו לגרשה כשמבקש שתמחול כתובתה משא"כ בנכ"ב עכ"ל : המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל מימרא בפרק הכותב (דף פה:) : ומ"ש לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואחר כך מתה בנה יכול למחול וכו' שם קריבתיה דר"נ זבינתה לכתובתה בטובת הנאה איגרשה ושכיבא אתו לקוחות וקא תבעו לברתה א"ר נחמן ליכא דליסבה עצה תיזול ותיחלה לכתובתה דאמה לגבי אבוה ותירתה מיניה ופירש רש"י אתו לקוחות וקא תבעו לברתה הלוקח קתבעה הבת לדין לגבות כתובת אמה מאביה וכתב הרא"ש ואין הלשון משמע כן דמה לו ללוקח אצל הבת הילכך הפירוש הנכון הוא שמת גם האב ואין להם יורש אלא זאת הבת ואשמעינן תלמודא דאף בכה"ג שהמחילה היא לעצמה יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה עכ"ל וסתם רבינו דבריו כדעת הרא"ש : **בן** שמכר כתובת אמו פירוש שמכר בחיי אביו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויורש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומו וכו' בפרק מי שהיה נשוי (דף לא:) ההוא גברא דזבנה לכתובת אמיה בטובת הנאה א"ל אי מתיא אם ומערערה לא מפלגינא לך שכיבא אם ולא ערערה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דידה לא קביל אחריות דידיה מי לא קביל . עיין במישרים נתיב כ"ג חלק ד' דינים דשייכים לסימן זה (ג) :

המחלק

בהם כלום והבנים את אביהם הם יורשים ויש להן דין בכורה (ו) המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה (ז) שום דבר מתנאי כתובה [א] אבל המוחלת כתובתה לבעלה אף ע"פ שאסורה לישב תחתיו מכל מקום מחילתה מחילה והפסידה כתובת בנין דכרין ונראה דהוא הדין נמי שהפסידה כל שאר תנאי הכתובה (א) וכ"כ הרמב"ם המוחלת כתובתה לבעלה הפסידה כל תנאי כתובת' ואפילו מזוני לית לה ויראה מדבריו שאפילו בחייו אין לה מזונות ואני כתבתי למעלה שיש לה מזונות בחייו ולא אבדה אלא מזונות שלאחר מיתה כתב הרמב"ם המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין (ח) ולא עדים (ט) כשאר מוחלין והוא שיהיה דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיה (י) שחוק והיתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואח"כ מתה בנה יכול למחול והמכר בטל (יא) ואפילו אין לה יורש אחר אלא זה הבן (יב) ונמצא פרעון הכתובה עליו יכול למחול לעצמו כדי לבטל המקח (יג) ויורש הכתוב' מכח אביו בן שמכר כתובת אמו פי' [ב] שמכרה בחיי אביו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויורש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומו ליקח אותה והתנה שאם תערער אמו על המקח שלא יסלקו מערעור ומתה ולא ערערה אינו יכול לומר אני במקום אמי וכמו שהיא היתה יכולה לערער על המקח גם אני מערער ואבטלנו שערעור של עצמו (יד) ודאי קבל על עצמו :

המהלך

כי אמרה נמי שנפרעת אחר שמכרה נאמנת במגו ומשלמת כל הדמים ללקוחות אבל אם אמרה שנפרעת קודם שמכרה דאין לה מיגו לפי דסברה שאם תמחול צריכה לשלם כל הדמים ללקוחות משא"כ בנפרעת קודם שמכרה דהוי מקח טעות ואינה צריכה לשלם אלא הדמים שקיבלה מן הלוקח ואף לדברי המפרשים דכל מוחל ש"ח אינו חייב לשלם אלא דמי המכר מ"מ לאו כולי עלמא דינא גמירי והיא יראה למחול שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאומרת שנפרעת קודם המכר דבר ידוע הוא כיון שמקח טעות היה והדמים חוזרין וע"ש :

המוכרת כתובתה וכו' מימרא דרבא ס"פ נערה (ד' נ"ג) לגבי כתובת בנין דכרין דאף ע"ג דמכרה כתובתה לא פקעה זכותה ולא מיבעיא מכרה לאחרים אלא אפי' מכרה לבעליה וס"ל לרבינו דכ"ש שלא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה דהא בכתובת בנין דכרין היכא דמכרה כתובתה לבעלה איכא סברא דפקעה זכותה טפי שלא יירשו בניה נדוניית אביה שהכניסה לבעלה שהרי מכרתה לו ואין הירושה באה מעכשיו אלא מכח הבעל ויחלקו כל בניה בשוה בני שתי נשיו אפ"ה אסיקנא דלא פקעה זכותה כ"ש שאר תנאי כתובה אבל מ"ש רבינו במוחלת דנראה דה"ה נמי שהפסידה כל תנאי כתובה איכא להקשות דילמא שאר תנאי כתובתה עדיף מכב"ד ויש ליישב דכיון דאמר רבא פשיטא לי במוחלת לבעלה דאין לה כב"ד מ"ט אחולי אחלתיה כו' וקל בעיניה להפסיד בניה מכתובתה חנם משמע דה"ק פשיטא לי בכב"ד דהפסידה בניה דהא אפי' שאר תנאי כתובה הפסידה חנם כ"ש כב"ד : ומה שכתב ויראה מדבריו כו' ע"ל בסימן צ"ג סעיף ח' ובמ"ש לשם בדין זה בס"ד : **כתב** הרמב"ם המוחלת כתובתה וכולי או דברי תימה וכו' סוף פרק שבעה עשר מה' אישות וכתב בכסף משנה מ"ש או דברי תימה יש ללמוד כן מדאמרי' בס"פ החובל אמתני' דקרע את כסותי שבר את כדי יש לאו שהוא כהן ויש הן שהוא כלאו עכ"ל וע"ל סימן ק"ד בתשובת הרא"ש דהיכא דכבר הכריזו ב"ד על הנכסים ומכרו להגבות כתובתה ואח"כ באו היורשים והוציאו שטר מחילה כיון דמחילה טמירתא היתה אינה מחילה : **המוכר** ש"ח וכו' יכול למחול לעצמו וכו' בפרק הכותב סוף (דף פ"ה) וכתבו התוס' וא"ת ומה מרויח היורש הלא חייב לשלם דמי שטרא מעליא מדיני דגרמי י"ל דנפקא מינה דהיורש קטן כמו הפעוטות דמתנתן מתנה ולא חייב מדינא דגרמי ולר"י נראה דמרויח שא"צ לשלם מדינא דגרמי אלא הדמים שנתן על הכתובה לא כל דמי הכתובה עכ"ל ועיין במ"ש בח"מ סימן ס"ו סכ"ד בדין יורש שמוחל לעצמו : בן שמכר כתובת אמו כו' עובדא דההוא גברא סוף פרק מי שהיה נשוי סוף (דף נ"ח) וכתבו התוס' בשם ר"ת דהא דאמרינן מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום דה"ל דבר שלא בא לעולם ה"מ כי אמר סתם מה שאירש מאבא מכור לך אבל אם אמר שדה זו שאירש קנה וכו' כ"כ הרא"ש לשם (בדף קמ"ב ריש ע"ב) והכא נמי מברר מקחו שאומר לו כתובה זו של אמי אני מוכר לך כו' וכ"כ בח"מ ריש סימן רי"א בשם ר"ת :

המחלק

דרכי משה

קה (א) ומהרי"ו כתב בתשובה סימן י"ט דנדונייתא לא הפסידה אא"כ אמרה כל מה שכתוב בשטר אני מוחל לך אבל בריב"ש סימן קמ"ט כתב בשם הרמב"ן והרשב"א דאף נדונייתה בכלל אא"כ היתה נדונייתה בעין דאז לא הפסידה אותה וע"ש שהאריך וכתב דאף דעת הרמב"ם כן ועיין לקמן סימן ק"ח מדין תנאי כתובה : (ב וכתב שם דאם כתב בכתובה לך ולכל הבאים מכחך אינה יכולה למחול אח"כ אבל בלאו הכי יכולה למחול בין כתובה בין נדונייתה בין תוספת ועיין שם :

וכן

פרישה

שכתובים בכתובה אבל אם נפרעת מקודם אינה חייבת לשלם אלא הדמים שקבלה מן המכר דהוי מקח טעות אשיר"י בסוף הכותב וב"י הביאו בסימן נ"ח ואפי' לדברי המפרשים דכל מוחל לשטר חוב אינו חייב לשלם כל דמי המכר מ"מ כ"ע לאו דינא גמירי והיא ירא' למחול דסבורה שמא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאמרה שנפרעה קודם שמכר דבר שידוע שהוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרין אשיר"י ועיין בח"מ סימן ס"ו : (ו) המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה נלע"ד פשוט דאין לה מזונות אחר מיתת בעלה אף במוכרת וכמ"ש רבינו לעיל בהדיא בסימן צ"ג ז"ל מכרה או משכנה כתובתה כו' עד הפסידה מזונותיה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בר"פ י"ח דאישות והוא מדברי ברייתא ר"פ אלמנה ניזונית והא דכתב רבינו כאן דלא הפסידה "שום דבר כו' אין מזונות בכלל זה דהא מעולם לא נתחייבו לה מזונות אלא עד שתגבה כתובתה והרי היא כבר גבתה אותה בשעת שמכרה כתובתה בחיין אלא דבחיין יש לה מזונות מדאורייתא מדכתיב שארה כסותה כו' משא"כ במוחלת דלא גבתה כלום ואדרבא עשתה לו טובה שויתרה לו כתובתה וה"א דלכל הפחות ישאר לה מזונותיה וכדס"ד דרב חסדא לאמר משיב רעה תחת טובה לא ימוש רעה מתוך ביתו מה שהוצרך רבינו לכתוב דבמוחלת א"כ אין לה מזונות לאחרי מותו אליבא דכ"ע אבל במכירה פשיטא ליה ולא הוצרך לכותבו ועד"ר: (ז) שום דבר מתנאי כתובה דזוזי אכסוה (ומוכר בעין רעה מוכר ומסתמא לא מכרה תנאי כתובה משא"כ מחילת דאחולי אחליה מדעתה ובעין יפה מוחלת ומש"ה הפסידה תנאי כתובה : ואני כתבתי למעלה בסימן צ"ג : לא קניין דמחילה א"צ קניין כמ"ש בח"מ סימן רמ"א כ"פ) : (ח) ולא עדים פירוש בזמן שהיא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי כ"ס : (ט) כשאר מוחלין והא דכתב בשם הרא"ש לעיל דמחילה טמירתא היא היינו משום שכבר הכריזו עליה הב"ד וא"כ היה להם לפרסם והיינו מרמה מ"ו . ולעד"נ דלא משום ריעותא דמחילה טמירתא פסק הרא"ש לעיל אלא משום המרמה וז"ש כי לא ידעו באותה מחילה טמירתא כי אילו שידעו הב"ד מאותה המחילה שנעשית בסוד ודאי לא היה מוכרין הב"ד אע"פ שנעשית המחילה בסוד כי דוקא במתנה טמירתא אמרו דלא מהני ולא במחילה אלא משום שעשו הדבר בסוד כדי לרמאות את הלוקח ולהפסידו מש"ה הפסידו זכות היתומים וק"ל : (י) שחוק והיתול פי' אם אומרת אמת שמחלתי אבל היה דרך שחוק והיתול ולא כוונתי למחילה או יורשים או לקוחות טוענין כן : (וחזרו ומחלו מחול כמ"ש בח"מ סימן ס"ו כ"פ) : (יא) ואפי' אין להם כנ"ל וכן הוא באשיר"י ור"ל לבעל ואחתו במותו אין להם שום ולד זולת זה ומיהו אין צריך למחוק גירסת הספרים וספיר גרסינן "לו המתחלה דיבר שבנה ימחול ניורשים של בעלה וע"ז קאמר דאפי' אין לו לבעל שום יורש זולת זה הבן שירש כתובת אמו הוא גם כן בן של בעלה זה שמת והוא יורש הכתובה וגירסא זו "דלא נראה עיקר דלגירסא נהם קשה מנ"נ בהוא יורש שלה דקשה : (יב) ונמצא הפרעון עליו פירוש פרעון הכתובה שהלוקח יתבע ממנו כתובת אמו שלקח ממנה והוא ימחול לאביו ויחזור וירש ממנו : (יג) ויורש הכתובה ומכל מקום צריך לשלם מה שנתן הלוקח כדלקמן בטח"מ סימן ס"ו ואני כתבתי בפרק הכותב סימן ע"ו שאין היורש יכול למחול כה"ג מ"ו : (יד) ודאי קבל לשון הגמרא נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה אחריות דידיה מי לא קיבל

כמהלך

דרישה

סי' קה [א] **אבל** המוחלת כו' עד והפסידה כתובת בנין דיכרין ונראה דה"ה שהפסידה נמי שאר כל תנאי כתובה כו' הא דהאריך רבינו בלשונו ולא קיצר לכתוב אבל במוחלת הפסידה כל תנאי כתובה דומה למ"ש תחלה דבמוכרת לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובתה . ה"ט משום דלשון הגמרא נקט דס"פ נערה דאיירי שם בכתובת בנין דיכרין ובריש' נקט הגמ' רבותא דאפי' כתובת בנין דיכרין יש לה וכ"ש שאר תנאי כתובה והו"ל דפשיטא דכ"ש הוא מש"ה קיצר רבינו מה שאין כן בסיפא דה"א דוקא קאמר כתובת בנין דיכרין לית לה דהא מ"מ יטלו בהורת ירושה אבל שאר תנאי כתובה יש לה קא משמע לן רבינו דנראה לו דה"ה שאר תנאי כתובה אבדה והא דנקט הגמ' כתובת בנין דכרין משום רבותא דרישא נקט ודו"ק . ועיין במ"מ שכתב במכירת כתובה לבעל אי מיירי אף במנה ומאתים . ולא יכולה לומר משום נחת רוח לבעל מכרתיהו לו : (וכן במוחלת אין טענת נחת רוח . והמוחלת מחמת אונס ויש לה עדים על האונס אע"פ שלא מסרה מודעה המחילה בטילה וכל שיש בידו סיפוק לעשות אותו אונס ומפחידה ה"ז אונס רשב"א בתשובה סימן תתע"ג כ"פ) : [ב] שמכרה בחיי אביו שאם ימות כו' דין זה איתא בגמרא פרק מי שהיה נשוי סוף דף ל"א ההוא גברא דזבנא לכתובתא דאמיה בטובת הנאה ופירש"י בליבנא קמא כפירוש שכתב רבינו ופירוש זה כתב נמי הרא"ש שם ודייקי מיניה התוס' והרא"ש שם ז"ל מכאן דקדק רבינו תם הא דאמרינן בית נוחלין מה שאירש מאבא מכור לא אמר כלום ה"מ כשאומר מה שאירש מאבא סתם אבל אם אמר שדה זו שאירש קנה ואפי' למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דאל"כ איך היה יכול למכור כתובת אמו כו' ע"ש . והא דכתבתי לעיל בס"ס ס"ע ול"ב דאין הבן יכול לסלק נפשו מירושת אביו היינו דוקא בלשון דין ודברים אבל למכור שדה ידוע אין ענין לזה . ועוד פירש"י שם פירוש אחר שכבר מת אביו והנכסים נפלו לפני הבן ומכר השדה שהיתה יכולה לטורפה בשיעבוד הכתובה ולפי זה אין ראייה לדקדוק רבינו תם וכ"כ שם התוס' והרא"ש ורבינו התחיל לכתוב לשון הגמרא בן שמכר כתובת אמו וכתב עליו פירש רש"י ליבנא קמא כדי לאשמועינן גם כן דקדוק התוס' וע"ל בח"מ סימן רי"א שג"כ שם כתבו בפירוש ואף כאן הוי מצי לאשמועינן דין זה בקיצור לכתוב בן שמכר ירושתו הראויה לו לבא מאמו אלא שרצה לכתוב המעשה כמו שנזכר בגמרא וק"ל :

בין

קו (א) המחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא

קו (א) **המחלק** נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא (ב) אבדה כתובתה [א] בין אם הוא בריא או ש"מ ואפילו אם לא חילק בפניה רק ששתקה כשנודע לה דאמרינן כיון שחלק לה כבוד לחלוק עם הבנים ודאי מחלה ור"ח פי' דוקא כשחלק לה חלק אחד כאחד מן הבנים אז מחלה בשתיקה לחוד אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים אז לא מחלה בשתיקה אלא א"כ כתב לה וקבלה עליה ורב אלפס כתב כסברא הראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ודוקא שחלק לה קרקע וחלק כל נבכסיו (ג) אבל אם כתב מטלטלי או שלא חלק כל נכסיו לא אבדה כתובתה ומיהו אפי'

לא

קו המחלק נכסיו לבניו וכו' משנה פ"ג דפיאה ומייתי לה בפרק יש נוחלין (דף קל"ב) הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה ופריך משום דכתב לה קרקע כל שהוא איבדה כתובתה א"ר במזכה לבן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת ר"י בר חנינא אומר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך ומקולי כתובה שנו כאן ופירשב"ם אכולהו תלתא קאי האי מקולי כתובה שנו כאן ואחרון אחרון מיקל דאפי' באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך מקילינן ואיבדה כתובתה ומכ"ש במחלק לפניה והיא שותקת וא"נ במזכה לבן על ידה ומפרש בברייתא דלת"ק לא איבדה כתובתה אלא בכתב לה וגם קיבלה עליה בפירוש דמחלה השיעבוד אבל ר"י מיקל דבחדא או בכתב לה ושותקת או בקבלה בפירוש בלא כתיבה נמי איבדה כתובתה ובתר הכי אסיק ר"כ כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה וכתב כל זה רב אלפס והוסיף על דברי ר"כ ואמר דוקא שהיא שותקת כשמואל וכ"ש הנך וכתב הרא"ש על דברי רב אלפס סוף (דף כ"ח) וז"ל משמע הא דר"כ קילי טפי מדכולהו ואף ע"פ שלא חילק בפניה ולא א"ל טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה ואנן אומדין דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שיעבוד כתובתה מאלו הנכסים ור"ח פי' דוקא כשנתן לה חלק אחד מן הבנים וכו' עד הילכך נראין דברי רב אלפס וכו' ורבי' נמשך אחר דברי הרא"ש:

ומ"ש בין אם הוא בריא או ש"מ שם בעי רבא בבריא היאך בש"מ הוא דידעה דלית ליה וקמחלה אבל בבריא סברה הדר קני א"ד השתא מיהא לית ליה תיקו ובספרי הרי"ף שבידינו כתוב דאוקמינן כתובה אחזקתה ועל בעל להביא ראיה שמחלה וכבר תמה ב"י היאך לא הביא הרא"ש דבריו ואדרבה פסק דלא מפקינן מיתמי וכן פסק הרמב"ם והר"ן כתב רשב"ם (דף קל"ג) כיון דמספקא לן ה"מ דהיינו האשה עליה להביא ראייה דבכל דין תיקו מאן דתפיס תפיס וכך הם דברי רבי' וכ"כ נ"י דהאשה היא המוציאה מיד היורשים ועליה להביא ראיה דבכל היכא דלית לה לשטרא שעת הכושר איקרי בעל השטר מוציא וה"נ היא המוציאה והכי נקטינן ואפשר דהג"ה הוא באלפסי ואיכא לתמוה על דברי רבינו שלא הזכיר בסברת רב אלפס והרא"ש שכותב לבניו נכסיו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא משמע דמפרש דלמאי דאסיק ר"כ כר' יוסי דאם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה דכיון דחשיבא ליה עשאה שותף בין הבנים מחלה כתובתה אפי' במחלק על פיו והיא שותקת ואפי' לא חילק בפניה רק ששתקה כשנודע לה ואפי' לא כתב לה כלל והא ליתא דבאשיר"י ופירשב"ם משמע דאף לר"כ בעינן דלא קבלה בפירוש אלא אפי' שותקת מ"מ כתיבה מיהא בעינן ואליבא דר' יוסי דחדא מיהא בעינן או קבלה בפירוש בלא כתיבה או כתיבה בלא קבלה אלא שותקת ואיפשר דרבי' סמך על מ"ש בסוף אבל אם כתב לה מטלטלי וכו' ומיהו אפי' לא כתב לה אלא דקל וכו' ואפי' כתב לה קרקע וכו' אלמא דבדכתב לה מיירי ותו דהרא"ש לשם (בדף ר"ח ע"ג) כתב בהך הכותב כל נכסיו לא עשאה אלא אפוטרופא דלא קשה מהא דקי"ל כריב"ק דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין דר"ח תירץ דהתם כריב"ק באומר והכא בהכותב דבכתיבה מכוין לאפוקי קלא לאחשובה כדי שיכבדוהו עכ"ל וא"כ הכא נמי גבי אשה שעשאה שותף בין הבנים כדי לאחשובה דוקא כתיבה הוי חשיבות ואפי' ש"מ דבעלמא דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי מכל מקום הכא לא אמרינן דמחלה כתובתה אלא א"כ עשה לה חשיבות זה שכתב לה לאפוקי קלא שעשאה שותף בין הבנים ואין צריך לומר בבריא דאמירה בלא קנין לאו כלום הוא אפי' במחלק כל נכסיו ואם לא דכתב ותו איכא לתמוה במ"ש רבי' בסברת ר"ח דוקא כשחלק לה חלק א' כאחד מן הבנים אז מחלה בשתיקה לחוד וכו' דהא משמע דלר"ח הכי קאמר ליה ר"כ לרבא אני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים ליטול חלק כאחד מן הבנים אז א"צ כתיבה וקבלה אלא בחדא סגי כר' יוסי אבל כתב לה קרקע כל שהוא בעינן כתיבה וקבלה כת"ק דר' יוסי והכי משמע במ"ש הרא"ש בשם ר"ח ומביאו ב"י וא"כ קשה אמאי כתב רבינו דסברת ר"ח אז מחלה בשתיקה לחוד ה"ל לומר אז מחלה בכתיבה לחוד או בקבלה לחוד אבל בשתיקה לחוד משמע אפי' בלא כתיבה ובלא קבלה כלל והא ליתא וצריך לומר דמ"ש אז מחלה בשתיקה בלחוד ה"ל כאילו אמר בכתיבה ובשתיקה לחוד והא דלא כתב נמי או בקבלה לחוד וכמ"ש הרא"ש בשם ר"ח נראה דס"ל לרבינו כמ"ש התוס' לשם בד"ה מכלל דקבלה עדיפא מכתיבה והשתא אשמועי' רבותא דבחלק לה חלק כא' מן הבנים אפי' בכתיבה ובשתיקה לחוד אמרינן דמחלה ואצ"ל דמחלה בקבלה עליה בפירוש אף ע"ג דלא כתב לה אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים לא מחלה אלא אם כן כתב לה וקבלה עליה:

כתב ב"י ופירשב"ם וס"ל כשמואל רביה וכו' וכן דעת רב אלפס וכו' נראה דאינן תופסים דעת אחת דלהרשב"ם דוקא במחלק לפניה והיא שותקת ועוד כתב דר"י בר חנינא קילא טפי מדשמואל והרי"ף כתב אדר"כ ודוקא דהיא שותקת כשמואל וכ"ש הנך אלמא דלא בעינן דמחלק לפניה וגם דשמואל קילא מכל הנך אף מדר"י בר חנינא מיהו בהא איכא למימר דשמואל דאמר במחלק לפניה והיא שותקת הוא דחמיר טפי מדר"י בר חנינא אבל בדר"כ דמיירי באינו מחלק לפניה אלא נודע לה ושותקת כשמואל הא ודאי קילא טפי אפי' מדר' יוסי בר חנינא ודו"ק:

ודוקא שחלק לה קרקע וכו' שם בגמרא מפרש דמתניתין דוקא כתב לאשתו קרקע כל שהוא תנן ולא מטלטלין ובריש (דף קל"ג) קאמר דאפילו חלק כל נכסיו ולא שייר אלא דיקלא חד לפירותיו הוי שיור ומגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסיה וכתב הרמב"ם בפ"ו דזכייה דהאידנא דגובה כתובה ממטלטלי ה"ל שיור ומגו דנחתא למטלטלי נחתא נמי לכולהו נכסיה מיהו אם חלק לבניו קרקע וחלק לה מטלטלין לא איבדה אפילו האידנא דכיון דלא השוה אותה עם הבנים דלהם חלק קרקע ולה חלק מטלטלים לא אחשבה בין הבנים ולא מחלה שיעבודה והכי כתב הר"ן להדיא דהאידנא מטלטלין נמי שיור ובכתב לה מטלטלין

לא

קו המחלק נכסיו לבניו וחלק לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה בין אם הוא בריא או שכיב מרע ואפי' אם לא חילק בפניה רק ששתקה כשנודע לה וכו' בפ"ג דפיאה (דף ה) תנן הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה ר' יוסי אומר אם קבלה אף ע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה ומייתי להאי מתני' בפרק י"נ (דף קלב) וקאמר עלה משום דכתב לה קרקע כל שהוא איבדה כתובתה א"ר במזכה להם על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת ר' יוסי בר חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זה בכתובתיך ומקולי כתובה שנו כאן ואותבינן עלייהו מדתני סיפא ר' יוסי לומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה וכו' מכלל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי ובתר הכי א"ל רבא לר"כ הא רב הא שמואל הא ר' יוסי בר חנינא מר מאי ס"ל א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבד' כתובתה ופירשב"ם וס"ל כשמואל רביה דאמר במחלה לפניה והיא שותקת ואף ע"ג דאיתותב הייני אליבא דרבנן ור"כ אליבא דר"י דאית ליה דקבלה מהניא וה"ה כתיבה וכן דעת רב אלפס שכתב שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה ודוקא בשותקת וכ"ש הנך עכ"ל וכתב הרא"ש משמע דהא דר"כ קילא טפי מדכולהו ואע"פ שלא חילק בפניה ולא אמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה אנו אומדים דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שיעבוד כתובתה מאלו הנכסים ור"ח פירש דוקא כשעשאה שותף בין הבנים שנתן לה חלק כאחד מן הבנים אז ודאי מחלה כתובתה בקבלה להודא דחשיבא לה מילתא שהשוה אותה לאחד מבניו אבל כתב לה קרקע כל שהוא כתיבה וקבלה בעינן כת"ק דר' יוסי ואין לשון כיון מורה על פירוש זה אלא משמע שבא להקל הילכך נראין דברי רי"ף עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה וגם הר"ן כתב על דברי ר"ח אין דרך זה מיחוור מדקאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים משמע דלאקולי אתא למימר דכל דהו סגי ואם כפי שיטה זו אדרבא לאחמורי אתא מכולהו דכתיבה וקבלה בעי לפיכך נראין עיקרן של דברים כדברי ר"ש ז"ל דה"ק שאני אומר וכו' כלומר אנא כר' יוסי ס"ל ופירש הרב ז"ל דר"כ כשמואל רביה פסיט ליה ואיכא מאן דאמר דכר' חנינא דמיקל מכולהו פסיט ליה והאי לישנא דכיון שעשאה כלומר כמאן דמיקל מכולהו ומדברי הרמב"ם נ"ל שהוא מפרש לומר דלא בעינן לא מילתא דרב ולא מילתא דשמואל ולא דר' יוסי בר חנינא אלא כיון שעשאה שותף בין הבנים ולא מיחתה איבדה כתובתה והלשון הזה נוח לי יותר דכיון דא"ל רבא לר"כ הא רב הא שמואל והא ר' יוסי בר חנינא מר כמאן ס"ל אם איתא דס"ל כחד מינייהו הל"ל אלא כפלוני ס"ל מדקאמר שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים וכו' ש"מ דלאקולי טפי מכולהו אתא עכ"ל:

ומ"ש בין אם הוא בריא או ש"מ שם בעי רבא בבריא היאך וסלקא בתיקו וכתב הרא"ש ולא מפקינן מיתמי וכן פסק רשב"ם וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה וכן הסכים ה"ה ז"ל וכן דעת הר"ן ז"ל ובספרי הרי"ף שבידי כתוב אחר התיקו הילכך מוקמינן כתובה אחזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה ויש לתמוה א היאך לא הביאה הרא"ש בדבריו. ומ"ש ודוקא שחלק לה קרקע וחלק כל נכסיו אבל אם כתב מטלטלי או שלא כתב כל נכסיו לא איבדה כתובתה שם ההוא דאמר פלגא לברתא ופלגא לברת ותילתא לאיתתא בפירי איקלע רב נחמן לסורא לגבי רב חסדא א"ל כה"ג מאי א"ל הכי אמר שמואל אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו איבדה כתובתה א"ל אימור דאמר שמואל התם דאקניא לה בגופא דארעא הכא פירא הוא א"ל מטלטלי קא אמרת מטלטלי ודאי לא קא אמינא ואיתא נמי התם ההוא דפלגינהו נכסיה לאתתיה ולבניה שייר חד דיקלא ואסיקנא מגו דנחתא לדקל נחתא נמי לכולהו ניכסיה והרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה ומתנה כתב כלשון הזה כתב לה עמהם מטלטלי בלבד או ששייר לעצמו קרקע כל שהו כתובתה קיימת ותקנת הגאונים הוא ואפילו שייר מטלטלי כל שהו וכתב ה"ה ותקנת הגאונים כו' פירוש כבר נתבאר בהלכות אישות פרק ט"ז שאין האשה גובה מטלטלין אחר מיתת בעלה מדין התלמוד וכיון שכן בששייר מטלטלין לבד איבדה כתובתה דליכא למימר בהו מגו דלא טרפה להו וזה נ"ל שהוא פירוש מה שאמרו בפרק מי שמת בכולהו הוי שיור בר מכתובת אשה במקרקעי תקינו לה רבנן במטלטלי לא תקינו לה אבל הגאונים שהתקינו כתובה אף מן המטלטלין י"ל מגו דנחתא אמטלטלין דשייר נחתא אכולהו נכסי וזה פשוט עכ"ל וכ"כ הר"ן לאחר שתקנו הגדולים ז"ל שתהא כתובה נגבית מן המטלטלין אפילו שייר מטלטלין כל שהו כתובתה קיימת וכ"כ הרמב"ם ז"ל עכ"ל (א) ואע"פ שאחר כך כתב וכי אמרינן דאיבדה כתובתה דוקא בשכתב לה קרקע אבל מטלטלי לא וכדאמרינן בסוגיין מטלטלי ודאי לא קא אמינא לפי דין התלמוד כתב כן: **ומ"ש** רבינו ומיהו אפילו לא כתב לה אלא

דקל

דרכי משה

קו (א) וכן הוא במרדכי ריש י"נ עוד וכ"כ הרי"ף שם ומשמע שם בנ"י דף רכ"ט ע"א דה"ה אם כתב לה מטלטלין בזמן הזה אבדה כתובתה וכן משמע כאן מדברי ב"י ולא נראה מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות זכייה ולא מדברי שאר הפוסקים וטעם הדבר דדוקא שיור הוי מטלטלים מאחר דיכולה לגבות עדיין אבל לא אמרינן דמחלה משום דכתב לה מטלטלין דאינן חשובין

דרישה

סי' קו [א] **בין** אם הוא בריא כו' מי שהוא בפני אשתו ליתן לבניו או לאחרים כך וכך ושתקה י"א שצריכה לקיים (כ"כ המרדכי ריש אלמנה ניזונת בשם תשובת ראב"ן ופרק מי שמת דף רכ"ז וכ"ע מהרי"ו בתשובה סימן י"ט וכן במרדכי פרק זה בורר דף ער"ה ויש חולקין ויש חולקין מרדכי בשם ר"ס פרק יש נוחלין כ"פ) ויש חולקין רמ"א: ויש

פרישה

סי' קו (א) **המחלק** (נכסיו לבניו וה"ה לבנותיו רמב"ס כ"פ) : (ב) אבדה כתובתה אבל לא נדונייתה : (בין אם הוא בריא כו' פירוש ל"מ שכיב מרע דשוב לא יהיה לו יותר נכסים דסרי ימות וקא שתקה או ודאי מחלה לכתובה אלא אפי' בריא דנימא דשתקה עתה משום דסברה דהדר קני יותר ומה לה לערער עכשיו אפ"ה מחלה מטעם כיון שחלק לה כו' כ"פ) : (ג) אבל אם כתב לה מטלטלי הטעם מאחר דלא אחשביה לה ולא חילק לה כבוד בבניו שנתן להם קרקע לכן לא מחלה. או שלא חלק כל נכסיו אמרינן מאחר דנחתא לאותו מקצת ששייר נחתא לכולהו ולכן שתקה מתחלה כדי לטרוף מאותו מקצת ואח"כ טורפת בנכסים אלו

חדושי הגהות

קו א מהר"י בן לב בתשובותיו סימן פ"ב כתב דטעות נפל בספרי הרי"ף שבידינו ע"ש:

לא כתב לה אלא דקל לפירותיו או פירות מחוברין והן צריכין עדיין לקרקע חשיב שפיר קרקע ואפילו כתב לה קרקע וחלק כל נכסיו לא אבדה אלא מאותן נכסים אבל אם קנה נכסים אחרים או (ד) אפילו באו לידה מאותן הנכסים כגון שמת אחד מהבנים וירשו גובה מהם ודוקא שחלק נכסיו (ה) בינה ובין בניו אבל אם חלק נכסיו בינה ובין אחרים לא אבדה ורשב"ם כתב דהוא הדין נמי אם חלק בינה ובין אחרים ולא נהירא לאדוני אבי ז"ל :

קז הכותב (א) כל נכסיו לאשתו ל"ש (ב) בריא ל"ש שכיב מרע [א] ויצא עליו ש"ח (ג) מוקדם למתנתה (ד) הפסידה כתובתה מכל הנכסים שהיו לו אז בין מאותם שהיו בידו בין מאותם שמכר קודם לכן (ה) מפני שמחלה שיעבוד כתובתה כשכתב לה המתנה אבל (ו) אם קנה נכסים אח"כ (ז) לא מחלה וגובה מהם ודוקא שכתב לה נכסיו אבל אם לא כתב לה אלא פירות נכסיו או אפי' כתב לה גוף הקרקע אלא ששייר קצת לא הפסידה כתובתה וביאר א"א הרא"ש ז"ל בתשובה הא דלא הפסידה כששייר היינו כשכותב לה סכום מנכסיו ואפי' הסכום הוא גדול שכתב לה מחציתם או שני חלקים מהם אבל אם כתב לה כל נכסיו ופירש השיור אפי' אם שייר הרבה אבדה כתובתה (ח) מנכסים שיש לה (ט) שבבוד שעושה

ב"י

דקל לפירותיו היינו מימרא דשמואל שכתבתי בסמוך : **ומ"ש** או פירות מחוברים והן צריכין עדיין לקרקע חשיב שפיר קרקע בעובדא שכתבתי בסמוך אימור דאמר שמואל דאקני לה בגופא דארעא וכו' כתב רשב"ם וה"ה בפירות מחוברים והא דאמר דקל לפירותיו רבותא הוא דאע"ג דגוף האילן אינה שלה לכשייבש והשתא לית ביה פירי אפ"ה כקרקע דמי וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוברים לקרקע והכא פירא בעלמא דהא פירות תלושים מיבעיא לן : ומ"ש ואפילו כתב לה קרקע וחלק כל נכסיו לא איבדה אלא מאותם נכסים אבל אם קנה נכסים אחרים או אפילו באו לידו מאותם הנכסים כגון שמת אחד מהבנים וירשו גובה מהם שם ההוא דאמר תילתא לברת ותילתא לברת ותילתא לאיתתא שכיבא חדא מבנתיה סבר רב פפי למימר לא שקלה אלא תילתא א"ל רב כהנא אילו קני מי לא שקלה כיון דאילו הדר קני שקלה השתא נמי שקלה ופרש"ם שכיבא חדא מבנתיה. בחייו וירשה שהאב יורש את בתו : אילו קני . נכסים אחרים בתר הכי לית לה לאשה בתמיה הא ודאי אית לה דנהי דמחלה שיעבודה לבנות בשביל שעשאה שותף ביניהם חוב כתובה מיהא לא מחלה שאם תמצא מקום לטרוף כגון שיקנה נכסים טורפת מהם וכדכתב דעתיד אני למיקני נכסים העתידים לבא ישתעבדו לה וכיון דאילו הדר קני מאדם אחר או מתורישיו אית לה לאשה השתא נמי כי נפלו לה מאותם נכסים עצמם אית לה דמה לי אותם נכסים עצמם מה לי אחרים שאם נתרצית להקנות המתנה לבנות ולמחול להם שיעבודה לבעלה מיהא לא מחלה מידי אם תמצא מקום לגבות :

ומ"ש ודוקא שחלק נכסיו בינה ובין בניו וכו' ז"ל הרא"ש שם כתב רשב"ם לאו דוקא כתב לבניו אלא ה"ה לאחר ודברים הללו קשים לאומרם בלא ראיה דלישנא דשעשאה שותף בין הבנים אינו מורה כן דמשמע דדוקא בשביל כבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו שתקה ומחלה אבל אם חלק נכסיו לאחרים מה לה לערער ומה כבוד עשה לה דאית לן למימר שמחלה כתובתה ובשתיקה לא הפסידה כתובתה דמצאה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וגם מתניתין מוכח כן דקתני הכותב נכסיו לבניו ולא קתני המחלק נכסיו סתם עכ"ל. ואי מהא לא איריא דרשב"ם לא קאמר אלא בכותב ליורשיו וא"כ מתניתין לא מצי למיתני המחלק נכסיו סתם דהוה משמע אפילו מחלק לשאינם יורשיו ומ"מ מדברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה נראה שסובר כדברי הרא"ש שכתב הכותב נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות ומדנקיט למימר בין זכרים בין נקבות משמע דבבניו דוקא קאמר ויש לתמוה על ה"ה שכתב דברי רשב"ם ולא שת לבו לראות אם הרמב"ם חלק עליו . כתב בעל התרומות בשער כ"ט שאין דברים הללו אמורים אלא לענין כתובה ומקולי כתובה שנו כאן אבל ב"ח לא לא שנא אם הלוה חילק כל נכסיו לבניו בפניו והוא שותק ל"ש אם חילק כל נכסיו לבניו בפניו וכתב למלוה קרקע כל שהו ביניהם לא איבד זכות חובו כלל עכ"ל : וכתב ה"ה בפ"ו מהלכות זכייה בשם ר"ש ובשם המפרשים ומדבריהם ז"ל נלמוד דאין דברים הללו אמורים אלא בעיקר כתובה דהיינו ק' וק"ק ואיפשר דאף תוספת דינו כן אבל נדוניא ודאי לא וכ"כ הר"ן ז"ל וז"ל מראים הדברים דדוקא בכתובה ומקולי כתובה אבל בב"ח אי נמי בנדוניא שהיא כב"ח לא עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"א סימן ב' (ג) : כתב המרדכי בפרק אלמנה ניזונת על ראובן שהיה לו זקוק ביד שמעון וחלה וצוה לשמעון שיתן הזקוק לאביו ולא מיחתה אשתו והוקל חליו והלך בבית על משענתו ואח"כ הכביד חליו וחזר וצוה לשמעון שיתן הזקוק לאביו ואז מיחתה אשתו והלך ראובן לעולמו וקיים שמעון דברי המת ואח"כ תבעה היא את שמעון לדין ועיין שם וכבר העירותי על זה בסימן צ"ו :

קז הכותב כל נכסיו לאשתו לא שנא בריא לא שנא ש"מ ויצא עליו ש"ח מוקדם למתנה הפסידה כתובתה וכו' בפרק יש נוחלין (ד' קלב:) הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליה ש"ח ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה (וחכ"א תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה) ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן מ"ט אומדן דעתא הוא דניחא לה דליפוק עלה קלא דכתבינהו לה כולהו נכסי אפילו חד יומא ופירשב"ם ויצאה עליה ש"ח. שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם: תקרע כתובתה. לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחר כך תגבה מהם כתובתה דאמרינן לקמן בשמעתין שהרי כתב לה דקנאי ודאקנא עתיד למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שיעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבה למיקני אבל הואיל ובמתנת חנם באו לידה דאינה נותנת אל לבה שמא יבא ב"ח ויטרפם בחובו הילכך תקרע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרוף ותעמוד על מתנתה אם אפשר לה להתקיים הילכך כיון דלא הויא מתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דההיא שעתא מתנה גמורה היתה דהא אי בעי בעל מסלק ליה בזוזי : ומ"ש רבינו ל"ש בריא ל"ש ש"מ שם בעי רבא בבריא היאך ולא איפשיטא וכתבו הרי"ף והרא"ש הלכך לא קנתה ולא עשאה אלא אפוטרופא וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מהלכות זכייה. וכתב הרשב"א בסימן אלף ומ"מ אף על פי שיש מן הגדולים שכתבו דבריא שכתב בלשון מתנה וקנו מידו קנתה ובעיא דרבא בשכתב בלשון ירושה לא נתחוורו דבריהם ובמה שעשאה אפוטרופא ודאי דלא הפסידה כתובתה ואין חשש בדבר זה עכ"ל . ולקמן בסמוך אכתוב בזה עיין במישרים נכ"ג ח"ו : ומ"ש וביאר א"א הרא"ש בתשובה הא דלא הפסידה כששייר היינו כשכותב לה סכום מנכסיו וכו' אבל אם כתב לה כל נכסיו ופירש השיור אפי' אם שייר הרבה איבדה כתובתה וכו' עד גורם המחילה בכלל מ"א על אחד שכתב כל נכסיו לאשתו במתנת בריא ושייר לעצמו מקום ישיבתו בב"ה נשאת ונתת בדבר אי אמרינן בכה"ג תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה כיון דשייר לעצמו מקום בב"ה והכרעת לעצמך דאמרינן שפיר תקרע כתובתה אף ע"ג דשייר ויפה הכרעת דלא בעינן מתנה בכל נכסיו דהא אמרינן בפ' מי שמת (קנ:) ה' עד שיכתבנו כל נכסיהם ואלו הם שכיב מרע וכו' ואילו כתב כל נכסיו לאשהו ויצא עליו שטר חוב לא קא חשיב ואי תקשי לך הא קתני רישא למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר אלמא לא מחלה עד שיכתוב לה כל נכסיו יש לומר כשכותב לה סכום בנכסיו כמו מחציתם שלישיתם או רביעיתם אפילו היו לו נכסים מרובים לא מחלה כתובתה אבל כשכתב לה כל נכסיו ופירש ששייר שיור הרבה מחלה כתובתה דכבוד שעשה לה שכתב לה כל נכסיו גורם המחילה כדמשמע לישנא דתלמודא דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה כולהו ניכסי וכ"ש בנדון זה שמוכיח שהשיור היה לטובתה שאם לא שייר לא קנתה שהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא : **וכתב** עוד בתשובה הנזכרת עוד כתבת דנכסי דאוזדבנו מקמי מתנה ליכא למימר דסלקה שיעבודא דכתובה מינייהו ודמית נכסים הללו שמכר קודם המתנה לנכסים שקנה אחר המתנה דודאי גובה כתובתה מהם נראה לי שאין הנדון דומה לראיה דודאי להכא לא מחלה מן הנכסים שיקנה אבל לשעבר כיון שמחלה שיעבוד כתובתה מן הנכסים שנתן לה אף אם יטרפם בעל חוב כל שכן שמחלה שיעבודה שהיה לה על הנכסים שכבר יצאו מרשותו ונכנסו לרשות הלוקחים ולא היו משועבדים לכתובתה בעוד שהיו כל נכסיו בני חורין לפניה ואם מחלה שיעבוד בני חורין שהניחו הלקוחות איהי דאפסדה אנפשה ובשביל זה לא תחזור על הלקוחות ובודאי אין מחילה לחצאין אלא מחלה כל שיעבוד כתובתה שהיה לה על כל נכסיו שקודם המתנה עד כאן לשונו :

בד"א

ב"ח

לא איבדה כתובתה וכמ"ש ב"י בשמם והב"י לא ירד לחלק בין שיור מטלטלים לכתב לה מטלטלים וכתב על מ"ש הר"ן דבדכתב לה מטלטלין לא איבדה כתובתה לפי דין התלמוד כתב כן עכ"ל אלמא דס"ל דהאידנא בכתב להן קרקע ולה כתב מטלטלין איבדה כתובתה וכ"כ בשלטי הגיבורים ריש (דף רכ"ב) ולפע"ד דליתא אלא האידנא נמי לא איבדה כתובתה בהכי והכי משמע מדקדוק לשון הרמב"ם דדוקא לענין שיור קאמר דהאידנא מטלטלין הוי שיור ומגו דנחתא למטלטלין וכו' אבל לא לענין חלוק נכסים לאשתו ועם בניו ודו"ק : ומ"ש או פירות מחוברין והן צריכין עדיין לקרקע דין זה כו' וכל חילוקיו כתבתי בס"ד בח"מ סי' ל"ה וקט"ו וקל"ג ע"ש באורך :

קז הכותב כל נכסיו לאשתו וכו' בפרק יש נוחלין ריש (דף קל"ב) אר"נ הלכה כחכמים דכתב כל נכסיו לאשתו דניחא לה הכבוד דתיפוק עליה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסי אפי' חד יומא דאמרי אינשי ניהוי חד יומא במלא יקירא ולמחר ליתבר כך הוא באלפסי כלומר אע"פ שמחלה שיעבוד כתובתה מכל נכסיו בשביל כבוד זה ואם יצא ב"ח מוקדם יהא גובה ממתנה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן אפ"ה אמרינן דמחלה : ודוקא שכתב לה כל נכסיו וכו' כל זה שם בגמרא ומ"ש ל"ש בריא לא שנא ש"מ שם בעי רבא בבריא שכתב כל נכסיו לאשתו מהו מי אמרינן מתנה גמורה הוא דבש"מ הוא דחושש לכבודה ולא עשאה אלא אפוטרופא דניחא ליה דלשתמעון מילה אבל בבריא הא קאי איהו ויכבדוהו מאימתו א"ד נמי ניחא ליה דלשתמעון מילה מהשתא ואסיקנא דבארוסה וגרושה דאינו חושש לכבודה ולא מיבעיא בבריא דמתנה גמורה הוא ואם יצא עליה ש"ח

דרכי משה

השובין שנאמר שמחלה בעבורן כנ"ל : (ב) כתב המרדכי פרק י"נ ע"ד השיב מוהר"ם על ראובן שטען על אמו שאביו צוה לתת לו כך וכך ופסק דאע"פ שבפניה צוה והיא שותקת אין צריך לקיים מאחר שלא חלק כל נכסיו אמנם בתשובת ראב"ן ריש אלמנה ניזונת במרדכי ופרק מי שמת דף רנ"ז ע"ב משמע דאם צוה לפניה ושתקה הוי מחילה ואפי' אם אח"כ רוצה למחות אינה יכולה וכן פסק מהרי"ו בתשובה סימן י"ט וכתב שם דאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא תטרוף דעתו עליו בחליו וכן משמע בתשובת מרדכי פרק זה בורר דף רפ"ה ע"ד וכתב מהרא"י בפסקיו סימן פ"ו דאם צוה בעלה בפניה הרבה דברים ואמרה לדבר א' אין ולשאר דבריו שתקה כ"ע מודו דלא הוי שתיקה מחילה וע"ש ובב"י בח"ה סי' ק"ו כתב הרמב"ן על ראובן שמת וצוה ליתן מקצת נכסיו להקדשות ופרעה האלמנה מקצתן ומתה והיורשין אינן רוצין לפרוע השאר באמרם שאין לאמן הכתובה מאחר שהתחילה לפרוע ובדעתה היה להשלים ולקיים צוואת בעלה הוי כאילו הודית בשעת מיתה שנשארו מנכסי בעלה יותר על הכתובה לקיים צוואתו והייבים היורשים לקיים צוואתו אפילו ממטלטלים וכ"כ הרשב"א ואינו נכון דאף אם התחילה לפרוע שמא מהלה אותו מקצת שפרעה ולא נתחייבו יורשיה לפרוע המותר כי אפשר שלא היה בדעתה לפרוע עכ"ל :

וסיים

פרישה

אלו כ"פ) : (ד) אפי' באו "לידו כו' גובה מהם כנ"ל והטעם דלא אמרינן דמחלה שיעבוד כתובה לבעל אלא לבנים מחלה שיעבודה מנכסים הללו : (ה) בינה ובין בניו דאז י"ל מדשתקה מחלה כתובתה בשביל הכבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו :

סי' קז (א) כל נכסיו לאשתו גרושה או ארוסה כדבסמוך : (ב) בריא ר"ל בקנין : (ג) מוקדם למתנתה ואע"פ שזמן כתובתה קודם : (ד) הפסידה כתובתה לפי שמחלה שיעבוד שכתובה ועמדה על מתנתה ואם כן שב"מ טורף ממקבל מתנה ועיין בח"מ סי' רמ"ו : (ה) מפני שמחלה כו' ולא הוי מחילה בטעות דהשוא שעתא מתנה גמורה הוי דהא אי בעי הבעל היה יכול לסלקו לב"מ בזוזי השב"ס (וצ"ל דמ"ש רבינו בין מאותן שמכרה כו' ר"ל שהלוה עליהן דאל"כ הוי מחילה בטעות דהא א"א לסלק הלוקח בזוזי ואפשר דר"ל שהיה מסלקו בזוזי לפי דעתו שהיה נותן לו כל מה שרלה ודו"ק כ"פ) : (ו) אם קנה נכסים אחר כך פירוש שאחרים נותנים לו במתנה או שנפלו לו בירושה או שמלאה מציאה : (ז) לא מחלה וגובה פירוש ולא אמרינן כבר מחלה כתובתה בשעת מתנה ואותה מתנה הוא דטריף ב"מ מידה וא"כ במאי תוכה בנכסים הללו כיון שהכתובה כמי שאינה קמ"ל דגובה מהן דכיון דכתב לה דאקני גובה מהן דכמאן דקני לענין זה ככקרקע דמי : (ח) מנכסים שיש "לו כנ"ל : (ט) שבבוד שעושה לה "דאומדן דעתה הוא דניחא לה דליפוק עליה קלא דכתיבנא לה כולהי נכסי (ואפילו חד יומא דאיסי מהימנא ומשובה לגבי בעלה בהסיא הנאה מחלה מאלו הנכסים ולא חיישא אי

טריף

דרישה

סי' קז [א] **ויצא** עליו ש"מ מוקדם למתנתה הא דקאמר מוקדם אע"פ שגם בסוף למתנתה כבר נתבאר בסימן ק"ב שדומין כתובת אשה מפני ב"מ כשזמנן שוה וי"ל דשאני הכא דנעשית מתנה ומתנה מיחשב בכל מקום כמכר אבל אין לומר משום נדוניא שלה כתב מוקדם שבנדוניא שלה מחשבת כבעל חוב כמו שכתב לעיל סימן ק"ב לדעת הרמב"ם ובית יוסף כתב שם שכן הדין לכולי עלמא והנדוניא לא מחלה אף שכתב לה מתנה . וכתב הריטב"א שהכל לפי ראות הדיינים שאם נראין הדברים שכוונתו היה להפסידה לא אבדה כתובתה דאכן

סהדי

ש"מ נמלאת קריחת מכאן ומכאן אלא אפי' ש"מ נמי אבל בנשואה דלא הוי מתנה אלא כונתו לעשותה אפוטרופא אמרינן דלא מיבעיא בש"מ דגובה כתובתה אלא אפי' בבריא נמי : **שאלה** לא"א הרא"ש וכו' ועוד שהרי לא צוה לתת כלום בעד נפשו א"כ נתן לאשתו כל נכסיו ואינה אלא אפוטרופא :

ומ"ש ואפי' שיור וכו' כלומר ואע"פ ששייר כח לעצמו שיוכל לעשות מה שירצה בעד נפשו מ"מ מאחר שאח"כ לא אמר מהו ששייר הוה כאילו לא אמר שרוצה לשייר וא"כ חזרה המתנה בכל נכסיו בלא שיור ומ"ש ואף אם היה מתנה אין כאן שיור וכולי פירוש דמדאמר אם כמחלק מת קנה כולם עמד חוזר בכולם אלמא דחשיב מתנת שכיב מרע בלי שיור ומשום הכי חוזר : שכיב

בד"א שאבדה כתובתה כשכתב כל נכסיו באשתו ארוסה או גרושה וכו' אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו נשואה לא אבדה כתובתה משום דלא קנתה וכו' בפרק הנזכר (דף קלא :) א"ר יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא ובעי רבא אם כתב לה כל נכסיו במתנת בריא מאי ואתינן למיפשטה מהא דתניא כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמלאת קרחת מכאן ומכאן ובמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופא אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה וכו' : **ומ"ש** לא שנא יש לו בנים ממנה או אין לו בנים ממנה אלא מאחרת או אין לו בנים כלל ואחיו יורשים אותו שם איבעיא להו אשה אצל בני הבעל או אצל אחין מהו מי אמרינן דלגבי הני נמי מקפיד שיכבדוה ולא עשאה אלא אפוטרופא כדי שיכבדוה ולא נתכוון להקנותה או דילמא להקנותה נתכוון שאינו חושש אם אחיו או בניו מאשה אחרת יכבדוה ואסיקנא דלגבי הני נמי אמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופא וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכו' זכיה כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה אבדה כתובתה ותקרע לפיכך אם יצא עליו שטר חוב והלכו כל הנכסים בחובו שקדם למתנה תשאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה חוב שאומדן דעת היא שבהנאה שבאת לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה כל זכות שיש לה בנכסיו חוץ ממתנה זו וכתב הרב המגיד כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה וכו' פירוש במתנה גמורה ולא במינוי אפוטרופסת דבמינוי אפוטרופסת לא אבדה כתובתה וזהו שאמרו שם כשרצו להוכיח בעיין דבריא מהא דהכותב כל נכסיו לאשתו ואמרו במאי אילימא בש"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס פירוש ולא קנתה ולא תקנה ולא תקרע כתובה וכן הסכימו ז"ל עכ"ל וכ"כ נ"י בשם התוס' ובשם רבינו האי גאון וכ' בשם הריטב"א שאין לחוש לדברי החולקים על זה ושכן דעת רבו ז"ל : **ומ"ש** היו לו ב' נשים וכתב כל נכסיו לשתיהן וכו' שם כתב הרא"ש הא דאמרינן פשיטא בנו ואחר לאחר במתנה ובנו אפוטרופוס ואם כתב כל נכסיו לשתי בניו הוו שניהם אפוטרופסים ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לבני פלוני הראשון מתנה

שעושה לה שכותב לה כל נכסיו גורם המחילה בד"א שאבדה כתובתה כשכתב לה כל נכסיו באשתו ארוסה או גרושה (י) דבהנך הויא מתנה ולכך אבדה כתובתה אבל אם כתב כל נכסיו [ב] לאשתו נשואה לא אבדה כתובתה משום דלא קנתה (יא) דלא הויא מתנה שלא כיון (יב) אלא לעשותה אפוטרופא על נכסיו כדי שיכבדוה לא שנא יש לו בנים ממנה או אין לו בנים ממנה אלא מאחרת או אין לו בנים כלל (יג) ואחיו יורשין אותו היו לו שתי נשים (יד) וכתב כל נכסיו לשתיהן לא קנתה שום אחת מהן ושתיהם אפוטרופסים כתב (טו) חצי נכסי לאשתי פלוני' והחצי נכסי לאשתי פלוני' הראשונה קנתה שהרי שייר והשנייה לא קנתה כתב כל נכסיו (טז) לאשתו ולבנו אשתו קנתה החצי ובנו לא קנה אלא הוא אפוטרופא כתב (יז) לאשתו ולאחר האחר קנה החציה ואשתו הויא אפוטרופא בשאר החצי שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן חלה וצוה מחמת מיתה ואמר הוו עלי עדים שאני מצווה מחמת מיתה ואני נותן כל נכסי לאשתי אמנם שיהיו כולם משועבדים לתת ולפרוע מהם בכל שנה עד עולם כל החלק משלם שיש עלי לתת לצורך בית המדרש הידוע לנו ואני משייר בה לעצמי שאוכל לתת מה שארצה בעבור נפשי ובכלל דבריו אמר אל תחשבו לי לשטות שנתתי כל נכסי לאשתי שאני יודע בה שלא יהיה לה בעל לעולם והיורשים אומרים שלא עשאה אלא אפוטרופא שהרי נתן לה כל נכסיו [ג] ומה ששייר לצורך בית המדרש (יח) וגם להניח בעד נפשו אינו שיור כי כבר היה חייב בראשונה לבית המדרש והיו הנכסים משועבדים לדבר ואינו משייר כלום מחדש ועוד שהרי לא צוה לתת כלום בעד נפשו (יט) ואפי' ששייר הואיל ולא אמר כלום כמי שלא שייר דמי ועוד כי אביו של פלוני הנפטר כשנפטר צוה לתת מנכסיו למדרש ההוא והרי הם הנכסים (כ) משועבדין ועומדין והאשה אומרת סוף סוף הרי שייר מנכסיו אע"פ שנתחייב בראשונה לבית המדרש (כא) לדבריהם הרי הוא (כב) מתחייב עכשיו בכל הדורות ועוד כי על יורשי הנפטר להביא ראיה שנתחייב מקודם או שחייבו אותו מורישיו ועוד ששייר לתת בעד נפשו בשעה שנתן לה מתנה אע"פ שלא נתן כלום סוף סוף בשעה שהקנה לה שייר תשובה המתנה שנתן לאשתו היתה בלא שיור כי לא הניח ליורשיו כלום ומה שצוה לתת למדרש מוכיח מתוך לשון הצוואה שהיה חייב כבר מדקאמר כל החלק משלם שיש לי לתת ולפרוע אלמא פרעון חוב היה ואף אם היה מתנה אין כאן שיור (ב) כיון דבפעם אחד חלק כל נכסיו כדאמר בפרק מי שמת שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים (כג) אם במחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולם אם נמלך מת קנו כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון (כד) ואמרינן נמי התם אשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפוטרופ' ומה ששייר לתת בעד נפשו לא הוי שיור אף אם נתן הרבה (כה) דמתנה של האשה לא היילה אלא לאחר מיתה ובאותו שעה לא שייר הילכך לא עשאה אלא אפוטרופוס והפוסק דין זה צריך שידע מי הם היורשים אם הם בניה או בני הבעל או אחי הבעל אז הוי אפוטרופא אבל אם הם בני אחי הבעל או רחוקים יותר (ג) אז הויא מתנה דטעמא דכותב כל נכסיו לאשתו לא הויא מתנה משום שאנו אומדים דעתו של אדם שאין אדם מניח בניו וכותב כל נכסיו לאשתו אלא שמינה אפוטרופא על נכסיו לפרנס בניו כדי שיכבדוה ומיבעיא לתלמודא אשה אצל האחין ואצל בני הבעל מהו מי אמרינן אף באלו רוצה שיכבדוה או אינו חושש אם יכבדוה והוי מתנה ומסיק דאף באלו הויא אפוטרופא אבל ביורשין רחוקים

והשני אפוטרופוס מדלא כתב כל נכסי לפלוני ופלוני בני וכן הדין בשתי נשיו ואם כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו יראה דלאשתו הוי מתנה ולבנו אפוטרופוס דאשתו לגבי בנו כאחר דמי עכ"ל : ורבינו כתב בטור ח"מ סימן רמ"ו שה"ר ישעיה כתב דכותב לאשתו ובנו תרוייהו אפוטרופסיו . והרמב"ן והר"ן ז"ל כתבו בשם בה"ג שאם כתב כל נכסיו לשני בניו במקום שיש בנים אחרים לא אמרינן דאפוטרופין שוינהו אלא קנו קנין גמור ומסתברא דכיון דטעמא כדאמרינן פרק מי שמת (קמד) ופ"ק דגיטין (יד .) דכך הלכתא בלא טעמא אין לנו בו אלא מה שמנו חכמים ע"כ ולפ"ז ה"ה כותב כל נכסיו לשתי נשיו דקנו : ומ"ש כתב לאשתו ולאחר האחר קנה החצי ואשתו היא אפוטרופא בשאר החצי פשוט שם בגמרא : **שאלה** לא"א הרא"ש ראובן חלה וצוה מחמת מיתה וכו' ומה שסיים דכל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דהוי מתנה גמורה בטלה האומדנא כן כתבו הרמב"ן והר"ן בשם רבינו האי ורא"מ ז"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה וכתוב בתשובה להרמב"ן סימן ל"ט שאף ע"פ שיש חולקים בדבר לזה דעתו נוטה וכ"כ נ"י אם פירש בשטר שהוא מקנה לה הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופסת א"כ שפירש בשטר שתהא רשאה למכור ולתת במתנה לאחרים ודאי קנתה ע"כ (א) וכתב ה"ה בפ"ו מהלכות זכייה יש מי שכתב שאם קנו מידו שאין קנין לאפוטרופסת עכ"ל ורבינו בטור ח"מ סימן רמ"ו כתב דעת ה"ר יונה בזה וכבר כתבתי תשובת הרשב"א בסימן אלף רמ"ח ועיין בתשובות להרמב"ן סימן ע"א והרמב"ם כתב בפרק הנזכר הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא בין ש"מ אף על פי שקנו מידו לא עשאה אלא אפוטרופא על יורשיו בין שהיו יורשי בניו ממנה או מאשה אחרת או אחיו או שאר יורשיו ואם שייר כל שהו בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל שכתב לה בד"א בנשואה אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או לגרושה אע"פ שלא שייר כלום הרי היא כשאר בני אדם ומתנתו קיימת עכ"ל . כתוב עוד בנ"י היה אומר הרא"ה בשם רבינו הגדול רבו ז"ל דאם הוכר הדבר שהצריס במתכוין כדי להפסידה לא איבדה כתובתה דאנן סהדי דאילו ידעה כי דרך

דרכי משה

קז (א) וסיים שם ולפי שלא היה דרכן לכתוב כך בכל השטרות לפיכך אמרו סתמא דלא עשאה אלא אפוטרופוס . וכתב עוד הא דאמרינן במקום דלא הוי מתנה דאפוטרופוס מיהא הויא היינו במקום דהמתנה היתה קיימת לולא דאנן אמרינן שעשאה אפוטרופוס אבל אי בלאו הכי נמי לא הוי מתנה כגון שאמר שלא תקנה אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אז אפילו אפוטרופוס לא הויא עכ"ל . ובמקום דהויא אפוטרופוס כתב המרדכי שם ע"ד תשובת מוהר"ם דאי מפסידה הנכסים מסלקינן אותה כשאר אפוטרופוס דמפסיד נכסים ועיין בתשובת מהרי"ל סימן פ"ח דאם כתב ש"ח לאשתו על כל נכסיו אין היורשין צריכין לו לשלם וע"ש : (ב) ובהגהות מרדכי דב"ב דף רס"א ע"ב וע"ג וע"ד תשובה ארוכה בא' שכתב לאשתו כל נכסיו רק שצוה לתת לצדקה י' ליטרות וס"ת וטלית ופסק א' מן הגדולים דלא הוי שיור וריב"א חולק ופסק דהוי שיור : (ג) אבל בב"י פרק י"ב דף רי"ז ע"א כתב דאין חילוק בין יורש ליורש ובן משמע

דרישה

סהדי שאילו ידעה לא מחלה : [ב] לאשתו נשואה לא אבדה כתובתה ואין חילוק בין כתב לה כשהיה בריא או ש"מ ואפילו קנו מידו לא מהני וכ"כ בש"ע וכתב הסמ"ע דלא אמרינן דהיא אפוטרופוס אלא א"כ וכו' מבואר בד"מ : [ג] ומה ששייר לצורך בית המדרש וגם להניח בעד נפשו אינו שיור כו' עד ואינו משייר כלום מחדש ועוד כו' ק"ק דפתחו בתרתי בשייר לב"ה ובעד נפשו וסיים בחדא דלא שייר מחדש ואח"כ כתב "ועוד כו' ועדיין לא השיבו כלום אמאי דשייר בעד נפשו ונראה דבכלל דבריהם שאמרו שלא שייר כלום מחדש כ"ש שהשיבו שלא שייר כלום בעד נפשו שהרי מת ולא שייר כלום ובודאי לא כיון לשייר דבפני עצמו אלא רצה לומר זה שהניח לצורך ב"ה יהיה שיור בעד נפשו ואח"כ אמר ועוד כלומר אף א"ת שכיון לשיור בפני עצמו מ"מ לא שייר ומה שכתב כי כבר היה חייב בראשונה לב"ה והיו הנכסים משועבדים רצה לומר מאחר שכבר חייב נפשו לזה אע"ג דלא שיעבד או נכסין בפירוש לזה ממילא היו משועבדים נכסיו לזה משעת הנדר : אינה

פרישה

טריף אא"כ ב"מ ממנה כ"פ) : (י) דבהנך הוי מתנה דליכא למימר בהו שעשאה אפוטרופוס : (לאשתו נשואה דכיון דגיים בה מייש לכבודה ולכבודה איכוון ולא למתנה כ"פ) : (יא) דלא הוי מתנה אא"כ שייר קצת נכסים וכמ"ש בסמוך : (יב) אלא לעשותה אפוטרופוס כו' דאנו אומדין דעתו דאיניש דלא נותן כל אשר לו לאשתו ומניח בניו או יורשיו ולמחר תנשאי לבעל ותכנים לו כל נכסיו : (כדי שיכבדוה דהיינו שיפרנסה כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה כ"פ) : (יג) ואחיו יורשין אותו דוקא אחיו ולא בני אחיו כמ"ש בסמוך . ומהתימה דסתם בח"מ בס"ס רמ"ו ולא כ"כ בפירוש ואפשר משום דאין שום גוף מקום דין אשה : (יד) וכתב כל נכסיו לשתיהן פירוש בבת אחת : (טו) חצי נכסי לאשתו כו' פירוש אפי' השוה אותן וכתב לכל אחד חצי וה"א דשניהן אפוטרופוס דהא גם בראשונה לא מיחשב שיור כיון דבפעם אחד חילק כל נכסיו וכמ"ש הרא"ש אח"כ בסמוך אפ"ה אמרינן מדס"ל לכללינהו יחד ולא כללן ש"מ דלראשונה במתנה נתכוון ליתן והשנייה מינה אפוטרופוס וכ"ש אם כתב לראשונה שליש ולשנייה ב' שלישים או איפכא דאמרינן דראשונה קנתה והשנייה נעשית אפוטרופא דמדהוסיף וגרע לאחד מהן ש"מ דאין דעתו למנות שתיהן אפוטרופסים דא"כ למאי נ"מ לא השוה שתיהן בבלאה כשהוא מתנה גמורה יש טעם למה מיעט או הוסיף לראשונה אבל השנייה מסתמא אינה אפוטרופוס כיון דלא הוי שיור אחריה וע"ל בח"מ סימן רמ"ו : (טז) לאשתו ולבנו כו' פי' אפילו בבת אחת . אשתו קנתה החצי כו' דאשתו במקום בנו לא הויה אפוטרופוס וכאחר דמיא : (יז) לאשתו ולאחר דפשיטא היא דלאחר נתכוין במתנה דלא מייש לכבודו : (יח) וגם להניח בעד נפשו אינו שיור והטעם מה ששייר בעד נפשו דלא הוי שיור אמר בסמוך במה שאמר "ועוד "שהרי "לא צוה כו' : (יט) ואפי' ששייר פי' אע"פ ששייר כח לעצמו כו' מ"מ מאחר שלא אמר מה ששייר כמו שלא שייר דמי : (כ) משועבדים ועומדין ואין כאן שיור מחדש : (כ"א) לדבריהם פי' שאומרים שכבר היה חייב בראשונה לב"ה ושאומרים שאביו של פלוני הנפטר כו' : (כב) מתחייב עכשיו כו' וזה הוי שיור מחדש : (כג) אם כמחלק כו' (פי' שלא הפסיק בינתיים) זה לשונו בח"מ סימן ר"ן ש"מ שחילק כל נכסיו לשנים או לשלשה אם לא הפסיק בין אחד לחבירו אלא חלק זה לפלוני וזה לפלוני ומת קנו כולם אפי' בלא קנין (דס"ל מתנת ש"מ בכולה) עמד חוזר בכולם אפי' בקנין דכולה חדא מתנה היא בלא שיור ואם הפסיק בין אחד לחבירו (זה פירוש על מה שכתב רבינו כאן ואם כנמלך כ"פ) דהשתא הויא כ"א מתנה בפני עצמה לפיכך כל הראשונים חוץ מהאחרונה יש לכן דין מתנת ש"מ במקצת שצריכין קנין אפי' אם מת ולפיכך אם עמד אינו חוזר ואם אין כאן קנין לא יקנו אפי' אם ימות והאחרון הוי מתנת ש"מ בכולה וקונה אם מת אפי' בלא קנין ולפיכך אם יעמוד חוזר . אם כמחלק מת קנו כולם כו' אלמא דחשיבא מתנת ש"מ בלא שיור וק"ל : (כד) ואמרינן נמי התם אשתו ואחר כו' פירוש ועוד ראיה דאמרינן התם אשתו ואחר כו' א"כ דכי היכי דהתם אמרינן דאשתו הוי אפוטרופא ומתנתו דאחר לא נחשב שיור ה"ה דכוותה באשתו ולצורך ב"ה : (כה) דמתנה של האשה לא חיילא עד לאחר מיתה לאפוקי שיור דבית המדרש הוי

דרך שנאה הוא עושה להפסידה שלא מחלה שאין זה מאן דיקר אלא גרע של רעי והיינו דקתני ילא עליה ש"ח וכן נראין הדברים באמת והכל כפי מה שעיני הדיינים רואות הריטב"א ז"ל עכ"ל : כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ד סימן ג' מ"ש בשטר כל יומי מיגר אלמנות זוגתי היא תמשול בכל הנכסים אינה לשון מתנה אלא לשון אפוטרופסת

קח שכיב מרע שאמר תטול אשתי וכו' פ' י"נ (ד' קכ"ח) האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכאן ופירש רשב"ם וקיבלה שנתרלית א"כ לבד מכתובתה ובש"מ איירי דדבריו ככתובים וכמסורים דמי אי נמי בבריא וע"י קנין

רחוקים מאלו פשיטא דהויא מתנה כל זה כתבתי בשביל שכתבת לי להודיעך כל הפרטים לפיכך כתבתי לך דין כותב כל נכסיו בסתם ואין בשטר מוכיח על הענין (כו) דהויא מתנה גמורה אז אנו אומרין דעתו שבדעתו היה שתהיה אפוטרופא על נכסיו כדי שיכבדוה יורשיו אבל שטר צוואה זו אני רואה לשון המורה על הענין דהוי מתנה גמורה שהרי אמר בו אל תחשבו לי לשטות שאני נותן כל נכסי לאשתי שהרי אני יודע בה שלא יהיה לה בעל לעולם והשטות שחושבים לו לאדם שמניה יורשיו ונותן כל נכסיו לאשתו זה בשביל שהיום או מחר תינשא לבעל תכנים לו נכסיו וזהו עגמת נפש שתאכל עמלו עם איש אחר אבל המכיר את אשתו שלא תינשא לאיש אחר באהבתו אותה נותן לה כל נכסיו הילכך לשון זה מוכיח דהוי מתנה גמורה (ד) שאם לא היתה כי אם אפוטרופא מה שטות יחשבו לו אם מינה אפוטרופא אף אם תינשא לבעל כי הדבר ידוע אם תינשא לבעל שיסלקוה ב"ד מן האפוטרופסת שלא יאכלם הבעל הלכך מוכיח לשון זה דהוי מתנה גמורה דכיון דטעמא שאנו מבטלין המתנה הוא משום אומדנא כדפרישית לעיל כל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דהוי מתנה גמורה הרי בטלה האומדנא :

קח (א) שכיב מרע שאמר תיטול אשתי (ב) כאחד מן הבנים אינה חולקת אלא בנכסים שיש לו עתה אבל אם קנה אח"כ נכסים (ג) [א] אינה חולקת בהן ורואין כמה בנים היו לו (ד) בשעת המיתה נוטלת חלק כאחד מהן בין אם (ה) היו מרובין ונתמעטו או מועטין ונתרבו מתו כל הבנים רואין כמה היו בשעת הצוואה ונוטלת חלק הראוי לאחד מהן והשאר ליורשיו :

קט שכיב מרע שאמר תנו ק"ק זוז לאשתי בראוי לה נוטלתן לבד מכתובתה ואם אמר תטול ק"ק זוז בכתובתה לא תטול שתיהן (א) אלא ידה על העליונה אם ק"ק זוז יותר נוטלתן ואם כתובתה יותר נוטלתן וכתב הרשב"ם דה"ה נמי אם אמר תנו ק"ק זוז (ב) לאשתי סתם דהוי דינא הכי דידה על העליונה וא"א ז"ל כתב שאם אמר תנו ק"ק זוז לאשתי סתם דהוי מתנה לבד מכתובתה

אע"פ שכתוב בו שיור מכמה טעמים חדא שאין כתוב בשטר שכתב לה כל נכסיו אלא לשון ממשלה וזה אינו לשון מתנה אלא לשון אפוטרופסת והאריך בזה : כתוב בתשובות הגאונים לרבי' האי ש"מ שאמר תטול פלוני' בתי כ' זהובים ופלונית בתי כ' זהובים והיו לו ג' בנות ואשה אחת והבת הגדולה נשואה א"ל אחיו אשתך מה תתן לה אמר לה השאר שלה תשובה דבריו קיימים וכל שאר נכסיו לאשתו ולא אמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופסת כיון שחילק לב' בנותיו שהן יורשות כ' כ' ולא כתב לאשתו כל נכסיו בודאי אילו לאדם נכרי נתן עם אשתו מקצ' נכסיו לא היתה אשתו אלא אפוטרופא ועכשיו שלבנותיו כתב ולא לאחרים איך נאמר כי אפוטרופא עשאה על נכסיו והרי נתן לב' מהן מה שחפץ וא"ת שהרי יש גדולה שלא נתן לה כלום כיון שהעמיד ירושת התורה אפי' בא' מבניו הרי קמה ואין צריך לפטור את שאר יורשיו שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל נכסיו לכל מי שירצה עכ"ל :

קח שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים אינה חולקת אלא בנכסים שיש לו עתה וכו' בפרק יש נוחלין (דף קכח.) שלח ר' אבא לרב יוסף בר חמא האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מן הבנים אמר רבא ובנכסים של עכשיו ובבנים הבאים לאחר מכאן וכתב הרמב"ם דין זה בפי"א מהלכות זכייה ופירש"י האומר תטול אשתי כאחד מן הבנים . וקבלה שנתרלית כדלקמן בפירקין אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו ובש"מ איירי דדבריו ככתובין וכמסורין אי נמי בבריא וע"י קנין (א) : ובנכסים של עכשיו. שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיה לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם : ובבנים הבאים לאחר מכאן כלומר לא לפי חשבון

וכך הוא גירסת האלפסי האומר וכתב כ"י דבין בבריא וע"י קנין ובין בש"מ ובאמירה בעלמא קא איירי אבל הרא"ש גורס ש"מ האומר וכו' וכ"כ הרמב"ם בפי"א דזכייה ש"מ שאמר וכולי נראה דלפי גירסא זו דוקא ש"מ אבל לבריא אפי' בקנין אין לה כלום דלשון תטול קנין דברים בעלמא הוא אא"כ בדאמר לה לשון הקנאה וכ"כ הרב המגיד שם ע"ש הר"י מיגא"ש ומסיק ומסתברא דהאי מתנת ש"מ היא מדאמר תטול עכ"ל וזו היא דעת רבינו וכ"כ הרב המגיד עוד בפ"ב דמכירה ועיין בח"מ בסי' רמ"ה ובסימן רנ"ג : ומ"ש אינה חולקת אלא בנכסים של עכשיו וכו' כתב הרמב"ם וז"ל אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצוואה אין לה חלק בהן שאין אדם מקנה דבר שלא בא ברשותו :

ורואין כמה בנים היו לו בשעת המיתה נוטלת כאחד מהם וכו' משמע דאם נתמעטו אחר מיתת האב אינו זוכה בחלק המת כלום דהא מיד כשמת האב זכה כל אחד מהבנים בחלקו בעזובן דבשביל שנשתהו מלעשות חלוקה עד שמת אחד לא הפסיד היורש בזה כלל וכן כתב הר' המגיד פרק י"א מה' זכייה שזה פשוט :

קט שכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז וכו' ברייתא ס"פ יש נוחלין (דף קל"ח) והכי גרסינן בכל הספרים שכיב מרע דאילו בבריא שאמר תנו ר' זוז לפלוני קנו מיניה לאו כלום הוא דקנין דברים הוא לדברי הכל :

ומ"ש וכתב רשב"ם דה"ה נמי אם אמר תנו מאתים זוז לאשתי סתם וכו' שם פי' כך ולאו דוקא באשתו אלא ה"ה באמר כך לבנו בכורו ולבעל חובו גם הרא"ש דכתב דהוי מתנה לבד מכתובתה ה"ה בבכור בב"ח כמבואר לשם בדבריהם אלא דכאן לא כתב רבינו אלא דין כתובה אבל בח"מ סימן רנ"ג האריך רבינו

הבנים שיש לו עכשיו לבד תחלוק לאחר מותו ותטול חלק גדול אלא אף לפי חשבון

כל הבנים של שעת חלוקה נתן לה ונראה בעיני דאפי' אם היו לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכוון דלפי חלקה היא שעתא תטול לא שנא נתרבו ולא שנא נתמעטו דהא תטול אשתי כאחד מן הבנים קאמר ר' אבא עכ"ל ולדבריו הסכים הרא"ש ז"ל . והר"ן כתב דהיכא שהיו הבנים מרובים ונתמעטו נסתפקו הראב"ד והרמב"ן ז"ל דאפשר שהדבר ספק אם על שעת מתנה כיון או על שעת חלוקה ולפיכך בין מרובים ונתמעטו בין במועטין ונתרבו ידה על התחתונה עכ"ל והרא"ש כתב בתשובה כלל מ"א שאלת אם הלכה למעשה כדברי רשב"ם לפי שהראב"ד נסתפק בדבר דברי רשב"ם אין להסתפק בהם כיון שנטילתה כאחד מהבנים אזלא בתר שעת חלוקת הבנים בין לרבות בין למעט דמאיזה טעם נחלק ביניהם עכ"ל (ג) : ומ"ש רבינו מתו כל הבנים רואין כמה היו בשעת הצוואה וכו' כ"כ שם הרא"ש וז"ל ויראה דאם מתו כל הבנים דשקלה כבנים דהשתא והשאר ליורשים ואפי' נתרבו הבנים אבל מסתבר למימר דשקלה כבנים דהשתא אלא דאמידנא דעתיה דדעתו של אדם קרובה אצל בניו ואינו רוצה לפחות חלק הבנים שיולדו לו אבל היכא דמתו כל בניו מסתברא דאזלינן בתר בנים דהשתא עכ"ל . עיין במישרים נכ"ג חי"א כתב הר"ן ז"ל וא"ת מאי קמ"ל ר' אבא כתב הראב"ד דהא קמ"ל שלא איבדה כתובתה בהכי החלק אלא נוטלתו יתר על כתובתה ואפי' לר"כ דאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ה"מ במחלק נכסיו אבל זה אינו מחלק ולטפויי קאתי עוד י"ל דהא קמ"ל שאע"פ שאם עשאה יורשת לא אמר כלום אפ"ה כי אמר תטול לשון מתנה הוא ולא אתי כאחד מן הבנים ומבטל ליה עכ"ל

(ג) מתנת ש"מ או הודאתו אם אשה גובה כתובתה ממנה כתבה מה"ר איסרלן סימן פ"ו ועיין במ"ש בטור זה סימן ק' :

קט שכיב מרע שאמר תנו ק"ק זוז לאשתי בראוי לה נוטלת לבד מכתובתה ואם אמר תטול ק"ק זוז בכתובתה לא תטול שתיהן אלא ידה על העליונה וכו' ברייתא בס"פ יש נוחלין (דף קלח.) ומ"ש בשם הרשב"ם בספרי רבינו יש חסרון הניכר וה"ג בספרים המדוייקים כתב הרשב"ם דה"ה נמי אם אמר תנו ק"ק זוז לאשתי סתם דהויא דינא הכי דידה על העליונה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם אמר תנו ק"ק זוז לאשתי סתם דהוי מתנה לבד מכתובתה . כתב הרמב"ן משמע דכי אמרינן בכתובתה ידה על העליונה כשאמר כן שלא בפניה או שלא חלק נכסיו אבל חלק נכסיו אפי' שלא בפניה ואמר לה טלי זה בכתובתיך הפסידה כתובתה כשם שהפסידה בקרקע לר' יוסי בר חנינא דלדידיה לא שייך לחלק בין מטלטלין לקרקע ע"כ . כתב בעל התרומות בשער כ"ט בשם הראב"ד שהמחלק נכסיו לפני אשתו ואמרו לו האי אתתא מה תהא עליה ואמר לה יתנו ליך אלף זוז ולא אמר שום לישנא יתירה אם לא אמר בכתובה אינה נוטלת אלא מה שגובה לה ע"כ ומדברי בעל העיטור משמע שאם רצתה נוטלת אלף זוז בתורת מתנה וחוזרת וגובה כתובתה וקצת משמע דהכי ס"ל לבעל התרומות . כתב הרא"ש בתשובה כלל פ"ג על אחד שזיכה בתורת צוואה מחמת מיתה לאשתו שתדור בבית

דרכי משה

משמע מדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות זכיה והובא בב"י : (ד) וכ"כ ב"י לעיל בשם נ"י דהיכא דמוכח דלמתנה נתכוין הוי מתנה וכ' בהגהות מרדכי דב"ב דדס"א ע"ב וג' ור' בתשובת באחד שכתב לאשתו ואחריה לילדי בנותיו ופסק ריב"א דמאחר שכתב אחריה לפלוני ודאי למתנה גמורה נתכוין כו' :

קח (א) וכ"כ נ"י שם דף רי"ד ע"א ולא נקט ש"מ אלא דדברי ש"מ באמירה בעלמא סגי : (ב) וכתב נ"י עוד אם יש מחלוקת בשעת מותו אם היו לו נכסים אלו בשעת הצוואה או לא על האשה להביא ראיה כי הנכסים בחזקת יורשים הם וכן כל כיוצא בזה עכ"ל הריטב"א ז"ל כתב המרדכי פ' י"נ ריש הפ' ע"ג דה"ה אם כתב לבתו והתנו ליטול כאחד מן הבנים מהיום ולאחר מיתה פסק מוהר"ם דאם נתרבו הנכסים לאחר המתנה דאין לחתן חלק בהן אלא במה שהיה לו בשעת מתנה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן הוא שם ע"ב סוף הפ' אם נסתפק הדבר אם היו לו הנכסים אלו בשעת המתנה על המקבל להביא ראיה וכתב עוד דכל ימי חייו יש לנותן למכור הנכסים דאין המתנה מתחלת אלא לאחר מיתה דהרי אמר שיטול כאחד מן הבנים ואין הבנים נוטלין מחיים וע"ש והאידנא נוהגין ליתן לחתנים שח"ז ומורה שחייב לחתנו סך כך וכך ולא יצטרכו היורשים לפרוע עד לאחר מיתה ואז לא יפטרו מן החוב אלא אם יתנו לו חלק ירושה כחצי חלק זכר ובשטר כזה נוהגין שנוטלין חצי חלק זכר בכל מה שימצאו לו בעת מותו אפי' שלא היה לו בשעת נתינה דהרי העיקר הוא שהודה עליו החוב ואע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ אם לא יתנו היורשין החצי זכר יצטרכו לשלם לו החוב שהודה שחייב לו ולכן יצטרכו לקיים התנאים עוד למידין מזה דה"ה אם התנה עליו שיתנו לו היורשין בראוי כבמוחזק או בשאר דברים שאין כח באב להתנות על בניו מ"מ צריכין בניו לקיים או לשלם לו חובו מידי דהוה אעיקר המתנה דאע"ג דאין בכחו להקנות דשלב"ל מ"מ יכול להתנות עליהן ה"ה בשאר דברים שאין בכחו להקנותן יכול להתנות עליהן וכבר נפסק מעשה כזה ע"י והסכימו ע"י גדולי הדור וע"ל סי' קי"ג אם יצא ש"ח על היורשין אם רשות בין הבנים לסלקו במטלטלים כדי להשאיר הקרקעות ולא יהיו לבנות חלק בהן לפי מה שנוהגין לכתוב שח"ז מלבד קרקעות . כתב מהרי"ו סי' ק"ט בתשובה מי שנתן לחתנו שטר שיטול בח"ז מלבד בקרקעותיו וספריו כמנהג הארץ והיו ביד ראובן ספרים ממושכנים ופסק דאין ב"ח קונה משכון לענין זה ויש לבנות חלק במעות מיהו אם הלוה לו ואמר לו אם לא אפדנו לזמן פלוני יהיה הספרים שלך ועבר הזמן ולא פדאן אז קנה הספרים ואין לבנות חלק בהן אם הדבר ספק כיצד משכן לו על הבנות להביא ראיה כו' ועיין דינים אלו בח"ה אימת ב"ח קונה משכון וחילוק בין משכנתא דמסלקי למשכנתא דלא מסלקי כתב בתשובת מהרי"ל סימן פ"ח מי שנתן שח"ז לבנותיו אסור להפקיע ממנו ע"י שיתן לאשתו תוס' כתובה או כדומה לזה וע"ש : (ג) וכ"כ נ"י סימן רי"ד וצ"ע

פרישה

הוי עד עולם גם לאחר מותו מש"ה הולרך לומר דיחוי ראשון דלא הוי שיור דכבר נתחייב ועומד ע"ז : (כו) דהויא מתנה גמורה פירוש דאין הוכחה בשטר דלוונתו שיהיה מתנה גמורה :

סי' קח (א) ש"מ או בריא בקנין רשב"ם : (ב) כאחד מן הבנים כתב הר"ן בשם הראב"ד דנוטלת חלק יתר על כתובתה דאע"ג דאמרינן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובה ה"מ במחלק נכסיו אבל זה אינו מחלק ולטפויי קאתי וכתב עוד דאע"ג דקי"ל דאם עשאה יורשת לא אמר כלום מ"מ כי אמר תטול לשון מתנה הוא ולא אתי "כאחד "מן "הבנים ומבטל ליה : (ג) אינה חולקת בהן דא"א מקנה דשלב"ל ועד"ר (ואם נסתפק הדבר אם היו לו נכסים אלו בשעת הצואה על האשה להביא ראיה כ"פ) : (ד) בשעת המיתה דלשעת חלוקה איכוון כיון שנטילתה כאחד מהבנים לאפוקי אם מתו כל הבנים דאז אין נטילתה כאחד מן הבנים דהא מתו ונוטלת בשעת הצוואה : (ה) היו מרובים פירוש הבנים :

סי' קט (א) אלא ידה על העליונה עיין בח"מ סימן רנ"ג ושם בארתיה וגם כתבתי שם דנראה דזהו דוקא באינו מחלק נכסיו לבניו או אפי' במחלק ולא כתב לאשתו קרקע אבל אם כתב לה קרקע אפי' כ"ש בין חלוקת בניו כבר נתבאר בסימן ק"ו דאמרינן דמחלה וכ"כ רבינו לעיל בסימן כ"ג בכתב לה למזונותיה דשם נמי איירי במחלק נכסיו לבניו וכתב לה קרקע עוד כתבתי ייסוב אחר ע"ש בסימן רנ"ג : (ב) לאשתו סתם ז"ל ב"י ה"ג בספרים המדוייקים לאשתו סתם דהוי דינא הכי דידה על העליונה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם אמרו תנו כ' זוז סתם דהוי מתנה לבד מכתובתה וכ"כ רבינו בהדיא לקמן בח"מ סימן רנ"ג וכן הגיה מ"ו ור"ל לאשתי סתם שלא אמר בראוי לה או בכתובתה :

דרישה

סי' קח [א] אינה חולקת בהן דא"א מקנה דשלב"ל ומה שנוהגין בשטר חצי זכר שנוטלין מכל אשר ימצא לו (אפי' נומה שלא היה לו בשעת נתינה כ"פ) כמו הזכר משום דכותב לו דרך הודאה שחייב לו סך מה ולא יפטר אלא כשנותן לו כמו לזכרים רמ"א ע"ש : ביתנו

מכתובתה (א) ש"מ שצוה [א] שיתנו לאשתו בגדיה נוטל' כל בגדיה (ב) בין של חול בין של שבת :

קי האשה

שבאה ליפרע מכתובתה והוא במקום שאין כותבין או במקום שכותבים והביאה עדים שאבדה כתובתה וצריכין לכתוב שובר לבעלה שנפרעה מכתובתה ובאה לסופר שיכתוב לה שובר כותב לה (א) אע"פ שאין בעלה עמה והוא שיכיר [א] שם האשה (ב) ושם בעלה (ג) והבעל נותן שכר הסופר ת"ח שחתם על שובר של כתובת אשה שנפרעה ובאה האשה שכתובה בו ואומרת לא צויתי לכותבו אלא אחרת ששמי כשמה צותה לכותבו (ד) [ב] והודה לדבריה ואמר לא זו היא שצותה לכותבו יכול לחזור בו מדבריו הראשונים ואין כאן משום חוזר ומגיד אבל אם אמר תחלה ברי לי שאינה זאת אינו יכול לחזור בו [ג] (ה) המוצא שובר כתוב על שם האשה שנפרעה כתובתה בזמן שהאשה מודה שנתנה לבעל יחזירנו לו אינה מודה אלא אומרת ממני נפל לא יתנו לא לאיש ולא לאשה :

קיא תנאי

כתובה (א) שיהיו בניה זכרים (ב) יורשים כתובת אמן ונדונייתה שהכניסה בתורת נצ"ב ותוספת שהוסיף לה בעלה [א] אפילו אם מתה בחיי הבעל ואח"כ חולקים המותר (ג) עם אחיהם אפי' לא נכתב בכתובה או אין לה (ד) כתובה ובמקום שאין כותבין כתובה ודוקא זכרים אבל אם אין לה (ה) אלא נקבות לא אפילו אם אין שם יורשים (ו) אלא בנות וזהו שנקרא כתובת בנין דכרין כיצד (ז) היו לו שתי נשים לזו בן וכתובתה אלף זוז ולזו בן וכתובתה ה' מאות זוז ומתו בחייו ואח"כ מת הוא כל אחד

רבי' בכל מה שייך לדין זה ועיין במה שכתבתי לשם מסעיף י"ב עד סי"ו בס"ד וא"ת לרשב"ס דאפי' בסתם ידה על העליונה אמאי תניא בכתובתה ידה על העליונה אפי' סתם כמי כבר תירץ רשב"ס גופיה לשם דאתא לאשמעינן דאף ע"ג דפריש בבכורתו אפ"ה יטול כל בכורתו אם הוא יותר מר' זוז דידה על העליונה עכ"ל גם להרא"ש קשה הא דתניא כראוי לה תטול לבד כתובתה דמאי איריא כראוי לה הא אפי' בסתם כמי הויא מתנה לבד מכתובתה וצריך לתרץ דס"ל להרא"ש דבדאמר סתם תנו ר' זוז לאשתי פשיטא לן דלמתנה גמורה נתכוון אלא רבותא אשמעינן דאף באומר כראוי לה לא אמרינן דהוי כאילו אמר כראוי לה בכתובתה אלא כראוי לה לבד מכתובתה דלישנא יתירא לטפויי אתא וכ"כ בנימוקי יוסף פי"כ :

קי האשה שבאה וכו' משנה וגמ' פ' ג"פ (ד' קסד) וקאמר דאם לא יכירו אלא שם האשה דמצוה לכתוב שובר זימנין דתיזול וכתבה שובר לאשה ששמה כשמה ויהבה לגברא דלאו דילה ואע"פ דגם במכירים שם האיש והאשה איכא למיחש לשני יוסף בן שמעון ששם נשותיהן ג"כ שוות כיון דלא שכיחא לא חיישי' ועיין בח"מ בח"מ בסי' ל"ט ובסימן מ"ט :

ת"ח שחתם על השובר וכו' שם סוף (דף קס"ז) ובפירוש רשב"ס דתחלה אמר לא זו האשה שליותה לכותבו וחזר ואמר טעיתי וזו היא באמת וקיים השובר שאין בו טעות אבל הנימוקי יוסף פי' איפכא בההוא עובדא דהיינו דאמר שטעה וחתם בשובר לאשה אחרת ונאמן לומר שטעה דלורבא מרבנן לאו אורחיה למידק והשובר בטל דנכתב בטעות : המוצא שובר וכו' ברייתא ס"פ קמא דמליעא סוף (דף י"ט) וקאמר בגמר' דאע"ג דאיתרע בנפילה לא חיישינן דילמא כתבה שובר זה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא וזבנתא לכתובה מניסן ועד תשרי ומפיק ליה לשובר וטריף מלקוחות שלא כדין דכיון דקיי"ל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול א"כ שפיר טריף כדין והתוס' הקשו בפרק הכותב סוף (דף פה) בהא דקאמר התם מודה שמואל במכנסת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מפני שידו כידה א"כ אכתי קשה אמאי מחזיר השובר ליחוש דלמא אתא בעל הראשון למיטרף מבעלה השני שלא כדין וצ"ל דמיירי התם בדלית לה בעל עכ"ל :

קיא תנאי כתובה כו' משנה וגמרא ס"פ נערה שנתפתתה (דף כ"ב) ומ"ש יורשים כתובת אמן וכו' פירוש יורשים סתם כתובת אמן דהיינו מנה ומאתים שכתב הבעל לאמו ואף ע"ג דעיקר תקנה זו לא היתה אלא לנדוניא שהכניסה כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו הא מותבינן התם דאב לירות דבעל כגון מנה ומאתים ותוספת דבעל לא לירתון ומהדרינן כמי א"כ מימנע ולא כתב : ביצד וכו' ברייתא בפרק מי שהיה נשוי (דף ל"א) וכתב מהרש"ל

בבית דירתו כל ימי חייה וכמו כן זיכה לה אלפים זהובים מנכסיו והשיב משמע מתוך לשון הצוואה שזיכה לה אלפים זהובים הילכך ידה על העליונה רצתה נוטלתן בכתובתה רצתה נוטלת כתובתה ולא האלפים אבל לא תטול שתיהם : **ש"מ** שלוה שיתנו לאשתו בגדיה נוטלת כל בגדיה בין של חול בין של שבת כ"כ הרא"ש בתשו' סוף כלל ע"ו דכל מידי דמיקרי בגדים נתן לה כדאמרינן גבי ש"מ שאמר נכסי לפלוני וכתב עוד שם דאם אמר מלבושים גם הסרבל ואונקלי ומעפורת וסודר בכלל דכל דבר שאדם לובש ומתעטף הכל נקרא מלבוש והביא ראיה לדבר :

קי האשה שבאה ליפרע מכתובתה והוא במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין והביאה עדים שאבדה כתובתה וצריכים לכתוב שובר וכו' כותב לה אע"פ שאין בעלה עמה והוא שיכיר שם האשה ושם בעלה והבעל נותן שכר הסופר משנה וגמ' פרק גט פשוט (ד' קסז :) :

ת"ח שחתם על שובר כתובת אשה שנפרעה וכו' שם ההוא תברא דהוה חתום עלה א רבה בר בר חנה אתא אתתא לקמיה ההיא אתתא אמרה ליה לאו הכא הוא אמר הכא כמי אמרי להו לאו איהי היא ואמרו לי מיקש הוא דקשה לה ובגר לה קלא אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ההוא תברא דהוה חתים עלה רבי ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו הכא הואי א"ל איברא הכת הות אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק : המוצא שובר כתוב על שם האשה שנפרעת כתובתה בזמן שהאשה מודה וכו' ברייתא בסוף פרק קמא דמליעא (יט :) :

קיא תנאי כתובה שיהיו בניה זכרים יורשים כתובת אמן וכו' אפילו לא נכתב בכתובתה וכו' וזהו שנקרא כתובת בנין דכרין בס"פ נערה שנתפתתה (דף כב .) תנן לא כתב לה בנין דיכרין דיהוי ליכי מינאי אינון יירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון חייב שהוא תנאי ב"ד ובגמרא א"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ואימא דאב לירות דבעל לא לירות ופירש"י נדוניא דיהיב אב לבתו לירתון בנין דיליה אבל שאר כתובות נכסי הבעל כגון מנה ומאתים ותוספת דבעל לא לירתון . א"כ אב נמי מימנע ולא כתב . אימא היכא דכתב אב נדוניא לבתו לכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין היכא דלא כתב אב נדוניא לבתו לא לכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין לא פלוג רבנן . וגבי ממטלטלי ככתובה שויוה רבנן תטרוף ממשעבדי יירתון תנן ואימא אע"ג דליכא מותר דינר במקום דמיעקר נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן : ומ"ש כילד היו לו ב' נשים לזו בן וכתובתה אלף זוז ולזו בן וכתובתה ת"ק זוז ומתו בחייו כל אחד נוטל כתובת אמו ואח"כ חולקין המותר מכנה

דרכי משה

קטו (א) וצ"ע בתשובה כלל פ"ג שהביא ב"י דמשמע דס"ל כדברי הרשב"ם וע"ש · ובתשובת בר ששת סי' ת"ף כתב הרמב"ן והרשב"א כדברי רשב"ם דאם אמר כתם ידה-על העליונה מיהו אם אמר תנו לה ר' במתנה נוטלתן בלא כתובה וכתב עוד שם דאם אמר שתיזון מנכסיו ניזונת ומעשה ידיה שלה הואיל ואינה ניזונית משום תקנת חכמים אלא משום מתנת בעלה : (ב) וכתב מהרי"ו בתשובה סימן קמ"ז דאף צמידים המחוברים לבגדיה הוי בכלל בגדים הואיל ונתן לה במתנה אבל אם בשעת גישואין פסק להוסיף לה כך וכך מלבד מלבושים אין הצמידים בכלל הואיל ולא רצתה להתחתן לו אלא בכה"ג הוי כמכר ובמכר אמרינן בעין רעה מוכר :

ובמרדכי

דרישה

סי' קט [א] **שיתנו לאשתו בגדים** כו' בין של שבת וכתב הרא"ש בתשובה (כלל ע"ה דין ה' ע"ש ראיה לדבר כ"פ) דאם אמר מלבושים גם הסרבל ואונקלו ומעפורת וסודר בכלל דכל דבר שאדם לובש ומתעטף הכל מקרי מלבוש עכ"ל ויש ללמוד ממנו למי שכותב לאשתו שתטול בגדיה דאין אלו בכלל וכתב רמ"א וז"ל י"א דאם נתן לה בגדים במתנה בשעת מותו אף למידים שבבגדיה בכלל (הואיל שבמתנה נתן בעין יפה) אבל אם כתב לה כך בשעת הנשאה אין למידים בכלל עכ"ל (הואיל ולא רלתה להתחתן אלא בכה"ג הוי כמכר ומוכר בעין רעה מוכר כ"כ מהרי"ו בתשובה סימן קמ"ד כ"פ) :

סי' קי [א] **שם** האשה ושם בעלה וא"ת אכתי יש לחוש שיהיו ג"כ בעיר איש ואשתו ששמותיהן יהיו שוין בשם אשה ואיש הלוה הא פריך התם בגמ' א"ש גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ובלבד שיכירו שם האיש והאשה כו' דפריך וניחוש לשני יוסף בן שמעון ושני בל שהוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה וה"ה אפשר לענין שובר דלאמר שיכירו שם איש ואשה זו וידעו שיש עוד בעיר שם איש ואשה כמותיהן לא יכתבו השובר ליתנם ליד האשה זולת ידיעת האשה אמרת ששמה ושם בעלה כשמה ושם בעלה של זו א"כ ישלשו שמותיהן וכמ"ש בח"מ סימן מ"ט וק"ל וע"ש בפירוש המשניות להרמב"ם :

[ב] והודה לדבריה "ואמר "לא זו היא שלותה כו' וכן היא הנוסח בכל ספרי הטור הנדפסים אבל בס"י מלאתי הנוסח כתוב בו ז"ל "ואמרו "לו זו היא כו' "ונוסח זה נלע"ד שהוא עיקר מוכרח מג' דיוקים האחד כי מאמר שכתב רבינו שהאשה שכתובה בו באה ואמרה לא לויתי לכותבו אלא אחרת ששמה כשמי כו' וא"כ למה מיקרי זה חוזר ומגיד הא י"ל דשניהן הן אמת מתחלה חתם לאשה אחרת ששמה ושם בעלה כשמה ושם בעלה והיא קבלה כתובתה וזו אמרת היא ועוד אריכות הלשון למה לי דלא הל"ל אלא והודה לדבריה יכול לחזור בו מדבריו הראשונים ועוד דמסיק וכתב ז"ל אבל אם אמר תחלה ברי לי שאינה זאת כו' דהל"ל דאם אמר ברי לי "שהיא זאת דהא מוה איירי כאן דחתם תחלה על שמה ושם בעלה וכאילו אמר תחלה היא זאת וזה הוא הגדה הראשונה לפי נוסח הדפוס אבל לפי הנוסחא דס"י "דאמרו "לו א"ש הכל וכן הוא בגמ' שם פ' ג"פ דף קס"ח ע"ש ובח"מ ריש סימן מ"ט האלכתי בדרישה וביררתי שהתוס' והרא"ש וב"ת בשיטת פירוש רש"י הן . והן הן דברי רבינו שבכאן וכתבתי שם פי' ב"י (ומור"ס כתב כאן בש"ע בשיטת פירושו ע"ש) והמילוקים שביניהן והדברים שהכריח לכל אחד לפרשו כפי פירושו ע"ש :

[ג] המוצא שובר כו' בזמן שהאשה מודה כו' כן הוא לשון ברייתא ספ"ק דב"מ סוף דף י"ט ועייך שם בגמ' ז"ל וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא ובנתא לכתובה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ומסיק לה לשובר דכתב בניסן ואתא למטרף לקוחות פירוש שימויק בקרקע שמיוחד לכתובה כ"פ) שלא כדין אמר רבא ש"מ איתא לדשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואביי שני שם שיכויא אחריכא אבל בהשוה שיכויא לא מתייאשב מ"ש רבינו כיוצא בדין זה בשובר דהלואה הנמצאת בשוק כו' בח"מ ס"ס ס"ה ע"ש ושם האלכתי וכתבתי שם דמה"ט דוקא כשהאשה מודה לאיש מחזיר השובר להאיש אבל כשהאיש מודה לאשה ואומר שלא פרע לכתובתה אין מחזירין השובר לאשה ושתגבה בכתובתה דחיישינן לקנוניא שמא הבעל לסבריה בנכסיו מב"מ קאמר הכי דהא הכא לא שייך טעם דאי בעי מחיל . וה"ה בלוה שמודה למלוה אין מחזירין השובר לידו מה"ט אלא לא מגבינן בש"מ ולא מקרעינן ליה . ומ"ש רבינו אין האשה מודה לא יחזירנו כו' הוא ג"כ בברייתא והטעם מבואר דאם הוא מכחישה ודאי לא יחזירנה לידה דשמא היא תקרע לה שובר ותגבה כתובתה ומה"ט גופא אפילו הבעל מודה לה אין מחזירין לה משום קנוניא כנ"ל ואף שלא כ"כ רבינו בהדיא מ"מ מדוקדק כן מדכתב בזמן שהאשה מודית יחזור ול"ק כמי איפכא כשהוא מודה לא נקט אלא ל' הברייתא בקלרה ודו"ק . ומ"ש בלשון הגמ' הכ"ל ומפיק לה לשובר דכתב בניסן ל"ד קאמר דהא בשובר אין כותבין זמן כמבואר בח"מ סימן נ"ג אלא כל שובר סתם שביד הלוה מבטלין כל השטרות שיוצאין עליו ממלוה זו עד היום :

סי' קיא [א] **אפי'** אם מתה בחיי הבעל ק"ק מאי "אפילו שכתב הא לא מינו כתובת בנין דיכרין אלא אם כן מתה בחיי בעלה דאילו לאחר מותו או הבנים יורשים בכתובת אמן בתורת יורשת

פרישה

סי' קי (א) אע"פ (שאין בעלה עמה דהא זכות הוא לבעל וזכין לאדם שלא בפניו כ"פ) : (ב) ושם בעלה וקשה בשלמא דשם האשה לריכין להכיר דחיישינן דלמא אשה זו הבעל שמה בשם אשה אחרת (ותעשה קנוניא עם אותו בעל ששמו כשם בעלה כ"פ) ותתן השובר לבעל של אותה אשה ותפסיד אותה אשה את כתובתה אלא שם הבעל למה לריכין להכיר ובח"מ סימן ל"ט ומ"ט כתב כמי שלריכין להכיר שם הלוה והמלוה אבל אותו הטעם אין שייך כאן וי"ל דיש לחוש שמא יש עוד אשה אחרת בעיר הואת ששמה כשמה והיא תעשה ערמה ליתן שובר זה לבעל אותה האשה שגירש אותה אשה וכן איתא שם בגמרא אגט ושובר דתנא לכו במתני' יחד בפרק ג"פ דף קס"ז ע"א ועיין בדרישה : (ג) והבעל נותן שכר הסופר דזכות הוא לו שלא תחזור ותגבה כתובה זימנא אחריתי רשב"ס : (ד) ה"ג בספרים של קלף והודה לדבריה ואמרו לו שליותה לכותבו יכול לחזור בו מדבריו הראשונים ולומר זו היא ואין כאן משום חוזר ומגיד . פירוש אף שאמר מתחלה לא זו היא לאו הגדה היא משום דת"ח אין דרכו לדקדק בנשי מש"ה יכול לחזור ולימא מה שאמרתי מתחלה לא זו היא טעיתי כי לא דקדקתי אבל אי אמר תחלה ברי לי שאינה זאת הרי דקדק ואינו יכול לחזור ודברי רבינו אלו ע"פ פירש"י ותוספתא דפרק ג"פ ריש דף קס"ח ע"ש אבל נ"י פירשו שם בפ"א ועד"ר : (ה) המוצא שובר כו' (עיין בח"מ סימן ס"ה) ועיין בדרישה :

סי' קיא (א) שיהיו "בניה זכרים כצ"ל : (ב) יורשים כתובת אמן "ונדונייתה כצ"ל וז"ל הגמרא א"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ואימא דאב לירות דבעל לא לירות ופירש"י נדוניא דיהיב אב לבתו לירתון בנין דיכרין אבל נכסי הבעל כגון מנה ומאתים ותוס' לא לירתון א"כ אב נמי מימנע ולא כתב לבתו ופריך ואימא היכא דיהיב אב נדוניא לבתו לכתוב בעל כתובה לבניה והיכא דלא יהיב אב נדוניא לא לכתוב ומשני לא פלוג רבנן : (ג) עם אחיהן ומפרש ואזיל כילד כו' : (ד) כתובה "במקום שאין כצ"ל : (ה) אלא נקבות ז"ל הגמ' בת בין הבנים נמי תירות פירוש אם יש לאחת בת ולאחת בנים זכרים תטול הבת כתובת אמה והבנים כתובת אמן ומשני ככחלה שויוה רבנן (דירתון תנן) ואין בת יורשת בין הבנים ופריך בת בין הבנות (פירוש בת אחת מאשה אחת ובנות מאשה אחרת כ"פ) תירות ומשני לא פלוג רבנן דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול : (ו) אלא בנות פי' משתי הנשים : (ז) היו לו ב' כצ"ל וכתובתה אלף זוז כו' יכ"ס אם הכתובות שוות אלא של אחת יש לה בנים הרבה יותר מלחבירתה וק"ל מ"ו :

ולא

חידושי הגהות

קי א כ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש אבל בגמרא שלפנינו איתא רבי ירמיה בר אבא

ב"י

משנה פרק מי שהיה נשוי (צא.) : ומ"ש ואינה נגבית אלא מבני חרי וכו' בר"פ מי שהיה נשוי (צ:) אמרו ש"מ כתובת בנין דכרין לא טרפה ממשעבדי : ומ"ש ודוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי ב' הכתובות אבל אם אין שם אלא מטלטלי לא וצריך שיהיה שם מותר על ב' הכתובות כל שהוא אפילו דינר ומיהו אפילו אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי משנה שם מי שהיה נשוי ב' נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשים כתובת אמן ואין שם אלא כדי ב' כתובות חולקין בשוה היה שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן אם אמרו יתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו מותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בב"ד ר"ש אומר אפילו יש נכסים שאין להם אחריות אינו כלום עד שיהא שם נכסים שיש להם אחריות יותר על ב' הכתובות דינר וכתב הרא"ש על הא דר"ש ולרבנן אפילו מטלטלי הוי מותר דמקיים בהו נחלה דאורייתא אבל בהא מודו רבנן לר"ש דבעיא מקרקעי שיעור שתי כתובות דתנאי כתובה ככתובה ודוקא ממקרקעי גביא כתובת בנין דכרין ואע"ג דתקינו רבנן בתראי למיגבי כתובה ממטלטלי לכתובת בנין דכרין לא תיקון עכ"ל אבל הרי"ף לא כ"כ משמע דס"ל דרבנן פליגי אר"ש ואמרי דבמטלטלי נמי איתא אע"ג דכתובה ליתא במטלטלי ואת"ל דס"ל דלרבנן נמי ליתא אלא במקרקעי מ"מ למאי דתקינו רבנן בתראי דכתובה גביא ממטלטלי כתובת בנין דכרין נמי איתא במטלטלי והרמב"ם בפי"ט לא חילק בכתובת בנין דכרין בין קרקע למטלטלי אבל בפי"ו כתב וז"ל תקנו הגאונים בכל הישיבות שתהיה האשה גובה כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין ופשטה תקנה זו ברוב ישראל וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן במטלטלין כקרקע חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין התלמוד שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע עכ"ל ואע"פ שאפשר לומר דהשתא דנהיגי למיכתב בכתובה דמשעבד לה מטלטלי אגב מקרקעי כל תנאי כתובה בכלל ואפילו כתובת בנין דכרין כמי נגבית מן המטלטלין מ"מ מדתלה הטעם בשאין מנהג ירושת כתובת בנין דכרין פשוט בכל הישיבות שרבים מהגאונים אומרים שאינו נוהג עתה כלל וכמ"ש רבינו בסוף סימן זה ולפיכך העמידה על דין התלמוד משמע דאפילו שיעבד בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי מעמידין אותה על דין התלמוד וכ"כ מדברי הרא"ש שבפסקי' ובתשובה כלל ל"ו סימן ז' כתב שאינה נוהגת אלא במקרקעי ולא חילק בין שיעבד בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי ללא שיעבד כך היה נ"ל אלא שהריב"ש בתשובה סימן ק"ו אסר שהביא דברי הפוסקים כתב הסכמת הרא"ש ושכן דעת הרמב"ם ז"ל ואח"כ כתב אבל נראה שעתה שכותבין בכל הכתובות מטלטלי אגב מקרקעי והיא נגבית מן המטלטלין מן הדין בזולת תקנת הגאונים גם כתובת בנין דכרין נגבית מן המטלטלין דתנאי כתובה ככתובה עכ"ל ומ"ש דצריך שיהיה מותר על שתי הכתובות דינר כבר נתבאר הטעם ומשמע בגמרא דמותר בעינן דוקא דינר אבל פחות מדינר לא הוי מותר : **ומ"ש** אפילו יש ב"ח שצריך לפרוע לו המותר יש כאן כתובת בנין דכרין אפילו אם החוב יותר מהמותר שעל שתי כתובות וכו' שם כתבו הרי"ף והרא"ש והיכא דאיכא ב"ח ואיכא מותר על שתי כתובות מאי דשקל ב"ח כ"ע ל"פ דהוי מותר והני שקלי כתובת אמן והני שקלי כתובת אמן וכתב הר"ן על זה בגמרא איכא מ"ד דכתובה אינה כשאר חוב ולא הוי מותר לפי שיכולין בני השנייה לומר לא יצא שטר עלינו אם הם המוציאים ש"ח ומקבלין ולא פורעין ונמצא שאין כאן נחלה דאורייתא ולא אתקון ירושת בנין דכרין למיעקר נחלה דאורייתא אבל בב"ח כ"ע ל"פ דהוי מותר הואיל והשטר יוצא על כולם נמצאו כולם פורעין והיא נחלה שלהם שעשו בה מצות פריעת חוב אביהן ע"כ. ומ"ש רבינו אפילו אם החוב יותר מהמותר שעל ב' כתובות יפרעו לב"ח ומה שיותר יחלקו כפי ב' הכתובות יתבאר בסימן זה אבל מ"ש אין שם אלא כדי כתובה הראשונה וכו' : **לא** היה שם קרקע כדי ב' כתובות זה על עיקר הדין דכתובת בנין דכרין ליתא אלא במקרקעי כמו שנתבאר : ומ"ש או שיש שם קרקע ואין שם מותר דינר אין כאן כתובת בנין דכרין מבואר במשנה שכתבתי בסמוך ומ"ש אפילו יש עליהם חוב ולא אמרינן בפרעון חוב יתקיים נחלה דאורייתא והמותר על הפרעון יחלוקו כפי ב' הכתובות אלא כיון שאין שם מותר אין כאן כתובת בנין דכרין יתבאר בסימן זה אבל מ"ש אין שם אלא כדי כתובה הראשונה וכו' : **אפילו** היה ראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהם בענין שיהיה שם מותר לא חשיב מותר משנה פרק מי שהיה נשוי היו שם נכסים בראוי אינם כבמוחזק : **ומ"ש** אפילו מת אבי אביהן קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה לא חשיב מותר כך הוא הגירסא הנכונה כך מבואר בדברי הרא"ש שם : **אמר** בן הכתובה הגדולה הריני מעלה הנכסים דינר כדי שיהא שם מותר וכו' אין שומעין לו מבואר במשנה שכתבתי בסמוך : **ומ"ש** היו מרובין בשעת מיתה ויש שם מותר ונתמעטו וכו' שם פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים : **ומ"ש** והיכא שלא נשאר כדי ב' כתובות שמין לכל אחד כפי חלקו שהיה לו בנכסים פשוט הוא וכתב הר"ן דהא דמרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים דוקא כגון דאתזול או אשתדוף נכסי אבל נמצאת שדה שאינה שלו לא דהא איגלאי מילתא למפרע דבשעת מיתה לא הוה בהו מותר דינר (ג) : **ומ"ש** וכן אם היו מועטים ואין שם מותר ונתרבו כבר זכה בן הקטנה ואין כאן כתובת בנין דכרין מימרא דרב נחמן שם : **והא** דבעינן שיהא שם מותר דינר דוקא כששתיהן מתו בחיין וכו' אבל אם מתה אחת בחייו ואחת אחר מותו וכו' אז א"צ שיהיה שם מותר וכו' שם (דף צ:) דייק אמתניתין ש"מ כתובה נעשית מותר לחבירתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר ואסיקנא דהכי הלכתא ופירש"י כתובה נעשית מותר לחבירתה דאע"ג דלא תיקון כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר על ב' הכתובות דינר דלא מיעקרא נחלה דאורייתא ה"מ כי מתו שניהם בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין אבל אחת בחייו ואחת במותו שהשנייה נגבית בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מיעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיצא ש"ח על אביהם אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובת אביהם והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית כמותר ליורשה וגובין בני הראשונה כתובת בנין דכרין : ומ"ש ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחרי מותו קודם שמתה שאם לא כן אין בניה יורשין כתובתה הכי אוקימנא בפרק הנשבעין (דף מח) דאם מתה ולא נשבעה אין יורשיה נוטלין כתובתה

טור

אחד נוטל כתובת אמו ואח"כ חולקים המותר ואינה נגבית אלא מבני חרי (ח) ולא ממשעבדי (א) כשאר ירושה ודוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי שתי הכתובות אבל אם אין שם אלא מטלטלי לא וצריך שיהיה שם מותר על שתי כתובות כל שהוא (ט) אפילו דינר ומיהו אפילו אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי ואפילו יש בעל חוב שצריכים לפרוע לו המותר (י) יש כאן כתובת בנין דכרין אפילו אם החוב יותר מהמותר שעל שתי הכתובות יפרעו לב"ח חובו ומה שיותר יחלקו כפי שתי הכתובות לא היה שם קרקע כדי שתי כתובות או שיש שם קרקע ואין שם מותר דינר אין כאן כתובת בנין דכרין אפילו יש עליהם חוב (יא) ולא אמרינן בפרעון חוב יתקיים נחלה דאורייתא והמותר על הפרעון יחלוקו כפי ב' הכתובות אלא כיון שאין שם מותר אין כאן כתובת בנין דכרין אפילו היה ראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהן בענין שיהיה שם מותר (יב) לא חשיב מותר אפילו מת אבי אביהן קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה לא חשיב מותר אמר בן הכתובה הגדולה הריני מעלה על הנכסים דינר כדי שיהא שם מותר ואטול כתובת אמי אין שומעין לו אלא שמין את הנכסים בב"ד כפי מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן היו מרובים בשעת מיתה ויש שם מותר (יג) ונתמעטו בשעת חלוקה כבר זכה בן הגדולה בכתובת אמו והיכא (יד) שלא נשאר כדי ב' כתובות שמין לכל אחד כפי חלקו שהיה לו בנכסים וכן אם היו מועטים ואין שם מותר ונתרבו כבר זכה בן הקטנה ואין כאן כתובת בנין דכרין והא דבעינן שיהא שם מותר דינר דוקא כששתיהם מתו בחייו ששניהם באין מכח התקנה לפיכך בעינן מותר לקיים בו נחלה דאורייתא אבל אם מתה אחת בחייו ואחת אחר מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה (טו) אחרי מותו קודם שמתה שאם לא כן אין בניה יורשים כתובתה נמצא שבני אותה שמתה אחרי מותו אינן באים מכח התקנה (טז) שמן הדין יורשים כתובת אמן (יז) אז א"צ שיהיה שם מותר אלא

ב"ח

מהרש"ל וה"ה היכא דהכתובות שוות אלא דלאחת יש לה בנים זכרים יותר מלחבירתה עכ"ל ופשוט הוא . ומ"ש ואינה נגבית אלא מבני חרי ולא ממשעבדי כשאר ירושות בר"פ אעפ"י איתמר בנ"ד פומבדיתאי אמרי לא טרפי ממשעבדי ירתון תנן בני מתא מחסיא אמרי טרפי ממשעבדי יתבון תנן והלכתא לא טרפי ממשעבדי ירתון תנן והאריך רבינו בלשונו ולא ממשעבדי לומר לא מיבעיא מנה ומאתים ותוספת אלא אפילו נדוניא שהכניסה קרקע בתורת נכ"ב אדעתא דהכי דאם תמות בחייו יטלו בניה קרקע זו מתחלה . א"כ משועבד קרקע זו לבניה בראשונה ויהיו גובין מלקוחות שקנו מאביהם אפ"כ לכך אמר ולא ממשעבדי כלומר כלל לא תגבה ממשעבדי אפילו נכ"ב והוסיף עוד ואמר כשאר ירושה כלומר בזה לא תקנו חכמים כלום אלא הניחו אותו אדין תורה כשאר ירושה אבל בהא מילתא דדוקא ממקרקעי וכו' אינו כירושה אלא ככתובה שויה רבנן דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לשטרא :

ואפילו יש ב"ח וכו' פי' דכיון דאיכא מותר דינר על ב' הכתובות אעפ"י שצריכים לפרוע חוב של אביהם שפיר מתקיימת נחלה דאורייתא שהרי הם יורשים הדינר ופורעין חוב אביהם והיא נחלה שלהם שעשו בה מצות פריעת חוב אביהם וכמו שפירש"י בדף צ' ומביאו ב"י אבל כשאין שם מותר אעפ"י שיש עליהן חוב שחייב אביהם לא אמרינן דבפריעת חוב זה נתקיים נחלה דאורייתא אלא הב"ח הוא נפרע מירושת בנין דכרין דב"ח קודם ליורשין : **ומ"ש** וכן אם היו מועטין וכו' שם קמיבעיא ליה אע"ג דתנן היו נכסים בראוי אינן כבמוחזק כגון שמת אבי אביהן מ"מ מועטין ונתרבו כגון דיקלא ואליס או נתייקרו הנכסים חשוב מוחזק ואית בהו כב"ד ומסיק דלית בהו כב"ד והשתא רבינו לא זו אף זו נקט לא מיבעיא מת אבי אביהן אלא אפילו מועטין ונתרבו וזהו שכתב רבינו וכן אם היו מועטין וכו' דלשון וכן משמעו לא זו אף זו :

והא דבעינן שיהא שם מותר וכו' עד לגבות מחיים שם (בדף צ"א) הלכתא אחת בחייו וא' במותו יש להן כתובת ב"ד וכתובה נעשה מותר לחבירתה (ובדף צ') מפרש דלא חיישינן דילמא על יורשי שנייה שמתה אחרי מותו דבאין על כתובת אמן בתורת ירושת חוב אמן אתו לאנצויי ולומר לבני הראשונה שבאין ליטול כתובת אמן מכח התקנה ומכח ירושת אביהן דהא ירתון תנן ויאמרו להן לא

דרכי משה

קיא (א) ובמרדכי פרק י"נ ע"ג אחד כתב לחתנו ליקח מכל נכסיו כא' מבניו ושטר מתנה זו כתב בו מהיום ולאחר מיתה הרי הוא כמתנת בריא וזכה בגוף מהיום ובפירות לאחר מיתה ואין כתובת בנין דכרין נגבית ממתנה זו דהא כתובת ב"ד אינו אלא ירושה וזו היא מתנה ומפקעת אותה ועוד דמתנה זו חיילא מהיום ותו לא פקעה ואע"ג דפירות לא גביא מהיום מ"מ לא גביא מב"ד מינייהו ולא מן השבח ק"ו מכתובה דאורייתא דלא גביא מינייהו עכ"ל וע"ל סימן ק' תשובת מוהר"ם שכתב להיפך ומשמע מדברי המרדכי דטמתנת ש"מ נגבית כתובת ב"ד וכן הוא ברמב"ם פי"ד דאישות וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ והריב"ש דכתובת ב"ד קודמת למתנת ש"מ וגביא מהן : (ב) וכ"כ המ"מ פ"ט דמציאות :

פרישה

(ח) ולא ממשעבדי דירתון תנן פירוש דכתב לה ב"ד דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כו' [illegible]

ב"מ מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הוכות שזכו כבר בני הקטנה מידי דהוי אמועטין ונתרבו [illegible]

לא תטלו בירושת אבינו יותר הא לא אמרינן : ומ"ש ובעל העיטור כ' שגם בני השנייה וכו' נראה דס"ל דכי היכי דכשמתו שניהם בחייו אלו גובין כתובת אמן ואלו גובין כתובת אמן ולא חיישינן באח' מהן שמא תפסה משל בעלה אפי' היתה אפוטרופסת בחיי בעלה ולא נשבעה והיינו משום דלא פלוג רבנן בתקנתא כי היכי דלא ליתי לאנצויי ה"נ לא פלוג רבנן ועוד דבני השניי' מוחזקים בנכסי אביהן כמו בני הראשונה וכשם שבני הראשונה באים להחזיק בנכסים מכח התקנה כך בני השנייה באין להחזיק מכח התקנה אלא דבני הראשונה באים להוציא מידם בטענת שמא דילמא אבוהון אתפסה צררי לשנייה והמע"ה כנ"ל דעת בעל העיטור אבל רבינו כתב ולא נהירא דעתו כמ"ש הרמב"ם בפי"ט דאישות דבני הראשונה נוטלין כב"ד ובני השנייה שלא נשבעה חולקין השאר בשוה ומביאו ב"י : **ויש** מהגאונים שכתבו וכו' כך כתב המרדכי ריש פרק מי שהיה נשוי על שם העיטור וכן פר"ח והגאונים וכתב עוד דיש חולקים וכך כתב הרא"ש לשם דחולקים והסכים לסברא הראשונה . הב"י העתיק תשובת הרשב"ץ שהשיב הריב"ש כתובת בנין דכרין קודמת למתנת ש"מ ולכתובת השנייה וכו' וטעות סופר הוא דהא תנן ר"פ מי שהיה נשוי נשא את הראשונה ומתה נשא השנייה ומת הוא שנייה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה דכתובת השנייה שהיא ב"ח קודמת לכתובת ב"ד של בני הראשונה אלא צריך להגיה כב"ד קודמין למתנת ש"מ וכתובה שנייה קודמת לכב"ד : **המוכרת** כתובתה וכו' גם בסימן ק"ה סעיף ד' כתב כן ועיין במה שכתבתי לשם בס"ד ור"י והרמ"ה כתבו ודאי כתובת ב"ד נהגו האידנא וכו' כנ"ל :

תנאי

כתובתה ונתבאר בסימן צ"ו : **ומ"ש** ואותה שמתה בחייו ואף על פי שלא נשבעה בניה נוטלין כתובת בנין דכרין שאין עליה שבועה שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים פשוט הוא והיכא דמתה שנייה קודם שתשבע כתב הרמב"ם בפי"ט מהלכות אישות בני הראשונה יורשין כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה וכתבו הג"מ שכ"כ סמ"ג בשם הגאונים :

אלא בני כל אחת נוטלים כתובת אמן שהרי בפרעון כתובת השנייה (יח) מתקיים נחלה דאורייתא ואותה שמתה בחייו (יט) אע"פ שלא נשבעה בניה נוטלים כתובת בנין דכרין שאין עליה שבועה שלא נתנה כתובה לגבות מחיים ובה"ע כתב שגם בני השנייה שמתה אחרי מותו נוטלין כתובת בנין דכרין אע"פ שלא נשבעה אמן קודם מיתתה (ג) (כ) ול"נ וכ"ש אם מתו שתיהן (כא) אחרי מותו שבני כל אחת נוטלין כתובת אמן אפי' אם אין שם מותר שהרי באין בתורת חוב (כב) וכן אם גירש אחת ומתה אחת בחייו ואח"כ מת והניח בנים משתיהן בני המתה נוטלין כתובת בנין דכרין אפי' אין שם מותר דינר דכתובת הגרושה שהיא חוב נעשית מותר להבירתה [ב] (כג) לפיכך בני הגרושה נוטלים תחילה ואח"כ בני המתה (כד) אין שם אלא כדי כתובה הראשונה לא אמרינן יפרעו לבני השנייה שבאין בתורת חוב והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין (כה) אלא אין כאן כתובת בנין דכרין ובני השנייה יטלו כתובת אמן והמותר יחלקו שוה בשוה אבל אם יש מותר על כתובה הראשונה אפילו דינר יפרעו לשנייה כתובת אמן והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין וכאשר הדין במתה אחת בחייו ואחת אחרי מותו כן הדין אם מתה אחת בחייו והשנייה קיימת שדין בני הראשונה עם השנייה כדינם עם בניה אם יש שם כדי ב' כתובות בני הראשונה נוטלים כתובת אמן והשנייה כתובתה ואם יש מעט יותר על כתובת הראשונה (כו) השנייה נוטלת כתובתה והמותר לבני הראשונה אע"פ שבני השנייה אינם נוטלין כלום ואם אין שם אלא כדי כתובה הראשונה השנייה נוטלת כתובתה והמותר יחלקו בני הראשונה ובני השנייה ויש מהגאונים שכתבו שאם השנייה קיימת (כז) אין בני הראשונה נוטלין כתובת אמן וא"א הרא"ש ז"ל כתב (כח) כסברא ראשונה המוכרת כתובתה בין לבעלה (כט) בין לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין ואם תמות בחייו ואח"כ מת הוא בניה נוטלים כתובת אמן כאילו לא מכרה אבל אם מחלה כתובתה לבעלה (ל) הפסידו בניה כתובת בנין דכרין מי שצוה בשעת מיתה שלא יירשו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו שא"א לו לבטל תקנת חכמים אבל אם התנה כן בשעת נישואין הוי תנאי שבממון וקיים ורבים מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דכרין עתה נוהג כלל שעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגים לתת להם יותר ויותר וכ"כ בעל העיטור [ג] ורבינו האי כתב שהיא נוהגת שאין לנו כח לבטל תקנת חכמים וכ"כ הרמב"ם וריב"א ור' שמשון כתבו שנוהגת אפי' במטלטלי דכיון דתיקון רבנן בתראי דכתובה נוהגת במטלטלין ה"ה כתובת בנין דכרין ור"י והרמ"ה כתבו ודאי כתובת בנין דכרין נהגו האידנא

ומ"ש בשם בעל העיטור עיין במרדכי : ומ"ש רבינו וכ"ש אם מתו שתיהן אחר מותו שבני כל אחת נוטלין כתובת אמן אפילו אם אין שם מותר שהרי באים בתורת חוב פשוט הוא : ומ"ש וכן אם גירש אחת כלומר ולא פרע לה כתובתה ומתה אחת בחייו וכו' בני המתה נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אם אין שם מותר וכו' ג"ז פשוט : **ומ"ש** אין שם אלא כדי כתובה הראשו' לא אמרינן יפרעו לבני שנייה שבאים בתורת חוב וכו' ארישא קאי היכא דמתה אחת בחייו ואחת אחר מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו ודין זה מבואר בדברי הרא"ש פרק מי שהיה נשוי מהא דקאמר ש"מ כתובה נעשית מותר לחבירתה וז"ל ואם לא היו שם נכסים אלא כשיעור כתובה הראשונה ופרעו מהם כתובה השנייה לא יטלו בני הראשונה המותר כיון דאי הוי שקלי כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא היה שם מותר דינר אע"פ שפרעו כתובת השנייה לית כאן כלל דין כתובת בנין דכרין כיון שלא היה שם מותר דינר יתר על כתובת אמן וכן פירש"י בב"ח שיש שיעור שתי כתובות ומותר דינר והוא משועבד לב"ח אבל אם אין שם מותר דינר על ב' כתובות אע"פ שהם צריכים לפרוע חוב אביהם לא אמרינן הרי קיימי נחלה דאורייתא והמותר יחלקו ביניהם כל אחד כפי חלק המגיעו והיינו טעמא כיון דבשעת מיתה לא היה שם מותר זכו מיד בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה וכשבא אח"כ ב"ח לגבות חובו ה"ל כדבר שנתחדש אח"כ ביניהם דהא קי"ל ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הזכות שזכו בני הקטנה מידי דהוה אמועטין ונתרבו עכ"ל : וכאשר הדין במתה אחת בחייו ואחת אחר מותו כן הדין אם מתה אחת בחייו והשנייה קיימת וכו' עד וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה בר"פ מי שהיה נשוי כתב הרא"ש וז"ל כתב ר"ח ז"ל מסוגיא דהא שמעתא שמעינן דאם מתה גם זו שנשארה אחריו יש להן כתובת בנין דכרין לבני הראשונה אבל כד איתא בחיים לא אשכחן ויש מן הגאונים שאמרו כן בתשובותיהם וטעמא דמילתא משום דאינצויי כי האי ודאי חיישינן לפי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא אמן ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאים נקיים מהם לגמרי ויש מהגאונים שאמרו שאף בחיי השנייה נוטלין ודייקינן מדקתני מתני' שנייה ויורשיה קודמין וכי היכי דדייקי על יורשיה מוקדם הוא דקדמי הא היכא שקלי ה"נ דייקינן בשנייה מוקדם הוא דקדמה הא היכא שקל' וכן מסתברא דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה גם אחרי מותה נמי לית להו דכבר זכו בהם בני השנייה בנכסים כי היכי דאמרינן במועטים ונתרבו עכ"ל וכדבריו כתב הר"ן ז"ל וכ' ה"ה בפי"ט מהלכות אישות שכן עיקר ושכן העלו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שלא כדברי המרדכי שכתב בפרק מי שהיה נשוי בשם הר"ם דכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא עבדינן הא עובדא כתבו הר"ן וה"ה שיש מי שאומר דנכי דכתובה נעשית מותר לחבירתה אין בני הראשונה נוטלין כלום אלא כשהנכסים מספיקים לשתי הכתובות ושהכריע הרשב"א שאין זה כלום : כתב הרמב"ם בפי"ט מהלכות אישות דהיכא דמתו השתי נשים אחריו ולא נשבעו חולקין כל הבנים בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשין כתובתה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה ע"כ ודבריו ברורים הם : **המוכרת** כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין וכו' אבל אם מחלה כתובה לבעלה הפסידו בניה כתובת בנין דכרין מימרא דרבא ס"פ נערה שנתפתתה (דף נג .) : כתב הרמב"ם בפי"ט אין הבנים יורשים כתובת אמן בתנאי זה עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין שם שטר הכתובה אין להם כלום שמא מחלה אמם ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להם : **מי** שצוה בשעת מיתה שלא יירשו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו וכו' יש ללמוד כן מדין האומר אל יזונו בנותי מנכסי וכו' דאיתא בפרק מציאת האשה (דף סח :) וכמו שיתבאר בסימן קי"ב : **ורבים** מהגאונים כתבו שאין כתובת בנין דכרין עתה נוהג כלל וכו' וכ"כ בעל העיטור ורבינו האי כתב שהיא נוהגת וכו' כל זה כתב המרדכי בס"פ נערה שנתפתתה : **ומ"ש** בשם הרמב"ם כבר נתבאר בתחלת סימן זה ומ"ש בשם הרמ"ה ודאי כתובת בנין דכרין נהיגא האידנא וכו' כ"כ במישרים בשמו : **ומ"ש** בשם ריב"א ור"ש שנוהגת אפילו במטלטלי וכו' : ז"ל תשובת הרשב"א ולענין כתובת

דרכי משה

(ג) והרמב"ם פי"ט דאישות כתב כסברת הטור ודלא כבעל העיטור : (ד) כתוב בהגהות אלפסי פרק נערה דף תפ"ט ע"א דאין בכור נוטל פי שנים בכתובת ב"ד אלא רואין כל הנכסים

דרישה

(יח) ירושת אמן : [ב] לפיכך בני הגרושה נוטלין ראשונה עפ"ר ונראה דה"ה בדין הנ"ל שא' מתה בחיין והשנייה אחרי מותו שבני השנייה ג"כ מוקדמים לגבייה ל"מ אם אין כאן כדי שיעור שתי הכתובות כדמסיק רבינו וכתב בסמוך ז"ל אבל אם יש שם מותר על כתובה הראשונה אפילו דינר יפרעו לשנייה תחלה כתובת אמן. וה"ה שנשתלמה תחילה מהמיטב אע"ג דלעיל בסימן ק"ב דפרעון כתובה הוא מזיבורית מ"מ הוא עדיף מכתובת בנין דיכרין שהוא מדרבנן ובפרט כדונייתה דשנייה דמיחשב בה כב"ח גמור משא"כ ראשונה דבעל ירתה ואינה מחזיר כתובת בנין דיכרין לבניה כ"א מתנאי ב"ד דרבנן. והא דכתב רבינו לפיכך בני הגרושה כו' הדא מיכייהו נקט ובמאי דסיים נקט דשניהן שוין לדינא כמ"ש רבינו לפני זה וכן אם גירש אחת כו' מ"מ דס"ל דשניהן שוין אבל אין סברא לחלק משום דבגרושה חיוב שניהן באים כא' דהא מיד כשמת נתחייבו הנכסים בפרעון כתובה בשנייה ובתשלומין בנין דכרין הראשונה משא"כ בגרושה דחיוב פרעון כתובתה בא"ה בחיי בעלה ופרעון כתובת ב"ד לאחר מותו ומש"ה דוקא בגרושה נוטלת תחלה ז"א דהא רבינו מסיק וכתב דאפילו במתה אחת אחר מותו היא כפרעת תחילה אפילו ליכא אלא מותר דינר על כתובה ראשונה והמותר נוטלין בני הראשונה ודו"ק : [ג] ורבי' האי כתב שאין לנו לבטל תקנת חכמים וכ"כ הרמב"ם עיין ברמב"ם פי"ו שכתב ג"כ לחלק שבזמן הזה אינו נוהגת אלא בקרקע והביאו בר"ם זה ע"ש גם מ"ש רבינו בשם בעל העיטור שדעתו כדעת רוב הגאונים שאינה נוהגת בזמן הזה כלל קשה דהרשב"א בתשובה הביאו ב"י במקום הזה על דברי רבינו כתב בשם בעל העיטור דאינו נוהג כי אם בקרקעי ומשום דעת בעל העיטור לדעת הרמב"ם פ"ש ונראה דלא הביאם אלא לומר דשניהן ס"ל דאין כתובת ב"ד בא"ן שאר תנאי כתובה. שוב עיינתי פרק נערה סוף דף קכ"ח שכתב שרבינו מאיר כתב כרבי' האי. וכן נ"ל בדברי רבינו להגיה מהר"ם במקום הרמב"ם גם שם כתב מ"ש בעל העיטור בשם הגאונים דהרבה גאונים ס"ל דאין דנין בזמן הזה כלל ולבסוף מסיק דאפילו למ"ד לא בטלו היינו דוקא בקרקעי כמאה שמ"ש רבינו בשם בעל העיטור הוא ריש דבריו ור"ל שגם בעל העיטור הביא דעת הגאונים דבטלו ומ"ש הרשב"א בשמו הוא סוף דברי ב"ה שכ"כ שעכ"פ אינו נוהגת במטלטלי אבל משמע מדבריו שאינו נוהגת כלל וכדברי רבינו בשמו :

פרישה

(יח) מתקיים נחלה דאורייתא כפריעת שאר ב"ח שאמרינן שנתקיים בו נחלה דאורייתא : (יט) אע"פ שלא נשבעה דהא בלא תקנה היו ראויים לירש עם שאר הבנים ירושת אביהן ולכן השתא נמי אע"פ שמן הדין לא ה"ל לירש המותר המגיע לחלקן מכח כתובת אמן מ"מ אמרינן הואיל שזייכים בממון זה מכח ירושת אביהן נוטלין נמי המותר מכח אמן : (אע"פ שלא נשבעה שאו אינן גובין כתובת אמן מן הדין עכ"פ גובין בני השנייה כתובת ב"ד מצד התקנה כ"פ) : (כ) ול"נ פי' שלא הראשונים נוטלת כתובת ב"ד מאמן והשאר חולקין בשוה כ"פ הרמב"ם : (כא) אחרי מותו פירוש וכבר נשבעו שתיהן על הכתובה : (כב) וכן אם גירש אחת כלומר ולא פרעה לה כתובה : (כג) לפיכך בני הגרושה נוטלין ראשונה ר"ל כיון שבני הגרושה נוטלין בתורת חוב ופריעת חוב מצוה דאורייתא מש"ה נוטלין ראשונה וה"מ שאם אין שם כ"כ כדי הך שני הכתובות וגם כ"מ לענין אם יש לקנינו כסף ושוה כסף וכיוצא בו שב"ח הן בני הגרושה ומשתלמין ראשונה מהמיטב וכתובת ב"ד נגבין מהגרוע ועיין בדרישה : (כד) אין שם אלא כדי כו' ארישא קאי דאם מתה אחת בחיין ואחת לאחר מותו : (כה) אלא אין כאן כתובת ב"ד כיון דאי הוו שקלי כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא היה שם מותר דינר אע"פ שפרעו כתובת השנייה לית כאן כלל כתובת ב"ד כיון שלא היה שם מותר דינר על כתובת אמן כו' אשר"י וב"י הביאו ע"ש : (כו) השנייה נוטלת כתובה מן הדין כדין אלמנה : (כז) אין בני הראשונה נוטלין כו' אלא השנייה נוטלת כתובה והשאר חולקין שוה בשוה והטעם משום אנצויי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא אמם ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאים נקיים מהם לגמרי : (כח) כסברא הראשונה וז"ל דאל"כ אף אחר מיתת השנייה יטלו בני השנייה דהא כבר זכו בחלק ירושה בחיי אמן מידי דהוי אמרובין ונתמעטו : (כט) בין לאחרים לענין שאם ימות בעלה קודם · (לא הפסידה כתובתה דמוכר בעין רעה מוכר ולא מכרה כתובת ב"ד לאפוקי מוחלת בעין יפה מוחל לכן הפסידו בניה כ"פ) · (ל) הפסידו בניה כו' ומסיים הרמב"ם לפיכך במקום שכותבין כתובה אין נוטלין כתובת בנין דיכרין עד שתלא הכתובה מתחת ידה דחיישינן שמא מחלה : (מי שצוה בשעת מיתה פ"ל בסימן קי"ב . כדי שיתן האדם לבתו כבנו דבלא"ה לא היו נותנין לבתם לפי כשתמות בסגו

האידנא שאין לעקור תקנת חכמים אבל כיון שמרבים ליתן לבנות נעמידנה בחזקה דמעיקרא דוקא במקרקעי ולא במטלטלי ולענין מה שתקנו הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלין לענין זה (לא) לא עשו כתובת בנין דכרין כתובה (לב) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (ה):

קיב תנאי

כתובה שיהיו (א) בנותיה ניזונות מנכסיו (ב) אחר מותו (ג) עד שינשאו או עד שיבגרו (ד) אפי' לא נכתב או אפילו אין לה כתובה ובמקום שאין כותבין (א) ואע"פ שניזונת מן האחין (ה) מעשה ידיה (ו) ומציאתה לעצמה בגרה הבת או נתארסה אפילו בקטנותה שוב אין לה מזונות וכתב הרמ"ה ה"מ שלא נתארסה מדעת היורשים אבל נתארסה מדעת היורשים אית לה מזונות דלאו כל במינייהו דיורשים להשיאה עצה להתארס דתפסיד מזוני ואי נמי נתארסה שלא מדעת יורשים [א] (ז) והזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מזוני מלמדין אותה שתמאן ושקלה מזוני מאחי ע"כ קטנה שהשיאוה האחין ומיאנה (ח) יש לה מזונות אי'סה

כתובת בנין דכרין כבר ידעת שנחלקו בה הגאונים דיש מהם מי שאומר שאינה נוהגת אלא שרבינו האי אומר שהיא נוהגת וגם הרי"ף והרמב"ם כתבוה בהלכותיהם ור"ח כתב שאפילו עיקר התקנה לא היתה אלא כשמתו שתיהן אפילו אחת בחייו ואחת לאחר מותו אבל כשאחת עודנה קיימת לא תיקנו ובהא איכא משום אינצויי כיון דהני שקלי והאי לא שקיל מידי וגאונים אחרים לא הסכימו על דעתו גם לע"ד אין נ"ל מסוגיית הגמרא כדבריו ומ"מ מסתברא שאין דין כתובת בנין דכרין אפילו עכשיו אלא במקרקעי כדינא דגמרא דלא אשכחן לגאונים ז"ל שעשו מטלטלין כקרקע לכתובת בנין דכרין ודיה לתקנתא דתוקמה אדינא והבו דלא נוסיף עלה ועוד דאשכחן לגאוני קמאי דפרישי הכי בהדיא שכך השיב הגאון חנניה ב"ר יהודה וגם מגדולי פוסקי הלכות כתבו כן בפירוש דאפילו למ"ד דלא בטלו דוקא במקרקעי אבל במטלטלי לא מצינו תקנה לגאונים ז"ל וכ"כ הרמב"ס ז"ל ובעל העיטור ומ"מ אני רואה שפשט המנהג ביניכם לפי מ"ש רבינו הגדול הר"מ לגבות אותה גם עכשיו ואפילו מהמטלטלין וכל כיוצא בדברים אלו הכל הולך אחר המנהג שזה כדרישא לשון הדיוט שאמרו בפרק המקבל (דף קד.) עכ"ל ומ"ש רבינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ככר נתבאר בתחלת סימן זה ושם כתבתי דעת הריב"ש דהשתא דכתבינן בכתובות דילן מטלטלי אגב מקרקעי אפילו לדעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל גביא נמי אף ממטלטלי וכתב עוד באותה תשובה אחר שרוב הגאונים כתבו והשיבו הלכה למעשה שהיא נגבית והרי"ף והרמב"ם והרמב"ן ז"ל לא הזכירו תקנת שום גאון כנגדם ככר נראה שלא חשו לדברי אותם הגאונים שאמרו שאין לגבותה ואף אם יבא אדם לגבותה מגבין ליה עכ"ל. כתב הרמב"ם בפי"ט שאם נתן כל נכסיו לאחרים במתנת ש"מ הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בנין יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה ב"ה ואם נתנה במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה אע"פ שכתב הרמב"ם בפ"ק י' מזכייה ומתנה שהיא כמתנת ש"מ היינו לענין חפירות אבל לענין הגוף דין מתנת בריא יש לה וכן מפורש בדברי הרמב"ם שם וכ"כ בפירוש המרדכי פרק י"ג בשם תשובת הר"מ: כתוב בתשובות הר"ם בר נמה ראובן מת והיו לו שתי נשים והיו לו בנים מהאחת שמתה בחייו ואין לו בנים מהשנייה ונתן מנכסיו במתנת ש"מ והשנייה באה לגבות כתובתה בקודמת למתנת ש"מ ובני הראשונה אומרים הם קודמים מפני תנאי כתובת בנין דכרין ונשאל הריב"ש על זה והשיב דכתובת בנין דכרין קודמת למתנת ש"מ וכתובת שנייה קודמת לכתובת בנין דיכרין אלא שנסתפק לו אם דין כתובת בנין דיכרין הוא כשאין בנים לשנייה או לא ורצה לעמוד על דעת הר"ם בר נמה וכתב לו במאי דבדיק לן מר כתובת בנין דכרין אף ע"ג דבין אית להו כתובת בנין דיכרין בין לית להו איננהו ירתי כולהו נכסי מיהו כ"מ לענין מתנת ש"מ שנתן אביהם דהי אית להו איננהו קדמו דמתנת ש"מ כמשעבדי דמיא כדכתב מר והי לית להו כתובת בנין דפרין ומכח אביהם שקלי מתנת ש"מ קדמה לישנא דמתניתין דפרק נערה משמע דבעינן שיהיו בנים לזו ולזו דקתני איגון ירתון כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון והביא כמה ראיות להוכיח דדוקא תנן:

קיב תנאי

כתובה וכולי אפילו לא נכתב פי' דכתב לה כתובה וכתב לה נמי שאר תנאי כתובה אלא דהאי תנאי דהבנות יהיו ניזונין לא נכתב או אפי' אין לה כתובה פי' אפילו במקום שכותבין כתובה ולא כתב לה או כתב לה ואבדה דהס נירשה מאי לטעון פרעתי וכיון דאין לה כתובה ה"א דתנאי כתובה נמי לית לה א"כ במקום שאין כותבין דהא אף על גב דכתובה יש לה כיון דכך נהגו מיהו בתנאי ב"ד ליכא מנהג ולא מיחייב ליתן מזונות לבנות עד דכתב לה תנאי כתובה קמ"ל: **ואע"פ** שניזונית וכולי ריש פרק נערה שנתפתתה (דף מג) פליגי בה רב ששת ורב ופסק תלמודא הלכה כרב דמעשה ידיה ומציאתה לעצמה ומפרשים התוספות דרב ששת מודה דמדאורייתא לעצמה כדילפינן מקרא אלא דמדרבנן קאמר דהוי ליורשים והלכה כרב דאף מדרבנן הוי לעצמה וקאמר בגמרא דלא דמי לאלמנה דניזונית מן היורשים כדתנן ריש אלמנה ניזונית (וכדלעיל ריש סימן צ"ב) דאלמנה לא ניחא ליה בהרווחה אבל בתו ניחא ליה בהרווחה דתרויח מעשה ידיה לבד מפרנסתה שהוא עישור נכסים:

בגרה הבת או נתארסה אפי' בקטנותה שוב אין לה מזונות. בפרק נערה (דף נג) קאמר כ"ע מודה דבגרה אין לה מזונות וה"ה נשאת אלא דבנתארסה פליגי תנאי ואמוראי והלכה כמ"ד דאין לה אף ע"ג דהארוס אינו חייב במזונות הארוסה אלא א"כ הגיע זמן ולא נשאה מ"מ אמרינן מסתמא לא ניחא ליה לארוס דתיתזל ארוסתו ותשאל על הפתחים: ומ"ש רבינו או נתארסה אפילו בקטנותה זה אינו מפורש בגמרא אבל הרמב"ם כתב כן בפי"ט ונראה ודאי דמיירי בסתם יתומה קטנה דתקנו רבנן לה אירוסין ונישואין על ידי אמה ואחיה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ומיהו קשיא ליה להרמ"ה כיון דנתארסה מדעת היורשים היאך קס"ד דתפסיד מזוני אם לא יתן לה הארוס כגון דלא איכפת ליה דתשאל על הפתחים ולפיכך כתב דמיירי שלא נתארסה מדעת היורשין ואין להקשות הלא לא תקנו לה אירוסין ונישואין אלא מדעת אמה ואחיה וכדלעיל סי' ל"ז ולקמן בסימן קנ"ה די"ל דהא ודאי דהרמ"ה ה"ק שלא נתארסה מדעת היורשין אלא מדעת אמה בלבד אבל שלא מדעתן כלל אלא מדעת עצמה בלחוד אינו כלום ואפי' מיאון אינה צריכה אבל מדברי הרמב"ם משמע אפי' נתארסה מדעת שניהם נמי אין לה מזונות שכתב וז"ל המארס בת הניזונית מן האחין חייב במזונותיה מפעת האירוסין וכו' מבואר מדבריו דמפרש הא דקאמר תלמודא דכיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזל הכי קאמר ומש"ה חייב הארוס במזונותיה ולא מצי אמר לא איכפת לי אם תשאל על הפתחים דהשתא ל"ק דלאו כל כמינייהו דיורשים דתפסיד מזוני כמו שהקשה הרמ"ה כיון דהארוס חייב במזונותיה לא תפסיד מזוני ולפעד"נ דהכי עיקר וכן דעת הש"ע אבל בהגה' ש"ע כתב דיעות אחרות הביאן ב"י ע"ש:

קטנה שהשיאוה האחין ומיאנה יש לה מזונות אירסה אביה וכו' שם בעיא דאיפשיטא מברייתא וכת"ק דלכולהו יש לה מזונות וכפירש"י ותוספות דהע"ג דבמיאנה אפילו נשאת יש לה מזונות מ"מ בנתאלמנה ונתגרשה אין לה מזונות

קיב תנאי

כתובה שיהיו בנותיה ניזונות מנכסיו אחרי מותו עד שינשאו או עד שיבגרו אפילו לא נכתב או אפילו אין לה כתובה ובמקום שאין כותבין משנה בס"פ נערה שנתפתתה (דף נב:) לא כתב לה בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי יהוויין יתבן בביתי ומתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין חייב מפני שהוא תנאי ב"ד בגמרא (דף נג:) רב תני עד דתלקחן ולוי תני עד דתבגרן בגרה ולא אינסיבא אינסיבא ולא בגרה כ"ע ל"פ דלית לה כי פליגי בארוסה ולא בגרה דרב סבר לית לה ולוי סבר אית לה כתנאי עד מתי הבת ניזונת עד שתתארס משום ר"א אמרו עד שתבגר רב כת"ק ולוי כר"א וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא כרב דקאי כת"ק וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ט מה"א: **ומ"ש** ניזונות מנכסיו אחרי מותו כלומר אבל בחייו אינו חייב במזונותיהן מבואר שם במשנה ומיהו דוקא כשהן יותר על שש אבל פחות משש חייב לזון מתקנת אושא כדאיתא בגמרא וכבר כתב כן רבינו לקמן בסימן זה: ומ"ש ואע"פ שניזונת מן האחים מעשה ידיה ומציאתה לעצמה פלוגתא דאמוראי ר"פ נערה שנתפתתה (דף מג.) ופסק רב אשי הלכה כרב דאמר הכי: ומ"ש בגרה הבת או נתארסה אפילו בקטנותה אין לה מזונות כן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל בפי"ט וכתב ה"ה אבל ר"ח פירש דדוקא ארוסה נערה הוא שאבדה מזונות מפעת אירוסין לפי שאירוסיה אירוסין גמורים מדאורייתא אבל קטנה לא הפסידה באירוסין בלבד וזהו דעת בעל העיטור והרשב"א ז"ל והר"ן ג"כ כתב בשם ר"ח ובעל העיטור דדוקא כשאירסוה בנערותה אבל כשאירסוה בקטנותה לא דלאו כל כמינייהו לארכה כשהיא קטנה להפקיע מזונותיה והרשב"א הוסיף דמסתברא דאפילו אירסוה לדעתה לא הפסידה מזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום וכדתנן בפרק מציאת האשה (סח.) יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים זוז וכו' ולפי טעמו ז"ל אפילו מחלה בפירוש לא מהניא וצ"ע בדין זה וכו' ומ"מ בתר תקנתא דתקון בתראי ז"ל שיהיו הבנות ניזונות מן המטלטלין מחלה בפירוש פשיטא דמהני עכ"ל: א ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה:

קטנה שהשיאוה האחים ומיאנה יש לה מזונות אירסה אביה ונתגרשה מן האירוסין ומת יש לה מזונות וכן נתאלמנה מן האירוסין אפילו היא שומרת יבם יש לה מזונות כך הוא הגירסא בספרי

דרכי משה

הנכסים שהניח אביו בשוה ובאלו חולקין כל האחים ביחד ונוטל פי שנים כאחד מהן: (ה) וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל ל"ו סימן ז' דראה מעשה הרבה פעמים דגובין כתובת ב"ד וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א מיהו כתב לבסוף דאזלינן בזה בתר מנהג וכן הוא בריב"ש סימן ק"ו וע"ש ומימי לא ראיתי ולא שמעתי בזמנים אלו להגבותה ולעיל ריש הסימן כתבתי אם נוהגין במטלטלין:

קיב (א) אבל במקום שכותבין כתובה ואין לה כתובה היישינן שמא מחלה הכתובה ותנאי כתובה בכלל ואף ע"ג דנתבאר לעיל סימן צ"ג וק"ה דמוחלת אית לה מזונות בחיי בעלה מ"מ לאחר מותו אין לה מזונות אף לבנות וצ"ע בר"ן פרק נערה דף תפ"ט ע"ב דמשמע שם דאין להלק ועיין במ"מ פי"ט דאישות דדעת הרמב"ם דאם מחלה כתובתה אף הבנות

פרישה

בחייו בעלה יורשה הבעל ומורים כדורייתא אף לבנים שיש לו מאשה אחרת לכך תקנו שבנים הזכרים ירשו את כדורייתא כ"פ): (לא) לא עשו כתובת בנין דוכרין כתובה עיין בספרי פרק נערה שנתפתתה מ"ו: (לב) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב הריב"ש וכזמן הזה שכותבין בכתובה מטלטלי אגב קרקע גם כתובת ב"ד נגבית ממטלטלי אפילו לדעת הרמב"ם והרא"ש ע"ש ול"י הביאו ורמ"א כתב שעכשיו נוהגין כדעת הראשון שכתובת ב"ד אין נוהג עתה כלל אפילו במקרקעי:

סי' קיב (א) **בנותיה** פירוש הנולדים ליה מינה (ע"ל סימן פ"ט בת הניזונית אם היא אצל אמה או אצל האחים כ"פ): (ב) אחר מותו אבל בחייו אינו חייב במזונותיהן אם הם יותר משש: (ג) עד שיכנסו ל"ד דהא בסמוך כתב דאם נתארסה אפילו בקטנותה אין לה מזונות אלא לשון המשנה נקט דקתני ומתזנן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין ומפרש רב דלשון דתנסבן היינו עד שתתארס: (ד) אפילו לא נכתב פירוש התנאי דמזונות: (ה) מעשה ידיה ואף על גב דמעשה ידיה של אבה ליורשין הואיל שחייבים במזונותיהן כדלעיל ר"ס ל"ה בהו שאני דניחא ליה נאב שתרויח מעי' כדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה דף מ"ג ע"א (וז"ל הגמרא שם אמר רב כהנא מאי טעמא דכתיב גבי עבדים כנענים והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו כ"פ):

(ו) ומציאתה לעצמה אע"ג דמציאת הבת לאב היינו משום איבה דאב אינו חייב במזונותיה ואי אמרת מציאתה לעצמה הו לא יהיה לה מזונות אבל אחין על כרחייהו מתזנן מנכסי האב רש"י במקום הנ"ל: (ז) והזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מזוני דהרמ"ה סבר כהרא"ש שמביאו רבינו לעיל סימן נ"ה דסבר שאין הארוס חייב במזונות קטנה ועיין בדרישה: (ומיאנה יש לה מזונות פירוש עד שתבגר והטעם מאחר שמיאנה עקרינהו לנשואי קמאי והוה ליה כמי שלא נשאת כ"פ): (ח) יש לה מזונות ארסה אביה ונתגרשה מן האירוסין ומת יש לה מזונות

דרישה

סי' קיב [א] **והזו** בי דינא כו' דהרמ"ה סבר כהרא"ש כו' אלא שקשה למה כתב הרמ"ה "והזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מאי והזו דמשמע דלפעמים יבא כן הא לעולם הוא כן כיון דאין הארוס חייב במזונותיה וגם לא האחין אם כן מאן יהיב לה ולק"מ דהא כתבתי שם דלגירסת רש"י והרא"ש מש"ה אין האחין חייבין ליתן לה מזונות משום דמסתמא הארוס נותן לה דלא ניחא ליה דתתזל. ועל זה כתב הרמ"ה אי חזו ב"ד כו' או יש לומר דהרמ"ה סבר אפילו כרב אלפס בסימן נ"ה שסבר דהארוס חייב במזונות קטנה והכא איירי שאין הארוס כאן או דלית

הדושי הגהות

קיב א ומ"ש בשם הרמ"ה ז"ל הב"ה על הך דכתב רבינו נתארסה אפילו בקטנותה ונראה ודאי דמיירי בסתם יתומה קטנה דתקינו רבנן לה אירוסין ונישואין ע"י אמה ואחיה כדי שלא ינהגו

ארסה אביה ונתגרשה מן האירוסין ומת יש לה מזונות וכן נתאלמנה מן האירוסין אפילו היא שומרת יבם יש לה מזונות ופי' א"א ז"ל דוקא נתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה שבשעת מיתת האב היתה ברשותו (ט) אבל אם נתארסה בחייו ונתגרשה או נתאלמנה אחרי מותו שבשעת מיתת אביה לא היתה ברשותו אין לה מזונות בת יבמה כגון שיבם אשת אחיו וילדה לו בת אם אין לאחי המת נכסים שאז חל עליו חיוב הכתובה וכל תנאיה פשיטא שהבת ניזונת מנכסיו אחרי מותו אבל אם יש לאחיו נכסים שלא חל חיוב הכתובה על היבם [ג] (י) מיבעיא אם הבת ניזונת מנכסי היבם וכן מיבעיא (יא) בנושא שנייה וילדה לו בת (יב) ובאנס נערה ונשאה אחר כך וילדה לו בת (יג) ובבת ארוסתו שבא על ארוסתו וילדה לו בת (יד) ואחר כך נשאה (טו) בכל הנך מיבעיא ולא איפשיטא ואין להן מזונות בד"א אחרי מותו אבל בחייו חייב לזונם מתקנת אושא (טז) עד ששה שנים כתב הרמב"ם פוסקין לבת מזונות (יז) כסות ומדור

ב"ח

מזונות אלא בנתארסה אבל לא בנישאת וכמ"ש רבינו אבל מדברי הרב רבינו משה בר מיימוני משמע להו להרב המגיד ולב"י דאפילו בנשאת נמי יש לה מזונות בנתאלמנה או נתגרשה וכ"כ התוס' בשם ר"ת אבל מסקנת התוס' דפירש"י נראה עיקר ומ"ש ופי' א"א הרא"ש וכו' נראה דטעמו דלשון תנאי ב"ד עד דתילקחן לגוברין והכי משמע דבנותיו פנויות בשעת מיתתו קאמר שיהיו ניזונות מנכסיו עד שיתארסו אבל באותן שיתארסו בשעת מיתתו דיש להן מזונות מן הארוס דלא ניחא ליה דתיתזל עליהן לא היה תנאי כתובה והלכך אפילו נתאלמנו ונתגרשו מן האירוסין לאחר שמת ועדיין לא בגרו אין להן מזונות מן האחין דכבר הפסידו מזוני ונראה דאף להרמב"ם אפילו בנשאת ונתאלמנה או נתגרשה יש לה מזונות היינו דוקא בנתארסה ונשאת הכל לאחר מותו כיון שהיתה ברשות האב בשעת מיתת האב קידושיה ונישואיה אינן אלא מדרבנן הלכך אם נתאלמנה ונתגרשה חוזרת וניזונית מבית אביה כיון שלא בגרה ולא יצאה מרשות אביה מדאורייתא אבל אם נתארסה בחייו אף על פי דלא נשאת כיון שלא נתגרשה או נתאלמנה אלא לאחר מיתת אביה אין לה מזונות כיון דמדאורייתא הויין קידושין גמורים ושוב לא היתה ברשותו בחייו דבהא אף הרמב"ם מודה ואף עפ"י דבנתארסה בחייו האב היה זן אותה כל ימי חייו דאין הארוס חייב לזון ארוסתו להרמב"ם אלא במארס ליתומה כדפרישית בסמוך מ"מ עיקר הדין תלוי במה שקידושין גמורין הן דיצאה מרשות אביה מדאורייתא או הן קידושין דרבנן כ"ל: **כתב** הרמב"ם בפי"ט דאישות בת ממאנת יש לה מזונות פי' אם מיאנה וילדה בת אעפ"י דממאנת אין לה כתובה מ"מ הבת שילדה יש לה מזונות והשיגו עליו הראב"ד והר"ן דממאנת אי אפשר לה שתלד ותימא הלא בסוף פרק נושאין פריך לה תלמודא ומשני לה משכחת לה בקידושי טעות וכו' והשתא הרמב"ם נמי מדבר בממאנת מחמת קידושי טעות דאין לה כתובה ולא מזונות והבת ניזונית מתנאי כתובה עוד הקשו עליו הר"ן וה' המגיד מניין לו דין זה ומביאו ב"י ויש ליישב דס"ל דע"כ לא מיבעיא ליה בס"פ נערה אלא בבת שנייה כיון דלית לה כתובה דקנסוה דעבדה איסורא לית לה נמי מזוני לבת ומדלא קמיבעיא אף בבת ממאנת דלא עבדה איסורא אלמא דפשיטא ליה דאית לה מזוני כיון דלא עבדה איסורא: **בת** יבמה וכו' שם סוף (דף נ"ג) קמיבעיא לן ומפרש רבינו דבדאיכא נכסים לאחי המת דכתובת יבמה על נכסי בעלה הראשון קמיבעיא לן במזוני דכיון דלענין מזונות הוה ליה כאילו אין נכסים לבעלה ראשון שהרי אין לבת יבמה להיות זוכה במזונות מתנאי כתובה דבעלה ראשון כיון שלא כתב אלא בנן נוקבין דיהוי ליכי מינאי א"כ יש לה מזוני משני או דילמא כיון דכתובה לית לה משני גם תנאי כתובה נמי לית ליה משני אבל מראשון פשיטא דלית לה מזוני ואסיקנא בתיקו ומספיקא לית לה מזוני כלל אף משני אבל אם אין נכסים לאחי המת פשיטא דכי היכי דיש לה כתובה משני הכא נמי יש לה כל תנאי כתובה נמי משני וכך פירש הרא"ש ודלא כשני הפירושים דתוספות וכן מיבעיא בנושא שנייה וכו' ובאנס נערה וכו' מפרש בב"י בבת ארוסתו וכו' כך כתב הרא"ש וז"ל פי' ואיבעיא לן כיון שנולדה קודם שנכתבה הכתובה והאי פירושא מיסתבר טפי דאילו לא נשאה כיון דהיא עצמה לית לה אף בתה לית לה: ומ"ש אבל בחייו חייב לזונם מתקנת אושא עד ו' שנים שם (דף מט) באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהם קטנים ואף ע"ג דקאמרינן התם דלית הילכתא כוותיה דלא כייפינן ליה אלא מימר אמרינן ליה יארוד ילדה ואבני מתא שדיא הא כתבו התוס' לשם אבל קטני קטנים לכ"ע חייב כדאמרי' בס"פ אעפ"י דהיינו עד ו' שנים: **כתב** הרמב"ם פוסקין וכו' דין כסות הבנות וטעמו מבואר במרדכי פרק מציאת האשה בשם ר"ב וזה לשונו וכל פרנסה דמיירי הכא זה מה שיש לו לתת בתו לכדוניא כשנותנין אותה לבעל והא לא הוי תנאי כתובה כמו מזונות עד בגרות או עד נישואין כדתנן בפרק נערה לא כתב וכו' ומתזון מנכסי ולאו דוקא מזונות אלא אפי' מלבושיה דתנן הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן וכו' ומוקמינן לה בפרנסת עצמה הא באכילה ושתייה והא בלבושה וכסותה וההיא פרנסה לא איכפת לן לא בדעת האב ולא בעישור נכסים אלא שמין את הנכסים מה שהניח בעוני או בעושר עכ"ל: ומ"ש

ב"י

בספרי רבינו המדוייקים ודינים אלו בס"פ נערה שנתפתתה (נג:) בעו מרב ששת ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות א"ל תניתוה אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות ר"י אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות ר"י היינו ת"ק אלא לאו ממאנת א"כ דת"ק סבר אית לה ורבי יהודה סבר לית לה וידוע דהלכה כת"ק וכן פסקו הפוסקים ופירש"י ממאנת. יתומה שהשיאה אחיה ומיאנה בבעלה וחזרה אצלם יש לה מזונות עד שתבגר דאמרינן עקרתינהו לנשואי קמאי מעיקרן וה"ל כמי שלא נשאת: אלמנה בבית אביה. כלומר מן האירוסין דאי מן הנישואין לא אמרינן יש לה מזונות: **ומ"ש** רבינו ופירש א"א הרא"ש ז"ל דוקא נתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה וכו' כך פירש הר"ן ז"ל והרמב"ם בפי"ט סתם דבריו כלשון הברייתא וז"ל נשאת הבת ומיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה ה"ז ניזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס ע"כ ומ"מ בירר דבריו שאפילו בנשאה היא שנויה ברייתא זו ולהרא"ש דוקא בנתארסה הוא אבל לא בנשאת שמשנשאת שוב אין לה עסק עם אביה ולישנא דברייתא הכי דייקא דקתני לה בבית אביה והרמב"ם מפרש דהיינו לומר שחזרה לבית אביה כלומר שעדיין לא בגרה. וקודם לכן כתב ב בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות והשיגו עליו הראב"ד והר"ן ז"ל דכל זמן שהיא יכולה למאן א"א לה שתלד כדמוכח פ"ק דיבמות (יב:) וה"ה כתב ליישב זה אבל תמה עליו שמאחר שהממאנת אין לה עיקר כתובה מנין לו לרב ז"ל שיהיה לבתה מזונות שהם מתנאי כתובה וגם הר"ן תמה עליו ג מנין לו דין זה ועוד יש לתמוה עליו שכתב דאלמנה וגרושה מן הנישואין נמי ניזונת מנכסי אביה וא"כ היכי שייך למימר ממאנת א"ב דהשתא נשואה גמורה שנתאלמנה או נתגרשה ניזונת מנכסי אביה לדברי הכל ממאנת דעקרתינהו לנשואי מעיקרן מיבעיא וי"ל דאלמנות וגירושין דע"כ באין מש"ה לדברי הכל ניזונת מנכסי אביה אבל ממאנת דמדעתה היא סבר ר"י דאינה ניזונת מנכסי אביה ופליגי רבנן עליה: **בת** יבמה וכו' בכל הני מיבעיא ולא איפשיטא בס"פ נערה שנתפתתה שם עלו כל הני בעיי בתיקו וכתבו הפוסקים דכיון דספיקא דממונא הוא הוי קולא לנתבע ואין להם מזונות וכתב במישרים נכ"ג ח"ב שאם תפסה לא מפקינן מינה ומ"ש גבי בת יבמה שאם אין לאחיו נכסים וכו' פשיטא שהבת ניזונת מנכסיו אחרי מותו כ"כ שם הרא"ש והר"ן ז"ל:

ומ"ש אבל אם יש לאחיו נכסים שלא חל חיוב כתובה על היבם היינו מאי דתנן כתובתה על נכסי בעלה הראשון ומיבעיא לן אי תנאי כתובה דילה נמי לאו על נכסיו הוא וכתבו הרא"ש והר"ן אבל יבמה עצמה ודאי יש לה מזונות אע"ג דאיכא נכסי מראשון דאפילו תימא דכתובתה על נכסי בעלה הראשון שפיר קרינן בה כל יומי מיגר אלמנותיך בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו וטעמא דאיבעיא לן בבת שנייה מפרש בגמרא (נד.) מי אמרינן כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דילמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן וטעמא דאיבעיא לן בבת אנוסה מפרש בגמרא דהיינו משום דקי"ל דילא כסף קנסה בכתובתה כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דילמא כתובה טעמא מאי משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה כלום אבל שאר תנאי כתובה אית לה ואם כן אפילו בבת שנולדה לו מאנוסתו לאחר שנשאת איבעיא לן וכך הם דברי רבינו וה"ה וכן פירש"י אבל בבת ארוסה הא ודאי לא איבעיא לן אלא כשנולדה לו בעודה ארוסה דאילו בנולדה לו אחר שנשאת פשיטא דאית לה ומ"ש בד"א אחרי מותו אבל בחייו חייב לזונם מתקנת אושא עד שש שנים כ"כ הפוסקים ופשוט הוא ותקנה זו איתא בס"פ הנזכר: כתב הרמב"ם פוסקין לבת מזונות כסות ומדור מנכסי אביה וכו' בפי"ט מהלכות אישות וכתב ה"ה דין הכסות מפורש בירושלמי ונזכר בהלכות יתבן בביתי ומתזון מנכסי: ומ"ש

דרישה

ליה: [ג] מיבעיא אם הבת ניזונות זה לשון התוספות בכתובות פרק נערה שנתפתתה סוף דף נ"ג וכ"כ הרא"ש דף קכ"ט ע"א בת יבמה יש לה מזונות או אין לה בדאית ליה לראשון מיבעיא ליה דאע"ג דלדידיה פשיטא דאית לה מזונות בין אית ליה בין לית ליה בבתו קמיבעיא ליה דמראשון ודאי לית לה שהרי הוא לא כתב לה אלא בנן נוקבן דיהווין לך מינאי איכון מתון והא לאו מיניה היא אבל מן השני דלמא אית לה כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה משני כל תנאי יהיו מוטלין על השני ולענין מזונות הבת אע"ג דאית ליה לראשון כיון שאינה ניזונית מהן כמאן דלית ליה דמי ותקינו לה רבנן משני א"ד משני נמי לית לה עכ"ל ולפי זה כתבו (פירוש כהאי גוונא אזלא כ"פ) בבעיא דבת שנייה דפשיטא דשנייה עצמה לית לה דלגבי דידה הוה תנאי כתובה ככתובה (אבל גבי בת מיבעיא לן כ"פ) עיין שם. וכתבו התוס' עוד שם ס בת יבמה וצ"ע אי הוה מצי למיבעי נמי לענין כתובת בנין דיכרין דדילמא לית לה מהא אחיו ירית א"ד א"ל דילמא מימנע האב ולא יהיב דחייש דלמא נפלה לה קמי יבם ומיהא ארוסה לא הוה מצי למיבעיא לענין כתובת בנין דיכרין דהא לא יהיב לה אב מידי כל זמן שהיא ארוסה עכ"ל

פרישה

מזונות וכן כו' כצ"ל: (ט) אבל אם נתארסה בחייו כו' לכאורה נראה דמכ"ש אם נתארסה כשהיא נערה אחר מיתת אביה ונתגרשה בעודה נערה דאין לה מזונות דהא מיד שנתארסה מעצמה והיא אצל האחין אין לה עוד מזונות כמ"ש לעיל. ומיהו לא נראה דכיון דבשמת אביה היה לה שיעבוד וחיוב על האחין ועל עזבון אביה לפרנסם מהן אף ע"ג דפקע לה כשנתארסה מכל מקום כיון דחזר ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין או בעודה נערה חוזרה לזכותה דומה לקטנה שנשאת כשמיאנה בנישואיה חוזרה למזונותיה שהיו לה קודם שנשאת כנ"ל ומשום הכי דוקא כתב הרא"ש אם נתארסה בחייו כו' דכשמת אביה לא היתה ברשותו: (שלא חל חיוב כתובה על היבם ע"ל בדיני יבום סימן קס"ח כ"פ): (י) מיבעיא אם הבת ניזונת אבל היא עצמה אף על גב דכתובה על נכסי בעלה הראשון פשיטא דניזונת מנכסיו שהרי כתב לה כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו ועיין בדרישה: (יא) בנושא שנייה פירוש שנייה לעריות (מדברי סופרים) מי אמרינן כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני א"ד אמה דעבדה איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן: (יב) וכן באנס נערה (שנתחייב לה קנס מן התורה חמשים כסף כ"פ) מיבעיא מי אמרינן דכיון דלית לה כתובה קיימא לן דילא כסף קנסה בכתובתה לית לה מזונות א"ד כתובה טעמא מאי משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה דלא יוכל לשלחה כתיב כלומר אבל שאר תנאי כתובה אית לה: (יג) ובבת ארוסתו שילדה לו קודם שנשאה דאילו אחר כך פשיטא דחייב לזונה ומיבעיא כיון דלית לה כתובה (פירש רש"י כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תיקון כמי ארוסה אית לה במזונות א"ד כיון דלא תקינו רבנן למיכתב עד שעת נישואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא סייל: (יד) ואחר כך נשאה כן כתב הרא"ש שם דף קכ"ט ע"א וזה לשונו הראב"ד פירש ארוסה בתר שנשאה ומיבעיא ליה כיון שנולדה לו קודם שנכתבה הכתובה והאי פירושא נראה טפי דאילו לא נשאה כיון דהיא עצמה לית לה אף בתה לית לה עד כאן לשונו: (טו) בכל הנך מיבעיא ולא איפשיטא ואין להן מזונות (וכתב במישרים נכ"ג ח"ב דאם תפסה לא מפקינן כ"פ) נמצא בבת יבמה לית לה לא מנכסי ראשון ולא מנכסי שני אע"ג דכולהו הן ביד האחין שירשו מאביהן אלא שבחיי אביה מיבם מכל מקום בתו היא וחייב לזונה עד שיהא בת שש: (טז) עד שש שנים לעיל סימן ע"א: (יז) כסות ומדור שהן בכלל מזונות

חדושי הגהות

יבהגו בה מנהג הפקר ומיהו קשיא ליה להרמ"ה כיון דנתארסה מדעת היורשים היאך ס"ד דתפסיד מזוני אם לא יתן לה הארוס כגון דלא איכפת ליה דתשאל על הפתחים ולפיכך כתב דמיירי שלא מדעת היורשים ואין להקשות הלא לא תקינו לה אירוסין ונישואין אלא מדעת אחיה ואמה וכדלעיל סימן ל"ז ולקמן בסימן קנ"ה די"ל דודאי הרמ"ה ה"ק שלא נתארסה מדעת היורשין אלא מדעת עצמה בלחוד אינה כלום ואפילו מיאון א"צ וע"ש שהאריך: (ב) ר"ל שנשא יתומה קטנה וילדה לו בת ואח"כ מיאנה בעודה קטנה ומת האב אותה הבת יש לה מזונות מאחיה: ג הב"ה כתב דיש ליישב דס"ל דע"כ לא איבעיא ליה בס"פ נערה (נג.) אלא בבת שנייה כיון דלית לה כתובה דקנסוה דעבדה איסור לית לה נמי מזוני לבת ומדלא קא מיבעיא אף בבת ממאנת דלא עבדה איסורא אלמא דפשיטא ליה דאית לה מזוני כיון דלא

ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד ואין הבנות נשבעות ע"כ מדינא דגמרא אין הבנות ניזונות אלא ממקרקעי אבל מתקנת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלי (יח) גם הבנות ניזונות מהם ואינן ניזונות אלא מבני חרי אבל אם מכר האב או נתן או אפי' הבנים אחרי מותו אם מכרו או משכנו או נתנו אין ניזונות ממנו (יט) ואפי' קנו מיניה והיו בשעת קניין כגון שגרשה והיו לו בנות ממנה והחזירה וקנו מיניה לפרנסן אפ"ה אינם ניזונות ממשעבדי כיון דבתנאי ב"ד אכלי (כ) וגם ניחא ליה בהרווחה דידהו חיישינן לצררי (ב) אבל מבני חרי ניזונו' (כא) אע"פ שגירשה ולא אמרינן כבר נתבטל תנאי ב"ד אלא חייב לזון בנותיה שנולדו לה ממנו קודם שגירשה בתנאי ב"ד אחרי מותו וכ' הרמ"ה הא דלא מהני לה קנין דוקא דקנו מיניה בשעת נישואין בכלל מאי דקנו מיניה בתנאי כתובה ולא כתב לבנות שטר באפי נפשייהו אבל אי כתב להו שטרא באפי נפשייהו אי נמי קנו ממנו לאחר נישואין (כב) [ג] סתם קנין לכתיבה עומד וגב' ממשעבדי דמעידנא דקנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה ואם איתא דאתפיס צררי איבעי ליה למנקט שטרא מינה או למכתב תברא עליה (כג) ומיהו זימנין דמשכח לה דמיתזני בנות ממשעבדי כגון שפסק עמה שיתפרנסו אף אחר שיבגרו דכיון דלא אכלי בתנאי ב"ד לא חיישינן שמא התפיס צררי בד"א שנתן האב מתנת בריא אבל אם נתן מתנת שכיב מרע (כד) ניזונות ממנו והראב"ד כתב דאף במתנת שכיב מרע אינם ניזונות והרמב"ם כתב כסברא ראשונה וכ"כ הרא"ש ז"ל מי שצוה בשעת מיתה אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ואם התנה בשעת נישואין שלא יזונו הוי בכלל תנאי שבממון וקיים מי שמת והניח בנים

ומ"ש ומוכרין למזון הבנות וכו' זהו מ"ש (כתובות פז:) למזוני מזבנינן בלא אכרזתא: ומ"ש אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכו' מפורש בירושלמי הבת לא עולה ולא יורדת ומ"ש ואין הבנות נשבעות פשוט הוא ומבואר בגמרא פרק מציאת האשה (סט:) וכ"כ ז"ל עכ"ל תניא בפרק מציאת האשה (דף סח) הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרין אילו אביהן היה קיים כך וכך היה נותן להם אלא שמין את הנכסים ונותנין להם ונראה דמכאן נ"כ למדה הרמב"ם מ"ש אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד: כתב הרמב"ם בפי"ט מה"א המארס בת הניזונית מן האחין חייב במזונותיה משעת האירוסין שהרי אין לה מאחיה אלא עד שתתארס או עד שתתבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים וטעמו משום דאיבעיא לן בס"פ נערה שנתפתתה (דף נג:) ארוסה יש לה מזונות או לא ואיכא תרי לישני בגמרא וללישנא בתרא אית לה מזוני וכתבו הר"ן וה"ה שדברי הרמב"ם בהא כפירוש הנגיד ז"ל וכתב הר"ן ולפי זה איפשר דלית לה מזונות אלא עד שעת בגרות דלא מפסדה טפי ד אמטולתיה והר"ן כתב שהרי"ף מפרשה בארוסה שנתאלמנה וכגון שכתב לה כתובה והגיע זמן בחיי הבעל ואע"ג דתנן דאלמנה מן האירוסין אין לה מזונות היינו בשלא הגיע זמן אבל הגיע זמן בהדיא אשכחן בירושלמי ובתוספתא שניזונת היא לאחר מיתתו מנכסיו עכ"ל ורש"י מפרש לה ביתומה ארוסה שניזונת מן האחין וגורס בלישנא בתרא לית לה וכרב ואינו ענין לדינו של הרמב"ם ולא לדינו של הרי"ף וכ' הרא"ש שפירש"י עיקר ולפיכך השמיט רבינו דינים הללו: מדינא דגמרא אין הבנות ניזונות אלא ממקרקעי בפרק נערה שנתפתתה (דף נ:) מימרא דרב המנונא ומ"ש אבל מתקנת הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלין גם הבנות ניזונות מהם כ"כ שם הרי"ף והרא"ש: ומ"ש ואין ניזונות אלא מבני חרי משנה פרק הנושא (דף קא:) ופרק הניזקין (דף מח:) ומ"ש אבל אם מכר האב או נתן או אפי' הבנים אחר מותו אם מכרו או משכנו או נתנו אין ניזונת ממנו בפרק מציאת האשה (דף סט.) א"ר האחין שמכרו או משכנו אין מוציאין למזונות: ומ"ש ואפילו קנו מיניה והיו בשעת קנין כגון שגירשה והיו לו בנות ממנה והחזירה וקנו מינה לפרנסן אפ"ה אינן ניזונות ממשעבדי וכו' בר"פ הנושא (דף קא:) תנן הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיזון את בתה ה' שנים ומת בנות ניזונות מנכסי בני חורין והיא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כב"ח ומוקי לה בגמרא (קב:) כשקנו מידו ומשום הכי ניזונת מנכסים משועבדים א"ה בנות נמי בשקנו לזו ולא קנו לזו מאי פסקא איהי דהואי בשעת קנין מהני לה קנין בנות דלא היו בשעת קנין לא מהני לא קנין מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין וה"ד כגון דגירשה והדרה אלא איהי דליתא בתנאי ב"ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי ב"ד לא מהני להו קנין מגרע גרעי אלא בנותיו הייני טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימור צררי אתפסינהו ע"כ בגמרא ונתבארו דברי רבינו: ב"ה ויש לדקדק דכיון דטעמא משום התפסת צררי ה"ל לרבינו לכתוב שישבעו הבנות ויזונו ממשעבדי וי"ל דאה"נ וממילא משמע שאם הן נערות שישבעו ומשום דקטנות לאו בנות שבועה הן לא חש רבינו להזכיר כן: ומ"ש וגם ניחא ליה בהרווחה דידהו התוס' כתבו שם דצריכין להאי טעמא מדאמרינן פרק נערה (מג.) לענין הרווחה בתו עדיפא ליה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן מ' אם אין הנכסים מספיקים אלא לכתובת אלמנה והניח בת קטנה אין הבת ניזונת מנכסיו שהרי הם משועבדים לכתובה ואפילו שיעבדם אחר שנולדה הבת ואפילו קנו מידו אחר שנולדה הבת והביא ראיה לדבר: ומ"ש אבל מבני חרי ניזונות אע"פ שגירשה ולא אמרינן כבר נתבטל תנאי ב"ד וכו' מבואר בגמרא שכתבתי בסמוך ה ומ"ש בשם הרמ"ה ב"ה ומ"ש דמעידנא דקנו מיניה גמר ומשעבד נפשיה ואם איתא דאתפסה צררי איבעי ליה למינקט שטרא מינה או למיכתב תברא עליה יש לתמוה עליו דא"כ אמאי חיישינן באלמנה דילמא אתפסה צררי הל"ל אם איתא דאתפסה צררי ה"ל למיכתב עליה תברא: ומ"ש ומיהו זימנין דמשכח לה דמיתזני בנות ממשעבדי וכו' בד"א שנתן האב מתנת בריא אבל אם נתן מתנת ש"מ ניזונו' ממנו כ"כ הרמב"ם בפי"ט ונתן טעם הואיל ומתנת ש"מ אינו קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו באים כאחד וכתב ה"ה בהלכות פי"כ באורכה גבי מה שאמרו השתא מגרע גרע בירושה דאורייתא אלמנתו ניזונת מנכסיו במתנה דרבנן לא כ"ש וכבר הסכימו האחרונים ז"ל לדברי ההלכה והם כדברי רבינו וכן הסכימו הרמב"ם והרשב"א ז"ל ושלא כדברי הראב"ד: ומ"ש רבינו וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בפרק י"כ: מי שצוה בשעת מיתה אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ברייתא בס"פ מציאת האשה (דף סח:): ומ"ש ואם התנה בשעת נישואין שלא יזונו הוי בכלל תנאי שבממון וקיים שם כתבו הר"א והר"ן דרב האי גריס שומעין לו ומיירי בשהתנה בשעת נישואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים: מי שמת והניח בנים ובנות אם הנכסים מרובים וכו' ברפ"ט דבתרא

דף

ומ"ש ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד נראה דהיינו דוקא כשאין האחים מאכילין הבת על שלחנם אבל במאכילין אותה על שלחנם אפילו בבת אשתו חייב לזונה כשאר בני ביתו כדלקמן בסוף סימן קי"ד להרא"ש ע"ש: מדינא דגמרא וכו' עד אפ"ה אינה ניזונית ממשעבדי כיון דבתנאי בית דין קא אכלי וגם ניחא ליה בהרווחה דידה חיישינן לצררי משמע דהיכא דליכא תרי טעמי לא חיישינן לצררי וגבי ממשעבדי וכ"כ התוספות ר"פ הנושא סוף (דף קב) בד"ה אימור ור"ל דהיכא דלא אכלה בתנאי ב"ד אף על גב דניחא ליה בהרווחה דידה כגון שפסק עמה שיתפרנסו בנותיו אף לאחר שיתבגרו כמ"ש בסמוך אי נמי היכא דליכא למימר דניחא ליה בהרווחה דידה אע"ג דאית לה בתנאי בית דין כגון כתובת אלמנתו לא חיישינן לצררי וגביא ממשעבדי ומיהו צריכין לישבע כדתנן בהכותב דלא יפרע מנכסים משועבדים אלא בשבועה משא"כ במזונות הבת דאיכא תרי טעמי דליחוש לצררי טפי מבעלמא חשבינן לה כאילו ידעינן בודאי דאתפסה צררי ואינה ניזונית ממשועבדים דאין להאמינה אפי' בשבועה אלא לגבות מבני חרי: וכתב הרמ"ה הא דלא מהני לה קנין וכו' נראה דהרמ"ה קאי אמ"ש רבינו דאפי' קנו מיניה והיו בשעת קנין כגון שגירשה וכו' דלא מהני קנין לגבות ממשעבדי וקאמר דוקא דקנו מיניה בשעת נישואין וכו' אבל אי כתב להו שטרא באפי נפשה כו' גבי ממשעבדי וכו' כיון דאיתנהו בנות בשעת קנין אבל היכא דליתנהו בנות בעולם בשעת קנין לא מהני להו קנין כלל כדמוקמינן לה להדיא בגמרא דקאמר בנות דלא היו בשעת קנין לא מהני להו קנין ואוקימתא דסמכא הוא ולא הדר ביה אלא דאקשינן עלה מקושיא אחריתא מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין וכו' והדר ביה וקאמר טעמא אחרינא בנותיו ה"ט כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימור צררי אתפסינהו אבל מהך אוקימתא לא הדר בה והלכתא היא: ומיהו זימנין דמשכח וכו' בסמוך ס"ז כתבתי דכן כתבו התוס' דוקא היכא דאיכא תרתי טעמי דאית לה בתנאי ב"ד וניחא ליה בהרווחה דידה חיישינן לצררי אבל כגון הכא דליכא אלא חד טעמא דניחא ליה בהרווחה דידה אבל לא אית לה בתנאי בית דין לא חיישינן לצררי ואית לה מזוני כמי ממשעבדי היכא דקנו מיניה או דכתב שטר: ומ"ש רבינו כגון שפסק עמה שיתפרנסו אף אחר שבגרה לאו בפסיקתא באמירה בעלמא בלא קנין דא"כ פשיטא דלא גבי ממשעבדי כדאיתא בגמרא אלא ר"ל שפסק עמה בשעת נישואין מיהו ודאי דוקא בקנין כדפרישית: מי שמת והניח בנים ובנות וכו' משנה ריש פרק מי שמת וכמו שפירש הרא"ש דבמרובים הנכסים בחזקת הבנים.

דרכי משה

הבנות אין להם מזונות והראב"ד השיג עליו בזה וז"ל דהבנות יש להן מזונות מ"מ ע"ל סימן ק"ב בת הניזונית מן האחין אם היא אצל אמה או אצל אחין: (ב) וכתב הר"ן פרק הנושא

דף

פרישה

מזונות כמו שנתבאר לעיל בסימן ע"ג: (יח) גם הבנות ניזונות מהם דתנאי כתובה ככתובה: (יט) ואפילו קנו מיניה פירוש על המזונות: (כ) וגם ניחא ליה כו' בפרק הנושא דף ק"ב ע"ב הקשו התוספות כתובה נמי לא תגבה ממשעבדי שהרי נגבית בתנאי ב"ד ותירצו דשאני בנות דאיכא תרי טעמי דגם ניחא ליה בהרווחה דידהו חיישינן לצררי פירוש הואיל שהן ניזונות בתנאי ב"ד שחיובן הוא גדול וחזק וגם ניחא ליה בהרווחה דידהו מכח אלו תרי טעמי חיישינן טפי לצררי (פירוש שמא לפני מותו מסר להם צרורות כספים למזונותיהן. ואין להקשות מטעמא דצררי יצטרכו לישבע נגד היורשים ולמה כתב בסמוך דאין הבנות נשבעות יש לומר דלא ניחא ליה שישבעו ולהבזות עצמן בב"ד ואמרינן בודאי רוצה שיגבו בלי שום שבועה ועוד דלגבי אחין מה יהפים לה צררי לא ניחא ליה בהרווחה דידה טפי מבהרווחה דבנים. וכתב הר"ן דאין חילוק בין גדולות לקטנות בכל חיישינן לצררי כ"פ): (כא) אף על פי שגירשה ולא החזירה מדאמרינן לעיל סימן פ"ב (ולא אמרינן כבר נתבטל תנאי ב"ד דלאו בהא תליא מילתא אלא משום כבוד הבנות עצמן שלא יחזרו הבנות על הפתחים כ"פ): (כב) סתם קנין לכתיבה עומד עיין בדרישה: (כג) ומיהו זימנין דמשכח לה כו' (רצה לומר אפילו לא כתב להן שטר ולא קנו מיניה בפני עצמו כ"פ) אדלעיל קאי דאמר דלא טרפי ממשעבדי:

(כד) ניזונות ממנו דמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו באים כאחד כן כתב הרמב"ם ולקמן בחושן משפט סימן רנ"ב כתב שקדמו המזונות והכתובה למקבל מתנה שהרי נתחייבו הנכסים במיתתו למזונות ולכתובה והמקבל מתנה אינו קונה עד לאחר מיתה (וע"ל סימן ק' ול"ג):

עד

דרישה

עכ"ל: [ג] סתם קנין לכתיבה עומד כו' משמע דמטעם קנין לכתיבה עומד אפי' לא נכתב כלל גובה ממשעבדי וקשה שהרי כתב הרא"ש פרק ג"פ גבי אמר ליה רבא בר אילא לספרו כי כתובו שטרי אקנייתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כו' וכתב רשב"ם הני מילי בשטר מתנה או מכר אבל שטרי הלואה שיש בהן אחריות לא יכתבו אלא יום שעומד בו עכשיו דאין נכסיו משתעבדי לטרוף אותן מלקוחות אלא משעת כתיבת השטר נמצא אם יכתבו יום הקנין יטרפו מהם משעת הלואה קודם כתיבת השטר וזה שלא כדין ורבינו הגדול פירש משעת הקנין משתעבד וכן דעת הרמב"ם והרא"ש כתב אי ידעיתו יומא דאקניתו בו כתובו ומוקדם לא הוי דכיון דנכתב השטר עדים נפקי לקלא משעת הקנין דסתם קנין לכתיבה עומד ובית יוסף הביא כל זה בח"מ סימן מ"ג סעיף י"ב עיין שם וכתב שלדעת הרא"ש כן נראה דעת התוספות ול"ל כ"י בשם ר' הרי לפנינו דבעינן לדעת הרא"ש והתוס' דוקא שיהא כתיב לבסוף וכן יש לומר לדעת רבינו הגדול והרמב"ם שהרי לא גילו דעתם דאיירי אפילו בלא כתיבה לבסוף ובפרט מאחר שהרשב"ם החמיר טפי ואפי' אם תמצא לומר שאין דעתם כן (עיין בח"מ ר"ס ל"ח כתב הס"ע דסתם קנין לכתיבה עומד אפילו לא נכתב לבסוף ולא ידעתי מאי סמך ואפשר שפירש דעת הרמב"ם כן ועיין מ"ש אמ"ו ז"ל בסימן מ"ג כ"פ) לא הוה ליה לרבינו להביא כאן דעת הרמ"ה לחוד אלא הוה ליה לכתוב גם דעת הרא"ש דבעי נמי כתיבה לבסוף וכן נראה דעת רבי' יונה דבעינן כתיבה לבסוף ממ"ש רבינו בשמו בח"מ סי' רמ"ג ע"ש. ומיהו אין מוכרחין לפרש שדעת הרמ"ה דלא בעי כתיבה לבסוף אלא י"ל שגם הרמ"ה מיירי שכבר נכתב השטר והא ראיה שכתב מיד אחר זה ז"ל ואי איתא דאתפסה צררי איבעי ליה למיפק שטרא מינה או למכתב תברא ב"מ דאיירי כדכתב השטר והא

דכתב

חדושי הגהות

דלא עבדה איסורא: ד אמטולתיה פירוש בשבילו ר"ל דאחר שבגרה אף בלעדיה התתארסות לא היו לה מזונות מהאחין: ה ומ"ש בשם הרמ"ה ז"ל הב"ח ע"ז נראה דהרמ"ה קאי אמ"ש רבינו דאפילו קני מיניה והיו בשעת קנין כגון שגירשה וכו' דלא מהניא קנין לגבות ממשעבדי וקאמר דוקא דקנו מיניה בשעת נישואין וכו' אבל אי כתב להו שטרא באפי נפשה כו' גבי משעבדי וכו' כיון דאיתנהו בנות בשעת קנין לא מהני להו קנין כדמוקמינן לה הדיא בגמרא שם דקאמר בנות דלא היו בשעת קנין לא מהני להו קנין ואוקימתא דסמכא היא ולא הדר ביה אלא דאקשינן עלה קושיא אחריתי מי לא עסקינן דהואי בשעת קנין וכו' והדר ביה וקאמר טעמא אחרינא בנותיו ה"ט כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימור צררי אתפסינהו אבל מהך אוקימתא לא הדר ביה והילכתא היא ע"כ:

דברי

בנים ובנות אם הנכסים מרובים שיש בהם כדי שיזונו בנים ובנות (כה) עד שיבגרו הבנות יירשו הבנים הכל שישארו הנכסים בחזקתן והם יפרנסו הבנות מתחת ידם שאין מחייבים אותם להפריש חלק הבנות עד שיבגרו ואין מחייבים אותם לצמצם במזונות (כו) אלא אם ירצו יותירו במזונות ומ"מ אם ב"ד רואין שמכלין הממון ואין משגיחין בישוב העולם חייבים ב"ד להשגיח בתיקון הבנות ולהפריש להן חלקן ואם אין בנכסים כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו הבנות אז נקראים מועטים ומפרישים חלק הבנות עד שיבגרו והשאר לבניו ואם אין שם אלא עד כדי שיבגרו הבנות הכל לבנות והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר (כז) לעולם יירשו הבנים הכל ופסק הרשב"ם כמותו ורב אלפס פסק כתנא קמא ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל בד"א במקרקעי אבל במטלטלי אם הנכסים מועטים יזונו אלו ואלו יחד עד שיכלו דכיון (כח) שאינם ניזונות אלא בתקנת הגאונים די להן שיהיו כבנים ולא שיפה כחן יותר מן הבנים (כט) ליקח הכל ואם יש מטלטלי ומקרקעי והמקרקעי הם מועטי' וע"י המטלטלים יהיו מרובים יירשו הבנים ואין הבנות יכולות לומר כיון ששיעבודנו על הקרקע והרי הן מועטים יפרשו לנו מזונותינו אלא המטלטלין מצטרפין עם המקרקעי לעשות מרובים (ל) היו מרובים בשעת מיתה ונתמעטו כבר זכו בהן הבנים ויש להן דין מרובים ויזונו יחד עד שיכלו הנכסים (לא) ורשב"ם פירש ששמין כמה הגיע לבנות במזונותיהן עד שיבגרו ולבנים בירושתן (לב) ורואין כמה נפחתו מהנכסים ויפסיד כל אחד בפחות כפי שיעור שהיה לו בנכסים ולפ"ז אפשר שכלה חלק הבנות ועדיין חלק הבנים קיים ואפ"ה אין הבנות ניזונות עמהם וכן פירש הרמ"ה וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה וכן אם היו מועטים בשעת מיתה (לג) [ד] ונתרבו יש להם דין מרובים אפילו העמידו כבר בדין ופסקו להם ב"ד נכסים מועטים

הבנים והם מפרנסים הבנ:ת וכו' וכן פירש בחידושי הרמב"ן ז"ל ודלא כדמשמע מפירשב"ם דבמרובין נמי מפרישין חלק הבנות: ומ"ש ואין מחייבין אותם לצמצם כו' עד להן חלקן כ"כ הרא"ש לשם והיכא למידק דהא תנן בנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו והרא"ש בפירושו כתב הנכסים בחזקת הבנים ומפרנסים הבנות וכו' וקט לשון פרנסה משמע דס"ל כפרשב"ם שכתב הבנות יזונו מזונות ופרנסה נשואין עד דתיבגר ס"ל דאם לא נשאר דבר לאחר שמפרישין לבנות לחלקן מזונות ופרנסת נישואין ישאלו הבנים על הפתחים ונראה דאין דעת רשב"ם להפריש עישור נכסים דהא פשיטא דאין נוטלות עישור נכסים אלא בשעת נישואין אלא ר"ל אם אין בנכסים אלא כדי פרנסת נישואין בלחוד דהיינו מלבושין לפי מנהג הבינונים שבעיר וזהו בכלל מזונות כמו כסות ומדור שאי אפשר לבת בלא מזונו' וכסות ומדור כך אי אפשר בלי פרנסת נישואין אפי' אביה היה עני ונצטרך לאחרים אבל עישור נכסים הוא דבר אחר שנותן אדם נדוניא לבתו וגם זה נקרא פרנסה שאדם מפריש מנכסיו לבתו כפי עשרו העישור מנכסיו לנדונייתא וזה חייבין הבנים ליתן לבת בשעה שתנשא לאיש ואין זה בכלל פרנסת נישואין שאי אפשר זולתה אבל עישור נכסים אפשר זולתה שאינה אלא אבל מי שידו משגת ליתן כן נראה לי דעת רשב"ם ודלא כמו שהבין בחידושי הרמב"ן דרשב"ם ר"ל דבהדי מזונות הוי נמי עישור נכסים והשיג עליו בזה ודאי לא עלה ע"ד רשב"ם אלא פרנסת נישואין לחוד ופרנסת עישור נכסים לחוד גם ממ"ש התוס' מבואר שהבינו דרשב"ם אינו ר"ל פרנסת עישור נכסים אלא לפרנסת נישואין דהיינו מלבושים וצרכי נישואין ואף בזה כתבו התוספות בשם ריב"ם דחלק עליו וז"ל הגה"ת אשיר"י כתב ריב"ם הבנים יירשו כלומר כל הנכסים בחזקת הבנים ואין לבנות עליהם כי אם מזונות ורשב"ם פירש מזונות ופרנסת נישואין וקי"ל כוותיה עכ"ל וכ"י בשם הריטב"א כתב בכלל מזונות הוי כסות ומלבוש ומביאו ב"י נראה דר"ל כסות של חול ומלבושי שבת וי"ט ולעיל סעיף ו' הביא רבינו דברי הרמב"ם דפוסקין לבת מזונות כסות ומדור משמע דלא ס"ל להרמב"ם ולהריטב"א כרשב"ם דיש להם על הבנים פרנסת נישואין מיהו נהוג עלמא כפרשב"ם:

ומ"ש ואם אין בנכסים כדי שיזונו וכו' שם במשנה ובזמן שהנכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים ומפרש רבא כל שאין בנכסים כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו מוציאין מזונות לבנות והשאר לבנים ומשום דלפי זה קשה הא דתנן הבנים ישאלו על הפתחים צריך לפרש מתניתין מדברת בדאין שם אלא כדי מזון הבנות ורבא מדבר בשיש שם יותר דהשאר לבנים והרשב"ם נדחק בתנס לייסב זה דפשוט כמ"ש רבינו ע"ש: **היו** מרובים בשעת מיתה וכו' שם בגמרא ובחידושי הרמב"ן פי' כהרא"ש וכתב וטעמא דמילתא משום דאינהו מכח ירושה הן באין וירושה משעת מיתה הויא והבנות לא זכו עד דאתיא לידייהו דמתנה היא עכ"ל: ומ"ש וכן אם היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו וכו' כלומר ל"מ היו מרובין ונתמעטו דפשיטא דכבר זכו בהם הבנים אלא אפילו מועטין ונתרבו דאיבעיא לן ברשות יתמי קיימי וברשותייהו שבוח או דילמא סלוקי מסתלקי יורשין מהכא ופשטוה דאמר רב אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו פירוש דכיון שמכירתן מכירה יש להן תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן: **ומ"ש** ואפילו העמידו כבר בדין וכו' כ"כ התוס' ריש פרק מי שמת בשם ר"י ריש (דף ק"מ) דלא כפירש"י וכפרשב"ם דאין מכירתם מכירה אלא כשקדמו ומכרו קודם שעמדו בדין ומשמע מדברי התוספות דבמועטין ונתרבו נמי פליגי דלפירש"י ורשב"ם דוקא קודם שעמדו בדין והגבו לבנות יש להן דין מרובין אבל לר"י אפילו הגבו לבנות בב"ד אם נתרבו אח"כ קודם שמכרו הבנות חזרו לדין מרובים וכ"כ הרב המגיד בפי"ט להדיא ולפיכך תמה ב"י על דברי רבינו דבסוף סימן זה כתב: מכרו בנכסים מועטין כתב מחלוקת זה ושהרא"ש הסכים לפירש"י דוקא שמכרום קודם שהעמידום בדין וכאן בדין מועטין ונתרבו כתב בסתם אפי' העמידום כבר בדין היפך דעת הרא"ש ושארי ליה מאריה

(דף קלט:) תנן מי שמת והניח בנים ובנות בזמן שהנכסים מרובים הבנים יירשו והבנות יזונו ובזמן שהנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אר"ג רואה אני את דברי אדמון ובגמרא שם וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהם אלו ואלו י"ב חדש כי אמריתה קמיה דשמואל אמר זו דברי ר"ג ברבי אבל חכמים אומרים כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יוחנן כל שיזונו מהם אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ולאלו עד שיבגרו שקלי בנות לכולהו אלא אמר רבא מוציאין מזון לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים ופירש"י עד שיבגרו שכך התנה להם אביהם עד דתיבגרן או תינסבן וכתב נמוקי יוסף בשם הריטב"א דבכלל מזונות הוי כסות ומלבוש שכן תנאי מזון האשה והבנות (ג): **ומ"ש** אם הנכסים מרובים וכו' שישארו הנכסים בחזקתן והם יפרנסו הבנות מתחת ידם וכו' עד ולהפריש להן חלקן כ"כ שם הרא"ש וטעמו מדאמרינן בנכסים מועטין מוציאין לבנות עד שיבגרו משמע דבנכסים מרובין אין מוציאין לבנות מזונות אלא הן ניזונות מתחת יד הבנים וכך הם דברי הרמב"ם בפי"ט מהלכות אישות ומ"ש פרשב"ם פסק כאדמון והרי"ף כת"ק ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל הרא"ש בר"פ מי שמת פירשב"ם דהלכה כאדמון משום דאמרינן בפרק בתרא דכתובות (קט:) כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו ורב אלפס פסק כת"ק משום דסוגיא דשמעתין פרק מי שמת כוותיה אזלא ושלא לסתור כלל דהתם איכא למימר דאדמון אינו אלא כמתמיה בעלמא ונראה לר"ג דדבריו דיפה היה תמיה עכ"ל וכ"כ בפרק בתרא דכתובות וז"ל אע"ג דפסקינן לקמן כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו מ"מ ר"ח והרי"ף ור"ת ז"ל פסקו דלית הלכתא בהך כוותיה דסוגיא דתלמודא דלא כוותיה בפרק נערה (מג.) ובפרק הנושא (קג.) ובפרק מי שמת והיה אומר ר"ת דאדמון לאו לפלוגי אחכמים הוא דאתא אלא אתמוהי בעלמא קמתמה וקאמר ר"ג יפה אמר אדמון שהיה מתמיה על דברי חכמים עד כאן לשונו וכן פסק הרמב"ם בפי"ט מהלכות אישות וכתב ה"ה שכן פסקו כל הגאונים ומ"ש בד"א במקרקעי אבל במטלטלי אם הנכסים מועטים יזונו אלו ואלו יחד עד שיכלו וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר והשתא דכותבין בכל הכתובות שהוא משעבד מטלטלי אגב מקרקעי איפשר דלענין מזון הבנות נמי דין מטלטלי כמקרקעי: ב"ה וכיוצא בזה כתבתי בסימן שקודם זה לענין כתובת בנין דכרין בשם הריב"ש: **ומ"ש** ואם יש מטלטלי ומקרקעי והמקרקעי הם מועטים וכו' כ"כ שם הרא"ש בפרק מי שמת: **היו** מרובין בשעת מיתה ונתמעטו כבר זכו בהם הבנים וכו' שם (דף קמ.) פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהם יורשים ופירש"י בשעת מיתה היו מרובין ועכשיו הוקירו מזונות או נתקלקלו הנכסים ואין בהם כדי מזונות אלו ואלו עד שיבגרו: כבר זכו בהם יורשים. בשעת מיתת אביהם וקרינן בהו נכסים מרובין ויקחו הבנות חלקן המגיען כפי שומא של שעת מיתת אביהן והבנים יקחו חלקן שהיה מגיען באותה שעה וכל מה שחסרו הנכסים חסרו לבנות ולבנים לכל אחד לפי חלקו הראוי לו אבל הרא"ש כתב פשיטא מרובין ונתמעטו זכו בהן יורשים ויזונו יחדיו עד שיכלו הנכסים וכתב ה"ה אפילו נתמעטו קודם שיבואו לב"ד כיון שבשעת מיתה היו מרובין זכו הבנים: ומ"ש וכן אם היו מועטין בשעת מיתה ונתרבו יש להם דין מרובין בעיא שם ופשטוה מדא"ר אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ופירש"י וכיון שאם מכרו מכירתן מכירה ש"מ יש להם תפיסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להם חלק בהם וזכותן בהן עומדת: ומ"ש אפי' העמידו כבר בדין ופסקו להם ב"ד נכסים מועטים וכו' הרב המגיד כתב בפי"ט שנחלקו המפרשים בזה י"א דמועטים ונתרבו דוקא קודם שיבואו לב"ד אבל אחר שבאו וזיכו בהם ב"ד את הבנות אין לאחר מעשה ב"ד כלום וזהו דעת רש"י והרמב"ן ז"ל וי"מ שאפילו משבאו המזונות ביד בית דין והעמידום ביד אפוטרופא או ביד שליש למזונות הבנות אם נתרבו

דרכי משה

דף תקל"ב ע"ב דאין הילוק בין גדולים לקטנים בכולם חיישינן לצררי וכן משמע מדברי הפוסקים דלא הילקו: (ג) אבל אין בכלל זה פרנסת הבנות לנשואיהן וכן הוא לקמן בסמוך דעישור נכסי פרנסת הבת אינו ממעטת בנכסים וכ"ע נ"י דהאחין יכולין למכור בנכסים מרובין אבל במרדכי שם משמע דאף בנכסים מרובים אסורין למכור לכתחלה אא"כ היה לצורך פדיון

דרישה

דכתב סתם קנין לכתיבה עומד ה"ק אף שלא נכתב השטר בפניו אין לומר דלא ידע מהשטר דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד מסתמא ידע דנכתב שטרא וניתן לידה ומדלא נקט השטר מידה וגם לא תקר מהעדים אם כתבו שטר או לא ודאי לא אתפסה לצררי ומש"ה תפסה ממשעבדי וק"ל: [ד] ונתרבו יש להן דין מרובין אע"ג דגבי כתובת ב"ד כו' באני הכא דיש לה תפיסת יד בנכסים כו' וכתב ב"י דיש לתמוה על רבינו שכתב אפילו העמידו כבר בדין ופסקו להן ב"ד כו' דכיון דהרא"ש הסכים לדעת רש"י דאם מכרום לאחר שהחזיקו הב"ד בנכסים שאינו מכור כדאמרינן בסמוך אם כן למה סתם דבריו כאן היפך דעת הרא"ש עד כאן לשונו ואין תמיהתו כלום בהרא"ש כתב בשדיא ברים פרק מי שמת דף רי"א אחר שרוצה לסתור פירש"י דפירש אם קדמו ומכרו אחר שהחזיקו הבית דין הבנות אין מכרן מכר מהא דאמרינן בגמרא שם מועטין ונתרבו זכו בהן הבנים מטעם דאם קדמו ומכרו מכר ז"ל ואם איתא אכתי למה זכו בהן אם נתרבו לאחר שהחזיקו הב"ד ומסיק מיהו יש לייסב פירוש רש"י דברשות היתומים נתרבו כיון שאין הפסד לבנות במזונותיהן (פי' שהב"ד מתחלה לא החזיקו אותן אלא כדי שיהיה להן מזונות גם עכשיו שנתרבו ויזכו בהן היתומים הלא הם יתנו להן מזונות) ומסיק והא דבגמרא יהיב טעמא דמש"ה מועטין ונתרבו כבר זכו בהן הבנים משום דאם קדמו ומכרו דממכרן ממכר ואע"ג דאין זה טעם מספיק לאם קדמו ומכרו לאחר שעמדו בדין מ"מ מייתי לה משום דזה מימרא דר"י מפורשת היא דלא יצאו מרשות בנים כל זמן שלא עמדו בדין ומש"ט דפריכנא אף שעמדו בדין לא יצאו מרשות הבנים עכ"ל הרי שכתב שאף לדעת רש"י דינא הכי

פרישה

(כה) עד שיבגרו הבנות שכך התנה עד שיבגרו או שינשאו ובכלל מזונות כסות ומלבוש כ"י והא דקאמר מה שיבגרו ולא קאמר נמי או עד שיתארסו משום דאין זמן קבוע לאירוסין יש שנתארסה זמן הרבה קודם בגרותן ויש שמאחרין לכך בעינן שיהיו שיעור כדי שיזונו עד שיבגרו שהוא שיעור המאוחר וק"ל: (כו) אלא אם ירצו יותירו במזונות להורה נראה דגם כששיערו שיהיה בהנכסים כדי מזונות שניהן שיערו גם כן בהרווחה ובהותרה אלא שה"ה שהם אפילו הכי מחויבים לצמצם מפני שמי יודע מה ילד יום ושמא יתייקר השער קמ"ל דלא: (כז) לעולם יירשו הבנים הכל פירוש מתזנין כולם ביחד ומפרש אדמון הטעם שאמר בשביל שאני זכר הפסדתי: (כח) שאינן ניזונות מהן אלא כו' כנ"ל: (כט) ליקח הכל מיהו במקום שכותבין בכתובה דאקני ליה מטלטלים אגב מקרקעי דינם כקרקעי ב"י (ולמ"ש בסימן קי"א) ע"ש: (ל) היו מרובים כו' (ונתמעטו פירוש כגון שהוקירו המזונות ונתקלקלו הנכסים כ"פ) כבר זכו בהן הבנים לך הוא לשון הגמרא ומפרש ויש להן דין מרובין ויזונו יחד כו': (לא) ורשב"ם פירש ר"ל מה שאמר הגמרא כבר זכו בהן הבנים פירוש רשב"ם שר"ל ששמין כמה הגיע כו': (לב) ורואין כמה נפחתו כגון שהאב הניח מאה זהובים וכמו שהבנות יצטרכו עד שיבגרו עשר זהובים והנכסים נפחתו עשרה זהובים ימגיע הפסד לפי ערך הממון לבנות זהוב אחד ואין הבנות ניזונות עמהן אלא עד ט' זהובים המגיע לחלקן ויכלה חלק הבנות שהרי כמו שנצריכים למזונותיהן עד שיבגרו עשרה זהובים והם אין להם אלא ט' זהובים וזה לא ס"ל לרש"י אלא כל זמן שהבן אוכל גם הבת אוכלת ומפרש מ"ש בגמ' כבר זכו בו הבנים פר"ל שזכו שלא יהיי גרועים מהבת אבל לא שיהיו עדיפין מהן כפי' ר"ש ור"ש פי' כבר זכו הבנים להיות עדיף מהבנות וק"ל: (לג) ונתרבו יש להן דין מרובים אע"ג דגבי כתובת בנין דיכלין אמרינן לעיל בסי' קי"א דאם היו מועטין ונתרבו כבר זכו בהן בני הקטנה שהאי הכא דיש להן תפיסת יד בנכסים שהרי אם קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטין מכרן מכר ולכן אמרינן אף אם נתרבו יש להם חלק בהן וזכותם בהן עומד והתוס' תירצו עוד דהתם לא מעיקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהכי מ"מ כולן יורשים אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי ועיין בדרישה:

ב"ח

כתרבו הבנים יורשים וזה דעת ר"י והרשב"א ז"ל ובסוף סימן זה כתב רבינו מחלוקת זה גבי יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים ויש לתמוה עליו דכיון דהרא"ש הסכים לדעת רש"י וכמו שכתב הוא ז"ל שם למה סתם דבריו כאן היפך דעת הרא"ש :

ומ"ש רבינו ואפי' חזרו ונתמעטו אחר כך יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו וכו' היו מרובים ויש עליהם בעל חוב או חיוב מזונות בת אשתו וכו' שם איבעיא להו ב"ח מהו שימעט בנכסים בת אשתו מהו שתמעט בנכסים אלמנה מהו שתמעט בנכסים וכתבו הרי"ף והרא"ש והני בעיי לא איפשיט' ולקולא עבדינן ולא ממעטי דנכסים בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה : ב"ה וכ"פ הרמב"ם אלא שלא הזכיר דין אלמנה אם ממעטת וגם הרי"ף לא הזכיר ונראה שלא היה כתוב בנסחתם בגמרא אלמנה מהו שתמעט : וכתב עוד הרא"ש והא דלא איבעיא ליה בכתובת אלמנה אי ממעטת משום דפשיטא ליה כיון דבתנאי ב"ד אית לה דכמאן דגביא דמי וממעטת ותימא דלמאי לא מיבעיא ליה פרנסה מהו שתמעט אי בעינן שיהיו מרובין בלא עישור נכסים או דילמא אפ"ה נקראים מרובים ומסתברא כיון שלא הגיע זמנה לגבות לא ממעטת עכ"ל וכתב עוד ירושלמי הדא דאיתמר והוא שיהא מזון לאלו ולאלו יב"ח חוץ מכתובת אשה חוץ ממזון אלמנה חוץ מפרנסת בנות חוץ מלוה בעדים חוץ ממלוה בשטר חוץ מקבורה משמע דפליגא אגמרא דידן דסלקא בתיקו עכ"ל : ב"ה וה"ה כתב בפי"ט בשם המפרשים שמזונות אלמנה ממעטים : כתב הרמב"ם הניח אלמנה ובת וכו' בפרק י"ט מהלכות אישות והדין שם מימרא דרב אסי אמר ר' יוחנן :

ומ"ש שהרא"ש חולק על זה כבר נתבאר טעמו בסימן צ"ג : כתב הר"ן בס"פ מציאת האשה היכא דבת תובעת מזונות ואלמנה תובעת כתובה ואיכא מקרקעי דודאי אלמנה קודמת ואפי' היכא דאיכא מטלטלי דאין בהם דין קדימה אעפ"כ כתובה קודמת שזו וזו מתקנת האחרונים הוא שיש להם לגבות ממטלטלין כי תיקנו כעין דאורייתא תיקנו (ה) : כתב הרמב"ם שמזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין וכו' בפ' הנזכר : היו הנכסים מועטים וקדמו ומכרוהו מכרם מכר ונדחו הבנות בפרק מי שמת (קמ.) א"ר אסי אמר ר' יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו : ומ"ש בשם רבינו האי דניזונות מהדמים וכו' הכל בפ' הנזכר בפסקי הרא"ש : ומ"ש שקבלו מהקרקע ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל

מועטים כיון שנתרבו חזרו לדין מרובים ויעמידום בחזקת הבנים והם יזונו הבנות מדי יום יום ואפי' חזרו אחר כך ונתמעטו יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו ויזונו אלו עם אלו היו מרובים [ה] ויש עליהם (לד) ב"ח (ד) או חיוב מזונות בת אשתו או חיוב מזונות האלמנה (לה) או חיוב עישור נכסים לפרנס בתו וכשיוציא אחד מאלו ישארו מועטים יש להם דין מרובים ויפרעו החוב שעליהן ויזונו הבנות מתחת ידיהם ובאלמנה (לו) יזונו שלשתן יחד (לז) אבל כתובת האלמנה ממעטת ועושין אותם מועטים כתב הרמב"ם הניח אלמנה ובת אלמנה תיזון והבת תשאל על הפתחים וא"א הרא"ש ז"ל כתב בהניח אלמנה ובת [ו] (לח) או אלמנה ובן יזונו יחד אבל אם הניח אלמנה ובן ובת ואין בנכסים די שיזונו (לט) אלו ואלו עד שתבגר הבת האלמנה תיזון והבן והבת ידחו כתב הרמב"ם שמזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין כיון שרוחין ירושת בן שהיא דאורייתא כ"ש לכתובת בנין דכרין שהיא דרבנן היו הנכסים מועטים וקדמו הבנים ומכרום מכרן מכר ונדחו הבנות וכתב רב האי כיון דהאידנא תקנו הגאונים שיזונו ממטלטלין ניזונו' מהדמים

מאריה דהא בדברי הרא"ש ריש (דף רי"א) מפורש במסקנת דבריו דמחלק בין קדמו ומכרו ובין מועטין ונתרבו דבקדמו ומכרו בנכסים מועטים כיון דאיכא הפסד לבנות אין מכירתן מכירה אא"כ קדמו ומכרו קודם שעמדו בדין וכפירש"י ורשב"ם אבל במועטין שנתרבו יש להן דין מרובין אף בדלא נתרבו אלא לאחר שעמדו בדין והגבו לבנות בנכסים מועטין דכיון שאין הפסד לבנות במזונותיהן כשיש לבנים דין מרובין ושיזונו לבנות מתחת ידיהם מידי יום ויום וכן יבפרק אלמנה לכ"ג לר' ישמעאל אפי' לאחר שהגבו לבת בנכסים מועטים יש לבנים תפיסת יד בנכסים לענין אכילת תרומה כיון שאין הפסד בזה לבנות במזונותיהם ותלמודא דפשטוה לבעיין דמועטין ונתרבו לאחר שעמדו בדין מהך דרב אסי דאיירי במכרו הנכסים מועטין קודם שעמדו בדין סברה דשקולין הן דמועטין ונתרבו לאחר שעמדו בדין דליכא הפסד לבנות במזונותיהם שקול הוא כמו מכרו בנכסים מועטין קודם שעמדו בדין דליכא הפסד לבנות במזונותיהם ולפי זה ס"ל להרא"ש דלא פירשב"ם ורש"י בהך דמכרו בנכסים מועטין קודם שעמדו בדין אלא דוקא במכרו דליכא הפסד לבנות אבל במועטין ונתרבו דליכא הפסד יש להן דין מרובין אף לאחר שעמדו בדין כל זה מבואר בדברי הרא"ש למעיין שם ודלא כהרב המגיד וחידושי הרמב"ן דלא חילקו בין זה לזה

ורבינו תופס כהרא"ש אביו ולכן חולק דכאן כתב במועטין ונתרבו אפי' העמידו כבר בדין ובמועטין שמכרו כתב הסכמת הרא"ש דוקא קודם שהעמידו בדין וא"ת דהכא אמרינן דבמועטין ונתרבו יש להן דין מרובין וגבי כתובת בנין דכרין במועטין ונתרבו יש להן דין מועטין כמ"ש לעיל בסימן קי"א ומאי שנא ותירצו התוס' בפרק מי שמת (דף ק"מ) בד"ה מה שמכרו וז"ל ול"ק מידי דהכא יד הבנים על העליונה בדי להעמיד נחלה דאורייתא ועוד דהכא לא פקע כח היתומים מעולם כדקאמר מה שמכרו מכרו עכ"ל ומיהו לשינוייא קמא קשה דגבי כב"ד במרובין ונתמעטו נמי נימא כל זמן שלא הגבו הבית דין לבני הכתובה הגדולה דלוקמא בחזקת יורשי הקטנה כדי להעמיד נחלה דאורייתא וי"ל דדוקא במועטין שנתרבו שייך לומר הנכסים שהן בחזק' יורשים נתרבו בחזקת נחלה דאורייתא אבל במרובים ונתמעטו מי יגיד לנו דנתמעט לבני כתובה הגדולה ונשאר נחלה דאורייתא לבני כתובה הקטנה אימא איפכא דלא נשאר אלא מה שמגיע לבני כתובה הגדולה ועי"ל דלגבי כב"ד לא מיעקר נחלה דאורייתא לגמרי דהדר מ"מ כולן יורשין אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא נחלה דאורייתא ותירוץ זה כתבו התוס' לפי פי' ר"י דתופס שיטה אחרת בכב"ד ע"ש בד"ה מה שמכרו ועוד כתב הרא"ש בפרק מי שמת דאף לאחר שעמד בדין וגבו ב"ד לבנות במועטין ונתרבו אכתי הנכסים ברשות הבנים קיימי ויש בהן תפיסת יד דאם ינשאו הבנות קודם בגרות חזר המותר לבנים והך טעמא לא שייך גבי כב"ד :

הרין מרובין ויש עליהן ב"ח וכו' שם בעיות דלא איפשיטו ולקולא עבדינן ובחזקת בנים קיימי כדין מרובין ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה כ"כ הרי"ף והרא"ש ולכן כתב רבינו יש להן דין מרובין ויפרעו החוב שעליהם ויזונו הבנות מתחת ידיהם : ומ"ש ובאלמנה יזונו שלשתן יחד כן כתב רשב"ם באי נמי דהוה ליה כמרובין ונתמעטו דאמרינן כבר זכו בהן היורשים ויזונו שלשתן יחד ואע"פ דרשב"ם כתב דבמרובין ונתמעטו דכ"ע מפסיד כפי ערך שאני התם דליכא אלא בנים ובנות ובין בנות אין להם זכות בנכסים אלא לאחר מיתה אלא דבן בא מכח ירושה והבת באה מתנאי ב"ד דין הוא דבמרובין ונתמעטו כל אחד מפסיד כפי ערך אבל במרובים ויש עליהן ב"ח או חוב מזונות בת אשתו או חיוב מזונות האלמנה או חיוב עישור נכסים לפרנסת בתו שכל אלה חייב בהן לפרוע קודם שימות דמזונות אשתו נמי נתחייב בהן מחיים עד שיפרע כתובתה וחשבינן לאלו חובים גם כשנפרעו לאחר מיתה כאילו כבר נפרעו ממנו בעודו קיים וגמלא למפרע שבשעת מיתה לא נשארו אלא נכסים מועטין דהבנות ניזונין ממה שנשאר לאחר פרעון החוב עד שיבגרו ואם לאו יפסידו אבל כל זמן שלא נפרע החוב הוה ליה מרובים ונתמעטו ובאלמנה יזונו שלשתן יחד וכן פי' רשב"ם גופיה (דף ק"מ סוף ע"א) ועיין בהגהת אשיר"י מ"ש בזה בשם ריב"ם ועוד כתב דעה אחרת בשם ריב"א וכתב מהר"ש לוריא מ"ש ובאלמנה יזונו שלשתן יחד פי' דמאחר דבלאו מזונות האלמנה הוי נכסים מרובים אלא דהאלמנה באה למעט לא יהיו נדחים הבנים והבנות שיורדין לנכסים משום ירושה שהרי גם הבת יורשת במקום שאין בן והלכך נזונים יחד והא דכתב הרא"ש ומביאו רבינו בסמוך דהיכא דאיכא אלמנה ובן ובת שהאלמנה תיזון בלבד והבן והבת שניהן נדחו היינו דוקא כשהנכסים מועטין בלא מזונות האלמנה דכבר נדחה הבן מפני הבת נדחת גם הבת מפני האלמנה אבל בדאיכא נכסים מרובים לבן ובת עד שיבגרו בלא מזונות האלמנה השתא נמי דאיכא אלמנה לא נדחו בן ובת מפני האלמנה אלא יזונו שלשתן יחד ע"כ :

כתב הרמב"ם הניח אלמנה ובת אלמנה תיזון והבת תשאל על הפתחים מימרא דרב אסי במועטין דהבת ניזונת והבנים ישאלו על הפתחים וכיון שכתב נדחים מפני האלמנה לשם ומשמע דאפי' אלמנה ובת קאמר וכ"ש אלמנה ובן דהא בת עדיפא מבן כ"ש שהבן נדחה מפניה וכ"כ בחידושי הרמב"ן וכ"כ הר"ן לשם וכ"כ הרב המגיד בפי"ט ועוד כתבו דלהרמב"ם שאלמנה קודמת למזונות ממעטת בנכסים ויש להן דין מועטין כיון שמוציאין לה למזונות תחלה : ומ"ש וא"א הרא"ש כתב הניח אלמנה ובת וכולי כ"כ התוס' לשם וה"ט דהאלמנה ובן או אלמנה ובת שהבן או הבת באים מכח ירושה והאלמנה אינה באה אלא מכח חזקה שניהם ניזונים יחד ולא עקרו ירושה דאורייתא מפני כח התקנה אבל בת אבל אחים שניהם בני ירושה בהא אי לא הוה בן היתה הבת יורשת ועכשיו שבאה מכח התקנה עדיפא מבן דהא במועטים הבת ניזונית והבנים ישאלו על הפתחים א"כ היכא דאיכא אלמנה ובת וכן כיון דהנכסים מועטין שנדחה כבר הבן מקמי בת מכח התקנה אידחיא נמי הבת מכח החזקה דאלמנה עדיפא מינה ועיין באשיר"י לשם וע"ל סימן צ"ג : ומ"ש ואין בנכסים די שיזונו אלו ואלו עד שתבגר הבת וכו' פירוש שאין די שיזונו הבן והבת וכו' דאם היה כדי שיזונו הבן והבת אע"פ שאין שם כדי לזון שלשתם דהיינו הבן והבת עם האלמנה יזונו כולם וכדכתב רבינו בסמוך וכמ"ש גם בסימן צ"ג : וכתב רב האי וכו' פירוש כשמכרו קרקע דאין גובין מזון הבת מן המשועבדים ולא אמרינן דהני דמים של בנים הן ואין לבנות כלום אלא בנכסי אביהם אלא הני דמים במקום קרקע של אביהן הן וכיון דהאידנא ניזונין ממטלטלין של אביהם הני דמים חשובים ג"כ מטלטלים של אביהם ולהרא"ש הני דמים מטלטלין

דרכי משה

פדיון שבוים וכיוצא בזה ובנכסים מועטין אפי' בכה"ג אסורים : (ד) ובנ"י פרק מי שמת דף רכ"ד ע"א משמע דוקא חוב על פה אינו ממעט אבל חוב שיש עליו שטר ממעט : (ה) כתב המ"מ פי"ט כשאלמנה דוחה הבנות כתב הרמב"ן והרשב"א כשמוציאין לאלמנה מזון עד זמן שנראה לב"ד שראויה להיות אם זקינה ואם ילדה ומעמידין ביד שליש והוא מפרנס אותה מל'

דרישה

(לד) ב"ח או חיוב מזונות בת אשתו או חיוב מזונות האלמנה אלו שלשה הם בעיות בגמ' בר"פ מי שמת ולא איפשיטו ופסק הרא"ש והרי"ף דלקולא עבדינן ולא ממעטי דנכסי בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה ברורה ועד"ר : (לה) או חיוב עישור נכסים באשיר"י דעישור נכסים דבת ג"כ לא קמיבעיא דפשיטא דאינה ממעטת דגרוע מכולן כיון דעדיין לא מטי זמן גבייה וג"כ אי מת לא גביא ע"ש : (לו) יזונו שלשתן יחד פי' הבן והאלמנה והבת מאחר שבלאו מזונות האלמנה הוי נכסים מרובים אלא שהיא באה למעט אמרינן שאינה ממעט (וכמ"ש בסמוך שאין אנו עוקרין ירושה בשביל התקנה כ"פ) ויזונו שלשתן יחד ול"ד להיכא שהנכסים מועטים עם מזונות האלמנה שאמרינן בסמוך שהאלמנה דוחה הבן והבת (היינו היכא שהנכסים מועטים בלא מזונות אלמנה מטעמא דפי' לקמן מאחר שנדחו הבן מקמי בת כו' אבל היכא דאיכא נכסים מרובים בלא האלמנה א"כ כולן שוים כ"פ) : (לז) אבל כתובת אשה פשיטא דממעט כיון דאית ליה מעליותא דבעל חוב דהא אי מיית או מיגרשא אמרי איתת בעלה על כל פנים גביא כתובתה היא או יורשיה וג"כ בתנאי בית דין אית ליה וכמאן דגביא דמי מה שאין כן בבעל חוב דחשיב מחוסר גובייתא דמכאן ולהבא הוא גובה ולכך לא קמיבעיא ליה (ר"ל כתובת אלמנה) דפשיטא ליה דממעטת וזה שכתב רבינו אבל כתובת אלמנה ממעטת ועושה אותן מועטין : (לח) או אלמנה ובן יזונו יחד כו' כן הוא מדברי התוס' (ע"ל בסימן צ"ג) וה"ט דהאלמנה עם הבן או עם הבת שהבן או הבת מכח ירושה והאלמנה אינה מכח ירושה אלא מכח תקנה שניהן ניזונות יחד ולא עקרי ירושה דאורייתא מכח התקנה אבל בת אבל בלא אלמנה שניהן בני ירושה ניכהו דהא אי לא הוי בן הוי בת יורשת והשתא שהבת באה מכח התקנה עדיפא מבן ואמרינן בנכסים מועטין שהוא תיזון והבנים יחזרו על הפתחים אבל היכא דאיכא אלמנה בן ובת הנכסים מועטין שנדחה כבר הבן מקמי הבת מכח התקנה מידחי נמי הבת מכח האלמנה מכח דתקנה דאלמנה עדיפא מינה וק"ל ועיין בדרישה : (לט) אלו ואלו פירוש הבן והבת כ"כ רבינו

פרישה

הכי : [ה] ויש עליהם ב"ח ז"ל הגמרא פרק מי שמת דף ק"מ יתיב רבי ירמיה קמיה דר' אבא וקא בעי מיניה אלמנתו מהו שתמעט בנכסים מי אמרינן כיון דאית לה מזונות ממעטת א"ד כיון דאילו מינסבא ל"ל הטתא נמי ל"ל את"ל כיון דאילו מינסבא לית לה השתא נמי לית לה בת אשתו מהו שתמעט מי אמרינן כיון דאילו מינסבא נמי אית לה ממעטת א"ד כיון דאילו מת ל"ל לא ממעטת את"ל כיון דאילו מת ל"ל לא ממעטת ב"ח מהו שימעט מי אמרינן כיון דאילו מיית נמי א"ל ממעט א"ד כיון דמחוסר גובייתא לא ממעט ואיכא דבעי לאידך גיסא בעל חוב מהו שימעט בת אשתו מהו שתמעט אלמנתו מהו שתמעט כו' וכתב הרא"ש והנך איבעיי לא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא מפקינן הנכסים מחזקת הבנים וכך הם דברי רבינו וסידר אותן כפי מאי דבעי לה בגמ' לאידך גיסא כמ"ש אבל יותר היה לו לרבינו לסדר אותו כפי מה שסידר אותן בגמ' בתחלה דהיינו אלמנה ובת אשתו וב"ח דהרי לפי גירסת אידך גיסא יהיה האת"ל דהוי נכסים מועטים בעל חוב ובת אשתו ואלמנתו . ורבינו מסיק דכולהו דין נכסים מרובין יש להן ועוד דאו הוי בסדר לא זו אף זו אבל השתא שסידר אותן כפי מאי דבעי בגמרא לאידך גיסא הוי זו ואין צ"ל זו ובאמת גם הרא"ש סידר אותן ג"כ כמו שסידר אותן רבינו וצריך עיון : (ובנ"י פרק מי שמת דף רכ"ד משמע דוקא חוב על פה אינו ממעט אבל חוב שיש עליו שטר ממעט כ"פ) : [ו] או אלמנה ובן יזונו יחד כו' והטעם מפורש בתוס' כאשר כתבתי בפרישה עוד כתב הרא"ש בשם ריב"ם הטעם דאם אלמנה ובת או בן אין האלמנה דוחה אותה לפי שאין שיעור קצוב למזונות האלמנה לפי שפעמים נשאת ברחוק זמן ופעמים בקרוב זמן ואין לדבר קצבה אימת הוי מרובים ואימת הוי מועטים הלכך לא תקנו לעקור דבר מן התורה בשביל מזונות האלמנה

מטלטלין של בנים הם ואין לבנות כלום בהן : הניח בנות גדולות וכו' משנה ס"פ י"נ (דף קלט) ופירשב"ם ואין ניזונות הבנות הקטנות מן הגדולות דבמקום שהן יורשות כל הנכסים ליכא תנאי כתובה דמזון בנן נוקבין עכ"ל :

ומ"ש ופירש"י דוקא שמכרום קודם שהחזיקו ב"ד את הבנות וכו' בפרק הנושא (קג.) וכן פירש רשב"ם בפרק מי שמת והסכים שם הרא"ש לדעתיה : **ומ"ש** שי"א שאפי' מכרו אחר שהחזיקו ב"ד בנכסים מכרן מכר כ"כ התוס' שם וכתב ה"ה בפי"ט שכן דעת רשב"ם ושדעת הרמב"ן כדעת רש"י ז"ל (ז) :

מהדמים שקבלו מהם ול"נ להרא"ש ז"ל (ו) שהרי אין שיעבודן אלא על נכסי אביהן וכיון שמכרום ואינם יכולין לטרוף מהלקוחות (מ) גם במעות אין להם כלום והם של הבנים ופירש"י דוקא שמכרום קודם שהחזיק ב"ד הבנות בנכסים אבל מכרום אח"כ אינו מכור וי"א שאפי' אם מכרום אחר שהחזיקו ב"ד בנכסים שמכרם מכר וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת רש"י [ז] (מא) הניח בנות גדולות וקטנו' אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ואח"כ יחלקו הנכסים אלא מיד יחלקו בשוה וכל אחת תיזון ותתפרנס משלה :

קיג מי שמת והניח בת להשיאה משיאין אותה מנכסיו (א) וזה נקרא פרנסת הבת (א) ואינו כשאר תנאי הכתובה אלא תקנה שתקנו חכמים לפיכך אם צוה בשעת מיתה אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו [א] (ב) ואם התנה בשעת נישואין שלא יתפרנסו מנכסיו לפירוש רב האי אין שומעין לו ובכמה נותנים לפרנסתה רואין אם השיא שום בת בחייו נותנין לה כמו שנתן לאחותה שהשיאה אותו בחייו וכתב הראב"ד (ג) אפילו לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה (ג) (ד) ב"ד אומדין דעתו שיתן לשנייה כל מה שהניח והוא יטרח לחזור אחר נכסים אחרים וכופין ג"כ את היורשים ליתן לה כולו ואם לא השיא שום אחת אומדין דעתו כמה היה נותן אילו היה חי ולפי עושרו ולפי כבודו ולפי ותרנותו וכך יתנו לזאת (ה) [ב] ואם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו אומדין אותו כפי ממונו ודעתו האחרון ואם אין יודעין לשער דעתו יתנו לה עישור הנכסים וכשנותנים לפי אומד דעתו אין חילוק בין מקרקעי למטלטלי שאם השיא בת בכל מה שנתן לה בין מטלטלי בין מקרקעי כך יתנו לזאת ואם לא השיא ואומדין דעתו שהיה נותן מטלטלי ומקרקעי כך יתנו לזאת אבל כשאין יודעין לשער דעתו ונותנין לה עישור נכסים אין נותנין לה (ו) אלא מקרקעי אפי' לתקנת הגאונים שכתובה ותנאיה נגבית ממטלטלי הפרנסה אינה נגבית

קיג מי שמת והניח בת להשיאה וכו' משנה וגמרא פרק מציאת האשה (דף ס"ח) ומ"ש לפי' רבינו האי אין שומעין לו פי' דהוא ז"ל גורס שם תניא האומר אל יזונו בנותי מנכסי שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי אין שומעין לו ומפרש כשהתנה בשעת נישואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים אבל פרנסה דאינה תנאי כתובה אלא תקנת חכמים שתקנו לבנות חלק בנכסי אביהם כדי שתינשא בו לא מהני לבטולי תקנת חכמים בשעת נישואין מתרי טעמי כמ"ש הרא"ש שם והביאו ב"י אבל גירסת רש"י איפכא הוא האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו ומפרש באומר בשעת מיתה אל יזונו אין שומעין לו דהא אישתעבד בתנאי כתובה ובאומר אל יתפרנסו מנכסי שומעין לו שהפרנסה אינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב דלא לפרנסה וגם רבינו האי מודה דהכי הוה דינא בצוה בשעת מיתה ולא פליג אלא בהתנה בשעת נישואין דלרש"י וכל הגאונים כל דבר שבממון שהתנה עליו בשעת נישואין תנאו קיים בין התנה במזונות בין התנה בפרנסה אבל לרבינו האי בהתנה בפרנסה אין שומעין לו והב"י כתב ואיפשר דלאו לרבינו האי בלחוד הוי דינא הכי וכו' ולא נהירא אלא כמ"ש רבינו דדוקא לרבינו האי דגרים איפכא צ"ל דדינא הכי דאל"כ קשה האי דקאמר לפרנסה אין שומעין לו אבל לגירסת רש"י משמע ודאי דמסתמא אין לחלק דבכל דבר שבממון שהתנה עליו בשעת נישואין תנאו

הניח בנות גדולות וקטנות אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו וכו' משנה בסוף פרק יש נוחלין (דף קלט.) :

קיג מי שמת והניח בת להשיאה משיאין אותה מנכסיו וזה נקרא פרנסת הבת פשוט פרק מציאת האשה (דף סח.) : ומ"ש ואינו כשאר תנאי כתובה אלא תקנה שתקנו חכמים כן משמע שם וכן כתב הרמב"ם בפרק י"ט :

ומ"ש לפיכך אם צוה בשעת מיתתו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו ואם התנה בשעת נישואין שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו לפי' רבינו האי אין שומעין לו בס"פ מציאת האשה (שם:) א"ר הונא אמר רב פרנסה אינה כתנאי כתובה כדתניא האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו וכתב הרא"ש ורבינו האי גריס איפכא ומפרש כשהתנה בשעת נישואין שלא יהא לה תנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים אבל פרנסה לאו מכח הכתובה היא באה אלא שתקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל ונתנו להן חלק בממון אב הם להיות נושאות בו אין בידו להפקיע מה שזיכו להם חכמים ואע"ג דגלי דעתיה בשעת נישואין שאינו רוצה שינשאו בנותיו מנכסיו וקי"ל דבפרנסה שמין באב ה"מ כי גלי דעתיה בתר נישואין כשהשיא בנותיו או שראינו ותרנותו או קמצנותו או שצוה בשעת מיתה אבל גלוי דעתא בשעת נישואין לאו מילתא היא דאפשר שהיה בדעתו שלא לעשות חוב על בניו ועוד איפשר אח"כ שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן הלכך תנאי של שעת נישואין לא חשיב גילוי דעת עכ"ל ואפשר דלאו לרבינו האי בלחוד הוי דינא הכי אלא לכ"ע דהא כיון דפרנסה לאו מכח כתובה קא אתי אלא מתקנת חכמים כי התנו בשעת נישואין גם האשה מאי הוי והכל תלוי במה שאמר בשעת מיתה (ג) : **ובכמה** נותנין לפרנסתה רואים אם השיא שום בת בחייו וכו' שם במשנה לר' יהודה ואיפסקא הלכתא בגמרא כר' יהודה : ומ"ש א בשם הראב"ד אפי' לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה וכו' :

ומ"ש ואם לא השיא שום אחת אומדין דעתו כמה היה נותן אילו היה חי וכו' שם אמר שמואל לפרנסה שמין באב ואוקימנא כר' יהודה דאמר אם השיא בת ראשונה ינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה ומפרש בגמרא דבין השיא בין לא השיא לעולם שמין באב והא דנקט השיא להודיעך כחם דרבנן דפליגי עליה אפי' בהשיא ומותיב בגמרא ארבא דאמר הלכה כר' יהודה מדתניא ר' אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמר רבא הלכה כר' ומשני ל"ק הא דאמידניה הא דלא אמידניה ופירש"י הא דא"ר עישור נכסים בדלא אמידניה לאב לא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמצן : ומ"ש ב ואם היה עשיר והעני וכו' אומדין אותו כפי ממונו ודעתו האחרון וכשנותנים לפי אומד דעתן אין חילוק בין מקרקעי למטלטלי וכו' אבל כשאין יודעין לשער דעתו ונותנין לה עישור נכסים אין נותנין לה אלא מקרקעי אפי' לפי תקנת הגאונים וכו' בס"פ מציאת האשה (דף סט.) אסיקנא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלין בין למזוני בין לכתובה בין לפרנסה וכתבו הרי"ף והרא"ש והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבא כתובה ממטלטלי הלכך מזוני נמי ממטלטלי דקיי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דליתיה מתנאי כתובה כדקיימא קיימא וכתב עוד הרא"ש אבל היכא דהשיא האב בתו בחייו ונתן לה מטלטלי אזלינן בתר אומדן דעתיה ויהבינן נמי להא ממטלטלי והא דאמרינן פרנסה ממקרקעי לא בעי למימר שתטול רק עישור מן הקרקעות אלא עישור כל נכסים היא נוטלת שכן דרכם של ב"א שנותנין נדוניא לבנותיהם לפי עשרו הן ממקרקעי הן ממטלטלים אלא שחוב זה אינה גובה אלא ממקרקעי דומיא דגביית כתובה ומזוני עכ"ל וה"ה כתב בפ"כ הא דאמר רבא פרנסה ממקרקעי ולא ממטלטלי פירוש שאם היה לו מטלטלין וקרקעות אין המטלטלין נחשבים לכלום אלא הקרקעות ונוטלת העישור של קרקעות בקרקע וכן מתבאר בדברי רבינו במ"ש למטה או בעישור הקרקעות ודע שדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא שבזמן שנותנים פרנסה לבנות לפי אומדנתו של אב אין אומדין לפי הקרקעות שיש לו לבד אלא לפי מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלי הכל שוה וזהו שאמר בפרק נערה (נז.) רב זן מחיטי דעלייה ופירשו בגמרא דפרנסה הוה ומאי עלייה מעלייה דאב וכדשמואל דאמר לפרנסה שמין באב ואף דעת רבינו נראה כן ממה שלא הביא חילוק הקרקעות אלא בדין בעישור בלבד ולמטה ג"כ כתב או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות עכ"ל. והר"ן כתב בפרק מציאת האשה אהא דכתב הרי"ף אבל פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא דוקא בדלא אמידניה אבל אמידניה אפילו ממקרקעי ובדלא אמידניה נמי משמע לי דבמין כל הנכסים

דרכי משה

מל' יום לל' יום : (ו) וכן הסכים נ"י פרק מי שמת דף רכ"ד ע"א : (ז) וכ"כ המרדכי פרק מי שמת :

קיג (א) כתב נ"י פרק י"ג דף רי"א ע"א דמפרנסין הבת מנכסי אמה אבל לא זנין אותה מהן עכ"ל אבל בתשובת מהרי"ל סימן ע"ה כתב דאין מפרנסין הבת מנכסי האם : (ב) וכן הוא בהר"ן שם דף קל"א ע"א : (ג) כתב המרדכי פרק נערה ע"ד שהיו נוהגים לנדות על כל מי שמוסיף הרבה יותר מדאי לנדן בתו כי אין ראוי לעשות כן וע"ש וכ"כ הר"ן פרק

דרישה

האלמנה אבל בנות יש להן קצבה עד שיבגרו עכ"ל : [ו] הניח בנות גדולות וקטנות כו' משנה הוא בס"פ יש נוחלין דף קל"ט ע"א זה אומר בנות מפני שהבנות ניזונות על הבנים ואינה ניזונות על הבנות ופירש ר"ש שהבנות ניזונות על הבנים מהנאי כתובה בנן נוקבין כו' ולא מן הבנות במקום שאין בן ובח"מ סי' רפ"ו כתב רבינו שם ריש דאותה משנה דאיירי בענין אחר בהוצאות גדולים וקטנים בזמן שהוצאות הגדולים מרובין מהקטנים במלבושים והוצאות הקטנים מרובים מהגדולים מחמת מזונתן וטיפולן (דאין ניזונית ולובשין מן האמצע אלא יחלקו הנכסים וכל א' ילבש משלו כ"פ) אבל לא מיירי שם באשר הבנות ניזונות עד שתבגרו מתנאי כתובה וק"ל :

סי' קיג [א] **ואם** התנה בשעת נישואין כו' פירוש בפ' מציאת האשה דף ס"ח תניא האומר אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו פירש"י האומר בשעת מיתה ומשום דמזונות מתנאי כתובה משתעבד אין שומעין לו משא"כ פרנסה שאינה חוב עליו אלא חוב על היתומים הוא היכא שלא צוה האב שלא לפרנסה וכתב הרא"ש שרבינו האי גריס איפכא ומפרש שאמר והתנה כן בשעת נישואין שלא יהא להן מזונות בתנאי כתובה שומעין לו דכל דבר שבממון תנאו קיים אבל פרנסה לא מכח הכתובה היא באה אלא תקנת חכמים שתקנו לבנות ישראל ונתנו להן חלק בממון אביהן להיות נשאות בו אין בידו להפקיע תקנת חכמים ואע"ג דגלי דעתא בשעת נישואין שאינו רוצה שינשאו בנותיו מנכסיו וקיימא לן דבפרנסה שמין באב ה"מ כי גלי דעתיה בתר נישואין כשהשיא בנותיו או שראינו ותרנותו או קמצנותו או שצוה בשעת מיתה אבל גילוי דעתא בשעת נישואין לאו מילתא היא דאפשר שהיה בדעתו שלא לעשות חוב על בניו עוד אפשר כשהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן הלכך תנאי של שעת נישואין לא חשיב גילוי דעת ע"כ וכתב ב"י ואפשר דלאו לרבינו האי בלחוד הוי דינא הכי אלא לכ"ע דהא כיון דפרנסה לא מכח כתובה קא אתי אלא מתקנת חכמים כי אתני בשעת נישואין עם האשה מאי הוי והכל תלוי במה שאומר בשעת מיתה עכ"ל גם הר"ן כתב שם ז"ל והדין דין אמת בין שהגירסא כן או לא כו'. ורבינו שכתב לרבינו האי אין שומעין לו נראה משום דס"ל דאף שמן הסברא כן הוא הדין לכ"ע מ"מ קשה להוציא ממון מחזקתו בשוא בחזקת היתומים מן הסברא בלי ראייה משום הכי כתב דלר' האי הדין כן פשוט מכח גירסת ברייתא הנ"ל והשתא א"ש דלא כתב רבינו לעיל סימן קי"ב במי שהתנה בשעת נישואין שלא יתנו מזונות לבנותיו דשומעין לו לר' האי משום דסבירא ליה לרבינו דישמעו לו בענין העמדת נכסים אחזקתייהו דיתומים פשיטא דשומעין לו לכ"ע ולא אתא אלא לאשמעינן חידוש דאין שומעין לו ומוציאין מחזקתייהו והיינו דוקא לר' האי שהוא גורס כן אבל לגירסת רש"י יכול להיות שאין בדין כן : [ב] ואם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו אומדין אותו אחר דעתו וממונו האחרון.

ק"ק

פרישה

רבינו בהדיא בסי' ל"ג ע"ש : (מ) גם במעות אין להם כלום ואע"ג דניזונות ממטלטלים ה"מ כשהן בעין שעדיין לא מכרום : (מא) הניח בנות גדולות וקטנות כו' ולא הניח בן ועיין בדרישה :

סי' קיג (א) **ואינו** כשאר תנאי כתובה אלא תקנה שתקנו חכמים לפיכך אם צוה כו' האי לפיכך קאי אמ"ש ואינו כשאר תנאי כתובה דאילו היה כתנאי כתובה לא היו שומעין לו לבטלו אבל השתא שהוא תקנת חכמים ור"ל חכמים תקנו משום שאמרו לדעת האב שמן הסתם כל אב רוצה ליתן פרנסה ונדוניא נוה לבתו כדי שיקפצו עליה אנשים לקחתה (ובלא תוזל בהו שינהגו בה מנהג הפקר אם לא ישיאוה כ"פ) לפיכך כיון שאינו אלא משום אומדנא אם גילה דעתו לפני מותו שלא יתנו פרנסה לבתו שומעין לו : (ב) ואם התנה בשעת נישואין כו' כוליל שפרנסתה תולה בדעת האב לפי ותרנותו או קמצנותו א"כ אע"ג שאומר בשעת נישואין שלא יפרנס אותה אינו כלום דאפשר אם היה רואה אותן אח"כ כשהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן ועד"ר ותמצא מבואר היטב : (ג) אפי' לא הניח אלא שיעור כו' עיין מ"ש בסמוך בדרישה דנ"ל דהרא"ש והר"ן חולקין ע"ז : (ד) ב"ד אומדין דעתו שיתן כו' פירוש אם היה חי היה נותן לשנייה כל מה שהניח והוא הוי טרח לחזור כו' : (ה) ואם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו כו' ר"ל דאשמועינן אף ע"ג שיש שינוי לא סבירא ליה לחכמים ליתן דבר הקצוב וקבוע לעולם דהיינו עישור נכסים אלא כרבי יודא ועד"ר : (ו) אלא מקרקעי וכתב הרא"ש והר"ן דמ"מ שמין בכל ממטלטלי ומקרקעי העישור ממקרקעי אלא שמסלקין וכ"כ רבינו

בסמיך

חדושי הגהות

קיג א דברי הראב"ד ז"ל תמוהים כפי סוגיות הגמרא גם מהרי"ק בשורש ע"ה כתב היפך זה משמו כבר עמד על זה הרב בעל לח"מ בתשובה סימן מ"ו ע"ש (כה"ג) : ב נראה דלשר כן מדאמרינן בגמ' עלה הך דשמואל שהביא הרב"י תנן וחכ"א פעמים שאדם עני והעשיר עשיר והעני אלא שמין את הנכסים וכו' מאי עני ומאי עשיר אילימא עני בנכסים עשיר

עשיר

נגבית אלא מקרקעי (ו) ואצטרובלי השוב מקרקעי לגבות ממנו ושכירות בתים חשיב מקרקעי ואפי' מה שעבר (ז) כגון אם השכיר בית לשנה ודר בו המוכר חצי שנה מנכין אותה אפי' מחצי השנה (ח) שעברה ואפי' על השכירות בחיי האב (ד) דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ט) חשיב כמקרקעי אבל אם כבר גבו אותו היתומים הוי כשאר מטלטלין ודוקא לגבות אינה נגבית אלא מקרקע אבל (י) [ג] כששמין הנכסים לידע העישור שמין בין מקרקעי בין מטלטלי ומגבין לה העישור ממקרקעי ובסה"מ כתוב שלתקנת הגאונים אף פרנסה נגבית ממטלטלי וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה יש מהגאונים שכתבו כשנותנין לפי אומד דעתו נותנין לה כפי מה שישערו שהיה נותן בין להוסיף על עישור נכסים בין לגרוע ממנו וי"א שאין הולכים אחר אומד דעתו אלא לגרוע מהעישור אבל לא להוסיף עליו [ד] (יא) וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל אם יש בנות רבות להשיא נותנין לראשונה עישור נכסים

הנכסים אפילו המטלטלין וגובה עישורי מקרקעי דודאי כי אמרינן בפרק נערה (נג:) באב גופיה ועד כמה עד עישור נכסי מעישור שבכל נכסיו קא אמרינן דאי זה טעם יש שנאמר כדי עישור קרקעותיו והרי הוא פורע במעות או במטלטלין אלא ודאי עישור שבכל הנכסים קאמר דאותו עישור הוא כחוב על היתומים אלא שאינו נגבה אלא מן הקרקע ולפיכך תמהני מהרמב"ם שכתב בפ"כ נותנין לה עישור הקרקעות עכ"ל: ומ"ש ואצטרובלי השוב מקרקעי לגבות ממנו שם בגמרא ופירש"י אצטרובלי מושב אבן הרחיים כמות שהן ומקרקעי חשיב להו: ומ"ש ושכירות הבתי' חשיב מקרקעי שם: **ומ"ש** ואפילו מה שעבר כגון אם השכיר בית לשנה ודר בו המוכר חצי שנה וכו' כ"כ שם התוספות והר"ן והרא"ש ז"ל וכ"כ ה"ה בפ"ב בשם הרשב"א: **ומ"ש** ודוקא לגבות אינה נגבית אלא מקרקע אבל כששמין הנכסים לידע העישור שמין בין מקרקעי בין מטלטלי ומגבין לה העישור ממקרקעי כבר נתבאר בסמוך (ה): ומ"ש בשם ספר המצות שלתקנת הגאונים אף פרנסה נגבית ממטלטלי דברי ס"ה הם דברי התוספות שכתבו בפרק נערה שנתפתתה (נא.) נראה דבזמן הזה דכולהו גבי ממטלטלי כתובה ומזונות מתקנת הגאונים ופרנסה נמי אכן סהדי שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהן ממטלטלי וחשיב כמו באמידניה דפסק רבא כרבי יהודה ע"כ: **ומ"ש** וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה כבר נתבאר שכן דעת הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ב ונ"ל שאיפשר שגם הם לא יחלקו על דברי התוספות שכתבתי בסמוך אלא שהם ז"ל כתבו דין התלמוד סתם (ו): יש מהגאונים שכתבו כשנותנים לפי אומד דעתו נותנים לה כפי מה שישערו שהיה נותן בין להוסיף על עישור נכסים בין לגרוע ממנו וי"א שאין הולכין אחר אומד דעתו אלא לגרוע וכו' ב' סברות אלו כתב הרי"ף בפרק מציאת האשה ולא הכריע והרא"ש כתב טענות שתי הסברות וכתב שדעת התוס' נוטה לסברת האומרים שאין הולכין אחר אומד דעתו אלא לגרוע וכו' ובסוף דבריו כתב וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מיתמי טפי מעישור נכסים והר"ן ג"כ הסכים לדעת האומרים שאין הולכין אחר אומד אלא לגרוע וכו' (ז) וכן דעת מהרי"ק בשורש ע"ח (ח) אבל ה"ה כתב בפ"ב שדעת הרמב"ם והרבה מהגאונים כדברי האומרים שהולכין אחר האומד בין לגרוע מעישור בין להוסיף עליו ועיקר. וגם הר"ן כתב שכן דעת רש"י והראב"ד והרמב"ם ז"ל כתוב בתשובה להרמב"ן סימן ת"ו עישור נכסים שאמרו חכמים אינה נגבית עד שעת נישואין ועיין בדברי ה"ה שאכתוב בסמוך: אם יש בנות רבות להשיא נותנין לראשונה עישור נכסים וכו' בס"פ מציאת האשה (דף סח.) אמר רב בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להם כך אני אומר ראשונה נוטלת עישור נכסים שנייה במה ששיירה שלישית במה

תנאו קיים ודו"ק: **ושכירות** בתים וכו' שם (דף סט) ופירש רש"י שכירות הבתים ממקרקעי אתא וז"ל הר"ן דכיון דלא הגיע הזמן ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ה"ל שכירות שכנגד מה שנשתמשו בו בחייו כפירות המחוברים לקרקע הצריכים לקרקע שדינן כקרקעות עכ"ל: ובב"ה כתב וכו' כ"כ בסמ"ג עשה סימן מ"ח אבל בלאוין פ"א כתב כלשון הרמב"ם פרק ב' דאישות דמשמע דעישור דוקא ממקרקעי אפי' בזמן הזה ונראה ליישב דבסתם מקומות ודאי פרנסה אינה נגבית אלא ממקרקעי ולא כתב סמ"ג בעשה דנגבית ממטלטלי אלא במקומות שרגילות להשיא בנותיהן במטלטלין כמ"ש התוספות בפרק נערה ומביאו ב"י שמשם לקח הסמ"ג דבריו אלו ובדרך זה יש ליישב פסקים דר' חננאל שכתב המרדכי בפרק נערה דסותרים זה את זה: **ומ"ש** וא"א כתב כסברא הראשונה כך כתב הרי"ף והרמב"ם וכתב ב"י ונראה לי דאפשר שגם הם לא יחלקו על דברי התוספות אלא שהם ז"ל כתבו דין התלמוד סתם עד כאן לשונו ולא משמע הכי לפי עניות דעתי שהרי כתבו להדיא דאף האידנא דתקינו רבנן למגבי כתובה ממטלטלי פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא מיהו אפשר דבמקומות שרגילין להשיא בנותיהן ממטלטלין ליכא מאן דפליג דפשיטא דגובין ממטלטלי כמ"ש בסמוך ליישב דעת סמ"ג ור"ח דדבריהם סתרי אהדדי אבל מדברי הרא"ש נראה דלא סבירא ליה לחלק בהכי דאם כן הוה ליה להביא בפסקיו דברי התוספות בזה אלמא דסבירא ליה דאף בזמן הזה שרגילין להשיא בנותיהן במטלטלין פרנסה כדקיימא קיימא ואין לחלק בין מקום למקום: **יש** מהגאונים וכולי איכא לתמוה דכאן כתב מסקנת הרא"ש דאין הולכים אחר אומד הדעת אלא לגרוע מהעישור ובתחילת סימן זה הביא דברי הראב"ד דבהשיא את הראשונה אומדין דעתו שיתן לשנייה כמו שנתן לראשונה אפילו לא הניח אלא שיעור מה שנתן וכופין את היורשין ליתן לה הכל ואין לפרש דרבינו סובר לחלק בין השיא האב את הראשונה דהתם קאמר הראב"ד אפילו לא הניח וכו' אבל בדלא השיא אלא דאנן אמדינן דעתיה לפי מה שהוא אדם ולפי השגת ידו דאין הולכין אחר אומדן דעתיה אלא לגרוע מעישור הא ליתא מתרי טעמי חדא דהרא"ש פרק מציאת האשה (דף קל"ב) ריש ע"ג כתב דרבי יהודה דהלכה כמותו דקאמר דינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה דוקא לגרוע מעישור ועוד דהר"ן כתב להדיא דהראב"ד מפרש כפירוש רש"י והרמב"ם ושאר גאונים דהולכין אחר אומדן דעתו אפילו להוסיף ואפילו לא השיא וצריך לומר דאף על פי דרבינו הכריע כהרא"ש דאין הולכין אחר אומד הדעת אלא לגרוע מהעישור ואפילו השיא לא נמנע מלהביא דברי הראב"ד כדי להורות דלמאן דפסק כגאונים דהולכין אחר אומד הדעת אפילו להוסיף דבהשיא אפילו לא הניח וכו' כופין את היורשים ליתן להשנייה כל מה שהניח ומשום דמדברי הגדולים דפוסקים דאזלינן בתר אומדן דעתו אפילו להוסיף לא משמע אלא דווקא כשהניח על כל פנים יותר ממה שנתן לראשונה כדי להעמיד נחלה דאורייתא לכך הביא פירוש הראב"ד דבהשיא אפילו לא יהא הבן יורש כלום ובטלה נחלה דאורייתא אפילו הכי נותנין לשנייה כל מה שהניח לדעת אלו הגאונים אבל להכרעת הרא"ש אפילו השיא לא אזלינן בתר אומד הדעת לכוף את היתומים אלא לגרוע מהעישור ועוד נראה והוא העיקר דאף על פי דדברי הראב"ד הם לפי דרכו דסבירא ליה כגאונים דהולכים בתר אומדן דעתו אף להוסיף על עישור מכל מקום סבירא ליה לרבינו דאף להכרעת הרא"ש כגאונים אחרים דדוקא לגרוע מעישור דברי הראב"ד הלכה הם בחד צד והוא דבסמוך כתב רבינו דכשנותנים לפי אומד דעתו אין חילוק בין מקרקעי למטלטלי שאם השיא בת בכל מה שנתן לה בין מקרקעי ובין מטלטלי כך יתנו לזאת ובזה הצד יש מקום לדברי הראב"ד דכמו שנתן לראשונה מקרקעי או מטלטלי כך יתן לשנייה אפילו לא הניח קרקע או מטלטלי אלא שיעור מה שנתן לראשונה אומדין דעתו שיתן לשנייה כל המטלטלין שהניח או קרקע שהניח והוא יטרח לחזור אחר נכסים אחרים וכופין גם כן את היורשים ליתן לה כולו מטלטלין או מקרקעי כמו שנתן לראשונה מיהו ודאי אין אומדין אלא לגרוע מהעישור של כל הנכסים שהניח וכמו שכתב בסמוך כששמין לידע העישור שמין בין מטלטלין ובין מקרקעי ואומדין את דעתו שיתן לשנייה כשיעור העישור או פחות מהעישור כמו שנתן לראשונה במטלטלין אפילו לא יניח לעצמו שום מטלטלין או כמו שנתן לראשונה קרקע אפי' לא יניח לעצמו שום קרקע וכופין גם כן את היורשין ליתן לה כולו כן נראה לפי עניות דעתי עיקר ביישוב דברי רבינו דלא כהגהת ש"ע שהבין דברי הראב"ד כפשטן ולענין הלכה נראה כהכרעת הרא"ש דבפלוגתא דרבוותא אין מוציאין מהיתומים טפי מהעישור וכ"כ המרדכי ע"ש ר"ת וריצב"א ור"ח וכן השיב מהר"ם מיהו אין נוהגין כן אלא מוסיפין על העישור ומיהו ודאי אין לנו להבין מדברי הראב"ד ליתן כל מה שהניח ולא יהא יורש הבן כלל אלא במטלטלי לחוד או מקרקעי בלחוד קאמר שיתן כל מה שהניח כדפירש לבסוף: **אם** יש בנות רבות וכו' הכי אסיקנא בס"פ מציאת האשה והקשו התוס' למה תטול הראשונה יותר בשביל שנשאת מקודם ויש לומר דכיון

דרכי משה

פרק מציאת האשה דף ת"ק ע"ב דאסור ליתן לבתו יותר מעישור נכסים וע"ש גם לעיל סוף סימן זה כתבתי מדין זה וע"ש: (ד) כתב ב"י פרק המוכר דף ר"א ע"ב דאם הגיע זמנו לגבות דמי כאילו גבו היתומים ודוקא שהשכירו האב אבל השכירו היתומים אין לגבות בו כלום דלית להו בראוי ובשבח עכ"ל מיהו הטור פסק לקמן דאית להו בראוי וכן הוא במרדכי פרק מציאת האשה: (ה) ובמרדכי דפוס חדש פרק מציאת האשה תשובת מוהר"ם על אודות עישור נכסים גובין ממקרקעי ולא ממטלטלין ואם הניח האב ב"ח וכתובת אשה ובנות והניח מקרקעי ומטלטלין והוצין האפוטרופסים לסלק החובות עם הקרקעות ולהשאיר המטלטלין כדי להפקיע העישור מן הבנות הרשות בידם ואין הבנות יכולין לומר דלסלקינהו בזוזי כדי להשאיר קרקעות לקמייהו דאסמכתייהו על הקרקעות עכ"ל מוהר"ם ונראה דיש ללמוד מכאן לענין שח"ז שנוהגין בו האידנא ליתן לבנות לבד ממקרקעי וספרים דיש רשות לבנים לסלק כל חובות או כתובת אשה עם מטלטלין כדי להשאיר קרקעות לפניהם ולהפקיע מהן זכות הבנות ואין לחלק דסתם שיעבוד כתובה וב"ח על הקרקעות ולכן מצי לסלקו בקרקעות לענין עישור נכסים וכדמשמע קצת לשון מוהר"ם דאסמכתייהו על הקרקעות אבל במטלטלי לא מצי לסלקינהו זה אינו דאסמכתא על הקרקע דאמר מוהר"ם אף על הקרקע קאמר אבל הרשות ביד היתומים לסלק אותן במטלטלין כמו שאביהן הוי מסלק אותן בזוזי ולכן נראה דהנכסים בחזקת הבנים קיימי ויד בעל השטר על התחתונה כנ"ל: (ו) ואין דבריו נראין בזה אלא מדלא חלקו בזה כמו שחלקו לענין שאר דיני תנאי כתובה שמעינן דס"ל לא גביא ממטלטלין אפילו בזמן הזה וכמו שכתב הטור בשם הרא"ש: (ז) וכ"כ המרדכי פרק מציאת האשה: (ח) מיהו כתב דמשום עשיית הטוב והישר לכן ראוי לילך אחר אומדנא אפילו להוסיף אך לא יוסיף על עישור נכסים כי אם מחלק המגיע לו אחרי אשר יפרע שטרי הבנות הנוהגים בגלילות אלו מאחר שרוב הפוסקים פסקו שלא להוסיף על עישור נכסים וכתב עוד וראוי לאומדו לפי הממון שהניח בעת מותו אף אם השיא בנות בחיים אם השיא ג' בנות בחייו

פרישה

בסמוך דפרנסה אינה נגבית אלא ממקרקעי וז"ל הרי"ף והרא"ש וב"י מביאם והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבא כתובה ממטלטלין הלכך מזוני נמי ממטלטלי דקי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא (ומשום שדרכן של בני אדם שנותנין נדוניא לבנותיהן לפי עשרו הן ממקרקעי הן ממטלטלי ע"כ שמין לידע העישור גם ממטלטלין רק מן היתומים אינה נגבית אלא ממקרקעו כ"פ: (ו) ואצטרובלי פירש"י מושב אבן הריחיים: (ז) כגון אם השכיר פירוש האב: (ח) שעברה ואף על גב שעלה השכירות כנ"ל וכן משמע בהרא"ש דף קנ"ד ע"ב ובתוס' דף ס"ט ע"א ובר"ן ד' תק"א ע"א ולפי גירסא שלנו שגורסים ואפילו עלה כו' י"ל קאי דס"ק כגון אם השכיר כו' פי' שהאב (וה"ה היורשין קודם שנתחו הבית דין לשער לה העישור) השכיר הבית ומת מיד אחר שהשכירו והשכירות עלה בפני הבנים קודם גביית העישור נכסים ואח"כ אמר שאפילו אם האב לא מת מיד אלא שעלה השכירות בחיי האב כו': (ט) השיב כמקרקעי ז"ל הר"ן דה"ל השכירות כנגד מה שנשתמשו בו בחייו כפירות המחוברין לקרקע שדינן כקרקע: (י) כששמין הנכסים כו' עיין בדרישה: (ובס"ה כתב שלתקנת הגאונים כו' כ"כ להדיא במצות עשין סי' מ"ח אבל במצות לא תעשה בסימן פ"א כתב ממש כדברי הטור לסברא הראשונה רנ"ח כ"פ): (יא) וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל מ"ו לאו בכל אומדנות קאמר דהא אם השיא את בחייו מתנין לשנייה כל מה שנתן לראשונה מכח אומדנא אפילו יותר כדלעיל ודוק

דרישה

ק"ק פשיטא. וי"ל משום דשם במשנה קמיפלגי רבי יודא אמר אם השיא בתו ראשונה ינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה וחכ"א פעמים שאדם עני ונעשיר או עשיר ונעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה (ר"ל העישור נכסים וכמ"ש הרא"ש אח"כ) ומפרש הגמרא דמ"ש חכמים פעמים שאדם עני ונעשיר כו' רצה לומר עני בדעת ועשיר בדעת שהיה קמצן ונעשה ותרן או איפכא דאי עני ועשיר בנכסים קאמר מכלל דרבי יודא סבירא ליה עשיר ונעני כמעיקרא יהבינן לה והא לית ליה ור"ל כיון דלפעמים נשתנה דעתו לכן יתן לעולם שיעור הקצוב עישור נכסים. אבל רבי יודה דקפליג עמו לא ס"ל לקושייתם דחכמים וסבירא ליה דהולכין בתר אומדן ואם אירע דנשתנה דעתו הולכין בתר דעתו שאחרונה ומ"ש אמר שכתב רבינו דעת רבי יודא דאמר אם השיא בת ראשונה הולכין אחריו ואם לא השיא הולכין אחר אומדן דעתו מסיק וכתב נמי דאם נשתנה כן שהיה עשיר ונעני בנכסים בין שהעני בדעת בתרוייהו הולכין אחר דעתו באחרון ולאשמועינן אתא דאע"ג דיש שינוי דעת פעמים כן ופעמים כן לא ס"ל כדעת חכמים ליתן דבר הקצוב וקבוע לעולם אלא ס"ל כרבי יודא ואם נשתנה דעתו הולכין בתר דעתו האחרונה וק"ל: (כתב המרדכי פרק נערה שהיו נוהגין לנדות על כל מי שמוסיף הרבה יותר מדאי לנדן בתו כי אין ראוי לעשות כן ועיין בר"ן פרק מציאת האשה דף ת"ק ר"מ כ"פ): [ג] כששמין הנכסים וי"א אף כששמין אין שמין אלא מן הקרקע והוא דעת הרמב"ם פ"ב מה"א. ואם היה כאן בעל חוב (וכתובת) אשה יכולים הבנים לסלקן בקרקע כדי שישארו המטלטלים לבנים (כן הוא בתשובת מוהר"ם ומטעם דאסמכתייהו על הקרקעות כ"כ) וה"ה לשטר אפי' זכר שאין נוטלין שהנית אלא בקרקע דיכולין הבנים לסלק הב"ח במטלטלים כדי שיורשו הבנות מקרקעות רמ"א (ואע"ג דסמיכת הב"ח היה על הקרקעי כנ"ל דאמרינן כמו שאביהן הוי מצי לסלק אותן בזוזי כן הרשות ביד היתומים דהנכסים בחזקת היתומים קיימי ויד בעל השטר על התחתונה ד"מ כ"פ): [ד] וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכתב שהניח

מ"ו לאו בכל אומדנות קאמר כו' אבל הר"ן בר"פ מציאת האשה דף ת"ק אמר

חדושי הגהות

עשיר בנכסים מכלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה הא ל"ל אלא לאו עני עני בדעת עשיר עשיר בדעת וכו' ע"ש בגמרא לכאורה קשה להבין הסוגיא בזה וזה הך

נכסים ולשנייה עישור (יג) מה ששיירה הראשונה (יג) וכן כולן באו לישא כאחת ראשונה נוטלת עישור נכסים והשנייה עישור במה ששיירה ראשונה והשלישית במה ששיירה שנייה והחזרות וחולקות כל העישורים בשוה והמותר לבנים הבת לגבי עישור נכסים חשובה כבעל חוב (יד) של האחין לפיכך נוטלת מהן מהבינונית (טו) בלא (י) שבועה ומן הראוי כגון אם מת אביה בחיי זקנה ולא היו נכסים לאביה ואח"כ מת זקנה וירשוה אחיה נוטלת מהם עישור נכסים ויכולים ליתן לה איזה קרקע בינונית שירצו ולסלקה בזוזי אבל אם מתו אחיה קודם שנטלה עישור נכסים אינה גובה מבניהם (טז) אלא מזיבורית ובשבועה מכרו האחין או משכנו אחר מיתת אביהן (יז) טורפת מהלקוחות השיאוה האחין ולא נתנו לה פרנסתה או שלא נתנו לה כראוי לה יכולה להוציא מהן כשתגדיל פרנסתה הראוי לה או באומדן דעת האב או עישור נכסים אפילו לא מחתה בשעת הנישואין לומר דעו שאיני מוחלת על פרנסתי וגם לא פסקו (יח) שיתנו לה עוד מזונות בד"א

דכיון דאם הי' האב קיים הי' נותן העישור לראשונה ולא היה פוחת לה בשביל האחרות כנשארות אף עכשיו עושין כן: **הבת** לגבי עישור וכו' עד ובשבועה שם בעובדא דבת רב אשי וכתבו הגהות מיימונית בשם ראבי"ה שאם יטענו האחין בפירוש השבעי שלא התפיסוך אביגו צררי שאו נשבעת: מכרו האחין וכו' כתב המרדכי אבל אם האב שיעבד אין מוציאין אע"ג דדבר קצוב הוא דפרנסה אין חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים הוא היכא דלא צוה האב שלא לפרנסה והגהת אשיר"י כתב ודוקא מתקרקעי אבל ממטלטלי אין מוציאין אפילו לפרנסה אם מכרו או משכנו האחין אפילו לדידן עכ"ל: **השיאוה** האחין ולא נתנו לה פרנסתה וכו' משנה וברייתא וגמרא פ' מציאת האשה (דף סח) וע"פ פי' רש"י דאם נשאת נערה בחדא מתרתי לא איבדה פרנסתה דהיינו או בפסקו עמה בשעת נישואין ליתן לה מזונות או במחתה וכן הדין כשבגרה ולא נישת בחדא מהני תרתי לא איבדה פרנסתה אבל בגרה ואח"כ נישאת לא מהני פסקו עמה מזונות אלא א"כ מחתה וכלשון הזה פירש גם

במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה כל חדא וחדא דנפשה שקלה ה"ה אם באו כולן לינשא כאחת חולקות בשוה ופירש"י כל חדא דנפשה שקלה. וחכמים תקנו להם נדונית נישואיהן עישור נכסים והנשאת ראשון ראשון זכתה בעישור שבפניה ולמה יחזרו ויחלקו עישוריהם בשוה: אם באו כולן לינשא כאחת חוזרות וחולקות בשוה שאין כאן קודמת לזכות הלכך בשביל הראוי לישאר לפני הבן נוטל' הא' עישור והשנייה במה ששיירה וכן כולם והמותר לבן אם היו ק' מנים הא' נוטלת י' מנים וב' ט' והג' ח' ועישור של מנה וכן כולם כדי לברר ירושת הבן והן חוזרות וחולקות עישוריהן בשוה. וכתב ה"ה בפרק ב' מתבאר מכאן שאין הבת נוטלת פרנסה אלא לזמן נישואיה (ט) וכתב הרשב"א מסתברא דכל היכא דאזלינן בתר אומד האב אע"פ שאין מוציאין עד שעת נישואין מעכשיו אומדין הדעת לפי הנכסים שנשארו ממנו ופוסקין לה ב"ד מה שראוי ליטול ונטלתו בשעת נישואיה עכ"ל והר"ן כתב בפרק מציאת האשה על זה תמהני אם הדין כן כי לא אמידניה כמי למה אין עושין כן כדי לידע שיעור הנכסים ואיפשר שהוא סובר דבלא אמידניה אין נותנין לה אלא עישור הקרקעות ולפיכך אין צורך לפסוק לה בשעת מיתה שהקרקעות ידועים הם ואם מכרו אחיה הא קי"ל דמוציאין לפרנסה

אבל לפי דעתי אע"פ שאין הפרנסה נגבית אלא מן הקרקעות מ"מ גובה הוא מהם כדי עישור כל נכסיו ואפילו כנגד מטלטלין עכ"ל: הבת לגבי עישור נכסים חשובה כב"ח של האחין לפיכך נוטלת מהן מהבינונית בלא שבועה וכו' מן הראוי (וכ"כ המרדכי שגובה מן הראוי) כגון אם מת אביה בחיי זקנה ולא היו נכסים לאביה וכו' יכולין ליתן לה אי זה קרקע בינונית שירצו ולסלקה בזוזי אבל אם מתו אחיה קודם שנטלה עישור נכסים אינה גובה בינונית אלא מזיבורית ובשבועה בס"פ מציאת אשה (דף סט.) אמרינן דבת ב"ח הויא ומצוה לסלוקה בזוזי והשתא דאמרת ב"ח הויא דאבא או דאחי למאי נ"מ למיגבה לבינונית שלא בשבועה וזיבורית בשבועה ופירש"י אי ב"ח דאבא הויא אינה גובה אלא מזיבורית ואינה נפרעת אלא בשבועה שלא נטלה מנכסים הללו דקי"ל אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית ואין נפרעין מהם אלא בשבועה ואי ב"ח שלהם אין כאן בא ליפרע מנכסי יתומים וכ' הרא"ש וה"ה דנ"מ לגבות מן הראוי ת"ש דרבינא אגבי' לברתיה דרב אשי ממר בר רב אשי בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דרב אשי זיבורית בשבועה ופירש רש"י רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו וכשבאה בתו ליפרע נטלה מחלקו של מר בר רב אשי שהיה קיים בינונית שלא בשבועה אלמא ב"ח דאחי הוא ומבריה דרב סמא זיבורית לפי שבעלת חוב של אביו היתה שהיה אחיה: מכרו אחיה או משכנו אחיה אחר מיתת אביהם טורפת מהלקוחות שם תנא ליה רב לרבי האחים שעיבדו מהו אמר בין מכרו בין משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות ואע"ג דרבי יוחנן פליג התם פסקו הפוסקים כרב וכתב ה"ה בפ"ב בשם הרשב"א שכמו שאינן מוציאות מן היתומים בשבועה כך אין מוציאין מן המשועבדין אלא בשבועה כשאר ב"ח הבאים לטרוף ממשעבדי: השיאוה האחין ולא נתנו לה פרנסתה או שלא נתנו לה כראוי לה יכולה להוציא מהם כשתגדיל פרנסה הראוי לה וכו' משנה שם (דף סח.): **ומ"ש** אפילו לא מיחתה בשעת נישואין וכו' וגם לא פסקו שיתנו עוד לה מזונות בד"א כשנשאת יתומה קטנה וכו' שם ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי ואף על גב דפליג התם רשב"א פסק רב נחמן הלכה כרבי אותיביה רבא לרב נחמן יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה בק' או בנ' זוז יכולה הוא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי ליתן לה טעמא דקטנה הא גדולה ויתרה ל"ק הא דמחאי הא דלא מחאי ה"נ מסתברא דא"כ קשיא דרבי אדרבי דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים אין שאינה ניזונת לא אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי ש"מ א"ל רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אהבה משמך בגרה אינה צריכה למחות נישאת אינה צריכה למחות בגרה ונשאת צריכה למחות ומי אמר רבא הכי והא אותביה רבא לר"נ יתומה ושני ליה הא דמחאי הא דלא מחאי ל"ק הא דמיתזנא הא דלא קמיתזנא מינייהו ופירש"י הא דמחאי. הא דאמר רבי לא איבדו וא"ר הונא הלכתא כוותיה בשמיחתה על מותר עישור

דרכי משה

בחייו הולכין ג אחר דעתו הממוצע וע"ש: (ט) וכ"כ רמב"ן בתשובה סימן מ"ו: (י) ובהגהות מיימון ד פ"ב דאישות כתב ראבי"ה מיהו אם יטענו היורשים אותה בפירוש לומר השבעה לנו

דרישה

שהביא דעות האומרים שאפילו להוסיף על עישור נכסים אמדינן באב כתב וז"ל ואני תמה היאך נלך אחר דעתו של אב להוסיף דהא לעיל בפרק נערה שנתפתתה אמרינן מפני מה תיקנו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ופרכינן מי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא ומשני הא נמי דאורייתא מדכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים ועלה אמרינן עד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עישור נכסים ומשמע ודאי דה"ק עד כמה מחייב ושרי דליכא עבורי אחסנתיה ומהדרינן עד עישור נכסי אבל טפי מהכי לא כו' ומסיק משמע בהדיא דלרבות בפרנסה אסור וכיון שכן אם האב עשה שלא כהוגן להוסיף על העישור בבת הראשונה היאך ניכוף את היתומים בכך באמירה וכי זיכה אותן האב מהיים או בשעת מיתה עכ"ל ואם כן צ"ע די"ל שגם כן דעת כל שאר הפוסקים שכתבו שלא ליתן לה לפי האומד אלא עד עישור דעתם כמי שאפילו נתן לבת הראשונה יותר אין להלך אחר דעתו ורבינו בשם הרמב"ד דלעיל אפשר שכתב לפי אותן גאונים שפסקו שהולכין אחר האומד אפילו להרבות על העישור וכ"כ הר"ן שם וב"י הביאו דהרמב"ד סבירא ליה שאמין להוסיף וכן מוכח בגמרא דזה בזה תליא וכן מוכח באשיר"י שרבינו נמשך אחריו בהדיא. דשם דף קל"ג ע"ג כתב דברי שמואל דאמר לפרנסה שמין בדעת האב ומסיק הגמרא דשמואל סבירא ליה כרבי יודא

פרישה

ודוק מ"ו ועד"ר שהוכחתי שאין לחלק באומדנות הנ"ל: (יב) מה ששיירה הראשונה דאל"כ מי שהניח י' בנות יקחו כל הנכסים ואם כן מה יקח הבן גמרא: (יג) וכן כולן שכל א' נוטלת עישור מה ששיירה הראשונה (דאין חיוב הפרנסה של על האחין אלא כשיגיע זמן נישואים כ"פ) והוא"ל שלא כשאום יחד כל אחד זכתה בעישור שבפניה (אבל אם באו כולן לישא כאחת אין כאן בת אחת קודמת לזכות כ"פ: (יד) של האחין לאפוקי של האב: (טו) בלא שבועה לאפוקי אם היתה ב"ח של האב הוי דינה ליטול מזיבורית ובשבועה כדין הנפרע מנכסי יתומים וגם לא היתה גובה מן הראוי כמ"ש בח"מ סימן ק"ד ור"ף (ובהג"מ פ"ב דאישות אם יטענו היורשים בפירוש השבעי לנו שלא התפיסה צררי פאו נשבעת כ"פ): (טז) אלא מזיבורית ובשבועה כדין הנפרע מנכסי יתומים: (יז) טורפת מהלקוחות דשויה רבנן כבעל חוב בעישור נכסים משמת האב רש"י וכתב ה"ה בשם הרשב"א שצריכה שבועה כשטורפת מהלקוחות כשאר ב"ח: (יח) שיתנו לה עוד מזונות דאם פסקו לה מזונות אפילו בנערה אמרינן הא דשתקה משום דמיתזני מינייהו ולא משום דמחלה פרנסתה (ועודה קטנה דאו לאו בת מחאה היא כ"פ): או

דרישה

דמתניתין דאמר אם השיא האב בת ראשונה יתנו לשנייה כדרך שנתנו לראשונה. ולימא הלכה כרבי יודא אי אמר הלכה כרבי יודא ה"א דוקא השיאה דגלי דעתיה אבל לא השיאה לא קמ"ל דטעמיה דרבי יודא דאזלינן בתר אומדנא ל"ש לא השיא והא דקאמר רבי יודא השיא לסודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא דגלי דעתיה סבירא להו דלא אזלינן בתר אומדנא ומסיק רבה דהלכה כרבי יודא ופריך ומי אמר רבא הכי הא פסק רבא כרבי דאמר נותנין לה עישור נכסים ל"ק הא דאמידנא וידעינן דעתיה הא דלא אמידנא. וכתבו הרי"ף והרא"ש אחריו דקצת גאונים סברי דאזלינן בתר אומדנא דעתיה דאב אפילו להוסיף על העישור ויש מהגאונים סברי דוקא לגרוע מהעישור ולא לאוסופי כו' ומסיק הרא"ש וכתב וז"ל ואי תקשי לך מתניתין דקפליג רבי יודא אחכמים וסבירא ליה דיתנן לשנייה כדרך שנתן לראשונה ואפילו טפי מעישור נכסים וי"ל דודאי ל"ק רבי יודא שיתנן לה טפי מעישור אלא שחכמים סבירא להו דלעולם נותנין להבת עישור ורבי יודא פליג וקאמר אם לבת ראשונה נתן לה פחות מהעישור גם לשנייה אמרי מותו לא יתנו יותר ממה שנתן לראשונה ולעולם לפחות מהעישור ולא להוסיף ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל ודעת התוספות נוטה לסברא זו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מיתמי טפי מעישור נכסים עכ"ל בקיצור הרי לפנינו דהוקשה להרא"ש מרבי יודא דאמר אם השיא בת ראשונה יתנן לשנייה כו' למ"ד דס"ל דאין מוסיפין על העישור ולא חילק בין אומדן זה שעשה מעשה שנתן לבתו ראשונה סך כזה ובין אומדן דעת דהאב דעלמא כמו שחילק מ"ו אלא ודאי שוין הן וכמ"ש נמי בהדיא בגמרא דשמואל דאמר אזלינן בתר אומדן דהאב כרבי יודא ס"ל דמיירי בהשיא בתו. והא דקאמר אם השיא כבר בת סתם ול"ק דאזלינן בתר אומדן דהאב משום להודיע כחן דרבנן. מכל זה מוכח דאין לחלק מש"ה נראה פשוט דמ"ש רבינו מתחלה דעת הרמב"ד לא כתבו אלא לסברת הגאונים דס"ל דהולכין בתר אומדנא דאב אפילו לאוסופי אעישור וכדי הבעת דברי רבינו דמתחלה מתחיל בדברי רבי יודא דמתני' דאם השיא כבר בת בחייו כו' וכתב עליו דעת הרמב"ד דס"ל כאותם הגאונים דאמרינן אפילו לאוסופי ומשום דהרמב"ד סתרו בדבריו דאפילו לא הניח יותר אפילו הכי כופין את היורשין ליתן לבתו את כל אשר הניח אביהן משום הכי נקט דבריו בפרט ולא הניחו בכלל שכתב בשם הגאונים לבסוף. ואח"כ כתב רבינו דברי שמואל הנ"ל דאמר שמין באב וסיימו אם לא השיא בחייו וכמו שאוקמוה בגמרא הנ"ל. וזה שאמר רבינו ואם לא השיא כו' וגם על זה מסיק וכתב דיש גאונים דסבירא להו דהולכין בתר האומדן בזה בין להוסיף בין לגרוע וכדעת הרמב"ד הנ"ל. ועל כל זה מסיק רבינו וכתב דיו"א שאין הולכין אחר אומד דעתו אלא לגרוע בין השיא בין לא השיא כי י"א הללו שהביא רבינו פליגי אכל הנ"ל וכמו שמבואר בדברי הרא"ש הנ"ל. ומסיק וכתב שכן הסכמת הרא"ש וכמו שכתב בדבריו הנ"ל ודוק שזה נלע"ד ברור. שוב מצאתי שגם רמ"א ז"ל בשלחן ערוך בהגהותיו סוף סעיף ס"ס יחד וכתב י"א דוקא לגרוע וי"א אפילו להוסיף אפי' אין כאן אלא מה שנתן

חדושי הגהות

הך דאילית ליה אין פירושו שאין לו נכסים כלל או שאין לו כפי הנדוניא שנתן לראשונה וכמ"ש התוס' שם בד"ה אי נימא דה"פ הא לית ליה כלומר כיון שאין לו נכסים כ"כ כמו שהיה לו בתחלת אומדן דעתו דודאי לא היה נותן עכשיו כבתחלה ובהא ודאי ל"פ ר"י לומר שינתן לה כדרך שנתן לראשונה (הנה מדברים אלו לבד למדנו דלכ"ע אזלינן בתר דעתו האחרונה מעתה יפלא מה הועילו בהך אלא דקאמרי אלא לאו עני בדעת עשיר וכו' פירושו ג"כ שהיה עני בדעתו מתחלה ר"ל שאין דעתו ליתן לבתו נדונית עשיר ואח"כ העשיר שנתהפך דעתו ליתן לבתו נדונית עשיר או להיפך וע"ז קשה ג"כ כדלעיל מכלל דת"ק סבר וכו' דהרי לעיל אין דעת האב מבוררת אלא דאומד הדעת הוא כיון שהעני או העשיר נתהפכה דעתו מסתבר לנו דר"י לא יחלוק ע"ז דאזלינן בתר אחרון כ"ש הכא דחזינן להדיא שנשתנית דעתו בודאי יש לנו לומר דל"פ. אמנם נראה אחרי הדקדוק בדברי החכמים והשגתם שאמרו פעמים שאדם עני וכו' דא"ל דחכמים פליגי עליה דר"י דלא ניחא להו לילך בתר אומדנא דא"כ ה"ל לומר בפשיטות לא אזלינן בתר אומדנא אלא שמין וכו' אע"כ דדעתם נוטה ג"כ לילך בתר אומדנא אך מסברא הוכיחו שא"א להיות אומדנא לכך אמרו שמין. וצריכים אנו להבין מה הוכיחו מזה שאדם עני והעשיר וכו' דמ"מ יש לקיים האומדנא בכ"מ ואם ימצא אדם שנשתנה בנכסים או בדעת ניזיל בתר אחרון כפי סברתם ואפש' דגם ר' יהודה מודה בזה כדלעיל וע"כ צ"ל דבאמת לא השיג עליו ר"י מאדם שנשתנה בדעתו דס"ל דבזה לא פליג רבי יהודה דהרי עיקר סברתו אילו היה קיים וכו' וזה ידעינן ודאי שאם היה קיים לא היה נותן כמקדם שהרי נשתנה דעתו אלא הכי קאמרי היאך אפשר לומר שינתן לשנייה כדרך שנתן לראשונה מסברת אילו היה קיים וכו' כיון שמצינו שלפעמים אדם עני והעשיר וכו' וא"כ יש לנו לחוש לספק שמא נשתנה גם האב הלזה ולא היה נותן כמו לראשונה אלא ודאי דאין אומדין כלל ונותנין לכולם עישור נכסים ור"י פליג ע"ז דלא חייש לספיקא מעתה שפיר קאמר אילימא עני בנכסים וכו' בזה א"א לפרש הך פעמים דחיישינן לספיקא דמאי ספק שייך בדבר שהעין יוכל לראות האם השאיר אחריו ברכה בנכסיו אם לא וצ"ל דעל ודאי קאמרי שאב אדם עני והעשיר ובזה ל"פ ר"י אלא לאו עני בדעת ועשיר בדעת דבזה א"ש דכוונת חכמים לחוש לספק שמא נשתנה ואנחנו לא נוכל לידע סוף דעתו. עכ"פ יוצא מזה דלכ"ע אם נשתנה ודאי בין בדעת בין בנכסים אזלינן בתר דעתו האחרון גם מדברי רבינו האי שהביאו הרא"ש פרק מציאת האשה סימן ט"ו יש ללמוד כן שסיים ועוד אפשר שאח"כ שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירקן היה מרחם עליהם וכו' הילכך תנאי וכו' לא חשיב גילוי דעת הרי דספק דעתו האחרון מוציא מידי ודאי דעתו הראשונה ע"ש אחרי כותבי זאת עיינתי בב"ש ס"ק ג' וראיתי מדבריו שדברי נכונים: ג כלומר שאם השיא ג' בנות לא' נתן ת"ק ולב' ת' ולג' ש' והיו לו בחייו אלפיים ובמותו לא הניח רק אלף נותנין לזו ב' מאות דהיינו החצי מהאמצעית והוי לפי הממון והדעת וכן מבואר שם במהרי"ק: ד צ"ל בפ"ך וכצ"ל עוד כמה פעמים בסימן זה: ה מלשון זה נראה דס"ל להרא"ש ז"ל דב"ח גובה מן הראוי וז"א שבפירוש כתב הרא"ש בפרק יש בכור שהב"ח אינו נוטל בראוי גם בטח"מ סימן ק"ד כתב שאין ב"ח נוטל בראוי ואיפשר לומר שכוונת הרא"ש וטור לומר כיון דאמרו בגמרא דהויא כב"ח דאחי נ"מ שגובה מן הראוי שאם היתה ב"ח דאבוה לא היתה נוטלת דומיא דב"ח שלהיותו ב"ח מאביהם אינו נוטל בראוי אבל זאת הבת שהיא בעל חוב דאחי נוטלת מנכסי זקנה דלגבי יתומים אינו ראוי (כה"ג):

כתב

בד"א כשנישא' ועודה קטנה אבל נישאת נערה ולא נתנו לה פרנסת' אם לא מחתה וגם לא פסקו ליתן לה עוד מזונו' אבדה פרנסתה אא"כ מחתה (יט) או פסקו ליתן לה עוד מזונו' [כ] (כ) ואם בגרה ואח"כ נישאת (כא) אפי' אם יפסקו ליתן לה מזונו' אבדה מזונותיה אא"כ מחתה: וכן נמי מיד כשבגרה אפי' לא ניסת אבדה פרנסתה אא"כ מחתה או שפסקו ליתן לה עוד מזונות ומיהו במהאה לחוד סגי אפילו אין פיסקין ליתן לה עוד מזונו' וכתב הרמ"ה דארוסין בנערות חשיבי כנישואין ואם אין פוסקין לה מזונות צריכה למחות (כב) ואין נראה כן לדעת התוס' כתב ה"ר יונה הא דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים אם מחתה היינו דוקא כשבגרה אחרי מות האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחין חייבים להשיאה שלא תקנו עישור נכסים

עישור והא דקתני מתני' גדולה ויתרה בשלא מיחתה: ניזונת אין. אם שאה לינשא בעודה ניזונת דהיינו בקטנות או בנערות אינה צריכה למחות שאפי' לא מיחה לא איבדה עישור נכסים. ושני ליה דהא דתני גדולה ויתרה בדלא מחאי אלמא נישאת בנערות ולא מיחתה אע"פ שהיא בוגרת ויתירה ואת אמרת נישאת אינה צריכה למחות ואפילו נערה. הא דאמר רבא נישאת בנערו' אינה צריכה למחות כגון דקמיתזנא מינייהו לאחר שנישאת משום דקא מתזנא מינייהו הוא דקא שתקה ולא מחלה על פרנסתה והא דקתני הא גדולה ויתרה דלא קא מיתזנא עכ"ל וכתב הר"ן דהא דאמרי' דכי מיתזנא מינייהו אינה צריכה למחות היינו דוקא שידעה בשעת נישואין שהם יזונו אותה ואפ"ה בגרה ונישאת צריכה למחות וכתבו הרי"ף והרא"ש שמעי' השתא מכל הני שמעתתא דהיכא דבגרן או אנסיבן אי מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה אע"ג דלא מחאי ואי לא מיתזנן מינייהו צריכי למחוי ואי לא מחאו לית להו פרנסה ואי לא בגרן ולא אנסיבן אע"ג דלא מיתזנן מינייהו אית להו פרנסה ולא צריכי למחויי ואי בגרן ואנסיבן אע"ג דמיתזנן מינייהו צריכי למחויי ואי לא מחאן לית להו פרנסה עכ"ל: **והשתא** מ"ש בד"א כשנשאת ועודה קטנה היינו מתני' דיכולה משתגדיל להוציא מידם דבכל גוונא היא ואפי' לא מחאי משום דקטנה לאו בת מחאה היא וכמ"ש הרמב"ם בפ"כ וכתב שם ה"ה בשם הרשב"א דאע"פ שגדלה משנישאת ולא תבעה לאחר גדלות מיד לא איבדה לעולם לפי שכל שלא איבדה אותה בשעת נישואין שוב אינה צריכה למחות וברור הוא וכ"נ מדעת רבינו עכ"ל: **ומ"ש** אבל נישאת נערה ולא נתנו לה פרנסתה אם לא מחתה וגם לא פסקו ליתן לה עוד מזונות כלומר שאינם זנים אותה עוד איבדה פרנסתה וכו' היינו דא"ר אדא בר אהבה משמיה דרבא ניסאת אינה צריכה למחות וע"כ בנערה איירי דאי קטנה לאו בת מחאה היא ואוקימנא בדקא מיתזנא מינייהו לאחר שנישאת אבל לא קא מיתזנא מינייהו צריכה למחות: **ומ"ש** ואם בגרה ואח"כ נישאת אפי' אם יפסקו ליתן לה מזונות איבדה פרנסתה אלא א"כ מיחתה היינו נמי דא"ר אדא בר אהבה בגרה וניסאת צריכה למחות ואפי' בדמיתזנא מינייהו מיירי דהא רישא דמילתיה אוקימנא בדקא מיתזנא מינייהו. ומ"ש וכן נמי מיד כשבגרה אפי' לא ניסאת איבדה פרנסתה אא"כ מחתה או שפסקו ליתן לה עוד מזונות היינו נמי דא"ר אדא בר אהבה בגרה אינה צריכה למחות ואוקימנא לה בדקא מיתזנא מינייהו הא לאו הכי צריכה למחות: **ומ"ש** ומיהו במחאה לחוד סגי אפי' אין פוסקין ליתן לה עוד מזונות ו כלומר אפילו אין זנין אותה עוד פשוט הוא דהיינו דת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נשאו ובין נשאו עד שלא בגרו לא איבדו פרנסתן ואוקימנא בדמחאי עיין שם במרדכי: **וכתב** הר"ן בשם הרא"ש גבי בגרן ואינסיבן דאף ע"ג דמיתזנא מינייהו צריכה למחות דאם מיחה בבגרות צריכה למחות בנישואין ואם לא מיחתה הפסידה (יא). וכ"ע דכי אמרינן דבגרה וניסאת צריכה למחות אפי' במיתזנא מינייהו דוקא בגרה וניסאת אבל ניסאת ואח"כ בגרה לא דבגר דבתר נישואין לאו כלום הוא עכ"ל והכי דייק לשון רבינו שכתב ואם בגרה ואח"כ ניסאת והרמב"ם כתב בפ"כ כלשון הזה ניסאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה ואם מיחתה בשעת נישואיה ה"ז מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה אחרי מותו בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין מלתת מזונותיה שהרי אין לה מזונות כמו שביארנו ושתקה ולא תבעה איבדה פרנסתה לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגר אע"פ שלא מחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שהם זנין אותה שיש לה לטעון מפני שהם זנין אותה אע"פ שאינם חייבים והיא עדיין לא ניסאת מפני זה לא תבעה פרנסתה וכתב ה"ה שעולה מסוגיית הגמרא שאם היתה ניזונת מהם אם ניסאת בנערות או היתה בוגרת אע"פ שלא ניסאת צריכה למחות ואם לא מחתה איבדה פרנסתה וזהו מבואר בדברי רבינו היתה ניזונת מהם ובגרה וניסאת דהיכא תרתי ולא מחתה אבדה פרנסתה וזה מתבאר במה שאמר והיא עדיין לא ניסאת בגרה ולא ניסאת אינה צריכה למחות כיון שניזונת וזה מבואר בדברי רבינו ניסאת בנערות ולא בגרה אינה צריכה למחות כיון שניזונת מהם ופירש"י שניזונת אחר נישואיה מן האחים והילוק זה לא נתבאר בדברי רבינו ואולי יש לו בזה דעת אחרת עכ"ל והר"ן כתב יש לתמוה על הרמב"ם שכתב בפ"כ ניסאת הבת ולא מיחתה איבדה פרנסתה ולא חילק בין מיתזנא ללא מיתזנא עכ"ל ול"נ שהרמב"ם סמך על מ"ש גבי בגרה שאם האחים זנין אותה בבוגרת אע"פ שלא מחתה לא איבדה פרנסתה כל זמן שזנין אותה וממילא משמע דה"ה לניסאת קודם שבגרה שאם זנין אותה אחר נישואיה לא איבדה:

וכתב ז הרמ"ה דארוסין בנערות חשיבי כנישואין וכו': ומ"ש ח ואין נראה כן דעת התוספות: **כתב** ה"ר יונה הא דבוגרת לא הפסידה עישור נכסים אם מחתה היינו דוקא שבגרה אחרי מות האב אבל אם בגרה בחיי האב אין האחין חייבים להשיאה וכו' כך כתב הרא"ש בפרק מציאת האשה שמצא כתוב בשם ה"ר יונה:

ומ"ש

גם הרי"ף והרא"ש ולפי זה יש להבין דמ"ש אא"כ מחתה ג"כ דבבגרה וניסאת תרתי בעינן דפסקו לה מזונות וגם מחתה אבל הדא לא מהני ע"כ כתב רבינו ומיהו במחאה לחוד סגי וכו' דאם בגרה ואח"כ ניסאת דאפי' אם פסקו איבדה אינו אלא כשלא מחתה אבל מחתה לא איבדה אפי' לא פסקו וק"ל וברוב ספרי רבינו הכבו' מהופכות וצריך להגיהם ודקדק רבינו וכתב ואם בגרה ואח"כ ניסאת וכולי משום דאם ניסאת נערה ואח"כ בגרה אע"פ שלא תבעה אחר שבגרה מיד לא איבדה לעולם דכיון שלא איבדה בשעת נישואין שוב אינה צריכה למחות וכ"כ הר' המגיד בשם הרשב"א גבי ניסאת בעודה קטנה ומביאו ב"י:. כתב במרדכי שם בשם ר"ב הא דתנן יתומה קטנה דאפי' השיאוה מדעתה ונתרצית אין מחילתה מחילה ואפי' לא פסקו לה מזונות ולא מיחתה היינו דוקא שלא מחלה בהדיא אלא נתרצית ולקחה מה שנתנה לה ושתקה וכולי מבואר מדבריו דאם הגיע לכלל פעוטות מחילתה מחילה במטלטלי וממכרה ממכר ועיין שם: **וכתב** הרמ"ה דארוסין בנערו' חשיבי כנישואין וכו' נראה דטעמו משום דלשם תניא ר' אומר הניזונית מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמרי' התם ניזונית אין שאינה ניזונית לא וכיון דקי"ל כרב בפרק נערה (דף נ"ג) דיתומה נערה ארוסה אין לה מזונות מן האחין וכדלעיל סימן קי"ב א"כ אין לארוסה נערה פרנסה מן האחין דהיינו עישור נכסים כדדייקינן ניזונית אין שאינה ניזונית לא ובפרק מציאת האשה מוקי נמי להך ברייתא דרבי בדלא מחאי וכיון דלית לה נמי מזוני איבדה פרנסתה השתא לפ"ז דינו של הרמ"ה נמצא לי שורש בסוגיא דתלמודא. ומ"ש רבינו ואינו נראה כן לדעת התוס' הוא משום דבאידך ברייתא לשם תניא בין בגרו עד שלא נשאו ובין נשאו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהם ולא אבדו פרנסתן דברי רבי. רשב"א אומר אף אבדו פרנסתן ואיפסקא הילכתא כרבי וכתבו התוס' דמדלא תני רבי נתארסו עד שלא בגרו אבדו מזונותיהם דהוי רבותא טפי אלמא דנתארסו לא אבדו מזונותיהם ודלא כרב בפרק נערה דליכא למימר נשאו כדי לאשמועינן דאפ"ה לא אבדה פרנסתה דאם כן הוה ליה לאשמועינן דאפי' נשאו ובגרו לא אבדו פרנסתן ודוחק לומר דמשום רשב"א דאמר אף אבדו פרנסתן נקט נשאו עכ"ל פירוש דדוחק לומר דרבי לא נקט אלא משום לאורויי רבותא בדרשב"א דאפי' נשאו לחוד בלא בגרו אבדו פרנסתן ולא נקט נשאו ובגרו לאורויי רבותא בדנפשיה דאפי' נשאו ובגרו לא אבדו פרנסתן לרבי כגון היכא דמחתה אלא בע"כ דלא אתא רבי אלא לאורויי דיוקא דדוקא נשאו עד שלא בגרו איבדה מזונותיה אבל נתארסה עד שלא בגרה לא איבדה מזונותיה והשתא בע"כ באידך ברייתא דתני רבי בת הניזונית מן האחין נוטלת עישור נכסים ודייקינן ניזונית אין שאינה ניזונית לא הכי פירושו דאף נערה שנתארסה כיון דאית לה מזונות לרבי נוטלת עישור נכסים אע"פ דלא מחתה אבל בנשואה אי נמי איבגרא דאינה ניזונית מן האחין איבדה פרנסתה והשתא לפי דעת התוס' ולמאי דאיפסקא בגמרא דהלכה כרבי נערה ארוסה כיון דמדינא יש לה מזונות מן האחים ואע"פ דאין נותנין לה מזונות ואף לא מיחתה לא איבדה פרנסתה דלא כהרמ"ה והשתא לפי זה צריך לומר דהתוס' לא ס"ל הא דכתבו הפוסקים דהלכה כרב דנערה שנתארסה ואפי' קטנה אין לה מזונות וכמ"ש רבינו בתחילה סימן קי"ב אלא הלכה כלוי אלא דקשה טובה בסימן קי"ב ה"ל לכתוב דאין כן לדעת התוס' וכיון דסתם דבריו לשם כדעת הפוסקים דנערה ארוסה או אפי' בקטנותה אין לה מזונות וכרב אלמא דאין לחוש לדברי התוס' בזה א"כ גם לענין עישור נכסים בנערה שנתארסה דתליא בדין מזונות נמי אין לחוש לדעת התוס' ולא היה צריך לומר שאין כן לדעת התוס' וצ"ע שוב נראה וכן הוא העיקר דס"ל לרבינו דלדעת התוס' נמי ודאי הלכה כרב כמ"ש הפוסקים כיון דרב כת"ק ולוי כר"א הל' כת"ק דנערה ארוסה אין לה מזונות דלא כרבי דלא ס"ל כרב אלא דמ"מ לענין פרנסה כיון דלרבי גופיה נערה שנתארסה לא איבדה פרנסתה אפי' לא מיחתה והל' כרבי לענין פרנסה אם כן אף למאי דקיימא לן נמי כרב דבנערה ארוסה אין לה מזונות אפי' הכי יש לה פרנסה אפי' לא מיחתה ודו"ק: **כתב** הר"ר יונה וכו' כך כתב הרא"ש בשמו פרק מציאת האשה וכתב דהכי מיסתברא אלא דמ"מ כיון דהרמב"ם פליג עליה והרא"ש לא הביאו ואפשר לומר דאילו ראה הרא"ש דברי הרמב"ם בזה היה דוחה דברי הר"ר יונה מפני דברי הרמב"ם לכך כתב רבינו דבתשובה כתב הרא"ש כדברי ה"ר יונה ודחה דברי הרמב"ם מפניו:

כתב

דרכי משה

לנו שלא התפיסך אבינו צררי שאז נשבעת עכ"ל: (יא) וכ"מ בדברי המ"מ פ"ב שזהו דעת הרמב"ם. כתב הרשב"א סימן אלף מ"ג ראובן שצוה בעת מותו ליתן לבתו שליש נכסיו

אם

פרישה

(יט) או פסקו ליתן לה מזונות דהואיל דעשו לה יותר בסברי אינן חייבין לזונה עוד מש"ה שתקה (וכתב הר"ן דוקא שידעה בשעת נישואין שהם יזונו אותה אבל בלא"ה אע"ג דזנין אותה לאו כלום הוא כ"פ): (כ) ואם בגרה ואח"כ נישאת עיין בב"י שכתב שרבינו דקדק בלשונו לומר שנשאת אחר שכבר בגרה שאם נישאת קודם לכן ואחר כך בגרה לא אבדה פרנסתה כשיש לה מזונות וכ"כ הר"ן: (כא) אפי' אם יפסקו ליתן לה מזונות פי' אחר הנישואין, ומיהו במחאה לחוד סגי ולא אמרינן ולא הוה לה לכנסה כלל ותיפוק דמחלה ועד"ר כ"פ): (כב) ואין נראה כן דעת התוס' כל"ל וכן הוא גירסת ב"י וכן מצאתי הגירסא בדפוס תוגרמא ועיין בתו' בדף ס"ח

דרישה

שנתן לראובן וכו' פ"מ שסבירא ליה שדין אחד להן וק"ל: [ה] ה"ג ואם בגרה ואח"כ נישאת אפי' כו' עד אלא א"כ מחתה "ומיהו במחאה לחוד סגי כו' ולא כאשר נדפס בדפוס ב"י האי ומיהו במחאה לחוד כו' אחר בבא דוכן נמי מיד כשבגרה כו' דמוכח מיניה וביה דע"ש סוף דא"כ האי ומיהו סוף מיותר דהא מרישא שכתב וכן נמי מיד כשבגרה אבדה פרנסתה אלא א"כ מחתה פ"מ דבמחאה לבדה ומיירי אפילו אין לה עוד מזונות מדכתב אחר זה או שפסקו ליתן לה עוד מזונות שמע מיניה דבריש' מיירי בדלית לה מזונות מדכתב "או וק"ל. ול"ע בל' ב"י ובראיותיו שהביא אזה שמשמע מהם דסבירא ליה הגירסא שבדפוס שלו עיקר

גם

חדושי הגהות

ו כתב הדרישה צ"ע מנ"ל לרבינו שמועיל מחאה לחוד בבגרה ואח"כ נישאת ול"נ שפשוט הוא שלמד כן מדאמר רבא בגרה וניסת צריכה למחות משמע דמחאה מהני עכ"פ ואפי' ניזונת דהא מוקמינן בגמ' דברי רבא אלו במיתזני (ס"ז): ז מ"ש הב"י אח"ז ומ"ש וא"נ כן דעת התוס' ולא ציין מקומה פשוט הוא שכונת רבי' על דברי התוס' כתובות (סח:) ד"ה בין נישא וכו' אמנם להבין דעת הרמ"ה ודעת התוס' ראיתי נכון להעתיק דברי הב"ח בזה וז"ל נראה שטעמו של הרמ"ה משום דלשם תניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ואמרינן התם ניזונת אין שאין ניזונת לא וכיון דקי"ל כרב דאמר בפרק נערה (נגז) דיתומה נערה ארוסה אין לה מזונות מן האחים וכדלעיל סי' ק"ב א"כ אין לארוסה נערה פרנסה מן האחין דהיינו עישור נכסים כדדייקינן ניזונת אין שאינה ניזונית לא ובפרק מציאת האשה מוקי נמי להך ברייתא דרבי בדלא מחאי וכיון דלית ליה נמי מזוני איבדה פרנסתה השתא לפ"ז דינו של הרמ"ה נמצא לו שרש בסוגיא דתלמודא ע"כ: ה ומ"ש וא"נ כן דעת התוס' הוא משום דבאידך ברייתא לשם תניא בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהם ולא איבדו פרנסתן דברי ר' רשב"א אומר אף איבדו פרנסתן ואיפסקא הלכתא כרבי וכתבו התוס' דמדלא תני רבי נתארסו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהם דהוי רבותא טפי אלמא דנתארסו לא איבדו מזונותיהם ודלא כרב בפרק נערה דל"ל נישאו כדי לאשמעינן דאפ"ה לא איבדו פרנסתן דא"כ ה"ל לאשמעינן דאפי' נשאו ובגרו לא איבדו פרנסתן ודוחק לומר דמשום רשב"א דאמר אף איבדו פרנסתן נקט נישאו עכ"ל פי' דדוחק לומר דרבי לא נקט אלא משום לאורויי רבותא ברשב"א דאפי' נישאו לחוד בלא בגרו איבדו פרנסתן ולא נקט נישאו ובגרו לאורויי רבותא בדנפשי דאפי' נישאו ובגרו לא איבדו פרנסתן לר' כגון היכא דמחתה אלא בע"כ דלא אתא רבי אלא לאורויי דיוקא דדוקא אנישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהם אבל נתארסו עד שלא בגרו לא

איבדו

נכסים אלא במי שמת והניח (כג) בנות קטנות מפני שאמרו חכמים דעתו של אדם שאינו מניח בתו עד שתיבגר אבל זאת שבגרה בחיי האב כיון דאשתהי אשתהי והרמב"ם כתב דאפי' בגרה בחיי האב לא אבדה פרנסתה אם מחתה או אם נתנו לה מזונות (כד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כדברי ה"ר יונה מי שמת והניח שתי בנות ובן ונטלה הראשונה עישור נכסים ולא הספיקה שנייה ליטול עישור נכסים עד שמת הבן קאמר ר' יוחנן [ו] (כה) הפסידה עישור שלה ור"ח אומר גם היא נוטלת העישור שלה ואח"כ יחלקו ופסק רב אלפס כר' יוחנן וכ"כ הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל פסק כר"ח כתב ה"ר יצחק קרקוש"א אי איכא אלמנה ובת אלמנה תובעת כתובתה או מזונו' ובת פרנסתה אלמנה קודמת שהיא בעלת חוב דאב ובת בעלת חוב דאחים ואפי' אין שם אלא מטלטלי דלא שייך בהו דין קדימה כי היכי שהיא קודמת כי איכא מקרקעי דכי תקנו הגאונים לגבות כתובתה ומזונו' ממטלטלין כעין דינא תיקון (כו) ולענין דינא היכא דאיכא קרקע אלמנה קודמ' לגבו' כתובתה לא תקנה פרנסה לבת אלא במקום בן אבל אם לא הניח אלא בנות לא תיקנו אלא יחלקו הכל בשוה (כז) ואפילו נשאו הגדולו' בחיי אביהן ואומרו' הקטנו' גם אנחנו נישא מהממון קודם חלוקה אין שומעין להן אבל אם נשאו הגדולו' אחר מיתת אביהן מהאמצע ישאו גם הקטנות ואח"כ יחלקו :

קיד כל אלו הדברים אינו חייב אלא בבת אשתו שילדה לו אבל אם יש לה בת מאיש אחר אינו חייב לה כלום אלא מה (א) שהתנתה עמו דתנן הנושא את האשה ופסק עמה שיזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים אבל אם לא פסקה לא וכתב הרמב"ם דדוקא שהתנתה עמו בשעת קידושין (ב) אז מהני בדבור בעלמא (ג) אבל שלא בשעת קידושין [א] אינו מתחייב עד שיקנו מידו

כתב ה"ר יצחק קרקוש"א וכו' עד ולענין דינא היכא דאיכא קרקע אלמנה קודמת לגבות כתובתה איכא למידק דלעיל בסימן ק"ב כתב רבינו דאף בזמן הזה דתקנו הגאונים לגבות כתובתה מטלטלין ב"ח אפי' מאוחר קודם לכתובה במטלטלין וכאן כתב דמטלטלין יש בהן דין קרקעות וכתובה קודמת לגבות מהן וי"ל דלגבי פרנסת הבת הכתובה קודמת לפי שהיא ב"ח דהאב והבת ב"ח דאחי כדפרש טעמא אבל לגבי שאר ב"ח דאידי ואידי ב"ח דאב ניינהו יפה כחו דב"ח לאשה בכל דבר משום דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא כדאיתא בפרק הכותב :

קיד כל אלו הדברים וכו' דעת רבינו באריכות דבריו אלה לפרש דמי שקיבל עליו לזון בת אשתו אין דין חיובו כדין חיוב בת אשתו שילדה לו שבבתו חייב מתנאי ב"ד ואינו חייב אלא עד שתיבגר או עד שתינשא ואינו חייב בחייו אלא לאחר מותו וע"פ חלוקי הדינים שכתב בסימן קל"ב אבל חיוב בת אשתו אינו אלא מה שהתנתה עמו ואם התנתה עמו בסתם לזון אותה אינו חייב עד שתיבגר או עד שתינשא אלא שנה אחת ולא יותר כדכתב הרא"ש בתשובה כלל ששי סימן י"ח וזהו שאמר רבינו אבל לא פסקה לא דלא איצטריך דפשיטא היא אלא אתא לאשמעי' דדוקא פסקה עמו מנין השנים כך וכך אבל לא פסקה עמו כך וכך שנים אע"פ שפסקה עמו סתם שיזון את בתה לא מגית למימר שיזון אותה עד שתיבגר או עד שתינשא לאיש אלא ידה על התחתונה דאינו חייב לזונה אלא כפי רצונו שנה אחת ולא יותר :

וכתב הרמב"ם וכו' ספכ"ג דאישות וכתב ב"י שטעמו משום דס"ל דאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב אא"כ בהתנתה עמו בשעת קידושין וכו' עכ"ל והיינו משום דבהיא הנאה דקא מיתחתני אהדדי ועמדו וקדשו גמרי ומקני להדדי ואפי' באמירה בעלמא בלא כתיבה כדאיתא להדיא בגמרא ר"פ הנושא והא דקאמר התם לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל וכו' אלמא דקרי ליה שטרא דפסיקתא ורב גידל מיירי באמירה בעלמא י"ל רגילין היו לכתוב שטרי פסיקתא כי היכי דליטרף ממשעבדי אבל רב גידל לא מיירי אלא באמירה וכדאמר להדיא הן הן הדברי' הנקנין באמירה כיון שהתנתה עמו בשעת קידושין אלא דלא טרפי ממשעבדי ומיהו קשה טובא במה שכתב הרמב"ם כאן בהל' אישות דשלא בשעת קידושין אינו מתחייב אא"כ יקנו מידו או עד שיכתוב בשטר ובפי"א ממכירה כתב דאפי' קנו מידו אינו חייב כיון שאינו מתחייב בדבר קצוב והב"י כ' ליישב זה בכמה דרכים ובדרך הראשון כתב לחלק בין שעת הקידושין לשעת נישואין דבקידושין באמירה בעלמא סגי ובנישואין צריך קנין או כתיבה אבל הר"י בר ששת בתשובה סי' שמ"ה כתב איפכא דמיסתבר טפי דבנישואין באמירה בעלמא סגי מבקידושין וז"ל דרב גידל נקט וקדשו לרבותא דבקידושין לחוד מהני אף על פי שלא נזכר התנאי בשעת נישואין דהיא שעתא הוי גמר החיתון ואיכא איקרובי דעתא טפי עכ"ל ומביאו ב"י לעיל סימן נ"א והשתא לפי זה ודאי כשכתב הרב בהל' אישות דבשעת קידושין אפי' באמירה סגי כל שכן דבשעת נישואין באמירה סגי וכשכתב בה' מכירה דבפוסק בשעת נישואין חייב לזונה היינו אפילו באמירה בעלמא וכשכתב בה' אישות דשלא בשעת קידושין אינו חייב עד שיקנו מידו או עד שיכתוב שטר היינו לומר דלא התנתה עמו כלל אפי' בשעת

ומ"ש רבינו שהרמב"ם חולק מבואר בלשונו שכתבתי בסמוך : ומ"ש שהרא"ש ט כתב בתשובה כדברי ה"ר יונה : מי שמת והניח ב' בנות ובן ונטלה הראשונה עישור נכסים ולא הספיקה השנייה ליטול עישור נכסים עד שמת הבן קאמר ר' יוחנן הפסידה עישור שלה ור' חנינא אומר גם היא נוטל' העישור שלה ואח"כ יחלקו בס"פ מציאת האשה (דף סט.) וכתב הרי"ף מסתברא לן דהלכה כר' יוחנן משום דרב אשי דהוא בתרא ס"ל כוותיה אבל בירושלמי פסק כר' חנינא וכתב הרא"ש על זה וכיון דבירושלמי פסק בהדיא כר' חנינא עבדינן כוותיה ורב אשי שקיל וטרי ולא משום דס"ל כר' יוחנן וכתבו הר"ן וה"ה שגם הרשב"א הסכים לפסוק הלכה כר' חנינא כדברי הירושלמי אבל הרמב"ם בפ"כ פסק כר' יוחנן ומפרש בגמרא טעמא דר' יוחנן משום דאיכא רווח ביתא כלומר שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה וכתב הר"ן נסתפקו התוספות היכא שמת הבן ונשארו עשר בנות שלא נשאו דהכא ליכא רווח ביתא שאפי' בתורת ירושה לא תטול אחת יותר מעישור מ"מ משמע דהיכא דשעבד הבן נוטלת עישור שאילו נדון אותה יורשת לא תטול כלום ומדין עישור מוציאין לפרנסה ונמצא שאין בירושה ריוח אלא הפסד : כתב הר"י קרקוש"א אי איכא אלמנה ובת וכו' אלמנה קודמת וכו' כ"פ הר"ן בפרק מציאת האשה וכתב עוד והא דגרסינן בירושלמי פרק מי שהיה נשוי פרנסה וכתובה פרנסה קודמת ההיא בכתובת בנין דיכרין מיירי משום דשויוה רבנן כירושה וכשם שנוטלת במקום בנים כך נוטלת במקום כתובת בנין דיכרין עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפרק כ' וז"ל מי שמת והניח אלמנה ובת כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת וכן אם נישאת הבת אינה נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה ואפי' מתה הבת אחר שנישאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה לינתן לה שהרי הנכסים כולם בחזקת אלמנה שהיא ניזונת מהם וכתב ה"ה מי שמת והניח אלמנה ובת וכו' ואמרו שם דשויוה רבנן כאן לבעל בנכסי אשתו כיורש ולא כלוקח מפני שלא תפסיד האלמנה שאם היה כלוקח הא קי"ל אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים ודע שכ"ש אם האלמנה תובעת כתובתה שהיא דוחה מזון הבת ופרנסתה בין מקרקע כדין התלמוד בין ממטלטלין מתקנת הגאונים ז"ל שהרי כחוב טורפת מן המשועבדים ואפילו שעבדם הבע וכ"כ ז"ל ופשוט הוא עכ"ל (יב) : לא תקנו פרנסה לבת אלא במקום בן אבל אם לא הניח אלא בנות לא תקנו אלא יחלקו הכל בשוה ואפי' נישאו הגדולות בחיי אביהן וכו' עד סוף הסי' משנה וגמ' בס"פ י"נ (דף קלט.) :

קיד כל אלו הדברים אינו חייב אלא בבת אשתו שילדה לו אבל אם יש לה בת מאיש אחר אינו חייב לה כלום אלא מה שהתנה עמו דתנן הנושא את האשה וכו' משנה זו ברפי"ב דכתובות (דף קא:) ולא ידעתי למה הוצרך רבינו להאריך בזה דמהיכא תיסק אדעתין שיתחייב לבת אשתו שום דבר :

ומ"ש בשם הרמב"ם דדוקא שהתנתה עמו בשעת קידושין וכו' בפי"ג מה"א כתב כן וטעמו משום דס"ל ז"ל שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב וכך מבואר בדבריו פרק י"א מהלכות מכירה שכתב וז"ל חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסות ה' שנים אע"פ שקנו מידו לא

דרכי משה

אם השיאוה אחיה ולא נתנו לה כלום לאו כלום הוא ולאו כל כמינייהו וצריכין ליתן לה ועיין שם: (יב) ועיין במהרי"ל סימן ע"ה מדין עישור נכסים ואם נגבית מנכסי האם ע"ש:

דרישה

גם ברי"ף וברא"ש לא כתבו האי ומיהו כו' אבגרה וניסת ולא נכתב האי ומיהו כלל ולגירסא שלפני צריך דאיה מנ"ל לרבינו שמועיל מחאה לחוד בבגרה ואח"כ נשאת וצ"ע : [ו] הפסידה עישור שלה שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה ונסתפקו התוס' אם נשארו י' בנות דליכא רווח ביתא . ור"ל אם הניח י' בנות ובן אחד והניח מאה זהובים ונשאה ראשונה ולקחה עישור נכסים דהיינו י' זהובים ומת הבן ואי לא מת הבן היה נוטלת כל אחת עישור מנכסים שנשארו דהיינו השנייה ט' זהובים והשלישי' ח' וכן כולן היו פוחתין והולכין והשתא שמת ואין לבנות דין עישור זה על זה הואיל והן שוות בירושה וכמו שכתב רש"י בהדיא שם פרק מציאת האשה דף ס"ט ע"א מש"ה מסתפקין התוס' אם נאמר שתטול כל אחד מהט' הנשארות עשרה זהובים כמו שהגיע לזו שנשאה ולא יתן לאותה שנשאת כלום דהרי אין רווח ביתא ביותר ממה שלקחה הראשונה או נאמר שלא תקח כי אם מה שראוי לה בעישור אם היה הבן קיים והמותר יחלקו בשוה וק"ל :

סי' קיד [א] אינו מתחייב עד שיקנו מידו כו' והקשה ב"י דהכא כתב הרמב"ם שאם קנו מידו לאחר הנישואין מועיל הקנין ובפרק י"א מהלכו' מכירה כתב וכו' עיין בב"י עד ועדיין לא נשאה מהני קנין עכ"ל ב"י ול"נ דמ"ש הכא "עד "שיקנו "מידו כו' הכי קאמר שבאמירה בעלמא לא מהני אלא דוקא בשעת קידושין שאז מהני כמ"ש שפוסק עם אשתו דמשמע בפסיקת דיבור בעלמא אבל לאחר קידושין אינו מהני באמירה בעלמא לכולי עלמא אלא למר כדאית ליה דהיינו עד שיקנו מידו שאז מהני לפי אותן הגאונים שסוברין שמהני קנין שהרי בפי"א מהלכו' מכירה כתב וכן הורו רבותי ומשמע דיש גאונים שאין סוברין כן אלא שקנין מהני והכא

פרישה

ס"מ ע"ב בד"ה בין נשאו כו' : (כג) בנות קטנות ל"ד וה"ה נערו' ונקט קטנות לאפוקי בוגרת וכן באשיר"י כתב ז"ל דלישנא דסבנות קטנות משמע . מפני שאמרו חכמים כצ"ל : (כד) וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' ותימא שלא פסק כן בהדיא בפסקיו בפרק מציאת האשה מ"ו וע"ש באשיר"י פרק מציאת האשה סוף דף קנ"ג שכ"כ בשמו ביותר אריכות וראיתי בא"ע של קלף שלא כתב בו האי תיבה בתשובה וכן נ"ל עיקר כי לדעתי לא נמצא כ"כ בתשובה מאמר שהב"י ולא בעל מראה מקום שמנוהו : (כה) הפסידה עישור שלה ומפרש טעמא משום דאיכא רווח ביתא כלומר שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה : (ואפי' אין שם אלא מטלטלין ע"ל בח"מ סימן ק"ד כ"פ) : (כו) ולענין דינא כו' (כשם שהיא קודמת לענין דינא במקרקעי ה"נ במטלטלי כ"פ) נ"ע לעיל סימן ק"ב מ"ו . ורצה לומר דהכא אמרינן דאזלינן בתר המוקדם ולעיל בר"ס ק"ב אמרינן דאם הניח מטלטלין ויש כאן בעל חוב וכתובת אשה דינתנו לבעל חוב אפי' הוא מאוחר ותדחה האשה ולא אמרינן שמטלטלין כעין דינא דמקרקעי תיקון ובמקרקעי מבואר שם דנותנין למוקדם . ול"נ דלק"מ דלעיל בבעל חוב דמדאורייתא מטלטלי דבעל חוב משועבדים הם למלוה אלא שהחכמים אמרו שאחר שמת הלוה שמטלטלין שלו אינן משועבדים למלוה ולהכי אמרינן דכשחזרו ותקנו הגאונים שהמלוה יגבה ממטלטלי תקינו שיהא קודם לכתובת אשה שהם אמרו והם תקנו (ומטעם דב"ה משום לא תנעול דלת כו' אבל האשה יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא כ"פ) אבל הכא גבי כתובתה ומזונות ופרנסה שאין זמנה אלא לאחר מיתה ומחיים אין לשם שום שיעבוד על מטלטלים של בעל ואביה (ואין שיעבוד של האלמנה וגם הבת דאורייתא כ"פ) אמרינן שהמוקדם קודם דהכא שייך לומר דמטלטלי כעין דינא דקרקעות תקנו כיון שאין כד שיעבוד אל מעולם על המטלטלין כי אם מתקנת הגאונים (גם שהאלמנה בעל חוב דאב והבת ב"מ דאחין ונמצא שקודם שנפלו לרשות האחין היא קודמת לגבות אחר תקנת הגאונים אף ממטלטלין כ"פ) : (כז) ואפי' נשאו הגדולות כו' וכ"כ בח"מ סימן רפ"ז :

סי' קיד (א) שהתנתה עמו ז"ל ב"י לא ידעתי למה הוצרך רבינו להאריך בזה דמהיכא תיתי ליתן לה שום דבר עכ"ל ב"י . וי"ל דלא בא אלא להשמיענו דמה שפסקה עמה יש לה אף ע"פ שהוא דבר שלא בא לעולם משום חיבת נישואין ולא תימא דמה שיש לה מה שפסקה עמה אף ע"פ שאינו בעולם הוא מכח תקנת חכמים או מתנאי כתובה וממילא יש לה ג"כ שאר דברים כמו שאר בנות קמ"ל (במ"ש רבינו כל אלו הדברים אינו חייב כ"פ) דאין לה שאר דברים אבל אין לתרץ דר"ל דאפילו כסות ומדור א"כ ליתן לה אף ע"פ שפסק עמה ליתן לה מזונות וכבר נתבאר דלעניין אשתו ובנותיו כסות ומדור בכלל מזונות הוא כמ"ש לעיל סימן פ"ד וקי"ג דזה אינו חדא מנא ליה לרבינו הא דאין לה ועוד שהרי שיים ברא"ש שכתב דתנן הנושא כו' עד אבל אם לא פסקה לא וזהו פשיטא והוה ליה למימר אפי' אם פסקה אין לה אלא מזונות לחוד : (ב) אז מהני בדבור בעלמא דכיון דמתני אהדדי גמר ומקני (והן הן הדברים הנקנין באמירה כדלעיל בסימן נ"א כ"פ) : (ג) אבל שלא בשעת קידושין (בלא קניין) כו' משום דסבירא ליה שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב (בלא קניין) וטעם זה כתב הרמב"ם בהדיא בפ' י"א מהלכות

חדושי הגהות

איבדו מזונותיהם והשתא בע"כ באידך ברייתא דתנא רבי בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים ודייקינן ניזונת אין שאין ניזונת לא ה"פ דאף נערה שנתארסה כיון דאית לה מזונות לר' נוטלת עישור נכסים אע"ג דלא מיחתה אבל בשיאוה א"נ איבגרה דאינה ניזונת מן האחין איבדה פרנסתה והשתא לפי דעת התוספות ולמאי דאיפסקא בגמרא דהלכה כר' נערה ארוסה כיון דמדינא יש לה מזונות מן האחין ואע"פ דאין נותנין לה מזונות ואף לא מיחתה לא איבדה פרנסתה דלא כהרמב"ם (ב"ח) ועי"ש שהאריך עוד : ט מ"ש שהרא"ש כתב בתשובה עיין פרישה :

מידו או עד שיכתוב שטר ע"כ וצריך לזונה ה' שנים הראשונים שאחר הנישואין בין אם המזונו' ביוקר או בזול לא זנה בהם והוזלו המזונות אם הוא עיכב לזונה צריך לפרוע לה בדמים ביוקר של עכשיו ואם היא עכבה אין נותנין לה אלא כדמי הזול היו בזול והוקרו בין שעכבה היא או הוא (ד) אין נותן לה אלא כדמי הזול ומעשה ידיה שלה אע"פ שזנה (ה) ואם האם פוטרת אותו מלזונה אחר שפסקה עמו לזונה אין שומעין לה דלאו כל כמינה להפסיד בתה מת הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר בעלי חוב ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר אבל אם פסקו בשעת קידושין ולא היה שם קנין הן הן הדברים (ו) שלא ניתנו ליכתב ואינה ניזונת ממשועבדים מתה הבת אין יורשיה יורשים מזונותיה נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת לא יוכל לומר כשתבא הבת אצלי אתן לה מזונות אלא נותן לה מזונות משלם במקום שתהיה אמה ולא לפי ברכת הבית נשאת לאחר ופסקה גם עמו שיזון את בתה (ז) אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונו' משלם ואם גירשה גם השני ושניהם חייבים במזונותיה וכל אחד ואחד אומר אני אזון אותה ולא אתן דמים כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה שתבחר איזה מהם שתרצה שיזון אותה ואם היא חרשת שאין בה דעת לבחור זנין אותה לפרקים זה שבת וזה שבת וכן מסתבר לא"א הרא"ש ז"ל נישאת הבת תוך הזמן הבעל חייב במזונותיה והשנים כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונו' כתב לה אני אזון את בתך כל זמן שאת עמי מתה אינו חייב עוד לזונה וכן אם נתגרשה אפי' חזר ונשאה (ח) דכל זמן שאת עמי מאלו הנישואין משמע

לא נשתעבד שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה וכן הורו רבותי ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהא זן את בתה חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקנים באמירה עכ"ל והראב"ד כתב על הוראת רבותיו שלא ידע מאין הורו כן דהא בגמרא משמע איפכא וה"ה דחה ראייתו ומ"מ כתב שאינו יודע מקום להוראה זו ושדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל בתשובותיהם כדעת הראב"ד ואני כתבתי בביאורי להרמב"ם פי"א מהל' מכירה ובביאורי לח"מ סימן ס' טעם להוראה זו ומ"מ קשה כדדי הרמב"ם שבפ' כ"ג מה"א כתב הנושא את האשה ופסקה עמו שיזון את בתה כך וכך שנים חייב לזונה אותם השנים שקיבל עליו והוא שיתנו על דבר זה בשעת הקידושין אבל שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר וכיוצא בו דמשמע בהדיא דכל שקנו מידו אפי' שלא בשעת הקידושין חייב ובפי"א מהלכו' מכירה כתב שהמחייב את עצמו לזון כך וכך שנים אע"פ שקנו מידו אינו משועבד אם לא שפסק בשעת נישואין וי"ל דכשהיא בשעת קידושין באמיר' בעלמא סגי וכדרב גידל וכשהיא שלא בשע' קידושין כלומר שכבר עברו הקידושין אבל לא נשאו עדיין מתוך שהוא על עסקי הנישואין מהני התנאי דכיון שעדיין לא נשאה שייך קצת לומר מגו דמחתני אהדדי גמרי ומקני ומתוך שכבר קדש לא דמי לענין נישואין ולכך צריך קנין או כתיבה וזהו שכתב בה' מכירה ומפני מה הפוסק דבר עם אשתו וכו' כלומר פוסק לזון את בת אשתו אפילו בקנין מפני מה הוא חייב לזונה מפני שפסק בשעת נישואין והדבר דומה לדברים הנקני' באמירה כלומר אע"פ שאינם נקנין באמירה אבל הם דומים להם מתוך שעדיין לא נישאת . ועי"ל דג' חילוקים בדבר לחבירו אפילו בקנין לא מהני אבל לבת אשתו אם קיבל עליו לזונה בשעת קידושין או נישואין סגי באמירה בעלמא ושלא בשעת קידושין ונישואין בקנין מהני ועי"ל דכי אמרינן שהדברים הללו נקנין באמירה היינו דוקא בשעמדו וקדשו מתוך הדברים אבל כשלא עמדו וקדשו מתוך הדברים שעסוקין בענין נישואין ועדיין לא נשאה מהני קנין : וצריך לזונה ה' שנים הראשונים שאחר הנישואין בין אם המזונות ביוקר או בזול לא זנה בהם והוזלו המזונות וכו' עד אין נותן לה אלא כדמי הזול הכל ירושלמי כתבוהו הרא"ש והר"ן ז"ל בר"פ הנושא וכתב הרא"ש דטעמא דבסיפא אף ע"פ שעיכב הוא אינו נותן אלא כדמי הזול מפני שאינו חייב לשלם אלא כעין שגזל דהיינו אותם שנים שהיה בזול וכתב הרשב"א בתשובה שדינים אלו שוים במקבל עליו לזון את חבירו ה' שנים כמו במקבל עליו לזון את בת אשתו (א) וכתב עוד בתשובה כל שמקבל עליו לזון או שמזונה לאיש בנכסיו מזונו' סתם כל זמן שצריך מזונו' משמע וכמי שאסר על עצמו סתם שלא יאכל מן המינים שאסור בהם לעולם וכדאמרינן בפרק ד' נדרים (כח .) אמתני' דנודרין להרגין כיון דאמר יאסרו כל פירות העולם עלי איתסר כל פירי דעלמא עילויה ופרקינן דאמר היום אלמא כל סתם כלעולם דמי (ב) והרא"ש בתשו' כלל ששי סימן נ"ד כתב שהמקבל עליו לזון את חבירו בסתם או יתן ק"ו זהובים לשנה בשנה אחד יפטר מנדרו : **ומעשה** ידיה שלה אף ע"פ שזנה ירושלמי סימן ת"פ כתבו בשם התוס' ונתן כתבה הרא"ש שם והריב"ש בתשו' טעם לדבר ומסיים בה בירושלמי הפוסק לזון כלתו מעשה ידיה של בנו : ואם האם פוטרת אותו מלזונה אחר שפסקה עמו לזונה אין שומעין לה וכו' ג"ז תוספתא כתבה הרא"ש שם : **מת** הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר ב"ח משנה שם ומ"ש ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר אבל אם פסקו בשעת קידושין ולא היה שם קנין הן הן הדברים שלא ניתנו ליכתב ואינה ניזונת ממשועבדים כ"כ הרמב"ם בפכ"ג מה' אישות וטעמו מדגרסינן בפ' הנושא (דף קב .) א"ל רבינא לרב אשי דברים הללו ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב א"ל לא ניתנו ליכתב ואותבינן עליה מדתנן שאם מת היא ניזונת מנכסים משועבדים מפני שהיא כב"ח ושני הב"ע בשקנו מידו והוא ז"ל מפרש כדכתב הר"ן דמשמע מדברי הרי"ף דהכי בעא מיניה דברים הללו ניתנו ליכתב שאם נכתבו תורת שטר עליהם לגבותם ממשעבדי או לא א"ל לא ניתנו ליכתב שאפי' נכתבו אין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי שלא עלה על דעתם להשתעבד משום הנאת איתחתוני אלא אבל בני חרי ולא אבל משעבדי : מתה הבת אין יורשיה יורשין מזונותיה כ"כ שם הרא"ש בשם הירושלמי וקאמר בירושלמי (ג) הלכה כמי שנשאת כלומר וחייב ליתן לה מזונותיה כבריאה : נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת לא יוכל לומר כשתבא הבת אתן לה מזונות וכולי משנה שם : ומ"ש נותן לה מזונות משלם ולא לפי ברכת הבית כ"כ שם הרא"ש וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א (ד) כ"כ המרדכי בשם רבינו ברוך ונתן טעם לדבר ודחה דברי האומר דאינו נותן אלא לפי ברכת הבית : **נשאת** לאחר ופסקה גם עמו שיזון את בתה אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות שם במשנה : ומ"ש משלם כבר נתבאר בסמוך : ואם גירשה גם הב' ושניהם חייבים במזונותיה וכו' כתב הרמ"ה שהדבר תלוי בה וכולי וכן מסתבר לא"א הרא"ש ז"ל בפסקי הרא"ש בפרק הנזכר אלא שבפסקים שבידינו חסר הא דאם היא חרשת וכו' : נשאת הבת תוך הזמן הבעל חייב במזונותיה והשנייה כל אחד ואחד נותן לה וכולי שם במשנה : כתב לה אני אזון את בתך כל זמן שאת עמי אינו חייב עוד לזונה אין לשון זה מכוון דאי אנתגרשה האם קאי וכדתנן הפקחין היו כותבין ע"מ שאזון את בתה ה' שנים כ"ז שאת עמי כלומר ואז אם היה מגרש את האם היה נפטר ממזונות הבת א"כ מאי וכן אם נתגרשה דכתב בתר הכי דמשמע דעד השתא לאו בנתגרשה עסקינן ואיפשר שיש כאן חסרון וכך צריך להגיה כתב לה אני אזון בתך כל זמן שאת עמי מתה אינו חייב עוד לזונה והשתא אתי שפיר לישנא דוכן אם נתגרשה דכתב בתר הכי וכן מצאתי בספר מדוייק : ומ"ש שאם נתגרשה אפי' חזר ונשאה אינו חייב משום דכ"ז שאת עמי

בשעת קידושין ולפיכך אינו חייב אלא עד שיקנו או שיכתוב שטר ומיהו קנין או שטר מהני בשטרא פסיקתא אע"פ שאינו דבר קצוב מטעם דבההיא הנאה דמיתחתני וכו' אלא כיון דאינו לא שעת קידושין ולא שעת נישואין צריך קנין או שטר וכשכתב בה' מכירה דהמחייב עצמו לזון ה' שנים אע"פ שקנו מידו לא מתחייב אינו במתחייב לבת אשתו אלא לחבירו וזהו כמ"ש ב"י בדרך השני והוא האמת והקשה הראב"ד בהשגותיו מה' מכירה היאך פסק הרמב"ם דבדבר שאינו קצוב אינו מתחייב הלא בפ' הנושא פליגי ר' יוחנן ור"ל באומר חייב אני לך מנה בשטר דלר"י חייב ולר"ל פטור ואקשינן עלה דר"ל מדתנן הפוסק לזון את בת אשתו חמש שנים חייב מאי לאו כהאי גוונא ומהדרינן לא בשטרי פסיקתא וכדרב גידל וכו' אלמא דלר' יוחנן לא איירי בשטרי פסיקתא ואפ"ה חייב לזונה אע"פ שהתחייב עצמו בדבר שאינו קצוב ותירץ הרב המגיד דודאי לר' יוחנן נמי קשיא אמאי חייב בדבר שאינו קצוב וריש לקיש הוה מצי למימר וליטעמיך דבר שאינו קצוב הוא אלא מאי אית לך למימר בשטרי פסיקתא לדידי נמי בשטרי פסיקתא ולפע"ד אין כאן קושיא ולא צריך תירוץ והיינו כדפי' דלא אמר דבדבר שאינו קצוב אינו חייב אפי' קנו מידו או כתב לו שטר אלא במתחייב לחבירו ולהכי לא קאמר ר' יוחנן באומר לחבירו חייב אני לך בשטר דחייב לשלם אלא במנה דהוי ליה דבר קצוב אבל בדבר שאינו קצוב אפי' בשטר פטור ומתני' במזונות דבת אשתו דמיירי בכהאי גוונא דמוסר לה שטר בפני עדים דחייב ולא מיירי בשטרי פסיקתא לר' יוחנן אלא מיירי דוקא שלא בשעת קידושין ושלא בשעת נישואין ואפ"ה חייב בדבר שאינו קצוב היינו טעמא דבבת אשתו סגי בקנו מידו או בשטר בההיא הנאה דמיתחתני וכו' כדפרישית והרב ב"י בספר כסף משנה בהלכו' אישות כתב קושיית הראב"ד ותירץ הרב המגיד בשינוי לשון ולדידי לא קשיא כלל :

הקשה הריב"ש בסי' שמ"ה דכאן ס"ל להרמב"ם ז"ל דבדבר שאינו קצוב דאפי' קנו מידו לחבירו לא מתחייב ואפ"ה כשמשעבד עצמו בשעת נישואין מתחייב אפילו באמירה ובפ"ו דזכייה כתב דבדברים הנקנים באמירה צריך שיהיו ברשותו שאין אדם מקנה דשלב"ל ומביאו רבינו לעיל בסימן נ"א ומאי שנא וצ"ל דסבירא ליה להרמב"ם דדבר שאינו מצוי ברשותו גרע מדבר שאינו קצוב ע"כ ועיין לעיל בסימן נ"א מה שכתבתי לשם בשם המרדכי : מת הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר ב"ח ודוקא וכו' משנה ריש פרק הנושא ואף ע"ג דבקנו מידו או שכתב שטר גובה ממשועבדים אם לא כמלאו לו ב"ח אפי' לא מת תני מת כדי לחלק בין בת אשתו ובין בנותיו דאילו בנותיו ניזונות מבני חורין אפי' קנו מידו או כתב להן שטר דכיון דבתנאי ב"ד קא אכלן אימור דרי אתפסה כמ"ש לעיל בסימן קי"ב אבל בת אשתו דינו כשאר ב"ח בקנו מידו דגובה ממשועבדים :

ומ"ש אבל אם פסקו בשעת קידושין ולא היה שם קנין וכו' פירוש דלא היה שם אפי' קנין לחוד וכ"ש דלא היה שם כתיבת שטר שוב לא ניתנו ליכתב אא"כ שלא מדעת המתחייב אבל מדעת שניהם נכתב וגובה ממשועבדים וכמו שפירשו התוס' והרא"ש ולעיל בסימן נ"א נתבאר באריכות כל הפירושים בזה גם דעת רבינו :
כתב

דרכי משה

קי"ד (א) וכן כתב הר"ן ריש הנושא : (ב) וכן כתב הר"ן פרק מי שאחזו דף תקצ"ב ע"א דהמקבל עליו לזון אחד כל ימי חייו משמע והדבר צריך תלמוד וע"ש . כתב הר"ן ריש הנושא הפוסק לזון את חבירו הרשות בידו לומר תן לי מעות דמי מזונות ועיין חילוקים רבים בזה בח"ה סימן ס' וסוף סימן ר"ז : (ג) והביאו ר"י במישרים נב"ג ח"ג : (ד) וכתב הר"ן וטעמא דדוקא באלמנה נותן לה לפי שכתב לה את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי אבל הכא לא עכ"ל וא"כ אם כתב לבת ג"כ בלשון שכותב לאלמנה נראה ג"כ דאינו נותן לה

פרישה

מהל' מכירה ורבינו כתבו בח"מ סי' ר"ז (ועיין בח"מ סי' ס' כ"פ) ועיין בדרישה : (ד) אין נותן לה אלא בדמי הזול (אע"ג דעיכב הוא כ"פ) מפני שאינו חייב לשלם אלא כעין שגזל דהיינו אותן שנים שהיו בזול אסיר"י : (ומעשה ידיה שלה ול"ד לאשתו דמעשה ידיה שלו משום המזונות דהתם המזונות מתנאי ב"ד איכא איבה אבל הכא הוא מרצונו הטוב התחייב בפסיקה לא שייך איבה כ"כ): (ה) ואם האם פוטרת אותו מלזונה כו' דלאו כל כמיניה כו' יש מלמדין מכאן שאם כתב עושה [illegible]

דרישה

והכא מרמז על אותן גאונים שחולקין . או עד שיכתוב שטר ר"ל שטר הודאה על נפשו שאז נתחייב אליבא דכ"ע דהמודה בדבר אין מבקרין אמריו שיאך נתחייב וכמ"ש בח"מ סימן ס' ותדע שסברי בדברי הרמב"ם גם בח"מ שהביאו לא כתב אלא שלא מהני קנין בדבר שאינו קצוב אבל שטר לא נזכר שם ועיקר שאשמעינן הכא אינו אלא שבאמירה בעלמא לא קנה אלא דוקא בשעת קידושין וזה הוי אליבא דכולי עלמא אבל לענין הקנין אפשר דס"ל שלא מהני לפי דעתו : ולא [illegible]

משמע כתב הרמ"ה שאלו המזונות שנותן לה אינו נותן לה (ט) אלא כזן את אשתו ע"י שליש ואפי' עשיר שבישראל אינו חייב ליתן לה לפי כבודו ואפי' היא עשירה הרבה אינו חייב לזונה אלא בפחות שלא אמרו שנותן לפי כבודו אלא באשתו שאוכלת בתנאי ב"ד אבל בבת אשתו שהוא חייב את עצמו יד בעל השטר על התחתונה (י) [ג] כתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהירא לי דמי שנותן מעות לבעל הבית כדי (יא) לפרנסו או עשה לו טובה כדי לפרנסו בסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו ולא שישנהו לרע מכל בני הבית שיאכלו הם בשר (יב) וישתו יין והוא יאכל זרעונין וישתה מים (יג) ולא נתנו חכמי' קצבה במזונות אלא במשרה אשתו ע"י שליש אבל כשהיא אצלו מתגלגלת עמו במה שהוא סועד הן רב הן מעט לפיכך כל המתחייב בפרנסת אדם מתחייב לפרנסו כשאר ב"א ואם חלה אינו חייב לרפאותו אע"ג דתנן במזון האשה (יד) דרפואה שאין לה קצבה הרי היא כמזונות ה"מ כשאוכלת בתנאי ב"ד שהוא חייב להספיק כל צרכה אבל המקבל עליו לפרנס חבירו אין הרפואה בכלל ע"כ :

קטן אלו יוצאות בלא כתובה (א) העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר או אחד מכל האיסורים כגון דם או חלב שהכשילתו ואכלו על פיה ונודע לו אח"כ כגון (ב) שאמרה פלוני חכם תקן לי הכרי הזה או התיר לי חתיכה זו או טיהר לי הדם הזה ונמצאת שקרנית ודוקא שהוכחשה בעדים כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תקן לה שלא היה אותו פלוני בעיר וגם יש עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושהוא אכלו על פיה אבל אם אין עדים והיא כופרת שלא האכילתו (ג) או שמכחשת החכם שאומר שלא תקן לה והיא אומרת שתקן לה נאמנת ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור (ד) ונודע לו ופירש או שהיא בעצמה (ה) אכלה דבר איסור לא אבדה כתובתה (ו) הוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדותה ואמרה לו טהורה אני (ז) ובא עליה יוצאת בלא כתובה [א] הנודרת (ח) ואינה מקיימת תצא בלא כתובה דבעון נדרים בנים מתים קטנים ואיזו היא דת יהודית יוצאת וראשה פרוע אפי' אין פרוע לגמרי אלא (ט) קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא כתב הרמב"ם אע"פ שמכוסה במטפחת כיון שאין

כתב הרמ"ה שאלו המזונות וכו' וכתב ב"י ואיני יודע למה כתב הרא"ש על דברי הרמ"ה ולא נהירא דהרמ"ה לא איירי במאכילה על שלחנו ולפי עניות דעתי נראה דהרא"ש הכריח דהרמ"ה איירי במאכילה על שלחנו דאל"כ אמאי נקט בת אשתו הלא אפי' בבתו כתב הרמב"ם פרק י"ט דאישות אין פוסקין לה לפי כבודו אלא דפוסקין לה דבר המספיק לה בלבד ומביאו רבינו בסימן קי"ב ס"ו וכתב הרב המגיד מפורש בירושלמי הבת לא עולה עמו ולא יורדת עמו אלא בעל כרחך דהרמ"ה אתא לאשמעינן דאפילו מאכילה על שלחנו מ"מ כיון דבת אשתו אינה אוכלת אלא לפי שהוא חייב את עצמו לזונה יד בעל השטר על התחתונה ואינה חייב לזונה אלא בפחות משא"כ בבתו שאוכלת מתנאי ב"ד כשמאכילה על שלחנו דחייבים האחים לזונה לפי כבודו והשיג עליו הרא"ש דאפי' בבת אשתו חייב לפרנסה כשאר בני ביתו כיון שמאכילה על שלחנו :

קטן אלו יוצאו' וכו' מאכילתו שאינו מעושר או אחד מכל האיסורים כגון דם או חלב וכו' אע"ג דאין צ"ל הוא כשמאכילתה דם או חלב וכמ"ש הרמב"ם בפכ"ד אבל שקצים וכו' מ"מ כתב רבינו או אחד מכל האיסורים וכו' כדי לאשמעינן רבותא היכא שרצתה להאכילו ונודע לו ופירש או שהיא בעצמה אכלה דאע"פ שהוא דבר איסור כגון דם או חלב כמי לא אבדה כתובתה : **ואיזו** היא דת יהודית וכו' בפ' המדיר (דף עב) תנן ואיזו היא דת יהודית יוצאת וראשה פרוע ופריך ראשה פרוע דאורייתא (ואמאי לא קרי לה דת משה) ומשני דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפי' קלתה נמי אסור ופירש"י קלתה סל שיש לו מלמטה בית קיבול להולמו בראשה ובית קיבול למעלה לתת בו פלך ופשתן ומדברי הרמב"ם נראה דפי' קלתה היא מטפחת שיש בה נקבים כנקבי הסל כמו הסבכות ואפ"ה כיון שאין עליה רדיד פי' צעיף ככל הנשים תצא בלא כתובה וכ"כ הערוך בערך קלת דאע"ג שבשוק בכיפה של ראשה לבדה שרי מדאורייתא' דת יהודית אסרה שבשוק עד שתתן על ראשה דבר אחר אבל בחצר בקלתה אין בה משום פריעת ראש עכ"ל :

עמי אלו הנישואין משמע כ"כ שם הרא"ש ז"ל : כתב הרמ"ה שאלו המזונות שנותן לה אינו נותן לה אלא כזן את אשתו ע"י שליש וכו' עד סוף הסי' הכל בפסקי הרא"ש פרק הנושא ואיני יודע למה כתב הרא"ש על דברי הרמ"ה ולא נהירא דהרמ"ה לא איירי במאכילה על שלחנו אלא במספק לה מזונות ודברים נכונים הם וכבר נתבאר בסימן קי"ב לגבי מזונות בתו שאין פוסקין לה אלא דבר המספיק לה בלבד ולא לפי כבודה שלא אמרו כן אלא באשתו בלבד ולא בבתו ומיהו באוכלת על שלחנו דברי הרא"ש דברי טעם הם (ה) : כתב הרשב"א בתשובה ששאלת אם יש בכלל המזונות מלבושים משמו של רבינו האי אמרו שהמלבושים וצרכי הנישואין בכלל המזונות וריב"ש כתב שאין בכלל המזונות אלא מאכל ומשקה אבל מלבושים ונדוניא פרנסה מיקרו ומסתברא שהמלבושים ג"כ בכלל מזונות הם כמו ששנינו ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי וכו' ואלמנה ודאי יש לה מלבושים בנכסי בעלה מתנאי זה אבל כשבאים חכמים לחלק בין דין המאכל והמשתה לדין הפרנסה קורים לאלו מזונות ולאלו פרנסה ואלא מיהו במי שבא לחייב עצמו מדעתו שלא מתנאי ב"ד אין דנין ומוציאין לבעל השטר המלבושים מחמת מזונות סתם עד שיפרש אזון ואפרנס דיד בעל השטר על התחתונה וכיון שלעתים אינם כוללים אותם בכלל המזונות ועוד שאינם בכלל מזונות בלשון ב"א לפיכך מי שבא להוציא עליו הראיה וזהו שנהגו עכשיו לכתוב בכתובות ואזון ואפרנס יתיכי עכ"ל (ו) :

קטן אלו יוצאות בלא כתובה העוברת על דת משה ויהודית ואי זו היא דת משה מאכילתו שאינו מעושר משנה בפרק המדיר (דף עב) וז"ל והרמב"ם בפכ"ד או שהאכילה את בעלה דברים האסורים אצ"ל שקצים ורמשים ונבלות אלא דברים שאינם מעושרים : **ומ"ש** או אחד מכל האיסורים כגון דם או חלב שהכשילתו ואכלו על פיה כ"כ בשם הרא"ש : ומ"ש ונודע לו אח"כ כגון שאמרה פלוני החכם תקן לי הכרי הזה וכו' שם בגמרא אהא דתנן מאכילתו שאינו מעושר ה"ד אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע לא צריכא דאמרה ליה פלוני כהן תקן לי את הכרי הזה ואזל שייליה ואישתכח שקרא וכן אמר במשמשתו נדה ובלא קוצה לו חלה : ומ"ש ודוקא שהוכחשה בעדים כ"כ שם הרא"ש בשם הירושלמי וכתב דטעמא דמסתבר הוא דא"א להפקיע ממונא אלא בעדים וכן כתב הר"ן בשם הרשב"א וכתב עוד אבל מדברי הרמב"ן נראה שהכהן והחכם נאמן : ומ"ש ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור ונודע לו ופירש לא איבדה כתובתה כן פירש הרא"ש ז"ל שם אהא דאמרינן אי דידע נפרוש וא"ת אין ידע ודאי ופירש אבל היא היתה רוצה להאכילו שלא היתה סבורה שהוא יודע הלכך יוצאת שלא בכתובה כי תאכילנו פעם אחרת כשלא ידע וי"ל דרצתה להאכילו ולא האכילתו אינה יוצאת שלא בכתובה דמצית אמרה משחק הייתי בך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך עכ"ל וכ"כ הר"ן ושלא כדברי הרא"ה שכתב דאפילו נתכוונה להאכילו מפסדת כתובתה והכא ליכא דהאכילתו קא דייק וכתב עוד הר"ן והא דלא אוקמה במודה כתב הראב"ד ז"ל משום דאינה נאמנת דאין אדם משים עצמו רשע ול"נ דלהפסידה כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בעל דין כק' עדים דמי אלא דמשום דמילתא דלא שכיחא היא לא אוקמה בהכי עכ"ל (א) : ומ"ש שאם אכלה היא עצמה דבר איסור לא איבדה כתובתה כ"כ הרא"ש שם כלל ל"ב סימן א' וז"ל האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה היינו בדבר שהיא מכשילתו כגון כי הנך דמתני' וכיוצא בהם כגון שהאכילתו חלב או דם וכן נודרת ואינה מקיימת בשביל אונס בניו אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות כגון שהיא עצמה אכלה דבר איסור לא הפסיד הכתובה ודת יהודית משום אליפותא ומשום חשש זנות הוא דמפסדא עכ"ל : **ומ"ש** הוחזקה נדה בשכונותיה וכו' שם בגמרא מוקי בהכי למתני' דמשמשתו נדה : ומ"ש דנודרת ואינה מקיימת תצא בלא כתובה כבר כתבתי דמתני' היא ומה שנתן טעם משום דבעון נדרים בנים מתים שם בגמרא : וכתב בתשובת הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א סימן תתס"ו שאם הביאה עדים שהוא עובר על החרם אינו יכול להוציאה בלא כתובה דהיאך יוציאנה משום דבעון נדרים בנים מתים כיון דהוא גברא לא בעו בני מאחר שהוא עובר על החרם (ב) ועיין בתשובת המיי' דשייכי לספר נשים ובמרדכי פרק המדיר : ודין אשה שאינה בת בנים ונודרת ואינה מקיימת עיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ס"ח : כתב המרדכי בהמדיר אשה שעוברת על חרם או שבועה עוברת על דת היא ופשיטא שלא תיקן ר"ג לעכב ע"י שלא יגרשנה שאם אינו מגרשה נקרא רשע (ג) : ואיזו היא דת יהודית יוצאת וראשה פרועה שם במשנה : ומ"ש אפי' אין פרוע לגמרי אלא קלתה בראשה כיון שאינה מכוסה בצעיף תצא שם בגמ' : ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפכ"ד מה"א והוא פירוש למה שאמרו בגמ' דאורייתא קלתה ש"ד דת יהודית אפי' קלתה נמי אסור :

דרכי משה

לה רק לפי ברכת הבית וע"ל סימן צ"ד ברכת הבית כיצד : (ה) ול"נ דאין הנדון דומה לראיה שהביא דשאני בתו דאוכלת בתנאי ב"ד ולא תקנו לה ב"ד אלא דבר המספיק לה אבל הפוסק לזון בת אשתו דאי לאו דעבדה ליה נייח נפשיה לא כתב לה הכי והוי כמי שנתנה לו דמי מזונות וסתמא דעתו שיפרנסנה כאחד מבני ביתו וכמו שכתב הרא"ש ודברי טעם הם וכן נ"ל : (ו) וכתב הרשב"א סימן תתק"ע ראובן שאמר לשמעון אם תשא בת לוי אתן לך מאתים זוז לפרנסתה ומזונותיה וכתב לו שטר חוב ע"ז וקבע לו זמנים ומתה בת לוי לאחר שנשאת והשיב ודאי אם פסק לזונה ה' שנים ומתה א"צ לשלם לה הזמן לאחר שמתה אבל זה לא קצב זמן למזונות אלא קצב עליו סך למזונות ואילו היו רוצים להוציא הכל ממנו ביום אחד היו יכולין לעשות לכך חייב לשלם אך אם כתב בשטר חוב שחייב לשמעון ולאשתו הוי מחצה של אשתו ואין הבעל יורש אשתו בראוי אלא במוחזק ואפי' מה שעבר בעודה שהייתה א"צ לשלם חלקה וע"ש ועיין בח"ה סימן ר"מ מדין הפוסק לחבירו לזון מהו בכלל :

קטן (א) ועיין במהרי"ל סימן ע"ד : (ב) וסיים שם אמנם אם היא עוברת על דת בדברים אחרים יוכל להוציאה הואיל ואינו עובר באותו עון וכ"ה בהגה"מ פרק כ"ד : (ג) ע"ל בסוף סימן

דרישה

מבירו ס' שנים כ"פ) : [ב] כתב א"א הרא"ש ז"ל ול"כ וכתב ב"י וז"ל ואיני יודע למה כתב הרא"ש על דברי הרמ"ה ול"כ וכו' עיין ב"י ומיהו באוכלת על שלחנו דברי הרא"ש דברי טעם הם עכ"ל . ואין נראה שהרמ"ה איירי דאינו מאכילה על שלחנו דא"כ הוה ליה למימר דהא הרמ"ה קאי על עיקר דינא שאמרו חכמים שחייב לזונה ועל זה כתב הרמ"ה שאלו המזונו' שנותן לה כו' משמע בכל ענין איירי וע"ק מאי מביא ראיה מסימן קי"ב ממזונו' בתו שאין פוסקין לה כו' דלמא דשאני התם דהאב כבר מת אבל אין ה"נ דאם האב בחייו וזונה את בנותיו כגון קודם שהגיעו לשש נתבאר לעיל סימן ע"א שחייב לזונם דלמא חייב ליתן לשם כפי כבודו והוה ליה להביא ראיה ממה שהבא בסימן ע"ג דשם כתב בהדיא דבניו ובנותיו קודם שהגיעו לשש שאינו חייב לזונם כפי עשרו וכבודו אלא לפי צרכם :

סי' קטן [א] הנודרת ואינה מקיימת וכן אם עברה על השבועה או על החרם כ' המרדכי דמוציאה בלא כתובה וכ"כ רבינו בס"ם זה בשם הרא"ש ובתשוב' הרשב"א

פרישה

(ט) אלא כזן את אשתו ע"י שליש ר"ל והבעל הוא עני דאל"כ הא חייב לזונה לפי כבודה וכבודו כמ"ש לעיל סימן ע' : (י) כתב א"א הרא"ש ז"ל ול"כ ועיין בדרישה : (יא) לפרנסו או עשה עמו טובה כדי לפרנסו בסתמא כצ"ל : (יב) וישתו יין כו' אף ע"ג שאמרינן לעיל סימן פ' שאפילו לאשתו אינו חייב ליתן יין אלא מעט יין אם דרך המקום ששותת הנשים יין י"ל דהתם מיירי שאפילו אם הבעל ובני ביתו אינן דרכן ביין מ"מ צריך לתת לה מעט יין והכא מיירי שאם בני ביתו דרכם ביין חייב גם כן ליתן כן לאותו שאוכל עמו ודוקא כבני ביתו נותן לו ולא לפי עשרו וכמו שנתבאר לעיל סימן ע"ג דאפי' לאשתו ובניו ובנותיו דמחייב לזונם עד שש שנים כתב שם ז"ל אינו נותן להם לפי עשרו אלא לפי צרכם : (יג) ולא נתנו חכמים קצבה כו' פירוש דהרמ"ה אמר שיתן לה קצבה דהיינו כזן את אשתו כו' ועל זה כתב הרא"ש שלא מצינו שנתנו חכמים קצבה אפי' אם הוא עני אלא במשרה אשתו כו' ואפי' באשתו לא נתנו קצבה אלא במשרה אבל כשהיא אוכלת עמו מתגלגלת עמו במה כו' : (יד) דרפואה שאין לה קצבה כו' כמ"ש לעיל סימן ע"ט :

סי' קטן (א) העוברת (על דת פירוש המעבירת את בעלה על דת משה כ"פ) : (ב) שאמרה פלוני כהן תקן כו' כן הוא בגמרא : (ודוקא שהוכחשה בעדים דאי אפשר להפקיע ממונא אלא בעדים [illegible]

שאין עליה (י) רדיד ככל הנשים תצא בלא כתובה ודוקא שיוצאת כן ברשות הרבים או במבוי המפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו אבל במבוי שאינו מפולש והצר שאין הרבים בוקעים בו (יא) לא תצא וכן הטווה (יב) בשוק שמראה זרועותיה לבני אדם וכן הטווה וורד כנגד פניה ופירש"י שטווה בכפה על יריכה (יג) והחוט מתוח כנגד פניה של מטה והרמב"ם כתב בשטווה בשוק וטווה ורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או לחייה כדרך שעושין הפרוצות וכן (יד) המדברת והמשחקת עם הבחורים [ג] וכן המקללת אביו (טו) בפניו או בפני בנו וכן התובעת מבעלה התשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה או שמריבה עמו עד שנשמע קולה כשתובע על עסקי

ומ"ש ודוקא שיולאת כן בר"ה או במבוי המפולש או בחלר שהרבים בוקעין בו וכולי בפרק המדיר א"ר אסי א"ר יוחנן קלתה אין בו משום פריעת ראש הוי בה רבי זירא היכא אילימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחלר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחלר לחלר ודרך מבוי וכתבו הרי"ף והרא"ש דאיתא בירושלמי חלר שהרבים בוקעים בו הרי היא כמבוי שאין הרבים בוקעין בו הרי היא כחלר ופי' הר"ן אהא דאמרינן א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו כלומר א"כ דאמר רבי יוחנן דקלתה אין בו משום פריעת הראש משמע דבלא קלתה מיהא יש בה משום פריעת הראש וא"כ כולהו נפקן שאין אשה נזהרת בחלירה ומשנין מחלר לחלר ודרך מבוי דלא שכיחי בה רבים עכ"ל נראה מדבריו בהדיא שיולאת לחלר בפריעת הראש ממש לית לן בה וכן נראה מדברי רש"י ויש לתמוה א על רבינו שכתב אבל במבוי שאינו מפולש וחלר שאין הרבים בוקעין בו לא תלא דמשמע לא תלא מבעלה ע"י כך אע"פ שהוא דבר שאינו הגון והא בחלר אפי' פריעת הראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש נמי בקלתה מיהא לית לן בה (ד) : **וכן** הטווה בשוק שמראה זרועותיה וכולי שם במשנה גבי איזו היא דת יהודית קתני טווה בשוק וקאמר עלה בגמרא (שם) א"ר יהודה אמר שמואל במראה זרועותיה לבני אדם אמר רב חסדא אמר אבימי ב בטווה ורד נגד פניה וכתב הרמב"ם בפרק כ"ד דברי שניהם משום דמשמע ליה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי :

וכן המדברת והמשחקת עם הבחורים שם במשנה גבי דת יהודית קתני מדברת עם כל אדם ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל במשחקת עם הבחורים וכיון שכן לא ה"ל לרבינו לכתוב מדברת וכן הרמב"ם בפכ"ד לא הזכירו אפשר שרלה רבינו לתפוס לשון המשנה ומ"מ מה שכתב והמשחקת טעות סופר הוא דמשמע דתרתי מילי נינהו וליתא הילכך יש להגיה ומשחקת וכתב הרשב"א בתשובה סימן תקע"א על אשה אחת שנתקוטטה עם בעלה בשוק ומתוך כך פרעה ראשה ונתגלו זרועותיה ודנוה קצת חכמים ללאת שלא בכתובה מדין עוברת על דת משה ויהודית זה אינו שלא אמרו אלא ברגילה בכך אבל אם גלתה ופרעה ראשה באקראי או שדברה עם הבחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה עכ"ל ואיני יודע למה לא טען עליה מטעם דעוברת על דת לריכה התראה כדלקמן (ה) :

ומ"ש רבינו וכן המקללת אביו בפניו או בפני בנו וכולי ג"ז שם במשנה גבי דת יהודית מקללת יולדיו בפניו ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו ופירש"י כלומר בפניו דמתניתין לא תימא לפניו ממש אלא אפי' מקללת אביו בפני בנו של בעל והרמב"ם בפכ"ד לא כתב אלא מקללת אבי בעלה בפני בעלה ולפי דבריו אתא שמואל לאשמועינן דלא תימא דבפניו דמתני' היינו בפני יולדיו עלמו כלומר שמקללת חמיה בפניו ממש אלא בפניו דבעל קאמר ומש"ה תלא אבל שלא בפני הבעל אע"פ שהוא בפני חמיה עלמו לא (ו) וכתב בתרומת הדשן סי' רי"ח דאע"ג דכתב במרדכי פר' המדיר בשם רבי' שמחה שהמכה את אשתו עובר בלאו דפן יוסיף והחמיר מאוד בדבר מ"מ מי ששמע באשתו מקללת ומזלזלת באביו ואמו והוכיחה בדברים על זה כמה פעמים ולא הועיל שרי להכותה כדי לייסרה שלא תעשה. כתוב בתשוב' להרמב"ן סימן ק"ב אם מקללתו חנם הדין עמו דהא מקללת בעל בפניו מן היולאות שלא בכתובה היא ואיני יודע זו מנין לו ואיפשר שהוא לומד כן בק"ו ממקללת יולדיו בפניו וק"ו פריכא הוא דאיכא למימר שאני מקללת יולדת בפניו דחמור כיבוד האב ועוד דא"כ לא היה משתמיט חד מהפוסקי' לומר כן וכתב ע"ש קרוב בעיני הדבר שאם ידוע שהוא מתמיד להכותה שאינו נאמן לטעון שהיא גורמת שמקללתו בפניו דלאו כל הימנו לאחזוקה בפרולה והביא ראיה לדבר : **וכן** התובעת מבעלה בקול רם התשמיש וכו' שם במשנה גבי דת יהודית תנן רבי טרפון אומר אף הקולנית ואי זו היא קולנית כל שמדברת בתוך ביתה ושכניה שומעין אותה ובגמרא (שם) מאי קולנית אמר ר"י אמר שמואל במשמעת קולה על עסקי תשמיש ופירשו הרי"ף והרא"ש כגון דתבעה ליה בפה בקול רם וכ"כ הרמב"ם בפכ"ד ורש"י פירש כשמדבר עמה על עסקי עונה מריבה עמו ומשמעת לשכיניו והוא בוש בדבר ורבי' כתב כדברי שניהם סתם משום דמשמע ליה דלענין דינא בכל חד מהני גווני הויא עוברת על דת יהודית לדברי הכל ומר

אמר

ומ"ש ודוקא שיולאת כן בר"ה וכו' שם א"ר אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פריעת ראש הוי בה ר' זירא היכא אילימא בשוק דת יהודית היא אלא בחלר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה אמר אביי ואיתימא רב כהנא מחלר לחלר ודרך מבוי ונראה מפירש"י וכן כתבו התוספו' דהכי פירושו ואלא בחלר אפי' בלא קלתה נמי אין בה משום פריעת ראש שאם לא כן לא הנחת בת לא"א וכן פי' הר"ן מביאו ב"י והקשה ב"י לפי זה בהא דכתב רבינו אבל במבוי שאינו מפולש וחלר שאין הרבים בוקעין בו לא תלא דמשמע לא תלא מבעלה על ידי כך אעפ"י שהוא דבר שאינו הגון והא בחלר אפילו פריעת ראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש נמי בקלתה מיהא לית לן בה עכ"ל וע"ק דה"ל לרבינו לפרש דכל אשה בתוך חלירה מותרת בפריעת ראש לכתחילה אבל בלשון הרמב"ם לא קשה שכ"כ בפכ"ד אם יולאה לשוק או למבוי מפולש אע"פ ששערה מכוסה במטפחת הואיל ואין עליה רדיד עברה על דת יהודי' ואם יצאת בראש פרועה מחלר לחלר בתוך המבוי הואיל ושערה מכוסה במטפחת אינה עוברת על דת עכ"ל. משמע דאם אינה מכוסה במטפחת אלא פרועה לגמרי עוברת על דת היא ומשמע נמי דדוקא מחלר לחלר בתוך המבוי אבל בתוך חלירה מותרת לכתחלה בפריעת ראש לגמרי מיהו אפשר לפרש לאיסורא והכי קאמר דמחלר לחלר בתוך המבוי ומכוסה במטפחת ובלא רדיד לאו עוברת על דת היא שתלא אבל מיהו דבר שאין הגון הוא דומיא דלא חגרה סינר דסמיך ליה בחלוקה אחת אבל בתוך חלרה הגון הוא כשמכוסה במטפחת אבל פרועה לגמרי אסור אפילו בחלרה ופירוש זה נראה עיקר בדברי הרמב"ם וכדמשמע נמי מלשון רבינו דאפילו יולאה מחלרה לחלר שאין הרבים בוקעין בו לא תלא מבעלה על ידי כך כיון שמכוסה במטפחת אבל דבר שאינו הגון הוא אבל כשלא הלכה מחלרה דבר הגון הוא כיון דמכוסה במטפחת אבל פריעת ראש לגמרי אסור אפילו כשהיא בחלרה והא דפריך בגמרא ואלא בחלר אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו הכי פירושו דאי בחלר קאמר דקלתה אין בה משום פריעת ראש הא פשיטא היא ולא איצטריך רבי יוחנן לאשמועינן דאי איתא דקלתה בחלר לאו דבר הגון הוא לא הנחת בת לאברהם אבינו דכולן הולכות בחלר במכוסה במטפחת על ראשן בלא רדיד ומשני דאתא לאשמועינן דאף מחלר לחלרו דרך מבוי נמי אין בה משום פריעת ראש אבל לעולם אף בחלרה בלא קלתה אסור בפריעת ראש לגמרי והא דכתב רבינו לא תלא היינו לא תלא דוקא ביולאה מכוסה במטפחת ומיירי ביולאה מחלרה למבוי שאינו מפולש אי נמי מחלרה לחלר שאין הרבים בוקעין בו התם הוא דלא תלא אבל שאינו הגון הוא אבל בנשארה בחלרה דבר הגון הוא כשמכוסה במטפחת אבל פריעת הראש לגמרי אסור אפילו נשארה בחלרה וזוהי דעת הרמב"ם ורבינו והוא דעת הערוך שכתב אבל בחלר בקלתה אין בה משום פריעת ראש דמשמע דאפילו בנשארה בחלרה בעינן קלתה והכי נהוג בכל גבול ישראל דאפילו בפני אנשי ביתה אינה שרויה פריעת ראש בלא מטפחת וכיפה בראשה ודלא כפירוש רש"י ותוספות והר"ן : **וכן** הטווה וורד וכו' משנה שם וטווה בשוק ובגמרא אמר ר"י אמר שמואל במראה זרועותיה לבני אדם רב חסדא אמר אבימי בטווה וורד כנגד פניה וסבירא להו לפוסקים דרב חסדא מוסיף דאף כשאינה מגלה זרועותיה אלא טווה בשוק וורד כנגד פניה ומכל מקום דוקא בטווה בשוק וורד וכולי אבל בטווה בשוק ואינו וורד כנגד פניה אי נמי בטווה וורד כנגד פניה ואינו בשוק לא עברה על דת יהודית וז"ל התוס' ר"ח פי' טווה וורד למר אדום היא טווה שיפול על פניה מזהרוריתו וזה עזות מלח ופריצות עכ"ל ופשיטא דר"ל בטווה בשוק כדפרישית וכדתנן וטווה בשוק וכדכתב הרמב"ם להדיא : וכן המדברת והמשחקת וכולי משנה שם ומדברת עם כל אדם ובגמרא אמר ר"י אמר שמואל במשחקת עם הבחורים. נראה דתרתי אשמועינן חדא דוקא במשחקת אבל מדברת בלא משחקת לית לן בה איידך אשמועינן דוקא בחורים שהם גדולים לאפוקי במשחקת עם קטנים אבל ודאי לאו דוקא בחורים דאינן נשואי' אשה דה"ה בעלי בתים אלא למעוטי קטנים אתי כדפרי' והא דלא נקט רבינו משחקת גרידא לדיוקא אתא דדוקא מדברת ומשחק' אבל מדברת גרידא לית לן בה והא דקאמרי בעובדא דערבית דחזיתא לרבה בב"ח דקאזיל בתרה דרב עוקבא ופסיקתיה לפילכא שדיתיה וא"ל עולם הב לי פלך ואמר בה מדברת עם כל אדם לריך לומר דמה שפסיקתיה לפילכא בכוונה ושדיתיה כדי לכנוס עמו בדברים שלא לצורך זהו נקרא ג"כ משחקת אבל אם מדברת עם בחורים מה שהיא לורך לה לית לן בה : **וכן** המקללת אביו בפניו או בפני בנו פי' אביו של בעלה מקללת בפני בעלה או מקללת אביו בפני בנו של בעל וה"א להדיא בגמרא אהא דתנן אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו אר"י אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו אמר רבא דא"ל ניכליה אריה לסבא באפי בריה אבל הרמב"ם לא כתב אלא מקללת אבי בעלה בפני בעל וכתב בכסף משנה דהרמב"ם מפרש דרב יהודה ורבא פליגי דלר"י אפילו קללה אבי בעלה

בפני

דרכי משה

סימן זה מדין זה. כתב מהרא"י בכתביו בסימן ש"ח דהאידנא דאנשים ונשים פרוצים בנדרים צריך דיקדוק היטב להוציא אשה בלא כתובה משום נדרים וכו' וע"ש אם האשה אינה בת בנים ונודרת ואינה מקיימת אם יכול לגרשה בלא כתובה ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ה' אשה שהמירה אי מיקרי עוברת על דת שהפסידה כתובתה ועכ"פ לא הפסידה הכתובה רק אחר התראה כשאר עוברי על דת וע"ש : (ד) ולי נראה דודאי אף רבינו בעל הטור מודה לדבר זה וכ"כ לעיל סימן כ"א דאין איסור ללכת בפריעת ראש אלא דוקא בשוק ולא נקט כאן לא תצא אלא למידק מינה דצניעות מיהא הוי ששום אשה לא תראה שערה כלל אפילו בבית וכמו שמצינו במעשה דקמחית זכתה משום זה שיצאו ממנה כהנים גדולים : (ה) ונראה דמיירי בהתרו בה דאי לאו הכי אפילו הוי עוברת לא הפסידה כתובתה כדלקמן : (ו) בהגהת מרדכי דכתובות דף תקמ"ט דאם קללה זקנו של בעל לפני הבעל הוי כמקללת

אבי

פרישה

להולמו בראשו ולמעלה בית קיבול לתת בו פלך ופשתן רש"י : (י) רדיד המופה את כל גופה כמו טלית וכמ"ש לעיל סימן ע"ג. ככל הנשים ר"ל שדרכן בכך באותו מקום אבל אין ר"ל ככל הנשים בעולם דהא כתב לעיל סימן ע"ג במקום שדרך הנשים שלא ללאת בכיפה שעל ראשה לבד עד שיהיה עליה רדיד משמע שאין בכל מקום נוהגין ללאת ברדיד או י"ל שיש חילוק בין כיפה למטפחת שכיפה בראשה או אין נוהגין בכל המקומות ברדיד אבל כשאין כיפה בראשה אלא מטפחת בעלמא בכל מקומות אין נוהגין ללאת כך בלא רדיד : (יא) לא תלא ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב לא תלא דמשמע לא תלא מבעלה בלא כתובה ע"י כך אע"פ שהוא דבר שאינו הגון והא בחלר אפילו פרועה ראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש מיהא בקלתא לית לן בה כדמוכח מדברי פירש"י ור"ן וב"י הביאו ויש ליישב בדוחק ולומר דהא דמותר היינו כשאין שם איש ובמבוי מפולש תלא אע"פ שאין שם איש כיון שרבים שכיחין ללאת ולבא וקמ"ל דבחלר אפילו יש שם איש דאסור לכתחלה מיהו לא תלא עבור זה (וז"ל ד"מ דודאי גם רבינו מודה לדבר זה כמ"ש לעיל סי' כ"א דאין אסור ללכת בפריעת הראש אלא דוקא בשוק ולא נקט כאן לא תלא אלא למידק מינה דלניעות מיהא הוי ששום אשה לא תראה שערה כלל אפילו בבית וכמ"ש במעשה דקמחית שזכתה משום זה שילאו ממנה כהנים גדולים ע"כ כ"פ) : (יב) בשוק "שמראה זרועותיה כל"ל : (יג) והחוט מתרדד מתוח כל"ל ולכאורה כ"ל פירוש ורד מלשון מתרודד ונקרא ורד הוי"ו "בשבא "והריש "בחולם (או מלשון ירידה והוי"ו נקודה בשבא והרי"ש בפתח כ"פ) ובלשון הרמב"ם גרסינן וורד בשני "ווין (והוי"ו ראשונה בחולם כ"פ) וכן הגירסא נמי בש"ע ובמיימוני בפכ"ד ופירוש וורד ממש שבשעה שהיא טווה בשוק משימה וורד כנגד פניה להתקשט ולהראות מכתב הפקר בפני העוברים ושבים והא דנקט וטווה בשוק ועושה כן לרבותא קאמר דכלא שאם היא יושבת בשוק בלי טוויה ועושה כן פשיטא שהוא מכתב פריצות אלא אפילו אם טווה ועושה כך נמי מכתב פריצות הוא ובטווה בשוק ומראה זרועותיה גם הרמב"ם מודה וכ"כ שם המיימוני בהדיא בגבא בפני עלמו (ור"פ פירש למר אדום היה טווה שיפול על פניה מזהרורית ויהיו עזות מלח תוספות כ"פ) : (יד) המדברת "ומשחקת כן הגיה ב"י (ול"ג והמשחקת דמשמע דתרתי מילי נינהו וליתא כ"פ) עם הבחורים פירוש שאינן נישואין : (טו) בפניו פירוש של בעל או

בפני

דרישה

הרשב"א כתב שאם היא הביאה עדים שגם הוא עובר על נדרים ושבועה ומרם לא אבדה כתובתה אף אם היא עוברת (דטעם דיולאות משום דבעון נדרים בנים מתים והא האי גברא לא בעי בני אמנם אם היא עוברת על דת בדברים אחרים יכול להוציאה הואיל ואינו עובר באותו ענין תשובת מיימון ועיין בכתבי מהרא"י סימן ס"ח כ"פ) ב"י ורמ"א : [ב] וכן המקללת אביו בפניו ז"ל המשנה מקללת יולדיו בפניו ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו ופירש"י כלומר בפניו דמתני' לא תימא בפניו ממש אלא אפילו מקללת אביו בפני בנו של בעל והרמב"ם בפכ"ד לא כתב אלא מקללת אבי בעלה בפני בעלה וכתב ב"י ולפי דבריו אתא שמואל לאשמועינן דלא תימא דבפניו דמתניתין היינו בפני יולדיו עלמן כלומר שמקללת חמיה

בפניו

חדושי הגהות

קטן א עיין כה"ג שהאריך ליישב תמיה זו : ב שטווה בשוק וורד וביוצא בו נגד פניה כצ"ל ור"ל שמשימה הוורד נגד פניה לקבל זהרורית הוורד

מורי

עסקי תשמיש בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה ומ"מ לא אבדה כתובתה אא"כ יש עדים [ג] שהתרה בה תחילה ועברה על התראתו ואם אין עדים תשבע (טז) שהוא כדבריה ואם רצה לקיים אותה (יז) אח"כ אין כופין אותו להוציאה ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה כתב הרמב"ם אע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה שכתובה תקנת חכמים הוא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות אבל הפרוצות אין להן תקנה זו אלא תהא קלה בעיניו: עברה בינה לבינו וידע שהיא עוברת על דת והתרה בה בלא עדים וחזרה ועברה הוא טוען שעברה והיא טוענת שלא עברה או לא התרתה בי אם רצה להוציאה יתן כתובה אחר שתשבע שלא עברה אחר ההתראה שאם תודה שעברה אחר ההתראה אין לה כלום ע"כ: כל אלו אין להם לא עיקר כתובה ולא תנאי כתובה ולא תוספת (יח) אבל תטול מה שהכניסה אליו והוא בעין בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג ואם כלה או נגנב או נאבד (יט) אין מוציאין ממנו וכן הדין במי שזינתה או יוצאת משום שם רע שאבדה עיקר כתובתה ותוספת ונוטלת מה שהוא בעין מכל מה שהכניסה וכן הדין בכל אותן ששנינו בה (כ) תצא מזה ומזה שהרי מצד זנות היא מפסדת כתובתה אין עדים שזינתה אלא שהיא עצמה אומרת שזינתה אין חוששין לדבר זה לאוסרה דשמא עיניה נתנה באחר אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו אבל אם נאנסה לא הפסידה כתובתה (כא) לא אשת ישראל ולא אשת כהן ואם יש עד אחד שזינתה אינו חייב להוציאה בדיני אדם (כב) [ד] אבל משום לזות שפתים אסור לו

בפני בן בעלה ולרבא עד שיקללנו בפני בעלה ופסק כרבא דבתרא הוא עכ"ל: **ומ"מ** לא אבדה כתובתה אא"כ יש עדים וכולי כתב ה' המגיד דלא יכול להשביעה אלא א"כ דידוע שעברה על דת אלא שנחלקו ואם היה לאחר ההתראה אם לאו או אם היתה שם התראה כלל אבל אם אינו ידוע אם עברה אם לאו נראה דאינו יכול להשביעה וכו' עכ"ל והכי משמע מדברי רבינו אלא דקשיא לי היכא דידוע בעדים שעברה על דת משה היאך מוסרין לה שבועה אלא הבעל ישבע ויפטר וכדלעיל בסי' כ"ו: ומ"ש ואם רצה לקיים וכו' פי' היכא דאיכא עדים והתראה קא מיבעיא לן בפ' ארוסה אי רשאי לקיים ולא איפשיט' כ' הרא"ש והר"ן דפסק הראב"ד דמספיקא לא כפינן ליה ומיהו מצוה עליו שיגרשנה וכ"כ הרמב"ם וכ"כ ה"ה ע"ש הרשב"א: **כל** אלו וכו' ואם כלה או נגנב או נאבד אין מוציאין ממנו פירוש בשבילה מחמת שהיה משתמש בהן וכן נגנב או נאבד שלא מחמת פשיעתו אבל אם מכרן ואכל דמיהם או נגנב ונאבד בפשיעתו מוציאין ממנו וע"ל בסי' קנ"ה: **אין** עדים שזינתה וכו' משנה סוף נדרים ואם יש עד אחד וכו' פלוגתא דאביי ורבא ס"פ האומר והלכה כרבא דשריא ליה דאין דבר שבערוה פחות משנים אלא מיהו מעובדא דההיא סמיא דא"ל מר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה כתבו הרי"ף והרא"ש דחייב לאפוקה וכן כתב הרמב"ם הרי זה חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ומביאו רבינו בסמוך וכך הוא דעת רבינו אלא דכדי ליישב מאי דקשה מאי איכא בין אביי לרבא הא אביי נמי לא אמר אסורה על פי עד אחד אלא בדמהימן עליה כבי תרי דאם לא כן אינה נאסרת עליו בעד אחד וקאמר רבינו דהא איכא בינייהו דלאביי. בדמהימן עליה כבי תרי אסורה עליו בדיני אדם וכופין אותו להוציא אבל לרבא אין כופין אלא אם כן דאיכא שני עדים אבל בעד אחד אין כופין אותו להוציאה אלא דאסורה עליו מדרבנן משום לזות שפתים ורצונו לומר דאיכא לזות שפתים שאינו חושש לצאת ידי שמים. ואין כאן מחלוקת ולא שום סתירה בדברי רבינו ממ"ש בסימן קע"ח כמו שהקשה בית יוסף. וכתב לחלק דבסימן קע"ח מיירי כשהיא שותקת אבל כאן מיירי דהאשה צועקת ומכחישו לעד הילכך אינו אסורה עליו אלא משום לזות שפתים ומהרש"ל תירץ דבאשיר"י סוף פרק האומר גורס איבעיא להו זינתה אשתו בעד אחד ושתק מהו אביי אמר אסורה ורבא אמר הוי דבר שבערוה וכו' והכא קאמר הרי"ף והרא"ש דכיון דשתק ומהימן עליו כבי תרי מיחייב לאפוקה בלא לצאת ידי שמים וכן פירש הר"ן לדברי הרי"ף דמיירי בדשתק הבעל וכך הם דברי רבינו בסי' קע"ח ומ"ש לשם והיא שותקת ט"ס הוא וצריך להגיה והוא שותק וכן פי' התוס' לשם דמיירי בהוא שותק ומשום הכי חייב לאפוקה בדמהימן ליה כבי תרי מדינא אבל הכא מדבר רבינו בדלא שתק אלא השיב לו מניין לך זה שמא את טועה או כיוצא בזה אפי' אם לאח"כ מאמין אליו אינו חייב להוציאה אלא משום לזות שפתים עכ"ל וכל זה אין לו שורש דמ"ש ב"י לחלק בין כשהיא שותקת זה לא נזכר בגמרא ולא בפוסקים ואין ספק דט"ס הוא גם מ"ש מהרש"ל דהכא מיירי בדלא שתק הבעל אע"ג דודאי אמת הוא חילוק זה מ"מ משמע ודאי דהחילוק הוא בזה האופן דאם שתק ומהימן עליה כבי תרי אסורה עליו מדיני שמים אבל כשלא שתק אלא אומר איני מאמינך מותרת לו לגמרי אפילו מדיני שמים ואם אח"כ נמלך ומהימן עליה כבי תרי חזר הדין כאילו שתק מעיקרא אבל דין זה דכשלא שתק מעיקרא ואח"כ מאמין לו שיהא הדין שאסורה עליו משום לזות שפתים לא ראיתי לו שום סמך בתלמוד ובפסקי הגאונים והעיקר הוא כדפי' דכאן נמי מיירי רבינו דשתק הבעל ולא בא רבינו כאן אלא לפרש הטעם מפני מה החמירו עליו דאסורה לו כיון דמדאורייתא שריא ואמר דהטעם הוא משום לזות שפתים וד"ק

וכתב

אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ (ז): ומכל מקום לא אבדה כתובתה אלא אם כן יש עדים שהתרה בה תחלה וכו' בסוטה פרק ארוסה (דף כ"ה) איבעיא לן עוברת על דת אי צריכה התראה להפסידה כתובתה אי לא ואסיקנא דצריכה וזמן ההתראה כתב בתשו' הר"מ שבסוף תשובת הרשב"א סימן תתס"ד ותתס"ו (ח) במרדכי פ' המדיר ובתשו' המיימוני דשייכי לספר נשים כי שם האריך בדיים דשייכי לסימן זה: ב"ה ומדברי תשובת הרא"ש שכ' רבי' בס"ס זה נראה שלשון ההתראה הוא דעו שאם תעשה כך תפסידי כתובתיך: ומ"ש ואי אין עדים תשבע שהוא כדבריה זה פשוט שהוא כדין מוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרוע הוא שבעל השטר צריך לישבע קודם שיגבה (ט) ומ"ש ואם רצה לקיים אותה אח"כ אין כופין אותו להוציאה ומ"מ מצוה עליו שיוציאנה בפרק ארוסה (שם) איבעיא להו עוברת על דת ורצה בעל לקיימה מקיים או לא ולא איפשיט' וכתבו הרא"ש והר"ן בפרק המדיר בשם הראב"ד דמספיקא לא כייפינן ליה ומיהו מצוה לגרשה וכתב עוד הר"ן בשם הרשב"א ואיפשר שאם רצה לקיימה מקיים וכ"ש הוא מבעל שמחל על קינויו קינויו מחול והרמב"ם ז"ל כ' פכ"ד שאין כופין אותו להוציאה ומ"מ כתב שאין לה כתובה וכמ"ש רבי' בסמוך בשמו כתוב בת"ה סי' רמ"ב אשה שרגילה להתייחד עם העכו"ם הויא עוברת על דת ואיפשר שאין זו צריכה התראה (י): **כתב** הרמב"ם אע"פ שלא הוציאה אין לה כתובה וכו' עברה בינו לבינה וידע שהיא עוברת על דת וכו' הכל בפכ"ד. ומ"ש יתן כתובה אחר שתשבע שלא עברה וכו' כבר נתבאר הטעם בסמוך: כל אלו אין להם לא עיקר כתובה ולא תנאי כתובה ולא תוספת אבל תטול מה שהכניסה אליו והוא בעין וכולי וכן הדין במי שזינתה או יוצאת משום ש"ר שאבדה עיקר כתובה ותוספת וכו' וכן הדין בכל אותם ששנינו בהם תצא מזה ומזה שהרי מצד זנות היא מפסדת כתובתה בסוף פרק אלמנה ניזונת (ד' קא.) תניא נשים שאמרו אין להם כתובה כגון הממאנת והשניה ואילונית אין להם ק' וק"ק אבל תוספת יש להם נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים והיוצאת משום ש"ר נוטלת מה שלפניה ויוצאת מסייע לרב הונא דאמר זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימים ופי' הרא"ש נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון ממאנת וחברותיה שבתחלתן כך סופן ולהכי תנא בהו ואין להם כתובה כלומר שאין להם כתובה מתחלתן וה"ה במקום ששנה יוצאות שלא בכתובה כההיא ברייתא דפרק הבא על יבמתו (סה). נשאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה ויש לה תוספת מידי דהוה אאילונית לפי שבתחלתה כך סופה ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה שמחמת קלקול שאחר הנישואין הפסידו כגון עוברת על דת וחברותיה שאין סופן כתחלתם שמתחלה היו ראויות לכתובה ועכשיו הפסידו על עצמן בין ששנו בהם יוצאות שלא בכתובה בין ששנו בהם אין להם כתובה כאותה ששנינו ביבמות (פז:) ובהזורק (פ:) תצא מזה ומזה ואין לה כתובה כולן אין להם לא מנה ולא תוספת שהרי כל אותן הנשים משום צד זנות הם מפסידות כתובתן ונאסרות על בעליהן הלכך עוברת על דת וחברותיה והיוצאות משום ש"ר נוטלת מה שבפניה ויוצאת מסייע לרב הונא דאמר זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין הז בלאות של נכסי מלוג הן של נכ"ב דמדקתני בלאותיה בסתם משמע מכל מה שהכניסה לו עכ"ל וכ"כ הר"ן ז"ל שם וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות וע' במישרים סוף נכ"ג: אין עדים שזינתה אלא שהיא אומרת שזינתה אין חוששין לדבר זה לאסרה וכו' משנה בסוף נדרים (ד' צ:) וע' בכתבי מה"ר איסרלן סימן רכ"ב ובהגהות מרדכי דקידושין (יא): ומ"ש אבל אבדה כתובתה עיקר ותוספת ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ד ופשוט הוא דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי (יב): ומ"ש אבל אם נאנסה לא הפסידה כתובתה לא אשת ישראל ולא אשה כהן פשוט בסוף נדרים (שם) וטעמא דאשת ישראל פשוט שהרי אינה נאסרת על בעלה משום אונס ואשת כהן אע"פ שהיא נאסרת על בעלה לא הפסידה כתובתה משום דיכלה למימר אנא הא קאימנא גברא הוא דנסתחפה שדהו כלומר שקדושת כהונתו גרמה שתהא אסורה לו דהא אונס בישראל מישרא שרי הילכך מזלו גרם: **ואם** יש ע"א שזינתה אינו חייב להוציאה בדיני אדם אבל משום לזות שפתים אסור לו לעמוד עמה אם הוא סומך עליו ומהימן ליה כבי תרי וצריך לתת לה כתובה בקידושין ס"פ האומר (דף סו.) איבעיא להו זינתה אשתו בעד אחד מהו אביי אמר אסורה רבא אמר הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים וכתבו הרי"ף והרא"ש וכן הלכה וה"מ בדיני אדם אבל בבא לצאת ידי שמים אי מהימן ליה כבי תרי חייב לאפוקה ולמיהב לה כתובה ע"כ והא דאי מהימן ליה כבי ליה

דרכי משה

אבי בעלה בפני בנו עכ"ל. וצ"ע דהא אין הבעל חייב בכבוד זקנו כבכבוד אביו ואין ראיה מזה לזה: (ז) כתב הגה"ת מיימון פרק כ"ד אשה שגזמה ...ה שרצונה לשכור עכו"ם על... להרגו אם יעשה לה דבר מקרי עוברת על דת: (ח) וז"ל שם דא"צ התראה בשעת מעשה כמו בדיני נפשות אלא כל שהתרו בה שאם תעשה תפסיד כתובתה ויוציאנה בהכי סגי וכ"כ המרדכי פרק המדיר תשובת מוהר"ם והיא בתשובת מיימון השייכים לסדר נשים: (ט) ובמ"מ פכ"ד דאישות דוקא בכה"ג שהיא מודה שעברה ע"ד אלא שלא התרה בה צריכה שבועה אבל אם אמרה שלא עברה כלל אין יכול להשביעה כיון ששטר כתובה בידה ולא מחזקינן אינשי ברשיעי וכו' ולא משמע כן מדברי הרמב"ם שבסמוך: (י) נראה מתשובת מוהר"ם שצריכה להתרות לה שאם תעשה עוד כזה תפסיד כתובתה וזה מיקרי התראה וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ח' ודלא כהגהות אלפסי דף תק"ד ע"א שכתב דא"צ להתרות רק שלא תעשה עוד: (יא) וכתב הגהות מרדכי דיבמות דף תס"ב ע"ד ירושלמי אם אמרה טמאה אני לך ונתנה אמתלאה לדבריה נאמנת ואם לאו אינה נאמנת עכ"ל וכ"פ מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ב דאם אומרת טמאה אני לך ויש רגלים לדבריה נאמנת וע"ש: (יב) ובהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"א דדוקא דלא נתנה אמתלא לדבריה למה אמרה כן אבל אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ולא אבדה כלום עכ"ל כתב מהרי"ק שורש פ"א במקום שנהגו שכל אחד מוסיף שליש על הנדוניא מפני שיכול להשתכר בנדוניא אותה הוספת מקרי

דרישה

בפני ממש אלא בפניו דבעל קאמר ומש"ה תנא אבל שלא בפני הבעל אע"פ שהוא בפני מפיס עצמו לא עכ"ל וע"ד זה אפשר לפרש נמי דברי רבינו ומ"ש וכן שמקללת אביו בפניו רצה לומר שמקללת חמיה בפני עצמו או "בפני "בנו רצה לומר בפני בעלה ולשון הגמרא נקט דקאמר במקללת יולדיו בפני מולידיו דלהרמב"ם ר"ל בנו דחמיה ודעת הרמב"ם שפירש כן נראה דהוא כ"פ גירסת הרי"ף והרא"ש דל"ג בגמרא וסימניך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי אלא גרסי' ומולדתך אשר הולדת אחריהם וגו' וכמו ששם ר"ל אב ובנו כן מ"ש במקללת יולדיו בפני מולידיו נמי ר"ל שמקללת חמיה בפני בנו שהוא בעלה ומ"ש בגמרא דמקללת לסבא באפי בריה ג"כ ר"ל שמקללת חמיה בפני בנו שהוא בעלה ובחידושי דהמדיר הארכתי וק"ל:

[ג] (שהתרה בה תחלה וא"כ שהתראה בשעת מעשה כמו בדיני נפשות אלא שהתרו בה שאם תעשה תפסיד כתובתך ויוציאנה בהכי סגי רשב"א סימן תתס"ז כ"פ):

[ד] אבל משום לזות שפתים ובסימן קע"ח לקמן כתב סתם יוציא ויתן כתובה ותירץ ב"י דבסימן קע"ח מיירי בשתקה היא ומש"ה יש עליו להוציאה בלא טעמא דלזות שפתים עכ"ל (וע"ל סימן

פרישה

דהוי בנו של בעל ואם מקללת הבעל עצמו עיין בבית יוסף שהביא תשובה פ"ו (ועיין בד"מ ובשלחן ערוך סימן קנ"ד כ"פ) ועיין דרישה: (טו) שהוא כדבריה אלא עברה אחר ההתראה דהוי כדין מוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרוע הוא שבעל השטר צריך לישבע קודם שיגבה כ"פ): (יז) אחר כך אין כופין פירוש אפילו אחר שהתרה בה ועברה על התראתו וכן משמע בב"י וכן מוכרח מדברי הרמב"ם ורבינו שהרי הביא רבינו דברי הרמב"ם אחר זה וזה שכתב ז"ל ואף על פי שלא הוציאה אין לה כתובה כו' עכ"ל הא דאין לה כתובה כבר כתבו הוא פשוט מהגמרא דהוא דוקא כשהתרה בה ועברה על התראתו ואפ"ה כתב אע"פ שלא הוציאה ש"מ דאין כופין אותו להוציא גם בזו ובדידיה תליא מילתא ואף על גב דבגמרא פרק הארוסה איתא דהאי דינא כלמד ממאי דאיבעיא להו שם אם יכול איש למחול על קנויו ושם מסקינן דדוקא קודם שעברה על קנויו יכולה למחול ולא אחר כך נ"ל עברה דהתם דקאי על סתירתה עם איש אחר גרע טפי: (יח) אבל תטול מה שהכניסה לשון הגמרא דאם היא וגתם כליה לא זינו: (יט) אין מוציאין ממנו פירוש אף על פי דנכ"ב עומדין באחריותו שאם יאבדו או יכלו הוא חייב באחריות שלכך נקרא נ"ב אבל באלו שיוצאין בלא כתובה אין מוציאין ממנו:

(כ) תצא מזה ומזה כגון שהלך בעלה למ"ה ומשאת לאחר ובא בעלה כמ"ש בסימן י"ז: (שהרי מצד זנות כו' פירוש ונאסרות על בעליהן: אבל אבדה כתובתה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי כ"פ): (כא) לא אשת ישראל ולא אשת כהן וכתב ב"י וז"ל וטעמא דאשת ישראל פשוט וכו' עב"י: (כב) אבל משום לזות שפתים ל"ד קאמר אלא משום דיני שמים חייב להוציאה וכ"כ

לו לעמוד עמה אם הוא סומך עליו מהימן ליה כבי תרי וצריך ליתן לה כתובה (כג) וכן כשאומרת אשתו שזינתה אם הוא מאמינה וסומך על דבריה צריך להוציאה לצאת ידי שמים וכתב הרמב"ם מי שראה אשתו שזינתה או שאמרה לו אחת מקרובותיה או אחד מקרוביו (יז) שהוא מאמינו ודעתו סומכת עליה שזינתה אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיה אשה הרי זה חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ויוציא ויתן כתובה ואם הודתה לו שזינתה תצא בלא כתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה בעצמו שזינתה ואח"כ תגבה כתובתה (כד) [ס] אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול האומר לאשתו בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לבעלה עד שתשתה ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספ' אע"פ שלא מצאו עליה דבר מבוער שאין לך דבר מבוער יותר מזה ובזמן הזה שאין מי סוטה אסורה לו עולמית ותצא בלא כתובה שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להיאסר (כה) אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני (יט)

וראה

ליה כבי תרי חייב לאפוקה בבא לצאת ידי שמים שם שהוא סמיך דהוא מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל וא"ל עד א' שזינתה אשתו וא"ל מר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ומשמע שבדין הוא חייב להוציאה בבא לצאת ידי שמים והכי משמע מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו חייב לאפוקה וכך הם דברי הרמב"ם בפכ"ד ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דמשום לזות שפתים הוא ובסימן קע"ח סתם וכתב שאם דעתו סומכת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ולא כתב דמשום לזות שפתים בלחוד הוא כמו שכתב כאן ומיהו שם כתב שהיא שותקת וכאן לא כ"כ ואיפשר שמפני כך כתב כאן דאינו אלא משום לזות שפתים ושם כתב יוציא ויתן כתובה ג ולע"ע ומהרי"ק האריך בדינים אלו בשורש פ"א ופ"ב אחר כך מצאתי להרשב"א שכתב בתשובה סי' אלף רמ"ט וז"ל מ"ש הרמב"ם שאם אמר ליה אחד מקרוביו שהוא מאמינו שזינתה אשתו הרי הוא חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה לא נתחוורו לי דבריו בזה עד כאן לשונו ובסימן אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסי' זה והוא בתשובה להרמב"ן סימן קל"ג עיין עליהם ועיין דברי רבינו בסי' י"א ובסי' קע"ח ובכתבי מה"ר איסרלן סי' רכ"ב אם א"ל עד אחד אשתך זינתה בפניך ושתק אם היא אסורה עליו ועיין בר' ירוחם נכ"ג ח"ב : **ומ"ש** רבינו וכן כשאומרת לו שזינתה אם הוא מאמינה וסומך

וכתב הרמב"ם מי שראה וכו' עד אבל מדברי אחר וכו' פי' בראה אותה מעצמו הוא דיכול להשביעה דה"ל כטוען פרעתיך וכו' אבל כשהוא לא ראה שזינתה אלא אחר א"ל ה"ל כטוען שמא פרעתיך דלאו כלום הוא עכ"ל אבל בספרים שלנו כתוב ברמב"ם אבל בדבר אחר אינו יכול להשביעה אותה ע"כ וכן כתוב בסמ"ג ור"ל בטענה אחרת אינו יכול להשביעה וכך היה גורס ה' המגיד והקשה על זה מ"ש טענה זו מטענה אחרת ועוד כתב דאם יש שם ע"א דפשוט הוא שמשביעה להכחיש את העד ע"כ : **האומר** לאשתו בפני עדים וכו' עד ואח"כ נותן לה כתובה הם דברי הרמב"ם ספכ"ד דאישות ומ"ש אבל בינו לבינה וכו' כתב הרב המגיד דה"א בפ"ק דסוטה א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה לא תסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו ומיתסרא וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקא אסור לה עילויה איסורא דלעולם וסובר רבינו דבכל שמעשיה גורמים לה לאסור תצא בלא כתובה עכ"ל והקשה מהרש"ל דהכא משמע דחושש הרמב"ם לדברי ר"י ב"ר יהוד' דפ"א דה' סוטה כתב בפשיטות דבעינן ב' עדים בקינוי ולפע"ד לא קשה כלל

וכפ"א

על דבריה צריך להוציאה לצאת ידי שמים כ"כ הרמב"ם בפכ"ד ונראה דאינו נותן לה כתובה דהודאתה כמאה עדים דמי וכך מבואר בדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך ומשנה שלימה היא בפרק קמא דסוטה (ז .) אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת (יג) כתב מהרי"ק בשורש ק"י שאם אמר שהוא מאמינה דאסורה לו שיש אומרים שמנדין אותו על שגרם לבטל תקנת ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ (יד) . וכתב בשורש קס"ח אשה שזינתה ברצון והיא לא ידעה שיש איסור בדבר אין זו דין שוגגת להתירה לבעלה ומ"ש הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות דאשה שזינתה תחת בעלה בשגגה או באונס שהיא מותרת לבעלה היינו כגון שהיא סבורה שהוא בעלה ונמצא שהוא אדם אחר והביא ראיה לדבר (טו) כתב ר"י אשת ישראל שנאנסה מותרת ומוכח בפכ"ד אחין ד דה"ה דשוגגת ואפי' היא שוגגת והוא מזיד אבל הוא שוגג והוא מזידה אסורה (טז) : אשה שהלכה בדרך עם ב' אנשים ובאה ואמרה שאחד מהם אנסה כתבתי משפטה בסי' ו' : כתב הרמב"ם מי שראה אשתו שזינתה וכו' עד לפיכך משביעה ע"ז ואחר כך נותן לה כתובה הכל בפכ"ד מה"א ויש חסרון בדברים אלו בספרי רבינו אבל מ"ש אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול שצריך לכתוב קודם לכן בסמוך ואם הודית לו שזינתה תצא שלא בכתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול (יח) ותחלת דברי הרמב"ם כבר נתבארו בדברי רבינו בסמוך ולא כתבם אלא מפני דין השבועה שנתחדש בענין זה בדברי הרמב"ם והסופרים השמיטוהו וטעם הרמב"ם בשבועה זו משום דבראה אותה בעצמו הוה ליה כטוען פרעתיך והמוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרעתיך על השטר צריך ליסבע אבל כשהוא לא ראה שזינתה אלא אחר אמר לו הוה ליה כטוען שמא פרעתיך דלאו כלום הוא : **ומ"ש** האומר לאשתו בפני עדים אל תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לבעלה עד שתשתה ואם מת הולכת ולא מתיבמת משנה בפ"ק דסוטה (דף ג .) : ומ"ש ואם מת קודם שישקנה אין לה כתובה לא עיקר ולא תוספת וכו' בפרק ארוסה (ד' כד) תנן מתו בעליהן קודם שלא שתו ב"ש אומרים נוטלות כתובה ולא שותות וב"ה אומר לא שותות ולא נוטלות כתובה ומפרש בגמרא דה"ק כיון דאין שותות משום דבעינן והביא האיש את אשתו וליכא לא נוטלות כתובה ובסוף פרק אלמנה ניזונת (דף קא .) תניא נשים שאמרו חכמים שיוצאות בלא כתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין לה תוספת וכ"ש מנה מאתים כלומר אבל נדוניא לא הפסידה דהוי כמו חוב בעלמא וכ"כ הרא"ש כלל ל"ב סי' ט' :

ומ"ש שהרי מעשיה הרעים גרמו לה להאסר היינו משום דלא תימא כיון שהוא גרם לה שקינא לא היה להפסיד כתובה לכך אמר לא כי אלא מעשיה הרעים גרמו לה שנסתרה וכתב הרא"ש בתשובה הנזכרת דכיון דאסורה לבעלה אסור להתייחד עמה כדתנן (סוטה ז .) ומוסרין לו ב' ת"ח שמא יבא עליה בדרך והאומרין שאין כופין אותו להוציאה טועים הם וכיון שאסור להתייחד עמה אינו רשאי להשהותה בביתו שמא יבא עליה וכופין אותה להוציאה מביתו ואפי' רצה למחול על קינויו לאו כל כמיניה דמסקי' בסוטה פרק ארוסה (כה .) דבעל שמחל על קינויו לפני סתירה מחול לאחר סתירה אינו מחול ע"כ . ומ"ש אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה אותה וכו'

הכל

דרכי משה

מיקרי נדוניא אבל במקום שכל אחד מוסיף מה שירצה מקרי תוספת ולא נדוניא וע"ש : (יג) כתב המ"מ פכ"ד בשם התוס' א"א שאמרה טמאה אני לך והבעל אומר שמאמינה אינה נאמנת לומר אח"כ שנאנסה שכבר שויה הבעל אנפשיה חתיכה דאיסורא. כתב המרדכי ס"פ ב' דיבמות עד אחד מעיד עליה שזינתה והיא מודה לדבריו הפסידה כתובתה אבל לא נכסיה שהן בעין וע"ש שהאריך בדינים אלו: (יד) וכן הוא בהגהות מיימון פכ"ד דאישות. וכתב עוד שם דאינו נאמן בזמן הזה דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת כמו אם היתה אומרת טמאה אני לך כו' וכן הוא במרדכי פרק האומר דף תרס"ב ע"ג ושם כופין אותה לשמש עמה כו' וכן פסק הרשב"א בתשובה סימן רל"ז והיא בתשובת הרמב"ן סימן קל"ג דבמקום שאינו יכול לגרש בלא רשות האשה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי עד אחד דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת וכופין אותו לקיים עונתו וע"ש אבל לקמן בתשובות מוהר"ם שכתבתי בסמוך לא משמע כן ועיין לקמן עוד כתב שם דהיכא דידעינן שהיה שונא לה מתחלה והוא מתקוטט עמה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד דמחמת שנאה אומר כן וכתב עוד דאפשר לומר דכל זמן שהיא מכחישתו לעד אע"ג דעד מהימן ליה אינו חייב להוציאה וכבר נתבאר לעיל דמדברי הטור משמע דאף במכחישתו יש לגרשה משום לזות שפתים. וע"ש שהאריך בדינים אלו במהרי"ק שורש ק"ז : (טו) וכ"מ בתשובת הרשב"א סימן אלף קפ"ט : (טז) ע"ל סימן י"א בענין דרישה וחקירה בעדים הבאים לאסור אשה על בעלה : (יז) בתשובת מוהר"ם והוא במיימוני סוף הלכות נשים ובהגהות מרדכי דיבמות ד' תס"ד ע"ד דהרבה קרובים אינן נחשבים אלא לעד אחד ואי מהימן ליה כבי תרי ולא העיד רק אדבר מכוער אז לא יוכל לגרשה בעל כרחה וצריך למיתב לה כתובה אבל אי העיד על טומאה יוכל לגרשה בעל כרחה הוא הדין אי איכא עדי דבר מכוער כללא דמילתא אי מהימן ליה כבי תרי יזרוק לה גט בע"כ ואם אינו יכול לזרוק לה גט ישא אחרת ויש לשאול פיה אם לא תשיב תשובה נכונה ומיושרת על כל דבר תפסיד אף הכתובה עכ"ל וכתב שתשובה זו חולקת על מ"ש לעיל דהשתא בזמן הזה אינו נאמן לומר דמאמין לעד וכ"מ תשובת מוהר"ם בכל עוברת ע"ד יוכל לגרשה בע"כ דבכה"ג לא גזר ר"ג וכן כתבתי לעיל ריש הסי' וכ"כ הרשב"א סי' תקנ"ז והביא ב"י ס"ס זה וכתב דאפי' במקום שאינו אלא מנהג חסידות לגרשה בכה"ג לא גזר הגאון כתב מהרי"ק שורש פ"ב דלא מיקרי מהימן ליה כבי תרי אלא דוקא שנאמן אליו בכל דבריו אבל בלא"ה אלא שמאמין לו בדבר זה משום דבלא"ה נחשדה קצת לא נאסרה עליו משום עדות זה וע"ש וע"ל סי' קע"ט דין פסול עדות ועדות מוכחשת בדינים אלו : (יח) וכ"ה בהגהות מרדכי דיבמות דף תס"ב ע"ד כדברי הרמב"ם אבל במ"מ פכ"ד חולק על הרמב"ם בזה. כתב ר"י בתא"ו ני"ג ח"ב ע"א אומר לו אשתך זינתה בפניך ושתק העד נאמן זולתי אם חזר ואמר לא שתקתי אלא שלא הששתי לדברי העד מה שאין כן בשאר איסורים עכ"ל. כתב מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ב דאם הנחשד אומר שזינתה עמו והיא הודית לדבריו לפני איש אחד שנטמאה אותן ב' מצטרפין ואסורה לבעלה כו' והרשב"א כתב סי' תקנ"ב דהנחשד נאמן עליה כשאר ע"א דפלגינן דבוריה ע"ש וכתב עוד מהרא"י שם על אשה שאמרה לפני אחד שזינתה ואח"כ לפני בעלה אומרת שהוא שקר אינו כלום דחיישינן שמא תחלה כשהודית עיניה נתנה באחר אע"ג דחוזרת בה לאו כלום הוא וע"ש שהאריך בזה וכן הוא במהרי"ק שורש פ"ב כתב מהרי"ק שורש פ"א קטנה שזינתה אפי' בעדים לא הפסידה נדונייתא שהכניסה לו אפי' מה שאינו בעין וע"ש בדינים אלו לקמן ע"ל סי' ד' אחד אומר על אשתו שזינתה וחזר ואמר שמשום כעס דבר כן וע"ל סי' י"א מדיני דבר מכוער ועוד יתבארו מקצת דינים אלו לקמן סי' קע"ח אי"ה וע"ל סי' ז' בדין נשים שהמירו ואחר כך חזרו לבעליהן אי הפסידו כתובתן וע"ש כתב מוהר"ם פדו"ה סימן ל"ד באשה שאמרה שזינתה אע"ג שאינה נאמנת אם עמד בעלה וגירשה ועומדת בדבריה אסור להחזירה ואפי' החזירה יש לחוש : (יט) כתב מהרי"ו סי' ח' דוקא שדיבר בזה הלשון אבל בלשון דלא הוי קינוי לא נאסרה וע"ל סי' קע"ח איזה לשון הוי קינוי :

וכ"כ

פרישה

וכ"כ הרי"ף והרא"ש ס"פ האומר וכמ"ש בשם הרמב"ם בסמוך (גם כ"פ רבינו לעיל סי' ו' אשת כהן שאמרה לבעלה כו' עד ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו יוציא כדי לצאת ידי ספק) אכן ראיתי לשם ברי"ף ורא"ש דאיירי בעד המעיד ושתקה בעל אם כן יכול להיות דהכא איירי שלא שתק אלא השיב לו מניין הא או כיוצא בזה אפילו אם מאמין לו אמר כך אינו חייב להוציא אלא איסור איכא כו' או מיירי שאמר ליה שזינתה בעניין שלא היה לו כלל לידע דאין השתיקה מועלת כלל אבל במקום שהשתיקה מועלת ומאמין לו חייב להוציאה וכן לקמן סימן קע"ח כתב כה"ג. ע"ש מ"ו ועד"ר : (כג) וכן כשאומרת שזינתה הא דכתב וכן אף על גב דבזה חייב להוציאה מ"מ בדבר זה הן שוין דבשניהן אסור לעמוד עמה אע"ג דליכא ב' עדים בדבר : (צריך להוציאה לצאת י"ש ואינו נותן לה כתובה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי ב"י כ"פ) :

(כד) אבל מדברי אחר פירוש אם הוא בעצמו לא ראה שזינתה אלא אחר אמר שראה שזינתה אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול והטעם כתב ב"י משום דבראה אותה בעצמו ה"ל כטוען פרעתיך והמוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרעתיך בעל השטר צריך ליסבע אבל כשהוא לא ראה בעצמו שזינתה אלא אחר א"ל ה"ל כאומר שמא פרעתיך דלא כלום הוא ועד"ר ואפשר לומר דדוקא כאן שיש ביד האשה שטר כתובתה חוב גמור ומש"ה ס"ל דאין הבעל יכול להשביעה על פי עד אחד אם לא ע"י גלגול משא"כ בח"מ סימן ע"ה דהתם מיירי בבא לתבוע בחבירו על פי עד אחד והוא אומר שא"ל שאין להתבע זכות ורוצה לומר שאינו חייב מש"ה משביעין אותו (בפני עדים אל תסתרי כו' ואף על גב דקי"ל דאין אוסרין על היחוד. הואיל וקינא לה ילפינן לה מקראי יתירי גבי סוטה דאוסרין בסתירה בעלמא ודוקא שדבר בזה הלשון וע"ל סימן קע"ח כ"פ) : (שהרי מעשיה הרעים גרמו לה כו' פירוש דלא תימא כיון שהוא גרם לה שקינא לה לא היה להפסיד כתובה לכך אמר לא כי אלא מעשה הרעים גרמו לה שנסתרה כ"פ) : (כה) א"ל בינו לבינה היינו לר"י שסבר הקינוי שבינו לבינה הוי קינוי דאל"כ לא הוי אסורה ותימא שכ"כ כאן בפשיטות לאיסורא ולקמן בהלכות סוטה כתב בשם סמ"ג דשמא הלכה כר"י כו' וצ"ע אכן דברי הרמב"ם קשה לייסב דכתב בס"א ממש כדברי הטור וצ"ע מ"ו) :

אסורה

דרישה

סימן ו') וע"ל סימן קע"ח דשם כתבתי בשם מ"ו דט"ס הוא מה שכתב שם והיא שותקת והביא ראיה לדבריו ע"ש ועפ"ר מה שכתבתי בשם מ"ו : (או אחד מקרוביו שהוא מאמינם כו' ובמקום שאינו יכול לגרש בלא רשות האשה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי עד א' דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת וכופין אותה לקיים עונתה רשב"א סימן רל"ז אבל היכא דאיכא עדים שעוברת על דת יוכל לגרש בע"כ דבכה"ג לא גזר ר"ג. מוהר"ם כ"פ) : [ה] אבל מדברי אחר כו' והטעם כתב ב"י משום דבראה כו' עד דלאו כלום הוא ובכסף משנה מסיים בה ודייק רבינו לכתוב אם השביעה ולא כתב צריכה לישבע מפני שהטוען על ש"פ פרעתיך אומרים לו זיל שלים ואם טוען ישבע לי שלא פרעתיו או אומרים לו שישבע עכ"ל ועיין בח"מ בסימן פ"ה (ובסימן פ"ב) ששם כתב רבינו כמה דיעות דיכול להשביע את הנתבע על פי עד אחד ויש חולקין בדבר ולדברי הב"י דעת הרמב"ם כדעת החולקין. וזהו דוקא דהא מסיק שם הטור שהרא"ש הסכים לסברת האומרים שמשביעינן ע"פ עד אחד וכ"פ שם בש"ע ושם כ' ג"כ שכ"כ הרי"ף ומסתמא גם דעת הרמב"ם כדעת הרי"ף רבו. וז"ל מ"ו אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול בספרים שלנו כתוב אבל בדבר אחר אינו יכול להשביעה כו' וכן הביאו בסמ"ג והיינו בטענה אחרת וע"כ הקשה המ"מ מ"ש טענה זו מטענה אחרת גם פירש לשם שאם יש אחד שפשוט הוא שמשביעין אותה להכחיש את העד. וא"כ לפי הגירסא שלנו צריך לפרש אבל לא כששמע מפי אחד ואינו מעיד בב"ד (וכ"כ רבינו חילוק זה בשם הראב"ד שם בס"ס ע"ה בין אם העד לפנינו והעיד בב"ד או לא ע"ש) ואם כן מאחר שלא ראה בעצמו אינו אלא טענת שמא וק"ל עכ"ל אבל לפי מ"ש בפרישה בשם ב"י משמע אפילו העיד בב"ד אינה נשבעת כיון שהוא בעצמו לא ראה ה"ל כאילו טוען ואומר שמא פרעתיך

וו"א

חדושי הגהות

ב מורי ז"ל בתשובה כתב דט"ס נפל בדברי הטור וצ"ל אבל אם בא לצאת ידי שמים אסור לעמוד עמה (כה"ג) : ד כוונתו על מתני' (לג :) הוחלפו של זה לזה עיין שם בגמרא :

כ"ח

וראה אותה שנסתרה ושהתה עמו כדי טומאה (כו) [ו] אסורה לו בזמן הזה שאין מי סוטה וחייב להוציאה ויתן לה כתובה ואם הודה שנסתרה אחרי שהתרה בה תצא בלא כתובה לפיכך משביעה על זה ואח"כ נותן לה כתובה שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ופלוני ולא תכנס עמהם לבית הסתר יקבלה שבועתו בפני עדים לזמן קצוב אם עברה על שום דבר משבועתה אם אבדה כתובתה תשובה אם נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה בשני עדים אסורה לבעלה ותצא בלא כתובה ודוקא שיש ב' עדים שנסתרה אבל נסתרה עמו בעד אחד אינה אסורה אבל אם לא נכנסה לבית הסתר אלא דברה עם אחד מהם (כז) לא נאסרה מכח הקינוי אבל מ"מ עוברת על דת היא כיון שנשבעה שלא לדבר עמו ועברה ודברה עמו יוצאת בלא כתובה ודוקא שהתרו בה תחילה אם תעברי על שבועתך תפסידי כתובתך אבל אם לא התרו בה לא הפסידה כתובתה:

קטז

הנושא אשה בעבירה כגון חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין כמו אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין או פצוע דכא שנשא ישראלית אם הכיר בה יש לה עיקר כתובה ותוספת כל תנאיה ומיהו מזונות אין לה (א) אלא אחר מיתת הבעל כגון שלא הספיק להוציאה עד שמת אבל בחייו אין לה לא מיבעיא בעודו לפנינו דהא בעמוד והוצא קאי ואי יהיב לה מזונות שמא תתעכב אצלו אלא אפי' הלך למדינת הים ולותה ואכלה אינו חייב כלום והרמב"ם כתב שאם לותה ואכלה חייב לשלם (א) ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק בגמרא שהוא פטור בלותה ואכלה (ב) לא הכיר בה אין לה מנה ומאתים (ג) אבל תוספת יש לה ואין לה שום תנאי

ב"י

הכל פשוט ע"פ מה שנתבאר דכל שראה אותה שזנתה יוציא ויתן כתובה אחר שישביענה ואם הודית תצא בלא כתובה וכל שנסתרה אחר קינוי ושהתה כדי טומאה חשוב כזינתה (כ): **שאלה** לא"א הרא"ש ששאלת ראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ולא תכנס עמו לבית הסתר וכולי בסוף כלל ל"ב ויש חסרון לשון בדברי רבי' שאצל מ"ש ודוקא שיש ב' עדים שנסתרה צריך להגיה ולהוסיף אבל נסתרה עמו בעד אחד אינה אסורה וכך כתוב בספרי רבי' המדוייקי' וטעמא משום דפלוגת' דר' אליעזר ורבי יהושע הוא בפ"ק דסוטה (ב.) והלכה כרבי יהושע דאמר מקנא לה ע"פ שנים ומשקה לה ע"פ שנים: ואצל מ"ש אבל אם לא נכנסה לבית הסתר צריך להגיה ולהוסיף אלא דברה עם אחד מהם וכך כתוב בתשובה הנזכר וכך מבואר בפ"ק דסוטה: **ומ"ש** בהא דהפסידה כתובתה היינו דוקא כשהתרו בה הוא ממה שנתבאר לעיל בסי' זה דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה: וכתב עוד הרא"ש בכלל הנזכר סימן י' על נשים שהמירו בשעת השמד מפני אימת מות וכאשר מצאו כח ונמלטו וחזרו לדתן שלא הפסידו כתובתן והאריך בטעם הדבר ותשובה זו כתובה בהגהות מיימון בפי"ח מה' איסורי ביאה כתב הרשב"א בתשובה סי' תקל"ז על ראובן שראה באשתו דברים מראים שזינתה אם תיקן בזה ר"ג שלא יגרשנה והשיב כל כה"ג ח"ו שלא יתקן הרב שלא יגרשנה אדרבה הרב מצריך לגרשה כדי שלא תהא רשעה בתוך ביתו דלא גרע מרוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר וכולי ואפילו אם תמצא לומר שהוא מדת חסידות מכל מקום היאך יתקן הרב שלא יתנהג במדת חסידות: **מי** שאומר שאשתו זינתה אם הוא נאמן ע' במרדכי דקידושין פרק האומר:

קיו הנושא אשה בעבירה כגון חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין כמו אלמנה לכ"ג וכולי בסוף פרק אלמנה ניזונת (דף ק:) תנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין יש להם כתובה ובגמרא (קא:) אמר ר"י דאם הכיר בהן יש להם כתובה לא הכיר בהן אין להם כתובה ותניא כוותיה ורב הונא דהוה פליג עליה איתותב וכתבו הרי"ף והרא"ש הילכתא הכיר בהן יש להם כתובה בין מנה בין מאתים בין תוספת ויש להם פירות ומזונות ובלאות דכיון דאית להו כתובה אית להו נמי תנאי כתובה ומזונות דאית להו ה"מ לאחר מיתה דלא הספיק להוציאה עד שמת אבל בחיי הבעל כיון דבעמוד והוצא קאי לית לה מזונות דכי אמרינן אית להו אתיין לאיעכובי גבייהו דהכי אסיקנא בפרק יש מותרות (פה.) לא הכיר בהן אין להם כתובה מנה מאתים ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אבל תוספת יש להן כשמואל ובלאות דאמרן דלית להו מסתבר לן דכיון דדינא דידהו כדין האילונית ודינא דאילונית דלא הכיר בה אי איתנהו לבלאות אידי ואידי אית להו בין נכסי מלוג בין נצ"ב ואי ליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה הכי נמי כיוצא בה עכ"ל: ומ"ש רבי' אבל בחייו אין לה ל"מ בעודו לפנינו וכולי אלא אפי' הלך למ"ה ולותה ואכלה אינו חייב כלום בפרק יש מותרות (דף פה) בעא מינה רבי יוחנן מרבי אלעזר הכי ואהדר ליה דלית להו וכ"פ הרי"ף והרא"ש: **ומ"ש** בשם הרמב"ם הוא בפכ"ד מה"א ומה שתמה על דבריו דבר פשוט הוא שיש לתמוה עליו וגם הר"ן כתב בפרק אלמנה ניזונת שלא נראו בעיניו דברי הרמב"ם בזה ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו בזה וה"ה כתב ליישב דעת הרמב"ם ומ"מ כ' לענין הדין שכדברי הרי"ף נראה עיקר ומ"ש גבי לא הכיר בה שאע"פ שאין לה כתובה יש לה תוספת פירש"י משום דתוספת מתנה בעלמא הוא דיהיב לה בחיבת ביאה וז"ל הרמב"ם בפכ"ד ולמה אין להן עיקר ויש להם תוספת העיקר שהיא תקנת חכמים כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה הואיל ולא הכיר בה אין לה עיקר אבל תוספת שהוא חייב עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנתה לו הנאתה והרי היא עומדת לפניו אבל התורה אסרה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה הן הגורמים לה

ב"ח

דבפ"א דסוטה לא כתב דבעינן ב' עדים אלא כדי שתצא בלא כתובה אבל בקינוי ע"פ ע"א או ע"פ עצמו אף עפ"י שאסורה עליו לר"י בר יהודה מ"מ צריך שיתן לה כתובה כדכתב רמב"ם כאן להדיא וכך הוא דעת רבינו שכתב כאן כלשון הרמב"ם ובסימן קע"ח כתב להדיא דרבי חנינא דשמא הלכה כר"י בר יהודה ואסורה עליו: עוד הקשה מהרש"ל בהא דאמר אסורה עליו בזמן הזה וכו' דמאי איריא בזמן הזה אפילו בזמן הבית נמי אסורה עליו עולמית דהא לכ"ע אין משקין אותה ע"פ עצמו שאומר שראה שנסתרה אא"כ דאיכא ב' עדים כדלקמן בה' סוטה וי"ל דלא נקט רבינו בזמן הזה אלא משום סיפא דאם הודית שנסתרה אלא שאמרה שלא נטמאה דבזמן הבית היו משקין אותה אבל בזמן הזה דאין משקין אותה ה"ז אסורה עליו עולמית והרב ב"י בכ"מ הקשה קושיא זו ותירצה בדרך אחר ע"ש. וכתב מהר"ם מ"ץ אשת איש שהמירה דתה דעתי נוטה שלא הפסידה נדונייתה דהיינו מה שהכניסה לו וכ"ש שלה אע"ג דרב נטרונאי גאון כתב שיכול בעלה לעכב עליה מליטול כתובה ואף כל מה שנתן לה יטול ממנה וכן אם קדם בעל בנכסיה זכה בנכסיה שכל הקודם בהן זכה אמנם רש"י פסק דמומר יורש קרוביו וכן פריב"א דמומר יורש אביו וכ"כ בא"ז בשם ראבי"ה וכ"כ הסמ"ג בה' נחלות ומשמע שיורש קרוביו אפילו היה ביד אחרים א"כ קל וחומר שנוטל מה שהוא של עצמו ולא יזכה בהן אחר עכ"ל ועיין במרדכי פרק קמא דקידושין האריך במחלוקת זה בשם כמה גדולים:

קיו הנושא אשה בעבירה כגון חייבי לאוין דתפסי בהו קידושין וכו' פי' דאי לא תפסי בהו קידושין אינה אשתו ואין שייך לקונסו ליתן לה כתובה דאפי' גט לא בעי מינייהו וכ"כ התוס' פ' יש מותרות (דף פ"ה) בד"ה ולר"ע: **ומ"ש** כמו אלמנה לכ"ג כו' בפרק יש מותרות (דף פ"ה) פליגי בה רשב"א ורבי דלרשב"א כל היכא שהוא פסול או היא פסולה או זרעו פסול כיון דהיא אינה מרגילתו להסיתו שתינשא לו לפי שיודעת שתהיה בקטטה עמו כיון דנפסל אחד מהן ע"י נישואין הללו אלא הוא מרגילה שתינשא לו לפיכך קנסוהו שיתן לה כתובה והלכך אלמנה לכ"ג וכו' דהנושא נשים בעבירה פסול לעבודה עד שידור הנאה והיא פסולה דנעשית חללה וממזרת וכו' נמי זרעו פסול לבא בקהל ופצוע דכא לישראלית נעשית חללה בביאתו יש לה כתובה ולרבי כל שהיא איסורא דאורייתא לא עשאו חיזוק וכל שאיסורו מדברי סופרים עשאו חיזוק להפסידה כתובה וחלוצה שהיא מדברי סופרים ואית לה כתובה היינו טעמא כיון דפסיל לה מתרומה דרבנן הוא מרגילה ומסיק התם דאיכא בינייהו בין רשב"א לרבי מילי טובא והרמב"ם רפכ"ד דאישות כתב כרבי משום דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ומשום הכי כתב הרמב"ם דחייבי עשה יש להן כתובה שהרי מן התורה הן ואין צריכין חיזוק כמ"ש רבינו בסמוך משמו דאילו לר' שמעון בן אלעזר חייבי עשה אין להן כתובה כיון דהיא מרגילתו כמפורש לשם בסוגיא ומשמע מלשון רבינו שאמר והרמב"ם כתב דחייבי עשה וכו' דלסברא הראשונה חייבי עשה אין להן כתובה כרשב"א וכל זה מיירי בהכיר בה דאם לא הכיר בה לא שייך לומר דהוא מרגילה וכ"כ הרי"ף והרא"ש בסוף פרק אלמנה ניזונית:

ומ"ש ומיהו מזונות אין לה אלא אחר מיתת הבעל וכו' ה"א פ' יש מותרות (דף פ"ה) כלישנא קמא אבל בלישנא בתרא איכא לפרש דאם לותה ואכלה חייב לשלם וזה היה דעת הרמב"ם כמו שכתב ה' המגיד אלא דקשי' ליה חדא כיון דאיכא לישנא קמא דאינו חייב לשלם אין לחייב לבעל בלא ראייה ברורה ועוד דהא משמע דלישני לא פליגי במידי וכמה יש בתלמודא כיוצא בזה עכ"ל ולפעד"נ דטעמיה דהרמב"ם משום דבתר הכי לישני מייתי תלמודא ברייתא דתני בה בסתמא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכ"ה יש לה כתובה פירות מזונות ובלאות וכו' שניות מד"ס אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות כיון דהך דשנייה אין לה מזונות בע"כ בין לאחר מיתה בין לותה ואכלה אין לה מזונות ודומיא דהכי אלמנה לכ"ג יש לה מזונות בין לאחר מיתה בין לותה ואכלה יש לה מזונות וכיוצא בזה כתבו התוס' ס"פ אלמנה ניזונית (דף ק') בד"ה ולא מזונות אלא דהתוס' פי' שם כהרי"ף והרא"ש דמפרשים הך ברייתא דאלמנה לכ"ג יש לה מזוני דוקא לאחר מיתה אבל בחייו כלל לא אפילו לותה ואכלה אבל דעת הרמב"ם אינו כן אלא סתמא דברייתא משמע דאלמנה יש לה מזוני לגמרי קאמר אפילו לותה ואכלה דומיא דשנייה דאין לה מזוני לגמרי קאמר אפילו לאחר מיתה ומש"ה מפרש הרמב"ם כלישנא בתרא דס"ל דאלמנה לכ"ג יש לה מזוני לגמרי אפי' לותה ואכלה כי היכי דאתיא כהך ברייתא ופליג אלישנא קמא והא דלא אקשינן מהך ברייתא ללישנא קמא היינו משום דאיכא למידחי כי תניא ההיא לאחר מיתה כדדחי התם כי אקשינן עלה מאידך ברייתא מיהו ודאי כיון דרוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם בזה וכך הוא דעת התוספות הכי נקטינן: **לא** הכיר בה וכולי מימרא דרב

דרכי משה

(כ) וכ"כ מהרי"ו סי' ח' וכתב דאם א' מעיד על הסתירה הוי דינו כאילו מעיד על הזנות וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"א מהלכות סוטה ויתבאר לקמן סי' קע"ח. כתב עוד מהרי"ו בתשובה הנזכרת שאם ראוה ב' עדים שנסתרה עם עכו"ם אפי' בלא קינוי הוי דבר מכוער ואם היא אומרת טהורה אני יש לדרוש ולחקור היטב אם אינה נותנת אמתלא ברורה אפשר דאסורה לבעלה וגם כתובה הפסידה אפי' בלא קינוי אם לא ראו ב' עדים רק ע"א ונשים לא נאסרה בלא קינוי כו' וע"ל סי' י"א בדין דבר מכוער ולקמן סי' קע"ח בדיני סוטה אשר משם יצא לך דין זה:

קטז (א) וכ' ב"י פרק יש מותרות מיהו אם זן אותה בשתיקה מעשה ידיה שלו ולא אמרינן שמחל לגמרי עכ"ל:

כך

דרישה

ח"מ וכמ"ש: [ו] אסורה לו בזמן הזה עפ"ר מ"ש בשם מ"ו ועיין בב"ה בפכ"ד דאישות שמתרץ שם עוד בע"א (וז"ל ואפשר שנגרר אחר לישנא דגמרא דאמר לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי עם איש פלוני דלמא קי"ל כרבי יוסי בר יודא דאמר קינוי על פי עצמו וליכא השתא מי סוטה למבדקה כ"פ): אשת ראובן שהמירה דעתי נוטה שלא הפסידה נדונייתה דהייגו מה שהכניסה לו וכ"ש שלה אף על גב דרב נטרונאי גאון כתב יכול בעלה לעכב עליה מליטול כתובתה ואף כל מה שנתן לה יטול ממנה וכן אם קדם בעל בנכסים זכה שכל הקודם בהם זוכה אמנם רש"י פסק דמומר יורש אביו וכן פירש ריב"א דמומר יורש אביו וכן כתב בא"ז בשם ראבי"ה וכן כתב בסמ"ג בהלכות נחלות דמשמע שיורש קרוביו אפילו היתה ביד אחרים ואם כן קל וחומר שנוטל מה שהוא של עצמו ולא יזכה בו אחר עד כאן מהר"ם מ"ץ:

יש

פרישה

(כו) אסורה לו בזמן הזה ל"ד דהא אפילו בזמן הבית אסורה עולמית דלכ"ע אינו משקה אותה ע"פ מה שראה שנסתרה אם לא בעדים כדלקמן בהלכות סוטה אלא משום סיפא דמלתא שאם הודית שנסתרה אלא שלא נטמאת בזמן הבית היה משקה אותה ודוק מ"ו ועד"ר:
(כז) לא נאסרה מכח הקינוי והסתירה אע"ג דכאן איירי כשלא נסתרה מ"מ נקט קינוי וסתירה רצה לומר כדין קינוי וסתירה ובס"א ליתא תיבת וסתירה:
סי' קטז (א) ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק הגמרא כו' עיין במגיד משנה פרק כ"ד דאישות דמיישב דברי הרמב"ם דסבירא ליה כלישנא בתרא שם בגמרא ולבסוף כתב אבל בהלכות לא כתבו אלא לישנא קמא וכן נראה עיקר. ולכאורה היה נראה לחלק בין ידע בה והכיר אותו שלותה ממנו שהיא אסורה לו ללא ידע. דבלא ידע איכא משום נעילת דלת בפני נשים הכשרות שלא ילוו לה. אלא שאם כן לא הוה ליה להרמב"ם לסתמא אלא לפרש: (ב) לא הכיר בה כו' נ"ל דלא קאי אמ"ש בת ישראל לנתין ולממזר דהם לא שייך למיתני לא הכיר בה דדוקא כשאיש ראוי והיא אינה ראויה שייך הכיר בה מה שאין כן בנתין וממזר שהוא אינו ראוי. ורבינו דנקט בת ישראל לנתין ולממזר לשון המשנה נקט דתנן אלמנה לכהן גדול כו' בת ישראל לממזר ולנתין יש להם כתובה ואשמועינן אף על פי שהקידושין בעבירה אפילו הכי יש להם כתובה: (ג) אבל התוספת יש לה דומה לזה לעיל ס"ס ס"ח. וז"ל הרמב"ם

ונטעם דהעיקר שהוא

תנאי מתנאי הכתובה ואפילו מזונו' אחרי מותו (ד) ואינו חייב בפרקונה ואפ"ה אינו משלם (ה) פירו' שאכל משלה ואפילו אם הם עדיין בעין כגון שלקוטים ומונחים אצלו א"צ ליתנם לה נכסים שהכניסה לו אם הם בעין בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל תטלם ואם אינן בעין (ו) כגון שנשתמש בהם ובלה אותם של נכסי מלוג צריך לשלם ושל נכסי צאן ברזל א"צ לשלם (ז) והרמב"ם כתב דחייבי עשה כיון שאיסורן קל (ח) אפילו אם הכיר בה דינם כחייבי לאוין שלא הכיר בה (ב) ודין אילוני' כדין אלו (ג) שאם הכיר בה (ט) [א] יש לה הכל ואם לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ותנאיה אבל יש לה תוס' ובלאותיה הקיימין בין של מלוג בין של צאן ברזל ואפי' שאינן קיימין של מלוג חייב לשלם אלא שבזה חלוקה מהם שחייב במזונות

לה להאסר אלא אסורה היתה מקודם עכ"ל : **ומ"ש** ואינו חייב בפרקונה כבר נתבאר שאין לה שום תנאי כתובה ופירש"י אהא דקתני גבי אילונית אין לה דין פירות והוא פרקונה שתקנו חכמים תחת פירות נ"מ שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה : ומ"ש ואפ"ה אין משלם פירות שאכל משלה ואפי' הם עדיין בעין כגון שלקוטים ומונחים אצלו וא"צ ליתנם לה כ"כ הרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת אהא דתנן גבי מתאכלת ואילונית אין לה פירות ונתבאר בגמ' שדין אלמנה לכ"ג ודין אילונית שוין וזה נ"ל שהיה דעת רבינו שכתב כן אבל יש לתמוה עליו שלא כתב כן הרא"ש אלא במתאכלת מפני מה שהוקשה לו בה אבל באילונית ובאלמנה לכ"ג מנין לנו שיהא הדין כן והרמב"ם כתב בפרק כ"ד כשכופין אותו ומפרישים ביניהם אין מוציאין מן הבעל פירו' שאכל וגם הרי"ף כתב אמתני' דקתני ולא פירות ירושלמי ולא פירות שאינה יכולה להוציא ממנה פירות שאכל : ומ"ש גבי נכסיה שהכניסה לו כבר נתבאר בסמוך בדברי הרי"ף והרא"ש ז"ל וכך מפורש בגמרא ס"פ אלמנה ניזונת (דף קא.) גבי אילונית אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו נ"מ דברשותה קיימי אית לה נכ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה : **ומ"ש** ואם אינם בעין כגון שנשתמש בהם ובלה אותם היינו לומר דבכה"ג הוא דחייב לשלם בנ"מ אבל אם נגנבו או אבדו אינו משלם כלל בנ"מ ולגבי נכ"ב הוי רבותא דאפי' בכה"ג אינו חייב לשלם וכ"ש כשנגנבו או אבדו אבל אין כן דעת הרמב"ם שכתב בפכ"ד היתה אילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שנגנב או אבד או בלה או שנשאר מנכ"ב אין הבעל חייב לשלם שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו וכל מה שאבד או נגנב מנ"מ חייב לשלם היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם דחייבי עשה כיון שאיסורן קל אפי' אם הכיר בה דינם כחייבי לאוין שלא הכיר בה הוא בפכ"ד ובביאורי להרמב"ם כתבתי קצת סמך לדבריו ואין כאן מקום להאריך : ודין אילונית כדין אלו שאם הכיר בה יש לה ואם לא הכיר בה אין לה עיקר כתובה ותנאיה וכולי משנה בס"פ אלמנה ניזונת (דף ק:) המתאכלת והשניה והאילונית אין להם כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה ובגמרא (דף קא:) אין להן כתובה אמר שמואל ל"ש אלא מנה ומאתים אבל תוס' יש להן וגבי הא דתנן אין להן בלאות אמרו בגמ' אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו נכסי מלוג דברשותה קיימא אית לה נכ"ב דלאו ברשותה קיימא לית לה : **ומ"ש** אלא שבזה היא חלוקה מהם שחייב במזונות בהכיר בה אפי' בחייו כ"כ הר"ן להדיא בפ' אלמנה ניזונת במתני' היתומה והשניה והאיילונית כו' וז"ל ואם מתחלה נשאה לשם איילונית יש לה כתובה וה"ה למזונות פירות ובלאות שיש לה דין אשה גמורה עכ"ל עוד שם קודם לזה כתב ואיילונית נמי אפשר דבלותה ואכלה קאמר דאי לאחר שנמצאת איילונית פשיטא דלית לה ואי ביושבת תחתיו לאחר שהכיר בה אמאי לית לה הרי היא כמי שנשאה תחלה לשם איילונית שיש לה מזונות ע"כ : ומ"ש

דרב יהודה ס"פ אלמנה ניזונת : ומ"ש ואינו חייב בפרקונה כו' לא איצטריך ליה למיכתביה דהא כבר כתב דאין לה שום תנאי מתנאי כתובה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה אלא איצטריך דאעפ"י שאינו חייב בפרקונה אפ"ה אינו משלם פירות שאכל משלה אבל הכיר בה ודאי חייב בפירקונה וזהו שכתב לעיל הכיר בה יש לה עיקר כתובה ותוספת וכל תנאיה דמשמע אף פרקונה חייב בה וכדתניא בהך ברייתא בפ' יש מותרות אלמנה לכ"ג וכו' יש להן כתובה ופירות ובלאות ופירות היינו פרקונה דאית לה תחת פירות נ"מ שלה אלא מיהו אין לה לגמרי דין פירות שיהא חייב לפדותה אפי' אם לא יהא בפירות כדי פרקונה כשאר נשים כשרות אלא יש להן פירו' ממש קאמר שאותן פירות שאכל הבעל משלהן אותן פירות יחזיר ויתן הבעל כשנשבית ואם לא מלו לא פריק לה מדידיה ועל זה כ' רבינו לעיל בסימן ע"ח באלמנה לכ"ג דאינו חייב לפדותה ורצה לומר דאינו חייב לפדותה משלו אי לא מלו לא אבל ודאי יש לה פירות כיון שהכיר בה אלא דבשלא הכיר בה אינו חייב בפרקונה כלל ואף הפירות שאכל אינו חייב להחזיר והכי משמע להדיא בתוס' פ' נערה שנתפתתה (דף מ"ב) בד"ה ממזרת ונתינה וכ"כ הר"ן להדיא בפרק אלמנה ניזונית אבל ברמב"ם בפ' כ"ד דאישות משמע להדיא דבחייבי לאוין שהכיר בה או חייבי עשה אפילו לא הכיר בה כשכופין אותו להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה ע"כ משמע מדבריו דמפרש דאפי' לא נשבית מוציאין ממנו ודלא כמ"ש התוס' ורבינו דחה פירושו לכן לא הביא דבריו אלא כתב כדעת התוס' ובסמוך סעיף ו' יתבאר עוד : ומ"ש רבינו ואפי' הם עדיין בעין כגון שלקוטים ומונחים אצלו אין צריך ליתנם לה נראה שלמדו רבינו מדין איילונית דבאיילונית דינה כממאנת דבתרווייהו אמרינן דאין לה פירות מטעם מחילה דבממאנת אמרו כיון דתיקנו רבנן נישואין לקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר זיכו פירות נכסיה לבעלה ובאיילונית נמי מפרש בפרק איזהו נשך דמימחל קא מחלה להו כי היכי דתיפוק עלה שמה דאישות וכיון דבממאנת מוכח בגמרא דאין לה פירות אפי' הם עדיין בעין כגון שלקוטים ומונחים אצלו כמו שהוכיח הרא"ש א"כ ה"ה לאיילונית דאין כאן שום טעם לחלק ביניהם אם הויא מחילה ע"י נשואיה באיילונית נמי הויא מחילה ע"י נשואיה ולפי זה גם בחייבי לאוין כן הדין כדמוכח בגמרא דחייבי לאוין ואיילונית שוים בדיניהם כך נראה לפע"ד דעת רבינו ונתיישב מה שהיה קשה לב"י על זה ע"ש ועיין במ"ש בסמוך סעיף ח' : **ונכסיה** שהכניסה לו אם הן בעין וכולי בסוף פרק אלמנה ניזונית כתב הרי"ף והרא"ש דהא דאמר באלמנה לכ"ג וכו' דלית להו בלאות בדלא הכיר בה מסתברא דדינא דידהו כדין איילונית בדלא הכיר בה דאי איתנהו לבלאות אידי ואידי אית לה בין נ"מ ובין נכ"ב ואי ליתנהו נ"מ דברשותה קיימי אית לה נכ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה ולפי זה הא דכתב ואם אינן בעין כגון שנשתמש בהן ובלה אותם של נ"מ צריך לשלם ושל נכ"ב אין צריך לשלם דאם ר"ל דבלינהו מעט מעט דרך לבישה כמשמעות פשוטו של לשון קשה דהא אפי' באשה כשרה ובנ"מ נמי א"צ לשלם למאי דקיימא לן דבלימא דנ"מ פירא הוי ומיכסי בה עד דבלו וישארו לה השקים לקרקע כדלעיל בסימן פ"ה וכ"כ הרא"ש גבי איילונית בלא הכיר בה היכא דליתנהו לנ"מ דצריך לשלם היינו כגון שבילן בבת אחת שמכרן ואכל הדמים ונראה ליישב לשון רבינו דר"ל דע"י שנשתמש בהם בלה אותה לגמרי כגון שנגנבו ונאבדו וכלה הקרן לגמרי והילכך ישלם ואע"פ דבנשים כשרות א"צ לשלם אפי' פשע הבעל בהם ונאבדו בפשיעה פטור מפני שהיא עמו במלאכתו ובפשיעה בבעלים פטור כמ"ש רבינו לעיל בסימן פ"ה בשם ר"י אפ"ה באיילונית או בחייבי לאוין בדלא הכיר בה דמקחו מקח טעות השתא כיון שאין בהם אישות גמורה לא זכה בנ"מ שלה כלל וברשות דאשה הן עומדין וכיון שנשתמש בהם וכלה הקרן לגמרי חייב לשלם ולפי זה ודאי אם לא נשתמש בהם ונגנבו או נאבדו א"צ לשלם כיון דאיהו לא כלה הקרן אלא מעצמו כלה דאינו חייב אלא כשכלה לגמרי ע"י שהשתמש בו וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב וז"ל היתה איילונית או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה שאבד או נגנב או בלה או שנשאר מנכ"ב אין הבעל חייב לשלם שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו וכל מה שאבד או נגנב מנ"מ חייב לשלם היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ עכ"ל מדלא אמר שנאבד או שנגנב אלא אמר שאבד משמע דמיירי באבדם הבעל בידים דנשתמש בהם ועל ידי תשמישו נגנבו או נאבדו ומ"ה חייב לשלם בנכסי מלוג אבל אם נגנבו או נאבדו ממילא פטור והכי משמע נמי ממ"ש הרמב"ם בטעם דין זה דכיון דאין שם אישות גמורה לא זכה בהן להשתמש בהם והרי דינו כשולח יד בדבר שאינו שלו דחייב לשלם אם נגנב או נאבד אח"כ וכ"כ הרמב"ם בפי' המשניות פרק יש מותרות ופרק אלמנה ניזונת והאריך ע"ש והכי משמע בסוגיא ס"פ אלמנה ניזונת דקאמר ס"מ מדרב כהנא עיילא ליה גלימא וכו' דלא איירי אלא בנפסדו ובלו ע"י שנשתמש בהן הבעל ומ"ה חייב לשלם בנ"מ דבלו לגמרי כנ"ל ודלא כב"י דהיה מפרש דלהרמב"ם אפי' נאבדו או נגנבו ממילא נמי חייב לשלם בנ"מ וחולק עליו רבינו דדוקא בנשתמש ובלה חייב לשלם אבל לא בנגנבו או נאבדו דלפע"ד אין כאן מחלוקת אלא כדפי' :

והרמב"ם כתב דחייבי עשה וכו' וכתב ה"ה שכתב כך לפי שלא מצינו חלוק אלא בחייבי לאוין שאיסורן חמור אבל באלו שאיסורן קל בכל גווני יש להן כתובה ונראה דכי היכי דיש להן כתובה ותנאי כתובה כחייבי לאוין כשהכיר בה ה"ה נמי דיש לה פרקונה כחייבי לאוין כשהכיר בה ועל פי דעת רבינו שהיא כדעת התוספות כדפרי' בס"ד בסמוך סעיף ד' דאותן פירות ממש שאכל יש לה כשנשבית שצריך להחזירם אבל אם לא נשבית א"צ להחזירם אבל הרמב"ם ז"ל כתב להדיא דאינו כן וז"ל וכשכופין אותו להוציא מוציאין מן הבעל כל פירות שאכל מכל נכסיה עכ"ל אלמא דאפי' לא נשבית צריך להחזיר פירות שאכל וזהו פי' מה ששנינו בברייתא ריש פרק יש מותרות אלמנה לכ"ג יש לה פירות וכופין אותו להוציא שניות אין להן פירות וכופין אותו להוציא וכן מה ששנינו במשנה ס"פ אלמנה ניזונת מתאכלת שנייה ואיילונית אין להם פירות כל זה מיירי בלא נשבית ויש להן פירות היינו הפירות שאכל צריך להחזיר ואין לה פירות היינו שאין צריך להחזיר הפירות שאכל ורבי' דחה דברי הרמב"ם בזה ולכך לא הביא סוף דבריו שכתב כאן כיון דלאו הילכתא היא אלא כמ"ש לעיל לחלק בחייבי לאוין לגבי דין פרקונה ופירות בין הכיר בה ללא הכיר בה וכפי' התוס' : ודין איילונית כדין אלו וכו' משנה וגמרא ס"פ אלמנה ניזונת ועל פי פירוש הרי"ף והרא"ש שהבאתי בסמוך ס"ה ומביאו ב"י כאן ומיהו לענין פרקונה אינה כדין אלו דבאיילונית אם לא מלו חייב לפדותה משלו : ומ"ש אבל תוס' יש לה הראב"ד תמה ע"ז איילונית שלא הכיר בה דמקחו מקח טעות למה יש לה תוס' אלא אשנייה קאי היכא דהכיר בה קאמר

דרכי משה

(ב) כך מצאתי הגירסא בספרים וכן כתב ב"י ובדברי הרמב"ם פ' כ"ד דאישות מבואר בהדיא שטעות הוא אלא יש לו להיות איפכא דחייבי עשה אע"פ שלא הכיר בה דינה כחייבי לאוין שהכיר בהן ולא הפסידה כלום וכן מבואר בדברי הרמב"ם שהביא רבינו בסמוך : (ג) כתב הר"ן פרק אלמנה ניזונת דף תק"ל ע"ב דאם לותה ואכלה ואח"כ נמצאת אילונית חייב לשלם וע"ש : עוד כתב הא דאילונית יש לה תוספת היינו שהוא מוציאה אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דכי אקנייא לה אדעתא למיקם קמיה עכ"ל :

וכן

דרישה

שהיא תקנת חכמים שלא תיהוי קלה בעיניו להוציאה הואיל שלא הכיר בה אין לה עיקר אבל תוס' שחייב עצמו בו כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי שקנאתה לו הנאתה שלא בכתובה אסורה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוס' כיון שאין מעשים גורמין לה להאסר ורש"י פי' משום דתוס' מתנה דעלמא הוא דיהיב לה בחיבת ביאה : (ואין לה שום תנאי כו' דתנאי כתובה ככתובה ואם כתובה אין לה כ"ש תנאי כ"פ) : (ד) ואינו חייב בפרקונה ל"ד לא הכיר בה אלא אפי' הכיר בה כדלעיל בסימן ע"מ אבל מ"ש אינו משלם הפירות שאכל דוקא בלא הכיר איירי כדמוכח לה"א בפ' יש מותרות דף פ"ס מ"ו . ובזה נתיישב למה כתב רבינו ואינו חייב בפרקונה בלא הכיר דאשמעינן דאע"פ שאינו חייב בפרקונה מ"מ אינו חייב בתשלום פירות אבל בהכיר בה דחייב לשלם פירותיה אין חידוש כלל במה שאינו חייב בפרקונה כיון שהיא עליו באיסור ותפרוק נפשה בדמי פירותיה וק"ל : (ה) פירות שאכל עיין בב"י שתמה על רבינו שהרא"ש לא כתב דין זה אלא במתאכלת כו' : (ו) כגון שנשתמש בהן נ"ל ב"י היינו לומר דוקא בכה"ג הוא דחייב לשלם בנ"מ אבל אם נגנבו או נאבדו אינו משלם כלל בנ"מ דלגבי נכ"ב אפי' בכה"ג (שנשתמש וכלה אותם) א"צ לשלם לה אבל אין דעת הרמב"ם כן (ורבינו הביאו בסמוך בנוסחא המדוייקת אבל בנוסח ספר ב"י לא היה כתב בסמוך בדברי הרמב"ם דין נ"מ) אלא אפי' אם נגנב מנ"מ חייב לשלם ומנכ"ב אינו חייב לשלם ובין לרמב"ם ובין לרבינו דין אשה זו היפך מכל הנשים והטעם משום שאין שם אישות גמור (ונ"מ ברשותה קיימי ואין לבעל אלא פירות כ"פ) לא זכה בנ"מ ובנכ"ב היא נתנה לו (ולא ברשותה קיימי אלא שהבעל חייב באחריותן אוקמינן בחזקת כמו שהן עכשיו כ"פ) לכך פטור : (ז) והרמב"ם כתב דחייבי עשה כו' היינו מצרי ואדומי קודם דור שלישי כדלעיל בסימן י"ס ולשון שכתב רבינו והרמב"ם כתב משמע דאיפליגו אתי כראה דקאי אמ"ש בתחלת הסימן המוצא אשה בעבירה משמע אפי' חייבי עשה ומ"ש כגון אלמנה לכ"ג היינו לדמיון בעלמא וה"ה חייבי עשה ולא אתא למעט אלא חייבי כריתות שאין קידושין תופסין בהו והשתא כתב שהרמב"ם אינו סבר כן דחייבי עשה כיון שאיסורן קל אפילו כו' : (ח) אפי' אם לא הכיר בה דינם כחייבי לאוין שהכיר בה כנ"ל (ופי' לעניין כתובתה כ"פ) וכן הגיה מ"ו וכן הוא ברמב"ם וכן מוכח ממ"ש רבינו דברי הרמב"ם בסמוך וז"ל בין הכיר בה ובין לא הכיר בה משמע דבשניהם דינם כחייבי לאוין שהכיר בה : (ט) יש לה הכל פירוש אפי' מזונות בחיין וכדבסמוך וה"ה פרקונה ול"ד *כדין *אלו קאמר וק"ל מ"ו ועד"כ :

פרישה

סי' קטו (א) **יש** לה הכל מ"ש מ"ו שחייב בפרקונה נ"ל הא דלא כתב רבינו ג"כ בסמוך שחייב בפרקונה כמו שכתב שחייב במזונותיה משום דלא איירי בה לעיל מפרקונה הרי מה שכתב גבי לא הכיר בה שאינו חייב בפרקונה כתבתי בשם מ"ו דאפי' הכיר בה ג"כ אינו חייב ולא כתב אלא לאשמועינן דאפי' הכי אין צריך לשלם פירותיה כמאן דלא איירי בכאן

[illegible]

במזונו' בהכיר בה אפי' בחייו (י) והנשאת לשני ולא היו לה בנים וניסת עוד לשלישי ולא היו לה בנים דינה כיוצא באלו והנושא באיסור דרבנן (יא) כגון שנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה מנה ומאתים ולא מזונו' לא בחייו ולא אחרי מותו ואינו חייב לפדותה ואוכל פירותיה אבל תוס' יש לה ונכסים של נכסי מלוג מה שהן בעין תטלם (יב) ושאינן בעין אין מוציאין מידו ושל צאן ברזל אפי' שאינן בעין חייב לשלם לה והרמב"ם כתב דאילוני' וחייבי לאוין שהכיר בה וחייבי עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה ושנייה דינן כשאר נשים נצ"ב חייב לשלם אפי' ליתנהו ונ"מ אי איתנהו שקלה ואי ליתנהו אינו חייב לשלם ואילוני' וחייבי לאוין שלא הכיר בה נכסי צאן ברזל אי איתנהו שקלה ואי ליתנהו (יג) אינו חייב לשלם [ג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (יד) קטנה היוצא' במיאון אין לה מנה מאתים אבל יש לה תוס' וחייב לזונה ולפדותה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה (טו) אבל אם הלך למדינת הים ולותה ואכלה למזונותיה או לפדיונה ואח"כ מיאנה אינו חייב לשלם אע"פ שאכל פירותיה ואפי' הן בעין עדיין שלקטן ומונחים ברשותו אינו נותן וקטנה היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט :

קיז [א] **אשה** שאין להוסת לא תשמש אלא ע"י בדיקה כיצד היא הבדיקה בודקת קודם תשמיש ומיד אחר תשמיש

אם

ב"ח

קאמר דיש לה תוס' אבל הרב המגיד כתב דבירושלמי אמרו דאף באיילונית יש לה תוס' וכמ"ש הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וזה דעת הגאונים וכן הסכימו העיטור והרמב"ם והרשב"א עכ"ל : **והנושא** באיסור דרבנן כגון שנייה וכו' ואינו חייב לפדותה ואוכל פירותיה נראה דבשנייה נמי אפי' לקוטים הפירות וכן בעין נוטלן הבעל וכמו שהוכיח הרא"ש גבי ממאנת כך הוא הדין גבי איילונית לגבי שנייה דהא בחד בבא תני להו לכולהו הממאנת והשנייה והאיילונית אין להן לא כתובה ולא פירות וכיון דבממאנת מוכח דהכי קאמר אין לה פירות אפי' הן בעין ה"ה באיילונית ובשנייה דאין לפרש לשון אין להם פירות כאן כך וכאן כך ועיין באשיר"י ריש (דף קמ"ו) וע"ל סוף ס"ד :

ומ"ש ונכסים של נ"מ מה שהן בעין תטלם ומה שאינו בעין אין מוציאין מידו פי' אפי' בלה הבעל בבת אחת שמכרן ואפי' לא אכל הדמים אלא הם בידו אין מוציאין מידו משום דקנסוהו ומ"ה לא כתב כאן כגון שנשתמש בהן ובלה אותם כדכתב לעיל גבי חייבי לאוין וכ"כ הרא"ש (בדף קמ"ו) ריש ע"ב ועל זה כתב רבינו דהרמב"ם חולק דבשנייה נמי דינה כשאר נשים דנ"מ אי ליתנהו חייב לשלם דהיינו כשנשתמש בהם ובלו מעט מעט אבל אם בלן בבת אחת חייב לשלם כשאר נשים וכתב ה' המגיד והר"ן ס"פ אלמנה ניזונת טעם לדבריו ונתיישב מה שהקשה ב"י וראיתי כתוב דלדעת הרא"ש ורבי' דקנסוה לשנייה משום דהיא מרגילתו כיון דהיא כשרה וולדה כשר השתא לפי זה הוא הדין חייבי עשה אפי' מכרן לנ"מ ואכל הדמים נמי קנסוה ואין מוציאין מידו דקנסינן לה כיון דהיא מרגילתו דאף ע"ג דאית לה כתובה אפי' לא הכיר בה משום דאיסורו קל אבל לגבי נכסי מלוג דקנסוה בשנייה דרבנן כל שכן חייבי עשה דהוי דאורייתא דקנסינן לה ואין מוציאין מידו :

קיז אשה שאין לה וסת וכו' ברייתא ספ"ק דנדה פלוגתא דת"ק ור"ח בן אנטיגנוס ופסק שמואל כרחב"א דמשמשת בשני עדים וכו"ד התבאר

ב"י

ומ"ש רבינו והנישאת לשני וכו' וניסת לג' וכו' דינה כיוצא באלו כ"כ הנ"י פ' הבא ע"י גבי הא דת"ר נישאת לראשון ולא היה לו בנים וכו' לג' לא תנשא ואם ניסת תצא בלא כתובה כתב שם וז"ל תצא בלא כתובה ומיהו גיטא בעיא אע"פ שלא הכיר בה וכו' ואם הכיר בה אפי' כתובה גביא דהא ידע ואחיל ופשיטא דלא גרעה מאיילונית ובאיילונית נמי אם הכיר בה יש לה כתובה עכ"ל וה"ה ודאי דלכל שאר דינים הנאמרים בסימן זה שדינה כאיילונית לפחות : והנושא באיסור דרבנן כגון שניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה אין לה מנה ומאתים ולא מזונות וכו' בפרק יש מותרות (דף פד) תנן שניות מד"ס אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונו' ולא בלאות וכופין אותו להוציא וכתבו הרי"ף והרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת שניה ל"ש הכיר בה ול"ש לא הכיר בה אין לה כתובה מנה ומאתים אבל תוס' יש לה ולא בלאות של נכסי מלוג בדליתנהו אבל איתנהו אית לה ונכ"ב בין איתנהו בין ליתנהו אית לה כדרב כהנא דאמר קנסו רבנן לדידה בדידה ולדידיה בדידיה ומנ"ל דשנייה בין הכיר בה בין לא הכיר בה חד דינא הוא דאית לה חדא מדמפליג תנא באיילונית ולא מפליג בשניה מכלל דשניה ל"ש הכי ול"ש הכי אין לה כתובה ועוד דגרסינן פרק יש מותרות (דף פה.) ת"ר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן כתובה פירות מזונות בלאות שניות מד"ס אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות וכבר קי"ל הא דקתני אלמנה לכ"ג יש לה כתובה בשהכיר בה אבל לא הכיר בה אין לה כתובה אבל תוספת יש לה מדאלמנה הוא דיש לה כתובה בשהכיר בה שניה נמי דפליג בדידה בשהכיר בה וקתני אין לה כתובה ואי הכיר בה אין לה כתובה כל שכן לא הכיר בה עכ"ל : **ומ"ש** אין לה מזונות לא בחייו ולא אחר מותו נלמד מברייתא דבסמוך דגבי מאי דקתני אלמנה לכ"ג יש לה מזונות קתני דשניה אין לה מזונות וכבר נתבאר דאלמנה לכ"ג לית לה מזונות אלא לאחר מותו אבל לא בחייו וא"כ בההיא גוונא דקתני גבי אלמנה לכ"ג דיש לה מזונות דהיינו לאחר מיתה קתני בשניה דאין לה מזונות וכיון דלאחר מותו אין לה מזונות כ"ש בחייו דהא בעמוד והולא קאי וכ"כ הרא"ש בס"פ אלמנה ניזונת וכתב הרמב"ם בפ' כ"ד ולמה לא חלקו בשניה בין הכיר בין לא הכיר אלא אמרו אין לה עיקר כתובה בכל מקום מפני שהיא מד"ס עשו בה חיזוק אבל אם נשא אחת מחייבי לאוין והכיר בה או אחד מחייבי עשה בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה שחייבי לאוין שהכיר בה רצה ליזוק בנכסיו וחייבי עשה איסורן קל עכ"ל ומה שנתן טעם לשניה מפני שהם מד"ס וד"ס צריכין חיזוק היינו כרבי דאמר הכי בפרק יש מותרות ואע"ג דרשב"א פליג עליה התם ואמר טעמא אחרינא הא קי"ל הלכה כרבי מחבירו ועוד דהתם בברייתא מסיים דבר אחר זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו ופירש"י זו הוא מרגילה אלמנה לכ"ג וכו' הוא מרגילה ומסיתה להנשא לו וזו שניה כיון דלאו איהי מיפסלה ולא זרעה מיפסל ולא מפסידה מידי בביאתו היא מרגילתו דאשה רוצה להנשא יותר מן האיש ואיכא בגמרא תרי לישני איכא דאמרי רשב"א קאמר לה ואיכא דאמרי רבי קאמר לה וחלוצה קשיא ליה והא חלוצה דרבנן ואית לה כתובה הדר אמר כיון דפסיל לה מדרבנן זו הוא מרגילה וזו היא מרגילתו ורבינו שכתב בתחלת הסימן חלוצה בהדי גרושה וקאמר דיש להם כתובה כלישנא דמתני' נראה שסובר דקי"ל כלישנא בתרא אבל הרמב"ם בפרק כ"ד לא כתב טעם זה דזו הוא מרגילה וכו' וכתב סתם דין חייבי לאוין ולא הזכיר דין חלוצה כלל נראה שהוא ז"ל סובר דחלוצה הואיל והיא מד"ס דינה כדין השניה והא דקתני לה במתני' בהדי גרושה וקתני דיש להן כתובה י"ל דאשגרת לישן הוא שכן דרך בכל מקום לשנות חלוצה בהדי גרושה ולא משום דדינם שוה לענין זה ב"הא"נ מתני' דיהבה טעמא דזו היא מרגילתו לא קי"ל כוותיה : וטעמו משום דלישנא דרשב"א קאמר לה ורבי לא קאמר אלא טעמא דד"ס צריכין חיזוק בלבד וא"כ חלוצה שהיא מד"ס ע"כ דינה כדין השניה וכיון דספיקא דלישני הוא מספיקא לא מפקינן ממונא : **והרמב"ם** כתב דאיילונית וחייבי לאוין שהכיר בה וכו' דינם כשאר נשים וכו' וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה לא הבנתי דברי רבינו בזה דאין שום חילוק בין דברי רבינו משה ב"מ לסברא ראשונה כלל שהרי בחייבי לאוין שהכיר בה לא חילק בינם לשאר נשים אלא במזונות בחייו ואיילונית כבר כתב כדין אלו שאם הכיר בה יש לה הכל ובשניה בין הכיר בין לא הכיר כ' דלענין נכסים שאינם בעין נ"ב חייב לשלם ומלוג פטור וזהו דין כל הנשים וחייבי לאוין ואיילונית שלא הכיר בהם כ' דלענין נכסים שאינם בעין מלוג צריך לשלם ונ"ב פטור ובשניה כתב דבין הכיר בין לא הכיר לענין נכסים שאינם בעין נ"ב חייב לשלם מלוג פטור וכך הם דברי הרמב"ם ממש ואע"פ שכשהעתיק רבינו דברי הרמב"ם גבי איילונית וחייבי לאוין שלא הכיר בהם השמיט דין נכסי מלוג שאינם בעין ממילא משמע דכיון דכתב דנ"ב אינו חייב א"כ במלוג חייב וכן מבואר בדברי הרמב"ם בהדיא ורבינו אפשר שקיצר במובן מ"מ קשיא היאך כתב שיש כאן חילוק סברות ואין לומר דקאי אמאי דכתב גבי חייבי לאוין שלא הכיר בהם דנ"מ שאינם בעין דצריך לשלם כגון שנשתמש בהם ובלה אותן דמשמע הא נגנבו או אבדו אינו חייב והרמב"ם סובר דאפי' נגנבו או אבדו חייב דא"כ לא היה לו לסתום דבריו לעיל אלא ה"ל לכתוב בהדיא דאם נגנבו או אבדו פטור ועוד דמה שהביא מדברי הרמב"ם אינו ענין לזה והיה ראוי להביא מ"ש בהדיא שאם נגנבו או אבדו חייב לשלם ולכן דברי רבינו בזה צ"ע : קטנה היוצאת במיאון אין לה מנה ומאתים אבל יש לה תוס' וכו' בפרק אלמנה ניזונת (דף ק :) תנן הממאנת והשניה והאיילונית אין להם כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ובגמרא (דף קא :) אמר שמואל לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוס' יש להם בפרק שני דייני גזירות (דף קז :) תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למ"ה לותה ואכלה ועמדה ומיאנה וכתב הרא"ש בפרק אלמנה ניזונת הא דקתני אין לה פירות מפרש פרקונה שהוא תחת פירות וגם אין משלם פירות שאכל אע"פ שלא נתחייב בפרקונה ובשניה ואילונית ניחא אבל בממאנת מאי אין לה פירות אין לומר תקנת פירות דהיינו פרקונה דבעודה יושבת תחתיו פשיטא דאם נשבית חייב לפדותה ואם נשבית ומיאנה ועודה שבויה פשיטא דאינו חייב לפדותה ובפירות שאכל נמי אין לה לפרש דאפי' קרן גופיה אם אכלו אין לה דאמרינן בגמרא אי דליתנהו אידי ואידי לית לה ואיצטריך לאשמעינן דאין לה פירות שליקט אפי' הן מונחים בעין בתוך ביתו ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבית ולותה ופדתה את עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות דמפרש בפרק שני דייני גזירות ע"כ כתב רבינו בסימן קכ"ה במתנת נכסים שהכניסה לו אם הם בעין בין משל מלוג בין של נצ"ב נוטלתן ואם אינם בעין צריך לשלם : **וקטנה** היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט פלוגתא דרב ושמואל פרק אלמנה ניזונת (דף ק :) ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל דאמר הכי :

קיז אשה שאין לה וסת לא תשמש אלא על ידי בדיקה וכו' בספ"ק דנדה (דף יב :) ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ויוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר"מ ר"ח בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים הן עוותיה הן תקוניה אסורה לשמש דילמא מקלקלה

דרישה

בכאן בגוף דין פרקונה : [ג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה ר"ל דאינו משלם נ"מ כו' ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שכתב וז"ל ולא הבנתי כוונת רבינו בזה שכתב וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה הרי אין חילוק כלל ביניהן כו' ע"ש שהאריך והעלה בצ"ע ובאמת שכתב שם שאם כתירוץ מ"ו לא ה"ל לרבינו לסתום אלא לפרש ובפ"ג פרק אלמנה ניזונת ריש תתל"א ע"מ כתב דברי הרמב"ם בלשון זה ז"ל נ"מ אפי' איתנהו אינו חייב לשלם וכתב עליו שאין כן דעת הרא"ש והטור ע"כ ולפ"ז א"ש די"ל שכן היא ג"כ גירסת רבינו ומוכח כן מדנדפס בכל הספרים תיבת אינו חייב אבל הוא דוחק גדול דאין סברא לומר דנכסי מלוג דאיתנהו בעינייהו לא יחזיר לה ועוד כיון דאיתנהו לא א"ש לומר חייב לשלם והל"ל חייב להחזיר מיהו בהא י"ל דכיון דאיירי גם בליתנהו דהא אמר אפי' איתנהו כ"ש בליתנהו ואגב דליתנהו קאמר הכי לישנא אשגירן דהיינו אינו חייב לשלם וגם אגב רישא דנצ"ב דקאמר אי ליתנהו אינו חייב לשלם . אבל מ"מ ז"א דבהדיא כתב שם בהרמב"ם פכ"ד דין מ' ז"ל וכל מה שנאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב לשלם היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ לכן נלע"ד דט"ס הוא שם בש"ג :

סי' קיז [א] **אשה** שאין לה וסת לא תשמש אלא ע"י בדיקה רבינו קיצר כאן מאוד מפני שאין כאן מקום דיני נדה וציין בי"ד סי' קפ"ו שם כתב דלרש"י א"צ בדיקה כלל כי אם לטהרות ולא לבעלה ושכן נראה להרא"ש אלא שכתב שאין להקל מאחר שר"ת מצריך גם לבעלה בדיקה . וכתב עוד שם דלהרי"ף אין צריך לפני תשמיש בדיקה כלל כ"א ג"פ אחר תשמיש אלא שהרמב"ן הצריך ג"כ בדיקה ג"פ קודם תשמיש והרא"ש הצריך לעולם בדיקה קודם תשמיש ולאחר

פרישה

(י) והנשאת לשני ולא היה לה בנים פי' לפני זה איירי מאיילונית דיש לה סימני איילונית וקאמר דלפלוגי בבעלה ראשון יש לה דין נשים הנ"ל . וכאן איירי באשה שאין לה סימני איילונית אלא שנשאת לראשון ולא היה לו בנים ממנה וכן לשני ואח"כ נישאת לשלישי וג"כ לא היה לו בנים ממנה ואז הוחזקה עקרה ושהחסרון הוא מצדה לכן דינה כמו הנשים הנ"ל משא"כ בעודה נשואה לראשון ושני דעדיין לא הוחזקה לעקרה וק"ל : (יא) כגון שנייה פי' שנייה לעריות וע"ד שנתבארו לעיל בסימן ט"ו ומאחר שאין זרעה פסול כלל א"כ היא מרגילתו לעבירה וקנסוה טפי (ור"ל דחייבי לאוין הנ"ל הוא מרגילה ומסיתה ליגשא דהרי פסל אותה בביאתו א"כ היא אינו מסיתה אותו ולכן קנסו אותו בהכיר בה אבל שנייה כיון דלא מפסלא איהי ולא זרעה א"כ לא מפסדא מידי היא מרגילתו ומסיתו ליגשא לה מפני כו' כ"פ) מפני שהאשה יותר רוצה להנשא מהאיש : (יב) ושאינן בעין מפרש בגמרא דקנסו דידה בדידה דהיינו נ"מ וקנסו דידיה בדידיה דהיינו נצ"ב (ור"ל בלאות דנ"מ שהוציא שלא ברשותה היתה ראויה לגבות משלו קנסו אותה ולדידיה קנסו במה שהיה ראויה לו משלה דהיינו דנצ"ב שהוציא ברשות אבל חייבי לאוין שפסלה אותה לא רצו לקונסה דודאי סופה בעי למיפק מיניה כ"פ) : (יד) אינו חייב לשלם וכ"מ אפי' ליתנהו "חייב לשלם וא"א הרא"ש ז"ל כנ"ל והטעם מפורש בהרמב"ם וז"ל היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה ר"ל דאינו משלם נ"מ בלא הכיר בה אא"כ נשתמש בהם ובלה אותם ולא כדעת הרמב"ם דס"ל היכא דליתנהו חייב לשלם אפי' נגנבו או נאבדו וכן איתא בהדיא ברמב"ם שם פכ"ד . דין ח' וק"ל מ"ו וציין בדרישה : (טו) קטנה היוצאת במיאון כו' (ע"ל סימן קנ"ה כ"פ) עד אבל תוס' יש לה משום דמתנה בעלמא הוא דיהיב לה בסיבת ביאה רש"י : (טו) ה"ג או שהלך למדינת הים "ולותה "למזונותיה "ואכלה ור"ל בין שלותה למזונותיה או לצורך פדיון אינו חייב לשלם והא דכתב ואכלה רבותא קאמר אע"פ שאין המעות בעין להחזירן למלוה יפסיד המלוה ואין הבעל חייב לשלם לו וק"ל : פירותיה ואפי' הן כנ"ל :

ולא

אם נמצא בעד שאחר תשמיש דם בג' תשמישים זה אחר זה הוחזקה נדה כל ימיה ויוצאת. בלא כתובה (א) ואין לה פירות ולא מזונות ולא בלאות שאינן קיימין דלאו בת תשמיש היא ויוציא (ה) [ג] ולא יחזיר עולמית אפילו אם תתרפא ומותרת לינשא לאחר כמו שפירשתי בהל' נדה בספר י"ד ואם שמשה ג' פעמים ולא מצאה דם כתב רי"ף (ג) שהיא ככל הנשים וא"א הרא"ש ז"ל כתב שלעולם לא תשמש בלא בדיקה וכ"כ הרמב"ם וכתב עוד בד"א שהיתה כך מתחלת נישואים ומביאה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שניסת נסתחפה שדהו לפיכך אם בעל פעם אחד ולא מצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה בכל עת תשמיש יוציא ויתן כתובה ולא יחזיר עולמית (ג) וכן כל אשה שנולדו בה מומין אחר שנישאת אפילו נעשית מוכת שחין אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יוציא ויתן כתובה כתב א"א הרא"ש ז"ל האומר על אשתו שאינה ראויה לאיש והיא אומרת שהיא ככל הנשים דבר זה יבדוק ע"י נשים הגונות וכשרות אם הן אומרות שאינה ראויה לאיש אין לה עליו לא כתובה ולא תנאי כתובה ואם הם אומרות שהיא ראויה לאיש הרי היא ככל הנשים וכל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה נמצאו עליה מומין או נדרים תצא בלא כתובה אפילו נישאת סתם ולמעלה בהלכות קידושין פירשתי באיזה מומין ונדרים איירי ודין הכתובה בנשא אשה ושהתה עמה י' שנים ולא ילדה (ד) וכן דינה בענין הכתובה אם אח"כ ניסת לשני לשלישי ולרביעי יתבאר לקמן בע"ה בסוף הלכות גירושין בסי' קנ"ד:

קיח [א] תקנות הנישואין של קהל (א) טוליטולה ותשובות שהשיב עליה א"א. כשתמות האשה תחת בעלה (ב) והניחה ממנו זרע של קיימא בין שיהיה בן או בת (ג) שכוונתנו בזרע של קיימא שיהיה אותו הזרע בחיי האם (ד) ואחר פטירתה ל' יום שלימים או יותר (ה) מכל מה שימצא מעזבונה שהוא מבגדים שלה או קרקע נדוניתה או קרקע קנוי בשמה יחלוק אותו הבעל עם אותו הזרע להצאין בשוה ואם לא הניחה זרע של קיימא כמו שזכרנו (א) יהיה כל מה שביארנו זולתו סעניני עזבונה הנמצאים בעין בין הבעל ובין הזוכים בירושתה

ב"י

מקלקלה ליה ואין לה כתובה כיון דלא חזיא לביאה לית לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות תנאי כתובה ככתובה דמי יוציא ולא יחזיר פשיטא לא צריכא דהדרא ואיתקנא מהו דתימא להדרה קמ"ל דזימנין דאזלא ומינסבא ואמר אלו הייתי יודע שכך היה אפילו הייתם נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ופירש"י הילכך אומרים לו הוי יודע שהמגרש את אשתו משום וסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת ותו לא מצי למימר אילו הייתי יודע וכו' שהרי התרו בו וגמר וגירשה אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס והרי"ף הביא ברייתא' זו בס"פ אלמנה ניזונת וכתב כלשון הזה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והם תיקוניה ועיוותיה שאם תשמש פעם אחת וב' וג' בעדים וימצא על עד שלה או שלו בכל פעם ופעם הרי הן עיוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ותצא בלא כתובה ואם שמשה בשני עדים אחד לו ואחד לה ג"פ ולא נמצא באחד מהם הרי הם תיקוניה והרי היא ככל הנשים עכ"ל : וכתב הר"ן בפ' ב' דשבועות שנראה שהוא ז"ל סובר דאע"ג דקי"ל דכל אשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה היינו לאחר שתהא מוחזקת ג"פ שלא תהא רואה דם מחמת תשמיש אבל מתחלה חוששין לה וכן פירש הרשב"א בתורת הבית דברי הרי"ף ז"ל וכתב הר"ן שם פ"ב דשבועות ומיהו כי אמרינן דלא יחזיר עולמית דוקא כדאמר לה הוי יודעת דמשום דאין לך וסת אני מגרשך ואי לא לא הייתי מגרשך ובכה"ג אי שרית ליה לאהדורה מצי לקלקולה הא לאו הכי לא מצי לקלקולה (ב) לר"מ דבעי תנאי כפול דתנן בפרק השולח (מו :) המוציא את אשתו משום איילונית ר"י אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר ואמרינן עלה בגמרא מאן חכמים רבי מאיר וטעמא משום דכיון דלא כפליה לתנאיה לא מצי לקלקולה ולרבנן נמי דלא בעי תנאי כפול הכא דוקא כשאמר לה משום כך אני מוציאך אבל גירש סתם יכול הוא להחזיר דהא לא מצי לקלקולה וכענין שאמרו שם גבי איילונית ואחרים אומרים דהכא אפי' לא אמר לה מצי לקלקולה לפי שהדבר ידוע שאין אדם משהה אשה שהיא אסורה לשמש הילכך סתמו כפירושו אבל התם כל שלא פירש אין הדבר מוכיח שמפני כך גירשה ותהני הכא היכי מצי לקלקולה דכיון דמדינא אמרינן יוציא הא לא מצי אמר לה אילו הייתי יודע שכן לא הייתי מגרשך שהרי מחוייב הוא לגרשה וניחא לי דמאי דאמרינן יוציא לא שיכפוהו ב"ד בכך אלא שכיון שאינו יכול לשמש עמה מוטל עליו להוציא הלכך מצי לקלקולה לומר אילו הייתי יודע שתהא לה תקנה הייתי שוהא מלגרש ומחזירך שתהא מתוקנת והארכתי בזה אע"ג דלא קי"ל כר"מ משום דכ"מ לרבי חנינא בן אנטיגנוס לפי שיטתו של הרב ז"ל שהוא סובר דלרבי חנינא נמי היכא שנבדקה ג"פ ומצאה טמאה יוציא כמו שאכתוב בסמוך בס"ד עכ"ל : ומ"ש רבי' ומותרת לינשא לאחר כמו שפירשתי בהל' נדה בספר י"ד בסימן קפ"ז וכן כתב גבי רואה דם מחמת תשמיש ומשם יש ללמוד לאשה שהוציאה בעלה משום דאין לה וסת שהיא מותרת לינשא לאחר : ומ"ש ואם שמשה ג"פ ולא מצאה דם כתב רב אלפס שהיא ככל הנשים כבר נתבאר בסמוך ומ"ש בשם הרא"ש וכן מ"ש בשם הרמב"ם נתבאר בארוכה בטור יורה דעה סימן קפ"ו : ומה שכתב עוד בשם הרמב"ם במה דברים אמורים שהיה כך מתחלת נישואיה ומביאה ראשונה ראתה דם וכו' בסוף הל' אישות ודבר זה מבואר בכמה מקומות דאמרינן בהו נסתחפה שדהו מהם בריש כתובות (ב:) ובפרק המדיר (עה.) כמי תנן היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה א שמשנתארסה היו בה מומין אלו ונסתחפה שדהו כתוב בתשובות הרמ"ה שבסוף תשובות הרשב"א בח"א סי' תת"ת דרואה דם מחמת תשמיש אין לה תקנה לישאר עם בעלה אלא תתגרש לאלתר ואסור להשהותה דחיישינן שמא יבא עליה ודקדק כן מדברי הרמב"ם ואע"ג דבריש זבחים (ב:) גבי אשה לאו לגירושין עומדת כתב ר"י דאפילו זינתה יכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה שאני התם דליכא למיחש כולי האי שמא יבא עליה דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו ומיהו נ"ל דהכא עד כל זמן שאינו חפץ לישא אחרת ורוצה להשרות ע"י שליש ובשנה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים אין צריך לגרשה אם אינה באה מחמת טענה אבל אם רצה לישא אשה אחרת זו יוציא ויתן כתובה עכ"ל (ג) : כתב א"א הרא"ש האומר על אשתו שאינה ראויה לאיש וכו' כלל ל"ג סי' ג' : **נמצאו** עליה מומין או נדרים תצא בלא כתובה משנה בפרק המדיר (עב :) ומ"ש אפילו נישאת סתם כן מבואר שם בגמרא : ומ"ש ולמעלה בהלכות קידושין פירשתי באיזה מומין ונדרים איירי בסימן (ל"ט) וכל פרטי מומין שבה נתבארו שם כתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ב על ראובן שנשא אשה ושהה עמה יותר משנתים ונודע לו שהיא ככפית והוציאה מביתו והיא תובעת ממנו שאר כסות ועונה והוא משיב שהדבר ידוע שאין הדעת סובלת להסתופף אצלה גם סכנה יש בדבר וחפץ לגרשה וליתן לה כל אשר לו ועני הוא ואינו משיג ליתן לה כתובתה והשיב דע"פ תקנת ר"ג כופין אותה שתקבל גט ואם תמאן לקבל ימנע ממנה שאר כסות ועונה ואינה יכולה לומר אין רצוני לקבל עד שיתן לי כתובתי דזו אינה טענה כיון דמן הדין היא חייבת לקבל גט כמצא פריעת חוב כתובתה כשאר חוב שהיה מחוייב לה והנמצא אתו יתן והמותר כאשר תשיג ידו והאריך בדבר (ד) :

ה"ג ודין הכתובה ונשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה וכן דינה בענין הכתובה אם אח"כ נישאת לשני ולשלישי ולרביעי יתבאר לקמן בס"ד בסוף הל' גירושין בסימן קנ"ד ובספרים כתוב ונשא אשה וכו' וטעות סופר הוא וצריך להגיה בנשא אשה וכולי :

קיח תקנות א הנישואין של קהל טוליטולה וכו' : שאלת

ב"ח

סתבאר באורך ע"ש בסי' קפ"ו : ומ"ש ויוצאת בלא כתובה וכו' וברמב"ם סוף ה' אישות כתב דגם תוספת אין לה והרב המגיד ביאר טעמו וכתב עוד שהרמב"ן ובעל העיטור חולקין וס"ל דיש לה תוספת וע"ש : **ואם** שמשה שלשה פעמים ולא מצאה דם כתב רב אלפס שהיא ככל הנשים פירוש דא"צ בדיקה כלל לא לפני התשמיש ולא לאחר התשמיש אבל להרא"ש לעולם צריכה היא בדיקה אחד לפני תשמיש וא' לאחר תשמיש אלא דהבעל א"צ לבדוק וכ"כ הרמב"ם והוסיף עוד ומצריך גם לבעל בדיקה אחר תשמיש והרא"ש אינו מצריך מיהו במרדכי כתב דלהרי"ף נמי צריך בדיקה לעולם ובי"ד סי' קפ"ו ביארתיו בס"ד:

נמצאו עליה מומין או נדרים תצא בלא כתובה וכו' וכתב הרמב"ם סוף ה' אישות דאף תוספת אין לה ואין מי שחולק על זה והטעם משום דעל הנשים רמיא מילתא לגלויי וכ"כ ה' המגיד לשם וכ"כ הר"ן בפרק אלמנה ניזונית וכתב עוד וז"ל ומיהו כי אמרנ' דיש לכן תוספת דוקא כשמוציאה הוא אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דכי אקנה לה אדעתא למיקם קמיה וכן הדין בששהה עמו עשר שנים ולא ילדה ורוצה לצאת ובאה מחמת טענה דאמרה דבעיא חוטרא לידה דאין לה תוספת כיון שהיא רוצה לצאת ממנו אבל כל שהיא רוצה לעמוד תחתיו והוא מוציאה אעפ"י שבדין מוציאה יש לה תוספת עד כאן לשונו :

קיח תקנות וכו' הנמצאים בין הבעל ובין הזוכים (ס"א ביד הבעל וביד הזוכים) ונחשב הבעל שהעלים כנ"ל ויכתוב אותו על שטר ויזקוף

דרכי משה

קיז (א) וכן פי' הרי"ף סוף אלמנה ניזונת אבל במרדכי הלכות נדה דף ש"ל ע"ב פסק בשם ראבי"ה דיש לה כתובה וע"ש: (ב) וע"ל סי' י' : (ג) וע"ש בתשובת הרשב"א סי' תת"מ שהאריך בזה: (ד) וע"ל סי' קי"ט חלוקים בזה:

קיח (א) בתשובת הרא"ש כלל כ"ה דאם באו יורשים ואומרים שלא הניחה זרע קיימא והבעל אומר שהניחה ואח"כ מת הזרע והוא יורש זרעו על יורשי האשה להביא ראיה ולקמן סימן

דרישה

סי' קיז (א) ולא יחזיר עולמית דשמא תינשא לאחר ותתרפא ויהיו לה בנים מהשני ויאמר הראשון אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא שהגט בטל ובניה ממזרים כ"כ הרמב"ם פ"י מהלכות גירושין והביאו ב"י לעיל ס"ס י' ועד"ר : (ומותרת לינשא לאחר כמ"ש בי"ד סימן קפ"ז) ומשם יש ללמוד לאשה שהוציאה בעלה משום דאין לה וסת שמותרת לינשא לאחר כ"פ) : (וכ"כ הרמב"ם נתבאר בי"ד סי' קפ"ו כ"פ) : (ב) שהיא ככל הנשים אע"פ שאין לה וסת : (ג) וכן כל אשה שנולדו בה מומין האי לשון וכן ר"ל דכי היכי דאמרינן בדם אם אירע לה כך משניסאת חייב ליתן לה הכתובה משום דאמרינן נסתחפה שדהו ה"נ אמרינן אם נולדו בה מומין אחר שניסאת שחייב ליתן לה כתובה אם מגרשה אבל לענין אם ירצה לקיים אותה אין דומין זה לזה : (יוציא ויתן כתובה ותוספת וכל תנאיה כ"פ) : (ולמעלה בהלכות קדושין בסי' ל"ט כ"פ) : (ד) וכן דינה בענין כתובה אם אח"כ ניסת לשני לשלישי ולרביעי יתבאר בס"ס קנ"ד. רצה לומר שם יכתוב דאם ניסאת לשלישי ולא ילדה שיצאת ממנו בלא כתובה אפי' הכי אין אומרים [illegible]

סי' קיח (א) טוליטולא [illegible]

פרישה

ולאחר תשמיש עד שתקבע וסת ורבינו כתב כאן דאם שמשה ג"פ ולא מצאה דם כתב הרי"ף שהיא ככל הנשים וא"א הרא"ש כתב שלעולם לא תשמש בלא בדיקה כו' וידוע שהרא"ש מיירי בבדיקה דקודם תשמיש ועליה שייך למימר שלא תשמש עד שתבדק תחלה ומשמע שלהרי"ף א"צ בדיקה זו דקודם תשמיש לעולם אלא ג"פ וכבר כתבתי דלהרי"ף א"צ בדיקה קודם תשמיש אפי' בג"פ הראשונים אלא מפני שרבינו התחיל במושלם דצריכה בדיקה קודם תשמיש ואחר תשמיש מ"ה מסיק רבינו וכתב עליו לסברת הרי"ף א"צ בדיקה הנ"ל עכ"פ יותר מג"פ : [ב] ולא יחזיר עולמית דשמא תינשא לאחר ותתרפא כו' וכתב ב"י בסי' י' בשם ה"ה דאע"ג דבמגרשה משום שם רע או נדר או איילונית לא אמרינן דאינו יכול להחזירה אא"כ אמר מתחלה משום נדר או ש"ר או איילונית אני מגרשך כו' במגרש משום דם שתמא כפירושו דמי ואפי' לא אמר כלום לא יוכל להחזירה עכ"ל ע"ש ומ"ש ב"י שם עליו שחולק עליו והוכיח דלדעת הרמב"ם בכל הדינים שוה דצריך לגלות דעתו דמ"ה מגרש (ואומרים לו הוי יודע שהמגרש את אשתו משום וסת לא יחזיר ואפילו היא חוזרת וקובעת וסת כ"פ) וא"צ לכפול דבריו כדס"ל לרבינו ע"ש (בסי' י') :

סי' קיח [א] תקנות (הנישואין של קהל טוליטולא) כתב ב"י בשם הר"ן דכל לשון שיש בו ספק [illegible]

חדושי הגהות

קיז א כ"ה בגמרא אבל גירסת הרי"ף שמשנתארסה נולדו בה מומין הללו: קיח א תיבות אלו הם רק לציין תחלת הסימן לא לכתוב עליהם דבר וימצא רוב פעמים כב"י:

ויזקוף לה כצ"ל : ומ"ש הנמצא מנדוניא אמיתית וכ"כ אח"כ בין שתהא הנדוניא אמיתית או לא פי' אמיתית שכך הכניסה לו באמת סך נדוניא כך וכך כמ"ש בשטר או לא הכניסה לו כל כך אלא הבעל הוסיף לכתוב על מה שהכניסה :

תשובה

זולתו (ו) ויחזור החצי הנזכר ממנו (ז) שהיה לו ליורש מן הדין לאשר יהיה לו דין קדימה בירושתה משאר יורשים (ח) אם היה הוא נפטר בחייה ונחשוב אז כאלו היה נפטר בחייה לענין שיזכה הזוכה בירושתה בחצי מה שמצא שנשאר מעזבונה שהוא עיקר נדוניתה (ט) ומה שהכניסה לו בנישואיה קרקע או מטלטלי וישאר לו החצי השני ותכריכים וצרכי קבורתה עליו אם יש לו ממון מלבד זה ואם אין לו ממון זולתו יוציאו תחלה מכלל הממון התכריכים (ב) וצרכי הקבורה ותהיה החלוקה בשאר הממון כמו שזכרנו ואם יש לה אז אם בחייה ויתבאר באר היטב שאותו ממון שהניחה היא ממה שהכניסה לה האם ומה שנתנה לה (י) כגון שתהיה אלמנה או גרושה (יא) מלבד שהכניסה כבר לבתה בנישואיה קרקע שלה או בגדים שקנתה ונכתב בכתובתה שנתחזקה לה ממה שנתנה לה פלוני' אמה או רמז זה הענין בענין שיתברר בירור מספיק שאותו קרקע היה של האם או אותם חפצים נתנה משלה ונפטרה אח"כ הבת תחת בעלה בלא זרע של קיימא כמו שביארנו יחזור חצי כל מה שימצא שנשאר מכל זה לרשות האם שנתנתה והכניסה לה ולא יטרוף אותו מי שאין לו קורבה עם האם מיורשי הבת ותשאר היא זולתו ויתקיים בה דברי הנביא ע"ה שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו אלא יחזור לה החצי וישאר החצי השני לבעל והתכריכין וצרכי הקבורה מכלל הממון כמו שזכרנו זהו ענין התיקון במה שימצא שנשאר בעין ממון האשה ברשות הבעל בין קרקע בין טלטל ואפי' אם כבר יצא אותו קרקע בשיעבוד או בהברחה ממנו שלא בקנין האשה אין לחוש לכל מה שעושה מזה אלא שיגמור בו זה התיקון : זהו בקרקע ובבגדים והחפצים שיהיו נראין בעין אבל מה שאינו נמצא מהבגדים והחפצים והתכשיטין והזהב ונעלם עינו ונחשד הבעל שהעלים (יב) דין זה הזוכה בחצי ע"פ זה התיקון ממנו שיביאנו לידי שבועה המורה שישבע שלא הבריח שום דבר מהם לאחר פטירתה ולא בחייה אלא מה שהיתה במצותה ומרצונה ושלא ההליף ממנו שום דבר שהוא נשאר ולא יתעולל בזה שום עלילה שיתכוון בה להפקיע זכות יורשים : והזוכה כמו שזכרנו מזה התיקון זהו במה שינתן בנישואי הבת או מה שתקנה לעצמה ובשמה מממונה אבל מה שיקנה הבעל מממונו בנדי (יג) מלבוש ומהלי ותכשיטין שלה הוא ראוי קודם לזכו' בה כשנפטרה ויקחנו כולו לבדו בין שהניחה זרע בין שלא הניחה בין שהיה לה אז אם או יורש או לא יהיה לה : ואין תובעין מהבעל לפרוע מה שיכתוב על עצמו לאשתו מנכסי נדוניא לפי שרוב בני אדם כותבין עליהן יותר ממה שהם נוטלים (יד) וכוונתם דרך כבוד ואין לו עיקר (טו) ואשר יהיה ממנו בודאי ויכתוב אותו על שטר ויזקוף לה בו ממון על עצמו בכתובה אינו חייב באחריותו כשנפטר בעודה תחתיו אלא יתבעו ממנו הנמצא (טז) מהנדוניא האמיתית קרקע יהיה או טלטל ואין לחוש למה שנכתב מזה בכתובה וכשיפטר הבעל בעודנו נשוי עם אשתו והוציאה שטר כתובה כדין כל אלמנה אין לה לגבו' מה שיתקיים לה מסכום כתובתה אלא ממחצית (יז) מה שהניח מנכסים קרקע או טלטל וישארדהחצי משוחרר משועבד לזוכה בירוש' בעלה בין שהיה מצוי (יח) בין שאינו מצוי (יט) ואין לה רשות שתגבה יותר מסכום כתובתה מהחצי בלבד בין שיספיק בין שלא יספיק זה בממונו ובקנינו אבל ממון נדוניא ומה שהכניסה לו או מה שנפל לה בירושה מקרקע לאחר נישואיה או מה שקנתה ממנו בשמה ומת בעלה יחזור כולו בעינו לה לבדה כי אין זה התיקון אלא במה שידוע שיהיה מממון הבעל וקנינו והתכריכין וצרכי הקבורה יהיה מכלל ממונו ואז תקח האשה כתובה מחצי ממונו וישאר החצי השני ליורשיו : ואם יצא באותו החצי שיהיה ליורשיו שטר שיעבוד או הברחה בקנינו שלא בקנין אשתו יגבה אותו בעל השיעבוד ויטול השאר היורש ואם תהיה אותו ההברחה (כ) [ב] מקודם לכן ויתקיים (כא) יזכה ג"כ בו המוצא אותו שטר ואם תהיה אותו שיעבוד או הברחה שיצא בממונו בקנינו ובקנינה יוציאו תחילה אותו שיעבוד מממונו ויפרישו אותו הקרקע המוברח מנכסיו לזוכה בו מה שישאר אחרי כן תטול הוא ממחציתו מה שיהיה לה מסכום כתובה וישאר החצי השני ליורשים : מי שהיא תובע' לבעלה לגרשה ויצאו הגירושין ממנה אין לה מן הדין לגבו' זולתו מה שהיא טוענת ויתברר מסכום נדוניתה ולא נחוש למה שימצא כתוב ממנה בכתובה כי רוב הכתובו' נוהגין בהן להוסיף על מה שיטול הבעל [ג] ולא יחוש הבעל לכתוב ולהוסיף על עצמו מה שלא קיבל לענין שתשאר נשואה עמו ולא

דרכי משה

סימן זה כתב הטור בתשובה זו וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תתקע"ז וע"ש אם מת תוך ל' מה דינו וחלק שם בזו בלשון השטר : (ב) וכתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ה סימן ו' אם היו

דרישה

מן הבעל להביא ראיה וכל טצדקי דאנו יכולין בו לקיים ירושת הבעל עושין כ"פ) :

[ב] מקודם לכן ויתקיים כו' עפ"ר והיותר נראה דמ"ש ואם תהיה אותה ההברחה מקודם לכן ויתקיים ר"ל ע"ד שכתבו התוס' והרא"ש והר"ן והמרדכי פרק האשה והביאו רמ"א ז"ל בהגהותיו בח"מ סי' ל"ע ס"ס ו' ז"ל מיהו אם נראה לב"ד שלא כיונו לערמה רק למתנה גמורה קנה המקבל אע"ג שהיתה כוונתו להבריח עכ"ל וזהו גם כן כוונת תשובת הרא"ש דכתב רבינו שם בס"ס ל"ע לבטל שטרי הברחות לא כ"כ אלא היכא דכיון למרמה דהיינו שבהברחתו לא נתנו במתנה גמורה אלא במרמה למראית עינים וכמבואר שם בסוף התשובה ע"ש. וזה שכתב כאן בתקנה זו שאם יצא שטרי הברחה ויתקיים ר"ל דנראה ממנו דמתנתו קיימת ולא כיון למראית עינים להפקיע שיעבוד המלוה ממנו ולחזור וליקחנו אח"כ מידו יזכה בו ג"כ המוציא אותו השטר ודוק בלשון התקנה שלא כתב בזה ובמה שכתב לפניו בשטר שיעבוד שלא יפסד בזה האלמנה. אף שכן הוא האמת כדמוכח מלשון תקנה זו וממה שיתבאר עוד בתשובה שאחרי זה שאין לאשה לשלם מחלקה חובת בעלה שלא נשתעבדה בה עמו. וה"ט מפני שזה היה פשוט בעיניהן ומש"ה התחיל ג"כ בתחילה וכתב ז"ל ואם יצא באותו החצי שיהיה ליורשיו שטר שיעבוד דקשה הא ודאי לא מיירי בעשה לו שדה אחת אפותיקי וכבר חלקו הנכסים ואח"כ הוציא שטר שיעבודו והיה אותו השדה בחציה דלשון "שיהיה ליורשיו משמע שלא חלקו עדיין גם מוכח כן מדסיים וכתב דאם היה אותו השיעבוד בקנינה ובקנינו יוציאו תחלה כו' ומה שישאר תטול כו' משמע דעדיין לא חלקו ואם כן למה כתב שיצא שטר שיעבוד באותו החצי אלא ודאי ה"פ שזה היה פשוט דאין האלמנה צריכה לפרוע חובת בעלה מחלקה א"כ כל שטר שיעבוד שיוציא אינו יוצא אלא לפרוע לו מהחצי שיטלו היורשים וכן מוכח מלשון התשובה שבסמוך באלמנה שפרע לכותים כו' גם מת"ש בסוף תשובה בסמוך כמתחלת ושאלת בענין התקנה שהאלמנה והיורשים חולקים כל העזבון כו' עד וכן נ"ל שנוהגין פה בטוליטולא וכמ"ש שם. והוצרכו לכתוב בתקנה שיגבה המלוה חובו מאותו חצי שלא תאמר הואיל שמן הדין אין לבן ליורשיו כלום שהיה ראוי להיות כולו להאשה בכתובתה אלא שזכו בו מכח התקנה אם כן ה"א אדעתא דהכי לא תקנו שיתפרע ממנו הב"ח קמ"ל. ודומה לזה נשאל הרא"ש וכתבו רבינו בסמוך ז"ל ושאלתם על תקנת טוליטולא שהבת יורשת חצי הנדוניא אם יכול ליקח ב"ח של אבי הבת ויקח כו' ע"ש ושם אבאר טעם השאלה דאע"פ שכ"כ בתקנה כמ"ש כאן הייני דוקא באם מת הבעל ושם נשאל באם מתה היא ודוק. ומ"ש ואם תהיה אותה ההברחה מקודם לכן ויתקיים דוק בלשון התקנה שפתח בתרתי בילא על חצי של היורשים שטר שיעבוד או שטר "ההברחה ואכתי לא סיים אלא בחדא דהיינו שיגבה בעל שיעבוד. ונ"ל דמ"ש כאן ואם תהיה אותה ההברחה מקודם כו' וזהו סיום דמילתא דהתחיל בה דילא עליהן שטר הברחה וקאמר דאם קודם שמת היה בידו אותו שטר הברחה ונתקיים ההברחה בידו ע"ד שכתבתי או ג"כ עתה אחרי מותו יתקיים בידו ולא יטלוהו היורשים מידו בטענתן מן הדין היה נטרף מידו בגביית הכתובה ואנו באנו מכח התקנה ליטול מידה החצי ונעמיד במקומה וק"ל. עוד דוק בלשון התקנה שכתב אז "יגבה אותו בעל השיעבוד שכתב בשיעבוד לשון יגבה ובשטר הברחה כתב לשון "יזכה בו המוציא כו' וה"ט משום דהמלוה אין לו בגוף השדות כלום ויוכלו לסלקו במעות ומטלטלין או ימכרו הקרקע למי שירצו וישלמו לו מעותיו וזהו לשון יגבה משא"כ בשטר הברחה שהקנה לו השדה עצמו. וזהו שסיים וכתב אח"כ דאם יצאו השטרות ג"כ בקנינה יוציאו תחלה אותו השיעבוד מממונו ויפרישו איתו הקרקע המוברח מנכסיו. כתב בשיעבוד "ממון ובהברחה קרקע ודוק. ושטר הברחה דאיירי ביה הכא לא איירי שהבריח מהאשה או מהיורשים שהרי הם נוטלין ג"כ ועוד דא"כ כתב ששטר הברחה נעשה בקנינו ובקנינה. ונראה דר"ל שהבריח ממלוה אע"פ שהניח יותר לגבות ממנו י"ל דדעתו היה ללות מראובן ולעשות לו זה אפותיקי שלא יהא לו פרעון אלא מזה השדה וקודם שהלוה כתבו במתנה גמורה לשמעון כמלא דהבריחו מראובן המלוה ותו לא יוכל לגבות לא משדה זו ולא משדות אחרים כיון שכתב לו אפותיקי מזו ודוק : [ג] ולא יחוש הבעל לכתוב ולהוסיף כו' לענין שתשאר כו' משמע שגובה בכתובתה כל מה שנכתב בכתובתה אפי' מה שהוסיף וכ"כ בסמוך בהדיא שאם הוא תבע הגירושין חייב ליפרע לה כל סכום כתובתה אפי' התוס' אף ע"ג שאמרינן לעיל סי' ס"ו שמה שהוסיף לה אינו גובה היינו דוקא במקומות שהמנהג כך שאינו גובה אלא מה שהכניסה לו אבל הכא מיירי שהמנהג שגובה את הכל גם י"ל דתוס' הנזכר כאן הוא כשהכניסה לו מעות או מיני סחורות שרגילין לסחור בהן ולהשתכר שמוסיפין עליה על מה שהכניסה לו ואותה עליה כתב לעיל סי' ס"ו שגובה וכמ"ש שם טעם הדבר וקאמר הכא דהיינו דוקא באלמנה או כשתובע הוא הגט אבל לא כשגורמת היא הגט ולפי זה מה שסיים אחר כך דאם נמצא בכתובתה זהב מטבע והיא תובעת הגירושין תגבה בשבועתה שהוא אמת ולא נכתב דרך כבוד ה"ס דהמ"ל ולא הוסיף בה עליה אלא

מרא

פרישה

בלשון התקנה ותמצא שלא נתקנה בעיקר הכתובה דהיינו במנה ומאתים גם לא בתוס' כתובה כי זה שהיה לו ליתן לה משלו נשאר הוא בו בזכותו שהוא יורש את אשתו ולא נתקן התקנה כי אם בנדונייתה שהכניסה לו. וגם בהנדוניא לא בכל ענין כ"א במה שנמצא ממנו בעין מטלטלין או קרקעות אבל אינו חייב באחריותו אם נאבדו וכ"ש אם נתקלקל לאוד דוק ותמצא. ובשמת הבעל תחלה שתקנו שהיא לא תטול כי אם חצי הכתובה היה ג"כ התיקון להיפך דוקא בממון דידיה אבדה זכותה בהחצי אבל בנדונייתה נשאר בזכותה ליטלו משלם : (ו) ויחזור החצי הנזכר ממנו רצה לומר החצי הנזכר יוציא ממנו : (ז) שהיה לו ליורש מן הדין כי מן הדין הבעל יורש את אשתו. ויצא לאשר יהיה לו דין קדימה כו' והא דלא כתב כן לעיל מיניה בחולק עם הבן דשם אין הממון יוצא מרשותו כי אם לבנו יוצאי יריכו ואם מת חוזרת אליו הן הוא בחיים או שכבר מת יורש לבנו בקבר ומנחיל בניו אם לא שאותו בן נולדו בנים כמבואר בחושן משפט ריש הלכ' נחלות סימן רע"ו : (ח) אם היה הוא נפטר בחייה רצה לומר שעכשיו שהוא בחיים הוא יורש שלה הקודם ולכן אמר שכוונתנו שאנו רואין כאלו הוא מת ואז אותו שיש לו דין קדימה בירושתה יזכה בהחצי אף אם הבעל חי והוא היורש הקודם : (ט) ומה שהכניסה לו ר"ל נכסי מלוג : (י) כגון שתהיה רצה לומר האם : (יא) מלבד שהכניסה כבר רצה לומר שמה שהכניסה לו כבר בנישואיה ונכתב בכתובה אין צריך ביאור הרבה שזה יודע בקל ע"י כתובתה מה שהכניסה לו לאפוקי מה שנתנה לו אחר נישואין ולא נכתב בכתובה צריך ביאור היטב שהיא הכניסה לו או יש לומר דהכי קאמר כגון שתהיה אלמנה או גרושה מלבד שהכניסה כו' רצה לומר אע"פ שאינה גרושה או אלמנה והכניסה לו קרקע שלה רצה לומר שהוא שלה ואין לבעלה רשות כו' או הכניסה בגדים "שקנתה רצה לומר בגדים שהן קנין שלה שהן לעצמה ואין לבעלה רשות בהן. שוב ראיתי בתשובה שכתב כה וזה לשונו כגון שתהיה אמה אלמנה או גרושה והשיאה בתה ונתנה לה קרקע או בגדים שיהיו שלה ונזכר בכתובה מה שנתנה לה פלונית אמה או כגון זה הענין בענין שיתבאר ביאור גמור שאותו הקרקע היה לאמה או שאותם הבגדים נתנה אותם משלה ונפטרת כו' והוא נסחא אמיתית שלא כתב מלבד : (יב) דין ר"ל כך הוא הדין זה הזוכה כו' : (יג) מלבוש ומהלי כצ"ל · ותכשיטין שלה ר"ל תכשיטין שלה קנה מממונו : (יד) וכוונתם דרך כבוד כלעיל סימן ס"ו : (טו) ואשר יהיה ממנו כו' ר"ל אם בכך שכוונתם דרך כבוד לכן אמר "ואשר יהיה "ממנו בודאי אין ליורשים חלק בו ה"ה אף אם אין אנו יודעים בודאי שהוא ממנו אמרינן שהוא ממנו ואין ליורשים חלק בו. ולפי פירוש זה נ"ל דתיבת ממנו אכבוד כנזכר קאי ופשט זה דוחק מהענין ומהל'. לכן נראה דתרתי קאמר מתחלה קאמר דאין משגיחין בסך הנדוניא לפי שנכתב דרך כבוד ואח"כ אמר ואפי' אם נכתב בפרוטרוט כל מלבוש שהכניסה לו וערכו דכל אחד ואחד בכך וכך והוא הכל אמת שהיה שוה כ"כ בשעה שהכניסה מכל מקום אינו חייב באחריותו דהיינו אם נפחת אותה מלבוש מערכו אלא נוטלת אותו מלבוש כאשר הוא בנמצא בשעת מותו. והשתא יתיישב לשונו היטב שכתב ואשר יהיה ממנו "בודאי ר"ל שלא נכתב דרך כבוד ויכתב אותו ערך דכל אחד על שטר כו' מ"מ אינו חייב באחריות הפחת. אלא יתבעו ויטלו הנמצא בעין מהנדוניא אע"פ שכתב רבי' לעיל בסימן פ"ח שכך היו נוהגין אף בלא תקנה אפשר שהם תקנו שאף אם נאבד או לא היה משמש מעין מלאכתו ראשונה אפ"ה לא חייב באחריותו וכמ"ש בריש הסימן שהתקנה לא נתקנה כ"א במה שנמצא מנדונייתה בעין : (טז) מהנדוניא אמיתית ר"ל שודאי הוה נדוניתא : (יז) מה שהניח מהנכסים קרקע או טלטל נראה דל"ד "או קאמר אלא אף אם הניח קרקע "וטלטל תיט"ל משניהן כדי כתובתה או פחות אם לא יגיע החצי מהם לשיעור כתובתה : (יח) בין שאינו מצוי פי' כגון שטרפו ב"ח : (יט) ואין לה רשות שתגבה יותר מסכום כתובתה מהחציה בלבד נראה דה"ק שאין לה לגבות יותר מהכתובה אפי' מהחצי בלבד ול"ת כהם שאם לא הגיע החציה לשיעור כתובתה היתה מפסידה כן אם החצי הוא יותר משיעור כתובתה תריה לגבותו הכל קמ"ל. ויש גורסין כתובתה ומהחצי בלבד : (כ) מקודם לכן פי' קודם זמן הנישואין. ויתקיים · ר"ל ומבואר הוא שלא היה כוונתו להברחה אלא למתנה גמורה שאם לא כן לא היה גובה כלום כדאמרינן בח"מ סימן ל"ע שבטוליטולא אין כותבין ומאמינין שום שטר מתנה אם לא יתברר ע"פ גדולי העיר שלמתנה גמורה נתכוון או רצה לומר ויתקיים על דרך שכתב לעיל סימן צ' גבי אשה שנתנה מתנה לאחר קודם הנישואין שאמרינן שאינו מתנה אם לא ששיירה לעצמה וכך כוונתו במה שאמר הכא ויתקיים רצה לומר שלא היה נתן כל אשר לו לאחר רק ששייר לעצמו דאם לא הוי שייר לעצמו לא הוי מתנה. והיותר נראה כמו שכתבתי בדרישה ע"ש : (כא) יזכה ג"כ המוציא י"מ ויקחנו מהאמצע ואחר כך יחלקו השאר בשוה וז"א כמ"ש בדרישה דהואיל ולא היה בקנייה פשיטא דלא היה להפסיד בחלקה גם מדכתב ל' ג"כ משמע שיגבה כדין הראשון בשטר שיעבוד אלא ר"ל כמ"ש דל"ת הואיל והן נוטלין מכח התקנה יטלו ג"כ השדה מידו דזה שקיבל בהברחה ובאלו האשה גבתה כל כתובתה שהיתה טורפת קמ"ל :

להשבועה

ולא תבקש גירושין בענין כזה אמרו חכמינו ז"ל (כתובות נד) כי כתב לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למיפק ולמיסב לא כתב לה ויחזור אז בזה (כג) להשביע' שבועה חמורה בענין זה (כד) על סכום מה שהכניס' לו בודאי ושלא נתנה רשות למכור ממנו שום דבר (כה) ולא אבד עינו במה שנלבש או נתקרע אז יפרע וכל מה שאבד עינו בלובשה ובהשתמש בו אין על הבעל אחריותו כשתתבע היא הגירושין ואם תבע הוא הגירושין אינו יכול לגרשה אלא לרצונה או לאחר שיפרע לה כל סכום כתובתה עיקר ונדוניא ותוספת ומתנת כתובתה בין שתהא הנדוניא אמיתית (כו) או לא והנמצא בכתובה (כז) זהב מטבע והיא תובעת הגירושין תגבהו בשבועתה שהוא אמת ולא נכתב דרך כבוד וששאלת אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה אם שמין מה שעליה תשובה כל בגדי שבת שמין לה (כח) [ד] אבל בגדי חול אין שמין וששאלת ראובן גירש את אשתו סמוך למיתתו ותובעת כתובתה ומתנתה כי אומרת גרושה אנכי והתקנה אינה מדברת אלא מאלמנה והיורשים אומרים כי לא נתן לה גט אלא שלא תזקק ליבם (כט) ולא שתגבה כתובתה תשובה אין בדברי היורשים כלום דכיון שנתן לה גט מאי זה טעם שיהיה מ"מ הרי היא מגורשת וזכתה בכתובתה שלא הטיל תנאי בגט על תנאי שלא תגבה כתובתה: וששאלת בענין התקנה שכל אלמנה שתבא להלוק עם יורשי המת שתהיה יד היתומים על העליונה או יתנו לה כתובתה או חצי הנכסים ומת ראובן (ל) והניח אלמנה ובת ושהתה האלמנה חצי השנה קודם שתבעה כתובתה ולא היתה ניזונת משל בעלה ועכשיו תובעת כתובתה ומזונותיה שכך התנה לי בעלי שאהיה ניזונת מהנכסים כל זמן שאתעכב בשבילו וקרובי המת טענו (לא) שכיון שביד היתומים לסלקה מכתובתה אבדה מזונותיה תשובה לא אבדה מזונותיה שהם תנאי כתובה שתקנת הקהל אינה יכולה להפסיד לאלמנה מזונותיה שהם תנאי כתובה אלא שתקנת הקהל הוא לתועלת היתומים לענין זה שאם כתובתה מרובה שיכולה לסלקם בחצי הנכסים ואותם חצי הנכסים היינו הכתובה וכל זמן שלא תבעת כתובתה יש לה מזונות וששאלת אשה שמת בעלה והיו עליו חובות לעכו"ם ובאו לגבותה מקרקעיתו והלכה האלמנה ופרעה אותם מנכסיה כדי שלא יזלזלו במכירת הקרקעות ועכשיו תובעת לאפוטרופוס של היתומים כיון שאין עליה לפרוע חובות של בעלה שיתן לה מחלק היתומים (לב) כדי חצי מה שפרעה בחובות הנזכרות ואומרת שעשתה ע"פ אחד מזקני העיר ויש לה מזה עדים וקיום (לג) [ה] ואפוטרופוס אומר שאין לו לפרוע לה כלום כיון שלא אמר לה שום אדם לפרוע החובות תשובה אם הדבר ידוע שהיו לעכו"ם שטרות על בעלה ורצו למכור הקרקעות יפה עשתה האלמנה שפרעה החובות כדי שלא יזלזלו העכו"ם במכירת הקרקעות אע"פ שלא עשתה ע"פ ב"ד כיון שהיתומים היו סמוכים אצלה הויא כאילו נתמנית אפוטרופא עליהם ויש לה לעשות תועלת היתומים בלא ב"ד וששאלת ראובן משכן בית לשמעון ומת ראובן והיה עליו כתובת אשה ותובעת כתובתה והורידוה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה ובאה להוציא את שמעון מחצי הבתים הממושכנים בידו בכח ההורדה שהורידוה ב"ד בחצי נכסי ראובן ושמעון אומר שאין זכות כתובתה חל בחצי הבתים כיון שהיו משועבדים בידו והמת הניח בתים אחרים בני חורין והזכייה שיש לה תגבה מבני חורין שאין לה לגבות מן המשועבדים כל זמן שיש בני חורין תשובה יראה שהדין עם שמעון כיון שנמצאו לראובן נכסים בני חורין לפרוע להם לאלמנה חצי נכסי המת שהוא פרעון הכתובה לפי התקנה שתקנו שלא תטול כל בכתובתה אלא חצי נכסי המת והוא פרעון כתובתה לא היה להן לב"ד להורידה לנכסים משועבדים כיון שהיו למת נכסים בני חורין שתגבה מהם אלמנתו חצי נכסיו כי אין התקנה כך שתגבה חצי כל הקרקע וחצי כל המטלטלים אלא שתגבה חצי נכסיו (לד) והוא תחת גביית כתובתה הילכך אין להגבות מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין הלכך ההורדה שהורידו בית דין לאלמנה לבית שמשכן ראובן לשמעון לא היתה כלום ותגבה האלמנה משאר נכסי המת כנגד סך הממון שהורידוה באותם הבתים והבתים ישארו ביד שמעון עד שיפרעו יורשי ראובן לשמעון דמי המשכנות כך יראה הדין מדין ההלכה אמנם באו לפני סופרי העיר ועדיה ואמרו שכך נהגו העולם ע"פ התקנה ליתן לאלמנה חצי הנכסים חלק כחלק בכל הנכסים קרקע וטלטל כל דבר ודבר חציו ואמרתי אם כן יעשו כמנהגם ויתנו לה גם חצי הקרקע המשועבד לשמעון : שאלה ילמדנו רבינו הסכימו קהל מולינא שכל אלמנה שתבא לחלוק עם בנים שיהיה יד היתומים על העליונה או יפרעו כתובת אמן ומתנתה או יחלקו עמה לעולם שתהיה יד היתומים על העליונה לתועלתם (לה) כגון שאם היו הנכסים מרובים יפרעו לה כתובתה ומתנתה ואם היתה כתובתה יתירה על הנכסים שיחלקו עמה עכשיו מת ראובן והניח בנים ובנות והיה עליו שטר חוב מאלף זהובים לשמעון ועמדה לאה אשת ראובן והשיאה הבנות ולא מיחו בה היתומים והיתומים לא גילו דעתם אם היו רוצים לפרוע כתובת אמן או אם היו רוצים להלוק אבל אומדן דעת היה (לו) שקודם ירצו לחלק כיון שהכתובה יתירה על הנכסים (לז) עכשיו מתו היתומים ובא שמעון לתבוע שטר חובו שהיה לו על ראובן וטען שיפרעו לו הצי הנכסים

עמדו

וששאלת אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה וכולי בכלל כ' וז"ל התשובה הדין עם האלמנה שאומרת שאין ליורש דין ודברים על בגדי חול שלה שכתוב בתקנה כל אשר ימצא לו ובגדים לא היו מצויים לו כי לא היה לבעלה בהם כלום ועוד דחלוקה זו במקום גביית כתובתה גם עתה לא יעלו לה בחשבון : וששאלת ראובן גירש את אשתו סמוך למיתתו ותובעת כתובתה ומתנתה וכו' והיורשים אומרים כי לא נתן לה גט אלא שלא תזקק ליבם ולא שתגבה כתובתה כלום ואין רוצים ליתן לה אלא חצי הנכסים כמו שהיה התקנה שיחלקו הנכסים בין האלמנה ויורשי המת . גם תשובה זו היא בכלל כ' סימן י' כתב ה"ר יהודה בנו בתשובה ראובן מת והוציאה אשתו גיטה וכתובתה לגבות בטענה שנתגרשה קודם מיתתו הרבה והם אומרים שלא תגבה אלא חצי הנכסים כיון שהיתה בחזקת נשואה במותו ונתאבלה עליו הרי היא כדין כל האלמנות הדין עם הב"ח שלא עשתה אלא להבריח הנכסים מהב"ח כי לעולם לא יצא עליה קול גירושין וישבה תחתיו כאשה עם בעלה ושמשתו בחייו ובמותו וגם נתאבלה עליו כדרך כל האלמנות ולא דמי לההוא עובדא דערכין (כג:) ההוא דזבין נכסיה וגירש אשתו וכו' דהתם היו הגירושין ידועים ואין לחוש שהיו הערמה אבל כאן שלא יצא עליה קול גירושין ודאי להברחה נעשה ועוד אפילו נאמר שנתגרשה בגט זה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט לידה לפי פירוש רש"י (יז:) גבי למה תקנו זמן בגיטין ואע"פ שהתוס' חולקין עליו בגט כזה שיש כמה הוכחות ביום כתיבתו תביא ותביא ראיה לדבר : **וששאלת** בענין התקנה שכל אלמנה שתבא לחלוק עם יורשי המת שתהיה יד היתומים על העליונה וכו' גם תשובה זו בכלל כ' סי' ט' ויש ט"ס בספרי רבינו שכתוב בהם והיתה ניזונת משל בעלה וצריך להגיה ולא היתה ניזונת משל בעלה : וששאלת אשה שמת בעלה והיו עליו חובות לעכו"ם כו' כלל כ"ז סי' ד' :

וששאלת ראובן משכן בית לשמעון ומת ראובן היה עליו כתובת אשה ותובעת כתובתה הורידוה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה וכו' כלל כ"ה סי' ד' :

שאלה ילמדנו רבינו הסכימו קהל מולינא שכל אלמנה שתבא לחלוק עם בנים שתהיה יד היתומים על העליונה וכו' בכלל הנזכר סי' ז' :

שאלה

תשובה אין בדברי יורשים כלום דכיון שנתן לה גט מאיזה הטעם שיהיה מכל מקום הרי היא מגורשת כצ"ל :

שאלה וששאלתם בענין התקנה וכו' עד כי היכי שאם לא היתה התקנה לא היה השיעבוד מגרע כח הכתובה וכו' כתב מהרש"ל ודוקא במקרקעי איירי אבל במטלטלין כתב רבי' לעיל דאין שייך דין קדימה עכ"ל מיהו לעיל סוף סי' ק"ג כתב ע"ש רבינו יצחק קרקושא דהשתא דתקנו הגאונים לגבות כתובתה ומזוני ממטלטלים כעין דינא תיקון איכא דין קדימה אף במטלטלי כי היכי

פרישה

(כג) להשביעה ר"ל אם לא תוכל לברר מה שהוא שלה או משביעה שבועה כו' ומה שאמרי' לעיל בסמוך ושהבעל ישבע שהם היא מתה ואינה בעולם לישבע ולכן אמרינן שהבעל ישבע ומה שאמנת הכא בשבועתה להוציא מידו היינו משום שטר כתובה בידו והוי כמוחזק : (כד) על סכום כתובה שהתקנה לא נתקנה אלא באלמנה : (כה) ולא אבד עינו במה שנלבש או נקרע ר"ל דאם היא קלקלה אותו בלבישתה אותו פטור מלשלמו ואפשר נמי דאפילו נתקלקל בלבישתו הוא עצמו בגדיה פטור מלשלם כואיל דהפירות שלו וברשותה לבשו ואינו מחויב לשלם אלא מה שמכר וקיבל דמים עבורו ואפילו ע"ז צריכין לישבע אם לא מכר ברשותה : (כו) או לא פירוש שהוסיף וק"ל מ"ו : (כז) זהב מטבע והיא כו' ר"ל או אינה צריכה לישבע אלא שבועה אחת דהיינו שלא כתב להוסיף אבל כתב בכתובה שהכניסה לו בגדים או תכשיטים וכיוצא בזה או צריכה לישבע עוד שבועות אחרות שלא נתנה לו רשות למכור ולא נאבד עינו במה שנלבש או נתקרע . או י"ל שלעיל איירי שהכניסה לו בגדים או סחורה ושמאתם בכתובה והכא איירי שהכניסה לו מעות א"כ שנחשב כל מה שהכניסה בסכום מעות כמו שאנו נוהגין ואשמועינן שבכל גוונא היא נאמנת בשבועה : (כח) אבל בגדי חול אין שמין והא דכתב לעיל סי' צ"ט שאפילו בגדי חול שמין באלמנה היינו משום שהיא נוטלת כל כתובתה משלם אבל היכא שהמנהג שאינה נוטלת אלא החצי אין שמין לה בגדים של חול ועיין בדרישה : (כט) ולא שתגבה כתובתה רצה לומר אלא החצי כפי התקנה : (ל) והניח אלמנה ובת מעשה כך היה . כתובתה ולא היתה ניזונת כצ"ל וכן הגיה ב"י ע"ש : (לא) שביון שביד היתומים ע"ל סימן צ"ג פלוגתא אנשי יהודה וגליל והשואל עלתה על דעתו דאפילו לאנשי גליל דיד האשה על העליונה הכא כיון דמכח התקנה יד היורשים על העליונה ויתנו לה מה שירצו ממילא כאילו נתנה לה הכתובה והרא"ש מסיק שם בתשובה דאפי' לאנשי יהודה חייבין במזונות למפרע עד זמן שתתבע כתובתה כו' ע"ש : (לב) כדי חצי מה שפרעה כי השיעבוד שעשה על נכסיו לאחר שנשאה אין לה להפסיד כלום מכח השיעבוד כי כל הנכסים משועבדים לכתובה ועל היתומים והיורשים לפרוע חובות אביהן מחלקם ואין לגרוע חצי שלה כמ"ש בסימן זה ולכן תובעת כדי חצי מה שפרעה דרך משל נתנה לבעל חוב שני שדות בלותן שני שדות היה מגיע לחלקה החצי דהיינו ב' חצי שדות ותובע שיתן לה מחלק היתומים הנשאר אותן שני חצי שדות : (לג) והאפוטרופוס אומר שאין לו לפרוע כו' כדין הפורע חוב של חבירו שלא מדעתו שיתבאר בח"מ סימן קכ"ח ועד"ר : (לד) והוא תחת גביית כתובה ר"ל וכמו שכתובה אינה נגבית ממשועבדים במקום שיש בני חורין : (לה) כגון שאם היו הנכסים מרובים יפרעו לה כתובתה ומתנתה ואם היתה כתובתה יתירה על הנכסים כו' נראה דהנכסים הנזכרים כאן ר"ל חצי הנכסים דהא גם אם כתובתה יתירה על חצי נכסים חולקין עמה אלא ודאי אדלעיל מיניה קאי שהתחילה וכתב שהסכימו שכל אלמנה שתבא לחלוק כו' ש"מ שזה היה פשוט להן שעל כל פנים אין לה שייכות לגבות כי אם בחצי עזבון ועל זה קאמר דאם אותן הנכסים שיש לה שייכות בה דהיינו בהחציה : (לו) שקודם ירצו לחלוק ר"ל יותר ירצו לחלוק מליתן לה כתובה : (לז) עכשיו מתו ובא שמעון לתבוע שטר חוב כו' נראה שבתביעתו זאת בא לגבות גם כן מהנדוניא קרקעות שהשיאה בהן האם להבנות דהא בעל חוב טורף מהן דלא עדיפי מלקוחות אחריני כי לא מצא כדי חובו בני חורין מחלק היתומים ומש"ה אמרו הבנות אנו רוצים שתטול אמנו כל כתובתה וידעו באמן האלמנה שתוותר נגדן להניח נדונייתם אצל בעליהן ומש"ה כתב בשאלה זו שהשיאן אמן דאם לא כן קשה למאי כתבו :

כדי

דרישה

אלא מינייהו נקט גם בכלל במה שכתב שהוא אמת : [ד] אבל בגדי החול אין שמין זה לשון השאלה תקנה שכתוב בה כי ימות מת שתסלק האלמנה עם יורשי המת כל אשר ימצא לו והיא אומרת שאין לו דין ודברים על בגדי חול שלה כי אינם משועבדים לבעל חוב והיורשים טוענים שיש להן לחלוק בהן והשיב הדין עם האלמנה מפני שכתב בתקנה מכל אשר ימצא לו ובגדים לא היו מצויין לו כי לא היה לבעל בהן כלום ועוד דחלוקה זו במקום גביית כתובתה גם עתה לא יעלו לה בחשבון עכ"ל התשובה וצ"ע מה שכתב הרא"ש דחלוקה זו יש לה דין גביית כתובה הא כתב רבינו לעיל סימן צ"ט דשמין לאלמנה בכתובתה אפילו בגדי חול שלה ואין לחלק דמיירי כאן במלבושים שהכניסה היא ובסי' צ"ט מיירי במלבושים שקנה לה בעלה וכמו שנתבאר שם דיש חילוק בזה דאם כן אפילו של שבת נמי אין שמין לה דהא כבר אשמועינן דהתקנה דהנדוניא תחזור לה לבדה ונלפ"ד דה"פ כיון דחלוקה זו במקום גביית כתובתה ואלמלא התקנה היו מגבינן לה כתובתה והיא סך יותר מחצי העזבון ואז היתה נוטלת המלבושים בשומא בחלקה בכלל יתרון מה שהגיע לה יותר מחצי עזבון גם עתה שאין לה יתרון כדי שיעור סך כתובה ואינה נוטלת אלא חצי העזבון מן הראוי הוא שלא יעלו לה בחשבון וק"ל : [ה] והאפוטרופוס אומר שאין לו לפרוע לה כלום בח"מ סימן קכ"ח בדין הפורע חוב של חבירו אין חבירו צריך לשלם לו הביאו בית יוסף תשובה שכתב בה דה"מ בפורע לישראל אבל אם פורע לכותי חייב לשלם דיודע הוא שאינן מתרצים אלא ברצי כסף וכ"פ רמ"א שם והכא משמע דאי לא הויא כאילו נתמנית אפוטרופוס עליהם אין היתומים היו צריכים לשלם לה אע"פ דמיירי בכותים וצ"ל דביתומים שאני דאין לה לשלם בלי ידיעת בית דין אם לא שיש לה דין אפוטרופוס או יש לומר שהרא"ש לא סבירא ליה כאותה תשובה :

וששאלת

שאלה וששאלת בענין התקנה שהאלמנה והיורשים חולקים כל עזבון המת ויצא על המת שטר חוב מאוחר לכתובת אשה וכולי ג"ז בכלל הנזכר סימן ז' :
וששאלת עוד שיש בתקנה אם לא הניח בנים ובנות ותבא האלמנה לחלוק עם יורשי המת תוציא הנדוניא שהביאה לבעל וכו' ג"ז בכלל הנזכר סימן ח' :
ששאלת אם האשה יכולה לתת בחייה לבעלה או לאחר כו' וזה שיצא מכלל דבריו שאין בידה לשנות כלל לתתו לבעלה ולא לאחר ואם נתנה אותו אין מתנתה כלום ג"ז בכלל הנזכר בתחלתו ובסופו ובס' ג' ב מחלוקת הרא"ש על ה"ר ישראל בענין פי' תקנת טוליטולא לענין זה ומבואר

היכי דקודמת כי היכא מקרקעי וצ"ע : הילכך לא תטול אלא חצי הנכסים אחר שתוציא מהם תחלה נדונייתא ששאלת אם האשה יכולה כצ"ל :
כגון

עמדו היתומים ואמרו אין אנו רוצות לחלוק עם אמנו אלא היא תטול כתובתה ושמעון אומר כיון שהיתומים לא גילו דעתם אלא סמכו על התנאי אנן סהדי דניחא להו (לח) כדי שיפרעו חובות אביהן (לט) טענו היתומים אנו במקום אחינו קיימינן וכי היכי שהם היו יכולים לותר גם אנחנו יכולים לותר : תשובה מה שכתבת שהבריר' תלויה ביד היתומים אם ירצו יחלקו עם האלמנה ואם ירצו יעמידו הדבר על דין תורה שתטול האלמנ' כתובתה והם יטלו המותר דבר ידוע הוא שלא יעקר דין תורה ממקומו עד שיאמרו יורשים רוצים אנו לחלוק (מ) ולא שייך הכא אומדן דעת (מא) לפי שכך התקנה שלתועל' היתומים תקנו שיכולים לסלק האלמנ' בחצי הנכסים וכל זמן שלא סלקוה נעמידנה על דין תורה והרי מתו הבנים ולא סלקוה והבנות שעומדו' במקום אהיהן לירש אומרו' שאין רוצו' לסלק אמן ומי יסלקנה (מב) ועוד אדרבא אומדנא דדעתא הוא יותר שהבנים היו חפצים שתטול אמן הממון בכתובתה ממה שיטלם בעל חוב אחר וזהו לפי מה שכתבתם שהברירה תלויה ביד היורשים אם ירצו לחלוק עם האלמנה או אם ירצו יתנו לה כתובתה אבל בעיר הזאת אין התקנה כך אלא אם כתובתה מרובה מחצי הנכסים (מג) ממילא כל חצי עזבון של היורשים ובעל חוב גובה ממנו חובו ואם יאמרו היורשים תטול האלמנה כל כתובתה אין שומעין להם שאלה [ו] וששאלת בענין התקנה שהאלמנה והיורשים חולקים כל עזבון המת ויצא על המת שטר חוב מאוחר לכתובת אשה והאשה לא שיעבדה עצמה באותו שטר אם יפרעו אותו מתפוסת הבית קודם חלוקה או אם יתנו לאלמנה חצי כל עזבון המת ומחלק היורשים יפרעו החוב . תשובה אחר שאין דבר זה מפורש בנוסח התקנ' יד התקנ' על התחתונ' כי התקנה באה להוציא מד"ת שהדין נותן שתטול האלמנה כל כתובתה הלכך אמרינן מסתמא כך היתה התקנה שכל הנמצא ברשות המת בשעת מיתה דבר שהגוף שלו יחלקו ולא יפחתו חלק האלמנ' בשביל שיעבוד שהיה באותו הממון משועבד לאחר כי היכי שאם לא היתה התקנה לא היה השיעבוד מגרע כח כתובתה (מד) כיון שקדמה הכתובה לחוב (מה) וגם האלמנ' לא נשתעבדה בחוב ה"נ לא יגרע השיעבוד חלק הראוי לה מכח התקנה כי התקנה שתיטול חצי הנכסים היא במקום גביית כתובתה הלכך כל דין שיש לה מגביית כתובה יש לה ג"כ בחצי הנכסים שנוטלת מכח התקנה הלכך יחלקו כל עזבון המת כל דבר שהגוף היה שלו ומחלק היורשים יפרעו החוב וכן נ"ל שנוהגים פה בטוליטולא וששאלת עוד יש בתקנה (מו) אם לא הניח בנים ובנות ותבא האלמנה לחלוק עם יורשי המת (מז) תוציא הנדוניא שהביאה לבעל כמו שהיה בשעת חלוקה ושאר הנכסים תיטול האלמנה הציה וליורשי המת נשאר החצי ונוהגין שבשעת הנישואין כותב לאשתו שטר מתנה גמורה מלבד שטר הכתובה ועתה באו לחלוק האלמנה ויורשי המת כפי התקנה וטוענת האלמנה (מח) שיש לה לקחת שטר המתנה קודם חלוקת הנכסים והיורשים אומרים שאין לה ליטול שטר המתנה אלא יחלקו כל הנכסים חוץ מנדוניתה שתוציא תחילה תשובה הדין עם היורשים דכיון שכתוב בתקנה שתוציא נדוניא שהביאה לבעלה ושאר כל הנכסים תיטול האלמנה חציה ויורשי המת חצי האחר ומאחר שהוציא לשון התקנה כל הנדוניא מכלל שאר הנכסים ולא שטר המתנה מכלל דחלוקה קיימא על כל שאר הנכסים כך נראה מלשון התקנה ועוד דיד בעל השטר על התחתונה כיון שבאה (מט) להוציא מיד היתומים הלכך לא תיטול אלא חצי הנכסים אחר שתוציא מהם תחלה נדוניתא : ששאלת אם האשה יכולה לתת בחייה לבעלה או לאחר מי שתרצה שיזכה אחרי מותה באותו החצי שראוי לירש זרעה או אחר הזוכה בירושתה (נ) והאריך הרבה בדבר וזה שיצא מכלל דבריו [ז] שאין בידה לשנות כלל לתתו לא לבעלה ולא לאחר ואם נתנה אותו אין מתנתה כלום אלא הראוי לירש ירש [ח] ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסים (נא) לבעלה בענין שלא היתה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי היתה המתנה קיימת אבל אם נתנה לו מעכשיו ולאחר מיתה אין מתנתה כלום :
ששאלת

שם בתחלת הכלל הנזכר שלא כתב כן אלא לפי לשון תקנת טוליטולא וכמו שדקדק שם מדברי התקנה הנזכר וא"כ אין ללמוד מזה לתקנה אחרת שאינה כתובה באותו סגנון וכ"כ ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח מקומות שיש לכן תקנה שאם תמות האשה בחיי בעלה יחזיר מקצת הכתובה ליורשים אם אותו מקצת רצתה האשה למוחלו לבעלה והוציא הבעל שטר מחילה מזה היא קיימת דכל טצדקי שאנו יכולין לעשות להעמיד הנחלה במקומה אנו עושים עכ"ל מיהו היכא שכתוב בתנאי שע"מ כן נתן לה הנותן הנדוניא אין בידה לשנות התנאי (ג) ולענין אשה שנישאת והתנית עם הבעל שיכתוב שיור לאחר שאינו יורש שלה עיין בתשובת הרשב"א סי' תשע"ח (ד) ומ"ש ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסיה לבעלה וכו' היתה המתנה קיימת וכו' ג"ז בכלל הנזכר בסופו ובסי' ג' ג"כ כתב איני זוכר שכתבתי בענין התקנה אלא בענין זה שאם היתה האשה יכולה להפקיע התקנה וליתן לבעלה כל הנכסים לאחר מותה איפשר שזה היה כנגד התקנה אבל מה שמוחלת מעכשיו ולבעלה אין דבר זה נוגע בתקנה כלום ומחילתה מחילה ע"כ : ב"ה וכתב הרמ"ה בתשובה שאם התנה בכתובתה שאפי' תמות היא בלא זרע יחלוק הוא עם יורשיה ואח"כ כתבה לו כל נכסים מהיום ולאחר מיתה מתה תנאי האחרון מבטל את הראשון וכתב עוד שה"ה אם נתנה במתנה לאיש אחר מה שהתנה מבעל להפסיד מהחלק הראוי לירש בדין שמתנה קיימת : וכתב בכלל מ' סימן ב' שנשאל על לאה שנתנה בצואת ש"מ חצר לרחל בתה ולא ערער ראובן בעלה בדבר וב"ח של ראובן בא לגבות חובו מאותו חצר לפי שראובן יורש את אשתו ואין כח במתנתה לבטל ירושתו והבת טוענת שכיון ששמע ראובן צואתה ושתק המתנה קיימת והשיב שהדין עם הבעל חוב :
ששאלת

דרכי משה

היו על הבעל חובות שחייב ישלם תחילה ואח"כ יחלקו מה שנשאר והבעל נאמן בשבועה מה שחייב במיגו דאי בעי הוי כפר ואמר לא נשאר אלא כך וכך עכ"ל : (ג) וכן הוא בת' זכות הרא"ש כלל מ"א סימן ה' והביאה בח"ה סימן ר"ן שכתב בה בהדיא דיכולה למחול וע"ש ובמהרי"ל סימן ע"ה בתשובותיו האריך בהילוקים בזה וע"ש : (ד) וכתב שם הדבר פשוט
שהיורש

דרישה

[ו] וששאלת בענין התקנה שהאלמנה והיורשים חולקין כל עזבון המת ויצא על המת שטר חוב מאוחר כו' נראה שסך החוב היה יותר מחצי חלק המגיע לחלק היורשים ומש"ה חולק דבמאוחר אין לגרוע חלקה דהיינו לשלם תחלה ולחלק אח"כ מה שאין כן במוקדם דמן הדין בעל חוב טורף כדי שיעור חובו ואח"כ חולקין דאל"כ אלא שתאמר שאין החוב יותר מכדי חלק היורשים א"כ קשה דאפי' היה בעל חוב מוקדם כמי מכ"מ הלא היא ע"כ אין צריך לשלם חוב בעלה ואף אם יטול בעל חוב ראשונה תטול היא כנגדו מחלק היורשים באופן שלא יגרע חלק שלה וכמ"ש לעיל בתשובה אלמנה שפרע לכותים כו'. ואין לומר שיש נ"מ שהבעל חוב יטרוף מהמשובח מה שאין כן כשהיא חולקת תחלה עין בעין שנוטלת מכל שדה ושדה השני אף מהמשובחים כמ"ש לעיל כי אף שהכתובה נפרעת מזיבורית מ"מ התקנה שגרעה חלקה בגיבויי כל כתובתה יהיה כחה לגבות גם מהמשובחים ועידית מכל אחד חציה. ז"א דא"כ איך מסיק וכתב ז"ל כי היכי שאם לא היתה התקנה לא היה השיעבוד מגרע כח כתובה כו' והא פשוט דאם יש בעל חוב וכתובת אשה שמגבין לבעל חוב מבינונית וכתובת אשה מזיבורית ולמה כתב שהתקנה במקום כתובה הלא בזה עדיפא מגביית כתובה הוא ועוד תדע שהם בתשובת הרא"ש סוף דין ז' מסיק וכתב השאלה זו ז"ל וכן נ"ל מתוך שאלה ראשונה שגם אתם נוהגין כן כי כתבתם ששמעון טוען שיפרעו לו חובו מחצי הנכסים אלמא דבר פשוט היה ע"פ התקנה שמחלק האלמנה לא יקח עכ"ל הרא"ש מדסיים וכתב שמחלק האלמנה לא יקח ש"מ שהשאלה היה שהבעל חוב המאוחר היה רוצה ליקח גם מחלק האלמנה שהיה מגיע חצי הראוי ליורשים כשיעור חובו וכמ"ש ודו"ק. ומה שסיים וכתב ז"ל וכן נ"ל שנוהגים פה בטוליטולא ק"ק מאי נראה דקאמר הלא מבואר כן בלשון התקנה הנ"ל ונ"ד שפירשתי וגם בכל השאלות שאחריה מיהו י"ל לשון התקנה בע"א אלא שאותו פירוש יהיה דוחק לכך כתב נראה וק"ל : [ז] שאין בידה לשנות כלל וז"ל ב"י ומבואר שם בתשובת הרא"ש בתחלת כלל נ"ו שלא כ"כ אלא לפי תקנת טוליטולא כמו שדקדק שם מדברי התקנה הנזכר וא"כ אין ללמוד מזה לתקנה אחרת שאינה כתובה באותה סגנון כו' ע"ש וכ"כ רמ"א בש"ע דיש לילך בזה אחר לשון התקנה כו' ע"ש : [ח] ודאי אם היתה נותנת כו' ע"ש בתשובה כלל נ"ה דין א' ודין ט' שהאריך ושם מן הטעם שכתב בדין א' וז"ל ואילו היה כח ביד האשה לתת למי שתרצה לא הועילו חכמים בתקנתן כי הבעל היה מפליג בה כל ימיו לתתם לו אחרי מותה ואין אדם דר עם נחש והיה מתרצת לו יותר מכל קרוביה כו'. לפי ה"ט היה נראה דאפי' נתנה לו מתנה ג"כ לא יועיל דאי זה יועיל כל איש יפצר באשתו לתנות לו מחיים אלא י"ל דאין אשה מתרצית לתת מנכסיה לאחרים ואפי' לבעלה בחייה דשמא ימות הבעל בחייה ויאכלו אחריה יורשיו נחלתה בחייה. משא"כ כשהיה מה שתתן מעכשיו ואחרי מותה בזה שייך לומר שתתפייס לבעלה יותר מלקרוביה
מכח

פרישה

(לח) כדי שיפרעו חובות אביהן ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם : (לט) טענו היתומים אנו במקום כו' לכאורה קשה מה השיבו היתומים על טענתן שאמר אנן סהדי דניחא כו' דמסתמא הואיל שאמר "אנן סהדי כו' כך הוא הסברא באמת וי"ל דכך השיבו דגם אנו מודים לסברא "דאנן "סהדי "דניחא "להו כו', מ"מ אנו אין רוצים לחלק הואיל שהכבר השיאה אמנו אותנו ואנו במקום אחינו קיימים וכי היכי שהם היו יכולין לוותר אף על גב דיש לומר מכח אנן סהדי לא היו מוותרין מ"מ מאחר דאם היו רוצים היו יכולים לוותר גם אנחנו יכולין לוותר והשתא א"ש שכתב "והשיאה "הבנות דלכאורה נראה דזה אין ענין לשאלה זו אבל לפי מ"ש א"ש : (מ) ולא שייך הכא כנ"ל : (מא) לפי שכך היא התקנה כו' ר"ל שהתקנה לתועלת היתומים נתקנה שיהא בידם הברירה וגם נתקנה שכל זמן שלא סלקוה נעמידנה על דין תורה והשתא הבנות במקום אחיהן עומדות ואינן רוצים לסלק לאמן וממילא נעמידנה על דין תורה : (מב) ועוד שאדרבא אומדנא הוא יותר הבנים היו חפצים שתטול אמן ר"ל אף שפריעת חוב מצוה גם אמן היא ב"ח של אביהן וז"ש שתטול אמן "בכתובתה ר"ל בחוב כתובתה ממה שיטלנו "ב"ח "אחר : (מג) ממילא כל חצי העזבון של היתומים ר"ל ואין הברירה בידם אלא שלעולם בין יהיה כתובתה רב או מעט נוטלת חצי הנכסים ואע"פ שגם לעיל כתב ז"ל ושהאלתם בענין התקנה שכל אלמנה שתבא לחלק שתהיה יד היתומים על העליונה ר"ל מתחלה נעשית התקנה כך לטובתם דמן הסתם ניחא להו בכך ובזה יהיה ידם על העליונה אבל כשאירע שטובת היתומים היה שתטול היא כל כתובתה בזה לא תקנו שיהיה תלוי ביתומים : (מד) כיון שקדמה הכתובה לחוב ודוקא בקרקע איירי אבל במטלטלין כתב הטור דאין שייך דין קדימה וק"ל מ"ו : (מה) וגם האלמנה לא כו' ר"ל כיון שקדמה הכתובה האלמנה לא כו' : (מו) אם לא הניח בנים ובנות ז"ל השאלה שם כלל נ"ו סימן ט' נוסח תקנת קהלת מולינא שכל אלמנה שתבא לחלק עם בניה או עם בנותיה שתהיה יד היתומים על העליונה אם ירצו ליטול חצי הנכסים והאלמנה חצי שאמר הרשות בידם ואם ירצו תוציא האלמנה כתובתה והשאר יהיה להם ואם לא הניח המת לא בנים ולא בנות כו' : (מז) תוציא הנדוניא כמו שהיה בשעת חלוקה ר"ל לאפוקי שיתחייב באחריותו ואם נאבד או נתקלקל וכמ"ש לעיל דדוקא את אשר נמצא בעין נוטלת ראשונה והמותר יחלוקו : (מח) שהיתה רוצה ליטול שטר מתנה קודם ואע"ג דלעיל בתקנת "מולינא כתב שיהיה יד היתומים על העליונה או שיפרעו לה כתובתה ומתנתה או שיחלקו עמה שמע מינה דכשיחלקו עמה א"כ ליתן לה מתנתה קודם. שאני התם שהניח הוא בנים וכבר כתבתי ל' התקנה שכשהניח בנים גם נדונייתה היתה חולקת עמהם משא"כ כשלא הניח בנים או בנות וחלקו עם היורשין שמן התקנה מוציא הנדוניא תחלה היתה רוצית ג"כ להוציא שיעור שטר מתנה תחלה באמרו שלענין שטר מתנה היא כשאר מקבלי מתנות שכ"מ שנוטל מיד היורשים והרא"ש השיב לגרוע כיון שפרט שיטלה נדוניתא תחלה משמע נדוניתא דוקא : (מט) להוציא מיד היורשים הלכך

כנ"ל : (נ) והאריך הרבה בתשובה בדבר וזה שילא כו' ככ"ל : (נא) ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסים לבעלה כו' דקדק וכתב שהיתה ניתנת לבעלה ור"ל דוקא לבעלה אבל לאחר אפי' מהיום אינה מתנה דהא בחיי בעלה הבעל אוכל פירות ואין בה כח ליתנו לאחרים ומהיום ולאחר מיתה כ"ש דיורשה בעלה מן הדין או היורשים מכח התקנה משא"כ בעלה כיון שעדיין לא הגיע זכות היורשים יכולה להפקיע זכותם וכאילו לא הניח אחרים כלום משא"כ כשנותנת מהיום ולאחר מיתה אין במתנתה כלום דהא גם בזולת מתנתה יש לו זכות בחייה לאכול פירות והגוף יורש לאחר מיתה וכאילו לא נתנה היא כלל דמי וכיון שהפקיעה מכח התקנה זכותו וגם אין בדבריה ממש מש"ה אינו יכול לזכות בזה ועד"ר : (נב) בענין שלא היתה כו' פירוש באופן המועיל שלא היתה יכולה לומר כו'
אבל

חדושי הגהות

עיין בא"ח ריש סימן ק"ג וסימן רל"א וסימן ש"א עיין במהדורא בתרא בא"ח דף כ"ה : ב מהלוקתם שם שבלשון התקנה כתוב שאם לא הניחה האשה זרע של קיימא יהיה כל מה שביארנו וכו' בין הבעל ובין הזוכים בירושתה זולתו ורצה ה"ר ישראל
לפרש

ששאלת רחל שהיתה נשואה ולה בת אחת ומתה וצותה שתטול בעלה חצי נכסיה וכו' וצותה עוד שאם תמות בתה קודם שתינשא שיהיו נכסיה לאחות רחל וכו' בסוף כלל מ': **וששאלת** על תקנת טוליטולא שהבת יורשת חצי הנדוניא אם יכול ב"ח של אבי אם הבת ליקח מהבת מאחר שהיא יורשת חצי וכו' כלל נ"ה סימן ג':

שאלה ילמדנו רבינו ראובן אמר לעדים הוו עלי עדים בקנין שלם וכו' תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה אינו כלום וכו' כלל פ"ד בסופו: **ויש** נוהגים לכתוב שטר חוב לנשותיהם בשעת נישואין שמחייבים עצמם בסכום ידוע וכו' וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל שיש לו דין נכסי מלוג עד וכשתגבנו יחזור נכסי מלוג הכל דברי הרא"ש בתשובה כלל ל"ט סי' ע"ג ובעיקר הדין אם יכולה לגבותו בכל עת שתרצה כתוב במישרים נתיב כ"ג חלק י' סברות חלוקות עיין עליו: **ומ"ש** לפיכך אם יש עליה חוב שלותה קודם שנישאת גובה ממנו כ"כ בכלל ל"ו סימן ז' ונותן טעם משום דכי היכי דמשועבד לה הכי נמי משועבד לבעל חוב מדרבי נתן: ומה שכתב אבל אם אין שטר הנדוניא עומד לגבות בכל שעה שתרצה אלא לכשתתאלמן או תתגרש אין בעל חוב גובה ממנו ולא אמרינן שתמכור שטר נדונייתה בטובת הנאה שיגבנו הלוקח וטובת הנאה יטול בעל חוב מחובו או ימכרו ב"ד לבעל חוב שטר נדונייתה בטובת הנאה וכולי הכל בכלל ובסימן הנזכר ויש בספרי רבינו חסרון הניכר וכמו שכתבתי הוא בספרים המוגהים: **ומ"ש** דכל לגבי בעלה ודאי מחלה וכו' ואטרוחי ב"ד בכדי לא מטרחינן מבואר בגמרא פרק החובל (דף פ"ט:) ומ"ש ואפי' אם שטר הנדוניא עומד לגבות בכל עת שתרצה אם יש עליה חוב שלותה אחר שנשאת אינו גובה ממנו בכלל ל"ט סי' ג' כתב כן ונתן טעם משום דכיון דאחר שתגבה אותם יש להם דין נ"מ דיש לבעל בהם זכות ואי אפשר למכרם אלא בטובת הנאה אם תתאלמן או

כגון קרקע שחל שיעבוד כנ"ל. היה

ששאלת רחל שהיתה נשואה ולה בת אחת ומתה וצותה שיטול בעלה חצי נכסיה ובתה חצי האחר כפי התקנה וצותה עוד שאם תמות בתה קודם שתינשא שיהיו נכסיה לאחות רחל ומתה הבת ורוצה אחות רחל לזכות בנכסים בחלק הבת בכח צוואת אחותה ובעלה של רחל שהוא אבי הבת אומר שיש לו לירש את בתו הדין עמו כי הצוואה שצוותה אם הבת שאחרי מות הבת תירש אחותה הממון (נג) אין באותה צוואה כלום אלא האב יורש אותה וששאלת על תקנת טוליטולא (נד) שהבת יורשת חצי הנדוניא [ט] (נה) אם יכול ב"ח של אבי אם הבת ליקח מהבת מאחר שהיה יורשת החצי או (נו) נאמר מאחר שהבת אינה יורשת אלא מכח התקנה לא תפרע החוב של אבי אמה תשובה דבריך סתומים אם הנדוניא שנתן האב לבתו דבר מסויים כגון קרקע (נז) שחל שיעבוד ב"ח עליו לא פקע שיעבודו וביד מי שימצא שיעבודו יטלנו ואין אנו חוששין היאך בא לידו ואם אין מסויים היאך יגבה ב"ה אינו גובה מטלטלים בין מלוקח בין ממקבל מתנה אי לא אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי ואי אקני ליה מטלטלי אגב מקרקעי יש למטלטלי דין מקרקעי שאלה ילמדנו רבינו ראובן אמר לעדים הוו עלי עדים בקנין שלם מעכשיו וכתבו והתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לאשתי להיות בידה לזכות ולראיה שרציתי ברצון נפשי ובגוף בריא ועשיתי אחוה עם אשתי שאם חס ושלום אפטר לבית עולמי קודם ממנה מהיום ולאחר מיתה עשיתי אותה יורשת בכל נכסי שקניתי ושאני עתיד לקנות ומהיום תלך פלונית אשתי ותחזיק בכל מה שיש לי בעולם קרקע או מטלטל בגדים ושימוש ערש חוזק גמור מהיום ולעולם ומעכשיו תירש ותוריש ותנחיל ותחסין ותעשה חפצה ורצונה בכל מה שיש לי בעולם ונפטר ראובן לבית עולמו אם זכתה האשה בנכסיו ולפי שעשאה יורשת ואינה יורשת אלא ב"ה תשובה מה שנתן לאשתו בלשון ירושה אינו כלום (נח) כיון שאינה ראויה לירש אמנם רואה אני לקיים שטר זה מתוך תיבה אחת שכתוב בה ותחזיק בכל מה שיש לי בעולם ומלת ותחזיק היא לשון מתנה ותנן בפרק י"נ (קל) (נט) כתב לשון מתנה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף דבריו קיימין וקנתה בין מה שיש לו עכשיו בין מה שיש לו אחר המתנה כי כתב לה ושעתיד אני לקנות: יש נוהגין לכתוב שט"ח לנשותיהן בשעת נישואין שמחייבים עצמם בסכום ידוע וקורין אותו נדוניא (ס) יכולה לגבותו בכל עת שתרצה וכתב א"א הרא"ש ז"ל שיש לו דין נכסי מלוג (סא) שמנחת החוב ביד בעלה כ"ז שהיא רוצה וכשתרצה תגבנו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות דכל הנכסים הנמצאים ביד האשה היאך שבאו לידה בין בירושה בין במתנה כולן זכה בהן הבעל בפירות ולא דמיא להא דאמרינן (סב) הנותן מתנה לאשה קנתה ואין הבעל אוכל פירות דהתם מיירי שנתן לה אחר שנשאה שבעין יפה נותנה לה ואינו משייר לעצמו כלום אבל מתנה שכותב לה קודם שישאנה היא (סג) [י] כאחת משלשה שדות שהכנים לה שום משלו אלא שאותן (סד) נקראין שיעבוד כתובה ובחוב זה יש לה יפוי כח יותר שתוכל לגבות בכל עת שתרצה וכשתגבנו (סה) יחזיר נכסי מלוג [יא] לפיכך אם יש עליה חוב שלותה קודם (סו) שניסת גובה ממנו אבל אם אין שטר הנדוניא עומד לגבות בכל שעה שתרצה אלא לכשתתאלמן או תתגרש אין ב"ח גובה ממנו ולא אמרו שתמכור שטר נדוניתה בטובת הנאה שאם תתאלמן או תתגרש שיגבנו הלוקח וטובת הנאה זו יטול ב"ח בחובו או ימכרו ב"ד לב"ה הנדוניא בטובת הנאה ויעכב המעות בחובו דכל לגבי בעלה (סז) ודאי מחלה שאם היתה צריכה למוכרו היתה מוחלת אותו לבעל ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ואפילו אם שטר הנדוניא עומד לגבות בכל עת שתרצה אם יש עליה חוב שלותה (סח) [יב] אחר שניסת אינו גובה ממנו

דרכי משה

שהיורש יכול לעכב מיהו אם היא בעצמה נתנה הנדוניא ורצתה למחול הרשות בידה ומ"מ צריכה שתודה לפני עדים שמוחלת דאי לאו הכי יזכה היורש מכח המנהג וכתב שם בכל דבר

פרישה

אבל אם נתנה כו' ו"ל בתשובה שם אבל זו דמעכשיו ולאחר מיתה נתנה לבעלה ומן התורה לא היתה צריכה ליתן נכסיה לבעלה לאחר מיתה כי ממילא יורש הבעל את אשתו אלא משום התקנה הוצרכה ליתן לו כי התקנה העביר חצי הנכסים מבעל ולתתו למי שראוי ליורשה הלכך אין במתנתה כלום לפי שעוקרת עיקר התקנה עכ"ל: (נג) אין באותו צואה כלום והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק יש נוחלין שלח ליה רב אחא בר עולא לדברי ר"י בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכן בנדון זה וזאת הבת ראויה ליורשה כי אין לה יורש אחר לפי התקנה הלכך לא מבני מה שצויתה אלא האב יורש את בתו עד כאן לשונו: (נד) שהבת יורשת חצי הנדוניא אם מת האם: (נה) אם יכול ב"ח של אבי אם הבת כו' שאותו האב נתן הנדוניא לאם הבת לכך בא ב"ח לגבות ולטרוף ממנה וכדמסיק ועד"ר: (נו) נאמר מאחר כנ"ל: (נז) שחל שיעבוד בעל חוב עליו כגון אבי (אם) הבת לוה מב"מ קודם שהכנים הקרקע לבתו: (עשיתי אותה יורשת בכל נכסי כו' אף על גב דעשאה אפוטרופוס כשהוא נותן לה כל נכסיו היינו כשאינו משייר כלום וכאן שייר ליורשיו לכל אחד ה' זהובים כמבואר בתשובה וכן בח"מ סימן רע"א הביאה וכאן שלא כ"כ לפי שאין כאן מקומו כ"פ): (נח) כיון שאינה ראויה לירש עיין בח"מ סימן רפ"א: (נט) כתב לשון מתנה שם בח"מ: (ס) ויכולה לגבות בכל עת שתרצה ואינה ככתובתה שומנה דוקא לאחר מיתה: (סא) שמנחת החוב כו' בתשובה כלל נ"ט דין ג' כתוב "ומנחת החוב כו': (סב) הנותן מתנה לאשתו כו' כנ"ל כמבואר לעיל סימן פ"ס: (סג) באחת מג' שדות פ' חזקת סוף דף מ"ט ע"ש בתוספתא שגרס ר"מ שם שהי ג' שדות א' שכתב לה בכתובתה ואחד שייחד לה בכתובתה וא' שהכנים לה שום משלו ועד"ר: (סד) נקראין שיעבוד כתובה שאינה יכולה לגבות אלא לאחר מיתה: (סה) יחזור נכסי מלוג ר"ל והיה לו דין נכסי מלוג: (סו) שניסת גובה ממנו דכי היכי שהבעל משועבד לה ה"נ משועבד לב"ח מדרבי נתן כ"כ הרא"ש בתשובה ועד"ר: (סז) ודאי מחלה עיין מ"ש בח"מ ס"ס תכ"ד שייך גם כן כאן: (סח) אחר שניסת אינו גובה ממנו ושם נתן טעם דכיון דאחר שתגבה אותה יש להם דין נ"מ וא"א למוכרם אלא בטובת הנאה וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ועיין בדרישה:

דרישה

מכח דאין אדם דר כו' א"כ הואיל ומן הדין הבעל יורש אשתו: [ט] אם יכול ב"ח של "אבי אם הבת ליקח מהבת ע"ש בתשובה כלל נ"ה דין ב' שלא כתב שם "אבי אם "הבת וגם אח"כ לא כתב לא תפרע החוב של אבי אמה אלא "אבי "הבת תפרע חוב של אביה אבל א"א לומר כן דא"כ איך סיים וכתב בתשובה אם הנדוניא שנתן האב לבתו כו' והלא לבת יורשת זו פדיין לא נתן נדוניא אלא שבאה ליטול נדוניית אמה החצי לכן ע"כ נ"ל שט"ס יש שם בתשובה. ומה שתמה הרא"ש בתשובה וכתב דבריך סתומין אם הנדוניא הוא דבר מסוים כו' אע"ג דכבר פירשתי לשון התקנה הנ"ל שכתב בה ז"ל ואם יבא באותו השכר שיהיה ליורשיו שטר שיעבוד כו' עד או יגבה אותו בעל השיעבוד כו' דקמ"ל דה"א כיון שבאו מכח אמן לא תגבה ב"ח מהן ע"ש. מ"מ תמה (הרא"ש) עליהן יותר דבשלמא התם היא לא לותה מב"מ וה"א היתומים היורשים במקום אמן קאי וכמ"ש משא"כ בנדון זה שהאשה מתה ומן הדין הבעל יורש ומחויב לפרוע לב"ח ע"כ תמה למה יגרע כח ב"ח בגבייה וחלקתו עמו וק"ל: [י] כאחת מג' שדות וכו' שדות היינו אחד שכתב לה בכתובה וא' שייחד לה בכתובה וא' שהכניסה לה שום משלו לפי גירסת ר"ח ה"פ אחד שכתב לה בכתובה במנה מאתים ובמה שאדם נותן משלו שייך לשון כתיבה ולא לשון יחוד כגון הכותב כל נכסיו לבניו ואחד שייחד לה בכתובה תחת הנדוניא שהביאה מבית אביה כי הנדוניא נמי נקרא כתובה ואחד שהכניסה לה שום משלו נוסף על מנה ומאתים וג' ענייני ממון אלו כותבין בכתובה כסדר זה תחלה מנה ומאתיים ואח"כ נדונייתה שמביאה עמה דהנעלת ליה ואח"כ וצבי מתן דנן והוסיף לה מדיליה כו' כ"כ שם התוס' ובקונטרס לא פירש כן א"כ מ"ש רבינו שהכנים לה שום משלו ר"ל שהוא אחד מהג' שדות וקטוהו לפי שהוא ג"כ מתנה ותוספת כמו שטר נדון דידן: [יא] לפיכך אם יש עליה חוב שלותה קודם שניסת גובה ממנו מה כתב לפיכך. א"ל דתולה הגבייה ממנו במה שיש לו דין נ"מ שהבעל אוכל פירות דזה ודאי אינו דהא אם לא היה הבעל אוכל פירות מכ"ש שהיה גובה ממנו אלא ה"ק לפיכך כיון שהבעל אוכל פירות דוקא אם יש עליה חוב מוקדם שלותה קודם שניסת גובה ממנו (דאז השיעבוד של מב"מ תיכף על המתנה כ"פ) משא"כ אם לותה אחר הנישואין וכדמסיק וכתב אח"כ בסמוך ז"ל ואפי' אם שטר הנדוניא עומד לגבות בכל עת שתרצה אם יש עליה חוב שלותה אחר שניסת אינו גובה ממנו: [יב] אחר שניסת אינו גובה ממנו ושם נתן טעם דכיון כו' פי' לדבריו דכיון שניסת כבר א"א לגבות לב"מ מדרבי נתן מזאת הנדוניא שהבעל זכה בה קודם לכן שבאם תמות היא יורשה ודינו כמו ב"מ ולא נשאר לו זכות אלא שימכרנה הנדוניא בטובת הנאה שבאם תמות הוא קודם וע"ז כתב כל לגבי בעלה ודאי מחלה. וצ"ע כיון שדינו דהאי כמ"ש הרא"ש למה א"כ למכרו בטובת הנאה כה כתב רבינו בח"מ סימן תכ"ד אשה שמבלה באחרים ויש לה נ"מ או נכ"ב כופין אותה למוכרם בטובת הנאה כו'. ונראה דשאני התם דהנ"מ ונכ"ב הם שלה באמת ומש"ה אין שייך לומר כל דלהדי בעלה מחלה דאין אשה מוחלת משלה במייה ומש"ע אמר אשה שמכרה מנ"מ שלה לבעלה מכירתה מכירה ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכמ"ש רבינו לעיל בסי' צ' גם מה"ט כתב רבינו בשם הרא"ש לעיל בסמוך בתשובה ז"ל ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסים לבעלה בענין שלא היתה יכולה לומר נחת רוח כו' היתה מתנה קיימת ולא חיישינן שמא יפתנה בעלה ע"ז וכמ"ש שם. והכא שאני כיון דהאי נדוניא אף שיש לה דין נ"מ מ"מ היא לא הכניסה לו כלום אלא שהוא כתב לה מש"ה שייך למימר בזה כל להדי בעלה מחלה וק"ל: וא"א

חדושי הגהות

לפרש דהך הזוכים וכו' פי' אף למי שנתנה האשה במתנה בחייה והרא"ש השיג שאין שייך לשון ירושה אלא למי שנקרא יורש ומה גם שתיבת זולתו דייקא ר"ל שהוא יורש והם יורשין לכן אמר היורשים זולתו לפי שגם הוא בין היורשים וה"ר ישראל כתב לו באריכות וכתב שם אף שע"פ הדת אינו נקרא יורש אלא הקרוב הזוכה בירושתו ע"פ השכל כל מי שנותנין לו במתנה נקרא יורש שהשכל גוזר שיניח אדם יגיעו ועמלו לכל מי שירצה והביא שם דמיונים ע"פ השכל והרא"ש השיב לו בתוך שארי אריכות אמרינן וז"ל וע"ל מ"ש מגזרת השכל וגזרת הדת מה אשיב ע"ז לא תהא תורה שלנו כשיחה בטילה שלכם חכמת הגיונים אשר הרחיקו כל חכמי הדת נביא ממנה אות או מופת לחייב או לזכות לאסור ולהתיר והלא חוצבי מקורה לא האמינו במשה ובמשפטים ובחוקים צדיקים אשר נתנו ע"י בכתב ובקבלה ואיך שואבי מימיה יביאו ראיה מהם להוקים ומשפטים של משה רבנו ע"ה ולפסוק דינים במשלים שהורגלו בהם בחכמת הגיונים האף אין זאת וכי בימי ובמקומי יפסקו דינין ע"פ המשלים ת"ל בעודני חי עוד יש תורה בישראל להביא ראיה מהמשנה וגמרא בבלית וירושלמית ולא יצטרכו להבי משלים לפסקי דינין כי חכמת הפילוסופיא וחכמת התורה והמשפטים אינן ע"ד אחת כי חכמת התורה היא קבלה למשה מסיני והחכם ידרוש בה במדות שנתנה לדרוש בהם ומדמה מילתא למילתא אע"פ שאין הדברים נמשכין אחר חכמת הטבע אנו הולכים ע"פ הקבלה אבל חכמת הפילוסופיא היא טבעית וחכמה גדולה היא והעמידו כל דבר על טבעו ומרוב הכמתה העמיקו שחתו והוצרכו לכפור בתורת משה לפי שאין כל התורה טבעית אלא קבלה וע"ז נאמר תמים תהיה עם ה' וגו' כלומר אפי' יצא לך דבר חוץ מן הטבע אל תהרהר אחרי הקבלה אלא בתמימות התהלך לפניו לכן אין להביא ראיה מדבריהם לעשות אות ומופת וגזירות ומשלים על משפטי ה' הישרים וע"ז אמר החכם כל באיה לא ישובון ר"ל כל הבא ונכנס בחכמה זו לא יוכל לצאת ממנה להכנים בלבו חכמת התורה כי לא יוכל לשוב מהחכמת טבעית אשר הורגל בה כי לבו תמיד נמשך אחריה ומחמת זה לא ישיג לעמוד על חכמת התורה שהיא אורחות חיים כי יהיה לבו תמיד על חכמת הטבע ותעלה ברוחו לחשוות יחד ב' החכמות ולהביא ראיה מזו אל זו ומתוך זה יעוות המשפט כי שני הפנים הם צרות

ממנו (סט) ואם נתן הבעל לה מתנה אפי' ב"ח שהלוה לה אחר שניסת (ע) גובה ממנו [יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב ששאלת ראובן הלוה מעות ללאה ושואל מב"ד שיגבוה משטר מתנה שכתב לה בעלה שזה נוסחו הוו עלי עדים בקנין שלם מעכשיו וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים כך וכך פרדסים ועוד נתתי לה אלף זהובים במתנה גמורה וכו' תשובה אם שטר המתנה כתוב כהלכתו אז זכתה לאה בכל הקרקעות שנתן לה והן שלה ואע"פ שמנחת לבעל לאכול פירות זה תלוי בדעתה כל זמן שהיא רוצה וכשתרצה תוציא מיד בעלה קרקע ופירות הלכך אם היה השטר נכתב כהלכתו היה גובה ב"ח מן הקרקעות שנתן לה אבל מ"ש נתתי לה אלף זהובים בשביל מתנה זו לא נוכל להוציא מן הבעל כלום מדרבי נתן כי לא שיעבד עצמו להתחייב לה כלום אלא שכתב לה מתנה אלף זהובים ולפי לשון המתנה כבר היה בידה כל זה כתבתי לך אם השטר היה כתוב כהלכתו אבל תורף השטר היה נ"ל שאין בו ממש לפי שכתוב בו וכתבו עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים וכו' ואין ניכר בשטר שהוא נותן לה כלום ודאי אם היו מטלטלין ונתנו ליד העדים ואמר להם תנו ממון זה לאשתי זכתה האשה דתן כזכי דמי אבל כיון שלא נתן ליד העדים לא זכתה האשה כי הוא צוה לעדים אבל הוא לא נתן לה כלום (עא) וכן רגילים לכתוב בשטרות הוו עלי עדים וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לפלונית להיות בידה לזכות ולראיה מחמת שרציתי ברצון נפשי (עב) ונתתי לה כך וכך אבל מה שצוה לעדים ליתן אין זה כלום וששאלתם שמנהג הוא כשהאשה מכנסת קרקע לבעלה היא כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה שט"ח על עצמו וקורין לו נדוניא ואין מזכירין באותו שטר הקרקע שנתנה לו (עג) אותו קרקע אם יש לו דין נכסי צאן ברזל או כדין שאר נכסיו תשובה יראה כיון שקורין (עד) לזה השטר נדוניא ויכולין לגבותה (עה) בכל עת שתרצה ודאי הקרקע שנתנה לו הרי הוא כשאר כל נכסיו (עו) דהיאך יתנו ביניהם שהיא תוציא ממנו החוב שהוא דמי הקרקע ויהיה הקרקע בחזקתה ששאלת ראובן הוציא שטר על שמעון ומצא לו מטלטלים ורוצה לגבותם [יד] והוציאה אשת שמעון (עז) נדוניתה מוקדם לשטרו של ראובן (עח) ומנעו מלגבות המטלטלים וטוען ראובן שכיון שתגבי מטלטלי אלו בנדוניתך תקרעי שטר נדוניתיך (עט) שאם ישאר היום או מחר בידך תוציאנו ותמנעני מלגבות מטלטלים אחרים הדין עמו דכיון שבאה לגבות מכח נדוניתה יגבוה ואם יש במטלטלין כדי כל הנדוניא תגבה ותקרע ואם אין בהם כדי כל הנדוניא יגבוה הנמצא ויכתבו ביני שיטי כך וכך הגבנוה מחפץ פלוני ופלוני שאם יבא בעל חוב להגבותה היום או מחר שידע כמה הגבוה והמותר יקח בעל חוב : ששאלת ראובן היה חייב לשמעון מנה ולא נטלה לאה לאשתו בקנין באותו החוב ומתה לאה בחיי ראובן והניח שטר נדוניא שנתחזק לה על בעלה (פ) ולפי התקנה נפטר ראובן מחצי הנדוניא לפי שמתה בחייו וחצי השני ירשו בניה ואח"כ מת ראובן והניח הרבה נכסים מעות וקרקעות ותובע שמעון שיגבהו חובו מקרקעות ראובן ואומרים [טו] בני (פא) ראובן שקודם יגבהו מקרקעות ראובן חצי נדונית אמם שירשו מבוזה שהיא מוקדמת לשטרו של ראובן וטען שמעון שאין להם לגבות מקרקעות ראובן כפליים משטר הנדוניא תשובה כיון שבני ראובן ירשו והחזיקו בממון אביהם וירשו ג"כ ירושת אמם הרי (פב) שפרעו לעצמם מה שאביהם היה חייב לאמם כי הם עומדים במקום אמם לירש נדוניתה ומה שבא לידם כאילו בא ליד אמם ונחשוב אותו לפרעון (פג) ולא לירושה מצד אביהם ושמעון יגבה חובו : וששאלת ראובן הוציא שטר נדונית אחותו שהיתה אשת שמעון ומתה ותובע חציה לפי התקנה שהוא יורש אחותו ושמעון אומר הניחה בן וחיה אחריה ימים רבים והוא יורשה ואח"כ מת ואני יורש בני וראובן אומר הבן מת תחלה (פד) תשובה עליו להביא ראיה : וששאלת ראובן נתחזק לו על שמעון שט"ח ונשא שמעון אשה ועשה לה שטר נדוניא על עצמו והיא פסקה להכניס לו סכום ידוע במעות ובשביל שלא היו לה המעות עשה לו אחד מניסיו שטר משכונא על ביתו בסכום המעות שפסק לו ונפטר שמעון וצוה להחזיר שטר המשכונות אשתו ועתה בא ראובן ותובע שיגבוהו מזו המשכונא השטר שנתחזק לו על שמעון תשובה אין מגבין לו ממנה דאי חשבינן להך קרקע שהיה ממושכן לשמעון בשביל מה שפספקה להכניס לו כאילו הכניסה לבעלה בנדוניתה הרי לא חל שיעבוד עליו כדרך שלא יוכל למוכרה ואי לא חשבינן ליה כאילו הכניסתו בנדוניתה כיון שאינו אלא משכון בעלה ולא שייך למימר שתיטול האשה הקרקע משום שבח בית אביה כי לא הכניסה לו הקרקע אלא משכון בעלמא

בשביל

ב"ח

היה גובה ב"ח מן הקרקעות כנ"ל אבל תורף השטר כנ"ל. כלום ודאי אם היו כנ"ל. כיון שקורין זה השטר חוב שלו נדוניא ויכולה לגבותה כנ"ל :

ואמרין בני ראובן שמקודם יגבו מקרקעות וכו' כתב ב"י ויש לתמוה כיון שהניח ראובן הרבה נכסים מעות וקרקעות על מה חולקים בניו עם שמעון שהרי מחוייבים הם לפרוע חוב אביה' כיון שירשו יותר מחוב שמעון דאף עפ"י דשמעון שואל לגבות קרקע דוקא מ"מ היורשים מצי לסלוקיה בזוזי לכך נראה שכשבא ב"ח לגבות חובו כבר הוציאו היורשים המטלטלים עכ"ל ולאו דוקא הוציאו המטלטלים אלא ה"ה אם לא היו מספיקים לשלם במטלטלין כל החוב א"נ קצת מטלטלי' הם ממושכנים ביד אחרים או היו שטרי חובות על עכו"ם קרוב לייאוש או בעל פה ולכן טענו בני ראובן שבתחלה יגבו הם נדוניית אמם מקרקעות ושמעון יגבה ממטלטלים ואם לא יהיה כדי חובו יפסיד והשיב הרא"ש דהדין עם בני ראובן ומהרש"ל כתב דבני ראובן שואלין ליקח מקרקעות כדי שלא ישארו רק מטלטלין של אביהם ויתמי לאו בני פרעון ממטלטלי נינהו אלא ממקרקעי והיינו דוקא קודם שתקנו הגאונים לגבות ממטלטלי דיתמי עכ"ל ושרי ליה מאריה דהא כבר תקנו הגאונים מקמי זמנו של הרי"ף שיהיו גובין ממטלטלי דיתמי ונתפשטה תקנה זו בישראל כמפורש ברי"ף והרמב"ם והרא"ש וא"כ ה"ל להרא"ש להשיב בפשיטות דלתקנת הגאונים הדין עם שמעון אלא כדפירש ב"י הוא העיקר : ומ"ש וראובן אמר הבן מת תחלה תשובה עליו להביא ראייה על ראובן להביא ראייה שהרי הוא בא להוציא מיד שמעון המוחזק בנכסים :

ומ"ש

ב"י

או תתגרש וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי דינא בכדי לא מטרחינן : ומה שכתב ואם נתן הבעל לה מתנה אפי' בעל חוב שהלוה לה אחר שנשאת גובה ממנו הטעם מבואר דכיון דאין לבעל זכות בנכסים אפי' לפירות הרי היא חייבת לפרוע חובה מהם אפי' לוה אחר שנישאת וכן מתבאר מדברי רבינו שכתב בסמוך בשם הרא"ש : **וא"א** הרא"ש כתב ששאלת ראובן הלוה מעות ללאה ושואל מב"ד שיגבוה משטר מתנה שכתב לה בעלה שזה נוסחו וכולי בכלל ל"ט סימן ו' ויש לתמוה על מ"ש רבינו וא"א הרא"ש כתב שנראה שחולק על הכתוב לעיל וכך ה"ל לכתוב כתב הרא"ש ששאלת וכו' כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ט ששאלת ראובן נשא אשה ועליה שטר קודם שנשאה ומתה ובא ב"ח לגבות חובו מנכסים שירש הבעל מאשתו לא ידעתי במה נסתפקת פשיטא שגובה מנכסי' שירש מאשתו ולא עוד אלא אפי' לא מתה כמי גובה חובו מנכסים שהכניסה לבעלה דגרסינן בשילהי יש נוחלין שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא לותה ואכלה ועמדה ונשאה מאי בעל לוקח הוי ומלוה ע"פ אינו גובה מן הלקוחות או יורש הוי ומלוה ע"פ גובה מן היורשים אבל מלוה בשטר אפי' אי לוקח הוי גובה עכ"ל וכבר נתבאר זה בדברי רבינו סי' נ"ה. ובתשובה אחרת בסימן הנזכר כתוב כל מה שימצאו מנכסיה קרקע מטלטלי ושטרות יתנו לבעל חוב בשטר חובו : וששאלת שמנהג הוא כשהאשה מכנסת קרקע לבעלה היא כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה ש"ח על עצמו וכו' כלל ל"ח סימן ז' : ששאלת ראובן הוציא שטר על שמעון ומצא לו מטלטלין ורוצה לגבותה והוציאה' אשת שמעון נדוניתא מוקדם לשטרו של שמעון וכו' בכלל ל"ח סי' ד'. ונראה ששטר נדוניא זה היה כתוב תנאי שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה ואפי' בחיי הבעל וכמ"ש לעיל שהיה מנהגם לכתוב כן : **ששאלת** ראובן היה חייב לשמעון מנה ולא נטלה לאה אשתו בקנין באותו חוב ומתה לאה בחיי ראובן וכו' בכלל ל"ח סימן ד' ויש לתמוה כיון שהניח ראובן הרבה נכסים מעות וקרקעות על מה חולקים בניו עם שמעון שהרי מחוייבים הם לפרוע חוב אביהם כיון שירשו יותר מחוב שמעון ונדוניית אמם ואין לומר שהיו רוצים לפרעו במטלטלים והוא לא היה רוצה לגבות אלא קרקע דהא ודאי הדין עם היורשים דהא אי בעו לסלוקי בזוזי מצי מסלק ליה ולכן נ"ל שכשבא ב"ח לגבות חובו כבר הוציאו היורשים המטלטלים וכן מבואר בדברי השאלה הנזכר בתשובת הרא"ש שכתוב בה בלשון הזה מת ראובן והניח הרבה שטרות והרבה מעות וקרקעות ונשאו ונתנו באותו ממון בני ראובן וגבו שטרות ופרעו הרבה מסים והשיאו לאחיותיהם הכל ממון אביהם ע"כ : וששאלת ראובן הוציא שטר נדונית אחותו שהיתה אשת שמעון ומתה ותובע חצי לפי התקנה בכלל כ"ה סי' ה' והאריך בטעם דין זה : וששאלת ראובן נתחזק לו על שמעון ש"ח ונשא שמעון אשה ועשה לה שטר נדוניא על עצמו וכו' כלל ל"ח סי' ב' :

וששאלת

דרישה

[יג] וא"א הרא"ש ז"ל כתב וכתב ב"י וז"ל ויש לתמוה על מ"ש רבינו וא"א הרא"ש כתב שנראה שחולק על הכתוב לעיל וכך ה"ל לכתוב כתב א"א הרא"ש : [יד] והוציאה אשת שמעון שטר כו' ומנעתו מלגבות המטלטלין נ"ל דהיה כתב לה בכתובתה מטלטלי אגב מקרקעי דאם לא כן הא אין דין קדימה במטלטלי ועוד דהא כתב רבינו לעיל סימן ק"ב דהרמב"ם סבירא ליה דנדוניא דינה כדין בעל חוב ורש"י לא פירש כן אלא נדוניתה כדין כתובתה ומשמע שם שהסכים עם רש"י ובכתובה ובעל חוב בגביית מטלטלין נותנין אותן לבעל חוב המאוחר ולא לאשה בכתובתה המוקדם : [טו] בני ראובן שמקודם יגבו פירוש שלא נשאר רק מטלטלין כו' פירוש דאילו לאחר תקנת הגאונים מה סלקו בניו הרי הם מחוייבים לפרוע חובות אביהם כיון שירשו יותר מחוב שמעון ונדונית אמם ואין לומר דבעל חוב לא היה רוצה לגבות אלא קרקע והם היו רוצים לסלקו בזוזי דודאי אי בעי לסלוקיה בזוזי הדין עמהם לכן כתב דקודם התקנה הוי אבל הוא

דוחק

פרישה

(סט) ואם נתן הבעל לה מתנה פירוש לאחר שניסת : (ע) גובה ממנו כיון דאין לבעל זכות באותן נכסים אפי' לפירות ואע"ג דנתבאר לעיל סי' פ"ה דאינה יכולה למכור כיון שאם תמות ירשנה מ"מ לב"ח הוא משועבד לגבות ממנו : (עא) וכן רגילין לכתוב בשטרות עיין בח"מ סי' ס' : (עב) ונתתי לה כך וכך פי' שטר כזה היה מועיל ומשמע לשטר הודאה שכיון שכתב שנתן לה אנן לא בדקינן היאך נתן אלא אמרינן ודאי נתן באופן המועיל וישאר מה שביד המקבל או יתן לו מה שמפורש בשטר שנתן לו מבתים וקרקעות אבל מ"מ אינו יכול להוציא מטלטלים שאינם ניכרים מתחת יד היורשים בלשון זה שהרי הלשון של נתתי משמע שכבר נתן ומ"ש על האלף זהובים שאינה יכולה להוציא אף על פי שכתב לשון נתתי אבל בנדון זה שכתב בו איך שאמר לעדים ליתן והוא לא נתן להם כלום במה זכו ועיין בח"מ סי' ס' : (עג) אותו קרקע אם יש לו דין נצ"ב או כדין שאר נכסיו ונ"מ לענין מכירה בלי רשותה כמ"ש לעיל סימן צ' גם יתבאר כן בסימן זה גם לענין התקנת טוליטולא המתוקנת דאם תמות היא תחלה בניה או יורשיה יטלו חצי נדוניא שהוא כשאר בעין וכן אם ימות הוא תחלה תקסה היא נדוניתא ברא"ש ובמותר יסלקו כמ"ש לעיל מש"כ שאלו אם יש לו דין נכ"ב ה"ל בעין לענין תקנה הנ"ל : (עד) לזה הס"ה כנ"ל : (עה) בכל עת שירצה פירוש שהיה כתוב בו כן : (עו) דהיאך יתנו לשון התשובה דהיאך יתכן שהיא תוציא כו' : (עז) נדוניתה מוקדם וכ"ל שהקנה לה מטלטלי אגב קרקע דאם לא כן הא אין דין קדימה במטלטלין ועד"ר : (עח) ומנעתו מלגבות ונראה ששטר נדוניא זה היה כתוב בו תנאי שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה ואפילו בחיי בעל וכמ"ש לעיל שהיה מנהגם לכתוב כן ב"י : (עט) שאם ישאר בידך היום או מחר תוציאנו כו' שאם יבא בעל חוב להגבות היום כו' כן הוא בתשובה : (פ) ולפי התקנה נפטר ראובן בחצי הנדוניא כו' צריך לומר דהלמטה מינה קאי אמאי שכתב וחצי השני ירשו בניה דזהו מן התקנה דאילו במה שנפטר מהחצי אינו מן התקנה אלא מדין תורה שהבעל יורש את אשתו ואין לומר שהכי קאמר מן התקנה אינו נפטר אלא מהחצי שאם כן עיקר חסר מן הספר : (פא) ראובן שמקודם יגבו כן צריך להיות ופירוש שלא נשאר רק מטלטלין של אביהן ויתמי לאו בני פרעון מטלטלין נינהו אלא ממקרקעי והיינו קודם שתקנו הגאונים לגבות מטלטלי דיתמי ודוק מ"ו ועד"ר ובית יוסף כתב כשבא בעל חוב לגבות חובו כבר הוציאו היורשים המטלטלים וכן מבואר בדברי השאלה שפרעו הרבה מסיק והשיאו אחיותיהן הכל בממון אביהם ע"ש : (פב) הרי שפרעו לעצמם מה שאביהם היה חייב לאמם כו' אבל בלא טענה זאת אין לחייבם מטעם שאתם הוצאתם ממון של אביכן שהיו עליכם מן הדין לשלם לי לאחר התקנה שהרי הרא"ש סבירא ליה דאפילו קדמו היורשים ומכרו קרקע של אביהן המשועבדת לבעל חוב לכותי באופן שלא יוכל הבעל חוב לטורפו והמעות עדיין ביד היורשים אפילו הכי אינו יכול הבעל חוב להוציא מידם כמו שכתב רבינו בח"מ סימן ק"ז עיין שם כל שכן בעובדא דהכא מטלטלין שכבר הוציאו וק"ל : (פג) ולא לירושה מצד אביהן ושמעון יגבה חובו פירוש לא נחשב לירושה עד שתאמר כיון שירשה הוא שמעון יגבה חובו זה לא אמרינן : (פד) עליו להביא פירוש על ראובן שבא להוציא צריך ראיה שהבן מת תחלה וכתב

שם

וששאלת מה שנוהגים לכתוב בכתובה ע"מ שלא ישא אשה אחרת אי הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה וכו' בכלל ל"ג סי' א':

וששאלת אם שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ולא התנה עמה בשעת נישואין ועתה התנה בקנין שאם ישא אשה אחרת וכו' בתשובה הנזכר וענין תקנת ר"ג נתבאר בס"ס א':

ששאלת שנוהגים לכתוב למטה בכתוב' בטר שפלוני החתן נתן לפלוני' כך וכך ומעכשיו באחריו' על כל נכסיו וכו' כלל ל"ו סי' ח':

וששאלת אלמנה שהיתה אמודה בממון ומפני זה נתן בה שמעון עיניו ונשאה ונשבע שלא ישא אחרת וכו' בס"ה שבסוף ספר חזה התנופה כתובה שאלה זו. ועיין בריב"ש סי' צ"ט וכ' הר"ש בר צמח בתשובה על ראובן שכתב לאשתו שלא ישא אשה אחרת עליה שלא ברצונה ואם יעבור וישא יתן לה כתובה ותוס' נדוניא דמסתמא בכל ענין הוי התנאי ואפי' שהתה עמו י' שנים ולא ילדה ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה שהוא לא התנה שלא ישא אשה אחרת לעולם אלא שלא ישאנה שלא מרצונה הא אם תתרצה יכול לישא ויכול לפייסה במעות שתרצה או לפרוע לה כתובתה והאריך עוד בדבר: ששאלת ראובן חייט נשבע ליתן לשמעון חצי מה שירויח ועתה אין מספיק לראובן לפרנס אשתו באותו החצי וכו' כלל א' סי' י"ח: וששאלת על יהודים שנהרגו בדרך ולסוף ט"ו ימים מצאום וכו' כלל נ"א סי' ז': עדות על תלמיד א' שמת והתיר א"א הרא"ש את אשתו ואת גיסתו כלומר יבמתו שהיתה זקוקה לו וזה נוסחה עדות בהיותי במיורקי ראיתי תלמיד אחד וכו' בכלל הנזכר סי' ג' וב' תשובות אלו אין מקומם כאן אלא בסי' י"ז וגם נתבארו ולא כתבם רבי' כאן אלא אגב תשובות אחרות שהביא כאן כתב הרא"ש בתשובה כלל ט"ו סי' ג' שפסק רמ"ה דאלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה וכ"כ עוד בכלל נ'. וכתב רבי' בטור חשן משפט סי' קע"ה וכ"כ הגה"מ פי"ז מהל' אישות ובמרדכי פרק נערה ובתשובה להרמב"ן סי' ס"ד כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ו סי' ד' שמעון שתובע מראובן ק' זהובים מכח חמותו שהיה חייב לחמיו כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ד על ראובן שטען ללאה יש בידך משל אבי ומשל חמי ממון כי אותה זוגתי אחר הרג שלשתן והשיבה לאה אבי חמיך הניח בנים ולא שהית עם אשתך שנה ולא תירשנה ואף מה שהכניסה לך תחזיר ליורשים נראה לי אם יברר ראובן בעדות ברור שאשתו מיתה אחר מורישה שזכתה בירושתה אפי' אם לא שהתה עמו שנה אחת ולא דמי לנדונית חתנים שלא גבו דשאני התם דנדוניא שהאב פוסק בדעתו תליא ואנן סהדי

ומ"ש צריך לגרש הראשונה רצונו לומר שאם תרצה לקבל גט שצריך לגרש אותה דאם אינה רוצה אינו יכול לכופה בזמן הזה דנהגינן על פי תקנת ר"ג מ"ה:

ושאלתם על היהודים שנהרגו בדרך וכו' וסימנים מובהקים כו' דע כי אין עדות להתיר כתב מהרש"ל היינו בשהם סימנים מובהקים של העולם דאינו עדות כי אם בסימן מובהק ממש דחסר אבר או יתר סכר

בשביל נדוניתה הילכך ראובן שהיה חובו מוקדם יקח הקרקע בחובו הא ליתא שהקרקע אינו אלא שיעבוד בעלמא בשביל הנדוניא שהיא חייבת לו והבעל מחל לאשתו אותו החוב שהיתה חייבת לו כיון שצוה להחזיר לו השטר וכיון שמחל החוב ממילא פקע השיעבוד שהיה לו לבעל על הקרקע ועוד אפילו אם לא צוה להחזיר שטר המשכונא היה הדין עמו כמו שכתבתי שהרי האשה היתה חייבת לבעלה נדוניא שפסקה לו ומשכנה הקרקע בשביל אותו החוב וגם הבעל היה חייב לאשה נדוניתה אם יגרשנה או ימות ובשמת הבעל עוד הנדוניא ביד האשה הרי היא נפרעת החוב (פט) שהיה חייב הבעל ממעות שבידה שהיא חייבת אותם לבעל וכיון שהיא נפרעת מאותו החוב הרי פרעה לבעלה החוב שהיתה חייבת לו ונפטר המשכון ששעבדה לו בעבור החוב ששאלת מה שנוהגים לכתוב בכתובה ע"מ שלא ישא אשה אחרת (ה) אי הוי כמתנה ע"מ שכתוב בתורה שמא תשהה עמו י' שנים ולא תלד ואז הוא מחויב לישא אחרת והרי היא כמתנה על מה שכתוב בתורה תשובה דע דלא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה דאף אם שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ורוצה לישא אשה אחרת (פו) [טו] צריך לגרש הראשונה וליתן לה כתובה וכן נמי המנהג שנוהגין וכותבין בכתובה על מנת שלא לישא אשה אחרת ואם יעבור וישא אשה אחרת שיפטרנה בגט ויתן לה כתובה (פז) וששאלת אם שהתה עמו י' שנים ולא ילדה ולא התנה עמו בשעת נישואין ועתה התנה בקנין שאם ישא אשה אחרת יתחייב לה סכום ידוע אי הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה תשובה לא הוי כמתנה ע"מ שכתוב בתורה הוא רוצה ליזוק בנכסיו ויקיים מצותו ויפרע מה שקבל על עצמו (פח) ששאלת שנוהגין לכתוב למטה בכתובה שטר שפלוני החתן נתן לפלוני' כך וכך מעכשיו באחריות על כל נכסיו אם מתנה זו נידונית כשטר חוב תשובה פשיטא דהויא כשטר חוב גמור ששאלת אלמנה שהיתה אמודה בממון ומפני זה נתן בה שמעון עיניו ונשאה [יז] ונשבע שלא ישא אחרת וקודם שנשאה פסקה מלדת וזה ידע שמעון ואחר שנשאה ידע שלא היה לה ממון ורוצה לגרשה בטענה שרוצה לקיים פריה ורביה תשובה אין טענתו טענה ואין יכולין (פט) להתיר לו שבועתו שלא מדעתה (ו) ששאלת ראובן חייט נשבע ליתן לשמעון חצי מה שירויח ועתה אין מספיק לראובן לפרנס אשתו באותו החצי שהרויח ואשתו תובעת מזונות או שיכפו לגרשה וכתבת שיש מי שאומר כיון שהוא משועבד לאשתו לזונה לא היה יכול לישבע ליתן חצי מה שירויח לאחר והוי שבועה לבטלה (נ) תשובה אין בדבריה כלום דאפי' אם מוכר אדם נכסיו אין מוציאין מהן למזון האשה והבנות כ"ש אם שיעבד גופו [יח] דאין שיעבוד חל על גופו של אדם בשום ממון שהוא חייב ואלמלא השבועה לא היתה המתנה כלום כי נתן לו דבר שלא בא לעולם אבל בשביל השבועה שנשבע צריך לקיימה (נא) וששאלת על יהודים שנהרגו בדרך ולסוף ט"ו ימים מצאו והכירו ראשו של אחד מהם שהיה עדיין שלם בסימנים מובהקים ושאר הגוף אכלוהו חיות תשובה (נב) דע כי אינו עדות להתיר את אשתו דתנן בפרק האשה בתרא אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואין מעידין אלא עד ג' ימים כי המת משתנה אחר ג' ימים ואותן שמצאו רגלו והכירו הבתי שוקים כי היו שלו סימן מלבושיו לא הוי סימן שפעמים משאיל אדם מלבושיו לאחרים ועכו"ם שאומר שהוא ועכו"ם אחרים הרגו ואומרים הסימנים שהיו בכל אחד ואחד ושמותם לא ידע הא תנן אין מעידין על סימני הגוף כגון ארוך או קטן או חיור או סומק לא הוי סימן (נג) אבל אם אמר סימן מובהק כגון שהיה הסר אחד מאיבריו או יותר ברגליו או בידיו או שום שינוי בא' מאיבריו סומכין עליו: עדות על תלמיד אחד שמת והתיר א"א הרא"ש ז"ל את אשתו ואת גיסתו בהיותי במיורקא ראיתי תלמיד אחד והראה לי אגרת חתומה בחתימת מורינו הרא"ש ז"ל והיה כתוב שמו של התלמיד אשר וסיפר לי שהוא בא מטוליטולא ושלמד לפני מורינו רבי אשר והראה לי תוספות מקצת מסכתות שחבר מורינו הרב הנזכר ולפי הדבר שהגיד ומצאתי אמת נתברר לי שבא מטוליטולא (נד) ויצא ממנו ללכת לארצו אח"כ בא תלמיד א' ושמו ר' שמואל (נה) ובמל"ת אמר תלמיד חשוב אשכנזי שפירש מכאן ושמו רבי אשר ולמד לפני הרב רבי אשר ז"ל בא בציציליא בעיר שהייתי ונתאכסן עמי והיה עמי יום או יומים ואח"כ נטל רשות ללכת ופטרתי אותו בלויה וראיתי שנפל בדרך ואמרתי לו תחזור כיון שאתה חולה ולא רצה לחזור אחר ימים מועטים בא אלי המגיד והגיד לי שאותו תלמיד היה חולה נוטה למות והלכתי שם לבקרו ואני החזקתיהו בדברים ובמה שיכולתי ולא הועיל ואחר זמן מועט נפטר לבית עולמו ועשיתי לו כבוד גדול במותו וקברו אותו יראה לי שאשתו של ר' אשר מותרת לינשא בעדות זו כדאיתא בהדיא בשילהי יבמות מעשה באדם אחד שבא להעיד עדות אשה לפני חכמים

דרכי משה

דבר שהוא מנהג כזה אע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי: (ה) כ' ריב"ש סי' ר"ח בעל שכתב לאשתו שאם ישא עוד אשה אחרת שיתן לה כל כתובתה ואח"כ עבר על התנאי ונשא אחרת ומת ואשתו באה לגבות כל כתובתה מן היתומים כי אומרת שעבר על תנאו והשיב דזה אינו דהוא לא כתב לה אלא שאם תרצה לצאת ממנו בגט שיצטרך לתת לה כל כתובה אבל לא כתב שום דבר על היתומים וע"כ מאחר שנשארת תחתיו ומת אינה יכולה לגבות מן היתומים אלא לפי התקנה כו': (ו) וכ"כ הריב"ש סי' ק"צ דמי שנשבע שלא לישא על אשתו לא מיקרי

פרישה

שם בתשובה כלל נ"ו דין ס' הטעם שהממון בחזקת שמעון הבעל הוא והאריך שם הרבה בראיות ע"ש: (הרי לא חל שיעבוד עליו פי' של ב"מ כדרך שלא יוכל הבעל למכרו דהייט הקרקע משום שהיא שבח בית אביה וכמ"ש בסמוך וע"ל סימן פ"ה כ"פ): (פה) חייב לה הבעל כו' חייבת אותם לבעל כנ"ל: (פו) (צריך לגרש הראשונה וליתן לה כתובה היינו שאינה רשאי לישא אחרת ע"כ של ראשונה אלא אם תרצה היא שלא להיות צרה עם אשה אחרת צריך לגרש הראשונה כו' והיינו אם טוען שישא אשה אחרת עליה משום פריה ורביה אם מנהגם שלא לישא אשה על אשתו לא ישא כ"פ): (פז) וששאלתם אם שהתה עמו י' שנים ולא ילדה כו' ועתה התנה כו' אי הוה כמתנה על מה שכתוב בתורה אין זה בכלל שאלה ראשונה דה"א דזה הוי טפי כמתנה על מה שכתב בתורה כיון דכבר הגיע זמן שחייב לישא אחרת מה שאין כן בשאלה ראשונה דסמכה דעתו שלא יבא לידי כך: (פח) ששאלתם שנוהגים לכתוב למטה בכתובתה שטר שפלוני החתן נתן לפלונית כך וכך מעכשיו באחריות על כל נכסיו אם מתנה זו נידונית כשטר חוב. עיין שם בתשובותיו בכלל ל"ו סימן ח' שהוסיף בשאלה ותשובה וכתב ז"ל אם נידונית מתנה זו כדין שטר חוב כיון דאית בה אחריות. והשיב לא ידעתי במה נסתפקת למה לא יהא כשאר כל שטר חוב לגבות ממשעבדי אמנם צריך לדקדק בלשון שרגילין לכתוב שי כותבין אני נותן כך וכך אגב קרקע קונה ואם בקנין חליפין בלא אגב מטבע אינה נקנה בחליפין כו' עיין שם ורבינו קיצר במקום שהיה לו לבאר טעם השאלה ופרטי התשובה: (פט) להתיר לו שבועתו צריך עיון למה יחול השבועה דהא נשבע לבטל המצוה דפריה ורביה ולכאורה נראה שאיירי בכבר קיים פריה ורביה אלא שרצה לעוד בנים ובנות וכבר נתבאר בסימן א' דבכהאי גוונא אינו חייב לגרש אף שאינה בת בנים אלא אם ירצה יכול לגרשה ומ"מ השבועה פסק דאסור לגרשה ועד"ר: (נ) תשובה אין בדבריהם כלום דאפילו אם מוכר נכסיו כו' כל שכן אם שיעבד גופו לאחר (כצ"ל וכן כתב שם בתשובה) דאין שיעבוד חל על גופו כו' נראה לי דה"פ ומה נכסיו דהשיעבוד חל עליהן מכל מקום אם מכרן אינו טורף מהן כל שכן זה דשיעבד גופו בשבועה לאחר דצריך לקיים ואין האשה יכולה לומר גופו כבר משועבד לי דהא אין השעבוד חל על הגוף ואפילו אם היה חל אינה יכולה להוציא כיון דהכבר נשבע דהוי כמו מכור נכסיו כל שכן דלא חל שיעבוד על הגוף וגם לאמר לא היה חל שיעבוד המתנה לולא חומר השבועה ועד"ר: (נא) וששאלת על יהודים ז"ל בית יוסף תשובות אלו אין מקומם כאן אלא בסימן י"ז לא נתבם כאן רבינו אלא אגב תשובות אחרות: (נב) דע כי אינו עדות פירוש בשהם סימנים מובהקים של העולם כי אם במובהקים ממש כדלקמן מ"ו ועיין בבית יוסף לעיל סי' י"ז שכתב הסימן מובהק הנזכר שם שאינו סימן מובהק ממש: (נג) אבל אם אמר סימן מובהק כו' נראה דהרא"ש לטעמו וסבירא ליה דכשמעידין את יוסף בן שמעון לא חיישינן לאחר אע"ג שאין מזכירין שם העיר והוא הדין בסימן מובהק אי נמי מיירי כאן שהכותים מעידין שילא מעיר הזאת וקא משמע לן דאין צריך חיפוש באותו העיר אם יצא משם אחר כיון דאומרים ג"כ סי' מובהק שבו וע"ל סימן י"ז ובתשובתי שהארכתי מזה: (ואת אשתו ואת גיסתו פירש הב"י כלומר יבמתו שהיתה זקוקה לו אבל עיקר הגי' את אשתו לחוד וכן גורס רש"ל וכן מוכח מדמסיק הרא"ש בסמוך לפיכך אשתו מותרת כ"פ): (נד) ויצא ממנו כל זה אמר המעיד שיצא ממנו דהיינו מעיר מיורקא הנ"ל ללכת לארצו ואח"כ בא תלמיד כו': (נה) ובמסיח לפי תומו אגב כו' כאי מסיח לפי תומו ל"ד דבעינן מס"ת דהא ביהודים לעדות לדרבא כשמתכוין

דרישה

דוקא שבימי הרא"ש כבר נתקנה התקנה ודוקא לומר שלדבריהם כ"כ: [טו] צריך לגרש הראשונה רוצה לומר אם תרצה היא כן נדפס במקצת ספרים בגליון פירוש לאפוקי אם היא תתרצה למחול על תנאו אזי יכול לישא אחרת ולקיים זאת ונלע"ד דצריך לגרש אשה זו בע"כ אף אם תתרצה היא כל זמן שאין אשה לפניו להכנסה לו וכונס עתה לפניו דאם לא כן יש לחוש שלא ימצא אשה שתתרצה להכנסה לו כל זמן שהאשה הואת בביתו וכמ"ש הרי"ף והרא"ש בסדיא בפ' הבע"י גם רבי' כ"כ לקמן בסי' קנ"ד: [יז] ונשבע שלא ישא אשה אחרת עליה כו' ועיין פרישה מה שכתבתי למה לא ישאל זה כנשבע לבטל המצות דאינו חל והיותר נראה דהרא"ש לטעמיה דכתב בפרק קמא דכתובות דלקיים פריה ורביה אין צריך לישא אשה אלא יכול לקיימו על ידי פילגש וכמו שכתב בית יוסף בשמו לעיל בסימן ל"ד על דין ברכת אירוסין שאין מברכין לקדש האשה שכתב כי הקידושין אינו עיקר המצוה כו' ע"ש: [יח] דאין שיעבוד חל על גופו כו' והא דכתב רבינו בשם הרא"ש בחושן משפט סימן ס' דאדם יכול לשעבד ולהתחייב נפשו אע"פ שאין לו עתה אותו הדבר מטעם שגופו ועצמו הוא משעבד וכמו שכתב שם והביאו הב"י גם כן שם יש לומר דהתם נמי שמחייב נפשו בשבועה וכיוצא בו ודו"ק:

חכמים אמרו לו בני היאך אתה יודע בעדות זו אמר להם אני והוא מהלכים בדרך ורדפו אחרינו עכו"ם ונתלה ביחור של תאנה ופשחו והחזיר את העכו"ם לאחריו אמרתי לו יישר כחך (יז) אריה א"ל מנין אתה יודע שכך קורין אותי בעירי יוחנן בן יונתן ארי' דמכפר שיחיא לימים חלה ומת והשיאו חכמים את אשתו אלמא אע"פ שלא הכירו אלא ע"י שסיפר לו שמו ושם מקומו התירו את אשתו וכן בנדון זה שהגיד להם שמו ושלמד הנה אצלינו והראה להם תוספות שידוע לנו שהוליכם עמו מכאן הרי נתברר לנו שאותו ר' אשר שיצא מכאן ומת ואנו מעידים וידוע לכל בני חבורתינו שמיום בואו לכאן לא בא שום אדם ללמוד לכאן ששמו ר' אשר אלא אותו רבי אשר בר רב סיני והוא היה מארץ רוסיא (יז) ובא לכאן עם בחור אחד ששמו ר' יהונתן לפיכך כיון שידוע לנו שרבי אשר בא מארצו ולמד פה אצלנו והועד

סהדי שסאב לא היה דעתו להקנות וליתן הנדוניא אלא ע"מ שהתנה בהו כמו בעלה אבל בנדון זה לא עלה על דעת חמיו גזירות הללו ואף בדבר הרגיל והווה כמו מיתה דאזלינן בתר אומדנא אבל כי האי לא אזלינן בתר אומדנא אלא בממון שפסק שאב ועודנו בידו דלא מפקינן מיניה וגם לא דמי לתקנת ר"ת דהיכא שמתה בתוך שנת הנישואין שהבעל מחזיר נדוניא לאחיה או ליורשי הנדוניא דוקא תיקון משום עגמת נפש ואסמכוה אקרא ותם לריק כחכם אבל ירושה שנפלה לה דהיינו נכסי מלוג בהא לא תיקון רבנן והכו דלא לוסיף עלה ע"כ. וכתב עוד בכלל הנזכר סי' ו' על תקנה שזה נוסחה שאם תמות האשה בחיי בעלה שיחלקו הוא ויורשיה הממון יראה לי לפי התקנה שלא יחלוק הבעל עם יורשי האשה אלא ממון שימצא לבעל אחר שיפרע כל חובותיו שהוא חייב בין בשטר בין בע"פ כי ודאי כך היתה עיקר התקנה שעיקר חלוקת הממון יהיה תלוי בשבועת הבעל שישבע כמה יש לו וינכה באותה שבועה כמה הוא חייב במגו דאי בעי אמר אין לי אלא כך וכך ממון והשאר יחלקו. עוד בסוף הכלל הנזכר דקדקתי בתקנה ולא מצאתי כתוב לא בפירוש ולא ברמז שהשליטו את האשה לתת נכסיה אחר מותה למי שתרצה אלא תקנו והעבירו חצי נכסיה מבעלה וכו' עד ולא תדחה התקנה מפני המנהג ובסוף כלל ק"ו כתב על ראובן שטען על כלתו שלקחה ספריו והיא טוענת שלקחתם בשביל נדוניתה שנתן חמיה ליד בעלה והוא חסר דעת ואינו בר משא ומתן (ז): ובסוף כלל כ"ח כתב מה שטוען שמעון שהוא מוחזק בבתים וגם אמו מוחזקת בהם י' שנים וסתרו ובנו והשכירו קצתם ופרעו המס אינה חזקה כיון שידוע שהבית היה של אביהם ושמעון אינו טוען שאביו מכרם או נתנם לו או שקנאם מראובן אחיו אלא שטוען שהחזיק בהם זו היא חזקה שאין עמה טענה ואינה חזקה אבל אם מתה האם ויש לשמעון עדים שאמו החזיקה בבתים חזקתה חזקה דכיון שטוענין לכל בא מכחה או יורש או לוקח כל מה שהיתה היא טוענת אם היתה קיימת והיא יכולה לטעון קניתי הבתים והחזקתי בהם שני חזקה ב"ד הגבוה לי בנדוניתי או בכתובתי וחזקה מועלת לכל אדם דאין אדם נזהר בשטרו הילכך שמעון שיש לו שטר על אמו בת"ש זהובים ונשתעבדו לו כל נכסים טוענים לו מה שהיתה יכולה לטעון ויגבה ת"ש זהובים מנכסיה דכמו שטוענין ליורש ולוקח כך טוענין לב"ח שנשתעבדו לו כל הנכסים בחייה ואם הבתים שוים יותר מת"ש זהובים יחלקו ראובן ושמעון המותר עכ"ל: כתב הרשב"א בתשובה ח"א סימן תתקס"ב במתנה עם בעלה בשעת נישואין שאם תמות תחתיו בלא ולד קיימא שיהא שליש נדוניתה ליורשיה וגירשה ואח"כ החזירה מסתברא שלדעת תנאים הראשונים החזירה ול"מ במקום שנהגו לכתוב דהתם אפילו לא כתב דינו כמי שכתב שכל המכנסת נדוניא לבעלה ע"מ כן היא מכנסת וכדאמרינן בפרק המקבל (קד.) דדורשים לשון הדיוט אלא אפילו במקום שלא נהגו כיון שהיה תנאי ביניהם בשעת הנישואין הראשונים כשהוא מחזירה ע"ד אותם התנאים מחזירה וכדתנן בסוף הכותב (פט.) המגרש את האשה והחזירה ע"ד כתובתה הראשונה החזירה אע"ג דאמר רב הונא לא שנו אלא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה היינו דוקא מה שהוסיף לה משלו ע"ד נישואין הראשונים החזירה ולא ע"ד השניים אבל במה ששיירה מנדונייתה ליורשים הרי הוא כעיקר כתובתה שהמכנסת ע"ד כן מכנסת והמקבל ע"ד כן קיבל ועוד שלא ע"ד קידושין הראשונים נעשה התנאי אלא כל זמן שתמות תחתיו בלא ולד קיימא עכ"ל: כתב הריב"ש בסי' תפ"א ראובן ואשתו נתחייבו לבנם יעקב ולמשודכתו רחל מאה מנה בכל תוקף לכשיתכנסו שניהם בהסכמה אחת והודו בשטר שהונחו בידם לאחריות הכתובה שיכתוב בנם לרחל הנזכר בשעה שישאנה אח"כ מת הבן ובאה אלמנתו בשטר כתובתה לגבות החוב ההוא וראובן טוען שלא נתחייב אלא כשיתכנסו שניהם בהסכמה אחת וכיון שמת בנו ואינו שיסכים בתביעה הזאת הוא פטור ועוד שכיון שהיא לאחריות הכתובה העתידה ליכתב אין השיעבוד כלום דהוי כדבר שלא בא לעולם ועוד שמלת הונחו הכתוב בשטר נראה שהיה פקדון ולא מלוה ועוד שאפי' היה חייב אותה הוא פרע לבנו שהוציא הוצאות הנישואים והמלבושים ופרנסת שניהם על שלחנו ורחל טוענת כנגדו על הכל והשיב שהדין עם רחל: כתב הריב"ש בסי' רמ"ד מעשה בראובן שצוה מחמת מיתה ונתן מתנות עודפות על חצי נכסיו ואמרו לאשתו שתיטול קנין להשלים כל צואתו ונטלה קנין בזה הלשון אני משעבדת עצמי להשלים מנכסי המת כל צואתו ועתה טוענת האלמנה שהנכסים שהם שלה בכתובתה לא שיעבדה בדבר זה כי אם החלק של היורשים ולא נטלה קנין אלא לפי שהיו כל הנכסים ברשותה והשיב שהדין עם האלמנה:

כתב הריב"ש בסימן ק"ז נהגו באנשי גליל וכשראו הקהל שנכסי היחידים מועטים ואם האלמנה תהיה ניזונת לעולם לא ישאר דבר ליתומים עשו תקנות בעניני הנישואין הנעשים מהיום ההוא ואילך כי לא ראו לגרוע זכות הנשים בנישואין שנעשו כבר אבל ישארו על דין התלמוד וזה כמו שמנה שנים שנעשו התקנות ההם ומהם שכל זמן שירצו היורשים לפרוע לה כתובתה ולסלקה מזכות מזונותיה שיהא רשות בידם זולתי בג' חדשים הראשונים וכן תקנו לתועלת היתומים שהתום' הנהוג לכתוב לבתולה שלא תגבה ממנו כלום זולתי אם תתגרש שלא ברצונה אבל במיתת הבעל לא תגבה מן התוספת כלום ודי לה שתגבה עיקר כתובה ונדוניא שהכניסה קנתה בבגדים יותר תשוה והיא עצמה בלתה אותם וגם ממעות הנשארים מהנדוניא הוציא קצתם בצרכי הנישואין ועתה תגבה האלמנה במעות משלם אין ראוי שתגבה התוספת מן היתומים ועוד תקנו אז תקנות אחרות וכל הנושא מאז

והנה ע"ד התקנות ההם הוא נושא וכן כותבים בכתובה כהוגן וכתיקון חז"ל וע"פ התקנות שתקנו קהל אלגזאי"ר עכ"ל: כתב הרשב"א והוא בתשובות לרמב"ן סי' י' שנשאל על כתובה שכתבו בה שיור ליורשים אם לא ישאר ממנה ולד של קיימא ומתה היא ואח"כ מת הולד תוך ל' יום והיורשים טוענים שכיון שמת תוך ל' יום הרי זה בכלל נפל והשיב שאין בדבריהם כלום משום דכל שלא שהה שלשים יום באדם אינו ודאי נפל אפילו לרשב"ג (קלה:) ומספיקא לא מפקינן ממונא וכ"ש לרבנן דפליגי עליה וקי"ל כוותייהו ואילו היה התנאי כל שישאר ממנה ולד של קיימא לא יחזיר כלום ליורשיה היה על הבעל להביא ראיה לפי שלא זכה באותו שיור אא"כ ישאר ממנה ולד של קיימא ועליו הראייה אבל כאן כבר זכה בכל ממון הנדוניא אלא שהתנה שאם לא ישאר ממנה ולד של קיימא שיחזיר א"כ מי שאמר שלא היה ולד של קיימא עליו הראייה עכ"ל:

וכתב עוד כל שנשא במקום שיש להם הסכמה שלא לגרש אלא מדעת האשה סתמו כפירושו ועל דעת כן נישאת שלא יגרשנה אלא מדעתה ואם יגרשנה שיהא חייב במה שנהגו לחייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנידוי ואפילו הוציאה ממקום שנשאה ויש שם מנהג בקנס והוליכה למקום אחר אינו רשאי לגרש אלא על פי דרך מנהג מקום הנישואין שעל מנת כן נשאה עכ"ל וכתבתיה באורך בסימן ע"ה:

כתב הרשב"א שנשאל על ראובן ואשתו שעשו תנאי ביניהם בקנין שאם תפטר היא בחייו יחזיר כל מה שהביאה וק' זהובים יותר והשיב כל מה שאמר לכשירדו גשמים אתן לך כך וכך וקנו מידו קנה אע"פ שלא אמר בלשון חיוב דקנין מילתא אלימתא היא ומתקן הענין כאילו מחייב עצמו באותו דבר שאמר ליתן וראיה מר"פ הכותב (פג:) ופרק זה בורר (כד:) גבי נאמן עלי אבא ומה שאמרו (עיין לעיל סימן ס"ט) שאין אדם מתנה עם אשתו שלא ירשנה נדוניא שנתנה לו לחלוטין מתחלה כמו שרגילין עכשיו להכניס לבעל שיהא שלו אא"כ תתאלמן או תתגרש ואח"כ עמד הוא וכתב ליורשים שאם תמות היא בחייו שיתן להם כל מה שהביאה לו אין זה אלא כמתחייב ליתן להם משלו כך וכך שאין זה תלוי בדין ירושה כלל אבל מה שמספק עליה ענין השטר לפי שאני רואה שלא חייב עצמו הבעל ולא קנו מידו ליורשים אלא שקנו מידו ללאה אשתו וגם ללאה לא חייב עצמו ולא קנו מידו ליתן לה אלא אמר לה הריני לוקח לה בקנין שאתן לפלוני כך וכך וא"כ במה נשתעבד ליורשים שהרי לא קנו מידו להם וגם ללאה לא קנו ליתן לה שיזכו הם מחמתה וכל האומר קנו ממני לראובן שאתן לשמעון במה קנה שמעון וזהו שסיפר עלי הדין כנגד היורשים ואותה שאמרו בירוש' אי מיתת בלא בנים תהד' מדילה לבי נשא היא באמת קודם נישואין היא וכאילו מתנה עמה שכל מה שהביאה יחזיר לבית אביה שעל מנת כן הכניסה לו נדוניתה וע"מ כן קבל הוא אבל זה שכבר זכה בנדוניתה במה מתחייב להחזיר להם וכן במאה זהובים משלו הוא מוסיף ובחיובו לפיכך אין נראה לי שמתחייב ליורשים בכך עד כאן לשונו:

וכתב עוד שנשאל על אלמנה שכתבה לראובן שטר שהיא חייבת לו מנה אם תינשא לבעל עד זמן פלוני והלכה ונישאת תוך הזמן וראובן תובע המנה והבעל טוען דכיון שלא נתחייבה עד שתינשא כמלא שחל שיעבודה דתקנת אושא קודם שיגיע זמן החוב והפרעון והשיב דבר פשוט הוא שאין הולכים אחר זמן הפרעון בשום מקום אלא אחר זמן התחלת החוב ולפיכך אין טענת הבעל כלום:

כתב הר"ן סימן י"ד שנשאל על מי שהתנה שאם תפטר אשתו בחייו ולא ישאר לו ממנה ולד של קיימא שיחיה שלשים יום שיחזיר ממון הנדוניא סך כך וכך ליורשים ומתה היא בחייו ונשאר לו ממנה ולד בן חמשה שנים שחיה אחריה ט"ו יום ויורשיה תובעים שיחזיר להם אותו סך כיון שלא חיה הולד שלשים יום אחריה והבעל טוען כיון שהולד חיה שלשים יום ונשאר אחריה אפילו שעה אחת אינו חייב להחזיר שמה שכתוב בתנאי שיחיה שלשים יום לא שיחיה אחר אמו שלשים יום קאמר אלא הכי קאמר שישאר לו ממנה ולד קיימא דהיינו שיחיה שלשים יום והשיב שהדין עם הבעל ואפילו אם היה הלשון מסופק הוה ליה בעל ודאי ויורשי האשה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי:

מצאתי כתוב על אשה שכתב לה בעלה שהוא פוטר אותה מעכשיו ולאחר מותו מכל שבועה ומכל חרם על העבר ועל העתיד ולא יהיה רשות אדם להשביעה אחר פטירתו כל ימי חייה ואחר פטירתו כשהראת ליורשים נכסי בעלה אמרה על קצת שטרות אלו אמר לי בעלי לקרעם ועל קצת ספרים אמרה אלו אמר לי בעלי להיות הקדש והיורשים טוענים שלא האמינה בעלה בכך הדין עם היורשים ואם קרעה השטרות או נתנה הספרים להקדש חייבת לשלם כיון שאין לה עכשיו מגו אמנם אם בשטר הפיטור כתוב שעשאה כשני עדים כשרים נאמנת בכל מה שתאמר: וכתב עוד שם שנשאל אם השר תפס האלמנה והיורשים בעלילה על הנכסים ונתפשרו עמו ועתה האלמנה תובעת כתובתה משלם והשיב אילו לא נתפשרה גם היא עמהם לא היתה פורעת כלום לפי שאין לה חלק ידוע בממון אלא כתובתה ואילו לא נמצא בממון בעלה אלא כדי כתובתה היא היתה נוטלתם כי לכך זוה שתטול כתובתה ליפות כחה אך עתה שגם היא פשרה חייבת לפרוע חלקה לפי חשבון דמיא להא דאמרינן בפרק חזקת (מא:) דאתא וסייע בגודא בהדאי דאי לא דהואי מחילה בטעות היה מפסיד ואם לפי שנתפשרה נתפשרה אז הויא מציל עצמו בממון חבירו דחייב עד כאן לשונו: וכתב ע"ש ולענין מה שנעשית אפוטרופא אחרי מות בעלה

דרכי משה

וזיקרי נשבע לבטל את המצוה אע"פ שלא קיים פ"ו וכ"כ שם סי' שצ"ב ועיין בי"ד סי' רמ"ז מדין זה: (ז) והשיב שצריכה להחזיר הספרים אם לא שאומרת שהתנאי היה מתחלה כך אז צריכה שבועה אם יש לה מגו ואם לאו צריכה להחזיר וע"ש:

פרישה

לעדות עדיף טפי אלא כתב כמעשה כמו שהיה: (יז) אריה אמר לו כו' קורין אותו בעירי כו"ל: (יז) יבא לכאן עם בחור א' ששמו ר' יונתן כו' מסרי"ק בבורש קפ"ד כתב דלא כתב והם כל

שלא נסתפק אף אם הוא זה שלמד אצל מ"מ שמא אינו בעלה כל הבעתה לכך כתב בזה יודע ע"י אותו הבחור שבא עמו נקרא רבי יונתן כ"ש:

והועד עליו שמת אשתו מותרת : דששאלת אשה שמחלה כתובתה ונדוניתה לבעלה מחילה גמורה והיא טוענת שעשתה המחילה מפני שהיה מגזם לה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת אין זה טענת אונס לבטל המחילה כי בדין היה עושה לישא אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה והיא שיהדתו בממונה מלישא אחרת ועוד שאין האונס ידוע ולא מסרה מודעה מעיקרא :

בעלה נראה לי שיכולים היורשים להשביעה : וכתב עוד שם ולענין מה שנסתלקה מבתים מיוחדים כיון שאין השטר נראה לא נוכל לדונו ע"פ העדים שאני אומר שמא נסתלק הבעל אח"כ מאותו סילוק אלא א"כ מעידים כי סמוך למיתתו נסתלקה מהבתים ההם : וכתב עוד שם ולענין מה שחושדים היורשים שלקחה כתב ביטול הפיטור יכולים להחרים ולכלול אותה בכלל החרם סתם שלא פטרה בעלה משבועה וחרם אלא בכל מה שתאמר שהוא ממונו בשלו אבל זה אינו ממון ואינו בכלל הפיטור עכ"ל: כתוב בתשובות המיימוני דשייכי לספר נשים מנהג הקהילות אם מתה תוך שנתיים מחזיר ליורשיה ומורי אומר שמחזירין למי שנתן הממון וכן עשה מעשה כשנפטרה ניכתו תוך שנתה ומורי נתן הנדוניא והוצרכו להחזיר לו מה שנתן ולא לאביה ג על הא דאמרינן בר"פ אע"פ (נד :) תנאי כתובה ככתובה דמי ופירש"י תוספת שהוא נותן לה ומזונות וכל הנך שהם תנאי כתובה דינם ככתובה וכו' כתוב במישרים נכ"ג חי"א כל זה בתוס' שכתב והוסיף לה או שכללו עם העיקר אבל אם כתב ונתן לה מתנה כך וכך אין דינה ככתובה וכ"ש אם כתב לה מתנה בשטר בפני עצמו ולפיכך נהגו לכתוב מתנה לחוד להוציאו מדין תוס' דכתובה עכ"ל :

אבר כדמסיק וכו' : וששאלת אשה שמחלה כתובתה וכו' ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעא וכן פסק בש"ע ומיהו לעיל בסוף סימן ק"ה הביא ב"י תשובת הרשב"א סי' תתפ"ג בהוציאה מביתו כדי שתמחול לו עד שנתפייסה ומחלה לו הוה ליה אונס ידוע ולא הויא מחילה אפי' לא מסרה מודעא וכן פסק לשם בהגהת ש"ע :

כתב הרא"ש בתשובה כלל ט"ו סימן ג' שפסק ר"מ אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובה אינה חייבת בקבורת בעלה ומביאו ב"י וכתב שכן פסקו כמה גדולים ורצונו לומר שתפסה הנכסים קודם קבורה אין כופין אותה לשלם הוצאת קבורה אלא נקבר מן הצדקה וכ"כ הריב"ש בסימן ק"ד דהכי מפורש בתוספתא ושכן פסק הרשב"א אבל אם תפסו היורשים מטלטלים וקברו אותו מנכסיו אין חייבים לשלם לאלמנה כי זה לא שמענו ומהרש"ל בביאוריו לסמ"ג כתב וז"ל גם מהרי"ו סימן קנ"ו פסק ע"ש מהר"ם שכתב במרדכי פרק נערה שאין האלמנה חייבת לקוברו אבל בספר המצות להשר מקוצי במצות לקדש סימן קפ"ו כתב וז"ל נשאל לרבינו חיים על זה והשיב כי כבר כתבו הגאונים דאלמנה אינה חייבת לקוברו אבל דעת אחרונים מכרעת דיקבר מנכסיו שהן משועבדין לקוברו בהן ומפקיעין ירושה דאורייתא כדאמרינן פרק נערה שנתפתתה האומר אל תקברוני מנכסי אין שומעין לו עכ"ל כלומר כיון דקבורה מפקיע ירושה דאורייתא שהיא חלה מיד אחר שמת מקמי שנקבר ולא מצי יורש לומר דמיד אחר שמת המוריש זכיתי בנכסיו ואין עלי מוטל לקברו יותר מעל כל ישראל אלא יהא נקבר מן הצדקה אלא אמרינן דנכסיו כבר משועבדים מחיים לקוברו בהן מקמי שזכה היורש בנכסים הנ"ל כ"ש גבי כתובה כבר מחיין נכסיו משועבדין לקוברו בהן בעוד שלא זכתה היא בנכסי בעלה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ולפיכך אין שומעין לאלמנה שלא לקברו מנכסיו שאין בהן כדי הכתובה והכי מסתברא אלא שצריך ליישב תוספתא והוא דלא אמרה תוספתא דהוא נקבר מן הצדקה אלא כשקדמה האלמנה והכניסה המטלטלין לרשותה מקמי קבורה אבל אם המטלטלין הם ברשותו אע"פ שעדיין לא נקבר והאלמנה מוחה מליטול המטלטלין לקוברו בהן אין שומעין לה ולפי זה מ"ש הריב"ש דאם תפסו היורשים וקברוהו אין צריכין לשלם לאו דוקא קברוהו כבר דאפי' לכתחילה נמי יכולין לקוברו מנכסיו כיון שלא תפסה בהן האלמנה ואפי' לא תפסו בהן גם היורשין אלא מופקדים ביד אחר והאלמנה מוחה שלא לקוברו בהן אין שומעין לה: ומ"ש הריב"ש דאין חייבין לשלם אם קברו בהן הוא לפי שהמעשה שנשאל עליו כך היה שכבר קברוהו מנכסיו והשיב עליה שא"צ לשלם אבל ה"ה אפי' לכתחילה יכולין לקוברו בהן ואין שומעין לאלמנה אא"כ כבר תפסה במטלטלין לרשותה וזכתה בהן והכי משמע מלשון התוספתא שהביא המרדכי והריב"ש דאיתא במס' כתובות פ' מי שמת וז"ל מי שמת והניח נכסים ומטלטלין ויצאת עליו כתובה וב"ח כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן הצדקה ע"כ אלמא דוקא כשקדמה ותפסה לרשותה וזכתה בהן מקמי שנקבר הא לאו הכי אין שומעין לאלמנה ואף לכתחילה קוברין אותו מנכסיו וה"נ וכן עמא דבר כ"ל ודו"ק :

חדושי הגהות

[ב]רות זו לזו ולא ישכנו במקום אחד עכ"ל וע"ש כי האריך עוד בזה : ג הך הוא ענין בפ"ע ולא שייך לדלעיל :

סליק חלק ראשון

הגהות מתוספות יום טוב

בטור א"ע סי' ג' כיצד כתב בשטר פלוני כהן לוה מפלוני כהן וכו' כלומר ושניהם מעלין לכהונה ובפרישה נדחק אלא מילתא אגב אורחיה כתב על שניהם וק"ל כמ"ש : שם בסימן ב' כגון גרושה וזונה היא ספק חללה וכ"מ דעבר נמי על ספק חללה הכהן הבועלה אח"כ : שם פטור שהרי שורפין וסוקלין על המוקה דפליגי בריש פ"ד מיתות אי שריפה חמורה או סקילה חמורה : בסימן ד' כיוצא בו מי שחציו עבד וחציו בן חורין צ"ל מיותר ועיין בב"י בשם הרמב"ם שנראה כן ועיין בפרישה ואין כ"ל : שם שולד הבא מן הנדה אע"פ שממזר לא הוי פגום מיהא הוי אבל המרדכי פרק במה אשה כתב פגום לא הוי וכתב דבריו בב"י בי"ד סימן ר"א גבי טבילת נהרות : שם בב"י אבל ממזרת לעבד לא דאין לו חייס תלמוד ערוך הוא : שם גר בארץ ישראל שנשא בת ישראל או ישראל שנשא גיורת וכו' עיין סימן ס' דכ"ע : שם אלא דהימנוהו רבנן לפי שברוב אי אפשר בענין אחר וכ"ע איך יכולין רבנן להאמין עליו שלא כדין תורה . אע"ג דבספק ממזר מדין תורה כשר א"ש מ"מ בכהנת או שאר פסולים קשה אלא צ"ל דרבנן קאמר הואיל וא"א התורה האמינו והוי מן הדין כמו וספרה לה לעצמה . וכן ירא' לי שהשתוקי שנשא אשה וכיוצא בו עיין בפרישה אבל קשה עליו שהאשה בעצמה יוכל להיות אמו או אחותו אלא חד מתלת נקט : בסי' ה' והרמב"ם מכשיר כשנעשה ע"י חולי ובס"פ ב' דיבמות דף כ' פירשו התוס' פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם דהיינו שהם סרים אדם ע"כ לפ"ד צ"ל דס"ל כהרמב"ם . דלרש"י הא פירש או סרים אדם וריעא בחולי . וכיון דתוס' מסכימים וגם הרמב"ם הכי נקטינן כי הוא היה הבקי שברופאים כמ"ש עליו הב"י בעצמו בזה הדין וראיתי בספרי פרשת כי תצא מה בין פצוע דכא לכרות שפכה אלא שפצוע דכא חוזר וכרות שפכה אינו חוזר זו מ"ס רופאים עכ"ל ומהרש"ל פוסק כמה פעמים כרמב"ם במלתא דרפואה מיהו בהא כספרי כתב : שם דאי בידי שמים מיירי ואינו מוליד צ"ל דאי בידי אדם מיירי וק"ל : שם וכן אסור להשקות לבהמה ואשתו מותרת וכו' משמע ודאי דאין חילוק ובב"ח כתב דוקא שהיה לה צער לידה דומיא דעובדא דר' חייא ומוכיח מדברי הרמב"ם דקשיא אהדדי ולי נראה שנוכל לומר דהרמב"ם סובר דשייך סרים בנקבה בלא השקאת סם דלא כתב בפ"ח דשרלים וא"ש לק"מ דבריו אהדדי : שם וקונסין אותו למוכרו לאחר ובפרישה כתב ומקשה עליו מכלאי בהמה בי"ד סי' רצ"ז לא כתב דקונסין ע"ש : בסימן ו' מיד חוששין לקול לאוסרה לכהן עיין בב"ח ופרישה ול"נ דלכהן הפי' לכהן דעלמא דלבעל אם הוא כהן לא דבממ"נ אם הקידושין אמת הוי הגירושין קלא דבתר אירוסין ואין חוששין ואם אינו כן אין בגירושין כלום ומה לי שתי קולות באין כא' מ"מ י"ל ממ"נ וה"ע דרש"י אסברה להתירה לעלמא ולא לאסרה לבעלה הכהן כסברת המקשה דאיסור אבעלה קאי משום דלבעלה אין לאוסרה מכח בממ"נ . והא דכתב רבינו מיד י"ל כמ"ש בב"ה כלומר אע"ג דאין רגילין לגרש מיד ואף לדעת הב"ח ור"י מ"מ הדין דין אמת וראיה מפירש"י כמ"ש : שם כמו שמפורש לקמן בסימן מ"ו אינו קול לאסור בשבילו וא"כ שיתברר אח"כ שהיה שקר אלא כל שהב"ד עדיין לא החזיקו הקול א"כ ביטול לומר שהוא שקר משא"כ כשהחזיקו הקול צריך ברור לומר שהוא שקר וז"ל רש"י דלא אחזיק וכו' ע"ש : שם ומה דאתמר עלה בגמ' וכ"ע וכ"ל שהם סמכו על המשנה ד"פ הבעל וכן הכא וכו' ולא השיב בהדייהו לא חייבי עשה ולאוין אלא פסולי כהונה והני משום חללה פסולים כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ומ"ש על הברייתא דודאי משום זונה לאו ודאי הוא כמ"ש הה"מ אליבא דהראב"ד קטנה משום חללה : בסימן ז' הרמב"ם כתב וכו' השווים לכל אף הנבעלת לחלל סובר הרמב"ם שעשאה זונה כמ"ש שם ברא"ש הפ' ולא כתב כן משווים לכל אלא משום דהשתא מיירי באסורה להנשא לו : שם שמא עיניה נתנה באחר זה הטעם אינו חוזר על ע"א ולכן אינו מדוקדק וכן מ"ש ואסור לכהן וכו' נמי אינו חוזר על ע"א : שם אסור לכהונה ולמעלה משום ספק זונה בס"א אינו ולמעלה וגם אינו תיבת זונה וכן הוא ברמב"ם אשה שיצאה עליה שם שביתה מונה אין חוששין וכו' צ"ע סי' ז' דף כ"ד ע"ב והב"ח והדרישה דחקו בזה : שם כל כשרים הבאים ממקום אחר והרמב"ם פי' תרי רובי רוב העיר ורוב סיעה הפורשים מן העיר ונראה מדבריו דאפי' היכא תרי רובי וכו' וא"כ בין רש"י להרמב"ם ס"ל כרש"י : בסימן ז' אבל לא לפסלה משום זנות עיין בסימן ד' דשאני התם דלזה האמינו התורה לומר זה בני או לא אבל לא האמינו לומר שזינתה : שם כהן הבא על ספק גרושה או ספק חלוצה וכו' צ"ל זונה ולא כהגהת רמ"א בש"ע ודו"ק : שם ואפי' ישראל שנתערב בה ספק וכו' צ"ל ואפי' ישראל כיון שנתערב בה איסורים וכן שמעתי בשם מהרש"ל : סימן מ' שם או חללה הולך אחר הזכר בפרישה מקשה מדלעיל סי' ז' ע"ש וע"ש בב"י וי"ל דחולק אהתם והכא הוא עיקר . ולדידי ניחא למגרס מותר בממזרת : סימן ט' ובודאי כשנתגרשה משנים אע"פ שלכתחלה וכו' וקשה אמאי לא מדקדק הש"ס בפ' נערה נמי בנתגרשה תרי זימני ועוד א"ה כ"ש נתגרשה ונתארמלה דגרע מנתגרשה תרי זימני וא"כ אין כאן דקדוק כלל ודו"ק : בסי' י"א שלא הוציאו האויבים הקול צ"ע דבש"ס משמע דאי היכא אויבים תלינן בודאי בהם וכן משמע מלשון הרי"ף והרא"ש : בסי' י"ד מותר לכנס אפי' תוך שבעה צ"ל שלשים עיין בי"ד סי' שצ"ב : סימן ט"ו אלו שאין בני קידושין פי' קידושין גמורין ומתירץ קושיית הב"י : בסימן ט"ו אבל וכו' כגון אם אם אבי אביו ומיירי שאינו אשת אבי אבי אביו רק אנוסה או מפותה דאל"כ אסורה לעולם וכ"ע מה קמ"ל דהא אפי' אנוסה ומפותת אביו ממש מותרין : שם ומותר בבת אשת אביו שיש לה מאיש אחר ואפי' מורבה כצ"ל : שם בב"י אבל שפחה דידה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וא"כ דוקא בפני עדים כדלעיל סי' י"ג וכ"כ הראב"ד פ"מ מה"ג : שם שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא על אשתו שגירשה ע"ל דף זה ומה שפירש"י על אנלי הוי בנישואין ועיין ברמב"ם : שם ואע"פ שכתב הרא"ש וכו' ול"נ דהרא"ש לא אמרו בשם

בה"ג אלא על אשת אחיו דבירושלמי קאי : שם בב"י א"ל ולטעמיך אי הוה כתבינן לאיסורא צ"ל לסיתרא : בסי' ט"ז ומדמזינא וכו' כר"ש אלמא הלכתא כותיה אבל צ"ע דלא פסק כן הרמב"ם פ"ג מהל' מלוה ופ"ג מהלכ' מלכים ובפ"ק מהלכות ייבום נשים הרמב"ם דרשא דר"ש וזה כוונת הב"י וצ"ע : שם בסי' י"ז וגם הר"ן בתשובה התיר בעובדי כוכבים ומזלות מפי עובדי כוכבים דאפי' ת דאמרן צ"ל דראשון היה מסל"ת אבל בשמעו מפי עכו"ם ודאי דאצ"ל וע"ש בשם תשובות הרא"ש כלל י"ח ס"ט ועיין בכתבי מהרא"י סימן רכ"ג : שם אמר להם שמת יוסף בן שמעון ובא ואמר כן עיין בפרישה ולשון הרמב"ם הס"ג ובא הפליט ואמר לנו : שם שיעיד שהיא פלוני ויכיר שמו ושם עירו וכ"ע לעיל ריש הסי' דף מ"א ע"א דלא בעי שמו ושם עירו : שם חמותה וצרתה ואשת אחי בעלה בת חמיה שאינה בת חמותה בעיא דלא איפשיטא והסלכות : שם בב"י אין מעידין עליו וכו' פרצופו שלם ועוד שם במתני' מי שעומד על ראש ההר ולא הביאו הרמב"ם ע"ש בכ"מ : שם אבל אם יש מכה עיין בדברי ריבות סי' ט"ו וכו"ן : שם בב"י לאחר י"ב חדש לפי שאינו מי הטריפה עיין בכ"מ מה שיש לגמגם מריש פא"ט שאפשר לטריפה להיות ומששתי ולא מצאתי כן עיין בהניזקין דף כ"ו : שם בתוס' ופרק בתרא דזבחים דף קי"ו כתבו איפכא : שם אשה אמרה מת ואשה אומרת לא מת עיין בתוס' יו"ט למשנה ח' פ"ב דסוטה : שם ניסאת ע"פ עד אחד וכו' ונראה כיון דעבדא איסורא אע"פ שלא נבעלה הכ"מ בשם הריב"ש ולא ידענא מאי קאמר אמנם כן לפום ריהטא דכ"מ לא דק ושייך לדלקמן דדינא הוא דתלא מזה ומזה וכ"כ שם בב"י : שם אלא על פיה והיא אומרת צ"ל שהיא אומרת וקמ"ל דאע"ג דע"פ ידענא שיש מלחמה וה"א כיון דדייקא לומר כן ניהמנה במיגו דאמרה שלום בעולם קמ"ל דאפ"ה אינה נאמנת וכ"ש אם אמרה שיש מלחמה ואח"כ אמרה מת סתם עיין בתוס' ר"פ האשה שלום ד"ה מי אמר ובפרישה נדחק : שם אבל מה שאכל אחר שבא הראשון צ"ע למה לא תני ולא מזונות כמ"ש ב"י לקמן והרמב"ם פ"י מה"ג כתבו : שם ונפסלה וכו' וממעשר אע"פ שהמעשר מותר לזרים קנסוהו ובתוס' נסתפקו בזה : שם אבל מה שתפסה קודם וכו' כשם דלא מפקינן מיניה ה"ה מינה כך איתא בירושלמי דשוין המדות ודו"ק : בסימן כ"ב והמתייחד מלקין אותו פי' מכות מרדות ועיין ס"ס כ"ו : בסימן כ"ה שהוא קשה לרוב בני אדם לפרוש ממנה וכו' צ"ע דהא מיעוט בגזל ורוב בעריות : בסימן כ"ב אבל היה מתייחד עם האנדרוגינוס עיין בטי"ד סי' רס"ה ורס"ז ושע"ו וקל"ד ובא"ה סימן קע"ב ובח"מ סימן ר"פ וקע"ה : בסימן כ"ה לא ביום הקוה וכו' כפי רפואה ולא מן הדין ולא צ"ל מ"ש בפרישה : בסימן כ"ו דהכי ס"ל דהלכתא כנהרדעי ואינו מוכרח מ"מ דאה רבינו דבריו בב"י סימן קל"ד שכתב דבסל סיפרים הלך אחר המיקל ועיין סי' קמ"א וכ"ע ובב"י בי"ד סי' של"ד ובח"מ סימן פ"ז : בסימן כ"ז נראה מ"ש שמסקל אכי שעורה וכו' כ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' משנה א' דפ"ק דקידושין ובעדיות בפי' המשנה דף ט' : שם כתן הוא ואמרה וכו' מדרבנן וכ"ע דהא הוי ספק דאורייתא והר"ן הקשה קושיא זו והניח בצ"ע (ועיין בק"ם שלי במחודשים) : שם בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך וכו' מהו וכ"ע למה לא כתבה רבינו זה שהוא רבותא וכ"ל דאינו כן דהא נתן הוא ואמרה היא הוי ספיקא ועיין ר"ס כ"ט : בסימן כ"ח אבל אם לאחר שנתן לידה אמר לה התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת ול"נ צ"ל הנה זו קודם קבלתו בשתיקה ולא שידך וק"ל : שם אלא אמר לה התקדשי לי במלוה שיש לי אצלך כן הוא לשון הרא"ש והתוס' כתבו שמוחל לה את המלוה : שם ואם נותן לה דבר משלו לצורך המלאכה מקודשת עיין בס"מ סימן ש"ו וכ"ע : שם ואע"פ שאין הספק שלו ואם לאו אינה מקודשת פי' בודאי אבל מ"מ ספק מקודשת שמא ש"פ במדי : שם ויש שפסקו כריה"ג וכל דהלכה כרבנן וכ"ע עכ"ל ובפרק כל הפסולין משמע דמקודשת וכן הסכים הרש"ל ואף הטי"ד בסימן ש"ו כ"כ וכ"כ הרמב"ם פ"א דבכורות ועיין ביש"ש דב"ק ריש פ"א : בסימן ל' ומ"מ יש קיצור בדברי הרמב"ם שהיה לו וכו' וכן קשה על הטור שכתב או אפי' כאלו רבותא אתי לאשמועינן ולפי הגמרא הוי אצ"ל והרי"ף והרא"ש כתבו דה"ה וקשה עליהם ג"כ : בסימן ל"א בקידושין פ"ק האי גברא דקדיש באבנא דכוחלא ע"ש בתוס' : שם ומשמע לי דס"ל לרמ"ה דהלכה כר"מ ואע"ג וכו' מצאתי בשו"ת מהרי"י קאזו שכאן הוא טעות המדפיס וכן צ"ל ומשמע דס"ל להרמ"ה דלית הלכתא כרב חסדא משום דאמרי בגמרא אביי ורבא לא ס"ל כוותיה ואמרינן בגמרא דפרשי רבנן מהאי משפחה אע"ג דעביד ר"מ עובדא לא נקטינן כוותיה וכן צריך להגיה : בסימן ל"ד אפי' יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין צ"ע סוף סותר לשון הטור בסימן זה : בסימן ל"ה והלך שהב וקדשה לא הוי קידושין גמורים דמחמת כשופא וכו' כ"ב בשם מהרש"ל וכ"ע דלמה לא : שם שהל"כ אדעתא שאמר תמלה לקדשה וכ"ע אם מקודשת לראשון דהא השליח לא רצה לעשות שליחותו ועיין ס"ס זה : בסימן ל"ו והביא ראיה מבעל העיטור שכתב שיכלה דקידש ול"כ ראיה מגמרא שהביא רבינו : בסימן ל"ז אפי' נתנה לו רשות לקבל קידושין אלא שהרי"ף לא כתבו וא"כ ה"ל לרבינו לכתוב לקמן שהרי"ף חולק וכבר כתב הב"י ראיה מזו בשם הר"ן : בסימן ל"ז ופסק הרמב"ם לשם דרב נחמן בפ"ג והרי"ף השמיטה איסתמיטתא שהרי"ף הביא זה שלא במקומו לעיל אפלוגתא דכתבו לשטר אירוסין לשמו ושלא לדעתה הביא האי דר"כ : שם והוי קידושין כל זמן שלא שידך עם אחר אי לא טרח לחזור לשדכה לשני כצ"ל : שם אמר לבעל בשעת קידושין קנשתי לך את בתי הגדולה עיין בתי"ט שלי במשנה הנ"ל האדכתי בזה דלאו דוקא ודברי הר"ן לקושים הם מהרמב"ן : בסימן ל"ט אבל צריך להתנות בדבר שיכול לקיימו צ"ע דלא פי' מה דעתו בתנאי בדבר אחר וכו' : שם תהא מקודשת לי בדינר זה אין הקידושין חלין וכו' אף ע"ג דלא התנה כהלכות תנאי הכא ממש

שמקדש

שמקדש הוא מתנה היינו במעות ונתן רק פרוטה ובזה גילוי מלתא הגי: שם אבל אם אמר אין פ"ה טוב אין יכול למחות מאמר כשאמר אין אלין הקדושין ולא יכול לבטלן כי צריכין גט אבל לקמן כשאמר תחלה לא כשאמר אח"כ אין כמי נתקיים התנאי כי לא נתבטלו הקידושין אלא תלוי עד שיאמר לכם: שם אבל אם אמר ע"מ שלא תיאסר לפלוני וכו' ע"מ לשון תנאי משא"כ חוץ שאינו אלא שיור וחב"ל ה"ל תנאי ועיין בי"ד סי' ס"א גבי מת..ת כהונה: בסימן ל"ט ודברי תימא הם דאין מום גדול מזה אי משום דמאיסי ועוד וכי גרע מאיש שכופין אותו להוציא לקמן ר"ס קנ"ד אבל ראיתי בערוך דמגרס שומא שהוא תרגום ירושלמי דשאת ולעיל מחלקים בשומא ש"מ דאין גרעת באשה מום כמו באיש וכל זה דוחק: שם בסוף ורכאן הרופא ה"נ מקודשת וצ"ע אמאי לא מחלק שאם נודע לו קודם שרפאה כמו שמחלק בר"ס בנדרים וזו ראיה שיש ג"כ ט"ס וגרסינן שלא יהיה בו ונמצאו בו וכמ"ש הרמב"ם בב"י: בסימן מ' ויש לדקדק בדברי הרא"ש שנראה מדבריו שהרי"ף סובר שצריכה גט אין נראה מדבריו כן כמ"ש בספר מע"מ שלי: שם וכתב הרמב"ם היתה אשת חבירו מעוברת וכו' העובר וכו' וצ"ע בפכ"ב מה' מכירה ובח"מ סימן ר"ט ור"י: בסימן מ"ג שמא שלא לה לשם קדושין ואם בא עליה לאחר שהגדיל כנ"ל: שם כתובתה קיימת וא"כ לכתוב לה כתובה אחרת והתוס' הקשו פשיטא ותירצו דקמ"ל דאם היתה בתולה כו' כמ"ש ב"י בריש עמוד דלקמן ואני בתי"ט הקשתי מגר (בא"י) שנשא גיורת דתנן כמי התם ולכך תרצתי דקמ"ל לענין מטבע דלקמן ס"י: בסימן נ"ו והוא שיהיה לו עדים כמה הוציא שאין זה נשבע ונוטל ולא ידענא הואיל ונתחייב לשלם למה גרע משאר נשבע ונוטל: בסימן נ"ג אבל בפוסק לבתו כיון שאמר בשעת קדושין וצ"ע דמ"ש בין בתו לבנו וכן הוא האמת לדעת הרמב"ם מיהו לא"ש בסמוך בשם הרא"ש ניחא: בסימן נ"ד שיתן המעות לבעלה שיעשה בהם מה שירצה וכן הוא לשון הרמב"ם אבל נראה מלשון רש"י אפילו אמרה שיקנה לה שדה אין שומעין לה ואפשר דהוא נקט רבותא וה"א וכם נקטו רבותא גדולה: בסימן נ"ה אפילו לא כתב לה ותוס' אפילו מבני מורין לא גביא וצ"ע דלעיל סימן מ"ט סתם כהרמב"ם: בסימן ס"א ומה היא חופה וכו' נ"ל ראיה שחופה היא היחוד מספ"ק דכתובות דף י"ד ע"ב הכי דאתי לקמיה דר' וכו' והכניסה לחדר בעל ומצא דם ואי לאו דחופה יחוד אלא מקום משכן הנישואין י"ל הא ה"ל נישואין קודם שנבעלה ראשונה ואין זה ענין לסימן ס"ב: בסימן ס"ב וכתב א"א הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה כלומר לענין הברכה שבמקום חופה ואין זה ענין לסימן הקודם: בסי' ס"ג כתב בעל ה"ג דלענין ברכת בתולים וכו' אפשר שברכה זו תקנו הגאונים וצ"ע בהלכות פדיון בכור דהם הברכות מה שלא נמצא בגמרא: בסימן ס"ד והאלמנה אין חופה קונה בה אלא ע"י יחוד של ביאה לא אידכר בב"י הכא מ"ש בטוא"ח סימן של"ט: בסימן ס"ו ומוסיפת לה מדיליה וכו' בפרישה כתב להאמינו שהוסיף ככר וצ"ל דאי משום הא אין החשש אלא משום ב"ד טועין: שם ועוד ראיתי ונתתי לה במתנה גז וכך צ"ע מה איכא בין תוספת ולמתנה ועיין סי' ע"ז וי"ל כדלקמן סי' פ"ה וסי' קי"ח ודו"ק: בסימן ס"ז אבל הרמב"ם כתב בפרק א' מה' אישות כלשון הזה וצ"ל דה"מ לענין שווית המעות לדידה: בסימן ס"ח דמוכת עץ מילתא דלא שכיח והתוס' הוכיחו דשכיח ולכך פירשו בענין אחר פ"ה בד"ה אין למיתב לה: בסימן ס"ט אלא אע"ג דכתובה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה לא הגי בהא שהרי אף בשל תורה בדבר שבממון מועיל תנאי אלא כמ"ש הר"ן שעשו חיזוק יותר משל תורה אבל לפמ"ש תוס' אליבא דמ"ד ירושת הבעל דאורייתא לא מהני תנאי במאי דאתי ממילא איכא למימר דהגי בחיזוק כשל תורה: סי' ע' ג' סעודות בשר או דגים כשרוצה שלא לאכול עמו אף בלילי שבת נ"ל ועכ"ל דאם היא נדה אינו מחויב להאכילה עמו אף בלילי שבת: שם ואם יאמר כשיבא לאו וכו' אינו מבורר בלשון ר"י ומיהו אפשר דה"ל הכי: שם אלא דהקשה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה וק"ל ודלמא לר"מ שכתב רש"י פי' לה ומנלן לרבינו דפסק כהרמב"ם ואפשר דס"ל דמ"מ אינו יכול להוציאה: בסימן ע"ב שיאמר לה כל הון אינו מפסיד ואין נ"ל דא"כ ליתני הכי באבוני ובבא בדרך דאומר כל הון וכו' ולכן נ"ל שמ"ש הטור שיאמר לו לאו בדוקא כתב כן אלא לפי שהוא מפרנסה הוי כאילו אמר לו לבד ולעולם צריך שיהיו רבים כשיאמר כל הון ומ"מ צ"ע שה"ל לכתוב דאם יאמר ליחיד אם תזון וכו' אסור וכ"כ בשם הרשב"א בי"ד סי' רכ"א ועוד לפמ"ש לא יאמר לך ותזון ה"ל לכתוב רצתה כל השומע יזון לא יאמר וכן הוא בי"ד: בטור ולר"ת אינו כופין ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל א"כ כן מלשונו שכופין ע"י אלא בנשא והשה יו"ד שנים ולא ילדה ותדע דבסוף פרק המדיר פוסק כרב באומר איני זן כופין ועיין ס"ס קנ"ד וסי' ע"ז: בסי' ע"ו וכן לעולם משמונה ימים עד ח' ימים כלומר עינתה פעם א' לשמונה ימים ולא כדפי' הב"י ועיין סי' כ"ה ובא"ח סי' ר"ג: שם כדי שיגיע עונה לכל אחת בשדם פירשתי יפה בתי"ט: בסימן ע"ו מבקשין מן הנטען צ"ע בסי' קנ"ד גבי טוענת שאין לו גבורת אנשים ועיין בסי' ק"ו: בסימן ע"ח וה פשוט שהרי תקנה זו לטובתה נתקנה וכן בגמרא מ"ו מייתי ברייתא לפיכך אוכל פירות ומפרש מהו דתימא אוכל לא ליכלינהו אנוחי נכסיהו וכו' ועיין סי' ס"ט: שם ומסורת לבית אביה אפילו הוא בעיר אחרת פי' אביה והגהות פרישה טעה וק"ל: שם בב"י אבל אם אינו יכול לגרשה מחויב לפדות בכתובתה וקשיא לי דא"כ תפסא עמו שלא בכתובה וי"ל דעכ"פ ועשה לה כתובה דאורייתא. ול"כ דהרמב"ם משוה פדיון שנייה לראשונה אלא שזה איכא בינייהו שבראשונה אינו מועיל גירושין ונתינת כתובה וצריך ליתן הפדיון אף אם היא יותר מכתובתה. אבל לשנייה אם מגרש ונותן הכתובה פטור מן היתרון ומ"מ לכל הפירושים קשיא מה שלא כתב הרמב"ם קודם דברי הרא"ש כדרכו: בסימן ע"ט ותמהני שלא הזכיר רבינו וכו' בהלכות מלכים בדיני יפת תואר עכ"ל: בסימן פ' דלא משכחת לה אלא כשגרשה בעלה קודם שהכירה א"כ משכחת לה שסבר היניקה עשרים וארבעה חדש: שם נשכור שפחה והוא אומר אין ראוי עליה להביא ראיה צ"ע לקמן סי' פ"ה בב"י ד"ה ומ"ש שאם אמרה וכו' עמ"ש בשם הכמ"ה: שם אלא שבא לפטור משיעבודה ואינה נפטרת בלא ראיה. וצ"ע שהרי קי"ל בכל מי שאין לו ראיה מביא הלה שכנגדו ראיה או צריך לישבע וזו הרי כמי טוענת על בעלה שיודע שאין לו עליה שיעבוד וצ"ע: שם השה שהכרה כלי בעת מלאכתה פטורה עיין בח"מ סי' ש"ד: שם דבהכניסה אות דהרי"ף דידן כתב שתי הסברות ולא הכריע תימא דבפרק מציאת אשה כתב הלכה כת"ק וכ"פ רב האי גאון כלשון הרא"ש דהעתיק לעיל בסמוך: שם וכך היה נוסחת הר"ן והרב המגיד בהרי"ף וכן הוא נוסחא דידן מ"מ הרא"ש כתב טעם לדבר ולפיכך נ"ל שגם הוא סובר כן וקשה על הטור שכתב שלא הכריע: בסימן פ"א המקדיש מעשה ידי אשתו עיין בי"ד סי' ש"ג שכ"ע ומתרץ כהר"ן ודו"ק: שם אלא אפילו על המותר שהוא שלו על כרחו כדפירש בס"ס דלעיל דמ"ש בסתם משמע דהכי קי"ל דלא כהרמ"ה: שם וכמ"ש לפיכך לא נתברר לי דברי הרמב"ם עכ"ל עיין בכ"מ מהלכות עירובין מ"ש ליישב אבל נראה לי דעדיין לא נתברר דבריו לפי שעכ"פ הקושיא עליו כיון דאין יכול לכופו היאך יכול להקדיש אפילו אם אמר הוא כפירוש שמ"ש הר"ן ולא מצאתי אומרים וכו' דאם איתא דמהני לאו למימר דשפיר מצי למימר אלא לרווחא דמילתא: בסימן פ"ג ומ"מ אינו יכול לתבוע כי אם בהרשאתה צ"ע בח"מ סי' קכ"ב ואנ"ל לתרץ דהכא אכתי אין פירות דמ"מ ראוי לפירות הן ושאני הא דרב האי בטור דהתם דצריך שיהא פירות התם לאו במעות לאו דוקא אלא במעות עומדים לפירות תדיר ובהא כמי רב האי מודה ושוב מצאתי בפרישה הם דעת ח"מ סי' פ"ב וכ"כ ג"כ הם בסמ"ע דח"מ ומ"מ מתרץ ע"ש: שם ואת אומרת דייםו במבריה פטור מכלום וכ"כ הוא ז"ל בטח"מ ומ"מ אם יתן ממון להתגייס יש לומר חלקו וחלקה אבל מ"ש דלהגאון פיום ממון אינו מוכרח: שם ומה שהקשה הרא"ש על הרמב"ם נתיישב כלומר הא דהקשה דלא תני וכו' אבל אכתי קשה מסמא מריפא וי"ל דהא"כ להרמב"ם המותר שלו כמו הנער וא"כ אין בין הרמב"ם להרא"ש אלא דנ"מ שיוכל הבעל להשתכר במעות שבידו ולא ישלם לרופא רק דבר יום ביומו: בסימן פ"ה הוא אומר ממעשה ידיך הם ושלי הם נאמנת דהכא היא מוחזקת משא"כ לעיל גבי קרקע: שם אלא שאינה בהם מה שארצה עליה לשכיר ראיה וכו' צ"ע לעיל אע"ג דכאן לשון הרמב"ם מ"מ ה"ל לטור לפרש: שם לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע האמת צ"ע בסי' פ' בטור: גפנים זקנים אינו יכול לכופה למכרן וזה כדעת הרא"ש לא מצאתי בדבריו כלום מזה ואדרבה משמע שם דיכול לכופה: שם והסמ"מ שהוא גורם כנוסח ספרים דגרסינן בבבא דנפלו לה זיתים וכ"כ בפירוש המשנה אבל שם פסק ג"כ כר' יהודה וצ"ל טעמא דהרמב"ם משום דס"ל דרשב"ג מודה בסיפא כיון שיש לאחר שייכות לקרקע של הזיתים ואתי שפיר דלא תנן בסיפא דרשב"א אומר: שם ואינו יכול להביא פירות לבית גם מעיקרא ליכא רווח ביתא האמת הוא אומר ובזה מיושב קושיית הפרישה ודו"ק: בסימן פ"ו קבל מהקטן וקנה בו דקל לאכול פירותיו וצ"ע בח"מ סי' תק"ד פסק כר"מ יקנה ב' ס"ת וכן צ"ע בקיצור פסקי הרא"ש בהמובל אפילו תקח. ומ"ש בדרישה לחלק אין נ"ל כיון דבגמרא אינו מכריע ההלכה אין צריכין למיזל לבתר מי שהלכה כמותו לגבי בר פלוגתא: בסימן פ"ז אם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך בח"מ סי' קמ"ט אפילו אמר בחייך ובמותך: בסימן פ"ח ולא נתברר כמה הוציא לא יקחו היורשים כלומר וצ"ע ישומו הב"ד כמ"ש בח"מ סי' ש"ה: שם וכך הם דברי הרמב"ם אע"פ שהם סתומים קצת לא ידעתי סתימתן אדרבה שמפרש שאין לו כמו אוכל ופוחת אותו ממה שראוי ליטול וכו' ואם סתם וכתב ולא כתב שתובעת גט ומקניטתו הא לאו סתימה מיקרי שאין זה אלא טעה בשינוי הדין ואין זה דרכו לבאר אלא סומך כי דעת נקל. אבל נ"ל שזה סתימתו שלא פי' החילוק בין הוצאה יתירה גם בזה סומך אדלעיל: שם בטור והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וגרשה פי' שהן כפי הקרן או יותר: בסימן פ"ט וקוברין אותה לפי כבודה וכו' והוא אינו עמה וכ"ל סייעתא לדברי מדלקמן סי' צ"ד: בסימן צ' כגון איסורי לאוין דתפסי בהו קידושין צ"ע לעיל סי' ס"א דבנדה לא כ"כ הרמב"ם: אפי' מתה אחר מיתת הבעל מיד קודם שמורה בה נ"ל לגרום ואם דפי' הב"י והפרישה שגיסם דשוקים ע"ש: שם בד"א שלא שיירה לעצמה כדי פרנסתה עיין בח"מ סי' ר"ן: שם ומ"ש רבינו כגון שייחד לה נכסים בכתובתה פשוט הוא ויש להקשות דהתוס' שם דאו תירוץ זה: שם לפיכך מכרה בעל לאחר עיין בב"ש ופרישה: שם צריך ליתן הדמים להלוקח כמו שכיר בה צ"ע בח"מ ר"ס שע"ג והביא המגיד פכ"ב דאישות. והר"ן והרא"ש לא כתבו לזה הלשון אבל מה שהקשה הדרישה על שלקח השבח לק"מ דבח"מ אה"כ דהדמים לוקח מהגוף ולגביה הוי השבח ריבית ומה שתירץ בדרישה דהכא שלא יבא לגביית דמים זה אינו דמ"מ נד א' בריבית הוא: שם ומה

דמכרה הוי להכנסתו ולדעתו ואי לא מודה היה לן מדינא להחרים משא"כ בזה אינו כלל דהא איש ידוע הוא היינו הבעל לבד והכר הוטל עליו החרם ופרישה פי' חרם סתם על העדות: שם בב"י וכותבי שטרות רגילין לכתוב ועד שיעידו שכך אמרה להם בפירוש לא קנה ואם רואים שידעה ולא מיחתה אע"פ שלא אמרה להם בפירוש אפשר לומר דמתנתה קיימת עכ"ל כנ"ל: שם מ"ש רבינו ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל איני רואה שום הוכחה ברורה אבל נ"ל מפרק השולח שכתב לדברי הרי"ף בלבד: שם או שמכרו שניהם ביחד המקח בטל לכאורה נראה אף שאשה עושה ק"ס תחלה כל שהמקח נגמר בפעם אחת הוי כמו מכרו שניהם ביחד אלא שאין נוהגין כן: שם ומאלה אותן כאשה לבעלה וקנו מידו בעדים לרווחא דמילתא נקט עדים: שם אבל אם נתנה לו מתנה נכ"ב מיירי בנגנבו כי' ברישא לא שייך בקרקע אבל אח"כ דה"ה בקרקע: בסימן צ"א ונשאת ומתה הבעל אינו מוציא מידי לקוחות נ"ל מיד הב"ח: שם הלכך מניחין אותו כמו שהוא ונשאר ביד הלוקח שהוא יש לו הפסד והלכך נ"ד לדלקמן סי' ק' דהתם שהפסד לשתיהן והכי משנינן בגמ': בסימן ק"ט כתב הסכיב ושאלת ראובן שידך לאחר ושלא לה השלוגות בגוונא דא"כ גט ע"ל סימן מ"ה א"כ מיירי הכא דנתן לה גט: שם הלכך גובה מנ"מ שהכניסה לו ונ"ל שהוא בענין שאין הבעל יכול לומר פרעתי: בסימן צ"ב וי"ל דמתני' דהכי כתנאי דאמרו לר"ג והר"ן הקשה על זה מסוגיא דגמרא: שם ובפירי פירותיהן ע"ש בתוס' למה נ"ל כן: שם בחייך ובמותך עיין בהרא"ש שאין צריך לומר לעולם אפ"ה אין לו לעולם: בסימן צ"ג מ"ש רבינו אפילו פרע לה כתובה בב"ד אינם נאמנים כ"כ הרא"ש והתוס' אלא שרבינו לפום ריהטא לא דק ויש חסרון בלשון הרא"ש שה"ל לכתוב או שתבעה כתובתה בב"ד וכן הוא בתוס' דודאי לענין פריעה לא הוה שום רבותא בב"ד: שם אינו טוענין לה שתביא כתובתה ותשבע שלא מחלה כנ"ל וכן הגיה בתשובה: שם לפיכך אם לקחה קרקע לעצמה בשכום ידוע איני כלום הואיל ולא הוי ג' בקיאין: ואינו כן לקמן סי' ק"ג רמ"ש בגליון ומשמע לרבינו שבא לחלוק על דברי מהר"מ רוטנבורג שהצריכה שבועה תימא לי דהר"מ לא הצריכה שבועה אלא כשתבעה יותר ובספר מע"מ שלי הארכתי: שם דשאני הכא שאינה באה לב"ד לתבוע כתובתה ומזונותיה נ"ל: שם אבל ר"ת מפרש שאם מכרה שלא בב"ד אפילו הדיוטות וצ"ע דלקמן סימן ק"ג כתב להדיא שאם לקחה לעצמה אפי' בג' הדיוטות צריכה להחזיר אפילו הכריזה וה"ל להטור לפרש זה: שם אבל מטלטלין בזמן הזה אין למכור כלומר דגובה מתקנת הגאונים אע"ג דתפיסה מהני אף דמדינא דגמרא דיבר בהווה ולא בתפיסה א"כ י"ל דכשתפסה יכולה למכור כמו בקרקע: שם כי אמרינן מוכרת לו' חדשים דוקא שלא בב"ד כנ"ל: בסימן צ"ד וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודו ואם כבוד בעלה גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו כך הוא לשון הרמב"ם ולפי שרבינו השמיט ולא כתבו תמה סייעתו לב"ח מ"ש בשמו סי' פ"ט: בסימן צ"ה ופוסקים לה מעשה ידיה כדרך שפוסקים וכו' פסיקה זו איני יודע מה היא: שם משום שלא אמרה ראו והשביעה סתם אינה נוטלת כתובתה וכו' דתנן בפרק יש בכור אשה גובה כתובתה מן השבח ואע"פ שעכשיו גובות מהמטלטלין דתקנו הגאונים השבח כקרקע אבל שבח אפילו ממקרקעי לא גביא הרא"ש אמנם בפי' הרמב"ם שם דהאידנא גובה משבח ומראייו ובכ"מ פי"ז מה' אישות הביאו ואינו באו לידי פי' כמשניות להרמב"ם מוגה ועל הלשון היה מוגה ולא יכולתי לעמוד על ההג"ה מפני הקרע שהיה בו: שם לא נכירא מילתא בין אמרה ובין לא אמרה ראו השבח ליורשים וכו' דלא מצינו שע"י ראו שיהא השבח לעצמו אלא למי שיש לו חלק בגוף הקרקע והנכסים ואין לאשה רק שיעבוד על נכסים וכו' הרא"ש: צ"ו והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה וכו' עיין בפרישה ומיושב במ"ש בסי' נ"ג בשם בן [illegible] בהג"ה: שם יכול לחזור מה שהרשה ויפר לה עיין בתוס' בפרק השולח דף ל"ה וא"ת ידורנה בפני בעלה: בסימן ק' והלוקח עומד במקום אשה והמקומות נמלא הפסדה עשו בנגדון וה וכו' שהאשה רצתה לתת כדוניא ללוקח וה"ה אם הבע"ח השוה עם האשה דאין עוד ללוקח כלום: שם דגבי בע"ח העומד לגבות כגבוי דמי אבל כתובה אינו עומד לגבות מספיס עיין בח"מ סי' ק"א ע"כ מצאתי בגליון: שם כי לא יכול א"כ הלוקח לזכות בבית מכה הקנייה כנ"ל ודאמר כאילו נתפשרו יחד הראשונה והלוקח אחר שהוציא הראשונה מיד השנייה דאבדה השנייה זכותה כיון שהלוקח אינו מוציא מיד הראשונה עכ"ל תשובה וה"ה אם נתפשרה שנייה עם הלוקח כנ"ל: שם ואומר מפני שלא היו רגילין לכתוב לא האמינה לי כלומר לא הועיל לי ולא שאם היה עדים שכתב לה דלא היה מחויב לפרוע דלא נראה כן לעיל בסמוך: שם אם הוא במקום שאינו רשאי לישות גט מפני סכנה כנ"ל: שם א' שכתב לה ב' כתובות וא"ו אינו גובה אלא אחת מהן ואיזו גובה אם שתיהם שוים היה אינה גובה אלא אחרונה שביטל הראשונה כנ"ל: בסי' ק"ב אבל אם גבתה מעצמה אפילו ע"י שומא פי' ע"י שלשה בקיאין בשומא אבל לא ע"י גיבוי ב"ד דהכנגד ב"מ צריך גביית ב"ד ול"ד לס"ס צ"ג ולקמן ר"ס ק"ג והא דכתב וליכא למימר וכו' ה"כ לקמן סימן ק"ג כמי מפקינן אע"ג דליכא למימר: שם ואם קדמה ותפסה מטלטלין כלומר אפי' שוים בזמנם: שם בב"י אפי' ע"י שומא דל"ל מאן שם לך מה שגבתה לא גבה וכו' ובח"מ סי' ק"ד לא פסק כן בב"י וכאן בש"ע שלו מסיק כדברי הרא"ש וי"ל דוקא לענין האשה פסק משום דעושה ממה שהאים וכו' ועיין בח"מ סי' קט"ו לענין שבח שאכל הלוקח דלא מהני תפיסה: שם בב"י ה"ל לסתום ע"י דעת הראב"ד כיון דכוותיה ס"ל ה"ל לכתוב על דברי הראב"ד הכי מסתבר אע"ג שיכתוב אח"כ והרמב"ם חולק לא הוי כסותם כותיה: בסימן ק"ג מאן פליג לך דלמא דבהא מיהא נקטינן כוותיה וצ"ע והכ"מ הליך ולפי גירסא שלנו ר"י מוכרחים לחלק: שם ועלה טובה היא לא שתפרע מה שמוכרת לצורך כתובתה במשנה ובברייתא דף צ"ז ע"ב כתב עלה טובה פ"ש ולמה לא כתב רבינו אותה עלה ונראה דניחא עפי אותו עלה טובה ועיין בתוי"ט שם: שם ואם כתובתה קדמה לא יוכל בעל השטר לטרוף ואע"פ שמחריות על היתומים מ"מ ניחא לה שלא יפסידו היתומים בשבילה וכ"ש כשהם בניה אבל בע"מ איהו דהפסיד אנפשיה: בסימן ק"ד שסימניו כך וכך ומצריו כך וכך וצ"ע כשנודע סימניו ומצריו: שם ואלו דברים שאין מכריזין העבדים והמטלטלין כנ"ל: בסימן ק"ה והכניס את אביהן הם יורשין ויש להם דין בכורה אע"ג דלאחר שיגבה ישלם פי' שנית נ"מ ביני וביני הכי להרוויח בהם: המוכרת כתובתה וכו' וצ"ע סי' ס"ג: אבל אם אמרה שנפרע קודם המוכר אינה נאמנת שאין כאן מגו דמכירה דקודם מכר לא היתה מוחלת ועיין בטוח"מ ר"ס מ"ו מ"ש בב"י בשם הרא"ש. המוחלת כתובתה א"כ לא קנין ולא עדים ול"ד לדלעיל סי' ק"ד דהתם מהגג ראמות הוא: בסימן ק"ו ויש לתמוה היאך לא הביא הרא"ש דבריו מדהרמב"ם לא פסק כגי' של הב"י נראה דלא גרסינן הכי בהרי"ף והיא ג"כ גירסת הרא"ש: בסימן ק"י אלא אחרת שאמה כשמה לותה לכתבה והודו לדברי צ"ע א"כ לא לכתוב מתחלה כיון דאין דרכו למידק ודוחק לומר שאין כאן אחר: שם אבל אם אמר תחלה ברי לי שהיא ואת כנ"ל: בסימן קי"א ומיהו אפי' אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי והרמב"ם בפי' המשנה פוסק כר"ש ולא ידעתי למה: בסימן קי"ב וא"כ קנו ממנה לאחר נישואין דסתם קנין לכתיבה עומד משמע דאילו קני באפי נפשייהו בשעת נישואין לא מהני וצ"ע אמאי כיון דלא קנה בכלל מה דקנו וכו' כמי נימא סתם קנין לכתיבה עומד: שם ואם איתא דאתפיס גררי ה"ל למינקט שטרי ואין להשביע כדין טורף מלוקח דהכא משיב תוך זמנו ועיין בח"מ סי' קי"ד סעיף ד' וע"ל סי' קי"ג ע"ו בב"י בשם הסמ"ת: שם וכן אם היו מוענין בשעת מיתה ונתרבו ועיין סי' קי"ח דאין הדין כן בבנים וכרים משום דסתם לא מיקרי כאלה דאורייתא: בסימן קי"ג ומ"ש בשם ספר התרומה נ"ל ספר המצות עיין מ"ס: שם ויש אומרים דאין הולכין אחר דעתו שלא לגרוע הא כשאומדין שלא ע"ד שהשיא במיון דאל"כ קשיא אהראב"ד דריש הסי': בסימן קי"ד ואני כתבתי בביאורי להרמב"ם טעם להוראה זו גם אני כתבתי טעם לזה מפי' הוסב ע"מ שאין לך עלי אונאה דבסתם לא ודו"ק: שם ודוקא שקנו מידה או שהתחייב עצמו בשטר כלומר שלוה לכתוב שטר נ"כ בכ"מ: בסימן קט"ו אבל מדברי הרמב"ם נראה שהכהן והסכם נאמן וכן הסכים הרא"ש בפרק שבועת העדות ובפרק השולח סתם וכתב דאינו נאמן וצ"ע דה"ל לטור לפסוק כתרתי מקמי חדא: שם ואסור לו לבא עליה ויוציא ויתן כתובה ואם הודית לו שזינתה תנא שלא בכתובה לפיכך משביעה בנק"ס שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעלמו ואח"כ תגבה כתובתה אבל מדברי אחר אינו יכול להשביעה: בסימן קט"ז והרמב"ם כתב דחייבי עשה כיון שאיסורן קל אפי' אם לא הכיר בה דינם כחייבי לאוין שהכיר בה כנ"ל: שם שחייב במזונותיה בהכיר בה אפי' במיון ואיני יודע טעם לדבר דהא בעמוד והוציא קאי כמ"ש הרמב"ם ר"פ כ"ד מה"ס ואף על גב דהתם דוקא באין לו בנים ואין לו אשה מ"מ אפילו יש לו איכא איסורא כמ"ש הרמב"ם בפ' כ"א מהלכות א"ב: שם בב"י ודקתני ויש להן כתובה י"ל דהשגירת לשון וכו' כ"כ התוס' ריש פרק אלו הן הלוקין לתירוץ אחד: בסימן קי"ח ואחר פטירת שלשים יום שלומים מ"ש בפרישה דבין הכל יהיה שלשים יום אינו מוכרח דדלמא כוונת המתקנים היה להשיאה קיים גם אחר פטירתה ל' יום ולאיזה טעם. וכוונתם דרך כבוד ילין לו עיקר ואפשר יהיה ממנו בודאי ויכתוב אותו על שטר כנ"ל: שם ודאי אם היתה נותנת לו עכשיו נכסים לבעלה בענין שלא היתה יכולה וכו' וה"ה לאחר אלא רבינו העתיק כאן מתשובה ראשונה דברים כלל נ"ה שלא היתה השאלה רק על נתינתה לבעל אבל בשאלה בסימן ט' מכלל זה קאי גם על אחר וזה שכתב כאן בשאלה גם על אחר ובאמת אף מתשובה ראשונה מוכח שאין חילוק בין בעל לאחר ואין נ"ל מה שמחלק בפרישה: בסימן קי"ח בב"י דין נכסי מלוג יש לבעל זכות בהן וא"א למכרם וצ"ע דהא נ"מ לענין הגוף כדלעיל ומ"ש בדרישה אין נ"ל דזכות הבעל לירש מאוחר ויטרוף כשבא לירש עיין בש"ע ח"מ סי' ק"ד בהג"ה בריש הסימן: שם ונתן טעם כי היכי דמשועבד ה"כ משועבד לכ"ס מדרבי נתן וכו' ואף על גב דיש לו פירות עיין סי' צ' דנ"מ לענין הגוף: שם תשובה ירשה כיון שקורין לזה השטר נדוניא והמנהג היה שיכול לגבותה בכל עת שתרצה וכו' כנ"ל: שם אבל בשביל השבועה שנשבע צריך לקיימו ושאלת על יהודי וכו' וצ"ע בסימן קנ"ד בשאלה ראובן שהה עם אשתו עשרים שנה וכו' וא"ל דכאן תרצה נגט ויכול לקיים דהא לקמן כמי יגרשנו בע"כ ויכול לקיים השבועה דנראה שלא נתפשטה תקנות רגמ"ה בפיתן הרצות עיין ה"ס קמ"ג: שם וזה נוסח העדות בהיותי במיורקי ראיתי תלמיד אחד כנ"ל: שם בסוף הסימן דלא הסרה מודעא מעיקרא ועיין בח"מ סי' ר"ס דלענין מסילה גילוי דעת הגי:

טור

אבן העזר

הוא

הטור השלישי מארבעה הטורים

חברו הגאון מורנו ורבינו **יעקב** בן רבינו **אשר** זללה"ה הנקרא **בעל הטורים**

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה החכם השלם ריש מתיבתא בעיר צפת תובב"א מוה"ר **יוסף קאר"ו** זלה"ה. ואופן סדר ביאורו וחידושיו על מה אדניהם הטבעו הכל רשום בהקדמתו וממנה ישמע חכם ויוסיף לקח ונקרא שמו בישראל

בית יוסף

ובמהדורא בתרא קם הגאון הנ"ל בכבודו ובעצמו להחזיק בדק ביתו עשה הגהות נכונות וקרא בשם **בדק הבית** ונמצאים כל אחד על מקומם הראוי כפי רצונו ובקשתו של הגאון בהקדמתו.

עם פירוש וחידושי הגאון עין העדה ריש מתיבתא החכם השלם כמוה"ר **יואל סירקש** זלה"ה אשר בזרוע עוזו ירד לעומק דברי רבינו יעקב בעל הטורים ובדברי הפוסקים שהביא בחיבורו ובדברי הגאון מהרר"י קאר"ו זלה"ה, ונקרא שמו בישראל

בית חדש

ועם ספר **דרכי משה** מהגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה מוהר"ר **משה איסרליש** זלה"ה.

ועם פירוש וחידושי הגאון בעל ספר **מאירת עינים** ה"ה הרב הגדול גאון ישראל והדרו מרנא ורבנא **יושע ולק כ"ץ** זלה"ה. ונקרא שמו בישראל

דרישה ופרישה

עם הגהות **דרישה ופרישה** מהמחבר הנ"ל.

ועם **חדושי הגאון מהרל"ח** אשר און וחיקר הגאון המפורסם מוהר"ר **ליב חנליש** בספרו **ויגש יהודה**

עם נתוספו הגהות בטור וב"י וד"מ שהגיה הרב הגאון המפורסם מהר"ר **יוסף** דק"ק בראניוועק.

ועוד נוספות מהגאונים המפורסמים נ"ע

מהגאון בעל המחבר ספר **תפארת שמואל** על **או"ח ויו"ד וח"מ**, ומהגאון בעל **תוספות יום טוב** על **אה"ע**.

ועתה הוספנו על הראשונים הגהות וחידושים על ארבעה חלקי הטור הנקרא בשם

בן אריה

מהגאון המפורסם וכו' כש"ת מו"ה **זאב וואלף** זללה"ה שהיה אב"ד בגאלדינגען וטעלז. (בן הרב הג' ר' אריה ליב זלה"ה הדיין המצויין בזאגר חדש) בעהמ"ח הגהות **בן אריה** על הש"ס ואלפס (שנדפס בש"סין החדשים) ועל הרמב"ם **ובן אריה** על או"ח וחו"מ שנדפס סוף ס' תמים דעים וחיבור על הבה"ג וחיבור על בעל העיטור ועוד חבורים אשר בכתובים (ובתוכם הערות מנכדו הרב הגאון מהר"ר ארי' ליב ליפקין שליט"א אב"ד דקראטינגען).

חלק שני.

ווילנא

בדפוס והוצאת „רוזנקראנץ ושריפטזעצר"

תרפ"ט.

קיט כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגו׳ ותנן ב״ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו ראשונה וכו׳ בסוף גיטין (דף צ) משנה וגמ׳ והרי״ף והרא״ש לא פסקו הלכה כדברי מי ונ״ל שהטעם לפי שסמכו על המעיין דממילא משמע דהלכה כב״ה לגבי ב״ש וגם לגבי ר״ע והרמב״ם ז״ל כתב בפי׳ המשנה בהדיא והלכה כב״ה וכן נראה ג״כ מדבריו בפ״י מה׳ גירושין וכמו שאכתוב בסמוך בס״ד:

קיט כי יקח וגו׳ ותנן ב״ש אומרים בסוף גיטין משנה וגמרא והרי״ף והרא״ש לא פסקו בפירוש הלכה כדברי מי ונ״ל דסמכו על מה שהביא מימרא דרב פפא דאמר ליה לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו דלר״ע ודאי פשיטא היא דיכול לגרשה אפי׳ לכתחילה אם מצא אחרת נאה הימנה ומאי קמיבעיא ליה ולב״ש נמי אפילו מצא בה דבר לא איבעיא לן כיון דלא מצא בה ערוה וכיון דאיבעיא ליה בלא מצא בה לא ערוה ולא דבר והיינו לב״ה אלמא דהילכתא כוותיה וזהו שכתב הרי״ף ז״ל בסוף אותה מימרא ש״ת דהיכא דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר לכתחלה לא יגרש כלומר דמכאן שמעינן להדיא דלית הילכתא כרבי עקיבא וזהו פשוט דהילכתא כבית הלל לגבי בית שמאי כ״ל: ומ״ש דדרשי ליה לקרא כפשטיה כו׳ פי׳ והאי כי מצא משמע בלשון דהא:

הלכות גיטין

קיט כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ותנן ב״ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא״כ מצא בה ערות דבר דדרשי ליה לקרא כפשטיה אם לא תמצא חן בעיניו לפי שמצא בה ערות דבר וב״ה סברי אפילו (א) הקדיחה תבשילו דדרשי לקרא הכי כי מצא בה ערות דבר (ב) או ערוה או דבר אחר שפשעה כנגדו ור׳ עקיבא סבר אפילו מצא אחרת נאה הימנה דדריש לקרא הכי והיה אם לא תמצא חן בעיניו פי׳ חן של נוי (ג) או שמצא בה ערות דבר והלכה כב״ה שאם פשעה כנגדו יכול לגרשה אבל לא יגרשנה (ד) כדי ליקח נאה הימנה בד״א בזיווג שני (ה) אבל בזיווג ראשון אין למהר לגרשה דאמר רבי אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה (ו) מזבח מוריד עליו דמעות לפיכך אין לו לגרשה בשביל שפשעה כנגדו אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות מצוה לגרשה (ז) [א] דכתיב גרש לץ ויצא מדון והרמב״ם כתב אין למהר לשלח אשתו ראשונה אבל אם שנאה ישלחנה (ח) ול״נ דהאי דכתיב כי שנא שלח מוקמינן ליה בזיווג שני אבל בזיווג ראשון אין לשלחה אלא א״כ מצא בה ערות דבר

בין

בד״א בזיווג ב׳ אבל בזיווג ראשון אין למהר לגרשה וכו׳ גם זה מפורש שם ומצאתי כתוב בשם ספר אגודה דהא דאמר ר׳ אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות היינו דוקא כשמגרשה בעל כרחה ב״ה וכ״כ הר״ן בתשובה: אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות וכו׳ שם ויש לך שזבוב נופל לתוך כוסו ומוצצו וכו׳ שרואה את אשתו יוצאת וראשה פרוע וכו׳ זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר ורבינו דלא נקט האי קרא ונקט במקומו גרש לץ ויצא מדון נראה דלא דק דהגוא קרא אאשה רעה הוא דאיתמר בפרק הבא על יבמתו (סג.) דמצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון והיא אשה רעה היינו שהיא רעה בדיעותיה כדמשמע התם וגם קרא משמע דבהכי משתעי דכתיב ויצא מדון אבל מצאתי שהרמב״ם כתב בפי״ז מהל׳ גירושין אשה רעה בדיעותיה ושאינה צנועה מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ ויצא מדון נראה דתרווייהו משמע ליה מהאי קרא ואיפשר דשאינה צנועה נפקא ליה מגרש לץ וס״ל דתרווייהו בכלל אשה רעה (כמו) שהוכירו בהבא על יבמתו: והרמב״ם כתב אין למהר לשלח אשתו ראשונה וכו׳ ולי נראה דהאי דכתיב כי שנא שלח וכו׳ נוסחא משובשת נזדמנה לו בספרי הרמב״ם דבנוסחי דידן הכי איתא בפ״י מהל׳ גירושין לא יגרש אדם את אשתו ראשונה אלא א״כ מצא בה ערות דבר ואין ראוי למהר לשלח אשתו ראשונה אבל שנייה אם שנאה ישלחנה ע״כ. ומ״מ נראה מדבריו דהלכה כב״ה מדכתב שנייה אם שנאה ישלחנה אלמא דלא בעינן דבר ערוה כב״ש גם שנא משמע על ידי שום דבר שעשתה דע״י שמצא אחרת נאה הימנה אין לשנאתה

ומ״ש וב״ה סברי אפילו הקדיחה תבשילו פי׳ רש״י שריפה ע״י חור או במלח. ומ״ש דדרשי לקראי הכי כי מצא בה ערות דבר או ערוה או דבר פי׳ דב״ה נמי משמע להו האי כי בלשון דהא כב״ש אלא דמשמע להו ערות דבר דאו ערוה או דבר ואיצטריך ערות לומר שאפי׳ יוצאה משום ערוה מותרת לינשא לאחר כדכתיב והלכה והיתה לאיש אחר ואיצטריך דבר דאפילו משום דבר רשאי לגרשה ומאי דלא כתב בהדיא או ערוה או דבר ה״ט כי היכי דלידרשיה נמי ערוה בדבר כלומר שאינה נאסרת עליו משום ערוה אלא בעדות ברורה נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר ע״פ שנים עדים יקום דבר מה להלן בעדים ברורים אף כאן בעדים ברורים ולהאי דרשא לחוד לא אתי דמי כתיב ערוה בדבר אלא ודאי דלהכי כתב ערות דבר כי היכי דלידרשיה בתרווייהו דמשתמע או ערות דבר או דבר ומשמע נמי ערוה בדבר הכי איתא בגמרא לב״ה אבל לב״ש ה״ל ערות דבר כמו ערוה בדבר ודע דלב״ש פריך בירושלמי דמאי איצטריך קרא דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה תיפוק ליה דבלאו הכי אסור להחזיר סוטתו כיון שיש עדים ברורים ומשני לעבור עליו בשני לאוין תוספות. ור״ע סבר אפי׳ מצא אחרת וכו׳ פי׳ דלר״ע מפרש ליה להאי כי בלשון אם הילכך תרי מילי ניניהו אם לא תמצא חן של נוי בעיניו ואם מצא בה ערות דבר כלומר א״כ שמצא בה ערות דבר ולדידיה נמי צ״ל דאיצטריך אם לא תמצא חן רשאי לגרשה ואיצטריך ערות דבר שאפי׳ יוצאת משום ערוה מותרת לינשא לאחר ותוספות בשם ר״י כתבו דר״ע סבר כב״ש דערות דבר חדא מילתא הוא כלו׳ ערוה בדבר דלהאי דרשא לחוד איכתב דבר ובשם ה״ר אלחנן פירש דשפיר סבר ר״ע כב״ה למידרש נמי או ערוה או דבר ואיצטריך דבר דאי לאו דאייתא ליה דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון א״כ ע״ש. והלכה כב״ה שאם פשעה כנגדו יכול לגרשה אבל לא יגרשנה כדי ליקח נאה הימנה דכתיב כי שנא שלח:

בד״א בזיווג שני וכו׳ כך הוא הגירסא בספרי רבינו המדוייקים וגם זה בסוף גיטין כי שנא שלח א״ר יהודה אם שנאתה שלח רבי יוחנן אמר שנוי המשלח ולא פליגי הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני דאמר ר״א וכו׳ ופירש״י והר״ן אם שנאתה שלח כר״ע ומדברי רבינו נראה דלא ס״ל כפירושו משום דדוחק הוא לומר דרב יהודה דורש המקרא אליביה דרבי עקיבא דלית הילכתא כוותיה אלא ודאי דאליבא דב״ה דהילכתא כוותיה דורש המקרא שאם שנאתה מחמת שפשעה כנגדו בהקדחת התבשיל ישלחנה והמקרא נמי דייק כב״ה דכתיב כי שנא שלח דבדבר זה ודאי שייך שנאה דאילו במצא אחרת נאה הימנה אינה משלחה משום שנאה אלא משום דלא איפשר ליה למיקם בסיפוקייהו דתרווייהו או משום שהשנייה אינה רוצה לינשא לו אא״כ יגרש הראשונה ומאי כי שנא שלח ועוד דלב״ה כי שנא שלח אורויי לן דאעפ״י שהקדיחה תבשילו דיכול לגרשה היינו דוקא כשהיא שנואה בעיניו מחמת זה אבל אם אינה שנואה בעיניו אלא שמצא אחרת נאה הימנה אעפ״י שפשעה כנגדו אינו יכול לגרשה דהכי דייק קרא כי שנא שלח דדוקא כשהיא שנואה בעיניו ישלחנה ואיצטריך דבר ואיצטריך כי שנא איצטריך דבר לומר שאפי׳ שנואה בעיניו לא ישלחנה אא״כ פשעה כנגדו בדבר מה ואיצטריך כי שנא לומר שאפי׳ פשעה כנגדו לא ישלחנה אא״כ היא שנואה בעיניו ג״כ מחמת זה כנ״ל דעת רבינו וכן נראה מדברי הרמב״ם כמו שיתבאר בסמוך:

ומ״ש אבל בזיווג ראשון אין למהר לגרשה כו׳ היינו כר׳ יוחנן שהבאתי דאמר שנוי המשלח ומוקמינן ליה בזיווג ראשון וכדאמר ר״א ודרשא זו נמי אליביה דב״ה הוא דהילכתא כוותיה וכן פירש״י והר״ן והיינו דוקא בפשעה כנגדו דאלו במצא בה דבר ערוה זו מצוה מן התורה לגרשה ואין המזבח מוריד עליו דמעות ואי בלא פשעה כנגדו כייפינן ליה נמי שלא להוציא כיון שאסור לגרשה ד״ת ואמאי קאמר דשנוי בלבד והמזבח מוריד עליו דמעות הא עדיפא מינה עביד דעבר אאיסור דאורייתא אלא ודאי דמיירי בפשעה כנגדו ואיצטריך קרא לאורויי לן דנהי דלא כייפינן ליה שלא להוציא מיהו שנוי הוא ומזבח מוריד עליו דמעות:

ומ״ש אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות מצוה לגרשה וכו׳ ברייתא שם זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאת וראשה פרועה וטווה בשוק ופרומה משני לצדדים ורוחצת במקום שבני אדם רוחצין זו מצוה מן התורה לגרשה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות וגו׳ אלא דקשיא למה נקט רבינו קרא דגרש לץ וכו׳ ולא נקט קרא כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות כדנקט בברייתא ותו קשיא דבפרק הבע״י אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה שנא׳ גרש לץ ויצא מדון והביאה הרי״ף והרא״ש סוף גיטין וכן כתב הרמב״ם בפ״י מה״ג אשה רעה בדיעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה שנאמר גרש לץ וגו׳ ורבינו לא כתבה כלל ונראה בעיני דרבינו ס״ל דאשה רעה דקאמר התם דמצוה לגרשה אינו לומר שלא נמצא בה שום פריצות כי אם שהיא רעה לבעלה שמצערתו ומריבה עמו תמיד וכדאמר התם ה״ד אשה רעה אמר אביי מקשטא ליה תכא ומקשטא ליה פומא רבא אמר מקשטא ליה תכא ומהדרא ליה גבה דא״כ קשיא במאי איירי אי בזיווג שני מאי איריא אשה רעה אפי׳ אינה רעה רק שהקדיחה תבשילו או פשעה כנגדו בשום דבר מצוה לגרשה שנאמר כי שנא שלח וכדדרש ר׳ יהודה אם שנאתה שלח ואי בזיווג הראשון קשיא נמי הלא מזבח מוריד עליו דמעות ומשמע דאפי׳ היא מצערתו לא ישלחנה כיון שלא נמצא בה ערות דבר אלא ודאי דהך אשה רעה דמצוה לגרשה אפי׳ בזיווג ראשון איירי באינה צנועה שנמצא בה פריצות אעפ״י שלא מצא בה דבר ערוה ממש מכל מקום מצוה לגרשה מדכתיב גרש לץ ולא איירי הכא באשה רעה דמקשטא ליה תכא כו׳ דאותה אשה רעה ודאי כיון שלא נמצא בה פריצות אין מצוה לגרשה בזיווג הראשון ורבינו שאמר אבל אם מצא בה ערות דבר או פריצות מצוה לגרשה דכתיב גרש לץ לא הביא המקרא לראיה על מצא בה ערות דבר שזה ברור הוא בתורה דכתיב כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות כו׳ וכדאיתא בברייתא אלא על מה שאמר או פריצות כלומר אפי׳ אינו דבר ערוה ממש כההך יוצאה וראשה פרועה וכו׳ דנקט בברייתא שעוברת על דת משה ויהודית אלא שאר פריצות מצוה לגרשה מדכתיב גרש לץ וכן מבואר בלשון הרמב״ם שהבאתי דאשה רעה דמצוה לגרשה מדכתיב גרש לץ היינו שאינה צנועה כבנות ישראל הכשרות ורעה בדיעותיה ואף על פי שאינה עוברת על דת משה ויהודית שלא נמצא בה דבר ערוה דההיא ודאי מצוה לגרשה מדכתיב כי מצא בה ערות דבר כמ״ש קודם זה בפי׳ ע״ש. ועוד יראה לי דרבינו סובר דההיא דמקשטא ליה תכא וכו׳ היינו פריצותא והיא גם כן בכלל גרש לץ ואפילו בזיווג הראשון וזה יותר נכון שהרי רבא גופא שאמר אשה רעה מצוה לגרשה הוא שאמר לפס ה״ד אשה רעה מקשטא ליה תכא כו׳ והיינו רעה בדיעותיה שמכוונת לצערו שלא לאכול עמו או לקלל ולגדף כל זמן סעודה כדי לצערו שכל אלה דעות רעות ואינה צנועה כבנות ישראל הכשרות וע״ד זה הם ג״כ דברי הרמב״ם ז״ל:

ומ״ש והרמב״ם כתב אין למהר וכו׳ ולא נהירא נסחא משובשת נזדמנה לו בספרי הרמב״ם וכבר העיד על זה הב״י:

ומ״ש

פרישה

סי׳ קיט (א) הקדיחה תבשילו פי׳ שרפה או על ידי אור או ע״י מלח רש״י: (ב) או ערוה או דבר ובגמרא בברייתא מפרש ב״ה דשניהם צריכי אם נאמר ערוה ולא נאמר דבר הייתי אומר דבר משום ערוה תצא ומשום דבר לא תצא ואם נאמר דבר לחוד הייתי אומר משום דבר תינשא לאחר אבל משום ערוה לא תינשא לאחר צריכא. וכן לר״ע בחן ובערוה ואיפשר דר״ע לא דריש דבר בפני עצמו דהא הקדיחה תבשילו וכיוצא בו נפקא במכ״ש מלא תמצא חן מיהו יש לומר דס״ת דוקא משום לא תמצא חן מלי מגרש דס״ל כמו שנואה דאסורה לבעלה משא״כ משום דבר אמר כל דהו קמ״ל דבר: (ג) או שמצא בה כו׳ דר״ע סבר דכי הוא לשון אם ותרי מילי ניניהו אם לא תמצא חן של נוי בעיניו ואם מצא בה ערות דבר גמרא ופירש״י בסוף גיטין: (ד) כדי ליקח נאה הימנה דכתיב כי שנא שלח פסוק הוא במלאכי (סימן ב׳ ועיין בסוף גיטין כ״פ): (ה) אבל בזיווג ראשון אין כו׳ פי׳ אע״ג דאם רוצה לגרשה לא כייפינן ליה שלא לגרשה מ״מ אין למהר כו׳ רש״י ורצה לומר כי הפסוק דכי מצא בה ערות דבר כו׳ מיירי בכל ענין בין בזיווג שני בין בזיווג ראשון ולכן פירש דאף פ״ג דאם רוצה כו׳: (ו) מזבח מוריד עליו דמעות (דכתיב במלאכי וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה׳ וגומר ואמרתם על מה וגומר אשת נעורך אשר בגדתה בה ואשת נעורך היינו זיווג ראשון וכתיב בתריה ושמרתם ברוחכם ובאשת נעורך אל יבגוד כ״פ) וז״ל ב״י מצאתי כתוב בשם ספר אגודה (פרק המגרש) היינו דוקא כשמגרש בע״כ: (ז) דכתיב גרש לץ ויצא מדון עיין בדרישה: (ח) ול״נ דהאי דכתיב כי שנא כו׳ ובנוסח ספרי הרמב״ם שלנו איתא אבל שנייה אם שנאה וכו׳ ב״י:

דרישה

סי׳ קיט [א] דכתיב גרש לץ וגו׳ וכ״כ הרמב״ם מהאי קרא ואע״ג דהאי קרא אאשה רעה הוא דאיתמר בפרק הבע״י ס״ל דאשה דאינה צנועה הויא בכלל אשה רעה אבל בגמרא דסוף גיטין מפיק לה מדכתיב כי מצא בה ערות דבר וגומר ב״י ונראה לא דמייתי הרמב״ם ורבינו האי קרא דגרש לץ וגומר דמיניה משמע שמצוה לגרש לאפוקי מקרא דכי מצא וגומר לא משתמע מיניה מצוה אלא שמותר לגרש וגמרא דמייתי ליה ס״ל משום דמיירי בכל ענין בין בזיווג שני בין בזיווג ראשון לאפוקי קרא דגרש לץ י״ל דלא מיירי אלא בזיווג

(ט) בין בזיווג ראשון ובין בזיווג שני בכל עניין שעבר וגירשה אין כופין אותו להחזיר לא ישא אדם אשה (י) ודעתו לגרשה וכן היושב עם אשתו ודעתו לגרשה עובר משום אל תחרוש על רעך רעה ויכול לגרשה בלא דעתה (ב) אבל האיש אינו מוציא אלא לרצונו לפיכך קטנה מתגרשת (יא) אע"פ שאין בה דעת אפילו אם קבל אביה קדושיה שהן דאורייתא או הרשת שנתקדשה כשהיתה פקחת ונתחרשה אבל נשתטית שאינה יודעת לשמור עצמה לא יוציאנה אפי' אם יודעת לשמור גיטה שעשו בה תקנת חכמים (יב) כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר לפי שאין בה דעת לשמור את עצמ (יג) וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבין אותו בשאר וכסות ועונה שאין כח בבן ד ת לדור עם השוטים

ומ"ש בין בזיווג ראשון בין בזיווג שני בכל ענין שעבר וגירשה אין כופין אותו להחזיר שם א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ובעמוד והחזיר קאי ומכלל דהכא מאי דעבד עבד ומשמע דעד כאן לא קא מיבעיא ליה אלא באם כופין אותו להחזיר אבל בכופין שלא לגרש פשיטא לן דכופין אותו אם בא לגרש לכתחילה ופשוט הוא: **לא** ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ברייתא דראב"י בפרק החולץ משום שנאמר אל תחרוש והביאו הרי"ף והרא"ש סוף גיטין וע"ל בסי' ב' שם נתבאר: ומ"ש וכן היושב וכולי בסוף גיטין קרי עליה רבא אל תחרוש וגומר: **ויכול** לגרשה בלא דעתה אבל האיש אינו מוציא אלא לרצונו משנה ריש פרק חרש ופי' הרמב"ם והסמ"ג ראש ה' גירושין דמדכתיב אם לא תמצא חן בעיניו למדנו שאין מגרש אלא ברצונו וממילא דהאשה דלא גלי לן קרא בה מידי מתגרשת ברצונה ושלא ברצונה ומ"ש לפיכך קטנה מתגרשת אף על פי שאין בה דעת אפילו קיבל אביה קידושיה וכו' פירוש כל זמן שלא הגיע לשתים עשרה שנים ויום אחד היא קטנה שאין בה דעת ודינה לכל דבר כחרש ושוטה שאין בהן דעת ואפילו הכי מתגרשת וכדתניא סוף פרק התקבל קטנה היודעת לשמור את גיטה דהיינו שמבחנת בין גיטה לדבר אחר מתגרשת ורבא נמי קאמר התם גבי שלש מדות דקטנה שהגיעה לפעוטות מתקדשת בקידושי אביה וה"ט כיון שהגיעה לימים כללו משלחה ואינה חוזרת קרינן בה והלכך אעפ"י שאין בה דעת כגדולה מתגרשת בקבלת עצמה ואפילו קיבל בה אביה קידושין ומת א פ"י שקידושיה קידושין מן התורה דהא לא בעינן דעת אשה וע"ל בסימן קמ"א:

ומ"ש או חרשת כו' ג"ז משנה פרק חרש: ומ"ש שנתקדשה כשהיתה פקחת לרבותא קאמר הכי דאע"פ דקידושיה דאורייתא אפ"ה מתגרשת ואצ"ל בחרשת מעיקרא דמתגרשת דכשם שכנסה ברמיזה כך יוצאה ב מיזה וטעמא דקטנה וחרשת הוא משום דמשלחה ואינה חוזרת קרינא בה ודבר תור מתגרשת ומה שלא עשו תקנה בהן ה"ט דמאחר שיכולין לשמור עצמן שוב לא ינהגו בהן מנהג הפקר: ומ"ש אבל נשתטית כו' גם זה שם משנה וגמרא וה"ט דכיון שאינה יכולה לשמור עצמה שלא ינהגו בה מנהג הפקר אעפ"י דיכולה לשמור גיטה דהיינו משלחה ואינה חוזרת ודבר תורה מתגרשת אפ"ה עשו בה תקנה אבל אם נשתטית עד שאינה יכולה לשמור את גיטה דהיינו שאינה מבחין בין גיטה לד"א אין לך משלחת וחוזרת יותר ממנה וד"ת נמי אינה מגורשת:

וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה כו' בפ"י מה"ג וכתב הר' המגיד שמ"ש לפיכך מניחה דברים פשוטים הם שבהרבה דברים שהן פ ותים משטות אמרו אין אדם דר עם נחש בכפיפה א' כ"ש שטות ועל מ"ש ומאכילה ומשקה משלה וכו' כתב שטעמו שלא עשו תקנה אלא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר אבל בחיוב ממון לא חייבוהו לכן לחמה תאכל ושמלתה תלבש ויקרא שמו עליה לאסוף חרפתה ועל מ"ש שאינו חייב לפדותה ולרפאותה נראה טעמו לפי שכבר נתבאר פי"א מאישות דאשה שחלתה וא"ל הריני מגרשך ואתן ליך כתובתיך שומעין לו וכאן ודאי היה זה רוצה לגרש אלא שהחכמים מנעוהו לגרש אבל בחיוב ממון לא חייבוהו כו' ועל מ"ש אם גירשה ה"ז מגורשת כן אמרו בירושלמי לפי גירסתינו דלרבי יצחק דקאמר דשוטה ד"ת מתגרשת אלא שחכמים אמרו אינה מתגרשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר אם עבר וגירש מגורשת ובגמרא פרק חרש מבואר דוקא ביודעת לשמור את גיטה אבל באינה יודעת לשמור את גיטה אינה מגורשת כל עיקר אפילו ד"ת וכ"כ הראב"ד גם הרב המגיד פירש כן דעת הרמב"ם ז"ל ודלא כמו שכתב במגדול עוז דלהירושלמי אם עבר וגירש מגורשת אפילו אינה יודעת לשמור את גיטה וזאת היא דעת הרמב"ם דלא קי"ל הכי ובודאי היכא דד"ת אינה יכולה לגרש חייב בכל תנאי כתובה ואפילו ביודעת לשמור גיטה נמי באותן מקומות שפשט חרם דר"ג שלא לגרש אשתו בע"כ ואפי' אם חלתה לא יוכל לומר לה הריני מגרשך כו' כמ"ש למעלה בסי' ע"ט א"כ בנשתטית נמי חייב בכל חיובי ממון וכתב מהר"ש לורי"א ז"ל והאידנא דאיכא חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ ולא לישא אחרת אין לו תקנה כאשר פסק ראבי"ה הלכה למעשה וכתבתיו בספרי ביבמות עכ"ל וכ"כ עוד בתשובותיו סימן ס"ה ושם העתיק תשובת ראבי"ה ושחלק על רבינו שמחה וכן פסק מהרר"י מינץ בתשובותיו אכן קבלתי על שם הרב מהור"ר שכנא ז"ל שהתיר לישא אחרת הלכה למעשה דבמקום מצות פריה ורביה לא תיקן ר"ג כל עיקר גם חכמי ורנקבורט כתבו תשובה ארוכה ע"ז ונמשו להתיר והסכימו עמהם כל חכמי אשכנז ורוסי"א והיינו דוקא לייחד לה כתובה וליתן

לשנאתה: **בין** בזיווג ראשון וכו' מבואר א בסוף גיטין כתוב בתשובת הרשב"א סימן אלף רנ"ד שמעתי משם הגאון שאין אדם רשאי לגרש את אשתו אם אין לו לפרוע כתובתה כן מצאתי לרב אלפס בתשובה והביא ראיה מדתנן (כתובות נא.) לקתה חייב לרפאותה ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה רשאי אבל שלא בכתובתה אינו רשאי ואם לא קבל עליו את הדין מנדין אותו עכ"ל וכ"כ הר"ש בר צמח בתשובה ב"ה ואינם נראים דברי שטבא דלא לישתמיט חד מהפוסקים המפורסמים לכתוב כן אפילו ברמז והראיה שהביא מידחי' בגילא דחושתא כמבואר למבין והתשובה כתבוה בשם גדולים ואינם שלהם וכדאמרינן בפרק ב בי... (פב.) לאו מר בריה דרבינא חתום עליה וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בתשובה אחרת ועיין בתשובת הריב"ש שכתבתי בס"ס א':

ועי' בתשובת הרא"ש שכתבתי בסוף סי' קי"ז (א) וכתב הרשב"א בתשובה אחרת כל שנשא במקום שאין מגרשין אלא מדעת האשה סתמו כפירושו וע"ד כן נשאה שלא יגרשנה אלא מדעתה ואם יגרשנה שהוא חייב במה שנהגו לחייב העובר על אותו מנהג בין בקנס בין בנדוי ואפילו הוציאה מהמקום ההוא והוליכה למקום אחר אינו רשאי לגרש אלא ע"פ דרך מנהג מקום הנישואין שעל מנת כן נשאה וכ"ש אם יש שם הסכמה ידועה ויכולים הם לקנסו באותו קנס או לנדותו כאלו נשא וגירש שם עכ"ל: **לא** ישא אדם אשה ודעתו לגרשה בהחולץ (דף לז:) תנא ראב"י ומיהו אם הודיעה מתחלה שאינו נושא אותה אלא לימים ידועים מותר והכי מייתי התם עובדי מכמה רבנן דהוו עבדי הכי וכ"כ הרמב"ם בפכ"א מה' איסורי ביאה וכ"כ רבינו ירוחם בשם הרמ"ה: וכן היושב עם אשתו ודעתו לגרשה וכו' פשוט בסוף גיטין (צ.): יכול לגרשה בלא דעתה אבל האיש אינו מוציא אלא לרצונו משנה בפרק חרש (דף קיב:): לפיכך קטנה מתגרשת אע"פ שאין בה דעת גמורה אבל מ"מ צריך שתהא מבחנת בין גיטה לדבר אחר כדאיתא בפרק התקבל (דף סד:) ויתבאר בראש סימן קמ"א בס"ד: **או** חרשת שנתקדשה כשהיתה פקחת ונתחרשת משנה ריש פרק חרש (דף קיב:): ומ"ש אבל נשתטי' וכו' ג"ז משנה שם נשתטית לא יוציא ובגמרא (דף קיג:) ד"ת שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בע"כ ומה טעם אמרו אינה מתגרשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר ואוקימנא ביודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה דאילו אינה יודעת לשמור גיטה ד"ת נמי אינה מגורשת:

"ב"ה כתבו התוס' בפרק חרש בשם ירושלמי משום גרירה אין שוטה מתגרשת אפילו ביש לה אב ועיין שם בפסקי הרא"ש ושם תמצא דין עתים שוטה עתים חלומה:

מצאתי כתוב אשה שהיתה רגילה להיות מטורפת חדש או חדשים ואח"כ נתרפאה לגמרי ובשעה שקבלה גיטה שאלוה אם היתה יודעת מה הוא גט והשיבה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון וגם מתחלה מיאנה לקבל גט שהחותמות שהחזיר לה בעלה הוו ביד אמה ופן תעכב אותה האם והשיבו רבינו שמשון ב"ר אברהם דודאי דעתה צילותא הוה לה ואפילו אינה מבחנת בין גיטה לדבר אחר חשיבא יודעת לשמור גיטה בפרק התקבל אלא היכא דאין יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת ועתים שוטה ועתים חלומה כך הוא דינה כדמוכח פרק חרש בירושלמי ואני איני רגיל להפך הגירסא אלא שדילג הסופר יכולה לשמור גיטה שראה ב' פעמים כתוב לפניו יכולה לשמור את גיטה וחשב בלבו שאחד טעות ודילגו וכך הוא הגירסא מ"ד מפני גרירה אסור מאן דאמר מפני שאינה יכולה לשמור עתים חלומה ויכולה לשמור את גיטה וכל הנך תרתי מילי מפני גרירה אינו גט (ג) ואלו הן השלשה חדא דיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה וחדא אין יודעת לשמור את גיטה ולא את עצמה ויש לה אב והיא קטנה ארוסה ואידך פעמים חלומה פעמים שוטה וקי"ל דמפני גרירה דהיינו רבי יצחק ורבי ינאי שהובאו דבריהם בתלמוד ודברי רבי חייא לא הובאו בתלמוד לחלוק עליו והאי עובדא דאתא לידן אם עתים חלומה עתים שוטה אינה מתגרשת אבל אם באקראי בעלמא נשטית ונתרפאה ונשטית ושוב נתרפאה הואיל ואין לה וסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימני וכהאי גוונא לא מקריא עתים חלומה עתים שוטה ושלום שמשון בר ר' אברהם (ד) ורבינו שמחה משפירא כתב דלא מחזקינן בחזקת שוטה לגרש עד שיראו בה סימני שטות המפורשים בפרק קמא דחגיגה (ג.) ובירושלמי דמסכת תרומות משמע עד שיראה בה כלו' ופליג קצת אגמרא דידן ועיקר סימן זה המאבד מה שנותנין לו דומיא שטותא יתירתא חזא ביה דהוה משחרר עבדו ובעוד שלא ראינו סימן זה אפילו בדיקה לא צריך והרי הוא בחזקת פקח עכ"ל (ה) ועיין במה שכתבתי בסי' קכ"א בדין סימני שוטה: וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה ונושא אחרת וכו' בפ"י מה"ג:

ומדברי

דרכי משה

קיט (א) דבמקום שמגרשה מן הדין צריכה לקבל גיטה ואע"פ שאין לו לפרוע הכתובה וכן הוא בתשובת הריב"ש וכתבתיו בסי' א' וע"ל ולקמן בסי' זה אימת יכול לגרשה בע"כ ועוד עיין ריש סי' קי"ח בתקנת טוליטולא אימת אינו יכול לגרשה בע"כ ובסמ"ק ריש סי' קפ"ד משמע דאפילו אם רצה ליתן לה כתובתה תקנת ר"ג שלא לגרשה אלא אם כן יש עדים שעברה ע"ד וכן נראה משם סוף סי' קפ"ט וכן משמע בהדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ב סימן א' וע"ש כי האריך בזה אמנם מלשון המרדכי ס"פ הבא על יבמתו לא משמע כן וע"ל סימן א' כתבתי דברי המרדכי ההוא ועיין בתשובת מהר"ם פדווה סי' י"ג מדינים אלו: (ב) ואנן לא נהגינן כן עכשיו משום תקנת ר"ג שגזר על כן וכתב הכלבו ואם נתן גט לאשה בע"כ ונשאה האיש פטור ואינו נקרא עבריין נתן גט מרצונה ונמצא פסול יכול אח"כ לגרשה בע"כ עכ"ל כתב הרשב"א סי' תקנ"ז דגזירת הגאון לא הוי כשמוציא משום חשש זנות כגון נראה בה דברים מכוערים וע"ש וכן הוא במרדכי ריש המדיר וכן הוא בתשובת מהרי"ק שורש ק"ו דעוברת על דת מותר לגרשה בע"כ וכך הוא בתשובת מוהר"ם פדווה סימן י"ג וי"ט ובסימן ח' וכתב מהרי"ק בשורש ק"ז אשה שנולדו בה מומין אף על גב דאין יכול לגרשה בע"כ מכח תקנת ר"ג מכל מקום אין כופין אותו להיות עמה ולא לתת לה כתובה ודוקא דאיכא רגלים לדבר דמאיסא עליו כו' וע"ש החילוקים שכתב בתשובת מוהר"ם פדווה סי' י"ג והאריך בזה ובתשובת הרא"ש כלל מ"ב דאף על גב דתיקן הגאון שלא לגרש בע"כ מ"מ אם נולדו בה מומין ואילו היו באיש היו כופין אותו לגרש מדין התלמוד כופין גם אותה לגרש דלא עדיפא אשה מאיש וע"ל סימן קט"ו אימת מגרש האשה בע"כ: (ג) ועיין בתוס' דף קי"ג ד"ה יצאתה: (ד) ובתוס' ובאשירי ריש פרק חרש משמע שלא כדברי תשובה זו אלא משמע דבעתים חלומה ובעתים שוטה יכול לגרשה וע"ש וכן משמע במרדכי פרק התקבל ע"ד ובתוספות שם ובתשובת מהרי"ו סי' נ"ב משמע דיש להחמיר כדברי הרשב"א וכ"ש בשוטה גמורה דאינה מגורשת אפי' בדיעבד ודלא כהרמב"ם דמתיר בדיעבד וע"ש וכתב עוד שם דאפילו במקום דליכא למיחש שינהגו בה מנהג הפקר אפ"ה אין להלק דלא פלוג רבנן בתקנתן. וע"ל סימן קמ"א וכתב מהרא"י בפסקיו סימן רצ"ו על עתים שוטה ועתים חלומה וכבר עשה החכם ונתן הגט מפני שהיה נראה לו שתשאר בחלימותיה ויצא הדבר להיתר לא מהדרינן עובדא: (ה) אמנם בתשובת מהרי"ו סי' מ"ב כתב דמי שהוא שוטה בשאר דברים אע"פ שאינו לן בב"ה או קורע כסותו אפ"ה מיקרי שוטה עכ"ל. וכן משמע מדברי

פרישה

(ט) בין בזיווג ראשון בין בזיווג כו' דזיווג שני עבר וגירשה בשביל סן או בשביל דבר קל יותר והלכה כבית הלל דאין לגרשה כ"א בשביל שקידמת התבשיל וכיוצא בו (וילפינן מדכתיב גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ואמרו דאם לא שלח ב"ד כופין אותו לסחזירה ומדגלי קרא באונס דקאי בעמוד והחזור מכלל דכל המגרשים אפי' שלא כדין אינם בעמוד והחזור כ"פ): (י) ודעתו לגרשה וכתב ב"י ומיהו אם הודיעה וכו' עד וכ"כ הרמב"ם עכ"ל ונראה דיש אינה טעם וסברא לרבינו דאין רקייה מכני עובדא דמייתי התם ולהכי לא כתבו רבינו כאן גם לעיל בס"פ ב' כתבו בשם הרמב"ם ולא דחה הגמרא וב"י תמה שם עליו בזה פ"ש ובק"ש במאמרי שם דלק"מ ע"ש: (אבל האיש אינו מוציא אלא ... דכדידהם תלינן רחמנא שכן כתיב וכתב לה ונתן בידה ושלחה מביתו אפי' בע"כ משמע כ"פ): (יא) אע"פ שאין בה דעת אבל מ"מ צריך שתהא מבחנת בין גיטה לד"א (ר"ל שתדע לשמור את גיטה שלא תחזור לבעלה מדכתיב ושלחה ויוצאה מביתו למעוטי זו שאינה יוצאת מביתו אפי' אחר שלוחים כ"פ) כדלקמן בסי' קמ"א ב"י: (יב) כדי שלא ינהגו ר"ל תקנו שלא יוציאנה כדי שלא ינהגו כו': (יג) וכתב הרמב"ם לפיכך ר"ל הואיל שאינה יכול לגרשה משום תקנה

חדושי הגהות

קיט א ר"ל מדאמרינן שם (צ:) א"ל ר"פ לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ובעמוד והחזיר קאי מכלל דהכא מאי דעבד עביד

ומדברי הרמ"ה יראה שחייב במזונותיה שהוא כתב שאפי' גירשה חייב במזונותיה וכו' אע"ג דאתי במכ"ש כ' שיראה מדברי הרמ"ה משום דלא כ' בהדיא שחייב במזונותיה קודם שיגרשנה ואיפשר למידחי דכי גרשה קאמר דחייב במזונותיה משום דקנסוהו רבנן : וגם על מה שפטרו מלרפאותה כתב הראב"ד ואם בת רפואה היא וכו' כבר הלין ה"ה בעד הרמב"ם עיין עליו :

ב"ה ודעת הרשב"א בתשובה שכתבתי בסימן י"ו כדעת הרמ"ה והראב"ד :

ולימן גט ליד אחד להיות שליח להולכה שיהיה בידו הגט והכתובה עד שתתשפה ומ"מ כל הזמן שלא נשתפית חייב לייחד לה בית בפ"ע עלמו ושישמרוה ממנהג הפקר וליתן לה מזונותיה וחייב בתנאי כתובה כדברי הרמ"ה ז"ל וכן כתב מהר"ם איסרלש דיש להקל להתיר לו לישא אחרת :

השוטים ואינה חייב לפדותה ולרפאותה ואם גירשה הרי זו מגורש' ומוציאה מביתו ואינו חייב עוד ליטפל בה ע"כ ומדברי הרמ"ה (יד) [ג] יראה שחייב במזונותיה שהוא כתב שאפילו גירשה שחייב במזונותיה וכל תנאי כתובה לבד מתשמיש המטה שאסור דאי אמר' פטור (טו) מה הועילו חכמים בתקנתן ועוד כיון דאמור רבנן לא יוציא לא מצי מפיק לה ולא גרעה ממגורשת ואינה מגורשת דבעלה חייב במזונותיה ע"כ וא"כ כ"ש כל זמן שלא גירשה שחייב בכל (ו) (טז) וגם על מה שפטרו מלרפאותה (יז) [ג] כ' הראב"ד ואם בת רפואה היא למה לא יתחייב לרפאותה וכמה יש משתטות מחמת חולי והוזרו' ומתרפאו' ע"כ אשה שנתגרשה משום פריצו' (יח) אין ראוי לאדם כשר לישאנה שלא יכנים לביתו רשעה שהוציא זה מביתו : הגרושה לא תינשא לאחר בכל אותה שכונה שדר בה המגרש ואם הכפר קטן אסורה בכל הכפר ואם גירשה השני אז אינה אסורה לדור (יט) [ד] אלא במבוי שדר בו הראשון אבל חוץ למבוי מותר' לוה ממנה קודם שגירשה (כ) לא תתבע ממנו בעצמה אלא ע"י אחר ואם שניהם באין לפנינו (כא) והוא תובעה (כב) [ה] משמתינן להו בד"א

אשה שנתגרשה משום פריצות וכו' פשוט בסוף גיטין(ד"צ:) וכתבו הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין : הגרושה לא תינשא לאחר בכל אותה שכונ' וכו' ברייתא בספ"ב דכתובות (כח.) המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו אם היה כהן לא תדור במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה ודברי רבינו בזה כדעת הר"א שכתב דשכונה גדולה ממבוי וכה"א החמירו טפי מגרושה שהיא בלאו כלומר דע"י שמכירה ברמיזותיו איכא למיחש שיבואו לידי עבירה וכשהיא נשואה החמירו שלא תדור בשכונתו אבל כשהיא כהן ולא נשאה דאפי' יבא עליה ליכא אלא איסור לאו בהרחקת מבוי סגי להו וכתב עוד ואשתו שנשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אינה כי אם בלאו ויש לה דין גרושה לכהן משמע מדבריו דישראל שגירש את אשתו כל זמן שלא נשאת דרה עמו אפי' במבוי כיון שלא הזכירו בגמרא וגם כשיבא עליה ליכא אפי' לאו וכ"כ ה"ה בפכ"א מהלכות איסורי ביאה דלפי גירסא זו גרושת ישראל כל זמן שלא ניסאת תדור בשכונתו מ"מ איפשר דבחצר אחד אף לפי גירסא זו אסורים לדור וכן משמע הסוגיא שם וכ"כ הר"ן ג"כ דגרושת ישראל אסורה לדור עמו בחצר אא"כ היו נזהרים שיהיו אחרים עמהם וכתב דבירושלמי משמע דמותרת לדור עמו בחצר והניח הדבר בצ"ע ועיין בתשובת הריב"ש סימן ס"ם ובתר הכי תניא בגמרא לוה הימנה אינה נפרעת אלא ע"י אחר ואי אתו לקמן לא מזדקקינן להו רב פפא אמר שמותי משמתינן להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר מנגדינן להו ורבינו פסק כרב פפא אי נמי שהוא מפרש דרב הונא אף נגודי קאמר וכפירוש התוס' וכיון דלכ"ע משמתינן להו פסק דמשמתינן להו ולא כתב דמנגדינן להו כמי משום דלא ברירא להו אי הלכה כרב הונא או לא ומיהו קשה דבסימן ו' גבי כהן שגירש את אשתו כתב דמנגדינן ליה ושמא י"ל דמפרש דרב הונא ניגודא בלא שמתא קאמר וכפשטא דמילתא ב או משום דמספקא ליה הלכה כדברי מי גבי כהן בגרושתו דלאו שאינה שוה בכל הוא פסק להקל דמנגדינן להו וגבי ישראל דלא שוה בכל הוא פסק להחמיר דשמתא חמירא מניגודא והרמב"ם כתב בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה מגדין אותו או מכין אותו מכת מרדות נראה שמפרש דנגודי מנגדינן להו לרב הונא בלא שמתא כפשטן של דברים ומשום דמספקא ליה הלכה כדברי מי הניח הדבר לדעת ב"ד (ז) : ומ"ש רבינו והוא תובעה לאו דוקא

ובעתים חלומה ועתים שוטה ונתגרשה בעת שהיא שפויה ממש יראה דלכ"ע מגורשת דיעבד לפי גירסתינו בירושלמי דלמ"ד משום גרירה עבר וגירש גירש ולמ"ד משום שאינה יכולה לשמור עתים חלומה יכולה לשמור ולפחות בדיעבד הויא מגורשת אלא שהב"י העתיק תשובת ר"ש בר' אברהם דגרא' ממנה דאינה מגורשת והוא על פי רבינו שמחה וראבי"ה דבירושלמי דגרסי בעבר וגירש למ"ד משום גרירה אסור והיינו נמי דרבי יצחק בפרק חרש דאמר ד"ת שוטה מתגרשת וכו' ולענין הלכה נראה בעיני דנקטינן לקולא כהרמב"ם והראב"ד ועוד יראה לכל הגירסות דאפי' מאן דאסר בירושלמי בעתים חלומה היינו לכתחלה אבל בדיעבד מודה דלא מחמרינן כולי האי אם גירשה בשעת חלומה ואף הרמ"ה לא קאמר אלא בשוטה גמורה ולא בעתים חלומה ועיין בדברי המחברים שפירשו הירושלמי מבואר כן והרב מהרש"ל החמיר הרבה גם בזה עיין בתשובתו הנ"ל ולענין מעשה יש להחמיר כדבריו ומ"מ דוקא לגרשה יש להחמיר אבל אם אינו מגרשה אלא נושא אשה אחרת עליה אף מהרש"ל מודה דאין בזה איסור וכמו שכתבתי לעיל בסימן א' : ומ"ש ומדברי הרמ"ה וכו' מבואר בטעמו גם מ"ש לבד מתשמיש המטה שאסורה פשוט הוא דודאי צריכים להפרישו ממנה שלא יתייחד עמה כי אין היתר לאיסורה בבדיקת פקחות ולא בהרגשה וכ"כ רבינו שמחה בתשובתו לראבי"ה :

ומ"ש וכיון דאמור רבנן לא יוציא לא מצי מפיק לה הכי איתא בכתובות פרק האשה שנפלו (דף פ"א) כיון דאמור רבנן לא לוזין אי זבין לא הוי זביניה זביני : אשה שנתגרשה משום פריצות וכו' פשוט בסוף גיטין. ומ"ש אין ראוי לאדם כשר לישאנה כ"כ הרמב"ם וכוונה לומר דאיסור ודאי ליכא אפי' נמצא בה ערות דבר ממש כמ"ש והלכה והיתה וגו' אלא דמ"מ אין ראוי ואפי' לא נתגרשה אלא משום פריצות לחוד ומשמע ודאי אבל נתגרשה משום שפשעה כנגדו ראוי לכל אדם לישאנה וק"ל :

הגרושה לא תינשא לאחר בכל אותה שכונה כולי ברייתא ספ"ב דכתובות המגרש את אשתו לא תינשא בשכונתו ואם היה כהן לא תדור במבוי אם היה כפר קטן זה היה מעשה ואמרו כפר קטן נדון כשכונה כך הוא גירסא בספרים שבידינו וכן בספרי הרי"ף וכן גירסת הרא"ש והר"ן ז"ל ופירשו דשכונה גדולה ממבוי מדתני כפר קטן נידון כשכונה ואם שכונה קטנה ממבוי וכי יש כפר שלא יהא גדול כמבוי אלא ודאי שכונה משכה טפי ואחריהם נמשך רבינו אבן ברמב"ם בפכ"א מהא"ב וסמ"ג לאוין קכ"ו מבואר שהיו גורסין וכפר קטן נדון כמבוי והוא גירסת רש"י כדמשמע בסמ"ג והוא נמי גירסת התוס' כמבואר בפסקי התוס' ולפי גירסא זו שכונה קטנה ממבוי וכן פי' התוס' להדיא שאינה אלא שלשה בתים והיינו מפני שאין סברא שיהא כפר קטן נדון בשיעור הקטן ומש"ה פי' רש"י וז"ל ואם היה כהן ואפילו לא ניסת לא תדור עמו במבוי שמא יבא עליה וכהן אסור בגרושה אבל ישראל כל זמן שלא ניסת תדור בשכונתו ע"כ דמשמע דתדור בשכונתו ומכ"ש במבוי א' ולאפוקי בחצר אחד דלא כאשר יתבאר בסמוך ואיכא למידק לפי' רש"י שכתב ואם היה כהן אפי' לא ניסת דמשמע דכ"ש אחר שניסאת לפי שהחמירו באשת איש וא"כ בישראל למה הקילו בניסאת שלא לאסור אלא באותה שכונה אבל לא במבוי וצריך לומר דמעלה עשאו בכהונה אבל התוס' פי' דבכהן דוקא בלא ניסאת החמירו דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל אם ניסאת אין צריך להרחיק אלא כדי שכונה כמו בישראל אם ניסאת והרא"ש ז"ל אף שחולק על גירסת רש"י וס"ל דשכונה גדולה ממבוי מ"מ בהא ס"ל כוותיה שהחמירו באשת איש יותר מבאיסור לאו דלא כפי' התוס' ולפיכך בכהן כשלא ניסאת או בישראל וניסאת וגירשה דליכא אלא איסור לאו הוינא אסורה לדור יחד אלא במבוי אבל בשכונה שרי וכך הם דברי רבינו :

לוה ממנה וכו' ברייתא שם ופירש רש"י בהיותה תחתיו לוה מנכסי מלוג שהיה בידיה ובכהן שגירש את אשתו מיירי וכתב הסמ"ג ואין לנו ראייה בישראל שיאסר לדור עמה בחצר אחד לפירושו עכ"ל וטעמו שאם היינו מפרשין הא דלוה ממנה כו' דאיירי בישראל ולא ניסאת ואפ"ה אסורין לבא לדין יחד היה לנו ראיה ברורה דאסורין לדור בחצר אחד דמאחר שאסורין אפי' לבא לדין יחד דרך מקרה כ"ש דירה יחד בקביעות אבל לפירושו דאיירי בכהן איכא למימר דבישראל שרי בלא ניסאת אפי' בחצר אחד אכן ממ"ש רש"י בשכונתו משמע להדיא אבל לא בחצירו כדפי' בסמוך וכן פסק הרמב"ם בפכ"א להדיא והר"ן ז"ל הוכיח כן מהסוגיא ע"ש גם הרב המגיד כתב כן ומה שפירש"י הא דלוה הימנה וכו' באשת כהן היינו מפני דבאשת ישראל ולא ניסאת כיון דהקירוב הוא דרך מקרה ליכא למיחש כולי האי כמו בחצר א' אכן הרמב"ם ז"ל אוסר לבא לדין יחד אף בישראל ולא ניסאת כמבואר בדבריו שכתב התם וגרושה שבאה עם המגרש לדין מגדין וכו' דמשמע אף בישראל ולא ניסאת ורבינו אע"פ שכתב בסתם מ"מ לא ס"ל כהרמב"ם אלא דוקא בניסאת ואיכא איסור א"א א"נ בניסאת ונתגרשה משני דאיכא איסור לאו לפחות התם הוא דאסורין לבא לדין יחד כמו בכהן ולא ניסאת דאיכא נמי איסור לאו וכמבואר למעלה בסימן עשירי וכאן סתם דבריו בסמכו על מ"ש תחלה והב"י כתב שמ"ש רבינו כאן לוה הימנה אאם גרשה השני דסמיך ליה קאי אבל בלא ניסאת לית לן בה ובסמוך מפרש דמוכרח לומר דמשמתינן להו דקאמר לא קאי כי אם להיכא שניסאת ולא גירשה. ומ"מ יראה דאף לרבינו ס"ל דדירה בקביעות בחצר אחד אסור אפי' לא ניסאת דדוקא לדון יחד דרך מקרה לא חיישינן וטעמו של דבר דכיון דדרים יחד שמא יבא עליה באיסור נדה דומה למ"ש הרא"ש בפילגש שהיא בושה מלטבול כדלעיל בסימן כ"ו אי נמי משום פריצותא וק"ל :

ומ"ש משמתינן להו שם רב פפא אומר שמותי משמתינן רב הונא בריה דרב יהושע אומר מנגדינן להו ותימה דלמעלה כתב רבינו דמנגדינן להו כרב הונא וכאן פסק

דרכי משה

ובתשובת הרשב"א דאם נשתטית אחר הנישואין חייב במזונותיה ורפואתה ואע"פ דאינה יכולה לעשות מלאכה חייב לזון את אשתו חולה כבריאה עכ"ל : (ז) וע"ל סימן ו' שכתב הטור דמכין אותו מכת מרדות :

מדברי הרמב"ם ואכתוב דבריו לקמן סימן קכ"א וע"ש ריש הסימן ובסופו כתבתי מזה : (ו) וכ"כ ב"י לעיל סימן ע' כ' תשובת הרשב"א

פרישה

תקנה הנ"ל : (יד) יראה שחייב כו' אע"ג דאתיא מכ"ש כתב יראה משום דאיפשר למדחי דכי גרשה קאמר דחייב במזונותיה משום דקנסיה רבנן ב"י ועד"ר : (טו) מה הועילו חכמים בתקנות שלעולם יעבור ויגרשנה : (טז) וגם על מה שפטרו כו' ואע"ג דכבר כתב שהרמ"ה סבר שחייב בכל תנאי כתובה ורפואתה בכלל נראה דהכי קאמר וגם על מה שפטרו כו' כלומר אפי' לסברת הרמב"ם שפטור מכל תנאי כתובה מכל מקום לענין רפואתה כתב הראב"ד ואם בת רפואה כו' : (יז) כתב הראב"ד ואם כו' הרב המגיד הלין בעד הרמב"ם בפרק י' דהלכו' אישו' ועד"ר : (יח) אין ראוי לאדם כשר כו' זה לשון הגמרא בסוף גיטין ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו : (יט) אלא במבוי ואם הוא מקום דרבים בקעי בו ליכא למיחש והוא לשיטת הרא"ש דסבירא ליה שכונה גדולה ממבוי ובנשואה שהיא א"א חיישינן טפי שלא יבאו לידי איסור חמור (דאיכא למיחש מאחר שמכרת ברמיזותו שיבואו לידי עבירה ולכן לא תדור אפי' בשכונה כ"פ) מה שאין כן לאחר שגירשה שאינה עליו אלא באיסור לאו וכן הדין בכהן שגירש אפילו לא נשאה עדיין כדלעיל בסימן ו' אבל ישראל שגירשה כה"ג מותרת ואפי' במבוי ב"י ועד"ר : (כ) לא תתבע ממנו פירוש אחר שניסאת לשני וגירשה דאסורה עליו בלאו (דאם לא ניסאת כלל לית לן בה וע"ל סימן ז' וסימן י' כ"פ) ב"י עיין שם ומ"ו כתב בהגהותיו ז"ל כאן משמע אפי' עדיין לא ניסאת לאחר ומשום פריצות והארכתי בספרי עיין שם : (כא) והיא תובעתו הוא הדין הוא תובעה שלא ע"י אמצע ב"י : (כב) משמתינן להו פלוגתא הוא בפ"ג דכתובות ומבואר בב"י ע"ש ועיין בדרישה :

דרישה

בזווג שני : [ב] יראה שחייב כו' והאידנא דיש חרם דר"ג שלא לגרש בע"כ ולא לישא אחרת אין לו תקנה כמו שפסק ראבי"ה הלכה למעשה וכתבתי בספרי ביבמות מ"ו : [ג] כתב הראב"ד כו' באמת היה נ"ל דודאי גם הרמב"ם יודה בכך ברפואה כזו שמתרפאה מהשטות אלא שרמב"ם איירי בשאר רפואות הצריכים לה וראיתי במ"מ ספ"י דגירושין ומשמע דהרמב"ם סובר דא"צ לרפאותה כלל וכתב הטעם דהרמב"ם סובר דרשות ביד הבעל לומר לאשתו אם חלתה הריני מגרשך ואתן לך כתובתך (הביאו רבינו לעיל סימן ע"ט) וכאן ודאי היה זה רוצה לגרש אלא שחכמים מנעוהו לגרש אבל בחיוב ממון לא חייבוהו שהרי לא עשו כן אלא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר לכן לחם תאכל ושמלה תלבש ויקרא שמו עליה לאסוף חרפתה עכ"ל המ"מ ועמ"ש ב"י לעיל בסימן ע' בשם הרשב"א דאם נשתטית אחר הנישואין חייב במזונותיה ורפואתה וחייב לזון אשתו חולה כבריאה כ"פ : [ד] אלא במבוי ואם אחר שגירשה הראשון ועדיין לא ניסאת כתב ב"י שמותרת אפי' במבוי ומיהו בחצר אחד פסק דאסור לדור יחד ובש"ע סעיף ח' כתב רמ"א דהיינו לדור יחד אבל לכנוס לביתה ואין לו עסק עמה מותר אפי' בניסאת אבל התוס' כתבו שמבוי גדול משכונה דשכונה לא הוי אלא ג' בתים כו' ע"ש וכתבו שבאיסורי קל החמירו יותר : [ה] משמתינן להו וכתב ב"י ומיהו קשה דבסימן ו' גבי כהן כו' ושמא י"ל דמפרש דרב הונא כו' וכפשטא דמילתא ומשום דמספקא ליה כו' כצ"ל ובכל הספרים איתא וכפשטא לפטרה

חדושי הגהות

עביד משמע מזה דע"כ לא מיבעיא ליה אלא באם כופין אותו להחזיר אבל בבופין שלא לגרש פשיטא לן דכופין אותו אם בא לגרש לכתחלה (ב"ח) : ב עיין בדרישה א"ק ב :

פסק כרב פפא ונראה לי דרבינו מפרש דרב פפא ורב הונא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ותרוייהו מפרשי הסיא דלוה ממנה דאיירי בין בנישאת דאיכא אשת איש בין בכהן ולא נישאת ובין בישראל ונישאת וגירשה דאיכא לאו גרידא דבכל הני גווני אסורין לבא לדין יחד ורב פפא איירי היכא דאיכא חומרא דאשת איש דקי"ל בסוף קידושין בייחודי א"א דאין מלקין אותם כדי שלא תהא מוציא לעז על בניה ולכך משמתינן אותם ורב הונא איירי באיסור לאו דמלקין אותן על לא טובה השמועה ולכך למעלה בכהן כתב רבינו כרב הונא דמלקין וכאן בישראל ונישאת כתב כרב פפא דמשמתינן אותה ואיפשר דאף הרמב"ם והסמ"ג שכתבו היו מנדין אותן או היו מכין אותן מכת מרדות לזה כיונו מנדין אותו באיסור א"א ומלקין באיסור גרידא על לא טובה השמועה ולצדדין? קאמרי וזה יותר נכון ממה שנאמר דספוקי מספקא להו הלכה כדברי מי כמ"ש הרב המגיד נראה לי :

קב אין האשה מתגרשת וכו' לכך צריך שהסופר יתן הקלף והדיו לבעל במתנה קודם כתיבה וכו' הלשון משמע דלכתחילה

בד"א שנתגרשה מן הנישואין שאז רגילה עמו אבל מן האירוסין לא ואם ידועה שהוא רגיל עמה אפי' מן האירוסין נמי לא :

קב אין האשה מתגרש' אלא בכתב דכתיב וכתב לה ספר כריתו' ונתן שיכתוב בכתב שהוא פוטר אותה ומתירה לכל ונותנו בידה ואומר לה שהיא מתירה בו וזהו שנקרא גט וגט זה צריך שיכתבנו הבעל או יצוה לסופר לכותבו : וכותבין אותו על כל דבר ובלבד שיהא תלוש ובכל דבר שרישומו ניכר ושיהיה כתיבתו לשם איש המגרש והאשה המתגרשת בו ויחתמו בו ב' עדים כשרים ויתנו לה הוא או שלוחו לידה או ליד שלוחה ויאמר לה שנותנו לה (א) לפטרה בו פטור גמור בלא תנאי או בתנאי (ב) כמו שירצה (ג) צריך שיכתבנו הבעל דכתיב וכתב לה (ד) או שלוחו בצוויו יכתב ואף אם שלוחו כתבו צריך (ה) שיהא משל הבעל לכך צריך שהסופר יתן (ו) הקלף והדיו לבעל במתנה קודם כתיבה והבעל יתן שכרו

דוקא דס"ה והיא תובעתו ואין כוונתו אלא לומר שתובעים זה את זה שלא ע"י אמצעי : ומ"ש עוד בד"א כשנתגרשה מן הנישואין וכו' ג"ז מבואר שם ומ"מ תמיה לי מילתא דכיון דלהרא"ש אשת ישראל שנתגרשה מותרת לדור אפילו במבוי כמו שכתבתי לעיל משום דאפי' אם יבא עליה ליכא אלא איסור לאו א"כ כי אתו לקמן אמאי משמתינן להו וה"ל לרבינו לפרושי דבכהן שגרש את אשתו מיירי וכדפירש"י וא"כ באשת ישראל שאחר שגירשה נישאת ונתארמלה או נתגרשה דאיכא לאו מיהו אין לתמוה למה השמיט דין כהן שגירש לא תדור עמו במבוי וגם הא דאיתא בגמרא מי נדחה מפני מי ואסיקנא דהיא נדחית מפניו אפי' אם החצר של שניהם די"ל שסמך על שכתבה בסימן ו' וצ"ל שמ"ש לוה ממנה וכו' לאו אגרושת ישראל שלא נישאת קאי אלא דוקא בנישאת וכדפרישית ואאם גרסה ..אני קאי בדוקא שכן כתבה הוא ז"ל בסימן י' אהיכא דנישאת לאחר ובסימן ו' כתבה באשת כהן ואפי' שלא נישאת משמע דגרושת ישראל שלא נישאת לית לן בה ודעת התוס' דמבוי גדול משכונה דשכונה לא הויא אלא ג' בתים והיינו טעמא דאם היא כהן לא תדור עמו במבוי דכיון דפנויה היא קיל ליה אבל כי נישאת דחמירא סגי בהרחקת ג' בתים והר"ן הכריע כשיטת הרא"ש דשכונה גדולה ממבוי ובעינן גרושת ישראל שנישאת ואח"כ נתארמלה או נתגרשה כתב שי"א שדינה כגרושת כהן וכדברי הרא"ש אבל ר"י ז"ל כתב דכיון דאפי' בא עליה אינו לוקה כדאי' בפרק י' יוחסין (עח.) אף במבוי רשאה לדור עמו אבל בחצר ודאי לא וכתב עוד הר"ן שכתבו התוס' בשם ר"י דהורליי"ש דמבוי דמתניתין היינו מבוי סתם אבל מפולש דרבים בוקעים בו ליכא למיחש וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן ש"ס וכתב עוד הריב"ש שם דכופים מינקת חבירו שכופין אותו למוציאה בגט אסור לדור עמה במבוי דומיא דכהן שגירש אבל אין לאסור לדור עמה בשכונתו דומיא לישראל שגירש ונישאת לאחר . והרמב"ם בפכ"א מהלכות איסורי ביאה כתב דגרושת ישראל לא תדור עמו בחצר וגרושת כהן לא תדור עמו במבוי נראה שבמקום לא תינשא בשכונתו היה גורס לא תדור עמו בחצר ובריייתא דלוה הימנה פירשה בישראל המגרש אף ע"פ שלא נישאת . כתוב בתשובות הרשב"א סימן ר"ע שאלתם יבם ויבמתו אם מותרת לדור עמו בבית אחד ולאכלו על שלחנו אחר חליצה ומעשה בא לידי באחד שהיתה בת אחותו וגיסו אהדדי מחמת שהיתה אוכלת על שלחנו בעוד בעלה חי וכן לאחר מיתתו מי הוו כארוס וארוסה לאסור בדגיסי אהדדי כדאיתא פרק האשה שנתארמלה . תשובה מסתברא דאסור ואף ע"ג דאיכא קצת לחלק בין ארוס ליבם כל דחזי להו דגיסי אהדדי כי הני אסור ובתרומת הדשן סימן רמ"ג כתב על ראובן שגירש את אשתו ונשאה שמעון בעיר קטנה שאין יהודים אחרים דרים שם אלא אלו השנים ובתיהם רחוקים זה מזה והרבה פעמים כשיש להם עסק ביחד נכנס ראובן לבית שמעון ושוהה שם שעה א' או ב' דאין איסור בדבר במה שהם דרים בענין זה וגם על מה שנכנס לביתו ושוהה שם שעה או שתים כתב דנ"ל דאין קפידא בזה ואין דבריו נראים לי בזו ואע"פ שהביא ראיה לדבריו אינה מכרחת . תניא באבל רבתי ספ"ב ב"ש אומר המגרש את אשתו לא ישרה עמה לא במבוי ולא בחצר אם היה מבוי של שניהם הופך פתחו לצד אחר ואם היתה חצר של שניהם מפנה זה מפני זה ומפנה אשה מפני איש בד"א בזמן שנשאו והכהנת אע"פ שלא נשאו בד"א מן הנישואין אבל מן האירוסין וכן החולץ ליבמתו לא יפנה מפני שאין לבו גס בה (ח) :

קב אין האשה מתגרשת אלא בכתב וכו' עד או בתנאי כמו שירצה אלו כללי הלכות גיטין ומתבארים והולכין בסימנים הבאים : צריך שיכתבנו הבעל כפשט לשון הכתוב וכתב לה או שלוחו יכתבנו דשלוחו של אדם כמותו כדילפינן פ"ב דקידושין (מא:) ואף אם שלוחו כותבו צריך שיהא משל הבעל לכך צריך שיתן הסופר הקלף והדיו במתנה לבעל כ"כ בסדר כתיבת הגט להרא"ש וכ"כ בספר מצות גדול וקצת החבורים ג"כ הזכירו כלל הדין שצריך הסופר ליתן הקלף והדיו אלא שקצתם ג"כ הצריכו ג"כ מסירת הקולמוס וקצתם לא הצריכו והמצריכים הם ר"ת כדאיתא בהגהת אשרי פ"ב דגיטין ובעיטור במאמר ז' וסדר הגט דבעל התרומה ורבינו פרץ כדאיתא בסימן קכ"ד והבלתי מצריכים הם הרא"ש וסמ"ג שלא הזכירו מסירת הקולמוס ובעל התרומה בהלכות הגט שכתב אבל בקולמוס אין נראה לחוש אפי' אין של בעל דאין כאן חסרון הניכר במה שכותב בו הגט ואף על פי שבסדר הגט כתב מסירת הקולמוס היינו לשופרא דמילתא לחוש גם לדברי המצריכים : ויש מהפוסקים סבורים שא"צ מסירת שום דבר דבמרדכי פרק התקבל כתוב מסירת הקלף והקולמוס והדיו לא ידענא מנ"ל ור"י בח"ב כתב שיש מפרשים שצריך להקנות קלף ודיו וקולמוס לבעל וי"מ שא"צ וכן נהגו העולם עכ"ל וכתב עוד בחלק הנזכר א"צ שיקנה הנייר הסופר לבעל דבפי' דאקנויי אקנו ליה רבנן פשוט פ"ב דגיטין (כ.) מההיא ודלמא אקנויי אקנו ליה רבנן וכו' וכ"כ הרמב"ן עכ"ל וז"ל הרמב"ן בפ"ב דגיטין אהא דאמרינן א"ר חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא וכו' דלמא אקנויי אקנו ליה רבנן אע"ג דבדרך דלמא איתמר עיקר הוא והכי מפרש בפרק גט פשוט (קסח.) וש"מ שהדיו והקלף והקולמוס והנייר משל סופר ובכן הגט כשר ואין בו בית מיחוש שהכל הוא מוכר לבעל באותו פשוט שנותנת היא לסופר בגט בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו ואקנויי אקנייה רבנן לבעל ולא כדברי הנקדנין שמקנין ממש הכל לבעל אלא רבנן אקנינהו ניהליה ואע"ג דלא משיך כולו כשר שהרי (גיטין סה.) אומר אדם לשנים כתבו ותנו גט לאשתי והוא הולך למ"ה והמושלך בבור (שם סו) אומר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו וכן כותבין ונותנין בלא כלום הקנאה דמאי וכתב על ידו או ע"י שלוחו ולאפוקי מאי או שלוחה הילכך מדאקנו ליה רבנן פשיטי דספרא לבעל ואין זה וכתבה כשר דנעשה שכירו ושלוחו של בעל בפשוט זה ומיהו אם היה הכל של אשה אע"פ שנעשה האשה כותבת את גיטה דלמא צריכה היא לאקנויי ממש הגט עצמו לבעל דלא תיקון ליה רבנן אלא פשיטי דספרא דלא ליקנייה הוא לגט מן הסופר אבל דידה לא תיקון לבעל והיינו דדייקינן עלה לקמן אי ידעה איתתא לאקנויי או לא וכ"כ מדברי ר"ש שהיה מצריכה ממש ליתנו לבעל או לשלוחו כדי לקנותו ומיהו כותבת בשלה ומקנה ולא צריכה לאקנויי מעיקרא דבכתיבת שליח הבעל הוא שאומר כתובו וכתב קרינן ביה ולגבי ונתן בעינן שלו והילכך מקנה לו הגט כתוב וחתום והוא מגרשה בו כך פירש"י ז"ל עכ"ל גם הרמב"ם לא הזכיר מסירה זו כלל . והר"ן בפ"ב דגיטין דקדק שא"צ שיתן הבעל מתחלה הקלף והדיו והקולמוס משלו אלא בההוא זוזא דאקני ליה קונה הסופר הקלף וזוכה בו הבעל דה"ל כשלוחו וזוכה לו אבל אם הקלף הוא שלו יש שכתב בו הבעל וצריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו אבל אחרים אומרים שא"צ דבאותן דמים שהיא נותנת לסופר אקנו רבנן לבעל בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו ומ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה בכי הא לא תקנו רבנן מידי כדמוכח בגמרא כלומר וצריכה להקנותו לבעל בהדיא כדמשמע מפירש"י (גיטין כ: ד"ה לא ידעה) בדין גט החקוק על גבי טבלא שלה וגם ר"י בח"ב כתב שכשהיא כותבת גיטה צריכה להקנות את הנייר בפירוש לבעל כי לא הקנו לו רבנן מעלה? אלא שכר הסופר וזה כדברי הרמב"ן שכתבתי בסמוך עכ"ל : ולדברי המצריכים להקנות אם לא הקנה הקולמוס כשר כדאיתא בהל' הגט דמרדכי ז"ל ואם הקולמוס של אחרים אין פסול בכך גם בקונטרס כתב ולכולי עלמא בדיעבד כשר ולפחות קאי אמסירת קולמוס מיהו היכא דלא מסר לא קלף ולא דיו יש לדון לדעת המצריכין להקנות אי פסול כמי הוי דמדכתב בהל' הגט דמרדכי ואם הקולמוס של אחרים אין פסול בכך משמע דוקא קולמוס דאין כאן חסרון הניכר אבל אם הקלף ודיו של אחרים פסול וכן משמע מדברי סמ"ג והתרומה והגה"מ פ"ג בשם סמ"ג והל' הגט דמרדכי שכתבו שה"ה אם כתבו הסופר במצות הבעל שהוא כשר ובלבד שיתננו אח"כ לבעל להיות שלו כדמשמע בגמרא אבל יותר טוב ליתנו לבעל תחלה כדי שלא ישכח הסופר ליתנו אחר כך לבעל עכ"ל משמע שאם לא מסר הקלף והדיו וגם לא נתנו אח"כ לבעל להיות שלו פסול דהא אינו מגרשה בדבר שלו והרא"ש כתב בסדר הגט והסופר יתן הקלף והדיו במתנה לבעל דבעי' וכתב ונתן שיהא הגט שלו עכ"ל כלומר כדרך ב"א שכותבין בדבר שהוא שלהם וגם לא שייך נתינה אלא בדבר שהוא שלו ובקונטרס כתוב צריך שיהיה הדיו וקלף משל הבעל שלא יהא גזל ולא דק דאם גזל הנייר וכתב הגט כשר הוא כמ"ש רבי' בסמוך בשם הרמ"ה ואם הסופר כותבו ואח"כ נותנו לבעל אע"ג דלא אקני ליה בהדיא ליכא משום גזל דהא לא גזל מיניה מידי שלא הטעם כדברי הרא"ש דבעינן שיהא הגט שלו וכל שלא הקנהו בהדיא אע"פ שאינו גזל מ"מ לא הוי שלו ולפ"ז איפשר דלכ"ע בעינן שיתן הסופר הגט במתנה לבעל ואם לא נתנו פסול מיהו המצריכים חשו שמא לא ימסרנו אח"כ ולפיכך הצריכו למסור קלף ודיו מעיקרא ושאין מצריכים לא חשו לכך אבל מ"מ נתינה בעי כך היה נראה לכאורה אלא שלא מצאתי בדברי הרמב"ם שום גילוי לומר שצריך שיתננו הסופר לבעל וגם לסברת אחרים שהזכיר הר"ן א"צ הסופר ליתן לבעל בהדיא לא קלף ולא דיו דבההוא זוזא אקנו ליה רבנן קלף ודיו ושכר סופר וכ"ש כשהוא פורע לסופר שהכל נקנה לו וא"צ להקנות בהדיא אלא כשהיא כותבת גיטה דוקא משום דבההוא לא תקינו רבנן מידי ובעה"ת כתב הרוצה לכתוב גט לאשתו צריך שיהא הקלף והדיו משל בעל דהא וכתב ונתן כתיב ואפי' בטבלא שהיא של אשה תחלה וגט כתוב עליה מספקא ליה אם צריך להביא עדים שהאשה הקנתה תחלה הטבלא לבעלה כמשפט וגם שכר סופר מן הדין על הבעל כדתנן פרק גט פשוט תם ס דכתיב וכתב ונתן מ"מ אם נתנה האשה כשר כדאיתא התם תקינו רבנן וכו' דהפקר ב"ד הפקר והכי מיקיים שפיר ונתן אבל בקולמוס נראה שאין לחוש אפי' אין של בעל דאין כאן חסרון הניכר במ"ש בו הגט עכ"ל . והמנהג למסור קלף ודיו כדברי הרא"ש וסמ"ג והתרומה אבל בקולמוס אין חוששין כמו שהם ז"ל לא חששו ומ"מ טוב למסור גם הקולמוס לכתחילה וכן אני נוהג (א) וכתב בקונטרס הבעל יגביהם לקנות : והבעל יתן שכרו ומפני תקנת עגונות תיקנו חכמים וכו' משנה וגמרא בפרק גט פשוט (דף קסז קסח.) והיה נראה דהשתא בתר תקנתא לכתחילה אומרים לאשה שתתן שכר הסופר וכ"כ מדברי הרמב"ם

דרכי משה

(ח) ובתשובת מוהר"מ פרו"ה סימן י"ז מתיר כל זמן שלא חלץ אבל לאחר שחלץ אסור אם גס בה כמו בארוס שגירש ארוסתו :

קב (א) ובבנימין זאב סימן ק"ח כתב דה"ה שאר כלי הכתיבה וכן נוהגין וכתב עוד יגביהן הבעל טפח כדי לקנותן בהגבהה וכב"י וכן נוהגין מצאתי כתוב בתיקון גיטין דהבעל יתן בעצמו

פרישה

ס' קב (א) לפטרה (בו פטור גמור לאפוקי אם אמרה תהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני כמ"ש לקמן סימן קל"ז כ"פ): (ב) כמו שירצה ע"כ כללי הלכות גיטין ומתבארים והולכין בסימנים הבאים ב"י : (ג) צריך שיכתבנו כצ"ל : (ד) אי שליחו ששלוחו של אדם כמותו : (ה) שיהא משל הבעל דלשון של וכתב לה ונתן משמע שהכל יהיה שלו : (ו) הקלף והדיו גם הקולמוס כתב רבינו הם וס"ה שצריך ליתנו (ובבנימין זאב סימן ק"ח כתב דה"ה שאר כלי הכתיבה . ושיגביהן הבעל טפח כדין לקנותן בהגבהה וכ"כ ב"י . כתוב בתיקון גיטין דהבעל יתן בעצמו לסופר דברים הנ"ל אבל לא יתנם לו ע"י אדם אחר ד"מ כ"פ) ושאר מחברים הקילו משום דאין כאן חסרון הניכר אף אם אינו של בעל ועיין בב"י : (קודם כתיבה

שכרו ומפני תקנת עגונות (ז) תקנו חכמים שהאשה תתן השכר של הסופר (ח) ותקנהו לבעל כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבו מדידהו ויהבו לה כיון דבשליחותו קעבדי מכי יהבו לה בשליחותיה דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהיב לאתתא דמי דכיון דמזכה לאיתתא בשליחותיה אקנויי אקנו לבעל לגרושי ביה (ט) ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כאחד ואי גזל נייר וכתב ביה גיטא ויהיב לה כשר אפילו נתנו לה קודם יאוש שהרי (י) אינה חייבת להחזירו לבעלים שיש כאן (יא) שינוי שם ושינוי מעשה וכותבין לו הגט אע"פ שאין אשתו עמו והוא שיהיו מכירים ויודעים (יב) [א] העדים והסופר (יג) שזהו פלוני ואשתו פלונית ובשעת

הרמב"ם שכתב בפ"ב האשה נותנת שכר הסופר בכל מקום אלא שמלאתי בסדר כתיבת הגט להרא"ש שכתב רבינו בסוף סי' קכ"ד ושכר הסופר יתן הבעל ואם נתנה האשה הגט כשר דאפי' בתר תקנתא לכתחילה אומרים לבעל שיתן שכר הסופר ואם לא ירצה ליתן ונתנתו האשה כשר דרבנן אקנו ליה ההוא זוזא כדי שלא תתעגן האשה וכ"כ מדברי סמ"ג שכתב בסימן נ' שצריך שיפרע הבעל שכר הסופר מן הדין אלא שהתירו שתתן האשה שכר הסופר שלא יעגנה ותקנו חכמים שכר זה לבעל דהפקר ב"ד הפקר ומתקיים בזה ונתן והגה"מ בפ"א ובפ"ג כתבו כן בשמו וכ"כ בספר התרומה ובסמ"ק וכ"כ בדברי ר"י במישרים נכ"א ח"א : כתב הרמ"ה האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי אין צריכין וכו' וא"ת מדברי הרמ"ה משמע שהאומר לסופר שיכתוב לו גט צריך הסופר לזכות לו הנייר אע"פ שאח"כ נותנו בידו ומגרש בו וכשלוה לגרש את אשתו כתב שא"צ משום דהוה כמאן דיהבו לבעל והלא ביהבו לבעל צריך לזכות והאי דהוי כמאן דיהבו לבעל א"צ לזכות וכי יליבא במרעא וכו' וצ"ל דה"ק דכמאן דיהבו לבעל ואקנו ליה בהדיא דכיון דמזכו לאיתתא בשליחותיה הוי כאילו אקנו לבעל בהדיא ואפי' לסברא שנית שכתב הר"ן דיש שכתבו שאם הקלף הוא שלו צריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו נראה דאיתיה לדין זה של הרמ"ה דכיון דמזכו לאיתתא בשליחותיה הוי כאילו יהבו לבעל ואקנו ליה ובמרדכי בפרק התקבל כתב ג"כ כדברי הרמ"ה דכשאמר לאחרים לכתוב וליתן גט לאשתו אינו צריך למסור להם דבמקומו הם עומדים : ואי גזל נייר וכתב ביה גיטא ויהיב לה כשר וכולי נראה דדוקא בגזל נייר מכשיר הרמ"ה משום דאיכא שינוי השם דמעיקרא נייר והשתא גט ואיכא שינוי מעשה בגופו של נייר אבל אם כתב לו הסופר גט ולא פרעו וגזלו ממנו וגירש בו לא דבעינן ונתן וליכא דמידי דלאו דידיה הוא לא שייך ביה נתינה : **וכותבין** לו הגט ואע"פ שאין אשתו עמו והוא שיהיו מכירים ויודעים וכולי משנה פרק גט פשוט (שם) כותבים גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירן ובגמרא (שם) מאי ובלבד שיהא מכירן ומסיקנא דצריך שיכירו שם האיש ושם האשה בגט וכן בשוברו ופירש"י הסופר והעדים צריכים שיכירו שזה הוא שמו ובעל נ"י כתב שיהא מכיר וכו' כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן ע"כ כלומר שאם אינו מכיר שמם אע"פ שהוא מכיר אותם לא יכתוב דחיישינן שמא החליפו שמותם ויכתוב גט לאשת חבירו ולא סמכינן לכתוב על סמך שנשאל אחר כך שמותם לאחרים אבל אין סברא לפרש שבא לומר שאם שאלו לאחרים על שמותם והגידו לנו שלא נסמוך עליהם ופריך בגמ' וליחוש לשני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחר דילמא כתב גיטא אזיל וממטי לאיתתא דהיאך א"ר אחא בר הונא הכי א"ר שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אין מגרשים את נשותיהם אלא זה בפני זה ופריך תו וליחוש דילמא ואזיל למתא אחריתא ומחזיק לשמיה ביוסף ב"ש וכתוב גיטא וממטי לאיתתיה דהיאך אמר רב הונא בר חיננא כל שהוחזק שמו בעירו ל' יום אין חוששין לו ואיתא תו בגמרא ההוא תברא דהוה חתים עליה ר' ירמיה בר אבא וכו' אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד וכו' צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק וכתב הרא"ש על זה ושמעינן מינה דלהיכר איש ואשה סומכין על פי עד אחד ואפי' קרוב ואשה דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא מידי דהוה ביבמות (לט:) להכיר שהוא אחיו מן האב וכ"כ בנ"י בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל וגם ה"ה כתב כן בפרק כ"ד מהלכות מלוה בשם הרשב"א ומשמע מדבריהם דבין לענין איסור בין לענין ממונא קאמר דהא אמתני' קאי דמשוה גט לשובר בענין זה וגם ההיא דיבמות איסורא הוי וסגי באשה או קרוב דמילתא דעבידא לאגלויי הוא ור"י ג"כ כתבה בדיני גיטין חלק ב' וגם בסדר הגט אשכנזי כתב לשון הרא"ש דלהיכר איש ואשה סומכין על פי עד אחד ואפילו קרוב ואשה לא ידעתי למה השמיטו רבינו ודין שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה כתבו רבינו סי' קל"ו אבל דין הוחזק בעיר ל' יום אין חוששין לו לא הזכירו ולא ידעתי למה דהא אגט איתמר בגמ' והרמב"ם שלא כתבו בפ"ב מהלכות גירושין איכא למימר דמשמע ליה שהוא בכלל מ"ש שצריך שיהיו מכירין ויודעים שזהו פלוני ואשתו פלונית וסמך על מ"ש פכ"ד מהלכות מלוה ומיניה ילפינן לענין גיטין אבל רבינו שלא הזכירו גם בדיני ממונות לא ידעתי לו טעם . והילך לשון הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה אחד השטרות הנכתבים לאחד שלא בפני חבירו ואחד השטרות שאין כותבין אותם אלא מדעת שניהם ושניהם עומדים כולם צריכים שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בר פלוני וזהו פלוני בר פלוני שמא יבואו שניהם ויעשו קנוניא וישנו שמותיהם בשמות אחרים ויודה זה לזה כל מי שהוחזק בעיר ל' יום אין חוששין לו שמא שם אחר יש לו והוא שינהו כדי לרמות ולעשות קנוניא שאם אתה אומר כן אין לדבר סוף עכ"ל תדקדק בו ויאירו עיניך בכמה דברים האחד דאע"ג דהא דתנן ובלבד שיהא מכירן אכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו איתנייא לאו דוקא דהוא הדין כשאשתו עמו דלא שנא ורבותא אשמועינן דאע"ג דמקילים לכתוב גט לאיש בלא אשה ושובר לאשה בלא איש לענין ההכרה לא מקילים דלעולם בעינן שיהיו מכירין . ב' דאע"ג דפירש"י שיהא מכירים הסופר והעדים וגם הרמב"ם בפ"ד מהלכות

דלכתחלה צריך לעשות כך אבל בדיעבד כשר אפי' לא נתן לבעל כלום אלא לאחר כתיבה וחתימה כתן גט לבעל והבעל נתנו לאשה כיון דתקנו רבנן דהאשה תתן שכר הסופר ורבנן אקנויי אקני ליה לבעל ההוא זוזא הוה כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד הפקר כדאיתא בפ"ב דגיטין (דף כ') וכדפירש"י לשם וכדכתב הרמב"ן והאריך בזה ומביאו ב"י אלא דאיכא מיקל דאפילו לכתחילה א"צ ליתן הקלף והדיו לבעל ורבי' ושאר גדולים חולקים ואומרים דלכתחלה צריך ובדיעבד כשר אם לא נתן . והכי משמע מדברי הרא"ש בסדר הגט לחלק בדין זה בין לכתחילה לדיעבד וכ"כ ב"י בשם כמה גדולים ול"ק מהא דתנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו וכן ההולך למ"ה ואמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי כותבין ונותנין דהתם נמי דיעבד הוא כיון שהלך למ"ה או מושלך בבור דאי אפשר לסופר להקנות הקלף והדיו לבעל אבל במרדכי פרק התקבל חילק בדרך אחר בשם רבינו יואל הלוי דאין צריך להקנות הקלף והדיו לבעל אלא היכא שהבעל עצמו נתנו לידה של אשה אבל היכא דעושה שלוחים לכתוב ולחתום והשלוחין מוסרין הגט לאשתו בשליחותו ה"ל כאילו הקנה הגט בהדיא לבעל ושוב אין צריך למסור הקלף והדיו לבעל ולפיכך במושלך לבור או הלך למ"ה כיון דהגט ניתן להאשה ע"י שליח א"צ ליתן הקלף והדי' קודם כתיבה לבעל ונראה שזאת היתה דעת הרמ"ה שהביא רבינו דבריו שכתב האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי א"צ לזכות הנייר וכו' כיון דבשליחותו קעבדי וכו' כלומר דחשוב כאילו אקנויי אקנו ליה לגיטא לבעל לגרושי ביה וגירשו לאשתו בשליחותיה משא"כ כשהבעל בעצמו נותן הגט מידו ליד אשתו ומגרשה דצריך שהסופר יתן לבעל מקודם הקלף והדיו דאז נודע ומפורסם כשאח"כ נותן הגט מידו ליד האשה שמגרשה בגט שלו דאם לא יתן הסופר תחלה הקלף והדיו לבעל נראה כאילו כתב הסופר הגט משלו וכשיתן הבעל אחר כך אותו הגט ליד האשה איכא לעז שמגרשה בגט שאינו שלו אלא בגט שהוא של סופר וכך הבין ב"י דהרמ"ה מפרש כרבינו יואל הלוי שבמרדכי ופשוט הוא מיהו נראה עיקר דלכתחילה אפי' בעושה שליח צריך למסור לכתחילה הקלף והדיו לבעל דלא כהרמ"ה ור"י הלוי ולא דמי להולך למ"ה או במושלך לבור דחשוב דיעבד כדפרישית והכי נקטינן . ומיהו נראה מדברי רבינו שהזכיר קלף ודיו ולא הזכיר קולמוס ושאר כלי כתיבה דדוקא קלף ודיו דניכר החסרון בגט משא"כ בקולמוס דאין כאן חסרון הניכר במה שכותב בו הגט וכן בסימן קכ"ד כתב רבינו בסדר הגט קלף ודיו בלחוד אבל בסוף הסדר ע"ש רבינו פרץ הזכיר גם הקולמוס ה"ה שאר כלי הכתיבה והכי נהוג לכתחילה :

וכותבין לו גט ואעפ"י שאין אשתו עמו וכו' משנה וגמרא בפרק ג"פ (דף קס"ז) ומפרש התם שצריך שיכירו שם האיש בגט והוא הדין שם האשה וזהו שכתב רבינו שיהיו מכירים שזהו פלוני ואשתו פלונית כלומר שזה האיש שמו פלוני ואשתו שמה פלונית אבל אם עדים מכירין שמותם אין לכתוב ע"פ עצמן דחיישינן שמא באו לרמות להביא גט זה לאשה אחרת אבל בשעת הסכנה כותבין ע"פ עצמן כגון מי שמושלך בבור ואמר אני פב"פ כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כותבין . אעפ"י שאין מכירין שאם לא תאמין לזה שקורא כך שמו תשב עגונה וכדתנן בפרק התקבל וז"ל נ"י בפ' ג"פ ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לגלויי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן עכ"ל וצריך פירוש לפירושו ונראה דקשיא ליה הא פשיטא דצריך שיכיר שם האיש והאשה בגט ואין לסמוך ע"פ עצמן ולכן פי' דהאי ובלבד לא איצטריך אלא היכא שהאיש והאשה שניהם באו לכתוב לכן גט ומכירין פניהם שזו אשתו של זה דאין לסמוך על אחרים בשמות ולא אמרינן בזה כיון דהוי מילתא דעבידא לאיגלויי יש להאמין לאחרים אפילו אשה או קרוב או ע"פ עצמן אלא אף על פי דמכירין פניהם שזו אשתו של זה צריך ג"כ עדים כשרים שיכירו שמותיהן גם ב"י פי' דהא דתנן ובלבד שיהא מכירין אפי' באשתו עמו קאמר שיהיו העדים מכירין שם האיש ושם האשה אבל בפירוש לשון נימוקי יוסף כתב ב"י לקמן בסי' קכ"ט דל"ע וכאן בסימן זה כתב ב"י דר"ל שלא יסמוך על פיהם לכתוב שמותם ולשאול אחר כך לאחרים על שמותם ולפע"ד נראה דהא פשיטא היא דאסור משום דמיחזי כשיקרא דבשעת כתיבה הוא שקר דבהאי מיחזי כשיקרא לכ"ע חיישינן אפילו בממונא כמ"ש בח"מ סימן ל"ט סכ"א כל שכן בגט אבל למאי דפי' ניחא מיהו צריך לומר לפי זה דנ"י לא כתב פי' זה אלא לפרשב"ס דלא טעה רבא בר' חנן במה דהוה חתים אתברא דההיא איתתא אלא מתחילה קס"ד דטעה ואח"כ חזר ואמר שאין בו טעות ואמת הוא כמו שחתמתי ואין לחוש למאי שכתב תחלה טעיתי דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כמ"ש רבינו לעיל סימן ק"י אבל למה שפי' נ"י אח"כ בשם הרשב"א והריטב"א דמוכח מיניה דאפילו אשה וקרוב נאמן לכתוב שם האיש והאשה בגט לא יתכן פירוש זה שכתבתי בלשון נ"י שכתב תחלה ובלבד שיהא מכיר וכו' דלאותו פי' אין סומכין על אשה וקרוב אלא לשון זה אמרו נ"י לפי פירוש רשב"ס ודו"ק. ומיהו להלכה נקטינן כהרשב"א והריטב"א וכ"כ הרא"ש לשם בהדיא דבגט נמי יש לסמוך אאשה ואקרוב ותמה ב"י על רבינו למה לא כתבו אבל למאי דפרי' לשון נ"י אליביה דרשב"ס אין כאן מקום לתמוה דרבינו נמי מפרש כפרשב"ס ונ"י הקשו התוספות בפ' ג"פ (דף קס"ז) בד"ה אף על פי שאין אשתו עמו ליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וטרפה שלא כדין מלקוחות שלקחו הפירות מן הבעל עד תשרי וכו' וכך הקשו בפ"ב דגיטין (דף י"ז) בד"ה עד שעת נתינה והאריכו ע"ש : **ומ"ש** מכירים ויודעים העדים והסופר כו' כך פירש רשב"ס בפרק ג"פ לשם אבל ב"י כתב דסופר א"צ להכיר וסופר כדי נקטיה

פרישה

כתיבה ובדיעבד אם כתבו תחלה ואח"כ נתן לבעל במתנה ליתנו ליד האשה כשר כ"פ) :
(ז) תקנו חכמים ז"ל ב"י והיה נראה דלפי התקנה לכתחילה אומרים לאשה שתתן שכר הסופר וכן משמע מלשון הרמב"ם אלא שמלאתי כתוב בסדר כתיבת הגט להרא"ש שכתב רבינו בס"ס קכ"ד ז"ל ושכר הסופר יתן הבעל דאפילו בתר תקנתא לכתחלה אומרים לבעל שיתן :
(ח) ותקנהו לבעל לי"ד שצריכה להקנות לו אלא כלומר דהוי כאילו הקנית לו וז"ל הרא"ש בסדר כתיבת הגט וב"י מביאו ואם לא ירצה ליתן ונתנתו האשה כשר. דרבנן אקנו ליה ההוא זוזא כדי שלא תתעגן האשה עכ"ל והסמ"ג כתב ג"כ כעין זה ומסיים בה דהפקר בית דין בארץ ישראל בזמן הבית היה הפקר ומתקיים בזה ונתן עכ"ל:(ט) ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה כו' פירוש העדים אינם יכולים לזכות הנייר לבעל אם לא על ידי אחר ובקבלת האשה שמקבלת הגט כאילו היא מקבלת אותו מהעדים בשביל הבעל לזכות לו הנייר ואחר שנעשה הזיכוי בקבלתה ג"כ נעשו הגירושין הכל בפעם אחת : (י) אינה חייבת להחזירו כו דקנאתו . ואינה חייבת לבעלים אלא דמים : (יא) שינוי שם כו' (דמעיקרא נייר והשתא גט ושינוי מעשה דכתיבה בגופו של נייר כ"פ) עיין בח"מ סי' שנ"ג וש"ם ושם יתבאר דשינוי שם לחוד קונה ע"ש אבל שינוי רשות אינו קונה כ"א אחר יאוש ואם נתייאש קונה ומיקרי שינוי רשות ביד האשה כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ח בקידושה בגזל : (יב) העדים והסופר הבית יוסף הביא דברי הרמב"ם (שכ"כ פכ"ד דהלכות מלוה) שמשמע מדבריו שאין הסופר צריך להכירם אלא כשהסופר הוא גם כן עד וכתב ע"ז ז"ל ומעתה רבינו שכתב שיהא מכיר הסופר לא דק דכיון דסבירא ליה דחתם סופר ועד פסול אין מקום להיכר הסופר עכ"ל (וכתב הד"מ דאין דבריו נראין כלל דאין ללמוד גיטין מממון דגבי ממון לא תלוי בכתיבה כלום מה שאין כן בגט הכתיבה היא עיקר כמו החתימה ויותר לדברי רבי אליעזר דסבירא ליה עידי מסירה כרתי ולכן צריך הסופר להכירן כמו העדים כ"פ) ועיין בדרישה : (יג) שזהו פלוני ואשתו פלונית וכן כתב רבינו לעיל סימן ק"י אדין שוכר שהאשה

דרישה

וכפשטא דמילתא 'או משום כו' וטעות הוא שנפל בספרים רק כמ' של 'או היא אות אחרונה של תיבת 'דמילתא שלפניה וו"ו של 'או היא אות ראשון של תיבת משום שלאחרים וצריך לומר ומשום :
סי קב [א] **העדים** והסופר וכתב ב"י ז"ל ומעתה רבינו שכתב שיהא כו' עד אין מקום להיכר הסופר אין להקשות מה מתמיה הב"י הלא הסופר צריך לכתוב הגט

(יד) ובשעת הסכנה כותבים אע"פ שאין מכירים לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו בו העדים עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום (ג) וכשיאמר להם הבעל יכתבו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום ואפי' שאמר לג' שיש עליהם תורת ב"ד (טו) לכותבו ולחותמו אין להם לומר לאחרים לעשותו [ג] ואפי' אמר להם אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא יכתוב הסופר ולא יהתמו העדים (טז) עד שישמעו מפיו

ואף

מהלכות גירושין שהזכיר סופר לאו דוקא דקפידא ליתא אלא אעדים דסופר זה אינו מעלה ואינו מוריד ומה שהזכיר סופר בהלכות גירושין אשגרת לישן הוא ולאו דוקא וויתר נראה לומר דבפ"ב דגיטין אשמועינן אגב אורחיה דחתם סופר ועד כשר כמבואר בדבריו בפ"ק ולפי שדייק בלשונו כתב בפ"ב וכן אם אמר לסופר כתוב גט לאשתי ואמר לעדים לחתום כותבין וחותמין וכו' והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו מכירים ויודעים שזה הוא פלוני ואשתו פלונית דרישא דלישניה נקט סופר ואח"כ עדים ובסיפא דלישניה נקט עדים ואח"כ סופר לסמוך סופר לחתמו דכשכתבו וחתמו בו אסופר נמי קאי ומ"מ סופר שאינו חותם אין צורך דיהא מכיר דבעדים החותמין סגי כדמשמע בפכ"ד מהל' מלוה וכבר הוכחתי דכל כה"ג ל"ש לן בין איסורא לממונא ומעתה רבינו שכתב שיהא מכיר הסופר לא דק דכיון דסבירא ליה דחתם סופר ועד פסול אין מקום להיכר הסופר (ב) עוד איכא ג' למגמר מלישניה דהרמב"ם דכי אמרינן כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו היינו אפילו הוחזק על פי עצמו. עוד ד' איכא למיגמר מיניה דלא סגי בשיכירו שמו ושמה אלא גם שם אביהם צריכים להכיר ואיפשר דיליף הכי מדאמרינן וליחוש לשני יוסף ב"ש אלמא כי אמרינן שמו הכוונה שמו ושם אביו עוד ה' שמעינן מדבריו שגם שם אביו כותבין על פיו אם הוחזק ל' יום אע"ג דלא עביד לאגלויי כ"כ כמו שמו משום דא"כ אין לדבר סוף: **ובשעת** הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין פרק התקבל (דף סו.) תנן מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י כל השומע קולי ופי' שמו ושם עירו ובגמרא ודילמא צרה היא תני ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ופירש"י ודילמא צרה היא. שמתכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותאסר על בעלה: בשעת הסכנה. כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי שאין מכירין אם זה הוא שפירש שמו ובסוף יבמות (קכב.) תנן מעשה באחד שאמר איש פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם ובעובדא אחריתי תנן הלכו ולא הכירוהו והשיאו את נשותיהם ופריך בגמרא ודילמא צרה היא ומשני כי היכי דמשני בפרק התקבל תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ופירש"י בשעת הסכנה כגון מי שהיה מושלך לבור וכו' והכא נמי כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה והרי"ף והרא"ש לא כתבו הא דרבי ישמעאל בפרק התקבל לפי שסמכו על מה שכתבוה בסוף יבמות שהיא עולה ללמד גם על דין עדות אשה שמת בעלה והרמב"ם כתבה בפ"ג מהלכות גירושין: **לא** יכתבנו הסופר וכו' עד שישמעו מפיו וכו' בס"פ התקבל (דף סו:) במתני' איפליגו רבי מאיר ורבי יוסי באומר לשלשה תנו גט לאשתי דלר"מ כיון דתלתא נינהו וגם לא אמר להם כתבו אלא תנו לשם ב"ד אמר להם ויכולים הם לומר לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו ור' יוסי פליג עליה ואמר שאינם יכולים לצוות לאחרים לכתוב ולחתום ואסיקנא בגמרא דאפילו באומר אמרו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו פליג רבי יוסי ואמרינן תו בגמרא דשמואל סבר לה כר' יוסי היכא דלא אמר אמרו משום דמילי לא מימסרן לשליח ופליג עליה באומר אמרו לסופר שיכתוב ולעדים ויחתמו ובריש מי שאחזו (דף עא:) תנן אמרו לו לכתוב גט לאשתך ואמר להם כתובו וכו' הרי גט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ופרכינן בגמרא (שם) רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי ואסקה רב אשי כולה כר' יוסי ואמרינן בתר הכי תניא כוותיה דרב אשי כתב הסופר לשמה וכו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ודייקינן ישמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה ר' יוסי באומר אמרו ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יוסי דהגט בטל ואפילו באומר אמרו ולא חשו לדשמואל וכתב הר"ן שכן כתבו בה"ג ור"ח ז"ל אבל הרמב"ם בפרק ב' כתב אמר לב' או לג' אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואמרו לעדים ויחתמו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו או שאמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב גט לאשתי ואתם חתומו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר הרבה מפני שהוא קרוב להיות בטל ומה בין פסול לבטל שכל מקום שנאמר בחיבור זה שהוא בטל הוא בטל מן התורה ובכל מקום שנאמר פסול הוא פסול מדברי סופרים משמע דמספקא ליה אי פסקינן כשמואל כיון דלא חזינן אמורא דפליג עליה בהדיא וכן דעת הר"ן וכתב שכן דעת ר"י והרמב"ן וכן דעת בעל התרומות והמרדכי וסמ"ג וסמ"ק והכל בו וזה דעת הרמ"ה וכמו שהזכיר רבינו בסמוך מיהו מה שכתב רבינו ואפילו שאמר לג' שיש עליהם תורת ב"ד לכותבו ולחותמו אין להם לומר לאחרים וכו' דעדיפא מינה ה"ל למינקט דהיינו אם אמר להם תנו גט לאשתי דבהאי הוא דפליג ר"מ ואמר יאמרו לאחרים ויכתבו דאילו באומר כתבו אפי' ר"מ מודה שאע"פ שהם שלשה לא יאמרו לכתוב כדתנן בהדיא בס"פ התקבל אלא דמכיון דכתב דאפי' באומר אמרו לא יאמרו לא דק רבינו במילתא וכתב הר"ן בס"פ התקבל שדעת הרמב"ן דטעמא דרבי יוסי דפסל באומר לג' תנו הוי ספיר משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל מאי דפסל באומר אמרו לא הוי טעמא משום דמילי לא מימסרן דלאו מילי מסר איהו אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו אלא היינו טעמא דכיון דבגט בעינן לשמה ובעינן וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו וכל שלא שמעו מפיו אפי' אינו אומר אמרו מדעתכם אלא שהבעל עצמו ממנה אותו שליח בכל מקום שהוא פסול וכדאמרינן בהדיא ולפלוני ולפלוני ויחתמו וכן פירש"י לסופר פלוני שיכתבו ואין לך כח היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב והרא"ה חלק עליו וכתב דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל במינה שליח שלא בפניו בכי הא ודאי לא פליג וכתב הר"ן שדעתו מסכמת לדעת הרא"ה דכל שאמר להם אמרו הם סבורים שהדבר מסור להם לשנותו לכל מה שירצו ומה שאמר להם הבעל ולפלוני ולפלוני ויחתמו אינו אלא כמראה מקום להם ואיכא למיחש דמשום כיסופא מחתמי ליה כדאיתא בגמרא אבל בממנה סופר ועדים מדעתו ליכא למיחש לחורבה שהרי אין להם מקום לטעות כלל דלפי דעת הר"ן כל שלא אמר אמרו אלא מינה את הסופר פלוני לכתוב לו גט ולעדים פלוני שיחתמו בו והסופר והעדים אינם מצויים עמו מודה רבי יוסי דכשר וכל היכא דאמר להם אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו פסול דאיכא למיחש דמשום כיסופא דסופר מחתמי ליה ולדבריו נהי דאם החתימו עליו הסופר ועד אחד הגט בטל לר"י כיון שחתם בו מי שלא צוה הבעל מ"מ אם לא שינו מצות הבעל אלא אמרו לאותו סופר וכתב ולאותם עדים וחתמו נהי דפסול מדרבנן הוא מיהו בטל לא הוי דמדאורייתא כשר הוא אלא שפסלוהו חכמים משום דחשו לחורבה (ולרמב"ן) [ולרבנן] משמע דבין כך ובין כך כיון שלא שמעו מפיו בטל הוא דדין תורה הוא בגט דלא הוו במקום הבעל אא"כ שמעו מפיו והרשב"א כתב דעת הרמב"ן סתם ולא נחלק עליו משמע דהכי ס"ל גם מתוך דברי הרא"ש משמע דכהרמב"ן ס"ל שהרי כתב בס"פ התקבל ונראה דדוקא לענין צווי הבעל הוא דבעינן שידבר בפיו ושישמעו קולו אבל לענין שליחות אשה כל היכא דקים לן שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קול עכ"ל הרי דנקט בהדיא דבעי' שידבר בפיו ושישמעו בקולו ואילו להרא"ה והר"ן בדיבר בפיו סגי אפילו לא ישמע קולו גם מתוך דברי הר"ן שכתב זה נ"ל איפשר לדון להלכה אמרה ולא למעשה וכן דעת הרמב"ם לפסול באומר אמרו לפלוני ופלוני כמבואר בדבריו פ"ד מהלכות זכייה ומתנה (ד): ודע שאפילו לדברי המכשירים בממנה סופר ועדים שלא בפניהם

כקטיה ותימא דהא בפלוגתא דרבי מאיר ורבי אליעזר בפרק ב' (דף כב ודף כג) איתא דלר"א דאמר עידי מסירה כרתי והאי וכתב לה לשמה כתיבת הגט הוא דבעי לשמה לפי זה צריך הסופר שיכיר שם האיש ושם האשה כדי שיכתוב לשם פלוני ולשם פלונית ולכן צריך ג"כ שלא יכתוב הסופר אא"כ ישמע קולו של בעל מפיו שמצווהו לכתוב דאל"כ אין מקויים וכתב לה כמ"ש בסמוך הטתא לפי זה אם אין הסופר מכיר שם האשה והאיש איפשר ששינו את שמותיהן ולא נכתב לשמו ולשמה וגם לא שמעו מפיו אלא מפי אחר:

לא יכתבנו הסופר וכו' משנה וגמרא סוף פרק התקבל וריש פ' מי שאחזו. ומ"ש ואפי' שאמר לג' שיש עליהם תורת בית דין לכותבו ולחותמו אין להם לומר לאחרים לעשותו הקשה הב"י הא בההיא אפי' ר"מ מודה וה"ל למינקט רבותא דאפי' אמר לג' תנו גט לאשתי דפליג ר"מ ואמר דיכולין לומר לאחרים שיכתבו ויחתמו ואפ"ה אינך רשאין דקיימא לן כרבי יוסי וכתב דלא דקדק רבינו במילתא ולפעד"נ דלהכי כתב רבינו ואפי' שאמר לג' לכותבו ולחותמו כדי שיאמר אחר כך ואפי' א"ל אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום כלומר לא מיבעיא כשאמר לג' לכתבו ולחתמו וכו' אלא אפי' אמר לג' אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום אפ"ה אינך רשאין עד שישמעו מפיו ובפרק מי שאחזו ריש (דף עב) מסיק תלמודא דלא מיבעיא קאמר אע"ג דלא תני לה כלל וע"ש בתוס' בד"ה תניא כוותיה: **ומ"ש** ואפי' א"ל אמרו לסופר וכו' הכי אסיקנא ריש פ' מי שאחזו וכרב אשי וכתב ב"י ע"ש הרמב"ן דפסול אפילו מינה לסופר פלוני שיכתוב ולעדים פלוני ופלוני שיחתמו דכיון שעשו שלוחיו שיהיו במקומו צריך שישמעו מפיו וכל שאינן שומעין מפיו אינן חשובין כאילו היה הבעל בעצמו כותב הגט ואינו מקויים וכתב לה. ואיכא לתמוה שאם יהיה כך דעת רבינו הלא רבינו כתב ע"ש הרא"ש לקמן בסימן קמ"ח דבאומר לב' אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו דלא הוי מילי אם כן לפי זה צ"ל דלא אמר רבינו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו אלא דוקא כשאינו מזכיר שם הסופר ושם העדים אלא אמר סתם אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום דהוי מילי ומילי לא מימסרי לשליח אבל כשמפרש שם הסופר ושם העדים פלוני ופלוני כשר וכ"כ הר"ן ע"ש הרמ"ה והסכים עמו ומביאו ב"י וצריך לומר לפי זה דהא דאיתא התם דבא"ל לב' אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו דפסול ואע"פ שהזכיר שם העדים פלוני ופלוני ויחתמו מכל מקום כיון שלא הזכיר שם הסופר איכא גילוי מילתא דהוי כמראה לו מקום ותלה בדעתם אבל כשמזכיר כולם בשמם סופר פלוני ועדים פלוני ופלוני כשר ולא אמרינן מראה מקום הוא להם ודלא כפי' רש"י לשם בסופר פלוני שיכתוב אלא דקשה טובא הא דכתב בסדר הגט להרא"ש וכן לקמן סוף סימן קנ"ד ז"ל אפילו אמרו לג' אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני שיחתמו לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו קולו עכ"ל אלמא להדיא דאפי' הזכיר כולם בשמם לא יכתבו לדעת הרא"ש ורבינו והכי משמע מדבריו בפ' התקבל בסוף לשונו ולכן נ"ל עיקר דס"ל להרא"ש ורבינו דמדינא כשמזכיר כולם בשמם דכשר וכמ"ש בסימן קמ"ח אלא דלכתחלה לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו מפיו כדכתב כאן והוא חומרא שלא מן הדין וכ"כ בש"ע בסדר הגט סי' קנ"ד סעיף י"ה ומיהו ודאי דאף להרא"ש דמדינא כשר אפ"ה דיעבד אם לא שמעו מפיו פסול מדרבנן ודלא כמו שפירש הב"י דהרא"ש כהרמב"ן ס"ל ועוד יתבאר בס"ד לקמן בסי' קמ"ח:

ואף

דרכי משה

בעצמו לסופר דברים הנ"ל אבל לא יתנם לו ע"י אחר: (ב) ואין דבריו נראין בזה כלל דאין ללמוד בזה גיטין מממון דגבי ממון לא תלי בכתיבה כלום ולהכי לא מעלה ולא מוריד הכרת הסופר משא"כ בגט שהכתיבה היא עיקר כמו החתימה ויותר לדברי ר"א דס"ל עידי מסירה כרתי וכמו שיתבאר לקמן אי"ה ולכן הסופר צריך להכירן כמו העדים: (ג) ובסדר הגט שסידר מהר"א מרגליות סימן נ"ז הבעל יצווה לפני עדים לסופר שיכתוב ויאמר לעדים שמעו מה שאני מצווה לו עכ"ל ופשיטא דאין לחוש לזה בדיעבד: (ד) וכתב הר"ד

דרישה

הגט לשמו ולשמה ואם אינה מכירה יש לחוש שזה שאיש והאשה הללו שמם ע"ש איש ואשה אחריני ויתן הגט לאותה איש ואשה ויהא נכתב שלא לשמם די"ל דלק"מ בסימן קל"א כתב ז"ל והעדים המתומים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כתבו ושיכירוהו שזהו הגט כו' וא"כ מאחר שהעדים שם בשעה שהוא כותב והם מכירין אותם שוב א"צ להיכר הסופר וק"ל:

[ב] ואפי' א"ל אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו כו' עד והרמ"ה כתב באומר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו כו' הנה ראיתי שנדברו בו דברים הרבה מהר"ר דוד כהן בתשובה בית ב' ובית ו' ומהר"ר משה אלשקר

פרישה

כותבת לו. ופריך בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי לאיתתא דחבריה ומשני שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ורבינו כתבו לקמן סימן קל"ו. ועיין בבית יוסף דפריך עוד בגמרא דליחוש דילמא אזיל למתא אחריתא וממזיק לשמיה ביוסף בן שמעון כו' ומתרץ שם ואין להקשות דלמא יש עוד אחד דשמו גם כן יוסף בן שמעון ולא ידענא ביה דיש לומר דאם איתא דיש עוד א' הוה ליה קלא: (יד) ובשעת הסכנה כו' כגון מי שהיה מושלך לבור (או שהוא מסוכן למות) ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ופי' שמו ושם אשתו אע"פ שאין מכירין שזה שמו ושם אשתו כותבין גט שאם לא עכשיו אימתי (וכיון שהוא מסוכן ואימת מיתתו עליו ודאי אין כוונתו להכשיל ולקלקל כ"פ) גמרא ופירש"י: (ואפי' שאומר לג' כו' משום דדברים בעלמא מסר להם ואין חוזרין ונמסרין לשליח ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לעשות שליח אחר כ"פ): (טו) לכותבו ולחתמו כו' ז"ל ב"י דעדיפא מינה ה"ל למינקט דהיינו אם אמר להם תנו גט לאשתי דבהאי הוא פליג ר"מ וסבר (כיון דתלתא נינהו וגם לא א"ל כתבו אלא תנו לשם ב"ד אמר להם ויוכלו הם לומר לסופר כו' כ"פ) דיאמרו לאחרים ויכתבו אלא דמכיון דכתב דאפי' באמר אמרו לסופר כו' לא יאמרו לא דק רבינו במילתא: (ואפילו אמר להם אמרו לסופר כו' פירוש אע"ג דכאן לאו מילי מסר איהו אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו מ"מ לא מהני דבעינן גט לשמה ובעינן וכתב לה ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו מפיו כ"פ): (טז) עד שישמעו מפיו עד"כ:

ואף

כפניהם הייינו במתנה אותם בפיו אבל אם לא מינה אותם בפיו אלא כתב להם בכתב ידו הדבר תלוי בדעות הפוסקים כמו שיתבאר בסמוך בס"ד דפליגי אי מהני כתב ידו בפיקח: **ואף** אם הוא חרש אפילו הוא שומע וכולי ברייתא פרק מי שאחזו (דף עב:) כתב הסופר לשמה וכו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייקינן קולו לאפוקי מדרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו וכתבוה הרי"ף והרא"ש בס"פ התקבל ולפום סוגיין דשמעתין הוה משמע להכשיר בפיקח שכתב בכתב ידו שיכתבנו

(יז) [ג] ואף אם הוא חרש אפי' הוא שומע אלא שאינו מדבר או אפי' פיקח

ואף אם הוא חרש וכו' פי' רבינו סובר דהמדבר ואינו שומע דינו כפיקח ועדיף טפי מנשתתק דשומע ואינו מדבר היפך מדעת הרמב"ם כמו שנתבאר בח"מ סימן רל"ה סי"ט בארוכות בס"ד ולכן אמר ואף אם הוא חרש ל"מ חרש גמור שאינו שומע ואינו מדבר דלא איפשר לידע דעתו ע"י הרכנת ראשו כשא"ל נכתוב גט לאשתך כיון שאינו שומע מה שאומרין לו ואי איפשר אלא א"כ שיודע לכתוב ואז איפשר לכתוב לו נכתוב גט לאשתך והוא ירמוז בהרכנת ראשו או שיכתוב גם כן בכתב ידו אלא אפי' הוא שומע ואינו מדבר שאיפשר לשואלו נכתוב גט לאשתך

פרישה

(יז) ואף אם הוא חרש כו' (פירוש שאינו שומע ואינו מדבר כ"פ) לשון ואף אם הוא חרש משמע ואכ"ל

דרישה

אלשקר בתשובה סימן כ"ב ומ"ו ז"ל ע"כ מעלה גם אנכי את אלקי מה שנלע"ד כי יש לדקדק בדברי רבינו שנראה דבריו כסותרין זה את זה שכאן כתב דלא מהני אומר אמרו ובסימן קמ"ט כתב דמהני שהרי כתב שם ז"ל דלא אמרינן מילי לא ממסרן לשליח אלא כשמוסר לו דבר לעשותו אינו יכול למוסרו לאחר כגון מי שעשה שליח לחתום גט שאינו יכול לומר לאחר לחותמו אבל כשא"ל בהדיא לומר לאחר לחותמו יכול לעשותו כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ולפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו דלא הוו מילי עכ"ל. הרי לרבינו דס"ל דמהני אומר אמרו ואין לחלק ולומר דשאני התם דאמר ליה בהדיא אמרו לפלוני כו' דפרש להו בשמייהו וכאילו מינה להן שלוחין באפייהו דהא כאן כתב רבינו עד שישמעו מפיו דמשמע ומוכח דאפי' בכה"ג לא מהני ומטעם שכתב הרמב"ם שאכתוב אח"כ ועוד דגם שם בסימן קמ"ט ע"כ לאו דוקא קאמר אמרו לפלוני כו' דהא רבינו בא להביא ראיה מגט דמהני אומר אמרו ולא הוי מילי ולהשיג את"ש שם בשם הרמ"ה דאם נתנה רשות לשליח קבלה לעשות אחר דאינו יכול ושם מיירי הרמ"ה בדלא פירש להשליח שימנה פלוני לשליח. ואי דהוה ס"ל לחלק בזה לא הוה מצי להביא ראיה מגט בא"ל לשליח אמור לפלוני כו'. ופ"ק שאמר שם כדאמרינן לקמן כו' ותמהו שם הרב אלשקר באיזה מקום לקמן נזכר זה ורד"כ וגם מ"ו פירשו דרצה לומר לקמן בח"מ סימן רמ"ד באומר אמרו נכתוב שטר מתנה כו'. ובאמת זה כמעט קשה מהראשונה חדא דאין זה מדרך רבינו לכתוב כדאמרינן לקמן אמה שכ' בח"מ ועוד דהרי גם שם לא מפורש בפשיטות דמועיל דהרי כתב שם שהוא פלוגתא בין הרמב"ם והרמב"ן אלא שרבינו הכריע שם לדברי הרמב"ן שמהני ואין שייך לומר כדאמרינן לקמן. וע"ק כיון דלקמן בח"מ לא נזכר שם האי חלוקה דאמרו לפלוני אלא חילוק בין אמר להם עצמן לכתוב ולחתום דאז אסור אליבא דכולי עלמא שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום ובין אמר לשנים אמרו לסופר לכתוב דבזה יש פלוגתא ע"ש א"כ למה כתב רבינו כדאמרינן לקמן באמר לשנים אמרו לפלוני כו'. גם הר"ן שהאריך בסוגיא דלעיל בס"פ התקבל דבריו צריכין ביאור רחב כי לכאורה תמוהין. גם הב"י שכתב כאן סוגיית הגמרא ופירוש הרמ"ה ור"ן ומסיק וכתב ז"ל נמצא דלהר"ן כו' עד וכל היכא דא"ל אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו פסול דליכא למיחש לזילותא דמשום כסופא דסופר מחמתי ליה ולדבריו אם לא שינו מצות הבעל אלא אמרו לאותו סופר וכתב ולאותו עדים וחתמו נהי דפסול מדרבנן הוי מיהו בעל לא הוי כו' עכ"ל ב"י וכל זה אינו להמדקדק בדברי הר"ן שם בס"פ התקבל. לכן אציע לשון הגמרא והמבורר מפירושים השייך לסוגיא זו ומתוכו יבורר פירוש דברי הר"ן ועפ"ז יתבררו בס"ד תוכן דברי רבינו שיעלה בידינו בלי פקפוק. בס"פ התקבל שנינו במשנה אמר לשנים תנו גט לאשתי או לג' כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו פירש רש"י בעצמן ולא לאחרים אע"ג דשלשה ראויין להעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להו כתבו לא ב"ד שויינהו אלא עדים. אמר לג' תנו גט לאשתי. פירוש לא אמר ג"כ כתבו הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו מפני שעשאן ב"ד דברי ר"מ ר' יוסי אומר אפי' אמר לבית דין הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי ילמדו ויכתבו ויתנו הן בעצמן עכ"ל המשנה. ובגמרא אמרינן ע"ז ז"ל אמר ר' ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדינו רבינו אמר לשנים כתבו גט ותנו לאשתי ואמרו לסופר וכתב וחתמו הן מהו שלח להו תלא והדבר צריך תלמוד מאי הדבר צריך תלמוד (פירש"י מאי מספקא ליה בגויה) האי כתובו. פי' דקאמר לשנים כתבו גט. אי כתב הגט הוא. פירוש דקפיד אפי' אכתיבת הגט שיכתבו הן בעצמן או אי רצה לומר כתב ידן פי' אחתימתן למוד קפיד והרי חתמו הן בעצמן. ואי סבירא לן דהאי כתובו חתימתן הוא הא כתיבת הגט כשר והאמר שמואל אמר ר' הלכה כר' יוסי (פי' דהמשנה הנ"ל) דאמר מילי לא מימסרן לשליח. אמרי אי סבירא לן דכתבו חתימת ידן הוא א"כ כתב הגט כאומר אמרו ומודה ר' יוסי באומר אמרו (פירוש דלא קפיד אלא אחתימה ולא אכתיבה נעשה כאומר להן בהדיא אמרו לסופר ויכתבו ובסלקא דעתך דמודה רבי יוסי באומר אמרו) ומי מודה ר"י באומר אמרו והתנן כתב סופר ועד כשר ואמר ר' ירמיה התם סופר שנינו וא"ר חסדא מתני' מני רבי יוסי הוא דאמר מילי לא ממסרן לשליח (ופי' רש"י מתני' דמכשרת חתימת סופר בגט ר"י הוא דאמר מילי כו' הלכך אין אדם עושה בגט אלא א"כ שמע מפי עצמו לפי שאין השליח רשאי לומר חתמו בגט פלוני ומש"ה ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא ציוה שיחתום אלא לשלוחו אמר שיאמר לסופר זה שיכתוב ולאחרים לחתום והשליח חשש שמא יתבייש הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו ציוה לסופר לחתום והכא שמעינן דבאומר אמרו נמי פליג ר"י) ואי ס"ד מודה ר"י באומר אמרו היכי מכשר חתימת סופר בגט נפיק מיניה חורבה דזימנין דאמר ליה לשנים אמרו לסופר ויכתוב לפלוני ולפלוני ויחתמו. ומשום כסופא דסופר מייתי ומחתמי פי' מספק בהוי' וסופר בהדייהו ובעל לא אמר הכי. ומשני כיון דאמר מר (פי' לקמן בשמעתין גבי אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו) כשר דגט ולא תעשה כן בישראל שמא תסכור עדים (פי' שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים ויחתמו. דאע"ג דמעשה שיחתמו שקר או שיעידו שקר לא עבדי דיבורא עבדי לומר לאחרים לעשות והאחרים סבורים שהבעל ציוה) לא שליח. וליחוש דלמא א"ל לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ואולי הנך משום כסופא דסופר ומחתמי ליה לסופר בהדי חד מינייהו ובעל לא אמר הכי. אלא רבי יוסי תרתי אמר ושמואל ס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא (פירש"י ר"י תרתי לפסולא אמר בין שאמר לג' תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו והנך אמוראי דלקמן דאמרי כשר ולא תעשה כותא בישראל אליבא דר"מ דפליג. דלר' יוסי פסול לגמרי ומש"ה התם סופר ועד כשר דהא ליכא למיחש שמא השליח הוא ולא בעל ושמואל דאמר לעיל דהדבר צריך תלמוד דאי כתובו חתימת ידן הוא הא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר ס"ל כר"י בחדא דלא אמר אמרו ופליג עליה באומר אמרו. עכ"ל הגמרא עם פירוש רש"י בקיצור. ובפרק מי שאחזו ג"כ מסקינן בגמ' דף ע"ט כן בברייתא דקתני הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו. קולו לאפוקי מדרב כהנא א"ר דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו. עוד גרסינן בפרק כל הגט והביאו הרי"ף והרא"ש שם בפרק התקבל אחר סוגיא הנ"ל ז"ל רב אמר מתנה אינו כגט כלומר בגט הוא דאי אמר כתבו גט לאשתי לא מצי למשוי שליח שיכתוב הגט משום בזיון דבעל (שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכתוב וס"ל לרב דר"מ ור"י דפליגי במתני' בבזיון פליגי) אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתבו שטר מתנה על שדה פלוני מצי לשויי' שליח למכתב ושמואל אמר מתנה נמי הרי הוא כגט וטעמיה דשמואל בגט משום דמילי ניכהו ומילי לא מימסרן לשליח וה"ה במתנה והלכתא כשמואל בדיני עכ"ל הרי"ף והרא"ש. והנה אציע לפניכם דברי הר"ן ופירושו שכתב שם סוף דף תקפ"ו ז"ל מ"ט דמאן דפסול באומר אמרו אי משום מילי ומאי מילי מסר איהו לשליח הא לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו וכי אין אדם עשוי לעשות שליח שלא בפניו וא"ת שלא חלק ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל לא בעושה שליח בכל מקום שהוא הא לא משמע הכי דהא אמרינן בהדיא ולפלוני ויחתמו וכן פירש"י כו' ועוד דאי סלקא דעתך דמודה ר' יוסי בממנה אותו שליח במקום שהוא נפיק מיניה חורבה בכה"ג כו'. וי"ל דהכי פירושו וא"ת שלא חלק רבי יוסי לעשות שליח בכל מקום שהוא ר"ל באומר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו ואמרו לו משמי שאני ממנה אותו שליח בכ"מ שהוא אע"פ שאינו בפני לע"פ (וזהו פי' מינוי שליחות הנזכר בכל דברי הרמב"ן והרא"ש והר"ן שמזכיר מכאן והלאה בכולן ר"ל שא"ל לשנים שיאמרו לפלוני ולפלוני איך שהוא המנהו לשלוחים וראיה לפי' זה אכתוב בסמוך בפירוש דברי הרא"ש ועוד שהרי אח"כ בדברי הרא"ש כתב כן בהדיא ע"ש ומדכתב שם כן בפשיטות ודרך העברה משמע שגם לשון מינוי שליחות שנזכר לפני זה ואח"כ פירושו כן ודו"ק) וכתב הרמב"ן דלא משמע הכי דיש חילוק בדברי ר' יוסי בזה אלא א"כ צריכין לומר דר' יוסי דוקא קאמר אמר אמרו מדעתכם ולא הזכיר שם שליחות בפירוש וזה אינו דהא אמרינן בהדיא בגמרא ואי ס"ד מודה ר' יוסי באומר אמרו וזימנין דנפיק מיניה חורבה דא"ל לשנים אמרו לפלוני ולפלוני ויחתמו כו' ש"מ דהגמרא ס"ל דאליבא דר"י באומר אמרו לפלוני ולפלוני כו' נמי אסור (הגמ' הוצרך להוסיף אמרו לפלוני ולפלוני ויחתמו דאל"כ ליכא חורבה דכשאמר להן אמרו מדעתכם למי שתרצו שיחתום והם יאמרו לסופר שיחתום לעד מאי הוי מש"ה הוצרך הגמ' לומר דזימנין שיאמר לשנים בפי' לאמר לפלוני ולפלוני שיחתמו כו') וע"כ צ"ל דהגמרא ס"ל דר"י ל"ד אמר אמרו מדעתכם וא"כ ה"ה היכא למימר דס"ל דה"ה באומר להן באמרו לפלוני ופלוני בשמי שהמנינן שלוחים נמי אסור דאל"כ אלא תאמר שבזה מודה ר"י מדלא הזכירו בדבריו. גם באומר לשנים אמרו לפלוני ולפלוני קשה מנ"ל להגמרא דלמא בהא לא איירי ר"י ובכה"ג פשיטא דמותר דהוי כעושה שליח שלא בפניו. ואח"כ כתב ואף א"ת דאין זה דקדוק לאשר פשוט להיתר אכתי קשה אי ס"ד מודה ר"י בממנה אותו שליח נפיק מיניה חורבה בכה"ג. ומש"ה מסיק בטעם דר"י דודאי לא משום מילי מימסר לשליח פוסל אפי' באומר אמרו דאין זה מילי כ"א כשאומר להן לכתוב דאז הוי מילי אי מצוין כן לאחרים לכתוב. אלא ה"ט משום דאין זה מיקרי וכתב לה שהקפיד התורה שיכתוב לה הבעל בעצמו וכל זמן שאין הסופר והעדים שומעין הציווי מפיו אינן עומדין במקומו לענין זה אבל בשאר דברים עושה אדם שליח שלא בפניו לפיכך יכולה אשה לומר פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל גיטי. ור"ל שאומר לשנים או לאחד שיאמר כן בשמם לאותו השליח שימנוהו בשם לשליח וכדמסיק וכתב אלא באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו. אלא שקשה שהרי מסיק הרמב"ן וכתב וי"ל תדע דהא שמואל אמר מתנה הרי הוא כגט ושמואל פליג עליה דר' יוסי באומר אמרו אפי' בגט וס"ל דאפי' באומר אמרו סתם כשר ש"מ דבמתנה אפי' באומר אמרו סתם כשר וקי"ל כותיה אלא דבגט טעמא אחרינא משום דכתיב וכתב לה כמ"ש לעיל. וא"כ למה כתב הרמב"ן תחלה שיכולה לומר פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי וחזר וכתב באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו הא גם באומר אמרו סתם כשר ול"נ דס"ל להרמב"ן דאע"ג דבאומר אמרו בשאר דברים כשר בדיעבד משום דאומר אמרו הוי כמינוי שליחות מיהו הרמב"ן בא לכתוב דבשאר דברים מותר לעשות כן לכתחלה ומש"ה כתב דלכתחלה עדיף טפי למינוי בפי' ולומר לשליח שיאמר לאותו פלוני כן משמו שהמנוהו וק"ל. ואח"כ מסיק הר"ן בשם הרא"ש דלא סבירא ליה כהרמב"ן לחלק בין גט לשאר דברים אלא טעמיה דר' יוסי דפוסל באומר אמרו משום דהוי מילי וה"ה בא"ל בהדיא אמרו לפלוני ולפלוני ויחתמו דהוי מילי כל זמן שלא א"ל בהדיא שיאמרו לו בשמו שהוא מינהו שליח דבכה"ג לא הוי מילי ומותר. ומסיק והא דקאמר ר"י התם סופר ועד כשר ולא חיישינן לחורבה כה"ג וזימנין דאמר לסופר שאני ממנה אותו שליח כו' עד ליתא דליכא למיחש כו'. ומדברי הרא"ש הללו מוכח בפירוש שדברי הרמב"ן הנ"ל הוא כאשר כתבתי שהרי הוא בא לכתוב ולתרץ קושית הרמב"ן הנ"ל וקשה דלא תירץ מידי על קושית הרמב"ן הראשונה מאומר לפלוני ופלוני ויחתמו שבהדיא אמרינן בגמ' שגם בכה"ג איכא למיחש לחורבה אם איתא דאומר אמרו מותר. וע"ק דהר"ן דמסיק והקשה על דברי הרא"ש מהא דמסיק הגמ' ואמר דאיכא למיחש לחורבה מה"ל "אתם חתומו טפי ה"ל להר"ן להקשותו מקושית הרמב"ן גופה (דאין) למסמך מאותו הוכחה כולי האי דליכא למימר אמרו לפלוני ה"ל כאומר אמרו מדעתכם. ועיקר הוכחת הרמב"ן אינו אלא מהא דמסיק וכתב ז"ל ועוד דאי ס"ד מודה ר"י בממנה אותו שליח במקום שהוא נפיק מינה חורבה בכה"ג. ומזה בא הרמב"ן לדייק ולהוכיח דאפי' בממנה שליח אוסר הר"י דאל"כ למה מכשיר ר"י התם סופר ועד הא איכא למיחש לחורבה דזימנין דממנה שליח בהדיא ומשום כסופא יחתום הסופר אלא ודאי גם זה אסור. וכה"ג מסיק הרא"ש וז"ל וכי תימא א"כ נפיק מינה חורבה וזימנין כו' והיינו חורבת הרמב"ן הנ"ל ומסיק דליתא וק"ל. והר"ן הקשה על הרא"ש במה דכתב ולר' יוסי בממנה אותו שליח בהדיא כשר וליכא למיחש לחורבה בכה"ג והא מקשה הגמרא בהאי ס"ד דר"י מכשיר באומר אמרו ליחוש דלמא א"ל אמרו לסופר לכתוב ואתם תחתמו ומשום כסופא דסופר. והרי "אתם חתומו אין לך מינוי שליחות גדול מזה ואפ"ה חיישינן למשום כסופא מעברי דברי בעל הבית ולא אמרינן דל"ל כיסופא בכה"ג משום דאינהו לא עבדי מידי אלא ב"ה כדברי הרא"ש ומסיק ליישב דברי הרא"ש דמאי לא כתב הרא"ש דליכא למיחש לכיסופא אלא כשפרט להן הב"ה בהדיא שם הסופר ואפ"ה א"ל שיאמר לעדים אחרים לחתום תו ליכא כיסופא דהא יש להן התנצלות נגד הסופר דב"ה ציוה להן כן משא"כ כשהבעל לא פרט להן הסופר אלא שהן אומרים מעצמן לסופר הטוב בעיניהן דאז שייך כיסופא קצת וזהו דעת הרא"ש והוא נראה קצת דוחק בעיני הר"ן דהא לסברת הר"ן דכתב דבמינוי עדים דאינהו לא עבדי מידי ליכא כיסופא גם בכה"ג ליכא כסופא דאיכא להן הבעל לעשות סופר שכן זוה להן התנצלות נגד הסופר בפני עצמו ועדים הללו שציוהו עליו לחתום בפני עצמן. ומ"מ מסיק שבזה מסכים דעתו לדעתו שהיכא שמינה גם הסופר בפי' ואמר להשלוחים שיאמרו לו כן בשמו שהוא מינהו לסופר וכן ג"כ לעדים או ליכא למיחש לכיסופא ולא משום התנצלות הסופר אלא ה"ט דמשום כיסופא דסופר לא יכוונו לעשות (שלא) כדין אלא שכל זמן שלא מינה גם הסופר בפירוש אף ע"ג דמינה העדים בפירוש השליח סובר שמראה מקום הוא להן ול"ד לאלו אמר אלא מסר להן לדעתן כמו שלא הקפיד במינוי הסופר להוקא אבל כשגם בהסופר דקדק וא"ל שיאמרו לו בשמו שהוא מינה אותו לסופר לכתוב ולעדים לחתום תו ודאי לא ישנו משום כיסופא ואפשר שזהו ג"כ דעת הרא"ש אלא כיון דלא פירש דבריו לכתוב הטעם דיאמרו מראה מקום הוא לו נראה שטעמו הוא משום התנצלות נגד הסופר וזה הטעם לא היה נראה בעיני הר"ן כ"כ ודו"ק היטב שזה שכתבתי נראה ברור בפירוש דברי הר"ן הוא כן ובזה נסתלק כמה ספיקות מדבריו כלאתי לכותבן. והכלל העולה שהרמב"ן סבירא ליה דלא מקרי מילי אלא במצוה להן עצמן לכתוב או לחתום או לעשות דבר מה שיהיה שאז אסור להן לצוות לאחרים לעשותו משום דהוה מילי אבל בשאמר להן בפירוש שיאמרו לאחרים אפי' לא פרט כלל לא מיתסר משום מילי דגם זה מקרי מנוי שליחות שלא בפניהן ומותר בכל דבר חוץ מלענין גט דפסול אפי' מינוי שליחות היותר עדיף שא"ל לשנים בפירוש שיאמרו לפלוני ולפלוני שאני צויתי לו ולכן שזה יכתוב לאשתי גט ואלו יחתמו אפ"ה אסור משום דכתיב וכתב לה. ודייק לה כן דהלא"ה אלא יש לך היתר במינוי שליחות היותר עדיף א"כ למה קתני המשנה בשם ר"י דהתם סופר ועד כשר הא איכא למיחש לחורבה בכה"ג אלא ודאי גם בכה"ג אוסר ר"י משום דכתיב וכתב לה ותו א"ש דמכשיר בחתם סופר דהא ליכא למיחש דר"י הוא דפוסל במינוי שליחות משום חורבה דכיסופא דסופרי דאל"כ ק' מ"ט דר"י לפסול מינוי שליחות משום סופר דכשר ואיכא למיחש לחורבה. איפכא מסתברא להכשיר מינוי שליחות ולפסול חתם סופר וכמ"ש ר"מ בהדיא וכמ"ש הר"ן בהדיא לפני סוגיא הנ"ל וגם בגמרא ורש"י בסוגיא הנ"ל דמוקי להמשנה דמכשר לחתם סופר כר"י דפוסל אומר אמרו כו' ולא כר"מ מוכח כן וזהו סברת הריב"ן. אבל הר"ן והרא"ש ס"ל דגם באומר לשנים אמרו הוי אסור משום מילי ול"מ היכא דלא הזכירן בשמם אלא אפי' הזכירן בשמם וא"ל אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו הוי בכלל מילי עד שיאמר לב' שיאמרו בשמו שהוא סימנהו שלוחיו לכתוב וכן לעדים לחתום ולדברי כולם אין חילוק כלל בין אמר אמרו סתם ובין אמר אמרו לפלוני דלהר"ן והרא"ש הוי בכלל מילי ואין חילוק בין גט לשאר דברים ובכולן אסור עד שימנהם בפי' ולא אפי' בגט מותרים ולהרמב"ן בשאר דברים חוץ מכתיבת הגט אפי' אמר אמרו סתם כשר בדיעבד אלא שלכתחלה ודאי עדיף שימנהו בפי' לומר לו בשמו שכן לוכו ודוק היטב שבזה יעלה יפה פי' דברי הח"מ בסי' רמ"ד בענין אם אמרו דמתנה וכמ"ש אח"כ בביאור הטור. ומכאן תימה גדולה על הרב הגדול הב"י שכתב בסי' זה בסוף דבריו דלהר"ן אמר אמרו לפלוני ויכתוב כו' אינו פסול אלא משום כיסופא דסופר ומש"ה כתב דאינו אלא פסול מדרבנן ולא פסול מדאורייתא וז"א כמבואר בהדיא בדברי הר"ן כמה פעמים למדייק בדבריו ולא ידעתי למצוא שום צד זכות להב"י ומקום לכתוב כן. ומעכשיו נבא אל ביאור דברי רבינו ונראה פשוט שס"ל לרבינו כדעת הרמב"ן הנ"ל דלא מקרי מילי דלא מימסרן לשליח (אלא) באומר לב' שהן יעשו הדבר ואז אסור להן לומר לאחרים לעשותו אבל אומר אמרו מדעתיכם אפי' לא פרט שום אחד מהן לא הוי בכלל מילי ומש"ה הסכים בח"מ בסימן רמ"ד עם הרמב"ן באומר אמרו בנותן מתנה וכן במינוי שליחות לקבלה כמ"ש בסימן קמ"א והבאתי ל' לעיל שכ"כ בפשיטות ולא פסל כ"א בכתיבה וחתימת הגט ובגט אפי' הוא ממנים בפי' לא מהני משום דכתיב וכתב לה וכמ"ש לעיל (וגם ב"י כתב שכן דעת הרא"ש שהרי כתב שמעו מפי הבעל) ומ"ש בסימן קמ"א דלא אמרינן מילי לא מימסרן לשליח אלא בכגון שא"ל לחתום גט שאינו יכול לומר לאחר לחותמו אבל כשא"ל בהדיא לומר לאחר לחותמו יכול לעשותו כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו דלא הוי מילי וכשר. ר"ל דבודאי גם בגט באומר אמרו פסול אלא מייתי מלקמן דבכה"ג לא הוי מילי ובגט לא משום מילי פסול אלא מטעמא אחרינא דהיינו מדכתב וכתב לה וככ"ל משא"כ בשליחות קבלה וה"ה בשאר דברים דלא הקפיד התורה לכתוב בהן וכתב לה לכשר דהא ליתא בהו משום מילי לא מימסרן לשליח. והרא"ש דמביא מלקמן כלע"ד דר"ל לקמן בסוגיא דגמרא והוא אחר סביאותיהו דאמר ואי ס"ד מודה ר"י באומר אמרו נפיק מינה חורבה דזימנין אמר לשנים אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומסיק הגמרא דלעולם שמואל ס"ל אומר אמרו בכה"ג מותר משום דס"ל דכה"ג לאו מילי ניכהו אלא שר"י פוסל מטעם וכתב לה ומחלק בין גט לשאר דברים ושמואל פליג עליה בהא ומשוה גט ושאר דברים כיון דלאו מילי ניכהו באומר אמרו לפלוני ולפלוני ויחתמו כשר אפי' בגט. ושפיר מייתי רבינו ראיה דסבר שמואל בגט באומר אמרו כן אכמנו קי"ל בשאר דברים דהיינו

פיקח וכתב להם בכתב ידו שיכתבו ויחתמו לא יעשו (יח) עד שישמעו מפיו והרמב"ם כתב נשתתק וכתב בכתב ידו שיכתבו גט לאשתו אם

לאשתך וישיב ע"י הרכנת הראש שהיא עדיפא מכתב ידו משום דמראה בגופו דכתב הרא"ש בסוף התקבל לחד שינויא ול"ת כמי חרש זה דאינו מדבר ושומע אלא אפי' פיקח גמור דמדבר ושומע או מדבר ואינו שומע דדינו כפיקח גמור לענין זה שהרי איפשר לכתוב לו כתוב גט לאשתך והוא יכוה בעצמו לסופר פלוני שיכתוב ולעדים פלוני ופלוני שיחתמו וה"א כיון דאיפשר לידע דעתו ע"י הרכנה או על ידי אמירתו יעשו ג"כ ע"י כתיבת ידם כדקיימא לן דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואפ"ה לא יעשו עד שישמעו מפיו ולא ע"י כתב ידו ומשמע דאפי' נשאה כשהוא חרש דאף ע"פ דהרכנת הראש מהני אפי' אינו שומע ואינו מדבר שכיון שכנסה ברמיזה מוציאה נמי ברמיזה שאני הרכנה דחשיבא כקולו אבל כתב ידו לא מהני אפי' נשאה כשהוא חרש מיהו הרכנת הראש ודאי סגי בנשתתק או אפי' אלם מעיקרו כדתנן להדיא ריש מי שאחזו כדכתב רבינו בסימן קכ"א וכתב דחרש דאינו שומע ואינו מדבר ונשאה כשהוא פיקח ונתחרש אינו מוציא אשתו ברמיזה ומשמע דה"ה פיקח אינו מוציא ברמיזה דלא אמרו אלא בנשתתק או אלם דאקילו ביה משום תקנת עגונות כדכתב הרא"ש בשינויא בתרא אבל פיקח דיכול לדבר ולומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא הקילו להוציא ברמיזה וכן באינו שומע ומדבר ה"ל כפיקח לענין זה לדעת רבינו ואע"פ דלשינויא קמא דכתב הרא"ש דהרכנה עדיפא מכתב ידו משום דמראה בגופו וכ"כ הרשב"א דהרכנת הראש חשיבא כקולו ושכך אמר בירושלמי היא הרכנת הראש היא קולו דלפ"ז איפשר לדון דהרכנת הראש נמי מהני בפיקח מ"מ אזלינן להומרא כשינויא בתרא דכתב הרא"ש דמשום תקנת עגונות הקילו ובפיקח ליכא תקנת עגונות ולכן לא כתב רבינו לקמן היתר הרכנת הראש אלא בשומע ואינו מדבר והקשה ב"י דרבינו כתב תחלה ואף אם הוא חרש וכו' דמשמע וא"צ לומר פיקח והדר כתב או אפי' פיקח ואמר ליישב זה במה שאינו מיישב כלל דכתב דמשום תקנת עגונות ה"ל לאכשורי טפי בחרש מבפיקח ומש"ה שייך למימר ואף בחרש ולגבי דינא שייך טפי לאכשורי בפיקח מבחרש ומש"ה שייך לומר ואפי' פיקח ותימא דבחדא מילתא אין לתפוס רבותא דשתי סברות הפוכות זו מזו אלא או יתפוס רבותא דפיקח או יתפוס רבותא דבחרש ומה שנראה פשוט הוא דמ"ש ואף אם חרש הוא מקושר עם מ"ש בסוף וכתב להם בכתב ידו ור"ל דלא מיבעיא באומר אמרו דלא יכתבו ולא יחתמו אלא אף כתב להם בכתב ידו לא יעשו עד שישמעו מפיו ול"ת בחרש גמור שאינו שומע ואינו מדבר דלא מהני כ"י אלא אפי' שומע אלא שאינו מדבר ול"ת שומע ואינו מדבר אלא אפי' פיקח גמור או מדבר ואינו שומע דדינו כפיקח נמי לא מהני כ"י וכאילו אמר ואף כ"י לא מהני אם הוא חרש אפי' הוא שומע ואינו מדבר או אפי' פיקח וכו':

והרמב"ם כתב נשתתק וכתב בכתב ידו כו' ס"ל דהא דקאמר בגמרא קולו לאפוקי דרב כהנא דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דלא ממעטינן אלא חרש שאינו שומע ואינו מדבר או אפי' מדבר ואינו שומע דהוי נמי כחרש אבל נשתתק או אלם אין דינו כחרש אלא דינו כפיקח ומהני כתיבת ידו וכדכתב בפ"ב דגירושין ובפרק כ"ט ממכירה ופשוט הוא להרמב"ם גם בפיקח מהני בכתב בכ"י וכן בהגהת מיימונית פ"ב דגירושין שמפרש כך

שיכתבו גט לאשתו דהא לא ממעטינן אלא חרש ולא ממעט כתב ידו מדתני קולו כי היכי דלא ממעט הרכנת ראשו דנשתתק דלא ממעטא ברייתא אלא דוקא חרש שכתב ואפי' במדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר יש לדון ולהכשיר ע"י כתב ידם מדאיתא בפרק מי שאחזו (דף עא:) אהא דאמר רב כהנא חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ וכו' א"ל רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע זה הוא חרש שומע ואינו מדבר זה הוא אלם וזה וזה כפקחין לכל דבריהם ופירש"י אבל חרש דרב כהנא אינו שומע ואינו מדבר ואיפשר שזה היה דעתו של הרמב"ם שכתב בפרק שני מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו וכו' הרי אלו יכתבו ויתנו וכן אם כתב בכתב ידו כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה דעתו מיושבת עליו שאין דין מי שנשתתק כדין החרש מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש וא"צ לומר נשתטה אינו מוציא לעולם עד שיבריא ואין סומכין על רמיזות החרש ולא על כתבו אע"פ שדעתו נכונה ומיושבת עכ"ל. ומשמעות פשט דבריו דדוקא בחרש שאינו שומע ואינו מדבר הוא דאין סומכין על רמיזותיו ועל כתבו משום דחשבינן ליה כשוטה אבל מי שנשתתק דהיינו שומע ואינו מדבר כפיקח הוא לכל דבריו וסומכין על רמיזותיו ועל כתב ידו והיינו כדשני רבי זירא אלם קאמרת שאני אלם ולא כתב הרמב"ם דין המדבר ואינו שומע משום דמכלל דבריו נלמוד שכיון שאינו חרש גמור דינו כדין האלם ויותר נראה לומר שכל שמדבר דינו כפיקח גמור שהרי מתוך דיבורו ניכר אם הוא בן דעת ומש"ה לא הזכירו הרמב"ם אבל מדברי הר"ן נראה שסובר כדעת הראשון למדבר ואינו שומע דינו שוה לשומע ואינו מדבר שכתב אבל מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ובבדיקה סגי והכי איתמר פרק מי שאחזו ומשמע עוד מדבריו דלכתיבת ידו בעי נמי בדיקה כי היכי דבעי להרכנת ראשו ומיהו איכא למידק אמאי דא"ר יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק וכו' אדרבא הוה ליה לאותובי ממתני' דמצרכה בדיקה ג"פ ורב כהנא לא מצריך שום בדיקה ורבי זירא דאהדר ליה שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' וזה וזה הרי הן כפקחין לכל דבריהם והיאך הם כפקחין הרי בפקחין לא בעינן בדיקה כלל ובנשתתק בעי' בדיקה ג"פ וכ"ל דלמאי דס"ד דרב יוסף דלא לפלוגי בין אלם לחרש גמור משתמע שפיר דרב כהנא ממתני' דלהרכנת הראש הוא שהצריכו בדיקה ג"פ אבל לכתוב בכתב ידו לא בעי בדיקה דכיון שהיה בו דעת לכתוב כן ודאי פיקח הוא ורבי זירא דאהדר ליה דשאני אלם כלומר דלא משתמע ממתני' אלא לאלם אבל חרש גמור אף ע"פ שעושה מעשה פקח כשוטה חשבינן ליה דשאני אלם מחרש גמור ורב כהנא אתא לאשמעינן דמתני' דתני אלם לאו דוקא אלא משום דבעי לאשמעינן דין הרכנת ראש ע"י אמירה דלא שייך בחרש גמור דהא אינו שומע לשיאמרו לו נכתוב גט לאשתך אבל אין הכי נמי דכתב ידו דחשיב כהרכין ראשו ע"י שאמרו לו נכתוב גט לאשתך אפי' בחרש גמור מהני א"כ אשמעינן דכתב ידו עדיף מרמיזה דכתב ידו מהני בחרש גמור ולא רמיזה ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו ולאפוקי מדרב כהנא ואפ"ה שפיר שמעינן ממתני' דאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו וא"צ בדיקה דהא לא פליג רבי זירא ארב יוסף אלא משום דמתני' באלם ודרב כהנא בחרש הא אילו הוה תימרא דרב כהנא באלם היה מודה רבי זירא דשפיר פריך רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ומאי דתנינא דשומע ואינו מדבר ומדבר ואינו שומע הרי הן כפקחין לכל דבריהם היינו לומר שאינם כחרשים גמורים דלא מהני בהו בדיקה מיהו אלם בדיקה בעי ג' פעמים כדתניא באותה ברייתא בסמוך כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות אבל מדבר ואינו שומע פשיטא דלא בעי בדיקה כלל שהרי מתוך דיבורו ניכר אם הוא בן דעת ואיפשר דמשום דשייך למיתני במדבר ואינו שומע שהוא כפיקח לכל דבריו לגמרי תנא הרי הם כפקחין לכל דבריהם אף על גב דאלם אינו כפיקח לכל דבריו לגמרי שמעינן מהכא דלמאי דהסיק רבי זירא שאני אלם דתנינא מדבר ואינו שומע וכו' אלם שהרכין בראשו בעי בדיקה ג"פ כדתנן במתני' ואם כתב בכתב ידו כותבין ונותנין ואין צריך בדיקה ונראה שזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב גבי הרכין בראשו בודקין אותו ג"פ ואח"כ כתב כתב בכתב ידו הרי אלו כותבין ונותנין ואם איתא דלכתיבת ידו בעי' בדיקה ג' פעמים ליערבינהו וליתנינהו ומ"ש גבי כתב בכתב ידו אם היתה דעתו מיושבת עליו אינו להצריך בדיקה ג"פ אלא לאפוקי שלא תהא דעתו מטורפת וקלת נראה לדייק כן מדבריו שהרי גבי הרכין בראשו דבעי בדיקה ג"פ כתב והרי דעתו דעת נכונה וגבי כתב בכתב ידו כתב ואם היתה דעתו מיושבת ומשמע דנכונה ומיושבת תרי מילי נינהו שהרי כתב אח"כ בסמוך גבי חרש גמור אע"פ שדעתו נכונה ומיושבת וכ"כ מדבריו פרק כ"ט מהלכות מכירה שכתב אלם ששומע ואינו מדבר או מי שנשתתק מקחו מקח וכו' והוא שיבדק כדרך שבודקין לגיטין או יכתוב בכתב ידו משמע בהדיא דלכתב בכתב ידו לא מצריך בדיקה ומיהו לענין מדבר ואינו שומע שכתבתי בסמוך דפשיטא דלא בעי בדיקה כלל אע"פ שבטור חשן המשפט סימן רל"ה כתב שכך נראה לו הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר לא ס"ל הכי שהשוה דין מדבר ואינו שומע לדין אינו שומע ואינו מדבר:

ואם כפסך לומר דבכתב ידו נמי לא מכשיר הרמב"ם ז"ל אלא בבדיקת ג' פעמים וכדמשמע מדברי הר"ן איכא למימר דמאי דפריך רב יוסף מאי קמשמע לן תנינא משום דאיפשיטא ליה דרב כהנא לאו לאפלוגי אמתני' דבעי בדיקה ג' פעמים אתא דס"ל לרב יוסף דכתב ידו היינו הרכנת ראש ומשום הכי אקשי ליה מאי קמ"ל תנינא ורבי זירא אהדר ליה דמתני' באלם ורב כהנא אשמעינן אף בחרש גמור ומתני' דתני אלם משום דבעי לאשמעינן דין הרכין בראשו דלא שייכא בחרש גמור אי נמי אשמעינן דכתב ידו עדיפא מרמיזה דעל ידי כתב ידו בחרש גמור כותבין אבל לא על ידי רמיזתו ובתר הכי אסיקנא דברייתא דתני עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא ומכל מקום שפיר שמעינן שאלם שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין דומיא דהרכנת ראש וכדסבר רב יוסף בהא ור' זירא נמי משמע דהכי סבר ליה דהא לא אהדר ליה אלא משום דמתני' באלם ודרב כהנא בחרש גמור הא אילו הוה מימרא דרב כהנא באלם הוה מודה דשפיר פריך מאי קמ"ל תנינא ודעת בעל העיטור כדעת הרמב"ם שכתב וז"ל ומסתברא דוקא חרש שאינו מדבר ואינו שומע בהא ליתא לדרב כהנא אבל אלם שנשתתק (ומדבר) מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו דהא בהרכנת הראש (מהני) וכ"ש בכתב ידו עכ"ל . ולכאורה נראה דלדעת הרמב"ם דמכשיר לכתוב גט ע"י כתב ידו דמי שנשתתק כל שכן ע"י כתב ידו של פיקח אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"ג וז"ל כתב ר"ת כי כתוב בתוס' כי פיקח אע"פ שכתב בכתב ידו וכו' וי"מ כי די בכתיבה ודקדקו מאותה שכתבתי למעלה מסוגיית הגמרא וכבר כתבתי בדין חרש מי שנשתתק ושומע כי די בכתב ידו ודוקא בחרש אבל בפיקח לא וכ"כ בירושלמי כמו שבחרש שאינו מדבר ואינו שומע אינו מועיל כתב ידו כמו כן בפיקח וכן נראה עיקר עכ"ל ומשמע שטעמו משום דלא שרו לכתוב על ידי כתב ידו אלא בנשתתק דא"א בענין אחר אבל בפיקח שיכול לדבר לא הכשירו לכתוב על ידי כתב ידו וה"ה דעל ידי הרכנת ראשו נמי אין כותבין וכל שכן הוא דבעינן שישמעו קולו דוקא כיון דאיפשר ומ"מ לא כ"ל שיהיה זה דעת הרמב"ם דא"כ ה"ל לפרושי אלא ודאי לדעתו דמכשיר לכתוב על ידי כתב ידו דנשתתק כל שכן שכותבין ע"י כתב ידו דפיקח או ע"י הרכנת ראשו דכל שמגלה לנו כוונתו ישמעו קולו מיקרי ומאי דאמרינן קולו לאפוקי מדרב כהנא היינו משום דכל שהוא חרש גמור אע"פ שעשה מעשה פיקח הרי הוא כשוטה לכל דבריו ואין בכתב ידו ולא בהרכנתו קול של דעת אלא קול כסיל אבל כל שהוא בן דעת כתב ידו או הרכנתו היינו קולו כל זה שכתבתי הוא ע"ד הרמב"ם והעיטור: **אבל** דעת הפוסקים זולתם לומר דאף ע"ג דמשמעתין לא משמע דממעטינן לכתוב ע"י כתב ידו אלא חרש דכיון דלאו בר דעת הוא אין סומכין על כתיבת ידו להשיבו בן דעת אבל

פיקח

דרכי משה

הר"ר כהן בית ג' נתיב ו' דאף הרא"ה והר"ן לא קאמרי דכשר אלא להלכה אבל לא לעשות מעשה וע"ש שהאריך בזה:

זהר"ה

דרישה

דהיינו באומר אמרו לפלניה שיקבל גט בעבורי . ובס"א יבניס של קנף מצאתי דלא כתב בהן תיבת לקמן וא"ש טפי. ועכ"פ מדברי הג' מביא ראיה וכמ"ש . והא דנקט רבינו בלשונו כדאמר באומר אמרו לפלוני אע"ג דהומר אמרו כתם ואמרו לפלוני שוין הן אליבא דכ"ע וכמ"ש לעיל נקטינן משום דלשון הגמרא תפס דקאמר כפיק מיניה חורבה דזימנין אמר אמרו לפלוני ופלוני ויחתמו כו' והגמרא הוצרכה לומר אמרו לפלוני משום ההורבא וכמ"ש לעיל. ולהן בסי' ק"ך לא הזכיר רבינו אמרו לפלוני אלא אמר אמרו סתם משום דכבר כתבתי דלכ"ע בין להרמב"ן ובין להרא"ה והר"ן אין חילוק ביניהן לכל חד לפי סברתו ובסימן קמ"ה לא כתב אמרו לפלוני אלא משום דתפיס לשון הגמרא וכמ"ש לעיל. ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה באומר אמרו כו' שהיא ספק מגורשת נע"ד היה נראה להגיה הרמב"ם במקום הרמ"ה דהא בדברי הרמב"ם נתבאר דספוקי מספקא ליה וכמ"ש הר"ן בשמו וז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מה' גירושין באומר אמרו ה"ז גט פסול ומתייסבין בדבר הזה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל נראה דרפויי מרפייא ליה. ומ"ו פי' לדברי רבינו בע"א והילק בין אמר אמרו לסופר ויכתוב לפלוני ולפלוני ויחתמו רק שלא הזכיר שם הסופר בפי' דאז איכא למימר מראה מקום הוא לו ובין אם הזכיר גם שם הסופר בפירוש דאז ס"ל להטור דלא אמרינן מראה מקום הוא לו וליכא למיחש להורבא דכשפא דסופר . ולפ"ז יהיה דעת רבינו דלא כהרמב"ן וגם כהרא"ה והר"ן בזה והוא דוחק ואחר כתבתי הוא העולה יפה ומיושבת בו הכל בס"ד : [ג] ואף אם הוא חרש כו' ז"ל ב"י וכ"ל דמשום תקנת עגונות ה"ל לאכשורי טפי בחרש מבפיקח (דה"ה בענין אחר) ומש"ה שייך למימר אפי חרש ולגבי דינא שייך טפי לאכשורי בפיקח ומ"ה שייך למימר אפי' פיקח עכ"ל ועיין מ"ש בפרישה במ"א הוא יותר נכון בעיני:

פרישה

וא"צ"ל פיקח והדר כתב ואפי' פיקח ונראה דה"ק פשיטא היכא שאמר לאחרים שהם יאמרו לסופר ולעדים שאינו מועיל עד שישמעו מפיו הואיל שהוא ע"י אחרים אלא אפי' חרש שכתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו דה"א דיועיל הואיל דהוא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים והשמיענו דאפ"ה אינו מועיל ואח"כ אמר אפי' פקח ר"ל דהוי שיאמר בפיו וה"א הואיל שיכול לדבר והוי שיאמר בפיו דיועיל כתיבתו יותר מחרש קמ"ל דאינו מועיל ועד"ר : (יח) עד שישמעו מפיו לא בא למעט אלא כתב בידו אבל אם הרכין בראשו ובדקוהו ג"פ יתבאר בסי' קכ"א שמועיל בנשתתק כי אותה הרכנה הוא דיבור של החולי מבא"כ בכותב וכאן לא איירי בהרכנה ובדין בדיקה ג"פ וכן בש"ע : (והרמב"ם כתב נשתתק דהיינו שבומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע בבדיקה שדעתו מיושבת סגי ר"ן כ"פ):

אחד

אם דעתו מיושבת עליו כותבים ונותנין שאין דין מי שנשתתק כדין החרש וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (ה) והרמ"ה כתב באומר לשנים אמרו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ואמרו להם וכתבו וחתמו וגירש בו שהיא ספק מגורשת ורב אלפס כתב שאינו גט כלל וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל אמר לעשרה כתבו גט לאשתי (יט) אחד כותב ע"י כולם כולכם כתובו אחד כותב (כ) במעמד כולם (כא) אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמים ואחד נותן כתב הרמב"ם אפי' אם היה הכותב אחד משני (כב) העדים החתומים בו והוא השליח שנותנו לה הרי זה כשר (כג) ויראה מדבריו שהוא מכשיר כתב סופר ועד (כד) ולקמן בעינן לברורי שהוא פסול אמר כולכם חתמו כולם חותמים בו ושנים שחותמין בו תחילה הרי הם משום עדים והאחרים (כה) משום תנאי לפיכך אם היו השאר פסולים או שהתמו (כו) זה היום וזה מחר אפי' בי' ימים כשר (כז) מת אחד קודם שחתם ה"ז פסול היה א' מהשנים הראשונים

פיקח שכתב בכתב ידו כותבין ונותנין גט לאשתו דקול לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש מ"מ בתוס' פ"ב גרסינן כתב סופר לשמה וחתמו העדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי גט פסול עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי גט פסול עד שישמעו את קולו ממש והתם לא משתעי בחרש ועל פי תוספתא זו הסכימו דעתם לפסול גט הנכתב ע"י פיקח גמור וכל שכן דמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר וכתבו קצתם דה"נ משמע בירושלמי פרק מי שאחזו ולפי שיטה זו כי אמרי' לאפוקי מדרב כהנא לאו אחרש אמר דמפקא מיניה אלא אעיקר דינא דמכשיר לכתוב ע"י כתב ידו מפקינן והנה ההולכים בשיטה זו הרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי ובעל התרומה וסמ"ג וסמ"ק והגהות בפ"ב מה' גירושין וקצתם כתבו כן בשם ר"ת דעת כולם פה אחד לסמוך על התוספתא להחמיר (ו) : וא"ת א"כ דכתב יד לא מהני היכי תנן במתני' דכותבין ע"י הרכנת הראש תירץ הרשב"א דהרכנת הראש חשיבא כקולו ושכן כתבו בירושלמי היא הרכנת הראש היא קולו וכ"כ ג"כ הרא"ש דאפשר דהרכנה עדיפא משום דמראה בגופו וכתב עוד הרא"ש א"נ כשתתק דא"א בע"א אקילו ביה משום תקנת עגונות עכ"ל ולפי תירוץ זה משמע דבכתב ידו מכשרי בנשתתק וכעין מה שכתבתי בשם רבינו ירוחם דהא לתירוץ זה לא עדיפא הרכנת ראשו מכתב ידו וא"כ כי היכי דאקילו בהרכנת הראש בנשתתק ה"ה נמי דאקילו לכתוב ע"י כתב ידו ואע"ג דבגמרא תניא הרי הגט בטל עד שישמעו קולו ומקולו דייקינן לאפוקי מדרב כהנא וכיון דקתני הגט בטל ודאי דמדאורייתא הוא דמפקינן מ"מ כתב הרא"ש דבנשתתק אקילו משום דכתוס' דממעט כתב ידו לא קתני בטל אלא פסול דמשמע מדרבנן ולפי זה כי אמרינן לאפוקי מדרב כהנא היינו מאי דאכשר בחרש גמור דאילו מפיקח לא מפקא האי ברייתא ומאי דלא אייתי תלמודא ההיא תוספתא דקתני פסול דמפקא מפיקח נמי משום דעדיף ליה לאפוקי לדרב כהנא אפי' מדאורייתא ולומר שהוא בטל לגמרי ככ"ל לייסב דברי הרא"ש בתירוץ זה ומ"מ תפס רבי' תירוץ ראשון עיקר אי משום דאיתמר בירוש' ועוד דבירושלמי מייתי ברייתא כלשון התוספתא ומסיים בה אינו גט וא"כ משמע דפסול דקתני בתוספתא לאו מדרבנן בלחוד הוא אלא בטל נמי הוי ואי משום דאתי כדעת הרשב"א ושאר הפוסקים שהזכרתי ומיהו לשון רבי' אינו מדוקדק שכתב ואף אם הוא חרש וכו' דמשמע וא"צ לומר פיקח והדר כתב או אפי' פיקח וכ"ל דמשום תקנת עגונות הוה ליה לאכשורי טפי בחרש מבפיקח ומש"ה שייך למימר ואף בחרש ולגבי דינא שייך טפי לאכשורי בפיקח מבחרש ומש"ה שייך למימר אפילו פיקח :

כתוב בקונדריסים והרי"א כתב אבל כותב בכתב ידו ונותנו לעדים ויכתוב בו כתבו וחתמו גט לאשתי ואם שלח להם בכתבו ע"י אחרים הרי זו ספק מגורשת עכ"ל וכ"ל שהרי"א סובר כהרמב"ם דע"פ כתב ידו כותבין וסובר ג"כ כהרמב"ם באומר אמרו שהוא קרוב להיות הגט בטל דהיינו כמו ספק מגורשת ולפיכך הכשיר בכותב לעדים ופסל בשולח להם בכתבו על ידי אחרים כלומר שכותב לאותם אחרים אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו וכ"ל דס"ל נמי דחתם סופר ועד כשר ולפיכך הכשיר בכותב לעדים כתבו וחתמו דאל"כ הל"ל ויכתוב בו לסופר כתוב ולעדים חתומו ואיפשר דלאו דוקא נקט כתבו וחתמו דהשתא לא נחית לפלוגי בהכי :

ה"ג אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם כולכם כתובו א' כותב במעמד כולם והוא ברייתא בסוף פרק התקבל (דף סז :) ופירש"י על ידי כולם בשביל כולם : **ומ"ש** אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי א' כותב ושנים חותמים ואח' נותן משנה בסוף פרק התקבל (ד' סו :) אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ושנים חותמים ותניא בברייתא (דף סז :) אמר לעשרה הוליכו גט לאשתי אחד מוליך על ידי כולם ופירש"י בשביל כולם ומ"ש הרמב"ם אפי' היה הכותב אחד משני העדים החתומים בו הוא בפ"ט ומ"ש רבינו ולקמן בעינן לברורי שהוא פסול בסימן ק"ל : ומ"ש כולכם חתמו וכו' במשנה הנזכרת כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין לפיכך אם מת אחד מהם הרי הגט בטל ומדברי רבינו נראה דלא סגי בשיאמר כתבו לבד דכתבו לא משמע אלא אכתיבת הגט אלא צריך שיאמר ג"כ חתמו ולפיכך כתב ברישא א"ל כתבו וחתמו ותנו גט ובסיפא כתב אמר כולכם חתמו כלומר כשאמר להם כתבו אמר כולכם חתומו ולפ"ז מתני' דקתני כתבו לישנא קטיעא עוד יש דינים דשייכי לדינים הללו וכתבם רבי' בסי' קמ"א : **ושנים** שחותמין בו תחלה הרי הם משום עדים וכו' בפרק ב' דגיטין (יח :) איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א"ר יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי וריש לקיש אמר כולם משום עדים ואוקימנא דבדאמר להו כולכם כתובו פליגי דאי לאו הכי הא תנן אחד כותב וב' חותמין ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה ימים מ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול א"נ כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר למאן דאמר משום עדים פסול ואמרינן בגמרא דריב"ל סבר כר"ל והרי"ף פסק כר"י וכתב הרא"ש דטעמא משום דסתמא דתלמודא משמע דסבירא ליה כוותיה וכן פסק הרמב"ם והרשב"א כתב דלכאורה נראה דהלכה כרבי יוחנן אבל בה"ג פסק כר"ל ורבינו ירוחם כתב שהתוספות ג"כ פסקו כה"ג והגהות ג"כ בפ"ט כתבו דכר"ל מסתבר דריב"ל קאי כוותיה והלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן וכתבו התוספות (ז) ואידך מכאן עד עשרה ימים ובמעמד כולן כדאמרינן בפ"ק (י:) דעידי הגט אין חותמין זה בלא זה וכן נראה מדברי הרא"ש בסוף פרק הזורק שכתב וה"ר משולם נתן טעם לדבריו דהא דאמרינן דעידי הגט אין חותמים אלא זה בפני זה גזירה משום כולכם היינו דוקא בשנים דלא סגי בלא איני ודמי לכולכם דלא סגי עד דחתימי כולהו והרשב"א בפ"ק עלה י' כתב סברא זו וכתב שראה משמו של הראב"ד שהוא חולק בזה ומפרש דתרי מינייהו חתמי ביומיה ובמעמד כולם ואידך כולהו מכאן ועד עשרה ימים ואפי' זה שלא בפני זה וכולהו משום תנאי ניגהו ומקיים תנאיה ואזיל ואלא איהו ואיהי יהושו לעלמן כשאר כל התנאים ופירש כאן גזירה משום כולכם הוו עדים לאו ודאי בעו למחתם ביומיה וזה בפני זה עכ"ל והר"ן בפ"ק דגיטין פירש דברי רש"י כדעת התוס' וכתב שהרמב"ן חולק וסובר כמו שכתבתי בשם הראב"ד דגזירה משום כולכם עדים אבל כולכם חתם אין צריכים לחתום זה בפני זה אלא השנים שהם משום עדים וממה שכתב הר"ן בס"פ התקבל אמתני' דכולכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין נראה בהדיא שסובר כדעת התוספות דכולן אין חותמין אלא זה בפני זה ורבינו ירוחם כתב בה"ב שכדברי הראב"ד כ"ל עיקר ולא ידעתי איך לא שת לבו למה שכתבתי לעיל שנראה מדברי הרא"ש ס"פ הזורק וגם לא הזכיר דעת הרמב"ם כדעת התוס' דגזירה משום אומר כולכם חתמו ולא משום אומר כולכם עדים כדעת הראב"ד והרמב"ן שכתב פ"ט ולמה אמרו אין עידי הגט חותמין אלא זה בפני זה גזירה שמא יאמר לרבים כולכם חתומו ואם תאמר חותמין זה שלא בפני זה שמא יעידו שנים ותפסול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים התנאי עכ"ל. וכתב הר"ן בפ"ק דגיטין גבי הא דאין עידי הגט חותמין אלא זה בפני זה דכיון דאינך משום תנאי אפילו חתמו אחר שנשאה נתקיים התנאי וכשר והיינו בדיעבד אבל לכתחלה כל שלא חתמו כולן פסול : **מת** אחד מהם וכו' במשנה סוף פרק התקבל (דף סו:) היה אחד מהשנים הראשונים פסול וכו' פ"ב דגיטין (יח:) גבי פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל באומר לעשרה כולכם כתבו גט

כך לדעת הרמב"ם והכי משמע בסוגיא דתלמודא דידן מיהו דוקא כשנשתתק כשהוא פיקח ונתחרש אבל כשנשתתק כשהוא חרש דינו שוה לנשתתק ואלם ומהני כתב ידו לדעתו דהרכנת הראש וכתיבת יד שוין הן . ומ"ש וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה הוא לפי דסמך על התוספתא והירוש' דלא כמשמעות תלמודא דידן וב"י האריך בזה עיין בסימן קכ"א סוף סעיף ו' :

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב ע"י כולם ברייתא ס"פ התקבל ופירש"י בשביל כולם כלומר א"צ שיכתוב אחד במעמד כולם אלא אפילו שלא במעמד כולם יכול לכתוב דמ"ש לעשרה לכותבו לא אתכוין אלא שכל אחד מהעשרה יש לו רשות לכותבו אבל כשאמר כולכם כתובו היתה דעתו שלא יכתוב אלא במעמד כולם והוא שיהיו כל העשרה ביחד כשאחד מהם כותב דאל"כ לאיזה צורך אמר כולכם : אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד כותב וכו' כך הוא לשון הרמב"ם בפ"ט וקשה דבמשנה שנינו אמר לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי א' כותב ושנים חותמים כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמים לפיכך אם מת אחד מהם ה"ז גט בטל משמע דא"צ לפרש כתבו וחתמו אלא בכלל כתבו הוה נמי חתמו למ"ד עידי חתימה כרתי דכתיבה בלאו חתימה לאו כלום הוא וברישא לא אתא אלא לחלק בין אמר סתם כתובו דא' כותב ע"י כולם לאומר כולכם כתובו דא' כותב במעמד כולם אבל הא פשיטא דא' מהם כותב וב' חותמין ואע"פ שלא אמר אלא כתובו בלחוד ולא אמר ג"כ חתומו וא"כ אמאי כתב הרמב"ם ורבינו כאן אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו וכולי דתנו ודאי צריך לפרש דעשה שלוחים להוליך הגט וליתנו לאשתו וכדתנא במשנה ובברייתא אבל חתמו משמע דלא צריך אלא כמו ששנינו כתבו ותנו דבכלל כתבו הוי נמי חתמו ויש לייסב דכיון דבתר הכי קאמר תלמודא מנה אותן מהו עד סוף הפרק מוכחת הסוגיא דצריך לומר ג"כ חתומו א"כ בעל כרחינו צריך לפרש מתניתינו וברייתא דלא תני בהו אלא כתבו ותנו ולא קתני נמי חתומו לישנא קטיעא הוא ומ"ש אמר כולכם חתמו כלומר כשאמר להם כתבו אמר להן גם כן כולכם חתמו וכן פירש ב"י : אמר כולכם חתמו כולן חותמין בו ושנים שחותמין בו תחלה הרי הם משום עדים והאחרים משום תנאי וכולי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בפ"ב דגיטין (דף יח) ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כרבי יוחנן דשנים נתכוין לחתום בו משום עדים וכולם לא החתים בו אלא לביישה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא ליהוי גיטא אא"כ חותמין כולן וקאמר בגמרא דלר"י אי חתם בי תרי ביומיה ואינך מכאן עד עשרה ימים וקודם שנתנו לה חתמו כולם כשר דמיקיים תנאיה ואזיל ומיהו משמע כיון דאמר כולכם חתומו צריך שכל אחד מהעשרה לא יחתום חתימתו אלא במעמד כולם כדלעיל וכ"כ התוס' לשם אבל ב"י כתב בשם הראב"ד ושאר גדולים שחולקים על זה דא"צ במעמד כולם אלא כשכולם משום עדים ותו קאמר בגמרא דלרבי יוחנן נמצא אחד מהן קרוב או פסול כשר דמסתמא מינה את הכשרים לשם עדות והקרוב לתנאי וז"ש רבינו לפיכך וכולי פי' כיון דהאחרים משום תנאי לפיכך וכולי ותו קאמר בגמרא מיחתם לכתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר וא"ל פסול א"ל כשר תנאי הוא וא"ל פסול אתי לאחלופי בשטרות דעלמא כך הוא גירסת הרי"ף וכך היא הגירסא הרב המגיד בפרק ט' ופירש דבשטרות דעלמא כשזימן לרבים ואמר כולכם חתומו שאין אומרים בשטרות השאר משום תנאי וכשאחד מהן קרוב הכל בטל וגזרו לכתחילה בגט דאעפ"י דאומרים בו השאר משום תנאי אפ"ה פסול כי היכי דלא ליתי לאכשורי נמי בשטרות דעלמא ומשמע דדוקא לכתחילה גזרינן אבל

דרכי משה

(ה) והר"ן סוף התקבל כתב לדברי הרמב"ם בנשתתק דהיינו ששומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע בבדיקה שדעתו מיושבת סגי אבל לענין דינא יש להחמיר ולפסול אפילו כתב ידו. (ו) וכתב הר"ר כהן בתשובה בית כ"ג דבמקום עיגון יש להקל וצ"ע שם. כתב המרדכי סוף התקבל ע"א ולפי זה אין אדם יכול לשלוח כתב ידו לב"ד למקום פלוני שיגרשו אשתו וכתבו התוס' דאשה יכולה למנות שליח במקום אחר ע"י כתובה וחתימת עדים אע"ג דאין השליח שומע קולה עכ"ל ועיין בזה לקמן סימן ק"מ וקמ"א : (ז) ונ"ל להחמיר דהא יש פוסלין כשהפסול והקרוב למטה כמו שיתבאר לכן יש להחמיר הכל

פרישה

(יט) אחד כותב על ידי כולם פירש רש"י בשביל כולם (דאין כוונתו שכולם יכתבו דאין דרך בכי' יכתבו גט א' כ"פ) : (כ) במעמד כולם עיין מ"ש ב"י ובסימן ק"ל רשמתיהו : (כא) אמר לעשרה יש דגרסי "אבל אם אמר לעשרה כו' וחתמו "ותנו כצ"ל : (כב) העדים "החתומים כצ"ל : (כג) ויראה מדבריו שהוא מכשיר כו' לשון ויראה אינו מדוקדק דהא בהדיא שמעינן כן מדבריו וכן רבינו עצמו כתב לקמן בס"ס ק"ל ז"ל אבל הרמב"ם מכשיר התם הסופר ועד וזהו לומר דס"ה דהרמב"ם איירי במעמד כולם והכי מכשיר דהוי כמו עידי מסירה בפני עצמו אבל בעלמא אינו מכשיר והכי קאמר יראה כו' דזה דוחק : (כד) ולקמן בסימן ק"ל : "ושנים שהחותמים כצ"ל (וע"ל בסימן קמ"א מזה כ"פ) . (כה) משום תנאי פירוש שאין צריכין לחתום אלא לקיים תנאי שבמשמעות ל' שאם לא יחתמו כולם לא יהא גט (לכוונתו כדי לביישה ברבים ולא משום עדים כ"פ) : (כו) זה היום וזה מחר אפילו בי' כו' לאפוקי אם היו כולם משום עדים כה"ג הוא פסול כדלקמן : (כז) מת אחד קודם שחתם כו' דלא

הראשונים פסול ה"ז פסול (כח) ודוקא שחתם קודם שחתמו האחרים אבל חתמו האחרים למטה תחלה ואח"כ חתם פסול למעלה כשר בתחתונים הכשרים (ח) והרמ"ה

גט לאפשתי אי חתים בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא ואמרי לה פסול דילמא אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא ופירש"י אמרי לה כשר למ"ד משום תנאי ומשמע ודאי דאמרי לה פסול היינו למ"ד משום תנאי דאילו למ"ד משום עדים מאי איריא משום דאתי לאיחלופי תיפוק ליה דפסול משום דכולם משום עדים ופסק הרמב"ם בפ"ט כלישנא בתרא וכ"כ רבינו ירוחם וכן דעת הפוסקים וכן בדין דהא מידי דרבנן הוא ובדרבנן פסקינן כלישנא בתרא ומאי דאמרינן דילמא אתי לאיחלופי בשטרות דעלמא הקשו
א המפרשים הא בשטרות דעלמא נמי כל כה"ג כשר דאמרינן בגט פשוט (קמב:) שאם הרחיקו העדים שני שיטין מן השטר ומילא אותם בקרובים כשר ותירץ רבינו תם דבתחלה דהכא היינו שחתמו הפסולים קודם ואח"כ חתמו הכשרים דהרואה שחתמו קודם סובר שהם עיקר העדות והביא דגט פשוט הכשרים חתמו תחלה והניחו מקום חלק ואח"כ חתמו הפסולים או הקרובים דכיון דקרובים חתמו אחר שחתמו הכשרים לא אתו הרואים למימר שהקרובים הם עיקר העדות אלא שחתמו למילוי ולפיכך כשר וא"ת לפי זה דין הגט ודין השטרות שוה וא"כ מאי קאמר דילמא אתי לאיחלופי בשאר שטרות כ"ל דהכי קאמר כיון דבגט קי"ל דבעל כיון לומר לשנים משום עדים ולאינך משום תנאי ועדים אדעתא דבעל חתמי מן הדין ה"ל לאכשורי אפילו חתמו פסולים קודם הכשרים אלא דחיישינן דאי מכשרת בגט אתו לאכשורי נמי בשטרות אפילו כשחתמו הפסולים קודם הכשרים ובשאר שטרות סתמא דמילתא כל החותמים לשם עדים חותמים ועי"ל אתי לאחלופי בשטרות דעלמא שיבואו להכשיר קרוב או פסול בשאר עדיות וכן פי' רש"י אתי לאחלופי בשטרות דעלמא וכולי ויכשירו קרוב בכל השטרות וגם הרשב"א כתב אתי לאיחלופי בשאר שטרות כלומר שיבואו להכשיר קרוב או פסול בשאר עדיות דעלמא וכתב עוד ר"ת דאפי' מאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל באמצע או בסוף פסול לכ"ע בין בגט בין בשאר שטרות כדמשמע פרק גט פשוט ולפי זה כי אמרינן אי חתים בתחלה קרוב או פסול משום מאן דאמר כשר נקט לה :

(*נמצא דבכל מקום שחתם קרוב או פסול בגט או בשטר פסול לכ"ע זולתי כשנתחברו שני תנאים האחד שחתמו הכשרים קודם השני שחתם הקרוב או הפסול למעלה בתחלה דבכל דאיכא הני שני תנאים בשטרות כשר לכולי עלמא ובגיטין אמרי לה כשר ואמרי לה פסול) זו היא שיטת הר"ן שפירש דבריו בהדיא וכתב שאם חתם קרוב או פסול באמצע או בסוף אפילו בשאר שטרות פסול דלא מכשרינן ליה אלא כשהוא חתום תחלה דוקא וזו היא שיטת הרא"ש אלא שנראה מדבריו בפרק גט פשוט שמוסיף להכשיר בשחתם קרוב או פסול באמצע כיון דאיכא כשרים חתומים למטה ממנו וגם חתמו הכשרים קודם דבתחלה דאמרינן הכא היינו שיהיו כשרים חתומים למטה ממנו דכל שאינו חתום למטה מכולם תחלה קרי ליה ודעת הרשב"א והמרדכי והעיטור נראה שהוא כדעת הר"ן : **אבל** לפי מה שכתבו התוספות בשם ר"ת משמע דכשהפסולים חתומים בתחלה אם חתמו הכשרים קודם בשאר שטרות כשר אבל בגט פסול וטעמא משום דעידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכשיבא גט זה לפני בני אדם ויראה שקרוב או פסול חתום תחלה יאמרו שהוא חתם קודם דמסתמא כסדר שהם חתומים חתמו ויאמרו ודאי כשר להעיד הוא שאל"כ היה לכשרים לחתום תחלה כיון שהיו שם ואם היה רוצה הבעל שיחתום משום תנאי ה"ל לחתום אחר כך אלא ודאי לשם עדות חתם ויבואו להכשירו אבל בשאר שטרות אע"פ שיראו שהוא חתום תחלה יאמרו משום תנאי או כבוד החתימוהו ולפי שמצאוהו תחלה החתימוהו תחלה ואחר כך כשמצאו הכשרים החתימום בשם עדות*) :

נמצא דבגט דבכל מקום שיהיה חתום פסול או קרוב הוא פסול דאם הוא חתום באמצע או בסוף אפי' בשאר שטרות פסול ואם הוא חתום בתחלה פסול משום דאתו למימר אי לאו דכשר לעדות לא הוו מחתמי ליה קודם הכשרים כיון שהיו נמצאים שם הכשרים וכ"כ רבינו ירוחם בשמם ומכל מקום למדנו מדבריהם דכשחתום הפסול באמצע כחתום בסוף דיינינן ליה ולא כחתום בתחלה שלא כדברי הרא"ש :

ועל מ"ש ר"ת דאפילו מאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל באמצע ובסוף פסול לכ"ע אפי' בשאר שטרות איכא למידק דהא אמרי' בסמוך דאיכא בין רבי יוחנן לר"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול ולרבי יוחנן דאמר שנים משום עדים ואינך משום תנאי כשר וכבר כתבתי דהא דאמרינן אי חתום בתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול על כרחך לא איתמר אלא אליבא דמאן דאמר משום תנאי ומאחר דאוקמינן דלמאן דאמר אינך משום תנאי כשר בנמצא אחד מהם קרוב או פסול אם כן ללישנא דפסל בחתם תחלה קרוב או פסול על כרחך כי כשרים בנמצא אחד מהם פסול בשחתם באמצע או בסוף הוא וכשר בגט והוא הדין בשאר שטרות ויש לומר דכי אמרינן דנמצא אחד מהם קרוב או פסול לרבי יוחנן דאמר אינך משום תנאי כשר היינו בשחתום תחלה בשטר אבל קודם (לזה) חתמי הכשרים והניחו מקום חלק והתם שם קרוב או פסול וכי אמרי' אי חתים בתחלה קרוב או פסול היינו שהחתים תחלה וגם חתם קודם הכשרים. אבל לשיטת התוס' שכל שחתומים הפסולים תחלה אפילו חתמו כשרים קודם בגט פסול צריך לומר (כל) ללישנא דפסל בחתום פסול ליכא בינייהו הא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול ואיבעית אימא דלהאי לישנא נמי איכא בינייהו הא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול מיהו מאן דמכשר ליה לאו בחתם בגט הוא דמכשר אלא היכא שחזר הבעל והוציאו מכלל העשרה דלמאן דאמר כולם משום עדים צריך לבטל עדות כולם ולמסור עדות לכשרים לבד למאן דאמר אינך משום תנאי כיון שבטל את הפסול כשר ואינו צריך לחזור ולמסור עדות כנ"ל :

ומשמע לי דמאן דפסל בחתם תחלה קרוב או פסול היינו דוקא באומר כולכם דהא אפלוגתא דר"י ור"ל באומר כולכם איתמר דין חתם בתחלה קרוב או פסול אבל כי לא אמר כולכם אפילו חתם תחלה כשר לכולי עלמא וטעמא משום דכיון דלא אמר כולכם הכל יודעים דלשנים לבד הוא אומר וכדתנן א' כותב ושנים חותמים וכשרואים שחותמין ג' או ד' אומרים משום דאותו קרוב או פסול לא מהני לעדות לפיכך חתמו שנים כשרים לשם עדות ובלבד שיהא חתום תחלה אבל לא בסוף להרא"ש ולהר"ן וסייעתו שלא יהא חתום גם באמצע דכל שרואים שחותמים במקום זה מוכחא מילתא דלשם עדות חתמו וכמו שכתבו המפרשים בפרק גט פשוט ובפ"ב דגיטין ודברי הרמב"ם בפ"ט בחתם קרוב או פסול תחלה באומר כולכם הם אמורים מיהו לשיטת התוס' כיון דמפרשים דטעמא דפסלי בגט הוא מפני כשיבא הגט לפני בני אדם יאמרו שהפסול חתם לשם עדות מי יגיד להם אם אמר כולכם או לא אמר ולפיכך צריך לומר לדעתם דאי חתם בתחלה קרוב או פסול וכו' מילתא באפי נפשיה הוא ובין באמר כולכם בין בלא אמר מיתוקמא ולא קאי אמילתא דרבי יוחנן ור"ל : **ולהרמב"ן** בפרק ג"פ דעת אחרת והוא שכל שחותם תחלה אמרינן שחתום לשם עדות אבל בסוף ליכא למיחש למידי והיינו דאיפליגו בפ' ב' דגיטין בחתם תחלה קרוב או פסול ואיכא מאן דפסל משום דאיכא למיחש שהרואה אותם חותם בתחלה במקום שאמר כולכם אומר משום עד הוא חותם ואתי לאכשורי בשאר השטרות בגיטי חוב ובגיטי נשים שלא אמר כולכם ולהחתימן משום עדים אבל אילו חתם הקרוב או הפסול בסוף לכ"ע כשר דליכא למיחש ביה למידי דכיון שרואין אותו חותם לסוף לא אמרי' דלשם עדות חתם ורבינו ירוחם בח"ב כתב חלק מדברי הרמב"ן ועיקר דעתו חסר מן הספר וכתב הרמב"ן שכן דעת רבינו האי דכי מכשרינן מילאהו בקרובים בשנים הראשונים הוא וכ"ש בסוף שכשרים דאיכא למימר בתר דחתמי כשרים אתו פסולים וחתמי אבל מצינו לו בתשובה שאם היו מסורגים כגון כשר (או) ופסול וכשר שפסול חיישינן דילמא סהדא בתרא רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא פסול וחתם ודילמא כיון דמעיקרא חתם חד כשר וא"כ אלא לעד אחד למה הניח זה השני החלק מסתמא החתימו לזה הפסול לפניו ולאסהודי אתא ואין זה מחוור אבל מי יחלוק על הגאון עכ"ל (ט) וגם רש"י נראה דסבר כן דכל שחתום תחלה מוכח דלעדות חתם טפי מכשחתום בסוף ספיר אתי לאחלופי בשטרות דעלמא דכיון דחתם ברישא אתו למימר זה ודאי לשם עדות חתם : **ודעת** הרמב"ם בפ"ה מהל' עדות כך הוא ג"כ דקרובים חתומים למילוי או לכבוד אפילו בתחלה כשר וכ"ש חתומים בסוף לפי זה בפרק ב' דגיטין לא איפליגו אלא בחתם תחלה קרוב או פסול ומשום דאתי לאחלופי בשאר שטרות אבל בחתם בסוף כיון דליכא למיחש למידי כשר לכ"ע ואתי שפיר הא דנמצא אחד קרוב או פסול כשר למאן דאמר אינך משום תנאי דהיינו כשחתם בסוף אבל אי חתום בתחלה אמרי לה כשר ואמרי לה פסול וז"ל בפ"ט מהלכות גירושין אמר להם כולכם חתומו כולם חותמין ואם מנאם וכו' ושנים החתומים בו הם משום עדים והשאר משום תנאי לפיכך אם היו השאר פסולים וכו' היה א' משנים הראשונים פסול ה"ז גט פסול שמא יאמרו על פסול כשר בשאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים ולא הכשירוהו בגט שעדיו רבים אלא מפני שעידי המסירה הן העיקר וכתב הראב"ד ואולי יאמר דשאר שטרות אם יאמר לעדים רבים כולכם חתומו אפילו אחד מהם פסול הכל בטל שאין אומרים בשאר עדיות שהשאר משום תנאי שאין זה דומה למילאהו בקרובים הואיל וזימן כולם לעדות וכתב ה"ה שבודאי זאת היתה כוונת הרמב"ם ולפי זה לא הכשירוהו בגט. וכו' ה"ק לא הכשירוהו בגט כשאינו חתם בתחלה כי אם באמצע או בסוף אלא מפני שעידי המסירה הן העיקר והיה נראה לפרש דברי הרמב"ם דמשום דלמאי דאמר ה"ז גט פסול שמא יאמרו וכו' איכא לאקשויי דמאי איריא משום שמא יאמרו תיפוק ליה משום דכיון שהחתומים תחלה הם משום עדים איפסיל ליה גיטא לכך כתב ולא הכשירוהו בגט וכו' כלומר לא היינו מכשירים בגט אי לאו משום דאתי לאיחלופי אלא מפני שעידי המסירה הם העיקר אבל מאחר דאיכא למיחש דאתי לאיחלופי בשאר שטרות הוי גט פסול אלא דלישנא דולא הכשירוהו אינו מדוקדק לפי זה והנך רואה בעיניך דלהרמב"ם אתי שפיר מה שאמרו דילמא אתי לאיחלופי בשאר שטרות דעלמא דכל כה"ג בשטרות פסול ובגט כשר ולשאר מפרשים צריכים לידחק דה"ק דילמא יבואו להכשיר לעדות וכמו שפירש"י והרשב"א ואין זה משמעות לאחלופי דא"כ ה"ל למימר דילמא אתי לאכשורי לעדות : **ואיבא** למידק היכי יהיב טעמא להכשיר עד פסול בגט מפני שעידי מסירה הן העיקר הא טעמא לא הוי לפי מה שפירש הראב"ד אלא משום דאינך משום תנאי ונראה לי דה"ק מה טעם תלינן בגט דאינך משום תנאי ובשאר שטרות אמרינן לכולם משום עדים מפני שעידי המסירה הן עיקר הילכך תלינן דאינך משום תנאי :

ומשמע לי דלדעת הרמב"ם אפי' היו כולם חתומים בשיטה אחת אם שנים הראשונים כשרים הגט כשר דתו לא אתי לאיחלופי דספיר מיקרי תחלה אע"פ שכולם בשיטה אחת וכתב בעל ל"י בפרק גט פשוט ולענין גט שכיחא לרבות בעדים ואפי' בשנים האחרונים כשר דתלינן לומר דלתנאי חתמו דאי לא מידק הוו דייקי משום חומר דעריות וכן נראה בירושלמי ועכ"ז ראוי לחוש ולהחמיר הריטב"א ז"ל עכ"ל ומפשט דבריו משמע דמפרש כשיטת רבינו תם וסייעתו דעדים אחרונים הוו עיקר קיום השטר ולפיכך אם חתם קרוב או פסול בסוף פסול לכולי עלמא (ר"ל בשאר שטרות אבל בגיטין אפילו באחרונה כשר) ונראה שהוא
פוסק

*) מד"ה נמצא עד תיבת פסול שייך לקמן בסמוך : *) כאן שייך ד"ה נמצא דלעיל

דרכי משה

בכל ענין : (ח) נראה מדברי רבינו הטור דיותר גרע שהפסול חתום למעלה בשנים הראשונים ולכן כתב דשנים הראשונים רצה לומר החתומים למעלה לא יהיה בהן קרוב או פסול וגם אלו אין לפסול אלא כשחתמו הפסולים בראשונה קודם שחתמו הכשרים החתומים למטה אבל אם חתמו הכשרים תחלה למטה אע"ג שחתמו הפסולין מלמעלה אח"כ והם נראים על השטר כשנים הראשונים אפ"ה כשר מכלל זה אם השנים הראשונים כשרים חתומים למעלה והפסולין אח"כ מן האמצע או לבסוף אפילו חתמו הפסולין תחלה יש להכשיר לפי זה דאל"כ במה מיירי לעיל אם היו השאר פסולין או חתמו בי' ימים כשר דע"כ לא איירי כשהפסולין הם חתומים למעלה בשנים הראשונים דהרי דין זה מפורש כאן היה א' מן השנים הראשונים פסולים כו' אלא ודאי מיירי כשהפסולין חתומים אחר השנים ולכן אמר שהוא כשר בכל ענין דס"ל לטור דיותר יש להכשיר כשהפסולים חתומים באמצע או בסוף ממה שיש להכשיר כשחתומים בראשונה כנ"ל לפרש דברי הטור וכן משמע מדברי הרמ"ה שמביא אח"כ שזהו סברתו דיותר יש להכשיר לבסוף או באמצע מאילו היו חתומים בשנים הראשונים וזה סברת ר"ת שכתבו התוס' פ"ב דגיטין מתחלה וכב"י שזהו דעת הרמב"ם פ"ט מהלכות גירושין ופ"ה מה' עדות שיותר יש להכשיר באמצע או בסוף ממה שיש להכשיר בתחלה וכן דעת הרמב"ן ורב האי גאון ורש"י מיהו התוס' פ"ב דגיטין כתבו דחזר בו ר"ת וס"ל דיותר יש לפסול אם חתמו הפסולין באמצע או בסוף ממה שיש לפסול כשחותמין בב' הראשונים: וכ"כ הר"ן שם: (ט) ועיין ה"מ בי' ע"ה :
יבוזה

פרישה

לא נתקיים תנאו : (כח) ודוקא בחתם קודם דהרואה שחתם קודם סובר שהוא עיקר העדות (ואתי לאחלופי להכשירו בשטרות דעלמא קרוב או פסול כ"פ):
לכתחלה

חידושי הגהות

קב א הדברים מבוארים בתוס' ורא"ש שם
כלומר

והרמ"ה כתב (כט) לכתחילה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם אפי' חותם בסוף אפי' חתמו שנים הראשונים ביומיה והקרוב או פסול אחר כך ואי חתום בדיעבד בתר דחתימו תרי כשרי כשר והוא דחתימי הנך תרי ביומיה ואי אמר כולכם משום עדים לא מתכשר עד דהוו כולם כשרים והתימי ביומיה מנאם שאמר אבג"ד יחתמו גט לאשתי ולא אמר כולכם כולם יחתמו בו בהשבון שמנה בין אם היה שם יותר מחשבון שמנה (ל) בין לא היה שם יותר מחשבון שמנה והאידנא תקינו הכמים (לא) בגט דכולכם כתובו כל חד מנכון פירש רש"י תיקון הכמים בגט שאדם מצוה לכתוב במעמד רבים שיכתבו

פוסק כלישנא דאמרי לה כשר (פסול) ומאי דנקט או חתום בתחלה קרוב או פסול היינו לאשמועינן דאע"פ שחתם בתחלה פסול ללישנא דפסל אבל ללישנא דמכשיר אפי' חתם באחרונה כשר כנ"ל ליישב דבריו. ורבינו סתם הדברים שלא כתב אלא כשהפסול חתום בתחלה ולא פירש אם חתם פסול באמצע או בסוף מה משפטו (י) וברמזים כתב חתם אחד אחר שחתמו שנים כשר וצריך לפרש דהיינו שחתם באמצע וכמו שכתב הרא"ש בפ' גט פשוט דאילו חתם בסוף הא בהדיא כתב שם דפסול בין בגט בין בשטרות ומ"מ מתה שכתב כאן אבל חתמו האחרים למטה וכולי כשר בתחתונים הכשרים נראה דלשיטת ר"ת סתם דבריו דקיום השטר בתחתונים הוא ומ"מ אין בדבריו גילוי היכא שחתם הפסול באמצע אי מכשרי' ליה וגם בח"מ סימן מ"ה לגבי שאר שטרות סתם דבריו ולא כתב כשהפסולי' חתומים באמצע מה דינו:

והרמ"ה כתב לכתחלה אין לקרוב או לפסול לחתום וכו' הרי"ף גורם מחתים לכתחלה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול וכתב הר"ן שאיפשר שגירסא זו גם היא מתפרש כמו שמתפרשת גי' רש"י שהוא אי חתים בתחלה קרוב או פסול והרמ"ה נראה לו שגורס כגירסת רי"ף ולא מפרש לה כמו שמתפרשת גירסת רש"י אלא הכי פירושו אם אחד מהעשרה קרוב או פסול אי שבקינן ליה לכתחלה למחתם או אי לא שבקינן בהא פליגי ליסני אמרי לה כשר ושבקינן ואמרי לה פסול ולא שבקינן והלכה כלישנא בתרא ולא שבקינן וכיון דלא איפליגו אלא לענין מחתם לכתחלה ממילא משמע בדיעבד כשר והוא שחתמו שני עדים כשרים ביומיה דאי לאו הכי פסול משום מוקדם ואע"פ שלשון כשר ופסול דיעבד כמי משמע איני רואה דרך לפרש דברי הגמרא בענין אחר לייסב דברי הרמ"ה וא"ת הא כיון דאיכך משום תנאי אי לא חתמי הנך קרוב או פסול הגט בטל שהרי לא נתקיים התנאי וי"ל דמאי דאמר הרמ"ה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם היינו שלא יחתמו קודם נתינת הגט אבל אחר נתינת הגט חותמים ומתקיים התנאי והוי גט למפרע משעת נתינה ובהכי אתי שפיר ליסנא דאמרי לה פסול כיון דלכתחלה אינו חותם וגם לא יתנוהו על סמך שיחתום הפסול אח"כ דאף על גב דכיון שאינו חותם עד אחר נתינה מינכר שפיר דאינו חותם אלא משום תנאי וליכא למיחש דאתי לאיחלופי אפילו הכי איכא למיחש דילמא משתלי ולא התים ונמצא גט בטל מיהו אם עבר וחתם בין קודם נתינה בין אחר נתינה כשר: ועוד י"ל דה"ק לכתחלה אין לקרוב או פסול לחתום עמהם כלומר וכיון שכן אין כותבין הגט דכיון שאין קרוב או פסול חותמין אין התנאי מתקיים מיהו אם עבר וכתבו וחתם בו גם הפסול כשר הוא כנ"ל: ואי אמר כולכם משום עדים וכו' זה מתבאר מתוך דברי הגמרא בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל באומר ליה כתבו גט לאשתי דר"י אמר שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים ואמרינן דאיכא בינייהו כגון דהתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה ימים למ"ד משום תנאי כשר למ"ד משום עדים פסול א"כ כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר למ"ד משום עדים פסול וע"כ לא פליג רבי יוחנן אר"ל אלא משום דס"ל דאידך משום תנאי הא היכא דשוינהו עדים בהא מודה רבי יוחנן דצריך כולהו למחתם ביומיה יכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול מודה דעדות כולם בטילה כדתנן בפ"ה דמכות (ה:) ואם חתם הפסול ונתנו לה בעידי מסירה כתב הרמב"ם בפ"ג שי"א דהוי גט בטל והוא ז"ל חולק ואומר דלא הוי אלא פסול מדבריהם: מנאם שאמר אבג"ד יחתמו גט לאשתי בסוף פרק התקבל (ד' סז:) איבעיא להו מנה אותם מהו רב הונא אמר אינו ככולכם רבי יוחנן אמר הרי הוא ככולכם א"ר פפא ול"פ הא דמנה כולה והא דמנה מקצתייהו אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא ופירש"י מנה מהו. אם לא אמר כולכם אלא מנאם אבג"ד ואמר כתבו גט לאשתי מהו מדמנינהו לכל המנויין איכוין או דילמא כיון דלא אמר כל המנויין כתבו לא בעינן שיחתמו בו כל המנויין אמרי לה להאי גיסא מנה לכולהו אכולהו קפיד מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין ואמרי לה להאי גיסא מנה מקצתן גלי דעתיה דאהכי קפיד וצריכים כל המנויין להתום מנה כולם כיון דלא אמר כולכם לא הקפיד אלא לומר אותם בפני מנין זה ולא שיחתמו כולם עכ"ל וכתב הרא"ש דכיון דאיכא תרי ליסני הוי מנה ככולכם וכן דעת העיטור וכ"כ רבינו ירוחם וכך הם דברי רבי' וגם הרמב"ם בפרק ט' כלישנא דמחמיר פסק שכתב אמר להם כולכם חותמים ואם מנאם בין שמנה כולם בין שמנה מקצתם ואמר להם חתומו ה"ז כאומר להם כולכם חתומו עכ"ל ובאמת שדבריו מסופקים אגלי שתפס לשון הגמ' ולא פי' ואיפשר לפרש דבריו דה"ק ה"ז כאומר כולכם המנויים חתומו וכמו שפירש"י ויותר נראה לפרש דס"ל דכיון דבגמ' אמרינן סתם כאומר כולכם משמע דהכל המנויים שם קאי ואמרי לה להאי גיסא ה"פ דכי מנה מקצתם הוה ליה כאומר וכולי כלומר שרצונו שכולם יחתמו אלא דלא בעי למימני כולהו דלאו ברוכלא ליזיל ולימני וה"ל כאומר כל המנויין כאן חתמו אבל כשמנה כולם לא קפיד אלא לומר דבריו בפני אותו מנין ולא שיחתמו כולם דאם איתא דקפיד אחתימת כולם למה ליה לממנינהו לכולם לימא להו כולכם חתומו ואמרי לה להאי גיסא דכי מנה כולם קפיד אחתימת כולם כיון דמנה כולם וכי מנה מקצתם לא קפיד אלא אמנויין לבד ולפ"ז גם פי' האבעיא משונה מפירש"י דלרש"י לא בעי אלא אי אמרינן דלכל המנויים נתכוין אם מנה כולם אכולם ואם מנה מקצתם אהנהו דמנה קפיד או אי לא קפיד אמנין כלל לענין חתימה ולדברי הרמב"ם בכלל האבעיא נמי היכא דמנה מקצתן אי הוי כאומר כולכם או לא כנ"ל והר"ן בס"פ התקבל תמה על הרמב"ם שכתב בפ"ט ואם מנאם בין שמנאם כולם בין שמנאם מקצתם וא"ל חתומו ה"ז כאומר כולכם חתומו ואח"כ כתב מת אחד מהם קודם החתימה ה"ז גט בטל ואמאי והא מנה ספיקא הוי ואין לדחות ולומר דמת אחד מהם לא קאי אלא אאומר כולכם בהדיא דאין זה במשמע שכיון שכתב דמנה הוי כאומר כולכם כשכתב דמת אחד מהם הגט בטל הא ודאי דגם למנה קאי כיון דהוי כאומר כולכם ואיפשר דטעמא דהרמב"ם משום דבירושלמי אמרו המונה הרי הוא כאומר כולכם ולא חלקו בין מנה כולם למנה מקצתם ואע"פ דרב פפא מפליג בינייהו בני מערבא הוו בקיאי בדברי רבי יוחנן טפי מרב פפא: עוד כתב הר"ן שלא ידע למה השמיט הרי"ף דין זה ואיפשר דהרי"ף מפרש כפירש"י וא"כ היכא דמנה בין כולם בין מקצתם ספיקא הוי ולפיכך לא כתבו דכשיסתפק לנו מספיקא לא שרינן ליה כנ"ל לדחוק בדעת הרי"ף ואין זה כדאי: והאידנא תקינו חכמים בגט דכולכם כתובו וכו' ג"ז שם אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם כתובו או כולכון או כל חד וחד מנכון וכו' אמר רבא זימנין דגאיז לדיבוריה ואמר כולכון ולא אמר כל חד מיכון ואתי לאיפסולי אלא אמר רבא כתובו כל חד מנכון חתומו כל תרי מנכון אובילו כל חד מנכון וכ' הר"ן בגיטא דכולכם כלומר בגט שאדם אומר במעמד רבים שלא יאמר כתבו או הוליכו בלבד שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל אלא כך יאמר כתבו כל חד מנכון וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט שהתקנה היתה שיפרש דבריו לומר כל חד מנכון כתובו וכו' ולפי שרש"י כתב אתקין רב יהודה בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל התקינו שיהא כותבין בו כך אמר לנו פלוני כתבו או כולכון וכו' מפרש רבי' דבריו דה"ק דמשום דיש לחוש שאע"פ שיאמר כתבו גט לאשתי ולא יאמר כולכם יסברו העולם דאמר כולכם ואם מת א'

אבל דיעבד כשר בגט ואפשר שכך היה גורס הרמ"ה ולכך כתב לכתחלה אין לקרוב וכו' ורצה לומר שלא יזמין לכתחילה בגט עשרה ולומר להם כולכם חתומו כשיש ביניהם קרוב או פסול ושיהא חותם הקרוב משום תנאי אפי' חותם בסוף וכו' אבל אי זימנם וחתם בדיעבד כשר ולפי שרבינו כתב דבריו על פי דעת הרא"ש ופי' ר"ת והביא הגירסא ואי חתים בתחלה קרוב או פסול וכו' דלפי גירסא זו אפילו בדיעבד פסול ללישנא דאמרי לה פסול לכך כתב רבינו והרמ"ה כתב לכתחילה וכו' דחולק הוא אסברא ראשונה דפסול בדיעבד כשחתם הפסול קודם שחתמו הכשרים אבל להרמ"ה כשר כשחתמו הכשרים למעלה והפסול למטה אפילו חתם הפסול קודם שחתמו הכשרים ומ"ש הרמ"ה ואי חתום בדיעבד בתר דחתימי תרי כשרים כשר רצונו לומר שהכשרים חתומים למעלה והוא חתום בסוף בשיטה אחרונה ואף על פי שחתם הפסול בתחילה והב"י לא פי' כך דברי הרמ"ה ועוד יש לפרש דרבינו לא הכשיר כשחתם הפסול אחר שחתמו הכשרים אלא כשחתמו הכשרים למטה והפסול למעלה וכמו שפר"ת דהשתא תלינן דהפסול לא חתם אלא למילוי אבל כשחתם הפסול למטה דליכא מילוי איכא למימר דלשם עדות חתם ובטל העדות והכי משמע להדיא מדכתב רבינו היה אחד משנים הראשונים וכו' דהול"ל היה אחד מהם פסול וכו' למה אמר הראשונים וכו' גם לא הל"ל למעלה ולמטה אלא כדפי' אבל להרמ"ה שכתב לכתחילה אין להחתים לקרוב וכו' אפילו חותם לבסוף וכו' משמע דבחתם פסול לבסוף כשר טפי לפי זה אפי' התם הפסול לבסוף קודם שחתמו הכשרים למעלה נמי כשר בדיעבד דמסתמא העדים הם חותמין למעלה ומשום תנאי חותמין לבסוף ואיכא להקשות לפר"ת והרא"ש ורבינו דלא מכשירין אלא כשחתם הפסול בתחילה מאי קאמר תלמודא אי חתים בתחילה קרוב או פסול א"ל כשר וא"ל פסול וקי"ל כהך לישנא דפסול הלא כשחתם הפסול בתחלה קי"ל דכשר לרבי יוחנן דאמר משום תנאי וכתב מהרש"ל בספר חכמת שלמה וז"ל דלפי פר"ת הא דאמר אי חתים בתחילה קרוב וכו' הוא פי' על האי נמי דקאמר והכי קאמר היכא דאמרי כשר והוי שפיר איכא בינייהו כמצא אחד מהן קרוב או פסול דלר"י משום תנאי כשר ואיכא דאמרי פסול וליכא בינייהו קרוב או פסול דאף לרבי יוחנן פסול וליכא בינייהו אלא היכא דחתימי בו תרי מינייהו ביומיה וכו' גם הב"י כתב ענין זה ע"ד התוס' אבל לר"ת ל"ק כלל דהא דמכשירין בנמצא אחד מהן קרוב היינו כשהכשרים חתמו תחילה למטה והא דקי"ל ואי חתים בתחילה קרוב כאמרי לה דפסול היינו כשהפסול חתם תחילה למעלה ועיין שם האריך בדעות הפוסקים: מנאם שאמר אבג"ד וכו' בסוף פרק התקבל איבעיא להו מנה אותן מהו רב הונא אמר מנה אינו ככולכם רבי יוחנן אמר מנה הרי הוא ככולכם ול"פ הא דמנה כולהו והא דמנה מקצתייהו א"ל להאי גיסא וא"ל להאי גיסא ופירש"י מנה כולהו אכולהו קפיד מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין וכו' ובס"א כתב בפירש"י מנה מקצתייהו לא קפיד אפילו אמנויין וכולי וכ"כ הר"ן ומהרש"ל הגיה ע"פ ספרי רש"י הישנים וז"ל מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין השנים מהני מנויין וחתמו למעוטי השאר שלא כמנו אתא ולא לכל הני מנויין איכוין שיחתמו כולן כיון דלא מנה לכולהו הוברר שטורח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה ואפי' המנויין אינן צריכים לחתום אלא מקצתן והיינו כמ"ש הר"ן ולפי זה לא עלה ע"ד בעלי התלמוד שצריך שיחתמו בו יותר ממה שמנה דלא כמו שפירש ב"י בדברי הרמב"ם אלא גם הרמב"ם מפרש כפירש"י והרא"ש כתב כיון דאיכא תרי ליסני הוי מנה ככולכם ורצונו לומר דאעפ"י שלא אמר בפירוש כולכם המנוין חתמו אזלינן לחומרא והוה ליה כאילו אמר כך בפירוש וצריך שיחתמו בו כחשבון שמנה וכמ"ש רבינו: פרש"י תקינו חכמים וכו' בפירש"י שבידינו בדפוסים לא כתוב בלשון זה והביאו ב"י והאריך בו אבל מהרש"ל כתב שכך צריך להגיה בפירש"י אתקין רב יהודה בגיטא דכולכם בגט שאדם אומר במעמד רבים ויש לחוש לשמא יאמרו לכולכם איכוין ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל התקין שיהיו כותבין בו כך א"ל פלוני כתבו או כולכון או כל חד מנכון כולכון אחד כותב במעמד כולם או כל חד מנכון אפילו אין חביריו עמו עכ"ל ורצונו לומר שהתקנה הוא אפילו הבעל אמר סתם העדים צריכים לפרש לכך נתן להם הבעל רשות אם רוצים יכתוב אחד במעמד

דרכי משה

(י) ובזה אין דבריו נראין אלא שדעת בעל הטור כמו שכתבתי פי' דבריו למעלה ועיין בה"ה סימן מ"ת:

פרישה

(כט) לכתחילה אין לקרוב כו' כלומר וכיון שכן אין כותבין הגט דכיון שאין הקרוב או הפסול חותמין לא נתקיים תנאו מיהו אם עבר וכתבו וחתם בו גם הפסול כשר הוא ב"י: (ל) והוא דחתמו הנך תרי ביומיה דאי לאו הכי הוי פסול משום מוקדם: בין אם היה שם יותר מחשבון שמנה כו' משום דאם מנאו הוי כאילו אמר כולכם חתומו רק אם היה יותר מחשבון שמנה אז לא קפיד אלא אמנויין כ"פ): (ג) בין לא היה שם כו' פי' שלא היה שם במעמדם יותר מד' וה"א כיון דלא אמר כולכם שלא הקפיד אלא לומר בפניהם להחתום מהן איזה ב' שירצה וע"ש בגמרא דמחלק שם בזה אם היו שם יותר אם לאו: (לא) בגט דכולכם כלומר בגט דנאמר במעמד

שיכתבו בפירוש שכך אמר כתבו כל א' מהם (נב) שלא יטעו לומר שצוה לכולם ומשמע מדבריו שיפרשו שכך אמר אפי' אמר סתם ושאר מפרשים פירשו (נג) שתקנו שיפרש דבריו ומיהו כתב גאון דאפי' בתר תקנה (נד) אי אמר סתם ולא אמר כולכם (נה) כשר (יא) אע"פ שאמר במעמד כולם:

קבא (א) **צריך** שיהיה בדעתו בשעה שמצווה לכתו' הגט לפיכך אחזו רוח רעה בשעה שמצווה לכתו' אין כותבין אותו אפילו לכשיבריא וכתב הרמב"ם וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין (ב) [א] היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט (ג) הרי זה ספק היה בריא בשעה שצוה לכותבו (ד) ואח"כ אחזו החולי אין כותבין אותו בעודו בחליו (ה) ואם כתבו ונתנוהו בחליו אינו כלום (ו) לא שנא מת מתוך החולי (ז) לא שנא נתרפא

במעמד כולם ואם רוצים יכתוב אחד אפילו אין חבירו עמו דהשתא לא יבואו לטעות ולומר שצוה לכולם ולא יוציאו שום לעז על כתיבת הגט לאחר כתיבתו וזהו כמ"ש רבינו ע"ש פירש"י והוא העיקר. ומ"ש ושאר מפרשים פירשו וכו' יתבאר לקמן בסימן קמ"א בס"ד: ומ"ש ומיהו כתב גאון כו' פי' דלא תימא מאחר שתיקנו שהבעל יפרש דבריו ויאמר כל אחד מהם יכתוב והוא לא אמר בפירוש א"כ ה"ל כאילו אמר כולכם ואינו כשר כשאינו כותב במעמד כולם וכן אינו כשר בשיחתמו שנים מהם אלא כשר הוא אף על פי שאמר כך במעמד כולם כלומר אף על פי שאמר כך בפני רבים וכן פירש ב"י ומהרש"ל:

קבא צריך שיהיה בדעתו וכולי משנה ריש פרק מי שאחזו קורדייקוס וא' כתבו גט לאשתי לא אמר כלום ופירש"י שאין דעתו מיושבת וכתבו התוס' ואפי' אמר כתבו ותנו וז"ל הרשב"א כלומר ואפילו נכתב באותו שעה ולאחר שנתרפא נתנוהו לו ונתנו לה פסול לפי שלא נכתב במצות הבעל כיון שאין בדבריו כלום עכ"ל ונראה דט"ס הוא וכך צריך להגיה ואפילו לא נכתב באותה שעה אלא לאחר שנתרפא ונתנוהו לו וכו' וכמו שכתב רבינו אין כותבין אותו אפי' לכשיבריא דאעפ"י דמתחלת כתיבת הגט ועד שבא הגט ליד האשה היה בריא אפילו הכי כיון שלא נכתב במצות הבעל אינו כלום ואפילו נתנו הבעל לידה לא חיישינן ליה: וכתב הרמב"ם וכן השכור וכו' נראה לפי לשון זה דאם ברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט אף על פי שנשתכר הרבה כותבין על פיו אבל בספרי הרמב"ם שבידנו כתוב וכן שכור שהגיע לשכרותו של לוט ואם לא הגיע ה"ז ספק לפי לשון זה משמע אפילו ברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט ה"ז ספק והכי משמע מדברי ה"ה שפירש כך שכתב וז"ל וכן השכור וכו' פרק הדר אמרינן שכור שלא הגיע לשכרותו של לוט ה"ה כפיקח לכל דבריו ושמא היכא דאמר כתבו ולא אמר תנו כמו מי שאחזו קורדייקוס דמי והרי זה ספק אם הוא כבריא וצריך שיאמר כתבו ותנו או שמא הוא כחולה ואצ"ל תנו וכן נראה שהרב כתב שכור אחר מי שאחזו קורדייקוס דאע"ג דהוא כפיקח לכל דבריו אינו כבריא עכ"ל כלומר שמא אינו כבריא ואצ"ל תנו ומ"מ גיטו גט כיון שהוא כפיקח לכל דבריו או שמא דינו כבריא גמור וצריך לומר תנו לפי זה ודאי שכור שאמר כתבו ותנו ה"ז גט ודאי כיון שהוא פיקח לכל דבריו ואין בזה ספק ולפי זה נתיישב מה שהקשה בית יוסף לפי ספרינו ברמב"ם מ"ש דקידושיו קידושין ודאי וגיטו הוי ספק דפשיטא דגיטו נמי גט גמור ודאי ולא קאמר הרמב"ם דהוי ספק גט אלא היכא דלא אמר תנו ודו"ק: **היה** בריא בשעה שצוה לכותבו וכו' משנה שם ופליגי בה ר"י ור"ל ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן דאין כותבים אלא לכשיתשפה אבל בעודו בחליו אין כותבין דמדמי ליה לשוטה וס"ל לרבינו דאם כתבוהו ונתנוהו בחליו אינו כלום דלית ביה ממשא והגט בטל כיון דחשוב שוטה בשעה שכתבוהו ונתנוהו אבל הרמב"ם כתב ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא פסולה משמע שאינו בטל מן התורה אלא פסול מדרבנן ותמה ב"י למה כתב פסול ולא בטל ועוד הקשה דה"ל להרמב"ם לפרש דדוקא בדסמייה בידן הוא דפסול אבל לא סמייה בידן בטל נמי הוי ועוד הקשה שלא הזכיר הרמב"ם קורדייקוס אלא רוח רעה מבעתת אותו ורוב המבועתים מרוח רעה לאו סמייהו בידן עד כאן לשונו. ושתי קושיות אלו קשה גם כן על דברי רבינו לפי דעתו. אבל לפע"ד אין כאן קושיא כלל דכיון דקי"ל כרבי יוחנן ולרבי יוחנן לית ליה הך סברא דסמייה בידן דאפילו סמייה בידן פסול הוא כשכתבוהו ונתנוהו בחליו כיון דצריך לרפואה מחוסר מעשה הוא אם כן ה"ה כשאין סמייה בידן נמי הכי דיניה דאין בסברא זו לא להקל ולא להחמיר גם מה שתמה למה כתב פסול ולא כתב בטל לפי עניות דעתי אין כאן קושיא דכיון דרבי יוחנן קאמר אין כותבין אלא לכשיתשפה משמע הלשון דאין זה אסור אלא מדרבנן דאם היה הגט בטל מדאורייתא הוי ליה לרבי יוחנן לומר אם כתב בחליו אינו כלום מדלא אמר הכי אלמא דאינו אלא פסול מדרבנן ועוד
דכיון

א' מהם יבטלוהו שלא כדין לכן תיקן רב יהודה שאע"פ שיאמר סתם כתבו גט יכתבו שאמר בהדיא כתובו כל חד מנכון וכן בחתומו ואובילו ולפי דעתי לא נתכוון רש"י לכך שאם העדים יכתבו דברי הבעל ממש ליכא למיחש למידי דכיון דלא אמר כולכם בכל תרי מינייהו שיחתמו יכשירוהו דלב"ד טועים לא חיישינן וכן לא הוה ליה לרב יהודה למיחש שמא העדים יוסיפו על דברי הבעל ויאמרו שאמר כולכם היכא שלא אמרו אלא ודאי כוונת רש"י לפרש כדברי הר"ן והרמב"ם ומ"ש התקין שיהא כותבין בו כך אמר לנו פלוני היינו לומר שיהא כותבין על פי מאמר הבעל כלומר שהבעל יאמר כתבו כל חד מנכון וכו' והם יכתבו דבריו ור"י בח"ג כתב והשתא תקינו רבנן בגיטא שאם אמר כולכם כתובו שר"ל שום אחד מכם וכן אם אמר כולכם חתומו שר"ל כל שנים מכם וכן אם אמר כולכם הוליכו ר"ל כל א' מכם עכ"ל וזה פי' שלא עלה על דעת שתיקנו רבנן להכשיר גט שלא נחתם כמו שצוה הבעל שהוא בטל מן התורה ואיפשר דה"ק תקנו שלא יאמר כולכם כתובו והשתא כשיאמר כולכם לא חיישינן ליה לעובר על תקנת חכמים שהתקינו שלא יאמר כולכם והוה ליה כאילו לא אמר כולכם ממש אלא נפרש הוא כולכם ר"ל כל אחד מכם כתקנת חכמים ולכך כותבין שפיר דבריו ואמר כל אחד מכם והלשון דחוק לפי' זה וגם בגמ' לא משמע הכי. והרא"ש כתב והשתא תיקון רבנן שגיטא דכולכם כתובו או כולכם או כל חד מנכון חתומו או כולכם או תרין מנכון ולא כתב מאי דאמר רבא זימנין דגאיז לדבוריה וכו' אלא אמר רבא כתובו וכל חד מנכון וכו' ולא ידעתי למה ואפשר שלא היה בנוסחא שלו או שהוא ט"ס בפסקי הרא"ש שבידינו שהרי"ף כתבה: ומיהו כ' גאון דאפי' בתר שתיקנו וכו' כ"כ העיטור במאמר שביעי וכ"ל דרבותא אשמועי' דלא תימא כיון שתקנו שיפרש דבריו כל שלא פירש אלא אמר סתם ה"ל כאומר כולכם קמ"ל:

כתב הריב"ש בתשובה סי' ספ"ט מעיד אני על רבותי ה"ר פרץ הכהן והר"י שמעולם לא הניחו שינתן גט זולתי לפניהם לפי שרוב מצויים אצל גיטין אינם מומחין ולא בקיאים בדקדוקי הגט גם בזמן רז"ל היו ממנים אחד מהם על הגיטין כדאי' בריש גיטין (ה:) אתא לקמיה דרב אההוא דהוי ממנה אגיטי. וז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סי' י"ו על הגט שניתן בפני עדים שאינם יודעים בטיב גיטין דע כי הדבר קשה עד מאוד כי מרבים ממזרים בישראל ואם באנו לפסול למפרע קשה הדבר מאד אבל מכאן ולהבא טוב לפרסם ולהכריז שלא ישתדל אדם בנתינתו אלא הבקיאים בהם:

קבא צריך שיהיה בדעתו בשעה שמצווה לכתוב הגט וכו' בפרק מי שאחז (ד' סז:) קורדייקוס שהוא רוח רעה ואמר כתבו גט לאשת לא אמר כלום וכתב הרמב"ם בפי' המשנה שהוא חולי מתחדש ממילוי חדרי המוח ומתבלבל הדעת מפני כך שהוא מין ממיני חולי הנופל ומדקתני לא אמר כלום משמע דאף לכשיבריא אין כותבין וכן משמע מדברי רבי יוחנן בגמרא וכ"ל דאם כתבוהו ונתנוהו לא חיישינן ליה דהא לא אמר כלום קתני ורבינו ירוחם שכתב בח"ו שהוא פסול לא דק בלישניה: **וכתב** הרמב"ם וכן השכור וכולי דברי הרמב"ם הם בפ' ב' וגרסת ספרינו וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין ואם לא הגיע ה"ז ספק ולפ"ז אם נשתכר הרבה אע"פ שברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הוי ספק ולפי גירסת רבי' דוקא כשנשתכר כ"כ עד שאנו מסופקים אם הגיע לשכרותו של לוט או הוי ספק אבל אם ברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל אע"פ שנשתכר הרבה כותבין על פיו ואפשר דלגירסת רבי' כל שנשתכר הרבה מספקינן ליה באם הגיע לשכרותו של לוט. ודע דבפ"ד מה' אישות כתב שכור שקדש קידושיו קידושין ואף ע"פ שנשתכר הרבה ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קידושין ומתייסבין בדבר זה עכ"ל. ולגירסת ספרינו דמשמע מיניה שכל שנשתכר הרבה אף ע"פ שברי לנו שלא הגיע לשכרותו של לוט כלל הוי ספק קשה דגבי קידושין משמע דכל שלא הגיע לשכרותו של לוט לא מספקא ליה אלא קדושי ודאי הוו מדכתב סתם קדושיו קדושין ואפשר שמה שכתב ומתייסבין בדבר זה קאי נמי ארישא דלישניה שכתב קדושיו קדושין כלומר מתייסבין לראות ענין שכרותו אם ראוי לסמוך על קדושיו לגמרי אם אין ראוי לסמוך עליהן אלא דוקא להחמיר ולא להקל ועוד י"ל שמ"ש הרמב"ם בגיטין ואם לא הגיע היינו שאין ברור לנו שהגיע כלומר דמספקא לן אם הגיע אם לא הגיע וזה עולה כגירסת רבינו: היה בריא בשעה שצוה לכתבו וכו' משנה בפרק מי שאחזו שם אמר כתבו גט לאשתי ואחזו קורדייקוס וחזר ואמר אל תכתבו אין דבריו האחרונים כלום ובגמרא (דף ע:) אמר ר"ל כותבין ונותנין לאלתר ורבי יוחנן אמר אין כותבין אלא לכשיתשפה והא דקתני אין בדבריו האחרונים כלום דלכי ניילא דעתיה לא צריך למיהדר אמלוכי ביה וידוע דהלכה כר' יוחנן וכתב הרמב"ם בפ"ב ואם כתבו ונתנו קודם שיבריא הרי זה פסול ותימא דהא בגמרא אמרי' דר' יוחנן מדמי ליה לשוטה וכל עניני שוטה א לית בהו ממשא ואיפשר דכיון דר"ל אמר כותבין משום דמדמי ליה לישן ליכא לפלוגי בין ר' יוחנן לר"ל כולי האי דלרבי יוחנן אם כתבו ונתנו אינו כלום ולר"ל אפילו לכתחלה כותבין ומסתיין דנימא דלר' יוחנן אם כתבו פסול מדרבנן ואכתי קשה דבגמרא אמרינן דטעמא דלר"ל דאמר כותבין באחזו קורדייקוס משום דסמייה בידן כלומר שרפואתו בידינו כדאיתא בגמרא ומש"ה מדמי ליה לישן ולא לשוטה משמע דהיכא דלאו סמייה בידן כגון שאר אחוזי רוח רעה זולת קורדייקוס מודה ר"ל דלשוטה מדמינן להו וכיון שכן אפי' לר"ל אם כתבו ונתנו קודם שיבריא אינו כלום וא"כ הרמב"ם ה"ל לפרושי דדוקא בדסמייה בידן הוא דפסול אבל לאו סמייה בידן בטל נמי הוי ועוד שלא הזכיר הרמב"ם קורדייקוס אלא מי שהיה רוח רעה מבעתת אותו ורוב המבועתים מרוח רעה לאו סמייהו בידן: **נשאל** הרשב"א ח"א סי' תשס"ה הא דאמר רבא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו קי"ל כוותיה ואם גירש בשעה שהוא חלים גיטו גט או לא קי"ל כוותיה ואין גיטו גט עד שיתשפה ואיסתפקא לי הא משום דמשמע בירושלמי דר' יוחנן דאמר גבי אחזו קורדייקוס לכשיתשפה פליג עליה: **תשובה** איברא מסתברא דעתים חלים ועתים שוטה בשעה שהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו ודר' יוחנן לא פליג וכדבעינן למיכתב ואפי' למאי דסבירא לך דפליגא אם איתא הא קי"ל כרבא דבתרא הוא וכן פסק הרמב"ם בפ"כ מה"מ וכן פסק רבי' האי ב ודאי דהכין הלכתא מהיא דבר שמיא דפ"ב דכתובות (כ.) ומסתברא דאפי' חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי הרי הוא כפיקח כסתמא דמילתיה דקא אמרי כשהוא חלים הרי הוא כפיקח לכל דבריו לא בבדיקה כנשתתק אלא שהוא חלים שהוא מדבר בעניינו ואינו קורע בגדיו ואינו לן בבית הקברות ואינו יוצא בלילה ואינו מאבד מה שנותנין לו שהם סימני שוטה כדאיתא בירושלמי דגיטין ובתרומות ואע"פ שהוא תשש ועדיין סימני חליו ניכרים בגופו שלא נתרפא לגמרי אלא כאדם המתחזק מחליו אפי' הכי בשעת חלימתו הרי הוא

דרכי משה

(יא) מיהו לב"ע אם אמר כולכם אפי' בתר תקנת הגט פסול אם לא חתמו כולם ודלא כרבינו ירוחם שכתב נתיב כ"א מ"ג דאפי' באומר כולכם אם יש להכשיר בתר תקנה ובסדר

דרישה

סי' קבא [א] היה הדבר ספק אם הגיע לשכרותו של לוט ז"ל ב"י דברי הרמב"ם הם בפ"ב וגירסא

פרישה

במעמד רבים: (נב) שלא יטעו לומר כו' ר"ל ואם מת אחד מהן יבטלוהו שלא כדין ב"י: (נג) שתקנו שיפרש דבריו פי' הגט שאדם אמר במעמד רבים שלא אמר כתבו או התומו בלבד שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל אלא יאמר כתבו כל חד מנכון ר"ן ועיין בב"י שכתב שנ"ל שגם דעת רש"י כן ולא כאשר הבינו רבינו: (נד) אי אמר סתם ר"ל אף שלא פי' דבריו רק שלא אמר כולכם: (נה) כשר אע"פ שאמר כו' וכתב ב"י ז"ל דרבותא אשמועינן דל"ת כיון שתיקנו שיפרש דבריו כל שלא פירש אלא אמר סתם ה"ל כאומר כולכם קמ"ל:

סי' קבא (א) צריך (פירוש בדעתו כו' דלשון וכתב ונתן משמע שיכתבנו ויתננו מרלינו הטוב כ"פ): (ב) היה הדבר ספק כו' עיין בדרישה: (ג) הרי זה ספק רלה לומר ואם נתגרשה בו הרי היא ספק מגורשת: (ד) ואחר כך אחזו החולי רלה לומר החולי הנזכר: (ה) ואם כתבו ונתנוהו רלה לומר כתבו או נתנוהו ורלה לומר בנתנוהו אם כתבו כבר בהיותו בריא ונתנוהו בחוליו: (ו) לא שנא אם מת כו' ונפקא מינה לענין יבום וחליצה ולכהן וכה"ג: (ז) לא שנא נתרפא רלה לומר ואפילו אם הסכים כשנתרפא על כתיבתו ונתינתו

חדושי הגהות

קבא א כלומר וקשיא על הרמב"ם שאמר ה"ז פסול והוה ליה לומר ה"ז בטל: בגמרא

נתרפא אבל לכשיתרפא כותבין אפי' אם בחליו מיחה מלכותבו אין באותו מיחוי כלום (ח) ונותנין אותו לכשיתרפא וא"צ לימלך בו פעם שנית לפיכך שכיב מרע שמצווה לכתוב גט לאשתו (ט) צריך לדקדק בו שהיה שפוי בדעתו בשעת כתיבה ובעל העיטור כתב שאין צריך אלא כיון שצוה לכתוב כותבין (י) אפי' אם נשתתק וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה (יא) מי שנשתתק ושאלוהו אם ירצה שיכתבו גט לאשתו (יב) והרכין בראשו לומר הן בודקין אותו בדברים אחרים ששואלין אותו דבר שראוי להשיב עליו אם רואין

הוא כפיקח לשיטתו עכ"ל ועיין במה שכתבתי בסימן א' וגם במה שאכתוב בסימן זה : **לפיכך** שכיב מרע שמצוה לכתוב גט לאשתו צריך לדקדק בו שהיה שפוי וכו' בר"פ מי שאחזו (סס) גבי הא דא"ר יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו דאמרינן התם דעתא צילתא הוא כתבו התוס' בגט שכ"מ אור"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בנתיים אפי' נתפקח לבסוף אינו מועיל ופעמים שכ"מ אינו בדעתו ומספקא אי חשבינן ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקטיה וכיטן דמי עכ"ל ואין כוונת התוס' כדמשמע לכאורה דכל היכא שנכתב בעודו שפוי ונתקלקל וחזר ונשתפה ונתנו לה כשהוא שפוי דכיון שנתקלקל בנתיים הוא פסול דכל כה"ג משמע לי דכשר הוא דהא כשאמר כתבו גט לאשתו ואחזו קורדייקוס ואמר אל תכתבו לכי צלים דעתיה כותבין ולא צריך לאמלוכי ביה אלמא אחיזת קורדייקוס לא ביטלה את דבריו הראשונים וכ"ש שלא תבטל את מעשה כתיבת הגט וליכא למימר דהא דלא ביטל אחיזת קורדייקוס את דבריו הראשונים היינו דוקא היכא דסמייה בידן דומיא דקורדייקוס אבל היכא דלאו סמייה בידן יבטל דהא דר' יוחנן דקי"ל כותיה לא מפליג בהכי דכיון דמחוסר מעשה לשוטה מדמינן ליה אבל כונתם לומר שאם אחר הכתיבה נתקלקל דעתו ונתנו לה בעודו מקולקל אף ע"פ שנשתפה אח"כ לא אמרינן איגלאי מילתא דשפוי היה כשנתנו לה הגט ותונבא בעלמא הוא דנקטיה והגט כשר אלא מספקינן לן שמא שוטה היה באותו שעה וה"ל ספק מגורשת : **אע"פ** שהתחלה בסדר כתיבת הגט להרא"ש בפסקיו סוף מסכת גיטין שכתב וז"ל ואם ש"מ מצוה לכתוב גט יזהר הסופר שיהיה החולה שפוי ומיושב בדעתו בתחלת כתיבת הגט עד גמר נתינתו שאם תטרף דעתו בנתיים אע"פ שתחזור דעתו עליו הגט פסול עכ"ל ולשון זה מוכיח כדמשמע לכאורה מדברי התוס' דע שטעות הוא שנפל בספרים וצריך להגיה כתיבתו במקום נתינתו שהרי רבי' וגם רבינו ירוחם כתבו הסדר הזה תיבה בתיבה וכתבו עד גמר כתיבתו (א) וגם הוא ז"ל בתשובותיו כלל מ"ו כשכתב סדר הגט כתב יזהר שיהא החולה שפוי ומיושב בתחלה בכתיבת הגט עד גמרו ולישנא דעד גמרו משמע דאכתיבת הגט קאי כלומר עד גמר כתיבתו וגם בכלל מ"ה סימן י"ח משמע מדבריו דלא בעי' שיהא שפוי אלא בשעת כתיבה ונתינה דוקא אבל בין כתיבה לנתינה לית לן בה וגם הגהות בפ"ב מה"ג בשם התרומה וסמ"ג כתבו דאור"י דיש ליזהר בשעת כתיבה וגם המרדכי והרשב"א והר"ן והרא"ש כתבו בשם ר"י דיש ליזהר בשעת כתיבה ולא הזכירו נתינה (ב) כלל משמע דהא מילתא בין כתיבה לנתינה אע"פ שיתקלקל לית לן בה לכולי עלמא דאפי' על שעת נתינה דנין אי בעינן שיהא שפוי כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ודעת הרשב"א והר"ן שצריך שיהיה בדעתו בשעת נתינה ג"כ והביאו ראיה מהירושלמי נתן לה את גיטה ואמר לה לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדייקוס פלוגתא דר"ל ור' יוחנן כלומר דרבי יוחנן צריך שיהא בדעתו בשעה שהגט גומר והרשב"א כתב עוד וקי"ל דהא אמרינן לקמן בפירקין גמרא לא תתייחד עמו וכו' באומר מעת שאני בעולם דמשמע שאינו רוצה שיחול הגט אלא רגע אחרון שהוא בעולם ואותה רגע א"א לבודקו ומדברי רבותינו בעלי התוס' נ"ל שאין מקפידין אלא בשעת כתיבה ושלא כדברי הירושלמי והתוס' וצל"ע עכ"ל . ולגירסת התוס' שבידינו פשיטא דמקפידין הם על שעת נתינה והבו דלא לוסיף עלה להקפיד בין שעת כתיבה לנתינה ואפי' לגירסת התוס' שביד הרשב"א דלא מדכרו אלא שעת כתיבה איכא למימר דסירכא דגמרא נקטו דמיירי באחזו קורדייקוס בשעת כתיבה אבל אה"נ שיש ליזהר גם בשעת נתינה . והאי זהירות מדברי רבי' נראה דהיינו לומר דש"מ צריך בדיקה שהרי כתב שבעל העיטור חלק על הרא"ש וכתב כיון שצוה לכתוב כותבין אפי' נשתתק ובודאי דלא מיירי בעל העיטור בראינו שאין דעתו מיושבת אלא בש"מ סתם איירי דלדידיה אפי' בנשתתק כותבין ולהרא"ש אין כותבין אפי' לא נשתתק דהא בכל ש"מ איירי ומ"מ ליכא למימר דלהרא"ש יהא צריך לבדוק ש"מ ג"פ כדין מי שנשתתק אלא היינו שצריך לחקרו קצת לראות אם דעתו מיושבת ולא יהיו כמו החולים שמדברים ואינם יודעים מה מדברים דשפאריא"ר בלעז דכל שהוא מדבר כן הרי הוא כשוטה וכמו שכתב בעל התרומה וכן משמע מדברי הרא"ש דלא בעינן בדיקה ג"פ אלא בבדיקה קצת סגי שכתב בפסקיו וז"ל צריך ליזהר בש"מ שצוה ליתן גט שתהא דעתו מיושבת עליו ואף בשעת כתיבה משום דחולה פעמים שדעתו מטורפת עליו ועתים חלים עתים שוטה ואפי' לר"ל דמדמי קורדייקוס ליטן היינו משום דרפואתו בידינו או שמא אפי' לר' יוחנן כיטן דמי משום דלא מחוסר מעשה דרגיל שתתיישב דעתו ממילא וטוב ליזהר עכ"ל ואילו היה דעתו דבעי בדיקה ג"פ לא ה"ל לכתוב שתהא דעתו מיושבת אלא ה"ל למימר צריך לבודקו כדין מי שנשתתק ועוד שכתב בסוף לשונו וטוב ליזהר ואין לשון זה מורה על בדיקת ג"פ דא"כ הל"ל וטוב לבדקו וכן כתבה רבינו ירוחם בח"ד ש"מ שצוה ליתן גט לאשתו צריך שתהא דעתו מיושבת עליו אפי' בשעת כתיבה ואע"פ שכתב סמוך לזה וכן גוסס צריך בדיקה דמשמע דש"מ נמי צריך בדיקה ההיא בדיקה לאו בדיקה ג"פ היא דא"כ הוה ליה למימר צריך בדיקה כדין מי שנשתתק אלא ודאי האי צריך בדיקה היינו שאם הוא מדבר צריך בדיקה קצת כמו שכתבתי ודין נשתתק שצריך בדיקה ג"פ כ' בח"ו : **ובעל** העיטור כתב שאין צריך וכו' ז"ל במאמר שביעי ומסתברא דוקא דאמר כתבו ואחזו קורדייקוס דדעתא שגישתא הוא דאין כותבין אלא לכשיתפסה אבל ש"מ שאמר כתבו ונשתתק כותבין ונותנין עד שעת נטילת נשמה דדעת צילתא היא וכחישותא הוא דנקטיה ולא מחזקינן ליה בדעתא שגישתא תדע דהא בשמיעת הקול פעם אחד דיו ובנשתתק מתוך חליו דיו בהרכנת הראש פעם אחד כדגרסינן בירושלמי שמע מיניה דלא מחזקינן ליה כשוטה והיכא מצאן דאמר נשתתק ספק שוטה ולא דייק לן דאם איתא כי בדקינן ליה ג' זימני מאי הוי ליהוי בשעת בדיקה כחלים ולבתר הכי כשוטה וליחוש דלמא פיקח ונשתטה הוא ולעולם יהא צריך בדיקה עד שיגיע גט לידה דהא אין כותבין עד שישתפה ועוד שוטה בבדיקה מי יהיב גיטא אלא שמע מיניה דנשתתק לאו כספק שוטה הוא ש"מ והא דאמרינן שיחיא דלאו לאו נקטיה לאו משום שוטה הוא דהא שוטה בחדא מילתא לא סגיא אלא מילתא דחולי הוא ומעשה בא לידי בשכיב מרע שאמר כתבו גט ונשתתק מתוך חליו והיה לו אח במדינת הים וכתבו ונתנו לה על פיו עכ"ל ורש"י נראה שסובר דנשתתק בשוטה מספקינן ליה שכתב על ודילמא שיחיא דלאו לאו נקטיה חולי שגעון המלמדו תמיד להרכין ראשו וכן דעת הרמב"ם בפ"ב שכתב וצריכין לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו ומה שהקשה בעל העיטור דליהוי כעתים שוטה עתים חלים י"ל שכל שבדקוהו ומצאנו דעתו מיושבת תו לא מספקינן ליה בשוטה דאם איתא דמחמת שטות נשתתק לא היתה דעתו מיושבת בשום שעה כנ"ל ואיפשר דהיכא שלא בדקו השכיב מרע וכתבו הגט על פיו בדיעבד מודים התוס' והרא"ש דכשר שטוב ליזהר לכתחילה משמע (ג) ואיפשר דאפי' בנשתתק מתוך חליו ולא בדקוהו מודים דכשר בדיעבד היכא דלא איפשר כעובדא דבעל העיטור . ומיהו בנשתתק מתוך דבריו משמע דאפי' בעל העיטור מודה דבעי בדיקה ואם לא בדקוהו נראה דמידי ספיקא לא נפקא והיכא שנתברר לנו שהיה מטורף בשעת צווי או בשעת כתיבה וחתימה בטל הוא לכולי עלמא ונראה דהוא הדין להיה מטורף בשעת נתינה לדברי המצריכים לבודקו בשעת נתינה מיהו אדברי התוס' שכתב הרשב"א שאין צריך צ"ע . ולענין אם התחילו לכתבו כשהיה שפוי ונתקלקל והניחו מלכתוב וחזר ונשתפה וגמרו הכתיבה נ"ל דלפי מה שהוכחתי בתחילת דיבור זה דשטותו אינו מבטל לא דברים ולא מעשים הראשונים הכא נמי דכוותיה אף על פי שנתקלקלה עתה מה שכתבו בעודו שפוי כשר הוא וחוזר וגומר לכשישתפה : **מי** שנשתתק ושאלוהו אם ירצה שיכתבו גט לאשתו וכו' גם זה שם במשנה (דף סז :) נשתתק אמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו ופירש"י דג' פעמים היינו ג' פעמים לאו וג' פעמים הן שהם ששה וכן כתבו התוס' והרשב"א והר"ן וכן אמרו בירושלמי נכתוב גט לאשתך הן לאמך לאו לאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לחמותך לאו וכ"כ מדברי סמ"ג ורבינו ירוחם ואע"ג דאמרינן בההוא פירקין גופיה לא יכתבו הגט עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב וכו' כבר אמרו בירושלמי היא הרכנת הראש היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש דכיון שעושה בגופו מעשה המוכיח שמצוה להם שיכתבו ויחתמו ויתנו גט לאשתו חשוב כאילו מצוה כן בפיו . ואמרינן בגמרא (ע :) וליחוש דילמא שיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה ופירש"י שיחיא דלאו לאו . חולי שגעון המלמדו תמיד להרכין בראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב על דברי שאלתם אמר רב נחמן דאמרי ליה בסירוגין ופירש"י בסירוגין ממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וחוזרין ושואלין לו אותה שאלה עצמה ופריך תו ודילמא שיחיא דסירוגין נקטיה ופירש"י שיחיא דסירוגין . לשהות ולהרכין בענין זה לשעות ומשני דאמרי ליה חד לאו והדר הן חד הן ותרין לאו ופירש רש"י דכי האי שיחיא לא נקטיה כלומר דאין דרך למינקט כי האי שיחיא וכתב הר"ן דאע"ג דבירושלמי חד הן וחד לאו חד הן וחד לאו לא קי"ל הכי אלא כדאמרינן בגמרא דידן חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן וגם המרדכי כתב בשם ראבי"ה דירושלמי לא דק בלישניה דודאי חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן בעינן דאי חד לאו וחד הן איכא למיחש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה ובתר הכי אמרינן בגמרא דבי רבי ישמעאל תנא אומרים
לו

דכיון דאינו מפורש בדברי ר' יוחנן אם בטל הגט אם לאו אין לנו להקל מסברת לבנו ולכך העיקר כדברי הרמב"ם ולא כמ"ש רבינו דאם כתבוהו ונתנוהו בחליו אינו כלום דמשמע דהגט בטל מן התורה ואין חוששין לו כדין שוטה כדפריך וליתא דלא קאמר תלמודא אלא דר' יוחנן מדמה ליה לשוטה אבל לא שהוא חשוב שוטה ממש נראה לי ועוד יש לפרש דהרמב"ם ס"ל דהכא כיון דבשעה שציוה לכתבו היתה דעתו צלולה אף על פי דאח"כ נשתטה ממש לא הוי אלא פסול כדמוכח ממאי דמקשה לרבי יוחנן משחט בו שנים ולא מקשה לריש לקיש וכמ"ש הרשב"א בחידושיו ע"ש : **אבל** לכשיתרפא כותבין וכו' ונותנין אותו לכשיתרפא וכו' כתב בית יוסף דאפי' חזר ונעשה חולה בין כתיבה לנתינה כשר הוא כיון דבשעה שציוה לכותבו היה בריא וגם בשעת כתיבה ונתינה היה בריא אפי' בנתיים היה חולי לית לן בה וכן מה שכתב לפיכך שכיב מרע וכו' דבשכיב מרע נמי צריך שיהא שפוי בשעה שמצוה לכתוב גט לאשתו ואף בשעת כתיבה ואף על פי שרבינו לא הזכיר בש"מ שיהא שפוי גם בשעת נתינה לא חש להאריך לפי שנסמך על מ"ש מקודם באחזו רוח רעה לאחר שציוה לכתוב דלא יכתבו ולא יתנו עד שיהא שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה והוא הדין בשכיב מרע דלמדוהו רז"ל מדין אחזו רוח רעה כמ"ש התוס' וכל הפוסקים אחריהם ועוד דהרא"ש לשם אף באחזו רוח רעה לא כתב אלא שיהא שפוי אף בשעת כתיבה ולא הזכיר נתינה ורוצה לומר הוא הדין נתינה וכן הדין בשכיב מרע . ועוד יש לומר דלפי דהעיטור חולק בשכיב מרע דאפי' בשעת כתיבה אין צריך שיהא שפוי אלא כיון שציוה לכתוב כשהוא שפוי כותבין אפי' נשתתק לכך כתב בסברא הראשונה דצריך שיהא שפוי בשעת כתיבה דלא כדעת העיטור דמחלק בין אחזו רוח רעה לש"מ אבל לעולם גם בשעת נתינה צריך שיהא שפוי לסברא הראשונה ועיין בב"י הארוך : **מי** שנשתתק וכו' נראה דדברי רבינו הם ע"פ דברי הרי"ף והרא"ש ר"פ מי שאחזו שכתבו וז"ל נשתתק ואמר ליה נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים אם אמר על לאו לאו ועל הן הן ה"ז יכתבו ויתנו וניחוש דילמא שיחיא דלאו לאו א"נ שיחיא דהן הן נקטיה א"ר יוסי בר מניומי א"ר"נ דאמרינן ליה בסירוגים חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן דבי ר"י תנא א"ל דבריס של יה"ח
ביה"ג

דרכי משה

קכא (א) ובסדר הגט הנמצא בידינו שאנו נוהגין אחריו כתב שיש ליזהר שיהא שפוי מתחלת הכתיבה עד אחר הנתינה בשם נוסח סדר הגט של הרא"ש וטוב לחוש לדבריו (ב) ודבריו צ"ע שהרי בספרים שלנו הר"ן והמרדכי כתב בשם ר"י שצריך לחוש לנתינה : (ג) וזהו אינו נראת דהרי בסדר הגט של הרא"ש כתב בהדיא דהגט פסול : וכ"ה

פרישה

ונתינתו שנעשה בתוך חליו : (ח) ונותנין אותו כו' אינו מדוקדק דפתח בכתיבה ומסיים בנתינה וי"ל דהשמיענו רבותא מה שכתב ונותנין דרצה לומר אע"ג דמיחה מלכותבו אפ"ה כותבין אותו וגם נותנין אותו : (ט) צריך לדקדק בו כתב ב"י א"צ לבודקו ג"פ כדין נשתתק אלא שצריך לחוקרו קצת לראות אם דעתו מיושבת ולא יהא כמו החולים שמדברים ואינם יודעים מה מדברים דכל שהוא מדבר כן הרי הוא כשוטה ומוכח כן מדברי הרא"ש ע"ש (בשעת כתיבה וכ"ש בשעת נתינה מדכתיב ונתן כ"פ : (י) אפי' אם נשתתק אח"כ כצ"ל ור"ל (כותבין ונותנין) עד שעת נטילת נשמה דדעתיה צילותא וכחישותא הוא דנקטיה (רצה לומר שדעתו צלולה אלא שכחש כמו מלהוציא דיבור מפיו כ"פ) ולא מחזקינן ליה בדעתא שגישתא ול"ד לאחזו רוח רעה אבל בריא שנשתתק מודה דצריך בדיקה ג"פ דמחזקינן ליה בחזקת שוטה : (יא) מי שנשתתק בלא ש"מ איירי ב"י : (יב) והרכין בראשו (פי' שטה בראשו כ"פ) כו' ואף ע"ג דאמרינן דלא יכתבו עד שישמעו מפיו
מתרץ

רואין שדעתו מיושבת עליו שרומז על תשובת לאו הרכנה בדרך בני אדם על לאו ועל הן הרכנת הן ג"פ בכל אחד כותבין ונותנ"ן ולא יבדקו ג"פ הן או ג"פ לאו זה אחר זה (יג) [ג] אלא חד הן ותרין לאו ותרין הן וחד לאו ולא יבדקוהו בדברים הנמצאים באותו הזמן אלא בקיץ שואלין אותו אם רוצה (יד) בפירות של החורף ובחורף אם רוצה בפירות של הקיץ אם ישיב הן ודאי שוטה הוא ואם ישיב לאו פקח הוא אבל אם שאלוהו בקיץ אם רוצה ללבוש בגדים חמים הראויין לחורף ומשיב הן אינו בחזקת שוטה דשמא אחוז קור וכן אם משיב הן בחורף על בגדי הקיץ יש לתלות שמא אחוז חום
והוי

ביה"ג ושל יה"ג ביה"ת מאי היא פירי עכ"ל ומפרש רבינו דמדכתבו דא"ל בסירוגין חד הן וכו' משמע כלשון דמאי דבדקינן ליה בחד הן ותרין לאו ואח"כ בחד לאו ותרין הן זהו פי' בסירוגין דקאמר ר"כ הכא מעיקרא אלא דהמקשה קס"ד דפי' בסירוגין היינו חד הן וחד לאו חד הן וחד לאו וחד הן וחד לאו וקשיא ליה ודילמא שיחיא דסירוגין להרכין בענין זה תמיד נקטיה ומשני דא"ל חד לאו ותרין הן ותרין לאו וחד הן דכי הך שיחיא ודאי לא נקטיה ועוד מפרש רבינו לדבריהם דתנא דר"י לא פליג אתנא דמתני' ורב נחמן דקא מפרש למתני' דתנא דר"י לא אתא אלא לפרש דהבדיקה שלש פעמים על לאו לאו ועל הן הן דמתני' וכדמפרש ר"כ אינה אלא בפירי ולא בענין כתיבת הגט כדאמר בירושלמי נכתוב גט לאשתך הן לאמך לאו וכו' ור"כ אתא לפרש דהבדיקה הוא בששה פעמים ובתרין הן וחד לאו ובחד הן ותרין לאו וליכא פלוגתא בין תנא דמתני' ופירושא דר"כ ובין תנא דר"י אבל פליגא תלמודא דידן אירושלמי דאית ליה בדיקה בענין כתיבת הגט ולכן כתב גם רבינו בודקין אותו בדברים אחרים וכו' כלומר אבל אין בודקין אותו בענין כתיבת הגט ואח"כ כתב לפרש דהני דברים אחרים לא יהיו אלא בפירי וכן כתב רש"י במשנה וז"ל בודקין אותו בדברים אחרים שואלין אותו דברים שהוא ראוי להשיב עליהן לאו או הן וכו' ומיהו קשה לפי דעת רבינו הלא פי' סירוגין לגבי ק"ש ולגבי מגילה אינו אלא ששוהה בין דיבור לדיבור שעה קלה וכן בס"פ הניזקין מהו כתב בטבלא אם שכב אם לא שכב הב"ע בסירוגין והכי גבי גט נמי כך פירושו ממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וחוזרין ושואלין לו אלא דהמקשה היה סבור דחוזרין ושואלין לו אותה שאלה עצמה וקשיא ליה ודילמא שיחיא דסירוגין נקטיה לשהות ולהרכין בענין זה לשעות ומשני דאמרי' ליה חד לאו ותרין הן וכו' דכי הך שיחיא לא נקטיה וכמו שפירש"י ומסתמא כך מפרש גם הרי"ף והרא"ש ולא כמה שהבין רבינו מדבריהם אבל במה שהבין מדבריהם דתנא דר"י לא פליג אתנא דמתניתין ופירוש דרב נחמן הוא אמת דלא כדעת שאר הגדולים הובאו בב"י : **והרמב"ם** כתב וז"ל מי שנשתתק והרי דעתו נכונה ואמרו ליה נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג' פעמים בסירוגין אם אמר על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו וצריכין לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו עכ"ל ונראה דס"ל דלא בעינן לבדוק ששה פעמים אלא ג' פעמים בין הכל ואותן ג' פעמים יהיו בסירוגין שישהה בין שאלה להרכנה שעה קלה וכמו שכתב בפרק שני דה' ק"ש שזהו פירוש בסירוגין ומש"ה כתב כאן בסתם בסירוגין דנסמוך על מ"ש פירושו בה' ק"ש והיינו כפירש"י והא דקאמר בגמרא חד לאו וכו' ר"ל או חד לאו ותרין הן או תרין לאו וחד הן והא דלא כתב כך הרמב"ם י"ל דזהו בכלל מ"ש וצריכין לבודקו יפה יפה דתלה בדעת הבודקים אותו ולכן לא כתב הא דתנא דר"י דבודקין אותו בפירי לפי שתלה בדעת הבודקים אותו כפי אשר יראה בעיניהם בדיקה יפה וכך פירש הרב המגיד שכתב וזהו לשונו מי שנשתתק וכו' שם דאמרינן ליה בסירוגין דא"ל חד לאו ותרין הן וכו' וז"ש הרב צריך לבודקו יפה יפה עכ"ל ואפשר דגם הרי"ף והרא"ש כך דעתם דא"צ בדיקה כי אם ג"פ וכמ"ש הרמב"ם דכך הוא משמעות פשוטה של משנתינו ותלמודא או או קאמר או חד לאו ותרין הן או תרין לאו וחד הן אלא דרבינו לא פירש כן אלא ו' פעמים בעינן וכך פי' המפרשים והכי נקטינן כנ"ל דעת רבינו והרמב"ם וב"י האריך :
ודוקא

לו דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה מאי ניהו אילימא גלופקרי וסדיני ניחוש דלמא קורא אחדיה אי נמי חמה אלא בפירי ופירש"י בפירי שאינם מצויים באותה שעה וכתבו התוס' דאין לפרש ששואלין אותו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא שאיפשר למצוא כבושין בדבש או בענין אחר אלא ששואלין אם רוצה שילקטו אותו מן האילן (ד) והרי"ף והרא"ש כתבו כל סוגיא זו משמע דס"ל דלא פליג רבי ישמעאל אמאי דפריך רב נחמן אמתניתין אלא דר"כ אתא לפרושי דבדקינן ליה בסירוגין ובחד לאו ותרין הן וכו' כי היכי דלא נימא שיחיא דהכי והכי נקטיה ורבי ישמעאל אתא למימר דבדקינן ליה בפירי וכיוצא בהם דאי בדקינן ליה בגלופקרי איכא למימר קורא אחדיה וכן בכל דבר דאיכא למיתלי בה"ג לא מהניא בדיקה דבדיקה לא מפקא לן מספיקא אלא היכא דליכא למיתלי במידי כגון בדיקת פירי וא"כ בעינן לבודקו בפירות וכיוצא חד לאו ותרין הן וכו' ובסירוגין גם תוס' כתבו דאין נראה לומר דרבי ישמעאל פליג דבדיקה דמתני' למה לא תועיל אלא דקתני בדיקה עדיפא טפי דליכא למימר בה דשיחיא דלאו או דהן נקטי' שהיא חכמה גדולה כיון שאינו טועה בין ימות החמה לימות הגשמים אפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי עכ"ל ואע"ג שמפרשים דלא פליגא הם חלוקים מדרך הא' שכתבתי בהא דפשיטא להו דבבדיקה דר' ישמעאל לא בעי סירוגין ומספקא להו אי בעי ג' לאו וג' הן ורבינו ירוחם בח"ו נראה שתופס עיקר דבבדיקה דרבי ישמעאל לא בעי אפי' ג' לאו וג' הן שכתבו הבדיקה היא שיאמרו לו בסירוגין ואמרי' ליה חד הן ותרי לאו וכו' או בודקין אותו בפירות משמע דבבדיקת פירות בחדא זימנא לחודא סגי וכ"כ סמ"ק אבל המרדכי כתב בשם ר"י דר' ישמעאל פליג אבדיקה דמתני' וסבר דלא מהני אומרים לו נכתוב גט לאשתך גט לאמך וכו' אלא בדיקת פירי דוקא מהני דליכא למיחש בה דשיחיא דלאו או דהן נקטיה כיון שאין טועה בין ימות החמה לימות הגשמים ואפי' בעי' ג' הן וג' לאו סירוגין לא בעינן ולפי זה קי"ל כסתם מתני' דלא מפלגא בין בדיקת פירי לשאר בדיקות והלכך נקטינן דכל בדיקה מהניא ואפי' בבדיקת פירי בעי ג' לאו וג' הן ובסירוגין ורבינו לא הזכיר שבודקין אותו בסירוגין ואין לומר דמפרש כפי' התוס' דבבדיקה דר' ישמעאל לא בעינן סירוגין דא"כ ה"ל לפרושי דה"מ בבדיקת פירי אבל בבדיקה אחרת צריך שיבדוק בסירוגין ונ"ל שסובר דכיון דאסיקנא דבדקינן ליה בחד לאו ותרין הן וכו' ממילא הוי בודק ע"י סירוגין שהרי אחר שבדקוהו בחד לאו מניחין מלבודקו בלאו ובודקין אותו בתרי הן ואח"כ מניחין מלבודקו בהן עד שבודקין אותו בלאו שכל שמניחין מלעשות הדבר שהתחילו נקרא סירוגין וכן נראה מהירושלמי שכתב ובלבד במסרגין לו נכתוב גט לאשתך והוא אומר הן לאמך והוא אומר לאו דמשמע דפי' מסרגין היינו להפסיק בתשובת לאו בין הן להן ולפי זה איפשר לומר דכי א"ר נחמן בסירוגין היינו לומר דבדקינן ליה בחד לאו ותרין הן כדמפרש בתר הכי אלא דאידך סבר דסירוגין היינו שממתינין בין הרכנה לשאלה שעה וכדפירש"י ומש"ה אקשי ליה ודילמא שיחיא דסירוגין נקטיה ושני ליה דכי אמר בסירוגין לאו למימר דבהמתנה לחוד סגי אלא דא"ל חד לאו ותרין הן וכו' ולפי זה מה שכתבו התוס' אפי' בעינן ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי וה"ק סירוגין לא בעי כלומר להפסיק בהן בין לאו ללאו או בלאו בין הן להן אלמא בג' לאו רצופים וג' הן רצופים סגי ואיכא למידק עוד בדברי רבינו שלא כתב אלא בדיקת פירות ואין לומר דהיינו משום דסבירא ליה כפי' המרדכי בשם ר"י דר'
אלא
ישמעאל פליג אבדיקה דמתני' ומפרש סירוגין להמתין מעט בין שאלה לשאלה ומ"ש המרדכי אפי' בעי' ג' לאו וג' הן סירוגין לא בעי ה"ק אפי' אי בעי' שיבדקנו ג' פעמים לאו וג"פ הן בחד לאו ותרין הן ותרין הן וחד לאו כדאיתא בגמרא סירוגין דהיינו להמתין מעט בין שאלה לשאלה לא בעי' ודברי רבינו הם כלל ופרט דמעיקרא כתב בודקין אותו בדברים אחרים ששואלין אותו דבר שראוי להשיב עליו ואח"כ פי' דהיינו בדיקת פירות דוקא מדלא הזכיר בדיקה אחרת דכיון דהרי"ף והרא"ש כתבו ד"ר ישמעאל בהדי מילי דאמוראי דפירשו בדיקה דמתני' ולא פסקו הלכה משמע דס"ל דלא פליגי וכמו שכתבתי ה"ל לרבי' לכתוב דעת הרא"ש כמנהגו בכ"מ ואח"כ יכתוב סברא אחרת ומדכ' סתם משמע דאדעת הרא"ש סמיך וכבר הוכחתי דלדעת הרא"ש לא פליג ר' ישמעאל אבדיקה דמתני' ועוד דאפי' נימא דרבי ישמעאל פליג מנא ליה לרבינו למפסק כותיה ודלא כסתם מתניתין ואמוראי שפירשו אותה ודלא כירושלמי שפירש נכתוב גט לאמך וכו' אלא י"ל דבדיקת פירות שוה לשאר בדיקות כמו שכתבתי לעיל וכן דעת סמ"ג שכ' בודקין אותו בפירי או כדמפרש בירושלמי נכתוב גט לאמך וכו' והא דנקט בדיקת פירות מפני שהוזכר בגמ' וגם לאשמעינן דאי בדקוהו בגלופקרי וסדיני לאו בדיקה הוא ומה שכתב בתחלת דבריו בודקין אותו בדברים אחרים ששואלין אותו דבר שראוי להשיב עליו וכו' היינו אי זו בדיקה שתהיה בין בדיקת פירות בין נכתוב גט לאמך וכו' או שאר בדיקות ואח"כ פירש שאם בדקוהו בדברי ימות החמה וימות הגשמים לא יבדקוהו בדברים הנמצאים באותו זמן וכו':

והרמב"ם כתב בפ"ב מי שנשתתק והיה דעתו נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ בסירוגין אם אמר להם על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו וצריכים לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו עכ"ל ומדבריו למדנו דס"ל דל"ש לן בין בדיקת פירות לשאר בדיקות וכמו שכתבתי למעלה ושלא כדברי התוס' שהרי לא הזכיר בדיקת פירות כלל אך יש לדקדק בדבריו שלא הצריך בדיקה אלא ג"פ לבד ובגמרא משמע דבעי' ששה וכן בירושלמי כמו שכתבתי לעיל ואין לומר דלעולם ו' פעמים בעי דג"פ בסירוגין הם ששה כמו שכתבתי לעיל לדעת רבי' דהא כיון דחזינן דאמאי דאמר ר"כ בסירוגין אקשיה ודלמא שיחיא דסירוגין נקטיה עד דשני דבדקינן ליה בתרי הן וחד לאו וכו' א"כ משמע דשוהה בין שאלה לשאלה מיקרי נמי סירוגין וה"ל להרמב"ם לפרושי דהאי סירוגין לאו בשוהה בין שאלה לשאלה הוא אלא ששואל שאלה אחרת מענין הרכנה לכנ"ל דלהרמב"ם א"צ לבודקו אלא ג"פ ומאי דאמרינן בגמרא חד לאו ותרין הן חד הן ותרין לאו וכו' וכן מה שאמר בירושלמי נכתוב לאשתך נכתוב לאמך וכו' לאו למימרא דכולהו שיתא בעי' דא"כ ה"ל למיתני במתני' בודקין אותו ו' פעמים אלא ודאי בג"פ סגי ובגמרא או או קאמרי כלו' או חד לאו ותרין הן או חד הן ותרי לאו וכן בירושלמי או או נמי קאמר נכתוב לאמך לאשתך או לבתך לאשתך או לאחותך או לאשתך ואכתי צריך עיון שלא כתב שיבדקוהו בחד לאו ותרין הן כדאיתא בגמרא או בחד לאו וחד הן כדאיתא בירושלמי כי היכי דלא נימא שיחיא דסירוגין נקטיה וי"ל דס"ל דכי אמרינן בגמרא חד לאו ותרי הן דוגמא בעלמא קאמרי וה"ה לחד הן וחד לאו כדאיתא בירושלמי או לכל גוונא דנפקי ביה מידי ספיקא דשיחיא דסירוגין ולפיכך סתם וכלל הכל במ"ש וצריכין לבדקו יפה יפה דהיינו לומר שמדקדקין בענין בדיקתו דלא נקטיה שיחיא דהן או דלאו וכ"כ מדבריו בפי' המשנה שכתב והרכין בראשו ר"ל שירמוז בראשו רמיזה הורת תשובה נכונה לשאלה ופליג בה בכל לדדי הניסיון בכל מה שאפשר עכ"ל הרי שלא הזכיר שיבדקוהו בחד הן ותרין לאו אלא תלה הדבר בדעת הבודקין אותו כמו שעשה בפ"ב מהלכות גירושין וגם ממה שלא פירש במשנה שיבדקוהו ו' פעמים נלמוד שדעתו כמו שכתבתי דבג' זימני סגי כפשטא דמתני': אבל אם שאלוהו בקיץ אם רוצה ללבוש בגדים חמים וכו' זהו מה שאמרו אילימא בגלופקרי וסדיני דילמא קורא אחדיה וכו' ויש לדקדק וכי משום האי חששא נכתוב הגט ותירץ הרשב"א בשם הפוס' דה"פ למה לענין אשה זו דמי שלא כיון דבריו כאומר שאינו בדעתו ולא נבדוק אותו יותר דילמא קורא אחדיה ונצריכנו בדיקות אחרות. ורבינו מפרש דכ"ת אם כתבו גט על פיו דהויא ספק ואע"פ שהרשב"א לא רצה לתרץ דכי אמרינן ניחוש דילמא קורא אחדיה דהיינו לענין דהויא ספק מגורשת היינו משום דמתני' כותבין ואין כותבין קתני אבל לענין דינא ודאי הויא ספק מגורשת : והיכא שלא בדקוהו כלל וכתבו גט ע"פ הרכנתו ונתנוהו לה יש לדקדק ונראה דחשבינן לה ספק מגורשת ואין להקשות לאשמעינן רבינו בההיא דאינה ודאי מגורשת וכ"ש היכא דבעי גלופקרי בימות החמה דרבי' בא ללמד דלא תימא דבעא גלופקרי בימות החמה שוטה הוא והגט בטל קמ"ל דאינו בחזקת שוטה דאיכא למימר קורא אחדיה וה"ל כאילו לא בדקוהו דספק מגורשת הויא : ואם אותו שנשתתק כתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו ויתנו גט לאשתו אם צריך לבודקו אם לאו כתבתי בסי' שקודם זה : **כתב** הר"ן דאמר בירושלמי דמתני' בנשתתק מתוך בוריו אבל אם נשתתק מתוך חליו דיו פעם א' אלא שמן התוס' נראה שאפי' בנשתתק מתוך חליו בעי בדיקה ג"פ וכ"ד כל הפוסקים שכתבו סתם נשתתק ולא חלקו בין מתוך בוריו למתוך חליו : ואם שחטו בו רוב שנים או נפל מן הגג אי בעי בדיקה או לא אכתוב בס"ם זה בס"ד : ואם אמר כתבו גט לאשתי ונשתתק ככר כתב רבי' לעיל בסמוך שדעת בעל העיטור שאין צריך לבודקו ושחולקין עליו :
ואיפשר

דרכי משה

(ד). וכ"ה במרדכי שם

דרישה

וגירסת ספרינו וכן הסכור ע' בב"י וקהנו מסס : [ג] אלא חד הן ותרין לאו וכו' וכתב בית יוסף מתרץ בירושלמי היא שמיעת קול היא הרכנת הראש דכיון שעושה מעשה בגופו המוכיח שמודה לכתוב השיב כאלו מודה בפיו וכן כתבתי בסימן ק"ד :

פרישה

(ג"פ בכל אחד דהיינו ג' פעמים בהן וג"פ בלאו והן ו' שאלות כ"פ): (יג) אלא חד הן ותרין לאו כו' אבל חד הן וחד לאו ג' פעמים זה אחר זה לא מהני דחיישינן שמא חולי שגעון שלמדו תמיד להרכין בראשו בהרכנות לאו והן ואינו משיב על דברי בשאלתם אבל כשאומר חד הן ותרי לאו תו לא חיישינן דשגעון מלמדו כן גמרא ורש"י ועד"ר : (יד) בפירות של החורף (ול"ד שבואלין אותו על פירות אלא ה"ה שאר בדיקות

והוי ספק מגורשת ודוקא בשנשתתק (טו) או אלם השומע ואינו מדבר סומכין על רמיזתו להוציא אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר אינו מוציא את אשתו ברמיזה במה דברים אמורים שנשאה כשהיה פיקח ונשתטה או נתחרש או שנפלה לו (טז) יבמה מאחיו אבל נשאה כשהוא

ואפשר דע"כ לא קאמר בעל העיטור אלא כשנשתתק מתוך חליו אבל מתוך בוריו מודה דבעי בדיקה: **ודוקא** כשנשתתק או אלם השומע ואינו מדבר וכו' אלם הוא שמתחלת ברייתו שומע ואינו מדבר ומשמע בגמרא ריש מי שאחזו (דף עא:) דקא"ר זירא אמתני' דנשתתק אלם קאמרת וכו' דנשתתק נקרא אלם ומשמע שדינם שוה ולכאורה נ"ל דאלם מעיקרו אינו צריך בדיקה דכשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה דומיא דנשא כשהוא חרש ואם מפני שהוא אלם מספקי' ליה בשוטה א"כ לא היה בקידושיו ממש ומיהא איפשר דכיון שאינו חרש גמור לא מספקינן ליה בשוטה לגמרי אלא מספקינן בעתים חלים עתים שוטה ושמא כשנשאה היה חלים ועכשיו כשמגרש הוא שוטה ואכתי קשה דא"כ ניחוש שמא אחר שבדקנוהו חזר לשטותו ובשעת כתיבת הגט שוטה היה דבשלמא בנשתתק לא חיישינן להכי משום דאיכא למימר דאם איתא דמחמת שטות נשתתק לא היתה דעתו מיושבת אבל באלם מתחלת ברייתו שכתבתי דמספקינן ליה בעתים חלים עתים שוטה קשיא והכי אמרינן בר"פ חרש (קיג:) דאי הוה אמרינן לר"א דחרש עתים חלים עתים שוטה קדושי מאי מקדש גרושי לא מגרש ואם איתא הא מצי לגרש ע"י בדיקה לכן נראה שאינו צריך בדיקה ומדברי רבינו אין להכריע דבעי בדיקה שאפשר שמה שהשוהו לנשתתק היינו לסמוך על רמיזותו לא לענין שצריך לבודקו. ומצאתי להרשב"א שכתב אההיא דא"ר זירא אלם קאמר וכו' דלרבי זירא אלם נמי אינו מגרש אלא בבדיקה כשנשתתק ולא עוד אלא דאפשר דפיקח ונשתתק טפי עדיף מאלם מעיקרו כרשב"ג דבסמוך דעדיף ליה טפי פיקח ונתחרש מחרש מעיקרו וצ"ע עכ"ל ורבינו שכתב דאלם נמי סומכין על רמיזתו משמע דפשיטא ליה דלא עדיף נשתתק מאלם מעיקרו וטעמיה מדלא אידכר שאינו יכול לגרש ברמיזה אלא חרש וחרש שדברו בו חכמים אינו שומע ואינו מדבר ואם איתא אלם מיבעי ליה למימר דהוי חידושא טפי מינו לענין אי בעי בדיקה איפשר דכהרשב"א ס"ל דלא עדיף מנשתתק מיהו מה שהקשיתי על זה צריך יישוב: **ולענין** מדבר ואינו שומע אי בעי בדיקה או לא כתבתי בסי' שלפני זה (ה) גבי ואף אם הוא חרש אפי' הוא שומע אלא שאינו מדבר או אפי' פיקח וכתב להם בכתב ידו וכו': אבל חרש שאינו שומע ואינו מדבר וכו' ביבמות ר"פ חרש (דף קיב:) חרש שנשא פיקח ופיקח שנשא חרשה רצה יוציא רצה יקיים כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה פיקח שנשא פקחת ונתחרשה רצה יוציא רצה יקיים נשתטה הוא לא יוציא נתחרש או נשתטה אינו מוציא עולמית ופירש"י נתחרש הוא אחר קידושין הואיל וקידושין גמורין הם לא יוציא עולמית עכ"ל ואפילו כתב כתבו גט לאשתי אין כותבין לכ"ע כדאסיקנא במי שאחזו עד שישמעו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין גט לאשתו וטעמא משום דכל שאינו שומע ואינו מדבר דעתא שגישתא אית ליה וכשוטה חשיב: ומ"ש או שנפלה לו יבמה מאחיו פיקח אבל נשאה כשהוא חרש אפי' היא פקח' מוציא ברמיזה הכל פשוט בפ' חרש במשנה (ד' קיב:) שני אחים א' חרש וא' פיקח נשואים לב' נכריות פקחות וכו' ובמשנה ב' אחים חרשים נשואים לב' אחיות פקחות או חרשות וכו' וכתוב בירוש' אמתני' דחרש שנשא פקח' וכו' כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה מתני' בשקדשה בכסף אבל אם קדשה בבעילה קדושיו מעשה וגירושיו אינו וכתבו בעל נ"י אבל לא ראיתי לא' מהפוסקים שכתב כן: ומ"ש רבינו מוציא ברמיזה דוקא רמיזה קאמר ולא קפיצה דתנן בהניזקין (ד' נט.) חרש רומז ונרמז בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין ופירש"י רמיזה בידיו ובראשו: קפיצה עקימת שפתים שנאמר קפצה פיה ואינו סימן ניכר כרמיזה והערוך פי' רמיזה בעין ובידו קפיצה בפיו ובגמרא אמר ר"כ מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין ד"ה ברמיזה איכא דאמר אמר ר"כ כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין והרי"ף כתב בהניזקין תרי לישני דר"כ ובריש מי שאחזו הביא אגב גררא מתני' דחרש רומז ונרמז וכתב לישנא בתרא לחודיה ומשמע דכבן בתירא ס"ל וכתב הרא"ש דטעמיה מדאמר ר"כ דבריו אליבא דבן בתירא אלמא הלכתא כוותיה ולא מסתבר לי דבכל התלמוד מפרשים אמוראי דברי התנאים לידע פי' המשנה במה נחלקו אף על גב דלית הלכתא כוותייהו והבא להקל צריך ראיה עד כאן לשונו ובעל העיטור במאמר ז' כתב ור"ח כבן בתירא ס"ל אלא דקאמר כיון דאיתמר תרי לישני דר"כ תפסינן לחומרא כלישנא קמא דדברי הכל ברמיזה ולא בקפיצה ומיהו מסתברא לן בקפיצה מגורשת כלישנא בתרא אליבא דבן בתירא ומסתברא לן כר"ח דאמר בעל תורה הלך אחר המחמיר ואית דמפרשי קפיצה יותר מן הרמיזה ירושלמי קופץ ונקפץ שוור ומשתור קופץ ונקפץ ממקום למקום עכ"ל ולמאי דסבר הרא"ש בדעת הרי"ף דקופץ קל מהרמיזה וקי"ל כבן בתירא נ"ל דמאי דתנן בפרק חרש כשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה דסתם מתני' כב"ע דמדינא בקפיצה סגי וכ"ש ברמיזה והרמב"ם בפרק ב' לא הזכיר קפיצה אלא רמיזה משמע דלא קי"ל כבן בתירא דסתם מתני' רמיזה דוקא נקט ואפשר שג"ז דעת הרי"ף ולא הביא דברי ר"כ אלא ללמדנו דלת"ק דהלכה כוותיה גיטין נמי ברמיזה ולא אמרי' דמודה דסגי בקפיצה משום עיגונא ומפסק מגיות דפ' חרש והניזקין נראה שחרש גמור שנשא כשהוא חרש ברמיזה סגי ליה לגרש וא"ל בדיקה דבדיקתו אינה מוציאה אותו מחזקת דעתא שגישתא דהא אם נשאה כשהוא פיקח ונתחרש אינו מגרש אפילו ע"י בדיקה והיכא דנשאה כשהוא חרש מש"ה שרינן ליה לגרש אע"ג דדעתיה שגישתא דכשם שכנס ברמיזה ולא היו קידושין גמורים כך מוציא ברמיזה וכן משמע לכאורה מדברי הפוסקים מדלא הזכירו בדיקה אלא בנשתתק אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"ו שגם החרש צריך בדיקה כדין מי שנשתתק ולמה שכתבתי בסמוך להרשב"א אלם בעי בדיקה איפשר דגם חרש בעי בדיקה: **כתב** בתשובת הרא"ש סוף כלל פ"ה ושאלת מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם אע"פ שדעתו אינה מיושבת עליו כ"כ אם יכול לעשות מחילה או למכור או להקדיש דע כי כל מקום שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שאינו מדבר ואינו שומע כלל וכך היה ממעי אמו אבל אם שומע כשמדברים עמו בקול רם אינו חרש אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כמי שאינו מדבר עד כאן לשונו וכתבה רבינו בטח"מ סי' רל"ה: שוטה שנשא אין קידושיו קידושין דלא תקינו ליה רבנן נשואין כדאיתא בר"פ חרש והלכך אין אשתו צריכה גט והוא שנשאה אחר שנשתטה מיהו היכא דנשא כשהוא שוטה ונשתפה וחזר ונשתטה איפשר דאיכא למיחש שמא כשהיה שפוי בעל לשם קידושין: **ואם** הוא עתים חלים עתים שוטה כשהוא שוטה כשוטה לכל דבריו וכל מה שמקדש ומגרש באותה שעה אינו כלום וכשהוא חלים כחלים לכל דבריו וקידושיו וגירושיו באותה שעה קיימים ואפי' נשאה כשהיה פיקח לגמרי מגרש באותה שעה דהכי אמרינן בספ"ב דכתובות (כ.) ובפ"ג דר"ה (כח.) דעתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים כחלים לכל דבריו וכשהוא שוטה כשוטה לכל דבריו וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב כ"ב ח"ה בשם הרמ"ה וכתב עוד אין אנו יודעים בודאי הזמן שעומד בריא והזמן שהוא שוטה הוה ליה ספק ופשוט הוא ועיין בתשובת הרשב"א שכתבתי לעיל בסימן זה: **גרסינן** בר"פ חרש בעי רב אשי מ"ט דר"א מיפשט פשיטא ליה דחרש דעתא קלישתא היא ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא היא או דלמא פשיטא ליה דדעתא קלישתא ולאו דעתא צילותא היא וכו' ופירש"י קלישתא דקה כלומר אי לאו דעתא צילותא ולעולם חדא מועטת שאין מחודד להבין כשאר ב"א ומיהו מספקא ליה אי דעתא צילותא אותה קלת דעת שיש לו אם צלולה היא ובמה שהוא נותן דעתו ועושה דבר ודאי כוונתו כוונה ומשמע מהכא שמי שדעתו צלולה ומבין ומשיג הדברים על בוריין אע"פ שדלה וחלושה קידושיו קידושין וכן גירושיו גמורים ואם דעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו אין קידושיו ולא גירושיו כלום וכ"כ רבינו ירוחם בנכ"ב ח"ח בשם הרמ"ה: **סימני** השוטה איתא בריש חגיגה (ג:) ת"ר איזהו שוטה היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמאבד את כסותו איתמר רב הונא אמר עד שיהיו כולן בבת אחת רבי יוחנן אמר אפילו באחת מהן ואוקימנא לה בגמרא בדעביד להו דרך שטות דאי לא עביד להו דרך שטות אפילו כולהו נמי לא חשיב שוטה ופסק הרא"ש בריש חולין כרבי יוחנן ותניא תו בריש חגיגה איזהו שוטה זה המאבד כל מה שנותנין לו וכן נראה מדברי הרמב"ם דהלכה כר"י שכתב בפ"ט מהלכות עדות השוטה פסול לעדות מן התורה לפי שאינו בן מצות ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד אלא כל מי שנטרפה ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים אע"פ שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים ה"ז פסול ובכלל שוטים יחשב עכ"ל. ומדכתב בדבר מן הדברים משמע בהדיא דכרבי יוחנן דאמר אפילו באחת מהן ס"ל ולכאורה היה נראה דחד מהני ד' דתני בגמרא בעינן ליחשב שוטה אבל אי עביד שאר דברים אחרים דרך שטות אכתי בחזקת שפוי הוא כיון שאינו עושה דבר מד' דברים הללו אלא דמדברי הרמב"ם שלא הזכיר דברים הללו אלא סתם וכתב שנטרפה דעתו וכו' בדבר מן הדברים משמע דהני ד' דברים השנויים בברייתא לאו דוקא אלא לדוגמא נקטינהו וה"ה לשאר דברים ונראה שהכריחו לפרש כן מדחזינן דבברייתא קמייתא קתני תלת ולא קתני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא קתני מאבד מה שנותנין לו ולא קתני אינך תלתא ואם איתא דהני ד' דוקא קשיא על ברייתא קמייתא אמאי לא קתני מאבד מה שנותנין לו ובאידך ברייתא לא קתני הנך תלתא אלא ודאי הני לאו דוקא אלא לדוגמא נקטינהו

ודוקא כשנשתתק או אלם וכו' שם ריש (דף עא) הקשה רב יוסף מנשתתק דמתני' מדרב שאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב וכו' ואמר רבי זירא אלם קאמרת וכו' מדקרי ליה לנשתתק אלם אלמא דנשתתק ואלם מעיקרו חד דינא אית להו ומוציא את אשתו בגט על ידי הרכנה ובבדיקה גם כן והקשה בית יוסף דלמה לי בדיקה באלם מעיקרו ואמאי לא נימא כשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה כי היכי דאמרינן בחרש מעיקרו דבסמוך ואין לומר דאלם מעיקרו כיון שאינו חרש גמור דינו כעתים חלים ועתים שוטה ולהכי בעי בדיקה לידע אם הוא חלים. דאם כן אפילו בדיקה נ"פ לא מהני דשמא אחר הבדיקה חזר לשטותו ולפי עניות דעתי נראה דודאי באלם מעיקרו לא בעי בדיקה כי היכי דכנס ברמיזה מוציא נמי ברמיזה והא דכתב רבי' ודוקא בשנשתתק או אלם וכו' דמשוה להו ובאלם נמי בעי בדיקה היינו כשנפלה לו יבמה מאחיו דגט דידיה לא מפקא זיקה דאורייתא אלא על ידי בדיקה נ"פ כי היכי דבפיקח ונשתתק דכשנשא כשהוא פיקח דקידושיו דאורייתא ואחר כך נשתתק דמוציא על ידי הרכנה בבדיקה ג' פעמים הכא נמי באלם כשמוציא ליבמתו מהני הרכנה בבדיקה שלשה פעמים ומה שהביא בית יוסף מ"ש הרשב"א בחידושיו דאלם נמי אינו מגרש אלא בבדיקה היינו נמי במוציא את יבמתו וכדמוכח ממ"ש דאיפשר דפיקח ונשתתק טפי עדיף מאלם מעיקרו כרשב"ג דעדיף ליה טפי פיקח ונתחרש מחרש מעיקרו והתם אסיקנא בגמרא דלא איירי רשב"ג אלא ביבמתו והכי נמי באלם מיירי ביבמתו אבל באשתו של אלם פשיטא לן דלכ"ע לא בעי בדיקה דכשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה עוד כתב ב"י על דברי הרשב"א ורבי' שכתב דאלם נמי סומכין על רמיזתו משמע דפשיטא ליה דלא עדיף נשתתק מאלם מעיקרו וכו' עד כאן לשונו הוא תמוה דנראה דהבין להרשב"א עדיף נשתתק דמוציא ברמיזה ואלם אינו מוציא ברמיזה והא ודאי לא יעלה על הדעת דהא קאמר רבי זירא אלם קאמרת וכו' דאלמא דאלם דינו כנשתתק דמוציא ברמיזה אלא דמסברא קאמר הרשב"א דעדיף נשתתק מאלם אבל לדינא שוין הן דמוציאין ברמיזה ומה שלא כתב רבינו כאן דין מדבר ואינו שומע הוא לפי דרבינו סובר דדין פיקח יש לו כיון דמדבר ויכול לומר לסופר פלוני שיכתוב ולעדים פלוני ופלוני ויחתמו ואין סומכין על רמיזתו ולא על כתב ידו וכמבואר בס"ד בסימן ק"ך סעיף ה' ע"ש: **והיכא** דכתב חרש בכתב ידו כתבו גט לאשתי נראה דאף להרמב"ם דכתב יד מהני בנשתתק ואלם וכמ"ש רבינו בשמו בסי' ק"ך ס"ו מ"מ בחרש מעיקרו שאינו שומע ואינו מדבר או אפילו מדבר ואינו שומע דדינו כחרש להרמב"ם לא מהני כ"י ודוקא ביבמתו דזיקה דאורייתא ואפי' פיקח ונתחרש דלמד לכתוב מדעת צלולה לא מהני כתיבת ידו לכתוב גט ליבמתו דלית הילכתא כרשב"ג דאמר אבל פיקח ונתחרש הוא כותב והן חותמין וכדאמר רבי יוחנן לשם דחלוקין עליו חביריו על רשב"ג אבל בחרש מעיקרו דאמרינן כשם שכנסה ברמיזה כך יוצאה ברמיזה נראה דכ"ש כ"י דמהני דאיכא הוכחה שהוא מבין בטוב יותר מהרכנה כדכתב התוס' ריש (דף עא) בד"ה

דרכי משה

(ה) ושם נתבאר מדברי הר"ן דמדבר ואינו שומע הוי כשומע ואינו מדבר וצריך ג"כ בדיקה:

וע"ל

פרישה

בדיקות וכמו בהתחיל וכתב בודקין אותו בדברים אחרים רק אמועטין שלא ידבקו בדברים הנמצאים באותן זמן כ"פ) וכתבו התוס' דאין לפרש שמואלין אותו אם רוצה פירי בל ימות הגשמים בימות החמה או איפכא שאפשר נמצא כבוכין בדבש או בענין אחר אלא שמואלין אם רוצה שילקטו אותו מן האילן: (טו) או אלם השומע (והר"ן כתב דמדבר ואינו שומע הוה כשומע ואינו מדבר וצריך בדיקה ועיין בח"מ סימן רל"ה כ"פ) ר"ל אלם זהו שמתחלת ברייתו שומע ואינו מדבר בית יוסף:

(סומכין על רמיזתו להוציא דוקא על רמיזתו סומכין אבל אין סומכין על כתיבת יד כמ"ש לעיל סימן ק"ך דהלכתא כראב"ע חשיב קקולו ועדיף משום דמראה בגופו עיין בב"י דף קמ"ד כ"פ): (בד"א שנשאה כשהיה פקח ונשתטה כו' דאז הוי קידושיו דאורייתא לכן אינו יכול להוציא עכשיו שנעשה חרש ברמיזה אבל נשאה כשהוא חרש דקידושיו הוי מדרבנן כ"פ): (טז) יבמה מאחיו פיקח

(יז) כשהוא חרש אפי' היא פקחת מוציא (יח) ברמיזה וגוסס פירש רש"י שהוא חשוב כמת ואינו מוציא את אשתו וכן פסק ר"ח אבל ר"י כתב (יט) שחשוב כחי ויכול לגרש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל שחטו בו שנים או רוב שנים וכן ראוהו (כ) מגוייד או צלוב והחיה אוכלת בו (כא) [ג] ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין כל עוד שנשמתו בו אע"פ שבודאי ימות מהמכה :

קבב אמר לעדים לכתוב הגט ולחתום וליתנו לה (א) וטעו בכתיבתן או שכתבוהו ונאבד יכולין לכתוב אחר ולא אמרינן שלא עשאן שלוחין אלא לגט אחד וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר אם לאו מכמה חומרות שנהגו

בד"ה אמר ר"י : **וגוסס** פירש"י וכו' כך פי' רש"י בפ"י יוחסין סוף (דף עח) לגבי מתנתו דאינה מתנה כשהוא גוסס וכתבו התוס' דכמו כן יש מדקדקים דגוסס שרמז לכתוב גט לאשה אין כותבין דאין מעשיו כלום והקשו על זה וכתב לכל"ל דודאי גוסס דבריו קיימין והכא גבי מתנה ה"ט דמתנתו אינו כלום משום דמסתמא גוסס אינו יכול לדבר אבל אם היה מדבר פשיטא דדבריו קיימין עכ"ל לפי זה משמע דוקא שהוא מדבר אבל הרא"ש כתב לשם דאפי' רימז הגוסס ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין כל עוד שנשמתו בו כדין שחטו בו שנים כו' דבסמוך וכדי ליישב דעת רש"י ור"ח י"ל דשאני הך דשחט בו שנים דנשחט מתוך בוריו ודעתא צילותא היא ומש"ה א"צ בדיקה לדעת התוס' ולהר"ן דצריך בדיקה והביא ב"י דבריהם בסוף סי' זה מ"מ כיון שנשחט מתוך בוריו דעתו צלולה וכותבין ונותנין אבל גוסס שרימז מתוך חליו ואפי' מדבר איפשר שאין דעתו צלולה אפי' ע"י בדיקה אי כותבים ומיהו רוב הפוסקים כתבו כפר"י והרא"ש ובחידושי הרשב"א כתב דאף ר"ח לא אמר דגוסס חשוב כמת אלא באינו מדבר וכ"כ במרדכי דר"ח לא אמר דחשוב כמת אלא באינו יכול לדבר וא"כ לא נשאר מאן דמחמיר אלא הרב רבי' יואל הלוי מבונ"א שדקדק כך מפירש"י ולכן יש לנו להורות שגוסס יכול לגרש כשהוא מדבר ודעתו מיושבת אבל אם אינו יכול לדבר אין לנו לסמוך על רמיזתו ואפי' בשחט בו שנים וכו' נראה דאין אנו בקיאין להבין היטב רמיזתו כ"ש להר"ן בשחט בו שנים דצריך בדיקה וכל מידי דצריך לבדוק אין אנו בקיאין • לבדוק ואין כותבין ונותנין כ"ל ודלא כמסקנת ב"י דאפי' אינו יכול לדבר אלא רימז בלבד הרי הוא כחי בין לענין מתנה ובין לענין גט אם עמד בדעתו עד אחר הבדיקה ולא קי"ל הכי ודו"ק וע"ל סימן קמ"א סעיף מ"ו :

קבב אמר לסופר ולעדים וכו' מסקנת התלמוד בפרק התקבל (סוף דף סג) אלא א"ר נחמן ל"מ טעו בכתיבתן אלא אפי' לא טעו אלא שנאבד לא עשו עדים שליחותן וכותבים ונותנים אפי' ק' פעמים והא דלא כתב הרמב"ם אלא דין נמצא פסול נראה דטעמו לפי שכתב לחלק בין אמר לאחרים ליתנו לאשתו דלא עשו שליחותם אם נמצא אחר הנתינה הגט בטל או פסול אבל באומר לאחרים ליתנו לשליח אפי' נמצא בטל או פסול אחר הנתינה עשו שליחותם אבל בכתבוהו ונאבד אפי' אמרו ליתנו לשליח כותבין גט אחר דלא עשו שליחותם כיון שלא נתנוהו לשליח ועיין במ"ש עוד בזה ס"ג :

וכתב א"א הרא"ש ז"ל ומיהו אם לא נאבד ומסופקים וכו' שם בפסקיו וכסדר כתיבת הגט בסוף המסכתא ומשמע מדבריו דכל מה שאינו מפורש בתלמוד שהוא פסול מן התורה או פסול מדרבנן אף ע"פ שנוהגין לפוסלו אינו אלא חומרא לפי שמסתפקין שמא יגיע לידי פיסול מדאורייתא או מדרבנן מכניסין עצמינו בספיקות אף על פי שמן הדין אין כאן ספק וכשר אפי' מדרבנן אלא

נקטינהו והך ברייתא נקטה הכך לדוגמא ואידך ברייתא נקטה הך וזה שלא כדברי רבינו שמחה שכתבתי בסימן קי"ט ובתשובות מהר"י קולון שורש י"ט כתוב הלא ידע מר מה שהשיב רבי' אביגדור כהן לר"ת על אודות הגט שניתן בווירצבורק וז"ל אם לא הוחזק שוטה בדברים האמורים בפ"ק דחגיגה הרי הוא כפיקח לכל דבריו עכ"ל ואם יראה בעיני כ"ת דלאו דוקא הני דפ"ק דחגיגה אלא שדברו חכמים בהווה אע"ג דמתוך לשון רבינו אביגדור לא משמע כן ויראה בעיני כ"ת שהגיע זה לשטות גדול כמו הני דפ"ק דחגיגה אז ודאי יש להשגיח סתם וכו' (ו) וז"ל ריב"ש בסימן תס"ח סימני השוטה מפורשים בפ"ק דחגיגה איזה שוטה היוצא יחידי בלילה וכו' ומפרש התם דעביד להו דרך שטות וכן כל מי שמאבד כל נכסיו לדעת כדתניא נמי התם איזהו שוטה המאבד כל מה שנותנין לו ואמרינן נמי בפרק מי שמת (קנה :) ההוא שטותא יתירא חזא ביה דמשחרר לכולהו עבדיה עכ"ל . טופס גט חרש כתב רבינו ירוחם בסוף נכ"ד דין גירושי חרשת וסוטה נתבאר בסי' קי"ט : **וגוסס** פירש"י דחשוב כמת וכו'. אבל ר"י כתב וכו' דברי רש"י ור"י הם בפרק י' יוחסין (עח :) גמרא האומר בני זה ממזר ועטעותיהם כתובים שם באורך בתוס' ובפסקי הרא"ש ובריש פרק מי שאחזו בחידושי הרשב"א והר"ן והמרדכי ומסקנת הרא"ש בפ"י יוחסין כר"י וכן דעת רשב"ם בפי"נ (קכז :) וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכן דעת רבינו ירוחם בנכ"ד ח"ד מיהו משמע מדברי המרדכי וסמ"ג וסמ"ק דכי אמרינן דיכול לגרש היינו במדבר דוקא אבל אם אינו מדבר לא ולא נ"ל אלא כיון דכחי חשבינן ליה דינו שוה ממש לדין ש"מ שנשתתק ולפי שראו הפוסקים הנזכר בדברי ר"י מדבר כתבו גם הם מדבר ור"י לאו משום גט אמרה אלא משום מתנה דנקט בהדי מגרש ומתנה לא הויא אלא במדבר דוקא וגם הרשב"א והר"ן שכתבו בשם ר"י דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכל שהוא מדבר ודעתו מיושבת עליו מתנתו מתנה וגיטו גט משום מתנה כתבו מדבר אבל לגט אפי' אינו מדבר הרי הוא כחי ותדע שהרי הביאו ראיה לומר שגוסס דינו כחי מדאמרינן במי שאחזו שחט בו שנים ורמז ואמר כתבו גט כותבין ונותנין ואין לך גוסס גדול מזה והרי שם ע"י רמז קאמר דכותבין ונותנים וא"כ ה"ה לגוסס מחמת חולי דע"י רמז כותבין ועוד שהביאו ראיה לדברי ר"י מדתניא בתוספתא אמר כתבו גט לאשתי ועלה לגג ונפל ומת כותבים ונותנים כל זמן שיש בו נשמה והרי שם לא חילקה התוספתא בין מדבר לשאינו מדבר ועוד שאחד מהראיות שכתבו התוס' שהביא ר"י לדבריו הוא מדתנן בפרק כל הגט (כח :) המביא גט ממ"ה והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואמר בגמרא ל"ש אלא חולה אבל גוסס שרוב גוססין למיתה לא משמע דמשום שאין מחזיקין אותו בקיים הוא דלא יתננו לה הא ידעינן ביה שעדיין חי הוא נותנין ומשמע דאי הוה ידעינן שהוא חי היה נותנו לה ולא הוה מפלגינן בין מדבר לנשתתק וכן משמע מדברי התוס' בפ"י יוחסין שכתבו משמע מתוך פירש"י דנתינה דגוסס אינה כלום וכמו כן יש מדקדקים דגוסס שרמז לכתוב גט לאשה אין כותבין וקשה דבמס' שמחות אמרינן הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכו' לכל"ל דודאי גוסס דבריו קיימים והכא גבי מתנה היינו טעמא דאינו כלום משום דמסתמא גוסס אינו יכול לדבר אבל אם היה מדבר פשיטא דדבריו קיימים עכ"ל משמע מדבריהם דלגבי מתנה הוא שאמרו דכשאינו מדבר אין מתנתו מתנה אבל גבי גט כשרמז דבריו קיימין שהרי באו לדחות דברי המדקדקים דגוסס שרמז לכתוב לאשה אין כותבין אך ק"ל דמתנה וגט שוים הם ותרוייהו על ידי רמיזה דבריו קיימין וכדתניא בר"פ מי שאחזו כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למתנות לכנ"ל דבין לגט בין למתנה גוסס הרי הוא כחי ואפי' נשתתק ורמז דבריו קיימין אם בדקוהו כדין מי שנשתתק ומ"ש התוס' והכא גבי מתנה היינו טעמא דמתנתו אינו כלום משום דמסתמא גוסס אינו יכול לדבר כוונתם לומר דכל שאינו מדבר מכיון שהוא גוסס מסתמא אין שהות לבדקו עד שהוא מת או דעתו מטורפת וא"כ שפיר אמרינן גוסס שאינו מדבר אין מתנתו מתנה וה"ה נמי דאין כותבין גט ע"פ רמיזתו ולא מפני שאינו מדבר דרמיזה חשיבא כדיבור בין לגט בין למתנה אלא דמסתמא אין שהות לבודקו כדפרישית אבל אי איתרמי מילתא שאחר שנשתתק עמד בדעתו כדי לבודקו כדינו גיטו גט ומתנתו מתנה ס"ל וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם (נכ"ד ח"ד) דגבי גט כתב גיטו גט ולא חילק לפי שסמך על מ"ש דין מי שנשתתק הרי דינו מפורש שם דל"ש לן בין גוסס לאינו גוסס בשום דבר וגבי מתנה כתב בהדיא דמתנתו מתנה אפי' אינו יכול לדבר בודקין אותו ברמיזות כדאמרינן בודקין למתנות עכ"ל : **שחטו** בו שנים וכו' מימרא דרב יהודה אמר שמואל פרק בתרא דיבמות (קכ :) ופרק מי שאחזו (דף ע :) ומה שכתב וכן ראוהו מגוייד וכולי ברייתא בפרקים הנזכרים : **כתבו** התוס' ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כגון שאמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ושמא א"צ לבדקו משום דאית ביה דעתא צילותא כלומר דעתו צלולה אלא שכחו מלהוציא דבר בפיו ורבינו ירוחם כתב בח"ד שאינו צריך בדיקה אבל הר"ן כתב בריש מי שאחזו שהוא חוכך להחמיר להצריך בדיקה בכל נשתתק אפי' בשחט בו רוב שנים ודמי לנשתתק מתוך חליו ולדברי הירושלמי אינו צריך בדיקה אלא פעם אחד אלא שמן התוס' נראה שצריך בדיקה ג"פ : **וכתב** עוד הר"ן ובנפל מן הגג תניא בתוספתא דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה ואיכא מאן דאמר דאפי' לדעת הירושלמי בעי בדיקה ג' פעמים דהוי כנשתתק מתוך בוריו שהרי יש לחוש שמתוך הנפילה נטרפה דעתו עליו :

קבב אמר להם לעדים לכתוב הגט ולחתום וליתנו לה וכו' בריש התקבל (דף סג :) ההיא דהוו קארו לה נפאתא אזיל סהדי כתוב תפאתה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא עשו עדים שליחותן מתקיף לה רבה מי אמר כתובו חספא והבו לה אלא אמר רבה ודאי אי כתוב סהדי גיטא מעליא ואבד עשו עדים שליחותן מתקיף לה רב נחמן מי קאמר כתובו ואנחו בכיסייכו אלא א"ר נחמן כותבין ונותנין אפי' מאה פעמים ומשמע דאפי' נמצא בו פיסול דרבנן כותבין גט אחר דכיון דפסול אף ע"פ שאין פסולו אלא מדרבנן מ"מ חספא בעלמא הוא כיון שאינה יכולה לינשא על ידו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב דבין נמצא בטל בין נמצא פסול כותבין גט אחר והכי דייקא לשון הרא"ש שכתב ומסופקין אם הוא כשר מכמה חומרות שנהגו להחמיר ופיסולו דרבנן ודאי איכא בכלל כמה חומרות שנהגו להחמיר ומ"ש ואין להם שורש ועיקר מן התורה פיסולי דרבנן תורה קרי להו והרמב"ם בפ"ב והעיטור במאמר ז' כתבו דין נמצא פסול ולא כתבו דין נאבד ואיפשר דלא הזכירוהו משום דילפינן ליה במכ"ש דנמצא פסול דאף על פי שנתנו בידה כותבין ונותנין משום דלא מיקרי נתינה כ"ש דלא נתנו לה כלל דלא עשו שליחותן דכותבין ונותנין ואף ע"ג דרבה הוה ס"ל דנאבד עדיף מנמצא פסול לדידן דקי"ל כרב נחמן דדייק ותנו הוי איפכא דנמצא פסול עדיף מנאבד : **וכתב** א"א ז"ל ומיהו אם לא נאבד ומסופקין אם הוא כשר וכולי כך כתבו התוס' בשם ר"י על המעשה הנזכר וכ"כ גם הר"ן וכן פסקו רוב הפוסקים וכתבו הגהות מיימון בפרק ב' בשם ספר התרומה והסמ"ג שבתחלה כשאומר לסופר כתוב יאמר לו אני נותן לך רשות לכתוב הרבה גיטין כמו שתחפוץ עד שיהיה לדעתך או לדעת הרב שבעיר וכן אמר לעדים לחתום הרבה בהרבה גיטין בלא רשותו עד שיהיה הגט לדעת כולם : ובספר התרומה אחר שכתב או לדעת הרב שבעיר כתב ואם חפץ לעשות הרבה גיטין מחמת ספק וליתנם כולם שתוכל לעשותם וכן יאמר לעדים וכו' וכתב בכתבי מה"ר ישראל סימן ל"ח מורי הגאון היה מדקדק לומר עד שיהיה כשר לדעתו בין בכתיבה ובין בחתימה שאם יאמר בכתיבה לחודיה אולי יהיה שום ספק בחתימה זה ואז עשה סופר שליחותו . וכתב בקונד' שנמצא כתוב בשם רבי' יחיאל ור"י קלנון שאין לעשות כן משום דתלי בפלוגתא אי יש ברירה מדאורייתא או לא ור"י לטעמיה דפסק יש ברירה אפי' מדאורייתא לכן די שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו כ"כ שירצה הרב אבל לר"ת דאין הלכה כרשב"י יש לחוש לכן יש לבעל לחזור ולצוות לעדים בכל פעם גם הכלבו כתב דיש מגמגמים על דברי ר"י בהגהת מרדכי כתוב דברי ר"י קלנון ואח"כ כתב בהגהה ומיהו נהגו כפר"י ואע"פ שהפוסקים סתמו דבריהם כדברי ר"י ז"ל שאם הבעל מצוי בעיר טוב שיחזור ויצוה בכל פעם למיהם

דרכי משה

(ו) וע"ל סימן זה שכתבתי שאם מדבר ואינו יודע מה מדבר כדרך החולים הרי זה כשוטה גמור :

וכ"ה

דרישה

יוסף ורבינו לא הזכיר וכו' עכ"י : [ג] ורמז ואמר כתבו כו' ז"ל התוס' ושמא אין צריך לבדקו לפי
ועיין בב"י שהביא כל זה ·

פרישה

פיקח דזקוק לו מאחיו בקידושין גמורין (ר"ל מדאורייתא): (יז) כשהוא חרש דכשם שבכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה : (יח) ברמיזה ודוקא ברמיזה ולא בקפילה ופירש"י רמיזה בידיו וברמזו קפילה עקימת שפתים : (יט) שחשוב כחי כו' וצריך בדיקה כדין שכיב מרע שנתבלבל לעיל בסימן זה ועיין בב"י שמביא דעות שסוברים דדוקא במדבר חשיב כחי : (כ) וכן מגוייד חתך בחתיכות. לשון גודו אילנא : (כא) ורמז ואמר כתבו כו' רלה לומר שאומרים לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ועיין בדרישה :

סי' קבב (א) **וטעו** בכתיבתן וכתב ב"י דאפי' אם לא נמצא בו אלא פיסול דרבנן כותבין גט אחר וכן כתב הרמב"ם : (אם לא נאבד ומסופקים רלה לומר שהגט אינו פסול ודאי אפי' מדרבנן אלא פסול. ואין מספק מכמה חומרות כו' כ"פ) :

שנהגו להחמיר ואין להם שורש ועיקר מן התורה הרי עשו שליחותן אם הוא כשר לפיכך טוב להנהיג שיאמר הבעל לעדים ולסופר לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר [א] לפי דעתם בלא שום פקפוק אמר לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו לשליח ונאבד מיד השליח בהא ודאי לא עשאם שלוחים אלא להגיע ליד השליח (ב) ואינן יכולין לכתוב גט אחר אפי' אם אמר כתבוהו ותנוהו ליד השליח ויוליך לא אמרינן שעשאן שלוחין עד שיוליך אלא מיד כשנתנוהו ליד השליח עשו שליחותו ואין כותבין גט אחר עד שישאלוהו ואם כתבו

ב"י למיחש לדברי ר"ת היכא דאיפשר (א) : וכ' הרשב"א בתשובה על גט ארוסה שכתוב בו דהוית אנתתי שהוא כשר ומ"מ אם העדים רוצים לכתוב גט אחר מספק יכולין ואין צריכין ליטול רשות מהבעל וכההיא א רצפתה ותפתה שהבעל צוה לכתוב גט כשר ומיהו אם יכתבו גט אחר צריך שיתנו לה שניהם ותתגרש בכשר שבהם ממ"נ אבל לא השני לבדו שאת"ל שהראשון כשר רבר עשו העדים והסופר שליחותם ואינם יכולין לעשות שליחות אחר ועוד אחה צריך לדעת שאם נתן המגרש את הראשון מידו ליד אבי הנערה להוליכו לבתו שוב אין יכולין לכתוב גט אחר דבזה נתרצה לעשותו שליח ולא באחר עכ"ל ובתשובות להרמב"ן סי' קמ"ה כתוב ומה ששאלת אם יש תקנה בהחזרת השליח לסופר יכתוב לו אחר דבר ברור הוא שיכול לעשות כן והסופר יכתוב לו אחר ולא ליכתוב פסול או מסופק והראיה מנפתא וטפתא והשליח יתן שניהם לאשה שאם יתן השני לבד שמא הראשון כשר והוא לא נעשה שליח על השני אלא על הראשון וגם העדים והסופר לא נצטוו לכתוב ולהעיד על הב' אלא על הראשון שהוא כשר אלא יתן השליח שניהם לאשה ותתגרש בראשון אם הוא כשר או בשני אם אין הראשון כשר ולא אמרתי זה אלא כשעשה הבעל שליח על גט סתם אבל אם עשאו שליח על גט זה הראשון שוב אין לסופר ולעדים לכתוב גט אחר ולא לשליח ג"כ להוליך גט אחר אא"כ מדעת בעלה עכ"ל (ב) ומתוך תשובות אלו למדנו שמה שכתב בספר התרומה שצריך לומר שאם יחפוץ לעשות הרבה גיטין מחמת ספק וליתנם כולם שתוכל לעשותם תוס' ומותר גמור הוא דהא אפי' בלא שיאמר הבעל הרשות ביד הסופר והעדים לכתוב ולחתום כמה גיטין וליתנם לה כולם והיא תתגרש בכשר מהם ולא הוצרכנו לאמירת הבעל אלא לשלא נצטרך ליזהר שלא יאבד אחד מהם ולפיכך כתבו התוס' והפוסקים טוב להנהיג שיאמר הבעל לעדים ולסופר לכתוב ולחתום עד שיהא הגט כשר לדעתם וכו' כלומר לשופרא דמילתא טוב להנהיג כן לשלא יצטרכו לתת לה שניהם אבל אין עיכוב בדבר לפי שאם לא יאמר כן תתגרש על ידי נתינת שניהם וכ"ל דמש"ה לא כתבו הגהות התוס' הזה וגם סמ"ג לא הזכירו : [ב] כתב הר"ש בר צמח בתשובה שמה נאמר דלא אמרינן דעשו שליחותן אלא כשנכתב ונחתם אבל אם עדיין לא נחתם לא נגמר הענין וכותבין אפי' מאה שלא עשו שליחותן ואפי' חתם בו עד אחד כיון שלא חתם השני לא גמר הענין . ועוד כתב עוד יש להקל ולומר שכיון שאמר כתבו מאחד עד מאה עד שיצא אחד כשר כהוגן וכתיקון חז"ל דעתו היה עד שיזדמן להם כשר לפי דעתם ומ"ש כתיקון חכמים לפי דעתם אמר דאדעתייהו קא מגרש כיון שאין שם מורה דעה אלא הם עכ"ל (ג) :

אמר לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו לשליח וכו' בפרק הנזכר גבי עובדא דנפתא שכתבתי בסמוך גרסינן בעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי סליק להו או דילמא לטירחא דידהו חייש א"ל רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו והרי"ף פירש בעיות אלו לענין אם יכולין העדים להיות שלוחין להולכה ואין כן דעת רש"י שהוא ז"ל פי' דקאי אמאי דאמרינן בסמוך אי כתוב גיטא מעליא דכותבין ונותנין משום דלא אמר להו כתבו ואנחו בכיסייכו שכך כתב כתבו ותנו לשליח שלי שמיניתי וכן עשו ואבד בדרך מי אמרינן עשו כל שליחותן ונסתלקו. או דילמא האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאם שלוחים לכתוב אלא לטירחא דידהו חש שלא להטריחם בהולכה אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך מהו אם תמצא לומר בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותן דהא כל מה שצוום כתבו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו לשליח ויוליך לה עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה לכך פי' להם כ"כ או דילמא ל"ש עכ"ל גם העיטור במאמר שביעי פי' דנאבד מיבעיא ליה ושגם הרי"ף בתשובה פי' כפירש"י . גם דעת הרמב"ם בפ"ב שלא לפרש בעיות אלו כהרי"ף אלא דקאי אעובדא דנפמון דכתיב טפתא במקום נפתא דהיינו נמצא הגט בטל או פסול . ומפשט דברי רש"י משמע דע"כ לא איבעיא לן אלא שכתב גיטא מעליא ונאבד אבל אם נמצא בטל או פסול אחר שנתנוהו לשליח פשיטא לן דכותבין ונותנין אפי' מאה פעמים דאפי' רבה מודה בהא דאטו מי אמר להו כתובו חספא והבו לה ומה לי לה ומה לי לשליח וע"פ זה כתב רבינו בסוף דבריו אבל אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב אחר אבל הרמב"ם סובר דלא אמר אטו מי אמר להו כתובו חספא והבו לה אלא כי אמר ותנו לה דכיון שצוה ליתן ליד האשה דעתו היה שתתגרש באותה נתינה אבל כשצוה ליתן ביד השליח כיון שאפי' יהיה כשר אינה מתגרשת באותה נתינה כיון שנתנו גט לידו אפי' יהיה בטל עשו שליחותן ומשמע דלדידיה היכא דכתבו גט מעליא ונתנו לשליח אפי' לא אמר ויוליך פשיטא ודאי דעשו שליחותן ושוב אין כותבין ונותנין . ויש לתמוה על רבינו שכתב סתם דכנאבד אם כתבו אחר ה"ז ספק מגורשת וה"ל לפרושי דהיינו לרש"י אבל להרמב"ם כיון שהגט שנאבד היה כשר אם כתבו לה אחר בטל הוא ועוד שכתב בפשיטות אבל אם כתב גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב גט אחר והרי להרמב"ם היינו בעיין וספיקא הויא דהא סלקא בתיקו ורבינו ירוחם בח"ג עירבב שני הפירושים וכתב בשם רש"י דבעיין הוא היכא דנאבד או נמצא פסול שסובר דנאבד דנקט רש"י לאו דוקא דה"ה לנמצא פסול אלא דחדא מינייהו נקט ולפי דעת הרמב"ם נמי דנקט נמצא פסול ה"ה לנאבד וא"כ תרוייהו הוו ספיקא והמדקדק בלשון רש"י יראה שלא כיון אלא למה שפירשתי בו וגם רבי' כך פי' דבריו דאל"כ הא דכתב אבל אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב גט אחר דלא כמאן ומדברי תשובת הרמב"ן שכתבתי בסימן זה נראה שמפרש להני בעיי היכא שכתבו גט פסול ונתנו לשליח מיהו לא נתברר בדבריו מה ס"ל בכתבו לה גיטא מעליא ויהבו לשליח ונאבד ודע שאף ע"פ שפירש"י בעי' דוויליך באת"ל מבעיא ראשונה ודרך הגאונים

ב"ח אלא שאנו מחמירין : **אמר** לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו לשליח וכו' שם בעא מיניה רבא מרב נחמן כתבו ותנו לשליח מהו סלוקי סליק להו או דילמא לטירחא דידהו חייש אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו . ופירש רש"י קמיבעיא ליה באומר תנו לשליח שלי שמניתי וכן עשו ואבד בדרך וכו' וכמו שכתב רבינו ודקדק רבינו בדברי רש"י דמדלא פירש בהני תרתי איבעיות דאף בכתבו גט פסול ונתנו לשליח קא מיבעיא להו מי אמרינן עשו עדים שליחותן או לא אלמא דבהא פשיטא היא דלא עשו עדים שליחותן דמי קאמר להו כתובו חספא והבו לשליח אלא דוקא היכא דכתבו גט כשר ונתנו לשליח ואבדו בדרך קמיבעיא ליה ולכן כתב רבינו אבל אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב גט אחר ואפי' לא אמר ויוליך וכן פירש ב"י אבל הרמב"ם קשיא ליה איפכא היאך קס"ד בכתבו גט כשר ונתנו לשליח ואבד בדרך דליכתבו גט אחר הא פשיטא דעשו עדים שליחותם דכל מה שציווס גמרו ועשו ומאי קמיבעיא להו ולכן פירש דלא קמיבעיא להו אלא היכא דאחר שנתנו לשליח נמצא הגט בטל או פסול שהרי לא עשה שלוחים לגירושין אלא שיכתבו ויתנו לשליח בלבד וכו' ואסיקנא בתיקו והוי ספק מגורשת אבל בכתבו גט כשר ונתנו לשליח ואבד בדרך אם כתבו גט אחר הגט בטל ואינה מגורשת כלל אבל כשאמר לאחרים כתבו ותנו לאשתי וכתבו וחתמו ונתנו לה ונמצא הגט בטל או פסול כותבים לה גט אחר שהרי עשה אותם שלוחים לגירושין וכיון שלא נתגרשה בגט זה לא עשו שליחותם וה"ה אם כתבו גט כשר ונאבד קודם שנתנוהו לידה נמי כותבין גט אחר דלא עשו שליחותן אלא לפי שכתב לחלק בין אמר תנו לאשתי ונתנו לה ונמצא פסול ובין אמר תנו לשליח ונתנו לשליח ונמצא פסול כדפרישית לכך לא כתב אלא דין נמצא פסול אבל דין נאבד דבאשה לא עשו עדים שליחותן כשנאבד מידם קודם שנתנו לה אבל אם נאבד לאחר שנתנו לידה פשיטא דעשו שליחותם ובשליח נמי אם נאבד מידם קודם שנתנו לשליח לא עשו שליחותם וכותבין גט אחר ונותנים לשליח ואם נתנו לשליח ונאבד מיד השליח עשו שליחותם ואין כותבין גט אחר א"כ אין כאן מקום לחלק בין אשה לשליח אלא בהא איכא לחלק דכנאבד מיד האשה הוי גט מיד לאחר שקבלה הגט ובנאבד מיד השליח אין כאן גט וצריך שהבעל יחזור ויצוה לכתוב גט וחילוק זה פשוט הוא א"צ לפרשו אבל ב"י פירש דהרמב"ם לא הזכיר דין נאבד משום דילפינן ליה במכ"ש דנמצא פסול ושרא ליה מאריה דכתב היפך סברת התלמוד לרבה דנאבד עדיף מנמצא פסול והוא ז"ל עשה סניגרון לפירושו דלר"כ הוי הסברא הפוכה דלא כרבא ומי הגיד להרמב"ם דבר זה דפליגי רבא ור"כ בסברות הפוכות הלא אין רמז בסוגיא דאיכא פלוגתא בהא אלא כדפירש' הוא האמת : **ואיבא** לתמוה טובא על מ"ש רבינו אמר לסופר ולעדים כתבו וחתמו ותנו לשליח ונאבד מיד השליח בהא ודאי לא עשאם שלוחים וכו' הלא בתלמודא קמיבעיא ליה ואסיקנא בתיקו והוי ספק מגורשת ואינו ודאי וא"כ אמאי קאמר רבינו בהא ודאי לא עשאם שלוחים וב"י כתב דלשון רבינו מגומגם קצת וכו' ולפע"ד מגומגם הרבה וצריך אומן לתקנו ונראה לתקנו בדרך זה דרבינו ראה בפירש"י שכתב ויוליך לה מהו את"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד דעשו שליחותם וכו' דלא היה צריך להאריך דפירושו זה הוא פשוט אלא צ"ל דרש"י נתכוין ליישב מה שקשה דכיון דבעיא קמא קמיבעיא ליה רבא מרב נחמן ולא איפשיטא ובעיא בתרא קא מיבעיא ליה רבינא מרב אשי ולא איפשיטא וביום שמת רבא נולד רב אשי א"כ קשה דהוה ליה לתלמודא לומר תיקו אבעיא קמא ולא חד תיקו אתרווייהו דלא דמי להיכא דסתמא דתלמודא קמיבעיא ליה בעיות טובא קאמר חד תיקו אכולהו דהתם נשאלו בבת אחת בבית המדרש אבל הני תרתי נשאלו בתרי זימני קשיא ודאי דהל"ל תיקו אכל חדא וחדא ומיישב רש"י דגלי לן תלמודא דלרבינא ורב אשי הוה פשיטא להו בבעיא קמא דעשו עדים שליחותן ואין יכולין לכתוב גט אחר עד שישאלו לבעל אלא היכא דאמר ויוליך לה קמיבעיא להו באת"ל והשתא ניחא הא דכתב רבינו איבעיא קמא בהא ודאי לא עשאם שלוחים וכו' ואינן יכולין לכתוב גט אחר ואם כתבו גט אחר אינה מגורשת כלל ואמר עוד אפי' אמר כתבוהו ותנוהו ליד השליח ויוליך וכו' עד ואם כתבו אחר ונתגרשה בו ה"ז ספק מגורשת כיון דבבעיא זו דוקא קאמר תלמודא תיקו והשתא לא כתב רבינו ה"ז ספק מגורשת אלא בדאמר נמי ויוליך לה ולפי זה צריך לומר דגם הרא"ש דכתב תיקו ואזלינן לחומרא לא אמר כך אלא אהך בעיא בתרא ויוליך לה מהו אלא דקשה דה"ל להרא"ש לפרש כך מדלא פי' משמע דאף אבעיא קמא קאמר הרא"ש אסיקנא בתיקו וא"כ קשה היאך יפסוק בסתם דלא כהרא"ש ולכן נראה דאיפשר לפרש דברי רבינו דלפי דכתב תחילה אמר לסופר ולעדים לכתוב הגט ולחתום וכו' דאפי' בנאבד יכולין לכתוב גט אחר לכתחילה לכן אמר דכאן דא"ל כתבו ותנו לשליח וכו' בהא ודאי אמרו דלכתחילה לא יכתבו גט אחר דלא עשאם שלוחים אלא להגיע ליד השליח ואפי' אם אמר ויוליך כו' דבודאי לכתחילה בהא נמי אין כותבין גט אחר ואם כתבו גט אחר ונתגרשה בו אינה מגורשת בין לא אמר ויוליך בין אמר ויוליך כדאסיקנא אתרווייהו בתיקו : **כתב** ב"י דלא אמרו הגאונים דהלכה כאת"ל אלא כשהאת"ל מפורש וכו' ולא ידענו מנ"ל הא ולפיכך איפשר לפרש בדברי הרמב"ם שלא כתב אלא בעיא דויוליך דאסיקנא עלה בתיקו ואם נמצא פסול וכתבו גט אחר ה"ל ספק מגורשת אבל היכא דלא אמר ויוליך פסק כאת"ל דעשו עדים שליחותן אפי' נמצא פסול ואם כתבו גט אחר אינה מגורשת כלל והגט בטל ובלשון .

ב"י

דרכי משה

קבב (א) וכ"ה בסדר הגיטין שלנו שצריך הבעל לחזור ולצוות לכתוב ולחתום ולהקנות הקלף והדיו וכלי הכתיבה אם אין נשאר מן הקלף והדיו והכלים הראשונים שהקנה לו תחלה : (ב) ונראה דדין השליח כדין הסופר ויכול הבעל לומר לו מתחלה להוליך כ"כ גיטין עד שיהא אחד מהן כשר לדעת הרב וכמו שנתבאר לעיל גבי סופר : (ג) כתוב בסדר גיטין סימן ט' ויזהר הסופר לאחר שראה הרב הגט שאם היה לו שום פיסול בגט כגון למשוך אות או שאר אותיות שנשטשטשו ואין רשומן ניכר שלא יעשה בלתי רשות הרב דשמא כשר הוא

דרישה

סי' קבב [א] לפי (דעתם וכו"ע כתב לדעת הרב שבעיר ולכל מי שמראה אותו וכן יכול הבעל לומר לשליח מתחלה להוליך כ"כ גיטין עד שיהא אחד מהן כשר לדעת הרב ר"ע פ"ש עוד כ"ס) : [ב] כתב הר"ש בר צמח דלא אמרינן דעשו שליחותן אלא כשנכתב ונחתם אבל אם עדיין לא נחתם לא נגמר הענין ויכולין לכתוב אחר אפי' אם כבר נחתם בו עד אחד

פרישה

(ב) ואינן יכולין כן צריך לסיות : סרי

חדושי הגהות

קבב א בגמרא שהעתקתי למעלה איתא נפאתה ותפאתה והרשב"א העתיק רצפתה ותפתה והרמב"ן בסמוך העתיק גפתא וטפתא וצ"ל שהיה לפניהם שינוי נוסחאות בש"ס : בגמ'

ב"י כאן כתוב איפכא וז"ל איפשר למטעי ולמידק דכי לא אמר וויליך הויא מגורשת משום דכל זמן שלא הוליך עדיין לא עשו שליחותן עכ"ל וכ"כ בכסף משנה וטעות נזדקר לפני קולמסו וצריך להגיה דכי לא אמר וויליך לא הויא מגורשת משום דעשו עדים שליחותן:

קכג הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו האשה בעצמה וכו' משנה פ"ב דגיטין סוף (דף כ"ב) ובריש (דף כ"א) מוכיח תלמודא מכאן דלא חיישינן דילמא אשה לא ידעה לאקנויי דבר שאין בלבה לתת מתנה גמורה דהא הכא כשהיא כותבת את גיטה על קלף שלה לא תקנו רבנן להקנות הגט לבעל כמו שתקנו שהאשה נותנת שכר הסופר והבעל קונה אותו ואפי' הכי האשה עצמה מקנתו לבעל והגט כשר וכך כתב הר"ן הביאו ב"י ומ"ש בשם הרמב"ם דוקא שיאמר לה הבעל תחילה לכותבו וכו' כתב ב"י דברים פשוטים הם אבל לע"ד קשה טובא הלא לר"מ דאמר עידי חתימה כרתי פשיטא דאפילו מצאו באשפה וחתמו ונתנו לה כשר כדאמר התם ריש (דף כג) אלא אפילו לר"א דעידי מסירה כרתי וכתיבה לשמה בעינן אפי' הכי לא בעינן שליחות הבעל בכתיבה דוכתב לאו אבעל קאי אלא אסופר והא דצריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו לאו משום שליחות אלא משום דכשלא ציוה הבעל לא חשיב לשמה אלא חשיב סתמא ופסול דאשה לאו לגירושין קיימא וכו' כמ"ש כל זה התוס' לשם בד"ה והא לאו בני דעה דבזה מתיישב דחש"ו כותבין כשגדול עומד על גביהם אע"ג דלאו בני שליחות נינהו וכ"כ הרא"ש והר"ן והרשב"א בחידושיו השתא לפי זה כשהאשה כותבת את גיטה דידעה בבעלה דרוצה לגרשה וכותבתו לשמה אפי' לא אמר לה הבעל לכותבו כשר כיון שנכתב לשמה וצ"ל דס"ל להרמ"ה דכיון דאמרו רבנן דצריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו כדי שיהא מפורסם שהגט נכתב לשמה לא סגי בלאו הכי ואפילו כשהאשה עצמה כותבת גיטה אינו אפילו ריח הגט כיון שלא אמר לה הבעל לכותבו איכא למיחש דלא כתבתו לשמה דאשה סתמא לאו לגירושין קיימא כשלא ציוה לה הבעל לכותבו מיהו לפי זה אם אמרה האשה בפני עדים שכותבתו לשמה היה נראה דכשר אפילו לא אמר לה הבעל לכותבו ומ"מ נראה דלא עבדינן בה עובדא אלא ספק מגורשת היא אחר כך ראיתי בחידושי הרשב"א בד"ה אלא מעתה עכו"ם (בדף כג) שכתב בסוף הדיבור וז"ל ומאי דפסלינן ליה בטופסי גיטין בלא צוואת הבעל משום דבלא צוואת הבעל לא חשבינן לכוונתן לשמן כוונה מעליא אעפ"י שמתכוונין לשמו ולשמה דמסתמא בכל ענין פסול ליה ואע"פ שמתכוין הוא לשם אשה זו דכיון שלא ציוה הבעל והיא אינה עומדת להתגרש כשלא לשמה חשבינן ליה עכ"ל נראה מדבריו דאפילו איכא עדים דכתב לשמו ולשמה כשלא לשמה חשבינן ליה מיהו איפשר דוקא באחד שכתב לשמן בלא ציווי הבעל חשבינן ליה כשלא לשמן אבל באשה עצמה שכותבת גיטה חשבינן ליה לשמה עפ"י וצ"ע ועי"ל סימן קל"א:

וחש"ו

הגאונים לפסוק האת"ל אין לפסוק הבעיא כאת"ל משום דע"כ לא פסקו הגאונים כמו האת"ל אלא כשהאת"ל מפורש אבל כל שאינו מפורש אע"פ שבעיא שניה תהיה באת"ל מהראשונה ליכא מאן דפסק כאת"ל לכך ב' הבעיות האלו ספיקא הוו ומ"ש רבי' ואם כתבו אחר ונתגרשה ה"ז ספק מגורשת אאבעיא קמייתא נמי קאי אע"פ ג שלשונו מגומגם קצת שכתב בהא ודאי לא עשתה שלוחים אלא להגיע ליד השליח מ"מ ע"כ כך צריך לפרש דבריו כמו שכתבתי דאף היכא דלא אמר וויליך אם כתבו גט אחר ונתגרשה בו הויא ספק מגורשת: והרמב"ם לא כתב אלא בעיא דוויליך משום דאפי' כי אמר וויליך לא איפשיטא לן דכותבין כ"ש היכא דלא אמר וויליך אלא דמ"מ קשה דה"ל לכתוב דין היכא דלא אמר וויליך לאשמועינן דבהא נמי אם כתבו ונתנו לשליח גט אחר הוי ספק מגורשת דהשתא דבאמר וויליך כתב דהויא ספק מגורשת איפשר למטעי ולמידק דכי לא אמר וויליך לא הויא מגורשת משום דעשו עדים שליחותן. ואיפשר לדחוק ולומר דבעיא קמייתא לא מפרש לה הרמב"ם לענין אם עשו עדים שליחותן כמו בעיא בתרייתא אלא לענין אם יכולין העדים להיות שלוחים להולכה וכמו שפי' הרי"ף ז"ל:

כתבו אחר ונתגרשה בו (ג) הרי זו ספק מגורשת אבל אם כתבו גט פסול ונתנו לשליח ודאי יכולין לכתוב אחר:

קכג הכל כשרים לכתוב את הגט (א) ואפילו האשה בעצמה כותבת גיטה (א) ומקנה אותו לבעלה וחוזר ונותנו לה וכתב הרמ"ה ודוקא שיאמר לה הבעל תחילה לכותבו שצריך שיכתבנו הוא או שלוחו (ב) דאי לאו הכי אינו כלום אפילו ריח הגט אין בו חוץ מחש"ו ועבד

קכג הכל ומ"ש כשרים לכתוב את הגט וכו' משנה ספ"ב דגיטין (ד' כב:): ומקנה אותו לבעלה כן פירש"י והר"ן וכן כתב רבינו ירוחם בח"ב שצריכה להקנות הנייר לבעל וכן משמע בפרק הנז' (כ:) גבי היו מוחזקים בטבלא שהיא שלה וגט חקוק עליה וכו' דאע"ג דאמרי' בגט פשוט (קסח.) דלאקנויי אקנו רבנן שכר הסופר לבעל מ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה לא תקנו רבנן מידי דאי לא תימא הכי היכי שקלי וטרי אההיא דהיו מוחזקין בטבלא שהיא של האשה אי ידעה לאקנויי או לא הא רבנן ידעי לאקנויי אלא ודאי כדכתיבנא וכתב הר"ן אמתני' דהאשה כותבת את גיטה אע"ג דמחוסר הקנאה בין כתיבה לנתינה לא הוי מחוסר מעשה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקציצה: **וכתב** הרמ"ה ודוקא שיאמר לה הבעל תחלה לכותבו וכו' דברים פשוטים הם: חוץ מחש"ו ועבד ועכו"ם וכו' בספ"ב דגיטין תנן הכל כשרים לכתוב את הגט אפי' חש"ו ופריך בגמרא (שם) והא לאו בני דעה נינהו אמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו ושקלי' וטרינן אהא דרב הונא ובתר הכי אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שסייר מקום התורף והנה רבו השיטות והפירושים בשמועה זו הפי' הראשון דתרתי בעינן ציור מקום התורף וגדול עומד על גביו לטופס דרב הונא ורב יהודה לא פליגי דרב הונא שאמר והוא שגדול עומד על גביו לא מכשיר אלא בטופס אבל בתורף אפי' גדול עומד על גביו לא ורב יהודה דמכשיר בשייר מקום התורף היינו דוקא כשגדול עומד על גביו בכתיבת הטופס אבל אם אין גדול עומד על גביו אפי' טופס נמי לא וזו היא שיטת הרמב"ם בפ"ג ולדעת הרא"ש ורבינו ירוחם זו היא שיטת הרי"ף והרמ"ה ולהר"ן בחד לישנא כתב ג"כ דזו היא שיטת הרי"ף וכתב רבינו ירוחם בח"ב שכן עיקר הפי' הב' דבחדא מינייהו סגי או בשייר מקום התורף או בגדול עומד על גביו ורב הונא ורב יהודה לא פליגי לענין דינא דרב הונא דמוקי לה בגדול עומד ע"ג היינו בכותב תורף אפי' אין גדול עומד על גביו כשר ורב יהודה דמוקי לה בשייר מקום תורף והיינו באין גדול עומד ע"ג אבל אם היה גדול עומד ע"ג אפי' לא שייר מקום תורף כשר ושיטה זו הזכירוהו העיטור והר"ן וכתבו שהרי"ף שכ' שתי האוקימתות איפשר שנתכוין לשיטה זו ואיפשר שנתכוון לשיטה הקודמת וכדברי הרא"ש מיהו העיטור נוטה לומר שנתכוון לשיטה זו: הפי' הג' דרב הונא ורב יהודה פליגי דלרב הונא אפי' תורף כותבין בגדול עומד ע"ג ולרב יהודה אפי' גדול עומד ע"ג אין כותבין תורף אבל טופס כותבים אפי' אין גדול עומד ע"ג וכן פירש"י וכתב ה"ה בפ"ג שיש פוסקים כרב הונא ויש פוסקים כרב יהודה וסמ"ג והתרומה מהפוסקים כרב הונא והרשב"א כתב שגם בה"ג לא כתב אלא דברי רב הונא: וכתב ה"ה דלדברי הפוסקים כרב הונא תורף בגדול עומד על גביו כותבין לכתחלה ואם כתבו בלא עומד על גביו בטל ואם כתבו טופס ואין גדול עומד ע"ג נסתפק אי מכשרינן ליה בדיעבד והרשב"א כתב שהיה נ"ל להכשיר בדיעבד אלא שראה להרמב"ן שפסל וכתב עוד ה"ה דלפוסקים כרב יהודה טופס כותבין לכתחלה אפי' אין גדול עומד על גביו ותורף אם כתבוהו אפי' גדול עומד על גביו הגט בטל: וכל אלו הפירושים הם על דעת רש"י והתוס' דכי פריך והא לאו בני דעה נינהו היינו לומר דבעינן כתיבה לשמה וכיון דלאו בני דעה נינהו לא ידעי למיכתב לשמה אבל מטעם שליחות לא פריך דלא בעינן שליחות לכתיבה וכיון דפירכא הויא אליבא דר"א דקי"ל כוותיה נקטינן כשינויא דמשני אההיא פירכא אי כר"ה אי כרב יהודה וע"פ הפירושים שכתבתי ואע"ג דבריש חולין (יב:) לא מכשרינן באחרים רואים אותם אלא אליבא דמאן דלא בעי כוונה לשחיטה והכא מכשרינן לרב הונא בגדול עומד על גביו אפילו לר"א דבעי כתיבה לשמה כבר כתבו התוס' דהתם מיירי בשאינו מלמדו לשחוט אלא רואה בעלמא אבל הכא מיירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה אבל ר"י פי' עוד דהאי פירכא והאי שינויא לא הוי אלא לר"מ דלא בעי כתיבה לשמה אלא מדרבנן אבל לר"א דבעי' כתיבה לשמה מדאורייתא פוסל אפי' בגדול עומד על גביו משום דבעינן שליחות בכתיבה כן כתב הרא"ש שיטה זו בשם ר"י. ולפ"ז אם כתבו תורף אפי' גדול עומד ע"ג בטל הוא ואם כתבו טופס פסול דאע"פ שנכתב הטופס שלא בשליחות הבעל לא מיבטיל בהכי וראיה מכותב טופסי גיטין:

אבל התוס' שכתבו שיטה זו בשם ר"י לא כתבו דפשיטא ליה דבעינן שליחות לכתיבה אלא דספוקי מספקא ליה והכלבו בשם הר"פ כתב לפסול אפילו בגדול עומד ע"ג כשיטת ר"י שכתב הרא"ש וכ"כ גם בסמ"ק: **והרא"ש** כתב שיטת רש"י והתוס' ואח"כ כתב שיטת ר"י ואין להכריע מדבריו אלא באי זה שיטה הוא סובר אלא מדחזינן שאחר כל זה כתב אמר רב יהודה והוא שסייר מקום התורף וביאר דעת הרי"ף שכתב שתי האוקימתות וכתב שכן דעת הרמ"ה משמע דהכי סבירא ליה: **ולענין** עכו"ם אמאי דשני רב הונא בשגדול עומד על גביו אותיב רב נחמן מדתניא עכו"ם פסול כלומר ומשמע דבכל גווני פסול אפי' ישראל עומד ע"ג ושני עכו"ם אדעתא דנפשיה קא עביד וא"כ אם כתב תורף אע"ג שגדול עומד ע"ג בטל הוא ואם כתב טופס כתב הרמב"ם בפ"ג דכשר בדיעבד והיינו אפי' אין גדול עומד ע"ג דכיון דלאדעתא דנפשיה עביד כי גדול עומד ע"ג מאי הוי. והר"ן כשפי' דברי הרי"ף כשיטת הרמב"ם כתב ועכו"ם גדול עומד על גביו אפי' בטופס לא מהני מידי ולישנא דלא מהני מידי משמע דאפי' בדיעבד נמי פסול וכשפי' דברי הרי"ף כמו שנוטה דעת העיטור כתב אבל עכו"ם בשייר מקום תורף כשר אבל אחרים עומדים ע"ג פסול דאדעתא דנפשיה עביד עכ"ל ופסול דגט דבטל נמי הוי כיון שכתב תורף שלא לשמה אלא אדעתא דנפשיה ואיפשר דספק בטל הוא וכמו שאבאר בסמוך וה"ה כתב בפ"ג דלפוסקים כרב הונא איכא לספוקי אם מכשרינן בדיעבד היכא דכתב עכו"ם טופס ואם כתב תורף י"ל שהוא פסול ובטל אע"פ שישראל עומד ע"ג ולפוסקים כרב יהודה דין העכו"ם כדין חש"ו וי"ל שהוא פסול לכתחלה אפילו טופס עכ"ד ואיכא למידק כי כתב העכו"ם תורף אמאי בטל בודאי משום דעכו"ם אדעתא דנפשיה עביד ולא לשמה והאיכא לספוקי דלמא כותב לשמה וצ"ל שלזה כיון ה"ה שכתב ואם כתב תורף יש לומר שהוא פסול ובטל ולא כתב בטל הוא סתם ומשום דספוקי מספקא ליה כדפירש' ואע"פ שהרמב"ם כתב דבטל הוא לטעמיה אזיל דבעי בני כריתה לכתיבת גט אבל להרמב"ן והרשב"א דלכתיבת

דלכתיבת

דרכי משה

הוא לדעת הרב וכבר עשה הסופר שליחותו ובקצת טופסי גיטין שיאמר לו הבעל בתחלה לסופר ב שיהא כשר בעיני הרב ולמי שמראה אותו או לך עכ"ד:

קכג (א) מצאתי בתיקון ישן והסופר יכתוב בידו הימנית ואם הוא איטר יכתוב בידו השמאלית: (ב) וצ"ע בהר"ן דפ"ב דגיטין דף תקכ"ח דלא משמע כן וכ"כ פ"ב דגיטין דהעלו הלא

פרישה

(ג) הרי זו ספק מגורשת דבעיא הוא בגמרא וסלקא בתיקו ועיין בדרישה: **סי' קכג** (א) **ומקנה** אותו לבעלה ואע"ג דאמרינן בגט פשוט וכו' כלומר מבואר בב"י: בפרישה

חדושי הגהות

ב בגמרא כתיבת יד כתב והנוסחא שיהא כשר בעיני כל מי שמראה אותו וכפי הנראה מדברי הרמ"א כש"ע היא הנוסחא הנכונה ועיין בב"ש א"ק ג': ג ז"ל הב"ח ע"ז שכתב הרב"י ולשונו מגומגם קצת וכו' כתב וז"ל ולפענ"ד מגומגם הרבה וצריך אומן לתקנו ונראה לתקנו בדרך זה דרבינו ראה פירש"י שכתב וויליך לה מהו את"ל בהך לא אמר אלא כתבו ותנו לשליח והם כתבו ונתנו לו ואבד עשו שליחותם וכו' דלא היה צריך להאריך דפירושו זה פשוט אלא צ"ל דרש"י נתכוון ליישב מה שקשה דכיון דבעיא קמא מיבעיא ליה רבא מרב נחמן ולא איפשטא ובעיא בתרא מיבעיא ליה רבינא מרב אשי ולא איפשטא וביום שמת רבא נולד רב אשי א"כ קשה דה"ל לתלמודא לומר תיקו אבעיא קמא ולא חד תיקו אתרווייהו דל"ד להיכא דסתמא דתלמודא קא מיבעיא ליה בעיות טובא קאמר חד תיקו לכולהו דהתם נשאלו בבת אחת בבהמ"ד אבל הני תרתי נשאלו בתרי זימני קשיא וודאי דהל"ל תיקו אכל חדא וחדא ומיישב רש"י דגלי לן תלמודא לרבינא ורב אשי פשיטא להו בבעיא קמא דעשו עדים שליחותן ואין יכולים לכתוב גט אחר עד שישאלו לבעל אלא היכא דאמר וויליך להו קא מיבעיא להו באת"ל והשתא ניחא הא דכתב רבינו אבעיא קמא בהא וודאי לא עשאם שלוחין וכו' ואינן יכולין לכתוב גט אחר ואם כתבו גט אחר אינה מגורשת כלל ואמר עוד אפי' אמר כתבוהו ותנוהו ליד השליח וויליך וכו' עד ואם כתבו אחר ונתגרשה בו ה"ז ספק מגורשת כיון דבבעיא זו דוקא קאמר תלמודא תיקו והשתא לא קא כתב רבינו ה"ז ספק מגורשת אלא בדאמר נמי וויליך לה ולפ"ז צ"ל דגם הרא"ש דכתב תיקו ואזלינן לחומרא לא אמר כך אלא אהך בעיא בתרא וויליך לה מהו אלא דקשה דה"ל להרא"ש לפרש כך מדלא פירש משמע דאף אבעיא קמא קאמר אסיקנא בתיקו וא"כ קשה היאך יפסוק בסתמא דלא כהרא"ש ולכ"נ דאפשר לפרש דברי רבינו דלפי דכתב תחלה אמר לסופר ולעדים לכתוב הגט ולחתום וכו' דאפילו בנאבד יכולין לכתוב גט אחר לכתחלה לכן אמר דכאן דא"ל כתבו ותנו לשליח וכו' בהא וודאי אמרו דלכתחלה לא יכתבו גט אחר דלא עשאם שלוחים אלא להגיע ליד השליח ואפילו אמר וויליך כו' דבוודאי לכתחלה בהא נמי אין כותבין גט אחר ואם כתבו גט אחר ונתגרשה בו אינה מגורשת בי לא אמר וויליך בין אמר וויליך:

הר

ועבד ועכו"ם וישראל מומר לעכו"ם [א] או להלל שבת (ב) בפרהסיא דינו כעכו"ם והש"ו יכולין לכתוב הטופס ויעמוד פיקח גדול על גביו ויאמר לו לכתוב לשמו ויניחו (ג) מקום התורף שהוא מקום האיש והאשה (ד) ומקום הזמן ומקום הרי את מותרת לכל אדם שיכתבנו גדול פיקח אבל אם אין גדול עומד על גביו לא יכתוב אפי' הטופס והתורף לא יכתוב אפי' אם גדול עומד על גביו אבל עכו"ם ועבד לא יכתוב אפילו טופס אפילו אם ישראל עומד על גביו ומדברי הרמב"ם יראה דלא בעינן עומד על גביו אלא לכתחילה שהוא כתב אם כתב (ה) אחד מהחמשה טופס והניח תורף וכתבו פיקח גדול לשמו כשר מותר להניח הש"ו לכתוב טופס הגט לכתחלה והוא שגדול עומד על גביו אבל עכו"ם ועבד אין כותבין טופס לכתחילה אפילו שישראל עומד על גביו ע"כ (ו) והר"י פוסל (ז) אפי' בחש"ו ואפי' גדול עומד על גביו וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה (ח) [ב] כתב הרמב"ם כתב גט בשבת או בי"ה בשוגג ונתנו לה ה"ז מגורשת כתבו וחתמו בזדון בי"ט אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה: כתבו והתמו בזדון ביום טוב ונתנו לה בפני עדים כשרים הרי זה גט פסול:

על

דלכתיבת הגט לא בעי בני כריתה כמו שיתבאר בסמוך ולא מיפסל בעכו"ם אלא משום דאדעתא דנפשיה עביד איכא לספוקי כדפרישית. והרא"ש כתב ועכו"ם דאדעתא דנפשיה עביד אפילו טופס לא דגזרינן אטו תורף ואין בדבריו הכרע אי מכשר בדיעבד אי לא. כתב רבינו ירוחם בח"ב דלפירש"י חש"ו אפילו אין אחר עומד ע"ג יכול לכתוב טופס ואח"כ כתב דעכו"ם י"מ כי לכתוב טופס דינו כחש"ו וכן נראה שיטת רש"י עכ"ל ולפי זה לדעת רש"י עכו"ם כותב טופס אפילו אין אחר עומד על גביו ואני דקדקתי דברי רש"י בסוגיא זו ולא מצאתי מקום שיגלה שדעתו כן: **ומומר** לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסי' לא נמצא דינו מבואר בגמרא לענין כתיבת גט אלא שהרמב"ם בפ"ג השוהו לעכו"ם לענין כתיבת גט וכתב ה"ה דבכמה דוכתי אמרינן. דהוי מומר לכל התורה וה"ל כעכו"ם: והעבד כתב הרמב"ם דכיון דליתיה בתורת גיטין וקידושין דינו כעכו"ם. והרא"ש כתב דלפר"י דבעינן שליחות בכתיבת הגט פסול העבד והר"ן כתב דהרמב"ן חלק על הרמב"ם בעבד דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתות והלכך כשר לכתיבה כישראל וכ"כ ה"ה בפ"ג בשמו וגם בשם הרשב"א וכ"כ ג"כ הרא"ש לפי שיטת רש"י דפירכא והא לאו בני דעה נינהו משום דלא כתבו לשמה הוא ומעתה יתבארו דברי רבינו מכלל דברי כי הסברא הראשונה שכתב הוא בשיטת הרא"ש אליבא דהרי"ף וכבר כתבתי דיש להוכיח מתוך דבריו דהכי ס"ל ומשום דכתב הרא"ש בין בעכו"ם בין בחש"ו דגזרינן טופס אטו תורף כתב דפליג אהרמב"ם דמכשיר בחש"ו לכתוב טופס לכתחלה מיהו לא ברירא ליה לרבינו אי גזר הרא"ש בטופס לפסול אפילו דיעבד ומש"ה לא כתב דפליג כמי אהרמב"ם בעכו"ם שכתב טופס בדיעבד ודע שלשון הרא"ש בספרים שבידינו כך הוא ועכו"ם דאדעתא דנפשיה עביד אפי' טופס לא דגזרינן אטו תורף וכן חש"ו כשאין גדול עומד ע"ג גזרינן טופס אטו תורף וכ"כ הרמב"ם דאסור לחש"ו לכתוב טופס הגט אלא א"כ גדול עומד ע"ג עכ"ל ואם הגירסא הרמב"ם במ"ש ספר מוטעה נזדמן לו דבספרים שלנו אפילו לכתחלה שרי הרמב"ם לכתוב טופס להש"ו ואם הגירסא הרמב"ן בנו"ן יש להכריע דלהרא"ש אפילו בדיעבד גזרינן טופס אטו תורף דהכי ס"ל להרמב"ן כמ"ש לעיל גבי חש"ו ומ"כ הוא יקשה אמאי לא כתב רבינו דפליג נמי הרא"ש אהרמב"ם בעכו"ם שכתב טופס בדיעבד ואיכא למידק שסתם רבינו הדברים דעבד כעכו"ם ומאחר שכתב שהרא"ש סובר כסברא הראשונה שהוא ע"ד רש"י והרא"ש עצמו כתב דלאותה שיטה עבד כשר א"כ ה"ל לרבינו לכתוב דלהרא"ש עבד כשר ואיפשר דמשום דאחר שכתב דלשיטת ר"י עבד פסול כתב וכן הרמב"ם מנאו בכלל הפסולים משמע לרבינו דהכי ס"ל וה"ק וכן הרמב"ם אע"ג דלא ס"ל כפר"י מנאו בכלל הפסולים מטעמא אחרינא: מצאתי בקצת נוסחאות והרי"ף פסל אפילו בחש"ו ואפילו גדול עומד ע"ג ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך שט"ס הוא וצריך לגרוס והר"י או והר"ף: והתורף דהוי מקום האיש והאשה וכו' מבואר בפרק כל הגט (כו.) במשנה ובגמרא ומלת תורף ענינה גילוי שאלו הענינים הם גילוי ענינו של שטר ומ"מ יש לעיין כיון דכתיבת זמן בג"ז ליתיה אלא מדרבנן כל שאר התורף נכתב כהלכתו זמן לא יהא לו אלא דין טופס וצ"ע ואיפשר דאלמוה כאילו היא של תורה כדאשכחן במוקדם לדעת הרא"ש וכמ"ש בסימן קכ"ז: כתוב בהגהות אשירי פ"ב דגיטין בשם הירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפילו כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אדשמואל דפרק כל הגט (שם) דלדידיה גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה מא"ז עכ"ל ודבר פשוט הוא דלא קי"ל כירושלמי במקום גמרא דילן ומיהו לפי מה שאכתוב בסימן קכ"ז שבטופסי הראשונים לא היה כתוב הרי את מותרת לכל אדם יש לחוש לדברי הירושלמי להחמיר אם נתגרשה בגט זה ופשטה ידה וקבלה קידושין מאחר:

כתב הריב"ש בסימן י"א שנשאל על אשה אנוסה שנתגרשה מבעלה שהוא אנוס ועידי כתיבת הגט וקיומו ומסירתו כולם אנוסים והאריך בתשובה עיין עליו: כתב הרמב"ם כתב גט בשבת או בי"ה בשוגג ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בזדון בי"ט אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו וחתמו בי"ט בזדון ונתנו לה בפני עדים כשרים הרי זה גט פסול כך מצאתי הנוסחא בספרי רבינו ולפ"ז נקט בבבא ראשונה שבת וי"ה לאשמועינן דאע"ג דאילו עשה כן במזיד היה מתחייב בנפשו וגם אם כתבו בפרהסיא הוה מיפסל מטעם שכתבו מחלל שבתות בפרהסיא דדינו כעכו"ם אפ"ה כיון שלא כתבו אלא בשוגג כשר וכ"ש לכתבו בי"ט בשוגג דכשר ובבבא שניה כתב כתבו וחתמו בזדון בי"ט דאינה מגורשת וכ"ש בשבת ובי"ה ובבבא שלישית נקט דוקא י"ט דמש"ה פסול ואינו בטל ואפי' כתבו בפרהסיא אבל אילו כתבו בזדון בשבת וי"ה בפרהסיא בטל היה מפני שכתבו מחלל שבתות כנ"ל לפי נסחא זו אבל בספרי הרמב"ם שבידינו כתובה בספ"ג בסגנון אחר וז"ל הכותב גט בשבת ובי"ה בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בו ביום בזדון אינה מגורשת שהרי העדים פסולים מן התורה כתבו בי"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים בי"ט הרי זה פסול ולפי נסחא זו בתרי בבי קמאי נקט בשבת וי"ה דבשוגג מגורשת במזיד אינה מגורשת ובבבא ג' נקט י"ט דוקא כמו שכתבתי לנסחא הראשונה ומה שכפל בבבא ג' בי"ט נ"ל שהוא מיותר ומ"מ יש לדקדק לשתי הנוסחאות דבבבא קמייתא לא נקט אלא כתב ולא נקט וחתמו וכיון דבשוגג הוא אפילו חתמו נמי ואפשר דמשום דלא מתרמי להיות שוגגים הסופר וגם העדים מ"ה לא נקט בה חתמו אבל קשה דאי בלא עידי חתימה מיירי הל"ל ונתנו לה בפני עדים כשרים כמ"ש בבבא שלישית ותו איכא למידק דקתני ונתנו לה דמשמע דוקא דיעבד ולכתחלה אמאי לא והכי הל"ל הרי זה גט כשר ובבבא שניה הרי זה בטל ולא ה"ל לאדכורי נתנו לה ולא מסרו לה וצ"ע ודינים הללו לא כתב ה"ה מקומם ובעל מ"ע כתב דאיתנהו בפרק מי שאחזו ואני חפשתי כל הפרק בבבלי ובירושלמי וגם בתוספות בדקתי כל הגמרא ולא מצאתי (ג): **כתוב** בקונדריסים דיש לדקדק מלשון תשובה דהרשב"א שאין להניח לכתוב הגט לבעל וגם שלא יאמר הבעל לסופר שיכתוב כך או לא יכתוב רק יאמר לו בסתם כתוב גט כשר וטעם הדבר נ"ל שהוא משום דס"ל כדעת בעל העיטור שכתב רבינו בס"ס קכ"ו דכל הנך דקדוקים דוקא כשהבעל כתב הגט או שהסופר כותבו מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לשנות לקלקלה וכו' כתב מהרי"ק בשורש ק"ו שאם ימצא סופר שלא יהא קרוב לאשה יותר טוב הוא כי היכי דלא ליתי להתתימו בעדים ומהיות טוב אל יקרא וכו' אבל היכא דלא איפשר אין קפידא כלל עכ"ל ואיני מוצא טעם להקפיד בכך אפילו ע"ד מהיות טוב:

על

והש"ץ יכולין לכתוב הטופס ויעמוד פיקח וכו' כ"כ הרא"ש שזו היא שיטת הרי"ף וכמ"ש ב"י ובחידושי הרשב"א בד"ה ורב יהודה וכו' (דף כג) הקשה דאי עמידת גדול ע"ג מהניא וכוונתו הויא כוונה אפילו תורף נמי לשתרי ואי לא הוה כוונה עמידתו לא מעלה ולא מוריד ועוד אי גזרינן בהו טופס אטו תורף אי לא הויא כוונתו כוונה טופס נמי לא לישתרי בעמידת אחר ע"ג דילמא אתי למישרי תורף בעמידת אחר ע"ג ואי לא גזרינן בהו טופס אטו תורף טופס לישתרי אפילו בלא עומד ע"ג וכו' ויש לייישב דבתורף גזרינן עומד ע"ג אטו היכא דאין עומד ע"ג אבל בטופס דוקא אינו עומד ע"ג גזרינן אטו תורף באינו עומד ע"ג אבל בעומד ע"ג לא גזרינן טופס אטו תורף דהוי גזירה לגזירה: **ומדברי** הרמב"ם יראה דלא בעינן עומד ע"ג אלא לכתחילה ואם תאמר לסברת הרא"ש מאי שנא ממחובר דכשר בדיעבד וי"ל דבמחובר לא שכיח כלל שיכתוב עליו כיון דיכול לתלשו ולפיכך לא גזרינן במחובר בדיעבד אם כתב עליו גט משא"כ חש"ו דשכיחי שיכתבו אם אין שם איש אחר שיודע לכתוב גזרינן טפי וכ"כ הר"ן ומביאו ב"י בסימן קכ"ד ואכתי קשה מ"ש מסופר שכותב טופסי גיטין דשכיח טובא וכשר בדיעבד כדלקמן בסי' קל"א והכא בחש"ו דלא שכיחי לכתוב כמו סופר פוסל אפי' בדיעבד וי"ל דבסופר הקילו מפני התקנה ומפרש בגמרא מפני תקנת עגונות א"כ מפני תקנת סופרים כדאיתא פרק כל הגט (דף כו) משא"כ בחש"ו דלא שייך לומר מפני התקנה כיון דלאו סופרים נינהו: **והר"פ** פוסל אפילו בחש"ו וכו' כצ"ל וכן הוא בספרים ישנים מספרי רבינו והא דפסול משום דבעינן שיהיו בני שליחות בכתיבתן וחרש שוטה וקטן לאו בני שליחות הן ולפיכך לא מהני כלום גדול עומד על גביו וגזרינן בטופס אטו תורף ופסול אפילו בטופס ואפילו בעומד ע"ג גזירה משום תורף אבל ברוב ספרים כתוב והר"י פוסל וכו' וטעות הוא דבתוספות לא כתבו בשם ר"י דפשיטא ליה דבעי שליחות לכתיבה אלא דספוקי מספקא ליה אבל בסמ"ק כ"כ ע"ש הר"פ וכ"כ כ"י: **כתב** הרמב"ם כתב גט בשבת וכו' כתבו בי"ט ונמסר לה בפני עדים כשרים בי"ט ה"ז גט פסול כצ"ל בבבא השלישית וכן הוא בספרי הרמב"ם שבידינו ור"ל פסול מדרבנן לפי שמזוייף מתוכו דמודה ר"א דפסול דחיישינן שמא יסמכו עליהן ולא איירי בכתבו ולא חתמו אלא איירי בכתבו וחתמו בין בבבא ראשונה ובין בבבא שלישית וכתב מהרש"ל דמה שהזכיר בבבא שלישית י"ט לאו דוקא י"ט אלא אפילו י"ט קאמר דפסול הגט וכ"ש בשבת ויה"כ אבל ב"י כתב בי"ט פסול מדרבנן אבל בשבת ויה"כ בטל נמי הוי מפני שכתבו מחלל שבתות דחשוב משומד וקשה הלא כתבו התוספות פ"ק דחולין (דף יד) דבפעם אחת לא חשוב משומד וי"ל דדוקא בשוחט בשבת לא חשוב משומד בפעם אחת כמ"ש בי"ד סימן י"א ע"ש הטעם באורך:

על

דרכי משה

דלא בעינן שליחות בכתיבה מיהו כתבו בשם ר"י דבעינן שליחות בכתיבה ע"ש בסוף סימן זה יתבאר: (ג) כתב המרדכי ביבמות פרק האשה בתרא ע"ד דמותר לגרש בלילה כן הוא לקמן סי' קמ"ב אמנם בת"ה סימן רמ"ה כתב וז"ל וראיתי אחד מן הגדולים שפסל גט שנתן לאחר שהתפללו הקהל ערבית אע"פ שהיה עודנו יום וכ"כ בתשובה והטעם משום דאיתא בתשובת א"ז דאשה שקבלה גיטה בלילה אינה מגורשת עכ"ל וכ"ב מהר"י מינץ בסדר הגט שלו דאם נתגרשה בלילה הגט פסול וכתב עוד שם ה"ה קודם מנחה משתחשך דבעינן יום ולא לילה כ"כ מהר"ן מאינרא וכתב שם בשם מהר"י מולי"ן דכשהתפללו הקהל אע"ג דאיהו לא התפלל ועדיין היום גדול אפ"ה אין לתת גט וב"י כתב לקמן סי' קל"ז ושמעתי הטעם משום דהוי כדין ואין דנין בלילה ולא ידעתי מה ענין דין לגט ושום אחד מן הפוסקים לא חילק להקפיד בכך:

ועיין

פרישה

(ב) בפרהס"א וכ"כ בי"ד בסימן ב' לענין שחיטה וכתבו התוס' והמרדכי שם דגם לענין ע"א בעינן בפרהסיא דאם לא הפקיר עצמו אלא עבד פ"א אינו כלום:

(ג) מקום התורף פירוש גילוי ואלו הדברים הם גילוי עניינו של שטר בית יוסף:

(ד) ומקום הזמן אע"ג דכתיבת זמן בגט אינו אלא מדרבנן אלמוה כאילו היה של תורה בית יוסף: (ומדברי הרמב"ם יראה כו' גם מדברי רבינו לא משמע כלל שיהא חולק על זה בין בחש"ו בין בעבד וכותי ונראה דלשון זה שאמר ומדברי הרמב"ם יראה הוא התחלת ענין וקאי אמאי דמסיק והרי"ף פוסל כו' ואין שום דבר חילוק בינו לרמב"ם כ"פ): (ה) אחד מהחמשה כלה לומר הנ"ל דהיינו חרש שוטה וקטן ועבד וכותי: (ו) והר"י פוסל כתב בית יוסף שכן צריך להיות והרי"ף או הר"ף: (ז) אפי' בחרש שוטה וקטן רצה לומר אפילו בטופס: (ח) כתב הרמב"ם כתב גט בשבת כו' ז"ל ב"י כך מצאתי הנוסחא בספרי רבינו ולפ"ז נקט בבבא ראשונה וכו' עד נקט דוקא י"ט דמ"ה פסול ואינו בטל (ר"ל כל מקום שאמר הרמב"ם בטל ר"ל מן התורה ופסול מדברי סופרים כ"כ הרמב"ם בהדיא בפרק ב' דהלכות גירושין) ר"ל שפוסל האשה מן התרומה ומבעלה כהן כ"פ) (ואפילו כתבו בפרהסיא אבל אילו כתבו בזדון בשבת בפרהסיא בטל היה מפני שכתבו מחלל

שבתות

דרישה

סי' קכג [א] או לחלל שבת בפרהסיא דינו ככותי כך היא הגירסא בספרי בית יוסף ור"ל דיני כלותי לאפוקי שאין דינו כחרש שוטה וקטן שדינן מחולקין כן לדמפרש ואזיל ובספרים אחרים אין כתוב בהן דינו ככותי וצריך לומר מה שכתב וישראל מומר כו' קאי אחוץ שכתב לעיל מיניה: [ב] כתב הרמב"ם כתב גט בשבת כו' וכתב ב"י וז"ל יש לדקדק דבבבא קמייתא לא נקט אלא כתב וכו' עד ולא ה"ל לאדכורי נתנו לה ולא מסרו לה וצ"ע עכ"ל ונראה דמה שהקשה דהל"ל ונתנו לה בפני עדים כשרים דלק"מ דמ"ש "ונתנו לה" ר"ל ונתנו לה באופן המועיל דהיינו בפני עידי מסירה או בעידי התימה אם אירע שהתמו גם כן בשוגג ובזה אתי נמי ספיר אמאי לא קתני ה"ז גט כשר דאי הוו תני הכי היה צריך לאדכורי שנתנו לה בפני עידי מסירה והוי אריכות דברים לכך תני בקיצור בזה הלשון כדי לכלול בו נמי שנתנו לה בפני עידי מסירה. וכתב עוד הב"י ז"ל אבל בספרי הרמב"ם שבידינו כתוב בספ"ג בסגנון אחר וז"ל הכותב גט כו' ה"ז מגורשת כתבו והתמו בו ביום בזדון אינה מגורשת כו' כתבו ביו"ט בזדון ונמסר לה בפני עדים כשרים בי"ט ה"ז בטל עכ"ל הרמב"ם וכזאת הגירסא הגיה מ"ו בע"א שנו - וכתב מ"ו מ"ש בבבא שלישית י"ט מכ"ש שבת וי"ה וקא משמע לן דאפילו ביו"ט פסול

ול"ת

קכד (א) [א] על כל דבר תלוש כותבין הגט (ב) אפילו על איסור הנאה (ג) אפילו על עלה של זית אע"פ שהוא (ד) דבר המזדייף כשר (ה) אפי' לזמן מרובה (ו) ולא חיישינן שמא היה בו תנאי ונמחק (ז) והוא שיהיו עדי מסירה לפנינו אבל בעדי החתימה אפי'

קכד על כל דבר תלוש כותבין אפילו על איסור הנאה נראה דרבינו דכתב הך דאיסור הנאה עם הך דעל כל דבר תלוש כותבין בחדא בבא אתא לאורויי דאע"ג דבפ"ב (דף כ') איתא שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ותניא רבי אומר כתבו על איסורי הנאה כשר ומשמע דדיעבד כשר אבל לכתחילה לא לכך אמר על כל דבר תלוש כותבין לכתחלה ואפילו על א"ה ומשמע לרבינו הכי מדקאמר עלה א"ר אשי אף אנן נמי תנינא על הכל כותבין על העלה של זית שאינו שוה כלום וה"ה איסור הנאה אלמא דבאיסור הנאה נמי כותבין לכתחלה ואע"ג דדחי לה תלמודא וקאמרה ודלמא שאני עלה של זית דחזי לאיצטרופי עם עלין אחרים לשכוב עליהן או למאכל בהמה ואע"ג דלאו ש"פ אבל איסור הנאה לא מ"מ ודאי אע"ג דדחי דליכא ראייה מ"מ שמעינן מדרב אשי דהא דתנא כתבו על איסורי הנאה כשר לאו דוקא דיעבד אלא אפילו כותבין לכתחילה ומיהו בתוס' שם בד"ה כתובת קעקע כתבו וז"ל ואפילו הויא הכא איסורא דאורייתא מ"מ הוי גט כדאמר כתבו על איסורי הנאה אע"ג דאסור לכתוב דהא מתהני באיסורי הנאה עכ"ל אלמא דלכתחילה אסור ומ"מ נראה עיקר כדברי רבינו דהכי מוכחת הסוגיא כדפי' והא דקי"ל דאסור ליהנות באיסורי הנאה היינו דוקא כשמתכוין ליהנות אבל כשאין מתכוין אע"ג דאפשר שרי כדאיתא בפרק כל שעה (דף כו) דאסיקנא בתיובתא מ"ד אפשר ולא מתכוין אסור והכא בכותב גט לא מתכוין ליהנות ממנו כלל אלא לכתוב עליו גט ושרי לכתחלה :

אפילו על עלה של זית וכו' כלומר לא מיבעיא על הנייר אלא אפילו על עלין שהוא דבר המזדייף כשר . וסבירא ליה לרבינו דעלה של זית דנקט תנא במתניתין לאו דוקא דהוא הדין שאר עלין דאין לפרש דעלה של זית דוקא הוא דדבר המתקיים וכמו שכתבו התוספות (דף כא) ע"ב בד"ה על עלה וכדתניא בתוספתא וכך כתב הר"ן דאם כן כי היכי דתנן ברישא בכל כותבין בדיו וכו' ובכל דבר שהוא של קיימא וכו' הכי נמי ה"ל למיתני בסיפא על הכל כותבין על העלה של זית ועל כל דבר שהוא של קיימא אלא ודאי דתנא דמתניתין לא נקט עלה של זית אלא לאורויי אפילו דבר שיכול להזדייף והוא הדין שאר עלין אע"ג שאינן של קיימא דלהכי שנה ולא תני בסיפא ועל כל דבר שהוא של קיימא דלא כתנא דתוספתא וכך הוא דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפרק ד' שלא הזכירו תוספתא זו וגם דקדק הרמב"ם לשם ריש פרק ד' שכתב כותב לה על הנייר וכו' ועל העלין ושונה לשון המשנה דתני עלה של זית אע"פ שאין זה דרכו דלהורות הלכה בא שעל כל עלין כותבין אפילו אינן של קיימא כשל זית ודלא כתוספתא וזו היא דעת רבינו שכתב לשון המשנה עלה של זית ופירשה דלא אתא לאורויי אלא אע"פ שהוא דבר המזדייף אבל אין צריך דבר של קיימא ולכן לא כתב רבינו לחלק בין על דבר של קיימא לאינו של קיימא . ומה שכתב אפילו לזמן מרובה וכו' והוא שיהיו עידי מסירה לפנינו שם (דף כב) פלוגתא דר"י ורבי אלעזר והלכה כר"י דאמר אפילו מכאן עד עשרה ימים פירוש דלא באת לבית דין לאלתר שיתירוה לינשא אלא לאחר עשרה ימים אפילו הכי לא חיישינן לזיופא דהוה ביה תנאה וזייפתיה לרבי אלעזר דעידי מסירה כרתי דאי איתא דהוה ביה תנאה מדכר דכירי דהא אמרן צריכין למיקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי :

אבל בעידי חתימה אפילו הם לפנינו פסול איכא לתמוה דבתוספות (דף כב) בד"ה מאן חכמים וכן באשיר"י לא כתוב דפירש"י אלא דצריך עידי מסירה שיעידו לפנינו כשבאה לינשא למאן דאמר עידי מסירה כרתי דכיון דנכתב על דבר שיכול להזדייף צריך שיעידו עידי מסירה שראו הגט ושאין בו זיוף וסגי בהכי אע"פ שאין שם עידי חתימה מיהו כשיש עידי חתימה בפנינו ומעידין שלא נזדייף בגט שום דבר משמע נמי דכשר לינשא בו והא דכתבו התוספות בסוף הדיבור דאפי' אי איכא סהדי דמכירים חתימת העדים לא תינשא משום דבעינן שיהא מוכיח מתוכו ובדבר שיכול להזדייף אין מוכיח מתוכו כלום לא כתבו התוספות כן אלא לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי דבעינן שיהא מוכיח מתוכו דליכא זיופא ושנכתב לשם זה האיש והאשה זו ולא מהני עידי מסירה אבל לרבי אליעזר דלא בעינן מוכיח מתוכו נראה ודאי דהוא הדין בדאיכא חתימה לפנינו ורואין דליכא זיוף נמי תינשא דתלינן בסתמא דנעשה בהכשר והיו לשם עידי מסירה אעפ"י שאינו לפנינו והיה אפשר ליישב ולומר דרבינו מיירי הכא למאן דמכשירין לרבי אליעזר בעידי חתימה אע"פ שידוע שלא היו שם עידי מסירה כדלקמן בסימן קל"ג וקאמר רבינו דאין זה אלא בדבר שאינו יכול להזדייף אבל בדבר שיכול להזדייף כיון דידוע שלא היו שם עידי מסירה לא תינשא אפילו עידי החתימה הם לפנינו אלא שנראה דוחק שרבינו יהא סותם דבריו בכאן לדעת החולקים על הרא"ש אלא נראה דעת רבינו מדכתבו התוס' והרא"ש ע"ש פירוש רש"י דתלמודא קאמר דאשה הבאה לינשא צריכה להביא עידי מסירה שנמסר הגט בפניהם וקראוהו תחלה וידעי דלא נזדייף משמע דוקא בדאיכא לפנינו עידי מסירה אבל עידי חתימה אפילו הם בפנינו לא תינשא דאם לא כן הוה ליה לתלמודא לאשמועינן דאף בעידי חתימה כשהם בפנינו ורואין שלא נזדייף תינשא אלא בע"כ דלא תינשא אלא בדאיכא בפנינו עידי מסירה דכיון דאיכא ריעותא שנכתב הגט על דבר שיכול להזדייף הורע חזקתו וחיישינן שמא לא ניתן לה בפני עדים ולפיכך צריך עידי מסירה בפנינו שנדע שנעשה כתקנת חכמים והב"י הבין כך דברי רבינו והקשה דאם כן הוי ליה לרבינו לפרושי דהיינו להרא"ש דוקא וכו' ותימה הלא ידוע דרכו של רבינו דבסימן אחד יהא כותב דעת הפוסקים ודעת הרא"ש החולק עליהם ובסימנים אחרים סותם דבריו על פי דעת הרא"ש ואין כאן קושיא גם מה שכתב הב"י ביישוב קושיא זו וז"ל ואפשר דגם למכשירים בעידי חתימה לחודייהו פסלי הכא אפילו כשעידי חתימה לפנינו משום דכיון דיכול להזדייף הוי ליה כמזוייף מתוכו עכ"ל איכא לתמוה הלא הרמב"ם בכלל המכשירים הוא כדלקמן בסימן קל"ג והוא ז"ל כתב דאם נכתב על דבר שיכול להזדייף לא הוי דינו כמזוייף

קכד על כל דבר תלוש כותבין לאפוקי מחובר כמו שיתבאר בסימן זה : אפילו על איסורי הנאה בפ"ב דגיטין (דף כ.) שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ואסיק תלמודא הכי הלכתא : וכתב הר"ן בכל איסורי הנאה קאמרינן ואע"ג דכתותי מכתת שיעורייהו לא אמרינן לה אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותם שצריכים להתבער מן העולם למ"ד (מנחות קב:) כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמו עכ"ל : אפי' על עלה של זית משנה שם (דף יט.) וכתב הר"ן ואליבא דר"א דס"ל עידי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע"פ שהוא כתב שיכול להזדייף וקמ"ל מתניתין דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר"מ בין לר"א אין כותבין הגט אלא בדבר המתקיים על דבר המתקיים והיינו דתניא בתוס' על עלה של זית על עלה של דלעת על חרוב על כל דבר שהוא של קיימא כשר על עלה בצלים על עלה ירקות ועל כל דבר שאינו של קיימא פסול עכ"ל וגם התוספות כתבו דוקא עלה זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא על עלה של זית וחרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר וכו' וגם רבינו ירוחם בח"ב כתב תוספתא זו אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם לא הזכירו התוספתא זו וכתב ה"ה בפ"ד גבי המקרע על העור דכתב על עלה של זית אינו מתקיים ולא הכשירה התוספתא אלא במקרע ושהרמב"ם לא סמך על התוספתא כיון שלא הוזכר זה בגמרא : אע"פ שהוא דבר המזדייף כשר אפילו לזמן מרובה וכו' פירוש אפילו לא הביאתו לב"ד עד אחר זמן מרובה שנמסר לה כשר ולא חיישינן שמא היה כתוב בו תנאי ומחקתו ואינו ניכר דכיון שצריכה להביא עידי מסירה לפנינו אם איתא דהוה ביה תנאי מידכר הוו דכירי אבל בעידי חתימה כלומר אבל אם לא הביאה עידי מסירה ואינה מביאה בידה אלא הגט בחותמיו לא מיבעיא אם אין עידי החתימה בפנינו אלא עדים שמכירין חתימתם דפסול אלא אפילו באים עידי החתימה עצמם ומעידים שלא היה כתוב התנאי פסול מפני שכתוב על דבר המזדייף ודין זה דדבר המזדייף משנה בפ"ב דגיטין (דף כא:) ר"י בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים ובגמרא (דף כב.) מאן חכמים אר"א ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי ופירש"י ר"א היא דאמר חתימת גט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עידי מסירה ומ"ד עידי מסירה עיקר הבאה לינשא צריכה להביא עדים שנמסר לפניהם וכתבו התוספות ודוקא הכא על דבר שיכול להזדייף אומר רש"י דצריכה עידי מסירה בשעה שבאה לינשא אבל בגיטין הכתובין בדבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא על ידי עידי חתימה ואפי' לר"א כדתנן בפרק בתרא שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם כלומר שאם הלכו להם עידי מסירה משיאין אותה בקיום הגט וכן כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן ובטעמא דלא מכשרינן בעידי חתימה כשכתוב על דבר המזדייף כתב הרא"ש דהוי משום כי חזינן בידה גט דליכא למיחש לזיופא אמרינן דמסתמא בא לידה כמצותו כלומר בעידי מסירה ולטעמיה אזיל דס"ל דכל שלא נמסר בעידי מסירה בטל הוא ומש"ה כל היכא דכתוב על דבר המזדייף הורע חזקתו וחיישינן שמא לא ניתן לה בפני עדים ולפ"ז מ"ש רבינו אבל בעידי חתימה אפי' הם לפנינו פסול זהו דוקא לדברי הסוברים דכל היכא דליכא עידי מסירה הוא בטל אבל לדברי המכשירים בעידי חתימה לחוד כמו שיתבאר בסימן קל"ג אם באו עידי חתימה בפנינו נשאת על ידיהם אע"פ שהגט כתוב על דבר המזדייף מיהו קשה דא"כ למה סתם רבינו דבריו וה"ל לפרושי דהיינו להרא"ש דוקא ואפשר דגם למכשירים בעידי חתימה לחודייהו פסלי הכא אפילו כשעידי חתימה לפנינו משום דכיון דיכול להזדייף ה"ל כמזוייף מתוכו א"כ גזרינן היכא שעידי חתימה באים לפנינו אטו היכא שאינן באים לפנינו אלא עדים המכירים חתימתן דאז ודאי חיישי' לדילמא תנאה הוה ביה וזייפתיה וגם שמא זייף החתימות עד שנראה למקויימים שהוא חתימת העדים החתומים בו דכיון שכתוב על דבר המזדייף איתרע ליה חזקה דכשרות וחיישינן לכל מאי דאפשר למיחש ואמרינן תו בגמ' אהא דמאן חכמים ר"א ואר"א לא הכשיר ר"א אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא דילמא הוה ביה תנאה וזייפתיה ורבי יוחנן אמר אפילו מכאן עד עשרה ימים דאם איתא דהוה ביה תנאה מידכר דכירי ופסקו הרא"ש והרשב"א כרבי יוחנן והרי"ף לא הזכיר מחלוקת זה ומשמע דכרבי יוחנן נמי ס"ל ולפיכך כתב סתם מתניתין וחכמים מכשירים ומכשירין לעולם משמע וגם הרמב"ם בפ"ד הכשיר סתם וכתב ה"ה דהיינו משום דסבר כרבי יוחנן ובענין נייר המחוק השנוי במשנתנו פירש"י דהוא ועידיו על המחק ויכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא וכתב הר"ן דלא נהירא דכל כה"ג כשר לפי שאינו דומה נמחק פעם אחד לנמחק ב' פעמים כדאיתא בפרק גט פשוט (קסד.) וכ"כ הרשב"א וגם הרא"ש חולק על רש"י לומר דכל שהוא ועדיו על המחק כשר לכ"ע אלא שמפרש דמתניתין בעדים על המחק וכתב הגט שלא על המחק דהשתא ימחוק הכתב ויכתוב מה שירצה ויהיו הוא ועידיו על המחק וכשר כלומר דכשיבא לפני ב"ד יבואו להכשירו מפני שלא יכירו בזיופו וכן כתב המרדכי וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב בשם התוס' והעיטור במאמר ז' כתב כפירש"י דבגט שהוא ועדיו על המחק עסקינן ואע"ג דאינו דומה נמחק פעם אחד לנמחק שתי פעמים סבר ת"ק דגזרו דילמא דמי האי מחקא להאי מחקא וחכמים מכשירין דאי איכא חששא אזלינן לעידי מסירה :

נמצא דבהוא ועדיו על המחק כשר אפילו לת"ק לכ"ע זולתי רש"י והעיטור ובהוא על המחק ועדיו על הנייר או הוא על הנייר ועדיו על המחק לכ"ע כשר בעידי מסירה לדעת חכמים דליכא בינייהו אלא הוא ועדיו על המחק דלרש"י

דרישה

ול"ת מאמר דאיכא צד למעליותא בעידי מסירה א"כ לא משבינן בעדים פסולים ממש בפרט בי"ט וק"ל עכ"ל :

סי' קכד [א] על (כל דבר תלוש אע"ג דכתיב וכתב לה ספר כריתות וסתם ספר פירושו על קלף או על נייר דקדקו חז"ל מדלא כתיב וכתב לה על ספר או בספר אלא וכתב לה ספר אין פירושו אלא סיפור דברים אבל הכתיבה יוכל להיות על כל דבר שיכולין לכתוב כ"פ

פרישה

שבתות עכ"ל ובבבא שניה דבטל היינו משום שעברו על לאו של לא תעשה מלאכה בי"ט והוו רשעים ופסולים לעדות והוו הגט בלא עדים ומשום הכי דוקא אם חתמו הוא בטל אבל אם לא חתמו אלא כתבו בזדון ונתנו לה בפני עדים כשרים לא היה בטל דאע"ג דעברו עבירה בזדון מכל מקום אין מבטל הגט מכתיבה דאין דינם ככותי ודוקא אם עברו בשבת בזדון בפרהסיא דינם ככותי . "וכתבו דנקט היינו משום דאילו לא נכתב היום הוי בטל מטעם דהוי מוקדם . ובבבא שלישית דפסול ואינו בטל היינו משום דאף על גב דעדים פסולים לעדות מן התורה והוי הגט כאילו לא נחתם מכל מקום הואיל שנתנו לה בפני עידי מסירה אינו בטל דמתכשר בעידי מסירה ועיין בדרישה :

סי' קכד (א) על (כל דבר תלוש לאפוקי מחובר מדכתיב וכתב ונתן בידה משמע דבר הניתן מיד ליד ושתהא הנתינה מיד אחר הכתיבה ולא יהא מחוסר מעשה ביניהם ע"כ צריך גם הכתיבה על התלוש ועד"ר כ"פ) : (ב) אפילו על איסור הנאה ואע"ג דכתותי מכתת שיעורייהו הגט לא בעי שיעור (לאפוקי שופר ולולב דבעי שיעור כ"פ) ומיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם למ"ד כל העומד לישרף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט ר"ן : (ג) אפי' על עלה של זית דוקא כהאי גוונא דבר שיכול להתקיים אבל עלה של בצלים (או של ירקות) וכיוצא בו לא ר"ן ולכתחילה [illegible]ם לכותבו על קלף מתוקן לספר תורה רמ"א בשלחן ערוך : (ד) דבר המזדייף לאפוקי שאר שטרות דפסולים כשנכתב בדבר המזדייף כמבואר בחושן משפט סימן מ"ב משום דבעינן שיעמדו ימים רבים כגזירת הכתוב דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים : (ה) אפילו לזמן מרובה פירוש אפילו לא הביאתו לבית דין עד אחר זמן מרובה שנמסר לה : (ו) ולא חיישינן כו' דכיון שצריכה להביא עידי מסירה (וקיימא לן עידי מסירה כרתי כ"פ) אם איתא דהוה ביה תנאי מידכר הוו דכירי : (ז) והוא שיהיו עידי כו' מפני שיכול להזדייף צריכי שיבואו ויעידו שבפניהם נמסר ובשעת מסירה

(ח) אפי' הם לפנינו פסול אבל בדבר שאינו מזדייף כשר בעדי חתימה לחוד וכותבים אותו על יד העבד וקרן הפרה ונותנין לה העבד והפרה (ט) והוא שיהיה בעידי מסירה אבל לא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתן לה דבעינן שלא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה וכתב הרשב"א ודוקא שכתב על בעלי חיים או מחובר לקרקע (י) שעוקר דבר מגידולו אבל דבר אחר לא וכ"כ בשם רש"י שהיה מכשיר גט שנכתב בקלף גדול ונחתך ממנו אח"כ (יא) ומעשה היה בימי רבינו יצחק בר' מנחם ופסלו ונחלקו עליו בני דורו וכך הביא בעל העיטור תשובה להכשיר ובה"ג פוסל אותו אם נחתך ממנו כלום וכ"כ ר"ת ובן מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכתב מיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול הוא דחשיב מחוסר קציצה אבל אם חתכו ממנו דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי מחוסר קציצה ומ"מ כתב בסדר כתיבת הגט וז"ל ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך עוד ממנו ע"כ לפיכך

דלרש"י והעיטור בעינן עידי מסירה להכשירו ולשאר מפרשים לא בעינן אבל כל היכא דאיכא עידי מסירה פשיטא דבכל גווני כשר אפי' לדעת רש"י והעיטור (א) :

וכותבין אותו על יד העבד וקרן הפרה ונותן לה העבד והפרה וכולי משנה בפ"ב (דף יט) על הכל כותבין על עלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה ועל היד של עבד ונותן לה את העבד ובגמרא (דף כא:) בשלמא יד של עבד לא איפשר למקצייה כלומר משום דשייך במצות ואינו רשאי לחבול בו אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה . ומשמע בגמרא דדרשא גמורה היא כלומר וכל שהוא מחוסר כתיבה קציצה ונתינה הגט בטל וכ"כ מדברי הר"ן שכתב גבי אין כותבין במחובר לקרקע דכיון דפיסולא דאורייתא הוא אפי' בדיעבד אית לן למפסליה וכן הרמב"ם בפ"א מנאו בכלל העשרה דברים שהם עיקר הגירושין מן התורה ואם חסר אחד מהם הגט בטל וכתב הר"ן שכתבו בשם הרמ"ה שצריך שיתן העבד והפרה בפירוש הא בנותן לה ואומר הרי זה גיטך סתמא אינו במשמע שנתנו לה כולם והגט בטל והרשב"א כתב פירוש ונותן לה בפירוש כולה פרה וכוליה עבד הא נותן לה פרה ועבד סתם פסול דמסתמא הפרה והעבד משויירין לו דלא בטילי לגבי גט אלא דבירושלמי לא משמע הכי אלא כל שנתן לה סתם הכל שלה עכ"ל וכתב רבינו ירוחם בח"ב דכותב הגט על יד העבד וכו' ונותן לה את העבד ובכפות כמו שפירשתי בנתינת הגט ולא נהירא לי דהא דמצרכינן כפות הכי איתא בפ"ב (כא.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואמאי חצר מהלכת היא והצר מהלכת לא קנה ואסיקנא והלכתא בכפות ומשמע דדוקא התם שאינה קונה הגט אלא מטעם חצר הוא שהצריכו שיהא כפות כי היכי דלא ליהוי חצר מהלכת אבל הכא שהגט כתוב על ידו של עבד כיון שזכתה בעבד באחד מדרכי הזכיה ממילא נתגרשה שהרי זכתה בגופו של גט אח"כ מצאתי להרשב"א שכתב אמימרא דרבא וא"ת מאי קמ"ל רבא מתני' היא על היד של עבד ונותן לה את העבד ועוד כי מקשה אדרבא חצר מהלכת היא אמאי לא אקשי הכי אמתני' לא היא דמתני' בכותב על יד העבד ונותן לה העבד בתורת גט כנותן לה גט הכתוב בספר אבל הא דרבא בנותן הגט ביד העבד והיא קונה את הגט על יד העבד מדין חצר עכ"ל וזה מפורש כמו שכתבתי וגרסינן תו בגמרא בפ"ב דגיטין (דף כ:) בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו מי אמרינן אקנויי אקני לה או דילמא הוא מנפשיה עייל אמר רבא ותיפוק ליה דכתב שיכול להזדייף הוא כלומר ודילמא תנאה הוה בגיטא ומחקתיה והדר כתביה ולרבא קשיא מתני' על היד של עבד בשלמא מתני' לרבא ל"ק בעידי מסירה כלומר שקראוהו ורבי אליעזר היא אלא לרמי בר חמא קשיא לרמי בר חמא נמי לא קשיא בכתובת קעקע השתא דאתית להכי מתני' לרבא לא תיקשי בכתובת קעקע מאי הוי עלה תא שמע דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה וא"כ מתניתין דמכשרת ביד של עבד וקרן בחד מתרי גווני הוא או בעידי מסירה שבאים לפנינו ומעידים שבפניהם נמסר והם קראוהו ולא היה בו תנאי או בשכתוב על יד העבד בכתובת קעקע וכן חקוק על הקרן של פרה דאינו יכול להזדייף ואז כשר אפי' אין באין עידי מסירה לפנינו כשאר גיטין הכתובין על דבר שאינו יכול להזדייף אלא דהיכא דמוחזקים בעבד ובפרה שהם שלו צריך עידי מסירה משום דהגודרות אין להם חזקה ולפיכך כיון שמעידים שראו שנמסר לה אע"פ שלא קראוהו כשר אבל אם לא היו מוחזקים בו שהם שלו כשר בלא שיבואו לפנינו עידי מסירה מאחר דאינו יכול להזדייף ורבינו כתב סתם והוא שיהיה בעידי מסירה משום דמוקי למתניתין בכתב שיכול להזדייף כפשטא וכדמשמע לן מעיקרא אליבא דרבא : ודין היה כתוב בכתובת קעקע ומוחזקין בו שהוא שלו או אין מוחזקין כתבו לקמן בסימן זה :

וכתב הרשב"א ודוקא שכתב על ב"ח או מחובר לקרקע וכו' עד וכ"כ ר"ת הם דברי התוספות והרא"ש בפ"ב דגיטין ומ"ש רבינו וכתב מיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול וכו' הם ג"כ מדברי התוספות שם והר"ן כתב דהכי מוכח בגמרא אלא שנראה מתוך דבריו שרבינו האי חולק בזה ופוסל כל היכא דהוה דעתיה קודם כתיבה למיגז מיניה והרשב"א הביא דברי התוספות כולם ואחר כך כתב דברי ה"ג ונסתפק אם דעת ה"ג לפסול אפי' חותך מן המרובה ומ"ש הרא"ש בסדר הגט ויחתוך הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך עוד ממנו לא כתב כן משום

כמזוייף מתוכו דאילו בדבר שיכול להזדייף הרי זו מגורשת ע"י עידי מסירה כמו שכתב בפרק ד' ואלו כמזוייף מתוכו כגון שחתם עד פסול על הגט אפי' כתבו בפני שני עדים כשרים הרי זה גט פסול כמו שכתב בפרק א' ובמרדכי סוף פרק ב' כתב טעם לחילוק זה דאמרינן דאע"פ שכתב על דבר שיכול להזדייף אין דינו כמזוייף מתוכו דזהו משום דמזוייף מתוכו חיישינן דילמא אתא למיסמך עלייהו בלא עידי מסירה שאין הכל יודעים שחתם עליו עד פסול אבל בדבר שיכול להזדייף הכל יודעין דאין הגט כשר משום חששא דזיוף ולא אתא למיסמך עלייהו בלא עידי מסירה וכדאיתא פ' קמא (דף י"א) דבשמות מובהקים של עכו"ם כיון דלא אתי למיסמך עלייהו כשר הכי נמי הכא אלא דהקשה על זה במאי דמכשר הרמב"ם בפרק א' הרחיק ב' שיטין כשהיה לשם עידי מסירה כמו בדבר שיכול להזדייף דהא מזוייף מתוכו הוא ע"כ אבל אין זה קשה כל כך דהרמב"ם סובר דהרחיק שני שיטין לא הוי מזוייף מתוכו דהכל יודעין דבהרחקת שני שיטין השטר פסול ולא אתי למיסמך עלייהו בלא עידי מסירה כמו בכתב על דבר המזדייף וכן פירש ה' המגיד בפ"א והא דכתבו התוס' בד"ה מאן חכמים דלר"מ בעינן שיהא מוכיח מתוכו ובדבר שיכול להזדייף אינו מוכיח מתוכו כלום לא כתבו כך אלא לר"מ דאי אפשר בלא עידי חתימה א"כ בדבר שיכול להזדייף אינו מוכיח מתוכו כלום דליכא זיופא ואפי' איכא סהדי קמן דליכא זיופא לא תינשא בו אבל לר"א דעידי מסירה כרתי לא בעינן מוכיח מתוכו ואי איכא עדי מסירה בפנינו אפי' נכתב על דבר שיכול להזדייף תינשא בו כיון דלא הוי מזויף מתוכו כדפרישית ודו"ק : **אבל** בדבר שאינו מזדייף כשר בעידי חתימה לבד פירוש כיון דלא הורע חזקתו אמרינן דמסתמא בא הגט לידה כמצותו בעידי מסירה ואפי' לא באה לב"ד להתירה לינשא עד זמן מרובה מתירין אותה לינשא . וכן מ"ש וכותבין אותו ע"י העבד וכו' והוא שיהיה בעידי מסירה נמי הכי קאמר דאע"פ דעל יד העבד וקרן הפרה כתב שיכול להזדייף הוא תינשא בו אפי' לזמן מרובה והוא בדאיכא עידי מסירה לפנינו אבל אין לפרש דמצריך שיהיו עידי מסירה בשעת שמוסר הגט לידה דא"כ מאי איריא בכתבו על יד עבד וקרן הפרה הלא אפי' כתבו על דבר שאינו יכול להזדייף הגט בטל להרא"ש כשלא היה שם עידי מסירה אלא בע"כ דלא אתא לאשמעינן הכא אלא היכא דבאת לב"ד להתירה לינשא לזמן מרובה דאי נכתב ע"ד שאינו יכול להזדייף מתירין אותה ע"י עידי חתימה בלחוד ותלינן דמסתמא בפני עדי מסירה מסרו הגט לידה כמצותו אבל כשהורע חזקתו שנכתב ע"ד שנזדייף לא תינשא עד שיהיו עידי מסירה לפנינו ויעידו שקראוהו ובפניהם נמסר ולא היה בו זיוף ותלמודא נמי ה"ק בסוף (דף ד') ולרבא קשיא מתני' על יד של עבד הא כתב שיכול להזדייף הוא כלומר והיאך תינשא בגט זה לזמן מרובה דילמא איכא ביה זיופא ומשני בשלמא מתני' לרבא לא קשיא בעדי מסירה ור"א היא פי' הא ודאי כיון דאיכא ריעותא דנכתב על דבר שנזדייף לא תינשא אלא בדאיכא עידי מסירה לפנינו ומעידין שלא היה בו זיוף ור"א היא דאמר אי איפשר לגט בלא עידי מסירה וא"כ ליכא חששא דזיופא כשמביאה עידי מסירה שהיו בשעת נתינת הגט לידה ותינשא אלא לרמי בר חמא דקמיבעיא ליה מי חיישינן בעבד שלו וכתוב גט על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידו דילמא הוא מנפשיה עייל דאי מיירי בדאיכא עידי מסירה ולר"א הא ליכא למיחש דמנפשיה עייל אלא בע"כ דלר"מ קמיבעיא ליה ובדליכא עידי מסירה אלא עידי חתימה מי חיישינן דמנפשיה עייל ולא תינשא והשתא קשיא ותיפוק ליה דהגט פסול משום כתב שיכול להזדייף ומהדרינן בכתובת קעקע דאינו יכול להזדייף ופשוט הוא : **וכותבין** אותו על יד העבד וכו' משנה שם (דף יט) פליגי בה ת"ק ור' יוסי הגלילי והלכה כת"ק דכותבים וכתבו התוס' (בדף כ"א) בד"ה יצא זה הא דלא חיישינן הכא שמא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ופסול משום מחוסר קציצה כדחיישינן בעציץ נקוב היינו משום דאין דרך לקצוץ קרן הפרה ויד העבד וכ"כ הרא"ש והא דמכשיר הכא בגט כשכתב על יד של עבד וקרן הפרה וגבי שחיטה פסולה בשוחט בציפורן ובשן מחובר בב"ח כתבתי בי"ד סימן ו' דהכא מעניינא דקרא והתם מעניינא דקרא הכא כתיב וכתב ונתן שלא יהא מחוסר קציצה אלא כתיבה ונתינה וכשכותב על יד העבד וקרן הפרה ונותן לה העבד והפרה לאו מחוסר קציצה היא אבל בשחיטה כתיב ויקח המאכלת דהדבר ששוחט בו יהא תלוש שיקחנו בידו ובשן ובציפורן מחובר בב"ח אינו לוקח בידו דבר שהוא שוחט בו . ומ"ש אבל לא יחתוך יד העבד וכו' איכא להקשות הלא בגמרא (דף כא) קאמר דבלאו טעם דמחוסר קציצה אסור לחתוך יד העבד דשייך במצות ואסור לחבול בו וי"ל דמהאי טעמא משמע

דבדיעבד אם חתכו היה הגט כשר וע"כ כתב רבינו דמטעם מחוסר קציצה אפי' דיעבד הגט בטל מדאורייתא ופשוט הוא מיהו טעם מחוסר קציצה ליתא אלא שאינו גט בקצנו לאחר כתיבה אבל קודם כתיבה שפיר דמי אבל מטעם דאסור לחבול בו אפי' קודם כתיבה אסור והוי ליה לרבינו לכותבו לטעם זה ג"כ :

וכתב הרשב"ם וכולי כ"כ התוס' בשמו (דף כא) בד"ה יצא זה ומ"ש וכ"כ בשם רש"י וכו' כ"כ הרא"ש והוא מ"ש התוס' בשם רבי' שמעיה בפירושו שהיה תלמידו של רש"י ומשמע דמחלוקת גדולים האלו אינו אלא היכא דבשעת הכתיבה היה דעתו למיגז מיניה לאחר הכתיבה כגון כתבו על מחובר או בקלף גדול ולשם דוקא פסלו ר"י בר מנחם ואעפ"כ הכשירו בעל העיטור ולכן אמר רבינו ע"ז ובה"ג פוסל אותו אם נחתך ממנו כלום דבה"ג הוסיף לפסול אפי' נחתך ממנו כלום לאחר כתיבה ואע"פ שלא היה בדעתו לחתוך ממנו בשעת כתיבה דכיון שקצץ ממנו שום דבר אגלאי מילתא למפרע שהיה מחוסר קצילת אותו דבר בשעת כתיבה ואפשר שלא היה פוסלו מדינא ד"ת אלא מכח חומרא מדרבנן וכן נראה מדברי התוס' שכתבו וז"ל ובה"ג פוסל וכן ר"ת היה מחמיר וזהו דעת רבינו שכתב ובה"ג פוסל אותו אם נחתך ממנו כלום וכ"כ ר"ת וכן מסקנת א"א הרא"ש כר"ת מדכתב דעתו באחרונה וכתב מיהו אף לר"ת נראה דלא חשיב מחוסר קציצה לפוסלו ד"ת אלא בנחתך מקלף גדול אבל בדבר מועט לא מיקרי מחוסר קציצה לפוסלו ד"ת אלא שהחמיר ר"ת בנחתך ממנו כלום כבה"ג אבל בדעת בה"ג גופיה איכא לספוקי אם הוא פוסל ד"ת בנחתך ממנו כלום אם לאו וכ"כ הרשב"א על מ"ש בה"ג דאי כתב ליה גיטא מיקמי דליפסק מגילתא ופייסא מגילתא ופסיק לה בתר דכתב גיטא מפסיל ע"כ ואפשר שאף הרב ז"ל לא אמר אלא בדפייסא מגילתא טובא דלא בטיל גבי גיטא עכ"ל הרשב"א בחידושיו ומביאו ב"י וכתב רבינו ומיהו אע"פ דבדבר מועט לא פסיל מדינא אפי' מדרבנן מ"מ מצד החומרא כתב בסדר הגט ויחתוך הסופר הקלף וכו'

דרכי משה

קכד (א) ועיין בח"ה סימן מ"ה וכתב בסדר גיטין וכותבין על קלף ובדיו והקלף יהא מתוקן כקלף לס"ת תפילין ומזוזות אכן א"צ עבוד לשמו עכ"ל וכל זה אינו אלא לכתחלה לחומרא בעלמא

פרישה

מסירה הם קראוהו ולא היה בו תנאי גמרא : (ח) אפי' הם לפנינו כתב ב"י מדסתם רבינו דבריו אפשר לומר דאפילו למכשירים בעידי חתימה לחודייהו כמו שנתבאר בסימן קל"ג פסלי הכא אפילו כשעדי חתימה בפנינו משום דכיון שיכול להזדייף הוה ליה כמזוייף מתוכו אי נמי גזרינן אטו היכא שאין עידי חתימה באין לפנינו אלא אחרים מעידין על חתימתן דאז ודאי איכא למיחש דלמא תנאה היה ביה וזייפתיה דכיון שכתוב על דבר שיכול להזדייף איתרע ליה חזקה דכשרות וחיישינן לכל מאי דאפשר למיחש ביה מה שאין כן כשנכתב על דבר שאינו יכול להזדייף (ונתקיים עדי חתימה כ"ש) דאז כשר אפי' למ"ד דוקא עידי מסירה וליכא לפנינו דאמרינן מסתמא בא לידה כמצותו כלומר בעידי מסירה ע"כ ע"ש : (ט) והוא שיהיה בעידי מסירה מפני שיכול להזדייף (אבל אם חקק עליו בכתובת קעקע דאינו יכול למחוק כתב רבינו לקמן דאין צריך עדי מסירה כ"פ) : (י) שעוקר דבר מגידולו קאי נמי אבעלי חיים דחשיב נמי כשחותך מהם שעוקר דבר מגידולו : (יא) ומעשה היה בימי ר"י מוס נמי ראיה שכשר דהא נחלקו עליו בני דורו והיו מכשירים אע"פ

כו' ואיכא למידק דמלשון בה"ג שפוסל אם נחתך ממנו כלום משמע דבלא נחתך ממנו כלום פשיטא דכשר לגמרי ואמאי לא מפסיל לכתוב עליו גט מטעם שמא יחתוך כי היכי דגזרו בעלה דעציץ שמא יקטום ואפשר דדוקא בעלה דעציץ אפי' אינו נקוב כיון דדמי למחובר חיישינן שמא יקטום דסתם מחובר עומד לקצוצה משא"כ בקלף גדול דאין דרך לקצוץ ולחתוך הגליונות אפי' הן גדולים ביותר דהוי הן לאגרת לא חיישינן שמא יחתוך: **אין** כותבין אותו על המחובר כו' משנה פרק ב' סוף (דף כא) פליגי בה ת"ק ורבי יהודה וכתב הר"ן וא"ת מ"ש דבמחובר שרי לת"ק כשכתב טופס שלא בהכשר בדיעבד ובסופר שכותב טופסי גיטין אסרינן לה אפילו בדיעבד לקמן מחברים כדלקמן בסי' קל"א ובחס"ו ברינן לטופס אפי' לכתחלה כדלעיל בסימן קכ"ג י"ל דגבי סופרים דהוי מילתא דשכיח טובא שעושין כן להשתכר אסרו טופס אפי' דיעבד גזירה משום תורף וגבי מחובר דלא שכיחי כולי האי אסרו לכתחילה והתירו בדיעבד וגבי חס"ו דלא שכיח כלל מוקמי ליה טופס אדיניה ושרי ליה אפי' לכתחילה עכ"ל: ומ"ש בשם הרמ"ה דפוסק כרבי יהודה דאזיל לטעמיה דבסופרים פסק הרמ"ה ג"כ דגזרינן טופס אטו תורף כדלקמן בר"ס קל"א וה"ה נמי דגזרינן הכא במחובר ולא דמי לחס"ו וכ"כ ב"י ורבינו דכתב ולא נהירא טעמו משום דקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ולא דמי מחובר לסופרים מטעם דכתב הר"ן וכך הוא דעת הפוסקים דבמחובר הלכה כת"ק ולא כרבי יהודה ומ"ש דבתורף אפי' בדיעבד פסול האי פסול לאדדין קמפרשינן ליה בזמן לבדו דלא הוי דאורייתא פסול מדרבנן ובשאר תורף דהוי דאורייתא הגט בטל ועיין בב"י:

כתבו על חרס וכו' שם בגמרא סוף (דף כא) וכמו שפי' רש"י דאין לחוש שמא ישבור החרס וה"ל קלילה דלא מפסיד ליה לעציץ ותימה הלא בתלוש ס"ל לרש"י דלא מיקרי מחוסר קלילה כדלעיל כדין כתבו על קלף גדול. וא"כ העציץ שהוא כלי שהרי הוא נקנה במשיכה בין בנקוב ובין באינו נקוב אפי' ישבור החרס לית בה משום מחוסר קלילה וכאן פי' רש"י דה"ל קלילה ולכאורה דדבריו סותרין זא"ז ונראה דס"ל דמדקאמר בגמרא כתבו על חרס עציץ נקוב כשר דשקיל ויהיב לה ניהליה לכוליה עציץ מכלל דאם ישבור החרס פסול משום דמחוסר קלילה ולא דמי לקלף גדול שהוא תלוש גמור וליכא למיטעי במחובר אבל בעציץ נקוב כיון דאיכא למיטעי לכתוב גם אמחובר דהיינו על עלה של זרעים שבתוכו החמירו רבנן ופסלו אם ישבור החרס ואפ"ה אין לחוש שמא ישבור החרס דלא מפסיד ליה לעציץ אבל ר"ת לא ס"ל הכי ומביא ראייה מהך דחרס מדקאמר דשקיל ויהיב ליה ניהליה אלמא דאם ישבור החרס פסול ואף על פי דהעציץ הוא תלוש וה"ה לקוצץ מקלף גדול כמ"ש התוס' משמו ע"ש בדבור יצא זה ועיין עוד במ"ש הר"ן בזה באורך. וב"י הביא לשון פירש"י וכתב עליו וי"ל דלרבותא נקט נקוב דאע"פ דחשוב כמחובר כשר וכו' ותימה דהא העציץ כלי הוא וחשוב תלוש גמור ואפשר דר"ל לומר כיון דאיכא למיטעי במחובר חשוב כמחובר ולא מחובר ממש כדפי': **כתבו** על עלה וכו' שם פליגי בה אביי ורבא והלכה כרבא דפסול גזירה שמא יקטוס העלה וה"ל קלילה מן המחובר וק' דהלא צריך לפרש דפליגי בדשקיל העציץ והניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ דאם לא פסקה יניקת העציץ לא הוה מכשר אביי בדשקיל ליה ויהבה לה ניהליה כולה דהכתי חשיבי מחוברין בשעת משיכה אלא בע"כ דלא מכשר אביי אלא בהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ דהשתא לא הוי מחוסר קלילה ואם כן לרבא צריך לומר דפסול משום גזירה אטו הניחתו בלא פסיקת היניקה כמו שפירשו התוס' וא"כ היאך פירש רש"י דרבא פוסל שמא יקטוס דהוי ליה קלילה מן המחובר הלא בהניחתו במקום פסיקת היניקה ליכא קלילה מן המחובר וי"ל דהכי קאמר רש"י דגזרינן אטו הניחתו בלא פסיקת יניקה ולשם חיישינן שמא יקטוס ואיכא קלילה מן המחובר ולא חשיב לה גזירה לגזירה אלא חדא גזירה היא כדאמר בריש ביצה גבי גזירה פירות הנושרים ומ"ש בשם ב"ה דכשר באינו נקוב אפי' אם קוטס ונותן לטעמיה אזיל שכתב בקלף גדול להכשיר אם חתכו ממנו אח"כ דליכא משום מחוסר

לפיכך אם טעה הסופר בגט לאחר שכתב קצתו ומתחיל באותה הקלף יחתוך תחילה המיעוט שכתב כתב בעל העיטור כתבו על ספר (יב) אע"פ שיש ענינים אחרים בתוכו ונתן לה הכל כשר אין כותבין אותו על המחובר (יג) אפילו יתן לה המחובר כמו שהוא דבעינן (יד) ונתן בידה כתב הטופס במחובר ותלשו והשלים עליו התורף כשר אבל אם כתב גם התורף במחובר אפי' בדיעבד פסול והרמ"ה פסק כרבי יהודה ופסול (טו) עד שיכתוב כולו בתלוש ולא נהירא וכתב עוד כל היכא דפסלינן מחובר אפי' תלוש (טז) [ג] ולבסוף חברו פסול ואפילו כתבו וחתמו בתלוש ואחר חתימתו חזר וחברו ואח"כ תלשו (יז) ונתנו לה פסול ולא מיבעיא אם אשרוש אחר כתיבה וחתימה אלא אפי' לא אשרוש נמי פסול כיון דמחוסר מעשה מקמי נתינה דבעינן וכתב ונתן שלא יהא מחוסר מעשה משעת כתיבה עד שעת נתינה כתבו על חרס (יח) של עציץ נקוב כשר ויתן לה החרס כמו שהוא ולא חיישינן שמא יקטום שבר ממנו ויתן לה והוא שיהיו עדי מסירה לפנינו שחרס דבר המזדייף הוא כתבו על עלה של עציץ נקוב פסול (יט) שמא יקטום ויתן לה וכתב בעל העיטור

משום הא דרבינו האי שהרי לא הזכירה ואדרבה כתב בפשיטות כדברי התוס' דאפי' לדברי ר"ת אם חתכו ממנו דבר מועט כדי לייפותו לא מיקרי מחוסר קלילה וגם לא משום דמספקא ליה בדברי ה"ג כהרשב"א דמתוך דבריו משמע דלא מחמיר בה"ג טפי מר"ת וכן משמע מדברי התוס' אלא לשופרא דמילתא כתב הכי ולא לעיכובא ואפשר דלישנא דבה"ג נקט שכתב ומאן דכתב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גיטא והדר ליכתביה אבל בעל התרומות לא כתב דין זה בפשיטות שכתב וז"ל ואף על פי שפירשתי שאם חתך מן הנייר לאחר שנכתב הגט שפסול מטעם מחוסר קלילה נראה דוקא כי חותך הרבה יותר מכתיבת הגט דמה שחותך הוא עיקר אבל לחתך מעט יכול להיות דכשר הילכך צריך לקצץ ולחתוך הקלף קודם כתיבת הגט כמו שדעתו שישאר קלף גדול לאחר הכתיבה עכ"ל. מ"מ אפי' לבעל התרומה נראה דבדיעבד לא פסלינן ליה כל שלא חתך אלא מעט וכדי לייפותו ואפי' חתך הרבה נמי כל שאינו חותך יותר מכתיבת הגט משמע מלשון בעל התרומה שדינו כחותך מעט לייפותו וכן נראה מדברי הר"ן (ג). ותשובת העיטור היא במאמר ז': **לפיכך** אם טעה הסופר וכו' כ"כ בעל התרומה וגזכרו דבריו בהגהות אשיר"י פ"ב דגיטין ובהגהות מיימון פ"א: כתב בהע"ט כתבו על ספר וכו' כ"כ במאמר ז' ויליף לה מעובדא דפ"ב דגיטין דההוא גברא דשקל ס"ת יהביה לדביתהו דלא מיפסיל אלא משום דאין מי מילין ע"ג מי מילין הא לאו הכי כשרה: **אין** כותבין אותו על המחובר וכו' משנה פ"ב דגיטין (כא:) אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש וכתב הרא"ש אין כותבין במחובר לקרקע משום דמחוסר קלילה ואפי' אי בעי למיתב לה אותו המחובר לא משום דכתיב ונתן בידה כלומר דבעינן דבר הניתן מיד ליד דהיינו תלוש וכ"כ הרשב"א וכתב עוד דבירושלמי יליף לה מדכתיב ספר מה ספר מיוחד שהוא בתלוש אף כל דבר שהוא בתלוש:

כתב הטופס במחובר וכו' בגמרא פריך אמתניתין שכתבתי בסמוך כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין וכתב הר"ן דליכא למימר דלכתחילה אין כותבין אבל דיעבד כשר דהא כיון דפיסולא דאורייתא הוא אפי' דיעבד אית לן למיפסליה א"ר יהודה אמר שמואל והוא שסייר מקום התורף ורבי אלעזר היא דאמר עידי מסירה כרתי כלומר דרבי אלעזר דריש וכתב אכתב הגט ולא אחתימת עדים וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר וכתב הרשב"א ואע"ג דחתמו שניהו התמו דהכא היינו השלימו מלשון חותם תכנית וכבר כתבתי בסימן זה דפיסולא דמחוסר קלילה הוי דאורייתא וכמו שכתבו הרמב"ם והר"ן הילכך כל שכתב התורף במחובר הגט בטל מיהו היכא שכתב הזמן לבדו במחובר איפשר דאינו בטל כיון דזמן הגט לא הוי דאורייתא ואיפשר דאלמוהו כאילו הוי דאורייתא כדאשכחן במוקדם דבטל כמ"ש בסימן קכ"ז וכבר כתבתי כיוצא בזה בסימן קכ"ג והרמ"ה פוסק כרבי יהודה וכ"ל דטעמיה משום דס"ל בסופר הכותב טופסי גיטין בלא רשות הבעל דגזרינן טופס אטו תורף וה"ה נמי דגזרינן הכא: והעיטור במאמר ז' גבי כתבו הס"ו חילק ביניהם וגם הר"ן אהא דכתבו לטופס במחובר חילק ביניהם דגבי סופרים שהיא מילתא דשכיחא שעושין כן כדי להשתכר גזור אפי' בדיעבד גבי מחובר דלא שכיח כולי האי לא גזרו. והרי"ף והרא"ש כיון שכתבו אוקימתא דסייר מקום התורף פשיטא דכת"ק ס"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"א: **וכתב** עוד כל היכא דפסלינן מחובר אפי' תלוש ולבסוף חיברו פסול וכו' בענין מ"ש דתלוש ולבסוף חיברו חשוב כמחובר לענין גט מדסתם דבריו משמע לכאורה דאפי' לא בטלו חשוב מחובר דהא מחוסר מעשה הוא ולא נהירא דכל שלא בטלו הוה ליה כאילו לא חיברו וכשקוצע אינו אלא כנוטלו מעל השלחן דהא ע"כ לא איבעיא לן בפ"ק דחולין (טז:) תלוש ולבסוף חיברו אי הוי כמחובר אלא בבטלו אבל בלא בטלו פשיטא דכתלוש דמי וכ"כ רבינו ירוחם בה"ג בשם המפרשים שאם כתבו בתלוש וחברו ובטלו וחתמו במחובר שדינו כמחובר וכ"כ הרשב"א ז"ל. משמע הא לא בטלו לא ומיהו אי אשרוש עד שצריך קלילה אפילו לא בטלו פסול וכ"כ מדברי העיטור שכתב במאמר ז' דתלוש ולבסוף חברו כמחובר לענין גט הואיל ומחוסר קלילה:

ובענין מ"ש ואפי' כתבו וחתמו בתלוש ואחר החתימתו חזר וחברו ואח"כ תלשו ונתנו לה פסול חלק עליו הרשב"א שהוא כתב אמתני' דכי כתיב וכתב ונתן דמיניה דרשינן יצא זה שמחוסר כתיבה קלילה ונתינה השעת כתיבה הוא דכתיב כלומר כשיכתוב לא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה אבל מחוסר קלילה כתיבה ונתינה בשעת כתיבה לא והילכך אם כתב טופס ותורף בתלוש ואח"כ חברו ובטלו ותלשו ונתנו לה כשר ולפי דברי הרשב"א נראה דאפי' אשרוש נמי כיון דכתיבת טופס ותורף היה בתלוש כשר וכתב מיהו בירושלמי איבעיא להו ומ"מ מדלא איבעיא להו לבעלי גמרא דידן משמע דמתני' הוה שמיע להו כמו שפירשתי עכ"ל:

כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר כו' בפ"ב דגיטין (שם) כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ופירש"י דשקיל ליה לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קלילה ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה החתיכה וה"ל קלילה דלא מפסיד לה לעציץ. וכ"ל דלרבותא נקט נקוב דאע"ג דחשיב כמחובר כשר וכ"ש כתבו על חרס של עציץ שאינו נקוב דכשר: **והוא** שיהא עידי מסירה לפנינו שחרס דבר המזדייף הוא כך הוא הנוסחא האמיתית לאפוקי מהגורסים המשויים במקום המזדייף וכבר נתבאר בסמוך דכשיכתוב הגט על דבר המזדייף צריך שיבואו עדי מסירה ויעידו שלא היה בו שום תנאי כשקראוהו בשעה שנמסר לפניהם ואם לא באו עדי מסירה ובאו עדי החתימה והעידו שלא היה בו תנאי פסול: **כתבו** על עלה של עציץ נקוב פסול וכו' שם עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהליה רבא אמר פסול גזירה שמא יקטוס וידוע דהל' כרבא וכתבו התוספות גבי יצא זה שמחוסר כתיבה קלילה ונתינה דר"ת מחמיר שלא לקצוץ אפי' שאינו מחובר ולא ב"ה מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר וכו' ודוקא בעלה גזרינן שמא יקטוס ולאו דוקא נקט עלה של עציץ נקוב וה"ה בשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי נקטיה דאפי' בנקוב מכשיר וכ"כ הרא"ש והרשב"א ולפי דרך זה לדקו דברי רבינו שכתב אבל לה"ג ור"ת פסול כלומר אף על פי שלא קטם דגזרינן שמא יקטוס אבל הרשב"א כתב עוד א"כ איפשר דרבא לא גזר אלא בעלה של עציץ נקוב

דרכי משה

בעלמא לעשות על צד הטוב לכתחילה אבל אין עיכוב בדבר זה וכ"כ שם סימן ל"ב וז"ל אני ראיתי גט הנכתב על נייר הנקרא פפיר בל"א שבא מקונסטנטינב לק"ק קראקא לפני מהרי"ף ושאר לומדים גם לא היה נכתב בכתיבה תמה כאשר אנחנו מצריכים לכתוב עכ"ל וכל זה פשוט: (ב) וכ"נ מדברי המ"מ פ"א דגירושין וכתב בסדר גיטין שלנו דגם אותם נקבים שעושה במחוגה לשרטט על ידן יחתוך קודם הכתיבה. וכתב עוד שם דיחתוך מדת שיעורו קודם שיתחיל לשרטט דשרטוט בכלל הכתיבה היא ולכן לא יהא מחוסר דבר אחר השרטוט

דרישה

כתב: [ג] ולבסוף חיברו פסול וכ"כ לעיל בי"ד סימן ז' לענין שחיטה אבל בי"ד סימן ק"ס ב"פ) לענין ע"א דלא חשיב כמחובר ומהרא"י למד ממנו דה"ה לענין סוכה לסכך בו כמי אינו חשיב

פרישה

(יב) אע"פ שיש עניינים אחרים כו' ולא אמרינן דלא מקרי ספר כריתות אלא ספר א': (יג) אפי' יתן לה המחובר כלומר ואז ליכא למיפסליה משום קלילה: (יד) ונתן בידה דבר הניתן מיד ליד. (טו) עד שיכתוב כולו כו' משום דגזרינן טופס אטו תורף. ומה שכתב ול"נ ואע"ג דגבי טופסי שכתב בלא רשות הבעל גזרינן. חולק ר"ן דהאי טעם דשכיח שעושין כן כדי להשתכר גזרו מה שאין כן במחובר דלא שכיח כולי האי: (טז) ולבסוף חיברו פסול ודוקא שבטלו אבל אי לא בטלו הוי כנוטלו מעל גבי שלחן א"ל שאברוש ועיין בדרישה: (יז) ונתנו לה פסול והרשב"א חלק ע"ו וס"ל דכתב ונתן דוקא בשעת כתיבה קאי ולא אבין שעת כתיבה ונתינה ב"י וכ"כ מ"ו ז"ל והגהתי עליו בספרי מכת התוס' בפרק שני סימן כ"ט עכ"ל: (יח) של עציץ (פי' כעין אלי קדרה של חרס שזורעין בה וכתב על החרס כשר דאינו מחובר קלילה כ"פ) נקוב לרבותא נקט נקוב ב"י (ואע"ג דחשיב כמחובר כ"פ): (יט) שמא יקטוס כו' (פי' העלה והיא קלילה מן המחובר כ"פ) והוי מחובר קלילה אבל גבי עציץ של חרס לא גזרינן שמא יקטוס שבר ממנו דלא מהני ליה לענין רב"י: אפילו

העיטור אבל כשאינו נקוב כשר (כ) אפי' אם קוטם ונותן לה אבל להלכות גדולות (כא) [ג] ולר"ת פסול עבד שהוחזקו בו שהוא שלו וגט חקוק עליו (כב) והיא מוחזקת בו ואומרת שמסרו לה בעדי מסירה להתגרש בו פסול אפי' העדים הקוקים בכתובת קעקע בענין שאינו יכול להזדייף (כג) [ד] לפי שאינה נאמנת דשמא עכשיו נכנס לרשותה וכו' הרמ"ה (כד) דחיישינן מספק לחומרא (כה) [ה] והויא ספק מגורשת ואי ניסת לשני תצא בגט אבל לא היה העבד בחזקת שהוא שלו והעדים חקוקים בו בענין שאינו יכול להזדייף ויוצא מתחת ידה (כו) הרי זו מגורשת אפי' אם אין עדי מסירה לפנינו ואצ"ל שאם מביאה עדי מסירה שאז הוא כשר אפילו אם עדי התימה יכולין להזדייף אם הגט חקוק על טבלא שהיה ידוע שהוא שלה ויוצא מתחת ידה ואומרת שנתנתו לו והזר ונתנו לה ומביאה עדי מסירה הרי זו מגורשת (כז) דודאי אקנויי אקני ליה ואם העדים הקוקים בענין שאינו יכול להזדייף אפי' אין עדי מסירה לפנינו מגורשת כתבו על טס של זהב ואמר הרי זה גיטך ותתפרע בזהב שבו בכתובה נתקבלה גיטה (כח) וכתובתה :

כותבין

ב"י

נקוב דכיון דיניק שפיר אורחיה למיתלש מיניה אבל בעלה של עציץ שאינו נקוב לאו אורחיה למיתלשיה כולי האי ולא גזרינן ביה וגם הר"ן הזכיר כל זה ולפי זה גם לה"ג ור"ת כיון דחשיב כתלוש כשר כל שלא קטם ודברי רבינו מראים שהם ע"פ שיטה זו שהרי אמאי דמכשר בעל העיטור אפי' קטם כתב אבל לה"ג ור"ת פסול כלומר אם קטם אבל בלא קטם אה"נ דכשר אבל מתוך שדרכו של רבינו להמשך אחר דעת התוס' והרא"ש ז"ל דה"ק בעל העיטור הכשיר אפי' קטום אבל לה"ג ור"ת פסול אפי' אינו קטום שדינו שוה לעציץ נקוב וכן משמע ודאי שהוא דעת רבינו דאי בקטום מאי קמ"ל דלה"ג ור"ת פסול כבר כתב למעלה דאפי' בתלוש גמור פסלי ה"ג ור"ת אם קטם אלא ודאי אהיכא דלא קטם קאי דאפ"ה פסול לה"ג ור"ת וכתבו התוס' גבי הא דאמרינן יצא זה שמחוסר כתיבה קצילה ונתינה דלא מכשר אביי בכתבו על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבהתו א"כ פסקה יניקת הזרעים כגון בעליה או שיש דבר מפסיק בין העציץ לקרקע כדאמרי' בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים וכן כתבו הרא"ש והר"ן ואע"ג דלא קי"ל כאביי כתבתי זה משום דנפקא מיניה אליבא דרבא דאמר פסול משום גזירה דהיינו מדרבנן ולפ"ז היינו דוקא בשמשך העציץ במקום שיניקה פוסקת אבל אם משכו במקום שאין יניקה פוסקת מדאורייתא מפסיל לכ"ע דהא לא קנתה אותו ולא זכתה בו ודע שהעיטור כתב במאמר ז' דכתבו על עלה של עציץ נקוב דפסל רבא גזירה שמא יקטום מסתברא שאם נתנו לה כשר ולפי דעתו כי אמר רבא פסול היינו פסול ליתנו לה לכתחלה אבל אם נתנו לה מגורשת ואין זה פשט לשון פסול וגם הפוסקים לא חילקו בין פסול זה לשאר פסולי דרבנן : ב"ה והרמב"ם כתב בפי' בפ"א כתב כל הגט על העלה הזרוע בעציץ נקוב אע"פ שנתן לה העציץ כולו הגט פסול גזירה שמא יקטום :

עבד שהוחזקו בו שהוא שלו וכו' אבל לא היה העבד בחזקה שהוא שלו וכו' הכל נתבאר בסימן זה גבי כותבין אותו על יד של עבד ועל קרן של פרה ודעת הרמב"ם בפ"ד כדעת הרמ"ה דספק מגורשת הויא וטעמא דכיון דבגמרא פשטינן לה מדאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה א"כ מספקא לן אם הם עדיין של בעל ראשון או אם הם של מי שנמצאו בידו ואע"ג דמשום דאין להם חזקה מפקינן להו מיד השני ויהבינן להו לראשון מ"מ לענין גט אשה מידי ספיקא לא נפקא וכתב הר"ן מיהא בגמרא מוקמא לה דוקא בכתובת קעקע הא לאו הכי לא הויא מגורשת כלל משום דהוי כתב שיכול להזדייף ופשוט הוא בגמרא שכתבתי לעיל. ודע דהא דאמרי' שאם היו מוחזקין בעבד שהוא שלו דהויא ספק מגורשת היינו דוקא בעבד גדול אבל אם היה קטן ומוטל בעריסה אם כתוב בכתובת קעקע מגורשת גמורה הויא אע"פ שמוחזקין בו שהוא שלו דלאלתר הויא חזקה כדאמר רבא בריש חזקת הבתים (לו.) וכן אם היה העבד אצלה ג' שנים מזמן הכתוב בגט ולא מיחה בה משמע לכאורה דמגורשת גמורה הויא אם כתוב הגט בכתובת קעקע דאחר ג' שנים יש להם חזקה כדאיתא התם שמה שהיה העבד אצלה קודם זמן הכתוב בגט אינו עולה לג' שנים דאין לאשה חזקה על נכסי בעלה כדאיתא בפרק חזקת וא"ת א"כ אפי' שהה אצלה ג' שנים מזמן הכתוב בגט ליחוש דילמא כתב ליתן ולא נתן לה לשם גירושין ומשום דאשתו היא לא מיחה בה ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה י"ל דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה בפ"ב דגיטין (יח.) כנ"ל. והא דבעי רמי בר חמא בהיו מוחזקין בעבד שהוא שלו ה"ה דסייך למיבעיא אם היו מוחזקין בפרה שהיא שלו וכי היכי דאסיקנא בעבד דהויא מגורשת ה"ה לפרה וכדאמר ר"ל הגודרות אין להם חזקה. מיהו היכא דמסירי חיותא לרועה לאלתר הויא חזקה כדאיתא בפרק חזקת וא"כ הויא ודאי מגורשת וכ"ל דה"ה אם העבד היה מסור לשומר דלאלתר הויא ודאי מגורשת כנ"ל (ג) : אם הגט חקוק על טבלא שהיה ידוע שהוא שלה וכו' שם בפ"ב דגיטין (דף כ) בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהוא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאת מתחת ידו מי אמרינן אקנויי אקניתא ליה או דילמא אתתא לא ידעה לאקנויי והרא"ש גורס והרי היא יוצאת מתחת ידה ורבינו כתב כגירסת הרא"ש ואין חילוק לענין הדין בין הגירסאות דבין שיוצאת מתחת ידו ובין שיוצאת מתחת ידה מספקא לן אי ידעה לאקנויי כשכתבתו לו ופשיטא לן מדתנן שהאשה כותבת את גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ופירש"י כותבת גיטה ומקניא ליה לבעל ויהיב ליה ניהליה ומה שחילק בין אם הכתב יכול להזדייף לאינו יכול להזדייף לענין אם צריכה עידי מסירה אם לאו הכל מבואר במה שכתבתי בסימן זה גבי כותבין אותו על יד העבד וקרן הפרה : כתבו על טס של זהב וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא וכתב הרמב"ם בפ"ח שהיא מקובלת מכתובתה בכדי שיווי הטס בלבד ואם אין בטס כדי כתובתה ישלים לה כתובתה ומוכח בגמרא שאם נתן הטס סתם וא"ל התקבלי גיטיך אפי' הגליון הוא שלה ואינו נכנס בפרעון כתובתה משום דאוירא דמגילתא הוא ובטל לגבי הגט וכ"כ הר"ן וכתב הרשב"א

כי

ב"ח

מחוסר קצילה בתלוש גמור וה"ה בעציץ שאינו נקוב הוי תלוש גמור וכשר אם קטם ונותן ולכן אמר רבינו אבל לה"ג ור"ת דפוסלין בחותך מקלף גדול לאחר כתיבה ה"ה בעציץ שאינו נקוב נמי פסול בקוטם ונותן לה וחוששין ג"כ בעלה שמא יקטום ואע"ג דבקלף גדול מותר לכתוב ולא חיישינן שמא יקטום מ"מ גבי עלה חיישינן מטעם שכתבתי בסוף ס"ז ואיכא להקשות לבעל העיטור דלא חשוב חרס עציץ שאינו נקוב מחובר לקרקע ובי"ד סוף סימן רצ"ד בדין ערלה חשיב ליה מחובר לקרקע ויש לחלק דשרשי אילן נכנסים אפי' בחרס אינו נקוב ויונקים מן הקרקע מה שאין כן הכא דמיירי בזרעים ולא באילנות וחילוק זה מפורש בהדיא ברמב"ם פרק ז' דה' מעשר שני ופ' ב' מה' טומאת אוכלין ועיין בפרק קמא דגיטין במה שכתבו התוס' סוף (דף ז') בד"ה עציץ :

עבד שהוחזקו בו שהוא שלו וכו' שם סוף (דף כ) ופירש"י דאם אינו כתובת קעקע דבר שיכול להזדייף הוא דלמא תנאה הוה בגיטא ומחקתיה והדר כתביה עכ"ל וא"כ תימה על מ"ש רבינו אפילו העדים חקוקים בכתובת קעקע דבגיטא גופא קאמר בגמ' דחקוק בכתובת קעקע דליכא למיחש לזיופא ותו קשה דלאיזה צורך יזייף חתימות העדים וא"כ אין לנו לחוש לכך זיופא שאין בו צורך ותו קשה הא ודאי ליכא למיחש דזייף חתימת העדים דא"כ לא מצי לקיים חתימתם וגם מ"ש א"כ והעדים חקוקים בו וכו' הוא תמוה ונראה דרבינו מפרש הא דמוקי תלמודא בכתובת קעקע היינו לומר דאף העדים חקוקים בכתובת קעקע דאל"כ אלא שהגט לחוד חקוק בכתובת קעקע איכא למיחש דילמא גם הגט היה בלא כתובת קעקע כמו חתימות העדים והוי ביה תנאה ומחקתיה וחקקה הגט כתובת קעקע ודמי להוא על המחק ועדיו על הנייר דפסול בדליכא עידי מסירה אבל כשהגט ועדיו תרוייהו חקוקים בכתובת קעקע ליכא למיחש לזיופא וא"כ הא דכתב רבינו אפי' העדים חקוקים בכתובת קעקע רלונו לומר אפי' גם העדים חקוקים בכתובת קעקע וכן כתב גם הרמב"ם ריש פרק ד' דהשתא ליכא למיחש לזיופא ואפ"ה אינה נאמנת לפי שהגודרות אין להן חזקה ויכול הבעל לטעון שלא נתן לה העבד אלא מנפשיה עייל ולכן כתב הרמ"ה דהוי ספק מגורשת כיון דהבעל מכחישה אבל ודאי אם הבעל מודה לדבריה אין כאן ספק אלא ודאי מגורשת היא אבל בלא היה העבד מוחזק שהיה שלו א"כ בטבלא שידוע שהוא שלה ה"ז מגורשת ודאי ואפי' הבעל מכחישה היא נאמנת אם גם העדים חקוקים בענין שאינו יכול להזדייף ואי איכא לחוש לזיופא צריכה להביאה עידי מסירה לפנינו כדלעיל : כתב ב"י לעיל הא דכתב הרמ"ה אפי' תלוש ולבסוף חברו חשוב מחובר מדסתם דבריו משמע אפי' לא בטלו חשוב מחובר וליתא אלא דוקא בבטלו דינו כמחובר כמו בשחיטה ע"כ ויש לדחות דגם הרמ"ה ס"ל בין בבטלו בין בלא בטלו הוי כשחיטה והכי דייק לישנא דקאמר כל היכא דפסלינן מחובר אפי' תלוש ולבסוף חברו פסול וכו' משמע דשוה הדין בכל דוכתא דפסלו מחובר בין בשחיטה בין בגט לרב הלפס אפילו בטלו כשר דיעבד ולהרא"ש בבטלו פסול דיעבד כמ"ש בי"ד סי' ו' ובתרומת הדשן סי' פ"ט הכשיר בסוכה תלוש ולבסוף חברו אפי' בטלו אפי' לכתחילה דחשוב תלוש ובע"ז דינו נמי כתלוש אפי' בטלו ואסור כמ"ש בי"ד סי' קמ"ה וכן לענין הכשר זרעים להד תנא הוי כתלוש ועוד אפשר דהכא אפי' לא בטלו פסול משום דמחוסר מעשה לגבי גט דצריך להפירה ולהזור ולתלשו ואכן בעינן וכתב ונתן דבר הניתן מיד ליד ולא שיהא מחוסר הפירה ולא דמי לפרק נגמר הדין דרבנן סברי הפורה לאו כלום הוא ובחדושי הרשב"א האריך טובא ע"ש :

כתב עוד ב"י ודע דהא דאמרינן שאם יהיו מוחזקין בעבד שהוא שלו וכו' עד י"ל דלא מקדים איניש פורענותא כדאמרינן בפ"ב דגיטין עכ"ל ותימה דא"כ בסוף פ"ק דמציעא ריש (דף י"ט) דמקשה תלמודא נמי וליחוש דילמא כתב גט בניסן ולא נתן עד תשרי לימא לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה אלא פשיטא דלא קאמר תלמודא הכי אלא היכא דלא ניחא ליה בגירושין כגון דאיכא קטטה בהדיה וכתבה לגיטא ואותביה בכיסתיה ימים רבים דאי מיפייסא תיפייס ולא יגרשנה התם קאמר תלמודא דכיון דלא ניחא ליה בגירושין ומצפה שתתפייס פורענותא הוא לגביה ולא מקדים ליה כמפורש לשם ריש (דף י"ח) בפירש"י להדיא אבל היכא דניחא ליה בגירושין לאו פורענותא הוא ואיכא למיחש היכא דאיכא ריעותא דנפילה דילמא כתב לה בניסן ולא נתן עד תשרי וא"כ הדרא קושיית ב"י לדוכתא דהכא נמי איכא ריעותא בעבד שלו דאין חזקה ג' שנים חזקה דדילמא כתב בניסן וכו' ונראה ליישב דהכא דהגט כתב על יד העבד ה"ל למחות באשתו שלא תחזיק בעבד שלא תאמר גירשתני ומדלא מיחה איכא הוכחה שהוא שלה וביוצא בזה כתבו התוס' סוף (דף כ) בד"ה ת"ש דאמר ר"ל :

כתבו על טס של זהב וכו' שם (בדף ד) וכתב הרשב"א תמיהה לי כיון דנותן לה גופו של טס לכתובתה ה"ל גט פורח באויר ותירץ דה"ל כאילו א"ל

התקבלי

דרכי משה

השרטוט ע"ל סימן ק"ל גט הנכתב על ב' עורות התפורים יחד או על ב' עמודים אם יש להכשירו : (ג) כתב בא"ז אם כתב הגט על יד עצמה אינה מגורשת משום דאינו נותן לה שום דבר ובעינן וכתב ונתן :

כתב

פרישה

(כ) אפי' אם קוטם ונותן לה לטעמיה אזיל דמכשרינן לעיל בסמוך במחוסר קצילה שאינה במחובר : (כא) ולרבינו תם פסול רלה לומר אפי' אינו קטום ב"י ועד"ר : (כב) והיא מוחזקת בו כו' פירוש והבעל אמר שעדיין לא נתן לה העבד והוא שלו ומוחזקתה אינו מועלת לפי שגודרות אין להן חזקה פירוש גדרות צאן (ורלה לומר כל דבר שיכול לילך מעצמו אין לו עליהן חזקה כמו שנתבאר בחושן משפט סימן קמ"ה כ"פ) : (כג) לפי שאינה נאמנת כו' וכתב ב"י דס"ס דסייך דין זה אם היתה מוחזקת בפרה כו' ועד"ר : [illegible]

דרישה

שאינה חשיב כמחובר ועיין בי"ד בסימן ו' ושם בארתיו : [ג] ולר"ת פסול אפי' אינו קטום דאי קטום פשיטא הא כבר כתב למעלה דאפי' בתלוש גמור פסלי בה"ג ור"ת אם קטם אלא ודאי אאם לא קטם קאי ומשום שדינו שוה לעציץ נקוב והא דנקט בגמרא עלה של עציץ נקוב משום רבותא דאביי דמכשיר אפי' נקוב נקטיה ואנן קיימא לן כרבא וה"ה כשאינו נקוב תוס' וב"י . ואי משום הא לכאורה נראה דאינו יכול לדקדק דהא ה"ג ור"ת לא חזרו וכתבו דינייהו אלא רבינו כתב [illegible]

התקבלי גיטך ומחלי כתובתיך וכמו שכתב בפרק קמא כנסי סלע זה שאני חייב ליכי וחזר ואמר לה התקדשי לי בו מקודשת דמחלה על חובה ואינה חוזרת וגובה ממנו עכ"ל והיינו דבשעת מתן מעות אמר לה ג"כ התקדשי לי בו ואמרה אין דמקודשת אמרינן דמחלה על חובה דאי לא מחלה על חובה אלא קבלתו לשלע זה על חובה א"כ אין שם שוה פרוטה שיחולו עליו קידושין ומדרצתה להתקדש נ"ל דמחלה על חובה ה"כ מדרצתה להתגרש ובשעת נתינת הגט א"ל התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתיך ואמרה אין צריך לומר דמחלה על כתובתה דאי לא מחלה א"כ כל הגט עולה בפרעון כתובתה והגט פורח באויר ואין כאן גירושין וצריך לפרש דהא דתניא וחזר ואמר לה התקדשי לי בו אין פירושו שחזר מדבריו ואמר לה לפרעון נתתיו אלא לשם קידושין דאם כן אין משם ראיה לגירושין דהכא אלא פי' ואזר היינו שהוסיף על דבריו ואמר עוד התקדשי לי בו ופשוט הוא וע"ל ריש סימן כ"ח :

כי אמר לה התקבלי גיטיך והתקבלי כתובתיך אמאי אמרינן דהתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה הא ה"ל גט הפורח באויר ותירץ דהוי כאומר התקבלי גיטיך ומחלי לי כתובתיך וכפי מ"ש הרמב"ם שאינה מקובלת מכתובתה אלא בשווי הטס נ"ל דה"ל כאומר לה התקבלי גיטיך ומחלי כתובתיך בשווי הטס כתב בעל התרומות בסימן קל"ח שלא יתננו לה עד שתתייבש הכתיבה והחתימה יפה פן יהא קרוי כתב שיכול להזדייף וכ"כ סמ"ג בסדר כתיבת הגט וכן כתב בהגה"מ בשם הגאונים בפ"ד :

קכה כותבין

הגט בכל דבר שרישומו ניכר בדיו בסם (א) בסיקר' בקומוס ובקנקנתום באבר בשחור ובשיחור פי' באבר (ב) התוכי אבר מעורבים במים שחור פחמים מעורבים במים שיחור אירמנטי והרמב"ם כתב כתבו בשחור ובשיחור באבר כשר ואין כותבים בהם לכתחלה (ג) [א] ואין נראה כן מל' א"א ז"ל וכותבין אותו במי עפצים והוא שלא יהיה הקלף מעופץ אבל אם הוא מעופץ לא שאין מי עפצים ניכר (ד) על קלף מעופץ אין כותבין (ה) במי פירות הקקו על הטבלא חקק ירך האותיות שנמצא הכתב שוקע כשר הקק תוכו וסביבותיו (ו) ונמצא הכתב בולט פסול חקק הגט בחותם (ז) והכה בו על הטס עד

קכה כותבין

הגט בכל דבר שרישומו ניכר וכו' משנה פ"ב (דף י"ט) בכל כותבין בדיו ובכל דבר שהוא של קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו מתקיים והרמב"ם רפ"ד כתב אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו עומד וכו' ואיכא לתמוה דבמשנתינו אמר דוקא בשל קיימא והוא שיהא רישומו קיים ועומד שלא יהא נמחק וכך משמע מלשון הרמב"ם שאמר שרישומו עומד דהיינו שלא יהא עובר ורבינו שינה ואמר שרישומו ניכר משמע ואפי' אינו קיים ועומד אלא עובר אפ"ה כיון שהוא ניכר קלא כותבין ונראה דרבינו דקדק מפירש"י בגמרא דקאמר במי מילין אין כותבין דהיינו מים ששרה בהם עפצים שחוקים ואקשינן והא תני רבי חנינא כתבו במי טריא ועפצא כשר ל"ק הא דעפיץ הא דלא עפיץ שאין מי מילין ע"ג מי מילין ופי' רש"י הא דעפיץ הקלפים מעובדים בעפצין ורושמין עליהם את העדים דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר הילכך אין מי מילין ע"ג מי מילין שמעינן מפירושו דדוקא כשאין רושם הכתב ניכר כלל אבל אם מראה הכתב ניכר כשר דכיון שניכר חשוב דבר של קיימא לאפוקי במי משקין ובמי פירות שעובר לגמרי דאינו של קיימא כלל וכ"כ הרמב"ם דאין כותבין במי עפצין על מגילה עפוצה מפני שאינו ניכר וכו' :

ומ"ש ובשיחור פי' באבר חתוכי אבר וכו' שם תני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ואקשינן ואמר שמואל באבר אינו כתב ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ופירש"י באברא לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר אינו כתב אבל מיא דאברא מים ששרה בהן שחיקת אבר כשר עכ"ל וכתב ב"י סובר רבי' דשחור שפירש"י פחמים יש לפרש דומיא דאבר לשפשף בחתיכת פחמים על הקלף ומשחיר אינו כתב וכי מכשרינן בשחור היינו בפחמים מעורבים במים וכו' וזה נראה שהיה דעת הרא"ש שכתב לדשמואל ומאי דאקשו עליה מברייתא ומאי דשני הא באברא הא במיא דאברא אבל הרי"ף השמיט להא דשמואל וכתב הברייתא סתם כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ולא חילק בין אברא למיא דאברא וכו' עכ"ל והאריך ולפע"ד נראה דרב אלפס מפרש איפכא מפירש"י דבמיא דאברא אינו כתב דאינו מתקיים כמו במשקין ובמי פירות אבל באברא ניכר הכתב כמו שחור ושיחור דכשר ולהכי כתב הברייתא סתם דמשמע מינה דבאברא כשר והשמיט לדשמואל דאמר באבר אינו כתב דהיינו מיא דאברא משום דממילא משמע הכי דאינו כשר אלא באברא וזו היא דעת הרמב"ם שכתב דבמשקין ומי פירות וכיוצא בהן אינו גט דר"ל בכיוצא בהן כגון מיא דאברא אבל כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר דהיינו באבר גופיה בלא מים :

והרמב"ם כתב כתבו באבר בשחור בשיחור כשר ואין כותבין בהן לכתחילה ואין נראה כן מלשון א"א הרא"ש ז"ל פי' דעת הרמב"ם הוא דכיון דבמשנה תנא כותבין דמשמע לכתחילה ואתא לאתויי בליסנא יתירא דמי טריא ועפצא דתני רבי חנינא כתבו בהן כשר דלאו דוקא כתבו דיעבד אלא אפי' לכתחילה נמי כותבין א"כ בברייתא דר' חייא דתנא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר וליכא בבא יתירא לאתויי דכותבין לכתחילה משמע ודאי דוקא דיעבד דאי איתא דהך ליסנא לאו ליסנא דדיעבד הוא אלא דלפי שאין דרך הסופרים לכתוב באלו הדברים קתני כתבו א"כ לא היה לו לתנא למיתני בבא יתירא לאתויי כמי הך דקי"ל כתבו במי טריא ועפצא כשר דלכתחילה כותבין דהא פשיטא הוא אלא בע"כ דאין דיניהן שוין דבהני כותבין לכתחילה ובהני אין כותבין בהן לכתחלה וקלת מזה פי' גם ה"ה וב"י וע"ש : ומ"ש ואין נראה כן מלשון א"א הרא"ש אע"ג דגם מלשון הרי"ף אינו נראה כן דגם הוא כתב כלשון הגמרא מ"מ אין לדקדק מלשונו דלא ס"ל כהרמב"ם דכבר אפשר דס"ל לפרש כפי' הרמב"ם אלא שדרכו לסתום דבריו בלא פירוש אבל הרא"ש שרצה דברי הרמב"ם אי איתא דס"ל כמותו ה"ל לפרש חילוק זה בדבריו שהרי כל דבריו פירש בהן באורך בע"כ מדסתם דבריו אלמא דס"ל דאין חילוק ובכל כותבין לכתחילה זולת במי משקין ומי פירות דפסול הגט אפי' דיעבד ולזה כתב רבינו דאין נראה כן לחלק בין דיעבד ובין לכתחלה מלשון א"א הרא"ש ז"ל וכבר כתבנו בחיבורנו זה שדרך זה דרך בו רבינו בדברי הרא"ש שאמר עליו שהוא שלא כדעת הרמב"ם ולא חשב כך על דברי הרי"ף אע"פ ששניהם סתמו דבריהם ולא פירשו ודוק ותשכח :

הקקו על הטבלא וכו' שם בגמרא (דף כ') קאמר ל"ק הא דחק תוכות פסול הא דחק ירוכות כשר : חקק הגט בחותם וכו' שם קמיבעיא ליה אי ה"ל הא ג"כ הק תוכות ופסול או דילמא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמו נמחתת לתוך הרושם והרי כתבה בידים וכשר ופשטינן דפסול והשתא רבי' לא זו אף זו נקט

קל"ח שלא יתננו לה עד שתתייבש הכתיבה והחתימה יפה פן יהא קרוי כתב שיכול להזדייף וכ"כ סמ"ג בסדר כתיבת הגט וכן כתב בהגה"מ בשם הגאונים בפ"ד :

קכה כותבין הגט בכל דבר שרישומו ניכר וכו' משנה בפ"ב דגיטין (דף יט) בכל כותבים בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתוס ובכל דבר שהוא של קיימא אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא ובגמרא תני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ופירש"י סם אורפימנט וכ"כ הערוך וסיקרא צבע אדום שקורין מיניא"ו קומוס פירש"י והערוך שרף האילן ובלע"ז גומא קנקנתוס פירש"י אדרימנט וכתב שהוא שיחור הנזכר בברייתא והתוס' חלקו עליו ופרשו דשיחור הוא אדרימנט וקנקנתוס הוא קרקע ירוקה שקורין וידרי יאולה בלע"ז וכ"כ הר"ן והמרדכי וכ"כ ג"כ בערוך שקנקנתוס הוא ויטריאו"ל ובלשון ישמעאל הוא אלזאגא ואיתא תו התם בגמרא איתמר עדים שאין יודעין לחתום א"ר מקרעין להם וכו' ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ופירש"י באברא . לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר אינו כתב במיא דאברא מים ששרה בהם שחיקת אבר וסובר רבינו דשחור שפירש"י פחמים יש לפרש דומיא דאבר לשפשף בחתיכת פחם על הקלף ומשחיר אינו כתב וכי מכשירים בשחור היינו בפחמים מעורבים במים ואף ע"ג דרב אמר מקרעין להם נייר חלק ור' אבהו אמר במי מילין ורב פפא אמר ברוק לאו משום דפליגי אדשמואל אלא כל חד נקט גוונא דמתחזי ליה שפיר טפי ומ"מ בפירוש ברייתא דכתבו באבר כשר מודו כ"ע דהיינו במיא דאברא דוקא כדפריש שמואל וזה נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב לדשמואל ומאי דאקשו עליה מברייתא ומאי דשני הא באברא הא במיא דאברא אבל הרי"ף השמיט להא דשמואל וכתב הברייתא סתם כתבו באבר כשר ולא חילק בין אברא למיא דאברא משמע דס"ל דרב פליג עליה דשמואל בפירוש הברייתא וס"ל דכתבו באבר כשר לא שנא באברא לא שנא במיא דאברא וקי"ל כרב באיסורי וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ד כתבו באבר כשר ולא חילק בין אברא למיא דאברא והתימא על הר"ן שלא דקדק בכך לדעת הרי"ף וכתב כתבו באבר שרה במים שחיקת אבר וכפירש"י ואיפשר דסובר הר"ן דכיון דתנן כתבו ודאי במיא דאברא הוא דמיקרי כתיבה דאילו באבר גופיה לא מיקרי כתיבה אלא רשימה והרמב"ם כתב בפ"ד כתבו בשחור וכו' ואין כותבין בהם לכתחילה וטעמו משום דאיתנו בברייתא בלשון דיעבד וכ"כ ה"ה וגם הר"ן ופשוט הוא (א) : ואין נראה כן מל' א"א הרא"ש ז"ל לא ידענא מהיכן דייק לה רבינו שהרי הרא"ש כתב לשון הברייתא סתם כתבו באבר וכו' דמשמע דיעבד ושמא משמע ליה לרבינו דכתבו לאו ליסנא דדיעבד הוא אלא לפי שאין דרך לכתוב באלו הדברים קתני כתבו ותדע מדאמרינן בגמרא ובכל דבר המתקיים לאיתויי מאי לאיתויי הא דא"ר חנינא כתב במי טריא ואפצא כשר והא מתני' לכתחלה היא כדקתני בכל כותבין וקתני בכל דבר המתקיים לאיתויי מי טריא ואפצא וכותבין בהם לכתחלה ואעפ"כ תני להו ר' חנינא בלשון כתבו אלא ודאי כתבו לאו לשון דיעבד הוא דלשון דיעבד לא הוי אלא אי הוי תני הגט הכתוב באבר בשחור ובשיחור כשר והרמב"ם סובר דההוא דרבי חנינא דגלי לן תלמודא שהיא לכתחילה הוי לכתחילה אבל הא דרבי חייא נקטינן לה כפשטא דכתבו דהוי דיעבד ומשום דס"ל לתלמודא דההיא דרבי חנינא הוי לכתחילה ודרבי חייא הויא דיעבד לא אמר דמתני' לאיתויי דרבי חייא כדאמר לאיתויי דרבי חנינא :

וכותבין אותו במי עפצים וכולי היינו דר"ח שכתבתי בסמוך ואוקימנא לה בגמרא בדלא אפיצן הקלפים דאי אפיצן כיון דמראה הקלפים כמראה הכתב אינו ניכר וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם כתבו במי עפצא ע"ג מגילה עפוצה שאינו גט וטריא הנזכר בדברי רבי חנינא פירש"י שהוא מי גשמים ובל"א פירש שהוא פרי כעין עפצים ורבינו תפס עיקר פי' השני ומש"ה לא הזכיר אלא מי עפצים וכן הרמב"ם בפ"ד לא הזכיר אלא מי עפצים משמע נמי דכפי' שני ס"ל : אין כותבין במי פירות משנה כתבתיה בסמוך וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם כתבו אינו גט : חקקו על הטבלא חקק ירך האותיות שנמלא הכתב שוקע וכו' שם (כ :) ת"ר וכתב ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה היא ורמינהי עבד שילא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות ל"ק הא דחק תוכות הא דחק ירוכות ופירש"י דחק תוכות של אותיות ולידיהן והאותיות בולטות אינו כתב לפי שלא צייר את האותיות אלא חקק סביבותיהן והעץ נשאר כמות שהיה כדפוס האותיות מאליו הא דחק ירוכותיהן של אותיות דהיינו הן ממש שישקע הכתב זו היא כתיבה : חקק הגט בחותם וכו' ג"ז שם א"ל רבינא לרב אשי רושמא מחרץ חריץ או כנופי מכניף ופירש"י רושמא . חותם המטבע : מחרץ חריץ . התוכות והסביבות של צורתו שהיא שוקעת חורצין ודוחקין תוכו וסביבות של צורת הדינר עד שעומדת צורת הדינר בולטת כמו שהיתה וכ"מ שאם חקק את הגט בחותם וכתבו ע"ג טס לא הוי כתב דחק תוכות הוא או כנופי מכניף צורת החותם שהיא שוקעת בשתוכותיה דוחקים את תוכית של דינר ונכנס הזהב קצת בדוחק בתוך שקיעת הצורה נמחת מתוך דוחקו ונכנס לתוך הצורה ולאו מתילא הן אלא ע"י מכת הקורנס הצורה עצמה נמתחת

דרכי משה

קכה (א) כתב בסדר גיטין שלנו דלכתחלה אין לכתוב גט אלא בדיו מבושלת יפה כדי שיתקיים וידבקו האותיות היטב שלא יהיה כתב הראוי להזדייף עכ"ל עוד שם סימן ה' ואם אחר מקרא

דרישה

ממון כיון שהוא בחזקת הראשון הוי השני המוציא ועליו הראיה אבל גבי איסור דגם מידי ספיקא על כל פנים לא נפקא כ"פ) :

סי' קכה [א] **ואין** נראה כן מלשון א"א ז"ל וכתב ב"י וז"ל לא ידענא מהיכן דייק לה רבינו שהרי הרא"ש כתב לשון הברייתא סתם כתבו באבר כו' דמשמע דיעבד ושמא משמע ליה לרבינו דכתבו לאו ליסנא דדיעבד היא אלא לפי שאין דרך לכתוב באלו הדברים קתני כתבו עכ"ל וא"ל דמה שכתב רבינו והרמב"ם כתב כתבו בשחור כו' כוונתו שהרמב"ם חולק על מה שפירשו הוא אבר חתוכי אבר מעורבים במים והרמב"ם סובר שבאבר פירוש באבר ממש שמשפשף בחתיכת אבר בלא מים וע"ז כתב וא"כ כן כו' דהרא"ש מדהביא מה דמשני בגמרא לא קשיא הא באבר הא במיא דאברא משמע דהרא"ש סובר דאבר פירוש בחתוכי דאברא מעורבים במים דאם כך היה כוונת רבינו לא הוה ליה להביא בדברי הרמב"ם "ואין "כותבין בהם לכתחלה שאין צריך לו לענין כוונתו ועוד דע"כ אנו מוכרחין לומר דמה שכתב הברייתא "כתבו באבר

פרישה

הרשב"א הואיל שנתקבלה כתובתה הוה ליה גט כפורח באויר ובמאי תהיה מגורשת ותירץ דהוי כאומר התקבלתי גיטך ומחלי לי כתובתך :

סי' קכה (א) **בסיקרא** הוא צבע אדום . בקומוס פירש רש"י והערוך שרף האילן ובלע"ז גומא . ובקנקנתוס פירשו התוס' שהוא קרקע ירוקה :

(ב) חתוכי אבר מעורבים במים לאפוקי אם משפשף באבר גופא על הקלף ומשחיר שאינו כתב וכן בשחור כה"ג אינו כתב : (ג) ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל פליגי בליסנא דברייתא והביאו ב"י ועיין בדרישה : (ד) על קלף מעופץ כיון דמראה הקלף כמראה הכתב :

(ה) במי פירות שאינו מתקיים : (חקק ירך האותיות רצה לומר האותיות עצמן נקראים ירך אותיות כ"פ) : (ו) ונמצא הכתב בולט פסול דכתיב וכתב והכא הכתב נעשה מאליו :

(ז) והכה בו על הטס כו' (פירוש בתחילה חקק כל האותיות של הגט כעין חותם שטובעין מטבעות ואח"כ הכה החותם על הטס כ"פ) דהוי נמי כחק תוכות . (וכן אם חקק הירכות

עד שנראי' כתיבת הגט בהם פסול לשון הרמב"ם חפר יריכי האותיות כשר וכן אם חקק היריכות מאחורי הטס עד שבלטו פני הטס אבל אם חפר תוך האות עד שיראו היריכות גבוהות מכאן ומכאן כמין דינרי זהב פסול שאין זה כתב (ח) המקרע על העור תבנית כתב (ט) או שרשם על הטבלא תבנית כתב הרי זה כשר ע"כ : אין צריך שיהיו האותיות מוקפים גויל ומ"מ [ב] נהגו להחמיר לעשות מוקף גויל ויש שמצריכין לעשות בו זיינין באותיות שעטנ"ז ג"ץ ובספר התרומה כתב שאין צריך (י) ויש למנוע מלעשותן ואם יש בו אותיות דבוקים [ג] יכול לגרר הדיו שביניהן להבדילם אבל אם נפלה טיפת דיו בתוך האות ואינה ניכרת אינו יכול להעביר הדיו לתקן האות דהוה ליה
חק

במתחת לתוך הרושם והרי כתבה בידים א"ל מחרץ חריץ : לשון הרמב"ם חפר יריכי האותיות וכו' ומה שהכשיר בחקק יריכות מאחורי הטס עד שבלטו פני הטס מבואר שם בגמרא ומה שהכשיר במקרע על העור כתב הרב המגיד וגם הרשב"א והר"ן בפ"ב דגיטין דבירושלמי מכשיר במקרע ופוסל ברושם ובתוספתא תניא איפכא ותמהו על הרמב"ם שהכשיר בשניהם (ב) :

א"צ שיהיו האותיות מוקפות גויל וכו' דעות הפוסקים בדין זה חלוקה שיש פוסלין לכתחלה כלומר כל זמן שלא ניתן מיהו היכא דניתן מודו דכשר ובעלי הסברא הזאת הם בעל התרומה וסמ"ג וסמ"ק וכלבו וכולם נמשכו אחר מה שכתבו התוס' בשם ר"י ובסמוך אדקדק בו בס"ד וגם זה דעת הרא"ש בתשובה שהרי כתב בכלל מ"ה דבוקות האותיות פוסלין בארצנו וכך היו עושים בצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו (ג) וכתבו התרומה וסמ"ג דהא דצריך שיהיו האותיות מוקפות גויל לא משום דנקראת ספר דהא לספירת דברים הוא דאתא אלא שאין נקרא יפה כשאות נוגעת בחבירתה וי"א שאין קפידא בדבר ואפי' לכתחלה וכתב ה"ה שזה דעת הרמב"ם והרמב"ן ושהוא ג"כ דעת רוב הפוסקים ועיקר והתוספות כתבו בפ"ב דגיטין הא דאמרינן לא צריכא דמעורה מכאן מדקדק ריב"ם דאין צריך בגט שתהא כל אות מוקפת גויל מד' רוחותיה ור"י אומר דאין מכאן ראיה דהא דקאמר דמעורה היינו רגל כ' של שיטה עליונה וכו' ומ"מ נראה לר"י דאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת וכו' אבל בגט ליכא קפידא עכ"ל . ודבר זה כתבוהו הרא"ש והמרדכי והרשב"א והר"ן ומפשט דברי ר"י משמע דאפי' לכתחלה מכשיר באין האותיות מוקפות גויל וכדכתב אבל בגט ליכא קפידא וליכא קפידא לכתחלה משמע וכן משמע מדברי המפרשים הנזכר דס"ל דלר"י נמי אפי' לכתחלה ליכא קפידא אבל לדעת התרומה וסמ"ג והנמשכים אחריהם נ"ל שסוברים דע"כ לא מכשיר ר"י אלא בדיעבד אבל לכתחלה בעינן שלא יהיו דבוקות וליכא קפידא דקאמר היינו היכא דניתן כבר ולא ידעתי מנין להם דר"י סבר הכי דפשט לשונו כדכתבתי לעיל משמע ומ"ש רבינו ומ"מ נהגו להחמיר לעשותו מוקף גויל הם דברי הרא"ש שם וכ"כ רבינו ירוחם בח"ג :

ויש שמצריכין לעשות בו זיינין וכו' סברות אלו כתבם בעל התרומה בסי' קי"ד והמרדכי בריש גיטין והגהות מיימון בפ"ד שריב"א היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהם בשבת אם לא יעשה תגין וזיונ"י כמשפטן א"כ לא מיקרי אות בלא תגין ודחה בעל התרומה ראייתו והעלה ומ"מ כיון שאין רגילות לעשות תגין באותיות הגט אין לשנות המנהג פן יוציאו לעז על שאינן עשויין כן ועוד שיש הרבה סופרים שיעשום כמו מקלות על האותיות לבלתי ידעו לעשותן כהוגן וע"י כן יקלקלו הכתב שלא תהא נקראת אות הילכך טוב לחדול ולעשות כמנהג עכ"ל וכ"כ בסמ"ג : **ואם** יש בו אותיות דבוקות יכול לגרר הדיו וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ב דגיטין וגם המרדכי בפרק הנזכר ואפילו בתפילין ומזוזות כתב בספר התרומה דמועיל תיקון בתיבות ולא דמי לחק תוכות ותמיהא לי על תשובת הרא"ש שכתוב דבוקות האותיות פוסלין בארצנו ולא אשכח לה שריותא אלא היכא דא"א להביא אחר א ואפילו איפשר להביא אחר יגרור הדבוקות ושמא סובר הרא"ש דנהי דבגרירת הדבוקות לא מיפסל משום חק תוכות מ"מ צריך שיגררם הסופר שכתב הגט במצות הבעל אבל אחר לכתחלה לא אלא היכא דלא איפשר (ד) ואע"ג דגבי תפילין שרי לגרור הדבוקות אלמא לא חשיב כתב דא"כ ה"ל כתבה למפרע ופסולים האי טעמא סגי לאכשורי בדיעבד או היכא דלא איפשר אבל היכא דאיפשר לכתחלה צריך שלא יגררם אלא מי שצוה הבעל לכותבו כיון שע"י גרירה זו חשוב גט כשר ליתן לכתחלה כנ"ל ואם רגלי ההי"ן וקופי"ן נוגעין בגגין אי מהני להפרידם בסכין יתבאר בסי' קכ"ו בס"ד : **אבל** אם נפלה טיפת דיו לתוך האות וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ד דגיטין ודין זה וגם דין הרוצה לעשות מ"ס פתוחה ונמשך ידו ונסתמה וכו' הוזכר גם בסמ"ג ומשמע מדבריהם דלא מפסיל כשמתקן ע"י מחיקה אלא כשנשתנית צורת האות על ידי הדיו שנפל בה אבל כשלא נשתנית צורת האות יכול למחוק טיפת הדיו דלא מיקרי חק תוכות מאחר שהאות היתה ניכרת והכי דייק לישנא דהרא"ש וסמ"ג ובספר התרומה מפורש ביותר אבל מהרי"ק כתב בשורש נ"ח דמשמע מלשון הר"פ שאם נפלה דיו לתוך האות אע"פ שהאות ניכרת אין לתקן על ידי מחיקה ואם ה"א או קו"ף נוגעים רגליהם לגגם והפרידם כתב מהרי"ק בשורש ע"א דלא מיקרי חק תוכות שהרי במרדכי הכשיר אפילו בס"ת ותפילין לעשות כן
ומ"מ

נקט ל"מ בחקק על הטבלא תוכו ממש דפסול אלא אפילו הכה בקורנס על הטס וכו' נמי ה"ל חק תוכות ופסול והביא לשון הרמב"ם מפני שאמר וכן אם חקק היריכות מאחורי הטס דאעפ"י שהכתב בולט כשר כמו אילו חקק יריכות והכתב שוקע דאעפ"י דכך צריך לפרש בגמרא גבי כתב של ציץ מ"מ רש"י ז"ל לא כתב לשון חקק אלא כך כתב שהיה הציץ דק כעין טס וצר האותיות מעבר האחד ודוחק ירכותיהן והן בולטות מעבר השני וכו' ורמב"ם כתב לשון חקק נראה שהיא אומנות אחרת מאומנות דפירש"י וגם הביא לשון הרמב"ם לפי שהכשיר בשניהם בין במקרע על העור בין ברשם על העור וירושלמי מכשיר במקרע ופוסל ברושם ובתוספתא מכשיר ברושם ופוסל במקרע וצריך לומר דהרמב"ם סובר דט"ס הוא וצריך להגיה כשר בשניהם : **א"צ** שיהיו האותיות מוקפין גויל ומ"מ נהגו להחמיר לעשות מוקף גויל פי' נהגו להזהר בשעת כתיבה שכל אות ואות יהא מוקף גויל אף עפ"י שא"צ ליזהר בכך כיון שא"צ אפ"ה נהגו להחמיר לעשותו כס"ת כיון שנקרא ספר וכדפריך תלמודא (בדף כ') ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים וכתבו התוספות על זה אע"ג דדרשינן ספר לספירת דברים מ"מ דרשינן נמי הך דרשא דהכא עכ"ל ולפי שדרשא זו אינה אלא אסמכתא נהגו ג"כ לכתחלה שיהא דינה כס"ת אף בזה לעשות כל אות מוקף גויל בשעת כתיבה ונמשך לפי זה שיש שמצריכין לעשות לכתחלה ג"כ זיונין בשעטנ"ז ג"ץ כמו בס"ת וכתוב בסה"ת שא"צ לעשותן אפי' לכתחילה דנקראת ספיר אות בלא תגין מש"כ כשנדבקו האותיות דלא נקרא אות דאין ניכר היכן כלתה האות ולפי דמשמע דאעפ"י דא"צ מ"מ אם כתב גט ועשה זיונין לשעטנ"ז ג"ץ עביד מן המובחר ע"כ אמר סה"ת דאדרבה יש למנוע לעשותן דאין לשנות המנהג כדי שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים ולפי דהוה משמע דכיון דנהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל לכתחלה דלא נקרא אות כשהן דבוקות א"כ אם אירע שנעשו דבוקין ומחוברין צריך לכתוב גט אחר דזה מיקרי לכתחילה כיון שיכול לכתוב גט אחר ולא דמי לס"ת דגוררין הדבק שבין האותיות דהתם אם לא היו גוררין הדבק היה צריך לסלק כל היריעה והיה צריך לסלק כל היריעות כשנמצאו בה ב' אותיות דבוקים יחד והיה זה הפסד גדול חשוב דיעבד אבל כתיבת גט שאינו אלא י"ב שורות כבר יכול ליזהר שלא יהא נדבקו ב' אותיות ואם אירע שנדבקו יחד אין כאן הפסד גדול וצריך לכתוב אחר וזאת היתה דעת ראבי"ה כמ"ש בסדר הגיטין מקובץ של מה"ר מנחם מירזבורק מעשה בא לפני ראבי"ה שלא היה מוקף גויל ופסלו א"ז וספר התרומה הכשירו בדיעבד עד כאן לשונו וכן כתוב בסדר הגט של הר"י מינץ סימן פ"ט לכך אמר רבינו דאין מקום לחומרא זו ויכול לגרר הדיו להבדילם וכן כתב הרא"ש בפסקיו והכי נקטינן והא דכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה דבוקות האותיות פוסלין בארצנו וכך היו עושין בצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו עכ"ל נראה דאין זה סותר לפסקיו דה"פ נוהגין לפסול בארצנו שלא יתן הגט עד שיגררס הסופר שכתב הגט במצות הבעל אבל כשבא מארץ רחוקה לא הייתי פוסלו ואיפשר לפרש דר"ל שהיה מצוה שינתן הגט כך באותיות דבוקות ולא יתקנו אחר שלא במצות הבעל א"נ ר"ל דהיה מצוה לאחר לתקן קודם נתינה דאינו חשוב כתב מה שמגרר וזה דעת ב"י. כתב בהגהות ש"ע נוהגין לערות השיטות וכו' ואם לא עירה י"א שהוא פסול ולי נראה דבמקום עיגון אין להחמיר עכ"ל ותימה גדולה למה יהא פסול הלא משנה שלימה שנינו בהמגרש שייר מקלת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר וכל מקום ששנינו לשם כשר אף לכתחילה כשר ואע"פ שמנהגינו לערות השורות פשיטא דאם לא עירה דבדיעבד מיהא כשר וא"צ לכתוב אחר אפילו שלא במקום עיגון והארכתי בזה בסימן ק"ל סעיף ה' : **אבל** אם נפלה טיפת דיו וכו' פי' אע"פ דב' אותיות דבוקות מותר לגרר ואינו נקרא חק תוכות היינו משום דכל אותן ב' אותיות ניכרות היטב אף לאחר דבוקן אבל בנפלה טיפת דיו על האות ואינה ניכרת ה"ל חק תוכות ולפי זה נראה דאף בדבוקות אין לגרר אלא בנגיעה קלת בדיו מועט והאותיות ניכרות היטב כל אחת ואחת אבל בדבוקות ממש כל גובהו של אות כזה אב ה"ל נמי חק תוכות וכל שכן אם נפל טיפת דיו על האות אעפ"י שכבר נעשה כתקנה כיון שנתקלקלה צורת האות ע"י טיפה או נשתנית צורתו קצת פסולה ואסור לגרור דה"ל חק תוכות ואין לה תקנה אלא לגרור הכל ואחר כך לחזור ולכתוב אבל הגרר דעל הגרר אסור לכתוב דאין כותבין על הטשטוש ועל המחק דעשו להזדייף ותקנה זו אי איפשר אלא כשהרגיש הקלקול לאחר שנעשה מיד וכתב בספר הלבוש דאין לפסול אלא כשנפלה טיפת דיו על האות בעוד שהאות לחה דנתערב הדיו יחד אבל אם לאחר שנתייבש היטב נפלה טיפת דיו ונטל הדיו מעל האות כשר ולא נהירא דסברא שכתב להכשיר משום דלא עשה אלא שגילה הכיסוי אינו אלא לדעת הסמ"ק דאם נפל דיו לאחר שנעשה כתקנה אין לחוש בזה אבל בהגהותיו כתב ומיהו בספר רבינו ברוך פסיל ליה וכן נהגו העולם עכ"ל ולפי
דעת

דרכי משה

מקרא לו התיבות או האותיות אז מכל מקום יקרא הוא בעצמו קודם שיכתוב דומיא דכתיבת תפילין עכ"ל וכל זה אינו אלא לחומרא בעלמא : (ב) וכן הוא במ"מ בפ"ד וכתב בסדר גיטין סי' ב' הקולמוס שכותבין בה נהגו לכתוב בקנה ולא בברזל דכתיב וכתב ולא וחקק אע"ג דחק יריכות מותר מ"מ לכתחלה טוב שלא לחקוק כלל עכ"ל ובמרדכי פ"ג דגיטין דף תרי"ו ע"א כתב רבינו שמשון שאין כותבין גט בקולמוס של כנף אלא של קנה עכ"ל וע"ל סי' זה איזה מיקרי חק תוכות: (ג) וכן הוא במרדכי פ"ב דגיטין ע"ב ובתשובת הרשב"א סי' תק"ך ובתשובת ריב"ש סי' נ"ו וכתב מהרא"י מינץ בשם א"ז לפסול כשאינו מוקף גויל ונ"ל דבמקום עיגון יש לסמוך אדברי המקילין ואפשר דאף א"ז מודה בכך . כתב עוד הרא"ש בתשובה הנ"ל וכן כשבא מארץ רחוקה גט שאינו נכתב בי"ב שורות או בכתב שאינו אשורית יש להקל במקום עיגון : (ד) וכ"כ הריב"ש סי' נ"ו בהדיא דאין לתקן דבר בגט רק הסופר אמנם בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ט"ו לא משמע הכי ובסדר גיטין שלנו סי' י' כתב דאין להפריד האותיות כשהן דבוקות ומהר"ם פדווה כתב בתשובותיו שפעם אחד נגע א' למטה בכ' וצוה להפרידן קודם שיחתמו העדים וזהו כדברי ב"י שמותר לסופר לתקן מצאתי כתוב בהגה"ה בסדר גיטין דאם יש לתקן האותיות הראויות לתקן בנגיעתן ר"ל שראויות ליגע ואינן נוגעות או אותיות הקצרות וצריכות תיקון או באריכות יתקנם קודם שיתחיל לכתוב כדת משה וישראל כן הוא קבלה ממהר"י ז"ל וכן נמצא כתוב בכתיבת יד מהר"ם מאור עינים מרעגינשפורג עכ"ל ונראה שדוקא לכתחילה אבל בדיעבד אין לחוש אם יתקנו אח"כ וכ"כ שם סימן צ"ז ובתשובת מהר"י בסי' כ"ז משמע דאם הוא בדבר שנשתנה
הלשון

פרישה

היריכות מאחורי הטס פירוש בעבר השני של הטס חקק האותיות עצמן עד שבלטו בעבר הזה שהוא פני הטס כ"פ) : (ח) המקרע על העור כו' ע"ל סימן ק"ל שפירש מקרע שמחתכין צורות האותיות וכאן רצה לומר שבעור גופא חקק בו ומחסר בעוביו לכל אחד צורות אותיות : (ט) או שרשם כו' הר"ן והמ"מ תמהו על הרמב"ם שבירושלמי מכשר במקרע ופוסל ברושם ובתוס' תניא איפכא והוא הכשיר שניהם : (י) ויש למנוע מלעשותן פן יוציאו לעז על גיטין הראשונים ועל מי שאין עושה עתה כן ועוד שיש הרבה סופרים שיעשום כמו מקלות על האותיות
לבלתי

דרישה

באבר כו' סבר רבינו דלא לישנא דדיעבד הוא דאם לא כן למה כתב רבינו כותבין בכל דבר כו' באבר בשחור כו' משמע דכותבין לכתחילה והא סברייתא לשון דיעבד קתני ומה שכתב הרמב"ם כתבו בשחור ובשיחור כו' יש לומר שכוונתו במי שחור אבר כמו שכתב בית יוסף שהוא מפרש כן דברי הרי"ף שכתב ג"כ סתם כתבו באבר ופירש במי אברא דכיון דתנן כתבו ודאי במי אברא הוא דמיקרי כתיבה דאילו באברא גופיה לא מיקרי כתיבה אלא רשימה : [ב] (נהגו להחמיר לעשותו מוקף גויל ז"ל הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן י"ב דבוקות האותיות פוסלין בארצנו וכך היו עושין בצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו כ"פ) : [ג] (יכול לגרר הדיו וכתב המרדכי שצריך שיגררם הסופר שכתב הגט במצות הבעל אבל אחר לכתחילה לא אלא היכא דלא איפשר . ויש לתקנם קודם שיתחיל כדת משה וישראל או קודם שיחתמו העדים . אבל אם נפל טיפת דיו כו' עיין מה שכתב רמ"י ומחלק בין אם נפל טיפת דיו בשעת הכתיבה בעוד שהדיו אות הכתיבה
לחה

חדושי הגהות

קכה א הך ואפילו הוא סיום התמיהא כלומר אמאי לא אשכח שריותא אלא דאי אפשר להביא אחר יוכל לגרור הדבוקות וכמו שהתיר הרא"ש בפסקיו בהדיא :
ר"ל

דעת ר"ב ודאי אפי' בנפל על הכתב לאחר שנתייבש נמי פסול ליה שהרי כתב לפסול כשנפלה טיפת דיו בתוך חלל הבי"ת ועשה פ"א או בתוך חלל אחרת דלפי זה אפי' היה הכתב לא אין הדיו של הטיפה מתערב עם הדיו של הכתב ואפ"ה פסיל ליה וה"ה כשנפל לאחר שנתייבש דסברתו לפסול הוא דאע"פ שנעשה האות כתקנה אפי' הכי כיון שעכשיו נתקלקלה צורתו לא מיבעיא אם נקראת עתה בשם אחר כגון שנפל בתוך בי"ת ונעשה פ"א אלא אפילו לא נעשה אות אחר אלא שאין עתה שמה עליה כגון שנפלה הטיפה בתוך חלל ה"א או חלל חי"ת ואח"כ מחק הטיפה מן האות זהו חק תוכות שנעשה האות על ידי מחיקת תוכה ופסול כמפורש דבריו בסימן קט"ו א"כ אין חילוק בין לח ליבש בכל ענין פסול :

ומ"ש וכתב בסה"ת ואף אם רוצה לעשות מ"ס וכו' פי' אעפ"י שהאות ניכר היטב ואין צריך אלא לגרור דבר מועט שנסתם דאינו דומה לנגיעת ב' אותיות זו בזו דכשר ואינו גורר כדי לתקן האות שכבר הוא מתוקן אבל הכא דהאות הוא מקולקל שנסתמה הפתיחה אם יגרר הסתימה ה"ל חק תוכות : **ונוהגין** לשרטטו וכתב רב האי לפי שנקרא ספר נראה דרב האי נתכוין למ"ש סה"ת וז"ל וי"א משום דכתיב זה ספר תולדות אדם ודרשינן במדרש אפילו סרגל הספר נאמר לאדם הראשון וגט נמי נקרא ספר וכה"ג אמרינן פ"ק דכריתות והוריות גבי סמן המשחה זה יהיה לי ז"ה בגימטריא י"ב לוגין הוי : **כתב** בסדר גיטין וישרגל מבחוץ לא מלד הכתיבה לפי דמחמת השרגול נראה כאילו היו האותיות שבורות ולא ישרטט שורה אחת או יותר ויכתוב ויחזור וישרטט ויכתוב יותר משום דכתיב וכתב ונתן שלא יהא מחוסר אלא כתיבה ונתינה ושמא כבר כתב תורף ועיקר הגט והגון ליתן ותפסיק בשרטוט שאינו עיקר הגט שהרי הגט כשר בלא שרטוט כלל וכתב עוד שם שיחתוך תחלה הקלף ואח"כ ישרטט דכך הוא דרך ספר גם מ"ש שיחתוך הקלף שיהא ארכו יתר על רחבו הוא מטעם זה שנקרא ספר ודרכו שיהא ארכו יתר על רחבו עם הגליון וכ"כ ב"י : **ומ"ש** בשם סה"ת שלא יהיו האותיות עוברות וכו' כ"כ בסי' קי"ו ושכך נמצא בטופס הגט שתקנו הקדמונים ובלשון זה כתב גם הסמ"ג משמע שלא ידעו טעם לדבר ולכן אמר שכך קבלנו מהגאונים הקדמונים ואינו מתקבל לפע"ד להנהיג ישראל שדבר זה פסול ולא ידעו טעם ועוד מי חמיר גט מס"ת שיכול לכתוב ב' אותיות חוץ לדף לפחות ולפעד"נ דהגאונים תופסים הא דכתב רבינו האי דנוהגין לשרטטו לפי שנקרא ספר דר"ל כמ"ש סה"ת מדרשא זה ספר תולדות אדם דו"ה בגימטריא י"ב לאורויי דגט שנקרא ספר צריך י"ב שיטות וסבירא ליה דמשמעות דרשא זו היא דכל י"ב שיטין יהיו שוות אפילו אות אחת לא יהא ארכו יותר משאר שיטות ולכן כתב בסדר גיטין דמעשה היה לפני הרב רבי קאפלמן שהיה אות אחת יוצא חוץ לשורה ופסל אותו וכתב שם דה"ה ביוצא רובו של אות חוץ לשורה יש לפוסלו דרובו ככולו מיהו בסמ"ק כתב וז"ל וצריך שלא יעברו שתי אותיות מן התיבה חוץ לשיטה ובהגהות והגו להקפיד אפילו מאות אחת שחוץ לשיטה וכן בספר רבינו ברוך עד כאן לשונו נראה דעת הסמ"ק דבאות אחת ליכא קפידא כיון דרובו הוא תוך השיטה דמסתמא אין התיבה פחות משלשה אותיות אבל ב' אותיות לא יעברו דאיטתכח דבתוך השיטה ליכא אלא אות אחת או ב' וצריך שעל כל פנים שיהא הרוב תוך השיטה ולענין הלכה נראה דלכתחילה ודאי יש להקפיד אפי' על רוב של אות שלא יצא חוץ לשיטה אבל אם כבר נכתב אין צריך לכתוב גט אחר אפי' יצא אות אחת שלם חוץ לשיטה ואפי' שלא במקום עיגון אלא כמו שכתב הסמ"ק דאין לפסול אלא ביצאו ב' אותיות ובמקום עיגון יש להקל אפילו יוצאין ב' אותיות ויותר כן נראה לי ואפשר דמה שכתב בהג"ה ש"ע להקל במקום עיגון רצונו לומר ג"כ דיש להקל אפילו ביוצאין ב' אותיות או יותר ודו"ק. שוב עיינתי בחיבורו בדרכי משה משמע דלא כתב להקל במקום עיגון אלא באות אחת

ומ"מ כתב בשורש צ"ח דלכתחלה אין לסמוך על הפרדת ספין (ו) ולכתוב עוד בזה בסימן קכ"ו גבי ה"א דלמהך בס"ד וכתוב בכלבו וסמ"ק שאם נפל דיו אחר שנעשה האות כתקנה אין לחוש בזה והר"פ כתב ומורינו רבינו ברוך פסיל ליה וכן נהגו העולם עכ"ל (ז) וכתוב בתרומות הדשן סימן רכ"ח דכל חק תוכות דפסלי הגאונים על ידי מחיקה לא כתבו אלא שעל ידי מחיקה לבדה נתקן האות מקלקולו אבל היכא שעדיין צריך לכתוב ולהוסיף על המחיקה לשוויה אות בכה"ג לא נפסל משום חק תוכות וכן השיב לי חד מרבוואתא והביא ראיה מלשון הטור וסמ"ק אך סמ"ג שכתב דקודם שנגמר האות ונפלה עליה טיפת דיו מיקרי טפי חק תוכות משנפלה אחר שנגמר כבר האות לכאורה פליג אסברתינו דכיון שלא נגמר האות א"כ צריך לכתוב ולהוסיף אחר הגרירה ואפ"ה קרי חק תוכות אמנם י"ל דאיירי כגון שנפלה טיפה במקום רגל של אל"ף או תי"ו ומחק מן הכיפה בכל צידיה עד שנעשה רגל כתקנו ובדרך זה נגמר האות ע"י מחיקה וגרירה לבדה עכ"ל ומשמע לי למידק דהכי ס"ל לסמ"ק מדכתב וכתב ולא וחקק מכאן שאם לא נעשה האות כתקנה כגון מדלי"ת ה"א וכיוצא בו אין למחוק לקוצו של ה"א לתקנה לאות דלי"ת עכ"ל וכל כה"ג משמע שאינו צריך תיקון אחר זולת המחיקה וגם הכל בו כתב כדברי סמ"ק בנפל בה דיו אחר שנעשה כתקנה ואח"כ כתב ואם יפול דיו על האות הכתיבה שלא יתקן אותה משום חק תוכות אמנם מיו"ד וא"ו וכיוצא בהן לעשות מטיפה שנפלה אות שלימה אין בכך כלום וכשר כי זה חק יריכות וכשר ע"כ וא"א לומר דמכשיר ביו"ד וא"ו הנעשים מטיפה ע"י מחיקה לבד דא"כ היכי קרי ליה חק יריכות אלא ע"כ לומר דה"פ שאם נפלה טיפת דיו והוסיף עליה לעשותה יו"ד או משך אותה לעשותה וא"ו א"נ אע"פ שתחלת האות ע"י טיפת דיו דליכא כתיבה כיון שגם הכתב סיים בעשיית האות שפיר מיקרי חק יריכות והיינו כמו שכתב בעל תרומת הדשן דגם סמ"ק סובר דלא מיקרי חק תוכות אלא כשנתקן האות על ידי מחיקה לבד אבל היכא שצריך להוסיף ולכתוב שפיר מיקרי חק יריכות שהרי הכלבו כתב דברי הסמ"ק וכתב דברים אלו וע"כ יש ליישב כי היכי דלא ליסתרו דבריו אהדדי (ח) :

ונוהגים לשרטטו בספר התרומה כתוב צריך לשרטטו והרשב"א כתב בתשובה (סי' ר"כ) שרטוט אינו צריך שהרי שנינו על הכל כותבין על היד של עבד ואין מסרטטין יד של עבד והדין נותן שבכל מקום לא הצריכו שרטוט אלא משום כתיבה תמה ובגט אינו צריך כתיבה תמה (ט) : כ' בקונדריסין בשם התרומה שצריך לשרטט ג"כ מן הצדדין (י) כתוב במרדכי דהלכות מזוזות בשם אז"ק דמסופק רבי' שמחה אם צריך שרטוט שיהא ניכר וקיים לעולם כגון לשרטט בברזל אי סגי בשרטוט כדי שיהא נראה לסופר שיכתוב בשוה כגון בבדיל או בעופרת ואע"פ שלאחר זמן נמחק השריטה או אם יוכל לשרטט בדיו או בצבע וקלת נראה ל' שרטוט גומא וחריץ וכה"ג בענין תליה כתב הלכתא כרבי יצחק דאמר ג' אין כותבין ואי סרטט בדיותא לאו כלום הוא עכ"ל ואח"כ בדיני ס"ת כתב המרדכי תניא במ"ס מסרגלין בקנה לאו לאפוקי סכין אלא לאפוקי עופרת וכיוצא בו שהשירטוט ע"י צבע וכיוצא בו עכ"ל וגם הכלבו כתב צריך לשרטט בברזל ולא באבר וי"ל שאם שרטטו בעופרת לא מיפסל בהכי משום כתב שע"ג כתב כדמשמע בפ"ב דגיטין (יט.) גבי עדים שאין יודעים לחתום דאמר שמואל רושמין להם באבר ואע"ג דאמרינן דרב אמר מקרעין להם נייר חלק ור' אבהו אמר במי מילין ורב פפא אמר ברוק לאו משום דפליג אדשמואל אלא כל חד נקט גוונא דמתחזי ליה שפיר טפי מיהו כבר כתבתי בסימן זה שזה דעת הרא"ש ורבינו ושאין נראה כן מדברי הרי"ף והרמב"ם אלא דאפי' באברא גופיה מיקרי כתיבה וא"כ לדידהו ה"ה אם סרטט באבר לאו כלום הוא דהוי כמו סרטט בדיותא דפסל בה"ג וכתבו הקונדריסים ועל השרטוט מקובל אני מרבותי שהשרטוט מבחוץ וכן עמא דבר (יא) וא"ת א"כ אמאי אין מסרטטין באבר י"ל דאפ"ה נראה מבפנים לבע האבר אבל בברזל או בקנה אינו נראה כשמשרטטין מבחוץ אלא כשמשרטטין מבפנים אפילו בברזל יש לחוש שלפעמים נראה לכך התקינו שישרטטו מבחוץ : ונוהגין לעשותו י"ב שיטין וכו' כ"כ סמ"ג והתרומה ובמרדכי ובתוספות והרא"ש בריש גיטין ושם נתנו סמך לדבר ובתשובת הרא"ש כלל י"ז סימן י"ב כתוב דין הוא שיהא בגט י"ב שורות בלא שורה של חתימת העדים וכתוב בקונדריסים ויש שמשרטטים י"ג שיטות ואותה שורה אחרונה מחלק אותה לשתי שורות קצרות אשר בה יחתמו העדים זה תחת זה עד כאן לשונו (יב) וכן אנו נוהגין : **ואם** חסר מי"ב וכו' כך כתב הרא"ש בריש גיטין אבל בתשובה כתב וגט שאינו מסורטט בי"ב שיטין פוסלין בארצנו ובצרפת אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין שיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו עכ"ל והרשב"א כתב בתשובה ח"א סימן אלף ס' ראיתי הכל נוהגין עכשיו לכתוב י"ב שיטין ותולין הדבר בגימטריא של גט שהוא עולה י"ב אבל אני לא מצאתי בא' מכ' התלמודים שום זכר לזה כלל אדרבה שנינו על הכל כותבין על עלה של זית ואינו מכיל י"ב שיטין אלא שטוב לכתחלה לכתוב י"ב שיטין לחוש למה שהעולם נוהגין כן שיחתמו באותה שיטה של י"ב שנגמר בו הגט או בשיטה בפני עצמה מלבד הי"ב שיטין ע"כ. כתב בתשובת הר"ש בן הר"ש בר צמח אם נכתב הגט בלא שרטוט או בפחות מי"ב שיטין או יותר תתגרש בו : ויחתוך הקלף שיהא ארכו יותר על רחבו כך כתוב בסמ"ג והתרומה ומפרש טעמא שיהא כדין ספר ולא יהא נקרא אגרת וכתב רבינו בסדר כתיבת הגט שבסימן קכ"ד ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו וכ"כ בסמ"ק ארכו קרוי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים אמנם נהגו שלא להקפיד לכתחלה וכל הספרים כתבו דצריך וי"ל הטעם דנהגו שלא להקפיד בכתב כמ"ש הר"ס ווי העמודים גבי ס"ת שאין לעשות שע"י כך יקלקל לעשות אותיות קצרות או רחבות שלא כדת עכ"ל ול"נ דאי מהא לא איריא דא"כ יותר ה"ל שלא להקפיד על שיהיה י"ב שיטות כדי שלא יקלקל לעשות אותיות קצרות או רחבות שלא כדת אלא הטעם שנהגו שלא להקפיד הוא מפני שהכותבים שיהא ארכו יותר על רחבו הוא מטעם שנקרא ספר ואנן ס"ל דספר לספירת דברים הוא דאתא וכמו שכתבו התרומה גבי אי בעינן אותיות מזוייגות מוקפות גויל (יג). וכתב עוד בקונדריסים שכ"ל שעם הגליון יש לו להיות ארכו יותר על רחבו כמו ס"ת דלמטה טפח וכן משמע לשון אבי העזרי שכתב והמגילה צריכה להיות ארכה יותר על רחבה ולא כתב והכתב וכו' וגם במקלת פוסקים תמלא דין ארכו קודם דין סרטוט א"כ משמע דקאי אגויל עכ"ל. והכי דייק לשון רבינו שכתב ויחתוך הקלף שיהא ארכו וכו' אבל בסמ"ק בטופס רבינו פרץ כתוב וצריך שיהא ארכו יתר על רחבו מן הי"ב שיטין : ובתב בספר התרומה ולא יהיו האותיות וכו' כך כתוב גם בסמ"ג וכתבו שכן נמצא בטופס גט שתקנו הגאונים הקדמונים ובס' הגט דמרדכי כתב ראב"ן שצריך לכוין השורות מכאן ומכאן מרבינו פרץ עכ"ל : וכתוב בסמ"ק ובלבד שלא יעברו שתי אותיות מן התיבה חוץ לשיטה והר"פ כתב ונהגו להקפיד אפילו מאות אחת וכן בספר ר' ברוך ומלשון סמ"ג והתרומה נראה שאין

חק תוכות וכתב בספר התרומה ואף אם רוצה לעשות מ"ם פתוחה ונמשכת ידו ונסתמה (יא) אין יכול לגרר הדביקות לפתחה דה"ל חק תוכות (ה) ונוהגין לשרטטו וכתב רב האי לפי שנקרא ספר ונוהגין לעשותו י"ב שיטין רמז לדבר בשם ר"ת (יב) גט עולה י"ב ואם חסר מי"ב או יתר עליה לא נפסל ויחתוך הקלף (יג) שיהא ארכו יותר על רחבו וכתב בספר התרומה ולא יהיו האותיות עוברות מהשיטין בימין

דרכי משה

הלשון ממשמעותו והוא בתורף נפסל הגט בדיעבד בכה"ג וע"ש : (ה) ובהגהות מיימון פ"ד דגישין משמע דלא מהני שום תיקון בזה אלא במחיקת כל המ"ם ולכן צריך לכתוב גט אחר ועיין באלו הדינים בי"ד הלכות ס"ת סי' רע"ד ובא"ח הלכות תפילין סי' ל"ב : (ו) וכן ראיתי כל רבותינו נוהגים לכתוב גט אחר כל זמן שאות ה' נוגע שלא כמשפט אפילו כמלא נימא ולא ראיתי מעולם מי שמיקל בזה לכתחלה עכ"ל ובב"י סי' קכ"ו לקמן ותשובה זו דשורש צ"ח היא בודאי היכא דליכא למיחש לעיגון אבל היכא דאיכא למיחש לעיגון אע"ג שעדיין לא ניתן חשוב כדיעבד וכמו שכתב בשורש ע"א. וכתב עוד והרשב"ץ כתב בתשובה תליית קופי"ן וההי"ן וששטושין אין פוסלין את הגט כל זמן דתינוק ולא חכים כו' קורא אותה וז"ל הרשב"ץ בקו הקופי"ן כשרות בלא תלייה וההי"ן אם תינוק דלא חכים קורא אותו ח' בתורף הגט יש לפסול אבל בט"פס הגט אינו נפסל בכך שאפי' לא נכתב אות או תיבה אין חוששין לה וכתב עוד אם שתי תיבות נק"אות כאחד לתינוק גם בזה יש לחלק בין טופס לתורף : (ז) ועיין לעיל בסמוך בדין מחיקה : (ח) וכ"כ בהגהה סדר גיטין שלנו וב"כ מהרי"ו בתשובה סי' כ"ז דאפילו לכתחלה יש להכשיר בכה"ג : (ט) וכתב בסדר גיטין שלנו וצריך שישרטטו כל י"ב שיטין קודם שיתחיל לכתוב הגט עכ"ל וכן משמע מדברי המרדכי ריש גיטין עכ"ל : (י) וכן הוא בסדר הגט שלנו : (יא) וכן הוא בסדר גיטין שלנו וישרגל מבחוץ לצד השער ולא מצד הכתיבה לצד הבשר ומצאתי כתב בתיקון גיטין בשם מהרי"ל שהיה פעם אחד הגט נכתב בצד השיער ופסל מהרי"ל הגט וצ"ע דהא גם בס"ת לא נפסל בכה"ג ועוד דהא לא גרע משאר דבר תלוש שנכתב עליו כדלעיל סימן קכ"ד ולכן נ"ל דאין להחמיר במקום עיגון או דיעבד כ"ע בסדר גיטין והגליון מן הצדדים הוה כחצי אצבע ולמעלה כאצבע ולמטה כתב מהרי"ל כדי תפיסת יד ואני מניח יותר מתפיסת יד וכ"כ בשם מהרי"ל והסופר יזהר להתחיל סמוך לשרטוט שבצדדין ולא יגע הכתיבה בשרטוטין עד כאן לשונו : (יב) דכל מה שאנו יכולין לקרב עדים אצל הגט אנו עושים : (יג) אמנם בסדר גיטין שלנו כתב דיש

פרישה

לבלתי ידעו לעשותן כהוגן וע"י יקלקלו שכתב שלא תהא נקראת אות : (יא) אין יכול לגרר הדביקות לפתחה וכ"כ לעיל בא"ח סי' ל"ב וכתב ב"י אלא יגרר כל המרטוט ויעאר כצורת כון אח"כ יתקנו כתיקונו עד כאן לשונו ובגט אפילו אם נכתב כל הגט ואמר כך מתקנו בענין זה כשר (ובד"מ מסירים וכתב אוס דבהג"מ פ"ד דקידושין משמע דל"מ ליש שום תיקון) לאפוקי בתפילין בכה"ג פסול דהוי שלא כסדרן דפסול בתפילין : (ונוהגין לשרטטו ובדיעבד אין לפסול כ"פ) : (יב) גט עולה י"ב ובסמ"ג כתב שני טעמים אחרים עיין שם וגם הרשב"א כתב שלא נפסל אי לא דקדק בהכי מ"ו : (יג) שיהא ארכו יותר על רחבו (מטעם שיהא נקרא כמו ספר ולא יהא נקרא כמו אגרת כ"פ) ארכו מיקרי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים וכתב ב"י שר"ל עם

שאין להקפיד בכך אלא לכתחלה דוקא ובספר התרומה משמע דאפי' לכתחילה אין להקפיד אלא שלא לכתוב חוץ לשיטה תיבה שלימה אבל הגהות מיימון כתבו בפ"ד בשמם ונהגו לפסול אפילו אות אחת העוברת חוץ לשיטה (טז) . והרא"ש בר צמח כתב בתשובה על דברי סמ"ק ור"ף נראה שזו חומרא ובטופס לא מיפסל בהכי ובתורף פסלינן אי מה שהוא חוץ ממשמעות מה שהוא תוך הגט אלא א"כ נמחק וקיומו למטה עכ"ל (יז) : ולא יהא שום טשטוש בגט ולא יכתבנו על המחק גם זה מספר התרומה וכן כתוב בסמ"ג וסמ"ק :

כתב הרמב"ם צריך שיהא הגט וכו' בפ"ד ותחילת דבריו ברורים : ומ"ש עוד היה בו משמעות שני ענינים וכו' ה"ז פסול כתב ה"ה דאזדא לטעמיה כדין האריך הווי"ן או שלא כתב היודי"ן היתרות וכו' וכתב רבינו בסי' שאחר זה כלומר דאילו לדעת העיטור ורבי' אם לא כתבו הבעל אלא שהסופר טעה כשר :

שאלה לאדוני אבי ז"ל גט הבא מארץ מרחק וכו' תשובה צריך שיהא כתב הגט נקרא במקום כתיבתו באמת תשובה זו קשה בעיני דבפ' השולח (כד :) גבי הא דתנן בראשונה היה משנה שמו ושמה משמע דבתר מקום נתינה אזלינן ומתשובה זו נראה דמקום כתיבה עיקר שאם היה נקרא יפה לבני מקום הכתיבה אע"פ שלבני מקום הנתינה אינו נקרא כשר והא ליתא ודאי וכמ"ש ובדקתי בתשובת הרא"ש עצמה בכלל מ"ה סי' ב' ואע"פ שכתב בהם צריך שיהא נקרא הגט במקום כתיבתו וכמ"ש רבינו מ"מ מסוף התשובה משמע דטעות סופר יש כאן וצריך להגיה נתינתו במקום כתיבתו שהרי מסיים בה כההיא דהשולח מי שיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל אמרינן שצריך לגרש בשני שמות היכא דאיתחזק כ"ש מי שאין לו אלא שם א' ולא נכתב שיוכלו לקרותו במקום נתינתו דאין כאן גט כלל דלא ידעי בני העיר שנתגרשה כלל כיון שאין יודעים לקרותו וגם כל. טופס צריך שיהא נקרא לאנשי העיר עכ"ל הרי שמסוף התשובה מוכיח הענין והלשון דבתר מקום נתינתו אזלינן ואיפשר דתרווייהו בעינן ומש"ה פתח במקום כתיבתו וסיים במקום נתינתו אבל רבינו שלא כתב אלא תחלת התשובה נראה שלא היה גורס בסוף התשובה נתינתו אלא כתיבתו ותימה הוא . ובתשובות הרמב"ן סימן רמ"ח כתוב על גט הבא ממ"ה והיה בשם האשה רי"ש קטנה כמו ו' והשיב שפסול ואם ניסאת תלא והולד ממזר ואע"פ שנראה שאם גרשה במקום שנכתב שם הגט מגורשת אם היה שם נקרא ברי"ש במקום שנקרא בשינוי פסול דומה למה ששנינו בראשונה היה משנה שמו ושמה וכו' פירוש המשנה כך הוא בראשונה וכו' כילד הרי שהיה ביהודה ושמו יוסף ואשתו שרה והלך בגליל וכולי הרי שהיה משנה שמו ושמה שעיקר השם הוא שבמקום הגירושין ע"כ התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו במקום הכתיבה ומקום הגירושין עכ"ל והרי תשובה זו מוכחת כדברי דבתר מקום נתינה אזלינן (יח) :

כתב עוד הרמב"ם בפ"ד גט שנמחק בו אות וכו' בריש המגרש כתבו התוס' דמדתנן גבי תנאי דאלא מאיש פלוני ואם כתבו לתוכו ואעפ"י שחזר ומחקו פסול משמע דשאר מחקים כשרים בגט רק שיעשה קיום המחק קודם שריר וקיים ומ"מ נהגו העולם להחמיר עכ"ל . וכ"כ ג"כ הר"ן שם וה"ה כתב דכמו שכתב הרמב"ם הכי איתא בתוספתא ובירושלמי גט שיש בו מחק אי תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו מלמטה אפילו מגופו כשר ע"כ ונהגו שלא לקיים מחק בגט להחמיר עכ"ל (יט) . ולפי זה כי דייקינן ממתניתין דשאר מחקין כשרים בגט הוא בחד מתרי או שאינן מגופו של גט או שחזר וקיימו וכמבואר בתוספתא ובירושלמי : כתב רבינו ירוחם בחלק ב' והקיום יכתבנו קודם כדת משה וישראל כי כדת משה וישראל במקום שריר וקיים ובסמוך אכתוב כן בשם רבינו נסים גאון ובשם הרשב"א (כ) . ודעת הרמב"ם דכל דבר הנוגע לתורף מיפסל מדאורייתא ומ"ה כתב אינו גט ומה שיש לדקדק בזמן אי הוי בכלל תורף כענין דבתורף אינו גט דכיון דאין כותבין זמן בגיטין אלא מפני תיקון העולם דין הוא שלא יפסל אלא בפיסולא דרבנן כתבתיו בסי' קכ"ג ושמא דכיון דאיכא למיחש לזיופא מדאורייתא מיבטיל ואינו במשמע ויותר נראה דטעמא משום שהחזיקו חכמים דבריהם וכמו שכתבתי שם על הזמן שהוא בכלל התורף ואין כותבין אותו בגיטין אלא מדרבנן : וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב וכו' כתב הר"ן בריש המגרש וה"ה בפ"ד שכל זה מבואר בתוספתא בסוף המסכתא וכתבו שהראב"ד השיג עליו ואמר אם מקויים הוא למה יפסל מהיותה מגורשת שלא אמרו פסול אלא שלא תגבה בו אומרים שכבר גבתה וקרעוהו ב"ד והרשב"א כתב בפרק התקבל שאף הרמב"ם נראה שכך דעתו ולא אמרו אלא כשאין כתוב בו הנפק אבל כל שכתוב בו הנפק יש הוכחה שלם בא ליד האשה וכדאמרינן בפרק קמא דמציעא (כ .) דמלוה הוא דמקיים שטריה ולא לוה ה"נ אשה מקיימת גיטה ולא הבעל : בד"א כשהגט יוצא מתחת ידה בעידי חתימה וכו' כתב הר"ן בריש המגרש וה"ה בפ"ד דטעמיה משום דכיון דלדידן דקי"ל עידי מסירה כרתי אפי' על הנייר המחוק ועל הדפתרא כשר כדאיתא בפ"ב דגיטין (כא : כב .) וכתבה הרמב"ם בפרק הנזכר א"כ המחקים שהזכירה התוספתא בשאין עידי מסירה לפנינו הוא וכן אף בנקרע קרע של ב"ד ראוי שיהיה כשר אבל הרשב"א חולק בזה בפרק התקבל ואומר שכיון שהוא קרוע כעין קרע של ב"ד הרי הוא כחרס ופסול לגרש בו כתב ה"ה אבל ודאי בנטשטש ואינו יכול לקרות אם נמסר אח"כ בעידי מסירה אינו כלום דהא לאו כתב הוא ואין האשה מתגרשת אלא בכתב : ורבינו סעדיה כתב דמחק בשמו ושמה וכולי דברי רבינו סעדיה ורבינו נסים כתובים בעיטור מאמר שמיני וכתב בעל העיטור דלא ברור ליה דברי רבינו סעדיה אלא אפילו לכתחלה אפילו שמו ושמה ודע שרבינו סתם הדברים וכתב שרבינו

בימין ובשמאל לתוך הגליון ולא יהא בו שום טשטוש ולא יכתבנו על המחק (יד) כתב הרמב"ם צריך שיהא הגט מבואר היטב באותו כתב שיכתבנו עד שידעו לקרותו הקטנים (טו) שיודעים אותו הכתב שאינם לא נבונים ולא (יד) סכלים בקטנים אלא בינונים ולא יהא הכתב מעוקם ולא מבולבל שמא תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה [ד] היה בו משמעות ב' ענינים או שהיה בכתב עקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנה ענין אחר הואיל ונקרא לענין אחר אע"פ שיש בו משמעות גירושין ויש בו מענין גירושין ה"ז פסול ע"כ שאלה לאדוני אבי ז"ל גט הבא מארץ מרחק ויש בו אותיות שמשתנות ממדינה למדינה שיש מקומות שכותבין נון זקופה כמו זי"ן ורי"ש כותבים גג שלה קצר עד שנראה כמין יו"ד תשובה צריך שיהא נקרא כתב הגט (טו) במקום כתיבתו לינוקא דלא חכים ולא טיפש ואם לאו אין כאן גט כלל כתב עוד הרמב"ם גט שנמחק בו אות או (טז) תיבה שתלה בין השיטין אם מטופס הגט הרי זה כשר ואם מהתורף אינו גט ואם חזר (יז) ופירש בסוף הגט שאות פלוני תלויה או על המחק אפילו מתורף הגט כשר וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע של ב"ד הרי זה גט בטל אבל נקרע קרע שאינו של ב"ד כשר : נימוק או שהרקיב או שנעשה כבברה כשר נמחק או נטשטש (יח) ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר ואם לאו אינו גט בד"א כשהגט יוצא מתחת ידה בעידי החתימה ואין כאן עידי מסירה (יט) אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט לפניהם והיה כשר הרי זה כשר אע"פ שתורף הגט על המחק או בין השיטין או שהוא קרוע שתי וערב כשנתנו לה בפניהם עד כאן ורבינו סעדיה כתב דמחק בשמו ושמה פסול אפי' אם הוא מקויים ושאר מחקים

אחר שיולא : **ולא** יהא בו שום טשטוש ולא יכתבנו על המחק ג"ז מלשון סה"ת וכ"כ הסמ"ג והוסיף ואם אירע שכתב על המחק יקיימנו למטה וכ"כ הסמ"ק וז"ל ואם כתב על המחק וקיימו כשר בדיעבד אם ניתן ובהג"ה שם אבל אין נוהגין כן עכ"ל ומשמע ממ"ש סה"ת ורבי' בסתם ולא יכתבנו על המחק דלכתחלה לא אפילו רוצה לקיימו אלא דקשה הא בהדיא תנן פ"ב (דף כ"א) אין כותבין על נייר המחוק וחכמים מכשירין לכתוב לכתחילה וקי"ל כוותייהו ומפרש בגמ' ר"א הוא דאמר עידי מסירה כרתי ואינה ניסאת עד שיהיו עידי מסירה לפנינו כמ"ש רבינו ריש סימן קכ"ד והשתא קשה דסה"ת ורבינו מזהירין על כל כותבי גיטין שלא יכתבו לכתחלה על המחק מפני שהוא דבר שיכול להזדייף וזהו סותר למאי דקי"ל דלכתחילה כותבין על דבר שיכול להזדייף וניסאת כשיהיו עידי מסירה לפנינו וצריך לפרש דה"ק דאעפ"י דכך הוא דין התלמוד מ"מ צריך ליזהר דלכתחילה לא יכתבו על המחק דשמא ימותו עידי מסירה ולא יהא איפשר לה לינשא אפילו אם עידי חתימה לפנינו כדלעיל בסימן קכ"ד ואף עפ"י דכשיקיימנו שריא לינשא אינו נכון לכתוב לכתחלה על המחק ולסמוך על הקיום אלא דאם אירע כך כשר אם קיימו וכתב בהגה"ה שאין נוהגין כן ונראה שזהו לפי שאין אנו משנין לשון הגט ממה שנוהגין לכותבו גם אין מוסיפין על י"ב שורות ואין פוחתין מהם ואם יקיימו מה שיהא נכתב על המחקים יהא צריך להוסיף על הלשון ועל השורות על כן אם אירע כך צריך לכתוב גט אחר והכי נקטינן :

כתב הרמב"ם צריך שיהא הגט וכו' עד שידעו לקרותו הקטנים וכו' כתב התוס' בפרק הקומץ גבי ואם לאו יהרג היא ופסול דא"צ לכסות התיבות שלפניו ושלאחריו מדקאמר תלמודא אייתי תינוק דלא חכים ולא הוא, חכים היה מבין שיגדף כלפי מעלה לומר יהרג ואומר ויהרג אלמא שהראה לתינוק כל השורה ויהרוג ה' כל בכור ומכאן הביא רבי' אליהו ראיה לגט שכתב בו דלי"ת של כדת קטנה ואייתי תינוק והראה לו כל השורה וכ"כ בסדר גיטין ומביאו ב"י בסימן קכ"ו בד"ה מלאתי כתוב :

שאלה לא"א הרא"ש וכו' נו"ן כפופה כמו זיין כו' כצ"ל תשובה צריך שיהא נקרא כתב הגט במקום נתינתו כצ"ל ודלא כפי' ב"י דלהרא"ש תרוייהו בעינן שיהא נקרא הגט כך במקום כתיבתו ובמקום נתינתו ובס"ע כתב שיש מי שאומר כן וליתא אלא לכ"ע סגי במקום נתינתו והכי נקטינן :

כתב עוד הרמב"ם גט שנמחק וכו' אע"ג דבסי' רכ"ד כתב רבינו דין התלמוד שכותבין גט לכתחלה על נייר מחוק בדאיכא עידי מסירה חזר והביא כאן דברי הרמב"ם דמכשיר אפילו בלא עידי מסירה אם נכתב הטופס על המחק או תלאו בין השיטין אפילו לא נתקיים למטה ואם הוא מן התורף כשר ג"כ אם נתקיים למטה וכמה שכתב בסמוך ע"ש הסמ"ג והסמ"ק אלא שאין נוהגין לקיים המחקים בגט : הגט

דרכי משה

דיש להקפיד בזה וכן נוהגין : (יד) כתב בסדר גיטין ויזהר מכל טשטוש ומכל מחק בעולם ואפי' אם בא זבוב על אות ומשך הדיו לא ימחק וגם יזהר שלא ירד שום זילוף או שום לחלוחית על הקלף דכשכותבין עליו נראה כמחוק וכתב הרב טוב להחמיר כשיפלו גשמים על הגט שלא ליתנו כלל אם נפלו גשמים על הכתיבה דבמקום שנפלו הגשמים נעשה שחור ובכל דבר יכול להזדייף עכ"ל וע"ל סי' קכ"ד כל דיני דבר שיכולין להזדייף וכ"ע ויזהר שלא לכתוב על שום נקב אם לא שהוא קטן שהדיו עובר עליו וכן אם היה הנקב בצד האות ולא באות עצמו לא היה פסול עכ"ל : (טו) מצאתי כתוב בתיקון ישן וא"צ לכסות התיבות שלפניו ולאחריו שלא לגלות רק התיבה שיש בה ספק רק מראין לו הגט ואם יכול לקרותו סגי בכך וכ"כ ב"י בשם סדר הגט של מהרא"י ובס' אגודה כתוב תינוק היודע האותיות ואינו יודע צירוף האותיות התיבות והתוס' פרק המגרש (פה :) כתב היודע לקרות אותה תיבה עכ"ל : (טז) ומעשה בא לפני מהור"ר קאפלמן ז"ל שכתב הסופר אות אחת חוץ לשיטה פסל הגט עכ"ל : (יז) וע"ל סוף סי' זה מדין קיום מחקים בגט . ונראה דודאי קודם נתינה במקום דליכא למיחש לעיגון יש לכתוב גט אחר אבל במקום דאיכא למיחש לעיגון או בדיעבד אין לפסול הגט משום אות אחד שיוצא מן הצדדים דהא גם בס"ת אינו פסול כנ"ל : (יח) כתב הר"ן פ"ב דגיטין דף תקס"ג בשם ר"י דיכול לערות האותיות ולהמשיך ראשה של למ"ד שבשיטה תחתונה לתוך חלל א' או ח' של שיטה עליונה וכיוצא בזה וי"א שזה יותר קרוב לפסול הגט מפני שע"י זה משתנות צורות האותיות עכ"ל ודברי ר"י הם בתוס' פ"ב דגיטין וכתב הרא"ש והמרדכי וכן נוהגין האידנא וכן הוא בסדר גיטין שלנו שצריך לערותן בדרך זה שימשך ראש ל' עד שיטה עליונה וכן ימשוך רגל ן' או ך' שבעליונה עד שלמטה הימנה כדי שלא לכתוב עוד שיטה בין שיטה לשיטה דלא יהא גט הראוי להזדייף וכתב עוד שם סי' ע"א ן' פשוטה של פטורין יעקם קצת לצד ימין כדי שיוכל להאריך ראש הל' של ישראל למעלה שלא תגע באות ן' ויהיו ג"כ אותה שיטה מעורבת עכ"ל ומזה יש לדקדק שכל השיטות יהיו מעורות וכן נוהגין וכתבו בשם הגהות סמ"ק מעשה בא לפני הר"ף בגט אחד שניתן לפניו והגיע קוצו של למ"ד של מטה בתוך ד' שלמעלה ופסלו עכ"ל ונ"ל דדוקא בכה"ג יש לחוש דע"י עירוב זה הדלי"ת הוא נשתנה לצורת ה"א אבל בע"א כגון שמשך ראש אות לתוך החלל א' או כדומה שאין לחוש לשום טעות לא פסלינן ליה כנ"ל וכ"נ לדברי ר"י דלעיל : (יט) וכן הוא בסמ"ק ובמרדכי דף תרי"ו ע"ב וע"ג ודף תרצ"ו ע"ב וע"ג וכתב שם במרדכי דבדיעבד מיהו כשר והרוצה לקיים יקיים קודם שיכתבו ודן די יהוי כו' : (כ) וכן משמע בתוס' פרק המגרש ובתשובת הרא"ש כלל מ"ה סימן י"ט : וע"ל

דרישה

למה לו אם כבר נתייבש ע"ש כ"פ : [ד] היה עקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר הואיל ונקרא לענין אחר אעפ"י שיש בו משמעות גירושין ויש בו מענין גירושין ה"ז פסול . כן הגירסא בדברי הטור המדוייקים אבל בכל ספרי הרמב"ם שלפנינו וגם בספרי ב"י שהעתיק מש"ס אין הגירסא כך אלא הכי גרסינן או שהיה בכתבנו עקום או בלבול עד שיקרא ממנו ענין אחר הואיל

דסיימו קיום (ועכשיו נהגו להחמיר שלא לקיים שום מחק בגט ע"ש כ"פ) : (יו) ובבואה שלו רצה לומר תמונתו הניכר בבואה שלו נראה היה לשון לו : (יז) אבל אם יש עדי מסירה כשר אף על פי שכתוב קרוע שתי וערב כו' והטעם דאף דפסול כשקרע שתי וערב דמיישבין כיון שנקרע ודאי סדר בית דבעל לא נתנו לה והרי יש עדי מסירה שנתנו לה :

פרישה

פס שבגליון יהיה ארכו יותר על רחבו : (יד) ולא סכלים בקטנים מ"מ ממק תיבת בקטנים אבל בכל הספרים ליתא ולמאי דלא מפרש ... (טו) במקום כתיבתו עיין ... (טז) תיבה יאו שתלה בה כן ... (יז) ופירש בסוף הגט

מחקים אם נתקיים כשר בדיעבד אבל לא לכתחילה ורבינו נסים כתב כדברי הרמב"ם ז"ל שבכל מקום שנמחק ונתקיים כשר ובטופס כשר אפי' בלא קיום וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שגט שיש בו מחקים וקיומים כשר:

קכו הגט כשר בכל כתב ובכל לשון (א) שיכתבנו ויהיה ענינו שמגרשה ופוטרה ממנו ומתירה לכל אדם כגון הרי את מותרת לכל אדם ויהיה מבואר שלא יהיה בו לשון המתפרש לב' ענינים עד שאדם יכול לומר לכך נתכוון או לכך אלא יהיו הדברים שאין בו ספק באותו לשון אלא שמשמעותו אחד שפלוני מגרש אשתו

קכו הגט כשר בכל כתב ובכל לשון וכו' משנה בפ"ק המגרש סוף (דף פ"ז) ובגמרא פ"ב דף י"ט קאמר דלא מיבעיא בגיטין משום תקנת עגונות כשר אלא אפי' בשאר שטרות מיהו דוקא דיעבד אבל לכתחילה כיון דאיקרי ספר וקי"ל דלכל מילי צריך כמו ס"ת שיקף גויל וסרגול ה"נ צריך שיכתבנה אשורית כמו ס"ת אלא שנהגו בלשון ארמית לפי שזה היה לשונם של נשים וקטנים וכדי שתבין האשה מה שקורין לפניה קודם הנתינה ואחר הנתינה והב"י הביא תשובות הרשב"א דהרמב"ם והראב"ד גורסין בתוספתא שאם נכתב בב' לשונות פסול ותמה בהגהת ש"ע על נוסח גט שלנו דאית ביה לשון הקודש ולשון ארמי ותירץ כיון דשניהם ניתנו בסיני כלשון אחד דמי ועוד כתב יישוב אחר ע"ש וב"י האריך ביותר שאר כתבים וכתב גימטרי"ט אבל בסדר הגט דהר"י מינץ כתב על שם א"ז שראבי"ה כתב שיש לפוסלו וכ"כ רבי' שמחה שע"ז סומכין שכותבין באגרת שלומים פסוקים בלא שרטוט בכתיבה גימטרי"ט שאינו כתב כהוגן וכתב בסדר גיטין ואני הכותב ראיתי גט גימטרי"ט שבא מדמשק לירושלים לפני מ"ו גדול הדור הר"ר יצחק אסירי התקוה וכעס הרבה ממרדכי מה"ר שמשון ז"ל עכ"ל. ונקטינן שלא ליתן גט שנכתב בגימטרי"ט אלא במקום עיגון וכמדומה לו שעכשיו נתבטל מנהג זה דכל הגיטין שהובאו מסלניק וממצרים ומיתר מקומות בתוגרמ"ה כולם נכתבין בכתב אשורית אלא שאין נכתבין על קלפים: **כתב** ב"י בשם ר"י הלוי שהיה מונע מלכתוב גט בכתב אשורית מפני שיבא לידי זלזול עכ"ל:

וצריך

שרבינו נסים כהרמב"ם ואמת הדבר דיש ללמוד מדבריו דכהרמב"ם ס"ל דכל שהוא מקויים אפילו בדבר שהוא תורף הגט כשר ומ"מ דבריו הם בסגנון אחר ממה שהם דברי הרמב"ם ותוספת דברים והילך לשון העיטור במאמר הנזכר בתשובה לרבינו נסים אי איכא בגט זכירת זמן שני פעמים או טעות ונקד אחד מהם או שעבר עליו הקולמוס ונמחק וכן אם טעה באותיות אין לחוש בכך אלא במקומות ידועים כגון שם האשה רחל וכתב רחל ושרה ונקד על שרה ולא כתב וכל שם שיש לה ודאי חיישינן שמא שני שמות יש לה ויש לבעל לערער בדבר וכן אם כתב בגט תנאי ע"מ כך וכך ונקד עליו וכן תיבות שיש בהם חיסור כגון ודין דן ונקד עליו בכולם יש לחוש שיבא הבעל ויערער ויש לחוש לערעורו ודוקא שלא כתב בקיומו לבסוף אבל כתב בקיומו לבסוף לא כל כמיניה והיכא שמחזיר בסוף צריך שלא יהא בשיטה אחרונה כדא"ר יוחנן כל המחקין צריך לכתוב ודין קיומיהן וצריך שיחזיר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה והיכא שנופל בגט כן צריך שיכתוב וגיטא דנן כשר כדת משה וישראל עכ"ל. וסברת רבינו סעדיה ג"כ סתומה בדברי רבינו ומדבריו לא משמע דמיירי אלא בשכתב השם על המחק כדמיירי הרמב"ם ולא היכא דכתב השם וכתב אצלו שם אחר מחוק אבל מדברי העיטור משמע דרבינו סעדיה אדברי רבינו נסים הנזכר לעיל קאי ורבינו ירוחם בח"ב כתב ויש מגדולי המורים שכתבו דבשמו ובשמה פסול אע"פ שמקויים ויש מי שכתב דזה נראה דוקא בגט היוצא לפנינו דחיישינן שמא שינה שמו אבל אם ידוע שמחמת טעות אחר נמחק כשר והוא שנתנו לה בעידי מסירה ויודעים שכך היה וכ"כ הר"א בן אשמעאל עכ"ל. ונשאל הרשב"א (סימן תקכ"ח) על גט שכתוב בו יצחק בן אברהם ומלת אברהם על המחק ואינו מקויים והשיב נראה שהוא פסול דכיון שאמר בן אברהם מכלל שמו הוא זה והרי הוא כאילו כתב שמו על המחק עכ"ל: ובן כתב א"א ז"ל בתשובה שגט שיש בו מחקין וקיומים כשר בכלל מ"ה סימן י"ט כתב וז"ל ואם היה בגט אות תלויה בין שיטה ונתקיימה קודם שכתב כדת משה וישראל כשר הוא ואין חילוק בזה בין גט לשטר עכ"ל. כתוב במרדכי פ"ק דגיטין בהגהה בשם רבינו שמשון משנ"ץ שאין כותבין גט בקולמוס של כנף שפירש מסרגלין בקנה וכו' מזיינין בקולמוס של קנה לאפוקי בקולמוס של נוצה ודו"ק עכ"ל. ומ"מ לא משמע לי דמיפסל בהכי אפילו לרבינו שמשון דודאי לא גרע מחקיקה דמכשרינן בפ"ב דגיטין וכמו שנתבאר בסימן זה אם ראש הלמד שבשיטה תחתונה נכנס לתוך חלל ה' או ח' של שיטה עליונה או רגל הך' שבשיטה עליונה נכנס לתוך חלל ט' שבשיטה תחתונה וכיוצא בזה כתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי בפ"ב דגיטין דכשר גבי הא דת"ר ה"ז גיטך והנייר שלי וכו' לא צריכא דמעורה וכ"כ בספר התרומה והר"ן ז"ל בפרק הנזכר כתב דעת התוספות וכתב שאחרים אומרים שזה קרוב לפסול הגט מפני שמבטל צורת האות: אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט אותיות הגט לאו כתב הוא כך פי' הערוך הא דאמרינן בפ"ב דגיטין עלה כתב למימרא לאו כתיבה הוא ורמינהו עבד שיוצא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי ומשמע התם דגט אשה וגט עבד הם שוים דהא מייתי האי ברייתא דעבד לרמויי אוכתב ולא וחקק הכתוב גבי גט אשה וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב אם רקמו בבגד הנקרא בלשון חז"ל אנדוכתרי אינו כתב וגם העיטור במאמר ז' כתב ברייתא אבל לא בכתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי וקבלנו בפירושם שכתב גט בכותל כיפה ומחוסר תלישה ור"ח פירש כיפה של צמר ארוגה באריגתה ואנדוכתרי הוצין דצובעין אותם ומציירין בהם כתב כדרך שעושין במחללאות כתב באותיות וכגון זה שנכתב ברקמה או במעשה מחט אינו גט עכ"ל מיהו רש"י פי' כיפה כעין כובע של צמר ואנדוכתרי תכשיט ורוקמין עליו צורות במחט כעין כמשלא"ר בלע"ז ואם רקמו עליהם אותיות הגט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד ושני ראשיו תחובין עכ"ל. ויש לדון בדבריו שאם הוא קבוע כגון שהוא ארוג או שהוא מרוקם כמו שרוקמין הנשים אצלנו שהוא קבוע כתב מיקרי וכשר וצ"ע:

קכו הגט כשר בכל כתב ובכל לשון שיכתבנו וכו' משנה בהמגרש (ד' פו:) גט שכתבו עברית ועידיו יונית יונית ועידיו עברית כשר ובפ' המביא תנין (דף יט.) גמרא בכל כותבין בדיו בסם וכו' אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והלא מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכולי וכתב הרמב"ם בפ"ד אבל אם היה מקצת הגט בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת פסול וכתבו רבי' בסימן ק"ל ולענין לכתוב הגט בשאר כתיבות שלנו זולת כתב אשורי יש חילוק בין הפוסקים שבתרומת הדשן סי' ר"ל כתב בשם א"ז וצריך לכתוב כתיבה גסה ולא משיי"ט אפילו קוצו של יו"ד מעכב וגם בכלבו כתב וצריך שיהיה מכתיבה גסה דבעינן כתיבה תמה עכ"ל (ב) ומשמע דלכתב אשורית קרי כתיבה גסה לפי שאין דרך לכותב כתיבה דקה ותדע דהא תלי טעמא משום דבעינן כתיבה תמה ואם איתא כתב דק תם ושלם הוא כמו הגס אלא ודאי אכתב אשורי קפיד דכל שאינו אשורי אינה כתיבה תמה ואפי' קוצו של יו"ד מעכב והרא"ש בתשובות כלל מ"ה כתב גט שלא נכתב בכתיבה אשורית מרובעת פוסלות בארצנו אבל במקום עיגון שבא מארץ רחוקה ואין עיירות מצויות להביא אחר לא הייתי פוסלו עד כאן לשונו והרשב"א כ' בתשובה סי' אלף קנ"ה אלף ר"ך ותשע"ט וז"ל ולענין כתיבת משא"ט כל כתב וכל לשון כשר בגיטין ואף לכתחלה ובהדיא תנינן גט שכתבו עברית ועידיו יונית יונית ועידיו עברית כשר ויונית לאו דוקא דהוא הדין לשאר הלשונות וכדאיתא בפרק המביא תנין האי שטר פרסאה דחתימי עליה ישראל מגבינן ביה וכו' א"כ מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכו' מהו דתימא ה"מ לגבי גיטין אבל בעלמא לא קמ"ל אלמא אפי' פרסי כשר ובהדיא תניא בתוספתא גט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו ה' עדים בה' לשונות כשר ואע"פ שהרמב"ם והראב"ד גורסים פסול מ"מ לא פסלוהו אלא בכתוב בו ממש ה' לשונות ועידיו בה' לשונות הא באחד מהלשונות כשר עכ"ל וכיוצא בזה כתוב בתשובות להרמב"ן סימן קכ"ב ומהרי"ק כתב בשורש ע"א דברי תשובת הרשב"א ורבי' ירוחם ג"כ כתב בשם תשובת הרמב"ם שלקדושת הכתב אשורי לא נהגו בו להשתמש בדברי חול (ג) ור"י הלוי מנע מלכתוב הגט בכתיבה תלויה מאד כדי שלא יהא משמע תרי לישני בגיטא וחזרו הסופרים לכתוב הגט בכתיבה אשורית כס"ת וגם זה עיכב על ידם מפני א שיבא לידי זלזול והנהיג לכתוב בכתב אחר הנקרא בערבי מדבדב עכ"ל ושמעתי שיש מגמגמים על גט הכתוב בכתב פרובינצא"ל משום דלא מיקרי כתב ואף המתירים לכתוב בכתב שאינו אשורי לא התירו אלא בכתב משקיי"ט שהוא הנקרא אבל הספרדים משק"י שהוא דומה לכתב אשורי אבל כתב פרובינצא"ל דלא דמי לכתב אשורי והוא עצמו אינו קרוי כתב אלא שבדו ההדיוטות מלבם לכ"ע אין כותבין הגט בו ואם כתבו הגט פסול ואינו מחוור בעיני דהא כיון שנהגו לכתוב בכתב פרובינצא"ל כתבינן שטרות וספרים ודאי לא גרע מכתב העכו"ם שגם הם כתבים הסכמיים וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב רבינו ירוחם דע"כ לא פסל ר"י הלוי בכתיבה תלויה מאד אלא משום דלא לישתמע תרי לישני בגיטא הא לאו הכי לא הוי פסיל ליה משום שאינו כתב וא"כ כתיבת פרובינצא"ל שאינו כתיבה תלויה פשיטא דכותבים בו לכתחלה לדברי ר"י הלוי ואיפשר שזהו כתב מדבדב שהנהיג לכתוב בו וכן מצאתי בא"ח שפי' מדבדב מש"ק ואפילו אם כתב הגט בכתב הנקרא מידיאליטר או מועלא"ק כשר אלא שלכתחלה אין כותבין בהם כי היכי דלא לישתמע תרי לישני בגיטא וכמו שעיכב הר"י הלוי מלכתוב בכתיבה תלויה והיא הנקראת מעלאק כי היכי דלא לישתמע תרי לישני בגיטא (ד) וצ"ל שמשקיי"ט שהזכיר הרשב"א הוא פרובינצא"ל אלא שבמקומו קורין אותו משקיי"ט. ועוד אני אומר שאם באנו לחלק בין כתב הדומה לאשורי לשאינו דומה לו איפכא הוא דאיכא לפלוגי ולומר שאין לכתוב הגט בכתב שדומה לאשורי כגון כתב שאנו קורין משק"י דכיון שהוא כתב אשורי צריך לכותבו כתיקון כתב אשורי ממש ואפילו קוצו של יו"ד מעכב אבל כל שאינו דומה לכתב אשורי כתב בפני עצמו הוא ולא גרע מכתב העכו"ם וכמו שכתבתי ואיפשר שגם א"ז והכלבו מודו בהכי ולא אמרו שלא לכתוב משקיי"ט אלא בכתב שאנו קורין משק"י שדומה לאשורי אבל בכתב פרובינצא"ל שאינו דומה מודו דכותבין גם דברי הרא"ש בתשובה איפשר לפרש כן ודיקא נמי דכתב גט שלא נכתב בכתיבה אשורית מרובעת כלומר אלא נכתב בכתיבה אשורית שאינה מרובעת והיינו כתב הנקרא משק"י אבל בכתב פרובינצא"ל לכ"ע כותבין אבל באמת פשט דברי הרא"ש אין מורין כן אלא שכל שלא נכתב בכתב אשורי מרובעת היו פוסלין בארצנו ל"ש משק"י ל"ש פרובינצא"ל ומכל מקום חומרא בעלמא הוא שהיו מחמירים ולא מדינא דאל"כ אפילו במקום עיגון לא הוה ליה למישרי ולפי מנהגם משמע דה"ה בגט כתוב בכתב העכו"ם היו פוסלין דבכלל שאינו כתוב בכתיבה אשורית מרובעת הוא ומפי מהרי"ן שוצא"ן שמעתי דברי המגמגמים האלה ושהוא נחלק עליהם והורה דלכתחלה כותבין גט בכתב פרובינצא"ל ושעשה מעשה כן וצ"ל שספריו על מדותיו לכתוב כן לכתחלה דמיחש מיהא בעי לדברי הרא"ש וא"ז והכלבו שלא לכתוב גט לכתחלה אלא בכתיבה אשורית מרובעת ודע דאיכא למירמי תשובה זו דהרא"ש שפוסל בשאינו כתוב בכתיבה אשורית אתשובה אחרת שכתב בכלל הנזכר שאם כתב וישראל אל"ף למ"ד ביחד דכשר דכיון דתינוק קורהו באלף למד והיא ודאי לאו כתב אשורי הוא וצריך לחלק בין כשכל הגט כתוב בכתב שאינו אשורי להיכא דכולו כתוב אשורי זולת תיבה אחת או אות אחת לבד אי נמי שאני התם שכתב שאינו אשורי היה

דרכי משה

קכו (א) וע"ל סי' ק"ל אם כתב במקצת הגט בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת וצ"ע על נוסח גיטין שלנו שכולו בלשון תרגום וקצת מלות בו בלשון הקודש ואפשר לחלק בין ב' לשונות אלו ששניהם נתנו בסיני וקרובים בלשון וכלשון אחד דמיא וע"ל סי' ק"ל בזה: (ב) וכן הוא בסדר גיטין שלנו שצריך ליזהר שיגע כל דבר הצריך ליגע או שלא ליגע כ"ר שאינו ראוי ליגע כב"ת תפילין ומזוזות וכן משמע במרדכי בהגה"ת גיטין ד' תרי"ח ע"ב ועוד האריך בזה מהרא"י בת"ה סי' רל"ז ובפסקיו סי' מ"ה ומשמע מדברי מהרא"י סי' ר"ל בת"ה ובפסקיו סי' מ"ג דאפילו בדיעבד יש להחמיר אם אין אחורי הצ' והיו"ד שעל האל"ף והדומה נוגעין אע"פ שהתינוק קורא אותו יפה וב"י כתב דאם הוא בטופס פשיטא דכשר דלא גרע מאלו חסר כל האות ואף בתורף יש להכשיר בדיעבד במקום עיגון כיון דתינוק קורא אותו יפה עכ"ל: (ג) ועיין במה שכתב בי"ד סי' רס"ג: (ד) ולי נראה דיש להחמיר אפי' בדיעבד אם לא

דרישה

[illegible] בשם רבינו בסימן שאחר זה אבל בעל העיטור אם לא כתבו בעל אלא בהסופר [illegible] כשר כ"ס ועיין בתשובות שבספרו לכ"ח מהר"פ מקראקא:

צריך

חדושי הגהות

קכו א ר"ל שהכתב אשורית יביא לידי זלזול שכותבין בהם גיטין שאין בהם קדושה עיין בב"י בי"ד ס"ס רפ"ג ובש"ך סי' רפ"ד:

צ"ל

אשתו פלוני' וצריך שיכתוב בו (א) ודין דיהוי ליכי מינאי גט פטורין וכולי (ב) ונהגו בכל המקומות לכתוב בלשון ארמית וזהו נוסחו (ו) בכך וכך (ג) בשבת כך וכך לירח פלוני כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין בו כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני אנא פלוני בר פלוני דממתא פלונית דיתבא על נהר פלוני וכל שום אוחרן וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממתא פלונית דיתבא על נהר פלוני וכל שום אוחרן וחניכא דאית ליכי ולאבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאבהתיכי דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו שבקי' ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי דתהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתצביין ואינש לא ימחא בידיכי מן שמיא מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם (ז) ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל: בשלישי ברביעי בחמישי מליאים יו"ד בשני בששי חסר יו"ד כתב ה"ר פרץ (ד) ביום ראש חודש יכתוב ביום אחד לירח פלוני (ח) (ה) בשני יכתוב בשני ימים (ט) בשלשה בארבעה כולן לשון זכר בה"א לבסוף (ו) וכן באחד ועשרים בשנים ועשרים בשלשה ועשרים (ז) וכן כולם ובחשבון השנים

בית יוסף

היה בטופס כתיבה שאפי' חסרה כולה לית לן בה ואע"פ דהרא"ש לא הזכיר טעם זה מ"מ טעם פשוט הוא אבל אם היה בתורף שמא היה מצריך אחר לכתחילה היכא דאפשר וצ"ע (ה): **וצריך** שיכתוב בו ב ודין דיהוי ליכי מינאי וכו' גט פטורין וכו' בפרק המגרש (פה.) תנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר"י אומר ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך לאתנסבא לכל גבר דתצביין ובגמרא במאי קמיפלגי רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתב לה ודין מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה ורבי יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודין דמוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרש לה אבל לא כתב לה ודין אמרינן בדיבור גרשה ושטר ראיה בעלמא הוא: **וכתבו** התוס' דבריש נדרים (ה:) משמע דפליגי במינאי דלרבנן הויין ידים ואע"ג דלא כתיב מינאי מגורשת דאין אדם מגרש אשת חבירו ואור"י דבתרווייהו פליגי וכן כתבו הרא"ש והר"ן בריש נדרים וגרסינן תו בגמרא איבעיא להו בעינן ודין או לא בעינן ודין ת"ש דאתקין רבא איך פלניא בר פלניא פטר ותריך וכו' ואילו ודין לא קאמר ולטעמיה כולהו מי קאמר כלומר כל שאר הדברים הנכתבים בגט כגון דתיהווין וכו' מי הזכירם בתקנה זו אלא בעינן ה"נ והרי"ף והרא"ש כתבו בעיא זו ומאי שנאמר עליה אלמא דס"ל דבעינן ודין דכיון דבעיין לא איפשיטא א"כ מספקא לן אי הלכה כרבי יהודה ומספיקא בעינן למיכתב ודין וכן דעת הרשב"א וכתב הר"ן בריש קידושין דלהרי"ף לא בעינן מינאי דכיון דקי"ל בודין כר"י במינאי לא קי"ל כוותיה כדמשמע בריש נדרים וכתב הר"ן בהמגרש דאיכא מאן דאמר דבעינן ודין ובעינן מינאי כרבי יהודה אבל הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין כתב גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם נראה שהוא פוסל כרבנן לגמרי ואע"פ שכתב ודין בטופס הגט שכתב בפ"ד אין הוכחה משם דבעי ליה לעיכובא ואין זה מחוור. ורבינו משמע ליה דלהרא"ש בעינן מינאי כמי כיון שלא פירש אלא כתב הבעיא ומה שנאמר עליה סתם משמע דאי קי"ל כר' יהודה בכל מה שאמר בהאי מתני' קי"ל כותיה וכי היכי דבעינן ודין מספיקא הכי נמי בעינן מינאי וכתב עוד הר"ן ומסתבר דצריך לכתוב ודין בראש הגט או בסופו כדי שיהא מוכיח דאכולה מילתא קאי: בשלישי ברביעי בחמישי מלאים יו"ד וכו' כ"כ בספר מצות קטן והל' הגט דמרדכי והגהות פ"ד והרא"ש בסדר כתיבת הגט שכתב בסוף גיטין ורבינו ירוחם בסוף ח"ב וכתב הכלבו יום ראשון יכתוב באחד בשבת:

כתב ה"ר פרץ ביום ר"ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני וכו' עד לירח אדר שני הכל כתוב בספרים הנזכר זולתי הרא"ש ורבינו ירוחם שלא כתבו אלא דין אם ר"ח שני ימים ומ"מ אם מזכירין קודם המנין הגדול או הקטן יש חילוק ביניהם דמלשון סמ"ק משמע דבין מיומים בין משנים מעשרים ואילך יכתוב המנין הגדול קודם ובהגהות מרדכי דסוף גיטין כתוב והימים יכתוב מנין הקטן קודם עד שיגיע לעשרים ומכאן ואילך המנין הגדול קודם ולא ביאר בשנים אי זה יכתוב קודם ומדברי הכלבו נראה דבין בימים בין בשנים מנין המועט קודם ומדברי רבינו נראה דבימים מנין המועט קודם ובשנים מנין המרובה קודם וכ"ל שאין קפידא

בית חדש

וצריך שיכתוב בו ודין דיהוי ליכי מינאי וכו' משנה פרק המגרש (דף פ"ה) פלוגי בה ת"ק ור' יהודה ובגמרא קמיבעיא לן אי בעינן ודין או לא בעינן ודין ולא איפשיטא לן ומספיקא בעינן ודין דליהוי מוכח מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה דאי לא כתב ודין אמר בדבורא גרשה ושטר ראייה בעלמא הוא וכתבו התו' דבריש נדרים קאמר דפליגי במינאי ואומר ר"י דבתרווייהו פליגי הלכך מספיקא צריך שיכתוב שניהם ודין דיהוי ליכי מינאי וכו' וכמ"ש רבינו: וזהו נוסחו בכך וכך בשבת כך וכך לירח פלוני כתב בסדר הגט כותבין כך בשבת ולא לשבת כי אז איפשר למיטעי שעם השבת קאמר וגבי לירח דליכא למיטעי כותבין לירח עכ"ל למנין כתב המרדכי למנין בחד יו"ד שאנו מנין בלא וי"ו וכ"כ הריב"ש בתשובה: למנין שאנו מנין בו כאן כתב בסדר גיטין יש כותבין מנין בו ויש שאין כותבין בו וכן נוהגין וכתב הר"י מינץ בסדרו שמהרי"ל פסל גט שהיה כתוב בו והיה מקום הנהוג שלא לכתבו עכ"ל מיהו בשעת הדחק אין לחוש מהרמ"א. מתא דיתבא בחד יו"ד מרדכי ותוס' ואשיר"י פרק המגרש וכתב ב"י ואם כתבו ב' תיבות די יתבא נראה דכשר. אנא פלוני וכו' בסדר גיטין ולא יכתוב איך אנא וכדעת הרא"ש ורבינו. אנא פלוני בר פלוני וכו' בסדר גיטין לא יכתוב בר אלא בן פלוני וע"ש הטעם וכן נוהגין וכתב מהרי"ק בשורש מ' דאי כתב בר כשר אנא פלוני בן פלוני דממתא פלוני דיתבא על נהר פלוני וכל שום אוחרן וכו' כן כתב הרמב"ם בפ"ד והרא"ש בסדר הגט דכותבין דממתא פלוני וכו' קודם וכל שום וכו' אבל מנהג שלנו אינו כן אלא אנא פלוני ב"פ וכל שום וחניכא וכו' העומד היום וכו' וכן הוא באלפסי פרק המגרש ועיין במ"ש בכתבים דמהרא"י בזה בסימן רמ"ז ומביאו ב"י לקמן: בדלא אניסנא כתב מהרי"ו בסדרו אניסנא ביו"ד וכתב ה"ר ירוחם ח"ב אם כתב בדלא אנים אינו פסול: ושבקית ופטרית ותרוכית וכולי כתב מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ח דיש לכתוב בתחילה שפ"ת ואח"כ פש"ת ואח"כ תש"פ וע"ש הטעם וכתב ב"י דכך יש לנהוג מיהו אם שינה אין עיכוב בדבר. דמתקריא וכולי חסר יו"ד אבל מ"ש כך הוא בסדר גיטין ודלא כיש שכתבו דמיתקריא ביו"ד מיהו אם שינה אין עיכוב בדבר. דהוית אנתתי מן קדמת דנא כתב בתיקון ישן דאם כתב דהוית אנתתי ולא כתב מן קדמת דנא הגט כשר דהוית נמי לשעבר משמע עכ"ל ובהגהות אלפסי פרק המגרש (דף ת"ר ע"א) דאם לא כתב דהוית אנתתי מן קדמת דנא אלא פלונית אנתתי סתם ה"ז גט כשר. אנתתי בלא יו"ד אחר אלף יתיכי ג' יודין בנפשיכי ב' יודין ויש נוהגין בחד יוד ועיין במ"ש מהרי"ק בשורש נ"ח. וכתב בתרומת הדשן סימן רכ"ט דבגט של ארוסה צריך לכתוב ארוסתי לכל הפחות לכתחילה עכ"ל וכן הוא בחידושי אגודה וע"ל סימן קכ"ב בתשובת הרשב"א בענין זה וכ"כ הרבי' ירוחם וכתב ב"י דה"ה אם כתב לאשתו דהוית ארוסתי כשר בדיעבד וצ"ע. כתב ב"י דהוית אנתתי בטופס הרי"ף והרא"ש והסמ"ג ורבי' דהוית תיבה אחת אבל בטופס הרמב"ם כתב די הוית שתי תיבות. ותרוכית כתב ב"י כ"כ בטופס הרמב"ם והרא"ש והרבי' ירוחם ורבינו בוי"ו אחר הרי"ש וכן הוא בכל בו וכתב דצריך לארוכי לוי"ו שלא יהא נראה כיו"ד ויהא נראה תריכין ודלא כתשובת הרמב"ן בסימן קמ"א דמשמע משם שצריך לכתוב תריכית. ועל ליכי כתב בכל בו שצריך ליכי בב' יודי"ן וי"א בחד יו"ד לכי כתב הר"ן פ' המגרש (דף ת"ר ע"א) ואי כתב ואת תהא רשאה עדיף טפי מתיהווין וכן הוא בספר העיטור למהך כתב בסדר גיטין ויזהר הסופר שלא יאריך גגה של ד' של למהך כי אז נראה כרי"ש כי רגל של ד' צריך להיות כפל מן הגג עכ"ל: כתב מהרא"י סימן קמ"ג דצריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם בחדא שיטתא מיהו אין הגט נפסל משום כך ואפי' לכתחלה נותנין הגט וכתב הכלבו דצריך לכתוב מותרת: בשלישי וברביעי בחמישי מלאים יו"ד בשני בששי חסר יו"ד שכן כתוב בשבעת ימי בראשית. כתב הרבי' פרץ ביום ר"ח יכתוב ביום א' לירח פלוני שכן כתוב בתחלת ספר חגי ביום אחד ותימה דבסוף דבורו אמר וביום שני של ר"ח יכתוב באחד לירח פלוני כי חשבונו מיום השני וכ"כ המרדכי בסדר הגט וכן

דרכי משה

לא כדרך שכתב הרא"ש בתשובה דלעיל וכן משמע סימן ל"ב בסדר גיטין שלנו: (ה) מצאתי כתב בשם מהר"י מרפורא שאם הי' של האלף מחובר בב' מקומות כזה א שאינו מזיק עוד בשם מהר"י בר"ן מעשה שנתפשטו האותיות שקורין צופלאסי"ן עד שהיו נראין כדביקות מ"מ היה ניכר שלא היה אלא מלחות הדיו שהיה לבן יותר מגוף האות ונתן הגט לכתחלה ועוד כ' דאין להקפיד אם האריך מ"ם סתומה בסוף השיטה כזה ם: (ו) לפי שבזמן הזה אנו נוהגין בנוסח אחר אעתיק הנה נוסח הגט שכותבין בזמן הזה ואכנה בו שמות והימים והמקומות והזמן כאשר ניתן עכשיו במקום מושבי וכל מי שמתבונן בו יראה וישנה הדברים הנ"ל למי שירצה (נוסח הגט). בשלישי בשבת בשלשה ימים לירח סיון שנת חמשת אלפים ושלש מאות ועשרים לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בקאזמר דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעיינות אנא יצחק המכונה שטאריך בן משה המכונה שטאריך העומד היום בקאזמר דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעיינות צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי דינה בת ישראל העומדת היום בקאזמר דמתקריא קאזמירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעיינות דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל מנחם בן יואל עד נתן בן אברהם עד (עד כאן הנוסח) בשבת בסדר הגט סימן י"ט כותבין בג' בשבת ולא לשבת כי אז אפשר למיטעי שעם השבת קאמר וגבי ירח דליכא למטעי כותבין לירח: לבריאת עולם בבנימין זאב סימן ק"ח מעשה בגט אחד שהיה כתוב בו לבריאת עלמה בה' והכשיר הגט בשעת הדחק משום עיגון ולקמן סימן קכ"ז כתבתי שהוא פסול. שאנו מנין כאן. בסדר גיטין יש כותבין שאנו מנין בו ויש שאין כותבין בו וכן נוהגין וכתב מהרי"ו מינ"ץ בסדרו שמהרי"ל פסל גט שהיה כתוב בו והיה מקום הנהוג שלא לכותבו עכ"ל ולי נראה דבשעת הדחק אין לחוש. אנא יצחק בסדר גיטין סימן ב' לא יכתוב איך אנא פלוני כדעת הרא"ש. בן משה כתב מהרי"ק שורש כ"ו דאי כתב בר פלוני דהגט כשר אף ע"פ שלא נהגו כך ועיין בסדר גיטין טעם למה נהגו לכתוב בן ולא בר. העומד היום בקאזמר וכן הוא בסדר מהר"י מינץ וכ"כ שם יש מקומות שחוזרין וכותבין כאן ויש מקומות שאין כותבין כאן כלל ועיין במהרא"י בפסקיו סימן רמ"ז אי כתב העומד היום קודם הכינוי אי כשר וכב"י דלכתחילה כותבין העומד קודם וכן הוא בנוסח הרמב"ם והרא"ש ואין אנו נוהגין כן אלא כמו שהוא בנוסח זה וכן הוא נוסח של הרי"ף ועיין במהרא"י. בדלא אניסנא כתב מהרי"ו אניסנא בי' כתב ר"י ח"ב אם כתב בדלא אנוס אינו פסול. ושבקית ופטרית ותרוכית כתב בפסקי מהרא"י סימן רי"ח דיש לכתוב לכתחלה שפ"ת ואח"כ פש"ת ואח"כ תש"פ וע"ש הטעם וכב"י דכן יש לנהוג מיהו אם שינה אין עיכוב בדבר. דמתקריא קאזמירז דמתקריא חסר יוד אצל מ' וכן הוא בסדר גיטין סימן ל"ח בשם מהרי"ק ודלא כיש שכתבו דמיתקרי מיהו לא יפסול משום זה כדאיתא בסדר גיטין ומצאתי בתיקון ישן אם כתב דהוית אנתתי ולא כתב מן קדמת דנא הגט כשר דהוית נמי לשעבר משמע עכ"ל ובהגהת אלפסי פרק המגרש דף ת"ר ע"ב דאפי' לא כתב דהוית אנתתי אלא כתב פלונית אנתתי הגט כשר ובתשובת מהר"ד כהן בית ד' אם דלג לכתוב אנת אנתתי הגט כשר: (ז) כתב מהרא"י סימן רמ"ג דטוב לכתוב הרי את מותרת לכל אדם בחד שיטה ומיהו אין הגט נפסל משום כך ואפי' לכתחלה נותנין הגט: (ח) ובמרדכי פרק המגרש דף תרי"ו ע"ד דכותבין באחד לירח וכן משמע לקמן בדברי הטור דכתב בסדר גיטין ולכל אלו הסברות ג. יש ראיה מן המקרא וע"כ יש נמנעין לתת גט בר"ה דלא ידעי כיצד יכתבו עכ"ל וכן הוא בבנימין זאב סימן כ' והאריך שם בזה: (ט) וז"ל סדר גיטין בב' ימים בג' ימים

פרישה

סי' קכו (א) ודין דיהוי ליכי כו' כרבי יהודה דסבר ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים ולכן צריך לכתוב ודין דמוכחה מילתא בהאי גיטא מגרש לה (ורצה לומר אי לא כתב כן אז אמרינן דבדיבורא שיאמר לה בשעת הגט הוי מותרת לכל אדם גרשה ושטר זה ראיה בעלמא וה"כ לא גרשה בספר ולכן צריך לכתוב ודן כו' כ"פ) לאפוקי מחכמים דס"ל דסגי בכתיבה הרי את מותרת לכל אדם: (ב) ונהגו בכל המקומות לכותבו בלשון ארמית ע"ל סימן ק"ל שכתב דלא לכתוב מקצת הגט בלשון זה ומקצתו בלשון אחר. ועיין בס"ע בר"ס זה דכתב ישובים וטעמים על מה שאנו נוהגים לכתוב מקצת תיבות בלשון הקודש (כי ב' לשונות אלו נתנו בסיני וקרובים בלשון וכלשון אחד דמיא כ"פ) ע"ש: (ג) בשבת כך וכך לירח פלוני כך כו' כנ"ל (ומה שכתב בשבת ולא לשבת כמו שכתב לירח דלירח משמע מה שעבר כך וכך זמן מיום התחלת החודש היה ויום החודש בכלל ואם היו כותבין לשבת היה ג"כ מעת התחלת השבת ויום הז' שעבר בכלל וז"א אלא כונתינו כך וכך בשבוע לשבת הבאה כ"פ): (ד) ביום ר"ח כו' כשר"ח יום אחד וק"ל: (ה) בשני יכתוב בשני ימים לאפוקי בשתי ימים: (כולן לשון זכר שהימים נקראים לשון זכר. בה"א לבסוף וסימנך מימים ימימה כ"פ): (ו) וכן באחד ועשרים בשנים ועשרים לאפוקי באחת ועשרים והא דלא כתב אחד עשר נראה דלא הוצרך להזכירו מאחר שהזכיר אחד ועשרים הוצרך להזכירו כדי לאפלוגי בינו למספר השנים דבימים כותב מספר קטן קודם ובשנים מעשרים ואילך כותב מספר גדול קודם ומה"ט הזכיר נמי בשנים אחת עשרה כדי לאשמעינן חילוק בין אחת עשרה לעשרים ואחת: (ז) וכן כולם רצה לומר בכולם יכתוב המנין

חדושי הגהות

ב צ"ל ודן בלא יו"ד וכצ"ל גם בכל הסי' וכמבואר בגמ' שם וכן לקמן בסימן זה: ר"ל דכתיב (בראשית ה') בעשירי באחד לחודש נראו וגו' וכתיב (עזרא יו"ד) וישבו ביום אחד לחודש וגו'

[redacted]

השנים יכתוב לשון נקבה (ז) כגון בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם שתים שלש ארבע כולם בלא ה"א לבסוף וכן אחת עשרה שתים עשרה עד עשרים (ח) ומשם ואילך עשרים ואחת עשרים ושתים עשרים ושלש המנין המועט לשון נקבה וכן לעולם ואם יכתוב גט ביום ראשון של חדש אייר יכתוב ביום ל' לחדש ניסן שהוא ר"ח אייר וכן בכל ראשי חדשים שהם ב' ימים וביום שני של ראש חדש יכתוב באחד לירח פלוני כי חשבונו מיום השני ואם השנה מעוברת יכתוב באדר הראשון לירח אדר הראשון ובשני יכתוב לירח אדר השני כתב א"א הרא"ש ז"ל ראיתי בנוסח טופס הגט של רב אלפס שכתוב בו איך אנא פלוני בר פלוני וכן בשאר טופסי גיטין ואינו נופל על הלשון דודאי בשאר שטרות שכותבים העדים דבר שנתקיים לפניהם שייך למימר זכרון עדות איך נעשה דבר זה לפנינו (ט) אבל לשון נוסח הגט היא ספירת דברים שהבעל מספר שבזמן הזה הוא מגרש את אשתו ולא שייך למיכתב אלא בזמן הזה אני פלוני מגרש את אשתי הלכך טוב שלא לכתוב איך ומה שנהגו לכתוב (י) ולאתריהון דאבהתיכי תמהתי למה נהגו לכתוב כך מאחר שאין מזכירין מקום אביו ומקום דירת אבי האשה ע"כ ולא יכתוב (יא) ודין מלא אלא חסר יוד (יב) ולא יכתוב ואיגרת מלא יוד אלא ואגרת

וכן כתב בתחלת חומש הפקודים באחד לחודש השני ואיפשר לחלק דכשר"ח אינו אלא יום אחד יש לכתוב ביום אחד שהוא מבורר טפי וכשר"ח ב' ימים לא יכתוב ביום אחד דהוה משמע יום הראשון של ר"ח אלא יכתוב באחד לירח פלוני שלא בא להזכיר אלא מנין הימים שבחדש דמשני מינין אבל לפעד"נ דהר"פ לא נחית לחלק בכך דא"כ ה"ל לפרושי אלא כתב פעם כך ופעם כך לאורויי דזה וזה יכשר וכשר והנכון לכתוב ביום אחד לירח פלוני אבל באחד לירח איכא נמי למשמע בשבוע אחד לירח דמטעם זה כותבין בשני ימים לירח פלוני אבל בשנים לירח פלוני הוה משמע בשנים שבועות כמ"ש בסדר גיטין וכן ראיתי בגיטין הניתנים בימים קדמונים כתוב בכולן ביום א' לירח פלוני : ומ"ש ואם יכתוב גט ביום ראשון של חדש אייר יכתוב ביום ל' לחדש ניסן שהוא ר"ח אייר וכולי כ"כ המרדכי והרוק"ח אבל בסמ"ג ובכלבו כתוב שיכתוב בשלשים לירח ניסן שהוא יום ראשון לחדש אייר ובתשובת הרא"ש כלל מ"ה כתב שנהגו בארצו לכתוב ביום ראשון לחדש אייר שהוא יום שלשים לחדש ניסן אבל בסוף סדר גיטין כתב תשובת מהר"י ברונ"א שעשה מעשה בגט מסומד בחדש אדר הראשון ביום ראשון דר"ח אדר השני וכתב בו באחד בשבת ביום שלשים לירח אדר הראשון שהוא ר"ח אדר השני ונתן טעם על כל דבריו וכך נראה עיקר לכתחלה מיהו אם לא כתב רק ביום ראש חדש פלוני נמי כשר דיעבד שמה שכותבין ביום שלשים לחדש פלוני הוא חומרא בעלמא כך נראה מדברי התוס' והרא"ש בפרק קונס יין (דף ל) ומביאו ב"י ובסדר מהר"י מינץ סימן מ"ט הביא ראיה מפרק מי שהיה נשוי לכתוב ביום ל' לירח ניסן שהוא ר"ח אייר ומסתמא אינו ראייה שלכתחלה יכתוב כן וכתב סמ"ג שיש למנוע מלכתוב גט באותו יום ל' וכ"כ המרדכי והכלבו ואף כשאין ר"ח אלא יום אחד : כתב מהר"ם פדוואה וכהג"ה ש"ע שיש למנוע מלכתוב גט בזום ר"ח מיהו בשעת הדחק או בדוכתא דאיכא חששא דעיגון כותבין בין כשאינו אלא יום א' ובין כשהוא שני ימים וכדעבד הר"י ברונא ואם אינו אלא יום א' או כשנכתב ביום ב' כותבין לכתחלה ביום א' לירח פלוני ואם נכתב ביום ראשון כותבין ביום ל' לירח אדר הראשון שהוא ר"ח אדר השני ובב"י האריך ע"ש . ובדין מנין הימים והשנים נהגינן כגדולים דבימים לעולם מנין המועט קודם למנין הגדול אף מעשרים ואילך כתשעה עשר יום בעשרים יום באחד ועשרים יום וכולי אבל בשנים כותבין אחת שתים שלש ארבע שש שבע שמנה תשע עשר אחת עשרה שתים עשרה שלש עשרה ארבע עשרה חמש עשרה שש עשרה שבע עשרה שמנה עשרה תשע עשרה עשרים ע"כ מנין המועט קודם ותיבה שנייה בלשון זכר מכאן ואילך מנין המרובה קודם עשרים ואחת עשרים ושתים וכולי . ובדין החדשים אייר ב' יודין מרחשון וי"ו אחת כסלו בלא יוד אדר הראשון מלא וי"ו סיון מלא יוד תמוז מלא וי"ו אלול מלא וי"ו תשרי בחד יוד לבסוף כי כן נמצא בקרא לא בענין אחר ואם נתן גט שנכתב אייר בחד יוד פסול אם לא בשעת הדחק ויש נמנעין מליתן גט באייר אך במקום הדחק נותנין וכותבין בב' יודין הגהת ש"ע : וכתב מהרי"ו בתשובה סימן ע"ב על גט שהיה כתוב בו בעשרים וארבעה יום דכתב מנין המועט לבסוף וכתב אללו יום דכשר . ומהרי"ל הביא ראיה מהא דת"ר אחת ואחת אחת ושנים וכולי ופרשינן באתרא דר"מ המנין מרובה תחלה ואח"כ הפרט ובאתרא דר' יהודה הפרט ברישא מכאן נראה שמה שכתב הסמ"ג ובשאר פוסקין לכתוב בגט בא' ועשרים יום בשנים ועשרים יום וכולי ואם טעה הסופר וכתב בעשרים ואחד אין לפוסלו דמאן דעביד כמר עביד ומאן דעביד כמר עביד ובירושלמי מייתי קרא לכל אחד ואחד עכ"ל וכן כתב בסדר הר"י מינץ סימן כ"ג עוד מצאתי כתב מה"ר מייסטרי"ל בשם רבו מהרי"ק שהכשיר בגט שהיה כתוב בו בחמשה עשר ימים ולא כתב בו יום ע"כ ואם לא כתב אדר הראשון אלא אדר סתם או באדר השני כתב אדר סתם הגט פסול ודלא כהגה"ת ש"ע שכתב לחלק דבראשון אם כתב אדר סתם כשר ובשני אם כתב אדר סתם פסול דליתא אלא גם בראשון אם כתב אדר סתם פסול והוא משום דבסוף פרק ו' דנדרים דפליגי ר"מ ור' יהודה ר"מ סבר בראשון כותבין אדר הראשון ובשני כותבין אדר סתם ור' יהודה סובר איפכא פליגי בה הפוסקים דר"י והרא"ש פסקו הלכה כר"י והרמב"ם בפ"י פוסק כר"מ כמו שכתב ב"י כאן וכן בי"ד בסימן ר"כ כתב ב"י דהרמב"ם פוסק כר"מ בין בנדרים ובין בשטרות דאדר סתם הוא אדר שני אם כן לפי זה אם כתב בראשון אדר סתם ה"ל מאוחר והרמב"ם פוסל גט מאוחר וכן כתב ב"י כאן ע"ש הרשב"א דמספקא מתוך הלכה דבגט גם המאוחרים פסולים כמו המוקדמים ותו דבש"ע בסימן קנ"ז הביא שני הדיעות בדין גט מאוחר וכן בי"ד סימן ר"כ הביא בש"ע שני הדיעות בדין עד ר"ח אדר א"כ פשיטא דבגט איסורא דאורייתא הוא וחומרא דא"ח אזלינן לחומרא ואם כתב בראשון אדר סתם ה"ל ספק מאוחר והגט פסול מספק דאורייתא כי היכי דפסול מספק דאורייתא כשכתב בשני אדר סתם ואפי' בשעת הדחק אין להקל ועל הרב בהגהת ש"ע איכא לתמוה דבי"ד בסימן ר"כ ובא"ע סימן קנ"ז לא כתב לחלוק על מה שלא הכריע בש"ע וא"כ הסכים דאזלינן לחומרא וכאן בדין אדר גבי גט הכריע להקל בחומרא דאשת איש זה ודאי תימה :

כתב

קפידא בדבר כדאמרינן ביומא (כה.) (יא) : והיבא דר"ח ב' ימים כל הספרים הנז' כתבו כמו שכתב רבינו והר"ן כתב בפרק קונס יין מהא שמעינן דבשטרות נמי כשהוא כותב ביום החדש הא' כותב בחדש פלוני ואינו כותב ע"ש חדש שעבר ואם עשה כן השטר מוקדם ופסול שהשטר נעשה בחדש השני ויאמרו שקודם לכן נעשה שאין יום ראשון של חדש ב' נקרא ע"ש החדש שעבר בל' בני אדם וביום החדש השני כותב ביום שני לחדש פלוני ומחרתו יום ג' ואם יכתוב יום ב' יפסל משום מוקדם מיהו כתב הרשב"א בשם התוס' דבגיטין צריך לכתוב ביום ל' לחדש תשרי שהוא ר"ח מרחשון כדי להחמיר עכ"ל . והרשב"א כתב בתשובה בשטרות דעלמא מונין מיום א' כדמוכח פרק קונס (ס:) משום דבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ובני אדם ריש ירחא קרו ליה ושטרות דעלמא כנדרים דמו וכדמוכח ד בשילהי ההיא פירקא דכאן וכאן הולכין אחר לשון בני אדם ועוד דאפי' ת"ל דמיום ב' מנינן ה"ל מאוחר והמאוחרים כשרים אבל בגיטין שהמאוחרים פסולין יש לחוש לכל חדש שהוא ב' ימים לכתוב בכך וכך ימים ליום החדש הא' עכ"ל ובתשובה אחרת כתב כלשון הזה שאלת מה שהנהגתי לכתוב מיום א' ע"פ ר"ת ואם סמכתי על ההיא דפ' קונס יין דריש ירחא קרו ליה . תשובה כן באמת עליה סמכתי ועל דברי ר"ת ולדבריו הועלנו הרבה שכשאנו כותבין סתם מיום א' הבא לטעות ולחשוב מיום שני ה"ל מאוחר והמאוחרים כשרים אבל אם אנו כותבין סתם מיום ב' כמנין המועדות מי שיטעה ויחשוב מיום א' ה"ל מוקדם ופסול ולפיכך לענין גיטין שאני מסתפק מתוך ההלכה שהמאוחרים פסולין כמו המוקדמים הנהגתי לכתוב כך וכך ליום החדש הראשון של חדש פלוני וכו' ע"כ אבל הרא"ש כתב בפסקיו כמו שכתב רבינו וכן נהגו העולם ובתשובה כלל ע"ה כתב ואם יכתבנו ביום החדש הא' נהגו בארצנו לכתוב ביום ראשון לחדש אייר שהוא יום ל' לחדש ניסן נראה שאין קפידא אם הזכיר תחלה חדש שעבר או חדש הבא ואם כתב ביום ר"ח ולא כתב ביום ל' לחדש שעבר נראה מדברי התוס' והרא"ש פ' קונס יין שהוא כשר שכתבו שבכתובות ובשטרות כותבין ביום ר"ח ואין צריך לכתוב ביום ל' לחדש שעבר שהוא ר"ח פלוני . ויש מחמירין לכתוב בגיטין יום ל' לחדש פלוני כשהוא ר"ח פלוני וכיון שאינו אלא חומרא בעלמא נראה דלא מיפסל אי לא כתביה . וכתבו סמ"ק וכל בו והג' גט דמרדכי והגהות פ"ד שנראה למהר"ק למנוע מלכתוב אז באותו יום גט ולדחות המעשה עד למחרת שלא להכניס ראשו בשום נדנוד ספק וחומרא יתירה וראיתי נוהגים שלא לחוש לה : **ואם** כתב אדר סתם נראה דבאדר ראשון כשר ובאדר ב' פסול דאדר סתם אדר ראשון משמע וה"ל מוקדם ופסול דתניא פרק קונס יין (סג.) אדר ראשון כותב אדר א' אדר ב' כותב סתם דר"מ רבי יהודה אומר אדר א' כותב סתם אדר ב' כותב אדר ב' וכתב הרא"ש והלכה כרבי יהודה וכן פסק הר"ן וכתב הילכך מי שעומד באדר ב' וכותב אדר סתם השטר מוקדם ופסול דסתם אדר א' משמע (יב) הילכך צריך הוא שיכתוב בחדש אדר ב' ובאדר א' כותב אדר סתם בין בגיטין בין בשטרות עכ"ל אבל מדברי הרמב"ם פ"י מהל' נדרים נראה שפסק כר"מ (יג) :

כתב א"א ז"ל ראיתי בנוסח טופס הגט של הרי"ף שכתוב בו איך אנא פלוני וכו' דברי הרא"ש הם בסדר כתיבת הגט ונתינתו שכתב בסוף גיטין ובטופס הרמב"ם כתוב איך וגם לאתריהון דאבהתיכי כמו בטופס הרי"ף אבל בטופס שנדפס בסמ"ג אין כתוב איך ונוסח הגט שכתב הרא"ש בפסקים ובתשובת כנוסח גט שכתב כאן רבינו שאין כתוב בו איך וכתוב בו ולאתריהון דאבהתיכי וכ"ל הטעם שבנוסח גט שבזמנו היו כותבין לאתריהון דאבהתיכי וכדמשמע בכלל מ"ה שאלו לו על גט שאין כתוב בו ולאתריהון דאבהתיכי אם יפסל בכך ולפיכך תמה על מה נהגו לכתבו ומ"מ לא רצה למחקו מהטופס כיון שנהגו לכתבו אבל איך לא נהגו בזמנו לכתבו ולפיכך כתב אע"פ שהרי"ף כתב המנהג כשר הוא שאין כותבין אותו וכתב הר"ן בהמגרש שבקצת נוסחי ההלכות כתוב איך אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני וכל שום אוחרן וחניכא דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי וכ"כ בנוסח הגט שכ' הרמב"ם בפ"ד אלמא ס"ל דצריך למכתב וכל שום בשמא דאביה כשם שצריך בשמו ולפיכך היה הוא מיהודה ואביו מגליל צריך לכתוב אנא פלוני דמיהודה בר פלוני דמגליל אבל הרמב"ן העיד שראה נוסחא ישנה של הרי"ף מוגהת מכתב ידו ואין כתוב בה אלא אנא פלוני בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פלוני וכן בשם של"ה עכ"ל . ונוסחת הרי"ף שבידינו הוא כנוסחא שהעיד עליה הרמב"ן :

ועל מ"ש שאין לשון איך נופל על הלשון וכו' דברי טעם הם ותמהני על מאי דמשמע בגמרא שהיו כותבין איך דגרסינן בהמגרש (פה.) גבי הא דאיבעיא לן אי בעינן ודין ת"ש דאתקין רבא בגיטין איך פלוני בר פלוני פטר ותריך : ולא יכתוב ודין מלא וכו' מימרא דאביי בפרק המגרש (סס) ופירש"י דאי כתב ודין ביו"ד משמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי והרמב"ם כתב בפ"ד שמא יקרא הקורא כלומר משפט יהא ביני ובינך כלומר ונמצא מתבטל משמעות דודין . ואגרת פירש"י דאי כתיב איגרת ביו"ד

משמע

דרכי משה

ימים חסר וי"ו בד' בה' בו' בז' בח' חסר וי"ו בט' בי' בכל אלו יכתוב ימים כתב מהר"י מינ"ץ בסדר גיטין שלו אם כתב שלושה ושמונה מלא אין הגט נפסל משום זה : (י) וכן הוא במרדכי פרק המגרש דף תרי"ז ע"ד וז"ל סדר גיטין בשנת חמשת אלפים ואחד ושתים בחד יו"ד ושלש וארבע וחמש ושש ושבעה ושמנה ותשעה ועשר ואחד עשר שתים עשרה ושלש עשרה וארבע עשרה כו' עשרים עשרים ואחת עשרים ושתים כו' בהגהות בסדר גיטין אם כתב חמשה במקום חמש דיעבד כשר כו' מהרי"ל : (יא) וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן ע"ב וכן הוא בסדר מהר"י מינ"ץ מיהו לכתחלה נוהגין כדברי הטור דביומים כותבין המנין המועט קודם ובשנים מעשרים ואילך מנין גדול קודם וכן הוא בסדר גיטין ומשמע עוד מדברי מהרי"ו סימן ע"ב ומעשרים ואילך כותבין ג"כ יום ולא ימים : (יב) וכ"נ מדברי מ"מ סימן מ"ג לענין שטרות דסתם אדר הוא ראשון וכ"כ בא"ח סימן תכ"ח בהדיא ובתיקון ישן מצאתי דהולכים בזה אחר המנהג ואם שינה מן המנהג הגט פסול לכתחלה דהיינו כל זמן שלא נישאת שיתן גט אחר ועוד שם הראשון יכתוב מלא וי"ו כי רובם מלאים : (יג) ובמרדכי פ' המגרש

פרישה

המני הקטן קודם ולשון זכר : (ח) ומשם ואילך עשרים ואחת ובהגהות מרדכי כתוב בימים יכתוב מנין הקטן קודם עד שיגיע לעשרים ומכאן ואילך המנין הגדול קודם ובשנים לא ביאר איזה יכתוב קודם ועיין בב"י : (יכתוב באדר ראשון כתב ב"י מיהו אם כתב אדר סתם הגט כשר ובאדר השני אם כתב סתם פסול ועיין בח"מ סימן מ"ג לענין שטרות ובא"ח סימן תכ"ח ב"פ) : (ט) אבל לשון נוסח הגט הוא ספירת דברים כו' ולע"ג שהני עדים התומים עליו והם מעידים על מה שכתוב בגט אם כן למה לא נכתב גם כן בגט לשון איך יש לומר שהעדים מעידים שכך אמר הבעל להם מ"מ אין צריך לכתוב לשון איך שעיקר העדות בגט הם עידי מסירה ואין העדים חותמין על הגט אלא משום תיקון העולם כדלקמן סימן קל"ג ולכן א"צ לכתוב לשון איך : (י) ולאתריהון דאבהתיכי כו"ל (ועיין בב"י) : (יא) ודין מלא דמשמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי כב"י : (יב) ולא יכתוב ואיגרת

מלא

חדושי הגהות

ג' ולכן כתב דיש נמנעים כדי לצאת מידי ספק : ד"ה ר"ל מהא דפריך שם (סג:) על מתני' עד ראש אדר כו' מהא דתנן אדר ראשון כותב אדר ראשון וכו' ה"י דמדמי כתיבת שטרות לנדרים

משמע איגרא לשון גג והרמב"ם כתב בפ"ד ה דאיגרת הוה משמע אם זינתה והתוס' כתבו שבתיקון של רבינו יוסף כתוב ולא ליכתוב אגרת בלא וי"ו דמשמע אגרת בעלמא שאדם שולח לחבירו אלא ואגרת דמשמע דקאי אגיט' אודין דלעיל: ודתהוויין ודתצביין כל אחד בג' יודין במימרא דאביי שהזכרתי ופירש"י ג' יודין רצופין דליקרי די תיהויין דאי לא שדי ביה אלא תרי מתקרי די תיהוויין נשי דעלמא וכן דתצביין והרמב"ם כתב בפ"ד שאיפשר להשמע שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לנשים אחרות. וכתבו התוס' שר"י ראה בתיקון גיטין הקדמונים דג' יודי"ן צריכי ג' יודין ביחד בסוף התיבה ואחר הדל"ת ואחר התי"ו וכ"כ בתיקון שטרות של ר"י ט"ע ודי תיהויין ב' תיבות ודי במקום אשר וכתב הרא"ש ונראה לי דבמקום שנהגו לכתוב דתצביין אין קפידא דאם אין הדל"ת במקום אשר תהיה במקום שי"ן שתהיי שתהי וגם על היו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד עכ"ל. וגם בתשובה כלל מ"ו כתב כן וכ"כ במרדכי פרק המגרש בשם ריצב"א שבדק בכמה תרגומים ולא היה יו"ד בין תי"ו לה"א וכתב עוד ומה שאין יו"ד בין תי"ו לצד"י גם בזה אין לחוש כי אינה ראויה להיות כלל כמו שאינה ראויה בעברי שלנו תרצי עכ"ל (יד) כתב בעיטור מאמר שביעי דאי כתב ביה דתיהוי את רשאי למהך וכו' טפי עדיף מלישנא די תהוויין וכתבוהו הרשב"א והר"ן ז"ל בהמגרש אהא דאמר אביי דליכתוב די תהוויין בג' יודי"ן:

ולורכיה לוי"ו דתרוכין מימרא דאביי בפרק המגרש (שם) ופירש"י דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד משמע ספר תרוכין גרושות דעלמא ואגרת שבוקין נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא ואי לא מאריך וי"ו דוכדו משמע וכדי כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבא והרמב"ם כתב בפ"ד דוכדי משמע בתנאי זה אפטור אותך וכן תריכין שביקין משמע שהוא אומר לה שהיא שבקה וגרשה אותו: ולאו דוקא לורכיה טפי משאר ווי"ן כן כתבו שם התוס' והרא"ש וכ"כ ה"ה בפ"ד בשם הרשב"א ושכן נראה דעת הרמב"ם וכ"כ הרשב"א והר"ן וכתבו עוד ועכשיו נהגו להאריכן ממש וכשר הדבר כדי שלא יבאו לידי קילקול (טו): ויכתוב תרוכין שבוקין חסירי יו"ד ראשונה כ"כ הרא"ש שם וז"ל והא דלא קאמר לוי"ו דפיטורין דלאו כי רוכלא ליזיל וליתני משמע שאין לכתוב יו"ד בין תי"ו לרי"ש דתרוכין דאי כתב בהן יו"ד ליכא למיטעי כלל דתירוכין ושיבוקין לאו כלום הוא אבל בפיטורין נראה שצריך לכתוב יו"ד בין פ"א לט' כדמשמע בהתקבל (סה:) והשתא ניחא דלא חשיב הכא וי"ו דפיטורין עכ"ל (טז) ואח"כ בסדר כתיבת הגט כתב ויכתוב תרוכין ושבוקין חסירי יו"ד ראשונה אבל פיטורין יכתוב מלא בב' יודי"ן וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב בשם התוס' והכלבו כתב ויש כותבין תירוכין שיבוקין פיטורין בשני יודי"ן אך בטופס שנתחס בו רבי יחיאל כולם ביו"ד האחרונה בלבד וכן אומר הר"פ וכ"כ בסמ"ג שאין יו"ד גם אחר הפ"א (יז):

ולמהך חסר יו"ד מימרא דאביי פרק המגרש ולא ליכתוב לימהך דמשמע לי מהך ופירש"י לי תהיה מספר הזה ואילך: ומ"ש ויזהר יפה ברגל של ה"א וכו' גם זה שם מימרא דאביי ולא ליכתוב למחך דמשמע כי חוכא (יח) והרמב"ם בפ"ד כתב לא לימהך ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מהך כלומר לי שחוק וכ"ל שטעות סופרים הוא דמה ענין כתיבת לי מהך ביו"ד ללשון שחוק לכנ"ל להגיה ולא ליכתוב לימהך ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מהך וכן ירחיק רגל הה"א מגגה שמא יקרא למחך ומ"ש וכן בכל ההי"ן צריך ליזהר כ"כ הרא"ש בסדר הגט שכתב בסוף גיטין וכ"כ בסמ"ק שרגלי הקופי"ן וההי"ן צריך להרחיקם מהגג וה"ה דלמהך צריך להרחיקה יותר וכתב בעל תרומת הדשן בסימן ר"ל שנראה לפרש דברי הרא"ש שכתב דבה"א דלמהך צריך ליזהר יותר שר"ל יזהר שירחיקנה יותר והתוס' כתבו דשמא אין צריך להרחיק אלא שלא יתחבר בגגה ונהגו להרחיק מיהו אין לפסול אם לא הרחיק יותר מדאי עכ"ל ואיפשר לפרש דברי הרא"ש שאין צריך להרחיק רגל ה"א זו משאר רגלי ההי"ן דומיא דווי"ן שאין צריך להאריכן אלא שיש ליזהר בזו יותר מכל האחרות מפני שבזו משתנה המשמעות ונפסל הגט מה שאין כן בההי"ן אחרות שאע"פ שיהיה מחובר אין המשמעות משתנה ולפיכך אין הגט נפסל בכך דהאי יותר לאו אשיעור הרחקה קאי אלא אזהירות ומדברי בעל תרומת הדשן בסי' הנזכר משמע שהוא סובר דלהרא"ש אם נדבקו רגלי ההי"ן הגט פסול אבל מהרי"ק כתב בשורש ע"א שאם תינוק דלא חכים ולא טפש קורא אותה כתקנה היכא דאיכא למיחש לעיגון כשר ושהדבר הגון להפריד בסכין ובשורש ל"ח כתב דלכתחלה לא מהני הפרדת סכין וכן ראיתי כל רבותינו נוהגים להכתיב גט אחר כל זמן שאות אחת נוגעת שלא כמשפט אפי' כמלא נימא ולא ראיתי מעולם מי שהיקל בזה לכתחלה עכ"ל. ותשובה זו דשורש ל"ח הוא בודאי היכא דליכא למיחש לעיגון אבל היכא דאיכא למיחש לעיגון אע"ג שעדיין לא ניתן הגט כדיעבד וכמו שכתב בתשובה דשורש ע"א. והר"ש בר צמח כתב בתשובה תליית קופי"ן וההי"ן וטשטושין אין פוסלין את הגט כל זמן דהינוק דלא חכים ולא טפש יכול לקרותו וז"ל הר"ש בנו הקופי"ן כשרות בלא תליה והה"ין אם תינוק קורא אותם חי"ת בתורף הגט יש לפוסלו אבל בטופס הגט אינו נפסל בכך שאפי' לא נכתבה אותה תיבה אין חוששין לה: **וכתב** עוד אם שתי תיבות נקראות כאחד לתינוק גם בזה יש לחלק בין תורף לטופס: ולא ליכתוב לאתנסבא אלא להתנסבא שם במימרא דאביי שהזכרתי ופירש"י שאם יכתוב באלף שמא ירחיק לא מן יתנסבא ומשמע לא יתנסבא לא תינשא: כתב הרמב"ם וע"ד זה צריך ליזהר וכו' בפ"ד כתב כן ודברים ברורים הם: כתב הר"פ לא ימחא באלף בדבר זה אין הכל שוים שבטופס הגט דהרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתוב בה' ומתשובה שכתב רבינו בסמוך בשם הרא"ש מוכיח בהדיא דלכתחלה יש לכתבו בה' ואם נכתב באל"ף כל שעדיין לא בא לידה צריך לכתוב גט אחר שיהיה כתוב לא ימחה בה"א וכלבו כתוב שרבינו יחיאל כתבו בה"א ומ"מ כתב שלא נהגו כן. וכתוב בכל' הגט דמרדכי ימחה יש כותבין בה"א ויש כותבין באל"ף וכן הוא פסוק בדניאל באל"ף ובטופס הגט דסמ"ג כתוב באל"ף וכן בס' התרומה והכלבו כתב ימחא באל"ף לשון מחאה וכ"כ הר"פ בשם רבי יקר והאורבלי אומר דשני מקומות הוא בדניאל אחד באל"ף ואחד בה"א לפיכך אין חששא ומהרי"ק בשורש קס"ב הסכים שיש לכתבו באל"ף שכן הוא בלשון ארמי והפריז על מדותיו נגד המגמגמים על זה ובנוסח גט דעיטור מצאתי בה"א ומ"מ תימה גדול בעיני שכתב רבי' סברת הר"פ בסתם כאילו אין חולק עליו דמשמע דהכי סבירא ליה ואח"כ הביא תשובת הרא"ש שצריך לכתבו בה"א וגם בנוסח שכתב כתוב בה"א והתימה ממהרי"ק שכתב בשורש קס"ב וכן בספר אבן העזר כתב כן בשם רבינו פרץ משמע דכן ס"ל שהרי לא הביא שום חולק עכ"ל ונעלמה מעיניו תשובת הרא"ש שכתב בסמוך שסובר שצריך לכותבו בה"א ואין לומר שהיא כתובה אצלנו בטעות וכך יש לגרוס באותה תשובה ומ"ש לא ימחה בה"א אם בא הגט לידה אין לפסלו בכך וכמו שמצאתי כתוב בנוסחא אחרת דא"כ היתה כתובה אצלו ה"ל לסייע עצמו מתשובה זו אלא ודאי כיון שראה דברי ה"ר פרץ סתם בלא שום חולק לא אסיק אדעתיה שיבא אח"כ שום חולק עליו ואגב ריהטא לא שפיל לסיפא דליגיה דרבינו. והנ"ל בדעת רבינו שיש לכתבו בה"א וכמ"ש בטופס שלו וכמ"ש הרא"ש בהדיא בתשובה וכמ"ש בנסחאות שלנו כי אותה נסחא שמצאתי משובשת היא והגהת שום תלמיד הוא שהרגיש בסתירת רבינו בדבריו דזימנין משמע דפוסק כהר"פ וזימנין פוסק דלא כותיה ולכן הגיה תשובת הרא"ש בענין שתסכים לדברי הר"פ ולא נזכר להגיה טופסי הגט דהרא"ש ורבינו שכתוב בהם בה"א ואע"פ שהוא סובר שיש לכתבו בה"א כדברי הרא"ש עכ"ז לא נמנע מלכתוב דברי הר"פ שהם הפך זה שכן דרכו לכתוב כל הסברות ומה שלא כתב תשובת הרא"ש בסמוך לדברי ה"ר פרץ לפי שרצה לכתוב כל תשובת הרא"ש ביחד וסמך על המעיין שיעיין כל הסי' כנ"ל לדעת רבינו ומ"מ לענין מעשה לכתחלה יש לכתבו בה"א דהכי נהוג עלמא (כ) ואם לא כתבו באל"ף אין לפסלו בשביל כך ואע"פ שעדיין לא ניתן הדעת נותן שינתן מיהו משום מהיות טוב וכו' אם איפשר להכתיב אחר שיהיה כתוב בה"א שפיר דמי אבל אם ניתן לה כבר אין לחוש וכעין שכתב הרא"ש לפי סברתו:

ואגרת ודתהוויין ודתצביין (יג) כל אחד בג' יודי"ן כתב א"א הרא"ש ז"ל בתיקון הגט של רבינו יוסף טוב עלם דיתיהוויין דיתיצביין כל אחד ואחד חמשה יודי"ן (יד) כי די תיהוויין הן ב' תיבות אשר תהיי ודי הוא תרגום של אשר וכן די תיצביין אשר תרצנה ואני אומר דאף הכותב (טו) דתהוויין תיבה אחת אינו טועת עד כאן (טז) ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין ולוי"ו שנייה דוכדו ולאו דוקא לורכיה טפי משאר ווי"ן אלא שצריך לדקדק בהן שלא יקצר בהן עד שיהו נראות כמו יוד ויכתוב תרוכין שבוקין חסר יוד ראשונה ופיטורין (יז) מלא בב' יודין ולמהך חסר יוד ויזהר יפה ברגל של ה"א דלמהך (יח) שירחיקנה מגגה וכן בכל ההי"ן (יט) צריך שיזהר שלא יגע הרגל למעלה אלא שבזה [א] צריך ליזהר יותר לפי שבזה משתנה כל המשמעות ולא לכתוב (יט) לאתנסבא אלא להתנסבא כתב הרמב"ם ועל דרך זה צריך ליזהר בכל כתב ובכל לשון שיכתוב שלא יהא בהם משמעות שני ענינים עד כאן (כ) כתב הר"ר פרץ לא ימחא בא' וצריך

כתב א"א הרא"ש בגט של ר"י ט"ע וכו' כתב בסדר גיטין פעם אחת כתב די בחד שיטה ותיהויין בחד שיטה ולא רצה מהרי"ל ליתן אותו הגט וה"ה לדיתיצביין וכן הוא בסדר מהרי"ו בשם מהר"ם מרוטנבור"ק:

ולורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין משמע בוי"ו דפיטורין אין לחוש משום דכותבין פיטורין בשני יודי"ן והכי משמע באשיר"י לפי זה למנהגינו לכתוב פטורין בחד יו"ד צריך להאריך גם וי"ו דפטורין וכ"כ במרדכי וכך נוהגין: ולאו דוקא לורכי' וכו' וקצת קשה דה"ל לתלמודא למימר ולא יקצר לוי"ו דתירוכין וכו' כי היכי דקאמר לא ליכתוב ודין לא ליכתוב איגרת לא ליכתוב לימהך לא לכתוב למחך ונראה דודאי צריך להאריכן קצת וכשר הדבר כמ"ש התוס' ושאר גדולים אלא דלפי דנהגו להאריך טובא ע"כ אמר לאו דוקא לורכיה טפי כלו' להאריך הרבה משאר ווי"ן אלא שצריך לדקדק שלא יקצר בהן עד שיהו נראים כמו יו"ד שיש לה עוקץ ארוך קצת ומפני דקדוק זה צריך להאריך בה קצת יותר משאר ווי"ן

וצריך

דרכי משה

המגרש דף תרי"ו ע"ד פסק כדברי הטור וכן הוא בסדר גיטין: (יד) וכתב בסדר גיטין פעם אחד נכתב די בחד שיטה ותיהויין בחד שיטה ולא רצה מהרי"ל ליתן אותו גט וה"ה לדי תיצביין וכן הוא כסדר גיטין של מהרי"ו בשם הר"מ מרוטנבור"ק: (טו) וכתב הכלבו וצריך להאריך ו' של וכדו ולא יותר מדאי שלא תהיה נראה כנון: (טז) אבל למה דנהיגין לכתבו חסר גם ו' דפטורין נריך לארוכי וכן הוא במרדכי: (יז) וכ"ה בסדר גיטין של מהרי"ל: (יח) כתוב בסדר גיטין סימן מ"ח ליזהר הסופר שאם לא יאריך גגו של ד' של למהך כי אז נראה כד' כי רגל של הך' צריך להיות כפל מן הגג עכ"ל: (יט) ע"ל סי' קכ"ה כתבתי כל דינים של נגיעת האותיות: (כ) וכן הוא בסדר גיטין שלנו וכן נוהגין ומצאתי עוד

בתיקון

פרישה

תלא יוד דמשמע לשון איגרא (בלשון התרגום הוא גג כ"פ): (יג) כל אחד שלשה יודין לופים (דאז נקראת הוי"ו דתיהוויין בשבא והירק תחת היו"ד עם הנו"ן ומשמעותיה לשון נקבה נכחית יחידה כ"פ) דאי לא שדי ביה אלא שנים משמע דיתהוויין נשים דעלמא וכן דתצביין רש"י רלה לומר שאינו נרמז בלשון שמדבר עמה אלא על נשים דעלמא: (יד) כי די תיהוויין הן שני תיבות כו' רלה לומר מאחר שדי הוא תיבה בפני עצמו ותיבה השנייה מתחלת בתי"ו שייך יו"ד אחר התי"ו לכתוב תיהויין אבל אם הכל הוא תיבה אחת אז נבלע התי"ו ולא נשמעת ולא שייך לכתוב אחריה יו"ד: (טו) דתהוויין תיבה אחת כו' כן כתב בסוף גיטין בהלכות גט ובספרו פרק המגרש כתב על דתצביין דאין קפידא במקום שנהגו לכתוב דתצביין דאם אין הדל"ת במקום אשר תהיה במקום ש"ן בתפיי שתלי וגם על יו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד עכ"ל והביאו מ"ו וב"י. ולכאורה נראה דרלה לומר אף אם כותבין די לתיבה בפני עצמו ולא כתב יו"ד אחר התי"ו אפ"ה אין להקפיד ועיין בש"ע שכתב דתיהוויין הכל תיבה אחת ואפ"ה כתב יו"ד אחר התי"ו: (טז) ולורכיה רלה לומר יאריך. לוי"ו דתירוכין דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד ומשמע ספר תרוכין גרושות דעלמא ואגרת שביקין נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא ואי לא מאריך וי"ו דוכדו משמע וכדי כלומר בולא כנוס דאין ספר כמו כדי נסבא ר"ש (כתב הכלבו שלא להאריך וי"ו דוכדו יותר מדאי שלא תהא נראה כנון כ"פ): (יז) מלא בשני יו"דין ז"ל מ"ו ואין המנהג כן אלא כולן בחד יו"ד וכן עיקר וכן בש"ע. ולמהך חסר יו"ד דאל"כ משמע לי מהך רלה לומר לי תהיה מספר הזה ואילך רש"י ממהך משמע דמהך כתיבה ואילך כ"פ): (יח) שירחיקנה מגגה שלא תהא נראית כהי"ת והוי למחך דמשמע כי הוכא מלחק אני בך רש"י: (יט) לאתנסבא דלא ליתשמע לא תנסבא (רלה לומר שמא ירחיק לא מן יתנסבא כ"פ): (כ) כתב הר"ר פרץ לא ימחא באלף ואע"ג בסמוך בתשובת הרא"ש שהביא רבינו משמע שצריך לכתוב ימחה בה"א כתב ב"י אפ"ה לא נמנע מלכתוב דברי הר"פ שהם היפך דברי הרא"ש שכן דרכו לכתוב כל הסברות ומה שלא כתב תשובת הרא"ש סמוך לדברי הר"פ לפי שרלה לכתוב כל תשובת הרא"ש ביחד וסמך על המעיין

שיעיין

דרישה

סי' קכו [א] **וצריך** ליזהר יותר ר"ל שירחיקנה יותר משאר ה' מיהו אין לפסול אם לא הרחיק

חדושי הגהות

לנדרים: ה ר"ל דקרינן לו לשתי תיבות אי גרת כלומר אם זנתה עיין (ע"ז י:) שדר ליה נרגירא: ו עמ"ש הרב"י ע"ז לקמן בד"ה ותרוכית:

ר"ל

וצריך שלא יהא בשיטה אחרונה לא ספר תרוכין ולא גט פטורין ולא אגרת שבוקין (כא) אלא כדת משה וישראל לבד ויעשה ממנו אותיות ארוכות כדי שלא יסיים באמצע השיטה דאיכא למיחש אם יסיים באמצע השיטה שמא יחתמו העדים מיד בחצי השיטה הנשאר (כב) [ב] ואין ראוי לעשות (כב) כן שאלות לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת גט שהיה בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל אם נפסל בכך (כג) דע כי לא נפסל בכך ומה שכתב וישראל אל"ף למ"ד כאחד (כד) אינו נפסל ומה שכתב לא ימחא באל"ף אם בא הגט לידה אין לפוסלו בכך וששאלת אם כתבו עדים נתגרשה פלונית בגט כשר ואח"כ נתגלה שהיה בו טעות הדבר פשוט (כה) שאין עדות העדים מועיל להכשיר גט פסול אלא תלינן שמא לא דקדקו העדים ולא הרגישו בטעות או שלא היו יודעים בטיב גיטין ולא ידעו שהוא טעות ששאלת גט שכתוב בו למנין אנו מנין ודילג השין וכתב ברביעי כ' ימים לירח שבט ודלג ולא כתב בשבת וגם יום רביעי היה כ"א יום לשבט והוא כתב כ' הגט כשר שאין לחוש לדילוג השי"ן דכיון שאנו מכירין סגנון הדבר בשביל דילוג אות אחד אין לפוסלו וכן בשביל שדילג בשבת אין לפוסלו כי ברביעי אין לו פירוש אחר אלא בשבת כיון דכתיב (כו) בתריה כ' יום לחדש וגם אין לפוסלו במה שכתב כ' לחדש שבט והוא כ"א ונמצא שהקדים זמן הגט יום אחד והוי גט מוקדם דכיון שידוע שר"ח שבט היה ביום חמישי ורביעי בשבת אי אפשר להיות כ' בחדש אלא כ"א תלינן בטעות הסופר שלא היה זכור קביעות החדש ולא הוי מוקדם אע"ג דקיימא לן דוקא עד רובו של חדש טעו אינשי בקביעא דירחא אבל משעבר רובו של חדש לא טעו בו אינשי (כז) הכא אין חילוק דע"כ טעה שהרי דבריו סותרים זה את זה (כד) אם הוא רביעי הוא כ"א להחדש ואם הוא כ' בחדש כמו שכתב הרי הוא ביום ג' ועל כרחו טעה או בקביעות החדש הנכון או בין יום שלישי לרביעי ובימי השבוע לא שכיחי (כח) [ג] דטעו אינשי הילכך תלינן הטעות בקביעות החדש ואין כאן הקדמה והגט כשר כתב הרמב"ם אם לא האריך בווי"ן או שלא כתב יודין היתרות או שכתב יודין שלא היו לו לכתוב (כט) הגט פסול וכל כיוצא בזה בכל לשון הגט פסול ובעל העיטור כתב משמייהו דרבוותא דכל הני דקדוקי דוקא כשהבעל כתב הגט או שהסופר כותבו מפיו ובא הבעל ואמר כוונתי לשנות כדי לקלקלה אבל אומר לסופר לכתוב ולהתום גיטו סתם וטעו באחד

ווי"ן לכך אמר ולורכיה לוי"ו דתרוכין ודו"ק: ששאלת גט שכתב בו למנין אנו מנין וכו' כי ברביעי אין לו פי' אחר וכו' כלומר אין לו פי' אחר אא"כ שתפרש דרצונו לומר בארבעה ימים לחדש דאע"פ דמשמעות פשוטו הוא ברביעי בשבת מ"מ על צד הדוחק איפשר לפרשו כאילו אמר בארבעה בחדש שהרי אם כתב בגט ברביעי בחדש הגט כשר בדיעבד כמו שכתבו אבל כאן אי אפשר לפרשו בד' בחדש כיון דכתיב בתריה כ' לחדש: ומ"ש וביומי השבוע לא שכיחי דטעו אינשי וכו' נראה דאינו ר"ל דכתב הגט ביום ג' שהוא כ' לחדש וטעה כסבור שהוא יום ד' דא"כ נכתב כדינו בכ' לחדש ואין כאן מוקדם אלא ר"ל דאין לומר שהוא מוקדם דהיינו שהיה עומד בשעה שכתב הגט ביום רביעי שהוא כ"ה לחדש וטעה כסבור שהוא עומד ביום ה' ורצה להקדים יום א' וכתב יום אתמול שהוא לפי טעותו יום רביעי וכ' לחדש וא"כ מוקדם הוא יום א' וקאמר דלזה אין לחוש דבימי השבוע לא טעו אינשי ומהרש"ל פי' מה שפירש ולפי שלא נראו לי דבריו לא כתבתים ומיהו קשיא היאך נכשיר הגט על סמך דבימי השבוע לא שכיחי דטעו אינשי ודילמא זה הסופר טעה ושכח ואיכא ספק אשת איש ונראה דכדי ליישב זה הביא הרא"ש ראיה מדתנן אחד אומר בב' לחדש ואחד אומר בג' לחדש עדותן קיימת שזה יודע בעיבורו של חדש וזה אינו יודע ואפי' בדיני נפשות דבעינן ושפטו העדה והצילו העדה וה"ל למימר שניהם ידעו בעיבור חדש וה"ל עדות מוכחשת ולא ה"ל להכשיר עדותן מספק שמא טעה אחד מהם בעיבור החדש ואפ"ה מכשירין עדותן ותלינן דאחד מהם טעה בעבור החדש משום דרובא דאינשי טעי בשיפורא דירחא ומהכא פשטינן דאזלינן בד"כ בתר רובא כ"ש בנדון זה כו' דהכא נמי אזלינן בתר רובא דאינשי דלא שכיחי דטעו בימי השבוע ולא הוי מוקדם: **כתב** הרמב"ם אם לא האריך בווי"ן וכו' ובעל העיטור כתב וכו' הלשון משמע דרבינו סבור דב"ה חולק הוא על מה שפסל הרמב"ם אם לא האריך בווי"ן וכו' דמדכתב סתם פסול אלמא דאפי' אמר לסופר לכתוב סתם וגם לא מערער אפ"ה פסול דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אבל בעל העיטור סובר דאין בכל זה שום שינוי מטבע דמעיקרא כך תיקנו דוקא כשהבעל כותב הגט או הסופר כותבו מפיו ואח"כ בא ומערער התם הוא דפסול ובטל לגמרי אבל באומר לסופר לכתוב בסתם הגט כשר דאין כאן אלא טעות סופר ובחידושי רשב"א ע"ש רבינו הכי כתב טעם אחר דהא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו בגיטין הולד ממזר ר"ת היא וליתא לדר"מ ואיכא למידק דבריש' קאמר בעל העיטור דבאיכא תרתי לריעותא הוא דפסול הגט ואפי' ניסאת תצא וז"ש כדי לקלקלה שזהו קלקולה שתצא מבעלה דאם לא נתכוין לקלקלה היה לו לערער קודם שתינשא אבל כשאמר לסופר לכתוב סתם וטעה אע"פ דאתא ומערער כשר וכל שכן דכשר כשאינו מערער אף ע"פ דכתבו הבעל או הסופר כתבו מפיו ובכיפא לא קאמר דכשר אלא בדאיכא תרתי

וצריך שלא יהא בשיטה אחרונה לא ספר תרוכין וכו' זה נזכר בתוס' והרא"ש בריש גט פשוט (קסג.) וכתבו כן בעל התרומות והלכות גט דמרדכי וסמ"ג והטעם משום דמספקא לן אי בעינן למיכתב ודן דיהוי ליכי וכו' ושמא צריך לכותבו וא"כ דבר עיקר הוא ואמרינן בריש גט פשוט דאין למדין משיטה אחרונה וז"ל סמ"ג במסקנת דבריו וסוף הדבר נכון לכתוב ספר תרוכין קודם שיטה אחרונה וסיום הגט ואגרת שבוקין וגט פיטורין דליהוי כמו חוזר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ולא יסיים שיטה אחרונה באמצע שיטה אלא ימלאנה באותיות ארוכות פן יחתמו העדים בחצי השיטה שנשארת חלק ושוב לא נלמד משיטה שניה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפה בעל השטר בין העדים לכתב ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי וכו' שכתוב באותה שיטה וגם אין תקנה להחתי' העדים תחת הכתב של חצי השיטה האחרונה שיש לחוש שמא תמלא ממה שתרצה חצי השיטה חלק ותוסיף עוד שיטה שלימה בין העדים לכתב וילמדו מחצי שיטה שהוסיפה שהוא קודם האחרונה וכו' ורבינו שמשון כתב עכשיו שאנו נוהגים לכתוב שריר וקיים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבינו לכתוב כדת משה וישראל בסוף השיטה כי שמא אין חשוב כשריר וקיים עכ"ל וקרוב לזה כתוב בה' הגט דמרדכי גם רבינו ירוחם כתב בח"ב לשון התוס' דריש גט פשוט ואח"כ כתב ומנהג יפה הוא לפ"ז לכתוב כדת משה וישראל ולא יותר בשיטה אחרונה גם הר"ן בפ"ק דגיטין גמרא כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם וכו' דאיכא מ"ד שאין צריך לחזור מעניינו של שטר בגיטי נשים שהרי כותבין בו כדת משה וישראל והוא במקום שריר וקיים דשטר ודעת ר"ת שאין למדין משיטה אחרונה אפי' בגיטי נשים ולפיכך צריך שיהיו סופרי הדיינין זהירין שלא לכתוב בשיטה אחרונה אלא כדת משה וישראל בלבד שאין הדבר צריך ללמוד ממנו עכ"ל וכן נהוג עלמא שלא לכתוב בשיטה אחרונה אלא כדת משה וישראל לבד וכתב עוד שם הר"ן שיש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל וחתימתן של עדים בשטה אחת וכשר הדבר ובלבד שיהא אפשר לכתוב במקום כדת משה וישראל פלוני חייב לפלוני מנה דכה"ג ליכא למיחש שמא הרחיקו העדים משום דקי"ל שטר הבא הוא ועידיו בשיטה אחת כשר ויש להם לחוש שלא יהא איפשר לזייף בכך ונשאל הרשב"א ח"א סימן תקל"ח על גט שכתב בשיטה אחרונה ספר תרוכין ואגרת שבוקין והשיב כל שכתוב למעלה ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' די בכך (כא) ונסתפקו בגמרא אי בעי' מינאי אבל בספר תרוכין לא אסכאן ומה שהצרכתי לכתוב כדת משה וישראל והעדים בשיטה אחרונה לא אמרתי כן אלא מפני חשש שלא יכתוב ודן די יהוי ליכי מינאי בשיטה אחרונה עכ"ל. וכתב עוד הר"ן שם דאף ע"ג דלא החזיר מעניינו של שטר לא מיפסיל שטרא משום הכי אלא שאין למדין משיטה האחרונה וכך פשוט בפרק גט פשוט והטור ח"מ סימן מ"ד כתב רבינו שכן דעת הרמב"ן ושהרא"ש פסלו כולו וכתבתי לחלוקה זה בכאן משום דמשטר ללמוד לגט וכ"ל שאם כתב בשיטה אחרונה ספר תרוכין ואגרת שבוקין וכו' דאפי' למ"ד דבעינן ודן אי אתו עידי מסירה ומסהדי דהוה כתוב ביה ודן די יהוי ליכי מינאי בעת שמסרו לה כשר דומיא דגט הכתוב על דבר המזדייף שכשר אם באו עידי מסירה לפניני ומעידים שלא נזדייף וכמ"ש רבינו בסימן קכ"ד עיין בתשובת הר"ש בר למה שאכתוב בסימן ק"ל (כג): שאלות להרא"ש עד ואין כאן הקדמה והגט כשר הכל בכלל מ"ה ובענין גט שהיה כתוב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל שהשיב שלא נפסל בכך פירוש משום דכדת משה וישראל שכותבין הוי כמו שריר וקיים שכותבין בשטרות ולפיכך למדין בו משיטה אחרונה וכ"כ הרשב"א בתשובה (סימן תקס"ב ותקל"ח) וכתבתי בסימן ק"ל: (ב"ה) בתשובת הריב"ש סימן צ"ח ומה שהשיב על גט שכתוב בו וישראל באל"ף למ"ד כאחד שאינו פסול נתן טעם לדבר משום דכיון דרגילים לכתוב כן ינוקא דלא חכים ולא טפש יקרא ישראל ואע"ג דבס"ת לא הוה כשר לא בעינן בגט כתיבה תמה כמו בס"ת ועיין במה שכתבתי על תשובה זו בראש סימן זה. וענין גט הכתוב בו לא ימחא באלף נתבאר לעיל בסימן זה ומה שהשיב שאם דילג השי"ן של שאנו מונין דכשר כן דעת העיטור במאמר ח' שכתב וז"ל מסתבר כל שניכר שטעות סופר הוא כגון שלא כתב שי"ן האמצעי בששי או ברביעי רי"ש או תיבה אחרת שניכר שהוא טעות סופר אין לחוש אלא בגוף שמות הבעל ובגוף הממון עכ"ל. ומה שיש לדקדק על תשובה גט שהיה כתוב ברביעי עשרים ימים לירח שבט אכתוב בסימן קכ"ז בס"ד:

כתב הרמב"ם אם לא האריך הווי"ן וכו' בפ"ד: ובעל העיטור כתב משמייהו דרבוותא כל הני דקדוקי וכו' כ"כ במאמר שביעי והרא"ש כתב בפסקיו והסכים להב

דרכי משה

בתיקון ישן אם כתב ימחי ביוד לבסוף אין לפוסלו בדיעבד בשעת הדחק עכ"ל וצ"ע דהא לא נמצא כך: (כא) וצ"ע בסימן ל"ג דלא משמע כדבריו: (כב) ובתשובת הרשב"א סימן אלף ר"ד משמע דאם עשו כן כשר וכ"ה בתשובת הריב"ש סימן נ"ד ובהר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ח ע"א: (כג) וכ' שם דאין לפסול כשכתב ודן די יהוי כולו בשיטה אחרונה אלא דוקא בגט שהאשה מביאה לב"ד שיתירוה להינשא על ידו שמא הוסיף אבל בגט שהבעל נותן לאשה או לשלוחה ואינה משמרתו אלא לראיה אפי' בעידי מסירה היינו מתירין אותה אפילו עיקר התורף בשיטה אחרונה עכ"ל: (כד) וכן משמע במרדכי פ"ק דבבא מציעא דף קצ"ה ע"ד דתלינן בטעות אמנם בתשובת ריב"ש סימן קכ"ד משמע דיש לפסול בכה"ג וכן הוא בכתבי

דרישה

מאך הגה' מלאי כתובת פסים): [ב] ואין ראוי לעשות כן וכתב רבי' שמשון עכשיו שנוהגים לכתוב שריר וקים בכל השטרות אין לחוש אם מסיים בחצי שיטה אבל בגיטין נוהג רבי' לכתוב כדת משה וישראל לבסוף השטר כי שמא אין חשיב כשריר וקיים ואפשר דרבינו שכתב ואין ראוי לעשות כן סבירא ליה שכדת משה וישראל הוא טוב ככתיבת שריר וקיים ומ"מ אין ראוי לעשות כן משום חומרא דגיטין דאם לא כן הוה ליה למימר ואסור לעשות כן:

[ג] דטעו אינשי כו' ז"ל מ"ו תימא גדולה מה בכך שיטעה בימי שבוע אם כתב הגט ביום ג' דהוי עשרים לחדש וטעה וחשבו ליום שרביעי אם כן לא הוי מוקדם ונכתב כדינו וכ"ל לפרש דהכי קאמר ולא תאמר שמא יהיה מוקדם שנכתב ברביעי וטעו העולם ויסברו שנכתב בשלישי

פרישה

שיעיין כל הסימן ועיין בב"י וכתב מ"ו שנוהגין כהר"ר פרץ ולא כהרא"ש שכתב בזה לקמן ועיין בשלחן הערוך: (כא) אלא כדת משה וישראל לבד לפי שאין למדין משיטה אחרונה: (כב) ואין ראוי לעשות כן והטעם משום דאז לא נלמד משיטה שנייה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפו בעל השטר בין העדים לכתב (לפי שאין כל העדים מומחין בחתימתן כמו הסופר ומוסיפין שמא מתוך שאינן יכולין לאמן ידם הרחיקו חתימתן מן הכתב בכמות שיטה אחד ואח"כ הוסיף בעל השטר מה שלא לכך אמרו שאין למדין משיטה אחרונה כ"פ) ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי כו' דכתיב באותה שיטה (וזהו עיקר הגט) כ"כ הסמ"ג והוסיף לומר עוד דגם אין תקנה להחתים העדים תחת הכתב של חצי שיטה אחרונה שיש לחוש שמא תמלא ממה שתרצה בחצי שיטה חלק ותוסיף עוד שיטה שלימה בין העדים ובין הכתב וילמדו מחצי השיטה שהוסיפה הוא קודם האחרונה (וע"ל סימן ק"ל ובח"מ סימן מ"ד כ"פ) ועיין בדרישה: (כג) דע כי לא נפסל בכך משום דכדת משה וישראל הוי כמו שריר וקיים שכותבין בשטרות ולפיכך למידין מביטה אחרונה [illegible]

לכם וסברות אלו נזכרו בדברי הרשב"א (סי' אלף וקסג) והר"ן ולא הכריעו אע"פ שנראים נוטים לסברת העיטור וכ"כ דעת הראב"ד בפ"ד וכ"כ שהוא דעת הרמב"ן בתשובה סי' קמ"ה וה"ה גם הוא כתב בפ"ד דברי העיטור וכתב שאין בידו להכריע והרשב"א כתב בתשובה וז"ל כל מה שאמרו לכתוב בגט למהך ולתלכיין לא אמרו אלא שבא הבעל וערער שבכוונה כתב כך כדי לפוסלו או שצוה לסופר לכתוב כן אבל אם כתב הסופר מעצמו כן וגם הוא לא ידע ולא קרא הגט אין חוששין לו וכ"כ גדולי הראשונים ז"ל עכ"ל:

כתב הריב"ש בתשובה סי' ר"ה על גט שהיו בו אותיות יתירות בקצת תיבות כיון שאי אפשר לשנות המלות ההן ממשמעותן בשביל התוספת ההוא אין בהם שום גריעות וכל אותם דקדוקים שנזכרו בגמרא כגון לאתנסבא וכו' הוא לפי שמשמעות הלשון משתנה בשביל זה לפסול הגט אבל בזולת זה אין קפידא ואף בהם כשהבעל מערער ועוד יש מקילים ואומרים שלא נאמר זה אלא כשהבעל עצמו כתבו ומערער אח"כ ואומר לכך נתכוונתי אבל כל שצוה הסופר לכתוב גט כשר וטעה הסופר ולא דקדק באותם דקדוקים אין לפסלו בדיעבד אפי' אם יערער הבעל עכ"ל (כה):

תשובה לו כלל מ"ה סי' ס"ו קשה לי שאם ווי"ן אלו לא היו ארוכות יותר מהראוי כשר גמור היה כיון שהתינוק קורא אותם ווי"ן כמו שכתב רבינו גבי ולורכיה לוי"ו דתרוכין והסכימו בו הרא"ש ושאר מפרשים דלורכיה לאו דוקא ואם היו קצרות שאינן נקראות ווי"ן היאך הכשיר היכא דניתן לה וכ"ל דאע"ג דמדינא אין צריך להאריך ווי"ן הנזכרים בתלמוד יותר מדאי כיון שנהגו להאריך קפדינן בהו לכתחלה וכמו שהשיב בגט שאין אותיות מוקפות גויל שבארצו נהגו לפסול אע"פ שהוא פסק בפסקים להכשיר א"כ ווי"ן היו נקראים ע"י הדחק ומש"ה הצריך להאריכן:

מצאתי כתוב בסדר גט אשכנזית בקומץ רבה גרסינן גבי וי"ו דויהרג אייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש ופירשו התוס' דאי חכים מבין שגידוף הוא כלפי מעלה לאמר ייהרג ואומר ויהרג ויש ללמוד מכאן שיכול להראות לתינוק כל השורה ואין צריך לכסות שאר האותיות ומכאן מביא רבי אליה ראיה לגט שהיתה דלי"ת של כדת קטנה ודומה ליו"ד דאייתי תינוק דלא חכים ולא טיפש וקרייה ומסתמא ה"ה גבי גט א"צ לכסות שאר האותיות וכן שמעתי בשם מהר"י איסרל"ן ז"ל ובספר אגודה כתב תינוק היודע האותיות ואינו יודע לצרף התיבות והתוספות בפרק המגרש כתבו היודע לקרות אותה תיבה עכ"ל: כתב הריב"ש בתשובה בסי' שי"ד לתקן ב"ד הווי"ן בשעת הדחק כסברת הרא"ש הוא רחוק בעיני כי אם צריך תיקון איך יתקן זולתי הסופר שהוא שליח הבעל אבל מ"מ אני לא חששתי לאותם הווי"ן כי אני רגיל לסמוך עמ"ש הרשב"א על הא דאמרינן ולורכיה לוי"ו דתרוכין וכו' לאו לאורכיהו משאר ווי"ן קאמר וכולי וגם מלשון הרמב"ם נראה כן וכדאי אלו הדברים לסמוך עליהם ומה גם בשעת הדחק שא"א לתקן ויש לחוש לעיגונא עכ"ל: אם יש לכתוב בעשרים יום פלוני או בעשרים ימים על זה כתוב בהגהות מרדכי דסוף גיטין ביום א' לחדש כותב באחד לירח פלוני בשני בשני ימים בג' ימים בד' ימים וכן יעשה עד י' ימים מכאן ואילך יכתוב יום (כו) עכ"ל והיינו לשופרא דמילתא ומיהו אם שינה פשיטא דלא עיכב ואני ראיתי בגיטין שכתבו בזמננו שעד י"ט כותבין יום כשמגיעים לכ' ומעשרים ואילך כותבין ימים (כז) ועל ירח אייר כתוב בת"ה (סי' רל"ג) שהסכימו רבוותא שיש לכתבו בשני יודי"ן ובדיעבד יש להכשיר אם נכתב בחד יו"ד וכתב עוד שנ"ל שאפילו ניתן הגט בחד יו"ד וגו ביום נודע הטעות דיש לכתוב וליתן אחר בשני יודי"ן וכה"ג לא הוי לעז כ"כ לב"ד ואע"פ שהביא הוא ז"ל עובדא שהיה כתוב בחד יו"ד והכשירוהו בדיעבד כתב הוא ז"ל דההוא עובדא כבר עברו כמה ימים אחר נתינה ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוה בעי למיהדר וליתן גט אחר הוי זילותא לב"ד ולכן הכשירו בדיעבד. ועל ירח כסליו כתב בתשובה הנזכר שנסתפקו בו הראשונים אם יש לכתבו חסר יו"ד ושמע שהקדמונים היו נשמטים מלכתוב גט בכסליו מפני ספיקא זו והעלה הוא ז"ל שיש לכתוב חסר יו"ד דאע"ג דבלשון תרגום הוי מלא בתר עברי אזלינן שכתוב חסר ע"כ ונ"ל שאין זה סותר למה שכתב בשורש קס"ב שימחא באל"ף כלשון התרגום שכל אחד נדרש לפי מקומו שימחא כתוב אלא לשון תרגום ואגב לא ימחא בידיכי אבל כסלו כתוב אלא לשון עברי בב' ימים לירח כסלו (כח):

אם במקום שהיה לו לכתוב בשנים עשר לירח פלוני כתב בי"ב לירח פלוני כתב בהגהות מרדכי בגיטין בשם הרב מטראנ"י דכשר הוא דידוע לכל די"ב הם שנים עשר ואין לערער עליו לא משום פירות ולא משום זכות וכן משמע שהוא דעת רבינו ירוחם בח"ב אף על פי שכתוב בספרינו בטעות וז"ל וכן אם כתב בו בז' בשבת כו' וכן בדלא אנים וכו' אינו פסול עכ"ל ונ"ל שיש להגיה אם כתוב בו בז' במקום בשבעה והוא כמו מה שהכשיר הרב מטראנ"י (כט):

למנין שאנו מנין כתוב בספרים הנזכרים שהוא בלא וי"ו כתב הריב"ש בתשובה סי' שי"ד מה שאמרת שאפי' כתבו הכל בו והל' הגט דמרדכי דהוי בחד יו"ד: בו יפה כי לא נכתב בו למנין שאנו מונין כאן אלא למנין שאנו מונין באוקיי"א מתא אין להוש מקום עמידת העדים וכתיבת הגט לא נתבאר לזה כלל שבודאי נראה שהם עומדים שם כיון שכתבו שהם מונים כן באותו מקום שאם לא כן היו כותבין שמונים באוקיי"א מתא ובנוסח הגט שכתב הרמב"ם פ"ד מהל' גירושין כך כתוב למנינא דרגילנא למימני ביה במקום פלוני ואין כתוב בו כאן במקום פלוני ואע"פ שבהרבה נוסחי מחברים אחרים כת"ב כאן אין להקפיד ולחוש בזה כי מקומות מקומות יש אלו תפסו להם נוסח זה ואלו תפסו להם נוסח זה וכיון שנהגו הסופרים לכתוב כן באותו מקום הרי הוא כאילו כתבו בפי' כאן הלא תראה שבנוסח הגט הנהוג בפרי"ש הכתוב בספרי עמודי גולה כתוב מנין בלא וי"ו כדי שלא יהא נראה מל' אונאה ובשטר גיטין כתוב שלם וכן בכל גיטין שראיתי מעודי וכן בנוסח ההוא כתוב בדלא אניסנא שאם היה כתוב בלא אניסנא היה נראה כאילו אינו אנוס אבל הוא אנוס ובשאר נוסחי כתוב בדלא אניסנא ורוב המקומות כותבין כן וכן בהרבה דקדוקים אחרים הם

באחד מאלו והבעל אין מערער הגט (ל) [ד] **כשר ותינשא לכתחל'** וכן כתב רב האי אי יהיב בעל רשותא לסופר למכתב וטעה בהון או במקצתהון אי איתיה לספרא מתקן להו ואי לא ניתקן ומינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה ואי אתיא לאינסובי ואתא בעל ומערער ואומר האי דכתיב ודין דינא אמרי ולכך ביונתי לא מינסבא ואי מינסבא לא מפקינן לה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל תשובה לו ששאלת שליח הולכה שהביא גט (לא) ולא היו הווי"ן ארוכים אם רשאין ב"ד להאריכן תשובה (לב) אין יכולין להאריכן ואם ניתן לה הגט

תרתי לטיבותא אבל אם אתא בעל ומערער פסול אפילו אמר לסופר בסתם לכתוב גט וטעה ונראה דבסיפא ה"ק דבדאיכא תרתי לטיבותא כשר ותינשא לכתחלה שאין לנו לערער ולומר דהוה ליה שינוי מטבע כדעת הרמב"ם דליכא בהא קפידא כלל אבל באמר לסופר לכתוב גט בסתם וטעה ואתא בעל ומערער לא תינשא בו לכתחילה אבל אם ניסאת הגט כשר ולא תלא ועל זה כתב רבי' וכן כתב רב האי וכו' דבתרתי לטיבותא תינשא בו לכתחלה אלא שהוסיף לומר דאי איתא לסופר מתקן להו קודם שתינשא לכתחילה ואי לא ניתקן ומינסבא לא מפקינן לה אבל אם אתא בעל ומערער אף על פי שאמר לסופר לכתוב סתם ומערער וקאמר דלכך כוונתי כשאמרתי לסופר לכתוב גט היה דעתי לערער אם יהא טועה ויכתוב ודין מלא ביו"ד לומר דינא אמרי כלומר אם דין הוא שאגרשיך ואם אינו דין איני מגרשיך לא תינשא ואם ניסאת לא תלא דמדינא הגט כשר כיון שאמר לסופר לכתוב סתם וליכא הכא אלא טעות סופר אלא דלכתחלה לא תינשא אפילו אתא ס"ר ומתקן ליה דכיון דהבעל מערער איכא הוצאת לעז אבל בדליכא תרתי לריעותא אפילו ניסאת תלא דהגט בטל מדינא והולד ממזר ועיין בחידושי הרשב"א הביא ג"כ דעת הרמב"ם והחולקים עליו העיטור ורב האי גאון מבואר שם גם כן כדפרישית מיהו אכתי קשה מה מועיל תיקון הסופר לאחר שחתמו העדים דמ"מ העדים אגט פסול חתמו וי"ל דהגט מן הדין כשר כיון דצוה לסופר לכתוב גט בסתם כדפירש' אלא דלכתחילה יש לתקנו מפני הלעז ועי"ל דקי"ל עידי מסירה כרתי ודל עידי חתימה: תשובה לו וכו' עד סוף הסימן וכו' כלל מ"ה סימן ע"ו ואיכא לתמוה טובא דבריש' אמר דאין ב"ד יכולין להאריכן ולא ינתן הגט אלא צריך שיחזור השליח אל הסופר ומתקן ליה סופר אבל איש אחר אין בידו לתקן הגט ולהכשירו בלא ציווי הבעל וכמ"ש רב האי לעיל בסמוך דסופר דוקא מתקן ליה ובסיפא כתב דאפילו איש אחר יהא מתקנו דאע"פ דמיירי בשם דאיכא תקנת עיגונן מ"מ אין לנו לעשות שלא כדין ועוד דמתחלה אמר דאם הבעל רחוק מכאן והיה ניתן הגט בלא תיקון לא היה פוסלו אלמא דאם לא ניתן הגט היה פוסלו ואע"פ שתיקנו איש אחר ואע"פ שהבעל רחוק מכאן ואח"כ כתב דבהובא ממקום רחוק דאיכא תקנת עיגונן היה מצוה לאיש אחר לתקן וליתנו לכתחילה ויש לייסב דהשאלה היתה דשליח הולכה הביא הגט ממקום קרוב אלא דבשעה שהביא הגט לאשה הלך הבעל למקום רחוק ויחזור וישוב לעירו ואין שם תקנת עגונה הלא כשיחזור לעירו יהיה קרוב ויתן גט אחר א"כ אי איתא לסופר מתקן ליה סופר ולפיכך השיב אע"פ דאם ניתן הגט ואין הווי"ן ארוכין הגט כשר כיון דצוה לסופר לכותבו בסתם אלא דהסופר טעה מ"מ לכתחלה לא ינתן ואיש אחר אין יכול לתקן אי ליתיה לספרא ואע"פ שהבעל רחוק מכאן אין בזה עיגונן כיון שישוב לעירו בקרוב ויתן גט אחר אלא שאם ניתן בלא תיקון והבעל רחוק לא היה פוסלו כיון דמדינא כשר בלא תיקון ומשמע אבל אם היה הבעל קרוב וניתן בלא תיקון היה פוסלו ומצריך גט אחר. ובסיפא מיירי שהובא הגט ממקום רחוק דהיינו לדירת הבעל במקום רחוק ולא שכיחי שיירתא ואיכא תקנת עיגונן התיר לאיש אחר לתקן כיון דמדינא הגט כשר כיון שצוה לסופר לכתוב בסתם ולא צריך לתקן אלא מפני הלעז יש לסמוך על סברא זו בשעת הדחק דמסתמא ניחא ליה לבעל שיתקנוהו ודו"ק. עוד הקשה ב"י מה נפסך אם היו הווי"ן עשויין כדין דתינוק קורא אותן ווי"ן כשר גמור הוא וא"צ תיקון ואם היו קצרות כמו יו"ד אמאי הכשיר ולא ה"ל ז"ל לכותבה לקושיא זו בספר דפשיטא דמדינא כשר דה"ל תורת ווי"ן אלא דלפי דשינו ממנהג דעושין אותן ארוכין קצת יותר משאר ווי"ן והסופר עשאן קצרות כשאר ווי"ן מחמירין להצריכו גט אחר אי ליתיה לסופר לתקן וכדפי' ושכך הוא דעת רב האי גאון:

דרכי משה

בכתבי מהרי"ו סימן י"א בשם ר"ת וע"ש וע"ל סוף סי' קכ"ז: (כה) כתב הרשב"א בתשובה סימן אלף קפ"ג על גט שלא כתבו ה' דלהתנסבא אלא כתב לתנסבא וכתב דכשר אפי' לא כתב להתנסבא כלל דהרי כתב בו והרי את מותרת לכל אדם ולא פסלו בגמרא אלא לאתנסבא משום דמשמע לא תנסבא גם שם יש מכשירין כל זמן שאין הבעל מערער כו' וע"ל סוף סי' קכ"ד מדינים אלו: (כו) כתב מהרא"י בתשובה סי' כ"ז באם כתב ימים בזו הגט פסול אם לא בשעת הדחק וכן הוא שם סימן ע"ב: (כז) ועיין בתשובת מהרי"ו סי' ע"ב דמשמע דיש לכתוב יום וכן הוא בספר כלבו וכן משמע מדברי המרדכי דלעיל וכן הוא בסדר גיטין וכן נוהגין: (כח) כתב בסדר גיטין סי' י"ז ניסן מלא אייר בשני יודי"ן וכן הוא שם סי' י"ט ומצאתי כתב בשם מהרי"ו מולין דפסק ליתן ב' גיטין באייר מכח ספק ויש נמנעין ליתן גט באייר מכח ספק. סיון מלא כמו ניסן עכ"ל תמוז מלא אלול מלא תשרי בחד יו"ד מרחשון בחד ו' וכסלו חסר יו"ד וכן הוא בת"ה סי' רל"ג: (כט) כתב בסדר גיטין סוף סי' ל"ח מעשה בגט שלא היה נכתב בו בארבעה אלא ארבעה ימים לירח והכשירו עכ"ל. ובתיקון

פרישה

שאת לא תלא כ"כ במ"מ בפ"ד: (ל) כשר ותינשא בו לכתחילה אבל אם מערער הבעל צוה לכותבו סתם נראה דסבר ב"ס שלכתחלה לא תינשא בו ואם ניסאת לא תלא ועיין בדרישה: (סאי דכתיבת ודין ר"ל ודן דיהוי כו' מלא משמע דין הוא לגרשה הא לאו הכי לא וא"כ היה מטיל תנאי בגט כ"פ): (לא) ולא היו הווי"ן ארוכין זה לשון בית יוסף כ"ל דאע"ג דמדינא אין צריך להאריך ווי"ן הנזכרים בתלמוד יותר מדאי (כמ"ש לעיל בסי' ע' ס"ו ואם כן מה השאלה ותשובה כ"פ) כיון שנהגו להאריך קפדינן בהו לכתחלה א"כ ווי"ן היו נקראים על ידי הדחק ומשום הכי הצריך להאריכן עד כאן לשונו: (לב) אין יכולין להאריכן פירוש ולא יתן לה

דרישה

בשלישי וטעה בימי השבוע ויהיה מוקדם בטעות ע"כ אמר שלא יטעו כוס כו' ודו"ק עכ"ל ואין לקשות אם כן למה ליה להרא"ש לפסוק ולכתוב הטעם דבימי השבוע לא שכיחי דטעה בלא"כ אין סברא לחשוש לכך דאם כן נצטרך לחשוש לשני טעות ולומר דהסופר טעה בקביעא דירחא והשולח יטעו לומר דטעה הסופר בימי השבוע דהא אם אמת הוא כן שהסופר טעה בימי השבוע אין כאן מוקדם. דמכל מקום אין כאן אלא טעות אחד במקום אחד והכי קאמר ניחוש שמא באמת נכתב ביום הרביעי ואם כן צריך לומר דלא נכתב עד יום כ"א. אבל כשיבא הגט לידם תבא לטרוף מהלקוחות מיום עשרים שתאמר בנתגרשה ביום ג' כ' לחודש והב"ד ישמעו לה באומרו כיון דאין אדם טועה בקביעא דירחא מרובו של חדש ואילך ומשום הכי מסיק דזה לא יעלה על דעתם לטרוף מלקוחות כיון דבימי השבוע נמי לא שכיח דטעו אינשי. ובזה מיושב דל"ת דמתחיל בקושיא מסה דמשעבר רובו של חדש לא טעו אינשי משמע דלא טעו כלל וסיים בתירוץ בימי השבוע לא שכיחי דטעו משמע דאע"ג דלא שכיח מכל מקום טעו והדר קושיא לדוכתיה ולפי מה שכתבתי ניחא דמכל מקום מסקינא לא יבואו לטרוף מיד לקוחות ועיין בשלחן ערוך דכתב מור"ם ז"ל דיש חולקין אהרא"ש בזה ורצה לומר הריב"ש ומהרא"י וכן כתב בד"מ בהדיא ועיין בתשובתי שהבאתי לה"ס מהרש"פ מקראקא שם כתבתי דנראה דל"פ: [ד] כשר ותינשא בו לכתחלה אבל אם מערער והבעל צוה לכותבו סתם נראה כו' משום דדיוקא דדברי אהדדי דבריש' כתב דדוקא אם הבעל בעצמו כותב הגט או שהסופר כותבו מפיו ומערער בהא מייתינן לפסול הגט משמע הא אם צוה סתם לא מייתינן לפסלו אע"ג שערער ובסיפא כתב לאבל צוה לכותבו סתם ולא מערער הוא כשר משמע שאם מערער מייתינן לערערו ואע"פ שצוה סתם לכן נריך לחלק כמו שכתבתי (ומש"ה בריש' ובא הבעל ואמר כו' הא' בא הבעל אבל א"ל בסיפא כן דמ"ש והבעל אינו מערער או קאמר ובכהם ... שני ותינשא לכתחלה אחרי בעל העיטור ורב האי שניהם אמרו דבר אחד וק"ל כ"פ) וכן משמע מדברי רב האי שכתב רבינו ובדברי הריב"ש שהביא בית יוסף ועיין שם:

הגט ואין הווי"ן ארוכים והבעל רחוק מכאן לא הייתי פוסלו בשביל זה וכן אם יש בו תקנת עיגון כגון שהובא ממקום רחוק יאריכו הווי"ן כי מסתמא הבעל צוה לכתוב כתיקון חכמים ואם לא כתב הסופר כראוי ניחא ליה (לג) לבעל שיתקנוהו ועל זה יש לסמוך בשעת הדחק: צריך

דקדוקי סופרים ואין לשנות בזה מנהג המקומות שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים עכ"ל (ל): דיתבא על נהר פלוני כתוב בספרים הנזכרים שהוא בחד יו"ד דיתבא אחת היא במקום היושבת: במתא פלוני דמתקריא פלוני או דמתקרית בלשון נקבה כך כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' קפ"ה: אנא פב"פ דממתא פלוני וכל שום דאית לי וכו' כ"כ בטופס גט דהרא"ש שכתב בסוף גיטין ובטופס הגט דהרמב"ם פ"ד מהלכות גירושין וכן הוא בטופס שכתבו רבי' ורבינו ירוחם אבל בטופס הרי"ף כתב אנא פב"פ וכל שום דאית לי דממתא פלוני ומהר"ר ישראל בכתביו סי' רמ"ז כתב לרב אחד שסידר העומד קודם וכל שום שבטופס שלו אינו כתוב אלא וכל שום קודם העומד ושמשמע שטופס זה מכוון קצת יותר דמה לנו להפסיק בין שם המובהק ובין וכל שום והמנהג לכתוב העומד קודם וכל שום כטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם ורבינו ז"ל: **אם** צריך לכתוב וכל שום בשמא דאבוה בטופס הרא"ש והרמב"ם ורבינו ירוחם משמע דצריך וכתב הר"ן בפרק המגרש שבקצת נוסחי הלכות ג"כ כתוב כך אנא פב"פ דממתא פלוני וכל שום וכו' דאית לי ולאבהתי אבל הרמב"ן העיד שראה נוסחא של הרי"ף מוגהת בכתב ידו ואין כתוב בה אלא אנא פב"פ וכל שום דאית לי דממתא פלוני וכן בשם שלה: **בדרא** אניסנא כתב רבינו ירוחם בח"ב שאם כתב בדלא אנים במקום בדלא אניסנא אינו פסול: **ושבקית** ופטרית כן כתוב בטופס הרי"ף והרא"ש ורבינו ירוחם ובכל בו ובהגהות מיימון פ"ד בשם סמ"ק בזה שבקית קודם פטרית וכן בטופס גט שנדפס בסמ"ג אבל בטופס הרמב"ם כתוב בזה פטרית קודם ושבקית ובטופס רש"י אין כתוב אלא פטרית לבד וכבר כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' רכ"ח טעם לדברי רש"י ולדברי שאר הפוסקים ושכל גאון תפס לו שופרא דשטרא לפי דעתו ואין קפידא בדבר ומנהגינו לכתוב כטופס הרא"ש והרי"ף וכן היה מנהג מהר"ר ישראל כנראה מתוך הכתב הנזכר: ותרוכית כ"כ בטופס הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם ורבינו בוי"ו אחר הרי"ש וג"כ משמע בכל בו שכתב בשני התרוכית שבגט ותרוכית הוי"ו גדולה ומשמע שעל וי"ו שאחר הרי"ש קאמר שאם תדמה ליו"ד יקרא תריכית ולישתמע שהיא גירשה אותו דאילו בוי"ו שקודם התי"ו לא נפקא לן מידי בין קצרה לארוכה אבל בטופס הרי"ף שבידינו התריכית הראשון כתוב ביו"ד אחר הרי"ש ואפשר היה לומר שטעות סופר הוא אלא שמצאתי בתשובה להרמב"ן סי' קמ"ה ששאלוהו על גט שכתוב בו תרוכית בוי"ו ארוכה במקום תריכית הרי בהדיא שצריך לכתוב תריכית ביו"ד מיהו יש לדחות שעל יו"ד שבין כ' לתי"ו קאמר שכתבו וי"ו במקומו וכתבו תרוכות אלא שבספרים שבידינו כתוב גט שכתוב בו תרוכית ואיני יודע טעם למאריכים לכתוב תריכית ביו"ד גם אם נוסחת הרי"ף שבידינו אמתית איני יודע למה הראשון כתוב ביו"ד והשני בוי"ו: יתיכי כתוב בכל בו ובה' גט דמרדכי שהוא בג' יודין: ליכי כתוב בכלבו ב' יודי"ן והאורבלי כתב לכי בלא יו"ד דלא לישתמע לי כי את אנתתי. אבל ז בשאר ליכי אין לחוש והר"פ אומר בשם ה"ר יחיאל דיש לכתוב בו יו"ד כמו (שמות ב) הוליכי ר"ל שליכי וכן נתווכח עם ה"ר משה מרשלי: דהוית אנתתי כן כתוב בטופס הרי"ף והרא"ש ורבינו ובטופס שנדפס בסמ"ג דהוי תיבה אחת אבל בטופס הרמב"ם כתיב די הוית שתי תיבות וכ"כ בטופס הרי"ן שכתב רבינו ירוחם: אנתתי כתוב בכלבו ובהלכות גט דמרדכי שהיא בלא יו"ד אחר האל"ף: **ובדין** צריך ליזהר בוי"ו שלא תהיה קצרה כמו שכתוב לעיל וכתוב בכל בו וי"ו גדולה ולא יותר מדאי שלא תדמה לנו"ן: שבקית ופטרית ותרוכית כ"כ בטופס הרא"ש דפסקים אבל בטופס דתשובה כתוב בזה פטרית קודם שבקית וכ"כ בטופס הרא"ש דרבינו ירוחם וכ"כ בטופס הרמב"ם וכ"כ בכל בו ובהגהות מיימון בשם סמ"ק וכן בטופס גט שנדפס בסמ"ג וכן המנהג אבל בטופס הרי"ף לא כתב לא שבקית ולא פטרית אלא ובדו תרוכית ולא ידעתי למה ורש"י לא כתב בזה אלא פטרית ותרוכית ולא שבקית וכבר נתן טעם לדבריו מהר"ר ישראל בכתביו סי' רכ"ח וכתב שאין קפידא בדבר: דיתיהוויין ככר נתבאר שצריך לכתוב בה' יודי"ן: בנפשיכי כתוב בהגהות דמרדכי בסוף גיטין שלא יכתוב יו"ד אחר השי"ן דמשמע שיש לאדם שתי נפשות וגם ר"ת לא היה כותב יו"ד וגם בפרי"ש לא היו כותבים יו"ד ומיהו אם היה כתוב בו יו"ד אין לפסלו וכתב מהרי"ק בשורש נ"ח כדברי הגהה זו דלכתחלה יש לכתבו בלא יו"ד וכן ראיתי נוהגין בלא יו"ד וכן אנו נוהגים מעשים בכל יום עכ"ל אבל הכלבו כתב שהוא בשני יודי"ן ויש שאין מקפידין ובהל' הגט דמרדכי כתוב בנפשיכי שני יודי"ן וכן פשט המנהג לכתבו בשני יודי"ן כדכתוב בה' הגט דמרדכי ובכל בו: **למהך** ככר נתבאר שלא יכתוב בו יו"ד וגם שיזהר להרחיק רגל הה"א מהגג: **להתנסבא** ככר נתבאר שצריך לכתבו בה"א אחר הלמ"ד ולענין לכתוב יו"ד אחר הה"א כתבו הכלבו והלכות הגט דמרדכי דיש כותבין ויש שאין כותבין ובהגהות מיימון פ"ד כתב בשם סמ"ק שמלא בשם הר"פ שהעולם מקפידים וחלוקים לכתבו ביו"ד אכן שמעתי שהר"מ לא היה מקפיד (לא): **דיתיצביין** ככר נתבאר שצריך לכתבו בה' יודי"ן: **ואנש** כתוב בכל בו ובהל' הגט דמרדכי שהוא בלא יו"ד: **ימהא** ככר נתבאר שי"א באל"ף וי"א בה"א ושהמנהג באל"ף. בידיכי כתוב בכלבו והל' הגט דמרדכי שהוא בג' יודי"ן. מן שמאי כ"כ בכל הטופסים זולת בטופס שנדפס בסמ"ג וסמ"ק ובטופס שכתב רש"י בהמגרש

כמי ליתיה ונשאל להרשב"א על גט שאין כתוב בו מן שמאי והשיב דאין בכך כלום דאפילו לכתחלה א"צ לכתבו דכל שנתן לה גיטה היאך יכול למחות בידה משמו ולשון זה לא מצאנוהו בגמרא ולא בשום מקום עכ"ל: **מן** יומא דנן ולעלם בהמגרש (פה:) דאתקין רבא בגיטין לכתוב כן ומפרש דאתקין לכתוב מן יומא דנן לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופירש"י לאפוקי מדרבי יוסי דאמר א"צ לכתוב מהיום בגט דס"ת דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי כגט לאחר מיתה לכך תיקן רבא בכל הגיטין להיות הסופרים רגילין בו ואע"ג דקיימא לן כר' יוסי בעי לאפוקי נפשין מפלוגתא שילא הדבר בהיתר ולא יצא שם פיסול במשפחות ישראל ולהרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין שפסק דלא כרבי יוסי לאפוקי מדר' יוסי ממש קאמר דלא קיימא לן כוותיה ומש"ה תיקון ליכנא דלישתמע מיניה דלית הלכתא כרבי יוסי ואמרינן תו בגמרא ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן היום אין את אשתי ולמחר את אשתי מהו ופירש"י ואע"ג דפשט ליה כיון דפסקא פסקא אפ"ה תיקן דלא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט ולהרמב"ם בפ"ח שכתב שאם התנה ואמר היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת לאפוקי היינו לומר דתיקון ליכנא דלישתמע מיניה דכל היכא דאמר היום אין את אשתי אינה מגורשת: והרי את מותרת לכל אדם שנינו בהמגרש (פב.) גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודן דיהוי ליכי מינאי וכו' ורש"י בטופס הגט שכתב בהמגרש שם לא כתב הרי את מותרת וגם בטופס הרי"ף ליתיה כפי עדות הרשב"א ובעל העיטור וכתב העיטור שאע"פ שכתוב בהלכות שלנו הגה"ה הוא אבל הוא לא כתבו ודעת העיטור במאמר שביעי שא"צ לכתבו והא"יך בראייה ונזכרו דבריו בהגהות מרדכי דגיטין וגם התוס' בפ' כל הגט (כו. ד"ה וצריך) בגמ' דהכותב טופסי גיטין כתבו שבטופסי גיטין לא היה כתוב אבל ר"ת הנהיג לכתבו משום דבכל דוכתי משמע שהיו כותבין אותו ח ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין הראשונים שהרי מאריכין לכתוב כמה לשונות בגט דהוי כמו הרי את מותרת לכל אדם ודברים הללו כתבם גם במרדכי בפרק הנזכר וגם הגהות בפ"ד כתבו כל זה בשם ספר התרומה והמצות ולפי זה אין כותבין אותו אלא לשופרא דמילתא אבל מדברי הר"א שכתב בטופס הגט וכתב סתם משנה גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ולא כתב דברי התוספות משמע דס"ל שעכ"פ צריך לכותבו וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"א גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ובפ"ד כתבו בטופס הגט (לב) וכן דעת הר"ן בהמגרש שצריך לכתבו וגם ה"ה כתב בפ"ד שהעיקר כדברי האומרים שצריך לכתבו וכתבו הרשב"א והר"ן בהמגרש שכן דעת הרמב"ן שצריך לכתוב הרי את מותרת ושאם לא כתבו קרוב הדבר שאפילו נישאת תצא דסוגיין דעלמא שזהו גופו של גט וגם ה"ה בפ"ד כתב דברי הרמב"ן. כתוב בכלבו מותרת בוי"ו: ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' ככר נתבאר שצריך לכתבו ושיכתוב ודן בלא יו"ד דייהוין ג' יודי"ן כ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובטופס דהרי"ף והרמב"ם וטופס הרא"ש דרבינו ירוחם וטופס שבסמ"ג כתוב די יהוי ב' תיבות אך בטופס הרא"ש דפסקים ותשובות וטופס רבינו כתוב דיהוי תיבה אחת בשני יודין לבד ואם כתב דהוי כתב רבי' ירוחם בח"ב שאינו לשון עבר אלא הווה וכ"כ הריב"ש בתשובה סי' ר"ה: ליכי נתבאר גבי יתיכי ליכי: מנאי בלא יו"ד בין מ"ם לנו"ן וכן כתוב בכל בו ובהלכות הגט דמרדכי וכן הוא בטופס הרא"ש דתשובה וטופס הרמב"ם וטופס הרי"ף דרבינו ירוחם אבל בטופס הרא"ש דפסקים וטופס הרי"ף שבידינו וטופס שבסמ"ג וטופס רבי' כתוב ביו"ד והמנהג לכתוב בלא יו"ד (לג): ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פיטורין ככר נתבאר שתרוכין ושבוקין חסירי יו"ד ראשונה ופיטורין בשני יודי"ן וצריך ליזהר בוי"ו של תרוכין ושבוקין שלא תהיה קצרה ובטופס הרא"ש דפסקים ותשובות כתוב תרוכין ושבוקין ופיטורין וכן בטופס שבסמ"ג אבל בטופס הרי"ף והרמב"ם כתב תירוכין פיטורין שבוקין ובטופס רש"י כתוב פטורין תרוכין שבוקין והמנהג לכתוב כטופס הרא"ש וסמ"ג: כדת משה וישראל ככר נתבאר לעיל שאין לכתוב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל בגט ארוסה צריך לכתוב דהוית ארוסתי ואם כתב דהוית אנתתי כתב רבינו ירוחם בח"ב דמעשה בא לפניו והכשיר וראייתו מדאמרינן בפ"ק דקידושין (ו.) הרי את אשתי הרי את ארוסתי הרי זו מקודשת נראה דארוסה נקראת אשה גם בת"ה סימן רכ"ט הכשיר דיעבד (לד) ונראה לי דה"ה דאיפשר אם כתב לאשתו דהוית ארוסתי דכשר בדיעבד וראיה מדאמרינן בריש כל הגט (כו:) האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט ואמר עולא מה טעם גזירה וכו' הכא נמי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש רש"י הכא נמי במתניתין משום הכי צריך להניח מקום זמן אף לטופס הארוסה שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד אחר נישואין עכ"ל. והשתא כיון שכותב זמן לבו ביום מסתמא הוא כותב בו דהוית ארוסתי שהרי באותו יום ארוסה היא ואפ"ה מני לגרש בו אחר שכנסה אי לאו משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וא"ת שאינו כותב על סמך שיגרשנה בעודה ארוסה אלא על סמך שיגרשנה אחר שיכנסנה לפחות נפשוט מהכא היכא דכתב לארוסתי דהוית אנתתי כשר שכיון שאינו כותב הגט אלא ע"ד שיגרשנה אחר שיכנסנה א"כ כתב אנתתי ואפ"ה משמע דיכול לגרשה בעודה ארוסה דלא גזרינן אלא משום שמא יגרשנה אחר שכנסה אבל אם היה מגרשה בעודה ארוסה כיון דליכא למיגזר שמא יאמרו שפיר מגרש ביה ואע"ג דכתוב בו אנתתי ואין לומר דהב"ע בשהניח מקום אנתתי דזה טופס הוא ובמתני' לא תנן שיניח אלא מקום התורף וכן משמע מדברי

דרכי משה

(ל) ובתיקון מצאתי פעם אחת היה כתוב מונין בו ופסל מהרי"ו הגט עכ"ל ונראה דבמקום שנהגו לכתוב כך אין לחוש ובדאי הריב"ש לסמוך עליו: (לא) והיה כותבו בלא יו"ד וכן נוהגין וכן מצאתי בתיקון ישן: (לב) אבל אינו נ"ל הכרח בדברי הרמב"ם והרא"ש כי לא כתבו רק המשנה המוזכרת פרק המגרש ונראה פירוש המכשירים דאינו ר"ל זה הלשון בעצמו רק ענינו מורה על זה ומה שנמצא בטופס שלהם אינו ראיה כי גם ר"ת כתב לכותבו לכתחילה ומדברי הר"ן פרק המגרש מוכח דלא היה כתוב בנוסח הרמב"ם ובנ"י בפ' האשה שהלך דף תצ"ד ע"א אע"ג דכבר כתב בגט למהך להתנסבא כו' לא סגי עד שיכתוב הרי את מותרת כו' דבלאו הכי דלמא דוקא להתנסבא קאמר אבל לא לזנות והוי כאומר הרי זה גיטך חוץ מזנותיך דלא הוי גט כו' ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ו ע"ד פליג וכתב דלהתנסבא אף לזנות במשמע ובמ"מ פ"ד דגירושין ובר"ן פרק המגרש כתב בשם הרמב"ן דאם לא כתב הרי את מותרת הגט פסול וקרוב לומר שאף אם נישאת תצא וע"ש ועוד האריך בטעמים בסדר גיטין שלנו עיין בת"ה סימן רל"ב טעם על שאנו מחמירים כמה חומרות בגיטין ואין אנו חוששין להוצאת לעז על גיטין הראשונים ז (לג) ומצאתי בתיקון ישן אם כתב מינאי מלא אין לפסלו בשעת הדחק: (לד) וכ"ה בחידושי אגודה:
יכ"ה

פרישה

זה הגט כלל מ"ו כלה לומר אם הבעל אינו כהוק: (לג) **לבעל** שיתקנוהו ותימה מה מועיל כרתי וכלק עידי חתימה מכאן ונמלא שנותן כהלכתה בעידי מסירה וגם אינו פסול ממש אלא שצריכה תיקון לאחר שיתתמוהו העדים ס"ם העדים אגט פסול התמו ויש לומר דסבירא ליה מידי מסירה תיקון כה"ג מכתבוא אמריכן הבעל נוח עכ"ל מ"ו (וב"י כתב דמיירי בוי"ן הכ"ל דתרוכין כו' כ"ס):
כך

חדושי הגהות

ו ור"ל שאר ליכי המוזכרים בגט כגון וחניכא דאית ליכי או ודן דיהוי ליכי בזה אין להוש דלא שייך לפרש כדלעיל: ח הך ומ"מ אין לו הכנה למאי דסיים שר"ת הנהיג לכותבו ושבכל דוכתא יו כותבין ופשיטא הוא דאין להוציא לעז אמנם עיינתי בתוס' שם איתא להיפך וז"ל והנהיג ר"ת לכתוב לשון זה אבל בטופסי גיטין לא היה כתוב ומ"מ אין להוציא לעז וכו':
ר"ל

קכו צריך לכתוב הזמן בגט כיצד בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני (א) כך וכך לחשבון פלוני שהחכמים תקנו לכתוב בו הזמן משום שפעמים שאדם נשוי קרובתו ותזנה תחתיו וירצה (ב) לחפות עליה ויתן לה גט אחר הזנות ולא יכתוב בו הזמן היא תאמר קודם הזנות נתגרשתי אבל כיון שתקנו לכתוב בו הזמן (ג) ואם תאמר כן צריכה להביא ראיה אבל לא הוצרכו לתקן זמן כדי לידע מתי תיטול פירות מנכסים שהיו בידו (ד) דקי"ל יש לבעל פירות עד שעה שיתן הגט לידה וכשיגיע הגט לידה תלך לב"ד ותראה להם גיטה ויכתוב לה ב"ד הזמן שנתגרשה בו ואם נתגרשה [א] בגט שאין בו זמן לא תינשא ומיהו אם ניסת בו לא תצא אפי'
אם

מדברי התוס' שם שאם כתב ארוסתי בגט אשה כשר שכתבו בשם ר"ת שכיון שרואים שכתוב בגט ארוסתי יחתמו אחר הנישואין כי יסברו דעודה ארוסה ואם ת"ל שאם כתב לאשתו ארוסתי פסול תיפוק ליה דפסול משום שכתב ארוסתי לנשואה אלא משמע דכשר וכדברי רבינו ירוחם ות"ה כתב הרשב"א בתשובה וז"ל מסתברא שאם אמר להם שיכתבו גט לארוסתו ולא א"ל שיכתבו בו דהוית אנתתי אלא שהם טעו וכתבו כן הגט כשר דארוסתי זו היא אשתי וראיה מאותה שאמרו ט דהרי את אשתי הרי זו מקודשת ואין אשתי כנשואתי שאילו האומר הרי את כנשואתי לא שמענו שתהא מקודשת דלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה עכ"ל:

שין ועין שבגט שלא היו היודי"ן נוגעים בהם וכן היו"ד שע"ג האל"ף ושאחורי הלמ"ד שאינם נוגעים באות אבל הם כתובים כל כך בדיבוק שהתינוק קורא אותם יפה כתב בת"ה בסי' ר"ל דלכאורה מוכח מתוך דברי הגאונים דיש לפסול אפי' דיעבד אמנם כי דייקינן שפיר נוכל להכשיר אמנם לדברי האביר"י סוף גיטין דפוסל אם הדביק מה שצריך להרחיק הוא הדין אם הרחיק מה שצריך להדביק וכתבתים להת"ה סי' מ"ג י העלה דהואיל ונמצא ראיות לכאן ולכאן נכון להחמיר ולהזהיר דאפי' בדיעבד לבי נוקפי דטעות בגט מביא לידי ממזרת עכ"ל: **ונ"ל** שאם הוא בטופס פשיטא דכשר דלא גרע מחסרה כל האות דכשר ואפי' אם הוא בתורף נראה להכשיר בדיעבד במקום עיגון מיהא כיון דתינוק קורא אותם יפה:

רגלי ההי"ן והקופי"ן שהיו נוגעים בגגין נתבאר בסי' זה אם נפסל הגט בכך גט שכתוב בו רי"ש שבשם האשה הגג קצר מאד מכל שאר רי"ש שבגט ונמצאו בגט ווי"ן גדולות מאד ואחרות קטנות והתינוקות קראוה וי"ו ולסוף ימים קראוה אנשים מאנשי הארץ שהגט בא משם ואחד מהם קראו ברי"ש כתוב בתשובות הרמב"ן סי' קמ"ח שהשיב הרשב"א שכיון שלא נמצא מארץ ההוא שקרא ברי"ש אלא אחד הגט פסול ועוד שהיו בגט ווי"ן ואיך אפשר שיהיו מקום שיעשו רי"ש ווי"ן שוין ובטלה דעתו אצל כל אדם והעלה שאם ניסאת תצא והולד ממזר ע"כ ונ"ל דהיינו דוקא במקום התורף אבל בטופס כשר כמו שכתבתי בסמוך:

אם חיסר הסופר ולא כתב להתנסבא כתוב בתשובת הרמב"ן בסי' קמ"ה איני רואה בו פיסול שהרי יש בו והרי את מותרת לכל אדם וכשאמרו בטופסי גיטין שצריך לשייר שם האיש והאשה ואמר שמואל שצריך לשייר אף מקום הרי את מותרת לכל אדם לא אמרו צריך לשייר להתנסבא ומדבריו אלה משמע שאם חסר תיבה אחת מהטופס אין הגט נפסל בכך ומ"מ בסוף התשובה הנזכר כתב ומ"ש אם יש תקנה בחזרת שליח לסופר ויכתוב לו אחר דבר ברור הוא שיכול לעשות כן והסופר יכתוב לו אחר כתקנו ולא לכתוב פסול או מסופק ואם הוא חוזר למה שכתוב בתחלת התשובה שחיסר ה"א מלהתנסבא או שחיסר התיבה כולה משמע דמספקא ליה ואיפשר דהא דקאמר אם יש תקנה בחזרת השליח וכו' על גט שהיו בו ספיקות אחרים קאי ולא על גט שחסר בו ה"א דלהתנסבא או כל התיבה פשיטא ליה דכשר כמו שכתב בתחלה וכן נראה: **כתוב** בתשובת הרשב"א ח"א סי' אלף רמ"ח ולענין מה שכתבת חסרון וי"ו דוכדו דלא היה כתוב אלא וכד אם נפסל בכך תשובה כל מקום שאינו מעיקר הגט אינו פוסל (לה): **כתוב** עוד בתשובת הרשב"א (שם) שאלתם אם ראוי לכתוב בגט ביטול כל מיני מודעי תשובה אין כותבין בגט שום תנאי בעולם אלא הגט בלבד בלא שום ביטול מודעי ובלא שום תנאי עכ"ל (לו):

קכו צריך לכתוב הזמן בגט וכו' בפרק שני דגיטין (יז.) איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות. ופירש"י משום בת אחותו והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידים עליה בב"ד מוציאה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותו שעה: משום פירות. שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל בפירות נכסי מלוג שלה תגבה ואם לא היה בו זמן יהיה מוכר והולך וכשתתבענו לדין הויא ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי. ורבי יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכתבו הרי"ף והרא"ש והרשב"א דאיכא מאן דאמר דהלכה כר"ל ודחו ראיותיו והעלה דהלכה כר' יוחנן וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' גירושין וגם בזמן הזה דליכא דיני נפשות וא"כ ליכא למיחש שיחפה עליה שלא תידון כת"א כתב הרא"ש דאפ"ה פסלינן לגט בלא זמן כדתנן ג' גיטין פסולין ואחד מהם אין בו זמן וביומי ר' כשנית משנה זו וטעמא דאיכא למיחש שמא יחפה על בניה שהם ממזרים א"נ שלא תיאסר עליו קודם גירושין וכ"כ התוס' בפרק הנזכר על הא דאמרינן בגיטין הבאים ממ"ה הכהו קלא אית להו וכתב הריב"ש בדין זה בתשובה סימן קי"ז אבל כיון שתקנו לכתוב בו הזמן אם תאמר כן צריכה להביא ראיה כלומר אם תאמר שקודם הזנות נתגרשה בגט זה ואף ע"פ שהוא פסול לפי שאין בו זמן היינו מדרבנן אבל מדאורייתא גט מעליא הוא ואפי' לאחר תקנת חכמים אם ניסאת הולד כשר כדתנן בהמגרש ואם תטעון שהזנות היה אחר נתינת גט זה אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליה והוא שתברר בעדים שקבלה הגט קודם לזנות אבל לא הוצרכו לתקן כדי לידע מתי תיטול פירות וכו' כרבי יוחנן דאמר יש לבעל פירות עד שעת נתינה וכמ"ש בסמוך: ובשיגיע הגט לידה תלך לב"ד וכו' אמאי דאמר רבי יוחנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה פירש"י הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי דכי בעי למטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה כלומר דס"ל לרש"י דאפי' בגט שיש בו זמן בעי לאתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה וחלקו עליו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן והכריעו דליתא לדרש"י דכל שיש בו זמן חזקה שביום הכתוב בו נמסר אלא ה"פ דמשום פירות לא הוצרכו לתקן זמן דכשאין בו זמן נמי כשיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד או לפני עדים ותראה להם גיטה ויכתבו לה שבאותו היום נתגרשה: ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן וכו' בהמגרש (פו.) תנן ג' גיטין פסולין ואם ניסאת הולד כשר וחד מינייהו גט שאין בו זמן ובגמרא א"ר אם יש לה בנים לא תצא אם אין לה בנים תצא ולוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן ופסקו הרי"ף והרא"ש כר' יוחנן וכ"כ דעת הרמב"ם בפי' שהשוה כל פסולים דרבנן דאם ניסאת לא תצא והולד כשר ומשמע מדבריו דל"ש לן בין שיש לה בנים לאין לה ועוד יתבארו דיני פסולי הגט דרבנן ודאורייתא בסימן ק"נ בס"ד:

כתוב בהגהות מיימון פ' א' בשם העיטור דלר"א אם נתנו לה בעדי מסירה ובלא זמן כשר ותינשא בו לכתחלה וראיה מדתנן בהמגרש ר"א אומר אף על פי שאין עליו עדים וכו' שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דמשמע דכל היכא דלא הוי אלא מפני תיקון העולם כשר וכיון דזמן לא הוי אלא מפני תיקון העולם כל שנתן לה כשר וניסאת בו לכתחלה וכ"כ הרשב"ס בפרק גט פשוט (קעב.) גמרא ב' אחים אחד עני ואחד עשיר הא דאמרינן ודילמא אבא שאול כרבי אליעזר ס"ל והרמב"ן בחידושיו דחה דבריו וגם הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין כתב סתם דגט שאין בו זמן פסול וכדברי
רבי'

קכו צריך לכתוב הזמן בגט כיצד בכך וכך בשבת וכו' נראה שהאריך רבי' בזה משום דבגמרא קאמר כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מאי א"ל כשר מה הועילו חכמים בתקנתם ופירש"י כשר לכתחלה וס"ל לרבינו דאע"פ דבסוגיא משמע דכשר לכתחילה דאל"כ לא הוה פריך מידי מה הועילו חכמים בתקנתם אפ"ה צריך לכתוב בכך וכך בשבת וכו' למצוה מן המובחר: ומ"ש שחכמים תיקנו וכו' בפ"ב דגיטין (דף יז) איתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ר"ל אמר משום פירי ונפקא מיניה דלר"י דמשום פירי לא תקנו זמן קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ומיד שיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד ותראה להם גיטה ויכתבו לה ב"ד שבאותו היום נתגרשה וא"כ משום פירי לא הוצרכו לתקן זמן אלא משום שמא יחפה על בת אחותו שלא תחנק אבל לר"ל לקים דמשעת כתיבה דנתן בה עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירי אם לא היה בו זמן יהיה מוכר והולך וכשתתבענו לדין הויא ידה על התחתונה שיאמר לה קודם גירושין מכרתי דאין ביד האשה לעכב עליו שלא תקבל הגט שאין בו זמן כיון דאשה מתגרשת בע"כ כשזורק לה גיטה לתוך ידה וחצירה אבל כשתקנו זמן בגיטין הגט פסול אם לא נכתב בו זמן ופסקו הפוסקים דהלכה כר' יוחנן דיש לבעל פירי עד שעת נתינה ודלא כבעל העיטור כמו שהאריך בזה הרא"ש וזה שאמר רבי' אבל לא הוצרכו לתקן זמן כדי לידע מתי תיטול פירות וכו' כלומר דלית הילכתא כמ"ד דתיקנו זמן משום פירי דא"כ אין לבעל פירות משעת כתיבה ואנן קי"ל דאית ליה פירי עד שעת נתינה וכתב האלפסי דה"ט כיון דקי"ל דלא פקעא פירקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה הילכך כל כמה דמחוייב בפירקונה אית ליה פירי:

אבל כיון שתקנו לכתוב בו זמן א"ת כן צריכה להביא ראייה כתב ב"י כלומר א"ת שקודם זנות נתגרשה בגט זה ואע"פ שהוא פסול לפי שאין בו זמן היינו מדרבנן אבל מדאורייתא גט מעליא הוא ואפי' לאחר תקנת חכמים אם ניסאת הולד כשר כדתנן בהמגרש ואם תטעון שהזנות היה אחר נתינת גט זה אינה חייבת מיתה ובניה כשרים ולא נאסרה עליו והוא שתברר בעדים שקבלתה הגט קודם לזנות עכ"ל וצריך לבאר דאין דעת ב"י שאם לא הברר קטלינן לה דהא פשיטא דלא קטלינן לה כמ"ש התוס' בד"ה גזייה לזמן דהכי מוכח להדיא בסוגיא אלא דהב"י נקט בלשונו עיקר התקנה שיחפה על בת אחותו שלא תחנק ולכן אמר ואם תטעון וכו' אינה חייבת מיתה ונקט נמי ובניה כשרים ולא נאסרה עליו משום דהתוס' כתבו (בדף י"ח) בד"ה הכהו קלא דאף בזמן הזה דליכא למיחש לחפוי על בת אחותו דלא למקטלא פסלינן לגט בלא זמן שמא יחפה על הולד שילדה ממנו שהוא ממזר וגם אינו רוצה שתיאסר עליו דאם זינתה אחר גירושין מותר לינשא לו דהני טעמי הוי סעד לעיקר הטעם דאתי לחפויי על בת אחותו כדכתב הרא"ש ועל הני תרתי טעמי דבזמן הזה שהזכיר ב"י בסוף קאמר עלייהו והוא שתברר בעדים שאם לא תברר הולד הוי ספק ממזר וגם נאסרה עליו מספק ועוד נראה דבכלל מ"ש רבינו אם תאמר כן כלומר עכשיו שתקנו זמן א"ת כן דכבר נתגרשה ואח"כ זינתה ותאמר שהגט נאבד צריכה להביא ראייה:

ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן וכו' משנה פ' המגרש (דף פ"ו) ובגמרא פליגי בה אמוראי ואיכא למ"ד דיש לה בנים מבעל שני קודם שנודע לנו שבגט הזה ניסת לו לא תצא שלא להוציא לעז ממזרת על בניה אבל אין לה בנים תצא
ופסקו

דרכי משה

(לה) וב"ה בתשובת הרא"ש דכל שאין הענין משתנה אין לפסול בחסרון כזה: (לו) וכן הוא לקמן סי' קמ"ז וע"ל סוף סי' קכ"ז כתבתי אם כתב בריאת עלמה בה"א אם כשר ואם כתב אבהתא ואתראי בב' אלפין:
כתב

פרישה

סי' קכו (א) כך וכך לחשבון פלוני רלה לומר כך וכך שנים לבריאת עולם או למנות המלכים כדלקמן בס"ס זה: (ב) לחפות עליה לשון ויחפאו בני ישראל ואפי' בזמן הזה דליכא דיני נפשות מ"מ יחפה עליה משום בניה שהם ממזרים א"נ שלא תיאסר עליו קודם גירושין אמיר"י: (והיה תאמר כו' רלה לומר כשיעידו עליה בב"ד שזינתה כ"פ): (ג) ואם תאמר כן זה לשונו מ"ו פי' שתלבוש הגט תחת ידה ותאמר בכבר קיבלה א"כ ה"פ א"ת כן פי' שיתן לה הגט בלא זמן והרי הוא כשר בדיעבד כדלקמן שהרי אם ניסת לא תצא מ"מ מאחר שזינתה בודאי צריכה להביא ראיה כו' ודו"ק עכ"ל וכן ב"י כתב כפי' השני: (ד) דק"ל יש לבעל כו' כר"י דס"ל כן בפ"ב דגיטין לאפוקי מר"ל דס"ל דמזמן הגט ואילך אע"פ שלא נתנה לה עד אחר כמה ימים תגבה מבעל הפירות למפרע ואם לא יהיה בו זמן יצטרך ראיה מאימת מכר הבעל פירות: (ואם ניסת לא תצא והוא בתברר בעדים כשרים שקבלת הגט קודם לנישואי השני היה דאל"כ אסורה על בעלה כ"פ):

דרישה

סי' קכו [א] בגט (שאין בו זמן כתב ריב"ש סימן קי"ז עיקר הזמן שתקנו חכמים בגיטין אלא כמה בחדש וכמה לבריאת עולם אבל כמה בשבוע לא תקנו ולכן אם
שסוא

חדושי הגהות

ט ר"ל מדאמרו הרי את אשתי ה"ז מקודשת הרי דאע"ג שאחר הקידושין עדיין אינה נשואה לו אך ארוסה אפ"ה מהני מאי דאמר ה"א אשתי ואין לומר דמ"מ אשתי לא מיקרי אלא נשואה והא דמקודשת היינו משום דהוי כאומר שאחרי החופה תהיה נשואתו ובלשון כזה היא מקודשת דא"כ גם באומר הרי את נשואתי היא מקודשת וזה לא שמענו ומה שתמהו המפרשים למה נקט הרשב"א באומר כתבו לארוסתי אלא שהם טעו וכתבו אנתתי הא אפי' אם אמר להם אשתי מהני מטעם זה כיון שאשתי וארוסתי אחת היא נלפענ"ד דלק"מ דבאמת כן הוא אלא הרשב"א רבותא קמ"ל דאע"ג שאמר ארוסתי והוה אמינא דלא עשו שליחותן וצריכין לכתוב אחר קמ"ל דלא צריך עיין בתשובת הרשב"א שהביא הרב"י לעיל סי' קכ"ב: י בסי' מ"ג לא מצאתי כך אך בסי' מ"ה אמנם עמדתו משתומם למה זה הביא הרב"י ממרחק והלא בתשובה סי' ר"ל שהתחיל שם סיים ג"כ כדברים האלה ומצאתי שגם בבה"ג קמה ע"ז:
הך

אם אין לה בנים ואם הקדים הזמן פסול ומ"מ נכתב ביום ונחתם בלילה של אחריו אפי' מכאן ועד עשרה ימים פסק א"א הרא"ש ז"ל (ס) שהוא כשר בשעת הדחק שא"א ע"י גט אחר והרמ"ה כתב שהוא פסול וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אם נתגרשה (ו) בגט מוקדם (ז) ולא נודע פסולו עד שקדשה אחר דלא תפסי בה קידושי שני ואינה צריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון השולח גט ממקום למקום אע"פ שמקדים הזמן שהרי כתב הזמן מיום הכתיבה שאינו יודע מתי מגיע לידה (ח) כשר כיון דאית ליה קלא שהקול יוצא בשליחות הגט וכל אדם יודע שנכתב קודם שנמסר לה ואם תבא

ופסקו הפוסקים כמ"ד אפי' אין לה בנים לא תלא : **ומ"ש** ואם הקדים הזמן פסול פי' אע"ג דליכא למיפסלה מדין ש"ח המוקדמין פסולין דהתם הוי טעמא משום דאתא למיטרף לקוחות מזמן הכתוב בו שלא כדין אבל גיטי נשים לאו לגובייגא עבידא אפ"ה פסולים מטעם שמא יחפה על בת אחותו או משום פירי דסבורים דביום שכתוב בגט נתנו לידה ותטרוף האשה מלקוחות שלא כדין פירות מזמן שכתוב בגט עד שעת נתינה וכך פירשו התוס' בד"ה נכתב ביום (דף י"ז) : ומ"ש נכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו או אפי' וכו' פי' נכתב ביום זה ולא נחתם עד עשרה ימים כיון דלא נכתב ונחתם ביום א' בקדימות זמן כשר הוא בשעת הדחק והרמ"ה כתב שהוא פסול אפי' בשעת הדחק ואפי' נחתם בלילה שלאחריו וכ"ש מכאן ועד ז' ימים ובסוף הסימן כתב דהרמב"ם פוסל בנכתב ביום ונחתם בלילה אפי' בעסוקים באותו ענין והרא"ש מכשיר בעסוקים באותו ענין והיינו שלא בשעת הדחק דאי בשעת הדחק אפי' אין עסוקים באותו ענין מכשיר הרא"ש כדכתב כאן וטעם מחלוקת הרא"ש והרמ"ה מביאו ב"י וקשא ק' להרא"ש דמחלק בין מוקדם גמור שנכתב בעשרה בחדש וכתב בחמש ובין נכתב ביום ונחתם בלילה ומאי שנא הא אידי ואידי מוקדם הוא וי"ל דמשמע ליה הכי מדקאמר בגמרא דר"ש לא מכשיר אלא בנכתב ביום ונחתם בלילה או אפי' מכאן ועד י' ימים אלא מטעם דמשעת כתיבה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות מדינא א"כ לא מפסיד בעל מידי אבל בנכתב בעשרה בחדש והקדים הזמן וכתב בחמשה דתטרוף מחמשה עד עשרה שלא כדין אף לר"ש הוא פסול ואיכא למידק אמאי נחמיר טפי בנכתב ביום ונחתם בלילה לרבנן מאילו כתבו בו זמן שבוע שנה חדש שבת דכשר אפי' לכתחילה כמ"ש בסמוך משום דמהני לשבוע דקמיה שאם זינתה תיהרג אע"ג דלא אהני לפירות כדפירש"י להדיא בסוף (דף יז) ולבתריה נמי אהני לפירות דהא ה"נ מועיל לקודם יום הכתיבה שלא יוכל לחפות על ב"א דלרבנן תקנו זמן משום שמא יחפה ולא משום פירי כמו שמפורש בסוגיא וי"ל דבשבוע ושנה כיון דאהנו לקמיה שוב לא חיישינן לחפוי שהרי הכתיבה והנתינה כי הדדי נינהו כמו יומא גופא חשוב וכ"כ התוס' להדיא בסוף (דף י"ז) ומ"ש או אפי' וכו' בגמרא פליגי בה ר"ל סובר דמכאן ועד עשרה ימים חיישינן שמא פייס את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן ור"י אמר אפי' מכאן ועד י' ימים אי איתא דפייס קלא אית ליה למילתיה שהשכנים והשכנות שומעין תגר וקטטה שבין איש לאשתו וכאשר ישקוט ריבם הכל מרגישים והלכה כר' יוחנן והתוס' בשם ר"ת בד"ה שמא פייס פירשו שמא פייס וביטל ואמר גט שנתתי בטל הוא : ומ"ש כשר בשעת הדחק וכו' פי' כגון שילא הבעל משם וזהו שאמר שאי איפשר ע"י גט אחר וז"ל רש"י ריש (דף יט) שעת הדחק שהלך זה לדרכו או נשא כבר בגט זה עכ"ל ורבינו לא הזכיר כאן דאם ניסת לא תלא ס"ל כיון דבשעת הדחק שהלך זה לדרכו כשר הגט וניסאת בו לכתחלה כ"ש שאם נישאת לא תלא ותו דכ"ש הוא מגט שאין בו זמן כלל דנישאת לא תלא דזה וזה גט כשר מדינא הוא אלא שהחמירו בו רבנן ובשעת הדחק או נישאת כבר לא החמירו : **וכתב** א"א הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם וכו' בכלל מ"ה סי' ו' וב"י תמה עליו דכיון דגט מוקדם גט כשר הוא מן התורה ואינו פסול אלא מדרבנן שמא יחפה על ב"א או משום פירי פשיטא דקידושי שני הוי קידושי ד"ת וצריכה גט ממנו וכ"כ הרמב"ם והרשב"א והר"ן וכן כתב מהרש"ל וכ"כ בהגהת ש"ע וכדי ליישב דעת הרא"ש אומר בטח דאף הרא"ש סובר דקידושי שני הויין קידושין ד"ת וצריכה גט ממנו מיהו אין זה אלא היכא דהשני נודע לו הפסול שהיה בגט ואפ"ה קידשה לו אבל הך עובדא דהרא"ש לא נודע פיסולו עד אחר שקדשה שני ואילו ידע הפסול שהיא אסורה לו אף לאחר שמקדש לא היה מקדשה א"כ קידושי טעות נינהו אפי' בנה מורכב על כתיפה יוצאה בלא גט ומותרת לחזור לראשון ולכן הביא רבינו דהרא"ש פסק דין זה כשלא נודע פיסולו עד שקדשה אחר דאלמא דוקא בכה"ג דאל"כ היה לו לקצר ולומר אם נתגרשה בגט מוקדם וקדשה אחר לא תפסי בה קידושי שני ואינה צריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון אלא ודאי כדאמרן ובהא לא אשכחן מאן דפליג עליה ולכן נראה להלכה דבשעת הדחק דהלך השני לדרכו או חזרה לראשון לא תלא ומיהו למעשה צריך עוד להתיישב : השולח גט ממקום למקום וכו' בפ"ב דגיטין ריש (דף י"ח) פריך גיטין הבאים ממ"ה דמיכתבו בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתם משום בת אחותו ומשום פירות ופרקינן הנהו קלא אית להו פירש"י ובין לענין זנות ובין לענין פירי בעיא לאיתויי ראיה אימת מטא גיטה לידה עכ"ל : ומ"ש

רבי' (א) : ואם הקדים הזמן פסול ות"מ נכתב ביום ונחתם בלילה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יז.) נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ר"ש מכשיר ובגמרא (דף יח :) אר"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן עד עשרה ימים לא חיישי' שמא פייס ור' יוחנן אמר אפי' מכאן עד י' ימים אם איתא דפייס קלא אית ליה ופירש"י חיישי' שמא פייס. את אשתו בתוך כך ובא עליה והוי גט ישן ור"ת פירש שמא פייס וביטל ואמר גט שנתתי בטל הוא ובתר הכי גרסי' הכא דאמר לעשרה כתבו גט לאשתי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' ימים אתא לקמיה דריב"ל א"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואמרינן בגמרא דאיצטריך ריב"ל למסמך אר"ש אף ע"ג דחתום תרי מינייהו ביומיה משום דס"ל כר"ל דאמר כולם משום עדים דאילו לרבי יוחנן דאמר שנים משום עדים ואידך משום תנאי לרבנן נמי כשר והרא"ש הביא בפסקיו האי עובדא דריב"ל והביא דברי רבי' האי שכתב בשעת הדחק איכא פלוגתא ביני רבוותא איכא מ"ד מדקאמר ריב"ל כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ש"מ דהכין הלכתא ואיכא מאן דאמר משום דחתום תרי מינייהו ביומיה הוא הא לאו הכי לא ונראה דהלכתא כר"ש דמתני' בשעת הדחק ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר ואפי' מכאן עד עשרה ימים כרבי יוחנן דהא ריב"ל קאי כוותיה עכ"ל וכ"פ העיטור במאמר ראשון וכ"כ הגהות מיימון בפ"א מהל' גירושין וכן הסכים רבי' ירוחם בח"ב אבל הרי"ף משמע דס"ל דלא קי"ל כלל כר"ש שהרי לא הביא עובדא דריב"ל וכן דעת הרמב"ם שכ' בפ"א נכתב ביום ונחתם בלילה פסול ולא חילק בין שעת הדחק לאינו שעת הדחק והוא דעת הרמ"ה שהזכיר רבינו כתבו הגהות מיימון בפ"א דלר"א דאמר עידי מסירה כרתי אי לית ביה עידי חתימה ונכתב ביום ונמסר בלילה אפי' יש בו הקדמה כשר דאין בו זמן ומוקדם דין אחד להם וכבר כתבתי בסי' זה דהרמב"ן והרמב"ם ורבי' חולקים ופוסלים באין בו זמן וממילא משמע דכ"ש דפסלי במוקדם (ב) כתוב עוד בהגהות בפ"א דאפי' לרבנן אי כתב ביממא ואחתים בליליא ומקמי חתימה כתבי הכי גיטא דא איכתיב ביום פלן ולא אספיק למחתמי סהדי עד רמשא וחתימו סהדי כשר דהא ליכא חשש לא לפירות ולא לזנות וה"ס לשטרי חוב המוקדמים אבל בתר דחתמי סהדי לא (ג) :

ב"ה כתב ה"ה בפ"א נראה דדוקא מוקדם שזמן הגט קודם החתימה כגון שנכתב ונחתם במרחשון וכתבו בו בתשרי קודם מרחשון נכתב אבל אם היה עומד בתשרי לכתוב בו זמן מרחשון וחתמו בו העדים בו ביום הכתוב בגט נראה דכשר דלא חשבינן ליה מוקדם הואיל וזמן הכתוב בגט וחתימה הכל ביום א' וזה שאמר הרב עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו כלומר בזמן הכתוב בגט ולא אמר ביום כתיבתו :

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה נתגרשה בגט מוקדם וכו' בכלל מ"ה ולא דמי לנכתב ביום ונחתם מכאן עד עשרה ימים דמכשיר הרא"ש בשעת הדחק דשאני התם שכשנכתב היום הכתוב בגט קושטא קאמר שבאותו יום נכתב אבל כשכתב בי' לחדש והקדים וכתב בחמשה כיון שכתב שקר פסול לגמרי ויישוב ל' רבי' הוא בענין זה ואם הקדים הזמן כגון שנכתב בי' לחדש והקדים וכתב בחמשה פסול ומ"מ כשכתב בו היום שנכתב בו הגט אלא שאיחר החתימה עד הלילה דהיינו נכתב ביום ונחתם בלילה פסק הרא"ש שהוא כשר ואפשר לפרש דה"ק אם הקדים הזמן כגון נכתב ביום ונחתם בלילה פסול היכא דאינו שעת הדחק ומ"מ היכא שהוא שעת הדחק פסק הרא"ש דכשר ודעת הרא"ש בתשובה זו שסובר דגט מוקדם בטל נמי הוי תמיהא טובא דמשמע דפיסול מוקדם לא הוי אלא מדרבנן וא"כ למאי אולמיה דגט מוקדם להיות בטל משאר פיסולי דרבנן וכ"כ דעת הרמב"ם ז"ל דלא עדיף משאר פיסולי דרבנן שהרי כתב בפ"א דגט מוקדם פסול וכבר נתבאר מדבריו פי' מקום שהזכיר פסול אם נישאת לא תלא ומדסתם דבריו בפ"א משמע דבכל מוקדם לא הוי אלא פסול ואפי' נכתב בי' לחדש וכתב בו בה' וכ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סימן י"ג שזהו דעת הרמב"ם וכתב עוד שם דטעמא דאסיר"י דסבר כדברי התוס' בפרק איזהו נשך (עב. ד"ה שטר) דבשטר מוקדם לא גבי אפי' מבני חרי משמע דכמו חספא בעלמא הוא ומ"מ אכתי קשה לי דמנ"ל להרא"ש שהעמידו חכמים דבריהם בפיסול זה להחשיבו כחרס גם לענין גט אשה שנמצאו עוקרים דבר תורה שאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לא תצטרך גט ועוד דמאחר דלהרמב"ם אינו פסול אלא מדרבנן הוה ליה להרא"ש ז"ל למיחש לדבריו ולא להתירה בפשיטות כשקבלה גט משני וצ"ע ודברי הר"ן בהמגרש משמע שהם דלא כהרא"ש דבגמרא ג' גיטין פסולין כתב דבפסולי דרבנן תלא כל שאין לה בנים וכתב אח"כ וגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד דאם נישאת לא תלא כגט שאין בו זמן והיינו לדברי רש"י אבל לדברי האומרים דבגט שלא כפל אינה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה גט מוקדם פסול דאתי למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפי' לדברי רש"י יש להחמיר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפי' נישאת תלא כל שאין לה בנים עכ"ל ומדסתם דבריו משמע דבכל גווני מוקדם קאמר וע"כ לא קאמר דפליגי אלא אי תלא אי לא תלא אבל לכ"ע משמע דלא מיפסל אלא מדרבנן דאל"כ הוה ליה לפרושי וגם הרשב"א סובר דלא כהרא"ש שהרי דעתו להכשיר גט מוקדם אם נתנו לה ע"י שליח וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד ואף הר"ן דפליג עליה ופסל ודאי משמע דלא הוי אלא כשאר פסולין דרבנן דליכא למימר דלמר כשר ולמר בטל ובכל גווני מוקדם קאיירי מדסתמו דבריהם : השולח גט ממקום למקום וכו' בפ"ב דגיטין (יז.) אבא דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו וכולי אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבו בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן אמר ליה הנהו קלא אית להו ופירש"י קלא אית להו. בין לענין זנות ובין לענין פירות בעיא לאיתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה וכתבו התוס' תימה דלענין זנות כיון דידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו מ"מ יכול הוא לחפות ולומר שנתן לה קודם שזינתה כמו קודם שתיקנו הזמן ואור"י קלא אית להו כשרואים שזמן הכתיבה הוא קודם זמן המסירה אית לה קלא למילתא ומסקי אדעתייהו לידע יום המסירה ואם תאמר ובשהוא למה תקנו זמן וי"ל ע"י הזמן יש לו קול לפי שרואין על ידי הזמן שבו שהכתיבה אינה ביום הכתיבה עכ"ל וכתב הרשב"א על דברי ר"י וק"ל א"כ גט מוקדם אמאי פסול שהרי כיון שזמנו קודם לנתינתו קול יוצא ושמא נאמר דלא סמכו ביציאת קול אלא בגיטין הבאים ממ"ה דא"א בלאו הכי אבל בגיטין דעלמא דאיפשר ליתנו ביום כתיבתו לא הקלו אלא דמשליש גט לאשתו קשיא דאיפשר בלאו הכי אלא נראה כלשון הראשון שכתבתי לעיל דדוקא בגט המשתלח או הניתן על ידי שליש הוא דאמרינן דיש לו קול אבל בגיטין דעלמא לא ולפי זה אף גט מוקדם אם נתנו לה על ידי שליח כשר עכ"ל וגם הר"ן כתב כדברי הרשב"א

דרכי משה

קכז (א) כתב בתשובת ריב"ש סי' קי"ז עיקר הזמן שתיקנו חכמים בגיטין אינו אלא כמה בחדש וכמה לבריאת עולם אבל כמה בשבוע לא תקנו ולכן אם לא כתב כמה בשבת כש' וע"ל סוף סי' זה מה שכתב רבינו בשם הרמב"ם בדין זה : (ב) וכ"נ מדברי מהרא"י בפסקיו סי' י"ג וע"ש שהאריך בזה גם שם סי' י"ט : (ג) וכלב הר"ר דוד כהן בית ד' דלא מיקרי שעת הדחק אלא במקום דא"א בגט אחר וכ"ע במקום שהגדולים חולקין אין לומר כדאי פלוני לסמוך עליו בשעת הדחק אלא בפסול דרבנן אבל במקום דאיכא פסול דאורייתא לאחר אין לסמוך על המיקל ואפי' בדבר דרבנן אי איפסיקא הילכתא כאחד אין לסמוך על השני אפי' בשעת הדחק ועוד נראה דאין לומר כלל בזמן הזה ראוי לסמוך על זה

פרישה

(ס) שהוא כשר בשעת הדחק קאי נמי אנכתב ביום ונחתם בלילה שאינו כשר אלא בשעת הדחק ויישוב לשון רבינו כך הוא ואם הקדים בזמן כגון שנכתב בי' לחדש והקדים וכתב בה' פסול ומ"מ אם נכתב הגט ביום הזמן אלא שאיחר החתימה פסק הרא"ש שהוא כשר ואיפשר לפרש דה"ק אם הקדים הזמן כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה היכא דאינו שעת הדחק פסול מ"מ היכא שהוא שעת הדחק פסק הרא"ש דכשר : (ו) בגט מוקדם כו' ז"ל ב"י ל"ד לנכתב ביום ונחתם בלילה או עד עשרה ימים דמכשיר הרא"ש בשעת הדחק דשאני התם שכשנכתב היום הכתוב בגט קושטא קאמר שבאותו יום נכתב אבל כשכתב בעשרה לחדש והקדים וכתב בחמשה כיון שכתב שקר פסול לגמרי. וז"ל מ"ו והגילה לסמוך על דברי הרא"ש בזה שהרי פסול של הגט אינו אלא מדרבנן ואם כן ממילא הנו הקידושין של שני מדאורייתא והארכתי בפרק שני דגיטין עכ"ל וכהאי גוונא כתב גם כן ב"י : (ז) ולא נודע פסולו עד שקדשה כו' רבותא דאפי' הכי לא תפסי בה קידושי שני : (ח) כשר כיון דאית ליה קלא כו' הואיל שנכתב ונחתם ביום הזמן יש לאכשורי טפי מאילו נכתב ביום ונחתם בלילה דלא מכשיר הרא"ש הג"ה

תבא לגבות הפירות שמכר הבעל משלה צריכה להביא ראיה מתי בא הגט לידה (ט) [ג] ופסק ר"י דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו (י) אלא על ידי שליח שימסרנו לה על ידי שליח דבהכי אית ליה קלא כדאמרינן גבי גיטין הבאין ממדינת הים אית להו קלא לפי שיש קול להולכת השליח ולביאתו ומידע ידעי אינשי זמן המסירה ה"ה נמי בגט שנכתב קודם שנמסר אע"פ שאם היה מוסרו מידו לידה היה פסול (יא) משום דאתיא למיטרף מלקוחות שלא כדין מיום שנכתב כשנתנו ליד שליח ליתנו לה אית ליה קלא ולא נפיק מינה חורבה (יב) [ג] ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שאמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר הדבר ימים או שנים או שנמצא הגט בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר כשכותבין הזמן והמקום אין כותבין לא הזמן שאמר להם הבעל לכתוב בו ולא אותו המקום כיצד היה בירושלים כשאמר להם הבעל והיו עומדים בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הן בלוד כותבין זמן מניסן ובלוד וא"א ז"ל כתב דברי רבינו יצחק לפסק הלכה: סתם גט הבא לפנינו אנו תולים שביום שנכתב נמסר ואינה צריכה להביא ראיה מתי בא לידה אבל אם יש בו ריעותא כגון שנמצא מושלך צריכה להביאה ראיה מתי בא לידה גט שזמנו (יג) מאוחר כשר לגרש בו ופי' הראב"ד כשר לגרש בו מיד בשעת

הרשב"א ואח"כ כתב וזו קולא יתירה בעיני ולפיכך נ"ל דדוקא בגיטין הבאים ממ"ה שסמכינן אקלא משום עיגונא ודכוות' במשלים גט לאשתו והוא הלך לדרכו עכ"ל וזהו שהזקיקו לרש"י לכתוב עלה דההיא דהמשלים גט לאשתו שהוא הלך לדרכו עכ"ל :
וכתב הרא"ש בפרק שני דגיטין דהא דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו ולא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתנו עד תשרי משום דגט צריך למוסרו בעדים וכיון דיש עדים בשעת מסירה וחזו דזמן כתיבה מוקדם ליום המסירה מפקי לקלא שלא נמסר ביום הכתיב' ומסקי אדעתייהו לומר אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ולקמן דפריך מגיטין הבאים ממ"ה דמה הועילו חכמים בתקנתם ומשני הנהו קלא אית להו הוא הדין לכל גיטין שלא נמסרו ביום הכתיבה אית להו קלא אלא שהקשו לו מבאים ממ"ה תירץ לו ומה שלא הקשה לו מכל גיטין שלא נתנו ביום הכתיבה משום דלא שכיחא כדקאמר דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה א"כ להכי כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו משום דלא שכיח דכתב גט קודם הנתינה דלא מקדים פורענותא לנפשיה ואחר הכתיבה נותנו מיד לידה או ליד שליח לקבלה או מוסרו ליד שליח להוליך לה ואז הוי כמו גיטין הבאים ממ"ה דאית להו קלא לפי שיש קול להליכת השליח ולביאתו ומידע ידעי זמן המסירה ולפי טעם זה אי איתרמי הכי שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי גיטא אם לא ע"י שליח להולכה דאית ליה קלא דאם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואתא למיטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב עכ"ל ולפי תירוץ ראשון כל גיטין שנמסרו שלא ביום כתיבתן כשרים אפי' שלא ע"י שליח ולא דמי להקדים זמן הגט דבטל כמי הוי לדעת הרא"ש משום דהכי כתב שקרא כתב וכמו שכתבתי למעלה ורבינו תפס תירוץ שני עיקר דלא מכשרינן גט שנמסר שלא ביום כתיבתו אלא ע"י שליח דוקא וכן דעת מה"ר ישראל בכתביו סי' י"ט וגם התוס' בפרק הנזכר גבי הא דאמרינן קסבר ר' יוחנן יש לבעל פירות עד שעת נתינה העלו בסוף דבריהם דלא שייך למימר קלא אית להו אלא כשמגרש ע"י שליח : ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב בפ"א הרי שאמר לב' לכתוב גט ולחתום וכו' דברי רבינו תמוהים בעיני דמה ענין דברי הרמב"ם דמיירי בשלא נכתב עדיין הגט לענין דברי ר"י דמיירי בנכתב הגט ולא נמסר ביום כתיבתו דכל שלא נכתב עדיין הגט משמע דלכולי עלמא אין כותבין יום האמירה וכדאשכחן גבי המקום דאין כותבין מקום האמירה וכדאמר להו רב לספרי (קעב.) כי יתביתו בהיני כתובו בהיני אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי ובפ' בתרא דיבמות (קטז.) ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא פטרית וכולי ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתיב גיטא ענן בר חייא גבן הוי ואמר רבא אף לדידי הכא חיישינן וכולי א"כ מילי מסר וכדאמר להו רב לספרי וכו' ואם איתא דכותבין יום האמירה כי מסר מילי מאי הוי ניחזי יום הכתוב בגט אי הוה בסורא וליסגא דאתו סהדי ואמרי דההוא יומא דאיכתיב ביה גיטא משמע דאיום שנכתב בו הגט מסהדי אלא ודאי דיום שנכתב בו הגט הוא היום הכתוב בגט ובדברי הרמב"ם והרי הרא"ש דפסק כדברי ר"י וכתב בתשובה כלל מ"ה סימן י"ד כדברי הרמב"ם שכותבין יום הנתינה וגם הרשב"א נראה שסובר כדברי ר"י וכתב בתשובה שכותבין יום הכתיבה לא יום האמירה וראיתי להעתיק פה תשובת הרשב"א שמתוכה יראה שמה שהטעה לרבינו הוא שלא חילק בין קדימה לקדימה כמו שחילק הרשב"א וז"ל שאלת מי שצוה לכתוב ולחתום גט לאשתו ביום פלוני ונתאחר הכותב ולא כתבו באותו יום אם יכתוב זמן קבלת הדברים או זמן הכתיבה תשובה אע"פ שבא הלשון מסופק במה שכתבת במה שצוה לכתוב ביום פלוני ולא נתברר מתוך לשון זה אם הכוונה לומר שצוה להם ביום ר"ח ניסן לכתוב גט לאשתו או שצוה לכתוב לה הגט בר"ח ניסן ואם כלשון זה האחרון ה"ז גט פסול וזה פשוט ואם כלשון הראשון שהצואה היתה בר"ח ניסן ולא היה קובעו להם זמן כתיבה בזה ודאי כשר ומ"מ צריכים הם לכתוב זמן הכתיבה ולא זמן האמירה ואם כתבו זמן האמירה ודאי פסול דה"ל מוקדם ואל תשיבני מגיטין הבאים ממ"ה שאין ההקדמות שוות שהקדמת הכתיבה לחתימה וכל שכן הקדמה גמורה ככותב באייר והקדים וכתב בניסן שזה מוקדם גמור ופסול אבל כשקדמה כתיבתו וחתימתו לנתינתו זו היא שהכשירו ומשום דאית להו קלא ואמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ודברים אלו ברורים הם בעיני ואיני רואה בהם שום פקפוק עכ"ל : סתם גט הבא לפנינו אנו תולין וכו' בפ"ב דגיטין (ד' יז.) אהא דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר' יוחנן אמר משום בת אחותו ור"ל אמר משום פירות ור' יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה ופירש"י עד שעת נתינה . הילכך זמן כתיבת גט לא מהני מידי דכי אתיא למטרף בעיא לאיתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה והקשו עליו התוס' מדאמרינן בספ"ק דב"מ (יט.) תלא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ופריך ניחוש דילמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי וכו' ומשני כי אתיא למיטרף אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך ואמאי קשה ליה הכיא ברייתא טפי מכל גיטין שבעולם אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמרינן אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אבל בכל גיטין אמרינן מסתמא ביום שנכתב נחתם ונמסר וכן העלו הרא"ש והרשב"א והר"ן : **גט** שזמנו מאוחר כשר לגרש בו וכו' בפ"ב דגיטין אהא דאיתמר מפני מה תקנו זמן בגיטין ר"ל אמר משום פירות כתבו התוס' כדי שתדע האשה מתי נכתב ונחתם ולא תפסיד פירות עד שעת נתינה וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי

מהאי

ומ"ש ופסק ר"י וכו' שם בתו' בד"ה הנהו קלא וכ"כ הרא"ש ומביאו ב"י ואם תאמר לפר"י הא תנן ריש מכילתין המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכיון שלא נמסר ליד השליח אלא לאחר יום הכתיבה ולא היה אלא הכתיבה לא מני למיקיימיה לומר בפ"נ ובפ"נ וי"ל דבהא ודאי צריך למיקיימיה כדינה בכל שטרות אלא דאם היה השליח אלא הכתיבה הקילו דסגי בשיאמר השליח לבדו בפ"נ ואם לא היה אלא הכתיבה צריך לקיימו כדיניה :
ואין נראה כן מדברי הרמב"ם וכו' תמה ב"י דמה ענין דברי הרמב"ם דמיירי בשלא נכתב עדיין הגט לענין דברי ר"י דמיירי בנכתב הגט ולא נמסר ביום כתיבתו וכו' וכב"מ ספ"א כתב ג"כ דדברי רבינו שלא בהשגחה ושרי ליה מאריה על שלא שם לבו ליישב דבריו כי לפע"ד במעט עיון יתיישבו והוא כי ממ"ש הרב שאמר לשנים וכו' ולא כתב הרי שאמר לשנים כתבו וחתמו והוליכו גט לאשתי דלגבי שליח מדבר תלמודא הוכה אלמא מדקאמר כתבו וחתמו ותנו לאשתי דמיירי שהבעל והאשה שניהם הם במקום אחד אלא שנותן לה הגט ע"י אחרים והיה דעתו שהכתיבה והנתינה תהיה ביום אחד אלא שנתאחר הדבר וכו' ומדלא כתב הרב ונתאחר הדבר ולא נכתב ביום צואתו או נכתב ביום צואתו אלא שנמצא הגט בטל וכו' אלמא דאיירי בכל גווני בין שנכתב הגט ביום צואתו בין לא נכתב ואשמועינן דאעפ"י דנכתב ביום צואתו מ"מ כיון שנתאחר הדבר ימים ושנים וכו' הרי יש לו דין גט מוקדם כיון שלא ניתן לידה ביום כתיבתו ואין לגט זה שום תקנה אפי' יתן אותו ע"י שליח וצריכין לכתוב לה גט אחר אלמא דס"ל להרמב"ם דדוקא בגיטין הבאים ממ"ה שהוא שעת הדחק ואי איפשר בע"א התם הוא דקאמר תלמודא דלא ה"ל דין מוקדם משום דהנהו קלא אית להו אבל לא סמכו על הך טעמא להקל במקום אחר ואין להכשירו שימסרנו לה ע"י שליח כמ"ש ר"י וז"ש רבינו ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי שאמר לשנים וכו' דמשמעות דבריו נראה דלא ס"ל כר"י ולקמן כתב ב"י והגיה הר"פ מיהו נהגו העולם להקפיד שינתן בו ביום רק מגט שאדם שולח לאשתו ממקום אחר דהתם לא איפשר עכ"ל וזה עולה כהבנת רבינו מדברי הרמב"ם שלא כדברי ר"י ולא טעה רבינו כמו שעלה על דעת ב"י ובש"ע פסק בסעיף ה' כר"י דגט שלא נמסר ביום הכתיבה כשר כששלחנו לה ע"י שליח ובס"ו כתב כלשון הרמב"ם בספ"א נמשך לדעתו שאין ביניהם מחלוקת והלכה כר"י מיהו דוקא כשכתב הזמן בגט כדינו ביום שנכתב וגם נחתם בו ביום אלא שלא נמסר בו ביום התם יש לו תקנה להכשירו ע"י שליח אבל גט מוקדם שנכתב בעשרה לחדש והקדים הזמן וכתבו בחמשה או אפילו נכתב ביום ונחתם בלילה אין לו תקנה ע"י שליח דמיד נפסל הגט בשעה שנכתב ושוב אין לו תקנה להרמ"ה ולהרמב"ם אפי' עסוקים באותו ענין אלא דלהרא"ש כשר נכתב ביום ונחתם בלילה בשעת הדחק אפילו שלא ע"י שליח אבל מוקדם גמור שנכתב בי' בחדש וכתוב בו בחמשה אף להרא"ש אין לו תקנה אפילו ע"י שליח דלא כדעת הרשב"א דאפי' גט מוקדם כשר ע"י שליח ומביאו ב"י ועיין במ"ש בסמוך ס"ד :
גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו כ"כ התוס' (דף י"ז) בד"ה ריש לקיש וכ"כ הרא"ש (דף ק' ע"ב) דהכי מוכח בגט פשוט דכשר לגרש בו אלא דלהראב"ד כשר לגרש בו לאלתר כשנכתב הזמן מדעת האשה ויש לו לבעל פירות עד הזמן שכתוב בו דהוי כאילו התנה עמה שתהא מוחלת לו פירותיה עד זמן הכתוב בגט ואם נכתב שלא מדעת האשה או אפי' שאין לבעל ראיה שנכתב מדעתה אז אין לבעל פירות אלא עד שעת נתינה והאשה תראה גיטה בבית דין ויכתבו לה שהיום נתגרשה אבל

לר"ח

פרישה

אלא בשעת הדחק : (ט) ופסק רבי' יצחק כו' ספרים אחרים ופירש ר"י והיא היא דמתוך פירושו מוכיח פסקו ועד"ר : (י) אלא על ידי שליח כו' זה לשונו מורי ורבי ולפי זה הא דתנן המביא גט לאשתו ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם איירי בבא ממקום קרוב ביום הכתיבה אבל מאתי שמהרא"י היקל בזה ועיין בתשובת מהרי"ו עכ"ל : (יא) משום דאתיא למטרף מלקוחות אבל משום דידיה לא הייני פוסלין דאיהו דאפסיד אנפשיה : (יב) ואין נראה כן מדברי הרמב"ם רצה לומר שיסבור כדעת רבינו יצחק שמכשיר על ידי שליח אע"ג שלא נמסר ביום הכתיבה שהרי הרמב"ם כתב סתם הרי שאמר לשנים כו' וליתנו לאשתו דהיינו ע"י שליח . ונתאחר הדבר ימים כו' משמע אפילו אם נכתב ונחתם מיד ונתאחר הדבר מליתנו עד ימים או שנים ועל זה כתב והוצרכו לכתוב גט אחר כו' וקאי אשנמצא גט בטל ועל ונתאחר הדבר כו' משמע שפשיטא ליה לפסלה אם לא נמסר ביום הכתיבה שהרי כתב והוצרכו לכתוב גט אחר . דדוקא גיטין הבאין ממדינת הים מכשירין על ידי שליח דאותן יש להם קול . ומה שכתב אחר זה ונתאחר עד ניסן רצה לומר נתאחר מלכתוב גט אחר עד ניסן וקאי אשני דברים הנ"ל ועיין בדרישה : (יג) מאוחר כשר לגרש בו בגמרא אהא דאמר ר"ל דכותבין זמן בגט משום פירות כתבו התוס' זה לשונו ואם תאמר גט מאוחר יפסול מהאי טעמא דבעל יאכל פירות עד זמן הגט ואומר ר"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד משעת חתימה אלא משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפילו נתנו לה לאלתר ואין הגירושין חלין עד הזמן עד כאן לשוני אבל הראב"ד סבירא ליה דמגורשת בו מיד והבעל אינו אוכל פירות דהיא תראה גיטה בבית דין ויכתבו לה בית דין יום שנתגרשה אלא אם כן שיביא ראיה שנכתב הגט מאוחר מדעת האשה דאז יש לבעל פירות עד זמן הכתוב

דרישה

אם לא כתב כמה בשבת כשר ועיין בשלחן ערוך בסוף סימן זה ס"פ) : [ג] ופסק רבינו יצחק וז"ל אסר"י בגיטין דף ק' ע"ב הא דכותבין גט לאיש אע"ג שאין אשתו עמו ולא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתנו עד תשרי משום דלא שכיח דכתב גט קודם הנתינה דלא מקדים איניש פורענותיה לנפשיה ואחר הכתיבה נותנו מיד לידה או ליד שליח לקבלה או מוסרו ליד השליח להוליך לה ואז הוי כמו גיטין הבאים ממדינת הים דאית להו קלא לפי שיש קול להליכת השליח ולביאתו ומידע ידעי זמן המסירה ולפי טעם זה אי אתרמי הכא שלא נמסר ביום שנכתב תו לא מתכשר האי גיטא אם לא על ידי שליח להולכה דאית ליה קלא דאם היה הבעל נותנו לאשה לית ליה קלא ואתי למטרף לקוחות שלא כדין מיום שנכתב עכ"ל והשתא א"ש מה שכתב רבינו שאם היה מוסרו מידו לידה היה פסול כו' משמע שזה הדין ידוע הוא היינו משום שאין כותבין שטר ללוה אלא אם כן המלוה עמו דשמא כתב ליתן בניסן כו' : [ג] ואין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב הרי כו' וכתב בית יוסף ודברי רבינו תמוהין וכו' עיין בב"י עד אע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי עכ"ל והאריך עוד בראיות ולכן נראה שרבינו מפרש דברי הרמב"ם כמ"ש בפרישה ולק"מ ומ"ו תירץ וז"ל מהר"י קאר"ו כתב שטעה המחבר ואני אומר שדעתו בזה שהרמב"ם כתב דינו בסתמא ואיירי בכל ענין אפי' בענין שלא יתן הגט ביום הכתיבה אלא ישלח לידה ויגיע לה אחר כמה ימים וא"כ מאחר שיהיה בע"כ מוקדם וצריכין אנו למסמך אעידי מסירה ולומר דקלא אית ליה אם כן מוטב היה שיהיה להם ליכתוב משעת מסירה ממה שנכתב זמן הכתיבה שאין מכוון לה זמן אימתי לא המסירה ולא הכתיבה שהן עיקרי הגט אלא ודאי סבירא ליה להרמב"ם דדוקא גבי גיטין הבאין ממדינת הים שאי איפשר בענין אחר הכשיר בהקדמה ולא בענין אחר ואין הטעם תלוי בשליח ומשום קלא וק"ל עכ"ל פירוש לדבריו אי ס"ד דהרמב"ם ס"ל כר"י דאין קפידא בהקדמת כתיבה וחתימה לנתינה א"כ ודאי הרמב"ם נמי איירי בכה"ג דאפ"ה אם לא יתנו הגט בו ביום וגם יסלקוהו לידה על ידי שליח אפ"ה יכתבו יום הכתיבה וקשה דטפי ה"ל לכתוב יום המסירה אלא ודאי ס"ל שאיפשר לאחר הנתינה מיום הכתיבה וא"כ הרמב"ם נמי לא איירי דוקא אלא בענין זה שנותנין הגט ביום שמוזרין וכותבין ולא הוצרך לפרש שבכל מקום הדין שכתב כן אם לא בשולחין ממ"ה דהתירו וק"ל ובק"ש האריכתי בביאור זה בפ"א ע"ש :

וכותבין

בר"ח שאין הגירושין חלין אלא בזמן הכתוב בגט לעולם יש לבעל פירות עד הזמן הכתוב בו ורבינו לא כתב לפרש דברי הראב"ד משום דלענין מעשה ס"ל להחמיר כר"ח שכ"כ גם ר"י וכ"כ הרא"ש ז"ל ומ"מ מסתברא להחמיר כדברי ר"י דלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו וכו' ולא הביא רבינו דעת הראב"ד אלא כדי להכריע דליתא להרמב"ם שפוסל גט מאוחר ולכן הביא דעת הראב"ד דמיקל דכשר לגרש בו לאלתר ור"ח נמי מכשיר מזמן הכתוב בו ולא לאלתר אבל הרמב"ם פוסל לגרש בו וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה דכשר לגרש בו מיהו לא כשר אלא מזמן הכתוב בו כר"ח ור"י הקשה הכ"י להראב"ד אעפ"י דליכא למיחש לפירות במאוחר מכל מקום איכא למיחש לבת אחותו וכו' ותירץ מה שתירץ ולפע"ד הוא דוחק אבל נראה אמת דכל שכתב זמן כתיקון חכמים אע"ג דאינו מוכח מתוכו הזמן בבירור אם יש עדים שזינתה צריכה להביא ראיה אימתי בא הגט לידה ואם לא תביא ראיה הולד בספק ממזר וגם היא נאסרה לו מספק ובזה מתיישבת השגת רבינו ממ"ש הרמב"ם דאם נחתך ממנו הזמן דכשר הלא אין בו זמן ודעת הרב דכיון דהיה כתוב בו זמן כתקנת חכמים השתא דגייז ליה מה נפסד אינו יכול לחפות על בת אחותו דאם תכבוש הגט ולא תראנו ותאמר כבר נתגרשה הלא צריכה להביא ראיה כמו שכתבו בתחילת הסימן גבי אם תאמר כן צריכה להביא ראיה ואם תוציא גיטה בידה הא ודאי כיון שרואין שנחתך ממנו הזמן ג"כ צריכה להביא ראייה דרגלים לדבר שזינתה מקודם ואם לא יבינו שנחתך הזמן אלא שכך נכתב מתחלה כ"ש דאינו גט כלל וחייבת חנק ואפי' בזמן הזה הולד ספק ממזר וצריכה להביא ראיה ולפיכך כשר הגט בנחתך ממנו הזמן ואינו דומה ללא היה בו זמן כלל דפסול אפי' דיעבד כיון דעבר על תקנת חכמים אלא דאם ניסאת לא תצא ומטעם זה נמי כתוב בו בשבוע בשנה וכו' דכשר דכיון שכתוב הזמן כתיקון חכמים אלא דלא מבורר הזמן שפיר עליה להביא ראיה ודעת הרמב"ם בפ"א לפסול גט מאוחר וכתב בכ"מ דאיכא להביא ראיה מעובדא דגיטא דענן בר חייא בפרק האשה שלום (ריש דף קי"ו) דמוכח מינה דגט מאוחר פסול והא דמשמע בפרק ג"פ דגט מאוחר כשר וה"א בתוספתא היינו גט חוב אבל גט אשה כשר וע"ש ובמ"ש ה"ה לשם: **וכתב** עוד שאין לסמוך וכו' כ"כ בפסקיו (דף ק' ע"ג) וכתב ב"י דדעת הרמב"ם דאף על גב דבשטרות כשר כיון דמזומנין לחתום אית ליה קלא כאילו חתמו ביום מכל מקום בגיטין איכא משום בת אחותו וגם איכא משום פירי דהוי של בעל עד שעת נתינה ואיכי תטרוף מלקוחות שלקחו פירות קודם נתינת הגט עכ"ל מיהו קשה דלא יכולה האשה להביא את גיטה לפני ב"ד ויכתבו לה שהיום נתגרשה וכמ"ש התוס' בד"ה עד שעת נתינה וכתבו רבינו בתחילת סימן זה וי"ל דוקא באין בו זמן דאיכא חשש הפסד פירות לאשה איכא תקנה שתביא אשה גיטה לב"ד אבל בנכתב ביום ונחתם בלילה איכא חשש הפסד פירות לבעל דלא תבוא האשה לב"ד ודעת הרא"ש הוא דכי היכי דלא חשו חכמים משום בת אחותו ביומא גופיה מצפרא לפניא ה"נ אין לחוש בנכתב ביום ונחתם בלילה אלא כדי שלא לחלק בין מוקדם ליום אחד למוקדם דמכאן ועד עשרה ימים פסלוהו לגמרי וכיון דבעסוקים באותו ענין לא שייך אלא בנכתב ביום ונחתם בלילה בלחוד לא חשו לבת אחותו ודיינינן ליה כאילו נחתם גם ביום. וגם אין לחוש משום פירי דבעל בדין מפסיד הפירי מיד משעת כתיבה אעפ"י שלא נחתם דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי א"כ ראוי לגרש בו מיד משנכתב ביום ע"י עידי מסירה ואית ליה קלא והיו להם ללקוחות ליזהר וכ"כ התוספות (דף י"ז) בד"ה ריש לקיש:

בימי חכמי התלמוד וכו' משנה פרק הזורק (דף ע"ט) והתוס' (דף פ') בד"ה מפני מה הקשו מפ"ק דע"ז משמע דלא היו חיישינן לשלום מלכות ואור"י דוקא בגיטין יש לחוש לשלום מלכות שמקפידים לפי שהוא דבר גדול שמפרידין איש מאשתו עכ"ל: צריך

בשעת הכתיבה (יד) ור"ח פי' שאינו גט אלא עד הזמן שכתוב בו אפי' אם נותנו לה מיד כי אין הגירושין חלין אלא עד הזמן שכתוב בו ויש לבעל פירות עד הזמן שכתוב בו והרמב"ם פסל גט המאוחר שכתב גט שיש עליו עדים ואין בו זמן או שהיה מוקדם או מאוחר או שנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהיו עסוקים באותו ענין או שכתב הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד פסולים וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וכתב עוד שאין לסמוך על מה שפסל נכתב ביום ונחתם בלילה אף על פי (טו) שעסוקים באותו ענין כתב עוד הרמב"ם חתך ממנו הזמן ונתנו לה או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שנייה בחדש פלוני (טז) או בשנת פלוני ולא הזכיר החדש (יז) ואפי' בשבוע פלוני כשר וכ"ב (יח) בו היום גירשתיך שמשמע היום הזה שיצא בו הגט ואיני יודע היאך מכשיר חתך ממנו הזמן דהיינו אין בו זמן וכן השיג עליו הראב"ד: בימי חכמי התלמוד היה דרכם למנות לשנות המלכים ואם שינה ומנה לחשבון אחר

מהאי טעמא וכפרק גט פשוט (קס.) מוכח דכשר ואור"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד משעת חתימה אלא משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפי' נתנו לה לאלתר ואין הגירושין חלין עד הזמן ותירוץ זה דר"י הזכירו הרא"ש והרשב"א והר"ן בפרק הזוכר וכתבו הרשב"א והרא"ש עוד שם שהראב"ד כ' דמאוחר לגרש בו כשר לאלתר אלא שיש לבעל פירות עד זמן הכתוב בגט ויישבו הם ז"ל דהיינו דוקא כשנכתב הזמן מאוחר מדעת האשה אז מחלה פירותיה לבעל עד זמן הכתוב בגט והגט כשר כדין שטר מאוחר דכשר ואם נכתב שלא מדעת האשה תראה האשה גיטה בב"ד ויכתבו לה ב"ד שהיום נתגרשה וזכתה האשה בפירותיה עד שיביא הבעל ראיה שמדעתה נכתב הזמן מאוחר בגט ודברי הרשב"א נוטים לדעת הראב"ד אבל הרא"ש כתב ומ"מ מסתבר להחמיר כדברי ר"י דלא תהא מגורשת בגט מאוחר עד זמן הכתוב בו כדאמרינן בעלמא ב"ב (קלו:) זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום ה"נ הוי כאילו אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד אותו זמן עכ"ל וק"ל להראב"ד היכי מכשרינן גט מאוחר משום דליכא למיחש לפירות הא אכתי איכא למיחש לבת אחותו שתוציא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי ע"כ אנו רואים שהוא מאוחר וה"ל כגט שאין בו זמן וכמ"ש הר"ן ואיפשר דכתוב (ביה זמן) וכשידע אותו זמן א"א לחפות עליה כשר וכדמכשרינן בכתוב בו שבוע שנה חדש משום דאהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה וכמ"ש רבי' בסמוך ומ"מ אי הוה ביה הפסד פירות עד זמן הכתוב בו הוה מיפסיל אפילו לרבי יוחנן משום דפירות שכיחי טפי מזנות לכולי עלמא והריב"ש בתשובה סימן קי"ז כתב בדין זה והרמב"ם בפ"א פסל גט המאוחר וכן נוטה דעת הר"ן בפ"ב דגיטין וכתב דהאי דמשמע בגט פשוט דגט מאוחר כשר איפשר דהיינו בגט חוב אבל לא בגט אשה וכן מה שאמרו בתוספתא דגט מאוחר כשר היינו גט חוב אבל גט אשה פסול הוא: **וכתב** עוד שאין לסמוך על מה שפסל נכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שעסוקים באותו ענין כ"כ בפרק ב' דגיטין (יח.) אמאי דאמרינן התם כתובתיה דחייא בר רב איכתיב ביום ואיחתם בלילה וכו' עסוקין באותו ענין הוו דתניא אמר רבי אליעזר בר צדוק ל"ש אלא בשאין עסוקין באותו ענין אבל עסוקין באותו ענין כשר וסובר הרא"ש דברייתא דרבי אליעזר בר צדוק אמתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול איתמר דמיירי בגיטין וגם הרשב"א כתב וגט מוקדם כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה אם עסוקין באותו ענין כשר וכדתניא הכא אמר רבי אלעזר וכו' והרמב"ם שכתב שהוא פסול לא נתברר לי טעמו וצ"ע עכ"ל ואיפשר דטעמא דהרמב"ם דס"ל דברייתא דר"א ב"ר צדוק לא קאי אגט אלא אשטרות הנכתבים ביום ונחתמים בלילה וכדפירש"י ושפיר איכא לפלוגי בינייהו דבשטרות דין הוא להכשיר בעסוקין באותו ענין משום דקלא אית לה מילתא כיון דמזומנים לחתום אית ליה קלא כאילו חתמו אבל בגיטין דאיכא למיחש משום בת אחותו חיישינן שמא תחפה על זנות דאותו יום וגם לפירות איכא למיחש דאע"ג דכל שעסוקין באותו ענין קלא אית ליה מ"מ לית להו ללקוחות לאימנועי מלקנות עד שידעו שנתן לה הגט דהא יש לבעל פירות עד שעת נתינה ומש"ה חיישינן שתטרוף מלקוחות שלקחו ביום הכתיבה פירות שלקטן הבעל או שלוחו בליל החתימה קודם שנתן לה הגט כנ"ל כתוב באורחות חיים נכתב ביום ונחתם בלילה פסול אבל אם נכתב ונחתם ביום אפי' לא נתן לה אלא לאחר ימים רבים כשר ואין לחוש בזה משום מוקדם והגיה הר"פ מיהו נהגו העולם להקפיד שיתן בו ביום רק מגט שאדם שולח לאשתו ממקום אחר דהתם לא איפשר עכ"ל (ד) וכבר נתבאר בסימן זה בדברי רבי' כתב עוד הרמב"ם בפ"א מה' גירושין חתך ממנו הזמן ונתנו לה יתבאר טעמו בסמוך:

אף שלא כ' שם היום אלא בשבת ראשונה וכו' בפ"ב דגיטין (שם) גרסי' דא"ל אביי לרב יוסף כתוב בו שבוע שנה חדש מאי א"ל כשר ומה הועילו חכמים בתקנתן אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה דאי לא תימא הכי יומא גופא מי ידעינן אי מצפרא אי מפניא אלא ליומא דלקמיה וליומא דלבתריה ה"נ אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דלבתריה. ופירש"י כתוב בו. זמנו בשבוע פלוני של יובל ולא כתב אי זו שנה או כתב שנה ולא כתב חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום מאי א"ל כשר לכתחלה: מה הועילו חכמים בתקנתם. הא לא מימנעו מלמיכתביה ניהליה: לשבוע דלקמיה. שאם זינתה תיהרג: ולשבוע דלבתריה. לפירות שאם ימכור בהם תוציא גיטה ותגבם ומשמע מדברי רש"י שכתב מה הועילו חכמים בתקנתם הא לא מימנעי מלמיכתביה ניהליה דרשאין לכתבו לכתחלה מאחר דיש בו זמן אבל בדברי הרמב"ם יש לדון מדכתב כשר אם הוא כשנכתב כך אבל לכתחילה אין כותבין או דילמא דנקט כי האי לישנא משום דלאו אורחא דמילתא למיכתב הכי: וכ"ב בו היום גירשתיך וכו' בס"פ גט פשוט (קעב.) גמרא ב' אחים אחד עני וא' עשיר גט שיש עליו עדים ואין בו זמן הבא שאול אומר אם כתוב בו גירשתיך היום כשר דהיום ההוא יומא דנפק ביה משמע ולא כדדחו התם בגמרא דחשיב כאין בו זמן והבא שאול מכשיר משום דס"ל כר' אלעזר דמכשיר באין בו זמן וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות גיטין דכשר דהיום אותו יום שיוצא בו משמע והרי הוא כאילו כתב בו זמן של יום זה והאי גט נמי משמע דלרש"י רשאי לכתבו לכתחלה כיון דחשיב יש בו זמן ובדעת הרמב"ם יש לדון ואיני יודע היאך מכשיר חתך ממנו הזמן וכו' בפ"ב דגיטין א"ל אביי לרב יוסף הא דתנן ג' גיטין פסולין ואם ניסאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן כלומר דחד מהני ג' גיטין הוא יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון דאם ניסאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן משום בת אחותו ומשום פירות אהני דלכתחלה לא תינשא גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי כלומר דלאחר שכתב בו הזמן חתכו ונתנו לה א"ל לרמאי לא חיישינן כלומר לרמאות גדול כזה שהוא ניכר ונגלה לא עבידי איניש דעבדי ולא חשו רבנן להכי ודעת ר"י לפרש דכי מפרקינן אהני דלכתחלה לא תינשא היינו לומר דכיון שכן לא כתבי ספרי דדייני ולא חתמי ליה ומש"ה פרכינן גזייה לזמן כלומר תינח אי לא כתבי ביה זמן כלל דלא חתמי ביה סהדי אבל היכא דכתבו וחתמו ובתר הכי גזייה לזמן מאי והדר לרמאות כזה לא חשו חכמים אבל לעולם גזייה לזמן דינו כגט שאין בו זמן שהוא פסול אבל דעת הרמב"ם כדעת ר"ח שפי' לרמאי לא חיישינן וכשר וכתבו הרשב"א והר"ן שטעמא דמפרשינן דמשום דמעיקרא אמרינן אהני דלכתחלה לא תינשא פריך גזייה לזמן וניסאת לכתחלה מאי ומהדרינן דלא חשו חכמים לרמאות גדול כזה דאם איתא דכי פריך גזייה לזמן מאי לא פריך אלא מדהולד כשר מאי קשיא ליה הא אהני דלכתחלה לא תינשא כדשני בג' גיטין פסולין ומ"מ כתבו הרשב"א והר"ן שכדברי רש"י הוא הנכון וכבר האריך הרשב"א בטעם הדבר: **בימי** חכמי התלמוד היה דרכן למנות לשנות המלכים וכולי מפורש במשנה וגמרא ס"פ הזורק (ד' עט: פ:) ונחלקו הפוסקים לענין פסק הלכה וכתב הרא"ש דאין נפקותא האידנא בפסק זה דדוקא בימיהם שהיו

בשנו"ס

דרכי משה

זה בשעת הדחק וע"ש: (ד) ונראה מדברי הר"ף דאפילו אם רוצה למוסרה לה ע"י שליח נוהגין להחמיר הואיל ואפשר לכתוב אחר וכן נוהגין האידנא:

כתב

פרישה

הכתוב בגט דהא מחלה לו ואם תאמר אכתי איכא למיחש להראב"ד שמא יחפה עליה ועל כרחך זמן אין הוכחה שהרי מאוחר והוי כגט שאין בו זמן ויש לומר מכל מקום כיון דכתב זמן וכשיודע הזמן שנתן להגט לידה א"א לחפות עליה כשר וכדמכשרינן אם היה כתוב בו זמן שנה או שמיטה מהאי טעמא כמו שכתב בית יוסף: (יד) ורבינו יצחק פירש שאינו כן צריך להיות וכן ברא"ש ובתוספות (וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה רצה לומר כסברת ר"י דאינו גט אלא עד זמן שכתוב בו כ"פ): (טו) אע"פ שעסוקין באותו ענין משמע הא אם אין עסוקין באותו ענין גם הרא"ש מודה שפסול והיינו בלא שעת הדחק אבל בשעת הדחק מכשיר הרא"ש כדלעיל בסמוך: (טז) או בשנת פלוני כו' ז"ל מ"ו נראה דדעתו בזה מאחר שכתוב זמן כתיקון חכמים אף שלא ידעינן שפיר אימתי עליה להביא ראיה עכ"ל (לכאורה נראה דרצה לומר שצריכה להביא ראיה לענין אם תרצה לטרוף מידי מהבעל בתוך אותה שנה כ"פ) רצה לומר ראיה שהיתה גרושה בעת שזינתה ותימה הלא גמרא ערוכה היא בפרק שני דגיטין ולא משמע כדכתב מ"ו דפריך אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן ומשני מהני שבוע דלקמיה ופירש רש"י שאם זינתה תיהרג (ואהני לשבוע דבתריה שאם ימכור הבעל הפירות תוציא גיטה ותגבה וזהו הטעם בשבת פלוני או בשנת פלוני כ"פ) ע"ש ובית יוסף הביאו: (יז) ואפי' בשבוע רצה לומר בשמיטה ראשונה או שנייה או שלישית ביובל: (יח) בו היום גירשתיך שמשמע היום הזה שיצא בנ"ל (ור"ל והוי כגט שיש בו זמן כ"פ):

שהעדים

אחר הגט פסול והאידנא נוהגין בכל המקומות למנות לבריאת עולם :

קכח צריך להזכיר בגט שם המקום (א) שהעדים עומדים שם בשעת חתימה ואם שינה והזכיר בו מקום אחר פסול אבל על מקום עמידת הסופר בשעת כתיבה אין לחוש לפיכך אם נכתב במקום אחד ונחתם במקום אחר יזכיר שם המקום שנחתם בו ובסה"ת כתב שצריך להזכיר בו ג"כ מקום עמידת הסופר ולכך אמר שצריך שיעמדו הסופר והעדים במקום אחד וכ"כ הרמ"ה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה שינה מקום עמידת העדים כתב ר"ח שאם ניסת בו הולד ממזר (ג) וכ"כ הרמ"ה שאפילו אם נשאת תצא

העכו"ם מונים בשטרות לשנות המלכים כדאמרינן בפרק גט פשוט תקנו שגם ישראל יעשו כן משום שלום מלכות אבל האידנא לא קפדי וליכא שלום מלכות ונהגו למנות לבריאת עולם וכיוצא בזה כתבו התוס' ואם בזמן הזה אם מנה לבנין הבית או לחרבנו או לשם מלכות אחרת אף על פי שאין דרך אנשי אותו המקום למנות בו לא משמע מדבריהם דמיפסיל דאע"ג דתנן כתב לשם מלכות שאינו הוגנת וכו' כלומר שאם היה במלכות זה וכתב לשם מלכות אחרת פסול היינו בזמנם שהיו המלכיות מקפידות ע"כ אבל בזמן הזה דאין דרכן להקפיד בכך כך לי לשם מלכות אחרת כמו לבריאת עולם אבל מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין שאחר שכתב וכבר נהגו כל ישראל למנות בגיטין ליצירה או למלכות אלכסנדרוס כתב ואם כ' לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותו מלכות כשר משמע דלשם מלכות אחרת פסול ונראה שטעמו משום דאף ע"פ שאין המלכיות מקפידות עכשיו בכך אולי כשיראו שכותבין לשם מלכות אחרת יקפידו ויאמרו שהם מורדים כיון שמחשיבים למלכות אחרת יותר ממלכותם ולא דמי למה שכתב שנהגו לכתוב למלכות אלכסנדרוס דשאני התם דלא שייך לומר שהם מורדים כיון דכבר עבר מלכותו ולא נשאר לו שורש וענף ועוד דבמקום שנהגו ליכא למיחש וכמ"ש הוא ז"ל שם לשם מלכות שאינה מלכות אותה מדינה או לבנין הבית או לחרבן הבית אם דרך אנשי אותו המקום למנות בו כשר וא"ת אמאי פסק באם כתב בזמן הזה לשם מלכות אחרת משום שלום מלכות הא כיון דאין מלכיות מקפידות עכשיו ה"ל כמו במקום שדרך אנשי המקום למנות לשם מלכות אחרת דאפי' בזמן דקפדי מלכיות מכשרינן משום דכיון דחזינן דלא קפדא מלכות זה כשר י"ל דשאני התם שכיון דדרך אנשי המקום למנות כן ודאי ידעו בני מלכות זה ולא קפדי אבל כשאין דרך אנשי המקום למנות כן וזה בא עכשיו למנות לשם אותה מלכות דלמא כי שמעי בני מלכות זו יקפידו אפי' בזמן הזה לחשיבם כמורדים ואף ע"פ שלדעת הרמב"ם דפסל כתב לשם מלכות אחרת גם בזמן הזה צריכין אנו לידע דיעות הפוסקים בכתב לשם מלכות אחרת לא ראיתי לכתבם משום דמילתא דלא שכיחא היא כלל לכתוב זולתי לבריאת עולם : **אם** דילג הסופר לבריאת עולם דקדקו התוס' והרא"ש בפ"ק דעכו"ם (י.) דכשר וכ"כ בסה"ת סימן קל"ו :

אם דילג הסופר האלפים והמאות רק שכתב בכך וכך לפרט כתבו ג"כ הספרים הנזכרים דכשר וכתבו התוס' שר"ת עשה מעשה שכתב שטר בכך וכך לפרט ודילג האלפים וגם בריאת עולם ואע"פ שלא נזכר בדברי הספרים גט אלא שטר מדברי מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א משמע דה"ה לגט והכי מסתבר :

אם כתב הכלל הגדול והפרט הקטן ודילג הפרט האמצעי כגון שכתב ה' אלפים וי"ז ודילג ומאתים כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א דפסול ולא דמי להיכא דלא כתב האלפים או גם המאות משום דרגילות הוא למשבק כלל ולכתוב פרטא כדאמרינן בהדיא בגמרא וליכא למטעי אבל כה"ג אין רגילות למיכתב כלל אלפים ולדלג מאות ולחזור ולכתוב פרטא יסברו ודאי קודם מאתים שנה נכתב וכתב שאין לדמותו לתשובת הרא"ש שכתב רבי' סימן קכ"ו שמכשיר גט שכתוב בו ברביעי ד' ימים לירח שבט ויום רביעי היה כ"א לשבט דשאני התם שדברי הגט סותרים אלו את אלו וכדמסיים שם להדיא בתשובה ולכך הואיל ומוכח טעות הסופר מיניה וביה מוקמי הטעות שטעה בעיבור החדש אבל כל היכא שאין שום הוכחה מתוך הגט עצמו לא תלינן בטעות הסופר הואיל ומ"ש לפנינו אין בו שום טעות ואי משום דידוע לנו מבחוץ לפי רוב השנים דע"כ דילוג טעות יש כאן נראה דלא דמי למוכח מיניה וביה ובכתביו סימן י"ג כתב דאע"ג דאי חשבינן למפרע לשנה שקודם מאתים שנה לא נתכוון הימים בחדש ליום השבוע לא סלקא לן אליבא דהלכתא דליהוי מש"ה מוכח מתוכו דרובא דרובא לא ידעי חושבנא ובסי' כ' וסימן כ"א כתב שאע"פ שיש כמה צדדים להקל בנדון זה והוא דוחה אותם הייינו להחמיר ולתת גט אבל להחמיר כולי האי דנימא תלא לא דכל כהאי גוונא לכולי עלמא לא תלא ובסימן כ"א כתב דאע"פ שיש לה בנים צריכה גט שני ולא חיישינן ללעז ובתשובה אחרת לו ז"ל מצאתי שכתב דין זה וסוף דבריו ע"כ נראה להצריכה גט כשר מבעלה הראשון ותשב תחת בעל השני ודעת הריב"ש בתשובה כדעת מהר"ר ישראל לפסול היכא דכתב כלל קמא ושבק לפרט מציעא והדר כתב לפרט בתרא משום דהוי מוקדם ולא דמי למה שהכשירו התוס' היכא דשבק כולהו כללי ולא כתב אלא פרטא : אם דילג ארבע ולא כתב אלא אלפים כתב המרדכי בפ"ק דעכו"ם בשם ר"י מוינא דכשר בדיעבד דסתם אלפים משמע שפיר ד' אלפים הואיל וליכא יותר מד' אלפים ואע"ג דמיעוט אלפים שנים בהא ליכא למפסל הואיל ולא כתב אלפיים בב' יודי"ן יש לנו לפרש אלפים הכתובים ארבעה ולהכשיר הואיל ולא נפיק מיניה חורבא ובכתבי מהר"ר ישראל סימן כ"א כתב לחלק בין דין זה להיכא דכתב לכללא קמא ושבק פרטא מציעא והדר כתב לפרט בתרא דפסול כמו שכתבתי בסמוך (ה) :

קכח צריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים עומדים שם וכו' בפ' הזורק (דף עט :) שנינו היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ובגמרא (דף פ.) היה במזרח וכתב במערב מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר וכתב הרא"ש דהא דקאמר אלא סופר לאו דוקא אלא משום חששת העדים דצריך לכתוב בשטר שם העיר שהעדים חותמין בו אפילו נכתב בעיר אחרת וגם המרדכי כתב ושמא י"ל דבסופר ליכא קפידא דמאי חששא איכא אלא פסול הוא משום עדים דרגילות הוא דמקום שהסופר שם שם עדים חותמים ורב נמי דאמר לספריה לא חשש אלא משום עדים וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות גירושין גט שיש עליו עדים ואין בו זמן וכו' או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד כל אלו פסולין עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו ומדנקט במקום כתיבתו חתימה לחוד ולא כתב עד שיכתב ויחתם במקום כתיבתו משמע דאמקום חתימת עדים לחוד הוא דקפדינן וכדברי הרא"ש אבל בספר התרומה כתב הסופר שכתב למנין שאנו מונין כאן יש לכתוב מקום שעומד בשעת כתיבת הגט כדתנן היה במזרח וכתב במערב פסול ומוקי לה בסופר וכתב עוד ונראה כ"ש שצריך שיעמדו שם העדים במקום שכתוב הגט בשעה שחותמין בו כי אם לא יהיו העדים שם אתי למימר אחרים חתמו בשמם ומזוייף הוא שהרי לא היו שם וכ"כ בסמ"ג וכ"כ הגה"מ בפ"א מה' גירושין והמרדכי אע"פ שבפרק הזורק כתב כדברי הרא"ש וכמו שכתבתי בסמוך בפרק השולח כתב אבל הסופר שכותב מנין שאנו מונין בו כאן יש לו לכתוב מקום שעומד בשעה שכותב הגט אע"פ שאינו מקום דירתו כדתנן היה במזרח וכו' ומוקי לה בסופר עכ"ל וזהו כדברי בעל התרומה וכן משמע גם כן שהוא דעת התוס' שכתבו בהזורק גבי כי יתביתו בהיני כתובו בהיני וכו' שמא גט מאוחר איכו כשר אם איכו לבסוף באותה העיר ביום שכתוב בגט הסופר והעדים ומשמע מפשט דבריהם דתרווייהו בעינן ואע"ג דבמתני' תנן אהיה במזרח וכתב במערב וכו' תלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה לא כתבו הרמב"ם וגם רבינו דהוי אלא פסול וטעם הדבר יתבאר בסמוך בס"ד :

שינה מקום עמידת העדים כתב ר"ח שאם נשאת וכו' שם בגמ' (דף פ.) א"ר אבא אמר ר"ה א"ר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכתבו התוס' שר"ת פירש דלאו אשלום מלכות קאי מאי דאמר רבי אבא זו דברי ר"מ אלא אהיה במזרח וכתב במערב ולפי זה קי"ל כרבנן דאמרי הולד כשר כלומר ולכתחלה לא תינשא וזהו דעת הרמב"ם שכתב בפ"א דפסול ובפ"י כתב דכל מקום שכתב פסול

קכח צריך להזכיר בגט שם מקום וכו' משנה פרק הזורק (סוף דף עט) היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תלא מזה ומזה וכו' ובגמרא היה במזרח וכו' מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא לאו סופר וכתב הרא"ש לאו דוקא סופר אלא משום חששת העדים וכו'. ומ"ש בשם סה"ת דצריך להזכיר ג"כ עמידת הסופר וכ"כ הרמ"ה וכ"כ התוספות להדיא ולשם בד"ה כי יתביתו וכ"כ במרדכי פרק הזורק וז"ל ואומר ר"י דפשיטא שאין לכתוב במקום שהבעל עומד שם בשעת כתיבת הגט אלא מקום עיקר דירתו כדפירשנו לעיל בפרק השולח אבל מקום כתיבת הגט יש לכתוב אעפ"י שאינו מקום עיקר דירתו כדתנן היה במזרח וכתב במערב ומוקי לה בסופר ונראה דכ"ש שצריך שיעמדו שם העדים במקו' שכותבין שם הגט שאם לא היו שם אתי למימר אחרים חתמו בשמם ומזוייף הוא שהרי לא היו שם עכ"ל הנה מבואר שפסק כסה"ת וכו' לשונו ממש ומ"ש המרדכי אח"כ ושמא י"ל דבסופר ליכא קפידא וכו' לא קאי אגט אלא אשטרות דכתב תחלה היה במזרח וכו' דוקא בגט פסול אבל בשאר שטרות כשר ומ"מ אומר ר"י דלא נכון לעשות כן לכתוב כתובה שלא במקום חופה כי לכתחילה צריך ליזהר אף לשטרות כדאמר רב לספריה כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ושמא יש לומר דבסופר ליכא קפידא דמאי חששא איכא אלא פסול משום עדים דרגילות דמקום שהסופר שם שם עדים חותמים ורב נמי דאמר לספריה לא חשש אלא משום עדים עכ"ל והאי ושמא י"ל וכו' לא קאי אגט אלא אכתובה דסליק מיניה והכי קאמר כיון די"ל דבסופר ליכא קפידא אפילו בגט לכך נהגו להקל בכתובה אבל בגט ודאי אין להקל אלא כמ"ש תחלה ונראה דכ"ש שצריך שיעמדו שם עדים וכו' כלשון ספר התרומה אבל הב"י הבין דהאי ושמא י"ל קאי אגט וכתב דבפרק השולח לא כתב כן וא"כ לפי דעתו יהיו דברי המרדכי סותרים זה את זה וליתא אלא כדפרישית הוא האמת ועיין במ"ש עוד המרדכי בפרק ג"פ דלראבי"ה בשטרות נמי פסול אבל לר"ת ור"י אינו פסול אלא בגט אבל לא בשטרות ובכתובה ולכולהו אין הדבר תלוי אלא בחתימה וכדעת הרא"ש וחולק הוא אמ"ש המרדכי בפרק השולח בשם ריב"א ובפרק הזורק כדעת ספר התרומה דצריך להזכיר גם עמידת הסופר . והכי נקטינן שכן כתב הסמ"ג והגהות מיימונית והתוס' והרמ"ה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"א שכתב פסולין עד שיחתמו בו בזמן כתיבתו ובמקום כתיבתו וכתב עוד בסופו הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה לא הזמן שא"ל הבעל בו כתובו ולא אותו המקום עכ"ל מדהזכיר בתחלה חתימה ובסוף הזכיר כתיבה אלמא דבכלל חתימה הוי נמי כתיבה ובכלל כתיבה הוי נמי חתימה וכן נראה ממ"ש בהגהות מיימונית לשם שבא לפרש דברי הרמב"ם בזה כמו שכתבתי ע"ש :

שינה מקום עמידת העדים וכו' שם במשנה היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תלא מזה ומזה וכו' וקאמר בגמרא דקאי אסופר ולהרא"ש לאו דוקא סופר אלא עדים קאמר ולכן אמר רבינו שינה מקום עמידת העדים אבל לרוב פוסקים דמחמירין ה"ה שינה מקום הסופר וטעמו של ר"ח דהוולד ממזר משום דבגמרא ה"א א"ר אבא אמר ר"ה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהוולד ממזר וקאי אשלום מלכות כמו שפירש"י והתם הוא דאמרו חכמים הולד כשר אבל בהיה במזרח וכתב במערב הלכה כר"מ שהוולד ממזר מדקאמר רב ורב הונא לספריה כי יתביתו בשילי וכו' והא דאמרי מודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו וכו' בכלל זה שינה מקום עמידת הסופר והעדים דהולד נמי ממזר ור"ל ממזר מדרבנן דהגט אינו פסול אלא מדרבנן וכמו שיתבאר בסימן קכ"ט ומ"ש וכ"כ הרמ"ה שאפילו אם נשאת בו תלא כלומר שגם הרמ"ה כתב להחמיר כמו ר"ח דתרווייהו ס"ל דאם נשאת בגט זה כיון שהוא פסול מדרבנן תלא אלא דלמאי דס"ל לר"ח הלכה כר"מ והולד ממזר מדרבנן ומותר בממזרת דרבנן פליג עליה הרמ"ה

דרכי משה

(ה) כתב ריב"ש סי' ר"ה בגט אחד שכתבו בו וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתאי ולאתראי כל אחד בב' אלפי"ן כתב דכשר כיון שאין הלשון משתנה משום זה והר"ד כהן כתב בתשובה סי' ד' דאף אם הלשון משתנה אם אין לחוש לקלקול הגירושין כמו שכתב לבריאת עלמה בה' שיש לפרש שהוא לשון נערה וע"ש שהאריך בזה וע"ל ריש סימן קכ"ז אצל נוסח הגט דיש מכשירין וע"ש : וא"ב

פרישה

ס' קכח שהעדים (עומדין שם בשעת חתימה ר"ל ולכתוב למנין שאנו מונין בו כאן במתא פלוני כו' כ"פ): (ג) וכן כתב הרמ"ה כו' ז"ל מ"ו האי וכן דקאמר כלומר שהוא ג"כ כתב תלא מן הבעל אבל מכל מקום סבר שהגט כשר ולא פסול כ"כ לעשות הולד ממזר ואם כן ממילא אם נשאת לשני או אפילו נתקדשה ואחר כך נישאת לראשון בלא גט

תצא אבל הולד כשר מן השני ודוקא מן השני אבל מן הראשון הוי ממזר (ג) ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל (ד) ור"ת פסק שהולד כשר אבל לא תינשא בו לכתהילה ולפירש"י (ה) תינשא בו לכתהילה וכן הוא דעת רב אלפס [א] וכותבים שם מקום הבעל והאשה פי' מקום עיקר דירתו כגון פלוני שממקום פלוני ואם יש לה שתי שמות כותב שממקום עיר פלוני וכל שום וחניכה (ו) דאית לה וכתב הרמ"ה כשמגרש בעירו כותב שם העיקר בפרט וכולל שם הטפל בכלל שום וחניכה וכשמשלח הגט למקום אחר צריך לפרט שניהם שם מקום הכתיבה (ז) ושם מקום הנתינה ואם רגיל בשני מקומו' כותבים שם מקום עיקר דירתו והוא אותו שדר בו י"ב חדש ואם קנה בה בית דירה [ג] מספקא לן אי מיקרי דירה (ח) ולכך טוב לכתוב וכל שום אחרן דאית ליה ולאתריה (ט) ומן הדין היה צריך לכתוב שם העיר

הרמ"ה ואמר דהולד כשר מן השני דכיון דגט כשר מן התורה גם הולד כשר וס"ל לרב דקאמר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר קאי ארישא דשלום מלכות ודהיה במזרח וכתב במערב דבתרווייהו פליגי רבנן ואמרי הולד כשר ואינן מודים לר"מ אלא בשינה שמו וכו' דבסיפא דהתם הולד ממזר מדרבנן כדקאמר רב אשי אף אנן נמי תנינא ודקדק הרמ"ה דלחכמים אין חילוק בין רישא לסיפא אלא דבסיפא הולד ממזר וברישא הולד כשר אבל לענין תלא מודים חכמים לר"מ דאף ברישא תלא. והב"י פי' דלר"ח הוי ממזר מן התורה לר"מ והרמ"ה סבר דלר"מ הוי ממזר מדרבנן וסרי ליה מאריה דאין בפסול דרבנן ממזר מן התורה וכמ"ש הוא ז"ל בהדיא בסימן קכ"ט אלא כדפירש הוא האמת גם נראה דחזר בו ב"י ולכן כתב ועי"ל דהרמ"ה פוסק כחכמים אבל מ"ש הרמ"ה ודוקא מן השני אבל מן הראשון הוי ממזר היינו לומר דהוי ממזר מן התורה דכיון דהגט כשר מן התורה ולפיכך הולד כשר מן השני א"כ קידושי שני קידושי טעות הן מן התורה ואם חזרה לראשון כשלא גירשה השני הולד ממזר מן התורה ומ"ש ול"נ לא"א הרא"ש הכי פירוש דלא נהירא אחד משני דרכים אלו דהיינו דליהוי ממזר כמ"ש ר"ח או שתלא מן השני כהרמ"ה אלא ל"מ דאינו ממזר אלא אף אם נישאת לא תלא אבל לא הכריע אי הלכה כרש"י והאלפסי דתינשא לכתחילה או כר"ת דלא תינשא לכתחילה גם לא כתב הרא"ש להדיא שכ"כ רש"י והאלפסי אלא כתב ולשאר מפרשים רבנן מכשירים לגמרי ומסתמא כיון על רש"י והרי"ף אע"ג דלא כתבו כך בפירוש אלא דהכי משמע מתוך פירושם וכתב מהרש"ל דלא דכתב לפירש"י תינשא בו לכתחילה היינו לומר אם כבר ניתן הגט דהיינו קלת דיעבד דכבר יצא עליה שם מגורשת אבל לכתחילה לא יתן אלא צריך לכתוב אחר ודבריו נכונים ולענין הלכה נראה כר"ת דלכתחלה לא תינשא ואם נישאת לא תלא דכך הוא גם דעת הרמב"ם ורוב פוסקים וכן פסק בש"ע הקשו התוס' בד"ה כי יתביתו (דף פ') דאמאי פסול הגט כשהיה במזרח וכתב במערב והלא יאמרו שאחרוהו וכתבוהו וגט מאוחר כשר וכתבו לייסב בג' תירוצים וע"ש :

וכותבין שם מקום הבעל והאשה פי' מקום עיקר דירתו וכו' נראה דרצונו לומר לכתחלה כותבין שם מקומם דמדתנן שינה שם עירו ועירה תלא מזה ומזה אלמא דלכתחלה צריך לכתוב שם מקומם אע"פ דבדיעבד כשר אם לא כתב שם מקומם דאי איתא דפסול ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' לא כתב כלל שם מקומם דפסול ואנן ידעינן במכ"ש דפסול אם שינה דמזוייף מתוכו דיאמרו דאיש אחר שאינו בעלה שהוא ממקום אחר גירשה לאשה זו אלא בע"כ דאם לא כתב כלל מקומם כשר אפ"ה לכתחלה כותבים שם מקומם כדי שידעו בבירור שנתגרשה אשה זו מבעלה ומ"ש פירוש מקום עיקר דירתו כך הוא הסכמת הפוסקים וה"א בפרק האשה שלום בקלוני"א מתא אנא דוד בר ניהלאה מנהרדעי וכן בסורא מתא אנא תנן מחגרא דנהרדעא והיינו משום שכל אדם נקרא על שם מקום דירתו פלוני ממקום פלוני אבל אינו נקרא על שם מקום לידתו וגם אין מקום לידתו ידוע כמקום דירתו . ומ"ש מקום עיקר דירתו אתא לאפוקי אם היה רגיל לילך לסחורה למקום אחר ודר שם לבדו חדש או חדשים שזהו מקום לדירת עראי אבל מקום עיקר דירתו שדר שם בקבע עם בני ביתו כותבין בגט כי על שם עיקר דירתו הוא נקרא פלוני ממקום פלוני ומ"ש ואם יש ב' שמות וכו' משנה בפרק השולח בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פירוש רש"י האי שינוייא כשהיו לבעל ב' שמות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה וכ"כ כל הפוסקים והכי מוכח בגמרא לשם וכתבו התוס' לשם וכן יש לפרש שם עירו ושם עירה ומ"ש בשם הרמ"ה לחלק בין מגרש בעירו לשולח גט למקום אחר נראה דהיינו דוקא כדאיתחזק מקום דירתו בשני שמות דבמקום כתיבה שם אחד עיקר והשני טפל ובמקום נתינה הוא להיפך השני עיקר והאחר טפל התם הוא דצריך לכתוב שניהם בפרט דאותן שבמקום כתיבה לא יכירו שם דנתינה ואותן שבמקום נתינה לא יכירו שם דבמקום כתיבה וז"ש הרמ"ה צריך לפרט שניהם שם מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה כלומר שם העיקר לעירו במקום הכתיבה ושם העיקר לעירו במקום הנתינה משא"כ אם גם במקום הנתינה היו קורין בשם העיקר לעירו כמו שקורין במקום הכתיבה כי אז ודאי א"צ לפרט שניהם אלא כותב שם העיקר לעירו בפרט וכולל שם הטפל בכלל שום וחניכה בין במגרש בעירו ובין בשולח למקום אחר . ומ"ש ואם רגיל בב' מקומות וכו' נראה דה"פ דאם רגיל בשתי מקומות בשוה דהיינו דהיה דר בכל אחת י"ב חדש או פחות מי"ב חדש פשיטא דצריך לכתוב שניהם אף ע"פ שבאחת היה דר חדש או חדשים יותר מבשנייה אבל אם באחד לא היה דר י"ב חדש ובשנייה היה דר י"ב חדש אין כותבין אלא אותו שדר בו י"ב חדש . ומ"ש המרדכי ע"ש אבי"ה ומביאו בהגהת אשיר"י פרק השולח דאין לכתוב מקום הדירה אלא א"כ נתיישב בעיר שלשים יום ואם יצא ממדינה למדינה אחרת אחר אחרון אני בא היינו באיש נכרי שבא להתיישב בעיר אחת לא נקרא מקום דירתו כשלא נתיישב ל' יום בעיר ואפי' לכתחילה אין כותבין פלוני ממקום פלוני ואם יצא ממדינה למדינה אח"ת אף על פי שדר בזו י"ב חדש ובאחרת לא דר י"ב חדש אחר אחרון אני בא כיון שאין דעתו לדור שוב במדינה הראשונה אבל כאן מדבר בשדעתו לגור בשניהם או צריך לכתוב שניהם אא"כ דר באחת פחות מי"ב חדש ובאחרת דר י"ב חדש או נקראת עיקר דירתו בזו שדר בה י"ב חדש ואין כותב בגט אלא מקום זה . ומ"ש ואם קנה בה בית דירה וכו' פירוש מספקא לן לגבי גט אי מיקרי מקום עיקר דירתו בשביל שקנה בה בית דירה ובאחרת לא קנה בית דירה וא"צ לכתוב אלא אותו בלחוד או לא מיקרי מקום עיקר דירתו וצריך לכתוב שניהם כיון שדירתו בשניהם בשוה בכל אחת פחות מי"ב חדש או בכל אחת י"ב חדש ולכך טוב לכתוב מקום שקנה בה בית דירה בפרט ולכלול שם המקום האחר בכלל וכל שום אחרן דאית לי ולאתרי : ומ"ש ומן הדין היה צריך לכתוב שם העיר של הלידה וכו' נראה דלפי דעל ידי הלידה

פסול אם נישאת לא תלא וכן דעת הרי"ף לפי דברי הר"ן וכתב רבי' ירוחם בח"ב והר"ן בהמגרש שכן דעת רבינו האי ז"ל וכתב הרא"ש שר"ח כתב דהלכה כר"מ בהיה במזרח וכתב במערב מדחזינן לרב ולרב הונא דחיישו להכי כלומר דאמר לספריה כי יתביתו בהיני כתובי בהיני אף ע"ג דמיתסרן לכו מילי בשילי משמע דאיהו מפרש מילתיה דרב אשלום מלכות ומה שפסק כר"מ משום דרב הונא ורב חיישי להכי אין נראה לי ראיה דגם רבנן מודו דלכתחילה איכא למיחש ורש"י פירש דזו דברי ר"מ אשלום מלכות קאי וכתב הר"ן דלכאורה הכי משמע שהוא דעת הרי"ף וגם הרא"ש והרשב"א כתבו שמדברי הרי"ף נראה שהוא מפרש כפירש"י וכתב הרא"ש דבהיה במזרח וכתב במערב לדברי ר"ת הולד כשר אבל לא תינשא ולר"ח הולד ממזר ולשאר מפרשים רבנן לא מודו לר"מ אלא בשינה שמו אבל היה במזרח וכתב במערב מכשרי רבנן לגמרי עכ"ל משמע מדבריו דלפירש"י הא דאמר זו דר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר לא קאי אלא לשלום מלכות דוקא כלומר דבהא הוא דפליגי רבנן לומר הולד כשר ולכתחלה לא תינשא אבל בשאר בבי דמתני' פליגי עליה לומר דאפי' לכתחלה תינשא דמדאמר בשלום מלכות אמרי רבנן הולד כשר כלומר ולכתחילה לא תינשא ש"מ דבשאר בבי לית להו האי סברא וא"א לומר דס"ל באינך בבי כר"מ דא"כ מאי ומודים שאם שינה שמו ושמה הא בכולהו בבי נמי מודים הילכך ע"כ לומר דבאינך בבי מכשרי לגמרי לומר דתינשא לכתחילה ונשאר לנו לבאר דעת הרמ"ה דלכאורה משמע דסבירא ליה כר"מ וא"כ היאך כתב שהולד כשר מהשני הא לר"מ הולד ממזר מזה ומזה ונראה לי דאע"ג דר"ח והרמ"ה השוו מדותיהם לפסוק כר"מ מ"מ בפירוש דברי ר"מ פליגי דלר"ח כי אמר בגמרא דסבירא ליה לר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר היינו לומר שעשאוהו ממזר גמור כממזר של תורה ומותר בממזרת והרמ"ה סבר דלא עשאוהו כממזר של תורה ולא הוי אלא ממזר דרבנן ואסור בממזרת ולפיכך הולד כשר דקאמר הרמ"ה לאו כשר ממש קאמר אלא לומר שאסור בממזרת ומ"ש אבל מן הראשון הוי ממזר היינו לומר שאם החזירה ראשון בלא קבלת גט משני הולד ממזר שא"א גמורה היא דהא תפסי בה קידושי שני ולפ"ז מ"ש רבי' ולא נהירא לא"א ז"ל קאי למה שפסקו כר"מ שהרי כתב הרא"ש שאין נ"ל ראיה לפסוק כר"מ דמדאמר להו רב לספריה וכולי גם בהמגרש גבי ג' גיטין פסולין כתב בהדיא דלא קי"ל כר"מ ועי"ל דהרמ"ה פוסק כחכמים שאומרים הולד כשר וס"ל דנהי דהולד כשר מ"מ אם נישאת תלא ואם החזירה ראשון בלא קבלת גט משני פשיטא דממזר גמור הוא ולפי זה מ"ש רבי' ולא נהירא לא"א הרא"ש קאי לר"ח ולהרמ"ה ולאו מחד טעמא דלא נהירא ליה דר"ח משום דהרא"ש סבר דלא קיימא לן כר"מ ולא נהירא ליה דהרמ"ה משום דסבר דאם נישאת לא תלא וכמבואר בדבריו בפרק המגרש אמתני' דג' גיטין פסולין : **וכותבין** שם מקום הבעל והאשה כתב הרשב"א בהשולח אמתני' דבראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פירוש צריכין לכתוב בגט אף שם העיר שהיה הוא והיא ממנה כלומר בגליל מתא אנא פלוני שמארץ יהודה וכדמשמע בהזורק וביבמות (קטז) וכ"כ הרא"ש ג"כ שם : ואם יש לה ב' שמות וכולי זה נלמד משם האיש והאשה יתבאר בסימן שאחר זה : וכתב הרמ"ה כשמגרש בעירו וכו' ואם רגיל בשני מקומות וכו' זה נלמד מדתנן בפ"ק דבתרא (ז:) כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש וכו' : ואם קנה בית דירה וכו' ג"ז שם קנה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד ולא ידענא אמאי פשיטא ליה טפי דכששהא בעיר י"ב חדש נחשב כאנשי העיר לקרות מקום דירה טפי משקנה בית דירה דהא בקנה בית דירה נמי תנן דהוי כאנשי העיר מיד ואפשר דאף ע"ג דתנן קנה בית דירה חשיב כאנשי העיר מיד איכא למימר דהיינו ליטא בעול עם אנשי העיר מפני שהמס מוטל על הבית אבל לא יחשב מפני כך שזו עיר דירתו לענין גט דהא כמה אנשים יש להם בתים שלא במקום דירתו אבל כששהא שם י"ב חדש ודאי דלכל מילי חשיבא עיר דירתו דהא מקמי הכי חייב בקלת דברים וכששהה י"ב חדש חייב בכולן וכדתניא בספ"ק דבתרא (ח.) ל' יום לתמחוי ג' חדשים לקופה ששה לכסות תשעה לקבורה י"ב לפסי העיר וכיון דכששהה י"ב חדש חייב לשאת בכל עולי העיר אלמא עיר דירתו חשיבא לגמרי ומ"ה פשיטא ליה דבשהה י"ב חדש חשיבא עיר דירתו ובקנה בית דירה מספקא ליה : ולכך טוב לכתוב וכל שום אחרן וכו' אתחלת דבריו קאי שכתב ואם יש לה ב' שמות יכתוב שממקום עיר פלוני וכל שום וחניכה דאית לה כלו' דכיון דכשיש לה ב' שמות צריך לכתוב וכל שום לכך אפי' כשאין ידוע שיש לה ב' שמות טוב לכתוב וכל שום משום שמא יהיו לה ב' שמות : ומן הדין היה צריך לכתוב שם העיר של הלידה וכו' כ"ל שכל זה הוא מדברי הרמ"ה ומשמע ליה דלא הוזכרה מקום הלידה לא במשנה ולא בגמרא משום דחיישינן שמא יטעה אבל מן הדין היה צריך לכתבו

דרישה

סי' קכח [א] וכותבין (שם מקום הבעל והאשה ועכשיו נוהגין לכתוב בגט שם מקום עמידת האיש והאשה אם הם מצויים שם במקום חתימת הגט ואם אינן מצויין שם אין . כותבין לא מקומו ולא מקומה ואם האיש מצוי ולא האשה כגון בגט שילכה כותבין שעומד גבי דידים וגבי דידה אין כותבין שם מקום כלל אבל שם מקום דירם אין כותבין בזמן הזה מפני שאנו בזמן הזה גולין ומטולטלין ממקום למקום ומקום דירתינו מרופה בידינו איש איפוא הוא כן כתב מהרא"י בכתביו סימן קמ"ב כ"פ) : [ב] מספקא לן כו' אף ע"ג דבספ"ק דבבא

פרישה

גם הוי ממזר דהא קידושי השני הזו קידושי דאורייתא ובעין זה כתב נמי ב"י : (ג) ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל פירוש שיהיה שום אחד מן הדרכים בה או צד ממזרות או תלא אלא אם נישאת לא תלא מן הבעל אבל הרא"ש לא הכריע בזה אם כרש"י אם כר"ת (ובזה מתורץ למה הביא דעת הרא"ש באמצע בין הדיעות כ"פ) ולא שרש"י ורי"ף כתבו בהדיא כן אלא מתוך פירושם משמע כן שלא פירשו כרבינו תם וע"ע גדול באשירי דף קי"ב בפרק הזורק גם לא כתב בהדיא שכך הוא לרש"י או לרי"ף אלא כתב ולשאר מפרשים רבנן דפליגי אר"מ אכשרי לגמרי ומסתמא כיון על רש"י ורי"ף ועיין בב"י : (ד) ורבינו תם פסק שהולד מהשני כשר כצ"ל : (ה) תנשא בו לכתחלה כו' כ"ל אם ניתן הגט כבר דהיינו קלת דיעבד עכ"ל מ"ו אבל אין לגרש לכתחילה בו אע"ג בכבר נכתב ונחתם וכן מוכח מדברי רבינו שהרי כתב וכן הוא דעת האלפס משמע שהסכים לדעת האלפס וא"כ היאך כתב לעיל בתחלת הסימן ואם שינה כו' פסול אלא פסול דקאמר שם היינו לומר שאף ע"פ שכבר נכתב הגט לא תתגרש בו לכתחלה אבל אם נתגרשה בו בדיעבד תינשא לכתחילה : (ו) דאית לה וכתב הרמ"ה כשמגרש כצ"ל : (ז) ושם מקום הנתינה פירוש איך שקורין מקומו זה במקום הנתינה : (ח) ולכך טוב לכתיב כו' אתחילת דבריו קאי וכו' כמ"ש ב"י : (ט) ומן הדין היה צריך כו' זה לשון ב"י שכל זה הוא מדברי הרמ"ה (ומשמע ליה מה דלא הוזכרו בדברי חכמים שיכתבו מקום הלידה משום דחיישינן שמא יטעו אבל מן הדין היה צריך לכותבו כ"פ) ומה שכתב ואם כתבה ולא טעה בה כשר לא לגופא איצטריך אלא לדיוקא הא אם טעה בה פסול פי

העיר של הלידה אלא דחיישינן (י) שמא יטעה בעיר מולדתו ואם כתבה ולא טעה בה כשר וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין צריך לכתוב אלא שם מקום עיקר דירתו אבל א"צ להזכיר מקום עמידת הבעל והאשה בשעת הכתיבה ולא מקום לידתן (יא) דעירו ועירה לא קאי אלא אמקום עיקר הדירה וגם עירו ועירה אין עיכוב בכתיבתן דמתני' לא קאמר אלא אם שינה בהם אבל אין עיכוב בכתיבתן נוהגין באשכנז ובצרפת לכתוב מקום עירו ועירה (יב) של עמידה ודירה ולידה היכא דיודעים משום חששא דשני יוסף בן שמעון ואם טעה ושינה מקום הלידה זה היה מעשה והכשירו רבינו תם דדוקא בעיקר מקום הדירה הוא דאיכא חששא משום שהוא ידוע לכל וכל אדם נקרא על שם מקום דירתו ממקום פלוני וכשרואים שינוי במקום אומר הוא לא גירש אלא אחר הוא שגירש אבל מקום לידת האיש אינו ידוע וגם אינו נקרא על שם מקום לידתו וליכא חששא:

כותבין

לכתבו: ומ"ש ואם כתב ולא טעה כשר לאו לגופיה איצטריך אלא לדיוקא הא אם טעה בה פסול א"נ לגופיה נמי איצטריך דלא תימא כיון שלא נזכר מקום הלידה בדברי חכמים כשכתבו הוי כמשנה ממטבע שטבעו חכמים וגט פסול מיהא הוי קמ"ל: וא"א ז"ל כתב שאין צריך לכתוב אלא שם מקום עיקר דירתו וכו' עד סוף הסימן הכל דברי הרא"ש בפסקיו בפרק הזורק וכ"כ שם התוס' והר"ן שאין צריך לכתוב לא מקום הלידה ולא מקום העמידה ושאם טעה ושינה מקום הלידה כשר וכן כתוב בסמ"ג ובהגהות מיימון פ"ב מהלכות גירושין וגם בספר התרומה כתב שאין לכתוב מקום הלידה ולא מקום העמידה וגם במרדכי פרק השולח כתוב כשכתב מקום הדירה ולא מקום הלידה מעולם לא שמענו קורא תגר ופוצה פה אבל בשינה מקום הלידה כתב המרדכי שם שראבי"ה פוסל ע"פ אביו ומ"מ נראה שדעת המרדכי מסכמת להכשיר שכתב אחר זה ושוב מצאתי שהתוספות פסקו דאפי' שינה מקום הלידה שהוא כשר דיעבד ובסה"ת לא הזכירו שינה מקום הלידה ולא ידעתי למה מאחר שהתוספות כתבו שר"י הכשיר הלכה למעשה אבל הרשב"א כתב בתשובה על אשה שנולדה בנרבונה ונתרבתה במרסילי"א וכתב בגט שנולדה במרסילי"א שאף את"ל שאין שם עירו ושם עירה מעכב מ"מ במשנה ודאי פסול דהא קתני בהזורק שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכו' וכשתיקן ר"ג שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו אי אפשר שג"כ תיקן במקומותיהן שצריך להזכיר בגט כל המקומות שדרו בהם דירת קבע וכן אנו נוהגים בגט והנדון שלפנינו שינה שם עירה הוא א כיון שהזכיר שנולדה במרסילי"א ולא זהו מקום שנולדה שם ושיתוף שם לידה אינה ענין לגיטין כי אין אנו משתמשין בשימוש שמות בגיטין אלא בשם אשר הונח בראשונה. וכתב הריב"ש בסימן סי"ד כל אלו הסברות וכתב שלא דברו הראב"ד והרשב"א אלא בשלא כתב כלל שם עירו ושם עירה לא מקום דירתן ולא מקום לידתן אבל בנדון זה שנכתב מקום לידתן פשיטא דכשר דהא ליכא חששא לשני יוסף בן שמעון וניכר מתוך הגט מי הוא המגרש ואחר כך כתב וכבר ראיתי הרבה גיטין הבאים ממרחק שיש מהם שכתוב בהם שם הדירה ויש מקום הלידה ויש מקום העמידה ואיני חושש לדקדק עליהם כל שלא שינה לפי שאני סומך על הסופר והעדים שכתבו הברור להם יותר או כפי מנהג מקומם עכ"ל ובסוף סימן זה אכתוב תשובת הר"ן על דין זה שכתב מקום הלידה ולא כתב מקום הדירה. אם שינה מקום העמידה משמע מדברי הספרים הנזכר שדינו כשינה מקום הלידה וכשר דכל שא"צ לכתבו אם כתוב בשינוי כשר ובדברי סמ"ג מפורש יותר שכתב שלא היה יכול להעמיד מתני' דהיה במזרח וכתב במערב בבעל ולומר ששינה מקום עמידתו ביום כתיבת הגט משום דפשיטא ליה שאין לחוש בענין הבעל כי אם בשינוי עיקר דירתו אבל בספר התרומה נראה דספוקי מספקא ליה ואיפשר שאף על פי שיפסוק בשינה מקום הלידה להכשיר כדברי התוספות מספקא ליה בשינה מקום העמידה משום דלא דמי למקום לידה דשינוי מקום העמידה הוא ניכר יותר משינוי מקום הלידה וכתב מהרי"ק בשורש ק"ו שבשינוי יש פוסלין אפילו בדבר שאילו חסרו אינו נפסל בכך וצ"ל שעל בעל התרומה נתכוון (א). והיכא דלא כתב מקום הדירה הנה הרא"ש כתב בהזורק דכשר וכמ"ש רבינו וגם רבינו ירוחם כתב בח"ב להכשיר בשם התוס' וכ"כ שהוא דעת סמ"ג שכתב וכ"כ רבינו יחיאל גם על עיקר הדירה אם אינו ידוע בודאי אל יכתבוהו כלל וכ"כ הגהות מיימון בפרק ב' מהלכות גירושין וכן דעת בעל העיטור אבל הראב"ד פוסל והרשב"א מספקא בו וכמ"ש הרב המגיד בפ"ג מהלכות גירושין ב ובתשובה כתב יש מגדולי המורים פוסלים ויש מכשירים ויש לחוש לדברי הפוסלים ובתשובה אחרת בח"א סימן אלף רי"ג כתב אף על פי שבעל העיטור כתב שאין שם עירו ועירה מעכב בגט אנו אין לסמוך אלא על דברי הראב"ד שהוא רב מובהק והמרדכי בפרק השולח כתב בשם ר"י להכשיר והביא ראיות לדבר ואח"כ כתב ואף על גב דאמר לעיל שאם דילג שם העיר כשר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ודאי לא נעשה מעשה כי ר"ת פוסלו ואם מת חולצת ולא מתייבמת ודעת הכלבו וספר מצות קטן להכשיר שכתבו וז"ל ועכשיו שאין אנו יודעים עיקר דירתם כותבין מקום עמידתן בשעת כתיבת הגט ואם כותבין גט לאיש לשלוח לאשתו שהיא במקום אחר אין כותבין מקום האשה כלל וכתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' קמ"ב מקום הדירה שנהגו לכתוב כל הקדמונים אפילו אותם שלא הגיהו לכתוב מקום הלידה כדאיתא להדיא במרדכי אע"פ כן אנו בכל גבולינו ובדורותינו אין נוהגין כך לכותבו כדכתוב בהג"ה במיימוני בשם ספר המקצועות שאם אין ברור לו לא יכתוב כלום והאידנא אנו גולים ומטולטלים ומקום דירתנו מרופה בידינו ולכך אין כותבין אותו עכ"ל (ב): כתב בתשובת הרשב"א וז"ל ולענין מה ששאלת מפני מה אנו צריכין לכתוב בגט אני פלוני שנולדתי במקום פלוני דע שכ"כ בטופסי גיטין שבחבורי רבותינו הצרפתים וכ"כ מקצת רבותינו וכ"מ מדאמרינן ביבמות (קטו:) בקלניא מתא אנא אנדרנילאי נהרדעא ותנן בהזורק היה במזרח וכתב במערב וכו' מאן אילימא בעל וכו' אלמא מזכירין בגט פלוני שממקום פלוני מלבד מה שכותבין שם מקום הכתיבה ולפי מ"ש בירושלמי משמע שאם נולד במקום אחר ודר במקום אחר ועוד עקר דירתו משם והלך ודר במקום אחר שצריך לכתוב שם שלשתן שהרי השוו במשנתינו שם עירו ושם עירה שמו ושמה ובשמו ושמה גרסינן בירושלמי מתני' בשהיה מיהודה וכתב לגרש בגליל וכולי אמר רב יוסף אם כתב לו מקום אחר צריך להזכיר שלשתן ומכאן נראה שיצא לראשונים מה שאמרו וכתבו בטופסין עכ"ל ובתשובה אחרת ח"א סימן אלף רל"ט כתב מה ששאלת אם הוא בשעת הגירושין בסיני ובתחלה היה דר בשילי אם הוא צריך להזכיר בגט העיר שהיה דר בה קודם לכן או די במה שהוא מזכיר העיר שהוא דר בה עכשיו תשובה מדברי התוס' והירושלמי נ"ל שהוא צריך להזכיר כולן כמו שצריך כל השמות שיש לו בכל מקום ומקום עכ"ל: והיכא דשינה שם עיר דירתן משנה שלימה שנינו בהזורק שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמרינן בגמרא מודים חכמים לרבי מאיר שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר וכתבו התוס' דלא שינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות:

וכתב הריב"ש בתשובה סי' כ"ז מ"ש בגט אנת פלונית הדרה במקום תלמסאן והיא לא היתה דרה שם בשעת כתיבת הגט וגם לא עתה חזרתי על כל צדדי ההיתר לבד זה מצאתי שנאמר שהדרה בתלמסאן פירושו שהיתה דרה מקדם ומלת הדרה היא מלעיל כלשון (רות ב) השבה עם נעמי והאריך בזה וכתב שנשא ונתן עם חכמי הדור ורבי דוראן נטה להקל והר"ר יצחק בונשטרוק היה חוכך להחמיר ומפני החומר שיש בשינה שמו ושמה וכו' איני רוצה לסמוך על דעתי אמנם אם יראה בעיניך עם משכילי עירך שאיפשר לסמוך על זה לחוש לעיגון האשה עשו כטוב בעיניכם ואע"פ שכל שיש בגט לשונות מסופקים הגט פסול כבר כתבתי שזהו כשהבעל מערער גם בכאן אם יבא הבעל ויערער לומר שלשינוי שם עירה נתכוון תצא אבל מכל מקום אין מונעין אותה מלהנשא והיא תחוש לעצמה דומיא דהמביאה גט בא"י וכו' (ג) כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח אם כתב שם עירו ועירה בבלבול כגון שבמקום תוג"ס כתב תגס פסול ואם אינו נקרא יפה הרי הוא כמי שאינו (ד) כתב המרדכי בפרק השולח ומקום הדירה אין לכתוב אא"כ נתיישב בעיר ל' יום כדמפרש בהשותפין (ח.) ואם יצא ממדינה למדינה אחרת אחר אחרון אני בא כך פסק ראבי"ה עד כאן לשונו ונראה לי שאין זה סותר למה שכתב רבי' בשם הרמ"ה שהרגיל בשני מקומות כותבים מקום עיקר דירתו והוא אותו שדר בו י"ב חדש דשאני התם דרגיל לדור בשני המקומות הילכך לא מקרי עיקר דירתו עד שידור בו י"ב חדש אבל היכא שנעקר ממקומו הראשון ובא לקבוע דירתו במקום זה בל' יום סגי שהוא חשוב כבני העיר לתמחוי כדאיתא בפרק קמא דבתרא: במתא פלונית כן נוהגין לכתוב בין שהוא עיר גדולה בין שהיא עיר קטנה וכ"כ בהלכות גט דמרדכי ג והביא ראיה ששם מתא שייך בין בכפרים קטנים בין בעיירות גדולות ויש כותבין במגרש פלוני וכתב המרדכי בהמגרש שהשיב ריצב"א כי אשר נהגו לכתוב מגרש אפי' בעיירות גדולות כגון טריו"ש ואף על פי שלשון מגרש הוא קרקע שסביבות העיר כדכתיב ד מגרשי העיר אשר סביבותיה כדאמר סוטה (קז:) אלף אמה מגרש ממה שנהגו כך אני אומר שכך ר"ל במגרש פלו' אשר אני עומד בה והרי עיר בכלל תוך המגרש שהרי המגרש מקיפה ונראה שלכך

הלידה מבורר יותר שזה בעלה של אשה זו וליכא נמי חששא דשני יוסף בן שמעון אלא דחיישינן שמא יטעה בעיר מולדתו ומ"מ אעפ"י שאין כותבין מקום הלידה מחששא זו אם כתבה ולא טעה בה כשר ולא פסלינן לה משום דיבואו אח"כ לכתוב שם הלידה ויהיה טועין בה: ומ"ש אבל א"א הרא"ש כתב וכו' עד סוף הסימן בפרק הזורק כתב כך ולשון רבינו במ"ש אבל א"א וכו' שהוא לומר דחולק אהרמ"ה שאעפ"י שמ"ש הרא"ש דא"צ לכתוב אלא שם מקום עיקר דירתו גם הרמ"ה כתב כך בפתח דבריו מ"מ בשם מקום הלידה חולק הרא"ש דלהרמ"ה לכתחלה אין כותבין מקום דחיישינן שמא יטעה אלא דבדיעבד כשר אם לא טעה אבל לכתחילה לא אבל להרא"ש מנהג הוא לכתוב מקום הלידה ולכן צריך לכותבו לכתחלה אלא שאם לא כתבו או אפילו שינה בו הכשירו ר"ת ועוד חולק להרמ"ה דלא הזכיר דכותבין מקום שעומדים בו הסופר והעדים משמעו דאין צריך לכתבו כלל אפילו לכתחלה ומתניתין דהיה במזרח וכתב במערב דקאי אסופר ועדים לא קאמר אלא אם שינה בכן אבל אין צריך לכתבו כלל אבל להרא"ש אע"פ שאין עיכוב בכתיבתן מ"מ כיון שמנהג הוא לכותבן צריך הוא לכותבן לכתחלה כנ"ל ודלא כב"י במקצת פירושו ואיכא להקשות אמאי הכשיר ר"ת בשינה מקום הלידה יותר משינה מקום שהסופר והעדים עומדים שם בשעת כתיבת הגט שהרי ג"כ אין עיכוב בכתיבתן דמתניתין לא קאמר אלא אם שינה בהן וג"כ אין מקום עמידתם ידוע וכבר כתב מזה ב"י בד"ה אם שינה מקום העמידה ויש ליישב דבהיה במזרח וכתב במערב שאינו כותב מקום שעומד באותה שעה פסול טפי משום דמיחזי כשיקרא ועוד כי יסברו העולם שהקדימו הזמן וכמ"ש התוספות בסוף ד"ה כי יתביתו דף פ':

כותבין

דרכי משה

קכח (א) וא"נ כדבריו בזה כי כבר נתבאר דהראבי"ה ורשב"א פוסלין בשינוי מקום הלידה ועליהם נתכוון מהרי"ק וע"ל ס"ס קכ"ט מדין זה: (ב) וכן נוהגין כמו שתראה נוסח הגט שכתבתי סי' קכ"ו: (ג) וכתב עוד דאם היתה דרה שם בשעת כתיבה אף ע"ג דבשעת נתינה אינה דרה שם יש להכשירו וע"ש ועיין בהגהות מרדכי דף תרי"ד ע"ב שאם דר בעיר אחת ויצא ממנה וביום לכתו לדור בעיר אחרת מגרש אשתו כותבין העיר שיצא ממנה: (ד) וכתב המרדכי פרק המגרש ע"ג על הגט שבא מארץ הגר והיה נקרא שם

העיר

פרישה

אי נמי לגופא נמי איצטריך דל"ת כיון שלא נזכר מקום הלידה בדברי חכמים כשכתבו הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים וגט פסול מיהא הוי קא משמע לן: (י) שמא יטעה בעיר מולדתו אף על גב דאינו פסול בשינוי וזה כמו שכתב רבינו תם בסמוך מכל מקום מוטב שלא יבואו לטעות דמיחזי כמשנה ולפי תירוץ קמא דבית יוסף הרמ"ה סבירא ליה פסול אם שינה המקום לידתו ולא כרבינו תם: (יא) דעירו ועירה פירוש שנזכר בגמרא שצריך לכתוב עירו ועירה קאי אעיקר דירה וגם עיקר דירה דוקא לכתחלה אבל אין עיכוב: (יב) של עמידה רצה לומר שעומדים בשעת הגט:

בד"ח

דרישה

דבבא בתרא וכו' מבואר בב"י: (עיין בתרומת הדשן סימן רל"א שם העיר והנהר שיש בה "כף רפויה במקום שקורין חית כמו "הכף רפויה מ"מ כותבין "כף רפויה "דבמות יש לטעות שקלת קורין כמו "הא וכן "טית "בתיו בשמות שלועזות כותבין ט' מס"ט שמא ירפו "התיו וכ"כ רמ"א בשמות אים ואשה בסי' קכ"ט כ"פ):

בד"מ

חדושי הגהות

קכח א כוונתו בזה דאלו היה כתוב שנתרבתה במרסילי"א אף שלא היה כתוב עיר לידתה כלל הוי הגט כשר שאין כאן שינוי כלל אבל אחרי שהזכיר לידה במרסילי"א והיא איננה עיר לידתה הוי שינוי בגט מיהו היה אפשר לומר דמ"מ אין כאן שינוי דהרי מצינו דגם לריבוי קוראין לידה עיין מגילה (יג.) וא"כ י"ל דהך שנולדה אינו שם העצם ופירוש לידה אלא הוא שם השיתוף ופירושו שנתרבתה ע"ז קאמר דשם השיתוף אינו ענין לגיטין דבגיטין אינן משתמשין אלא בשם אשר הונח לו ראשונה לא בשימושי שמות: ב עיין בתשובה ח"א סי' קפ"ז: ג עיין בעירובין (כא.) בתוס' ד"ה אחווי ליה הנך מתוותא וכו': ד לא מצאתי מקרא זה אך במדבר (ל"ה) נאמר ומגרש לערים סביבותיהם ת זנו:

ול"נ

שלכך נהגו לכתוב כך לפי שפעמים דר בבתים שבולטים ויוצאין חוץ לעיר ובלשון בני אדם אין שם העיר עליהם ומלשונם שכתב מגרש הכל בכלל ומנהג כשר הוא עכ"ל ויש כותבין במדינה פלוני וכתב בהלכות הגט דמרדכי שכן נמצא בטופס ראבי"ה ואע"פ שי"א שמדינה פירוש מחוז וכן דעת המתרגם שתרגם כ"ז ומאה מדינה קכ"ז פלכין הראב"ע בפי' דניאל על פסוק ודניאל בעא מן מלכא ומני על עבידתא דמדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו כתב י"א כי מדינה שם מחוז א"כ איך היו לאחשורוש קכ"ז מדינה ומלך שיש לו י' הוא מלך גדול וכתוב (קהלת ה) וגזל משפט וצדק תראה במדינה שהטעם עיר המלוכה וכתוב (עזרא ה) ליהוד מדינתא לבית אלהא רבא ועוד (דניאל ח) ואני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה ואם עילם מחוז למה לא אמר במדינת עילם כאשר פירשו במדינת בבל וגם הרד"ק עם שהוא מסכים שפירוש מדינה מחוז מ"מ סובר שג"כ על עיר אחת יפול שם מדינה שכתב בשרשים וז"ל מדינה ומדינה ככתבה ידוע והיא כולל ערים רבים וכן בעילם המדינה או היא פעם כלל פעם פרט עכ"ל ובפי' הגט למהר"ש בר צמח שיש מקומות בספרד ובאשכנז כשהעיר גדולה כותבין במדינה פלונית בגלילות צרפת אינם נוהגים כן דמשמע לשון מדינה ארץ אחת כמו צרפת ע"ד לשון לעז הלועזים מדינה פייש אמנם מביאים ראיה לדבריהם שמצינו עיר גדולה נקראת מדינה והביא כמה ראיות וכתב שאולי ע"כ לא נהגו בגלילי צרפת דלא ידעו שיעור עיר להקרא מדינה אם כביתר או כאנטוכיא או כיוצא באלו וכתבו מתא דמפקא מכרך ומפקא מכפר כמו שאמרו במתא מחסיא בפ"ק דכתובות (ז.) (ה) והמנהג הפשוט לכתוב מתא ולא לכתוב לא מגרש ולא מדינה ונכון הוא דלית ביה ספיקא כמו במגרש או מדינה וכן כתוב בטופסי המחברים (ו) ולענין להקדים שם העיר למלת מתא כגון שיכתוב בפלוני מתא או להקדים מלת מתא לשם העיר כגון שיכתוב במתא פלוני כתוב בהגהות מרדכי דאין קפידא מדאמרינן בהאשה שלום (קטו: קטז.) בסורא מתא בצד קלניא מתא (ז) אם יש לעיר שתי שמות כתב רבינו בשם הרמ"ה שאם שולח הגט למקום אחר צריך לפרט שניהם וכשיכתוב השם הב' יכתוב דמתקרי כך או דמתקריא בלשון נקבה דעיר לשון נקבה היא כמו העיר הזאת כ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סימן קפ"ה (ח):

נוהגים לכתוב שם נהר שבעיר פלוני מתא דיתבא על נהר פלוני ומן הדין לא היה צריך להזכיר הנהר כדאשכחן בההיא גיטא דאשתכח בנהרדעא והוה כתוב ביה בצד קלניא וכו' והיה בהם נהרות ולא הזכירם וכמו שכתב בהגהות מיימון בתשובה דשייכי לספר נשים ואין כותבין שם הנהר אלא משום סימן שלא לטעות בעיר אחרת ששמה כשמה וכ"כ הר"ן בתשובה שאכתוב בסימן זה וכ"כ המרדכי בהשולח וגם בהגהות וגם הרא"ש כתב בתשובה בכלל מ"ה סימן כ"א ועוד שאלת גט שבא ממקום אחר ולא היה כתוב בו שם הנהר אם יש שום חשש בדבר דע כי אין חשש בכתיבת שם הנהר וכ"כ בתשובת ה"ר יהודה בנו מה שלא כתבו שם הנהר בגט אין לפוסלו בכך וכמדומה שפה טוליטול' אין כותבין שם הנהר בגט עכ"ל: **אם** יש בעיר ב' או ג' נהרות כתוב בכלבו שצריך לכתוב כולם דיתבא על נהר פלוני ופלוני ופלוני וכן כתב בהגהות מרדכי בפרק מי שאחזו ובהגהות מיימון בפ"ד בשם סמ"ק (ט) דיתבא על נהר פלוני בחד יו"ד דתיבה א' היא במקום היושבת כ"כ התוס' והרא"ש בהמגרש (פה:) גבי הא דאמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין וכו' וכ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובכלבו ואם כתב אותו בשני יודי"ן די יתבא נראה דכשר: **אם** הנהר רחוק מהעיר יותר מהתחום ובני העיר מסתפקין ממנה להוליך שם הסוסים וללבן הבגדים כתב הכלבו שצריך לכתבו כיון שספוק העיר ממנו ומדברי תשובת רשב"א שכתבו הגהות מיימון בתשובות דשייכי לספר נשים נראה שחולק בזה שכ' וז"ל נהר שהוא חוץ לעיבורה של עיר קרוב לתחום שבת אם מספקים מן הנהר לכל תשמישן למשרה ולכביסה ולטחון בריחים כותבין שם הנהר ואם לאו לא יכתבו כלל דיתבא על הנהר פלוני מיהו נראה שנהר שהוא בתוך התחום וכתבוהו בגט אפילו הוא חוץ לעיבורה של עיר לא חשיב בכך שינה שם עיר כדאמרינן בגמרא (ר"ה ל.) קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום משמע דיושבת תוך התחום כוותיה חשיב ואפי' חוץ לתחום אם נראה עמה לא חשיב שינה כדמשמע בפ"ק דמגילה (ד:) ובדוכתי אחרינא עכ"ל הרי דכל שהוא חוץ לעיבורה של עיר אם אין מסתפקין ממנו לכל תשמישן אין כותבין אותו לכתחלה ואם היה חוץ לתחום ואינו נראה עמו בדיעבד נמי פסול ומשמע דאפי' במסתפקין ממנו פסול ומהר"ר ישראל בכתביו סי' קמ"ב כתב תשובת רשב"א משמע דהכי ס"ל ודלא כדברי הכלבו ומשמע מדברי מה"ר ישראל דלדעת רשב"א כשהנהר חוץ לעיבורה של עיר אם מסתפקים ממנו לקצת תשמישם אין כותבין אותו עד שיסתפקו ממנו לכל תשמישם וכתב עוד מהר"ר ישראל על תשובת רשב"א וז"ל וסיום דבריו שהראיות שהביא לא הביאם לראיה גמורה אלא לדמיון בעלמא אלא הסברא היה נראה לי כך עכ"ל כלומר דכל שהוא חוץ לעיבורה אי אפשר שאינו נחשב מהעיר אף על פי שמסתפקין ממנו ובודאי שהראיה שהביא לנהר שהוא חוץ לתחום אלא שהוא נראה עם העיר ליתא לדעת הרמב"ם והטור והר"ן שהם מפרשים דאינה נחשבת עם העיר ואע"פ שנראה עמה אא"כ היא תוך התחום דוקא ובהג"ה מרדכי פרק מי שאחזו כתוב י"מ שצריך לכתוב כל הנהרות שבתוך תחום העיר דכל תוך תחום העיר הוי בכלל העיר וראייתו מפ' כל הבשר (קי.) אך בפרק הנודר מן הירק (נו:) לא משמע כן אלא דוקא תוך עיבורה של עיר הוי כתוך העיר ומשמע לי דאפילו במסתפקין ממנו קאמר ונהר שמסתפקין ממנו לצורך כרמים כתב מה"ר ישראל בכתביו סי' קמ"ב דלא מיקרי משום הכי תשמיש העיר דאין בני העיר יוצאים שם בשביל הנהר אלא בשביל הכרמים ואם אגב זה שותים ממנו (לא) מיקרי בשביל כך תשמיש העיר דלא דמי לטחינה וכביסה ומשרה שבני העיר הולכים אל הנהר בשביל תשמישן אלו: נהר שהוא חוץ לעיר וסיפוק העיר בתוך העיר כתוב בכלבו דאפ"ה צריך לכתבו ול"נ דאין לכתבו אף הוא חוץ לעיבורה של עיר וכתשובת הרשב"א שכתבתי בסמוך: כתוב בתשובת מהרי"ל עיר שניתוסף בה נהר וקא חייש ללעז גיטין הראשונים נראה דאין לחוש וראיה מדגרסינן בשילהי במה מדליקין (לו:) ופ' לולב הגזול (מד.) בבל בורסיף בורסיף בבל למאי נ"מ לגיטי נשים ופירש"י בחד דוכתא לענין שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה וצריך לכתוב שם של עכשיו אלמא דליכא לעז ועוד דאין כ"כ נפקותא בענין הנהרות כמו שכתב רבינו שמחה בתשובה שבמיימון שאפילו שינה כשר הילכך אם הנהר החדש מסתפקין ממנו ספיקא הוה ותדיר נכון להזכירו ואם נהר קטן הוא וכותבין באותו העיר על מי מעיינות או על מי נהרות הוי האי נהר בכלל כמו פה בעירנו נהר אומב"ך יש כמה וכמה תשמיש עליהם כביסה וצביעה וריחים ואפ"ה כלולה במי מעינות וכן נהר דונא"י שישנו פה ועוד דבהאי גוונא שמוסיפין לשופרא דשטרא לא שייך לעז עכ"ל וראיתי נוהגים ביושבת על חוף הים לכתוב ועל כיף ימא (י) מותבא ולא ראיתי שנזכר זה בשום ספר ועיר שסיפוקה ממי בארות כותבין על מי בארות ועיר שסיפוקה ממי מעיינות כותבין מי מעינות ובחד יו"ד כ"כ בהל' הגט דמרדכי וגם הכלבו כתב דמעינות בחד יו"ד (יא): **ואם** יש בעיר בארות נובעים וכתב דיתבא על מי בורות כתבו הגהות פ"ג בשם התוספות דכשר שאע"פ שנובעים מיקרי שפיר בורות כדאיתא גבי בור היחיד בפ' עושין פסין. ואם יש מעיין רחוק מהעיר יותר משני מילין ואין קרוב יותר מזה וכל העיר מליאה בארות כתב מהרי"ק בשורש ק"ו דדבר פשוט הוא שאין לכתוב בארות ולא מעינות ואם יכתבו מעינות הוי גט פסול לדברי פוסקים גדולים עכ"ל ונ"ל שמ"ש שאין לכתוב טעות סופר הוא ויש להגיה שיש לכתוב בארות ומ"מ בטעם הפיסול סתם דבריו ולא פי' אם הוא מפני שהמעיין רחוק אבל אם היה קרוב היה מכשיר או אם הטעם מפני שרוב סיפוק העיר היה מהבארות וא"כ אפי' היה המעיין בתוך העיר היה פוסלו או אם הטעם מפני שכתב מעינות לשון רבים ואינו אלא מעיין ומצאתי כתוב בקונט' בשם מהרי"ק וז"ל בענין מי סיפוק העיר אע"פ שיש פוסקים שיש לכתוב כל מימי הסיפוק מהעיר מ"מ הפוסקים האחרונים הסכימו שלא לכתוב כי אם רוב ספוקי העיר אם בארות אם מעינות גם נמצא כתוב בשם ר"פ ור"י מקורויל שלא לכתוב כלל לא בארות ולא מעינות כי אם הנהר אם העיר יושבת על הנהר פן יבא לטעות לכן טוב שלא לכתוב כי אם רוב סיפוקי העיר היכא שהאחד מהם מן הבארות או המעינות הוי רובא דרובא ואידך הוי מיעוטא דמיעוטא כמו אם עשר הידות שותים מי באר והעשירית מי מעיין או בהיפך היה ראוי לכתוב מי בארות ועל מי מעינות כי אם לתפוס רובא דרובא ולהניח מיעוטא דמיעוטא מאחר שכתבו הפוסקים האחרונים שלא לכתבם כלל ולכל הדעות אם לא נכתב כלל כשר ואם היה כותב על מי בארות או על מי מעינות ולפי האמת לא תחשב יושבת על מי בארות או מי מעינות כאשר אין מסתפקין מהם כי אם מיעוטא דמיעוטא איכא למיחש לפסול הגט לדעת מקצת פוסקים דנראה כמזוייף מתוכו שהרי בסיפוק תליא מילתא כמ"ש המרדכי אם כן פשיטא שיש למנוע מלהכניס עצמו באותו ספק אלא יכתוב רוב הסיפוק ויניח המיעוט עכ"ל ודברי הפוסקים האומרים לכתוב כל מימי הסיפוק והמונעים מלכתוב בארות ומעינות בעיר שיש בה נהר הלא הם כתובים בהגהות מרדכי בסוף גיטין (יב): **ועיר** שאין בה אלא בורות ואגמים כתוב בהגה"מ בפ"ד בשם סמ"ק שלא יזכירם כלל שלא לחלק בין גיטין שנכתבו קודם שנעשו לנכתבו אחר שנעשו (יג) כתב בהגהות מרדכי דסוף גיטין עיר שאין בה שום מים כי אם אסיפת מים ולפעמים יבשו ואין שותין כי אם מאותן מים שנאספין יכתוב גם העיר הסמוכה לה למימיה עכ"ל ודבריו סתומים דמרישא דלישנא משמע שאין מסתפקין אלא ממי האסיפה דוקא ואע"פ שיבשו לפעמים מ"מ קצתם נשארים שמהם מסתפקין ואפ"ה אין כותבין אותם כיון שאינו דבר קבוע מאחר דלפעמים יבשו ה ומסיפא דלישנא שכתב יכתוב גם העיר הסמוכה לה למימיה משמע דכשיבשו הבורות מסתפקין מעיר הסמוכה לה:

ולענין ב' נהרות שקודם שיגיעו לעיר הם מתערבים כתב מהרי"ק בשורש ק"ו ולע"ד שא"כ הוא שהנהר מרצא"נ כשמתערב באיימוני קרוב לעיר אבד זכרו משם והלאה ואינו נקרא רק איימוני פשוט הוא שאין לכתוב כלל אלא איימוני ואין להזכיר כלל נהר מרצא"נ ואם הוא בהיפך שאדרבא אין מזכירין נהר איימוני אלא מרצא"נ ממקום התערובות ואילך יש לכתוב שניהן בגט ואם יש ספק בדבר כגון שקצת בני העיר יקראו למי התערובות בשם איימוני והשאר יקראו בשם מרצא"נ או נראה לעניות דעתי שאין להזכיר כי אם שם איימוני שהוא עיקר סיפוק מימיו וטוב ליכנס בספק איסור מבספק שינוי שבחסר כשר לכ"ע בדיעבד ובשינוי יש פוסלין אפי' בדבר שאילו חסרו לא נפסל בכך עכ"ל (יד) נ"ל דמ"ש דבשינוי יש פוסלין אפי' בדבר שאילו חסרו לא נפסל בכך הוא בעל התרומה המסתפק בשינה מקום העמידה אם הוא פסול וכמ"ש בסימן זה:

אם העיר או הנהר יש להם ב' שמות כתב רבינו בשם הרמ"ה כשמגרש בעירו שיכתוב שם העיקר בפרט וכולל שם הטפל וכל שום וחניכה (טו) ומהרי"ק כתב בשורש ק"ו תשובה לרבי אביגדור דאיזה מהם שיכתוב בלא חבירו כשר כיון שמכירין שם שניהם וכ"כ בהגהות מרדכי דגיטין בשם ר"י ובדיעבד ודאי לכ"ע כשר כדאשכחן בשמו ושמה אבל לכתחילה צריך לכתוב כמ"ש הרמ"ה דומיא דשמו ושמה: **ואם** שולח הגט למקום אחר כתב רבינו בשם הרמ"ה שצריך לפרט שניהם שם מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ואם לא כתב אלא שם דמקום כתיבה או שם דמקום נתינה נ"ל שדינו שוה לאיש שיש לו ב' שמות שיתבארו דיניו בסימן שאחר זה וכן כתבו התוס' בהשולח (לד:) ובהזורק (פ.) דהא דתנן בהשולח בראשונה היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ובהזורק תנן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שינוי העיר הוי דומיא דשינוי השם וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן בהשולח אמתני' דבראשונה היה משנה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה שצריך לכתוב שם העיר שהוא והיא ממנה פי' בגליל מתא אנא פלוני דמיהודה ואם לא כתב מיקרי שינה שם עירו תלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה מיהו היינו מדרבנן וכמו שאכתוב בסימן שאחר זה אך יש לדקדק דבשלמא בשינה שמו ושמה דמפרש התם דכתב שם מקום הנתינה ולא שם דמקום כתיבה או איפכא איכא למיחש לקלקולא כמ"ש הרא"ש אבל כשכותב בגליל מתא אנא פלוני

דרכי משה

העיר בורזיי"ש ואנו קורין בוריי"ש נראה כיון דניכר דמארץ הגר בא ודרך לשונם לדבר בלשון קלילת אין להקפיד וע"ש: (ה) ובסדר גיטין שלנו סי' י"ט כתב דאין לכתוב מדינה אלא כשכל הפלך נקרא ע"ש אותה העיר ובסימן ל"ז כתב דאפילו בכה"ג אין לכתוב מדינה אא"כ השררה של אותו מלכות דר שם ונבחר באותה העיר על המדינה: (ו) ועיין בתשובת מהר"ם פדווא סי' י"ב אם דילג לכתוב מתא הגט כשר: (ז) ובסדר גיטין כתב בסימן י"ט דבמקום דנוהגין לכתוב מדינה כותבין מדינה פלונית דיתבא על נהר כו' כדי שמלת דיתבא יהא קאי על שם המדינה ולא נטעה לומר דכל המדינה יושבת על הנהר ובמקום שכותבין מתא כותבין פלוני מתא לומר שהעיר יושבת על הנהר עכ"ל: (ח) ומיהו משמע מדברי מהרא"י סי' ש' דא"צ לכתוב ב' שמות העיר אלא כשכותבין שם הדירה אבל במקום דאין כותבין רק מקום העמידה אין לחוש ואין נוהגין כדבריו: (ט) וזהו דלא כתשובת מוהר"ם פדווא סי' ה' דכתב דא"צ לכתוב ב' השמות של הנהר: (י) וכ"כ בנימין זאב סי' י"ח: (יא) כתב בסדר גיטין בארת חסר וי"ו: (יב) וכתב בסדר גיטין במקום דנהגו שלא לכתוב מי מעינות אין לכותבן שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים: (יג) ובמרדכי פרק המגרש ע"ג על נהר שכתבו על נהר יי"ר והיו רגילין לכתוב על נהר קיי"ר כיון שאין שום אות במקום לע"ז שתהיה יו"ד במקום קו"ף וע"ש: (יד) וכבר כתבתי דברי הפוסקים בזה ותשובת מהרי"ל דלעיל שלא כדברי מהרי"ק: (טו) נראה דלדידן דלא כותבים כל שום וחניכה בשמות הבעל והאשה ה"ה בשמות המקומות

חדושי הגהות

ה ול"ב כי כך מתפרשין דברי הגהות מרדכי עיר שאין בה שום מים כי אם אסיפת מים ולפעמים יבשו ואז שותין ממים העיר הסמוכה לה והך ואין שותין וכו' ר"ל כשלא יבשו אין שותין כי אם מאותן מים כ"כ בבה"ג:

פלוני ולא כתב שם עירו או שכתב אנא פלוני דממקום פלוני ולא כתב בגליל מתא כיון דלא שייך קלקולא אמאי תלא מזה ומזה וכולי איפשר דמשום דדמי לשינה שמו ראו חכמים שלא לחלק ביניהם או נמי דכשלא יכתבו אלא בגליל מתא משמע שהמגרש הוא מגליל ואינו אותו שמארץ יהודה ואתו לקלקולא ואיפשר לפרש עוד שאם עיר הכתיבה או עיר המגרש היו לה ב' שמות אחד במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה וכתב שם אחד מהם לבד דהשתא הוי שם עירו ושם עירה דומיא דשמו ושמה ממש וכן משמע מדברי הרשב"א :

היכא שיש לעיר ב' שמות כתב מהרי"ק שורש ק"ו דאין לומר שיכתוב השם המיוחד לה בל' לטיין אלא יש לכתוב השם המפורסם יותר בין העברים דפירסום העכו"ם לא מעלה ולא מוריד וכיוצא בזה כתב מהר"ר ישראל בכתביו סימן קמ"ב שכתב אע"פ שבכתב כומרים שבאותה העיר כתוב שם העיר בגימ"ל בסוף מ"מ אין כותבין אותה אלא בקו"ף לפי שמוצא הלשון שנון ולא יותר מבגימ"ל ובמדינה שמזכירין לשון אשכנז לא ושנון מדברים כך ואחר שנון לשון אשכנז אנו כותבין בגיטין עכ"ל הרי דאינו חושש על כתב כומרים אלא על לשון אשכנזי שהוא המפורסם בין העברים (טז) שם העיר או הנהר שיש בהם כ"ק רפויה במקומות שמזכירין חי"ת כמו כ"ק רפויה וכן בשמות עיר ונהר שצריך לכתוב טי"ת או תי"ו איזה מהם כותבין עיין בתרומת הדשן סימן רל"ח :

קכט כותבין שם האיש והאשה בגט ואם יש לאחד מהם שני שמות כותבין שם העיקר שלו וכל שום והניכה דאית ליה אבל אין כותבין שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה (א) [א] בד"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר

קכט כותבין שם האיש והאשה בגט נראה דאתא לאורויי דאעפ"י דבחניכת שם המשפחה סגי אפילו לכתחלה אפי' לא כתב שמו ושמה כי אם ראש המשפחה של שניהם היינו לרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי כמו שיתבאר בסמוך מיהו לר"מ בעינן שיהיה מוכיח מתוכו ואינו גט אא"כ כותב שמו ושמה ואם כותבו חניכתו וחניכתה דהיינו שם לווי של [illegible] שהכל קורין אותן בכן היינו כאילו כתב שמו ושמה וכשר אפילו לר"מ ולזה כתב רבינו כותבין שם האיש וכו' דלכתחילה צריך שיהא כשר אף לר"מ :

ואם יש לאחד מהם שני שמות וכו' בפרק השולח סוף (דף לד) ההיא דהוה קרי לה רובה מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעא מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה וכתבו התוספות דמשמע דבחד מקום קרו לה הכי והכי וצריך לכתוב שניהם וכותב שם העיקר וכולל הטפל בוכל שום ולא ההיפך . ומ"ש בד"א לכתחילה וכו' כ"כ התוספות והרא"ש דה"א בירושלמי להדיא ולפ"ז הך דמרים דצריך לכתוב שניהם היינו לכתחילה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד

כתב הר"ן בפרק גט פשוט הא דאמרינן כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו כתב הראב"ד דמדלא חיישינן דילמא איכא יוסף בן שמעון אחרינא במתא אחריתא וכתוב האי גיטא הכא וממטי ליה להיא מתא לאנתתיה דהיאך ש"מ דשם עירו ושם עירה מעכבים בגט דאו ליכא למיחש למידי ומדבריו אתה למד שאין מאמינין אותו על שם עירו אלא צריך להביא ראיה אבל הרשב"א כתב שכיון שלא שמענו בשום מקום שהוא צריך להביא ראיה על עירו מסתברא דנאמן ודברי הראב"ד נראין לי יותר עכ"ל (יז): **כתב** הר"ן בתשובה אע"פ שלא כתבו שם הנהרות בעירו ועירה איני רואה שיהא בו חשש פיסול מחמת כך שאם נחוש לשני שוורי כשלא הוזכרו הנהרות אף כשהוזכרו לא הועילנו מידי ספק שהרי אנו רואים סימן בההוא גיטא דהוה כתיב ביה בשוורי מתא דעל רכים נהרא דשקלינן וטרינן אי חיישינן לב' שוורי כלומר ב' שוורי דיתבן על רכים נהרא אלמא אין הזכרת הנהרות מועילנו מידי ספק זה והאי דכתיב בההוא גיטא דעל רכים נהרא איפשר שהיו שם שני שוורי ולא היה הבדל ביניהם כי אם בנהרות ואפ"ה שקלינן וטרינן אי חיישינן לב' שוורי ומסיקנא דלא חיישינן אא"כ שיירות מצויות והוחזקו או בחדא מינייהו וכפי מחלוקתן של ראשונים בזה הלכך בנדון זה שלפנינו אין כתיבת הנהרות מעכבת ואע"פ שמקצת ראשונים ז"ל הזכירום בטופסי גיטין שלהם לרווחא דמילתא תקנו כך מפני קצת מקומות שוין בשמותיהן והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין ידועין בכך אם לא נכתב לא עכב עכ"ל (יח): **כתב** עוד הר"ן סימן מ"ב שאלת מעשה בא הנה באשה שהיה בעלה בעיר אשבילייא ואותו הבעל נולד בעיר מיורקא ודר בה כמה שנים ונשא האשה הזאת פה פירפינא"ן ואח"כ הלך לו לאשבילייא והנה הוא היום שם בקביעת דירה עם אשה אחרת אשר לקח לו שם ועתה שלח לו גט לאשתו אשר לו הנה פירפינא"ן וזה טופס הגט בכך בשבת וכו' למנין שאנו מונין כאן במתא אשבילייא איך אנא פלוני דממתא מיורקא בר בנבנשת אם נאמר דמאי דכתב דממתא מיורקא הוא שם היחס לא שם עירו ועוד שהעידו רבים שזה האיש גם כשהיה דר הנה היו קורין אותו דוראן דמיורקא: **תשובה** רואה אני פיסול בגט זה מפני שכתוב בו דממתא מיורקא וזה היה שם עירו אשבילייא נמצא ששינה שם עירו שמה שדקדקתם לפרש דמאי דכתיב דממתא מיורקא הוא שם היחס לא שם עירו כאשר יתיחסו רבים אל מקום אחד זה אינו מורה הלשון כלל שהמתיחסין אל מקום ידוע כותבין בחתימותיהם פלוני דמיורקא או כשמזכירים ראשונה שם קדשם כותבין אח"כ המכונה פלוני דמיורקא ואינם כותבין דממתא פלוני שלשון ממתא מורה שאינו נכתב ע"ש היחס אלא ע"ש עירו ואע"פ שנוכל לומר שהמכוון אחד בין שיכתוב דממתא פלוני דמיורקא וגם כשכתב דממתא הוא ע"ד היחס לא ע"ד שם עירו כיון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בלא ממתא ע"ד היחס ובממתא ע"ד שם עירו בכמו זה צריך לדרוש שם ההדיוט וכיון שכן נמצא שזה שינה שם עירו ואפי' נדחוק ונאמר שלא נכתב אלא ע"ד היחס נמצא שאין שם עירו ושם עירה כתוב בגט זה ושם עירו ושם עירה מן הדברים המעכבים בגט וכ"כ הראב"ד בפ' גט פשוט ז"ל ומי שאומר שאין שם עירו ושם עירה מעכבין בגט אא"כ שינה שמם כדקתני במתני' שינה שמו ושמה טועה הוא דא"כ ליחוש דילמא איכא יוסף ב"ש הכא ואיכא אחרינא במתא אחרינא ויכתוב היאך גיטא הכא סתם וממטו ליה להיא מתא לאנתתיה דהיאך אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעכבין ע"כ ואעפ"י שהרמב"ן הביא בזה סברא בפרק המביא תנין ולא הכריע בכן על דברי הראב"ד סומכין להחמיר ולדבריו הסכים הרשב"א בתשובה. נמצא שאם נפרש לשון הגט שכתוב בו דממתא מיורקא ע"ד היחס הרי אין כאן שם עירו ופסול ואם הוא ע"ד שם עירו הרי שינה שמו ופסול אלא שיש כאן מקום עיון אחר שאיפשר לפרש שזה שכתב דממתא מיורקא כיון לומר על מקום לידתו שהיה במיורקא כמו שבא בלשון השאלה וכיון שכן איפשר שהוא מספיק שהרשב"א כתב בתשובה שמי שנולד במקום אחד ודר במקום אחר שאם הוא כותב גט במקום שנולד די שיכתוב במקום פלוני שנולדתי בו אף על פי שלא כתב מקום דירתו ולמדה הרב מההיא דתניא בתוספתא גבי מי שהיו לו ב' שמות אם היה במקום אחד וכתב לשם אחד מהם כשר וסבר הרב ז"ל שב' מקומות הרי הן כב' שמות וכיון דבדיעבד שם אחד מספיק אף שם עיר אחת מספיק וכיון שכן שם עיר שנולד בו מספיק לשם עירו אלו דבריו ז"ל ואינן מתבררין אצלי כלל לפי שאין השמות דומין למקומות כלל לפי שמי שיש לו ב' שמות כל אחד מהם הוא שמו ואין אחד מהם נעקר בהנחת חבירו אבל מי שיוצא ממקום למקום כיון שנשתהא שם עד שהוא כאנשי העיר אין אותה עיר ראשונה עירו לשום דבר שבעולם ועוד שעיקר מה שאנו מצריכים שם עירו הוא מפני שני יוסף בן שמעון ובשם עירו אנו יוצאין מידי ספק זה שמן הסתם אם יש ב' יוסף בן שמעון בעיר זה היינו בקיאין בהם ואין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה ואם אין אנו יודעין אותם אין חוששין להם שכל שמות שוין שהם בעיר א' קול יש להם ובהכי ריהטא סוגיא דפרק גט פשוט וכל זה אם נפרש שם עירו שם עיקר דירתו היה לפי שזה מפורסם לעדים אבל אם נאמר שמקום הלידה מספיק חזר חשש התלמוד למקומו ניחוש דלמא איזל וממטי לאנתתיה דהיאך שהרי כל התינוקות שנולדו בכאן והלכו לכאן זה שנים רבות אין להן קול ואין העדים יודעים אותם וליחוש דלמא נולד אחר בכאן ששמו כשם זה המגרש וממטו ליה לאנתתיה ולפיכך אין דברי הרשב"א ז"ל מתחוורן אצלי בזה ומ"מ אף לפי דבריו גט זה פסול שהוא ז"ל לא אמרה אלא במגרש באותו מקום שנולד בו לפי שנראה שסבור הרב ז"ל שהוא עיקר שם עירו באותו מקום ועוד שזה שכתב דממתא אין פירושו על מקום לידתו שכשהסופרים כותבין מלה זו מתכוונין בה על עיקר מקום דירתו והו"ל שינה ופסול שהרי עיקר דירתו של זה היה באשבילייא ועוד דאיכא הכא ריעותא אחרינא וכמו שכתבת שנמצא בכתובה בר אליעזר ובגט כתוב בר בנבנשת נמצא שאפשר ששינה שמו בגט סוף דבר דעתי מסכמת הלכה למעשה שלא תתגרש בגט זה ואם נתגרשה לא תינשא עכ"ל :

קכט כותבין שם האיש והאשה בגט זה פשוט בגיטין בכמה דוכתי דשמו ושמה הוי מתורף הגט : **ואם** יש לאחד מהם שני שמות וכו' בהשולח (דף לד :) ההוא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה. ופירש"י ופורתא שרה. מיעוט בני עירה היו קוראים את שמה שרה : מרים. צריך לכתוב בגט שהיא עיקר והדר וכל שום דאית לה : **בד"א** לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר כך כתבו התוס' והרא"ש בפרק הנזכר גבי מומר שגירש דההיא דרובא קרו לה מרים וכו' דמשמע דאפילו בחד מקום צריך שני שמות היינו לכתחלה וכן מפרש בירושלמי וה"ה כתב בפ"ג שזה דעת הרמב"ן ועיקר וגם הרשב"א כתב בפרק השולח דהכי משמע בירושלמי ובתוס' ושכך הסכימה דעת ר"ת אבל הוא ז"ל חלוק בדבר וכתב שנ"ל דהוחזק בב' שמות במקום אחד מגרש לכתחלה באחד מהם ואינו חושש משום דקי"ל חניכה דתנן (שם פז :) כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין אלמא אפילו לכתחלה מגרש באחד דלא עדיפא חניכה מאחד מעיקרי שמותיו ועוד מדאמר רב אשי גבי תקנתו של ר"ג והוא דאיתחזק בתרי שמי ש"מ דאפי' לכתחלה א"צ אלא בשהוחזק בשני שמות בשני מקומות כגון מקום הכתיבה ומקום נתינה ומשום לעז אבל איתחזק בשני שמות במקום אחד דליכא לעז כותב אי זה שירצה והיינו דרב אשי והיינו חניכה והעלה בסוף דבריו שכך נ"ל עיקר ואע"פ שבירושלמי לא משמע הכי אנו אין לנו אלא כגמרתינו והתוס' תירצו ההוא דחניכתו וחניכתה דנקיי הדעת שבירושלים

דרכי משה

מקומות אלא כותבין דמתקריא או מתקרית פלונית וכן נוהגין כמו שיתבאר בנוסח הגט שכתבתי סי' קכ"ז : (טז) וסיים שם ולכן יש לכתוב רושנבורק שטראסבורק וכדומה בק' לבסוף כדרך שמדברים האשכנזים שלשונם שנון וצח יותר מל' גלחות שכותבין בג' ובסי' רצ"א שם שכותבין על עיר רעדי"ש שכותבין אותו כך בגט אע"פ שבלשון עכו"ם נקרא הרעדי"ש דהכל אחד הוא אלא שהאשכנזים מקצרים הל' ומשמע הא בלא"ה יש לכתיב ב' השמות וכן נוהגין כמו שתראה בנוסח הגט שכתבתי לעיל וצ"ע שם סי' קמ"ב דכותבין בשמות עיירות הקצרים אלף לבסוף אע"פ שאינו נקרא כגון בזל"א ויצא כו' וע"ש שהאריך באלו הדברים מצאתי כתוב בתיקון ישן עיר שנשתקע ממנה שמה הראשון א"צ לכתוב בה רק שמה השני ואם כתב בגט שם המדינה ולא שם העיר או אפילו שכתב שתיהן הגט פסול עכ"ל ואין נ"ל לפסול בשכתב שתיהן בהגהות אלפסי דף ת"ד פרק המגרש מי שדר באנטוכיא לא יכתוב פלוני אנטוכיא שזה משמע שנולד שם רק אנא ממתא אנטוכיא כו' וכ"כ ב"י בשם תשובת הר"ן והאריך בזה : (יז) וכבר נתבאר שאין אנו כותבין רק מקום העמידה : (יח) ונ"ל דמהאי חששא נשתרבב המנהג לכתוב ב' נהרות בגט דתו ליכא למיחש דמתרמי כולי האי שיהא עיר אחרת עם ב' שמות דנהרות נקראים כן מיהו במקום דליכא ב' נהרות ואיכא למיחש לעיגון או בדיעבד אין לחוש כתב בנימין זאב סי' ק"ח מעשה שכתבו בגט בעיר אר"ט והיו רגילין לכתוב מתא קריינא דיתבא על נהר אר"ט והכשירוהו משום דרגילי אינשי למיקרי העיר אר"ט וע"ש . מצאתי בתיקון ישן היכא דאיכא מים חמין צריך לכתוב על מי מעיינות חמין וע"ל סי' קכ"ט בדין נהר אם כותבין תוך עיבורה של עיר כאילו נכתבה בעיר . ומיהו

פרישה

סי' קכט (א) בד"א לכתחילה אבל בדיעבד אפי' לא נכתב כו' עיין בדרישה : ואם

דרישה

סי' קכט [א] בד"א לכתחילה אבל בדיעבד אפי' לא נכתב אלא אחד מהם כשר כו' דברי רבינו נראין כמעורבבין ותמוהין מאוד וכבר הפליא עליהן הב"י והענה שלא כדברי רבינו ואני אוסיף בקושיות ומתוכן יראה שדברי רבינו עלו כהוגן ולדקו יחדיו . והוא ע"ש רבינו בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהן כשר דמשמעות דבריו דאפי' בכתבו שם הטפל לחוד ובלא וכל שום וחניכה נמי כשר ואח"כ סיים וכתב זה לשונו והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה משמע דסבירא ליה דבלא כתיבה וכל שום וחניכה אפילו בדיעבד פסול . וב"י דייק מזה דמ"ש רבינו מתחלה בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהן ר"ל דכתב שם הטפל וגם וכל שום כו' וזה בודאי אינו במשמעות לשון רבינו דאם כן ה"ל לקצר ולכתוב אבל בדיעבד כשר כיון דאמר דסיים ופסיק מיניה קאי . ועוד דלשון באחד מהן לא יתיישב אזה אלא הוה ליה למימר אפילו כתב שם הטפל כשר או איזה מהן שירצה כשר . ועוד כיון דדברי רבינו הן משיטת התוספות והרא"ש דפרק השולח ד' ל"ה ושם כתבו בהדיא דבשם טפל לחוד בלא כתיבה וכל שום וחניכה נמי כשר שהרי כתב שם הרא"ש בד' ק"ד ע"ב בפירוש המשנה דבראשונה היה משנה שמו ושמה כו' עד ואמרינן בירושלמי על הך ברייתא אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה הרי זו מגורשת כלומר ואין צריך לכתוב שני שמות מיהו לקמן נפרש על פי הירושלמי דאפילו גירש באותו מדינה דצריך לכתחלה לכתוב שני השמות כו' עד כאן לשון הרא"ש הרי לפנינו דהרא"ש כתב בהדיא דהמגרש באותה מדינה לכה לומר שהאיש והאשה עומדין [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] שרה

כשר והרמב"ם פסל שכתב כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב

אחד מהם כלומר אפילו לא כתב אלא שרה לחוד נמי כשר: ומ"ש והרמב"ם פסל וכו' נראה מדברי רבינו דכותב שרה כותב שם אחד של שרה דכותב שרה וכל שום הוה ליה כותב שניהם והכי מוכח להדיא ממשמעות דברי התוס' והרא"ש ולכן ה"ל לרבינו דכיון דהרמב"ם פוסל בכותב שרה וכל שום מק"ו שפוסל בכותב שם אחד מיהו האי ק"ו לא אפשר לדונו אלא בכותב שם שרה לחוד דכיון שאין מכירין אשה זו בשם שרה אלא פורעא אי נראה שזה מגרש אשתו אלא אשה אחרת ואיכא לעז על בניה שתלד מהשני אבל אם כתב מרים לחוד שרוב העיר קורין אותה בשם זה מודה גם הרמב"ם דכשר דלא גרע מחניכתו והכי משמע מדברי הרמב"ם ומביאו ב"י שכתב תחלה דכותב שם העיקר וכולל הטפל בוכל שום ואם כתב חניכתו כשר כלומר וא"כ כ"ש כשכתב שם העיקר לבדו דכשר ואחר כך כתב הרב כתב שם הטפל שאינו ידוע וכתב וכל שום ה"ז פסול אעפ"י שכתב שניהם וכ"ש דפסול אם כתב שם הטפל לבדו כך הוא דעת רבינו לפרש דברי הרמב"ם ושחולק הרא"ש עליו דנמשך אחר דברי התוס' דאפי' כשלא כתב אלא שם הטפל לבדו דכשר כ"ש כשכתב שניהם אלא דכתב שם הטפל וכל שום דפשיטא דכשר במכ"ש והכי משמע במה שהביא הרא"ש הא דאיתא בגמרא היו לו ב' נשים וכו' אינה מגורשת עד שיגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושמו דיהודה עמו ומשמע דאי עבד איפכא דגירש אשתו שביהודה בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו אינה מגורשת כתב הרא"ש עלה וז"ל ואמרינן בגמרא דבני מערבא על הך ברייתא מתניתין שהיה ביהודה וכתב לגרש אשתו שבגליל או שהיה בגליל וכתב לגרש אשתו שביהודה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש אשתו שביהודה או שהיה בגליל וכתב לגרש אשתו שבגליל הרי זו מגורשת כלומר וא"צ לכתוב שני שמות מיהו לקמן מפרש על פי ירושלמי דאפילו גירש באותה מדינה דצריך לכתחילה לכתוב שני שמות עכ"ל הרא"ש וכיון דאברייתא דקתני היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שבגליל דאינה מגורשת אפילו כתב שניהם אלא שכתב שם הטפל וכל שום קתני עלה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש את אשתו שביהודה הרי זו מגורשת דיעבד דאין צריך לכתוב שניהם ומכ"ש דמגורשת אם כתב שניהם אלא שכתב שם הטפל וכל שום דמאי דפוסל בכתב ביהודה לגרש את אשתו שבגליל דהיינו בין שלא כתב אלא שם אחד ובין שכתב שם טפל וכל שום בהני תרתי גווני נמי קאמר דאם היה ביהודה וגירש את אשתו שביהודה הרי זו מגורשת א"כ מבואר דהרא"ש כתב כסברא הראשונה והא דכתב רבינו בסמוך והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה והבין ב"י דרצונו לומר דאם לא כתב וכל שום אלא שם אחד לא שנא כתב שם טפל ל"ש כתב שם העיקר דפסול ותמה על זה איכא לתמוה על דבריו דכיון דהבנה זו אין לה יד ורגל מי דחקו לפרש כן הלא הדבר ברור דלא נקט רבי' כשכתב שם הטפל וכל שום למידק מיניה דכשלא כתב וכל שום דפסול דודאי ל"ש כתב וכל שום ל"ש לא כתב וכל שום אלא טפל לבדו כשר דכתב בתחילת הסימן דבדיעבד כשר אפילו לא נכתב אלא אחד מהם בין שם עיקר בין שם טפל אלא אתא לאורויי הכא בכותב שם הטפל וכל שום דאינו כשר אלא דוקא למגרש במקום הכתיבה אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר אף על פי שכתב שניהם פסול הוא כיון שכתב שם הטפל וכל שום דבני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו במקום אחר ואי לא היה אומר רבינו בלשון זה והא דכשר בדיעבד דוקא למגרש במקום כתיבה וכו' היה מובן דמ"ש בסוף ואם לא כתב כן פסול וכו' היינו לומר דאם לא כתב שניהם אלא אחד הוא דפוסל אבל אם כתב שניהם כשר אפי' לא כתב שם הכתיבה וכל שום אלא איפכא כתב אלא שם הכתיבה נמי כשר בדיעבד לכך אחר רבינו בתחלת דבורו זה והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום דוקא למגרש במקום כתיבה אבל אם עומד במקום אחר וכו' צריך לכתוב שניהם וכותב שם מקום הנתינה וכל שום דקאמר עלה ואם לא כתב כן פי' אלא כתב שם מקום הכתיבה וכל שום פסול כ"ש דפסול אם לא כתב כי אם אחד מהם ולפעד"נ דכל מ"ש ב"י כאן כפי' דברי הרמב"ם והרא"ש ורבינו אינו נכון אלא האמת כדפרישי' ונראה

שבירושלים היו שמותיהם ידועים וליכא לעז א"נ כשהשמות דומין זה לזה שהכינוי דומה לשם לכתחלה כשר אף בכינוי וגם מה שדייק הרשב"א מדאמר רב אשי והוא דאתחזק בתרי שמי מתורץ לפי שיטתם כמבואר בדבריהם. וז"ל הרשב"א בתשובה (סי' ר"ח) על גט שכתוב בו שם האיש והאשה ולא כתבו בו וכל שום וחניכה וחניכתו וחניכתה אינו מעכב אם אין להם שם וחניכה ידועים ואדרבה ר"ת כתב שאם אין להם שם וחניכה ידועים וכתב וכל שום וחניכה דאית ליה פוסל בגט שהרי נראה שאין זה שמגרש אלא אחר שהרי אין לזה שם וחניכה וכשהתקין ר"ג לכתוב איש פלוני וכל שום דאית ליה לא אתקין אלא בדאתחזק בתרי שמי וכדאמר רב אשי בפרק השולח ואע"פ שבטופסי הראשונים כתוב כן בכל הגיטין מ"מ כל שלא כתב אינו מעכב בדיעבד ואם יש להם ב' וג' שמות יראה מן התוספתא ומגמרא דבני מערבא שצריך לכתוב את כולן גם מגמרין נראה כן קצת מ"מ יראה דבדיעבד אינו מעכב כל שכתב שם שיש לו במקום הנתינה ושבמקום הכתיבה ואם הם במקום אחד די לו באחד מהם עכ"ל (א):

והרמב"ם פסל שכתב בפ"ג כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכו' מדברי רבינו שכתב בפשיטות דהרמב"ם והרא"ש פליגי משמע דס"ל דאפי' בכותב שם טפל כשכותב וכל שום עדיף טפי מכשאינו כותבו דכשאינו כותבו גם להרא"ש פסול כדמשמע ממ"ש והא דכשר בדיעבד בשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה וכשכותבו מכשר הרא"ש והרמב"ם פוסל אפילו בכה"ג שמ"ש וכתב וכל שום וחניכה לרבותא נקטיה לומר דאפילו כתב וכל שום פסול וכ"ש אם לא כתבו ולפ"ז טעם מחלוקתם במאי דאמרינן ולא שרה וכל שום שיש לה דלהרמב"ם היינו לומר שאם כתב כן פסול ולהרא"ש לא אתא למימר אלא שלכתחלה אין לכתוב שרה וכל שום שיש לה מיהו אם כתב כן בדיעבד כשר ואע"פ שהרמב"ם הכשיר בפרק הנזכר בחניכתו וחניכתה ומשמע דאפילו לא כתב וכל שום כשר וכן פי' ה"ה צ"ל לפי זה דטפי עדיף חניכה משם טפל דבחניכה המפורסמת טובא דוקא הוא דמכשר. ומשמע עוד מדברי רבינו דאפילו כותב שם העיקר כל שלא כתב וכל שום פסול שהרי כתב אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר ומתוך מ"ש אחר כך והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וכולי משמע דמה שהכשיר אפילו לא נכתב אלא אחד היינו בכותב וכל שום דוקא ומדלא חילק בין שם עיקר לטפל לענין זה משמע דשוים הם וכשלא כתב וכל שום פסול ל"ש כתב שם טפל ל"ש כתב שם עיקר. וזה תימה בעיני דבחניכה הניכר כותבים לכתחלה בלא וכל שום וכמ"ש

רבינו

דרכי משה

קכט (א) ומיהו אנן נוהגין לכתחלה כדברי הפוסקים המצריכים לכתוב שניהם:

דרישה

פרש וכל שום שיש לה דהיא מיירי דוקא לכתחלה דלכתחלה לא סגי אפילו בכתיבת שם העיקר לחוד ולא בכתיבת שם הטפל עם וכל שום שיש לה אלא בעינן לכתחלה שיכתוב שם העיקר בפירוש וגם יכתוב וכל שום שיש לה אבל בדיעבד מסקי שם בעמוד שני שלפניו דאפילו בכתיבת שם הטפל לחוד בלא כתיבת וכל שום שיש לה נמי סגי ורצה לומר אפילו שם הטפל ע"ש וכך הם דברי רבינו בטור. אלא שקצר וכתב כל אריכות דבריהן שלשם ודאויתיכן בשבלעות ובמילות קצרות כדרכו ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה למה כתב רבינו אחר כך זה לשונו והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה כו' דמשמע דאפילו בדיעבד בעינן וכל שום עם כתיבת שם הטפל. וכ"ש שקשה לפי הבנת בית יוסף לדברי רבינו שדייק מהם דאפילו בשם העיקר סבירא ליה לרבינו דאפילו בדיעבד לא סגי אם לא כתב נמי וכל שום כו' ולא חילק בין דיעבד לכתחלה אלא שבדיעבד סגי נמי בשם הטפל עם וכל שום וחניכה עיין שם. דזה ודאי אינו כמו שמבואר מדברי התוספות והרא"ש הנ"ל. ועוד קשה דמסיק רבינו וכתב בסמוך אחר זה לשונו אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר והוחזק בשני המקומות בהנו שני השמות כו' צריך לכתוב שניהן וכותב שם מקום הנתינה וכל שום וחניכה וכדאיתא בהשר"י שם בהדיא וא"כ קשה דלא הוה ליה דבר והפוכו דכיון דהתחיל וכתב ז"ל והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל כו' דוקא למגרש במקום הכתיבה הוה ליה לסיים ולכתוב אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר והוחזק כו' צריך לכתוב שם העיקר דוקא וגם יכתוב וכל שום וחניכה ויכתוב שם הנתינה וכל שום כו' וה"ל דבר והפוכו. וכל שכן שקשה לפי דברי בית יוסף שהבין לדברי רבינו דגם ברישא במגרש במקום הכתיבה לא סגי בכותב שם העיקר לחוד אפילו בדיעבד דאם כן לא הוה ליה לסיים לכתוב בסיפא "דצריך "לכתוב "שניהן דהא גם ברישא צריך לכתוב שניהן אלא דבסיפא אשמועינן לפרושי ואפילו בדיעבד דבעינן שיכתוב דוקא שם הנתינה דהיא שם העיקר עם וכל שום כו' ולא סגי בשם הכתיבה שהוא שם הטפל עם וכל שום כו' אפי' בדיעבד דעל כל פנים "צריך לכתוב "שניהן הוא מיותר לפירושו וכ"ש לפי מה שכתבתי בשם מ"ו דמה שכתב בסיפא ואם לא כ"כ פסול ואם ניסת כו' דר"ל דלא כתב גם וכל שום כו' אבל אם שינה וכתב שם הטפל עם וכל שום וחניכה בדיעבד נמי כשר אם כן הייתו רישא לפירוש הבית יוסף. ועוד קשה מה שמסיק רבינו וכתב ז"ל והרמ"ה כתב שאין חילוק בין אם מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות פי' דלפירוש בית יוסף לא פליג הרמ"ה עם דברי רבינו הנ"ל כמ"ש דלעולם צריך לכתוב שניהן דהא גם לרבינו אפילו בדיעבד לא סגי בין בעיקר בין בטפל א"ל שכתב נמי וכל שום כו' והלשון משמע דלפלוגי אדברים הנ"ל כתבו מדכתב והרמ"ה כתב וכ"כ בש"ע של קלף. ועוד דהתחיל וכתב ז"ל והא דכשר בדיעבד כשכתב כו' דוקא למגרש כו' וסיים וכתב ז"ל אבל אם עומד כו' והוחזק בשני המקומות כו' משמע דבא לומר דמה שהתחילו להכשיר בדיעבד היינו דוקא במגרש במקום הכתיבה אבל כשאינו מגרש במקום הכתיבה לא הקילו וסיים וכתב ז"ל אבל אם לא הוחזק בשני המקומות כו' עד אין צריך לכתוב אלא שם הכתיבה ולא וכל שום כו' הרי שהקיל טפי ולא הצריך לכתוב אפילו וכל שום והוה ליה לכתוב בד"א כשהוחזק בשני המקומות אבל אם לא הוחזק כו' אם איתא דהוא ענין בפני עצמו. ועוד קשה דבתשובת הרא"ש כלל ט"ו דין ד' כתב ז"ל אבל לא איתחזק בתרי שמות שאינם יודעים במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אין צריך לכתוב וכל שום אוסרן וחניכה דאית ליה אלא שם שהחזיק עצמו עד כאן לשונו דמשמע דאף דבמקום הכתיבה יודעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה אלא שבמקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אפילו הכי אין צריך לכתוב וכל שום וחניכה וקשה ממ"נ איזה שם סבירא ליה דכותבין אי שם דבמקום הנתינה כמשמעות לשון התשובה דכתב אין צריך לכתוב וכל שום וחניכה משמע הא שם הנתינה כותבין כמו ברישא בהוחזקו בשני המקומות בשני השמות וכמו שהבינו גם כן הבית יוסף קשה דאם כן מהו זה שסיים וכתב בטעמו ז"ל דאין לנו אלא שם שהחזיק את עצמו הא רבינו גם כן כתב האי לישנא וכתב דמה"ט צריך לכתוב שם הכתיבה לחוד וכ"כ גם כן שם התוספות והרא"ש הנ"ל. ואף שר"ל דרבינו איירי כשלא נודע במקום הכתיבה בשם אחר ובתשובה איירי כשנודע להם שיש לו שם אחר מ"מ לשון אין לנו לכתוב אלא שם שהחזיק בו משמע שר"ל שהחזיק לו במקום הכתיבה ששם הוא דירתו ולא במקום הנתינה ששם הוא מקום דירת אשתו ועוד דאף אם הוחזק במקום הכתיבה בשני השמות מכל מקום אין נודע להן שם מקום נתינה דלא הודיעו להן אלא שם האחד אלא שיודע שבמקום הנתינה יש לו שם אחר וכמו שפירשו בתוס' והרא"ש ורבינו ושפיר שייך למימר אשם מקום הכתיבה שם שהחזיק לעצמו אי ר"ל שיכתוב שם הכתיבה לחוד בלא וכל שום וחניכה כו' ולהגיה שם בתשובה דמה שסיים וכתב "דאין לנו כו' ר"ל ואין לנו ותרתי קאמר דא"ל וכל שום כו' וגם אין לנו כו' והיינו מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה אם כן קשה דברי התשובה יסתרו מדברי רבינו דהא מדברי רבינו משמע דדוקא כשאין יודעין במקום הכתיבה שיש לו עוד שם במקום הנתינה כותבין מקום הכתיבה ולא כשידוע במקום הכתיבה שיש לו עוד שם במקום הנתינה וכבר כתבתי שבתשובה משמע דאיירי שיודעין במקום הכתיבה שיש לו שם במקום הנתינה. ובאמת שבספרים שלפנינו לא כתוב כן בדברי רבינו גם במקום הכתיבה אין יודעין כו' אלא ה"ג "או במקום הנתינה אין יודעין כו' ולפ"ז יכוון דברי רבינו כדברי התשובה דלשון "או במקום הנתינה כו' משמע או דיודעין במקום הכתיבה שיש לו שתי שמות אלא דבמקום הנתינה אין ידוע שיש לו שום שם ומסיק ע"ז גם כן דאין צריך לכתוב אלא שם של מקום הכתיבה ולא וכל שום וחניכה כו'. וזהו כמ"ש בתשובה לפי פירוש האחרון שכתבתי ובזה יתיישב גם כן דל"ש ויוקי דברי רבינו אהדדי דמתחלה כתב דכשהוחזקו בשני המקומות בשני השמות כותבין תרוייהו משמע הא אם באחד מהן לא הוחזק בתרוייהו אינו כותב תרוייהו וסיים וכתב דבלא הוחזק בשום אחד מהמקומות בשני השמות צריך לכתוב תרוייהו משמע הא הוחזק באחד מהמקומות בשני השמות צריך לכתוב תרוייהו ולפי גירסת הספרים דגרסינן "או א"ש מיהו זהו דוחק גדול לומר כן דכיון דידוע במקום הכתיבה שני השמות ובמקום הנתינה אינו ידוע אם כן ה"ל להצריכו לכתוב מקום הנתינה וכל שום כו' או לפחות שם הכתיבה וכל שום וחניכה כדי שלא יבא לידי מכשול במקום הנתינה וגם הב"י הקשה קושיא זו וכתב דכ"ש הוא ומה אם גם במקום הנתינה יודעין שיש לו עוד שם כותבין וכל שום ק"ו כשאין יודעין כו' ע"ש והעלהו בצ"ע. לכן נלע"ד דודאי רבינו לא סר מדברי התוספות והרא"ש ימין ושמאל כדרכו ומ"ש תחלה בד"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהן כשר ר"ל דלכתחלה דוקא בעינן שיכתוב שם העיקר וגם יכתוב וכל שום וחניכה וכדאיתא בגמרא הנ"ל מרים וכל שום וחניכה ולא שרה וכל שום וחניכה דאית לה והיינו דוקא לכתחלה וכדפירשו התוספות והרא"ש אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא שם הטפל לחוד בלא וכל שום כו' כשר וכמ"ש בשם התוספות והרא"ש הנ"ל ועל זה מסיק רבינו וכתב אחר כך בסמוך זה לשונו והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל רצה לומר שם הטפל לחוד בלא וכל שום כו' ומה שסיים שם וכתב וכל שום וחניכה דאית לה נראה דלא אדסמיך ליה אדיעבד ואשם טפל קאי אלא תרתי קאמר והכי קאמר הא דכתבתי נמי לעיל דלכתחלה בעינן שיכתוב נמי וכל שום וחניכה דאית ליה. הני תרתי דוקא במגרש במקום הכתיבה דהא ישנו בחלוקים הנ"ל בגמרא דלכתחלה בעינן גם העיקר וגם וכל שם כו' ובדיעבד בשם טפל לחוד סגי וכמ"ש אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר שם אין הדין כן בתרוייהו וכדמסיק דאם הוחזק בשני המקומות כו' אז אפילו בדיעבד בעינן לכתוב שניהן דהיינו שם מקום הנתינה דהוא העיקר וגם וכל שום כו' ואם חסר אחד מהם הגט פסול ותלא וכל י"ג דרכים בה. ואם לא הוחזק כו' אזי אפי' לכתחלה אין צריך לכתוב וכל שום כו' אלא כותב שם מקום הכתיבה לחוד. והשתא הוה שפיר דבר והפוכו דכנגד מ"ש דכשמגרש במקום הכתיבה בדיעבד בשם אחד סגי כתב דבמגרש במקום אחר בעינן שיכתוב שני השמות ובזה יתיישב נמי דהאריך רבינו לכתוב צריך לכתוב שניהן ויכתוב כו' ולא כ"כ בתחילת הסימן דגם כן הדין דצריך לכתוב שניהן לכתחלה כמו שנתבאר בירושלמי ותוספות והרא"ש הנ"ל אלא ודאי לא כ"כ כאן אלא משום דבר והפוכו. גם במה שמגרש במקום אחד בעינן לכתחלה שיכתוב גם וכל שום מסיק דבמגרש ב' מקומות ולא הוחזק אין צריך לכתוב וכל שום כו'. ולבסוף מסיק וכתב והרמ"ה פליג וכתב דאין חילוק בין מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות ורצה לומר דצריך לכתוב דאפילו בדיעבד מעכב ורימז זה מדשווה יחד וכמו שהשולח גט והוחזק בב' השמות פשיטא דאפילו בדיעבד מעכב ה"נ ס"ל במגרש אפי' במקומו ובזה פליג שפיר אדברי רבינו הנ"ל וכנ"ל ויתיישבו בזה כל דברי רבינו כפתור ופרח אלא שקיצר בלשונו במ"ש והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דמשמעות לשונו משמע דהכל ענין אחד וה"ל לפרש. מיהו כשבול האי דוחק מפני יישוב כמה דוחקים הנ"ל. וקיצר משום דקאי אדסמיך ליה ובמאי דסיים לפני זה דהיינו בדיעבד בכותב אחד מהן כשר פתח כאן ואמר כן סור לכתוב וכל שום כו' וקאי אמ"ש לפני זה בלכתחילה וכמ"ש ודו"ק. וזהו דלא כפירוש ב"י. גם מה שהקשה ב"י עוד אדברי הרא"ש ורבינו ישבתי בס"ד בסמוך ע"ש. וליישב תשובת הרא"ש הנ"ל שלא יוקשה מיניה וביה ושלא יסתרו דברי רבינו נ"ל פשוט דט"ס נפל שם ונדפס נתינה במקום כתיבה וכתיבה במקום נתינה וכנ"ל אבל אם לא איתחזק בתרי שמות שאין יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה כו' והשתא א"ש דמסיק דס"ל לכתוב וכל שום כו' ואין לנו אלא

שם

וכתב וכל שום וחניכה שיש לו הרי זה פסול וא"א הרא"ש ז"ל כתב בסבר' ראשונ' (ב) [ב] ואם חניכתו ידוע וניכרת בכ"מ והכל קורין אותו בה אלא כשחותב בשטר או קורא בספר קורין אותו בשם המובהק אז סגי בחניכה להוד אפי' לכתחילה (ג) [ג] וכן בחניכת שם המשפחה סגי

רבינו עצמו בסמוך ובשם עיקר יפסל כשלא כתב וכל שום . ול"נ דבכותב שם עיקר בלא וכל שום לכ"ע כשר ואפילו בכותב שם הטפל בלא וכל שום מכשר הרמב"ם בדיעבד דלא גרע מחניכתו וחניכתה דמכשר הרמב"ם בדיעבד דוקא כדמשמע מלשונו בפ"ג ולא פסל בכתב שם טפל אלא כשכתב עמו וכל שום משום דטפי עדיף לכתוב שם הטפל לבדו ממה שיכתוב שניהם ויכתוב שם הטפל בעיקר והעיקר בטפל וכמ"ש הרשב"א ומילי דסברא נינהו ובכך מתיישבים דברי הרמב"ם שכתב בפ' הנזכר מי שהיו לו שני שמות וכו' כותב שמו ושמה שהם רגילים בו ווודעין בו ביותר וכותב איש פלוני וכל שם שיש לו וכו' ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב וכל שם שיש בו ה"ז פסול כי תחלה כתב דלכתחילה בעינן שיכתוב שם העיקר ויכלול שם טפל בוכל שום ואח"כ רצה ללמד שאם כתב שם טפל לבדו בלא וכל שום כשר ולפיכך כתב דין כתב חניכתו דחניכה גרועה משם טפל ואפ"ה כשר בדיעבד כיון שלא כתב וכל שום אבל אם כתב וכל שום אפי' כתבו עם שם אחר שהוא שם טפל פסול ואצ"ל אם כתב וכל שום עם חניכתו שהוא טפל ביותר דפסול דאם לא נפרש דבריו כן דין חניכתו וחניכתה הוי הפסק בדין מי שיש לו שני שמות בין כותב שם העיקר לכותב שם הטפל ועוד יש להוכיח דמ"ש דבכותב שם טפל כשכתב וכל שום פסול טעמא דפסול הוי משום שכתב וכל שום הא לאו הכי כשר דאל"כ הל"ל אע"פ שכתב וכל שום שיש לו ה"ז פסול כמ"ש בסמוך גבי שינה שמו ושמה אלא ודאי כדפרישית עיקר (ב) : **והרא"ש** דבריו סתומים ואפשר לפרש דס"ל כדפרישית בהרמב"ם דכי אמרי' ולא שרה וכל שום שיש לה כלומר ואם כ' כן פסול היינו דוקא כשכ' וכל שום ומטעמא דפרי' אבל אם כתבו בלשון וכל שום כשר וא"כ כשהכשיר בדיעבד בכותב שם טפל היינו דוקא כשאינו כותב וכל שום אבל בכותב וכל שום פסול הוא ואם נפסך לומר דבין כותב וכל שום בין שאינו כותב וכל שום מכשיר הרא"ש אפי' בשם טפל איפשר הוא אבל לומר דבכתב וכל שום מכשיר אפי' בשם טפל ובשלא כתב וכל שום פסול אפי' כותב שם העיקר וחניכתו כותבין לכתחילה בלא וכל שום וכדמשמע מדברי רבינו זה דבר שאינו מתיישב אלי כלל : **ומטעם** מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בחניכתו וחניכתה דלהרא"ש כותבין חניכתו לכתחילה וכמ"ש רבינו ולהרמב"ם לא מתכשר אלא בדיעבד וכדמשמע לישנא דואם כתב חניכתו וחניכתה כשר שכתב בפ"ג הוא תלוי לדעתי בחלוקת גירסת המשנה בפרק המגרש דהרא"ש גריס כגירסת ר"ח ור"ת שכתבו שם התוספות (פח .) איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פי' שלא היו כותבין אלא חניכתו וחניכתה לבד הרי דלכתחילה לא היה כותבין אלא חניכתו וחניכתה לבד והרמב"ם גריס כגירסת רש"י דכתב חניכתו וחניכתה שנוי אחר וכך היו נקיי הדעת וכו' דלא קאי כך היו נקיי הדעת כותבין אלא לכותב איש פלוני ולא כתב עד כשר וקאמר דנקיי הדעת שלשונם קצרה לא היו חותמים עד אלא פלוני בן פלוני ומאחר שמה ששנינו שכך היו נקיי הדעת לא קאי לכתב חניכתו וחניכתה מהי תיתי לן להתיר לכתוב כן לכתחילה דכתב חניכתו וחניכתה כשר בדיעבד משמע : **כתוב** בתשובת הריב"ש סימן מ"ג אהא דמריס וכל שום שיש לה וכו' פירוש שאינו כותב השם העיקרי בפירוש אלא כותב השם הטפל בפירוש והעיקרי כולל סתם בלשון וכל שום דאית ליה ומש"ה פסול אבל אם הב' שמות כתובים בגט בפירוש אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה דאפי' שרה דמתקריא מריס כשר אפי' לכתחילה ולא פסל אלא כשכולל מריס שהוא השם העיקר בלשון וכל שום וה"ה אם כתוב בגט שם עכו"ם של הבעל עיקרי ושם של יהודי בל' דמתקרי דכשר אלא דלר"ת בדיעבד ולהרמ"ה והרמב"ן אפי' לכתחילה . ומ"ש ר"ת חלילה מלהזכיר שם עכו"ם א בתורת משה היינו לפי שנשאל במומר שגירש את אשתו בשם יהודות ולא נזכר בגט שם של עכו"ם והיו נוהגים על פיו לכתוב גם שם הטפל בפירוש בלשון דמתקרי לז"א דהיינו בשאר שמות אבל שם של עכו"ם א"צ להזכירו דלא גרע שם יהודות מחניכתו ולא אמרו בהיו לו ב' שמות בעיר א' שיהא צריך לכתוב שניהם אלא כשיש לו שם א' ביהודה ושם אחד בגליל ואין מכירים ביהודה בשם דגליל ולא בגליל שם דיהודה ויאמרו שלא גירש אבל כל שהוחזק בב' שמות בעיר הזה די בא' אפי' בחניכה אמנם לכתחילה צריך שניהם בפירוש והיינו ההיא דרובא מריס ופורתא שרה לפי פירושו ולכתחילה איתמר ומי שמפרש ההיא דהכן בהמגרש כך היו נקיי דעת שבירושלים עושים דקאי אחניכה דעלמא דאפילו לכתחילה די בחניכה וא"צ לכתוב עיקר השם י"ל דמיירי בחניכה שמכירים אותו בכל מקום הכל קורין אותו בשם זה אלא כשחותם בשטר או כשקורא בתורה קורין אותו בשם המובהק מש"ה סגי בשם החניכה לחוד ומש"ה מומר א"צ לכתוב אלא שם יהודות בגט שהוא עיקר וכל ישראל קורין אותו בשם הזה ואף אם לא כתב וכל שום וחניכה אלא שנהגו לכתבו בכל הגיטין אמנם כל שכתב שם עכו"ם ברישא ושם יהודות בל' דמתקרי לא גרע עוד היה איפשר לומר דכיון שהשר מקפדת שלא להזכיר המומר בשם יהודות והעדים יראים לנפשם מלכתוב בשטר שם יהודות בעיקר א"כ איפשר לומר דשם עכו"ם עיקר ודי לכלול שם יהודות בלשון וכל שום וכבר מצינו שחשו חכמים למה שהשר מקפדת ותקנו משום שלום מלכות לכתוב זמן בגט למלכות המולך בעיר שנכתב בו הגט כדאיתא בהזורק (פ.) ואצ"ל בזה שמקפידים שהוא כנגד אמונתם ולזה איפשר לומר שיש לכתוב שם עכו"ם עיקר אפי' לכתחילה מפני אימת שר ולכלול שם יהודות בלשון וכל שום אלא אם נכתב במקום שאין סכנה בדבר וכשהורה ר"ת לדורו ולמקומו הורה ובדברים כאלה אין לך אלא מקומם ושעתם . וע"ל דיש חולקין ע"ז : ואם חניכתו ידוע וכו' בהשולח על מה שכתבתי בסמוך דכשיש לו ב' שמות במקום א' בעינן לכתחילה שיכתוב שניהם כתב הרא"ש והא דאמרינן לקמן כתב חניכתו כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים משמע דאפי' לכתחילה א"צ לכתוב עיקר השם י"ל דמיירי התם בחניכה שמכירים אותה בכל מקום והכל קורין אותו בשם זה אלא כשהוא קורא בתורה או חותם בשטר קורין אותו בשם המובהק להכי סגי בשם חניכה לחודא ומשמע דס"ל להרא"ש שלזה כיונו התוס' במה שכתבו שם נ"ל דנקיי הדעת שבירושלים היו שמותיהם ידועים וליכא לעז כלומר שלחניכה קוראים התוס' שמותיהם והיו ידועים בחניכתן כדפירש הרא"ש (ג) ועוד תירצו שם א"כ בשהשמות דומין זה לזה שהכינוי דומה לשם לכתחילה כשר אף בכנוי ותירוץ זה לא הזכירו נראה שלא ישר בעיניו ולכן לא הזכירו רבינו : **וכן** בחניכת שם המשפחה סגי בסוף גיטין (דף פח .) ת"ר חניכת אבות עד י' דורות רשב"א אומר עד ג' דורות כשר מכאן ואילך פסול ופסקו הרי"ף והרא"ש כרשב"א משום דרבי חנינא קאי התם כוותיה וכתבו התוספות והרשב"א והרא"ש שר"ח ור"ת מפרשים דתרי חניכות הוי חדא שהיא שם לווי האיש עצמו וזו היא השנויה במשנה כתב חניכתו וחניכתה כשר וחניכת אבות דברייתא היא חניכה אחרת שנקראת ע"ש ראש המשפחה ולא מיירי בשם לווי דגופיה ונתבארו הדברים יותר בדברי ר"י ח"ב דלווי של עצמו היינו כגון שקורין

ונראה ממ"ש רבינו צריך לכתוב שניהם וכותב שם מקום הנתינה וכל שום וחניכה דאית ליה וכו' דבמה שכתב וכל שום חשוב כאילו כתב בפירוש שני השמות שם מקום הנתינה ושם מקום הכתיבה אע"ג דלר"ת דאין כותבין כלל לשון זה דוכל שום אלא אם יש לו ב' שמות כותב שניהם בפירוש פלוני שהוא עיקר השם דמתקרי פלוני מכל מקום כיון שהעולם נהגו לכתוב וכל שום כדכתב הרא"ש בפרק השולח במסקנת דבריו וכ"כ עוד הרא"ש נוסח הגט בסדר הגט בסוף מסכת גיטין וכ"כ רבינו ג"כ בתופס הגט וכל שום לעיל קכ"ו השתא כשכותב וכל שום חשוב הוא כאילו כותב שתי השמות בפירוש שם העיקר ושם הטפל מיהו ודאי מדינא אין לנו לכתוב וכל שום אלא כשנודע שיש לו ב' שמות אבל אם לא נודע אלא שם אחד אין לכתוב וכל שום מדין התלמוד אף לדעת בה"ג כמ"ש בסמוך ס"ד אלא שנהגו העולם לכתוב בכל גיטין וכל שום לפי שנוהגין באשכנז שקורין העכו"ם ליהודים בחניכה הקרובה ללשון עברי ואין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמתקריא לכך נהגו לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זאת כוללת הכל כדכתב הרא"ש בפרק השולח (דף קד ריש ע"ג) וסובר רבינו דבכותב וכל שום היינו כותב שניהם ובשכותב כאן ומגרש במקום אחר וכותב שם מקום הכתיבה וכל שום הגט פסול דהכי משמע במ"ש הרא"ש הברייתא ומאי דתני עלה בירושלמי כדפירש בסמוך וכ"כ הרב רבינו ירוחם דבזה י"א דאינה מגורשת והוא כתב דעיקר כי"א שמגורשת ומביאו ב"י ושכך כתב הר"ן דמגורשת וכ"כ מהרש"ל דמגורשת דהא התוס' כתבו דבתוספתא משמע איפכא והכי דתלמודא דידן עיקר מ"מ אינו אלא לכתחילה עכ"ל . ולענין הלכה נקטינן לחומרא כדברי רבינו ומקצת גדולים דאינה מגורשת וכ"כ בהג"ה ש"ע מיהו היכא דכתב שניהם בפירוש ועשה שם מקום הכתיבה עיקר ועל שם מקום הנתינה כתב דמתקריא כתב הריב"ש סי' מ"ג דאפילו לכתחילה כשר כשמגרש במקום הכתיבה ומשמע דבמגרש במקום אחר כשר בדיעבד דלא כמ"ש בהגהות ש"ע דאפי' כתב דמתקריא נמי פסול :

אבל

דרכי משה

(ב) הב"י האריך בדעת רבינו לדקדק מדבריו דפוסל כשלא כתב רק שם האחד ולא כתב כל שום ואין דבריו נראין דודאי פשט דברי רבינו משמע דכשר אם לא כתב רק שם אחר ולא כתב כל שום וחניכה ואף הרמב"ם מודה בזה ואין הכרח בדברי רבינו כלל לדבריו לכן לא כתבתי דקדוקיו וראיותיו על זה ואף כי ב"י כתב אע"פ שנראה דעת רבינו כאשר כתבתי אינו נכון ולכן אין נפקותא בזה לענין הלכתא ועזבתיו : (ג) אבל לדעת רש"י והרמב"ם : פ"ג

פרישה

(ב) ואם חניכתו ידוע כו' אפילו לכתחילה דל"ד למי שיש לו ב' שמות דנקרא בשניהם לכל דבר ועיין בשלחן ערוך בדברי רמ"א ועיין בדרישה : (ג) וכן בחניכת שם המשפחה כו' ר"ל ונתנו בעידי מסירה דאל"כ מה אנו יודעים איזו מן המשפחה גירש הואיל ולא הזכיר שמותם

דרישה

שם שהחזיק ור"ל שאין כותבין אלא שם מקום הכתיבה לחוד וכמ"ש רבינו . והשתא א"ש כמו דקיצר שם בתשובה ולא כתב מי דין דאף אם במקום הכתיבה אין ידעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה אפ"ה אין צריך לכתוב וכל שום . דדין זה לפי מ"ש נכתב שם ול"ת איפכא לכתוב כמו הדין דאם במקום הנתינה אין יודעין כו' דבזה אין נ"מ דאם במקום הכתיבה יודעין או צריך לכתוב שם הכתיבה וכל שום כו' בין יודעין במקום הנתינה ג"כ בין לא יודעין. ורבינו שכתב וגם במקום הנתינה אין יודעין כו' לרבותא נקטיה דאפי' אם גם במקום הנתינה אין יודעין וה"א דאתי לידי מכשול במקום הנתינה כשלא יכתוב אלא שם הכתיבה ולא כל שום כו' קמ"ל דאפ"ה אין לנו אלא שם שהוחזק במקום הכתיבה וכ"כ ב"י דרבינו כתב האי וגם במקום הנתיבה כו' לרבותא גם נ"ל דמ"ש ברישא דהוחזקו בשני השמות בשני המקומות כו' הוא ג"כ רבותא דאפ"ה נ"ל מקום הנתינה ומכ"ש אם לא הוחזק במקום הנתינה שיש לו עוד שם במקום הכתיבה דצריך לכתוב מקום הנתינה וק"ל . גם הב"י כתב דברישא לאו דוקא נקט אלא שלא כתב דלרבותא נקט בזה נתיישב כמו דל"ת דייקי דברי רבינו אהדדי ונתברר ג"כ דגרס' הספרים דגרסי וגם במקום כו' הוא אמיתי ולא גירסת הספרים דגרסי או גם באשר"י כתב וגם ודוק היטב : [ב] ואם חניכתו ידועה כו' אפי' לכתחילה וכתב ב"י וזהו תימא בעיני דבחניכה כותבין לכתחילה בלא וכל שום כו' ובשם עיקר יפסל בשלא כתב וכל שום כו' ע"כ ואני אומר כי לא על רבינו תלונתו כ"א אתוס' דפרק השולח דף ל"ד והרא"ש שכ"כ בהדיא ומוכרחין לפי גרסתן שבחניכה ידוע סגי בלי שום דבר . ותמיהתו תמוה בעיני שלא תשובתו בצידו דבחניכה כתב רבינו הטעם דמיירי דוקא בחניכה שקורין אותו בו כל העולם והוא שמו הניכר בו בין הבריות לחוד אלא כשחותם בשטר או קרוהו לס"ת קורין אותו בשם המובהק וידוע שבגט בעינן שם הניכר בין הבריות והוא עדיף בזה משם המובהק דלא ניכר בו ד"מ זיסקינד שם המובהק שלו יקותיאל ואם יכתוב בגט יקותיאל לא יהא ניכר שהוא הוא אם לא שכותבין בו ג"כ וכל שום וחניכה דאז ישאלו אחריו מי הוא זה היקותיאל שם שיש לו שם וחניכה ויגידו לשואל משא"כ כשיכתוב בגט שם זיסקינד שאז יהיה ניכר מעצמו ומש"ה היו נקיי הדעת שבירושלים נוהגין לכתחילה שלא היו כותבין כ"א שם החניכה ר"ל חניכה דכה"ג שהיו ניכרין בו לכל העולם וכמ"ש שם התוס' וידוע שנקיי הדעת שבירושלים לא קצרה ידם מלכתוב ע"צ היותר טוב ואם לא היה נראה בעיניהם שהטוב לכתוב חניכה לכתחילה בלי שום דבר היו כותבין ע"צ היותר טוב ואשר כתב הרא"ש והתוספות ורבינו לכתוב לכתחילה וכל שום כו' אף שכותב העיקר היינו כשאינו ניכר בשם העיקר בפי כל כמ"ש בשם יקותיאל ובזה יסתרו דברי ב"י ג"כ מ"ש אחר כך בסמוך אדברי הרא"ש ז"ל אבל לומר דבכותב וכל שום כו' מכשיר אפילו בשם טפל כו' עד ובין הרא"ש ורבינו בכותב חניכה דלהרמב"ם דוקא בדיעבד כשר ולהרא"ש ורבינו אפילו לכתחילה גם זה לא נ"ל אלא שהרמב"ם דכותב לכון דיעבד היינו לשיטת גרסתו במשנה שגרס וכך היה נקיי הדעת שבירושלים עושין כגירסת רש"י מיד אחר כתב פב"פ ולא כתב עד כשר ואחר כך גרס כתב חניכתו וחניכתה כשר דמשמע דוקא דיעבד ואיירי בחניכה שאינו ניכר כו' משא"כ להרא"ש והטור שגרסתו כך היו נקיי ירושלים עושין בסוף אחר כתב חניכתו וכו' וכמ"ש ב"י בסמוך שמחולקין בגירסא זו ולפי גרסא זו כתבו התוספות שצ"ל דמיירי בחניכה שמפורסמת וניכר בו ומש"ה כותבין כן לכתחילה ומש"ה אף שמחולקים בפירוש המשנה אבל לדינא לא פליגי כי הרא"ש מודה בחניכה שאינו ניכר בה דלא סגי בה לכתחילה והרמב"ם מודה להרא"ש דבחניכה הניכרת סגי לכתחילה בלא כלום ותדע דאל"כ ה"ל לרבינו לכתוב פלוגתא זו ביניהן וא"ל גם לדידי יעשה פלוגתא בכותב שם העיקר דלהרא"ש צריך לכתוב עוד וכל שום כו' משא"כ להרמב"ם מפני שזה אינו מוכרח בדברי הרמב"ם וגם בדברי רבינו אינו מוכרח כולי האי והארכתי בזה בתשובתי שכתבתי למהרד"ס בענין שכתב וחסר תיבת לוי להמגרש ע"ש כמה חידושים : [ג] וכן בחניכת שם המשפחה ז"ל המרדכי בריש כל הגט הא דפירש"י רבותא דכתבו חניכתו וחניכתה היינו אף על פי שלא הוזכרו שמותיהן כ"א ראש המשפחה של שניהם ע"כ אית לן למימר בעידי מסירה דאם לא כן כו' כמ"ש בפרישה ועיין וכן מ"ו בהגהותיו מביא המרדכי הנ"ל

ועיין

חדושי הגהות

קכט א כוונתו אמאי דמסיימין בגט כדת משה וישראל לכן אין להזכיר שם עכו"ם שם :

נראה

סני ודוקא עד שלשה דורות אבל מכאן ואילך לא והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וחניכה דאית ליה דוקא למגרש במקום הכתיבה אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר והוחזק בשני המקומות באלו שני השמות שידוע הוא שיש לו שני שמות אבל בני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו במקום אחר צריך לכתוב שניהם וכותב שם מקום הנתינה וכל שום וחניכה דאית ליה (ד) ואם לא כתב כן פסול ואם ניסת בו הולד ממזר וכל י"ג דרכים האלו בה אבל אם לא הוחזק בשני השמות שאין יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה (ס) וגם במקום הנתינה אין יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב אלא השם של מקום הכתיבה ולא כל שום וחניכה דאית ליה ואפי' אם יודע לנו אח"כ שיש לו שם אחר

ב"ח

אבל אם עומד במקום אחד וכו' אבל בני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו במקום אחר וכו' כלומר אע"פ שיודעים שיש לו שם אחר במקום הנתינה מ"מ אין מכירין באותו שם אם ראובן או שמעון או שם אחר ואם אין כותבין אלא שם מקום הכתיבה יאמרו בני מקום הנתינה אין זה שם בעלה של אשה זו מתגרשת ואם לא יכתבו אלא שם מקום הנתינה כשתבא לגבות כתובתה מנכסיו שדר שם במקום הכתיבה יאמרו ג"כ אין זה בעלה הלכך צריך לכתוב שניהם וכותב שם מקום הנתינה וכל שום וכו' וא"ת וכיון שאין בני מקום זה מכירין בשם שיש לו במקום אחר היאך כותבין שם מקום הנתינה יש לומר דאעפ"י דכל בני המקום אין מכירין בשמו מ"מ ע"פ שני עדים שיודעים שם מקום הנתינה כותבין ואפי' עד אחד נאמן במילתא דעבידא לאגלויי :

אבל אם לא הוחזק בשני שמות וכו' ואפילו יודע אח"כ כו' כך פירש"י וז"ל אבל לא איתחזק כאן שיש לו ב' שמות א"צ לכתוב וכל שום שיש לו ואפי' נודע לאחר הזמן שיש לו שם אחר הוי גט כשר שאין לנו אלא השם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו עכ"ל ומשמע דה"ק היכא דכאן במקום הכתיבה לא הוחזק אלא בשם אחר שהחזיק לעצמו בפנינו א"צ לכתוב וכל שום שיש לו אפילו נודע וכו' אבל הרא"ש הביא פירש"י והוסיף עליו שתים אחד שכתב וגם במקום הנתינה אין יודעים וכו' ב' שכתב ואפי' אם יודע לנו שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר וכו' ולשון זה מהרא"ש כתבו רבינו ונראה שדעתן להוציא מפירש"י דמשמע דס"ל דהגט כשר אע"פ שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אפ"ה מאחר שכאן במקום הנתינה לא הוחזק בשם אחר הגט כשר אפי' נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אבל להרא"ש בכה"ג הגט פסול ואינו כשר אא"כ לא הוחזק בשם אחר לא במקום הכתיבה ולא במקום הנתינה כי אז דוקא כשר וא"צ לכתוב וכל שום ואפי' נודע שיש לו שם אחר במקום אחר שאינו לא מקום כתיבה ולא מקום נתינה והא דכתב אפילו נודע וכו' נראה שכוונתו ליישב מה שקשה דמה צריך רב אשי לומר והוא דאיתחזק בתרי שמי הא פשיטא דאי לא איתחזק ואין יודעין כלל שיש לו שם אחר דאין לנו לכתוב וכל שום דאין לנו אלא שם שקרא לעצמו והוחזק בו ויישב ואמר דעיקר דברי רב אשי לאורויי דאפי' יודע אח"כ שיש לו שם אחר וכו' הגט כשר אע"פ שלא נכתב וכל שום ואיכא לתמוה הלא הרא"ש ורבינו תופסים כה"ג דבכל גיטין כותבים וכל שום והיאך כתב כאן דא"צ לכתוב וכל שום ונראה דרבינו כותב כאן מה שעולה מן פשט סוגיית התלמוד דבלא הוחזק בתרי שמי א"צ לכתוב וכל שום דאף בה"ג מודה דכך הוא לפי דין התלמוד אלא דהעולם נוהגין חומרא לכתוב בכל גיטין וכל שום מטעם שכתב הרא"ש לפי שהעכו"ם קוראים ליהודים בחניכה קרוב ללשון עברי וכו' וכמ"ש בסוף סעיף ב' אבל ב"י כתב וז"ל ומ"ש הרא"ש וגם במקום הכתיבה אין יודעין שיש לו שום אחר וכו' נ"ל דלרבותא נקטיה וכו' עד וצ"ע עכ"ל מבואר דס"ל דבכל ענין כשר וכדמשמע מפירש"י וכדפרישית דהכי משמע מפירושו אבל לפע"ד פשיטא דלהרא"ש היכא דבמקום הנתינה הוחזק שיש לו שם אחר

ב"י

שקורין לכמה אנשים בכינוי שמכנין לו ואינו חניכת אבותיו הנקרא אלקוניא אבל רש"י פי' במשנה חניכתו שם לווי של משפחה כולהו וא"כ אין כאן אלא חניכה אחת שזו היא חניכת אבות השנויה בברייתא ואפי' לדעת רש"י נראה לי דשם לווי האיש עצמו חשיב שפיר לכתוב בגט דסברא הוא דעדיף מחניכת המשפחה ומש"ה כתב רבינו ב' החניכות סתם משום דלכ"ע באיזה מהם מתכשר גיטא וזה נראה שהיה דעת הרמב"ם שסתם לכתוב כתב חניכתו וחניכתה כשר ולא הזכיר חניכת אבות ולא חניכת לווי אלא שיש לתמוה למה לא הזכיר עד כמה דורות הוא דמתכשר גיטא שכתב בו החניכה · ובעיקר דין חניכה הנזכרת בברייתא לא ידענא למה אחר ג' דורות או עשרה דורות אין כותבין דאדרבא משמע שכל שהוחזקו דורות הרבה להיות נקראים באותה חניכה חשיבא טפי וצ"ע ולכן נראה דבשלא הוזכרו שמותיהן עסקינן וכמו שנכתוב בסמוך בשם המרדכי דהשתא כיון שאינו כותב אלא שם ראש המשפחה לבד כל שהוא תוך ג' דורות מוכחא מילתא דבן אותו ראש המשפחה הוא אבל כל שמרוחק יותר מג' דורות ליכא הוכחה דבן אותו ראש המשפחה הוא :

כתב המרדכי בר"פ כל הגט בשם רבינו יואל הלוי דהא דמפרשי רבוותא דכתב חניכתו וחניכתה היינו אע"פ שלא הוזכרו שמותיהם כ"א ראש המשפחה של שניהם וע"כ אית לן למימר בעידי מסירה דאל"כ מה אנו יודעים אי זו מן המשפחה גירש הואיל ולא הזכיר שמותם :

כתב הרשב"א שאלה גט שצריך לכתוב בו שמו ושמה אם כתב בן פלוני ובת פלוני בלבד ולא פירש שם המגרש ממש ולא שם המתגרשת מהו :

תשובה אינו כשר דשמו ושמה בעינן וחניכה דקאמרינן היינו דקרו ליה אינשי באותה חניכה הנהוג היום ושקורין אותה לבד באותה חניכה ולא אחרת עמה דבכי הא מינכר לאיזו מגרש כדעת ר"ת שכתב דבעינן שיהא ניכר מתוך הגט אי זו מגרש אבל בת פלוני אינה ניכרת באותו שם עכ"ל (ד) :

אבל אם עומד במקום אחד ומגרש במקום אחר והוחזק בשני המקומות באלו ב' השמות וכו' בהשולח (ד' לד) שנינו בראשונה היה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה התקין ר"ג שיהיו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל שלחו ליה בני מדינת הים לר"ג בני אדם הבאים משם לכאן שמו יוסף וקורין אותו יוחנן יוחנן קורין אותו יוסף היאך מגרשין נשותיהם עמד ר"ג והתקין שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלונית וכל שום שיש לה מפני תיקון העולם א"ר אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי תניא כוותיה דרב אשי היו לו ב' נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שתי שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינה מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת והאמרת שם דגליל עמו אלא פ"מ הא דאיתחזק הא דלא איתחזק פירש"י היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו ב' שמות אחד כאן ואחד במדינת הים היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא היה מקפיד לכתוב שניהם וכדפירש הר"ן והרא"ש וכתב הרא"ש דמש"ה קרי משנה שמו כשמגרש באחד מהשמות שאם מגרש בשם דמקום כתיבה נקרא שינוי לבני מקום נתינה כי יאמרו שאינו מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר ואם יגרש בשם שיש לו במקום הנתינה נקרא שינוי לבני מקום הכתיבה ואם תבא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינה מגורשת לפי שאינם מכירים באותו שם הכתוב בגט לכך התקין ר"ג איש פלוני וכל שום שיש לו פי' שם הנקרא לו במקום הנתינה שהוא עיקר להתיר האשה במקום שהיא עומדת וכן מוכח בגמרא דשם הנתינה עיקר דקאמר עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו דיהודה ושם דגליל עמו משמע דשם הנתינה עיקר ושם הכתיבה טפל וכ"כ הרשב"א בהשולח וז"ל ולעולם עושה שם של מקום נתינת הגט עיקר ושם של מקום כתיבה כולל בכלל כל שם שיש לו ואע"פ שבמקום הכתיבה אין מכירין אותו באותו שם כיון שכותב עם כל שם שיש לו בגליל אין מוציאין עליו לעז עכ"ל וכ"כ ה"ה בפ"ג מהלכות גירושין וכ"כ בספר התרומה וסמ"ג שעושה שם דמקום הנתינה עיקר וכ"כ המרדכי בפרק השולח וגם הר"ן כתב כן בפרק הנזכר ואע"פ שבתוספתא עושה מקום כתיבה עיקר כמו שכתבו התוס' בהשולח מ"מ תפסו עיקר הברייתא השנויה בגמרא דידן שעושה מקום נתינה עיקר ואם עושה עיקר שם מקום הכתיבה כתב ר"י בה"ב שי"מ שמגורשת וי"מ שאינה מגורשת וראשון נראה עיקר עכ"ל וכן דעת הר"ן בהשולח שאם עשה מקום כתיבה עיקר כשר בדיעבד :

ובמאי דאמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי פירש"י אבל לא איתחזק כאן שיש לו שתי שמות א"צ לכתוב וכל שום שיש לו ואפי' נודע לאחר זמן שיש לו שם אחר הוי גט כשר שאין לנו אלא שם שקרא הוא לעצמו בפנינו והוחזק בו וכן דעת הר"ן וגם הוא דעת הרא"ש שכתב וז"ל והוא דאיתחזק בתרי שמי פי' שהוחזק בב' המקומות באלו שני השמות שידוע הוא שיש לו שני שמות אבל בני מקום זה אינם מכירים בשם שיש לו במקום אחר הילכך צריך לכתוב שניהם דלא ליתי לידי קלקול בין במקום הכתיבה בין במקום הנתינה כדפי' לעיל אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינם יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה אין יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה ואפי' אם יודע לנו אח"כ שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר דאין לנו אלא שם שהחזיק עצמו בו עכ"ל : ומ"ש הרא"ש וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר וכו' נ"ל דלרבותא נקטיה שאע"פ שבמקום הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהם בקיאין בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה דליכא למיחש כל כך לקלקולא . ומ"ש פי' שהוחזק בשני המקומות באלו הב' שמות גם ר"י בה"ב כתב בל' הזה והוא דאיתחזק בתרי שמי שיודעין בגליל שיש לו שם אחר ביהודה וכן ביהודה יודעים שיש לו שם אחר בגליל נ"ל דלאו למימרא דאי לא איתחזק בתרי שמי במקום הנתינה אע"ג דאיתחזק במקום הכתיבה בתרי שמי הוו בכלל לא איתחזק בתרי שמי וכדמשמע לכאורה מפשטא דלישנא דכיון דבמקום הכתיבה הוחזק שיש לו שם אחר במקום הנתינה למה לא יצטרך לכתוב ב' השמות כיון דאיתחזק בתרי שמי וכ"כ מפירש"י וכ"כ בהדיא אבל בתשובה כלל ע"ו סי' ד' כתב וז"ל התקין ר"ג שיהא כותב שמו שקורין לו במקום הנתינה וכל שם אחר שיש לו אבל לא איתחזק בתרי שמי ב שאינם יודעים במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"צ לכתוב וכל שום אותן וחניכה דאית ליה דאין לנו אלא שם שהחזיק את עצמו בו עכ"ל משמע מדבריו הלה דכשבמקום הנתינה לא הוחזק אלא בשם א' עדיף טפי מכשהוחזק במקום נתינה שיש לו שם במקום כתיבה וזה תימא דאיפכא מסתברא וכמו שכתבתי ועוד קשה דמשמע מדבריו בתשובה לכאורה שאע"פ שבמקום הכתיבה נקרא בשם אחר מאחר שבמקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר כותב שם מקום הנתינה ואינו כותב וכל שום וגם זה תימה דהא אתו לקלקלה במקום הכתיבה לומר לא זהו שגירש וכמ"ש הוא ז"ל בפסקיו וצ"ע :

ואם לא כתב כן פסול ואם ניסת בו הולד ממזר וכל י"ג דרכים האלו בה בהזורק (פ.) תנן שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמרי' בגמרא דאע"ג דחכמים פליגי ארדי מאיר באינך מתנייתא דתני בהו וכל הדרכים האלו בה מודים בשינה שמו ושמה וכו' ופי' שם התוספות דהא דקתני שינה שמו ושמה לאו שינוי ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי וקורין לו יוחנן וכ"כ הר"ן וכ"כ הרא"ש בהשולח דבהכי איירי שינה שמו וכתבתיו בסמוך וכ"כ מדברי רש"י שם וכ"כ בסמ"ג וכ"כ בספר התרומה דמתני' דשינה שמו ושמה וכו' לא בשינוי השם ממש היא דהא פשיטא שהגט פסול שלא נכתב לשם בעלה כלל אלא בפסולא דרבנן איירי שלא כתב שם דיהודה ושם דגליל עמו ודאי הכי משמע בהדיא בגמרא מדאיצטריך למימר מודים חכמים לרבי מאיר בשינה שמו ושמה וכו' ואמר רב אשי אף אנן נמי תנינא ואם

דרכי משה

פ"ג איננו מותר רק בדיעבד אבל לכתחילה לא סגי לן אפי' בחניכתו הידוע : (ד) וזהו שלא כדברי המרדכי דס"ל דמיירי בעידי מסירה והמרדכי לטעמיה דס"ל דלא בעינן שיהא ניכר מתוך הגט ולכן כתב שם ריש פרק כל הגט דאפי' לא הזכיר שם האיש והאשה כלל הגט כשר וע"ש אמנם בהגהת אשיר"י פ"ב בשם א"ז דאם לא הזכיר שם האיש והאשה הגט פסול ובניה

פרישה

שמותם ופר"ר : (וסוסק בשני משמעות רבותא קאמר אע"ג שיודעין גם במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקומות אחרים אפילו הכי צריך לכתוב דוקא שם הנתינה בפירוש וכל שום שניכס לעולם הוא טפל ומכל מקום שם הכתיבה בשני השמות במקום הכתיבה ולא במקום נתינה שכותבין שם הנתינה בפירוש ועיין בבית יוסף : שידוע הוא כו' ולא לומר לשני מקומות (כ"ס) : (ד) ואם לא כתב כן כו' פירוש לא כתב שניהם אבל אי כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל אינו פסול כלל אלא לכתחלה עדיף לעשות שם הנתינה עיקר ואף שמהר"י קאר"ו פירש שאף זה פסול ל"כ שהרי התוספות כתבו דבתוספתא משמע איפכא וכוי דמשמעות תלמודא דידן עיקר מכל מקום אינו אלא לכתחלה וק"ל ע"כ מ"ז (וכ"ה הר"ן ור' ירוחם כ"פ) : (ס) וגם במקום הנתינה כו' נ"ל דלרבותא נקטיה שאפילו במקום הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהן בקיאין בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה

חדושי הגהות

ב נראה שט"ס הוא בתשובת הרא"ש צ"ל שאין יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה (בח"ג) :

הם שינה ממש מי צריכה למימר ועוד דדבר הלמד מענינו הוא דקאמר בגמ' גבי כ' לשם שר שאין ראוי וכו' ומשום שלום מלכות תלא והולד ממזר אין ר"מ לטעמיה דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ובתר הכי אמרי' זו דברי ר"מ אבל חכ"א הולד כשר ומודים חכמים בשינה שמו ושמה וכו' דמשמע דאע"ג דחכמים פליגי ארבי מאיר בשאר משנה ממטבע שטבעו חכמי' בהאי מודו דהולד ממזר וכל הדרכים האלו בה מדרבנן ולפ"ז הא דתניא בהשולח היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל וכו' אינה מגורשת היינו מדרבנן וביאור דברי רבי' במה שכתב ואם לא כתב כן פסול היינו לומר שאם לא כתב שם מקום הנתינה בהדיא אלא שכתב שם מקום הכתיבה וכתב וכל שום לרבות שם מקום הנתינה פסול ואין צריך לומר אם לא כתב וכל שום דאפי' במגרש במקום הכתיבה וכתב שם הטפל פסול ואם לא כתב וכל שום וכמו שנתבאר לעיל בסמוך ובמקום כתיבה אינה מקום נתינה שם מקום כתיבה הוי טפל לגבי שם דמקום נתינה: **וכתב** הרמ"ה שאין חילוק בין אם מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות וכו' לא כתב רבינו דברי הרמ"ה ללמדינו דלעולם צריך לכתוב שני השמות דהא ליכא מאן דפליג בהא אלא משום שאר חילוקים הנזכרים בדבריו ודברי הרמ"ה צ"ל שהם נמשכים עד אע"ג דפליג יקרא דלא חזי ליה לאו שינוי השם הוא: **ומ"ש** ואם כתב שם טפל בפרט וכולל שם העיקר הויא ספק מגורשת בהא פליג אהרמב"ם שכתב בפ"ג דלא הוי אלא פסול. ומה שכתב ואם גירש בשם שלא הוחזק בו כלל וכו' כן כתב ג"כ הרמב"ם בפרק ג' שינה שמו ושמה אע"פ שכתב כל שם שיש לו וכל שם שיש לה אינו גט וכ"כ הרא"ש בתשובה בכלל ט"ו סימן ד': **ובששולח** הגט למקום אחר וכו' טעמו משום שיכירו בשמו בני מקום הכתיבה ובני מקום הנתינה שאם לא יפרט אלא שם מקום הנתינה אע"פ שבכלל וכל שום הוי מקום הכתיבה אכתי איכא למיחש דאתו לקילקולא לומר לא בעלה של זו הוא שגירש מאחר ששם שהם בקיאים בו אינו מוזכר בגט: **ומומר** אין לו לגרש אלא בשם ישראל בדין גירושי מומר כתב בהגהות מיימון פ"ג בשם א"א שאם קבל קידושי בתו קטנה בעודו ישראל כתוב בתשובה בעל הערוך דלא בריר לן אם יכול לקבל הגירושין בעודו בדתו ואח"כ כתב בשם א"א וראיתי זה ודאי מומר שנתן גט לאשתו ולא ראיתי שום א' מפקפק וכ"כ ר"ת מומר נותן גט לאשתו גם ה"ה כתב בפ' הנזכר ודאי אפי' קדש בעודו ישראל מגרש לאחר שהמיר וכ"כ כל הגאונים וכ"כ ר"י בח"ב דמומר דינו כישראל לגירושין וכ"כ התוס' בפ"ק דקידושין (ס) ומ"ש רבינו שאין לו לגרש אלא בשם ישראל כ"כ התוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן בפרק השולח בשם ר"ת וכ"כ ה"ה בפ"ג וכתב ומ"מ יש נוהגים לכתוב שניהם וגם הר"ן כתב ולמכתבינהו לתרוייהו עדיף טפי כלומר לכתוב ב' השמות בפירוש אבל התוס' כתבו בשם ר"ת דחלילה מלהזכיר שם דעכו"ם בתורת משה וישראל וכתבו סמ"ג וסמ"ק וכלבו שאם כתב שם דיהודות וכל שום טוב הדבר מאד כדי לכלול שם דעכו"ם בשתם (ו) משמע מדבריהם דר"ת הכשיר אפי' אם לא כתב וכל שום וכן משמע שהוא דעת הרמ"ה וכ"כ שהוא דעת הרשב"א בתשובה (סימן תקנ"ו וסי' אלף קנ"ו) אבל מדברי הר"ן משמע דלא מכשר ר"ת (אלא) בכותב שם יהודות וכותב וכל שום כדי לכלול שם של עכו"ם. ועיין במה שכתבתי בסימן זה גבי מרים וכל שום שיש לה בשם תשובת הריב"ש: **כתב** הרשב"א בתשובה ח"א סימן אלף קע"ו דה"ה לאבי האשה שהמיר שאין כותבין בגט אלא שם דישראל: **ואם** נשתקע שם דישראל ממנו כתב מהרי"ק בשורש פ"ו שדינו שוה ללא נשתקע דלעולם מגרש בשם דיהודית ולא להזכיר שם דעכו"ם ותימא שהרי התוס' והרשב"א והרא"ש והר"ן כתבו דטעמא דר"ת משום דשם דיהודות לא גרע מחניכתו וחניכתא דכשר והשתא משמע ודאי שאם אינם נכרים בחניכתן כלל פסול הוי ועוד שהרא"ש והרשב"א הביאו ראיה לדברי ר"ת מדלא תנן היו לו ב' שמות ביהודה וכו' אבל כשהוא מוחזק בשני שמות במקום אחד די באחד אפי' בחניכה ע"כ משמע דדוקא כשהוא מוחזק בב' שמות עסקינן ואע"פ שהר"ן כתב גבי מומר שהשם שהיה לו בעודו ישראל כבר נעתק ממנו אע"פ שהוא מוחזק בו מיקרי שפיר נעתק מאחר שיצא מכלל ישראל וקנה שם אחר לעצמו אבל בנשתקע ממנו שם יהודות משמע דלא מכשר ומה שהביא ראיה מהרי"ק מדסתם ר"ת דבריו ולא חילק בין נשתקע ללא נשתקע איכא למידחי דאורחא דמילתא נקט דלעולם המומר נקרא בין היהודים בשם יהודות וגם אם הלך למקום שלא היו מכירים בשם יהודות דידיה והחזיק עצמו לומר שהיה נקרא כך אפשר דכותבין על פיו כל שהוחזק בשם זה שלשים יום כדין ישראל שנתבאר בסימן זה אבל אם אירע הדבר שנשתקע שם יהודות ממנו משמע שאין כותבין שם יהודות עד שיחזיקו עצמו שלשים יום וצ"ע (ז): **ואם** גירש בשם עכו"ם וכו' אין לפרש טעמו משום דהוי ככותב שם דטפל וכולל שם העיקר בוכל שום דמאי פסקא דשם יהודות הוי שם עיקר ושם דעכו"ם הוי טפל ואדרבה סתמא דמילתא הוי איפכא ועוד דא"כ לא הול"ל פסול דספק מגורשת היא לפי דעתו אלא משמע דטעמא משום דס"ל דאין להזכיר שם עכו"ם בתורת משה וישראל ואם הזכירו שינה ממטבע חכמים ופסול מדרבנן ומדברי הר"ן וה"ה משמע דכשר דהא אינהו לא קפיד על כתיבת שם דעכו"ם בתורת משה וישראל שהרי כתבו דלמכתבינהו לתרוייהו עדיף (ח) ומדברי התוספות והרא"ש והרשב"א אין הוכחה לפסול ולדברי הרמ"ה איכא למידק מ"ש מגר ששינה וכתב שם דעכו"ם דכשר ואפשר דמומר הכותב שם דעכו"ם שבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר הכותב שם שהיה לו בעכו"ם קודם שיתחייב במצות אין תורת משה מוגעו דהא לא חייבה תורה לעכו"ם שיתגיירו: וגר ששינה וכתב שמו של עכו"ם כשר תוספתא בפרק הזורק כתבוה התוספות ושאר מפרשים בהשולח (לד:) וגם בזה כתב מהרי"ק בשורש הנזכר דאפילו נשתקע שם עכו"ם ממנו כשר ויש לדחות כמה שכתב בסמוך: **והני** ספרי דפלגי יקרא לבעלי זרועות וכו' כל אלו דברי הרמ"ה כמ"ש לעיל וכן כתב ר"י בשמו בח"ב: **וכן** כתב ר"ת במומר המגרש וכו' כדר נתבאר בסמוך: **כתב** א"א ז"ל בתשובה שאם לא הזכיר שם אבי האשה וכו' בכלל מ"ה סי' כ"ה וכ"ח ומשמע דה"ה לשם אבי הבעל דכשר דמאי שנא וכ"כ הרשב"א בתשו' סימן תקכ"ה וז"ל אפשר שא"צ לכתוב שם אביהן כלל דשמו ושמה שם עירו ועירה תנן שם אביה ושם אביו לא תנן ובתשובה אחרת כתב על יהודי שבא מארץ אחרת ולא נודע שם אביו אם לא כתב שם אביו בגט כשר והגט עצמך שהיה גר מה שם אביו כי תדע או אם היה שתוקי או אסופי שאינו מכיר את אביו היאך יכתוב בגט או בשטרות וכתובות וזה פשוט עכ"ל ולאפוקי מאי דמשמע קצת מדברי מה"ר ישראל בכתביו סי' קל"ח שאם לא הוכיר שם

אחר במקום אחר הגט כשר שאין לנו אלא בשם שהחזיק לעצמו וכתב הרמ"ה שאין חילוק בין אם מגרש במקומו לשולח הגט במקום אחר לעולם צריך לכתוב שני השמות אלא כשמגרש במקומו כותב שם העיקר בפרט והטפל כולל. וכותב אני פלוני וכל שום וחניכה דאית לי ואם כתב שם טפל בפרט וכולל שם העיקר (ה) הויא ספק מגורשת ואם גירש בשם שלא הוחזק בו כלל אע"ג דכתב וכל שום וחניכה דאית לי לא הוי גט כלל ובששולח הגט למקום אחר צריך לפרט (ו) שני השמות בפרט שם מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ומומר (ז) אין לו לגרש אלא בשם ישראל ואם [ד] גירש בשם עכו"ם אע"פ דכתב וכל שם שיש לו פסול וגר ששינה וכתב שמו של גיותו כשר והני ספרי דפלגי יקרא לבעלי זרועות וכתב פלוני החכם או רב או נשיא אע"ג דלא קרו ליה אינשי הכי ואיהו נמי לאו בר הכי אין זה שינה שמו (ט) והגט כשר כיון דקרי ליה בשמיה בפירוש אע"ג דפליג יקרא דלא חזי ליה לאו (ה) שינוי השם הוא וכ"כ ר"ת במומר המגרש שא"צ לכתוב אלא שם של יהדות כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שאם לא הוזכיר שם אבי האשה אלא כינויו או אפילו לא הזכירו

אחר במקום הכתיבה אלא שבני מקום הנתינה אין מכירין בשם שיש לו אם ראובן או שמעון או שם אחר אעפ"י דבמקום הכתיבה לא הוחזק בשם אחר כי אם בשם אחד שהוחזק שם ונכתב בגט זה בלבד הגט פסול לפי שבני מקום הנתינה אמרו שאין זה שם בעלה של אשה זו המתגרשת אבל דברי הרא"ש ורבינו מבוארים דמיירי דלא הוחזק כלל לא במקום הכתיבה ולא במקום הנתינה שיש לו שם אחר אלא זה השם שהוחזק במקום הכתיבה הוחזק בו ג"כ במקום הנתינה וקאמר דא"צ לכתוב וכל שום כדי לחוש שמא יש לו שם אחר במקום אחר שאינו לא מקום כתיבה ולא מקום נתינה וקאמר דהא דלא חיישינן לה היינו טעמא משום דאפילו יודע אח"כ שיש לו שם אחר במקום אחר הגט כשר ובתשובת הרא"ש כלל ט"ו השמיט הסופר חלוקה אחת וכך צריך להיות אבל לא איתחזק בתרי שמי שאינם יודעים במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה וגם במקום הכתיבה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה א"צ לכתוב וכל שום וכו' דברי תשובה זו היא ממש כמ"ש בפסקיו ולא קשה כלל מה שהקשה ב"י: **וכתב** הרמ"ה וכו' נראה דרבינו הביא דברי הרמ"ה משום דבסוף דבריו הורה לנו דין מומר שגירש וסר"ת כתב כמותו בדין מומר שגירש אבל תחלת דבריו שאין חילוק בין מגרש במקומו לשולח כו' אינו הלכה דלהרמב"ם הוי מגורשת מדאורייתא אלא דפסול הגט מדרבנן ולהרא"ש כשר בדיעבד אבל להרמ"ה הויא ספק מגורשת מן התורה גם מ"ש דבשולח צריך לפרט שני השמות בפרט וכו' כבר מבואר במ"ש רבינו בסמוך דכותב וכל שום אפי' לכתחלה וכשר וכדעת בה"ג. ומ"ש ואם גירש בגט שלא הוחזק בו כלל וכו' פשוט הוא וליכא בה ספק והכל מודים בזו: **כתב** א"א הרא"ש בתשובה שאם לא הזכיר אבי האשה אלא כינויו וכו' פי' כינויו שאינו ידוע וניכר בכל מקום ואפ"ה כשר דלא גרע מאילו לא נכתב שם אביה כלל דכשר דיעבד דאין לפרש דמיירי בכינויו דידוע וניכר בכל מקום דא"כ מאי איריא כינוי אבי האשה דכשר הא אפי' כינוי האשה עצמה הגט כשר כדלעיל וכתב עוד על אחד וכו' תימה הא פשיטא דפסול מדאורייתא הוא כיון דמזוייף מתוכו ולא צריך לתשובה זו ותירץ מהרא"י בכתביו דהמעשה היה שאבי אביו היה נקרא שמואל וכיון דאשכחן לבן בן נחור מפי בושת בן שאול וכן ותבאנה אל רעואל אביהן והוא היה אבי אביהן לחד מ"ד אלמא דאין זה קרוי מזוייף מתוכו אלא ספיר כתב יוסף בן שמואל אע"פ שהיה שמואל אבי אביו וכשר מן התורה הוא אלא דאפ"ה פסק הרא"ש דהגט פסול מדרבנן משום דהרואה אומר אחר מגרשה: **כתב** ב"י בד"ה תנן בפרק ג"פ וכו' עד וצ"ע עיין במה שכתבתי לפרש דעת נ"י בזה לעיל בסימן ק"ח ס"ב גם לענין פסק הלכה. כתב בהגהות ש"ע סעיף י"ד אם נקרא בפי ישראל בשם אחד ובפי עכו"ם בשם אחר כותבין שם ישראל דמתקריא על שם עכו"ם עכ"ל פסק כמ"ש הרב המגיד ע"ש הרמב"ן דגם כשהשם השני של לעז כותבין דמתקריא דהא פשיטא דהעכו"ם אינן קוראים בשם אחר של עברי אלא של לעז. ואח"כ

דרכי משה

בניה ממזרים וכב"י בסי' זה דכן משמע מדברי התוס' פ"ב (י"ט:) גבי ההוא דשקל ס"ת ויהיב לדביתהו וע"ש: (ה) ועיין בזה בתשובת מיימון סוף אישות: (ו) וכן היא בת"ה סימן רל"ד ובסדר גיטין שלנו דכן נוהגין ועיין עוד בסדר גיטין דאם היה לו שם כינוי מלבד שם דעכו"ם כותבין פלוני המכונה פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה: (ז) וע"ל בסי' זה מומר שעשה תשובה ובא לגרש אין כותבין רק שם דיהודית ואפי' כל שום וחניכה אין לכתוב: (ח) אבל מדברי הריב"ש סי' קמ"ג לא משמע כדבריו אלא נראה טעמא מום דשם עכו"ם הוי כשם טפל ושם דיהדות שם העיקר ולכן פסול כדמוכח דיש סימן זה וא"כ אפשר דאף המ"מ והר"ן מודים בזה: (ט) ובסדר גיטין שלנו סימן כ דלכתחילה לא יכתבו שום רב אי חכם אלא כותבין פב"פ אע"פ שאחד מהן חכם או רב וכ"כ מהר"י מינץ דה"ה אם אביו קדוש אין כותבין בן הקדוש אלא ב"פ עוד בסדר גיטין דכותבין בן פלוני ולא בר פלוני ואם הוא

פרישה

הכתיבה דליכא נמיחש כ"כ לקלקולא ב"י: (ה) הוי ספק מגורשת לאפוקי רבינו דמכשיר בזה בדיעבד: (ו) שני השמות בפרט כו' שאם לא יפרט אלא שם מקום הנתינה אע"פ שבכלל וכל שם הוי מקום הכתיבה אכתי איכא למיחש דאתי לקלקלה לומר לא בעלה של זו הוא שגירש מאחר ששם שהם בקיאין בו אינו מוזכר בגט ב"י: (ז) אין לו לגרש אלא בשם ישראל אבל שם אחר אינו שייך בתורת משה וישראל והא דמכשיר בסמוך בגר בשם דגיותו ה"ט דמומר הכותב שם דגיות שבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר הכותב שם שהיה לו קודם שיתחייב במצות אין תורת משה מוגעו דהא לא חייבה תורה לעכו"ם שיתגיירו ב"י: (ט) שינוי השם הוא עכ"ל הוא מלשון הרמ"ה ב"י ולכן א"ש שהמתין מלכתוב דברי רבינו תם (במומר המגרש שאין צריך לכתוב אלא שם של יהדות ועיין בתשובת בו לב ה"ג

דרישה

ועיין בב"י: (ודוקא עד ג' דורות פירוש דאיירי גם כן שלא הוזכר עמו בעצמו אלא שם ראש המשפחה לבד ומש"ה כל שהוא ג' דורות או מוכחא מילתא דבן אותו ראש המשפחה הוא אבל כל שמרוחק יותר משלשת דורות או ליכא הוכחה דבן אותו ראש המשפחה הוא ב"י כ"פ): [ד] ואם גירש בשם עכו"ם או על פי דכתב וכל שום כו' פסול כתב הריב"ש כי' מ"ג דוקא שלא כתב שם העיקר כלל אלא כללו בלשון וכל שום כו' אבל אם כתב גם שם העיקר אפילו במומר שכתב שם עכו"ם תחלה ושל יהודי דמתקרי הגט כשר ואפשר דבמקום שהמלכות מקפדת שלא להזכיר שם של יהודי במומר אם כן שם של גיות עיקר ויכול לכתוב שם של וכל שום וחניכה דאית ליה ומה שכתב רבינו תם דחלילה להזכיר שם של עכו"ם בגט לא אמר אלא במקומו ולדורותיו דברים כאלה אין לך אלא מקומם ובעתם עד כאן לשונו ר"פ: דאתו

הזכירו בכלל שהוא כשר וכתב עוד על אחד ששמו יוסף בן שמעון והמיר אביו והבן היה לו לגרש ולא רצה להזכיר שם אביו וכתב (ט) יוסף בן שמואל שהגט פסול שהרואה אומר אחר מגרשה כי שם בעלה יוסף בן שמעון וזה היה יוסף בן שמואל :

צריך

וא"כ כתב בסעיף י"ו דמנהג שלנו בשם יהודה וליב דכל ששם השני הוא לעז כותבין המכונה בין אם הוא יוצא מן השם או לא ע"כ וזהו כדעת סמ"ק וקשה לפי זה דא"כ כשהעכו"ם בלבד קורין אותו בשם אחר של לעז למה לא יכתבו ג"כ המכונה כי היכי דכותבין בשם השני של לעז כשאינו יוצא משם העברי ג"כ המכונה ונראה לחלק דדוקא כשאביו הטיל עליו ב' שמות ביח' בשעה שהכניסו לברית אחד שם של קדש לעלות בו לס"ת והשני שם כינוי של חול על שם משפחתו שהוא שם של עריסה הנה זה נקרא כינוי לשון העברי דזה עיקר וזה טפל לעיקר ע"ש משפחתו ולכן אין חילוק בין שהלעז יוצא משם העברי או לא בכל ענין נקרא כינוי אבל שם שקורין אותו העכו"ם בשם אחר לגמרי אעפ"י שהוא לעז אין זה כינוי לשם העיקר הלכך צריך לכתוב דמתקרי ובחילוק זה מתיישב הא דכתב עוד אותו הגה"ה וז"ל מי שיש לו שם עברי שעולה בו לס"ת ויש לו כמי שם בלשון לעז עושין שם העברי עיקר ועל השני כותבין דמתקריא וה"ה באשה עושין שם העברי עיקר עכ"ל בספרים הנדפסים באחרונה דבראשונים נדפס בטעות וקשיא דדבריו בהג"ה אחת סותרין מראשה לסופה והלומדים פה אחד דלית נגר ובר נגר דיפרקיניה אבל למאי דפרישית ניחא דסוף הגה"ה מדברת במי שקראו לו שם אחד של קדש בלחוד בשעה שהכניסוהו לברית שבו יעלה לס"ת אלא שאח"כ קראו לו עוד שם של לעז מאיזה סיבה הנה כיון שלא קראו לו שם של לעז בשעה שהכניסוהו לברית הנה אין זה כינוי לשם העברי אלא שם אחר לגמרי והא ודאי דאין חילוק בין ב' שמות של לשון עברי לשם אחד של עברי ושני של לעז כיון שכל א' שם בפני עצמו וצריך לכתוב דמתקריא וכי היכי דכשעכו"ם קוראין אותו בשם אחר של לעז כותבין דמתקרי כמו שפסקה תחילה משום דאין זה כינוי לשם העברי ה"נ דכוותא ולא כתב בראש ההגה"ה דכותבין על הלעז המכונה אלא היכא דשם של לעז הטילו עליו בתחילה שיהא כינוי לשם העברי על שם משפחתו הא לאו הכי כותבין דמתקרי ואי כתב המכונה פסול דאין זה כינוי כנ"ל ובתשובה על מעשה שנעשה בזה הארכתי בס"ד :

כתב בש"ע סעיף א' דאם יש לאחד ב' שמות כותבין שם שהם רגילין בו ויודעין בו ביותר ואומרים איש פלוני וכל שם שיש לו גירש איש פלונית וכל שם שיש לה וכך הוא לשון הרמב"ם בפ"ג ואיכא לתמוה דבסי' קכ"ח ס"ג כתב וז"ל יכתוב וכל שום דאית לי ולאחרי ומלבד זה אם יש לעיר ב' שמות יכתוב מתא פלונית דמתקריא פלונית והוא מדברי מהרא"י בכתביו סימן קפ"ה וזה סותר לדברי הרמב"ם שכתב גבי שם האיש והאשה שאין כותבין בפרט כי אם שם אחד וכוללים שאר השמות בכלל וכל שום וחניכה ופשיטא דכן הדין להרמב"ם בשם העיר ובדעת בה"ג אבל דברי מהרא"י הם ע"פ דברי ר"ת שחולק וסובר דצריך לפרט כל שם ושם בפירוש וכותבין דמתקריא שוב נראה דבש"ע גופיה משמע שחזר בו בסימן קכ"ט ממה שכתב בסעיף א' כדברי הרמב"ם שהרי בסעיף ד' כתב דביש לו שני שמות בב' מקומות ושולח הגט למקום אחר כותב שם מקום הנתינה ויכתוב שם מקום הכתיבה דמתקריא ואם כתב שם מקום הנתינה וכולל שם מקום הכתיבה בוכל שום כשר עכ"ל הרי שסתם דבריו דצריך לכתחילה לפרט ב' השמות כר"ת שלא לכתוב וכל שום לכתחילה . והכי נקטינן כר"ת וכמ"ש בהגהת ש"ע סעיף א' דמנהג שלא לכתוב וכל שום אם לא במומר :

צריך

שם אבי הבעל פסול (י) לענין גר המגרש עיין בתשובת הרא"ש שאכתוב בסימן זה :

וכתב עוד על א' ששמו יוסף בן שמעון וכו' בכלל י"ז סי"ב וכתב מהר"ר ישראל בכתביו סקל"ה דאפי' החזיק עצמו בבן שמואל זה ל' יום פסול דא"א לו לשנות שם אביו וכ"כ מדברי הרא"ש בתשובה הנזכר ועיין בתשובת הר"ן שכתבתי בס"ס קכ"ח וכתב מהר"ר ישראל בסי' הנזכר דבעד אחד המעיד ששם אביו שלא ככתוב בגט פסול . וכתב שם עוד שחכם אחד רצה להתיר משום דשם האב א"צ לכתוב בגט ולכך אין השינוי פוסלו ודחה הוא כמו שדחה ול"נ דלא דמי כלל לשינה מקום הלידה שהכשיר ר"ת שהרי כתב הרא"ש בפרק הזורק דטעמא משום דמקום לידתו אינו ידוע וגם אינו נקרא ע"ש מקום לידתו וליכא חששא שיתחלף באחר ולא דמי לשינה מקום דירתו דפסול דשאני התם דמקום דירתו ידוע לכל שכל אדם נקרא ע"ש מקום דירתו וכשרואים שינוי המקום אומרים לא זהו שגירש אלא אחר וכמ"ש רבינו בסימן קכ"ח ושינה שם אביו לשינה מקום דירה דמי שהרי שם אביו ידוע לכל וכשיראו שינוי יאמרו לא זהו שגירש . ומ"ש ר"ת והרא"ש שכיון שא"צ לכתוב מקום לידה אין השינוי פוסלו לא כתבו טעם זה אלא לומר דלא מיפסלי עדים משום דחתימי אשיקרא דמאחר דא"צ לכתבו לא קיימי עדים עליה אבל לא כתבו כן לומר דכל המשנה בדבר שא"צ לכתבו כשר דלא מכשרינן אלא היכא דליכא למיחש לקלקולא אבל היכא דאיכא למיחש לקלקולא כמו בשינה מקום דירה או שם אביו או שם אבי האשה פסול וזה נ"ל פשוט בדבריהם ז"ל ובסימן קל"ז האריך מהר"ר ישראל בדין זה וצידד הדבר להתיר היכא דלא אפשר להביא גט אחר ע"ש ומשמע מדבריהם שם דדוקא כי ההוא עובדא שנאמר לו שעיקר בשם הכתובה ואמר אמת בשם הגט וכמבואר בדבריו סימן קל"ח וסימן קפ"ד :

וכתב עוד בסימן קל"ח דאפשר דתשובת הרא"ש באותו שכתב יוסף בן שמואל לא היה בא להחליף שם אביו אלא אבי אביו או אבי אמו היה נקרא שמואל וכתב עצמו בו להם דבני בנים הרי הם כבנים ואפ"ה פסול מפני הטעות (יא) ובא"ח כתוב כלשון הזה תשובה שאלה אל הרא"ש ז"ל יוסף ששינה שם אביו בגט שהיה שמו יעקב והוא כתב שמואל לפי שהיה אותו יעקב מומר ומת בדתו אין לקנטר בו מאחר שהחזיק שמו ושם אביו כן במדינה ומתקנת רבן גמליאל נהגו לכתוב בגיטין פב"פ וכל שום אוחרן וחניכה דאית לי ולאבהתי הגט כשר שלא הצריכו חכמים לחזור אחר עדים להחזיק שמו ושם אביו אלא ע"פ עצמו ומפני הרמאים שהיו משנים שמם תיקן ר"ג לכתוב כן נמצא שגירש בכל שם שהיה לו ולאביו ואם לא מפני שניסאת האשה ושלא להוציא לעז על הגט שלא תצטרך להוציאה מזה הואיל ונתייחדה עמו הייתי מסכים לרדות הרשע ולכופו עד שיכתוב לה גט בשם שברור לו לאביו אבל עתה אין חשבון בדבר לסמוך על הדין ועל דת משה וישראל שהגט כשר ותהא האשה בהתירה ותורנו יאיר עינינו בתורתו שלמה ב"ר יצחק עכ"ל : **אם** לא כתב שם האיש והאשה בגט כתוב בהגהת אשיר"י פ"ב בשם א"ז דהגט פסול והבנים ממזרים אבל המרדכי כתב בר"פ כל הגט כתב ר"י הלוי אי לא דמסתפינא מחבריא ה"א אפי' לא הזכיר שם האיש והאשה בגט כשר והביא ראיות לדבר ומדברי התוס' בפ"ב דגיטין (יט :) גבי ההוא גברא דעאל לבי כנישתא שקל ס"ת יהב לדביתהו משמע שאם לא כתב שמו הגט בטל מן התורה כדברי א"ז : **תנן** בפרק גט פשוט (קס"ז) כותבין גט לאיש אף ע"פ שאין אשתו עמו וכולי ומפרש בגמרא שאין כותבין גט עד שיכירו שם האיש ושם האשה ופריך וליחוש דילמא אזל למתא אחריתי ומחזיק לשמיה ביוסף בן שמעון וכו' ופירשב"ם לתנא דמתניתין דבעי מכירין למה כותבין גט לשום אדם אע"פ שאנו מכירין שמו והלא שמא ראובן בן יעקב זה מעיר אחרת בא לכאן והיה שמו שמעון ועתה הרגיל והחזיק שיקראו לו כאן ראובן לפי שרוצה לגרש אשת ראובן בן יעקב שבמקום פלוני ומשני אמר רב אחא בר חיננא הכי אמר רב כל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו ופירשב"ם אין חוששין לו דכ"כ לא היה מחליף שמו זמן מרובה פן יודע הדבר ואמר תו בגמרא לא איתחזק מאי אמר אביי דקרו ליה ועני רב זביד אמר רמאה ברמיותיה זהיר ופירשב"ם ברמאותיה ידע ויזהר לענות הלכך אין תקנה עד דליתחזק והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דלא איתחזק משום דס"ל כרב זביד דאין תקנה אלא אם כן הוחזק וכן דעת הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה : **ולענין** אם צריך ב' עדים להעיד שזה שם האיש וזה שם האשה או אי סגי בעד א' כתב ה"ה בפכ"ד מהלכות מלוה בשם הרשב"א דלהכרת שם איש ואשה אפי' ע"פ עד א' אפי' ע"פ אשה וקרוב סומכין דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא וכ"כ בנ"י בפרק גט פשוט בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל (יב) ולא הבנתי מ"ש קודם לכן על ובלבד שיכיר שם האיש והאשה כלומר דלא סגי בהכרת פנים ושיסמוך על אחרים בשמות משום דהוי מילתא דעבידא לאיגלויי אלא צריך שיכיר שמותיהם גם כן עד כאן לשונו וצ"ע (יג) : **ולענין** שם אביו יש לדקדק מדברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות מלוה שאין כותבין על פיו שכתב אחד השטרות הנכתבים לאחד וכו' צריכים שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וכו' ואע"פ שכתב שם בסמוך כל מי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו וכולי ולא כתב כל מי שהוחזק שמו ושם אביו יש לומר דלישנא דגמרא נקט כמנהגו ובגמרא כי אמרינן כל מי שהוחזק שמו היינו שמו ושם אביו אלא דלישנא קלילא נקט כן נראה לי אבל ראיתי נוהגים לכתוב שם אביו על פיו : **לעולם** עושים שם מקום הנתינה עיקר ושם מקום הכתיבה טפל אפילו ששם מקום הכתיבה מובהק יותר משל מקום הנתינה או ששם דמקום הכתיבה נשתנה על ידי חולי שהוא עיקר כמו שכתב מהר"פ אפ"ה היכא שבמקום הכתיבה אינו מקום הנתינה לעולם כותב שם מקום הנתינה בעיקר כן כתב מהרי"ק בשורש נ"ח ובתחילת סימן זה כתבתי דברי הרשב"א בתשובה על מי שיש לו ב' שמות בב' מקומות : **אם** כתב שם דמקום כתיבה לבד והוא שם שכל הרואה יודע שאינו שם שאין דרך לקבוע שם לשום אדם בכינוי זה . וכן אם שם דמקום נתינה הוא כינוי שאין דרך לקבוע שם לשום אדם בכינוי זה נראה מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו שהוא כשר דתו ליכא למיחש ללעז שסבר יודעים שיש לו שם אחר זולת הכתוב בגט או זולת שם שקורין לו במקום נתינה וכן משמע מהקונדריסים : **מי** שיש לו שם אחד ביהודה ושם אחד בגליל והוא ואשתו במדינה שאין מכירין בו אלא בשם אחד בין שהוא אחד מב' שמות בין שהוא שם אחר לכתחילה יש לכתוב כל השמות שיש לו או שיכתוב שם שיש לו כאן ויכתוב וכל שום לכלול שמות דשאר מקומות ואם לא כתב אלא שם שיש לו במקום שהוא ואשתו שם כשר ולא חיישינן ללעז דשאר מקומות כן משמע בירושלמי וכתבוהו התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן בהשולח וכן כתבו ג"כ סמ"ג ובעל התרומה . אם יש לו ב' שמות והוא ניכר בשני השמות בב' המקומות כלומר במקום הכתיבה ובמקום הנתינה אעפ"י שיש לו עוד שם אחר בשאר מקומות שאינם מכירין מקום הכתיבה ומקום הנתינה וגם שם של מקום שהוא עומד והיא עומדת הכתוב בגט אינו ניכר בשאר מקומות אפ"ה כשר דאין לחוש בלעז של שאר מקומות אבל לכתחילה צריך לכתוב גם שם של שאר מקומות כיון ששם שקוראים אותו במקום שעומדים אינו ניכר בשאר מקומות והכי איתא בירושלמי וכן הוא בספר התרומות וסמ"ג והמרדכי בפרק השולח וכתוב עוד בספר התרומה אבל אם השם הכתוב בגט קוראים אותו בכל המקומות שמכירין האיש אעפ"י שיש לו עדיין שאר שמות יכול להיות דאף לכתחילה כשר (יד) . אם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשביל מקום כתיבה ונתינה כתב הר"ן דמשמע שאינה מגורשת וה"ה כתב בפ"ג בשם המפרשים שהוא פסול ואיפשר דנקט פסול לומר דלא מיפסל אלא מדרבנן דלאיכא מגורשת פסול כמי קרי ליה . אהא דתנן בהשולח בראשונה היה משנה שמו ושמה וכו' התקין ר"ג שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו כתבו התוס' כתוב בטופסי גיטין של ה"ג שצריך לכתוב בגט שום וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאחרי משמע שלשון זה היו כותבין בגט ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה בשכותב בגט וכל שם וחניכה נראה לכך נראה לר"ת וכל שם שיש לו דקתני במתניתין היינו כל שמותם בפירוש ותיקן ר"ת לכתוב

דרכי משה

כהן או לוי יכתוב פב"פ הכהן או הלוי פלונית בת פלוני הכהן או הלוי ואם יש להן כינוי יכתוב כהן או לוי קודם הכינוי וכן יש לנהוג מיהו ראיתי קצת גיטין שכתבו הכינוי קודם בסי' כ"ז דמהרי"ק כתב אהרן דמתקרי אלעזר הכהן וכתב כן לכתחילה ואולי יש לחלק בין מתקרי למכונה עכ"ל : (י) מיהו לכתחילה נוהגין להזכיר אף שם אביו ואפי' כינויו וכן [illegible]

פרישה

[illegible]

לכתוב בגט אני פלוני דמתקרי כך וכך וכתבו התוס' דקלא משמע בגמרא כדברי
ר"ת גם המרדכי וסמ"ג והתרומה כתבו דברי ר"ת סתם משמע דהכי ס"ל אבל
הר"ן חלק על ר"ת וכתב דלישנא דמתניתין לא מוכח כר"ת דא"כ הו"ל התקין
ר"ג שיהא כותב כל שום שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני עם כל שם שיש לי
משמע שאותו לשון עצמו תיקן אבל מדברי הראב"ד נראה דה"פ התקין ר"ג שיהו
כותבין איש פלוני כלומר ב' השמות שיש לו בפירוש שם מקום הכתיבה ושם מקום
הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לווי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ וכל שם שיש לו
וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אוחרן כו' עכ"ל הר"ן ומדברי הרשב"א
משמע דס"ל כר"ת אלא שכתב שהעולם נהגו לכתוב וכל שום בכל גיטין משום שם
לווי ומ"מ כשיש לו ב' שמות משמע דס"ל שיכתוב פלוני דמתקרי פלוני והרא"ש כתב
דמתני' מוכח כר"ת והעולם נהגו כה"ג לפי שנהגו העכו"ם באשכנז שקורין ליהודים
בחניכה הקרובים ללשון עברי ואין ראוי לכתוב על אותה חניכה דמתקרי לכך נהגו
לכתוב וכל שום וחניכה דאית ליה שמלה זו כוללת הכל עכ"ל ביאור דבריו אעפ"י
שידענו בודאי שאין לו שום שם וחניכה אחרת כותב וכל שום וחניכה ואינו נמנע דכיון
שנהגו לכתוב כן תו לא חיישינן למיחזי כשיקרא וגם ה"ה כתב בפ"ג וכבר נהגו עכשיו
לכתוב בכל גט וכל שום אוחרן וחניכה דאית ליה וכן כותבין בשם האשה וכן נזכר
בנוסחת הגט שכתב רבי' בפ"ד וגם בהגה"מ בפרק ג' כתב שנהגו כה"ג וכן כתוב ר"י
בה"ב . ומ"מ היכא שיש לו שני שמות טוב לכתוב דמתקרי פלוני וכל שום שיש לו
וכדברי הראב"ד וכ"כ ממ"ש הרשב"א וה"ה בשם הרמב"ן והני ישראל שבא"ל ששמותיהם
בשם ישראל ויש להם שמות אחרים בשם העכו"ם וכו' צריך לכתוב אנא פלוני דמתקרי
פלוני (טו) וכ"כ בקונטרס בשם הר"י והפריז לומר שאין ראוי לגרש בו אם לא כתב
השני שמות אעפ"י שכ' וכל שום : מי שיש לו ב' שמות כותבים פלוני דמתקרי פלוני ד"מ
ראובן דמתקרי שמעון ואם לא כתב דמתקרי אלא כתב ראובן שמעון כתב מהר"ר
ישראל בכתביו סי' ר"ס ובתרומת הדשן סי' רל"ד דלא פסלינן ליה אבל מהרי"ק בשורש
ל"ח כתב שהוא פסול לפי שנראה מתוך הגט שקורין אותו ראובן שמעון ואינו כן כי
במקום הנתינה אינו נקרא אלא שמעון ובמקום הכתיבה אינו נקרא אלא ראובן עכ"ל
ואפשר לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ דמהר"ר ישראל מיירי כשנקרא
בשני השמות במקום אחד ומש"ה מכשיר ומהרי"ק מיירי כשנקרא במקום הנתינה בשם
אחד ובמקום הכתיבה בשם אחר וכדמשמע מדבריו ומש"ה פסול (טז) :

בין שיש לו ב' שמות והשם השני יוצא מהשם הא' בזה יש כמה חילוקים א' אם
הוא קיצור השם כגון בילי בולטא שמואל מואל מרגלית מרגליתא לפורה
פורה בנימן בונמי יצחק חקין א"צ לכתוב שם שני כלל דאין זה לא כינוי ולא שינוי
כ"כ במרדכי בשם ר"ת ובהגה"מ פ"ד (יז) קורא שם דנערות ליצחק חקין וכתב
דאין כותבין אותו וגם בקונד' קורא שם דנערות ליצחק חקין וכן פרץ פרצין אהרן
ארנין וכתב בשם ר"י מקורבי"ל שאין לכותבה מיהו אם יש בעיר איש אחר ששמו
כשם זה אלא שזה נקרא גם בשם זה דנערות כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' זה
דכותבין שם זה דנערות לסי' וכתוב שם דיעקב יעקל הוי כמו יצחק חקין . ב' אם
השם הב' יוצא ממשמעות העברי שקורין ליהודה ליאון או ליאונס ע"ש גור אריה
יהודה הא ודאי שכותבין גם השם הב' וכותבין יהודה דמתקרי ליאון ולא יכתוב
המכונה וכל הכותב בזה וכיוצא בו המכונה אינו אלא טועה שלשון כינוי בכל
התלמוד משמע שאינו השם כלל כ"כ מהרי"ק בשורש קס"ב וכ"כ בקונטרס שאם
הכינוי דומה לעברי יכתוב דמתקרי כגון יהודה דמתקרי ליאון ואם אינו דומה
קצת לשם העברי יכתוב המכונה (יח) . ג' היכא שהשם הב' יוצא ממשמעות שמו
העברית אלא שנקרא כן ע"ש משפחתו כתב מהרי"ק בשורש ק"ו שיש לכתוב המכונה
ולא יכתוב דמתקרי ומשמע לי דלא שנא לן בין אם שם השני הוא בלשון עברי בין
שהוא בלשון לעז אע"פ שיוצא ממשמעות שמו בעברי מאחר שהוא נקרא כן ע"ש
משפחתו כותבין המכונה ואע"פ שמדברי מהרי"ק בתשובה זו משמע דמיירי כששם
השני בלשון לעז דוקא גם בכלבו ובסמ"ק כתוב דרגילין לכתוב דמתקריא כששם
השני בלשון עברי וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה וכן כתוב בקונד' ובהלכות
הגט דמרדכי ובהגה"מ פ"ג בשם סמ"ג נ"ל דלאו דוקא אלא אורחא דמלתא נקט
ותדע שהרי תלה מהרי"ק סברא זו בדעת מהר"פ שכתב כן ועל כי קורין אותו
פואה ונסתפק ידידי אם הוא יוצא משם רפאל כלומר בקיצור השם ידע ידידי
דנקרא כן ע"ש משפחתו וא"כ דבר פשוט שיש לכתבו בגט בלשון המכונה כיון דהוי
לשון לעז כמ"ש רבינו פרץ עכ"ל ובשורש ל"ח כתב לשון תוס' מהר"פ כששם השני
בלשון לעז כגון חניכה שקורין שוורגוס אז כותבין המכונה אבל כששם השני הוא
לשון עברית כגון אותם בני אדם שנשתנה שמם מחמת חולי אז כותבין דמתקרי
עכ"ל ואם איתא דשאני לן בחניכה בין כשהיא בלשון עברית לכשהיא בלשון לעז
למה ליה לפרושי כגון בני אדם שנשתנה שמם מחמת חולי לכתוב סתם אבל כששם
השני הוא לשון עברית דהיינו חניכה אלא ודאי כל חניכה כותבין המכונה בין
שהיא בלשון עברי בין שהוא לשון לעז ומש"ה לא משכח שיכתבו דמתקרי אלא
בנשתנה שמו והא דנקט גבי חניכה לשון לעז אורחא דמילתא נקט כדפרישית דסתם
חניכה הוי בלשון לעז . וגם הכלבו ושאר החיבורים שכתבו דין זה נראה דמדברי
הרי"ף ילפי לה וכיון שהוכחנו דלשון לעז דנקט הרי"ף לאו דוקא א"כ כך יש לפרש
דברי שאר החיבורים כנ"ל (יט) . ד' אם שם השני בלשון לעז והכל אחד כגון
חיים שקורין ביבנט (ר"ל לעבין) כתוב בקונד' דלא יכתוב ודימה אותו ליצחק שקורין
איסק ומשמע דס"ל דדוקא ביהודה שקורין ליאון כותבין משום דאע"ג דנקרא
ליאון ע"ש גור אריה יהודה מ"מ לעז יהודה אינו ליאון אבל ביבנ"ט שהוא לעז
ממש של חיים לא כותבין מיהו אחר כך כתב שמשמע ששמות המשתנים מעברי ללעז
אע"פ שהכל אחד כגון אביגיל אביגי כתבינן וגם בהגה"מ פ"ד כתובה סברא זו
שהמשתנין מעברי ללעז אעפ"י שהכל אחד כגון אביגיל אביגי כותבין ולדעת זו
שכותבין שמות המשתנין מעברי ללעז כותבין דמתקרי ולא המכונה וכדכתב מהרי"ק

דמכונה משמע שאינו השם וכ"כ גם מדברי הקונדרים שכתבו לסברא ראשונה דלא
יכתוב חיים דמתקרי ביבנט משמע דאם איתא דהוה כתבינן ליה דמתקרי הו"ל למיכתב
ולא המכונה . והיינו כשאינו כינוי המשפחה אבל כשהוא כינוי משפחה נ"ל דלכ"ע
כתבינן ליה וכותבין המכונה כמ"ש למעלה : מי שנשתנה שמו מחמת חולי כ' המרדכי
בהשולח שאע"פ שקורין אותו תמיד בשם הא' מ"מ אותו השם שני לשינוי הוא עיקר
וכותבין אותו קודם וכ"כ הגהות בפ"ג מהלכות גירושין בשם סמ"ג וכ"כ בכלבו וסמ"ק
וכ"כ בקונדריסין וסיים בה וכותבין שם השני קודם ואחר כך דמתקרי פלונית שם
ראשון ודין זה כתבו מהרי"ק בשורש ל"ח בשם מהר"פ וכתב שצריך לכתוב פלוני
דמתקרי פלוני וקרא תגר על גט שכתבו בו ב' השמות בלא דמתקרי ביניהם וגם
בת"ה סימן רל"ד כתב שצריך לכתוב דמתקרי אמנם אם בא לחתום בגט דיחתום
יעקב משה בן פלוני עד וא"צ לחתום דמתקרי ונתן טעם לחלק בין המגרש לעד
בענין זה וכתב עוד שם כמדומה לי שנהגו באוסטרייך אפי' בכתיבת שם האיש בגט
היו כותבין יעקב משה ולא דמתקרי כלל ואיפשר משום דמנהג במדינה ההוא שעולין
כך לקרות בתורה יעקב משה כתבו ג"כ בדרך הזה בגט כדמשמע באשיר"י פרק
השולח דאזלינן בכתיבת השמות בגיטין בתר עלייתו לקרות בתורה מ"מ נראה עיקר
כדכתיבנא לעיל עכ"ל . ואם לא כתב דמתקרי מצאתי בתשובת האשכנזי איש א'
היה שמו יהודה ונשתנה שמו בחליו וקראוהו משה ושלח גט לאשתו וכתב משה יהודה
והחזירוהו הגדולים וכתב גט אחר משה דמתקרי יהודה ובתשובה אחרת מצאתי סדרנו
גט והיה עמנו מהר"י ברונא והסכמנו כולנו לכתוב משה דמתקרי יהודה מ"מ הכותב
ראובן שמעון לא פסלינן ליה ע"כ (כ) וכ"ע מהרי"ק בשורש הנזכר שלא דבר הר"פ
אלא כשהכתיבה והנתינה במקום א' ושם יודעין ומכירין בשם השני שהוא לשינוי
ואיפשר שכן יהיה הדין כשאינם במקום א' אלא שבמקום הנתינה מכירין ויודעין
בשם הב' שהוקבע לו מחמת חולי אבל היכא שאין הכתיבה והנתינה במקום א' וגם
במקום הנתינה אינן מכירין בשם הב' שהוקבע מחמת חולי דבר פשוט הוא שבזה לא
איירי הר"פ אלא צריך לכתוב ב' שמות ושם מקום הנתינה עיקר עכ"ל (כא) ודע
דהא דשם ב' עיקר אע"פ שקורין אותו תדיר בשם ראשון היינו דוקא כשקורין אותו
לפעמים בשם ב' אלא שקורין אותו יותר תדיר בשם ראשון אבל אם אין קורין אותו
כלל בשם ב' פשיטא שאין כותבין אותו כלל ואפי' לטפל דהיאך יכתוב דמתקרי
והוא אינו נקרא כן וכ"כ בקונטרס גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי
ונקראת חנה וכל העולם קורין אותה רבקה שהוא שמה הראשון שאין לכתוב שם חנה
בגט כלל ופשיטא דשם רבקה לא גרע מחניכה הניכרת וידועה לכל שכתבו הפוסקים
דסגי באותה חניכה לחוד ואפי' לכתחילה וכן מצאתי בתשובה אשכנזית שנשאל
גדול אחד שנכתב בגט מרים ואח"כ הוציאה אמה לעז ואמרה שהיתה נקראת לאה
עד שהיתה בת שתי שנים ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת מרים ועד עתה קראו
אותה מרים כ"ע . והשיב משום שינוי שם אין לפסול הגט ואפי' לכתחילה יש לכתוב
שם השינוי לבד כיון דנשתנה שם הראשון לגמרי והכל קורין שם השינוי א"כ בטל
שם הראשון וכן הסכתי עתה לבינגא כה"ג עכ"ל ומזה נלמוד להיכא דאין קורין בשם
שני כלל וכ' עוד בקונטרס מעשה בא לפני מהר"פ בא' שהיה חולה והחליפו שמו
בחליו והיו קורין אותו שם אחר לגמרי והצריך הרב שני גיטין א' בשם הראשון וא'
בשם האחרון ונתנן שניהם יחד עכ"ל ומשמע ודאי דהיינו דאיכא בין האי מעשה שבא
לפני מהר"פ למה שכתבו החיבורים בשם הר"פ דשם שני עיקר וכותבין אותו קודם
אע"פ שקורין אותו תמיד בשם האחר דהתם קורין אותו לפעמים בשם שני אלא
שנקרא יותר תדיר בשם ראשון אבל בהאי מעשה לא היו קורין אותו כלל בשם שני
ודייקא נמי דקתני והיו קורין אותו שם אחר לגמרי ומש"ה אצרכוה ב' גיטין דכיון
דאין קורין אותו כלל בשם ב' א"א לכתוב שם ב' עם שם א' בגט א' ואפי' לטפל
וכמו שהאריך בקונטרס גבי הא דאשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה ומ"מ משום דשם
שני עיקר כל שקורין לו בו קצת אע"פ שקורין לו בשם א' תדיר אפי' השתא דאין
קורין לו בו כלל הצריכו גט אחר לחוש לשם שני מיהו היכא דלא כ' אלא גט א' בשם
ראשון נ"ל דכשר כיון שאינו נקרא בשם שני כלל וכ"כ בכתבי מה"ר ישראל סי' רי"א
עוד אכתוב בסמוך חילוק אחר בין האי עובדא דמהר"פ למה שכתבו החבורים בשמו :

וכתוב עוד בקונדריסים אהאי עובדא דשמה רבקה ונשתנה לחנה וכו ודין זה
בנשים לבד אבל באנשים אינו כן ששמם מובהק ע"פ הס"ת או ע"פ
חותמו בכתביו ובשטרותיו אלא יכתוב השם שהוא עולה בו לקרות בתורה וחותם
בו כתביו ושטרותיו עכ"ל גם מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו משמע דבתר שם שהוא
עולה בו לקרות בתורה ושהוא חותם בו שטרות ואגרות אזלינן וכן משמע מדברי
הרא"ש בהשולח וכי היכי דלא לפלוג אמעשה שבא לפני הר"פ שכתבתי בסמוך
שהצריכו ב' גיטין ולא הלך אחר שם שעלה בו לקרות בתורה ושהוא חותם בו נ"ל
דהתם מיירי בשלא הוחזק עדיין בקריאת התורה ובחתימת שטרות כגון שבא לגרש
מתוך החולי שע"י נשתנה שמו והכי דייק לישנא דנקט שהיה חולה והחליפו שמו
בחליו ולא כתב מעשה בא' שנשתנה שמו מחמת חולי ובהכי ניחא נמי מאי דק"ל למה
הצריכו ב' גיטין הא בגט אחד סגי שיכתוב פלוני דמתקרי פלוני אלא משום דכל
כה"ג כותבין שם שני תחילה וכיון שעדיין לא הוחזק בשם זה בקריאת התורה וחתימת
שטרות לא נראה לו לכתוב שם זה תחילה שנראה שהוא עיקר שמו וגם לא רצה
לכתוב שם הראשון תחילה דשמא לעולם שם שני עיקר אע"פ שעדיין לא הוחזק
ולפיכך הצריך שני גיטין : **ומ"מ** משמע דמעשה שבא לפני הר"פ פליג אמ"ש
בקונטר' בעובדא דאשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה וכו' דאין כותבין אלא
שם ראשון ולא הצריך לכתוב גט שני ושמא י"ל דשאני הכא במעשה דהר"פ שהיה
עתיד לבא לידי בירור אי זה שם עיקר על ידי עלייתו בתורה או חתימתו בשטרות
ואגרות : **כתוב** בתשובה מהר"י ווינא (סי' קפ"א) כשנותנין ב' גיטין לאשה
אח' צריך ליתן זה אחר זה דאם יתן לה שתיהן בבת אחת דלמא דעתיה
אההוא דלאו גיטא הוא (כב) וכדאמר ר' נתן (קידושין מח.) במקדש במלוה ופרוטה
דאיכא

דרכי משה

ומיהו בדיעבד כשר אע"פ שלא כתב רק שם הכתיבה והנתינה וכן הוא בתוס' והרא"ש בשם הירושלמי : (טו) ולא נראה כן מדברי הרא"ש פרק השולח ואנן נוהגין כדברי הרמב"ן וצ"ע בפסקי
מהרא"י סי' רפ"ב : (טז) ואין דבריו נראין דמהרא"י לא מיירי בענין זה כלל אלא באדם שנשתנה שמו ע"י חולי שעולה בשתי השמות לס"ת ולכן יש להכשיר ג"כ בגט כדמשמע התם אבל בלאו
הכי אף מהרא"י מודה לדברי מהרי"ק ואין לחלק : (יז) דלא כי"א שכתבו הגהות מיימון שצריך לכתוב שם הקצור כגון אביגיל אביגי : (יח) וכתב עוד דהמנהג לכתוב יהודה המכונה ליבא
אע"פ שנקרא כן ע"ש גור אריה דפי' אריה בל"א ליבא ונ"ל שאנו נוהגין כדברי הכלבו והסמ"ק והל' הגט דמרדכי דף קנ"ו ע"א והגהות מיימון פ"ד דרגילין לכתוב דמתקרי כששם השני בלשון
עברי וכששם השני בלשון לעז כותבין המכונה עכ"ל וכן אנו נוהגין ולא חלקו בין אם הלעז הוא פירוש העברי או לא : (יט) נראה מדבריו דס"ל דכל שנשתנה שמו מצד עצמו כותבין תמיד
דמתקרי וכשהכינוי מצד המשפחה כותבין תמיד המכונה ואין נוהגין כדבריו גם פירושו בדברי הפוסקים הוא דחוק ומה שרוצה להכריח מדברי הרי"ף אינו נראה הכרח ואין רצוני להאריך במה
שאין בו נפקותא שהרי אין המנהג כדבריו ובסדר גיטין שלנו כתוב בשם הרבה גדולים דאין לכתוב שם הכינוי של משפחה כלל כגון גנ"ש ק"ץ שליינ"ר וכדומה וכן אנו נוהגין וכן ראוי לנהוג
משום שכתב בסדר גיטין סי' ב' על גט אחד שהיה כתוב בו חיים המכונה גנ"ש שהוא כינוי משפחה ואמר הרז"ק שהגט אינו כשר כי ע"ש משפחה כותבים ההינוך ולא המכונה כי מכונה משמע
לשון יחיד והינוך על כל משפחה כמו שפירש"י פרק המגרש (פז :) בת"ה סי' רל"ה משמע דיש לכתוב וכל שום וחניכה אף במקום דלא נהיגין לכתוב כן בשאר גיטין לכן נראה שאין לכתוב
כלום מהכינוי המשפחה להוציא נפשו מספק ויש לעשות כדברי בעל סדר הגט שכתב סתם שלא לכתבו כלל ואילו הוה דעתו לכתוב שום חניכה היה מפרש כנ"ל : (כ) ובסדר גיטין משמע דהיו
כותבין בלא מתקרי כאשר עולה לס"ת וע"ש סי' ל"ג ומהרי"ו כתב בתשובה סימן קפ"ב דיש לכתוב דמתקרי אע"פ שעולה בשנים לס"ת וע"ש וכ"מ בסדר גיטין אחד ומצאתי עוד שם דאם נתנו
לו במילתו שם אחד וע"י חולי נשתנה שמו יש לכתוב דמתקרי אבל אם נתנו לו ב' שמות במילתו יש לכתוב בלא מתקרי ויש לכתוב אותו שם שקורין אותו בו תחילה ובמהרי"ל כתב דיכתוב
שם המנהג לבסוף ול"נ אלא כדברי המרדכי דלעיל : (כא) ובסדר גיטין סי' ל' משמע דכה"ג יש ליתן ב' גיטין : (כב) וכן נ"ל שלא ליתן ב' גיטין בב"א דאין ברירה בגיטין וכמו שכתבתי לעיל
סי' קכ"ב ועוד דהתוספות דסוטה פרק ארוסה כתבו דהמגרש בב' גיטין הוי פסול מדאורייתא ואע"ג דהתם מיירי דמגרש בב' גיטין כשרים אבל כשמגרש מספק ממ"נ אין כאן אלא גט אחד
ג' נראה דלפעמים שניהם כשרים מדאורייתא אלא כשמחמירין לפעמים מדרבנן וע"כ אין ליתנן בבת אחת מיהו לקמן סימן קל"ב משמע דיכול ליתנן בבת אחת וכן הוא בת"ה סי' רל"ג וכו
תשמע

דאינה מקודשת משום דדעתה אמלוה ואע"ג דהלכה כרבי יהודה הנשיא דפליג עליה דילמא הכא מודה ר"י הנשיא דהתם היינו טעמא משום דאדם יודע שאין קידושי מלוה כלום ודעתיה אפרוטה אבל הכא אין יודע אי זה מהם מועיל. מי שנקרא בעת לידתו חיים ואח"כ קורין אותו ביבכ"ט ועולה לס"ת בשם ביבכ"ט וחותם בו שטרות ואגרות נראה דשם ביבכ"ט עיקר וכותבין ביבכ"ט דמתקרי חיים ואם אין קורין אותו כלל בשם חיים אין כותבין אלא ביבכ"ט לחוד ואם כתב ג"כ שם חיים משמע מתוך הקונדריסים גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה דאינה מגורשת אשה שנקרא שמה שמחה בעת הלידה ואח"כ נקראת אליגריא"ה נראה דאזלינן בתר שם דקרו לה רובא ואותו כותבים עיקר ועל האחר כותבין דמתקרי' כההיא דקרו לה רובא מרים ופורתא שרה דכך לי שם שהוא פי' שם העברי כמו שם אחר כנ"ל (כג) מי שנשתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון נראה מתוך דברי הקונדריסים דאפ"ה צריך לכתוב שני גיטין אחד בשם ראשון ואחד בשם שני דאמעשה שבא לפני הרי"ף שכתבתי בסמוך כתב מצאתי במדרש ה"ר מנחם מלוניש כי צריך לכתוב שני שמות הראשון והשני כי כן מצינו ביעקב שכתוב בתורה (בראשית לה) לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל ושוב נמצא בכמה מקומות יעקב בתורה עכ"ל ומשמע לי דטענה זו לומר שאע"פ שנשתקע ממנו שם ראשון אכתי צריך לגרש בו ג"כ דלעולם חשיב שמיה ואין לומר שיכתוב ב' השמות יחד כמ"ש בקונדריסים גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה הילכך משמע לי שדעתו לומר שיכתוב שני גיטין א' בשם ראשון וא' בשם שני ויתן שניהם יחד ומדברי מהרי"ק בשורש פ"ו נראה קצת שאע"פ שאינו ניכר כלל בשם ראשון כותבים שם ראשון ועל שם שני כותבים דמתקרי ואם אינו שם אלא כינוי כותבים המכונה וע"פ מה שנתבאר למעלה מיהו כל הני מילי לכתחילה אבל בדיעבד אם לא כתב אלא שם המובהק כשר דלא גרע מחניכתו המובהק שכתבו הפוסקים שאם לא כתב אלא היא הגט כשר (כד) אם המגרש כהן ולא כתב בגט הכהן כתוב בכתבי מהר"ר ישראל בסימן ז' שאמר מהר"ר אלעזר בשם מהר"ר יעקב תויינא שיש לפוסלו אפי' בימי האמוראי' כדאיתא בפ"ב דכתובות (כד:) אין מעלין משטרות ליוחסין משמע שכתבו בשטרות כהן עכ"ל ול"נ דאין משם ראיה דאע"פ שהיו נוהגין לכתוב בשטרות כהן מהי תיתי שאם לא כתב כהן בגט שיפסל מפני כך ועוד דהא בחניכתו לחוד כשר דיעבד והא ודאי שמו בלא כן לא גרע מחניכתו לחוד ואפי' יש שני יוסף בן שמעון מעיר אחת והא' כהן וגירש את אשתו שלא בפני חבירו ולא כתב בגט הכהן נ"ל דבדיעבד כשר וכ"נ שהוא דעת מהר"ר ישראל להכשיר היכא דלא כתב הכהן שכתב בסי' ו' (כה) ועוד אמר הגאון אם המגרש ישראל והשני כהן או לוי א"צ לכתוב שום הפרש אף על פי שמתוך הגט לא ניכר שום הפרש אם המגרש הוא כהן ויש לו כינוי שהוא קלור השם כתוב בתשובה הנזכר סי' ז' שכיון שנוהגים לכתוב הכהן או הלוי בהכי סגי וא"צ לכתוב הכינוי ואפי' יש בעיר אחר ששמו כשמו כיון שאותו אחר אינו לא כהן ולא לוי ובסימן י' כתב שכן משמע בתוס' פ' כל הגט (כד: ד"ה בעידי) ואיפשר שה"ה אפי' כשהכינוי שיש לו אינו קילור השם סובר כן אבל בקונדריסים משמע שכותבין שניהם שכתב כשיש כינוי למגרש כמו ששמו שלמה וקורין אותו שלמן והוא כהן כותב שלמה הכהן המכונה שלמן ואין כותבין שלמה המכונה שלמן הכהן כדי שלא יהא משמע שהכינוי הוא הכהן אבל אינו כהן והריחוק אינו מזיק וראיה מפסוק (בראשית י"ד) ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם ולא חש לכתוב לוט בן אחי אברם מאחר שהוא מוכרח אבל כשאינו מוכרח יש לדקדק עכ"ל מצאתי כתוב בתשובות אשכנזית גט שכתוב בו משולם בן אורי המכונה ווייבש פסלו מהרי"ל משום דקאי המכונה על אורי הכתוב גביה אלא כך יש לכתוב משולם המכונה ווייבש בר אורי ע"כ. והיינו דוקא כשאין אותו כינוי כי אם למגרש ולא לאביו אבל אם הכינוי הוא גם לאביו כמו שאנו נוהגין אם יכתוב שם אביו קודם הכינוי שפיר דמי (כו) כינוי אבי הבעל או האשה אין לכתבם כלל בגט כך כתב מהרי"ק בשורש ק"ו: ב"ה ועכשיו לא נהגו לכתוב בגט לא כהן ולא לוי ולא שום כינוי אלא פלוני בן פלוני וכל שום אוחרן וחניכה דאית לי ולאבהתי: בגיטי הגרים כותבין בן אברהם כן כתבו הרא"ש בתשובה כלל ט"ו סי' ד' ובתשובת אשכנזית מצאתי שצריך שיכתוב בלשון דלישתמע מיניה שהוא גר כגון שיכתוב הגר או בן אברהם אבינו אבל אם כתב בן אברהם סתם וגם לא הזכיר שהוא גר מיחזי כשיקרא ומזוייף מתוכו עיין בתשובת הרשב"א שכתבתי בסימן זה (כז) ולענין כתיבת השמות גרשום שם לעצמו וגרשון שם לעצמו כי גרשון בן לוי נכתב בכל התורה בנו"ן וגרשום בן משה נכתב במ"ם כ"כ מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"ד ולפיכך השיב שאם ידוע ששמו גרשום וכתב גרשון לא הוי גט כלל ותנא וכל הדרכים האלו בה ואם אין ידוע מה היה שמו וכבר ניתן הגט אם עדיין לא ניסאת לכתחילה לא תינשא אפי' לא איפשר אלא ע"י עדות ששמו כמו שכתבו בגט ועל שם אליהו כתב מה"ר ישראל בכתביו ל"ט שאם לא נודע אם שמו אליה או אליהו שיש לכתוב אליהו כי ברוב המקומות נכתב אליהו לבד בה' מקומות וכן כתב בת"ה סימן רל"ג ונראה לי שאם כתב אליה לא פסל כיון שאחרים נקראו כן כדאיתא בת"ה בסימן הנזכר וגם הנביא אליהו עצמו נקרא כן בה' מקימות. ושם שמריה כתוב בסימני הנזכר שאין לכתוב שמריהו בוי"ו והאריך בראיות ואם כתבו בוי"ו יש להסתפק כיון דלא אשכחן שמריהו בו' אלא חד בדברי הימים. ושם מתתיהו כתוב בסימני הנזכר שיש לכתוב מתתיהו בוי"ו ואע"ג דשם מתתיה אשכחן תרי גברי חד בעזרא וחד בדברי הימים מ"מ במעשה דחנוכה שהוא שגור בפי הכל ומזכירין אותו בכל שנה ח' ימים מתתיהו בוי"ו סברא לומר שעל אותו שם קראו הבנים עכ"ד ולפ"ז לדידן שאנו קורין במעשה דחנוכה מתתיה בלא וי"ו הוי איפכא ממה שהעלה מהר"ר ישראל וכתבינן ליה בגט בלא וי"ו וגם יונתן כתוב בסימני הנזכר שיש לכתוב יונתן ולא יהונתן אם לא שידוע שתחלת שמו יהונתן או עלה בו לקרות בתורה והאריך בראיות ובשם דוד כתוב בסימנים הנזכר שאין נראה כלל שום כפיקא אם כותבין דוד מלא או חסר כיון שהוא כתב בכל ספר תהלים בכל מקום בלא יו"ד ואע"ג דבספר דברי הימים יותר מק' פעמים כתב דויד מלא מ"מ כיון דבכל ספר תהלים לא נכתב אפילו פעם א' מלא אלא כולם בלא יו"ד ואמרינן בפ"ק דבתרא (יד:) דוד כתב ספרו פי' הוא עצמו כתב ספר תהלים כיון שהוא עצמו כתב שמו כך היאך נכתוב אנו בענין אחר והנהו דדברי הימים אפשר דלשום דרשא נכתבו כך ובשם חזקיה כתוב בתרומת הדשן סימן רל"ג דיש לכתבו בלא יו"ד בראש התיבה ובלא וי"ו בסופה והאריך בדבר ובסוף דבריו כתב דאפי' מי שנקרא יחזקיהו או חזקיהו אם כותבין אותו חזקיה לא הפסיד דהוי כחניכתו אבל איפכא הוי הפסד וק"ל. והלל מצאתי כתוב דיש לכתבו מלא ביו"ד אע"ג דבספר שופטים (יב) כתיב עבדון בן הלל המסורת כתב שם לית חסר משמע שמדינא יש להיות מלא ע"כ. ב"ה ואין דברים נראים לי דאדרבה משם ראיה דה"פ לית הלל במקרא כי אם זהו הידוע שהוא חסר וכה משפטו: ושבתי משמע בתוספות גיטין עלה י"א דיש לכתבו בלא אל"ף ובשם בנימן כתוב בתרומות הדשן סימן רל"ג שיש לכותבו חסר יו"ד בתרא והביא ראיות לדבר. בשם ירחמיאל כתב מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א דע כי שאלתיהו פעמים אם שמו כך ידעתי שלא ימצא בכתובים רק ירחמאל ואמר להדיא ששמו ירחמיאל ודחק בלשונו החיר"ק וכן העידו עליו מיודעיו ששמעו שעלה לקרות בתורה ירחמיאל וכתב אשיר"י פרק השולח דבהא תליא מילתא דאין לנו אלא שם שמחזיק בו לפנינו ומה בכך אם לא נמצא בכתובים רק בלא יו"ד אשכחן נמי איפכא שם נחמני ימצא בכתובים אבל נחמן לא נמצא כלל ואפי' הכי אשכחן כמה אמוראי שנקראו נחמן וכתב בתרומת הדשן סימן רל"ג דכל היכא דידוע היאך חתם שמו או היאך עלה לקרות בתורה הכי כתבינן דבהא תליא מילתא בכל ספיקות שמות דאין לנו אלא שם שהוא מחזיק לעצמו כדאיתא באשיר"י פרק השולח וכל מה שדקדקנו לעיל כמה דקדוקים אין צריך אלא היכא דלא ידעינן היאך חתם הוא או היאך עלה לקרות בתורה כגון בחבי האיש או באבי האשה או שהוא עצמו מסופק בשמו עכ"ל וזה כעין מ"ש בכתביו סימן י"א שכתבתי בסמוך כתוב עוד בתרומת הדשן בסימן הנזכר אמנם אם יסתפק לא' בשם מן השמות שלא יוכל לברר בדעתו היאך יכתוב איפשר לו לצאת ידי כל חו: תו כגון שיכתוב שני גיטין אחד בצורת שם זה ואחד בצורת שם זה כגון אם מסופק ששמו גרשום או גרשון וכן עשה אדם גדול בזמנו ונתן שני גיטין ביד האשה בבת אחת או בזה אחר זה ואז היא מגורשת ממ"נ עכ"ל ולענין להפסיק שם א' לשנים אמרינן בפרק אלו טריפות (סה.) דשם כדרלעומר דפסיק ליה ספרא בתרי תיבי אבל לא בתרי שיטי. וכתב הר"ן ומכאן לענין גט שאין פוסקין שם האיש ולא שם האשה בשני שיטין אבל בשיטה אחת איפשר שפוסקין קצת שמותם שסובלין כן דומיא דכדר לעומר וכיוצא בזה. כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קמ"ח בשם הרשב"א וכן כתבו בשמו הקונדריסין ור"י ולענין שם ידידיה ופדהצור ועמינדב כתוב בכתבי מהר"ר ישראל סימן קפ"ח דשם ידידיה אם ירצה יחלוק לשתי תיבות ואם יכתוב תיבה אחת שפיר ופדהצור ועמינדב תיבה אחת עכ"ל. ומ"ש בשם ידידיה דיחלוק לשתי תיבות נ"ל דהיינו דוקא בשיטה אחת אבל לא בשני שיטין דלא עדיף מכדר לעומר דלא פסיק ליה ספרא אלא בשיטה אחת כמ"ש בסמוך ואם הפסיקם בב' שיטות משמע דפסול. ומ"ש בשם פדה צור ועמינדב שיכתבם תיבה אחת לא ידעתי למה לא יכתבם בשתי תיבות אם ירצה דלא גרעי משם ידידיה שחולק לשתים אם ירצה ואפשר דלרבותא נקט תיבה אחת לומר שאעפ"י שנראים כשתי תיבות וכתבם כתיבה א' אם ירצה ולענין שמות הנשים כתב בקונטריסים שיש לכתוב כיל"א בגט באל"ף וכן כל שם שאינו לשון הקדש אבל כשהוא לשון הקודש כותבין בה"א כמו חומה דביתהו דאביי או זוכה (חובה דביתהו דרב הונא במס' נדה) ג שהשם הוא לשון הקדש אבל כשאינו לשון הקדש כגון ילתא אבא אדא חסדא כולם באל"ף ורחיה

רב

דרכי משה

משמע מדברי ר"י מינץ בסדר גט שלו וטוב לחוש לכתחילה וע"ל באות ש' דאין לתת ב' גיטין אלא במקום דוחק דכתב בסדר מהר"י מינץ כשנותנין ב' גיטין בזה אחר זה אותו הגט שנראה שהוא כשר יותר יש ליתנו תחלה עם כל שאלותיו וקריאתו לפני הנתינה ואחר הנתינה ואח"כ יקח הגט השני ויתנהו ג"כ עם כל שאלותיו והקריאה לפני הנתינה ואחר בתינה ויגיד לעומדים בשעת הנתינה טעם כשנותנין ב' גיטין ויאמר לבעל שיהא בדעתו לגרשה בכל אחד מן הגיטין וכתב עוד שם פעם אחת נתן ב' גיטין וסדרן בבת אחת ואמר לבעל שיכוין לפוטרה באותו גט שנכתב כדין ועיין בתשובת מהרי"ו סי' ק"ך במקום שיש לכתוב ב' גיטין ולא ניתן אלא אחד משמע דכשר בדיעבד ולא נראה כן בפסקי מהרא"י סימן י"ד וע"ש. מצאתי כתוב תיקון בה"ג ישן דמומר שעשה תשובה שבא לגרש אין לכתוב בו כלל כל שום וחניכה כמו שכותבין לשאר מומרים דאילו כתבו הוי כאילו אומרים לו זכור מעשיך הראשונים עכ"ל ונראה שמזה למדו שלא לכתוב בגט שום כינוי שהוא גנאי ובושה למתכנה בו משום דאית ביה משום לא תונו ועוד דאין דרך לקרותו בכינוי זה לבד בלא עיקר שמו כנ"ל אמנם בסדר גיטין אחר מצאתי שצריך לכתוב כל שום אפילו היה מומר בילדותו והביא מעשה בזה וכתב שכן הסכימו מהרד"כ ומהרא"ף ובתשובת מוהר"ם פדו"א סי' ל"ה כתב בשם הרבה גדולים דאין לכתוב שם דעכו"ם מאחר שעשה תשובה ולא כל שום וחניכה וע"ש שהאריך בזה ובסדר גיטין שלנו סימן ל"ד כתב מעשה באשה אחת ששמה אסתר והמירה וחזרה וכדי להתנסבה קראה שמה פעסליין ומהרי"ו נתן לה גט וכתב פעסליין אסתר הואיל ולא נשתנה משום חולי אלא לקחה מעצמה שם אחר והורגלו בה בפי כל לכן הקדימו ג"כ אף כי הוא אשכנזת וכן עשה מהר"י מולי"ן מעשה בביוצא בזה והסכימו עמו שאר גדולים. כתב בתרומת הדשן בסי' רל"ה מי ששמו שמעון בויך או כיוצא בזה דיש לו שם כינוי אבל אין קוראין אותו לעולם בכינוי לבד א"צ לכתוב אותו כינוי מיהו אם העכו"ם מזכירין אותו בכינוי לבד אע"פ שאין ישראלים מזכירין הכינוי לבד מ"מ יש להסתפק אם צריך לכתוב וכל שום וחניכה אע"ג דבשאר גיטין אין כותבין כן וע"ש ול"נ דאין כותבין הכינוי כלל דהא בההיא תשובה מדמה לכינוי משפחה ומאחר דהתם נוהגין שלא לכתוב ה"ה כאן כנ"ל. בפסקי מהרא"י סי' קפ"ה דאם כתב לנקיבה דמתקריית הגט כשר דאע"ג דהמנהג לכתוב מתקריא ומצאתי בתיקון ישן שם כינוי של איש כותבין מכונה ושל אשה מכונה ונראה דאין ר"ל שכותבין אותו בגט נקוד כך אלא של איש קורין בסגול ולאשה בקמץ ומיהו נראה אם כתב לאשה מכונית דכשר כמו דמתקרית: (כג) ואין נוהגין כדבריו אלא שלעולם כותבין שם העברי קודם וכותבין על הלעז המכונה וכן הוא בסדר גיטין וע"ל סי' זה ובאות שאחר זה לקמן מדין אשה שנשתנה שמה ממה שקראוה בילדותה: (כד) וכן משמע מדברי מהר"י סי' רי"א וכתב בסדר גיטין סי' ך' שאם נשתנה שמו ע"י חולי ויש לו כינוי מחמת שם השני כותבין שם השני וגם הכינוי שלו קודם שם הראשון כגון משה המכונה ליו"א דמתקריא יצחק ואם היה לו שם כינוי בשם ראשון יכתבנו ג"כ אחר שם הראשון וכ"ע שם דאם נשתנה שמו ע"י חולי לשם לעז הראשון היה לשון הקודש כותבין שם הלעז תחלה וכותבין על הב' דמתקרי'. וכ"ע בסדר גיטין סי' ל"ב דאם נשתנה שמו ב' פעמים מחמת חולי כותבין הכל כגון אנא משה דמתקרי יעקב דמתקרי שמואל ובסי' ל"ג שם ואם יש לו כינוי כותבין גם הכינוי (כתב מהרי"ו סי' ע"א דאם כותבין גט תוך עבורה של עיר כותבין העומדת כאן דתוך עיבורה של עיר כעיר) בסדר גיטין לאשה כותבין דמתקריין פלונית ולאיש דמתקרי פלוני בלא א' הוא לשון זכר וכ"ע שם סי' ל' דהא דכותבין דמתקריא או מתקרי במ"ם היינו שאין רגיל בשם הב' אבל אם הוחזק ורגיל שם בשם הב' ג"כ כותבים אתקריא או דאיתקרי באלף כתב בסדר גיטין סימן כ"א בשם הר"ר הלל דכל שם שיש לספק בו אם כותבין בה' או בא' לבסוף כותבין ה' שבכתוב לא תמצא שום שם ד אלא שסופו ה' ועוד שם סי' ל"ג שם שקורין אותו לפעמים כך ולפעמים כך או שנמצא במקרא מלא או חסר הולכים אחר הרוב. בסדר גיטין פעם אחד אשה היתה נקראת אסתר ודרך צחוק קראו אותה תמיד אסתר המלכה עד לבסוף שהוחזק שמה בפי כל לקרות המלכה לחוד וכן קראו אותה כמה שנים וכתבו בגט מלכה דמתקריא אסתר וכך כתב לעיל דהולכין בזה אחר עיקר השם: (כה) ובתשובת מהר"י מינץ בבת מומר ונסתפקו אם היה אביה כהן או לוי ונתן מספק ב' גיטין: (כו) וכן הוא בסדר גיטין מיהו כתב דלכתחילה כותבין הכינוי אצל הבן וגם אצל אביו וכן נוהגין: (כז) ובסדר גיטין דלא יכתבו אברהם סתם אלא פלוני בן אברהם אבינו וכן בגיורת ולא יכתבו בגט גר משום סכנה ודלא כתשובת הרשב"א סי' תקכ"ה דמשמע

רא"צ

חידושי הגהות

ג באמת חומה היתה דביתהו דאביי כדאיתא בכתובות (סה.) אמנם אעפ"כ יפה עשה מי שמוחק דשם בגמרא הוא באל"ף בסוף ולכן הגיה חובה דביתהו דרב הונא בב"ק (פ.) ובנזיר (נז:) אמנם תמיה לי דגם חומה אם נכתבנו בה"א לבסוף יהיה לה"ק: ד דברים אלו תמוהים לפענ"ד דהא הרבה פעמים מצינו במקרא שמות שבסופן א' כגון גרא עזרא עמשא וכדומה

מה

רב אדא בר אהבה אדא שאינו לשון הקודש כותבין באל"ף ואהבה שהוא לשון הקודש בה"א עכ"ל ונראה דמכאן נלמוד לכינוי האנשים דכל כינוי שהוא לשון הקודש כותבין בה"א וכל כינוי שאינו לשון הקודש כותבין באל"ף אבל יש לדחות כל זה מדאשכחן שם רבה ורבא שכינהם לשון בבלי ואחד כתוב באל"ף ואחד כתוב בה"א אלמא דכל שאינו לשון הקדש בין אם כותב אל"ף בין אם כותב ה"א שפיר דמי (כה) ולענין כינויין שבקצת מקומות קורין הי"ת כמו כ"ף רפויה היאך כותבין בגט וכן כינויין שיש בהם טי"ת אם כותבין בטי"ת או בתי"ו עי' בתה"ד סי' רל"א (כט) דין שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה עי' בסימן קל"ו:

קל צריך שיחתמו שני עדים (א) כשרים (ב) למטה משיטה התחתונה של גט (א) ולא יניחו כדי אויר (ג) שני גיטין בין התימתם לשיטה התחתונה ואם הניחו אויר שני שיטין הגט פסול והרמב"ם כתב (ד) שאם יש עדי מסירה כשר אפילו אם הניחו

קל צריך שיחתמו שני עדים כשרים למטה משיטה התחתונה של גט שצריך לחתום עדים בגט פשוט במשנה פרק המגרש (דף פו) ג' גיטין פסולין ואם ניטלת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים וכולי וצריך שיחתמו למטה משיטה אחרונה כלומר ולא יחתמו בראשו או מן הצדדין ג"ז מבואר במשנה דפרק הנזכר וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד: וצריך שיהיו עדים כשרים ולא פסולים זה פשוט וכשרותם ופסולתן נתברר בח"מ סימן ל"ג בהל' עדות: כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף וקס"ו המגרש בפסולי עדות דרבנן הגט פסול ואינו בטל כיון דמדאורייתא כשרים הם ועיין בדברי רבינו בטור זה סימן מ"ב (ב) כתב הר"ש בר צמח בתשובה מה שנהגו לחתום בכתב אשורית אין קפידא אלא נהגו כן מפני שיהיה הגט ועידיו בכתיבה א' דלמ"ד עידי חתימה כרתי וכתב דקרא העדים קאי ובעינן כתיבה יפה ואין מכאן הכרע דהא תנן (שם פז:) גט שכתבו עברית ועידיו יונית כשר וגם שתהא הכתיבה נקראת לתינוק דלא חכים ולא טיפש אין צורך דאפילו למ"ד עידי חתימה כרתי לא צריך לפרש שמותיהם בגט מן התורה ומתכשרים כשאר שטרות וכיון שפירשו אע"פ שאינם נקראים אלא לתינוק חריף כשר שהרי אנו יודעים מי הם החתומים ויבואו ויקיימו חתימה מפיהם וכתב

קל צריך שיחתמו שני עדים כשרים בפרק השולח סוף (דף לד) תנן התקין ר"ג הזקן העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ובגמרא ריש (דף לו) קאמר רבא לא נצרכה אלא לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה מפני תיקון העולם דזימנין דמייתי סהדי א"נ זימנין דאזלי למדינת הים ומערער בעל לומר לא גרשתיה רב יוסף אמר אפילו תימא לר"מ התקינו שיהו העדים מפרשים שמותיהם בגיטין מפני תיקון העולם ופי' רש"י מעיקרא לא היו חותמין אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו ועיין בתשוב' הרשב"א שהביא ב"י כאן: **ומ"ש** למטה וכו' משנה פרק המגרש (דף פ"ז) חתמו עדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול פירוש בשטר פשוט בין בגיטי נשים ובין בשאר כל השטרות ולא כתבו רבינו כאן אלא בסמוך כתבו בבא בפני עצמה לפי שהאריך בחילוקי דיניו בכתב שני גיטין באורך הדף ראשו של זה וכו' ובשייר מקלת הגט:

ומ"ש ולא יניחו כדי אויר ב' שיטין וכו' ברייתא פרק גט פשוט וחילוקי דין זה לא כתב רבינו כאן לפי שנסמך על מ"ש בח"מ בסימן מ"ה עיין שם:

ומ"ש בשם הרמב"ם שאם יש שם עידי מסירה כשר כו' כך כתב בפ"ה וטעמו דאין כאן מזוייף מתוכו כיון שפסולו ניכר ולא אתו למיסמך עלה ואיכא למידק דאמאי כתב רבינו בשם הרמב"ם דכשר אפי' אם הניחו ב' שיטין עדיפא מינה הו"ל לאשמועינן אפילו הן מרוחקין הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין עליו עד כלל ה"ז כשר שעיקר הגירושין בעידי מסירה כמ"ש לשם להדיא ונראה דרבינו רצונו לומר דהרמב"ם הכשיר בעידי מסירה אפי' אם הניחו ב' שיטין והא"ל בחתימי בראש הדף ומאחריו דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים ואם נתנו לה בפני עדים דכשר כיון דפסולו יותר ניכר ולא אתו למיסמך עלה וכמו שכתב כך הרמב"ן להדיא על סברת הרמב"ם הביאו ה"ה סוף פ"ד: והראב"ד

עוד גט שחתם בו העד יוסף בן ראובן וטעה וחתם יוסף בן שמעון וחזר אח"כ וחתם יוסף בן ראובן יראה א שהגט פסול שחתימת זה העד אינה בעולם ואין לך מי שיקיים אותה וא"כ הו"ל כמזוייף מתוכו וכיון שהחתימה פסולה הגט פסול כיון שהחתימה פסולה היא קודם התימת שמו האמיתי עכ"ל (ג). אם א' מעידי הגט הוא מומר עיין בתשובת המיי' שבסוף ספר נשים (ד): **ולא** יניחו כדי אויר ב' שיטין וכו' בריתא בריש פרק גט פשוט (דף קסב) הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול ואסיק ר"כ (ב"י) (קסג) דב' שיטין שאמרו כאן ואוירן וגרסינן תו התם וכמה אמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כגון לך לך זה על גב זה אלמא קסבר ב' שיטין וד' אוירין רבי חייא בר אמי אמר כגון למ"ד מלמעלה וכ"ף מלמטה אלמא קסבר שני שיטין וג' אוירין רבי אבהו אמר כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת אלמא קסבר שיטה אחת ושני אוירין והרי"ף כתב דברי האמוראים סתם ולא הכריע והרא"ש כתב דהלכה כר' חייא בר אמי דמילתא דמסתבר הוא. וכן פסק הרמב"ם בפכ"ז מהל' מלוה וכ"כ רבינו ירוחם בנ"ד ח"ג. ודע שבספרי הרי"ף והרא"ש כתוב בדברי ר' חייא בר אמי ב' שיטין ושני אוירין ונ"ל דטעות סופר הוא דהא ע"כ איכא ג' אוירין וכ"כ רבינו ירוחם וה"ה ג' אוירין. וכתב ה"ה בפכ"ז מהי' מלוה שרבינו האי פסק כר' אבהו דאמר ברוך בן לוי בשיטה אחת וזה דעת הרמב"ן וכ"כ מדברי העיטור ודברי הראב"ד מטין לדברי הרמב"ם וכן פסק ה"ר יונה ועיקר עכ"ל והמרדכי התם כתב בשם ר"ח שראו לנהוג כשיעור שפירש ר' אבהו ורבינו לא חש לבאר כאן שיעור השני שיטין לפי שסמך על מ"ש בח"מ סימן מ"ה וכן הרמב"ם כתב הדין סתם בפ"א מהל' גירושין לפי שסמך על מ"ש בפכ"ז מהל' מלוה ואיתא תו התם אמר חזקיה שני שיטין שאמרו בכתב ידי עדים ולא בכתב ידי סופר מ"ט כל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל ומזייף וכתב רבינו ירוחם פי' מה שכתבתי שמשערים בכתב ידי עדים להקל כי כתיבתן יותר גסה מן הסופר ודוקא שחתמו בקולמסו אלא שלא הורגלו לכתוב ונעשית יותר גסה מכתיבת הסופר מעט ולא שתהיה גסה ביותר וה"ה כתב בפכ"ז מה' מלוה פירוש זה בשם הרמב"ן וכתב עליו ואני אומר בדרך כלל דלאו אחר כתב אלו העדים ולא אחר כתב זה הסופר נלך אלא אחר כתב ידי עדים דעלמא שאינם רגילים לאמן ידיהם כמו הסופרים ונעשית כתיבה גסה מן הסופר וכן עיקר עכ"ל וכדברי ה"ה כתב המרדכי בשם ראבי"ה בפרק גט פשוט דלא בכתב ידי עדים החתומים על השטר קאמר דא"כ נתת דבריך לשיעורין אלא בכתב רובא דאינשי שהם עדים עכ"ל. וכתב עוד רבינו ירוחם בשם הירושלמי שאם כתב הסופר יותר גס מכל עדים שמשערים בכתב הסופר להקל וזה מוכיח כדברי הרמב"ן דאזלינן בתר כתב האי סופר והני עדים וכתבו התוס' והרא"ש בר"פ גט פשוט שאם השטר מסיים באמצע שיטה והניחו אותה שיטה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשיטה שלישית שהוא פסול וכן אם מסיים בסוף שיטה והרחיקו העדים שיטה שלימה והתחילו העדים באמצע שיטה שנייה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה חצי השיטה וכתב כל זה רבינו בטוח"מ סימן מ"ה (ה) ורבינו ירוחם בנ"ד ח"ג: כתב הרשב"א בתשובה מה שאמרו שיהא כדת משה וישראל בחצי שיטה והעדים בחצי שיטה הנשארת זה דקדוק נאה מאד וראוי להכשיר בו הגיטין ולא גט אשה בלבד אלא אף גיטי ממון לפי שאנו מוחזקין בלי ספק שלא חתמו העדים בחצי שיטה אם לא היתה חצי השיטה הקודמת כתובה שאלו עשו כן היו עושין שלא כדין שהרי יכול בעל השטר להוסיף מה שירצה באותו חצי שיטה ולחתוך מה שלמעלה והו"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכיון שכן חזקה שלא חתמו הם בחצי שיטה אם לא היה כתוב כבר בחצי השיטה מלמעלה מה שאנו מולאין אותו כתוב עכשיו ולא הניחו חצי השיטה פנויה וכל שאנו רואים העדים חתומים בחצי שיטה וכתוב למעלה מהן בחצי שיטה למדין אפילו מאותה חצי שיטה עכ"ל וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן כ"ד וכתב עוד שם בשם הרשב"א מה שכתבת שבשיטה אחרונה כתוב אגרת שיבוקין כדת משה וישראל אם חתמו העדים באותה שיטה אין חשש בזה ועוד דכיון שהורגלו עכשיו לכתוב בכל הגיטין כדת משה וישראל באחרונה הרי הוא כמו שריר וקיים שבשאר שטרות שאנו סומכים ללמוד ב אף משיטה אחרונה שכן נוהגים בכל מקומותינו על סמך דבר זה עכ"ל וכ"כ רבינו בשם סימן קכ"ו בשם תשובת הרא"ש וכתב הר"ש בר צמח בתשובה גט שנכתב וגט פיטורין בשיטה אחרונה כשר שאפי' תאמר דבכיוצא בזה אין למדין משיטה אחרונה בנדון זה שלא נכתב אלא וגט פיטורין ובשיטה שלמעלה נכתב ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תירוכין ואגרת שיבוקין אין עיכוב בגט פיטורין ומ"ש וגט פיטורין בהדי הני היינו משום דכל דברי חכמים משולשים כדאמר במנחות (סה) מגל זו וכו' וגט עצמו יוכיח שכתוב פטרית ושבקית ותרוכית ובודאי דאי לא כתב כל הני ליסני בגיטא לא מיפסל דשופרא דגיטא הוא וליכא עיכובא ועוד היה אומר ר"י שאין לפסול כשכתוב ודן די יהוי בשיטה אחרונה אלא דוקא בגט שהאשה מביאה לב"ד שיתירוה לינשא על ידו שמא הוסיף אבל בגט שהבעל נותן לאשה או לשלוחה ואינה משמרתו אלא לראיה אפילו בעידי מסירה היינו מתירים אותה אפילו עיקר התורף בשיטה אחרונה: **ואם** הרחיקו העדים שני שיטין ומלאוה בקרובים או פסולים עיין בחשן משפט סי' מ"ה ובמה שכתבתי בהלכות אלו סי' ק"כ כי דין הגט שוה לשאר שטרות כדמשמע בהמגרש (פז:) גמרא שני גיטין שכתבו זה בצד זה דפריך אגט מדאמר חזקיה מילאהו בקרובים כשר: **והרמב"ם** כתב בפ"א מהלכות גירושין שאם מסרו לה בעדים כשר אף על פי שהעדים מרוחקים הרבה ואין נקראין עמו ואע"פ שאין חתום עליו עדים כלל שעיקר הגירושין בעידי מסירה. וגם הרמב"ן והרשב"א מסכימים לדברי הרמב"ם להכשיר על ידי עידי מסירה בכל גט שפיסולו ניכר וכמ"ש ה"ה בשמם בפ"ד מהל' גירושין ואכתוב לשונו בס"ד בסמוך (ו) ואף על פי שלא נזכר בלשון הרמב"ם שם הא דהרחיקו עדים ב' שיטין נ"ל דהאה כמי קאמר ספתים יסק דאל"כ הול"ל דבהא דהרחיקו עדים ליתא לדהרמב"ם והא דלא הזכירה לזו היינו משום דלא הזכיר אלא השנויות במשנה ומהאי טעמא לא הזכיר נמי ההיא דשאלו בשלומה וגם הר"ן בהמגרש כתב על דברי הרי"ף שכתב ומהא שמעינן דלא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה וכו' דהא תנן היה כותב טופס לכל אחד וכו' וחתמו עדים בראש הדף וכו' והקיף ראשו של זה וכו' דמשמע דכל הני לרבי אלעזר

דרכי משה

דא"צ לכתוב בן אברהם: (כח) ומוהר"ם פדוו"א סימן ו' כתב שאין להקפיד אם כתב חניכא באל"ף לבסוף אע"ג דנוהגין לכתבו בה' והר"ד כהן האריך הרבה בתשובה בית ד' סי' ה' אם כתב ה' במקום א' בסוף המלה כגון עלמה או רגילכה וכתב שם דכשר וע"ש: (כט) מצאתי מהר"ם מינ"ץ ז"ל כתב בגט משולם המכונה זלמן והמכונה זעמל ואע"ג דכינוי זעמל היה רגיל יותר כיון דעיקר הכינוי היה זלמן רק אחר כך ע"ש היופי קראוהו זעמיל. כתב מהר"ם פדוו"א סימן ה' כל שינוי שהוא בדבר שאין לכתבו כלל אין לפסול בדיע׳׳ וגט מומר מקרי דיעבד אפי' קודם שנישאת מאחר שטורח לבקש אחר (וכ"ע סי' י"א נהר שנקרא פ"ו וכתבו פי"א דלא הוי שינוי אבל אי כתבו פואה הוי שינוי דיש נהרות נקראים ל' זכר ויש בל' נקיבה ומ"מ בדיעבד אין שינוי פוכל בדבר שא"צ לכתוב) ועיין עוד חלוקי דיני גיטין בסדר מהרי"ל (ענין כתיבות השמות תמצאנו בסוף הספר):

קל (א) עיין בת"ה סימן רל"ב ובפסקיו סימן מ"א למה צריכין לחתום העדים בזמן הזה מאחר שאין גובין הכתובה ע"י גט ובעינן עידי מסירה כשתרצה להנשא וע"כ המנהג בכל מקום שהמסדר הגט גונז הגט ואינו נותנו לאשה מ"מ צריכין להתום וע"ש הטעם: (ב) ועי' בהריב"ש סי' י"א אנוס שנתן גט לאשתו אנוסתו בעדים אנוסים ונמסר בפניהם אי הויא מגורשת: (ג) וע"ש בהגהות מיי' פ"ג: (ד) ועי' במרדכי סוף פרק התקבל ע"א מעשה בגט אחד שחתמו עליו ג' עדיות ועד אחד טעה וחתם עצמו סופר ועד והוא לא היה סופר והכשיר רבינו יואל הגט וצוה למחוק סופר וע"ש: (ה) וע"ל סימן קנ"ה כיצד נוהגין להתתים בגט לכתחילה: (ו) וכתב בסדר הגט סימן ע"ז מיהו אם התם העד השני תחילה ושביק

פרישה

סי' קל (א) כשרים (לאפוקי פסולים ובחשן משפט בהל' עדות נתבאר כשרותם ופסולתם ועי"ל בסימן קל"ג כ"פ): (ב) למטה משיטה כו' ר"ל ולא בראשו או מן הצדדין: (ג) שני שיטין עיין הטעם בחו"מ סימן מ"ה: (ד) שאם יש עידי מסירה כשר אע"פ שאין כאן עידי חתימה כלל כשר:

כי

חדושי הגהות

קל א מה שיש לתמוה בזה דמ"ש ממילאוה בקרובים דכשר כבר עמד ע"ז הט"ז וש"פ ע"ש: ב ר"ל דנקטינן בב"ב (קסב:) שאין למדין משיטה אחרונה ופי' רשב"ם לפי שאין העדים יכולין לקרב חתימתן כל כך בסמוך בסוף השטר ומניחין ריוח בין השטר לחתימתן ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתיים שיטה אחת והילכך תיקון רבנן לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה לבלתי שיכתוב בה דבר הצריך שהרי אם זייפוה והוסיפוה לאחר זמן אין אנו מפסידין כלום אם לא נלמוד הימנה שהרי כבר כתוב כל זה למעלה וגם אם זייפו ויוסיפו בשיטת ההלק שאחר ענינו של שטר שבשיטה אחרונה בין השטר לעדים לא מעלה ולא מוריד שהרי אין למדין משיטה אחרונה וכתבו התוס' שזהו דוקא בימיהם שלא היו כותבין שריר וקיים אבל עכשיו שכותבין שריר וקיים למידין משיטה אחרונה ע"ש בד"ה לפי ובזה מבוארים דברי הרשב"א:

הניחו שני שיטין והראב"ד השיג עליו (ה) כי שמא תתן תנאי בגט באותן ב' שיטין ותוציא גיטה בעדי חתימה ונמצא זה כמזוייף מתוכו (ו) [א] דאתו למימר שסומכין על עידי חתימה (ז) ויתחילו בראש השיטה שלא ישאר חלק בגליון הגט לפני חתימתן ולא יהיה בין הגט לחתימת העדים כתוב שום דבר אחר שאינו מענין הגט דאיכא למיחש שמא לא כיונו העדות לחתום אלא על אותו דבר כדאמרינן כתוב למטה בגט שאלו בשלומה פסול שמא לא חתמו אלא על שאלת שלום (ז) אבל אם כתב ושאלו כשר שהוי"ו חוזר על של מעלה ועל הכל חתמו (ח) וכן כל כיוצא בזה חתמו בראש הגט או מצדו בימינו או בשמאלו (ט) או מאחוריו פסול אלא למטה דוקא ואף כשחתמו למטה צריך שיהא גב החתימה כלפי הגט ולא תהיה רגלי החתימה כלפי הגט לפיכך כתב ב' גיטין באורך הדף ראשו של זה בצד ראשו של זה וחתמו באמצע שניהם פסולים שהרי הם כב' ראשי הגיטין ואם כתבן זה תחת זה כסדר והעדים בין שניהם העליון כשר ואם כתב סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראים עמו שתבא גב חתימתן כלפי כתב הגט כשר ובכולן כתב הרמב"ם (י) שאם יש כאן עידי מסירה שהוא כשר: שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני שכתבו בב' דפין זה אצל זה והעדים חתומים תחת חצי השני כשר (יא) והוא שיהיה ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום אלא שהסופר כיון לכך מתחילה אבל אם אינו ניכר פסול דשמא שני גיטין היו כתובים זה אצל זה השמאלי נכתב בגובה של המגילה יותר מהימיני והיה שום תנאי בימיני למטה וחתם התחתון

והראב"ד השיג וכו' וז"ל בפכ"א חוכך אני בזה להחמיר שמא יתן תנאי בגט באותן ב' שיטין ותוליא גט בעידי החתימה ונמצא זה כמזוייף מתוכו דאתו למיסמך על עידי החתימה עכ"ל וה"פ דכיון דאיכא למיחש בהאי גט שהבעל ימלא הב' שיטין בתנאי לאחר שחתמו העדים ותוליא גיטה בב"ד בעידי חתימה ויתירוה לינשא בגט פסול דכיון דלא חתמו העדים על התנאי נמצא גט זה כמזוייף מתוכו וכיון דמילא הב' שיטין בתנאי אתו למיסמך על עידי חתימה בלחוד וכך צריך להגיה בדברי רבינו שמא יתן תנאי וכו' דאתי למיסמך על עידי החתימה וב"י הגיה שמא תתן תנאי בגט וכו' כלומר שמא האשה תמלא השני שיטין בתנאי אחד שתכתוב בהן וכשתוליא גיטה יראו שאין העדים מרוחקים ויתירוה לינשא ע"י עידי חתימה לחודייהו עכ"ל ומיהו עכ"פ צריך להגיה דאתו למיסמך על עידי חתימה וכמ"ש בהשגות וכ"כ ב"י ותימה לאיזה צורך הגיה שמא תתן וכו' הלא גם בלשון שמא יתן תנאי וכו' נמי מתוקן וכמ"ש בהשגות וכדפרישית ומיהו נראה ודאי דליכא למיחש דהבעל יתן תנאי בגט לאחר חתימה ויגרשנה בגט פסול דאם היה דעתו להטיל תנאי בגט הו"ל להטילו בגט קודם חתימה דהבעל מגרש אשתו בע"כ שלא לרצונה בתנאי כך וכך ויגרשנה בגט כשר אלא בהא איכא למיחש שמא יתן לה גט בלא עידי מסירה והיא תמלא הב' שיטין בתנאי כדי שלא תצטרך להביא עידי מסירה ויתירוה ע"י החתימה לבד שאם לא תמלא היא הב' שיטין לא יתירוה בלא עידי מסירה וכיון שגירשה בלא עידי מסירה לא יתירוה ותשב עגונה כל ימיה וכן עיקר וצריך להגיה שמא תתן אבל סוף הלשון א"צ להגיה דה"ק דכשתביא האשה הגט בפני ב"ד לאחר שתמלא בתנאי אתו ב"ד להתירה מיד להנשא ולא יצריכוה להביא עדי מסירה דאתו ב"ד למימר פשיטא דסומכין על עידי חתימה כיון דנתמלאו הב' שיטין בתנאי וליכא ריעותא בגט א"כ מסתמא נעשה בהכשר בפני עידי מסירה ובא לידה כמצותו וכמו שנתבאר לעיל ריש סי' קכ"ד ומשמע ודאי דלא השיג הראב"ד אלא בזה שהרחיק אויר ב' שיטין כדמוכח ממ"ש חוכך אני בזה להחמיר וכו' דאלמא דוקא בזה אבל בדין הראשון כשלא חתם למטה דניכר פיסולו טפי גם הראב"ד ס"ל להכשיר בעידי מסירה וכ"כ המרדכי ספ"ב דגיטין. והכי נקטינן להחמיר בזה ועיין במ"ש לעיל בסימן קכ"ד סעיף ג': **התמו** בראש הגט וכו' עד כלפי כתב הגט כשר משנה פרק המגרש סוף (דף פ"ז) ומיהו נראה דאינו פסול בחתמו מאחוריו אלא כשסיומו של הגט בדף הראשון והעדים בלחוד חתומים באחוריו בראש הדף השני דהו"ל כגט שאין עליו עדים כלל אבל כשכתב הגט עד סוף דף הראשון ולא סיימו וכתב מקצתו הנשאר בראש הדף השני מאחוריו והעדים חתומים תחתיו הגט כשר דלא גרע מאלו שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני שאצלו והעדים תחת חצי השני דכשר כדכתב בסמוך ואע"פ שאין עדים כלל על מ"ש בחצי הראשון לא למטה ולא לצדדין ולא באחוריו ולא בראשו כ"ש הכא דאיכא עדים תחת חצי השני וגם מאחוריו של חצי הראשון ועיין במ"ש בזה בח"מ בסימן מ"ה:

וכתב

לאלעזר אם נתנם בעידי מסירה כשר כדברי הרמב"ם שכיון שפיסולו ניכר ליכא למיחש למזוייף מתוכו: **והראב"ד** השיג עליו כי שמא נתן תנאי בגט וכו' נ"ל דטעות סופר יש כאן ויש להגיה דאתו למסמך במקום דאתו למימר שסומכין וכן מצאתי כתוב בהשגות הראב"ד ואין לפרש דחיישינן שמא נתן הבעל שום תנאי בגט והיה כתוב באותן שני שיטין והיא תמחוק אותו דא"כ לא יניחוה לינשא ע"י חתימה כיון שמרוחקין שני שיטין ועוד דמוכח זיופא כיון שהוא מחוק ואפשר דה"ק שמא תמלא השני שיטין בתנאי אחר שתכתוב בהן כשתוליא גיטה יראו שאין העדים מרוחקים ויתירוה לינשא ע"י עידי חתימה לחודייהו ולפ"ז צריך להגיה שמא תתן במקום שמא נתן וכן מצאתי בספר מוגה: ודעת המרדכי בספ"ק דגיטין שפסול אפילו מסרו לה בעדים משום דלא מכשרינן לר"א בעידי מסירה אלא היכא דלא אתו למסמך על עידי חתימה כגון בשמות מובהקים או בשכתב בדבר שיכול להזדייף אבל בהרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין מודה דפסול משום דמזוייף מתוכו וצריך לדקדק בדבריו דגם בהרחיק שני שיטין לא אתו למסמך עלייהו דהא תניא הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול ושמא דטעמו משום שאינו נרגש כל כך אם מרוחקין שני שיטין או פחות משני שיטין או שמא טעמו כמו שכתבתי להראב"ד דשמא תמלא השני שיטין בתנאי שתכתוב בהם וכשיראו שאינם מרוחקות אתו למסמך עלייהו: ויתחילו בראש השיטה שלא ישאר חלק בגליון לפני חתימתן כ"כ התוספות בר"פ גט פשוט והגהות מיי' בפ"א ונתבאר בדברי רבינו בח"מ סי' מ"ה ורבינו ירוחם בנ"ד סי' ג': **ולא** יהיה בין הגט לחתימת העדים כתוב שום דבר אחר שאינו מענין הגט וכו' בפרק המגרש (דף פו:) גמרא תמנה שכתבו כלל בתוך הגט ובסוף בתרא (קעו:) עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו א"ר אבהו אר"י לדידי מיפרשה לי מהמיה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם נמסר לה בעדים בין כך ובין כך כשר וכתב רבינו בסמוך והיכא דלא כתב וי"ו כתב הרמב"ם בפרק הנזכר שכל שמסרו לה שלא בעדים הוא ספק מגורשת וכתב עליו הר"ן בהמגרש ולי איפשר דכיון שאין העדות מתברר ומוכיח הרי הוא כאילו אין כאן עדים כלל והא דאמרינן חיישינן אינו אלא טעם הפיסול ומיהו מנקט לחומרא עדיף עכ"ל: **התמו** בראש הגט או בצידו וכו' משנה בהמגרש (דף פו:) חתמו העדים בראש הדף מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול: ואף כשחותמין למטה צריך שיהא גב החתימה כלפי הגט וכו' ג"ז שם במשנה הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין: ואם כתבו זה תחת זה כסדר וכו' ג"ז במשנה שם ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראים בסופו כשר. ופירש"י נקראים בסופו שגב חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו: ואם כתב סופו של זה בצד סופו של זה וכו' ג"ז שם במשנה סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקראים עמו כשר ופירש"י נקראים עמו שגב חתימת העדים כלפיו כדרך החתומים כשר:

ובכולן כתב הרמב"ם בפ"ד שאם יש כאן עידי מסירה שהוא כשר משום דלא גרע מאם לא היו שם עידי חתומים כלל וכתב הרב המגיד בפרק הנזכר על משנה שכתבו גט אחד לה' נשותיהן שכן דעת הרמב"ן שכתב וז"ל והא דתנן ה' שכתבו טופס לכל אחד וב' גיטין וכתבו העדים בראש הדף כתב הרמב"ם דכולם בעידי מסירה כשרים ושפתים ישק משיב דברים נכוחים ודאי מזוייפים מתוכו אין כאן דכל שפיסולו ניכר הוא אין לחוש בו דהא ידוע מילתא לכל מי דמטא שטרא לידו ולא אתו למסמך עליה דהא לא עליה חתימו סהדי וא"צ"ל בראש הדף ומאחריו ומן הצד דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים ואם נתנו לה בפני עדים כשר וכן דעת הרשב"א עכ"ל וכבר כתבתי בסמוך דגם הר"ן ס"ל כהרמב"ם: **שייר** מקצת הגט וכתבו בדף השני וכו' משנה בהמגרש (שם) שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר ופריך בגמרא (שם) וליחוש דילמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמו ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא ופירש"י ונמצא שמגרשה בשני תנאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו א"ר אבא אמר רב בשיש ריוח מלמטה ודילמא זמן דבתרא מיגז גזייה בשיש ריוח מלמעלה ודילמא אימלוכי אימליך וכו' ודילמא אתרמי ליה כולי האי לא חיישינן רב אשי אמר דידע ביה מתחתא דמגילתא ופירש"י רב אשי אמר כולהו קשייתא בהכי מיתרצן כגון דידיע ביה מתחתא דמגילתא שניכר ביה מתיחת הקלף סביב סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה וכתבו הרי"ף והרא"ש דברי רב אשי לבד וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' גירושין וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר שאפי' אם מסרו בפני עידי מסירה שהיא ספק מגורשת ופי' ה"ה הטעם לפי שאין עידי מסירה מוציאין אותו מידי ספק שמא היו שני גיטין וזהו הטעם שכתב רבינו שאנו חוששין שהסופר מעצמו עשה כן כלומר או הבעל צוה לעשות כן ובין כך ובין כך אין עידי מסירה מוציאין אותו מידי ספק אם היו ב' גיטין וכתב ה"ה עוד ונ"ל שאם היו עדים

דרכי משה

ושביק רווחא לעד הקשיש מיניה ואח"כ חתם השני הגט כשר אע"ג דמתחילה היה השני רחוק ב' שיטין מיהו לכתחילה לא יעשה כן עכ"ל: (ז) ובמרדכי סוף פרק התקבל ע"א משמע

דרישה

סי' קל [א] **דאתו** למימר שסומכין כו' ז"ל מ"ו הלשון מגומגם והיה לו לכתוב דאתו למסמך על עידי חתימה וכן הוא בהשגות הראב"ד וה"פ שמא יתן לה הגט בפני עידי מסירה והיא תמלא הב' שורות בתנאי אחר כדי שלא תצטרך לעידי מסירה ותבא בפני ב"ד ויתירוה על ידי עדי החתימה לבדו כמלא שתהיה מותרת בגט בטל וק"ל מ"מ ליישנא דאתו למימר כו' יש ליישב כה"ג שיתירוהו בגט זה משום דאתו הדיינים לומר שכשר גט זה שהרי הדין שסומכין

פרישה

(ס) כי שמא תתן תנאי כצ"ל ב"י: (ו) דאתו למימר שסומכין כו' מ"ו וב"י כתבו שיש להגיה דאתו למסמך במקום דאתו למימר שסומכין וכן הוא בהשגות הראב"ד ונראה דיש ליישב גירסא דאתו למימר שסומכין דהכי קאמר דאע"ג שיש כאן ריעותא קצת כשיראו שהתנאי הוא בשורות התחתונות של גט ולא יתירו אותה אלא בעידי מסירה לכן כתב דאתו למימר כו' כלומר דהדיינים יתירוה בגט זה אע"ג שיש בו ריעותא קצת דאתו למימר דהא סומכין על עידי חתימה בלחוד בכל גט ולא חיישינן שמא לא היה נמסר בפני עידי מסירה אלא אמרינן שמסתמא בהכשר וכתיקון כיתן ולא מחזיקינן ריעותא ה"ה נמי בזה סמכינן שבהכשר היה הואיל שאין כאן ריעותא גמורה עד"ר. ומה שכתב והו"ל מזוייף מתוכו ר"ל אם הוסיפה בה תנאי הרי הוא מזוייף מתוכו ופסול ומש"ה פסלוהו ג"כ אפי' אתא לפנינו בלא הוספה אלא שיש ריוח אויר שני שיטין שראוי להוסיף בה הו"ל דינו כאלו הוסיפו בה ובספרים אחרים דפוס ב"י גרסינן כמזוייף מתוכו ור"ל השתא נמי דלא הוסיפו ואין כאן זיוף מ"מ הוה ליה כמזוייף. ועיין בח"מ ר"ס מ"ה דלא כתב שם דעת הרמב"ם דמכשיר אם יש עידי מסירה לפנינו אלא סתם וכתב דפסול והביא ב"י בשם הרשב"א שם טעם אחר דחיישינן שמא יגוז השטר ויכתוב שטר אחר בשני השורות ע"ש: (ז) ויתחילו בראש השיטה כו' ר"ל מתחילת הגליון דהיינו בקצה היריעה וזה לשון הגה"מ בפ"א מהל' גירושין ויחתמו זה תחת זה שאם יחתמו זה אחר זה שמא יהיה ריוח חלק הגליון לימין ויכתוב פלוני לוה מפלוני והו"ל שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת וכשר וכל שטר שיכול להזדייף הוא פסול אמנם נמי כי ליכא אלא עד אחד יכול נמי לכתוב בגליון לימין אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו ואין תקנה ע"כ אמרו לעשות הגליון קצר כו': (ח) וכן כל כיוצא בזה ר"ל איזה ענין שנכתב בין הגט לחתימת עדים אם הוא בלא ו' פסול ואם הוא בו' כשר: (ט) או מאחוריו פי' מעבר לדף: (י) שאם יש כאן עידי מסירה כו' דלא גרע מאם לא היו עדים חתומים כלל (וא"ל דהרי הוא מזוייף מתוכו שהעדים נחתמו שלא כדין י"ל דכל שפיסול ניכר מתוכו בעידי חתימה אין לחוש דידוע שעדות כזו אינו כשר ולא יסמוך עליה עד שיחקרו אחר עידי מסירה כ"פ): (וכתבו בדף השני פי' שכתב הגט בשני עמודים אליו בעמוד זה ואליו בעמוד השני זה אצל זה כ"פ): (יא) והוא שיהא ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום בגמרא פרק המגרש סוף דף פ"ז תירץ מתחילה אבאי הששא דדילמא תרי גיטי הוו כו' כשיש ריוח וגליון למטה בעמוד ראשון דליכא למיחש דהתכו מלמטה וגם יש ריוח מלמעלה בעמוד השני דניכר שלא נחתך למעלה והדר פריך ודילמא אמלוכי אימלך ופירשו התוס' דלמא כתב מתחילה עמוד ראשון לשם איש זה ואמלך בו ואח"כ סיימו לשם איש זה דהואיל ויש ריוח מלמטה כראין כן הדברים אמר רב אשי דידע ביה מתחתא דמגילתא ופירש"י כולהו קשייתא בהא מיתרצן שניכר בה מתיחת הקלף סביב כל הגט שלא היה בו אלא קלף זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבת הקלף שמור ועב שלא נגע שם תער הגלבים שדרך עושי קלפים שקושרים אבנים סביב הקלף למתוח ומתחילין לתקנו בסמוך וכשאין ריוח למטה עסקינן דליכא למיפרך אמלוכי אימלך עכ"ל ולהכי נתכוין ג"כ רבינו במ"ש והוא שיהא ניכר כו' וה"ל דאע"ג דאין גליון מ"מ ניכר דאל"כ הו"ל וכגון שיש גליון למטה ולמעלה בע"ב אלא מיירי דוקא כשאין גליון דאל"כ יש לחוש לאמלוכי וכדפירש"י וק"ל: (דשמא שני גיטין היו כתובין זה אצל זה פירש

רש"י

התחתון מהימני והעליון מהשמאלי וכיון אותם ביחד : (יג) וכתב הרמב"ם שאפילו אם מסרו בפני עדי מסירה שיהא ספק מגורשת ואיני יודע למה כיון שיש כאן עדי מסירה הם זכורים אם היה בו תנאי ואפשר שרוצה לומר שאנו חוששין שהסופר מעצמו עשה בן מפני שנזדמן לו הענין בכך כתב שני גיטין בב' דפין במגילה אחת זה אצל זה והעדים יוצאין מתחת זה לזה את שהעדים נקראים עמו כשר כגון אם שמם תחת הימיני ושם אביהם (יג) [ג] תחת השמאלי אז הימיני כשר ואם שמם תחת השמאלי ושם אביהם תחת הימיני (יד) כגון שחתמו [ג] בשני שיטין כזה אז השמאלי כשר חמשה שכתבו ה' גיטין לחמשה נשותיהן (טו) אם כתבו בכלל שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני

עדים מעידים שגט א' היה ונמסר לה בעדים כשר וכן נראה מדברי רבינו ובדור הוא (ח) עכ"ל [ג] : כתב ב' גיטין בב' דפין וכו' משנה בהמגרש (פז :) ב' גיטין שכתבו זה בצד זה וב' עדים עברים באין מתחת זה לתחת זה וב' עדים יונים באים מתחת זה לתחת זה את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ופירש"י ב' עברים באים מתחת הראשון לתחת השני שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן עד ב' תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהם ב' ישראלים יונים הדרים בארץ יון ובלשון יוני כדרך הזו אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שהיוני כשחותם יוסף ב"ש בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתום על הראשון הילכך היונים ע"כ תחת השני חתמו. את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר אם העברים חתומין למעלה הימיני כשר ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא פריך ד אידך אמאי מיפסל ובגמרא (שם) וליתכשר האי בראובן והאי בבן יעקב עד דתנן בן איש פלוני עד כשר דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא וכתבו התום' דאע"ג דלא מכשרינן באיש פלוני אא"כ כתוב עד בהדיא מ"מ פריך הכא דליתכשר האי בראובן משום דפשיטא ליה דקאי אבן יעקב דבתריה וה"ל כאילו כתב בהדיא דראובן עד וכ' רבינו ירוחם דין זה בח"ב והתימה מרבינו שסתם דבריו ולא פירש דהא דלא מכשרינן אלא חד מינייהו דוקא כדכתב ראובן בן אחד ויעקב עד אאידך אבל אם היה כתוב ראובן אחד ובן יעקב עד אאידך שניהם כשרים.
ב"ה וי"ל שסמך על מה שאמר כן לקמן בסי' זה גבי כשחותם העד צריך לפרש שמו ושם אביו :
ומ"ש רבינו כגון שחתמו בשני שיטין קאי בין לסוף דבריו בין לתחלתן לתת מציאות היאך יהיו שמותם תחת גט אחד ושם אביהם תחת השני ולא כתב רבינו דין עדים יונים גם דין אחר דאיתא מעד אחד עברי ועד אחד יוני גם הרמב"ם לא הזכיר דינים הללו לפי שהוא דבר בלתי מצוי לכתוב שני גיטין זה בצד זה ושיחתמו בו העדים בענין כזה. וכתב הרמב"ם בפ"ד שאם נמסר בעדים ליד אותה שאין העדים נקראים עם גיטה מגורשת ולא חש רבינו לכתבו לפי שהוא פשוט דכיון דהו"ל כאין עדים חתומים עליו כשר בעידי מסירה לכ"ע ואפי' להראב"ד דהא ליכא למיחש לזיופא : חמשה שכתבו ה' גיטין לה' נשותיהם אם כתבו בכלל וכו' בפ' המגרש (ד' פו :) תנן ה' שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולם כשרים וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחת ואחת והעדים מלמטה את שהעדים נקראים בסופו כשר ובגמרא (שם) ה"ד כלל ה"ד טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן אחד לכל אחת ואחת זה טופס ור"ל אמר אפי' זמן א' לכולן נמי הוי טופס אלא ה"ד כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית ופריך לר"ל נמצאו ב' נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה ומשני דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ואוקימנא לר' יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל היינו דוקא שכתב בגיטין שאחר הראשון ופלוני גירש את פלונית בוי"ו שמוסיף על ענין ראשון אבל אם כתב פלוני גירש את פלונית בלא וי"ו חיישינן שמא לא חתמו אלא על גט אחרון וכן אוקימנא דהא דא"ר יוחנן זמן לכל אחד ואחד זהו טופס היינו בזמן כולן שוה ביום אחד דאי לאו הכי תיפוק ליה דפסילי משום מוקדמין כולהו בר מבתרא שהרי לא חתמו העדים עד אחר שנחתם התחתון ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי יוחנן וכן דעת הרמב"ם בפ"ד וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר ה' שכתבו גט לה' נשותיהם אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי די תיהויין וכל טופס הגט והעדים מלמטה ה"ז גט כשר ומפשט דבריו משמע שלא כתבו אלא טופס אחד לכולן דהיינו שכתבו בכך וכך בשבת גירש ראובן את רבקה ויעקב את רחל וכך אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי דיתיהויין וכו' אבל רבינו מפרש דכתבו כלל היינו שכתבו ראובן גירש את רבקה וכך אמר לה לביתי ברעות נפשי ופטרית וכו' יתיכי ליכי

וכתב הרמב"ם שאפילו אם מסרו בפני עידי מסירה שהיא ספק מגורשת ואיני יודע וכו' לא היה צריך לפרש זה דפשוט הוא דחוששין שמא מתחלה היו ב' גיטין והסופר עשה מהן גט אחד ואח"כ ניתן בפני עידי מסירה כי לא ידעו מה שעשה הסופר מקודם ולפי דאיכא ריעותא לפנינו שנכתב בשני דפין ולא כמנהג העולם חוששין שמא עשה הסופר שלא כדין ולפי זה אם איכא עדים כשרים שמעידין שהיו אצל כתיבת גט זה ומכירין אותו שכך נכתב בב' דפין הגט כשר אפי' אין עידי מסירה לפנינו דמסתמא בא לידה כמלותו וניתן בפני עידי מסירה כדלעיל אבל הרב המגיד כתב שאם היו עדים מעידים שגט אחד היה ונמסר לה בעדים כשר עכ"ל דמשמע דבעינן שיעידו שהיו לשם עידי מסירה ולפעד"כ שאין צריך דמסתמא בא לידה כמלותו כדפרישית ודע דמהך דשייר מקלת הגט וכו' איכא ראייה ברורה דלא בעינן שיהא גט מעורה אפי' לכתחילה שהרי בעל כרחך אין בשיטה שבסוף דף הראשון מעורה עם השיטה שבראש דף השני וכשר אפי' לכתחילה כמו בכל מקום במשנתינו דתנן כשר דכשר אפי' לכתחילה והא דנהגו לערות אינו אלא משום דבפ"ב (דף כ) קאמר תלמודא לא צריכא למעורה דשמעת מינה דאיכא מאן דכתב מעורה וע"כ נהגו לכתחילה לעשותו מעורה כדי שיהא נקרא טפי ספר אחד א"כ שלא יהא אפשר לזייף ולכתוב בין שטר לשטר כמו שנמצא כתוב הני טעמי בסידרי גיטין מיהו פסול לא נשמע מכאן וכדמשמע מלישנא לא צריכי דמעורה דסתם גיטין אינן מעורין אלא דהכא מיירי היכא דכתב לה מעורה ותדע דהכי הוא דאל"כ מאי פריך ותיפוק ליה דספר אחד אמר רחמנא אלא ודאי סתם גיטין אינן מעורין וא"כ פריך מאי קא מיבעיא ליה באומר ה"ז גיטך על מנת שהנייר שבין שיטה לשיטה יהא שלי הא ודאי דלא הוי גט דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' או ג' ספרים ומשני לא צריכא הך בעיא אלא להיכא דנכתב מעורה אלמא דסתם גיטין בזמן חכמי התלמוד אינן מעורין וכך נוהגין בכל שאר מלכיות אינן כותבין כלל מעורה ולכן נלפע"ד אפי' שלא במקום עיגון אם טעה וכתב שיטין שאינן מעורין א"צ לכתוב גט אחר כלל וינתן גט זה לאשה לכתחילה דלא כהגהת ש"ע ובתשובה הארכתי בס"ד :

כתב שני גיטין בב' דפין וכו' משנה בהמגרש ומ"ש כגון שחתמו בשני שיטין כזה אז השמאלית כשר פירוש כזה

ם ם

בן יעקב ראובן
בן שמעון יוסף

וכ' ב"י ותימ' דרבינו סתם דבריו ולא פירש דהא דלא כשר אלא חד מינייהו דוקא כדכתב ראובן בן אחד ויעקב עד אאידך אבל אם היה כותב ראובן אחד ובן יעקב עד אאידך שניהם כשרים עכ"ל ויש ליישב דרבינו מיירי הכא בדלא חתם עד הלכך אינו כשר אלא אותו ששמו תחתיו דנקרא ראובן בן יעקב דכשר אפילו לא חתם עד אבל אותו שכתב תחתיו בן יעקב ולא כתב עד פסול כמ"ש בסמוך :

חמשה שכתבו ה' גיטין וכולי משנה בהמגרש סוף (דף פ"ו) חמשה שכתבו כלל בתוך הגט וכו' ובגמרא פליגי בה ר"י וריש לקיש ר"י אמר זמן אחד לכולן זהו כלל וכולן כשרין זמן לכ"א ואחת זהו טופס והתחתון לבד כשר אבל עליונים פסולין שמא לא העידו אלא על האחרון ריש לקיש אמר אפי' זמן אחד לכולן נמי הוה טופס אלא היכי דמי כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית ואקשינן לר"ל נמצאו שתי נשים מתגרשות בגט אחד והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה ומשני דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן ונראה מדברי רבינו דלאחר שכתב בגט על הראשון פלוני גירש פלונית מסיים כל ענין הגט דהיינו שכותב וכן אמר לה לביתי ברעות נפשי ופטרית וכולי יתיכי ליכי וכולי עד ודן די יהוי ליכי מינאי וכולי ואח"כ כותב ופלוני גירש את פלונית וכן אמר לה לביתי וכולי כל ענין הגט כמו שכתב

דרכי משה

משמע דאם עד הראשון חתם עצמו כהן או לוי וכיוצא בזה לא חיישינן שהעדים שאחריו חתמו שדבריו אמת וע"ש : (ח) כתוב בא"ז דאם תפר ב' עורות ביחד או דבקן בדבק וכתב גט

פרישה

רש"י ונמצא שמגרש בשני אלאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו כ"פ) : (יב) וכתב הרמב"ם שאפילו אם מסרו כו' פירוש אפילו אם הסופר לעולם לא נתן הגט ליד הבעל אלא תיכף נטלו הבעל ממנו בפני עידי מסירה ונתנו לאשה ואז ליכא למיחש שהבעל עשה בו שום זיוף ולכך כתב רבינו בסמוך שאנו חוששין שמא הסופר מעצמו עשה כן מפני שנזדמן כו' רצה לומר אע"פ שאין כאן שום חשש זיוף הבעל או האשה שהרי העידי מסירה יודעין שלא נעשה בו שום זיוף מכל מקום חיישינן שמא הסופר מעצמו כו' והוי גט שנכתב שלא לשמה וזה לשון מ"ו שהסופר מעצמו כו' פירוש שמא היה שני גיטין והוא תקנם להיות גט אחד ולפי זה אם העדים מעידים שלא היה אלא גט אחד כשר כך פירש רמ"מ עכ"ל : (יג) תחת השמאלי פירוש ולא חתם עד כדלהמן מ"ו רצה לומר דאי חתם עד גם השני היה כשר אבל הראשון נכשר בלא עד דשם אביהם קאי גם כן אגט ראשון ועד"ר : (יד) כגון שחתמו בשני שיטין כזה*

גט גט
ראובן
בן יעקב יוסף
בן שמעון

כן הוא בספר מ"ו וכן משמע ברש"י בפרק המגרש דף פ"ז דבן יעקב כתובה למטה בשורה שנייה וצ"ע דלפ"ז פשיטא דפסול דהא בן יעקב חתם רחוק מן הגט שיעור שני שיטין דהא משמעא חתימת שם ראובן בשמאל הרחיקה שיעור שיטה אחת ויש לומר דבן יעקב שחתום בשיטה שנייה אינה מרוחק כל כך כשיעור שני שיטין וק"ל ועיין בדרישה : (טו) אם כתבו בכלל שכתבו בכך וכך כו' עיין בגמרא פרק המגרש סוף דף פ"ו שהיא משנה ובגמרא פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש בביאור המשנה דקתני אם כללינהו יחד כשר ואם לאו פסול והלכה כרבי יוחנן דביאור כלל רצה לומר שכללינהו בחד זמן שלא כתב אלא פ"א בכך וכך לשבת ולחודש ולשנים גירש פלוני כו' ופלוני לפלונית . ומפרש שם הגמרא דדוקא בדכתב ופלוני בוי"ו וכמו שכתב רבינו. אבל אי כתב בכך וכך בשבת אכל חד וחד אעפ"י שהוא בחד יום ונראה לי דאעפ"י דגם כן כתב ובכך וכך בוי"ו שחוזר אשלמעלה אפילו הכי כיון שאלקינהו לכתוב זמן אכל חד בפני עצמו לאו כללא חשיב ליה ואינו כשר אלא האחרון וזה שכתב רבינו אחר כך בסמוך זה לשונו אבל כתב בכך וכך כו' עד והתחיל אחר תחתיו וכותב ביום זה כו'. ונראה לי דל"ד כתב ביום בלא וי"ו אלא אפי' כתב וביום זה בוי"ו אפילו הכי לא מתכשרי ראשונים דאם לא כן קשה אפילו לא אלקינהו בזמן נמי כיון דלא כתב וי"ו החיבור לאו כללא כמו שכתב לפני זה גבי ופלוני וק"ל . ואחר כך כתב רבינו גם דברי ריש לקיש וסבירא ליה דמודה רבי יוחנן לריש לקיש בכתב כלל (שאמרו במשנה הוא זה כ"פ) הוא שכתב תחילה אנו פלוני ופלוני מגרשין נשותינו פלונית ופלונית כו' דכללינהו בזמן אחד וגם עירב האנשים יחד והנשים יחד מתחלה אלא שאחר כך חזר ופרט כל זוג לנפשי' וכתב לשון וכופס גירושין אכל חד דאם לא כן הוה ליה לה ולחבירתה וא"ל לאו ליה למיכתב זה

דרישה

שסומכין על עידי חתימה כי ליכא ריעותא בגט וק"ל עכ"ל : [ב] תחת השמאלי מדברי בית יוסף משמע דמיירי ששמם ראובן בן תחת הראשון יעקב עד תחת השני (דאם כתב בן יעקב עד תחת השני או גם השני כשר כמו שכתב רבינו לקמן כ"פ) וכן הוא בגמרא ותמה בית יוסף על רבינו שסתם דבריו ולא כתב שמיירי דוקא בכהאי גוונא אבל לפירוש מורי ורבי שכתבתי בפרישה דמיירי שלא כתב עד ל"ק למה לא פירש רבינו שמיירי בהכי משום שעדיין לא איירי שצריך לחתום עד ולקמן כתב דין הגמרא כשחותם שמו ושם אביו ועד איך דינו לכן אין צריך לפרש הכא דמסתמא איירי בלא עד . שוב עיינתי בגמרא שם פרק המגרש דף פ"ז דמסיק לסקשות אהאי שינויית דשני תחלה דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אבתרא וליתכשר האי בראובן בן וליתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש עד כשר ופירשו שם התוספות ז"ל ונראה לי לפרש דראובן בן דקאמר הוא בן יעקב הכתוב בגט שני ולא שם לכתוב שם אביו בגט ראשון לפי שהוא נקרא אהדדי ראובן בן יעקב עכ"ל התוספות ורצה לומר דלמא אגט ראשון חתם ראובן הבן ועל גט השני חתם האב יעקב ומשני דלא כתב עד ש"מ דמסיק הגמרא ומוקי דמיירי שלא כתב בה עד . וא"כ מאי מקשה הבית יוסף ארבינו דהו"ל דמיירי בכתב אקמא ראובן בן ואשני יעקב עד דאל"כ לתכשרי תרווייהו . דהא לא מיירי בכתב שם עד וא"כ אינן צריכין לשינויא קמא דכתב אראשון ראובן בן אף אם לא כתב אראשון אלא שם ראובן לחוד ואגט השני כתב בן יעקב אפ"ה לא מתכשר השני כיון דלא כתוב עליה גם כן תיבת עד ואין להקשות מ"מ ה"ל לרבינו לפרש דמיירי בדלא כתב עד . די"ל דרבינו לשון המשנה תפס וכאשר יפורש לשון המשנה כן יפורש לשון רבינו אבל אין לומר דס"ט דמשום דמן הסתם א"צ לחתום עד דז"א דהא כתב רבינו בסמוך ז"ל אי כתב יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר משמע דדוקא בדיעבד כשר ולא לכתחילה ודו"ק : [ג] בשני שיטין כו' כתב ב"י וז"ל מ"ש רבינו כגון שחתמו בב' שיטין קאי בין לסוף דבריו בין לתחילתם לתת מציאות היאך יהיו שמותם תחת גט א' ושם אביהן תחת הגט השני עכ"ל ונראה שר"ל שחתמו התימין תחת שני הגיטין מקצת החתימה תחת הא' ומקצת תחת השני ומיירי כמו בגוונא דפרישית בפרישה ומ"ש רבינו בשני שיטין ר"ל בשני הגיטין שבשני הדפין לאפוקי אם יחתמו כל החתימה תחת גט הראשון שאז דוקא הראשון כשר אלא שקשה דלפ"ז הו"ל לכתוב האי כגון שחתמו כו' תחלה לפרש את שהעדים נקראים עמו אבל א"ל שהב"י מפרש שחתומים דומיא חתימת יוונית ר"ל בשמו שמעון ואביו יוסף או הוא חותם את עצמו יוסף בן שמעון ור"ל בנו של יוסף הוא שמעון ועיין בב"י שמביא ענין זה וכמ"ש אמר כך בסימן זה דא"כ לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש ועוד דב"י כתב בהדיא וז"ל ולא כתב רבינו דין עדים יונים לפי שהוא דבר בלתי מצוי ע"ש :
מסיים

סה כ"ש הוא דכשר מדין קמא דזה אינו דהא הרשב"א כתב שאילו המגיד משנה ובית יוסף דסבירא ליה דכה"ג לא מתכשר שום אחת מהן כיון דערבינהו תחילה יחד מקרי לה ולחבירתה אע"ג
דהדר

חדושי הגהות

ג לפום ריהטא יפלא לעניין מה בעינן שיעידו שנמסר לה בעדים שהרי העידו שגט אחר היה וכבר תמה ע"ז הרב בעל כנה"ג אמנם הט"ז וב"ש ישבוהו דכיון שנראה כמזוייף לכך בעינן לידע שנמסר לה בעדים אפילו לשיטת הרמב"ם דסגי בעידי חתימה לבד משום דהוי כאילו אין עליו עדים כלל : ד כלומר כיון דתחת כל אחד חתומים ב' עדים והפסק אין כאן דהא נקטינן מילאוהו בקרובים כשר :
וגם

שכתב על הראשון וכן כותב על השלישי ועל השני ועל החמישי כל ענין הגט . ומ"ש רבינו וכן אמר כל חד לאשתו וכולי רצונו לומר וכן אחר כל פעם שמזכיר גירש פלוני לפלונית כתב שאמר לאשתו כן כל ענין הגט וכתב ב"י שזהו דעת הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך דצריך לסיים על כ"א וא' ענייני של גט כדפרישית לעיל דאם לא כן הוי שתי נשים בגט א' וכל הגיטין פסולין וכל זה פשוט בדברי רבינו ונראה דמה שהביאו לרבינו לפרש כך הוא לשון המשנה דברישא תני כולן כשרין דר"ל כל החמשה גיטין כשרין אלמא דבכלל לא הוי אלא בכותב חמשה גיטין ממש דעל כל אחד ואחד כותב כל ענין הגט ולכן התחיל רבינו דיבורו ואמר חמשה שכתבו חמשה גיטין וכו' דלא הוי כלל שיהיו כולן כשרים אלא בכותב כל ענין הגט לכ"א דאם לא כן הוי שתי נשים מתגרשות בגט אחד אבל הרמב"ם כתב וזה לשונו ה' שכתבו גט אחד לה' נשותיהם וכו' דמשמע שלא כתבו אלא גט אחד לכולן דהיינו שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכך הזכיר כל החמשה ביחד ואחר כך כותב וכך אמר כל אחד לאשתו צביתי ברעות נפשי ופטרית וכו' יתיכי ליכי וכו' עד ודן די יהוי ליכי מנאי וכו' ושני עדים חותמין מלמטה ה"ז גט כשר וב"י כתב דגם דברי הרמב"ם אפשר להתפרש בדרך זה שכתב רבינו ואינו נראה כן מלשונו אלא כדפרישית דאפי' דלא כתב אלא טופס אחד נמי הגט כשר להרמב"ם אבל לרבינו הגט פסול דהוי ב' נשים בגט א' כמ"ש הרמ"ה והכי נקטינן :

כתב ב"י דהרמב"ם פסק כרבי יוחנן דאמר זמן אחד לכולן וזהו כלל פסק ג"כ כר"ל דבכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו פלונית ופלונית אם חזר ופירש אח"כ בגט פלוני מגרש לפלונית ופלוני לפלונית הוי נמי כלל וכולן כשרים דרבי יוחנן נמי מודה לר"ל דזהו כלל אלא דמיקל טפי וכ"כ רבינו אבל הרשב"א כתב והרי"ף לא פסק כר"ל והשיג ב"י ואמר ולא הבנתי דבריו דדילמא אע"ג דס"ל לר"י כוותיה במאי דקרי איהו כלל משום דלא ס"ל כוותיה במאי דקרי איהו טופס לא פסק כוותיה וצ"ע ושגגה יצאה מלפני השליט ב"י דהרשב"א לא היה כוונתו לומר שיהא הרי"ף פוסק בהדיא כריש לקיש דכיון דפסק כר' יוחנן היאך יפסוק כריש לקיש ויהא מוכח סתרא לבי תרי אלא רצונו לומר דהו"ל להרי"ף למיפסק כריש לקיש בהא מילתא לחוד דהיינו דהא נמי הוי כלל וכולן כשרים כיון דהדר פסקינהו וקאמר פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית מדלא קאמר הרי"ף הכי אלא פסק בסתם כרבי יוחנן ולא פסק כל עיקר כריש לקיש משמע דסבירא ליה להרי"ף דר' יוחנן פליג אריש לקיש אף במאי דקאמר בדהדר פסקינהו דהו"ל כלל אלא הו"ל שתי נשים בגט אחד וכולן פסולין ופשוט הוא דזאת היתה דעת הרשב"א והכי נקטינן להחמיר באיסור ערוה החמורה : **וכתב** הרמב"ם ותנתן וכו' ולמאי דבעינן למיכתב וכו' ע"ל בסי' קל"ג ושם נתבאר וע"ל במ"ש ריש סי' קכ"ד :

ומ"ש

ליכי וכו' עד ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' ויעקב גירש את רחל וכך אמר לה צביתי ברעות נפשי ופטרית וכו' עד ודן די יהוי ליכי מינאי וכו' וזהו דעת הרמ"ה כמ"ש רבינו בסמוך ופירוש דברי רבינו כך הם אחר שכתב הראשון גירש פלוני לפלונית מסיים כל ענין הגט שהוא וכך אמר לה ליכי די תיהויין וכן אמר כל א' לאשתו פירוש וכן אחר כל פעם שמזכיר גירש פליני לפלונית כתב שאמר לאשתו כן ליכי דיתיהויין וכו' וכל טופס הגט וגם דברי הרמב"ם אפשר להתפרש בדרך זה ולענין אוקימתא דר"ל ה"ד כלל דכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו פלונית ופלונית והדר כתב פלוני גירש את פלונית ופלוני גירש את פלונית פסק הרמב"ם בפ"ד כוותיה בהא דכל כה"ג כלל מיקרי וכולם כשרים וכתב ה"ה דטעמו משום דר' יוחנן מודה בהא דכשר דהא לא פליג עליה אלא להקל ולהכשיר זמן א' לכולן וכיוצא בזה כתב הר"ן וכתב עוד אבל ראיתי מי שחולק בזה גם ה"ה כתב והרשב"א חלק בזה ודברי רבינו עיקר עכ"ל וז"ל הרשב"א ורי"ף לא פסק כר"ל משמע דס"ל דר"י נמי פליג אר"ל משום דהו"ל ב' נשים מתגרשות בגט אחד ואע"ג דהדר פסיק להו דאמר פלוני גירש פלונית ופלוני לפלונית גט א' הוי מדכללינהו בחד מעיקרא וכו' ס"ל לר"י דחד הוא ותניא כוותיה אבל הרמב"ם פסק כשניהם לומר דר"ל פליג ארבי יוחנן אבל ר"י כ"ש דמודה לר"ל דזהו כלל וכי הדר פסיק להו ב' גיטי מיקרו ודוקא בשזמנן א' אבל זמן לכל א' וא' ואע"ג דערבינהו מעיקרא כיון דפליג להו בזמנם זמן מפסיקן ואת שהעדים נקראין עמו כשר עכ"ל ולא הבנתי דברי הרשב"א שהכריח דמדלא פסק הרי"ף כר"ל משמע דר"י פליג אר"ל במאי דקרי הוא כלל דדילמא אע"ג דס"ל לר"י כוותיה במאי דקרי איהו כלל משום דלא ס"ל כוותיה במאי דקרי איהו טופס לא פסק כוותיה וצ"ע . ורבינו כתב דברי הרמב"ם וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב . ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם בפ"ד שכשכתבו כלל בגט ינתן לכל אחד מהם בעידי מסירה ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ומה שהצריך שינתן לכל אחת מהן בעידי מסירה הוא משום דאע"ג דעדים החתומים על הגט צריך לינתן בפני עידי מסירה לכתחילה מיהא להרמב"ם ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת כיון דעדים שחתומים בו חוזרין על כל הגיטין הרי יש בידה גט חתום ואע"פ שלא ינתן לה בעידי מסירה כשר בדיעבד לדעת הרמב"ם בפ"א ובודאי שכשכל אחת נותנת לחבירתה כשתצטרך כולן נשאות בו וגובות כתובה ע"י כנ"ל לפרש דברי הרמב"ם אבל מדברי רבינו שכתב ולמאי דבעי למיכתב שכל גט שנא לפנינו חתום וכו' ה"כ א"ל שיהיו עידי מסירה לפנינו נראה שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם וינתן לכל אחת מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבואו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת ובאמת דהכי מוכחי סוף דבריו שכתב ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת משמע דברישא אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר ליד כל אחת ואחת . ומ"ש רבינו ולמאי דבעינן למיכתב

ופלוני לפלונית פירוש אחר שכתב הראשון גירש ופלוני לפלונית (טו) [ד] מסיים כל ענין הגט וכן אמר כל חד לאשתו אחר שכתב גירש פלוני לפלונית פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי וכל טופס הגט וב' עדים התומים למטה כולן כשרים ותנתן המגילה ליד כל אחת ואחת (יז) ודוקא שכתב ופלוני בוי"ו שהוא מחברו אבל אם כתב פלוני בלא וי"ו אין כשר אלא האחרון (יח) [ה] וכתב הרמב"ם ותנתן לכל אחת בעידי מסירה ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ולמאי דבעינן למכתב שבל גט

דרישה

[ד] מסיים כל ענין הגט ז"ל הרמב"ם בפ"ד ה' שכתבו גט לה' נשותיהן אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל חד מהם לאשתו ליכי דיתיהויין וכל טופס הגט והעדים מלמטה ה"ז גט כשר . ומפשט דבריו וכו' עד וגם דברי הרמב"ם אפשר להתפרש בדרך זה עכ"ל ב"י וכן נראה לע"ד מוכרח לפרש דברי הרמב"ם לפי פירושו דב"י הנ"ל דאל"כ קשה על לשון רבינו שאינו מבורר ומגומגם מאוד דהו"ל לכתוב בפירוש בקיצור יותר והל"ל הכי אם כתבו בכלל שכתבו בכך וכך בשבת גירש פלוני לפלונית וסיים כל ענין הגט פטרית ושבקית כו' ופלוני גירש לפלונית וסיים נמי כל ענין הגט פס"ת ופלוני לפלונית כו' ובזה היה לשונו מבורר ומפורש אלא שרבינו תפס לשון הרמב"ם שכ"כ וז"ל כגון שכתבו בכך בשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כ"א מהן לאשתו ליכי דיתיהוויין כו' וכדי שלא נטעה בדברי הרמב"ם לומר שס"ל דבחד טופס הגט שכתב על כולן סגי מש"ה נקט רבינו דבריו ופרטן דמילי מילי קתני וכתב פירוש אחר שכתב הראשון כו' ורצה לומר שגם מתחילה לא התבן זה אחר זה אלא אחר כל אחד שכתב בגט שפלוני גירש פלוני סיים וכתב מיד כל ענין הגט . ואח"כ כתב ופלוני גירש לפלונית וסיים ג"כ כל ענין הגט . אבל לעד"נ שגם זולת פירוש דברי רבינו לא עלתה על דעת הרמב"ם דלא כתב תחילה אלא הני מילות קצרות שפלוני גירש פלונית ופלוני לפלונית ואחר כך כתב עד טופס גט על כולן בלשון וכן אמר כל חד מהן לאשתו ליכי כו' דזה היה ודאי בכלל איסור דכתיב לה ולא לה ולחבירתה ועוד דאם כן למה התחיל בלשון וכן אמר כל אחד מהן לאשתו ליכי די תיהוויין כו' דהא טופס הגט מתחיל ברעות נפשי ופטרית כו' וכמ"ש הרמב"ם שם בפ"ד לפני דין זה אלא ה"פ דסבירא ליה דמתחילה כתב בכך וכך גירש פלוני לפלונית רצה לומר שכותב בכך וכך בשבת ובכך לירח ובכך למנין אנא פלוני בר פלוני דממקום פלוני וכל שום אוחרן וכו' צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקית ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני דממקום פלוני וכל שום כו' די הוית אנתתי מקדמת דנא וכדו פטרית ושבקית יתיכי ע"כ ס"ל להרמב"ם שכותב מיד לראשון ואחר כך מתחיל בשני וכותב ג"כ ז"ל ופלוני בר פלוני דממקום פלוני כו' עד ושבקית יתיכי ואח"כ כותב כן לשלישי וכן לכולן ואחר שכתב כן לכולן כותב אחם והלאה חד טופס לכולן וז"ל וכן אמר כל אחד מהן לאשתו ליכי די תיהוויין כו' ופירוש ליכי כ"ל דס"ל להרמב"ם פירושו דר"ל לך לנפשך ותיהוויין רשאה ושלטאה בנפשיכי כו' והשתא א"ש דאמר שכתב עיקר הגט על כל אחד בפני עצמה ומליכי והלאה אינו אלא תוספת ביאור הגט מש"ה ס"ל דבזה התוספת בחד טופס לכולן סגי ולעד"נ שגם דברי רבינו יתפרשו כן ואין צריך לומר דאדברי הרמב"ם קאי דא"כ הו"ל להביאו ולפרשו אלא אלשון הגמרא קאי וה"פ אחר שכתב הראשון גירש פלוני לפלונית ר"ל הראשון חלק הראשון דהגט היינו אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני וכל שום כו' צביתי ברעות נפשי כו' ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני כו' די הוית אנתתי מן קדמת דנא והו חלק ראשון דהגט ועיקרו והכל הוא בכלל מ"ש רבינו אחר שכתב הראשון גירש פלוני לפלונית דודאי אינו ר"ל שכותב ענין גירושין כ"כ במלות קצרות כ"א בנוסח הגט וכמ"ש רבינו לעיל ר"ס קכ"ו והרמב"ם שם בפ"ד וכן כותב ככולן לכל אחד חלק הראשון הנ"ל ואחר שכתב לכל אחד ממשמתן זה החלק הראשון דגירושין מסיים אחר כך שאר טופס הגט נוסח וטופס אחד לכולן וכותב וכן אמר כל חד לאשתו וכדו פטרית ושבקית כו' עד סופו ומה שחוזר וכתב רבינו בנתיים אחר שכתב גירש פלוני לפלונית אינו אלא ליתן טעם למה התירו לכתוב סוף הגט טופס א' לכולן וניחא ליה בהא דמאחר שכתב לכל אחד בפני עצמו איך שגירש פלוני לפלונית ור"ל כל חלק הנ"ל שהוא העיקר תו לא איכפת לן במה שכללינהו בהמותר נוסח הגט שאינו אלא לתוספת ביאור. הגט וכמ"ש לעיל. ודו"ק שבזה הביאור יתיישבו דברי רבינו יפה כפתור ופרח וגם לא יהיה פלוגתא בינו ובין הרמב"ם אלא שהרמב"ם התחיל בחלק שני דטופס גט וכתב שכותב לכולן יחד מליכי דיתהוויין כו' ורבינו התחיל מכדו פטרית ושבקית ותרוכית ליכי ובודאי אין קפידא ודיקדוק בזה דגם הרמב"ם דעתו כן אלא משום שסבר בחלק הראשון כתב נמי שבקית פטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית כו' מש"ה התחיל בחלק השני מן ליכי דיתהוויין דמשם והלאה הוא דבר חדש מה שלא כתב בחלק הראשון ול"ד נקט ליכי אלא ר"ל מן כדו פטרית כו' וכמ"ש רבינו . א"כ כמ"ש ראשונה דהרמב"ם אפשר שפירש ליכי מלשון לך לנפשך וס"ל התחלת דברים ורבינו אפשר שפירש ליכי כמו לנפשך נמצא שאינו התחלת דברים כי אם מן כדו פטרית ושבקית וכו' . והשתא יתיישב נמי לשון רבינו שכתב אחר שכתב הראשון דתיבת הראשון אינו מחוור כלל בעיני לפירוש ב"י ועוד שאר גמגומים טובא וא"ש לפרישתי ודו"ק . ומ"ש רבינו אחר כך ז"ל אבל כתב בכך וכך גירש פלוני לפלונית השלים הגט שאני התם דאורחא דמילתא הוא כיון שכותב לכל אחד זמן בפני עצמו שמשלים לראשון שלפניו כל עניני הגט . אבל מה שכתב אחר כך ז"ל כתב אנו פלוני ופלוני מגרשין נשותינו פלונית ופלונית כו' עד ואם חזר ופירש אחר כך בגט פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית כולם כשרים נוכל לפרש נמי על דרך שפירשתי דלא חזר וכתב לכל אחד כי אם חלק הראשון ככ"ל ואחר כך בחלק השני כתב טופס אחד לכולן וזהו שהביא רבינו ע"ז דברי הרמ"ה וכתב כדפרי' לעיל אלא שלפי זה לא יתיישב לשון הרמ"ה שכתב אלא אם כן דסיים על כל אחד ואחד כל ענייני של גט דהא לפי מה שכתבתי אינו מפרש על כל אחד בפני עצמו כי אם חלק הראשון ולא כל ענייני של גט דבמשמעות לשונו הוא גם כן חלק השני ואפשר לומר דהרמ"ה לא קאי אלא אהא דסמיך ליה דערבינהו תחלה האנשים יחד והנשים יחד ומשום הכי הצריך לחלקם אחר כך ולכתוב על כל אחד כל ענין הגט דאם לא כן הוה ליה כלל מתחילה וכלל בסיפ והוי לה ולחברתה מה שאין כן ברישא דלא כללינהו תחילה ברים הגט יחד משום הכי אף שכללינהו יחד בסוף בחלק השני כולן כשרים ולפי זה מ"ש רבינו כדפרישית לעיל לאו ממש כדפרישית לעיל קאמר אלא ר"ל פירוש הגמרא דגירש פלוני ר"ל שאינו כותב בקיצור כן כ"א בנוסח הגט וכמ"ש לעיל (א"כ ר"ל כדפרישית לעיל בבא מציעתא בכתב זמן אכל חד וחד דהם כתב דאע"ג דהשלים כל ענייני הגט אכל חד אפ"ה פסול אבל כל זה דוחק) והשתא א"ש דכתב רבינו דברי הרמ"ה כאן אבבא זו ומתחילה ברישא כתב הפירוש סתם כאילו מפיו יצא הדבר ואינו מדרך רבינו לפסוק ולכתוב כן ופירוש ב"י ויישובו בזה דחוק מאוד שכתב דהרמ"ה אבבא דלעיל קאי דא"כ הו"ל לרבינו לכתוב כדפרישית לעיל אלא כדפרי' דהא גם הרמ"ה אדלעיל קאי ועוד שכתב שהרמ"ה כתב דבריו אלא אהא דפסלינן היכא דערבינהו מעיקרא ולא הדר פסקינהו דה"ה אם פסקינהו כו' קשה דא"כ ל"ל לכתוב ארישא דלא פסקינהו כיון דגם הסיפא דהדר פסקינהו כאמר בגמ' בדברי ר"ל ה"ל להרמ"ה לכתוב בקיצור פירושו דר"ל בפסקינהו דר"ל שכתב עליו כל ענייני הגט ואשר נדחק מלשון דהוא הדין נמי כו' דכתב הרמ"ה לפי מ"ש לק"מ דאתא לאשמועינן דאע"ג דכתב חלק הראשון דגט אכל חד בפני עצמו וזהו נכלל במ"ש דהוא הדין נמי אם כתב פלוני מגרש פלונית דרצה לומר שכתב לשון גירושין בנוסח הגט אפילו הכי מחשב שתי נשים בגט אחד שיכתוב כל ענין הגט אכל אחד בפני עצמו מטעם שכתבתי ויתיישב נמי הא דקיצר רבינו וכתב בבבא זו וז"ל ואם חזר ופירש אח"כ בגט פלוני מגרש פלונית כו' דהוי ליה לכתוב ולפרש שכתב אכל אחד ענין הגט וכמו שכתב לעיל אלא ודאי סמך אמה שכתב לעיל דבכלל גירושי דפלוני גירש את פלונית הוא וכמ"ש ודו"ק : [ס] וכתב הרמב"ם ותנתן לכל אחד בעידי מסירה ואם אין שם עידי מסירה כלל כו' וכתב ב"י ע"ז וז"ל מה שהצריך הרמב"ם שינתן לכל אחד ואחד מהן בעידי מסירה הוא מפני שאע"ג דעדים החתומים על הגט צריך לינתן בפני עידי מסירה לכתחילה מיהא גם להרמב"ם אם אין שם עידי מסירה כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת כיון שעדים החתומים בו חוזרין על כל הגיטין הרי יש בידה גט חתום ואע"פ שלא יתנו לה בעידי מסירה כשר בדיעבד לדעת הרמב"ם בפ"א ובודאי שכל אחת נותנת לחבירתה כשתצטרך וכולן נישאות בו וגובות כתובתן ע"י כנ"ל דברי הרמב"ם . אבל מדברי רבינו שכתב ולמאי דבעינן למכתב שכל גט שנה לפנינו חתום כו' ה"כ א"ל שיהיו עדי מסירה לפנינו נראה שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם ויתן לכל אחת ואחת מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבואו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת ובאמת שהכי מוכח סוף דבריו שכתב ואם אין שם עידי מסירה כלל כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת משמע דברישא אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר ליד כל אחת ואחת עכ"ל ב"י . ונראה לי פירוש דבריו שסב"י מפרש מ"ש הרמב"ם ותנתן לכל אחת ואחת בעידי מסירה רצה לומר שכל אחת ואחת נותנת

פרישה

דחזר ופלגינהו משום הכי קמ"ל רבינו דקיימא לן בהא כר"ל דכשר וכ"פ הרמב"ם :

(טו) מסיים כל ענין הגט כו' עיין בדרישה : (יז) ודוקא שכתב ופלוני כו' כן הוא אוקימתא דגמרא : (יח) וכתב הרמב"ם ותנתן לכל אחת כו' אכשכתב בוי"ו קאי וכן משמע בהדיא במיימוני ולכן אם אין כאן עידי מסירה כלל כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת אף אם היא הראשונה או השנייה וה"ט לפי שהעדי החתימה קאי אכל הגיטין אבל דין הראשון של הרמב"ם דהיינו דיש כאן עידי מסירה יכול להיות דמיירי אפילו בלא וי"ו הואיל דיש כאן עידי מסירה שמסר המגילה לכל אחד בפניהם וכתב ב"י שמדברי רבינו נראה שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם ותנתן לכל אחת מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבאו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת וכ"כ בכ"מ וסיים והכי מוכח סוף דברי הרמב"ם שכתב כל מי שתלא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ומשמע דברישא אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר לכל אחת ואחת עכ"ל ור"ל דאל"כ דלמא חתמו ועדיין לא נמסר הגט לכל אחת כ"א לזאת שילא מתחת ידה דהא אע"ג דאמרי' מסתמא שמסר גם כן לפני עידי חתימה היינו דוקא כשהגט יוצא מתחת ידה דראינו שנמסר לה אבל בלא"ה ה"ל דעדיין נמסר לה דהעדים יכולים לחתום ואח"כ מוסרים בפניהם : (ולמאי דבעינן למיכתב

גט שבא לפנינו (יט) [ו] חתום (כ) אין צריך לבקש אחר עדי מסירה (כא) ואם לא נמסר בפני עדים פסול אפילו עדים חתומים בו ה"נ אין צריך שיהו עדי מסירה לפנינו (כב) אלא כולן מתגרשות בו ואחת תתפוש אותו בשביל כולן או תתן אותו לכל אחת כשתצטרך לה ואם אין שם עדי מסירה כלל אין שום אחת מתגרשת בו (כג) אפי' אותה שיוצאה מתחת ידה אבל אם כתב בכך וכך גירש פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל אחר תחתיו באותה המגילה (כד) וכתב ביום זה או בכך וכך גירש פלוני לפלונית והשלים הגט וכן בכולן והעדים חתומים מלמטה אין מתגרשות בו אלא אותה שגיטה למטה שהעדים חתומים על גיטה (כה) גם בזה כתב הרמב"ם אם נתנה מגילה זו לכל אחת בעדי מסירה כולן מתגרשות ואם אין שם עדי מסירה אין מתגרשות בו אלא אותה שגיטה באחרונה כתב אנו פלוני ופלוני מגרשין נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט אין שום אחת מהן מתגרשות (כו) שאין ב' נשים מתגרשות בגט אחד ואם חזר ופירש אח"כ בגט פלוני (כז) מגרש פלונית ופלוני לפלונית כולן כשרים ותנתן לכל אחת ואחת (כח) וכתב הרמ"ה דה"ה נמי אם כתב פלוני מגרש פלונית ופלוני לפלונית הוי ב' נשים בגט אחד אא"כ סיים על כל אחד ואחד כל ענינו של גט כדפרישית לעיל כשחותם העד צריך לפרש שמו ושם אביו כגון יוסף בן יעקב עד כתב יוסף עד או בן יעקב עד (כט) או יוסף בן יעקב (ל) ולא כתב עד כשר אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול ומיהו אם היו שני גיטין בשני דפין זה בצד זה וחתם באחד יוסף לבד וחתם בשני בן יעקב עד (לא) שניהם כשרים שעד שכתב בשני הוא חוזר נ"כ על הראשון

והוה

למיכתב הוא בסי' קל"ג: ומ"ש רבינו עוד אבל אם כתב בכך וכך גירש פלוני לפלונית וכו' וכתב ביום זה או בכך וכך גירש פלוני לפלונית האי בכך וכך היינו שזמן כולן ביום אחד דאל"כ הראשונים אינם כשרים אפילו ע"י מסירה משום דדילמא עדים קיימי נמי אגיטין ראשונים דמ"ה כתב הרמב"ם בפ"ד שאם לא היה שם עידי מסירה והיתה מגילה יוצא מתחת יד אחת מהראשונות ה"ז ספק מגורשת וכיון שלא נחתם עד שכתב גט אחרון ה"ל הנך גיטין מוקדמין והוו כמזוייף מתוכם וכל שמזוייף מתוכו פסול אפילו ע"י עידי מסירה כמבואר בסימן קכ"ז: ומ"ש בשם הרמ"ה דה"ה נמי אם כתב פלוני מגרש פלונית וכו' הוי ב' נשים בגט אחד אא"כ סיים וכו' א"א לומר דקאי למאי דסמיך ליה דהיינו דערבינהו והדר פסיק להו דלא שייך למימר בכי הא דה"ה דמשמע כי היכי דבפסקינהו מעיקרא בעינן שיסיים על כל א' ענינו של גט ה"נ בעינן היכא דכללינהו והדר פסקינהו דכ"ש הוא ולא ה"ה וכיון דכ"ש הוא לא איצטריך למימר לכל"ל דארישא קאי דהיינו היכא שפסקינהו מעיקרא שכתב רבינו לעיל שיסיים על כל א' כל ענינו של גט השתא כתב שהרמ"ה הוא שפירש כן משום דאם לא סיים על כל א' כל ענינו של גט הוו ב' נשים בגט א' דומיא דכתב אנו פלוני ופלוני מגרשים נשותינו ולא הדר פסקינהו ולפי שהרמ"ה כתב דבריו אלה אהא דפסלינן בכתב אנו פלוני ופלוני מגרשים נשותינו ולא הדר פסקינהו משום דהוי ב' נשים בגט א' וכתב הרמ"ה דה"ה נמי דהוי ב' נשים בגט אחד אפי' פסקינהו מעיקרא אם אינו מסיים על כל אחד כל ענינו של גט מפני כך כתבם רבינו בסמוך להא דכללינהו אע"פ שעיקרו בא ללמד על היכא דפסקינהו מעיקרא:

כשחותם העד צריך לפרש שמו ושם אביו וכו' בהשולח (דף לד:) גמ' העדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם בראשונה היה כותב אני פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשים שמותיהם בגיטין מפני תיקון העולם ופירש"י מפרשים שמותיהם. ראובן או שמעון מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו וכן פי' הרשב"א וכן נראה מלשון רבינו ירוחם בח"ב ואם לא פירשו שמותם כתב הרשב"א דאיפשר דאפי' לר"מ דכשר וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב דכשר וכתב עוד הרשב"א דלרבי אלעזר אפילו לכתחלה לא מחייבי לפרש שמותיהם דלא גרע מכי לא חתמו שהדי כלל דאפי' לכתחלה מותר וכרבי אלעזר קי"ל ורבינו נראה שמפרש שבתחלה כמו היה חותם שמו אני ראובן או אני שמעון ומתוך שיש הרבה ששמם כן לא היו יודעין מי הוא החתום כדי לחזור אחר יודעיו ומכיריו שיקיימוהו התקינו שיהיו מפרשים שמותיהם כלומר שיכתבו אני ראובן בן יעקב עד דמתוך כך מכירים מי הוא החתום ומחזרין אחר יודעיו ומכיריו שיקיימוהו והר"ש בר צמח כתב בתשובה על הא דהתקינו שיהיו מפרשים שמותיהם בגיטין דבשטרות אפי' לא חתמו אלא אות אחת משמש כשר אם ניכר החתומים עכ"ל: **כתב** יוסף עד וכו' משנה בהמגרש (דף פז:) איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר: אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול בפרק הנזכר גמרא (שם.) שני גיטין שכתבו זה בצד זה וכו' פריך תלמודא וליתכשר האי ביעקב עד דהא תנן איש פלוני עד כשר ומשני דלא כתוב עד ופירש"י דלא כתוב עד. ומתניתין דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד ורבינו כתב דביוסף בלא עד פסול וכ"ש היכא שלא כתב שמו אלא בן פלוני דאם לא כתב עד פסול. וז"ל הריב"ש בתשובה סי' כ"ו מה שלא כתבו העדים בחתימתן עד אלא כתבו שמם ושם אביהן

ומ"ש אבל אם כתב בכך וכך וכך גירש וכו' והתחיל אחר תחתיו באותה מגילה וכתב ביום זה או בכך וכך גירש וכו' פי' אעפ"י שכתב על השני ג"כ זמן ראשון דהיינו או שכתב בקרא ביום זה הנזכר למעלה גירש פלוני לפלונית ובין שחזר וכתב אותו זמן הראשון בפירוש בכך וכך לחדש כמ"ש בתחילה דבין בזו ובין בזו אינו אלא טופס כיון שהזכיר הזמן לכל אחד ואחד מחמשה גיטין דלא הוי כלל אלא כשהזכיר על הראשון בלחוד בכך וכך בשבת וכו' וכתב כל ענין הגט וכ"כ כל ענין הגט על כל אחד ואחד מן החמשה אבל הזמן לא הזכיר אלא בראשון דהשתא הוי זמן אחד לכולן וזהו כלל אבל כשהזכיר זמן לכ"א ואחד אעפ"י שזמן כולן ביום אחד דאל"כ אלא בימים מתחלפים ה"ל הראשונים מוקדמים אפ"ה אין זה כלל אלא טופס וכ"כ ב"י: **וכתב** הרמ"ה דה"ה נמי וכו' הב"י הבין דהאי דה"ה נמי וכו' מלשון רבינו הוא שאמר דהרמ"ה סובר דהוא הדין נמי וכו' ולכן הוקשה לו הלשון אבל נראה ברור דהרמ"ה הוא שאמר דהוא הדין נמי וכו' וכתב דבריו אמאי דקאמר תלמודא לר"ל קשיא היכי דמי כלל דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית נמצאו ב' נשים מתגרשות בגט א' והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחבירתה וכתב הרמ"ה עלה דה"ה לרבי יוחנן דאמר זמן אחד לכולן זהו כלל ואעפ"י שכתב פלוני מגרש פלונית ופלוני מגרש פלונית הוי כלל דאין זה אלא כשסיים על כל אחד ואחד כל ענינו של גט דהשתא הוי כלל כשזמן אחד לכולם דכולן כשרים לפי שהעדים מעידים על כל החמשה גיטין כיון שכתבו זמן א' לכולן אבל אם לא כתוב כל ענין הגט אלא בראשון אעפ"י שכתוב זמן אחד לכולן והעדים מעידין על כל החמשה אפ"ה כיון שלא נכתב אלא גט אחד לכל החמשה ה"ל ב' נשים מתגרשת בגט אחד ואין שום אחת מתגרשת:

כשחותם העד וכו' פרק השולח ריש (דף לו) ובמשנה ובהמגרש סוף (דף פ"ז) דלכתחלה צריך לפרש שמו ושם אביו ולפרש שהוא עד כגון יוסף בן יעקב עד ובדיעבד יוסף עד או בן יעקב עד או יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת עושין פירש"י שלשון קצרה לא היו חותמין עד אלא פלוני בן פלוני והריב"ש בסימן כ"ו פי' נקיי הדעת היו מפרשים שמם ושם אביהם אף בלא עד ובוחרים בזה יותר משיכתבו עד עם שמם לבד או עם שם אביהם לבד כדי שהרוצה לקיים חתימתן ידע מי הם וילך אחר קרוביהם ושכיניהם לקיים חתימתם עכ"ל. ומ"ש אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול מפורש שם בגמרא ומשמע דכ"ש אם כתב בן יעקב ולא כתב עד דפסול וכ"כ ב"י והרש"ל: ומ"ש ומיהו אם היו ב' גיטין בב' דפין וכו' כך כתבו שם התוספות בד"ה וליתכשר הא בראובן

י

פרישה

למיכתב הוא בסי' קל"ג כ"פ): (יט) חתום "אין צריך כו' ה"ג "אין צריך שיהיו כו' לפנינו "אלא כולן מתגרשות כצ"ל: (כ) אין צריך לבקש כו' דאמרינן מסתמא בהכשר נמסר: (כא) ואם לא נמסר כו' ר"ל שידוע הוא שלא נמסר בפני עדי מסירה לאפוקי מהרמב"ם שאפי' בודאי ידוע לנו שלא נמסר בפני עדי מסירה מגורשת אותה שהמגילה יוצא מתחת ידה: (כב) אלא כולן מתגרשות בו דאמרינן מסתמא נמסר המגילה ליד כל אחד ואחד בפני עדי מסירה והשתא אחת תתפוס אותו בשביל כולן או תתן כו' כשתצטרך לה: (כג) אפי' אותה שיוצאה כו' שרבינו סובר שדוקא עדי מסירה כרתי: (כד) וכתב ביום זה או בכך כו' האי ביום זה או בכך כו' היינו שזמן כולם ביום אחד דאם לא כן הראשונים אינם כשרים אפי' על ידי מסירה משום דדילמא עדים החתומים קיימי נמי אגיטין הראשונים דמ"ה כתב הרמב"ם בפ"ד שאם לא היו שם עדי מסירה והיתה מגילה יוצאה מתחת יד אחת מהראשונות ה"ז ספק מגורשת דכיון שלא נחתם עד זמן האחרון ה"ל הנך גיטין מוקדמין והוו כמזוייפים מתוכן וכל שמזוייף מתוכו פסול אפילו ע"י עדי מסירה כמבואר בסי' קכ"ז עכ"ל ב"י ופירוש ביום זה ר"ל שהסופר כתב כך ור"ל ביום הנ"ל או שחזר וכתב בהדיא בכך וכך גירש פלוני כו' ודו"ק: (כה) גם בזה כתב הרמב"ם אם נתנה מגילה כו' נלע"ד דבזה גם רבינו מודה דכיון דכתב זמן בכל גט וגט בפני עצמו אין עדי החתימה קאי אלא אאחרון משא"כ ברישא שכוללן בראש הגט ובסופו יסד א"כ חתימת העדים אכולהו קאי והוו כאילו הם מעידים גם כן שהגט של כל אחד ואחד נמסר בפניהם וק"ל: (כו) שאין שתי נשים כו' שנאמר לה ולא לה ולחבירתה: (כז) מגרש פלונית כו' רצה לומר וכתב בין כל אחד סיום הגט וקיצור לשון הגמרא נקט וכאשר נתפרש לעיל נתפרש כאן: (כח) וכתב הרמ"ה דה"ה כו' כתב בית יוסף דארישא קאי דהיינו היכא שפסקינהו מעיקרא שכתב רבינו לעיל שיסיים על כל אחד כל ענינו של גט השתא כתב שהרמ"ה הוא שפירש כן וכתב דאפשר לומר דהרמ"ה קאי אדסמיך ליה דהיינו דערבינהו והדר פסיק להו דא"כ לא הוה ליה לומר דה"ה דכל שכן הוא ע"ש עוד ופירושו דחוק מאד ועיין מה שכתבתי בדרישה פירוש דבריו וכל הפשט בענין אחר ממה שכתב בית יוסף: (כט) או יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר משמע דוקא בדיעבד הא לכתחלה צריך לכתוב גם כן עד אף ע"פ שמזכיר גם שם אביו אעפ"י דאיתא התם במשנה דכך היו נקיי הדעת עושין כבר כתבתי דגירסת הרא"ש ורבינו הוא דכך היו נקיי הדעת עושין כתב בסוף המשנה וסבירא להו דאדסמיך לפניה דהיינו כתב הניכתו והניכתה כשר לחוד קאי ולא קאי אשלפני פניו ועיין מה שכתבתי לעיל בדרישה סעיף י"ב (אה"ע) דגבי שטרות אין צריך לחתום עדות שאני שטר דהכל דברי העדים שיגידו המעשה שהיה בפניהם כמ"ש שמתחילין בראש השטר וזכרון עדות כו' אבל הגט כולו דברי הבעל כמ"ש בסימן קכ"ו ע"כ צריך לחתום עד לומר שהוא מעיד שכך סיפר הבעל לאשתו וכתבו לה כ"פ): (ל) ולא כתב עד כו' לפי שנראה שלא מתכוון לשם עדות מה שאין כן כשכותב שמו ושם אביו דמדחתם כולי האי נראה שמכוין לשם עדות ריב"ש וכל שכן אם כתב בן יעקב ולא כתב עד דפסול מ"ו ובית יוסף: (לא) שניהם כשרים שהעד שכתב בשניהם חוזר

גם

דרישה

נותנת לחבירתה כשתרצה להנשא ולגבות כתובתה לא יתן לה כ"א בעדי מסירה לכתחלה ואף הראשונה שגיטה בידה בעינן לכתחלה שעל ידי עידי מסירה יבא לידה מיהו בדיעבד אם לא בא ליד הראשונה על ידי עדי מסירה תנשא וגובית כתובתה כיון שיש בו עדי חתימה א"כ עדי מסירה לעיכוב לכן אם מסרה ראשונה לשנייה וכל אחד ואחד לחבירתה בלא עדי מסירה גובית ותנשא בו ולפ"ז א"כ גם להרמב"ם שיהיו עידי מסירה לפנינו כי מ"ש ותנתן לכל אחד בעדי מסירה ר"ל לכתחלה ימסר כל אחד בעדי מסירה לחבירתה וכשראינו הגט יוצא מתחת ידה ואומרת שבדין בא לידה א"כ לבדוק אחריו ותולין שבדין וכדת בא לידה שהרי אף אם לא היו שם עדי מסירה כלל כשר והעיקר בדברי הרמב"ם הוא סיפא וכאילו אמר אע"ג דלכתחלה בעינן שימסור לכל אחת בעדי מסירה מ"מ אף אם אין עדי מסירה כלל לפנינו כולן גובות שאותה שהמגילה תלא מתחת ידה מגורשת והרי כל אחת נותנת לחבירתה וזהו פשוט לא הוצרך לכתבו לדעת ב"י וע"ז מסיק וכתב שמדברי רבינו נראה שלא פירש דברי הרמב"ם הכי שמ"ש הרמב"ם תנתן לכל אחת ואחת ע"י עדי מסירה אינו ר"ל שכך הדין שינתן לכל אחת ואחת בעדי מסירה ושאינה גובה עד שהגט יוצא מתחת ידה. אלא ה"פ אף שאין הגט יוצא אלא מתחת יד האחת מהן כיון דאיכא לפנינו שמעידין שכבר נמסר ליד כל אחת מהן תו א"כ לראות שהגט יוצא מתחת ידו אלא כולן גובות כתובתן ונשאין ע"י עדי מסירה המעידים שכבר נמסר הגט ליד כל אחת מהן ואם אין עדי מסירה לפנינו או אין גובה כתובתה עד שרואין שתלא הכתובה מתחת ידה כן הבין רבינו לדברי ב"י את הרמב"ם ומ"ש כתב רבינו על הרמב"ם ז"ל ולמאי דבעינן למכתב כו' ר"ל אם אין ידוע לנו שלא היו עדי מסירה א"כ להיות שתוליא הכתובה מיד כל אחת אלא גובה כולן כתובתן אף אם הכתובה יוצא מתחת יד אחת מהן ואם ידוע לנו שלא היה מתחלה עדי מסירה או אפילו זו שהגט יוצא מתחת ידה לפנינו אינו גובה כתובתה. כן נלע"ד כוונת בית יוסף בפירוש דברי הרמב"ם ורבינו. ואני שמעתי ולא אבין ולפע"ד אין כוונת הרמב"ם לא הוא ולא סותו ומעולם לא סלקא דעתך דרבינו לחלוק על רישא דדברי הרמב"ם כדס"ד הבית יוסף דרישא דדברי הרמב"ם אינו אלא פירוש דברי המשנה דפרק המגרש שהביא רבינו לפני זה שכתב בה כולם כשרים וינתן לכל אחת ואחת ורצה לומר אע"פ שגט כל חמשה נשים כתובים על המגילה אחת לא נקראת בזה לה ולא לה ולחבירתה אלא כולן כשרים וינתן לכל אחת ופי' הרמב"ם דהאי נתינה הוא על ידי מסירה כדינא לכתחילה בכל גט. ואחר כך בא הרמב"ם לחדש ולומר דאם הגט כבר היא ביד אחת מהנשים ואין עדי מסירה לפנינו ואין אנו יודעין היאך בא לידה וגם אם כבר ניתן ליד כל אחת ואחת או לזו בלבד או אינה נשאת בו ולא גובה כתובתה כי אם זו שהמגילה יוצא מתחת ידה לבד. ודאי אם הבעל עדיין לפנינו היינו לכתחלה שאחר שכבר נתגרשה בו זו לוקח המגילה מידה ונותנו לכל אחת מהנשארות אבל אם אין הבעל לפנינו סבירא ליה להרמב"ם שאינה מגורשת בו אלא זו שהמגילה יוצאה מתחת ידה לפנינו ואינו מועיל במה שהנשים מעצמן תמסור לכל אחת ואחת והאי טעמא דהרמב"ם סבירא ליה דאין עדי חתימה מורים שנמסר גם כן על ידם ומש"ה דוקא זו שהיא תופסת בהגט אף שהיא הראשונה כיון שזמן אחד לכולן וגם נכתב בו

ופלוני בני"ו והרי כאילו חתום בו העדים לפנינו על גט של זו שהוא יוצא מתחת ידה וידוע שעל ידי עדי חתימה אין מתירין להנשא כי אם כשהגט יוצא מתחת ידה ורבינו לטעמיה וסבירא ליה שהחתימה עומד במקום עדי מסירה וכאילו עדי מסירה של כל הגיטין לפנינו הואיל והחתימה קאי על כולן ואם עדי מסירה לפנינו אין צריך שהגט יוצא מתחת ידה ומש"ה כתב שהאחת תתפוס בשביל כולן רצה לומר איזה מהן שתרצה להנשא או לגבות כתובתה הרי מראה עדי חתימה שנחתמו ע"ג גיטה שהיא חבירתה והרי כאילו עדי מסירה מעידים עליה. ואם ידוע שלא היו כלל עדי מסירה אז אף גם זו שהמגילה יוצא מתחת ידה אינה מגורשת ודו"ק וזה נלפ"ד ברור בפירוש דברי הרמב"ם ורבינו ולא כמו שהבינו הב"י ז"ל: [ו] חתום אין צריך כו' הכי נמי אין צריך כו' כן הוא גירסת בית יוסף וכן מוכרח להגיה דהא בסימן קל"ג כתב רבינו דמשרואין העדים חתומים בגט תולין שבודאי נמסר

כראוי

והוה ליה כאילו כתב יוסף עד : ולא יחתמו (לג) אלא זה בפני זה ואם חתמו זה שלא בפני זה פסול ומיהו כתב ר"ת חתמו שנים זה בפני זה (לג) ורוצה להחתים בו שלישי שלא בפניהם שפיר דמי נכתב הגט בכתב עברי ועדיו התמו בכתב יונית או איפכא או שעד אחד התם עברית (לד) והשני יונית כשר וכתב הרמב"ם ז"ל והוא שיהו העדים (לה) מכירין [ז] לשון הכתב והכתיבה אבל אם היה קצת הגט בלשון אחד (לו) ומקצתו בלשון אחר פסול : עדים שאין יודעים לקרות

כראובן וכו' וכן בדבור שאחריו עיין שם : **ולא** יחתמו אלא זה בפני זה בפרק קמא דגיטין (דף י') אמר רב פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין זה בלא זה מאי טעמא אמר רב אשי גזירה משום כולכם ופירש רש"י דעידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכך כתב הרי"ף והרא"ש לשם וכ"כ הרמב"ם בפרק א' וכך כתב רבינו ולפי זה ודאי בשם שהראשונים אין חותמין אלא בפני האחרונים כך האחרונים אין חותמין אלא בפני הראשונים אבל בעל המאור היה מדקדק בלישנא דרב פפא דאמר אין חותמין זה בלא זה דה"פ דאם הלך אחד למרחוק אין חבירו חותם עד שיהא חבירו ג"כ כאן ויהא מזומן לחתום גזירה משום כולכם שמא ישמט אחד מהם מלחתום והרי הגט בטל ולכן צריכין כל העדים שיהיו מזומנים לחתום זה אחר זה ביומיה ואין צריכין לחתום דוקא בפניו אלא אפי' שלא בפניו וכשחתמו הראשונים יכולים האחרונים לחתום ביומו אפי' נשמטו הראשונים והלכו להם למרחוק שאין האחרונים בחתימתן צריכים לראשונים אלא הראשונים צריכין לאחרונים שיהיו מזומנים בשעת חתימתן שלא ישמט אחד מלחתום וכתב וכך קבלתי פי' שמועות הללו ולפי זה אין צריך לדחוק ולפרש הא דאמרינן בפרק ב' (דף י"ח) דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד עשרה ימים שיחתמו האחרונים במעמד הראשונים אלא אפי' שלא בפניהם ודלא כמו שכתבו התוספות לשם ועיין לעיל במה שכתבתי בסי' ק"כ סימן ז' וח'. מיהו לענין הלכה נקטינן כרוב פוסקים דלא יחתמו אלא זה בפני זה :

ומ"ש ואם חתמו זה שלא בפני זה הגט פסול נראה דלפי דמשמע דאין זה אלא איסור לכתחלה משום גזירה אבל דיעבד כשר והכי משמע פשטא דתלמודא פ' ב' דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואידך מכאן ועד י' ימים למ"ד משום תנאי כשר דסתמא קאמר כשר ואין צריך שיהא במעמד כולם בדיעבד כמו שפירשו התוס' דאינו כשר אלא במעמד כולם ולכן ביאר רבינו דאינו כן אלא כדעת התוספות דאינו כשר אפילו בדיעבד אלא במעמד כולם וכ"כ הרמב"ם בפ"א דאם חתמו זה שלא בפני זה הרי זה פסול אבל מדברי הר"ן בפ"ק נראה דמפרש לפי פירש"י דכשר בדיעבד אם חתמו זה שלא בפני זה ע"ש ולחומרא נקטינן :

עדים שאין יודעין לקרות וכולי בפ"ב דגיטין (דף י"ט) תניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלא את הקרעים דיו ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמין ארשב"ג בד"א בגיטי נשים (שלא תהא עגונה) אבל בשטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין אמר רבה הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג (בקריאה) והב"י הביא לשון הרא"ש והקשה על דבריו וכתב לייסבה בשני דרכים וראשון דהאו השני יש להקשות עליו כמ"ש בסמוך ולפע"ד הדבר פשוט דכך הוא הלעת הרא"ש תחלה כתב דמשמע דהלכה כרבנן בקריאה כרב גמדא ולפי זה צריך לפרש לרבנן דבעינן שנים קורין לפניו בין בגיטין בין בשטרות דאין לפרש דסומכין על אחד שקורא לפניו דאם כן קשיא הילכתא אהילכתא דהא אסיק התם תלמודא דוקא רב נחמן דהוה ראש בית דין וספרי דדייני דאית להו אימתא קורין לפניו אבל ר"כ וספרי אחרינא ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא אלא בעל כרחך רבנן דמכשרי בקריאה והילכתא כוותייהו לא מכשירי אלא בשנים בין בגיטין בין בשטרות ורשב"ג לא מכשיר בשנים אלא בגיטין אבל בשטרות אפילו שנים לא ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ולפי זה הא דאיתא התם דרבי אליעזר קרו קמיה וחתים אף על גב דלא היה ראש בית דין כר"כ שנים היו קורין לפניו וכשר אפילו בשטרות כרבנן וכתב הרא"ש וכן פסק ר"י והוא מה שכתבו התוספות בפרק קמא (דף ט) בד"ה קורין לפניהם ולפי פסק זה אף בגיטין בעינן שנים אבל בית יוסף כתב בדרך השני דלרב גמדא דהלכה כרבנן צריך לדקדק שלא יכשיר בקריאה בפחות משנים דומיא דרב פפא דמכשיר בשני עכו"ם מל"ת ומ"ה כתב הרא"ש בעינן שיהיו שנים קורין לפניו עכ"ל ושרי ליה מאריה דמאי קאמר דומיא דרב פפא והא לא דמיא אלא כי אוכלא לדנא דבעכו"ם ודאי בעינן שנים אבל בישראל במילתא דעבידא לגלויי איכא למימר דלא בעינן שנים אלא כ"ל כדפרישית דאם לא כן קשה הא דקאמר תלמודא דוקא ר"כ וכו' והכי משמע מלשון התוס' בפרק קמא ומלשון הרא"ש כאן שכתבו ובעינן שנים קורין או אפי' יחיד כר"כ וכו' אבל לרב אלפס שפסק כרשב"ג ליכא לפרש דפליגי בשנים קורין ולרשב"ג בשטרות אפילו שנים אין קורין לפניו דאם כן קשיא דרב פפא דמכשיר אפי' בשני עכו"ם מל"ת כ"ש שמכשיר בשני ישראלים אלא צריך לומר דלרבנן אפי' בחד קורא לפניו כשר בין בגיטין ובין בשטרות ורשב"ג לא מכשיר בחד אלא בגיטין אבל בשטרות לא מכשיר אלא בתרי או אפילו יחיד כר"כ ודבר זה פירש גם ב"י והוא האמת ורבינו סובר דמסקנת הרא"ש כרב אלפס מדהביאו באחרונה אבל ה"ר ירוחם פסק לחומרא כמו שפסק ר"י דהלכה כרב גמדא ולענין מעשה נראה דאין להקל כנגד פר"י והר"ר ירוחם ואף בגט אין לסמוך על אחד אלא צריך שיהיו שנים קורין לפניהם :

וכתב

אביהן אין לחוש לזה כלל כי אין צריך עד רק כשאין מזכיר שם אביו בחתימה אלא שמו בלבד או שמזכיר שם אביו ולא שמו ואז אם לא יכתוב עד הוא פסול לפי שנראה שלא חתם לשם עדות אבל כשחתם שמו ושם אביו אף אם לא כתב עד כשר דלהכי כתב שמו ושם אביו לפי שמכוין לעדות ומשנה שלימה שנינו בפרק המגרש איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ר"ל שהיו מפרשים שמם ושם אביהם אף בלא עד ובוחרים בזה יותר משיכתבו עד עם שמם לבד או עם שם אביהם לבד כדי שהרוצה לקיים חתימתן ידע מי הם וילך אחר קרוביהם ושכיניהם לקיים חתימתן עכ"ל (ט) : **ולא** יחתמו אלא זה בפני זה וכו' בפ"ק דגיטין (דף י:) גמרא כל גט שיש עליו עד כותי פסול אמר רב פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין זה בלא זה מ"ט א"ר אשי גזירה משום כולכם ופירש"י דתנן א"ל כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כולהו הוי פסול לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים שמה בשעת חתימה כלומר דכיון שיהיו נקבצים ודאי יחתמו כולם : ואם אמר להו כתבו גט לאשתי ולא אמר כולכם דשנים משום עדים ואידך משום תנאי אם צריכים לחתום זה בפני זה אם לא כתבתי בסי' ק"כ :

ומיהו כתב ר"ת חתמו שנים זה בפני זה ורוצה להחתים בו שלישי וכו' כ"כ התוס' בס"פ הזורק (פב. בד"ה לא) בשם רבינו משולם דהא דאמרינן דאין עידי הגט הותמים זה בלא זה היינו בשנים או שזימן ג' יחד שאין הגט יכול להיות בפחות אבל כשהגט נגמר בשנים ולא היה אז בדעתו להחתים יותר כשחזר והחתים ג' אין נפסל בכך כיון שנגמר על ידי הראשונים ורבינו תם הביא ראיה לדבר מהגמרא וכתבו שרש"י ורבינו אלחנן פוסלין משום דכיון שבא להחתים שלישי גילה בדעתו שלא יהא גט עד שיחתום הג' וחתימתו אינה כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה (י) וכתב הר"ן על זה ונראה שזהו ע"ד מי שסובר בההיא דבפרק השולח (לב:) שאם ביטל הגט בפירוש מבוטל ושוב אינו חוזר ומגרש בו דאלו למאן דס"ל שגט הנכתב בהכשר א"א לבטלו אין גילוי הדעת כלום כיון שהוא חוזר ומגרש בו ורבינו ירוחם כתב בח"ב ויש שכתבו שהוא ספק שהוא כמו בטלו. והרא"ש לא הזכיר אלא דברי ר"ת ורבינו משולם לבד ולכן רבינו לא הזכיר סברא אחרת (יא) : **נכתב** הגט בכתב עברי ועדיו חתמו בכתב יונית וכו' משנה בהמגרש (דף פז.) גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי כשר וכתב הרמב"ם בפ"ד והוא שיהיו העדים מכירים ה וכו' וכתב ה"ה דבירושלמי איתא להא בשהיו יודעין לקרות ולא היו יודעים לחתום או שהיו יודעין שניהם וחתמו באחד מהם שירצו. ואיפשר דהרמב"ם לטעמיה דבעינן שידעו העדים לקרות הגט דאל"כ אין יכולין לחתום על סמך אחר שיקרא לפניהם אבל למי שסובר שיכולין לחתום ע"י שיקרא אחר לפניהם וכמו שכתב רבינו בסמוך לא בעינן שיכירו לשון הגט והכתיבה אע"פ שקשה בעיני היאך איפשר שום מפרש יכשיר באין מכירין לשון הגט אחר דבירושלמי משמע בהדיא דבעינן שיכירו לשון הגט וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד ושמא אשתמיטתיה לרבינו הירושלמי (יב) :

אבל אם היה מקצת הגט בלשון אחד וכו' ז"ל הרמב"ם בפ"ד אחד מן העדים חתם בכתב והעד השני בכתב לשון אחרת כשר אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחד ומקצתו בלשון אחרת פסול והראב"ד השיג עליו שלא הוזכר פיסול בתוספתא אלא בגט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו עדים בה' לשונות אבל אם חתמו עליו באחד מן הלשונות לא שמענו ואיפשר שחתימה מצרפן וה"ה שם גם הר"ן בהמגרש אמתני' דגט שכתבו עברית ועדיו יונית הלינו בעד הרמב"ם והרשב"א השיג על הרמב"ם למה הכשיר עד אחד בלשון אחד ועד שני בלשון אחר וצ"ל דס"ל דכל חתימה ענין לעצמו וכיון שכל חתימת העד בלשון אחד כשר אבל הגט כולו ענין אחד וצריך שלא יהא כתוב בב' לשונות וכמ"ש הר"ן ז"ל : עדים שאין יודעים לקרות

דרכי משה

(ט) עליהן צ"ע אם יש להכשירו עכ"ל : (ט) וכתב בת"ה סימן רכ"ח דמאחר דא"צ לכתוב רק יוסף עד וא"צ לכתוב בן יעקב א"כ אין חסרון וטעות פוסל בו דהוי כשינה בדבר שא"צ לכתוב בגט דאינו פוסל כמו שיתבאר לעיל סי' קכ"ח אבל בפסקיו סי' קצ"ד משמע דפסק דפסול וצ"ע וע"ל היכי נקטינן להלכתא וכ"ע בת"ה סי' רל"ד עד שנשתנה שמו ע"י חולי חתום בשניהם בלא מתקרי וא"צ לחתום שום כינוי אפילו יש לו חניכה ידועה ורגילה וע"ש וכן הוא בסדר גיטין סי' נ"ד וכתב סי' ב' אם אבי העד רב או חכם לא יחתום רק פלוני בן פלוני וע"ל סי' קכ"ט דאין לחתום על הגט מי שהוא בן מומר ונ"ל דה"ה לכל דבר שיש לספק בו כיצד כותבין שמו כגון אליהו אליה וכדומה וכן נוהגין : (י) וכ"כ שם המרדכי : (יא) ולעיל נתבאר מה דין כשעד הגט חתם בטעות. כתב הרשב"א בתשובה סי' תרס"ג עדי הגט שיכולים לקיים חתימת הא' ועל הב' אינו רק אחד המכיר חתימתו לא אמרינן שיהא העד שקיימו חתימתו כעד שני דהרי עדי הגט אין חותמין רק זה בפני זה ובודאי גם העד הראשון חתם דהא לא אמרינן וצריכין לקיים שניהם ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ג' אם הסופר וא' מן העדים אומרים שהבעל לא צוה לעדים לחתום נאמנים אע"ג דכתב ידם יוצא ממקום אחר וע"ש : (יב) וכ"כ בסדר גיטין שלנו סי' נ"ז והרב המסדר יסדר לעדים

דרישה

ברמוי בעדי מסירה כו' ואם כן איך כתב רבינו בכאן דצריכין שיהיו עדי מסירה לפנינו שהא כיון דכתבו כל ה' בכלל. דחתימת ידי העדים אכולהו קאי אלא ודאי צריך להגיה ברישא בסיפא א"כ: [ז] לשון הכתב והכתיבה ז"ל בית יוסף כ"ל דלהרמב"ם לטעמיה דבעי שידעו העדים לקרות הגט דאם לא כן אין יכולין לחתום על סמך אחר שיקרא לפניהם כמ"ש בסמוך אבל לרבינו שכתב בסמוך יכול לחתום על ידי אחר לא בעינן שיכירו לשון הגט והכתיבה אבל קשה בעיני היאך איפשר שיתיר בלא הכרת לשון הגט אחר שבירושלמי משמע בהדיא דבעינן ואיפשר דאשתמיטתיה לרבינו הירושלמי עד כאן לשונו פירוש לדבריו כשאין קורא אחר לפניו בעינן שידע לקרות הוא עצמו

פרישה

גם כן על הראשון נלע"ד דוקא הכא צריך לאהי טעמא דכיון דהשני כשר לנפשיה הוה ליה כאילו סתם לנפשיה מתחלה בן יעקב עד ואם כן נראה דקאי שם ראובן לנפשיה אגט ראשון בלא שם אביו מה שאין כן לעיל בכתב ב' גיטין כו' דכתב אם שמם תחת הימיני ושם אביהן תחת השמאלי הימיני כשר. דשם איירי בדלא כתב עד דאם לא כן גם השמאלי הוה כשר וכמו שכתב כאן וכיון דהשמאלי פסול פשיטא דקוראין יחד ראובן בן יעקב כיון דבן יעקב אינו עדות בפני עצמו ומשום הכי אין צריך לעיל טעם כשרותו דהימיני וכאן הוצרך לטעם ולומר דעד שנכתב לבסוף מוזר גם כן על הראשון : (לב) אלא זה בפני זה כו' גמרא מאי טעמא אמר רב אשי משום כולכם דאם אמר כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כולן פסול (ואז ע"כ צריכין שיחתמו זה בפני זה דאם לא כן יש לחוש שמא כשיהיו שנים מהם חתומים יתנוהו לה להתגרש בו ואין הגט נעשה כמצות הבעל ופסול כ"פ) לפיכך תקנו אפי' אי לא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת חתימה ודאי יחתמו כולן ומה שכתב רבינו לעיל [illegible]

חדושי הגהות

ה וגם סמ"ג (יט:) גבי האי שטרא פרסאה וכו' משמע כן ומצאתי בכת"ג בשם הראנ"ח דלכך בחר לו להביא מירושלמי שהוא מפורש יותר שהביאו על משנה זו לפרש אותה : גם

לקרות אחד קורא בפניהם והם חותמים וכתב הרמב"ם והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפי' אין מכירין לשונו אם הקורא לפניהם מתרגמו לפניהם שפיר דמי ודוקא בגיטי נשים הקילו בכי האי גוונא משום עיגונא אבל בשאר שטרות לא יסמכו על אחד שיקרא לפניהם עד שיהיו שנים או ראש ב"ד וסופר שלו כההיא דר"נ שהיה דיין מומחה וסופר ב"ד קורא לפניו וחותם ואם אין העדים יודעים לחתום רושמין להם צורת האותיות על הגט באבר או בדבר אחר שאין רישומו ניכר שפסול לכתוב בו והם ממלאים אותו בדיו אבל אין רושמין להם בדבר שכשר לכתוב שא"כ כתב העליון אינו כלום ולא הקילו לעשות כן אלא בגיטי נשים אבל בשאר שטרות דיין המחתים אותם בכי האי גוונא (לז) מנגדינן ליה והשטר כשר והרמ"ה כתב דאפי' בגט לא שריא לכתחילה אלא לקרוע להם נייר חלק אבל לצייר להם אפי' ברוק לא וכ"ש באבר או במי מילין (לח) אפי' על גבי מי מילין דלא דכיון שרישומו ניכר לפי שעה גזרינן אטו סיקרא וביוצא בו ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד שציירו להם ברוק או באבר או במי מילין כשר ותתגרש בו (לט) לכתחילה אבל ציירו להם במיא דאברא

לקרות וכו' ברייתא בפ"ב דגיטין (דף יט.) גמ' בכל כותבין בדיו בסם וכו' עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ושאין יודעין לקרות קורין לפניהם וחותמין ארשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות אמר רבא הלכה כרשב"ג ורב גמדא משמיה דרבא אמר אין הלכה כרשב"ג ואלא כמאן כרבנן והא הוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תרגמא אקריאה ואמרינן בתר הכי דר' אלעזר קרי קמיה וחתים ורב נחמן קרי קמיה ספרי דדייני וחתים ודוקא רב נחמן וספרי דדייני דאית להו אימתא אבל רב נחמן וספרי אחריני ספרי דדייני ואיניש אחרינא לא וכתב הרא"ש והרי"ף לא הביא הא דא"ר גמדא אין הלכה כרשב"ג וכו' תרגמא אקריאה פירש"י תרגמא להא דרב גמדא אקריאה והוא דנגדיה רב כהנא אחתימה הואי וכן לעיל מייתי לה אחתימה ומייתי עלה דר' אלעזר קרו קמיה וחתים דהיינו כרב גמדא בעינן שיהיו שנים קורין לפניו דאין לסמוך על אחד או כגון רב נחמן וספרי דדייני דדחילי מיניה לשקורי במילתא דעבידא לאיגלויי וכן פירש ר"י והרי"ף שלא הביא ההוא דרב גמדא ס"ל כיון דסתמא דתלמודא קאמר דרבא אמר הלכה כרשב"ג סמכינן עלה יותר מאהא דא"ר גמדא משמיה דרבא הלכך הלכה כרשב"ג בין בקריאה בין בחתימה ולפי דבריו צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפניהם וחותמין אפי' באחד קורא לפניו סגי דכיון דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא מירתת דאי בשנים קורין בהא לא הוה פוסל רשב"ג דאפי' בשני עכו"ם מסיחים לפי תומם מכשר רב פפא ורשב"ג פסל באחד אם לא רב נחמן וספרי דדייני ולכך לא הביא הך דר' אלעזר דהוה קרי קמיה חד וחתים עכ"ל: ומ"ש ובעינן שיהיו שנים קורין לפניו וכו' וכן פירש ר"י כן כתבו התוס' בפ"ק (ט: ד"ה קורין) גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים וכו' ויש לדקדק בל' הרא"ש שכתב ולפי דבריו צריך לפרש הא דקאמר ת"ק קורין לפניהם וכו' דמשמע דלמאן דפסק כרב גמדא דאין הלכה כרשב"ג בקריאה אין צ"ל כן ואמאי והרי גם לפוסקים כרב גמדא צריך לפרש כן כי היכי דלא תיקשי לן היכי פסיל רשב"ג בשנים קורין דהא אפי' בשני עכו"ם מסיחים לפי תומם מכשר רב פפא ונראה לי דתרי מילי נינהו ולא תלו חד באידך חדא אי הלכה כרב גמדא או כלישנא קמא דרבא וחדא בפירושא דת"ק אי מכשר בשנים קורין דוקא או אפי' באחד ובתחלה נטה לפסוק כרב גמדא ואח"כ כתב מאי דמשמע לכאורה בפי' דברי ת"ק דלא הכשיר אלא בשנים דוקא וכן פר"י ואח"כ כתב דהרי"ף שלא הביא הסיא דרב גמדא טעמו משום דטפי עדיף למיסמך אלישנא דתלמודא מאלישנא דרב גמדא ואח"כ כתב ומאחר שלא פירש דעתו בדברי ת"ק צ"ל דלת"ק בחד קורא לפניהם סגי ומש"ה פליג רבן שמעון בן גמליאל ואמר בד"א בגיטי נשים וכו' דאילו לפר"י קשה היכי פסול רשב"ג בשנים הא אפי' בשני עכו"ם מסיחים לפי תומם מכשר רב פפא מיהו קי"ל על פי זה דלשון לפי דבריו צריך לפרש אינו מדוקדק דהא לא תלי האי פירושא במה שפסק הלכה כרשב"ג לכן נראה לי שבתחלה שנטה הרא"ש לפסוק כרב גמדא וא"כ הלכה כת"ק צריך לדקדק בדברי ת"ק שלא יכשיר בפחות משנים דומיא דרב פפא דמכשיר בב' עכו"ם מסיחים לפי תומם ורשב"ג פליג ופסל בשטרות ולא קי"ל כותיה ומש"ה כתב ובעינן שיהיו שנים קורין לפניו אבל לדברי הרי"ף שפסק כרשב"ג צריך לדקדק דלא ליפלוג ארב פפא דקי"ל כותיה ולפיכך צריך לפרש דת"ק מכשר אפי' באחד ומש"ה פליג רשב"ג ואומר דלא הכשירו באחד אלא בגיטי נשים לבד ומשום עיגונא. ולכאורה משמע מדברי הרא"ש דס"ל דהלכה כרב גמדא וא"כ ס"ל כפר"י דאפי' בגיטין בעינן שנים קורין לפניו או כגון ר"נ וספרי דדייני וכ"כ רבי' ירוחם בח"ב דבעינן שנים קורין לפניו או כגון ר"נ וספרי דדייני ודרכו להמשך אחר סברת הרא"ש מן הסתם משמע דס"ל שדעת הרא"ש הוא כן אבל רבי' משמע ליה דהרא"ש ס"ל דהלכה כרשב"ג כדעת הרי"ף דכיון דסתמא דתלמודא קאמר דרבא אמר דהלכה כרשב"ג סמכינן עליה יותר מאהא דרב גמדא וא"כ בגיטין אפי' באחד קורא לפניהם סגי ולפיכך פסק רבי' כאן וברמזים דבגיטין באחד קורא לפניהם סגי ובחושן המשפט סי' מ"ה כתב דלחתום בשטרות בעינן שנים שיקראו לפניהם. ומדברי הרמב"ם בפרק ראשון מה' גירושין אין הכרע שהוא תפס לשון הברייתא כמנהגו וכתבו התוס' בפרק קמא דגיטין גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים שאע"פ שאין העדים רואים מה שכתב בגט חותמין ע"פ מה שקורין אחרים לפניהם ולא הוי עד מפי עד שאינו מאמין אחרים בעיקר העדות אלא לומר שכך כתוב בשטר וזה איכא עדות אלא גילוי מילתא בעלמא דהא מילתא דעבידא לאיגלויי היא וכן כתבו הרשב"א והר"ן בפרק ב' גבי הא דתניא עדים שאין יודעים לקרות קורין לפניהם וחותמין:

וכתב הרמב"ם בפרק א' והוא שיכירו לשון הגט ואיפשר שאם תרגמו הקורא לפניהם שפיר דמי אלא דהרמב"ם לא נחת למיתני אלא בשקראו בל' שהוא כתוב וביותר נראה לומר דבדוקא נקט הרמב"ם שיכירו לשון הגט דאז לא הוי אלא כעין גילוי מילתא בעלמא אבל אם אינם מכירים לשון הגט ה"ל כעד מפי עד וכן נראה שפירש דבריו רבינו וג"כ נראה מדברי הרשב"א שכתב בפרק ב' דגיטין דברי הרמב"ם ומשמע דס"ל דבדוקא קאמר דבעינן שיכיר לשון הגט ואיפשר דיליף לה מדגרסינן בפרק ב' דגיטין (יט.) גמרא בכל כותבין בדיו וכו' אמר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל מגבינן ביה ממשעבדי והא לא ידעי למקרייה בדידעי ואם איתא לוקמא בלא ידעי וכגון שקראו אחר לפניהם וקמ"ל שסומכין עליו אע"פ שאינם מכירים הלשון ואחר כך מצאתי דבהדיא איתא להא בירושלמי וכתבו הרשב"א בהמגרש גבי עד אחד עברי ועד אחד יוני א"ר הדיינים חותמים אע"פ שאין יודעין לקרות ואין העדים חותמין אלא א"כ יודעין לקרות מתני' פליגא על רב גט שכתבו עברית ועידיו יונית וכו' פתר לה כשהיו יודעין לקרות ולא היו יודעין לחתום או שהיו יודעין את שניהם וחתמו באי זה מהם שרצו עכ"ל ועל כרחך הא בקורין לפניהם היא דאל"כ היכי קתני הדיינין חותמין אע"פ שאין יודעין לקרות ואפ"ה קתני דאין העדים חותמין אא"כ יודעין לקרות:

ואם אין העדים יודעים לחתום רושמין להם צורת האותיות וכו' בפ' ב' דגיטין (שם) איתמר עדים שאין יודעין לחתום א"ר מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ופירש"י מקרעין. מסרטין ושמואל אמר באבר באבר ס"ד והתני ר' חייא כתבו באבר כשר כלומר וכיון דכתב גמור הוא ה"ל כדיו ע"ג סיקרא דאסרינן ליה ל"ק הא באברא הא במיא דאברא ופירש"י באבר. לשפשף בחתיכה של אבר על הקלף ומשחיר אינו כתב: במיא דאברא. מים ששרה בהם שחיקת אבר. ר' אבהו אמר במי מילין כלומר מים ששרה בהם עפצים שחוקים והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ל"ק הא דאפיץ הא דלא אפיץ כלומר כשהקלפים עפוצים רושמין לעדים במי מילין דלא הוי כתב שהרי מראה הקלפים כמראה הכתב ואינו ניכר ומתניתא בדלא אפילא רב פפא אמר ברוק וכן אורי ליה רב פפא לפפא תוראה ברוק וה"מ בגיטין אבל בשטרות לא דהוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה רב כהנא תניא כוותיה דרב עדים שאין יודעין לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאים את הקרעים דיו ולכאורה משמע דכיון דתניא כוותיה דרב דוקא במקרעים מכשרינן אבל לא לרשום בשום דבר וכן משמע מדברי הרי"ף שלא הזכיר אלא דברי רב לבד אבל מדברי הרא"ש משמע דה"ה באבר ורוק כשר שהזכיר דברי שמואל וכתב עליהם אבל לא במיא דאברא דקי"ל כתבו במי אבר כשר גם רבינו ירוחם בח"ב כתב שרושמין להם בנייר וחותמין והרשימה צריכה שתהיה בדבר שאינו נקרא כתב גם הרמב"ם בפ"א כתב ואם אינם יודעין לחתום רושמין להם ברוק וכיוצא בו בדבר שאין רישומו מתקיים וכן כותבין על הרושם גם רבינו הלך בעקבותיהם וכתב רושמין להם צורת האותיות על הגט באבר וכו' ויש לדקדק דכיון דתניא כוותיה דרב משמע דדוקא מקרעין אבל לא רושמין וכדמשמע מדברי הרי"ף ואיפשר דס"ל דרב ושמואל לא פליגי והא דמייתי תניא כוותיה לאו לאפוקי מדשמואל מייתי ליה אלא לומר דאשכחן הכי בהדיא בברייתא אי נמי ס"ל דמקרעין עדיף מרושמין ומש"ה לא מכשר שמואל אלא ברושמין אבל לא במקרעין ורב מכשר במקרעין וכ"ש ברושמין ותניא כוותיה דרב אלא שלפי זה ה"ל להרמב"ם לכתוב מקרעין ומדלא כתב אלא רושמין משמע שהוא מפ' דכ"ש מקרעין והרמ"ה שכתב דלכתחלה אין רושמין ובדיעבד כשר אפשר דס"ל דלרב מקרעין ולא רושמין ות"כ והכי קי"ל מיהו כיון דאשכחן דר' אבהו נמי ס"ל דרושמין ורב פפא דבתראה איהו ס"ל הכי ועביד בה נמי עובדא ע"כ אית לן לאוקמי ברייתא בלכתחלה דוקא והא דרב פפא אורי ליה ברוק לאו לכתחלה אורי אלא גט בא לפניו שרשמו לעדים ברוק ואורי להכשיר: ומ"ש רבינו ולא הקילו לעשות כן אלא בגיטי נשים אבל בשאר שטרות וכו' והשטר כשר כו' זה דעת הרשב"א אבל הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות מלוה כתב דפסול נמי הוי ויתבארו דבריהם בח"מ סי' מ"ה בס"ד: ומ"ש עוד רבינו אבל ציירו להם במיא דאברא וכו' אינו גט ואם נתגרשה בו פסולה לכהונה מפשט הלשון משמע דאינו גט לשום דבר אלא לענין פיסול כהונה לבד ותימה דהא בפ"ב דגיטין (יט.) משמע דספק מגורשת הויא גבי דבעא ר"ל מר' יוחנן עדים שאינם יודעים לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו ואסיק וכי מפני שאנו מדמים נעשה מעשה ועוד שאם אינו גט כלל מהי תיתי ליה דפסולה לכהונה ואפשר דה"ק אינו גט להתירה לינשא ומיהו מידי ספיקא לא נפקא הילכך פסולה לכהונה

ובתב הרמב"ם והוא שיכירו לשון הגט ונראה דאפי' אין מכירין וכו' הדבר פשוט בסוגיא כדברי רבי' דסתמא קאמרינן קורין לפניהם דמשמע אפי' אין מכירין הלשון אלא שקורא מתרגמו לפניהם: ומ"ש ב"י דכהרמב"ם משמע מדמוקי להא דאמימר בדידעי למקרייה ולא מוקי לה בדקרא אחר לפניהם וכו' שתי תשובות בדבר חדא דניחא ליה לאוקמי הא דאמימר לכ"ע אף לרשב"ג דאין קורין לפניהם עוד דטפי ניחא ליה לדחויי לקושיא דאין לה התחלה דפשיטא דאמימר מיירי בדידעי אבל האמת הוא מ"ש בית יוסף בסוף דיבור זה דהרמב"ם למד להורות כך מהירושלמי ורבי' אישתמיטתיה להך ירושלמי וכ"כ ב"י לעיל בסמוך והרב המגיד הקשה על דברי הרמב"ם ופירשם בדרך רחוק וכבר סתר כל דבריו בס' כסף משנה שלו ע"ש: **ואם** אין העדים יודעים לחתום רושמין להם וכו' בפ"ב דגיטין (דף י"ט) איכא אמוראי דמכשרי ברשימה ובגמ' מפרש דוקא ברשימה שפסול לכתוב בו אבל בדבר שכשר לכתוב בו אפי' אינו כשר אלא דיעבד כגון כתבו באבר בשחור בשיחור להרמב"ם כדלעיל ריש סי' קכ"ה אין רושמין להם ונ"ל רשימה זו שפסול לכתוב בו קאמר דאי עביד דיין הכי בשאר שטרות מנגדינן ליה אבל לקרוע להן נייר חלק מותר לכתחלה ואפי' בשאר שטרות כרב ותניא כוותיה אבל לגבי גט אף ברשימה שפסול לכתוב בו כשר לכתחילה ואין לחלק בין קריעת נייר לרשימה אלא בשאר שטרות כדפי' ואמוראי ל"פ אלא מר מודה למר ומר מודה למר כנ"ל לדעת רבי' ואין כך לדעת הרמב"ם דבפ"א מה"ג כתב דאפי' ברשימה כשר ובפ' כ"ד ממלוה כתב דאפי' במקרעין לו מנגדינן ליה דס"ל דרשימה וקריעת נייר דינן שוה והכא רבותא קמ"ל והכא רבותא קמ"ל ודו"ק. והרמ"ה מפרש דאפי' גבי גט לא שרינן לכתחלה אלא לקרוע וכו' רשימה זו שפסול לכתוב בו לא שרו אמוראי אלא בדיעבד וגם לדידיה אמוראי לא פליגי: אבל ציירו להם וכו' עד אינו גט ואם נתגרשה בו פסול לכהונה שם בעא מיניה ר"ל מר"י עדים שאין יודעין לחתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב א"ל והלא למדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל וכי מפני שאנו מדמים נעשה

דרכי משה

לעדים ולסופר ולבעל הפירוש מהו לשמה ולשמו וכן מילות הגט שיוכלו לקרותו להבינם מה פירושם וכתב בשם מהרי"ל דלא היה רוצה דהחתים על הגט רק מי שהיה יכול לקרות ולהבין

פרישה

דכל חתימה ענין לעצמו וכיון בכל חתימות העד בלשון אחר כשר אבל הגט כולו ענין אחד וצריך שלא יהא נכתב בשני לשונות (וה"ה חתימה אחת קצת בלשון אחד וקצת בלשון אחר פסול כ"פ) דין: (לז) מנגדינן ליה והשטר כשר בח"מ סימן מ"ה מסיק וכתב בשם הרמב"ם דהשטר פסול ומשום דכאן אין מקום דיני בשטרות קיצר ולא כתב אלא מה שנ"ל להלכה אלא שקשה דמייתי שם דברי הרמב"ם לבסוף משמע דהכי ס"ל: (לח) אפי' על גבי מי מילין ר"ל בהנייר ג"כ מעופץ ואינו ניכר כ"כ (כמ"ש ר"ס קכ"ה): (לט) לכתחלה אבל ציירו כו"ל פסולה

דאברא או בעפצא על גבי מגילתא דלא עפיצא וכל כיוצא בזה שהתחתון כתב וחתמו עליו אע"פ שהעליון ניכר יותר אינו גט ואם נתגרשה בו (מ) פסולה לכהונה ופי' מקרעין הנייר פי' הרמ"ה (מא) לא שישרטו להם צורת האותיות של שמותיהן על הנייר של הגט והם ימלאו השרטים דיו אלא חותכים צורת האותיות של שמותיהן בנייר חלק בפני עצמו ונותנין אותן על גב הגט במקום שיש להם לחתום והם ממלאים הקרעים דיו והוא עובר דרך הקרעים ונרשם בגט וכן פר"ח גט שחתמו בו (מב) כותיים או שאר פסולים או אפילו אחד כשר ואחד פסול ה"ז פסול אפילו יש כאן עידי מסירה שהרי הוא מזוייף מתוכו (מג) חתם בו הסופר שכתבו ועד אחד עמו פסול לדעת התוס' לפיכך אם אמר לשנים כתבו גט ותנו לאשתי לא אמר כלום כי הסופר היה צריך לחתום עם הב' וזה א"א ואם חתמו בו ב' והסופר כתב א"א הרא"ש ז"ל לכתחילה אין לעשותו אבל בדיעבד כשר

לכהונה וה"ה לכל חומרות ספק מגורשת מיהו הלשון דחוק לפי' זה: ופירוש מקרעין הנייר פי' הרמ"ה לא שישרטו להם צורת האותיות וכו' גם הר"ן בפ"ב דגיטין הסכים לפי' זה ודחה פירש"י והעיטור דמקרעין היינו משרטין גם התוס' בפ"ק דגיטין (ט:) גמרא זו אחת מהדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים הקשו על פירש"י וכתבו פר"ח והרשב"א כתב שם בפ"ק דגיטין שמה שהקשו בתוס' על פירש"י דחקיקה כתיבה הוא אם כן כשממלאין אלו הקרעים הו"ל כתב ע"ג כתב' חינו קשה דרושם אינו כתב ואינו כחקיקה וכן מצאתי בירושלמי הרושם על העור כעין כתב פסול אלמא רשימה אינה כתיבה וכתב עוד שגם לפירש"י מרחיקין להם השריטה כדי שלא יהא כתב של ראשונים ויוכל להתקיים בחותמיו כדאמרינן בירושלמי שלכתוב בסמוך ובמרדכי כתוב שר"י מאורלינ"ש ורבינו יואל פירשו כפר"ח ורא"בי"ה משמע שמפרש כפירש"י. כתבו התוספות בפ"ק דגיטין גמרא זו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים וכו' דפריך בירושלמי אהא דמקרעין להם נייר והלא כתב הראשונים הוא כלומר ואין הגט יכול להתקיים בחותמיו ומשני בשהרחיב להם הקרעים והעדים אין ממלאין לגמרי כל רוחב הקרע וכן כתב הרשב"א וגם רבינו ירוחם כתבו בח"ב והמרדכי כתב זה הירושלמי בפ"ב דגיטין וכתב בו שני פירושין (יג) כתב הרמב"ם בפרק ראשון העדים שחותמין על הגט צריכין להיות יודעים לקרות ולחתום ואם אינם יודעים קורעים לפניהם וכו' ואם אינם יודעים לחתום רושמין להם הנייר ברוק וכו' ואין עושין כך בשאר שטרות קל הוא שהקלו בגיטין כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות הואיל וחתימת העדים בגט מדבריהם וכמו שביארנו עכ"ל: גט שחתמו בו כותיים או שאר פסולין וכו' פיסול הכותיים בפ"ק דגיטין (דף י:) גמרא כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים כתבו הרי"ף והרא"ש והאידנא כל עד כותי פסול בין בגיטי נשים בין בשאר שטרות דגרסינן בפ"ק דחולין (ו.) לא זזו משם עד שעשאום כעכו"ם גמורים וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מה' עבדים וכתב רבינו ירוחם בח"ב שלדוקים וביתוסים בזמן הזה כמו כותים קודם שגזרו עליהם ואם היה חתום לדוק וביתוס תחלה בגט ואח"כ חתם ישראל הגט כשר דאי לאו דלדוקי חבר הוא לא הוה מחתים ליה ישראל מקמיה כדאמרינן בפ"ק דגיטין גבי כותיים קודם שגזרו עליהם וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות עבדים (יד) ולענין גט שחתומים עליו עדים פסולים שהוא פסול אפי' בעידי מסירה בפ' זה בורר (כח:) ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי ואסיקנא דלא קנה כלום ואפי' לר"א דאמר עידי מסירה כרתי דמודה ר"א במזוייף מתוכו ואפי' בעד אחד כשר ועד אחד פסול כתב בנ"י בשם הרי"ף דפסול וכ"כ הרמב"ם בפ"א ובפ"ג מה' גירושין וכתב בפ"ג שי"א שאם היה אחד מעידיו פסול או שהיה בו עד אחד בלבד כשר אע"פ שנמסר בעדים ה"ז גט בטל ולא יראה לי דבר זה אלא כמזוייף ולא מזוייף ודאי והואיל ונמסר בעידי מסירה כשרים ה"ז פסול מדבריהם עכ"ל. ודין גט שחתומים בו שנים כשרים וא' פסול נתבאר בסי' ק"כ: חתם בו הסופר שכתבו וכו' בס"פ התקבל (דף סו:) אמרינן בגמרא דמאן דמכשר באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתומו פסול בחתם סופר ועד כלומר שאם הסופר עצמו חותם בעדות הגט עם עד אחר פסול דאי אמרת כשר נפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו משום כיסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתמי ליה כלומר שאומר לו שהבעל אמר כן ובעל לא אמר הכי ונמצא הגט בטל ומאן דפסיל באומר אמרו משום דמילי לא מימסרן לשליח תו ליכא למיחש להך חורבא דלעולם אין השליח רשאי לומר לעדים חתומו ולעולם אין הסופר חותם אא"כ שומע מפי הבעל ופסקו הרי"ף והרא"ש בס"פ התקבל דאומר אמרו פסול ולפי זה משמע דס"ל דחתם סופר ועד כשר וכן כתב בהמגרש מתני' דכתב סופר ועד כשר ומאי דאיתמר עלה א"ר ירמיה חתם סופר שנינו וכתב הר"ן בפרק התקבל שכן דעת בה"ג ור"ח להכשיר חתם סופר ועד וגם הרמב"ם בפ"ט הכשיר בחתם סופר ועד שכתב אמר להם כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהם כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהם נותנו לה ואפי' היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה ה"ז כשר אבל דעת ר"י לפסול בחתם סופר ועד דהא כל הנך אמוראי דס"פ התקבל דפליגי בכשר ולא תעשה סברי דחתם סופר ועד פסול וכתב הרא"ש בהמגרש אפיסקא דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דעת ר"י וכתב שתמה ר"י על ר"ח שפסק הלכה כרבי יוסי שפוסל באומר אמרו ודלא ככל הנך אמוראי דמכשרי ואיפשר שלא פסק הגאון כוותיה בין לקולא בין לחומרא לפסול אומר אמרו ולהכשיר חתם סופר ועד אלא לחוש לדברי שניהם ככל הני אמוראי לפסול חתם סופר כיון דמכשרי באומר אמרו ולפסול אומר אמרו כההיא דמי שאחזו (עג.) דתניא כותיה דרב אשי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ודייק תלמודא ישמעו לאפוקי ממאן דמכשר באומר אמרו ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהם עכ"ל וכ"כ בספר התרומה גם הר"ן בפרק התקבל כתב דעת ר"י שהיא לפסול בשניהם וכתב שכן דעת הרמב"ן ולזה הסכים הר"ן ז"ל וכן דעת סמ"ג וסמ"ק וכ"כ הרשב"א בתשובה ח"א סי' אלף רכ"א וז"ל ר"י הזקן בעל התוס' נסתפק בדבר והלכך אזלינן בתרווייהו לחומרא ופסלינן מספק אומר אמרו עד שישמעו מפי הבעל ויאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וכ"כ דפסלינן מן הספק חתם סופר ועד ואנו צריכין לחוש לדברי ר"י הזקן להחמיר בערוה החמורה ועוד שהוא רב גדול מובהק עכ"ל. והמרדכי בפ' התקבל כתב דברי ר"י ואח"כ כתב ויכול להיות דהרי"ף ור"ח דפסקו כמאן דפסלי באומר אמרו לא לגמרי פסקו כמותן בין לקולא בין לחומרא אלא דיש לחוש לדברי שניהם עכ"ל. ותימא הוא לפרש כן דברי הרי"ף דא"כ היכי כתב מתני' דכתב סופר ועד כשר וא"ר ירמיה חתם סופר שנינו ושמא דעת המרדכי שכתבה להכשיר בדיעבד וכמ"ש רבינו ירוחם שקיבל מרבותיו שלא הכשיר הרי"ף חתם סופר ועד אלא דיעבד דוקא וגם להרא"ש צ"ל כן שהרי כתב דברי ר"י ולא חלק עליהם וכ"פ רבינו ברמזים כדברי ר"י והרא"ש בעצמו כתב בתשובה כלל מ"ה סי' ח' דחתם סופר ועד פסול כדברי ר"י ובסוף הכלל הנזכר כתב שכל רבותיו היו מורים כדברי ר"י ז"ל א"כ ע"כ לומר דלא כתב המשנה ומאי דאיתמר עלה חתם סופר שנינו אלא להכשיר בדיעבד דגם ר"י עלמו הכשיר הולד בדיעבד בחתם סופר ועד כדאיתא במרדכי ר"פ מי שאחזו וגם דברי הרמב"ם יש לפרש דלא מכשיר בחתם סופר ועד אלא בדיעבד וכ"כ הגהות בפ"ט ומיהו לכתחלה לא יחתום סופר לכתחלה ולשון המשנה משמע כן כתב הסופר בדיעבד עכ"ל רבינו שמחה. כתב המרדכי ר"פ מי שאחזו על חתם סופר ועד שכתב ר"י בתשובתו כדי הוא ר"ח לסמוך עליו בשעת הדחק על מעשה שהיה וניסאת וילדה והכשיר הולד מיהו לא נתברר אצלי אם גם בלא ניסאת או ניסאת בלא ילדה מה יאמר רבינו הזקן בהם עכ"ל וכתב הריב"ש בסי' ר"ה שאפי' לדעת האומר חתם סופר ועד פסול אם ניסאת לא תלא אלא שהוא פסול אף אם נתגרשה בו ולא תינשא לכתחלה שכן הוא בכל הפסולין דרבנן משום תקנתא או משום גזירה דידהו כמ"ש רבינו האי בתשובה והרמב"ן כתב שנראה לו מסוגיא דפרק המגרש דכל פסולי דרבנן אם ניסאת תלא כשאין לה בנים כבר כתב בסוף דבריו שבטל דבריו לדעת הגאון וכן דעת הרמב"ם בפי' ולזה הסכים הרא"ש ז"ל עכ"ל. וכתב בסי' ד"ש על קהל שתיקנו שכל שטר שלא יהיה מכתב ידי הסופר וחתום בחתימתו יהא בטל שאין גט אשה בכלל (טו) וכתב עוד שם שהיה כתוב בתקנות שגט אשה לריך הסופר ליטול רשות מהמוקדמים טרם כתיבתו וגם ימתין מלכתבו ט"ו יום ובזה אין עונש מקנס ממון ולא נדוי ולא ביטול גט אלא שהסופר עושה שלא כהוגן שעובר על תקנת הקהל ומ"מ יש נ"מ בשעת הדחק כגון בש"מ או במפרש ויולא בשיירא ובדומיהן אפשר להקל משום עגונא עכ"ל: ואם חתמו בו שנים והסופר כתב א"א ז"ל לכתחלה אין לעשותו וכו' דברי הרא"ש הם בתשובה כלל מ"ה תשובה א' דלכתחלה נכון שלא לעשותו גזירה אטו חתם סופר ועד אחד אבל בדיעבד אין לפסלו דלא שייך ביה חורבה וכ"כ הר"ן בפרק התקבל והביא ראיה מדתנן כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין אלמא אף על גב דאיכא

חתם

נעשה מעשה (להקל) והקשה ב"י למה אמר רבינו פסולה לכהונה בלבד והלא משמע דספק מגורשת הויא לכל דבר ואפשר לפי שאמר ר' יוחנן דאינו כתב וא"כ אינו גט ומותרת לחזור לבעלה לכך אמר ופסולה לכהונה דאף לבעלה אסורה אם כהן הוא ואצ"ל דלעלמא אסורה לכל חומרא כיון דאינו כתב ועיין פרק כל הגט סוף (דף כ"ז) עוד נראה ע"פ הגה"ת אשיר"י שכתב שם וז"ל עדים שאין יודעים לחתום וכתב להם בסיקרא והם חותמין למעלה ע"ג הכתב אם נתגרשה בזה הגט לא ידענא מאי אידון ביה אמ"ז עכ"ל וקשיא לי בגויה אמאי קאמר לא ידענא מאי אידון ביה הלא בעיא דאיפשטא היא דלא נעשה בה מעשה להקל אלא להחמיר ונראה דקשיא ליה אהך דר"ל ורבי יוחנן דהא תנן בכל כותבין בדיו בסיקרא אלמא דסיקרא הוי כתב ואם כן כתב עליון ודאי לא הוי כתב ויש ליישב בשני יישובים ומפני הספק אמר לא ידענא מאי אידון ביה והוא די"ל דסיקרא דר"ל ור"י אין זה סיקרא דמתניתין דקמפרש בה רבב"ח סקרתא שמה אי נמי י"ל אע"ג דכתב גט בסיקרא כשר דהוי כתב אפ"ה היכא דכתב בדיו ע"ג סיקרא דדיו מוחק הוא לסיקרא שתחתיו השתא כתב עליון הוי כתב והגט כשר והלכך אמר לא ידענא מאי אידון ביה ולפי זה האי ספיקא איתא נ"כ בכל מה שליירו במיא דאברא וכו' וחתמו עליו בדיו דלא ידענא מאי אידון ביה ומיהו הא ודאי דריה הגט פוסל לכהונה ואסורה אף לבעלה אם כהן הוא ועי"ל דלפי דהרמב"ם בפ"ג גבי כתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס כתב דאינו גט ופי' ה' המגיד דאינו פסלה מן הכהונה אבל הכא אינו גט כלומר ספק מגורשת היא ופסולה לכהונה מן התורה כנ"ל לייסב דברי רבינו: גט שחתמו בו כותים וכו' פי' כותיים בזמן הזה שעשאום כעכו"ם גמורים ודיניהם ככל שאר הפסולים כשחתמו על הגט דהגט פסול. ומ"ש או אפי' אחד כשר ואחד פסול וכו' הכי משמע מפשוטא של מסכתינו פ"ק דמכשר בגיטי נשים כדחתם עליו כותי אחד דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתם קמיה ישראל מכלל דאם הכותי פסול הוא הגט פסול אפי' חתם עליו נ"כ עד כשר ותו דבחתם עליו עד אחד פסול מזוייף מתוכו הוא וכך כתב הרמב"ם בפ"א: חתם בו הסופר וכו' בסוף פרק התקבל אמרינן דמאן דמכשיר באומר אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום פוסל חתם סופר ועד ומאן דפוסל באומר אמרו מכשר בחתם סופר ועד ולעיל בסימן ק"ב כתב רבינו דבאומר אמרו לא יכתבו וכאן כתב דחתם הסופר ועד נמי פסול דכך הוא דעת התוספות דאזלינן בתרווייהו לחומרא אבל הרמב"ם והרמ"ה פוסקים דבאומר אמרו לא יכתבו דלפ"ז בחתם סופר ועד כשר ועיין ב"י שהאריך:

נעשה

דרכי משה

ולהבין פירוש הגט וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' י"ו: (יג) כתב בת"ה סי' רכ"ח כל הפסול בכתיבה פסול בחתימה כגון הק תוכות או שאר פסולין אפי' לר"א דאמר עידי מסירה כרתי מיהו אם כבר נישאת איפשר להקל אליבא דרבי אלעזר וע"ש: (יד) וע"ל ריש סי' זה מה שכתבתי שם אי מומר או אנוס חתום על הגט ודין חתומים בו שנים כשרים וא' פסול ע"ל סי' ק"ך באו"ז תשובת ר' שמחה בעדים שאינן יודעים לחתום שיכולין לעשות שליח לחתום בשמן כמו שהבעל עושה שליח לכתוב הגט והא"ז חולק עליו ופוסל אותו הגט והאריך שם בתשובותיהן וסוף דבריו אם בא מעשה לידי אני פוסלו להנשא בו עכ"ל: (טו) וסיים שם דבלשון בני אדם נקרא גט ולא שטר ועוד דודאי לא כיונו בתקנתן לקלקלה לחתום סופר בגט עכ"ל. כתב הרשב"א סי' אלף קנ"ו במקום שנהגו להכשיר חתם סופר ועד ובשאר ארצות נוהגין בו איסור גט הבא משם לכאן אפשר דגם כאן יש לנהוג בו היתר אמנם

טוב

פרישה

(מ) פסולה לכהונה כתב בית יוסף איפשר דס"ק אינו גט להתירה לינשא ומיהו מידי ספיקא לא נפקא הלכך פסולה לכהונה וה"ה לכל חומרות ספק מגורשת מיהו הל' דחוק: (מא) לא שישרטו כו' נ"ע דבחושן משפט סימן מ"ה כתב כהאי גוונא בגט כשר ויש ליישב דשם לא אתא לאשמועינן דין דגט אלא דין חתום שאר שטרות והכי קאמר אפילו למאן דמפרש דמקרעין והיינו רש"י כמו שכתבתי שם רלה לומר שישרטו אפילו הכי דוקא בגיטין כשר ולא בשאר שטרות וק"ל: (מב) כותיים דעשאום כעכו"ם גמורים בפרק קמא דחולין: (מג) חתם בו הסופר כו' פרק המגרש דאמרינן התם למאן דמכשיר באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו פסול בחתם סופר ועד דאי אמרת כשר נפיק מיניה חורבא דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא שלא יתבייש (הסופר) לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתמו לו כלומר שיאמרו לו שהבעל אמר כן והבעל לא אמר כן לפי האמת ונמצא גט בטל כו' ופסק בו בתרווייהו לחומרא ופסל אומר אמרו וגם חתם סופר ועד וכתב עליו הרא"ש ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהן: (אבל הרמב"ם מכשיר חתם סופר כו' דסבירא ליה לדידן דפסול אומר אמרו כמו שנתבאר לעיל סימן ק"ך אלא הבעל בעצמו צריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו אם כן כשר חתם סופר ועד דלא שייך תו חורבא דנפיק כ"פ): (שמות עדי כותים מובהקים כו' רלה לומר ולא שייך מזוייף מתוכו משום דליכא למיחש כו' כ"פ):

והרמב"ל

כשר אבל הרמב"ם מכשיר חתם הסופר ועד וכן פסק הרמ"ה: נעשה בערכאות של עכו"ם ועידי עכו"ם חתומים עליו פסול אפי' כתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה ישראל ושמות עדי העכו"ם החתומים בו מובהקים וניכר לכל שהם עכו"ם וליכא לטיחש דילמא אתי למסמך עלייהו אפילו הכי פסול (מד) והראב"ד מכשירו אפי' לכתחלה ור' חננאל פוסלו לכתחילה ומכשירו בדיעבד וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה אבל אשה שמביאה גט לפנינו שנתגרשה בו לינשא בו ושמות עדיו כשמות עכו"ם אם הם שמות שאין דרך ישראל לקרות בהן כלל תינשא בו שודאי ישראל הן שלא היו טועים מחתימי הגט להחתים שמות כאלו אם לא שידעו שישראלים הם ואם הם שמות שדומין קצת לשמות ישראל חיישינן שמא טעו מחתימי הגט והם סבורין שהם ישראל ושמא עכו"ם היו ולא תינשא בו גט שאין עליו עדים אפי' ניכר שהוא כתב יד הבעל או שאין עליו אלא עד אחד

ב"י

חתם סופר ועד כיון שהוא מרבה בעדים ליכא למיחש לכיסופא דסופר דמידע ידע דבעל קפיד לרבות וגם המרדכי בפרק התקבל כתב בשם רבינו יואל להכשיר ובר"פ מי שאחזו כתב בשם ר' אביגדור שבא מעשה לידו ורצו להכשירו ולא שמעו להן והוצרכו לכתוב גט אחר כהלכתו מיהו ה"מ היכא דאיפשר כלומר דהוה איפשר להכתיב גט אחר אבל אי לא הוה איפשר להכתיב גט אחר כגון שהלך הבעל לא"ה כשר כרבי' והר"ן והרא"ש ז"ל: נעשה בערכאות של עכו"ס ועידי עכו"ס חתומים עליו פסול אפי' כתבו ישראל וכו' אפ"ה פסול והראב"ד מכשירו אפילו לכתחלה ור"ח פוסל לכתחלה כך מצאתי מוגה בדברי רבי' להדיא משנה בפ"ק דגיטין (דף י':) כל שטרות העולין בערכאות של עכו"ס אע"פ שחותמיהם עכו"ס כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר כולם כשרים לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ופריך בגמרא לר"ש הא לאו בני כריתות נינהו ומשני דהא דמכשר ר"ש בעידי מסירה דוקא וכר"א דאמר עידי מסירה כרתי והאמר ר' אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול כלומר כשיש בו עדים פסולים דלמא אתי למיסמך עלייהו הב"ע בשמות מובהקין דעכו"ס דלא שכיחי דמסקי ישראל בהנהו שמהתא וכתבו הרשב"א והרא"ש והר"ן שהראב"ד פוסק כר"ש משום דאיתא בגמרא דבעי ריש לקיש מרבי יוחנן עדים החתומי' על הגט ושמותם כשמות העכו"ס מהו א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנוס כלומר מפני שהם שמות מובהקים דעכו"ס והא כר"ש אתיא וכתבו עוד שכתב ר"ח יש מי שאומר מדאוקימנא לרבי שמעון כרבי אליעזר דהלכתא כוותיה בגיטין אי מזדמן לן כרבי שמעון לא פסלינן ליה כלומר דנהי לכתחלה בעינן עידי חתימה כשרים בדיעבד מיהא כשר בעידי מסירה וכתב עליו הר"ן אין בזה הכרע דת"ק נמי כרבי אליעזר ס"ל ושמות מובהקים בלחוד הוא דאיכא בינייהו וכתב עוד הר"ן שמדברי הרי"ף שכתב המשנה כפשטה ולא יותר משמע דלא קיימא לן כר"ש וההוא בעיא דר' יוחנן דאתיא כר"ש לא מכרעא דליסלא בתרא איכא בגמ' דלא מכרע כר"ש גם מדברי הרא"ש משמע דס"ל דלא קי"ל כר"ש שהרי פי' האיבעיא בענין דלא אתיא כר"ש כמו שיתבאר בסמוך והדיא כתב שאין לקבוע הלכה כיחידאה בלא ראיה ברורה גם מדברי הרשב"א נראה דס"ל דלא קי"ל כר"ש גם ה"ה בפ"ז כתב דהרמב"ם ס"ל כת"ק ודלא כר"ש ולזה הסכים רבינו ירוחם בח"ב וכתב הר"ן הילכך גיטין העולים בערכאות שלהם אפילו בשמות מובהקים ובעידי מסירה פסולים כת"ק וכתב רבינו ירוחם דאפי' כתבו ישראל פסול ופשוט הוא וכתב עוד הר"ן ומיהו קידושין תופסין בהם שגט גמור הוא מן הדין ואין פיסולו אלא משום גזירה ולפיכך דנין כדין הספיקות וכן פירש"י אמאי דאמרינן מודה ר"א במזוייף מתוכו דפסול מדרבנן דלמא אתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"א היו עידיו מתוכו פסולים הרי זה פסול שנמצא כמזוייף מתוכו והיינו פסול מדבריהם כמו שביאר בפ"י: אבל אשה שמביאה גט לפנינו וכו' שם (דף יא.) בעא ר"ל מר' יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותם כשמות עכו"ס מהו א"ל לא בא לידינו אלא לוקוס ולוס והכשרנוס ודוקא לוקוס ולוס דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחריני דשכיחי ישראל דמסקי דכוותייהו לא והרא"ש והרשב"א כתבו בשם רשב"ס דה"פ עדים החתומים על הגט וכו' מי חיישינן שמא עכו"ס הם והשליח או הבעל לא דקדקו יפה והיו סבורים שישראל הם או שמא ידעו שעכו"ס הם והחתימום במתכוין וטעו בין גט לשאר שטרות שחותמיהן עכו"ס כשרים מי אזלינן בתר רוב שמות כאלו שהם עכו"ס ופסלינן להאי גט כרבנן דמתני' דקי"ל כוותייהו או דלמא זיל בתר גיטין דלא שכיח להחתים עליהם עכו"ס ותלינן להו בישראל וכשר א"ל לא בא לידינו אלא גט שהיו חתומים עליו לוקוס ולוס והכשרנוהו דכיון דלא שכיחי ישראל בשמות הללו ודאי לא טעה השליח או הבעל להחתים אנשים כאלה שדומים בשמותם לעכו"ס עד שחקרו ופשפש אחריהם ונודע לו שישראל הם והחתימם אבל שמהתא אחריני שדומים קצת לשמות ישראל שיכולים מכתבי הגט לטעות בהם משום דשכיחי ישראל אחד מני אלף דמסקי בשמייהו לא מכשרינהו דחיישינן שמא טעו והחתימום בתורת ישראל עכ"ל. והרא"ש נראה שהוכשר בעיניו פירוש זה אבל הרשב"א כתב עליו וק"ק דהיאך אפשר שיעמדו לפני הבעל והסופר ולא יכירו אם עכו"ס הם או ישראלים ויבואו לסמוך עליהם ולהחתימם בגט ורבינו כתב כמו שפי' הרא"ש בעיא הנזכרת:

גט שאין עליו עדים אפילו ניכר שהוא כתב יד הבעל וכו' בהמגרש (דף פו.) תנן ג' גיטין פסולים ואם ניסאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ובגמרא (שם) זימנין אמר רב תנא וזימנין אמר רב לא תנא הא כיצד יש לה בנים לא תנא אין לה בנים תנא לוי אמר לעולם לא תנא וכן אמר רבי יוחנן וידוע דרב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן וכ"ש הכא דלוי מסייע ליה וכן פסקו הרי"ף והרא"ש. ואמרינן תו בגמרא אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא ארישא וכולי אלא אסיפא יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ודוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר ורב מי דמי התם פיגשא לכתחלה הכא דיעבד ושמואל לא קשיא הא בספרא מובהק הא בספרא דלא מובהק וכן אמר רבי יוחנן כתב ידו שנינו ופירש"י ודוקא כתב ידו ועד. הוא דאמרו הולד כשר: שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. כלומר כתב סופר וחתום עד א' כשר: ורב. אמר לך מי דמי התם כשר לכתחלה משמע דהתם חתם סופר עם העד שנינו כדמתרץ לה רבי ירמיה לקמן ושמואל לית ליה דרבי ירמיה אלא כתב סופר ולא חתם והיינו טעמא דכשר לכתחלה בספרא דמובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אא"כ שמע מפי הבעל וכן א"ר יוחנן כרב דאמר כתב ידו שנינו אבל כתב סופר הולד ממזר ובודאי דלא קי"ל כשמואל לגבי רב ורבי יוחנן וכן כתבו הרי"ף והרא"ש וא"כ כתב סופר לא מהני מידי ואפילו בסופר מובהק וכ"כ הר"ן וגם התוס' כתבו כן לפירש"י וכן דעת הרמב"ם דבכתב הסופר ועד הולד ממזר כרב שכתב בפ"א ומנין שיתננו לה בפני עדים וכו' לפיכך אם נתן לה גט בינה לבינו ואפי' בעד אחד אינו גט כלל בד"א בשהיה הגט בכתב יד הסופר אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ה"ז גט פסול ופוסל לכהונה וכ"כ הרי"ף בהמגרש גבי מ"ש ותהא נמי שמעינן דלא בעינן עידי מסירה וכולי וכ"כ רבינו ירוחם בח"ב דכתב סופר ויש עליו עד אחד אינו גט כלל ואם ניסאת תצא והולד ממזר וא"כ קשה היאך כתב רבינו ניסת לא תצא אהיכא דאין עליו אלא עד אחד אפי' ניכר כתיבת יד סופר ב"ד דהא כל כה"ג תצא והולד ממזר הוא דדוחק לומר דמאי דקאמר ומיהו אם ניסת בו לא תצא לא קאי אהיכא דניכר כתיבת הגט שהיא כתיבת יד סופר ב"ד ואין לומר דרבינו מפרש כאידך פי' דתוספות שכתבו ועי"ל דלרב כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפי' בדיעבד שהרי רבינו לא פליג

ב"ח

נעשה בערכאות וכו' משנה פ"ק דגיטין (דף י') כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ס אע"פ שחותמיהם עכו"ס כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים רש"א אף אלו כשרים לא הוזכרו (בב"ה לפסול) אלא בזמן שנעשו בהדיוט (ע"י עכו"ס הדיוטות שאין דיינים) ובגמרא מפרש דטעמא דר"ש דמכשיר בחותמיהם גוים אע"ג דלאו בני כריתות נינהו ולאו בני עדות נינהו ולאו בני שליחות נינהו ועוד דבעי לשמה ועכו"ס מדעתיה דנפשיה קא עביד משום דעידי מסירה כרתי כר"א ואע"ג דמודה ר"א במזוייף מתוכו דפסול מדרבנן כמו שפירש רש"י ריש (דף י"א) דלמא אתי למימסרה לגט באפייהו ומיסמך עלייהו הכא ר"ש קאמר בשמות מובהקין דעכו"ס לא שכיחי ישראל דמסקי בהנהו שמהתא דתולא אתו למיסמך עלייהו דמידע ידעי דעכו"ס הן ומיהו דוקא כשכתבו ישראל דבעינן שיכתוב לשמה ועכו"ס אדעתיה דנפשיה קעביד וכיון דרבנן פליגי עלייהו הלכתא כוותייהו ואפ"ה פסול דגזירה בשמות מובהקים אטו שאינן מובהקים כך פסק הרא"ש (דף ל"ח ע"ב) דלא כהראב"ד דפסק כר"ש וטעמו וטעם ר"ח מפורש בדברי הרא"ש לשם. והך פי' רש"י דילמא אתו למימסרה לגט באפייהו כתבו הרשב"א בפרק קמא (דף ג') בד"ה ולענין עידי מסירה וכו' בשם התוס' והקשה דאטו כי קיימי קמן מי לא ידעינן בהו דעכו"ס נינהו והיאך נסמוך למימסר קמייהו בלא עידי מסירה ופי' הוא דה"ק שאם הלכו להם עידי מסירה וילא עליו עוררין דבשמות שאינן מובהקין אפשר דיתקיים בחותמיו וילא מידי מזוייף ואמרינן בודאי כמלוותו ניתן לידה בעידי מסירה ואין להקשות דמאן דמסהיד אחתימות ידייהו יסהיד עלייהו נמי דעכו"ס נינהו ולא אתו למיסמך עלייהו דאיכא למימר דלמא מקיימינן להו בשני שטרות ר"ל שתי שדות של מכר שאוכלים בעליהם בשופי וכו': אבל אשה שמביאה וכו' כך כתב הרא"ש על שם הרמב"ם בפירוש הך בעיא דבעא ר"ל מרבי יוחנן עדים החתומים על הגט ושמותם כשמות עכו"ס מהו וכו' והביאו גם הרשב"א לשם (דף י"א) וגם כאן כתב הרשב"א וז"ל וק"ק דהיאך יבאו לסמוך עליהן ולהחתימם בגט ולא יכירום שעכו"ס הם ומביאו ב"י יש לדקדק דכאן כתב וק"ק משום דבאשה שמביאה גט בידה וחזינן בה ריעותא דחותמיהן דומין קצת לשמות ישראל חיישינן שמא טעו וכו' ולא היו שם עידי מסירה אלא סמכו עלייהו וכו' אבל גט כשר שכתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה אע"פ שחותמיהן עכו"ס דומין קצת לשמות ישראל איכא למימר דאין לפוסלו משום גזירה שמא אתו למיסמך עלייהו בזימנא אחריתי דלא שכיח הוא שלא יכירוהו שהוא עכו"ס ולכך כתב הרשב"א עלה דהסיא וזה דוחק וכאן כתב וקצת קשה אבל הרשב"ס והרא"ש לא קשיא להו הך קושיא ואולי לחומרא דילמא אתי לידי טעות וכו' ונראה דמ"ש רבינו אבל אשה שמביאה גט וכו' לאו דוקא אשה דה"ה שליח שהביא גט וכ"כ הרשב"ס להדיא בפירושו כמ"ש הרא"ש והרשב"א בשמו ע"ש: גט שאין עליו עדים וכו' משנה בפרק המגרש (דף פ"ו) ג' גיטין פסולין ואם ניסאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר ובגמרא קא מפרש רב דסיפא דתנא יש בו זמן ואין בו אלא ע"א דוקא דכתב ידו ועד הוא דהולד כשר ולא תינשא לכתחלה אעפ"י דאיכא עד עם כתב ידו ורישא אשמועינן דאפילו בכתב ידו בלא עד הולד כשר אבל כתב הסופר ועד הולד פסול ושמואל אמר אפי' כתב הסופר ועד הולד כשר שהרי שנינו סוף (דף פ"ז) בסיפא דסיפא כתב סופר ועד כשר ורב אמר לך מי דמי התם כשר לכתחלה משמע דהתם חתם הסופר עם העד שנינו דתינשא לכתחלה הכא דיעבד קתני הולד כשר ודוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד הולד פסול ושמואל אית ליה כתב סופר ועד שנינו דתינשא לכתחלה והיינו בספרא מובהק בקי בתורת גיטין דלא יכתבנו אלא א"כ שמע מפי הבעל והכא דלא תינשא לכתחלה בכתב סופר ועד והולד כשר בסופר שאינו מובהק וכן א"ר יוחנן בכתב ידו שנינו ופסקו הפוסקים כרב ור' יוחנן דבכתב סופר ועד הולד פסול ותמה ב"י על רבינו דמדבריו משמע דפוסק בכתב סופר ועד נמי הולד כשר והאריך ליישב בכמה דרכים ולא עלה בידו והנית בצ"ע וע"ק לע"ד כיון דפשטא דסוגיא משמע דלרב אין חילוק בין סופר לסופר ובכתב סופר ועד הולד פסול אפי' בכתב סופר מובהק כמ"ש התוס' בד"ה אמר רב לפי' הקונטרס ורבינו פסק איפכא דאין חילוק בין סופר מובהק לאינו מובהק ובין כך ובין כך הגט פסול לכתחילה ואם ניסת לא תצא אם כן לא ה"ל לרבינו להזכיר סופר ראש בית דין אלא ה"ל לומר בסתם סופר ולכן נלפע"ד דרבינו מפרש בסוגיא אע"ג דרב לא סבירא ליה דשמואל דבכתב יד סופר מובהק ועד תינשא לכתחילה מיהו ודאי אע"ג דלא תינשא לכתחילה מכל מקום הולד כשר ואם ניסת לא תצא דאין לנו להפליג כל כך מחלוקתם דלשמואל תינשא לכתחלה ולרב תצא והולד פסול וכיוצא בזה כתב הראב"ד בהשגות פ"א דה"ג אלא דלשמואל תינשא לכתחילה ולרב לא תינשא ואם ניסת לא תצא ולא אמר רב בכתב סופר ועד הולד ממזר מדרבנן אלא בסתם סופר אבל בסופר מובהק ועד הולד כשר ולא תצא והא דלא מוקי רב לסיפא בכתב יד סופר מובהק ועד היינו משום דמתני' סתמא קתני ולא מפליג בין סופר לסופר אלמא דמשנתינו בהך סיפא לא איירי אלא בכתב ידו וסיפא דסיפא חתם סופר ועד כשר שנינו ותינשא לכתחלה אפי' סופר שאינו מובהק ומהאי טעמא לפי' בתרא דכתבו התוס' ועי"ל דלרב כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול

פרישה

(מד) והראב"ד מכשירו כו' פירוש אם כתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה ישראל ושמות העכו"ם החתומים עליו הם מובהקים

אחד אפי' ניכר כתיבת הגט שהיא כתיבת יד סופר ב"ד או אפילו שהיא כתיבת יד הבעל פסול (מה) [י] ומיהו אם ניסת בו לא תצא (מו) אפילו אין לה בנים :

צריך

ב"ח

פסול אפילו דיעבד עכ"ל לא כתבו התוס' כך אלא משום דנראה להו דוחק לפרש דפליגי רב ושמואל גם בכתב סופר מובהק דאין לנו להוסיף פלוגתא שאינה מפורשת בתלמוד אלא מסתמא גם רב מודה דבכתב סופר מובהק ועד תינשא אפילו לכתחילה ולא פליגי אלא בכתב סופר שאינו מובהק ועד דלשמואל הולד כשר לא תצא ולרב הולד פסול אפי' דיעבד והא דלא מוקי רב לסיפא דסיפא בכתב סופר מובהק ועד דתינשא לכתחלה היינו משום דמתני' סתמא קתני ולא מפליג בין סופר לסופר כדפי' זו היא דעת התוס' ועל"ז הם דברי רבינו אלא שהכריע בין פי' קמא דתו' לפי פי' הקונטרס דמחמיר דלרב בכתב סופר ועד אפי' סופר מובהק הולד ממזר ובין פי' בתרא דתוס' דמיקל דלרב נמי תינשא לכתחלה ורבינו ז"ל מפרש דלא תינשא לכתחלה ואם ניסת לא תצא ולכן כתב דבע"א וכתב יד סופר מובהק דהיינו סופר ראש ב"ד או אפי' כתב יד הבעל הגט פסול לכתחלה ואם ניסת לא תצא ומשמע מדיוקא דבסופר שאינו ראש ב"ד תצא וממילא נמי הולד פסול דהא בהא תליא ומ"ל לרבינו דמ"ש הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דבכתב יד הסופר ועד אין הולד כשר היינו דוקא בסתם סופר שאינו מובהק אבל בסופר מובהק ועד הולד כשר ולא תצא וכן עיקר. כתב ב"י דלהרא"ש ורבי' כי פסלי רב ורבי יוחנן כתב סופר ועד הולד ממזר אליבא דר"מ הוא דכיון דליכא שני עידי חתימה ולא עידי מסירה אינו גט כלל דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים וכתב בכתב ידו דכשר אפי' אין עדים כלל ה"ט דכתב ידו הוי כמאה עדים כמ"ש התוס' רפ"ק (דף ג') בד"ה ג' גיטין וכ"כ בפירש"י במשנה דג' גיטין פסולין ולשמואל דבכתב סופר מובהק ועד נמי תינשא לכתחלה צ"ל כיון דסופר מובהק הוא הוה ליה כחתומים עליו כמה עדים אבל אנן קי"ל כרב דאפילו במובהק נמי הולד ממזר כיון דאין כאן לא שני עדים בחתימה ולא במסירה אבל לר"א דעידי מסירה כרתי אם לא נתנו לה בעידי מסירה הולד ממזר אפי' כתב בכתב ידו ואם נתנו לה בעידי מסירה לכתחילה לא תינשא כיון דליכא עידי חתימה דתיקנו חכמים מפני תיקון העולם וכמו שיתבאר בסי' קל"ג ורבי' סתם כאן הדברים לדעת הרא"ש ומיירי הכא בשמסרו לה בפני עדים ומש"ה בכתב סופר ועד או כתב ידו ועד א"כ כתב ידו ואין עליו עדים כלל לא תצא דעידי מסירה כרתי מיהו לכתחלה לא תינשא עד שיהיו עדים חתומים עליו והקשה ע"ז דהא להרא"ש בפרק השולח בדאיכא עידי מסירה לכתחלה אכשר ר"א אפילו אין עליו עדים כלל וכאן פוסלו לכתחילה ואם נפסק לומר דרבינו מיירי הכא באשה המביאה גט לפנינו וכל שעדים חתומים עליו מחזקינן ליה שניתן לה בעידי מסירה אבל בכתב ידו וע"א לכתחלה לא תינשא דלא מחזקינן לה שניתן לה בעידי מסירה ובדיעבד מחזקינן כיון דאיכא ע"א וכתב ידו אכתי קשה דא"כ באין עליו עדים כלל אמאי כתב אם ניסת לא תצא הא הגט בטל הוא דמחזקינן ליה שלא ניתן בעידי מסירה עכ"ד וכל זה תמוה דמה שפי' תחלה דרבינו מיירי הכא דמסרו לה בפני עדים וכו' דמלבד מה שהקשה בעצמו על זה עוד קשה טובא דהיאך יעלה על לב דמשנתינו דג' גיטין דמדברת באשה המביאה גט לפנינו ואין שם עידי מסירה ורבינו מעתיקם בחיבורו בסתם שיהא מדבר היכא שניתן לה הגט בפנינו בעידי מסירה דלא כענין משנתינו אלא הדבר ברור דרבינו נמי מיירי בדליכא עידי מסירה לפנינו כפשט המשנה וכל הסוגיא ודברי הרב ורבי יוחנן אלא דהאשה היא המביאה גט לפנינו ואמרה שהיו שם עידי מסירה כשניתן לה הגט וכיון שכתב בכתב ידו אף על פי שאין עליו עדים כלל אפי' הכי כיון דחזינן דלא היה כאן זיוף כיון שנכתב בכתב ידו דהק' עדים דמי לא תצא אבל לכתחילה לא תינשה כיון שאין כאן עדים כלל וה"ה בכתב ידו וע"א אבל בכתב ידי סופר ועד לרב הולד ממזר דלא חשיב כתב ידי סופר סתם כק' עדים כיון שאין כאן שני עדים הולד ממזר אף לרבי אליעזר ורבינו דכתב דבכתב ידי סופר לא תצא אינו אלא בסופר ראש בית דין כדפירש ואין חילוק בין אם נפרש דברי רב ורבי יוחנן דקיימי עלה דמתניתין כדמוקים לה כדרבי מאיר או כדמוקים לה כדר"א דלא כמה שעלה ע"ד ב"י לחלק בכך והאריך על זה אלא כדפי' הוא הנכון והמעיין יבחר :

צריך

ב"י

מפליג בין סופר מובהק לשאינו מובהק דבין כך ובין כך פסול ואם ניסת לא תצא גם אין לומר דס"ל כדעת ר"ח שכתבו התוס' דגרים דוקא כת"י ועד הוא דפסול ואם ניסאת הולד כשר אבל כתב סופר ועד תינשא לכתחלה ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד דוקא בדיעבד כשר והתניא כתב סופר ועד כשר ומשני התם בסופר מובהק שהרי הם עצמם העידו דגירסא זו ליתא בשום ספר ועוד דפשיטא דלא אתיא כדברי רבינו דהא לרב כתב סופר ועד תינשא לכתחלה ורבי' כ' דלכתחלה פסול ולשמואל מפלגינן בין סופר מובהק לשאינו מובהק ורבינו לא מפליג בינייהו וצ"ל דס"ל לרבינו דכי פסלו רב ורבי יוחנן כתב סופר ועד וסברי דהולד ממזר ההיא מתניתין דקיימי עלה ר"מ הוא דמכשר בעידי חתימה בלא עידי מסירה ובכתב סופר ועד כיון דליכא עידי חתימה וגם נמסר בלא עדים הולד ממזר ואף ע"ג דבלא עידי מסירה עסקינן כתב בכתב ידו כשר כדפירש"י משום דכתב ידו הוי כק' עדים וכ"כ התוס' בריש גיטין (ג: ד"ה ג') או כדכתב הר"ן דטעמא דמכשרינן בכתב ידו משום דהא איכא התם שמו שהרי צריך הוא לכתוב שמו בגט ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד כשר וכדאוקימנא בסופר מובהק דכיון דמובהק הוא ה"ל כחתומים עליו כמה עדים דאנן סהדי דלא כתבו אא"כ שמע מפי הבעל ולפיכך אע"ג דליכא עידי מסירה מכשר אבל לר"א דאמר עידי מסירה כרתי ל"ש לן בין כתב ידו לכתב סופר מובהק או שאינו מובהק או אין עליו עדים כלל דבכולהו אם לא נתנו לה בעידי מסירה הולד ממזר לדעת הרא"ש שאע"פ שעדים חתומים על הגט פסול עד שימסרנו לה בפני עדים וכמו שיתבאר בסימן קל"ג ואם נתנו לה בעידי מסירה לכתחלה פסול מפני שצריך שיהיו עדים חתומים עליו מפני תיקון העולם ורבינו סתם כאן הדברים לדעת הרא"ש דאילו לדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דבעידי חתימה לחודייהו כשר כמו שכשר בעידי מסירה לחודייהו קי"ל כההיא דרב ור' יוחנן כפשט דבריהם שהיא בדליכא עידי מסירה ואפ"ה בכתב ידו כשר בדיעבד וכתב סופר ועד אפילו סופר מובהק הולד ממזר דה"ל כאין עדים חתומים עליו דלא קי"ל כשמואל וכיון דאין עליו עידי חתימה וגם נתן שלא בעידי מסירה הולד ממזר וכמו שכתבתי שמפרש רבינו כן נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב בהמגרש גמרא ג' גיטין פסולים וכולי כתב הרי"ף דשמעינן מהא דלא בעינן עידי מסירה אלא היכא דאין עידי חתימה דהא רב הונא דאמר אם ניסאת בעד אחד וכתב ידי סופר שהולד ממזר והוא דאמר הלכה כר"א בגיטין ואי סלקא דעתך בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה השתא דליכא עידי חתימה כלל מכשר רב היכא דאיכא עד אחד ועידי מסירה פסול ומשוי לולד ממזר וכ"ל מה שמדקדק מילתיה דרב אמילתיה דרב לאו דקדוק הוא דהא דאמר רב כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא אמתניתין קאי דאתיא כרבי מאיר ושמואל דייק מסתם מתני' דלקמן דר"מ סבר כתב סופר ועד כשר ואין מכאן ראיה אליבא דהלכתא דקי"ל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי ואיהו לא דריש וכתב דקרא וחתם הלכך מצריך עידי מסירה והא דפליגי רב ור' יוחנן ולוי אמתני' דג' גיטין אם תצא אם לא תצא אע"ג דאתיא כר"מ וקי"ל כר"א איכא למימר משום דהוי מג' גיטין פסולין אין בו זמן ובהא לא פליג ועוד אני אומר דבכולהו איכא נפקותא גם לר"א דהא דאמרינן לדידיה שהעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והיכא שהגט חתום ביד האשה כהלכתו אינה צריכה להביא לפנינו עידי מסירה שאנו תולין שבדין נמסר לה הלכך כ"מ בכשרות עידי חתימה לרבי אליעזר כמו לר"מ עכ"ל ולפ"ז רבינו מיירי הכא כשמסרו לה בפני עדים ומש"ה בכתב סופר או אין עליו עדים כלל לא תצא דעידי מסירה כרתי מיהו לכתחלה לא תינשא עד שיהיו עדים חתומים עליו מיהו קשה על זה דא"כ לא היה לרבינו לכלול כתיבת יד הבעל עם גט שאין עליו עדים דהא לרב כתב ידו חשיבא חתימה וכהי דתנן ביה פסול לכתחלה היינו לר"מ ובדליכא עידי מסירה אבל לר"א ובדאיכא עידי מסירה משמע ודאי לכתחלה נמי תינשא (טז) ועוד קשה דכ' הרא"ש בפ' השולח דלכתחלה מכשר ר"א בעידי מסירה והא דתנן התקין ר"ג שיהיו העדים חותמין על הגט לא שיהא צריך לעשות כן לכתחלה אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעידי מסירה אבל אם ירצה לסמוך לכתחילה על עידי מסירה יש לסמוך וכן פירש רש"י בפ"ק (ג:) דרבי אלעזר מכשיר אפילו לכתחלה וכן כתבו שם התוס' גם כן והיכא פסל רבינו לכתחלה באין עליו עדים ואפילו בניכר שהוא כתב יד הבעל. ואם נפסק לפרש דברי רבינו באשה המביאה גט לפנינו וכל שעדים חתומים בו מחזקינן ליה שניתן לה בעידי מסירה ובכתב ידו ועד אחד לכתחלה לא מחזקינן ליה שנמסר בעידי מסירה ובדיעבד מחזקינן ליה קשה דא"כ באין עליו עדים כלל אמאי כתב אם ניסת לא תצא הא כל שאין עדים החתומים עליו מחזקינן ליה שלא ניתן בעידי מסירה וגט בטל הוא ולכן דברי רבי' צ"ע. כתוב בהל' הגט למרדכי בשם א"ז שלא יטלו עידי הגט שכר אא"כ שכר בטלה דמוכח כדאיתא פ' שני דייני גזירות (קה.) גבי קרנא דכי היכי דהנוטל שכר לדון דיניו בטלים ה"ה לעדים וכ"כ בקונדריסים (יז) האידנא שנוטל הסופר שכר הרבה יש ליזהר שלא יהיו העדים קרובים לסופר דא"כ אין כאן עדות כלל ואין דבר שבערוה פחות משנים כך כתוב בקונדריסים ואין הוראה זו נראית בעיני דאטו עדים החותמים על הגט על הסופר הם מעידים על מה שציוה הבעל הם מעידים ומה ענין זה לענין הסופר (יח) אם עידי חתימה מוחזקים בשנים די משום דעידי מסירה כרתי ובשעת מסירה יש כמה עדים גדולים כ"כ בקונדריסים בשם רפ"א וסמ"ק וכלבו בסוף הל' הגט. צריך שייבש הגט טרם יחתמו העדים כ"כ בקונדריסים (יט) כתב סמ"ג בסדר הגט וז"ל ויצוה הבעל בפני עדים כשרים שאין קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ויאמר בפניהם לכתוב גט לאשתו עד שיהא טוב לדעתו או לדעת חכם שעומד בעיר ואם הסופר אינו קרוב די בעד אחד עמו וצריך ב' עדים שיכתבו בפניהם לשמה שיודעין שכותבין לשם פלונית אשת פלוני וא"כ יאמר הבעל לעדים כשרים לחתום הגט ואע"פ שהם ג' כתות עדים שצוה הבעל לכתוב ועידי כתיבה לשמה ועידי חתימה לשמה אין בכך כלום ואין נקרא חצי דבר מאחר שכל כת מעידה על כל מה שצריך לראות בשעת ראיה דומיא (ב"ב נו:) דג' כתות דעידי חזקה כולי ולא כפירוש הרי"ף דמפרש שם דאינו קרוי חצי דבר וכולי אמנם להסתלק מן המחלוקת טוב לעשות הכל בכת אחת שיאמר הבעל בפני עדים כשרים לסופר לכתוב גט לאשתו ואותם העדים יהיו בשעה שכותבו ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולאותם עדים יאמר הבעל לחתום בגט (כ) ואם אין שם

עדות

דרכי משה

טוב ליזהר שלא יהא נוהגין כן מכאן ולהבא וליכא הוצאת לעז על גיטין הראשונים שהרואה אומר בעדים אלו ניחא להו ולא באותו סופר עכ"ל : (טז) וכתבו הגהות דף תרי"ח ע"א דאם נתברר דהסופר בשליחות דבעל עביד הוי בכתיבת יד הבעל דאם נישאת לא תצא אפילו בלא עידי מסירה ומה שכתב ב"י דמיירי באן בעידי מסירה ואפ"ה לא תינשא לכתהילה בכתב סופר ועד כן נראה מדברי הגהות אשיר"י פ"ב דגיטין דמשמע שם בשם א"ז דפסול ואפי' אם כבר ניתן ואפשר שאם נישאת לא תצא וזהו כדעת הטור וע"ש אמנם מדברי הרי"ף פרק המגרש והרמב"ם פ"א נראה דהגט כשר בדיעבד אם ניתן לפני עידי מסירה וכ"כ ב"י בשמם : (יז) וכן הוא במרדכי פ' ב' דייני גזירות ע"ג דר"י מפריז עשה מעשה כזה וכתב בסדר הגט סי' כ"ז בשם מהרז"ק דהיה רגיל להתנות עם העדים שאם יקלקלו הגט בחתימותיהן ישלמו השכר לסופר שיכתוב אחר ומעכשיו מותרים ליטול שכר החתימה ועוד טעם אחר דמפסידין בחתימתן שאסורים לישא הגרושה לכן צריכין ליתן להם שכר וע"כ היה מחזיר אחר עדים שלא היו כהנים כי כהן בלא"ה אסור עכ"ל וע"ל סי' י"ב אם העד החתום אסור לישא הגרושה . וכ"ע שם דיש רבוותא נוהגים לשכור הרב והרב ישכור העדים ע"י הבלעה עכ"ל משמע מכאן דהרב אין לחוש אם הוא כשר או פסול דאינו עושה מאומה רק שמלמדן סדר הגט אך בסי' כ"ז כתב שם מצאתי שלכתחלה לא יהיו העדים והסופר קרובים לרב עכ"ל וא"כ נראה דמכ"ש לא יהא קרוב לאיש ולאשה ואינו נראה כתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"ן דא"צ להחמיר בעדות הגט בקרוב ונתרחק כגון מי שמתה אשתו אע"פ שיש לו בנים סמנה וחותם לכתחלה אמנם בסדר הגט מחמיר בזה בשם מהרי"ל וכ"ע בשמו דמהרי"ל היה מדקדק שהעדים לא יהיו קרובים זה לזה ולא לאשה ולא לסופר שום קורבא בעולם ואפי' ריח קורבא ואפי' רביעי ברביעי או ע"י חיתונים עכ"ל : (יח) כ"ע בסדר גיטין בשם מהרי"ל דלא רצה להניח לחתום בעי מום כי אומר שבעל מום לא יתיר א"א לעלמא וכן היה סהדר אחר העדים וסופר מהוגגים ובשעת הדחק לא היה מקפיד על הסופר וכ"ע שם מהרי"ל לא היה רוצה לכתוב גט אע"פ שהיה מחותן רק עם האשה וכך כתב גדול אחר שאפי' הסופר לא יהיה קרוב לפי שגם הוא מעיד שכתב לשמו ולשמה וכמדומה שאין העולם נזהרין בכך עכ"ל וכל זה חומרות בעלמא דהרי הבעל או האשה בעצמה יכולין לכתוב הגט ובמהרי"ק שורש ק"ו דטוב להדר אחר סופר שאינו קרוב לאיש או לאשה אבל היכא דלא איפשר אין קפידא כלל עוד כתב בסדר גיטין סי' ס"א ולא יהא אחד מן העדים חשוד בעריות דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ומיקרי חשוד כשחושדין אותו בערוה אע"ג דלא ידעינן שבא עליה עכ"ל : (יט) וכ"ה בסדר גיטין : (כ) וכן הוא בסדר הגט דהמרדכי וכן נוהגין ודלא כסברא אחרת המוזכרת שם בסדר גיטין סי' ס"ו שיש להקפיד שלא ליקח עידי חתימה לעידי מסירה וע"ש הטעם וע"ל ס"ס קל"ג עוד מדין זה עוד שם סי' ס"ג דהדיו והקולמוס שחותמים בו העדים יהיה ג"כ של בעל ויתחיל הקשיש שבעדים לחתום תחלה :

וכתב

דרישה

עצמו הכתב וגם כן יבינו : [י] (ומיהו אם נישאת בו לא תצא כתב ב"י ומיירי בדאיכא עידי מסירה ואפילו הכי לכתחלה לא תינשא דאם לא כן בכתב סופר ועד אפילו אם נישאת תצא והולד ממזר מיהו צ"ע אי מיירי בדאיכא עידי מסירה אמאי לא תינשא לכתחלה בכתב יד הבעל

דלא

פרישה

(מה) ומיהו אם ניסת בו לא תצא כו' ומיירי בעידי מסירה ועיין בבית יוסף שהאריך בזה :
(מו) אפי' אין לה בנים דאז ליכא למיחש שמא יבאו לשוגיא לעז ממזרות על בניה אפילו הכי לא תצא :

לשם

קלא צריך שתהא כתיבת הגט והתימתו (א) לשם האיש והאשה (א) לא שנא טופס ל"ש תורף לפיכך לא יכתוב הסופר טופסי גיטין כדי שיהו מצויין אצלו בכל עת שירצה ובשיבאו להתגרש כותב התורף לשמו ואפי' בדיעבד (ב) שכתבו כבר כתב הרמב"ן (ג) שפסול לגרש בו וכן כתב הרמ"ה ואפי' אם ניסת תצא (ד) [א] והרמב"ם מכשירו אפי' לכתחילה לגרש בו אם כתבו (ה) וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ולי נראה דלא נפסל אלא לכתחילה אבל בדיעבד שכתבו כבר כשר לגרש בו ומ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו לא נכתב לשמו פסול לכך צריך ליזהר כשהבעל מצוה לסופר

עדות בשעת כתיבה נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר לכותבו מסתמא כתבו לשמה כהכשר דרוב בקיאים הם ואמרינן נמי (גיטין ג:) דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ולא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבה כי אם לשליח המוליך גט לאשה וכולי ואעפ"כ נהגו העם להצריך עדים בשעת כתיבה ואין לשנות המנהג עכ"ל וכ"כ בהלכות הגט דמרדכי ובספר הגט דספר התרומה ובסי' שאחר זה אבאר יותר. כתוב בקונדריסים ולא ירחיקו משיטה אחרונה יותר משיטה אחת ויש שמסרטטין י"ב שורות ואותה שורה אחרונה מחלק אותה לב' שורות קצרות אשר בה יחתמו העדים זה תחת זה. כתב עוד בקונדריסים והכתיבה מהעדים ג"כ תהיה תמה ונכרת ושלא יהיו דבוקים האותיות כמו הגט עצמו והיינו לכתחלה דוקא. ישראל מומר שחתם בגט עם ישראל אחר כתבו בהגהות בפרק ג' בשם מר כהן צדק דכשר וכתבו שנראה להם שלדברי הרי"ף פסול ומשמע מדבריהם דלא פסל הרי"ף אלא כשאינו משמר שבתו בשוק "(בדק הבית) ודברים תמוהים הם דאפי' משמר שבתו בשוק פסול לעדות ואפי' לרבי אליעזר דאמר עידי מסירה כרתי מודה דמזוייף דגיטין דפסול כדאיתא בפ"ק דגיטין (ד.) גט שלא חתמו העדים בכתב ידן אלא הסופר חתמו כתוב בהגהות אשיר"י פרק ב' דגיטין בשם א"ז שהשיב רבי' שמחה דכשר אפי' לר"מ דלא הוי מזוייף מתוכו דכיון דאמרו לסופר חתום שמינו כשר כיון שחותמין לפניו והבעל נותנו לאשה כשר וכן המביא גט ממ"ה יכול לומר בפ"נ על חתימת הסופר ואין נראה בעיני כלל אלא כל גט שאין חתומים העדים בכתב ידם הרי זה פסול גמור אם בא מעשה לידי אני פוסלו עכ"ל. בעל שמינה סופר ועדים שלא בפניהם כתב הר"ן בס"פ התקבל שהרא"ה מכשיר והרמב"ן פוסל ושדעתו מסכמת לדברי הרא"ה דלא פסל ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח והרשב"א לא כתב אלא דברי הרמב"ן שכתב דטעמא דר' יוסי דפליג אף באומר אמרו אע"ג דבעלמא עושה שליח שלא בפניו משום דגט שאני דכיון דבעינן לשמה ובעינן וכת' לה כלומר שיכתוב לה הבעל אף הסופר והעדים עומדים במקום בעל אלא אם ישמעו הם מפיו של בעל. אחד מהעדים שחתם אני פלוני סופר ועד והוא לא היה סופר כתוב במרדכי בפרק התקבל שהשיב רבינו יואל דכשר אך ימחקו סופר מתוך הגט כתב המרדכי בפרק התקבל בשם רבי' יואל דכשאין חתומים בגט רק ב' עדים וא' מהם הוא הסופר שיחתום הסופר אני פלוני סופר ועד וכ"ל שרבינו יואל סובר דחתם סופר ועד כשר ואומר אמרו פסול ומצריך שיחתום פלוני סופר ועד כדי שיתנו ב"ד לב לדעת אם חתם במאמר הבעל אם לאו וכבר נתבאר בסי' זה דין חתם סופר ועד גט שכתבו הסופר וחתם עליו עד אחד לבדו אם נתנו לה שלא בעידי מסירה תלא והולד ממזר לכ"ע ואם נתנו לה בעידי מסירה דעת הרי"ף דכשר בדיעבד וכתב דגאון חולק ואומר דהולד ממזר אפי' לרבי אלעזר משום דהוי כמזוייף מתוכו והרמב"ם בפ"א מהל' גירושין כתב שאם נתן לה גט בינו לבינה ואפי' בעד אחד אינו גט כלל משמע שאם נתנו לה בפני ב' הגט כשר כדברי הרי"ף גט שכתבו הבעל וחתום עליו עד אחד ונתנו לה בינו לבינה לדברי המכשירים בעידי חתימה לחוד כמו שיתבאר בסי' קל"ג פסול ואם ניסאת הולד כשר דהיינו מתני' דפרק המגרש ג' גיטין פסולין ואם ניסאת הולד כשר וחד מינייהו יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד ואמר רבא עלה כתב ידו שנינו אבל כתב סופר ועד לא והרמב"ם פסק כהרי"ף שכתב בפ"א מהלכות גירושין שהרי זה גט פסול ופוסל לכהונה וסמך אמאי דכתב בפ"י שכ"מ שהוא מזכיר פסול אם ניסאת לא תלא והולד כשר ופסולה לכהונה מן התורה:

קלא צריך שתהא כתיבת הגט וחתימתו לשם האיש והאשה ל"ש טופס ל"ש תורף וכולי משנה פרק כל הגט (כו.) הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך שיניח מקום מלוה וכו' ר"י פוסל בכולן ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים שנא' וכתב לה לשמה ובגמרא (שם) א"ר יהודה אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ואמרי' בתר הכי א"ר זירא א"ר אבא בר שילא א"ר הלכה כר' אלעזר כלומר דגזר טופס אטו תורף וכתב הר"ן הילכך נקטינן דבגיטי נשים לא התירו לכתוב אפי' טופס ולפיכך השמיט הרי"ף מאי דאמרינן בגמרא דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם משום דלא איתמר אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב טופס אבל אנן דקי"ל כר' אלעזר אפי' טופס לא שרי אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות גירושין מפני תקנת הסופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין וכו' נראה שהוא סובר דאע"ג דרב פסק הכא כרבי אלעזר לא קי"ל הכי דדחינן לה מקמי דרב יהודה אמר שמואל ורב הונא אמר משמיה דעולא דאוקמוה למתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו בדשייר מקום התורף כדאיתא בפרק המביא תניין (כג.) אלמא סבירא להו דלא גזרינן טופס אטו תורף וכבר כתבתי שם שיש לחלק ביניהם ולקיים שתיהם עכ"ל. וגם הרא"ש השמיט ההיא דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם וכתב הא דאמר רבי זירא אמר רב הלכה כרבי אלעזר וכתב עוד יש מפרשים דדוקא לכתחלה גזר רבי אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחלה תינשא כדאמרי' (גיטין כח.) גבי מחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר והרמב"ן כתב ובדיעבד נמי פסול ולא דמי למחובר דלא שכיח כולי האי אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצויה היא דאם יתירו לסופרים לכתוב טופס שלא לשמה בטרדייהו מנשי וכתוב אף תורף הילכך פסלוהו אף בדיעבד וכ"כ הרמ"ה מדקאמר רבי אלעזר מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים משמע דפוסל בגיטי נשים ולא נהירא מדקא מכשר בכולן חוץ מגיטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחלה מ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו עכ"ל וגם דעת הרשב"א בספ"ב דגיטין נוטה לפסוק כר' אלעזר דפסל בגיטי נשים וכתב שכן דעת ה"ג וה"כ משמע בירושלמי:

ודע דבדברי הרמב"ם פ"ג יש נוסחאות חלוקות שיש גורסים בו כדברים ביה הר"ן שמתיר לכתחילה לכתוב טופסי גיטין ויש גורסים בו שאם כתב טופסי גיטין פסול וכן נראה מדברי רבינו ירוחם שהיה גורס בדברי הרמב"ם אבל דעת זו שכתב רבינו דלהרמב"ם לא יכתוב טופסי גיטין לכתחלה ואם כתב כשר לגרש בו לא ראיתי מי שיגרום כן ומלאתי שהוגה בספר רבינו הרמב"ן במקום הרמב"ם (וקשה א דהא לעיל כתב בשם הרמב"ן דבדיעבד נמי פסול) ומ"מ הגירסא האמיתית בדברי הרמב"ם נראה שהוא כדברים ביה הר"ן דהכי משמע ממ"ש בסוף אותו פרק שלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה לכתחלה אלא מפני תקנת הסופר כמו שביארתי: **קא** נכתב לשמו פסול ריש פ"ג (כד.) כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול והאי פסול היינו לומר שהוא בטל וכ"כ הרמב"ם בפ"ג ובסמוך יתבאר: **לכך צריך** ליזהר כשהבעל מצוה לסופר לכתוב שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי כ"כ סמ"ג וז"ל הבעל הכותב גט לאשתו צריך שיאמר לשם פלונית אשתי אני כותב שתהיה מתגרשת בו ואם אמר לכתבו ע"י אחר צריך שיאמר לסופר כתוב לי גט לשם גרושי פלונית אשתי והסופר יכוין לכתבו לשמה וכ"כ המרדכי בפ"ב דגיטין בשם ספר התרומה והגהות מיימון בשם סמ"ג ומשמע לרבינו שצריך הסופר ג"כ להוציא בפיו לשם מי כותבו ולא סגי במחשבה ב כדאשכחן בס"ת דבעינן שיוציא בשפתיו שכותבו לשם ס"ת וכ"כ בספרים הנז' וז"ל טוב הדבר לעשות הכל בבת אחת שיאמר הבעל לסופר בפני עדים כשרים לכתוב גט לאשתו ואותם העדים יהיו בשעת כתיבה ויאמר להם הסופר שכותבו לשם פלונית אשת פלוני ולשמו של פלוני וכתבו בקונדריסים שגם כל אחד מהעדים יוציא בפה שהוא חותם לשם פלוני

קלא צריך שתהא כתיבת הגט וחתימתו לשם האיש והאשה ל"ש טופס ול"ש תורף וכו' משנה פרק כל הגט (דף כ"ו) פלוגי בה תנאי ופסק רב הלכה כרבי אליעזר שפוסל בטופסי גיטין גזירה משום תורף ומ"ש ואפי' בדיעבד שכתבו כבר כתב הרמב"ן שפסול לגרש בו פי' אע"פ שכתבו כבר הגט כולו דהיינו טופס כתב שלא לשמו ואח"כ כשבא הבעל לגרש כתב גם התורף ושלחו ליד האשה והבעל הלך בדרך למקום רחוק נמי פסול לגרש בו וזהו משמעות הלשון שכתב כבר כלומר כשהיה בעל כאן כתבו כבר ועכשיו אי אפשר לחזור ולכתבו וה"ה אם גירשה בגט זה לא תינשא אלא שעיקר דכל היכא דפסול הגט לגרש בו מדרבנן באם עבר וגירשה ולא תינשא וכ"כ הרא"ש בשם הרמב"ן והרמ"ה ומ"ש רבינו ע"ש הרמ"ה ואפי' אם ניסת תלא לא נמצא כך בדברי הרא"ש כאן אלא בפרק המגרש (דף קי"ד ע"א) כתב ע"ש הרי"ף דכל היכא דתני פסול אם ניסת תלא בר מהני ג' גיטין פסולין וזה היה דעתו של הרמ"ה כאן דלא כרב האי והרא"ש לקמן בסי' ק"ן ומ"ש והרמב"ם מכשירו אפי' לכתחלה לגרש בו אם כתבו אין זה לשון הרמב"ם בפ"ג שכך כתב מפני תקנת הסופר להתירו וכו' אלא לשון רבינו הוא שמפרש כך לשון הרמב"ם שאין התקנה שיכתוב טופסי גיטין כדי שיהיו מצויין אצלו וכו' אלא היתרא הוא שהתירו לו לגרש בו אם רוצה לכתוב שאינו עובר על דברי חכמים אם כתבו לטופס שלא לשמו דלא גזרו טופס אטו תורף ואמר רבינו שכך כתב הרא"ש ולי נראה וכו' פירוש דהרא"ש לאחר שהביא דברי הרמב"ן כתב עליו וזה לשונו ולי נראה וכו' עד הבעל לפנינו ורבינו הכי קאמר הרמב"ן כתב דפסול לגרש בו אפי' אין הבעל לפנינו כדפרישית אבל הרמב"ם מכשיר אפי' לכתחילה אפי' כשהבעל לפנינו וכ"כ הרא"ש וכו' ומ"מ טוב להחמיר וכו' ומה שהביא רבינו כל לשון הרא"ש שכתב ולי נראה וכו' ולא הספיק לו במ"ש וכ"כ א"א הרא"ש הוא לפי דהיה מובן דכל משא ומתן דהכי גדולים אינו אלא כשהבעל לפנינו אבל מדמסיק הרא"ש טוב להחמיר כשהבעל לפנינו כלומר דאם אין הבעל לפנינו אין להחמיר כהרמב"ן מכלל דלהרמב"ם פסול לגרש בו אפי' אין הבעל לפנינו וה"ה אם גירשה בו לא תינשא כדפי' והב"י הבין דלפי לשון הרמב"ם שהביא רבי' משמע דלא יכתוב טופסי גיטין לכתחלה ואם כתב כשר לגרש בו וכן הוא להרא"ש שהביא רבי' בשמו ותימה דאין זה נקרא דיעבד אם כתבו שלא כדין הלא יש בידו לכתוב גט אחר אבל למאי דפי' ניחא דמיירי דהבעל הלך בדרך למרחוק ואכתי קשה לי טובא בלשון הרא"ש שהביא רבינו דבדיעבד שכתבו כבר כשר לגרש בו דלשון הרא"ש לא משמע הכי דהא בתחלה כתב י"א דלכתחלה גזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחלה תינשא דר"ל לכתחלה פסול הגט לגרש בו אבל בדיעבד אם גירשה בגט זה תינשא לכתחלה והרמב"ן כתב דבדיעבד נמי אף ע"ג שגירשה בגט זה פסול הוא ולא תינשא בו לכתחילה וכ"כ הרמ"ה ולי נראה דבגיטי נשים פוסל לכתחלה וכו' עכ"ל משמע דר"ל נמי דפסול לגרש בו לכתחלה אבל אם גירשה דיעבד בגט זה תינשא לכתחילה כדי משמע פשט לשון הרא"ש ורבינו כתב בשמו דלא נפסל גט זה אלא לכתבו לכתחילה דגזרינן בטופס אטו תורף אבל אם כבר נכתב כשר לגרש בו אף לכתחילה ונראה דס"ל לרבינו אע"ג דלי"מ ר"ל דלכתחילה פסול לגרש בו ובדיעבד אם גירשה בו תינשא לכתחילה מ"מ להרא"ש גופיה שכתב ולי נראה כו' אין דעתו כן אלא ר"ל לכתחלה אין לכתבו ואם כתבו בדיעבד כשר לגרש בו ומוכח הכי מדכתב בסוף ומ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר מכלל דקודם זה אמר דא"ל לכתוב גט אחר אלא גט זה כשר לגרש בו כיון שכבר נכתב ותו מוכח הכי מדהביא ראייה מרבי יהודה שכולל שטרות וגיטין יחד ואומר פוסל בכולן על כרחך בשטרות לא פסל בדיעבד אם כתב הטופס עכ"ל כלומר וכיון דבשטרות פשיטא דכשר השטר בדיעבד אפי' לא נכתב אלא הטופס בלחוד ויכול לכתוב גם התורף ונותנים גם למלוה וללוקח וזוכה במעות ובשדה ה"ל בגיטי נשים יכול לגרש בו לכתחילה כיון שכבר נכתב הטופס מדכלל רבי יהודה שטרות וגיטין יחד וטעמא דמילתא דמשום תקנת סופרים שלא יפסידו שכרם כיון שנכתב כבר הכשירוהו לגרש בו ולא גזרו טופס אטו תורף: **קא** נכתב לשמו פסול לכך צריך ליזהר וכו' משנה ר"פ

דרכי משה

קלא (א) וכתב בסדר גיטין שלנו ואיפשר שהשרטוט א"צ לשמן ובתיקון ישן מצאתי יש מחמירין דתיקון הקלף וחתיכת הקולמוס צריך להיות לשמן עכ"ל וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ועיין

פרישה

סי' קלא [א] **לשם** האיש והאשה שנאמר וכתב לה (והאי לה מיותר דמצי לכתוב וכתב ספר כריתות ונתן בידה כ"פ) לשמה: (ב) שכתבו כבר רלה לומר טופס: (ג) שפסול לגרש בו דגזרינן טופס אטו תורף דגזירה מצויה היא דאגב טרדייהו מנשי ויכתוב אף תורף שלא לשמה: (ד) והרמב"ן מכשירו אפילו כו' כצ"ל ולפני זה צ"ל כתב הרמב"ם שפסול ועיין בדרישה: (ה) וכ"כ א"מ הרא"ש ז"ל ול"כ דלא נפסל כו' כל זה הוא מדברי הרא"ש וכ"כ בהדיא בפסקיו (ומה שכתב ול"כ קאי אדברי הרמב"ם והרמ"ה שסברו שפסול לגרש בו וכן הוא בהדיא בפסקיו. כשהבעל מצוה לסופר שיאמר כו' גם לעדים צ"ל שבעל לשם

דרישה

סי' קלא [א] **והרמב"ן** מכשירו אפי' כו' זה לשון בית יוסף ועש דבדברי הרמב"ם פ"ג יש דלא גרע מאין עליו עדים כלל כמ"ש הרא"ש פרק השולח ע"ש כ"פ):

חדושי הגהות

קלא א גם הכה"ג תמה על זה ועיין בב"ח שיישב הדברים כפשטן: ב עיין בי"ד סי' רע"ד: הכה"ג

ר"פ כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד וכולי אף על גב דנכתב שלא לשם האיש נמי פסול וכך כ' הרמב"ם רפ"ג נקט התנא אשה טפי חדא משום דקרא כתיב באשה וכתב לה לשמה וילפינן מיניה איש ועוד דבסיפא נקט יתר מכן ל"ל ב' נשים דלא שייך אלא באשה ומ"ש ולכך צריך ליזהר וכו' כלומר דאם הבעל כותב הגט בעצמו הא קא חזינן דכותב שמו ושמה ופשיטא דכשר אלא כשמצוה הסופר לכתוב את הגט לגרש בו אשתו אינו כשר אא"כ שמפרש ויאמר כתוב לשם פלונית אשתי דשמא יכוין לאשתו שאינה נקראת בשם זה. כיצד שלא לשמה וכולי שם במשנה ריש הפרק :
אמר

לסופר לכתוב (ו) שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי (ז) וכן יאמר הסופר בפיו כשמתחילו לכתוב והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו (ח) ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר לשמה ומיהו אפי' אם אינם שם אלא בתחילת הכתיבה ושמעו שמתחיל לכתוב לשמה שפיר דמי כיצד שלא לשמה סופר שהיה כותב גיטין להתלמד וכתב שם איש בעלמא ושם אשתו ושם עירם ובא האיש שנכתב בשמו לגרש בו פסול ויותר מכאן (ט) אפי' צוה א' לכתוב גט לגרש אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לו לגרש בו כיון שלא נכתב לשמו ואפי' יש לו ב' נשים ששמותיהן שוין וצוה לכתוב לגרש בו אחת מהן לא יגרש בו השנייה ואפי' אמר לסופר כתוב ואיזו שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת זה פסול כיון שלא פירש לשם איזו הוא כותבו (י) ואפי' תלה בדעת אחרים שאמר לו כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה אגרשנה בו פסול (יא) דאין ברירה ובכולן לא הוי גט כלל דאפי' (יב) לכהונה לא נפסלה אם נתגרשה בו חוץ מאיזה שארצה אגרש או לאיזה שתצא בפתח תחילה [ב] שהוא גט לפוסלה לכהונה ואם נכתב שלא לשמה (יג) והעביר עליו קולמוס לשמה לא מהני ואפי' אם נכתב לשמה אם לא חתמו העדים לשמה פסול (ד) (יד) כתב הרמב"ם יש אומרים שהוא בטל לגמרי מפני שהוא מזוייף מתוכו (טו) [ג] ויראה לי כיון שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם שאינו מזוייף ממש הואיל ונמסר בעדים הוי גט פסול מדבריהם :
אמר

פלוני ולשם אשתו פלונית (ג) : והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו וכולי כ"כ המרדכי ברפ"ב דגיטין בשם ספר התרומה וז"ל והעדים צריכים שישבו שם כשיכתוב הסופר שידעו שזהו הגט שצוה הבעל לכתוב שנכתב לשמה אמנם אפי' לא היו העדים אלא בשעת כתיבת הגט שיטה ראשונה וידעו שהיתה לשמה והלכו להם למ"ה כשר דו"ל כמו שהתחיל לשמה כן גמרו לשמה ורש"י פירש דלאו דוקא שיטה ראשונה ממש אלא שיטה שיש בה שם האיש והאשה והזמן אבל אם היה בסופו של גט ולא בתחלתו פסול כדתנן שם בפ"ג חציו פסול ומוקי לה בחציו אחרון עכ"ל וכ"כ בהגהות פ"ג בשם סמ"ג וכ"כ בסמ"ק וג"כ כתוב בכלבו בטופס רבי יצחק ז"ל ויש לדקדק על זה דהתם בפ"ב דגיטין לא איירי לענין עדים שחותמין בגט אלא בשליח הצריך לומר בפ"נ ובפ"נ ומנ"ל להשוות דין עדים החתומים על הגט לדין השליח ועוד שהרי פסק הרי"ף בריש גיטין כרב אשי דאמר אפי' לא שמע אלא קול קולמוס יכול לומר בפני נכתב וכולי ודלא כר' אלעזר דמצריך שיכתוב שיטה ראשונה וא"כ אפי' נשוה דין עידי חתימה לדין השליח לא נפקא לן מידי במאי דפירש"י על דברי רבי אלעזר ואיפשר שדעת סמ"ג והתרומה לומר דמדמקשה ברפ"ב מדרבי אלעזר משמע דהכי קי"ל וא"כ צריכין אנו לחוש לפירש"י וגם נראה להם דדין עידי חתימה שוה לדין השליח מיהו היינו לחוש קצת אבל לקושטא דמילתא אין ענין עידי חתימה לענין שליח שכ"כ בסדר הגט דסמ"ג ודספר התרומה ובהל' הגט דמרדכי וז"ל ואם אין שם עדים בשעת כתיבת הגט נראה שהוא כשר דמסתמא כיון שהבעל צוה לסופר לכתבו לשמה בפני עדים מסתמא כותבו כן לשמה ובהכשר אפי' אינו מכיר כתיבת הסופר דרוב בקיאים הם ולא הצריכו חכמים להיות בשעת כתיבת הגט אלא למי שצ"ל בפני נכתב שלא להוציא הבעל לעז על הגט אבל כשהבעל עצמו כתנו אין לחוש שמא לא כתבו לשמה ואעפ"כ טוב הדבר להיות עדים בשעת כתיבת הגט וכן עמא דבר עכ"ל ודקדק רבינו לכתוב והעדים החותמים צריך שיהיו שם בשעה שהסופר כותבו לומר דלכתחלה בפני העדים עצמם שחותמין על הגט צריך לכתוב הגט וכ"כ בסדר הגט דסמ"ק והתרומה והל' הגט דמרדכי כמו שכתבתי בסי' שקודם זה. וכתב רבי' ושיכירוהו שזהו הגט שכתב הסופר לשמה כלומר שאחר שכתבו הסופר לפניהם לא יתחלף להם באחר ולא יתעלם מעיניהם עד שלא ידעו אם הוא זה שכתב הסופר לשמה אם לאו כתוב בהגהת אשיר"י פ"ב דגיטין ז"ל בירושלמי אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה כשר ומשמע אפי' כתב הרי את מותרת לכל אדם שלא לשמה כשר ופליג אדשמואל דפרק כל הגט דלדידיה גם הרי את מותרת לכל אדם צריך לכתוב לשמה מא"ז. וכבר כתבתי על זה בסי' קכ"ג (ג) : ביצד שלא לשמה סופר שהיה כותב גיטין להתלמד וכו' משנה רפ"ג דגיטין כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד שמע קול סופרים שהיו מקרים איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו יתר מכאן כתב לגרש את אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו יתר מכאן יש לו ב' נשים ושמותיהן שוות כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה יתר מכאן אמר ללבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש פסול לגרש בו ומ"ש ואפי' תלה בדעת אחרים שאמר לו כתוב לאי זו שתצא בפתח תחלה וכו' שם (כה.) בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב לאי זו שתצא בפתח תחילה מהו א"ל תניתוה אמר ללבלר כתוב ואיזו שארצה אגרש פסול לגרש בו אלמא אין ברירה ופירש"י לאי זו שתצא בפתח תחלה יהא הגט לשמה ושמותיהם היו שוין : ובכולן לא הוי גט כלל דאפי' לכהונה לא נפסלה וכו' שם על המשנה הנזכרת אמר רב כולן פוסלין בכהונה חוץ מן הראשון ושמואל אמר אף ראשון נמי פוסל וזעירי אמר כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וכן אמר רב אסי ורבי יוחנן אמר אף אחרון נמי אינו פוסל ופסקו הרי"ף והרא"ש כזעירי וכתבו טעם למה הלכה כמותו וכן דעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין דהלכה כזעירי וכתב רבינו דלאי זו שתצא בפתח תחלה שפוסל לכהונה כמו אמר ללבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש משום דכיון דבגמרא פשטוה מההיא אלמא דינם שוים לגמרי : ובהא דאמרינן כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון כתב הר"ן נראה לי דאחרון לאו פוסל לכהונה בלחוד הוא אלא אם בא אחר וקדשה חוששין לקידושיו דכיון דקיימא לן דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק משילין (לח.) משמע דמאי דאמרינן דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה ולפיכך אמר ללבלר כתוב לאי זו מהם שארצה לגרש וגירש הרי זה ספק גירושין וכ"כ הרמב"ם בפרק ג' מהלכות גירושין עכ"ל. ולפי זה גם באומר לאי זו שתצא בפתח תחלה הוי ספק מגורשת דהא דינן שוה לאומר ללבלר כתוב ואי זו שארצה אגרש וכמו שכתבתי בסמוך : ואם נכתב שלא לשמה והעביר עליו קולמוס וכו' בפ"ב דגיטין (דף כ.) גמרא בכל כותבין אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ומתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלי"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי רבי יהודה וחכמים אומרים אין השם מן המובחר אמר רב אחא בר יעקב דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן התם דבעינן זה אלי ואנוהו וליכא אבל הכא לא וכתב הרא"ש והלכה כחכמים וגם הר"ן כתב דכרבנן קיימא לן וכן דעת הרמב"ם בפ"ג והרשב"א כתב וז"ל ולענין פסק הלכה כתב רבינו חננאל כיון דלא אמר בהדיא לא כשר ולא פסול חיישינן ליה אבל הרמב"ם כתב דאינו גט לומר דאין חוששין לו ולא פסלה מן הכהונה ונראים דברי רבינו חננאל דהא לדברי רב אחא גט כשר לכולי עלמא ואע"ג דלקולא לא עבדינן כוותיה לחומרא מיהא לחוש חוששין לו ושמא הזקיקו לרב לומר כן מפני שבמקומו בפרק הבונה (קד:) גבי מתני' כתב על גבי כתב פטור אמרינן עלה מתני' דלא כר' יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' ולא איתמר התם הא פלוגתא דפליג עליה רב אחא דאלמא הא דרב חסדא עיקר ודרב אחא דחייה בעלמא הוא : ואיבא למידק לרב חסדא דאמר דלרבנן לא הוי כתב מאי קאמרי ליה אין זה השם מן המובחר דמשמע מן המובחר אינו הא כתב מיהא מעליא הוי ומצאתי בירושלמי בפרק הבונה שהקשו כן ופריקו בשיטתו השיבוהו כשיטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר עכ"ל : ואפילו אם נכתב לשמו אם לא חתמו העדים לשמו פסול בריש גיטין (דף ד.) כי לא בעי רבי אלעזר עידי חתימה היכא דליכא עדים כלל היכא דאיכא עדים בעי דא"ר אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול ופירש"י היכא דליכא עדים כלל. כלומר כי לא חתימי סהדי עליה כלל שפיר טפי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דה"ל מזוייף מתוכו : כתב הרמב"ם י"א שהוא בטל לגמרי וכו' בפ"ג מהלכות גירושין ואע"פ שהוא ז"ל מכשיר בגיטין הפסולים בעידי חתימה כגון שהרחיק העדים מן הגט שני שיטין וכיוצא כשנתנה בעידי מסירה שאני התם שפיסול הגט ניכר ע"י עידי חתימה אבל הכא שאין הפיסול ניכר דמנא ידעינן שחתמו שלא לשמה חיישינן שמא אתו למסמך על עידי חתימה ולפיכך פסול מדרבנן :
אמר

דרכי משה

ועיין בהר"ן פרק כל הגט : (ב) וכן נוהגין גם הבעל צריך לומר לעדים שיחתמו לשמו ולשמה ולשם גירושין כתב בסדר גיטין סי' ד' הסופר צריך לכתוב הגט בקביעות ולא בסירוגין דחייב לכתוב כל הגט לשמו ולשמה ולכן כשהתחיל לומר שכתבו לשמה צריך לגמרו בקביעות ולא בסירוגין אבל כשכתבו בסירוגין איכא למיחש שמא שכח לכתבו לשמו עכ"ל מיהו בדיעבד אם כתבו בסירוגין כשר וכן הוא בהגה"ת אלפסי פ"ק דגיטין דף תקנ"ה : (ג) ונ"ל דלמאן דפסיל בטופס לחוד כמו שנתבאר ריש הסי' כ"ש בכה"ג : (ד) בת"ה סי' רכ"ח ובתשובת מהרי"ו סי' כ"ז מעשה באחד שחתם סתם ואחר שחתם מקצת שמו נזכר שלא אמר לשמו ולשמה ואמר אני חותם לשמו כו' והכשירו החתימות הדא דעד אומר שחתמו

דרישה

יש נוסחאות מלוקות וכו' עד כדגרסינן ליה הר"ן כו' עכ"ל אבל בדברי רבינו א"א לומר שהוא גורס בדברי הרמב"ם ג"כ כמו הר"ן שמותר לכתחלה לכתוב כו' דא"כ שילך כתב וכ"כ א"א ול"ל כו' והא אינו שוה וזה לזה דהרמב"ם מכשיר לכתחלה והרא"ש דוקא בדיעבד וגם ב"י שהביא לשון הרא"ש צריך להיות רמב"ם במקום רמב"ן פ"ש : [ב] שהוא גט לפוסלה מן הכהונה כו' ה"ה אם קדשה אחר צריכה ממנו גט מספק ר"ן פרק כל הגט כ"פ) : [ג] ויראה לי כיון כו' זה לשונו מ"ו לדעת המסבר שכתב דין זה דהרמב"ם לפסק הלכה אף ע"פ שסובר שגט אינו כשר כלל בלא עידי מסירה איירי שהגט יוצא מתחת ידה בלא עידי מסירה לפנינו אבל אמרה שהיו שם עידי מסירה ומשום הכי לא תלא דאמרינן מסתמא היו שם עידי מסירה וניתן כהוגן אבל מ"מ פסול שהרי אין עדים לפנינו אבל אם יש עידי מסירה לפנינו נראה שהוא כשר (ולפי מ"ש ב"י לחלק כיון שאין פיסולו ניכר וידוע פסול טפי י"ל דגם רבינו מודה בכה"ג דפסול אף שיש עידי מסירה כמו להרמב"ם וק"ל) וכן שהטור כתב לעיל שדוקא בעדים פסולים הוא דפסול משום דמזוייף מתוכו אבל בלא עדים כלל כשר וק"ל עכ"ל :
זמן

פרישה

לשם שיחתמו לשמה ולשם גירושין בית יוסף בשם קונטרס כ"פ) : (ו) שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי לשון המשנה דר"פ כל הגט נקט דתנן שם כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול (וכן הוא משמעות התורה וכתב לה לשמה אלא שבתורה משמע שהבעל בעצמו כתב וכמ"ש מ"ו ז"ל בסמוך כ"פ) והאי פסול ר"ל שהוא בטל וכ"כ בית יוסף והא דלא קאמר כמי שיאמר לסופר שיכתבו לשמו דבעל משום דמסתמא כיון שהוא מצוה לסופר לכתוב כתבו לשמו א"כ משום דלפעמים הבעל עצמו כותב ואז ודאי כותבו לשמו ואין צריך להזהירו כי אם שיכתבנו לשם אשתו. ועיין בב"י שמביא לשון הסמ"ג שכתב גם כן כלשון רבינו וגם בלשון הסופר שאינו אומר כ"א שכתבו לשם פלונית אשת פלוני וכמ"ש רבינו גם כן אסופר ובשם קונטרסים כתב ב"י שיאמר העדים לשם האיש ולשם אשתו והיותר נראה דכשכותבין לשם אשתו שתהא מגורשת בו ממנו הייט לשמו ומש"ה התחיל רבינו בתחלת הסימן שצ"ל לשמה ולשמו ולא סיים כ"א בלשמה וק"ל : (ז) וכן יאמר הסופר בפיו ולא סגי במחשבה כדאשכחן בס"ת דבעינן שיוציא בשפתיו : (ח) ושיכירוהו שזהו הגט כו' כלומר שאחר שכתבו הסופר לפניהם לא יתחלף להם באחר ולא יתעלם מעיניהם עד שלא ידעו אם הוא זה שכתב הסופר לשמה אם לאו : (ובא האיש שנכתב בשמו ר"ל אפי' ביום שנכתב דאל"כ הוי מוקדם כ"פ) :

(ט) אפי' אם צוה אחד כו' ר"ל אע"ג שכתבו לשם גט : (י) ואפי' תלה בדעת אחרים כו' ר"ל כשתלה בדעת עצמו וי"ל שאינו מועיל דשמא שינה דעתו ממה שהיה בשעת האמירה אבל אם תלה בדעת אחרים דליכא למימר הכי ס"ד דיועיל לכן כתב ואפי' תלה כו' : (יא) שאין ברירה רצה לומר מש"ה אינו גט ודאי דבדאורייתא לא אמרינן ברירה אבל בדרבנן יש ברירה ומש"ה נפסלה לכהונה וכדמסיק רבינו דלחומרא הוי גט וכמ"ש רבינו בהלכות עירובין בערב שבת שני עירובין במניח שני עירובין בערב שבת מספק לדין ואומר למחר לאיזה לד שארצה אלך וכן לענין הומנה מיום טוב דבערב יום טוב אומר על כלי אלו עופות למחר איזה שארצה משן אטול משום דבדרבנן יש ברירה אלא שהסמירו משום שמא יתאלו כולן כחושות וכמ"ש הר"ן וב"י הביאו בהלכות יום טוב סימן תל"ג ע"ש : (יב) לכהונה לא נפסלה כו' פירוש אם הבעל כהן איסה אסורה עליו או אם ימות הבעל מותרת ליגשא לכהן : (יג) (והעביר עליו קולמוס פירוש שהעביר על כל אות ואות הקולמוס עם דיו לשמה לא מהני דהתורה אמרה וכתב לה וזה אינו נקרא כתיבה כ"פ) : (יד) כתב הרמב"ם י"א שהוא בטל לגמרי כו' כתב ב"י וז"ל ואע"פ שהוא ז"ל מכשיר בגיטין וכו' כמבואר בב"י : (טו) ויראה לי כו' גם זה מדברי הרמב"ם וגם מדברי הרמב"ם כתוב ולא [illegible] ועיין בדרישה :

זמן

קלב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה וכנס וגירשה בו הוי גט כיון שבידו לגרשה עתה בד"א שכתב בו זמן הנתינה אבל אם כתב בו (א) [א] זמן הכתיבה פסול צוה לכתוב גט לגרש בו אשה בעלמא לכשיכנסנה (ב) כתב הרמב"ם שאין גט (ג) וליבמתו הוי ספק מגורשת וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' לאשה דעלמא הוי גט (ד) למ"ד אדם מקנה דשלב"ל שנים ששמותיהם שוין ושמות נשותיהן שוין ושלחו ב' גיטין ונתערבו זה בזה (ה) נותנין שניהם לזו ושניהם לזו בעידי מסירה דממה נפשך יגיע לכל אחת גיטה בידה ואם נאבד אחד מהן גם (ו) השני בטל וכתב בעל העיטור ש"מ ספק נערה ספק בוגרת ונותן גט לאביה ואח"כ נותן לה מתגרשת ממ"נ (ז) ואיני יודע מה צריך ליתנו ליד אביה שגם נערה מקבלת גיטה כדלקמן: המביא גט ונפל ממנו במקום

קלב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי וכו' ביבמות פרק ר"ג (דף נב.) אמר רמי בר חמא הרי אמרו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה ופירש"י הרי זה גט. ואם נתנו משכנסה מגורשת הואיל ובידו לגרשה משנכתב: לאשה בעלמא. וכנסה וגירשה בו אינו גט שכשנכתב לא היו ראוי לגירושין: בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא או דילמא כיון שלא עבד בה מאמר לא תיקו וכתבו התוספות ה"ז גט תימה דבפרק כל הגט (כו.) אמרינן דאינו גט שלא יאמרו גיטה קודם לבנה וקונטרס פי' דה"ק לא קאמר דהוי גט אלא בדיעבד שכבר נתגרשה בו ואין נראה דהתם דקאמר אינו גט משמע דלא הוי גט כלל ואור"ת כשכ' בו זמן שאחר נישואין שהוא זמן נתינה דאפילו גט ישן לא הוה שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגט עכ"ל ומ"ש דההיא דבפרק כל הגט אינו גט כלל לאו למימרא דהוי גט בטל דהא מדרבנן הוא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אלא לומר דאם נתגרשה לא תינשא בו לכתחילה כדין גט ישן דפסול הוי מדרבנן וכן משמע מדברי הרא"ש וכתבו שם התוס' והרא"ש דההיא דכל הגט מיירי שכתב בו זמן של יום הכתיבה ופסול שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אע"ג דגט ישן כשר בדיעבד שאני גט ישן דליכא אלא ייחוד בעלמא אבל התם דכנסה איכא ודאי ביאה ולפיכך פסלוהו לגמרי וכתב הרשב"א בפרק כל הגט דמדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין משמע שהוא מפרש לזו אינו גט משום גט ישן כדברי רש"י והרי זה גט דהתם לומר שאם גירשה בו כשר:

צוה לכתוב גט לגרש בו אשה דעלמא לכשיכנסנה כתב הרמב"ם דאינו גט בפ"ג מה' גירושין כבר כתב בפ"י דכ"מ שכתב אינו גט היינו שהוא בטל לגמרי וכתבו התוס' ולאשה בעלמא אינו גט ואפי' כתב בו זמן דאחר נישואין כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאו שליח ונראה לר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד מקנה הוי גט כי היכי דמהני לענין שיחרור בלוקח עבד ע"מ לשחררו וכתב לו הרי גופך קנוי לך מעכשיו כדמוכח בהאשה רבה (כג:) ובקידושין פרק האומר (סג.) וגט שיחרור וגט אשה שוים דהא ילפינן לה מאשה והרא"ש כתב דברי התוס' ותמהני על הרא"ש ועל רבינו שכתבו דברים הללו שאינן עולין כדין כלל דהא בהאשה רבה ובהאומר אוקימנא בשיטה להנך רבנן דסברי אדם מקנה דבר שלא בא לעולם והתוס' כתבו בהאומר דלא קי"ל כמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וה"נ משמע בפרק איזהו נשך (סו:) דר"נ דקי"ל כוותיה בדיני אמר דמוכר פירות דקל לחבירו אף משבאו לעולם יכול לחזור בו וכ"פ רבינו בח"מ סי' ר"ט דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין לומר דכיון דאמרינן באיזהו נשך גבי מוכר פירות דקל דמודה רב נחמן דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה דמשמע דמספקא ליה אי קנה אי לא קנה והילכך לענין איסורא נקטינן לחומרא שהרי פירש"י שם דטעמא משום דכל זמן שלא חזר מחל על אכילתו משמע דמטעם מחילה הוא דאמר הכי דאילו מטעם קנין אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ובהדיא פסק הרא"ש בהאומר כסתם מתני' דהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי וכו' אינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם וא"כ למה לו לכתוב מאי דסבר בדין זה מ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון דלא קי"ל כוותיה וצ"ע ורבי' ירוחם כתב דין זה ולא הזכיר דברי התוס' מפני שהם דלא כהלכתא כמו שכתבתי:

שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים ושלחו שני גיטין וכו' משנה בפרק המגרש (דף פו:) וכתב הר"ן דכי תנן אם אבד אחד מהם הרי השני בטל לא בטל ממש קאמר אלא דכיון דלא ידעינן דמאן ניהו לא יתן לא לזו ולא לזו אבל אם ניתן לאחת מהם או לשתיהן ה"ז ספק גירושין וכ"כ הרב המגיד בפ"ג:

וכתב בעל העיטור וכו' ואיני יודע מה צריך ליתנו ליד אביה וכו' גם ה"ה כתב כן על דברי בעל העיטור בפ"ג מהלכות גירושין ובאמת דברים תמוהים הם. ואיפשר דבעל העיטור סבר א דהלכה כרבי יהודה דאמר גבי נערה (בגיטין סד:) אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד:

המביא גט ונפל ממנו במקום שהשיירות מצויות וכו' בפרק כל הגט (דף כז.) תנן המביא גט ואבד הימנו אם מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול מצאו בסימן מובהק ונקב בצד אות פלוני או שאמרו עדים מעולם לא חתמנו אלא על גיטא של יב"ש וכך הם דברי רבינו שכתב או אפי' במקום שאין השיירות מצויות וכולי וקאי אהיכא דמצאו לאלתר כשר אפילו במקום שהוחזקו ואין השיירות מצויות דיותר יש להכשיר בשיירות מצויות דלא הוחזקו מאילו אינן מצויות והוחזקו והטעם כתב הרא"ש דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפילו במקום שאין השיירות מצויות ממה שניחוש שבא אחד מעיר אחרת ועבר דרך שם אך קשה

קלב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי כו' בפרק ר"ג (דף נב) קאמר רמי בר חמא הרי זה גט מפני שבידו לגרשה והתוס' לשם הקשו מפרק כל הגט סוף (דף כו) דבברייתא תניא דאינו גט ואור"ת דבפר"ג מיירי שכתב בו זמן הנתינה אפי' גט ישן לא הוי שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגט והרי זה גט דקאמר היינו לגרש בו לכתחלה וההיא דכל הגט שכתב זמן דקודם נישואין וגרע טפי מגט ישן דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא ולכך אם נתגרשה בו תינשא לכתחלה אבל התם דכנסה ואיכא ודאי ביאה אינו גט כלל עכ"ל איכא לתמוה אדברי רבי' שכתב דכנס וגירשה הוי גט כיון שכתב בו זמן הנתינה וכפר"ת הלא אפילו לכתחלה כשר לגרש בו ואפשר דלפי דהרא"ש בפר"ג לא כתב בפירוש לגרש בו לכתחלה דלא כתב אלא לשון התוס' דבפרק כל הגט דכשכתב בו זמן הנתינה אפי' גט ישן לא הוי לכך גם רבינו סתם דבריו ולא פירש לגרש בו לכתחילה ועוד איפשר דכיון דכתב וכנס וגירשה בו הוי גט ממילא משמע דכשר לגרש בו אף לכתחילה אבל העיקר נ"ל דרבינו חשש לחומרא כפי' רש"י בפר"ג וכדברי הרמב"ם בפרק ג' דסבירא להו דבפר"ג לא קאמר אלא דהוי גט בדיעבד אם נתגרשה בו ובפרק כל הגט לא קאמר אלא דאינו גט לגרש בו לכתחלה דומיא דגט ישן אבל בדיעבד כשר ומיהו סובר רבי' דמה שמחלק ר"ת דבכותב בו זמן הכתיבה פסול לגמרי אפי' דיעבד אמת הוא אע"ג דתלמודא לא איירי בהכי לפירש"י והרמב"ם וההיא דפרק ר"ג ובכל הגט דלכתחילה לא ובדיעבד הוי גט מיירי כשכתב בו זמן הנתינה והכי נקטינן:

צוה לכתוב לו גט לגרש בו אשה בעלמא וכולי כתב הרמב"ם שאינו גט וליבמתו הוי ספק מגורשת תימה מאי כתבו על שם הרמב"ם הלא תלמוד ערוך הוא בפר"ג דלאשה בעלמא אינו גט וליבמתו קא מיבעיא ליה ואסיקנא בתיקו וא"כ ה"ל ספק מגורשת ועוד הקשה ב"י מאי דהביא רבינו דברי הרא"ש דלאשה בעלמא הוי גט למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כיון דהלכה רווחת בישראל דאין אדם מקנה דשלב"ל ועל הרא"ש נמי קשה למה הביא דברי ר"י הללו בפסקיו כיון שאינן הלכה ולפע"ד יש ליישב דסבירא להו לרבינו אעפ"י דאינו גט לענין שאר חומרות מ"מ פסולה היא לכהונה מדרבנן דריח הגט מיהא הוי ביה וכדלעיל בסימן ק"ל סט"ז וכדלקמן בסימן קל"ד ומה"ט כתב רבי' דין זה בשם הרמב"ם דמדכתב דאינו גט אלמא דסובר דלגמרי אינו גט ואינו פסולה אף מן הכהונה אבל הרא"ש סובר כיון דאיכא מאן דאמר דאדם מקנה דשלב"ל קנתה האשה גט זה במקצת דפסלה מן הכהונה:

שנים ששמותיהן שוין וכו' משנה פרק המגרש סוף (דף פו) ובנימוקי יוסף פרק ג"פ הקשה דמשמע הכא דאם לא נתערבו נותנין ומתגרשות ואמאי לא חיישינן דילמא אזיל וממטי גיטא לאיתתא דהיאך ותירץ דשאני הכא דנכנס במעמד אחד נתנו גיטין לשליח והוא מכירן וגם מכיר נשותיהן שזו אשתו של זה וזו אשתו של זה וליכא למיחש למידי כמו שהיו בעיר אחת זה בפני זה או אם זה עומד בירושלים וזה בטבריא ויודע בבירור עכ"ל ומ"ש שיתננו לה בעידי מסירה פירוש אף לרבי אליעזר דעידי מסירה כרתי ל"ק הא לא ידעי עידי מסירה בהי מינייהו מגרשה ואין זו נתינה לשמה מבוררת ור"א כיון דחתימה לשמה לא בעינן ע"כ לשמה דכתיב בקרא אכתב ונתן קאי דאביי משני להך קושיא וקאמר אימור דבעי ר"א כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי ולפיכך אף לרבי אליעזר דשניהן מתגרשות בעידי מסירה כשנותנין שניהן לזו ושניהן לזו ועיין בתוס' ר"פ כל הגט (דף כד) בד"ה בעידי מסירה. כתב מהרש"ל נראה שאין ליתן שני הגיטין ליד האשה בבת אחת דאם כן איכא חלילה אלא נותנין לכל אחת שני הגיטין בזה אחר זה וכן נוהגין היכא דאיכא ספק בשם האיש והאשה ונותנין ב' גיטין דאין נותנין אותן ביחד אלא בזה אחר זה עכ"ל:

וכתב בעל העיטור שמע מינה ספק נערה וכו' ואיני יודע וכו' ואיפשר דב"ה לאו דוקא ספק נערה קאמר אלא ר"ל דאיכא נמי ספק שמא היא קטנה:

המביא גט ונפל ממנו וכו' משנה בפרק כל הגט ריש (דף י"ז) ובגמרא איכא תרתי אוקימתא ופסק האלפסי בפרק קמא דמציעא לחומרא דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו וכתב הרא"ש עלה וכ"ש אם הוחזקו אעפ"י שאין השיירות מצויות אא"כ

דרכי משה

שתחמו לשמו אע"פ שלא אמר בפירוש ונאמן העד על זה ותו דהא לא גמר חתימתו שלא לשמה ומאחר שגמרו לשמה הגט כשר ותו דאפילו כתב כל שמו שלא לשמו ולשמה מ"מ כתב אח"כ בן פלוני לשמו ולשמה ובהכי סגי עכ"ל והר"ד כהן האריך בתשובה בית א סימן י"ג במי שכתב מקצת אות שלא לשמו וגמרו לשמו ודעתו לפסול וע"ש: וע"ש

פרישה

בי' קלב (א) זמן הכתיבה פסול שמא יאמרו גיטה קודם לבנה (ר"ל שמא תתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה שיהיו סבורין שנתנו לה ביום שנכתב ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה ופגם הוא למשפחה כ"פ) ועבד"ר אבל לא מטעם שמא יחפה עליה כשתזנה דזה אין שייך לומר אלא בזמן כשהיתה כבר אשתו דחיישינן שמא כבר זינתה ויאמר שגירש כבר אבל בכאן דלא שייך לומר דכבר זינתה שהרי אינו כותב הזמן אלא מהיום ולא אמרינן שכתב כן שאם תזנה אחר כך וק"ל: (ב) כתב הרמב"ם שאינו גט רלה לומר אפילו אם כתב בגט זמן של נתינה הואיל ואין בידה עתה לגרשה: (ג) וליבמתו הוא ספק כו' איבעיא הוא בגמר' מי אמרינן כיון דאגידא ביה כארוסה דמי ורצה לומר ואם אמר לסופר כתוב גט ליבמתי וכשאכנסנה אגרשנה הוי גט א"ד כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו: (ד) למאן דאמר אדם מקנה כו' (ר"ל דכשנותן גט האשה קונה את עצמה מהבעל וכאן מקנה להאשה את גופה והיא עדיין אינה קנויה לו נקרא דבר שלא בא לעולם כ"פ) וכתב בית יוסף ותמהני על רבינו שכתב דין זה שאנן קיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן פסק בחושן משפט סימן ר"ט ור"י (ואין לחלק בין איסור לממון דהא קיימא לן באומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' אינה מקודשת בית יוסף כ"פ): (ה) נותנין שניהן לזו כו' זה לשונו מ"ו נראה לי דלא נותנין בבת אחת דאם כן הוי חלילה אלא זה אחר זה וכן אנו נוהגין בספק שני גיטין: (ו) השני בטל פירש הר"ן דלאו בטל ממש קאמר דאם נתנו לשניהן שניהם ספק מגורשת אלא הכי קאמר בטל ואין ראוי לכלות דהא לאיזה היא שיתנו לא יתגרש בזו: (ז) ואיני יודע מה כו' וכתב בית יוסף דאיפשר דב"ס סבר דהלכה כרבי יודא דאמר נערה

דרישה

בי' קלב [א] זמן הכתיבה פסול שמא יאמרו גיטה קודם לבנה גמרא בפרק כל הגט ד' כ"ו ע"ב ואף על גב דבגט ישן (בפרק הזורק דף ע"ט) דהיינו כהאי גוונא בדיעבד כשר שאני התם דליכא אלא ייחוד אבל הכא דכנסה איכא ודאי ביאה ולפיכך פסלוהו לגמרי אבל כשכתוב בו זמן הנתינה כשר דהרי לא נתייחד עמה עד אחר זמן תוס' ואשר"י ואם תאמר תיפוק ליה דבלא טענת דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה פסול הוא משום דהוי מוקדם ותטרוף הפירות מלקוחות שקנו מבעל אחר נישואין שלא כדין כדאמרינן לעיל בסימן קכ"ז וכן הקשו התוס' בפרק הנ"ל והניחו בקושיא וי"ל דמיירי אפי' בכנסה בו ביום ורוצה לגרש בו מיד אחר שהכניסה דא"כ הכתיבה והנתינה זמן אחד לכן ואיך שייך לומר שיכתוב דוקא זמן הנתינה ושמא י"ל דהגמרא נקט זה הטעם דשמא יאמרו כו' אפילו היכא דמגרש על ידי שליח דאית ליה קלא שנכתב קודם שנמסר לר"י כמבואר לעיל בסימן קכ"ז ולהרמב"ם שהשליח מביא הגט ממדינת הים דלא שייך למימר שתטרוף שלא כדין לכן נקט הטעם משום דשמא יאמרו כו' א"כ שאין חיישינן שתטרוף שלא כדין אלא היכא שאמר לעדים ולסופר סתם שיכתוב ויחתמו לו גט אבל היכא שאומר בפירוש שאינו רוצה לגרשה אלא אחר כך כשיכנוס או יש קול שאין הגט ניתן מיום הזמן שכתוב בו וכי תבא לטרוף הלקוחות יאמרו לה שתביא ראיה אימת בא הגט לידה: וכן

חדושי הלכות

קלב א הכה"ג בשם הרש"ך תמה ע"ז דהא בעל העיטור פסק בהדיא כרבנן וכמ"ש ה"ה בשמו ע"ש בכ"ה שכתב ליישב דעת בעל העיטור וכ"כ הב"ח ומשנה למלך דלאו דוקא ספק נערה

קשה דבפרק ג"פ סוף (דף קע"ב) קאמר אביי דלנפילה דלחד לא חיישינן ולנפילה דרבים חיישינן א"כ בשיירות מצויות דאיכא אינשי טובא דחביאן גיטין מכ"ש טובא ודאי חיישינן לנפילה דרבים אף על פי דלא הוחזקו משא"כ בשאין השיירות מצויות אע"ג דהוחזקו דכיון דאין לחוש אלא לנפילה דיחיד לא חיישינן ויש ליישב דאין הלכה כאביי אלא כרבא דפליג עליה ולא מפליג בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים :

או אפי' במקום שאין השיירות מצויות ובעיר שנכתב הגט הוחזקו שנים וכו' איכא להקשות דבפירוש רש"י משמע דהוחזקו ולא הוחזקו דקאמר בגמרא היינו דבאותה העיר שנפל לשם הגט הוחזקו שני יב"ש ואפילו מעיר אחרת שלא נכתב בו הגט ואמאי שינה בו רבינו ואמר דבעיר שנכתב הגט הוחזקו וכו' ויש לומר דרש"י מיירי להיכא שאין כותבין שם עירו ושם עירה בגט אבל רבינו דבזמנו היו כותבין שם עירו ועירה כדלעיל בנוסח הגט בסימן קכ"ו ולפי זה צריך לפרש דהוחזקו שני יב"ש בעיר שנכתב הגט דאל"כ הלא נודע משם עירו ועירה שנכתב בגט דממנו נפל ולא מיב"ש דבעיר אחרת ובהשגות הראב"ד פרק ג' כתב וז"ל והוחזקו שני יב"ש בעיר אחת ר"ל באותה העיר הכתובה בגט יב"ש דממתא פלוני עכ"ל. וה' המגיד כתב על זה ומ"מ איפשר שאין כתוב בגט שם עירו ושם עירה כלל עכ"ל כלומר דלפי זה איפשר לפרש נ"כ הוחזקו שני יב"ש בשני עיירות וכדפירש"י בד"ה והוא שהוחזקו וכו' וא"ת לפי דעת רבינו במקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו שני יב"ש בעיר שנכתב בו הגט אמאי פסול לזמן מרובה הלא נודע משם עירו ושם עירה שנכתב בגט שלא נפל מיב"ש דבעיר אחרת וי"ל דבשיירות המצויות חיישינן נ"כ לב' עיירות ששמותיהן שוות ואיכא בכל אחת יב"ש ששמות נשותיהן שוות וה"א בגמרא חיישינן לשני שווירי : **ומ"ש** שנים ששמותיהן ושמות נשותיהן שוות כפירש"י בפרק כל הגט בד"ה והוא שהוחזקו וכו' וכ"כ התוספות בפרק גט פשוט (דף קס"ז) בד"ה וליחוש לשני וכ"כ סמ"ג בה' גירושין אבל בשלטי הגיבורים פ' כל הגט (דף תקס"ז) כתב ע"ש ר"י אחרון דאעפ"י שאין שמות האנשים שוות חוששין שמא קידש זה אשה אחרת ששמה כשם אשתו של זה וכתב לה גט זה והכי נקטינן בשני יב"ש בעיר אחת דאין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה אעפ"י שאין שמות נשותיהן שוות דחוששין שמא קידש וכו' :

אם מצאו לאלתר וכו' או אפילו אין לו סי' וט"ע בגט וכולי כתבו התוס' בריש (דף כח) בד"ה מצאו בחפיסה דדוקא כשמצאו הוא בעצמו איירי דנאמן בהכרתו אף על גב דלאו צורבא מרבנן הוא במגו דאי בעי אמר לא אבדתי ואינו נאמן אלא בטביעת עין או בסימן מובהק דאם אינו סימן מובהק אין סומכין על הסימן לגרש בו דסימנים לאו דאורייתא שמא אין גט זה של אשה זו מיהו היכא דאיכא תרתי למעליותא דיודע דבכלי אבדו וגם יש לו סימן בכלי אעפ"י שאינו מובהק חשוב כאילו היה בו סימן מובהק כך נראה מדברי התוס' והרשב"א לשם ונראה לפע"ד לדייק כך מלשון רבינו שכתב תחלה ויש לו סימן מובהק או ט"ע בגט וכו' ואח"כ כתב אלא שמצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סי' או טביעות עין בכלי ולא כתב ויש לו סימן מובהק משמע דאפי' אין לו סימן מובהק כיון שיודע שאבדו בכלי ויש לו בו סימן הני תרתי למעליותא חשוב כסימן מובהק ולמד

(ח) במקום שהשיירות מצויות או אפילו במקום שאין השיירות מצויות (ט) ובעיר שנכתב הגט הוחזקו שנים ששמותיהן ושמות נשותיהן שוין אם מצאו לאלתר (י) שראה שלא עבר שום אדם שם משעה שנפל עד שמצאו או אפילו לא מצאו לאלתר ויש לו סימן מובהק או טביעות עין בגט או אפילו אין לו סימן וטביעות עין בגט אלא שמצאו בכלי שהיה בו הגט ויש לו סימן או טביעות עין בכלי

מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר ובגמרא ורמינהו מצא גיטי נשים ושיחרורי עבדים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא אמר תנו נותנים ואפילו לזמן מרובה (אמר רבה) ל"ק כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון רבי זירא רמי מתני' אברייתא ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי שהוחזקו הוא דלא ליהדר והיינו דרבה ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו לא ליהדר ופליגא דרבה רבי ירמיה אמר כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של יוסף ב"ש רב אשי אמר כגון דקאמר נקב יש בו בצד אות פלוני דהוי ליה סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן. ובשיעור לאלתר איפליגו תנאי בברייתא בגמרא ובתר הכי איתמר רב יהודה אמר שמואל הלכה שלא שהה אדם שם רבה בר בר חנה אמר רבי יצחק בר שמואל הלכה שלא עבר אדם שם :

ואמאי דתנן מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו כשר כתב הר"ן מצאו בחפיסה כלי ויש לו בכלי סימן והוא שלו אם מכירו גם לגט כשר אבל בלא חפיסה אפי' מכירו לא דלא סמכינן אטביעת עינא אלא לצורבא מרבנן (כך) כתב רש"י וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין ולא מחוור דכיון שיש לו סי' בחפיסה למה צריך שיכיר הגט דהא קי"ל (ב"מ כז.) דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דכולהו אינשי ודאי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא וכי אמרינן בגמ' ודוקא לצורבא מרבנן לאו משום דע"ה לא קי"ל בטביעות עינא אלא משום דכיון דמצאוהו אחרים והוא בידינו חיישינן שמא משום הפסד שכרו הוא משקר אבל הכא שהוא עצמו מצאו למאי ניחוש לה אלא ודאי תנא תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר וכן כתבו התוס' והרא"ש והרשב"א והמרדכי כדעת הר"ן וגם בפירושי רש"י שבידינו כתוב כדבריהם וז"ל אם הכירו כשר מילתא באפי נפשה ואו או קתני או שמכירו ואפי' מצאו בכל מקום כשר וזה שלא כפי מה שהעידו עליו הרשב"א והר"ן והרב המגיד ז"ל וכתבו התוס' והרא"ש והרשב"א דהא דסמכינן אהכרתו אע"פ שאינו צורבא מרבנן היינו במגו דאי בעי אמר לא נאבד מעולם ולפי זה אם יש עדים שנאבד גיטו לית ליה מגו ולא סמכינן אטביעות עינא אלא א"כ הוא צורבא מרבנן אבל ה"ה כשכתב שיטה זו בפ"ג תלה הטעם מפני שעד אחד נאמן באיסורין בטביעות עינא ולפ"ז איפשר לדון ולהכשיר אפילו ידעו אחרים או ראו שאבד ממנו כיון שאח"כ מצאו הוא עצמו : **ובמצאוהו** אחרים דלא מהדרינן ליה בטביעות עינא אלא אם כן צורבא מרבנן שכתב הר"ן הטעם דחיישינן דילמא משקר משום הפסד שכרו כתב הרשב"א עוד טעם אחר והוא דלא ב ליהוי למרי גיטא תרעומות עליה וטעם זה עולה אפילו כשאינו נוטל שכר : **ואמאי** דמכשרינן במצאו בחפיסה כתבו התוס' וא"ת וניחוש לשאלה כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות (קכ:) וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה לשום אדם א"נ ביודע שבחפיסה אבדו ות"מ צריך שיהא מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיסה או דלוסקמא אבדו אין זה סימן : **וכתבו** עוד התוספות ויש ספרים דגרסי אם מכירו וה"פ מצאו בחפיסה ויודע שלא בתוכה אבדו ואינה שלו ואפי' הכי אם מכירו לגט ויש לו בו טביעות עין כשר וסיים בה הרשב"א דלא חיישינן דלמא אתרמי גט כגט אלא אמרינן איניש אחרינא אשכחיה ואנחיה בחפיסה ונפל ממנו וזה הוא והאי מצאו בחפיסה לרבותא נקט ליה ולא משום דתיהוי חפיסה סימן לגט עכ"ל : **ואאוקימתא** דר' ירמיה ורב אשי כתב הרשב"א דלאו לאיפלוגי אדרבה ורבי זירא אתי אלא לארווחא למתני' ולמתניתא דאפי' לזמן מרובה ואפי' שכיחי שיירתא והוחזקו בסימנין מובהקים כזה או בעדות כזה מהדרינן ולא חיישינן דילמא אתרמי גט כזה או עדים כעדים ושמא כשמא וכתב ה"ה בפ"ג שכן דעת כל המפרשים ולא משמע הכי מדברי הרי"ף שכתב והלכה כרב אשי דהוא בתרא הילכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה וכו' וכן פירש הר"ן לדעת הרי"ף דרבי ירמיה ורב אשי ס"ל כלישנא בתרא דר' זירא : ואמאי דאמר ר' ירמיה כגון דאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש פירש"י כגון דאמרי עדים החתומים בו : מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד. של שם זה ואותו חתמנו לאיש הזה התובעו וכ"כ הר"ן וכתבו התוס' ולפי זה צריך לומר שלא ראו עדים חתימת הגט שאם ראו ואומרים שהוא כתב ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזור אבל הם זכורים לברכה כתבו דמתוך הלשון משמע שיודעים שלא חתמו אלא על אחד אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף בן שמעון וכשהעדים אומרים כן והוא אומר של שלו חתמו נאמן דלא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סבור שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף ב"ש אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אמר שהוא מכיר אע"פ שאינו מכיר וכ"כ הרא"ש וכן משמע מדברי הרמב"ם בפרק ג' שכתב ז"ל או שאמרו מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו שמות כשמות אלו הרי זה בחזקתו ותתגרש בו : **ואמאי** דאמר רב אשי כגון דקאמר נקב יש בצד אות פלוני פירש"י כגון דקאמר. האי שליח שאבדו וכתבו התוספות ואית ספרים דגרסי דקאמרי עדים וי"ל דעדים מהימני אפילו בשראוהו כבר ושליח לא מהימן אלא כשאומר כן קודם שראוהו וכ"כ הרא"ש וגירסת הרי"ף כגון דקאמרי עדים וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ג ומיהו לענין דינא נראה דלא נפקא לן מידי דאם השליח אומר כן קודם שראהו פשיטא דמהני אפילו לגורסים דקאמרי עדים וכמו שכתבו התוס' והרא"ש : **ובשיעור** לאלתר פירש"י כדי שיהא אדם וכו' כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם משעבר השליח הזה שם עד שעת מציאת הגט : **ולענין** פסק הלכה כתבו הרשב"א והר"ן שדעת בה"ג ור"ח לפסוק כרבה אבל הרי"ף פוסק לחומרא כלישנא בתרא דרבי זירא שכתב בפ"ק דמציעא דכיון דלא איפסקא הלכתא בהא מילתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ולא מהדרינן גט לזמן מרובה אלא במקום שאין השיירות מצויות אבל במקום שהשיירות מצויות לא מהדרינן אע"פ שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש באותה העיר ובפרק כל הגט כתב וז"ל והלכה כרב אשי דהוא בתרא הילכך לא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אלא כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש א"נ בדאמרי נקב יש בו בצד אות פלוני וכתב הרא"ש על לשון הרי"ף שכתב דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות ואע"ג דלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות ונראה מדברי הרא"ש שהוא מסכים לפי' הרי"ף וכ"כ הרמזים בפרק כל הגט ומה שכתוב ברמזים בפרק האשה שלום להכשיר גט שנמצא במקום ששיירות מצויות ולא הוחזקו נ"ל שהוא שלא בדקדוק : **ובענין** שיעור לאלתר כתב ומסתברא לן דבכי הא מילתא דהיא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף ב"ש חיישינן שמא ממנו נפל וצריכין אלו ליתן סימן מובהק כרב אשי או שיאמרו עדים מעולם לא חתמנו וכו' וכתב הרשב"א שהרז"ה כתב וקשיא דידיה אדידיה דהא איהו פסק בב"מ כלישנא בתרא דרבי זירא אע"ג דלא הוחזק לא נהדר והשיב הראב"ד דרבי זירא גופיה לא אמרה אלא במקום שהשיירות מצויות וכאן אע"פ שעבר אדם שם הואיל וידוע שלא עברה שיירה כמקום שאין השיירות מצויות דמי ואם לא הוחזקו יחזיר ע"כ נמצא לדברי הרי"ף דבמקום שאין השיירות מצויות והוחזקו ובמקום שהשיירות מצויות ולא הוחזקו שקולין הן ותמה על עצמך רבי זירא מ"ש דנקט כאן במקום שהשיירות מצויות וכו' ליפלוג נמי בין הוחזקו ללא הוחזקו עכ"ל וכיוצא במה שכתב הראב"ד הוא מה שכתב הר"ן לדעת הרי"ף בשיטה שנייה שכתב וז"ל או שמא דעת הרי"ף דהך ברייתא דשיעור לאלתר מיתוקמא אליבא דהלכתא בשאין השיירות מצויות ומש"ה בעינן שהוחזקו שני יוסף ב"ש דס"ל ז"ל דלרבי זירא כי היכי דלא מהדרינן בשיירות מצויות לחודיה ה"נ לא מהדרינן בהוחזקו שני יוסף ב"ש לחודיה וכתב עוד הר"ן דיישוב אחר לדעת הרי"ף שאע"פ שהוא ז"ל פסק דבשיירות מצויות בלחוד לא מהדרינן אע"פ שלא הוחזקו לא ראה הרב להחמיר כ"כ למינקט חומרא דרבי זירא וחומרא דמ"ד כל שלא עבר אדם שם דדילמא רבי זירא דפליג אדרבא בשיירות מצויות ולא הוחזקו ס"ל כמאן דפסיק הלכה כל שלא שהה אדם שם ולפיכך לא רצה להחמיר בעבר אדם שם אלא במקום שהשיירות מצויות והוחזקו עכ"ל והרא"ש כתב דברי הרי"ף סתם משמע דלעולם לא הוי שיעורא דלאלתר אלא כל שלא עבר אדם שם : והרמב"ם כתב בפ"ג וז"ל המביא גט ואבד ממנו ומצאו אם אבד במקום שאין השיירות מצויות וכו' ותתגרש בו ואם אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד

ועדיין

פרישה

נפרס אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד: (ח) במקום שהשיירות מצויות נראה דלאו היכא למיחש דאיכא עוד יוסף בן שמעון אחר בעיר שמה כשם העיר זו דהא צריכין לכתוב גם כן שם המקום לדעת רוב הפוסקים כמו שנתבאר לעיל בסימן קכ"ח : (ט) ובעיר שנכתבו בו כמו אבל בעיר ב"י. הוחזקו שנים ששמותיהן שוות עיין מה שכתבתי פירושו בס"ס זה : (י) שראה שלא עבר שם כו' זה הוי אליבא דכולי עלמא אפילו לסרמב"ם לאפוקי בלא מצאו לאלתר שיש מחלוקת בפירוש בין הרמב"ם ורבינו כמו שכתב רבינו בס"ס זה עשה רבינו בסמוך פירוש וכתב "כגון שאינו יודע כו' וכמו שנתבאר שם : (ויש לו סימן מובהק בגט ואף אף אם מצא בכלי אע"פ שיודע שלא נפל ממנו בכלי אפ"ס הגט כשר

חדושי הגהות

נערה קאמר אלא ר"ל דאיכא נמי ספק שמא היא קטנה ע"כ ולענ"ד גם זהו תמוה דהא בעל העיטור סבר דקטנה ג"כ מתגרשת בקבלת עצמה וכמ"ש הרב"י בשמו לקמן בסי' קכ"א לכן נראה דבעל העיטור כ"כ למי שרוצה לחוש לדר"י באם יזדמן לו ספק יכול לעשות כזה : ב כלומר שלא יהא לבעל הגט תרעומת עליו על אשר האביד גיטו :

תמד

בכלי ויודע שלא השאילו לאחר או שמצאו (יא) קשור בכיס או בארנקי ובטבעת שלו או שמצאו (יב) בביתו בין כליו כשר ולא חיישינן שמא אחר הוא ולא נכתב לשם זה האיש (יג) אבל לא מצאו לאלתר כגון שאינו יודע אם עבר אדם שם אם לאו ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט פסול דשמא לא זהו הגט שנאבד אלא אחר ששמו כשמו של זה כתבו ונפל ממנו ואפילו אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק כשמו של זה לא היה בעיר (יד) כשנכתב הגט פסול וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון (טו) ואפי' היה עכו"ם שעבר שם אא"כ עידי הגט אומרים מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו כשם האיש הזה אז הוא כשר אפי' אם אינם מעידים (טז) שזה התובעו הוא

ועדיין לא שהה אדם מן העוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין בארכו ורחבו של גט שהיה כרוך בו הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו שבגט חוששין שמא גט זה הכשלא של אותו האיש האחר הוא הואיל ועבר אדם שם אע"פ שלא שהה והרב המגיד מפרש דבריו דכי קתני הוחזק באותו המקום איש אחד ששמו כשמו אשיירות מצויות קאי ומשום דאיכא תרתי לריעותא פסק דבעבר אדם שם אף ע"פ שלא שהה חוששין ומיישב דבריו כמו שיישב הר"ן לדעת הרי"ף (א) דלא ראה לפסוק לחומרא כלישנא בתרא דר' זירא דאע"פ שלא הוחזקו ונפסול בזו גם בעבר אדם שם דדילמא גם ללישנא בתרא דרבי זירא סבירא ליה כמ"ד הלכה כל שלא שהה אדם שם אבל כשאין שיירות מצויות בין הוחזקו בין לא הוחזקו מחזירין אפי' לזמן מרובה אבל הרשב"א מפרש דברי הרמב"ם דכי קתני הוחזק באותו המקום איש אחר ששמו כשמו קאי גם להיכא דאין שיירות מצויות ותמה עליו ויש לתמוה על ה"ה שהזכיר שהרשב"א כתב שלא ידע טעם לדברי הרמב"ם ולא הזכיר איך הרשב"א הפליג דעתו לדעת אחרת. ורבינו בסוף סי' זה כתב דברי הרמב"ם כצורתן ולא ביאר דעתו איך היה מפרשם ומעתה יתבאר דברי רבינו מ"ש המביא גט ואבד ממנו במקום שהשיירות מצויות וכו' הוא כשיטת הרא"ש דבשיירות מצויות אע"ג דלא הוחזקו לא מכשרינן לזמן מרובה וכל שכן אם הוחזקו אע"פ שאין שיירות מצויות ופירש בהוחזקו ב' יוסף ב"ש שגם שמות נשותיהם שוים דאל"כ ע"פ שם האשה יתברר של מי הוא גט זה והו"ל כלא הוחזקו ובשיעור לאלתר כתב ג"כ כשיטת הרא"ש דהוי שלא עבר אדם שם ולא חילק בין שיירות מצויות לשאינן מצויות ולא בין הוחזקו ללא הוחזקו ובמכיר הגט אע"פ שאינו מכיר הכלי או במכיר הכלי אף ע"פ שאינו מכיר הגט הכשיר אפי' שלא לאלתר כדברי המפרשים מתני' דמצאו בחפיסה וכו' ומכירו דתרתי קתני ודלא כהרמב"ם דסבר דחדא קתני. ואם ההיכר הוא ע"י סימן התנה שיהיה מובהק דאם אינו מובהק לאו כלום הוא כדאמרינן גבי אוקימתא דרב אשי ודוקא נקב בלד אות פלוני דהוי סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן וכיון דמחמת ספיקא הוא משמע שאם היה מכירו בסי' שאינו מובהק ונתגרשה בו הויא ספק מגורשת (ב): **ומ"ש** ויודע שלא השאילו לאחר הוא כדברי התוספות שכתבתי בסמוך. ומ"ש או שמצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת שלו ברייתא בפרק כל הגט ופירש"י ומכיר את הכיס ואת הארנקי ופשוט הוא והחילוק שיש בין כיס וארנקי וטבעת לשאר כלים הוא דהני לא בעינן בהו שיודע שלא השאילן לאחר דהני כלים לא עבידי אינשי דמושלי כדאיתא בפרק בתרא דיבמות (קכ:) ובפ"ב דבבא מציעא (כז:): ומ"ש או שמצאו בביתו בין כליו ברייתא בפ' כל הגט (דף כז: כח) מצאו קשור בכיס וכו' או שמצאו בין כליו אפילו לזמן מרובה כשר ופירש"י בין כליו. בביתו וגם התוס' כ"כ וכתבו עוד אף על פי דרבים מצויים בביתו ואם היה נמצא בקרקע היה לחוש לשני יוסף ב"ש אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביאו אחר אלא הוא ולא ידעתי למה השמיטו הרי"ף והרא"ש ברייתא זו וגם הרמב"ם לא הזכירה: ומה שכתב ואפילו אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר וכו' פלוגתא דאביי ורבא בפט"ו דיבמות (קטו.) והלכה כרבא דאמר חיישינן לגמלא פרחא או לקפילא או שמא מילי מסר: ומ"ש וכן אם ראה שעבר אדם שם וכו' כבר כתבתי שזה ג כדעת הרא"ש: ומ"ש אפילו היה עכו"ם שעבר שם כן משמע בירושלמי וכתבו הרשב"א פרק כל הגט גבי הא דת"ר אי זהו לאלתר: ומ"ש אלא א"כ עידי הגט אומרים מעולם לא חתמנו וכו' היינו אוקימתא דרבי ירמיה ומ"ש אפילו אם אינם מעידים שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו הוא
כדברי

ולמד כך מדברי התוספות כדפרישית: **אך** שמצאו קשור בכיס או בארנקי ובטבעת שלו האי שלו אכולהו קאי ותיירי כשהוא בעצמו מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי שלו או בטבעת שלו ומכירו בטביעות עין והכי לא בעינן דידוע שלא השאילן לאחר דמסתמא לא אושליכהו דטבעת חיישי לזייפא וכיס וארנקי מנחשי אינשי ולא מושלי כדאיתא פרק בתרא דיבמות (דף ק"כ) וכיון שאמר שהכירו נאמן במגו אבל אם אחר מוצאו והוא נותן סימן קודם שיראה הגט שהוא קשור בכיס אין קשירה זה סימן דדילמא גט אחר הוא שהוא קשור ג"כ בכיס וכך הוא משמעות פירש"י בפרק כל הגט ובתוס' לשם גם כן כתבו דהכי הוא למסקנא אלא דביבמות קס"ד מעיקרא לאידך מינה דסימן דאורייתא אפי' כשמצאו אחר מהדרינן ע"י סימן זה דקשור בכיס וכו' ואין זה סימן למסקנא אלא דוקא כשמצאו הוא בעצמו ובמכירו וכמ"ש רבינו: **אך** שמצאו בביתו בין כליו בברייתא תניא או שמצאו בין כליו ורש"י פי' בין כלי ביתו ורבינו כתב בביתו בין כליו דתרתי בעי בביתו לאפוקי בחצירו אעפ"י שמצאו בין כליו שבחצירו ובין כליו שבביתו לאפוקי בקרקע ביתו ואינו בין כליו דאיכא לחוש ליב"ש אחר שהוא בביתו ונפל ממנו וכן פי' התוס' ומביאו ב"י ונראה פשוט דביש לו סימן מובהק בגט או בכלי או קשור בכיס וכולי בכל הני הגט כשר אפילו שכיחי שיירות וגם הוחזקו שני יב"ש וכ"כ ה"ר ירוחם וכ"כ הרשב"א ומביאו ב"י ולזה האריך רבינו בלשונו ואמר כשר ולא חיישינן שמא אחר הוא ולא נכתב לשם זה האיש ולא הספיק לומר כשר בלחוד אלא ליתנא יתירא אתא לאורויי דלא חיישינן כלל אפילו שכיחי שיירתא וגם הוחזקו: **ואפילו** אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק בשמו של זה לא היה בעיר וכולי בפרק האשה שלום (דף קי"ו) בההוא גיטא דאשתכח בסורא כתוב ביה הכא ענן בר חייא וכולי והוה ענן בר חייא אחרא בנהרדעא אמר רבא הכא חיישינן הואיל והוחזק איש אחר בעירו כשמו אעפ"י שלא היה עמהם בעירו כשנכתב הגט חיישינן שמא אמר לעדים במקום אחר לכתוב גט לאשתו והם לא כתבו אותו עד שהגיע לאותו העיר שהגט כתוב בו ושמא ליב"ש אחר הוא זה הגט שהוא בן עירו: **אבל** לא מצאו לאלתר כגון שאינו יודע וכולי וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו ב' יב"ש משמע דרבינו מחלק שלשה חילוקים בדין זה הא' הוא דבשכיחי שיירות ולא הוחזקו או הוחזקו ולא שכיחי שיירות אם מצאו לאלתר דהיינו דראה שלא עבר אדם שם הגט כשר השני הוא דאם לא מצאו לאלתר כגון שאינו יודע אם עבר אדם שם הגט פסול בחד צד לריעותא בהוחזקו או בשיירות מצויות וכמ"ש בסוף סימן זה. השלישי הוא אם ראה שעבר אדם שם פסול אפי' תרתי למעליותא דלא שכיחי שיירתא וגם לא הוחזקו שני יב"ש אלא דאיכא לתמוה מנ"ל לרבינו חילוק השלישי הלא מבואר מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יב"ש פסול כלומר בהוחזקו לבד פסול אעפ"י דלא שכיחי שיירות מכלל דאם ג"כ לא הוחזקו ולא שכיחי שיירתא אפי' ודאי עבר שם אדם הגט כשר: **ומ"ש** ב"י וז"ל ומ"ש וכן אם ראה שעבר אדם שם כו' כבר כתבתי שזהו דעת הרא"ש וקודם זה כתבו בשיעור לאלתר כתב ג"כ כשיטת הרא"ש דהוי שלא עבר אדם שם ולא חילק בין שיירות מצויות לשאינן מצויות ולא בין הוחזקו ללא הוחזקו עכ"ל תימה הוא הלא הרא"ש כתב בהדיא והכי הילכתא דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אעפ"י שאין השיירות מצויות וכולי אלמא דאם לא הוחזקו וגם אין השיירות מצויות מהדרינן גט אפי' לזמן מרובה וגם אח"כ הביא הרא"ש לשון הרי"ף דאם עבר אדם שם אעפ"י שלא שהה ה"ל זמן מרובה ואין מחזירין אם הוחזקו ב' יב"ש אעפ"י דלא שכיחי שיירות ולא כתב הרא"ש שום משמעות שחולק על זה וכך כתב הרשב"א ע"ש הראב"ד שמפרש כך לדברי הרי"ף וכ"כ הר"ן לדעת הרי"ף בשיטה שנייה ומביאו ב"י וכ"כ ה"ר ירוחם ומבואר כך בדברי רבינו שמ"ש בדין זה בתחלה ובסוף בסימן זה והיאך כתב כאן בהיפך על כן נראה דמ"ש רבינו כאן וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול ואפילו לא שכיחי שיירות ולא הוחזקו ב' יב"ש האי ולא הוחזקו פירושו או לא הוחזקו וז"ש וכן אם ראה שעבר אדם שם דפי' וכן ר"ל לא זו אף זו דלא מיבעיא בלא מצאו לאלתר כגון שאינו יודע אם עבר אדם שם דאיכא ספק ספיקא ספק לא עבר ואת"ל עבר דילמא לא נפל ממנו כלום דפסול בדאיכא חד צד לריעותא אבל בדליכא שום צד לריעותא הגט כשר ומהדרינן ליה אלא אפילו אם ראה שעמד שם פסול הוא בחד צד לריעותא דהוחזקו אפילו לא שכיחי שיירות או שכיחי שיירות ולא הוחזקו אבל בדליכא שום צד לריעותא כשר הוא אפי' ראה שעבר האדם שם: ומ"ש רבינו בסמוך והיכא דלא הוחזקו ב' יב"ש ולא שכיחי שיירתא מחזירין אותו בלא סימן אפילו שהה כדי שיעבור האדם שם לאו דוקא אלא אפילו עבר שם אדם ולפעד"נ דט"ס הוא וצ"ל דאפי' שהה שם אדם ורצונו לומר דאע"פ דבחד צד לריעותא פסק הרי"ף וכל הפוסקים לחומרא דפסול בגט בכדי שעבר אדם שם ולא בעינן דכדי ששהה אדם שם אבל בדליכא שום צד לריעותא הגט כשר אפי' שהה אדם שם והכי משמע פשט הסוגיא דהני תנאי דפליגי בברייתא בשיעורא דלאלתר קאי אמתני' דמיירי בדאיכא חד צד לריעותא אבל בדליכא שום צד לריעותא ליכא פלוגתא דפשיטא דגט כשר בכל זמן מרובה שהיה בין נפילה למציאה לדברי הכל: **ואפי'** היה עכו"ם שעבר וכו' ירוש' ואע"ג דעכו"ם אינו ראוי להיות שליח בגט מ"מ אפשר שהבעל או האשה או שלוחם הפקידוהו ביד העכו"ם והיה בו סימן מובהק א"נ שלחו הגט ביד עכו"ם לישראל אחר שיקבל יהגט מיד העכו"ם ויהא נעשה שליח להולכה וכדלקמן בסימן קמ"א: ומ"ש אא"כ עידי הגט אומרים מעולם לא חתמנו וכולי גם בכאן כתב הרשב"א דאפי' שכיחי שיירות וגם הוחזקו ב' יב"ש הגט כשר כשאומרים מעולם לא חתמנו וכולי ופשוט הוא בסוגיא: **ומ"ש** אפי' אם אינם מעידין שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו הלשון משמע דילא הקול שהבעל אבד הגט ואדם אחר מצאו ותבעו ממנו ועדים מעידים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של שם זה ואותו חתמנו לאיש זה התובעו וכן פירש"י והתוס' הקשו על פירושו ופירשו דאפי' אינן מעידין שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו אלא מעידין שמעולם לא חתמו אלא על גט אחד של יב"ש וזה אומר אנא הוא נאמן דאינו חשוד לקלקלה ע"ש בתוס' ובאשיר"י וה"ה שליח כמי אינו חשוד לקלקלה שישקר כדי שלא יפסיד שכר השליחות אלא דוקא
בטביעות

דרכי משה

קלב (א) וע"ש דף תקס"ז ותקס"ח שהאריך בזה גם פרק האשה שלום ד' ת"ן ע"ב האריך נ"י בזה ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"א דאם הוזכר שם העיר אין לחוש לשיירות מצויות דלא חיישינן לב' עיירות וכן הוא בגמרא פרק כל הגט: (ב) ולי נראה דאפי' אין בו סי' כלל מאחר שמסתפקין בו שזהו גט שנפל אם נתגרשה בו הוי ספק מגורשת כנ"ל:
ועיין

פרישה

כשר ולא חיישינן דמתרמי גט כגט כן משמע בתוספות בפרק כל הגט ד"מ כ"פ): (יא) קשור בכיס כו' הני לא בעינן שיודע שלא השאילן לאחר שאין דרך בני אדם להשאיל לאחרים כיס וארנקי משום דמסמני וטבעת משום דמזייף ופירש"י דמסמני מנחשים ואומרים סי' לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו. דמזייף שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו וכששולח שום דבר סתום מכססו וחותמו בטבעתו לפיכך אין משאיל טבעתו שמא יעשה זה חותם כנגד חותמו ויזייף בו את שליחותו בפרק אלו מציאות ד' כ"ז ע"ב: (יב) בביתו בין כליו ז"ל התוספות אע"ג דרבים מצוים בביתו ואם היה נמצא בקרקע היה לחוש לב' יוסף ב"ש אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביאו אחר אלא הוא: (יג) אבל לא מצאו לאלתר כגון כו' כתב כגון לאפוקי מהרמב"ם שלא פירש כן בסמוך בס"ס זה: (יד) כשנכתב הגט פסול דחיישינן לגמלא פרחא או לקפילא או שמא מילי מסר (קודם שהלך מעירו אמר לעדים כתבו גט לאשתי כ"פ) גמרא פ"ב דיבמות: (וכן אם ראה כו' עיין בסמוך סעיף כ"ד כ"פ): (טו) ואפי' היה עכו"ם דשמא עכו"ם היה שליח לישראל להוליך גט זה לאשתו: (טז) שזה התובעו כו' דלא חיישינן שבעל זה שיקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סובר שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף ב"ש אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד
גט

חדושי הגהות

ג תמה הוא הלא הרא"ש כתב בהדיא דהכי הלכתא דלא מהדרינן גט לזמן מרובה במקום שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו וכ"ש אם הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות אלמא דאם לא הוחזקו וגם אין השיירות מצויות מהדרינן גט אפי' לזמן מרובה וגם אח"כ הביא הרא"ש לשון הרי"ף דאם עבר אדם שם אע"פ שלא שהה ואין מחזירין אם הוחזקו ב' יב"ש אע"פ דלא שכיח שיירתא ולא כתב הרא"ש שום משמעות שחולק ע"ז וכך מפרשים כולם לדעת הרי"ף וכך מבואר בדברי רבינו בתחלת וסוף סי' זה והיאך כתב כאן בהיפוך ע"כ נראה דמ"ש רבינו כאן דכן אם ראה שעבר אדם שם פסול ואפי' לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון האי ולא הוחזקו פירושו או לא הוחזקו וזהו שאמר וכן אם ראה שעבר אדם שם דפירושו וכן ר"ל לא זו אף זו דלא מיבעיא בלא מצאו לאלתר כגון שאינו יודע אם עבר אדם שם דאיכא ס"ס ספק לא עבר ואת"ל עבר דילמא לא נפל ממנו כלום דפסול באיכא חד צד לריעותא אבל בדליכא שום צד ריעותא הגט כשר ומהדרינן ליה אלא אפי' אם ראה שעמד שם פסול הוא בחד צד לריעותא דהוחזקו אפי' לא שכיחי שיירות או שכיחי שיירות ולא הוחזקו אבל בדליכא שום צד לריעותא כשר הוא אפי' עבר אדם שם (ב"ח) •

בבל

בטביעות עין כשמלאו אחר והבעל או השליח תובעו כיון שאין לו מגו חוששין דאף ע"פ שאומר שהוא שלו דמכירו בטביעות עין אינו אומר כן אלא לפי שסובר דפשיטא שהוא שלו דאין לחוש ליב"ש אחר שנפל ממנו ג"כ ולכך הוא אומר שמכירו בט"ע אף ע"פ שאינו מכירו אבל כשעדים אומרים מעולם לא חתמנו וכולי ודאי קושטא קאמר דהוא שלו דאינו חשוד לשקר במזיד וכ"כ התוס' והרא"ש להדיא וכן כתב רבינו בסמוך אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו וכולי : **ומ"ש** וכתב הרמ"ה אף ע"ג שאינן מעידין בפירוש וכו' נראה דהרמ"ה תפס פירש"י שזה התובעו הוא אותו שחתמו לו ולכך צריך לומר דמיירי שאינן מעידין שזהו חתימת ידם ולזה חתמו דאם היו מעידין שזהו חתימות ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזיר וכ"כ התוס' לשם בד"ה מעולם : **והרמב"ם** חילק וכולי עד סוף הסי' ולפענ"ד דהרמב"ם דקדק בדברי הרי"ף דכתב בפ' כל הגט ומסתברא לן דהכי הא מילתא דהוא איסורא לחומרא עבדינן שלא עבר אדם שם אבל אם עבר אדם שם דהוחזקו שני יב"ש חיישינן שמא ממנו נפל וכולי דאף למה שמיישב הראב"ד דבריו בזה דר"ל שהוחזקו שני יב"ש ולא שכיחי שיירתא אכתי קשה טובא דאין מקום פסק הלכה זו כאן אלא בפ"ק דמציעא דמביא הרי"ף פלוגתא דרבה ורבי זירא ופסק כר' זירא דבשיירות מצויות ולא הוחזקו הגט פסול ה"ל לרי"ף לפסוק שם וה"ה בהוחזקו ב' יב"ש ולא שכיחי שיירתא אלא ודאי דעת הרי"ף דבשכיחי שיירות ולא הוחזקו דלא שרינן לזמן מרובה אינו אלא בשהה שם אדם אבל כאן דפסק הרי"ף לחומרא דלא שרינן אפי' בעבר שם אדם ולא שהה וקאמר הרי"ף דהך חומרא לא מחמרינן אלא דוקא בהוחזקו אף על גב דלא שכיחי שיירתא דטפי יש לחוש בהוחזקו כמו שכתב הרא"ש וכדפירש' לעיל בסעיף ד' וכן משמע ממה שכתב הרבינו ירוחם דנראה מדברי הרמב"ם כמו שכתב הרי"ף ועיין שם :

קלג צריך שיהיו שני עדים וכולי עד אינו גט פי' אינו גט כלל ושריא לחזור לבעלה כהן ואמר עוד דתקנת חכמים להחתים עליו ב' עדים וכולי ופירשו התוס' דאם לא החתים עליו אינו פסול אלא תקנה זו כעין עלה טובה היא וכפי' ב"י לדבריהם וכתב עוד ב"י שמ"ש רבינו בפני שניהם כלו' שיהיו שניהם יחד בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני אחר וחזר ומסרו לה בפני אחר עכ"ל ודין זה צ"ע אם הגט בטל לגמרי או פסול הוא בלבד : ויש

הוא אותו שחתמו לו וכתב הרמ"ה אע"ג שאינן מעידים בפי' שזהו חתימת ידם כגון שאין הגט עתה בפנינו (יז) אפי' הכי כשר וכגון דלא איתחזק דאיכא עדים אחרים ששמם כשמם של אלו אבל אם יש עדים אחרים ששמם כשם אלו אינו כשר עד שיעידו שזהו חתימת ידם או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט שיש לנו בו סימן מובהק שיש בו (יח) נקב בצד אות פלוני ואפי' אינם אומרים הסימן (יט) עד אחר שיראו אותו ואם התובעו אומר הסימן אינו מועיל אא"כ יאמר אותו קודם שיראה הגט אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו שאין מועיל טביעת עין להכשירו אלא (כ) כשמוצאו אותו בעצמו שאבד לו והיכא שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא שכיחי שיירות מחזירין אותו בלא סימן אפי' שהה כדי שיעבור אדם שם וכל זה (כא) כשהבעל מודה שנתנו לאשה (כב) או שהיא נותנת בו סימן מובהק הא לאו הכי אין מחזירין לה כדלקמן בסימן קנ"ג בר"א דמחמירין לפסול בחד צד לריעותא בהוחזקו שנים ששמותיהם שוין או בשיירות מצויות בגט מפני שאיפשר לכתוב אחר (כג) אבל לענין מיתה כמו שמעידים על יוסף בעל פלוני' שמת אשתו מותרת אא"כ שיירות מצויות וגם הוחזקו באותה העיר שנים באותו השם (כד) והרמב"ם חילק שבמקום שהשיירות מצויות חשיב לאלתר כל שלא שהה אדם שם אף ע"פ שעבר שם ובמקום שהוחזקו שנים ששמותיהן שוין לא חשיב לאלתר אא"כ לא עבר אדם שם ואינו נראה כן אלא אין הילוק ביניהם כדפרישית (כה) [ג] וכן השיג עליו הראב"ד :

קלג צריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט (א) שימסרנו לה בפני שניהם מסרו לה שלא בעדים או אפי' בעד אחד או שנמצאו עידי מסירה פסולין אינו גט ואע"פ שצריך למוסרו לה בעדים תקנו חכמים להחתים עליו ב' עדים שמא ימותו עידי מסירה ויבא הבעל ויערער לקלקלה לכך תקנו עידי התימה ומשרואין אותן חתום בו (ב) תולין שבודאי נמסר כראוי בעידי מסירה אבל אם ידוע שלא נמסר בעדים אינו גט כלל ורב אלפס

כדברי התוס' והרמב"ם והרא"ש ושלא כדברי רש"י והר"ן ומ"ש בשם הרמ"ה הם מילי דסברא . ומ"ש או שיאמרו העדים אנו מכירים הגט וכו' היא אוקימתא דרב אשי : ומ"ש ואפי' אינו אומר הסימן עד אחר שיראו אותו ואם התובעו אומר הסי' וכו' הם דברי התוס' והרא"ש ומ"ש אבל בטביעות עין אין מחזירין אותו לתובעו כו' הם דברי התוס' והמפרשים אמתני' דמלאו בחפיסה וכו' ואע"ג דבגמרא פרק כל הגט אמרינן דלצורבא מרבנן מהדרינן בטביעות עינא לא כתב כן רבינו וגם הרמב"ם בפרק ג' לא חילק בין איניש דעלמא לצורבא מרבנן וכתב ה"ה שהטעם לפי שאין מצוי צורבא מרבנן בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורצה להחמיר באיסור ערוה ומ"ש והיכא שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש וכו' היינו ברייתא דרמי רבי זירא אמתני' מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ומשמע אפי' לזמן מרובה כדאמרי' בגמרא ואוקמה במקום שאין השיירות מצויות ואליבא דלישנא בתרא דפסקי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כוותיה בעינן נמי שלא הוחזקו שני יוסף ב"ש : בר"א דמחמירין לפסול בצד אחד וכו' בפרק כל הגט אחר שכתב הרא"ש דברי הרי"ף שפסק לחומרא כלישנא בתרא דרבי זירא כתב וגרסינן בפרק האשה שלום (קטו :) יצחק ר"ג הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן רבא אמר לא חיישי' וע"כ מיירי התם דלא הוחזקו ושכיחי שיירות ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא ורבא סבר כרבה דאמר לא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ופסק שם הרי"ף כרבא ואיפשר דהכא פסק הרי"ף לחומרא במילתא דאיסורא ולא מהדרינן גט לבעל לגרש בו כיון דאיפשר שיכתוב גט אחר אבל בעובדא דיצחק ר"ג אי חיישינן לתרי יצחק צריכה להתעגן כל ימיה ופסק לקולא כמו שמצינו שהקילו הרבה קולות בעדות אשה ועל חומר שהחמירו בסופה סמכו והקילו בתחילתה משום דאשה דייקא ומינסבא : והרמב"ם חילק שבמקום שהשיירות מצויות וכולי כבר נתבארו בסמוך דברי הרמב"ם ובמה שפירש בו ה"ה אין מקום להשגת הראב"ד :

קלג צריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט שימסרנו לה בפני שניהם כלומר שיהיו שניהם יחד בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני אחד וחזר ומסרו לה בפני אחר : מסרו לה שלא בעדים או אפי' בעד אחד וכו' בפרק המגרש (דף פו.) תנן א רבי אליעזר אומר אף ע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם ואמרינן בגמרא (שם) דהלכה כרבי אליעזר בגיטין וכתב הרי"ף דמהא שמעינן דלא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה והיינו דתנן בהשולח שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם דאי ליכא בגט אלא ניתן בעידי מסירה בלבד זימנין דמייתי עידי מסירה ואתי בעל ומערער ומקלקל לה הילכך תקינו שיהיו העדים חותמין בגט דאי אתי בעל ומערער מפקא ליה לגיטא ומקיימא ליה בעידי חתימה ודחיא ליה ואי ס"ד דלא סגי לן בעידי חתימה אלא עד דאיכא עידי מסירה מאי תיקון העולם איכא וכו' אלא ודאי כל היכא דאיכא עידי חתימה לא בעינן עידי מסירה וכל היכא דאיכא עידי מסירה לא בעינן עידי חתימה דבחד מינייהו סגי אלא מיהו ה"מ בדיעבד אי כתי דאשתכחו עידי מסירה פסולין אבל לכתחלה בעינן עידי מסירה והן העיקר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם עכ"ל והביא ראיות לדבריו ולפי זה כי א"ר אלעזר עידי מסירה כרתי פירושו אף עידי מסירה כלומר ב בעידי חתימה לחודייהו סגי וה"ה בעידי מסירה לחוד ולר"מ דוקא עידי חתימה כרתי לחודייהו לא כרתי והרא"ש דחה ראיותיו וכתב עוד ומדקאמר בכל דוכתא עידי מסירה כרתי משמע שהכריתות תלוי רק בעידי מסירה וזולתם אינו גט כלל והא דקאמרינן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם לא קאמר שלא יהיו צריכים לעידי מסירה בשעת נתינה אלא ה"ק תיקון העולם הוא שיהיו גם עידי חתימה עם עידי מסירה כדי שלא תצטרך לחזור אחר עידי מסירה היום ולמחר כשתבוא הגט לראיה דכיון שהגט בידה ועדים חתומים בו תלינן דמסתמא בהכשר נעשה גט בעידי מסירה דהכל יודעים דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"א להתיר אשת איש אם לא נמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק ואף לרבי מאיר דאמר עידי חתימה כרתי לעולם אינה מותרת לשוק אם לא שנמסר בפני עדים דעידי חתימה אינם מעידים שבא לידה וכן פר"ת וכן משמע בפרק השולח (לו.) ולדברי הרי"ף ז"ל לא ידענא מאי עיקר וטפל שייך במידי דאורייתא וכו' ועוד תימא הוא וכו' אלא ודאי לכ"ע צריך שיבא הגט לידה בפני עדים אלא דר"מ דריש וכתב דקרא וחתם ומצריך חתימה לשמה אבל כתיבה לשמה לא בעי' ורבי אלעזר בעי כתיבה לשמה ולא מצריך חתימה כלל אלא הכל תלוי בעידי מסירה ואם נמסר לה בפני עדים פסולים אינה מגורשת אפי' חתומים עליו עדים כשרים עכ"ל ודעת הרא"ש הוא כדברי התוס' בריש גיטין (ג :) וזה דעת רש"י כדמשמע מדבריו בפרק התקבל (סד .) גמרא האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים דאמר רבא הא מני ר' אלעזר הוא דאמר עידי מסירה כרתי ופירש"י רבי אלעזר הוא . דאמר אין גט כשר בלא עידי מסירה וכבר כתבו שם התוס' דמיירי כשאין עדים חתומים בו אבל אם עדים חתומים בו כשר אפי' אין עידי מסירה לפנינו דמסתמא נמסר בפני עדים וכתבו הרשב"א והר"ן בהמגרש שרבינו אפרים והרז"ה דחו דברי הרי"ף ומשמע דס"ל כדעת

דרישה

[ב] וכן השיג עליו הראב"ד אבל המ"מ מפרש דברי הרמב"ם דהא דשיירות מצויות דכתב הרמב"ם איירי בלא הוחזקו ומש"ה פסק לקולא כל שלא שהה שם הוי לאלתר אף על פי שעבר שם והא דהוחזקו שהזכיר הרמב"ם איירי גם כן בשיירות מצויות וקאי אדלעיל דאיכא תרתי לריעותא דמ"ה פסק לחומרא שמיד שעבר שם אדם לא מיקרי לאלתר אבל הוחזקו ולא שכיחי שיירות הוי דינו כשיירות מצויות ולא הוחזקו ואין חילוק ביניהם ואם כן אין השגה עליו ב"פ :) ויש

פרישה

גט ולכך הוא אומר שמכירו אע"פ שאינו מכירו באמת תוס' ואשר"י : (יז) אפ"ה כשר דלא חיישינן כולי האי דמתרמי שיהא שם האיש והאשה והעדים שוים : (יח) נקב בצד אות פלוני אבל נקב דעלמא אינו סימן מובהק והוא ספק מגורשת : (יט) עד אחר שיראו אותו שאין אנו מודיעין אותו שיסקרו (ובשנים לא שייך לומר שטועין בסימן כ"פ) : (כ) כשמוצאו אותו בעצמו שאז הוא נאמן במגו (דאי בעי אמר מעולם לא נאבד ממני כ"פ) ואע"ג דבגמרא בפרק כל הגט איתא דאפילו לתובעו מחזירין אותו אם הוא צורבא מרבנן לא מחלק ביה רבינו וגם הרמב"ם לא מחלק וכתב המ"מ הטעם לפי שאין מצוי צורבא מרבנן בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורוצה להחמיר באיסור ערוה : (כא) כשהבעל מודה כו' כלומר כל זה מיירי שאין האיש והאשה מחולקים בגט בין שנתן לה ומודה לה שהוא שלה או שהיא מודית לו שעדיין לא גירשה הא לאו הכי פירוש אלא שהיא כופרת ומכחישתו לאמר שממנה נפל אין מחזירין לה : (כב) או שהיא כו' עד הנה לא מיירי מאבידת אשה אלא כשאבדו שליח הבעל אבל ה"ה אם בעצמו אבדו או השליח לקבלה ומשום דלקמן בסימן קנ"ג כתב רבינו על פי הגמרא באם האשה בעצמה מחולקת עמו בטענותיה כתב גם כן שנותנו לאשה וק"ל : (כג) אבל לענין מיתה כו' וגם הוחזקו כו' צ"ע דלעיל בסימן י"ז מוכח דפירוש של הוחזקו שנים באותו העיר היינו שבעיר הואת ידעינן שבמקום אחר יש עוד אדם אחד ששמו יוסף ב"ש כמו שיש אחד בעיר הואת ששמו כך וכן מוכח התם מכח כמה קושיות והכא משמע שאין פירושו כך שסברי משום הלשונות לענין עידי מיתה וגירושין יחד מיהו גם בגירושין יכול להיות פירושו כך שהוחזקו בשמות ובמקומות שיש עוד מקום בעולם שדר בו עוד יוסף ב"ש : (כד) והרמב"ם חילק כו' אדלעיל קאי אפירוש לאלתר הנזכר בגמרא ומ"ש רבינו לעיל ז"ל וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפילו לא שכיח שיירות דלא כו' כ"ל דלא כ"כ אליבא דהרמב"ם דהא להרמב"ם אף אם עבר שם אדם ודאי לא חיישינן אם לא שהה שם כ"א במקום שהוחזקו תרתי וק"ל : (כה) וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל ב"י ולפי מה שביארו המ"מ אין מקום להשגות הראב"ד (ועד"ר) :

סי' קלג (א) שימסרנו לה בפני שניהם כלומר שיהיו שניהם ביחד בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני אחד וחזר ומסרו לה בפני א' כ"פ) : [ב] (תולין שבודאי נמסר כראוי ז"ל הרא"ש משום דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"א להתיר א"א אם לא שנמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק כ"פ) :

בהיא

חדושי הגהות

קלג א בכל סי' זה בב"מ שנזכר ר' אליעזר צ"ל רבי אלעזר : ב הבה"ג האריך לתמוה ע"ז וכתב וז"ל זה אי אפשר דהא אמרינן פרק המגרש גבי מתני' דשנים ששלחו ב' גיטין מאן תנא דלא כרבי אלעזר וכו' ואי כ"ע סוברים דעידי חתימה לחוד גם כן כרתי מאי קושיא וכו' עיין שם. ולא הבנתי הוכחתו בזה דהרי הרא"ש בעצמו הקשה קושיא זה במבואר למעיין שם :

הא

אלפס ז"ל כתב ודאי לכתחלה צריך עידי מסירה ועידי חתימה אבל בדיעבד שלא היו אלא עידי מסירה או עידי חתימה או שנמצאו עידי מסירה פסולים סגי בעידי חתימה ולא אמרינן עדיין היא א"א הואיל ואיכא עידי חתימה והם כשרים והגט יוצא מתחת ידה גט מעליא הוא וכ"כ הרמב"ם חתמו בו שנים ועבר ונתנו בינו לבינה או שנמצאו עידי מסירה פסולין ה"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרים והרי הוא יוצא מתחת ידה [א] ויש מהגאונים שהורו (ג) שהוא פסול וא"א ז"ל כתב כדברי הגאונים:

קלד צריך שיבטל כל מודעא קודם שיתן הגט שאם מסר מודעא בפני ב' ואמר גט זה שאני רוצה ליתן לאשתי דעו שאני אנוס ליתנו ולכן אני אומר בפניכם שיהא בטל (א) הרי הוא בטל אע"פ שלא לקח בקנין (ב) אע"פ שאין מכירין את אונסו ואפי' אינו אומר אמת שאינו אנוס כיון שבטלו אינו גט ואע"פ שנותנו אח"כ לא אמרינן שבטל המודעא (ג) עד שיאמר בפירוש שמבטל

ויש מהגאונים שהורו שהוא פסול כתב ב"י כלומר מדרבנן וכן פי' מהר"ן בהשולח דלהגאונים פסול מדרבנן ולדברי הרא"ש משמע דבטל נמי הוי ורבינו כתב שהרא"ש סובר כדברי הגאונים כלומר שאינם מכשירים בעידי חתימה לחודייהו ולא נחת רבינו לדיוקי תיבת פסול על מה מורה עכ"ל וכ"כ מהרש"ל דלהרא"ש לאו דוקא פסול כדברי הגאונים אלא הגט בטל והבנים ממזרים וכן פסקו התוס' דלר"א עידי מסירה כרתי ולא עידי חתימה ואינו גט כלל בלא עידי מסירה וכן עיקר עכ"ל:

קלד צריך ליבטל כל מודעא וכולי פירוש כל מי שבא ליתן גט לאשתו ולא ידעינן אם מגרש מרצונו או מחמת אונס חיישינן דילמא אנוס הוא ומסר מודעא בפני ב' והגט בטל והולד ממזר ולכן מן הסתם צריך שיבטל כל מודעא קודם שיתן הגט דאילו היה נודע שמגרש מרצונו א"צ לבטל מודעא דאינו חשוד שמסר מודעא שיקלקלה בידי שמים כמו שכתב בסמוך ע"ש הרא"ש והא דכתב רבינו דצריך שיבטל מודעא מן הסתם לא אשכחן לה מפורש בתלמודא ולא באלפסי ובאשר"י וברמב"ם אבל ה' המגיד כתב בסוף פ"ו וז"ל ומ"מ נהגו להצריך ביטול כל מודעות לכתחלה מפני קלקול הדור ומפני הרמאין וכן ראוי לעשות ואף מדברי הגאונים נראה שהיו נוהגין כן עכ"ל לפי זה משמע דאף במגרש מרצונו צריך שיבטל כל מודעות דלא כהרא"ש:

ומ"ש אעפ"י שלא לקח בקנין כ"כ הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה פשוט הוא שלא נזכר בהן קנין בכל התלמוד ולא שייך בהו עכ"ל ומ"מ קשת ק' מהיכא תיתי שצריך קנין עד שהוצרכו לפרש דלא צריך קנין ולפעד"נ דלפי דבקידושין ר"פ האומר קא מקשה ר' יוחנן לר"ל דקאמר במקדש אשה בתוך ל' יום וחזרה בה דאינה חוזרת משום דנתינת מעות ליד האשה כמעשה דמי ולא אתי דבור ומבטל מעשה דהא תנן השולח גט לאשתו והגיע בשליח וכולי והא נתינת גט ליד השליח לכי נתינת מעות ליד האשה דמי וקתני ה"ז בטל ומשני התם נמי כל כמה דלא מטא גיטא לידה דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור ואי איתא דביטול גט או מסירת מודעא צריך קנין לא הוי מקשה מידי דשפיר אתי ביטול הגט או השליח בקנין דכמעשה דמי ומבטל נתינת הגט ליד השליח דדמי נמי למעשה אלמא דאין בביטול הגט ומסירת מודעא כי אם דיבור ואתי דיבור ומבטל דיבור ומש"ה נמי ביטול מודעא נמי א"צ קנין דאתי דיבור ומבטל דיבור:

ומ"ש אעפ"י שאין מכירין את אונסו ואפי' אינו אומר אמת וכולי בפרק חזקת (דף מ) אמרי נהרדעא כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן ביה באונסא דפלניא לאו מודעא היא ופריך מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גילויא מילתא בעלמא היא וקשיא עלה דמשמע הכא דגלויי מילתא בעלמא מבטל לגיטא והא ודאי ליתא דקיימא לן כאביי בפרק השולח דגילוי דעת בגיטין לאו מילתא היא וכן ברפ"ק דכתובות' אין טענת אונס בגיטין ותיקן רשב"ס דה"ק הא אין צריך שיהיו העדים יודעים באונסו אלא כיון שגילה להם שהוא אנוס סגי בהכי והגט בטל דאי לא היה אנוס למה כותב מודעא בחנם לא יתן גט ולא יכתוב מודעא אלא ודאי אנוס הוא וכן כתב הרא"ש לשם ובפרק השולח וכך הם דברי רבינו ואי לאו פירושם הייתי מפרש כפשוטו דאעפ"י דגילוי דעת לאו מילתא בגיטין כאביי היינו גילוי דעת לאחר מעשה כתיבת הגט דאין כח בגילוי דעת לבטל מעשה דאפילו דיבור אינו מבטל מעשה כ"ש גילוי דעת אבל קודם מעשה כתיבת הגט מהני אפילו גילוי מילתא בעלמא דמגלה שיהא עושה מעשה כתיבת הגט באונס כ"ש כשהוא מוסר מודעא בפירוש מקמי מעשה כתיבת הגט דמועיל לבטל הגט אף ע"ג דלא ידעינן באונסו ולפי זה הפירוש שהוא פשוט דאפילו לא מסר מודעא אלא גילה בדעתו שיהא עושה מעשה כתיבתו באונס בטל גיטא צריך לבטל גם גילוי דעת זה בתוך ביטול המודעא וכך נוהגין ליזהר שיבטל כל מה שהוא גורם שיהא ביטול הגט מחמתו שבזה כולל אף גילוי הדעת שגילה מקמי כתיבת הגט שיהא עושה הכל לפי שהוא אנוס דגם את זה מבטל:

ומ"ש ואעפ"י שנתנו אחר כך וכולי פירוש שנתנו אח"כ מעצמו ומרצונו הטוב אין זה אלא מחשבה דאין מחשבה מבטל הדיבור שדיבר שכל מה שיעשה בכתיבת הגט ונתינתו הוא עושה מאונס אלא צריך שיאמר בפירוש שמבטל המודעא

כדעת התוספות וכן דעת סמ"ג והתרומה והמרדכי. ומה שמזכירים תוספות והרא"ש עדים חתומים בו היינו לומר שמכירים חתימות ידי העדים דאל"כ לא מחזקינן ליה שנמסר בהכשר כיון דאכתי לא נתקיים בחותמיו וכ"כ רבינו בהדיא בסי' קמ"א גבי הא דכתב הרמב"ם שאם גט יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריך עדים אבל הר"ן מסכים לדעת הרי"ף וכן נראה שהוא דעת הרשב"א מתוך מה שכתב בהמגרש אע"ג דבריש גיטין ובפרק התקבל משמע דס"ל כדעת התוס' וכתבו ג"כ שהרמב"ן השיב להעמיד דברי הרי"ף וכתב הרשב"א שגם הראב"ד פסק דאף עידי חתימה כרתי לרבי אלעזר וגם רבינו ירוחם בח"ב מסכים לדברי הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין וכתב הרשב"א בפרק התקבל שכתב בעל העיטור הא מני רבי אלעזר הוא דאמר עידי מסירה כרתי ואין גט כשר בלא עידי מסירה כשתא דמתני' ב' שאמרו בפנינו קבל אפילו איכא עידי חתימה לא נראו דבריו כלל ואיפשר שגם הוא לכך נתכוון כמ"ש עכ"ל כלומר דמשמע מפשט דברי בעה"ע שאם לא באו עידי מסירה לפנינו אפילו איכא עידי חתימה לא מתכשר וכתב הרשב"א שאיפשר דה"ק אם לא ניתן הגט בעידי מסירה אפי' איכא עידי חתימה אינו כשר וכדעת התוספות וסייעתם והוי יודע שכתב רש"י בריש גיטין דלרבי אלעזר אפי' לכתוב לכתחלה ולתת לה בעידי מסירה בלא עידי חתימה מכשיר וכתבו שם התוספות והרשב"א שכן נראה מדתנן בפ"ב (כא:) אין כותבין על נייר המחוק ועל הדפתרא מפני שיכול להזדייף וחכמים מכשירים חכמים היינו ר"א דאמר עידי מסירה כרתי כדאמר התם מדאמר ת"ק אין כותבין ואיהו קא מכשר משמע דמכשירים לכתוב וליתן קאמר והא דתנן בהשולח התקין ר"ג שיהיו העדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם לאו למימרא שיהא צריכין לכך לכתחלה אלא תיקן ולמד דעת את העם לעשות כן שלא יצטרכו לעידי מסירה אבל אם באים לסמוך לכתחלה אעידי מסירה סומכין וכ"כ גם הרא"ש בהשולח ולפי זה כשכתב רבינו תיקנו חכמים להחתים עליו ב' עדים לא תיקון ממש קאמר אלא כעין עצה טובה היא מפני תיקון העולם אבל אם רצה לסמוך אעידי מסירה לחודייהו אפילו לכתחלה סומך:

וכ"כ הרמב"ם התמו בו ב' וכו' דברי הרמב"ם הם בפ"א מהלכות גירושין וכתב שיש מהגאונים שהורו שהוא פסול כלומר מדרבנן כמ"ש בפי' שכל מקום שכתב פסול היינו מדרבנן וכן פירש הר"ן בהשולח דברי הרמב"ם שהגאונים הורו שהוא פסול מדרבנן ולדברי הרא"ש משמע דבטל נמי הוי ורבינו כתב שהרא"ש סובר כדברי הגאונים כלומר שאינם מכשירים בעידי חתימה לחודייהו ולא נחת רבינו לדיוקי תיבת פסול על מה מורה. צריך שיהיה הגט וגם החתימות יבשים בשעת נתינת הגט כדי שלא יהיה קרוי כתב שיכול להזדייף כ"כ בסמ"ג וסמ"ק וכלבו והלכות גט דמרדכי והמרדכי עצמו בפ"ב דגיטין בשם התוספות והגהות בפ"ד בשם סמ"ג והתרומה רגילות ליתן הגט במנין כ"כ בקונדריסין בשם רפ"א וכתב סמ"ק וצריך ליתן לה בפני עדים כשרים ואפי' יהיו אותם החתומים בגט כשרים וכתוב בקונדרסין ולי הדיוט נראה דטוב ליקח החתומים (א): (ב"ה) והרמב"ם כתב בפרק א' נותנו לה בפני שנים בין אותם החתומים בין אחרים אם גירשה בעדים פסולים דאורייתא או דרבנן נתבאר בסי' מ"ב:

קלד צריך שיבטל כל מודעא קודם שיתן הגט וכו'. בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא.) תנן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובגמרא א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא פשיטא לא צריכא דעשייה ואדרי מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל דא"כ לימא עד שיתן ומאי עד שיאמר עד דמבטל ליה למודעיה וכתבוה הרי"ף והרא"ש בהשולח: ואע"פ שלא לקח בקנין כ"כ הרמב"ם בפ"ו שאין המוסר מודעא ולא המבטלה צריכין קנין וכתב ה"ה פשוט הוא שלא נזכר בהם קנין בכל התלמוד וכ"כ בעיטור בשם גאון וכ"כ רבי' האי ז"ל: ואע"פ שאין מכירין את אונסו ואפי' אינו אומר אמת וכו' כ"כ הרא"ש בהשולח וז"ל ובפרק חזקת מפרש בגט ומתנה אין צריכים העדים להכיר אונסו דגלויי מילתא היא ואפילו אם האונס שאמר היה שקר מ"מ הרי אומר שאינו חפץ בגט וכן כתבו הרשב"א (א) והר"ן בהשולח וכ"כ ג"כ ה"ה בשם המפרשים בפ"ז מהלכות גירושין וכ"כ רבינו ירוחם בח"א בשם רבינו יונה ז"ל וכתב הרמב"ן בפרק חזקת (מ:) הא דאקשינן בהאי שמעתא אי דגיטא ומתנתא גלויי מילתא בעלמא היא איכא למידק עלה ובגיטא ומתנתא למה לי מודעא דאונס והא קי"ל שאם אמר לשלוחו קודם שיגיע גט לידה גט שנתתי לאשתי בטל הוא בטל כדאמרינן בהשולח והר"ש כתב ודוקא מודעא שיש בה אונס אבל בלא אונס אמר גט שאעשה לא יהא גט אין זה ביטול דכיון דלא נאנס כלל אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה ולא מהני ביה ביטול קודם כתיבה אא"כ בטלו אחר כתיבה זה כתב הרב ז"ל ולפי דעתו יפה כיון שהאומר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא למה יבטל אם נאמר בטל סופר ועדים והרי כשחוזר ואמר להם כתובו חזר ועשאן שלוחים וקי"ל (גיטין לב:) אתי דבור ומבטל דבור וכ"ש דגבי כתיבה דגט לא בעינן שליחות ממש כדמוכח פ"ק דזבחים (ב:) ופ' המביא תנין (כב:) ואם נאמר בטל הגט עצמו שיהא כחרס והלא לאחר כתיבה נמי אינו יכול לבטל גט עצמו שלא יהא מגרש בו לעולם דאמרינן בהשולח נהי דבטליה מתורת שליח גיטא גופיה מי קא בטליה ומ"מ יש להחמיר באומר גט שאכתוב בטל הוא שבא לבטל שליחות סופר ועדים שיהא כאילו כתבוהו שלא כמצותו דלא הוי לשמה ופסול וכשחוזר ואמר כתובו מדעתכם משמע עד שיאמר חוזרני בי בבטול ראשון והר"מ הספרדי ז"ל כתב שאם אמר כל גט שאכתוב מכאן ועד כ' שנה בטל הוא בטל וזו היא מסירת מודעא על הגט וזה ודאי איפשר דמסתמא כיון אנוס הוא אבל אם פירש שאינו אנוס ומבטל לפי שיטתו כשר כדברי הר"ש ז"ל ועוד יש להלק ולומר שאם אמר בטל הוא מבוטל אבל אנוס אני בו אלא שנאמן הוא בכך היה הגט כשר שהרי לא בטלו בפיו ואפי' חשבת ליה גלויי מילתא בעלמא הא קי"ל דלאו מילתא היא וכו' הילכך אין פסולו של גט אלא בשביל שהוא נאמן באונסו עכ"ל והר"ן כתב שם וז"ל נקיטינן השתא דבגיטין ומתנתא אע"ג דלא ידעינן באונסיה כתבינן וכן נמי אם תלה מודעתו בדבר שאינו אונס אפ"ה מבטל גיטיה ומתנתיה ואע"פ שנראה מדברי הרמב"ן ז"ל דכל שתלה מודעתו בדבר שאין

כו

דרכי משה

קלג (א) ועיין לעיל סי' ק"ל כתבתי כן בשם הפוסקים: קלד (א) סי' תקע"ב וע"ש שהאריך בזה כתב הריב"ש סי' רל"ב מסירת מודעה מהני בעדות מיוחדת דהיינו שמוסר מודעא לפני אחד ואח"כ מוסר מודעא לפני שני אבל לא מהני עדות זו לענין ביטול גט עד שיהיו העדים ביחד וע"ש בדינים אלו ולקמן ס"ס זה עוד מדיני מסירת מודעא ובאיזהו לשון מסירת מודעא הוא עיין בדברי הרמב"ם פ"ו מהלכות

פרישה

(ג) שהוא פסול פירוש מדרבנן כמו שכתב הרמב"ם דרך כלל כל מקום שכתב פסול וכו' עד תיבת פסול על מה מורה ב"י. ורבינו לא כ"כ כי אם שבלא עידי מסירה שהגט בטל אבל כשיש לפנינו עידי מסירה או שידוע שנמסר לפני עידי מסירה אע"ג דאין שום עד חתום עליו נראה דאינו פסול דאף שתקנו לחתום עליו מפני תיקון העולם מ"מ בדיעבד כשר אף בלא עידי חתימה דהלכתא עידי מסירה כרתי וכמו שכתב רבינו בח"מ בס"ס כ"א:

סי' קלד (א) הרי הוא בטל אע"פ שלא לקח בקניין גם בשם הרמב"ם כתב בסמוך ז"ל ולא המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין תימא איך שייך קנין בדבר זה ועל מה יחול הקניין שוב מצאתי שגם המ"מ כ"כ על דברי הרמב"ם הנ"ל בפ"ו דגירושין ז"ל ומה שכתב רבינו שאין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קניין פשוט הוא שלא נזכר בהן הקיין בכל הגמרא ולא שייך בהו כו' עכ"ל וב"י הביאו גם כן והשמיט העיקר מה שכתב "ולא שייך "בהו ולכאורה היה נראה לומר דמה שכתב קניין אינו רצה לומר קניין סודר אלא רצה לומר קניין המועיל שבועה דהיינו שנשבע או קיבל עליו בחרם או בקנס או בשאר קישור לכל דבר שגורם עליו שיקיים נקרא קנין שלו: (ב) אע"פ שאין אנו מכירין באונסו לאפוקי במכר אינו מועיל מסירת מודעא אלא אם כן העדים מכירין אותו כדלקמן בחושן משפט סימן ר"ה ורמ"ב והכא דומה למתנה שאין העדים צריכין להכיר את אונסו: (ג) עד שיאמר בפירוש שמבטל המודעא בחושן משפט סימן ר"ה נתבאר דבמתנה ובגט אע"ג דמבטל המודעא בפירוש אם ידוע שאנוס היה לא מהני אלא אכתי אנוס הוא ולא מהני ביטול מודעא אלא להכי מבטלין אם אין ידוע שאנוס

דרישה

סי' קלג [א] ויש (מהגאונים שהורו שהוא פסול וה לשון רש"ל לאו דוקא שהוא פסול אלא שהגט בטל והבנים ממזרים וכ"פ התוס' והרא"ש דלר' אליעזר עידי מסירה כרתי ולא עידי חתימה ואינה גט כלל בלא עידי מסירה וכן עיקר כ"פ):

אם

שמבטל המודעא ואז היא בטילה וא"צ קנין כתב א"א הרא"ש ז"ל ואם מסר מודעא ואמר אף אם אבטלנה לא תבטל (ד) אם בטל מודעא ומודעא דמודעי עד סוף כל מודעי הכל בטל כשם שמועיל ביטולו על מודעא אחת כך מועיל על כמה מודעות ועל כל תנאין שהתנה וכן עמא דבר דלא כהרמב"ם שכתב אמר גט זה שאכתוב לאשתי בטל הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו הרי זה בטל וכתב אחרי כן גט ונתנו לה אף ע"פ שביטל המודעא קודם שיכתוב הגט ויתנו לה הרי הגט בטל (ה) [א] אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים לבטל גם זה הרי הם בטלים והוא אומר כן ואח"כ אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה (ו) כדי שלא יבא לבטלו ולא המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין ע"כ והמגרש אשתו מרצונו אין כאן חשש אם לא יבטל מודעא דכיון דדעתו מגרש אינו חשוד לקלקלה (ז) בידי שמים עכ"ל א"א הרא"ש ז"ל ומ"מ לכתחלה טוב הוא

בו אונס אין בדבריו כלום וזה שכתבנו נראה עיקר וכך מכוון דברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש וכן נמי כל היכא דידעינן באונסיה אף ע"ג דלא מסר מודעא גיטו ומתנתו בטלים עכ"ל. והריב"ש בתשובה האריך בדיני מודעא וביטול הגט וכתבתיה בסי' קמ"א: **כתב** א"א ז"ל ואם מסר מודעא ואמר אף אם אבטלנה לא תבטל וכו' דברי הרא"ש הם בפ' השולח וכתב עוד שם על דברי הרמב"ם וז"ל ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעא ואולי שכך פירש דבריו מתחלה כתב אף ע"פ שביטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא בסתם או מודעא דמודעי קיימא לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשא"ל אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם הדברי' לבטל זה הגט הרי הן בטלים ואמר הן או ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל ועיין דבריו בתשובה כלל כ"ג בסי' ח' בסוף דיני יבמים ונ"י כתב בפרק חזקת כתב ה"ר יונה אם אנסוהו עד שביטל המודעא שמסר מכרו קיים וכן הדין בגט ומתנה ואם המוכר מוסר מודעא על המכר ועל הביטול שיבטל המודעא באונס כיון שאנסוהו לבטל כל המודעות הרי נתבטלו ביטולו ואגב אונסו גמר וביטלה ואין כח מסירת המודעא על הביטול יתר מכח מסירת מודעא על המכר שאנו דנין בו ואומרים כשמבטל מודעא מתוך האונס גמר בלבו והקנה וכן דעת רבותי ולענין גט יש לחוש בדבר ולהחמיר עכ"ל ודברי תימה הם היאך עלה על דעת לומר כן הדין בגט ומתנה דהא א תליוה ויהיב או גירש לאו כלום הוא והרשב"א בתשובה כתב דברי הרמב"ם וכתב עליהם ול"נ שאם מסירת מודעא על ביטול מודעא מבטלת ביטול מודעא גם כשיאמר לשון זה (מה) הועיל דדילמא אף הוא מסר מודעא אף על ביטול כזה וא"ת כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל כל מודעא שקדמה לו בלב שלם אף אנו נאמר דאפי' כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו בלב שלם כל מודעא שמסר ואני אומר להוציא מיד כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסול כל עד שיעיד שמסר מודעא לפניו וא"ת מה יועיל לענין איסורא אם יעידו עדים כבר העידו אני אומר כל שהוא פוסל עדיו אף הוא מבטל כל מודעא לגמרי וכאותה שאמרו (גיטין עו:) באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי ב באומר נאמנת עלי לומר שלא פייסתי אלמא כל שהוא מאמינה אינו טורח לבא ולא לפייס וטעמא דמילתא דכיון שאינו יכול לקלקלה בב"ד אינו מצוי לקלקלה בידי שמים וכדאיתא בירושלמי וה"נ כיון שהוא פוסל עדיו אינו יכול לקלקלה בב"ד אף הוא גומר בלבו ומבטל כל המודעות שקדמו לו שאינו מצוי לקלקלה בידי שמים כנ"ל עכ"ל וכתב ה"ה בפ"ו על דברי הרשב"א ודע שקושייתו על דברי רבינו אינה מוכרחת ולא מכרעת לפי שאחר דבריו האחרון אנו הולכים וכיון שהוא כולל כל מה שקדם כל מה שאמר נכלל בדבריו האחרונים והכל בטל גם הר"ן כתב שבמה שהזכיר הרמב"ם נראה שהוא מספיק לכל מודעות שמסר ומ"מ כתב ה"ה נהגו בארצותינו לפסול עדים כמו שכתב הרשב"א (ג) וז"ל תיקון הגט להרשב"א שכתוב בסוף גיטין להר"ן וצריך שיבטל הבעל קודם כתיבת הגט כל מודעי שמסר על הגט ויאמר כן הריני מבטל כל מודעא שמסרתי על גט זה וכן אני מבטל כל דבר שגורם כשיתקיימו אותם דברים ביטול לגט זה וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר על הגט שיבטל הגט מחמתו והרי אני פוסל כל עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבוטל מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה מחמת אותה מודעא או אותו דבר ויכתבו העדים בשטר בפני עצמו להעיד שהוא ביטל בפניהם בענין זה כל מודעא או דיבור שאמר או שמסר על הגט שכתב לאשתו פלונית עכ"ל והר"ן כתב בפרק חזקת על דברי הרשב"א דתקנת ביטול מסירת מודעא לענין מכירה הוא דפוסל עידי ביטול ואני אומר שאם מסר מודעא אף על פיסול עדים זה אכתי לא מהני שאם פיסול זה מחמת אונסו הוא שפוסל וכבר קדם ומסר מודעא עליו לפיכך נראה לי דכל דידעינן באונסיה ומסר מודעא על המכר ועל כל הביטולין שיעשה ואף על פיסול עדים הרי המכר בטל ואין לו תקנה עכ"ל וכן כתב נימוקי יוסף בשמו:

והריב"ש בתשובה בסימן תפ"ב כתב על דברי הרמב"ם שהם אמת ונכון ואחר כך כתב דברי הרשב"א ואח"כ כתב ובנדון זה כבר פסל כל עדים שיעידו על מסירת מודעא וא"כ המודעא בטלה אם לא היתה בלשון כולל ואף אם הביטול לא היה בלשון כולל ואם המודעא היתה בלשון כולל אם הביטול היה ג"כ בלשון כולל המודעא בטלה ג"כ והחליצה קיימת וכשרה וכ"ש שפסל עדים שאין כאן בית מיחוש לדברי הכל אמנם אם המודעא היתה בלשון כולל שמוסר מודעא על כל ביטול והביטול אינו במאמר כולל שיכלל בכללו ביטול כל מ"ש קודם אז המודעא קיימת והביטול אינו מועיל ונמשך מזה שהחליצה פסולה וכל זה במי שלא ידענו שהוא אנוס אבל אם ידענו שהוא אנוס חליצתו פסולה ואף ע"פ שביטל המודעא והמודעא כאילו אינה כיון שביטל מ"מ האונס במקומו עומד ופוסל החליצה עכ"ל ועיין עוד בתשובותיו סימן שנ"ח:

והר"ן בתשובה סימן מ"ה כתב על דברי הרשב"א שראייתו מדתנן בפרק מי שאחזו ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום ואקשינן ליחוש שמא פייס ומתרץ באומר נאמנת עלי שלא פייסתי וזו הראיה אפשר למי שגורס בה כל זמן אבל למי שגורס בה ע"מ והוא גירסת הגאונים יש לדון הרבה אחר ראיה זו וכו' וידעתי שלא הודו לו כל סייעתו ואף חכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו עד כאן לשונו: ועל מ"ש הרמב"ם ולא יניחוהו לילך עד שיגיע גט לידה כדי שלא יבא ויבטלו והזכירו רבינו בסמוך כתב ה"ה והטעם לפי שאם יבטלנו אפי' אחר אמירת דברים אלו בטל הוא שהכל הולך אחר דבריו האחרונים וזה פשוט וה"ה אפי' אם פסל עדים כדברי הרשב"א ואחר כך בטלו בטל הוא ומ"מ לכתחילה טוב הוא שיבטל מודעא ואפי' בהמגרש מרצונו כ"כ ג"כ המרדכי בהשולח וגם ה"ה בספ"ו על מ"ש הרמב"ם שהכותב לאשתו גט ונתנו לה אין אומרים שמא מסר מודעא על גט זה אלא הרי הוא בחזקת כשרות ותינשא בו כתב ומ"מ נהגו להצריך ביטול כל מודעות לכתחלה מפני קלקול הדור ומפני הרמאין וכן ראוי לעשות ואף מדברי הגאון נראה שהיו נוהגין כן עכ"ל (ג) עיין בתשובת הרשב"א

המודעא דאתי דיבור האחרון ומבטל דיבור הראשון וזהו שכתב הרא"ש ואם מסר מודעא וכו' עד ועל כל התנאים שהתנה דהכל הולך אחר דיבורו האחרון וזהו נמי דעת הרמב"ם שסובר דאם דיבורו האחרון הוא וכל דבר שאבטל בו מודעא זו ה"ז בטל וכתב אח"כ הגט ונתנו לה וכולי הרי הגט בטל אבל אם דיבורו האחרון קודם כתיבת הגט שמבטל כל הדברים שגורמין ביטול הגט ואח"כ כותב הגט וחותמו ונותן הגט לידה ה"ז גט כשר ולא יניחוהו ללכת כי שמא יחזור מדעתו ויבטל כל הבטולים ואתי דיבור האחרון ויבטל הראשון ולא יהא גיטו גט כלל ולא ידעתי למה כתב הרא"ש דלא כהרמב"ם דלפע"ד אין כאן מחלוקת כלל בין הפוסקים וכך פירש המגיד לדעת הרמב"ם שאחר דברי האחרון אנו הולכים וכולי אלא דקשה לפי זה הא דמשמע מדברי הרמב"ם דמחלק בין שהיה ביטול המודעא בלשון פרט ובין שהיה בלשון כלל ואם אחר דברי האחרון אנו הולכים מה לנו בין שהוא בלשון פרט ובין שהוא בלשון כלל וגם הרשב"א לא נתיישב לו חילוק זה שמחלק הרמב"ם בין לשון כלל ללשון פרט ומביאו בית יוסף ולכן נראה דשני חילוקים נינהו דבזה ודאי התיישב על נכון והוא דפשיטא דאין חילוק בין לשון כלל ללשון פרט לעולם אנו הולכין אחר דברי האחרון ומיהו אין זה אלא היכא דהמודעא ביטול המודעא ומסירת המודעא על הביטול וכשחזר ומבטל המודעא על הביטול עד סוף כל מודעי דמודעי הכל הוא בלשון פרט או הכל הוא בלשון כלל התם הוא דהכל הולך אחר דיבורו האחרון דאתי דיבור האחרון ומבטל דיבור הראשון אבל כשהמודעא בלשון כלל והביטול בלשון פרט ה"ז גט בטל ואם המודעא בלשון פרט והביטול בלשון כלל הגט כשר ובזו אין הולכין אחר האחרון אלא אחר לשון כלל וכך הבין הריב"ש כמ"ש בתשובה סי' תפ"ב ומביאו ב"י:

ומ"ש לכתחילה טוב הוא וכו' נראה דה"ק דאף על פי דאין צריך לבטל מודעא דאין חוששין כשמגרש מרצונו שיקלקלה בידי שמים אפ"ה טוב הוא

דרכי משה

מהלכות גירושין: (ב) אבל אנו נוהגין כדברי הרא"ש וצריך עיון למה הביא רבינו בעל הטור דברי הרא"ש והרמב"ם כאילו היתה מחלוקת ביניהן דהרי הרא"ש פרק השולח פירש דברי הרמב"ם דס"ל כותיה ועיין בדיני מסירת מודעא בח"מ הלכות מכירה: (ג) מצאתי כתוב בשם מהרי"ל פעם אחת שכח לבטל המודעא ואמר אח"כ מה בכך ידעתי שזה הגט ניתן

דרישה

סי' קלד [א] **אם** כן מה תקנת דבר זה כו' וכתב הרא"ש ולדבריו לא הבנתי תקנתו כולי ואולי שכך פירוש דבריו כו' עד ומועיל הביטול וקשה לי א"כ למה כתב דלא כהרמב"ם הא גם להרמב"ם מועיל ביטול מודעי דמודעי כמו להרא"ש לפי מה שמחלק הרא"ש בדבריו בשלמא להרא"ש לא קשיא כ"כ די"ל שס"ק הרא"ש שמתחלה כתב דלא כהרמב"ם דמשמע מדבריו דביטול מודעי דמודעי אינו מועיל ואחר כך כתב שדברי הרמב"ם בעצמו סתרי אהדדי ואולי שכך פירוש דבריו כו' וממילא אין אני מחולק עמו אבל לרבינו קשה שמביא דברי הרא"ש הראשונים שמשמע שהרא"ש אינו סובר כהרמב"ם ולא מביא דבריו האחרונים שמשמע מהם שאינו מחולק עמו ומדלא הביאה משמע שאף לפי האמת יחלוק הרא"ש עם הרמב"ם והדרי קושיא לדוכתא למה והא לפי המסקנא שמסיק הרא"ש יש להשוות דעתן והוא מוכרח לומר מכח דאל"כ סתרי דבריו דהרמב"ם אהדדי וא"ל דלהרא"ש ורבינו קשיא להו קושיתו של הרשב"א שאכתוב לקמן ולכך כתבו דלא כהרמב"ם ולא בא הרא"ש אלא ליישב שלא תקשה דברי הרמב"ם שסותרין זה את זה וזה אינו דהא קושייתו של הרשב"א גם על דברי הרא"ש ורבינו יש להקשות ואין תקנה אלא א"כ שיפסול העדים וכמ"ש הרשב"א והם לא הצריכו שיפסול העדים ואדרבא משום דמשמעות הרמב"ם הוא דאין מועיל ביטול מודעי דמודעי מש"ה כתב הרא"ש דלא כהרמב"ם משום דס"ל לקולא דמועיל ביטול באומרו עד סוף כל מודעי אבל לאחר שכתב הרא"ש ישוב לדברי הרמב"ם א"כ שניהם ס"ל בדין הזה ואין חילוק ביניהם אלא במבטל הלשון שהרי כתב הרא"ש דדוקא בביטל מודעי סתם אינו מועיל הא אם אינו ביטל סתם אלא ביטל כל מודעי דמודעי מועיל. ומש"ה ג"כ א"ל דמ"ה לא כתב רבינו ישוב הרמב"ם משום דס"ל דאף לפי האמת דברי הרא"ש אינם כדברי הרמב"ם שהרמב"ם היקל בתקנה ואינו מצריך לומר עד סוף כל מודעי דז"א שהרי משמעות לשון הרא"ש דכתב שלא כדברי הרמב"ם הוא משום דמדברי הרמב"ם משמע שאין מועיל ביטול מודעי דמודעי. ושמא י"ל שרבינו סובר שאפי' לפי ישוב שכתב הרא"ש על דברי הרמב"ם אפ"ה לא ישוו דעתם שבלא"ה דברי הרמב"ם צריכין ביאור שכתב ז"ל אמר גט זה כו' וכל דבר שאבטל מודעי זו כו' ואח"כ כתב אע"פ שביטל המודעי קודם שיכתוב הגט כו' הגט בטל דיש להקשות פשיטא שהגט בטל דהא הוא בשעת מסירת מודעי אמר "וכל "דבר "שאבטל בו מודעא כו' ובשעת מעשה לא ביטל אלא המודעא גופא אלא ע"כ אנו צ"ל דה"ק אע"פ שביטל המודעא ר"ל שאמר המודעא יהא בטל מה שאמרתי וכל דבר שאבטל בו כו' ג"כ יהא בטל אינו מועיל וזהו שדקדק בלשונו וכתב אע"פ שביטל "המודעא "בהא ר"ל המודעא שניכר דהיינו מודעי דמודעי אפ"ה אינו מועיל עד שיאמר כל הדברים שמסרתי שגורמין כו' או העדים יאמרו כן והוא יאמר הן דזה מועיל יותר ולכן כתב הרא"ש דלא כהרמב"ם כו' ר"ל אני סובר שאם בטל מודעי דמודעי דמהני וזה הוי דלא כהרמב"ם שהרמב"ם סובר שאם מבטל כך אינו מהני לבטל מודעי דמודעי עד שיאמרו העדים אמור בפנינו שכל דברים כו' דדוקא דזה מועיל לבטל מודעי דמודעי. וז"ל הב"מ הרשב"א כתב על דברי הרמב"ם ז"ל ול"נ דאם מסר מודעא על ביטול מודעא מבטל ביטול מודעא גם כשאומר וכו' מבואר בב"י עד שאני אומר שכל שפוסל עידיו הוא מבטל מודעא לגמרי עכ"ל וכן המנהג לפסול העדים כמ"ש הרשב"א (ואנו נוהגים כדברי הרא"ש ד"מ כ"פ) אבל דע שקושייתו על דברי רבינו אינו מוכרח לפי שאחר דבריו האחרון אנו הולכים וכיון שהוא כלל כל מה שקדם

כל

פרישה

שאנוס הוא אלא שהוא מסר מודעא ואמר שאנוס הוא בזה שומעין לו כשאמר כך מבטלה אותה מרצונו הטוב: (ד) אם ביטל מודעא כו' יש מצריכין לומר בביטולו ז' פעמים לשון מודעי (אבל לא יאמר הרי אני מבטל מודעי עד עולם דהוי משמע דלעולם תהא המודעא בטל ולכן צ"ל ג"כ מודעי "דמודעי דאז משמע דלעולם קאי על ביטולי דביטול מודעי ר"ן פרק הכותב דף תקי"ג כ"פ): (ה) אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו העדים כו' וכתב הרא"ש בפ' השולח וז"ל ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעי ואולי שכך פירושו שמתחלה כתב אע"פ שבטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא סתם או מודעא דמודעא קיימת לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשאמר ליה אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כו' ואמר הן או ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל ועד"ר: (ו) כדי שלא יבא לבטלו שאע"פ שכבר אמר דברים הנ"ל מ"מ הכל הולך אחר דברים אחרונים: (ז) בידי שמים ר"ל בדבר עבירה:

אבל

חרושי הגהות

קלד א הא דתליוה ויהיב או גירש מבואר ברי"ף ורא"ש פרק חזקת הבתים (מח.): ב כל א' תי' בפ"ע הוא בגמרא אמנם בגמרא דידן ליתא להך נאמנת שלא פייסתי אבל גירסת הב"י

הוא שיבטל מודעא ואפילו במגרש מרצונו והא דאינו גט [ב] כשהיה אנוס דוקא כשאנסוהו שלא כדין אבל אנסוהו כדין כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה ואנסוהו ב"ד עד שהוציאה הוי גט ומצוה על כל ב"ד (ח) שבכ"מ ובכל זמן לכופו לגרשו [ג] ואם מסר מודעא תחילה כדי לבטלו (ט) משמתינן ליה ואפי' אנסוהו שלא כדין שאינו גט להתירה פוסלתה מיהא מן הכהונה (י) ואם אנסוהו עכו"ם לגרש אפילו אנסוהו כדין שחייב להוציא אינו גט להתירה אלא לפוסלה

הרשב"א סי' תקע"ג: **והא** דאינו גט כשהוא אנוס דוקא כשאנסוהו שלא כדין וכו' בס"פ המגרש (סח) תנן גט המעושה בעכו"ם פסול ובישראל כשר מפרש בגמרא (דף פח:) דהא דבישראל כשר היינו דוקא כשאנסוהו כדין אבל אנסוהו שלא כדין פסול ולשון רבינו שכתב והא דאינו גט כשהוא אנוס אינו מיושב דמשמע דקאי אמאי דקאמר לעיל שאם מסר מודעא ואמר דעו שאני אנוס אינו גט והא קאמר דהיינו כשאנסוהו שלא כדין אבל אנסוהו כדין הוי גט אע"פ שלא ביטל המודעא והא ליתא דאפילו אנסוהו כדין צריך שיבטל המודעא בפירוש כדתנן בערכין בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והיינו ודאי באותן שכופין כדין ומפרש רב ששת דעד שיאמר רוצה אני היינו שיבטל המודעא בפירוש אלמא דאפילו אנסוהו כדין כל שלא ביטל מודעתו בפי' אינו גט לכן יש לפרש דברי רבינו דלפי שהזכיר לעיל שאם אמר גט זה שאני נותן דעו שאני אנוס בו ולכן אני אומר בפניכם שיהא בטל הרי זה בטל דמשמע שאם נאנס עליו אינו גט כתב דהיינו דוקא באנסוהו שלא כדין ואפי' אמר רוצה אני אבל אנסוהו כדין עד שיאמר רוצה אני ואם מסר מודעא אנסוהו עד שביטל הוי גט אחר כן מצאתי להר"ש בר צמח בסי' א' שכתב בתשובה שלשון זה שכתב רבינו הוא מסודר שלא על נכון דמשמע מדבריו שכל מ"ש למעלה היינו בלא ביטל לא הוי גט ובביטל הוי גט איירי במי שאנסוהו שלא כדין וליתא שאם אנסוהו שלא כדין אפי' ביטל מתוך האונס לא הוי גט כשר דהוי גט מעושה בישראל שלא כדין ועוד דמשמע מדבריו דכדין אפי' לא ביטל הוי גט וזה טעות ג"כ דכדין בעינן דמבטל למודעא ואע"ג דארלי והכי ה"ל למיכתב ה"מ כי מסר מודעא אבל בדלא מסר מודעא אם אנסוהו שלא כדין פסול וכדין כשר ומצוה לכופו וכו' סוף דבר סידור ענינים אלו בזה המקום אינו נכון כלל וטעות סופרים הוא ואין ללמוד ממנו עכ"ל:

הוא דשמא אנוס הוא ואיכא אינשי דידעי באונסיה וכל היכא דאנסי ליה אע"ג דלא מסר מודעא ואנן נמי לא ידעינן באונסיה הגט בטל וכדכתב הר"ן בפרק חזקת ומביאו ב"י ולפיכך טוב הוא שיבטל מודעי לכתחלה אפי' במגרש מרצונו אעפ"י שאינו צריך וכבר כתבתי בסוף סעיף א' דלה' המגיד לעולם צריך לבטל לכתחלה אפילו במגרש מרצונו:

והא דאינו גט כשהוא אנוס דוקא כשאנסוהו שלא כדין וכולי כתב ב"י דלשון רבינו אינו מיושב דמשמע דקאי אמאי דקאמר לעיל וכולי עד סוף הדיבור אבל למאי דפרישית בסמוך הוא מיושב ומסודר על נכון והוא דאמאי דכתב דלכתחלה טוב הוא שיבטל מודעי ואפילו במגרש מרצונו משום דיש לחוש דילמא אנוס הוא ואף ע"ג דלא מסר מודעא הגט בטל על זה אמר והא דאינו גט כשהוא אנוס אפי' לא מסר מודעא דוקא כשאנסוהו שלא כדין אבל אנסוהו כדין הוי גט דכיון דלא מסר מודעא אין צריך ביטול מודעא וכיון שאנסוהו כדין אין כאן בית מיחוש:

ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה תמה ב"י למה כתב רבינו משמתינן ליה דהא בגמרא לא קאמר אלא דמנגדינן ליה ותו דלעיל בסימן כ"ו כתב ע"ש הרא"ש דאין מלקין אלא על המקדש בביאה ולא באיכך וכיון שאין מלקין כל שכן שאין משמתין דחמירא מנגידא ועוד לקמן בסימן קמ"א כתב על שם הרמב"ם דמכין אותו מכת מרדות ונראה דרבינו לאו מדין התלמוד קאמר דמשמתינן דפשיטא דפטור אפילו ממלקות אלא מפני קלקול ופריצות הדור קאמר דיש להחמיר עליו ומשמתינן ליה וכמו שכתב הרא"ש בתשובה ומביאו ב"י:
העדים

ומצוה על כל בית דין שבכל מקום וכו' בס"פ המגרש (שם) אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטי א"ל והא אנן הדיוטות אנן כלומר שאין מומחין אלא סמוכים דמיקרו אלהים ודיינים ואין סמוכין בח"ל א"ל שליחותייהו דבני א"י עבדינן וכתב הר"ן ואפי' בזמן שאין מומחין בארץ ישראל מסתמא שליחותא דקמאי עבדינן:

ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה בפ"ק דקידושין (יב:) וביבמות בפרק ר"ג (דף נב.) דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכו' ואמאן דמסר מודעא אגיטא וכתבו התוס' בפרק ר"ג דמסר מודעא אגיטא אפי' היה מבטל כל מודעות מ"מ היה מלקה אותו משום מוציא לעז על הגט דאיכא דשמע במודעא ולא שמע בביטול ורש"י פי' בפרק ר"ג דמסר מודעא כגון גט המעושה בישראל ומוציא לעז על בניה וכתב ה"ה בפ"ו שלא ידע למה הוצרך לכך שהרי מודעא אפי' בלא אונס הוא וכ"ל דלרבותא נקט רש"י גט המעושה דהא ודאי כפוהו עד שביטל המודעא בפירוש דלא הועילו מעשיו ואפ"ה מנגדינן ליה מטעם שכתבו התוס' וכ"ש בגט שאינו מעושה דמסתמא לא א"ל שיבטל המודעא דאהנו מעשיו והגט בטל דפשיטא דמנגדינן ליה א"נ אורחא דמילתא נקט דכל שמגרש מרצונו א"נ למסור מודעא ומהאי טעמא נמי כתב רבינו דין זה גבי גט מעושה אע"ג דבכל ענין שמסר מודעא מנגדינן ליה מיהו תמיהא לי למה כתב רבינו משמתינן ליה ובגמרא לא אמרינן אלא מנגדינן ליה וכ"כ הרמב"ם בפ"ו וידוע דשמתא חמירא מנגידא כדאיתא בפרק מקום שנהגו (נב.) ועוד שכ' הרא"ש סס דהאידנא נהוג עלמא כנהרדעי דאמרי לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה ובשל סופרים הלך אחר המיקל ולמה רבינו סתם כאן דבריו דלא כהרא"ש היפך מנהגו וגם על רבינו ירוחם יש לתמוה שכתב בזה שהסכימו כל הפוסקים דמנגדינן ליה כרב ולא כנהרדעי מצאתי בתשובת הרא"ש כלל כ"ג על אחד שנדוהו ב"ד על שמסר מודעא על החליצה והשיב יפה ויפה עשו לו ב"ד שנדוהו על שהוציא לעז על החליצה שלא כדין כדאמרינן דרב מנגיד אמאן דמסר מודעא אגיטא ואם אנסו אדם שלא כדין לתת גט ומסר מודעא בכה"ג לא הוה רב מנגיד ליה כי יפה עשה שמסר מודעא לבטל הגט כיון שאנוס היה אלא איירי בגט מעושה כדין והלך ומסר מודעא ובשעת נתינת הגט בטל כל מודעא אותו היה רב מנגיד משום דילמא איכא אינש דידע במודעא ומוציא לעז על הגט וכן בנדון זה כיון דידע שהוצרך לבטל כל המודעות שעשה לא ה"ל למסור מודעא תחלה ולא עוד אלא שהוסיף על חטאתו פשע והחזיק עצמו ושלח כתב ידו לב"ד וידע שאינה כלום כיון שביטל כל המודעות שעשה אלא שכיון להוציא לעז על החליצה שלא כדין ויפה עשו לו ב"ד בנידוי ובהכרזה ובכל מה שיכלו להחמיר עליו עכ"ל ואולי כי על תשובה זו סמך רבינו ואין משם ראיה דמשמע מינה שדרך קנס וחומרא כתב כן להחזיק ביד הדיינים שנידוהו אבל שורת הדין אינו חייב לרב אלא נגידא ולא שמתא וללישנא דנהרדעי אינו חייב לא זה ולא אותו:

ואפילו אנסוהו שלא כדין שאינו גט להתירה וכו' בסוף פרק המגרש (דף פח.) תנן גט המעושה בעכו"ם פסול ובישראל כשר ובעכו"ם חובטים אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך ובגמרא אמר רב נחמן אמר שמואל גט מעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל ובעכו"ם כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו ופירש"י פסול. להתירה לינשא ופוסל מן הכהונה משום ריח גט: ושלא כדין. בישראל דאמרינן פסול היינו כשאמר רוצה אני וגם שביטל המודעא או לא מסרה דאי מסרה ולא בטל אפילו כדין אינו גט כלל כמו שכתבתי בסמוך וכן בעכו"ם לא"ד פסול מדרבנן כמו שיתבאר בסמוך היינו נמי כשאמר רוצה אני וגם ביטל המודעא או לא מסרה דאי מסרה ולא בטל גט בטל הוא אפי' בישראל. וגרסינן תו בגמרא (שם) מה נפשך אי עכו"ם בני עשוי ניניהו ליתכשר אי לאו בני עשוי ניניהו מיפסל נמי לא ליפסל אמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעכו"ם כשר ומ"ט אמרו פסול שלא תהא כל אחת תולה עצמה בעכו"ם ומפקעת עצמה מיד בעלה אי הכי שלא כדין נמי אפי' ריח הגט אין בו וניהוי שלא כדין דישראל ולפסול אלא הא דרב משרשיא בדותא הוא וטעמא מאי כדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין בכדין דישראל לא מיחלף פירש"י בדותא הוא. דודאי לאו בני עשוי ניניהו: כדין. דעכו"ם שעישוהו וכדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוא גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתו למימר ישראל שעישוהו כדין לא פסול והוא גיטא מעליא הוא עכ"ל משמע בהדיא דכדין דעכו"ם מדאורייתא נמי מיפסל ולישנא דרב נחמן נמי הכי דייק דקאמר פסול ופוסל דמשמע דלית ביה שום צד גט אלא שפוסל בכהונה ולפיכך יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ב דכדין בעכו"ם פסול הוא ולא בטל ואיפשר דס"ל דאע"ג דאמרינן הכא דהא דרב משרשיא בדותא היא כיון דחזינן דבפרק חזקת (מח:) פריך תלמודא ממתניתין דגט המעושה ומשני הא איתמר עלה אמר רב משרשיא דבר תורה אפי' בעכו"ם כשר וכו' קי"ל כותיה ומ"מ קשה דלמאי דאיתמר הכא בדוכתא דבדותא הוא אית לן למסמך טפי ואפי' איבעיא למיחש להכא דפרק חזקת הויא לה ספק מגורשת ולמה כתב פסול דהיינו פסול דרבנן ואם נישאת לא תצא כדין פסול הנזכר באותם הלכות כמבואר בדבריו בפ"י ומאי דתנן ובעכו"ם חובטין ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך כתב הרא"ש פר"ת האי דקאמר ובעכו"ם חובטין אותו קאי אהא דקאמר ובעכו"ם פסול לאשמועינן דאפי' בכהאי גוונא פסול דלאו בני עשוי ניניהו וטוב חזר בו ופירש בעכו"ם כילד יעשו שיהיה כשר חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך דלפניהם ולא לפני עכו"ם היינו כשהעישוי ע"פ דייני עכו"ם אבל אם העישוי ע"פ דייני ישראל אפי' אם עכו"ם כפוהו לא מיקרי לפני עכו"ם וכן פי' בה"ג וכן נראה עכ"ל וכ"כ התוס' והרשב"א דכיון שהעכו"ם אינם חובטין אותו אלא ע"פ ישראל כשר וכן משמע בירושלמי וכן פי' הרשב"ס בפרק חזקת וכן דעת הרמב"ם בפ"ב מהלכות גירושין. מי הם אותם שכופין להוציא יתבאר בסי' קנ"ד:

בענין לשון מסירת מודעא כתב הרמב"ם בפ"ו מהל' גירושין מי שאמר לשנים גט שאני כותב לאשתי בטל הוא וכתב אחר כן גט ונתנו לה בפני שנים אחרים הרי זה בטלו וזו היא מסירת המודעא על הגט וכן אם אומר להם כל גט שיכתוב לי פלוני בטל או כל גט שאכתוב בב"ד פלוני ה"ז בטל או כל גט שאכתוב מכאן

פרישה

(אבל אנסוהו כדין פירוש כגון שהיה מאותם שמחייבין אותו להוציא כ"פ): (ח) שבבל מקום ובכל זמן ר"ל אפי' בח"ל דליכא מומחים ואפילו בזמן הזה דליכא מומחין אפי' בארץ ישראל מ"מ אנן שליחותייהו דקמאי שהיו בארץ ישראל עבדינן ר"ן: (ט) משמתינן כו' הב"י תמה על רבינו שכתב משמתינן ליה ובגמרא לא נזכר אלא מלקות שהוא קיל משמתא והטעם מפני שגורם להיות ממזרים שהרי הגיע הגט לידה ותנשא ואחר זמן יבאו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שנכתב הגט ונמצא הולד ממזר ואפי' ביטל המודעא בשעת הכתיבה אפילו הכי מנגדינן ליה דיש לחוש שמא איכא דידעי במודעא ולא ידעי בביטול ועד"ר: (י) ואם אנסוהו כו' אלא לפוסלה לכהונה פי' משום דעכו"ם אינן מן התורה לכוף את ישראל בדין לגט כדכתיב לפניהם ולכן אינו גט להתירה לאחר ומה שפוסלה לכהונה משום דגזרו אנסוהו כדין דעכו"ם משום אנסוהו כדין דישראל דאתי למימר דהם נמי אינו פסול לכהונה והתם אפי' גיטא מעליא הוא אבל שלא כדין משום כדין דישראל דלא מחליף שלא כדין אטו דכדין ואי אמרת מחליף בשלא כדין דישראל אתי למימר התם נמי דלא פסול לכהונה ובאמת פסול לכהונה. דשלא כדין דישראל גופיה גזירה אטו כדין דישראל וגזירה לגזירה לא גזרינן. ושלא כדין דישראל וכן כדין דעכו"ם דפסול לכהונה איירי כמי שאמר רוצה אני וגם ביטל המודעה אם מסר מתחילה רק שאנסוהו ע"ז דאל"כ לא הוי אפי' ריח הגט כ"פ): ואם

דרישה

כל מה שאמר בכלל בכלל בטל עכ"ל: [ב] כשהוא אנוס דוקא כו' ז"ל הר"ש בר צמח בתשובה על דברי רבינו ל' זה אינו מסודר על נכון דמשמע מל' שכל מ"ש למעלה דבלא ביטל לא הוי גט ובביטל הוי גט איירי במי שאנסוהו שלא כדין וליתא דאפי' ביטל מתוך האונס לא הוי גט כשר דהוי גט מעושה בישראל שלא כדין ועוד דמשמע מדבריו דכדין אפי' אם לא ביטל הוי גט וזה טעות ג"כ דכדין בעינן שיבטל המודעי אע"ג דארלי והכי ה"ל למכתב ה"מ כי מסר מודעא אבל בדלא מסר מודעא אם אנסוהו שלא כדין פסול וכדין כשר ומצוה לכופו כו' וב"י יישב לשונו בדוחק דלה"ק לפי שהזכיר למעלה שאם אמר זה שאני נותן דעו שאני אנוס כו' דמשמע שאם נאנס עליו אינו גט כתב דהיינו דוקא באנסוהו שלא כדין ואפי' אומר רוצה אני אבל אם אנסוהו כדין עד שיאמר רוצה אני ואם מסר מודעא אנסוהו עד שביטל הוי גט עכ"ל וע"ש ואף אחר שכתב ב"י יישוב זה הביא ל' הרשב"ץ והעלה שטעות סופר נפל בסידור לשון רבינו ואין ללמוד ממנו עכ"ל היינו לענין שילמוד כפי משמעות לשונו לפי הנראה שקאי אמסירת מודעא וביטול מודעא אבל לפי האמת יישוב ב"י עולה כהוגן ולא קאי אמסירת מודעי כלל אלא אהא שכתב בר"ס שאומר לפני עדים דעו שאני אונס כו' דמשמע כשהוא ידוע שהוא אנוס אינו גט ואפי' לא מסר מודעא מעולם היינו דוקא שאנסוהו שלא כדין ואז לא מהני ביטול מודעא והא דקאמר לעיל דמהני היינו דוקא כשהוא אומר כן שאנסוהו שלא כדין ואין אנו יודעין האמת אבל כשאנסוהו כדין והוא לא מסר מודעי או מסר מודעי וביטל מודעי גיטו גט ומצוה לכופו כו'. והא דסתם רבינו דבלא"כ צ"ל לתרץ וליישב מ"ש בריש הסימן ז"ל ואמר גט זה שאני רוצה ליתן לאשתי דעו שאני אנוס ליתנו ולכן אני אומר בפניכם שיהא בטל הרי הוא בטל כו' עד ואפי' אינו אומר אמת שאינו אנוס כיון שבטלו אינו גט דקשה כיון דאינו אנוס ואפי' הכי הוי מודעא למה כתב רבינו שתולה המודעא באמרו שהוא אנוס אפי' לא אמר שהוא אנוס אלא אומר בפני ב' דעו שהגט שאני רוצה ליתן לא יהא גט ואין דעתי לגרשה דודאי נמי לא הוי גט ונראה דזה פשיטא ליה לרבינו דהוי מודעא בגט ובמתנה אלא רבותא קמ"ל אע"ג דתלה המודעא וביטול הגט במה שהיה אנוס וה"א כשנודע אחר כך שאינו אנוס לא הוה מודעא קמ"ל דאפילו הכי הוי ביטול הגט דאנו מתרצין דיבורו וכוונתו דה"ל כאילו אמר אין זה גט כאילו הייתי אונס ה"מ דהוי מודעא וביטול הגט אפי' בלא אונס וה"ה דהוי ביטול הגט באונס בלא מודעא ולא נקט לעיל מודעא עם האונס אלא היכא דלא נודע האונס ובאמת הוא אומר שקר שאינו אנוס אלא שהוא אומר דעו שאין דעתי לגרש וכאלו נודע לכם שאני אנוס דאז בלי מודעא לא הוי גט וע"ז קאי ואמר דהא דאונס בלא מודעא לא הוי גט דוקא כשהוא שלא כדין אבל כדין הוי גט פירוש כשלא מסר מודעא תדע שהרי סיים רבינו וכתב ז"ל ואם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה עד דמבטל המודעא וכמ"ש בסמוך ודו"ק: [ג] ואם מסר מודעא מתחלה כדי לבטלו משמתינן ליה ה"מ דלפני זה מיירי כשלא מסר מודעא ומש"ה מסיק וקאמר דאם מסר מודעא משמתינן ליה עכ"ל. תמה ע"ז ב"י בכמה תמיהות וז"ל בפרק קמא דקידושין וביבמות פרק י"ג דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה כו' ואמאן דמסר מודעא אגיטא וכתבו התוספות ואפילו היה מבטל כל מודעות כו' וכ' ס"ס וכו' עד ולמה רבינו סתם כאן דלא כהרא"ש היפך מנהגו כו' עכ"ל ב"י. ואני
אוסיף

כתב הר"ן בריש הכותב עד עולם לא סגי ולריך למיכתב בביטול כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם דאי לא מפרשינן דעד עולם לא קאי אלא אביטול מודעי אבל לא אמודעי דמודעי ואי מסר מודעא על ביטול מודעא עדיין לא נתבטלה עכ"ל ויש ללמוד מכאן לגיטין לדעת הרא"ש אבל לדעת הרמב"ם והרשב"א אע"פ שלא ביטל מודעי דמודעי לית לן בה שכיון שביטל כל הדברים הגורמים לבטל הגט להרמב"ם או פסל עדים להרשב"א שוב אינו לריך להזכיר מודעי דמודעי כנ"ל (ד):

כתוב בסמ"ג בהשולח שנינו שהשליח שנטל הגט להוליך לאשה שיכול הבעל לבטל עד שיגיע ליד האשה ואף לאחר שבטלו קי"ל כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו כשירצה ומפרש שם הטעם נהי דבטליה לשליחותיה דשליח גט גופיה מי בטיל לפי לשון התלמוד שאומר כן משמע שאין כח לבטל לבעל גוף הגט עצמו ובקידושין פרק האומר כתוב שם בכל הספרים בטעמו של ר"ן נהי דבטליה לשליח מתורת גט לא בטליה משמע אבל אם בטל הגט בפירוש מודה רב נחמן שבטל וגירסא זו תפס הרמב"ם עיקר בפ"ו ויש לדקדק לפי זה מה מועיל ביטול מודעא שנוהגין עתה לעשות בשעת נתינה והלא יש לחוש שביטל גוף הגט ומודה רב נחמן שאינו יכול לחזור לגרש בו וכתב הרמב"ם וז"ל שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל הדברים שמסרת וכו' ואח"כ אומר להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו ובספר התרומה כתב ר"ב שלאחר שאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום אינו יכול לבטלו שלא בפניהם כיון שלוה להם לעשות מעשה וכן משמע ג בהשולח לפיכך אם קודם שנגמר הגט או לאחר שנגמר בטלו הבעל לפניהם אז אין מועיל ביטול מודעא עכ"ל ודבריו מבוארים להרמב"ם מש"ה קאמר שלא יניחוהו לילך עד שיגיע הגט לידה כדי שלא יצא ויבטלנו כלומר ואם יבטלנו שוב לא יוכל לגרש בו אפי' אם יבטל המודעות דאיכא למיחש שמא ביטל גוף הגט ושוב אינו כשר לגרש בו ומטעם זה לא הזכיר הרמב"ם ביטול מודעות בשעת נתינה ובתיקון הגט להרשב"א שבסוף גיטין להר"ן כתוב כדברי הרמב"ם ובספר התרומה כתב דבביטול דשעת נתינה סגי ומ"מ נראה דיותר עיקר הוא מביטול דשעת כתיבה וגם סמ"ג בסדר הגט לא כתב ביטול אלא בשעת נתינה גם בהגהות פ"ב כתוב ולכך ראוי לבטל מודעא בשעת נתינה והתוס' בערכין פרק האומר משקלי עלי (כא: ד"ה האי) כתבו שנהגו העולם לבטל כל מודעי בשעת כתיבת הגט ובשעת נתינתו וכן כתוב בקונדריסין שהוא הנהיג לבטל מודעות קודם כתיבה וקודם נתינה (ה) ונראה לי דאפי' לדבריהם כל שמבטל מודעא קודם כתיבה ולא יצא מלפנינו עד שיגיע לידה אינו לריך לחזור ולבטל בשעת נתינה ואיפשר דאפי' בלא יצא מצרכינן ביטול נמי בשעת נתינה גזירה אטו היכא דיצא והראשון נראה יותר: כתוב בקונדריסין וטוב להשביע הבעל בשבועה ובחרם שלא ביטל הגט בשום ענין ושלא מסר שום מודעא ושלא אמר שום דבר שיגרום שום ביטול בגט וזה יעשה סמוך למסירת הגט בשעת ביטול המודעות עכ"ל ואיני יודע מה תועלת יש בשבועה זו כיון דאפי' יתברר שמסר מודעא כשיבטל עכשיו סגי מיהו לדעת הרמב"ם אם יצא בין כתיבה לנתינה שייך להשביעו שלא ביטל גוף הגט דאם איתא שביטלו אינו יכול לגרש בו ולריך להכתיב גט אחר (ו). אם מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ ביטל המודעא ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כתבו רבינו בסימן קל"ח. כתב ה"ר מיימון נואר שנשאל על ראובן שקנס עצמו במאה זהובים לאדון העיר אם יחזיר את אשתו ולא יגרשנה ואח"כ גרשה בביטול כל מודעי והשיב לא אמרינן גט מעושה אלא כשכפוהו שלא מדעתו בדבר שאינו רוצה לעשות וכפוהו עד שעשה או הפחידוהו להפסידו אם לא יגרש אבל בנדון זה שהוא חייב עצמו במה שהוא רוצה לעשות אין זו כפייה שבכל זמן שהוא מגרש ברצונו מגרש ואע"פ שאין בידו להחזירה אם לא יפסיד לא הוה ליה אונס שזהו רצונו היה מתחלה לגרש וברצונו הוא מגרש והקנס שעשה ברצונו עשאו לחזק עצמו לגרש ולא ה"ל אונס וגבי מוליא אשתו משום שם רע אמרינן (גיטין מו:) באומר יאסרו כל פירות העולם עלי אם איני מגרשך היעלה על הדעת כשיגרשנה בנאמר שהיה אונס בעבור הקונם אין לנו לומר כן כיון שברצונו נדר כ"ש בנדון זה שבכל זמן שאינו מגרש (מחזירה) לא נתחייב בקנס לא יחזירנה ואם יגרש לא יפרע ואמרינן בפרק מי שאחזו (עז.) ע"מ שתתני לי ק"ק זוז הרי מגורשת ותתן ופסקו המפרשים אפי' לקח המעות בע"כ אין זה אונס שכבר נתרלה בזה כ"ש בנדון זה ומ"ש רבותינו הצרפתים שאם נשבע ליתן גט לריך שיתירו לו קודם שלא יהיה דומה לאונס סבירא ליה דמתני' דקונם כיון שתלה נדרו בדבר אחר שאמר כל פירות העולם וכו' אין בזה אונס כלל כשגירש אבל בנשבע לגרש דומה לאנוס שתלה הגט בשבועתו ובנדון זה נמי תלה גיטו בדבר אחר ואין אונס ועוד אמרינן בפ"ק דכתובות (ג:) דאין אונס בגיטין

לפוסלה לכהונה ואם אנסוהו שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו לפוסלה לכהונה אבל אם ב"ד של ישראל כופין אותו ע"י עכו"ם ואומרים לו עשה מה שב"ד ישראל אומרים לך וכופין אותו על כך הוי גט וכתב הרמ"ה דוקא בזה הלשון אבל אם עכו"ם כופין אותו ואומרים לו תן גט אע"פ שישראל אומר להם לכופו פסול ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דכיון שישראל אומר להם לכופו אפי' אם העכו"ם אומרין ליתן גט כשר:

העדים

משמע דכל שיתחייב ברצונו אין כאן אונס עכ"ל (ז). ועיין בתשובת הריטב"א שאכתוב בסוף סי' קנ"ד ועיין ברבינו ירוחם נכ"ד ח"א (ח). בתשובת הרשב"א שאלת ראובן בעל לאה וקרובי לאה היו בהסכמה שיגרש ראובן את לאה אשתו ונאותו זה לזה בקנס אלף דינר ושיגרש לזמן קבוע ואח"כ נתחרט ראובן ומיאן בדבר והללו מתרין בו מלד הקנס עד שהלך לגזבר להתפשר עמו ולא קבל ומחמת יראה זו גירש ראובן זה אלא שלא היה בקי למסור מודעא אם נדון גט זה כגט מעושה. תשובה נ"ל שגט זה מעושה ופסול כל שיודעין באונסו אע"פ שלא מסר מודעא שאין מסירת מודעא אלא היכא דשקל זוזי משום דסתמא דמילתא אגב אונסא וזוזי גמר ומקני כל שלא מסר מודעא אבל תליוה ויהיב לאו כלום הוא וא"ל מודעא כל דידעינן באונסיה ותליוה וגירש אינם גירושין דהא ליכא זוזי ואם נפשך לומר כתליוה ודבין הוא זה דכיון שקיבל על עצמו מדעתו קנס אלף דינרין ובנתינת הגט הרויח ממון זה הוי כמקבל ממון דעלמא לא היא שאין זה כמקבל ממון אלא כ יצול מהפסד ממון וגריע טובא דהפקעת שאר וכסות כדמוכח בגמ' בהדיא דהפקעת דברים אלו דמיפטר מינייהו ע"י הגט לא חשבינן להו כקבלת ממון עוד לו שאלת על נתינת הגט שבטלו הבעל קודם שיכתבנו ואחר שכתבו מסר מודעא עליו ועל ביטולו אם יבטל כל מודעא ומסר מודעות אלו בפני עידי הגט והם הלכו עמו ונתנו לה ויש אחרים שמכחישים אותם ואומרים שהם היו שם וראו שבטל כל מודעא והעדים הראשונים שהם עידי הגט מעידים שהם היו שם בשעת מסירה ולא בטל כלל ועוד מעידים שאותן עדים המעידים שבטל לא היו שם. תשובה יראה ודאי דבין כך וכך אינה יכולה לינשא ולא עדיפא משנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דקי"ל בפ"ב דכתובות (כב:) לא תינשא ומ"מ אני רואה שערעורה בעדים החתומים על הגט שחתמו והסכימו לעשות עולה ויותר ראוי לענשם מן הבעל שאין להם יתרון בזה כבעל הלשון ובאמת הדבר מכוער כתב הר"ש בר למח בתשובה בסימן א' נראה ברור שמה שעכבו האב מלאכת מהעיר אינה כפייה לגבי הבן חדא שאפי' היו חובטים לאב עד שיגרש בנו לא מיקרי עשוי ד שאפי' היה בנו שרחמי האב על הבן לא מיקרי עישוי ועוד שאפי' עכבו המגרש עצמו כדרך שעכבו אביו לא מיקרי עישוי כיון שלא חבשו אותו ולא הכוהו והיה הולך ובא ברצונו בתוך העירונית חוץ לעיר ובלבד שלא יעמיק דירתו ועוד שנראה שדירתו באותו מקום היתה עריבה עליו וכל עיקר לא היה מעתיק דירתו משם אלא כדי לעגן אותה אשה והעיכוב לא היה אלא כדי שיעמוד בנו לדין ואין זה אונס כלל וכתב עוד דאונסין שהם אונסא דמנפשיה אינן פוסלין בגט וראיה מדאמרינן בפרק חזקת (מז:) גבי תליוה וזבין ודילמא שאני אונסא דנפשיה מאונסא דאחריני וכתב עוד שאם מי שהוא חייב בכבודו הזקיקו לגרש גיטו גט מפני ב' דברים הא' שלא אנסו בהכאות והב' שאפי' אנסוהו אחרים ע"פ אביו וא"ל אל תסתיר דברי אביך הוי גט משום מצוה לשמוע דברי אביו כיון שלא היו דבריו לעבור על ד"ת והיו כדי להסתלק מן המריבה: וכתב עוד שם יש אונס אחר שאע"פ שהוא אנסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר א' והוא מעלמו כדי להנצל מאותו אונס מגרש מעלמו וזה אינו קרוי כפייה כיון שלא כפו אותו ממש להוליא וראיה מדאמרינן בירושלמי פרק אלמנה ניזונת אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות וכו' ה שמענו שמוליא שמענו שכופין פירוש שמענו שכופין בתמיה דיוליא לחוד וכופין לחוד דכופין ר"ל שהכו אותו ממש לגרש

דרכי משה

ביתן ברצון: (ד) ועיין בתשובת הריב"ש סימן תפ"ב וסימן שכ"ח אם מסר מודעא תחלה ואחר כך בטלו איזה לשון כולל לבטל הפעולה שעשה ואימת אינן בטלין והלוקים שם בזה: (ה) וכן הוא במרדכי דף תר"ט וכן הוא בסדר גיטין שלנו דחיישינן שמא מסר מודעא בין כתיבה לנתינה אף ע"ג שאין מניחין אותו לילך כדברי הרמב"ם מכל מקום לכתחלה עבדינן תרווייהו: (ו) ואין נוהגין בשבועה זו חדא דלא שבקינן לצאת בין כתיבה לנתינה ואף אם יצא אפשר דלא חיישינן כדעת ספר התרומה דס"ל דלא יוכל לבטל הגט שלא בפני העדים והסופר: (ז) וכן משמע בפסקי מהרא"י סי' קע"ג דאם קבל קנין לגרש אשתו הוי אונס אבל אם שיעבד עצמו בקנס לגרש חייב בקנס אבל אם עשה הכל בקנין אחד הכל בטל הואיל ואין הקנין חל לענין גירושין אינו חל גם כן לענין קנס עכ"ל וע"ש וכך כתב מהרי"ק שורש ס"ג כדברי ה"ר מיימון דכל ששיעבד עצמו בקנס לא מיקרי אונס הואיל ועשה מרצון נפשו וכן הוא בתשובת הריטב"א שאכתוב בסמוך אבל ב"י כתב בשם הרשב"א בתשובה שמי ששיעבד עצמו בקנס לגרש וידעינן ביה שאינו מגרש ברצונו אלא שמתיירא מפני הקנס הוי גט באונס ופסול אע"פ שלא מסר מודעא: (ח) בסדר גיטין סי' נ"ז וס"ג כתב דיש לשאול למגרש קודם הכתיבה אם נשבע או נדר לגרש שיתירו לו נדרו:

עיין

דרישה

אוסיף להפליא על רבינו לפי סברת הב"י דכאן פסק דלא כנהרדעי ולעיל ס"ס כ"ו כתב רבינו ז"ל אבל א"א הרא"ש כתב שאין הלכה כרב אלא בהא שמלקין על המקדש בביאה ולא באינך עכ"ל שם. ובאמת לק"מ מכל הנך קושיות ודקדוקין הנ"ל וחד פירוקו ויסובו של סבירו. והוא שרבינו בשיטת הרא"ש אזיל וס"ל דהלכה כנהרדעי כמ"ש הרא"ש בהדיא וכמ"ש רבינו בשמו לעיל ס"ס כ"ו וכמ"ש. והא דכתב כאן בסימן זה דאם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה אין זה ענין לפלוגתת נהרדעי כי נהרדעי איירי במסר מודעא אגיטא וכבר בטלו וכמ"ש התוס'. ואפ"ה סבירא ליה לרב דמנגדינן ליה משום דאיכא דשמע במודעא ולא שמע בביטולו ובהא פליגי נהרדעי אמרי משמיה דרב דלא היה מנגיד אבל רבינו איירי במוסר מודעא אגט ולא בטלה עדיין ומיירי כאן בגט מעושה בישראל שכופין אותו בדין לגרשו ואז כופין ג"ס כן לבטל מודעא ואם אינו רוצה ל"מ דמנגדינן ליה אלא אפילו משמתינן ליה דהוא חמור מנגידא דהוא בכלל כפייה שכופין על הגט ועל ביטול מודעא ובזה ליכא מאן דפליג. אבל אי כבר ביטל מודעא דלנגיד ליה לא כתב רבינו משום דקיימא לן כנהרדעי כמ"ש הרא"ש מה שאין כן הרמב"ם דסבירא ליה הלכה כרב וכמ"ש רבינו בהדיא בשמו לעיל ס"ס כ"ו ומש"ה כתב דמאן דמסר מודעא מנגדינן ליה ומיירי נמי כשכבר ביטל מודעא וכמ"ש התוספות על רב (ורבי' ירוחם שכתב שהסכימו כל הפוסקים דמנגדינן ליה כרב ולא כנהרדעי ע"כ ל"ד קאמר ואין למידין מן הכללות דהא הרב כתב בהדיא בשם הרא"ש דלא נהיגין כנהרדעי. א"כ סבירא ליה דהרא"ש לא כ"כ אלא למהסגא אבל לדינא מודה דהלכה כרב וכמ"ש ב"י לעיל ס"ס כ"ו ורבינו כיון דהמהסג כנהרדעי מ"ס לא כתב לדינא וק"ל) והשתא א"ש דכתב רבינו דין זה דמשמתינן אותו כאן דמיירי במי שמצוה על שב"ד לכפות אותו לגרש דבזה דוקא משמתינן אותו עד שיבטל המודעא דאילו אנסוהו שלא כדין ומסר מודעא פשיטא דאין משמתין אותו שיבטל המודעא שהרי בדין מסר וכמ"ש הרא"ש בתשובה והביאה ב"י בסמוך ובמוסר מודעא מי שלא אנסוהו כלל לא איירי רבינו דלאו אורחא דמילתא למימסר עליה מודעא וכמ"ש ב"י א"כ נקט מילתא דפסיקא דמי שאנסוהו ואז ודאי מסתמא דמילתא דמסר מודעא תחלה והדין נותן שאם אנסוהו כדין שכופין אותו ג"כ על ביטול המודעא וקאמר דאז משמתינן אותו עד שיבטלה וק"ל. ובזה נתיישב ג"כ רש"י דפי' אססיה דמנגיד רב מאן דמסר מודעא דמיירי בגט מעושה כדין דתמה עליו הב"י והב"י הנ"ל משום דקשה ליה דאם לא כן במאי מיירי אי באנסוהו שלא כדין אפי' נגידא לא הוה דיניה כיון דשלא כדין אנסוהו ואי במסר מודעא אגיטא שדעתו ליתן בלא אונס קשה ממ"כ אי הדין נותן לכפותו שיבטל המודעא אם כן שמותי נמי משמתינן ואי אין הדין נותן כן אפילו נגידא נמי לא מנגדינן ליה ואי מיירי דהדין נותן שהוא לריך לבטלו ומיירי דכבר בטלו וכמ"ש התוספות א"כ לא ה"ל להגמרא משמיה דרב לסתום אלא לפרש דרב מנגיד אמאן דמסר אגט וכבר בטלו אלא ודאי איירי באנסוהו כדין ואז ודאי מסר מודעא וגם כן כמו שכפו אותו הב"ד על הגט כן כפו אותו ג"ס כן על הביטול ואפ"ה נגדיה רב וה"ל סתמו דקאמר רב מנגיד אמאן דמסר מודעא כאלו פירש וקאמר אמאן דמסר מודעא אגיטא ובטלו. ובזה נתיישב ג"כ התוס' שכתבו שם דרב מנגיד אף ע"ג שכבר ביטל דק' מנ"ל לתוספות ולפי מה שכתבתי א"ש. וזהו בעיני תשובת הרא"ש כלל נ"ג שהשיב על א' שנלוהו ב"ד על שמסר מודעא על החליצה שיפה עשו לו והביא ראיה מהא דרב מנגיד על מאן דמסר מודעא על גיטא וכתב דודאי לא איירי באנסוהו שלא כדין שאם כן (לא) הוה מנגיד אותו אלא מיירי בגט מעושה כדין והלך ומסר מודעא ובשעת נתינת הגט ביטל כל מודעי כו' דק' מנ"ל דמיירי באנסו כדין דלמא מיירי בנותן גט מרצונו ומסר מודעא לפני זה וכמ"ש כמ"מ וב"י הנ"ל וגם ק' מנ"ל דאיירי דכבר בטלו אלא ודאי דא"כ לא ה"ל לסתום ממ"נ וכמ"ש. ומ"ה כתב כמי דאיירי דכבר בטלו משום דמסתמא כבר בטלו וכמ"ש ולא תקשה למה הביא הרא"ש ראיה באותו תשובה מהא דרב מנגיד הא ס"ל דאין הלכה אלא כנהרדעי כנ"ל וגם מאי מייתי ראיה מנגידא אנדוי ושמתא החמור דהא תשובתו שם בנידוי. דבנדון ההוא גם אחר ביטול המודעא מור לסורו והחזיק עצמו וכתב כתב לבית דין לסוכיא לעז על החליצה וכבר כתבתי דבכהאי גוונא כולי עלמא מודו דמשמתינן וכופין בכל החומרות להוציא המודעות והלעז ולבטלו וק"ל:

ואם

חידושי הגהות

הרי"ף והרא"ש שם כן וע"ש כי גירסתם נכונה: ג וע"ש בסוגיין (לו.) ת"ר אמר לעשרה כתבו וכו': ד ר"ל שאפילו היו חובטין לבנו עד שיגרש האב לא היתה כפייה אף על פי שרחמי האב על הבן יותר כ"ש שחבטת או עכבת האב לא הוי כפייה לבן: ה הרב"י קיצר בהעתקה זו ואמרתי להעתיק הירושלמי למען הבין הך שמענו שכופין דשם בירושלמי

על

לגרש וויניא ור"ל שכופין אותו לפרוע כתובתה ואם מתוך כפייה זו רוצה לגרש יגרש וכן פירש הרמב"ן בפרק אע"פ והא דשמואל דאמר אין מעשין אלא לפסולות היינו עישוי בגופו ממש לגרש דהיינו לישנא דעישוי הגט וכן נמי הא דתנן גט מעושה שלא כדין פסול דכוותה היא שמעשים אותו בגופו לגרש אבל אם עישו אותו בדברים אחרים שהיה הדין לכופו בהן כגון פריעת כתובה דפריעת ב"ח מצוה ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא בפרק הכותב (פו :) להציל עצמו מאותו עישוי נתרצה לגרש לא הוי גט מעושה ומיהו מסתברא דה"מ כשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין נותן לפרוע כתובתה ובדין כפוהו בפריעתה אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפייה גירש איפשר דהוי גט מעושה האי דנקטיה בכובסיה דלשבקיה לגלימיה הוי וצ"ע עכ"ל וכתב עוד ויש אונס אחר אע"פ שהוא אונסא דאחריני אינו אונס בגופו כגון שגזלה אשתו ממנו ממון ואינה רוצה להחזירו עד שיגרשנה ואינו יכול לכופה בדין להחזירו אליו או מפחידתו להפסידו ממון ולא מסר מודעא אני מסתפק אי ידיע מילתא דמחמת אותו עישוי גירש הוי גט מעושה וקרוב אני לומר דכיון דלא מסר מודעא לא הוי גט מעושה ואגב אונסיה גמר ומגרש וכ"כ דעת ר"פ שכתב שאם נתן ערבון וגירש שאין זה אונס ואע"ג דאמרי' בפ' חזקת (מ :) י ההוא גברא דאזל לקדושי איתתא וכו' משמע דבמתנה דבגלויי מילתא סגי ומתבטלת המתנה משום הוכחה לבד וא"כ כ"ש בגיטין באונס ממון דהויא הוכחה לבטולי גיטא הא לא מוכחא דהכא משום דמתנה טמירתא קדמה למתנת האשה הוא דסגי הוכחה והוי כמודעא דבמתנה אפי' נאנס מתנתו מתנה כל שלא מסר מודעא א"כ מאי אמרינן התם דלא קנתה איהי אלא דמתנה טמירתא היכא דמוכחא מילתא דמשום אונס הוא הויא כמודעא אבל אי לא מתנה טמירתא הויא מתנתו מתנה ה"ה באונס ממון בגט כל שלא מסר מודעה הוי גט זה היה נ"ל אבל קושטא דמילתא דתליוה ויהיב לא הויא מתנה וא"כ מודעא וכתב עוד יש אונס אחר ולא מצינו דומה לו בגמ' והוא שאנסו אחרים או כדין או שלא כדין בגוף או בממון ואומרים בפירוש שאונס זה לא יסלקוהו עד שיגרש פלוני אפילו אותו פלוני לא היה דינו לגרש אני אומר שאין זה בכלל אונסין אפי' הוציאו להריגה בנו שרחמיו עליו אם הוא לא יגרש אשתו וגירשה להציל בנו כיון שלא מסר מודעא אין זה גט מעושה כלל שאין העישוי אלא בגופו ועור בעד עור (איוב ב) וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו . ומעתה נשוב לנדון שלפנינו ותמה על עצמך היאך יקרא זה המגרש אנוס מפני שלא הרשו לאביו לצאת מאותו מקום חדא שלא עכבוהו עד שיגרש בנו אלא עד שיעמוד בנו לדין ועיכוב זה בדין היה שכן הדין נותן למי שרוצה לעגן בנות ישראל או לגרום עיגונן לעכבו עד שיגיעו עצומיהם לפני דיינים ועוד שאפילו היה עיכוב זה שלא כדין לא מיקרי אונס כלל שאין זה חבטה ולא הכאה שתקרא אונס ואפילו אונס ממון לא הוי כ"כ וכבר אמרנו שאין כל זה בכלל האונסין ועוד שאפי' היה אונס כיון שלא עישו אותו בגופו ממש אלא באחרים לא הוי אונס כלל ועוד שאפי' נעשה האונס בגופו וא"כ נתרצה בזה ע"י פדיון אין לך הוכחה גדולה מזה שאין כאן אונס ועוד שכיון שנבררו הדיינים כבר נסתלק אותו אונס . וכ"ע בתשובה הנזכר שהיה דודו של המגרש בוכה שהיה קשה בעיניו הדבר וא"ל המגרש מה צורך לבכות אני נותן בכח זה הגט ור' יצחק א"ל מה ר"ל בכח שאמרת פרש לי והשיב רצוני לומר כי מאחר שאינה רוצה אותי איני רוצה אותה זה הל' אינו גורם קלקול כלל בגט ולא במסירתו מפני ב' דברים האחד שאפי' אמר בפי' לדודו הריני אנוס בגט זה ואי אפשי בו או שאר לשונות הפוסלים בגט אפ"ה אין גט זה בטל מפני אותם הדברים כיון שלא היו דבריו לעדים כמוסר מודעא אליהם דבמודעא בעינן שימסור ובעינן נמי שיהיו ב' ושלא בפני עדים לא הויא מודעא אע"פ שהלה מודה לו שמסר מודעא בפניו ואפי' מסר מודעא בפניו ובפני עד אחד מפקפק הרמב"ן בפ' חזקת וכיון שכן צריך שתהיה מסירת המודעא כמוסר דבריו לעדים אבל אם אמר דבריו לאחרים שאינם ראוים לעדות מפני קורבה או מפני פסול אחר אע"פ ששמעוהו אחרים מספר אותם דברים לאחרים אין זו מודעא כלל שאם היה רצונו לבטל הגט מפני אותם דברים למה לא מסרן לאותן עדים שהיו שם וספר דרך סיפור וכיון דמודעא בעינן בפני ב' עדים צריך שיהיו דבריו עם הב' וליכא בין מסירה לגט בהא מידי והכי מוכח לישנא דגמרא דאמרינן האי מאן דמסר מודעא אגיטא משמע דבעינן שימסור דבריו לעדים שזהו לשון מסירה דשמא משטה בדודו היה או דוחהו בדברים שאילו לא היתה דעתו מפוייסת עליו במסירת הגט לעדיו היה אומר כן וכיון שלא מסר כן לעדים השומעים אותם הדברים בודאי דרך שיחה בעלמא היה אומרן ולא דרך מסירת עדות . ועוד שהוא לא אמרן מעצמו אלא אחר שראה דודו בוכה ומצטער על הגירושין ולפייסו אמר כן אדרבא נראה שהיה חפץ בגירושין כיון שהוא היה משתדל לפייסו וכל המחברים כתבו בנוסח מסירת מודעא שצריך שיאמר כן לעדים ונראה דאפי' רבא דס"ל דגילוי דעתא בגיטא מילתא היא מודה הכא דאפי' גילוי דעתא לא הוי דלא אשכחן ליה דאמר גילוי דעתא מילתא היא אלא כשאמר אותן דברים לשליח כי ההיא דגידל בר רעילאי (בגיטין לד .) א"כ כשהוא מבטל הגט בפני עדים והם אינם שומעין אותו אלא שיודעים בודאי מגילוי דעתו שהוא מבטל אותו כגון ההיא (שם) דאותיבו קרי באודנייהו וקא רהיט אבתרייהו וס"ל לרבא דכיון שעם העדים עצמם היה מגלה דעתו בטל גיטא משום גלויי דעתא וכן נמי (שם) ההוא דאמר אי לא נסיבנא ר"ח אדר ליהוי גיטא ואמר אנא ר"ח דניסן אמרי שהרי עם עדיו היה מדבר אבל דברים שאמר לאחרים כגון זה שהיה מדבר עם דודו אע"פ ששומעים הדברים כיון שלא היה דברו עמהם אפי' גילוי דעתא לא הוי וכ"ש לדידן דקי"ל כנחמני דגילוי דעתא לאו מילתא היא שאין כאן בית מיחוש. השני שאפי' אמר כן לעדים לא הוי ביטול גיטא מפני אותן דברים שה"ר יצחק א"ל פרש דבריך מה ר"ל בכח אני נותן זה הגט והשיב ר"ל מאחר שהיא אינה רוצה אותי אני איני רוצה אותה ופי' ענין זה הוא שזה הלשון הוא סתום שאיפשר שיהיה רצונו בכח אני נותן אותו לפי שאני אנוס בו ואין דעתי נכונה בנתינתי ולא נתרציתי כלל אלא בכח ליתנו ולפי זה המשמעות היה הגט בטל ואיפשר ג"כ שיהיה רצונו חובה הוא עלי לצאת ידי שמים מכיון שא"א להתקיים הזיווג בינינו לגרש כי כן ראוי לכל בעל ברית שלא לעגן בנות ישראל א"כ לצאת ידי הבריות שנכנסו מפשרים ופייסוני לגרש וגנאי הדבר אם לא אעמוד בדבורי או כיוצא בזה ולפ"ז המשמעות אין הגט בטל ולפי שהיה הלשון סתום רצה ה"ר יצחק שיפרש לו כוונתו ופירשה לטוב שבלשונות לקיום הגט וכיון שהוא פירש דעתו במה שאמר שאינו רוצה בביטול הגט אלא בקיומו לא נתבטל הגט כלל וכעין ראיה יש לזה דתנן בפ"ב דנדרים (ח:) סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל וכו' וכיון שכן הרי הוא נאמן במה שפי' אותו דבור שר"ל שאם היא אינה רוצה אותו שהוא ג"כ אינו רוצה אותה והרי הן כבעל התל ובעל החריץ (עיין מגילה) . ועוד שאפי' בלא פירש אין במשמע דבריו מסירת מודעא שלא אמר אלא לשון שמשמעו כעין גילוי הדעת שאינו חפץ בו אבל לא הזכיר בגט שום ביטול אלא שאיפשר שמתוך דבריו יהא נלמד וכיון שלא אמר כן בפי' הוי גילוי דעתא בגיטא ולאו מילתא היא וגדולה מזו אני אומר שאפי' היה במשמע דבריו מסירת מודעא ממש כיון שחזר בו ופירשה על ענין אחר שאין משמעות מודעא מהני מדין ביטול מודעא והפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא שאין אנו צריכים לזה עכ"ל . והריב"ש בתשובה סי' קכ"ז כתב והאריך בדיני מודעא בכמה חילוקים עיין עליו . ומ"ש שאפילו הוציאו בנו להריגה אם לא יגרשנה אין זה גט מעושה תמהני עליו שהיאך יעלה על הדעת שממון יהא חמיר מחיי בנו (ט) כתב מהר"י קולין שורש ס"ג על דבר הגט שמתחלה נאסר הבעל ולבסוף הותר וגירש בביטול מודעות לפי דעתי באנו למחלוקת שני גדולי הדור בימים שעברו וכו' והיכא שהאנס מאנס לעש"ת ד"א ושוב מתיר מאותו אונס ולאחר מבקש ממנו לעשות אותו מעשה עצמו אשר עליו אנס אותו מתחלה מאן לימא לן דלא חשיב אונס כיון שבידו לחזור ולאנס אותו כבתחלה וכל שכן באיסור א"א החמור ואמנם שמעתי שילא הדבר בהיתר ע"פ רוב חכמי אשכנז אשר היו בימים ההם ובאולי לא היה מעשה כזה ממש כי אני בעניותי לא ראיתי לפום ריהטא ראיה ברורה שיוכלו לסמוך עליה על מעשה כזה להתיר איסור כזה וזה שהתיר בודאי שלבו גם בהוראה מאד :

כתב ע"ש אם הוא השליש ממון ביד שליש לכך ואין השליש רוצה ליתן לו המעות עד שיגרש לא מיקרי אונס דלא מיקרי אונס אלא הבא לאדם מחמת אחרים ולא כשהביא הוא האונס עליו :

וכתב עוד אשר שאלת היכא שאנסו לאחד ליתן גט ויהיה מאותם שאין כופין להוציא ואח"כ נתפייס ליתן גט אם מחמת ממון אם מחמת יראה ומכירין אנו שמגרש לאונסו במה יודע שנסתלק האונס נ"ל דודאי עומד הוא בחזקתו הראשונה עד שיתברר לנו שנשתנה הענין כלומר שאין ביד האנס לאנסו כבתחלה דאז אין לתלות ולומר מחמת אונס הראשון עשה כיון שנשתנה הענין חשוב כדברים שבלב אם באנו לתלות ולומר שעוד ירא פן יאנסו פעם אחרת כיון שסבה ראשונה הלכה לה ואע"ג דאפשר לומר שעדין יש כח ביד האנס לאנסו מ"מ כיון שתשש כחו בקצת אין לנו לבדות מלבנו אונס אחר כדי לבטל המעשה הנעשה בפנינו דחשיב כדברים שבלב וכתב ע"ש ואשר דקדקת מלשון רבינו משה בעניין כפיית המומרים לגרש לפי הנלע"ד יפה דקדקת ולכאורה אין תקנה לאשת מומר לפי דבריו ואולי דכה"ג סבר רבינו משה דאפקעינהו רבנן לקידושי מיניה ע"י גט זה שנותן המומר בכפייה דמשום עיגונא חשו רבנן טובא עכ"ל ובסוף ה"א כתבו הגהות מיי' בשם הר"מ דעובר על דת ואפילו מומר אין כופין אותו להוציא דטב למיתב טן דו אבל אם עבר על חרם שהוא כלפי דידה כגון שקיבל עליו בחרם שלא להכותה או שלא להקניטה וכה"ג ועבר כופין אותו להוציא וגרסינן בירושלמי אין מעשין אלא לפסולות וכו' מכאן ראיה שאין כופין אלא במקום שאומרין כופין בהדיא אבל אומרים לו חכמים חייבך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין סמ"ג עכ"ל :

(ב"ה) ובפ"ב מהלכות גירושין כתבו אותן המומרים ואותן שכופין להוציא בפ' המדיר מותר להכריח ע"י עכו"ם עד שיתרצה ליתן גט כדברי דייני ישראל וצריכים לבסוף שיאמר רוצה אני .

ובא"ח כתב מומר מכריחין אותו ע"י עכו"ם לעשות מה שיאמר הישראל (י) :

כתב מהרי"ק בשורש ק"כ על יבם המסרב לחלוץ איני רואה שיהא בידינו לכופו אלא ע"ד שכתב בסמ"ק לשום חרם להבדל ממנו עד שיחלוץ דבכהאי גוונא שרי אפילו לדברי האומרים דאין כופין לחלוץ וראיה לדבר שהרי ידוע הוא שר"ת הפליג לדבר ולאסור לכוף הבעל לגרש בטענת מאיס עלי וכתב כל המעשה בטענה זו טועה גמור ומרבה ממזרים בישראל ואפ"ה בתשובה אשר שם האריך לאסור הכפייה בטענה זו כתב וז"ל אך כל רבותי שוו בדבר דגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את הילדה הזאת שבזה אין כפייה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידויו זה אך אנו נתפרש מעליו עכ"ל הרי לך בהדיא דאפילו טוענת מאיס עלי דס"ל אין כופין וחשיב גט המעושה שלא כדין לפי דבריו אפ"ה כתב שיכולין לגזור ולהבדל ממנו ולהרחיקו בכל מיני ריחוק שאין זה קרוי כפייה כ"ש וכ"ש בנדון דידן שהוא מותר לכ"ע אפי' לדברי האומר שאין כופין לחלוץ עכ"ל . כתב הר"ן בתשובה בסי' מ"ג עמדתי על עניני ערעור שעירער ואמר הבעל על שליחות הגט וראיתי שערער ואמר שביטל שליחות הגט במקומות רבים אך לא הוכיח דבריו בעדים ולא בשטר וכיוצא בזה הדבר ברור שאין לחוש לדבריו וערעורו בטל מדאמרינן בפרק חזקת (מ:) אמרי נהרדעי כל מודעא דלא כתיב בה אנן ידעינן באונסיה דפלניא לאו מודעא הוא ופרכינן מודעא דמאי אילימא דגיטא ומתנה גלויי מילתא בעלמא היא כלומר אנן סהדי דודאי קושטא קאמר שאל"כ מי הכריחו לגרש ולמסור מודעא אי לא ניחא ליה לגרש לא יגרש אלא ודאי קושטא קאמר אלמא דוקא משום דגלויי מילתא בעלמא ואנן סהדי דאנוס משום דמה לו לשקר הא לאו הכי לא מהימנינן ליה והא ודאי לאחר נתינת הגט ליכא למימר גלויי מילתא בעלמא היא שהרי אין הדבר בידו וכיון שכן הדבר ברור שאין לו נאמנות על מודעתו ולא על ביטוליו כל היכא דלא ידעינן בהו ועוד ראיה מדאמר בירושלמי דגיטין וחש לומר שמא חתמו בעדים פסולים אינו עשוי לקלקלה בידי שמים בב"ד הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים ואם איתא שלאחר נתינת הגט הבעל יכול לערער

דרכי משה

(ט) עיין בזה בתשובה ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז : (י) כב"י לקמן סי' קמ"א בשם הרשב"א על אחד שמסר מודעא בשליח קבלה ואמר כל הגט שאתן ביד השליח קבלה יהא בטל וכשצוה לכתוב ביטל

חדושי הגהות

על הך דשמואל דאין מעשין אלא לפסולות פריך מהא דתנן המדיר את אשתו וכו' יוציא ויתן כתובה הרי דכופין להוציא אע"פ שאין שם פסול ע"ז משני שמענו שמוציא כלומר מזה לא שמענו רק שיוציא אבל שמענו שכופין בתמיה : ו שם בגמרא הכי איתא ההוא גברא אזל לקידושי אתתא א"ל אי כתבת לי כולהו ניכסי הוינא לך ואי לא לא הוינא לך כתבינהו לכולהו נכסי אתא ברא קשישא א"ל ההוא גברא מה תהא עליה א"ל לסהדי זילו אטמורי בעבר ימינא וכתבו ליה והדר כתבוה ניהלה אתא לקמיה דרבא וא"ל לא מר קני ולא מר קני ואמרינן התם דברא לא קניא משום דהויא מתנתא טמירתא ואיהי לא קניא לאו משום דמתנתא טמירתא הויא מודעא לחבירתה אלא משום דמוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב עכ"ל הגמרא וע"ז קאמר הרשב"ץ דמזה משמע דאפילו במתנה דסגי בכ"מ בגילוי מילתא בעלמא אפ"ה אמרינן הכא דמתבטלת משום הוכחה לחוד א"כ כ"ש בגיטין באונס ממון דהוי הוכחה ומשני ע"ז די"ל דהתם אע"ג דקאמר בגמרא דמתנה טמירתא לא הויא מודעא מ"מ בצירוף ההוכחה הויא מודעא והכריח לומר כן דאלת"ה קשיא למה לא קנתה האשה שאם הוא במתנה אפילו באנס מתנתו מתנה כל שלא מסר מודעה אע"כ משום דמצטרפים גם המתנה טמירתא להאונס ובלעדי מתנה טמירתא לא אהני האונס וה"ה הכא דהאונס ממון בלעדי מסירת מודעא לא אהני הגה הארכתי קצת לבאר דברי הרשב"ץ אף כי דברים פשוטים הם ליודע היות ראיתי יש מתקשים בהבנתם :

קלה העדים שנותנין הגט לפניהם צריכין לקרותו קודם נתינה ולאחריה (א) [א] ואם קראוהו אחר הנתינה ולא לפניה

קלה העדים שנותנין הגט לפניהם צריכין לקרותו וכולי מימרא דרבינא בפ"ב סוף (דף י"ט) הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה והתוס' והרא"ש העלו מתוך הסוגיא חילוקי הדינים כמו שכתבם רבינו ומביאו ב"י ופירש"י הני בי תרי עידי מסירה משמע דאעפ"י דהיו שם עידי חתימה אם לא קראוהו כלל לא תינשא ולרבינו הרא"ש ע"פ דעת התוס' לעיל בסימן קל"ג דאינו גט בעידי החתימה בלא עידי מסירה פשיטא דהכא כשלא קראוהו הוה ליה כאילו לא היה שם עידי מסירה והולד ממזר ואפי' לא אמר הבעל שנתן לה שטר בעלמא ואם כן צריך לומר דרבינו אשמועינן הכא לרב אלפס ודעימיה דהגט כשר בדיעבד בעידי חתימה כשהגט יוצא מתחת ידה דהכא שלא קראוהו ונאבד והבעל מערער שלא נתן אלא שטר בעלמא לא תינשא ואם נישאת לא תצא דכיון שא"ל בפני עדים הא לך גיטך מהימן הוא שנתן לה גט בעידי חתימה ושוב אינו נאמן לומר שהיה שטר בעלמא ולפיכך לא תצא מיהו דוקא שאמר תחלה שהיו שם עידי חתימה אבל אם לא היו עליו עידי חתימה והני בי תרי ל[א] קראוהו כלל א"כ ודאי אפילו הוא נאמן שהיה גט ולא שטר בעלמא מ"מ כיון דאין שם עדים כלל בשעת נתינה אין כאן גט והולד ממזר מיהו צריך ליישב סוגיית התלמוד לשיטת התוס' והרא"ש דבלא היו שם עידי מסירה הולד ממזר דהא היכא דלא קראוהו כלל אין כאן עידי מסירה ואפ"ה לא תצא וצריך לומר דס"ל לתוס' דדוקא היכא דאין שם עידי מסירה כלל הוא דאינו גט והולד ממזר אבל היכא דאיכא עידי מסירה אלא דלא קראוהו והבעל אמר הא לך גיטך כיון דהבעל נאמן מדינא במ"ש בתחלה שהוא גיטא ואיכא עידי מסירה אע"ג דלא תינשא לכתחלה בגט זה כיון שאמר שטר בעלמא נתן לה ועידי מסירה לא קראוהו מ"מ אם ניסת לא תצא כיון דמדינא נאמן במ"ש תחילה ועיין בדברי הר"ן במ"ש בזה : ומ"ש ואם קראוהו אחר הנתינה ולא לפניה הוי גט וכולי כ"כ התוס' והרא"ש ובמקצת נוסחאות מספרי רבינו כתוב איפכא ואם קראוהו קודם נתינה ולא לאחריה וגם זה דין אמת כמו שכתוב באשיר"י :
והרמב"ם

לערער כלומר ושיצטרך ליתן לו זמן לברר דבריו היכי אמרינן שמתוך שהוא יודע שאם בא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים כשרים אדרבא מתוך שהוא יודע שאם בא וערער ב"ד חוששין לערעורו ומחמירין הדבר מחתימו בעדים פסולים אלא ש"מ שלאחר נתינת הגט אין חוששין לערעור הבעל כלל ועוד ראיה מדתנן בפרק השולח (לב:) ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרינן עלה בגמרא פשיטא ומשני לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקרא לבטוליה מ"ד איגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל וכתב הרשב"א בפרק המביא תנין דודאי משמע דבעל מערער ואמר דבטליה כלומר דבטליה לשליחותיה של שליח שלא בפניו דאי לא מאי קאמר איגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה דהא אמר דלא בטליה והיכי אמרינן אנן איגלי מילתא דבטליה אלא ודאי כשערער עסקינן ואפ"ה לא חיישינן ומנסבינן לה והרי זו ראיה מן הנדון שלפנינו ממש ואע"פ שהוא ז"ל הקשה כיון דקא מהדר עליה מעיקרא לבטולי למה אינו נאמן אחר כן כשאומר שביטל השליחות שלא בפנינו כיון דאיכא רגלים לדבר כבר תירץ הוא ז"ל דהיכא דאין כאן ידים מוכיחות שדעתו לבטלו דאיכא למימר כיון דרהיט בתריה דשליח חזקה לא בטליה דא"כ תרתי למה לי לבטוליה דלאו באפיה דשליח והדר למהדר בתריה לבטוליה וכיון שכן ליכא רגלים לדבר ומ"מ הרי אנו רואים דכל היכא דליכא רגלים לדבר אע"ג דאמר בעל אני ביטלתי השליחות אין משגיחין בדבריו כלל דכי חיישינן שמא פייס כדאיתא פרק מי שאחזו ובדוכתי טובא מגיטין ה"מ היכא דאיכא רגלים לדבר כגון באומר כל זמן שאעבור מנגד פניך ל' יום וכן באומר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכן נמי היכא דא"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד ל' יום שבכל כיוצא בזה הדבר מוכיח שלא גמר בדעתו לגרש מש"ה חוששין שמא פייס אבל כל היכא דליכא ידים מוכיחות בכולהו גיטין דבאין ממ"ה לא חיישינן וכ"כ גדולי המפרשים במקומות רבים ולא תימא כי לא חיישינן אלא היכא דאיכא רגלים לדבר ה"מ בסתמא אבל היכא דאתי בעל ומערער אפילו ליכא רגלים לדבר משגיחים ביה דליתא דכי חיישינן היכא דאיכא רגלים לדבו' משום דאתי בעל ומערער הוא דחיישינן וכן פירש"י בפרק מי שאחזו שמא פייס כשהיה בא אצלה פיים קטטה שביניהם ונתייחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי וכו' ומינה היכא דליכא רגלים אפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה והכא ליכא רגלים אדרבה חזקה שלא מעל בחרם ובשבועה ולא ביטל וכי אמר הכי לא משגחינן ביה ולאו כל הימנו לשווי נפשיה רשע כדברי מורינו הרב הכהן הגדול נר"ו וכמדומה לי שזה אינו צריך לא שאלה ולא תשובה שהדבר ברור שלאחר נתינת הגט אין בדבריו כלום אא"כ יברר אותה בהדיא דהא מכיון שנתגרשה הרי היא בחזקת פנויה ואין דבר שבערוה פחות משנים ואפי' זמן אין נותנין לה לברר דבריו ואפי' יצא קול בעיר דאיכא סהדי במ"ה שיודעים אמיתת הדבר וכדאמרינן בפ"ק דקידושין (יב:) אמרי ליה רבנן לרב חסדא אמרי איכא סהדי באידית וכו' עידיה בגד אסתן ותאסר ולפיכך הדבר ברור לכל יודעי דת ודין שאשה זו מותרת להנשא וכיוצא בזה ראוי לכל גיבורי כח מחזיקי הדת לרדות במקל וברצועה להדיח הרע בראש כל עושי רשעה ולחוש ולחוס על בנות ישראל שלא יהיו כהפקר עכ"ל. ואח"כ כתב לה"ר פרץ הכהן על זה מה שמיראני ומבהלני הוא כי האיש הזה קל ברגליו ועובר ארחות ימים וירא אנכי מאד פן ילך ויביא שטר מהביטול הן שיהיה בדרך אמת או בשקר כי בעונותינו שכיחי פריצי ורמאי אף כי באיים הרחוקים ואם חס ושלום יעשה כן דעת תלמידכם נוטה שתהא אסורה על בעלה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואע"פ שכתב מורינו שאפי' יביא ראיה שבטלו בבית דין אין בדבריו כלום ואין ביטולו ביטול שהרי ביטל כל מודעא שמסר ושעתיד למסור ואם כן ביטל כל הביטולים שיעשה כנגד השליחות וכיון דבשעת נתינת הגט לשליח בטלם בטלים כדרך כל שאר מודעי שנעשו שבטלים בביטול מודעי אע"פ שמסר מודעות כנגד הביטולים בביטול המודעות כולם בטלים והיינו ביטול מודעי דמודעי דכותבין וכמו כן כשמבטל לעתיד כל מודעי או ביטול שימסור נגד הגט ומבטל כל ביטול שיבטל ביטול המודעי וביטול הגט הרי כולם בטלים והגט קיים ע"כ ואני ידעתי שפה קדוש לא אמר דבר זה אלא כנושא ונותן ולחסום פיהם של פועלי און דכיון דקי"ל אתי דיבור ומבטל דיבור הדיבור האחרון הוא עיקר ומבטל כל הדברים הקודמין אליו ומה שכתב כיון דמהני ביטול האחרון למסור ביטול ומודעא על הביטולים ה"כ ביטול ראשון לכל הביטולים שיעשה לאחר מכאן כולם בטלים והגט קיים אדרבה משם יש ללמוד ההיפך דאם איתא שאדם יכול לבטל כל מה שיאמר לאחר מכאן א"כ מי שימסור מודעא על כל הביטולים שיעשה לאחר מכאן שוב אין לו תקנה בשום ביטול וכיון שאנו סומכין על הביטול האחרון לבטל כל המודעות והביטולים שנעשו בתחלה לפי שאנו אומרים שזה הביטול האחרון מבטל כל מה שאמר בתחלה אע"פ שכבר מסר מודעי עליו וביטל אותו כל שכן שיש לנו להחמיר שביטול השליחות האחרון מבטל כל הדברים הראשונים ועוד שאיני מוצא בשום מקום בשום ענין בעולם שיוכל אדם לבטל בענין שלא יוכל אח"כ לבטל שליחותו שזה הביטול הנעשה מתחלה אין לו ידים ולא רגלים ואינו דומה לביטול המודעות כלל וכו' והיינו דא"ל רב יהודה לסהדי דגיטא דמתניה דרבי ירמיה ביראה דאשקליה בע"כ דלותיבו קרי באודנייהו כדי שלא ישמעו הביטול ואם איתא יבטל כל ביטול שיעשה ולא הוו צריכים לאותובי מידי באודנייהו ומה שכתב מורינו שהיה מתיירא פן יחזור בו בתוך כדי דיבור דאמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי תמהני וכי רב יהודה שהיה מעשהו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ושיבטל כל מודעא וכי לא היה יכול לעמוד על גביו שיעור כדי דיבור כדי שלא יהא זקוק להצריך א"כ לאותובי קרי באודנייהו ועוד שקרוב אני לומר דאם איתא דלאחר כדי דיבור אין ביטולו מועיל אף תוך כדי דיבור אינו יכול לבטל דהא אסיקנא בפ' בתרא דנדרים (פז:) דתוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ועובד כו"ס ומקדש ומגרש ואע"פ שרשב"ם פי' בפ' יש נוחלין (קל.) שאם קידש את האשה וחזר בו תוך כדי דיבור מקודשת ואינה מקודשת אין לשון הגמרא מוכיח כן ואף דברי הראשונים אינו כן שהרי הרמב"ם כתב בפרק ז' מהלכות אישות המקדש את האשה וחזר בו הוא או היא אע"פ שחזרו תוך כדי דיבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת אלמא בין לקולא ובין לחומרא אמרו דתוך כדי דיבור דקידושין וגירושין לאו כדיבור דמי ואינו נראה לחלק בין גירושין גמורים לשליחות דגירושין בדין תוך כדי דיבור אלא ודאי אין שום תקנה בעולם שלא יוכל הבעל לבטל לאחר מכאן שליח להולכה שלו ולפיכך כתבו הראשונים להשביעו בכך כמו שכתוב בספר התרומה ולא מצאו תקנה אחרת לדבר עכ"ל (יא) :

קלה העדים שנותנין הגט לפניהם צריכין לקרותו קודם נתינה וכו' בפ"ב דגיטין (דף יט:) גמרא בכל כותבים אמר רבינא אמר לי אמימר הכי אמר מרימר משמיה דרב דימי הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה מיתיבי הרי זה גיטך ונטלתו וזרקתו לים או לאור או לכל דבר האבד וחזר ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת ולא כל הימנו לאוסרה ואי אמרת צריכי למקרייה בתר דקריוה מי מצי א"ל הכי לא צריכא דבתר דקריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דתימא חלופי חלפיה קמ"ל וכתבו התוספות צריכי למיקרייה קודם נתינה איירי מדשני בסמוך לא צריכא דלבתר דקריוה עייליה וכו' ואי לא קריוה נראה דלא הוי גט מדלא משני הכ"ע דלא קריוה משמע דאי לא קריוה אינה מגורשת ואם תאמר דתנן בהזורק (פו.) כתב גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן וכו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת יד האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה (צא.) מאי א הוה לה למיעבד ומשני איבעי לה לאקרויי לגט והשתא אי לא קריוה אפי' לא הוחלפה להם אינה מגורשת וי"ל דהכי דאסורה לינשא בדלא קריוה מכל מקום אם נישאת לא תצא אי נמי התם בדקריוה ובתר הכי עייליה לידיה וקנסינן לה משום דאיבעי לה למיהדר לאקרויי מיד או לאחר נתינה מאחר שבאה לידי קלקול ומיהו אינה אסורה לינשא אם לא קראה שנית כדאמרינן הכא לאו כל הימנו לאוסרה והיה רגיל ר"י לקרות קודם הנתינה ואחר הנתינה ומיהו פשיטא דאי לא קראו קודם הנתינה וקראו לאחר נתינה דמגורשת כן כתבו הרא"ש והר"ן והמרדכי והגהות בפ"ח והעלה הרא"ש הילכך לכתחילה צריך לקרותו קודם נתינה ואחר נתינה ואם קראוהו אחר נתינה ולא קודם נתינה מגורשת ואם לא קראוהו כלל ונאבד צריכה גט אחר ואם קראוהו קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ולא קראוהו אח"כ אינה צריכה גט אחר עכ"ל. והיכא דלא קראוהו כלל ונישאת אינו מבורר בדבריו אם תצא כדמשמע מתירוץ שני או אם לא תצא כדברי תירוץ ראשון ורבינו נראה דתפס לו עיקר כתירוץ ראשון דלא תצא וכו'

דרכי משה

ביטל כל מודעא בסתם תשובה אילו מסר זה מודעא על שליחותו ואמר כל שמוסרים ליד שליח קבלה הריני מבטל אותו שליחות או אותו נתינה בבירור לא יועיל ביטול מודעא אח"כ שהרי מסר מודעא על השליחות ולא על הגט אבל זה שאומר שמסר מודעא על הגט שמסר ליד השליח כל מודעא שמסר לבטל הגט הכל בטל שהרי בטל כל מודעי שמסר בביטולו של הגט וביטול הגט תולה בשליחות עכ"ל : (יא) ועיין תשובה ארוכה בריב"ש סי' קכ"ז בדין מסירת מודעא. גם שם סי' רל"ב הרבה דינים מדין מסירת מודעא ועיין שם לקמן סימן קכ"ד בסדר הגט :
ומשמע

דרישה

סי' קלה [א] ואם קראוהו קודם הנתינה כו' בהגהות מהרא"פ ס"א אחר הנתינה ולא לפניה וכן בתוספות ובהרא"ש ובב"י וע"ש בתוס' ובאשר"י דמוכח דה"ס אם קראוהו קודם לכן להוד מותר ליצא בו לכתחילה כמ"ש רבינו קראוהו והכהו לבעל כולי

פרישה

סי' קלה (א) ואם קראוהו קודם נתינה ולא לאחריה ובהגהות מהרא"ש ז"ל ס"א אחר נתינה ולא לפניה וכ"כ הרא"ש וכ"כ ב"י אבל יותר נ"ל גירסת ספרנו בכתוב

אלא משום דבקראוהו אחר הנתינה בכל ענין מותר ליצא בקראוהו קודם לכן יש חילוקים אם הכניסו לתוך ידיו והגט בידו ומראה אותו בלא היוצא בו מ"ס גרסו וכתבו בדברי רבינו בקראוהו אחר הנתינה וק"ל כל זה כתבתי ליישב גירסת הגליון והב"י אבל באמת יותר נ"ל כגירסת הספרים שלנו בכתוב בכן קודם הנתינה ודוקא התוס' והרא"ש א"ש בכתבו אחר הנתינה משום דהם קאי אמ"ש בגמרא בפ"ב דגיטין ד' י"ט ע"ב דצריך למקרא הגט וכתבו התוס' והרא"ש שם דהיינו קודם נתינת הגט צריך למקרייה וקריאתו אחר הנתינה לא נזכר בגמרא אלא בהתוס' והרא"ש פסקו גם ז"ל דר"י היה רגיל לקרותו קודם הנתינה וגם אחר הנתינה ומיהו פשיטא דאם קראו רק אחר הנתינה דבר פשוט דמגורשת עכ"ל הרי לפניך דמ"ה כ' בו אחר נתינה לאשמועינן דאע"ג דבגמרא איתא דצריך לקרותו קודם לכן מ"מ אם לא קראוהו קודם לכן כיון דקראוהו אח"כ פשיטא דמגורשת אלא בלכתחילה היה רגיל לקרותו גם קודם לכן דדילמא יארע מקרה שיאבד ואם לא קראוהו קודם לכן היה פסול וגם אחר כך משום חשש שמא יכניסנו בין ידיו ויראהו אחר הזמן אבל רבינו דשינה לשון הגמרא ופסק וכתב העדים צריכין לקראותו קודם הנתינה ואחר הנתינה וכאילו כך הוזכר בגמרא פשיטא טפי עליו ה"ל למכתב דאם קראוהו קודם לכן ולא לאחריה דהוה כבר וכ"ש אם קראוהו אח"כ להוד וכמ"ש התוס' בל' פשיטא בהרי ז"ל ומיהו פשיטא כו' ודו"ק :
וצריך

חדושי הגהות

קלה א כוונת הקושיא שם הוא לפי מה דס"ד שם דאם נתנו לה גט פסול או דבר אחר אף שהיא סברה שהוא גט כשר ה"ז לא תצא מהשני׃

לפניה הוי גט (ג) ותינשא לכתחלה לא קראוהו כלל ונאבד והוא אומר שלא היה גט מה שנתן לה אלא שטר בעלמא לא תינשא ופסולה לכהונה ואם ניסת לא תצא והרמב"ם כתב אפי' אומר הבעל גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת (ב) קראוהו ונתנוהו לבעל והכניסו לבין ידיו לכתחלה צריך לקרותו פעם שנית קודם שיתנהו לה לא קראוהו ונתנו לה והוא אומר שהחליפו ונתן לה שטר אחר ונאבד הרי זו מגורשת ותינשא לכתחלה כיון שקראוהו פעם אחת (ג) ואם הגט בידו ומראה אותו נאמן (ד) כל זמן שלא נישאת כדלקמן (ה) נתן לה נייר הלק ואמר לה ה"ז גיטך אם לא בדקו הנייר (ו) במי נירין לראות אם היה שום דבר כתוב בו או אם יבדקו (ז) ותפלוט הכתיבה (ח) הרי זו ספק מגורשת ואם יבדקוהו ולא תפלוט הכתיבה אין כאן חשש גירושין (ט) וכתב הרמ"ה ואם נשרף או נאבד קודם בדיקה אין חוששין כלל ושריא אף לכהונה זרק לה כתב בפני עדים בין החביות ואמר לה ה"ז גיטך ובקשוהו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין לגירושין שזה ודאי שנמצא (י) הוא שזרק ודוקא שלא קראוהו אבל אם לאחר שקראוהו שהיה גט וחזר הבעל ולקחו מידה וזרקו ונמצא מזוזה הוי ספק מגורשת (יא) נמצאו ב' או ג' מזוזות חוששין שמא גט שזרק גררוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת:

נותן

וכן דעת רבינו ירוחם בח"ה שכתב שאם לא קראוהו כלל לא תינשא ואם נישאת לא תצא ומכל מקום כתב דה"מ כשגיטה יוצא מתחת ידה אבל אם נשרף או נאבד היא ספק מגורשת אבל הרשב"א כתב דמדלא פרקינן הא לכתחלה הא בדיעבד משמע דאפי' בדיעבד אינה מגורשת עד דקריוה תחלה או סוף וכן דעת הרמב"ם שכתב דפ"א הרי שלא קרא הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם זרקתו לים או לאור אף ע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת וכן נראה שהוא דעת ספר מצות גדול והגהות פרק ראשון שלא כתבו אלא תירוץ שני (א) וכן נראה מדברי הר"ן בפ"ב דגיטין גבי ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו לביני דני ורבינו ירוחם כתב בח"ה ואם לא קראוהו כלל לא תינשא ואם נישאת לא תצא ואם לא קראוהו כלל ונשרף או נאבד צריכה גט אחר כי היא ספק מגורשת פיר' ומ"מ אם גיטה יוצא מתחת ידה הרי זו מגורשת ודאי אף ע"פ שלא קראוהו בשעת נתינה עכ"ל ואין דבריו מובנים לי שתחלה כתב שאם לא קראוהו כלל אם נישאת לא תצא והיינו ודאי כשנשרף או נאבד דאי גיטה יוצא מתחת ידה הרי קורין אותו עכשיו והוי ליה קראוהו לבסוף וכמו שכתב הוא ז"ל בעצמו בסוף דבריו ואח"כ כתב שהיא ספק מגורשת וכל ספק מגורשת אפי' אם נישאת תצא: ועל מ"ש ר"י שאם לא קראוהו תחילה וקראוהו לבסוף דפשיטא דמגורשת כתב המרדכי דלא נהירא להר"ס משום דבעינן דבשעת נתינה ידעי סהדי דהוי גט ודעת הרא"ש והר"ן והגהות וסמ"ג כדעת ר"י וכן דעת הר"ס במז"ל בפ"א מהלכות גירושין: ודעת הר"ס במז"ל בפ"א דאפי' לכתחלה לא בעי למיקרי אלא קודם נתינה לחוד:

והרמב"ם כתב ואפי' אמר הבעל גט כשר היה ה"ז ספק מגורשת בפ"א כתב כן ולטעמיה אזיל שכתב לשם מקודם דבאין שם עידי מסירה אלא עידי חתימה ונתנו בינו לבינה ה"ז כשר הואיל ועדים שבו כשרים והגט יוצא מתחת ידה אלא דאם נאבד הגט אינו כשר וכ"כ ה"ר ירוחם דבדלא קראוהו כלל ונשרף או נאבד ה"ז ספק מגורשת והקשה ב"י דבספק מגורשת אפי' אם ניסת תצא וה"ר ירוחם כתב לשם דבדלא קראוהו כלל אם ניסת לא תצא ובשלא קראוהו ודאי אינו בידה אלא נאבד דאל"כ הרי קורין אותו עכשיו וה"ל קראוהו לבסוף ואין זה קשיא כלל דאף ע"פ דהגט בידה אם העידי מסירה מתו או הלכו למ"ה הרי לא קראוהו וכיון שהגט בידה ויש עליו עידי חתימה יש להקל טפי דלא תצא משא"כ בנאבד ונשרף דאינו בעולם:

ומ"ש ואם הגט בידו וכולי פי' דלאחר שנתן לה הגט בלא קריאה לפניה אמר שהחליפו ומראה הגט בידו או נאמן הוא שנתן לה שטר בעלמא ולא תינשא לכתחלה כדלקמן: **נתן** לה נייר חלק וכולי מימרא דשמואל שם וע"פ דברי התוס' דבדלא בדקו הנייר נמי ספק מגורשת ומיירי דקריוה בי תרי מעיקרא ולאחר נתינה הוא נייר חלק דאיכא למיחש דבשעת נתינה כבר היו האותיות נבלעות ואינו גט או שמא היו נפלטות בשעת נתינה אך קשה דאפי' אי בדקיניה ולא פליט ניחוש שמא בשעת נתינה היו נפלטות דהא קודם נתינה היו נפלטות וקראוהו ושמא לא נבלעו אלא לאחר הנתינה ומאי קאמר אין כאן חשש גירושין וצ"ע:

כתוב בתשובות ה"ר יהודה בן הרא"ש ז"ל גט שכתוב וחתום ובעוד שהולכים לתתו הוא ביד הבעל והעד האחד מעיד שלא נעלם מעיניו עד שבא לידה והשני אמר שנעלם בדרך אחר שנתנו לבעל וניתן ולא קראוהו קודם נתינה ולא לאחר נתינה יראה דבזמן מועט כזה אין לחוש כיון שקראוהו ונתנוהו לבעל ע"ד ליתנו מיד והלכו עמו וגירשה בפניהם עכ"ל ב ודברים תמוהים הם דהא דמי קצת לעיילה לבי ידיה ומידי ספיקא מיהא לא נפקא לכתחלה מיהא כתוב בסמ"ג בסדר הגט ויקראו העדים קודם נתינה ואחר נתינה ג או יעידו בטוב שזהו גיטה וכן כתוב בהלכות הגט דמרדכי וכתבוהו הקונדרסין וכתב אח"כ ואנן נהיגינן שהחכם קורא אותו אח"כ אחרי קראו ישאל להם וכן ראיתי ששואל תחלה לסופר זהו גט שכתבת אותו בצווי הבעל לשמו ולשם גירושי אשתו פלונית והוא אומר הן ושואל לעדים לכל אחד לבד שמעת שצוה הבעל לסופר לכתוב גט לשמו ולשם גירושי אשתו פלונית אתה מכיר חותמך חתמת בפני חבירך אתה מכיר חתימתו והוא משיב הן על כל שאלה וגם הב' כמשפט הזה יעשה לו עכ"ל (ג): **נתן** לה נייר הלק ואמר לה ה"ז גיטיך וכו' פ"ב דגיטין (שם) גמרא בכל כותבין אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת חיישינן שמא במי מילין כתבו ופירש"י שמא במי

וכתב הרמ"ה ואם נשרף וכולי לכאורה משמע דרבינו ס"ל דהרמ"ה חולק אמ"ש תחילה כדברי תוס' הלא אף בלא בדקו הנייר אין חוששין כלל וס"ל להרמ"ה כהרשב"א שחולק על התוס' ומביאו ב"י ואף ע"פ שכ"ל לרבינו לומר והרמ"ה כתב וכולי דרכו לפעמים שלא לדקדק בלשון הזה אבל יותר נראה נכון כמו שכתב מהרש"ל וז"ל דדוקא בדלא בדקו הנייר חוששין מאחר דאפשר לבדוק אבל היכא שנשרף או נאבד דליכא תקנה למיבדקא אין חוששין כלל עכ"ל ולפי זה גם הרמ"ה סבירא ליה כדעת התוס' וחולקים על מה שכתב הרשב"א להקל בדלא בדקו הנייר אלא שהרמ"ה מחלק להקל בנשרף ונאבד: **זרק** לה כתב בפני עדים וכו' גם זה שם עובדא דרב נחמן ומ"ש ונמצא ב' או ג' מזוזות שם מחלק תלמודא בין אישתכח חדא דאינו גט ובין אישתכח תרתי ותלת דחוששין שמא הגט גררוהו עכברים וא"כ הוי ספק מגורשת וכיון דרבינו מפרש בחדא דאינו גט בדלא קראוהו ה"כ בב' וג' דהויא ספק מיירי בדלא קראוהו אבל בקראוהו דהוי גט ואישתכח ב' וג' דאיכא תרתי למעליותא ה"ז גט ודאי דה"ל כקראוהו קודם נתינה ולא לאחריה דנשרף או נאבד דתינשא לכתחילה כדלעיל בסי' זה דמה שנמצא מזוזה אין זה ריעותא כיון דאישתכח ב' וג' מיהו קשה דא"כ בלא קראוהו ואישתכח ב' וג' דהוי ספק מגורשת ואפי' ניסת תצא ולעיל בנאבד ולא קראוהו כלל אם ניסת

מילין כתבו. ונבלעו וסתם נייר של עשבים היא ולא קלף מעובד בעפצים דאי עפיץ הא אמרן לעיל אין מי מילין על גבי מי מילין ואותיבנה לשמואל מברייתא ומשני כי קאמר שמואל דבדקינן ליה במיא דנרא אי פליט פליט ואי לא פליט לאו כלום הוא ופריך וכי פליט מאי הוי השתא הוא דפליט כלומר וכשהיו נבלעות לא היו כתב ומשני שמואל נמי חיישינן קאמר וכתבו התוס' שמואל נמי חיישינן קאמר השתא לא צריכנא לאוקמי בבדקינן דכי לא בדקינן נמי איכא למיחש ומיהו ודאי בדקיניה ולא פליט לאו כלום הוא וכתב הרשב"א על דבריהם ותמיהא לי דא"כ הל"ל אלא שמואל חיישינן קאמר אלא ודאי לכאורה משמע דאשינויא קמא סמכינן ולומר דכיון דליכא כתב אפי' מיחש לא חיישינן עד דבדקינן ליה ופליט וכי פליט נמי אינה מגורשת ודאית אלא ספק מגורשת ופסולה מן הכהונה וכתב רבינו סתם כדברי התוס' וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם בח"ה וגם נראה מדבריו שכן דעת רש"י גבי מעשה באחד שלקח ס"ת ואמר לאשתו הרי זה גיטיך ודעת הרמ"ה הוא כדעת הרשב"א: **וכתב** הר"ן שיש מי שפירש דלא מספקינן כלל אי הוה גט או נייר חלק דכיון דאמר הרי זה גיטיך נאמן כדמשמע בפרק י"כ (קלה:) וחששא דשמואל ליתיה אלא שמא בשעת הנתינה נבלעו האותיות ולא היה רישומן ניכר כלל עכ"ל. והרי"ף והרמב"ם השמיטו להא דשמואל ואפשר דמשום דהיא מילתא דלא שכיחא לא חשו לכותבה או שהיו מפרשים כדברי הרשב"א והרמ"ה דלעולם לא חיישינן לה אלא כי בדקיניה ופליט וכל כה"ג פשיטא דחיישינן ולא הוצרכו לכתבו: זרק לה כתב בין החביות וכו' בפ"ב דגיטין (שם) ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו ביני דני אשתכח מזוזתא אמר ר"נ מזוזתא ביני דני לא שכיח וה"מ דאישתכח חדא אבל תרי ותלת מדהא הואי הא נמי הואי וגיטא אימא עכברי' שקלוה כלומר וה"ז ספק מגורשת כ"כ הרמב"ם בפ"א וכן דעת הרשב"א והר"ן וז"ל הרמב"ם בפ' הנזכר העדים שנותנין הגט בפניהם צריכים לקרותו וכו' הרי שלא קראו הגט בתחלה ונתן לה הגט בפניהם וכו' זרק לה הגט לחצירה לבין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה וכו' ומשמע דזרק לה הגט לחצרה לבין החביות אלא קראו הגט בתחלה דקתני ברישא קאי וכן איפשר לומר שפירש דבריו הר"ן וכן דעת רבינו לפרש דהאי עובדא בדלא קריוה תחלה היא גם הרשב"א כתב שאיפשר דהאי עובדא בלא קראוהו תחלה הויא מיהו בקראוהו תחלה כתב רבינו דהויא ספק מגורשת אבל הרשב"א כתב אבל קראוהו תחלה ועייליה לבי ידיה ואפקיה וזרקו לה מגורשת ודאית אפי' לא אישתכח אלא חדא וכתב עוד הרשב"א ואפשר דאפי' קראוהו נמי ספק מגורשת הויא ואי לא משתכח אלא מזוזה חדא אפי' ריח גט אין בו והכריע הוא ז"ל כפי' ראשון דבלא קראוהו עסקינן שהר"ן כתב שאיפשר דהאי עובדא בדעייליה לבי ידיה ואי לאו דמזוזתא ביני דני לא שכיח לא חיישינן דחלופי חלפיה אבל כיון דלא שכיח אינה מגורשת כלל עכ"ל: (ב"ה) ומ"ש רבינו נמצאו שתים או שלשה מזוזות חוששין וכו' דבר פשוט הוא דארישא קאי בלא קראוהו דאי קראוהו אפי' לא נמצא אלא אחד הוי ספק מגורשת:

טתן

דרכי משה

קלה (א) ומשמע מדבריו דס"ל דלפי דעת הרשב"א וסייעתו אפילו אם נישאת תצא וכ"כ רבינו ירוחם ח"ה דאם לא קראוהו כלל ונשרף הגט או נאבד אף אם נישאת תצא צריכה גט אחר מיהו כתב דאם הגט עדיין קיים בידה יקראוהו עדיין אע"פ שלא קראוהו בשעת נתינה ואם נישאת לא תצא ומ"מ לכתחלה לא תינשא בגט זה מאחר שלא קראוהו מיד אחר הנתינה כן נראה מדברי רבינו ירוחם ח"ה וכעין זה משמע מדברי מהרא"י בפסקיו שאכתוב בסמוך דלא כב"י שכתב שלא הבין דברי רבינו ירוחם: (ב) וכתב מהרא"י בפסקיו סימן כ' דמ"מ אם נמצא גט כשר בידה לא תצא מיהו הגט פסול ולדבריו אם הבעל אומר ששטר אחר היה תצא וע"ש: (ג) וכן נהגיו אלא שאנו מחמירים שהחכם אומר לעדים שיקראו הגט עמו תחלה וסוף:

כתב

פרישה

שכתוב כהן קודם הנתינה ועד"ר: (ב) והינשא לכתחלה ולא חיישינן שהחליפו: הרי זה ספק מגורשת ר"ל ואפי' אם נישאת תצא: (והכניסוהו לבין ידיו ר"ל ושהה מעט עד שנתנו לה כ"פ): (ג) ואם הגט בידו ומראה כו' ר"ל אם קראוהו והבעל הכניסו לבין ידיו ונתאו לה קודם שקראוהו פעם שנית והוא אומר שהחליפו ואח"כ הגט יוצא מתחת ידו כו': (ד) כל זמן שלא נישאת אבל נישאת לא דלאו כל כמיניה לאוסרה על השני דחיישינן לקנוניא דהיא נתנתו לידו להוציא את עצמו מבעל השני ומטעם זה נראה שאנו נוהגין תיכף אחר הנתינה מחתכין בגט כמה חיתוכין דאז ליכא למיחש לקנוניא שהיא תמסור אח"כ הגט לידו: (ה) נתן לה נייר חלק בגמרא חיישינן שמא במי מילין כתבו (פי' במי עפצים) ופירש"י שאז נבלעין האותיות וסתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעופץ בעפצים דאי עפיץ הא אמרינן לעיל אין מי מילין ע"ג מי מילין עכ"ל: (ו) במי ניבין שם לבע ומעבירין מימיו עליו ופולט האותיות שבלע ונראות (והטעם דחיישינן שמא נבלע הכתב בתוכה ונראה חלק ושמא לא נבלע יפה והוי כתב בשעת נתינה כ"פ): (ז) ותפלוט הכתיבה דהשתא הכתיבה הוא דפלט ושמא בשעת נתינה לא הוויין האותיות כלל (והתורה אמרה וכתב לה ונתן בידה משמע שתהיה הכתיבה ניכרת בשעת נתינה כ"פ): (ח) הרי זו ספק מגורשת ג' רבותות אשמעינן בזה לא בדקו הנייר ס' אשמעינן דאפ"ה הוי ספק מגורשת ול"מ שאין גירושין כלל ובאם יבדקו ותפלוט כו' אשמעינן דאפילו בזה לא הוי אלא ספק גירושין: (ט) וכתב הרמ"ה כו' כתב ב"י דהרמ"ה סבירא ליה כרשב"א ופליג עם רבינו (שסובר כתוס' שאפילו לא בדקו הוי ספק מגורשת וה"ה שנשרף או נאבד כ"פ) ע"ש ולפ"ז מ"ש רבינו וכתב הרמ"ה הוי כאילו כתב והרמ"ה כתב ומ"ו כתב דיש לחלק דדוקא היכא דלא בדקוהו איכא למיחש מאחר שראוי לבדוק אבל היכא שנשרף דתו ליכא תקנה למבדקיה אפילו חששא ליכא ודו"ק עכ"ל ולפ"ז צ"ל מ"ש הרמ"ה ונאבד מיירי דומיא דנשרף דנאבד מן העולם ולא ימצא עוד וברישא שכתב ולא בדקוהו מיירי שאיכא למיחש שמא ימצא עוד ואם כן אם הוא כהן אסורה לדור עמו דילמא ימצא הכתב בולט והו"ל ספק גט א"כ ברישא יש להסתפק שמא היא החביאתו: (י) הוא שזרק דמזוזה בין החביות לא שכיחא וא"כ בוודאי הוא זרקה גמרא ורבינו שכתב ומצאו מזוזה או שטר אחר צ"ל דס"ל דמזוזה האמור בגמרא ל"ד אלא המעשה כך היה וה"ה אם נמצא שטר אחר דאין שטר מצוי בין החביות ומ"מ בסיפא דייק וכתב נמצא ב' או ג' מזוזות ולא כתב ג"כ שאר שטרות לרבותא דאפי' במזוזה אמרינן מדהא היתה הא נמי היתה מקדמת דנא ומכ"ש בשטר אחר וק"ל: (יא) נמצאו ב' או ג' כו' אדלעיל קאי היכא שלא קראוהו ור"ל ה"ה שאין חוששין במזוזה אחת אבל מגא ג' (פי' ואנו ראינו שהוא לא זרק אלא כתב אחד כ"פ) מדהא היתה הא נמי היתה •

הכי

חידושי הגהות

ולא אבין תמיה זו שהרי גם בעיילוה לבי ידיה אם קראוהו קודם שנתנוהו ליד הבעל ה"ז מגורשת אפילו אם הבעל אומר שהחליפו וכ"ש הכא דקראוהו קודם נתינה לבעל והבעל לא אמר כלום אחר כך וצ"ע: ג גם בש"ע בהג"ה כתוב כן אמנם לענ"ד טעות המעתיקים הוא בשניהם וצ"ל או יעיינו בטוב שזהו גיטה וכ"ה בסמ"ג אבחמ"ד:

יש

קלו

קלו נותן לה גט הוא או שלוחו לידה או ליד שלוחה ואומר בשעה שנותנו לה (א) הרי את מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם או הרי את משולחת ממני ואם שלוחו נותנו לה אומר הרי את מגורשת מפלוני בעלך [א] (ב) וצריך שתדע בשעה שמקבלת גיטה שהוא גיטה ושהיא מקבלת אותו להתגרש בו אבל אם נותנו לה בחזקת שהוא שט"ח אינה מגורשת אא"כ יאמר לה אח"כ ה"ז גיטך או שיודיענו לעדים תחלה כדלקמן נתנו לה בשתיקה והיה מדבר עמה על עסקי גיטה והיו עדיין עסוקים באותו ענין הוי גט ואם לאו אינו גט ואם אמר לה איני אישך איני בעלך אינו גט אפילו לפוסלה לכהונה (ג) אפילו היה מדבר עמה על עסקי גיטה דכתיב ושלחה ולא שישלה את עצמו אמר לה הרי את לעצמך ה"ז גט אבל אמר לה (ד) הרי את בת חורין לא אמר כלום ואם יש אחד בעיר ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו אינו יכול לגרש אלא בפני האחר שמא יכתוב גט (ה) ויתננו לאשת האחר ששמו כשמו

ב"ח

ניסת לא תצא ומאי שנא ולהרמב"ם ניחא דגם בנאבד ולא קראוהו כלל ה"ז ספק מגורשת אבל לרבינו דמחלק ביניהם קשיא וצריך לומר דלא דמי כנאבד ודאי דליכא אלא חששא דשמא גרושה עכברים שזה חששא רחוקה קצת הילכך מחמרינן ביה טפי :

קלו נותן לה גט הוא או שלוחו לידה או ליד שלוחה ר"פ האיש מקדש תניא ושלח מלמד שהוא עושה שליח ושלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח :

ואומר בשעה שנותנו לה הרי את מגורשת ממני בגט זה פ"ק דקידושין סוף (דף ה') אמר שמואל בגירושין נתן לה וא"ל הרי את משולחת הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם ה"ז מגורשת ומשמע דבחדא מהני תלתא לישני סגי לכתחלה ורבי' דמצריך תרתי הרי את מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם ומ"ש או הרי את משולחת ממני ר"ל דמשולחת הוה לשון טוב כמו מגורשת אבל ודאי כי היכי דבמגורשת ממני צריך לומר ג"כ והרי את מותרת לכל אדם הכי נמי במשולחת ממני צ"ל והרי את מל"א דאל"כ מ"ש הא ודאי הוא נמשך אחר דברי התוס' בפרק הזורק (דף ע"ח) בד"ה אינו גט דר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הא גיטך וגם הרי את מותרת לכל אדם כדמשמע בהמגרש שהיו רגילין לומר גם כן ודן פירוש דבריהם דבהמגרש סוף (דף פ"ה) משמע מדקאמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא לכתוב ודין דמשמע ודין אלא ודן וקשה דבריש נדרים קאמר אביי דידים שאינם מוכיחות הויין ידים ולא צריך לכתוב ודין ותירצו התוס' דלשופרא דשטרא היו כותבין ודין לאביי ולמד מכאן ר"י ז"ל דכיון שהיו רגילים לכתוב גם כן ודין לאביי אעפ"י שאינו צריך לכותבו כ"ש דהרי את מותרת לכ"א דהוא גופו של גט דיש לאומרו ולכך אעפ"י דמדינא סגי בחדא מהני תלתא לישני כדקאמר שמואל מכל מקום לשופרא דשטרא היה מצריך ר"י לומר הא גיטך וגם הרי את מל"א :

וצריך שתדע וכו' כתב ב"י לשון זה אינו מדוקדק וכו' ושרא ליה מאריה דלשונו מדוקדק ע"פ דברי התוס' בפרק הזורק בדבור המתחיל אינו גט (ד' ע"ח) שכתבו וז"ל ר"י היה מצריך וכולי ומיהו ק' דבהניזקין ריש (דף נ"ה) משמע דאפי' לא אמר כשר גבי מעדותו של ר"י בן גודגדא וכולי פי' דהתם קאמר רבא באמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר לה כנסי ש"ח זה ה"ז מגורשת מי לא אמר ר"י בן גודגדא לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה פשיטא מה"ד כיון דאמר כנסי ש"ח זה בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר להו והאי דקאמר הכי משום כיסופא והשתא הקשו התוס' היאך החמיר ר"י כך כל שצריך שיאמר הא גיטך וגם הרי את מותרת לכ"א והלא גט כשר אפילו לא אמר כלום שהוא גט אלא כנסי ש"ח זה ולא הודיעה שהוא גט אלא שאמר לעדים שלא בפניה ראו גט זה שאני נותן לה ותירצו התוס' דהתם נמי אח"כ יגידו לה העדים שהיא גט ומגורשת אעפ"י שהאשה מתגרשת בעל כרחה מ"מ צ"ל לה הא גיטך והרי את מותרת לכ"א שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלחה ואינה חוזרת עכ"ל מבואר מדברי התוס' דאעפ"י דבגט כשר אפילו לא הודיעה לה שהוא גט אלא שאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה מ"מ כיון דאפילו בדיעבד אינו כשר אא"כ שהעדים יגידו לה שהיא מגורשת שלא תהא חוזרת לפיכך לכתחלה צריך שתדע בשעה שמקבלת את גיטה שהוא גיטה ושהיא מקבלת את גיטה להתגרש בו והטעם דחיישינן שמא ישכח מלומר לה אח"כ ה"ז גיטך או העדים לא יגידו לה אח"כ שהיא מגורשת ותהא חוזרת אליו וזהו שדקדק רבינו וכתב וצריך שתדע בשעה שמקבלת גיטה וכולי דכך צריך לכתחלה שתדע בשעה שמקבלת את גיטה והאריך רבינו ואמר שהוא גיטה ושהיא מקבלת אותו להתגרש בו לאורויי שזה טעמו של ר"י שמצריך לומר הא גיטך וגם הרי את מותרת לכ"א דהא גיטך צריך לומר לה שתדע בשעה שמקבלת את גיטה שהוא גיטה והרי את מותרת לכ"א צריך שיאמר לה גם כן כדי שתדע שהיא מקבלת אותו להתגרש בו שלא תהא חוזרת אבל אם נתנו לה בחזקת שהוא ש"ח אינה מגורשת וכולי כלום אסור לעשות כך לכתחלה כיון דאינה מגורשת אא"כ יאמר לה אח"כ ה"ז גיטך חיישינן דילמא ישכח מלומר לה אח"כ ואע"ג דלא אמר רבא אלא כשיאמר תחלה לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וכו' סבירא ליה לרבינו כיון דאינה מגורשת אח"כ מטעם שהעדים יגידו לה אח"כ שהיא מגורשת א"כ כ"ש אם לא אמר לעדים תחלה אלא דלאחר נתינה א"ל ה"ז גיטך כיון שא"ל שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת ודאי דכשר הגט בדיעבד וכ"כ הרמב"ם בפ"א ומפורש כך בברייתא לשם דקאמר תנ"ה א"ל כנסי ש"ח זה וכולי וע"ל סימן קל"ח ובמ"ש לשם ס"ד : ומ"ש או שיודיענו לעדים תחלה היינו כמי לומר והם יגידו לה אח"כ שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת כדלקמן בסוף סימן קל"ח וגם דברי הרמב"ם מפורשין כך שהרי כתב בפ"א שא' מי' דברים שהוא עיקר הגירושין הוא שיתננו לה בתורת גירושין אבל אם נותנו לה בתורת ש"ח אינו גט ואם א"ל אח"כ ה"ז גיטך ה"ז או אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וחזר וא"ל כנסי ש"ח זה ה"ז כשר וכולי הרי שלא הכשיר באמר לעדים ראו גט וכולי אלא בדיעבד אבל לכתחלה צריך שיתננו לה בתורת גירושין שיאמר לה ה"ז גיטך ופשוט הוא ודלא כנראה מלשון ב"י דלא נחית לחלק בין לכתחלה לדיעבד והשיג על רבינו מדברי הרמב"ם ולית' ושגגה היא יוצאה מלפני השליט :

ואם יש אחד בעיר ששמו כשמו וכו' בפרק ג"פ (דף קס"ז) ומה שקשה למאי דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי הא איכא ידעי שפיר אם זו היא אשתו אם לאו וה"א לשם בתוס' וכ"כ עוד התוס' בפרק כל הגט (דף כ"ד) בד"ה בעידי מסירה והאריכו ביישוב זה וכבר כתבתי לעיל בסימן קל"ב ס"ו דאנן נהגינן בב' יב"ש לגרש זה בפני זה אפילו אין

ב"י

קלו נותן לה גט הוא או שלוחו וכו' ואומר בשעה שנותן לה הרי את מגורשת ממני וכו' בהזורק (דף עח.) תנן אמר לה כנסי שטר חוב זה וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך וכתבו התוס' ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הרי זה גיטיך וגם הרי את מגורשת ומותרת לכל אדם כדמשמע בהמגרש שהיו רגילים לומר וכו' ומיהו קשה דבהניזקין משמע שאפילו לא אמר כן כשר גבי מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא כשמע אמר לעדים וכו' וי"ל דהתם נמי אח"כ יגידו לה העדים שהיא מגורשת והמרדכי כתב בר"פ המגרש כשהוא עוסק בנתינת הגט מצריך לנותן גט לומר הרי זה גיטיך והרי את מותרת לכל אדם ומיהו אין צריך לומר כן אלא לרווחא דמילתא כדאמרינן בהניזקין מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא כשמע וכו' : (ב"ה) והרמב"ם כתב בפ"א וז"ל המגרש צריך שיאמר לה כשיתן הגט הא גיטך או הוא גיטך וכיוצא בזה שאם נתן בידה ולא אמר כלום ה"ז גט פסול בד"א כשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה וכו' :

כתב סמ"ג בסדר הגט ויאמר לה בשעת נתינה התקבלי גיטך ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ובקונדריסי' בסוף הסדר כתב בשם הרי"ף וכה יאמר לה כשיתן הגט ה"ז גיטך והתקבלי גיטך זה והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וי"א מעכשיו (א) :

וצריך שתדע בשעה שמקבלת גיטה שהוא גיטה וכו' לשון זה אינו מדוקדק שאע"פ שלא ידעה כן בשעה שקבלה הגט כיון שאמר לה אח"כ או שהודיע לעדים תחלה סגי וכך הל"ל וצריך שיתננו לה בתורת גירושין וכן כתב הרמב"ם בפ"א ולמד כן מדכתיב ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות והשתא אפי' אמר לה כנסי שטר חוב כיון שהודיע לעדים שהוא נותנו לה בתורת גירושין מיקרי שפיר שהוא נותן בתורת ספר כריתות :

נתנו לה בשתיקה והיה מדבר עמה על עסקי גיטה כו' תנן במסכת מעשר שני ומייתי לה תלמודא בפ"ק דקידושין (ו.) היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעסוקים וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא ופירש"י והוא שעסוקין כו'. הא דקאמר רבי יוסי אומר דיו הוא שהיו עסוקים בדיבור עסקי קידושין עד שעת נתינה אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי יוסי וכתב רבינו והיו עדים עסוקים באותו ענין לומר דלאו דוקא היה מדבר עמה דה"ה אם היה מדבר עם העדים או עם אחרים בפניה וכמ"ש המרדכי בפ"ק דקידושין ויותר נראה להגיה והיו עדיין במקום והיו עדים (ב) והוי יודע דהתם בפ"ק דקידושין איפליגו תנאי בעסוקין מענין לענין באותו ענין אי מהני דאמרינן התם. כתנאי רבי אומר והוא שעסוקין באותו ענין ר' אליעזר ב"ר שמעון אומר אע"פ שאין עסוקים באותו ענין ואי לאו דעסוקין באותו ענין מנא ידעה מאי קא"ל אמר אביי מענין לענין באותו ענין ופירש רש"י מענין לענין שפסקו לדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו לדברי צורך זיווגם כמו כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם עכ"ל ורש"י נקט לה לענין קידושין וכיוצא בזה יש לפרש לענין גיטין שפסקו מלדבר בגט ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו דברים הנוגעים לענין גט הם כגון שמדברים במה תקבל כתובתך או מי ידחה מפני מי ופסק הר"ן דלא מהני דקי"ל כרבי מחבירו וגם דרב יהודה אמר שמואל משמע דכוותיה אתיא וכ"כ רבינו ירוחם בה"א וכך משמע מדברי הרי"ף והרא"ש שם וגם מדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' אישות ובפ"א מהלכות גירושין שכתבו סתם והוא שעסוקים באותו ענין וכתב ה"ה בפ"ג מהלכות אישות שכן דעת העיטור והרשב"א חלוק בדבר :

והיכא שלא היה מדבר כלל בעסקי גיטה ונתן לה גט ולא פירש כתב רבינו דאינו גט אבל הרמב"ם בפ"א כתב הרי זה גט פסול ואע"פ שכתב באותו פרק שאחד מי' דברים שהם עיקר גירושין מן התורה הוא שיתננו לה בתורת גירושין משמע דהיינו שלא יאמר דברים שאינם ענין גירושין כגון כנסי שטר חוב זה וכיוצא בו אבל כל שנתן לה סתם אינו יוצא מתורת גירושין ולפיכך אינו מעכב מן התורה כנ"ל :

ואם אמר לה איני אישך וכו' מימרא דשמואל בריש קידושין (דף ה:) איני אישך איני בעליך איני ארוסיך אין כאן בית מיחוש ופירש"י אין כאן בית מיחוש. אף לפוסלה לכהונה ומפרש טעמא בגמרא משום דכתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו וכתב רבינו ירוחם בח"ב נכ"ד איני ארוסיך איני בעליך איני אישך אינו גט ואם היה מדבר עמה על עסקי גיטה אי הוי מגורשת או בספק כתבתיו בענין קידושין נכ"ב ח"א בדין הריני אישך כי דינם שוה ושם כתב הריני אישך אינה מקודשת כלל וי"מ דאם היה מדבר עמה על עסקי קידושיה דהוי ספק מקודשת וי"מ דמקודשת ודאי דלא גרע מהיכא דנתן לה בשתיקה וי"מ דלא הוי מקודשת כלל דהני לשונות גרועים יותר מנתן לה בשתיקה ולזה הסכים הרא"ש זכרונו לברכה עד כאן לשונו :

אמר לה הרי את לעצמך וכו' אבל אמר לה הרי את בת חורין וכולי פשוט בריש קידושין (דף ו.) ובפרק בתרא דגיטין (דף פה.) והרמב"ם בפ"א מפרש כל אלו הלשונות לענין כותב כן בגט וכן פירש"י וכתב הר"ן שכן דעת הרי"ף ורבינו פירש לשון אחר כפשוטו ומשמע דגם הרמב"ם והרי"ף ורש"י מודו דכל שאמר כי הנך לישני אינה מגורשת אלא משום דבהמגרש איתמר הנך לישני אמתני' דגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם דמיפרשה בכותב פירשו גם הני לישני בכותב :

ודע דבגמרא (שם) איבעיא לן אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו וכתב הר"ן דדוקא בעבד בעי אבל באשה לא איסתפק לן משום דלא שייך לישנא דאין לי עסק בך אלא בעבד שגופו קנוי :

ואם יש אחר בעיר ששמו כשמו וכו' בפרק גט פשוט (דף קסז.) תנן כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וצריך

דרכי משה

או נתנו לה בתורת פקדון אזי אין צריך לחזור וליטלו הימנה אלא אומר הרי זה גיטך ואם לא היה נתינה מעלייתא צריך לחזור וליטלו הימנה כנ"ל מדברי הר"ן שם וכ"נ דעת העיטור דהרי לעיל כשנתן לה והיא ישנה כתב דא"צ לחזור וליטלו ממנה ובכאן לא כתב כן מכלל דבכאן לא סגי בהכי כיון שהנתינה בעצמה היתה גרוע וכדעת הר"ן וכן משמע באשר"י ואולי ב"י לא נ"ל לפרש כן דברי הר"ן ולכן כתב מה שכתב : (ב) ונ"ל דס"ל לרבינו בעל הטור דהרא"ש מחלק בין אם קפצה ידיה מרצון הבעל או שלא מרצונו דכל זה מיירי כשהבעל לא צוה לה לקפוץ ידיה ולהחזיק בגט והיא מחזקת בגט שלא מרצונו ולכך לא הוי נתינה אבל כשהבעל מצוה אותה להחזיק בגט הוי נתינה שהרי כתב הטור בתחלה דאם אוחז

דרישה

(כ"ט) : [ב] ור"י כתב דהוי שפיר נתינה כיון שהתחיל בנתינתו עיין בהר"י בב"ס כ"כ וגם ר"י הרמב"ם כשמו וב"י הביאה ואע"פ שהתוס' כס בפרק הזורק וב"י ג"כ הביאן לפום ריהטא משמע דלא ס"ל כן לדעת ר"י בהרי כתבו ז"ל נראה דלא מיירי כבהיגה ידה כתוהה ולאחר שנתן הגט לידה קפלה ידה דאם כן אפי' כו' עד אלא נראה לר"י דמיירי דכבר היתה ידה קפולה ונתנו הגט לידה ואם תתב כ"כ בחוזק עד שאינו יכול להביאו הגט הויא מגורשת כו'

פרישה

הוי גט בהרי כ"כ בפ"א מה"ג הרכין לה גופו הטה ידו עד שנפלה הגט מעליו וא"ל הרי זה גיטך הרי זה גט מה"כ בבבא קמייתא בנמלס מתניו ולא הטה עצמו אליה שלא גילה בזה הרמב"ם דעתו מיהו איפכא לומר דס"ל לרבינו דהוין הן ומ"ש בזה ר"ל גם ובזה ס"ל להרמב"ם דהוי גט וכ"פ בבניהן יחד דהרכין וגם נמלס כפשו : (ה) ולהביאו אצלו הינה מגורשת מ"מ בעיין כריתות וליכא גמר' : (ו) ור"י כתב דהוי כו' עיין בדרישה : (ז) שאני נותן לה א"ע כלום

ופריך בגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון בעיר אחת דילמא כתב גיטא ואזל ממטי לאיתתיה דהיאך אמר להו רב אחא בר הונא הכי א"ר שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהם אלא זה בפני זה וכתב רבינו ירוחם בח"ה פירוש ואינה מגורשת אפי' הוציאה גט עד שתביא ראיה שגירשה בפני האחר ששמו כשמו או יבואו עידי מסירה ויעידו שזהו המגרש וזו היא המגורשת :

(ב"ה) כתב הריטב"א בספ"ק דמציעא קשיא לי כיון שהוחזקו בעיר שני יוסף בן שמעון היאך כותבין גט לאיש כשאין אשתו עמו לשלחו ביד שליח וי"ל דהתם כשאין מכירין העדים את האשה אבל אם מכירים אותה ודאי יכול לגרשה שלא בפני אשת חבירו אלא שאין העדים כותבים ונותנים לו שיגרשנה בפניהם והכא משום עיגונא אקילו רבנן שאם שליח מכירה לתת לו וסמכו עליו כשנים והיינו דאמרינן התם שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת הא בשאינם דרים בשעת הגירושין אקילו רבנן לגרשה ע"י שליח המכירה או שלא יתנהו לה אלא בפני עדים המכירים אותה כך נראה לי וכן הורה לנו רבינו עכ"ל :

אין שמות נשותיהן שוות : ומ"ש רבינו ויאסרנה על בעלה הוא ע"פ גירסת הרשב"ס בפ' ג"פ וליחוש דילמא כתב גיטא ואזיל וממטי לה לאתתיה דהיאך ומגרש לה ומתכוין להתירה לינשא שלא כדין עכ"ל ולפי דק' על זה הלא כשיהא נודע אח"כ שלא קיבלה גט מיד בעלה צריך השני להוציאה וכיון שלא תעמוד בהיתירא למה לו לכוין להתירה שלא כדין לכך פירש רבינו דעיקר כוונתו איננה אלא לאוסרה על בעלה דתצא מזה ומזה וכא רבינו להוציא ממ"ש לשם בתוס' דנתכוין להוציא כתובתה מבעלה ול"נ ומגרש לה אלא העיקר כגירסת רשב"ס :

כשמו (ו) ויאסרנה על בעלה אין מגרשין בשבת ואם השעה צריכה לכך כגון שכיב מרע שתקפ עליו החולי ורוצה לגרש כדי שלא תיזקק ליבום אם הגט ברשותו (ז) יתן לה הרשות ותזכה בו ובגט שבתוכו אבל לא יטלטל הגט ליתנו לה מפני שהוא מוקצה ואם אי אפשר בלא טלטול כגון שאין הגט מונח ברשותו יטלנו בידו ויתננו לה (ה) שלא העמידו דבריהם במקום שכיב מרע :

קלז

צריך שיתירנה היתר גמור שתהא מותרת לכל אדם אבל אם אמר לה הרי את מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני שתהיה אסורה לו או שאומר (ח) אלא לפלוני (ב) [א] אינו גט (ג) ויטלנו ממנו ויחזור ויתננו לה ויתירנה לכל אדם אבל אם אמר לה ע"מ הרי הוא (ד) [ב] כשאר תנאי גט והגט גט והיא תקיים התנאי בין א"ל ע"מ שלא תינשא לו (ה) או ע"מ שלא תבעלי לו או על מנת שלא תהיה מותרת לו והרמ"ה כתב ע"מ שלא תהיה

אין מגרשין בשבת תוספתא בפרק בתרא די"ט והכי איתא בת"כ פרק י"ה :

ואם השעה צריכה לכך וכו' מעשה בריש הזורק (דף עז :) בההוא ש"מ דתקיף ליה עלמא טובא ואמר רבא ליקנייה ניהלה להפוא דוכתא דיתיב ביה גיטא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה דתנן נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה ואמרינן בגמרא דאע"ג דמה שקנתה אשה קנה בעלה שאני הכא דגיטה וחצירה באין כאחד ופירש"י תקיף ליה עלמא. והיה ירא פן ימות ותיזקק ליבם ואסור לטלטל גט בשבת ולמוסרו לה וכתבו התוס' אע"ג דבתוס' פרק מפלין תניא אין מגרשין בשבת בש"מ הקילו דלא תפול קמי יבם ולא הוי כמו טלי גיטיך מעל גבי קרקע דכיון דהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה וכן כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן שהגט היה אסור לטלטלו וכתב הרא"ש והרשב"ם פירש שהגט היה מותר לטלטל אלא שלא היו יכולים להביאו אצל החולה דרך ר"ה ולא נהירא שהרי היה יכול לעשות שליח וילך שם ויתן לה הגט ואע"פ שאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו וכתב הר"ן שדעת בעל העיטור כדעת רשב"ם מיהו בזמן הזה שניתנה תורה שבעל פה ליכתב לכ"ע מותר לטלטל גט שהרי אדם יכול ללמוד הימנו כמה הלכות הגט וכן כתבו המרדכי וסמ"ג והגהות :

ב"ה ויש לתמוה עליהם שהרי ההוא ש"מ דתקיף ליה עלמא בימי רבא היה ובימיו כבר ניתנה תורה שבע"פ ליכתב :

כתבו הרשב"א והר"ן דהא דאורי להו רבא בחזקה ה"ה דאפי' בחליפין שרי אלא כיון דאיפשר אורי להו בהכי דלא מינכרא מילתא דמיחזי כפועל ביתו לשמרו : ואם אי איפשר בלא טלטול כגון שאין הגט מונח ברשותו וכו' כן כתבו שם הרא"ש והרשב"א ז"ל :

קלז צריך שיתירנה וכולי פלוגתא דרבי אליעזר וחכמים ר"פ המגרש והלכה כחכמים דבין אלא ובין חוץ הוי שיור ואינו גט עד שיטלנו ממנה וכולי והלכה נמי כרבי יוחנן דאע"ג דהלכה כרבי לעיל בסימן קל"ו דבא"ל כנסי ש"ח זה וא"ל אח"כ הרי זה גיטך ה"ז גט וא"צ ליטלו הימנה אלא באמירה בעלמא סגי שיאמר לה ה"ז גיטך שאני התם דבמאמר כנסי ש"ח לא זכתה בגט לשום דבר אבל הכא בא"ל חוץ מפלוני דזכתה בגט וקנאתו לפסול בו לכהונה הילכך אי לאו דהדר שקיל ליה מינה לא מהני אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי ראשון כך פירש"י (דף פ"ד) :

ומ"ש אבל אם א"ל ע"מ ה"ה כשאר תנאי גט וכולי כך כתבו התוס' בדבור ראשון פרק המגרש וכתבו דלפי טעם זה אפי' א"ל שלא תנשאי וגם לא תבעלי דלא הותרה אלא לא בנישואין ולא בזנות נמי הוי גט דה"ה כשאר תנאי וא"כ קשה אמאי כתב רבינו בין א"ל ע"מ שלא תנשאי לו או ע"מ שלא תבעלי לו עדיפא מיניה ה"ל לאשמעינן דאפי' א"ל ע"מ שלא תנשאי וגם לא תבעלי לו ונראה דהיינו מ"ש רבינו או ע"מ שלא תהיה מותרת לו כלומר אפי' א"ל לשון שלא התירה לפלוני לא לקדשה בכסף ולא לבעילת זנות כגון שא"ל ע"מ שלא תהא מותרת לו ורבינו כתב כך על פי דברי הרא"ש שכתב לשון זה במסקנתו דכיון שהזכיר ע"מ תנאה הוי ושריא לעלמא מידי דהוה אכל תנאי דעלמא מדלא מפליג בע"מ אלמא כל ע"מ שריא עכ"ל הרא"ש והביא רבינו על זה מ"ש הרמ"ה בספרו ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני לא הוי גט כלום דכיון דלא התירה כלל לא בנישואין ולא בזנות הוי שיור וכמה שכתבו התוס' דהכי משמע לכאורה ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל שהרי הרא"ש כתב להדיא דכל ע"מ שריא אפי' אמר ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני הוי גט והשתא הא דכתב הרא"ש ורבינו הך חלוקה דא"ל ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני שלא נזכרה בגמרא ובתוס' אלא בע"כ דבמקום מ"ש התוס' שא"ל ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי נקט הרא"ש ע"מ שלא תהיה מותרת לפלוני בלשון קצרה שכולל נישואין וגם זנות ואחריו נמשך רבינו :

היה

שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת וגירש אחד אשתו בינו לבינה ואינו ניכר מתוך הגט מי הוא מהשנים ועידי הגט אומרים שלא כתבו גט ליוסף בן שמעון אחר היא מגורשת תמלא ברבינו ירוחם ח"כ : גט הניתן בלילה או ביום אחר שהתפללו ערבית פסול כן כתוב בתרומת הדשן סי' רמ"ח ושמעתי הטעם משום דנתינת גט הוי דין ואין דנין בלילה ואינו יודע א מה ענין דין לגט ושום אחד מהפוסקים לא חילק להקפיד בכך (ג). כתבו התוס' בריש פרק כל הגט (כד:) דאין עידי מסירה צריכין להכיר שזו היא אשתו כיון שמכירין שמו ושמה והם כתובים בגט וכשבאה לפני ב"ד להתירה לינשא שיילי בית דין לעידי מסירה אם היו שם שני יוסף בן שמעון (ד) :

קלז צריך שיתירנה היתר גמור וכולי אבל אם אמר לה הרי את מגורשת ממני ותהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וכולי ר"פ בתרא דגיטין (דף פג.) המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר"א מתיר וחכמים אוסרים כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ובעי בגמרא לקמן (פד:) מאן תנא כלומר דצריך ליטלו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם רשב"א הוא דתניא ארשב"א כיצד יעשה יטלנו ממנה ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטיך כלומר דבאמר לה כנסי ש"ח ס"ל לרבי דבאומר לה בתר הכי הא גיטיך סגי ורשב"א פליג ואמר דלא סגי עד שיטלנו ממנה וכולי כדאיתא בהזורק (עח.) ובההיא קי"ל כרבי דסתם מתניתין התם כוותיה ואמר חזקיה דמתני' דהכא כרשב"א אתיא ולדידיה משמע דלית הילכתא כסתם מתני' דהכא דמדאמר רשב"א הוא משמע דמהילכתא מפיק לה ורבי יוחנן אמר אפי' תימא רבי הוא שאני הכא הואיל א וקנאו בו לפסול בו לכהונה ולענין הלכה כתב הר"ן ופירש"י דרבי יוחנן בחיי חזקיה רבו נחלק עליו ולפ"ז אפשר דלא קי"ל כסתם מתניתין לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל לדעת ר"י לאחר פטירת חזקיה נחלק עליו ולפי זה הלכה כרבי יוחנן וכן דעת הרשב"א וכתבו הרשב"א והר"ן שכן דעת הרי"ף שכתב מתניתין כפשטה וגם הרא"ש שהלך בדרכו וכתב מתניתין כפשטה משמע דהכי נמי סבירא ליה וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין וכן דעת רש"י שכתב בהזורק אמתני' דאמר לה כנסי ש"ח זה וכולי אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך ואפי' לאחר שבא לידה אמר לה כן ודיו וכתב עוד הר"ן דמתניתין דוקא קתני שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואף ע"ג דבעלמא בהא גיטיך סתמא סגי הכא שאני דכיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני אי אמר בתר הכי הא גיטיך סתמא לא מבטל מאי דאמר מעיקרא בהדיא ואין כן דעת הרמב"ם שכתב בפרק א' אם נטלו ממנה וחזר ונתנו לה ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם או ה"ז גיטיך ה"ז מגורשת אלמא דס"ל דמתני' לישנא בעלמא נקט ולאו דוקא ובגמרא איבעי' להו האי אלא חוץ הוא או וכחוץ הוא

דרכי משה

(ג) וע"ל סי' קכ"ג : (ד) כתב חדושי אגודה פרק כל הגט דנוהגין ליתן גט בחצר בית הכנסת כדי שיראה כל העולם אם יש שם יוסף ב"ש אחר יבא ויראה עכ"ל כתב בסדר גיטין סי' צ"ט ב' יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת אע"פ שאין שמות נשותיהן שוות אפ"ה צריך לכתוב כינוייהן או שם אבי אביהם לסי' עכ"ל וכתב בפסקי מהרא"י סי' ו' דאם אחד מהן כהן אף ע"פ שישראל הוא המגרש ואינו ניכר בגט אין צריך לכתוב יותר דזה הוי סי' ועיין שם:

וכתב

פרישה

האחד כו' שאומר לה בעליך עשאני שליח להביא ליך גיטיך : (ו) ויאסרנה על בעלה פי' אם תינשא לאחר וק"ל מ"ו ולא קאמר דבניה יהיו ממזרים מהשני דודאי אין כוונתו להרבות ממזרים בישראל אלא שיאסרנה על בעלה מלה איזו שנאה שיש לו עליה או בעלה. ויותר נראה שהיא לא קבלה הגט מהאיש האחר שאינו בעלה כ"א מפני שסוברה להיתר והרבה לאסור נפשה עליו ומיד כשתתקדש לאחר ודאי לא תינשא לו להיותה א"א שהרי היא יודעת האמת שאינה מגורשת ואז יגלה הדבר לאחרים או תעשה איזה עלילה שתצא ג"כ ממנו והראשון אסור לחזור ולקחתה אף בלא גירשה שהיא תאמר שגירשה או מחמת הקול שיצא עליה שגירשה והיהוי בכלל איסור גרושתו עליו מאחר שכבר נתקדשה לאחר וק"ל : (אין מגרשין בשבת דדומה לקנין שמקנה אותה לעצמה וגם מקנה הגט ואין קונין בשבת ועיין בא"ה סי' של"ע כ"פ) : (ז) יתן לה הרשות פי' אותו חדר שמונח בו ואע"פ דאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו (וא"ל כוון דעכ"פ צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטל הגט י"ל כל מה דאיפשר לתקוני מתקנין ובהקנאת רשות שהוא ע"י נעילה וסגירה לא מנכרא מילתא דמיחזי כפועל ביתו לשמרו ולא הוו יודעין הרואין שהוא עושה כדי להקנות עכ"ל ר"ן ר"פ הזורק ואע"ג דקי"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה שאני הכא דגיטה וחצרה באין כאחד כ"פ): (ח) שלא העמידו דבריהם כו' ובזמן הזה שניתן תורה שבע"פ לכתוב מותר לטלטל גט לכ"ע שהרי יכול ללמוד ממנו כמה הלכות גיטין כ"כ סמ"ג ומרדכי :

סי' קלז (ח) אלא לפלוני ר"ל דלא אמר לה בל' חוץ אלא בל' אלא : (ב) אינו גט דספר כריתות כתיב שתהא מותרת ממנו מכל וכל (ויש שכתבו שנלמד מדכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר דמשמע לאיזה שתרצה היא כ"פ ועיין בדרישה : (ג) ויטלנו ממנו ויחזור כו' כצ"ל והטעם שצריך לחזור וליטול ממנה הייינו משום דמהכי נתינת הגט שקנאתו לפסול לכהונה כן הוא בגמרא בפרק המגרש דף פ"ד ע"ב ובענין זה כתב רבינו לקמן בס"ס קל"ה (ע"ל סי' קמ"ג) : (ד) כשאר תנאי גט כו' ז"ל רש"י דבגט לא שייר שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה ע"מ שלא תינשא לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא עכ"ל ועד"ר : (ה) או על מנת שלא תבעלי פירוש נ"מ שלא תינשא שגם לזה מותר

דרישה

אבל אם נתנו לה בחזקת שהוא שטר חוב אינה מגורשת משמע דוקא הואיל שנתן לה בחזקת שטר חוב אינה מגורשת הא נתן לה סתם מגורשת אע"ג דאינם עסוקין באותו ענין ואחר כך כתב נתנו לה בשתיקה יהיה מדבר עמה כו' ואם לא אינו גט דמשמע בסתם אם אינם עסוקין באותו ענין אינה מגורשת לכן נראה מ"ש וצריך שתדע כו' מיירי בעסוקין באותו ענין ובזה הדע שהיא גט ומיירי שלא אמר לה אחר כך כלום ולכן דוקא אם נתנה לה בחזקת ש"ח ולא אמר לה אחר כך כלום לא מהני מה שעסוקין באותו ענין עד שיאמר לה בפירוש שהוא גט או שיודיענו לעדים דבעסוקים באותו ענין לא מהני אלא כשנותן לה בשתיקה אבל לא בנתנו לה בחזקת ש"ח וכן משמע מל' רבינו שכתב זה לשונו נתנו לה "בשתיקה והיה מדבר כו' ואין להקשות דלא הוה ליה לרבינו לסתום ולכתוב בסתם וצריך שתדע כו' דיש לומר דה"פ וצריך שתדע רצה לומר היה הודעה איך שתהיה רק שתדע שהוא גיטה ואחר כך כתב הלוקי הדין דהיינו בעסוקים באותו ענין דיש חילוק בין נותנה לה בשתיקה או בתורת שטר חוב וקאי גם כן אלמעלה :

סי' קלז [א] אינו גט אע"ג דלענין קידושין אם אמר לה תהא מקודשת לי חוץ מפלוני כתב רבינו לעיל בס"ס ל"ח בשם הרמב"ם שהן ספק קידושין והכא כתב שהם שאינו גט ולא כתב שהרמב"ם חולק היינו משום דלענין גט היא משנה שלימה דהחכמים סוברים שאינו גט רק בגמרא בעי רבי אבא בקידושין מהו דילמא דוקא בגט סברי רבנן דהיינו גט דבעי' כריתות וליכא אבל בקידושין דהוי משום קנין זה נמי הוי קנין א"ד מקשינן הויה ליציאה ומדקדק הרמב"ם מתוך סוגיית הגמרא דבקדושין הוי ספיקא ויש חילוק בין גט לקידושין ולכן כתב גבי קידושין דהוא ספק קידושין וק"ל : [ב] כשאר תנאי גט כו' ז"ל רש"י דבגט לא שייר כו' ע"מ שלא תנשאי לזה כו' וכתב הר"ן דל"ד נקט לא תינשאי אלא לשון הברייתא נקט אבל ה"ה ע"מ

ע"מ

חדושי הגהות

קלו א יש לתמוה על זה דהא בחליצה לקמן בסי' קס"ט נקטינן דאין חולצין בלילה והוא מגמ' דיבמות (קד.) דמסיק דכולהו יחידאה מתני' ליה והטעם שם משום דהחליצה כתחילת דין דהוי דיני ממונות לפי שגובין כתובה וא"כ כ"ש גט דהוי כדיני ממונות וכבר עמד על זה הרב בעל כנה"ג בשם הרא"מ וע"ש כי האריך עוד : קלז א פירש"י מש"ה צריך לחזור וליטלו

היה אותו פלוני וכולי משנה בהמגרש (דף פ"ה) : התירה לכל חוץ מפלוני והוא קטן כולי בעיא דאיפשיטא לשם ולגי' ר"ח לא איפשיטא והויא ספק מגורשת : **או** אם אמר אף לשמעון וכולי שם ריש (דף פ"ג) וכתבו התוס' נראה דאף לראובן נמי מספקא ליה עכ"ל ומ"ש ע"ש הרמב"ם דלראובן ושמעון ודאי הוי גירושין טעמו דפסק כאת"ל מאי דאסר שרא וכן באמר לראובן פסק כאת"ל לראובן דוקא ולא לשמעון אבל בהך בעיא דאמר ליה לשמעון או אף לשמעון בעיא דלא איפשיטא היא והויא ספק מגורשת : א"ל ה"ז גיטך וכולי עד סוף הסימן מבואר ב"י טעם מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה והנכון דהוי ספק מגורשת וכן פסק הרב המגיד והכי נקטינן :
אע"ג

הוא דפליגי רבנן עליה דר"א דהא שייר לה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ פליג ר"א אדרבנן אבל בחוץ מודה להו דהא שייר בגט אמר רבינא ת"ש כל הכתים מטמאות וכולי אלא ש"מ חוץ היא ש"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש ופשט רבינא דחוץ הוא אבל בע"מ מודו ליה וכן כתב הרשב"א וכ"כ שהוא דעת התוס' וכן דעת הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין וכן כתב הר"ן וכתב עוד אבל אחרים אומרים דמדלא מסקינן בפשטא דבעיין ש"מ חוץ אבל ע"מ מודו ליה משמע דאכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ וראיה לדבר דהא בגמרא אמרינן שלאחר פטירתו של ר"א נכנסו ד' זקנים להשיב על דבריו וכולי ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפי' בע"מ לא מודו רבנן לר"א ומידי ספיקא מיהו לא נפיק עכ"ל והזכיר סברא זו רבינו ירוחם בח"ה והרשב"א כתב סברא זו בשם הרמב"ן (א) : וכתבו התוס' אבל בע"מ מודו ליה לכאורה היה נראה דדוקא בעל מנת שלא תנשאי מודו דלא הוי שיור משום דהותרה אצלו בזנות אבל בעל מנת שלא תבעלי ולא תנשאי הוי שיור כמו חוץ ומיהו נראה לר"י דאפי' בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי מודו רבנן דלא הוי שיורא דכיון דאין אוסרה אלא בלשון תנאי הוי כאילו הותרה לכל וכן דעת הרא"ש והר"ן ז"ל ורש"י כתב אבל בעל מנת מודו ליה דבגט לא שייר שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה על מנת שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי

תהיה מותרת לפלוני לא הוי גט [ג] ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל : היה אותו פלוני (ו) שהוציא מכלל גט אסור לבא עליה משום ערוה כגון שהוא אביה או אחיה לא הוי שיור והגט גט כיון דבלאו הכי לא תפשי בה קידושין אבל אם שייר מי שתופשין לו בה קידושין אפי' בעבירה כגון חייבי לאוין הוי שיור התירה לכל חוץ מפלוני (ז) והוא קטן הוי שיור ואינו גט (ח) ולדברי ר"ח הוי ספק מגורשת שייר בעל אחותה מיבעיא אי הוי שיור כיון שראויה לו אחרי מות אחותה או ששייר מי שעתיד עדיין לילד (ט) או שאמר לה חוץ מזונותיך פירוש שתהיה מותרת להנשא אבל בזנות תהיה באיסור א"א או שתהיה מותרת לכל מי שיבא עליך כדרך כל הארץ אבל שלא כדרך הרי את באיסור אשת איש או שתהיה מותרת להתקדש בכסף אבל לענין (י) שטר וביאה תהיה באיסור א"א או שאמר לה תהא מותרת לכל אלא שישאר לי רשות עליך להפר נדריך ולירשך בכולהו מיבעיא ולא איפשיטא והויא ספק מגורשת א"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה (יא) [ד] בשעה שמסר לה הגט לראובן ושמעון מיבעיא אם נאמר שחזר ממה ששייר ומתירה אף (יב) לראובן ושמעון או נאמר שלא רצה להתירה אלא לראובן ושמעון (יג) או אם חזר ואמר בשעת מסירה לראובן ולא הזכיר שמעון או לשמעון ולא הזכיר ראובן או אם אמר אף לשמעון (יד) [ה] בכולהו מיבעיא אי הוי שיור ולא איפשיטא והויא ספק מגורשת והרמב"ם כתב דלראובן ושמעון ודאי הוי גירושין (טו) לראובן אינה מגורשת לשמעון או שאמר אף לשמעון (טז) הוי ספק מגורשת אמר לה ה"ז גיטך והרי את מגורשת ממני היום ולמחר את אשתי כתב הרמב"ם שאינה מגורשת וא"א הרא"ש ז"ל כתב (יז) שהיא מגורשת :
אע"ג

בעלמא . ורבינו ירוחם תפס דבריו כפשטן שלא הזכיר אלא על מנת שלא תנשאי כלומר אבל על מנת שלא תבעלי הוי שיור שכן כתב בח"ה דעל מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט לדעת רש"י אבל הר"ן כתב דרש"י לישנא דברייתא נקט אבל אה"נ דאפי' אומר ע"מ שלא תנשאי ושלא תבעלי אמרינן דמודו לר"א והרמב"ם בפ"ח כתב ג"כ ע"מ שלא תנשאי ואיפשר לומר דלישנא דברייתא נקט אבל ה"ה לע"מ שלא תבעלי וכמ"ש הר"ן לדעת רש"י מיהו כתבו התוס' בריש המגרש גבי הא דתניא שר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש דבע"מ שלא תבעלי לפלוני לא תינשא לכתחלה דחיישינן שמא יבא עליה באונס אבל בע"מ שלא תנשאי ליכא למיחש שישאנה בע"כ דנישואין א"א בעל כרחה וכתבו רבינו בסימן קמ"ג . ומדברי ר"ח שהזכיר הרשב"א משמע דאפי' בע"מ שלא תנשאי לא תינשא עד שימות אותו פלוני שכתב וז"ל ואסיקנא בחוץ פליגי אבל ע"מ תנאה הוי ולכשימות זה שנאסרת עליו הרי היא מותרת לכל אדם שהרי נתקיים התנאי עכ"ל משמע דקודם שימות זה אינה מותרת לכל אדם ע"כ . כתב הרמב"ם בפ"ח דכי אמרינן בע"מ שלא תנשאי לפלוני דכשר היינו בקובע זמן שאומר ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה אבל אם אמר לה סתם ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינו גט וכתב ה"ה שיש חולקים עליו ומתירים אפי' באומר סתם ע"מ שלא תנשאי לפלוני ונתבאר בדברי רבינו סימן קמ"ג : היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט אסור לבא עליה וכולי משנה שם (דף פה) הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך ולאחי ולאחיך לעבד ולעכו"ם ולכל מי שאין עליו קידושין כשר הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכולי ולכל מי שיש עליו קידושין אפי' בעבירה פסול והיינו לומר דאינו גט כיון דהוי שיור ואינו כריתות וכ"כ הרמב"ם בפ"ח : התירה לכל חוץ מפלוני וכולי שם בעא מיניה רבא מרב נחמן חוץ מקידושי קטן מהו א"ל תניתוה קטנה מתגרשת בקידושי אביה אמאי והא תניא ויצאה והיתה אלא אתיא לכלל הויה הכי נמי אתיא לכלל הויה כך הוא גירסת הספרים ולפי זה בעיין איפשיטא וכן גירסת הרא"ש וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ח וכתב הרשב"א אבל ר"ח נראה שאינו גורס בהא תניתוה דהאי נמי סלקא בתיקו : שייר בעל אחותה וכולי כל הני בעיי דלא איפשיטו שם בהמגרש : אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וכולי שם בריש המגרש (דף פג :) בעי אביי הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרא או דילמא מאי דאסר שרא ומאי דשרא אסר את"ל מאי דאסר שרא לראובן מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה או דילמא לראובן דוקא את"ל לראובן דוקא לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דילמא לשמעון דוקא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו ופירש"י אף לשמעון מהו . א"ל חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון מהו אם תמצא לומר היכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף דוקא לשמעון קאמר הכא מאי כיון דאמר אף ודאי התירה לשניהם דהאי אף אראובן קאי ואע"פ שלא הזכיר שמו או דילמא לשמעון ולא לראובן והאי אף אעלמא קאי וכתב הר"ן ויש מי שאומר דנקטינן בכל הני בעיי לחומרא ככל תיקו דאיסורא אבל הרמב"ם ז"ל פוסק בפ"ח דמאי דאיתמר ביה אם תמצא לומר כאילו איפשיטא בהדיא וכן דרכו בכל מקום ובתרי בעיי בתראי פוסק שהיא ספק מגורשת וכתבו התוס' דכי היכי דמיבעיא לרב אשי באומר אף לשמעון ה"נ מיבעיא ליה באומר אף לראובן ולא הזכיר שמעון ובדין חזר ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון שכתבה רמב"ם הרי זה מגורשת כתב ה"ה פירוש כגון שחזר ונטלו הימנה ונתנו לה וא"ל הרי את מותרת לראובן ושמעון ויתבאר למטה שכל שהתנה בשעת נתינה צריך לחזור וליטלו הימנה וכבר נתבאר זה ברא"ש סימן זה . והרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן ח' דהא דבעי אביי הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מיירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דילמא מאי דשרא אסר כיון דכבר בא הגט לידה לאו כל כמינה לאסרה למי שהתירה כבר עכ"ל :

אמר הרי זה גיטך והרי את מגורשת ממני היום וכולי גם זה שם בריש המגרש (דף פג :) בעיא דרבא ופשט רב נחמן דכיון דפסקה פסקה כלומר כיון דפסקה מיניה היום לגמרי אבל כל אדם פסקה לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הילכך אין תנאי זה כלום והרא"ש כתב בעיא ופשיטותא דידה אבל הרי"ף השמיטה הרמב"ם כתב בהדיא בפ"ח שאינה מגורשת וכתבו הר"ן והרב המגיד שהטעם מדאמרינן בפרק הנזכר (פה : פו .) גמרא גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם אתקין רב
בגיטי

דרכי משה

קלז (א) וכתב המרדכי ריש המגרש בשם רב נטרונאי גאון המקנא לאשתו ורוצה לגרשה והוא חושד אותה בשום אדם כיצד יעשה אם תמצא לומר יאמר לה ע"ם שמא תעבור ונמצא גט בטל ובניה ממזרים אלא אומר לב"ד והם מוחים בידיהם שלא ישאו זה את זה לעולם והוא יגרשנה בלא תנאי עכ"ל :
וצ"ע

דרישה

ע"מ שלא תבעלי אע"ג דהוי שיור דאסרה עליו אפילו בזנות כיון דלא שייר במסירת הגט מיקרי שפיר ונתן לה ספר כריתות וכן כתום' : [ג] ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל ל"ע דלא מצאתי מזה שם דבר לא בהרא"ש ולא בתום' דלא הזכירו אלא שלא תבעלי מיהו אפשר לומר כיון שהרא"ש כתב בשם דבהא נאמר דבחוץ פליגי ובע"מ כ"ע מודו דבכל ענין מיירי כו' ע"ש בהאי כללא נכלל ג"כ אם אמר שלא תהא מותרת לו ע"ש אלא דלעיקרא דמילתא ק"ק מ"ט דהרמ"ה לחלק דבשלא תהא מותרת לו אינו גט ומ"ש שאסורה לו אפילו לשימוש אין זה תלוי בכריתות דגירושין : [ד] בשעה שמסר דאילו לאחר כך כו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' ס' והביאה ב"י כאן ומש"ה כתב ג"כ בש"ע בשעה שמסר לה · וק"ק היכי דייק הרא"ש כן דאילו לאחר שמסר לה לאו כל כמיניה כו' · למה הא כיון דאמר חוץ גיטו לאו גט וכאילו לא נתן דמי ואינה מותרת עדיין לשום אדם וצ"ל דה"ק זה שחזר בתנאו הראשון ומתנה שתהא אסורה לעלמא ומותרת לפלוני ע"כ דמחשב גט בכך וא"כ אי כבר מסר לה מה עלה בדעתו לאסור מי שהתיר לו כבר כיון שלדעתו מתגרשת כבר בקבלתה אף שאמר חוץ א"כ ה"ק לצריך לחזור וליטלו מידה אי כבר נתנו לה ורוצה לחזור בתנאו הראשון ולמה כתם הגמ' באמצעיתו אלא ודאי דהגמרא מיירי דאכתי לא מסרה לידה · אלא שק' א"כ מריבא דמילתא ה"ל להרא"ש לדייק כן דקא בעי אי רצה לומר שתהא מותרת אף לראובן ושמעון היאך יכול לחזור בתנאו כל זמן שלא חזר ונטלו מידה כיון דחל הגט קנת במסירתו לידה שהרי אסורה לכהונה וכמ"ש לעיל : [ח] בכולהו מיבעיא אי הוי שיור ולא איפשטא והוי ספק מגורשת והרמב"ם כו' ותימא למה כתב רבינו על כולן דהוי' ספק מגורשת וכבר נתבאר ברבינו לעיל בסי' י"ז ול"א ובסי' ק' ובסי' ע"ה ובסי' קכ"ב ובכמה דוכתי ס"ל להרא"ש כמי דאת"ל הוי פשיטותא לאבעיי' קמייתא ובאבעיות הללו איתא בגמ' בהדיא את"ל בכולן חוץ בשמעון מהו גם באף לשמעון שאיבעיא רב אשי בפני עצמו ואף שכתב רש"י ג"כ את"ל מ"מ כיון דהגמרא לא קאמר בהדיא את"ל לא הויא מינה פשיטותא וכמ"ש ב"י לעיל סי' י"ז וק' · ויותר התימה דדברי רבינו בנויין על אדני דברי הרא"ש והרא"ש לא כ"כ שם פרק המגרש דף קי"ג ע"ב וז"ל שם בעי רב אשי אף לשמעון כו' תיקו כתב ר"מ ז"ל דהך איבעיא דרב אשי סלקא בתיקו ועבדינן ביה לחומרא והרמב"ם כתב דלראובן ושמעון מגורשת באת"ל אבל לראובן אינה מגורשת וכן לשמעון דהא לא אפשיטא עכ"ל הרי לפנינו דלא כתב בשם מאן לומר דלראובן ושמעון לא תהא מגורשת אלא אדרבה הוסיף בשם ר"ח לומר דכולן אפשיטא חוץ מאבעיא דרב אשי האחרונה · ונראה דהיינו טעמא משום דסבירא ליה כיון דאבעיא ליה באת"ל כמ"ש רש"י אף שלא נזכר האת"ל בגמרא מ"מ ה"ל פשיטותא לאיבעיא קמאי · ומ"ש בשם הרמב"ם ז"ל אבל לראובן אינה מגורשת וכן לשמעו
דהא

פרישה

מותר להתארס וגם לזנות ולבאר כל דבר חוץ שלא תינשא לו אלא אפי' ע"מ שלא תבעלי דמשמע אפילו בזנות תהיה אסורה עליו ול"מ זה אלא אפילו שלא תהיה מותרת לו דאסורה לו אפילו לשאר צרכים ומש"ה פליג הרמ"ה אזה כיון שהיא אסורה לו מכל וכל וק"ל : (ו) שהוציא מכלל כו' ר"ל בלשון חוץ : (ז) והוא קטן הוי שיור דאתי לכלל גדלות : (ח) ולדברי ר"ח הוי כו' ופלוגתתם תלוי בגירסת הגמרא : (ט) או שא"ל חוץ מזונותיך כו' ל"ע מ"ש חוץ מזונותיך מחוץ מפלוני בנישואין ומתיר לה עמו הזנות דמדסלק לעיל בא"ל ע"מ שלא תינשא לו או ע"מ שלא תבעלי לו משמע דבא"ל חוץ מנשואי פלוני דלא אסר לה אלא בנישואין עליה אבל בזנות ממילא מותרת לו ואפ"ה סתם לעיל ואמר דחוץ אינו גט ויש לומר כיון דכריתות דגיטין אנישואין קאי צריכה שתהיה פטור ממנו מנשואיו ומותר להנשא לכל אדם והא ליכא דהא אמר חוץ מנשואי פלוני משא"כ בשהוא מתירה להנשא לכ"ע אלא שא"ל חוץ מזונות דמ"מ איכא כריתות גט שמותרת לכולי עלמא בנישואין ודוחק : (י) שטר וביאה ר"ל להיות מקודשת בשטר וביאה : (יא) בשעה שמסר דאילו לאח"כ לא שייך למימר דבא לאוסרה למי שהתירה תחילה דלאו כל כמיניה כיון שכבר בא הגט לידה ועד"ר : (יב) לראובן ושמעון פירוש ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון : (יג) או אם חזר ואמר כו' לראובן כו' ר"ל את"ל מה דאסר שרא היכא שחוזר ואומר לראובן ושמעון אבל היכא שאמר לראובן לחוד מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה א"ד לראובן דוקא את"ל לראובן דוקא לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה א"ד לשמעון דוקא כך בעי אביי ואח"כ אמרינן בגמרא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אראובן קאי א"ד אף אעלמא קאי ופירש"י דהאי אף אראובן קאי ואף על פי שלא הזכיר שמו א"ד לשמעון ולא לראובן והאי אף אעלמא קאי : (יד) בכולהו מיבעיא כו' עיין בדרישה : (טו) לראובן אינה מגורשת פי' אינה מגורשת כלל דהא בלשון חוץ שייר לשמעון : (טז) הוי ספק מגורשת פירוש שהוא אזיל לשיטתיה דמאי דאיתמר ביה באת"ל כאילו איפשט בהדיא הלכך כשאמר לראובן הא אמר באת"ל דשייר לשמעון כנ"ל אבל בשמעון סלקי האבעיא בתיקו דרב אשי בעיא בפני עצמו היא הלכך פסק בשניהם כסתם תיקו והוי כספק מגורשת וכ"כ הר"ן : (יז) שהיא מגורשת דכיון דפסק היום ממנו לגמרי אבל כל אדם פסק לעולם (ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הלכך אין תנאי זה כלום כ"פ) :
וכתן

חידושי הגהות

ולישלו דקנאתי כנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הלכך אי לאו דהדר שקיל ליה מינה לא מהני אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"ם תנאי ראשון אבל ההוא דהזורק לא זכתה בו לכלום
בגמ'

קלח אע"ג

קלח אע"ג דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה אינו דומה נתינת הבעל לקבלת האשה דנתינתו צריך שתהא מידו ממש או מיד שלוחו אבל קבלה אינה צריכה שתקבלנו בידה ממש אלא לרשותה מדלא כתיב (א) ונתן לה אלא בידה דרשינן לרשותה כיצד אמר לה טול גיטך מע"ג קרקע אינו כלום או אפי' היה מונח ע"ג ידו והיה קרובה אליו ולקחתו משם [א] אינו גט כיון שלא סייע בנטילתו או אפי' היתה ידו סגורה והגט בתוכה ופתח הוא ידו ולקחתו מתוכו שסייע בנטילתו אפ"ה אינו גט כיון שלא קירב הגט אליה אבל אם אוחז הגט בראש האחד ומושיטו לה (ב) והיא לקחה אותו בראש השני הוי גט וכן אם הגט תחוב לו תחת חגורתו על מתניו וצמצם מתניו ונתחלחלו והטה עצמו לצדה ונטלתו קרינן ביה שפיר ונתן אבל אם צמצם מתניו ולא הטה עצמו אליה או שהטה עצמו ולא צמצם מתניו (ג) לא הוי נתינה (ד) והרמב"ם כתב בזה שהוא גט וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה

בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן והם מפרשים לאפוקי מדבעא מיניה וכולי לומר שאין אומרים כיון דפסקה פסקה אלא שאינה מגורשת כל זמן שאמר לה בפירוש ולמחר את אשתי הילכך מן התקנה צריך לומר ולעלם ומיהו מדינא סתמו כמפורש לעלם דמי ודעת רש"י כדעת הרא"ש דקיימא לן כפשיטותא דרב נחמן שכתב דאף על גב דפשטינן כיון דפסקה פסקה אפי' הכי תיקן דלא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט וכן דעת הרשב"א שכתב ז"ל ואיפשר לפרש נמי דהא דאמרינן אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא רבא מרב נחמן כלומר לכך הוצרך לתקן כך כדי שלא יוציאו לעז על הגט לומר שאינה מגורשת אלא ליום אחד ומיהו קיימא לן כרב נחמן דכיון דפסקה פסקה ובמקום יבם חולצת ולא מתייבמת ואיפשר נמי דאפי' אם נשאת לא תצא דמשום גזירה לא מפקינן לה כדאמרי' בסמוך והרמב"ם שכתב דאינה מגורשת כלל לא נראו דבריו עכ"ל והר"ן כתב גם כן שאינו מחוור דעת הרי"ף והרמב"ם דמידי ספק מגורשת מיהא לא נפקא דאיבעיא לא איפשטא לרב דתיקון לעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן שפיר שייך למימר לאפוקי גם הרב המגיד כתב יש מי שפסק שהיא מספק מגורשת וכן ראוי להחמיר בכל דבר שבערוה עכ"ל:

קלח אף ע"ג דכתיב וכתב לה ספר כריתות וכו' אבל קבלה אינה צריכה שתקבלנו בידה ממש אלא לרשותה מדלא כתיב ונתן לה וכולי בר"פ הזורק (דף עז.) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת בעי בגמרא מה"מ דת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצרה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן בידה מ"מ ופירש"י ת"ל ונתן מ"מ ודרשינן ליה באנפי נפשיה מדלא כתיב ובידה יתננו משמע לן נתינה כל דהו וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה עכ"ל ולפי זה מידה לא מתרבי רשותה דאדרבה משמע דוקא ידה ומונתן מרבינן רשותה ורבינו שכתב דרשותה ילפינן מדלא כתיב ונתן לה אלא בידה דרשינן לרשותה כ"ל דה"ק דאי הוה כתיב ונתן לה לא הוה דרשינן ונתן מ"מ משום דלא משתמע לה ממש ולא משתמע כלל לרשותה אבל השתא דכתיב ידה דרשינן שפיר ונתן מ"מ דידה משתמע נמי רשותה כדכתיב (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידו כנ"ל:

כיצד אמר לה טול גיטך מעל גבי קרקע אינו כלום או אפילו היה מונח על ידו והיא קרובה אליו וכולי בהזורק (דף עח.) תנן אמר לה כנסי שטר חוב זה או שמצאתו מאחריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר הא גיטך ופריך בגמרא כי א"ל הא גיטך מאי הוי טלי גיטך מעל גבי קרקע הוא ואמר רבא טלי גיטך מע"ג קרקע לא אמר כלום פירש"י משום דבעינן ונתן אימא שלפתו מאחריו ופירש"י שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם ופריך. תו שלפתו נמי הא בעינן ונתן בידה וליכא לא צריכא א דעייק לה חרציה ושלפתיה ופירש"י דעייק לה חרציה עקם לה מתניו להקריב לה הגט וכתב הרשב"א דעייק לה חרציה כלומר וכיון שהוא מקרבו לה ומסייעה בלקיחתו ונתן בידה קרינן ביה ומדפרכינן והא בעינן ונתן בידה שמעינן שאם תפס הבעל גט ופתח ידו ולקחתו מתוך ידו לא קרינן ביה ונתן אלא א"כ נתנו הוא לתוך ידה או שיקרבהו לה שהוא מסייע בלקיחתה וכ"כ הר"ן וכן דעת הרמב"ם שכתב בפ"ה מהלכות גירושין אבל אם הרכין לה בגופו או הטה ידו עד שנפלה הגט מעליו וא"ל הרי זה גיטך הרי זה גט והרא"ש כתב לא צריכא דעייק לה חרציה פירוש עקם מתניו לקרב אליה הגט והוי כאילו קירב לה את ידו והיא לקחה הגט מתוכה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונח עליה ולקחתו משם והוא לא קירב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת אבל אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט דהוי כשלפתו דהכא ור"ח פירש כגון שהיה הגט דבוק במתניו בדוחק ונמנם מתניו ונתחלחלו ונטלתו והוי כאילו נתנו לה הוא ונראה דגם הוא צריך לומר לפירושו שקירב עצמו אליה דאל"כ אם היה הגט סגור בידו ופתח ידו ונטלתו הוי גיטא ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא דבעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה עכ"ל. ולא ידעתי למה כתב רבינו שהרא"ש כתב כדעת ר"ח שהרי הוא ז"ל כתב שני הפירושים ולא הכריע ביניהם ואע"פ שרבינו סבור דהרא"ש כר"ח ס"ל כתב שאם אחז הגט בראש האחד והושיטו לה והיא לקחה אותו בראש השני הוי גט משמע דלר"ח נמי הוי [גט] דאע"ג דלר"ח בעינן תרתי שיסייענה בנטילתה וגם שיקרב הגט אליה ה"מ היכא דצריכה לתרתי אבל אם אינה צריכה סיוע בנטילתה כגון הא כשיקרב הגט אליה סגי ודייקי הכי לישנא דהרא"ש שכתב ולהך פירושא אם היתה ידו פתוחה וקרבה אליה ונטלתו לא הוי גיטא ואם איתא עדיפא מינה הוי ליה לאשמועינן דלהכוא פירושא אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני איט גט אלא ודאי כדאמרן דבהא אפילו ר"ח מודה דהוי גט ומהטעם שכתבתי ועוד אכתוב בסמוך דעת התוס' וסמ"ג בדין זה:

גרסינן בגמרא תניא נמי הכי א"ל כנסי שטר חוב זה או שלפתו מאחריו איט גט עד שיאמר לה הא גיטך דברי רבי רשב"א אומר לעולם איט גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכבר כתבתי בתחלת סימן קל"ז שדעת הפוסקים דהלכה כרבי שאינו צריך ליטלו ממנה אלא בעודה בידה אומר לה הא גיטך (א):

וכתב

קלח אע"ג דכתיב כו' תימה למה לו לרבינו לומר האי אע"ג דכתיב וכו' לא יאמר רק נותן לה גט מידו או מיד שלוחו לידה או ליד שלוחה או לרשותה וכו' ונראה דהקדים כל זה דק"ל אמאי החמירו טפי בנתינה דבעינן שיסייע בנטילתו דעייק לה בחרציה ושלא יהא החוט קשור בו עדיין בידו ובקבלתה הקילו דאפילו זרק לרשותה והגיע לאויר מיד מגורשת ושאר קולות כמ"ש בסימן קל"ט והלא כמו שכתב קרא ונתן דמשמע נתינה גמורה כ"כ בידה דמשמע נמי קבלה גמורה ולכן אמר דלא דמי דאע"ג דנתינה גמורה בעינן מידו ממש מ"מ קבלה בידה דקאמר קרא לאו בידה ממש אלא לרשותה לבד קאמר כמו ויקח את כל ארצו מידו ואע"ג דבריש פרק הזורק ת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה וחצרה וקרפיפה מניין תלמוד לומר ונתן מ"מ ופירש"י מדלא כתיב בידה יתננו משמע לן נתינה כל דהו וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה עכ"ל דמשמע דידה ממש משמע אלא מדלא כתיב ובידה יתננו דרשינן ונתן מ"מ לרבות אף נתינה לרשותה דקדק רבינו דאי איפשר לפרש כן דא"כ אתה מוציא המקרא מידי פשוטו דמשמע ונתן בידה ממש דהא בידה ממש משמע אם לא שתפרש דקרא ה"ק לכתחלה צריך שיתן בידה ממש ומ"מ אם נתן לרשותה נמי הוי גט דאל"כ הוה ליה לכתוב ובידה יתננו דמשמע דוקא ידה מדכתב ונתן מ"מ שמעינן דלרשותה נמי הוי גט בדיעבד ורבינו ס"ל דליתא להאי פירושא דא"כ קשיא למה כתיב ידה ה"ל למיכתב ונתן לה דלא משמע שיתן לה הגט באבר אחד מאברי גופה ולמה פרט ידה וכשהיא כותב ונתן לה נמי הוה משמע אף לרשותה דמדלא כתיב לה יתננו אלא ונתן לה מ"מ אפילו נתינה כל דהו לרשותה נמי הוי גט דיעבד אלא בע"כ הא דכתב בידה אינו אלא כדי למידרש דהאי בידה הוי נמי רשותה ואתא קרא לאשמועינן דרשותה חשוב כמו ידה דאף לכתחלה נותן הגט לרשותה כמו לידה ומיהו ודאי קרא דביד: משתמע נמי מיניה דומיא דידה דמשתמרת לדעתה ממשמעותיה ולא מייתורא כנ"ל:

כיצד אמר לה טול גיטך מע"ג קרקע אינו כלום וכולי פירוש ל"מ בהא דאינו כלום דליכא הכא שום ענין דדמי לנתינה אלא אפי' היה מונח ע"ג ידו ולקחתו משם אע"ג דלא הוה נתינה בידו מ"מ דמי לנתינה בידו כיון דלקחתו מע"ג ידו אפ"ה כיון שהיא קרובה אליו ולא סייעה בנטילתו אין זה ונתן בידה ול"מ הא אלא אפילו היתה ידו סגורה וכו' שסייע בנטילתו אפ"ה אינו גט כיון שלא קירב הגט אליה אבל אם אוחז הגט בראש האחד וכולי דאיכא תרתי דבמה שהוא מושיטו לה קירב הגט אליה וגם סייע בנטילתו שאוחזו בנחת בראש האחד כדי שתקח אותו בראש השני פשיטא דהוי גט וכן אם הגט תחוב לו וכולי אף בזו איכא נמי תרתי דבמה שנמנם מתניו הוי מסייע בנטילתו ובמה שהטה עצמו אליה הוי קירב אליה והוא מפירוש רבי' חננאל שהביא הרא"ש וכתבו רבינו בסתם ואח"כ הביא דהרמב"ם כתב בזה פירוש בזה כשהטה עצמו הוי גט ומדכתב בסתם אלמא דבהטה אליה בלחוד בלא נמנם נמי הוי גט אבל הרא"ש כתב כסברא הראשונה שהוא פירוש ר"ח ואיכא להקשות שהרי הרא"ש כתב תחלה בסתם פי' עקם מתניו לקרב אליה הגט וכולי דהיינו כמ"ש הרמב"ם דלא הזכיר נמנם מתניו משמע לכאורה דלא בעינן תרתי אלא בקירב אליה הגט בלחוד הוי גט ואח"כ כתב ור"ח פירש וכולי דבעינן תרתי וא"כ לא הכריע בין הפירושים ולמה כתב דהרא"ש הסכים לסברא הראשונה וכן פירש"י שם ונראה אמת דרבינו הכריח מדלא הזכיר הרא"ש כשכתב פירוש עקם מתניו וכולי שכך פי' הרמב"ם דנשמע מיניה שהביא ב' פירושים אלמא דלא הביא הרא"ש אלא פי' אחד של ר"ח והוא דבתחלה לא כתב אלא לפרש הא דתשני לא צריכא דעייק לה חרציה פירוש עקם מתניו וכולי ואחר כך הביא מה שהוסיף ר"ח לפרש דמיירי שהיה הגט דבוק במתניו בדוחק ונמנם מתניו וכולי ולכן כתב רבינו מדלא הביא הרא"ש אלא פר"ח אלמא דהסכים לפירושו דלא כהרמב"ם וכל זה דלא כמו שעלה ע"ד ב"י שהרא"ש כתב שני פירושים ולא הכריע והא ליתא עוד כתב ב"י דאף על גב דלר"ח דבעי תרתי ה"מ היכא דצריכה לתרתי אבל אם אינה צריכה סיוע בקירב אליה סגי ומשום הכי ס"ל לרבינו דר"ח מודה היכא דאוחזו בראשו האחד כולי דכמי הוי גט אע"ג דליכא תרתי והא ליתא דא"כ מנ"ל דהרמב"ם חולק על פר"ח הלא איכא לפרש דלא איירי הרמב"ם אלא בדלא צריך לסיוע בנטילתו וכדמשמע פשטא דסוגיא והילכך בקירב אליה סגי ותו דבידו פתוחה וקירב אליה נמי ליהוי גט כיון דלא צריכא לסיוע בנטילתו אלא העיקר דלר"ח איט גט היכא דלא עביד תרתי אעפ"י דאינה צריכה לתרתי דבעינן דקעביד תרתי דוקא וכך דאוחזו בראש האחד אית ביה תרתי כדפירש' ואדרבה אית ביה טפי מתרתי אילו היה תחת מתניו ונמנם מתניו וקירב אליה כדמשמע מלשון וכן שכתב רבינו כדאמרן:

נתן

דרכי משה

קלח (א) וצ"ע דבגמרא משמע דעיקר תניא נמי הכי דמייתי התם לא מייתי רק הרשב"א מכלל דהלכתא כוותיה וכן משמע מדברי הפוסקים שכתבו סתמא דאם לא סייע בנתינת הגט לא הוי גט מכלל דס"ל כרשב"א דצריך ליטלו ממנה ולחזור וליתן לה ומדברי הר"ן שם דף תקנ"ה ע"א משמע דכשהיה מתחלה נתינה מעלייתא רק שאמר כנסי ש"ח

או

פרישה

סי' קלח (א) ונתן לה דהוי משמע לה ממש ז"ל ב"י בריש פרק הזורק ת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה וכו' פירש רש"י וכו' עד דידה משתמע נמי רשותה כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו עכ"ל ב"י והא דנקט קרא ל' בידה משום דבעינן שיהא רשותה משתמר לדעתה כידה כדלקמן: (כיצד אמר לה כו' קאי אמ"ש דנתינתו צריך שתהא מידו ממש בא לבאר כיצד ובסי' שאחריה מבאר כיצד קבלתה וכתב הר"ן דעסוקין באותו ענין מיירי ואפ"ה לא הוי גט כ"פ): (ב) והיא לקחה אותו בראש השני ר"ל שמסייעתו להביא הגט אצלה: (ג) לא הוי נתינה ואע"ג דס"ל כר"ת דבעינן תרתי שיסייע בנטילתה וגם שיקרב אליה הגט ואפ"ה כתב רבינו לעיל שאם אוחז הגט בראש א' ומושיטה לה והיא לקחה אותו מיד דהוי גט הגט סגי ב"י: (ד) והרמב"ם כתב בזה שהוא גט נראה שדקדק לכתוב בזה משום

דרישה

דהא לא איפסיקא כ"ל דלא בחדא מחתא תמהתן ליה אלא ה"פ אבל אמר נראובן איכה מגורשת והאי דהא איכא בגמרא את"ל וכן לשמעון ר"ל ג"כ איכה מגורשת והאי אבל עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא דהא לא איפסיקא וליכא את"ל בגמרא:

סי' קלח [א] אינו [גט ר"ל אלא צריך לחזור וליטלו ולתנו לה ויאמר ה"ז גיטך דדוקא כשהיתה מתחילה נתינה מעלייתא אז א"ל לחזור וליטלו הימנה אלא אומר ה"ז גיטך כמ"ש רבינו למטה בסמוך אבל כאן הנתינה גרוע לא סגי בהכי כ"כ בד"מ ונא כמ"ש ב"י כ"פ

די"ל ה"מ היכא דצריכי לתרתי. אבל אם אינה צריכה סיוע בנטילתה כגון הא כשיקרב אליה דסבירא ליה דוקא בזה האחרון דקיים מינה דהיינו שהטה עצמו ולא נמנם מתניו

הוי

חדושי הגהות

קלח א בגמרא איתא דעריך לה הרציה וב"ה גירסת הרי"ף אמנם גירסת הרא"ש היא דעייק:

ראשונה נתן הגט לידה ונשאר החוט שהוא קשור עדיין בידו אם הקשר אמיץ עד שיכול לנתקו (ס) ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת ואם הקשר אמיץ שהיה יכול לנתקו ולהביאו אצלו אילו לא קפצה ידה אלא מחמת שקפצה ידה אינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו בזה כתב ר"ת דלא הוי נתינה כיון שגמר הנתינה היתה מכח שקפצה ידה (ו) [נ] ור"י כתב דהוי שפיר נתינה כיון שהתחיל בנתינה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת ר"ת נתנו לה כשהיא ישנה וננערת והגט הוא בידה אומר לה ה"ז גיטיך וא"צ לחזור וליטלו ממנה וליתנו לה אבל אם לא אמר ה"ז גיטיך אפי' אמר לעדים ראו גט (ז) שאני נותן לה אינו כלום כיון שהיא היתה ישנה וכן אם נפל מידה בעודה ישנה אף ע"פ שהזרה ולקחתו אינו

נתן הגט לידה ונשאר החוט וכולי מימרא דרב חסדא שם סוף (דף ע"ח) גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מ"ט בעינן כריתות וליכא ונראה דה"פ דכיון דבשעה שנתן הגט בידה היתה המשיחה בידו והיה יכול לנתקו ולהביאו א"כ אין זה גט כריתות בשעה שנתן בידו ואף ע"פ שאח"כ סילק ידו מן המשיחה והניחה לאשה אינה מגורשת דעכשיו שהניח המשיחה ליכא נתינה אלא כבר מונח בידה והוה כמו טלי גיטך מע"ג קרקע ופשוט הוא: ומ"ש רבינו ע"ש ר"י דאם קפצה ידה וכולי הוי שפיר נתינה ולר"ת ולהרא"ש לא הוי נתינה כך הוא מפורש באשיר"י וכן כתב הרשב"א והר"ן וה"ה בפ"ה ומביא ב"י לשון הרשב"א בשם התוס' שכתבו דר"ת ור"י פליגי בהא אבל בתוס' שלנו משמע דלא פליגי ר"ת ור"י בהא שהרי כתבו נראה דלא איירי בקפצה ידה דא"כ אפי' אינו יכול לנתקו אינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שהיתה ידה קפוצה וכולי ור"ת פי' שאינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו מפני שהגט כבד וכולי וצריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה וכו' דאם תקפוץ ידה כולי לא הוי גט דהוי כמו גט בידו ומשיחה בידה וכ"ה דכשר וכולי משמע להדיא דלפי שרצה לר"י דבקפצה ידה הוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע לכך פי' דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה וכולי ור"ת פירש מטעם קושיא דמיירי דהיה הגט כבד וכולי ולכן צריך ליזהר שתהא יד האשה פתוחה וכולי ואח"כ כתב בעל התוס' ונראה דכשר וכו' היפך דעת ר"י ור"ת דפוסלין בפתיחת ידים וב"י כתב שכך נראה מדברי סה"ת שמ"ש וצריך ליזהר הוא בין לפר"י ובין לפר"ת: ומ"ש ונראה דכשר וכולי הוא דלא כפי' ר"י ודלא כפר"ת אלא מקיימים הפירוש שדחו תחלה עכ"ל ב"י ותימה הלא בסה"ת לא הביא דבר משם ר"י אלא הוא עצמו נשא ונתן בדבר שיש לפרש דבקפצה ידה הוי גט אלא דקשה דה"ל כמו טלי גיטך מע"ג קרקע ור"ת פי' דאם אינו יכול להביאו אצלו לפי שהגט כבד כולי אמנם הפי' הראשון אמת וטוב כולי אבל ממ"ש התוס' משמע ודאי דבין לר"ת ובין לר"י אם אינו יכול להביאו אצלו לפי שקפצה ידיה אינו גט כלל דלא כמו שכתב הרא"ש בשם ר"י דבקפצה ידה הוי גט וצ"ל כיון שכתב הרא"ש כך בשם ר"י וכ"כ הרשב"א בשמו בודאי שראו כך כתוב מפורש בשם ר"י בתוס' שנ"ץ הארוכים דר"י ור"ת פליגי בהא וצ"ל לפי זה דכך הוא ג"כ הנעת התוס' שלנו דמ"ש נראה דלא מיירי שהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה וכולי רצונו לומר לכאורה נראה דלא מיירי בהכי אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה וכולי ור"ת מפרש וכולי ולפ"ז צריך ליזהר כו' אבל נראה דכשר וכולי כלומר אעפ"י דלכאורה היה נראה לר"י דבקפצה ידה פסול מיהו אחר העיון נראה לר"י דכשר דלא גרע מעייק לה חרציה וכולי דהשתא אתי ונראה דכשר הוא ג"כ דברי ר"י סתם דברי התוס' כמו נראה הראשון דהוא ג"כ דברי ר"י שחזר בו ממה שהיה נראה לו מתחלה דהשתא לר"י בתר חזרה אין צריך ליזהר שלא תקפוץ ידה דאפילו תקפוץ ידה הוי גט דבגט בידו ומשיחה בידה ולא יכול להביאו לפי שקפצה ידה נמי כשר לר"י ומיהו לרבינו תם ודאי צריך ליזהר שלא תקפוץ וכולי ומה שקשה לב"י דכיון דהרא"ש הסכים לר"ת וצריך ליזהר שלא תקפוץ וכולי דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז בראשו הגט בידו לא הוי גט כמו גט בידה ומשיחה בידו וקפצה ידה דלא הוי גט אפילו הניח גט בידה אחר שסגרה ידה אם כן היאך כתב הרא"ש באוחז הגט בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני דהוי גט דאעפ"י שהניח גט בידה מ"מ לא עדיף מגט בידה ומשיחה בידו דפסול וצ"ע ולפענ"ד אין כאן התחלה לקושיא דדוקא בהניח הגט בידה לאחר שתקפוץ ידיה לא הוי גט אבל באוחז בראשו האחד והושיטו לה והיא לקחה אותו בידה בראש השני אין שם לא פתיחת יד מתחלה ולא קפילת יד בסופה אלא נתינה מידו לידה והוא קירב אליה וסייעה בנטילתה ולא דמי לגט בידה ומשיחה בידו וקפצה ידיה אלא כדדמי אוכלא לכלא ולר"ת והרא"ש דמי הך דאוחז בראש אחד והושיטו לה וכולי להך דעייק לה חרציה דהיינו דלמאס מתניו והטה עצמה לצדה ונוטלתו כפר"ח דלא כר"י דמביא ראייה מהך דעייק לה חרציה להכשיר בגט בידה ומשיחה בידו וקפצה ידה דלר"ת והרא"ש דתופסין פר"ח אין משם ראייה לקפצה ידה והכי נקטינן: **נתנו** לה כשהיא ישנה וכו' משנה וגמרא בפרק הזורק לשם. אבל אם לא אמר ה"ז גיטך אפילו אמר לעדים ראו גט וכולי וקשה דלפי' ר"י בא"ל כנסי ש"ח זה דהגט כשר באומר לעדים ראו גט שאני נותן וכולי לפי שהעדים יגידו לה אח"כ שהיא מגורשת כמו שכתבתי בסימן קל"ו ס"ג דה"ל כאילו אמר לה הבעל אחר כך ה"ז גיטך ומ"ש גבי ישנה דגרע אפילו כשאמר להו לעדים ראו גט כולי דלא הוי גט אע"פ שיגידו לה אח"כ שהיא מגורשת ואי איירי הכא בשלא הגידו לה העדים שהיא מגורשת א"כ מאי איריא ישנה אפילו נעורה נמי אינו גט כיון דמשלחה וחוזרת וצ"ע ועיין במ"ש ב"י בשם הרשב"א בסוף סימן זה: ומ"ש וכן אם נפל מידה וכולי נראה דה"ק ל"מ בדלא נפל מידה דהוי גט כשא"ל הא גיטך ואף א"צ לחזור וליטול הימנה אלא נפל מידה נמי הוי גט מיהו דוקא כשיחזור ויטלנו הימנה וכולי: **אמר** לעדים ראו גט כולי מימרא דרבא פרק הניזקין (דף נ"ה) הבאתיו בסימן

וכתב הר"ן מתני' דאמר לה כנסי שטר חוב זה וכולי דבעסוקין בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי איריא א"ל כנסי שטר חוב זה או מלאתו מאחריו אפי' נותנו לה נתינה מעלייתא אלא שלא פירש אינו כלום אלא הכא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינן ואילו נתנו לה נתינה מעליא בסתם מהני אבל כשא"ל כנסי שטר חוב זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה וכן נמי כשמלאתו מאחוריו אינו גט שאין עסוקין באותו ענין מועיל כשנתנו סתם אלא היכא דאיכא נתינה מעלייתא אבל כזו שהיא נתינה גרועה כדמוקי לה בגמ' דעייק לה חרציה ושקלתיה לא מהני ומיהו כי א"ל בתר הכי הא גיטיך אפי' אחר שבא לידה מהני דונתן בידה קרינן ביה אע"ג דנתינה ראשונה לאו כלום היא עכ"ל: **נתן** הגט לידה ונשאר החוט שהוא קשור עדיין בידו וכו' שם בהזורק גמרא וכן לענין קידושין אמר רב חסדא גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת מאי טעמא בעינן כריתות וליכא וכתבו התוס' נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה דא"כ אפילו אינו יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא וה"ל כטלי גיטיך מע"ג קרקע ואינו גט אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה ותחב הגט לידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשיך המשיחה אצלו תנתק המשיחה וצריך ליזהר שתהא היד פתוחה עד שיניח כל הגט בידה דאם תקפוץ ידה בעוד שהבעל אוחז ראש הגט בידו לא הוי גט דהוי כמו גט בידה ומשיחה בידו ונראה דכשר דלא גרע מעייק לה חרציה ושלפתיה דהוי גט אף על גב דביד הבעל להדק מתניו שלא תטול והמחמיר תבא עליו ברכה עכ"ל ומדברי ספר התרומה נראה שמה שכתבו וצריך ליזהר שתהא ידה פתוחה וכולי הוא בין לפר"י בין לפר"ת ומ"ש ונראה דכשר וכולי הוא דלא כפר"י ולא כפר"ת אלא מקיימים הפי' שדחו תחלה אבל הרשב"א כתב בשם התוס' דלר"ת כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתפסק במשיכתו מגורשת אבל אם המשיכה חזקה שיכול למשכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת אפילו קפצה האשה ידה ביותר וכתה יפה מטל בעל אינה מגורשת דאין זו נתינה אלא כעין גזילה וכעין זה פירשו משמו של רשב"ס אבל ר"י ז"ל פירש דכיון שנתנו הבעל לידה וקפצה היא ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע"פ שאם לא קפצה ידה היה יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה שבידו הרי זו מגורשת כיון שקפצה ידה מרצון הבעל דלא גרע מעייק לה חרציה ושלפתיה שאין הבעל נתנו ממש לידה ואפ"ה מגורשת ואעפ"כ הורה להחמיר כדברי הראשונים והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לגמרי דבזה אין לפקפק כלום עכ"ל והר"ן כתב כדברי הרשב"א וגם ה"ה כתבם בפ"ה וגם הרא"ש כתב כדברי הרשב"א דלר"י אם קפצה ידה ומחמת זה יפסק החוט כשהוא מושך מידה שפיר נתינה איכא דכיון שהוא התחיל הנתינה קרינן ביה שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתינה והביא ראיות לדבריו ודחה הרא"ש ראיותיו ואע"פ שכתבתי בסמוך דלהרא"ש אוחז הגט בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני מגורשת אפי' לר"ת שאני התם שהניח הגט בידה אבל הכא שעדיין המשיחה בידו לא גמרה נתינה ואח"כ כתב שאם פסק המשיחה אפי' אחר שקפצה ידה מגורשת דבלאו קפילת ידה הא איכא נתינה מעלייתא מידו לידה וקלת משמע כן מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ה אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסוק המשיחה כנ"ל אך בתוספתא שכתבתי לעיל וגם בספר התרומה משמע שאם הבעל אוחז הגט בראשו ונותנו בידה ואוחזתו בראשו השני וסוגרת ידה בחוזק קודם שיניח הבעל ראש הגט שבידו דמי לגט בידה ומשיחה בידו ופסול אם לא נפרש דגם בגט בידה ומשיחה בידו אם קפצה היא ידה עד שאינו יכול להביאו אצלו מחמת קפילתה מגורשת ובודאי דאפי' בהניח הגט אחר שסגרה ידה מיירי ואפ"ה קאמר דהיינו גט בידה ומשיחה בידו וא"כ הרא"ש דס"ל דלכל כה"ג בגט בידה ומשיחה בידו אינה מגורשת היאך כתב רבינו בשמו להכשיר כשאוחז הגט בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראשו השני וצריך עיון (ג): וספר מצות גדול וספר התרומה כתבו דגט בידה ומשיחה בידו שאם קפצה ידה ומחמת זה יפסק החוט כשהוא מושך מיקרי שפיר נתינה והמחמיר תבא עליו ברכה וכן כתבו הגהות בפ"ה בשמם: **נתנו** לה כשהיא ישנה וננערת והנה הוא בידה וכו' משנה שם בהזורק נתן בידה וה"א ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך ובגמרא כתבו בידה והיא ישנה וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך דברי רבי רשב"א אומר עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך וכבר כתבתי בתחילת סי' קל"ז דהלכה כרבי שאינו צריך ליטלו ממנה אלא בעודו בידה כשתקיץ משנתה אומר לה הא גיטיך וכתב הרא"ש דטעמא דישנה הוא משום דלית בה דעת כלל וגריעה מחרשת והרשב"א כתב דאין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל וה"ז כנשתטית או שאינה יודעת לשמור גיטה דאינה יכולה להתגרש וגם הר"ן כתב דאע"ג דלא בעינן דעתא דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מיגרש: **אבל** לא אמר לה ה"ז גיטיך אפי' אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינו כלום כיון שהיא היתה ישנה זו היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ודין זה כ"כ הרשב"א ופירש הטעם משום דלאו בת איגרושי היא לפי שאין הגט שמור בידה כדאיתא בגמרא אבל אם לא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה למה לי ישנה דנקט אפי' נתן בידה והיא נעורה אינו גט כדאמרי' בגמרא בפ"ק דקידושין דבזמן שאין עסוקים באותו ענין צריך לפרש וזו אינה עסוקה באותו ענין שהרי ישנה ורבינו ירוחם כתב בח"ה בשם התוס' דמיירי הכא בהיה מדבר עמה תחלה על עסקי גיטה ואילו היתה נעורה היתה מגורשת וכיוצא בזה כתב הר"ן ז"ל וכן אם נפל מידה בעודה ישנה וכו' ז"ל

דרכי משה

או נתנו לה בתורת פקדון אזי אין צריך לחזור וליטלו הימנה אלא אומר הרי זה גיטך ואם לא היה נתינה מעליתא צריך לחזור וליטלו הימנה כנ"ל מדברי הר"ן שם וכ"נ דעת העיטור דהדי למטה כשנתן לה והיא ישנה כתב דא"צ לחזור וליטלו ממנה ובכאן לא כתב כן מכלל דבכאן לא סגי בהכי כיון שהנתינה בעצמה היתה גרוע וכדעת הר"ן וכן משמע באשר"י ואולי ב"י לא נ"ל לפרש כן דברי הר"ן ולכן כתב מה שכתב: (ב) ונ"ל דס"ל לרבינו בעל הטור דהרא"ש מחלק בין אם קפצה ידיה מרצון הבעל או שלא מרצונו דכל זה מיירי כשהבעל לא צוה לה לקפוץ ידיה ולהחזיק בגט והיא מהזקת בגט שלא מרצונו ולכך לא הוי נתינה אבל כשהבעל מצוה אותה להחזיק בגט הוי נתינה שהרי כתב הטור בתחלה דאם
אחז

דרישה

כ"ע): [נ] ור"י כתב דהוי שפיר נתינה כיון שהתחיל בנתינתו עיין באשר"י שכ"כ בשם ר"י וגם הרשב"א בשמו וב"י הביאה ואע"פ שהתוס' שם בפרק הזורק וב"י ג"כ הביאן לפום ריהטא משמע דלא ס"ל כן לדעת ר"י שהרי כתבו ז"ל נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט לידה קפצה ידה דאם כן אפילו כו' עד אלא נראה לר"י דמיירי דכבר היתה ידה קפוצה ותחב הגט לידה ואם תחב כ"כ בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הויא מגורשת כו'

פרישה

הוי גט שהרי כ"כ בפ"א מס"ג שהכין לה גופו הטה ידו עד שנפלה הגט מעליו וא"ל הרי זה גיטך הרי זה גט משא"כ בכבא קמייתא בלמאס מתניו ולא הטה עצמו אליה שלא גילה בזה הרמב"ם דעתו מיהו איפשר לומר דס"ל לרבינו דשוין הן ומ"ש בזה ר"ל גם בזה ס"ל להרמב"ם דהוי גט וכ"פ בשניהן יחד דהכינן וגם למאס נפשו: (ה) ולהביאו אצלו אינה מגורשת מ"ט בעינן כריתות וליכא גמר': (ו) ור"י כתב דהוי כו' עיין בדרישה: (ז) שאני נותן לה אינו כלום

ז"ל הרא"ש שם בהזורק וכתב הרמ"ה ואם אין הגט בידה בשעה שנעורה אינו גט עד שיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטך וכן מסתבר דמה שנתן בידה בשעה שהיא ישינה אינה נתינה כיון שנפל מידה בשעה שנעורה עכ"ל:

כתב הרמ"ה דה"ה אם מסר מודעא על הגט וכו' כלומר כשם שנתן בידה והיא ישינה אינו צריך להזור וליטלו ממנה כן הדין במוסר מודעא וכו' ודברי הרמ"ה אינם במוסר מודעא קודם כתיבת הגט דאז הגט עצמו בטל ואינו יכול לגרש בו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו אלא כשנכתב הגט בכשרות ואח"כ מסר מודעא על נתינתו ונתנו בהא קאמר הרמ"ה דכשביטל המודעא אינו צריך ליטלו ממנה אלא באומר לה תתגרשי בו שני ולא כתב כאן שאומר לה הא גיטך בלישנא דברייתא משום דהתם דלא נתנו לה בתורת גירושין אלא בתורת שטר חוב או שהיתה ישינה שייך לומר אח"כ הא גיטך אבל במוסר (מודעא) שכשנתנו לה אמר לה הא גיטך לא שייך לומר אחר כך הא גיטך אלא תתגרשי בגט שנתתי לך:

אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וכו' בהניזקין (דף כה:) תנן העיד ר' יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ובגמרא אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא נלמוד אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זו מגורשת מי לא א"ר יוחנן לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל דאם איתא דבטליה לעדים הוה אמר והאי דקאמר הכי משום כיסופא:

בסימן קל"ו ס"ג ושם הארכתי בפירושו: ומ"ש בשם הרמ"ה הכי משמע מפי' רש"י שכתב אמר לעדים ראו גט וכולי והיא לא שמעה: ומ"ש וכל כה"ג עבדינן לחומרא וצריכה גט שני פי' דחיישינן לחומרא דילמא בטליה לגט גופיה ודילמא הלכה כמאן דאמר דמצי לבטליה לגט שלא יוכל שוב לגרש בו ולכן צריכה גט שני:

וכתב הרמ"ה דאמר כנסי כו' למד כך ממה שכתב בפרק המגרש (דף פ"ד) אפי' תימא רבי שאני הכא הואיל וקנאתו לפסול בו לכהונה הבאתי לעיל ריש סימן קל"ז עיין שם וכ"כ ב"י ופשוט הוא:

קבלתה

אינו גט עד שיחזור ויתננו לה ויאמר הרי זה גיטך כתב הרמ"ה (ח) דה"ה אם מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ בטל המודעא מרצונו וא"ל תתגרשי בגט שנתתי לך כבר אין צריך לחזור וליטלו ממנה כיון שמבח נתינת הבעל באה לידה אע"ג דמעיקרא לא הוה בדעתו ליתנו לה בתורת גירושין אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי ואמר לה בשעה שמסרו לה כנסי שטר חוב זה הרי זה גט אע"פ שלא אמר ה"ז גיטך ולא אמרינן שבטלו אח"כ שהרי הודיע לעדים שנותנו לה בתורת גירושין ולא אמר כן אלא מפני הבושה או שהיה ירא שלא תקבלנו וכתב הרמ"ה דוקא שלא אמר להו לעדים מעיקרא קמה אבל אמר להו מעיקרא קמה ראו גט שאני נותן לה והזר ואמר כנסי שטר חוב זה ש"מ לית ליה כיסופא מינה וא"כ למה אמר כנסי שטר חוב (ט) ש"מ בטולי בטליה וכל כה"ג עבדינן לחומרא וצריכה ממנו (י) גט שני ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט מזה ומזה ואם מת אע"פ שלא נתן לה גט אחר פסלה מן הכהונה ע"כ אבל אם לא אמר תחילה ראו גט זה שאני נותן לה (יא) ואמר לה כנסי שטר חוב זה צריך שיאמר לה ה"ז גיטך אבל אין צריך ליטלו ממנה ולהחזיר וליתנו לה וכתב הרמ"ה דוקא דאמר כנסי דמשמע (יב) לשם פקדון בעלמא אבל אם אמר לה מעיקרא זכי בשטר חוב זה (יג) מנו דקנתה ליה בנתינה קמייתא לצור על פי צלוחיתה אע"ג דאמר לה בתר הכי הרי זה גיטך לית לה תקנתא עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה:

קבלתה

וכתב הרמ"ה דוקא שלא א"ל לעדים מעיקרא קמה וכו' דברי הרמ"ה כתבם רבינו ירוחם בחלק ה' וכן משמע מדברי רש"י שכתב בפרק הניזקין אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה והיא לא שמעה ומדברי הרמ"ה שכתב וצריכה ממנו גט שני נראה דס"ל כדברי האומרים שיכול לבטל גט הכתוב שלא יוכל לגרש בו עוד דאל"כ למה לי גט שני יאמר לה הא גיטך כמו כותן בידה והיא ישינה או בשלפתו מאחריו ואיפשר דלא נחת לפלוגי בהכי וכל שכ"ל לה הא גיטך גט שני קרי ליה וכפי מ"ש רבינו ירוחם בח"ה משמע דמספקא ליה להרא"ש כשבטל הגט אם יכול לחזור ולגרש בו שכתב וז"ל וכתב הרא"ש בתוס' כי דוקא בשלא בטלו בפירוש וחזר ואמר לה הא גיטך אז מגורשת דהוי הוכחה דלא בטלו מאחר שא"ל אחר כן הא גיטך אבל אם בטלו בפירוש יש להסתפק אם כשחזר לומר הרי זה גיטך אם תהיה מגורשת כי נראה דאינה מגורשת עכ"ל: **אבל** אם לא אמר תחילה ראו גט זה שאני נותן לה וא"ל כנסי שטר חוב זה וכו' משנה בהזורק (עח:) אמר לה כנסי שט"ח זה או שמצאתו מאחריו וכו' אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך וכבר כתבתי בראש סימן קל"ז דהלכה כר' דאמר אינו צריך שיטלנו הימנה אלא אומר לה הא גיטך וכו'. וכתבו הרשב"א והר"ן בעסוקין באותו ענין עסקינן דאל"כ מאי איריא א"ל כנסי שטר חוב זה אפי' נתנו לה סתם נמי אינו גט (ג) וכתב הרשב"א דטעמא דאינו גט משום דבטולי בטליה כלומר בטל נתינה זו שלא תהא כנתינת גט אלא רצה לשחק בה שתהא לה כנתינת שטר חוב דאינו מגרש וה"נ משמע מדאמרינן מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר אלמא כי אמר לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוא דאמרינן דלא בטליה דאם איתא כיון דא"ל לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הסתא הוה מודע להו הא לאו הכי כי א"ל כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה ומיהו לא בטליה מתורת גט שלא יהא כשר לגרש בו דהא לא אמר כלום בגופו של גט אלא לדידה קאמר שט"ח והילכך כי א"ל הא גיטך מתגרשת בו והרמב"ם כתב בפ"א מהל' גירושין כלשון הזה ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל נתנו לה בתורת שט"ח או מוזה וכו' אינו גט ובספרי תנא ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב לאשתו ואמר לה כנסי שט"ח זה אינו גט וא"ת ותיפוק לי' משום דילמא בטולי בטליה איכא למימר אם איתא דבטליה לעדים הוה אמר וכדאמרינן בהניזקין ולאו טעמא התם משום דמעיקרא אמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דוקא אלא משום דכיון דאיכא סהדי לסהדי הוה מודע בינו לבינה והא דא"ל הכי משום כיסופא דידה היא לעולם עד דמפרש דמבטל ליה עכ"ל: **וכתב** הרמ"ה דוקא דאמר כנסי שט"ח דמשמע לשם פקדון וכו' נראה לי שלמד מדתנן בהמגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואוקמוה ר' יוחנן אפי' כרבי דאמר באמר לה כנסי שט"ח זה וכו' אין צריך ליטלו ממנה הכא שאני הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה ופירש"י דקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הילכך אי לא הדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי ראשון אבל הכא דהזורק לא זכתה בו לכלום: **כתב** הרשב"א בהזורק אמתני' דנתן בידה והיא ישינה לייסב קצת סוגיות שבגמרא הנראות כחלוקות זו על זו דדעת בעינן אבל דעתה דוקא לא בעינן אלא או דעתה או דעת העדים והיינו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אע"פ שחזר ואמר לה כנסי שט"ח זה דמגורשת וישינה ואע"פ שיש כאן דעת עדים דאינה מגורשת אין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל והרי זו כשטותית או שאינה יודעת לשמור את גיטה דאינה יכולה להתגרש וזרק לה גט בחצירה והיא בטבריא וחצירה בציפורי אע"פ שאינה יודעת בשעת זריקתו דהויא מגורשת לר' הושעיא או לעולא בחצירה הסמוכה לה התם היינו טעמא משום דחצירה משום ידה אתרבאי וכיון שהיא יכולה להתגרש על ידה בכענין זה שאם נתנה בידה סתם היא נעורה ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לה מגורשת ה"נ בחצר שהרי יש כאן דעת עדים ודיו אבל מ"ש הראב"ד ז"ל דאפי' זרקו לה בחצירה והיא ישינה דמגורשת הא ודאי צריך עיון ומסתברא דאינה מגורשת דלא עדיפא חצירה מידה ועד דאתו עדים ואמרי בההיא שעתא נעורה היתה אינה מגורשת ומיהו אף כשתמצא לומר דחצירה כיון שהיה משתמרת לדעתה אע"ג דהיא ישינה בשעת זריקת הגט ה"ז מגורשת דמ"מ בחצר המשתמרת זרקו לה ולא דמי לישינה דאינו משתמר כלל ולשוטה לא דמי דכיון דאין לה יד כלל ולאו ב סמיה בידן הילכך אין לה חצר אבל ישינה אע"ג דהשתא אין לה יד מ"מ ראויה להיות לה יד דלאו מחוסרת מעשה וסמיה בידן הילכך אפי' השתא יש לה חצר כיון שהיא משתמרת מ"מ אכתי לא תקשה לן דכיון שהיא משתמרת ואיכא דעת עדים ה"ז מגורשת עכ"ל: והר"ן דעתו כמ"ש הרשב"א דמסתברא ליה דבחצירה כיון דבעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצירה כל שהיא ישינה אינה מתגרשת ע"י חצירה: **כתב** הר"ן בהזורק אמתני' דנתן בידה והיא ישינה דטעמא דלא הוי גט היינו משום דבעינן מקום המשתמר וכשהיא ישינה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה בשעה שהיא ישינה שמתגרשת דהא מינטר עכ"ל ונראה דגם לדעת הרא"ש שפירש דטעמא משום דישינה לית בה דעת כלל שלחה שליח קבלה הרי ידו כידה וכיון דיש לו דעת מגורשת ועל כן י"ל כן לדברי הכל שאל"כ לא היה לנו להכשיר שליח קבלה אא"כ ידענו שהיתה נעורה בשעת קבלת הגט ואם אין הבעל במקום האשה דבר שאי אפשר לעמוד עליו וסתם שליח קבלה כשאין הבעל והאשה הוא צריך וכהדיא תנן התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול הרי הוא במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר כשר:

קבלתה

דרכי משה

אוחז בראש הגט ומושיטו והיא לקחה אותו בראש השני דהוי גט וכאן פסק דלא הוי גט דכן ע"כ צריכין לחלק כמו שכתבתי ופשוט הוא בעיני אבל ב"י מגמגם בדבר זה והניח א הקושיא בצ"ע: (ג) אמנם בב"י פרק חרש דף תמ"ט ע"א משמע דעסוקין באותו ענין הוי גט וע"ש:

וע"ל

פרישה

כלום משום דלאו בת איגרשה היא לפי שאין הגט שמור בידה רשב"א: (ח) דה"ה כלומר כשם שנתן בידה והיא ישינה א"צ לחזור וליטלו ממנה כן הדין במוסר מודעא כו' ודברי הרמ"ה אינם במוסר מודעא קודם כתיבת הגט דאז הגט עצמו בטל ואינו יכול לגרש בו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו אלא כשנכתב הגט בכשרות ואח"כ מסר מודעא על נתינתו ונתנו ב"י פ"ש שהאריך עוד: ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך הא דלא כתב ליגנא דלעיל שאמר לה הרי זה גיטך וכן בסי' קל"ו ס"ב משום דשם לא נתן לה בתורת גירושין אלא בתירת שטר חוב או שהיתה ישינה שייך לומר ה"ז גיטך אבל במוסר מודעא שכבר א"ל ה"ז גיטך כשנתנו לה תו לא שייך אח"כ לומר ה"ז גיטך אלא תתגרשי בו בגט שנתתי לך כ"פ) : שלא א"ל לעדים קמה פירוש שאמר כן בפני עדים ושלא בפניה שהיא לא שמעה שאמר לה כן כ"פ) : (ט) ש"מ בטולי בטליה ז"ל מ"ז ואף לטעם השני שמתיירא שלא תקבלו ג"כ לא היה לומר תחלה קמה שמא תברח כדי שלא לקבל

דרישה

הרי לכנינו דלא התיר אלא בהיתה קפוצה מתחילה לק"מ שהרי מסקי התוס' בסוף וכתבו שם ז"ל ונראה דפשט דלא גרע מעייק לה מרציה ושלפתו כו' ומסיק בס"ת דהוא דלא כפר"י ור"ת ור"ל דלא כמ"ש בשם ר"י ור"ת תמילה לאסור בקפלה אח"כ ואינו ר"ל דר"י ס"ל ג"כ במסקנא כמ"ש תחילה לאיסור אלא ר"ל ר"י חזר בו וכמ"ש בשמו התוס' ונראה "לכשר כו' דסתם תוס' אולי אליבא דר"י וכמ"ש הרא"ש והרשב"א בשם ר"י והביאו ראיה מהסיפא דפייק לה מרציה כמ"ש התוס' במסקנא ש"מ דס"ל דהסוגיא מסקנא אליבא דר"י אולא ומ"ש בראשונה לאיסור דרך שקלא וטריא כתביה אבל ר"ח שפירש הגמרא דאיירי בגט כבד ודאי גם במסקנא קאי הכי דלא מצינו דהדר מהסוגיא פירושא. ולפ"ז קשה אהב"י שמביא מ"ש ס"ת ופ"ז כתב אבל הרשב"א כתב כאילו פליגי בשם ר"י אהדדי וו"א וכמ"ש ודו"ק: שהיא

וק"ל עכ"ל ועיין בגמרא דף כ"ה פרק הניזקין ע"א דשם בגמרא לא קאמר אלא טעם הראשון מפני הבושה ומש"ה לא הזכיר הרמ"ה טעם השני: (י) גט שני ל"ד אלא כל שא"ל לה ה"ז גיטך גט שני קרי לה ב"י: (יא) ואמר לה כנסי שטר חוב זה כו' (אע"פ שהיו עסוקין באותו ענין כ"פ) ה"ה כשנתן לה סתם נמי צריך שיאמר לה ה"ז גיטך אלא נקט ואמר לה כנסי כו' דאפי' בכה"ג א"ל ליטלו ממנה כו': (יב) לשם פקדון בעלמא דאז לא זכתה כלל בנתינה קמייתא וכן כל הכ"ל דלא הוי נתינה לשום דבר כשמסרו לידה: (יג) מנו דקנתה ותה"ט כתב לעיל ר"ס קל"ז כשאומר חוץ מפלוני דצריך לחזור וליטלו ממנה כו' דשם ג"כ זכתה בנתינה דהוין שהרי מכני אותה כתיבה לפסלו לכהונה (כמבואר לעיל סי' ו' וכן הוא בגמרא בפרק המגרש דף פ"ד כ"פ) וכן כתבתי לעיל בריש סימן קל"ז:

ורק

חדושי הגהות

ב כלומר שאין רפואהה בידינו משא"כ ישינה רפואתה בידינו להקיצה משנתה עיין גיטין (עז:)

ר"ל

קלט קבלתה כיצד וכו' משנה וגמרא ר"פ הזורק ור"ל בחצרה שהוא נכסי מלוג שלה ואע"ג דאף בנכסי מלוג שלה קנה הבעל פירות וקנין פירות כקנין הגוף דמי לר' יוחנן סוף פרק השולח אפ"ה הוי גט דקי"ל דגיטה וידה באין כאחד ופי' רש"י ע"י הגט באה ידה לה עם נתינתו :

ומ"ש בד"א שהיא עומדת בחצרה וכו' הלשון משמע שהיא עומדת בתוכו דהשתא הוי כידה אבל חוצה לה לא וכ"כ ה"ה בפי"ז מהל' גזלה ועומד בתוך שדהו יש שפירש עומד בלדו ובתוכו אבל בלדו וחוצה לו לא : כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצרה ואח"כ באת שם וכו' פי' דס"ל דכיון דחצר אתרבאי מידה סמוכה לה בעינן בשעת נתינה כמו שהיד סמוכה לגוף בשעה שנותן הגט בידה וכיון דלא היתה האשה בחצרה בשעת נתינה צריך שתטלנו בידה או הבעל יטלנו משם ויתננו לה ובין כך ובין כך צריכה שתתכוין בשעת נטילה שהיא נוטלת אותו להתגרש בו ואז מהני כשיאמר לה ה"ז גיטך לאפוקי לשם פקדון :

ומ"ש דבעינן שתהא סמוכה לחצר וכולי קאי לרישא שאמר אפי' א"ל הרי זה גיטך אינה מגורשת דה"ט דבעינן שתהא האשה סמוכה לחצר בשעת נתינה ואז חשבינן לה כאילו נתן בידה אבל אם לא היתה האשה שם אינו חשוב כאילו נתן בידה וצריך שתטלנו משם לידה או הבעל יטלנו משם ויתננו לידה דהשתא חשוב הוא כאילו מתחילה נתן בידה וא"ל ה"ז גיטך דנתינה הראשונה שנתן הגט בחצרה ומשם נטלתו בידה נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה וכדאיתא בירושלמי הביאו ב"י אבל אמירה ראשונה כשבאת בחצרה וא"ל ה"ז גיטך אינו כלום כיון דאין כאן נתינה לידה ולכן צריך שיחזור ויאמר ה"ז גיטך כשתטלנו בידו וז"ש הרמ"ה בסוף דבריו וה"ה בחצר דידה בעינן דתיהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך וכו' :

ומ"ש וכן בגיטה וחצרה באין כאחד פירוש דכשנותן לה כמי גט בחצרו ומקנה לה חצרו עם נתינת הגט ובאין כאחד כמ"ש רבינו בסוף הסימן בעינן כמי שתהא עומדת בלד החצר כו' דכיון דבאין כאחד א"כ בשעה שנתן הגט בחצרו והקנה לה חצרו עם הגט דקנתה החצר גם הגט קנתה באותה שעה והוי ליה כאילו היה הגט בחצרה א"כ צריכה שתהא עומדת בלד החצר בשעת הנתינה דאז חשוב כאילו נתן הגט בידה הא לאו הכי לא הוי גט :

היתה עומדת על גגה וכו' משנה פרק הזורק ריש (דף ע"ט) היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא מלמעלה והיא מלמטה וזרקו לה כיון שילא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת ופרכינן לרישא והא לא מינטר אויר הגג דאתי זיקא ושדי ליה מקמי דלינח ואפילו לא אתי זיקא אלא נמחק או נשרף באויר אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח דבפ"ק דמליעא קמיבעיא לן באויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ולא איפשיט ולפחות אינה מגורשת ודאי כמו שיתבאר בסמוך בדין זרק לה לרשותה ועבר כל רשותה וכולי ופרקינן בגג שיש לו מעקה עסקינן

קלט קבלתה

כיצד (א) זרק לה הגט בחצירה בין שהוא קנוי לה או שאול (ב) או מושכר הרי זו מגורשת בד"א (ג) [א] שהיא עומדת בחצירה והוא משתמר לדעתה אבל אם אינה עומדת שם אע"פ שהוא (ד) [ב] משתמר לדעתה אינה מגורשת כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצירה ואח"כ בא שם ואמר לה הרי זה גיטך אע"פ שעדיין הגט שם אינה מגורשת (ה) עד שתטלנה משם או עד שיטלנו משם ויתננו לה להתגרש בו דבעינן שתהא סמוכה להצר בשעת נתינת הגט לתוכה (ו) וכן בגיטה והצירה באין כאחד בעינן שעומדת בצד החצר בשעת נתינה (ז) ואע"ג דאזלה בתר הכי והדר אתיא ואקניה החצר בתר דאתיא ואמר לה ה"ז גיטיך מגורשת כיון שהיא סמוכה לחצר תחילה וסוף וה"ה בחצר דידה (ח) בעינן דתיהוי סמוכה לה בעידן דלימא לה ה"ז גיטך ואי לא סמוכה לה (ט) מתחילה ועד סוף מספקא לן ולחומרא עבדינן בה ע"כ : היתה עומדת על גגה וזרקו לה לראש הגג אם יש לו מעקה כיון שהגיע לאויר תוך מחיצת המעקה או אפילו אין לו מעקה והגיע

קלט קבלתה כיצד זרק לה הגט בחצרה וכו' בפרק הזורק (דף עז) הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה הרי זו מגורשת ופי' רש"י והוא בתוך ביתה של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע הרי זו מגורשת דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה ומ"ש רבינו או שאול או מושכר כ"כ הרמב"ם בפרק ה' וטעמא משום דשאלה ושכירות לזמנייהו מכר הוא וכן משמע שם בגמרא גבי ההוא שכיב מרע דתקיף ליה עלמא דאמרינן דליקני ניהליה ההיא דוכתא דיתיב ביה גיטא וגם בעובדא דההוא דזרק גיטא לדביתהו אזל גיטא כפל בפסלא אמרינן לא צריכא דאושלה מקום : בד"א שהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה וכו' שם על המשנה שכתבתי בסמוך אמר עולא והוא שעמדה בלד ביתה או בלד חצרה ור' אושעיה אמר אפי' היא בטבריא וחצרה בציפורי כיון דחצר משתמרת לדעתה היא מגורשת . וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכתא כעולא דהכי אסקה רב אשי בפ' שנים אוחזין (י :) דחצר אתרבאי מידה ולא גרע משליחות גבי גט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו והילכך בעינן והוא שעומדת בלד ביתה או בלד חצרה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ה' ופי' הר"ן גבי גט דחוב הוא לה אי אפשר לחצרה שתקנה לה מתורת שליחות אלא מתורת יד ומש"ה אפילו משתמרת בעינן שתהא עומדת בלד חצרה דכיון דמידה גמרינן סמוכה לה בעינן עכ"ל : ומ"ש רבינו והוא משתמר לדעתה פשוט הוא דכיון דמידה גמרינן מה ידה משתמר לדעתה אף חצרה המשתמר לדעתה לאפוקי אם הוא חצר גדול שכשהיא עומדת במזרחו אין מערבו משתמר לדעתה וזרק לה הגט במערבו דאינה מגורשת ובגמרא פריך חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה כלומר וא"כ אכתי לא נפיק גט מידיה דבעל ואסיק רבא דגיטה וחצרה באים כאחד : וכתב הר"ן דבעומדת בלד ביתה וזרק לה גיטה מגורשת אפילו בע"כ אבל אינה עומדת בלד ביתה אפי' זרקו לה מדעתה מסתברא דאינה מגורשת דליכא למימר דכיון שהיתה מחזרת להתגרש זכות הוא לה ומגורשת דהא איכא למימר שמא חזרה בהו כדאמרינן בירושלמי וכ"כ בחידושי הרשב"א : כתב הרמ"ה אם נתן הגט בחצרה ואח"כ בא שם ואמר לה ה"ז גיטיך וכו' מ"ש ואי לא סמוכה לה מתחילה ועד סוף לאו דוקא דבתחילה וסוף סגי אף על פי שבאמצע לא היתה שם כמ"ש בסמוך ודברי הרמ"ה הם מסברא והרשב"א והר"ן חלוקים עליו שכתב הר"ן וז"ל וכתוב בחידושי הרשב"א כלשון הזה אבל אם נתנו כבר בחצרה שהיא משתמרת וא"ל הא גיטיך בחצרך ואמרה תזכה לי חצרי בזו נראה דמגורשת ומצאתי בירושלמי דמכילתין פ"ק נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי שבעכו א"ר חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה אלמא בענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת אא"כ תדחה דר' חנינא כר' אושעיא ס"ל והראשון נראה עיקר ולא עוד אלא אפי' לא נתנו שם עדיין אלא שאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי משמע לי דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות ובשליח דכוותה מגורשת בממנה שליח לקבלה ע"כ ול"נ ירושלמי דקאמר נעשית כמו שהיתה ידה ארוכה בכה"ג בתרא הוא שאמרה היא מתחילה זרוק לי גיטי ותזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה שם דאילו בההוא גוונא קמא שהרב מחשב יותר דהיינו שנתנו לה כבר בחצרה ואח"כ אמרה תזכי לי חצרי שבעכו לא ידעתי היאך היא מתגרשת דהא בשעה שזרקו שם חצר לא הוי לא שליח דידיה ולא שליח דידה ואין לך לומר שיהא אלא כאילו נתנה בידה לפקדון ובתר הכי כי אמרה תזכה לי חצרי שבעכו היכי מתגרשת והא בעינן שיאמר לה הרי זה גיטך ואם כשאמר לה כן לאחר שאמרה תזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה (הרי הוא כאומרת מתחילה תזכי לי חצירי ואח"כ זרקו לה) דהיינו האי גוונא בתרא שבדברי הרב ז"ל עכ"ל הר"ן (שם) ובהדיא כתב הר"ן בהזורק אמתני' דא"ל כנסי שט"ח שאם נתנו לה לשם פקדון או שנתנו בחצרה לשם גירושין ואח"כ א"ל הא גיטך ועומדת בלד חצרה מגורשת כיון שמיד הבעל בא לידה או לחצרה ומיהו אם דאתאו הרוח ונתנו בחצרה אע"פ שאמר לה הא גיטיך אינה מגורשת דהוה ליה כטלי גיטך מע"ג קרקע דאמרינן בגמרא דאינה מגורשת משום דליכא נתינת בעל עכ"ל משמע בין להרשב"א בין להר"ן לא בעינן שתהא סמוכה לחצרה בשעת נתינת הגט לתוכה ושלא כדברי הרמ"ה ז"ל : ודברי הרשב"א כתבם ה"ה בפרק ה' וגם רבינו ירוחם בח"ה וכתב דלא פשיטא ליה להרשב"א אלא ספוקי מספקא ליה בכל הני שהזכיר וכן משמע מדברי הרשב"א שכתב בסוף כל דבריו וכל זה צ"ע . כתב עוד הרשב"א שם בהזורק והיכא דנתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת בלד ביתה במקום יכם מסתברא דהויא ספק מגורשת דהא מספקא לן בפ' האשה שלום (קיח י) מזכה גט לאשתו אי מהני א דדילמא זכות הוא לה והיכא דקיימא בלד ביתה וזרקו לה בתוך ביתה שלא מדעתה איפשר לומר דמגורשת אי זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה וכעדות של ר' יוחנן בן גודגדא עכ"ל . וגם זה כתב הר"ן בפרק הזורק וה"ה בפ"ה ורבינו ירוחם בח"ה (א) :

היתה עומדת על גגה וזרקו לה וכו' בהזורק (דף עט) תנן היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה וזרקו לה כיון שילא מרשות הגג ונמחק או נשרף הרי זו מגורשת ומוקי לה בגמרא רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה ופריך בגמרא ארישא והא לא מינטר ופירש"י והא לא מינטר אויר הגג דאתי זיקא ושדו ליה מקמי דלינח וכי לא שדייה זיקא זימנין דמתרמי ליה דבר אחר שבא כלב וקלטו או

דרכי משה

קלט (א) וע"ל ס"ס קל"ח דחצירו כידה :

וע"ל

דרישה

סי' קלט [א] שהיא עומדת בחצרה כו' בריש פרק הנזקין פריך חצירה הא מה שקנתה אשה קנה בעלה פירות ואפי' אם הוא נכסי מלוג הא יש לבעל פירות ואפי' הוא מתנה שאין לבעל פירות מ"מ כיון שאינה יכולה למוכרה הוי כשלו ומשני גיטה וחצרה באין לה כאחד ועיין בב"י ור"ל באין כאחד שכשנותן לה גט בחצרה שתהא מגורשת ממנו או אין לו חלק בחצרה לענין פירות דהרי כשהגט של אינה עוד אשתו שיאכל פירות של נכסי מלוג שלה נמלא שבאין לה כאחד ממילא בלי שום דיבור ושקנאה לה מה שאין כן כשנותן הגט בחצרו דאז בעינן שיקנה לה חצרו בהדיא ואז באין כאחד באמירת הקנאתו : [ב] משתמר לדעתה פירש"י כלומר על פיה וכווייה כו' ולפ"ז א"ש מ"ש רבינו אבל אם אינה עומדת שם אע"פ שהוא משתמר לדעתה ר"ל על פיה וכווייה אבל בית יוסף כתב משתמרת לדעת לאפוקי אם הוא חצר גדול שכשהיא עומדת במזרחו אין מערבו משתמר לדעתה וזרק לה הגט במערבו דאינה מגורשת ולפ"ז לא א"ש מ"ש רבינו אבל אם אינה עומדת שם אע"פ שהוא משתמר לדעתה דאם אינה עומדת שם היאך הוא משתמר לדעתה ונ"ל דב"י סובר דרבינו ס"ל דשני הפירושים הנ"ל נכללים במשתמר לדעתה ומוכרח הוא בדברי רבינו מדאמר אבל אם אינה עומדת שם אע"פ כו' משמע דס"ל כפירש"י ומדאמר בתחלה שהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה משמע דסבירא ליה פי' של ב"י דאי פירש"י למה לו לרבי' לכתוב והוא משתמר כו'

פרישה

סי' קלט (א) זרק לה גט בחצרה של נכסי מלוג רש"י ריש פרק הזורק : (ב) או מושכר דהוי כמכר ליומיה (וכן הדין בשאלה כ"פ) : (ג) שהיא עומדת בחצרה כו' דגט שהוא חוב לה א"א לחצירה שתקנה לה מתורת שליחות (דאין חבין לאדם שלא בפניו כ"פ) אלא מתורת יד הילכך בעינן דומיא דידה שהיא סמוכה לגופה גם מה ידה משתמר לדעתה אף חצרה כ"כ ר"ן ועבד"ר : (ד) משתמר לדעתה פירש"י כלומר על פיה וכווייה נראה דר"ל לאפוקי כתן גט ביד עבדה כפות דאינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה שהוא משמר עצמו מדעתו ועבד"ר : (ה) עד שתטלנה משם לכאורה קשה מאי מהני כשתטלנה משם הא בעינן שיבא הגט לה או לרשותה מידו ממש כדלעיל בריש סימן קל"ח וכשנותנו לרשותה בעינן שתהא סמוכה לו בשעת נתינה וכמ"ש הרמ"ה מיד אחר זה ושמא י"ל הואיל שבתחילה בא הגט לרשותה מידו ואע"פ שאינה מגורשת באותה נתינה הואיל שהיא לא היתה עומדת שם מ"מ כשאח"כ תטלנו מחצרה חשיב כמידו דהא הרשב"א והר"ן סוברים דאפי' אם אינה מוזרת ונטלתו משם רק מיד כשבאת לחצרה מגורשת . מיהו אכתי קשה הא דמסיק הרמ"ה וכתב ז"ל או שיטלנו הוא ויתננו לה מאי או שיטלנו כו' דקאמר הא כ"ש הוא אי נטילתה מהני כ"ש נטילתו ומזור ונותנו לה דמהני . שוב מלאתי שהב"י כתב בס"ס זה ז"ל וכתב עוד הרמב"ם שאם אינו כפות וניעור אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת וכתבו המ"מ והר"ן שהרשב"א מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויתננו לה דכשנטלתו דלמא הוה לה כטלי גיטך מע"ג קרקע עכ"ל ב"י והנה לכאורה נראה שגם הרמ"ה נסתפק בזה מש"ה כתב עד שתטלנה משם או שיטלנו הוא כאילו אמר בלא נטילה משם עכ"פ אינה מגורשת אלא בעינן לפחות נטילתה ואפשר דבעינן גם שיטלנו הוא משם ויחזור ויתננו לה . והיותר נראה לומר דמה שמסיק וכתב ויתננו לה להתגרש בו קאי נמי אמ"ש עד שתטלנו משם ור"ל שאם תטלנו והוא אומר יהיה בידך להתגרש בו מהני ובזה נתיישבו שתי הקושיות דאם נטלתו מהני כיון שא"ל ג"כ הרי בידך להתגרש בו . וקאמר או עד שיטלנו כו' ללמדנו דגם בכה"ג צריך שיאמר לה בשעה שיתנו לידה ונותן לה להתגרש בו וק"ל : (ו) וכן בגיטה וחצירה באין כאחד אע"ג דגם מ"ש בתחילת דבריו אם נתן הגט בחצרה כו' פירושו גיטה וחצירה באין כאחד דאל"כ אין חצרה קונה לה כמ"ש בדרישה. י"ל מ"ש כאן וכן בגיטה וחצירה כו' היינו שהוא נותן לה חצירו במתנה והרי גיטה וחצרה באין כאחד אתא לאשמעינן ועד"ר : (ז) ואע"ג דאזלה כו' ר"ל דאם היתה שם מתחילה בשעת נתינה אע"ג דאזלה משם קודם שאמר לה הרי זה גיטיך ולאחר זמן חזר וא"ל ה"ז גיטיך מגורשת וה"ה בחצר דידה בעינן שתיהוי ג"כ שם תחילה וסוף : (ח) ומ"ש בעינן דתיהוי שם בעידן דא"ל ה"ז גיטך ר"ל גם בעידן דהיינו סוף ומה שלריך להיות שם בתחילה כבר אמר זה בריש דבריו ז"ל אם נתן גט בחצרה כו' עד אינה מגורשת : (ט) מתחילה ועד סוף ל"ד אלא אפי' אם באמצע אינה שם ב"י ול"נ להגיה ולמחוק וי"ו

חדושי הגהות

קלט א ר"ל משום דרכן הוא לשנוא את היבם וע"י גט פוטרה מייבום:

והגיע לתוך ג' טפחים סמוך לקרקעית הגג הרי זו מגורשת אפילו נשרף קודם שנח והוא שקדם גט לדליקה שהרי ראוי לנוח אלמלא האש שבא אחר שזרקו אבל אם קדם האש לא שלעולם לא היה ראוי לנוח ברשותה ומדברי הרמב"ם יראה שאם נשרף אפילו אחר שהגיע תוך ג' טפחים סמוך לגג אינה מגורשת אפילו קדם הגט לדליקה ואינו נראה כך בגמרא היה הוא בגגו וזרקו לה להצרה אם מחיצות החצר גבוהות מהגג בענין שמיד כשזורק הגט מאויר הגג (י) נכנס לאויר מחיצות החצר מגורשת אפי' נמחק קודם שהגיע לארץ וכגון שנמחק (יא) לאחר שהתחיל לירד דכשזורקו מידו כדי להעבירו המעקה צריך לזורקו כלפי מעלה ואם נמחק בעודו דרך עלייה אפילו יצא מתוך מהיצות הגג ונכנס לאויר מחיצות החצר לא הוי גט אא"כ הוא דרך ירידה לאחר שהתחיל לירד (יב) היה לה קנה נעוץ בחצרה והוא עולה למעלה ממחיצות החצר וזרק הגט עליו

או גטים ומתקוהו אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח אמר רב יהודה אמר שמואל בגג שיש ליה מעקה עסקינן עולא בריה דרב מנשיא אמר הכא בפחות מג' סמוך לגג עסקינן דכל פחות מג' לגג כגג דמי ופירש"י פחות מג' וכו' אויר דמתני' בהכי עסקינן דהוי כמאן דנח והילכך קנאתו בהנחתו דכיון דהגג גבוה עשרה הוא הו"ל כחצר המשתמרת לכל דנייח בגוה ומשמע דרב יהודה ועולא לא פליגי אלא באוקימתא דמתניתין אבל לענין דינא שוין דבין בגג שיש לו מעקה בין בפחות מג' סמוך לגג מגורשת ולכן כתב הרא"ש דברי שניהם וגם הרמב"ם בפ"ה כתב דבין שיש לו מעקה בין בפחות מג' סמוך לגג מגורשת ונמשך רבינו אחריהם ופריך בגמ' אסיפא נמי והא לא מינטר ופירש"י דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שיצא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפי' לא באת דליקה דאתי זיקא ושדי ליה חוץ למחיצות א"ר יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות על העליונות וכן א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן אמר עולא א"ר יוחנן ופירש"י שהיו מחיצות התחתונות של חצר עודפות על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומ"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצת מעקה הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור את המעקה יפול לחצר ואמאי דתנן נמחק אמרינן בגמרא ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי ופירש"י דרך ירידה. כשזורקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עלייה אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר חצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סלוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה ואמאי דתנן נשרף אמרינן בגמרא ל"ש אלא שקדם גט לדליקה אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לשריפה קא אזיל ופירש"י שקדם גט לדליקה שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר. וכתב ה"ה בפ"ה שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת רש"י דהא דאמרינן ל"ש אלא דרך ירידה וכו' אסיפא דמתניתין קאי ובזה מפליג בין דרך עלייה לדרך ירידה וכולם כתבו דאפילו ברישא דמתניתין אם נמחק או נשרף אחר שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת וכל שלא קדמה דליקה לגט דומיא דסיפא והא דקתני לה במתני' אסיפא ולא ארישא כתב הרמב"ן דאורחא דמילתא נקט דבחצר שכיח אש ומים וזה דעת הרמ"ך בהשגות עכ"ל אבל הרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל היתה עומדת בראש הגג שלה והוא מלמטה בחצירו וזרקו לה למעלה כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מג' טפחים סמוך לגג נתגרשה ובלבד שיהא יורד לנוח אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות מג' טפחים סמוך לגג כגון שנשבר הרוח והעלתהו ונמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט ולא נתגרשה היה הגג שלו והוא מלמעלה בו והיא מלמטה בחצר שלה וזרק לה גיטה כיון שיצא הגט ממחיצות הגג והגיע למחיצות מקומה שהיתה עומדת בו נתגרשה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף או תוך המים ונמחק או נאבד אינו גט אבל הגיע לרשותה ונח ואח"כ בא האש ושרפתהו ה"ז גט עכ"ל וכתב הר"ן שתמה על הרמב"ם על מ"ש אבל אם נמחק או נשרף קודם שיגיע לה וכולי הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט שזה א"א שאם כדבריו היכי ב תנן מגורשת כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת והר"ן כתב ליישב דברי הרמב"ם שהוא סובר דברישא דמתניתין דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עלייה ודרך ירידה דדרך עלייה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומ"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עלייה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות תחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עלייה אלא לפי שא"א לכנס אוקימנא בעודפות וכי אמרינן ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עלייה לא הכי מפרש לה ז"ל ל"ש דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה כסיפא דמתני' אבל דרך עלייה כרישא דמתניתין אינה מגורשת ומ"ה לא תני ברישא נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא היא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת עכ"ל ולפ"ז מ"ש הרמב"ם אבל אם נמחק או נשרף וכו' אע"פ שנמחק לאחר שהגיע לאויר מחיצות או אחר שהגיע לפחות מג' טפחים סמך לגג וכו' אינו גט כשהגיע לאויר מחיצות או לפחות מג' טפחים סמוך לגג דרך עלייה הוא דאינו גט וזהו שכתב הואיל ואינו הולך לנוח כלומר לפי שהוא בדרך עלייה אבל אם הגיע דרך ירידה לאויר מחיצות וכו' ונמחק או נשרף ה"ז מגורשת. וה"ה מיישב דברי הרמב"ם ע"פ דרך הר"ן דדרך ירידה היינו סיפא דמתניתין אבל בדרך עלייה מפרש דהיינו רישא דמתני' דקתני הוא למטה והיא למעלה אינה מגורשת בכל גוונא בין נמחק בדרך עלייה בין נמחק בדרך ירידה וטעמא משום דכיון שהבעל היה צריך להעלות הגט שלא כדרך תנועתו הטבעית מעיקרא לאו למינח קאי פי' שלא היה כח הבעל דרך הנחתו שהוא בירידה וא"ת א"כ כיון דברישא כל היכא דנמחק או נשרף אינו גט ואפי' נמחק אחר שהגיע לאויר מחיצות וכו' דרך ירידה נמצא שאינו גט עד שינוח וא"כ היכי תנן ה"ז מגורשת כבר יישב ה"ה דנ"מ אם קדשה אחר משהגיע לאויר מחיצות הגג קודם שינוח א"כ אם מת הבעל או בטלו בינתיים והרי"ף לא כתב משנה זו ולא מאי דאיתמר עלה מפני שהם דברים שאינם מצויים כתב הרשב"א בהזורק (עח:) אהא דאמר רב יהודה היתה ידה עשויה קטפרס וכו' ופריך בגמרא ותיגרש מאוירא דד' אמות שיש מפרשים דכל תוך ד' אמות דידה הוה מינטר ומתני' דאוקימנא בגג שיש לו מעקה הא לאו הכי אינה מגורשת משום דלא מינטר איכא למימר דמיירי כגון שלא נכנס לתוך ד' אמות וכ"כ התוס' בחד תירוצא: **היה** לה קנה נעוץ בחצרו וכו' ג"ז שם בהזורק גמרא היתה עומדת בראש הגג וכו' אמר רבא ב' מדות בגיטין וכו' הא דאמר

עסקינן דאויר שסופו לנוח הוא א"כ אפי' אין לו מעקה והגיע הגט בתוך ג' טפחים לקרקעית הגג דהוי כמאן דנח ואח"כ נשרף דכיון שהגג גבוה עשרה הו"ל חצר המשתמרת לכל דנייח בגויה והא דתנא בסיפא נמחק או נשרף הרי זה מגורשת ברישא נמי הא דתנא כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת בנמחק או נשרף באויר קאמר דאל"כ לאיזה צורך קאמר כשהגיע לאויר מגורשת דמאי נ"מ לן באויר הלא היא מגורשת בהגיע לקרקעית הגג אלא בע"כ דאתא לאשמועינן דאפי' נמחק או נשרף באויר קודם שנח מגורשת וכל שכן בנשרף ונמחק לאחר שכבר נח:

ומ"ש ומדברי הרמב"ם יראה שאם נשרף וכו' ברפ"ה כתב כך בפירוש אלא לפי שאפשר לומר דלא קאמר דאינו גט אלא בדקדם דליקה לגט לכך אמר רבינו דיראה מדבריו דאפילו קדם הגט לדליקה נמי אינו גט דאל"כ אמאי קאמר דאינו גט בין שינוח ממש ובין הגיע לפחות מג"ט ונשרף או נמחק בפחות מג"ט הו"ל לחלק בין קדמה דליקה לגט ובין קדם גט לדליקה אלא יראה דאפי' קדם גט לדליקה נמי אינו גט אם נשרף ונמחק בהגיע לפחות מג"ט ולא נח בקרקעית הגג וכתב רבינו ואינו נראה כך בגמרא משום דא"כ קשה הא דתני רישא כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת הלא להרמב"ם אינה מגורשת בנמחק או נשרף באויר ויש ליישב דהרמב"ם דמדקתני בסיפא נמחק או נשרף ה"ז מגורשת ולא תני לה ברישא אלמא דברישא לא הוי מגורשת א"כ דנח תחילה בקרקעית הגג והא דקתני ברישא כשהגיע לאויר ה"ז מגורשת נפקא מיניה אם קדשה אחר מקמי שינוח או אם מת בינתיים או בטלו בינתיים דכיון דהגיע לסוף בקרקעית הגג ונח לשם הויא מגורשת למפרע משעה שהגיע לאויר אבל בנמחק או נשרף קודם שנח אינה מגורשת ברישא ואע"פ דבסיפא מגורשת מן האויר אפילו נמחק או נשרף מקמי שנח שאני התם דזורק לה הגט מלמעלה למטה דהגט הגיע לרשותה דרך ירידה הילכך אף בהגיע לאויר רשותה קודם שנח חשוב כאילו כבר נח דהא אין ספק שיהא נח ברשותה כיון שזורק הגט לרשותה דרך ירידה ולפיכך אפי' אם נמחק ונשרף באויר ולא נח כלל חשבינן ליה כאילו נח כבר אבל בזורק לה הגט מלמטה למעלה דאינו ודאי שיהא נח ברשותה דשמא אין כח הזריקה כ"כ שיגיע הגט לאויר הגג הילכך אפי' הגיע לאויר הגג אינו גט עד שינוח והיינו דקאמר בגמרא ל"ש דנמחק הוי גט אלא שנמחק דרך ירידה פי' שזרקו מלמעלה למטה אבל נמחק דרך עלייה פי' כשזורקו מלמטה למעלה לא מ"ט מעיקרא לא למינח קאי פי' כשזורקו אינו ודאי שיהא נח בקרקעית הגג שהוא למעלה וכיוצא בזה פי' ה"ה הר"ן וב"י הביא דבריהם והאריך ולפעד"כ קרוב לשמוע כמו דפרישית: **היה** הוא בגגו וכו' היינו סיפא דמתני': ומ"ש וכגון שנמחק לאחר שהתחיל לירד וכולי כך פירש"י בהא דקאמר ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה. גרסינן בגמרא היתה עומדת על ראש הגג וכו' במאי עסקינן אילימא בגג דידה וחצר דידה למה לי אויר הגג וכו' ואסיקנא רישא בגג דידה וחצר דידיה וסיפא בגג דידיה וחצר דידה וכמ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם בפ"ה והקשה הרשב"א בחידושיו דמאי פריך למה לי אויר הגג דבאויר חצרה לחוד מתגרשת הלא הזריקה היתה מן החצר דרך עלייה ואינו חשוב ככח באויר דרך עלייה דמאחר שאין סופו לנוח בחצר אלא בגג אויר שאין סופו לנוח הוא ולא הוה גט אפי' לא נמחק ונשרף וי"ל דהכי פירושו אמאי נקט אויר הגג דמשמע שאינה יכולה להתגרש עד שיגיע לאויר הגג ודרך ירידתו אפי' בחצר עצמה דרך ירידתה מגורשת עכ"ל משמע מפירושו דאם זרק הגט לחצרה מלמטה למעלה אם לא זרקו דרך ירידתו לנוח לאויר החצר אלא לרשות שאינה שלה מגורשת: **ומ"ש** רבינו ואם נמחק בעודו דרך עלייה אפילו יצא מתוך מחיצות הגג וכו' קשה טובא דמשמע מלשונו דאם לא נמחק הוי גט מיד כשהגיע לאויר מחיצות החצר דאויר שסופו לנוח הוא דרך ירידתו בחצר וכ"מ אם קידשה אחר מקודם שהגיע דרך ירידתו דהוי קידושין וכולי וזה דלא כפי' רש"י שכתב וז"ל דרך עלייה אע"פ שיצא מאויר הגג לאויר החצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סילוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבא לרשותה עכ"ל ומביאו ב"י לפ"ז ודאי אפי' לא נמחק ולא נשרף אלא נח לבסוף דרך ירידתו אפ"ה אינה מגורשת בעודו באויר דרך עלייה דאין זה מקרי נתינה וכשקידשה אחר באותה שעה וכו' אינה מקודשת ונראה דרבינו נמשך אחר לשון הגמרא דקאמר ל"ש אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עלייה לא וכו' אם לפירש"י אינו גט דרך עלייה אפי' לא נמחק ולא נקט נמחק דרך עלייה אלא איידי דנקט לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה גם לרבינו נפרש כן לשונו דאפי' לא נמחק אינה מגורשת בהגיע באויר החצר דרך עלייה אע"פ שסופו לנוח מיהו מדברי הרשב"א שכתבתי בסמוך מוכח להדיא דמגורשת היא בהא דלא כפי' רש"י ולענין הלכה נקטינן דספק מגורשת היא: **היה** לה קנה נעוץ וכו' שם (דף עט) דאע"ג דלגבי שבת אפילו בלא טרסקל אם זרק תר"ה ונח ע"ג קנה חייב אבל גט אפילו בראשו טרסקל שהוא רחב קלת ונח עליו משום אנטורי הוא והוא לא מינטר דרמי ליה זיקא חוץ למחיצות

פרישה

וי"ו של ועד ולגרום מתחילה עד סוף ור"ל ואם לא סמוכה לה מתחילה אלא עד בסוף. אם יש לו מעקה דאל"כ לא הוי משתמרת באויר הגג דאתי רוח ושדי ליה מקמיה דלינח וא"כ אף כי לא שדי הרוח לא היתה מגורשת כשנשרף דבעינן אויר שסופו לנוח. ובהגיע ג"ט סמוך לגג הוי לבוד והנח בגג דמי: שקדמה הגט לדליקה פירוש שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר כ"פ): (ואפי' אחר שהגיע תוך ג"ט סמוך לגג אינה מגורשת והטעם כיון דהזריקה היא מלמטה למעלה א"כ לא מונח מכח הבעל דאין כח הבעל אלא בזריקתו דרך עלייה וכשיורד לנוח כבר פסק כח הבעל לא מקרי נתינה כ"פ): (אם מחיצות החצר אינן גבוהות מהגג ר"ל גבוה ממעקה של הגג דאז היא מגורשת מיד בצאת הגט מן אויר הגג אבל אם מחיצות החצר אינן גבוהות מן הגג אינה מגורשת כלל אע"ג דאויר רש"י עולה עד לרקיע אינו מועיל לענין גיטין כי בעינן אויר דמינטר והשתא לא מנטרא ולא מקרי סופו לנוח דאפשר דאתי זיקא ושדי ליה חוץ למחיצות וכמבואר בגמרא וברש"י ונראה דמ"מ היא מגורשת בבואו לתוך אויר החצר שלה כ"פ): (י) נכנס לאויר מחיצות שהמחיצות גבוה מהמעקה: (יא) לאחר שהתחיל לירד כו' (אבל דרך עלייה לא מקרי נתינה כ"פ) והא דלא מחלק בין עלייה לירידה לעיל כשהיתה עומדת על גגה נראה דהתם א"צ לאשמעינן דפשיטא הוא דבעינן שנשרף לאחר שהתחיל לירד הואיל שאינו באויר המחיצות שלה (מיהו גם לעיל נרמז באמרו כיון שהגיע לאוירו תוך מחיצות המעקה ואינו יכול להגיע תוך מחיצת המעקה אם לא דרך ירידה) אבל הכא הואיל שתיכף שיוצא מהגג הוא בתוך האויר מחיצות שלה וה"א דאין חילוק בין עלייה לירידה קמ"ל דהכא מיירי שהגג של ביתו עומד באמצע החצר ודפנות החצר גבוהין מסבבין בקלה החצר מבחוץ ומיד שזורקו מהגג אפי' דרך עלייה הוא בא לאויר המחיצות הגבוהין המסבבין מבחוץ. והא דקאמר ברישא נשרף ובסיפא נמחק משום דבסיפא איירי בגובה ואין דרך האש להיות בגובה האויר לכך אמר נמחק כגון מימי הגשמים: (יב) היה לה קנה נעוץ כו' בגמרא ובראשו טרסקל

שאיני

חדושי הגהות

ב ר"ל היאך תנן מגורשת סתם כיון שנשרף כו':

למחיצות על הארץ והא דמוקי תלמודא לרישא אף בגג שאין לו מעקה ומגורשת אפילו מן האויר בפחות מג"ט לגג דחשבינן ליה כנח בקרקעית הגג וקשה הלא כיון שאין מחיצות בגג לא מינטר ומ"ש מטרסקל תירץ הרשב"א שאני גג דמינטר הוא קצת מתוך שהוא רחב וצ"ע עכ"ל ומביאו ב"י :

דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וברא‍שו טרסקל וזרק ונח ע"ג חייב אפילו גבוה ק' אמה ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אינטורי הוא והא לא מינטר ופי' רש"י ה"מ דהוי כמונח לארץ לענין שבת אבל אם היה חצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצה אינה מגורשת שאין סופו לנוח לארץ דרמי ליה זיקא חוץ למחיצות

זרקו לה לרשותה וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ה וכתב ה"ה לשם והר"ן בפרק הזורק דאע"ג דבפ"ק דמציעא (דף י"ב) בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ולא איפשיטא וכ"כ רבי' בח"מ סוף סימן רמ"ג לענין ממון דספיקא היא מ"מ לענין גט בודאי אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי מדאמרינן אבל דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי וה"נ איגלאי מילתא דמעיקרא לאו ברשותה קאי ומביאו ב"י מיהו למאי דפי' רש"י דדרך עלייה לא הוי מגורשת משום דדרך סילוקו לא מיקרי נתינה כמו שכתבתי בסמוך אין ראיה משם לכאן ותו דבסמוך ס"ט הביא ב"י מ"ש הר"ן לענין בעיין כליו של לוקח ברשות מוכר כיון דלא איפשיטא בהדיא משום הוכחה בעלמא לא נפקא מידי ספיקא וה"נ הכא אבל אפשר להביא ראייה מדפריך תלמודא ארישא והא לא מינטר ומשני בגג שיש לו מעקה א"כ אין לו מעקה ובפחות מג' סמוך לגג עסקינן אלמא דפשיטא לתלמודא דבגיטין בעינן אויר שסופו לנוח ואי אין סופו לנוח לא הוי גט מיהו גם זה יש לדחות דה"פ כיון דמיבעיא ליה לרבא ולא איפשיטא א"כ ספק מגורשת היא ואמאי תנא רישא כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת וכמו שפירש בסמוך בתחילת סעיף ג' ולכן נראה לפע"ד דודאי כיון דלא אפשיטא ספיקא הוי בין לענין ממון ובין לענין גיטין והרמב"ם שכתב אינה מגורשת עד שינוח ברשותה נמי כך רצונו לומר אינה מגורשת ודאי עד שינוח ברשותו והכי דייק לשון הרמב"ם דבהיתה עומדת על ראש גגה כתב אבל אם נמחק וכו' אינו גט ולא נתגרשה וכן זרקו לרשותה לתוך האש וכו' אינו גט וכן זרקו ע"ג קנה אינו גט וכאן לא כתב אינו גט אלא אינה מגורשת עד שינוח ברשותה משמע דר"ל אינה מגורשת ודאי אלא ספק הוא ומה שלא הזכיר הרב דין זה לא בהפקר ולא במתנה היינו לפי דממה שכתב גבי גט נלמד ג"כ להפקר ומתנה ורבי' שכתב בח"מ גבי ממון ספיקא היא בגט כך כוונתו דאינה מגורשת ודאי אלא ספק וכ"כ ה"ה על שם הרמב"ן והרשב"א ומביאו ב"י ואין כאן מחלוקת. וה"כ :

שתי חצירות וכו' שם מימרא דאביי (דף ע"ט) והתוס' כתבו ומיירי שהמחיצות החיצונות מפסיקות בין חיצונה לפנימית דאי אין מפסיקות אין הפנימית חשוב חצר המשתמר מפני בני חיצונה ור"ל ועי"ל דמיירי שפיר באין מפסיקות *כזה מחיצות החיצונות מפסיקות ומיירי שהאשה עומדת בצד חצרה המשתמרת על ידי מחיצות החיצונות דלא לשדייה זיקא לר"ה וכו' ורבינו כתב בסתם : ומ"ש והוא בתוך אויר מחיצות החיצונה מגורשת וכולי משמע דאם הוא למעלה מאויר מחיצות החיצונה אינה מגורשת ואע"ג דאויר רה"י עולה עד לרקיע היינו לענין שבת אבל לענין גיטין בעינן אויר המינטר דלא לישדייה זיקא לר"ה וכדפי' גבי היה לה קנה נעוץ וכו' : ומ"ש והרמב"ם כתב שאינו גט עד שינוח בשוליה בספרי הרמב"ם שבידינו לא כ"כ וע"ש ובמה שפי' בו ה"ה :

היתה בחצירו וכו' שם משנה וגמרא ריש (דף ע"ח) ופירש"י דגבוה עשרה דהוי רשותא לנפשיה לא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל את רשות הכלי ואע"פ דמקום כרעי המטה שלה מונחים לארץ של רשותו אמקום כרעי לא קפדי אינשי הואיל וגבוה מן הארץ שנוח להשתמש תחתיה וכ"כ הרשב"א ומסיים ואמר והו"ל כאומר קני דהתם כליו של לוקח ברשות מוכר עכ"ל ועיין בח"מ סימן ר' ס"ז ועוד כתב הרשב"א אמקום כרעי של אשתו לא קפדי אינשי וכן כתב התוס' אמקום כרעי לא קפדי אינשי

עליו אינה מגורשת (יג) שאינו משתמר שם זרקו לה לרשותה ועבר כל רשותה (יד) [ג] ויצא חוץ לרשותה אינה מגורשת אע"פ שהיה בתוך ג' טפחים סמוך לקרקע בתוך רשותה כיון שלא היה סופו לנוח ברשותה שתי חצירות (טו) זו לפנים מזו החיצונה שלו והפנימית שלה וכותלי החיצונה גבוהות מכותלי הפנימית וזרקו לה לפנימית כיון שהגיע כנגד אויר הפנימית אפי' למעלה ממחיצותיה (טז) והוא בתוך אויר מחיצות החיצונה מגורשת ובקופה כי האי גוונא וזרקו לה לפנימית אינה מגורשת עד שיגיע לתוך חלל מחיצות הפנימית ומיהו כשיגיעו לחללן מגורשת אע"פ שעדיין לא נח בשוליה כיון שסופו לנוח ומיירי שאין לחיצונה שולים ונמצא שעומד הפנימית ע"ג הקרקע שאם היה לה שולים הוי ליה כליו של לוקח ברשות מוכר והויא ספק מגורשת והרמב"ם כתב שאינו גט [ד] (יז) עד שינוח בשוליה היתה בחצרו וזרקו לה שם אינה מגורשת אפילו היא יושבת במטה ונפל הגט (יח) במטה אינה מגורשת אלא א"כ הגיע לידה או לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו כגון צלוחית

וטעמא דגיטא משום חצר המשתמרת הוא דומיא דידה והא לא מינטר והקשה הרשב"א דהא משמע בגמרא דכי נח ממש ברשותה אע"ג דלא מינטר מחמת רשותה אלא מחמת דמינטרה ליה מגורשת וא"כ כי נח בטרסקל שלה ממש כי לא מינטר מאי הוי הא נח ממש ברשותה וי"ל דטרסקל שאני שהוא קצר ביותר ואזיל מיניה אפילו ברוח מצויה ולא מינטר כלל וכמאן דלא נח דמי עכ"ל : **זרקו** לה לרשותה ועבר כל רשותה ויצא חוץ לרשותה אינה מגורשת וכו' כך הם דברי הרמב"ם בפ"ה מהל' גירושין וכתב ה"ה דאע"ג דבפ"ק דמציעא (יב :) בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ולא איפשיטא כבור הרמב"ם דלגבי גט בודאי אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי מדאמרינן בגמרא גבי נמחק אבל דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי וה"נ איגלאי מילתא דמעיקרא לאו ברשותה קאי וכ"כ הר"ן בהזורק גבי הא דאמר ר"כ ב"י ל"ש אלא שקדם גט לדליקה וכו' שדעת הרמב"ם דבעיין איפשיטא מדאמרינן אבל דרך עלייה לא מאי טעמא מעיקרא לאו למינח קאי וכתבו הר"ן וה"ה שהרמב"ן והרשב"א מחלקים בין ההיא בעיא למאי דאמרינן מעיקרא לאו למינח קאי ולדעתם הויא ספק מגורשת : **שתי** חצירות זו לפנים מזו וכו' (שם :) בהזורק גמרא היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה אמר אביי ב' חצירות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות וזרקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונות הרי זו מגורשת מ"ט פנימית גופא במחיצות החיצונה מינטרא מתא"כ בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרקו לה אפי' הגיע לאויר פנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר היא הנ"ע בקופה שאין לה שולים ופירש"י דהא לא נח ואין מחיצות כלי עשויין לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו וכתבו התוס' נראה מפירש"י דאויר כלי אינו קונה ואין נראה דבפרק בתרא דעכו"ם (עא ') משמע דאויר כלי קונה אלא נראה דה"פ דהא לא נח באויר כלי אבל גבי חצירות אע"ג דלא נח תוך מחיצות הפנימיות כיון שהוא תוך מחיצות החיצונות מגורשת כיון דמחיצות החיצונות הם קבועות וגרסינן גבי חצירות כיון שהגיע לאויר מחיצות הפנימית פירוש כנגד הפנימית למעלה ממחיצותיה ותוך מחיצות חיצונה וגבי קופות גרסינן אפי' הגיע לאויר פנימית פי' ולמעלה ממחיצותיה דאי הוי בתוך חלל קופה הפנימית הויא מגורשת כדפרישית ואית ספרים דגרסי גבי חצירות כיון שהגיע לאויר מחיצות חיצונות ולפי גירסא זו כיון דגבי קופות נקט פנימית הוי משמע אפי' מונח בחלל פנימית אינה מגורשת עד שינוח בשוליו כדפירש"י ולא יתכן דאויר כלי קונה כדפרישית עכ"ל . והרשב"א והר"ן כתבו כדברי התוס' וכך הם דברי רבינו אבל הרמב"ם נראה שמפרש כרש"י דלישנא דנח הוי דוקא הא לא נח ממש אע"פ שהגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת ומ"מ מ"ש רבינו בשם הרמב"ם שאינו גט עד שיניח בשוליה הוא שלא בדקדוק שלשון הרמב"ם בפ"ה כך הוא כילד שתי קופות זו לפנים מזו וכו' אינה מגורשת עד שיניח על גב הקופה הפנימית בד"א כשהיתה מוטה על לידה ואין לה שולים אבל יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה אינה מגורשת שכלי האשה ברשות הבעל אינו קונה לה גט אא"כ אינו מקפיד על מקומו וכבר ביאר ה"ה שיטת הרמב"ם עיין עליו כי לא רציתי להאריך לפי שהוא בלתי מצוי : **היתה** בחצירו וזרקו לה שם וכו' משנה שם (דף עז ') זרקו לה בתוך ביתו או בתוך חצירו אפילו הוא עמה במטה אינה מגורשת בתוך חיקה או לתוך קלתה ה"ז מגורשת אפי' הוא עמה פי' אפי' הגט עמה במטה אינה מגורשת וקלתה סל שהנשים נותנות בו מחטים וצינורות ובגמרא (דף עח ') לתוך חיקה או לתוך קלתה מגורשת אמאי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא אמר רב יהודה כגון שהיתה קלתה תלויה בה וכו' ר' יוחנן אמר מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה אמר רבא מ"ט דר' יוחנן לפי שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ותניא כמי הכי זרקו לתוך חיקה וכו' :

כתב המרדכי נהגו העם שלא לגרש על ידי נתינת גט תוך ביתה או חצירה ואפי' בתוך קלתה או מלבושה והטעם פירש רבינו יחיאל לפי שלפעמים מלבושיה שאולים ואולי הבעלים מקפידים על כך וא"כ לא הוה גיטא כיון דלאו להכי אושלינהו לכך טוב ליתן הגט לידה ממש וידה תהיה פתוחה מתחילת הנתינה עד גמר הנתינה וכ"כ רבינו פרץ בן רבינו אליהו עכ"ל וכ"כ בסמ"ק וכלבו ובהגהות מיימון פ"ה :

וכן

דרישה

כו' והא היא עצמה עומדת שם : [ג] ויצא חוץ לרשותה אינה מגורשת כו' עיין בב"י שכתב ע"ז וז"ל כך הם דברי הרמב"ם בפ"ה מה"ג וכתב סמ"מ אע"ג דבפ"ק דב"מ וכו' עד לאו למינח קאי ולדעתם הוי ספק מגורשת עכ"ל ב"י ותמה אני על דבריו ז"ל דקיצר ושינה בלשון סמ"מ . דסמ"מ לא כתב שהרמב"ן והרשב"א חלקו בין זרק שגט דרך רשותה להביא דנמחק דרך עלייה ואדרבה מסקנת סמ"מ ודעתו שם שדעת הרמב"ם וראייתו הוא משם אלא שכתב שי"א לפשוט כאיבעיא דורק ארנקי מההיא דזורק גט לחצר ונשרף וקדם האש לוריקה דאינה מגורשת וע"ז כתב שהרמב"ן והרשב"א מחלקין דשאני התם כיון דקדם האש מעולם לא היה ראוי לנוח משא"כ בזורק דרך רשותה דהיה אפשר לנוח אבל בנמחק דרך עלייה ואח"כ ירד דאינה מגורשת מההיא כתב סמ"מ דדעת הרמב"ם ללמד משם דה"ה בזורק גט דרך רשותה דאינה מגורשת ולא חילק ביניהם וגם הר"ן שם כתב בדף תקל"ה ע"ב כאי חילוק בין קדמה דליקה לבין זרק גט דרך רשותה בשם הרמב"ן ומסיק דאבל דעת הרמב"ם ללמד ממנו א"כ מההיא דנמחק דרך עלייה אע"ג דאפשר לחלק ביניהם עכ"ל הרי שלא כתב אלא אפשר לחלק ביניהן . וג"ל דהאי אפשר כתב על בין נמחק דרך עלייה לזרק דרך רשותה דשם אין חילוק ברור ביניהן וכמ"ש סמ"מ בפשיטות ללמד משם

פרישה

(יג) שאינו משתמר שם (פי' דשדי ליה רוח חוץ למחיצות החצר דהרי היא גבוה ממחיצות החצר כ"פ) אע"פ שנח ברשותה ובגמרא משמע דמנח ברשותה אע"ג דלא מנטר מחמת רשותה אלא מחמת דמנטריה ליה מגורשת די"ל דשאני הכא גבי טרסקל דהוא קצר ביותר ואזיל מיניה אפי' ברוח מצויה ולא מנטר כלל וכמאן דלא נח דמי רשב"א : (יד) ויצא חוץ לרשותה כו' עבד"ר : (טו) זו לפנים מזו ר"ל שחצר שלה באמצע חצרו ומחיצות חצירו הם סביב מד' רוחות של שלה : (טז) והוא בתוך אויר מחיצות החיצונה גמ' דף ע"ט ע"ב מ"ט פנימית גופא במחיצות החיצונים מנטרא וכיון שהם משועבדים לחצר הפנימי (וכתבו התוס' דל"ד קאמר משועבד דאם כן אדמחלק בין חצירות לקופה לחלק בחצר גופא בין משועבד לה או לא וע"ש מ"ש עוד) והכן קבוע מגורשת לאפוקי גבי קופה שאינה קבוע ויכול לסלק החיצונה מפנימית תוס' : (יז) עד שינוח בשוליה (וטעמו משום דס"ל דאין מחיצות כלי עשוי לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו כ"פ) ועבד"ר : (יח) במטה (פי' שהיא שלה ואינה גבוה עשרה ובעינן בגמרא אי כליו של קונה ברשות מוכר קניא אי לא כ"פ) אינה מגורשת ודאי אלא ספק ולסומרא ב"י :

שכוה

ולא כמו שכתב ב"י בשם הר"ן וסמ"מ שכתבו איך שהרמב"ן ורשב"א מחלקין ביניהן . ועכ"פ נשאר עלינו ליישב דעת רבינו שטור מ"ש גט דסתם וכתב כאן בפשיטות בדברי הרמב"ם דאינה מגורשת בזורק דרך רשותה ומ"ש בזורק ארנקי דרך רשות חבירו דכתב בס"ס רמ"ג בח"מ דאיבעיא דלא איפשיטא היא בשלמא הרי"ף והרמב"ם השמיטו דין האיבעיא שם ולא כתבוהו כמו שכתב הסמ"מ די"א דהרמב"ם סבירא ליה דנפשטא אותו האיבעיא מדין נמחק הנ"ל . וג"ל בדעת רבינו דשאני גט דהקפידה התורה אנתינה כמו שכתוב וכתב ונתן לה וכמו שפירש רש"י על ההיא דדרך עלייה לא · וה לשוני דדרך סילוקו לא מקרי נתינה משום הכי לא נסתפקא הגמרא כלל בדרך עלייה וקאמר דאינו גט אפי' לקולא וה"ה בזורק דרך רשותה מה שאין כן במתנה דזורק ארנקי דלא בעינן נתינה כולי האי . ובלא"כ מבואר בסימן קל"ט דבעינן בגט שתהא עומדת בחצרה ומשתמר לדעתה מאי דלא בעינן במתנה כולי האי כמו שכתוב בחושן משפט סימן רס"ח ורס"ט וזה שהקדק הע"מ כאי וכתב וה לשונו ואפשר שהוא סובר "דלגבי גט ודאי אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי כו' דקדק לכתיב "לגבי גט ורצה לומר בגט ודאי פשיטא ליה ובארנקי מספקא ליה והו"ק שוב מצאתי שהתוספות כתבו שם דף ע"ט סוף ע"א זה לשונו דרך עליה אינה מגורשת מאי טעמא מעיקרא לאו למינח קאי ולא דמי להא דבעי רבא בפרק קמא דבבא מציעא זרק ארנקי בפתח זה כו' דהכא דבדרך עלייה אין דומה כ"כ שיהא עומד לנוח אי נמי התם בבית מקורה דומה יותר עומד לנוח עד כאן לשון התוס' . ולפי זה אפשר ליישב גם כן דעת רבינו ומה שכתב כאן בזורק לרשותה ועבר כל רשותה דאינה מגורשת מיירי בזורק דרך חצירה דאינה מקורה ומ"ש בח"מ בזורק ארנקי מיירי בזורקו דרך אויר הבית דכמאן דמליא דמי וכמ"ש התוספות ואפשר שכן הוא דעת הרמב"ם אלא שאם כן לא הו"ל לרבינו והרמב"ם לסתום אלא לפרש ולחלק בזה ועיין מ"ש עוד בישוב קושיא זו בס"מ ס"ס רמ"ג בהצטרפות עוד קושיות אחרים הנופלים שם בדברי רבינו : [ד] עד שינוח בשוליה כתב ב"י שזה בלא דקדוק שלשון הרמב"ם כך הוא עד שינוח על גב הקופה הפנימית ולע"ד נראה דרבינו כתב בשוליה בטעם והוא שהרמב"ם כתב שם בפ"ה אפילו הגיע לאויר הפנימי אינה מגורשת עד שינוח ע"ג הקופה הפנימית בד"א כשהיתה מוטה על לידה ואין לה שולים אבל יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה אינה מגורשת שכלי האשה ברשות בעלה אינה קונה גט אא"כ אינה מקפיד על מקומו עכ"ל הרמב"ם וכתב סמ"מ שם פירושו ז"ל שהרמב"ם פי' מ"ש בגמרא בקופה שאין לה שוליים ר"ל לה:נימית אין לה

צלוחית או כפיפה קטנה וכיוצא בהן וכן אם נפל למטה שהיא גבוה י' טפחים מגורשת (יט) שהיא חלקה מקום לעצמה (כ) ואין הבעל מקפיד על מקום רגלי כרעי המטה שלה השאיל לה הבעל חצרו וזרק לה לתוכו מגורשת היה בחצר מקום (כא) חלוק לעצמו שיש בו ד"א על ד"א או אפילו אין בו ד' על ד' והוא גבוה עשרה טפחים או אפילו אין בו ד' על ד' ולא גבוה י' והוא חלוק בשם לעצמו חשוב מקום לעצמו ואינו שאול לה בכלל החצר ואם נפל הגט שם אינה מגורשת אבל אם השאיל לה גגו ונפל הגט על גג אחד שיש לו אצלו מגורשת כיון שאין דיורין קבועין בגג אינו מקפיד עליו ומדברי הרמב"ם יראה שאפילו נפל לה הגט על גג של כל אדם והיא יכולה ליטלו משם שהיא מגורשת שכתב היתה עומדת על גגה וזרקו לה ונפל על גג אחר הסמוך לו (כב) אם יכולה לפשוט ידה וליטלה מגורשת שאין בני אדם מקפידין על מקום זה [ס] היתה עומדת בר"ה וזרקו לתוך ד' אמותיה מגורשת בד"א (כג) שאין הבעל עומד עמה בתוך ד' אמותיה אבל אם עומד עמה בתוכה אפילו קדמה היא (כד) וזכתה בהן אינה מגורשת עד שיגיע לידה וכן אם זרקו לה ברשות הרבים והוא רחוק ממנה אפילו אם היא יכולה לשמרו ולא הוא אינה מגורשת (כה) עד שיגיע לידה שנים אומרים הגיע לתוך ד' אמותיה ושנים אומרים לא הגיע הוי ספק מגורשת

ור"ח

וכן אם נפל למטה שהיא גבוה עשרה טפחים וכו' ג"ז שם אפי' הוא עמה במטה אינה מגורשת אמר רבא ל"ש אלא במטה שלו אבל במטה שלה מגורשת ובמטה שלה מגורשת כליו של לוקח ברשות מוכר הוא שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח לא צריכא דגביהא עשרה והא איכא מקום כרעי המקום כרעי לא קפדי אינשי. ומאחר דבעיין דכליו של לוקח ברשות מוכר לא איפשיטא כשאינה גבוה י' הו"ל ספק מגורשת ואפי' לדעת הר"ן שכתב גבי הא דא"ר יוחנן אין אדם מקפיד על מקום חיקה וכו' דאע"ג דהספינה לא איפשיטא בעיין דכליו של לוקח ברשות מוכר סוגיין דהכא מוכחא דלא קנה מכל מקום כיון דלא איפשיטא בהדיא משום הוכחה בעלמא לא נפקא מידי ספיקא :

השאיל לה הבעל חצרו וכו' היה בחצר מקום חלוק לעצמו וכו' בריש הזורק (דף עז :) ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו וכו' אולא גיטא נפל בפיסלא אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות על ד' אמות פלג רשותא לנפשיה ואי לא חדא רשותא היא במאי עסקינן אילימא בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי אלא בחצר דידיה כי לא הוה ד' אמות מאי הוי לא צריכא דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלית ליה שם לווי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה י' ואע"ג דלא הוי ד' אמות ופירש"י פיסלא. חתיכת עץ : שם לווי. כולהו פיסלא מיקרו ואי הוי להאי שם לעצמו ה"ל חשוב ולא בטל וכתב הרמב"ם בפ"ה דנח על גבי סלע דינו כנח על גבי פיסלא וז"ל הרמב"ם בפ"ה השאילה הבעל מקום בחצירו ולא ייחד לה וזרק לה גט והגיע לד' אמות שלה שהיא עומדת בהן ה"ז מגורשת נתגלגל ונפל ע"ג קורה או ע"ג סלע רחוק ממנה אם המקום שנפל עליו אין בו ד"א על ד"א וכו' ומפשט דבריו נראה שאם הפסל הוא בתוך ד' אמותיה מגורשת דכל תוך ד' אמותיה חד מקום מיקרי וכ"כ הר"ן בהזורק שכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ושצ"ע מנין לו זה וכבר השיגו הרמ"ך וה"ה כתב שאיפשר שפירוש דבריו כך ושיותר נראה לי לפרשם בע"א והוא שאם זרקו לה ברחוק ד"א שהיה עומדת בהם לא נתגרשה. ומ"ש שאם המקום שנפל עליו אין בו ד"א על ד"א וכו' הוא בתחילתו נח תוך ד' אמות שהיא עומדת ואח"כ נתגלגל ונח באותו מקום. ומ"ש נתגלגל ונפל וכו' לומר שאם מתחילה נח ברחוק ד' אמות אינה מגורשת ויהיה הטעם מפני שהשאלת מקום בחצירו אין קונה לה אלא בקירוב מקום שהיא עומדת בו שהרי בחצר שלה אינה קונה בגט אלא בעומדת בצדה ואם נפל ברחוק ממנה נמצא שאותו מקום מושאל ושאר החצר אינו מושאל לה ונמצא שאינה בצד המקום המושאל לה והיאך תתגרש בו דלא עדיף ודאי מחצרה שאינה מתגרשת אלא בעומדת בצידה עכ"ל וכתב עוד ואי זו שתהיה כוונתו לא ידעתי מאין הוציא מ"ש לד' אמות שלה שהרי לא הזכירו זה כלל :

אבל אם השאיל לה גגו ונפל הגט על גג אחר וכו' ג"ז שם בהזורק גמרא (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה אמר רבא שלש מדות בגיטין הא דא"ר קלוטה כמי שהונחה וכו' והא דא"ר יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו וכו' ה"מ לענין שבת אבל לענין גט משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי ודברי רבינו בה כפירש"י וכן דעת הראב"ד בהשגות אבל הרמב"ם בפ"ה כתב היתה עומדת על גגה וזרקו לה וכו' וטעם דבריו ביאר הרשב"א בהזורק ומכל מקום הוא ז"ל הסכים לפירש"י :

היתה עומדת בר"ה וזרקו לתוך ד' אמותיה מגורשת בד"א שאין הבעל עומד עמה בתוך ד' אמותיה וכו' ג"ז שם בהזורק (דף עח.) משנה היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ובגמרא (שם) ה"ד קרוב לה וה"ד קרוב לו א"ר ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו ה"ד מחצה על מחצה אמר רב שמואל בר רב יצחק כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות וליחזי הי מינייהו קדים רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בב' כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה רבי יוחנן אמר קרוב לה שנינו אפי' ק' אמה קרוב לו שנינו אפי' אמה אמה היכי דמי מחצה על מחצה אמר רבי שמעון בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו היא יכולה לשומרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לה שניהם יכולים לשומרו או שניהם אין יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה ות"כ דר' יוחנן א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה א"ל רב מרדכי לרב אשי הוה עובדא הכי ואצרכוה חליצה ופירש"י כגון שהיו שניהם עומדים בד"א זו מכאן וזה מכאן שכל הגט מונח בתוך ד' אמות שלו ותוך ד"א שלה ובהוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו פירש"י אע"פ שקרוב לה מלו אם יש הפסקת נהר או גבשושית בינה לגט שאילו היה בא כלב ונטלו אינה יכולה לשומרו הימנו אבל הוא יכול לשומרו אינו מגורשת ובכדי שתשוח ותטלנו פי' כדי שתשוח ותטלנו הוא דהויא קורבה דמתניתין ואפ"ה את לא תעביד עובדא להתירה לינשא עד דמטי גיטא לידה גזירה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב וכתבו התוס' דלרבי יוחנן בד' אמות שלה אפי' יכול לשמור כמוה מגורשת וחוץ לד' אמות צריך שתהא היא יכולה לשומרו ולא הוא ובשניהם אין יכולים לשומרו פירשו אין יכולים לשומרו כל א' לבדו אלא שניהם יחד אבל אם אין יכולין לשומרו פשיטא דאינה מגורשת כלל וכתב הרשב"א ע"ז וצ"ע דמכל מקום כיון שהבעל צריך בשמירתו אגיד ביה הוא ועוד דא"כ שניהם יכולים לשומרו היינו שכל אחד מהם יכול לשומרו בלא שמירת חבירו ואם כן בזו אמאי אינה מגורשת כיון שהוא אינו צריך בשמירתו וגם הר"ן כתב קושיא ראשונה בשם הרמב"ן דכיון שהבעל צריך בשמירתו אגיד ביה הוא ותירץ הוא ז"ל דלא שייך למיפרך הכא הא אגיד ביה וכתבו התוס' עוד דרב אשי אית ליה בפ"ק דמציעא (י.) דבר"ה לא תקנו ד' אמות והכא תנן היתה עומדת בר"ה קרוב לה מגורשת וי"ל דהתם באין יכולים לשומרו והכא ביכולה לשומרו א"נ י"ל דהכא לאו דוקא נקט ר"ה אלא בסימטא או בצידי ר"ה וכ"כ הרשב"א וכתב עוד א"נ רב ס"ל כמ"ד התם קונות לו אפי' בר"ה אי נמי גט שאני דתקינו ליה רבנן אפי' בר"ה משום תקנת עגונות :

וכתב

אינשי לכל הפחות באשתו וכן באויר המטה עכ"ל. ומ"ש שאין הבעל מקפיד מקומו כגון צלוחית וכולי הכי מוכח התם דקאמר אין אדם מקפיד על מקום חיקה ולא על מקום קלתה ולא על כל דבר שהוא כקלתה ופירש"י שמיוחד לתשמישה תמיד להיות כלי תשמישים קטנים עמה עכ"ל משמע דתרתי בעינן כלים קטנים ושמשתמש בהם תמיד וז"ש רבינו כגון צלוחית וכולי:

השאיל לה הבעל חצרו וכולי שם עובדא דאתא לקמיה דרב יוסף (סוף דף ע"ז) אבל אם השאיל לה גגו וכולי (שם (דף עט) וע"פ פי' רש"י ומשמע דוקא בשני גגין שאין דיורין קבועין בהן לא קפדי אבל גג ובית או גג וחצר קפדי אינשי וה"א התם דקאמר התם אגג וחצר דידיה אלא לאו דאושלה מקום דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי והרשב"א ז"ל לא נתיישב לו וכתב וצ"ע כיון דבגגין לא קפדי אינשי משום דאין רגילין להשתמש בהן מ"ט כי מושל לה חצר אמאי קפיד אגג עכ"ל : היתה עומדת בר"ה וכו' משנה שם היתה עומדת בר"ה וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ופליגי בפירושא רב ור' יוחנן ודעת רבינו דלא פליגי אלא בחוץ לד' אמות דלרב אפי' היא יכולה לשומרו ולא הוא אינה מגורשת ולר' יוחנן מגורשת אבל תוך ד' המגורשת אפי' יכולה לשמור כמוה לא פליגי והלכה כרבי יוחנן לגבי רב וכמ"ש בח"מ סימן ק"כ בס"ד מיהו אע"ג דמדינא הכי הילכתא מ"מ כיון דשמואל אמר לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה וא"ל רב מרדכי לרב אשי הוי עובדא הכי ואצרכוה חליצה אלמא דאע"ג דהלכה כרבי יוחנן ראוי להחמיר אם שניהם עומדים בד' אמות אעפ"י שקדמה האשה לתוכן וזכתה בהן שאינו גט אלא אם כן קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ד' אמות וכן אם הוא חוץ לד' אמות והיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך ע"ז שלפעמים הוא יכול לשומרו ולא היא או שניהם יכולין לשומרו ובקל יבא לידי קלקול שיאמרו על רחוק שהוא קרוב ומש"ה ראוי לגזור ולהחמיר עד שתשוח ותטלנו ואתה תחמיר יותר עד שיגיע גט לידה והלכה כשמואל מיהו אם זרקו לתוך ד' אמותיה והוא עומד חוץ לד' אמות בהא מודה שמואל דמגורשת דלא גזרינן הכא כיון דליכא קלקול שיאמרו על חוץ שהיא תוך וכל זה דוקא בר"ה אבל בחצרה א"צ שיגיע לידה וכמו שמוכיח מעובדא דרבא בס"מ ר"פ הזורק וכדלעיל סוף סימן קל"ו אבל ר"ח ס"ל דאעפ"י דמדינא דגמרא ודאי דלא החמירו אלא בר"ה ורב מרדכי נמי קאמר דאף במקום יבום אצרכוה חליצה אינו אלא בר"ה אבל בחצרה אין צריך שיגיע לידה כדמוכח מעובדא דרבא בס"מ מ"מ הגאונים שאחר התלמוד החמירו יותר דאף בחצרה לא יתעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ולפ"ז כ"ש דיש להחמיר בזרק לה בר"ה בתוך ד' אמותיה והוא חוץ לד' אמות. והכי נקטינן כר"ח דדבריו דברי קבלה וכ"כ בערוך דכך קבלו רבותינו ודהכי איתא בירושלמי. ומ"ש רבינו כאן היתה עומדת לשון המשנה נקט ולאו ר"ה גמורה קאמר אלא צידי ר"ה או סימטא וכמ"ש בח"מ סימן רס"ח דלא תקנו שיהיו קונים ד' אמות בר"ה או בשדה חבירו וכ"כ רבינו לעיל בסימן ל' דאין ד' אמות קונות בקידושין אלא בסימטא או צידי ר"ה ולכן כתב רבינו כאן לשון המשנה מפני שסמך על מ"ש לעיל בקידושין דה"ה בגירושין וכן בח"מ סי' ק"כ כתב בסתם ואפילו ר"ה לא הזכיר מפני שנסמך על מ"ש בסימן רס"ח ועיין במ"ש לעיל בסימן ל' ס"ג ולשם בארתי דעת הרמב"ם בזה. ומ"ש רבינו עד שיגיע גט לידה כלומר לא סגי כשהגט לפניה בכדי שתשוח ותטלנו ואעפ"י שאינה נוטלתו אלא צריך שתשוח ותטלנו וכ"ש אם הבעל עצמו יטלנו ויתננו בידה וה"ה אם הגט רחוק ממנה במקום שזרקו לה והלכה לשם ונוטלתו נמי מגורשת כיון שהגיע גט לידה מיד לאחר שזרקו לה במקום שהיא יכולה לשומרו ולא הוא דאילו בזרקו במקום שהוא יכול לשומרו ולא היא דאינה מגורשת אפי' נוטלתו אחר כך אינו גט דהו"ל

כטלי

פרישה

(יט) שהיא חלקה רשות כו' ולא חשיב שהוא אוירא לבטל רשות כלי שלה רש"י : (כ) ואין הבעל מקפיד כיון שהוא יכול להשתמש תחתיה רש"י : (כא) חלוק לעצמו כגון קורה או סלע : (חשוב מקום לעצמה כלומר ומנהג הוא דחד מקום מושלי אינשי תרי לא מושלי אינשי כ"פ) : (כב) אם יכולה לפשוט ידה וליטלו כו' פירוש דאו מחשב כרשותה כיון דאין דרך בני אדם להקפיד אבל אם לא היתה יכולה ליטלה בפשטת ידה (דהוי כאילו מונח ברשות אחר ושם אין נותנין לה ד' אמות כ"פ) הוה ליה כטלי גיטיך מעל גבי קרקע וק"ל : (כג) (שאין הבעל עומד עמה בתוך ארבע אמות וגם הוא לא עומד בתוך ארבע אמות של הגט כ"פ) : (כד) וזכתה בהן אינה מגורשת רצה לומר מדרבנן ולחומרא אבל מדינא מגורשת אם קדמה (ונשאת לא תצא) אלא משום שבקל יבא לידי קלקול וטעות החמירו ב"י פ"ס : (כה) עד שיגיע לידה ל"ד אלא ה"ה לתוך ד' אמותיה ואינה מגורשת מדרבנן :

עד

דרישה

לה שוליים ועומדת בחצר של האיש והוא אינו ואין לה שוליים אינה ראוי לתשמיש משום הכי אין הבעל מקפיד עליה וכיון שכן אם היתה הקופה מוטה על צדה ונח הגט על צדה מגורשת דכליה קונה לה משא"כ כשיש לה שוליים דראוי לתשמיש הבעל מקפיד עליו מש"ה אף אם נח הגט על שוליה הו"ל כליו של אשה ברשות בעל ואינו קונה כיון שמקפיד עכ"ל המ"מ ורבינו פירשו הסוגיא דמיירי בעומד הקופה בחצר שאינו של שניהן או בסימטא אלא כיון שקופה פנימית של העומדת בתוך קופה שלו מקרי כליה בשל בעל אם לא שהקופה החיצונה אין לה שוליים ובכה"ג כזה אין קפידא בשוליים של פנימית אלא שלשיטת הרמב"ם אין כליה קונה באויר שהרי כתב בהדיא אע"פ שבא לאויר פנימית אינו קונה לה כליה וכמ"ש רש"י ז"ל דס"ל דאויר כלי אינו קונה ומש"ה הביאו רבינו לפי שיטתו בקיצור דלפי שיטת רבינו אין חילוק בין נח בצידו או בשוליים וכשאינו מוטה על צדו אין דרך של גט לנוח ע"כ כ"א בשוליים לכך נקט בשוליה וק"ל :

[ס] היתה עומדת בר"ה וזרקו תוך ד' אמות כן הוא לשון המשנה פרק הזורק וכתבו שם התוס' דרב אשי אית ליה בפ"ק דב"מ דבר"ה לא תקנו ד' אמות והכא ל"ד נקט ר"ה (אלא ר"ל צידי ר"ה וכמ"ש גם כן לעיל גבי קידושין סי' ל') א"כ גט שאני דתקינו ליה רבנן אפילו בר"ה משום תקנות עגונות עכ"ל. וע"ל בסימן ל' לענין קידושין ובח"מ סי' ק"ד לענין זריקה

סוג

ור"ח כתב אפילו זרק לה גט בחצרה לא משתריא לעלמא (כו) [ו] עד דמטי לידה ותמה א"א הרא"ש ז"ל על דבריו וכאשר כתבתי היא הסכמתו

וכתב הרא"ש דרבי יוחנן לא אתא לאיפלוגי אדרב דפשיטא אית ליה דאם זרק (לה) גט לתוך ד' אמותיה שהיא מגורשת דהא רבי יוחנן גופיה אמר הכי בפ"ק דמציעא אלא דלשון דקרוב לה וקרוב לו לא משמע ליה לפרושי בד' אמות דמשמע אפי' רחוק ממנה הרבה וגם מחצה על מחצה אינו מתפרש יפה אליבא דרב לכך נראה לו לפרש קרוב לה אפי' ק' אמה ומשום עיגונא תיקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ושמואל לאו לפרושי מתני' אתא ומודה הוא שאם זרק לה תוך ד' אמותיה והוא עומד חוץ לד' אמותיה שהיא מגורשת דליכא מאן דפליג אהא דד' אמות קונות לו וגם לא פליג שמואל אדרבי יוחנן אלא שאמר לתלמידיו שראוי להחמיר אם שניהם עומדים בתוך ארבע אמות ואעפ"י שקדמה האשה לתוכן וזכתה בהם שאינו גט אלא קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו לפי שפעמים שהאיש יקרב לתוך ארבע אמות וגם אם הוא (הם) חוץ לד' אמות אלא שהיא יכולה לשומרו ולא הוא אין לסמוך על זה שלפעמים הוא יכול לשומרו ולא היא או שניהם יכולים לשומרו ובקל יבא לידי קלקול הלכך ראוי להחמיר בכל אלו עד שתשוח ותטלנו ואתה תחמיר יותר עד שיגיע גט לידה והלכה כשמואל דמחמיר בשניהם עומדים תוך ארבע אמות או חוץ לד' אמות אבל אם זרקו לתוך ארבע אמותיה והוא עומד חוץ לד' אמותיה בהא מודה שמואל דמגורשת כך נראה לפרש שיטה זו אבל הרי"ף כתב ה"ד קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה וכו' ולא הביא דברי רב ורבי יוחנן משמע דס"ל דשמואל לפרושי מתניתין קא אתי תימא היכי פסק כשמואל והא קי"ל כרב (באיסורי) וכו' לכך אני אומר שהרי"ף כתב ה"ד קרוב לה וכו' ודילג דברי רב ור"י משום דסבירא ליה הלכה כשמואל שמחמיר ולא בא לפרש המשנה ולא חשש להאריך בדברי האמוראים המפרשים המשנה עכ"ל ולפי שיטה זו כל שהיא יכולה לשומרו אפי' ק' אמה וכן אם קדמה הוא תוך הארבע אמות וזכתה בהם אפי' בא הוא ונכנס בתוך ארבע אמותיה וזרק לה גט בתוכה לא מפסיל אלא מדרבנן אבל אם קדם הוא בתוך ארבע אמות ואחר כך נכנסה היא בסוכה וזרק לה הגט בתוך אותן ד' אמות משמע דאינה מגורשת כלל. וכ"כ הר"ן שכל שהיא יכולה לשומרו אפי' ק' אמה אם נשאת לא תצא וכתב גם כן דמדאמרינן וליחזי הי מינייהו קדים שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהם ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהם כלל והרמב"ם כתב בפ"ה וז"ל זרקו לה בר"ה או ברשות שאינו של שניהם קרוב לו אינה מגורשת היה הגט מחצה על מחצה וממחצה על מחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע גט לידה ואח"כ תנשא בו לכתחילה כיצד הוא קרוב לו הוא היה יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זהו קרוב לו שניהם יכולין לשומרו או שניהם אין יכולין לשומרו זהו מחצה למחצה בא הוא תחלה ועומד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ד' אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח ותטלנו עמדה היא תחילה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה ה"ז גט פסול עד שיגיע הגט לידה עכ"ל והרשב"א בהזורק תמה עליו שפסק כרבי יהודה דאם היתה עשויה קטפרס אינה מגורשת ואם נח תוך ד' אמות דידה מגורשת דהלכתא ס"ל דרבי יהודה למעשה אמרה ואע"ג דלא מטא גיטא לידה ודוקא תוך ארבע אמות וכ"כ הא דאמר רבי יוחנן הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה וכו' וכן כתב הא דא"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דמשמע שאינה מגורשת לעולם אע"פ שנח בתוך ד' אמות שלה ואפי' בתוך פישוט ידיה עד שיגיע גט לידה ממש ולכאורה דבריו נראים כסותרים זה את זה ופירש הרשב"א דברי הרמב"ם בשיטת סוגיית הגמרא קצת בשיטת הרא"ש וז"ל ונראה שהוא ז"ל מפרש דהא דאמר שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו לא בא לפרש קרוב לה דמתני' כמו שפירש"י ויפה פי' דאם איתא הו"ל לשמואל למימר וכו' ומסתברא דה"פ לפי שיטתו של רבינו ד' שלה כגון שבאה היא ועמדה וזכתה בד' אמותיה ואם עמד הבעל חוץ מד' אמותיה וזרקו לה תוך ד' אמותיה זהו קרוב לה וה"ז מגורשת גמורה לכ"ע דלא גרע גט מאחר דברים דד' אמות קונות לו בכל מקום וכי זרק לה אפי' חוץ לד' אמות שלה והיא יכולה לשומרו והוא אינה יכול מגורשת גמורה נמי הויא כרבי יוחנן ורבי יונתן וכדתניא כוותייהו ומשום תקנת עגונות ובהא אפי' שמואל מודה בה ואתא שמואל וחדש בה דאם באה היא תחילה ועמדה אע"פ שזכתה בד' אמותיה אם בא הבעל כנגדה ונכנס בתוך אותן ד' אמות שלה וזרקו לה אם נפל הגט בתוך כדי שתשוח ותטלנו הויא מגורשת אע"פ שהגט בתוך ד' אמות שלו נמי אבל למעבד בה עובדא לא עבדי הואיל והבעל בתוך ד' אמות שלה עד שיגיע גט לידה אבל אם בא הבעל ועמד וזכה בד' אמותיו ואע"פ שבאה היא בתוך ד' אמות וזרקו לה אפי' בתוך כדי שתשוח ותטלנו אינה מגורשת כלל דזהו קרוב לו דכיון שקדם הוא אין לה באותן ד' אמות ולא כלום דכאילו לא יצא הגט מרשות הבעל כלל דמי ואפי' ספק מגורשת לא הויא וה"ה דחה שיטת הרשב"א בדברי הרמב"ם וקצת דחויותיו הם דחיות וקצתם הם מתיישבות מתוך דברי הרשב"א וה"ה כתב שהנ"ל בדעת הרמב"ם שהוא מפרש הא דשמואל דבדין קרוב לה אתא לאיפלוגי שהוא בגיטין כדי שתשוח ותטלנו ומצד חומרא אמרו כן ועוד רצה להחמיר שמואל ואמר שלא לעשות מעשה עד שיגיע גט לידה ממש וקי"ל כרבי יוחנן ורבי יונתן לענין דינא וזהו שכתב רבינו כן בדין הקידושין פ"ד מה"א ומיהו לענין גיטין קי"ל כשמואל שאינה מגורשת ודאית אלא כדי שתשוח ותטלנו ואפ"ה הוי גט פסול עד שיגיע לידה דהא הוה עובדא וחשו לה לדשמואל ואצרכוה חליצה. וכל שהוא אינו יכול לשומרו והיא יכולה לשומרו והוא רחוק מכדי שתשוח ותטלנו הוי ספק מגורשת והטעם דשמואל פירש לה שחכמים החמירו בגט שלא לדונה כודאי מגורשת עד כדי שתשוח ותטלנו מיהו ספק מגורשת הויא דלא גרע משניהם יכולין לשומרו וזו אין יכולים שכתב שהיא ספק מגורשת ולפי שזה שכתבתי דחוק קצת יש לי לומר שאף רבינו סבור בדין קרוב לה בגט מה שכתב בקידושין אלא דבגט חוששין עד שיגיע לידה. ומ"ש היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הוא אפי' בששניהם יכולים לשומרו ושמואל אמחצה על מחצה קאי ולא פליג כלל אדרבי יוחנן ורבי יונתן אלא דין חדש קאמר וקי"ל כוותיה וגם זה רחוק ולא נתברר לי כוונת רבינו עכ"ל. והר"ן בהזורק כתב שדברי הרמב"ם ז"ל תמוהים שהוא פוסק כשמואל ואעפ"כ אינו דוחה דברי רבי יוחנן שהרי כתב ששניהם יכולין לשומרו מגורשת ואינו מגורשת ואם הרב סובר דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן מדינא אלא דמחומרא בעלמא אמר כדי שתשוח ותטלנו ומחמיר עוד לומר דאפי' בכה"ג אינה נשאת אלא לאחר שיגיע הגט לידה מ"מ הו"ל לכתוב דכל שהיא יכולה לשומרו שהגט פסול מדבריהם וכ"ת שאם נשאת לא תצא ובודאי שהוא כך סבור דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן וא"כ פליג כדרבי יוחנן נקטינן שהרי לענין קידושין הוא פוסק כמותו בפ"ד מה"א וכיון שכן למה לא כתוב דכל שהיא יכולה לשומרו והוא אינו יכול שאינו פסול אלא מדבריהם בלבד ונ"ל שהוא סובר דכיון דהא דרבי יוחנן לאו מדינא אלא מתקנתא שהרי אין קנייה תלויה בשום מקום בשמירה הילכך אע"ג דשמואל מודה לרבי יוחנן כיון דעקר לה לתקנתא דמתניתין לחומרא הדר דינא לדוכתיה דביכולה לשומרו אינה מגורשת גמורה דאורייתא ולפיכך כל שהוא מקרוב לו עד קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו פסק ז"ל דהו"ל ספק מגורשת ובכלל זה קרוב שיכולה לשומרו והוא אינו יכול ועדיין לפי זה היה ראוי לומר כיון דשמואל עקר לה לתקנתא דקרוב לה מגורשת ביכולה לשומרו משום חומרא דגיטין אף בקידושין הוי ראוי לומר כן שהרי לא אמרו בקידושין אלא משום לתא דגיטין ולמה פסק בקידושין דהיא יכולה לשמור והוא אינו יכול דמקודשת ודאי אבל נראה שהוא סבור דכיון דשמואל מודה לרבי יוחנן אלא דבגיטין עקר לתקנתא דיכולה לשומרו לענין שאינה מגורשת גמורה דאורייתא בקידושין סמכינן אתקנתא קמייתא וכל שהיא יכולה לשמור מקודשת גמורה משום דלא חזינן דמיעקרא תקנתא בקידושין כלל זה נראה לי לדעת הרב עכ"ל. והדרך היותר מתיישב אצלי לדעת הרמב"ם הוא דרך הר"ן דוק ותשכח:

ועל מה שהשוה הרמב"ם ר"ה לרשות שאינה של שניהם כתב ה"ה שכך הם מוקשים בדיני ממונות אבל הר"ן תמה עליו בפרק הזורק שהרי הוא ז"ל כתב בפי"ז מהלכות גזילה שאין ד' אמות קונות בר"ה אלא בסימטא ואם כן כשבאה היא תחילה בתוך ד' אמות למה כתב שהוא פסול דמשמע מדבריהם בלבד והרי כל שאינו בכדי שיעור שתשוח ותטלנו אינו אלא ספק מגורשת מטעם יכולה לשומרו ובודאי דשיעור שתשוח פחות מד' אמות הוא כדמשמע בפ' מי שהוציאוהו (מח.) וכיון שכן ביותר מכדי שתשוח ואפי' תוך ד' אמות בר"ה מגורשת ואינה מגורשת וצ"ע:

והר"ן פי' דרבי יוחנן ושמואל פליגי בפירושא דמתני' כפירש"י ורבי יוחנן לאו מדינא קאמר אלא מפני תקנת עגונות ואפשר שבעת הגזירה היה והיינו דא"ל שמואל לרב יהודה ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ואי לאו דמתניתין בשעת הגזירה נשנית היכי קאמר דלא לעביד בה עובדא וכתב שאפשר לפרש ע"ד פירש"י דשמואל בר"ה ממש מוקי למתניתין וס"ל דמדינא ד' אמות אין קונות בר"ה אלא מפני תקנת עגונות התקינו שכל שהוא קרוב לה בכדי שתשוח ותטלנו שתהא מגורשת והיינו קרוב לה דתנן במתני' ומ"ה א"ל דכיון שאין ד' אמות קונות בר"ה מן הדין דלא לעביד בה עובדא ומיהו במקום שהם קונות מן הדין מסתברא דעבדי בה עובדא ואנ"ל בחצרה שהיא זוכה לה ואשכחן לרבא דהוא בתרא דעבד עובדא ואמר דלקניה להוא דוכתא ותיזיל איהי ותיחוד ותפתח אלא שראוי לחוש לדברי ר"ח וכו' והרי"ף שכתב בהלכות עובדא דרבא נראה שלהלכה כתבו ולענין הלכה הרי"ף לא הביא בהלכות אלא הא דשמואל ובודאי דלענין דלא נעביד בה עובדא עד שיגיע הגט לידה מסקנא דשמעתין היא דהוה עובדא ואצרכוה חליצה אלא מיהו לענין פלוגתא דשמואל ור' יוחנן לענין קרוב לה נ"ל דקי"ל כרבי יוחנן וכ"ת שכל שהיא יכולה לשומרו ואפי' ק' אמה אם ניסאת לא תצא עכ"ל:

ורבינו ירוחם בח"ה כתב וז"ל כתב הרמ"ה ובחצר שלה מגורשת אפי' קרוב לו וחוץ לד' אמות שלה ובר"ה דוקא בד' אמות שלה אבל חוץ לד' אמות לא מיגרשא (ובחצר שאינה של שניהם לא מיגרשא) אפי' תוך ד' אמות שלה פשוט בפ' ד' אחין עכ"ל. ומ"ש בחצר שאינה של שניהם היינו שהיא של איש אחר דאילו אינה של שניהם ולא של איש אחר היינו סימטא והיאך כתב דלא מיגרשא תוך ד' אמותיה דהא עיקר קנין ד' אמות בסימטא הם כדאיתא בפ"ק דמציעא (יב:) ואע"פ שלא הזכיר הרמ"ה סימטא בהדיא אפשר דבכלל ר"ה היא ואיפשר עוד דלסימטא קרי ר"ה אבל ר"ה עצמה אין ד' אמות קונות בה וצ"ע:

ור"ח כתב אפילו זרק לה גט בחצרה וכו' כ"כ הערוך בשמו בערך גט ותמהו התוספות והרא"ש בפרק הזורק וגם ספר התרומה ודחו ראיותיו ודבריו וכ"כ הה"ה בפ"ד מהלכות גירושין וגם הרשב"א והר"ן תמהו עליו בפרק הזורק ומ"מ כתבו שראוי לחוש לדבריו שהם דברי קבלה:

כתב הריב"ש בתשובה סימן ר"ה על מי שזרק גט לאשתו בבית הכנסת תוך ד' אמותיה ולא נתנו לידה שאם ניסאת לא תצא (ג) שלא נאמרו הדברים אלא דוקא להנשאה לכתחילה שאין זה אלא חומרא בעלמא כדקאמר ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה וכ"ש שבשטר המסירה כתוב שנפל על בגדיה וזו הרי הוא כמטא גיטא לידה ואע"פ שהעד לא חתם ברצונו אם לא היה כן לא היה חותם על שקר ובאמת שהם ניסאת שלא ברצון דייני העיר

היה

דרכי משה

(ב) וע"ל בסימן כ"ז שאם היה מנהג להנשא בגט זה תנשא לכתחילה וע"ש שהאריך בחלוקים:

וצריך

דרישה

חוב כתב נמי דפירוש קרוב היינו כל שיכול לשמור וכאן בגט החמיר מדא"ל שמואל לרב יודא כדי שתשוח ותטלנו וע"ש בק"פ: [ו] עד דמטי' לידה ז"ל בגמרא דפרק הזורק אמר ליה שמואל לרב יודא ואם לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה דפירש ר"ח דקאי אפילו אזרק גט בחצירה והרא"ש פירש דקאי אשניהם עומדים בתוך ד' אמות אפילו היא קדמה שאמר שראוי להחמיר כו' וגם הרשב"א והר"ן תמהו על פירוש ר"ח ומ"מ כתבו שראוי לחוש לדבריו שהם דברי קבלה והמרדכי כתב נהגו בעם שלא לגרש על ידי נתינה בגט לתוך ביתה ואפילו בתוך קלתה (פירוש סל) ומלבושיה והטעם פי' רבי יחזקאל לפי שלפעמים מלבושיה שאולים ואולי הבעלים יקפידו על כך ואם כן לא הוי גיטא כיון דלאו להכי אושלינהו לכך טוב ליתן הגט לידה כו' (וידה תהיה פתוחה מתחילת הנתינה עד סוף הנתינה ע"כ כ"פ):

פרישה

(כו) עד דמטיא לידה כו' פלוגתא זו תלוי בפירוש דברי שמואל בגמרא ועיין בדרישה:

קטפרס

היתה

[ז] היתה ידה (כז) קטפרס וזרקו לתוכה ונפל לארץ אם נח בתוך ארבע אמותיה מגורשת לא נח בתוכו אלא נתגלגל מיד מתוכו להוצה להן מיבעיא אי אויר של ד' אמות קונות ולא איפשיטא והוי ספק מגורשת ואם עומדת על שפת הים או אצל האש שמיד כשנפל מידה נפל למים או נשרף אינה מגורשת נתנה ביד עבדה ורגליו קשורות בהבל שאינו יכול להלך והוא ישן שמשתמר לדעתה ה"ז גט וי"א שאם ידיו ורגליו קשורות בהבל והיא אוחזתו בידה ומשמרתו י"א שהוא גט אפילו ניעור וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאינו גט (כח) אא"כ הוא ישן ורגליו כפותו' (כט) וכן יראה דעת הרמב"ם שכ' נתן הגט ביד עבדה והוא ניעור והיא משמרתו אפילו היה כפות (ל) אינו גט נתנו ביד עבדה והוא ישן והיא משמרתו [ח] הרי זה גט פסול היה כפות ה"ז מגורשת ע"כ נתנו ביד עבדו והוא ישן וכפות ונתן לה העבד במתנה כיון שזכתה בעבד זכתה גם בגט והיא מגורשת וכן אם נתנו בחצירו ונותן לה חצירו זכתה בשניהם אבל אם נתנו בחצירו של כל אדם והאחר נתן לה החצר (לא) או שקנאתו ממנו אינה מגורשת :

קמ

קמ האיש עושה שליח להוליך גט לאשתו וזהו שנקרא שליח (א) להולכה ואינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך יכול

בית יוסף

היה ראוי להוכיח הנושא והנישאת ולייסר בסילוא דלא מבע דמא לפי שעברו והקלו בספק ערוה החמורה עכ"ל : **היתה** ידה קטפרס וזרקו לתוכה ונפל לארץ וכו' ג"ז שם בהזורק (דף עח:) גמרא וכן לענין קידושין מימרא דרב יהודה וסקלא וטריא בגמרא עלה וכתב הר"ן דהא לא איפשיטא לן אויר ד' אמות אי קני אי לא קני היינו במקום שאינו רשותה דכיון דד' אמות תקנתא דרבנן ניההו כי היכי דלא ליתי לאנצויי אפשר דארעא תיקון אוירא לא תיקון אבל ברשות הקנוייה לאדם פשיטא שיש לו אויר דהא שלו הוא מתהום ארעא עד רום רקיע (ג) : **כתב** עוד דהא דמשמע לן דפשיטא דבתוך ד' אמות מגורשת ה"מ במקום שד' אמות קונות אבל בר"ה לדידן דקי"ל שאינן קונות אלא בסימטא אינה מגורשת דהא אסבריה שמואל רביה לרב יהודה דבר"ה שאינן קונות דוקא כדי שתשוח ותטלנו מפני תקנת עגונות וכמו שכתבתי למעלה והיכי נפרוך אליביה דגמרא והא כי נפל בד' אמות דידה נפיל אלא ודאי כדאמרן עכ"ל : **נתנו** ביד עבדה ורגליו קשורות וכו' גם זה בהזורק (שם.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט נעול אינו גט דהוה ליה חצר המשתמרת שלא לדעתה ופרכינן ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכ"ת ישן שאני והאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות ופירש"י והלכתא בכפות . שאינו ראוי להלך בההוא קאמר רבא דהוי גט כלומר דכי קאמר רבא דישן ומשמרתו הוי גט בכפות קאמר דתרתי בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה וכן כתבו התוספות בפ"ב דגיטין (כא.) וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן כאן בהזורק וגם הוא דעת הרמב"ם לגירסת רבינו דגרים ביה נתן הגט ביד עבדה והוא ניעור אפילו היה כפות אינו גט אבל בספרים דידן ה"ג נתן ביד עבדה והוא ניעור אם היה כפות ה"ז גט וכן גורסים הרשב"א והר"ן וה"ה וגירסתם בדברי הרמב"ם נראה עיקר דבכפות סגי דומיא דנתנו ביד עבדו שכתב בסמוך דסגי בכפות אלא שלגירסא זו יש לדקדק למה חזר וכתב ואם היה כפות הרי זו מגורשת אנתן ביד העבד והוא ישן דהא אפילו בהיה ניעור הכשיר ברישא וצ"ע ודע שעוד חילוק אחר בין דברי המפרשים לדברי הרמב"ם והוא היכא דישן ואינו כפות דלשאר פוסקים אינו גט ולהרמב"ם פסול מדרבנן ומדאורייתא מיהא מגורשת וכבר תמה עליו הר"ן בהזורק וה"ה ייתב סוגיית הגמרא לדעתו בפ"ה מה' גירושין : **וכתב** הרא"ש שאם היו ידיו ורגליו כפותים וקשור בחבל והיא אוחזתו משמע דלא בעינן ישן דעתה משתמר לדעתה וגם אינו מהלך וכן ראיתי כתוב בשם רשב"א ולי נראה דאפ"ה חצר המשתמרת חשיב שלא לדעתה כיון דניעור ויש לו דעת לעצמו : **נתנו** ביד עבדו והוא ישן וכפות וכו' בפ"ב דגיטין (דף כא.) אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה והלכתא בכפות ודעת הרמב"ם בפ"ה לפרש דבכפות לחוד סגי ואין כן דעת רש"י והתוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן אלא דישן נמי בעינן כי היכי דתיהוי משתמרת לדעתה והא דלא מדכרינן הכא ישן כלל משום דלא אקשינן אלא ממהלכת אבל אה"נ דבעינן נמי ישן דהא שמעתתא דרבא הוא בהזורק בהדיא : **וכתב** עוד הרמב"ם בפ"ה שאם אינו כפות וניעור אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת וכתבו ה"ה והר"ן שהרשב"א מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויתננו לה דכשנטלתו היא דילמא הוה ליה כטלי גיטך מעל גבי קרקע (ד) : **כבר** כתבתי בסמוך גבי נתן ביד עבדה דס"ל להרמב"ם דישן בלא כפות לא מפסיל אלא מדרבנן וה"ה בנתן ביד עבדו : **ומ"ש** וכן אם נתנו בחצרו וכו' זה בפ"ב דגיטין (שם) אמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו וצריכא דאי אשמועינן עבד ה"א דוקא עבד אבל חצר ליגזר משום חצרה הבאה לאחר מכאן ופירש"י חצרה הבאה לאחר מכאן . כגון נתן גט בחצר חבירו והלך בעל החצר ומכר לה החצר או נתנו לה במתנה הא ודאי אינה מגורשת דמאן מגרש לה כשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתיקני לה חצרה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל אתא לה דליהוי נותן החצר והגט ביחד : ולענין אם צריכה לעמוד בצד החצר בעת נתינת הגט נתבאר בתחילת סימן זה :

קמ האיש עושה שליח להוליך גט וכו' ואינו גט עד שיגיע לידה לפיכך יכול לחזור בו וכו' משנה בריש פרק התקבל (דף סב:) : ומ"ש

בית חדש

כטלי גיטך ע"ג קרקע : **היתה** ידה קטפרס וכולי מימרא דרב יהודה שם סוף (דף עח) ופירש רש"י קטפרס מדרון ראש אצבעותיה מטין לקרקע שלא פשטה ידיה וקופה כדרך פושטי יד ופרכינן והא כי נפיל לד' אמות דידה נפל ומה לי אין ידה ראויה לקבל בפשיטותא ומשני בדלא נח לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשרף וקבלה שבא לידה לאו קבלה הוא ופרכינן ותיגרש מאוירא דד' אמות ומדקאמר דאינה מגורשת תפשוט דאין לכן אויר והוא בעיא דר"א ומשני הכ"ע בעומדת ע"ג נהר דמעיקרא לאיבוד קאי ואויר שאין ראוי לנוח לא קני ונתבארו דברי רבינו אבל הרב המגיד הקשה דהכא קאמר דאם נח בתוך ד' אמותיה מגורשת ולעיל קאמר דאפילו זרקו קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו אינה מגורשת עד שיגיע לידה . ותירץ דהכא שזרק הגט והגיע על ידה כבר אף על פי שהיא קטפרס כיון שנח תוך ד' אמותיה הרי הוא כנח בידה והרשב"א גם הוא הקשה קושיא זו בד"ה א"ל שמואל לרב יהודה ותירץ דהא דאמר עד שיגיע גט לידה היינו דגם הוא תוך ד' אמותיה אפילו קדמה היא וזכתה בהן אבל בקטפרס דהכא דקאמר אם נח בתוך ד' אמותיה דמגורשת היינו כשהוא חוץ לד' אמותיה וכמו שכתב רבינו בסמוך לחלק בהכי . ומ"ש לא נח בתוכו אלא נתגלגל מיד מתוכו וכולי הקשה הרשב"א בד"ה היתה ידה דבפ"ק דמציעא קאמר גבי לבי שבור דמתגלגל כמונח דמי ותירץ דגט שאני דכתיב ביה ונתן בידה דמשמע שיהא נתון ממש ברשותה וינוח בה או אפילו נח באויר מחיצות או נח בפחות מג' סמוך לקרקע דחשיב כמו נח ממש להכי קמיבעיא ליה הכא במתגלגל אבל לפירש"י דהכא מיירי בנפל מידה ונשרף מיד אין צריך לחלק בנתגלגל בין גט לבעלמא ודו"ק : **נתנו** ביד עבדה וכולי מימרא דרבא פרק הזורק דתרתי בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה . ומ"ש וי"א שאם ידיו ורגליו וכולי כ"כ הרא"ש בשם הרשב"א ומה שמצריך שיהיו גם ידיו קשורין נראה דס"ל דאם אין ידיו קשורים אעפ"י שרגליו קשורים יכול לצאת ולהלוך כמו הקטע שיושב על כסא ויסמוך על ידיו ועל שוקיו והו"ל חצר מהלכת . ומ"ש וכן יראה דעת הרמב"ם שכתב וכולי איכא למידק דבכפות ואינו ישן קאמר דאינו גט כלל וכשרה אף לכהונה והולד ממזר מן השני מן התורה א"כ כ"ש בישן ואינו כפות דהו"ל חצר מהלכת ואע"פ שהוא ישן כדאמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה וא"כ אמאי כתב ה"ז גט פסול דמשמע פסול מדרבנן בלחוד וברמב"ם שלנו כתוב איפכא דבכפות בלחוד מגורשת וביישן בלחוד הוי גט פסול דכפות עדיף מישן ומ"מ שאר הפוסקים חלוקים עליו דתרתי בעינן . נתנו ביד עבדו וכולי פלוגתא דאביי ורבא בפ"ב דגיטין (דף כ"א) ופסק הלכה כרבא וע"ש :

קמ האיש עושה שליח וכו' האשה

דרכי משה

(ג) וצריך לחלק לפי זה בין הא דלעיל דאמרינן שאם זרקו דרך רשותה ולא נח דאינה מגורשת וצ"ל דשאני התם דע"מ כן זרקו משא"כ כאן דזרקו ע"מ לנוח ואם לא נח מ"מ רשותה קניא לה · וכתב בסדר גיטין שלנו סי' צ"ג אשה שנפל הגט מידה לפני רגליה צריך לגרשה שנית דהואיל ולא נח בידה הוי כקטפרס דאינה מגורשת רק מכח ד"א שלה ולדידן אין מועיל ד"א עכ"ל ועוד כתב שם דצריכה האשה להגביה ידיה ואצבעותיה כשמקבלת גיטה שלא תהא ידה כקטפרס עכ"ל : (ד) כתב בסדר גיטין סי' כ"ו דנוהגין שהאשה המכנסת הגט תחת סרבלה או בגדיה וגם תסגור ידיה לאחר שנתן לה הבעל הגט וע"ש בסי' ס"ט הטעם עוד שם ויזהר שלא יהיו ידיה קרובות לארץ ג' טפחים דהוי כלבוד עוד שם בסימן מ"ח שצריכה ליזהר שלא יהיה בידיה ,שום דבר כמו טבעת או שאר דברים וכן הוא בסמ"ג ולא יגע שום דבר בידה בשעה שמקבלת גיטה ואם נגע צריך לחזור ולגרשה ומעשה אירע לפני הרי"ף באשה שסייע לה אשה אחרת לקפוץ ידיה והצריכה הר"ף לקבל הגט פעם שנית עד כאן לשון סמ"ק ומטעם זה צריכים להסיר כל דבר מידה דשמא יהא צר לה בידה ותקפוץ ידיה משום זה והוי כקפצה על יד דבר אחר עד כאן לשונו בסדר הגט :

קמ (א) ובסדר הגיטין סי' פ"ח כתב דבעל יכול לומר לסופר כתוב גט לאשתי וכן לעדים לחתום וישלחוה לה וכשר ואין כותבין באותו גט העומדת היום וע"ש וכתב המרדכי פ' התקבל ע"א

פרישה

(כז) קטפרס פירש"י מדרון (ראש אצבעותיה מטין לקרקע שלא פשט ידה וקופה כדרך פושטי יד כ"פ) ועד"ר : (שמיד כשנפל מידה כו' פי' דאויר שאין סופו לנוח לא קני כ"פ) :

(כח) אלא אם כן הוא ישן ורגליו כפותות . ישן דאם לא כן הרי יש לו דעת (ומשתמר לדעת העבד) ואינו משתמר לדעתה . וכפות דחצר שמהלך לא קנה רש"י ואשר"י :

(כט) וכן יראה מדעת הרמב"ם הא דכ' וכן יראה אע"ג דמוכח כן בהדיא לפי' הגרסא האמיתית שלפנינו . ה"ט מפני שנוכל לומר שהרמב"ם מודה להי"א שכתב רבינו דאם ידיו ורגליו קשורות ושיא אוחזתו בידו מהני והא דכתב הרמב"ם דאפילו כפות אינו גט ר"ל דמיירי באינה אוחזתו בידה לשמרה קמ"ל דלא יראה כן וגם הרא"ש ס"ל דאין נ"מ באחיזה ומש"ה גם בא"ה סימן ר"ב לא הזכירו : (ל) אינו גט רצה לומר אינו גט כלל הואיל שהוא ניעור אינו משתמר לדעתה אבל אם הוא ישן ואינו כפות עדיף מניעור והוא כפות דאם הוא ישן הרי הוא כמו כפות ולכן כתב שהוא גט פסול ואינו בטל לגמרי כנ"ל לפי גירסת ספרים שלנו ועד"ר מה שאכתוב בשם מ"ו שהוא סובר שהסברא איפכא : והאחר נתן לה החצר פירוש אחר שכבר נתן הבעל הגט שם נותן לה האחר כ"פ) : (לא) או שקנאתו כו' דמאן מגרש לה כשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקנה לה חצרה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל קאתי דליהוי נותן הגט והחצר ביחד :

אמר

דרישה

[ז] היתה ידה קטפרת כו' עד מיבעיא אי אויר ארבע אמות קונות ולא איפשיטא והוי ספק מגורשת ואם תאמר מ"ש הכא דמסיק רבינו דמגורשת מספק ומאי שנא בזרק דרך רשותה ועבר כל רשותה ולא נח דפסק הרמב"ם ורבינו דאינה מגורשת וכמ"ש לעיל מזה בארוכה (וכד"מ תירץ דשאני התם דעל מנת כן זרקו כ"פ) ואין לומר דשאני הכא דכה קאת על ידה וגם היה מונח קאת על גבי קרקע תוך ארבע אמות אלא שנתגלגל משם דהא הגמרא ורבינו לא תליא איבעייתו בהא אלא אי באויר קונה . ויש לומר דשאני אויר ארבע אמות דאין לו חלק בהן ואפילו הכי תקנו חכמים ז"ל למיהוי לו דין רשותו והיכא למימר דגם באוירו תקנו וכיוצא בו תירצו התוספות שם דף ע"ח אקושיא אחריתי שהקשו זה לשונו ואיך יקנה לה אוירא בד"א והא לא מינטרא כו' ויש לומר דמספקא ליה אם מה שתקנו חז"ל ד"א תקנו גם באויר ואע"ג דלא מנטר עשאוהו כמנטר כמו שעשו ד"א רשותו אע"ג שאינו רשותו עכ"ל התוס' וה"נ לענין נדון דידן הנ"ל . ומש"ה דקדק הגמ' ורבינו בלשונו וכתבו בהאיבעיא אי אויר ד"א קונות ולא כתבו אי הוי כמונח דמי אלא ודאי לאו כמונח דמי דומיא דלעיל בזרק דרך רשותה ושאני הכא דדילמא רבנן תיקנו דהאויר ד"א יש לו דין ד"א על האוכן (ועיין בב"י מ"ש בשם הר"ן דדוקא בד"א הוא דמיבעיא אבל ברשותה ודאי אויר קונה כ"פ) : [ח] ה"ז גט פסול כו' ז"ל מ"ו פירוש פוסלה והוסרה לכהונה (פירוש אם בעלה הראשון הוא כהן או אם מת בעלה הראשון) וע"כ צ"ל כן דאם לא כן אלא תאמר פסול שאסורה לינשא לאחרים אבל לבעלה הראשון מותרת אף אם הוא כהן קשה מאי אשמועינן פשיטא דבישן לחוד אסורה לינשא לאחרים ק"ו מכפות דהא אפילו כפות לחוד אינו גט כלל ק"ו ישן לחוד אלא צ"ל הא דכפות לחוד אינו גט היינו להתירה לינשא והא דקאמר ישן גט פסול היינו דוקא לפוסלה על הכהונה משום ריח גט וק"ו כפות אבל מ"מ קשה והלא כתב הרמב"ם כללים בכל מקום שנאמר שאינו גט היינו במותרת אפי' לכהן וכל מקום שנאמר גט פסול אם נישאת לא תצא ע"כ נראה דגירסא זו משובשת גם בספרי הרמב"ם שלנו כתוב להדיא כפות לבד מועיל וישן הוי גט פסול ואינו קשה מידי דכפות עדיף מישן מכל מקום סלקו עליו כל המחברים אלא אף בישן לא הוי גט כלל עכ"ל ועיין בבית יוסף :

דמילי

יכול לחזור בו עד שיגיע גט לידה וכל דין האיש עם האשה בענין נתינת הגט בקריאתו ודבורו כן דין שלוחו עמה כתב בעל העיטור (א) אמר לשליח הולך גט זה לאשתי בפני עדים ואם יאבד תכתוב גט אחר עד שיבא הגט לידה לית ליה רשות למימר לספרא למכתבי' [א] (ב) דמילי לא ממסרי לשליח ואם כתב הוא בעצמו ונתנו לה (ג) בפני עדים כשר ותנשא בו לכתחילה (ד) דעידי מסירה כרתי בדיעבד ע"כ: האשה עושה שליח (ב) לקבלה והיא מגורשת בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו ובהא מספקא לן אם דינו כדין האשה לכל דבר לענין שאם (ה) זרק להצרו או לתוך ד' אמותיו שתהיה מגורשת (ו) ומסתברא שדינו כדין האשה לכל (ג) דבר ובין אמרה לו התקבל לי גיטי [ב] או טול לי או יהא לי בידך כולן לשון קבלה הן ויכולה נ"כ לעשות שליח להובאה שתאמר לו הבא לי גיטי ודין זה כדין שליח הולכה של הבעל שאינו גט עד שיגיע לידה אבל האיש אינו יכול לעשות שליח קבלה שאינו יכול לעשות שליח להובתה שלא מדעתה: ואפילו אם היה קטטה ביניהם ואמר לאחר זכה בגט זה בשבילה אינו כלום דלעולם הובה הוא לה: עשאתו שליח לקבלה וכשבא לבעלה אמר איני רוצה שתהיה שליח לקבלה אלא להולכה נתבטלה שליחות הקבלה שאין הגט גט אלא כפי רצון הבעל ואפי' לא

האשה עושה שליח לקבלה וכו' משנה ר"פ התקבל ומה שהביא דברי בעל העיטור לא איצטריך למ"ש ברישא דהוא תלמוד ערוך בסוף פ' התקבל וכריש מי שאחזו ומביאו לעיל בסימן ק"כ אלא איצטריך למ"ש בסיפא דאם כתב בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחילה אעפ"י שאין עליו עידי חתימה ולכאורה איכא לתמוה דמסקנת רבינו לעיל בסי' קל"ג דבעידי מסירה לחוד אינו כשר לכתחילה דתקנת חכמים הוא להחתים עליו ב' עדים מיהו כבר כתב ב"י לשם דאינו אלא כעין עצה טובה שמא ימותו עידי מסירה אבל מצי למסמך אעידי מסירה לחודייהו ותינשא לכתחילה וש"כ הרא"ש:

ובהא מספקא לן וכולי נראה דרבינו הכי קאמר דלכאורה הוה משמע מדלא אשכחן דאידכר תלמודא דחצר דינו כיד אלא כשנותן הגט ליד האשה או לחצרה או השאיל לאשתו חצרו אבל בחצר של השליח קבלה אם יהא דינו כיד השליח לא אידכר תלמודא כל עיקר א"כ משמע ליד השליח עצמו דוקא בעינן ואפילו הכי הכריע דאדרבה צריך לומר דחצירו דשליח קבלה כמי הוי כידו דאי איתא דלא הוי כידו הו"ל לתלמודא לפרש ולבאר דלא דמי שלוחה לאשה בעצמה דבאשה חצירה כידה ובשליח חצירו לאו כידו ומדכתב תלמודא ולא פירש אלמא דאף בשלוחו חצירו כידו:

ויכולה גם כן לעשות שליח להובאה וכולי כך משמע פשט הסוגיא בפרק התקבל ורצונו לומר שהשליח אומר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי וא"ל הבעל תביא לי גיטה כמו שאמרה כיון שהגיע הגט ליד האשה היא מגורשת אע"פ שלא א"ל הבעל בפירוש שיהא שלוחו דממילא משמע שהסכים הבעל שיהא שלוחו להולכה כמו שאמרה מה שאין כן כשלא אמרה האשה תחילה הבא לי גיטי דאז אינה מגורשת אלא כשאומר הבעל בפירוש היה שלוחי להולך גט זה לאשתי וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ו:

עשאתו שליח לקבלה וכשבא לבעל אמר איני רוצה כו' שם ריש הפ' וה"פ דכשאמר איני רוצה נתבטלה שליחות הקבלה ואפי' אמר הולך גט זה לאשתי והולך כזכי דמי בעלמא אפ"ה כאן לאו כזכי דמי שהרי אמר איני רוצה שתהיה שליח לקבלה אבל כשלא א"ל איני רוצה וכו' אז יש לחלק דאם א"ל הולך גט זה או תן לה גט זה לא הוי כזכי וכולי אבל אם א"ל הילך לה גט זה וכולי נתגרשה מיד בקבלתו וה"א התם להדיא ודילמא בהילך ואי לאו דאמר אי אפשי הוה ליה שליח לקבלה כמו שפירש רש"י אלמא דבאמר אי אפשי אפילו אמר הילך אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ומה שנמצא בדברי רבינו:

ומ"ש וכל דין האיש עם האשה בענין נתינת הגט וכו' כ"כ בהרמב"ם פ"ז ופשוט הוא: כתב בעל העיטור אמר לשליח הולך גט זה לאשתי ובפני עדים ואם יאבד תכתוב גט אחר עד שיבא הגט לידה לית ליה רשותא למימר לספרא למיכתביה דמילי לא ממסרי לשליח ואם כתב הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחילה דעידי מסירה כרתי בדיעבד ע"כ כך הוא הנוסחא האמיתי ובספרי רבינו יש חסרון הניכר בקצתם ודברים אלו כתבם בעל העיטור במאמר שביעי ודבריו אינם ענין לסימן זה אלא גבי דין אומר אמרו לסופר ויכתוב או גבי דין עידי מסירה כרתי אלא משום דתחילת דבריו מיירי באומר לשליח הולך גט זה כתבו רבינו כאן: האשה עושה שליח לקבלה והיא מגורשת בקבלתו מיד וכו' פשוט במשנה פ' התקבל (דף סו): ובהא מספקא לן אם דינו כדין האשה לכל דבר וכולי לא ידענא מהיכא הוה סלקא דעתך לפלוגי בינייהו: ובין א"ל תתקבל לי גיטי או טול לי וכו' בפ' הסקבל (סג:) ת"ר טול לי שא לי יהא לי בידך כולם לשון קבלה הן ה"ג רש"י וכ"כ רבינו ירוחם בה"ג וכן גורס הרב המגיד בפ"ו אבל הרי"ף והרא"ש ל"ג שא לי וגם הרמב"ם בפ"ו לא הזכירו וגם בדברי רבינו לא הוזכר ואיפשר דבכלל טול לו הוא ובמקום יהא לי בידך כתב רבינו ירוחם א"נ קח לי בידך והכל אחד:

וכתב ה"ה רפ"ו וז"ל וכתבו מקצת מפרשים דדוקא שאמרה לי אבל אם לא אמרה לי אלא טול גיטי שא גיטי יהא גיטי בידך אינו מספיק לקבלה ומיהו התקבל גיטי משמע דמהכי כך כתבו הרשב"א והרמב"ן ז"ל:

ויכולה גם כן לעשות שליח להובאה וכו' בפרק התקבל (ד' סה.) הוזכר כמה פעמים האשה שאמרה הבא לי גיטי ומפרש שם במשנה שאינו גט עד שיגיע גט לידה וכ"כ הרמב"ם בפרק ו' שהאשה יכולה לעשות שליח להובאה וכתב הרב המגיד שכן כתב בה"ג וכן דעת הרשב"א והרמב"ן וי"מ הבא לי גיטי התרצה עם בעלי והוא יעשה אותך שליח להולכה ותביא לי גיטי וצ"ל להביא ראייה לדעת רבינו ממה שאמרו במשנה הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לו ממקום אחר כשר וכו' וכתב הר"ן בריש התקבל שר"ח כתב שאין האשה עושה שליח להולכה (והרמב"ם כתב שהאשה יכולה לעשות שליח להולכה) וכן דעת הרמב"ן ותימא הוא שאם אמרה האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר לה הבעל הוליכהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם א"ל הבעל שאינו רוצה שיהא שלוחו כלל היכי מיגרשא דהא איהי לא קבלה הגט לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו ולי אפשר דכיון דשלוחו של אדם כמותו והרי היא כאילו היא קיבלתו אלא שהוא מתנה שאינה רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתניתין דפירקין דייקא לי הכי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הבא לי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר וכו' וה"ר שלמה בר"ש בן צמח ז"ל כתב בתשובה ז"ל ומה שמנתה האשה שליח קבלה יפה כוונה לסמוך על אשלי רברבי כגון הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש ז"ל בפרק התקבל מכללם וזה אפי' בשליח הובאה כלומר שמנתה האשה להביא לה גט מיד בעלה וכ"ש בשליח קבלה שמשניות מפורשות שהאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואף בענין שליח הובאה סברא הוא להכשירו לפי שזה השליח הולך אצל הבעל ואם אין הבעל חפץ לתת לו גט להוליכו לה אין כאן שליחות ולא הועיל לו כלום מינוי השליח ואם הבעל רצה ונתן גט להוליכו לה הרי נעשה שלוחו אע"פ שמסרו לו סתם ולא א"ל שיהא שלוחו וכן כתבו גאון ז"ל והבעל העיטור בשליחות הגט ואיפשר שלזה כיון הרמב"ן ז"ל שכתב בסוף חידושי גיטין שדברי הרמב"ם המכשיר בין בשליח קבלה בין בשליח הובאה שדבריו בענין שליח הובאה לפי שאין שם ראיה מהלכה ברורה אלא מסברא ישרה עכ"ל: וז"ל הרמב"ן אחר סיום חידושי מסכת גיטין ר"ח ור"ש סבורים שאין האשה עושה שליח להביא אלא לקבל וכן נראה מפירושיהם בפרק האומנים (עו.) וה"ר משה הספרדי ז"ל כתב שהאשה עושה שליח בין בקבלה בין בהבאה ואין בידי להכריע אלא שדבריו נראין בטעם וכן עיקר הסוגיא מוכיח כפשטה ובה"ג כך אמרו באשה ומשוה נמי שליח להולכה עכ"ל: אבל האיש אינו יכול לעשות שליח קבלה שם בפרק האומר (דף סב) התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור ופירש"י רצה הבעל לחזור יחזור דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו לעשות לו שליח לחובתו: ואפילו אם היתה קטטה ביניהם ואמרו לאחר זכי בגט זה וכו' בס"פ האשה שלום (דף קיח:) א"ל רבינא לרבא המוכה גט לאשתו במקום קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או דילמא נייחא דגופה עדיף ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ומשמע דפשיט ליה דאינו יכול לזכות דנייחא דגוף עדיף ואם זיכה אינה מגורשת כלל וכן כתוב בנימוקי יוסף בשם הרשב"א דאפי' אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותבעה להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתייבמת וכן מוכח בגמרא דבני מערבא אבל הר"ן כתב בפרק התקבל דבמוכה במקום קטטה איבעיא איפשיטא ולא איפשיטא איפשר שהוא מפרש דכי אמרינן ת"ש דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו היינו לומר דאע"ג דאית לה קטטה אכתי מספקא לן דילמא חוב הוא לה משום דטב למיתב טן דו והילכך אם זיכה לה חולצת ולא מתייבמת וכתב רבי' בסמוך שדעת בעל העיטור שאם היתה רוצה להתגרש וזיכה הבעל לשליח שהוא מגורשת ושלא כדברי הירושלמי (ד):

עשאתו שליח לקבלה וכולי משנה בפרק התקבל (דף סג:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה לחזור לא יחזור לפיכך אם אמר הבעל אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור ובגמרא (דף סג) ת"ר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי כלומר אמר השליח לבעל אשתך אמרה התקבל וכן היה האמת שאמרה לו התקבל אמר לו הן והוא אומר הולך ותן לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור רבי נתן אומר הולך ותן לה רצה לחזור יחזור זכי לה והתקבל לה רצה לחזור לא יחזור ופירש"י הולך ותן לה וכולי. אחד מכל הלשונות הללו אמר לו ר' אומר בכולן רצה לחזור לא יחזור אבל אם אמר (לו) אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור אמרינן תו בגמרא איתמר התקבל לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי (והוא אומר הולך ותן לה) אמר רבי אבא בר רב הונא אמר רב נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת ופירש"י ואם מת ולא הגיע לידה הגט ומפרשינן טעמא משום דמספקא לן הי הולך כזכי דמי אי לאו כזכי דמי וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכה כרבי נתן דאמר הולך לאו כזכי דמי דגרסינן בהשולח (לב.) אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט למאי נ"מ להולך לאו כזכי וכן פסק הרמב"ם בפרק ו' וכתב דהוא הדין אם אמר ליה הולך ותן עקר שליחות הקבלה וכתב הרב המגיד שכן כתב הרמב"ן וכן הוא דעתו וגם הר"ן כתב לדעת הרי"ף כיון דקיימא לן כרבי נתן בהולך ובתן נמי קי"ל כותיה ואע"ג דאמרינן בפ"א (יא:) גבי עבד כל האומר תנו כאומר זכו דמי היינו טעמא משום דכיון דהרבה פעמים נותן דמי עצמו וזולא הו"ל כחוב אבל בגיטי נשים ומתנה תן לאו כזכי אבל הר"ן כתב שיש פוסקים כרב דאמר חולצת ואביי נמי ה"פ שליח

דרכי משה

ע"א דאם עשה שליח לגרש לא צריך לתת לשליח הקלף והדיו והקולמוס אלא שלוחו הוא כמותו וכן משמע מדברי העיטור שבסמוך: (ב) וכתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"ב דכותב בגט הרי את מותרת לכל אדם אבל כשנותן הגט לשליח אומר התקבל גט זה לפלונית אשתי: (ג) וע"ל סי' קל"ח אם האשה ישנה בשעה שהיא מקבלת הגט אם הוי גט: (ד) וע"ל סי' קמ"ה דכתב הטור דאין מזכין גט במקום יבם וכתב המרדכי פרק האשה שלום דאפי' במקום יבם קטן מזכין וכן הוא בתשובת רש"י שם:

וע"ל

דרישה

סי' קמ [א] דמילי לא ממסרי לשליח עיין מ"ש בפרישה אלא שקשה דעדיפא הל"ל דאפי' אם א"ל לשלוחו דאם יאבד אומר לסופר כליני שיכתבנו וקח מידו ותוליכנו ליה אפילו הכי אסור לומר לסופר לכתבו ואי כתבו אינו גט כמ"ש לעיל סימן ק"ך ולקמן סימן קמ"א ובח"מ סימן רמ"ד דאף אם אינו משום מילי לא ממסרן לשליח מ"מ אסור הגט משום דכתיב וכתב ונתן כמ"ש בסי' הנ"ל ונ"ל דה"ט משום דב"ה לא בא כאן ללמדינו דין אומר אמרו דאם כן לא הו"ל להתחיל בא"ל לשלוחו הולך גט זה לאשתי אלא בא"ל כתוב גט לאשתי אסור לומר לאמר לכתבו אלא העיקר הדין הולכה אתא לאשמועינן ולענין כתיבה נקט אדא מינייהו בא"ל תכתוב וה"ה בא"ל אמור לסופר לכתוב דאסיר וגם מ"ש ואם יאבד תכתוב גט אחר ל' תכתוב נראה דגרסינן תכתב בלא וי"ו ואפשר לפרש שיכתבנו מי שראוי לכתוב דהיינו הסופר ואפ"ה קאמר לא יכתבנו הסופר וק"ל: [ב] (או טול לי או יהא בידך כו' דוקא שאמרה לי אבל אם לא אמרה לי אינו מספיק לקבלה י"מ דאם אמרה התקבל גיטי משמע דמהני מ"מ מ"ו כ"פ): אבל

אבל מקום מידי ספיקא לא נפקא שאין בו כח להכריע שיהא הדין כן בבירור אבל בית יוסף תמה דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו כ"פ):

פרישה

סי' קמ (א) אמר לשליח כו' בפני עדים ר"ל שאומר לשליח בפני עדים: (ב) דמילי לא ממסרי לשליח פירוש הואיל שאמר לו שהוא יכתבנו אין לו רשות למסור שליחותו לאחר וזה פירוש של מילי לא ממסרי לשליח וכ"כ בהדיא לקמן סימן קמ"א ובח"מ ס"ס רמ"ד האומר לשנים כתבו ותתנו כו' אין יכולין לומר לאחרים לכותבו דמילי נינהו ולא ממסרי לשליח ועיין בדרישה: (ג) בפני עדים רצה לומר עידי מסירה ומה שכתב ואם כתב כו' כשר לשון דיעבד היינו משום דאי אפשר לשתום עליו עידי חתימה שהרי הבעל לא עשאום שלוחים שיחתמו לכן כתב אע"ג שאי אפשר שיהא הגט כתיקונו מ"מ אם כתב כו' כשר בדיעבד ותנשא כו': (ד) דעידי מסירה כרתי פירוש בלא עדי חתימה וכתב בית יוסף ודבריו של ב"ה אינם ענין לסימן זה אלא גבי דין אומר אמרו לסופר ויכתוב (בסימן ק"ך) או גבי דין עידי מסירה כרתי (בסימן קל"ג) אלא משום דתחלת דבריו מיירי באומר לשליח הולך גט זה כתבו רבינו כאן: (ה) זרק לחצרו רצה לומר של שליח: (ו) ומסתברא שדינו כו' ק"ק דמתחילה אמר דמספקא לן ואח"כ כתב ומסתברא ויש לומר שאף על גב שמסתברא לו כך מסברתו מכל מקום לא יצא מידי ספיקא... ; כתב בית יוסף תמה וכתב דלא ידע מקום מולא להסתפק בזה: (ואפילו אם היתה קטטה ביניהם משום אבל

שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט כלומר דמספקא לן ומספיקא במתנה לאו כזכי ובגט הוללת והוא ז"ל כתב שאין שיטה זו מחוורת ומ"מ דעתו נוטה לומר דמספקא לן כרב והיא דאביי איכא למידחי דה"ק שליח מתנה יכול משלח לחזור בו כשליח הגט שלא עשאתו האשה שליח משום דהולך לאו כזכי ואה"נ דבגט אפילו הוי כזכי כל שלא עשאתו האשה שליח קבלה יכול הבעל לחזור בו קאמר אביי דמתנה נמי הכי דינה דהולך לאו כזכי וכ"כ הרב המגיד בפ"ו שהרשב"א זקנא מפרשים סוברים כרב דמספקא ליה ורבינו ירוחם כתב שכן דעת התוס'.

כתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ב דברים פשוטים אני רואה כאן שאף על פי שעשאתו שליח לקבלה בפני הבעל הנה כשמסר הבעל ליד השליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתי ותהא ידך כידי ופיך כפי הנה עשאו שליח הולכה ולא רצה שיקבלנו בתורת שליח קבלה ואע"ג דחש לה הרשב"א לדרב דאמר הוללת ולא מתייבמת בנדון זה ליכא לספוקי כלל דכיון שהוסיף ואמר לשליח ותהא ידך כידי ופיך כפי ע"כ שליח להולכה עשאו שהרי כל זמן שהגט ביד השליח הרי הוא כאילו הוא ביד הבעל שכך א"ל שתהא ידו כידי ואם כן הרי הוא כאילו א"ל בפירוש אי איפשי שתקבל לה ועוד שהעדים אומרים מסר לשלוחו וכך אמר לשלוחו ומה שאמר השליח שהיה בדעתו בשעת קבלתו שתהיה מגורשת מיד אין הדבר תלוי בו אלא בשליחות הבעל הדבר תלוי ואיברא שאם היה לנו הוכחה שהשליח לא נתכוון להיות שליח הולכה כי אם שליח קבלה שאז היה הדין שאינה מגורשת כלל ואפילו הגיע גט לידה דומיא דהבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך כמו שאמרה משום דעקריה לשליחותיה אלא שבנדון זה אין לומר כן שהרי אין כאן הוכחה כלל שלא קבל שליחותו של בעל שהרי קבל הגט מידו על פי הדברים הכס שא"ל ואם מפני שאומר שבלבו היה כן הו"ל דברים שבלב ואינם דברים ואפי' להחמיר ועוד דשאני התם שתלוי דיבורו בדיבורה אבל אם היה אומר הולך ותן לה ולא היה תולה דיבורו בדיבורה כשהגיע גט לידה מגורשת כ"ש בנדון זה שהוא שליח גמור להולכה וכשהגיע לידה מגורשת גמורה וקודם לכן אינה מגורשת כלל ואפי' ריח גט אין בו ואם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה או חולצת או מתייבמת:

ואסיקנא בגמרא דלרבי נתן אם א"ל הולך הוי כאומר זכי ולא ידעתי למה השמיטו רבינו כי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ז"ל כתבוהו:

ב"ה ואח"כ מצאתי בספר מדוייק מספרי רבינו בלשון הזה אבל אם א"ל הילך גט זה או התקבל והוא עשאתו שליח לקבלה נתגרשת מיד בקבלתו):

ומדברי בעל העיטור יראה דהיכא דא"ל זכי לה והיא רצתה בו שנתגרשת וכו' וטעמו דלא אמרינן חוב הוא לה אלא כשלא גילתה דעתה אבל כל שגילתה דעתה שרוצה להתגרש זכות הוא לה וזכין לה שלא בפניה ודעת רבינו כדאמרינן בירושלמי שאפילו צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה כלומר ואע"פ שבדקנוה עכשיו ואמר רוצה אני אכתי איכא למיחש שמא בשעת קבלת השליח הגט לא היתה רוצה מיהו היכא שבאו עדים שהיתה צווחת להתגרש בשעה פלוני והגט זיכה בו הבעל לאחר באותה שעה ממש איפשר שהיא מגורשת:

לא עשאתו שליח לקבלה והבעל אומר התקבל לה וכולי בפרק התקבל משנה וגמרא (שם): **עשאתו** שליח להביא לה גיטה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח לקבלה וכו' שם בפרק התקבל (דף סג:) איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא אמר הילך כמו שאמרה א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפילו הגיע הגט לידה אינה מגורשת ופירש רב אשי טעמא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא: **ודוקא** שאמר ליה הילך כמו שאמרה אבל אם אמר ליה הולך או זכי לה וכו' בפרק ו' מהלכות גירושין כתב הרב המגיד שכן דעת הרמב"ם ושכן מבואר בגמרא:

ואם א"ל התקבל ולא אמר כמו שאמרה כתב ה"ה בפ"ו שבעל העיטור כתב דמכי מטא גיטה לידה איגרשה דשליח הולכה שוויה ואיהו כמי כשפשט ידו וקבלו ע"ד מה שא"ל הבעל קבלו התקבל שא"ל הבעל התקבל והולך קאמר והרשב"א נחלק עליו ודקדק מן הסוגיא דאפי' א"ל התקבל לה ולא א"ל כמו שאמרה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת וכ"כ גם כן הר"ן בריש התקבל:

עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להובאה וכולי אהא שכתבתי דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אפי' הגיע

לא אמר לו איני רוצה שתהיה שליח לקבלה אלא אמר לו הולך גט זה או תן לה לא הוי כזכי ולא נתגרשה עד שיגיע לידה (ז) [ג] אבל אמר לו הולך לה גט או זכי לה בגט זה או התקבל והיא עשאתו שליח לקבלה נתגרשה (ח) מיד בקבלתו (ט) ומדברי בעל העיטור יראה היכא דאמר ליה זכי לה או התקבל לה והיא רצה בו שנתגרש' מיד בקבלתו אפילו לא עשאתו שליח לקבלה שכתב על שם הגאונים אמר לו זכי לה בגט זה ובא לחזור אינו יכול ופירש הוא דבריהם כיון דא"ל זכי לה (י) והיא רצונה בו מתגרשת אבל בעל כרחה אינה מתגרשת ואין נראה אלא כל זמן שלא עשתה אותו שליח אין יכול לזכות לה שחוב הוא לה וא"כ יכול לחזור בו: לא עשאתו שליח לקבלה והבעל אומר (יא) תתקבל לה או הולך לה לכשיגיע לידה מגורשת שאדם יודע שאין בידו לעשות שליח לקבלה (יב) והתקבל והולך לה קאמר עשאתו שליח להביא לה גיטה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח לקבל לה גיטה והוא אמר הילך כמו שאמרה היא אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת שהרי הוא עוקר שליחותו ממה שנתרצה להיות שליח להובאה מפני שיש בו טורח יותר שצריך להגיע גט לידה והבעל ג"כ לא עשאו שליח להולכה כיון שאמר לו הילך כמו שאמרה היא נמצא שאין כאן שליחות כלל ואפילו נמלך אח"כ להוליכו לה אינו כלום כיון שלא בא לידו בתורת שליחות · ודוקא שאמר לו הילך כמו שאמרה אבל אמר לו הולך (יג) או זכי לה ודאי עתה עשאו שליח להולכה ואדעתא דהכי קבלו וכשיגיע לידה מתגרשת: עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להובאה וא"ל הילך כמו שאמרה היא כיון שהגיע נט

רבינו אבל א"ל הולך לה גט זה או זכי לה בגט זה וכו' הוא ט"ס וצ"ל אבל א"ל הילך לה גט זה וכולי וב"י כתב וז"ל ואסיקנא בגמרא דלרבי נתן אם א"ל הילך הוה כאומר זכי ולא ידעתי למה השמיטו רבינו כי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתבוהו עכ"ל וכתב כך ע"פ ספר מוטעה שהיה כתוב בו אבל א"ל הולך לה גט זה כולי וצ"ל שהיה מפרש לחלק בין אומר הולך גט זה דאינו כזכי ובין א"ל הולך לה גט זה דלשון הולך משמעו הולך לה כמו שאמרה אבל כל זה טעות דאין לחילוק זה יד ורגל בגמרא אלא ט"ס הוא וצריך להגיה אבל א"ל הילך לה גט זה וכולי ובאומר אי אפשי אפילו א"ל הילך אינה מגורשת אלא כשיגיע גט לידה כדפרישית ובב"י לא משמע כן דמדלא חילק משמע דסבירא ליה דלעולם הילך כזכי וליתא אלא העיקר כדפרישית ודו"ק:

ומדברי בעל העיטור יראה וכולי נראה דב"ה מפרש דהא דאמרינן בירושלמי דאפי' צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה היינו לומר שקודם שא"ל זכי לה היתה צווחת להתגרש חיישינן שמא אחר כך מיד חזרה בה מקמי שאמר זכי לה וכיון דבשעת קבלת הגט ביד השליח חוב היה לה אין חבין לאדם שלא בפניו והא דלא חיישינן בכל שליח קבלה שמא חזרה בה מיד וביטלה את השליח דא"כ היתה צריכה לבטלו בפני עדים אבל הכא דלא עשאתו שליח איכא למיחש שמא חזרה בה מיד ובהא ודאי אעפ"י שעכשיו רוצה בו אינו גט כיון שבשעת קבלה ביד השליח חזרה בה וז"ל כ"י ס"פ האשה שלום אהך ירושלמי דקאמר שמא חזרה בה וא"ת כשאלה את פיה עכשיו ואם היא רצונה בכך משמע דזכות הוא לה תירץ הריטב"א דמילתא דהוי חובה אע"ג דלכי ידע אמר ניחא לי אין זכין לו למפרע עכ"ל אבל ב"ה מיירי בדאיכא עדים דבשעת קבלת השליח הגט ממש היתה רוצה באותו שעה בזו הויא מגורשת דזכין לאדם שלא בפניו. ומ"ש אבל בע"כ אינה מתגרשת נראה דה"ק דאעפ"י דאשה מתגרשת בע"כ היינו דוקא בזרק לה לתוך חיקה או לתוך חצרה אבל לגרשה בע"כ ע"י אחר שא"ל זכי לה אינה מתגרשת כיון דחוב הוא לה אין חבין לאדם שלא בפניו א"כ לפ"ז נמי דוקא בא"ל זכי לה וידעינן דבאותה שעה היתה רצונה להתגרש אבל בדלא ידעינן חיישינן שמא לא היתה רצונה אז להתגרש וחוב היה לה ואין חבין שלא בפניה לגרשה בעל כרחה ורבינו השיג ע"ז ואמר ואין נראה אלא כל זמן שלא עשאתו שליח אין יכול לזכות לה וכו' דאעפ"י דאיכא עכשיו עדים שבאותה שעה ממש שזיכה לה היתה רצונה להתגרש מ"מ כיון דהבעל לא ידע שזכות הוא לה לא מצי לזכות דהא מסתמא חוב לה וא"כ נמשך שיכול לחזור בו דלא כגאונים שכתבו דאינו יכול לחזור אלא חוזר וכשחוזר בו אינה מגורשת אפי' לאחר שהגיע גט לידה אבל ב"י כתב דלב"ה כל שגילתה דעתה מתחילה שרוצה להתגרש מגורשת אף עפ"י שלא ידעינן שבשעת קבלת הגט ביד השליח היתה רצונה בה אלא מסתמא רצונה היא כמו שגילתה דעתה מעיקרא ולא חזרה בה ודלא כהירושלמי ותימה רבה אמאי ניזל לקולא במה שמפורש בירושלמי שמפורש בירוש' לחומרא ותו דפשטא דתלמודא דידן משמע נמי כס"פ האשה שלום דאפי' במקום קטטה נמי חובה הוא לה כמו שכתבתי בסמוך ומשמע בסתמא אעפ"י דגילתה בשעת קטטה דרצונה להתגרש דאל"כ מהיכא תיתי לומר שזכות הוא לה ותו דהא תלמודא מפרש התם ה"ד קטטה דאמרה בפני בעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני ובאו פלוני ופלוני והעידו שאינו אמת א"כ מיירי בגילתה דעתה שרצונה להתגרש ואפ"ה קאמר דחוב הוא לה וכמו שמפורש בירושלמי והכי נקטינן לחומרא ואפי' ידעינן בעדים דבאותה שעה ממש שזיכה לה הגט היתה תובעת להתגרש אינה מגורשת כמו שכתב' לדעת רבינו והר"ן כתב דספק מגורשת היא ומביאו ב"י: **לא** עשאתו שליח לקבלה והבעל אמר התקבל לה או הולך לה וכו' הא הולך לה לא איצטריך דאפי' עשאתו שליח קבלה והבעל אמר הולך לה לא נתגרשה עד שיגיע גט לידה כמו שכתב בסמוך ס"ד כ"ש בלא עשאתו שליח אלא התקבל גט לאשתי איצטריכא ליה דסד"א הואיל ובעל לאו בר שווייה שליח לקבלה הוא אף על גב דמטי גיטא לידה לא ליהוי גיטא קמ"ל דהתקבל והולך קאמר ה"א ר"פ התקבל ופירש רש"י ואיידי דתנא התקבל תנא הולך דה"ק מתניתין בין שאמר בעל בלשון קבלה בין שאמר בלשון הולכה הוי שליח להולכה עד כאן לשונו כלומר בלשון קבלה מתגרשת כשיגיע גט לידה כאילו לא אמר לשון קבלה אלא לשון הולכה: **עשאתו** שליח להביא לה גיטה וכולי שם מימרא דרב ופירשה רב אשי משום דעקריה שליח לשליחותיה וכולי. ומ"ש ודוקא כשא"ל הולך כמו שאמרה אבל אם א"ל הולך או זכי לה ודאי עתה עשאו שליח להולכה ואדעתא דהכי קבלו וכשיגיע לידה מתגרשת שם בברייתא הבא לי

גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא א"ל הולך ותן לה זכי לה והתקבל לה רצה להזור יחזור משהגיע גט לידה מגורשת ופירש"י א' מכל הלשונות אמר לו ורבינו לא הזכיר כאן אלא ב' לשונות הולך או זכי לה ולא הזכיר תן לה דסמך אמ"ש לעיל ס"ד אבל אם א"ל הולך גט זה או תן לה וכולי אלמא דשוין הן ולא הזכיר התקבל ג"כ מטעם זה דסמך אמ"ש לעיל דזכי לה או התקבל שוין והכא דהאשה אמרה הבא לי גט והשליח אמר אשתך אמרה התקבל לי

פרישה

(ז) אבל אם אמר לו הילך לה כו' ורבי נתן הוא דמפליג בין הולך להילך ועיין בדרישה: (ח) מיד בקבלתו פירוש אפי' נשרף מיד אחר קבלתו קודם שנתגלית: (ט) ומדברי ב"ה יראה כו' משמע דאינו מוכרח לומר דה"ט משום דהגאונים לא אמרו אלא דאם ירצה לחזור אינו יכול וא"ל דהיינו טעמא משום דספיקא הוא אי הוה ניחא לה באותה שעה שקבל לה שלוחה או לא ואם כן מ"ש נמי ב"ה בפירוש דבריהם דמתגרשת איכא למימר דר"ל דמתגרשת מספק ומש"ה לא כתב אלא יראה וק"ל: (י) והיא רצונה בו כו' דאין זה חוב לה דלא אמרינן דחוב הוא לה אלא כשלא גילתה דעתה אבל כל שגילתה דעתה זכות הוא לה ודעת רבינו שאעפ"י שבדקנוה עכשיו [illegible]

דרישה

(ג) אבל אמר לו הילך כו' וכתב ב"י וז"ל ואסיקנא בגמרא דלרבי נתן אם א"ל הילך הוי כאומר זכי ולא ידעתי למה השמיטו כי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כתבוהו עכ"ל משמע שלא היה כתוב בספר א"כ שלו אמר לו הילך גט אלא היה כתוב בו אבל א"ל זכי לה בגט כו' וכן מצאתי הגירסא בדפוס הוגרמא אבל בספרים שלנו איתא והוא הנכון: [illegible]

גט לידה מגורשת שהרי לא עקר שליחותו אלא נתרצה להיות אפי' שליח להובאה ואם נשרף הגט או אבד קודם שהגיע לידה הויא האשה (יד) ספק מגורשת :

שהגיע גט לידה אינה מגורשת דייקינן בסמוך בגמרא ש"מ אדיבורא דידיה קא סמיך דאי אדיבורא דידה מכי מטא גיטא לידה מיהא תיגרש כלומר ותיפשוט מאי דאיבעיא לן בהאומנים בכה"ג אי אמרינן דסמיך אדיבורא דשליח או אדיבורא דמשלח אמר רב אשי הכי השתא בשלמא אי איתמר איפכא התקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה אמר ר"כ כיון שהגיע גט לידו מגורשת אלמא אדיבורה דידה קא סמיך א"כ לידה אדיבורא דידיה קא סמיך אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא וכו' ומאחר דתלי רב אשי טעמא דעקריה שליח לשליחותיה ממילא משמע דבהתקבל לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה דלא עקר לשליחותיה לגמרי דכיון שהגיע גט לידה מגורשת ממ"נ אי אדיבורא דידה קא סמיך מכי מטא ליד שליח איגרשא לה ואי אדיבורא דידיה סמיך כי מטא לידה מיהא נתגרשה וכן פסקו הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפרק ו' וכתב הרב המגיד שכן פסק בה"ג וכן פסקו מן האחרונים ז"ל :

ומ"מ היכא דלא מטא גיטא לידה כיון דבעיא דהאומנין לא איפשיטא מספקא לן אי אדיבורא דידיה סמיך ואינו גט או דילמא אדיבורא דידה סמיך ומגורשת בקבלתו והלכך ספיקא הוי ואם מת בעל חולצת ולא מתייבמת כן כתב הר"ן בריש פרק התקבל ורבינו ירוחם בח"ג וזהו דעת רבינו שכתב ואם נשרף הגט או אבד קודם שהגיע לידה הרי זו ספק מגורשת :

ואם אמרה לו התקבל לי גיטי והוא אומר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי והבעל א"ל התקבל ולא אמר כמו שאמרה כתב הר"ן בריש פרק התקבל דגם בזו כשהגיע גט לידה מגורשת דהתקבל והולך קאמר :

כתב הריב"ש בתשובה סימן שכ"ט שנשאל על ראובן שליח קבלה שיצא אצל הבעל וא"ל אשתך אמרה התקבל לי גיטי והוא כתב לו שטר הולכה ונתנו בידו וחזר ונתן לו שטר קבלה והשיב דברים סתומים אני רואה כאן שאם הבעל בשטר האחרון היה דעתו שיהיה שליח לקבלה למה לו לעשות שטר שליחות והלא שליח קבלה אין על הבעל לעשותו והו"ל לומר לשליח בשעת נתינת הגט התקבל גט זה לאשתי ומיד שהגיע ליד השליח הרי היא מגורשת בכח שליחות האשה ולא בכח שליחות הבעל אם היה דעתו בשטר קבלה לומר התקבל והולך למה לו לכתוב שני שטרי שליחות הולכה ומ"מ אני נוטה שהכל תלוי בשעת נתינת הגט ליד השליח שאם בשעה שנתן הבעל להשליח שטר שליחות הולכה הראשון מסר לו הגט הרי נתבטלה שליחות הקבלה שעשאתה האשה וכשחזר ונתן לה שטר שליחות קבלה אם היתה כוונתו שתתגרש מעתה צריך שיטלנו מן השליח ויחזור ויתננו לו והנה כבר נתבטל שליחות ההולכה וגם שליחות קבלה שעשתה האשה נתבטל מכיון שמסר הגט הבעל ליד השליח בתורת הולכה ואם כן אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת שכיון שנתבטל שליחות האשה לקבלה וגם שליחות הבעל להולכה מעתה אין שליחות הבעל לקבלה כלום ואף אם רמז הבעל מחמת שליחות האשה לקבלה שהרי מכיון שקבל השליח הגט מיד הבעל להולכה נתבטל שליחות האשה לקבלה כי האשה היה דעתה בשליח שיקבלנו השליח במסירה הראשונה בתורת שליחות קבלה והיה צריך שתעשה האשה שליחות קבלה מחדש אבל אם בשעה שמסר הבעל שטר שליחות הולכה עדיין לא מסר הגט בידו הרי לא נתבטל שליחות האשה לקבלה שאין ביד הבעל לבטל שליחותה אלא שאינה מתגרשת אלא על פי דיבורו שבשעת נתינת הגט אבל שלא בשעת נתינת הגט אין שליחות האשה מתבטל מפני דיבורו של בעל וגם מפני רצון השליחות להיות שליח הולכה לא נתבטל שליחות הקבלה דאי הוי שליח להולכה כ"ש דהוי שליח לקבלה דהא א"א להולכה בלא קבלה וא"כ כשחזר הבעל ועשה שליחות קבלה על דרך שליחות האשה לקבלה עשאו ומכי מטא גיטא לידיה דשליח הויא מגורשת דכיון שהוא יודע שהיא עשאתו שליח לקבלה ולא נתבטל שליחותה א"כ כשאמר התקבל ע"ד שליחות לקבלה אמר עכ"ל :

כתב רבינו בסוף סימן קמ"ה ש"מ שנתן גט ליד אחד וא"ל זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני יבם ומת קודם שהגיע לידה הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת עכ"ל וטעמו משום דבפרק האשה שלום (קיח:) איבעיא לה דין זה ולא איפשיטא ומיהו לענין מומר שאמר זכה בגט לאשתי ומת קודם שהגיע גט לידה כתב רבינו ירוחם בח"ג שגדולי האחרונים כתבו דמגורשת דודאי זכות הוא לה וכ"כ בתשובת ה"ר יהודה בן מורי הרא"ש ז"ל דודאי סניא לה כדאמרינן גבי עבד דאין יכול לחזור בו אע"ג דחוזר באשה עכ"ל וכן כתב בהגהות מרדכי דמסכת גיטין וז"ל השיב הר"י מלונדרוש היכא שאנו יודעים בודאי דזכות הוא לאשה שיוכל אדם אחר לקבל גיטה בלא דעתה ומעשה בימי רש"י על אשת מומר שנתרצה לתת גיטה והורה רש"י לאחר לקבל הגט שלא מדעתה עכ"ל ובספר אגודה כתוב פעם אחת אמרתי למומר לזכות גט לאשתו שהיתה במקום רחוק וא"ל אשר יפה עשיתי עכ"ל אלא שמהרי"ק כתב בשורש קמ"א שאיפשר לפרש דברי ספר אגודה משום שהיה ירא פן היה המומר מתחרט ומבטל הגט טרם יגיע ליד האשה (ה) ומשום כך אמר ליה לזכות לה על ידי אחר והודו לו רבותיו אבל לא להתירה בגט זה עד שיגיע לידה דסבירא ליה למהרי"ק דכי איבעיא לן בפרק האשה שלום מהו לזכות גט לאשה במקום יבם ובמקום קטטה לדעת הרי"ף לענין אם יוכל הבעל לחזור בו אבל לא להתירה בגט זה עד שיגיע לידה ובסימן קמ"ה ב"ה אכתוב נגד דבריו ובתרומת הדשן סימן רל"ו כתב כמה תשובות וכמה דקדוקים מהם להקל ולומר שתתגרש מיד בקבלתו של זה ומהם להחמיר ולומר דלא מהני זיכוי זה אלא לענין שלא יוכל לחזור אבל לעולם אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה ובסוף דבריו העלה שנראה שאם אשת המומר בקשה מכמה בני אדם מי שיוכל לפתות את המומר או לשחדו שיתן לה גט זה עושה לה טובה ורצון ואח"כ אירע שאחד מאותם ששמעו בקשת האשה נזדמן אל המומר ופתה אותו לתת גט לאשתו כה"ג מצינו למיסמך אהנהו גאונים דסבורים דדי בקבלה לחוד דהא חזינן הכא דודאי זכות הוא לה להתגרש וכעין זה כתב אשיר"י בפ"ק דקידושין לענין קידושין ואע"ג דגרסינן בירושלמי דאפי' בצווחת להתגרש אני אומר שמא חוזרה בה כלומר ואף על פי שגם עכשיו כשאומרים לה שגירשה שמחה בדבר אכתי איכא למיחש שמא בשעת נתינת הגט חוזרה איכא למימר דשאני הכא דכיון דמומר הוא מסתמא לא חוזרה בה אי נמי ההיא דירושלמי בצווחת להתגרש ומיהו אינה ממנה שליח כלל אבל זאת שבקשה מבני אדם לפתותו לגרשה הו"ל כאילו אמרה כל השומע דברי יפתה אותו שיגרשני וכאילו מינתה אותם שלוחים לקבל לה גיטה דמיא כנ"ל עכ"ל (ו) ומ"מ בסוף דבריו כתב שצ"ע בא"ז . והר"ן בתשובה סימן מ"ג כתב שהר"פ הכהן כתב כלשון הזה יש טעם אחר בזה הגט שאינו יכול לבטלו שכתב בשטר השליחות זכה בגט זה לאשתי והוליכהו לה ואם זכות הוא אינו יכול לחזור ולבטלו שכבר זכתה בו ואע"פ שנאמר שלא נתגרשה עד דמטי גיטא לידה מ"מ יועיל לגבי שלא יוכל לחזור כדאמרינן גבי עבד דזכות הוא לו ואם רצה האדון לחזור לא יחזור נהי דעד דמטי לידיה לא משתחרר לדעת רש"י ואף ע"ג דאיבעיא לן המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ומסקינן אפי' הכי חוב הוא לה דטב למיתב טן דו מ"מ כבר כתבו הראשונים דהיכא דידוע לכל שהוא זכות כגון בגט דמומר דזכות הוא דבהא לא שייך למימר טב למיתב טן דו שהכל יודעים שלא תרצה לחזור עמו וטוב לה המות ממנו ודאי זכות הוא לה וזכין לה שלא בפניה וכן יש לנו לומר בנדון זה שאנו יודעים ששאלה הגט כמה פעמים והנו רואים שמחזיבתו לזכות מאי למזכי שליח בשבילה כשיאמר לה הבעל זכי בגט עכ"ד והר"ן חלק עליו וכתב דכיון דאסיקנא בגמרא דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא אמרינן ואפי' תובעת להתגרש והכי איתא בהדיא בירושלמי פרק התקבל וכ"כ בחידושי הרשב"א מפורש שאפילו אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתייבמת עכ"ל :

ולענין שכיב מרע שיש לו אח מומר וזיכה גט לאשתו כדי שלא תפול לפני המומר איפשר לצרף סברת המתירים לזכות לה מבעל מומר משום דזכות הוא עם סברת המתירים יבמה שנפלה לפני מומר :

ושמעתי שאחתו של מה"ר שמואל כגריס ז"ל נטה למות ולא היה לו זרע והיו לו אחים מומרים בפורטוגאל ואשתו היתה בדרך רחוקה והורה מורי הרב הגדול הריב"ר נר"ו לזכות לה ע"י אחר והתירה לשוק ויש לדקדק אי איגלאי מילתא דבשעת זיכוי הגט כבר שבו בתשובה מה היה אמר בה הרי"ב מי אמרינן כיון דשבו חוב הוא לה או דילמא כיון שבאותה שעה לא נודע לה ששבו דעתה היה לה להתגרש וזכות הוא לה וזה נראה יותר ומתוך הוראה זו שמעינן שאע"פ שהמיר באונס כל שמוצא שעת הכושר ולא נמלט מומר מיקרי גם לענין גט דהא בני פורטוגאל הכי הוו וקצת משמע כן מדברי תרומת הדשן שכתב שאין לחלק בין מומר שהמיר בלא שום אונס להמיר מחמת שהמנאפים פיתוהו : **אבל** אם המיר באונס ולא מצא שעת הכושר להמלט איכא לספוקי אם נאמר שאינו זכות לה דהיום או למחר ימצא שעת הכושר ויצא מבין העכו"ם או דילמא זכות הוא לה דדילמא לא ימצא שעת הכושר לעולם או שמא יטמע בין העכו"ם ועיין בתשובת ריב"ש א ואעתיקם פה . אחר זמן באה לידי תשובת מהרי"ל סימן ק"ה והביא בה דברי ספר אגודה ואח"כ כתב כלשון הזה עדיין לבי נוקפי לחלק דפעמים יש ממירים אגב שטות והסתת מנאפת לזאת מתפתים וכשימצאו מקום לחזור ודאי יחזרו דזימנין דרחמו ליה וחוב הוא כי חפצים לנפות אחריהם כמה שנים כי ההיא דיבם קטן דמסיק אבי"ה דרפיא בידיה פרק האשה שלום ושמא עובדא דאגודה ורש"י שהמירו בלי שום אונס ועבדי להכעים או פקרי טובא דניכר מחשבתם מתוך מעשיהם שכופרים בלב ואין סופם לשוב ואי בכה"ג הוי עובדא דמר נראה דבר פשוט דיש לסמוך אהני רבוותא וכדאי הם דבריהם לסמוך עליהם ואפילו שלא בשעת הדחק כ"ש משום

עיגונא

דרכי משה

(ה) וע"ל סי' קמ"א בסופו מומר המגרש כיצד עושין שלא יבטל הגט : (ו) וכ"כ בפסקיו סי' מ"ג :

ונראה

פרישה

שהרי אינו יכול לעשות שליח אלא להולכה כמו שאמרינן לעיל בסמוך גבי התקבל וגם השליח אסיק אדעתיה שהכי כוונתו מטעם שכתבתי ומקבלו בתורת שיהא שליח להולכה וקשה מ"ש מהא דכתב רבינו לעיל ז"ל אבל א"ל שילך גט או זכי לה בגט זה והיא עשתה שליח לקבלה נתגרשה מיד בקבלתו . אע"ג דגם שם אמר ליה השליח איך שהיא עשאתו שליח לקבלה כדאיתא בהדיא בגמרא ולא אמרינן מדהוה ליה למימר הא לך כמו שאמרה היא ואמר ליה זכי לה שעקר שליחותה ועבדיה שליח להולכה. לכן נראה דלעולם בלשון זכי לה רצה לומר זכי לה בכל מה שהוא זכותה לכן לעיל בעשתה היא שליח לקבלה וגם השליח אמר ליה כן משום הכי מגורשת מיד דזה הוא זכותה מה שאין כן כאן דעשתה שליח להולכה והוא עקר אותו השליחות תו אין כאן זכותה כי אם כשנעשה שליח של בעל מחדש להולכה והבעל ודאי כיון לזכותה בכל אופן המועיל והשליח אדעתא דהכי קיבל שהגט מהבעל וק"ל : (יד) ספק מגורשת משום דמספקא לן אי אדיבורא דידה קא סמכינן במאי שאמר לו שילך כמו שאמרה היא לפי שלא האמין לשליח דילמא עשאתו שליח לקבלה ולכך מגורשת א"ד אדיבוריה דשליח קא סמיך דהאמין לו דשליח להולכה עשאתו ואדעתא דהכי יהבינן ליה ואינה מגורשת בשלמא היכא שעשאתו שליח להולכה ואמר לבעלה שעשאתו שליח לקבלה והוא אמר שילך כמו שאמרה דאינה מגורשת כלל משום דהתם בין שכוונתו של בעל עשאתו שליח להולכה או לקבלה מכל מקום השליח עקר שליחותו ואינה שלוחה וגם הוא לא עשאו שליח להיות שלוחו שהרי לא אמר ליה אלא שילך כמו שאמרה רצה לומר אני נותן לך הגט על דעת שליחות שהיא עשאתך וכיון שהשליח כבר עקר שליחות האשה והוא לא חזר ועשאו שליח מחדש במה תתגרש דדוקא היכא שהבעל אומר הולך או זכי לה ולא אמר כמו שאמרה היא אמרינן שהבעל עשאו שליח להולכה אבל הכא בסיפא שהשליח לא עקר שליחותו אלא הוסיף עליה ולכן אם נשרף הוי ספק מגורשת וק"ל :

הרי

חדושי הגהות

קמ א למען שמור פקודת רבינו הב"י העתקתי דברי הריב"ש אמנם היות כי האריכו בדיו שמה לכן בחרתי ללקוט אך שרשי האמרים השייכים הנה . ז"ל שם בסי' י"א ואשר שאלת מאשה אנוסה שנתגרשה מבעלה אנוס ועידי נתינת הגט וקיומו כולם אנוסים ונסתפק לך אם האנוסים ההם בגדר רשעי ישראל שהם פסולי עדות מן התורה אחר שהוברר וכו' ואת"ל להחמיר אם יהיה כן באיסורא כמו בממונא ובפרט בעדות אשה משום עגונא כמו שהכשירו בזה עכו"ם מסל"ת או נאמר שגרע עדות אלו האנוסים מעכו"ם מסל"ת ויהיה הכל שוה לאיסור וכו' תשובה דע שמי שעבר על כל מצות התורה באונס ואפי' עבד עכו"ם שהדין הוא שיהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג לא נפסל לעדות כיון שעשה כן באונס ומפני אימת מות נפלו עליו שהרי אין ב"ד עונשין אותו לא במיתה ולא במלקות דאונס רחמנא פטריה מולנערה לא תעשה דבר וכו' גם הרשב"א ז"ל כתב בתשובה ישראל שהמיר מחמת יראה אע"פ שחטא ישראל הוא ואע"פ שה"ל ליהרג ואל יעבור מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל מ"מ כיון שמחמת יראה הוא ר"ל מפחד שלא יהרגוהו כיון שאין עליו חיוב ב"ד בשביל כך וכתיב וחי בהם ולא שימות בהם ישראל הן ושחיטתן מותרת ואין אוסרין יין במגען ע"כ . אמנם ראוי להבין שזהו במי שכשהוא בינו לבין עצמו נזהר מכל עבירות שבתורה בכל יכלתו אבל אם אפי' בינו לבין עצמו במקום שלא שיראוהו עכו"ם אם עובר על אחת מכל הלאוין שבתורה שחייבין עליהם מלקות כגון שאוכל נבילות וטריפות בין לתיאבון בין להכעים אע"פ שאינו כעכו"ם גמור כיון שאינו עובד כו"ם או מחלל שבת בפרהסיא ברצון מ"מ פסול הוא לעדות דקי"ל כאביי (סנהדרין כז .) דלא בעינן רשע דחמס ואפי' אוכל נבילות להכעים דלאו רשע דחמס הוא פסול ואצ"ל במומר לתיאבון דלכ"ע פסול דרשע דחמס הוא משום דכפין אכיל וכפין סהיד וכו' ולכן באלו האנוסים שעבר עליהם חרב השמד ועמדו ימים רבים בין העכו"ם גוזרי השמד ולא מלטו נפשם אל ארץ אחרת שיעבדו השם מבלי פחד ראוי לחקור הרבה בעניינם כי יש מהם שהיו יכולת בידם לצאת מן הארץ ההיא

ולמלט

קמא האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה בד"א שעשתה שליח אחר לקבלו ממנו אבל אם אמרה לשליח הבעל לפני עדים תהיה גם שלוחי לקבלה (א) הרי זו ספק מגורשת ואם מת חולצת ולא מתייבמת ובספר התרומה כתב (ב) שאינה יכולה לעשות שליח לקבלו מיד שליח בעלה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה נערה המאורסה אע"פ שמתגרשת בקבלת גיטה לידה כמו בקבלת אביה (ג) אינ' יכול' לעשות שליח לקבלה אבל אביה יכול לעשות שליח לקבלה בד"א כשיש לה אב אבל אין לה אב או שנישאת יכולה לעשות שליח לקבלה (ד) קטנה אפי' אין לה אב

פינוקא אלא דלא בעינא שתסמוך עלי לחוד אלא א"כ שיסכימו אחד או ב' מרבותינו בעלי הוראה שוב מצאתי תשובת מהר"ס דלא כוותיה וז"ל אשה שהמיר בעלה מותר לכל אדם לקבל גיטה שלא מדעתה דאנן סהדי דזכות הוא לה לפי דברי הגאונים דפטרו אשה יבמה שנפלה לפני יבם מומר בלא חליצה משום דאדעתא דהכי לא נתקדשה וכו' אבל רש"י שחולק על הגאונים דכתב שצריכה חליצה א"כ ע"כ צ"ל דגם בזה שייך לומר טב דו וכולי איננו יכול לקבל גיטה דשמא אינה זכות לה וכן נוהגים עכ"ל מהר"ס :

כתוב בתרומת הדשן סי' רל"ז שמי שהמירה אשתו ורוצה לישא אחרת מזכה לה גט ע"י אחר משום חשש תקנת ר"ג ואם תחזור בתשובה לאחר זמן מגורשת היתה בקבלה זו ונראה לפי שדעתו שכן הוא המנהג וכתב גם בשם א"ז דאשה הנאסרת על בעלה יזכה גט והרי היא מגורשת בקבלתו של זה מיד והיינו ע"כ מטעם זכין לאדם שלא בפניו כדמשמע התם ומהרי"ק בשורש קמ"א כתב דלדעת רש"י והתוס' ודאי מתגרשת בקבלתו של זה אבל לדעת הרי"ף אינה מתגרשת עד שיגיע גט לידה ומתבארו דבריו סימן קמ"ה בס"ד :

מומר המגרש את אשתו כתוב בתרומת הדשן סי' רל"ז דמצא כתוב ע"ש אחד מהגדולים שהיה חושש שמא יבטל הגט וה"נ משמע בתשובה קדמוניות וכתב הוא ז"ל תקנה לצאת בה ידי כל החששות הטוב שטכל והוא שהיה אומר למומר צריך אתה לתת הגט על ב' דרכים הראשון עיקר והשני לרווחא דמילתא וככה תעשה תמסור הגט ליד פלוני שיקבלו ויזכה בו לאשתך ותתגרש בו מיד בקבלתו של זה ואולי יש קצת גמגום בדבר אם תועיל קבלה ולכך תחזור ותקח הגט ותמסרנה ליד השליח להולכה ובדרך זה מתוקנים כמעט כל הספיקות דממ"נ אם יש בקבלה די כמו שסוברים הרבה גאונים הו לא צריכי למידי אפי' אם איננו די מ"מ המומר אסח דעתיה מלבטל השליחות כי יאמר שנסמוך על הקבלה לחוד בשעת הדחק ומיהו למיעבד איפכא שימסור להולכה בתחילה ואח"כ בקבלה ודאי לא ש"ד שאם אין הקבלה כלום גם ההולכה לא היתה כלום בדרך זה שהרי בטל לפניו את השליחות במסירתו לקבלה וק"ל עכ"ל : ב"ה וכן ראוי לנהוג :

קמא האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח הבעל בד"א שעשה שליח אחר לקבלו ממנו וכו' בפ' התקבל (סג:) אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה ור' חנינא אמר אשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שלוחו של בעלה וכתב הרי"ף דאיכא מאן דפסק כרב ואיכא מאן דפסק כרבי חנינא והוא ז"ל הסכים לדברי מי שפסק כרבי חנינא וזה דעת רבינו האי ז"ל וכן א דעת הרא"ש וכתב הרשב"א שכן דעת ר"ח וכן הסכים גם הוא וכן פסק הרמב"ם בפ"ו מהלכות גירושין וכתב ה"ה שכן עיקר אבל בעל הלכות ורבינו שמואל בן חפני כתב הרשב"א שפסקו כרב וזה דעת בעל התרומה וכ"כ בקונדריסים בשם ר"ת וגם הר"ן כתב חיישי' לדרב אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה ואם עשתה' חולצת ולא מתייבמת ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש מסכימים להכשיר וגלוו אליהם עוד רבינו האי והרשב"א וה"ה הכי נקיטינן . ומיהו היכא דאיפשר ראוי לחוש לדברי הנוטים לסברת רב מפני חומר אשת איש : **וכתב** הריב"ש בסי' כ"ה אי זה טוב יותר אם למנות אשה שליח שיקבל גיטה מיד שליח בעלה ולסמוך על הפוסקים כרבי חנינא או שישלחנו לה שליח הבעל על ידי עכו"ם כמו שכתב רבינו בסימן זה בשם הרא"ש שנהגו באשכנז ובצרפת והשיב שיותר ראוי לסמוך על הפוסקים כר' חנינא וכ"ש אם בשטר השליחות מזכיר שיתן הגט לידה או ליד שלוחה שכן נהגו בכל שטרי שליחות ולמאן דאית ליה טעם האיסור משום בזיון דבעל הכא איהו לא קפיד שהרי מזכירין שהיה לו כח מן הבעל במינוי שליח זה ואע"פ ששטר השליחות אינו מקויים כיון דקיום שטרות דרבנן פסקינן לקולא עכ"ל עיין בתשובת הרשב"א שאכתוב בסימן זה בסוף :

אבל אם אמרה לשליח הבעל לפני עדים תהיה גם שלוחי לקבלה ה"ז ספק מגורשת וכולי שם בפרק התקבל ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אשכחה דקא ליישא א"ל הא גיטיך א"ל ליהוי בידך ופירש"י ותהיה אתה שליח לקבלה אמר רב נחמן אם איתא לדרבי חנינא עבידנא בה עובדא א"ל רבא ואם איתא לדרבי חנינא עבדת בה עובדא והא לא חזרה שליחות אצל הבעל ופירש"י שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לא ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהות לחזור אצל שלוחו ולומר לו עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות ואסיקנא דספיקא הוא וחולצת ולא מתייבמת וכתב הר"ן אמר ליהוי פקדון בידך זו היא גירסת הרי"ף אבל בנוסחאות בגמרא כתוב א"ל ליהוי בידך כלומר והא את שלוחי לקבלה ובודאי דהכך נוסחא לי גרסי' אבל אמרה ליהוי בידך בלא לי לא מהני דלא משמע דאיהי עבדא ליה שליח קבלה והכי מוכח בירושלמי ובתוספתא וכן משמע במתני' ובריית' וליהוי פקדון בידך שגורס הרי"ף כיהא לי בידך דמי דבעלה לאו לפקדון יהביה ניהליה וכ"כ הרשב"א וכתב שזה גם כן דעת הרמב"ן וכן יראה מדברי הרמב"ם שכתב בפרק ו' הבעל ששלח גט לאשתו וכולי אמרה לו בפני עדים יהיה גט זה פקדון אצלך או שא"ל הרי את שליח לקבלו לי הרי דהיא פקדון לא כתב לי והרי אתה שליח לקבלו כתב לי וכ"ש באומרת יהא בידך שצריכה לומר לי ומ"מ במה שכתב לי בהרי אתה שליח לקבלו נראה שחלוקים עליו הרמב"ן והרשב"א שכתב הרשב"א עוד ומיהו התקבל סתם כתב הרמב"ן דנראה דמשמע לי ולא בעי לי ודבר פשוט שאמירה זו צריכה להיות בפני עדים וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל : נערה המאורסה אע"פ שמתגרשת בקבלת גיטה שנערה המאורסה מתגרשת בקבלת גיטה לידה או ליד אביה מבואר במשנה פרק התקבל (דף סד:) נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה רבי יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד וידוע דהלכה כתנא קמא ופירש"י היא ואביה או היא או אביה ופשוט הוא . ומ"ש אינה יכולה לעשות שליח לקבלה פשוט בפרק האיש מקדש (מד:) בעא מיניה רבא מרב נחמן נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה א"ל אין עושה שליח ופירש"י מהו שתעשה שליח לקבל גיטה בחיי אביה וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק התקבל וה"מ בחיי אביה אבל לאחר מיתת אביה כיון שהביאה ב' שערות עושה שליח לקבלה וכן פשוט שם בסוגיא פ' האיש מקדש ומימלא משמע דבנישאת דינה כמי שאין לה אב וכדתנן בפ' נערה (מח:) משנשאת אין לאביה בה רשות : **קטנה** אפי' אין לה אב או שנישאת אינו יכולה לעשות שליח וכולי ג"ז משנה בפרק התקבל (סה.) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור שאין הקטן עושה שליח ואוקימנא בהאיש מקדש בשאין לה אב דאי בשיש לה אב אפי' נערה נמי אינה עושה שליח וכדפשט ליה רב נחמן לרבא וכבר כתבתי בסמוך דנשאת דינה כאין לה

לי גיטי אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר תיגרש כל היכא דמיגרש דלכי מתוודע ליה דלא מצי לשוייה שליח לקבלה ניחא ליה דליהוי שליח להולכה וזכי לה כמי זכי והולך קאמר וכן התקבל והולך קאמר לה אבל בשא"ל הילך כמו שאמרה גרע טפי דאין כאן שליחות ולא אמרינן הכא כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' ככ"ל העולה מפשט הסוגיא למסקנא וכ"כ ה"ה בשם ב"ה דאם א"ל התקבל מכי מטא גיטא לידה מיגרשא ותביאו ב"י וכתב עוד הרשב"א לחלק דאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת ועיין בחידושי הרשב"א במ"ש בד"ה ולענין פסק הלכה וכולי ובש"ע פסק דמיגרשא :

קמא האשה יכולה לעשות שליח וכו' פלוגתא דרב ורבי חנינא בפרק התקבל סוף (דף ס"ג) ופסקו רוב פוסקים כר' חנינא דאשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה וסה"ת פסק כרב דאין האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה מ"ט דרב א"א משום בזיון דבעל קסבר קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה דאילו כי עבדה שליח לקבל מיד הבעל אין כאן חשש בזיון דהא ידע ולא קפיד א"א משום הגרה הבאה לאחר מכאן לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דהואה לאו גיטא הוא דבעינן ונתן בידה או בחצרה וזה בשעה שנתן לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקח שליח האשה מיד שליח בעלה דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד שליח ואח"כ עשתה היא שליח לקבלו ואתו נמי למימר חצר הוי שליח הבעל וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה מאי בינייהו דקדמה איהי ושויא שליח מעיקרא קודם שמסר הבעל הגט ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצרה הבאה לאחר מכן עכ"ל וכתבו התוס' המ"ל דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד הבעל וכ"כ הרשב"א וכתב עוד היכא דקדמה איהי ושוויה שליח מעיקרא משום הגרה הבאה לאחר מכאן ליכא משום בזיון דבעל איכא ואע"ג דאיהי לא איכוונא לבזותו דהא מעיקרא שויא ליה איהי שליח מ"מ בשעה שמסרו בעל לשליח מיקפד קפיד דלא לימסריה שליח אלא לידה ולא ליד שלוחה משום בזיון . והיכא דשמע הבעל ולא קפיד משום הגרה הבאה לאחר מכאן איכא ומשום בזיון ליכא דהא שמע ולא קפיד ואיפשר דלמ"ד משום בזיון הוי גט בטל דאורייתא דבקפידא דבעל תליא מילתא ואנן סהדי דקפיד וכיון דקא קפיד ה"ז גט בטל ומתייבמת אבל למ"ד משום הגרה הבאה לאחר מכאן ד"ת כשר והוי גט פסול מדבריהם וחולצת ולא מתייבמת עכ"ל ורבינו דכתב בשם סה"ת בסתם שאינה יכולה לעשות שליח לקבלו ולא כתב הני חלוקי דינים נראה דטעמו משום דאזלינן לחומרי הכא והכא משום דלא נודע לנו איזה טעם עיקר אליבא דרב וכך כתב הגהות מיימונית פרק ו' והכי נקיטינן לחומרא באיסור א"א והויא ספק מגורשת :

נערה המאורסה וכולי משנה פרק התקבל (דף ס"ד) פליגי בה ת"ק ור"י והלכה כת"ק דהיא או אביה מקבלין את גיטה ומה שכתב שאינה יכולה לעשות שליח וכולי פשוט פרק האיש מקדש :

קטנה אפי' אין לה אב וכולי משנה פרק התקבל (דף ס"ה) שאין קטן עושה שליח ואוקימנא בהאיש מקדש בשאין לה אב דאי ביש לה אב מאי איריא קטנה אפי' נערה נמי אינה יכולה לעשות שליח :

ומ"ש

פרישה

פי' קמא (א) הרי זה ספק מגורשת (ר"ל עד שיגיע הגט לידו ואז תתגרש ודאי כ"פ) משום דהוי שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל גמרא ופירש רש"י שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהות לחזור אצל שלוחו ולומר לו עשיתי שליחותך ושליחות שאינו ראוי לחזור ולהגיד אינה שליחות ואסיקנא שם בגמ' דספיקא הוא (ועוד סברא הוא דכתיב ונתן בידה שיהיה שניהן והמקבל שני גופים כן הביא רמ"י כ"פ) : (ב) שאינה יכולה לעשות כו' רצה לומר אפי' ספק לא הוי (והטעם משום בזיון הבעל שיאמר שקל הוא בעיניה שאינה רוצה בעצמו לקבלו ומקפיד על כך כ"פ) : (ג) אינה יכולה לעשות שליח כו' דלא אלימי ידה כיד אביה לענין זה גמרא בפרק האיש מקדש דף מ"ד ע"ב אבל אביה יכול לעשות שליח לקבלו : (או שנישאת כו' דשוב אין לאב רשות בה כ"פ) : (ד) קטנה אפי' כו' דאין שליחות לקטן ולקטנה : (ושוב מצא בו רש"י מ' ז"ל הר"ן וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא אעפ"י כן היא עצמה מקבלת גיטה ה"ה קטנה כל שיש לה דעת מצי וכייא לנפשה כ"פ) :

חדושי הגהות

ולמלט נפשם מן השמד אלא מאחר שנשתמדו אף אם תחלתם באונס אח"כ פרקו עול שמים נתקו מוסרות התורה מעליהם ומרצונם הולכים בחוקות העכו"ם ועוברים על כל מצות התורה ולא עוד אלא שרודפים אחר היהודים האומללים אשר ביניהם להעלילם כדי להכחידם מעם ולא יזכר שם ישראל עוד וכו' הנה אלה וכיוצא בהם אין להם חלק באלקי ישראל ואין צריך לומר שהם פסולים לעדות אלא הם פחותים מן העכו"ם ומורידין אותם ולא מעלין אע"פ שהיה תחלתם באונס ויש אחרים שהיו יוצאים בלב שלם ובנפש חפיצה מן השמד אלא שאין יכולת בידם לא יספוק אשר בידם אל ההוצאות המרובות שיש להם לעשות להוציא עצמם ונשיהם ובניהם וטפם ואולי יספיק להם להוציא עצמם אבל הם יראים פן בהניחם אנשי ביתם בין העכו"ם יתערבו בהם וילמדו ממעשיהם ולא יצאו משם לעולם והם בוחרים להתעכב שם למען הביא את בני ביתם בכפל רסן התורה ומצותיה עד ירחמו עליהם מן השמים ויפתחו עליהם שער הצלה ובנתיים הם נזהרים מלהתגאל בטומאת העבירות זולתי בשעת הסכנה ובמקום סכנה . ואלה אם אם לפי האמת כל שאפשר להם להציל עצמן חייבין להציל אף אם יעזבו בניהם ובני ביתם שאהבת השם ותורתו קודמת לכל ואח לא פדה יפדה איש וגו' עם כל זה נ"ל שאינם פסולין להעיד שהרי אין חושבין לעושי עבירה בעכבתם כיון שעושין כן כדי שלא יטמעו בניהם בין העכו"ם ודמיא להא דפרק זה בורר (כז:) הניזו קבוראי וכו' . ולכן בגט האשה אשר עדיו מן האנוסים אשר נשארו בארצות השמד ראוי לחקור הרבה בענינם מאיזה מין הם וכו' ואם הם ממין שהם כשרים להעיד לפי הדרכים שכתבתי למעלה מכשירין הגט ומתירין האשה להנשא אבל אם הם ממין הפסולין לפי מה שכתבתי אין מתירין אותה לינשא ע"כ :

קמא א עיין בתשובה כלל מ"ח סי' ט' (כת"ג) :

אב או שנשאת אינה יכולה לעשות שליח לקבלה אבל היא בעצמה מקבלת אותו בד"א שאין לה אב או שנישאת אבל אם יש לה אב והיא ארוסה בהא איכא פלונתא דרש"י פירש בתחילה דוקא אביה מקבל גיטה ולא היא וכן פירשו רבינו האי והרי"ף ושוב חזר בו רש"י ופירש שהיא בעצמה יכולה לקבלו (ה) וכן פר"י וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכיון דאיכא פלונתא דרבוותא ראוי לנו להחמיר שלא תקבלנו אלא ע"י אביה והא דקטנה מתגרשת ע"י עצמה כשיש בה דעת להבחין בין גיטה להפץ אחר כגון בת ו' ובת ז' דהיינו(ו) בפעוטו' שמקחן מקח וממכרן ממכר ומפרשי ליה כבר ו' וכבר ז' כל חד וחד לפום חורפיה (ז) אבל פחות מכאן אינה יודעת לשמור גיטה ואינה מתגרשת בו ופירש רש"י אפילו בקבלת אביה אבל רבינו חננאל פירש דוקא בקבלתה אינה מתגרשת אבל אם יש לה אב והיא עדיין

ומ"ש אבל היא בעצמה מקבלת אותו בד"א שאין לה אב וכולי הא דכתב דבאין לה אב או שנישאת דמקבלת את גיטה בעצמה לד"ה הוא פשוט במשנה קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה דאף למאי דמשני בפרק האיש מקדש כשאין לה אב שמעינן דאם הגיע גט לידה מגורשת אלא דביש לה אב איכא פלוגתא כמו שכתב רבינו וכתב ב"י וגם הרא"ש כתב בפרק התקבל שכן עיקר כפירש"י בתר חזרה ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב בשמו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר וכולי לכך נ"ל שצ"ל ולכתוב וכ"כ א"א הרא"ש דהשתא מ"ש רבינו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר וכולי דברי עצמו הן ולא דברי הרא"ש עכ"ל ותימה גדולה הלא הרא"ש עצמו כתב במסקנתו וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר ונ"ל שהב"י הבין כיון דכתב הרא"ש תחילה שכן עיקר כפירש"י א"כ בע"כ הא דכתב בסוף דבריו וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר מדברי ר"י ב"ר מאיר הוא דלאחר שהביא ראייה לפי' רש"י כתב וכיון דפליגי בה וכולי וליתא דא"כ אמאי כתב רבינו האי כיון דפליגי בה וכולי ע"ש עצמו הו"ל לכתבו ע"ש ריב"ס אלא האי וכיון דפליגי וכולי הוא מסקנת הרא"ש עצמו ומ"ש תחילה שכן עיקר כפר"י אין זה אלא לשון התוס' שהעתיק הרא"ש וז"ל מוכח מתוך פירש"י וכולי עד נותן לה יד האב שכל זה כתבו התוספות בד"ה נערה המאורסה וכולי שכתבו שכן עיקר כפירש"י לבתר חזרה ור"י ב"ר מאיר הביא ראיה וכולי ואחר כך כתב הרא"ש מסקנתו וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר וכ"ז נלפע"ד אמת דלא כפי' ב"י ופסקו והכי נקטינן להחמיר כהרא"ש והרמב"ן כתב טעם הגון לחלק בין נערה לקטנה בזה דבנערה הויא כאילו היא שליח האב דירדה תורה לסוף דעתו של אב שהוא רוצה שתכנים עצמה לרשותו ואין לו קפידא בגירושין כיון שכן בע"כ שלא מדעתו תשא"כ בקטנה דאין שליחות לקטן ע"כ: **והא** דקטנה מתגרשת ע"י עצמה וכו' בפרק התקבל (דף ס"ד וס"ה) וע"פ גירסת רש"י והתוס' שהסכים אליהם הרא"ש דלא כגי' האלפסי דגורס איפכא משום דלהפקיע קידושי דאורייתא ע"י גט בעינן דעתא רבתא בת ו' ובת ז' כלומר אבל לענין שתהא מתקדשת למיאון אפילו פחותה מבת ו' כגון צרור וזורקו אגוז ונוטלו נמי מתקדשת וצריכה מיאון כדלעיל בסימן מ"ג דכיון דקידושין מדרבנן ניהו לא בעינן דעתא רבתא. ומ"ש כגון בת ו' ובת ז' בסוף הניזקין קאמר במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה ורבינו לא הביא אלא כבר ו' כבר ז' לאורויי דבפחות מכן אפי' חריפא ביותר אינה יודעת לשמור גט ואינה מתגרשת ופי' רש"י אפי' בקבלת אביה שם משום דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינו חוזרת וזו כיון שחוזרת הלכך אפי' בקבלת אביה אינה מתגרשת אבל ר"ת מפרש דכיון דיש לה אב הוא שומרה מלחזור :

וכשהיא

אב : **ומ"ש** אבל היא בעצמה מקבלת אותו יתבאר בסמוך בס"ד:

בד"א שאין לה אב או שנישאת אבל אם יש לה אב והיא ארוסה בהא איכא פלוגתא וכו' בפרק התקבל (דף סד :) תנן נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ופירש"י או היא או אביה היא יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי ל"ש אלמא דסבירא ליה דוקא נערה אבל קטנה אינה מקבלת גיטה וכ"ד הרי"ף בהדיא בפרק התקבל גבי הא דאמר רבא ג' מדות בקטן וכתב הר"ן בהאיש מקדש שזה דעת רבינו האי ז"ל :

ב"ה ונראה דבריו שכן דעת הרמב"ן וכתב דהכי משמע בירושלמי.

וכן דעת הרמב"ם בפ"ב וכן דעת הראב"ד במסכת קידושין בפרק האיש מקדש (דף מג :) איתא להא מתני' ופירש"י נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה ה"ה לקטנה והא דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה וכתבו התוס' שכן עיקר דה"ה לקטנה וכתבו בפרק התקבל ראיה לדבר וכתב הר"ן וטעמא דמילתא דכיון דנערה כמי ברשות אביה היא אע"פ כן היא עצמה מקבלת את גיטה אף בקטנה יש לומר כל שיש לה דעת דמצי זכיא לנפשה כן דעת הרז"ה ז"ל וכן דעת בעל העיטור ז"ל (וגם הרא"ש כתב בפרק התקבל שכן עיקר ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב בשמו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי לנו להחמיר וכולי לכך נראה לי שצריך להגיה ולכתוב וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל דהשתא מה שכתב רבינו וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר וכולי דברי עצמו הן ולא דברי הרא"ש) (ב"ה כ"ז צריך למחוק ולכתוב במקומו ומ"ש רבינו בשם הרא"ש כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי לנו להחמיר כולי בפרק התקבל: ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימין לדעת א' וכמה רבוותא הכי ס"ל נקיטינן כוותייהו ב ומיהו כל היכא דאיפשר ראוי לחוש לדברי החולקים עליהם (א) ב"ה ע"ז צריך להעביר הקולמוס :

כתבו התוספות בפ"ק דקידושין (דף י.) גבי הא דאיבעיא לן ביאה נישואין עושה או אירוסין עושה ונראה לר"י שאין האב יכול לקבל גט לבתו קטנה משנשאת והביא ראיה לדבר מהירושלמי וכן כתב הר"ן בפרק התקבל:

כתוב בתשובת הרשב"א (סימן תשפ"ט) מעשה באחד שקידש בתו קטנה וקבל קידושין כשהיא קטנה ולא נישאת ועכשיו רוצה להתגרש מן האירוסין ונסתפקו מי יקבל גיטה לפי שאין אנו יודעים אם היא עדיין קטנה ואביה ולא היא מקבל גיטה או אם נערה ובין היא ובין אביה מקבלין גיטה דהלכה כרבנן או גדולה ויצאה מרשות אביה והיא ולא אביה והעולה בידינו שתעשה היא שליח לקבלת אביה ויקבל גיטה על ענין זה שאם היא גדולה תהא מגורשת מתורת שליחות כדאיתא בירושלמי גבי משנת התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים הדא אמרה קרוב נעשה שליח ואם היא קטנה או נערה שאינן יכולות לעשות שליח תהא מגורשת מחמת שהיא ברשותה זאת ועוד אחרת שיאמר הארוס לסופר לכתוב שני גיטין ולעדים ולחתום ויתן אחד לה ואחד לאביה וממה נפשך תגורשת :

תשובה כל מה שאמרת פה אמרת שאפשר לאביה לקבל גיטה בשליחותה וממ"כ מתגרשת או לכתוב שני גיטין אילו היה הענין צריך לכך אבל אין צורך לכל מה שאמרת שאני רואה שאתם סוברים כי קטנה שאינה יכולה לקבל גיטה היינו שאין לה יד כלל ואפי' קבלה גיטה מדעת אביה וזה אינו כלל ואינו צריך לפנים אלא אם קבלה גיטה מדעת אביה מתגרשת היא בלא ספק ולא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא בנערה שקבלה גיטה מדעת עצמה שלא מדעת אביה והיינו דאמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת ואילו לדעת האב אין כאן ב' ידים זוכות אלא יד האב שמדעתו היא מקבלתו ועוד דבפרק האיש מקדש נחלקו ר' יוחנן ור"ל אם כמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין אם לאו ורבי יוחנן סבר מחלוקת בגירושין אבל בקידושין ד"ה אביה ולא היא ואילו במקבלת מדעת אביה אפי' בקידושין ד"ה אפי' קטנה מקודשת וכדאיתא בהדיא בפ"ק דקידושין (יט.) ועוד ראיה דהא קא מפרש התם טעמיה דר"י דמחלק בין קידושין לגירושין ואמר גירושין דמכנסת עצמה לרשות אביה בין היא אביה קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה אביה ולא היא כלומר אינה יכולה להפקיע עצמה מרשות אביה אלא מדעת אביה ואקשינן והרי מאמר דמפקעת עצמה מרשות אביה ותניא קטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה והנערה בין מדעת אביה בין מדעת עצמה הנה מבואר כי על ידה ועל יד אביה היינו מדעת עצמה בלא דעת אביה ועל דעת אביה שלא מדעתה ומעתה אין צריכים אתם לכל כך אלא נותן גיטה על ידה ג מדעת אביה מחשש קטנה ושפיר דמי:

(ב"ה) (ב) אח"כ מצאתי להה"ר לוי ן' חביב ז"ל שכתב על תשובה זו כלשון הזה ראיתי להודיע למעיין בתשובה זו שלא יסמוך עליה לעשות מעשה לכתחילה שתקבל הקטנה גט ע"י עצמה אפי' מדעת אביה ואע"פ שדברי הרשב"א כתבם ג"כ הרמב"ן פ"ק דקידושין עם כל זה אין לעשות מעשה על פיהם באיסור א"א לכתחילה אפי' להר"ן וכתב שם דדוקא בקידושי כסף אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושיך לא בקידושי שטר והביא ראיה לזה וא"כ לדעתו ה"ה בגט שלא תתגרש הקטנה ע"י קבלת הגט בעצמה אע"פ שיהיה לדעת האב ואפילו במאמרו שאמר לה צאי וקבלי גיטיך וכמו שאינה מתגרשת ע"י עצמה שלא לדעת אביה אם היא קטנה שאינה יודעת לשמור את גיטה לדעת כל הפוסקים או אפי' יודעת לשמור את גיטה לדעת הרי"ף והנמשכים אחריו כמו כן אינה מתגרשת ע"י עצמה אפילו ע"י אביה ואפילו במאמרו ויותר מזה כתב ב"י בפרק הנזכר בהסכמת הראב"ד והריטב"א שאין קטנה מתגרשת על ידה אע"פ שאמר לה אביה צאי וקבלי גיטך עכ"ל ה"ר לוי ן' חביב ז"ל. כתב הר"ן בפ"ק דקידושין מהא דאמר רבא אמר רב נחמן כתב לו על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי וכו' ולפ"ז אף הקטנה המתגרשת ע"י אביה צריך לכתוב בגט בתך פלונית זהו מה שאני חוכך בזה להחמיר עכ"ל ושמעתי כי בפני הרב ה"ר אליהו מזרחי ז"ל נתגרשה קטנה ע"י אביה וצוה להכתיב ב' גיטין א' בנוסח הפשוטה וא' שהנוסח שלו כמדבר עם האב ותרוכית ית ברתך פלונית דהות ארוסתי מקדמת דנא וכדו פטרית ותרוכית יתה דתהוי רשאה ושלטאה בנפשאה למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין וכן כל שאר לשונות הגט בלשון נסתר לאשה בלשון נוכח לאב וכ"כ הרב רבי לוי ן' חביב ז"ל ששמע בשם הרב הנזכר וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אם לא כתב אלא נוסח של הגט הפשוט שריא וכ"כ מהר"ר איסרלן ז"ל בכתביו סי' מ"ו וכ"כ מהר"ל ן' חביב ז"ל בתשובה :

והא דקטנה מתגרשת על ידי עצמה כשיש בה דעת וכו' ג"ז משנה בפ' התקבל (סס) וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ומפרש בגמרא איזו היא קטנה שיודעת לשמור את גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ואיתא תו בגמרא שם (דף סס.) אמר רבא שלש מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר (במטלטלי) וכנגדן בקטנה מתגרשת בקידושי אביה הגיעו לעונת נדרים נדריהם נדר וכו' והרי"ף והרשב"א מחליפין הגירסא דבמדה ראשונה גורסין וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה ובמדה שנייה גורסים וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון וכתב הרא"ש דעפי מסתבר כגי' רש"י וכן דעת התוספות שכתבו כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר היינו בפעוטות כדאמרי' לקמן וכנגדן בקטנה מתגרשת:

וכתב הר"ן שכן גורס הרז"ה והרמב"ם בפ"ב סתם דבריו וכתב אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר הרי זו מגורשת משיגיע הגט לידה ומ"מ נראה שדעתו נוטה לגי' רי"ף ומ"ה כתב דלצרור וזורקו אגוז ונוטלו ואינו מבחין בין גיטה לד"א אחר אילו היה גורס כפירוש רש"י הו"ל לפרושי דהיינו כבת שש או בת שבע שהוא עונת הפעוטות וגם בפ' ד' מהלכות אישות גבי קטנה המתקדשת למיאון משמע שנוטה קצת לגרי"ף ואף על פי שגם שם דבריו סתומים ה"ה כתב לדעתו גירסת הרי"ף זכרונו לברכה ורבינו סתם דבריו כדעת הרא"ש ושיעור הפעוטות מפורש בסוף הניזקין מחוי רב יהודה כבר שית כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר ט' כבר עשר ולא פליגי כל חד וחד לפום חורפיה: **ופירש"י** אפי' בקבלת אביה שם בפ' התקבל תנו רבנן קטנה שיודעת לשמור את גיטה מתגרשת ושאינה יודעת לשמור את גיטה אינה מתגרשת ופירש"י אינה מתגרשת דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת הילכך אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת וכתבו התוס' ור"ת מפרש דעל ידי אביה מתגרשת והורה כך הלכה למעשה דהא לר' ינאי דדריש התם מונתן בידה וכו' וטעמא כיון שיש לה אב הוא שומרה מלהזור ובפרק חרש

דרכי משה

קמא (א) ונראה מדברי ב"י דנקטינן להומרא וכן נראה מדברי המרדכי פרק הא"ש מקדש ע"ד ובהגהות מרדכי דף תרי"ו ע"ג וכ"נ מדברי הר"ן פרק האיש מקדש דף תר"מ ותרמ"א ופרק התקבל דף תקפ"ד ע"ב ובמרדכי פרק התקבל ע"ג משמע להקל וכב"י דיש להחמיר לכתחילה מיהו במקום דאי אפשר יש לסמוך אדברי המקילין: (ב) ועיין בתשובותיו סי'

פרישה

(ה) וכן פר"י וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכן הגיה ב"י (ומ"ש אחר כך וכיון דאיכא פלוגתא דברי עצמו ולא דברי הרא"ש כ"פ): (ו) בפעוטות עיין לקמן בח"מ סי' רל"ה: (ז) אבל פחות מכאן כו' דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת ורבינו תם סבירא ליה כיון שיש לה אב הוא משמרה מלהזור (יש לה הורת אלא כו' דהלא מצוס ידה אתרבאי מדכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו ובסב"מ דס"ה דיש לה גם כן ד' אמות כמו גדולה כ"פ): לריכה

חדושי הגהות

בהך ומיהו כל היכא דאפשר וכו' אין לו הכנה כלל דכיון שכתב לפסוק כהרי"ף ורמב"ם שמחמירים היאך שייך תו לומר ראוי לחוש וכו' הא קולא היא וראיתי שכבר עמד ע"ז הרב בעל עצמות יוסף (קידושין מג.) והנה באמת הרב"י בבד"ה מחקו מן הספר אמנם בד"מ העתיק שהב"י פסק דיש להחמיר לכתחילה ובמקום דא"א יש לסמוך אמקילין מזה נראה שהיה לפניו הגי' להיפך ומיהו כל היכא דאי אפשר ראוי לסמוך אדברי החולקים וכ"נ ג"כ מדברי ב"י בש"ע בסי' קנ"ד ע"ש: ג כבר חזר הרב"י בעצמו מדברים אלו כמבואר בבד"ה עי'

עדיין ברשותו מתגרשת בקבלה ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל וכל היכא שיש לקטנה יד לקבל גיטה יש לה תורת חצר (ד) לקבלו שאם זרקו לתוכו מגורש' כשהיא עושה שליח לקבל'(ח) צריכה לעשותו בפני ב' עדים (ט) וצריך השליח לקבל הגט בפני שנים אפילו אם השנים המעידים על השליחות הם המעידים על קבלת הגט או אחד מעיד על השליחות ואחד מעיד על הקבלה ואחד מצטרף עם כל אחד להיות מעיד זה ועל זה כתב בעל העיטור מה שצריך שנים על הקבלה דוקא כשאין השליח כשר אבל אם הוא כשר (י) מצטרף עם עד אחר כתב הרמב"ם בר"א כשאבד הגט או נקרע (יא) אבל אם יוצא מתחת יד שליה קבלה אין צריך עדים (יב) אפי' נתנו לה הבעל בינו לבינה כשר אע"פ שלכתחילה לא יתן לו אלא בפני עידי מסירה (יג) וכ"כ בשליח הובאה שלכתחילה נותנו לה בפני שנים עבר ונתנו לה בינו לבינה (יד) יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ואם מת הואיל והגט יוצא מתחת ידה מקויים בהותמיו ה"ז גט כשר ולמאי דכתבינן לעיל דאף באשה עצמה אם לא נמסר לה (טו) בפני עדים פסול א"כ הוא הדין נמי בשלוחה המקבל אותו ומיהו הא דבעינן שצריך שתביא שני עדים שנמסר לה בפניהם מיירי כשאין מכירין חתימת העדים החתומים על הגט (טז) אבל אם נתקיימו חתימת העדים שעל הגט אין צריך שתביא עדי מסירה בפנינו רק שיאמר השליה שקבלו בפני שנים ומתירין אותה על פי הגט שחתום בערים שאנו תולין שבא לידו כראוי כדפירשתי לעיל ובשליח הובאה והולכה כתב הרמב"ם שאין צריך לעשותו בעדים (יז) שאין מקום לעדים (יח) בשליחות זה אלא להודיע אמיתת הדבר לפיכך אם הודו

חרש הסכים הרא"ש לדעת ר"ת וכתב הרשב"א שכן דעת רבינו האי וכה"ג וכן דעת הרמב"ם בפרק ב' מהלכות גירושין שכתב המקדש קטנה על ידי אביה וכולי אביה מקבל גיטה ולא חילק וכשמתגרשה על ידי עצמה חילק בין מבחנת בין גיטה לדבר אחר לאם אינה מבחנת (ג):

ובכל היכא שיש לקטנה יד לקבל גיטה וכו' פשוט בפ"ק דמציעא (דף י):

כשהיא עושה שליח לקבלה צריכה לעשותו בפני שני עדים כו' גם זה בפרק התקבל (דף סג:) משנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע אפי' הם הראשונים והם האחרונים או א' מהראשונים וא' מהאחרונים ואחד מצטרף עמהם: **וכתב** בעל העיטור לקמן בסמוך גבי גט שליח הולכה משמע מדברי הרא"ש שהוא חולק על בעל העיטור (ה) שפירש הירושלמי שאמר ואין השליח משם השנים שהרי הוא בא במקום בעל משמע דכל היכא שבא במקום בעל דבר אינו עולה לעד ואם כן שליח קבלה שבא במקום האשה אינו עולה לעד אבל להרמב"ם דסבירא ליה דשליח הולכה עולה במקום עד אחד איפשר לומר דהוא הדין לשליח קבלה:

כתב הרמב"ם כד"א כשאבד או נקרע וכו' בפ"ז מהלכות גירושין וכתב ה"ה דנפקא ליה ממה שאמרו בפ' התקבל (סד.) מי נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמני' ואע"פ שהסוגיא נאמרה לרב חסדא דאמר גבי בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין השליש נאמן ופליג אדרב הונא דאמר בעל נאמן דעת רבינו כדעת ההלכות שפסקו כרב חסדא כמ"ש בפי"ב ואף רב הונא פירשו ז"ל שלא אמרו אלא כשהאיש והאשה בעיר אחת ומ"מ יש מי שפסק כרב הונא ולדבריהם כל שהבעל ואשתו בעיר אחת צריך השליח שיביא עדים שקיבלו ואף ע"פ שהוא קיים בידו ובתשובות להרי"ף מבואר כדברי רבינו עכ"ל וכדברי הרב המגיד משמע מדברי הרשב"א דכי פריך מדתנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים ואמאי ליהמניה לשליש לא פריך אלא לרב חסדא וא"כ כי שני מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה כלומר שכבר הגט קרוע האי שינוייא ליתיה אלא לרב חסדא אבל לרב הונא אפי' בדנפיק גיטא מתותי ידיה צריך שני כיתי עדים אבל הרא"ש כתב דכי פריך וליהמניה לשליש פריך גם לרב הונא דאמר בעל נאמן דמכל מקום מתני' איירי בגט שהוא ביד שליש ואין בעל מכחישו ולפי זה כי שני מי נפיק גיטא מתותי ידיה אפי' לרב הונא איתיה ואיפשר ד דהרמב"ם מפרש כדברי הרא"ש ודבריו הם כב"ע דכי נפיק גיטא מתותי ידיה שלם כל שאין הבעל מכחישו שליש נאמן אפילו לרב הונא: **ודע** שמה שכתב הרמב"ם שאם יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריכין עדים היינו דוקא עידי קבלה אבל לעולם צריך עידי אמירה וכן כתבו רש"י והתוספות בפרק התקבל וכן משמעות דברי הרמב"ם דבעידי קבלה דוקא הוא דאמר דאין צריך: **וכן** כתב בשליח הובאה וכו' גם זה בפ"ו אזלא לטעמיה שכתב בפ"א שאם עדים בין בשליח קבלה ובין בשליח הובאה חתומים על הגט אפילו נתנו לה בינו לבינה כשר בדיעבד ושליח קבלה שהוחזק בעדים שא"ל קבל לי גיטי ידו כיד האשה דמי וכל שיוצא מתחת ידו חתום בחותמיו אפילו נודע לנו שנמסר שלא בעדים כשר בדיעבד. ובסימן קל"ג נתבאר דעתו ודעת חולקים עליו וזהו שכתב רבינו. ולמאי דכתוב לעיל דאף באשה עצמה אם לא נמסר לה בפני עדים פסול וכו' ומה שכתב רבינו רק שיאמר השליח שקיבלו בפנינו שיעורו כך רק שיאמר השליח בפנינו שקיבלו:

ובשהיא עושה שליח לקבלה וכולי משנה שם סוף (דף ס"ג) וכתבו וא"ת מאי אפילו אדרבה הכי עדיף טפי דלא הוי חני דבר וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר דהיכי מתרמי שהיו בשעת אמירה ובשעת קבלה וכולי ועוד האריכו ע"ש בד"ה אפילו גם הרשב"א כתב שלשה ישובים בקושיא זו ע"ש:

כתב הרמב"ם בד"א כשאבד הגט או נקרע וכולי ברפ"ז מה"ג כ"כ והכי משמע במשנה שם דתני בה צריכה ב' כיתי עדים ב' יאמרו בפנינו אמרה וב' שיאמרו בפנינו קיבל וקרע וכולי אלמא דדוקא בקרעו בעינן ב' עדים על הקבלה והכי משמע בגמרא דמשני הא דצריכה ב' עדים על הקבלה היינו דוקא בקרעו דאעפ"י דהקרעים בידו בפנינו אין נקרא שליש דליהמניה אא"כ שהשליש בידו דמיגו אי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר נאמן נמי על אמירתו אבל זה שקרעו אין בידו למוסרו בידה כמו שפירש רש"י אבל בדלא קרעו אלא יוצא שלם מתחת יד השליח ואין הבעל מכחישו אף רב הונא מודה דהשליח נאמן ואין צריך עדים על הקבלה והתוספות כתבו וז"ל דהנך קרעים שבידו שמא מצאו באשפה דדוקא כשהגט שלם בידו דהימני' הבעל ומסרו לו נאמן עכ"ל וזאת היא דעת רבינו דלקמן בסעיף ל"ג פסק כרב הונא דהבעל נאמן כשמכחישו לשליח וכאן הביא דברי הרמב"ם דביוצא שלם מתחת יד שליח קבלה א"צ עדים על הקבלה אלא ודאי דהכא דקאמר הרמב"ם כשאין הבעל מכחישו אף רב הונא מודה דאין צריך עדים על הקבלה וכמ"ש הרא"ש להדיא לשם ועל זה נתכוון ב"י במ"ש וז"ל ואיפשר דהרמב"ם מפרש כהרא"ש ודבריו הם ככ"ע וכולי כלומר דדברי הרמב"ם הללו שהביא רבינו כאן דבלא נקרע אין צריך עדים על הקבלה אפשר לקיימם גם לשיטת הרא"ש דפסק כרב הונא דמודה כשאין הבעל מכחישו דהשליש נאמן כשיוצא שלם מתחת ידו אבל הרמב"ם גופיה פסק כרב חסדא דאפילו הבעל מכחישו השליש נאמן כמה שכתב להדיא בפרק י"ב ונראה דלהרא"ש ורבינו אע"ג דפוסקים כרב הונא אפ"ה בקרעו לא בעינן אלא שיעידו ב' עדים לפני ב"ד שבפנינו קבל וקרע אף על פי שאין מעידים שנתנו לו לגירושין דאף רב הונא מודה דהשליש נאמן כשאין הבעל מכחישו כדפי' וכתבו התוס' הא דקאמר בגמרא דצריכה ב' עדים על הקבלה משום דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי מיירי שאין עדים חתומים על הגט אבל אם עדים חתומים בו כשר אם ראוהו בידו שלם דמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדין וכולי וכמו שכתב רבינו בסמוך דלא בעינן עידי מסירה אלא כשאין מכירין חתימת העדים החתומים על הגט דחשבינן ליה כאילו אין עדים חתומים בו וכיון דאין השליש נאמן אלא מטעם מגו שהיה יכול למוסרו לאשה וכשאין מכירין העדים החתומים בו אפילו היה ביד האשה לא הוי גט בלא עידי מסירה וכמ"ש הרשב"א ולפ"ז הא דכתב הרמב"ם דכשהגט שלם ביד השליח א"צ עדים על הקבלה היינו דוקא כשמכירין חתימת העדים החתומים בו וע"ל בסימן קל"ג כתבתי דהאי פסול דקאמר רבינו לאו דוקא אלא ר"ל אינו גט גם כאן לשון פסול לאו דוקא הוא אלא אינו גט כלל:

ובשליח הובאה והולכה וכולי מבואר ברמב"ם רפ"ו דכשהבעל עושה שליח להוליך גט לאשתו זהו הנקרא שליח הולכה וכשהאשה שולחת שליח להביא לה גט מיד בעלה זהו הנקרא שליח הובאה ובשניהם אינה מתגרשת עד שמגיע גט לידה ועיין במ"ש ה"ה דמביא ראיה שאשה

(ב"ה) ומצאתי נוסחא שכתוב בה רק שיאמר השליח שקיבלו בפני שנים ומ"ש רבינו ומיהו הא דבעינן שצריך שני עדים שנמסר לה בפניהם מיירי כשאין מכירים חתימת העדים החתומים על הגט אבל אם נתקיים חתימת העדים החתומים על הגט א"צ שתביא עידי מסירה בפנינו יש לתמוה עליו שהרי בסי' קמ"ב גבי האשה עצמה מביאה את גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נחתם וכו' כתב שאם לא התנה עליה כך אינה צריכה לומר דבר כיון שגיטה יוצא מתחת ידה ועדים החתומים עליו ומתירים אותה להנשא אע"פ שאין מכירים חתימת העדים שעדים החתומים על הגט כמו שנחקרה עדותם בב"ד דמי כל זמן שאין מערער וכ"כ הרמ"ה עכ"ל ואעפ"י שכתבתי שם שהראב"ד והרשב"א חלוקים בדבר מ"מ כיון שרבינו לא כתב שם חילוק לא הוה ליה לכתוב כאן סתם בהיפך ואע"ג דהתם לענין שאינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אתמר והכא לענין להחזיקו שנמסר בעידי מסירה אתמר שטעם כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי עולה לכאן ולכאן. ועוד יש לדקדק עליו שאין לשונו מכוון שכתב ומיהו הא דבעינן שצריך שתביא שני עדים שנמסר לה בפניהם מיירי בשאין מכירים חתימת העדים וכו' והא לא נזכר לעיל שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם דהא לא איירי לעיל אלא בידוע שלא נמסר לה בעדים ולדעת החולקים על הרמב"ם פסול כשאין ידוע אם נמסר לה בעדים אם עדים חתומים בו מיהו שנמסר בעידי מסירה וכיון דלעיל לא הזכיר שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם היכי שייך לומר על זה ומיהו הא דבעי שצריך שתביא ב' עדים שנמסר לה בפניהם:

ובשליח הולכה והובאה כתב הרמב"ם בפ"ו ואין שליח הולכה והובאה צריך עדים וטעמו דכיון דנפיק גיטא מתותי ידיה בדין הוא שיהא נאמן דהא הימניה בעל וכן כתב הר"ן בקידושין ריש האומר: **ומ"ש** רבינו שאין מקום לעדים בשליחות זה וכו' הוא לשון הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות אישות לענין

דרכי משה

סי' תשפ"ט וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדוו"ה סימן ג' וע"ש: (ג) וכ"פ בהגה"מ דגיטין דף תרי"ז ובמרדכי פרק התקבל דף תקפ"ז כתב בשם ר"ת שעשה הלכה למעשה כדבריו ובהגהות שם וגדולי הדור לא סמכו על הוראתו והצריכו לה גט אחר כשהיה גדולה עכ"ל. כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ה ע"ב דכשמגרש קטנה ע"י אביה צריך לכתוב בגט בתך פלונית וע"ש אבל מהרא"י כתב בפסקיו סי' מ"ו דכותבין כמו בשאר גט המערער על זה הוי בחרם ר"ת שמוציא לעז על גיטין כו' וכ"כ מוהר"ם פדו"ה סי' ג' וע"ש ובסי' א' שם. וכב"י בש"ע שלו דיש ליתן ב' גיטין וכן נ"ל כי מהרא"י ומהר"ם לא ראו דברי ר"ן כמבואר בתשובותיהן. וכתב מהר"ם סימן א' דיש לגרש הקטנה בדעת אביה ואז אין צריך לשנות בנוסח הגט: (ד) ובהג"מ פ"ה דה"ה דיש לה ג"כ ד"א כמו גדולה: (ה) כתב המרדכי ריש התקבל בשם תשובת מוהר"ש אע"ג דצריכה עדים מ"מ הבעל יכול ליתן הגט לשליח אע"ג דלא ידע אי הוי שלוחה ולא חיישינן לב"ד טוען שישיאוה בלא עדים שעשאתו שליח לקבלה ומיהו משום חשש לעז יש להחמיר להצריך לברר שליחתן קודם נתינת הגט לידו עכ"ל הר"ם וע"ל בסימן

פרישה

(ח) צריכה לעשותו בפני שני עדים אע"ג דלעיל בסימן ל"ה כתב רבינו בשם הרא"ש בקידושין שאפי' האשה יכולה לעשות שליח בלא עדים היינו משום דיש לחלק בין גט שבא להתיר ובין קידושין שבאו לאסור: (ט) וצריך לקבל הגט בפני שנים היינו עידי מסירה: (י) מצטרף עם עד אחר הרא"ש חולק על זה במה שפירש הירושלמי שאמר שאין השליח משם שנים כמו שכתב רבינו בסמוך בית יוסף (סעיף י"ט): (יא) אבל אם יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריך עדים כו' כתב ב"י אבל מ"מ עדים שעשתה שליח קבלה בעינן אלא שאין צריך עדים שקיבלו בפניהן: (יב) אפי' נתנו הבעל בינו לבינה הרמב"ם לטעמיה אזיל דסבר עידי חתימה למודים כרתי בדיעבד (כמ"ש רבינו בסי' קל"ג): (יג) וכ"כ בשליח כו' רצה לומר שצריך ליתנו לה בפני שני עדים: (יד) יטלנו ממנה ויחזור הואיל ואפשר לתקן מתקן כלכתחילה: (טו) בפני עדים פסול ז"ל מ"ו האי פסול לאו דוקא אלא כלומר אינו גט וכדפרישית לעיל בסי' קל"ג עד כאן לשונו: (טז) אבל אם נתקיימו כו' והא דלעיל סימן קל"ג שאם גוף הדין לא כ"כ היינו משום דשם איירי שהעדי מתומה בפנינו אבל כאן איירי בשליח שהביא גט במקום אחר: (יז) שאין מקום לעדים ז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות דין ט"ו בעושה שליח לקדש לו אשה שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר לפיכך אם הודו השליש והמשלח אין צריך עדים כמו שליח הגט כו' עד בכל דבר שלוחו של אדם כמותו ואין צריך עדים ובפ"ו דהלכות גירושין כתב שם דשליח קבלה שעושה האשה צריך לעשותו בעדים ואמר כך כתב דשליח הולכה או הובאה אין צריך לעשותו בעדים (וכתב ב"י דהא דלרמב"ם אין שליח האיש צריך עדים דוקא כשמסר לה גט שמתומים עליו עדים אבל אם אין עדים מתומים בו וסלך השליח ומסרו לה בפני עדים ה"ז ספק מגורשת כמ"ש הרמב"ם סוף פ"ט כ"פ): (יח) בשליחות זה ר"ל לאפוקי שליחות של קבלה וכמ"ש רבינו לעיל סתם ומשנה היא בפרק התקבל

חדושי הגהות

ד ע' בב"ח שביאר היטב דברים אלו:

הודו השליח והמשלח אין צריך עדים אבל בירושלמי יש עשה שליח להוליך לה גט צריך להחזיקו בפני שנים ואין שליח (יט) משם השנים (כ) וא"א הרא"ש ז"ל הביאו לפסק הלכה [א] ופירש אותו אין השליח משם השנים (כא) שהרי הוא בא במקום הבעל עכ"ל ויראה מלשונו דאפי' במקום א' אינו עולה כיון שנתן טעם לדבר שהוא במקום הבעל ונ"ל שעולה במקום אחד שהירושלמי אינו אומר אלא שאינו במקום ב' (כב) אבל עולה במקום עד אחד הלכך נראה שעולה במקום אחד דהא קי"ל (קידושין מג.) אמר לשנים גרשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו הה"נ אמר לא' עולה במקום א' וא' מצטרף עמו (כג) וכן דייק לישנא דירושלמי דקאמר אינו עולה במקום שנים אבל במקום א' עולה וכן דקדק בעל העיטור לשון הירושלמי (כד) [ב] וכ"כ הרמב"ם ז"ל שהשליח הוא עד אחד הילכך נראה שהוא עד אחד והשני שחתום

שאשה יכולה לעשות שליח הובאה : **אבל** בירושלמי יש עשה להוליך לה גט צריך להחזיקו בפני שנים ואין השליח משם השנים וצריך השליח ליתנו לה בפני שנים ואין השליח משם השנים וא"א הרא"ש הביאו לפסק הלכה וכולי כך הוא הנוסחא בספרי רבינו המדוייקים ומבואר באשיר"י ר"פ השולח דעל מ"ש בירושלמי דהשליח צריך ליתנו לה בפני שנים קמפרש דהא דאין השליח משם השנים ה"ט שהרי הוא עומד במקום הבעל ועל כן השיג עליו רבינו מדקי"ל אמר לשנים גירשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו דלמה יגרע שליח אחד ואחר עמו שלא יהיו כשרים להעיד שניתן הגט לידה אעפ"י שאין שניהם שלוחים ועל זה הביא ראיה ממ"ש הרמב"ם פ"ג דאישות דמשוה שליח שהביא קידושין לאשה לשליח שהביא גט לאשה דשליח נעשה עד אלמא משמע מדבריו דבין בקידושין בין בגירושין השליח ואחר מצטרף עמו הן הן עדיו שניתנו הקידושין או הגט ליד האשה וא"צ שנים מלבד השליח :

ומ"ש רבינו עוד הלכך נראה שהוא עד אחד ועם השני שחתום בו עמו על השליחות סגי וצריך וכולי כצ"ל ונראה דכאן בפסק דכתב רבינו בסתם הלכך נראה שהוא עד א' אתא לומר דאף להחזיקו בשליחות דבעינן ב' עדים לפי שיטתו דהלכה כירושלמי ג"כ א"צ שנים אחרים אלא השליח עולה במקום אחד ואחר מצטרף עמו דלשון הירושלמי שאמר ואין השליח משם השנים לא ישתנה פירושו דבין ברישא ובין בסיפא ר"ל שאינו במקום שנים אבל עולה במקום אחד הלכך אפי' אם השני שחתם בו בכתב השליחות הוא עמו בלבד סגי והרב ב"י הבין שמ"ש רבינו מתחילה ויראה מלשונו דאפי' במקום א' אינו עולה וכו' ועד סופו לא קמיירי אלא היכא דבא להחזיקו לשליח בשליחותו ולכן תמה על רבינו היאך מביא ע"ז ראיה מדברי הרמב"ם שהלא הרמב"ם כתב דשליח הולכה אין צריך לעשותו בעדים . ועוד שדברי הרמב"ם בפרק ג' מפורשים דלא קאמר דהשליח הוא ע"א אלא בעושה שליח לקדש או לגרש דאין צריך שנים אחרים מלבד השליח אלא הן הן שלוחיו הן הן עדיו ואין ענין דין זה לדין החזקת השליח בשליחותו וכולי גרס לו זה חסרון הספר שלא היה כתוב לפניו בבא זו דאיתא בירושלמי וצריך השליח ליתנו בפני שנים ואין השליח משם השנים שהביאו הרא"ש ועל בבא זו סובבין דברי רבינו בתחילה שכתב ויראה דאפילו במקום א' אינו עולה דכיון דהשליח הוא במקום בעל ליתן גט לאשה הו"ל בעל דבר ואינו נאמן על עצמו להעיד שנתן גט לאשה וכדפרישית אלא דסוף דברי רבינו בפסק חוזרים גם על דין החזקת שליח בשליחותו דעפ"י זה יבואו דברי רבינו על נכון במה שהביא ראיה ממ"ש הרמב"ם בעושה שליח לגרש אשהו דעולה במקום אחד מיהו איכא לתמוה טובא על השגת רבינו אדברי הרא"ש דנראה עיקר פשט לשון ואין השליח משם השנים היינו דאינו מכלל השנים כל עיקר דאפילו במקום אחד אינו עולה ותו דאי איתא דעולה במקום אחד אלא שאינו עולה במקום שנים לא היה צ"ל ואין השליח משם השנים דפשיטא היא דמאחר שאמר תחילה דצריך ליתנו לה בפני שנים אלמא דשנים בעינן אין השליח שהוא אחד עולה לבדו במקום שנים וכן ברישא דצריך להחזיקו בפני שנים בודאי בשנים מלבד השליח קאמר דצריך להחזיקו לשליח בפני שנים ואין השליח מכלל השנים ודכוותה בסיפא צריך השליח ליתנו לה לאשה בפני שנים ואין השליח מכלל השנים אלא צריך שנים בלא השליח דלהכי איצטריך הך בבא דאין השליח מכלל השנים לאורויי דאינו כלל מכלל השנים דאף במקום אחד אינו עולה לפי שהוא במקום הבעל וכיון שהוא במקום הבעל החמירו חכמים דצריך ב' עדים אחרים ואינו דומה לשנים שלוחים שהן עדיו דכיון דהן שנים מוכח טובא שהן עדיו ולא אתו למיטעי מה שאין כן בשליח אחד שהוא במקום הבעל דאתו למיטעי ולמימר דבעל יכול ליתן גט בפני עד אחד הלכך בעינן ב' אחרים ודברי הרא"ש מיושרים ופירושו ברור ופשוט בירושלמי וכך הוא פסק הלכה וכ"פ הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה שפסק כך ע"פ אותו ירושלמי דצריך ליתן לה בפני שנים ומשמע שאין השליח עולה משם השנים כלל ואפילו במקום א' אינו עולה ואין לזוז כלל מדברי הרא"ש והרמב"ם שהביאו הירושלמי לפסק הלכה ושיתן השליח הגט לאשה בפני שנים אחרים מלבד השליח וחלילה להקל בדברי רבינו גם במה שמיקל הרמב"ם שאין שליח הולכה והובאה צריך עדים וטעמו דלא הזכירו במשנה ובגמרא שצריך ב' כיתי עדים אלא בשליח קבלה בפרק התקבל אלמא שא"צ עדים בשליח הולכה והובאה והך ירושלמי דמצריך שנים להחזיקו בשליח איירי במקום שצריך להתקיים בחותמיו כמו שפירש הרשב"א ומביאו ב"י לא קי"ל הכי אלא צריך להחזיקו בפני שנים אחרים מלבד השליח כפשט הירושלמי מיהו כבר כתב הרא"ש ריש גיטין דאעפ"י שצריך לעשותו שליח בעדים מ"מ נאמן השליח לומר שהבעל עשאו שליח בעדים וא"צ לקיים כתב השליחות וכמ"ש ב"י ודלא כה"ר ירוחם בשם התוס' דהירושלמי לא קאמר אלא לכתחלה צריך לעשותו בפני ב' אבל בדיעבד אפילו בינו לבינו סגי כשהודו השליח והמשלח והיינו כדעת הרמב"ם גם לא כמה שכתב רבינו בסמוך דהסיא ירושלמי דוקא בא"י שא"ל לומר בפ"נ ובפ"נ אבל בח"ל כי היכי דנאמן בקיום הגט נאמן לומר שליח כראוי אני אלא אין חילוק דאף בח"ל נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים או שעשאו שליח כראוי וכמ"ש רבינו בשם הרמב"ם בסימן קמ"ב . ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ה דין עשירי מיהו נוהגים להצריך הרשאה ועדים על הרשאה שנעשה שליח וגם מצריכין דיני קיום שמקיימין חתימת עדים שחתמו על ההרשאה :

ומ"ש

לענין קידושין . ועיין בתשובת הריב"ש שאכתוב בסי' זה : **ודע** דהא להרמב"ם אין שליח האיש צריך עדים דוקא כשמסר לו גט שחתומים עליו עדים אבל אין עדים חתומים בו והלך השליח ומסרו לה בפני עדים הרי זו ספק מגורשת וכמבואר בדברי הרמב"ם סוף פ"ט מהלכות גירושין וכתב הגהות מיימונית בפ"ג מהלכות אישות ואם המשלח כופר אחר נתינת הגט והקידושין הו"ל ספיקא ואזלינן לחומרא שהרי יצא שליחותו מתחת ידו ולראבי"ה נראה שאין קידושין כלל כדאמרינן התם מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה עכ"ל : אבל בירושלמי יש עשה וכו' בפרק השולח והרשב"א בריש השולח פירש שבמקום שצריך להתקיים בחותמיו עסקינן שצריך ליתנו לה בפני שנים והוא כדי שיהיו ב"ד ויתקיים בפניהם ואיצטריך לאשמועי' דאע"ג דבעידי קיום שטרות דעלמא בעינן שנים ובגט השליח עולה משום שניה לענין דייני קיום אינו כן אלא לעניין דייני קיום אין השליח עולה משום שנים אלא שנים מלבד השליח בעי' אבל כל היכא שאינו צריך ליתנו לה אלא בפני שנים לבד או ודאי שליח עולה משום ב' דהא לכולהו עלמא שליח נעשה עד כדאי' בריש מכילתין (ה:) ומ"ש וא"א ז"ל הביאו לפסק הלכה וכו' בריש פ' הנזכר ואע"ג דס"ל להרא"ש דכל שנאמן השליח לומר בפ"נ וכו' נאמן ג"כ לומר שהבעל עשאו שליח ואין צריך לא שטר ולא עדים וכמו"ש בפסקים בריש גיטין ובתשובה כלל מ"ה סימן י' וכתבו רבינו בסימן שלאחר זה וגם בסימן זה כתב כן משם הרי"ף מ"מ ס"ל שצריך לעשותו בעדים ונאמנות השליח הוא לומר שעשאו הבעל שליח בעדים (ו) אבל אומר שעשאו הבעל שליח בינו לבינה לאו כלום היא כדאמרי' בירושלמי וכן משמע מדברי רבינו בסימן שאחר זה שכתב וכמו שאין צריך לקיים עידי הגט כשאומר בפ"נ ובפ"נ כך אין צריך לקיים עידי השליחות וכו' אלא נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים וכתב עוד שם או אפי' אין לו שם שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח כראוי נאמן וכראוי היינו לומר שעשאו שליח בעדים והכי נמי משמע ממה שכתבו הגהות מיימון פ"ה בשם סמ"ק וז"ל דין שליח להולכה בעדים אך אין צריך להביא לא עדים ולא שטר שהבעל עשאו שליח להולכה וכן כתוב בסמ"ג בשם ר"י וז"ל אמת הדבר שאין שליח להולכה המביא גט לאשה צריך לא חתימת ב"ד ולא חתימת עדים להודיע שעשאו הבעל שליח להולכה שהרי גט שבידו מוכיח אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים עכ"ל אבל רבי' ירוחם כתב בח"ג וז"ל וכתבו בתוס' דכמו שנאמן לומר בפ"נ ובפ"נ ואינו מועיל אח"כ ערעור הבעל לומר מזוייף הוא כך נאמן לומר עשאני שליח ואין צריך עדים לשליחות אפי' כופר הבעל שלא עשאו שליח ומ"מ מוכח מן הירושלמי דלכתחילה צריך להחזיקו בפני עדים כלומר לעשותו שליח בפני שנים ואחר כך כתב הירושלמי ופירשו שאין השליח ממנין העדים וכדברי הרא"ש ז"ל ותימה הוא שמפרש לשון צריך שר"ל לכתחילה ודע שבקצת ספרי רבינו יש כאן חסרון הניכר והא לך הגירסא האמיתית ונ"ל שעולה במקום אחד שהירושלמי אינו אומר אלא שאינו במקום שנים אבל עולה במקום עד אחד הלכך נראה שעולה במקום אחד דהא קי"ל אמר לשנים גירשו את אשתי הן הן שלוחיו הן הן עידיו הה"נ אמר לאחד עולה במקום אחד ואחר מצטרף עמו וכן דקדק בעל העיטור לשון הירושלמי וכ"כ הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד והשני שחתם עמו על השליחות צריך שיתקיים חתימתו קודם שיתן השליח גט לאשה ע"כ : **ומ"ש** וכן כתב הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד דברי תימה הם דלפי זה הרמב"ם דבריו סותרים את דבריו שהרי כתב ששליח הולכה א"צ לעשותו בעדים והיאך יכתוב שהשליח הוא עד אחד דמשמע שצריך עדים וכיון דלפי דעת רבינו דברי הרמב"ם סתורים תניחה וביה לא הו"ל להביא ראיה מהם אדרבה היה לו לתמוה עליו לפום מאי דסבר איהו ביה אבל לפי האמת דברי הרמב"ם ישרים ונכוחים בלא סתירה כלל דלעולם סבר דשליח הולכה א"צ לעשותו בעדים . ומ"ש שהשליח הוא עד אחד לאו להחזיק השליח בשליחותו הוא אלא לענין עושה שנים שלוחים לקדש או לגרש אשה והלכו וקדשו אותה או גרשוה בינו לבינה ה"ז מקודשת או מגורשת ואינם צריכים לקדשה או לגרשה בפני עדים אחרים דהן הן שלוחיו הן הן עידיו וכן דבריו מפורשים בפ"ג מה' אישות וזו מסקנא דגמרא היא בפרק האיש מקדש וגם הרא"ש כתבה שם ומה ענין דין זה לדין החזקת השליח בשליחותו דהוי כנוגע בדבר שהרי הוא מעיד על עצמו ונראה שלזה נתכוין הרא"ש שכתב שהרי הוא בא במקום הבעל כלו' והו"ל בעל

דבר

דרכי משה

בסימן זה שצריך הרשאה : (ו) וכן הוא במרדכי ריש התקבל ובסדר גיטין שלנו פסק דאנו נוהגין שצריך הרשאה ועדים על הרשאה שנתמנה שליח :

דרישה

סי' קמא [א] ופירש אותו אין השליח משם השנים כו' [illegible]

פרישה

[illegible]

שחתום עמו על השליחות (כה) צריך שיתקיים חתימתו קודם שיתן השליח גט לאשה בד"א בא"י אבל בחוצה לארץ (כו) [ג] א"צ כדלקמן : כתב א"א הרא"ש ז"ל בין שליח האשה בין שליח האיש אין צריך שישמעו מפיהם שממנים אותו שליח לפיכך בין האיש בין האשה יכולים לעשות בפני עדים שליח העומד במקום אחד והעדים כותבין וחותמין שמינה לפלוני שליח : בעל שעשה שליח להולכה צריך שיאמר לו תן גט זה לאשתי או שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו גט ויתנו לאשתו או לשון שמשמעו שיגרשנה כמו גרשוה (כז) או שלחוה או שבקוה או תרכוה או כתבו אגרת ותנו לה אבל אם אמר פטרוה פרנסוה עשו לה כדת עשו לה (כח) כנימוס עשו לה כראוי אין כלום ואם כתבו ונתנו לה אינו כלום אמר להם (כט) עזבוה הוציאו' התירוה הניחוה הועילו לה ה"ז ספק אם משמעות מלות אלו הוא לשון גירושין או לשון דבר אחר לפיכך לא יכתבו ויתנו ואם כתבו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת אבל אמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו יכתבו ויתנוהו לידו אבל לא יתנוהו לידה שלא עשאם שלוחים אלא לכתוב ולא לגרש בד"א בבריא אבל בחולה לאחר ג' ימים או תוך ג' ימים ונתחזק עליו החולי אע"פ שלא אמר אלא כתבו כותבין ונותנין שדעתו לומר תנו אלא שהוא בהול מחמת החולי וכן הדין ביוצא בשיירא ומפרש בים וביוצא בקולר (ל) בין על עסקי ממון בין על עסקי נפשות שנותנין אע"פ שלא אמר אלא כתבו : בריא שאמר כתבו וכתבו ונתנו לה ואח"כ המית את עצמו כגון שעלה לגג ונפל ומת ה"ז גט שדעתו לומר
תנו

דבר ואינו נאמן על עצמו ה

כתב א"א ז"ל בין שליח האיש בין שליח האשה אין צריך שישמעו מפיהם וכו' בס"פ התקבל וכן כתבו הרשב"א והר"ן בפ' כנזכר בשם הרמב"ן ובה"ג ז"ל : (ב"ה) ובגמרא פרק כל הגט (ל.) פשטינן דמצי משוי שליח שלא בפניו וכתבו הרמב"ם בפ"ז וכתב ה"ה בשם בה"ג דאפי' שליח קבלה מצי משוי שליח שלא בפניו ושכן הוא דעת הרמב"ם :

בעל שעשה שליח להולכה וכו' או לשון שמשמעו שיגרשנה כמו גרשוה או שלחוה וכו' עד אינו כלום משנה פ' התקבל (דף סה:) ומשמע מדברי רש"י דכי תנן לא אמר כלום היינו לומר שאין כותבין גט על פי אותם הדברים אבל אם כתבו ונתנו לה ה"ז ספק מגורשת דהנך לישני משמעם נמי לגט כמו לדברי' אחרים אבל הרמב"ם כתב שאם כתבו ונתנו לה הרי זה גט בטל והם הם דברי רבינו ובגמרא מפליג ר' נתן בין פטרוה לפטרוה כלומר בין פ"א בחירק או בפתח א"נ בין פ"א בדגש או ברפי ותנא דידן דבר ארץ ישראל לא מפליג בהכי ואע"ג דאנן בתר בני בבל גרירן השמיטוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם משום דבלשון קדש ליכא פלוגתא בינייהו ואנן השתא לא משתעינן בלשון ארמי הרי אנו לענין זה כבני ארץ ישראל :

אמר להם עזבוה הוציאוה וכו' שם בפרק התקבל בעיא ולא איפשיטא : **אבל** אמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו וכו' בד"א בבריא אבל בחולה וכו' ג"ז שם בפ' התקבל משנה בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לומר אף היוצא בשיירא והמפרש בים ר' שמעון שזורי אומר אף המסוכן וכתבו הרי"ף והרא"ש והלכה כרבי שמעון שזורי כדאיתא בפרק בהמה המקשה (עה:) וכן פסק הרמב"ם בפ"ב ופירש"י יכתבו ויתנו דאגב פחדיה עביד ולא פירש וביוצא בקולר כתב הרמב"ם דאפי' ביוצא על עסקי ממון וכתבו הרא"ש והרשב"א דהכי איתא בירושלמי ולא סוף דבר י בקולר של סעה אלא אפי' בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ויוצא בשיירא פירש"י למדברות ומשמע מדבריו שאם אינו יוצא למדברות אלא הולך מעיר לעיר שלא בדרך המדבר לא טריד . והמסוכן פירש"י חולה והרמב"ם בפ"ב כתב שהוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד וכתב הר"ן דהכי איתא בירושלמי והרא"ש כתב לשון הירושלמי מה בין חולה למסוכן חולה בדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסים לו מיד הרחוקים לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסים מיד משמע מהכא דחולה אחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי ביום ראשון שוה וזהו שכתב רבינו אבל בחולה לאחר ג' ימים או תוך שלשה ימים ונתחזק עליו החולי (ז) : **בריא** שאמר כתבו וכתבו ונתנו לה וכו' ג"ז משנה בפרק התקבל (דף סו:) בריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה מעשה בבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו נפל הרי זה גט ואם דחפו הרוח אינו גט ובגמרא (שם) מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחלתו ה"ז גט ומעשה בבריא נמי שאמר כתבו גט לאשתי וכו' וכתב הר"ן דרשב"ג לאו לאיפלוגי אתא ופשוט הוא ובתוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה רשב"ג אומר אם מעצמו נפל הרי זה גט וכו' וכתבו הרשב"א והרא"ש והרמב"ם בפ"ב משמע דמפרש למתני' בשכתבו קודם שנפל ואיפשר דמתניתין כללא קתני דכל שנפל מעצמו הו"ל כאומר כתבו ותנו ואם כתבו ונתנו קודם שנפל ה"ז גט ואם לא כתבו עד שנפל כותבין ונותנין אחר נפילה כל זמן שיש בו נשמה :
ספק

ומ"ש וצריך שיקיים חתימתו קודם שיתן השליח גט לאשה תימה אמאי לא מהני קיום לאחר חתימת הגט והכי מוכחא כולה סוגיא דגיטין דמקיימין החתימות אחר נתינת הגט כגון בנשתתק דלקמן בסימן קמ"ב ונראה דהאי וצריך שיקיים וכולי שכתב רבינו אינו אלא לכתחילה משום חשש לעז שיאמרו שהשיאוה בלא קיום עידי שליחות וכ"כ המרדכי ר"פ התקבל על שם מוהר"ם גבי שליח לקבלה שיש להחמיר להצריך לברר שליחותו בעדים קודם נתינת הגט מיד הבעל לשליח משום חשש לעז ומשם למד רבינו דה"ה נמי דצריך להחמיר גבי שליח לקבלה :

בד"א בא"י וכולי נראה דרבינו כתב כך ע"פ דברי הרא"ש בריש גיטין דנ"ל דהאמינוהו כשאומר בפ"נ ובפ"נ נאמן נמי לומר שהבעל עשאו שליח וא"צ לקיים כתב השליחות וממילא משמע דבא"י דלא האמינוהו לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דעדים מצויין לקיימו גם כן אינו נאמן לומר שהבעל עשאו שליח אלא צריך לקיים כתב השליחות ולכן אמר רבינו בד"א דצריך לקיים כתב השליחות בא"י אבל בח"ל א"צ מיהו משמע דרבינו חזר בו בסימן קמ"ב ומסקנתו כהרמ"ה דאף בא"י נאמן שהבעל עשאו שליח בעדים וכמ"ש בסמוך סוף ס"י :

כתב א"א הרא"ש בין שליח האשה וכולי כלומר אעפ"י דכשהבעל מצוה לסופר לכתוב גט ולעדים לחתום אין כותבין וחותמין עד שישמעו קולו כדלעיל בסימן ק"כ אפ"ה גבי מינוי שליחות א"צ שישמעו קולו כמו שנתבאר לשם הטעם :

בעל שעשה שליח להולכה וכולי משנה שם (דף פ"ה) וכתב ב"י דמשמע מפירש"י דכי תנן לא אמר כלום היינו משום דלא ידעינן אי צורכי גט הוא שלא תהא זקוקה ליבם או צורכי מלבוש וכסות הוא וא"כ לפ"ז אם כתב ונתנו לה ה"ז ספק מגורשת אבל הרמב"ם כתב דהגט בטל וכך הוא דעת רבינו שאמר אינו כלום ואם כתבו ונתנו לה אינו כלום דאתא לאורויי דאף אם כתבו ונתנו לה אינה ספק מגורשת אלא ודאי אינו כלום ואפשר דאף רש"י דעתו כך דכיון דהנך לישני נמי משמע לדברים אחרים בודאי דנתכוין לדברים אחרים דאי נתכוין לגט היה מפרש דבריו אבל עזבוה וכו' כיון דבגמרא בעיא דלא איפשיטא הוא הויא ספק מגורשת וע"ש בפירוש רש"י דקא יהיב טעמא להני לשונות דהוי גט ודלא הוי גט : **בריא** שאמר כתבו וכו' משנה שם (דף סו) ומפרש בגמרא דאם מעצמו נפל הרי זה גט משום דדעתו מתחילה היה לכך וסופו הוכיח על תחלתו והוה ליה כמפרש ליס ומסוכן ונראה דאף לרבנן פרק יש נוחלין (דף קלה) דלא אמרינן הוכיח סופו על תחלתו וכך הוא דעת הרא"ש כמ"ש בח"מ סוף סימן רמ"ה וכן להרמב"ם בפ"ד דה' זכייה דפסק דספק הוי מ"מ הכא כ"ע מודה דאמרינן הוכיח סופו על תחלתו דכיון דאמר בריש' כתבו איכא קצת הוכחה בתחילה ונפילתו גילויי מילתא בעלמא הוא דהאי דאמר בריש' כתבו ע"מ ליתן קאמר וה"א בגמרא פ"ב דחולין (דף לט) וכ"כ הרשב"א להדיא (דף לד) בד"ה רשב"ג ועיין בי"ד סי' ד' וכמ"ש לשם . ומ"ש ספק אם הרוח דחפו או מעצמו נפל כתב הרמב"ם שהוא ספק גט והראב"ד השיג עליו וכולי וכ"כ הרא"ש אלא שלא כתב והראב"ד השיג עליו אלא כתב והראב"ד הגיה עליו וכולי ואפשר לפרש שהראב"ד לא בא לחלוק אלא להגיה דזה הספק להקל הוא כחד צד לדעת ירושלמי דהיינו באם מיד נפל ה"ז גט וא"כ מ"ש
הרמב"ם

דרכי משה

(ז) אמנם במרדכי סוף התקבל ע"א מסתפק בדבר אי דינו שוה לחולה אחר ג' וכתב הר"ן ד' תקפ"ו שם דכל מצוה מחמת מיתה דינו כמסוכן :
אמנם

פרישה

דעולה במקום אחד ואף שצריך לומר שהרמב"ם לא סבירא ליה כהירושלמי מדלא הצריך להחזיקו בעדים מ"מ מביא שפיר ראיה מדבריו דסבירא ליה כוותיה בהאי דינא ולאפוקי מסברת הרא"ש (והא דלא סבירא ליה הרמב"ם כהירושלמי שלהחזיקו בפני שנים היינו טעמא כמו שכתב הה"מ וב"י ראייתו מגמ' פרק האומר והיותר נראה שלא היה גורס בירושלמי האי בבא דצריך להחזיקו בפני שנים וגם בירושלמי שבידינו ד' מ"ה ע"ג אינו ע"ש (וממילא מסיפא דירושלמי נשמע לרישא דכמו דפי' ואין השליח משם הב' דסיפא ר"ל כא במקום אחד עולה כדאמרינן בשנים הן הן שלוחיו הן הן עדיו ה"ה בא' עם צירוף אחר וכמ"ש הרמב"ם כן נפרש גם כן הרישא דצריך להחזיקו בשנים ואין השליח משם הב' דר"ל הא במקום א' עולה ואף שהוא דחוק לפרש כן וכמ"ש לעיל דהא אשליח קאי וקאמר דצריך להחזיקו בפני ב' ובזה המה מחולקים הרא"ש ורבינו דהרא"ש ס"ל כמו דרישא מסתבר לומר דבעינן ב' זולתו וכמ"ש לעיל בשם מ"ו ה"ה סיפא נמי פירוש הכי ומחלק בין עושה ב' שלוחים לעושה שליח אחד וכמ"ש בדרישה ורבינו ס"ל איפכא דכמו שסיפא מיירי בעולה במקום אחד גם כן פירוש דהרישא ולא כמו שהבין ב"י דברי רבינו שמיירי בעשאו שליח להולכה להחזיקו בשליחותו ועיין בדרישה : (כה) צריך שתתקיים חתימתו אבל השליח א"צ לקיים חתימתו שהרי הוא עומד לפנינו : (כו) אין צריך כדלקמן בריש סי' קמ"ב ועיין בדרישה : (שיאמר תן גט לאשתי פירוש צריך לומר לשון גט ושהוא יתן כ"פ) : (כז) או שלחוה כו' לישנא דקרא אמר האי גברא ושלחה מביתו וכן הני לישנא דגט נינהו ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין אבל פטרוה דלמא פטרוה מן החובות וכן פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא ולא ידעינן איזה צרכיה (אי צרכי הגט שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש וכסות עשו לה כדת לא ידעינן אי דת גט או דת מזון וכסות וכן איתך כ"פ) : (כח) כנימוס פירוש כחוק ולא ידעינן איזה . (אינו כלום בהגהות רמ"פ כתב ז"ל נלע"ד שצ"ל ספק מגורשת וכ"כ הרמב"ם פרק שני דגירושין כ"פ) : (כט) עזבוה הוציאוה הניחוה התירוה קצת משמעות לשון הגט הן הוציאוה לשון ויצאה מביתו עזבוה לשון אגרת שיבוקין התירוה לשון הרי את מותרת לכל אדם א"ד התרת סגורה רש"י : (ל) בין על עסקי ממון שכל שיוצא בקולר בחזקת סכנה הוא רשב"א :
שהוא

דרישה

אם המשלח מודה לדברי השליח א"צ שום עדות וכמ"ש הרמב"ם לעיל אם הודו השליח והמשלח א"צ עדים וק"ל כ"פ) עכ"ל . וקשה על דברי ב"י שכתב שדברי הרא"ש ורבינו הם דוקא בהחזיק השליח בשליחותו והא הרא"ש אמר עיקר דברין בריש פרק השולח על שהשליח צריך ליתנו לה הגט בפני שנים וה"ה נמי כל דברי רבינו נמי איירי בהכי דהא קאי על דברי הרא"ש וע"ק דלפי דבריו משמע היכא שהבעל החזיקו בשליחותו גם הרא"ש מודה שהשליח הוא ע"א לנתינת הגט כמו שסבר הרמב"ם וזה אינו דהא הרא"ש אמר שם עיקר דינו היכא שנתן השליח גט לאשה וע"ז מסיק שם בטעם דהרי הוא עומד במקום הבעל ור"ל כמו שהבעל כשנותן הגט מידו ליד האשה צריך שני עידי מסירה כן צריך ג"כ השליח במסירת הגט ליד האשה ולא כמו שפירשו הב"י דמ"ש הרי הוא עומד במקום הבעל קאי כשעשאוהו שליח דאז הוא בעל דבר וז"א גם הבית יוסף בעצמו פירשו לעיל בד"ה וכתב ב"ה כו' דמה שכתב הרא"ש דהרי הוא עומד במקום הבעל דרצה לומר במקום האיש ע"ש . ונראה דגם כאן לא בא הבית יוסף לומר אלא שגם זה בכלל דברי הרא"ש והוא טעם לשני הבבות הנ"ל . אבל א"ל שגירסת הבית יוסף שלא היה גורס בהירושלמי כי אם צריך להחזיקו בפני שנים גרס לו זה דהא הרא"ש קאי בהדיא שיצריך ליתנו לה בפני שנים וכמו שכתב בית יוסף גם כן בד"ה וכתב בעל העיטור וכמו שכתבתי לכן נראה דדברי רבינו איירי כשהשליח נותן הגט לאשה כמו שכתבתי בפרישה ולק"מ דהשתא מביא שפיר ראייה מדברי הרמב"ם . ואין להקשות דברי הרא"ש אהדדי דבפרק האיש מקדש סבר דאמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו ובריש פרק השולח סבר דאין השליח עד אחד דיש לומר דסבירא ליה דדוקא היכא שעושה שנים לשלוחים בהא אמרינן הן הן שלוחיו הן הן עדיו אבל היכא שהשליח הוא ביחידי סבר הרא"ש דאין הוא עד אחד לצרף עם אחר אבל הרמב"ם אין מחלק בזה וסבר כמו שב' נעשים שלוחים ה"ה אחד ועל זה מביא ראייה מהרמב"ם לאפוקי מסברת הרא"ש וק"ל ועיין בפרישה מה שכתבתי בשם מ"ו ליישב הירושלמי לסברת הרא"ש ועק"ש שביארתי בע"א וזהו יותר נכון בעיני : [ג] אין צריך כדלקמן בריש סימן רמ"ב כתב וז"ל וכמו שאין צריך לקיים עדי הגט כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם כך אין צריך לקיים עדי השליחות אלא נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים אעפ"י שאין מכירין עידי השליחות או אפילו שאין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח כראוי נאמן עכ"ל הרי שכתב שבחוצה לארץ שצריך לומר בפני נכתב ובפ"נ אין צריך להתקיים החתימות וממילא נשמע בארץ ישראל דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם צריך לקיים ואעפ"י שמסיק רבינו שם וזה לשונו והרמ"ס כתב כו' צריך לומר אף שסבירא רבינו לדברי הרמ"ס לבסוף לא סבירא ליה כוותיה מדמחולק כאן בין ארץ ישראל לחוצה לארץ גם בס"ס וזה כתב רבינו תשובת הרא"ש שכתב שם וזה לשונו אם יש עדים שמעון בנה היה שליח של הבעלים כו' משמע דצריך
דוקא

חדושי הגהות

א אמר הב"י סוף אי בעידי מסירה מיירי צ"ל שאין בגט ש"פ א"כ יש בו ש"פ אלא שאין האשה כופרת בקבלת הגט לדעת קצת פוסקים אבל אם יש בגט שוה פרוטה והאשה כופרת בקבלת ה"ש או אפי' האשה מודה לדעת קצת פוסקים אין שליח נעשה עד דלפי שצריך לישבע נוגע בעדות הוא וכדאיפסקא הלכתא בקידושין שם והשתא דתיקון רבנן היסת אין שליח נעשה ע"א ואי בעידי חתימה איירי אפי' שיש בגט ש"פ והיא כופרת בקבלת הגט שליח נעשה עד ודוקא בששנים הביאו את הגט שא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ או אפי' שליח שלא ראה כתיבת הגט וחתימתו שצריך הגט להתקיים בחותמיו אבל בשליח שצ"ל בפ"נ ובפ"נ אין שליח נעשה עד משום דהוי נוגע בעדות כמו שיתבאר בסימן קמ"ב (כה"ג) : ו פירוש מסגרת שסוגרין
בו

תנו אלא שהיה בהול אבל אם עלה ודחפו הרוח ונפל ומת אינו גט ספק אם הרוח דחפו או מעצמו נפל כתב הרמב"ם שהוא ספק גט עד שיודעים בודאי שהרוח דחפו והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט והכי איתא בירושל' וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכן מי שהוא מושלך בבור ואומר כל השומע קולי (ט) יכתוב גט לאשתי ופירש שמו ושם אשתו ושם עירו ושם עירה יכתבו ויתנו אע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו (לא) שזהו שעת הסכנה שכותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין וכגון דחזו ליה (לב) בבואה דבבואה הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא ואין כותבין וה"מ במושלך (לג) בבור או בשדה במקום ששדים מצויים אבל אדם שאומר (לד) בלילה כתבו גט לאשתי לא חיישינן שמא שד הוא וכותבים ונותנים אע"ג דלא חזו ליה בבואה דבבואה (לה) כתב הרמב"ן שאם היו שם ג' ואומר (לו) כל השומע קולי וכולי אחד כותב ושנים חותמים ואין צריך במעמד כולם אע"פ שאמר כל השומע שלא כיון לרבות בעלים אלא (לז) ליתן רשות לכל שנים איזה שירצה רשאי היו רבים עומדים ביחד ואמר הוליכו גט לאשתי איזה מהם שירצה יוליך אותו בשביל כולם

הרמב"ם דה"ז ספק גט אינו אלא היכא דלא ידעינן אם מיד נפל אבל בודאי דמיד נפל אעפ"י שהוא ספק אלינן דמעצמו נפל והוי גט כיון דאיכא הוכחה מתחילה דאמר כתובו כדפי' בסמוך וז"ל הירושלמי ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהו נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט והוא על אתר לאו ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט פי' פשטינן דספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט דכי היכי דאם נפל מיד ג"כ ספק הוא ואפ"ה הוי גט דרגלים לדבר כיון דמתוך בוריו אמר כתובו דהיה רוצה להפיל את עצמו ה"נ בספק נפל מעצמו ספק הרוח דחפתו אעפ"י שלא נפל מיד כל שאינו לאחר זמן נמי הוי גט ודוקא לאחר זמן מרובה לא הוי גט כיון דליכא רגלים לדבר ומ"ש ב"י לפרש בירוש' דה"ק והוא על אתר על כרחך בדמספקא לן אי מעצמו נפל דאי בידעינן שמעצמו נפל מאי איריא על אתר וכו' נלפע"ד דליתיה ואין להאריך בזה: **וכן** מי שהוא מושלך בבור וכולי משנה שם (דף סו) וכתבו התוס' שמא דוקא באומר כל השומע קולי דיחודי יחדיה לאותו ששומע קולו והוי שלוחו אבל אם אמר כל הרוצה לכתוב גט לאשתו יכתוב לא הוי שלוחו כיון דלא יחדיה ע"ש. ומ"ש וכגון דחזו ליה בבואה דבבואה וכו' שם בגמרא ולעיל בסימן י"ז ס"ה הארכתי בדין זה בס"ד ע"ש: כתב רמב"ן שאם היו שם ג' וכולי פי' אעפ"י דאמר כל לא הוי כאומר כולכם כתובו וצריך לכתוב במעמד כולכם כמו שנתבאר בסימן ק"כ וכ"כ ב"י ופשוט הוא. במקצת ספרי רבינו חסר כאן בבא שלימה וכן מי שהורה וכולי ובסוף סימן קכ"א כתבו ג"כ רבינו ע"ש: **היו** רבים עומדים ביחד וכולי בס"פ התקבל ת"ר אמר לעשרה כתבו גט ותנו לאשתי אחד כותב על ידי כולם כולכם כתובו אחד כותב במעמד כולם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך ע"י כולם כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם ולעיל בסימן ק"ך סעיף ז' גבי דיני כתיבת הגט הביא רבינו רישא דברייתא כאן גבי דיני הולכת הגט כתב סיפא דברייתא והך בבא דאם אמר שנים מכם יוליכוהו יוליכו שנים אפי' היה בכללם אב ובנו וכולי ואיתא בגמרא גבי דין כתיבה בעובדא דההוא גברא דעל לבי כנישתא וכולי דאסיקנא אמר רבה הילכתא משוי איניש ברא שליחא במקום אבא והקשה ב"י דאמאי שינה רבינו וכתב מעשה זה כאן לענין הולכה ולא כתב לעיל בסימן ק"ך לענין כתיבה כדאיתא בגמרא וע"ק דבעשאם שלוחים לכתוב ודאי צריך שהאב או הבן יצטרפו עם העד האחר דאב ובנו פסולין להעיד ביחד אבל אם עשאן שלוחים להוליך אב ובנו יכולין להוליכו עכ"ל ואיפשר דמיירי הכא באומר שנים מכם יוליכוהו והן הן שלוחיו והן הן עדיו דהתם אין האב והבן יכולין להיות שלוחין והם עדים ולכן צריך לצרף עד כשר עם האב או הבן ומהרש"ל כתב וז"ל דאעפ"י דהאב ובנו כשרים לשליחות היינו כשעושה אותם שלוחים בפירוש אבל כשהיו רבים ביחד ואמר שנים מכם

ספק אם הרוח דחפו וכו' הרשב"א והר"ן כתבו תוספתא ז"ל ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפו אם לאלתר נפל כותבין ונותנין שאני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין שמא הרוח דחפתו וכתב עוד הרא"ש ירוש' ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו מהו נשמעינה מן הדא ז דרשב"ג אומר אם על אתר נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט והוא על אתר ח לאו ספק הוא הדא אמרה ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו ה"ז גט והרמב"ם כתב בפ"ב ספק מעצמו נפל ספק דחפתו הרוח ה"ז ספק עד שיודע בודאי שהרוח דחפתו והגיה עליו הראב"ד ואני אומר זה הספק להקל ע"פ הירושלמי שהבאתי עכ"ל ובספרים דידן כתוב בהרמב"ם ה"ז גט וכן היה גורס הרשב"א ותמה עליו היאך פסק היפך התוספתא ועוד ספק איסורא היא ולחומרא ושמא טעות ידי סופר בחיבורו של רבינו וחסר ממנו אם מיד נפל ה"ז גט כדברי התוספתא אח"כ מצאתי בהגהות הראב"ד שהגיה עליו כך ואמר זה הספק להקל בירושלמי מצאתי אומר אם על אתר נפל ה"ז גט ואם לאחר זמן נפל אינו גט ע"כ וכך הוא לשון הירושלמי ספק מעצמו נפל וכו' נשמעינה מן הדא רשב"ג אומר אם על אתר נפל וכו' ונ"ל דכשמצא הרשב"א דברי הראב"ד נתיישבה דעתו לומר דאין כאן טעות סופר ומה שהגיה עליו הראב"ד הוא לומר דנהי דבירושלמי מיקל ואמר דספק מעצמו נפל וכו' ה"ז גט מיהו ה"מ כשנפל על אתר דוקא וזה כעין השגתו של הרשב"א שתמה עליו שפסק היפך התוס' והרמב"ם כתב סתם ה"ז גט ולא חילק בין נפל על אתר לנפל לאחר זמן ואפשר לומר דהראב"ד לא לחלוק על הרמב"ם בא אלא להחזיק דבריו לומר דאע"ג דספיק' דאורייתא לחומרא הכא שפיר עבד הרמב"ם שפסק להקל דהכי איתא בירושלמי אבל לא משמע כן מדברי הרשב"א שהרי כתב מצאתי בהגהת הראב"ד שהגיה עליו כך ומ"מ בין כך ובין כך נ"ל שהגירסא האמיתית בדברי הרמב"ם ה"ז גט ודוקא לאלתר הוא מכשיר כדברי התוספתא והירושלמי והורג עצמו מיד דנקט ברישא קסמיך ואפי' למאן דגרים הרי זה ספק גט יש לפרש ע"ד זו דכי קאמר ה"ז ספק גט היינו כשלא נפל מיד אלא לאחר זמן דמה שאמרו בתוס' ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין היינו משום דמספקא לן וכדקתני סיפא שאני אומר שמא הרוח דחפתו אבל כשנפל מיד בכל גווני הוי גט ונשאר לנו לבאר דברי הירושלמי ונ"ל דה"פ והדין על אתר לאו ספק הוא כלומר ע"כ אית לן למימר דעל אתר דאמרינן היינו בדמספקא לן אי מעצמו נפל דאי בדידעי' שמעצמו נפל מאי איריא על אתר אפי' לאחר זמן הרי זה גט א"כ תפשוט דספק מעצמו נפל ספק דחפתו הרוח ה"ז גט כל שנפל על אתר כנ"ל ואם רבינו היה מפרש הירושלמי כך לא ה"ל לסתום דבריו ולכתוב והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא ודאי גט דכיון דהראב"ד לא חילק בין לאלתר לאחר זמן קשה על רבינו שמביא ראיה מהירושלמי והלא הירושלמי מביא ראיה מדפלגינן בין לאלתר לאחר זמן והוא עצמו פליג עליה ומסיק דכל ספק אפי' לאחר זמן הרי זה גט וכן יקשה על הראב"ד למה סתם ולא חילק בין לאלתר ובין לאחר זמן כדמפליג בירושלמי שהוא סומך עליו לכך נראה שכן מפרש הראב"ד הירושלמי ואחריו נמשך רבינו דרשב"ג לחודיה הוא דמפליג בין על אתר ובין לאחר זמן ורבנן לא מפלגי בהכי ומ"מ יליף מדרשב"ג לרבנן דכיון דאפי' נפל על אתר לאו ודאי הוא שמעצמו נפל אלא ספק ואפ"ה קאמר דעל אתר הרי זה גט דכיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי רגלים לדבר שהיה רוצה להפיל עצמו וכיון דעל אתר נפל הוי גט ודאי מדרשב"ג נשמע לרבנן דלאחר זמן לרבנן כמו על אתר לרשב"ג דטעמא דכיון דמתוך בוריו אמר כתבו גט לאשתי אלים להו למימר דמעצמו נפל אפילו נפל לאחר זמן והלכתא כוותייהו (ח): **וכן** מי שהושלך בבור וכו' ג"ז משנה בפרק התקבל (ד' סו.) מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ובגמרא וליחוש שמא שד הוא א"ר יהודה כשראו לו דמות אדם אינהו נמי אידמויי אידמו בדחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא צרה היא כלומר שמתכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותיאסר על בעלה תנא דבי ר' ישמעאל כותבין ונותנין בשעת הסכנה אע"פ שאין מכירין ופירש"י בשעת הסכנה. כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי ובסוף יבמות (קכב.) אמתני' דמעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' איתא נמי להאי סוגיא דוליחוש שמא שד הוא עד כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין וכתבו הרי"ף והרא"ש שם וליחוש שמא שד הוא אמר רב יהודה אמר שמואל שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה ולא חיישינן דילמא צרה היא דתנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין משמע דס"ל דהא דמייתי לתנא דבי ר' ישמעאל לאו למדחייה לדרב יהודה דלעולם לאפוקי מחששת שד בעינן דחזו ליה דמות אדם ובבואה דבבואה אבל לחששת דצרה דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי רבי ישמעאל וכ"כ הרשב"א בפרק התקבל וכ"כ גם הר"ן בפרק התקבל בשם ר"ח אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מה' גירושין נראה דבתר דמייתי הא דתנא דבי רבי ישמעאל לא צריכי לבבואה כלל אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד וכ"כ בנמ"י בסוף יבמות שכתב הריטב"א בשם רבו ז"ל ורבינו סתם הדברים כדעת הרי"ף והרא"ש וסייעתא ואע"פ שלא כתב דחזו ליה דמות אדם נ"ל שבכלל דחזו ליה בבואה דבבואה הוא דכשרואים בבואה דבבואה תחילה רואים אם יש לו דמות אדם ואיפשר לומר דס"ל דכיון דחזינן בבואה דבבואה תו לא צריכים לדמות אדם אלא שקשה דלא משמע הכי מדברי הרי"ף והרא"ש שכתבו שראו לו דמות אדם וחזו ליה נמי בבואה דבבואה: **ומ"ש** רבינו אף על פי שהעלוהו ולא הכירוהו כן כתב הרמב"ם בפרק שני מהלכות גירושין ונראה דיליף מדתנן בסוף יבמות מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני נשכני נחש והריני מת והלכו ולא הכירוהו והשיאו את אשתו וכתבו התוספות והרשב"א והר"ן בפרק התקבל דלא חיישינן דילמא שד הוא אלא דוקא בבור או בשדה מפני שהשדים מצויים בשדות ובבורות אבל בעיר שלא בבור לא והכי איתא בירושלמי וכ"כ הרא"ש בסוף יבמות ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: (ב"ה) אח"ב מצאתי בספר מוגה שכתוב בו כן: **כתב** הרמב"ן שאם היו ג' ואמר כל השומע קולי וכו' כ"כ הרשב"א והר"ן בשם הרמב"ן כלומר דאע"ג דאמר כל לא הוה כאומר כולכם כתובו דצריך לכתוב במעמד כולכם כמו שנתבאר בסימן ק"כ: **היו** רבים עומדים ביחד וכו' ברייתא בס"פ התקבל (דף סו:) ואם אמר שנים מכם יוליכוהו אפילו היו בכללם אב ובנו וכולי בס"פ התקבל ההוא גברא דעאל לבי כנישתא אשכח מקרי ינוקא ובריה דיתבי ויתיב איניש אחרינא גבייהו א"ל בי תרי מינייהו כתוב גיטך לדביתהו לסוף שכיב מקרי ינוקא מי משוי איניש ברא שליחא במקום אבא או לא ואסיקנא דמשוי איניש שליחא לברא במקום אבא ופירש"י דלא מקפיד בהי מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שוייה שליח וכיון דאסיקנא דמשוי איניש שליח לברא במקום אבא אפילו לא מת האב יכול הבן להיות שליח מיהו אם עשאם שלוחים לכתוב האב או הבן יצטרפו עם העד האחר דאב ובנו פסולים להעיד ביחד אבל אם עשאם שלוחים להוליך אב ובנו יכולין להוליכו ותימה על רבינו שכתב מעשה זה לענין הולכה ובגמרא כתוב לענין כתיבה (י): ב"ה ואע"ג דאיפשר לומר דלמד מדין כתיבה לדין הולכה מ"מ לא הו"ל להשמט מלכותבו בדין כתיבה. ועוד שכתב שהאב או הבן יצטרפו עם אחד ואילו לענין הולכה אפילו אב

דרכי משה

(ח) אמנם בהר"ן פרק התקבל משמע דס"ל כרשב"ג: (ט) וע"ל סימן ק"ך מדין שלוחי כתיבה וחתימה שם מקצת דינים אלו: (י) במרדכי סוף התקבל כתב דאפשר דדוקא שאמר כל השומע קולי דיחודי יחדיה לכל מי ששומע קולו אבל אם אמר כל הרוצה

פרישה

(פסוק ודאי גם פירוש אם נפל לאלתר כ"פ): (לא) בשעת סכנה ס"א עת סכנה וכן לא חיישינן דלמא צרה היא שמכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותיאסר על בעלה דבשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבין כן הוא בגמרא (ע"ל סי' ק"ך) וכתב ב"י דלא התירו משום עת סכנה כי אם בחשש צרה דלא שכיחא אבל לחשש שד דשכיח טפי חששו ומשום הכי בעינן שיראו דוקא בבואה דבבואה וגם יראו צורת האדם כדאיתא בגמרא ובהרי"ף והרא"ש ורבינו שקיצר בזה ס"ט משום דכשרואין אחר בבואה דבבואה תחילה רואין אם יש לו דמות אדם עד כאן לשון ב"י ואני כתבתי לעיל סימן י"ז דהיינו טעמא דלא סמכינן ומתירין בלא צל צלו כיון שהוא שעת סכנה משום דאיכא ריעותא לפנינו דאי אדם הוא הוה ליה לראות לפניו צל צלו עיין שם: (לב) בבואה דבבואה צל צלו: (לג) בבור אפי' בעיר תו': (לד) בלילה רצה לומר בעיר: (לה) כתב הרמב"ן שאם כן צריך להיות: (לו) כל השומע קולי כו' כלומר אע"ג דאמר כל לא הוי כאומר כולכם כתובו דצריך לכתוב במעמד כולכם כמו שנתבאר בסי' ק"ך בית יוסף: (לז) ליתן רשות לכל שנים כו' אע"ג דכתב רבינו לעיל בסי' קל"א דבעינן שלשה כי בחתם סופר הגט פסול נ"ל כיון דמדינא כשר אלא משום גזירה פסלוהו כמו שנתבאר שם שפיר קאמר הכא לכל שנים רצה לומר שנים דבעינן מן הדין ולאפוקי לדבפי:

חידושי הגהות

בו חייבי מיתות: ז פירוש נשטיניה להאי בעיא מהא דרשב"ג: ח כלומר לשון בתמיה דודאי על אתר ספק הוא אם מעצמו נפל או דחפתו הרוח וא"כ הדא אמרה כלומר שמעינן מזה דבספק

כולם ואם אמר ב' מכם יוליכוהו יוליכוהו ב' אפי' היה בכללם (נח) אב ובנו דעתו גם על הבן ונעשה הבן שליח במקום האב והאב או הבן (נט) יצטרפו עם אחד מהם להיות שלוחים אמר לחבורה כולכם הוליכוהו אינו גט עד שיוליכוהו כולם והאידנא תיקון חכמים שהאומר במקום מעמד רבים הוליכו גט לאשתי שיפרש בהדיא הוליכוהו א' מכם ואפי' אמר סתם ולא פירש אחד מכם סגי בחד (מ) כדפי' לעיל בכולכם כתובו (מא) [ד] מדברי הר"פ מ"ש בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום למקום (מב) נראה שאין צריך אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל לשליח רשות (מג) לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס (מד) ע"ב בתשובה והורגלו עתה לעשות הרשאה לשולח גט וז"ל :

בפנינו עדים חתומי מטה בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין בו (מה) כאן (יב) במתא פלוני' מסר פב"פ לפב"פ גט להוליך לאשתו פב"פ וכך אמר לפנינו פב"פ לשליח פב"פ הולך גט זה לאשתי פב"פ ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ונותן אני לך רשות (יג) [ה] לעשות שליח ושליח שליח (מו) עד מאה ליתן גט זה לאשתו פב"פ כל מקום שתמצאנה אתה או (יד) שלוחך או שליח שלוחך והגט שנעשה עליו פב"פ שליח להוליכו ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפלונית מתא בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם ועידיו החתומין בו פב"פ ופב"פ ובפנינו (טו) בטל פב"פ הבעל כל מודעות שמסר על גט זה וגם בפנינו קבל עליו פב"פ הבעל בחרם (טז) שלא לבטל את הגט ואת השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו (יז) כתבנו וחתמנו :

וימסרנו הבעל לשליח (יח) בפני עדים ויקראוהו לפני מסירה ולאחר מסירה וכך יאמר הבעל לשליח הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי (מז) ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וקודם מסירתו לשליח יבטל (יט) כל מודעי דאית ליה וגם יקבל עליו (כ) חרם שלא לעשות שום ביטול בגט (מח) והשליח אומר לאשה (כא) הילך גט מפלוני בעלך המכונה פב"פ והתקבלי גיטך והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ואם הבעל רך בשנים טוב

אב ובנו מצטרפין : והאידנא תיקון חכמים שהאומר במקום מעמד רבים הוליכו גט לאשתי וכו' ג"ז בס"פ התקבל ונתבאר בסימן ק"כ : מדברי הר"ף מה שכתוב בתיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום למקום נראה דא"צ כן כ' הרא"ש ב"פ גיטין ובתשובותיו כלל מ"ה סימן י' וכן כתב סמ"ג וסמ"ק והגהות מיימון פ"ט ובפרק ו' והמרדכי בפ' התקבל והגהות מרדכי בסוף גיטין וכן נראה בהדיא מדברי הרשב"א בתשובה וגם בסי' שאחר זה כתב רבי' דברי הרא"ש וכתב שם שהרמ"ה כתב שאף בא"י שאין צ"ל בפ"נ ובפ"נ נאמן על השליחות לומר שהבעל עשאו שליח וק"ל שכתב הרא"ש בתשובה וכתבה רבינו בס"ס זה ראובן עשה לבנו שליח וכו' תשובה אם יש עדים ששמעון בנו היה שליח של הבעל וכו' ולמה לי עדים שהיה שליח הרי נאמן בכך ואיפשר דה"ק אם עשאו שליח בעדים דאם עשאו שליח שלא בעדים אע"פ שהשליח והאשה מודים בשליחות לא מהני מידי לדעת הרא"ש וכמו שכתב רבי' לעיל בסימן זה אי נמי דהרא"ש פליג אהרמ"ה וס"ל דכל היכא שאין אנו סומכים על דברי השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון בא"י או בח"ל ולא נכתב ונחתם בפניו והוא מתקיים בחותמיו אינו נאמן לומר שהוא שליח הגט וקצת הוכחה יש לזה בדברי הרא"ש בריש גיטין (יא) ומש"ה כתב באותה תשובה אם יש עדים ששמעון בנה היה שליח של הבעל לומר דאפי' לא נכתב בפניו אלא שמתקיים בחותמיו לא יועיל ביטול הבעל . כל דברי הר"ף שכתב כאן רבי' עד לכך נכון להחמיר שלא לעשות שליח קבלה הכל כתוב בסמ"ק ובכלבו ובהגהות מיימון פ"ה ובפ"ו וקצת דברים אלו הם ג"כ בהל' הגט למרדכי ודע דבספרי דפוס יש טעיות הרבה בספרי רבי' והגהתים ע"פ ספרים כתובים באלבע וז"ל א"ח הגיה הר"פ רבינו ברוך כתב דלענין שליח קבלה צריך להוציא ג' שיכירו חתימות העדים החתומים בשטר קבלה וכן נראה דהא קיום שטרות בג' ואף ע"ג דאמרינן בפרק התקבל (סג:) במתני' דלא צריך כי אם ב' שיאמרו בפנינו קיבל ה"ת כשהעדים הראשונים שאמרה בפניהם התקבלי לי גיטי הם עומדים שם בשעת נתינת הגט ליד השליח אבל על ידי שטר צריך קיום ג' הילכך קודם שיקבל הגט השליח קבלה יוסיפו

מכם יוליכוהו לא אמרינן מן הסתם שהיה דעתו על אב ובנו כאחד מאחר דאיכא אחר בהדייהו ובהא איכא ליישב נמי הקושיא הראשונה דבגמרא איתא הך עובדא לענין כתיבה ורבינו כתבו לענין שליחות די"ל דמ"ה כתבו לענין שליחות לאורויי דאף בשליחות לא יהיו שלוחים אב ובנו ביחד מן הסתם אלא האב או הבן יצטרפו עם א' מהם : מדברי הר"פ וכולי ואפי' לא יחלה ולא יאנס ונהגו העולם בלא שום שטר הרשאה אמנם הורגלו וכו' כן צריך להיות ותהא מגורשת בו ממנו וכו' הילך גט זה מפלוני וכולי והתקבל גיטך זה וכו' כן צריך להיות : ואם הבעל רך בשנים וכולי כתב מהרש"ל ז"ל ותימה מה צריך לדקדק אחריו דאם קטן הוא א"כ אין קידושיו קידושין ואין נישואיו נישואין אפי' מדרבנן איכו כלום ואין צריכה היימנו גט עד שיגדיל ויבעול או מתייחד עמה כדלעיל בסי' מ"ג וצריך עיון עכ"ל . אבל לאחר דפרישות לעיל בסי' מ"ג לחלק בין נושא אשה לדעתו דאין נשואיו נישואין כלל כיון שהוא קטן ובין כשהאב משיא לבנו תוך י"ג דמצות חכמים הוא להשיאו סמוך לפרקו מתורצת קושיא זו דקטן שהשיאו אביו תוך י"ג קאמר דצריך לדקדק אחריו אם הביא סימנים דכיון דנישואיו נישואין מדרבנן אע"פ שהוא קטן א"כ אינו עושה שליח ועוד יש לומר דמיירי הכא בביאת קטן ביבמה דהוי כמאמר בגדול וצריכה גט וחליצה וכדלקמן ריש סי' קס"ז וקאמר דאינו עושה שליח להוליך לה גט

דרכי משה

הרוצה לכתוב יכתוב אפשר דלא מהני דבכה"ג לא מיקרי שלוחו עכ"ל אמנם בהר"ן שם דף תקפ"ו ע"ב דחה סברא זו : (יא) כתב מהרי"ק שורש ק"ו דאם אבד שטר הרשאה והוא שעת הדחק ויש לחוש לעיגון האשה הגט כשר עכ"ל ועיין בתשובת מוהר"ם פדוה סי' ד' בדין הרשאה הנמצא פסולה · כתוב בתיקון מהר"י מינץ שמהרא"י פסל הרשאה שהיה כתוב בה זנביל בב' כי בגט היה כתוב בו' כי צריך לכתבו כמ"ש בגט וצוה לכתוב חתומי מטה ופסל הרשאה א' שהיה כתוב בה ח"מ ר"ת כי לא טוב לכתוב ר"ת ולא נקודות רק תיבות שלימות עכ"ל ונראה דאין לפסול בכה"ג אלא קודם שהלך השליח (רשוב) לכתוב אחרת אבל אם הביא השליח הרשאה שכתובה כה"ג אין לפסול דהרי כתבתי למעלה דאף בגט יש להכשיר אם נכתב ר"ת במקום שאין לטעות וע"ל : מצאתי בתיקון ישן דאם היא ארוסה יכתוב בהרשאה הבעל ששלח מדאמרינן פרק המדיר והיה ביום ההוא תקראני אישי ולא בעלי א"ר יוחנן ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה עכ"ל וכן ראיתי מעשה וכ"ע שם כשהשליח נותן הגט ליד הארוסה יאמר ה"ז גיטיך ששלח בעליך כו' והרב כשישאל לשליח ישאלנו בשם ארוס ר"ל יאמר לו אם זה גט הוא ששלח הארוס כו' וכל זה תמוה בעיני כי מי יכריחנו להתקים האלו הלא מוטב לכתוב בהרשאה ולומר לה לשון הפשוט המורגל בפי כל דהיינו ארוס ואפשר דכותבין כן כדי שלא לשנות משאר גיטין דעלמא : (יב) תיקון גיטין שיכתוב ג"כ הנהרות כמו בגט וכ"ע שם דצריך הכנויים אצל השמות של איש ואשה כמו בגט וכ"ה בהגהות מרדכי דגיטין דף תר"ח ע"א וכן הוא בפסקי מהרא"י סי' י"ז וי"ז דצריך לכתוב בהרשאה כינוי האיש ואשה אבל לא כינוי השליח ובסדר גיטין סי' פ' כתב דמהרי"ק היה רגיל לכתוב את כינוי השליח . ותהא ידך כידי בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א ואם היה תנאי בגט יכתוב התנאי בהרשאה בכאן קודם שיכתוב ותהא ידך כידי כו' עוד שם שיכתוב ג"כ דיבורך כדיבורי : (יג) בתיקון גיטין שלנו לעשות שליח בתריקך ושלוחך שליח ושליח שליח עד ק' ונראה דיש ליזהר שלא יכתוב סתם ואני נותן לך רשות לעשות שליח עד ק' שלוחים כי אז היה משמע הכל על שליח הראשון שיכול לעשות ק' שלוחים ולא היה משמע שליח עושה שליח עד ק' . וכענין זה כתב הר"ן בכתובות ר"פ הכותב וכתבתי דבריו לעיל סי' קל"ג לענין מודעי : (יד) ובסדר הגט כתב גם כאן עד ק' שלוחים וכ"ע כאן ומיד שיגיע הגט לידה תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וכ"כ ב"י : (טו) ובתיקון ויכתוב כאן ג"כ הכינויין : (טז) בתיקון גט כתב בחרם ובשבועת דאורייתא ואם המגרש מומר יכתוב ג"כ בחלק לעוה"ב : (יז) בסדר גט סימן ע"ג ועידי הרשאה לא יהיו קרובים זה לזה ולא לאיש ולא לאשה וכתב שם סי' פ"ב דפעם אחד לא היו עידי הרשאה כשרים והיו פסולים זה לזה ופסלו הגט והשליחות והוצרכו גט אחר ונראה דדוקא כשאירע פסול בעדים אז כל השליחות בטל משום דעידי הרשאה הם עידי השליחות ר"ל שבעל ממנה השליח בפניהם ולכן כל השליחות בטל אבל אם אירע פסול אחר ההרשאה אין השליחות בטל משום זה אלא הוי כמי שאין לו הרשאה שכבר נתבאר דינו למעלה וכן הביא בבנימין זאב סימן ק"ז מעשה כזה . וכ"ע בסדר גיטין סי' פ"ב פעם אחד עשה מהרי"ק מעשה בעדים שחתמו הגט וחתמו ג"כ על הרשאה והצריך לכתוב אחר ועדים אחרים על ההרשאה כי לא רצה לשנות ל' ההרשאה עכ"ל . וכ"ע בסדר גיטין סי' ע"ז יש נוהגין לקיים ההרשאה בג' אף ע"פ שאין ניכר אלא חתימת האחד ויש נוהגין שאין מקיים אלא הרב המסדרו וכתב בסי' צ"ז אם נמצא הנפקפ פסול אם יש עדים אחרים כשרים המכירים חתימת העדים ההרשאה כשרה ופשוט הוא . וכ"ע בסדר גיטין סי' פ' דמהרי"ק היה רגיל לכתוב להרב שהגט יהא ניתן לפניו כתב מלבד ההרשאה והוא כותב לו כל שינוי הגט אם נהגו בדברים אחרים באותו העיר כגון ימחא בא' או כיוצא בזה כדי שלא יהא נדחה נתינת הגט וכ"ע שם סי' ק"א דאם עידי הגט ועידי ההרשאה קרובים זה לזה השליחות בטל וצריך לחקור אחר זה : (יח) בסדר גיטין ועידי ההרשאה יהיו עידי מסירה שמעידים בהרשאה שראו מסירת הגט והם עדים על הגט ועל העדים החתומים בו ולפי מה שנוהגים שעידי חתימה הם עידי מסירה א"א שיהיו הם עידי הרשאה כמו שנתבאר בסמוך . עוד שם בשעה שהשליח מקבל הגט צריך לקבלו כמו האשה בעצמה וכך יאמר לו הבעל בשעת מסירה אתה פב"פ המכונה פלוני הולך גט זה לאשתי פב"פ המכונה פלוני ותהא ידך כידי ופיך כפי ודבורך כדבורי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושלוחך שליח עד ק' שלוחים ותן גט זה לידה בכ"מ שתמצאנה אתה או שלוחך ושליח שלוחך אפי' עד ק' שלוחים ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם עכ"ל ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח דגבי דבורך כדבורי יאמר ג"כ ושלוחך כשלוחי . ועוד שם דיפרש שיוכל השליח לעשות שליח בלא אונס וכן השליח הב' לג' . ועוד שם ואם היה תנאי בגט יפרש בשעת מסירה על תנאי כך וכך ובסדר גיטין לאחר המסירה יחזור ויקרא הגט וכופלו כאגרת ונותנו לשליח ואח"כ יכתוב ההרשאה אבל לא קודם לכן משום דמחזי כשיקרא אם יכתוב תחלה בפנינו מסר כו' : (יט) בסדר גיטין סי' ע"ג כתב ימנה הבעל לשליח קודם כל דבר אפי' קודם שיצוה לסופר לכתוב כדי שיהא שליח בשעת כתיבה וחתימה ויוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשליחות הבעל דשליח מדינה ולא אחר וכך יאמר הבעל לשליח לפני העדים הנני פב"פ המכונה פלוני ממנה אותך פב"פ ה"פ להיות שלוחי להוליך גט לאשתי פב"פ ה"פ אתה או שלוחך או שליח שלוחך ושליח אחר שליח עד ק' שלוחים ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואח"כ מצוה הבעל לסופר לכתוב ולעדים לחתום ומבטלין מודעות ושבועות קודם הכתיבה כאילו היתה האשה בעצמה בכאן וע"ל סי' קנ"ד : (כ) לעיל כתבתי דכותבין בהרשאה ג"כ ש"ד ואם מומר כותבין בחלק לע"ה לכן יש לעשות ולקבלה עליו כזה : (כא) וע"ל סי' קמ"ב סדר נתינתו ליד האשה . ובהגהות מרדכי דף תרי"ח ע"ב דצריך לפרש התנאי בשעת הנתינה אם היה שם תנאי ושם דהב"ד שנותן לאשה גט

פרישה

דלבני כולם במעמד אחד וק"ל : (אע"פ שבודאי ימות רשה לומר ואין גט לאחר מיתה כ"פ) : (לח) אב ובנו פי' והיה עוד אחד עמהם מ"ו : (לט) יצטרפו עם אחד כו' זה לשונו מ"ו ולא נאמר מסתמא אין אדם עושה שליח לבן במקום אב אלא דעתו היה על האב לא אמרינן הכי ודעתו היה על הבן כמו על האב ואיתא בזה פלוגתא בסוף המקבל ופסק רבא הלכתא הכי ומהרר"י קאמרו הקשה אמאי יצטרפו דוקא לאחר למה לא יהיה שניהם שלוחים הלא האב ובנו כשרים לשלוחי ולק"מ בודאי האב ובנו כשרים לשליחות אבל בסתם לא אמרינן שהיה דעתו על אב ובנו כי אם אחד מאחר דאיכא אחר בהדייהו ולפי זה מיושב נמי מה שהקשה עוד הלא בגמ' איירי לענין כתיבה ולמה כתב לענין שליחות והשתא לק"מ דמ"ה כתב דין זה לגבי שליחות להודיע שאפי' בשליחות מן הסתם לא סגי בהני תרי בלא צירוף אחר עכ"ל : (מ) כדפרי' לעיל בסי' ק"ך : (מא) מדברי הר"ף כו' כל דברי הר"ף מכאן עד לכך נכון להחמיר שלא לעשות כו' הכל כתוב בסמ"ג ובכלבו ועיין בב"י : (מב) נראה שאין צריך כו' פירוש כיון שאומר בפני נכתב ובפני נחתם א"כ ממילא נאמן על השליחות וכמו שנתבאר בריש סי' קמ"ב (ובזה מיושב דלא תקשה הא כתב בס"ס זה תשובת הרא"ש שמשמע שצריך עדות על השליחות ואפשר דהרא"ש חולק על הרמ"ה וס"ל דאינו נאמן רק במקום שצ"ל בפני נכתב ונחתם דסמכינן עליו ולקמן איירי במקום שאין צ"ל כן עיין בב"י וכ"כ אמ"ו ז"ל בס"ס כ"פ) : (מג) לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס לקמן בסימן זה כתב רבינו שדעת רבינו שכהא"ל הוא שיכול השליח לעשות שליח אחר אפי' בלא חולי ואונס אלא שאין כן דעת הרי"ף והרא"ש וצריך לומר שהר"ף סבירא ליה כוותייהו דהרי"ף והרא"ש : (מד) עד כאן בתשובות ר"ל זה שכתבתי עד כאן הוא כתוב בתשובות : (מה) כאן במתא פלוני מסר פלוני בר פלוני לפלוני בר פלוני גט זה להוליך לאשתו פלונית בת פלוני וכך אמר לפנינו כו' כך הוא בספרים אחרים : (מו) עד מאה אפי' בלא אונס כן הוא בנוסח רבי' ישמעאל ועיין בבית יוסף ובשלחן ערוך מה שכתב בעטה זו : (מז) (ותהיה מגורשת ממני ובנוסח שלנו כתוב מגורשת בו ממני רש"ל כ"פ) : (מח) והשליח אומר לאשה הילך גט מפלוני בעלך (ע"ל)

דרישה

דוקא עדים וכן כתב ב"י לקמן בריש דף ק"ף שמאותה תשובה מוכח שהרא"ש פליג אדברי הרמ"ה א"כ י"ל דרבינו הכי קאמר באה דבריש אמורים בארץ ישראל יש מ"ד דצריך לקיים אבל בחוצה לארץ ד"ה דנאמן בלא קיום : [ד] (מדברי הר"ף מה שכתב בתיקון שטרות כו' אלא לפי שכתוב בשטר הרשאה כו' בתשובת הר"ש כהן ס"א דף כ"א ע"ג כתב וזה לשונו הנה כתב הרב הגדול מהרא"י בן לב דשטר הרשאה צריך קיום בית דין וכפי הנראה סובר דמוכרחין לומר שמתקיים בחותמיו שאם לא תתקיים עדיין יש לחוש שמא מזוייפת היא ואם מאמינים אותו בלא קיום ג"כ יש להאמינו בלא שום שטר בעל פה לבד וא"כ למה הצריכו לכתוב שטר הרשאה . ונראה בפשיטות שהר"ף סובר דאין צריך שיתקיים בחותמיו ויש להכריח זה ממה שכתב אחר שהביא נוסח שליח לקבלה הנה פרשנו דין שליח קבלה אבל נכון שלא תעשה כו' הנה שבשטר שליחות קבלה הפליג להחמיר בענין הקיום עד שכתב שיש ליזהר שלא לעשות שליח קבלה ואם איתא דבשטר שליחות הולכה ס"ל דבעי קיום היה לו להחמיר ג"כ אלא ודאי אין צריך קיום אפי' להאמינו שיהיה רשאי לעשות שליח והטעם הוא דכי היכי דסמכינן ליה על קיום הגט ה"נ סמכינן ליה על קיום כתב השליחות . אבל אין להאמינו על פה מטעם דהימנוהו אקיום הגט אבל בשטר שליחות קבלה שצריכו קיום ולא המניכן לו דאין הוכחה שעשאתו האשה שליח כמו שליח הולכה שהגט שבידו מוכיח על שליחותו וכדלקמן בסימן זה ע"ש כ"פ) : [ה] (לעשות שליח בתיקון גיטין שלנו לעשות שליח בתריקך ושלוחך שליח ושליח שליח עד מאה ונראה שיש ליזהר שלא יכתוב סתם ואני נותן לך רשות לעשות שליח עד מאה שלוחים דאז משמע הכל על השליח הראשון שיכול לעשות מאה שלוחים ולא היה משמע שליח עושה שליח עד

גט דאין קטן עושה שליח: ולא יטיל בו שום תנאי הקשה ב"י ומ"ש ממגרש לאשה עצמה ומה שתירץ על זה אינו מתקבל לע"ד והנכון דכיון שעשתה אותו שליח לקבלה בסתם מגלה אמרה אם הייתי מעלה על דעתי שבעלי יהא מתנה תנאי כזה בגט לא הייתי עושה שליח קבלה ולפ"ז אם האשה תפרש שיהא שלוחה לקבלה בין יתן גט כהס בין יתנה איזה תנאי. בסתם ודאי רשאי להטיל

טוב להצריך (כב) לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שליח (מט) [ו] שאין קטן עושה שליח (י) ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש: שליח קבלה צריך שטר הרשאה וז"ל:

זכרון עדות שהיתה בפנינו חתומי מטה בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן (נא) במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני פלונית המכונה פלונית בת פלוני העומדת היום במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני מינתה בפנינו את פב"ב להיות שליח לקבל גיטה מיד פלוני בעלה המכונה פב"ב ובפנינו אמרה לזה פב"ב שלוחה התקבל לי גיטי מיד פב"ב בעלי [ז] ותהא ידך כידי וקבלתך כקבלתי ותזכה לי בו ותקבלהו לי ומיד כשיגיע הגט לידך אהיה מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם (כג) ומה שנעשה בפנינו ושמענו וראינו כתבנו וחתמנו לראיה על מינוי שליחות קבלת גיטה והכל שריר וקיים:

ויחתמו בו ב' עדים כשרים וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהיה חתימתן ניכרת במקום הנתינה ואף אם יקיימוהו בהנפק צריך שתהיה חתימת הדיינין ניכרות וידועות לבני מקום הנתינה וגם צריך ליזהר ולדקדק שתהיה האשה שעושה שליח לקבלה גדולה בשנים ובסימנים ואם אין השנים ידועות (נב) כי אם על פי האב צריך רבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן ובשעת נתינת הגט ליד השליח יושיב הבעל בית דין כשרים שאין קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ולא לשליח קבלה ויראו שטר ההרשאה אם החתימות ניכרות ואחר שיכירו החתימות ההרשאה יביא הבעל הגט ויקראוהו קודם הנתינה ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעא ויתנהו ליד השליח ויאמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי המכונה פלונית בת פלוני והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם (נג) ולא יטיל בו שום (כה) תנאי ויקראוהו אחר הנתינה והדיינים יכתבו עדותן וימסרנו ליד השליח וזה לשונו:

בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין בו כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני אנו ב"ד חתומי מטה במותב תלתא כחדא הוינא ובא פלוני המכונה פלוני בן פלוני (נד) העומד היום בפלונית

יושיבו ג' שיכירו החתומים וטוב שיהיו האנשים ידועים כי הם יעידו בכתב ידם על נתינת הגט והגירושין לשלוח למקום האשה להודיע לה מכאן נראה שאין לסמוך ע"פ שלוחים דקני לה שרגילים לעשות קיום חותמיו מעיר לעיר לפי שאין רגילות להיות באותו קיום ג' בני אדם ידועים וניכרים במקום הנתינה שיכירו עידי השטר לקבלה כי כן צריך לשלשתן יחד כדפי' וטוב לחזור אחר שליח הניכר שהוא גדול ע"י בנים או ע"י זקן בין לקבלה בין להולכה שאל"כ אפילו מוחזק בבנים היה נראה שצריך לבדקו לכל הפחות ע"י עד א' מכל שכן דהלילה ומיהו בעידי חתימה אין להקפיד כיון שהוא מוחזק בבנים דקי"ל דעידי מסירה כרתי ובשעת נתינת הגט יש כמה עדים גדולים שהרי רגילות ליתנו במנין עכ"ל הר"ף ובהגהות גיטין דמרדכי כתוב בשם רבינו יחיאל נוסח הרשאה שליח הולכה בפנינו ח"ת וכולי א"ל הולך גט זה לאשתי פב"פ ואם עשה תנאי יפרש התנאי יפה ותהא ידך כידי וכו' ונותן אני לך רשות לעשות שליח ושליח שליח אפילו עד ק' אפילו בלא אונס וליתן גט לאשתי ובשעת נתינתו לשליח יקראוהו תחלה לפני עדים ויאמר לו בפניהם הולך גט זה לפלונית אשתי בת פלוני ואם יש תנאי יפרשנו ויאמר תהא מגורשת ממני משעה שיגיע גט זה לידה בתנאי כך וכך ואם לא יהא כך וכך לא תהא מגורשת ותהיה ידך כידי וכו' ושלוחך כשלוחי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' ואפילו בלא אונס ותהא היא מגורשת ממני וכו' זה הגט מרצון נפשי אני נותנו לה ואני מבטל כל מודעות על הגט זה והנני מקבל עלי בתוקף חרם שלא אבטל לא את הגט ולא את השליח ויקראוהו ויחזירוהו לשליח והשליח יאמר לאשה ה"ז גיטיך וכו' וגט זה בפ"כ ובפ"כ ויפרש התנאי אם יש תנאי וישבו ג' דיינים לקבל עדות השליח ויקראו הגט קודם נתינתו בידה ואח"כ יתננו לה אחר תשלום כל דבריו עכ"ל וקצת דברים אלו כלולים בדברי רבינו ומ"מ טוב ויפה לפרשה כנוסח רבינו יחיאל בפרט מ"ש ונותן אני לך רשות לעשות שליח וכו' אפילו בלא אונס ודאי שצריך לפרשו שאל"כ לא יכול לעשות שליח כל שלא נאנס וכמ"ש רבינו לקמן בסי' זה וגם רבינו כתב בסמוך בשם הר"ף שאין צריך לכתוב שטר שליחות אלא לפי שכתוב בה שנותן הבעל רשות לשליח לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס ע"כ ואם כן תימא היאך לא כתב כן בנוסח שטר השליחות ואיפשר דכיון דע"י חולי או אונס מצי משוי שליח מן הסתם כל שפירש בשליחות שנותן לו רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' דרשינן ליפנא יתירא לומר דאפילו בלא אונס מרשיהו למנות שליח וכן משמע מדברי ה"ה בפ"ז שהוא דעת הרמב"ם ומ"מ יותר טוב לפרש ולכתוב ואפי' בלא אונס כמו בנוסח רבינו יחיאל: **ודע** דתמיה לי מילתא טובא שחסר בלשון ושטר שליחות זה וכיון שיגיע גט זה ליד אשתי פב"כ מידך או מיד שלוחך או שליח שלוחך כנזכר תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פב"ב וכו' ומצאתי למהר"ר ישראל בס"י שתמה עליו חכם אחד על שכתב ממש לשון סמ"ק ולא כ' וכשיגיע גט זה לידה והשיב דאין לומר דכל סמ"ק שנתפשט בגולה נפל בהם טעות ובחיבור הרב הגדול מהרר"י מולן נוסח ההרשאה כסמ"ק ועל דא אני סומך טפי מעל מהגהכם וסדורכם ונראה טעם וסברא דכל מה שנוכל למעט בהרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות והכי אמרינן בריש גיטין (ג:) אתי למיגזי' ומה בכך אי גזייה ומתבטל השליחות אלא משום עיגונא חשו להכי עכ"ל. ולע"ד נראה הטעם שלא נכתב בסמ"ק הוא לפי שאם נתנה על תנאי צריך להוסיף בו דברים ולכן הניחו חלק כדי שכל אחד יכתוב כפי מה שיזדמן לו אם בתנאי ואם בלא תנאי וראיה מה' גט דמרדכי שכתב ויאמר לו בפניהם הולך גט זה וכו' ואם יש תנאי יפרשנו ויאמר תהא מגורשת ממני משעה שיגיע גט זה לידה וכו' הרי שהבעל צריך שיאמר כן לשליח ושטר שליחות סיפור דברי הבעל הם. ומ"ש שכל מה שנוכל למעט בהרשאה טפי עדיף משום דאיכא למיחש משום שמא יארע קלקול מרוב הכתיבה ומתבטל השליחות אומר אני דלגבי דבר זה שהוא עיקר השליחות לא אמרינן הכי והיא דריש גיטין אין ענינה לכאן דהתם דתקנת חכמים הוא מה שיאמר השליח ואם חיסר ה"ל משנה ממטבע חכמים והולך ממזר לפיכך קלרו הדיבור אבל שטר שליחות לא הקנוהו חכמי התלמוד אלא מסרוהו לכל אחד שיסדרנה כפי צחות לשונו וכל שיכתוב עיקר השליחות בין בדרך ארוכה בין בדרך קצרה שפיר דמי ולא נפיק מיניה חורבה כלל ולפיכך נ"ל שצריך לכתוב ונותן אני לך רשות לעשות שליח וכו' עד ק' וליתן גט לאשתי פב"פ וכו' או שליח שלוחך ותיכף שיגיע גט לידה מידך או מיד שלוחך או שליח שלוחך תהא פב"פ מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פלוני בר פלוני שליח וכו' וכל שלא כתב כן קרוב אני לומר שעיקר השליחות חסר מן הספר: **בנוסח** שטר שליח קבלה יש בהל' הגט במרדכי נסחאות אחרות ולא ראיתי לכתבם לפי שנוסח זה שכתב רבינו בשם הר"פ עולה על כולם וזולתי שצריך להוסיף בו בין בלשון שאומר בשעת נתינה בין בלשון השטר והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם גם צריך להוסיף בשטר ונתן גיטה ליד פב"פ שעשאתו אשתו שליח בעדים כי כן כתוב בהגהות מיימון פרק ו' ובא"ח:

וכתוב בעיטור אות שי"ן בהרשאת שליח קבלה איך פלונית אמרה לנא הוו עלי סהדי וקנו מינאי וכתובו וחתומו וכו' וקנינא מפלונית לפלוני שליחות ככל מאי דכתוב ומפורש לעיל וכתב עוד שום מי שכתב בשליחות אגב ד' אמות קרקע כשופרא דשטרא ומסתברא דלא שייך ביה עד כאן לשונו (כד) והרמב"ם כתב בפ"ה מהל' מכירה שנהגו להקנות לעושה שליח ונשאר דברים כיוצא בזה להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק וכמהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אינו צריך דבר אחר עכ"ל: **כתוב** עוד בעיטור בשטר שליח קבלה ויהא ליה רשותא לשווי שליחא ושליחא שליחא אחרינא עד דתתקבל לי גיטי ותיתי ותמטי לידא דפלוני שליחא דידי דהכא פלונית מניתיה ואורשיתיה דידיה בהרמנותא דידי וקבילית יתיה עלי כחומר כל שטרי אחלטתא והימנותא דנהיגין בישראל דלא כאסמכתא וכולי משמע מדבריו שיכולה היא להרשות לשליח קבלה שיעשה שליח לקבל הגט מיד הבעל אבל אין האשה מגורשת עד שיגיע הגט ליד שלוחה דידה דשליח זה שהוא יכול לעשות אינו אלא כעין שליח הובאה ועוד אכתוב בדין זה גבי שאלה לגאון שכתב רבינו לקמן בסימן זה: (ב"ה) על מ"ש הר"ף שהב"ד לא יהיה קרוב לשליח אין לו טעם ששליח אינו נוגע בדבר כדי שיפסל ב"ד הקרוב לו ואפשר שהטעם מפני ששליח קבלה הוא במקום

דרכי משה

גט בפניהם צריכין למקרייה קודם הנתינה וכן הוא לעיל סי' ק"ס דכל דין איש עם האשה יש לשליח עם האשה וע"ל סימן קמ"ב: (כב) ושמעתי יש מקשים דמאי אנו צריכין דקדוק אם הבעל הוא גדול דהא אם הוא קטן א"צ ליתן גט כלל כמו שנתבאר לעיל סי' מ"ג ואם הוא גדול יכול לעשות שליח וי"ל דלפעמים קטן קונה כגון הבא על יבמתו כדלקמן סי' קס"ז לכן צריכין לדקדק אחריו ועוד איכא למיחש שמא יגדיל קודם הנתינה ויתייחד עם אשתו דצריכה ממנו גט כדאיתא לעיל סי' מ"ג ולכן צריכין לדקדק דהוי גדול בשעת עשיית השליחות דלמא השליח יתן לה גט אחר היחוד ואע"ג דלא תינשא בגט כזה לכתחלה משום דהוי גט ישן כדלקמן סי' זה מ"מ מאחר דאם נשאת בו לא תצא איכא למיחש לקלקולא אם קטן היה בשעת השליחות דאז אינו גט כלל ולכן צריכין דקדוק כנ"ל: (כג) ויחזור ויכתוב התנאי אם היה התנאי בגט הגהות מרדכי דגיטין: (כד) ובמרדכי פ' התקבל דאין לכתוב וקנינא בהרשאה: (כה) מיהו אם הטיל בו תנאי ונתקיים הגט גט ועיין בתשובת ריב"ש סי' רמ"ז שהאריך בזה:

דרישה

עד אלה כ"כ בד"מ ופ"ש שהאריך בדיני שטרי הרשאות כ"פ): [ו] שאין קטן עושה שליח זה לשון מ"ו ותימא מה צריך כו' ואין לומר ולייטב בדוסק דמיירי בנפלה לפני יבם קטן שזקיקתה דאורייתא והוא בא על יבמה בקטנותו שדינו שיגדלו זה את זה וכמו שכתב לקמן בסי' קס"ז ובא לסוליאה בקטנותו בגט לסתירה לעלמא קשה דא"כ אפי' בלא שליח נמי הוה ליה לומר דצריך ליזהר שלא יוציאה בקטנותו לכן נ"ל דלא איירי אלא באשה דעלמא ובודאי אם הוא עצמה מגרשה ליכא למיחש כמו שקשה מ"ו אלא כשמגרשה ע"י שליח אתי למיטעי כו' כמו שפירשתי בפרישה (ועוד י"ל דצריכין לבדוק משום דלמא באמת הוא קטן וממילא קידושיו אינן קידושין וכעולם יסברו שהוא גדול ונפיק מיניה חורבא והיינו אם לקטן זה אח וכיו כשואין שתי אחיות ומת אח של הקטן בלא בנים אמר שגירושין וא"כ כשלא יבדקו אותו יסברו שהוא גדול ויפטרנו בלא חליצה מטעם אחות גרושתו ובאמת הוא קטן ולא הוי כלל אחות גרושתו דאין קדושיו קידושין לכך צריכין לבדקו כ"פ): [ז] (ותהא ידך כידי כתוב בהגהות מרדכי בגיטין דף תרי"ח שצריך לכתוב ג"כ דבורך כדבורי ואם היה תנאי בגט יכתוב התנאי בהרשאה קודם שיכתוב ותהא ידך

פרישה

(ע"ל סי' קמ"ב) המכונה פלוני בן פלוני הא דלא כתב ג"כ באביו המכונה פלוני משום דכבר נתבאר בס"ס קכ"ט דאפי' אי לא כתב שם אביו כלל כשר רק שלא ישנה לקראתו ולכתבו בשם אחר ע"ש ולעיל בנוסח ההרשאה דהולכה לא כתב לשון המכונה אפי' בשם המגרש נ"ל דס"ט משום דאותה הרשאה עצמה אינה צריכה דהא השליח נאמן וכמו שכתב הר"ף בריש דבריו מש"ה לא דקדק כולי האי אבל בהרשאה דשליחות קבלה דצריכה מן הדין וכמו שכתב רבינו בסמוך כתב שם כמו בלשון ההרשאה מרת פלונית המכונה פלונית אבל גם שם לא כתב לשון מכונה באביה וק"ל: (טוב להצריך לדקדק כו' כשעושה שליח הא דלא כתב סתם דכל מגרש יבדקו אחריו יש לומר דהוי מילתא דפשיטא ולא אשמעינן בו דאין שבית דין שבמקום שמגלה יסמכו אבית דין שבמקום הנתינה ודוק כ"פ): (מט) שאין הקטן עושה שליח ז"ל מ"ו ותימא מה שצריך לדקדק אחריו אם הוא קטן א"כ קדושיו קידושין ואין לומר דמ"ל מקום הוו קידושי דרבנן הא איתא לעיל בסימן מ"ג להדיא דלא תקנו ליה נשואין ואין צריך ממנו גט עד שיגדיל ויבעול או מתייחד עמה וצ"ע עכ"ל ונראה לומר קצת טעמי דודאי צריך ליתן גט שמא גדול הוא וכשיעשה שליח יטעו הרואים ויאמרו שהקטן יכול לעשות שליח ויטעו ג"כ בעלמא לענין דינים

אחרים שקטן יעשה שליח ועיין בדרישה: ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש גם מכאן ראיה דשני שערות דגדלות בעינן שיהיו דוקא במקום התורפה לא בפנים שלמעלה והוא פשוט. (נא) במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני כו' הא דלא כתב לעיל בשטר הרשאה של הולכה דלכתוב שם הנהר היינו משום דשם אין הרשאה חיוב שאם אין צריך הרשאה מן הדין ולכך אין צריך לדקדק בה כ"כ כמו הכא שהרשאה הוא מן הדין ומטעם זה נזכר כאן בהרשאה זו הכל שריר וקיים ולעיל לא הזכירו. (נב) כי אם על פי האב וכגון שבאו ממקום אחר ואין מכירין אותן ואין האב נאמן עליו כ"כ רבינו לקמן ר"ס קס"ט עיין שם. (נג) ולא יטיל בו שום תנאי תמהני אמאי דמאי שנא מכשמגרש וכו' מבואר בב"י. העומד היום בפלונית מהא כו' זכו: למנהגינו דגם בגט אין כותבין כי אם מקום עמידת האיש ועיין בס"ס קכ"ט מה שכתב הרא"ש:

ב"י

בספק האשה חשש בדבר לכתחילה: ועל מ"ש הר"ף כשמגרש על ידי שליח קבלה לא יטיל תנאי בגט תמהני אמאי דמ"ש מכשמגרש לאשה עצמה ואיפשר דחיישינן דילמא איכא עדים דידעי שקבל הגט ולא ידעי בתנאי ואזלי ומסהדי שהגיע גט ליד שלוחה ואזלא ומינסבא אפומייהו ונמצא גט בטל ובניה ממזרים: ועל מ"ש בסוף דבריו וצריך לקיים כל ג' בגט דקיום שטרות בג' יש לתמוה שנראה מדבריו שהוא מפרש קיום שטרות בג' שג' עדים החתומים בשטר צריך לקיימם ומעולם לא ראינו מי שפי' כן אלא ה"פ קיום שטרות צריך להיות בפני ג' שהם ב"ד . ועוד שהדין ג"כ אינו כן דג' החתומים בשטר כשיקיים ב' מהם סגי דהכי דעד ודיין אין מצטרפין כדאיתא בפרק ב' דכתובות (כא.) מ"מ בקיום ב' עדים או שני דיינים סגי גם מלת בג' שכתב איני יודע לקשרה עם הענין (כו):

כתוב בא"ח זהו לשון שליחות שטר הולכה כשהבעל עצמו מוליך גט לאשתו בעיר אחרת הנה פב"ב מוליך גט לאשתו פב"פ ונכתב ונחתם כהלכתו לדעתנו ואין כותבין בו מקום כלל לפי שלא היתה האשה במקום כתיבת הגט והוא נכתב ונחתם כהלכתו בפני הבעל כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ כיון שהבעל עצמו מביאו י כדאמרינן בפ"ק דגיטין הבעל עצמו וכו' כי בעונותינו אין אנו בני תורה כמו הראשונים וזה הל' שיאמר הבעל בשעת הנתינה קודם שיתן הגט לאשתו התקבלי גיטיך זה ממני והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וגט זה בפ"נ ובפ"נ ויתנהו לה בפני ג' ויבטל כל המודעות ויקראוהו קודם נתינה ואחר נתינה ויקבל חרם שלא יוציא לעז על הגט ועל החתימות וכל החתימות שבגט ידועות לנו עכ"ל ומ"ש בסוף דבריו וכל החתימות שבגט ידועות לנו לא ידענא מאי קאמר דכיון שאומר בפ"נ ובפ"נ א"צ שיהיו החתימות ידועות לנו . הר"ש בר צמח בתשובה כתב שהיה נראה לומר דאין דיין יכול לעשות מעשה ב"ד להתיר אשה על פי עדות קרובו שהוא אחד מעידי מסירה אלא שבירושלמי שהביא בעל העיטור והפוסקים אחרים משמע דמצטרף ומ"ש הר"פ שצריך שיהיו העדים רחוקים לשליח קבלה לכתחלה הוא (כז):

הכל כשרים לשליחות הגט וכו' אחד האיש ואחד האשה כך פשוט בר"פ התקבל (סג:): **חוץ** מחש"ו עבד ועכו"ס ספ"ב דגיטין (דף כג.) תנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו סומא ועכו"ס ורבינו לא הזכיר סומא בסי' זה ופירש דינו בסימן קמ"ב ובגמרא א"ר אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין וכן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ודעת רש"י דדין הולכה והובאה כדין קבלה שאין חילוק טעם ביניהם וא"כ כי היכי דלרבי יוחנן מיפסל לקבלה מיפסל נמי להולכה והובאה כן דעת התוספות והרא"ש וכתב הרשב"א שכן דעת הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"ו וכתב הר"ן דהכי מוכח בירושלמי וכתבו הרשב"א והר"ן שהר"י ן' מיגאש חולק ואומר שלא פסלו עבד אלא לקבלה אבל להובאה כשר כדמוכח דיוקא דמתניתין ומ"מ כתב הרשב"א דלענין פסק הלכה כרש"י והרי"ף עבדינן ולחומרא משמע דספוקי מספקא ליה וא"כ אם עבר והביא והיא אשת כהן נפסלה מן הכהונה מספיקא וכן אם פשטה וקבלה קידושין חוששין לקידושיו: **ואם** הביא הגט אחד מאלו אע"פ שנתקיים הגט בחותמיו אינו כלום דהא פיסולייהו משום דלאו בני שליחות נינהו: **היה** השליח קטן כשניתן לו והגדיל וכו' עד כיון שתחילתו וסופו בכשרות משנה שם: **כתב** הרמב"ם בפ"ו הנשים והקרובים כשרים ואפילו הפסולים

טור

בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני וגירש לאשתו פלוני בת פלוני ה"פ (ולא יכתוב שם מקומה כיון שאינה עומדת שם לקבל גיטה מפלוני בעלה) ונתן גיטה ליד פב"ב שעשאתו אשתו שלוחה לקבל גיטה מיד בעלה פלוני בן פלוני ואמר לו התקבל גט זה לאשתי פלונית המכונה פלונית בת פלוני והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם וקודם נתינתו בטל לפנינו כל מודעי דהוה ליה שאם מסר שום מודעא שתהא מבוטלת ולא נתן לה שום תנאי בגירושין אלא גירשה גירושין גמורין והגט קראנוהו וראינוהו כשר כדת וכהלכה ומחמת שראינו גירושי פלונית בת פלוני מר' פלוני בן פלוני בעלה שנתן גט ליד שלוחה לקבלה כתבנו לה שטר זה להיות בידה לראיה והכל שריר וקיים

פלוני בן פלוני דיין
פלוני בן פלוני דיין
פלוני בן פלוני דיין

וגם הבעל יכתוב תחת החתימות כך

אני פלוני החתום מטה המכונה פלוני בן פלוני העומד היום בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני גירשתי אשתי פלונית בת פלוני וגירשתיה בפלונית מתא דיתבא על נהר פלוני ביד פב"ב שלוחה בפני ב"ד פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני החתומים בשטר של מעלה וגירשתיה גירושין גמורין בביטול כל מודעי ובלא שום תנאי ככל הכתוב למעלה ושטרם וחתימתם היא אמתי ובעבור שהכל אמת כתבתי גם אני שטר זה להיות לה גם כתב ידי לראיה ולזכות שלא יהא לי פתחון פה לערער על דבר זה והכל שריר וקיים: פלוני בן פלוני . ע"כ מדברי הר"ף הנה הפליג להחמיר ואחר כל זה כתב הנה פירשנו דין שליח לקבלה אבל נכון שלא תעשה אשה שליח לקבלה (נה) שאין אדם יכול לצאת ידי חובתו נקי כי ברוב הפעמים אינו מצוי שיהיו ג' בני אדם ידועים וחתימתן ניכרת במקום כתיבת הגט ט עדים שיכירו חתימת כל השלשה דיינים וצריך שהג' דיינין (נו) שהן בשעת נתינה שיכירו החתימות שהתמו בשטר שעשתה אותו שליח קבלה ולא סגי בחתימות שיקיימוהו מעיר לעיר דשמא לא יכירו החתימות מכולם (נז) [ח] וצריך לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בג' לכך נכון להחמיר (נח) שלא לעשות שליח לקבלה ע"כ הכל כשרים לשליחות הגט בין לקבלה בין להולכה אחד האיש וא' האשה (נט) חוץ מחש"ו (ס) עבד ועכו"ם שהם פסולים לכל ענייני שליחות בין לקבלה בין להולכה והר"ר יוסף ן' מיגאש כ' דעבד אינו פסול אלא לקבלה אבל להולכה שרי וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה היה השליח קטן כשנתן לו והגדיל והביאו או חרש ונתפקח שוטה ונשתפה עבד ונשתחרר עכו"ם ונתגייר פסול אבל אם ניתן לו הגט כשהוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר כיון שתחילתו וסופו בכשרות כ' הרמב"ם יא הקרובים (סא) כשרים לעדות זה וכן הפסולים

ב"ח

להטיל בו תנאי כפי רצונו: **וצריך** לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בשלשה וכולי כתב ב"י איכא לתמוה דנראה שהוא מפרש קיום שטרות בג' שג' עדים החתומים בשטר צריך לקיים ומעולם לא ראינו מי שפי' כן וכו' עכ"ל. ושרי ליה מאריה דגם הר"פ מפרש קיום שטרות צריך להיות בפני ג' שהם בית דין ולא אמר אלא שאותן שלשה דיינים שמקיימין לחתימת העדים צריך שיכירו חתימות כל הג' דיינים שאם לא יכירו אלא שנים מהם אם כן אין כאן קיום בג' דאע"ג דאפילו בשאין מכירין אלא שנים מהם סגי היינו דוקא דיעבד ובדבר שבממון אבל בגט ראוי להחמיר טובא דצריך להכיר כל הג' חתימות של דיינים דאם לא כן לא הוי קיום בשלשה ופשוט הוא:

הכל כשרים וכולי משנה בפרק ב' (דף כג) ובגמרא חש"ו דלאו בני דעה נינהו ופי' רש"י וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולן עכ"ל ומ"ש בין לקבלה בין להולכה כך פירש"י אבל דעת אבן מגא"ש מדתנן דעכו"ס פסול להולכה מכלל דעבד כשר להולכה דאי לא ליתני עבד וכ"ש עכו"ס דלא שייך במצות כעבד אלא ודאי עבד אינו פסול אלא לקבלה כיון דבקבלה האשה מגורשת מיד דאתי הגט מיד בעלה ליד שליח קבלה שייך למיפסלה בעבד משום דליתיה בתורת גיטין וקידושין דהא עבד לאו בני גירושין נינהו אבל להולכה דלא מיגרשא עד דמטא גיטא לידה לא שייך למיפסליה כולי האי משום דליתיה בתורת גיטין וקידושין דהא בשליחות איתנהו כ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן לדעת אבן מגא"ש וא"ת לפירש"י ודעימיה קשיא מתני' ליתני עבד דפסול וכ"ש עכו"ס כבר כתבו התוספות לשם בד"ה אין העבד דר"ת פי' דנקט עכו"ס לאשמועינן עכו"ס ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היתה דעתו להתגייר דהוי בעכו"ס רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר עד כאן לשונו וכ"כ הרא"ש לשם:

כתב הרמב"ם הקרובים כשרים לעדות זה וכולי אין זה לשון הרמב"ם אלא כ"כ רפ"ו הכל כשרים לשליחות הגט חוץ מן החמשה העכו"ס וכו' אבל הנשים והקרובים כשרים ואפילו הפסולים וכו' אלא כיון שרבינו התחיל במ"ש

דרכי משה

(כו) וע"ל ס"ס זה מה שכתב ב"י בשם הרשב"ץ: (כז) כתב ריב"ש סי' ש"ץ העדים שנמסר הגט לפניהם יכולין להיות דיינים בדבר ולא אמרינן בכה"ג אין עד נעשה דיין וע"ש עוד שם אם חיישינן לב"ד טועין: מצאתי

פרישה

(נה) שאין אדם יכול לצאת י"ח נקי ה"ג "כי "ברוב "הפעמים אינו מצוי שיהיו שלשה בני אדם ידועין וחתימתן ניכרת במקום נתינת הגט העדים שיכירו חתימת כל השלשה דיינין כן הוא בדפוס בית יוסף וגירסא זו כתוב בכלבו והתם אין כתוב גם שכתוב בגירסת הספרים שלנו "וצריך "שהשלשה "דיינים "שהן כו' אבל בסמ"ק אין כתוב האי כי ברוב פעמים כו' והמכוון בזאת הגי' הוא על שלשה הדיינים שראו שהבעל נתן הגט ליד שלוחה ומסרו בידו כראוי הותם שלשה דיינים צריך שיהא חתימתן ניכרת וידועים בכל העולם שאם בהתה האשה להגבא שיהא חתימתן לה לראייה שהגט בא כראוי ליד השליח והבבא שנייה שלתב צריך שהג' דיינים כו' בא לומר שהג' דיינים שהשליח מביא ההרשאה לפניהם שהיא עשאתו שליח לקבלה צריכה שיכירו חתימת העדים שחתומין על ההרשאה וזה ברוב פעמים לא נמצא שיהו שלשה הדיינים הנ"ל או חתימת העדים נכרות לכן נכון שלא לעשות שליח לקבלה זאת כוונת רבינו בשני אלו בבות: וזה פי' כי ברוב הפעמים כו' ר"ל ברוב הפעמים אינו מצוי במקום הכתיבות הגט שיהו שם שלשה בני אדם ידועין וחתימתן ניכרת במקום אחר כי כשאשה מוליא הכתב נחתם בשלשה דיינים ובאת להגבא צריכין שיהא חתימת השלשה דיינים נכרים ודלמא לא נמצא שם שיכירו את חתימתן: (נו) שהן בשעת נתינה רלה לומר והשליח מביא בפניהן ההרשאה שהאשה עשאתו שליח לקבלה: (נז) וצריך לקיים כל ג' בגט כו' נראה לע"ד דהקיום קאי באמרו בזה לפני והע"ג דבעלמא הקילו בקיום וסגי בקיום שני דיינים בקיום דגט החמירו וז"ש רבינו וצריך לקיים כל השלשה בגט ר"ל דוקא בקיום דגט והטעם כמו שבעדות דלא סגי בפחות משני עדים בעינן לקיים כל העדות הכי נמי בקיום דייני הקיום צריך שיכירו כל השלשה והכי קאמר צריך שהשלשה דיינים שהשליח מביא בפניהם ההרשאה שיכירו חתימת העדים שחתומים על ההרשאה ולא סגי שיקיים השליש חתימת העדים מעיר לעיר כי או צריכין הדיינים שבהם בשעת נתינה שיכירו אותם הדיינים שאחרונים שקיימו חתימות העדים ושמא לא יכירו שחתימה מכולם רלה לומר כל שלשה החתימות ומה שכתב וצריך לקיים כל שלשה בגט רלה לומר למה צריך שיכירו כל שלשה החתימות ועל זה כתב כי צריך לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בשלשה כלומר הואיל שהשלשה דיינים בעינן לקיים חתימת העדים ובגט צריך שיכירו כל שלשתן ולא סגי בשנים כמו בעלמא כאשר כתבתי (וכ"כ בתשובת בן לב ס"ג דף י' ע"ג ע"ש כ"פ) ועיין בדרישה: (נח) שלא לעשות שליח קבלה וכן אם נוהגין פתה מורי ורבי: (נט) חוץ מחרש שוטה וקטן כו' (דלאו בני דיעה וגבי שליחות איש כתיב ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולן כ"פ) וסומא עיין דינו לקמן בסימן קמ"ב: (ס) עבד דלאו בן גירושין הוא (רלה לומר שאינן בתורת גיטין וקידושין דלא תפסי בהן ובמידי דלנפשיה לא שוי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני כ"פ) (סא) כשרים לעדות זה רלה לומר לשליחות זה וכן הוא בסוגיא בספרי הרמב"ם שלפנינו

דרישה

ידך כידי ד"מ כ"פ): [ח] וצריך לקיים כל השלשה בגט כו' זה לשון בית יוסף יש לתמוה שנראה מדבריו שהוא מפרש קיום שטרות וכו' עד לקשרה עם הענין עכ"ל גם רבינו כתב לקמן בס"ס קמ"ב דאם שלשה חתומים על השטר ושנים חתמו לפניו ואחד שלא בפניו כתב הרא"ש בתשובה דכשר ע"ש ואם כן קשה לפי סברת ב"י ה"ל להקשות דברי רבינו דידיה אהדדיה אבל נ"ל לפרש

חדושי הגהות

בספק הרי זה גט: ט בעדים שיכירו חתימת כצ"ל פי' דברים אלו עיין בפרישה ובטורים אחרים ראיתי הגירסא כי ברוב פעמים ליכא ג' ביחד שיכירו חתימת כל השנים ואף אם היה כן מ"מ אינו מצוי שיהיה בשעת נתינת הגט עדים שיכירו חתימת כל הג' דיינים וצריך שהשלשה דיינין וכו': י דברים אלו תמוהים שהרי מבואר בגיטין (ח:) שאם הבעל עצמו הביא גיטו אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ואיך הביא לי ראיה היפך זה וכתב כדאמרינן פ"ק דגיטין והנה מצאתי בב"ש סי' קמ"ב ס"ק כ"ז כתב וז"ל לכאורה דין זה תמוה דהא בברייתא אפילו בעל שהביא גט אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וכו' ונ"ל דא"ח ס"ל כרבא"ד דס"ל הלכה כרבה דאמר הטעם שצריך השליח לומר בפ"נ ובפ"נ משום דאין בקיאין לשמה ומשום דאין עדים מצויין לקיימו וס"ל דכל הסוגיא שם איירי אחר שלמדו אז אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וכן הא דתניא ב' שהביאו גט וכן חרש ונתפקח וכן הבעל דוקא אחר שלמדו אצ"ל בפ"נ ובפ"נ א"כ השתא לדידן שאין אנו בני תורה כמו הראשונים מש"ה אפי' הבעל צ"ל בפ"נ ובפ"נ דה"ל כמו קודם שלמדו אבל לדידן דקי"ל כרבא דאמר הטעם משום קיום א"כ הבעל אצ"ל בפ"נ כיון שהוא בעצמו הביא גט לא מהני ערעורו גם אינו חשוד להכשילה וגם לא גזרינן אטו שליח אחר ע"כ: יא אין זה לשון הרמב"ם אלא כ"כ רפ"ו הכל כשרים לשליחות הגט חוץ מן החמשה העכו"ם וכו' אבל הנשים והקרובים כשרים ואפילו הפסולים וכו' אלא כיון שרבינו התחיל במ"ש הרמב"ם הקרובים כשרים הוצרך לשנות לשונו ואומר כשרים לעדות זה כלומר לעדות שאומר השליח ב"נ וב"נ בח"ל (ב"ח) ועיין פרישה:

כמ"ש הרמב"ם הקרובים כשרים הוצרך לשנות לשונו ואמר כשרים לעדות זה כלומר לעדות שאומר השליח בפ"נ ובפ"נ בח"ל וכן הפסולים כו' ומ"ש אבל הפסולים מד"ת וכו' עד ה"ז פסול פי' ואם נישאת לא תצא ומ"ש אינו גט כלל ואפי' אם נישאת תצא ומ"ש ואין דעת א"א הרא"ש כן שכתב כל הפסולים וכולי עד ולשיקרא ליכא למיחש כלומר אלמא דחולק על הרמב"ם במ"ש דהפסול מד"ת שהביא הגט ונתקיים בחותמיו הגט פסול אלא הגט כשר לדעת הרא"ש אלא שהכניס רבינו דברי הרמ"ה בתוך דברי הרא"ש במקום שחולק עם הרא"ש ובמקום שהסכים עמו וז"ש רבינו שכתב הרא"ש כל הפסולים מד"ס יכולין להביא הגט אפילו בח"ל אפילו שמעידים בפ"נ ובפ"נ כמו שכשרים לעדות אשה ואם היו פסולין מן התורה פסולים להביאו וכתב הרמ"ה דפסולים אף בא"י אע"פ שאין מעידים בפני נכתב ובפ"נ כל היכא דלא נתקיים בחותמיו בדלא אתא בעל ומערער וחולק עליו הרא"ש דאין פסולין אלא בח"ל שמעידים בפ"נ ובפ"נ כי היכי דפסולין לעדות אשה אבל בארץ דאין מעידין כלום כשר בכל ענין דאם לא אתא בעל ומערער אף ע"פ שלא נתקיים בחותמיו כשר הוא דהא מודה בעל דהעדים שחתמו על הגט כשרים הם מדלא קא מערער ואם אתא בעל ומערער ויתקיים בחותמיו נמי כשר הוא אע"פ שהביאו הפסול מן התורה דבני כריתות נינהו ולשיקרא ליכא למיחש כיון דמקויים בחותמיו א"כ עשו תשובה דבזה הסכים הרא"ש עם הרמ"ה וחולק על הרמב"ם וכמ"ש הרא"ש להדיא בפ"ב (דף ק"ב ריש ע"ב) ואין דברי רבינו כמעורבבים אלא ישרים ונכוחים דלא כמ"ש בית יוסף דהרמ"ה סובר כהרמב"ם דליתא אלא כדפי' ומ"ש הרמ"ה וכיון שעשו תשובה מהימני דלא בעינן תחילתו וסופו בכשרות ה"א התם דפיתח ונסתמא אע"פ שלא חזר ונתפתח כשר דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות וה"ה בפסולים מחמת עבירה דדמיא לסומא אלא דהוי איפכא דתחילתו בפסול וסופו בכשרות:

ועוד כתב א"א הרא"ש על מ"ש הגאונים וכולי וכתב ב"י על שם הרשב"א והר"ן דרבנן דהשתא קאמרי דאי איניסבא לא מפקינן לה דקיימא לן כר"א דעידי מסירה כרתי וכתב הר"ן ולא ידעתי מאי שייטא דר"א הכא עכ"ל ואיפשר דהכי קאמר דכשהישראל מסר לעכו"ם הבגד עם הגט בפני עדים שיודעים שהגט כרוך בתוכו הם מעידים שהבעל עשאו לישראל שליח ליתן הגט שבתוך הבגד לאשתו וה"ל עדי מסירה וכרתי לר"א:

השולח גט לאשתו וכו' כ"כ המפרשים סוף פרק כל הגט אבל כשהשליח סומא לא מהני כשנים אומרים לו שהיא אשתו וכתבו התוס' בפרק ב' דגיטין (דף כ"ג) בד"ה מאי נוטלו דהטעם כיון דבסומא יכול להטעותו יש לחוש יותר שמא יטעוהו עכ"ל וכ"כ המרדכי לשם:

אמר לשליח הולך גט זה לאשתי וא"ל איני מכירה וכולי עובדא דההוא גברא ס"פ כל הגט (סוף דף כ"ט) ופסק כלישנא בתרא ע"פ פירש"י וכן פסק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם בפ"ט דלא כפי' התוס' דראשון נמי הוי שליח לגירושין והרשב"א כתב דנקטינן לחומרא דספק מגורשת הוי. ומ"ש רבינו או כיוצא בזה וכולי נראה דטעמו משום דבעובדא דבתר הכי דאמר לשליח לא תיתביה ניהלה
עד

(סב) **הפסולים** מדבריהם בעבירה כשרים לעדות זה אבל הפסולים מדברי תורה פסולים להביא הגט (סג) ואם הביאו ה"ז פסול (סד) בד"א כשנתקיים בחותמיו (סה) אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי הפסולים (סו) בעבירה מן התורה אינו גט כלל (סז) [ט] ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן שכתב כל הפסולים מדברי סופרים יכולין להביא הגט אפילו בח"ל ואם היו פסולים מדברי תורה פסולים להביאו וכתב הרמ"ה שפסולים בין בארץ בין בח"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין פסולים אלא בח"ל ואם היו פסולים כשנתמנו שלוחים והזרו בתשובה קודם שנתנוהו לאשה כ' הרמ"ה שכשרין וכן מסתברא (סח) דבני כריתות נינהו ואינן פסולים אלא דחשדינן להו דמחמת ממון קא מסהדי שיקרא וכיון שעשו תשובה מהימני דלא בעי תחילתן וסופן בכשרות (סט) ואם הגט מקויים אפילו לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ועוד כתב אדוני אבי ז"ל על מה שכתבו הגאונים בגט שכרכוהו בבגד ונתן הבגד לעכו"ם ואמר לו הולך בגד זה לישראל ויתננו לאשתי שלא תינשא בגט זה ואם ניסת לא תצא אף ע"פ שלא מינה העכו"ם שליח לגירושין וכתב הוא ז"ל ודאי אם עשה הבעל את העכו"ם שליח וא"ל שימנה הוא ישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעכו"ם וגם לא הוי בר כריתות אלא כיון שלא עשה העכו"ם אלא מעשה קוף בעלמא (ע) ומינה הבעל בכתב שליח לישראל שבאותו מקום למה יפסל הגט וכן נוהגין באשכנז ובצרפת ע"פ ר"ת לשלוח גט קידושין ע"י עכו"ם וממנה בכתבו ישראל שבאותו מקום שליח (כט): השולח גט לאשתו ואין השליח מכירה יתנהו לה ע"פ ב' שיעידו בפניו שהיא זאת אשתו אמר לשליח הולך גט לאשתי ואמר לו איני מכירה או כיוצא בזה שאמר לו אני מתבייש ליתנו לה ואמר א"כ
תנהו

הפסולים מדברי סופרים כשרים לשליחות הגט אבל הפסולים בעבירה מן התורה וכו' ורבינו כתב עדות במקום שליחות אולי היה כן בנוסחתו:

ואין דעת א"א ז"ל כן שכתב בפ"ב דגיטין וכל הפסולים מדברי סופרים כשרים להביא את הגט ואפילו בח"ל כמו שכשרים לעדות אשה ואם היו פסולים מן התורה פסולים להביא את הגט בח"ל ואם היה מקויים אפי' לא עשו תשובה כשר דבני כריתות נינהו ולשיקרא ליכא למיחש ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להביא הגט וכו' והראב"ד השיג עליו בזה עכ"ל כלו' דמאי דפסל הרמב"ם ז"ל גט שהביאו פסולים מן התורה ונתקיים בחותמיו חלוקים עליו הראב"ד והרא"ש דכיון דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אמאי מיפסיל בהבאתו דהא בר דעה הוא ושייך בגירושין וכך יש לפרש דברי רבינו שמ"ש ואין דעת א"א הרא"ש כן לא קאי אלא אהביאוהו פסולים מן התורה ונתקיים בחותמיו שפסל הרמב"ם וא"א הרא"ש כתב שאין פסולים אלא בחוצה לארץ שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל בארץ ישראל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן בחוצה לארץ אם נתקיים בחותמיו כשר ודעת הרמ"ה נראה שהוא כדעת הרמב"ם ז"ל והיינו דפסל אפי' בארץ כלומר דבארץ אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש בו שום ערעור יתקיים בחותמיו והכי קאמר פסולים בין בארץ שאין סומכין עליו אלא על קיום חותמין בין בחוצה לארץ שסומכים על עדותו שמעיד בפני נכתב ובפני נחתם וזו ואצ"ל זו קתני וא"כ יש עירבוב בדברי רבינו דאחר דברי הרמב"ם הוה ליה לכתוב וכ"כ הרמ"ה ומ"מ כוונת דבריו הוא כמו שכתבתי (כח) ודע שכשם שהראב"ד והרא"ש חלוקין על הרמב"ם בדין זה כן כתב ה"ה שהרבה מהמפרשים חלוקים עליו ושלא ידע טעם לדבריו וגם הרשב"א תמה עליו בריש גיטין והר"ן תמה עליו בסוף פרק ב' דגיטין. ועל מה שכתב עוד הרמב"ם אבל אם לא נסמוך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט. כתב ה"ה שאין סומכין בעדות הגט על דברי פסול בעבירה מן התורה ברור הוא שהרי אפי' בעדות אשה שמת בעלה אינו נאמן וכן נראה מן הגמרא קלת וכ"כ הרשב"א בריש גיטין מיהו תמהו עליו הראב"ד והרשב"א הגט למה יבטל דילמא כשר הוא ויתקיים למחר ע"פ חותמיו וכתב ה"ה דאה"נ שאם נתקיים בחותמיו כשר גם לדעת הרמב"ם ולא כתב שהוא בטל אלא אם אין בגט עדות אחרת: **ואם** היו פסולים כשנתמנו שלוחים וכולי עד ולשיקרא ליכא למיחש הוא לשון הרא"ש בסוף פ"ב דגיטין ודבר פשוט הוא ומה שכתב בסוף דבריו ואם הגט מקויים אפי' לא עשו תשובה כשר הוא דעת הרא"ש ולא דעת הרמ"ה שהרי לעיל בסמוך כתב בשמו שפסולין בין בח"ל ובארץ היינו לומר אפי' נתקיים בחותמיו וכמו שכתבתי לעיל: ועוד כתב א"א ז"ל על מה שכתבו הגאונים וכו' ה"ה בפ"ו והרשב"א והר"ן בספ"ב דגיטין כתבוה וז"ל כתוב בה"ג בעי רבנן קמי' מר רב חנינא גאון בכל רבתי דעכו"ם לא הוי שליח לקבל את הגט ולהוליך את הגט מהו למכרכיה לגיטא בחד מנא ומימר לעכו"ם אמטי האי מנא לישראל פלוני וליתביה לאתתי ואמר להו לרבנן לא וכתן בידה או ביד שלוחה ישראל אבל עכו"ם לא דבעינן דכי נפיק גיטא מידא דבעל לידא דאיתתא או לידא דשליח ישראל דקאי במקום בעל או לידא דשליח קבלה דשויתיה אתתא גופה דקאי במקום אתתא גופה אבל ביד עכו"ם לא ורבנן דהשתא אמרי אע"ג דאתיא עכו"ם לגיטא אי יהביה לישראל והוא ישראל יהביה לאתתא בעידי מסירה לכתחילה לא מנסבינן לה משום דעכו"ם לאו בן כריתות הוא ואי איניסבא לא מפקינן לה משום דר"ש דתנן ר"ש אומר כולם כשרים ואמר ר' זירא ירד ר"ש לשיטתו של רבי אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי וקי"ל כרבי אלעזר עכ"ל וכתב הר"ן ולא ידעתי מאי שייטא דר' אלעזר הכא וה"ה אחרי שכתב דברי ה"ג בפ"ו כתב בעיטור כתוב ואנן דכתבינן דרבי אלעזר מכשיר אפי' לכתחלה מסתבר הכא נמי אם נתגרשה תנשא לכתחלה בעידי מסירה עכ"ל. וגם הרא"ש בסוף פ"ב דגיטין כתב דברי ה"ג וכתב עליהם ודבריו תימה דודאי אם עשה הבעל את העכו"ם שליח ואמר ליה שימנה הוא את הישראל במקומו הוי פסול דאין שליחות לעכו"ם וגם אינו בר כריתה אבל הכא כיון דלא עשה העכו"ם אלא מעשה קוף בעלמא ומינה הבעל בכתבו את ישראל שבאותו מקום שליח למה יפסל הגט וכן נוהגים באשכנז וכו': **השולח** גט לאשתו ואין השליח מכירה וכו' כ"כ הרשב"א והרא"ש והמרדכי בסוף פרק כל הגט גבי עובדא שאכתוב בסמוך וכ"כ התוספות והר"ן בסוף פ"ב דגיטין וה"ה פ"ז גבי סומא וכ"כ בסמ"ג ובהגהות מיימון פ"ט ורבינו ירוחם בח"ג והחילוק שבין סומא לפקח בדין זה כתבו רבינו בסי' קמ"ב: **אמר** לשליח הולך גט לאשתי וא"ל איני מכירה וכו' בס"פ כל הגט (דף כט:) ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו אמר שליח לא ידענא לה אמר ליה זיל יהביה לאבא בר מניומי דאיהו ידע לה וליזיל ליתביה ניהלה אתא ולא אשכח לאבא בר מניומי אשכחיה לרבי אבהו ורבי חנינא בר פפא ור' יצחק נפחא א"ל מסור מילך קמן דכי ייתי אבא בר מניומי ניתביניה ניהליה וליזיל וליתביניה לה ופירש"י מסור מילך קמן אמור דברי שליחותך בפנינו ותן לנו הגט
דאמור

דרכי משה

(כח) מצאתי כתוב בהגהת אלפסי פ"ב דגיטין ד' תקס"ה דמומר יכול להביא גט שהרי יכול לגרש אשתו ולא דמי לעכו"ם שאינו בתורת גיטין וקידושין ונ"ל דמיירי בא"י או בח"ל ונתקיים הגט בחותמיו אבל בלא"ה אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם דלא גרע משאר פסולי עדות מיהו אם הביאו בלא קיום ואפשר לקיימו אח"כ הגט כשר וכ"כ המ"מ פ"י דגירושין לענין פסולי עדות כתוב בסדר גיטין סי' ע"ג דבר זה חדשו האחרונים דבמקום שאיפשר לכתחלה לא יהא השליח קרוב לא לאשה ולא לאיש ובסי' פ"ו כתב דיש ליזהר שלא יהא קרוב לדיינים שניתן הגט לפניהם וע"ל סימן קמ"ב דהשליח גופא יכול להיות אחד מן הדיינים: (כט) וכ"ה במרדכי פ"ב דגיטין ע"א ומשמע שם דאפי' לא ידענו בודאי שמינה ישראל לשלוח ולא מינה עכו"ם אפ"ה
כשר

דרישה

לפרש כמו שפירשתי בפרישה: [ט] ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן כו' עיין בבית יוסף שפירש בענין אחר לא כמו שפירשתי בפרישה ולפי ה"ש מתורץ מ"ש ב"י שהיה לרבינו לכתוב אחר דברי הרמב"ם וכ"כ הרמ"ה ועוד כתב שדברי הרמ"ה הם זו ואצ"ל זו אבל לפי מה שפירשתי הם לא זו אף זו ור"ל בא"י פשיטא שפסול ואינו בטל ואפי' בחוצה לארץ נמי אינו אלא פסול ואינו בטל ומ"ש רבינו ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן כו' ובתוך דבריו הביא דברי הרמ"ה נראה ליישב קצת שהביאו כדי שלא נטעה מ"ש הרא"ש ואם היו פסולין מדברי תורה פסולין להביאו היינו שהוא נמי בטל דהיינו כמו דעת הרמב"ם כי הרא"ש ורבינו אין דרכם לדקדק בין לשון פסול ובטל ולכן מביא דברי הרמ"ה לאורויי שמ"ש פסולין להביאו רצה לומר פסול ואינו בטל דאי לשון פסולין רצה לומר לשון בטל היאך כתב הרמ"ה שפסולין בין בארץ כו' והא ליכא מ"ד שסבר שבארץ ישראל יהא בטל
אלא

פרישה

שלפנינו: (סב) וכן הפסולים מדבריהם בעבירה כו' אפי' לא נתקיים בחותמיו (אע"פ שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם והיה לו כמו עד שמעיד מ"מ משום עיגונא הקילו כ"פ) ועיין בבית יוסף: (סג) ואם הביאו הרי זה פסול ס"א כשר: (סד) בד"א ר"ל שפסול ואינו בטל: (סה) אבל אם לא נסמך בו ס"א עליו רצה לומר על הגט: (סו) בעבירה מן התורה היינו כשלא נתקיים אחר כך אבל אם נתקיים אח"כ לאחר זמן בחותמיו כשר כ"כ המ"מ: (סז) ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן שכתב כו' רצה לומר שהרא"ש חולק על הרמב"ם בתרתי שהרמב"ם סבר בפסולי דאורייתא כשנתקיים בחותמיו הגט פסול ובאינו מקויים הוא בטל לגמרי והרא"ש סבר בא"י דהיינו כמו מקוים יכולין לכתחלה להביאו דכיון שאין צריך לומר בא"י בפני נכתב ונחתם אין סומכין על עדותו כלל כמו במקויים ובחוצה לארץ דהיינו אינו מקוים הוא פסול ואינו בטל לגמרי. ואע"פ שכתב המ"מ טעם לדברי הרמב"ם וז"ל שהרי אפילו בעדות אשה שמת בעלה אינו נאמן וכן נראה מן הגמרא קלת וכ"כ הרשב"א בריש גיטין כו' ואם כן קשה איך יפלוג הרא"ש אהא בלי טעם הא תשובתו בצדו דשם מסיק המ"מ וכתב וז"ל מיהו תמהו עליו הראב"ד והרשב"א למה יהא הגט בטל דלמא כשר ויתקיים למחר על פי חותמיו ומסיק המ"מ דאה"נ ולא כתב שהוא בטל אלא אם אין בגט עדות אחרת עכ"ל. ואפשר דרבינו לא הבין דברי הרמב"ם הכי אלא כמו שהבינו אותו הראב"ד והרשב"א שבטל בכל ענין קאמר ומש"ה כתב שהרא"ש והרמ"ה חולקין עליו וסבירא ליה דאינו אלא פסול ולא בטל והרא"ש גופא אינו מבואר הפלוגתא בזה בהדיא אבל מדמסיק שם כל דברי הרמב"ם משמע ליה לרבינו דאתרווייהו פליג ע"ש ד' ק"ב ע"ב. והרמ"ה נראה שהוא גם כן חולק על הרמב"ם וסובר דבין בארץ ישראל ובין בחוצה לארץ דהיינו בין מקויים ובין אינו מקויים הוא פסול ואינו בטל ועיין בבית יוסף שאינו מפרש כן. ועיין דרישה: (סח) דבני כריתות נינהו רצה לומר ליתן לנשותיהן גט כריתות: (סט) ואם הגט מקויים כו' זהו דעת הרא"ש ולא דעת הרמ"ה שהרי לעיל בסמוך כתב בשמו שפסולין בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ ובארץ היינו לומר אפי' נתקיים בחותמיו (דלדידיה אינו פסול מכח משום שיקרא כ"פ) וכמו שנתבאר לעיל ב"י: (ע) ואם מינה פי' אבל
אם

[redacted]

תנהו לפלוני שהוא מכירה ויתנהו לה ראשון לא נעשה שליח לגירושין רק להוליך הגט לאותו פלוני לפיכך אין יכול ליתן הגט לאשתו (עא) ולא לעשות שליח אחר להוליך הגט לאותו פלוני ואותו פלוני הוא שליח לגרש ונותנו לה או משלחו לה ביד אחר אם נאנס או חולה אבל אם עשה שליח ליתן גט לאשתו לאחר ל' יום ואירעו אונס שאינו יכול ליתנו לה לאחר ל' יום יכול לעשות שליח בתוך ל' שיתנהו לה לאחר ל' יום אע"פ שאינו עתה שליח לגירושין כיון שלאחר ל' יום יהיה שליח לגירושין ובלבד שיאמינה (עב) שאפי' אם יאמר שבטל הגט תוך הזמן שתהא נאמנת לומר שלא בטלו שכל מי שנותן גט כה"ג לאחר זמן אינו גט אלא א"כ יאמינה בכך (עג) כדלקמן וכתב הרמ"ה דוקא שלא יתן מיד הגט ליד שליח הב' אלא ימסור שליחותו לב"ד והם לא יעשו לשני שליח אלא עד לאחר ל' יום אבל לא יתנו לשליח אע"פ שמתנה עליו שלא יתננו לה עד לאחר ל' יום שמא לא ידקדק בשליחותו ויתנו לה קודם : השולח גט ע"י שליח ואמר לו אל יתנהו לה אחר אלא אתה ונתנו לאחר ונתנו לה פשיטא שאינו גט שהרי פירש שלא יתנהו לה אחר אלא אפי' אמר ליה הולך לה סתם לא ישלח לה ביד אחר כל זמן שיכול להוליכו חלה או נאנס שאינו יכול להוליכו ישלחנו ביד אחר ואפי' אמר ליה אתה הולך כיון שלא פירש שלא יוליכנו אחר ור"ח פירש דבהולך סתם יכול לשלחו ע"י אחר אע"פ שלא חלה ובאתה הולך לא ישלחנו אלא א"כ חלה ורב אלפס כתב כסברא ראשונה וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל והשליח שיעשה שליח יכול ג"כ לעשות שליח אחר אם אירע לו אונס אפי' עד מאה והרמ"ה כתב דשליח שני יכול לעשות שליח אפי' בלא אונס דדוקא שליח ראשון דתלה בקפידא דבעל יש חילוק בין חלה ללא חלה אבל בשליח שני אין חילוק (עד) ורב אלפס כתב דוקא שאירעו אונס כמו הראשון (לא) (עה) וא"צ לומר אם פירש שיעשה שליח אחר שעושין כמה שלוחים אפי' עד ק' אפי' שלא בפני ב"ד (עו) אם הוא בא"י או הגט מקויים רק שיעשו זה לזה (עז) שליח בפני עדים ואפי' מת השליח הראשון לא נתבטל השליחות (עח) כל זמן שהבעל קיים מת הבעל בטלו כולם כתב הרמ"ה שאם מת השליח השני לא נתבטל בכך שליחות של ראשון ויכול ליטלו מיורשיו של ב' ויוליכנו לה או ישלחנו

ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ואנו כמסרנו לו ויהיה שליח ב"ד א"ר ספרא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא אכסיף ופירש"י השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי הילכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ביד אחר אמר רבא קפחינהו רב ספרא לג' רבנן סמוכו א"ר אשי במאי קפחינהו מי קא"ל אבא בר מניומי ולא את איכא דאמרי אמר רבא קפחינהו רב ספרא לג' סבי בטעותא א"ר אשי מאי טעותא מאי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את ופירש"י איכא דאמרי דרבא אמר שאינה תשובה אלא בטעות קפחם ואמר ליה רב אשי מאי טעותא שפיר קפחינהו מאי קאמר ליה בעל אבא בר מניומי יגרשנה ולא את מאחר שאינה מכירה הוא יהא שליח מעתה ולא את כלישנא קמא גרסינן מי א"ל בלישנא בתרא גרסינן מאי קאמר ליה ולפי זה קיימא לן כרב אשי וכלישנא בתרא וכן דעת הרי"ף והרא"ש שלא כתבו אלא לישנא בתרא וכן דעת הרמב"ם בפ"ט אבל הרשב"א והר"ן בשם ר"ח והתוס' בשם ר"ת כתבו דבכולהו לישני גרסינן מי קאמר ליה ורב אשי בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא ס"ל בטעותא קפחינהו ושליח שניתן לגירושין הוא דמי קא"ל אבא בר מניומי ולא את ואיכא דאמרי אמימריה דרבא קאי ולא אדרב אשי ורב אשי כיון דקם ליה בכולהו לישני בחדא שיטתא דשליח שניתן לגירושין הוא קיימא לן דיכול למנות שליח והוא עצמו יכול ליתנו לה ומ"מ העלו הרשב"א והר"ן דאזן כחומרי הגירסאות נקטינן הוא עצמו אינו מגרשה וכ"ש שאינו עושה שליח אחר תחתיו ומיהו אם גרשה הוא או שלוחו הוי ליה ספק מגורשת :

אבל אם עשה שליח ליתן גט לאשתו לאחר ל' יום ואירעו אונס וכו' גם זה בס"פ כל הגט ההוא גברא דשדר גיטא לדביתהו א"ל לשליח לא תיתביה ניהלה עד ל' יום איתניס בגו ל' יום אתא לקמיה דרבא אמר ליה מסור מילך קמן דלבתר ל' יום משוינא שליח ויהיב ליה ניהלה א"ל רבנן לרבא והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ופירש"י שליח שלא ניתן לגירושין . בתוך ל' יום א"ל כיון דלבתר ל' יום מצי מגרש כשליח שניתן לגירושין הוא וליחוש שמא פייס מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכו' והוינא בה וניחוש שמא פייס ואמר רבה בר רב הונא באומר נאמנת עלי שלא פייסתי אכסיף לסוף איגלאי מילתא דארוסה הואי אמר רבא אם אמרו בנשואה יאמרו' בארוסה ופי' רש"י וליחוש שמא פייס . שמא בא בעל אצלה בתוך ל' יום ונתייחד עמה ופייסה ובעל והוי גט ישן ופרטי דיני חששא שמא פייס כתבם רבינו בסי' קמ"ד : וכתב הרמ"ה דוקא שלא יתן מיד הגט וכו' נ"ל שדקדק כן מדאמר רבא דלבתר ל' יום משוינן שליח ולא אמר ליה דליהוי שליח מיד : **השולח** גט ע"י שליח וא"ל אל יתנהו לה אחר וכו' אלא אפי' א"ל הולך סתם וכו' בפרק כל הגט (דף כט .) תנן המביא גט בא"י וחלה ה"ז משלחו ביד אחר ותו תנן המביא גט ממ"ה וחלה עושה ב"ד שליח ומשלחו וא"ר כהנא דמתני' דקתני חלה בדוקא קתני הא לאו הכי לא ישלחנו ביד אחר היכי דמי אי דא"ל הולך אע"ג דלא חלה נמי ואי דא"ל את הולך אפי' חלה נמי לא ואי רשב"ג אפי' חלה נמי לא דתניא הולך גט זה לאשתי הרי זה משלחו ביד אחר את הולך גט זה לאשתי ה"ז לא ישלחנו ביד אחר רשב"ג אומר בין כך ובין כך אין השליח עושה שליח אבע"א הולך והוא דחלה ואבע"א את הולך וחלה שאני ואבע"א רשב"ג הוא וחלה שאני וכתב הרי"ף שיש פוסקים כלישנא מציעאה דאתי כרבנן דברייתא ויש פוסקים כלישנא בתרא וכן הדעת נוטה כלומר משום דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך וכן דעת הרא"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה שכ"ד הרמב"ן והרשב"א ולזה נוטה דעת הר"ן ור"ח פוסק כלישנא מציעא וכתב הר"ן שכך דעת הראב"ד (ל) שכתב דהא דבהולך לא בעינן חלה דוקא בארץ ישראל אבל בח"ל אפי' הולך דוקא חלה דכיון דצריך לעשות שליח בב"ד איפשר דבעל קפיד אא"כ חלה : והשליח שיעשה שליח יכול ג"כ לעשות שליח אחר וכו' כך פשוט בפרק כל הגט מדתנא אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם מכלל דשליח משוי שליח וכתבו הרי"ף והרא"ש דדוקא חלה הא לאו הכי לא דלא עדיף משליח ראשון שזה בא מכחו וכן דעת הרמב"ם בפ"ז והר"ן כתב דהיה אפשר לומר דבשליח שליח כיון שאין הבעל יודע בהם לא איכפת ליה בין שני לג' וכדברי הרמ"ה אלא שהרי"ף החמיר וכתב דוקא חלה : ואצ"ל אם פירש שיעשה שליח אחר וכו' ארישא דמילתיה קאי שכתב והשליח שיעשה שליח יכול לעשות ג"כ שליח אחר ואין צ"ל אם פירש וכו' : אפי' שלא בפני ב"ד אם הוא בא"י בפ' כל הגט (שם :) אמר רבה שליח בא"י עושה כמה שלוחים כלומר ראשון לשני ושני לשלישי וכן לעולם ופירש"י והרי"ף ואין צריך ב"ד הואיל ואין הראשון צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם האחרון נמי אין צ"ל שליח ב"ד אני וכתב הר"ן ומינה נמי דכל שנתקיים בחותמיו כיון שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך ב"ד וכ"כ הרמב"ם בפרק ז' וכתב הרב המגיד שכן הסכים הרשב"א וכן כתב הרא"ש בריש גיטין גבי הא דתניא כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' וכן כתב רבינו ירוחם בח"ג . וכתב הרא"ש בפרק כל הגט ובלבד שיעשנו בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים (ולכן כתב הטור דיעשו זה לזה בעדים) : ואפי' מת השליח הראשון וכו' ג"ז בפרק כל הגט אמר רב אשי אם מת ראשון בטלו כולם ונחלק עליו מר בר רב אשי ואמר אילו מת בעל מידי חששא איכא בהו כולהו מכח בעל קאתו איתיה לבעל איתנהו לכולהו ליתיה לבעל ליתנהו לכולהו אבל ראשון לא איכפת לן בין מית ללא מית וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כמר בר רב אשי וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות גירושין : כתב הרמ"ה יג שאם מת השליח השני לא נתבטל בכך שליחות של ראשון ויכול ליטול מיורשיו של שני

עד ל' יומין וכתב רבינו בסמ"ך פריך בגמרא נמי והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא בתוך שלשים יום ומשנינן כיון דלבתר תלתין יומין מצי למיגרש בשליח שניתן לגירושין הוא אלמא כל היכא דלא מצי לגרש לא ניתן לגירושין הוא ולאו דוקא באין שליח מכירה אלא ה"ה כיוצא בו :

השולח גט וכולי שם במשנה ותלתא אוקימתא איכא בגמרא ורב אלפס פוסק אוקימתא דאפי' בהולך סתם והוא דחלה משום דלפעמים קפדי אינשי שלא ישלח ביד אחר וכי שמא בעל מבטל שליחותיה מה שאין כן בחולה ושאר אונס דלא קפיד שום אדם בעולם ור"ח פסק כאידך אוקימתא לקולא דבדאמר סתם ישלח ביד אחר לא קפיד דאי הוה קפיד הוה אמר אתה הולך :

והשליח שיעשה שליח וכולי והכי אסיקנא התם וכל שליח צריך שיהא נעשה בב"ד של ג' לפי שהן כעין דיינים לקבל עדות השליח ראשון שאומר בפ"נ ובפ"נ כל אחד שאומר שליח ב"ד אני וכשבא האחרון ליתן הגט לאשה אומר גם כן שליח ב"ד אני : ומ"ש אפי' שלא בב"ד אם הוא בא"י או הגט מקויים רק שיעשו זה לזה שליח בפני עדים וכולי כן צריך להיות וה"א התם הואיל דבא"י אין הראשון צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכן בח"ל אם הגט מקויים האחרון נמי אין צ"ל שליח ב"ד אני וכתב הרא"ש לשם דמ"מ צריך שיעשה זה לזה שליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים הב"י הביא מ"ש הריב"ש דשליח שני כשבא ואמר שליח ב"ד אני ג"כ אין צריך לשטר שליחות ולא לעדים ואם יש בידו שטר שליחות אין צריך לקיימו ואם נתקיים בחותמיו אפי' לא נתנו זה לזה גט בפני בית דין אלא נכנס לבין עצמם עד שהגיע גט לידה הרי זה גט כשר עכ"ל . וכתב ב"י מכאן נראה דאם לא נמנה שליח שני בפני ב"ד צריך לקיים שטר שליחותו או יתקיים הגט בחותמיו עכ"ל . מיהו כשנתמנה בבית דין אף על פי שנתמנה שלא בפניו אמרינן דנעשה בהכשרו דהראשון אמר בפני בית דין בפ"נ ובפ"נ והשני אומר שליח בית דין אני וכשר :

שאלה

דרכי משה

כשר דמסתמא כך הוא דהכל יודעין דאין שליחות לעכו"ם ובודאי לא היה כוונתו לעכו"ם אלא על הישראל ובמרדכי פרק כל הגט ע"ד דאף למ"ד דעכו"ם פסול להביא גט יב מ"מ שליח ב"ד שאמר השליח הראשון לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם יכול להיות למוסרו ליד ישראל והישראל ימסרה לאשה ועי"ש וכן הוא בא"ז דאינו פסול אלא להביאו וליתנו בידה אבל בכה"ג שרי ועי"ל סי' זה כתבתי דיש סוברין דאין למנות שליח ע"י כתב : (ל) ונראה דכל זה לא מיירי אלא כשא"ל סתם הולך אבל כשנותן לו רשות למנות שליח אחר כמו שכותבים בהרשאה פשיטא דמותר למנות אחר בלא אונס כלל וכמ"ש הרי"ף לעיל דאין צריך בהרשאה אלא לזה ודלא כמ"ש בסדר גיטין סי' ע"ו דאין לעשות שליח אא"כ חלה או נאנס עוד כתב בסדר גיטין וז"ל כך יאמר השליח ראשון לשליח הב' הנני שליח של בעל פלוני בן פלוני ה"פ ממנה אותך פב"פ להיות שליח במקומי ובחריקאי וידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ומיד שתגיע אתה או שלוחך גט זה ליד פב"פ ה"פ אשתו של פב"פ ה"פ תהא מגורשת בו ממני ומותרת כו' ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ ה"פ אשת פב"פ ה"פ בכ"מ שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך עכ"ל : (לא) ונראה דמאחר שנוהגין לכתוב הרשאה בשליח הבעל ה"ה דיש לנהוג כן בשליח ב"ד וכן המנהג וז"ל סדר הגט סימן ע"ח נוסח ההרשאה משליח ראשון לשליח שני בכך בשבת לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן

פרישה

אם כו' : (עא) ולא לעשות שליח אחר כו' שאינו שליח גירושין שהא קאי במקום שבעל לעשות שליח אמר רש"י (ואם נתן לה הראשון או שלוחו את הגט הרי זו ספק מגורשת דשמא דעתו היה ג"כ עליו כ"פ) : (עב) שאפי' אם יאמר ז"ל הגמרא וניחוש שמא פייס נאמנת עלי שלא פייסתי ודוקא בנשואה אבל בארוסה לא ופירש רש"י שמפייס שמא בא הבעל אצלה בתוך שלשים יום ונתייחד עמה ופייסה ובעל והוי גט ישן : (עג) כדלקמן בסימן קמ"ד אפי' אם נתן הבעל עצמו הגט לידה על תנאי שאינו אל מיד שצריך להאמינה מטעם חשש גט ישן והא דכתב רבינו השליחות ל"ד שהרי גם כן כתב שכל הנותן גט כה"ג ורצה לומר אפי' הבעל עצמו אי נמי יש לומר משום דבעי למימר דאם אינה מאמינה אינו גט משום הכי כתב דין זה בשליח דאילו אם גרשה הבעל עצמה אם כבר גרשה בו תינשא לכתחלה כמו שכתב רבינו לקמן : (אפי' אמר ליה הולך לה סתם כו' כתב בד"מ נראה דלא מיירי אלא כשאמר ליה סתם הולך אבל כשנתן לו רשות למנות שליח אחר כמו שכותבין בהרשאה פשיטא דמותר למנות אחר בלא אונס כלל וכמש"ר לעיל בשם הר"ף דאין צריך בהרשאה אלא זה עיין שם כ"פ) : (עד) ורב אלפס כתב דוקא כו' וכ"כ הרא"ש דדוקא חלה הא לאו הכי לא דלא עדיף משליח הראשון דזה בא מכחו : (עה) ואין צריך לומר אם פירש כו' ארישא דמילתא קאי שכתב שהשליח שיעשה שליח יכול לעשות גם כן כו' ואין צריך לומר אם פירש כו' ב"י ונראה דאם אמר ליה בפירוש שיעשה שליח אחד יכול לעשותו אפי' לא יחלה ולא יאנס שליח ראשון ומש"ה כתבו רבינו דאם לא כן קשה כיון דאין צריך לומר סוף למה כתביה רבינו וק"ל : (עו) אם הוא בארץ ישראל שאז בכה"ג בארץ ישראל אין צ"ל שליח ראשון בפני נכתב ובפני נחתם גם שליח אחרון אין צ"ל שליח ב"ד אני רש"י : (עז) שליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אשר"י : (עח) כל זמן שהבעל קיים דכולהו מכח בעל קאתו :

כדאמרינן

חדושי הגהות

בי הלשון מהופך במקצת ועיקר הכוונה שאם הבית דין קבלו הגט על ידי שליח שאמר לפניהם בפני נכתב ובפני נחתם יכולין הם לשלחו על ידי עכו"ם ליד שליח ישראל והוא יתננו לאשה ויאמר שליח ב"ד אני : יג. כתב הרמ"ה שאם מת השליח וכו' ליטול מיורשיו של ב' וכו' נראה שהרמ"ה למד כן מדאמרינן בגיטין (ח:) שאם נתנו לה ולא אמר

שאלה לגאון וכולי והיכא דשויתיה שליח להולכה ולא פירשה מי מצי וכו' כלומר דהאשה שויתיה שליח להובאה שהאמר לו הבא לי גיטי דדין זה כדין שליח להולכה של הבעל שאינו גט עד שיגיע לידה כדלעיל בסימן ק"מ ומ"ש רבינו וגם מ"ש שאפי' אם נתנה רשות לשליח קבלה וכולי עד כדאמרי' לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ויכתבו ולפלוני ופלוני ויחתמו דלא הוי מילי תמה מאי מביא ראיה מהך דאמרו לפלוני וכולי דהתם מינהו לפלוני שליח בפירוש ואע"פ שמינהו שלא בפניו כשר אבל הכא שלא ייחדה לפלוני אלא נתנה רשות לשליח לעשות שליח אחר מדעתו ולא מנתה היא לאותו פלוני שיהיה שליח ה"ל מילי וכ"כ הר"ן ע"ש הרמב"ן חילוק זה בפרק התקבל ודלא כרבינו דאינו מחלק ומביא ראיה מזה לזה ועיין בב"י הביא דברי הר"ן וז"ל מהרש"ל כא דאמר רבינו אבל כשיאמר לו בריא וכולי כדאמרינן לקמן וכולי לא מצאנו בספרו זה לקמן כ"א בח"מ כתב לענין מתנה בסימן רמ"ח ולא כתב לשם אמרו לפלוני וכו' אלא אפי' בסתם אומר אמרו דכשר במתנה מ"מ ש"מ דאומר אמרו לא מיקרי מילי ומשום הכי כשר במתנה והיא דעת הרמב"ן דכיון דאומר אמרו לא הוי מילי לפיכך דוקא בגט הוא דפסול מטעמא אחרינא דכיון דלא שמעו מפי הבעל לא הויין במקום הבעל ואינו מקוייס וכתב לה אבל רבינו לא ס"ל כהרמב"ן אלא בגט פסול מטעם אחר דמשום חששא דכיסופא דסופר מחתמי ליה כדלעיל בסימן ק"כ ומש"ה כשר במתנה בכל ענין א"כ יש לפרש דס"ל לרבינו כהרמב"ן לפסול גבי גט בכל ענין : ומ"ש רבי' אבל כשאמר לו בהדיא וכו' ה"ק יכול לעשותו ולא הוי מילי אלא שפסול גבי גט משום טעם אחר דבעינן וכתבו לה וכולי אבל דוחק

ישלחנו ביד אחר ולא נאמר בזה כבר עשה שליח שליחותו (עט) כדאמרינן גבי עדים שחתמו בשטר ונאבד השטר לפי שלא נגמרה שליחות זה עד שיגיע גט לידה : שאלה לגאון אשה עשתה שליח לקבלה וחלה השליח אותו שליח עושה שליח אחר או לא עד דאמר לו בפירוש שוי שליח בתר שליח והיכא דשויתיה (פ) שליח להולכה ולא פירשו מי מצי שוי שליח בתר שליח או לא ואי נמי שויה ב' שלוחים לקבלה ואמרה איזה מכם שיגיע אצל הבעל תחלה וכן אם הגיעו ביחד איזה מכם שיתבענו יהא שליח לקבלה יש מן הדין ליחד אחד מהם או לא וכן אם עשתה שליח לקבלה והששה שמא לא ימצאנו אותו שליח ועשתה שליח אחר לקבלה מי אמרינן נתבטל שליח הראשון או לא והסכימו דעתו עם חכמי הדור נהי שידו כידה לענין קבלה לענין שוי שליח לא מצי משוי עד דאמרה ליה בפירוש ודוקא לקבלה אבל להולכה מצי משוי דשליח הולכה מכח בעל קא אתי וכאילו בעל בעצמו עשאו שליח ובעל העיטור כתב על דברי הגאון ומסתברא דבמקום שהבעל עושה שליח ושליח שליח (פא) [י] גם האשה עושה שליח ושליח שליח ואם שלחה ב' שלוחים או שליח אחר שליח כיון שלא בטלה בפירוש קבלת השליח (פב) כיון שהגיע הגט ליד הראשון מגורשת והרמ"ה כתב ושליח קבלה אינו יכול לעשות שליח אפי' חלה ואפי' אמרה לו התקבל סתמא שלא אמרה התקבל אתה ולא עוד אלא אפי' נתנה לו רשות לעשות שליח אחר אינו יכול (פג) דלא מסרה לו אלא מילי ומילי לא מימסרן לשליח וכתב עוד בין אם עשתה ב' שלוחים לקבלה בזה אח"ז או שעשה הבעל ב' שלוחים להולכה זה אחר זה בטל שליחות הראשון בעשיית השני אם לא שגילו דעתם כשעשאו הב' שעדיין חפצים בראשון (פד) ואין דעת א"א ז"ל כן שכתב בתשובה אשה שמנתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בבל מקום שימצאנו וכאשר ארכו לה הימים עשתה שליח אחר (פה) גם כן לבקשו ואח"כ בא שליח ראשון והביא הגט ואין ידוע אם הגיע לידו קודם מנוי הב' אם לאו ונסתפקת אם מנוי שליחות הב' הוי ביטול שליחות הראשון דע כי לא נתבטל שליחות הראשון בכך ושניהם שלוחים ואיזה מהם שמביא הגט היא מגורשת בו ע"כ וגם מ"ש שאפי' אם נתנה רשות לשליח קבלה לעשות אחר שאינו יכול לעשותו משום דמילי לא מימסרן לשליח לא נהירא דלא אמרינן מילי לא מימסרן לשליח אלא כשמוסר לו דבר לעשותו אינו יכול למוסרו לאחר כגון מי שעשה שליח להחתום גט שאינו יכול לומר לאחר לחתמו אבל כשאמר לו בהדיא (פו) [יא] לומר לאחר לחותמו יכול לעשותו

שני וכו' : כתב בתשובת הריב"ש סימן כ"ג תקנת אחת היא שכתו שהשליח הראשון נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ונתקיים הגט ע"פ ונאמן לומר שליח לגירושין אני בלא עדים ובלא שטר כך השליח הב' שהגט בידו נאמן לומר נתקיים הגט הזה בפני ב"ד ע"י שליח הראשון שאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואני שלוחו ושמינה אותי בפני ב"ד אמנם אין צ"ל ולהאריך רק שליח ב"ד אני (לב) ומחילא ידעינן שכך הוא ואין צריך לשטר שליחות ולא לעדים וכ"ש כשבידו שטר שליחות לא בעי קיום אלא מדרבנן וכן יראה מפשטא דמתני' דתנן אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני וכן נראה מדברי הרמב"ם ואם נתקיים הגט בחותמיו אף ע"פ שנתנו שליח לשליח אחר בינם לבין עצמם עד שהגיע גט לידה הרי זה גט כשר ע"כ ומכאן נראה בהדיא שאם שליח ראשון מינה שליח שני ולא נמצא שליח שני בפני ב"ד בשעה שאמר שליח ראשון בפני נכתב ובפני נחתם צריך לקיים שטר שליחותו אף ע"פ שהגט יוצא מתחת ידו אלא א"כ נתקיים הגט בחותמיו (לג) : שאלה לגאון אשה שעשתה שליח לקבלה וכו' בעיטור אות שי"ן וצ"ל שמה שמתיר העיטור לשליח קבלה למנות שליח אחר היינו שיהא שליח להביאו לידו של שליח ראשון אבל לשתתגרש בקבלתו של ב' לא ודייקינן לה מדכתב באות הנזכר בשטר שליח קבלה ויהא עליה רשותא לשווי שליחא ושליח שליחא אחרינא עד דתתקבל לי גיטא ותיתי ותמטי לידא דפלוני שליחא דידי . ואם איתא ה"ל למימר וכיון דימטי גיטא ליד שלוחיה או שליח שלוחיה אהא מגורשת מפלוני בעלי אלא שאם כן דבריו כאן סתומים ביותר . ומ"ש אם שלחה שני שלוחים או שליח אחר שליח וכו' כיון שהגיע הגט ליד הראשון מגורשת נראה דלרבותא נקט ליד הראשון לומר דלא נתבטל שליחות הראשון מחמת שליחות השני אבל אם הגיע ליד השני פשיטא דמגורשת ואף ע"פ שאין תיבת כיון מכוונת לפי זה ע"כ לפרש כן :

ומה שכתב רבינו ואין דעת א"א הרא"ש כן כלומר על מה שכתב בסוף דבריו דמסתמא ביטל שליחו' הראשון בעשיית השני הרא"ש חלוק עליו שכתב בתשובה כלל מ"ה סימן ה' (לד) :

וגם מה שכתב שאפי' נתנה רשות לשליח לקבלה לעשות אחר אינו יכול משום דהוה ליה מילי ולא מימסרן לשליח

ולא נהירא לי דלא אמרינן מילי לא מימסרן לשליח וכו' ומביא ראיה דאומר לשליח שיוכל לעשות שליח לא הוי מילי מדאמרינן באומר לפלוני ויכתוב וכו' לא הוו מילי :

(ב"ה) לשון זה קשה מאוד שהרי רבינו כתב בסי' ק"ך שאפי' אמר להם הבעל אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו והיאך כתב כאן אבל כשאמר לו בהדיא לומר לאחר לחתמו יכול לעשותו שזה הפך מה שקדם ומה שהתם דבריו כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני וכו' דלא הוו מילי לשון זה לא נמצא כלל לא לקמן ולא לקמיה דלקמן והרב ה"ר דוד הכהן ז"ל נדחק מאד ליישב זה והילק בין כתיבה להתימה לענין אומר אמרו וכתב שכדאמרינן לקמן שכתב רבינו הוא בטור ח"מ סי' רמ"ד האומר לשנים כתבו וחתמו ותנו לפלוני שטר מתנה שאני נותן לו וכו' עד והרמב"ן כתב דלא אמרינן מתנה הרי הוא כגט וכו' אבל באומר אמרו לכתוב ולחתום כשר לכ"ע במתנה והכי מסתברא עכ"ל וה"ר משה אלשקר ז"ל השיגו דאין בדברי רבינו בסימן הנזכר חילוק בין כתיבה לחתימה כלל וגם בעיני יפלא לפרש כדאמרינן לקמן ושירמוז אל טור אחר זולת הטור שהוא עסוק בו ולי נראה שתיבת לקמן צריך למחוק והכי קאמר יד כדאמרינן בגמרא בס"פ התקבל דאע"ג דר"י סבר מילי לא מימסרן לשליח מודה באומר אמרו משמע דאומר אמרו לא הוי מילי :

ודעת הרשב"א בתשובה כדעת הרא"ש שכתב וז"ל אם עשתה שליח והזרה ועשתה שליח ואפי' עשרה זה אחר זה או שעשתה עשרה בבת אחת כל שהגיע הגט ליד אחד מהם מגורשת דלא שייך בכי הא ברירה אבל איפשר שאם אמרה כל מי מכם שירצו הבעל ליתנו לו יהא שלוחו לקבלה שנאמר בזה אין ברירה כענין לאיזו שארצה אגרש בו דאין ברירה עכ"ל . ולענין למנות שליח קבלה שליח אחר דעת הרשב"א בסוף פרק התקבל שאם נתנה לו רשות לעשות שליח אחר שיכול שכתב וז"ל

דרכי משה

כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני ופלוני ועל מי מעינות במותב ג' כחדא הוינא ואתא לקדמנא פב"פ ובידו גט נכתב ונחתם בכך וכך בשבת בכך וכך לבריאת עולם וחתום עליו פב"פ עד ופב"פ עד וכך אמר בפנינו פב"פ הנ"ל גט זה מסר בידי פב"פ ה"פ ועשאני שליח להולכה להוליך גט זה לאשתו פב"פ ה"פ הנזכרת כפי הנזכר בהרשאה חתומה ומקויימת בהנפק ב"ד חתומים עליה שהם פב"פ ופב"פ אשר ראינו ביד פב"פ נכתב ונחתם במתא פלונית בכך בשבת שנת כך לבריאת עולם וחתום עליה פב"פ ופב"פ ומכח הרשאה הנזכרת מינה השליח פב"פ הנזכר את פב"פ להיות שליח במקומו להוליך גט ששלח הבעל פב"פ ה"פ ליד אשתו פב"פ ה"פ ופב"פ השליח מסר הגט אשר שלח הבעל פב"פ ביד פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ ליד פב"פ ובתוך כדי דיבור אמר בפני נכתב ובפני נחתם ושאלנו אותו אם נכתב לשם פב"פ הבעל ולשם אשתו פב"פ ואמר הן וכך אמר השליח פב"פ לפב"פ הנ"ל הולך גט זה לפב"פ ה"פ ותניהו לה בכ"מ שתמצאנה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ומיד שתגיע אתה או שלוחך או שליח שלוחך הגט ליד פב"פ אשתו של פב"פ תהא בו מגורשת ומותרת לכל אדם ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושלוחך שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ הנ"ל אשת פב"פ הנ"ל בכ"מ שתמצאנה אתה או שלוחך ושליח שלוחך ובפנינו קבל פב"פ הנ"ל בה"ח שלא לבטל השליח ומה שנעשה בפנינו ושמענו וראינו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקיים עכ"ל : (לב) והרא"ש בסדר גיטין וז"ל הרשאה משליח שני לשליח ג' . בפנינו הדיינים הח"מ כך וכך בשבת כך וכך לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני ופלוני ועל מי מעינות בא פב"פ ובידו גט ששלח פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ והביא לפנינו הרשאה מתוקנת כתיקון חכמים שנתמנה שליח ע"פ ב"ד ולפני ב"ד להוליך גט זה לפב"פ אשתו של פב"פ ה"פ במקומו של פב"פ שעשאתו פב"פ שליח בעדים להוליך גט זה לאשתו פב"פ ה"פ ופב"פ מינה על פינו ולפנינו לפב"פ להיות במקומו ובפנינו מסר הגט ליד פב"פ הנ"ל להוליך אותו ליד פב"פ אשתו של פב"פ ה"פ הנ"ל ובתוך כדי דיבור אמר שליח ב"ד אני וכך אמר בפנינו ח"מ פב"פ לפב"פ הנ"ל הולך גט זה לפב"פ ה"פ אשתו של פב"פ ה"פ ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' שלוחים ליתן גט זה ליד פב"פ אשת פב"פ בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך ומיד שתגיע אתה או שלוחך או שליח שלוחך הגט לידה תהא מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פב"פ שליח ב"ד להולכה בכל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפ' מתא בכך וכך בשבת וכך וכך לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומים בו פב"פ ופב"פ ובפנינו קבל פב"פ שליח ב"ד הנ"ל בח"ח ושד"א שלא לבטל השליח ומה שראינו ושמענו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקיים פב"פ דיין פב"פ דיין : ונראה שלא לכתוב בהרשאה מתחלה ח"מ דהוי לשון עדות רק במותב תלתא וכן מצאתי בשם מהר"ט מיהו בדיעבד כשר אפי' בכה"ג כמו שכתבתי לעיל בשם ריב"ש וכ"כ ב"י לקמן בשם תשובת הר"ש בן הרשב"ץ : (לג) ונראה דה"ה משליח ב' לשליח ג' אפי' לא נתקיים בחותמיו דלגבי שליח שני דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אין לחלק ונראה דסברת הריב"ש הוא לדברי הרמב"ם דסבירא ליה דאין צריך למנות שליח בעדים כמו שנתבאר לעיל ריש סימן זה אבל דעת החולקים על הרמב"ם צריך עדים ועיין בריב"ש : (לד) וכן הוא במרדכי ריש השולח תשובת רש"י עוד כתוב במרדכי ריש השולח דאפי' אם הביא שליח שני

דרישה

אלא ודאי פסולין רלה לומר ואינו בטל : [י] גם האשה עושה שליח ושליח שליח ז"ל ב"י ומסתבר דאינו מתיר כו' עד אלא שאם כן דבריו כאן סתומים ביותר עכ"ל :

[יא] לומר לאחר לחותמו כו' כדאמרינן לקמן כו' זה לשון מו"ו לא מצאנו לקמן בספרו אלא בח"מ לענין מתנה בסי' רמ"ד ואף שלא כתב לשם אמרו לפלוני כו' אלא אפי' בסתם אמר

פרישה

(עט) כדאמרינן גבי עדים שחתמו כו' בחושן משפט סימן מ"א ודומה לזה כתב לעיל סי' קכ"ב : (פ) שליח להולכה רלה לומר להובאה : (פא) גם האשה עושה שליח כו' עיין בדרישה : (פב) כיון שהגיע גט ליד הראשון וכל שכן ליד השני וכ"כ ב"י : (פג) דלא מסרה לו אלא מילי וצריך לומר דהיינו דוקא בשליח לקבלה דהוין כאן אלא מילי לאפוקי בשליח הבעל שעושה להוליך לה גט כתיבת הגט ומסירת השליח לשליח לא מקרי מילי לחוד והאשה שעשתה שליח להובאה כבר

כתבאר הטעם משום דהשליח השני או השלישי הוא שליח הבעל שעשאו שליח מהדש במסירתו הגט לידו וגם ל"ל שמ"ש הרמ"ה כאן דאין שליח יכול לעשות שליח משום דמילי כו' היינו דוקא שאם עשה כן יכול להיות שהגט פסול אבל מ"מ אינו בטל בסברי רבינו כתב בשמו לעיל סימן ק"ך דאפי' באומר אמרו לסופר לכתוב כו' דאינו בטל ע"ש : (פד) ואין כן דעת א"א הרא"ש ז"ל כלומר על מה שכתב בסוף דבריו דמסתמא ביטל שליחות הראשון בעשיית השני הרא"ש חולק עליו ב"י : (פה) גם כן לבקשו פירוש להבעל : (פו) לומר לאחר לחותמו יכול כו' והא דכתב לעיל בסימן ק"ך באפי' אמר אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא יכתוב כו' ומשיק שם באינו גט כלל כבר כתבתי שם בשם מהר"ד כהן בתשובותיו דהתם עיקר קפידא הוא משום הכתיבה אם אמר השליח

חדושי הגהות

אמר בפ"ג יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה הרי דאפי' כשנותנו להאשה לא נתבטל שליחותו ויוכל לחזור וללקחו כ"ש כשנתנו רק לשליח ולמדתי דברים מהרב בית שמואל בסי' קמ"א א"ק כ"ה ועיין בט"ז א"נ ב"ו הטעם על דברי הרמ"ה: יד גם זה תמוה לפרש בן דמאי ראיה מייתי מרבי יוסי שמודה באומר אמרו

ו"ל אבל שליח קבלה אינו עושה שליח לקבלה אלא א"כ אמרה בפי' שימנה שליח אחר תחתיו דמילי נינהו ולא מימסרן לשליח אבל הר"ן כתב ג"כ בס"פ התקבל וז"ל ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דס"ל מילי ולא מימסרן לשליח אלא בחומר אמרו מנתו היא שליח שלא בפניו דהתם טעמא אחרינא הוא כדפרישית עכ"ל:

דוחק הוא עכ"ל : **השליח** ששינה בשליחותו וכו' משנה פרק התקבל (דף ס"ה) כיצד תנהו לה במקום וכו' פירש רש"י דאין רצונו שילעיזו עליו שם וקפידא היא עכ"ל ולפיכך אפי' לא א"ל אל תתן לה אלא במקום פלוני הויא קפידא אבל גבי עלייה ובימין אם אמר סתם בעלייה יכול ליתנו בבית דליכא קפידא בסתמא אלא מראה מקום הוא לו וכן תנהו לה בימין אא"כ בדא"ל אל תתנהו אלא בעלייה אלא בימין שכל שהוא מקפיד אפי' בדברי הכאי קפידותיה קפידא כדאיתא בפ' כ"ה (דף כט) : כתב הרמ"ה אל תגרשנה אלא בימינך וכו' פי' דאם לא נתכוין אלא שלא לגרשנה בשמאל ה"ל לומר אל תגרשנה אלא בימין מדקאמר בימינך משמע נמי ולא בימין אחר ולהא לחוד לא נתכוין דא"כ הל"ל אלא בידך אלא ש"מ תרתי ומיהו בחלה ודאי לא קפיד ורבינו חולק דבחלה נמי קפיד דה"ל כאילו פירש לא יגרשנה אחר אלא אתה: ובך היא שאמרה וכו' פלוגתא דת"ק ור"א במשנה שם ופסק כת"ק דאף בשליח קבלה נמי האשה מקפדת ולא עשאתו שליח קבלה אלא לקבלו במקום פלוני דלא כר"א דקאמר איהי דבע"כ מתגרשת מראה מקום היא לו:

כתב הרמב"ם א"ל תנהו לה ביום פלוני וכולי ומשמע מדבריו וכולי וטעמא דמסתמא קפיד שלא יקדים דעדיין חשק בה שתהא אשתו עד אותו זמן שקבע ולאח"כ לא תהא אשתו אלא יגרשנה ולכן יכול לאחר אבל לא להקדים שהרי גילה דעתו שמאותו זמן והלאה יגרשנה ולא קודם : **אבל** אם אמר הבא לי גיטי וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ט והכי תנן בפ' התקבל וכתב ה"ה בפ"ו שהטעם לפי

(ב"ה) וכ"כ ה"ה בפ"ז בשם הרמב"ן : עיין בתשובת הר"ש בן הר"ש בר צמח שאכתוב לקמן בסימן זה : השליח ששינה בשליחות וכו' בפרק התקבל (דף סה.) תנן תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול האשה שאמרה התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר פסול ובפרק כל הגט (כט.) גמ' ואם א"ל טול לי הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר וכו' אמר ר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל וכו' אלא זימנין דגיטא נמי לא הוי דנעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעליה אל תגרשנה אלא בימין וגירשה בשמאל :

(ב"ה) כתב הרמ"ה אל תגרשנה אלא בימינך וכו' טעמו משום דסבירא ליה כר"ט דבאתה הולך לא ישלחנו ביד אחר אא"כ חלה ומ"ש רבינו דאפי' חלה לא ישלחנו ביד אחר דברי טעם הם קצת :

אבל אמר לו תן גט זה לאשתי והרי היא במקום פלוני וכו' משנה בפ' התקבל : **כתב** הרמב"ם אמר ליה תנהו לה ביום פלוני וכו' בפ"ט וכתב הרב המגיד שהיא תוספתא : ובך היא שאמרה לשליח קבל גיטי במקום פלוני עד הוי גט משנה בפרק התקבל וכתב הרב המגיד בפ"ט ופשוט הוא שאף באשה אם א"ל הרי הוא במקום פלוני שאינה אלא מראה מקום לו וכן בבעל וכתב עוד בדין

לעשותו (לה) כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב בו לפלוני ולפלוני ויחתומו דלא הוי מילי. השליח ששינה בשליחותו ממה שאמר לו הוא או היא אין הגט גט כיצד א"ל תנהו לה במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר (פז) אל תתנהו לה אלא בעלייה ונתנו לה בבית או איפכא אל תתנהו לה אלא בימין ונתן לה בשמאל או איפכא אינו גט (פח) כתב הרמ"ה אל תגרשנה אלא בימינך הוה ליה כאילו אמר לו את הולך ואינו יכול לעשות שליח שני אא"כ חלה ונראה דאפי' חלה נמי אינו יכול לשלחו ביד אחר דהויא ליה כאילו פירש לא יגרשנה אחר אלא אתה אבל אם אמר לו תן גט זה לאשתי והרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר ה"ז גט שאין זה קפידא אלא מראה לו מקומה (פט) כתב הרמב"ם א"ל תנהו לה ביום פלוני ונתנה לה בתוך הזמן אינו גט אל תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט שהרי הקפיד על עצמו של יום ומשמע מדבריו אבל כשאומר לו תנהו לה ביום פלוני יכול לאחר ובלבד שלא יקדים ובך היא שאמרה לשליח קבל גיטי במקום פלוני וקבלו במקום אחר אינו גט אבל אם אמרה (צ) הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו ממקום אחר הוי גט אמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני (צא) ופעמים תמצאנו במקום אחר בכ"מ שיקבלנה הוי גט ובלבד (צב) לכשיגיע למקום שאמרה היא אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלוני אם לא הקפיד שיטול ממנה החפץ תחילה אפי' הגיע הגט לידה תחלה ואח"כ נטל החפץ הוי גט לפיכך יכול השליח לשלחו

הבא לי במשנה ובספרים שלפנינו כתב הבא לי גיטי ממקום פלוני ורבי' גורס למקום פלוני ושני הדברים אמת : אמרה לו התקבל לי גיטי במקום פלוני ופעמים תמצאנו במקום אחר וכו' שם בפרק התקבל משנה התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ופריך בגמ' וגיטא מיהא הוי והאמרת רישא לא הוי גיטא לא צריכא דאמרה ליה התקבל לי גיטי במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה מישקל כל היכא דמשכחת ליה שקיל מיניה גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא ופירש"י דהכי קאמר לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ידך עד דמטית התם וכתבו התוס' וא"ת ואם איכא רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא גם כשיגיע למתא מחסיא לא יהא גט דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע ואי מיירי כשהבעל עושהו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם הוי שליח לקבלה והא לא חזרה שליחות אצל הבעל וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבליה (כו' אי) נמי מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכא שליח לקבלה והוי כאומר לאשה הרי זו גיטך ולא התגרשי בו אלא לאחר ל' יום. והר"ן כתב התירוץ הב' לבד וכתב עוד שלדעת האומרים שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי מתא מחסיא הוי שליח (קבלה שלה) ורבי' סתם הדברים סתם ולא פי' כדברי תירוץ ראשון אי משום דס"ל כתירוץ ב' שמתיישב יותר ואי משום דסבירא ליה שהאשה עושה שליח להבאה כמבואר בסי' ק"מ :

אמר הבעל טול ממנה חפץ פלוני אם לא הקפיד שיטול ממנה החפץ תחלה וכו' בפרק כל הגט (דף כט.) תנן המביא גט וחלה הרי זה משלחו ביד אחר אם אמר ליה טול לי ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואמרינן בגמרא דכולי עלמא היכא דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כ"ע לא פליגי דגיטא מעליא הוא כי פליגי היכא דאמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא ואזל איהו ויהיב לה גיטא והדר שקל חפץ רבי יוחנן פוסל בו וכל שכן בשלוחו וריש לקיש מכשיר בשלוחו וכל שכן בו ופירש רש"י ויהבה ליה חפץ. להכוא שליח שני : דכולי עלמא לא פליגי. דהוי גיטא דאף ע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליחותא דגיטא לא בטל דככל שלוחי גיטין שיכולין לעשות שליח דהגט לא קפיד בעל לדבר זה דגט אינו תלוי בחפץ דאיפשר שילך ויטול החפץ וישלח הגט ביד אחר הילכך אפי' שינה בחפץ אין זה שינוי בגט שהרי קבל החפץ ואח"כ נתן : ואזל איהו ויהיב לה גיטא ברישא. דכי א"ל שקול חפץ ברישא קפיד איהו שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן הילכך הגט תלה בחפץ בדבר זה וזה אם שינה נעשה כמי שא"ל אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעלייה הילכך רבי יוחנן פוסל בו בשליח ראשון וכ"ש בשלוחו הילכך תנא במתני' לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון

שהאשה מתגרשת בהגעת גט לידה אפי' בע"כ וכיון שהיא מקבלתו אפי' הביאו ממקום אחר כשר עכ"ל ר"ל אע"פ שלא ידעה האשה בשעת הגעת הגט לידה שהביאו ממקום אחר אפ"ה כיון שקבלתו הויא מגורשת דלא גרע טעותה ממי שמגרש את אשתו בע"כ דמגורשת בהגיע גט לידה וה"נ דכוותה שהרי דין שליח הובאה כדין שליח להולכה ולא דמי לשליח קבלה דמתגרשת בקבלת השליח ולא ניחא לה דילעיזו עליה במקום אחר הלכך הגט פסול אם קבלתו במקום אחר כיון דמקפדת שלא יקבל אלא במקום פלוני : אמרה לו התקבל לי גיטי ממקום פלוני ופעמים וכולי שם אוקימתא דתלמודא פי' ואע"פ שהזכירה ג"כ המקום האחר כגון התקבל לי גיטא במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל וה"א התם והתוס' הקשו דאף כשיגיע למקום שאמרה היא למה יהא גט הלא ה"ל טלי גיטך מע"ג קרקע דאינו רוצה שיהא גט עד שיגיע למקום שאמר היא ואינו מקבלו שם מיד הבעל וי"ל דמיירי דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבליה כדאמר בפ' ב' (דף כד) עכ"ל פי' כי מטית התם תמנה שליח אחר להולכה ואח"כ תקבלה מיד האחר שאז תהא שליח קבלה שלי אבל רבינו ודאי לא ס"ל תירוץ זה דא"כ ה"ל לפרש שכך אמרה האשה לשליח אלא ס"ל כתי' השני דתוס' דמ"מ שיקבלנו עד שיגיע למקום שאמרה היא הוי הכל שליח לקבלה:

אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלוני וכולי משנה וגמרא פרק כל הגט (דף כט) וע"פ פי' התוס' והרא"ש דלא כפירש"י דמיקל דאפי' הקפיד הבעל ואמר שיטול החפץ תחלה אם שלח הגט ביד אחר ונטל החפץ תחלה ואח"כ נתן הגט כשר ומביאו רבי' בסמוך דליתא ומה שקשה דכאן מחלק תלמודא בין הזכיר החפץ תחלה והדר הב לה גיטא ובין הזכיר הגט תחלה ובפ' הכותב ריש (דף פ"ה) מסיק בין כך ובין כך משלם דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי תירצו התוס' בפ' כל הגט דשאני התם שפרעון המעות תלויין בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי דעתיה שירא שלא יאמרו שיטראי נינהו עכ"ל והר"ן ע"ש הרמב"ן כתב תירוץ אחר ע"ש כתב הרמ"ה ה"ה נמי בכל תנאי וכו' משמע מלשונו שאם לא שינה השליח השני הגט כשר וכן פירש"י לגבי טול חפץ הימנה ומ"מ קשה דאי איתא דהרמ"ה מפרש כפירש"י ה"ל לרבינו להביא דבריו לאחר שהביא דברי הרמב"ם ופירש"י אלא צ"ל דלגבי חפץ תופס הרמ"ה כפי' התוס' והרא"ש אלא לגבי שאר התנאים דלא שייך לומר בהו אין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ס"ל להרמ"ה דאם לא שינה השליח השני הגט כשר אלא דלכתחילה לא ישלחנו ביד אחר שמא לא ידקדק השני וכו' ס"ל לרבינו

דרכי משה

(לה) פי' דלא הוי מילי ומצד זה יכול לעשותו אבל מכל מקום אומר אמרו פסול מטעם אחר דהיינו שני גם פסול ואהר כך הזר הראשון והביא גט כשר הרי היא מגורשת וע"ש :

פרישה

השליח לאמר שיכתוב ואז הגט בטל מטעם שכתב הרמב"ן דכתיב וכתב לה אבל החתימה דאינו אלא מדרבנן כמו שכתב רבינו לעיל בסי' קל"ג אין הגט נפסל אם אמר לאחרים שיחתמו אותו ואפי' לכתחלה היה מותר אלא שלכתחלה גזרינן חתימה אטו כתיבה והא דכתב הכא אבל כשאמר לו בהדיא כו' יכול לומר לאחר לחותמו דמשמע אפי' לכתחלה הכי קאמר מן הדין מצד החתימה יכול לומר לאחר לחותמו דלא חשוב מילי כדאמרינן לקמן בח"מ סי' רמ"ד לענין מתנה באומר לשנים אמרו כו' אלא שהכא בגט אע"ג שגבי חתימה לא חשיב מילי מ"מ גזרינן חתימה אטו כתיבה וא"כ ה"ה גבי שליח קבלה נמי יכול לעשות שליח אחר ולא חשיב מילי ועיין בדרישה מה שאכתוב דשם מ"ן : (פז) אל תתנהו לה אלא בעלייה ונתנו לה בבית הא דהוצרך לומר "אלא בעלייה משום דקיימא לן האומר לחבירו בית אני מוכר לך יכול ליתן לו עלייה וכמו שכתב רבינו בח"מ ס"ס רי"ד ומש"ה הכי נמי לא הוי שינוי מעליא אם לא דא"ל אלא : (פח) כתב הרמ"ה אמר ליה אל תגרשנה אלא בימינך הוה ליה כאילו אמר ליה את הולך גם בכאן נ"ל כמו שכתבתי לעיל דלולי דאמר ליה את הולך הוה יכול לעשות שליח ולא אמרינן דמילי לא ממסרן להרמ"ה הנ"ל דשאני הכא דהגט בידו ומוסרו שליח שני לא מקרי מילי : (פט) כתב הרמב"ם אמר לה כו' הס"מ כתב שהוא תוספתא : (צ) הבא לי גיטי ממקום כו' הוי גט משנה הוא בפרק התקבל דף ס"ה ע"א והרמב"ם כתב נמי דין זה בפרק ט' מהלכות גירושין וכתב המ"מ בתחלת פ"ו והטעם לדין המשנה לפי שהיא מתגרשת בהגעת גט לידה אפי' בע"כ וכיון שהיא מקבלתו אפי' הביאו ממקום אחר כשר ככ"ל עכ"ל ור"ל דהוי כאילו הבעל עשאו שליח להולכה והר"ן כתב כיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר : (צא) ופעמים תמצאנו במקום אחר פירוש שהזכיר ג"כ אותו מקום גמ' : (צב) לכשיגיע למקום שאמרה הוא ז"ל הגמרא בפרק התקבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקול מיניה. גיטא לא הוי עד דמטי לאותו מקום שאמרה ר"ל מאמר שאמרה אח"כ ופעמים תמצאנו במקום אחר מכלל דלא קודם אם מקבל ליה במקום אחר

דרישה

אמר אמרו דכשר במתנה ס"ס שמעינן מיניה דהאומר אמרו לא מקרו מילי ומש"ה הוא כשר במתנה (דאי הוה מילי אפי' במתנה פסול כ"פ) והוא דעת הרמב"ן דסבירא ליה דכל האומר אמרו מהבר דלא הוי מילי אמרינן דוקא בגט הוא דפסול ומשום טעמא אחרינא כמו שנתבאר בס לעיל סימן ק"ך אבל הטור גופא שכתב אבל כשאומר לו הדיא כו' שיכול לעשותו לא סבירא ליה כמותו כדפרי' לעיל וסבירא ליה טעמא אחריתי דמשום הששא דלכופה דסופר מהתמי ליה כדלעיל ומש"ה כשר במתנה בכל ענין וק"ל א"כ י"ל שסבירא ליה למחבר כדעת הרמב"ן דפסול גבי גט בכל ענין ומה שכתב אבל כשאומר לו בהדיא כו' הכי קאמר יכול לעשותו ולא הוי מילי אלא שפסול גבי גט משום טעם אחר דבעינן וכתב לה כו' כדלעיל אבל דוחק הוא והד"ק עכ"ל וע"ל בסי' ק"ך שגם כתבתי תשובת מהר"ד כהן והארכתי בזה (ואני קראתי את כל תשובת מהר"ד כהן ולא העליתי להדפסה וסמכתי על המעיין שיעיין בתשובותיו אחר שכתב האריך אמ"ו ז"ל בביאורו שם ועיין בתשובת הר"מ אלשקר דף מ' ע"ב ודף מ"ו ע"ב מה שתמה על רבינו ועל הר"ד כהן ע"ש כ"פ) : ועל ריש סימן ק"מ מ"ש רבינו בשם בעל העיטור ומ"ש שם פירושו מעניין

חדושי הגהות

אמרו הא אנן לא ס"ל כן להלכה אלא גם כאומר אמרו פסול. והנה ראיתי בבה"ג שתמה ע"ז וכתב וז"ל ולכן נ"ל שכונת הרב בעל הטורים ז"ל כדעת הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן בס"פ התקבל

רבינו דבחומרא זו מודים גם התוס' והרא"ש אכן בתשובת הריב"ש שהביא ב"י מפורש דהרמ"ה מפרש כפירש"י וצ"ע : וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה כתב ב"י מדברי הרא"ש משמע דס"ל דמתני' דקתני לא ישלחנו ביד אחר דוקא בדא"ל שקול חפצא והב גיטא היא הא אילו א"ל הב גיטא ושקול חפצא הרשות בידו לשלחו ביד אחר עכ"ל ותימה הלא אמרו בגמרא זו תינוקות של בית רבן יודעין דאין השואל רשאי להשאיל וכו' וכ"כ הרא"ש פ' המפקיד ובח"מ סי' רנ"א דלכתחלה אסור להשאיל ואיפשר דאע"פ דבסתמא אסור להשאיל לכתחילה הכא דאמר הב גיטא ושקול חפצא גלי דעתיה דלא קפיד אחפץ שיהא ביד האשה לאחר נתינת הגט לידה וה"ה דלא קפיד אם יהא ביד השליח השני ודוחק אלא נראה דהרא"ש אינו חולק בדין זה אדברי הרמב"ם אלא במאי דס"ל להרמב"ם כפירש"י חולק עליו הרא"ש וע"ז בלבד אמר רבינו וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה דהוא דעת התוס' ודלא כהרמב"ם ופירש"י : שליח המביא גט מא"י וכו' ה"א בפ"ק דגיטין (דף ט') וע"פ
דברי

לשלחו ביד אחר (נג) אבל אם הקפיד לומר שיטול החפץ תחלה אינו גט אא"כ יגיע החפץ לידו תחלה (נד) לפיכך לא ישלחנו ביד אחר שאפי' אם תתן החפץ ליד השליח הב' תחלה אינו גט כיון שלא הגיע ליד השליח הראשון תחלה ואפי' אם אחר שקבל השני החפץ ונתן לה הגט בא ליד השליח הראשון אינו גט כיון שלא הגיע הגט לידה בתורת גירושין אלא יקחנו הראשון מידה ויחזור ויתננו לה בתורת גירושין אחר שהגיע לידו החפץ כתב הרמ"ה הוא הדין נמי בכל תנאי שהתנה הבעל עם השליח כגון אל תגרשנה אלא בבית או בעלייה שאינו יכול לשלחו ביד אחר שמא לא ידקדק השני בשליחותו ויתבטל הגט והרמב"ם כתב שאם הגיע החפץ ליד השני קודם שנתן לה הגט שהוא גט וכן פירש"י וכתב עוד שאפי' א"ל תן לה הגט ואח"כ קבל החפץ שלכתחלה לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואם שלחו ביד אחר הוי גט וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה [יב] כתב הרמב"ם אפי' לא אמר קח החפץ תחילה ואח"כ תן הגט אלא אמר קח החפץ ותן הגט הוי קפידא שיקח החפץ תחילה ואם שינה אינו גט והרמ"ה כתב בזה שהיא ספק מגורשת ולא תינשא ואם נישאת לא תצא : שליח (נה) המביא גט מא"י נותנו לה ומתגרשת בו וניסת (נו) אף ע"פ שאין מכירין חתימת העדים וגובה כתובתה מבני חרי
אבל

ראשון שליחות לשני לא ימסור לו דבריו כהוייתן או השני לא יהיה מדקדק בהם ויהא מגנה ומיפסל גיטא ור"ל אכשר וכו' קסבר לאו קפידא היא אלא אורחא דמילתא קא"ל עכ"ל גם הרי"ף כן פי' דב"ע היכא דאמר ליה טול לי מנה חפץ פלוני ותן לה גט זה ושלח השליח גט ביד אחר והלך אותו האחר ונפק אתתא לאפי' ויהבה ליה חפץ והדר שקלה מיניה גיטא כ"ע לא פליגי דגיטא מעליא הוא וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט דאין חילוק בינו ובין שלוחו דאף שלוחו אם נטל החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט כשר והתוס' הקשו על פי' זה והעלו שנראה לריב"א דכשאמר שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא שתולה שליחות הגט בחפץ פוסל רבי יוחנן נמי כשמשלח ביד אחר אפי' אם לא שינה שליח השני מדעת הבעל ונטל ממנה החפץ קודם נתינת הגט דכיון שתולה נתינת הגט בחפץ כל מה שמשנה מדעת הבעל בחפץ נפסל הגט וה"פ ר' יוחנן פוסל בו בשליח ראשון כששינה וכ"ש בשלוחו ואפי' בלא שינוי ולא ישלחנו ביד אחר אפי' לא ישנה דקפיד הבעל שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר פי' ביד השליח השני וגם הרא"ש הקשה על פירש"י והעלה כפי' ריב"א והרחיב ביאור הדברים יותר שכתב וז"ל ופי' ריצב"א היכא דנפקה לאפיה של שליח ראשון ויהבה ליה חפץ והדר שקלה גיטא משליח שני ולכך יצתה לקראת הראשון ונתנה לו החפץ כדי שלא יעכב השני מלתת הגט עד שתתן לו החפץ ואז יבטל הגט דכ"ע לא פליגי דגיטא הוי כי פליגי כלומר בין בו ובין בשלוחו היכא דא"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אם שינה ונתנה הגט תחלה רבי יוחנן פוסל בו וכ"ש בשלוחו ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהיב לה גיטא בו כשר ובשלוחו פסול לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ונמצא שלא נתקיים שליחות החפץ עד שיגיע החפץ ליד השליח הראשון ובההיא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה ויחזור ויתננו לה אחר שהגיע החפץ ליד השליח הראשון עכ"ל וכתב עוד הרמב"ם בפ"ט שאפי' א"ל תן לה וקבל ממנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ורבינו הוסיף בדברי הרמב"ם ואח"כ קבל ממנה החפץ לפי שכיון שהטעם שלא ישלחנו לכתחלה ביד אחר הוא כדי שלא יהא פקדון ביד אחר אפי' באומר בפי' ואח"כ קבל ממנה החפץ היא ופשוט הוא : ומ"ש רבינו ואדוני אבי ז"ל כתב כסברא ראשונה חוזר על סברא שכתב תחלה דכי יהבה חפץ לשלוחו אע"פ שלא שינה אינו גט אבל לענין מ"ש בשם הרמב"ם שאפי' א"ל תן לה הגט ואח"כ קבל החפץ שלכתחלה לא ישלחנו ביד אחר אין הוכחה ברורה בדברי הרא"ש שחולק על זה אלא מדלא פי' כן בדבריו אלא כתב ומתני' איירי כגון דשקיל מינה חפץ והדר יהיב לה גיטא משמע ליה דמתני' דקתני לא ישלחנו ביד אחר דוקא בדא"ל שקול חפצא והב גיטא הוא הא אילו אמר ליה הב גיטא ושקול חפצא הרשות בידו לשלחו ביד אחר : ב"ה ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה ה"ה בכל תנאי שהתנה הבעל אם השליח וכו' כן נלמד ממ"ש רש"י :

כתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ו שנשאל על שטר שליחות שכתוב בו שהבעל צוה לשלוחו שלא יתן הגט לאשה אלא אחר שתמחול לו כל זכות שיש לה אצלו מחיוב כתובתה ולפי פי' הרמ"ה והרא"ש היה איפשר לומר שלא היה יכול שליח הבעל לעשות שליח אחר עם שלפי פירש"י והרי"ף והרמב"ם אין חשש בדבר וגם לדברי הרמ"ה והרא"ש יש לחלק והחילוק נראה לעינים לפי שבנדון זה הרי ביאר ונתן רשות לשלוחו לעשות שליח ושליח שליח עד כמה והשיב יש אתי פרטי דברים דפריש הרמ"ה במסכת גיטין ובביאור כתב דכל שהקפיד הבעל ואמר טול ממנה והדר הב לה גיטא לא ישלחנו ביד אחר שמא ישנה אותו שני ואם שלח ביד אחר ולא שינה השני הוי גיטא והיינו דאמרינן לגמרא היכא דנפקה לאפיה וכולי דכולי עלמא לא פליגי דגיטא מעליא הוא ופי' הוא ז"ל לאפיה דשליח שני כפירש"י וכתב עוד וכן הדין באל תגרשנה אלא בימין דאי שוי שליח ואזל שליח שני ויהיב בימין בקפידיה דבעל הוי גיטא אמנם בנדון זה אין אנו צריכין לזה כיון שהבעל נתן רשות לשליח למנות כמה שלוחים דכיון דאיהו לא קפיד אנן לא קפדינן כמו שכתבתי ואין כאן בית מיחוש ומטעם זה לא היה צורך לחלה ולא לאונס אחר ואפי' עד כמה שלוחים דכולהו מכח בעל קא אתו וכן אף אם השליח הראשון לא צוה לשני בביאור לבלתי תת הגט עד ישיג מחילת הכתובה כמו שצוה הבעל אין בכך כלום שהרי הוא ממנה אותו מכח שטר שליחותו של בעל המזכיר מחילת הכתובה והרי הוא כאילו הזכיר לו כן השליח הראשון לשני ועוד שכיון שהבעל לא הקפיד להתנות בזה ר"ל שיצוה כן השליח הראשון לשליח השני שימנה תחתיו אלא נתן לו רשות סתם למנות שליח שני גיטא מעליא הוא כל שהשליח הב' קיים קפידתו דבעל ונראה שאף דמי שלא נתן רשות בפי' לשליח למנות אחר כדינא דמתני' וא"ל שקול מינה חפץ והב גיטא שאין לו למנות שליח לכתחלה שמא לא יזכור לצוות כן השליח הראשון לב' וכן שמא ישנה השליח הב' מ"מ אם מינה השליח שליח וא"ל הב לה גיטא ואת דבר החפץ לא הגיד לו או שהגיד לו והחליף וא"ל הב גיטא ושקול חפץ עכ"ז גיטא מעליא הוי כל שהשליח השני נטל החפץ ואח"כ נתן הגט וזהו לשון הגמרא היכא דנפקה לאפיה ויהבה ליה חפץ ה"ל למימר היכא דשקיל מינה חפץ אלא שהכוונה היא שאפי' אם השליח השני לא ידע כלל מענין החפץ לפי שהשליח הראשון לא הגיד לו דבר ממנו או שהחליף והקדים בין מוקדם ומאוחר אלא שהאשה מעצמה נתנה לו החפץ ראשונה מיראתה פן הקפיד הבעל בזה גיטא מעליא הוא שהרי נתקיימה קפידתו של בעל מ"מ עכ"ל : **וכתב** עוד שם בסי' ש"ז מה ששאלת אם יש בכלל הכתובה מתנה לחוד ואם תקרע הכתובה אם יקיים רצון הבעל תשובה הלא ידע מחלוקת המפרשים במה שאמרו בר"פ אע"פ (נד .) תנאי כתובה ככתובה דמי ובנדון זה נראה שהנדוניא בכלל אפי' לדעת הרמב"ם אף ע"פ שדעתו שאפי' במוחלת כתובתה אין הנדוניא בכלל אלא התוספת לפי שבנדון זה הצריך לומר כל זכות שיש לה אצלו מחמת חיוב כתובתה וכוונת לשון זה כל מה שנתחייב לה בשטר כתובתה אבל מתנתה אינו כלל בענין זה כמו שאין נכסי מלוג בכלל לשון זה ואפי' היה חוב שחייב לה הבעל מנכסי מלוג זה נ"ל ברור בדין שבין האשה והבעל לענין ממון אבל לענין הגט להוציא מידי כל ערעור טוב שתמחול האשה קודם קבלת הגט באותו לשון בעצמו הכתוב בשטר השליחות ושיעשה מזה שטר לראיה ויזכירו כן במעשה ב"ד מהתרת האשה וכן אני נוהג לעולם בתנאי כאלו לקיימם ככתבם וכלשונם ואחר נתינת הגט תוכל האשה לתבוע מתנתה על נכסי בעלה ומה ששאלתם אם יתקיים רצון הבעל בקריעת הכתובה נ"ל דלא נתקיים רצון הבעל מב' טעמים האחד שאף ע"פ שתקרע הכתובה קרע ב"ד כיון שלא מחלה אותו עדיין תוכל לתובעו בגט כדין מלוה ע"פ ואף ע"פ שבמקום שכותבין כתובה לא תגבה בגט ואין עמה כתובה זהו מפני שיכול לטעון פרעתי ובכאן אינו יכול לטעון כן אא"כ ירצה לשקר ועוד שהיא יכולה להשביעו על זה שבועת היסת והב' שאף אם נאמר שנמחלה הכתובה בקריעה מ"מ עדיין ישאר לה זכות עליו מחמת חיוב מזונות מכל אותם שנים שעמד בא"ה אם פסקו לה מזונות ולוותה ואכלה שיש לו לפרוע חובה ומחמת תנאו שהתנה שתמחול כל זכות שיש לה עליו מחמת חיוב כתובה צריכה למחול הכל שהרי מה שנתחייב לה בכתובה הוא חיוב זה עכ"ל :

כתב הרמב"ם אפי' לא אמר קח החפץ ואח"כ תן הגט אלא אמר קח החפץ ותן הגט הוי קפידא וכו' ואם שינה אינו גט כך מצאתי בגירסא ישנה ואע"פ שלא כתב הרמב"ם בלשון הזה ממש מ"מ מאחר שכתב דבקח החפץ ותן הגט אם שינה אינו גט תפס רבינו כוונתו כתוב ובגירסאות דידן כתב הרמב"ם אפי' לא אמר קח החפץ ותן הגט הוי קפידא וכו' כלומר אפי' אמר תחלה תן גט וקח החפץ כל שהזכיר לו החפץ דעתו שיקח החפץ תחלה אא"כ א"ל בהדיא ואח"כ טול החפץ דומיא דהב זוזי ושקול שטרא דפרק הכותב (פה .) ולפי זה אין לגרוס הרמב"ם דהא איפכא כתב בפ"ט דכל שהזכיר נתינת הגט תחלה ה"ל כאילו אמר ואחר כך שקול חפצא אלא הרמב"ן כגון גרסינן שסברא זו כתב בשמו הר"ן בפרק כל הגט וה"ה בפ"ט מה' גירושין אף ע"פ שאין דברי הר"ן מבוררים שם וכמדומה שטעות סופר יש שם מ"מ משמע מתוך דבריו שסברת הרמב"ן הוא דאפי' הב לה גיטא ושקול חפצא הויא קפידא אבל דעת התוס' בפרק כל הגט דבאומר הב גיטא ושקול חפצא ליכא קפידא כיון שהזכיר נתינת הגט תחלה וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין דלא הויא קפידא לעכב אלא דוקא באומר שקול חפצא והב לה גיטא ומדברי הר"ן בפרק כל הגט משמע דאפי' בא"ל שקול חפצא והב לה גיטא לא הוי קפידא עד שיאמר והדר הב לה גיטא ודייק כן מדאמרינן בגמרא והדר הב לה גיטא : שליח המביא גט מא"י נותנו לה ומתגרשת בו וכו' משנה פ"ק דגיטין (דף ב .) המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ופירש"י אם יש עליו
עוררים

דרישה

מעניין מילי : [יב] (כתב הרמב"ם אפי' לא אמר קח החפץ כו' שנה בנוסחאות דידן בהרמב"ם משמע דסבירא ליה איפכא דאפי' אמר תחלה תן גט וקח החפץ אפי' הכי דעתו שיקח החפץ תחלה אלא א"כ אמר ליה בהדיא ואח"כ טול החפץ ולכן אין לגרוס הרמב"ם אלא הרמב"ן
בנון

פרישה

אחר והא דקבעי מקום מתחלה הכי קאמר לא תהא כי' כ"פ) ופירש"י שהכי קאמר ליה לא תהא שלוחו לקבל להתגרש אני על ידך עד דמטית התם ומסקי התוס' דממקום שקיבל השליח עד אותו מקום שאמרה היא הוי הכל שליח לקבלה והוי כאומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום כו' : (נג) אבל אם הקפיד לומר שיטול כו' פירש"י שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן הלכך הגט תלה בחפץ בדבר זה וכיון שאם שינה נעשה כמו שאומר לו אל תגרשה כו' : (נד) לפיכך לא ישלחנו ביד אחר כו' וז"ל הרא"ש לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ונמצא שלא נתקיים התנאי עד שיגיע החפץ ביד השליח ובההיא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה כו' : (נה) המביא גט מארץ ישראל כו' דבארץ ישראל א"צ השליח שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם הואיל שהשיירות מצויות לקיימו כדלקמן בסי' שאחר זה : (נו) אע"פ שאין מכירין חתימת העדים הלא חיישינן לזייפא לפי שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים והיא עצמה לא תזייף לקלקלה עצמה אבל לסוגיה "ממון מיתומים ולקוחות חיישינן לזייפא אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לנכסי דכיון דפריה ליגבה גביא נמי
כתובתה

חדושי הגהות

התקבל והרב"י בסימן ק"ך דטעמא דר"י דפסל באומר לג' תנו משום דהוי מילי ומילי לא מימסרן לשליח אבל מאי דפסל באומר אמרו לא הוי טעמא משום דמילי לא מימסרן לשליח דלאו מילי מסר איהו אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו אלא ה"ט דכיון דבגט בעי לשמה ובעינן וכתב לה כלומר שיכתבנו הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו מפיו הם וכל שלא שמעו מפיו אפי' אינו אומר אמרו מדעתכם אלא שהבעל ממנה אותו שליח בכל מקום פסול ע"כ ולהיות שסברת הטור היא זאת הקשה על הרמ"ה דלא הוי מילי שהרי באומר אמרו וכו' לא פסלינן ליה מטעם מילי אלא מטעם לשמה וכיון דלא שייך לטעם זה ודאי דאם נתנה רשות יכול לעשות שליח אלא שקשה קצת לזה איך כתב כדאמרינן בגמרא ובגמרא לא הוזכר מזה כלום אלא שהרמב"ן ז"ל פירש כן בדברי הגמרא ואין דרך לומר על מה שלא פי' בגמרא אלא שאיזה מפורש שפי' כן כדאמרינן בגמרא ושמא מדשמואל נשמע לדידן דכי היכי דשמואל אומר מודה ר"י באומר אמרו דלא הוי מילי אלא הטעם כמ"ש הרמב"ן ולא פליג שמואל ומסקנת הגמרא אי הוי מילי או לא דכולהו
מודו

(נו) אבל לא ממשעבדי ואם בא עד אחד וערער לומר שהוא מזויף (נח) אין שומעין לו באו שנים וערערו (נט) אפי' נישאת כבר תצא בא הבעל וערער יתקיים בחותמיו (ק) ואם לא יתקיים תצא (קא) אבד הגט הרי זו ספק מגורשת לפיכך נשים שהן בחזקת ששונאות זו את זו והן חמותה וצרתה ויבמתה ובת חמותה ובת בעלה אינן נאמנות להביא גיטה בא"י דשמא מזויף הוא והן מכוונות לקלקלה שתינשא ותיאסר על בעלה אבל בח"ל נאמנות (קב) כדלקמן וכתב הרמ"ה ואם אומרת בפני נכתב ובפני נחתם אפי' לא"י כשרות להביאו שאז אין הבעל יכול לערער ונמצא שאין יכולה לקלקלה עשתה שליח לקבלה בעדים והגט יוצא מתחת ידו והבעל אומר מזויף הוא (קג) יתקיים בחותמיו וכיון שנתקיים בחותמיו או בעידי מסירה כשר (קד) ואם הוא מודה שכתבו אלא שאומר שלא נתנו לו בתורת גירושין אלא בתורר

פירוש שהבעל מערער שהוא מזויף ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר ובגמ' ערער כמה אליבא ערער חד והא א"ר יוחנן אין ערער פחות מב' ואלא ערער הרי תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר ואפי' נתקיים בחותמיו מאי הוי הא תרי ותרי נינהו ואוקי אתתא בחזקת נשואה אלא ערער דבעל וכתבו התוספות וה"ה ערער דלקוחות שבאה לטרוף כתובה מהם כדאיתא בירושלמי ומשמע מדברי הרא"ש שאין ערעור דלקוחות האומרים מזויף הוא מעכבה מלינשא שכתב שם בפ"ק דגיטין ז"ל וה"ה ערער דלקוחות אם באת לטרוף כתובה מהם כדאיתא בירושלמי ומיהו בשביל ערעור דלקוחות לא אסרינן לה להנשא אבל בערעור דבעל אסורה לינשא עד שיתקיים בחותמיו אבל בלא ערעור דבעל מותרת לינשא ולא חיישינן לזיופא לפי שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים והיא עצמה לא תזייף לקלקל עצמה אבל להוציא ממון מיתומים ולקוחות חיישינן לזיופא אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לנכסי' דכיון דשרי לינשא גבי נמי כתובתה ועוד הרי דמספר כתובתה נלמד לכשתנשאי לאחר תיטלי מ"ש ליכי עכ"ל ומשמע לרבינו דכיון שכתב הרא"ש דלהוציא מעות מיתומים ולקוחות חיישינן לזיופא משמע דאפי' לא ערערו לקוחות אהן טעניגן להו וליתתי דילמא מזויף הוא ולכן כתב רבי' דבריו וכו' אבל לא ממשעבדי וכן דעת הר"ן דאנן טענינן ללקוחות וליתמי אפי' אם אינם עוררים. כתב הרמב"ם בפ"ז בא הבעל ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהובא לה מזויף הוא יתקיים בחותמיו ואם לא נתקיים ולא נודעו עידיו כלל תלא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת אבל הגט ה"ז ספק מגורשת וכתב ה"ה משמע דכשלא נתקיים מחזיקה הרב כא"א גמורה והולד ממזר גמור מן התורה ונראה שהוא סבור דאע"ג דקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל מערער וטוען דברי מזויף והיא אינה יודעת בזה דבר ותחיזת העדים אינה מצויה העמידנה על חזקתה שהיא א"א אבל כשאבד הויא ספק מגורשת דדילמא אי הוה גט קיים היה מתקיים בחותמיו וי"מ שכתב דבכל גוונא דיינין לה בספק מגורשת עכ"ל וכ"ל דכשלא נתקיים אין דעת הרמב"ם שיהיה בטל לגמרי דא"כ ה"ל לכתוב שהם ה"ז בטל אלא כוונתו לומר שהוא קרוב לודאי בטל כיון שחזרנו על קיומו ולא נודעו עידיו כלל ומ"מ כיון שאיפשר שיתקיימו עידיו אינה ודאי א"א וכ"מ לאם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דחיישינן לה: **לפיכך** נשים שהם בחזקת שונאות וכו' בפ"ב דגיטין (כג.) תנן שנשים הללו נאמנות להביא את גיטה ופריך בגמרא והתניא אינן נאמנות זשני אביי כאן בא"י כאן בח"ל בארץ דאי אתי בעל ומערער מסגחינן ביה דאיכא למימר לקלקולא קא מיכווני לא מהימני בח"ל דאי אתי בעל לא מסגחינן ביה תהימני ואע"ג דרב יוסף פליג התם ואמר איפכא כאביי קי"ל דתניא כוותיה ורב אשי נמי אמר דמתני' כוותיה דיקא וכן פסקו הפוסקים: כתב הרמב"ם בפ"ז ונראה אפי' היתה נרתה נשואה לאחר וכתב ה"ה שכן נלמד ממתני' דהאשה שלום טו וכתב עוד הרמב"ם ויבמתה אפי' היתה אחותה וכתב ה"ה דהכי איתא בירושלמי: וכתב הרמ"ה ואם אומרת בפני נכתב ובפני נחתם וכו' הר"ן בספ"ג כתב שדעת הרמב"ן כדעת הרמ"ה והרשב"א חלוק עליו דאיהי לאו דינא גמירא וכיון דכולהו כי אתו בארץ לא קפדינן בין אמר ללא אמר וכי אתי בעל מסגחינן ביה אף זו סבורה שאע"פ שאמרה בפני נכתב וכו' אין בכך כלום ואי אתי בעל ומערער אכתי מסגחינן ביה וסבורה לקלקולא הילכך בין כך ובין כך לא מהימנא וה"ה כתב ג"כ שתי הסברות בפ"ו ולא הכריע: עשתה שליח לקבלה בעדים והגט יוצא מתחת ידו וכו' כך כתב הרמב"ם בפי"ב וכתב ה"ה שכן נמצא להרי"ף בתשובה שאין השליח נאמן אלא כשמודה הבעל שכתבו אלא שבתורת פקדון נתנו לה אבל כפר בגט ואמר לא כתבתיו אין מתקיים אלא בעידי חתימה שהקבלן ידו כיד האשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא עידי חתימה ומסירה אם טען הבעל מזויף הוא כך שליח אינו נאמן וכ"כ הרשב"א ג"כ בפרק התקבל: ואם הוא מודה שכתבו אלא שאומר שלא נתנו לו בתורת גירושין וכו' בפרק התקבל (סד.) איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן ורב חסדא אמר שליש נאמן רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב ליה ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ומודה רב הונא דאי אמרה קמי דידי יהביה ניהליה לגירושין מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהלה בעל ופירש"י בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליש ובעל אומר לפקדון הפקדתי בידך ושליש אומר לגירושין נתתו לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי כתב הרשב"א ואין כוונת הרב לומר שהוא נאמן לומר שליח קבלה אני דע"כ שנים שיאמרו בפנינו אמרה צריכא אלא כוונת הרב לומר דרב הונא ורב חסדא בשהגט יוצא מתחת ידו ובשליח קבלה ושליח אומר שליח קבלה אני ואלו עידי ולגירושין קבלתי (לו) והר"ן נראה שתפס דברי רש"י כפשטן דבאין עדים שהוא שליח קבלה מיירי ולפיכך כתב שהקשו עליו ופירשו דאפי' רב חסדא לא קאמר אלא בדאיכא סהדי שהוא שליח קבלה וכ"כ התוספות והרא"ש דמיירי בשיש שנים שמעידים דשויתיה האשה שליח קבלה וכן משמע מדברי רבינו דביש עדים שהוא שליח קבלה עסקינן שמ"ש ואם הוא מודה שכתבו וכו' אריישא דמילתא קאי דהיינו עשתה שליח לקבלה בעדים וכ"כ רבינו ירוחם בפ"ג ונסתפק הר"ן לרב חסדא דאמר שליש נאמן דהא הימניה אם הוא לומר שתהא מגורשת בקבלתו משעה שידענו שהאשה היתה עמו מתוך שבידו ליתנו לה אבל לענין שתתגרש משעה ראשונה ואע"פ שאין האשה עמו ודאי לא דהא לא הימניה אלא מה שבידו או שמא אין הבעל מדקדק בשעות אלא כיון שהוא יודע שבידו ליתנו לה כשימלאנה אף מעכשיו גומר ובותן ואם הוא שליח קבלה שנתגרש מעתה וכתב עוד וזכן לדברי רש"י יש לי לומר שכיון שבשעה שבאו לב"ד קודם שאמר הבעל לפקדון היה יכול ליתנהו לאשה והאיש היתה מקבלתו מידו נאמן לומר שליח קבלה הייתי ולקבלה נתתו לי ונאמן בכך להתגרש משעה זו אבל משעה ראשונה ודאי לא עכ"ל ופירש"י דהב"ע כשהאיש והאשה יחד בעיר וכ"כ התוספות והרא"ש והרשב"א משום דאי לא תימא הכי לרב הונא דאמר בעל נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן במביא גט ממ"ם דכ"ל בפני נכתב ובפני נחתם משום דאי אתי בעל ומערער לא מסגחינן ביה אכתי יערער שיאמר לפקדון נתתיו אלא ודאי הכא בשהאיש והאשה יחד בעיר ומ"ה אמר רב הונא בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב לה ואפי' בכי הא אמר רב חסדא דשליש נאמן וכתבו עוד דרבא ורב ששת דמלרכי לומר בפני נכתב ובפני נחתם מערסא לערסא או משכונה לשכונה ס"ל כרב חסדא דאמר שליש נאמן אפי' בעיר אחת א"כ התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו דליכא למימר דלדידה הוה יהיב לה והר"ן ג"כ כתב כדבריהם דכשהאיש והאשה בעיר אחת עסקינן וכתב עוד א"כ דכי אמר רב הונא בעל נאמן דוקא בשליח קבלה דאיכא ריעותא דכיון שידו כידה לדידה הוה מסר אבל בשליח הולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד א"כ דכי קאמר רב הונא בעל נאמן דוקא שהוא עדיין ביד שליח אבל משהגיע הגט לידה שוב אין הבעל נאמן אע"פ שאינה טוענת ברי עכ"ל וחילוק אחרון שכתב הר"ן לחלק בין כשהוא עדיין ביד שליש לכשהגיע לידה הזכירו הרשב"א וכתב

דברי הרא"ש לשם (דף כ"ז ע"ד) ומביאו ב"י ומ"ש לפיכך נשים וכולי ספ"ב דגיטין סוף (דף כ"ג) כאביי דתניא כוותיה ולא כרב יוסף דאמר איפכא אבל לא ממשעבדי דהימנוהו לגבי נכסי דבעל אבל לא לגבי לקוחות: ומ"ש וכתב הרמ"ה ואם אומרת בפ"נ ובפ"נ כו' פי' דאם אותן ה' נשים מביאים גיטא בא"י ואומרות בפ"נ ובפ"נ דשוב אינה יכולה לקלקלה כשרות להביאו וס"ל להרמ"ה דהא דאמר אביי דבא"י אינן נאמנות דוקא כשאין אומרת בפ"נ ובפ"נ ועיין בחידושי הרשב"א מ"ס ע"ז דכ"ל דאפי' אמרה בפ"נ ובפ"נ לא מהימנא וכ"כ הר"ן על שמו ומביאו ב"י: **עשתה** שליח לקבלה בעדים בפרק התקבל ריש (דף סד) איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין וכו' מי נאמן רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה ניהלה רב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה ופירש"י דשליח אומר דשליח קבלה אני נראה דס"ל דאם אמר שליח הולכה אני מודה רב הונא דהשליח נאמן דהא הימניה דליכא למימר הכא דלדידה הוה יהיב לה דהרי לא רצה למסור לה שתתגרש מיד כ"כ הר"ן ומביאו ב"י ולפ"ז קשה הא דכתב רבינו שאם הבעל טוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן דאמאי אינו נאמן הלא כאן נמי איכא למימר אי איתא דשליח קבלה הוי לדידה הוי יהיב לה וצ"ל דס"ט דאין הבעל נאמן לומר כן משום דאמריגן דהא הימניה ונאמן השליח לומר שליח קבלה אני כיון דאיכא עדים דבפנינו אמרה ובפנינו קבל לגירושין כדתנן סוף (דף סג) אלא דלא ידעי סהדי אם קבלו בתורת שליח קבלה או בתורת שליח הולכה ואמרי' בודאי סמך על השליש במה שאומר וכ"כ התוספות אפילו אומר הבעל שנתן לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנין דמייתי עדים או אולי לא"ה עכ"ל . וכגון דלא ידעי סהדי אם קבלו בתורת שליח קבלה כולי כדפי' אבל ידעי סהדי פשיטא דאין השליח נאמן להכחיש העדים ככ"ל ועיין בב"י האריך בזה מיהו קשה על זה הפי' הא דכתבו התוס' סוף (דף סג) בד"ה בעל אומר לפקדון הא דלא נקט בעל אומר להולכה ושליש אומר לקבלה משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב לה אלא כשהבעל אומר לפקדון עכ"ל אלמא דלא ס"ל לתוספות הא דכתב הר"ן דבשליח להולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד אלא כיון דמודה דלגירושין נתנו לו להולכה תו ליכא למימר הבעל נאמן מטעמא דאי איתא דלקבלה לדידה הוי יהיב לה דהא סוף סוף לגירושין יהיב לה וז"ש רבינו בסמוך דבטוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן והיינו כדברי התוס' ומה שהקשה למה לא פירש"י ושליש אומר לגירושין דשליח הולכה אני יש לייסב בטוב טעם דא"כ לא הוה פליג רב הונא ואמר בעל נאמן משום דאי איתא דלקבלה לדידה הוי יהיב לה כיון דאיכא למימר דשליח להולכה אפילו בשלשתן בעיר אחת דמשום כיסופא דמגרשה בע"כ לא יהיב לדידה אלא ע"י שליח להולכה זאת היא דעת רבינו ודלא כהר"ן ועיין בסמוך סעיף ל"ו. ומ"ש רבינו עשתה שליח לקבלה בעדים ה"ט דאינו נאמן לומר שליח קבלה אני כשאין עדים שמעידים בפנינו אמרה וכמו ששנינו במשנתינו וכ"כ הרשב"א ומביאו ב"י ומ"ש לחלק בין מודה שכתבו לטוען מזויף הוא כ"כ הרמב"ם בפי"ב וא"ת יהא הבעל נאמן במודה שכתבו דלפקדון נתנו אפילו אינו בעיר אחת במגו דאי בעי אמר מזויף וי"ל דהאי לאו מגו הוא דאפשר דלא מני טעין מזויף כגון

דרכי משה

דהיינו משום גזירת חתם סופר ועד כדאיתא בגמרא פרק התקבל ובאשירי פרק המגרש ולכן פסק לעיל סי' קי"ד דאוסר אמרו אינו גט כלל: (לו) ובתשובות הריב"ש סי' נ"ג משמע כדברי

פרישה

כתובתה מבני מרי דמספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי עד כאן לשון הרא"ש בפ' שני דגיטין: (נו) אבל לא ממשעבדי דלא הימנוהו לגבות ממשעבדי: (נח) אין שומעין לו דאין ערעור פחות משנים: (נט) אפילו נישאת כבר תלא אע"ג דנתקיים בחותמיו תרי ותרי נינהו ואוקי אתתא בחזקת נשואה: (ק) ואם לא יתקיים תלא וכ"כ הרמב"ם תלא והולד ממזר וכתב הב"י ואף ע"ג דקיום שטרות מדרבנן מכל מקום כיון שחזרנו על קיומו ולא נודעו עדיו והבעל טוען ברור מזויף הוא והיא אינה יודעת מזה כלום העמדנוה על חזקתה שהיתה א"א וכתב בית יוסף אבל אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר שחיישינן לה (כיון שאיפשר שיתקיימו עדיו אינה ודאי א"א ואין דעת הרמב"ם שיהיה בטל לגמרי כ"פ) דאם לא כן הוה ליה לכתוב סתמא הגט בטל: (קא) אבד הגט ולא ידעו לומר והבעל מערער הרי זה ספק כו' דהו אינה יכולה לקיימו: (לפיכך נשים כו' רלה לומר כיון דסתם הבא מארץ ישראל מחזקינן ליה דכשר הוא ואין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כ"פ): (קב) כדלקמן בסי' קמ"ב דשם אומר השלים בפני נכתב ובפני נחתם ואז אין הבעל נאמן לערער מה שאין כן בארץ ישראל דיכול לערער הוא"ל שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם: (קג) יתקיים בחותמיו דשליח שקבלה אינו עדיף מאשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא עידי חתימה ומסירה אם טוען הבעל מזויף הוא כך השליח אינו נאמן כמ"ש: (קד) ואם הוא מודה שכתבו כו' ארישא דמילתא קאי דהיינו עשתה שליח לקבלה בעדים ב"י: שלום

חדושי הגהות

מידו דלא הוי אלא מטעמא דכתב הרמב"ן ז"ל פסול אפי' באומר אמרו והשתא דאתינן להכי איפשר להעמיד דברי הרב ז"ל בבד"ת בכלל דברינו ע"כ ועיין בט"ז שילח ידו להגיה בשר דהך בדאמרי לקמן צ"ל כדאמרינן לשמואל ע"ש: מו ר"ל משה דאיתא פרק האשה שלום (קיח.) האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תנשא יצרתה אסורה

בתורת פקדון והשליח אומר שקבלו בשבילה שתתגרש בו אם שלשתן בעיר אחת הבעל נאמן דאם איתא דבתורת גירושין יהביה לו לדידה הוי יהיב לה ודוקא כשטוען שלפקדון נתנו לו אבל אם טוען שעשאו (קה) שליח להולכה ורצה להזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן ואם אינן בעיר אחת (קו) השליח נאמן (קז) ומיירי שאומר שמסרו לו בפני עדים ועל כן טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר כיון דמצי מיפק מיניה חורבה שאם יטעון שלא נתנו לו בגירושין שהוא נאמן [יג] והרמב"ם כתב שהשליח (קח) נאמן בכל ענין אפילו אין הגט בידו רק שיש עדים שראוהו בידו וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה (לח) ואם היא אומרת בפני קבלו השליח לגירושין נאמנת וי"א (קט) דוקא שהגט ביד האשה ואומרת שהשליח קבלו לגירושין (קי) ואח"כ נתנו לה וכן כתב הרמב"ם וא"א הרא"ש ז"ל כתב (קיא) דאפילו אם הוא ביד השליח נאמנת נאבד הגט (קיב) והיא אומרת שקבלתו מיד (קיג) השליח כראוי ונתגרשה בקבלתה אף ע"פ שהבעל והשליח שניהם מודים שבא ליד השליח כדי שיתנו ליד האשה שתתגרש בו (קיד) אינו גט כיון שאין עדים שראו הגט ביד האשה ואין כאן ב' עדים אלא השליח

כגון דמאי לקיימו בחותמיו א"כ איכא עדי מסירה וע"ל בסימן קנ"ב: ומ"ש אם שלשתן בעיר אחת הבעל נאמן וכו' משמע דנאמן לגמרי ואם מת שרי לכהן וע"ל בסימן קנ"ב ומ"ש דאם איתא דבתורת גירושין יהביה ליה לדידה הוה יהיב לה יש להקשות דכי היכי דבאמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידה יהביה ניהלה בעל ולא חיישינן להך סברא דאם איתא וכולי במקום מגו הכי נמי הכא איכא מגו דאי בעי יהיב לה שליש לגיטא ליד האשה ותירצו התוס' דלא חשיב מגו דהא אין ביד שליש למוסרו לאשה דשמא אשה לא תתרצה לקבל הגט כיון דבעלה אומר לפקדון עכ"ל:

ומ"ש דאם איתא דבתורת גירושין יהביה ליה לדידה הוה יהיב ליה ואם תאמר דילמא משום כיסופא הוא דלא יהיב לה לדידה כדאמר בהניזקין ריש (דף נה) י"ל דהכא שעשתה שליח לקבלה ורצתה להתגרש ליכא כיסופא הרשב"א פי' דבהניזקין דמגרש לה בע"כ איכא כיסופא ולהכי קאמר לה כנסי ש"ח זה והרי היא מגורשת אבל במגרש לה מדעתה ליכא כיסופא ואע"ג דלגבי ממונא שליש נאמן אפילו בעיר אחת ולא אמרינן הך סברא דאם איתא וכו' שאני ממון דניתן למחילה כיון דהאמינו לשליש ומסרו בידו אמרינן הימניה על כל מה שיאמר אעפ"י שיפסיד ממון דמחיל ליה משא"כ באיסורא כגון גירושין חיישינן להך סברא דאם איתא וכו': ומיירי שאומר שמסרו לו בפני עדים כ"כ הרא"ש (דף ק"י ע"ד) דבעדים חתומים עליו כשהשליח אומר הבעל נתן לי בפני עדי מסירה מתירין האשה לינשא ועיין במ"ש הר"ן ע"ז:

והרמב"ם כתב שהשליח נאמן בכל ענין פי' אפילו שלשתן בעיר אחת נמי השליח נאמן דפסק כרב חסדא דלא ס"ל הא דר"ה קאמר בעיר אחת הבעל נאמן משום דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב לה ומ"ש אפי' אין הגט בידו וכו' כ"כ בפרק י"ב שליח קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה והיא אינה יודעת אם בעלה שלחו לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעלה הרי זו מגורשת עכ"ל אלמא היכא דשלחו לה בפני עדים דראוהו יוצא מתחת יד השליח קבלה אעפ"י שאינה יודעת אם בעלה שלחה לה וכו' תהני נאמנות השליש אפי' אין הגט ביד השליח קבלה וכולי ה"ה אם וב"י כתב מה שכתב ולא נהירא: ומ"ש וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה פי' דפסק כרב הונא דאין השליח נאמן אלא כשאינן בעיר אחד דלא כהרמב"ם דהשליח נאמן בכל ענין אבל במאי דס"ל להרמב"ם דנאמן השליח אפילו אין הגט בידו רק שיש עדים שראוהו בידו ע"ז לא נחלק הרא"ש ולכן הביא רבינו בסמוך דברי הרמב"ם הללו לפסק הלכה ולא כתב שהרא"ש נחלק עליהם ומ"ש ואם היא אומרת בפני קבלו וכולי בגמ' (דף ס"ד) וי"א דוקא שהגט ביד האשה וכולי וא"א הרא"ש כתב דאפי' הוא ביד השליח עיין באשיר"י לשם האריך בזה:

נאבד הגט וכולי שם מימרא כר' יוחנן (דף ס"ד) ואוקימתא דגמרא ועפ"ש פירש"י דבשליח להולכה מיירי ואומרת שקבלתו מיד השליח כראוי בפני עדי מסירה והלכו למ"ה ונתגרשה עתה ע"י קבלתו שקבל השליח גט להולכה והויא ספק מגורשת משום דלא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אלא לחומרא אבל לא לקולא איתא בגמרא וע"ל בסימן קנ"ב: וכתב ב"י דרבינו ירוחם כתב דין זה בשליח לקבלה ולא דק עכ"ל ואפשר לייסב דאע"ג דבסוגיא משמע דתלמודא איירי הכא בשליח להולכה מ"מ מבחוץ איכא למימר דלמסקנא ה"ה בשליח לקבלה נמי ה"ל ספק מגורשת דכיון דחזקה דשליח עושה שליחותו להולכה ה"ה בשליח קבלה אעפ"י שאין בידו שהבעל חוב גט לאשתו וימסור לו מ"מ עושה שליח מאי דאפשר ומשדלו לבעל בדברים של פיוס למסור גט בידו ולפוטרה דלמה יחזיק באשתו בעל כרחה כיון ששונאתו וכיוצא בזה צריך לפרש הא דמייתי תלמודא דא"ר יצחק האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת שלוחו אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו ואף על גב דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה דאין אשה מתקדשת אלא לרצונה וכ"כ התוס' לשם בד"ה אסור בכל הנשים אלא בע"כ דעל מה שישתדל לו אשה לפתותה בדברים קאמר חזקה שליח עושה שליחותו ה"נ גבי שליח לקבלה ולפיכך הויא ספק מגורשת

וכתב שאינו מחוור בעיניו ולפי דבריו משמע דפלוגתא דרב הונא ורב חסדא בין בטוען שליש שהוא שליח קבלה בין בטוען שהוא שליח הולכה הוא וק"ל שכתב הר"ן אבל נמצא להרי"ף בתשובה שפירש שמועתינו בשליח הולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה ואפ"ה לרב הונא בעל נאמן ומאי קמ"ל הר"ן לדעת הרי"ף הא כל שאר מפרשים נמי הכי ס"ל ואיפשר דלהרי"ף בתשובה פלוגתייהו בשליח הולכה אבל בשליח קבלה לכ"ע שליש נאמן ולשאר מפרשים פליגי בתרווייהו וכ"כ רבי' ירוחם דאיפשר דלדברי הרי"ף בתשובה בשליח קבלה מודה רב הונא ועי"ל דמשום דהר"ן מתרץ באחד מהתירוצים דרב הונא לא פליג עליה אלא בשליח קבלה אבל בשליח הולכה מודה לרב חסדא וכמו שכתבתי בסמוך מש"ה כתב דהרי"ף בתשובה כתב דבשליח הולכה פליגי (לז) ומאי דאמר רב חסדא שליש נאמן דהא הימניה פירש"י דנאמן משום דאי בעי עביד ביה מאי דקאמר שיכול למוסרו לאשה והתוס' והרא"ש חלקו עליו וכתבו דאפי' בדליכא מגו הימנו רבנן לשליח ואפי' אומר הבעל שנתנו לו בפני עדים מ"מ סמך עליו דזימנין דמייתי עדים או אזלי למדינת הים ומשמע מדברי הרשב"א שלדברי התוס' אפי' עדים מעידים דלפקדון יהביה ניהליה שליש נאמן דכיון שהיה יכול שליש למסרו לה ותלך ותנשא בו הוא מאמינו אפי' במקום עדים וכאילו אמר נאמן עלי כאומר לגירושין מסרתיו יותר מק' עדים ופסל העדים לגבי דידיה כל זמן שאמר הוא לגירושין קודם שבאו העדים וכ"כ הוא ז"ל בהדיא בתשובה דשליש נאמן אפי' במקום עדים דהא הימניה וגם רבינו ירוחם בח"ג כתב בשם התוספות דאפי' יש עדים דלפקדון נתנו לו נאמן שליש וכ"כ בתוס' והרא"ש ומיהו כתב דמילתא דתמיה הוא אי מהימן אפי' במקום עדים ומאי דאמרינן בעל אומר לפקדון כתבו התוספות הא דלא נקט בעל אומר להולכה ושליש אומר לקבלה משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב לה אלא כשאומר הבעל לפקדון משמע מדבריהם דבהא אפי' רב הונא מודה דשליש נאמן כיון דלא שייך טעמא דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב לה וזהו שכתב רבינו ודוקא כשטוען לפקדון נתנו לה אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה ורצה לחזור בו וכו' ובעיקר מחלוקת רב חסדא ורב הונא פסק הרי"ף כרב חסדא וכן דעת הרמב"ם בפרק י"ב (דבעל) [דהשליש] נאמן בין גט יוצא מיד שליש בין שהוא יוצא מיד האשה וכתב הרא"ש שאין נ"ל ראיית הרי"ף ושכך הקשה עליו רבינו אפרים ומשמע לרבינו דהרא"ש ורבינו אפרים ס"ל דהלכה כרב הונא ועוד שכתבו הרשב"א והרא"ש שהרמב"ן העיד שראה בנוסחא ראשון של הרי"ף מכתיבת ידו שהלכה כרב הונא שכיון שלא נתגלה לנו טעמו של הרי"ף ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק ר"ת ולפיכך סתם רבינו הדברים כדעת רב הונא:

ב"ה ומ"ש רבינו שלכן טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר וגו' מתבאר מדברי התוס' והרא"ש והרשב"א שכתבתי דבשליח הולכה נמי טוב ליזהר:

ומ"ש רבינו דלהרמב"ם שליח נאמן אפי' אין הגט בידו לא מצאתי לו שכתב כן בהדיא ואעפ"י שכתב בפי"ב שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה בפני עדים וכו' בא הבעל וערער שלא נתנו יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יוצא מתחת יד שלוחה וכו' וכתבו רבינו בסמוך איפשר דשאני התם שהוא טוען מזוייף הוא או שלא נתנו אבל אם היה טוען לפקדון נתתיו מנ"ל דסבר הרמב"ם דשליח נאמן אע"פ שה"ה כתב על לשון זה דהיינו כרב חסדא וכיון שיש עדים שהיה הגט בידו אין בו חשש כלום אבל לרב הונא איכא למיחש שלא יאמר הבעל לפקדון מסרתי בידו מ"מ אינו מוכרח ולפי האמת לדעתי לא היה צריך רבינו לכתוב דלהרמב"ם שליח נאמן אפי' אין הגט בידו רק שיש עדים שראוהו בידו כיון דשליח נאמן כך לי גט יוצא מתחת ידו כמו עדים שראוהו: ומ"ש עוד רבינו וי"א דוקא שהגט ביד האשה וכו' כ"כ הרא"ש שם בפרק התקבל וטעמא משום דאם אינו בידה ליכא מגו ואי משום שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת כיון דאיכא שליש דמסייע לה מעיזה והקשה הרא"ש על פירוש זה וכתב ואיפשר דאפי' הגט ביד שליש מהימנא דכיון דלא מסייע לה אלא שליש לחודיה איכא מעיזה והאי דקאמר מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהלי ה"ק נתנו לי והפקדתיו ביד שליש ואע"פ שהרא"ש כתב פי' שני בלשון איפשר אחר שראה רבינו שהקשה על פי' ראשון משמע ליה דסבר דפי' שני עיקר אבל רבינו ירוחם בח"ג כתב דפי' ראשון עיקר: נאבד הגט והיא אומרת שקבלתו מיד השליח כראוי וכו' גז"ש בפרק התקבל בעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות מב' אמאי וליהמניה לשליש מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה וליהמניה לבעל דא"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן מי קאמר גירשתי ולימא חזקה שליח עושה שליחותו כי אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו לחומרא אבל לקולא לא וליהמנה מדרב המנונא דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דמסייע לה מעיזה ומעיזה ופירש"י דבשליח להולכה עסקינן וע"כ צ"ל כן דאי בשליח קבלה מאי משני מי קאמר גירשתי הא כיון דאמר דמסרו לשליח קבלה הרי הוא אומר גרשתי ועוד מאי פריך ולימא חזקה שליח עושה שליחותו ורבינו ירוחם שכתב בח"ג פי' ויש עדים שליח הוא השליח לקבלה לא דק ואע"פ שקבלתו מיד השליח כראוי הוא כעידי מסירה לדעת התוס' והרא"ש כמבואר בסי' קל"ג צ"ל לדעתם שעידי מסירה הלכו למ"ה או מתו שאם לא כן יבאו ויעידו: ב"ה ומ"ש רבינו כיון שאין עדים שראו הגט ביד האשה כלומר דא"כ כי אבד מאי הוי כיון שיש עדים שראו אותו בידה הוי כיוצא מתחת ידה.

ומ"ש

דרכי משה

בדברי הר"ן וע"ש דה"ה כשאומר שליח ב"ד אני: (לז) בב"י לקמן סי' קמ"ב ב' א"ח אע"ג שכתבו התוס' דיש גיטין דבזמן הזה דאין אנן קבועין במקום אחד אפי' המביא גט באותו העיר הוי כמביא מעיר לעיר היינו דוקא לחומרא להצריכו לומר בפני נכתב בפני נחתם אבל לא להקל ולכן אף בזמן הזה יש ליזהר שלא ליתן גט ע"י שליח אם הבעל בעיר. כתב מהר"ם פדווא סי' ג' בתשובות דעכשיו דנוהגים שהשליח יש לו הרשאה מן הבעל אין קפידא אם הבעל בעיר וע"ש ולי נראה עוד יש להקל בזמן הזה דהרי עכשיו אין עושין רק שליח להולכה ולא לקבלה וכבר נתבאר דבשליח הולכה ליכא למיחש כולי האי ומיהו לדעת הרי"ף והרשב"א אין לחלק וכמו שכתבתי: (לח) משמע מדברי הטור דס"ל דלדברי הרא"ש

דרישה

כגון ב"י כ"פ): [יג] והרמב"ם כתב שהשליח נאמן כו' רק שיש עדים שראוהו בידו עיין בב"י שהקשה דלא היה צריך לכתוב דין זה דכיון דשליח נאמן כך לי גט יוצא מתחת ידו כמו עדים שראוהו. ונראה דלק"מ דהא השליח כשליש דאינו נאמן אלא כל זמן שהשליחות בידו כמ"ש בח"מ סי'

פרישה

(קה) שליח להולכה כו' אינו נאמן רצה לומר הבעל דליכא למימר דאם איתא דבתורת גירושין יהביה לה לדידה הוה יהיב דהא הבעל מודה שסתר החזקה זו דהא אמר שעשאו שליח: (קו) השליח נאמן דהא אף לפי דבריו לשליח: (קז) ומיירי שאומר שמסרו לו כו' ר"ל השליח אומר שמסרו לו בפני עידי מסירה: (טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כתב מהר"ם פדווא שעכשיו בנוהגים דהשליח יש לו הרשאה מן הבעל אין קפיד אם הבעל בעיר כ"פ): (קח) נאמן בכל ענין ר"ל אפי' בעיר אחד ואמר שלפקדון נתנו לו: (קט) דוקא שהגט ביד האשה דאז נאמנת מגו דאי בעי אמרה לדידי יהיב ליה דאם אינו בידה ליכא מיגו ואי משום שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת כיון דאיכא שליח דמסייע לה מעיזה: (קי) ואח"כ נתנו לה וא"א הרא"ש ז"ל כל"ל ופוקי במקצת ספרים שכתוב בהן וכ"כ הרמב"ם: (קיא) דאפי' אם הוא ביד השליח כו' דכיון שאין מסייע לה אלא השליש לחוד איכה מעיזה אשר"י: (קיב) והיא אומרת שקבלתי בשליח הולכה מיירי וכן פירש"י: (קיג) השליח כראוי ר"ל בעדי מסירה ואומרת שהלכו למדינת הים או מתו שאם לא כן יבאו ויעידו ב"י. ונתגרשה בקבלתו והשתא אין השליח נאמן הואיל שאין הגט תחת ידו. (קיד) אינו גט כיון כו' ואע"ג

חדושי הגהות

הרי דאפי' אם נישאת זו השודה לקלקל עם חבירתה כ"ש הכא שאינה מקלקלת עצמה והרב"י בב"מ כתב שאין ראייה משם דהתם בשעת עדותה הויא לה צרה משא"כ כאן אמנם כתב שדברי הרמב"ם מבוארים להדיא בירושלמי דיבמות ונ"ב בבה"ג: טז ר"ל שימותו העדים: לענ"ד

[redacted]

השליח לבד ומ"מ (קטו) כיון שחזקה שליח עושה שליחותו הויא ספק מגורשת ואם בעלה כהן אסורה לו ולעלמא לא משתריא עד דיהיב לה גיטא אחרינא ואם מת אסורה לכהן ואם יש לה יבם חולצת ולא מתייבמת (קטז) וכתב הרמב"ם אפילו אמרה בפני נתנה לשליח לגירושין ונתנו לה הואיל והשליח והבעל מסייעים אותה איפשר שתעיז פניה ושמא עדיין לא נתגרשה כתב הרמב"ם שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה בפני עדים והגיע הגט לידה (קיז) ואינה יודעת אם בעלה שלחו (קיח) או שליח קבלה שלחו (קיט) או שלוחו של בעל ה"ז מגורשת בא הבעל וערער (קכ) שלא נתנו (קכא) ה"ז יתקיים בחותמיו (קכב) [יד] שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כידה ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים יודעין

ומ"ש עוד רבינו דהוי ספק מגורשת ואם בעלה כהן אסורה לו וכו' כ"כ שם הרי"ף והרא"ש מדאמרינן דחזקה שליח עושה שליחותו לחומרא וכתב הרמב"ם אפי' אמרה בפני נתנו לשליח לגירושין וכו' בפרק י"ב ופשוט הוא:

ב"ה והוא נלמד מדאמרינן וליהימנה מדרב המנונא וכו' ה"מ היכא דליכא דמסייע לה:

כתב הרמב"ם שליח קבלה שקבל הגט לאשה ושלחו לה וכו' ג"ז בפי"ב ומדברי ה"ה נראה דהרמב"ם לטעמיה דפסק כרב חסדא דאילו לדברי הפוסקים כרב הונא אם שלשתן בעיר אחת איכא למיחש שמא יאמר הבעל לפקדון נתתיו לו בתשובות הרשב"א סי' אלף רכ"ח שאלתם באשה שעשתה שליח קבלה והגיע לידה ע"י אחר שהעיד שבפניו נכתב ונחתם לשמה ובא ליד אותו שליח קבלה והביא שטר חתום בב' עדים שבא הגט ליד שליח קבלה ושהשליח קבלה מסרו לזה להגיעו לידה אבל אין אנו מכירין עידי השטר אבל הגט נתקיים בפנינו על פי שליח זה ועד א' שעמו שהעיד על חתימת עידי הגט תשובה מסתברא שהגט כשר ומותרת לינשא בו דלשמה לא נתנו הבעל לגירושין לא חיישינן דכל שמסור ביד זה והוא אומר לגירושין ניתן לי הוא נאמן לכ"ע ולא עוד אלא אפי' בא הבעל וערער ואמר לא מסרתיו אלא לפקדון זה שהגט בידו נאמן דקי"ל כרב חסדא דאמר שליש נאמן ולשמה לא נכתב ונחתם לשמה לא חיישינן דאין אדם עשוי לקלקל את אשתו בידי שמים וכדאיתא בירושלמי פ"ק דגיטין וכיון שכן למה נחוש לקיום לא חיישינן דהא היכא תרי דמקיימי ליה בחותמיו לשמה לא חיישינן לפקדון לא חיישינן ואילו הביאו שליח קבלה היה נאמן לומר לגירושין נתנו לי כמו שאמרה היא ואע"פ שלא הביאו השליח קבלה זה נאמן דלא גרע משליח הולכה שאילו רוצה לומר שליח הולכה אני נאמן להתירה השתא נמי נאמן לומר השליח קבלה נתנו לי להביאו לידה ועוד שמעיד ואומר בפני נכתב ובפני נחתם ונמסר ליד השליח קבלה שהוא נאמן משום האי מגו וכענין שאמרו בריש גיטין (ה.) בעא שמואל מרב הונא ב' שהביאו גט וכו' א"ל אין צריכין מה הלו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וה"פ אף אנו נאמר כן אילו רצה זה לומר הבעל מסרו לי ובפני נכתב ונחתם מי לא מהימנא ואע"פ שאינו אומר שהבעל מסרו לו שליח הקבלה כאן לענין זה כבעל שהרי זה מעיד שנמסר לידו מיד מי שהיה בידו להחזיקה גרושה עכ"ל כתב ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח ז"ל בתשובה על אשה שמינתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה בארץ רחוקה והשליח עשה שליח וקבל וקרע ושלח שטר עדות ליד האשה וחתימו ביה דייני איך קבל וקרע אלא שלא נתקיים השטר לנו בחותמיו דעתי שאין הקיום מעכב בשטר זה משום דקיום שטרות דרבנן הוא ומחלוקת ראשונים היא אי מעשה ב"ד צריך קיום וכיון שבמחלוקת היא תלויה והירושלמי אומר דמעשה ב"ד לא צריך קיום אע"פ שקצתם דחו ירושלמי זה מפני שהוא חולק על גמרתינו מההיא יז דעד ודיין אין מצטרפין כיון שהרי"ף והרמב"ם מפרשים אותה באופן שלא תקשה על הירושלמי על פי דרכם למדנו שאין מעשה ב"ד צריך קיום ונוספו עליהם רבוותא אחרים שסוברים כמותם ומחזרים לתרץ הירושלמי וגמרתינו כמו שתמצא בתשובות להרשב"א בחדושי קצת תלמידיו בפ"ב דכתובות אע"פ שמגדולי הראשונים סוברים דמעשה ב"ד צריך קיום כגון ר"ח והרמב"ן והרשב"א תלמידו בשעת הדחק כוו כלאי הם הרי"ף והרמב"ם ז"ל ובפרק קמא דנדה כתבו רוב המפרשים דכל דרבנן ואיכא פלוגתא דרבוותא אמרי' מעשה ב"ד אין צריך קיום ומקילין עלה משום עיגונא ואע"פ שבחשן משפט כתוב שקיום ב"ד צריך קיום ההוא לענין ממונא איתמר דה"ל קולא לנתבע ואע"פ שהרי"ף כתב שבשליחות שהאשה עושה לקבל גיטה מיד בעלה שצריך לקיים השטר והפליג להחמיר אף אנו נודה שלכתחלה ולרווחא דמילתא טוב הוא להתקיים אם איפשר אבל היכא דלא איפשר לא מעגנינן אשה מש"ה ובזה איפשר לקיים מה שכתב א"א ז"ל אלא שלפי זה שכתבתי דוקא במעשה ב"ד ולפי מה שכתב אדוני אבי ז"ל אף בשטר שאין בו מעשה ב"ד ולענין מעשה הייתי מניח סברתי וסומך על סברתו שכבר הורה זקן ומה שהשליח מינה שליח כתב הגאון שאין השליח יכול לעשות שליח אלא אם כן ניתן לו רשות כן כתבו תלמידי הרשב"א בפ"ב דקידושין עוד הוסיף הגאון דשליח קבלה אפי' נתנה לו רשות אינו ממנה שליח וכ"כ הרמ"ה דשליח קבלה אינו יכול למנות שליח ואפי' נתנה לו רשות דמילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות גירושין דשליח ממנה שליח ולא חילק כלל בין שליח האשה לשליח האיש והרב העיטור באות שי"ן ג"כ חולק על הגאון וכתב דכמו דשליח הבעל ממנה שליח אף שליח האשה מינה שליח אפי' עד כמה ואף גדולי האחרונים חלקו על טעמו של הרמ"ה וכתבו דלא אמרינן מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אלא כגון שא"ל לחתום בגט שאינו יכול לומר לאחר לחתום אבל למנות השליח שליח אחר לא אמרינן הכי ולע"ד אני אומר דלא גרע אשה שאמרה התקבל לי גיטי מאשה שאמרה התקבל לי קידושי מיד פלוני וכשם שהיא יכולה למנות שליח לקבל קדושיה והשליח שליח מדרשת ושלא ושלחה כדאיתא בפ"ב דקידושין (מא:) הכי נמי יכולה למנות שליח לקבל גיטה והשליח שליח דכולהו מדרשת דחד קרא נפקי ואיתקש הויה ליציאה כדאיתא התם ומאחר שהרמב"ם והעיטור והאחרונים מסכימים להתיר ראוי לסמוך עליהם אפי' לא היתה לנו ראיה כל שכן שראיה מבוארת היא לסמוך עליה. ואע"פ שכתוב בשטר שנמסר הגט ביד השליח והוא לא נמסר אלא ביד שליח השליח אין לפוסלו בזה כדאיתא בפר' כל הגט (כט:) כולהו מכח בעל קא אתו ה"נ אמרינן כולהו מכח אשה קא אתו שאילו בטלה האשה שליחות משליח הראשון אין שליחותו של שני כלום והא דמצרכינן בשליח דשליח הבעל שיתמנה בב"ד מהשליח הראשון התם היינו טעמא משום דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל בנדון שלפנינו שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אין צריך למנותו בב"ד ואע"ג דבשליח דבעל תנן דאינו ממנה שליח אא"כ חלה בנדון זה אע"ג דלא חלה היה יכול למנות שליח דבשליח דבעל הוא דמצרכינן הכי משום דחיישינן לקפידא דבעל משום דאיכא אינשי דקפדי ואי שמעי מבטלינן שליחותייהו אבל הכא אנן סהדי דניחא לה שיקבלהו כל מי שירצה ובכל מילי דבעל חיישינן לקפידא משום דאמרינן בעי לצערה וכדאמרינן בפרק מי שאחזו (עד:) גבי מעשה דלידון אבל באשה כזו שהיא עגונה ומבקשת לימלט כצפור מפח אין לחוש לקפידתה בזה והרשב"א כתב בפרק התקבל דבענין שליחות האשה היכא דקי"ל שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה והביא ראיה לדבריו (לט) ואע"פ שכתוב בשטר הלשון בלשון עדים וחתמו דיינין לא מיחזי כשיקרא שהרי בפ' השולח (לה:) גבי בפני כמה מבטלו אמרינן לא שנא כתוב בלשון דיינים וחתמי עדים ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמי דיינים וא"א ז"ל כתב בתשובה דאף בדיינים שייך לשון עדות מההוא דאמרינן בפ"ב דכתובות (כא:) מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא עוד ראיתי אחד מהגדולים נסתפק בגט כזה שכתב הב"ד שנמסר ביד שליח האשה שמא העדים עצמם שחתמו בגט צרפו ג' עמהם ונתמו במעשה ב"ד וחשש לזה שאין עד נעשה דיין ושאל על זה את פי הר"ן ולא זכינו לתשובתו אבל לע"ד נראה דלא שייך בזה עד נעשה דיין לפי שבמעשה הזה א"צ ב"ד ולא אמרינן הכי אלא בקידוש החדש דבעי ב"ד אבל בנדון זה א"צ ב"ד כלל אלא הודעת עדים שקבל וקרע וכל היכא דלא צריכי לב"ד לא חיישינן לעד נעשה דיין ואחר כך מצאתי א"א שהאריך בתשובה להראות פנים שאפי' במקום שצריך ב"ד אין חוששין בנדון כזה לעד נעשה דיין ועוד אני אומר שאפי' היה בדבר חשש כל עוד שלא יודע לנו בפירוש שכן עשו אין בודקין אחריהם דב"ד בתר בי דינא לא דייקי והריב"ש כתב בתשובה סי' ספ"ח שפ"ט ש"ן על מעשה ב"ד שהובא לפניו על שליח קבלה שקבל הגט בפניהם וקרעוהו והתירוה לינשא ויש בשטר טעיות מדקדוק הלשון מורה שאין הב"ד יודעים בטיב גיטין וקידושין ונסתפק שמא הדיינים היו עידי מסירת הגט כנראה מפשט לשונו ואין עד נעשה דיין ושטר מעשה ב"ד זה כאילו אינו ואין לדון ממנו כלל וכתב ע"ז להר"ן ז"ל והשיב לו דבכי הא אפי' לדברי המחמירים יכולים להיות דיינים דהא אמרינן בפי"כ (קיג:) ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו עושים דין ולמ"ד דבדיני ממונות בעינן הגדה הכא ע"כ היינו טעמא דכיון שהבעל דין מזכה בפניהם מעשה הבעל דין עצמו חשוב כהגדה ואף כאן כיון שהבעל גירש בפניהם הגדה מיקרי ויכולין הב"ד מעצמם לדון עליה ומה שאמרת שאע"פי כן יש לחוש שמא נמסר בלילה שהוא שעה שאינו ראוי לדון ואם אינם נעשים דיינים לב"ד טוען לא חיישינן אבל דעתו שהביא לחוש מפני שאיפשר שהדיינין מוחזקים שאינן יודעין בטיב גיטין וקידושין כראוי וכמו שכתבתי שלשונם מוכיח עליהם וכגון זה יפה חששת שלא לראותו בלילה בלבד יש לחוש אלא לכמה פיסולים שאיפשר להזדמן בגט ואני לא אתיר אשה ע"פ מעשה ב"ד כזה שהיאך אסמוך על בני אדם שאינן יודעין בטיב גיטין מפני שהם כותבין שנתברר להם שכל עניני הגירושין נעשו כהוגן וכתיקון חכמים להתיר אשה העומדת בחזקת איסור והנחנו היודעים ועדים שאינם כלאי שהיו הענינים הצריכים בגט מתבררים להן ע"כ:

בעל

דרכי משה

הרא"ש אין השליח נאמן אלא בעוד הגט בידו ולא מהני מה שראו אותו בידו ודלא כדברי הרמב"ם וכן משמע לקמן בח"ה סימן נ"ו דאין שליש נאמן אלא בעוד שלישותו בידו ושלא כדברי ב"י שכתב דאין חלוק בדבר: (לט) וכן כתב הר"ן סוף פרק כל הגט וסוף פרק התקבל:

וכ"כ

פרישה

ואע"ג דאמרינן דאשה שאומרת לבעלה גרשתני נאמנת הכא שהבעל והשליח מסייעין אותה מעיזה ומשקרא: (ואין כאן שני עדים אלא השליח כו' ר"ל שהבעל אינו אומר שגירשה אלא אומר שבא ליד השליח להוליכה לאשתו ואם כן לא הוי אלא שליח לבד ואין דבר שבערוה פחות משנים כ"פ): (קטו) כיון שחזקה שליח עושה שליחותו ז"ל הגמרא כי אמרינן חזקה שליח כו' לחומרא אבל לקולא לא: (קטז) וכתב הרמב"ם אפי' אמרה בפני כו' ז"ל מ"ו ובאמת שאין חידוש גדול בדבריו מאחר שהבעל מודה שנתן ליד השליח לגירושין עכ"ל ר"ל שאין חידוש במה שכתב "אפילו "אמרה "בפני נתנו לשליח הואיל שגם הבעל מודה שנתנו לידה: (קיז) ואינה יודעת רצה לומר בשעה שהגיע הגט לידה אינה יודעת אם בעלה שלחו רצה לומר בעלה לא היה רוצה ששלוחה יהא שליח לקבלה או ששלוחה עצמו לא היה רוצה שיהא שליח לקבלה אלא שבעלה היה עושה לזה המביא גט שליח להולכה: (קיח) או שליח קבלה שלחו רצה לומר ששלוחו קבל גט מיד הבעל בתורת שליחות לקבלה כאשר עשאהו ושלח הגט בשליח זה: (קיט) או שלוחו של בעל ר"ל הבעל עשה לשלוחה שליח להולכה והוא שלח הגט בשליח זה כל זה מספקא לאשה בשעה שהשליח הביא הגט לידה הרי זו מגורשת רצה לומר אעפ"י שאינה יודעת בשעה שקבלתו איך הגט בא לידה וכ"מ באלו ספיקות לענין אם יבא בעל ויערער הה"כ ויאמר מעולם לא נתתיהו לו וכדמסיק לאפוקי אם יטעון נתתי לו לשם פקדון כבר נתבאר שאינו נאמן אם אין האשה בעיר וגם כאן מיירי באינה בעיר ששם גט ע"י שליח מיירי שאין האשה בעירו: (קכ) שלא נתנו רצה לומר לשליח אלא הוא בעצמו מצאו והעדים אינה מעידים רק שראוהו בידו אבל אינם יודעים היאך בא לידו: (קכא) הרי זה יתקיים בחותמיו אבל כשאינו מקוים נאמן דלא נתנו לשליח אלא מצאו במגו דמזוייף כדאמרינן בהאי בטרות מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כמבואר בח"מ סימן מ"ו ובספרי הרמב"ם שלפנינו כתוב כאן בפי"ב מהלכות גירושין בזה הלשון שלא כתבו או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו כו' אבל גירסת רבינו שגרס שלא "נתנו יותר נכון שלפי זאת הגירסא מתפרש מ"ש "שהרי "עדים "מעידים כו' כפשוטו: (קכב) שהרי עדים מעידים כו' יצא מתחת יד שלוחה כו' והא דלא קאמר שהאשה נאמנת הואיל שהגט יוצא מתחת ידה כדאמרינן בכל מקום היינו משום שהאשה אינה יודעת בברור שהבעל נתנו לשליח ואינה יכולה לטעון ברי אבל השליח יכול לטעון ברי שהבעל נתנו לו ואע"ג שהשליח אינו בפנינו מ"מ אמרינן הואיל אילו היה בפנינו היה טוען טענת ברי והיה מסימן הואיל שעדים מעידים שראו הגט בידו השתא

נמי

דרישה

פי' כיו וכ"כ אמ"ו ז"ל בסמוך לכך צריך להשמיענו וזה פשוט כ"פ): [יד] שהרי עדים מעידים שהגט בא לידו כו, וכתב ב"י דמדברי המגיד משנה נראה דהרמב"ם לטעמיה דפסק כרב חסדא (דסבר דאפילו בעיר אחת השליח נאמן) דאלו לדברי הפוסקים כרב הונא אם שנתן בעיר אחת איכא למיחש שמא יאמר הבעל לפקדון נתתיו עכ"ל ואע"ג דרבינו כתב לעיל דבעיר אחת אינו נאמן מכל מקום כתב רבינו דין הרמב"ם ונפקא מינה דאם אינה בעיר אחת הוי דין של הרמב"ם אמת אף לפי סברתו וי"א דאפילו אינם בעיר אחת אין השליח נאמן אלא כשהגט בידו כדין שליש כדאיתא בח"מ סימן נ"ו עיין בב"י ובב"ע (ואיפשר לומר דגם רבינו איירי כאן אפילו בעיר אחד והא דכתב לעיל דהבעל נאמן היינו כשהוא טוען לפקדון נתנו אבל אם הבעל מכחישו ואומר שלא נתנו לו כמו בכאן איפשר דגם רבינו מודה דאין הבעל נאמן אלא אם יתקיים בחותמיו

חדושי הגהות

יז לענ"ד צ"ל מההיא דעד ודיין מצטרפין (כתובות כא.) ע"ש בתוס' ד"ה עד וכו':

אבל

יודעין ואם לא יתקיים בחותמיו אינה מגורשת בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדת עמו דקי"ל שלא תתגרש בו שהוי גט ישן (קכג) כדלקמן ואם נתגרשה בו תינשא לכתחילה היינו דוקא כשהגט ביד הבעל ונתנו מידו לידה אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השליח (קכד) לא תינשא בו ואם נישאת לא תצא כיון שהשולח גט לאשתו ע"י שליח אינו גט עד שיגיע גט לידה הוא חייב במזונותיה ובכל תנאי כתובה עד שיגיע לידה (קכה) ואם מת קודם שיגיע לידה לא יתנהו לה [טו] ואם בטלו קודם שיגיע לידה הוי בטל ואם בא גט לידה אחר שבטלו אינו גט ומשבא לידה אינו יכול לבטלו (קכו) אפילו חזר בו תוך כדי דיבור ולכתחילה אין לו לבטלו (קכז) אלא בפני שליח ששלח או בפניה אבל בדיעבד (קכח) אפילו בטלו בפני ב' אחרים הוא בטל וא"צ לבטל בפני ג' שלחו ע"י י' יכול לכתחילה לבטל (קכט) זה שלא בפני זה ואפי' לא בטל כל אחד ואחד בפני ב' מן השוק (קל) [טז] אלא שבטלו בפני שליח לבדו מותר לכתחלה (מא) ואותם שבטל שליחותן בטל ואינם יכולין ליעשות שלוחים אלא אם כן יתמנו פעם אחרת (קלא) [יז] ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה דכיון דאפילו אם בטל לכולן שלא בפניהם הוי בטל נפיק מינה חורבה דזימנין דבטיל לכולהו שלא בפניהם ולא ידעי ואזלי ויהבי לה גיטא ומנסבא בה (קלב) ומיהו אם עבר ובטל כולן הוי בטל ול"ש עשאם שלוחים

ב"ח

מגורשת וה"נ: **בעל** שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדת עמו כו' משנה פרק הזורק (ד' פ"ט) פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כלישנא בתרא דלא נתגרשה ותינשא לכתחלה וע"ל ריש סימן קמ"ח ובתשו' (דף הי"ב כ"ג) כיון שהשולח וכולי והוא חייב במזונותיה וכו' אם מת וכולי כל"כ וכל זה מבואר ר"פ השולח במשנה ובגמרא: ומ"ש אבל בדיעבד אפי' בטלו בפני שנים אחרים הוא בטל וא"צ לבטלו בפני שלשה פי' דבדיעבד בטל הוא אפילו בפני ב' וא"צ ב"ד של ג' דליהוי ליה קלא אבל בפני אחד מן השוק אינו בטל אפי' בדיעבד ומיהו אינו יכול לבטלו לכתחלה אפי' בפני ג' דאית להו קלא דביטלו בפניהם ולא מינכסא אפ"ה אסור והיינו טעמא דאצרכוה רבנן לבעל לילך בעצמו אחר השליח או לשלוח שליח והוא לא יטרח בכל הלה כדי לבטלו ונמצא שהיא מגורשת ולא תתעגן וז"ש בגמרא משום תקנת עגונות: **שלחו** ע"י עשרה וכולי שם ברייתא פלוגתא דרבי ורשב"ג והלכה כרבי דיכול לבטל זה שלא בפני זה ואינו עובר על תקנת ר"ג הזקן שלא לבטלו לכתחלה מפני תיקון העולם דהא הכא לא נפיק מיניה חורבא דזה שביטל בפניו לא יהיב לה גיטא וזה שלא ביטלו אם יהיב לה גיטא ומינכסא שפיר מינכסא וליכא איסורא: ומ"ש ודוקא שלא יבטל שליחות כולן כו' פירוש כשבטל שליחות כולן אע"ג דלא נפיק מיניה חורבא דאזלי הנך דלא ידעי וכתבי גיטא ויהבי לה שהרי בשביל שליחות כולן זה שלא בפני זה כולן ידעי דלא הוה גיטא אפ"ה כיון דהיכא דבטל לכולהו שלא בפניהם אלא בפני שנים מן השוק דהוה בטל ונפיק מיניה חורבא וכולי יש לאסור אף בבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה אע"פ דלא נפיק מיניה חורבא גזירה הא אטו הא: **ומ"ש** ומיהו אם עבר ובטל כולן הוי בטל חוזר אבטל כולן זה שלא בפני זה דאף ע"פ דלכתחלה אסור דגזרינן אטו בטל כולן שלא בפניהם מ"מ בדיעבד הוא בטל אבל כשלא בטל אלא מקצתן זה שלא בפני זה אע"פ דאיכא למיגזר נמי אטו כשבטל מקצתן שלא בפניהם דהתם זימנין דאיכא נמי חורבא מאותן שבטל שלא בפניהם מ"מ כיון דליכא חורבא בכלל ממקצתן שלא בטל שלא בפניהם לא חששו לגזור בשביל אותן מקצתן דאיכא בהו חששא דחורבא כיון דליכא חששא דחורבא מכולן ולמד רבי' להורות כך ממ"ש הרא"ש ר"פ השולח והוא מדברי התוס' לפי פי' רש"י וז"ל והא דקאמר יכול לבטל זה שלא בפני זה היינו אפילו לכתחלה ואינו עובר על תקנת ר"ג כי לא נמנה לתקן ע"ז לפי שאין הדבר יכול לבא לידי קלקול דקסבר רבי עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלי הני וכתבי ויהבי ליתבו עכ"ל משמע דאינו מותר לכתחלה אלא כשבטל מקצתן זה שלא בפני זה אבל אין לבטל כולן זה שלא בפני זה ואף על גב דבהא נמי ליכא חששא דחורבא אפילו הכי אסור לכתחלה ובע"כ דה"ט דכיון דבטלה כולה

ב"י

בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתיחדה עמו וכו' כדלקמן סי' קמ"ט: אבל אם שלחו לה על ידי שליח ונתייחד עמה וכו': כיון שהשולח גט ע"י שליח וכו' הוא חייב במזונותיה וכו' כן כתב הרמב"ם בסוף פ"ו ופשוט הוא בפ' אלמנה ניזונית (נז:) ומי שאחזו (עד.): ואם מת קודם שיגיע לידה לא יתנהו לה זה פשוט בכמה מקומות דאין גט לאחר מיתה ואחד מהם בכ"פ מי שאחזו (דף עו.) בטלו קודם שיגיע לידה הוי בטל פשוט במשנה בפרק השולח (דף לג.) גבי ביטול שליחות גט כתב רבינו ירוחם בנכ"ד ח"ג: ומשבא לידה אינו יכול לבטלו ג"ז משנה שם. ומ"ש אפי' חזר בו תוך כדי דיבור הוא מההיא דאסיקנא בפרק יש נוחלין (דף קכט:) דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי בר ממגדף ומקדש ומגרש וכ"כ הרשב"א בריש השולח והרמב"ם בפ"ו: **ולכתחלה** אין לו לבטלו אלא בפני שליח וכו' משנה בפרק השולח בראשונה היה עושה בית דין במקום אחר ומבטלו התקין ר"ג הזקן שלא יהיו עושים כן מפני תיקון העולם כלומר שהשליח שאינו יודע בביטולו מוליכו והיא ניסת בו: אבל בדיעבד אפי' בטלו בפני שנים אחרים הוא בטל ג"ז שם בברייתא (לג:) פלוגתא דרבי ורשב"ג ואמר רבא אמר ר"נ דהלכה כרבי ואסיקנא דהלכתא כרב נחמן: וא"צ לבטלו בפני ג' ג"ז שם בפני כמה מבטלו רב נחמן אמר בפני שנים ורב ששת אמר בפני ג' וכתבו התוס' והרשב"א והר"ן דכ"מ לדידן דקי"ל כרבי דאם בטלו מבוטל וכתבו הרי"ף והרא"ש דקי"ל כרב נחמן וכ"פ הרמב"ם בפ"ו וכן דעת הרשב"א ז"ל. ומשמע מהכא שאם בטלו בפני א' שאינו מבוטל וכן כתבו התוס' והרשב"א וכן משמע גם מדברי הרמב"ם בפ"ו מיהו ה"מ במבטל בפני אחרים אבל במבטל בפני השליח בין על ידי עצמו בין ע"י שליח או במבטל בפני האשה מבוטל הוא אפי' אין שם שום עד כן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ו וכ"כ רבינו בסמוך וכ"כ התוס' שם לחד תירוצא גבי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה וז"ל דהיינו כשהשליח או האשה מודים שבטלו הא לאו הכי פשיטא דאין בעל נאמן (מ) אבל רבינו ירוחם כתב בח"ג שאם הלך השליח לבטל שליחות הגט צריך לבטל בפני ב' אחרים כי השליח הוא במקום בעל משמע דס"ל דבין כשמבטל בפני השליח בין כשמבטל שלא בפניו לעולם צריך לבטל בפני שנים ובירושלמי בריש השולח הלך השליח לבטל הגט צריך לבטלו בפני ב' והשליח עולה מהם השנים וזה שלא כדמשמע מדברי הרמב"ם ודוחק לפרש דבשהלך השליח לבטל וביטלו שלא בפני האשה ושלא בפני שליח הגט: שלחו ע"י עשרה יכול לכתחלה לבטל זה שלא בפני זה וכו' ג"ז שם בפרק השולח (שם) ת"ר אמר ליה כתבו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה. ואיתא נמי התם ברייתא אחריתא אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רשב"ג אומר אינו יכול ואוקמה רב אסי בעידי הולכה ואמר רבא א"ר נחמן הלכה כרבי בשתיהן ואסיקנא דהלכה כרב נחמן ופירש"י יכול. מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואינו עובר על תקנת ר"ג משום דכיון דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמים וכשאותם שלא בטלם יכתבו ויתנו גט שפיר דמי ואמרינן בגמרא במאי קא מיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה רבי סבר לא בטלה כולה ואי אזלי הנך כתבי ויהבי לה ליכתבו וליתבו ורשב"ג סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה והנך לא ידעי וכתבי ויהבי ושרו א"א לעלמא וכ"כ התוס' והרשב"א והר"ן והרא"ש דיכול לבטל זה שלא בפני זה אפי' לכתחלה ואינו עובר על תקנת ר"ג כי לא נמנה לתקן על זה לפי שאין הדבר יכול לבא לידי קלקול אבל להרמב"ם בפ"ו שכתב אמר ליה כתבו גט ותנו לאשתי יכול לבטל גט זה שלא בפני זה ואפי' בפני שנים אחרים נ"ל דלאו לכתחלה קאמר אלא לומר שאם בטלו מבוטל מדכתב ואפי' בפני ב' אחרים והא ודאי אינו מותר לבטלו בפני שנים אחרים ושלא בפני השליח: ב"ה ומיהו הרמב"ם כתב עוד שם שלח הגט ביד שנים ה"ז יכול לבטל זה שלא בפני זה ופשט לשון זה משמע דלכתחלה יכול לבטלו וכתב עוד הרמב"ם אפי' י' היו משביטלו בפני אחד מהם בטל הגט: ופירש"י דברייתא דאמר לשנים תנו גט לאשתי פליגי נמי בשליחות שבטלה מקצתה אם בטלה כולה וכ"כ הר"ן: ואפי' לא בטל כל אחד ואחד בפני שנים מן השוק אלא שבטלו בפני שליח לבדו מותר לכתחלה כבר כתבתי בסמוך שכך הוא דעת התוס' לחד תירוצא ושכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ו ושרבינו ירוחם חולק על זה וסובר דאפי' בטלו בפני השליח עצמו אינו יכול לבטלו לכתחלה אלא בפני שנים אחרים: אותן שבטל שליחותן בטל וכו' פשוט הוא: ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה וכו' נפיק מיניה חורבא דזמנין דבטיל לכולהו שלא בפניהן וכו' לשון זה קשה בעיני דמאי איריא לבטל את כולן שלא בפניהם אפי' אחד מהם שלא בפניו אסור לכתחלה משום דנפיק מיניה חורבא ואין לפרש דהכ"ע בשא"ל כולכם כתובו ומאי שלא יבטל שליחות כולם דקאמר שלא יבטל שליחות דכולכם דא"כ מאי דכיון דאפי' אם בטל לכולן כו' וזימנין דבטל לכולהו כו' ומיהו אם עבר וביטל כולן דקאמר למה לי ביטול כולן הא בביטול אחד מהם נתבטלו כולם: ול"ש עשאן שלוחים

דרכי משה

(מ) וכ"כ בהגהות אשר"י ומרדכי ריש השולח: (מא) אבל בפני שנים מן השוק שלא בפני השליח אסור לבטל אפי' לבטל רק מקצת השלוחים דמאחר דיכול לבטל זה בלא זה ויש לחוש דאותן המקצת שלא ביטל לא שמעו מן הביטול ויתנו הגט לאשה מיהו אם

דרישה

בחותמיו או השליח נאמן כ"פ): [טו] (ואם בטלו קודם שיגיע הגט לידה כו' נוסח ביטול שליחות גט כתב רבינו ירוחם נתיב כ"ד ח"ג כ"פ): [טז] אלא שבטלו בפני השליח והא דאמרינן בסמוך לעיל מיניה דיותר מותר בפני השליח מבמבטלו בפני שנים התם רצה לומר שמבטלו בפני השליח ושנים אחרים עומדים אצלו ואז הוא יותר מותר מבפני שנים אחרים וק"ל. מיהו ז"א דאם כן למה לא כתב מיד לעיל רבותא זו דאפי' אם בטלו בפני השליח לבד מגורשת כמו שכתב כאן בדין שלחו על ידי עשרה ועוד שהרי רש"י פירש בהא דמגיד רב אמאן דמבטל גיטא דמיירי אפי' במבטלו בפניו והתוס' כתבו דאטו ברשיעי עסקינן אלא מיירי דוקא במבטלו בפני שנים שמע מינה דבפניו לאו מותר טפי לכן נראה דבשליח אחד ודאי מוטב כשבטלו לפניו אפי' לבדו דודאי כשבטלו לא יתן הגט מה שאין כן במבטלו בפני שנים אחרים שלא בפניו דאיכא למיחש שמא לא נודע והכא שאני דשלחו על ידי עשרה ולמ"ד דסבירא ליה דאם ביטל אחד מהן נתבטל שליחות כולן ודאי אסור לבטל לכתחלה לזה שלא בפני זה אם לא בפני שנים דהא מיד כשנתבטל שליחות האחד נתבטל שליחות כולן ואיכא למיחש שמא חד מהנותרים שלא ידעו בביטול יקדים ויתן לה גט ותנשא לאחר מה שאין כן כשיבטל בפני שנים אפי' לא ביטל תחלה כי אם שליחות אחד מהן השנים שבטל לפניהן מפקי לקלא ויודע גם לאחרים מיד ולא יבא לידי מכשול קא משמע לן כיון דקיימא לן הלכה כמאן דאמר דבביטול אחד מהן לא נתבטל כולן אם כן אפי' ביטל בפני כל אחד לבדו מותר לכתחלה: [יז] ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה כו' ז"ל ב"י לשון זה קשה בעיני וכו' עד הא בביטול אחד מהן נתבטלו כולן אבל לפי מה שפירשתי בפרישה

פרישה

כמי אמרינן מסתמא הבעל נתנו לידו מאחר שהעדים מעידים שראוהו בידו ועיין בדרישה: (קכג) כדלקמן בסימן קמ"ח: (קכד) לא תינשא והטעם כתבתי שם ריש סי' קמ"ח: (קכה) ואם מת קודם שיגיע לידה כו' דאין גט לאחר מיתה (וכ"מ שלא תקרא גרושה לאוסרה לכהונה וזקוקה ליבם כ"פ): (קכו) אפי' חזר בו תוך כדי דיבור דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ומקדש ומגרש גמרא פרק יש נוחלין (דוקא בשמור בכ"ד מדבר שתלוי בדיבור שיי' חוזר מדיבורו אבל הכא הא מעשה דנתינה איתעביד דכתיב ונתן בידה ונתקיים והיאך יחזור בו כ"פ) והטעם כתב הר"ן בפ' שבועת העדות ורשמתיה בק"ש בחושן משפט סימן רע"ט ועיין לעיל ס"ס מ"ט: (קכז) אלא בפני השליח מפני תיקון העולם שהשליח שאינו יודע בביטול מוליכו והיא ניסת בו גמרא: (קכח) אפי' בטלו בפני שנים כו' דאודועי בעלמא הוא וסגי בתרי (רק שצריך שיהיו השנים ביחד כשמבטל השליחות כ"פ) רש"י בריש פרק השולח: (קכט) זה שלא בפני זה דקיימא לן כרבי מאיר דאמר שליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כו' וכיון דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמין וכשאותם שלא בטלם יכתבו ויתנו גט שפי' דמי רש"י: (קל) אלא שבטלו בפני השליח לבדו רצה לומר בפניו ועיין בדרישה. וכתב בית יוסף הא דכשמבטלו בפני שליח וכו': (קלא) ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה דכיון דאפי' כו' ה"ג וכן הוא בדפוס בית יוסף וה"פ ודוקא רצה לומר הא דמותר לבטל זה שלא בפני זה היינו דוקא שלא יבטל את כולן בענין זה ואע"ג דאם יבטל כולן בענין זה הרי כולן יודעין שבטלו ולא יתנו לה הגט מ"מ מאחר שהוא דומה קצת לשלא בפניו גזרינן אם יכול לבטל תחלה את כולן זה שלא בפני זה יבטל גם כן לכולן שלא בפניהן וכשמבטל כולן שלא בפניהם הוי בטל ואם כן נפיק חורבה מינים דזימנין שיבטל כולן שלא בפניהן ולא ידעי כו' והא דכתב דכיון אפי' אם בטל כו' הכי קאמר הואיל דאפי' אם בטל לכולן שלא בפניהן הוי בטל מ"ה אפי' אם יבא לבטל לכולן לכל אחד בפני עצמו אסור לכתחילה דגזרינן הא אטו הא בשלמא אי הוי הדין שאינו בטל אם ביטל לכולן שלא בפניהן לא הוה ליה למגזר מידי אבל השתא שבטל גזרינן הא אטו הא ומה שכתב לכולן שלא בפניהן כו' ל"ד דהא אפי' אם ביטל תשעה בפניהן ואחד שלא בפניו שלא ידע בבטולו נפיק מינה חורבא אלא כל שלא ידעו כולן בביטול קרי שלא בפניהן ועבד"ר: (קלב) ומיהו אם עבר וביטל כולן הוי בטל ק"ק פשיטא דהא ככר

חדושי הגהות

יח אבל אם שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה וכו' הוא דעת הרמ"ה דקשיא ליה על הא דאמרינן שאם נתגרשה בגט ישן מותרת לינשא לכתחלה מהא דאמרינן גיטין (יח.) המשליש גט לאשתו וא"ל אל תתנהו אלא לאחר ג' חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע טעמא דלא נתייחד עמה הא נתייחד עמה הוי גט ישן והיתה אסורה לינשא ותירץ דהא דאמרינן הכא דאם נתגרשה בגט ישן תינשא לכתחלה היינו היכא דנתנו לה אחר היחוד דלכתחלה אסרו חכמים לגרש בו גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אבל אם נתנו לה הבעל אחר היחוד תינשא לכתחלה דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגמא דבריה וכתב לה גיטא אחרינא אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם יחוד ונתנו לה השליח אחר יחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה מימלך ביה שליח הוה מצוה לכתוב גט אחר כל זה מבואר בהרא"ש פ' הזורק עיין בב"י לקמן סי' קמ"ח: יט אע"ג דבגמרא איתא להדיא והלכתא כרב נחמן ולמה נקטו בשם הרי"ף ורא"ש כתב בכה"ג דצ"ל שלא היה לפניהם הגי' בגמ' כן:

שלוחים לכתוב וליתן הגט וכו' כבר כתבתי בסמוך דאיפסקא הלכתא בגמ' כהדיא כר' בא"כ כתבו גם לאשתי דעדות שבטלה מקצתה (לא) בטלה כולה וס"ל לרבי' דה"ה לפלוגתא דשליחות שבטלה מקצתה דמאי שנא וזה דעת הראב"ד בהשגות ודעת הרמב"ם שכתב דכיון שבטלה שליחות קצתם נתבטלו כולם הוא לומר דאע"ג דבעדות שבטלה מקצתם קי"ל כרבי בשליחות שבטלה מקצתה לא קי"ל כוותיה דכיון דאפשר לאיפלוגי בין עדות לשליחות כיון שהוצרכו רבי ורשב"ג לחלוק בשניהם לא נקטינן כר' במקום רשב"ג אלא היכא דאיתמר כך כתב הר"ן: ומ"ש רבינו אפילו עשאה כולם שלוחים ביחד מפורש שם בברייתא דכשעשאם שלוחים זה אחר זה אפי' לרשב"ג יכול לבטל זה שלא בפני זה וא"כ לא פליגי אלא בעשאן שלוחין ביחד וקי"ל כר': וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה לא כ"כ בהדיא שהרי לא כתב פלוגתא דרבי ורשב"ג באומר לשנים תנו גט לאשתי וגם לא כתב פלוגתא דעדות שבטלה מקצתה אלא רבינו דייק מדשתק דאם איתא דשאני ליה בין עדות שבטלה מקצתה לשליחות שבטלה ה"ל לפרושי בהדיא: בד"א שהוא בטל כשבטלו בפירוש אבל גילה דעתו שחפץ בביטולו וכו' שם בפרק השולח (דף לד.) פלוגתא דאביי ורבא ואסיקנא דהלכתא כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא: ומ"ש ולא עוד אלא אפי' היה מחזר לרוץ אחר השליח וכו' פשוט שם בראש הפרק (לב.) דתנן אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו פריך בגמרא פשיטא ומשני לא צריכא דמהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא איגלאי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל. כתב הר"ן בתשובה סי' מ"ג על בעל המגרש ע"י שליח ושלח כתב לאביו שלא יתן הגט והיה בלשון הכתב שלא תצא למיתות ושזה הכתב ראה אותו קריסקאש שלמה וברורי העבירות ושהיה מחלה פני קריסקאש שלמה שלא יתן רשות שינתן הגט וכדומה לפי דברי כתבו שר"ל שזה הכתב נראה לנזכר קודם נתינת הגט וא"כ הוא יש לחוש בגט זה דודאי ביטול השליחות מתוך הכתב מהני והאריך בדבר ובסוף דבריו כתב וכיון שכן זה הלשון שבא בכתבו שלא תצא למיתות לא ידעתי במה נקשר כי קרוב הדבר לפרשו ולומר דה"ק שאם תצא אשתי מגורשת שלא תצא מגורשת לעולם וה"ל כהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דאע"ג דאסיקנא בפרק המגרש (פד.) כיון דפסקא פסקא הא אמרינן בתר הכי (פה:) אתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מהאי בעיא ונחלקו בה המפרשים שהרמב"ם כתב שאינה מגורשת כלל ויש מי שכתב שחולצת ולא מתייבמת עכ"ל: ובאיזה לשון מבטלו אמר בטל הוא וכו' הכל פשוט שם בר"פ השולח (דף לב.) וכלל הדברים הם שלבטל הגט צריך שיאמר לשון שמשמעו להבא וגם שמשמעו שהוא מבטלו ולא לישתמע שהוא מעצמו פסול או כחרס או אינו מועיל: ואם אמר בטל ולא אמר הוא ג"ז שם בטל מהו תיקו ופירש"י דמי אמרינן כיון שלא אמר הוא לשעבר משמע ואינו מבוטל והרמב"ם כתב בפ"ו אמר גט זה בטל שמשמעו פועל שעבר כגון (ש"ה ה) חמק עבר ה"ז ספק. כתב הרא"ש שאם אמר גט זה הרס לא אמר כלום: והא דאמרינן פסול שאינו מועיל פירש"י שאינו מועיל לבטל הגט וכו' גבי אינו מועיל כתב כן ואפשר דה"ה לאומר פסול הוא ורבינו משמע ליה דה"ה לכל אינך ליסני: השולח גט ובטלו יכול לחזור ולגרש בו וכולי שם בריש השולח (לב:) אסיקנא דהלכתא כרב נחמן דאמר דאע"פ שביטל הגט חוזר ומגרש בו ואקשינן דהא קי"ל כוותיה דרבי יוחנן דאמר גבי קידושין חוזר ומשני הכי השתא התם אתי דיבור ומבטל דיבור הכא דבטליה לשליחותא גיטא גופיה מי קא בטיל וכתבו התוס' דמתוך הלשון משמע שאפי' ביטלו בפירוש אינו מבוטל אבל בקידושין בריש האומר (נט:) כתוב בכל הספרים נהי דבטליה מתורת שליחות מתורת גט לא בטליה משמע דאם בטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל וכן נ"ל דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה דאי לאו הכי תקני לרב ששת כדפירשנו לעיל ובריש האומר כתבו שנ"ל מתורת גט לא בטליה דה"ק אתה סבור שהגט יכול ליפסל בביטול ולא היא דמאחר שהגט כתב כהלכתו אינו יכול לבטלו ודעת הר"ן והרשב"א שאינו יכול לבטלו וכתב הרשב"א וכן דעת רבותינו הצרפתים אלא שחשו ואמרו דלמעשה אין להקל בדבר אלא חוששין לו ולכתחלה לא יגרש בו. גם הרא"ש כתב בפרק השולח ויש להשוות פי' השתי גירסאות דה"ק מתורת גט מי בטליה כלומר אין בו כח לבטלו מתורת גט דכתיבת הגט לשמה חשיב מעשה מיהו אין לסמוך על זה לעשות הלכה למעשה אלא אזלינן ביה לחומרא וכתב ה"ה בפ"ו שגם הרמב"ן סבור שאינו יכול לבטלו ושמ"מ יש לחוש בדבר והרמב"ם בפ"ו כתב וז"ל השולח גט ביד השליח וביטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות לפיכך אם

שלוחים לכתוב וליתן גט ול"ש עשאם שלוחים להולכה אם בטל מקצתם לא נתבטלו כולם ול"ש עדות ול"ש שליחות שנתבטלו מקצתן לא נתבטלו כולם אלא שבשעשאם שלוחים לכתוב וליתן הגט צריך שישאר (קלג) שליחות של שנים קיים דאי אפשר ליתנו לה בפחות משנים אבל כשעשאם שלוחים להולכה אפי' לא נשאר קיים אלא שליחות של אחד מהם יכול ליתנו לה אפילו עשאם כולם שלוחים ביחד כ"ש אם עשאם שלוחים בזה אחר זה והרמב"ם כתב כיון שבטל שליחות קצתם נתבטלו כולם וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה וכן השיג עליו הראב"ד בד"א שהוא בטל כשבטלו בפירוש (קלד) אבל גילה בדעתו שהפץ בביטולו כגון שבא אליו השליח ואמר לו לא נתתיו לה עדיין ואמר לו ברוך הטוב והמטיב דגילה בדעתו שהוא חפץ במה שלא נתנו לה וכיוצא בזה אינו בטל ולא עוד אלא אפילו היה מחזר לרוץ אחר השליח (מב) לבטלו ולא הספיק להגיע אליו עד שנתנו לה לא הוי בטל ובאיזה לשון מבטלו (קלה) אמר בטל הוא אי אפשי בו לא יועיל לא יתיר לא יעזיב לא ישלה לא ינרש יהא חרס הרי הוא כחרס באחד מאלו הלשונות שאמר הרי הוא בטל אבל אם אומר פסול הוא אינו גט אינו מועיל אינו מתיר אינו מעזיב אינו משלח אינו מגרש חרס הוא כחרס הוא (קלו) אינו לשון ביטול (קלז) ואם אמר בטל ולא אמר הוא מיבעיא אי הוי לשון ביטול ולא אפשיטא ואם נתגרשה בו הוי' ספק מגורשת (קלח) והרמב"ם פירש דמיבעיא בביטול שמשמעותו פועל עבר כתב הרמ"ה אמר יהא פסול הוא בטל אע"פ שאינו יכול לפסול גוף הגט כיון שאמר יהא לשון להבא רוצה לומר יהא פסול לגרש בו מידי דהוה איהא חרס אע"ג דחזינן דלאו חרס הוא אמרינן כיון דמודה דלאו חרס הוא אמרינן יהא כחרס לענין גירושין קאמר ה"נ יהא פסול לגירושין קאמר (קלט) וכ"כ ה"ר מאיר כהן בהרי הוא פסול דמהני מידי דהוה אהרי הוא כחרס ונ"ל דלא דמי דשאני יהא חרס או הרי הוא כחרס דשם זה אי אפשר להתקיים על הגט כלל לפיכך צריכין לפרש דבריו שיהא כחרס לענין שלא להתגרש בו וכיון שלהבא משמע דבריו קיימים אבל יהא פסול או הרי הוא פסול כיון ששם זה יכול להתקיים על הגט ר"ל שיהא פסול וזה אינו פסול שאינו יכול לפוסלו מעתה הלכך (קמ) אינו כלום והא דאמרינן פסול שאינו מועיל פירש"י שאינו מועיל לבטל הגט אבל ערעור הוא לפוסלו וצריך שיתקיים בחותמיו וכן פירש הרמ"ה בכל הנך דלא הוי לשון ביטול שהוא ערעור לפוסלו וצריך לקיימו בחותמיו ודאי אם גילה דעתו מעיקרא שרוצה לבטלו ואמר אחד מאלו הלשונות אינו כלום שאינם לשון ביטול אבל לא גילה דעתו מעיקרא שרוצה לבטלו ואמר אחד מאלו הלשונות כיון שנוכל לפרש דבריו שרוצה לערער עליו אם לא נתקיים בחותמיו הוא נאמן ואם נתנו השליח אח"כ ליד האשה אינו כלום אבל נתקיים בחותמיו כשר: השולח גט ובטלו יכול לחזור ולגרש בו בד"א בסתם שאז לא בטל אלא השליחות אבל אם מפרש שמבטל הגט

כולה איכא למיגזר אטו בטל כולן שלא בפניהם בפני שנים מן השוק כדפירש' ודו"ק והב"י כתב ודוקא שלא יבטל וכו' לשון זה קשה בעיני וכו' ולמאי דפי' ל"ק ולא מידי: **ור"ש** עשאם שלוחים וכולי זאת היא דעת הראב"ד בהשגות פ"ו דכיון דקי"ל כר' דאמר עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ה"ה שליחות להאי הוא דבטיל לאחריני לא בטיל ומביאו רבינו בסמוך אבל דעת הרמב"ם לשם דאיכא לחלק בין עדות לשליחות כ"כ ה"ה והר"ן ורבינו. מיהו בלשון הרמב"ם לא משמע הכי שכתב וז"ל שלח הגט ביד שנים ה"ז יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו היו עשרה משבטלו בפני א' מהם בטל הגט עכ"ל ואי איתא דר"ל משבטל א' מהשלוחים בטל את כולם ה"ל לומר משבטל אחד מהם בטל את כולן אבל מדכתב משבטלו בפני אחד מהם בטל הגט משמע להדיא דה"ק ואפילו היו עשרה השבטלו לגט בפני אחד מהם בטל הגט ולא צריך לבטלו בפני כולם או בפני מקצתם אלא אפי' משבטלו בפני אחד מהם כמי הגט בטל אבל כשבטל מקצת השלוחים מודה הרמב"ם דלא בטל את כולן שאין לחלק בין עדות לשליחות דלא כמו שהבינו רבינו והר"ן וה"ה מדברי רבינו והכי נקטינן להלכה אבל למעשה יש לחוש להחמיר וכן משמע בש"ע:

ובאיזה לשון מבטלו אמר בטל הוא וכולי פי' קמץ תחת בי"ת וציר"י תחת הטי"ת ואמרינן בגמרא בטל הוא שתי לשונות במשמע גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר דליבטיל גבי מתנה לישנא דמהני ביה קאמר דבטל כבר בטילה היתה מקמי דקבלתיה וקמיבעיא ליה בטל מהו תיקו ופירש"י ולא אמר הוא אלא בטל בלא הוא אבל בטל לא קמיבעיא ליה דפשיטא דלשעבר משמע אין זה ביטול בין אמר הוא בין לא אמר הוא. אבל הרמב"ם דמפרש דקמיבעיא ליה בטל מהו בין אמר הוא ובין לא אמר הוא ה"ל ספק מגורשת אבל בטל בלא הוא לא קמיבעיא ליה דפשיטא דמשמע דליבטיל ונקטינן לחומרא כב' הפי': כתב הרמ"ה אמר יהא פסול וכו' ונ"ל דלא דמי וכו' נראה דרבינו לא אתא אלא לדחויי לדברי הרמ"ה דס"ל דהגט בטל דליתא דכיון דלא דמי ליהא כחרס וכו' איכא למימר דאין הביטול כלום מיהו אע"ג דלא דמי ממש ליהא כחרס אכתי ספק מגורשת היא. והא דאמר פסול שאינו מועיל פירש רש"י וכו' כצ"ל וז"ל הרשב"א פסול הוא אינו גט לא אמר כלום דאינו אלא כאומר שאין זה גט ואנו רואין אותו שהוא גט ושהוא פסול שאינו נכתב כתיקונו באותיות ובלשונות ואנו רואין אותו כתוב כהוגן ואינו אלא כמשנה את הידוע וק"ל דילמא פסול שנכתב במחובר או שלא לשמה או שהוא מזוייף קאמר דמהימן במגו דאי בעי מבטל ליה וי"ל דאי להכי נתכוין פרושי הוה מפרש ואמר פסול משום כך ומשום כך: **השולח** גט לאשתו נותנים אותו וכולי משנה פרק כל הגט: ומ"ש

דרכי משה

אם בטלן בדיעבד הוי ביטול אפילו בפני שנים מן השוק ולכן כתב ב"י בסמוך דלשון הטור שכתב למטה דאם ביטל לכולן שלא בפניהם הוי חורבא כו' דלשון זה קשה עליו דמאי איריא כולן אפילו מקצתן נמי אם בטלן השלוחים יש לחוש לחורבא: (מב) במרדכי ריש התקבל ע"א אם אמר יתנו לי גט זה ואני נותן גט אחר דלא הוי אלא גילוי דעת ולא אמרינן

פרישה

ככר כתב דקי"ל אפי' אם בטל לכולן בטל שלא בפניהן הוי כ"ש כשביטל לכולן לכל אחד בפני עצמו זה שלא בפני זה: (קלג) שליחות של ב' קיים ז"ל מ"ו ובדיעבד כשר בב' כדלעיל בסי' ק"ל בשם הרמב"ם והרמ"ה וקצת משמע שכך דעתו עכ"ל ור"ל אם אין כאן אלא ב' א"כ צריך אחד לכתוב ולא נשאר אלא אחד לחתום והוי עד וסופר ולעד"נ דר"ל דאחד יכתוב ושניהן יהיו עידי מסירה דבעידי מסירה אין קפידה בסופר ועד וגדולה מזו כתב רבינו בר"ס ק"מ בשם בעל העיטור דאם אמר לאחד הולך גט זה לאשתי ואם יאבד תכתוב גם אתה כו' עד ואם כתבו הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחילה עכ"ל ש"מ דיכול השליח עצמו ליקח עידי מסירה כפי רצונו וליתנו לה וכן הדין בכל גט ע"י שליחות להולכה דמסרו לה בפני עידי מסירה אלא שכאן שהקפיד על אלו עברה שהם בעצמן יכתבו ויהיו עדי חתימה ועדי מסירה ואשמעינן דאם חזר וביטל ממנה מהן ונשארו ב' הא' יכתוב והסופר עם האחד יהיו עדי מסירה: (קלד) אבל גילה דעתו כו' דקי"ל כאביי בפרק השולח דאמר גילוי מילתא בגיטין לאו מילתא היא: (קלה) אמר בטל הוא וכלל הדברים שצריך שיאמר לשון שמשמעו להבא וגם שמשמעו שהוא מבטלו ולא ליבתמע שהוא מעצמו פסול או כחרס כו' רש"י ונ"ל דלשון הוא כשאמר בטל הוא משמע להבא לרש"י: (קלו) אינו לשון ביטול ז"ל הרמב"ם לא אמר כלום שאין זה לשון מבטל אלא לשון מודיע אמיתת הדבר והרי מודיע לנו דבר שאינו כן (כגון שאמר גט זה אינו גט הרי הוא משקר דהא עינינו רואות שהגט מעולה וכשר הוא כ"פ):

(קלז) ואם אמר בטל ולא אמר הוא פירש רש"י מי אמרינן כיון דלא אמר הוא לשעבר משמע ואינו מבוטל א"ד בלא הוא נמי משמע להבא: (קלח) והרמב"ם פירש דמיבעיא בבטל כו' ז"ל הרמב"ם בפרק ו' מהלכות גירושין אמר גט זה בטל שמשמעו פועל שעבר כגון חמק עבר הרי זה ספק וכתב המ"מ ואפשר שהיה גורס בטל בפתח חמק עבר שכתב אבל רש"י ז"ל פירש בטל מהו אם אמר בטל ולא אמר הוא כו' ואפשר שאף זו היתה כוונת רבינו עכ"ל ור"ל לפי' הראשון שהרמב"ם סבר שאין חילוק כי אמר הוא או לא אלא בין בטל בסגול או בפתח במשקל חמק עבר ורבינו שכתב והרמב"ם פירש דמיבעיא כו' שהוא לשון פלוגתא משמע שסבר כפירוש הראשון של המ"מ: (קלט) וכן כתב הר"ר מאיר כהן בהרי הוא פסול דנ"ל: (קמ) אינו כלום והיכא דאמר כנ"ל ומיהו יותר נראה לקיים גירסת הספרים וה"ג והוא פסול דאמר שאינו כו' (ואמר אחד מאלו הלשונות אינו כלום דאין כוונתו אלא לבטלו ואלו הלשונות

הגט (קמא) או שמבטל גט שבידו אינו יכול להזור ולגרש בו [יח] כתב הרמב"ם השולח גט ומבטלו בפני ב' אחרים או המוסר מודעה על הגט מכין אותו מכת מרדות שמרבה ממזרים בישראל שהיא לא תדע ותינשא ונמצא בניה ממזרים השולח גט לאשתו נותנין אותו (קמב) בחזקת שלא בטלו ובחזקת שהוא קיים אפי' הניחו זקן או חולה (מד) והרמ"ה כתב דוקא בזקן שהוא פחות מבן שמונים (קמג) או מבן ק' שנה ולמעלה אבל מבן פ' עד בן ק' לא ואם נתנו לה תינשא לכתחלה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה שאין הילוק אבל הניחו גוסס לא שמא כבר מת אבל כל זמן שהוא חי יכול לגרש (קמד) כדפרישית לעיל (קמה) ואם נתנו לה הוי ספק מגורשת : וכן עיר שהקיפוה חיל מאותו מלכות והיו במצור וספינה המטורפת בים והיוצא לידון בדיני נפשות הם בחזקת חיים ואם גט של אחד מאלו ביד השליח יתנהו לאשתו והיא בחזקת מגורשת אבל עיר שכבשוה

ב"ח

ומ"ש אבל הניחו גוסס וכו' שם רוב גוססין למיתה ותימה על מ"ש רבינו לעיל סוף סימן קכ"א ע"ש רש"י ור"ת דגוסס חשוב כמת ואינו מוציא את אשתו דהא הכא משמע שרוב גוססין סופן למות אלמא דבעוד שהוא גוסס חי נקרא ויכול לגרש ואפשר שהם מחלקים דבשעה שהוא גוסס אינו מוציא את אשתו ע"י רמיזה אבל הגט שנתן לשליח בחליו קודם שהיה גוסס שאז היה מדבר יכול השליח ליתנו בשעה שהוא גוסס דחי הוא ואין זה גט לאחר מיתה ועיין במ"ש לשם. והרשב"א בשם ה"ר יואל מבונא ז"ל כתב דגוסס כמת הוא חשוב והך דפ' כל הגט ה"פ אם נתנו לשליח קודם שהיה גוסס ולא הספיק שליח ללכת עד שהגיע גוסס אינו יכול ליתן בחזקת שנתרפא משום דאין רוב גוססין לרפואה ולחיים אלא למיתה ולא נתרפא ועדיין גוסס הוא או מת עכ"ל :

שאלות

ב"י

אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון אמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס ואם גירש בו אינה מגורשת וכן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם עכ"ל וכיון דפלוגתא דרבוותא הוא דלשאר מפרשים חוזר ומגרש בו אלא שחשו לה להחמיר אם נתגרשה בו ה"ל ספק מגורשת והריב"ש כתב בדינים אלו בתשובה סי' תפ"ב (מג) וכתב עוד בסי' רל"ב על מי שקדש במרמה ותפסוהו על שעבר על הסכמת הקהל שלא לקדש אלא בעשרה והסכים לגרש ולא ביטל מודעות ונמצא שאמר בפני שנים זה שלא בפני זה קודם נתינת הגט תהיה עד שאני מוכרח בתפיסה עד שאגרש ואני מבטלו מעכשיו והשיב מודעא זו מורכבת משני דברים האחד מ"ש שהוא אנוס ומוכרח בתפיסה עד שיגרש וזו היא מסירת מודעא על הגט דאע"ג דלא ידעינן באנסיה הרי הוא נאמן שנאנס על זה כדאמרינן בפרק חזקת (מט.) והשני הוא מה שאמר שהיה מבטל מעכשיו שאף אם אינו אנוס מ"מ כיון שביטלו בפירוש אינה מגורשת אלא שבזה הדרך השני רבו הסברות כי יש מי שאומר שאינו יכול לבטלו קודם הכתיבה דאין ביטול בדבר העתיד אלא בטענת אונס משום דאי מבטל שליחות סופר ועדים הרי כשחזר אח"כ ואמר להם כתובו חזר ועשאן שלוחים וקי"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור אבל לאחר כתיבה יכול לבטל הגט שנכתב דאע"ג דקי"ל כרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו היינו בההיא דהתם שהגט ביד השליח דאמרי' דלא ביטל אלא שליחות השליח אבל אם הגט בידה וביטלו דהשתא על כרחו דעתו על הגט עצמו או אף אם הוא ביד שליח וביטלו בפירוש מתורת גט אינו מגרש בו לעולם וגרסינן התם נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופיה לא בטליה והרמב"ם סובר שאף קודם כתיבה יכול לבטל ואם אמר כל גט שאכתוב מכאן ועד עשרים שנה בטל הוא הרי זה בטל וזו היא מסירת מודעא על הגט נראה שדעת הרב ז"ל שכל דיבור הבא לבטל הדבר העתיד קרוי מסירת מודעא ואפי' בלא טענת אונס והרמב"ן והרשב"א סוברים דאחר כתיבה אינו יכול לבטל הגט עצמו וגרסינן התם גיטא מי קא בטיל וכ"ש קודם כתיבה שאינו יכול לבטל שלא בטענת אונס משום דשליחות סופר ועדים אין יכול לבטל קודם כתיבה דכשחזר ועשאן שלוחים אתי דיבור ומבטל דיבור ואם נאמר שמבטל הגט עצמו מעכשיו ולאחר שיכתוב והלא אפי' אחר שיכתוב אין יכול לבטל לפי סברתם וכן נמי אין יכול לבטל כתיבת הגט העתידה משום דכשנותן אח"כ הרי הנתינה מבטלת הדיבור אא"כ תלה באונס אמנם גם הרמב"ן והרשב"א כתבו שיש לחוש בדבר למעשה בביטול הגט עצמו אחר כתיבה מלגרש בו לעולם לכתחלה וכן כתב חכמי הצרפתים וכן חזר והודה הרמב"ן בפרק השולח לסברת הרמב"ם דכל המבטל בעתיד מודעא היא עד דמבטל למודעיה וא"כ בנדון זה שיש שני דברים ר"ל שני מיני מודעא שאמר שהוא אנוס וכן שאמר קודם כתיבה שהוא מבטלו אם באנו לדון עליו מכח הביטול לבד היה אפשר לומר שאין כאן ביטול כיון שלא ביטל בפני שנים זה בפני זה מדתנן בפרק השולח היה עושה ב"ד ומבטלו ואע"ג דקיימא לן כרב נחמן דאמר בפני שנים מ"מ כיון דקרי להו ב"ד משמע דבעינן זה בפני זה דלא שייך לאכשורי זה שלא בפני זה אלא גבי עדות וכרבי יהושע בן קרחה אבל אם נדון עליו מכח מה שאמר שהוא אנוס ומוכרח בתפיסה אין צריך כלל ב"ד אלא כל שיש עדות שאמר כן סגי וא"כ לא בעינן זה בפני זה דהא קי"ל כרבי יהושע בן קרחה דלא בעינן שיראו שניהם כא' כדאיתא בפ' זה בורר (ל.) ובפ' השולח (לג:) מדמי גיטין לדיני ממונות לגבי הא דר' יהושע בן קרחה דמאן דאית ליה הא דר' יהושע מכשר בעידי כתיבה לומר לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו שיחתמו בגט וא"כ המודעא שעשה בטענת אונס אפי' זה שלא בפני זה מהניא וכ"ת הרי האונס שתלה בו מודעתו אינו אמת שהרי הרב אומר שלא נזה להתפסו כי אם על שפרץ הגדר וכיון דטעמא דמודעא דגיטא אע"ג דלא ידעינן באונסיה משום דמהימנינן ליה השתא דידעינן דלאו קושטא הוא ליכא להימניה יש להשיב שאף אם הדין יהיה שלא להאמינו היכא שאנו יודעים בבירור שאינו אנוס מ"מ בנידון זה שא"א לדעת זה אלא מפי הרב מה היתה כוונתו הנה הבעל נאמן יותר כיון שהאמינוהו חכמים ועוד שהרי זה היה תפוס לעינינו ויודע שכשיגרש יתירוהו ממאסרו א"כ הרי הוא כאילו נאנס לגרש כיון שמסר מודעה קודם לכן מחמת זה האונס ואע"פ שאין אונס זה מספיק לבד לבטל הגט מדין גט מעושה היכא שלא מסר מודעא מתחלה כיון שלא נתפס עד שיגרש מכל מקום כשמסר מודעא מתחלה אף אם נאמר שאין מסירת מודעה מועלת אלא ע"י אונס אפ"ה קלת אונס מועיל להחשיב המודעא אע"פ שאינו אונס גמור מצד עצמו וראיה לדבר מדאמרינן בפ' חזקת (מ:) גבי מתנה טמירתא וכו' אא"ל שהרבה מהמחברים כתבו דאפי' במלא האונס שתלה בו מודעתו אינו אמת אפ"ה המודעא קיימת דגלויי מילתא בעלמא הוא כיון שיכול לבטלו אפי' בלא אונס כדעת הר"ם דכל המבטל לעתיד בגט ומתנה די לו כשיגלה דעתו שאינו חפץ בדבר ההוא וכ"כ לבעל העיטור ובספר אבן העזר. ואפי' מצד הביטול יש לומר דלא בעינן שנים זה בפני זה דע"כ לא אדכרו ב"ד במתני' דהשולח אלא דמי שבטל שליחות השליח שנעשה כבר ומבטל שלא בפניו אבל דמי שמבטל הגט קודם כתיבה או אחר כתיבה שמבטל מלגרש בו לעתיד הרי זה כמוסר מודעא כמו שכתב הרמב"ם ולא מצינו במודעא לשון ב"ד כי אם לשון עדות דבעינן בפני ב' דומיא דקנין וכיון שכן אפי' זה שלא בפני זה מצטרפים עכ"ל: כתב הרמב"ם השולח גט ומבטלו בפני שנים אחרים וכו' בפ"ו והיינו דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף יב:) דרב מנגיד אמאן דמבטל גיטא ואמאן דמסר מודעא אגיטא ופירש"י אפי' למי שמבטלו בפני השליח מנגיד דשמא יתנו לה השליח אחר שבטלו והקשו התוס' דאטו ברשיעי עסקינן אלא במבטל שלא בפניו הוא דמנגיד וכדברי הרמב"ם והרא"ש כתב דהאידנא נהוג עלמא כלישנא דנהרדעי דאמרי דלא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה: **השולח** גט לאשתו ונותנין אותו בחזקת שלא בטלו כן כתב הרמב"ם בפ"ו ופשוט הוא דאל"כ א"א ליתן שום גט על ידי שליח דניחוש שמא ביטלו: ומ"ש ובחזקת שהוא קיים משנה פ' כל הגט (דף כח.) המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ובגמרא (שם) אמר רבה לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא ופירש"י לגבורות פ' שנה איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן אפי' בן ק' שנה נותן לה בחזקת שהוא קיים תיובתא ואי בעית אימא כיון דאיפליג איפליג ופירש"י כיון דאיפליג משאר דרך כל הארץ שהאריך שנים עד ק' שנה איפליג ואינו כשאר האדם להיות קרוב למות אבל בן פ' ואחד או יותר עד ק' קרוב למות הוא וכתב הרשב"א וקי"ל כאביי וכסתמא דמתניתין ומתניתא ואע"ג דאמרינן ואי בעית אימא כיון דפליג פליג שינויא הוא ולא סמכינן עלה וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש שלא הביאו מדברי רבה אלא ל"ש אלא חולה אבל גוסס לא ושיירו להגיע לגבורות וכתב הרשב"א שכן נראה מהירושלמי וכן דעת הרמב"ם בפ"ו והרמ"ה רצה לחוש לכתחלה למימרא דרבה וכשינויא דאיבעית אימא ומפרש בן פ' ובן ק' כפשטא ושלא כדברי רש"י והגהות בפ"ה כתבו שרא"ד כתב להחמיר כרבה אבל כל זמן שהוא חי יכול לגרש כדפי' לעיל סי' קכ"א ואם נתנו לה הוי ספק מגורשת כ"כ הרמב"ם פ"ו: וכן עיר שהקיפוה חיל מאותו מלכות וכו' משנה בפרק כל הגט (שם) ג' דברים אמר רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו על עיר שהקיפוה כרקום ועל ספינה המטורפת בים ועל היוצא לדון שהם בחזקת קיימים אבל עיר שכבשוה כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים ומה שחילק רבינו בין כרקום של אותה מלכות לשל מלכות אחרת הוא מהירושלמי שכתבו הרשב"א והרא"ש אמתני' ובלבד כרקום של אותה מלכות אבל של מלכות אחרת כליסטים הם ונ"ל דה"פ דבכרקום של אותה מלכות כ"ז שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים דאין לחוש שמא עשו תחבולות כדי להשחית העיר ויושביה כגון להפיל עליהם פתאום החומה וכיוצא בעניינים אלו לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם אבל כשהכרקום של מלכות אחרת הרי הם כליסטים שאינם באים אלא לבוז בז ולהחריב העיר וחומותיה דכיון שאינם שלהם אינם חסים על חומותיה ומש"ה חיישינן שמא יפלו החומה פתאום על יושבי העיר לפיכך אף ע"פ שלא נכבשה נותנין עליהם חומרי מתים ותמהני על הרי"ף והרמב"ם שלא הזכירו הירושלמי הזה

דרכי משה

אמרינן ביטל גט הראשון : (מג) וע"ל סי' קל"ד מדינים אלו : (מד) מצאתי כתוב בהגהות אלפסי דף תקפ"ח ע"א דוקא חולה בידי שמים אבל אם הוכה ונעשה טריפה חיישינן שמא מת וע"ש

דרישה

בפרישה לק"מ : [יח] כתב הרמב"ם השולח גט ומבטלו בפני שנים אחרים או המוסר מודעא על הגט מכין אותו מכות מרדות כו' עיין בב"י שכתב דהיינו הא דאמרינן בפרק קמא דקידושין דרב מנגיד אמאן דמבטל אגיטא ואמאן דמסר מודעא והרא"ש כתב דהאידנא נהוג עלמא כלישנא דנהרדעי דאמרי דרב לא מנגיד אלא אמאן דמקדש בביאה עכ"ל בית יוסף וקשה אם כן למה סתם רבינו להביא דעת הרמב"ם נגד דעת הרא"ש וכבר הקשה ב"י זה לעיל סי' קל"ד כיוצא בזה והעלהו בצ"ע ואני ישבתי שם אותה קושיא בצירוף קושיא אחרת בטוב טעם ע"ש ונשאר עלינו ליישב בפרט שרבינו בעצמו כתב כלישנא דנהרדעי לעיל ס"ס כ"ו וכמו שכתבתי מזה ג"כ לעיל בסימן קל"ד ביישובו שם ונראה לי ליישב זה כשנתעורר עוד קושיא אחרת על רבינו למה סתם וכתב דברי הללו בשם הרמב"ם כאילו מפיו אנו חיים בדברים הללו וו"א לדעת הבית יוסף שדברי רב כן ואי בא לומר שהרמב"ם פסק כלישנא קמא דרב הוה ליה לרבינו להביא לשון הגמרא ולכתוב עליו שכ"פ הרמב"ם כדרכו וכמו שכתב כן בעינן לעיל ס"ס כ"ו עיין שם לכן נלפ"ד דודאי רבינו סבירא ליה דמה שכתב בלישנא קמא דגמרא דרב מנגיד אמאן דמסר מודעא היינו בגט מעושה על ידי ישראל שכפו אותו לגרש וכמו שכתב רש"י בהדיא והבאתי לשונו לעיל סימן קל"ד ומיירי גם כן שכבר ביטל המסירת מודעא ואפי' הכי קאמר רב דמנגיד אותו והכא דוקא פליגי נהרדעי משמיה דרב ואמרי כיון דכבר ביטל המודעא תו לא נגדיה וכמו שכתבתי לעיל בארוכה בשם התוספות שפירשו כן וטעמייהו ונימוקייהו שכל כתבתי שם ע"ש אבל כאן איירי במאן דמגרש בלא אונס כלל וכבר מסר מודעא על הגט ועדיין לא ביטל המודעא בכה"ג לא אמרינן דלשמתיכהו עד שיבטל המודעא וכמ"ש רבינו לעיל בסי' קל"ג דדוקא במאן דכפינן לסוגיא דיתא הכי אבל זה כיון שמסר מודעא שלולי שיחזור לקחתו לאשתו וידור עמה כאורח כל ארעא אלא שמנגדים אותו על שים לחוש שירבה ממזרים וכמ"ש הרמב"ם בטעמו ובכה"ג הרא"ש ורבינו מודים שמנגדים אותו כי בזה לא איירי נהרדעי לדעתייהו. ואף שלדעת הרמב"ם יכול להיות שגם מזה איירי לישנא קמא ולישנא דנהרדעי משמיה דרב שהרי הכ"מ תמה על רש"י שפירש דמיירי בגט מעושה וכמ"ש לעיל בס"ס קל"ד מ"מ רבינו הביא לשון הרמב"ם כאן מפני שסובר בהא כוותיה ולא מטעמיה אלא כמ"ש. ומ"ש רבינו לשון הרמב"ם לנגדא מאן דמבטל גיטא אע"ג דס"ל להרא"ש דקי"ל כלישנא דנהרדעי כ"ל דס"ל לרבינו כיון דחד טעמא הוא ובמוסר מודעא מנגדינן משום חשש ממזרות ס"ס במבטל גיטא בפני ב' ובודאי גם בכה"ג מודו נהרדעי ומ"ש נהרדעי דרב לא מנגיד כ"א אמאן דמקדש בביאה ור"ל לא למאן דמבטל גיטא הלא רש"י פי' דרב איירי במבטל אפי' בפני השליח ויכול להיות בדוקא בכה"ג דמבטלו בפני השליח פליגי נהרדעי ומטעם שכתבו התוס' דלא חשדינן ליה דיתן הגט לשבטלו בפניו אבל כשבטלו שלא בפניו בפני שנים אפשר דמודו נהרדעי דמנגדינן כיון דיש הכא ממזרות א"כ אגב דהוצרך רבינו להעתיק לשון הרמב"ם במאן דמוסר מודעא המאוחר הקדים להעתיק ג"כ מ"ש מאן דמבטל גיטא וגיס לא סבירא ליה. ואע"ג שאין דין מוסר מודעא שייך כאן ולעיל

פרישה

הלשונות אינן מופלים לביטול כ"פ) : (קמא) או שמבטל גט שבידו דהשתא לא נוכל לומר שכוונתו על השליחות : (אינו יכול לחזור ולגרש בו ואם גירש הרי זו ספק מגורשת דלא ברירא לן אם יש בדיבורו לבטל מעשה כתיבת הגט וחתימת העדים כ"פ) : (קמב) בחזקת שלא בטלו דאל"כ א"א ליתן שום גט ע"י שליח דניחוש שמא בטלו ב"י : (שהוא פחות מבן שמונים שנה כי פירוש שעדיין לא הגיע לגבורות עדיין אינו זקן ובחזקת שהוא קיים כ"פ) : (קמג) או מבן ק' שנה ומעלה כיון דאפליג משאר דרך כל הארץ שהאריך שנים עד ק' אפליג ואינו כשאר כל אדם להיות קרוב למות רש"י : (קמד) כדפי' לעיל סי' קכ"א פירוש שם מבואר דאעפ"י שהוא גוסס יכול לגרשנו הוא עצמו כיון שהוא עצמו חי : (קמה) ואם נתנו לה פירוש השליח שהניחו גוסס :

וספינה

שבבשוה כבר או עיר שהקיפוה (קמו) חיל ממלכות אחרת וספינה שטבעה ומי שנגררתו חיה (קמז) או מי ששטפו נהר והיוצא ליהרג בדיני ישראל (קמח) אפילו יצא אחר פסק דין או בדיני עכו"ם קודם שחתמו עליו פסק דין הם ספק חיים ואם גט של אחד מאלו ביד השליח לא יתנהו לאשתו ואם נתנו הוי ספק מגורשת (קמט) [יט] אבל היוצא ליהרג בדיני עכו"ם אחר פסק דין חשוב כמת (קנ) ובלבד שעידי ישראל מעידים שיצא ליהרג והרמ"ה כתב שגם ביוצא ליהרג בדיני עכו"ם חשוב כספק חי אפילו אחר פסק דין וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת ראובן מינה שליח להוליך גט לאשתו בכל מקום שימצאנה ואמר לשליח אם תאבה האשה ללכת אחריך ולבא אלי לאשביליא אקיימנה ואם לא תאבה פטור אותה בגט והשליח הביאה עמו לאשביליא והוא מקום שנמסר בו השליחות ובבואם שמה השליח והאשה כבר הוחזק ראובן בדרך והאשה תובעת שיגרשנה בזה הגט ונסתפקת אם יכול לגרשה תשובה הגט כשר לגרש בו כי לא בטלו הבעל ולא נתבטל בשביל שבאה לאשביליא כי התנה אם תבא אלי אקיימנה והיא לא באתה אליו אלא לאשביליא כי פנה משם טרם בואם ואפי' אם היה עדיין ראובן באשביליא כשבאו שמה האשה והשליח ולא היה רוצה להתפייס עמה היה יכול השליח ליתן הגט כי לא הטיל תנאי במינוי השליחות שיתבטל אם תבא האשה לאשביליא אלא דברים בעלמא אמר אם תבא עמך אקיימנה וגילוי דעתא בגט לאו מילתא הוא וששאלת בענין השליח לאחר שנתן הגט ליד האשה ואמר בפני נכתב ובפני נחתם ועידי הגט לא היו בעיר אם יכול לישאנה תשובה לא ישאנה אע"פ שנכתב הגט ונחתם באשביליא כיון שלא היו העדים בעיר בשעת נתינת הגט ולא נתקיימה חתימתן א"כ ב"ד שהיו בשעת נתינת הגט לא יתנו אותו בלא קיום החתימות אם לא אמר בפ"נ ובפ"נ וכיון דאדיבורא דידיה סמכינן אסורה לו (קנא) ואפילו אם היו העדים בעיר בשעת נתינת הגט אם לא היו במעמד נתינת הגט צריך השליח לומר בפ"נ ובפ"נ ואסורה לו ואפי' אם ניסת כבר תצא ואע"ג דקיימא לן בהא אם כנס לא תצא ה"מ בדיעבד אבל זה שהתרית בו ועבר על התראה וכנסה מפקינן מיניה ומכין אותו מכת מרדות וששאלת לשון מינוי השליחות קנינא מר' יונה שנתן ד' אמות קרקע בחצרו לר' שלמה ואגבן מינהו שליח להוליך גט לאשתו וכו' אלא שאחר כן כתב זה הלשון ויותר על זה ר' יונה זה מינה עוד שליח בעדו בגט הנזכר לסופר הנזכר הכותבו בענין שיתנהו בעדו לר' שלמה זה ואמר ר' יונה לסופר תן בעדי הגט הנזכר מידך ליד ר' שלמה ותכף שיגיע מידך לידו תהיה מגורשת ממני ומותרת לכל אדם מי אמרינן בטל שליחות הראשון אי לא תשובה אע"ג דלכאורה משמע שבטל שליחות ההולכה ועשאו שליח לקבלה שהיה סבור שיש בידו למנות שליח לקבלה יראה לי שאין לתלות בזה שחזר בו משליחות ההולכה אלא ודאי תלינן הענין בטעות הסופר שזה המגרש לא רצה להמתין עד שיכתוב הגט ומינה לר' שלמה שליח ליתנו ומינה עוד לסופר שליח שיתננו בשליחותו לר' שלמה בשביל שמינה שליח על שליח טעה ואמר מיד לכשיגיע הגט ליד השליח תהיה מגורשת ממני וכך היה לו לומר לסופר תנהו לשליח שיתנהו לאשתי ומיד לכשיגיע לידה תהיה מגורשת ממני והשמיט הבעל זה או אמר והסופר השמיטו הלכך לא תלינן שחזר בו ועשאו שליח לקבלה דאדם יודע שאין

בזה: ומ"ש ומי שנגררתו חיה וכו' ירושל' כתבוהו הרשב"א והרא"ש על המשנה הנזכר הוסיפו עליהם את שנגררתו חיה וששטפו נהר ואת שנפלה עליו מפולת וכתבו הרמב"ם בפ"ז וחסר בלשון רבי' מי שנפל עליו מפולת אולי ט"ס הוא: ועל היוצא ליהרג איתא בגמרא (סכ) אמר רב יוסף ל"ש אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון דגמרי דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה כלומר ואין נותנין עליו חומרי חיים א"ל אביי והא מקבלי שוחדא א"ל בתר דחתום פורסי שמנג לא שקלי ופירש"י פורסי שמנג פסק דין ור"ח פי' דיין גדול שלהם איכא דאמרי אמר רב יוסף ל"ש אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפק ליה דינא לקטלא קטלי ליה והרי"ף לא כתב שום מימרא וכתב ברייתא דתני בה שמע מב"ד של ישראל איש פלוני מת איש פלוני נהרג ישיאו את אשתו וכתב עליו הרא"ש ויראה דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא לחומרא דנותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים דברייתא מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פלוני מת איש פלוני נהרג אבל יוצא ליהרג לא הילכך בסיק כלישנא קמא ובב"ד של עכו"ם איפשר דלא פליגי הני תרי לישני לישנא בתרא בדלא חתים פורסי שמנג ואף אם פליגי הלכה כלישנא קמא לקולא כיון דתניא כוותיה בבית דין של ישראל ובלבד שיהא ישראל מעיד שיוצא ליהרג עד כאן לשונו ומה שהצריך שיהא ישראל מעיד עליו אף על גב דעכו"ם נאמן לעדות אשה במסיח לפי תומו הוא מדתניא שם בפרק כל הגט (כח.) שמע מקומנטריסים של עכו"ם איש פלוני נהרג לא ישיאו את אשתו ופריך ואמאי לא הא קיימא לן מסיח לפי תומו מהימני ומשני ה"מ במילתא דלא שייכי בה אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו ופירש"י דשייכי בה. כי הכא שמתפארים שהרגו כדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לידון אבל הרשב"א כתב דכיון דלא איפסיקא הלכתא נקטינן לחומרא ובין בב"ד של ישראל ובין בב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ואפי' חתום פורסי שמנג דהא ללישנא בתרא לא שאני לן בין חתים פורסי שמנג ללא חתים והרמב"ם נראה שפסק כלישנא בתרא דדוקא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל לא דכיון דנגמר הדין לא חיישינן דילמא חזו ליה זכותא דמילתא דלא שכיחא היא שכ"כ בפ"ו והיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים ודעת הרמ"ה כדעת הרשב"א: ששאלת ראובן מינה שליח וכו' עד וגלוי דעתא לאו מילתא היא כלל מ"ה: וששאלת בענין השליח וכו' כלל ל"ב וכתב עו, בסוף דבריו המתירים לא יפה כיוונו דאף אם יאמר לא עברתי על התראת ב"ד לאו כל כמיניה חדא שהדבר ידוע שאין באשביליא ובכל פרובינצא אדם שיוכל [לחלוק] על הוראתם אף כי היית אתה מיקל והם מחמירים היה לו לשמוע להם כ"ש שהם מקילים לא היה לו לזלזל בהוראותם וראוי לנזיפה ומוציאין אותה ממנו עכ"ל ועיין בירושלמי שכתבתי בסוף סי' י"ח בשם תשובת הרשב"א ודברי ה"ה שכתבתי בס"ס י': לשון מינוי שליחות וכו' עד סוף הסימן כלל מ"ה כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח שליחות גט שנכתב בלשון צוואה כשר מצאתי כתוב מעשה באחד שבא עם גט בידו ואמר שהוא שליח להולכה והשטר שהוציא מידו לאמת דבריו היה שטר מעשה ב"ד שהיה כתוב בו אנו ב"ד ח"מ במותב תלתא הוינא יתבי ובא פלוני וגירש לאשתו פלונית וא"ל התקבל גט זה לאשתו פלוני וה"ה מותרת לכל אדם ובא זה השליח לפני הה"ר אליהו מזרחי וכשראה דבריו שהיה אומר שהוא שליח להולכה והשטר של מעשה ב"ד מוכיח שהיה שליח לקבלה שעשאו הבעל מעצמו בלי רשות האשה רצה בתחילה להתיר מאותה תשובה שהביא הטור בסוף סימן קמ"א שמתחלה לשון מינוי שליחות קנינא מרבי יונה וכו' וכך היה נראה לומר בנדון זה שאותו ב"ד עמי הארץ היו וחשבו שיש בידו של בעל למנות שליח לקבלה וליפות כח האשה נתכוונו אם תועיל שליחות הקבלה שתתגרש בו מיד ואם לאו ישאר שליחות ההולכה במקומו אחר כן התבונן בענין וראה שאין הנדון דומה לראיה מכמה אנפי חדא שאותו השטר של ר' יונה היה כתוב בו ויותר על זה ר' יונה זה מינה וכו' והלשון הזה מוכיח שרבי יונה זה לתוס' נתכוין ולא לבטל ועוד שגם באותו שטר עצמו שהיה כתוב שליחות ההולכה היה כתוב גם הלשון המורה על שליחות הקבלה וכדי שלא יסתור קנתו לקנתו יש לנו לדחוק ולפרש הדברים שלא יסתרו זה לזה אבל בנדון דידן שדברי מגיע הגט סותרים דברי השטר שהביא נהי שהוא נאמן על שליחותו היכא שאין עדים מכחישים אותו היכא שהעדים מכחישים אותו מי מהימן אחר כך אמר שאם השליח הזה יקיים גם דברי השטר כשיאמר שעשו המעשה הכתוב בשטר שבידו וגם אמר ליה הבעל אחר המעשה ההוא תהיה שליח להולכה להוליך גט זה לאשתי יש לנו לומר שליפוי כח האשה נתכוונה שתתגרש מתה נפשך שאם לא יועיל המעשה ההוא יועיל השליחות להולכה כמו באותו מעשה של ר' יונה אז קרא לשליח ושאל לו מזה ואיל שלהד"מ רק מסר לו הבעל הגט שיהיה שליח להולכה ואז הרב הנזכר פסל שליחותו מטעם שהעדים מכחישים אותו וגם פסל הגט עצמו מכיון שהיו עמי הארצות שלא ידעו אם יכול הבעל למנות שליח לקבלה אם לאו דלכ"ע כה"ג אין לסמוך על גיטיהם ויש לחוש דכמה מיני פיסולים שנעשו בו כדכתב הר"ן והריב"ש שפסלו גט מפני שראה לשון השטר ב"ד שהיה לשון הדיוטות כ"ש בכה"ג שטעו בהדיא בדין השליחות ואין זה צריך לפנים עכ"ל (מה) כתב הרשב"א בתשובה על אחד ששלח גט לאשתו וביטל השליחות שלא בפניו ואח"כ נמלך לבטל הביטול ושיהיה שליח לגרש כמו שהיה איפשר לומר שאם הגיע הגט מיד שליח זה ליד שליח האשה ה"ז מגורשת שכל מקום שצריך שליח לדעת המשלח אינו יכול לייחד שליח אלא כל שאמר סתם כל מי שישמע קולי יכתוב ויתן כל מי שכתב ונתן הרי זה מגורשת וכיון שכן זה שעשאו שליח לחבירו אע"פ שביטל שליחותו זה אילו אמר כל הרוצה יטול ויתן לה ועמד אחר ונתנו לה ה"ז גט א"כ אף זה בשעת נתינתו כבר חזר בו המשלח ונתרצה שיתנו לה ואם נפשך לומר שאינו גט שצריך שישמעו מפיו הא לא אמרינן אלא בכתיבת הגט וחתימתו וזה קרוב בעיני אלא שראוי להחמיר עכ"ל (מו). עוד השיב וז"ל עוד כתבת אם

שאלות וכולי עד סוף הסימן בכלל מ"ה ובכלל ל"ב ולבא אלי לאשביליא אקיימנה וכו' כן הוא בספרי המדוייקים. תשובה לא ישאנה אעפ"י וכו' כנ"ל ואפי' אם היו העדים בעיר וכו' הקשה מהרש"ל תימה כיון שלבסוף אתו העדים א"כ איגלאי מילתא למפרע דליכא חשד עכ"ל וי"ל דלא פלוג רבנן וכיון דבשעה שהיה השליח צריך לקיים הגט ולומר בפ"נ ובפ"נ אסורה עליו לא חזרה ומותרת לו: ומ"ש אבל זה שהתרית בו ועבר וכו' ע"ל ריש סימן קע"ו כתב רבינו גם כן כיוצא בזה: ומ"ש דאדם יודע שאין בידו לעשות שליח קבלה ה"א ר"פ המקבל גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור דמפרש בגמרא דאצטריך לאשמועינן אע"ג דלא נויתה איהי שליח לקבלה ובעל נמי לאו בר שוייה שליח לקבלה הוא אלא להולכה ואיהו לא אמר הולך וס"ד דלא ליהוי גיטא אפי'

דרכי משה

וע"ש: (מה) קצת יש לתמוה אדברים אלו דמשמע דאם השליח היה אומר דנעשה ג"כ שליח לקבלה היה ההרשאה כשירה והגט כשר דהיינו אומרים דלייפות כח השליח עשאו ג"כ שליח לקבלה וא"כ אמאי נחזיק הב"ד החתומים על הרשאה לטועים כשהשליח מכחישן הלא אין דבריו של אחד במקום שנים והיה לנו להחזיק הב"ד לכשרים והשליח למשקר ונאמר דודאי עשאו שליח לקבלה ולהולכה והשליח משקר והגט היה להיות כשר אע"ג דהשליח משקר: (מו) כתב בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ב על גט מומר ע"י שליח והיו יראין שהמומר יבטל השליח וצוה לומר לשליח זכה גט זה לאשתי ותו לא מצי הדר ביה עכ"ל ובתשובות מהרי"ו סימן קכ"ו דמהרי"ל אוסר לעשות שליח להולכה ממומר. אמנם מהרא"י כתב

פרישה

וספינה שטורפת פירוש ועדיין לא טבעה כ"פ): (קמו) חיל ממלכת אחרת ז"ל בית יוסף גרסת ב"י דס"פ דכרקום של אותו מלכות כל זמן שלא נכבשה יושבים בחזקת קיימים לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם (אבל על הדרים בתוכה אינן חסים שהרי באים עליה למלחמה ומש"ה כתב דאם כבר נכבשה אפי' בחיל של אותו המלכות הן כספק חיים) אבל כשהכרקום של מלכות אחרת הרי הם כליסטים שאינן באים אלא לבוזו ולהחריב עיר ומזומתיה ומש"ה חיישינן שמא יפלו החומה פתאום על יושבי העיר: (קמז) או מי ששטפו נהר ז"ל ב"י וחסר בספרי רבינו מי שנפלה עליו מפולת אולי טעות סופר הוא: (קמח) אפי' יצא לאחר פסק דין דדילמא חזו ליה זכותא ומהדרי: (קמט) אבל היוצא ליהרג כו' והרמ"ה כתב דגם הוא חשוב בספק חי (אפי' לאחר פסק דין משום דמקבלי שוחדא ואיכא למיחש שמא לא הרגו כ"פ) עבל"ר: (קנ) ובלבד שעידי ישראל מעידים כו' ואע"ג דעכו"ם נאמן בעדות אשה במסיח לפי תומו ה"מ במילי דלא שייכי בה אבל במילי דשייכי בה כי הכא שמתפארים שהרגו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו שלא יוצא לידון רש"י (וע"ל בסי' י"ז כ"פ): (וששאלת בענין השליח כו' ע"ל סי' י"ב כ"פ):

ם) ואפי' אם היו העדים בעיר ז"ל מ"ו ותימא כיון שלבסוף

דרישה

ולעיל סימן קל"ד הוה ליה לסביאו יש לומר דמוסר מודעא שייך גם כן אחר כתיבת הגט קודם נתינתו ומ"ה סביאו כאן דאפי' בהאי מוסר מודעא שנתינת הגט דיכול לסוור בו אפי' הכי מבטלינן ומכ"ש מאן דמוסר מודעא אכתיבת הגט דאמר שנכתב אין לו תקנה דמבטלינן ודו"ק: [יט] אבל היוצא ליהרג בדיני עכו"ם אחר פסק דין חשוב כמת והרמ"ה כתב דגם הוא חשוב בספק חי והרא"ש כתב כסברא ראשונה נ"פ למה כתב כאן דעת הרא"ש בראשונה ובאחרונה לעיקר ולעיל סי' י"ז לא כתב אלא סתם להחמיר ומשמע דגם ביוצא ליהרג בדיני עכו"ם מחמירן ליה בספק מת וכמ"ש ב"י שם בדף מ"ז ע"ב שרבינו סתם שם להחמיר כדעת הרשב"א עיין שם וסוף כדעת

שאין בידו לעשות שליח לקבלה ואפי' אם תמצא לומר שהיה עם הארץ ולא ידע זה למה יש לנו לתלות בחזרה יש לנו לומר דליפות כחו נתכוון אם הועיל שליחות הקבלה שתתגרש בו מיד ואם לאו ישאר שליחות ההולכה במקומו והלשון שכתב ויותר על זה שר' יונה מינה עוד שליח וכו' משמע שלתוספת נתכוון וטימר אמר תתגרש כל היכי דמיגרשא לכן הן אם נתלה הדבר בטעות הן אם נתלה בתוספ' אין כאן ביטול שליחות ההולכה: ראבי: עשה לבנו שליח להוליך גט לאשתו וכשבא לאמו לא רצה ליתנו לה אא"כ תתן לו כך וכך אמר לו א' מהזקנים כלום אתה עושה זה אלא כדי שלא תינשא בלא דעתך תמסור לנו הגט וכשתרצה לינשא נודיעך ונתנו להם ע"פ הדברים האלה לאחר זמן בא בעלה ועדיין היה הגט ביד הזקן (קיג) וביטל הגט ונתייחד עמה (קיג) ואמר הזקן שהוא שליח לקבלה ונתגרשה בקבלתו ושני חביריו הזקנים עדים בדבר תשובה (קיד) אם יש עדים ששמעון בנה היה שליח של הבעל ובעדים נתנו ליד הזקן ושהיה הזקן שליח האשה לקבלה בעדים הגט גט ואין ביטול הבעל מועיל אחר שבא ליד שליח לקבלה ומה שנתייחד אח"כ עמה ודאי לא בעל לשם קידושין כי היה סבור שהיה גט בטל ובעל אדעתא דקידושין הראשונים הלכך מותרת לעלמא או יקיימנה:

קמב המביא (א) גט ממ"ה והבעל עשאו שליח להוליכו לאשתו צריך שיעמוד על כתיבתו וחתימתו (ב) ויאמר בפני (א) נכתב ובפני נחתם (ג) אבל מא"י אין צריך וטעמא משום דבחוצה לארץ אין עדים מצויין לקיימו ואם תינשא בו היום או מחר יבא הבעל ויערער ולא תוכל למצוא עדם לקיימו לכך תקנו שלא תתגרש בו [א] עד שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם (ד) והאמינוהו ואז לא נחוש לערעורו של הבעל אבל בא"י (ה) שתוכל לקיימו תינשא בו אע"פ שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם (ו) ומטעם זה אפי' חמש נשים שאינן נאמנות להביא גט בא"י כדפרישית לעיל נאמנות להביאו בח"ל ולומר בפני נכתב ובפני נחתם דליכא למיחש שמא מכוונות לקלקלה כיון שאין הבעל יכול לערער במה דברים אמורים כשהערעור בלא ראיה אפילו

ב"ח

אפי' כי מטא גיטא לידה דהא לאו להולכה שוויה שליח קמ"ל דהתקבל דקאמר לה התקבל והולך קאמר דאדם יודע שאין בידו לעשות שליח קבלה כו' וכמ"ש לעיל סי' ק"מ ס"ו: ומ"ש ואפי' את"ל שהיה ע"ה וכו' כלומר אעפ"י דאיכא למימר דוקא בסתם אדם שאינו ע"ה אמרי' ודאי אדם יודע וכו' אבל במי שהוא ע"ה ודאי לא אמרינן שהיה אדם יודע וכו' שהרי יודע שאינו יודע אי נמי היכא דליכא הוכחה אמרינן בסתמא אדם יודע וכו' אבל הכא מעשיו מוכיחין דע"ה הוא ואינו יודע:

קמב המביא גט ממ"ה וכו' משנה בריש גיטין המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ ופליגי בה מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאין לשמה רבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ופסקו הפוסקים כרבא ובגמרא מפורש דכל ח"ל קרי ליה מ"ה בר מבבל דהוי כא"י לגיטין דכיון דאיכא מתיבתא מצויין לקיימו כדאיתא בגמ' ריש (דף ו') וה"ה במביא גט בח"ל ממדינה למדינה אבל מעיר לעיר במדינה אחת בח"ל א"צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכתבו התוס' הא דלא נקט תנא המביא גט מח"ל לאורויי דוקא במביא ממקום רחוק לאפוקי רקם וחגר שהם ח"ל וסמוכים לא"י וקאמר בגמרא (דף ג') דלקיומיה לגיטא סגי באומר בפני נחתם אלא דמש"ה אצרכוהו לומר בפני נכתב דלא ליתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ולמימר דבחד סהדא נמי מקיימי ולא אקילו רבנן דחד סהדא מקיים לגיטא אלא באשה משום עיגונא. ומ"ש ואז לא נחוש לערעורו של בעל ה"א בגמרא ריש (דף ג') ובספ"ב דגט סוף (דף כ"ג) דכל היכא דאמר השליח בפ"נ ובפ"נ אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ודוקא בשליח להולכה אבל שליח לקבלה א"צ"ל בפ"נ ובפ"נ דכיון דנתגרשה מיד בקבלת השליח ודאי לא יערער דגומר ומגורשת מיד משא"כ בשליח דלא נתגרשה עד שיגיע הגט לידה ומיהו ודאי אי אתי בעל ומערער אף בשליח לקבלה צריך לקיים בחותמיו כדין המביא גט בא"י וכ"כ הר"ן והכי משמע מ"ש רבינו והבעל עשאו שליח להוליכו. ומ"ש אבל בא"י פירוש בא"י מתירין אותה ליכנס אע"פ שלא נתקיים וכן פירש"י במשנה ראשונה דאם אין עליו עוררים מסתמא כשר

ב"י

אם הבעל מסר מודעא בשליח קבלה ואמר כל גט שאתן ביד שליח קבלה יהא בטל וכשצוה לכתוב ביטל כל מודעי בסתם וכל הדברים הגורמים לבטל ואח"כ נתן הגט ליד שליח קבלה אם יועיל אותו הביטול למסירת מודעא על השליח. תשובה אילו מסר זה מודעא על השליחות ואמר כל שאמסור ליד שליח קבלה הריני מבטל אותו שליחות או אותה נתינה בבירור לא יועיל ביטול מודעא זו שהרי הוא מוסר מודעא על השליחות ולא על הגט והשביטל לא ביטל אלא מודעא שמסר לביטולו של גט לא על השליחות אבל זה שמסר מודעא לבטל הגט כל שימסרנו ליד שליח כל שמבטל כל מודעא שמסר לבטל הגט הכל בטל שהרי ביטל כל מודעא שמסר בביטולו של גט וביטול הגט תלה בשליחות כתב הרשב"א בסי' אלף ור"ז שאלת האשה שעשתה שליח לקבל גיטה מיד בעלה ואמר הבעל לסופר כתוב ולעדים חתומו ואחר שנכתב אמר הבעל לעדים תנוהו לשליח קבלה זה מה ספק במסירה זו מפני שראינו חוששין שמא האשה עשאתו שליח לקבלו מיד הבעל ממש ולא מיד שלוחו וקפידא הוי תשובה רואה אני את דברי החושש באומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי שמא מקפדת בדבר זה ודוקא באומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי אבל לא באומרת התקבל לי גיטי מבעלי וכן האיש שעשה שליח הולכה ואמר תן גט זה לאשתי ואפי' לרבי חנינא ולא נחלקו הם אלא בהולך גט זה לאשתי ואע"פ שלא פירשו כן בשום מקום שמא לפי שאינו צריך דלא כרוכלא לימני וליזול דהא תנן הקפדה בין בגיטין בין בקידושין ומתנה דכל שאומר בין הוא בין היא מיד בעלה או ליד אשתי דילמא בהקפדה אמרי ועוד דלכשת"ל דהלכה כרב ומשום ביזיון דבעל דילמא אף כאן משום ביזיון דידה כאילו הבעל מבזה אותה שלא ליתנו אלא ע"י שליח ולא ע"י עצמו וא"ת אחר שאני חושש לדבר זה מפני מה חילקתי בין התקבל לי מבעלי להתקבל לי מיד בעלי וכן בבעל בין תן גט זה לאשתי להולך גט זה לאשתי לפי שע"כ יש לנו לומר דבהולך גט זה לאשתי לאו בהקפדה אמר דהא לרבי חנינא הועיל ולרב נמי לא הוי טעמא לחד מלישניה אלא משום גזירת הרה הבאה לאחר מכאן ואם קדמה איהי ושוייה שליח אפי' לרב הועיל אלא שאני אומר דהתם בשלא אמר תן גט זה ליד אשתי אלא הולך גט זה לאשתי וקרוב אני בעיני שאם אמר תן גט זה ליד אשתי דהוי קפידא ודאי וה"ה לאשה שאמרה התקבל לי מיד בעלי אבל אם אמרה התקבל לי לא הוי קפידא לכשת"ל הלכה כר' חנינא או אפי' כרב לליסנא דגזירה משום הרה הבאה לאחר מכאן מ"מ איפשר לומר בכדון שאמרה שהיה הבעל במעמד וצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום והיה שם שליח קבלה ואמר לעדים אחר שחתמו תנו לו שזה כאילו קבלו מיד הבעל ועם כל זה טוב ליזהר עכ"ל:

קמב המביא גט ממדינת הים והבעל עשאהו שליח וכו' משנה בריש גיטין (דף ב.) המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ובגמרא (שם) מ"ט רבה אמר לפי שאין בקיאין לשמה רבא אמר לפי שאין עדים מצויים לקיימו ובגמרא מפרש כמה מילי דאיכא בינייהו וכתב הר"ן והראב"ד פסק כרבה אבל הרי"ף והרא"ש כתבו דסוגיין כרבא דהיכא דאיכא עדים מצוין לקיימו לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכן דעת הרמב"ם בפ"ז (ב) ואמרינן בגמרא ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויים לקיימו ליבעי תרי מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל דאמר עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצריך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן ובהדיא אמרו בגמרא (ג:) ובפ"ב דגיטין (כג:) דכל היכא דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם לא מהני ערעור הבעל וכ"כ רש"י והרשב"א בריש גיטין וכתב שם הרשב"א דהכי איתא נמי בירושלמי וכ"כ הרמב"ם בפ"ז וכתבתי כל זה לפי שמצאתי שעלה על דעתו של הרשב"א בריש גיטין לגמגם קצת בדבר ומייתי לה מדיוקא דמתניתין ולא היה צריך דבהדיא אמרינן הכי בספ"ב דגיטין דכל היכא דאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: אבל בא"י שתוכל לקיימו תינשא בו אע"פ שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כלומר ומתירין אותה ליכנס אע"פ שלא נתקיים דאל"כ מאי רבותא דא"י ממ"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה ופשוט הוא: ומטעם זה אפי' ה' נשים שאינן נאמנות להביא גט וכו' משנה וגמרא ספ"ב דגיטין (ד' כג.) וכבר כתבתיה בסי' הקודם לזה: **בד"א** כשמערער בלא ראיה ואפי' מביא עד אחד זה פשוט מדאמרינן בכמה דוכתי בפ"ק דגיטין דהימנו רבנן לשליח האומר בפני נכתב ובפני נחתם כבי תרי ופשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים:

אבל

דרכי משה

כתב בת"ה סימן רל"ז ובפסקיו סימן מ"ב דיש לעשות שליח להולכה והיה משביע המוסר בקללות הכתובות בתורה אם יבטל הגט וקודם שעשאו שליח להולכה היה מזכה לה לאותה אשה הגט על ידי אותו שליח ואומר המוסר לשליח זכה בגט זה לאשתי פלונית ובו תהא מגורשת מיני כו' ואח"כ נוטל ממנו ואומר הילך גט זה כו' אבל איפכא שיעשנו תחלה שליח להולכה ואחר כך לקבלה לא עכ"ל ובסדר גיטין האריך בדבר זה:

קמב (א) בגמרא ריש גיטין פירש"י דמיירי בשליח להולכה משמע אבל לקבלה לא צריך וכ"כ הר"ן שם בהדיא וכ"נ מדברי כל הפוסקים: (ב) וכן הוא בהגהת מרדכי ריש התקבל בתשובת ר"ת וכ"כ התוס' וריש גיטין אם איפשר לקיים עדי הגט א"צ לומר וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור לקמן בסימן זה א"כ בזמן הזה דנהיגין לכתוב בהרשאה מי ומי הם עדי הגט ומקיימים הגט בהרשאה א"כ לא היה צריך לדידן למימר בפני נכתב ובפני נחתם וכן משמע במרדכי ריש התקבל ובתשובת הרשב"א סימן תקס"א אמנם לא נהיגין כן וכ"כ

דרישה

דעת הרמ"ס שכ"כ רבינו בשמו כאן ולכאורה היה נלע"ד ליישב מפני שגוף דינים הללו נשנו בפרק כל הגט ושם בגמרא מימרות ע"ז כולן איירי לענין אם שלא גט אי שבינן ליה בחזקת חי ומפני שכאן בדין זה גופן של הדברים נאמרו מש"ס כתב רבינו כאן כל הדינים משא"כ לעיל סי' י' דשם נלמד מכאן מש"ס קיצר וסתם שם להסמיך וכנ"ל כמה פעמים בדברי רבינו שמש"ט קיצר במקום אחד והאריך במקום אחר. אלא שקשה עוד שבכאן כתב שהי מילוקא בין כרקום של מיתה מלכות למלכות אחרת דנותנין לו כל המומרות ושם בסימן י"ז סתם וקיצר לקולא דמשמע דבכולן מחזב בחיים ואין נותנין לו גם מומרי מתים. ונלפ"ד בייסוב קושיא דתשובה דודאי מסתברא דיה דברי הרמ"ס דבוולא ליהרג בדיני כותים אמר פסק דין מחספין לו כמת ומש"ה כתבו רבינו כאן וכה מפש כיתז עליו גם מומרי מיים שאם בת כהן לישראל שלא תאכל בתרומה כיון דאף אם תאכל שלא כדין אין בו איסור כרת ומיתה לא חשש להסמיר ואי משום שמא תבא להתייבם וס ודאי לא תעשה כיון שהגט לפנינו וגם מסתמא מפגא שני ליבם כדאמרינן בכה"ג בגמרא בפרק החפש רבה וכיון שמותרת לעלמא דמספקינן ליה כמת למה לה לעשות איסור להתייבם אלא תמלון משא"כ לעיל בסי' י"ז אי אמר חשוב כמת או ודאי היתה ניסאת לאחר כדי שלא תתעגן. ובקושים שהייה מה שמחלק כאן בין כרקום של מלכות אחרת דמספקינן במת ולא חולק כן לעיל בסי' י"ז כ"ס נמי דשם אי מספקינן במותה היה אמרה בדדמי ודאי מת ותבא ותינשא מה שאין כן הכא דליכא למיחש לענין נישואין דממ"כ מותרת להנשא דאי הוא חי הרי היא מגורשת בגיטא ואי מת הוא גם כן מותרת ואי משום דתינשא לעלמא בלא חליצה להא לא חשדינן לה בכדי וגם אפי' להתייבם לא חיישינן כמ"ש כיון דמותרת ממ"כ לעלמא על ידי חליצה למה לה למעבד איסורא ומשום תרומה לא רצו להחמיר כמ"ש:

סי' קמב [א] עד שיאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם והאמינוהו כו' ובגמרא פריך הועיל שהטעם

פרישה

אתו עדים א"כ איגלאי מילתא למפרע דליכא ספדא וכמ"ש בפרישה הארכתי בפרק שני דיבמות ע"ש: (קנב) ובטל הגט ונתייחד עמה פירוש שאמר בפירוש שהגט יהא בטל דאין לפרשי דמשום הרא"ש הוא אם שהוא כתב שביטל הגט במה שנתייחד עמה. דז"א דהרי מסיק הרא"ש דאינו בטל הגט וגם השואל שאל אם בטל אם לא ועוד שהרי מסיק הרא"ש וכתב כי סבור שהגט בטל והיינו משום שביטלו: (קנג) ואמר הזקן ששמא שליח לקבלו ר"ל וקבלו על תנאי שמחוייבת לפייס בנה כמו שהבטיחה מתחילה והבן היה מפייס לפ"ע ישאלם היה בשביל ייחוד הבעל וביטולו לגט א"כ כיון שהבן שאל שלא כהוגן איפשר דגם כן בכה"ג מותר להטעותו כמו בשליכה כמו שנתבאר לקמן סי' ועיין בס"ס קמ"ג שהשלים שמעשה אמתי לקבלו ע"מ שיתן לה ר' זוז אין צריך ליתן לה כלום ואף שאינו דומה לזה ממ"ש פ"מ רמז לדבר מיהא איכא: (קנד) אם יש עדים ששמעון בנה כו' כתב ב"י בסימן זה ריש דף ק"ף דמכאן מוכח דהרא"ש פליג אדברי הרמ"ס שכתב רבינו בסמוך ר"ס קמ"ב שם ס"ל דאפי' בארץ ישראל נאמן על השליחות דאם כן לאיזה הוצרך הרא"ש כאן בתשובה עדים ע"ז אלא ס"ל דבא"י או בח"ל במקום שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון שנתקיים בחותמיו אינו נאמן על השליחות אלא אם יש עדים וכתב עוד ואיפשר דהכי קאמר אם עשאו שליח בעדים דאם עשאו שליח שלא בעדים ואע"פ שהשליח והאשה מודים בשליחות לא מהני לדעת הרא"ש וכמ"ש רבינו בשמו בסי' ה עכ"ל:

סי' קמב (א) המביא (גט ממ"ה דהיינו ממקום למקום בח"ל או מא"י לח"ל או מח"ל לא"י ועיין בסמוך סעיף ל"ד כ"פ): (ב) ויאמר בשעת הבאתו בפני נכתב ובפני נחתם: (ג) אבל מא"י ר"ל בא"י גופה מעיר לעיר וגם א"ת כתב בהדיא אבל בארץ ישראל: (ד) והאמינוהו כו' זה לשון הגמרא בפרק קמא דגיטין דף ג' ע"א ליבעי תרי אידי דהוה אקיום שטרות דעלמא. בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עגונה אקילו בה רבנן ועיין בדרישה: (ה) שתוכל לקיימו תינשא בו כלומר ומתירין אותה ליכנס אע"פ שלא נתקיים דאם לא כן מאי רבותא דארץ ישראל ממ"ש בית יוסף: (ו) ומטעם זה

אפילו

אבל אם מביא שני עדים שהוא מזויף הרי הוא בטל שלא האמינו לשליח וכו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ז וכתב ה"ה דהכי אמרינן בפרק קמא דגיטין (ט.) אמילתא אחריתי אלא ערער תרי ותרי ניננהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני כלומר ואפי' נתקיים בחותמיו אמאי כשר וכל שכן במקום שליח דלא יפה כחו יותר מקיום גמור: ובארץ ישראל נמי אם אומר בפני נכתב וכו' גם זה בריש גיטין (דף ו'.) דרב כהנא אייתי גיטא וא"ל לא צריכת למימר בפני נכתב ובפני נחתם ואי אמרת אהני דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה: וכמו שאין צריך לקיים עידי הגט כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם כך אין צריך לקיים עידי השליחות כו' או אפי' אין שום עדות בשליחות וכו' כ"כ הרא"ש בריש גיטין וגם בתשובותיו כלל מ"ה סי' י' וכ"כ סמ"ג וסמ"ק ומרדכי ר"פ התקבל והגהות מרדכי דגיטין והגהות מיימון בפ"ה ופרק ו' וכ"כ רבי' בסי' שקודם זה בשם הר"פ ז"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה בא"א סי' תקס"א וכתב דשכיר. כמי נאמן וכתב רבי' בסימן שלפני זה דאיתא בירושלמי עשה שליח להוליך לה גט צריך להחזיקו בעדים ושהרא"ש כתבו לפסק הלכה וכבר כתבתי שם דאע"ג דסבירא ליה להרא"ש שאינו צריך עדים על שליחותו מכל מקום בעת שימנה אותו הבעל לשליח צריך שימנה אותו בפני עדים אבל אם הוא אומר שמינהו בינו לבין עצמו או אפי' בפני עד אחד אין בשליחותו מתש ודייקתי כן מלשון רבי' שכתב כאן ושכן משמע מהגהות פ"ה ושכן כתב סמ"ג וכתבתי שם דעת רבינו ירוחם והרשב"א בפי' הירושלמי וכבר כתב שם רבינו דעת הרמב"ם דשליח הילכה ושליח הובאה אין צריך למנותו בעדים. עיין בתשובת הריב"ש סי' כ"ג וכתבתי בסימן שקודם זה אבל דיני שליח שממנה שליח: ובשנותנו ליד האשה כשמביאו ממ"ה צריך שיתננו לה בפני ג' אלא שאם הוא ראוי לדון וכו' גם זה בריש גיטין (דף ה:) איתמר בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' ואסיקנא דבהא קא מיפלגי דמר סבר כיון דאשה כשרה להביא גט זימנין דמייתי ליה אתתא וסמכי עלה ופירש"י וסמכי עלה. לאכשורי כמי בשנים ואשה לא חזיא לאיצטרופי בהדייהו לתלתא ומר סבר אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה ותניא כמ"ד בפני שנים וכתב הר"ן דה"ה לקרוב המביא גט שצריך ליתנו בפני ג' וי"א דדוקא אשה דלאו בת דין היא כלל אבל הקרובים מצטרפין לג' שהקילו להכשירן כאן: וכתב עוד שם הר"ן שאם מביאו בא"י אינו צריך ליתנו בפני ג' ופשוט הוא והכי דייק לשון רבינו שכתב כשמביאו ממ"ה מיהו בפני שנים לעולם צריך לכ"ע לכתחילה ולדעת הרבה פוסקים אם עבר ומסרו שלא בעדים אינה מגורשת וכמ"ש בסי' קל"ג (ד): והר"ף מחמיר וכתב אע"ג דקי"ל כרבי יוחנן וכו' עד אבל בדיעבד אין לחוש אם עמדו כן כתבו הגהות בפרק ו' בשם סמ"ק: ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנותנו ליד האשה וכו' בריש גיטין (שם) תניא המביא גט ממ"ה ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתבו התוס' מכאן משמע דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעת נתינה מדקאמר יטלנו ממנה וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור מהני מדקאמר לעיל שנתנו לה כשהיה פיקח וכו' אבל לאחר כדי דיבור מספקא לר"י אי מהני כל זמן שעסוקים באותו ענין או לא וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני ודברי התוס' כתבום הרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי בריש גיטין והגהות בפ"ז בשם ספר התרומה והמצות וכתב הרמב"ם בפ"ז דאפי' לאחר שניסאת יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתב שאם נתנו לה בינו לבינה דינו שוה לנתנו לה בלא שאמר בפני נכתב ובפני נחתם ופשוט הוא דכיון דאין עדים שאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שאמר כלא אמרו דמי וכתב הרא"ש הילכך טוב ליזהר שיאמר בשעה שרוצה ליתן גט לאשה (ו): ומ"ש לפיכך נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכו' בפ"ק דגיטין (דף ט.) תנן המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו ואמרינן בגמרא הב"ע כגון שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש וכתב הר"ן (דף תקכ"ז ע"א) וא"ת ולוקמה באלם י"ל דאלם יכול הוא להגיד מתוך הכתב כדאיתא במי שאחזו (עא.) וכ"ש הכא דכתב הגט מוכיח כדאיתא בשילהי פרק ב' (כד.) אבל התוספות כתבו בריש גיטין (ה.) דמ"ה לא אוקמה באלם דא"כ הל"ל ולא אמר משמע דס"ל דאלם נמי פסול וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ז שכתב נשתתק וכן כתב רבינו (ז) וצ"ל לדעתם דדוקא בעדות אשה שמת בעלה אקילו בה משום חשש עיגונא אקילו מפני שאינו מצוי כל כך שיבואו עדים שמת בעלה ולפיכך סמכו על קרוב ואשה ועל אלם המעיד בכתב אבל בגט שאיפשר להתקיים בחותמיו או שאיפשר לשליח לומר לבעל שישלח גט אחר ע"י שליח שיאמר בפני נכתב לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו של זה שהוא טפי מבשאר עדיות ולא דמי למאי דאמרינן בשילהי פ"ב דעדיף גט ממיתה מפני שהכתב מוכיח דהתם לענין נאמנות נשים המעידות איתמר ובודאי דטפי איכא להימוניהו בגט מפני שהכתב מוכיח אבל הכא לא משום נאמנות הוא באלם שכתב בכתב ידו

(ו) אפילו מביא עד אחד אבל אם מביא ב' עדים שהוא מזוייף הרי הוא בטל שלא האמינו לשליח שאומר בפני נכתב ובפ"נ אלא לדחות ערעורו אבל במקום שמכחישין אותו (ז) לא האמינוהו ובא"י נמי אם אומר בפני נכתב ובפני נחתם מועיל לדחות ערעורו של בעל (ח) [ג] אע"פ שלא היה צריך וכמו שאין צריך לקיים עידי הגט כשאומר בפ"נ ובפ"נ כך א"צ לקיים עידי השליחות אלא נאמן לומר שהבעל עשאו שליח בעדים אף על פי שאין מכירין חתימת עידי השליחות או אפילו אין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל (ט) עשאו שליח כראוי נאמן (י) והרמ"ה כתב דאף בא"י שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם נאמן (ג) על השליח לומר שהבעל עשאו שליח ובשנותנו ליד האשה כשמביאו ממדינת הים צריך שיתננו לה בפני ג' שיהיו דיינין אלא שאם הוא ראוי לדון שאינו לא קרוב ולא אשה מצטרף עם שנים ואם לאו צריך ג' זולתו והר"ף מחמיר וכתב אע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר (יא) בפני ב' טוב ליתנו בפני ג' שלא יבאו לטעות כשהשליח קרוב או אשה וכתב עוד אין צריך שישבו (ה) הג' אע"פ שהן כעין דיינין לקבל עדות השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם (יב) והשליח צריך לעמוד כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם אמנם שמעתי ממורי ה"ר מנחם בר' שמואל שהיה מצריך להושיב הג' דיינין לקבל עדות השליח ואולי לא אמר אלא לכתחילה אבל בדיעבד אין לחוש (יג) אם עמדו: ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנתנו ליד האשה או סמוך לו מיד בתוך כדי דיבור לפיכך נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם (יד) עד שנשתתק פסול ולא תינשא בו אא"כ יתקיים בחותמיו (טו) ואם איחר יותר לאומרו לא מהני אא"כ יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר בשעה שנותנו לה בפני נכתב ובפני נחתם

כשר וכ"כ התוס' לשם בארוכות: ובמן שא"צ לקיים עידי הגט וכו' כ"כ הרא"ש בריש גיטין. ומ"ש והרמ"ה כתב נראה מדברי רבינו דהסכים לדעת הרמ"ה ולא כמ"ש בסימן קמ"א סי"ב בסתם כד"א בא"י צריך לקיים עידי השליחות וכו' דכאן חזר בו וכתב דעת הרמ"ה במסקנתו דאעפ"י דבא"י לא תיקנו לשליח לבדו לומר בפ"נ ובפ"נ לדחות ערעורו של בעל אפי' הכי על השליחות נאמן לבדו כיון דהגט יוצא מתחת ידו וע"ל דרבינו תופס סברא ראשונה עיקר ולכן כתב בסי' קמ"א בסתם כסברא ראשונה אלא דכאן בסימן זה דכתב כל דיני בפני נכתב ובפני נחתם הביא גם כן דעת הרמ"ה דמיקל בארץ ישראל בשליח שאומר שהבעל עשאו שליח בעדים ובמקום עיגון יש לסמוך אדעתו אף בא"י: ובשנותנו ליד האשה וכולי בריש גיטין (דף ג') בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני ב' וחד אמר בפני ג' ואסיקנא דכ"ע בעינן תלתא דכיון דהשליח אתא למימר בפ"נ ובפ"נ לקיומיה בעינן ג' דקיום שטרות בג' היא כדאמרינן פ' ב' דכתובות וכיון דקי"ל דבדרבנן עד נעשה דיין גם השליח מצטרף עם ב' אלא דבהא קמיפלגי מ"ס כיון דאשה כשרה להביא גט זימנין דמייתי ליה איתתא וסמכי עלה לאכשורי נמי בשנים ואשה לא חזיא לאצטרופי בהדייהו לתלתא ומ"ס אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה ותניא כמ"ד בפני ב' ומה שקשה אמאי כשרה אשה או קרוב להעיד ולומר בפ"נ ובפ"נ ואינן כשרים להצטרף לדייני קיום עיין בחידושי הרשב"א פ"ק דגיטין דף ז' במ"ש ליישב זה: ויאמר בפ"נ ובפ"נ בשעה וכו' פ"ק סוף (דף ז') ובתוספות והרא"ש האריכו בזה. ומ"ש ואם איחר יותר וכולי כתבו התוס' פרק המגרש (דף פ"ד) בד"ה אמר חזקיה דלא דמי הך דהכא להא דאמר פרק הזורק (דף ע"ח) דקא"ל כנסי ש"ח וכולי לרבי סגי דקא"ל אח"כ הא גיטך וא"צ ליטול הימנה ולחזור וליתן לה דהתם לא זכתה בו לכלום הלכך באמירה סגי וע"ל בסוף סימן

דרכי משה

וכ"כ בסדר גיטין וכ"כ בריב"ש סי' שי"ח דהרשאה לא מיקרי קיום דאיכא למיחש שאותו הגט נאבד או נשרף וזה מזויף וע"ש: (ג) והר"ן סוף פ"ב דגיטין כתב דהרשב"א פליג בזה: (ד) מיהו נראה דאם השליח כשר לעדות עולה לשנים וכן הוא שם בהגהות אלפסי דף תק"נ ע"ב וכתב בסדר גיטין סי' פ"ו דמהרא"י לא רצה להיות אחד מן הג' דיינים משום שנטל שכר מן הגט אך הושיב ג' בחורים והוא שאל כל השאלות יש נוהגין ליטול עוד ב' לעידי מסירה עוד שם סי' צ"ד שהדיינים לא יהיו קרובים לעידי הגט וכתב בתיקון ישן ועדי מסירה לא יהיו קרובים לא לדיינים ולא לאיש ולא לאשה וכ"ה בסדר גיטין סי' ע"ג: (ה) וכתוב בהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א דיכול ליתנו לה בלילה דלא דמי לדין מיהו כתב בבנימין זאב סימן קכ"ב מיהו לכתחלה יתנהו לה ביום: (ו) וכתב בסדר גיטין דה"ה שליח ב"ד צריך למימר תוך כדי דיבור לנתינה שליח ב"ד אני: (ז) וכתב בסדר גיטין סימן ע"ז דאם השליח ע"ה יכולין להקרותו מלה במלה וצ"ע אי יכולים לאומרו בלשון לע"ז או בלשון אשכנז עד כאן לשונו ולא ידעתי למה אין לאומרו בלשון לע"ז דנראה בעיני דאין לספק בדבר מיהו לקמן בסדר הגט כתבתי דיש להקפיד לומר דוקא בלשון הכמים בביוצא בזה וכ"כ הרא"ש ריש פ"ק דגיטין מ"מ נ"ל דלשון הקודש אינו דוקא רק הענין שתיקנו חכמים ונ"ל דבדיעבד

פרישה

אפי' ממש נשים כו' עד כיון שאין הבעל יכול לערער ואם תאמר לה אכתי יכול לערער בעדים ושמא הני נשי זייפו הגט ומעולם לא נתן הבעל לזה הגט ויביא הבעל עידי חתימה ויאמרו מעולם לא חתמנו אגט זה ויש לומר דהא האשה דהגט יוצא מתחת ידה יכולה לומר מאן לימא דהני עדים ניננהו דילמא אחריני ששמם כשמם הוי וחתמו ומתו או הלכו להם למדינת הים והיותר נראה דלא חששו למילתא דלא שכיחא כולי האי דהרי גם בשליח דעלמא חששו שמא יערער הבעל ומ"ה הצריכו לשליח לומר בפני נכתב ואף כשאומר בפני נכתב כו' אם מביא הבעל עדים ערעורו ערעור ואפ"ה התירוהו לינשא על פי השליח ולא חששו שיביא עדים ויערער:

(ו) אפי' מביא ע"א דהימנוהו לשליח כבי תרי ופשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים ב"י: (ז) לא האמינוהו דלא עדיף מקיום גמור דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואוקמוה במוקמה א"א: (ח) אעפ"י שלא היה צריך פירוש לאומרו ולא אמרינן לא דקדק השליח במה שאומר ועיין בדרישה: (ט) עשאו שליח כראוי פירוש שמינה אותו בפני שנים והא דכתב בס"ס שקודם זה בשם הרא"ש שצריך עדים על השליחות כבר כתבתי שם בשם בית יוסף שמיירי בארץ ישראל או במולה לארץ ונתקיים בחותמיו שאז אינו אומר בפני נכתב ובפני נחתם ופליג אהרמ"ה: (י) והרמ"ה כתב כו' נאמן על השליחות כו' מ"מ גם הרמ"ה סבר בשעה שמחזיקו להיות שליח צריך להחזיקו בפני עדים אלא שסבר שבשעת נתינתו הגט לאשה אין צריך להביא ראייה ע"ז: (כשמביאו ממ"ה צריך שיתנו לה בפני שלשה כו' פירוש דוקא ממ"ה דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מ"ה צריך ג' דקיום שטרות צריך שלשה אבל אם מביאו בארץ ישראל אין צריך ליתנו בפני שלשה אבל שנים צריך וע"ל סימן קל"ג כ"פ): (יא) בפני שנים רצה לומר אם השליח כשר והוא מצטרף עמהן: (יב) והשליח צריך לעמוד כדין שאר עדים שצריכין לעמוד בעת הגדת עדותם כמו שנתבאר בחושן משפט סימן י"ז: (יג) אם עמדו ע"כ כצ"ל: (יד) עד שנשתתק פסול כו' ולא סמכינן שיכתוב שליחותו בכתב דדוקא בעדות אשה שמת בעלה אקילו בה (כמ"ש לעיל סימן י"ז) משום חשש עיגונא מפני שאינו מצוי כל כך שיבאו עדים שמת בעלה אבל בגט שאיפשר להתקיים בחותמיו או שהבעל יעשה שליח אחר שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו (ואע"ג דלענין עדות ה' נשים דפסולים בעדות אשה ולענין גט כשרות במ"ל שאני גט דליכא למיחש לקלקלה ולערעור הבעל מאחר שאומרים בפני נכתב ובפני נחתם מה שאין כן בעדות אשה שמת בעלה איכא למיחש לקלקלה אבל לענין נשתתק בכתב ידו לאו משום נאמנות הוא אלא כדי שלא לחלק בין עדות לשאר עדיות כ"פ) והא דאמר ולא הספיק לומר עד שנשתתק רבותא קאמר שאע"פ שבשעת נתינה היה ראוי שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפ"ה אינו מועיל בכתב ומכ"ש אלם מעיקרא: (טו) ואם איחר יותר מלעיל קאי שכתב שיאמר בתוך כדי דיבור:

דרישה

שהטעם שצריך לומר כך משום שאין עדים מצויים לקיימו אמאי צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם הגי ומשני משום וכו' ופירש"י ותוס' הכל מבואר בב"י: [ג] אע"פ שלא היה צריך ע"ל סימן ק"ד שכתב רבינו ז"ל ואם הכריזו בדבר שאין צריך הכרוזה או בשעה או במקום שאין מכריזין כתב הרי"ף דכמאן דליתא דמי כו' והרא"ש כתב כיון שהכריזו אעפ"י שלא היו צריכין דינו כבמקום שצריך הכרוזה וכ"כ בח"מ סי' ק"ט. ונ"ל שגם בכאן קמ"ל דה"א כיון שהוא מקום שלא תיקנו בו חכמים תקנותיהן מפני שיש לו בירור על קיום ה"א דלא מהני קמ"ל ואיפשר דאפי' להרי"ף מהני דשאני התם כיון דאין דרך להכריז יוכלו למימר לא שמנו לבינו על הכרזתו מה

דמסרים

סימן קל"ח: **והרמ"ה** כתב אי איתנהו לעידי מסירה כולי כ"כ המרדכי בפ"ק בשם הר"מ מקולי וכ"כ הרא"ש על שם הר"י מקינון דבאיתנהו לעידי מסירה א"צ יטלו הימנה וכתב עליו ולא נהירא דלישנא דברייתא בסתמא קתני דמשמע דאין תקנה אחרת אלא אפילו איכא עידי מסירה צריך ליטלו הימנה וזהו שכתב רבינו וא"א כיצד כסברא הראשונה דבאם איחר יותר מכדי דיבור לא מהני אלא אם כן יטלנו הימנה וכו':

ידו אלא כדי שלא לחלק בין עדות זה לשאר עדיות כנ"ל: והרמ"ה כתב אי איתנהו לעידי מסירה קמן וכו' המרדכי בריש גיטין כתב שם בשם הר"ש מקולי דאף לאחר זמן מרובה אם ימלא עידי המסירה יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל לא בפני עדים שלא מן המסירה דה"ל חצי עדות והכא שמצריך ליטלו וכו' לפי שלא מצא עידי מסירה וקצת משמע כן בירושלמי וכיוצא בזה כתב הרא"ש גם בריש גיטין בשם הר"י מקינון וכתב עליו ולא נהירא דלישנא דברייתא בסתמא קתני דמשמע שאין תקנה אחרת ומ"ש הרמ"ה או לפני עדים שיודעים שהוא מסרו לה בעדים נ"ל דהיינו שהיו הם שם כשנמסר לה דאל"כ מנא ידעי ואי מפני ששמעו מעידי מסירה שנמסר בפניהם ה"ל עד מפי עד ולאו מידי הוא ומ"ש שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפני האשה לא ידעתי מנ"ל אם לא מדקתני יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואי משום הא אין הכרע דאיכא למימר דאורחא דמילתא נקט אבל אה"נ דכשיאמר לעדים שני דומיא דאומר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וא"ל כנסי שטר חוב דמגורשת דאלמא אמירה דעדים כאמירה לאשה אבל מ"מ ע"כ צריך שיאמר בפני האשה בפ"נ ובפני נחתם שהרי בשעת נתינה צריך לאומרו כמו שנתבאר בסמוך וא"כ קשה מאי האי דקאמר הרמ"ה דאי

נחתם והרמ"ה כתב אי איתנהו לעידי מסירה קמן או אפי' ליתנהו כלל ואיכא עדים דידעי בהאי שליח (טז) דמסריה להאי גיטא ניהלה בעדים אין צריך ליטלו ממנה וליתנה לה פעם אחרת אלא אומר לה בפני עידי מסירה (יז) או לפני העדים שיודעים שהוא מסרו לה בעדים גט שנתתי לה בפניכם או בפני פלוני ופלוני בפני נכתב ובפני נחתם וכי קאמר שצריך ליטול ממנה ולחזור וליתנו לה (יח) מיירי שאין כאן עידי מסירה ולא שיודעין שמסרו בפני עדים וכתב עוד (יט) וצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם בפני האשה ומסתברא [ג] דאי אמר להו לסהדי (ח) ולא אמר לדילה וליתיה לשליח להזור ולומר לא מצרכי לה מידי אחרינא (כ) וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה אם עושה השליח שליח כגון שחלה או נאנס יעשנו בפני ב"ד ואומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנותנו לשליח וכן אחר לאחר עד ק' וכל אחד יאמר לפני ב"ד שליח ב"ד אני ואין צריך שלשה אלא שנים (כא) והוא מצטרף עמהם (כב) וכן יאמר האחרון כשנותנו לידה וכשבא לעשות שליח אחר אין צריך שיהיה בפניו

אם עושה השליח שליח וכו' משנה וגמרא בפ' כ"ה (דף כ"ט) דהראשון עושה שליח שני בב"ד כדי שיקבלו העדות לקיים הגט שמעיד הראשון ואומר בפ"נ ובפ"נ לפי שהאחרון שנותן הגט ליד האשה לא יוכל לומר והשני יאמר ג"כ בפני ב"ד שליח ב"ד אני ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו דהיינו שאמר הראשון בפניהם כשעשה שליח בפ"נ ובפ"נ וכן שני לשלישי וכן לרביעי עד ק' כ"א יאמר לפני ב"ד שליח ב"ד אני דאם לא יאמר כ"א שליח ב"ד אני איכא למיחש דילמא שקורי קמשקרי ולא אמר הראשון בפ"נ ובפ"נ בפני בית דין ולא נתקיים הגט אבל כשאומר שליח ב"ד אני ובפני ב"ד ודאי לא משקר כדאמר בריש גיטין ריש (דף ג') דשליח מידק דייק ומתקיים הגט: **ומ"ש** וא"צ ג' אלא ב' והוא מצטרף עמהם הקשה ב"י דלמה חזר רבינו וכתבו כאן הלא כתב כן כשנותן הראשון ליד האשה דמצטרף עם שנים ואיפשר ליישב דבראשון כיון שאומר בפ"נ ובפ"נ דמעיד בפי' על קיום הגט וקיום שטרות מדרבנן הוא ובדרבנן קי"ל דעד נעשה דיין דין הוא דמצטרף אבל שני ושלישי וכן כולם דלא מקיימים הגט בפירוש אלא אומרים שליח ב"ד אני וצריך שיאמרו כך כ"א לפני ב"ד הוה אמינא דצריך ב"ד של ג' בלא השליח דלא ליתי לאחלופי בעלמא ולמימר דשנים הם ב"ד קמ"ל דשני בשנים דכיון דכל עצמו שצריך שיאמר שליח ב"ד אני אינו אלא כדי לקיים הגט ודנימא דמסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשירו ושאמר הראשון בפ"נ ובפ"נ א"כ כל אחד שאמר שליח ב"ד אני אינו אלא בכלל מקיימי גיטא ולכן מצטרף שליח עם ב' בין בראשון בין בשני ושלישי וכולם

אמר להו לסהדי ולא אמר לדילה וכ"ל דה"פ שאף ע"פ שכשאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם לא אמרו כמדבר עמה אלא כמדבר עם העדים ומיהו תמיהא לי מאחר שאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם מנ"ל להצריך לכתחלה מיהא שיאמר לה. כתב הריב"ש בתשובה סי' מ"ג על שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם ומת הבעל אין תקנה בשיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם דכיון שמת הבעל בטל השליחות ומעתה אין השליח נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא צריך שיתקיים בחותמיו כתוב בא"ח צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אפי' מבית לעלייה כדפי' ר"ת מידי דהוה אבני מחוזא דניידי ופי' ר"ת דאנו כבני מחוזא דניידי ודמינן להו דאין אנו קבועים והא דבפרק התקבל פירשו בתוס' כשהבעל והאשה בעיר שיגרשנה הבעל בעצמו ולא ע"י שליח בין בהולכה בין בקבלה משום דאי עביד ע"י שליח מהימן הבעל לומר לפקדון נתתיו לשליח כדאמר רב הונא בפ' התקבל דפסק ר"ח כמותו ואע"ג דלבני מחוזא דהכשיר ר"ת ע"י שליח אע"ג דשניהם בעיר משום דניידי כדפירשו התוס' פרק התקבל מ"מ אנן לא ניידינן כ"כ ואע"ג דפי' ר"ת דהאידנא כולהו ניידי אין לסמוך ע"ז להקל דאיהו להחמיר אמרה ויש ליזהר שלא לעשות שום שליח כשניהם בעיר אחת וכן עיקר ע"כ ואפי' מבית לעלייה וצריך לקרותו:

אם עושה השליח שליח וכו' ויעשנו בפני ב"ד פרק כל הגט (דף כט.) פשטינן מדתנן אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני דשום שליח אינו מתמנה אלא בב"ד ואפי' שליח דשליח מיהו ה"מ בגט שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם הוא גט מקויים או אם הוא בא"י שכיון שאין השליח הראשון צריך ב"ד לפי שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם גם השליח האחרון אין צריך לומר שליח ב"ד אני ולפיכך כשהשליח עושה שליח א"צ לעשותו בפני ג' מיהו בפני שנים צריך וכמ"ש בסי' שקודם זה וכבר נתבאר בסי' שקודם זה אם יכול למנות שליח אפי' לא חלה ולא נאנס:

אין צריך ג' אלא ב' והוא מצטרף עמהם כבר כתב רבינו זה לעיל בסימן זה שהשליח הוא מכלל הג' שהם ב"ד והוא שלא יהא קרוב או פסול ולא ידעתי למה חזר רבינו לכתבו כאן וכן אם אמר האחרון כשנותנו לידה כלומר שיאמר שליח ב"ד אני וזה פשוט במשנה פרק כל הגט (כט.) אין השליח האחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני כתב הריב"ש בתשובה סימן שי"ח ומה שחששת מפני שהשליח הג' אין מוזכר בשטר שליחותו שנתמנה בב"ד איברא בגמרא מבואר דשליח שליח משוי כמי שליח ודוקא בב"ד אבל לכאורה היה נראה לומר דהיינו דוקא בשליח שנתמנה סתם ולא נתן לו הבעל רשות מפורש למנות שליח ושליח שליח דבכה"ג מיירי מתניתין וה"ה בעינן חלה ואז צריך למנות שליח בב"ד אבל כשנתן לו הבעל רשות מפורש לעשות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחין כולם ממנין אפי' שלא בב"ד זולת הראשון שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל א"א לומר כן שאם כן אף שליח המביא גט בארץ ישראל דלא משוי שליח ולא שליח שליח אלא בחלה ה"ל למימר דליבעי ב"ד ובמתני' לא תנן הכי אלא הרי זה משלחו ביד אחר דכל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון בארץ ישראל או בחוץ לארץ גט מקויים אין צריך ב"ד במינוי שליח אחר וכבר פירשו הרמ"ה והרשב"א טעם צריכות הב"ד שמא טעה השליח הראשון ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם וכל שהשליח השני אומר שליח ב"ד אני ודאי עשו ב"ד הדבר כתקנו וכן בשליח הג' כשנתמנה בב"ד ודאי חקרו שהשני נתמנה גם כן בב"ד והם עשו הדבר כתקנו שאמר בפניהם שליח הבעל בפני נכתב ובפני נחתם וכן לעולם מב"ד לב"ד ולזה בנדון זה כיון שהוצרכנו לשליח ראשון לומר בפני נכתב ובפני נחתם צריך שהשליח האחרון יתמנה בב"ד כדי שיאמר שליח ב"ד אני ומקבלין ממנו שהרי שטר שליחותו לא מעלה ולא מוריד דכיון שהגט בידו נאמן הוא על השליחות ואם לא נתמנה בפני ב"ד היה נראה לכאורה שהיה צריך שיחזור הגט שליח זה לשליח הב' שמינה אותו ויחזור למסרו ולמנותו שליח בפני ב"ד כדי שיוכל לומר שליח ב"ד אני אבל נראה שאינו צריך לזה בנדון זה דכיון שנתמנה בפני ב' כמו שנראה משטר השליחות הרי השליח עצמו מצטרף עמהם להיות ב"ד דהא קי"ל דשליח נעשה עד ועד נעשה דיין בדרבנן ויכול זה עתה לומר שליח ב"ד אני (ט) וכן נראה מלשון הרמב"ם בפ"ז ואע"פ שמוזכר בשטר השליחות שהם עדים ואין מזכיר שהיו ב"ד אין חשש בזה לפי שכבר נראה מתוך לשונם שהיו ג' עם השליח וכבר הם ב"ד בצירופו אלא שהם חותמין עתה עדים על מה שנעשה בפניהם בהיותם ג' בצירוף השליח ואע"פ שנראה מעדותם של אלו הוא שמינה את זה ולא הם וזה צריך שיאמר שליח ב"ד אני נראה דלאו דוקא שליח ב"ד אני אלא שליח הנעשה בפני ב"ד אני וכן נראה מלשון הגמרא דאמרינן כי משוי שליח בפני ב"ד משמע שאין ב"ד ממנין אותו אלא השליח עצמו ממנה אותו בפניהם ובזה יוכל לומר שליח ב"ד אני וכן נראה מלשון הרמב"ם ועוד איפשר לומר דכיון שכבר נראה משטר השליחות שביד זה שכבר אמר השליח הראשון בפני נכתב ובפני נחתם א"צ שליח זה שיתמנה בפני ב"ד ולא לומר שליח ב"ד אני דהא אין צריך לזה אלא משום חששא אם אמר הראשון בפני נכתב ובפני נחתם כפי מה שכתבו המחברים וכיון שנודע כבר זה מצד אחר די בזה ואע"פ שכתבתי למעלה שאיפשר שאין הגט מתקיים במה שכתבו בשטר שליחות הבעל שמסר בידו גט כשר ועידיו פלוני ופלוני דעדיין איפשר שזה גט אחר הוא יש לומר דהיינו לענין צריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם שהוא קיום הגט עצמו אבל לענין מינוי השליח האחרון בב"ד כיון שאינו אלא משום חששא אם אמר הראשון בפני נכתב ובפני נחתם אם לאו יש להקל משום עיגונא עד כאן לשונו:

ובשבא לעשות שליח אחר א"צ שיהיה בפניו וכו' וכן יכול למסור לב"ד לעשות שלוחים בסוף פרק כל הגט (דף כט: ל.) אמר רבא הא ודאי קא מיבעיא לי כי משוי ב"ד שליח בפניו או שלא בפניו הדר פשטה בין בפניו בין שלא בפניו ופירש"י כי משוי ב"ד שליח מי בעי בפניו דשליח קמא או אפי' שלא בפניו כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב כאן וילך לדרכו וכתב הר"ן ומינה ודאי שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו והרי"ף גורס כי משוי שליח בב"ד בפניו או שלא בפניו וה"פ שליח כי משוי שליח בב"ד מי בעינן שיהא שליח שני שהוא ממונה באותו מעמד או אפי' שלא בפניו יכול להנותו ופשט דאפי' שלא בפניו. וכן

דרכי משה

(ח) נראה דר"ל אע"ג דאם היו כאן עידי מסירה א"צ ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה מ"מ צריך לאומרו לכתחלה בפני האשה מיהו אם לא אמרו בפני האשה אלא אמרו בפני העדים מהני ולכן כתב וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה כלומר דצריך ליטלו ממנה ולהחזירה וליתנו לה ולומר בשעת נתינה וא"כ כל הלוקים שכתב הרמ"ה בזה בטלים כן נראה פי' בבא זו ופשוט הוא ולא באתי אלא להוציא מלבו של ת"י שפירש כאן פי' זר ולא נראה כלל לכן לא כתבתי דבריו בזה: (ט) וכן מצאתי בתיקון ישן: בסדר דבדיעבד אינו מעכב:

דרישה

מה שאין כן כאן שאומר השליח בהדיא בפני נכתב ובפני נחתם וק"ל: [ג] (דאם אמר לסהדי דלא אמר לדילה כו') נראה דר"ל אע"ג דאם היו כאן עידי מסירה א"צ ליטלו ממנה לחזור וליתנו לה מ"מ צריך לאומרה לכתחלה בפני האשה מיהו אם לא אמרו בפני האשה אלא אמרו בפני העדים מהני ולכן כתב וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה כלומר דצריך ליטלו ממנה ולהזור וליתנו לה ויאמר בשעת נתינה ואם כן כל החילוקים שכתב הרמ"ה בזה בטלים כן נראה כפים בבא זו ופשוט הוא ולא באתי אלא להוציא מלבו של ב"י שפירש כאן פירוש זר ולא נראה כלל עכ"ל

פרישה

(טז) דמסריה להאי גיטא ניהלה בעדים כ"ל דהיינו שהיו הם שם כשנמסר לה דאם לא כן מנא ידעי ואי מפני ששמעו מעידי מסירה שנמסר בפניהם ה"ל עד מפי עד ולאו מידי הוא ב"י: (יז) או לפני העדים שיודעים כו' ולא חשיב חצי דבר משום הואיל שראו המסירה מיהשב כאילו הם עידי מסירה: (יח) מיירי שאין כאן עידי מסירה ר"ל שהלכו לדרכם: (יט) וצריך שיאמר כו' בפני האשה וכתב ב"י ע"כ צריך שיאמר בפני האשה בפני נכתב ובפני נחתם שהרי בשעת נתינה צריך לאמרו כמו שנתבאר בסמוך ואם כן קשה מאי האי דקאמר הרמ"ה דאי א"ל לסהדי ולא אמר לדילה וכ"ל דה"פ שאע"פ שכשאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם ולא אמר כמדבר עמה אלא כמדבר עם העדים ומיהא תמיה לי מאחר שאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם מנ"ל להצריך לכתחלה מיהא שיאמר לה עכ"ל [illegible]

[illegible]

וכן פירשו הרמב"ם בפ"ז וכתב רבינו ירוחם בח"ג שנהגו לעשות כקולי שתי הגירסאות למנות שליח ראשון שליח שני בפני ב"ד שלא בפניו ולעשות ב"ד שליח שני שלא בפני שליח ראשון וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב שני הדינים לקולא וכ"ל הטעם משום דחדא משתמע מחבירתה וכמו שכתב הר"ן לגי' רש"י דמדפשטיה שבית דין יכולין למנות שליח שלא בפניו שמעינן שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו גם לגי' הרי"ף מדפשטינן דאין שליח הממונה צריך להיות במעמד נשמע דאין שליח ראשון צריך להיות במעמד כשהב"ד ממנים שליח אחר כתב הר"ש בר צמח בתשובה על אשה שנתגרשה בגט ששלח לה בעלה ע"י איש שיתנהו ביד שלוחו ולא היו שם עדים מצויים לקיימו אלא המביא שאמר בפני נכתב ובפני נחתם אינו דומה לאשה עצמה המביאה גיטה דכיון דא"ל שוי שליח שתרצה הרי הוא שלוחו של בעל משא"כ באיש זה שאינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא וכודאי אם היה אומר לו עשה שליח שתרצה היה הנדון דומה וכיון דשליח זה שלא ניתן לגירושין הוא אינו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם דאינו שליח כלל והאריך בדבר:

לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ונתנו לה לא תינשא בו וכו' ברייתא בריש גיטין (דף ה:) המביא גט ממדינת הים ונתנו לה ולא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפני נכתב ובפני נחתם וכתבו התוספות כיצד יעשה פירוש לרבנן שתינשא לכתחלה או אם ניסאת שלא תצא אבל לולד אין צריך תקנה שבלא תקנה לא הוי ממזר דלית להו דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר וכתב הרשב"א שבירושלמי משמע דהלכה כר"מ מיהו דעתו מסכמת דהלכה כחכמים וכן דעת הר"ן וכן דעת הרמב"ם בפ"ז והגהות בפ"ז כתבו בשם סמ"ג והתרומה שר"י כתב צ"ע אם הלכה כר"מ בגזירותיו. וכתב עוד הרא"ש שם בריש גיטין ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כ' הרמב"ם בפ"ז הרי זו ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער ה"ז ספק ממזר עכ"ל וגירסת לשון הרמב"ם בנוסחאותינו הכי איתא ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת אבד הגט ה"ז ספק מגורשת. והרא"ש איפשר שהיה גורס כמו שכתב ואיפשר שהיה גורס כנוסחאות דידן אלא דמשמע ליה שא"א לומר דכשאבד הגט וערער הבעל שתהא אינה מגורשת בודאי דשמא אם היה בפנינו היה מתקיים ולפיכך במקום אינה מגורשת כתב ה"ז ספק ממזר כלומר שהיא קרובה להיות אינה מגורשת אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא לענין אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר או לענין שהולד אסור בממזרת כדין ספק ממזר כנ"ל ומ"ש רבי' ולא תינשא לכתחלה ואפי' אם ניסאת תצא כן מבואר בדברי התוספות שכתבתי אבל הרמב"ם כתב בפ"ז שהוא פסול עד שיתקיים בחותמיו ובפ"י כתב שכל מקום שהזכיר פסול אם ניסאת לא תצא:

סומא פסול להביא גט בח"ל שאינו יכול לומר בפ"כ ובפ"נ וכו' בסוף פ"ב דגיטין (דף כג.) תנן הכל כשרים להביא את הגט חוץ מחש"ו וסומא ובגמרא סומא מאי לא אמר רב ששת לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו מתקיף לה רב יוסף היאך סומא מותר באשתו היאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא הכא נמי בטביעות עינא דקלא אלא אמר רב יוסף הכא בח"ל עסקינן דבעי למימר בפ"נ ולא מצי אמר א"ל אביי אלא מעתה פיקח ונסתמא דמצי אמר ה"נ דכשר והא קתני פיקח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר הא לא חזר ונתפתח לא ה"ה דאפילו לא חזר ונתפתח ואיידי דקתני שפוי ונשתטה וכו' א"ר אשי דיקא נמי דקתני כל שתחלתו וסופו בדעת וכו' וכן פסקו הרי"ף והרא"ש דפתוח ונסתמא כיון דמצי אמר בפ"כ ובפ"נ כשר להביא גט וכ"כ הרמב"ם בפ"ז: **ומ"ש** רבינו והוא שיכיר האשה בטביעת קול הוא מדאמרינן בטביעת עינא דקלא והיכר הזה הוא שיכיר שזאת אשת המגרש וכתבו התוספות לפי שאינו יודע ממי נוטלו וכו' מכאן משמע שצריך שיכיר השליח שזהו הבעל וזו היא אשתו ושמא יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו ויש לחוש יותר שמא יטעוהו וכתב הר"ן וכודאי שכן עיקר דדוקא בסומא

בפניו אלא אומר בפני ב"ד הרי פלוני שלוחי אפילו שלא בפניו וכן יכול למסור שליחותו לבית דין לעשות שלוחין שהם יעשו אחרים ויכולים לעשותו שלא בפני השליח הראשון לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ונתנו לה לא תינשא בו ואפילו אם ניסת כבר תצא (כג) אם לא יחזיר ויתן כדפרישית ומיהו אין הולד ממזר ואם נאבד הגט (כד) הויא ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער (כה) הוי ספק ממזר סומא פסול (ט) להביא הגט בחוצה לארץ שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לפיכך כשר בארץ ישראל וכן בחוצה לארץ (כו) אם היה פקח כשנתנו לו ונסתמא כשר דלא בעינן תהילתו וסופו בכשרות והוא שיכיר האשה בטביעת קול אבל אם אין מכירה בטביעת קול לא ולא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת (כז) אע"ג דמהני (י) בפקח: וכתב הרמ"ה אם יש עדים שהבעל מסר לו זה הגט לגירושין כשר שהרי בר שליחות הוא ואינו פסול אלא משום שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כח) [ד] וכיון שיש עדים אין צ"ל בפ"נ ובפ"נ ויהיב לה באפי הנהו סהדי גופייהו וכשר דלא בעינן לקיימו (כט) אלא עידי מסירה גרידתא בעינן והא דבעי באפי הנהו סהדי גופייהו (ל) דלא ליהוי סהדותייהו חצי דבר ואם נתקיים בחותמיו אפילו הוא סומא מתחילה ועד סוף (לא) ולא מסריה ניהליה בסהדי כשר אפילו במדינת הים האשה עצמה מביאה גיטה ואומרת בפני נכתב ובפני נחתם כגון דאמר לה

וכולם עד האחרון: **לא** אמר השליח כו' ריש גיטין סוף (דף ה') תניא לא אמר לה בפ"כ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דר"מ וחכ"א אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו הימנה וכולי וכתב הרא"ש קאי אמילתא דחכמים ואע"ג דלית להו כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים הולד ממזר מיהו אם שינה מודו רבנן דתלא אם לא יחזור ויתקן מה ששינה ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך מידי ואם אבד הגט כתב הרמב"ם בפ"ז ה"ז ספק מגורשת ואם בא הבעל וערער ה"י ספק ממזר עכ"ל הרא"ש פי' מאחר שלא ערער אלא לאחר שאבד איכא למימר שמא אם היה הגט בפנינו היה מתקיים בחותמיו ולפיכך ספק ממזר הוי ואסור בממזרת כדין ספק ממזר וה"ה אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר דהוי ספק מגורשת אבל בלא אבד ובא הבעל וערער ולא נתקיים ה"ז אינה מגורשת בודאי והכי מבואר ברמב"ם פ"ז שכתב ואם לא נתקיים ונתן לה ה"ז פסול עד שיתקיים ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים ה"ז אינה מגורשת אבד הגט ה"ז ספק מגורשת עכ"ל דתחלה אמר היכא דלא אבד הגט אלא שלא נתקיים ה"ז פסול כלומר ואם ניסאת לא תצא כמ"ש בפרק עשירי וכ"כ רבינו בשמו לקמן סימן ק"ן דבכל מקום שהזכיר פסול אם ניסאת לא תצא דלא כהרא"ש דאעפ"י דאינו ממזר מ"מ אם ניסאת תצא אח"כ אמר ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים ה"ז ודאי אינה מגורשת דודאי מזוייף הוא כיון דהגט לפנינו ולא נתקיים אבל אם אבד הגט ה"ז ספק מגורשת וכדפי' לדברי הרא"ש וכך הוא דעת רבינו אבל ב"י כתב דהרא"ש מפרש דמ"ש הרמב"ם אינה מגורשת כלומר קרובה להיות אינה מגורשת דספק הוא ושרא ליה מתריה דאינה מגורשת דכתב הרמב"ם לא מיירי אלא כשהגט לפנינו ולא נתקיים והוי ממזר ודאי אבל כאבד הגט כתב אח"כ דספק מגורשת היא והוי ספק ממזר:

סומא וכולי משנה וגמרא ספ"ב (דף כ"ג) והא דכתב בסמוך דאפילו שמע קן קולמסא וקן מגילתא כשר ומצי למימר בפ"כ ובפ"נ כתבו התוס' פ"ק ריש (דף ו') דלא דמי לסומא דפסול עכ"ל ונראה דר"ל דבסומא לא מסתפי סופר מיניה כיון דלא אפשר ליה למחזי אבל מאן דיכול למחזי אף על גב דלא חזי אלא שמע קן קולמסא מסתפי סופר מיניה דילמא חזי ליה וה"ל כאילו ראה הכתיבה והחתימה ויכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכ"כ הר"ן בפ"ב והרא"ש פ"ק (דף נ"ו ריש ע"ב) כתב בשם התוספות דאין להכשיר סומא על ידי קן קולמסא משום דנראה שקר אם יאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יאמר שמעתי קן קולמסא אינו מועיל דבעינן שיאמר כלשון שתקנו חכמים וכולי ומ"ש דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות וכו' פירוש הכא גבי גט לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות ואף ע"פ דבשאר עדיות בעינן מכל מקום הכא כיון דאפי' אשה או קרוב נאמנות להעיד דהכי תקנו חכמים משום עגונא אלא דבסומא מעיקרא החמירו אבל בפקח כשנתנו לו ונסתמא לא החמירו וכו' כתבו התוספות לשם בדיבור המתחיל ה"ה והר"ן תירץ דבשאר עדיות איכא לחוש דילמא לא מכוין שפיר ואפילו אם תמצא לומר דמכוין שפיר איכא למיגזר אבל גט אשה כיון שנמסר בידו כשהיה פקח ולא יצא גט מתחת ידו יכול לומר גט זה שבידי בפני נכתב ובפני נחתם ולא שייך הכא למיגזר דהא לא אתי לאחלופי:

וכתב הרמ"ה אם יש עדים וכו' משמע דאעפ"י שאין העדים מכירין החתימות דאם מכירין הוי קיום בחותמיו אלא ודאי באין מכירין ואפ"ה לא חיישינן דילמא מזוייף הוא דאינו חשוד לקלקלה במזיד כמו שכתבתי בסמוך גבי שני שלוחים ומיהו לתאי דכתב לשם דאי אתא בעל ומערער צריך לקיים בחותמיו ה"ה הכא. ומ"ש ואם נתקיים בחותמיו וכו' נראה דעיקרא אתא לאשמועינן אפילו לא מסריה ניהליה בסהדי כשר בעידי חתימה אע"ג דלעיל בסימן קל"ג המסקנא כדברי הגאונים דפסול כשאין לשם עידי מסירה מ"מ דעת הרמ"ה כדעת הרי"ף והרב רבינו משה בר מיימוני לשם דכשר בעידי חתימה בלחוד:

האשה עצמה מביאה גיטה וכולי משנה וגמרא סוף פרק ב' דגיטין: ומ"ש

אמרינן הכי לפי שא"א לו ליתן אלא ע"י אחרים שיאמרו לו זה פלוני אבל שאר בני אדם כיון שאיפשר אחרים מלמדים אותם וכן כתב הרי"ף והרא"ש והמרדכי בסוף פרק כל הגט וה"ה בפ"ז והגהות פ"ט וכן כתוב בסמ"ג: וכתב הרמ"ה אם יש עדים שהבעל מסר לו זה הגט וכו': **האשה** עצמה מביאה גיטה ואומרת בפ"כ ובפ"נ כגון דא"ל הוי שליח להולכה וכו' בסוף פ"ב דגיטין (שם) תנן האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפ"כ ובפ"נ ובגמרא (דף כד.) אשה מכי מטי גיטה לידה איגרשה לה א"ר הונא באומר לא תתגרשי בו אלא בפני בית דין פלוני ואת הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח להולכה וקבלי גיטך מיניה ואבע"א דא"ל הוי שליח עד דמטית התם וכי מטית התם אימא קמי ב"ד בפ"כ ובפ"נ וניעשו ב"ד שליח וליתביה ניהליה ואע"פ שגמגמו התוספות וכתבו דשמא ללישנא קמא אינה אומרת בפ"כ ובפ"נ אלא בשעה שתקבלנו אף ע"ג דבפרק כל הגט ובכל דוכתא משמע שצ"ל בשעה שהגט יוצא מיד השליח שמא הכא שיכול לומר בשעת גירושין עדיף טפי כבר האריך בזה הרשב"א והעלה שצ"ל דלישנא קמא אלישנא בתרא סמיך והאי אימא קמי ב"ד אכולהו לישני קאי אלא דנקט עד מסקנא דכולהו ולעולם אף ללישנא קמא צריכה שתאמר בפ"כ ובפ"נ בשעה שיוצא מתחת ידה ואין הפרש בין ב' הלשונות אלא דללישנא קמא אומר

דרכי משה

(ט) בסדר גיטין סי' ע"ו כתב דהיינו דוקא בסומא בשתי עיניו אבל סומא בעין אחת הגט כשר עכ"ל: (י) וכ"כ הגהות מרדכי דף תרי"ז ע"ד. וכתב בת"ה סימן רל"ח ואפי' בפקח בעינן עדים כשרים ולא קרובים ופסולין עכ"ל. מצאתי בתיקון מהר"ש שלח גט מנייששא"ט לאובן והיה מתיירא שבמקום הנתינה לא היו עדים המכירים האשה וגבה עדות במקומו שבת ראובן היא אשת שמעון המגרש ובמקום הנתינה לא הוצרכו אח"כ להעיד רק איזו היא בת ראובן אע"פ שלא ידעו לשם שהיא אשת שמעון עכ"ל וצ"ע אמאי לא מקרי חצי עדות וחצי דבר

פרישה

דכל זה מיירי בגט שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם וכו': (כג) אם לא יחזור ויתן (ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך רא"ש כ"פ) כדפרי' היינו להרא"ש אין לו תקנה עד שיחזור ויטלנו כו' ולהרמ"ה אם אין עדי מסירה כו': (כד) הוי ספק מגורשת ר"ל לענין אם קבלה קידושין מאחר: (כה) הוה ספק ממזר דשמא אם היה הגט לפנינו היה מתקיים: (כו) אם היה פקח פירוש עיניו פקוחות: (כז) אע"ג דמהני בפקח כ"כ התוספות והר"ן והטעם שסומא כיון שא"א לראות וליתן אלא ע"י אחרים בקל יבא להטעותו אבל שאר בני אדם כיון שאפשר ע"י עצמו אחרים מלמדין אותו (ומכירין לו בסימנים מובהקין עד שיכירה בעצמו כ"פ): (ואם יש עדים שהבעל מסר לו פירוש לסומא השליח כ"פ): (כח) וכיון שיש עדים א"צ כו' דהא עיקר הטעם שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם היינו משום שלא יבא הבעל לערער והכא אין יכול לערער שהרי יש עדים שנתן הגט לשליח לשם גירושין ועיין בדרישה: (כט) אלא עידי מסירה גרידתא בעי ר"ל העדים שמסר הבעל בפניהם הגט לשימא לשם גירושין דזה קיומו שאז אינו יכול הבעל לערער: (ל) דלא ליהוי סהדותייהו חצי דבר פירוש עידי מסירה שנמסר לפניהן הגט מהשליח להאשה לא יוכלו להעיד שהגט כשר נמסר ליד האשה אם לא ע"י העדים שמעידים שהבעל מסרו ליד השליח לגירושין ונמצא שכל כת מעיד על חצי דבר ולא דמי לעידי מסירה דעלמא שהכל נגמר ע"י קיום עידי חתימה או ע"י עדות השליח שאמר לפניה בפ"כ ובפ"נ ועיין מה שכתב רבינו בשם הרמ"ה לקמן בס"ס דומה לזה: (לא) ולא מסריה ניהליה בסהדי רצה לומר אלא נתנו לו בינו לבין עצמו אבל מכל מקום גם הרמ"ה סבר שבתחלה כשעשאו שליח צריך לעשותו בפני בנ"ס

דרישה

מכ"ל הר"מ כ"פ): [ד] וכיון שיש עדים א"צ כו' מכאן קשה למ"ש רבינו לקמן בסי' זה וז"ל אם ב' שלוחים להביאו א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם כו' עד ומ"מ כשהבעל יבא יכול לערער ולומר מזוייף הוא וצריך שיתקיים בחותמיו עכ"ל וכבר תמה עליו מ"מ וב"י וכמ"ש שם היאך יכול לערער אחרים ויש להם ראיה גם כן מכאן מדברי הרמ"ה שכתבן רבינו ולא חלק עליו עיין מ"ש שם

לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם (לג) וכי מטית להתם שוי שליח להולכה וקבלי את גיטיך מיניה דהשתא הוי כמו שליח שעושה שליח שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שיצא הגט מידו אי נמי דאמר לה הוי שליח עד דמטית בבי דינא פלונית וכי מטית להתם אימא בבי דינא בפני נכתב ובפני נחתם ולשוי אינהו שליח ליתנו לך (לג) שאם לא התנה עליה כך אינה צריכה לומר דבר כיון שגיטה יוצא מתחת ידה ועדים חתומים עליו ומתירין אותה לינשא אע"פ שאין מכירין חתימת העדים שעדים החתומים על הגט נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד כל זמן שאין מערער וכן כתב הרמ"ה שהאשה המביאה גיטה ואומרת שבעלה נתנו לה במקום פלוני להתגרש בו מיד נאמנת ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואף ע"פ שאין מכירין החתימות ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני תנאה הוי כאילו אומר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום וכשיגיע ל' יום או לכשתבא לב"ד פלוני והגט ברשותה מתגרשת בקבלה ראשונה ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם : (לד) כתב הרמב"ם נכתב בארץ ישראל ונחתם בחוצה לארץ צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם נכתב בחוצה לארץ ונחתם בא"י אין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם ור"ת כתב דהאידנא בכל המקומות (לה) חשיבי ניידי וצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אין צריך שיעמוד השליח על כל כתיבתו רק שיתחיל הסופר לכתוב

ומ"ש וכי מטית להתם שוי שליח להולכה וכו' ה"ה כמי בא"ל וכי מטית להתם שוי שליח לקבלה דיכולה לעשותו וכשר דהא דדחי תלמודא לכך אוקימתא היינו משום דלא הוי ניחא למאן דאמר אין אשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח בעלה גזירה משום חצירה הבאה לאחר מכאן אבל למאי דקיימא לן כמאן דאמר דאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה כמו שכתב רבינו ריש סימן קמ"א נמי ניחא אלא כיון דלסה"ת אינה יכולה לעשות שליח קבלה לקבל מיד שליח בעלה לא כתבו רבינו כאן : ומ"ש דהשתא הוי כמו שליח שעושה שליח וכולי כתב הר"ן דאתא לאשמעינן אף ע"פ דאילו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי לא היתה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפ"ה עכשיו שאומרת שנעשית שליח צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מיפטרא במגו דאמרה גרשתני עכ"ל : **ומ"ש** שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שיצא הגט מידו כך הכריע הרשב"א . וכתב עוד דאם לא אמרה כך בשעה שיצא הגט מידה ועשתה שליח שני להולכה שוב לא מהני ליטלו ממנו ולחזור וליתנו לו ולומר בפני נכתב ובפני נחתם כי כבר נגמרה שליחותה ושוב אינה שלוחו ע"ש וז"ל התוס' וא"ת שליח שלא ניתן לגירושין הוא כדאמר בפ' כל הגט גבי ההוא גברא דשדר גיטא וכולי וכתבו רבינו בסי' קמ"א סכ"ה וי"ל דהתם כיון שלא ניתן לגירושין אין לו לעשות אלא כמ"ש לו הבעל ליתנו לאבא בר מניומי אבל הכא הרי צוה לה לעש"ת שליח להולכה עכ"ל : **ומ"ש** שאם לא התנה עליה כך אינה צריכה לומר דבר כיון שגיטה יוצא מתחת ידה וכו' פי' אע"ג דהאשה שהיא בחזקת אשת איש ואמרה גרושה אני אינה נאמנת שאני הכא כיון דהגט בידה אמרינן דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין דמי ואין צריך קיום ד"ת דאין אדם חצוף לזייף אלא דרבנן אצרכוה קיום ומשום עגונא הקילו שאין צריך קיום ולכן אינה צריכה לומר דבר דאפי' אומרת בפני נכתב ובפני נחתם אינו מועיל כלום לקיים הגט דדוקא שליח שאינו נוגע בדבר אין אדם חוטא ולא לו האמינוהו לקיים הגט אבל האשה ודאי אינה נאמנת על עצמה לקיימו אלא נאמנת מטעם שהגט יוצא מתחת ידה כדפי' והלכך אין חילוק בין אמרה בפני נכתב ובפני נחתם בין לא אמרה כלום ומביא ע"ז מה שכתב הרמ"ה שהאשה המביאה גיטה וכו' והכי מוכח להדיא מסקלא וטריא דתלמודא דהא דתנן בספ"ב האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם פרכינן אשה מכי מטא גיטא לידה במקום שקיבלתו כמ"ה איגרשא לה ואי בעי למקלייה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו לפנינו אלא לראייה בעלמא ולמה לה לומר בפני נכתב ובפני נחתם הא לאו שליח היא כפירש"י אלמא דבגיטה יוצא מתחת ידה נאמנת ואינה צריכה לומר דבר ומשמע בהך סוגיא דמיירי דלא נתקיים הגט בחותמיו דאל"כ למה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אף למסקנא אלא ודאי דאין מכירין החתימות ואפ"ה קאמר תלמודא מעיקרא מכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ומהדר תלמודא פ"ר הונא באומר לא תתגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני ופרכינן סוף סוף כי מטית התם איגרשא בה ע"י קבלה ראשונה דתנאה בעלמא הוה דלא תתגרש עד אותו מקום והרי נתקיים התנאי ולאו שליח היא כדפירש"י אלמא דאף באמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני תנאה הוי ומתגרשת בקבלה ראשונה וכדכתב הרמ"ה . כתבו התוס' בפ' המקבל ריש (ד' ס"ד) וא"ת מה הועילו חכמים בתקנתן לומר בפני נכתב ובפני נחתם דלא ליתי בעל ויערער אכתי יערער שיאמר לפקדון נתתי וכו' וע"ש ומביאו ב"י לעיל סל"ד ל"ה : **אין** צריך שיעמוד השליח על כל כתיבתו וכו' בפ"ק סוף (דף ה') בר הדיא בעי לאתויי גיטא א"ל ר' אמי צריך אתה לעמוד על כל אות ואות אתא לקמיה דרב אמי ורב אסי א"ל לא צריכת וכ"ת מעביד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים ופשוטו משמע דבין לרבה ובין לרבא קאמרי דלא צריכא : **ומ"ש** רבינו רק שיתחיל הסופר לכתוב בפניו וכו' הוא מדקאמר התם ר' אלעזר אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אין צריך ופירשו התוס' שלא ראה אלא שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה עכ"ל וכתבו כך משום דה"א כרפ"ב דגיטין דאפי' בפני נכתב חציו האחרון פסול : ומ"ש

אומר לה שהיא עצמה תעשה שליח ולאיגרא בתרא אמר לה שלא תעשה שליח אלא נותנתו לב"ד וב"ד עושין לו שליח עכ"ל וכן נראה שהוא דעת הרא"ש שכתב ל' הגמ' סתם ולא כתב דברי התוס' משמע דס"ל דשליח זה שוה לשאר שלוחים דעלמא וכולם בשעה שהגט יוצא מידו צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולכן רבינו לא כתב דברי התוס' : ומ"ש רבינו ומתירין אותה לינשא אף ע"פ שאין מכירין חתימת העדים כן כתב הרמב"ם בפ"ז והראב"ד השיג עליו לומר שאף ע"פ שלא קרא עליו ערער יתקיים בחותמיו והרב המגיד כתב ליישב דעת הרמב"ם וגם הר"ן בריש גיטין גבי הא דתניא נתנו לה ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם כשר כדברי הרמב"ם לפי שכל שהוא נתנו לידה או ליד שליח קבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש כיון שאין לחוש שמא יבא בעל ויערער הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט מיהו אם בא בעל וערער יתקיים בחותמיו אבל הרשב"א בס"פ כל הגט תמה על הרמב"ם מדתנן בפ' שני דכתובות (כב.) האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם יש עדים שהיא א"א אינה נאמנת : וכ"כ הרמ"ה שאשה המביאה גיטה וכו' ואף ע"פ שאין מכירין החתימות זה כדעת הרמב"ם והר"ן שכתבתי בסמוך וכ' הריב"ש בתשובה סי' שפ"ה מ"ש כבודו להתיר גט אשה בלא קיום לינשא לכתחילה כיון שאין עליו עוררין זו דברי הרמב"ם ויליף לה מההוא דספ"ב דגיטין אשה מכי מטיא גיטא לידה איגרשא לה אבל הראב"ד שמשוה האשה לדין השליח יפרשה בדרך אחרת וכו' ומעולם לא שמענו מי שנהג קולא זו למעשה להתיר אשה שהיא בחזקת א"א בגט שבידה בלא קיום ומה במקום שאין מצוין לקיימו ולא ראיתי להרמב"ן שיחלק בין אשה לשליח כי מ"ש בחידושיו וכו' ועוד תינח לאשה עצמה שטיענת בבריא שלא נמחה בידה אבל הבא לימלך אשה זו אסורה או מותרת והיא אצלנו בחזקת איסור וגם הוא אינו יודע ביתרה איך נוציאנה מחזקה ונתיר לו לישאנה עכ"ל . כתב הר"ש בר צמח בתשובה על גט שליחות שנמסר ונקרע קרע ב"ד ואח"כ ערערו שלא נתקיים בחותמיו והשליח לא נכתב ונחתם בפניו ולא נמצא אלא עד א' מכיר חתימת ב' הדיינים ועד א' מכיר חתימת העדים נראה מב' התלמודים שקיום ב"ד צריך קיום ואילו העידו ב' על חתימת ב' הדיינים היה מספיק אבל כיון שאין מעיד על הקיום אלא עד אחד אינו מועיל ומה שאיפשר לומר בהיתר אשה זו דכיון דקי"ל דלא חיישינן לשמה ולא הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ אלא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ואם עדים מצוין לקיימו מתירין אותה מעתה גט זה שבא מקויים כשר הוא אע"פ שקיום ב"ד צריך קיום וראיה ממ"ש שאם נשתתקו ב"ד של קיום ורמזו שהגט מקויים כשר וא"כ עכשיו שהם חתומים בו ומן התורה כשר דנעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך קיום ומשום עיגונא נקל להתירה ועדיף טפי גט מקויים שלא נתקיים הקיום מעד פ' אומר בפ"נ ובפ"נ והביא עוד ראיה אחרת וכתב שאחי אשת הרב שלח גט לאשתו והיה מקויים כי השליח שנכתב בפניו נאנס ולא יכול לבא ושכרו שליח אחר ונמסר בידה בלי קיום אחר ומה שדבר בזה הריב"ש הוא שאין דרך לקיים גט אשה אלא לאחר מסירה שאם נפל הגט הזה ביד שליח קודם מסירה ובא ליד האשה היינו מתירין אותה ולא דבר בזה בענין אחר והתירה לינשא והוא גם נשאה אה"כ ונשאר לו ממנה בת נשואה (יא) :

ב"ה והנוסחא הנכונה בדברי רבינו אפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני תנאה הוי כאילו אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום וכשתבא לב"ד פלוני מתגרשת בקבלה ראשונה ואינה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ומ"ש משם נלמד וכו' עד לב"ד פלוני צריך להעביר עליו הקולמוס :

ומ"ש ואפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד בית דין פלוני תנאה הוי פשוט בגמ' שם פ"ב דגיטין (ומשם נלמד מ"ש עוד וגם אם אמר לה אל תתגרשי בו אלא עד ל' יום או לבית דין פלוני וכו') : כתב הרמב"ם נכתב בארץ ישראל ונחתם בח"ל וכו' בפ"ז כתב כן וכתב שם ה"ה שהוא ירושלמי בפ"ק וכתב עוד שכל זאת הבבא היא בשנכתבו בארץ בהכרח החלק הראשון מפני שאם נכתבו בח"ל מאי אירייא בשחתמו בח"ל אפי' כתבו וחתמו בארץ כיון שנתנו בח"ל צ"ל כן והחלק הב' ג"כ משום דנתנו בארץ אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נתנו בח"ל אע"פ שנכתב ונחתם בארץ צ"ל בפ"נ ובפ"נ : ור"ת כ' האידנא בכל המקומות חשיבי וכו' בריש גיטין אחרינן דבכל כא"י לגיטין ואמרינן בתר הכי דרבה בר אבוה מצריך מעירסא לעירסא רב ששת מצריך משכונה לשכונה ופירש"י מעירסא לעירסא מבורת הבתים שבצד ר"ה לשורה שכנגדה משכונה לשכונה סתם שכונה ג' בתים ורבא הצריך באותה שכונה והא רבא הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו שאני בני מחוזא דניידי ופירש"י דניידי . אינם משתהים בבתיהם שטרודים בסחורה ואין מכירין חתימה שביניהם וכתבו התוס' פוסק ר"ת דהשתא בזמן הזה צ"ל בכל מקום בפני נכתב ובפני נחתם דהשתא בכל מקומות ניידי כבני מחוזא וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן והמרדכי בריש גיטין (דף תקכ"א ע"א) (יב) והגהות בפ"ז בשם סמ"ג וגם ה"ה בפ"ז כתב שכן דעת הרשב"א וכתב הוא ז"ל שאין כן דעת הרמב"ם אלא דוקא ממקום למקום אבל באותו מקום לאו כ"ע כבני מחוזא ומצאו עדים לקיימו עכ"ל ומ"ש רבינו דין דמגרש ע"י שליח במקום שנכתב הגט היינו כשמסר גט לשליח להוליכו לאשתו בשכונה אחרת והבעל הלך לדרכו מיד הא לאו הכי יש ליזהר מלגרש ע"י שליח כשהיהם הבעל והאשה בעיר וכמ"ש רבינו בסימן הקודם לזה : ב"ה וג"ל דהאידנא גם בא"י צ"ל בפ"נ ובפ"נ דכולהו ניידי כבני מחוזאי :

אין צריך שיעמוד על כל כתיבתו רק שיתחיל הסופר וכו' בריש גיטין (ה:) רבה בר בר חנה אייתי גיטא פלגא איכתיב קמיה ופלגא לא איכתיב קמיה אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל אפי' לא כתב אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך וכתבו התוס' פי' שלא ראה אלא שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה רב אשי אמר אפי' קן קולמוס וקן מגילתא תניא כוותיה דרב אשי ופירש"י תיקון הקולמוס והקלף שמע כשתקנוהו לשמה כשחותכין ומחליקין אותו וכתב הרא"ש על פירש"י ולא שיהא צריך תיקון הקלף והקולמוס לשמה דדוקא כתיבה וחתימה הוא דבעינן לשמה ולא מכשיריהם אלא שמע כשתקנו הקולמוס והקלף שאמרו כדי לכתוב בו גט לשמה ומסתמא כן עשו והוא שראה הקלף אחר שתיקנוהו ואחר שיתחיל מכירו בטביעות עין הלכך אין להכשיר סופא על ידי קן קולמוסא וקן מגילתא אבל התוס' כתבו שאין

דרכי משה

חבר : (יא) מצאתי כתוב בתיקון ישן דרחוק הדרך מקרי דיעבד וכל מקום דדיעבד כשר רחוק הדרך נמי כשר : (יב) ומסיים שם בגיטין דף תקכ"א ע"א דבכל דוכתא לפי הענין יכתבו התוספות ריש גיטין דאפי' באותה העיר מבית לבית צריך לומר בזמן הזה בפני נכתב ובפני נחתם מיהו היינו דוקא שהבעל נותן הגט לשליח והולך לדרכו אבל אפשר לישאר בעיר דתא

פרישה

שליח ורמו שכתבתי לעיל : (לב) וכי מטית להתם שוי שליח וכו' ולא קאמר שתעשה שליח להולכה עד דמטית להתם ואחר כך תהיה שליח להולכה ותעשה שליח לקבלה משום דאין שליח לקבלה משום דהוי שליחות שאינה מורת לבעלים כדאמרינן לעיל בריש סימן קמ"א : (לג) שאם לא שהתנה עליה כך כו' דהא מיד כשהבעל נותן הגט לידה איגרשה : (לד) כתב הרמב"ם נכתב בארץ ישראל ונחתם כו' בפרק ו' מהלכות גירושין וכתב עליו הה"מ שכל זאת הבבא הוא כשנתנו בארץ בהכרח החלק הראשון וכו' כמבואר בב"י : (לה) חשיבי ניידי פירש רש"י שמשתהים

לכתוב בפניו או אפי' לא ראה מהכתיבה כלל אלא כשתיקן הקלף והקולמוס לכותבו אמר לכתוב בו הגט לשמו ולשמה סגי ואין צריך שיראה אח"כ ויכירנו אם הוא אותו שתיקן כי מסתמא כיון שאמר לכתוב את הגט בשעה שתיקן הקלף כן עשה ומיהו אם שמע שאומר לכתוב את הגט לשמה ולא ראה תיקון הקלף והקולמוס לא מהניא דשמא לא כתבוהו מיד וכתבוהו לאחר זמן לשם אחר ששמו כשמו ורש"י פירש לא ראה שום דבר אלא שמע העברת הקולמוס על קלף שקולו נשמע בשעת הכתיבה סגי וכל זה דוקא בכתיבת הגט אבל בחתימתו כל מקום שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (לו) צריך שיראה כל החתימות מתחילה ועד סוף וכן אם היה בבית כשהתחיל הסופר הגט ויצא הסופר לחוץ והשלימו כשר ולא חיישינן (לז) שמא מצאו אדם אחר ואמר ליה לכותבו לשמו ואם בא להחמיר (לח) ולכוין על כתיבת כולן אין שומעין לו שלא להוציא לעז על כתיבת גיטין הראשונים: אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם או אמר בפני נחתם ולא אמר בפני נכתב או שאמר (לט) בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כולו בפני או שאמר בפני נכתב כולו ונחתם חציו אינו כלום (מ) אפי' הוא בעצמו העד השני אבל אם הוא ואחר עמו מעידים על חתימת העד השני (מא) [ס] שלא חתם בפניו שפיר דמי ואין צריך לומר אם שנים אחרים מעידים עליו (מב) ואם היו ג' חתומים בו (מג) וחתמו שנים בפניו ואחד שלא בפניו כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שהוא כשר (מד) ואם ב' שלוחים להביאו א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם

אלא

שאין להכשיר שומא ע"י קן קולמוסא משום דמיחזי כשיקרא אם יאמר בפ"נ ואם יאמר שמעתי קן קולמוסא אינו מועיל דבעינן שיאמר בלשון שתיקנו חכמים מדבריהם למדנו שאינו צריך שיכיר הקלף ויכירהו כי מסתמא כיון שאמרו לכתוב בשעה שתיקנו הקלף לשמה כן עשו מ"ל בקלף זה מ"ל בקלף אחר ומיהו אם שמע שאמרו לכתוב גט לשמה ולא שמע קן קולמוסא או קן מגילתא לא מהני דשמא לא כתבו מיד אלא לאחר זמן וכתבוהו לשם אחר ששמו כשמו עכ"ל הרא"ש וכתב עוד רש"י ולי נרא' קן קולמוסא קול הקולמוס כשהוא כותב וקול הירועה שהוא נשמע כמו שאומר קן קן וכתבו הרא"ש בסוף דבריו וכ"כ הרמב"ם בפ"ז ובהגהת אשיר"י בריש גיטין כתוב בשם א"ז שר"ח פי' ששמע שאמר הבעל כתוב גט לאשתי פלונית שאני מגרשה וראה שלקח הסופר הקולמוס והמגילה לכתוב בה הגט לשמה דיו ורבינו האי פי' שמע חיתוך הקולמוס והמגילה שחתך הסופר לכתוב בה הגט עכ"ל וגם בריש גיטין גבי בר הדיא בעא לאיתויי גיטא א"ל לא צריכת פי' רש"י לא צריכת אלא בשיטה ראשונה ולטעמיה אזיל דקן קולמוסא היינו שישמע הקולמוס כשהוא כותב ובשיטה ראשונה בעינן כמו שיתבאר בסמוך: (ב"ה) ומ"ש רבינו אבל בחתימתו כ"ם וכו' עד מתחלה ועד סוף משנה ריש פ"ב דגיטין: תנן ברפ"ב דגיטין שאם אמר השליח בפני נכתב חציו פסול ופריך בגמרא כי חציו אילימא חציו ראשון והא א"ר אלעזר אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת שוב אינו צריך ופירש"י שיטה אחת. שיטה ראשונה שבו שם האיש והאשה והזמן אלא אמר רב אשי חציו אחרון וכתב הרשב"א ואפי' לרב אשי דאמר דאפי' בקן מגילתא וקן קולמוסא סגי מ"מ בעינן קן קולמוסא וקן מגילתא בחציו ראשון דהוא עיקרו של גט שבו שם האיש והאשה והזמן וכן כתב ר"ח וכן דעת הרמב"ם והרב המגיד בפ"ז ומשמע שאין צריך לעמוד על כתיבת כל השיטה אלא כיון שעמד על קצתו די בכך ורבינו מאחר שכתב רק שיתחיל הסופר לא חש לבאר יותר דהא בהדיא משמע דבכתיבת ההתחלה הוא צריך לעמוד עליו. ולפי' הראשון שכתב רש"י צריך לומר דטפי עדיף שיראה תיקון קלף לשם הגט משיעמוד על כתיבת חציו אחרון משום דבתיקון קלף לשמו יש הוכחה שהוא כותב עיקר הגט לשמו אבל מחציו אחרון אין הוכחה לחציו ראשון שכתב שהיה לשמו. ויש לדקדק אמאי מצריכין לשליח שיראה שכותב הגט לשמה והא קי"ל כרבא דאמר דטעמא דצ"ל בפ"נ ובפ"נ הוא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולא כרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה וכמ"ש בריש סימן זה וי"ל דבריש גיטין אקשינן לרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו אמאי צ"ל בפני נכתב כשיאמר בפני נחתם סגי ותירצו משום דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. ופירש"י אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא. לקיומינהו בעד א' וכתבו התוספות וא"ת כיון דאצ"ל בפני נכתב אלא משום איחלופי אמאי פסול ברפ"ב בפני נכתב חציו האחרון טפי מחציו ראשון ויש לומר דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאיחלופי עכ"ל וא"כ אנו נאמר גם כן דכשיראו שצריך שיראה שכותב לשמה מינכר מילתא דדין גט לחוד ולא אתי לקיומי שאר שטרות בעד אחד: **וכן** אם היה בבית כשהתחיל הסופר הגט וכו' ברייתא וגמרא בריש גיטין (ד' ו.) ואם בא להחמיר ולכוין על כתיבת כולו וכו' גם זה שם בריש גיטין (שם) בר הדיא בעי לאיתויי גיטא אתא לקמיה דרבי אמי דהוה ממונה אגיטי וכו' וכ"ת אעביד לחומרא כמלא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים: אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם וכו' עד אינו כלום משנה ברפ"ב דגיטין (דף טו.). ומ"ש אפילו הוא בעצמו העד השני שם מסקנא דרב אשי וטעמא דפסול הוא משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים ופירש"י אני הוא עד ב' היינו קיום הגט כשאר שטרות שאדם מעיד זה כתב ידי: אבל אם הוא ואחר עמו מעידים על חתימת העד הב' וכו' גם זה שם מסקנא דרב אשי: ואצ"ל אם שנים אחרים מעידים עליו גם זה שם מסקנא דרבא: ואם היו ג' מעידים עליו וחתמו שנים בפניו וכולי כתב הרא"ש בתשובה שהוא כשר בכלל מ"ו: ואם שנים שלוחים להביאו א"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם גם זה שם ברפ"ב דגיטין (טז.) אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ואמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל גט יוצא מתחת ידי שניהם כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט מתה"י אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם ואע"ג דאיכא לישנא אחרינא בגמרא כל זה פסקו הרי"ף והרא"ש וגם הרמב"ם בפ"ז ופירש"י מתחת ידי שניהם שניהם אדוקים בו ושניהם שלוחים וכתבו התוספות מה שפירש"י שניהם אדוקים בו לאו דוקא אדוקים ואוחזים בגט אלא ששניהם אומרים שהבעל עשאם שלוחים על כך וא"ל שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו הא' במעמד חבירו כדאמרינן בס"פ התקבל (סז:) הוליכו כולכם א' מוליך במעמד כולם וכ"כ הרשב"א והרא"ש והר"ן. וכתבו עוד

שם

ומ"ש או אפילו לא ראה מהכתיבה כלל וכולי שם אהך דר"א קאמרינן רב אשי אמר אפילו קן קולמוסא וקן מגילתא משמע דס"ק דאפי' שיטה אחת לשמה אין צריך אלא אפי' תיקון הקלף והקולמוס לשמה בלחוד נמי סגי וכן פירש"י. ומ"ש וא"צ שיראה אח"כ ויכירנה וכו' כך העלה הרא"ש במסקנתו פ"ק ואיכא לתמוה טובא דמשמע מדברי ר"א ורב אשי והרא"ש ורבי' דבעינן דהשליח שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם שיהא מעיד על שיטה ראשונה לפחות או קן קולמוסא דנכתבת לשמה וזה היפך משמעות הסוגיא ודעת הרא"ש עצמו וגם היפך דעת שאר כל הפוסקים זולתי הראב"ד דהלכה כרבא דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא משום דאין עדים מצויין לקיימו אבל לשמה אין בקיאין לשמה לא חיישינן וכמו שנתבאר בתחלת סימן זה ומה שתירץ ב"י אינו מתקבל לע"ד. אבל הרשב"א בחידושיו כתב ליישב זה דהא דאמר אפי' שיטה אחת לשמה לאו למימרא דחיישינן דנכתב שלא לשמה ושיהא השליח צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם משום חשש שלא לשמה אלא דלפי דודאי לשמה בעינן קאמר שיטה אחת לשמה ור"א ה"ק א"צ לעמוד על כולו אלא אפי' לא נכתב מגט זה שהוה הבעל לכתוב לשם אשתו אלא שיטה אחת חזקה אותו שהתחיל הסופר לכתוב הוא שמסר לו ולא אחר ועוד האריך ע"ש (בדף ט') והרא"ש ורבינו נמשכו אחר לישנא דתלמודא ודעתם ג"כ כפי' דהך לישנא כמו שפי' הרשב"א ופשוט הוא: וכן אם היה בבית וכו' בפ"ק ריש (דף ו') פי' רבותא אשמועינן דאפילו בכך דאעפ"י שהיה אצל התחלה מכל מקום כיון דיצא הסופר לחוץ איכא למיחש טפי שמא מצאו אדם אחר וכו' וא"כ לא מצי לקיימו ולומר בפ"נ וקמ"ל דאפ"ה לא חיישינן וכו':

אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם וכו' משנה וגמרא ריש פרק ב' דגיטין וטעם חציו האחרון דפסול היינו משום דבעל חציו הראשון אין כאן עדות אבל אם מעיד על חציו הראשון כאילו מעיד על כולו דמסתמא כמו שהתחיל כך סיימו ואפילו לא העיד אלא על שיטה ראשונה: **ומ"ש** ונחתם חציו פי' רש"י אחד מן העדים. ומ"ש אפי' הוא בעצמו העד השני פי' דהשליח אומר בפני חתם עד אחד ואני הוא העד השני וזאת היא חתימתי והיינו קיום הגט כשאר שטרות שאדם מעיד זה כתב ידי ופסול משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים דהיינו עדות השליח שחכמים האמינוהו כשנים וכאן על עצמו הוי בקיום הגט ועל חבירו בתקנת חכמים וע"ש בתוספות בד"ה אני הוא עד שני: **ומ"ש** אבל אם הוא ואחר מעידין עמו וכו' שם מסקנא דגמרא ולא חיישינן דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא וקא נפיק ככי ריבעא דממונא אפומיה דחד סהדא וז"ש ואין צריך לומר אם שנים אחרים מעידין עליו דהתם פשיטא דכשר דליכא התם חששא דאתי לאחלופי כלל ואע"ג דאיכא למימר דלא דייק השליח כ"כ כשאין כל העדות מתקיימת ע"י: ומ"ש ואם היו ג' חתומים בו וכו' בתשובת הרא"ש כלל מ"ו כתב הטעם דשנים משום עדים וכולם משום תנאי כדלעיל בסימן ק"כ לפ"ז נ"ע אם יש לחלק הכא בין אם זה שחתם שלא בפניו דינו כקרוב או פסול דאיכא לאפלוגי ביה בין חתום בתחלה או בסוף ובין חתום למעלה או למטה עיין לעיל סי' ק"כ:

ואם שנים שלוחים להביאו א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ וכו' ברפ"ב (דף ט"ז) איכא תרי לישני בגמרא ופסקו הפוסקים כלישנא קמא דלקולא דא"צ בפ"נ ובפ"נ וכתב הרא"ש בריש גיטין דלישנא דתלמודא דקאמר התם דאתיוה בי תרי משמע שהם רק שלוחים אעפ"י שאין מכירין החתימות ואפ"ה כשר דתו לא מצי בעל לומר לא שלחתים כיון דשנים מכחישים אותו שלחם ונתן בידם גט זה להוליכו לאשתו וכיון דודאי שלחם לא חיישינן שמא זייפו הבעל והחתימו בעדים פסולים דאינו חשוד לקלקלה בעדים פסולים כדאיתא בירושלמי וכו' עכ"ל הרא"ש ולמד רבינו מלשונו זה דרצונו לומר דאם לא יבא בעל ויערער שריא לאינסובי ואין חוששין שמא זייפו הבעל כדי לקלקלה וכדמשמע לישנא דירושלמי דבשנים שלוחים קאמר ואם לומר שמא החתימו בעדים פסולים כלומר למה תינשא ניחוש שמא החתימו בעדים פסולים ומהדר ר' אבין אינו חשוד לקלקלה בידי שמים ולהכי שריא לאינסובי ואין חוששין לכך בסתמא אף על פי דהשלוחים אינן מכירין החתימות מיהו אם יבא הבעל ויערער לומר שהחתימו בעדים פסולין צריך שיתקיים בחותמיו שהרי השלוחים אינן מכחישין את הבעל כמ"ש מזוייף הוא וכ"כ התוספות בקצרה (בדף ג') בד"ה דאתיוה בי תרי וז"ש רבינו ואם שנים שלוחים וכו' אלא ינתן לה אעפ"י שאינו מקויים בחותמיו ותינשא בו ומכל מקום כשיבא הבעל יכול לערער ולומר מזוייף הוא דהיינו כמ"ש התוספות והרא"ש בפ"ק כדפי' ומה שתמה בית יוסף על רבינו מכח מ"ש הרא"ש ברפ"ב וזה לשונו דכיון שיש כאן שני עדים לא יוכל לומר לא שלחתים ומזוייף הוא עכ"ל וכך

הקשה

פרישה

אינן משתהים בבתיהם שעודין בשמירה ואין מכירין חתימות שביניהן: (ל"ה) שמע העברת הקולמוס פירוש ומ"מ צריך נמי שישמע שיאמר הסופר שכותב לשמה כ"פ): (לו) צריך שיראה כל החתימות דהא עיקר הקיום שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא מפני החתימות ובפני נכתב אין צריך שיאמר אלא משום אחלופי כמו שכתבתי לעיל בריש הסי' בדרישה ולכן מחמרינן טפי בחתימות מבכתיבה: (לז) שמא מצאו אדם אחר ואמר רצה לומר לסופר ושמו של אותו אדם כשמו של זה: (לח) ולכוין "ולעמוד על כב"ל: (לט) בפני נכתב חציו האחרון דאילו חציו הראשון (שיש שם שם האיש והאשה והזמן שהן עיקר הגט כ"פ) אפי' לא כתב רק התחיל לכתוב כשר כדבסמוך: (מ) אפי' הוא בעצמו עד השני פירוש שאמר זה שהחתים כתב ידי והעד השני חתם בפני וטעמא דפסל מפרש בגמרא בריש פרק ב' דגיטין משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים (היינו עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים כ"פ) ופירש רש"י אני הוא עד השני היינו קיום הגט כשאר שטרות שאדם מעיד זה כתב ידי: (מא) שלא חתם בפניו פירוש קאי אאומר בפני נחתם חציו והעד השני לא חתם בפני אבל אני מכיר חתימתו ועוד ס' מסייעו לקיים אותה החתימה (ואם הוא עצמו חתם והוא עד שני ומעיד על חתימתו פשיטא דכשר דהא כל שהודתו דקיום השטר הוא וק"ל) והכא לא שייך לפסול משום או כולו בקיום הגט כו' (ר"ל ודלא כרבא שאמר דפסול משום דאתי לאחלופי בשאר שטרות וקא נפקי תלתא רבעי דממונא מפומא דחד אלא קי"ל כרב אשי שהקשה עליו מי איכא מידי כו' כ"פ) משום דאמרינן מי איכא מידי דאילו מסיק לה איהו לכולים דיבורא כשר השתא דאיכא חד בהדיה פסול ומכ"ש אם ב' אחרים מעידים על חתימת השני דכשר מטעם זה (ודלא כרב חסדא דמפסל מטעם דאו כולו בקיום הגט כו' כ"פ) גמרא ועיין בדרישה: (מב) ואם היו שלשה "מעידים "בו ס"א חתומים בו: (מג) וחתמו שנים בפניו ואחד שלא בפניו כתב א"א הרא"ש בתשובה שהוא כשר והיינו דוקא בעדים אבל שלשה דייני הקיום סבירא ליה להר"ף שצריך לקיים שלשתן כמ"ש רבינו בשמו בסימן קמ"ח ז"ל וצריך לקיים כל שלשתן בגט וכפי מה שכתבתי שם: (מד) (ואם שנים שלוחים להביאו כו' כתב רבי' ירוחם ס"י דדוקא כששן רחוקין אבל כששן קרובים זה לזה או לבעל או לאשה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמ"ט אמרו שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם

דרישה

שם: [ס] שלא חתם בפניו ס"ד והיינו הטעם משום דאמרינן מי איכא מידי כו' והקשו התוס' גבי אם הוא בעצמו עד השני לתכשר משום מי איכא מידי דאילו אמר בפני נחתם כשר משום דאמר אני הוא עד שני פסול ונראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דכי אמר אני הוא עד שני נעשה כנוגע בעדותו דנראה דלכך בא להעיד על חתימת השני כדי שתתקיים עדות חתימתו ואם תאמר כיון דטעמא משום הכי הוא למה ליה למימר משום או כולו בקיום כו' ויש לומר משום

דלאו

אלא ינתן לה אע"פ שאינו מקויים בחותמיו ותינשא בו ומ"מ כשיבא הבעל [ו] יכול לערער ולומר מזוייף הוא וצריך שיתקיים בחותמיו ואין צריך שיהיו שניהם (מה) אדוקין בגט אלא אפי' הוא ביד האחד ואמר שהבעל עשה שניהם שלוחים להוליך גט זה לאשתו (מו) והאחד נתנו במעמד חבירו (מז) ואפי' לא עשה שליח אלא א' והשני מעיד על שליחותו אין צ"ל וכ"כ הרמ"ה (מח) [ז] וכתב עוד היכא ששניהם שלוחים דלא סגי דלא מסרי לה תרוייהו ומקיימת כולה מילתא בבת א' אבל חד דמייתי אע"ג דאיכא תרי דמסהדי אשליחותיה א"נ חד דמצטרף בהדיה לא איפסיקא מילתא לאכשורי ביה סתמא דהא ודאי צריך ליתנו לידה בפני עידי מסירה ואי לא מסר לה באפי עידי שלוחים גופייהו אף על גב דמסר לה באפי סהדי אחריני לא מתכשר דהוה ליה שליחות דכל כת וכת חצי דבר (מט) ובהא אפילו רבנן מודו דלא מצטרפות ע"כ (נ) לפיכך שנים שמביאים גט ואחד אמר בפני נכתב וא' אמר בפני נחתם אם אין שניהם שלוחים (נא) לא ינתן דכל זמן שלא אמר אחד בפני נכתב ובפני נחתם לא אמר כלום ואמירתו כמאן דליתיה דמי ואם שניהם שלוחים ה"ז ינתן (נב) דכל אחד אמירתו כמאן דליתיה (נג) הרי יש כאן ב' שלוחים וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב (נד) וא' שלישי אומר בפני נחתם אם אין שליח אלא א' לא ינתן ואם ב' מהם שלוחים ינתן אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם אם האומר בפני נכתב הוא שליח אפי' אם הוא לבדו ה"ז ינתן

דכיון

הקשה מהרש"ל אגב חורפיה לא עיין בה דהכי ומזוייף הוא שכתב הרא"ש קאי אלא שלחתים כלומר דלא מצי לומר לא שלחתים בגט זה אלא הם זייפוהו וכתבוהו וחתמוהו דכיון דעדים מכחישין אותו שנתן הבעל גט זה חתום בשני עדים לידם ועשאן שלוחים הם נאמנים להכחישם אבל אם הבעל מודה ששלחם ונתן בידם גט זה אלא שמערער לומר דמזוייף הוא שהחתימו בעדים פסולים דבזו אין עדים מכחישין אותו כיון דאינן מכירין את החתימות ודאי יכול לערער ויתקיים בחותמיו והכי נקטינן דלא כמ"ש הרמב"ם דאין הבעל יכול לערער אלא כפי' ריב"ה שהביאו התוספות והרא"ש בפ"ק ודה"א בירושלמי וכמ"ש רבינו וכן מפורש במ"ש הר"ן ריש פ"ק דבשני שלוחין ודאי שהבעל החתימו ולא חיישינן דבמזיד יחתום פסולין דמסתמא כיון דשלח לה גט כדין עשאו וכו' אלמא משמע דאם הבעל מערער שבמזיד היה מזייפו והחתימו בפסולין יכול לערער כיון שאין העדים יכולין להכחישו ודו"ק : **וכתב** עוד היכא ששניהם שלוחים וכו' פירוש דהכא דהן הן עידי מסירה הן הן שלוחיו דהלא צריך האחד למסרו לגט לאשה במעמד חבירו ונעשה הכל בבת אחת לאו חצי דבר הוא אבל אם אין שם אלא אחד שהוא שליח אז יש לחלק דאם אותן שני עדים שמעידין שעשאו לזה שליח הן גם כן עידי מסירה לאו חצי דבר הוא אבל אם נמסר הגט ליד האשה בפני עדים אחרים אז כל כת וכת חצי דבר הוא דכת זו מעידה שהבעל עשאו לזה שליח וכת זו מעידה שהשליח מסר הגט ליד האשה : ומ"ש ובהא אפילו רבנן מודו דלא מצטרפי פי' דבפרק חזקת (דף נ"ו) פליגי ר"ע ורבנן בהלכה שנה ראשונה בפני שנים שנייה בפני שנים שלישית בפני שנים דלרבנן מצטרפים והוי חזקה דלא מיקרי כל כת וכת חצי דבר וכמ"ש בח"מ סימן ק"מ אבל הכא מודו דלא מצטרפינן דהתם הוי כל כת וכת דבר שלם לשלומי פירי אף על פי דלא הוי דבר שלם לגבי חזקה וכמ"ש הרי"ף והרשב"א לשם וכ"כ התוספות בד"ה אלא אבל הכא לא הוי דבר שלם לשום ענין :

ומ"ש לפיכך שנים שמביאים וכו' ברפ"ב (דף י"ו) וז"ל רש"י ואי קשיא כיון דס"ם שנים הן מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק בהלכה דלא מוכחא מילתא ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כששנים הביאוהו מילתא דמוכחא ולא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן עכ"ל :

ומ"ש דדל אחד אמירתו כמאן דליתיה וכו' פי' דדל כל אחד אמירתו וכו' ונראה דהסופר השמיט תיבת כל : ומ"ש וכן אם שנים אומרים וכו' משנה פלוגתא דר' יהודה ורבנן והלכה כרבנן וכלישנא קמא דבשנים שלוחים דוקא ינתן אבל בשליח אחד לא ינתן דלא כר' יהודה ואעפ"י דשנים מעידים במקומו של שליח על הכתיבה והשליח שהגט יוצא מתחת ידו מעיד על החתימה אפ"ה גזרינן דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בע"א :

ומ"ש א' אומר בפ"נ ושנים אומרים בפ"נ וכו' שם במשנה תני בסתמא כשר ובגמרא מפרש בלישנא בתרא דהיא הלכתא דאפי' גט יוצא מתחת ידי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה א"צ שיאמרו בפ"נ ובפ"נ ואצ"ל כשהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דהשליח נאמן כשנים ונעשו כשנים ע"ז וכשנים ע"ז ודעת רבינו דהא דאסיקנא דאפי' יוצא מתחת ידי עידי חתימה כשר היינו דוקא שיוצא מתחת ידי שניהם דשניהם הביאוהו ונעשו שלוחים וכדמשמע מפירש"י דאם לא היה אלא שליח א' א"כ זה השליח שאומר בפ"נ ולא אמר ג"כ בפ"נ אין בעדותו ממש להכשיר את הגט דאע"ג דהשני שאינו

שליח

שם התוס' ואם אחד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל את הגט לחבירו להוליך לאשתו לרבא כשר דמה אם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכ"כ הרא"ש והרשב"א והר"ן וז"ל הרמב"ם בפ"ז שנים שהביאו גט בח"ל אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל ליתנו לאשתו הרי אלו נותנים לה ותהיה מגורשת שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקויים שהרי שלוחיו הם עדיו שאלו אמרו השנים בפנינו נתגרשה מי לא מהימני אע"פ שאין שם גט בד"א בזמן שהגט יוצא מתחת ידי שניהם אבל אם אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם עכ"ל וכתב הרשב"א אבל הרמב"ם כתב בפ"ז שנים שהביאו את הגט אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובלבד שיהא הגט יוצא מתחת ידי שניהם וכ"כ הרב בעל ההלכות ז"ל ואיפשר שאף הם ז"ל לא נתכוונו אלא להוציא שליח אחר שבא בחבורתו שאז צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אע"פ שיש כאן ב' לא קרי ליה מצויים לקיימו אבל יוצא מתחת ידי שניהם ואחד שליח ואחד מעיד שבפניו עשאהו הבעל שליח חד דינא וחד טעמא אית להו עכ"ל וכתב דבריו ה"ה ז"ל ומיהו הרמ"ה חולק בדין זה ב"ה להצריכו נמי שימסר לו בפני עידי השליחות עצמם וכמ"ש רבינו בסמוך וכתב רבינו ירוחם בח"ג דהא דשנים שהביאו גט ממ"ה אינן צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם דוקא כשהם רחוקים אבל אם הם קרובים זה לזה או לבעל או לאשה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמ"ט אמרי' שאינם צריכים לומר בפני נכתב ובפני נחתם משום שאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכיון שהם קרובים ליכא האי טעמא : ומ"ש רבינו ומ"מ כשיבוא הבעל יכול לערער ולומר מזוייף הוא תמיהא לי שהרא"ש כתב שם דכיון שיש ב' עדים לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא ואין לומר דס"ל לרבינו דהא דקאמר לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא לא קאי אלא אהיכא שהאחד שליח והשני מעיד שבפניו עשאו שליח ולא אהיכא דשניהם שלוחים דהא כל שכן הוא ואעפ"י שמדברי הר"ן איפשר לדקדק קצת שאם בא הבעל וערער ערעורו ערעור אלא דמילתא דלא שכיחא היא שיהא מזוייף כיון ששנים מעידים עליו מ"מ דברי רבינו תמוהים למה סתם דבריו היפך דעת הרא"ש ומדברי הרמב"ם שכתבתי בסמוך נראה בהדיא שסובר כדעת הרא"ש שכתב שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה : וכתב עוד היכא ששניהם שלוחים וכו' :

(ב"ה) נראה דהכי פירוש היכא ששניהם שלוחים פשיטא ששניהם ימסרוהו דלא סגי בלא"ה דא"כ לא עשו שליחותן אבל היכא שהאחד לבדו שליח ואחד או אחרים מעידים על שליחותו דהשתא מטעם שליחות כשמסרו בפני אחרים עשה שליחותו מ"מ משום דבר ולא חצי דבר צריך למוסרו בפני עידי שליחות ומ"מ דבריו צריכים תלמוד דכשמסרו בפני עדים אחרים אמאי קרי ליה חצי דבר הרי עידי שליחות לחוד ועידי מסירה לחוד :

לפיכך שנים שמביאים גט ואחד אומר בפני נכתב וכו' כבר נתבאר בסמוך וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב וכו' גם זה משנה ופירש"י בריש פרק שני דגיטין (טו.) דטעמא דפסול משום דכיון דעד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא להכשיר בעד אחד : ומ"ש ואם שניהם שלוחים ינתן ג"ז שם אלא מעתה רישא דקתני ב' אומרים בפ"נ ואחד אומר בפ"נ פסול טעמא דאין הגט יוצא מתחת ידי שניהם הא הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר א"ל אין ואע"ג דאיכא לישנא אחרינא לשון זה עיקר כדמשמע בגמרא וגם רבה בר בר חנה הכי ס"ל כדאיתא בגמרא ויוצא מתחת ידי שניהם היינו ששניהם שלוחים וכמו שנתבאר בסמוך : אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם וכו' ברפ"ב דגיטין תנן ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם

פסול

דרישה

טעמא גמור הוא זה אי לאו טעמא דאו כולו בקיום שגט כו' דאין זה נוגע בעדות ממש בתוספות (דף ע"ו ע"ב) וטעם זה דנעשה כנוגע בעדותו כו' לא שייך היכא שהוא עם אחר מעידים על חתימת השני ולכן מכשירים התם מכח מי איכא מידי כו' וק"ל : [ו] יכול לערער כו' וזה לשון מ"ו לא יכולתי להבין דעתו דהא איכא תרי סהדי ומה ערעור שייך במקום תרי כדאיתא בריש גיטין וכן הרא"ש לא הזכיר מידי מזה והרמב"ם כתב שאין שייך כאן ערעור שהרי אם אמרו שנים בפנינו נתגרשה מי לא מהימני אע"פ שאין שם בפרק קמא משמע מדברי הרא"ש להדיא שאין יכול לערער עכ"ל וכן תמה ב"י וז"ל ב"י ואע"פ שמדברי הרמב"ן אפשר לדקדק קצת שאם בא הבעל וערער ערעורו ערעור אלא דמילתא דלא שכיחא הוא שיהא מזוייף כיון ששנים מעידים עליו מכל מקום דברי רבינו תמוהים למה סתם דבריו היפך דעת הרא"ש ומדברי הרמב"ם יראה שסובר כדעת הרא"ש עכ"ל ב"י ולפני זה הביא דברי הרא"ש שכתב וזה לשונו דכיון שיש שני עדים לא יוכל לומר לא שלחתיו ומזוייף הוא. ולעד"נ דאדרבא מלשון הרא"ש זה משמע לדוקא זיוף דלא שלחתיו לא יוכל לערער דהא איכא עדים שאומרים ששלחו על ידיהם לגרש אבל טענת זיוף החתימה שזייפתי חתימותיהן יכול לטעון ולערער דהא כן הוה ליה למימר סתם אינו יכול לערער ולזייפו. ונראה דגם רבינו דקדק לשון הרא"ש כיון במה שכתב שיכול לערער ולומר מזוייף הוא רצה לומר החתימה שהן זיוף. ומה שכתב הרמב"ם שאין הבעל יכול לערער שהרי שלוחיו הן עדיו שאילו אמרו שנים בפנינו נתגרשה מי לא כו' אפשר שהרא"ש חילק דשאני הכא דהן מעידין על עצמן שהן נעשין שלוחין לבעל לגרש. וכבר כתב רבינו לעיל דשליח הולכה והובאה צריך להתחזק בשנים ואין השליח בשם ופירשו הרא"ש דאפי' במקום אחד אינו עולה. ורבינו דייק שם דעולה מהא דאמרינן אמר גרשו אשתי הן הן שלוחיו הן הן עדיו איפשר דהרא"ש גם כן פירש דלא נעשו עדיו אלא שלא יוכל לומר לא שלחתיו אבל לענין ערעור בזיוף כתמו ערעורו ערעור והיינו מפני שאין כאן כעדים גמורין ולהיות עדים על עצמן. ובזה נתיישב מאי שנא הכא דכתב הבעל יכול לערער ומ"ש לעיל גבי סומא שכתב רבינו בשם הרמ"ה דאם יש עדים שהבעל זה הגט לגירושין שוב לא בעי לקיומיהו כו' משמע דאין הבעל יכול לערער אע"פ שאינו בפני נכתב ונחתם דשאני התם כיון דיש עדים זולתו מודה רבינו דאין הבעל יכול לערער אלא שא"כ ק"ק הא רבינו כתב לעיל שאין דעתו מסכמת בזה לדעת הרא"ש אלא ס"ל שהוא נאמן להיות עד שליחותו וצ"ל דהכא תפס לשון הרא"ש וכמ"ש לעיל מדיוק לשונו : [ז] וכתב עוד הרמ"ה דהיכא ששניהם שלוחים כו' ר"ל דלעיל כתב רבינו סתם כו' וע"ז כתב הרמ"ה ...ין כו' כאשר פירשתי בפרישה אבל לישנא דהרמ"ה נראה קצת מגומגם לפי' זה קשה דמ"ש אבל חד מייתי כו' אינו דבר והיפוכו עם מה שקדם לזה דהל"ל תחלה היכא ששניהם שלוחים ...כא דמסרו שניהם ומקיימי כולי מילתא בבת אחת ועל זה הוה דבר והפוכו אבל חד דמייתי כו' וע"ק מה שמסיק וכתב ואי לא מסר כו' עד דה"ל שליחות דכל כת חצי דבר דלא הל"ל אלא עדות דכל כת חצי דבר אם לא שנדחק ונפרש דה"ק דה"ל האי שליחות כל כת וכת ממנו ע"י יבא חצי דבר ודוחק. ויותר נראה לומר דהרמ"ה קאי אעשה שנים שלוחים ...יתן לה הגט דלא מהני וכן פשטא דלישנא דהרמ"ה שהרי כתב רבינו ועוד כתב היכא ששניהם כו' ולא כתב וכתב עוד היכא דאחד שליח ואחד מייתי אע"ג כו' אלא ודאי קאי אשניהם והמשך דבריו כך הם היכא ששניהם שלוחים לא סגי דלא מסרו פירוש תרוייהו צריכין למסרו לה אבל חד דמייתי פי' אבל אם היו ב' וא' מסר לה הגט שלא בפני חבירו אע"ג דאיכא ...פסיקא מילתא כו' פי' לא כשר שלא אמר בפנ"כ דהא ודאי כו' לא מסר כו' וא"ל לזה כתב חילוק זה כשעשה שניהם שלוחים ולא כתבו כשעשה א' שליח איפשר לומר דשאני היכא שעשה אחד לבדו נמצא דאותו לבד שאמין לבעל והוא עיקר השלימות לכך כשמסרו

הוא

פרישה

נחתם מפני שאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכיון שהן קרובים ליכא האי טעמא : (מה) אדוקים פי' תפוסין : (מו) והאחד נתנו במעמד חבירו דאם אמר כולכם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך במעמד כולם כדאמרינן לעיל : (מז) ואפי' לא עשה שליח אלא אחד כו' דאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני תוספות והר"י : (מח) וכתב עוד הרמ"ה דהיכא ששניהם שלוחים כו' אבל חד דמייתי רצה לומר דלעיל כתב רבינו סתם דאפי' לא עשה שליח אלא אחד והשני מעיד על שליחותו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ועל זה כתב הרמ"ה דמ"מ אין דין שליח אלא אחד והשני מעיד על שליחותו דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם הוא לגמרי לדין עושה שניהם שלוחים דבשניהן שלוחין לעולם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם אחד שליח והשני מעיד אז לא פסיקא מילתא לאכשורי כו' פירוש אז לא מהני לעולם כשאומר סתם ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אם מסרו באנפי סהדי שליחות או מהני ודאי ואי לאו לא מהני דהוי חצי דבר וכן משמע מדברי ב"י דהרמ"ה קאי אאם עשה אחד שליח ושני מעיד על שליחותו שכתב וזה לשונו וכתב הרשב"א אבל הרמב"ם כתב כו' אבל יוצא מתחת יד שניהם ואחד שליח ואחד מעיד שבפני עשאו שליח חד דינא וחד טעמא אית להו וכתב דבריו סמ"ג ז"ל ומיהו הרמ"ה חולק בדין זה וכמו שכתב רבינו בסמוך עכ"ל ועיין בדרישה : (מט) ובהא אפילו רבנן מודו עיין בפרק מרובה דף ע' ריש ע"ב שם מייתי דברי רבנן ור"ע דרבי עקיבא דורש דבר ולא חצי דבר בכל ענין ורבנן פליג עליה ועיין שם בתוספות : (נ) לפיכך שנים שמביאים כו' אדלעיל קאי שאם שנים שלוחים כו' : (נא) לא ינתן דכל זמן כו' פירש רש"י משום דכיון דעד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא להכשיר בעד אחד רצה לומר דהא חכמים תיקנו שיאמר בפני נכתב משום אחלופי א"כ כל היכא שאחד מעיד לבדו אל החתימה ולא מעיד ג"כ על הכתיבה אינו היכר ואתי לאחלופי : (נב) דדל כל חד כצ"ל (והוא בפ"ב דגיטין דף ט"ז ע"ב ע"ש ברש"י כ"פ) : (נג) הרי יש כאן ב' שלוחים פי' ואין צריכין לומר כלום : (נד) ואחד שלישי אומר בפני נחתם כו' אפילו אם השליח אומר בפני נחתם לא ינתן הואיל שלא אמר גם כן

בפני

דכיון דשנים מעידים על החתימה הרי מתקיים בחותמיו (נט) [ח] אבל אם אחד מהאומרים בפני נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו (יג):

המגרש

פסול ורבי יהודה מכשיר א' אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם כשר ובגמרא אחד אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם כשר א"ר אמי א"ר יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת ידי עידי כתיבה דנעשו כשנים על זה ושנים על זה ופירש"י דהשליח נאמן כשנים אבל מתחת ידי עידי חתימה פסול אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ובתר הכי הדר ביה ואמר דאפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם ודברי רבינו צריכין יישוב שכתב אם האומר בפני נכתב הוא שליח וכו' דמשמע הא אינו שליח אלא שעדי חתימה הם שלוחים פסול כלישנא קמא ובגמרא אמרינן בהדיא דלית הלכתא אלא כלישנא בתרא ורבינו בעצמו פסק בסמוך כלישנא בתרא דשנים שהביאו גט ממ"ה אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם ונ"ל דה"פ דהיכא דב' שלוחים לא איצטריך השתא לרבינו לאשמועינן דכשר דכבר אשמועינן בסמוך אלא מאי דאתא לאשמועינן הוא כשהאחד לבדו הוא שליח שאם הוא האומר בפני נכתב כשר שחשוב כשני עדים לגבי הכתיבה מאחר שהוא שליח ועל החתימה כבר יש ב' עדים אבל אם השליח הוא א' מהאומרים בפנינו נחתם פסול משום דלא מסהיד אכתיבה אלא עד אחד וזה נלמד מתוך הסוגיא שכתבתי בסמוך דאמרינן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר דאל"כ הל"ל אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר ולפי זה צריך להגיה בלשון רבינו אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא שליח לבדו לא ינתן עד שיהא אחר עמו וכן מצאתי בגירסא ישנה אבל ק"ל דכיון דאיכא ב' שאומרים בפנינו נחתם בכל גוונא כשר משום דמתקיים בחותמיו הוא ואפילו אינו יוצא אלא מתחת יד עד אחד מהאומרים בפנינו נחתם וגם אין מי שיעיד בפני נכתב וכבר כתבו התוספות דלא איצטריך למיתני אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתני אחד וכי אמרינן אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר מתחת יד א' מעדי חתימה קאמר הילכך נ"ל דגירסא דידן שהוא עיקר אבל אם אחד אומר בפני נחתם והוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו וה"פ כשאחד אומר בפני נכתב וב' אומרים בפנינו נחתם אפילו אם האומר בפני נכתב הוא לבדו שליח כשר ויתקיים בחותמיו אבל אם אחד אומר בפני נחתם ושנים אומרים בפנינו נכתב והאומר בפני נחתם הוא לבדו שליח פסול וכדתנן ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ואוקימנא בגמ' בשאין גט יוצא מתחת ידי שניהם כלומר לא מתחת יד אחד מהם ולפי זה כשכתב רבינו אבל אם אחד אומר בפני נחתם היינו בשנים אומרים בפנינו נכתב ומיהו קשה לפי זה אמאי נקט ברישא אם האומר בפני נכתב הוא שליח דטפי רבותא הויא כי מכשרינן כשהאומר בפני נחתם הוא השליח כדמשמע בגמרא אחר זמן רב שכתבתי זה באו לידי קונדריסים ה"ה כמה"ר יעקב חביב והר"ר לוי בנו ז"ל וכתוב שם על לשון זה שהנוסחא האמיתית ומסכמת עם מ"ש ברמזים היא אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו וכתב על זה ודבריו תמוהין איך אמר כן והלא כיון ששנים אומרים בפנינו נחתם כבר נתקיים הגט והלכתא כרבא דאמר טעמא לפי שאין עדים מצויים לקיימו הא אם מצויים אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם א"כ כיון ששנים אומרים בפנינו נחתם אע"פ שלא יהיה שליח רק האחד כשר שאפי' אם נחשוב דברי השליח האומר בפני נכתב כמאן דליתא מפני שלא השלים לומר בפני נכתב ובפני נחתם כתקנת חכמים אפ"ה הגט כשר כיון שנתקיים מפי ב' שראו חתימתו ועלינו לעמוד על שורש דין זה בפסקי הרי"ף והרא"ש ז"ל ולראות מאין למד דין זה וימצא כתוב שם על משנתינו שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ב' אומרים בפנינו נחתם וא' אומר בפני נכתב כשר רב אשכחיה לרב אמי דיתיב וקאמר אמר רבי יוחנן אפילו גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם וכן הלכתא ע"כ ולא חששו ללישנא קמא דאמרינן בגמרא א"ר אמי אר"י ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשו כשנים על זה וכשנים על זה אבל מתחת ידי עדי חתימה פסול. פירש"י עד כתיבה דהשליח נאמן כב' פסול ואע"פ ששניהם הביאוהו ע"כ ואיתמר בגמרא על זה המאמר לרבי יוחנן אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם והלשון הזה נדחה בגמרא מפי ר' אמי עצמו שהשיב לרבי אסי על מה שא"ל והא זמנין לא אמרת לן הכי א"ל יתד היא שלא תמוט ופירש"י ולשון אחרון אמת ע"כ לא כתבוה הרי"ף והרא"ש ואע"ג דלעיין דינא אין אנו צריכין ללישנא קמא עכ"ז אנו צריכין אליו להבנת לישנא בתרא דהלכתא כוותיה וכיון שרש"י כתב בפירוש לישנא קמא פסול ואע"פ ששניהם הביאוהו מינה משתמע דללישנא בתרא דאמר אלמא קסבר ב' שהביאו גט אין צריכים שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם הוא בתנאי ששניהם יהיו שלוחים וכן יתקיים זה ממ"ש רש"י בתחלת הסוגיא על רישא דמתני' ב' אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם וכו' ב' שהביאו גט אין צ"ל וכו' דטעמא משום דאין עדים מצויים לקיימו והרי עדים מצויים לקיימו ואי קשיא כיון דסוף סוף ב' הם מ"ל שניהם שלוחים מ"ל אחד מהם הרי עדים מצויים לקיימו לא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי דאין מבחין ובודק באלה דלא מוכחא מילתא ואם באת להכשיר את זה יכשירו את זה אבל כששנים הביאוהו מילתא דמוכחא שכיחא היא ולא אחמור בה רבנן עכ"ל רש"י ולפי זאת השיטה לכ"ע לדקו דברי רבינו יעקב באומרו ואם אחד מהאומרים בפני נחתם הוא לבדו שליח פסול עד שיהא שליח אחר עמו אך אמנם כאשר נעמוד על כוונת הרי"ף והרא"ש יראה שאין זה מספיק שהרי שניהם כתבו בתחלה הסוגיא בפ"ק וסוגיין כרבא דהיכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא מצריך למימר בפני נכתב ובפני נחתם ע"כ וימשך מזה בהכרח כי ב' אומרים בפנינו נחתם אין צריכין להיות שלוחים כי די בזה לקיים הגט ולפי זה עדיין הקושיא במקומה כנגד רבינו יעקב וא"ת והלא מן ההכרח אנחנו לומר כדברי רבינו יעקב כפי הסוגיא שכתבתי לעיל על סיפא דמתני' ב' אומרים בפנינו נחתם וכו' ועלה קאמר אלמא קסבר ב' שהביאו גט אין צ"ל וכו' הנה הר"ן תיקן זה בפירושו לזאת הסוגיא וז"ל אפי' גט יוצא מתחת ידי עידי חתימה כלומר אפי' מתחת יד אחד מהם ואע"ג דמ"ד בפ"כ כיון שאינו שליח כמאן דליתיה דמי שהרי נתקיים הגט ע"פ שנים ולרבא בהכי סגי וקא דייק דכיון דלקיום הגט סגי ש"מ נמי דשנים שהביאו גט אינם צריכים לומר בפ"כ ובפ"נ שכיון שהם מעידים שהבעל מסרו להם תו ליכא למיחש לזיוף ומהני כעידי קיום עכ"ל והפי' הזה העתיקו מדברי הרמב"ן בחידושיו וז"ל והא דאמר ר"י אפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר ודייקי קסבר ב' שהביאו גט ממ"ה אין צריכין וכו' לאו דמתניתין בשהביאוהו ב' הוא דאי הכי ברישא נמי בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם משכחת לה דכשר ביוצא מתחת ידי השנים אלא ביוצא מתחת יד אחד מעדי חתימה קאמר וקא דייק כיון דבקיום הגט סגי ש"מ נמי דב' שהביאו אין צריכין דכעדי קיום הוא כדפרישית בפ"ק עכ"ל הרמב"ן והפי' הזה הוא היפך דברי רבינו יעקב וראוי לכל מעיין להשתדל לתת מציאות לדבריו ולחוות דעי בזה אומר ראשונה כי קשה לי בדברי הרמב"ן מה שאמר לאו דמתני' בשהביאו שנים הוא דאי הכי ברישא נמי בשנים אומרים בפנינו נכתב וכו' משכחת לה דכשר ביוצא מתחת ידי השנים כפי קוצר דעתי אין ממש בזאת הקושיא ותשובתה בלדה בצדה שהנה בשנא' ההפרש שיש בין רישא לסיפא הוא דברישא כל זמן שהשליח יחידי הגט פסול אבל בסיפא פעמים שהגט כשר אפי' בשליח יחידי והוא כשיהיה השליח האומר בפני נכתב שלא נחשבהו כאילו יש שנים עדים על הכתיבה דשליח מהימן כבי תרי נשארו שנים מעידין על קיום הגט שאומרים בפ"נ והגט כשר מטעם שכבר נתקיים הגט בחותמיו והאמת יורה דרכו כי זאת היא כוונת המשנה בכלל. הנה יסוד ראשון ואמר ר"ל שהמשנה הוא יחידי ועל זה היסוד יבואו כמה חלוקות אחר בפני נכתב ולא נחתם או נחתם ולא נכתב וכו' או בפני נכתב חציו וכן אחד אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם ואפי' ששנים אומרים בפנינו נכתב אם אחד אומר בפני נחתם הגט פסול בין שיהיה השליח האומר בפני נכתב בין שיהא האומר בפני נחתם כיון שלא אמר כתקנת חכמים בפ"נ ובפ"כ הרי הגט פסול אבל בשנים אומרים בפנינו נחתם ואחד אומר בפ"כ אם זה האומר בפ"כ הוא לבדו שליח הגט כשר שהרי יש ב' עדים מקיימי הגט באמרם בפנינו נחתם ואף על פי שהדברים האלה לא יועילו מטעם שהשנים אנשים אלו אומרים כתיקון חכמים אע"פ כן יועילו מטעם קיום כי כל גט שנתקיים בחותמיו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם עכ"ל. כתב הרשב"א כתבת כיון דקיימא לן דעדי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה אם נתקיים עד אחד מהם בשנים עדים והב' לא נתקיים אלא בעד אחד על פה הנאמר שנצרף חתימת העד שנתקיים לעד שמעיד על פה שהרי הוא כאילו מעיד עליו שהרי יודע שאם לא חתם בפניו שלא היה הוא חותם וכענין שאמרו (גיטין י:) בכותי דאי לאו כותי כשר הוא לא הוי מחתים ליה קמיה:

תשובה אין הנדון דומה לראיה דהתם אינו אלא לדעת שהוא כשר ומדוקדק ובקי במה שכתוב ושהחזיקו בו שכותים ואליבא דר"א ומשום הכי מכשירין

שליח אומר ג"כ בפ"כ וכך אמר בפני ב"ד מ"מ כיון דבשעה שהשליח מוסר הגט ליד האשה אינו אומר לה אלא בפ"כ אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בע"א דלא מוכחא מילתא בשעת מסירה דאיכא עוד אחר דמעיד בפ"כ וכמו שפירש"י הבאתיו בסמוך דהיכא דליכא אלא א' שאומר בפ"כ דאעפ"י שגם השני יודע לקיים כיון שאין שם אלא אחד האמירו חכמים דאתא לאחלופי וכו' ה"נ הכא דאעפ"י דגם השני אומר בפ"כ כיון שאין שם אלא שליח אחד שמוסר לאשה ואומר בפ"כ אתא לאחלופי וכו' וא"כ בע"כ הא דאסיקנא דאפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר אינו אלא היכא ששניהם שלוחים והיינו דקא דייק תלמודא וקאמר אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריך שיאמרו בפני נכתב ובפני נחתם ודלא כפירוש הרמב"ן והר"ן שהובאו בבית יוסף ע"ש מהר"י ומהר"ל חביב ומה שהקשו הם ז"ל דכיון דשניהם אומרים בפנינו נחתם כבר נתקיים הגט ואף על פי שלא יהיה אלא שליח אחד כשר כיון שנתקיים מפי שנים שראו חתימתו וכך הקשה ב"י והאריכו ע"ז ולא העלו ארוכה ליישב זה. נלפע"ד דרבינו מיישב זה בסברא ישרה ואמתית והוא דאע"ג דסוגיא דפ"ק (סוף דף ד' ודף ה') כרבא דהיכא דאיכא עדים דמקיימי ליה לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם היינו דוקא דהשליח אינו אחד מעידי הקיום אלא מוסר גט לאשה וא"ל ה"ז גיטך ששלח ליך בעליך וכו' ואינו אומר כלל בפני נכתב ובפני נחתם דהשתא לא אתא לאחלופי וכו' שהרי אין הגט מתקיים אלא על ידי עדי קיום שהם שנים אבל היכא דהשליח הוא אחד מעדי קיום ואומר בפני נחתם איכא למטעי ולומר דמקיימין בעד אחד דאין מבחין ובודק דאיכא עוד אחד דמכיר חתימות העדים דלא מוכחא מילתא ואתא לאחלופי וכו' כדפי' והשתא ניחא הא דכתב רבינו אבל אם אחד מהאומרים בפני נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא שליח אחר עמו דכיון דהוא לבדו שליח ואומר לאשה בשעה שמוסר גט לידה בפ"כ אתא לאחלופי וכו' ואף ע"ג דאיכא עוד אחד שיודע לקיים החתימות לא מוכחא מילתא ופסול עד שיהא שליח אחר עמו דבשני שלוחים ליכא חששא דאחלופי וכו':

המגרש

דרכי משה

דהא לעיל בסי' קמ"א נתבאר שאין לתת גט ע"י שליח בזמן שהבעל בעיר: (יג) בבית יוסף האריך בזו הבבא וכתב דמהר"י בן חביב כתב דזו היא עיקר גירסת הספרים אבל יש להקשות אנוסח זה דאמאי לא ינתן הרי יש עדים מצויין לקיימו אמת שרש"י כתב דצריכין למימר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם אא"כ שניהם שלוחים ולא מהני עדים מצוין לקיימו אבל כבר כתבו הרי"ף והרא"ש והתוס' ריש גיטין דכ"מ דעדים מצויין לקיימו אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והאריך בזו וכתב דנראה לו הנוסחא האמיתית אבל אם אחד אמר בפני נחתם והוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו ור"ל שהאחד אמר בפני נחתם והוא לבדו שליח ושנים אומרים בפנינו נכתב אפי' הכי פסול עד שיהא עוד אחד על החתימה זה העולה מדברי ב"י והאריך מאד בזה:

והמרדכי

פרישה

בפני נכתב אתי לאחלופי: (נט) אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחד עמו כ"כ כמהר"ר יעקב חביב ובנו הר"ר לוי שזה היא נוסחא אמיתית בדברי רבינו וכתבו על דברי רבינו וז"ל דדבריו תמוהין הן איך אמר כן והלא כיון בשנים האומרים בפנינו נחתם וכו':

ושיולל

דרישה

הוא ליד האשה לא קרינן ביה חצי דבר ואע"ג דצריך אחד להעיד עליו היינו משום דאנו לא מאמינים לו אבל מכל מקום עיקר השליחות השליח לבדו הוא אבל כשעשה שני שלוחים נמצא דלא האמין לו לבדו ואין הוא עיקר השליחות אלא העדים המעידים על שליחותו הם העקר נמצא דאם לא מסר בפניו חצי דבר הוא. ולפי פי' זה קשה מ"ש דהא ודאי צריך ליתנו לפני עדי מסירה וצריכין לדחוק ולומר דהכי קאמר אי לא היה צריכין עדי מסירה אלא זה שליח היה נותנו ואחר כך בא השני וליכף עצמו נוסף על הראשון ושניהן היו מחשבי עדי מסירה אף בזואן זה אחר זה הכי נמי היו מצטרפין למחשב כתיבה אחד ולא מקרי חצי דבר אבל השתא דצריכין לכל אחד עדי מסירה נמצא דאינן מצטרפים ומקרי כל אחד מהשלוחין חצי דבר: [ה] אבל אם אחד מהאומרים בפני נחתם כו' הבית יוסף הצריך להקשות דלא יהא גרע מסירה דלא אמר כולם דתגובת שפיר מאחר שעדים מצויים לקיימו עיין פרישה והפשר לתרץ דודאי דזה גרע כשהומר בפני נחתם דאז יסברו העולם שאנו סומכין על דבריו מאחר שהוא אומר בפני נחתם ואתי לאחלופי בשטרות דעלמא שהכי מכח זה תקנו לומר בפני נכתב מה שאין כן כשאינו אומר כלום דיש להכשירו שפיר מטעם דיש עדים מצוין לקיימו (ועיין בתשובת בן לב ס"א דף נ"ח ע"ג כ"פ):

והרמב"ם

קמג המגרש על תנאי ה"ז כשאר כל מעשה שנעשה על תנאי

שאין המעשה מתקיים אא"כ יתקיים התנאי ואם לא יתקיים התנאי אין כאן גט כלל ואפי' אם הוא כהן (א) מותרת לו ובלבד (ב) שיהא כהלכתו שיהא כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר (א) ושיוכל להתקיים המעשה על ידי שליח ושיהיה בדבר שתוכל לעשותו כדפירשתי (ב) בהלכות קידושין אבל אם לא נעשה כהלכתו התנאי בטל והגירושין קיימין ולכשיתקיים התנאי מתקיים הגט למפרע משעת נתינה לפיכך מת ויבעל או נשרף הגט או נאבד קודם קיום התנאי הוי גט בד"א שאומר מעכשיו או ע"מ דהוי במעכשיו כיצד אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז לאחר ל' יום חל הגט מיד ולכשתתן לו תהיה מגורשת למפרע אפילו אם נשרף הגט ומ"מ לאחר (ג) לא תינשא עד שתתן ואם נישאת כתב הרמ"ה שיוציא עד שיתקיים התנאי (ד) ואם קיימה התנאי יקיים והרמב"ם כתב שיכולה לינשא מיד ולא חיישינן שמא לא תתן כיון שהיה התנאי במעכשיו או בעל מנת (ה) ולא נהירא דבהדיא קתני בברייתא על זה ולאחר לא תינשא עד שתתן (ו) ואם לא נתנה לו בחייו שוב לא תוכל לקיים התנאי (ז) אפי' אם תתן ליורשיו דע"מ שתתן לי משמע לי ולא ליורשיי כיון שלא תוכל לקיים התנאי (ח) בטל הגירושין וחולצת או

ב"ח

קמג המגרש על תנאי וכו' כדפירשתי בה' קידושין ע"ש בסימן ל"ח: ולכשיתקיים התנאי מתקיים הגט למפרע וכו' משנה פרק מי שאחזו (דף ע"ד) כרב הונא דלא כרב יהודה דמפרש דאם נתקרע הגט או אבד צריכה גט שני דלא חל הגט אלא לכשתתן וכבר אזיל ליה גיטא:

ומ"ש ומכל מקום לאחר לא תינשא עד שתתן ברייתא שם: ואם נשאת כתב הרמ"ה שיוציא וכו' נראה דאין פי' שיוציא אותה בגט אלא אמרינן ליה שיפרוש ממנה ושלא יבא עליה עוד עד שיתקיים התנאי ותעמוד בבית בעלה אם תקיים וז"ש ואם קיימה התנאי יקיים ולא אמר יחזור וישאנה אלא יקיים משמע דיקיים אותה בביתו שלא גירשה מתחלה ועיין במ"ש לקמן סכ"ב: והרמב"ם כ' שיכולה לינשא מיד וכו' כ"כ רפ"ח ומה שהשיג עליו רבינו מדתניא בהדיא בברייתא דלא תינשא הוא לפי שהיה מפרש דברי הרמב"ם דמדבר בכל תנאי אף באומר על מנת שתתני לי מאתים זוז אבל יש ליישב דמדכתב הרמב"ם סתם דלא מדבר אלא בתנאי שבידה לקיימו באין ספק כגון על מנת שלא תנשאי לפלוני בסמוך סי"ו שאי אפשר לה לינשא לו אלא מדעתה הילכך מותרת לינשא מיד וכתב הרב ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת פי' דכיון דמגורשת למפרע היא ואינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה ועל כן היא נשאת מיד דבטוחה היא שיתקיים התנאי בשופל כיון שבידה לקיים אין כאן איסור כלל ולכתחלה נמי שרי אבל בעל מנת שתתני לי ר' זוז לאחר שלשים יום דאין בידה לקיים פן תפסיד כל אסר לה וכמ"ש התוספות בשם ה"ר אלחנן ריש פרק המגרש בד"ה שר"א מתיר וכ"כ רבינו הי"ט והרשב"א בפרק המגרש (דף קכ"א) כתב ע"א דבעל מנת שתתני לי ר' זוז לאו בידה היא דנתינה בע"כ לא שמה נתינה ואפילו כתנה בפי' שתתן לו ואפי' בע"כ דילמא אזיל לעלמא ולא מצי יהיב ליה ועוד האריך מודה בזה הרב רבינו משה בר מיימוני שלא תינשא לכתחלה: ומ"ש רבינו בדברי הרמב"ם ולא חיישינן שמא לא עכן לא נמצא לשון זה בדבריו אלא דרבינו הבין כך דכיון שכתב בסתם אלמא דאף בתנאי דעל מנת שתתן לי ר' זוז קאמר דתינשא לכתחלה וק"ל:

ואם לא נתנה לו בחייו וכולי ברייתא שם פליגי בה ת"ק ורשב"ג והלכה כת"ק דעל מנת שתתן לי משמע לי ולא ליורשי וכיון שלא נתנה לו בחייו אינו גט:

ב"י

מכשירין ליה אפילו בעד אחד ישראל שהחתימו בענין אבל בקיום חתימה לא מתכשר אלא בקיום על פה שמעידין בפי' על חתימתו או בשנתקיימה חתימתו מתוך כתיבת שטרות אחרים עכ"ל:

כתב הריב"ש בתשובה סי' ש"ח מה שאמר חושב דכל שיש עדים בשליחות ה"ל כאתיוה בי תרי אינו מוסכם מן הכל שהרי מבואר בפ"ב דגיטין דמסקנא ששנים שהביאו גט מה"ה שאין צריכין לומר בפני נכתב ובפני נחתם וזהו כשהגט יוצא מתחת ידי שניהם וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם ורש"י פי' ששניהם אדוקים בו ושניהם שלוחים בהבאתו ואע"פ שבודאי שאדוקים בו לאו דוקא אלא ששניהם אומרים שהבעל עשאם שלוחים ונתנו האחד במעמד שניהם אבל מ"מ צריך לפי פירושו ששניהם יהיו שלוחים ויש קצת הוכחה לדבריו וכו' ואיפשר שטעמו שכל שהם עצמם שלוחי הגט מסתמא חתמו העדים בפניהם או ידעו בחתימתן אבל עדי השליחות אין להחזיק הגט בעדים מצויים לקיימו מחמתם ואף אם נאמר לדעתו שאם באו עדי השליחות או א' מהם עם השליח מהני דחשבינן ליה מצויים לקיימו דמסתמא גם עדי השליחות מכירים חתימתם של עדי הגט וכן לרבה נמי הוי מילתא דלא שכיחא חד דמייתי גיטא ויבואו עמו עדי שליחותו או אחד מהם מ"מ בנידון זה שעדי השליחות נשארו במקום הבעל אין כאן במקום האשה מצויין לקיימו וגם למה שכתבו הרשב"א והתוס' דאפי' באחד שליח ואחד שמצטרף עם השליח להעיד על השליחות לרבא דקי"ל כוותיה ואינו צריך לומר בפ"נ ובפ"נ דהוי כאתיוה בי תרי דכיון שיש שני עדים שהוא שליח גט זה לגרשה שוב אין הבעל יכול לערער ולומר מזויף הוא מ"מ אפשר דהיינו דוקא כשהעד שמצטרף עם השליח הוא בכאן עתה עם השליח ומכיר הגט בטביעות עינא או בסימן מובהק ומעיד שעל גט זה נעשה שליח ואז הוי כאילו נתקיים גט זה בחותמיו כיון שמיד הבעל בא לו וכן נזכר תמיד בלשונם גט זה אבל בנדון זה אע"פ שיש שטר שליחות ביד השליח שהבעל מינה אותו שליח ומסר בידו גט כשר ועידיו פלוני ופלוני מ"מ אין זה קיום על זה הגט שלפנינו ואף אם עידיו הם אותם הנזכרים בשליחות שהרי איפשר שאותו גט נאבד או נשרף וזה מזוייף הוא ואף ע"פ שאין חוששין לזה מ"מ אין גט זה מקויים לא בקיום הגט ולא בתקנת חכמים והרמ"ה שהוא מבעלי סברא זו דכל שיש עדים על השליחות הוי כאתיוה בי תרי אתנס הוסיף להחמיר והצריך שיהו עדי השליחות עצמם עידי מסירת הגט מיד השליח ליד האשה ואז הוי כאילו אמרו בפנינו גירשה כיון שהם מעידין על מסירת הגט מיד הבעל ליד השליח ומיד השליח ליד האשה אבל אם עדי מסירת הגט ליד האשה אינם עדי השליחות לא מהני סהדותייהו וצריך שיאמר השליח בפני נכתב ובפ"נ משום דכל כת וכת מעידה על חצי דבר ולא דמי לשליחות קבלה דלא בעינן שיהו עדי השליחות הם עדי מסירת הגט כדתנן בפ' התקבל ולא חשבינן ליה חצי דבר דהתם כיון שהיא עשתה יד השליח כידה וכו' ואחרי ראותי את כל אלה הצרכתי לומר בפ"נ ובפ"נ. ועי"ד אחרת היתה ולא רציתי לסמוך עליה והוא שהיה איפשר לקיים הגט בחותמיו מתוך שטר השליחות שהיה מקויים ועידיו הן העדים עצמם החתומים על הגט אלא שחששתי לסברת הרמ"ה בפ"ב דכתובות (כח:) דאפי' הוחזק בב"ד דוקא בשקרא עליו ערער דאז דקדקו בקיומו אבל לא קרא עליו ערער לא וכן נראה דעת הרמב"ם וכ"ש ששניהם יוצאין מתחת ידי השליח:

קמג המגרש על תנאי הרי זה כשאר כל מעשה שנעשה על תנאי וכו' זה כדעת הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ובפ"ח מה' גירושין שפסק כר"מ דאמר בקידושין פרק האומר (סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי וכן דעת הרא"ש בפרק מי שאחזו גבי הא דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי יהא גט וכו' והאריך בזה בתשובה כלל מ"ו סי' ג' אבל הר"ן כתב בקידושין פרק האומר שלדעת הרי"ף בתשובה לא ק"ל כר"מ ומיהו בגיטין וקידושין חיישינן להו לחומרא וגם ה"ה כתב בפ"ו מהלכות אישות שדעת הרי"ף וקצת מן האחרונים דמדינא לא בעינן תנאי כפול אלא דלהחמיר חיישינן ליה בגיטין וקידושין והיכא דלא כפל התנאי ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקין אותה לא במגורשת ולא באינה מגורשת ולא במקודשת ולא באינה מקודשת והולכין בה להחמיר מדברי חכמים וכן נראה שהוא דעת הרמב"ן והרשב"א: עוד דקדק הרמב"ן אי בעינן בדיני התנאות הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ושיהיה בדבר שאיפשר לקיימו והעלה ז"ל דלא בעינן הן קודם ללאו אלא הרי הוא כדין הכפל בין בממון בין בגיטין וקידושין על הדרך הנזכר למעלה אבל תנאי קודם למעשה ודאי בעינן בכל דוכתא שהרי משנה סתומה הוא בפרק הפועלים (לד.) גבי הלכתא פסיקתא ושיהיה דבר שאיפשר לקיימו בדוק תוסכם מן הפוסקים בכל דבר ודעת רבינו שהלכה כר"מ גם בתנאי כפול וכהן קודם ללאו וזהו דעת הגאונים הראשונים ולזה הסכים בעל העיטור ע"כ ורבינו כתב דיני התנאי בסי' ל"ח ושם כתבתי עליו ב"ה ומ"ש רבינו ואם לא יתקיים התנאי אין כאן גט כלל ואפי' אם הוא כהן מותרת לו משנה בפרק הזורק (פא.) וכב"ה ובאומר מעכשיו או ע"מ דהוי כמעכשיו דעת הרמב"ם בפ"ו מה"א שאין צריך תנאי כפול ולא להקדים התנאי למעשה אלא אעפ"י שהקדים המעשה תנאי קיים אבל צריך להתנות בדבר שאיפשר לקיימו וכ"כ הרי"ף בפרק מי שאחזו גבי הא דת"ר ה"ז גיטך ע"מ שתשמשי את אבא שני שנים וכו' ז"ל ואע"ג דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי אם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן ואם לא יעברו וכדאתקין שמואל בגיטא דש"מ אבל בע"מ לא וקי"ל דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. וכתב כן הרא"ש בשם רבינו האי והראב"ד ז"ל בפרק הנזכר אבל הוא ז"ל חולק על סברא זו והעלה שלדעת ר"ת גם במעכשיו בעינן כל תנאי התנאי ושכן הסכימו חכמי ארצות ושכן עמא דבר וכ"כ גם בתשובה כלל מ"ו סי"ג וכן דעת התוס' בפרק מי שאחזו (עה.) גבי הא דת"ר ה"ז גיטך והנייר שלי וכו' ואמרינן עלה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי וכתב עוד הרא"ש בכלל פ"א ג"כ אע"פ שפסק הרי"ף דלא בעינן תנאי כפול בע"מ משום דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי הרי נחלקו עליו ר"ת ור"י וראיותיהם נכוחות למבין וכתב רבינו תשובה זו בטור ח"מ סי' רמ"א וגם הר"ן בפ' הנזכר כתב שאין שיטת הרי"ף והרמב"ם מחוורת והאריך בדבר ה"ה כתב על דברי הרמב"ם זה דעת כל הגאונים והכריחם לזה לשון המשניות שהם בעל מנת שהוא כמעכשיו ולא הזכירו כפילת התנאי ובעלי התוס' חלוקים בזה והרמב"ן והרשב"א הניחו הדבר בצ"ע וקבלת הגאונים תכריע עכ"ל: ולכשיתקיים התנאי מתקיים הגט למפרע לפיכך מת הבעל וכו' בד"א שאומר מעכשיו או ע"מ דהוי כמעכשיו וכו' בפרק מי שאחזו (עד.) תנן ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז ה"ז מגורשת ותתן ובגמרא מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו א"ב שנתקרע הגט או שאבד רב הונא אמר והיא תתן אינה צריכה ממנו גט שני רב יהודה אמר לכשתתן צריכה ממנו גט שני ופירש"י שנתקרע הגט קודם שתתן מעות והיא תתן תנאי בעלמא הוא וכי מקיימא ליה איגלאי מילתא דמשעת נתינה גיטא הוי דכל ע"מ מעכשיו הוא וכן מתבאר שם בסוגיא דלא א"ר הונא אלא באומר ע"מ דהוי כאומר מעכשיו וכתבו הרי"ף והרא"ש דהלכה כרב הונא וכ"פ הרמב"ם בפ"ח מהלכות גירושין. והרמב"ם כתב שיכולה לינשא מיד וכו' כ"כ בפ"ח מהלכות גירושין כבר הלין בעדו שם ה"ה וגם כתב סברות אחרות בדין זה והר"ן ג"כ האריך בדין זה בפרק מי שאחזו (דף תקכ"ז ע"א) אהא דאמר רב הונא והיא תתן ות"ר הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז וכו' ולאחר לא תינשא עד שתתן ובסוף דבריו העלה והמחוור שבדברים אלו דבתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו אבל אם הוא בקום עשה חוששין שמא לא תקיימנו וכל תנאי שהוא תלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים וכן כתב הר"ש בר צמח בתשובה: (ב"ה ועיין במ"ש רבינו לקמן בסימן זה גבי ע"מ שלא תבעלי לפלוני: ומ"ש רבינו בשם הרמ"ה שאם נשאת יוציא לא יוציא בגט קאמר דא"כ הא אחר כך אמר אם קיימה יקיים לא הוה ליה למימר אלא ואם קיימה התנאי יחזיר הלכך על כרחין לפרש דמאי יוציא דקאמר יפריש וזו היא התבונה והמהירות שבסברות: ואם לא נתנה לו בחייו שוב לא תוכל לקיים התנאי וכולי ברייתא בפרק מי שאחזו גמרא ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז וכו' פלוגתא דת"ק ורשב"ג ופסק הרמב"ם בפ"ח כת"ק דאמר לי ולא ליורשי משמע שכך כתב א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז ולא קבע זמן ומת קודם שתתן אינה יכולה ליתן ליורשיו ורבינו שכתב דלהרמב"ם

דרכי משה

קמג (א) והמרדכי פרק מי שאחזו הביא תשובת הגאונים בזה ע"ש: (ב) כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ח סימן ח' דכל התנאה בתחלת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאי

פרישה

סי' קמג (א) ושיוכל להתקיים על ידי שליח פי' בסי' ל"ח ובח"מ סי' רמ"א שלא כתב ע"י שליח גם לא כתב בח"מ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר: (ב) בהלכות קידושין בסי' ל"ח (ושם נתבאר הכל כ"פ): (ג) לא תינשא עד שתתן ופירוש בתנאי שהוא בידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שתעבור עליו ומותר לינשא מיד ר"ן: (ד) ואם קיימה התנאי יקיים ולא קנסינן ליה שנשאה בתחלה באיסור: (ה) ול"נ דבהדיא קתני בברייתא ע"ז כו' עיין בפ"ח הס"ג בט"מ שכתב שהרמב"ם דחה ולא ברייתא מקמי סוגיא דשמעתא וע"ש בב"ח שכתב ג"כ מזה וטעם הרמב"ם שתינשא מיד הואיל שבידה לקיים התנאי אי לא היה יודעת בודאי שתוכל לקיים התנאי לא הוה מכנסת את עצמה בספק איסור ס"ם: (ו) ואם לא נתנה לו בחייו פי' שמת בתוך ל': (ז) אפי' אם תתן ליורשיו פי' בתוך ל': (ח) בטל הגירושין פי' בטל מיד כשמת

דלהרמב"ם הולצת ולא מתייבמת נראה מדבריו שהוא סובר כדעת הרמב"ם שהיא ספק מגורשת ומ"ה כתב דלא נהירא ולפי האמת גם א להרמב"ם אינו ג"ט ולא כתב [לא] תינשא לזר עד שתחלוץ אלא מפני שלא קבע לה זמן ובין נתנה ליורשים בין לא נתנה חולצת ולא מתייבמת דנתינה ליורשים אינה מועלת כלום וזה ברור בדברי הרמב"ם שם וכבר נתן ה"ה טעם לדבריו:

אבל לא אמר לה על מנת אלא הרי זה גיטיך אם תתני ק"ק זוז וכו' זה דעת הרמב"ם בפ"ח וכתבו רבינו בס"ם זה ובסי' קמ"ד כתב שאם מת תוך הזמן להרמב"ם אינו גט כלל ומתייבמת ולהרא"ד הוי גט ומותרת לשוק והרמ"ה הילק על פה שלא נכתב התנאי בגט אינו גט כלל ומתייבמת ואם כתב התנאי בגט הוי ספק וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת התוספות שחולצת עכ"ל וגם בסימן הנזכר אבאר דעותיהם בס"ד: א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ולא רצה לקבלם וכו' בפרק מי שאחזו (עד:) תנן התם בראשונה היה נעמן יום י"ב חדש וכו' אמר רבא מתקנתו של הלל נשמע ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת בע"כ אינה מגורשת איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל נשמע ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז ונתנה לו בין מדעתו ובין בע"כ הויא נתינה וכתבו הרא"ש והר"ן שהבעל העיטור כתב בשם רבינו האי דהלכה כלישנא בתרא דרבא וכתב עוד הרא"ש ז"ל והרמב"ם כתב דספק מגורשת הוי וטוב להחמיר עכ"ל וכם הם דברי רבינו ואפשר שכך היו גורסים בספרי הרמב"ם אבל בנוסחאות שלנו כתוב בפ"ח ה"ז גט פסול עד שתתן מדעתו והיינו מדרבנן כמבואר בדבריו פי' דכל מקום שכתב פסול היינו מדרבנן וכן הוא גירסת ה"ה וגם הר"ן כתב בפ' מי שאחזו בשם הרמב"ם כדברי ה"ה וכתבו הם ז"ל שדעתו כדעת רבינו האי אלא שרלה להחמיר בערוה החמורה והרשב"א כתב דהויא ספק מגורשת וכתב הרשב"א נראה לי דהפי' למ"ד נתינה בע"כ שמה נתינה היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו וזכה במה שבידו בקיום תנאו והיינו טעמא דגט ודבית בבתי ערי חומה זכתה האשה בגט שבידה וזכה הלה בבית בקיום תנאה וה"ה לנשבע ליתן להבירו ונותן לו בע"כ ונפטר אבל שתהא נתינה לגבי מי שנתן להם בע"כ לא שא"א לזכות לאדם בע"כ והיינו טעמא דמתני' וה"ה והוא הטעם לאומרת תן לי מנה ואתקדש אני לך ונשבע הלה ליתן לה ונתן לה בע"כ יצא הלה ידי שבועה והיא אינה מקודשת עכ"ל והוי יודע שמורי הרב הגדול הריב"ר כר"ו כתב בתשובה דלמ"ד נתינה בע"כ הויא נתינה אפי' שלא קיבל אין חשש בזה שאין החיוב אלא על הנותן ליתן וכן משמע מלשון התוספות שהקשו וז"ל מכלל דבעלמא נתינה בע"כ לא הויא נתינה וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו וכו' עד וגם אם היה בפניו יעשוהו ב"ד לקבלם בע"כ עד כאן לשונו ואם איתא דלמ"ד נתינה בע"כ לא הוי נתינה עד שיקבלם מדעתו מה תירצו יעשוהו בית דין לקבלם בע"כ והרי סובר דלא שמה נתינה אם כפוהו לקבל אלא ודאי לכולי עלמא אם קבלם המקבל אפילו על ידי כפייה שמה נתינה והטעם כמו שכתבו התוספות לקמן דיש חילוק בין מתנה דעלמא לנדון שלפנינו במתנה צריך דעת הנותן ודעת המקבל אבל בנדון שלפנינו שאמר ע"מ שתתני לי תלה הדבר בדעת הנותן וכן נראה בפירוש מלשון הרמב"ם שכתב בפ"ח מהלכות גירושין וז"ל הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז מכאן ועד שלשים יום וכו' נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתהא מדעתו הרי בפירוש שהגט הוא גט גמור מד"ת אלא שהוא פסול מד"ס שרצה להחמיר בערוה החמורה ואפי' שלא קבלם שכ"כ והוא אינו רוצה לקבל וכו' וראיתי מי שהשיג עליו וז"ל הכלל העולה מדבריו דליתא בין לישנא קמא ללישנא בתרא אלא דללישנא קמא אם לא קיבל המעות בידו בפועל לא הויא נתינה ואם קיבל בידו אפי' ע"כ הויא נתינה וללישנא בתרא אפי' לא קיבל המעות בידו אלא כל שאמרה שקול זווא אפילו שלא רצה לקבל בפועל הויא נתינה ודברים הללו קשה לשמעם ומה שרצה לדקדק מדברי התוס' ליתיה דמה ענין עשוי ב"ד שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ומהזיר הבית לבעלים לנתינה בע"כ אי הויא נתינה קיבל בפועל או לא קיבל בפועל דאפי' אי הוי דינא דנתינה בע"כ לא הויא נתינה קיבל הו לא קיבל ב"ד יכול לכוף אותו לכך וכמ"ש הרשב"א כשהביא דבר זה בשם התוספות ז"ל וא"ת לרבא מפני מה היה נטמן כיון דנתינה בע"כ הויא נתינה י"ל שאם לא היה נטמן היו ב"ד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כיון שיש עליו מן הדין לקבלם ע"כ הלכך כיון שיש עליו לקבלם מן הדין דין הוא לכוף אותו כ"ש דסוף סוף כשאמר רוצה אני נמצא שקבלן מדעתו והוי תחלתו באונס וסופו ברצון ומיהו הראיה על שאין צריך לקבל בפועל למ"ד הויא נתינה היא כתובה באותו דיבור עצמו של תוס' וז"ל וכן בהזהב כי א"ל שקול זוזך לא הוי אפי' כש"ח וע"כ דמיירי בשלא רצה האחר לקבל ונשארו בידו דהיכי שייך למיהוי עלייהו כש"ח אם קבלם האחר בעל כרחו בפועל והכי נמי מוכח בתוספות דפרק הגוזל (קד. ד"ה הכי) ומהמרדכי פרק מי שאחזו עוד רצה להוכיח דבר זה מדברי הרמב"ם שכתב נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל ה"ז פסול עד שתתן מדעתו וכו' עד שכך כתב והוא אינו רוצה לקבל עכ"ל. ואין משם ראיה דמ"ש הרמב"ם והוא אינו רוצה לקבל לאו למימרא שהוא אינו רוצה לקבל ונשארו ביד האשה דלאו להכי נחית אלא לומר דלא הוי פסול עד שתהיה הנתינה בעל כרחו וגם הקבלה אבל אם נתנו לו המעות בעל כרחו כגון שזרקו אותם לתוך חיקו או שהכניסו אותם בידו בעל כרחו ואחר כך נתרצה דוגמת תחלתו באונס וסופו ברצון בכהאי גוונא לא הוי פסול ודיקא נמי דקאמר נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל ולא קאמר נתנה לו והוא אינו רוצה לקבל משמע שהיה שם בפועל ועוד דאי בשלא קיבל המעות מיירי נמצאו דבריו כסותרים זה את זה דמשמע מהכא מאומרו והוא אינו רוצה לקבל וכו' דלא הוי פסול אלא בכה"ג דלא רצה לקבל המעות ולא באו לידו אבל אם באו לידו הוי נתינה ומאומרו בחתימת דבריו עד שתתן מדעתו או עד שיקבל מדעתו כפי גירסת הספרים המוגהים מכתיבת ידו נראה להיפך שאפי' קבלן בפועל לא הויא נתינה אם לא יהיה מדעתו ולפי דברי הרב המשיג הכי הל"ל נתנה לו בע"כ והוא אינו רוצה לקבל הרי זה פסול עד שיקבל בידו והוי לישנא דייקא ורבותא טפי עכ"ל החכם המשיג ואיני יורד לסוף דעתו שבתחלה כתב דדברים אלו קשה לשמעם ואח"כ דקדק מדברי התוספות שכתבו וכן בהזהב כי אמר ליה שקול זוזך דלמ"ד נתינה בע"כ הוי נתינה אפי' לא קבלם כמי הוה נתינה ומ"מ נ"ל דאיפשר להכריע סברת התוספות בזה ממ"ש לקמן אמתני' דקתני כלל הרשב"ג כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט הקשה ה"ר אלחנן א"כ אמאי אמר רבא לעיל דנתינה בע"כ לא הויא נתינה ולא הוי גט והא העכבה אינה ממנה והלכה כרשב"ג דמתניתנו וי"ל דהכא ודאי להרווחא בעלמא עשה כן וכיון שמת ולא איצטריך הוי כאילו נתקיים התנאי אבל התם ע"מ שתתני לי ר' זוז בדעתו שיקבלם ולבסוף כשאינו רוצה לקבלם לא נתקיים הת..י עכ"ל משמע דבשאינו מקבלם לבסוף מיירי וכמ"ש מורי נר"ו דאל"כ הכי הל"ל ולבסוף כשמקבלם ע"כ לא נתקיים התנאי: א"ל ע"מ שתתני לי ר' זוז ומחל לה עליהם וכו' ג"ז בפ' מי שאחזו (עד:) בעיא דאיפשיטא וטעמו משום דלצעורה איכוון והא לא ציערה וכתב הרשב"א דהכא

בדלא

גט כלל והולצת או מתייבמת: **ומ"ש** והרמב"ם כתב הולצת ולא מתייבמת בפ"ה כתב כן אלא במחלק דדוקא בדלא קבע זמן התם הוא דאין מהזיקין הגט בבטל כדי שתוכל להתייבם כיון דאי איפשר להיות מבוטל בפועל אבל בקבע זמן על מנת שתתני לי ר' זוז מכאן ועד שלשים יום ומת בתוך שלשים יום הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה אינה מגורשת משמע דאינו גט כלל וחולצת או מתייבמת דהגט מבוטל בפועל הואיל ולא נתנה לו תוך שלשים שקבע לה לקיים התנאי ולא קיימו וכך פירש הרב המגיד לשם גם רבינו בסימן קמ"ד הביא דברי הרמב"ם דחולצת או מתייבמת גבי תנאי דאם לא באתי תוך שלשים יום ובסמוך סעיף ו' הביא רבינו חילוק זה שמחלק הרמב"ם בין קבע לו זמן ללא קבע לו זמן והשיג עליו ואמר ואיני מבין וכו' ותימה על דברי רבינו שכתב כאן תחלה כיצד אמר לה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז לאחר ל' יום וכו' דעליה קאי מה שאמר ואם לא נתנה לו בחייו וכו' וסע"ז כתב הרמב"ם חולצת ולא מתייבמת והא ליתא דבקבע לה זמן שתתן לאחר ל' ולא נתנה לזמן שקבע לה גם הרב רבינו משה בר מיימוני מודה דמבוטל הגט וחולצת או מתייבמת כדפי' וכמו שמפורש בה"מ ה"ה ועל דברי ב"י איכא לתמוה טובא שכתב לפרש דברי הרב רבינו משה בר מיימוני דבלא קבע לה זמן אינה ספק מגורשת אלא אינו גט ואפ"ה חולצת ולא מתייבמת ודברים אלו קשים כחומץ לשינים דהא ודאי בע"כ ספק מגורשת היא דאי ודאי אינו גט אמאי לא מתייבמת ותו דהלא מפורש אמר הרב רבינו משה בר מיימוני בהך דלא קבע לה זמן ולא בטל הגט וכו' ורבינו גורס בסמוך ולא בטל התנאי והיא היא ואין ספק דשגגה היא שיצאה מלפני השליט ואיכא למידק דלקמן בסימן קמ"ד הביא רבינו דברי הרא"ד דבקבע זמן ביאתה עד י"ב חדש הוי גט ומותרת לשוק משום דזמנו של בטר מוכיח עליו כאילו אמר בפירוש מעכשיו א"כ לפ"ז גם בתנאי דע"מ שתתן לי מאתים זוז דהכא להרא"ד הוי גט ולמה לא כתב כן רבינו בשמו וכן להרמ"ה דהילק לשם בין תנאי דעל פה לתנאי הכתוב בגט ודאי דה"ה דהכא בתנאי דמאתים זוז יש להלק ולמה לא כתבו כך וצ"ע:

אמר לה ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז ולא רצה לקבלם ונתנה לו בע"כ כתב רב האי דהוי גט פסק כלישנא בתרא פרק מ"ש (דף עה) מיהו דוקא בפניו אבל שלא בפניו נתינה בע"כ לא הוי נתינה ולא הוי גט לד"ה הכי מוכחא סוגיא דתלמודא מיהו לחומרא בין בפניו בין שלא בפניו הוי ספק מגורשת כהרמב"ם: א"ל על מנת שתתני לי ר' זוז ומחל כו' שם וטעמא משום דלצעורה קא מיכוין והא לא ציערה אבל על מנת שתתן לי איצטליתי ומתרצה בקבלת דמים הוי גט דכיון דיהבה דמי וציערה על גוף האצטלית יכול למחול והא דנקט ואבדה לרבותא נקט הכי דאעפ"י דליתיה לאצטלותא בעיניה אצטלותא דוקא קאמר לרבנן וה"א בגמרא (דף עה) ודע דאעפ"י דמדברי רבינו וכן שאר פוסקים משמע דאינו גט כלל דלצעורה מיכוין אבל מפירש"י שם בד"ה דלצעורה משמע דספק מגורשת היא וצ"ע והנוסחא בספרי רבינו כך הוא אע"פ דאילו מחל לה עליה לא הוי גט כלומר אף ע"פ דאילו מחל לה עליה לגמרי בלא דמים לא הוי גט כיון דלא ציערה מ"מ כשנתנה לו דמיה יכול למחול על גוף האצטלית דהא ציערה דיהבה ליה דמיה וכ"כ הרא"ש ומהרש"ל הקשה על דבריו דאמר דלרבנן כי מתרצה הוי גט א"כ פלוגתא דרבנן ורשב"ג באצטלית דלרבנן אצטלית דוקא קאמר ולא הוי גט בקבלת דמים איירי באינו מתרצה אם כן קשה תפשוט מדקי"ל כרבנן דנתינה בעל כרחיך לא הוי נתינה והרשב"א פי' להדיא דאפילו מתרצה בקבלת דמים לא איקיים תנאה ולא הוי גט עכ"ל ונראה לי דאין זה קושיא דאף על גב דנתינה בע"כ הוי נתינה הכא שאני דלצעורה קא מיכוין ואצטלית דוקא קאמר לה ועיין במ"ש הרשב"א בחידושיו (דף

ק"ב

או מתייבמת (ט) [א] והרמב"ם כ' חולצת ולא מתייבמת ולא נהירא אבל לא אמר ע"מ אלא ה"ז גיטך אם תתן לי מאתים זוז לאחר ל' יום לא חל עד שעת נתינה ואם נקרע או נאבד קודם נתינה אינה מגורשת אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ולא רצה לקבלם נתנה לו בעל כרחו (י) כתב רב האי דהוי גט והרמב"ם כתב (יא) [ב] דהויא ספק מגורשת וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומחל לה עליהם לא הוי כאילו נתנם לו

פרישה

מתייבמת אפילו בתוך שלשים: (ט) והרמב"ם כתב חולצת ולא מתייבמת פי' בתוך ל' ואף ע"ג שהרמב"ם נמי סבר דע"מ שתתן לי משמע לי ולא ליורשי כמ"ש המ"מ בפ"ה מהל"ג וכ"כ ב"י מדכתב בפרק הנזכר ורבינו מביאו בסמוך ז"ל לא קבע זמן לנתינתו ומת קודם שנתנה הינה יכולה ליתן ליורשיו כו' ואם כן אי אפשר בשום פנים שיתקיים התנאי עוד מ"מ סבר הרמב"ם הואיל בזה שלא יוכל להתקיים לא בא מחמת האשה שהרי מצדה יוכל להתקיים אם היה המקבל בעולם ואם כן הואיל שהתנאי אינו בטל בפועל אין מחזיקין הגט בבטל עד לאחר שלשים יום שאז הוא בטל בפועל שהרי לאחר שלשים יום גם היא לא תוכל לקיימו אפילו אם היה המקבל בעולם ולפי זה שכתב רבינו בשם הרמב"ם חולצת ולא מתייבמת היינו אם בא ליפא בתוך שלשים דאילו לאחר שלשים אפילו מתייבמת דהא אין הגט גט כלל ועיין בהמ"מ שפירש כן בהדיא על מ"ש הרמב"ם לא קבע זמן לנתינה ומת קודם שנתנה כו' ולכתוב דבריו בסמוך ורבינו שכתב ולא בבירא רצה לומר הואיל בא"א בשום פנים שיתקיים התנאי כיון שמת ואף על גב דמצדה לא יבצר מ"מ יהיה איך שיהיה הואיל שלא יוכל להתקיים בשום צד הגט בטל ומתייבמת אפילו בתוך ל' ועיין בדרישה: (י) כתב רב האי דהוי גט כיון שתלה בדעתה ע"מ שתתני לי והרי נתנה: (יא) דהויא ספק מגורשת דאיכא תרי לישני בגמרא (כתב ב"י בנוסחאות שלנו כתוב בדברי הרמב"ם הרי זה גט פסול ופירש פסול מדרבנן ודעתו כרב האי רק רצה להחמיר כדרבנן

דרישה

סי' קמג [ג] והרמב"ם כתב חולצת ולא מתייבמת כו' הרמב"ם לא כתב זה בשום מקום אלא ממה שכתב ורבינו מביאו בסמוך וז"ל "מת בתוך שלשים יום כיון שכלו שלשים יום ולא נתנה לו הינה מגורשת משמע שבתוך שלשים יום אין הגט בטל לגמרי אע"ג שמת והולצת ואינה מתייבמת מטעם שכתבתי בפרישה ודומה לדין שאם לא קבע זמן לנתינתה כו' שכתב בסמוך לדין זה ומה שכתב רבינו ול"כ הוי' מעין קושיא שכתב בסמוך וז"ל "ואיני "מבין "דבריו "כיון "שאינה "יכולה כו' אלא שקיצר דבריו בכאן עד שכתב גוף הדין ושם ביאר דבריו וזה לבון ב"י ורבינו שכתב דלהרמב"ם הולצת ולא מתייבמת נראה מדבריו שהוא סבר בדעת הרמב"ם שהיא ספק מגורשת ומ"ה כתב דלא נהירא ולפי האמת גם להרמב"ם אינו גט כו' ע"ש אבל נראה ברבינו הבין דברי הרמב"ם כמ"ש בפרישה: [ב] דהוי ספק כ' הר"ן בשם הרשב"א דאפילו למ"ד נתינה בע"כ שמה נתינה היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו וזכה במה שבידו בקיום תנאי

חדושי הגהות

קמג א מה שיש לתמוה ע"ז דאם להרמב"ם אינו גט למה חולצת ולא מתייבמת מבואר הוא בב"ח וע"ש שהאריך:

ה"ב ע"א): על מנת שתתן לי ר' זוז בתוך שלשים יום וכו' משנה שם (דף עד): כתב הר"מ כהן אפילו וכו' דעד ל' יום שלימים קאמר פי' והרי לא עברו ל' יום שלימים כיון שנתנה בסוף יום ל' דעדיין יום הוא ושפיר נתקיים התנאי כאילו נתנה תוך ל' ואף על פי כן אם אמר לה בתחלת יום ראשון לחדש כו' איכא ספוקי דאי בעי ל' יום מעת לעת נתקיים התנאי דעדיין לא עברו שלשים יום מעת לעת והוי גט ואי לא בעי שלשים יום מעת לעת אלא כדאמרי אינשי דלא קפדי בההיא ליליא דעבר לה מיומא קמא אם כן לא נתנה המעות אלא לאחר שלשים יום ולא נתקיים התנאי ואינה מגורשת וכיון דמספקא לן הלכך אם חי הוא צריכה גט שני ואם מת חולצת ולא מתייבמת:

כתב הרמב"ם מת בתוך ל' כו' תימה דלעיל בס"ג הביא קצת דברי הרמב"ם ונחלק עליו במ"ש חולצת ולא מתייבמת אלא בטל הגט ומתייבמת וכאן הביא עוד קצת דבריו וגם כן נחלק עלי' בהשגה זו ולמה עשה מזה ב' חלקים הלא בכל השגה אחת ועיי' במה שכתבתי לעיל:

התנה עמה שתעשה דברים ולא פירש וכו' משנה וגמרא לשם (דף עה) וב"י הביאו ע"ש מבואר טעם מחלוקת הפוסקים וז"ל הרשב"א (דף קו ע"ד) ולענין תנאי שבממון שכיוצא בזה אם א"ל בית זה נתון לה במתנה ע"מ שתיזון את בני

בדלא אמר לה אלא מחולין לך לבד היא אבל אם א"ל ליהוי גיטך בלא תנאי ה"ז גט ואינו צריך ליטול ממנה דבהאי אמירה לחוד סגי וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ה וכ"כ שם ה"ה: ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה וכו' גז"ש במי שאחזו משנה וגמרא פלוגתא דרשב"ג ורבנן ולא קי"ל כרשב"ג לפי שזה אחד מהמקומות שאין הלכה כמותו כדאמרינן (עה.) כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה וכ"כ שם הרי"ף והרא"ש וכן פסק הרמב"ם בספ"ח וכתב הרא"ש וז"ל הילכך איצטלית דוקא בעי למיתן ליה ואי אבדה אע"ג דיהיב ליה דמי דידה לא הוי גיטא וירא' דמדעתו הוי גט ואע"ג דמחולין לך לא הוי גיטא שאני התם דלא ציערה אבל הכא דיהבה דמי' וציערה על גוף הטלית יכול למחול ורבינו ירוחם בח"א כתב על דברי הרא"ש וכ"כ הרמב"ם ונ"ל שאין ענין זה לזה שדברי הרמב"ם בפ"ח כך הם ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי כלי פלוני וכו' אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד בעצמו או עד שיבטל התנאי עכ"ל כלומר שיאמר ליהוי גיטא בלא שום תנאי וכן פי' ה"ה וכל שאומר כן אפילו במחולים לך מהני וכמ"ש שם ה"ה אבל דברי הרא"ש הם ברוצה בקיום התנאי אלא שהוא נוטל דמים תמורת האיצטלית ובכי הא לא שמעינן ליה להרמב"ם דאמר: על מנת שתתני לי ר' זוז וכו' גם זה משנה בפרק מי שאחזו: כתב הרמב"ם זכרונו לברכה מת בתוך שלשים יום וכו' בפ' ח' וכמ"ש רבינו שאינו מבין דבריו כבר הלין בעדו

לו (יב) ולא הוי גט ע"מ שתתן לי (יג) איצטליתי ואבדה אפילו אם נתנה לו דמיה אינו גט אלא אם כן הוא מתרצה בקבלת הדמים [ג] אבל כי מתרצה מיהא (יד) הוי גט אע"פ דאילו מחלה עליה (טו) לא הוי גט על מנת שתתני לי מאתים זוז בתוך שלשים יום נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לא נתנה לו תוך ל' יום אינה מגורשת (טז) כתב הר"ם כהן אפילו לא נתנו לו עד ל' יום בסופו מגורשת דעד ל' יום שיהיו שלימים קאמר ואם אמר לה בתחילת יום ראשון לחדש ונתנה לו המעות בסוף ליל ראשון להדש שני הויא ספק מגורשת דמספקא לן (יז) אי בעינן ל' יום מעת לעת או ל' יום כדאמרי אינשי דלא קפדי בהדי ליליא דעבר לה מיומא קמא וצריכה גט שני ואם מת קודם שיתן לה גט שני חולצת ולא מתייבמת כתב הרמב"ם מת בתוך ל' יום (יח) כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו אינה מגורשת לא קבע זמן לנתינתה ומת קודם שנתנה אינה יכולה ליתן ליורשיו שלא התנה עליה אלא שתתן לו (יט) [ד] ולא בטל התנאי שהרי לא קבע לו זמן לפיכך (כ) אע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זו מגורשת מספק ולא תינשא לאחר עד שתהלוץ (כא) ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים התנאי לעולם (כב) א"כ למה לא יתבטל הגט: התנה עמה שתעשה דברים ולא פירש כמה כגון ע"מ שתעשה לי מלאכה או שתשמשי את אבא או

ב שם ה"ה: **התנה** עמה שתעשה דברים ולא פירש כמה וכו' גז"ש בפרק מי שאחזו משנה (דף עה:) הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ע"מ שתניקי את בני כמה היא מניקתו ב' שנים ופירש"י שיהיה לולד שתי שנים שכך הוא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו ותנן תו מת הבן או שמת האב הרי זה גט ופירש"י מת הבן. קודם הזמן או מת האב הרי זה גט דכיון דלא פירש מידי ולא איכוון אלא להרווחה כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך ותנן תו ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי את בני ב' שנים מת הבן או שאמר האב אי איפשי שתשמשיני שלא בהקפדה אינו גט רשב"ג אומר כזה גט כלל אמר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט ופירש"י שלא בהקפדה. היא לא הכעיסתו ואפ"ה שאין העכבה הימנה אינו גט ובגמרא עד כמה היא מניקתו שתי שנים ומי בעינן כולי האי ורמינהו שמשתו יום אחד הניקתו יום א' הרי זה גט אמר רב חסדא ברייתא רשב"ג מתני' רבנן כלומר ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי ואמר התם גבי אצטלית תתן לו את דמיה וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גט רבא אמר לא קשיא כאן בסתם כאן במפרש ופירש"י מתני' דאמר ב' שנים תניקי בסתם וברייתא במפרש יום אחד רב אשי אמר כל סתם נמי כמפרש יום אחד דמי ואוקימנא לרב אשי רישא דמתני' דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים דה"ק יום א' מב' שנים לאפוקי לאחר ב' שנים ופירש"י יום אחד מב' שנים של תינוק לאפוקי שאם הניקתו לאחר שעברו ב' שנים של תינוק דלא דאין זו הנקה ואותבינן על רב אשי מדתנן הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב שלא בהקפדה אי איפשי בשימושך אינו גט בשלמא לרבא רישא בדלא פירש סיפא בדפירש אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא קשיא ופירש"י בשלמא לרבא. דאוקי רישא דמתניתין ב' שנים ממש ואף ע"ג דסתם רישא דקאמר מת הבן בתוך ב' שנים ה"ז גט בדלא פריש ב' שנים והרי הניקתו כל צרכו: סיפא דפריש. ע"כ דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופריך אלא לרב אשי דאמר רישא דמתני' יום אחד קאמר ע"כ מת הבן או האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים כלום מהתנאי והתוס' כתבו דאין נראה דלכ"ע מת הבן היינו שלא הניקתו כלל ונראה לר"י לפרש בשלמא לרבא וכולי וסיפא בדפריש דהואיל ופירש שתי שנים ודאי לצעורה קא מכוין ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא נמי הוי במפרש יום א' הרי נמי נתכוין לצעורה כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא והרשב"א כתב תחלה כדעת התוס' דמת הבן אפילו קודם שהתחילה להניקו הוי גט לפי שלא נתכוון זה אלא שתניק את הבן כל זמן שיצטרך להניק והא לא איצטריך וחזר ונסתפק בדבר מפני שמצא שהוא מחלוקת בירושלמי ומ"מ כתב שדעת התוס' נ"ל עיקר ומיהו במפרש יום אחד גם התוספות מודים שאם לא מת ולא הניקתו ולא שמשתו כלל דאינו גט וכן כתבו בהדיא והרא"ש כתב כפי' רש"י דמת הבן או האב היינו דוקא אחר הנקה ושימוש ושכן מפרש בירושלמי וכן דעת הרמב"ם בפ"ח ודעת הרי"ף לפסוק כרב אשי אע"ג דאסיקנא בקשיא כיון דלא אסיקנא בתיובתא וכן פסק הרמב"ם בפ"ח והרא"ש כתב דראוי לפסוק כרבא לחומרא משמע דספוקי מספקא ליה ובמאי דאיכא בין רבא לרב אשי הוי ספק מגורשת ומ"ש הרא"ש דהרמב"ם פסק כרבא נ"ל דטעות סופר הוא וצריך להגיה הרמב"ן בנו"ן דאילו הרמב"ם בהדיא פסק כרב אשי וכתב הר"ן ונמצינו למדין לפי שיטת רש"י שלדברי מי שפוסק כרבא מת הבן קודם שהתחילה להניק אינו גט לרב אשי ה"ז גט אבל ר"י סובר דאפילו לרבא מת קודם שהתחיל להניק ה"ז גט והכי קאמר בשלמא לרבא וכולי ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי מת קודם שהתחילה להניקו הרי זה גט והרמב"ם פסק בפ"ח מהלכות גירושין כרב אשי אלא שכתב מת האב או הבן קודם שתניק או תשמש אינו גט והוא מן התימה דמשמע דלרב אשי אע"פ שלא התחילה להניקו כלל כיון שמת הרי זה גט על הדרך שפירשנו ונראה שהוא ז"ל היה מפרש כך בין לרבא בין לרב אשי בעינן שיתקיים התנאי בהנקה ומ"ה בשלמא לרבא רישא כיון דלא פריש והתחילה להניקו הרי נתקיים וסיפא דפריש כיון שמתו האב והבן בתוך הזמן לא נתקיים אלא לרב אשי ע"כ רישא בהניקתו יום אחד עסקינן דאי לא הניקתו כלל אפילו ברישא לא הוי גט שהרי לא נתקיים וכיון שכן מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר כיון דברישא לא הוי גט אלא כשנתקיים בסיפא נמי אילו נתקיים הוי גט ואמאי תנא ברישא הרי זה גט ובסיפא אינו גט דכאן וכאן נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים אינו גט רב אשי אמר לך אה"נ וכי תנן מת הבן או מת האב הרי זה גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי והכי קאמר כל שהתחילה להניקו מת הרי זה גט וה"ה נמי לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ונמצא לפי שיטה זו בין לרבא בין לרב אשי כל שלא התחילה להניקו ומת אינו גט עכ"ל. וכדברי הר"ן פירש גם ה"ה דברי הרמב"ם. וכתב עוד הר"ן ומ"מ לדברי כולם יום א' לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת ותוכל ללמוד זה ממה שפירש"י במאי דפרכינן אלא לרב אשי מ"ש רישא ומאי שנא סיפא דאיום א' לא הוה פריך לפי שיטתו וכן נראה מדברי הרשב"א ואפילו לדעת הרמ"ה שהזכיר רבינו שצריך שתניק ותשמש יום א' כליל שבת ויומו התם שאני שפירש יום א' ובפלוגתא דת"ק ורשב"ג בעכבה שאינה הימנה פסק הרי"ף דאין הלכה כרשב"ג וכ"ד הרמב"ם בפ"ח והרא"ש כתב שר"ת ור"י פוסקים בכ"מ כרשב"ג וכתב הרשב"א דמשמע ליה דע"כ לא אמרו רבנן דאינו גט אלא כשאומר על מנת שתשמשי את אבא ב' שנים וכדקתני סיפא הא באומר ע"מ שתשמשי את אבא סתם ולא קבע לה זמן דומיא דרישא אם אמר אי איפשי שתשמשני שלא בהקפדה מגורשת דמשום הרווחה הוא והא לא איצטריך מדלא התנה עליה זמן ידוע ויש לבעל דין לחלוק ובתוספתא שנויה במחלוקת וצ"ע

דרישה

תנאי דומיא דגט אשה דזכתה האשה במה שבידה אבל שתהא נתינה לגבי מי שנותן להם בע"כ לא שמ"ה לזכות לאדם בע"כ ע"ש סוף כ"פ): [ג] אבל כי מתרצה מיהא הוי גט ז"ל מ"ו זה תוכן דברי הרא"ש ולא ירא כן מתוך דברי התלמוד דאם כן פלוגתא דרשב"ג ורבנן באצטלית איירי בקבלה דמיה בע"כ אם כן תפשוט דנתינה בע"כ הוי נתינה והרשב"א פירש להדיא דאפילו מתרצה בקבלת דמים אפילו הכי לא איקיים תנאה ולא הוי גט ע"ש: [ד] ולא בטל הגט שהרי כו' עפ"ר וק"ק מהא דכתב רבינו בסמוך בשם הרמב"ם ורי"ף דפסקו כחכמים בפירוש ע"מ שתשמש את אבא או תניק את בני שתי שנים ומת בתוך הזמן שאין העכבה מצדה אפ"ה סבירא להו לחכמים דאינו גט דמשמע דאפי' מתייבמת אף א"ת דהם מיירי בשכבר עברו ב' שנים מ"מ קשה הא לא קבע זמן לשימוש האב ודומה ללא קבע זמן ומה דסבירא ליה להרמב"ם דלעולם הוא ספק

פרישה

מדרבנן בערוה החמורה ועד"ר כ"פ): (יב) לא הוי גט שהרי בשעת נתינה על מנת לצעורה איכוין והא לא ציערה וכתב הרשב"א דהכי מילי בדלא א"ל אלא הרי הן מחולין לך לבד אבל א"ל ליהוי גיטך בלא תנאי הרי זה גט ואין צריך ליטלי ממנה דבהאי אמירה לחוד סגי עד כאן: (יג) אצטליתי פירוש מלבוש: (יד) הוי גט עיין בדרישה: (טו) לא הוי גט דשאני התם דהרי לא ציערה כמו שכתבתי לעיל אבל הכא כשנתנה לו דמים הרי ציערה:

(טז) כתב הר"ם הכהן כו' כצ"ל: (בסוף ליל ראשון לחודש השני אע"ג דזהו גם כן סוף שלשים מעת לעת אינה אלא ספק מגורשת כ"פ): (יז) אי בעי' שלשים יום מעת לעת רצה לומר והרי עדיין הוא בתוך שלשים: (דעבר לה מיומא קמא רצה לומר דלא היתה כוונתו אלא עד סוף החודש כזה קודם שיתחיל חודש השני כ"פ): (יח) כיון ששלמו לה שלשים יום ולא נתנה לו אינה מגורשת פי' אינה מגורשת כלל והוי גט בטל וחולצת או מתייבמת והא דקאמר ומת בתוך ל' הא בלא מת נמי דינא הכי הא קמ"ל דדוקא לאחר ל' אינה מגורשת כלל והוי גט בטל הא בתוך שלשים אע"פ שמת ואי איפשר לתנאי להתקיים מכל מקום לא הוי גט בטל והולכת ולא מתייבמת כמו שכתב רבינו לעיל בסמוך בשם הרמב"ם או שנקט מת לרבותא דאע"ג דבתוך שלשים לא הוי גט בטל מטעם שכתבתי מכל מקום לאחר שלשים הוי גט בטל:

(יט) ולא בטל הגט שהרי לא כו' כן צריך להיות וכן הוא במיימוני פ"ח והטעם כתב המ"מ וז"ל אע"פ שאי איפשר שיתקיים התנאי בשום פנים כיון שמת הבעל אין מחזיקין הגט בבטל כדי שתוכל להתייבם עד שיהיה התנאי מבוטל בפועל ואי איפשר להיותו מבוטל בפועל כיון שלא קבע לו זמן לפיכך חולצת ולא מתייבמת וזה דקדוק נכלא מורה על שכל רבינו עכ"ל ורצה לומר בין נתנה ליורשיו או לא נתנה כלל אפילו הכי לא תינשא בלא חליצה ואסורה לייבם דאף על גב דלא נתנה והגירושין היה על תנאי שתתן והרי היא עומדת ואינה רוצה ליתן וגם אינה יכולה ליתן לו כיון שכבר מת מכל מקום כיון שבתנאי דנתינה לא בטל מצידה בפועל כיון דלא קבע זמן לנתינה ובכחה לקיים התנאי אם היה קיים שם גירושין עליה ואסורה לייבם וזה הטעם נמי שייך שאם קבע זמן לנתינתה שבתוך הזמן אין הגט בטל לגמרי כמ"ש לעיל ועד"ר: (כ) אע"פ שאבד הגט כו' קודם שימות כו' פי' ול"ת הואיל שנאבד או נקרע בחייו לא יחול כלל אפ"ה הרי זה ספק מגורשת: (כא) ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים כו' וה"כ שקושיא זו קשה גם כן אמ"ש כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו אינה מגורשת דמשמע הא בתוך שלשים לא הוי גט בטל לגמרי אלא שניחא ליה להקשות אגוף הדין ולא אדיוק: (כב) אם כן למה לא יתבטל הגט פירוש ותינשא לכהן או ליהוי מותרת להתייבם ולמה כתב

חדושי הגהות

ב ז"ל ה"ה שם על דברי הרמב"ם ויגעתי לבקש מאין לו זה ומצאתי סברת רבינו שהיתה בזה ממה שנתבאר בפ"ט שהאומר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש שאע"פ שא"א שיבוא וה"ה מגורשת לא תינשא במקום יבם עד אחר הזמן כשיתקיים התנאי וזה הדין הוא בעיא דלא איפשיטא בגמרא דילן (עו:) אם היא מותרת תיכף שמת או לאחר זמן והולכין בו להחמיר ואף בירושלמי נראה שהוא במחלוקת ואיכא מ"ד אסורה ליגשא ומתבאר מזה שאע"פ שא"א שיתבטל התנאי בשום פנים דכיון שמת ודאי לא יבא אעפ"כ אינה מותרת ואין מחזיקין אותה בגרושה עד [illegible] מקוים בפועל ואף כאן אע"פ שא"א שיתקיים התנאי בשום פנים כיון שמת הבעל ואין מחזיקין הגט בבטל כדי שתוכל להתייבם עד שיהא התנאי מבוטל בפועל וא"א להיות מבוטל

או תניקי את בני כתב הרמב״ם דהוי כמפרש יום אחד ואם עשתה עמו מלאכה יום אחד או ששמשה את אביו יום אחד או הניקה את בנו יום אחד (כג) בתוך הזמן שהתינוק יונק שהוא כ״ד חדש דהוי גט (כד) וכן הוא דעת ר״י אבל לדעת א״א הרא״ש ז״ל צריכה לשמש את אביו (כה) כל ימי חייו ולהניק את בנו עד שישלמו כ״ד הדשים ללידתו וכ״כ הרמ״ה (כו) ותוך הזמן אינה רשאה לינשא שמא לא תקיים התנאי וה״מ דלא בעי ב׳ שנים שלימים אלא עד שיהא לולד ב׳ שנים היכא דאתני מקמי דשלמו ליה ב׳ שנים אבל לאחר ששלמו ב׳ שנים ע״כ לאו לשיעורא (כז) זוטא דהיינו ב׳ שנים איכוין אלא לכל זמן שהתינוק ראוי לינק כרבי יהושע דאמר אפי׳ ג׳ וד׳ שנים ולא נהירא לא״א הרא״ש ז״ל אלא אפי׳ לא הניקתו אלא שעה אחת קיימה תנאה כיון ששלמו ב׳ השנים כתב עוד הרמ״ה אמר לה ע״מ שתשמשי את אבא ושתניקי את בני יום אחד אם שמשתו והניקתו יום אחד (כח) בליל שבת ויומו ה״ז גט ואם לאו אף ע״פ ששמשתו והניקתו מעת לעת ומת הבן או האב אינו גט (כט) והוא שיהיה יום אחד בתוך ב׳ השנים של הנקת הולד ע״כ [ס] ונ״ל שאם אמר לה על מנת שתניק לבני ו׳ חדשים רואים אם נשאר לזמן הנקת העובר דהיינו עד שתהיה לו ב׳ שנים (ל) יותר מו׳ חדשים אז ודאי לאו לצעורה מיכוין אלא להקל מעליה שלא תניק עד שישלימו כ״ד הדשים ואם כן אם מת הבן תוך ו׳ חדשים אחר שהניקה מעט הוי גט אבל אם לא נשארו ו׳ חדשים להנקת העובר אז ודאי כיון שפירש ו׳ חדשים לצעורה קא מכוין ואם מת תוך ו׳ הדשים אינו גט (לא) מת האב או הבן אחר שהתחילה להניק או לשמש (לב) אפי׳ יום אחד הוי גט אבל מתו קודם שהתחילה כלל אינו גט [ז] פירש ע״מ שתשמשי או תניק ב׳ שנים מת בתוך הזמן שאין העכבה מצידה או שאמר האב איני חפץ בשימושך לא מפני שהכעיסתו אלא (לג) שהעכבה תלויה בו קאמר רשב״ג שהוא גט כיון שהעכבה אינה מצידה (לד) וחכמים אומרים אינו גט ופסק ר״י כרשב״ג והרי״ף כחכמים וכ״כ הרמב״ם א״ל לפני ב׳ כשאמסור לך

לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו אלא ע"מ כן וחזר וא"ל בפני שנים ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז ומסרו לה בסתם דלא אמר לה שתתני מאתים זוז תוספת ע"ת הראשון ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דבריו הראשון בפירוש בפני אלו לא בטלו וכולי וכמ"ש רש"י ומ"ש רבינו ומסרו לה בפני כולם נראה דאתא לאשמועי' דלא תימא דברייתא לא איירי אלא במסרו לה בפני האחרונים בלבד התם הוא דלא בטלו וכולי אבל במסרו לה בפני כולם דהיינו בפני הראשונים ובפני האחרונים ודאי דביטל דבריו הראשונים מדלא הזכיר תנאי הראשון גם בפני הראשונים בשעה שמסרו לה הגט קמשמע לן דאין צריך לחזור ולהזכירו בפניהם בשעת מסירה דכיון שהזכירו בראשונה ועכשיו לא ביטל דבריו הראשון בפי' אלמא דה"ל כאילו אמר עשי אחד מאלו הדברים באם תרצה וכו' כנ"ל לפרש דברי רבינו ע"פ פירש"י שמסרו לה בשעה שאמר התנאי השני אבל הנכון דפי' דברי רבינו הוא דאף בשעה שאמר תנאי השני לא מסרו לה הגט אלא ג"כ א"ל בפני ב' כשאמסרנו לה ע"ת כך וכך אמסרנו ואחר זמן מסרו לה בסתם בפני ב' כיתי עדים הראשונים והאחרונים התם הוא דאמרינן דאתה משמשת דאתה נותנת לו מאתים אבל אם התנאי השני היה בשעת מסירה בכל גווני ביטל את הראשון וזה דעת הרמב"ן שלא כדברי רש"י כמ"ש ה"ה בפ"ח וכ"כ הר"ן ומביאו ב"י וזה דעת רבינו גם כן שתנאי השני א"ל בפני עדים אחרים ואחר זמן מסרו לה בסתם בפני כולם ושלא כפי' רש"י ומ"ש וכתב הרמ"ה וה"ה איפכא וכולי נראה דה"ק לא תימא דכיון דאמר תחלה ס' זוז ואח"כ ר' זוז לא הוי ביטול אלא מוסיף הוא ר' על ס' שאמר בתנאי הראשון ואע"ג דלא אמר בפי' ע"מ שתוסיף לי ר' זוז בודאי לתוספת נתכוין דאי לעקור תנאי הראשון הוא בא אין דרך לעקרו ולהפסיד מתנאו הראשון וכאן ודאי מפסיד דש' הוא יותר מר' מה שאין כן כשהתנאי הראשון הוא על מנת שתשמשי את אבא ב' שנים ותנאי השני ע"מ שתתן לי ר' זוז דאין ידוע אם מפסיד או מרויח ואיכא למימר דלעקור הוא בא אי נמי יברור לו או זה או זה אבל בש' ור' ודאי מפסיד וכ"ש שאין דרך לומר אם תרצה תתן לי ש' זוז אם תרצה תתן לי ר' זוז דפשיטא דתתן לו ר' זוז ולא יותר ואם כן בע"כ דלתוספת נתכוין קמ"ל דלבטל תנאי הראשון נתכוין ואינה צריכה לתת לו אלא ר' זוז ובזה נתיישב מה שהיה קשה לב"י ואמר לא ידענא מאי אתא לאשמועינן וכו' ע"ש: **ה"ז** גיטך ע"מ שתחזיר לי הנייר מגורשת וכולי ברייתא שם (דף ע"ה) ומביאו פ"ב דגיטין (דף כ') ומפרש רב אשי דאע"ג דבתנאי ומעשה בדבר אחד המעשה קיים והתנאי בטל מ"מ הכא כיון דאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אם כן כשהחזירתה לבסוף דאז נתקיים התנאי אז הוי גט משעה שבא לידה וז"ש רבינו מגורשת ותקיים תנאה כלומר אין הטעם הכא דמגורשת משום דתנאי ומעשה בדבר אחד הוא והתנאי בטל והמעשה קיים אלא מגורשת היא כשתקיים התנאי דתחזירהו לבסוף ותהא מגורשת למפרע משעה שקבלה הגט מידו אבל אם לא תקיים התנאי אינה מגורשת אבל תימה דאם כן סותר רבינו את מסקנתו שכתב בסימן ל"ח כר"ח והרא"ש דאפי' במעכשיו ובע"מ לא הוי תנאי עד שיהא בו כל דיני תנאי ואם כן לפ"ז הכא דהתנאי והמעשה בדבר א' הוא המעשה קיים ואינה צריכה לקיים התנאי היפך מ"ש כאן מגורשת ותקיים תנאה ואעפ"י דאיכא לחלוק בינה לבין שאר דיני תנאים דא"צ לקיים התנאי אפילו בע"מ לתנאי ומעשה בדבר אחד דצריך לקיים התנאי בע"מ ובמעכשיו מטעם שפי' רש"י והתוספות שם בפ' מ"ש ופ' המביא מ"מ מדברי הרא"ש בפ' כשהביא דברי ר"ח ושכן עמא דבר משמע דכל דיני תנאים שוה והכי מוכח ממ"ש הרא"ש פ' י"כ וצ"ע: **ה"ז** גיטך והנייר שלי אינה מגורשת פירש"י כיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר עכ"ל. ומ"ש לא שנא וכולי כלומר דאי הוה טעמא משום ספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים היה כשר אם היה אומר ע"מ שהנייר בין שיטה לשיטה שלי כשהיו מעורות ודבוקות זו בזו דהוי ליה ספר אחד אבל השתא דטעמא משום כיון שהנייר שלו לא חשיב שנתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר קא מיבעיא לו בין שיטה לשיטה שלי ואף על פי שהיו מעורות מ"מ לא חשיב נתינה גמורה ואסיקנא בתיקו והוא ספק מגורשת ורשב"א כתב וזה לשונו ראיתי מפרשים דמשום דשייר בגיטא קמיבעיא ליה ומשום כרות גיטא עכ"ל :

אמר

לך גיטך יהיה ע"ת שתשמשי את אבא ב' שנים (לה) ולא מסרו מידו לידה אח"כ א"ל בפני עדים אחרים ע"מ שתתני לי ר' זוז ומסרו לה בפני כולם בסתם (לו) לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא הוי כאומר לה עשי אחד מאלו הדברים אם תרצה תשמשי את אבא או תתני לי ר' זוז ואין אחד מהראשונים ואחד מהאחרונים (לז) מצטרפין להעיד ע"ת אלא יתקיים בחותמיו בלא תנאי עד שיהיו שנים הראשונים או שנים האחרונים אבל אם אמר לה תחילה ע"מ שתתני לי ר' זוז וחזר ואמר ע"מ שתתני לי ש' זוז (לח) בטלו דבריו האחרונים את הראשונים וצריכה ליתן ג' מאות זוז (לט) [ז] וכ' הרמ"ה ה"ה איפכא שאמר תחילה ג' מאות זוז ואח"כ אמר מאתים : ה"ז גיטך (מ) ע"מ שתחזיר לי הנייר מגורשת ותקיים תנאה ה"ז גיטך (מא) והנייר שלי אינה מגורשת לא שנא אמר על הנייר של עיקר הגט לא שנא על הנייר שבין השיטות ל"ש אם אותיות הגט (מב) מעורות ודבוקות זו בזו לא שנא אם אינן דבוקות זו בזו התנה על דבר שאי איפשר לקיימו כגון ע"מ שתעלי לרקיע או שתרדי לתהום או שתבלעי קנה של ד' אמות אינו תנאי והגט גט אע"פ שלא תוכל לקיימו שלא כיון אלא (מג) להפליגה בדברים בד"א בדברים שאי איפשר לה לקיים כלל אבל דבר שאיפשר לה לקיימו אפי' באיסור כגון ע"מ שתאכלי בשר חזיר הוי תנאה שאפשר לה שתאכלנו ותלקה ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה שאינו מתנה שתאכלנו עכ"פ שאם לא תאכלנו לא תתגרש בד"א כשהאיסור תלוי בה לעבור עליו אבל אם תלוי באחרים שא"ל ע"מ שתבעלי לאבא לא הוי תנאי (מד) שאביו לא ישמע לה לעשות איסור אמר לה ע"מ שלא תבעלי לאבא ונבעלה לא הוי גט אבל כ"ז שלא נבעלה

בדלא מטא גיטא לידה מתנאי קמא אבל אחרים פירשו דהכא כשנתן לה גיטא וא"ל ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ואח"כ אמר ע"מ שתתני לי ר' זוז וכה"ג לא ביטל אלא רצתה משמשתו רצתה נותנת לו ר' זוז שכיון שלא קיימה תנאי ראשון נמצא הגט לא בטל ומתגרשת בתנאי שני מאמירה שנייה וסיפא דקתני בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ה"נ הוא דכיון דאמר הרי זה גיטך על מנת שתתני לי ש' זוז וקבלה עליהם הרי בטלו שניהם תנאי ראשון וכיון שהסכימו שניהם לבטלו אפילו נתקיים אינו כלום ומתגרשת מנתינה זו על תנאי זה השני ובודאי שזה מן התימה שכיון שנתנו לה בע"מ שהוא כאומר מעכשיו היאך הוא ביד שניהן לבטלו עכ"ל. והרמב"ם בפ"ח כתב הנותן גט לאשתו ע"מ שתתן לו ר' זוז וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים וכו' וכתב ה"ה מדברי רבינו נראה בבירור שדבריו הם בשמסר לה גט בשעת תנאי הראשון ואח"כ התנה עליה תנאי שני וא"כ דבריו הן בהכרח באחד מב' פנים. או שהתנאי הוא באם ולא בע"מ ולא במעכשיו שבתנאי כזה יכול לבטל ולהוסיף על התנאי כמ"ש בראש הפרק או אם בתנאי שבע"מ או במעכשיו הוא בשהתנאי הב' הוא מדעתה ורצונה וע"ד זו פירש הרמב"ן שכיון שהיא מתרצה בתנאי הב' קודם שנתקיים התנאי הראשון שוב אינה יכולה לחזור בה אבל א"א שיהיה דברי רבינו בתנאי שבע"מ ושיתנה עליה תנאי אחר נתינת הגט לידה שלא מדעתה שכבר ביאר רבינו זה שאינו יכול לבטל הגט ולהוסיף על תנאו בתנאי שבע"מ כיון שהגיע גט לידה וזה ברור והקרוב אלי בכוונת רבינו הוא שהתנאי הוא באם ואע"פ שהברייתא הוא בע"מ סבר ז"ל שהוא כמ"ד כל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי ולא קי"ל הכי אלא ע"מ כמעכשיו הוא ומיהו נפקא לן מדיוקא דברייתא במתנה באם ויש בפי' הברייתא סיטה אחרת שרש"י פירש כגון שלא מסרו וכו' וי"א שאם התנאי השני היה בשעת מסירה בכל גווני ביטל את הראשון וכשאמרו לא ביטל כגון שלא מסרו בשעת התנאי הב' אלא שאמר לה כשאמסרנו לה ע"ת כך אמסרנו אחר זמן מסרו לה סתם בפני ב' כיתי עדים וזה דעת הרמב"ן לענין הדין עכ"ל :

וכתב הרמ"ה ה"ה איפכא וכו' לא ידענא מאי אתא לאשמועינן דכל כה"ג אפילו נימא דלא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים אלא שאיזה מהם שתרצה תעשה כשתתן לו ר' זוז סגי : ה"ז גיטך ע"מ שתחזיר לי את הנייר וכו' בפ"ב דגיטין גמרא בכל כותבין (כ:) ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזיר לי את הנייר ה"ז מגורשת בעי רב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה מאי תיקו ותיפוק ליה דספר א' אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים לא צריכא דמעורה ופירש"י אינה מגורשת. דכיון שהנייר שלו לא נתן לה כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר : ה"ז מגורשת. ותחזיר דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה : נייר שבין שיטה לשיטה שלי מהו : דמעורה. מעורה במקלת שהיו בו אותיות ארוכות המגיעים משיטה לשיטה בראשי כל תיבה ותיבה. וכתב הר"ן ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' וג' ספרים כלומר דכיון דלקצילה קאי כקצוץ דמי ולאו הוי גיטא ומפרקינן ל"צ דמעורה כלומר שמעורה במקלת שהיו בו אותיות ארוכים המגיעים משיטה לחבירתה והוי ספר אחד :

ב"ה ומה שכתב רבינו בכולם אינה מגורשת אינו מכוון דה"ל לומר על הנייר שבין השיטות שאם היו אותיות הגט מעורות זו בזו שהיא ספק מגורשת דהא סלקא בתיקו :

התנה על דבר שא"א לה לקיימו וכו' בפ' המגרש (פד.) פלוגתא דיהודה בן תימא ורבנן ואמר ר"נ א"ר הלכה כיהודה בן תימא וסתם מתני' בס"פ הפועלים (לד.) כיהודה בן תימא : אבל דבר שאיפשר לה לקיימו אפי' באיסור וכו' ג"ז שם פלוגתא דאביי ורבא וידוע דהלכה כרבא דאמר הכי . ומ"ש שאין זה מתנה על מ"ש בתורה שם בגמרא : אבל אם תלוי באחרים שא"ל ע"מ שתבעלי לאבא וכו' גם זה שם דבהא מודה רבא : א"ל ע"מ שלא תבעלי לאבא וכו' ג"ז ברייתא שם ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם ופי' רש"י כלומר מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל להם ויבטל הגט אבל א"ל ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו וכתב הר"ן (פרק מי שאחזו דף תקכ"א) ואין לשון אין חוששין שמא נבעלה להם נוח בכך והרמב"ן פירש דברים כפשטן רישא קתני נתקיים התנאי בפני עדים מגורשת ואם לאו אינה מגורשת שכל תנאי שהיא בקום עשה עליה להביא ראיה שקיימתו וסיפא קתני אין חוששין שמא נבעלה להם ואע"פ שהבעל מכחישה ואמר לה בדברי שעבירה נאמנת היא לומר לא עברתי שכל תנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה עליו להביא ראיה שבטלתו וגם הרשב"א כ"כ בשם הרמב"ן אלא שיש בדבריו תוספת דברים דבע"מ שתבעל לפלוני אם לא רצה שנבעלה

אע"פ

דרישה

על מנת שתניק ו' חדשים ונישאת לב' שנים יותר משש' חדשים או ודאי לא לצעורה קמכוין ואם מת תוך הזמן הוי גט ה"נ נימא הכי דזמן שימוש של אביו הוא כל ימי חייו והוא מועט לה בתנאי ולא הצריכה אלא שתי שנים ואם כן לאו לצעורה קא מכוין ואם כן נימא נמי דאם מת תוך שני שנים דהוי גט. מיהו י"ל דשאני ע"מ שתניק את בנו שש' חדשים דשם סתם בנים צריכין הנקה כ"ד חודש לכך אמרינן דלאו לצעורה קמכוין מה שאין כן באומר ע"מ שתשמש את אבא שני שנים דאיפשר לו בלא שימוש ומעיקרא לצעורה קא מכוין ואע"ג דקאמר נמי או ע"מ שתניק את בני ב' שנים מהנקה לק"מ דיש לומר דמיירי כשאין הבן צריך להניק עוד ב' שנים ומתחלת התנאי נראה דלצעורה קא מכוין: [ז] וכתב הרמ"ה ה"ה איפכא כו' וז"ל בית יוסף לא ידענא מאי אתא וכו' עד כשתתן לו ר' זוז סגי עכ"ל ונראה דהוצרך לאשמועינן דס"ד דצריך לקיים לו שניהם דבשלמא

פרישה

(לה) ולא מסרו מידו לידה דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא רש"י (וכן בשעת תנאי שני לא מסרו לה מיד דאז פשיטא דביטל הראשון אלא אמר כך מסרו בפני כולם כ"פ): (לו) לא בטלו דבריו האחרונים כו' ז"ל רש"י לא בא להוסיף מדלא אמר להו שתתני לי ק"ק ז"ז תוספת ע"ת הראשון. ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דבריו הראשונים בפני אלו אלא ה"ק לה או תנאי הראשון או ק"ק זוז : (לז) מצטרפין להעיד ע"ת פי' כשהגט יוצא מתחת יד האשה ואין אנו יודעין משום תנאי ואלו באין להחזיק התנאי ואחד אומר בפני ולפני עוד אחד התנה עמה תנאי פלוני וכן שני קאמר שהתנה עמה לפנינו עם אחר תנאי אחר אע"פ ששניהן מעידין שלא נתן לה הגט סתם ולאו בהכחשה נמי היא שהרי ר"ל או זה או זה כמ"ש הדין הכא אפ"ה לא מחזקינן ריעותא אגיטא אלא יתקיים בחותמיו כו' : (לח) בטלו דבריו האחרונים כו' דש' זוז ודאי עקר לתנאי קמא : (לט) וכתב הרמ"ה ה"ה

איפכא כו' עיין בדרישה : (מ) על מנת שתחזיר לי הנייר כו' דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה : (מא) והנייר שלי אינה מגורשת דנמצא לא נתן לה כלום (והתורה אמרה ונתן לה כ"פ) והאותיות פורחות באויר רש"י : (מב) מעורות ודבוקות פי' דמעורות במקלת שהיו בו אותיות ארוכות המגיעות משיטה לשיטה בראשו כל תיבה ותיבה דאז שכל ספר אחד דאם לא כן פשיטא דפסול דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' או ג' ספרים ובלשון לא שנא לא שייך לומר זו ואצ"ל זו (ור"ל לא מיבעיא אם אינן דבוקות ומעורות פשיטא דאינו גט משום דכתיב ספר כריתות ספר אחד אמר רחמנא ולא ב' ושלשה ספרים וכאן מאחר שהנייר שבין השיטות שלו אם כן הוי כמה ספרים אלא אפילו אם הם מעורות כו' כ"פ): (או שתבלעי קנה של ארבע אמות כן הוא בגמרא כ"פ): (מג) להפליגה בדברים בד"א כנ"ל ופירש רש"י דוחה אותה כדי לצעורה בדברי הבאי : (מה) שאביו לא ישמע לה ובודאי להפליג איכוין :

ולא

אמר לה על מנת שתינשא לפלוני וכו' לאחר לא תינשא כל זמן שלא נתקיים התנאי בנישואי פלוני כלומר אבל אם נישאת לפלוני ומת או גירשה כיון שנתקיים התנאי שוב רשאי היא לינשא לאחר ועיין פ' המגרש (דף פ"ד) ומ"ש ואם לא תקיים התנאי הוי בניה ממזרים פירוש דכיון דא"א לה לקיים התנאי כשנישאת לאחר דאיתתא לבי תרי לא חזיא וגם אין בידה לכוף אותו שיגרשנה כדי שתקיים התנאי דאין איש מגרש אלא לרצונו ואפי' היה מגרשה אין בידה לאינסובי לאותו פלוני דשמא לא יחפוץ לישאנה הלכך בניה ממזרים אבל לעיל בתחלת סימן זה באומר ה"ז גיטך על מנת שתתן לי ר' זוז לאחר ל' יום דלכתחלה לא תינשא לאחר כיון דאין בידה לקיימו ואפילו הכי אם ניסת לא תצא שאני התם דאיפשר לקיים התנאי בעודה תחתיו אעפ"י שאין בידה לקיימו כדפי' לשם ע"ש התוס' ועיין בפרק המגרש ריש (דף פד) ובמ"ש לשם התוס' ומ"ש ואם תקיים התנאי שתינשא לאותו פלוני וכו' פי' כגון דשחדא ליה בממון שיגרשה כדי שתינשא לאותו פלוני:

כתב הרמ"ה דתצא ולא יחזיר עולמית וכו' דהא לא משכחת דמקיימה תנאה בחיי שני וכו' הקשו התוספות הלא כיון שאינה יכולה לקיים תנאה בודאי שהאשה לא תהא מתרצה לזה שנישאת לו עכשיו להיות אללו באיסור אשת איש ותלך ממנו ותינשא לזה שהתנה עליו כדי לקיים תנאה בלא גירושין משני ואם כן שפיר משכחת דמקיימה תנאה בחיי השני וי"ל דמ"מ אינה יכולה לקיים תנאה בלא גירושין משני מספק שמא יתקיים תנאה ותינשא גם לשני ע"י שימות בעלה הראשון או יחזור ויגרשנה בעלה גט שני בלא תנאי ע"כ עוד כתבו התוספות היאך אפשר לקיים תנאה הלא אסורה לו לינשא לו שמא יאמרו נשיהם נותנים במתנה וי"ל דכיון דנישאת לאחר בנתיים לא שייך לומר נשיהם נותנים במתנה ע"כ. וצ"ל דלא אמרו דאסורה משום שמא יאמרו כו' אלא דלכתחלה אסורה וכו' והכא איירי הרמ"ה כשעבר ונשאת לאחר ומ"ש אבל בתר דמקיים תנאה בגט ראשון לא מצי לאהדורה וכו' פי' לפי שא"א שתקיים התנאי שהתנה הראשון בשעה שמסר הגט לידה אלא עד שיגרשנה השני דאם לא יגרשנה ותקיים התנאי א"כ בקיום התנאי חל הגט למפרע והוי א"א של שני ויוצאה ממנו בלא גט ואסורה לבעל התנאי אלא בעל כרחך שגירשה השני וכולי:

א"ל ע"מ שלא תינשאי לפ' וכו' בר"פ המגרש הסכימו התוס' בשם ה"ר אלחנן וכ"כ הרא"ש לשם דבע"מ שלא תינשאי לפ' ה"ז גט וכו' וא"ת ומ"ש מהא דמייתי התם ריש (דף פ"ד) קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דאמר רב יהודה אל יישן היום שמא יישן למחר דבתנאה לא מזדהר איניש ובי"ד פסק כמותו דלא כרב נחמן דמתיר לישן היום ואין חוששין שמא יישן למחר ואם כן הכא נ"כ ניחוש שמא לא תהא זהיר בתנאה ותינשא לפלוני תירץ הרשב"א לשם (דף קכ"א סוף ע"א) דאיסור א"א שאני דמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה וכו' מזדהרא טפי ולא עברה אתנאה שאינה עשויה לקלקל עצמה ולעשות בניה ממזרים עד כאן לשונו: **ואין** תקנה להתירה לו וכולי כ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן כ"ו ויש להקשות דבכלל מ"ו סימן ג' כתב דאפי' בע"מ ובמעכשיו אם לא יבא עד זמן פלוני יכול לבטל התנאי ומותרת לינשא לאלתר ומביאו רבינו בסוף סימן זה וי"ל דבע"מ שלא תינשאי לפלוני דלצעורה קמכוין אינו יכול לבטל התנאי כי היכי דקאמר בע"מ שתתן לי ר' זוז לזמן פלוני ובטל התנאי תוך זמן ואמר מחולין לך דאינו גט כיון דלצעורה קא מכוין והא לא ליצערה ולא אמר הרא"ש דיכול לבטל תוך הזמן אלא היכא דלא מכוין לצעורה כגון שאמר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא תוך ג' שנים כמ"ש בסוף סימן זה דאדרבה לטובתה נתכוין התם יכול לבטל תוך הזמן כמבואר לשם בתשובה באורך. ומ"ש ואם נישאת לאחר ונירשה האחר וכו' ג"ז בתשובה כלל מ"ה סימן י"ז

נבעלה לו מותרת לינשא (מו) ולא חיישינן שמא תבעל אמר לה ע"מ שלא תינשא לאבא וניסת לו הוי גט שאין לו בה נישואין אמר לה ע"מ שתינשא לפלוני ונישאת לו הוי גט כשאר תנאי אבל אמרו חכמים לא תינשא לא לאותו פלוני ולא לאחר לאותו פלוני לא שמא יאמרו מחליפין נשותיהן (ג) זה לזה במתנה לאחר לא תינשא כל זמן שלא נתקיים התנאי בנשואי פלוני ואם ניסת לאותו פלוני לא תצא ניסת לאחר (מז) קודם שניסת לאותו פלוני תצא (מח) ואם תקיים התנאי שתינשא לאותו פלוני הוי גט למפרע ואם לא תקיים התנאי הוי בניה ממזרים כתב הרמ"ה דתצא ולא יחזיר עולמית ואפי' לאחר מיתת הבעל אפילו נתן לה הבעל (מט) גט שני לאחר נישואי שני (נ) דאי לא יתקיים תנאה דגט ראשון ולא מצי לאהדורה דכי אינסבה ליה מעיקרא באיסור אשת איש אינסבא ליה ואיתסר עליה איסור עולם כמו סוטה שאסורה לבועלה אפילו לאחר מיתת הבעל ה"נ כיון דלא איקיים תנאה דגט ראשון לא מצי לאהדורה אפי' לאחר מיתת הבעל נמי לענין הששׁ דאיסורא כחיי הבעל דמי (נא) דכי היכי דבחיי הבעל תצא משום דחיישינן דילמא לא תקיים תנאה לאחר מיתת הבעל נמי תצא חיישינן דילמא לא תקיים תנאה ופגע באיסור סוטה אבועל (נב) ואי אקיים תנאה נמי אסורה אשני לאהדורה דהא לא משכחת דמקיימת תנאה בחיי שני (נג) אא"כ גירשה וניסת לבעל התנאי ותו לא מצי שני לאהדורה דהוה ליה מחזיר גרושתו מן הנישואין (נד) וה"מ שניסת לשני (נה) אבל נתקדשה תצא ולא יחזיר אלא לאחר מיתת הבעל או שיתן לה הבעל גט שני בלא תנאי (נו) אבל בתר דמקיים התנאי בגט ראשון לא מצי לאהדורה (נז) דהוה ליה מחזיר גרושתו מן האירוסין (נח) אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני ה"ז גט ומותרת לינשא מיד כיון שבידה לקיימו שאי איפשר לינשא לו אלא מדעתה ואין תקנה להתירה לו אא"כ יקדשנה המגרש ויחזור ויגרשנה סתם אבל אין תקנה להתירה במה שיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה סתם כי כבר אינם ברשותו שגט גמור נתן לה אלא שהטיל בו תנאי ואם נישאת לאחר וגירשה האחר אפי' סתם לא הותרה עדיין לאותו פלוני ואם נישאת לו בטל הגט ובניה ממזרים מן

אע"פ שראוהו שנתייחדה עמו אינו גט ובעל מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אע"פ שנתייחדה עמהם אין חוששין שמא נבעלה להם ורבינו כתב כפירש"י ז"ל: א"ל על מנת שלא תינשא לאבא ונשאת לו וכו' תוספתא כתבוה התוס' בריש המגרש (פג.) א"ל ע"מ שתנשאי לפלוני ונשאת לו וכו' עד נשאת לאחר קודם שתינשא לאותו פלוני תצא שם במגרש ברייתא ומסקנא דרבא וכתב הר"ן לאחר תצא משום דבעיא לקיומי תנאי ומ"מ צריכה גט גמור מדאורייתא מאחר זה דשמא תקיים התנאי ותינשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתינשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרים אבל הרמב"ם בפ"ח כתב נשאת לאחר קודם שתינשא לו בטל הגט ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני כלומר מדבריהם ודבריו תמוהין למה בטל כיון שהתנאי יכול להתקיים וכבר השיגו הראב"ד וה"ה כתב דתמה שלא סיימו בגמרא לאחר תצא ותינשא לאותו פלוני כדי שלא יהיה גיטה בטל למפרע דקדק הרמב"ם שכל שנשאת לאחר תחלה עברה על תנאה ובטל הגט דעל מנת שתינשאי לפלוני תחלה משמע דאי לא הוה ליה למיתני תקנתא ומ"מ כתב שהרשב"א הסכים לדעת הראב"ד זכרונו לברכה: **כתב** הרמ"ה דתצא ולא יהזיר עולמית וכו' ה: **א"ל** על מנת שלא תינשאי לפלוני ה"ז גט ומותרת לינשא מיד וכו' בריש פרק המגרש תנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרים ובגמרא איבעיא להו האי אלא חוץ הוא או ע"מ הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דרבי אליעזר דהא שייר ליה בגט אבל בע"מ מודו ליה מידי דהוה אכל תנאים דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג רבי אליעזר אדרבנן אבל בחוץ מודה דהא שייר בגיטא ואסיק רבינא ת"ש כל הכתים מטמאין וכו' אלא ש"מ חוץ הוא ש"מ וכתבו הרי"ף והרא"ש ופסקו רבינא דחוץ הוא אבל בעל מנת מודו ליה וכ"כ הרשב"א בחידושיו וגם בתשובה הסכים לכך שכתב וז"ל אלמא לכאורה אין ע"מ פוסל ואפי' על מנת שלא תינשאי לפלוני ואף ע"פ שיש מקצת מגדולי האחרונים שכתבו דבהרתי פליגי ויש לדבריהם קצת ראיות לראשונים שומעים שיש לדבריהם ראיות חזקות ועוד שקבלת הגאונים תורה הוא עכ"ל וכן נראה שהוא דעת התוס' וכן דעת הרמב"ם בפ"ח אלא שהוא סובר דהיינו דוקא באומר לה ע"מ שלא תינשאי לפלוני עד כ' שנה אבל אם אמר סתם ע"מ שלא תינשאי לפלוני אינו גט כיון שכל ימיה אגידא ביה ויתבאר בסי' זה דעתו ודעת החולקים עליו וכבר כתבתי בסימן קל"ז שיש חולקים בזה לומר דאכתי מספקא לן אי פליגי בע"מ מ"מ רבינו סתם הדברים לדעת הרא"ש ואינך רבוותא דס"ל דבע"מ מודו. וכתב הר"ש בר צמח בתשובה שמה שכתב הרמב"ם חמשים שנה לאו דוקא אלא שתפס לרבותא היותר זמן רחוק שאיפשר שהם ימי שנותינו בהם שבעים שנה והאשה המתגרשת ע"י עצמה יש לה יותר מי"ב שנה קרובה לעשרים ואי איפשר לחיות אחר זה לפי מנהגו של עולם שהם שלש יותר מנ' שנה ומ"ש ומותרת לינשא מיד וכו' כ"כ התוספות שם (פג:) ד"ה שרבי גבי הא דתניא שרבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש אבל מדברי ר"ח שכתב שם הרשב"א משמע דלא תינשא עד שימות אותו פלוני: ומ"ש ואין תקנה להתירה לו אא"כ יקדשנה המגרש וכו' בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ו: ומ"ש ואם נשאת לאחר וגירשה האחר אפי' סתם לא הותרה עדיין לאותו פלוני ואם נשאת לו גט בטל ובניה ממזרים מן הראשון כ"כ הרא"ש בתשובה הנזכר ודברים פשוטים הם ודע שכתבו התוס' בפ' המגרש (פג:) ד"ה ועמדה גבי ד' זקנים שנכנסו להשיב על דבריו של ר"א דאומר ע"מ שלא תינשאי לפלוני ועברה ונשאת לו דאמרינן דגט בטל ובניה ממזרים היינו דוקא בעברה ונשאת לו אחר מיתת המגרש אבל אם עברה ונשאת לו בחיי המגרש לא נתבטל הגט בכך דאין נשואין אלו שהרי אסורה עליו משום אשת איש אבל הרב המגיד כתב בפרק שמיני שיש מי שהקשה כן דהיכא דנישאת

דרכי משה

תנאי כגון שאמר הריני מגרש אשתי על תנאי זה וכפל לתנאו ואחר כך נתנו לה סתם לא אמרינן דמחל לתנאו אלא אמרינן דעל דעתו הראשונה הוא עושה: (ג) בהגהות מרדכי דקידושין דף תרס"ג ע"ד על עסק ראובן שנתן ממון לשמעון לגרש אשתו וגם סעלה לה מזונות והכל כדי שיקחנה ופסק דלא תינשא לו כלל דה"ל כמוסרין נשותיהן זו לזו עכ"ל: ובמרדכי

פרישה

(מו) ולא חיישינן שמא תבעל והא דאמרינן לקמן בסמוך שאם א"ל על מנת שלא תבעלי לפלוני כו' דחיישינן שמא תבעל לו באונס שאני הכא שהוא איסור ערוה לא חיישינן שתבעל באונס: (מז) קודם שניסת לאותו פלוני תצא ומ"מ צריכה ממנו גט גמור מדאורייתא דשמא תקיים תנאה ותינשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתינשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרים מה שהתנה ע"מ שתינשא לפלוני אינו רוצה לומר תחלה אלא אימת שישאנה וקיים התנאי: (מח) ואם תקיים התנאי שתינשא לאותו פלוני פירוש לאחר שגירשה זה השני: (מט) גט שני לאחר נישואי השני רצה לומר דהשתא אין כאן איסור אשת איש אפ"ה תצא מיד ולא יחזירנה עולמית בין אם יתקיים התנאי או לא יתקיים. והשתא מפרש דאי לא יתקיים התנאי לא מצי לאהדורה רצה לומר כשנשאה מתחילה קודם שמת או גירשה ראשון שנית דפסקינן בלה "שתצא א"כ כשמת או גירשה שנית לא מצי לאהדורה לביתו: (נ) דאי לא יתקיים כו' "לא מצי לאהדורה כו' (ויש מפרשים דמה שכתב "ולא מצי לאהדורה שהוא כמו שמציין במה שכתב תצא ולא יחזור עולמית וכבר דיבר דתצא כ"פ) דהוה ליה מחזיר כו' כן צריך להיות: (נא) דכי היכי דבחיי שבעל תצא רצה לומר מיד משום דחיישינן דילמא לא תקיים תנאה והא דלא קאמר דתצא משום איסור סוטה משום דאי תקיים תנאה הוי גט למפרע ולא הוי כאן איסור סוטה ולכן הוצרך לומר הטעם דתצא משום דחיישינן "דילמא לא תקיים תנאה כלומר ולא אמרינן דמקיימא שני או שלשה שנים ואחר כך יתן לה גט ותינשא לאותו פלוני שהתנה הבעל עליה ותקיים תנאה ויהיה גט למפרע דחיישינן דלמא לא תקיים תנאה ולכן תצא מיד: (נב) ואי אקיים תנאה כו' רצה לומר ואז אין כאן איסור סוטה: (נג) אלא אם כן גירשה וניסת דאי לא גירשה אין שקידושין תופסין לבטל התנאי ואם כן לא נתקיים התנאי שהרי התנה על מנת שתינשא לאחר דמשמע דרך קידושין: (נד) וה"מ שניסת לשני רצה לומר ה"מ שתצא ולא יחזיר היינו שניסת לשני ואז אסורה עליו משום איסור סוטה אפילו אחר מיתת בעל: (נה) אבל נתקדשה ולא בא עליה דאז אין כאן איסור סוטה תצא משום דלמא לא תקיים תנאה ואסורה עליו משום איסור אשת איש ויחזיר אותה אחר מיתת הבעל דאז אין כאן שום איסור: (נו) אבל בתר דמקיים תנאה כו' רצה לומר שהבעל לא מת והשני נתן לה גט וניסת לבעל התנאי: (נז) דהוה ליה מחזיר גרושתו כו' פירוש כי לפי שאי איפשר יקיים התנאי דגט ראשון אם לא שיגרשה השני שהרי אם תנשאי לבעל התנאי חל הגט למפרע והוי אשת איש של שני ודוק מ"ו: (נח) א"ל על מנת שלא תינשאי לפלוני כו' הרמב"ם פליג בסמוך ומפרש

דרישה

דבשלמא גבי אם אמר מתחלה ע"מ שתשמישי את אבא ב' שנים כו' ואחר כך אמר ע"מ שתתן לי ר' זוז התם מן הסברא הוא שכוונתו או זה או זה דאילו להוסיף ה"ל לומר לשון תוספת ואילו לעקור ה"ל לבטל דבריו הראשונים אלא ע"כ או או קאמר דדרך בני אדם הוא שיאמרו תשמישי את אבא ב' שנים ואם תרצה תתן לי בשביל השמיש מעות אבל שבשני הנאים הם במעות אין דרך לומר תן לי ש' ואם תרצה תן ל' בשביל ש' ר' וא"כ כי היכי דאין סברא לומר שהוסיף מדלא אמר לשון הוספה ה"נ אין סברא לומר שביטל אלא או או קאמר ולכן צריך הרמ"ה להשמועינן שגם בזה אמרינן ביטל דבריו האחרונים כו' והטעם משום דאף דאו או לא שייך הכא

חדושי הגהות

ה הרב"י לא הערה עליו כמה פעמים כאשר הניח מקום לבאים אחריו ולפי שעה לא אדע די באר הענין הלזה אם אזכה הנני לבארו במהדורא בתרא אי"ה:

מן הראשון זנתה עמו הולד כשר והגט כשר שלא התנה אלא על נישואין ע"מ שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי שנבעלה לו בין בזנות בין בנישואין ה"ז גט ובירושלמי קאמר לכתחילה לא תבעל לו דהא אינה מגורשת עד שתבעל לו נמצא תחילת ביאה באיסור שעודה א"א והרשב"א כתב כיון דקי"ל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ כשבועל פנויה היא דלכשיתקיים הגט (נט) פנויה היא למפרע על מנת שלא תבעלי לפלוני הויא גט ולא תינשא עד שימות אותו פלוני [ז] דחיישינן שמא תבעל לו באונס (ס) ומטעם זה נמי ע"מ שתתני לי מאתים זוז לא תינשא עד שתתן שמא לא תתן שלא יהיה לה ממה ליתן וצריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בה כל ימיה כגון ע"מ שלא תאכל בשר ולא תלכי לבית אביך כל ימי חייך שאם התנה כך (סא) אין זה כריתות אבל ע"מ שלא תאכלי בשר עד זמן קצוב הוי גט ותינשא מיד שהרי בידה לקיימו שלא תאכל בשר ולא תכנס לבית אביה כל אותו הזמן ואפי' אם הרחיק הזמן יותר מכדי חיי האדם כיון שהוא דבר פסוק: כתב הרמב"ם אמר לה ע"מ שלא תינשא לפלוני אין זה כריתות כמו על מנת שלא תשתי יין או שלא תלכי לבית אביך ולא נהירא דכיון שאיפשר (סב) שימות אותו פלוני בחייה ויתבטל התנאי הוי שפיר כריתות ולא דמי לשלא תלכי לבית אביך [ח] שאפי' לאחר מיתתו אסורה ליכנס בו שנקרא על שם אביה

ב"ח

י"ז: **ע"מ** שתבעלי וכו' כך כתב הרשב"א דלאו דוקא שתבעלי לו בזנות קאמר אלא כל שנבעלת לו בין בהיתר בין באיסור נתקיים התנאי והא דלא קאמר ע"מ שתינשאי לפלוני לאו למעוטי בעילה בנישואין אלא לרבות לה אפילו בעילת זנות וכו': **ומ"ש** ובירוש' קאמר וכו' הקשה הרשב"א (בדף קכ"ד ע"א) מ"ש ע"מ שתבעלי לפ' מע"מ שתבעלי לאבא ולאביך דכאן וכאן לכתחלה איסור ערות אשת איש איכא ולא הוי תנאי כיון שתלוי באחרים ולא ישמעו לה לעשות איסור ערוה לכתחלה ואיפשר דהכא כיון שאפשר שימות הבעל ולא תהיה עליו ערוה ואיפשר לקיים התנאי לאחר שימות הלכך ה"ז גט ולא דמי לע"מ שתבעלי לאבא ולאביך דאי איפשר כלל לקיימו וכ"כ רשב"א בדף זה ריש ע"ב בשם התוס' ועי"ל דאף לירושלמי וכו' דלכתחלה הוי איסור ערוה מ"מ לבסוף הוי בעילת היתר ולא דמי לאבא ולאביך דבסוף נמי הוי ביאת איסור ומ"ש והרשב"א כתב כיון דקי"ל וכו' נראה דאיירי כשבא עליה דרך נישואין דדרך זנות ודאי דאסור לכתחלה משום איסור פנויה. ואכתי קשה להא דירושלמי הא דלעיל דקאמר לא תינשא לו כדי שלא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה תיפוק לי' דבתחלת ביאה באיסור שעודה א"א ותירץ הרשב"א התם ע"מ שתינשאי לו קאמר וכיון שנכנסה לחופה נתקיים התנאי דחופה עושה נישואין ובחופה ליכא איסורא והלכך צ"ל דאסור ליכנס אפי' לחופה שלא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה וכולי אבל ה"ה פ"א בדין ה"ז גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני כתב דהירוש' דאמר בתחלה אסור לבעול היינו שמא יאמרו נשותיהן נותנים במתנה ואף על פי שבגמרתינו לא נזכר זה אלא בע"מ שתינשאי דעת הירושלמי שה"ה לע"מ שתבעלי עכ"ל לפ"ז ניחא דל"ק מאבא ואביך דבע"מ שתבעלי לאו משום איסור ערות א"א היא דאסור בתחלה אלא איסורא דרבנן גרידא הוא שמא יאמרו וכו' וגם הקושיא השנייה אין לה התחלה לפ"ז ודלא כפי' הרשב"א ורבינו דמשום איסור ערות א"א אמרו בירושלמי דאסור הוא בתחילה: **ע"מ** שלא תבעלי וכו' שם (דף פ"ד) פי' רש"י אבל א"ל ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו וכתב הרא"ש דאף על גב דבדידה תליא דלא תבעל לו מדעתה מ"מ חיישינן שמא תבעל לו באונס ואינו אתנה בסתם ע"מ שלא תבעל לו כלל בין באונס בין ברצון ע"כ ורבינו שינה וכתב הוי גט ולא תינשא עד שימות אותו פלוני דהא פשיטא היא דמ"ש רש"י והרא"ש דאינו גט שמא תבעל לו אינו אלא לומר דאינו גט ולא תינשא בחיי אותו פלוני שמא תבעל לו אבל אם מת ודאי הוי גט ותינשא לאחר אף בחיי הבעל דהא נתקיים התנאי דלא תבעל לו כיון שמת וא"ת ומ"ש הא מע"מ שלא תבעל לאבא ולאביך דלא חיישינן שמא תבעל לו כיון שהיא עליו ערוה א"כ בשלא תבעל לפלוני נמי אם תבעל לו איכא איסור א"א דעברה על התנאי והגט בטל וי"ל דחוששין שמא תבעל לו לאחר מיתת המגרש דמותרת לו ואע"ג דלמפרע הגט בטל ועברה על איסור א"א למפרע מ"מ הוא יבא עליה באונס לאחר מיתת המגרש ואינו חושש כיון שלא עבר כלום וכ"כ התוס' ריש (דף פג) בד"ה ועמדה ונישאת ע"ש: **וצריך** שלא יתנה עליה תנאי וכו' פ' המגרש סוף (דף פג) כתב הרמב"ם א"ל ע"מ שלא תינשאי לפלוני וכו' ולא נהירא וכו' כבר הקשו המפרשים על דבריו מסוגיא דר"פ המגרש דמבואר לשם להדיא דה"ז גט כתבו הישוב ע"ז ומביאו בית יוסף ע"ש עוד הקשה הרשב"א ע"ד מעל מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך דהוי גט אף על פי דלעולם אסור לו ויש לומר התם שאני דבלא תנאו אסורה עליהן לעולם עד כאן לשונו:

וכתב

ב"י

דנישאת לו בחיי המגרש היאך גט בטל הרי נשואים עמו אינם נשואים ותירץ הרמב"ן שכל שנישאת לו דרך נישואין בטל דהכי אתני עלה וכן נראה מדברי הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן י"ז דאפילו עברה ונישאת לו בחיי המגרש גט בטל ובניה ממזרים (ועיין בהר"ן ד' תקכ"ט ע"א) וכתב הר"ש בר צמח בתשובה מי שגירש אשתו ואסרה על שמעון ונישאת ללוי והיו לה בנים ממנו ונתאלמנה ומת המגרש ונישאת אח"כ לשמעון שנאסרה עליו לדעת התוס' גט בטל ובניה ממזרים אבל בה"ג כתב גבי על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ופליגי רבנן ואמרו כיון דבחייו לא עברה עלויה תנאיה ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דמית ליה בטיל ליה תנאה ולא בטיל ליה גט למפרע עכ"ל ואם לא נישאת לשום אדם עד שמת המגרש פשיטא דמותרת לשמעון אבל יש דקדוק בזה שאם נתאלמנה משמעון שנאסרת עליו אם מותרת לכהונה כיון שנתבטל הגט או אסורה דתנאי נתבטל גט לא נתבטל והכי משמע עכ"ל ולענין הדין הראשון דהיינו שנישאת לשמעון לאחר מיתת המגרש עיין במגיד משנה פרק ח': ב"ה כתב הרשב"א בתשובה כל מי שכופין אותו לגרש מן הדין אינו רשאי להתנות על מנת שלא תנשאי לפלוני:

זנתה עמו הולד כשר וכו' שם בריש המגרש אמרינן בגמרא בעל מנת שלא תנשאי לפלוני הרי הותרה אללו בזנות: ע"מ שתבעלי לפלוני וכו' ג"ז שם ברייתא בריש המגרש הרי זה גיטך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט ומה שכתב נתקיים התנאי שנבעלה לו בין בזנות בין בנישואין ה"ז גט כן כתב הרשב"א בריש המגרש. והרשב"א כתב כיון דקי"ל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי וכו' תמהני על רבינו שכתב דפשיטא ליה להרשב"א דמותר שהרי הרשב"א בריש המגרש בדרך שמא קאמר לה והניח הדבר בצ"ע: על מנת שלא תבעלי לפלוני וכו' כן כתב רש"י בריש המגרש גבי הא דתניא על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם אבל א"ל על מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו וכתב הרא"ש שם בריש המגרש דהכי תניא בהדיא בתוספתא על מנת שלא תבעל לפלוני חוששין שמא תבעל לו וכן כתבו גם זה שם התוספות גבי הא דתניא שרבי אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש ופירשו הטעם דחיישינן שמא תבעל לו באונס וכתבו עוד דיזא אמרינן במי שאחזו גבי ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ק"ק זוז ולאחר לא תינשא עד שתתן הוי טעמא משום דחיישינן שמא תפסיד את אשר לה ולא תוכל לקיים תנאה וכתב רבינו ירוחם בח"א ואם נישאת לא תצא ואסורה ליבעל עד שתתקיים התנאי (וע"ל סי' זה די"א דתצא): וצריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו כל ימי הויה וכו' ברייתא בריש המגרש הרי זה גיטך על מנת שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ל' יום ה"ז כריתות וגרסינן תו התם אמר רבא ה"ז גיטך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות ופירש"י אין זה כריתות שאין מפרידין אלא המות ועד יום מותה קשורה בו: ומ"ש ותינשא מיד שהרי בידה לקיימו כ"כ שם הרא"ש וכן הוא דעת התוספות גבי הא דתניא שר' אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש: ומ"ש ואפילו הרחיב הזמן יותר מכדי חיי האדם וכו' נ"ל שלמד כן ממ"ש הרשב"א גבי הא דאמר רבא כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות וכתבו הר"ן וה"ה ואע"פ שהוא ילד והיא זקנה ואפילו היא זקנה ואמר לה על מנת שלא תשתי יין מכאן ועד כ' שנה הרי זה כריתות דכיון דאיפשר שתחיה היא יותר מכן כריתות קרינן ליה עד כאן לשונו ודברי הרשב"א מגומגמים אללי דמשמע דלא מכשרינן אלא דוקא באומר כ' שנה שאע"פ שהיא זקנה איפשר שתחיה יותר מכאן אבל אילו אמר ק"ק שנה וביוצא מאחר שלא נמצא בכלל מי שיחיה כל כך זמן ה"ל ככל ימי חייכי ואילו לדברי רבינו שתלה הענין בדבר פסוק איפשר דמשמע ליה דאפילו באומר ק"ק שנה ה"ז מגורשת וכ"כ אל"כ אפילו באומר כ' שנה נמי אם היא בת פ' או בת צ' שנה שלא נמצא מי שיחיה כ"כ זמן מי נימא דאין זה כריתות וא"כ נתת דבריך לשיעורין מצאתי בס"ה ימים שכתבם בסוף ספר חזה התנופה אע"פ שנותן גט לאשתו ע"מ שלא תלכי לבית אביך שהגט כשר והתנאי קיים אין לשום אדם להשתדל בגט שיתן בתנאי זה כי אין ספק שלא יתקיים התנאי זה שא"א שתעמוד על נפשה מלכת לבית אביה ונמצא הגט בטל ובניה ממזרים למפרע. אם המגרש הזה מאלו שכופין לגרשה ולא רצה לגרש רק בתנאי זה אין שומעין לו וכופין לגרש בלא תנאי זה עכ"ל כתב הרמב"ם בפ"ח על מנת שלא תינשאי לפלוני אינו גט הא למה זה דומה לאומר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי אבל אם א"ל על מנת שלא תינשאי לפלוני עד כ' שנה הרי זה גט וככר כתב הר"ן בריש המגרש שדבריו תמוהין דהא משמע דלדברי האומרים דבע"מ שלא תינשאי מודו רבנן לר' אליעזר אפילו א"ל ע"מ שלא תינשאי לו לעולם מגורשת כיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו הוי ליה כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ונראה שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואין לעולם שהרי כל ימי חייו לא תינשא לו ונישואין לאחר מיתה א"א ולמדה מדאמרינן בגמרא דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ואמאי והא אמרינן בנדרים (מו:) ביתך שאיני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר והכא נמי רשאה לילך לבית אביה לאחר מיתתו ונמצא שאין תנאי זה אלא ככל ימי חיי פלוני אלא ודאי היינו טעמא שאע"פ שלאחר מיתת האב א"א לה לעבור על תנאה אפ"ה בבית אביה שנאסרה לא תבא מותרת לעולם דלאחר מיתת אביה לאו בית אביה הוא ה"נ במתנה שלא תינשאי לפלוני אע"פ שלאחר מיתתו א"א לה לעבור על תנאה מ"מ לא תבא מותרת בנישואי אותו פלוני לעולם עכ"ל וכיוצא בזה כתב ה"ה בפ"ח. וכתב עוד הר"ן (פרק המגרש דף תקכ"ט ע"א) ואחרים דוחים דלבית אביך לאו דוקא אלא א"ל לבית זה שהוא של אביך שהיתה אסורה בו אפי' מת או מכרו לאחר כדאיתא התם ובתוספות תירצו דכל יוצאי יריכו קרויים בית אביו אע"פ שמת ולבי מפקפק בזה אמאי לא הוו כל יוצאי יריכו נמי ככל חיי פלוני דהא איפשר דמיתו כולהו והתירוץ הראשון הוא עיקר עכ"ל כתב הרשב"א בתשובה ז וז"ל ואני תמה על הרמב"ם שכתב דע"מ שלא תינשאי לפלוני מכאן ועד כ' שנה הרי זה גט ע"מ שלא תינשא לפלוני לעולם אין זו כריתות הואיל והיא אסורה מחמתו באיש זה לעולם הנה שהוא מודה בפסקן של ראשונים דבחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן אלא שבירר לו דרך אחרת שכל שהוא אוסרה בתנאי זה לעולם אין זה כריתות כמו שתמצא לו בפ"ח מהלכות גירושין וסמך לו על אותו שאמרו ע"מ שלא תשתי יין לעולם ע"מ שלא תלכי לבית אביך אין זה כריתות ולפי דעתו ה"ה באומר לה ע"מ

דרישה

הכא יותר יש סברא לבטל מלהוסיף: [ז] (דחיישינן שמא תבעל לו באונס עמ"ש אמ"ו ז"ל לעיל בפרישה בע"מ שלא תבעל לאבא לא חיישינן משום דלא עביד איסורא לשכב עם כלתו וכאן חיישינן שלא ישמע התנאי אותו פלוני וא"ל שלא תהיה א"א מהשני די"ל שישכב עמה אחר שימות או שיגרש השני נמצא היתה למפרע באיסור אבל השני ודו"ק כ"פ):

[ח] שאפי' לאחר מיתתו כו' אע"ג דגבי נדרים אמרינן בי"ד סי' רי"ו מת או מכרו לאחר מותר שאני נדרים דהולכין אחר לשון בני אדם אבל הכא כל יוצאי חלציו נקראים בית אביו

פרישה

ומפרש דין זה שמוזכר בגמרא שמותרת לשנשא היינו דוקא כשפירש זמן ואומר שלא תינשא לפלוני עד חמשים שנה עיין בב"י ע"ל בסי' קל"ז כ"פ): (נט) פנויה היא למפרע ז"ל ב"י תמהני על רבינו שכתב דפשיטא ליה להרשב"א דמותר והרי הרשב"א בריש המגרש בדרך שמא קאמר לה והניח הדבר בצ"ע: (ס) ומטעם זה נמי על מנת כו' זה הוי לא כדעת הרמב"ם דלעיל בריש סי' זה ובדין הראשון דע"מ שלא תבעלי לפלוני הרמב"ם מודה וצריך לומר דהרמב"ם מחלק בינייהו דשאני על מנת שתתן מאתיים זוז דבידה לקיימה שיש בידה מעות מה שאין כן בע"מ שלא תבעלי לפלוני דפלוני יכול לאונסה ומתחלת התנאי היה בדבר שאינה בידה אלא תלויה באנס אותה פלוני: (סא) אין זה כריתות דעד יום מותה קשורה בו (וסתורה אמרה וכתב לה ספר כריתות כ"פ): (סב) שימות אותו פלוני בחייה גם הר"ן והרשב"א תמהו עליו וכתבו ונראה דעת ז"ל בכלמא פי אמר על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני דמגורשת מפני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואי זה לעולם שהרי ימי

חדושי הגהות

ו כל זה כתב הרא"ש כלל מ"א סימן י"א בשם בה"ג (בד"ה): ז בתשובות הרמב"ן סי' קכ"ט:

אביה וכתב עוד הרמב"ם ע"מ שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין אין זה כריתות משום שלא הותרה במה שנאסרה ובתוספתא איתא בהדיא בהיפך זה דקתני ע"מ שלא תעלה באילן זה לעולם ונקצץ האילן ה"ז גט כתב הרמב"ם כל תנאי שאינו במעכשיו או בע"מ אלא אמר לה אם תעשה כך וכך יהא גט יכול הבעל לבטל התנאי או להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי ראשון אע"ג שהגיע הגט לידה אינה מגורשת ואם מת הבעל או נאבד הגט קודם שיתקיים אינה מגורשת ולכתחלה לא תינשא עד שיתקיים (סג) ואם נישאת לא תצא אבל אמר מעכשיו או ע"מ כיון שנתקיים התנאי חל הגט למפרע משעת נתינה ואינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על התנאי משיגיע גט לידה ואם אבד הגט או נשרף אפילו מת הבעל קודם שיתקיים ה"ז מקיימת התנאי אחרי מותו וכבר היא מגורשת משהגיע הגט לידה ויכולה להנשא אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי ואין לחוש שהיא לא תקיים הואיל והוא

ע"מ שלא תשתי יין זה לעולם וכבוד הרב במקומו מונח שאין דבריו נוחים במקום זה כלל אלא דאם כן לישמועינן תנא דברייתא יין זה וכ"ש יין כתם ועוד דע"כ הא דאמרינן בריש המגרש בחוץ הוא דפליגי אבל בעל מנת מודו ליה רבנן דוקא בעל מנת שלא תינשאי מכאן ועד ל' יום קאמר וא"א לומר כן למי שמעיין אפי' עיון מועט באותה סוגיא דכולה ע"מ דומיא דהוץ נשנה ועוד שמצאתי בתוספתא דקתני על מנת שלא תעלי באילן זה על מנת שלא תעלי בכותל זה נקצץ האילן ונסתר הכותל הרי זה גט וזה מבואר שלא כדבריו עד כאן לשונו:

וכתב עוד הרמב"ם על מנת שלא תשתי יין זה לעולם ונשפך היין וכו' לא כתב כן הרמב"ם אבל נלמד הוא מתוך דבריו כמו שכתב הרשב"א בתשובה שכתבתי בסמוך וכן כתב עוד בפ' המגרש וכן כתב ה"ה בפ"ח שכך היא דעתו של הרמב"ם ובתוספתא איתא בהדיא בהיפך זה כ"כ הרשב"א בפ' המגרש והאריך בדבר וכבר כתבתי בסמוך דבריו בזה בתשובה: כתב הרמב"ם בפ"ח כל תנאי שאינו במעכשיו או בע"מ וכו' ומה שתמה עליו רבינו במה שהתיר לינשא מיד בתנאי דמעכשיו כבר כתב בזה ה"ה בפ"ח והליץ בעד הרמב"ם וכתב שיש סברות אחרות בדין זה שי"א שאפילו בתנאי שבשב ואל תעשה כגון ע"מ שלא תעשה כך עד זמן פלוני לא תינשא לכתחלה עד שיעבור הזמן ויש מי שמכריע ואומר דבכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה והוא בידה לקיימו אין חוששין שמא תעבור עליו ותקלקל עצמה אבל כל תנאי שהוא בקום עשה לא תינשא לכתחלה עד שיהיה מקויים שמא לא יתקיים מחמת אי זו סיבה וכן הדין בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים אע"פ שהוא מתקיים בלא מעשה לא תינשא שמא יתבטל וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ודע שאף רבינו מודה בתנאי שהוא תלוי ביד אחרים שדבריו אינם אלא בתנאי שהוא בידה עכ"ל והר"ן בפרק מי שאחזו כתב כל אלו הסברות וכתב טעם לדברי הרמב"ם והעלה שהמחוור בדברים אלו הוא כמו שהכריעו הרמב"ן והרשב"א ז"ל ועל מה שאמר הרמב"ם בתנאי דאם שאם מת הבעל או נאבד הגט קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת בסי' שאחר זה כתב רבינו דעת החולקים עליו שיש מי שסובר דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו התנה תנאי דמעכשיו ואיכא מאן דמספקא ליה ושם אבאר דבריהם ועל מ"ש עוד הרמב"ם בתנאי דאם שלא תנא אם נישאת תמה עליו ה"ה וגם הר"ן בפרק מי שאחזו תמה עליו וכתב שמאחר שאין הגט חל אלא בשעה שהתנאי מתקיים ואם נתקרע קודם לכן אינה מגורשת אמאי אם נישאת לא תצא וכבר השיגו הרמ"ך ויש לתמוה איך לא הרגיש רבינו בזה והר"ש בר צמח בתשובה תמה ג"כ על דברי הרמב"ם ואחר כך כתב נראה שסובר הרמב"ם שאם נישאת קודם קיום התנאי לא מפקינן לה מיניה אלא אמרינן לה שתקיים תנאה ותעמוד בבית בעלה אם תקיים ואם לא קיימתו ודאי תצא מיד ואין דבריו מחוורין דהא כי איניסבא א"א הואי ובזונות בא עליה ואם נישאת תצא דקי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ועל מ"ש עוד הרמב"ם דכשנותן לה הגט בתנאי דמעכשיו או ע"מ אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על הגט משהגיע הגט לידה כתב הר"ן בפרק מי שאחזו גבי הא דפריך וליחוש שמא פייס שכן דעת הרי"ף והשאלתות וגם ה"ה בפרק הנזכר כתב שכך הוא מוסכם מכל הפוסקים חוץ מבעל העיטור שכתב דאפילו בע"מ יכול לבטל תנאו ולהתנות עליה תנאי אחר ורבינו בסמוך הזכיר דעת העיטור וכתב שהוא כדעת הרא"ש בתשובה כלל מ"ו (ד) ומ"מ דעת הרא"ש לא נתבאר כל הצורך בדברי רבינו שהוא ז"ל ביאר דבריו בתשובה הנזכרת דדוקא בכה"ג שהתנאי לא היה לצערה כמו בתנאי זה שאדרבה הוא לטובתה שאם יבא תוך הזמן שישוב אליה אי אמרינן דמחילת התנאי הוא בקיומה שהרי נתן לה גט מעכשיו ע"ת זה והגט הוא לאלתר ויקיים התנאי אבל אם מחל וביטל התנאי הרי הגט למפרע גט משעת נתינה אבל בתנאי שהוא לצערה ודאי אינו יכול לבטלו ואם בטלו אין בדבריו כלום דלעולם צריכה לקיימו וכל שלא קיימתו אינה מגורשת וכדאסיקנא בפירקין א"ל ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז וחזר ואמר מחולין לך אינה מגורשת משום דלצעורה איכוון והא לא צערה והוי יודע שכתב הר"ן במי שאחזו גבי הא דפריך וליחוש שמא פייס שכתב הרמב"ן שכפי' הגירסאות שגורסים שם ע"מ שאעבור מכנגד פניך ל' יום אפי' כתב לה גט במעכשיו על תנאי אם בטלוהו שניהם הגט בטל ולפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני לי ר' זוז אם רצו שניהם ובטלו התנאי הגט בטל ואע"פ שנתנה לו אח"כ כל זמן שלא קיימתו לתנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשמתקיים התנאי אח"כ כאילו לא נתקיים ומיהו דוקא כשהסכימה היא בביטולו הא לאו הכי לא ומיהו דוקא בתנאי שהוא בידם שלא יתקיים שמתוך שבידם לא נתקיים יכולים הם לומר שאף על פי שלא יתקיים יהא כאילו נתקיים אבל בתנאי שהוא מתקיים בע"כ אין בידם לומר שיהא כאילו נתקיים ולפיכך כתב הרמב"ן על מנת שתתני לי ר' זוז אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי ולא תתגרש באותה נתינה בטל הגט מעתה ואנ"ל שאם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אפילו אח"כ אמרה נותנת אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל שכיון שבידה לבטל התנאי שלא תתן מכיון שבטלוהו בטל לגמרי והוא אין לו קיום עכ"ל וכל הדברים הללו כתב גם ה"ה בפ"ט וכתב בשם הרמב"ן שזה דעת הרמב"ם וז"ל הר"ש בר צמח בתשובת הרמב"ן פרק מי שאחזו פי' דלפי גירסת הספרים דגרסי ע"ת שאעבור מכנגד פניך ל' יום וכו' למדנו בפי' שהנותן גט לאשתו ע"ת אפילו אמר לה מעכשיו אם ביטלו שניהם התנאי בטל הגט ואפילו קיימתו אח"כ וכתב שאין כן דעת הרמ"ה הספרדי ובלשון הזה כתב הריטב"א בחידושיו אבל בטור א"ה כתב תשובה להרא"ש שנראה ממנה שאם נתקיים התנאי נתקיים הגט מיד לדעתו אפילו ביטל הגט בפירוש אינו בטל כיון שמסרו מעכשיו ואפילו לדעת הרמב"ם היינו בע"מ שתתני לי ר' זוז אבל בע"מ אם מתי לא אמרינן שכשנתפייסו שניהם לבטל התנאי ויתבטל הגט אף על פי שמת לפי שהתנאי מתקיים

וכתב עוד הרמב"ם על מנת שלא תשתי יין זה וכו' ובתוס' איתא בהדיא בהיפך וכו' נראה דדעת רבינו שאין פי' דברי הרמב"ם במ"ש בע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אינו גט כמו שפי' הרשב"א בחידושיו (דף קכ"ג ע"א) דמיירי בדא"ל שלא תלכי לבית זה של אביך דלעולם אסורה בו אפי' מכרו או שמת וכ"כ הר"ן דאחרים דוחין ומפרשים כך ומביאו ב"י דהא ליתא דמדכתב הרמב"ם שני הלכות אלו סמוכין וגבי יין כתב יין זה וגבי בית אביך לא כתב בית זה של אביך אלא סתם אלמא דלא מיירי בדאמר זה של אביך ולכך על ע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין להשיג מטעם התוספתא דבע"מ שלא תעלי על אילן זה ונקצץ דהוי גט דהתם היינו טעמא דמדאמר אילן זה משמע להדיא דאם נקצץ דאין שמו אילן זה חשוב כאילו נתקיים התנאי אבל בבית של אביך לעולם אע"ג דלא אמר זה משמע ודאי דאע"פ"י דכשימות האב א"א לה לעבור על תנאה שהרי אינו בית אביה כדאמר בנדרים קונם לביתך שאני נכנס מת או שמכרו ה"ז מותר דאינו שוב בית אביה מכל מקום גבי גט כיון שלא הותרה במה שהיתה אסורה בו על פי תנאו אין זה כריתות וכמ"ש ה"ה והר"ן ואם תאמר למה נקט ונקצץ האילן אפילו לא נקצץ נמי הוי גט כיון דבידה לקיים התנאי שלא תעלה באילן ויש לומר דסבירא ליה דאם לא נקצץ האילן אינו גט חיישינן שמא תעלה בו בשוגג שלא תהיה זכורה דבזה האילן היה התנאי או ע"י אונס תעלה בו כמו בע"מ שתתני לי ר' זוז או ע"מ שלא תבעלי לפלוני לעיל בסעיף ב' ובסעיף י"ט:

ומ"ש ונשפך היין וכו' נראה דלרבותא נקט ונשפך היין דל"מ באינו נשפך דלא תינשא דילמא תשתה ממנו ע"י טעות או אונס דיאמרו לפניה שאין זה היין שהתנה עליו שלא תשתי אותו וכמלא שהגט בטל ובניה ממזרים אלא אפילו נשפך נמי אינו גט לפי שא"ז כריתות וכו' וכך הביא הרשב"א בחידושיו לשם דברי הרמב"ם שכתב ונשפך היין אבל בספרינו לא כתב ונשפך היין ועיין בב"י:

כתב הרמב"ם כל תנאי שאינו במעכשיו וכו' תימא דהלא הרמב"ם כתב בהלכה כ"ג הרי זה גיטך על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני וכו' אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או עד שיבטל התנאי עכ"ל והיינו כרשב"ג בע"מ שתתני לי אצטליתי וכו' לעיל סעיף ד' משמע דבמעכשיו או בע"מ דוקא יכול לבטל התנאי והוי גט למפרע משעה שמסר גיטא לידה וכמ"ש רבינו בסוף סימן זה בשם הרא"ש בתשובה אבל בלא מעכשיו ובלא ע"מ אינו יכול לבטל התנאי אא"כ נטלו ממנה וחזר ונתנו לה וא"ל הרי את מותרת לכל אדם או ה"ז גיטך כמ"ש הרמב"ם לשם בה' י"ז וי"ל דהא דכתב הרמב"ם כאן דבלא מעכשיו ובלא ע"מ יכול לבטל התנאי היינו נמי דוקא בדבטל ממנה וחזר ונתנו לה דאילו במעכשיו או בע"מ אינו יכול לבטל התנאי אפי' בנטלו ממנה וחזר ונתנו לה וכן מ"ש דבלא מעכשיו וע"מ יכול להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר כ"ז שלא נתקיים התנאי ראשון וכו' היינו נמי דוקא כשנטלו ממנה וחזר ונתנו לה על תנאי אחר או להוסיף על הראשון כנ"ל ליישב לפי נוסחא זו שהביא רבינו דכתוב ברמב"ם יכול הבעל לבטל התנאי וכולי אבל בספרים שבידינו כתב יכול לבטל הגט ובביטול הגט ודאי אפי' לא נטלו ממנה יכול לבטל מיהו מ"ש או להוסיף על התנאי או להתנות תנאי אחר וכו' אי איפשר לפרש אלא בשנטלו ממנה וחזר ונתנו לה וכו' ומ"ש ולכתחלה לא תינשא עד שיתקיים ואם נישאת לא תצא תימה גדולה כיון דאינה מגורשת עד שיתקיים התנאי ובעוד שלא נתקיים היא א"א א"כ אם ניסת פשיטא דתצא וכך תפסו עליו הרמ"ך וה"ה והר"ן הביאם ב"י ואח"כ הביא מ"ש הר"ש בר צמח ליישב דס"ק הרמב"ם דאם נישאת קודם התנאי לא מפקינן לה מיניה אלא א"ל שתקיים תנאה ותעמוד בבית בעלה אם תקיים ואם לא קיימתו ודאי תצא מיד וחזר ואמר ואין דבריו מחוורין דהא כי איניסבא א"א הואי ובזונות בא עליה ואם נישאת תצא דקי"ל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל עכ"ל הרשב"ץ וכ"כ בכ"מ רפ"ח וקושיא זו כלפע"ד ליישב דמ"ש הרמב"ם ואם נישאת לא תצא רצונו לומר שאם נישאת לחוד שנכנסה לחופה ולא נבעלה בהוצה ליכא איסורא וקאמר דלא תצא אלא אמרינן לה שתקיים ותעמוד בבית בעלה אם תקיים ואם לא קיימתו ודאי תצא מיד ובזה נחו ושקטו דברי הרמב"ם וע"ל סי"ח הבאתי כיוצא בזה בשם הרשב"א: **ומ"ש** אבל אמר מעכשיו וכו' ואינו יכול לבטל וכו' פי' הבעל לבדו אינו יכול לבטל הגט שלא מדעת האשה דכשנתקיים התנאי חל הגט למפרע בע"כ של בעל אבל אם בטלוהו שניהם הגט בטל כ"כ הרמב"ן ומביאו ב"י ומ"ש ויש לה להנשא אעפ"י שלא נתקיים התנאי וכו' ואע"פ דבפרק ט' כתב הרמב"ם באומר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש דלא תינשא במקום יבם עד אחר י"ב חדש כשיתקיים התנאי ומביאו רבינו בסימן קמ"ד ופירש ה"ה בפ"ח הלכה כ"ב דהטעם דאף על פי דאי איפשר שיתבטל התנאי דכיון שמת ודאי שלא יבא אפ"ה אין מחזיקין אותה בגרושה עד שיהיה מקווים בפועל ומ"ה פסק הרמב"ם לשם בעל מנת שתתני לי ר' זוז ולא קבע לה זמן ומת קודם שתתן וכו' דלא תינשא לזר עד שתתלון דהיינו טעם כיון שאין התנאי מסוים בפועל כמ"ש לעיל בס"ג וא"כ אמאי כתב הרמב"ם הכא דתינשא הלא עדיין לא נתקיים התנאי בפועל י"ל דהכא מיירי בתנאי שא"ל ה"ז גיטך על מנת שתעשה כך וכך ויש בידה לקיימו בפועל הלכך חשוב היא משהגיע הגט לידה כאילו כבר נתקיים בפועל ושריא לאינסובי דהואיל והוא במעכשיו או בעל מנת ובטוחה היא שיתקיים התנאי בפועל שהרי במעכשיו ובע"מ אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף והיא ודאי תקיים התנאי דכיון שבידה לקיימו לא תקלקל עלמה

דרכי משה

(ד) ובמרדכי פרק מי שאחזו (דף תרי"ד ע"ב) בתשובת מהר"ם משמע דיש לחלק בין גט ש"מ לשאר גט על תנאי לענין אם נשרף או נאבד ועיין שם

כהב

פרישה

ימי חייו לא תינשא לו ונשואין לאחר מיתה א"א ולמד מדאמרינן בגמרא על מנת שלא תלך לבית אביך לעולם כו': (ואם מת הבעל או נאבד כו' ע"ל סימן קמ"ד כ"פ): (סג) ואם ניסת לא תצא תימא מאחר דלא חל עד שיקיים התנאי אמאי לא תצא אם ניסאת ואמת שתמה עליו הר"ן והמ"מ אבל קשה עלי איך לא הרגיש הרמב"ם בזה עכ"ל מ"ו ובית יוסף ונראה לי ליישב קצת דהרמב"ם סבר אע"פ שלא אמר מעכשיו הוי גט קצת תיכף שנתן הגט בידה ולכן כתב הרמב"ם בפרק ט' ורבינו מביאו בסימן קע"ו בראשו וזה לשונו בהמגרש ע"מ מגרש מיד כו' שלא לומר

בינה

עלמא אם כן ה"ל כאילו כבר נתקיים וכבר כתבתי זה לעיל בס"ב ומ"ש וכן יראה מדברי רב אלפס וכו' כלומר הלא כתב כך בפי' אלא יראה כך מדכתב בכדי שלא יוכל לבטלו דרצונו לומר שיתנה עמה תנאי במעכשיו או בע"מ בשעה שיגיע גט לידה והתנאי יהא תלוי בידה דיש בידה לקיימו ואז תינשא אע"פ שעדיין לא נתקיים התנאי כיון שלא יוכל לבטלו כדפי':

ונראה דמה שחילק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם וכו' יפה חילק תימה הלא חילוק זה מבואר בפ' מי שאחזו (בדף ע"ד) וכמ"ש רבינו ריש סימן זה דאפי' בתנאי דעל מנת שתתני לי ר' זוז דאין בידה לקיימו ה"ל גט למפרע אפילו נשרף או נתקרע וכ"ש בתנאי דיכול לקיימו ואיפשר דאתא לאשמועינן דאפילו יכול לקיימו אינו גט אם נתקרע או נשרף בתנאי דאם ועי"ל דעל מ"ש הרמב"ם אפי' מת הבעל קודם שיתקיים הרי זה מקיימת התנאי אחרי מותו וכו' שזה אינו מפורש בגמרא ואיכא סברא לומר דניחוש שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה קמ"ל דלא חיישינן והוי גט גמור ע"ז אמר רבינו דיפה חילק ומ"ש רבינו אבל מ"ש דבמעכשיו יכולה לינשא מיד אעפ"י שלא נתקיים התנאי נ"ל שאינו תלוי בזה וכו' פי' דכיון דכתב בסתם משמע דהוא תלוי במעכשיו לחוד דיכולה לינשא מיד במעכשיו אפילו אין בידה לקיימו והא ליתא דפשיטא היא דאם אין בידה לקיימו אפילו א"ל מעכשיו והגט חל למפרע אסורה לינשא מיד שמא לא יתקיים התנאי אלא הדבר תלוי גם בתנאי שיש בידה לקיימו דכיון דא"ל מעכשיו וגם יש בידה לקיימו יכולה לינשא מיד הכל, ליכא תרתי הלא חדא אסורה לינשא מיד וע"ז השיג דפשוט הוא דדברי הרמב"ם אינן אלא בתנאי שבידה לקיים וכ"כ ה"ה דדבריו אינן אלא בתנאי שהוא בידה ע"ש:

כתב הרא"ש בתשובה כ"ו שיכול לבטל התנאי וכו' והא דכתב רבינו לעיל

והוא במעכשיו או בע"מ ע"כ וכן יראה מדברי רב אלפס שכתב בתשובה (סד) נתן גט על תנאי צריך שימסור הגט ליד האשה בבדי שלא יוכל לבטלו ור"ל משהגיע הגט לידה שוב אינו יכול לבטלו ונראה דמה שחילק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם דבמעכשיו תהא מגורשת למפרע אפי' מת הבעל או נשרף הגט מה שאין כן בתנאי דאם יפה חילק אבל מ"ש דבמעכשיו יכולה לינשא מיד אע"ג שלא נתקיים התנאי נ"ל שאינו תלוי בזה דאע"פ שחל למפרע מ"מ אינה יכולה לינשא (סס) בתנאי שאין בידה לקיימו אע"פ שהוא חל למפרע אם יתקיים שמא לא יתקיים ולא יחול הגט לעולם [יא] כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה באחד שנתן גט במעכשיו אם לא יבא תוך שתי שנים (סו) שיכול לבטל התנאי ותינשא מיד כי בביטול התנאי חל הגט למפרע משעה שיבא הגט לידה וכתב הוא הדין בכל תנאי שמתנה בשעה שנותן הגט ומבטלו אח"כ קודם שיתקיים התנאי שהוא בטל אע"פ שהתנאי לטובתה ולא היתה מקבלת הגט אלא בתנאי זה ואינו רוצה בביטולו אפ"ה יכול לבטלו דכיון שבא הגט לידה מגורשת דלא בעינן דעתה וכ"כ בעל העיטור שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים:

קמד **כשם** שקיום הגט תלוי בתנאי שתולה באשה כמו שביארתי כן הדין (א) בתנאי שמתנה עליו שאם יתקיים התנאי יתקיים הגט ואם לאו לא יתקיים כיצד אמר לה ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא בתוך ל' יום או שאומר על מנת שלא אבא בתוך שלשים יום אם בא בתוך ל' יום נתבטל הגט לא בא נתקיים הגט למפרע אע"פ שנאנס ולא יכול לבא כגון שחלה או שעכבו נהר אין שומעין לטענת אונס שלו אפילו עומד וצווח ראו שאני אונס כיון שלא התנה הו"ץ מאם יקראנו אונס וכן אמר הרי זה גיטך על מנת שאם לא אפייסך שתתרצי בתוך שלשים יום יהא

נט

מתקיים על כרחך והיאך יבטלו אותו וכ"כ הרב בחידושיו עכ"ל ודע שהר"ן כתב דברי הרמב"ן ז"ל ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל התנאי לומר שאע"פ שנתקיים יהא כאילו לא נתקיים ולבטל הגט בכך היכי אסיקנא לעיל כי אמר מחולין לך דאינה מגורשת כיון דמעיקרא לצעורה איכוון למה לא יהא בידו לומר שיהא כאילו לא נתקיים ולפיכך אני אומר שבכל גט הניתן במעכשיו או בע"מ אין ביד שניהם לבטל התנאי אלא דוקא במתנה להנאתה של אשה כי הכא אבל במתנה עמה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתגרשה במעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפי' קיימה תנאה שלא תהא מגורשת עכ"ל ואלה דברי הר"ן האחרונים קרובים לדברי הרא"ש בתשובה כתב הרשב"א בתשובה וז"ל ומה שנסתפק לך בגט שכתב לאחר כתיבת כל התורף אם לא מתי מחולי זה לא יהא גט כיון שלא הזכיר מחולי זה באם מתי אם יש חשש בדבר לא ידעתי אי זה ספק יש בזה כיון שמת מאותו חולי שאם באת להסתפק כיון שלא אמר מחולי זה באם מתי ולומר שלא נכפל התנאי במחולי זה כ"ש שהתנאי בטל מחמת שלא נכפל ואין בדבריו כלום דהנך קושטא דמילתא לא קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול ולאפוקי מספיקת ב"ד טועים אתקין ולא עוד אלא לר"מ נמי מסתברא דתנאי כפול יש כאן דכיון דפתח בחולי באם לא מתי ועוד חזר לבסוף והזכיר אותו תנאי בודאי מה שאמר באמצע אם מתי מוכח מילתא דנגרר הוא אחר לשון התנאי שלפניו ושל אחריו עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סי' מ"א הא דגרסינן בהמדיר (עב:) גבי פלוגתא דרב ושמואל בקדשה ע"מ וכנסה סתם לא תימא טעמיה דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה כלומר ותלמד מכאן דכל המתנה בתחלת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאו שמחל התנאי ובטלו כגון אמר בפני ב' עדים גט זה אני רוצה ליתן לאשתי זאת ע"ת זה בפניכם והתנה וכפל תנאו ואח"כ נתנו לה בפניהם

בסעיף י"ז דאינו יכול לבטל התנאי היינו דוקא דהתנאי הוי לצעורה אבל הכא הוא לטובתה הוא התנאי ואפי' היה שלא היה לצעורה יכול לבטל התנאי כמ"ש לשם באריכות ובכה"ג כתב ב"ה שיכול לבטלו כ"ז שלא יתקיים דהיינו שלא היה התנאי לצעורה והא דכתב רבי' לעיל סכ"ג בשם הרמב"ם דבמעכשיו או בע"מ אינו יכול לבטל התנאי וכו' מיירי בסתם תנאים שהם לצעורה ואין דברי הרמב"ן סותרין לדברי הרא"ש בתשובה זו ולדברי בעל העיטור דלא כמ"ש ה"ה ומביאו ב"י:

קמד **כשם** שקיום הגט תלוי בתנאי שתולה באשה וכו' נראה דהא דכתב כשם וכולי אתא לאורויי דהכא לחוד הם שוים דבמעכשיו נתקיים התנאי נתקיים הגט למפרע אפי' נתקרע הגט או נשרף אבל לענין אונס אין דיניהם שוים דבתנאי שתולה באשה ולא נתקיים התנאי בזמן שקבע לה אין חילוק בין אונס לאונס דכיון שלא קיימה התנאי אינו גט כלל אבל בתנאי שמתנה עליו איכא לחלק בין אונס דשכיח קצת ללא שכיח כלל עוד יש חילוק ולא כתבו רבינו דבתנאי שתולה באשה ובמעכשיו כשיש בידה לקיימו יכולה להנשא אעפ"י שלא נתקיים התנאי משא"כ בתנאי שמתנה עליו אעפ"י שודאי הוא שיש בידו לקיימו לא תינשא עד שיתקיים דשמא לא יקיימנה במזיד ונמצאת מקולקלה ובניה ממזרים דאינו חושש לקלקולה ולפי שדבר פשוט הוא לא הוצרך לכתבו בפי'. ומ"ש כיצד א"ל ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא בתוך ל' יום או שאומר ע"מ וכולי כלומר דין ע"מ כדין מעכשיו גם בתנאי שמתנה עליו וכ"כ הרמב"ם בפ"ט: **ומ"ש** אעפ"י שנאנס ולא יכול לבא כגון שחלה או שעכבו נהר וכו' מפורש בריש כתובות ופסק כלישנא קמא דרבא דאין טענת אונס בגיטין אפילו באונס דשכיח ולא שכיח כגון חולי או מיתה כדרך הארץ וכ"ש אונס דשכיח כגון עכבו נהר דאף ללישנא בתרא לא מצי טעין אנוס אני דכיון דשכיח איבעי ליה לאתנויי ומ"ש רבינו דשכיח קצת גם על עכבו נהר אע"ג דשכיח טפי מחולי לא כתב האי לישנא אלא לאפוקי אכלו ארי או הכישו נחש דלא שכיח כלל דאפי' ללישנא קמא האי אונס מבטל הגט אבל אונס מיתה כדרך כל הארץ אינו מבטל ומ"ה תנן ס"פ מי שאחזו ה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש ה"ז גט ולא חשוב מיתה אונס לבטל הגט והא דלא כתב רבינו אלא אונס חולי ועכבו נהר ולא כתב דמיתה נמי לא חשיב אונס היינו משום דכיון דכתב באכלו ארי או נשכו נחש דלא שכיח כלל הוי אונס ומבטל הגט אלמא להדיא דוקא ארי ונחש אבל מיתה כדרך כל הארץ דשכיח ולא שכיח אינו מבטל הגט וריסא דמתני' בדלא אמר מעכשיו ומת בתוך י"ב חדש דאינו גט לא מטעם דמיתה הוי אונס ומבטל הגט אלא משום דכיון דלא אמר מעכשיו ואין הגט חל אלא לאחר י"ב חדש וכבר מת תוך י"ב חדש אין גט לאחר מיתה ואף על גב דבריש כתובות אסיקנא ללישנא קמא דרבא דאין אונס בגיטין דמשום לנועות ומשום פרוצות הוי גיטא אף על גב דמדאורייתא לא הוי גיטא דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש היינו דוקא באונס דחולי ודעכבו נהר דלית לה קלא ואיכא משום לנועות ומשום פרוצות אבל מיתה דאית לה קלא ליכא חששא דלנועות ופרוצות כדכתבו התוספות להדיא ריש כתובות (דף ג') בד"ה וסברה ע"ש: וכן אם אמר הרי זה גיטך ע"מ שאם לא אפייסך וכו' בס"פ כל הגט ההוא דא"ל אי לא פייסנא לה עד ל' יומין ליהוי גיטא אזל פייסה ולא איפייסה א"ר יוסף מי יהב לה תרקבי דדינרי ולא איפייסה. ופירש"י מעכשיו אמסור לה גט על תנאי זה אי לא אפיים לה עכ"ל וז"ש רבינו הרי זה גיטך ע"מ וכו' דדין זה מדבר במעכשיו או בע"מ וכתב עוד רש"י פייסה בדברים והרבה עליה רעים ולא נתרצתה להשלים אתו מי יהיב לה תרקבי דדינרי ולא איפייסה וכיון שלא עשה כן כמלא שלא פייסה ואעפ"י שאין לו לא אמרינן אנוס

סתם ולא הזכיר התנאי שמחל התנאי ודאי לא אמרינן הכי אלא על דעת הראשונה הוא עושה ואינו מוחל לתנאי אלא היינו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

קמד **כשם** שקיום הגט תלוי בתנאי שתולה באשה כן הדין בתנאי שמתנה עליו וכו' כיצד א"ל ה"ז גיטך אם לא אבא בתוך ל' יום וכו' זה פשוט ומתבאר מתוך המשניות שבפ' מי שאחזו (עו.): אע"פ שנאנס ולא יכול לבא כגון שחלה וכו' בריש כתובות (ג:) אמר רבא ולענין גיטין אינו כן אלמא קסבר רבא אין טענת אונס בגיטין כלומר לא מהני טענת אונס בגיטין דאפילו אם לא הניח מלקיים תנאו אלא מפני האונס הגט גט וא"ד אמר רבא וכן לענין גיטין אלמא קסבר יש אונס בגיטין וכתבו שם התוס' והרא"ש שר"ח פסק כלישנא קמא והכריחו מהכרח השמועות דג' ענייני אונס הא' אונס דלא שכיח כלל כגון נשכו נחש או אכלו ארי אפי' ללישנא קמא יש אונס ולא הוי גט ואונס דשכיח כגון שהפסיקו נהר אפי' לא"ד אין אונס דאיבעי ליה לאתנויי ובאונס דשכיח ולא שכיח כגון שחלה בהא פליגי הני תרי לישני והלכתא כלישנא קמא וכ"פ הרי"ף בס"פ כל הגט דאין אונס בגיטין וכ"פ הרמב"ם בפ"ט וכתב שם ה"ה הג' חילוקים שכתבו התוס' וגם הר"ן כתב בפרק כל הגט (ל.) והגהות מיימון כתבו בפרק הנזכר דאפילו בידי שמים אין אונס בגיטין. וכתבו עוד שבספר המקצועות כתוב דבידי אדם אין אונס אבל בידי שמים יש אונס וכ"נ לגאונים וכ"כ המרדכי בפ' כל הגט ואכלו ארי או נשכו נחש הוי בידי שמים וכי אמר רבא אין אונס היינו באונס דבידי אדם ולפי זה צ"ל דפסקיה מברא הוי אונס דבידי אדם שלא נזדמן לו ספינה לעבור כמו שהיו נוהגין ומ"ה אמרינן בס"פ כל הגט (ל.) דאינו אונס אבל אם לא היו רגילין לעבור בספינה אלא בנהר ועברו ברגל ועכשיו גדל הנהר דאינו יכול לעבור נראה דמיקרי עכבה בידי שמים (א) וכתוב עוד במרדכי אבל בתשובת הגאון ראיתי לחומרא דיש אונס כלישנא בתרא ודבריו צל"ע דהא משמע מדבריו דלבעל המקצועות הלכה כלישנא קמא וק"ל דהא כי אמר רבא בלישנא קמא דאין אונס אחלה אמרה וחלה היינו אונס דבידי שמים ובעל המקצועות כתב דבידי שמים יש אונס וא"כ ע"כ ס"ל דהלכה כלישנא בתרא. ומ"ש רבינו וכן אם אמר ה"ז גיטך ע"מ שאם לא אפייסך וכו' פשוט בס"פ כל הגט דאמרינן למ"ד אין אונס בגיטין מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא איפייסא וכתבו התוס' אע"ג דלית ליה אין טענת אונס בגיטין והוי גט וא"ת וכי יהיב לה נמי תרקבא דדינרי אמאי לא הוי גיטא הא לא איפייסה ואור"י דאי לא פייסנא לה משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ואי יהב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"פ שלא נתפייסה

דאין

דרכי משה

קמד (א) כתב המרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ג ע"ב דשבייה מקרי אונס דלא שכיח

וכן

דרישה

אבין ואפילו מת כ"פ): [ט] (כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כתב ב"י הרא"ש חולק על הרמב"ם וס"ל דאפילו בתנאי דמעכשיו יכול לבטל אח"כ התנאי ומ"מ לא ביאר רבינו דברי הרא"ש בל שצורך דהרא"ש לא ס"ל זה אלא בתנאי כה"ג שהוא לטובתה ולא לצערה אבל בתנאי שהוא לצערה או אפילו בטלו אין בדבריו כלום וכמ"ש רבינו לעיל בזה הסימן באומר ע"מ שתתני ק"ק און וחזר ומחל לה דלא הוי גט כ"פ):

פרישה

שעתה דין הגירושין נגמרין כדי שיוכל אח"כ כשיתקיים התנאי וכמ"ש ע"ש: (סד) נתן גט ע"מ ר"ל תנאי דמעכשיו: (סס) בתנאי שאין בידה לקיימה כגון על מנת שתתני לי מאתים זוז כלעיל וכס"ג מ"ו: (סו) שיכול לבטל התנאי כי דוקא לבטל הגט או להוסיף בתנאי שהוא גם כן כניין לביטול הגט אינו יכול אבל לבטל התנאי שהוא חיזוק הגט יכול:

סי' קמד (א) התנאי (שמתנה עליו פירוש על עצמו כ"פ):

פין

גט ופייסה ולא נתרצית הוי גט אע"פ שהוא אנוס שהרי פייסה בהרבה פיוסים ולא נתרצית ואפשר שתתרצה אם היה לו ממון הרבה והוא אנוס שאין לו אפי' הכי (ג) [א] אין אונס בגיטין בד"א באונס של חולי או שלא היה יכול לעבור הנהר דשכיח קצת אבל אונס דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי או הכישו נחש כיון דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה להתנות עליו ומבטל הגט והיא זקוקה ליבם ואם לא אמר מעכשיו אלא אם באתי בתוך ל' יום יהא גט ואם לא באתי בתוך ל' יום לא יהא גט כתב הרמב"ם (ג) שלא חל הגט עד תשלום שלשים יום בשלא בא לפיכך אם מת בתוך הזמן אינו גט כלל ומתייבמת (ד) והראב"ד כתב דהוי גט ומותרת לשוק (ה) והרמ"ה חילק וכתב על פה שלא כתב התנאי בגט אינו גט כלל ומתייבמת ואם כתב התנאי בגט הוי ספק חולצת ולא מתייבמת (ו) וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת וכן דעת (ב) התוס' שחולצת ובמעכשיו אם לא אבא תוך י"ב חדש אע"פ דחל למפרע משעת נתינת הגט אם מת בתוך י"ב חדש לא תינשא עד סוף י"ב חדש ואם באה לינשא בתוך י"ב חדש צריכה חליצה ולא מדינא אלא משום (ז) [ב] דגזרינן מת אטו לא מת כיוצא בזה נתן לה גט בלילה ואמר לה ה"ז גיטך ע"מ שיזרח השמש ומת בלילה כשיזרח השמש הוי גט למפרע ואם אמר לה אם יזרח השמש ומת בלילה לדברי הרמב"ם אינו גט ולדברי הראב"ד הוי גט גמור (ח) ולדברי הרמ"ה ספק ואם אמר (ט) לכשתזרח השמש ומת בלילה לכ"ע לא הוי גט אמר לעדים (י) אם לא באתי עד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי

נתפייסה: ובן הכישו נחש או אכלו ארי וכו' כתב רבינו סוף סי' קמ"ה ושם יתבאר בס"ד: ואם לא אמר מעכשיו אלא אם לא באתי וכו' ב"פ מי שאחזו (עו') תנן ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך יב"ח אינו גט ופירש"י דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר יב"ח יהא גט והרי מת בתוך הזמן ואמרינן בגמרא דר' יהודה נשיאה התירה לינשא משום דס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כלומר שמאחר שכתוב זמן בשטר הוה ליה כאילו א"ל ה"ז גיטך מהיום ודעת הרמב"ם דלא קי"ל בגיטין כר' יוסי ולפיכך כתב בריש פ"ח שהמגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים לא בשעת נתינת הגט לידה ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת והראב"ד כפי מה שמעידים עליו רבינו וגם הרשב"א הוא פוסק כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ומדברי התוס' בפרק מי שאחזו (ד"ה ולא) ובפ"ב דעכו"ם (לו') משמע קצת דמספקא להו אם הלכה כרבי יוסי וגם מספקא להו אי פליגי רבנן עליה בין בתנאים דבע"פ בין בתנאים בשטר או אי לא פליגי עליה אלא דוקא בתנאי דבע"פ אבל בתנאים דבשטר מודו ליה והילכך בכל גווני חולצת וזהו שכתב רבינו וכ"ד התוס' שחולצת כלומר כן דעתם כדעת הרמ"ה במ"ש הוא חולצת אך במ"ש הוא ז"ל מתייבמת אין כן דעתם דגם בזו ס"ל דחולצת והר"ן בפ' מי שאחזו כתב שהתוס' פוסקים כר"י ואפילו בתנאים דבע"פ והרשב"א סוף פרק מי שאחזו כתב שר"ת פוסק כר"י אבל ר"י ספוקי מספקא ליה ובהגהת אשר"י פ' יש נוחלין כתוב שר"י פוסק כר' יוסי בין באיסור בין בממון והלכה למעשה כר' יוסי וה"מ בתנאי הכתוב בשטר אבל בתנאי דבע"פ מספקא ליה והרי"ף כתב בס"פ מי שאחזו והלכה כרבנן דפליגי אר' יוסי וביש נוחלין כתב דהלכה כר' יוסי ואע"ג דאתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי הכא ממונא והתם איסורא וטעמא דמסתברא הוא ורב נחשון פסק גם בממון דלא כר' יוסי וכתבו הרשב"א והר"ן בפרק מי שאחזו שלפי מה שסמך עליו הרי"ף בפרק י"ב נהי דמחמרינן בגיטין שלא לסמוך על דברי ר"י אפ"ה לא מקילינן בהכי שתתייבם כיון דבממונא נקטינן כוותיה ומה שכתוב כאן והילכתא כרבנן היינו להצריכה חליצה אבל לא שתתייבם והעלה הר"ן דבכל גווני הויא ספיקא וחולצת ולא מתייבמת וכ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן:

ובמעכשיו אם לא אבא תוך י"ב חדש וכו' לא תינשא עד סוף י"ב חדש וכו' סוף פרק מי שאחזו (עו') בעיא דלא איפשיטא הילכך נקטינן בה לחומרא וכ"כ הרי"ף והרא"ש ומ"מ כתב הרא"ש שאם ניסאת לא מפקינן לה: נתן לה גט בלילה וא"ל ע"מ שיזרח השמש וכו' בסוף פרק מי שאחזו אמר אביי הכל מודים היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפקא קאמר לה ואי מאית בלילה הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה ע"מ שתצא חמה מנרתקה מעכשיו קאמר לה דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם תצא מר סבר כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והו"ל כמהיום אם מתי ומר סבר לא קי"ל כר' יוסי והו"ל כאם מתי גרידא ופירש"י הכל מודים. האומר לאשתו בלילה ה"ז גיטיך לכשתצא חמה מנרתקה לכי נפקא קאמר לה ואי מיית בלילה לא הוי גט וגבי מתני' נמי הרי זה גיטך לכשלא אבא לאחר יב"ח לא הוי גט וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח דהא בהדיא אמר לכשלא אבא לאחר י"ב חדש יהא גט אבל לא מעכשיו עכ"ל נראה מדבריו דאפי' ר' יוסי מודה דבכה"ג אינו גט כלל וע"פ פי' זה כתב רבינו ואם אמר לכשתזרח השמש ומת בלילה לכ"ע לא הוי גט אבל התוס' כתבו הכל מודים לכשתצא לכי נפקא קאמר ולר' יוסי גט ואינו גט כדאמר לעיל בלאחר מיתה וכן פירש"י בפ"ב דעכו"ם (שם) ולפי זה הו"ל לדברי הפוסקים כר"י הוי ספק מגורשת: (ב"ה) וגם בעל מנת הו"ל דלדברי האומרים דעל מנת לאו כמעכשיו דמי אומר ע"מ דינו כאומר אם עד שיאמר מעכשיו: אמר לעדים אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי וכו' עד הוי ספק איזה קודם וחולצת ולא מתייבמת הכל פשוט במשנה סוף פרק מי

דאין אדם יכול לטעון אונס בתנאי של גט והוי גיטא עכ"ל משמע דוקא כשלא עשה כן אבל כשיהיב לה תרקבי דדינרי אע"ג דלא איפייסא לא הוי גיטא דזהו ודאי אונס גמור כיון דקא טרח לפייסה בדבר גדול בתרקבי דדינרי ה"ז קיים תנאו ואע"פ שלא נתפייסה וכך פירשו התוס' וזהו דעת רבינו שאמר אע"פ שהוא אנוס משני לדדין חדא שהרי פייסה בהרבה פיוסים ולא נתרצית ועוד הוא אנוס דאע"פ דאפשר שתתרצה אם היה לו ממון הרבה וקיהיב לה אלא שהוא אנוס שאין לו אפ"ה אין אונס בגיטין והוי גט ומכלל דבריו אלה נשמע דאם היה לו ממון הרבה וקא יהיב לה אע"ג דלא איפייסא לא הוי גיטא דזהו אונס גמור דמבטל גיטא דאי הוה ס"ל לרבינו דכיהיב לה ממון הרבה ולא איפייסא נמי הוי גט ל"ל למימר והוא אנוס שאין לו אפי' יש לו נמי הוי גט והו"ל לומר בסתם אע"פ שפייסה בפיוסים הרבה ובדבר גדול ולא נתרצית הוי גט אלמא דוקא בדלית ליה ממון הרבה הוי גט אבל בדאית ליה ויהיב לה ולא איפייסא אנוס הוא ולא הוי גט כמו שכתבו התוס'. ומ"ש ב"י פשוט למ"ד יש אונס בגיטין ט"ס הוא וצ"ל למאן דאמר אין אונס בגיטין:

ואם לא אמר מעכשיו וכולי. משנה ס"פ מי שאחזו וקאמר בגמרא דלרבי יוסי דזש"ש מוכיח עליו דמעכשיו קאמר אפי' בלא כתב מעכשיו נמי הוי גט למפרע וזהו דעת הראב"ד אבל דעת הרמב"ם דלא קי"ל כר"י אלא בממון אבל גט דבלא זמן הוא פסול אין הזמן מוכיח ב"י דהא דכתב רבינו וכן דעת התוספות שחולצת כלומר כן דעתם כדעת הרמ"ה במ"ש הוא שחולצת אך במ"ש הוא ז"ל מתייבמת אין כן דעתם דגם בזו ס"ל דחולצת עכ"ל וצ"ל שלא היה כתוב לפני ב"י וי"א שלעולם הוי ספק מגורשת וחולצת ולא מתייבמת והיה מובן שמ"ש וכן דעת התוספות שחולצת היינו לומר שכן דעתם כהרמ"ה ועל כן נדחק לפרש כך אבל לספרינו מובן כפשוטו שכן דעת התוס' כי"א שלעולם חולצת ועיין במ"ש בח"מ סי' רנ"ח לפרש דברי הרמ"ה שהביא רבינו לשם בדין זה:

ובמעכשיו אם לא אבא וכו' שם בעיא דלא איפשיטא ולחומרא וכתבו התוספות וא"ת ומה יש לחוש הא ודאי יתקיים התנאי דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו וי"ל דאיכא למיגזר אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת ויתמהו על שמתירין לינשא אבל לאחר י"ב חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי עכ"ל ואע"ג דהתוס' גופייהו כתבו דלא חיישינן היכא דמת דילמא סברי לא מת דמיתה קלא אית ליה כמ"ש בסמוך סוף סעיף ב' היינו כדי להחמיר בדלא אמר מעכשיו ומת תוך י"ב חדש דמדאורייתא אינו גט וקאמרינן דאין לנו להקל לתקן ולומר דהוי גט משום דאפקיעו רבנן לקידושין מינייהו משום צנועות דסברי לא מת ומיעגנא ויתבה וכן משום פרוצות דאמרה מת אלא קאמרינן מיתה קלא אית ליה לרוב העולם וליכא למיחש לשיגון בצנועות ולא לאיסורא בפרוצות הילכך ולפיכך אינו גט אבל הכא אדרבא כדי להחמיר חיישינן למיעוטא דלא ידעי דמת ויתמהו על שמתירין לינשא מטעם הגט בעוד שלא נתקיים התנאי ויתירו א"א לעלמא ולפיכך החמירו דלא תינשא. ומ"ש ואם באה לינשא וכו' נראה דרבינו אתא לאורויי דבדין זה איכא לחלק דביש לה בנים ליכא תקנתא להך גזירה דמת אטו לא מת ולא תינשא עד סוף י"ב חדש אבל אם אין לה בנים וזקוקה ליבם איכא תקנתא לינשא תוך י"ב חדש דהיינו שתחלוץ לה יבמה דהכל יודעין כיון שחלצו לה ודאי העידו לפני ב"ד שמת ומותרת לינשא לאחר ממ"נ או מחמת הגט דכיון שמת נתקיים התנאי למפרע כיון דאמר מעכשיו ואפי' אם הגט בטל כגון דלא אמר מעכשיו מ"מ לאחר שחלץ לה מותרת לשוק: כיוצא בו נתן לה גט בלילה וכו' קאי אדלעיל דמחלק בין אמר מעכשיו ללא אמר מעכשיו וקאמר דה"נ יש לחלק בין אמר ע"מ ללא אמר ע"מ דאם אמר על מנת שיזרח השמש הוי גט למפרע אבל לא אמר ע"מ אינו גט למפרע אלא לכשיתקיים התנאי והא דלא נקט הכא ע"מ שתצא כשיזרח השמש תירץ הר"ן דרבותא קמ"ל אע"פ דתלה בתנאי המתקיים בודאי וסד"א דבודאי מעכשיו גמר ומגרש ואפי' לא אמר ע"מ קמ"ל דלא: ואם א"ל אם יורח וכו' פי' לדברי הרמב"ם דלעיל גבי אם לא באתי בתוך ל' יום ומת בתוך ל' יום דאינו גט דלא קי"ל כר' יוסי דזש"ש מוכיח עליו ה"נ אינו גט ומתייבמת כיון דלא אמר ע"מ ולדברי הראב"ד דלעיל דקי"ל כר' יוסי ה"נ הוי גט גמור ולדברי הרמ"ה דבכתב התנאי בגט בלא מעכשיו הוי ספק ה"נ הוי ספק ואיכא להקשות דאף להראב"ד דפסק כר"י דזש"ש מוכיח דמהיום קאמר מ"מ אף במהיום כתב רבינו ריש סימן קמ"ה יש להסתפק שמא סוף היום קאמר וי"ל דהכא כיון דהתנאי הוא אם יזרח השמש א"כ מוכח דלאו סוף היום קאמר שיחול הגט אלא מתחילת הלילה כשמסר הגט לידה מיד יחול הגט אם יזרח השמש: אמר לעדים אם לא באתי וכו' כלומר ל"מ באמר תחלה אם לא באתי וכו' אלא אפי' אמר תחלה כתבו דסד"א דה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי קמ"ל דל"ש הכי ול"ש הכי ובמשנה בס"פ מי שאחזו פליגי בה חכמים ור"י יוסי והלכה כחכמים ואיכא למידק דבאומר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי וכו' דהוי מעשה קודם לתנאי דהתנאי בטל והמעשה קיים ואם כתבוהו

תוך

דרכי משה

(ב) וכן פסק הר"ן סוף פרק מי שאחזו והאריך בו

ובהגהות

פרישה

(ב) אין אונס בגיטין רצה לומר טענת אונס (ועד"ר) (כגון אכלו ארי כו' ע"ל ס"ס קמ"ה שם יתבאר: אמר הכישו נחש פי' נשכו כ"פ): (ג) שלא חל הגט עד תשלום כו' דהרמב"ם סבר כחכמים דסברי דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו שנאמר שמאמר שכתוב זמן בשטר הו"ל כאילו אמר הרי זה גיטך מהיום (וה לא אמרינן ולכן כיון שמת בתוך הזמן הוי גט לאחר מיתה ולא הוי גט כ"פ) וצ"ע דהכא כתב רבינו דבר זה במחלוקת ולא הכריע ובח"מ סי' רנ"ח סובר שאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו: (ד) והראב"ד כתב דהוי גט כו' דסבר כרבי יוסי דסבר דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום: (ה) והרמ"ה ס"ל גם כן הלכה כחכמים אלא דמספקא ליה דלמא כשנכתב התנאים בגט גם חכמים מודים לר' יוסי ודין זה דכתוב התנאי בגט מתבאר לקמן בסי' קמ"ז: (ו) וי"א שלעולם הוי ספק כו' דמספקא להו אי הלכתא כרבנן או כר"י ולא מחלקינן בין תנאי דע"פ או דנכתב בגט: (ז) דגזרינן מת אטו לא מת שיאמרו אם לא מת ג"כ הוי גט בתוך י"ב חדש ותינשא לאחר ושמא הבעל יבא בתוך י"ב חדש ותפסיד א"א (ומ"מ כ' הרא"ש דאם ניסאת לא מפקינן מיניה כ"פ): (ח) ולדברי הרמ"ה ספק פי' אם התנאי כתוב בגט: (ט) לכשתזרח השמש כו' לכולי עלמא לא הוי גט דהכא ליכא למימר דזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשתזרח כ"כ רש"י אבל התוס' כתבו דלדברי הפוסקים כר"י הוי ז ספק מגורשת: (י) אם לא באתי ל"ד וה"ה אם אמר לא אבא

וכמו

דרישה

סי' קמד [א] אין (אונס בגיטין אע"ג דטענת אונס בכל התורה טענה מעלייתא גבי גט אמרו חז"ל שלא תועיל משום תקנת צנועות ותקנת פרוצות תקנת צנועות דאי אמרת לא ליהוי גט זימנין דלא אנוס וסברה דאנוס ותדאוג לינשא ותשב עגונה ומשום פרוצות זימנין דאנוס והיא תאמר לא אנוס ותלך ותינשא ובניה ממזרים. וא"ל כיון שהגט בטל מן התורה היך יתירו חכמים לעלמא י"ל משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והכא אפקעינהו רבנן הקידושין מיניה כיון שלא התנה בפירוש אונס כ"פ): [ב] דגזרינן מת אטו לא מת והא דלעיל בריש סימן קמ"ג גבי אם אמר ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז לאחר ל' יום ומת בתוך ל' דסבר רבינו שם דאינו גט כלל בתוך ל' ולא גזרינן מת אטו לא מת דגם בלא מת יאמרו שהגט בטל בתוך ל' יום ויש לחוש שתקיים התנאי קודם כלות ל' יום י"ל דהתם לא שייך לומר שיאמרו שאף אם לא מת בתוך ל' הוי גט בטל כמו במת. יאמרו כך ומה בכך דהא אי אפשר לומר דתתייבם והם איירי דהבעל עמה בעיר והא הבעל יהיה מי ואיזו סורבה יכול למיפק מיניה לאפוקי הכא יכול למיפק מיניה סורבה דמיירי שהבעל אינה עמה בעיר דהא אם לא אבא קאמר שיאמרו אם לא מת גם כן הוי גט בתוך י"ב חדש ותינשא לאחר ושמא הבעל יבא בתוך י"ב חדש ותפסיד א"א. א"כ הכא התנאי תלוי בהם גזרינן וחיישינן שמא יבא הבעל בתוך י"ב חדש ולכך לא תינשא אבל לעיל סימן קמ"ג שהתנאי תלוי בה ולכן לא שייך

למגזר

סוף י"ב חדש ונתנוהו לידה ודאי דהוי גט וי"ל דתנאי דהוי ע"י שליח לא מצי השליח לשנותו ומי שני בתנאים לא עבד כלום אפי' אמר המעשה קודם וכן פסק הרשב"א והר"ן: **כתבו** גט ותנו לאשתי אם לא באתי וכו' עד אבל אם אחרו אין בכך כלום טעמו שהרי לא התנה אלא שלא יכתבו הגט אלא כשלא יבא לאחר השבוע אבל אם יבא מקודם לא יכתבו כלל אבל לא קבע זמן לכתיבה דאינו מקפיד אימתי יכתבוהו ואפילו אם יאחרו מלכתבו כמה חדשים ויותר כשר הגט ונותנים לאשתו ומזה הטעם ג"כ התירו בצפת באחד שמסר גט לשליח ליתנו לאשה ע"מ שאם לא יבא מאותו יום עד שתי שנים ולא נתנו עד ששה חדשים לאחר שתי שנים דכשר שהרי לא קבע זמן לנתינתו אלא קבע זמן לביאתו ועיין בב"י אבל בדברי הרמב"ם בסמוך שקבע זמן לכתיבת הגט שאמר כתבו גט ותנו לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה שלאחר השבוע ואם אחרו הזמן שאמר ואח"כ כתבו וכולי הגט פסול: **ואם** אמר אם לא אבא עד אחר הרגל כו' בסוף פרק מי שאחזו תניא ר' אומר לאחר הרגל ל' יום וקאמרינן דלית הלכתא כוותיה דר' וכתב הרא"ש וכתב ר"ח אפי' לא עברו עליו אלא ט"ו יום דיו ואפשר שהוא מחלק הל' יום כמו ג' ימי השבוע שהן כמנין אחר השבת אע"פ שאינו דומה עכ"ל וסובר רבינו דאף על פי שלא נתברר להרא"ש טעמו של ר"ח וגם רשב"א בחידושיו לשם כתב ע"ש הרמב"ן דאין טעם זה מחוור מ"מ כיון דדבריו דברי קבלה ניהו לא דחינן להו מהלכה והכי נקטינן:

א"ד ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך וכו' משנה שם וכר' יוחנן דפניך ממש שלא אראך וקאמר דה"ז גט כשר לכשיתקיים התנאי שלא יהא רואה אותה ל' יום רצופים ולא חיישינן שמא נתייחד עמה אחר שנתן הגט לידה ואע"פ שהיה הולך ובא דאין הגט נפסל משום גט ישן אא"כ דאיכא עדים שנתייחד עמה ודלא כרב הונא דמפרש מאי פניך תשמיש והרי קיים התנאי דל' יום רצופים הוי בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה ומ"ה ה"ז גט אבל במתנה שלא אראך אינו גט כיון שהיה הולך ובא ועוד כתבו התוס' דלר' יוחנן אם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן אבל לרב הונא אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי עכ"ל וז"ש רבינו שאעבור מכנגד פניך ל' יום שלא אראך וכו' כלומר לאפוקי ממ"ד מאי פניך תשמיש וגם כתב לא חיישינן שמא נתייחד עמה בינתיים והוי גט ישן וכולי דלרב הונא בטל הגט לגמרי: **ומ"ש** וראוי להתגרש בו וכו' כלומר ואין צריך גט שני לכתחילה כיון שהאמינה אבל אם לא האמינה חוששין לגט ישן וצריך ליתן לה גט שני לכתחילה כשלא נתקיים התנאי אבל אם כבר נתקיים התנאי א"צ גט שני ותינשא לכתחילה וכמ"ש לקמן בסימן קמ"ח והקשה הר"ן דאע"ג דהאמינה מ"מ אנן ניחוש

לאשתי או שאמר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי עד י"ב חדש אין כותבין תוך י"ב חדש אפי' לא ירצה ליתנו עד אחר י"ב חדש כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש אינו גט כתבו ונתנו לאחר י"ב חדש ומת אם מיתה קדמה לגט לא הוי גט (יא) ואם גט קודם למיתה הוי גט ספק איזה קודם חולצת ולא מתייבמת כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא יכתבו ויתנו עד שיעברו שני השמיטה הזאת שעומדים בה ושנה ראשונה של שמיטה שאח"כ ואם אמר אם לא אבא עד אחר השנה לא יכתבו ויתנו עד שיעבור חדש משנה שנייה ואם אמר אם לא אבא עד אחר חדש לא יכתבו ויתנו עד שיעברו ז' ימים מחדש השני: ואם אמר אם לא אבא עד אחר השבת לא יכתבו עד שיעברו א' ב' ג' ימים בשבת שנייה ואם אמר אם לא אבא עד אחר הרגל לא יכתבו ויתנו (יב) [ג] עד שיעבור ט"ו ימים אחר הרגל ובכולן אין מקדימין ממה שאמר אבל אם אחרו אין בכך כלום וכן הדין אם נתן הגט בידה ואמר לה ה"ז גיטך אם לא אבא אחר השבוע אינו גט עד שיעבור שנה שמינית וכן אחר השנה חדש ואחר החדש שבת ואחר שבת א' ב' ג' ור"ח פירש שאם נתן גט לאשתו ואמר (יג) ה"ז גיטך אחר השבוע אינו גט (יד) עד שיעבור שנה ראשונה של שמינית (טו) וחדש ראשון של שנה שנייה (טז) וכן באידך וכתב א"א הרא"ש על דבריו שהיא מתגרשת מיד אחר השבוע ולא דמי לאומר ה"ז גיטך אם לא אבא לאחר השבוע (יז) דלא מצי למימר שיהא גט אם לא בא בתוך שבוע דאם כן הוה ליה למימר אם לא באתי בתוך שבוע זו אלא ודאי מדתלה זמן ביאתו בלאחר השבוע ע"כ ר"ל אם לא יבא בזמן הנקרא אחר השבוע והיינו שנה משנת שבוע הבאה ובשנה חדש אחד מחדשי השנה הבאה ובחדש שבת אחד משבתות חדש שני ובשבת לישנא דעלמא לחלק ימי השבוע חציין נקראין אחר שבת שעברה והציין נקראין קודם שבת הבאה אבל הנותן גט לאשתו שתתגרש לאחר שבוע למה לא תתגרש מיד לאחר שתעבור השמיטה כי קביעות הזמן היה (יח) כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ואם היה בדעתו עד שתעבור שנה שמינית (יט) היה אומר אחר אחר השבוע ע"כ כתב הרמב"ם אמר כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע אין כותבין אלא עד שנה של אחר השבוע (כ) ובשנה אין כותבין ונותנין עד חדש של אחר השנה ובחדש אין כותבין ונותנין אלא עד שבת שבחדש השני אמר כתבו ותנו לה לאחר השבת נותנין מיום שבת עד יום ג' אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין לה מיום ד' עד סוף יום ו' אחרו הזמן שאמר ואח"כ כתבו ונתנו לה כמו שאמר אחר החדש וכתבו ונתנו לה (כא) אחר ב' שבתות מחדש השני (כב) ה"ז פסול ע"כ וכתב א"א הרא"ש ז"ל על דבריו גם פי' זה אינו נכון דאם צוה לכתוב וליתן אחר השבוע כותבין מיד אחר השבוע ע"כ [ד] ויראה שהוא מפרש דברי הרמב"ם שרוצה לומר (כג) שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ואינו נראה כן מדבריו אלא אדרבה ר"ל שיכתבו מיד אחר השבוע (כד) ואין להם זמן לכותבו אלא בתוך השנה (כה) וכן באינך אמר לה ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום שלא אראך יהא גט אע"פ שהיה הולך ובא ה"ז גט כשר וראוי להתגרש בו לכשיתקיים התנאי דהיינו שיהא ל' יום שלא ראה אותה (כו) אע"פ שהיה הולך ובא לא חיישינן שמא נתייחד

מי שאחזו (דף עו: עז׳): **כתבו** גט ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע וכו' בס"פ מי שאחזו ת"ר לאחר שבוע שנה וכו' ודברי הרא"ש הם שם ג"כ ודברי הרמב"ם הם בפ"ט מהל' גירושין ונראה לי שנוסחא משובשת נזדמנה להרא"ש בדברי הרמב"ם שהיה כתוב בה אין כותבין עד לאחר שבוע שנייה וכן היה כתוב בכולן אין כותבין עד לאחר חדש אין כותבין עד לאחר שבת כי כן כתוב בפסקים גבי שנה ולפיכך פי' בו מה שפי' אבל הנוסחא האמיתית הוא כמ"ש רבינו ופירושו בה ברור וכן פי' הרב המגיד וגם הר"ן בפרק מי שאחזו אלא שתמה עליו על שכתב שאם אחרו לאחר הזמן שאמר ואח"כ כתב שהגט פסול כלומר מד"ס ואם ניסאת לא תצא ואמאי והא מידי ספיקא לא נפיק ואפילו נשאת תצא:

(ב"ה) ואפשר לומר שטעמו של הרמב"ם דכל שהוא אומר שבוע אפילו מופלג לא נפיק מכלל אחר השבוע וכן באחר שנה ובאחר חדש אלא שהחכמים חששו להזהיר מלכתוב אלא בזמן דלישתמע שהוא אחר ממש סמוך לו והילכך לית בה אלא פסולא דרבנן ויש בדברי רבינו בדעת הרמב"ם מטעות סופר חסרון תיבות אלא אצל ובשנה צ"ל אין כותבים ונותנים אלא אחר חדש שלאחר השנה:

ומ"ש אם לא אבוא אחר הרגל בס"פ מי שאחזו לא איפסיקא כמה הוי ולפיכך לא הזכירו הרמב"ם והרא"ש והרשב"א והר"ן כתבו בשם ר"ח דאפי' לא עברו אלא ט"ו יום דיו וכתבו דלא ידעו מנין לו וכתב הר"ן בשם הרמ"ה דכי היכי דלאחר השבת הוי מחצית הזמן שבין שבת לשבת ה"נ לאחר הרגל מחצית הזמן שבין רגל לרגל (ג) וכ"כ הרי"ף בתשובה וכתבו הרשב"א והר"ן ולפני שנה חדש ושבוע לא איתפרש ולכאורה מדמה דלפני שלו כלאחריו כדאמרינן לגבי שבת אבל בירושלמי לא משמע הכי הנותן גט לשליח ליתנו לאשתו ע"מ שאם לא יבא מאותו יום עד ב' שנים יהא גט ואם יבא תוך ב' שנים לא יהא גט והאשה לא רצתה לקבלו עד שעברו יותר מו' חדשים אחר השתי שנים עשה מעשה בזה ה"ר יהודה ן' בולאט ז"ל וצוה ליתנו לה והתירה מיד וכתב ע"ז פסק וגם על ידינו היה מעשה פה צפת תוב"ב והתרנו בכנופיא:

א"ל ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום וכו' גז"ש בסוף פרק מי שאחזו משנה ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום היה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט ופריך בגמרא והא לא עבר שהרי היה הולך ובא תוך ל' יום ושני ר"י מי קתני ה"ז מגורשת ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן ולכי מלו ל' יום הוי גיטא ופי' רש"י ה"ז גט קתני דאין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה ולכי מקיים תנאיה הוי גיטא תניא כוותיה דרבי יוחנן ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום וכו' ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ופריך וליחוש שמא פייס ופי' רש"י שמא פייס ונתייחדה עמו ובעל והו"ל גט ישן ואע"ג דקי"ל שאם נתגרשה בו תינשא לכתחילה ה"ק הוכי אמרת הרי

זכ

דרכי משה

(ג) ובהגהות אלפסי שם האומר לאחר י"ב חדש דינו כאומר לאחר שנה והאומר לאחר שלשים יום נותנין לו יום א' אח"כ. וכ"ע דלאחר הרגל אין נותנין לו רק שבת אחד וכן:

פרישה

לאיגזור מידי דהא לא תקיים תנאה: [ג] עד שיעבור חמשה עשר יום כ"כ הרא"ש והר"ן בשם רבינו חננאל וכתבו דלא ידעו מניין לו אבל הרמ"ה פליג וכתב דכי היכי דלאחר שבת הוי מחצית הזמן שבין שבת לשבת הכי נמי לאחר הרגל הוי מחצית הזמן שבין רגל לרגל וכ"כ הרי"ף בתשובה זה לשונו ראובן נשבע לשלם לשמעון אחר הפסח רואין כמה יש בין פסח לעצרת ויש לו מחצית ימים שבינתיים כמו בשבוע שמחלקין מקצתו לפניו ומקצתו לאחריו ולפי זה אם נשבע לפרוע לאחר הסוכות יש לו זמן שלשה חדשים ולפני שנה ולפני חדש ושבוע לא אתפרש ולכאורה משמע דלפני שלו כלאחר וכדאמרינן גבי שבת אבל בירושלמי לא משמע הכי עד כאן לשונו הר"ן ס"פ מי שאחזו ע"ש ונראה לי שדעת הרי"ף הוא כדעת רבי' חננאל שבסמוך אבל הרא"ש שחולק ארבינו חננאל וסבירא ליה שאם אמר הרי זה גיטך אחר השבוע שמתגרשת מיד אחר השבוע הוא הדין לענין החוב צריך לפרוע מיד אחר הרגל: [ד] ויראה שהוא מפרש דברי הרמב"ם כו' עד ואינו נראה כו' באמת שיש לתמוה על המאור הגדול הרא"ש איך לא שם לבו למשמעות לשונו דהרמב"ם ולכאורה היה נראה שגם הרא"ש מפרש דברי הרמב"ם כמו שמפרשם רבינו אלא שהרא"ש הבין דברי הרמב"ם שכוונתו שיכולין לכתוב כל השנה השמינית ואין להם לכותבו משם ואילך ועל זה פליג הרא"ש שפירוש זה אינו נכון כו' רצה לומר שאינו נכון שיכתבו כל השנה אלא יכתבו מיד ואינן רשאין לכתוב כל השנה כך היה נראה לכאורה שכך הוא כוונתו ואם כן אין בהשגת דרבינו ממש. אלא דרבינו דייק ל' הרא"ש קצת דאין לשונו משמע שכך כוונתו שאם כן הוה ליה לומר ואין כותבין אלא מיד אחר השבוע אבל מדכתב כותבין מיד אחר השבוע משמע שהוא מפרש דברי הרמב"ם שאין רשאין לכתוב כל זמן שלא יעבור שנה ראשונה אחר השבוע ועל זה כתב דאם צוה לכתוב כו' כותבין מיד ואין צריכין להמתין

דרישה

וכמו שכתב מיד אחר זה אמר אם לא אבא עד אחר שנה וכו': (יא) ואם גט קודם למיתה פירוש שכתבו ונתנו לה קודם שמת: (יב) עד שיעבור חמשה עשר ימים כו' עיין בדרישה: (יג) הרי זה גיטך לאחר השבוע פי' שלא תלוהו בביאתו: (יד) עד שיעבור שנה ראשונה של שמינית פי' שנה ראשונה של שמיטה שנייה שהיא שנה שמינית: (טו) וחדש ראשון כו' ר"ל אם אמר אחר שנה ואז אינו גט עד שיעבור חדש ראשון של שנה שנייה: (טז) וכן באידך פי' אם אומר אחר חדש או אחר שבת כל אחד כדינו הנ"ל: (יז) דלא מצי למימר שיהא גט כו' ר"ל דלא מציא למימר דכוונתו היה שיהא גט אם כו': (יח) כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ר"ל ואי אפשר לו לומר הרי זה גיטך בתוך השבוע דא"כ היה משמע שתתגרש בתוך השבוע ודעתו שלא תהיה מגורשת עד אחר השבוע: (יט) היה אומר לאחר אחר השבוע כו' כן הגיה מ"ו וכן הוא באשר"י ס"פ מי שאחזו: (כ) ובשנה אין כותבין ונותנין אלא עד כו' כנ"ל: (כא) אחר שני שבתות ל"ד אלא ה"ה מיד אחר שבת ראשון וכ"כ המ"מ ומ"ו (ובכ"מ פ"ט דגירושין כתב ע"ז וז"ל ונראה לי לדקדק ולומר דהכי קאמר וכתבו ונתנו לאחר הזמן שאמר דהיינו בשתי שבתות מחדש כלומר בשבת שנייה של חדש שני כ"פ): (כב) הרי זה פסול הר"ן תמה עליו על זה דמשמע פסול מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא ואמאי והא מידי ספיקא לא נפקא ואפי' ניסאת תצא עכ"ל וכן פסק בש"ע (ועד"ר): (כג) שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ר"ל שאין רשאין לכתוב כל זמן שלא עבר השנה שאחר השבוע: (כד) ואין להם זמן לכתבו אלא בתוך השנה זה ל' מ"ו פי' לאפוקי בשנה התשיעית דהוי כמו אחרו ופסול ואפשר דאף הטור מודה בזה ומ"ש לעיל אבל אם אחרו אין בכך כלום היינו גבי אם לא באתי כו' אבל הכא שצוה לכתבו אחר שנה דקדק אזמן דוקא ודו"ק עכ"ל ור"ל דלעיל דקאמר כתבו ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא קפיד על כמה שיכתבו רק שאמר שיכתבו אם לא יבא לאחר השבוע דאמר השבוע קאי אביאתו ולא קפיד אלא שלא יכתבו קודם זמן הנ"ל אבל הכא שאמר כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע משמע דקפיד דוקא אזמן זה דהא הזמן קאי אכתיבה וק"ל ועד"ר: (כה) וכן באינך ר"ל בשנה ובחדש ובשבת כל אחד לפי זמנו המפורש לעיל: (דהיינו שיהא שלשים יום שלא ראה אותה ר"ל שלא תינשא עד שיהיו ל' יום רצופין שלא ראה אותה כ"פ): (כו) ואע"פ שהיה הולך ובא תחלה כו' ר"ל שהיה הולך ובא אחר הכתיבה קודם שנתקיים התנאי ואז לא שהה ל' יום ולא נתקיים התנאי והיה לנו למיחש שמא אז כשהיה הולך ובא אחר הכתיבה בא עליה והוי גט ישן ועל זה כתב אפ"ה לא חיישינן שמא כו':

נתייחד עמה בנתיים [ס] והוי גט ישן והוא שהאמינה תחילה שאף אם יאמר שנתייחד עמה שתהא נאמנת להכחישו ולומר שלא נתייחד עמה ולא תינשא עד שיעברו ל' יום רצופים שלא יראנה וכתב הרמ"ה ודוקא שאמר כל זמן שאעבור ולא אמר מעכשיו אבל אמר לה (כז) [ו] מעכשיו אם לא אעבור (כח) או ע"מ שלא אעבור כשלא עבר חל הגט למפרע (כט) ואינו יכול לבטל תנאו ואין צריך להאמינה ולפי [ב] מה שכתבתי בשם א"א הרא"ש ז"ל דאף בתנאי דמעכשיו יכול לבטל אין חילוק וכן כל מי שנותן גט לזמן קצוב שאם לא יבא לאותו זמן שיהא גט אינו גט אא"כ יאמינה להכחישו ולומר שלא בא אף אם אמר שבא בד"א (ל) במגרש מן הנישואין אבל במגרש מן האירוסין א"צ להאמינה וכתב א"א ז"ל בתשובה אם כשהתנה תלה ביאתו בעדות שלא יתבטל הגט בבואו אא"כ יעידו עליו עדים שבא ועבר הזמן ואין מעידים עדים שבא הרי הוא גט אע"פ שלא האמינה כתב הרמב"ם דוקא כשהוא עמה במדינה ונתן לה גט לאחר זמן חיישינן שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי שלא פייסתי וכן בכל התנאים שתלויין ברצונה ואם רצתה מחלה אותה לבעלה בטל הגט דחוששין שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי אבל אם אינו במדינה ואמר ה"ז גט אם לא באתי בתוך י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתם שאין דרך בני אדם לבא בסתם ואם תם הזמן ולא בא ה"ז מגורשת ול"נ לא"א הרא"ש אלא בכל ענין צריך (ד) להאמינה וכ"כ הראב"ד:

שכיב

הם גם דמשמע גם שראוי להתגרש בו לכתחלה ליחוש שמא יבא בעל ויערער ויאמר שפייסה והו"ל גט ישן אמר רבא באומר נאמנת עלי שלא פייסתי ופי' רש"י באומר. בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לך שתהא נאמנת עלי כק' עדים כ"ז שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי ומפרק תו בגמרא ואיכא דמתני לה אמתניתין מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וליחוש שמא בא אמר רבה באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי מאן דמתני לה אמתניתין כ"ש אברייתא ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא דאם לא באתי קאמר והא לא אתא ופירש"י כ"ש אברייתא'. שהיה הולך ובא אבל אמתני' דאמר בתוך י"ח ולא ראינו שבא בעיר משילא לא חיישינן שמא בא ואפי' לא הימניה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא וכתב הר"ן הרי"ף כתב לשונות הללו סתם ונראה שהוא פוסק כלישנא בתרא ואפי' אמתני' בעינן נאמנת עלי וה"נ מוכח בפרק כל הגט וכן דעת ר"ח והראב"ד בהשגות אבל הרמב"ם כתב בפ"ט מהל' גירושין הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתם וטעמו לפי שהוא סובר דחשש דשמא פייס ובא מדרבנן בעלמא הוא שכך כתב בפרק זה ומפני חשש זה יהא הגט פסול וכבר ביאר בפ"י שכל זמן שהוא מזכיר פסול אין פסול אלא מד"ס ולפיכך הוא פוסק בלשונות הללו להקל והרא"ש כתב ג"כ שדעת ר"ח והרי"ף לפסול כלישנא בתרא לחומרא ותמה על הרמב"ם ז"ל למה פסק לקולא באיסור תורה ובמה שכתב הר"ן [א] אין מקום לתמיהתו. וחילוק שבין ארוסה לנשואה מפורש בגמרא ס"פ כל הגט דאמרו בגמרא אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה ודברי הרא"ש הם בתשובה כלל מ"ה:

ומ"ש הרמ"ה ודוקא שאמר כל זמן שאעבור וכו' אבל אמר לה מעכשיו אם לא אעבור וכולי ואינו יכול לבטל תנאו וכו' כבר נתבאר בסימן קמ"ג שזה דעת הרמב"ם ושכתב הרב המגיד שזה דעת כל הפוסקים חוץ מבעל העיטור ונתבאר שם שדעת הרא"ש כדעת בעל העיטור ושדברי הר"ן נוטים לדברי בעל העיטור ע"כ: ודע שדברי רבינו בוליחוש שמא פייס הם כדברי רש"י אבל הרשב"א והר"ן כתבו שאין נראה להם אלא כמו שפירש הרי"ף בתשובה דה"ק ליחוש שמא פייס בדברים ומחלה התנאי וכן כתב הרמב"ם בפ"ט חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר וביטל הגט בשפייסה ומפני חשש זה יהיה הגט פסול לאחר ל' יום וכתב עוד וכן כל התנאים שהם תלוים ברצונה אם רצתה ומחלה אותם לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פייס עד שיאמר נאמנת עלי עכ"ל: **כתב** הר"ש בר צמח בתשובה איכא גווני דלא חיישינן בהו לפיוס כהאיך דפ"ב דגיטין (יח:) דהמשלים גט לאשתו ולא חיישינן דליכא רגלים לדבר דבעי לפייסה אלא משום הבחנת זרע קאמר הכי כמו שכתבו המפרשים ומהא נלמוד למקום אם מתי שאין לחוש לפיוס דמה מועיל ביטול הגט לענין שיחזור עתה אם ימות נתפרדה חבילה ואי קאי דידיה היא וא"כ אינו צ"ל נאמנת עלי שלא פייסתי אלא שמזהירים אותה שלא יתייחדו שמא יבא עליה עכ"ל: **כתב** ה"ר יוסף בן זמרון שקבל מרבו הר"ש בן הר"ש בר צמח במי שמקנט אשתו שנותן לה גט לזמן והוא בא בתוך הזמן וחזר והולך ומעכב שיש לגדור בדבר זה שמכריזין האיש עד שיצווה לסופר ולב' עדים שכל זמן שיתעכב ל' יום או יותר מזה ולא יבא שהסופר יכתוב גט כשר לאשתו ויחתמוהו העדים וימסרוהו לה ושיהיו העדים נאמנים שלא בא בתוך הזמן וכל מי שיעיד בביטול השליחות של הסופר והעדים עדותו תהיה בטלה מעכשיו ושתהיה היא נאמנת שלא פייסה לבטל השליחות כשנתייחד עמה ובדרך זו אפי' יבא ק' פעמים ויתייחד עמה וילך כל זמן שלא יתעכב הזמן שקבע היא אשתו ואם יתעכב יותר יכתבוהו ויתנוהו לה הסופר והעדים בעצמם ואם יבטל השליחות בפני הסופר והעדים יחזרו ויכריזו אותו כבראשונה עכ"ל: **כתב** הרשב"א שאלת ראובן כתב גט זמן לאשתו והפקיד הגט ביד שליש וא"ל אל תתנהו לה עד שנה תמימה והלך לו ראובן לעיר אחרת ולאחר ג' חדשים שלח משם כתב חתום בעדים לשליש שיתן הגט לאשתו מיד שיראה כתב זה ונתקיים הכתב הזה ונודע בבירור שראובן שלחו מהו שיתננו לה כיון דליכא למיחש לשמא פייס ובטל הגט כיון שבטל כל מודעא שמסר ושימסור וכ"ש לשמא פייס ובא עליה תשובה כזה גט ואין כאן חשש דא ע"ג דמסרו ליד שליש ואמר שלא יתננו עד י"ב חדש ואילו לא צוה עכשיו ליתנו לה היינו חוששין לשמא פייס וביטל אלא א"כ כתב נאמנת עלי שלא באתי או שלא פייסתי כדאמרינן בפרק כל הגט וס"פ מי שאחזו אבל כאן שצוה ליתנו לה מיד אין חוששין שהרי הודה שלא פייס ושלא ביטל וה"ז כגיטין הבאים ממ"ה שאין חוששין להם וכן

ניחוש לגט ישן ותירץ דכל היכא דלא אתא בעל ומערער אנן לא חיישינן וכיון דהימנה תו לא אתא בעל ומערער ועיין במ"ש בסימן קמ"ח. ומ"ש והוא שהאמינה וכו' שם קא פריך תלמודא וליחוש שמא פייס ופי' רש"י כשהיה בא אצלה פייס סקטטה שבינהם ונתייחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי עכ"ל ומשני באומר נאמנת עלי לומר שלא באתי וז"ש רבינו והוא שהאמינה תחילה שאף אם יאמר שנתייחד עמה וכו' דהיינו כפי' רש"י ותימה הא יכול לערער ולומר שבתוך ל' יום ראה אותה ולא היו שלשים יום רצופים ובודאי צ"ל שהאמינה גם בזה והו"ל לרבינו לפרש וי"ל דכיון שמסרו הגט לידה על תנאי זה דוקא כשלא יראה את פניה ל' יום רצופים ואם יהא רואה אותה תוך ל' יום אינו גט פשיטא היא דצריך שיהא נודע ומפורסם ע"פ עדים שנתקיים התנאי ואפי' האמינה אינה נאמנת ולא צריך לפרש אלא שעל הייחוד עמה שלא היה התנאי עליו אלא דאנן חיישינן שמא נתייחד עמה א"כ כשאומר נאמנת עלי לומר שלא נתייחד עמה סגי דכיון שהאמינה לא אתי בעל לערער דכסיפא ליה מילתא להוציא לעז לאחר שהאמינה כמ"ש התוס' בפ"ב (דף י"ח) ולא תינשא וכו' וקשה הא פשיטא היא דאפי' במעכשיו לא תינשא כ"ש בלא מעכשיו וי"ל דלא אתא רבינו אלא לאורויי דבעינן ל' יום רצופים דלא תימא אפילו הולך ובא והולך ובא ובין הכל מה שלא ראה את פניה הוי ל' יום הגט כשר ושריא לאנסובי לפיכך כתב ולא תנשא עד שיעברו שלשים יום רצופים וכמו שפירש"י דאין התנאי מתקיים עד שיעברו ל' יום רצופים וכדמוכח מדפריך הא דתנן היה הולך ובא הולך ובא וכולי והא לא עבר ע"ש:

וכתב הרמ"ה ודוקא שאמר וכו' כלומר הך סוגיא דתלמודא דמועיל פיוס ויכולין שניהם לבטל התנאי ולכן צריך להאמינה לא איירי אלא בתנאי דאם בלא מעכשיו ובלא ע"מ אבל א"ל מעכשיו וכו' ומשמע אע"פ ששניהם מבטלים התנאי אינו בטל וכ"כ ב"י ס"ס קמ"ג בשם הרשב"א. וכתב ב"י שזה דעת הרמב"ם אבל ה"ה פ"ט הלכה ט' כתב ע"ש הרמב"ן דבמעכשיו נמי שניהם יכולין לבטל וסכן הוא דעת הרמב"ם וא"ת למה ליה לתלמודא לומר וליחוש שמא פייס בלאו הכי נמי ניחוש דלמא ביטלו התנאי וי"ל דלא חיישינן שמא ביטל דלא שכיח אם לא דפייסה תחלה ובמגרשה מן הנישואין שכיח הוא דמפייסה ואיכא למידק דמעיקרא כתב רבינו ע"פ פירש"י דהחששא היא משום גט ישן כפירש"י ומדברי הרמ"ה משמע כפי' התוס' דהא במעכשיו ליכא חששא דגט ישן לכ"ע כמ"ש ריש סימן קמ"ח:

ומ"ש ולפי מ"ש א"א הרא"ש וכו' נראה דתנאי זה כמי להרא"ש הוי לטובתה שאם יראה פניה תוך ל' שישוב אליה ועיין במ"ש ס"ס קמ"ג:

וכתב א"א הרא"ש בתשובה אם כשהתנה תלה ביאתו בעדים וכו' בכלל מ"ה דין י"ב מבואר דטעמו דבהאמינה כיון דליכא אלא משום לעז שיערער הבעל ויאמר פייסתי ובטל הגט או בטל הגט בדיבורו או בא בתוך הזמן וכיון שהאמינה שוב לא יוציא לעז דמיכספא ליה מילתא כמו שפי' ר"י פ"ב וכן לפירש"י נמי יש לפרש דלעז בעלמא קאמר שמא פייס ונתייחד א"כ בנדון זה נמי שתלה ביאתו בעדים ונתן לה גט במעכשיו ליכא למיחש נמי שמא ביטל הגט בדבורו וכולי והילכך אפי' לעז ליכא מיהו לעיל ס"ט כתבתי דבתלה בעדים פשיטא דטפי הם נאמנים מאילו האמינה ע"ש: **כתב** הרמב"ם דוקא כשהוא עמה במדינה וכו' טעמו דפסק כלישנא קמא דמתני לה אברייתא אבל אמתני' באומר מעכשיו אם לא באתי ולא ראינו שבא לא חיישינן שמא פייס ואפילו לא האמינה אלמא דוקא כשאינו בעיר אבל כשהיא בעיר לד"ה חוששין וכן פי' ה"ה אבל הרא"ש פסק כלישנא בתרא דמתני לה אמתני' דבמעכשיו אם לא באתי צריך להאמינה דאל"כ חיישינן שמא פייס אפי' אינו עמה במדינה וכמ"ש להדיא בפ' מי שאחזו ע"ש:

שכיב

דרכי משה

(ד) וכן משמע במרדכי פרק כל הגט ע"ש

פרישה

(כז) מעכשיו אם לא אעבור פי' אם אעבור ל' יום לא יהא גט אם אראה אותך תוך ל' יהיה גט ועיין בדרישה: (כח) או על מנת שלא אעבור זה הוי נמי כמו שאמר מעכשיו אם לא אעבור: (כט) ואינו יכול לבטל התנאי נ"ל דהרמ"ה חולק עם רבינו בפי' של שמא פיים שהוזכר בגמרא דרבינו מפרש אותו כפירש"י ר"ל דחיישינן שמא פיים ובא עליה והוי גט ישן והרמ"ה מפרש אותו כהרשב"א והר"ן דה"ק שמא פיים בדברים ומחלה התנאי וביטל הגט כמו שכתבתי בדרישה וע"ש והשתא ס"ש דרבינו מיירי לפני זה בגט ישן ומביא דברי הרמ"ה של דבריו דאיירי בביטול תנאי מאן דכר שמיה אבל לפי מ"ש א"ש דשניהם קאי אפירוש דשמא פיים. ולפ"ז נ"ל דמ"ש רבינו ולפי מ"ש בשם א"א כו' אין חילוק אע"ג דהרא"ש אין חילוק שהרי להרא"ש איכא למיחש משום גט ישן אף בתנאי דמעכשיו אלא שכ"כ אפי' להמפרשים שמא פיים כמו שפירש הרי"ף ולא חיישינן לגט ישן כיון שאם כבר גירש בגט ישן ניסאת לכתחילה א"כ אין חילוק וק"ל: (ל) במגרש מן הנשואין דלמא גם כה (וסבירה עליו לאסור אשרים למיחס ולבעול אותה כ"פ): הרי

דרישה

לסמוך עד שיעבור שנה ראשונה: [ס] והוי גט ישן וז"ל הגמרא ליחוש שמא פיים ופירש"י שמא פיים ונתייחד עמו ובעל והו"ל גט ישן ואע"ג שאם נתגרשה בו תינשא לכתחילה כמו שיתבאר ריש סימן קמ"ח הכי קאמר היכי קאמרינן הרי זה גט דמשמע גם שראוי להתגרש בו לכתחילה ליחוש שמא יבא הבעל ויערער ויאמר שפייס והוה ליה גט ישן אמר רבה באומר נאמנת עלי שלא פייסתי וכפי' זה פירש רבינו אבל הרשב"א והר"ן כתבו דאין נראה להם אלא כמו שפירש הרי"ף בתשובה דהכי קאמר ליחוש שמא פיים בדברים ומחלה התנאי ור"ל שאף אם יעבור ל' יום מכנגד פניה לא איכפת לה ואיננה מבקשה להתגרש משמת זה וביטל הגט וכ"כ הרמב"ם עכ"ל ב"י ונראה שזה שכתב בשם הרמ"ה בסמוך זה לשונו ואינו יכול לבטל התנאי ואין צריך להאמינה כו' שג"כ ס"ל דהביטול התנאי קאי אפיוס דאל"כ ביטול תנאי מאן דכר שמיה: [ו] מעכשיו אם לא אעבור וקשה למה שינה הרמ"ה את לשונו דמתחילה אמר כל זמן שאעבור ומסיים ואמר א"ל מעכשיו אם לא אעבור כו' ונראה ליישב קצת דהרמ"ה אורחא דמילתא נקט דסתם מי דמגרש במעכשיו ודאי איום שנאה יש ביניהם שאינם יכולין לדור יחד לכן תלה הגט באם יבא ויראה פניה ור"ל הואיל שיש שנאה ביניהם אין דרך שנאה להתבטל אלא שאם ירחיק ממנה ראו דרך שנאה להתבטל ולכן קאמר אם תראה פניך בתוך ל' יום גם ראו ודאי לא יתבטל השנאה ואם לא תראה פניך ל' יום לא יהא גט כי אולי יתבטל השנאה אבל אם לא אעבור לה

חדושי הגהות

קמד א לא ידעתי מאי כוונתו בזה דבהר"ן לא כתוב יותר ממ"ש הב"י לעיל דהך שמא פיים מדרבנן הוא אמנם בבה"ג מצאתי שכתב והם דברי ת"ה ועיינתי בת"ה ומצאתי שכתב שם וז"ל על הך עובדא ורבינו פסק לקולא ואודיעך טעמו הוא ז"ל סבר שאין חששות אלו דשמא פיים ושמא בא מדאורייתא מפני שבדין תורה העמד דבר על חזקתו וכיון שנתגרשה אין חוששין לדבר אחר שאין אנו רואין אותו ואין ספק מוציא מידי ודאי אלא שחכמים חששו בערוה החמורה וזהו שכתב רבינו למעלה יהיה הגט פסול ויודע בדבריו שכ"מ שהוא מזכיר פסול הוא מדבריהם וכיון שכן כו' הלך אחר המיקל עכ"ל ולולי דמסתפינא ה"א שט"ס הוא בב"י וצ"ל ובמ"ש ה"ת אין מקום לתמיהתו: ב לבי מקפי דשמא יש כאן ט"ס וצ"ל ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אפי' תנאי שהוא מעכשיו צריך להאמינה דאין חילוק בזה (כה"ג בשם רש"ל):

קמה שכיב מרע שאמר לאשתו (א) [א] ה"ז גיטך לאחר מיתה אינו כלום שאין גט לאחר מיתה וכן אם אמר ה"ז גיטך מחולי זה שיש במשמע לכשיפסוק חולי זה וימות וכן אם מתי לאחר מיתה משמע אמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי הרי זה גט וטוב לעשות שיאמר מעכשיו אם מתי שאם אמר מהיום שמא אין דעתו אלא מסוף היום ואילך ואם מת קודם שיעבור היום אין גט לאחר מיתה (ב) [ב] והרמ"ה כתב דמהיום כמעכשיו דמי ואם מת קודם שיעבור היום מגורשת (ג). ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו אבל אם אין עדים מתי יבא לידה אע"פ שכתוב בו זמן וכתוב בו מהיום כיון דלא משתריא אלא בעדי החתימה לא הוי גירושין דעדי חתימה אינם עושים אותו גט (ד) אלא אחר היום וכיון שמת קודם לכן הויא ספק גרושה וחולצת ולא מתייבמת אמר מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה הוי ספק שמא חזר בו (ה) ממה שאמר מהיום או לא וחולצת ולא מתייבמת (ו) והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דאע"ג דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוי גט והיכא דאמר מעכשיו דהוי גט אפי' לא מת בחוליו אלא עמד הוי גט אף על פי (ז) דגבי (ח) מתנה אינו כך אלא מיד כשעמד נתבטלה המתנה בגט הוי גט אא"כ פירש בפירוש שאם יעמוד שלא יהא גט לכך צ"ל בשעת מסירת

קמה שכיב מרע שאמר וכו' משנה פרק מ"ש (דף ע"ב) וכן אם אמר ה"ז גיטך מחולי זה שיש במשמע לכשיפסוק חולי זה וימות פי' דליכא למימר לכשיפסוק חולי זה ויבריא דא"כ הו"ל לומר בפסם הרי זה גיטך והתקבלי גיטך זה דמשמע דמגרשה לגמרי בין ימות בין יחיה וכן זה גיטך אם מתי לאחר מיתה משמע מדלא אמר מהיום אם מתי : **וטוב** לעשות וכו' שם בתוס' בשם רבינו תם והרמ"ה כתב דמהיום כמעכשיו דמי כ"כ התוס' בשם ה"ר אלחנן ובחידושי הרשב"א ס"פ מ"ש (דף ק"ט :) כתב בשם הרמב"ן דהקשה עליו דא"כ רב דעביד תקנתא מיומא דנן ולעלם אמאי לא אתקין מעכשיו ולעלם משום ש"מ דאתית ביומיה דהא רובא כי תקיף להו עלמא טובא יהבי גיטא אלא אותו יום עצמו בכלל מהיום הוא עכ"ל והר"ן תירץ דרב תיקן לאפוקי מדר' יוסי דאמר זש"ש מוכיח עליו ואי הוה תיקן מעכשיו לא הוה ידעינן דטעמיה משום לאפוקי מדר"י אלא ה"א דתיקן מעכשיו משום האי טעמא דשמא ימות בסוף היום וס"ל כר' יוסי עכ"ל . ומ"ש ודוקא שיש עדים וכו' פי' דאם אין עדים אע"פ דודאי דנמסר כהילכתו ובא הגט לידה בחייו אפ"ה כיון שאינו מוכיח מתוכו שנתן לידה באותו יום בחייו לא הוי גט דבעדי חתימה בעינן דמוכח מתוכו כדלעיל בסימן קל"ד וצ"ל לפ"ז דהרמ"ה סובר כהרי"ף והרמב"ם דבעדי חתימה לחוד כמי סגי אפי' מסרו בינו לבינה כמ"ש בסימן קל"ג ומש"ה בעינן דמוכח מתוכו אבל לרבינו לשם דתלינן דבודאי נמסר בפני עדים כהילכתו וכתב כאן דברי הרמ"ה ודוקא דיש עדים וכו' צ"ל דס"ל דבש"מ דוקא שמת קודם שיעבור היום התם הוא דחיישינן טפי דלמא כד תקיף עליה עלמא ולא היה שהות לחזור אחר עידי מסירה מסר לה הגט בינו לבינה בלא עידי מסירה והו"ל ספק מגורשת אבל בעלמא דאיכא שהות לחזור אחר עידי מסירה תלינן דנמסר כהילכתו בפני עידי מסירה : **אמר** מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה הוי ספק וכו' משנה שם מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתייבמת ופירש"י מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממ"ש מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי ואי משום תנאה הו"ל מהיום אם מתי עכ"ל ודעת רבינו דלאו דוקא במהיום ולאחר מיתה הוי ספק דה"ה במעכשיו ולאחר מיתה נמי הוי ספק וכדמשמע מדתנא מהיום אי מתי מעכשיו אם מתי ה"ז גט דאין לחלק בין מהיום למעכשיו אבל לדעת הרמ"ה מדלא תנא בסיפא נמי מעכשיו ולאחר מיתה גט ואינו גט אלמא דבלא מספקא לן אי תנאה אי חזרה אלא מהיום ולאחר מיתה דכיון דלא אמרו בלשון תנאי איכא למימר דחזרה היא ואע"ג דבמעכשיו ולאחר מיתה נמי לא אמרו בלשון תנאי אפ"ה כיון דאמר מעכשיו דמגרשה מיד באותה שעה שמוסר לידה מסתברא טפי לומר דתנאה הוה ולא חזרה משא"כ באומר מהיום ולאחר מיתה דכיון דלא גמר בדעתיה לגרשה מיד באותה שעה שמסר לידה אלא מאותו יום ואילך חיישינן ג"כ דילמא הא דאמר ולאחר מיתה חזרה היא אבל באומר מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי כיון דאמרו בלשון תנאי אם מתי אין חילוק בין אמר מהיום ובין אמר מעכשיו בודאי תנאה קאמר ודעתו לגרשה מיד בשעה שמוסר הגט לידה ובמהיום נמי מגורשת אפי' במת קודם שיעבור היום : **והיכא** דאמר מעכשיו וכו' שם סוף (דף ע"ב) אמר רב הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עומד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר רבה ורבא לא סבירא ליה הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכתבו התוס' פי' רש"י ור"ח מה מתנת ש"מ בלא שום תנאי חוזר אף גיטו נמי אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי ומסיק דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא כו' פירוש ס"ל דאם נתן גט סתם ועמד אינו חוזר אם לא שהתנה אם מהי כדאתקין שמואל בתנאי כפול וכן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה וכן כתב הרא"ש וז"ל אמר רב הונא גט שכיב מרע שמצוה מחמת מיתה כמתנתו וכו' ולית הילכתא כרב הונא דהא אסיקנא רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה הילכך אם עמד אינו חוזר אלא היכא עביד כדאתקין שמואל עכ"ל וז"ש רבינו והיכא דאמר מעכשיו וכולי דמקשר דין זה עם מ"ש תחילה בש"מ שאמר זה גיטך מעכשיו אם מתי דמצוה מחמת מיתה דהוי גט לאו דוקא כשמת הוי גט אלא אפי' לא מת נמי הוי גט אא"כ פירש בפירוש שאם יעמוד לא יהא גט דאם לא פי' גזירה שמא יאמרו כיון שאם עמד אינו גט ואם מת אז חל הגט אם כן יש גט לאחר מיתה אבל אם התנה בפירוש ליכא למיגזר ולכך צריך נמי תנאי כפול דאם לא כפל דהתנאי בטל הוה ליה כאילו לא התנה ואיכא למיגזר וצ"ל דרבינו נמשך כאן לדעת הרא"ש דאף במעכשיו בעינן תנאי כפול דלא כהרמב"ם כמ"ש למעלה בסימן ל"ח ודין נתינת גט ש"מ ע"שיו בזמן הזה צריך לגרש לגמרי בלי שום

ההוא דאמר ברוך הטוב והמטיב (גיטין לד:) דלא חיישינן שמא ביטל מפני שהוא מודה שלא ביטל בפירוש אלא שאמר ברוך הטוב והמטיב עכ"ל . כתב הריב"ש בתשובה סי' שנ"ח שנשאל על הא דאמרינן תהא במאמינה לומר שלא באתי אם היא אומרת לא בא ויש עדים שבא מה דינה והשיב נ"ל דאם לא אמר בפירוש תהא נאמנת כבי תרי לומר שלא באתי אינה נאמנת כל שיש עדים כנגדה דהא לא האמינה אלא עליו אבל לא כנגד עדים אבל אי הימנה בפירוש כנגד עדים נאמנת היא אפי' באו עדים דהא הימנה והרי הוא כאילו אמר יהא גט אפילו אם באתי כל שתאמר היא שלא באתי והלשון הכתוב בסמ"ג מתרץ באומר נאמנת עלי שלא באתי שאפילו באתי א"ת היא שלא באתי יהיה הגט גט ע"כ ואין נראה שתהיה כוונתו שאף באומר נאמנת עלי לבד תהיה נאמנת כנגד עדים אלא דוקא בלא עדים ומאי שאפי' באתי ר"ל שאפי' אני אומר שבאתי . ואם ר"ל שתהיה נאמנת אפילו כנגד עדים צריך שיאמר כל הלשון ההוא בעצמו שכתוב בספר והכל מלשון תנאי הבעל וכן נראה ממה שאומר שאף אם באתי שאם היה מלשון המחבר הו"ל שאף אם בא והגמרא שאמרה באומר נאמנת עלי ר"ל שיאמר לה הבעל לשון מבואר שיהיה משמעו שהיא תהיה נאמנת לעולם אבל אין ספק אלי שבאומר נאמנת עלי לבד לא האמינה אלא עליו ולא כנגד עדים שכן משמעות הלשון :

קמה שכיב מרע שאמר לאשתו ה"ז גיטך וכו' עד ה"ז גט משנה בפרק מי שאחזו (דף עב :) ולדברי הפוסקים כר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו כשאמר ה"ז גיטך אם מתי מחולי זה או לאחר מיתה הוי כאומר מהיום וחולצת ולא מתייבמת והיינו לפי' התוס' בפרק מי שאחזו גבי הא דאמר אביי הכל מודים היכא דא"ל לכשתצא חמה מנרתקה וכו' וכן לפירש"י בפ"ב דעכו"ם על האי מימרא דאביי אבל לפירש"י בס"פ מי שאחזו כתב הר"ן שאפי' ניחוש לדברי רבי יוסי ה"ז גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום ובאם מתי ודאי לדעת הפוסקים כר"י היינו באומר מהיום אם מתי והוי גט ומ"מ לא איתברר לן אם הלכה כר"י אם לאו שיש פוסקים כר"י ויש פוסקים כרבנן וכמ"ש בסימן קמ"ב והילכך מידי ספיקא לא נפקא וחולצת ולא מתייבמת : **וטוב** לעשות שיאמר מעכשיו וכו' בפרק מי שאחזו אמתניתין דה"ז גיטך אם מתי זה גיטיך מחולי זה וכו' כתבו התוס' בשם ר"ת מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מאי אדון בה ולרבינו אלחנן נראה דמהיום הוי כמו מעכשיו ומ"מ נכון להחמיר עכ"ל והרא"ש לא כתב אלא דברי ר"ת לבד . והר"ן כתב שהרמב"ן הקשה על דברי ר"ת ורבינו ירוחם בח"ד כתב שכמה פסקים כתבו כדברי הרמב"ן ז"ל : **ודוקא** שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו וכו' דברים הללו מכלל דברי הרמ"ה הם : **אמר** מהיום או מעכשיו ולאחר מיתה וכו' משנה וגמרא בפרק מי שאחזו : **והיכא** דאמר מעכשיו דהוי גט אפי' לא מת בחוליו אלא עמד הוי גט וכו' שם במי שאחזו א"ר הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ופירש"י ור"ח מה מתנת ש"מ בלא שום תנאי חוזר אף גיטו נמי אם עמד חוזר ממילא בלא שום תנאי ואסיקנא דרבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא אלא אם עמד אינו חוזר ופירש"י לא ס"ל הא דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא ליה דאם עמד אינו חוזר :

(ב"ה) וביאור לשון רבינו היכא דגירש ש"מ סתם בלא תנאי שמשמעו שתהיה מגורשת מיד כשאר המגרשים סתם לא תימא כיון שהוא ש"מ סתמו כפירושו שאינו מגרש אלא אם ימות ואם עמד חוזר כמו שהוא כן במתנת ש"מ שאם נתן סתם בלא תנאי חוזר שאין דין הגט כדין המתנה שבגט אם עמד אינו חוזר :

ומ"ש לכן צריך לומר בשעת מסירת הגט אם לא מתי לא יהא גט וכו' בז"ע אתקין

דרישה

לה מעכשיו מסתמא אינו מגרשה מכח שנאה אלא שהוא רוצה נילך לדרך רחוקה והיא מבקשת שיסב אצלה ולא תשב עגונה כ"כ ולכן קאמר לה שלא ירצה לעגן אותה ואם לא יבא עד זמן פלוני יהא גט ותינשא לאחר כדי שלא תשב עגונה :

סי' קמה [א] הרי (זה גיטך לאחר מיתה אינו כלום כתב ב"י לדברי הרמב"ד שכתב רבי' בסימן קמ"ד דס"ל דהזמן של גט מוכיח עליו כאומר מהיום אם כן כשאמר ה"ז גיטך לאחר מיתה או אם מתי מחולי זה הוי כאומר מהיום ולאחר מיתה והוי ספק גט וחולצת ולא מתייבמת כ"פ) : [ב] והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום דלענין דמהיום ולאחר מיתה הוי ספק מעכשיו ולאחר מיתה הוי תנאי ואם תאמר למה כתב רבינו כאן בגיטין מחלוקת הרמ"ה ולא כתבו לעיל בסימן מ' גבי קידושין אלא סתם וכתב ז"ל אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה תוך שלשים יום אסורה לשניהן לעולם כו' והתם הוי טעם נמי משום דמספקא לן וי"ל משום דס"ל להרמ"ה לחלק בין גיטין לקידושין ובדאיתא בקידושין פרק האומר סוף דף נ"ט דשם אפליגו רב ושמואל במקדש במעכשיו ולאחר שלשים יום דלשמואל תנאה הוה ולרב מספקא ליה וקאמר שם הגמרא עלה ז"ל ופלוגתא דהני תנאי דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט . ונימא רב הלכה כרבנן ונימא שמואל הלכה כרבי צריכא דאילו אמר רב הלכה כרבנן ה"א התם לרמוקי קאתי אבל הכא דלקרו י קאתי אימא מודי ליה לשמואל דתנאה הוה ואי אמר שמואל הלכה כרבי ה"א התם הוא דאין גט לאחר מיתה אבל הכא דיש קידושין לאחר ל' אימא מודי ליה לרב צריכא עד כאן ל' הגמרא אלא שקשה כיון דבגמרא קאמר בהדיא דרב ושמואל דפליגי במעכשיו דקידושין הוה ליה כפלוגתא דמהיום בגיטין ומשוי מהיום למעכשיו וגיטין לקידושין מנ"ל להרמ"ה לפלוגי בין מהיום למעכשיו ולסברת הרמ"ה הוה לה להגמרא לתרץ דמשו"ה לא פסק רב כחכמים לאשמעינן דאע"ג דבגיטין דוקא מהיום הוה ספק ולא במעכשיו קמ"ל הוא דבקידושין אפי' במעכשיו מספקא ליה ומטעם כיון דיש קידושין לאחר שלשים משא"כ בגט דאין גט לאחר מיתה ואיכא לייסב בדוחק ולומר דהרמ"ה ס"ל מדפליגי תנאי בגיטין במהיום ש"מ דבמעכשיו הכל מודים ובגמרא דקאמר פלוגתא דהני תנאי ר"ל כמו שפליגי במעכשיו בקידושין כן פליגי תנאי במהיום בגיטין והא דלא תירץ הגמרא הצריכותא משום דכל כמה דלא ידעינן הני חלוקים משום דאין גט לאחר מיתה או גיטין הן לרמוקי כו' לא מצי הגמרא לתרץ ומש"ה תירץ הגמרא בקיצור :

פרישה

סי' קמה (א) הרי (זה גיטך לאחר מיתה ר"ל כדי לפוטרה מן היבם אינו כלום שאין גט לאחר מיתה שמיד שימות נופלת לפני היבם כ"פ) : (ב) והרמ"ה כתב כו' גם התוס' בפרק מי שאחזו בשם רבי אלחנן דמהיום כמו מעכשיו אלא דטוב להחמיר לומר מעכשיו ולא כר"ת שכתב במהיום ומת באותו יום לא ידענא מאי אידון ביה כו' ע"ש ובית יוסף הביאו : (ג) ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו כו' כתב ב"י שגם אלה מדברי הרמ"ה הם . נלע"ד דבאומר מעכשיו ג"כ הדין כן והכל מודים בו ולא כתב בית יוסף שמדברי הרמ"ה הם אלא מפני שכתב וכתב בו מהיום ולדברי התוס' ורבינו הנ"ל בכתב בו מהיום אף כי איכא עדים אימת בא הגט לידה אי מת באותו היום אינה מגורשת שמא דעתו היה לסוף היום אבל להרמ"ה א"ש ומשום דהרמ"ה השוה מהיום למעכשיו ואלה דברי הרמ"ה המה משום הכי חדא מינייהו נקט וק"ל : (ד) אלא אחר היום דאין כותבין שעות בגט : (ה) ממה שאמר מהיום וסמכא דעתו על לאחר מיתה : (ו) והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כו' עיין בדרישה : (ז) דגבי מתנתו אינו כך בח"מ ריש סימן ר"ן : (ח) מתנתו אינו כך אלא מיד כשעמד נתבטלה המתנה בגט אינו כך אלא כן צריך להיות (והטעם דאי אמרת אי עמד חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי הוי דכי מיית

מסירת הגט (ט) [ג] אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא (ב) גט מעכשיו ואם לא מתי לא יהא גט (י) ואז הוא בטל כשיעמוד ואם ירצה שלא יתבטל מיד כשיעמוד אלא עד זמן יאמר אם מתי עד זמן פלוני יהא גט מעכשיו ואם לא מתי עד זמן פלוני לא יהא גט: עמד מחוליו והלך בשוק בלא משענת כדרך הבריאים אע"פ שחזר וחלה ומת מהחולי הראשון (יא) בטל הגט כיון שנתרפא בינתיים לא הלך בשוק אפילו ניתק מחולי לחולי והלך בינתיים בביתו בלא משענת ה"ז גט (יב) ואין צריך אומד שודאי מחולי זה מת ואם עמד והלך בשוק על משענתו אם לא ניתק מחולי לחולי אלא שהכביד עליו חליו ומת אפילו היקל בינתיים א"צ אומד שודאי מחולי הראשון מת ואם ניתק מחולי לחולי כיון שעמד והלך בשוק על משענתו אומדין

(עה:) אתקין כשמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט וכו' אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה כלומר ומש"ה מתחיל באם לא וכו' אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט בעינן הן קודם ללאו:

ומ"ש רבינו ואז הוא בטל כשיעמוד כלומר מיד כשיעמוד בטל הגט אעפ"י שלא יאמר חוזרני בי וכן כתב הרא"ש בפ' מי שאחזו:

כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף ורמ"ח שנסתפקת בגט שכתוב בו לאחר כתיבת כל התורף אם לא מתי מחולי זה לא יהא גט כיון שלא הזכיר מחולי זה אם מתי אי זה ספק יש בזה כיון שמת מאותו חולי שאם באת להסתפק כיון שלא אמר מחולי זה אם מתי ולומר שלא ככפל התנאי במחולי זה כ"ש שהתנאי בטל לדעת ר"מ והגט קיים אלא אם מת מחולי אחר והיא באת לפטור עצמה מהיבם אומרת שהתנאי בטל מחמת שלא ככפל אין בדבריה כלום דאנן בקושטא דמילתא לא קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול ושמואל לאפוקי מספק ב"ד טועין אתקין כן ולא עוד אלא לר"מ נמי מסתברא דתנאי כפול יש כאן כיון שפתח בתנאי דחולי זה באם לא מתי ועוד חזר לבסוף והזכיר אותו תנאי בודאי מה שאמר באמצע אם מתי מוכחא מילתא דנגרר הוא אחר התנאי שלפניו ושל אחריו עכ"ל: **כתב** שמואל בגיטא דש"מ מהיום משום דהא כתיב בגיטא מן יומא דנן ולעלם לא

שום תנאי כמו שתיקן ר"י מפרי"ש ומביאו הרב בהגהת ש"ע ועיין במ"ש ע"ז באורך סוף סימן קמ"ח: **עמד** מחוליו וכולי דין זה חוזר אדלעיל באומר ה"ז גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועביד כדשמואל ועמד מחוליו דמודה בה רבה ורבא דאם עמד חוזר כיון שהתנה בפירוש אם לא מתי לא יהא גט וכדפי' בסמוך וצריך לאוקמא אליבייהו נמי הא דתנן דאם עמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם לאו אינו גט דה"ק אם עמד מחולי זה וניתק לחולי אחר והלך בשוק על משענתו אומדין אותו וכו' אבל הלך בשוק בלא משענת אפי' חזר וחלה ומת מהחולי הראשון בטל הגט מיד כשנרפא לגמרי בנתיים כמו שהתנה לא הלך בשוק וכולי דאעפ"י דחלוקים אלו אוקמוה בגמרא לרב הונא דאמר בש"מ שנתן גט סתם ועמד חוזר ולית הילכתא כרב הונא היינו דוקא בנתן גט סתם ליתא לדרב הונא אבל בנתן גט ע"ת ופירש אם לא מתי לא יהא גט מודים רבה ורבא דאם עמד חוזר כמו שהתנה והשתא איכא מקום להני חלוקים כדפי' וכמו שפי' ב"י ופשוט הוא: לא

הר"ש בר צמח בתשובה שאע"פ שכתוב בספר עיטור סופרים דהא דלא אדכר כמלא זה לאחד מן האחרונים והאריך לתת טעם למה לא נסמוך על דברי עיטור סופרים בזה ובסוף דבריו כתב שאם לא אמר מהיום לא הוי גט בטל ואם מת חולצת ולא מתייבמת מאחר שכתוב בגט מן יומא דנן (א):

עמד מחוליו והלך בשוק בלא משענת וכו' ג"ז בפרק מי שאחזו אהא דאמר רב הונא גיטו כמתנתו פריך מדתנן ה"ז גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי חזר אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי והא עמד קתני עמד מחולי זה ונפל בחולי אחר והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו והא קא משמע לן דהלך על משענתו הוא דבעי אומדנא אידך אומדנא נמי לא בעי ופירש"י שניתק מחולי לחולי. ואין זה עמידה אא"כ בא לכלל רפואה שעה אחת: על משענתו. כשען על מקלו ולעולם חולה הוא והא דנקט הלך לאו משום דעמידה היא דתולק מינה אם עמד אינו חוזר אלא הא קמ"ל טעמא דהלך הוא דבעי אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למיחש הואיל והלך ניצל מאותו החולי ומת מחולי אחר והוא אמר מחולי זה: אידך. מי שלא הלך בשוק מסתמא אע"פ שניתק לחולי אחר יש בו מחולי ראשון ולא בעי אומדנא ואע"פ שדברים הללו נאמרו לדעת רב הונא דלא קי"ל כוותיה סובר רבינו דגם לדעת רבה ורבא צ"ל כן על פי פירש"י דרבה ורבא לא פליגי ארב הונא אלא במגרש סתם אבל באומר אם מתי מודו דאם עמד חוזר וא"כ אף לדידהו קשיא מתני' דקתני הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה וכו' אומדין אותו וכו' ולמה לי אומדנא הא באם מתי מחולי זה מודו דאם עמד חוזר וע"כ צריכי לאוקמוה בשניתק מחולי לחולי וכו' וכדאמר מר בריה דרב יוסף ותדע דהא מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דפליג ארב הונא קאמר לה אלא ודאי רבא אמר הכי לשנויי מתני' אליביה וכי פריך תלמודא לרב הונא הה"ל ולטעמיך ולא חש לאמרו בהדיא דכיון דשני ליה כשינויא דרבא הו"ל כאילו אמר האי פירכא לכ"ע איתא דהא רבא אע"ג דלית ליה דרב הונא שני מתניתין בשניתק מחולי לחולי ובההוא שינויא אתי מתניתין שפיר נמי לרב הונא ומעתה כל החילוקים שהזכיר רבינו מפורשים בגמרא דמדאוקימנא מתניתין דקתני עמד והלך אומדים בניתק מחולי זה לחולי אחר וגם הלך על משענתו משמע הא אם לא ניתק מחולי לחולי כיון שלא הלך בשוק אלא על משענתו לא בעי אומד וכן נמי משמע הא אם לא הלך בשוק כלל אע"פ שניתק לחולי אחר ודאי יש בו מהחולי הראשון ולא בעי אומדנא וכפירש"י על אידך אומדנא נמי לא בעי: והליכה בבית אפי' בלא משענתו ודאי לא חשיבא כלל ואפי' אומדנא לא בעי דאל"כ אדתני והלך בשוק דהיינו במשענתו ליתני הלך בבית בלא משענת. ומדאקשינן ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא וקס"ד דעמד לגמרי מחליו והלך בשוק בלא משענת ומתמה דלמה לי אומד שמעינן בהדיא דלכ"ע אפי' חזר וחלה חולי הראשון ומת בטל הגט כל"ל לדעת רבינו ודרך ישרה היא בעיני ואע"ג שהרא"ש לא כתב האי שינויא דמר בריה דרב יוסף דולפי מיניה כל הני הלכתא איפשר שסמך על שהם מפורשים בגמרא וכיון שהרי"ף לא כתבו לא חש גם הוא לכתבו ודוחק. ועיין בתשובות הריב"ש סי' שנ"ח ודע שעל מה שפירש"י ואידך שלא הלך בשוק על משענתו אע"פ שניתק מחולי לחולי לא בעי אומדנא דמסתמא יש בו מחולי הראשון כתב הרשב"א שאינו מחוור והקשה עליו כמה קושיות והעלה דנראה לו דטעמא דניתק מחולי זה משום דיש חולי שמפיל לחולי אחר וכל שמת מאותו חולי השני רואין אותו כאילו הראשון הפיל לזה שהמיתו ולפיכך אף ניתק מחולי לחולי בעי אומדנא לכבי גט שהתנה בחולי זה לידע אם מחמת הראשון או לא דשמא אף בשניתק מחמת הראשון מת ואינו חוזר ושמא לא מחמת הראשון וחוזר ואומדין אותו דקתני במתניתין בין שעמד בין שהלך קאי שאילו ניתק מחולי לחולי אחר ואמדוהו שלא כפל מחולי הראשון לשני זה שהמיתו אינו גט דבחולי זה התנה ולא במתוך חולי זה והא דקאמרינן הא קמ"ל דהלך הוא דבעיא אומדנא כלומר אף כשהלך על משענתו הוא דבעיא אומדנא אבל אידך כלומר אידך שהלך בלא משענת לא בעיא אומדנא כרב הונא ומיהו לשון אידך משמע טפי כפירש"י ובתשובותיו סי' אלף ורמ"ב כתב אף לפי שיטתו מ"מ אם החולי הראשון ככבד כמו שאמרת ולא סר ולא הקל וראוי להמיתו בלא זה שניתק לו בזה יראה שא"צ אומדנא שהרי לא ניתק מן הראשון ולא עמד ממנו ואכן עמד מחולי זה ונפל לחולי אחר אמרינן עכ"ל וכתב בסי' תשל"א ש"מ שכתב גט לאשה מהיום אם מת ועמד והלך בלא משענת ומת ואמרו הרופאים שמת מהחולי הראשון הרי אשתו מותרת לינשא ואינה זקוקה ליבם וכן נראה פשוט מדעת ר"ת בפרק מי שאחזו וכן נראה ממ"ש הרמב"ן בסוף גיטין כן הסכים מורי הרשב"א עכ"ל: **ומ"מ** צריך לעמוד על דעת הרי"ף שלא כתב אלא מתניתין כצורתה ומימרא דרב הונא לבד ושרבה ורבא לא ס"ל דרב הונא והשמיט מאי דאקשינן לרב הונא ממתניתין ושינויא דמר בריה דרב יוסף משמע דס"ל דלדידן דלא קי"ל כרב הונא כל שמת מחולי הראשון אפי' הלך בשוק בלא משענת הרי זה גט דמתניתין דקתני אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט אעמד והלך בשוק קאי וסתם הלך בלא משענת משמע וכן כתב רבי' ירוחם בח"ד שכן נראה דעת הרי"ף דאומר הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק בין במשענת בין בלא משענת וחזר וחלה ומת אומדים אותו אם מחמת חולי הראשון מת וכו' וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם שכתב בפ"ט הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת וכו' ולא חילק בין הלך במשענת להלך בלא משענת ולפי' זה צ"ל דס"ל להרי"ף והרמב"ם דההוא שינויא דשני מר בריה דרב יוסף ליתיה אלא אליבא דרב הונא דאמר דש"מ המגרש כתם כיון שעמד חוזר משום דאמדינן דעתיה דמסתמא ש"מ המגרש אינו מגרש אלא מפני אימת מות א"כ כשאומר אם מתי מחולי זה ודאי אינו מגרש אלא מפני שהוא ירא למות מאותו חולי והילכך מכיון שהוא סבור שנתרפא דהיינו שעמד והלך בשוק בלא משענת הא ודאי דמיד חוזר בו ואע"ג דאיגלאי מילתא למפרע שכשהלך בשוק עדיין לא נרפא לגמרי אנן בתר אומדן דעתיה אזלינן וכל שהלך בשוק בלא משענת אנן סהדי שהוא סבור שנתרפא לגמרי ומ"ה קשיא ליה מתניתין דהלך בשוק למה לי אומדנא ואליביה איצטריכינן לאוקומי מתניתין בניתק מחולי לחולי ובהלך בשוק על משענתו אבל לרבה ורבא דקי"ל כוותייהו אתיא מתני' כפשטא דכל שהלך בשוק בין במשענת בין בלא משענת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט משום דההיא הליכה לאו כלום היא ודאי לא נתרפא לגמרי כיון שמת מאותו חולי ואיפשר לומר דאומדין אותו דקתני היינו לדעת אם נרפא לגמרי אם לאו דכל שנרפא לגמרי אע"פ שאח"כ חלה חולי הראשון ומת אינו גט דהא לא מת מחמת אותו חולי עצמו וכל שלא נרפא לגמרי מת מחמת חולי הראשון הוא ודיקא נמי דקתני אם מחמת חולי הראשון מת ולא קתני אם מחולי הראשון מת דהוי משמע אע"פ שנרפא לגמרי מאחר שחולי זה כחולי הראשון ה"ז גט וכיוצא בזה כתב הר"ן שם בשם הרמב"ן ז"ל דרב הונא אזיל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אנן גבי מתנה ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חוזר מתנתו אע"פ שמת מאותו חולי לפי שכיון שנתחזק סבור הוא שכבר ניצל מאותה מיתה של אותו חולי וכן בגט לרב הונא בין בסתם אם מתי בין במפרש אם מתי מחולי זה בכולן כיון שהלך בלא משענת בטל גיטו אבל לדידן אפי' באומר אם מתי אין הגט בטל עד שיתרפא מאותו חולי לגמרי לפיכך האומר הרי זה גיטך אם מתי והלך בשוק וחלה ומת אע"פ שלא מת מראשון הרי זה גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהיה קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הילכך כשאמר מחולי זה אע"פ שעמד אומדין אותו אם מת מאותו חולי ראשון מפני תנאי אע"פ שאינה נקראת עמידה עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחילה וגם פירש דברי רש"י ע"פ דרך זו וכתב הר"ן ולפי שיטה זו נ"כ באומר אם מתי אפי' שהלך בלא משענת כל שמת אח"כ קודם שנתרפא לגמרי גיטו גט ואינו אומר כן אלא רבה ורבא באם מתי מודו ודברי רש"י מדוקדקים דנהי דכי פרכינן עליה דרב הונא ממתני' הכי בעיא למימר דאפי' באם מתי עמד אינו חוזר ומ"ה לא פריך ולטעמיך אפ"ה רבה ורבא לא פליגי אלא בסתם משום דבכה"ג איכא למיחש לשמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכו' אבל באומר מהיום אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודה לרב הונא שכל שהלך בלא משענת בטל הגט שלא יאמרו כשמת שיש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ואע"פ שלא אסמוך על סברתי להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי

דרכי משה

קמה (א) במרדכי פרק מי שאחזו דף תרי"ז ע"ג כתב בשם תשובות מוהר"ם שמצריך שיהא גט קיים בשעת מיתת הבעל ותשובת מוהר"ם איתא בתשובת מיימוני סוף הלכות אישות סימן ל' וע"ש שהאריך בדינים אלו וכתב דאם לא היה הגט קיים בשעת מיתה תצא וכ"כ בסדר גיטין וע"ל ס"ס קמ"ג דהרבה פוסקים חולקים וס"ל דכל שאומר מעכשיו אפי' אם נאבד או נשרף הגט כשר וע"ש: (ב) ובמרדכי ס"פ מי שאחזו ע"ד כתב שיאמר ואם מתי יהא גט מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם וכו' וכתב ר"י שאם נתנו ע"מ

פרישה

מיית הוי גט יאמרו יש גט לאחר מיתה כ"פ): (ט) אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורעניתא לנפשיה כלומר לכך מתחיל באם לא מתי ואחר כך בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו אם מתי ואם לא מתי כו' ועד"ר: (י) ואז היא בטל כשיעמיד כלומר מיד אעפ"י שלא יאמר חוזרני בי אפר"י: (יא) בטל הגט כיון כו' רלה לומר חולצת או מתייבמת: (יב) ואין צריך אומד שודאי מחולי כו' והוי גט: ואם שקודם לכן מ"ס תיקן כפל עוד ולומר אם לא מתי לא יהא גט אע"ג דמן הדין לא היה צריך כיון דאמר מעכשיו וד"ק:

דרישה

[ג] אם לא מתי לא יהא גט ק"ק כיון דע"כ צריך לומר דמיירי הא דאיתא בגמרא אם לא מתי ואם מתי כאומר מעכשיו דאם לא כן לא הוה גט אף אם כפלו משום דאין גט לאחר מיתה וכיון דאיירי בדאמר מעכשיו למה תקנו לכפלו לרי"ף ולהרמב"ם דסבירא להו במעכשיו אין צריך תנאי כפול כמו שכתב רבינו בשמם לעיל סימן ל"ח וגם בסמוך סימן קמ"ז הביאו בית יוסף ודוחק לומר דמשום דעכ"פ צריך לכפול ולומר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט כדי שלא יתחיל בלשון פורענות והדר שלא כשעה לומר שמועיל תנאי כפול בלאו

אומדין אותו אם מחולי הראשון מת ה"ז גט (יג) ואם לאו אינו גט לא עמד מחליו וגם לא מת מחמת החולי אלא נשכו נחש או נפל עליו הבית ומת לא הוי גט שלא התנה אלא על מיתה כדרכה אבל אונס כי האי לא שכיח ולא אסיק אדעתיה ולא הוי גט בין שיאמר מהיום אם לא אעמוד מחולי זה בין אם אמר בסתם אם מתי מחולי זה ור"ח פסק מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו הבית (יד) או נשכו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית או נשכו נחש הוי גט והרמב"ם כתב שאם לא אעמוד מחולי זה דהוי ספק מגורשת ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל (טו) אלא בתרוויהו לא הוי גט ש"מ שנתן גט ליד אחד ואמר לו זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני יבם ומת קודם שיגיע לידה (טז) הוי ספק מגורשת והולצת ולא מתייבמת :

קמו (א) **כתב** הרמב"ם יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי כגון המגרש לאחר זמן שקבע שאמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרש בו עד לאחר ל' יום ה"ז דומה לתנאי שאינה מגורשת עד לאחר ל' יום ואם מת הבעל תוך ל' יום או נשרף הגט או נאבד אינה מתגרשת ואינו תנאי (ב) שהמגרש ע"ת מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגט וזה אינו מגרש עד שיגיע אותו הזמן לפיכך המגרש ע"ת (ג) צריך לכפול תנאו וזה א"צ לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאים : הניח הגט בצידי רה"ר בסוף ל' יום ונגנב משם לאחר

לא עמד מחליו וכולי שם (דף ע"ג) ת"ר זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו הבית או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית או הכישו נחש ה"ז גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו ופירש"י ע"י מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיחא לא אסיק אדעתיה עכ"ל תבואר מפירושו דתלמודא לא קא מתרץ ומיישב רישא וסיפא אלא קאמר דסיפא משבשתא היא דהך אם אמר לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי נ"כ אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וה"ה נשכו נחש או נפל עליו הבית וכדקאמר תלמודא בתר הכי כיון דקשיא רישא לסיפא לא איתמר בבי מדרשא ומשבשתא היא זיל בתר סברא ומסתבר דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ואינו גט וכ"כ הרא"ש והוא שיטת פירוש רש"י. אבל המרדכי בפרק כל הגט כתב וז"ל ופר"ח דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו תירוצא הוא דנשכו נחש הוי כמו אכלו ארי שהוא בידי שמים ולא קשה רישא לסיפא וכולי עכ"ל כלומר דאינו משבש סיפא דברייתא כמו שהוא לפי' רש"י אלא מתרץ ומיישב רישא וסיפא דברישא אינו גט משום דנשכו נחש הוי כמו אכלו ארי מיתה בידי שמים שלא כדרך כל הארץ ואינו בכלל הלשון שאמר הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה דמשמע מיתה מתוך חולי זה כדרך כל הארץ אבל סיפא שאמר אם לא אעמוד מחולי זה יש במשמע לשון זה גם אם יפול עליו הבית או ישכנו נחש שהרי לא עמד מתוך חולי זה וכך כתב הרא"ש ע"ש ר"ח והשיג עליו והסכים לסברא הראשונה וכן פירש"י דזה וזה אינו גט :

קמו כתב הרמב"ם וכולי שהמגרש ע"ת מגרש מיד וכו' כל זה רפ"ט ולאו דוקא מיד דאין הגירושין נגמרין עד שיתקיים התנאי אלא ר"ל דבמעשה זה נגמרין הגירושין מיד מעכשיו לכשיתקיים התנאי דחל תחילה למפרע ומה"ט צריך לכפול תנאו. ומ"ש הניח הגט בצידי ר"ה וכו' פסק כהיכא דאמרי בפרק הכותב (דף פ"ו) דלידי ר"ה לחוד ור"ה לחוד דאע"ג דר"ה לא קניא לבעלים מידי אפ"ה מגביהן ואם הניח הגט בר"ה דלאו ברשותה היא דנכוי גירושין חיילי אבל הניחה בצידי ר"ה כאגם דמי דקניא לבעלים כמ"ש בח"מ

לא עמד מחליו וגם לא מת מחמת החולי אלא נשכו נחש וכו' ג"ז בפרק מי שאחזו (עג :) ת"ר זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש הרי זה גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא שלחו מתם אכלו ארי אין לנו ופירש"י אינו גט דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר אלא דימות על ידי החולי. ומ"ש רישא וכו'. אי אונסא דלא שכיח הוא מסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה : שלחו מתם. ע"י מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אין לנו שיהא גט דאונס דלא שכיח לא אסיק אדעתיה עכ"ל וגם הרא"ש הסכים לדעת רש"י דאם מתי מחולי זה מתוך החולי קאמר ואפי' מת מחמת ד"א ובתר הכי בעינן לאותוביה מינה למ"ד אונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ואסיקנא דכיון דקשיא רישא אסיפא משבשתא היא זיל בתר סברא ופירש"י זיל בתר סברא. ומסתברא דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וכתב הרא"ש ולפום סוגיא דשמעתין בתרוויהו לא הוי גט אבל בתוספתא קתני זה גיטך אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או נשכו נחש הרי זה גט שלא עמד מאותו חולי והכי איתא נמי בירושלמי וכן פר"ח ז"ל דשלחו מתם אכלו ארי אין לנו אתנאה דרישא קאי כיון שאמר אם מתי מחולי זה אע"פ שבא ארי ואכלו לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי וה"ה שנפל עליו בית או נשכו נחש אבל אם התנה אם לא יעמוד מחליו ונשכו נחש הרי נתקיים התנאי ולפיכך זה גט וזה אינו גט ותמהני על ר"ח דשבק גמרא דידן ופי' ע"פ התוספתא והירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי והרמב"ם כתב דברישא אינו גט ובסיפא ספק מגורשת משום דפליגי אהדדי הצריך גט מספק עכ"ל וכתב הר"ן שהרמב"ן מפרש דכי אמרינן מ"ש רישא ומ"ש סיפא סיפא הוא דקשיא לן אבל רישא לא קשיא מידי דאפי' נימא דאונסא דלא שכיח מסיק איניש אדעתיה הכא שאני דבהדיא אמר מחולי זה וכיון שנשכו נחש הרי לא מת מאותו חולי אבל סיפא הוא דקשיא לן משום דאם לא אעמוד מחולי זה משמע שלא יעמוד מחמת אותו חולי וכשנשכו נחש הרי לא מנעו אותו חולי מלעמוד ואמאי קתני הרי זה גט ושלחו מתם דאכלו ארי אין לנו דמשמעות אם לא יעמוד מחולי זה מחמת אותו חולי משמע והרי לא מת מאותו חולי ולא מיבעיא כי מת באונסא דלא שכיחא דלא הוי גט אלא אפילו מת באונסא דשכיחא כיון שלא מת מאותו חולי ממש אינו גט וכתב הרב המגיד בפ"ט שהרשב"א ז"ל ס"ל כהרמב"ן וכתב שטעם הרמב"ם שכתב באם לא אעמוד הרי זו ספק מגורשת מדשלחו מתם אכלו ארי אין לנו ולא אמרו אין זה גט פירוש אין לנו שיהיה גט גמור והבעלה שכן ראוי להחמיר וחולצת ולא מתייבמת (ד) שכיב מרע שנתן גט ליד אחד וא"ל זכה בגט זה לאשתי וכו' בעיא דלא איפשיטא בפרק האשה שלום (ד' קיח :) ועיין במה שכתבתי בסוף סי' ק"מ : **וכתב** בתשובת הרשב"א עלה טובה ע"פ גדולי עולם לחוש לרמאין שיאמרו בגט ש"מ אם מתי מעכשיו ועד יום פלוני והוא בכלל יהא גט ולא יאמר אם אמות מחולי זה שיהא התנאי תלוי בחולי שמא יבא אדם שאינו מהוגן וישתדל עם הרופא לומר שלא מת מאותו חולי אלא מחולי אחר שנעתק אליו ויוציא לעז על הגט (ה) וכתב עוד בתשובה ח"א סימן אלף רמ"ו מה ששאלת אם אין התנאי כתוב בשטר ונתרפא והיא מכחשת ואומרת שנתנו לה בלא תנאי שעידי הגט בעצמן אינם נאמנין כשכתב ידן יוצא ממקום אחר דאין חוזרין ומגידין ועדים אחרים אינם נאמנים כיון שכתב ידן של עידי הגט יוצא ממקום אחר תשובה אע"פ שכתב ידן של עדים יוצא ממקום אחר אילו היו באים עדים אחרים שיעידו שהבעל הכתיבו על תנאי האשה אסורה לעלמא משום דה"ל תרי ותרי כב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הבא עליה באשם תלוי כדאיתא כתובות (כב :) ואפי' למ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא ומפקינן לה מחזקתה כ"ש למ"ד ספיקא דרבנן אוקי אתתא אחזקתה והבא עליה בחטאת קאי וגדולי ההוראה פסקו כן דספיקא דרבנן הוא ואוקי אתתא אחזקתה ואם אשת כהן אסורה לו וכן אם קבלה קידושין מאחר אסורה לשניהם ומ"מ מסתברא שאם נתנו לה בפני עדים בתנאים אלו ודאי נאמנים שהרי אין עדים אלו מכחישים את עידי הגט ולא עידי הגט מכחישין את אלו שאלו החתומים כמעידים שנכתב ונחתם בלא תנאי ואלו מעידים שבשעה שנתנו לה בפניהם נתנו לה בתנאי ואין זה דומה לתנאי היו דברינו (כתובות יט :) ולא לב' החתומים על השטר ובאו ב' אחרים ואמרו פסולי עדות היו אנוסים היו (שם יח :) ואם רצה ליזהר עוד יותר יתננו לה ע"י השליח בתנאי בפני ב"ד עכ"ל. ואני תמה למה לא יהיו עידי הגט נאמנים לומר שנתנו לה על תנאי אע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר דב' עדיות הם אחד שנכתב בלא תנאי ועדות אחר הוא שנתנו לה על תנאי (ו) :

קמו כתב הרמב"ם יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי וכו' עד שאין כאן גט לא ע"ת ולא גט התלוי במעשה הכל בפ"ט מהלכות גירושין וקצת דבריו פי' ה"ה א ועיין עליו כי אין צורך לכפול דבריו :

מי

מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כל שהלך בלא משענת עכ"ל. ומיהו להרי"ף והרמב"ם אם ניתק מחולי לחלי ולא עמד בשוק הוי גט ואינו צריך אומד וכ"כ הרמב"ם בפרק ט' וגם הרי"ף כתב במי שאחזו אמר ר' אלעזר מתמיה דרך ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר ולענין גט נמי הוי גט ולא בעי אומדנא. והתוס' פירשו דרב הונא נמי לא אמר אלא במפרש מהיום אם מתי דאז אם עמד חוזר אבל במגרש סתם אפילו רב הונא מודה דאם עמד אינו חוזר והא דאסיקנא רבה ורבא לא ס"ל דרב הונא היינו לומר דלא ס"ל דמתני' דוקא בהלך על משענתו אבל הלך בלא משענת שיהא הגט בטל ואע"פ שמת מאותו חולי אלא ס"ל דמתניתין אפילו הלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה וכו' וכמפורש בדבריהם ובדברי הרשב"א והר"ן ז"ל. נמצא דלהרי"ף והרמב"ם והתוספות והרמב"ן לא מפלגינן בהלך בשוק בין במשענת בין שלא במשענת ולזה נוטים דברי הרא"ש שהשמיט מה שהשמיט הרי"ף וגם דברי רש"י ועל דרך זו פירש הרמב"ן ולא יש מי שיחלוק ע"ז אלא רבינו בפשיטות והר"ן כמסתפק וכמו שכתבתי למעלה בתשובת המיימוני דשייכי לספר נשים בסי' ל' תשובת מהר"מ ארוכה דשייכא לסי' זה : **כתב** רבינו ירוחם בח"ד שאם אמר אם מתי אע"פ שעמד והלך בלא משענת ואמדו אותו שמת מחמת חולי אחר הרי זה גט מאחר שלא חזר לבריאתו ואם חזר לבריאתו נתבטל הגט אע"פ שחלה אחר כך ומת עכ"ל וצ"ל שטעמו לפי שלא הזכיר מחולי זה א"נ אומד דמסתמא דעתו כל שלא יחזור לבריאתו ואפי' עמד והלך בלא משענת ומ"מ לא ידענא מהיכא יליף הכי מתוך הגמרא : **וכתב** הר"ן שם במי שאחזו דמשמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי זה קאמר ולאו תנאה דלעולם הוא ומיהו ה"מ בש"מ שאומר כן לפי שדעתו בכך אבל בריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מ"מ תנאים כיוצא בהם כדאמרינן לקמן ע"מ שתצא חמה מנרתקה עכ"ל : (ג) ב"ה וכ"כ ה"ה בפ"ט בשם הרשב"א :

דרכי משה

ע"מ שאם ימות ופי' שתנאי זה יהא כתנאי בני גד ובני ראובן כו' יכול להיות שמועיל בלא כפילת התנאי עכ"ל ע"ל בסדר הגט דלשון אם מתי הוא דוקא : (ג) וכן הוא בס"מ פ"ט דגירושין ובתשובת מיימוני מה' אישות סי' ל' דבזה"ז אין לסמוך על אומדנא אם מת מחולי ראשון כי אין אנו בקיאין בזה"ז וע"ש שהאריך בדין זה : (ד) וכתב עוד סברות אחרות בזה : (ה) והמרדכי כתב פרק מי שאחזו דף תרי"ג ע"ג בשם ר"י מפרי"ש שהיה רגיל לגרש בגט ש"מ בלא שום תנאי לאפוקי נפשיה בלי שום פסיקה וגמגום והיה מזקיקם לקבל בחרם הקהילות לישא זא"ז שיעמוד מיד או לקיים ולהבטיח במשכנות לישא זה את זה עכ"ל וכן הוא בסדר גיטין שלנו מיהו אם המגרש כהן אסור לעשות בכה"ג ויש לגרש על תנאי ואז מותרת לבעלה הכהן כשלא נתקיים התנאי כמו שנתבאר לעיל ריש סי' קמ"ז ובסימן. צ"ז כתב בסדר גיטין בשם התשב"ץ דיש לחוש מפני טירוף הדעת של חולי אם יגרש סתמא ואחרי שרוב הפוסקים לא החמירו כדברי רבינו יחיאל מפרי"ש אין לנו אלא דבריהם עכ"ל. כ"ע המרדכי דף תרי"ו ע"ד גט ש"מ אין מדקדקין בו ואם מת אינה צריכה להתאבל עליו עכ"ל : (ו) ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ו סימן א' על גט ש"מ שהיו מערערין עליו לומר שהיה נכתב בו תנאי אם הוי גט כב"י סימן קכ"ד ש"מ שנתן גט לאשתו על תנאי אם ימות ומת י"א שאין לאשתו ליגע בו ואפי' לבכות עליו ולא לצאת אחר מטתו כי אמרינן שאם תעשה אחד מהם תבטל הגט ונראה שאין ממש בדבריהם וע"ז וכיוצא בזה נאמר כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן עכ"ל :

והמ"ם

פרישה

(יג) ואם לאו אינו גט שהרי לא מת מאותו חולי : (ורבינו חננאל פסקו מהיום אם מתי מחולי זה כו' כיון שאמר מחולי זה אע"פ שאכלו ארי לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי כ"פ) : (יד) או נשכו נחש הוי גט שהרי לא עמד מיום שנפל למשכב מתוך אותו חולי : (טו) אלא בתרוויהו לא הוי גט שהרי לא מת מאותו חולי : (טז) הוי ספק מגורשת וחולצת כו' בעיא דלא איפשיטא בגמ' אי אמרינן דבהאי גוונא זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו (או דהוי חוב לה דניחא לה שתיזקק ליבום כ"פ) :

סי' קמו (א) **כתב** הרמב"ם יש דבר כו' מתחילת הסימן עד שאין כאן גט לא ע"ת ולא גט התלוי במעשה הכל הוא מדברי הרמב"ם בפרק ט' מהלכות גירושין ומשם ואילך הוא בספ"ט ורבינו מיברס יסד : (ב) שהמגרש ע"ת מגרש מיד ל"ד מיד דהא אין הגירושין עד שיתקיים התנאי אלא דין הגירושין נגמרים עתה במעשה זה כדי שיחול אח"כ כשיתקיים התנאי ומשום הכי צריך לכפול כו' וכמו שנתבאר לקמן מ"ו : (ג) צריך לכפול תנאו וכו' הטעם שצריך לכפלו היינו משום דהמעשה יתחיל מיד לכן צריך תנאי כפול דבר

לומר

חידושי הגהות

קמו א תיות כי אין ביד כל אחד ספרי הרמב"ם למען הבין דברי הטור אמרתי להעתיק דברי ה"ה וגם מ"ש הכ"מ שם ז"ל מ"ש רבינו שאם אבד הגט או נשרף וכו' שאינה מגורשת פשוט

לאחר ל' יום הרי זו מגורשת הואיל והיה קיים (א) ביום שהיתה מתגרשת בו ויהדה אותו במקום שאינו רה"ר שצידי רה"ר אינו כרה"ר וכן אם תלה הגירושין במעשה דינו כדין המגרש אחר זמן כיצד אמר לה ה"ז גיטך ולא תתגרשי בו עד שתתני לי ר' זוז מתגרשת אחר שתתן ר' זוז וא"צ לכפול תנאו ולא לשאר משפטי התנאים שהרי לא פירש ע"ת אלא שתלה הגירושין בעשיית המעשה ואחר המעשה תתגרש (ד) ומה יש בין המגרש על תנאי לזה שקובע זמן לגירושין או שתלאן בעשיית מעשה שהמגרש ע"ת יש שם גירושין ואינם גומרים עד שיתקיים התנאי לפיכך כשמתקיים התנאי מגורשת (ה) אפילו אין הגט ברשותה וא"צ לחזור וליטלו אחר שיתקיים התנאי שהרי כבר הגיע לידה בתורת גירושין (ו) ואם ניסת קודם שיתקיים התנאי לא תצא אבל התולה גירושין בזמן או בעשיית מעשה לא בא הגט לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד זמן שקבע או עד שנעשה המעשה לכך צריך שיהא הגט ברשותה או שתחזור ותטלנו או שיהיה במקום שיהדה אותו ואם ניסת קודם הזמן שקבע או קודם שנעשה המעשה תצא והולד ממזר שהרי הוא עדיין אשת איש גמורה (ז) הנותן גט לאשתו בידה ואומר לה אם לא תתני לי מאתים זוז אין זה גט או אין את מתגרשת לא אמר כלום שאין כאן גט לא על תנאי ולא גט התלוי במעשה מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שתקיים התנאי (ח) אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו בטל הגט (ט) ואינה צריכה גט משני אבל אם נישאת ולא נתקיים התנאי בטל הגט וצריכה גט משני ע"כ והראב"ד כתב כמדומה לי שהוא מדמה זה לאשה שהלך בעלה למ"ה ואמרו לה מת בעלך שאם נתקדשה מותרת לחזור לו (י) ואם נשאת אסורה לחזור לו ואין הנדון דומה לראיה דלעולם אסורה לחזור לראשון דמאן מוכח שלא נתקיים התנאי (יא) [א] שהרי בידה לקיימו והיא מגורשת גמורה ואסורה לחזור לראשון הילכך בין כך ובין כך צריכה גט משני ואסורה לראשון :

קמז המטיל
תנאי בגט (א) צריך שלא יכתבו בגט אלא יאמר אותו לה בשעה שמוסר לה גט דכל תנאי שנכתב בגט קודם התורף דהיינו והרי את מותרת לכל אדם (ב) פירש"י שהוא פסול (ג) אפי' אם נתקיים ואם נכתב אחר התורף (ד) כשר אם יתקיים (ה) ומוסיף עליה תנאי דחוץ מפלוני (ו) שאפי' אם כתבו אחר התורף פסול אפי' אם חזר ומחקו (ז) ואם אמר אותו על פה לפני התורף פסול ולאחר התורף כשר אם חזר ובטלו אבל ר"י פי' דשאר כל תנאי בר מחוץ מפלוני אפי' נכתב קודם התורף (ח) אם לא נמחק ונתקיים כשר אבל אם נכתב לפני התורף ונמחק פסול אע"פ שבטלו וכגון שלא נתקיים דגזרינן אטו חוץ מפלוני דבההיא לא מהניא ביה מחיקה

בית יוסף

מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר וכו' גם אלא דברי הרמב"ם בספ"ט מהלכות גירושין וה"ה כתב שם על השגת הראב"ד שאם היה מעיין הראב"ד בדברי הרמב"ם עיון שלם לא היה משיגו שהרי כתב אם לא נתקיים התנאי ובטל הגט שדבר פשוט הוא שכל שבידה לקיימו עדיין ואיפשר שיתקיים שאין הגט בטל וזה פשוט בדבריו. ומ"ש כאן הוא כשהגט בטל כגון תנאי שהוא בלאו ועשתה מעשה בביטולו או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב כשעבר הזמן ולא נעשה או באיזה דרך שהיה התנאי מבוטל בפועל הגט בטל אבל בתנאי שבידה לקיימו הרי הדבר תלוי ואם נתקיים התנאי מגורשת היא למפרע כמו שנכתב בתנאי שבע"מ ולא יאמר בזה הרמב"ם שאינה צריכה גט כשנתקדשה לו ואלו נראים דברים ברורים וחילוק אמיתי עכ"ל :

קמז המטיל תנאי בגט צריך שלא יכתבו בגט וכו' בר"פ בתרא דגיטין (דף פג :) תנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרין כילד יעשה יטלנו ממנה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואם כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול ובגמ' (דף פד .) אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא כתבו בתוכו תנן מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול קמ"ל ורבא אמר ל"ש אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו ע"פ נמי פסול ואזדא רבא לטעמיה דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטי שתקו שתוקי לבעל עד דכתביתו לתורף דגיטא ופסקו הפוסקים כרבא וכי כתבו בתוכו דפסול אפילו חזר ומחקו הוי טעמא משום שנכתב שלא לשם כריתות כיון דאגידא ביה ליאסר לאותו פלוני מחמתו ואי דאמר רבא לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול כלומר שאם קודם כתיבת התורף אמר לסופר לכתבו על דעת כן אפי' לא נכתב בתוך הגט פסול ולא יגרש בו אפי' סתם ואפילו אם בטלו כיון שאינו כורת בשעת כתיבה ונרסינן הו בגמרא כל התנאים פוסלים בגט דברי רבי וחכ"א כל שפוסל ע"פ פוסל בכתב וכל שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל ע"פ פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב א"ר זירא מחלוקת לפני התורף דרבי סבר גזרינן ע"מ אטו חוץ ורבנן סברי לא גזרינן אבל לאחר התורף ד"ה כשר ורבא אמר מחלוקת לאחר התורף דרב סבר גזרינן

בית חדש

בח"מ בסוף סימן ל"ז אלא דאיכא לתמוה דבס"פ האשה שנפלו מסקנא דגבי פרה לא קנה לאחר ל' אלא בדא"ל מעכשיו וכמ"ש בח"ה וכ"כ התוס' בפרק הכותב דגבי גט נמי מיירי בדאמר מעכשיו ורבינו כאן כתב דמגורשת בלא מעכשיו ז"ל דרבינו נמשך אחר הרמב"ם שכתב דין זה גבי גט פ"ט בלא מעכשיו וגבי פרה פ"ב מה' מכירה כתבה באומר מעכשיו ויאר ה"ה טעמו ע"ש :

הנותן גט לאשתו בידה וכולי כתב ה"ה פי' שלא אמר לה ה"ז גיטך אלא שנתנו לה וא"ל אם לא תתני וכולי ואעפ"י שמשמעו שאם תתן תהיה מגורשת דמכלל לאו אתה שומע הן כיון שלא הזכיר גירושין בפירוש ולא א"ל הרי את מגורשת או ה"ז גיטך אינה מגורשת ואם א"ל הרי את מגורשת ואם לא תתני ר' זוז לא תהיי מגורשת ה"ז מגורשת אעפ"י שלא נתנה מפני שלא כפל תנאו עכ"ל : ומ"ש מי שנתגרשה על תנאי וקידשה אחר וכו' כ"כ הרמב"ם בספ"ח וה"ה הליץ בעד הרמב"ם שגם הוא ז"ל סובר דכשיש בידה לקיים התנאי דצריכה גט משני וכמ"ש הראב"ד אלא דברי הרמב"ם אינן אלא כשאין בידה לקיים התנאי וב"י מביאו והכי נקטינן כמו שכתב ה"ה וכך פסק בש"ע . ומ"ש הרמב"ם אבל אם ניסאת צריכה גט משני טעמו שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט :

קמז המטיל תנאי בגט וכולי משנה וגמרא ר"פ המגרש ופי' מ"ש רבי' המטיל תנאי בגט וכו' לפירש"י היינו כל תנאי שבעולם כגון מתנה עמה שתתן לו ר' זוז וכיוצא בו משאר תנאים ופיסול התנאים שלא לכתוב בגט אינו מן הדין דאם נתקיים התנאי או חזר ומבטלו בשעת נתינה אין בהם שפוסל בדין זולתי אם כתב בתוכו חוץ מפ' ולפני התורף דכיון דלא נכתב הגט אלא על תנאי זה אין זה כריתות ופסול אפי' נתקיים התנאי או חזר ומחקו בטלו דכיון דבשעת כתיבה שייר ליה זכות בגט שלא תינשא לפלוני מחמתו אין זה כריתות אבל שאר כל הפסולים אינם אלא משום גזירה אטו האי ופסולים אפי' נתקיים התנאי אבל אחר התורף כשר כשאר תנאים אם נתקיים התנאי או חזר ומחקו אבל תנאי דחוץ מפלוני אפילו כתבו אחר התורף פסול אפי' חזר ומחקו גזירה לאחר התורף אטו לפני התורף כרבא דלא כרב ספרא ובאמר כך בעל פה לפני התורף נמי פסול שעל תנאי זה דחוץ כתבו הסופר ואין זה כריתות וכרבא

וכ"כ

דרכי משה

קמו (א) והמ"מ פ"ט כתב דהרשב"א מסתפק בדבר וס"ל דהוי ספק גירושין וע"ש :

פרישה

לומר שיהא כפול אבל כשאינו תנאי או אין המעשה אל השתא כלום לכן אין צריך לכפול מה שהתנה וחילוק זה כתבתי לעיל בסימן ל"ח בשם המ"מ עיין שם : (ד) ומה יש בין המגרש על תנאי כו' רצה לומר אם עשה תנאי כמשפטו מה יש עתה ביניהם : (ה) אפי' אין הגט ברשות רצה לומר רק שהוא בעולם שעדיין הוא קיים : (ו) ואם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא וכ"כ לעיל בסימן קמ"ג ועיין שם במה שכתבתי שם : (ז) הנותן גט לאשה בידה וא"ל אם לא תתני כו' לא אמר כלום רצה לומר אע"ג שמשמעו שאם תתן תהיה מגורשת דמכלל לאו אתה שומע הן מכל מקום כיון שלא הזכיר לשון גירושין שלא אמר לה ה"ז גיטיך או כדומה לזה אין כאן גירושין כלל (ואם אמר לה הרי את מגורשת ואם לא תתני מאתים זוז לא תהיי מגורשת הרי זו מגורשת אעפ"י שלא נתנה מפני שלא כפל התנאי כ"פ) המ"מ : (ח) אם נתקיים התנאי מקודשת הרמב"ם אזיל לטעמיה שהקידושין מתחילין מיד במקצת כמו שכתבתי לעיל : (ט) ואינה צריכה גט משני הואיל שלא נתקיים התנאי הרי היא אשת איש גמורה ואין קידושין תופסין בה : (י) ואם ניסת אסורה לחזור לו והטעם מפורש בגמרא בפרק האשה רבה והביאו בית יוסף לעיל ס"ס ע"ו ולקמן בסימן קנ"ט דבנשואה יבואו לומר שמחזיר גרושתו משניסאת כיון דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפילו מן הספק ויאמרו אי לאו דידע זה השני שגירשה הראשון לא היה נושאה אע"פ שילא עליו הקול או העיד עד אחד שמת . והרי זה השני גירשה גם כן וחזר ונשאה בעלה הראשון ומחזיר גרושתו לאחר שנשאת כבר לאחר מה שאין כן כשלא ניסת עדיין להשני אלא נתקדשה לו דיאמרו מדהחזירה ודאי לא גירשה תחילה והא דקידשה השני משום שילא הקול על הראשון שמת והרי עדיין לא השתה עד שרלה לברר תחילה אם הקול או העד אמר אמת הוא . ור"ל לכן סבר גם כן כאן שאם נשאה לריכה גט משני וממילא אסורה לחזור לראשון ואם נתקדשה אינה לריכה גט משני והראשון מותר לחזור וליקח אותה : (יא) שהרי בידה לקיימו כו' עיין בדרישה :

סימן קמז (א) צריך שלא יכתבו בגט כו' נראה דה"פ דמתחילה כתב שדעתו כהסכמת הרא"ש שמייתי לבסוף שכתב שראוי להחמיר כדעת הרי"ף והרמב"ם ולא כרש"י ור"י שהקילו ומייתי פירוש כל חד מהכון זה אחר זה : (ב) פירש רש"י שהוא פסול אפילו כו' משום דגזרינן אטו תנאים משום תנאי דחוץ דפסול מדאורייתא (משום דהוי שיור בגיטה כדלעיל ר"ס קל"ז כ"פ) אם נכתב לפני תורף : (ג) אפי' אם נתקיים פירוש התנאי : (ד) כשר אם יתקיים פירוש התנאי והא דקאמר כשר אם יתקיים אפשר לומר שה"ה אם נמחק נתבטל סבר נמי רש"י שכשר והא דנקט יתקיים משום רישא נקט ובריפא אשמועינן רבותא דאפילו נתקיים פסול לאפוקי מר"י דבסמוך דמכשיר בנתקיים אפילו קודם תורף : (ה) ומוסיף עליהם כו' ר"ל שיש לו חומר יותר משאר תנאים : (ו) שאפי' אם כתבו לאחר התורף פסול דגזרינן אטו לפני תורף ולכך שאר תנאים אחר התורף כשרים דליכא למגזר משום תנאי דחוץ אחר התורף דהוי גזירה לגזירה וכן אין למגזר משום שאר תנאים בלפני התורף דהוי נמי גזירה לגזירה : (ז) ואם אמר אותו ע"פ ר"ל תנאי דחוץ לפני התורף פסול שעיקר הגט ע"מ כן נכתב (ולאחר התורף כשר ולא גזרינן כמו בתנאי הכתוב דהם שייך למגזר מאחר שרואה התנאי בגט כ"פ) : (ח) אם לא נמחק ונתקיים כשר דאין שייך למגזר אטו חוץ (שאין כאן שיור בתנאי כמו בחוץ כ"פ) הואיל שנתקיים אינו דומה לחוץ אבל אם לא נתקיים

אלא

דרישה

סימן קמו [א] שהרי בידה לקיימו והיא מגורשת גמורה כו' ה"ה תמה על השגתו שהרי בהדיא כתב הרמב"ם אם לא נתקיים התנאי בטל הגט אלא מיירי כגון שהתנאי היה בלאו ועשתה מעשה בבטלו או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב כשעבר הזמן ולא נעשה או באיזה דרך שהיה התנאי מבוטל בפועל והגט בטל כו' וע"ש ב"י מביאו ואני שמעתי השגתו ותירוצו דהמ"מ ולא אבין את הייטוב דברי השיג הראב"ד דכיון דבאמת גירשה אלא שהגירושין היו ע"ת מאן אמר דלא נתקיים כיון שמתחילה היה בידה

חדושי הגהות

פשוט הוא שכל שאין הגט חל עד אותו הזמן צריך שיהא קיים בשעה שהוא חל ומתבאר מהדין שיתבאר בסמוך מהלכה והניחתו בצידי ר"ה . ומ"ש הלכה והניחתו בצידי ר"א בכתובות פרק הכותב (פו :) בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ה"ז גיטיך ולא תתגרשי בו וכו' א"ד אינה מגורשת מדר"נ וכו' עד וצידי ר"ה לחוד ופסק רבינו כלישנא בתרא ומתוך מ"ש פ"ב מה' מכירה בדין האומר לחבירו משוך פרה וכו'. ומ"ש כאן בדין הגט נראה שהוא סבר שהגמרא בשאלה זו מדמה דין גט בשאינו אומר מעכשיו לדין פרה באומר מעכשיו והוכרח לזה מפני שזאת השאלה היא בהכרח כשאינו אומר מעכשיו דאי באומר מעכשיו כבר נתבאר פ"ז מה' אישות שהאומר מעכשיו ולאחר ל' יום מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ואי תנאה הוי אפי' נקרע או נשרף הגט מגורשת ואי חזרה הוי נמצא דמעכשיו שאמר לאו כלום וכן הכריחו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שבעיא זו בלא מעכשיו היא והא דר"נ סבר רבינו שהיא במעכשיו דאי לא תיקשי אמסקנא דגמרא פרק האשה שנפלו (פב) שאמרו שאינו קונה אלא בדא"ל מעכשיו א"נ הא דר"נ הוא בכל גווני ואנן לא קי"ל כוותיה בפרת אלא כשאמר מעכשיו ומיהו ילפינן מיניה לענין גירושין בשאינו אומר מעכשיו והטעם בזה דפרה במה שהוא קונה אותה במשיכה ולאחר ל' יום כבר כלתה משיכתו הילכך אם לא אמר מעכשיו לאו כלום הוא אבל הגט בכתב היא מתגרשת והכתב עדיין הוא קיים ביום ל' והוא במקום קנין אפי' בעלמא הילכך מגורשת זהו דעתו ז"ל וראיתי להרשב"א שכתב דלענין הלכה גט ופרה שווין הן וכל שלא אמר מעכשיו והניחתו בצידי רשות הרבים אינה מגורשת וכו' ורמי ב"ח ורב חסדא הוי סברי דהא דרב נחמן הוא בלא מעכשיו וליתא דבמעכשיו הוא ולפיכך כל שלא אמר מעכשיו בגט אינה מגורשת ובפרה לא קנה ואם אמר מעכשיו בפרה קנה ובגט הו"ל מגורשת ואינה מגורשת דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי כמו שהזכרתי למעלה הילכך כיון שהניחתו ברשות שאינה שלה הו"ל ספק מגורשת אלו דבריו ז"ל . ומ"ש וכן אם תלה וכו' זהו פשוט ובירושלמי דקידושין פרק האומר שהכל מודים שאם אמר לאחר שירדו גשמים מקודשת שא"צ לכפול ומבואר הוא דמקשינן גירושין לקידושין בענינים אלו . ומ"ש ומה בין המגרש וכו' מ"ש בדין המגרש על תנאי כבר נתבאר למעלה. ומ"ש בתולת בגירושין לזמן פשוט הוא שאין גירושין חלין עד שיגיע הזמן וכבר נתבאר פ"ז דאישות שהמקדש ואומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום ששניהם יכולין לחזור בהם תוך הזמן לפי שאין חלין עד הזמן שקבע וכן אמרו בגמרא גיטין (עו :) הכל מודים היכא דאמר לכשתצא החמה מנרתקה לכי נפקא קאמר וכבר כתבתי פ"חשיש מי שסובר אפי' בגיטין זמנו של שטר מוכיח

עליו

אכרבא דבחוץ בע"פ ולפני התורף דברי הכל פסול אבל לאחר התורף ובע"פ פליגי גזרינן אטו לפני התורף ורבנן סברי לא גזרינן אבל לפני התורף ד"ה פסול ופסקו והלכה כחכמים דלא גזרינן אטו לפני התורף וכשר אם חזר ובטלו דאם לא בטלו כרבא ופירש"י כל התנאים פוסלים בגט אם כתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי צריך לקיימו אבל ר"י הקשה ע"פ פירש"י דמה שייך לגזור בתנאי דר' זוז וכיוצא בו וכתבו התוספות שאין נראה לר"י דמה שייך לגזור בע"מ שתתני לי ק"ק זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור וכו' ועוד הקשה על פירושו כמה קושיות כמ"ש בתוס' אטו חוץ כיון שאין שם שיור כמו בחוץ ולא היה שייך בשאר תנאים לגזור אטו חוץ אם

בד"ה כל התנאים סוף (דף פד) ולכן פי' דבשאר תנאים ודאי אם נתקיימה אפילו נכתבה בגט קודם התורף כמי כשר דאין שייך כאן לגזור אטו חוץ דפסול אפילו נתקיים כיון דאיכא שיור בגט אבל אם נכתבו שאר תנאים לפני התורף ונמחק אעפ"י שבטלו אין מחיקה מועלת בהם כי היכי דאין מועלת מחיקה בחוץ דגזרינן מחיקה דשאר תנאים לפני התורף אטו מחיקת חוץ דפסול מן הדין ודוקא כשנמחק ובטלם הוא דגזרינן כיון שלא נתקיים התנאי אבל נתקיים אף על פי שנמחק לא שייך למיגזר אטו חוץ דהתם פסול אפילו נתקיים התנאי משום דאין זה כריתות כדפי' וכל זה בלפני התורף אבל בלאחר התורף בשאר תנאים ונמחק כשר אפי' לא נתקיים כיון שמבטלו במה שנמחק ולא גזרינן אטו לפני התורף ונמחק כיון דהיא גופה גזירה בחכמים דלא כרבי אבל אם לא נמחק היה פסול אף לאחר התורף כשלא נתקיים כשנתקיים כשר אפי' בלפני התורף בין נמחק בין לא נמחק כדפירש' ובפי' דברי הרמב"ם האריך בו ה"ה ועיין בב"י :

ומ"ש כל המגרש על תנאי וכו' עד או בלא תנאי כלל אינו מדברי

מחיקה (ט) כיון שלא נכתב לשם כריתות והוא פסול אם נכתב בו אפילו אם נמחק אבל לאחר התורף (י) אין שאר תנאי פסול אפילו אם נכתב בתוכו אם נמחק אפילו אם לא נתקיים כיון שמבטלו וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה פי' זה נאה ומקובל אלא שלא מלאני לבי להקל כי ראיתי שהחמיר בו הרמב"ם שכתב כיצד מגרש אדם על תנאי לא שיאמר כתבו גט לאשתי ע"ת או כתבו ותנו לה ע"ת ואצ"ל שלא יכתבו בגט על תנאי זה גירש פלוני לפלונית אלא יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום גט בלא תנאי ואח"כ נותן לה הגט ויאמר לה ה"ז גיטך ע"מ כך וכך או יאמר לשליח תן לה הגט ע"מ כך וכך כתב תנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט ה"ז כשר בין שכתבו קודם התימת העדים בין אחר התימת העדים אבל כתבו קודם התורף (יא) אפילו כתב על מנת כך וכך הרי זה ספק כריתות שהרי נשאר לו זכות בגט וכן אם התנה ע"פ קודם כתיבת התורף ה"ז ספק גירושין (יב) [א] כל המגרש על תנאי (ב) שמבטל הגט (יג) כגון הוץ מפלוני או שהתנה עליה שאר תנאי קודם כתיבת התורף אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת (יד) ואם היה התנאי על פה הרי זה נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בתנאי כשר או בלא תנאי כלל עכ"ל : (טו) ויותר מזה מחמיר רב אלפס שכתב בתשו' הנותן גט ע"ת צריך שימסור הגט

לא ע"מ שלא תנשאי לפלוני גרידא דהוי שיור ולכן פריך דכך ברייתא קיימא אמתני' דקתני אם כתבו לתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול וקתני עלה בברייתא כל התנאים כמי שכתבו בגט וחזר ומחקן וביטל התנאי פסול הגט אם לא נתקיים התנאי כאילו לא נמחק דאין מחיקה מועלת בתנאי לבטל ולעשות כאילו לא נכתב דגזרו ע"מ אטו חוץ ובחוץ לא מהניא מחיקה דלא נכתב לשם כריתות ורבנן לא גזרי ואכשרי בע"מ אם חזר ומחקו אבל אם נכתב ולא נמחק כשר לכ"ע ומ"ש רבינו שקודם והרי את מותרת מיקרי לפני התורף כ"כ הרא"ש בתשובה שהזכיר רבינו בסמוך אבל הרשב"א כתב בתשובה סימן אלף רמ"ה דלא מיקרי תורף מדאמרי' בפ' ב' דגיטין (כ.) גבי ההוא גברא דשקל ס"ת ויהיב לדביתהו והא בעינן שמו ושמה וכו' ולא קאמרי והרי את מותרת לכל אדם ואף על פי שיש לדחות ולומר דחדא מינייהו נקט דהא לא אמר נמי זמן ובטופס גיטין דראשונים לא נמצא והרי את מותרת לכל אדם ומיהו כתב מ"מ אף לכשת"ל שצריך יהא מכלל תורפו של גט עכ"ל : **כתב** א"א ז"ל בתשובה כלל מ"ו סי' כ"א : **ומ"ש** כי ראיתי

הרא"ש בתשובה אלא רבינו הוא שמביא לדבריו וצריך שתדע שכתב ה"ה שמ"ש הרמב"ם ואם היה התנאי על פה ה"ז נוטל הגט ממנה ונותנו לה כו' רצונו לומר שהיה התנאי ע"פ בשעת נתינת הגט לידה דאם לא כן היו דבריו סותרין מ"ש באותו פרק שאף בעל פה בתנאי שמבטל הגט פוסלו כשאמרו לפני התורף ומביאו ב"י : **ויותר** מזה מחמיר רב אלפס וכו' פי' שהרי אפילו לכתוב התנאי מאחריו קאמר דאינו רשאי כ"ש לאחר התורף בתוכו דפסול ומ"ש

שהחמיר בו הרמב"ם שכתב כיצד מגרש אדם וכו' דברי הרמב"ם הם בפ"ח ומ"ש שאם התנה שום תנאי קודם כתיבת התורף שהוא ספק מגורשת הוא ממה שאמרו בריש המגרש ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו דכתבי גיטין שתקוה שתוקו לבעל עד דכתביתו לתורף דגיטא ופי' רש"י שתקוה שתוקו. כזפי בו שלא יזכיר שום תנאי וכן דעת התוספות שכתבו וז"ל שתקוה שתוקו לבעל וכו' דבכל שאר תנאים איירי כדפירש בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי ומ"מ אין מכאן הכרע דאפשר לפרש דכי אמר שתקוה לבעל הוא מפני שלא יזכיר

דבר הפוסל בגט כתנאי דחוץ או שלא יצוה להם לכתוב התנאי בגט אבל בע"מ אפי' לפני התורף כשר הוא וזה דעת הראב"ד והרמב"ן והרז"ה וכמ"ש בשמם ה"ה בפ"ח וזהו ג"כ דעת הר"ן בהמגרש (דף תקכ"ט) והרשב"א כתב שזה ג"כ דעת העיטור והרמ"ה ודבריו נוטים לסברא זו וכ"כ בתשובה ח"א סימן אלף רמ"ד שדעת כל הגאונים דאין ע"מ בע"פ פוסל אפי' לפני התורף דכולי האי לא גזרינן וכ"ל ראיה ממה ששנינו בתוספתא פרק מי שאחזו אמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתתחין לי שתי שנים וחזר ואמר לב' תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי ק"ק זוז לא בטלו דבריו האחרונים את הראשונים רוצה תתן רוצה ממתנת אלמא אע"פ שאמר להם לכתוב ליתן גט לאשתו על תנאי כשר דתנו דקאמר היינו לכתוב וליתן וכאותה ששנינו בפרק התקבל (סו) אמר לשנים תנו גט לאשתי וכאותה שאמרו בפ"ק דגיטין (יא:) האומר תן גט זה לאשתי ועוד מדקאמר וחזר ואמר לשנים ולא שלקחו מיד הראשונים ונתנו לאחרונים שמ"כ כבר ביטל שליחות הראשונים אלא ודאי משמע דלעדים הוא שאמר לכתוב וליתן על תנאי וש"מ דע"מ בע"פ אפי' לפני התורף אינו פוסל עכ"ל ור"י ודאי דמכשר דהא אפי' בנכתב נמי מכשר אם נתקיים מיהו לכתחילה אין כותבין על שום תנאי כלל ואפי' בע"פ שכ"כ הר"ן בהמגרש שעכשיו נהגו ליזהר שלא לכתוב שום תנאי בגט לא להזכירו בשעת כתיבת הגט וכשר הדבר לפי שאין הכל בקיאין לחלק בין תנאי לתנאי ובין אחר התורף ללפני התורף גם ה"ה כתב שראוי שלא להזכיר שום תנאי וכדברי הרמב"ם (א) ולענין גט הנכתב על תנאי בע"פ ראיתי הלכה למעשה שהובא לפני מה"ר אליהו מזרחי ז"ל גט שהיה כתוב סתם כהלכתו אלא שבשטר שליחות היה כתוב והגט הנזכר נכתב על תנאי כך וכך וכו' ופסלו הרב הנ"ל ואעפ"י שהבעל הלך למ"ה ולא היה אופשר להביא גט אחר אף על פי שרבו הפוסקים המתירים אמר הרב ז"ל שלא היה רוצה לסמוך עליהם להקל וכ"ל שהפריז על מדותיו שאחר שרבו המתירין כדאי הם לסמוך עליהם בדיעבד מיהא וכ"ש בשעת הדחק ואפילו אם היה במידי דאורייתא כ"ש בדבר זה שהוא דרבנן לדעת רוב המפרשים כמו שיתבאר בסמוך. ולענין מ"ש הרמב"ם דהויא ספק מגורשת כתב ה"ה שיוצא לו מהירושלמי שבפ' כל הגט שפיסול תנאים הוי מפני שאין אומרים יש ברירה דאע"פ שנתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות והוא ז"ל סבור דגמרא דידן לא פליגא בהא דלא אדכריה בגמרא גזירה בדינים אלו אלא לדברי רבי אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו לא הזכירו כלל וכולהו פיסולי דרבנן דינא נינהו מחשש ברירה והו"ל ספק מגורשת זהו דעתו ז"ל אבל דעת הרבה מהמפרשים הוא דליכא מאן דפסול מדינא אלא חוץ בכתב ולפני התורף ושאר הפסולים הם משום גזירה אטו האי וכל מה שנזכר כאן כולן כשנתקיימו התנאים או שחוזר ומבטלן בשעת נתינה אין בהם מי שפוסל מן הדין ויש מוסיפין לפסול מן הדין חוץ לפני התורף אפילו ע"פ והשאר מן הגזירה עכ"ל ודעת הרשב"א והר"ן בהמגרש שלא כדברי הרמב"ם שסובר דגמרא דידן לא פליג אירושלמי בטעם פיסול התנאים : ויותר מזה מחמיר הרי"ף שכתב בתשובה הנותן ע"ת וכו' אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאח־יו אינו רשאי ואפילו לאחר התורף כמי פסול מטעמא דקאמר דאית לבעל זכותא בגוויה. ומ"ש בשם הרמב"ם כל המגרש ע"ת שמבטל הגט כגון חוץ מפלוני וכו' או שהתנה עליה שאר

דרכי משה

קמז (א) וכ"כ בסדר גיטין שלנו שיש ליזהר בגט ש"מ וכדומה שלא להזכיר שום תנאי עד שעת נתינה : (ב) ע"ל סימן קמ"ג איזה תנאי מבטל הגט : ובהר"ן

דרישה

בידה לקיימה יאמרו בודאי קיימה ועתה כשמחזירה יאמרו שמחזיר גרושתו משניסאת מה שאין כן באשה שהלך בעלה למדה"י ששם באמת לא גירשה ומ"ה כל זמן שלא ניסת לא יאמרו בודאי גירשה הראשון דהא האמת שאינו גרשה ועדיין לא נשאה שיאמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"ל שגירשה הראשון ויתלו הקידושין בשמיעתו שמת וכמ"ש לעיל ובזה א"ש דרבינו העתיק הסגת הראב"ד ולא השיב עליו כי בודאי יש טעם להשגתו בזה וכמ"ש אלא אי קשיא הא קשיא למה כתב הראב"ד על הרמב"ם כמדומה דמדמה זה לאשה שהלך כו' שאם נתקדשה מותרת לו כו' מנא ליה הא דילמא הרמב"ם גם כן מודה שכאן אסורה לחזור לו לראשון עכ"פ ומ"ש ואם לאו בטל הגט וא"כ גט מהשני לגופה איצטריך ואשמועינן דלא חיישינן שאמרו איך תלא זו מהשני בלא גט אבל אסורה לראשון לעולם ולעלמא אסורה אם לא שיגרשה הראשון והכי הו"ל לשקות אמאי מתיר הרמב"ם לצאת מהשני ולהנשא לעלמא בלא גט מהשני דילמא יאמרו כבר נתקיים התנאי והרי קידושי שני קידושין גמורין ואף אם יחזור ויגרשה הראשון לא ליהני וי"ל אי משום הא לחוד שפולם יאמרו בודאי לא נשאה איניש דעלמא בחומר א"א כל[ ]זמן שלא נתברר לו שלא נתקיים התנאי או שגירשה השני ואם כן אין כאן ריעון וחשש ואם כן מאי קמ"ל הרמב"ם במאי דתלא. מהשני בלא גט ומותרת לעלמא אלא ודאי אתא לאשמועינן דמותרת לראשון ומשום הכי השיג עליו שפיר ודו"ק :

סימן קמז [א] **כל** המגרש ע"ת וכ"ל מ"ו כל זה אינו מלשון הרא"ש בתוך התשובה אלא הוא מתוך דברי הטור שהביא דברי הרמב"ם ואין כאן מקומו אלא בסוף הסימן מקומו ואינו שייך לדברי הרא"ש כלל עכ"ל (תנאי שמבטל הגט ע"ל סימן קמ"ט איזה תנאי מבטל הגט כתב ב"י דאותן התנאים דינן שוה לתנאי חוץ מפלוני ואפילו כתבו לאחר התורף הגט פסול ד"מ כ"פ) :

פרישה

אלא נמחק ובטלו שייך למיגזר אטו חוץ דאתי לאכשורי כמי במחיקה : (ט) כיון שלא נכתב לשם כריתות כיון דאגידא ביה לאסור לאותו פלוני ממתו : (י) אין שאר תנאי פסול כו' דליכא למיגזר למידי כמ"ש לדעת רש"י ובתנאי דחוץ פסול אפילו לאחר תורף שגזרינן אטו לפני תורף ובזה אין מחלוקת בין רש"י לר"י וכ"כ התוס' לסדיא וכן מוכח בגמרא דפסול :

(יא) אפילו כתב ע"מ כך וכך כו' לאפוקי תנאי דחוץ ס"ז ספק כריתות כתב הה"מ שיצא לו מהירושלמי שבפרק כל הגט שפיסול התנאים הוי מפני שאין אומרים יש ברירה (ר"ל דכשנתקיים התנאי אמר כך או אפילו בטלו ומחקו נתברר הדבר למפרע שגט זה היה כריתות מעליא בשעת נתינה זה לא אמרינן כ"פ : (יב) דאף על פי שנתקיימו מכל מקום בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות והוא ז"ל סבר דגמרא דידן לא פליג בהא כו' :

(יג) כגון חוץ מפלוני ר"ל אפילו לאחר התורף אפילו מחקו וקודם כתיבת התורף שכתב אמר זה לא קאי אלא אשאר תנאים ב"י : (יד) ואם היה התנאים פי' שנכתב הגט סתם ובשעת נתינה נתנו לו בתנאי המבטל הגט (אפילו אמר בע"פ תנאי דחוץ כ"פ) כמ"ש בסימן קמ"ג. הרי זה נוטל הימנה אבל אם התנה על פה בשעת כתיבה אי אפשר לגרש בו כיון שנכתב ע"ת ואפי' בשאר תנאים כמבואר בדברי ב"י וכ"כ מ"ו : (טו) ויותר מזה מחמיר הרי"ף כו' רצה לומר דהרי"ף סבר אפי' לאחר התורף נמי פסול שהרי כתב ז"ל אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחוריו אינו רשאי כו' ואינו כריתות וכתב ב"י דאפי' לאחר תורף נמי פסול מה"ט דקאמר דאית לבעל זכות בגויה כדי שלא יוכל לבטלו ומיירי בתנאי דמעכשיו כמ"ש בסימן קמ"ג על דברי הרי"ף

כל

חידושי הגהות

עליו ולדבריהם אפי' באומר לאחר ל' יום ומת תוך הזמן חולצת ולא מתייבמת דהו"ל כמעכשיו ולאחר שלשים יום ואם נקרע הגט או שנאבד משמע ג"כ שלדעת זו הוי ספק מגורשת עכ"ל והכ"מ כתב שם אהך דהלכה והניחתו בצידי ר"ה וכו' בפרק הכותב כתב הר"ן לא ירדתי לסוף דעת הרמב"ם שכתב בפ"ט מה' גירושין דבלא מעכשיו מגורשת ובמשוך פרה זו כתב בפ"ב מהלכות מכירה דבלא א"ל מעכשיו לא קנה עכ"ל ובמ"ש ה"ה נתיישב זה אלא שיש לגמגם במ"ש ה"ה אבל גט בכתב היא מגורשת והכתב עדיין הוא קיים ביום ל' דהא גם בגט אינה מגורשת אלא בנתינה שיתן לה הבעל גט ולאחר שלשים יום כבר כלתה נתינתו כשם שאתה אומר בפרה לאחר ל' יום כבר כלתה משיכתו ונצ"ל דבגט אע"ג דלא אמר מעכשיו אילו הניחתו ברשותה עד לאחר שלשים שפיר הוי גט דלא יצא מרשותה בקבלה ראשונה שכיון שלא יצא מרשותה לא הוי כמאי גיטיך מע"ג קרקע משום דהכא הא איכא נתינה לשם גירושין אלא שאינו רוצה שיחול הגירושין עד לאחר שלשים יום ואיבעיא לן בצידי ר"ה אי כר"ה ממש הן שאפי' ממון גמור שלו יוצא בו מרשותו או דילמא אינו יוצא בהם מרשותו ופשטינן לה מדר"ב דאמר משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר שלשים יום קנה ואפי' עומדת באגם וא"ג דההיא בדאמר מעכשיו ועיין בדלא א"ל מעכשיו מ"מ שמעינן מיניה דאגם וצידי ר"ה לא כר"ה שאילו היו כר"ה גבי משוך פרה אפי' אמר מעכשיו לא קני מטעמא שכתב ה"ה שכבר כלתה משיכתו ואינו קונה אלא בשלאחר ל' יום היא ברשותו וכיון דחזינן דאגם חשיב כרשותו מינה גליף לגט שאם לאחר ל' יום הוא כאילו הוה ברשותו הרבים חשיב כאילו הוה ברשותו ואין זה כמאי גיטיך מעל גבי קרקע מטעמא דאמרן ואע"ג דלא אמר מעכשיו מגורשת כנ"ל לדעת רבינו ע"כ :

הגט לאשה כדי שלא יוכל לבטלו ולא ימסור ליד שליש ושטר התנאי ביד הבעל או ביד השליש אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחריו אינו רשאי שאם כתבו בתוכו ה"ל לבעל זכות בגוה (טו) ואינו כריתות (יז) ואם בא הבעל בתוך הזמן (יח) אפילו ריח הגט אין בו ומ"מ הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי מחולי זה קודם התורף ולא נכפל (יט) וחזר וכתב אחר התורף אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעת שאני בעולם והכשירו (כ) משום דלא השיב תנאי מ"ש מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוה כאומר מעת שאני בעולם מעכשיו ושעה א' קודם למיתתו דהכי מפרש ליה תלמודא נעשה כאומר מעת שאני בעולם והוי כאומר לאשתו ה"ז גיטך לאחר ל' יום דלא השיב תנאה ואפילו את"ל תנאה הוי כיון שלא נכפל לית ליה דינא דתנאה והגט קיים אע"פ שלא נתקיים התנאי נמצא שאין כאן תנאי קודם התורף ולכך כפלו התנאי אחר התורף וכ"ש דאפילו תנאה ליכא אלא קביעות זמן למתי יחול הילכך הגט כשר:

קמח לא יפטור אדם את אשתו בגט ישן ונקרא גט ישן (א) [א] כל שנתייחד עמה בין כתיבה (א) לנתינה ואם נתגרשה בו תינשא לכתחלה [ב] והוא שנתן הגט (ב) מידו לידה כדפרישית לעיל (ג) לפיכך (ב) שכיב מרע שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי
לא

שאר התנאים קודם כתיבת התורף וכו' קודם כתיבת התורף דקאמר לא קאי אלא אשאר תנאים אבל תנאי דחוץ אפילו כתבו אחר כתיבת התורף נמי פסול ואפילו מחקו אח"כ וכדתנן ואם כתבו לתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול ואמר רבא ל"ש אלא לאחר התורף וכו' ומ"ש ואם היה התנאי על פה לא אשעת כתיבה קאי דכל כה"ג כיון שנכתב ע"ת א"א לגרש בו ואפילו בשאר תנאים וכמבואר בדבריו והא ודאי דאפילו ביטל התנאי ונתנו לה סתם לא מהני דכיון דגט זה נכתב שלא לשם כריתות שוב א"א לגרש בו אלא אשעת נתינה קאי כלומר שנכתב הגט סתם ובשעת נתינה נתנו לה בתנאי המבטל הגט כגון חוץ מפלוני או שלא תשתה יין כל ימי חייה והכי קאמר ה"ז נוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה וכולי וכדתנן המגרש את אשתו וא"ל הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני וכו' כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' ופירוש זה מוכרח בדברי הרמב"ם וכ"כ ה"ה ודע שתנאים המבטלים הגט הם שלא תשתה יין כל ימי חייה וכיוצא בזה כמו שנתבארו בסימן קמ"ג. כתב הרשב"א בהמגרש וז"ל וחוץ או על מנת שאמרנו שפוסלים בגט דוקא כשאומר חוץ מן הכשרים לה או שיש להם קידושין בה אבל חוץ מאבא ואביך וכל מי שאין עליה קידושין אינו שיור ואע"פ שלא מחקו כמו שהם מפורשים במשנתינו ובגמ' שעליה וכן אם התנה עליה בין בכתב בין בע"פ ואפילו לפני התורף בתנאי שא"א לקיימו אינו פוסל דתנאי זה כמי שאינו וכדתניא בתוספתא על מנת שתעלי לרקיע וכולי ואפי' לפני התורף כשר דלאו תנאי הוא כלל וליכא למיגזר אטו חוץ עכ"ל:

ומ"מ הורה א"א ז"ל הלכה למעשה בגט שהיה כתוב מעכשיו אם מתי וכולי בתשובה כלל מ"ו סימן ג' וא"ת מאחר שבהתחלת התשובה כתב שלא מלאו לבו לחלוק על הרמב"ם בענין נכתב התנאי בתוך הגט היאך מלאו לבו לחלוק על הרי"ף והרמב"ם והראב"ד במה שאמרו דתנאי מעכשיו לא בעי כפילא יש לומר דשאני הכא דכל חכמי אשכנז וצרפת עושים מעשה להצריך תנאי כפול אפילו בתנאי דמעכשיו וכמ"ש בהדיא בתשובה ועוד שלא על טענה זו בלבד סמך שדעתו לומר שאין זה תנאי אלא קביעות זמן מתי יחול הגט ומשום השש שמא יחלוק שום אדם ויאמר דהוי תנאי בא עליו תלמיד אחר בטענה שלא נכפל וכל כה"ג אפילו שיהיה נגד גדולי הפוסקים שפיר דמי לאסתיועי מסברת החולקים עליה ואע"פ שמה שפירש דאומר מעכשיו הוי כאומר מעת שאני בעולם לא קי"ל הכי לדעת הרי"ף והרמב"ם וכמ"ש בסימן קמ"ח דלא אמרינן הכי אלא לרבי יהודה ורבי יוסי אבל לחכמים דסברי דהוי מגורשת לכל דבר אתיא מתני' כפשטה דמשעת נתינת הגט היא מגורשת ובלבד שימות והלכה כחכמים ות"מ כיון שגם בטענה זו מסייעי ליה ר"י ור"ת וגם גירסת הספרים ועוד שהוא מכריע מן הגמרא שהיא הגירסא הנכונה לא נמנע מלסמוך עליהם נגד הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ומ"ש הרא"ש דלא חשיב תנאי מה שכתב מעכשיו אם מתי מחולי זה אלא הוי כאומר מעכשיו ושעה א' קודם למיתתו דהכי מפרש ליה תלמודא וכולי כתב המרדכי פרק מי שאחזו בתשובה המתחלת ידג ז לרוב ע"פ הארץ מורי הר"פ דבמעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש לא שייך לפרש כן:

קמח לא יפטור אדם את אשתו בגט ישן וכולי משנה בהזורק (דף עט.) ב"ש אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין איזהו גט ישן כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה ובגמרא שם במאי קא מיפלגי ב"ש סברי לא גזרינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וב"ה סברי גזרינן ופירש"י גיטה קודם לבנה. שמא ישהה הגט שנתיים בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו תוך הזמן הזה ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מהפנויה נולד מגירשה והוי פגם: **ואם** נתגרשה בו תינשא לכתחלה שם בגמרא איכא תרי לישני וכתב הרא"ש והלכתא כלישנא בתרא דאם נתגרשה תינשא לכתחלה כן פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין ומצאתי לרש"י שפי' אם נתגרשה בגט ישן והלך בעלה למ"ה תינשא לכתחלה משמע מדבריו דהיכא דאיפשר מצריכין גט אחר ולא משמע הכי מדברי הרמב"ם: **והוא** שנתן הגט מידו לידה כדפרישית לעיל כלומר שכתב בסי' קמ"א בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדה עמו וכו' היינו כשהגט ביד הבעל וכו' אבל אם שלח לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השליח לא תינשא בו ואם נישאת לא תצא והוא דעת הרמ"ה כתבו הרא"ש בהזורק וטעמו משום דכשנתנו לה הבעל אחר הייחוד י"ל דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגמא דבריה וכתב לה גיטא אחרינא ומשום הכי תינשא לכתחלה אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם הייחוד ונתנו לה השליח לאחר ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצווה לכתוב גט אחר והביא ראיה לדבריו מהגמ': **לפיכך** ש"מ שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי
לא

ומ"ש שאין למסור הגט ביד השליש היינו כדי שלא יוכל לבטל התנאי הגט בעוד שהוא ביד השליש ומ"ש ואם בא הבעל בתוך הזמן אפילו ריח הגט אין בו קאי היכא שקבע זמן לתנאו שאמר ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא תוך י"ב חדש דאם בא בתוך י"ב חדש אפילו ריח הגט אין בו ונשאת לכהונה. וצריך שתדע שמ"ש רבינו לחלק בין שאר תנאים לתנאי חוץ מפלוני בכלל שאר תנאים הוי נמי תנאי ע"מ שלא תינשאי לפלוני דכי היכי דבשאר תנאים אין בהם שיור אף בתנאי זה לא שייר כלום דהלא היא מותרת בגט זה אף לאותו פלוני ואינו אוסרה אלא בלשון תנאי שמתנה עמה שהיא לא תתן דעתה לינשא אליו דאין אשה מתקדשת או נישאת אלא לדעתה והכי מפורש בסוגיא:

קמח לא יפטור וכו' ואם נתגרשה בו תינשא לכתחלה פסק כלישנא בתרא בפרק הזורק סוף (דף עט) וכך פסק הרא"ש ומיהו בפרק כל הגט כתבו התוספות ע"ש ר"ת דבגט ישן לא תינשא לכתחלה אלא כשאין שם אלא ייחוד בעלמא אבל היכא דודאי בעל משמע דאינו גט כלל ע"ש (דף כ"ו) בד"ה לכשאכנסנה והכי משמע ממ"ש רבינו בסמוך והוא שנתן גט מידו לידה וע"ל ריש סימן קל"ב:

ומ"ש והוא שנתן הגט מידו לידה כדפרישית לעיל בסי' קמ"א סמ"א והוא מ"ש הרא"ש בפרק הזורק בשם הרמ"ה דכשנתנו לה הבעל בודאי לא בא עליה דאי בא עליה בין כתיבה לנתינה הוה חייש לפגמא דבריה וכתב לה גיטא אחרינא אבל ע"י שליח לא תינשא לכתחילה דשמא השליח נתנו לה לאחר הייחוד והבעל לא ידע דלכתוב לה גט אחר והכ"מ הלכה ה' פ"ג כתב דאין נראה כן מדברי הרמב"ם מדלא חילק עכ"ל. וה"ה פ"ט הלכה כ"ה האריך בדין זה נתייחד עמה אחר שאמר לעדים לכתוב ולחתום וכו' עיין שם: **לפיכך** ש"מ וכולי משנה וברייתא בפרק מ"ש סוף (דף ע"ג) לפי גירסת הרא"ש דחכמים דברייתא ס"ל דמגורשת ואינה מגורשת והיא כאשתו לכל דבר וחייב גם במזונותיה אלא שהבא עליה הוא באשם תלוי והיינו רבי יוסי דמתני' ולא יתייחד עמה כיון שהיא ספק מגורשת דמספקא לן וכולי דכך כתבו התוספות לשם דפר"ת דבמעכשיו אם מתי נמי הוי ספק מגורשת וכ"כ הרא"ש ושאר מפרשים וכן פירש"י בפרק כל הגט (דף כ"ה) דאילו לפירש"י בפרק מי שאחזו במעכשיו אם מתי ודאי לכי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור וגם אם היתה מתייחדת עמו לאחר שנתן גט לידה לית לן בה כיון דכבר נתגרשה והיא פנויה ואי לא מיית הרי היא אשתו וז"ש רבינו לפיכך ש"מ שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי וכולי כלומר דגם במעכשיו אם מתי איכא ספק לאפוקי מפירש"י דליכא ספק אלא באומר מעת שאני בעולם:
ומ"ש

דרכי משה

קמח (א) ובהר"ן סוף פרק הזורק משמע דאם נתייחד עמה קודם כתיבה לאחר שצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום הגט פסול וע"ש. וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ה סימן י"ד אם אמר לסופר לכתוב גט לאשתו ונתאחר הענין שבוע או שנים והיו דרים ביחד בעיר לא חיישינן שמא נתייחד עמה כל זמן שלא ראינו שנתייחד עמה או שבטלו עכ"ל: (ב) כך מצאתי הגירסא בספרים ידחוק הוא דאין זה לפיכך ולא נתינת טעם לומר עליו דקי"ל דהא אף אם קי"ל כמאן דפליג אר' יוסי אפ"ה אסור להתייחד עמה מטה נפשך אלא נראה לגרוס וקיימא לן ומילתא באפי נפשיה היא כצ"ל:

וכתב

פרישה

שהרי"ף שרבינו מביאו שם: (טו) ואינו כריתות פירוש להיות מותרת לאחרים אבל מ"מ אסורה לבעלה אם הוא כהן: (יז) ואם בא הבעל בתוך כו' נראה דהרי"ף קאי אתנאי שהתנה אם לא אבא בתוך שלשים יום וכיוצא בזה: (יח) אפי' ריח הגט אין בו רצה לומר ומותרת לכהן: (יט) וחזר וכתב אחר התורף אם לא כו' את"ג דבעינן הן קודם ללאו ולכך כתב לעיל דצריך לחזור ולכתוב לבסוף אם לא מתי לא יהא גט שאני הכא דכבר התחיל וכתב מתחלה מעכשיו אם מתי לכך כתב בסוף ע"ז אם לא מתי לא יהא גט אלא כדי לתקוף הענין חזר וכתב ואם מתי יהא גט: (כ) משום דלא השיב תנאי מ"ש מעכשיו כו' משום תרי טעמי יחד הכשיר משום ה"ט ועוד דאפילו את"ל תנאי הוי כו' כמ"ש בסמוך ועיין בב"י שתירץ כן כדי שלא תקשה מאחר שבתחלת התשובה כתב שלא מלאו לבו לחלוק על הרי"ף והרמב"ם והראב"ד שס"ל דתנאי דמעכשיו לא בעי כפילא (כמ"ש רבינו לעיל בסימן ל"ח כ"פ) ועוד דמ"ש דאמר מעכשיו הוי כמו שאומר מעת שאני בעולם לא קי"ל הכי לדעת הרי"ף והרמב"ם כמ"ש בסימן קמ"ח דלא אמרינן הכי אלא לר' יודא ור' יוסי אבל לחכמים אין הדין כן כו' ע"ש:

סי' קמח (א) כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה והטעם מפרש בגמרא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש"י ישהה הגט שנתיים או ג' שנים בין כתיבה לנתינה ויהיה לה בנים ממנו תוך הזמן הזה ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויאמרו מהפנויה נולד מגירשה והוי פגם עכ"ל פי' שמא יאמרו שנולד מאחר בזנות או מבעלה בזנות ועד"ר: (ב) מידו לידה כדפרי' לעיל ר"ל בסימן קמ"א (סעיף כ"א) שכתב שם בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדה עמו כו' היינו כשהגט ביד הבעל כו' אבל כששלח לה הגט ע"י שליח ונתייחד עמה לאחר שנתנו ליד השליח לא תינשא לכתחלה כו' והטעם משום דכשנתנו לה הבעל אחר הייחוד ר"ל דאם איתא דבא עליה הוי חייש לפגם דבריה וכתב לה גיטא אחרינא ומ"ה תינשא לכתחלה אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם ייחוד ונתנו לה השליח לאחר ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצווה לכתוב גט אחר אחר"י: (ג) לפיכך ש"מ שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי לא יתייחד עמה אלא בעדים מסך דברי רבינו כך הם דמתחלה כתב דלא יגרש אדם לאשתו בגט ישן ור"ל כל אדם שמן
הסתם

דרישה

סי' קמח [א] כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה עפ"ר עד פירוש שמא יאמרו שהולד נולד מאחר בזנות או מבעלה בזנות ואין לומר הא אית לן לומר ולתלות שהולד מבעל ובודאי בעל לשם קידושין דאין עושה בעילתו בעילת זנות א"כ לא יהיה הולד פגום מ"מ יהיה פסול אחריני אם יאמרו כך דהיינו שאם נישאת לאחר תהיה א"א והבנים משני יהיו ממזרים דהא לא נתן לה גט שני ובלא"כ לק"מ דהא כתב רבינו בסמוך בסימן זה ובסימן שאחר זה דאינה צריכה גט שני כשנתייחד עמה אא"כ נתייחד עמה בעדים וה"ט דאף אם בא עליה לשם קידושין לא מיחשבא קידושין דאין דבר שבערוה פחות מב' כמ"ש לעיל סי' וא"כ יאמרו מדלא נשמע עליה דנתייחדה בעדים דבכל עדים יש להן קול וכאן בזו אין קול ולא כפלוף ודאי בלא עדים נתייחדה וא"כ לא תפסו בה הקידושין והבן בן פנויה. ועוד יכתוב רבינו בסימן שאחר זה בשם תשובת הרא"ש ז"ל דאע"ג דאמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה לא מחשבינן לה בודאי א"א א"כ כיון שאינה נחשבת בודאי א"א איכא לעז שיאמרו לא ודאי נתקדשה אלא ספק מפנויה וק"ל: [ב] (והוא שנתן הגט מידו לידה כדפרי' לעיל כתב הר"ש כהן בתשובה דף רי"מ ע"ד וז"ל ויש לתמוה עלה דהא מ"ש כדפרי' לעיל כוונתו למ"ש בסימן קמ"א בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדה עמו דקי"ל שלא תתגרש בו שהוא גט ישן כו' היינו דוקא כשהגט ביד הבעל ונתנו מידו לידה ע"כ וא"כ יש לתמוה על הטור דהא כתב לעיל סי' קכ"ז דהרא"ש סובר כדברי ר"י דכל הגט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא שימסרנו גם ע"י שליח דבהכי אית ליה קלא ע"ש והנה א"כ קשה דאע"ג דמטעם גזירת גט ישן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה מותרת לינשא לכתחלה אם נתגרשה בו אכתי כיון שנתנו מידו לידה לא תינשא לכתחלה משום דאיכא למיחש לזנות ולפירות כדברי ר"י. ואם נאמר דהטור לא ס"ל כר"י ולדידיה אע"פ שנתנו הבעל מידו לידה סגי וליכא למיחש למידי משום דקלא אית לכו כיון שצריך למסרו בעידי מסירה עדים מפקי לקלא שלא נמסר ביום הכתיבה ומידע ידעי איכא זמן המסירה וכפי התירוץ הראשון שכתב הרא"ש פ"ב דגיטין גבי הסיא דכותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו אכתי קשיא לי דאם איתא דטעמא דלא חיישינן למידי בגט שלא נמסר ביום הכתיבה אם כן אמאי לא יפטר אדם את אשתו בגט ישן לכתחלה כיון דהאי שפירש
מנכר

(ד) לא יתייחד עמה אלא בעדים דקי"ל כר' יוסי שהימים שבין נתינה למיתה היא ספק מגורשת דמספקא לן אם חל הגט מיד (ה) [ג] או בשעת מיתה לפיכך היא כאשתו וחייב במזונותיה אלא שהבא עליה הוא באשם תלוי כיון שהיא כספק מגורשת לפיכך לא יתייחד עמה שאם אין גט חל עד שעת מיתה הרי הוא גט ישן ואם חל מיד הרי הוא ככל אדם המתייחד עם גרושתו שצריכה ממנו גט דשמא בעל לשם קדושין לפיכך אם נתיחדה עמו (ו) צריכה גט שני מספק ודוקא מן הנשואין שלבו גס בה אבל מן האירוסין לא (ז) והוא שראו ב' עדים ביחד שנתייחדו אבל אם ראו הא' בבקר והא' בערב אין מצטרפין ואם פירש בפירוש שלא יחול הגט אלא עד שעת מיתה (ח) ונתייחד עמה בנתיים בעדים או שנתן לה גט על תנאי

ומ"ש לא יתייחד עמה אלא בעדים פירוש שיהיו העדים בחדר שמתייחד עמה שם ורואין שלא בא עליה כל שעת הייחוד ולאו דוקא עדים דאפילו עד אחד כמי סגי כמ"ש בסוף סימן זה אבל בשעדים רואין אותו מבחוץ שמתייחד עמה אמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה וצריכה גט שני מספק אבל ע"א אינו כלום:

ומ"ש ואם חל מיד ה"ה ככל אדם המתייחד וכו' כלומר דאם מתייחד גרושתו בפני עדים צריכה גט שני מספק כדפי' וא"ל היכא דידעינן שבא עליה בודאי דחיישינן שמא בא עליה לשם קידושין כמ"ש בסימן קמ"ט אבל לא נתייחד אלא בפני ע"א א"צ גט שני אבל משום גט ישן איכא אפי' לא נתייחד עמה אלא בע"א וא"ת אמאי מספקא לן הלא לרבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו דמגרשה מעכשיו וי"ל דהכא דאמר אם מתי דמגלה דעתו דאינו מגרשה אלא מפחד מיתה כי היכי דלא תפול קמיה יבם רצונו של אדם זה ודאי לאחר הגירושין בכל מה שיוכל ואעפ"י שאמר בפירוש מהיום מספקא לן שמא לא היה בדעתו אם ימות שיחול הגט מהיום ונעשה כאומר מעת שאני בעולם וה"ק מהיום יחול תנאי זה אם ימות שיחול הגט שעה א' קודם למיתה או שמא מהיום ממש קאמר. וכן באומר בפי' מעכשיו אם מתי איכא למימר דה"ק מעכשיו שאני חי בעולם וסמוך למיתה וכמ"ש הרא"ש בתשובה הביאה רבינו בסוף סימן הקודם וכ"כ בפסקיו פרק מי שאחזו וא"כ זמנו של שטר לא עדיף טפי מהיכא דאומר בפירוש מהיום או מעכשיו דמספקא לן:

ואם פירש בפי' וכו' או שנתן לה גט על תנאי וכו' כתב ב"י א"א לפרש דבתנאי דמעכשיו קאמר דכל כה"ג גיטא חייל מיד ומקיימא תנאה ואזלא כדאיתא בפרק מ"ש גבי הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז מכאן ועד ל' יום וכתבו רבי' בסימן קמ"ג אבל בתנאי דאם איפשר לומר דס"ל דכיון דאין הגט חל עד שעת קיום התנאי ליכא למיחש לקידושין כשנתייחד וכו' ותימה דהא בריש סימן זה כתב רבינו דאף בתנאי דמעכשיו אם מתי שעדיין לא נתקיים חיישינן כשנתייחדה עמו שמא בעל לשם קידושין וצריך גט שני מספק אלא נראה דרבינו מחלק בין ש"מ דמגרש במעכשיו או במהיום ותלה תנאו במיתה לבין שאר תנאי במעכשיו או במהיום ולא תלאו במיתה דכלא תלאו במיתה מעכשיו ממש קאמר ואפילו נתקרע או נשרף חל הגט למפרע משעה שהגיע לידה כמ"ש רבינו בסימן קמ"ג על דברי הרמב"ם דיפה חילק בין תנאי דמעכשיו לתנאי דאם דבמעכשיו חל הגט מיד והויא מגורשת אפי' נשרף וכולי אבל כאן בש"מ שאמר מעכשיו אם מתי קי"ל כר' יוסי דמספקא לן כו' דכיון דתלאו במיתה דבקושי קא מגרשה וקרוב לומר שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו והלכך מספקא לן וצריך גט שני מספק וכך מפורש בתשובת מהר"ם שבמרדכי פרק מ"ש המתחלת ידגה לרוב ע"פ הארץ מהר"ר פרץ כתב עוד ב"י ואזדא לטעמיה דס"ל דגם בתנאי דאם וכו' אבל מדברי הרי"ף נראה דטעמו דבמהיום אם מתי אף לרבי יהודה דהוי כאומר מעת שאני בעולם אפ"ה אם נתייחד חוששין לקידושין מיהו מלשון הרמב"ם שאמר שמא בעלה ובטל הגט כמו שיתבאר בהלכות אלו משמע דאין טעמו שמא בעל לשם קידושין אלא ר"ל שבעלה ופייסה בדברים וביטל הגט וכ"כ הרמב"ם פ"ט הלכה כ"ה שמא בעל ולא אמר שמא בעל לשם קידושין אלא ר"ל בעל ופייס וביטל הגט ומ"מ דוקא בשאר תנאים אבל במעכשיו אם מתי אמרו בגמרא דטעמא משום חששא דבעל לשם קידושין כ"ל דס"ל כמו שפירש הרמב"ן דבמהיום אם מתי דהתנאי אינו לא בידה ולא בידו אלא מתקיים בעל כרחן לא מצי לבטל הגט כמ"ש הרשב"א וה"ה משמו אך קשה דאם דעת הרמב"ם משום שמא פייסה וביטל הגט אמאי הצריך שיראו העדים כאחד אפי' לא ראו כאחד חיישינן שמא פייסה וצ"ע:

כתב בסמ"ק בה' גירושין ומה"ר יחיאל מפרי"ש היה רגיל להצריך בגט ש"מ לגרש לגמרי בלא שום תנאי כדי לאפוקי נפשיה מכל ספיקא ומגמגום אך

לא יתייחד עמה אלא בעדים וכו' משנה בפ' מי שאחזו (דף עג.) לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפי' עבד ואפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר כא"א לכל דבר רבי יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ופריך בגמ' (שם:) ולכי מיית הוי גיטא והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה ופירש"י בין לר' יוסי בין לר' יהודה ודאי לכי מיית הוי גיטא הא לדידהו לא הוי גט למפרע משעת מסירה א"כ לא הוי גט עד לאחר מיתה ומשני אמר רבא באומר מעת שאני בעולם ופירש"י מתני' לאו באומר מהיום אם מתי דהשתא ודאי לכי מיית איגלאי מילתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר מעת שאני בעולם ליהוי גיטא הלכך לר' יהודה סמוך למיתה חייל גיטא ומעיקרא א"א היא ור' יוסי סבר משעת נתינה מספקא לן דילמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דחיי טפי אין ברירה והתוס' הקשו על זה דלישנא דמה היא באותם הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל ולא לדבר שלא הוזכר כלל ועוד דבתוספתא משמע דקאי אמהיום אם מתי לפיכך כתבו דנראה כמ"ש בפר"ח נעשה כאומר מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו הילכך סבר ר' יהודה שהיא כא"א לכל דבריה שהרי הגט אינו חל אלא סמוך למיתתו ור' יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר והרי היא כפנויה או מעת שאני בעולם והויא א"א עד שעה אחת סמוך למיתתו הילכך ה"ל מגורשת ואינה מגורשת והרשב"א והרא"ש הסכימו לדברי התוס' דמה היא באותן הימים וכו' קאי אמאי דתנן לעיל מהיום אם מתי וכו' וכתב הרא"ש בתשובה שכ"כ הרי"ף בהלכותיו וגרסינן תו בגמ' ת"ר ימים שבנתיים בעלה זכאי במציאתה וכו' דברי ר"י ר"מ אומר בעילתה תלויה ר' יוסי אומר בעילתה ספק וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות ופריך חכמים היינו ר' יוסי איכא בינייהו דר' זירא דאמר מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה כך הוא גירסת ספרים שלנו והוא גירסת הרא"ש ופירש"י כלומר איכא בינייהו מזוני וכדר"ז ולא דפליגי בדר"ז דתרווייהו אית להו דר"ז ומש"ה לא קרי לה ר' יוסי מגורשת ואינה מגורשת דקסבר לית לה מזוני ואע"ג דר"י דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת תרי תנאי אליבא דר' יוסי והיינו חכמים דברייתא והרא"ש פי' דלרבנן אית לה מזוני ולר' יוסי לית לה ולפ"ז הלכה כחכמים והיינו ר' יוסי דמתני' ועל פי זה כתב הרא"ש בתשובה דלרבי יוסי הייחוד אסור מתרי טעמי אם חל הגט משעת נתינה אסור משום חשש קידושין ואם אינו עד שעת מיתה אסור משום גט ישן ודברי רבינו הם כדברי הרא"ש אבל הרי"ף גורס וחכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות והלכה כחכמים ולפי זה מאחר שמשעת קבלת הגט היא מגורשת אם ימות טעמא דלא תתייחד עמו הוא משום דבעל לשם קידושין וצריכה גט שני וכן פירש"י וכ"כ הרמב"ם בפ"ח וכתב עוד רש"י ולמאן דלא הייש שמא בעל מכל מקום פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה וכתב ה"ה בפ"ח דממ"ש פנויה היא משמע שאפילו אין שם עידי ייחוד אסור להתייחד עמה ושזה דעת הרמב"ם:

ודוקא מן הנישואין וכו' פשוט במשנה פרק הזורק (דף פא:) והוא שראו ב' עדים ביחד וכו' תוספתא כתבה הרי"ף בפרק מי שאחזו והרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין וכתב שם ה"ה בשם הרשב"א מסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל אם ראו אותו שנים מן החלון והם רואים ואינם נראים לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו אינה מקודשת ואע"פ ששניהם מודים הילכך כשבעל זה לא לשם קידושין בעל אלא לזנות בעלמא וכ"כ גם הר"ן בפ' מי שאחזו (דף ק' וס"פ הזורק) ונראה שגם היא צריכה לראות את העדים שאם לא כן אמרינן דמשום דידעה דקידושין בלא עדים לאו כלום נינהו ונתייחדה עמו לשם זנות וכן מצאתי בתשובת הרשב"א ז"ל (סי' אלף רמ"ג) כ"ל שאפילו היו כמה עדים מבחוץ כל שלא ידעו הם שיש עדים וכגון שנתייחד וא"כ באו עדים אין חוששין להם שאדם יודע שאין קידושין בלא עדים ואפי' שניהם מודים

וכ"ל עוד שאם ראו הוא והיא את העדים בשעה שנתייחדה אע"פ שלא ראוה א"כ בשעת בעילה חיישינן לקידושין דאשעת ייחוד הוא דאמרינן דחיישינן וכדאמר בס"פ הזורק (שם:) בשלא ראוה שנבעלה מחלוקת אי אמרינן הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה כלומר ולב"ה הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה וכיון שראוה שנתייחדו ה"ל עידי ייחוד וסגי בהכי: **ואם** פירש בפי' שלא יחול הגט עד שעת מיתה וכו' זה פשוט דה"ל כמו באומר מהיום לר' יהודה דאמר הרי היא כא"א לכל דבר וכתבו התוספות דלא שייך אליביה חשש קידושין כיון שעדיין אינה מגורשת אלא טעמא דלא תתייחד הוי משום גט ישן: ומ"ש או שנתן לה גט ע"ת וכו' א"א לפרש דבתנאי דמעכשיו קאמר דכל כה"ג גיטא חייל מיד ומקיימא תנאה ואזלא כדאיתא בפ' מי שאחזו גבי ה"ז גיטך על מנת שתתני לי ר' זוז מכאן ועד ל' יום וכתבו רבינו בסי' קמ"ג אבל

בתנאי

דרישה

מפקי לקלא מידע ידעי אינשי זמן המסירה דליכא למיחש שיאמרו גיטה קודם לבנה (ואיפשר דמשום פגמא דבנו חיישינן טפי דלא ידעי כ"ע מתי נמסר משא"כ בלקוחות דיסקרו אחר הדבר כשתבא לטרוף ומוכרחין לומר סברא זו דא"כ ע"י שלים מבואר לעיל דמהני מטעם דעדים מפקי ליה לקלא אם כן ליסתרי בגט ישן גם כן אלא ודאי מוכרח כמ"ש ודוק) וזאת הקושיא קשיא גם כן לפי תירוץ הראשון שכתבתי והנה דברי הטור בלי ספק הוא כדברי ר"י כיון שלא הזכיר מדברי הרא"ש כי אם תירוץ אחרון וזהו שכתב לעיל סי' קכ"ז וא"א הרא"ש כתב דברי ר"י לפסק הלכה וכ"כ מהר"י קארו וא"כ יש לתמוה על הטור מה שתמהתי עכ"ל. ומיהו איפשר ליישב בדוחק דס"ק הכא מטעם גט ישן יש להתירו וממילא לדעת תירוץ הראשון שבאשר"י מותרת להכנסה בו וביום שנכתב מותר אף אם נתייחד עמה קודם הנתינה דלא גזרינן אטו זמן ארוך הואיל שאפי' בזמן ארוך לא חיישינן לגט ישן משא"כ בבא"ם שיש לאסור אפי' באותו יום מטעם גזירה ודוק כ"פ): [ג] או בשעת מיתה כו' והא דהוצרך רבינו להאריך ולכתוב דקי"ל כרבי יוסי כו' אף על פי שגם לרבי יודא דס"ל דאינה מגורשת עד שעת מיתה אסור לייחד עמה מטעם גט ישן דהא אין כותבין בגט שתנאי דמעכשיו אם מתי אלא על פה אמרו דאם כן ליכא חשש דגט ישן דהרי הרואין יראו מ"ש בגט אלא משום דלרבי יודא ליכא חששא דמקודשת בייחדו להצריכה גט שני מ"ה האריך וכתב דקיימא לן כרבי יוסי דמספקא ליה והוה ליה גם כן ספק מקודשת וק"ל: שאין

פרישה

הסתם מייחד עם אשתו ובא עליה לא יבא פתח לפנינו לגרש אותה בגט שזמנו הוא ישן שהרי נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה. ואחר כך כתב דס"מ דרוצה לגרש היום שגט שנכתב היום וזמנו כתוב בו מהיום אלא שרוצה להתנות שאם יעמוד לא יהיה גט ואין דעתו לגרשה אלא אם ימות וה"ל בשעת מיתה גט ישן ובזה אין לומר דלא יגרש בגט כזה דהא צריך שעה הוא דלא ידע עת מותו ומה תקנתו לכך כתב לפיכך לא יתייחד עמה ר"ל אעפ"י שע"כ צריך לגרש בגט כזה וה"ל בשעת מיתה גט ישן מ"מ מהאי חששא דגט ישן עכ"פ לא יתייחד עמה. ומסיק וקאמר דהאי חששא דגט ישן אפי' התנה עמה בפירוש שלא יחול הגט אלא עד שעת מיתה ואו אין כאן חשש קידושין אחריני מ"מ לא יגרשנה בו לכתחלה מהאי חשש דגט ישן שיאמרו לאחר זמן שלא ידעו שהתנה שלא יחול עד שעת מיתה "גיטה קודם לבנה. ואם לא התנה בפירוש שלא יחול עד שעת מיתה אלא אמר מעכשיו אם מתי שזו פשיטא דאסור מחששא אחרינא דכיון שיש להסתפק בלשון זה אי משמעותו שתתגרש בו מיד ומן הסתם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כמ"ש בסימן שאחר זה וא"כ אי יתייחד זה עמה איכא למיחש דגם הוא דעתו בביאתו דאם הדין נותן דחלו הגירושין למפרע כשימות מעכשיו שתהא מקודשת בבעילתו זו שבועל עתה בייחודו עמה וא"כ צריכין גט שני ונפיק מינה חורבא שמא היא לא תשים זה על לבה ותינשא לאחר בלא גט שני ואי לא חלו הגירושין עד סמוך למיתתו אכתי איכא חששא דגט ישן וה"ה נמי גם בחששא דחלו הגירושין מיד הס"ל דאסורה לייחד עמו מטעם גט ישן וכ"ש הוא אלא שבא לומר שבלא ה"ט נמי איכא חשש גדול מזה וכן מפורש בתשובת הרא"ש בביאור יותר והביאה ב"י שכתב ז"ל דלרבי יוסי (דקי"ל כוותיה דמספקא ליה בהאי לישנא דמעכשיו אם מתי) הייחוד אסור מב' טעמים אם חל הגט אסור משום חשש קידושין ואם אינו חל עד שעת מיתה אסור משום גט ישן עכ"ל ונראה דר"ל דלעולם אסור מתרי טעמי דכיון דמספקא לן ואיכא למיחש שהגירושין חלו מיד נמצא דאיכא תרי טעמי דהיינו חשש קידושין וחשש גט ישן אלא דמסיק דאפילו תאמר דלא חלו מיד אכתי איכא חשש דגט ישן. ומ"ש הרא"ש משום "חשש קידושין וגם רבינו כתב "דשמא בעל לשם קידושין ה"ט כמ"ש רבינו בשם הרא"ש בסימן שאח"ז דלא מחזקינן אותה בזנות ודאי א"א מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כו' ותדע שכוונת הרא"ש ורבינו הוא כן דאל"כ ק' למה סתמו וכתבו דלא יתייחד עמה משום חשש קידושין הא אם מתייחד עמה בלא עדים אין כאן חשש קידושין אפילו בא עליה לשם קידושין וכמ"ש לעיל דאין דבר שבערוה פחות מב' וא"כ הל"ל דדוקא בעדים אסור להתייחד עמה ממ"נ אלא ודאי דבלא עדים נמי אסורים לייחד עכ"פ מטעם דגט ישן אלא שבא לומר שאם נתייחדו בעדים איכא עוד חששא אחרינא דספק מקודשת וזהו שמסיק רבינו וכתב והוא שראו ב' עדים ביחד וק"ל ודוק בביאור הפסק שנתיישבו בזה כמה תמיהות בדברי רבינו: (ד) לא יתייחד עמה אלא בעדים לשון המשנה נקט ול"ד ב' עדים דבע"א נמי סגי אפילו שפחה ומאי עדים עדים דעלמא כמ"ש בסוף הסימן ומ"ש לא יתייחד עמה אלא בעדים אינו ר"ל שבעדים יתייחד עמה דייחוד בעדים בכל מקום פירושו דהן מתייחדים יחד בחדר אחד לבד והעדים מן החוץ ורואין שנתייחדו וזה ודאי אסור כדמסיק אלא ה"ק לא יתייחד עמה כלל אלא כך הוא עושה שכל פעם שרוצה להיות עמה שום עסק בדבר מה יקח עמו עדים באופן שלא יתייחד עמה כלל וק"ל: (ה) או בשעת מיתה ומעכשיו ר"ל מעת שאני בעולם כדלעיל (והיינו שיחול מחיים שעה אחת קודם מיתתו כ"פ) ועד"ר: (ו) צריכה גט שני מספק וגבי גט ישן דלעיל כשנתייחדה עמו א"צ גט שני דהא התם לפי האמת אין הגט חל עד שעת נתינה וק"ל: (ז) והוא שראו שני עדים ר"ל הא דצריכה גט שני: (ח) ונתייחד עמה בינתיים בעדים פירוש אע"ג דקי"ל המגרש את אשתו ונתייחד עמה סס"כ אמרינן ודאי בא עליה לשם קידושין ועדי יחוד הן הן עידי ביאה וכמ"ש רבינו בסי' קמ"ט:

(או שנתן לה גט על תנאי פירוש תנאי דאם דוקא דאין הגט

סל

תנאי ועדיין לא נתקיים אז ליכא למיחש (ט) שמא בעל לשם קידושין ומ"מ (י) לא תתגרש בו לכתחלה אבל נתגרשה בו תינשא אפילו לכתחלה ויכול להתייחד עמה אפי' ע"פ עד אחד (יא) אפי' הוא עבד ושפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה :

קמט המגרש אשתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין ובא עליה אח"כ בעדים (א) קודם שנישאת לאחר צריכה ממנו גט שני (א) שודאי בעל לשם קידושין שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם לא ראוה עדים שבא עליה אלא שנתייחד עמה אם היא מן הנישואין צריכה ממנו גט ב' שעדי ייחוד הן עידי ביאה ובעל לשם קידושין ואם היא מן האירוסין אינה צריכה ממנו גט שני [א] שאין לבו גס עליה ולא אמרינן שבעל לשם קידושין כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה באחד שגירש ונתייחד עמה אח"כ וקודם שנירשה פעם שנית קדשה אחר לשם פלגש ושהתה עמו לשם פלגש (ב) שאסורה לשניהם וצריכה גט משניהם שודאי השני בא עליה ונאסרה עליו כיון שהיא א"א משום ייחוד של ראשון וצריכה גט משניהם ואע"ג דאמרינן הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה לא חשבינן לה א"א ודאי לצאת מן השני בלא גט כתב הרמב"ם (ג) הורו הגאונים שאפילו הבא על אשה בעלמא בעדים שצריכה ממנו גט שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות (ג) והוא כתב שאינה

בתנאי דאם אפשר לומר דס"ל דכיון דאין הגט חל עד שעת קיום התנאי ליכא למיחש לקידושין כשנתייחד וזה שלא כדברי הרמב"ם שכתב בפרק ח' דבין בתנאי דמעכשיו בין בתנאי דאם כל שלא נתקיים התנאי אם נתייחד עמה חיישינן שמא בעל לשם קידושין ואזדא לטעמיה דס"ל דגם בתנאי דאם שייך למימר דמיד חייל גיטא שהרי כתב שם שאם נישאת עד שלא נתקיים התנאי לא תצא וכבר כתבתי בס"ס קמ"ג שתמהו עליו מיהו מה שכתב רבינו ומ"מ לא תתגרש בו לכתחלה וכו' קשה בעיני דכיון דכבר קבלה גיטה ואינו מחוסר אלא קיום התנאי ליכא למימר לא תתגרש בו אלא שהוא ז"ל סבר דכיון דלא חל הגט עד שעת קיום התנאי ה"ל כאילו היא מתגרשת בשעת קיום התנאי ושפיר שייך לומר לא תתגרש בו : **ויכול** להתייחד עמה וכו' משנה בפרק מי שאחזו (דף עג.) לא תתייחד עמו אלא בפני עדים ואפי' עבד ואפי' שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה וע"כ בפני עדים לאו דוקא דבעד א' סגי וכדקתני סיפא ואפי' עבד ואפי' שפחה ומאי עדים עדים דעלמא וכ"כ הרמב"ם בפ"ח ה"ז לא נתייחד וכו' אלא בפני עד ואפילו עבד ואפילו שפחה וכו':

ב"ה וכתב עוד שם הרמב"ם דבנה קטן דינא כשפחתה שאינה בושה מלשמש בפניהם והיא תוספתא כתבה הרב אלפסי בפרק מי שאחזו :

כתב הרשב"א סימן אלף רמ"ג וז"ל עוד שאלת אם אחר נתינת הגט נשארה האשה עם הבעל והוא מסוכן וכמעט שאינו שולט באיבריו ושנטרפה דעתו ורבים נכנסים ויוצאים לפניו לשמשו אלא שלא העמידו שם עדים כיון לבינה במתכוון מה דינו : תשובה אפי' משום חשש קידושין היה נראה דליכא הכא חדא דלמי שהוא גוסס היה נראה דאין לחוש וכמו שאמרת דאפי' לבעול אין פנאי אלא שבירושלמי פרק מי שאחזו אמרו תני אף המסוכן אמר רבי יעקב בר אחא מעשה היה כיון שבעל מת ועוד דאפי' בש"מ דעלמא אין לחוש בכי הא שאין צריכין עדים מזומנים להיות אצלם כל זמן שתכנס היא אצלו אלא כל שיש עמהם מי שאין לבה גס בהם אין חוששין לה משום קידושין וכמו ששנינו בפרק מי שאחזו וכל שזה נכנס וזה יוצא אין לחוש בדבר :

קמט המגרש אשתו בין מן האירוסין בין מן הנישואין וכו' משנה וגמ' בס"פ הזורק (דף פא.) ואיכא מ"ד התם דר' יוחנן סבירא ליה כי האי תנא דאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה ממנו גט שני כלומר ואף ע"פ שראוה שנתייחדה על מה נחלקו על שראוה שנבעלה שב"ש אומרים אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה אינו עושה וכתב הר"ן (דף תקפ"ז) שיש שפסקו כי האי תנא אבל הרי"ף והרא"ש פסקו כמתני' דבלא ראוה שנבעלה מחלוקת אבל בראוה שנבעלה ד"ה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וקי"ל כבית הלל דאמרי הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה כלומר דאנן סהדי דמאחר דגייסי אהדדי ודאי בא עליה וכן דעת הרמב"ן בפ"י מהלכות גירושין וכתב הר"ן בשם הרשב"א דמן האירוסין אף ע"ג דאיכא עידי ייחוד לא חיישינן להו מפני שאין לבו גס בה מיהו היכא דחזינן להו דגייסי אהדדי צריכה ממנו גט שני והביא ראיה מפ"ב דכתובות (כח.) ומהירושלמי :

ב"ה וכ"כ ה"ה פ"י מה' גירושין בשם הרשב"א ז"ל . והא ודאי פשיטא דלא חיישינן לעידי ייחוד אלא בשראו שניהם כאחד ושהוא והיא רואים אותם הא לאו הכי לא חיישינן להו ואפי' ראוה שנבעלה וכמ"ש בסימן קמ"ח : **כתב** א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ל"ה סימן ו' : כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות גירושין : וכ"כ

אך היה מזקיקם לקבל עליהם חרם של תקנת הקהילות לחזור ולישא אותה מיד כשיעמוד מחליו עכ"ל . ומביאו במרדכי פרק מי שאחזו ונראה מדהצריך וכתב להצריך בגט ש"מ לגרש לגמרי בלי שום תנאי אלמא דס"ל דאף ע"ג דבשאר גיטין מדינא א"צ להחמיר לדקדק על הבעל שיאמר בפירוש דמגרש בלא תנאי דאין לנו לחוש מן הסתם דמגרש ע"ת מ"מ בגט ש"מ שמפייסין אותו שיגרשה כדי שלא תפול לפני יבם ולפי הנהגת שאר מלכיות מגרשין ע"ת כדאתקין שמואל וכדין התלמוד ויהיו העולם סבורין דמגרשה ע"ת ואיכא לעז מכמה ספיקות וגמגומים בלשון התנאים הילכך צריך לדקדק להצריכו שיאמר הבעל בפי' דמגרשה לגמרי בלי שום תנאי לאפוקי נפשיה מכל ספק וגמגום וכ"כ הרא"ש בפ' השולח לגבי ביטול מודעא דהמגרש אשתו מרצונו אין כאן חשש אם לא יבטל מודעא דכיון דמדעתו מגרשה אינו חשוד לקלקלה בידי שמים עד כאן לשונו אלמא דכל היכא דאינו מגרשה מרצונו דאיכא למיחש טפי למסירת מודעא צריך לדקדק טפי שיבטל מודעות וכן הוא לענין התנאים דבש"מ דאיכא למיחש טפי שהוא מגרשה ע"ת צריך לדקדק הרבה שיאמר בפירוש דמגרשה בלי שום תנאי לאפוקי נפשיה מכל הוצאת לעז . והרב בהגהת ש"ע כתב בסוף סימן קמ"ה וז"ל ויש אומרים דלכתחלה אין לגרש ע"י תנאי רק יגרש סתם ולקבל בחרם הקהלות או ליתן משכנות שכשיעמוד יחזרו וישאנ' זא"ז עכ"ל נראה דה"ל להזקיקו לש"מ שיאמר דפירוש שמגרשה בלא שום תנאי אלא מגרש בסתם וכבר עשה גדול אחד מעשה בזה ע"פ לשון בהגה"ה זו ולפע"ד אינו נכון לכתחלה דלשון הסמ"ק לא משמע הכי אלא לכתחלה צריך לשואלו לש"מ אם מגרש על תנאי ויניב שמגרשה לגמרי בלי שום תנאי שכך נוהגים לשאול לבעל המגרש אפילו איננו ש"מ כמ"ש בסדרי גיטין כ"ש שצריך לשאול כן לש"מ שלא יגיע לשום לעז מיהו בדיעבד ודאי במגרש סתם נמי הגט כשר כיון שלא פירש שום תנאי למה לנו לחוש לתנאי מן הסתם עוד נ"ל פשוט דאף הרב בהגהת ש"ע מודה דצריך לשואלו לש"מ קודם שימסור הגט לידה אם דעתו לגרש ע"ת ויניב שמגרשה לגמרי בלא שום תנאי ומ"ש רק יגרש סתם וכו' על שעת מסירת גט ליד האשה קאמר שיגרש סתם שיאמר ה"ז גיטך וכו' כמו שאר מגרשים ולא יאמר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט וכו' רק יגרש סתם והנה זה לערך כ"ה שנה נעשה מעשה בק"ק ווינא שגדול אחד היה מסדר גט לש"מ והיה מגרש בסתם וקבלו עליהם בחרם ובנתינת משכנות שיחזור וישאנו זא"ז ואחר כך חזרה בה האשה וקם גדול אחד והאריך בפסק שלו ואמר שהקיבוצים בחרם ובמשכנות חשוב הוא כאילו התנה אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט וחלקו עליו כל הגדולים שבדור ומלבד שכל דבריו נסתרים ונסתרים והם היפך האמת כמבואר באורך בתשובה שחיברתי ע"ז עוד הוכחתי על פניו והוא עצמו בעל כרחו צריך להודות שלפי מנהגנו היא מגורשת גמורה בלא תנאי שהרי לפי תקנת ר"י מפרי"ש נוהגים בגט ש"מ לקורעו אחר הנתינה ככל שאר גיטין ולר"ת דגרסינן באומר מעת שאני בעולם ר"ל דבאומר מהיום אם מתי אין הגט חל אלא שעה אחת לפני מיתתו שדעתו לאחר הגט כל מה שיכול וכן פי' ר"ח והרא"ש והרשב"א והר"ן וגם רש"י גופיה פי' כך בפרק כל הגט (דף כ"ה) דלא כמה שפירש"י בפרק מי שאחזו א"כ לפי דברי של גדול שהקיבוץ של ר"י מפרי"ש שתיקן בגט ש"מ חשוב כאילו גירשה ע"ת נמי אין הגט חל אלא שעה אחת לפני מיתתו שהרי בקושי הוא מגרשה א"כ לפ"ז היה צריך שלא יקרעו הגט אלא יהא קיים עד סמוך למיתה שאז יחול הגט אלא בע"כ לתקנת הר"י מפרי"ש חל הגט מיד לאחר שמסר לידה ולכן מקרעין אותו וא"ל דדוקא במהיום אם מתי ס"ל לר"ת דאינו חל אלא שעה א' לפני מיתתו אבל במעכשיו חל מיד אף לפי' ר"ת וכמ"ש ממ"ש התוס' בפרק האשה רבה (דף צ"ג) בד"ה קנויה לך וכן בקידושין פרק האומר (דף ס"ג) בד"ה כגון דכתב וכיון דאנו נוהגים שהבעל אומר בשעת מסירת הגט ליד האשה ובו תהיי מגורשת ממני מעכשיו וכולי מעכשיו ממש קאמר הא ליתא שהרי במרדכי בתשובת מהר"ם דלעיל לה"ר פרץ מפורש דלר"ת אין חילוק בין מהיום למעכשיו אלא בין תלאו במיתה לבין לא תלאו במיתה וכשתלאו במיתה אינה מגורשת אלא שעה אחת קודם מיתתו אפי' אמר מעכשיו ואם נתקרע קודם מיתתו אינה מגורשת אפי' אמר מעכשיו וכך מוכח מתשובת הרא"ש שהביא רבינו סוף סימן קמ"ז והיא בכלל מ"ו דין א' ולפ"ז בע"כ שהגט ניתן בלא שום תנאי בעולם דאם לא כן לא היה קורעו המסדרו וא"ל דמה שנוהגים לקורעו הוא דקי"ל כהרמב"ם רפ"ח דה"ג וכ"כ רבינו סימן קמ"ג דבאומר מעכשיו אפי' אבד הגט או נשרף אפי' מת הבעל קודם שיתקיים ה"ז מקויימת התנאי אחר מותו וכבר היא מגורשת משהגיע גט לידה והכי משמע ממ"ש המרדכי וז"ל מכאן הצריך מוהר"ם שיהא גיטו של ש"מ קיים עד שעת מיתה כדאמר בפרק מ"ש איכא בינייהו שנקרע הגט או שאבד ומיימוני רפ"ח דה"ג כתב כל היכא דאמר מעכשיו או מהיום ה"ה מגורשת מיד משהגיע גט לידה ומשמע לשם אפי' נשרף קודם מיתת הבעל הא ליתא מכמה טעמים חדא דלמה לנו להקל כהרמב"ם בדוכתא דפליג עליה ר"ת והסכים עמו הרשב"א והרא"ש והר"ן ושאר גדולים דגורסים נעשה כאומר בכ"ף ועוד דמהר"ם ג"כ פסק כר"ת והיה מצריך בגט ש"מ שיהא קיים עד שעת מיתה ואנן ניקום להקל לקורעו זה לא יעלה על הדעת ועוד אומר אני דאין ספק דלא ס"ל כהרמב"ם אלא במעכשיו ולא תלאו במיתה התם ודאי במעכשיו ממש קאמר אליבא דכ"ע דאם לא כן למה ליה למימר מעכשיו אבל במעכשיו ותלאו במיתה דנ"ל מעכשיו משום דאין גט לאחר מיתה איכא למימר דמודה לפר"ת דמעת שאני בעולם קאמר וכדכתב מהר"ם חילוק זה להדיא וכדמוכח נמי מדברי רבינו שכתב כאן ובסימן קמ"ג וכדפי' בסמוך ריש ס"ד כי היכי דלא תיקשי דברי רבינו אהדדי ואדברי הרמב"ם גופיה לא קשה הא דאיהו פסק בפ"ט דבש"מ נמי מגורשת משעת קבלת הגט דתופס גי' האלפסי אליבא דחכמים דלא כהרא"ש אבל דברי רבינו קשיין אהדדי וצריך ליישב ולחלק בין תלאו במיתה ללא תלאו במיתה וכשתלאו במיתה אינה מגורשת אלא שעה אחת קודם למיתה וצריך לשמור הגט שלא יקרעו וכיון שאנו נוהגים לקרעו בע"כ דמגרש אותה מיד לגמרי בלי שום תנאי והמערער על זה הוא בכלל מוציא לעז שהחרים עליו ר"ת וכל הגדולים שבדורו :

קמט המגרש אשתו וכו' משנה וגמרא ס"פ הזורק כתב א"א הרא"ש בתשובה וכו' לא חשבינן ליה אשת איש ודאי וכו' משמע דוקא משום הן הן עידי ייחוד

דרכי משה

קמט (א) וכתב הר"ן פרק כל הגט דף תקפ"ז ע"א דה"ה אם לא ראו עדים שבא עליה אלא שבודאי בא עליה כגון שנישאת וע"ש ובתשובת בר ששת סימן ו' : (ב) והגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ז ע"ד כתב דדוקא לכתחילה צריכה גט שני לאחר שנתייחד עמה אבל אם נתגרשה והלך בעלה למ"ה אחר שנתייחד עמה תינשא לכתחילה כדין גט ישן יצ"ע

פרישה

חל עד שעת קיום התנאי כ"פ) : (ט) שמא בעל לשם קידושין כיון שעדיין אינה מגורשת : (י) לא תתגרש בו לכתחלה אע"ג דכבר קבלה הגט כיון דלא חל הגט עד שעה שיתקיים התנאי הוה ליה כאילו היא מתגרשת בשעת קיום התנאי ושפיר שייך לומר לא תתגרש בו ב"י ולצנ"ל דהכי קאמר לא תתגרש בו לכתחלה אם דעתו לייחד עמה אח"כ מטעם חשש דגט ישן ושגרנא דלישנא דריש הסימן נקט דפתח וכתב לא יפטור אדם אשתו בגט ישן ועליו כתב דאפי' ש"מ דצריך לגרש בגט ישן וכמו שכתבתי לעיל בסמוך מ"מ לא יתייחד עמה מטעם חשש קידושין וסיים וכתב אפי' פירש דלא ישול דליכא חשש קידושין מ"מ לא יגרש בו לכתחלה אם דעתו לייחד עמה מטעם גט ישן וק"ל : (יא) (אפי' עבד ושפחה ואפי' ביוצא ונכנס סגי . שלבה גס בה ואינה בושה לשמש בפניהם כ"פ) :

סי' קמט (א) **שודאי** בעל לשם קידושין ז"ל ב"י והא ודאי מיירי שראו שניהם כא' ושהוא והיא רואים אותם הא לאו הכי לא חיישינן להו ואפי' ראוה שנבעלה (דהרי הם יודעים דהמקדש בלא עדים לאו כלום הוא ולא חיישינן דבעל לשם קידושין כ"פ) וכמו שנתבאר בסימן קמ"ח בשם הר"ן ע"ש : (ב) הורו הגאונים שאפי' "בא על אשה דעלמא כו' דקדוק לשונו לכתוב "בא על אשה דאל"כ אלא שאין כאן עדים שנתייחד עמה ליכא למיחש דלא יהא אלא ארוסתו דאמרינן דאין לבו גס בה ולא מצרכינן לה גט וק"ל : (ג) והוא כתב שאינה צריכה שנאמר כשיש מן הסתם בעילתו ונעת עד שיפרש שהיא לשם קידושין :

דרישה

סי' קמט [א] **שאין** לבו גס בה כתב הר"ן בשם הרשב"א מיהו היכא דחזינן דגייסי בהדדי הרי צריכה ממנו גט וכן הוא בירושלמי כ"פ) :

ואסורה

שאינה צריכה וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל :

קנ כתב הרמב"ם כל גט שפסול מדברי תורה אם נתגרשה בו עדיין היא כאשת איש ואם נישאת בו תצא והולד ממזר וצריכה גט משני מדבריהם ומהראשון מן התורה להתירה לעלמא (א) ואסורה לשניהם לעולם וכל י"ג הדרכים (א) שנוהגין באשה שהלך בעלה למ"ה ונישאת נוהגים בה אבל אם לא נישאת עדיין אלא נתקדשה מותרת לבעלה (ב) ואינה צריכה גט משני ואם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משום גרושה חוץ מהמגרש אשתו וא"ל (ב) הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שאע"פ שמן התורה אין כאן גט כלל (ג) פסולה לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה וכל גט שפוסל מדבריהם לא תינשא בו לכתחלה (ד) ואם נישאת לא תצא והולד כשר וכותבין לה גט אחר (ה) והיא יושבת תחת בעלה ואם אי איפשר לכתוב לה גט אחר (ו) והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו הרי זה משובח בד"א שאין לו בנים ממנה אבל אם יש לו בנים ממנה לא יוציא (ז) מפני שמוציא לעז על הבנים (ג) וכל שהיא ספק מגורשת בין מחמת פסול שבגט (ח) או מצדה או מצד התנאי לא תינשא ואם ניסת תצא (ט) והולד ספק ממזר מי שגירש אשתו בגט שיש בו פסול מדבריהם או שיש בו צד ספק ורוצה להחזירה [א] (י) הרי זו מותרת לבעלה (יא) וא"צ לחדש הנישואין ולברך ז' ברכות ולכתוב לה כתובה עד שתתגרש גירושין גמורין ורב אלפס כתב דאפי' גט פסול דרבנן תצא והולד ספק ממזר חוץ מכתב ידו ואין עליו עדים או שיש עליו עדים ואין בו זמן או כתב ידו ועד אחד ויש בו זמן שבאלו הג' אם ניסת לא תצא אפי' אין לה בנים ורב האי כתב בסברא ראשונה כל פסולי גט דרבנן שוין אם ניסת לא תצא חוץ מגט ישן שתינשא בו לכתחלה [ב] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל :

קנא כתב הסופר השובר והגט (א) וטעה ונתן השובר לאיש והגט לאשה (ב) ונתנום זה לזה ובמדומה להם שנתגרשה ולאחר זמן ערער הבעל לומר שלא נתגרשה שלא נתן לה

ייחוד וכו' לא חשבינן לה א"א ודאי אבל בראוה שנבעלה הויא א"א ודאי וכדלקמן בסימן קנ"ה וע"ש :

קנ כתב הרמב"ם כל גט שפסול מד"ת וכו' בפ"י מה"ג ומ"ש וכל שהיא ספק מגורשת וכו' וא"צ לחדש הנישואין ולברך ז' ברכות ולכתוב לה כתובה עד שתתגרש גירושין גמורים משמע אבל צריך לקדש קידושין שניים וכ"כ ה"ה וכ"כ בכ"מ דלא כמ"ש מהרי"ק בסוף שורש קע"א דאינו צריך לחזור ולקדש אלא צריך לחזור ולקדש וכ"כ בית יוסף כאן וע"ל סימן ס"ב ובתשובה האריכתי בס"ד :

קנא כתב הסופר השובר וכו' משנה פרק הזורק (דף פ) וכתב הרא"ש פ"ב (דף קא סוף ע"א) דבפרק האשה רבה מקשה אמאי תלא מזה ומזה מאי ה"ל למיעבד ומשני איבעי לה לאקרויי גיטא וקשה דאי לא קרייה אפי' נתן הבעל הגט לאשה לא הויא מגורשת כדאיתא התם וכדלעיל סי' קל"ה וי"ל התם בדקריוה ובתר הכי עיילוה לבי ידיה ואפקיה ומאחר דעיילוה לבי ידיה איבעי לה למיהדר ואקרויה ומיהו אין אותה קריאה כ"כ חמורה שתיאסר בכך לינסא דלא חיישינן לאחלופי עד דידעינן דמיחלף וכו' עכ"ל :

ומ"ש

וב"ב א"א ז"ל בס"פ הזורק וכ"כ שם הר"ן בשם הרשב"א שלא אמרו חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא באשתו אבל בשאר נשים מן הסתם בעילתו בעילת זנות עד שיפרש שהוא לשם קידושין . וכ"כ הריב"ש בסימן ו' וכתב ואם יאמר אומר אפי' הרמב"ם לא אמרה אלא בפנוי הבא על הפנויה בדרך מקרה אבל זה שנשאה בחקי העכו"ם והתנה עמה להיות אשתו ה"ל כמדבר עמה על עסקי קידושיה בשעה שנתייחד עמה וה"ל כמי שפירש ואמר לעדי ייחוד שדעתו לבעול לשם קידושין יש להשיב ולומר דאדרבא איפכא מסתברא דאפי' לדעת אותם הגאונים שסוברים דבסתם אמרינן דלשם קידושין בעל בנדון זה לא בעל לשם קידושין דכיון שהתחילה בנישואין כחקות העכו"ם הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קידושין כדת משה ויהודית אלא כדרכי העכו"ם שאינם בתורת גיטין וקידושין ואם כן אינה כנשואה אלא שהיא אצלו כמו פלגש בלי כתובה וקידושין עכ"ל . כ"כ בתרומת הדשן סימן ר"ט וגם ה"ר דוד הכהן בתשובה בית כ"ד כתב להתירו וכתב עוד שם ריב"ש והראב"ד כתב שדברי אותם הגאונים קיימים במוחזקים בכשרות אבל בחשודים לפריצותא דעריות אין חוששין לקידושין וכיוצא (ג) בזה כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות נחלות גבי מי שהוליד בן משפחתו ואמר זה בני ומשוחררת היא ובנדון זה ודאי אין לך פרוצים יותר מאלו ההולכים לפני עכו"ם להשתחוות שם ומעשיהם מוכיחים בפריצות ועוד שזו לא טבלה לנדתה שהרי לא היה להגשים אחר הגזירה מקום טהרה ואם לאיסור כרת התיר עצמו בביאתו איך יחוש לאיסור קל של פנויה וכתב וכר מן דין לפי מה שנראה מן השאלה לא היה כאן אפילו עדי ייחוד ולכ"ע אין חוששין לקידושין וגם צריך שיראה הוא את העדים ואף ע"פ שבקטנה שלא מיאנה והגדילה וניסאת לאחר דאמר רב אינה צריכה גט משני ואמרו בשם הרא"ה דאפי' עידי ייחוד אינה צריכה כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו כ"ע ידעי בנתייחד עמה ובא עליה וזהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריכה לעידי ייחוד ועוד דליכא למינקט כל חומרי הסברות לענין את זו עכ"ל . ובתרומת הדשן סימן ר"ט על איש שמוליך עמו אשה ממקום למקום ונתעברה ואמרה שממנו נתעברה כתב דאפי' הוא מודה לא חיישינן לקידושין והאריך בדבר וכ"כ מדברי תשובת הרא"ש שכתב רבינו בסימן כ"ו כתוב בתשובה להרמב"ן סימן קל"ה על משודך שהיה נכנס לבית חמיו להתייחד עם משודכתו ולאכול יחד ונתייחד עמה יומם ולילה ויוצא קול בעיר פלונית ניסאת לפלוני מה שאמרת שמתייחדים לילה ויומם לא ידעתי אם הכוונה לומר שלנה עמו בלילה בייחוד שאם אין הכוונה לומר אלא שאכלו יחד ולא לנה עמו אין כאן חשש אבל אם לנה עמו ונתייחדה בלילה בפני עדים כיון דגייסי אהדדי ועכ"ז כל שלא ראוה שנבעלה אין חוששין לקידושין אלא ככל המתייחד עם אשה דעלמא ואת"ל שהבעל לא נתכוון אלא לזנות שלא אמרו אלא באשה שנתגרשה א"כ באשה שקידשה בפחות משוה פרוטה או קידשה קידושי טעות שהכר יש ביניהם עסק קידושין אבל באשה בעלמא שאינה אפי' ארוסה ואפי' ראוה שנבעלה כפי מ"ש הרמב"ם ואם מפני הקול שיצא בעיר שהיא נשואה אין כאן חשש נישואין כי מה שהוציאו קול אינו אלא מחמת אותו שייכות שראו ביניהם בלבד ועוד שאילו עשו נישואין אין דרכן של בני אדם לזלזל ולעשות נישואין בענין שלא יקראו בני אדם ביום חתונתם וביום שמחת לבם ועוד דאמרינן בהמגרש (פט:) יצא קול בעיר מקודשת ואינה מקודשת אח"כ הוחזק בב"ד עכ"ל ועיין בכתבי מה"ר איסרלן סימן ל"ז כתוב בס"ס קמ"א בשם תשובת הרא"ש על אחד שבטל הגט ונתייחד עמה ואח"כ נתברר שכבר הגיע לידה קודם ביטולו שאינה צריכה ממנו גט שני דודאי לא בעל לשם קידושין כי היה סבור שהגט היה בטל ולא בעל אלא אדעתא דקידושין הראשונים ולפ"ז אפי' ראוה שנבעלה לא חיישינן לה כתב הר"ן בגיטין בס"פ הזורק וז"ל כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין נתייחד עמה אחר שאמר לכתוב ולחתום וליתן לה גט הרי אלו לא יכתבו וק"ו הדברים אם הגט שנתן לידה כשנתיחד עמה נפסל הגט שמא בעל ק"ו לזה שלא נכתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט ע"כ ודבריו תמוהין שאין זה ק"ו של כלום דבשמעתין איכא למיחש לקידושין ובנדון שלו ליכא למיחש להכי ועוד היאך פסק בפירוש דאינו גט דהא בשמעתין ספוקי בעלמא מספקי להצריכה גט שני ובודאי לשמא פיים וביטל השליחות הוא דאיכא למיחש להכי אבל אין מקום לומר שיהא הגט בטל לגמרי וכן דעת הרמב"ן ז"ל עכ"ל :

קנ כתב הרמב"ם כל גט שפסול מדברי תורה וכולי כל זה הוא בפ"י מהלכות גירושין וה"ה ביאר דבריו כמנהגו ועיין עליו כי אין צורך לכפול הדברים וזה לבד ראיתי לכתוב על דבריו שפירש דברי הרמב"ם שכתב דבגט פסול או ספק א"צ לחדש הנישואין דהיינו ז' ברכות אבל קידושין מיהא בעיא ונתן טעם לדבריו וגם הרא"ש כתב בתשובה כלל מ"ג סימן י' דבספק גירושין אם היה בא להחזירה היתה צריכה להתקדש (מ"מ) ב"ה תיבה זו צריך למחוק ולכתוב במקומה אף ע"פ שהיה אפשר לומר דאפי' קידושין נמי לא בעינן דכל כה"ג סמכינן על שנאמר דמסתמא יבעל לשם קידושין . ב"ה כבר הורו זקנים ז"ל : כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ר"ן מקום שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אפי' לא נבעלה ורי"ף כתב דאפי' גט פסול דרבנן הולד ספק ממזר וכו' הר"ן והרא"ש כתבו בהמגרש שכן כתוב בתשובה ושהרמב"ן כתב שאיפשר שלא אמר הרי"ף כן אלא כהני דפ"ק אם לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם דאיכא למיחש לזיופא בזה רצה להחמיר ודברי רבינו האי הזכירם גם הר"ן והרא"ש (שם) והסכימו להם : וכתב ה"ה בפ"י שהרמב"ן כתב שהוא מבטל דעתו לדעת רבינו האי גאון ז"ל מיהא כתב הר"ן שם דבגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד אם נישאת לא תצא בגט שאין בו זמן מיהו לדברי האומרים דכל דלא נפל אינה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטא לידה גט מוקדם פסול דהא אתיא למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפי' למ"ד דאע"ג דלא נפל צריכה להביא ראיה יש להחמיר ולומר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפי' נישאת תצא כל שאין לה בנים (ד) :

קנא כתב הסופר השובר והגט ונתן השובר לאיש וכו' משנה בפרק הזורק (דף פ.) כתב הסופר וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה לאחר זמן

דרכי משה

וצ"ע דלא משמע כן דעת שאר הפוסקים דאע"ג דהרא"ש כתב דאינה מקודשת ודאי מן הראשון מ"מ מידי ספק לא נפקי : (ג) אמנם בתשובת ת"ה סי' ר"ט משמע דיש להחמיר בפנוי הבא על הפנויה וע"ש שהאריך מאוד בדבר וחילק בחילוקים וכתב דאם הבועל פרוץ בעריות לא חיישינן לכ"ע וכדברי ריב"ש וע"ל סי' ל"ג כתבתי מקצת דינים אלו :

קנ (א) וכתב המ"מ פ"י דגירושין דנ"ל דבעלה הראשון יורשה : (ב) בהגהות אלפסי החדשים דה"ה גט שיש עליו עידי חתימה ונמסר בלא עדים דאע"ג דפסול מדאורייתא מכל מקום פוסל מן הכהונה : (ג) וכתב מהר"י בפסקיו סימן כ"א מיהו בנתינת גט אחר ליכא הוצאת לעז על הבנים כו' : (ד) כתוב בתשובת ריב"ש סימן ר' ואם נישאת בגט שהוא פסול מדרבנן אם עשתה שלא ע"פ חכם ראוי לקנסה ואם עשתה ע"פ חכם לא תצא וע"ש ועיין במרדכי ריש פי' שאיזו תשובה אם יש להתיר פסול דרבנן בשעת הדחק שתינשא לכתחלה באותו גט ובפרט בדבר שאיפשר שמרינא כשר רק שאנו מחמירין בו וכתב מהרי"ו בתשובה סימן כ"ב הרבה דברים אנו מחמירין בו לכתוב בגיטין לכתחלה מיהו אם לא נכתב הגט כשר גם מהרא"י בפסקיו סימן כ' וכ"ח האריך באלו הדינים והר"ן פ"ק דגיטין דף תקנ"ה ע"ב :

אבל

דרישה

סי' קנ [א] הרי זו מותרת לבעלה ישראל וכו' כ"כ המ"מ בפ"י דגירושין לא הוצרך לומר כן דהא אפי' בנתגרשה בגט גמור רשאי להחזירה כל זמן שלא נתקדשה לאחר ולא כ"כ הרמב"ם אלא מפני שר"ל ואין צריך לחדש הנישואין ולברך כו' ומטעם שהיא כספק מגורשת ואין מברכין על הספיקות ומיהו כתובה הוא משום דהמגרש את האשה והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה ומ"מ בגירושין גמורין צריך לחדש ולכתוב לה כתובתה אבל בספק מגורשת שלא היתה יכולה לגבות כתובתה א"צ לחדשה עכ"ל כ"פ : [ב] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עיין בתשובת מהרי"ו סימן כ"ג דהרבה דברים אנו מחמירין בו לכתוב בגיטין לכתחלה מיהו אם לא נכתב הגט כשר גם מהרא"י בפסקיו סימן ד' וכ"ש האריך באלו הדינים והר"ן פרק קמא דגיטין דף תקכ"ה ד"מ כ"פ :

שאיפשר

פרישה

סי' קנ (א) ואסורה לשניהם לעולם דכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבועל (שהלך בעלה למדינת הים וניסאת ואח"כ בא בעלה שנתבארו לעיל סי' י"ז כ"פ) :

(ב) ואינה צריכה גט משני דקידושין אין להן קול ולא אמרינן דליחוש שמא יאמרו דהראשון גירשה והוא קדשה ואשת איש יוצאה בלא גט : (ג) פסולה לכהונה זה לשון הרמב"ם בפרק י' פסולה לכהונה מדבריהם שנאמר ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפי' לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה : (ד) ואם נישאת לא תצא כתב בת"ה סימן ר"ן דכל שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אפי' לא נבעלה : (ה) והיא יושבת תחת בעלה פי' עם השני : (ו) והיה הבעל ותיק רצה לומר השני : (ז) מפני שמוציא לעז על הבנים מיהו כשהראשון נותן גט אחר כשר אין בזה משום לעז בניה דשני דנתינת גט אין לו קול כ"כ ועוד דהכל יודעין דאם איתא דגט הראשון היה בטל או פסול מן התורה היתה אסורה לישב תחת השני וירגישו דאין בו אלא חשש פסול דרבנן וליכא לעז : (ח) או מצידה (רצה לומר שלא קבלה הגט כדינו כ"פ) כגון שהיא עכשיו חרשת : (ט) והולד ספק ממזר ואסורה בממזרת ובישראלית : (י) הרי היא מותרת לבעלה ר"ל אם הוא ישראל : (יא) וא"צ לחדש הנישואין וכתב המ"מ דקידושין מיהא בעי ונתן טעם לדבריו ע"ש וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סימן י' :

סי' קנא (א) וטעה ונתן השובר לאיש כו' רצה לומר הבעל טוען כן (והיא טוענת שהגט נפל ממנו והוא מצאו וכן השובר נפל ממנו ואני מצאתיו כ"פ) : (ב) (ונתנום זה לזה כו' פירוש שהבעל והאשה מסרו זה לזה מה שנתן הסופר לכל אחד בידו הבעל סבור שהגט מסר הסופר לידו ונתן לה להתגרש בו והיא סבורה שהשובר מסר הסופר לידה ונתנה לו כשיפרע כתובתה וזה שאמר רבינו וכדומה להם שנתגרשה כ"פ) :

אבי'

להּ אלא השובר והרי הגט עדיין בידו אם לא נישאת עדיין נאמן ויגרשנה ותהא מותרת מעתה ואם לא גירשה ועמדה ונישאת תצא מזה ומזה וכל הי"ג דרכים בה לא ערער הבעל עד אחר שנישאת אינו נאמן לאוסרה והרי היא בחזקת גרושה שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו :

קנב

הבעל שאומר גירשתי את אשתי אינו נאמן (א) אפילו מכאן ולהבא וחוששין לדבריו שאם מת חולצת ולא מתייבמת וכתב הרמב"ם אפילו הודתה לו שגירשה אינו נאמן (ב) שמא מכוין לקלקלה או גירשה בגט פסול והיא אינה יודעת או שמא תעיז פניה כיון שהוא מאמינה לפיכך אומרים לו אם אמת הדבר הרי אתם קיימים גרשה עתה בפנינו ואם היא אומרת לו גרשתני והוא מכחישה נאמנת שאין האשה מעיזה פניה לומר לבעלה גרשתני אבל שלא בפניו מעיזה ואינה נאמנת אפי' אם ניסת או נתקדשה ובשבא מכחישה החזיקה בדבריה ואומרת לו שגירשה אינה נאמנת שלהחזיקה דבריה אומרת כן ואינה צריכה גט מהשני ואפי' אם היא בפניו אם היה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה דאיכא למימר שאומרת כן כדי לגבות כתובתה אינה נאמנת ואם ב' עדים אומרים שנתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה (ג) הרי היא בחזקת אשת איש ואפילו אם הבעל לפנינו ואומרת לו גרשתני אינה נאמנת כיון שעדים מסייעין לה חיישינן שמא מעיזה פניה ואצ"ל זינתה תחלה שאינה נאמנת ומ"מ אם נישאת לא תצא אפי' אם נישאת אחר שבאו אותם שאומרים שלא נתגרשה בד"א כשאומרת שנתגרשה זה כמה ימים (ד) דאיכא למימר אבד גיטה (ה) ונישאת לאחד מעידיה ואומרת ברי לי שגרשני אבל אם היא אומרת שנתגרשה היום אפילו אם נישאת תצא שאומרים לה אם אמת שנרשך היום הראה גיטך וכן אם נישאת לאחר שאינו מעידיה (ו) או שאינה אומרת ברי לי שגרשני אפילו אם ניסת תצא כיון שהיא

בית יוסף

ומן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש והשובר מתחת ידי האשה תלא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ר"א אומר אם לאלתר יצא אינו גט אם לאחר זמן ה"ז גט דלאו כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני ובגמ' (שם:) היכי דמי לאלתר והיכי דמי לאחר זמן א"ר יהודה אמר שמואל כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ורב אדא בר אהבה אמר לא ניסאת זהו לאלתר ניסאת זהו לאחר זמן וכתבו הרי"ף והרא"ש מדקא מפרשינן דברי ר"א ש"מ הלכתא כוותיה ומסתברא כדקא פירש רב אדא בר אהיה דדיקא מתניתין כוותיה וכ"פ הרמב"ם בפרק י' מהלכות גירושין :

קנב הבעל שאומר גירשתי את אשתי אינו נאמן אפילו מכאן ולהבא וכו' מסקנא דגמרא פרק יש נוחלין (ד' קלד :) גמרא האומר זה בני נאמן ופי' אפי' מכאן ולהבא דל"מ כשאומר זה ל' יום גירשתי את אשתי שאינו נאמן להחזיקה כמגורשת למפרע שאם יבואו עדים אח"כ ויעידו שזינתה היום ט"ו יום דהאי ודאי תידון בחנק אלא אפי' אם אמר גירשתי את אשתי סתם א"כ עכשיו גירשתי שאין נפקותא בדבריו אלא מכאן ולהבא לא אמרינן דנהמניה משום דמה לו לשקר הא אי בעי מגרש לה השתא אלא ספיקא הויא וחולצת ולא מתייבמת בין היכא דאמר זה כמה ימים גירשתיה ובין היכא דאמר עכשיו גירשתיה וכתב הרמב"ם אפי' הודית לו שגירשה אינו נאמן וכו' בפי"ב מה' גירושין : ואם היא אומרת לו גרשתני והוא מכחישה נאמנת וכו' מימרא דרב המנונא הובאה בכמה מקומות בתלמוד מהם בסוף גיטין (פט :) ובפרק האשה שלום (קטז:) ובפרק התקבל (סד :) ובפ"ב דכתובות (כב :) ובסוף נדרים (לא.) וכתבו התוס' והרא"ש בפ' האשה שלום דהלכה כרב המנונא וכ"כ הר"ן בסוף נדרים וכ' הר"ן בפ"ב דכתובות דף תע"ט ע"א ובפ' התקבל דף תקפ"ה ע"א דמשמע דאפילו לינשא לכתחלה א"ר המנונא דנאמנת ושלא כדברי המפרשים דאינה נאמנת להתירה לינשא לכתחלה אלא לענין שאם ניסאת לא תלא וגם שלא כדברי הראב"ד בפ"ד מה"א שכתב אני אומר אינה נאמנת אלא שתופסין בה קידושין אבל לא לינשא ולא ליטול כתובה וגם ה"ה כתב בפרק הנזכר נגד הראב"ד ושכבר הכריחו הרמב"ן והרשב"א בראיות שנאמנת לינשא וכן דעת הרמב"ם בפי"ב מהל' גירושין שנאמנת לינשא לכתחלה ומשמע בס"פ המגרש (פט :) שהארוסה והנשואה דין אחד להם לענין זה וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תקס"א ועיין במ"ש שם בדינים אלו בתשובה להרמב"ן סי' קמ"א ועיין במ"ש בסי' י"ז וכתב הרמב"ן בפ"ב דכתובות דהואיל ומהימנינן לה לינשא לכתחלה ה"ה דמהימנינן לה ליטול כתובה שמספר כתובה נלמוד שכותב לה לכשתנשאי תטלי מה שכתוב ליכי ומיהו דוקא בעיקר כתובה כדמוכח בהכותב ובפ"ד מה"א כתב ה"ה שזה ג"כ דעת הרמב"ן שנוטלת כתובה ולא תוספת (א) ועיין במהרי"ק שורש ע"ב : ומ"ש רבינו אבל שלא בפניו מעיזה וכו' אפילו אם ניסאת וכו' ואינה צריכה גט משני הכי אמרינן בסוף גיטין (דף פח) לדעת שמואל ואע"ג דרב הונא פליג עליה התם פסקו הרי"ף והרא"ש כשמואל ובסי' י"ז נתבאר כל זה באורך וכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף ורנ"ג אע"פ שהתחילה לומר שלא בפני הבעל אין אומרים מתחילתה לא היתה נאמנת השתא עבידא לאחזוקי שקרא וכדמוכח בפ"ב דכתובות (כב :) גבי הא דת"ר ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת וכו' ומי מחלפא כולי האי והא א"ר המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת וכו' כלומר אף על פי שהתחילה להעיז פניה שלא בפני בעלה אינה עשויה להחזיק שקרא דהשתא בפני בעלה (ג) : ואפילו אם היא בפניו אם היה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה וכו' בס"פ האשה שלום כתב הרא"ש אהא דרב המנונא וא"ת והא אמרינן בשילהי הכותב גבי הוציאה גט אמר רבא הב"ע בשאין שם עידי גירושין דמגו דיכול לומר [לא] גרשתיה יכול לומר גרשתי ונתתי לה כתובתה והיאך יכול לומר כן כיון דמעיזה פניה לומר גרשתני מהימנא וי"ל כגון דהוה קטטה בינייהו דאז לא מהימנא א"נ מאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת דשמא מחמת חימוד ממון היא אומרת כן כדאמרינן לקמן באה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא מתירים ונותנין לה כתובה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירים אותה וכ"כ התוס' : ואם ב' עדים אומרים שנתגרשה וכו' בפ"ב דכתובות (דף כב :) א"ר יוחנן ב' אומרים מת וכו' ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם ניסאת תלא ופריש רבא טעמא משום דגרושיה יכולה מכחישתו כלומר אם יבא ויאמר לא גירשתיך תאמר היא גירשתני הילכך אי שרית לה סמכא אהכחשה ומינסבא ע"פ עדים הללו מספק ולא מרתתה למידק שפיר ומקשי תלמודא ומי חליפא כולי האי והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא דמסייעי לה אבל היכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה ובפ' התקבל (דף סד.) גם כן אמרו דאפילו לרב המנונא היכא דאיכא עדים דמסייעי לה מעיזה ומעיזה : ומ"ש רבינו ואצ"ל אם זינתה תחילה וכו' כלומר דמשום שלא תחזיק עצמה שזינתה תחת בעלה מעיזה ומעיזה ודוגמת זה כתב הרא"ש בתשובה כתבתיה בסי' י"ז : ומ"מ אם ניסאת לא תלא אפילו ניסאת אחר שבאו אותם שאומרים לא נתגרשה וכו' שם (דף כב :) ת"ר ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם ניסאת לא תלא ר' מנחם ב"ר יוסי אומר תלא א"ר מנחם ב"ר יוסי אימתי אני אומר תלא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסאת אבל ניסאת ואח"כ באו עדים לא תלא וידוע דהלכה כת"ק ופריך בגמ' מכדי תרי ותרי ניכהו הבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת כגון שניסאת לאחד מעידיה היא גופה באשם תלוי קאי באומרת ברי לי וגרסינן תו התם (שם) א"ר יוחנן ב' אומרים מת וכו' ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה ה"ז לא תינשא ואם ניסאת תלא מ"ש

ב"ח

ומ"ש לא ערער הבעל עד אחר שניסת וכו' פסק כרב אדא בר אהבה וכתב הרשב"א בפרק הזורק דלאו דוקא ניסת אלא אפי' נתארסה דהא טעמא הוי דלא כל הימנו מן הראשון לאבד זכות הראויה לשני ופירש"י משיצתה מלפני העדים בחזקת מגורשת זכתה לינשא לשני דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו הסטרות לאחר שניסת ולהוא טעמא אפי' נתארסה כן כדאיתא בירושלמי וכו' והקשו התוס' ריש (דף פ"א) בד"ה לא כל דמה קנוניא שייך דכיון דנישאת לשני לא מצי להחזירה דתלא מזה ומזה וי"ל דפעמים דאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא עכ"ל ולפע"ד הוא דוחק אלא אעפ"י שיודע שאסור להחזירה עושה היא קנוניא כדי שתיאסר על בעלה לפי שהיא שונאה אותו אבל יש לתמוה למה כתב רבינו שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו ולא כתב דחיישינן לקנוניא כפירש"י וכל המפרשים וכן קשה אדברי הרמב"ם פ"י הלכה י"א שכתב ג"כ כמ"ש רבי' ואיפשר דלא נראה להו שיעשו קנוניא כיון שאסור להחזירה וכמו שהקשו התוס' ולכך פירש דאעפ"כ היא בחזקת גרושה לפי שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו ואע"ג שהשובר ביד האשה פשיטא דלא תלינן גם כן שנפל מן האיש והיא מצאתו דזה רחוק אלא תלינן דעדיין לא פרע לה כתובתה ומ"ש אינו נאמן לאוסרה דמשמע דחיישינן דמערער כדי לאוסרה על בעלה אלא שאינו נאמן ואף על גב דאסור להחזירה ולא חיישינן לקנוניא היינו דוקא דליחוש שהחליפו הסטרות בכוונה כדי לאוסרה ולא חיישינן אבל אם נפל ממילא ומצאו חיישינן שאומר כך לאוסרה על בעלה :

קנב הבעל שאומר גירשתי את אשתי וכו' מסקנא דגמרא פרק יש נוחלין סוף (דף קל"ד) לא מיבעיא למפרע שאומר גירשתיה זה ל' יום דאינו נאמן אם יבואו עדים שזינתה תוך ל' ותידון בחנק שהרי אין בידו עכשיו לעשות לה גט שתתגרש בו למפרע מקודם ואין כאן מגו אלא אפי' אמר גירשתי את אשתי ולא כ"מ אלא לפוטרה מכאן ולהבא בין לזנות בין ליפטר מיבם בין לינשא לאחר ואיכא מיגו דאי בעי מגרש לה בפנינו אפ"ה לא אמרינן מיגו דרגלים יש לדבר שלא גירשה דאי גירשה קלא ה"ל למילתא ומיהו מדאמר אביי ואשיגוייא ניקוס ונסמוך ורבא נמי קאמר לר' נתן בר אמי חוש לה אלמא דספיקא הוא וחיישינן לה וחולצת ולא מתייבמת וה"ה דלא תידון בחנק : ומ"ש או שמא תעיזה פניה כיון שהוא מאמינה נראה דכתב כן דלא תקשה הלא היא לבדה נאמנת לומר גרשתני אעפ"י דהוא מכחישה א"כ כ"ש כשהוא מודה לה שגירשה לז"א אדרבה עכשיו מעיזה כיון שהוא מאמינה אבל אם היה מכחישה אין אשה מעיזה בפני בעלה וקושטא קאמרה :

ואם ב' עדים אומרים שנתגרשה וכו' בפ"ב דכתובות (דף כ"ב) וכתב ה"ה ע"ש הרשב"א דהיכא דאיכא תרי בהדי תרי התם הוא דאמרינן אם אמת גרשך היום הראה גיטך אבל בדליכא אלא תרי דאמרי היום נתגרשה וא"ל אחוי גיטך ואמרה נאבד או נקרע ה"ז תינשא לכתחלה וכ"כ הרמב"ם פי"ב הלכה ב' ונראה דכדי להציל האשה מחשש לעז כשתאבד הגט ביום נתינה לכך נוטלין הגט מידה מיד וקורעין אותו ועוד כתבו ע"ז טעמים והא דלא תינשא לכתחלה לאחד מעדיה כשאומרת ברי לי שגרשני היינו לומר שאם באת לשאול מורין לה שלא תינשא כיון דתרי ותרי ספיקא דאורייתא הוא אבל אם נישאת כבר לא תלא : ומ"ש אבל אם היא אומרת שנתגרשה היום וכו' פי' כיון שאומרת שגירשה היום א"ל הראה גיטך דבשעתא פורתא לא מהימנא לומר אירכס לי ולפיכך אפי' ניסאת לאחר ג' חדשים תלא דאילו תוך ג' חדשים אפי' ודאי נתגרשה תלא דקי"ל כל הנשים צריכות להמתין ג'

דרכי משה

קנב (א) אבל בהגהות מיימון פ"ב דגירושין דאינה נוטלת כתובה וכן משמע בתוספות סוף הכותב ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב האריך בזה ומשמע שם דמסקנתו שנגובאת כתובתה וע"ש ובתוס' שילהי נדרים מדמי הא מילתא טענת ישען על ביתו ולא יעמוד וכן מדמין להו תשובה הנ"ל ולקמן סי' קנ"ד דבאותו טענה אין לה כתובתה וה"ה הכא וכן הוא בהדיא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ב דלא מפקינן ממון מיניה בחזקה זו דאין אשה מעיזה בפני בעלה: (ב) ובבנימין זאב סי' קנ"ו משמע דלא בעינן בפניו ממש אלא כ"ל שבעלה בעיר וסופו לידע ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב דיש חולקים בזה וע"ש שהאריך בחלוקים רבים בדינים אלו ובתשובת בר ששת סי' קנ"ד חולק בכל זה וס"ל דאינה נאמנת אלא

פרישה

ס' קנב (א) **אפילו** מכאן ולהבא פירוש ל"מ אי אמר גירשתי זה שלשים יום שאינו נאמן להמזיק וכו' כמבואר בב"י : (ב) שמא מכוין לקלקלה או גירשה כו' רלה לומר היאך הוא מכוון לקלקלה והיא הודתה לו וע"ז אמר בזה מלינו בשני פנים או שגירשה בגט פסול והיא אינה יודעת בפסול שלו ולכך הודתה לו או שלא גירשה כלל ולכך הודתה לו מפני שהיא רוצה להנשא לאחר והיא תעיז פניה כו' וגם במיימוני מביים עוד וכתב ז"ל או שמא תעיז פניה מפני בהוא מאמינה "והיא "אינה "יודעת כובד האיסור שנה לפיכך כו' וזה רלייה למ"ש דהאי שמא תעיז פניה כו' קאי אריש דבריו שמא יכוון לקלקלה והיא מודה לו אע"ג דלא גירשה כלל בשום גט ועיין בדפוס מיימוני עם כסף משנה בית שם הסרון הניכר : (נאמנת שאין האשה מעיזה ובתשובת הרא"ש כלל מ"ג סימן י"ב דבטענה זו אין לה כתובה דלא מפקינן ממון מיניה בחזקה זו כ"פ): (אינה צריכה גט משני ור"ן פ"ב דכתובות דף תע"ה ע"ב דצריכה גט משני לאומרת כ"פ) : (ג) הרי היא בחזקת א"א דאוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה אחזקתה : (ד) דאיכא למימר אבד גיטה כו' ז"ל הגמרא בפ"ב דכתובות דף כ"ב מכדי תרי ותרי ניהו הבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת כגון שניסאת לאחד מעידיה. היא גופה באשם תלוי באומרת ברי לי שגרשני זה כמה ימים אבל כשעבר זמן פורתא לא מהימנא לומר אירכס לי גיטה : (ה) ונישאשת לאחד מעידיה הואיל והוא והיא יודעים בודאי שגירשה והזקה היא שאין מקלקלין עצמה לא תלא : (ו) או שאינה אומרת ברי לה והא דניסאת משום דסמכא דעתה

שהיא ספק א"א והולד ספק ממזר : שנים אומרים ראינו שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינו שנתגרשה (ז) אפי' אם הב' שאומרים לא ראינו דרין עמה בחצר ה"ז (ח) לא תינשא ואם ניסת לא תצא והולד כשר (ד) (ט) [א] שאיפשר שגירשה בצינעא (י) אחד אומר נתגרשה (יא) ואחד אומר לא נתגרשה לא תינשא ואם נישאת אם היתה בחזקת א"א (יב) תצא בכל ענין ואם לא היתה בחזקת א"א אלא על פיהם אם יש הכחשה בעדותן כגון שאחד אומר נתגרשה ואחד אומר מעולם (יג) לא היו בה ספק גירושין תינשא לכתחילה ואם אין הכחשה בעדותן כגון שזרק לה גט (יד) אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה (טו) אם נישאת תצא לא היתה בחזקת אשת איש ובאה לפנינו ואומרת אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת כתב הר"ר יונה דוקא בתוך כדי דיבור אבל לאחר כדי דיבור לא מהימנא אא"כ נותנת אמתלא לדבריה והרמ"ה כתב שא"צ תוך כדי דיבור ומ"מ צריך שתאמר כן קודם שיסתלקו מאותו ענין כל זמן שיתעסקו בו בתוך כדי דיבור של דיבור אחרון ונ"ל שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת דבריה הראשונים אלא מוספת עליה לומר נתגרשה וכיון שלא ידענו שהיתה אשת איש (טז) אלא על פיה נאמנת ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת ואם נישאת תצא ואפי' אם נשאת קודם שבאו העדים שהעידו שהיא אשת איש אבל (יז) פסולה לכהונה על פיה לעולם ואם מת חולצת ולא

בית יוסף

מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תרגמא בעד א' וכו' רב אשי אומר כגון דאמרו עדים עכשיו מת עכשיו גירשה מיתה ליכא לברורי גירושין איכא לברורי דאמרינן לה אם איתא דהכי הוי אחוי לן גיטך ופירש"י דבשעתא פורתא לא מהימנא לומר אירכס לי וכתבו הרי"ף והרא"ש ושמעינן מהא דרב אשי דהיכא דמסהדי לאחר זמן היכא דמכחשי אהדדי לא תינשא ואם ניסאת לא תצא. וכ' ה"ה בפ' י"ב מהלכות גירושין בשם הרשב"א כל היכא דליכא הכחשה אלא תרי אומרים נתגרשה עכשיו ואמרינן לה אחוי גיטך ואמרה נאבד או נקרע לא חיישינן לה (ג) : ב' אומרים ראינו שנתגרשה וכו' ברייתא וגמ' שם (ד' כו) :

אחד אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה וכו' גם זה שם פ"ב דכתובות ת"ר ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה הרי זו לא תינשא ואם ניסאת לא תצא ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תינשא ואם ניסאת תצא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר אביי תרגומא בעד אחד עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה תרוייהו בפנויה קמסהדי והאי דקאמר נתקדשה ה"ל חד ואין דבריו של א' במקום ב' סיפא ע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה תרוייהו בא"א קא מסהדי והאי דקאמר נתגרשה ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום ב' ומדאמר אביי תרוייהו בא"א קא מסהדי משמע דלא ידעינן שהיא א"א אלא על פיהם ואפ"ה אם ניסאת תצא וכתבו התוס' תרוייהו בפנויה קא מסהדי לא הוה צריך לה דאפילו ליכא אלא ההוא דאמר נתקדשה לא תצא דאין דבר שבערוה פחות מב' אבל תימה אמאי לא תינשא לכתחלה דהוה לן לאוקמה אחזקתה וי"ל כגון שאנו יודעין שזרק לה קידושין ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני תרי סהדי חד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקתה להתירה לכתחלה ולמד מכאן רבי' דסיפא דקתני שנים אומרים נתגרשה וכו' היינו שהם מעידים שזרק לה גיטה אלא שזה אומר קרוב לו וזה אומר קרוב לה ומ"ה תצא דתרווייהו בא"א קא מסהדי אבל אם אחד מהם אומר לא נתגרשה כלל תינשא לכתחלה דמוקמינן לה אחזקתה : ב"ה וכיוצא בזה כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות גירושין : והיכא שהיא מוחזקת לנו בא"א פשיטא דבכל גווני תצא דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא א"א ואין דבריו של אחד במקומם. דברים דשייכי לסימן זה עיין ברבי' ירוחם נכ"ג ח"ג :

לא היתה בחזקת א"א ובאה לפנינו ואמרה אשת איש הייתי וכו' משנה בפ"ב דכתובות (ד' כב.) האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וע"ש במרדכי : כתב ה"ר יונה דוקא תוך כדי דיבור וכו' ה"ה בפי"ב מהלכות גירושין כתב שהרמ"ך הגיה על הרמב"ם שה"ל לפרש והוא שאומר בתוך כדי דיבור וג"כ ראיתי לקצת מפרשים שכתבו דרך פשיטות דמשנתינו בתוך כדי דיבור הוא :

ומ"ש רבינו וכ"ל שא"צ לא לזה ולא לזה כיון שאינה עוקרת וכו' התוספות כתבו בפ"ב דכתובות גבי הפה שאסר הוא הפה שהתיר שאומר רבי' יצחק דבענין זה שאינו סותר דבריו הראשונים ולא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אף על גב דליכא מיגו ואיפשר שמשם למד רבינו זה שכתב דכל שאינה סותרת דבריה הראשונים אפילו אחר כדי דיבור נאמנת ונראה לי דשאני התם שדבריו האחרונים הם פי' לדבריו הראשונים דברישא קאמר את בתי נתתי ואחר כך מפרש למי נתנה אבל הכא שאין דבריה האחרונים פירוש לדבריה הראשונים אלא תוספת איפשר דבעינן שתאמר כן תוך כדי דיבור ומ"מ דעת ה"ה כדברי רבי' שהרי כתב בפי"ב מה' גירושין שקצת מפרשים כתבו דמתני' תוך כדי דיבור הוא ולולי שהם אמרו כן ולא מצאתי מי שכתב בביאור שאפילו לאחר כדי דיבור הוא הייתי אומר דודאי משנתינו בכל גווני היא והאריך בטעמו וטעמם (ה) ובסוף דבריו כתב ומצאתיו בשם ה"ר יחיאל שהאומרת א"א הייתי ולאחר זמן אמרה פנויה אני א"כ אמתלאה ונאמנת דא"א הייתי משמע דעכשיו פנויה היא וזה מסכים לדברי שאין דין המשנה דוקא תוך כדי דיבור עכ"ל. אשה שבאה לעיר וייעצוה שתאמר שהיא א"א כדי שלא יתעללו בה ואח"כ באו עדים שמכירים אותה ואמרו ששמעו שהיתה מגורשת וגם היא אומרת כן עיין בתשובת הריב"ש סימן קמ"ה : ואם יש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת וכולי בפ"ב דכתובות שם סוף המשנה שכתבתי בסמוך ובגמרא איכא מ"ד דמאי דתנן בסיפא דמתני' אם משניסאת באו עדים לא תצא קאי נמי ארישא דאם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני ואיכא מאן דאמר דלא קאי אלא אאם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אבל ביש עדים שהיתה א"א אפילו אם ניסאת תצא ואמרינן בגמרא דלכ"ע אית להו דרב המנונא והכא בהא קמיפלגי דמר סבר כי איתמר דרב המנונא בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומ"ס שלא בפניו נמי אינה מעיזה וכתבו הרא"ש והר"ן שנראה מדברי הרי"ף דס"ל כמאן דאמר דלא קאי אלא אשבויה אבל בדין א"א תצא וגם ה"ה כתב בפי"ב מה' גירושין דהכי משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם וכן פסק ר"ת ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכתב הר"ן עוד ומיהו לחומרא איכא למימר דחיישינן למאן דסבירא ליה בשמעתין דהא דרב המנונא אפי' שלא בפניו הוא להצריכה גט משני וכדאמרינן בסוף גיטין דס"ל לרב המנונא שלא בפניו נמי אינה מעיזה ומ"ה אמרינן א"א שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר אפילו שלא בפני בעלה מקודשת להצריכה גט ומ"ד הכא לא תצא ס"ל נמי דאפי' שלא בפניו אינה מעיזה הילכך חיישינן להו לחומרא וזה דעת הרמב"ן ז"ל ובתשובת ה"ר דוד הכהן בית א' האריך בדינים אלו : ומ"ש רבינו אבל פסולה לכהונה על פיה לעולם וכו' כך כתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות גירושין וכתב ה"ה שהוא פשוט דהא שויא נפשה

חתיכה

בית חדש

ג' חדשים כ"כ הרא"ש לשם (דף קכ"ד סוף ע"א) : ומ"ש שנים אומרים ראינו שנתגרשה וכו' עד שגירשה בצינעא שם ופירש"י ואפ"ה לכתחלה לא תינשא משום לזות שפתים עכ"ל ונראה דמדקאמר בסתם משמע דאין חילוק בין אחד מעידה דכיון דקי"ל דעבידי אינשי דמגרשי בצינעא לא מצי למימר ברי לנו שלא נתגרשה דלא ראינו אינה ראיה והלכך אפילו אם ניסאת לחד מינייהו נמי לא תצא :

אחד אומר נתגרשה וכו' אם היתה בחזקת א"א תצא בכל ענין וא"ת הא פשיטא היא דכשהיא בחזקת א"א דתצא בין שמעיד כך בפני הבעל שנתגרשה ובין שמעיד כך שלא בפני הבעל ואפי' אין שם אלא ע"א שמעיד שגירשה והיא אומרת גרשתני אינה נאמנת דכיון דעד מסייעה מעיזה כדלעיל ריש סימן י"ז וכ"ש כשמעיד כך שלא בפני הבעל שאינו נאמן ותצא כיון שהיא בחזקת א"א ולא היה צריך לכותבו ונראה דרבינו אשמועינן דאעפ"י שזה שאומר לא נתגרשה אומר שאינו יודע ג"כ שהיא נשואה לאיש אלא איפשר שהיא פנויה וסד"א כיון שזה מעיד שנתגרשה והיא פנויה וזה ג"כ שמעיד שלא נתגרשה אינו יודע משום נישואין וגירושין ה"ל כאילו ב' עדים מעידין שהיא פנויה קמ"ל כיון דאכל אחרים היא בחזקת א"א תצא דאין כאן אלא ע"א דמעיד שהיא פנויה וזה שמעיד שאינו יודע שיש בה שום גירושין חשוב כמאן דליתיה וכן מ"ש בסמוך ואם לא היתה בחזקת א"א וכו' ואחד אומר מעולם לא היה בה שום ספק גירושין וכו' הייני כמי שאומר איפשר שהוא פנויה לגמרי כי לא שמע שנשואה לאיש ושנתגרשה או לא נתגרשה כי לא היה בה שום ספק גירושין ולפיכך תינשא לכתחלה : ואם אין הכחשה בעדותן כגון שזורק לה גט וכו' פי' דהשתא דתרווייהו מסהדי דזרק לה גיטה וא"ל ה"ז גיטך וכו' באשת איש קמסהדי הלכך אם תינשא תצא :

לא היתה בחזקת א"א וכו' משנה שם (דף כ"ב) האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ולאו דוקא שאמרה בלשון זה א"א הייתי וגרושה אני דלה"ר יונה אפי' אמרה אשת איש אני ובתוך כ"ד אמרה גרושה אני ולהרמ"ה תוך כ"ד בעסוקים באותו ענין אמרה גרושה אני נאמנת ולא נקט האי לישנא א"א הייתי אלא משום סיפא דאם יש עדים שהיתה א"א אפי' אמרה א"א הייתי וגרושה אני אינה נאמנת וכו' : ומ"ש וכ"ל שא"צ לא לזה ולא לזה וכו' כיוצא בזה כתבו התוס' לשם בשם ר"י בד"ה מנין להפה דכשלא בא אלא לפרש דבריו הראשונים מהימן אע"פ דליכא מיגו וכתב ב"י ואיפשר דמשם למד רבינו דכל שאינה סותרת דבריה הראשונים אפי' אחר כ"ד נאמנת וכ"ל דשאני התם דדברים האחרונים הם פי' לדבריו הראשונים אבל הכא אינם פי' אלא תוספת איפשר דבעינן שתאמר כן תוך כ"ד עכ"ל מיהו נראה דרבינו קאי על לשון המשנה א"א הייתי דמשמע להדיא דדבריה האחרונים הם באים לפרש דמ"ש א"א הייתי כבר היא עכשיו ופירשה שעכשיו גרושה אני : ומ"ש אבל פסולה לכהונה לעולם פי' אף שמעידין עליה שהיא אשת איש לפלוני דאינה נאמנת לומר גרושה אני מכל מקום חוששין לחומרא דילמא גרושה היא ופסולה לכהונה על פיה לעולם פי' אף

לאחר

דרכי משה

אלא אם אמרה בפעם ראשון לפני הבעל ממש אבל אם פרסמה תחלה הדבר לפני רבים אע"פ שבעלה בעיר ונודע לו הדבר ואחר כך כפרה ממש בפניו אינה נאמנת דמוחזקת שקרנא ועיין ריש סי' י"ז הארכתי בדינים אלו : (ג) וכן הוא בהר"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב : (ד) ובתא"ו נתיב כ"ג ח"ג כתב הרשב"א בתשובה שאם אמרו שהיו כולם במעמד אחד כשנתגרשה אותן שאמרו לא ראינו שנתגרשה הזה הכחשה דכולי האי לא עבדי בצינעא עכ"ל ועוד האריך בדינים אלו ע"ש : (ה) אבל בהר"ן פרק האומר דף הרצ"א ע"ב משמע בדברי הרמ"ה וע"ש :

ע"ל

דרישה

סי' קנב [א] **שאפשר** שגירשה בצינעא ז"ל הרמב"ם בפרק י"ב דגירושין וכתב לשונו גם כן בשלחן ערוך סעיף ד' אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה (אפי'. כ"כ בשלחן ערוך ובמיימוני ליתא) אם היו כולם שרויים בחצר אחד הרי זו לא תינשא ואם ניסאת לא תצא והולד כשר שבני אדם עשוים לגרש בצינעא עד כאן לשונו ולכאורה נראה דמה שכתב אם היו כולם שרויים בחצר אחד ל"ד דהא אף אם אותן שאמרו שראו שנתגרשה אינן שרויין עם הבעל והאשה בחצר רק שאמרו שנזדמנו והיו שם באותו רגע או שראו הגירושין מרחוק גם כן שייך האי טעמא דעביד אינש דמגרש בצינעא וכן משמע מדברי רבינו שכתב אפילו אם השנים שאומרים לא ראינו דרין כו' משמע דלרבותא לסנך שאומרים לא ראינו דוקא קאמר והמיימוני דנקט כולם שרויין לשון הגמרא תפס שכן איתא בפ"ב דכתובות דף כ"ג זה לשונו פשיטא לא ראינו אינה ראייה ל"צ דדיירי בחצר אחד מ"ד אם איתא דמתקדשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבדי אינשי דמקדשי ומגרשי בצינעא עכ"ל ואיכא למימר דהגמרא והמיימוני לא באו לומר אלא אפילו גם אלו שאומרים לא ראינו דרין שם מיהו איכא למימר דגם בשביל הני דאומרים שראו שגירשה גם כן לרבותא קאמר וקמ"ל דאף על גב דכולן דרין בחצר אחד וה"ה דאם איתא שראו באמת דגירשה הוו מוציאין הקול והוו מפרסמי ביה גם הכך כיון דדרין יחד בחצר אחד קא משמע לן דדילמא המקדש או המגרש ביקש מהן שלא יוציאו הקול דאיכא דרוצין שיהיה צינעא בדבר ולא ידעו בו כ"א העדים. א"כ מש"ה קאמר כולם דרין שם דה"ה ליכא בעדות מוכחשת וכמ"ש הרשב"א וסכימו רמ"א בש"ע ז"ל

וי"ש

פרישה

דעתם מעידים שא"ל שהגט נפל קרוב לה או שא"ל שנתגרשה ע"י שלוחה שעשתה לקבלה וק"ל : (ז) אפי' אם השנים שאמרו לא ראינו כו' ל' אפי' דקאמר ר"ל אפ"ה אם ניסת לא תצא והולד כשר : (ח) לא תינשא פירש"י משום לזות שפתיים : (ט) שאפשר שגירשה בצינעא ר"ל למפוקי בפרהסיא בפני כל אבל מ"מ בפני עדים שאומרים שגירשה היו שם : (י) אחד אומר נתגרשה ר"ל נתגרשה בפני שנים דאין דבר שבערוה פחות משנים : (יא) ואחד אומר לא נתגרשה לא תינשא ואפי' אם לא היו כאן אלא ע"א שאומר נתגרשה נמי לא תינשא ולא נקט ואחד אומר לא נתגרשה אלא משום סילוקי דינים שבאים אחר זה : (יב) תצא בכל ענין דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא א"א ואין דבריו של אחד במקום ב' : (יג) לא היו בה שום ספק גירושין תינשא לכתחלה הואיל שמכחישין זה את זה הוי חד מינייהו רשע ופסול לעדות והוי כאילו אין כאן אלא ע"א שהיא א"א ואין דבר ערוה פחות מב' והויא כפנויה ולכך תינשא לכתחלה : (יד) אחד אומר קרוב לו זה לשון מ"ו כל אחד אומר כמדומה לי וק"ל פירוש ואין אחד מהן עד שקר (שכל אחד מעיד לפי אומד דעתו כ"פ) מה שאין כן כשמכחישין וא"ו דאחד מהן ודאי עד שקר ולכך גם לענין להחזיקה לא"א אין מחזיקין עדותו לכלום כדפרישית : (טו) אם ניסאת תצא דהא תרוייהו בא"א מסהדי ואין דבריו של אחד שאמר קרוב לה במקום ב' : (טז) אלא על פיה נאמנת דהפה שאסר הוא הפה שהתיר והמ"מ כתב בשם ר"י שהאומרת א"א הייתי משמע דעכשיו פנויה אני ע"כ ונמצא כשאומרת אח"כ גרושה אני אינו אלא פי' דבריה הראשונים : (יז) פסולה לכהונה על פיה לעולם דהא שויא נפשה

חתיכה

ולא מתייבמת שחוששין לדבריה יש לה שני עדים שנתגרשה מתירין אותה לינשא על פיהם אפילו אינה מוציאה גיטה וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה לינשא על ידו ואם יבא הבעל ויערער ויאמר לא נתתיו לה אלא ממני נפל (יח) אינו נאמן כיון שמודה שכתבו והרי הוא יוצא מתחת ידה: ערער לומר שנתנו על תנאי ולא נתקיים או בתורת פקדון או שהוא מזוייף ולא כתבו מעולם (יט) יתקיים בחותמיו או בעידי מסירה ואם לא יתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחרים אבל פסולה לכהונה על פיה כתב בעל העיטור אפילו אם יתקיים בחותמיו (כ) אם העדים מערערים עליו פסול הוא עד שיתברר (כא) דתרי ותרי נינהו ואיני יודע מה בירור יש [ב] אחרי הקיום (כב) כיון דחשיב כתרי ואפילו אם תביא מאה כתרי דמי (כג) [ג] אלא ודאי אין אחרי הקיום כלום דבתר בי דינא לא דייקינן: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת על גט שהוא מקוים במעשה ב"ד וז"ל במותב תלתא (כד) הוינן כדנפקא פלוני קדמנא גט כשר ועדיו כשרים ועדיו פלוני ופלוני ומערערים עתה על הגט לפוסלו שמביאים עדים שמעידים על אחד מעידי הגט שגנב ויש עדים שעשה תשובה והתשובה שראוהו מתענה ומניח תפילין וגם שבאה שבועה לידו ולא רצה לישבע ועוד עד אחד מעידי הגט אומר שכשצוה הבעל לכתוב הגט לא צוה לחתום וגם הסופר מעיד כן תשובה אם באו עדים שגנב הרי זה פסול והגט אינו גט (כה) ואע"פ שלא הכריזו עליו שהוא פסול מקוים שחתם ומה שאמרו עליו שעשה תשובה שהתענה ולא רצה לישבע כל זה אינו תשובה להכשירו עד שיעשה תשובה בממון שגנב והדיינין שכתבו שהגט ועדיו כשרים ישאלו למה כתבו שהגט ועדיו כשרים דאם יאמרו ידענו שגנב וגם ידענו שעשה תשובה והחזיר הממון שגנב (כו) הרי הגט כשר אבל אם יאמרו לא ידענו שגנב או שמא עשה תשובה הרי לא העידו על כשרותו והגט פסול ועוד כיון שהעיד הסופר שלא צוה לחתום וכן עד אחד אומר כן הגט פסול ואפי' אם כתב יד העד יוצא ממקום אחר (כז) נאמן לומר לא צוני לחתום ולבטל עדותו:

קנג המוצא גט אשה בשוק אם האשה נותנת סימן כגון שאומרת נקב יש כצד אות פלוני ואומרת שכבר נתגרשה בו וממנה נפל יחזירוהו לה אפי' אם הבעל מכחישה ואומר שממנו נפל ולא גירשה מעולם אלא שצוה לכתבו ולא נתנו

עדיין

סתיכה דאיסורא: יש לה ב' עדים שנתגרשה מתירין אותה לינשא על פיהם אפי' אינה מוציאה גיטה וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה לינשא על ידו וכו' עד אבל פסולה לכהונה על פיה הם דברי הרמב"ם בפי"ב מהלכות גירושין וביאר דבריו ה"ה ונתן להם טעם ובפרק הנזכר וגם בפ"ז דחה דברי הראב"ד שכתב שהאשה המוציאה גט יתקיים בחותמיו אף על פי שלא קרא עליו ערער ודעת הרשב"א בספ"ב דגיטין כדעת הראב"ד וכתב עוד ה"ה בפי"ב דהא ודאי כשקרא עליו ערער ואמר מזוייף הוא יתקיים בחותמיו: כתב בעל העיטור אפי' אם יתקיים בחותמיו וכו' וכתב רבינו ואיני יודע מה בירור יש אחר הקיום וכו' והא פשיטא דלענין טענת מזוייף הדין עם רבינו אבל דברי העיטור יש ליישבם שהם על טענת פקדון ותנאי דבכה"ג קיום אינה מוציאתו מידי ספק עד שתביא עדים שנתנו לה לשם גירושין בלא שום תנאי כתב הר"ש בר צמח בתשובה אשה שיש בידה מעשה ב"ד ב"ה עיין במ"ש סי' קמ"ב אינה יכולה להנשא בו עד שיוכרו חתימת ידי הב"ד: שאלה להרא"ש כלל מ"ה סי' ג':

ב"ה ומ"ש שנאמן העד לומר לא צוני לחתום דבר תימה הוא היאך יהיה על עצמו נאמן לומר שחתם שקר וי"ל שמאחר שבפניו צוה לכותבו לא משמע להו לאינשי דליהוי חתימת שקר א"נ שאני הכא שגם הסופר מעיד כך:

קנג המוצא גט אשה בשוק אם האשה נותנת סי' וכו' בפ' אלו מציאות (ד' כח.) הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה במאי אילימא במדת ארכו ורחבו דילמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא נקב יש בו בצד אות פלוני ופירש"י ינתן לה. שהוא נתנו ויודע סימנין אבל היא אם לא נתן לה מהיכן ידעה וגרסי' תו התם (שם) הוא אומר סימני החוט כלומר חוט שהגט קשור בו והיא אומרת סימני החוט ינתן לה במאי אילימא בחיורא וסומקא ודילמא בהדי דנקיט ליה חזיתיה אלא במדת ארכו הוא אומר בחפיסה והיא אומרת בחפיסה ונתן לו מ"ט מידע ידעה דכל דאית ליה בה פיסק מנח ליה וכתב הרא"ש וז"ל כתב הרי"ף דוקא בנקב יש בו בצד אות פלוני ונראה לי דלא בעינן הכא סי' מובהק דודאי להחזירו לבעל לגרש בו הוא דבעינן סי' מובהק שלא יגרשנה בגט שנכתב לשם אשה אחרת אבל להחזירו לאשה כשהיא אומרת שהבעל נתנו לה וממנה נפל לא בעינן סי' מובהק דליכא כאן חשש שמא נכתב לשם אשה אחרת כיון שבא לידה קודם נפילה אלא דלא ידעינן הי מינייהו קושטא קאמר וכיון דעדיפי סימנין דידה מסימנין דידיה יהבינן לדידה ואי משום דמיכסבא בגט זה ואיכא איסורא דאורייתא אפי' בלא גט נמי האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה ולא אמרינן הכא כיון דאיכא גיטא מעיזה כיון דסימנים מסייע לה הילכך אפי' בסי' שאינו מובהק מהדרינן לה ומ"ש בספרים אילימא דאריך וגוץ הא אמר אין מעידין דאמרה נקב יש בו בצד אות פלוני לאו דוקא נקב יש בו בצד אות פלוני דה"ה נמי כך וכך אצבעות אורך הגט או כך וכך רחבו הוי סימן דהא אמרינן דמדת אורך החוט הוי סימן וה"ה כי אמרה בגמלוס אורך מדת הגט או רחבו והאי דקאמר דאריך וגוץ לא הוי סימן היינו בשלא נמצאה מדת רחבו או ארכו אלא אמרה הגט הוא ארוך או קצר דומיא דההוא דקאמר אין מעידין (יבמות קכ:) דהיינו גופו ארוך וגוץ שלא נמצאה מדת ארכו וכן חפיסה אי לאו משום דידעה דכל מאי דאית ליה מנח בחפיסה הוו נותנים אותה לה והיתה מתגרשת אע"ג

דלא

לאחר שמת פלוני דשויא נפשה חתיכה דאיסורא ואזלינן נמי לחומרא שאם מת פלוני חולצת ולא מתייבמת דחיישינן שמא גרושה היא ואסורה להתייבם ושמא אינה גרושה וזקוקה ליבם הלכך חולצת ואינה מתייבמת וא"ת הלא בריש סימן זה כתב רבי' דשלא בפניו אינה נאמנת ואינה צריכה גט משני וי"ל דהתם שאני דאם היתה צריכה גט משני היתה נאסרה על בעלה הראשון משום מחזיר גרושתו ולאו כל כמינה לאוסרה עצמה על בעלה כשהבעל מכחישה אבל לפוסלה לכהונה וליבם חוששין לחומרא כיון שהכהן והיבם אינם יכולים להכחישה ולפ"ז כשאמרה גרושה אני שלא בפניו ונתקדשה לאחר ואח"כ מת בעלה מקמי שהחזירה אינה מותר לעלמא עד שתקבל גט מאותו שנתקדשה לו דשויא נפשה חתיכה דאיסורא לגבי כולי עלמא דאינם יכולים להכחישה:

כתב בעל העיטור אפי' אם יתקיים בחותמיו אם העדים מערערים עליו פסול הוא עד שיתברר וכו' פי' הא דקיום בחותמיו מהני היינו דוקא היכא שהבעל לבדו מערער אבל בשני עדים מערערין כל תרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ופסול: ומ"ש ואיני יודע מה בירור יש אחרי הקיום כיון דחשוב כב' כתב ב"י והא פשיטא דלענין טענת מזוייף הדין עם רבי' אבל דברי העיטור יש ליישבם שהם על טענת פקדון ותנאי דבכה"ג קיום אינו מוציאנו מידי ספק עד שתביא עדים שנתנו לה לשם גירושין בלא שום תנאי עכ"ל ואיכא לתמוה דאכתי קשה דמה בירור הוא כשיבאו עדים ויעידו שנתנו לה בלא תנאי כיון דאיכא שנים עדים מערערין ואומרים שהיה שם תנאי תרי כמאה אבל לפע"ד אין מקום למה שהקשה רבינו דהבירור הוא על ידי שיבאו עדים ויפסלו את העדים המערערים בגזלנותא ונמשך שכל ערעורם תנאי ופקדון או מזוייף הכל שקר והגט כשר:

שאלה לא"א הרא"ש וכו' ואעפ"י שלא הכריזו עליו וכו' פי' לפי דפסולי עדות דאורייתא אין צריכין הכרזה מקודם משא"כ פסולי עדות דרבנן צריכין הכרזה כדאיתא בפ' זה בורר ובח"מ סימן ל"ד: **ומ"ש** ואפי' אם כתב יד העד יוצא ממקום אחר נאמן וכו' קשה מהא דתנן בפ"ב דכתובות (דף י"ח) העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסי' היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שכתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים יש לומר התם הוי טעמא דהכל יודעים שהוא רשע וכיון דאדם קרוב אצל עצמו אין אדם משים עצמו רשע אבל הכא אין אדם משים עצמו רשע בזה אלא שטעו דסבורים הסופר והעדים כיון שא"ל כתבו גם ותנו לאשתי א"צ לומר נ"כ חתמו ואעפ"י דהבעל והאשה מידק דייקי שיהיו הסופר והעדים בקיאין שלא יטעו וכדאמר התם בגמרא פסולי עדות מלוה גופיה מידק דייק ומחתם מ"מ כתב הרא"ש בתשובה שם דשכיח הוא דמתעסקין בטיב גיטין וקידושין אעפ"י שיודעין בהם מעט וגם לפי שלא אבו הבעל והאשה שיהא נעשה הגט בפרסום לכך לקחו להם סופר ועדים מן הבא בידם והו דאין העד פסול אלא כשהוא רשע דחמס אבל בדבר שבערוה כדהכא אינו פסול: ומ"ש והדיינים שכתבו וכו' עד הרי הגט כשר פי' משום הך חששא לחוד היה הגט כשר אלא דמ"מ פסול כיון שהסופר והעד מעידים שלא צוה לחתום:

קנג המוצא גט אשה בשוק וכו' בפ' אלו מציאות ריש (דף כ"ח) הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה ומוקמינן

לה

פרישה

סתיכה דאיסורא (וחוששין לדבריה להצריכה גט משני כ"פ) (וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה כו' הרמב"ם בפ"ז דגירושין כתב הטעם שהאשה נאמנת שאין האשה מקלקלת עצמה וע"ש בכ"מ בשם הר"ן כ"פ): (יח) אינו נאמן כיון שמודה שכתבו כו' ואין להאמינו במגו דאי בעי היה אומר דמזוייף הוא ואז היתה צריכה לקיימו הואיל שהגט יוצא מתחת ידה הוי כמגו במקום עדים דמסתמא הוא נתן לה ולא חיישינן לנפילה שאינו שכיח: (יט) יתקיים בחותמיו ואז אין לו מיגו (וע"ל סי' קמ"א וקמ"ב כ"פ): (כ) אם העדים מערערים ר"ל העדים החתומים עליו וכן מוכח מל' העדים בה"א הידיעה: (כא) דתרי ותרי נינהו ר"ל דייני הקיום חשובים להו כתרי דהא ג' דיינים לא ידעי חתימה כ"א מה שהעידו לפניהן שני עידי הקיום על חתימתן דהחתומים: (כב) כיון דחשיב כתרי ר"ל דמן הסברא לא ה"ל להחשיב הקיום כתרי המערערים שהמערערים מעידים על גוף הדבר שהוא שקר ועדי הקיום לא העידו אלא על החתימה וכמה פעמים מזייפין החתימה אבל כיון שהבעל העיטור ס"ל דחשבינן כתרי וקי"ל בכל דוכתא דתרי כמאה א"כ מאי ברור שייך דאף אם יבא כמה עדים ג"כ לא יחשב כ"א כתרי המערערים וק"ל ובזה נלע"ד שנדחו דברי הב"י שכתב שב"ה לא כתב כ"א אטענת פקדון ותנאי דא"כ למה כתב תרי ותרי נינהו הא לא הוי מחשיב עדי הקיום לתרי ודו"ק: (כג) אלא ודאי אין אחר הקיום כלום ז"ל מ"ו ותימא ס"ס מ"מ משנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דלא תינשא לכתחלה כדלעיל הטעם דכל תרי ותרי ספיקא דרבנן כ"ש הכא שהיא בחזקת א"א וצ"ל הכא שאני מאחר שהגט מסייעה והרי הוא יוצא מתחת ידה ודו"ק עכ"ל (ולפי מ"ש רבינו דבתר בי דינא לא דייקינן א"ש דאין עדים החתומים נאמנים לערער ולק"מ כ"פ) ועיין בדרישה ומ"ש אין אחר הקיום כלום דבתר בית דין לא דייקינן ק"ק הא כתב ב"ה דיתקיים בחותמיו דמשמע עתה אחר הערעור יתקיים ועדיין לא בא לכלל בית דין לקיימו ולכאורה היה נלע"ד דאין בערעור שאמר פקדון או תנאי היה כלום דאם כן היה לו לירא לנפשו שמא תלך לב"ד לקיים החתימות ואז כשכבר נתקיים בתר בית דין לא דייקינן ולמה האמין לה כי הגט אלא ודאי שקר הוא מ"ש שפקדון או תנאי היה ומש"ה אף שעדיין לא נתקיים בבית דין אם יכול לקיימו אין שומעין לו ולפי זה נתיישב גם כן הקושיא מ"ש בסימן קמ"ח דלא מהני קיים לערעור העדים דשאני התם דשלחו על ידי שליח ויכול לתרץ דבריו ולומר האמנתי לשליח שלא יתנהו לה כ"א כשיתקיים התנאי או כשאמצא בפקדון והשליח עבר והרי יש לי עדים ודו"ק ועיין במ"ש בדרישה:

(כד) הוינן כדאפקתא פלונית כצ"ל: (כה) ואע"ג שלא הכריזו עליו שהוא פסול כו' פירוש דפסולי דאורייתא אין צריכין הכרזה מקודם לאפוקי פסולי עדות דרבנן צריכין הכרזה מקודם כדאיתא בסנהדרין ובח"מ סימן ל"ד וק"ל עכ"ל מ"ו: (כו) הרי זה גט כשר פירוש משום כך חששא לחוד אבל לעולם פסול משום חששא אחריתא מאחר שהסופר והעד מעידים שלא צוה לחתום כדלקמן עכ"ל מ"ו: (כז) נאמן לומר לא צוני כו' פירוש משום דאין משים עצמו רשע בזה (שיכול לומר לא ידעתי הדין שהבעל צריך לומר לעדים לחתום ואחר כך שמעתיו כ"פ) וגם אינו דבר שבממון אלא דבר שבערוה ודוק מ"ו:

דרישה

ר"א שאם אמרו שהיו כולם במעמד אחד וב' אומרים לא ראינו הוי הכחשה דכולי האי לא עבדי בצינעה וקמ"ל דבאמר אחד לא הוי הכחשה: [ב] אחרי הקיום כיון דחשיב כתרי רצה לומר אף על גב דשלשה הם ואפילו הכי אתה מחשיבם כתרי ואם כן אפילו תביא מאה עדים נמי לא מחשבינן להו אלא כתרי דמה לי שלשה או מאה אלא ודאי אין אחר כו':

[ג] אלא ודאי אין אחר הקיום כלום וכתב מ"ו שלכך אמרינן הכי הואיל שהגט יוצא מתחת ידה כמו שכתבתי בפרישה וצ"ע הא כתב רבינו לעיל בסימן קמ"א וז"ל לשונו: שליח המביא גט מארץ ישראל נתנו לה ומתגרשת בו וניסת אף על פי שאין מכירין החתימות באו שנים וערערו שהוא מזויף אפילו אם נישאת כבר תצא בא הבעל וערער יתקיים בחותמיו כו' ומוכח שם בגמרא דבערערו ב' לא מהני קיום בחותמיו משום דתרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואוקי איתתא בחזקת אשת איש ואף על גב דגם כן שם הגט בידה ונלע"ד דשאני התם דאנן ידעינן דהגט בא לידה על ידי השליח וליכא חזקת בית דין והוי כאילו אין בידה גט מ"ה אזלינן בתר תרי המערערים אבל הכא שהיא אומרת דנתגרשה לפני בית דין בזה מהימנינן לה ולא דייקינן בתר בי דינא ולפי מה שכתבתי בפרישה דיתקיים בחותמיו ר"ל יקיימנו בבית דין לפי זה י"ל נמי דהכא מיירי שכבר נתקיים והשתא א"ש דסיים וכתב זה לשונו אין אחרי הקיום כלום דבתר בי דינא לא דייקינן ר"ל הבית דין שחתמו על הקיום ואמרינן דודאי דייקי שפיר וכיון שמתחת ידן יצא כשר שוב אין שומעין לערעורו של העדים ולעיל בסי' קמ"א איירי דעדיין לא נתקיים בשעה שבאו לערער ומש"ה שפיר אמרינן תרי ותרי נינהו ואוקמינה אחזקת א"א אלא דלשון יתקיים בחותמיו דהוא לשון להבא לא א"ש מיהו יש לומר דסירכא דלישנא דלעיל מינה נקט ול"ד קאמר. וז"ל ב"י הא פשיטא דלענין טענת מזויף וכו' עד שהם בלא שום תנאי עכ"ל (ור"ל שתביא עדים שאח"כ נתנו לה בלי שום תנאי ובזה לא יתכחשו עדים החתומים דלא הוי תנאי כ"פ) וכ"כ מ"ו שהטור על טענת מזויף דוקא כתב אין אחר הקיום כלום ולפי זה י"ל ומה שמשמע לעיל בסימן קמ"א דהקיום אינו מועיל איירי בערעור דפקדון או תנאי וק"ל:

אפילו

אפילו

עדיין (א) אפילו אם גם הוא נותן בו סי' ואם אינה נותנת בו סימן והבעל מכחישה לא יתנוהו לא לו ולא לה ואם הבעל מודה שכתבו ואומר שיתנוהו לה להתגרש אם נמצא במקום ובשעה שראוי להחזיר דליכא למיחש (ב) שמאחר נפל כדפרישית לעיל יתנוהו לה ותתגרש בו מעתה ואם לאו לא יתנוהו לה ואם הוא מודה שנתגרשה בו והיא שואלת אותו לגבות בו כתובתה כההיא דתנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה והוא אומר שכבר פרעה והחזירתו לו (ג) וממנו נפל מחזירו לה (ד) [א] אפי' אינה אומרת נקב יש בו בצד אות פלוני רק כשאמרה סימן מובהק כגון שאומרת כך וכך אצבעות באורך הגט או ברחבו אי שאומרת מדת אורך החוט הקשור בו אבל אם אמרה הגט היה ארוך (ה) או קצר ואינה מכוונת מדתו או החוט לבן או שחור או שאמרה שהיה מונח בחפיסה או בדלוסקמא אינו סימן להחזירו לה על ידו :

קנד

(א) **אלו** שכופין אותן בשוטים להוציא וליתן כתובתה מוכה שחין וריח הפה וריח החוטם (ב) והמקבץ צואת כלבים והבורסקי (ג) והמחתך נחשת מעיקרו (ד) ואפילו היו בו קודם שנשאה וידעה שהיו בו בד"א שניסת לו סתם אבל אם התנה עמה תחילה צריכה לעמוד בתנאי ואינה יכולה לומר סבורה הייתי שאני

לא נקב יש בו בצד אות פלוני ופירש"י הוא אומר סימני הגט ואומר תמני נפל שנמלכתי שלא ליתן והיא אומרת סימנים וממני נפל שנתנו לי וגרשני יתנו לה שהוא נתנו ויודע סימנים אבל היא אם לא נתן לה מהיכא ידעה וכאן כתב רבי' כלשון הגמ' כגון שיש נקב וכו' ובסוף הסימן כתב כמו שפי' הרא"ש דאפילו אינה אומרת שיש נקב וכו' : **ומ"ש** ואם אינה נותנת בו סימן וכו' פירוש כיון דאינה נותנת סימן א"כ איכא ספק שמא אין זה גט של בעלה אלא של איש אחר ששמו כשמו ושמה כשמה ונפל ממנו ולפיכך לא יתנוהו לא לו כדי שיגרשנו בו מעתה ולא לה שמא תינשא בו וה"א בברייתא ספ"ק דמציעא (דף י"ח) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה ומייתי לה בפרק כל הגט (דף כ"ז) וע"ש בפירש"י כתב פי' אחר ובסמוך יתבאר :

ואם הבעל מודה שכתבו וכו' פירוש אינו מודה אלא שכתבו אבל לא גירשה אלא עכשיו רוצה לגרשה ואומר שיתנוהו לה להתגרש בו ותטרוף פירות וכן פירש"י בפרק כל הגט וז"ל מודה שאומר ליתנו לה פי' ליתנו לה לגרשה בו עכשיו דאין לפרש דמודה שגירשה בגט זה כבר דהשתא כיון שלא בא גט זה לידה עכשיו בתורת גירושין אינו נאמן שתטרוף פירות מכאן ולהבא יותר מלמפרע ויחזור לאשה דקתני היינו בעדים ותתגרש בחזרה זו דאפילו לא נתגרשה עדיין ולא חיישינן שמא מאחר נפל כיון שנמצא במקום ובשעה שראוי להחזיר כדלעיל בסימן קל"ב . וכ"כ התוס' לשם בד"ה בזמן שהבעל מודה ע"ש :

ואם הוא מודה שנתגרשה בו וכו' אפילו אינה אומרת נקב וכו' תימה היכן מצא רבינו דין זה בגמרא ותו דמ"ש מחזירה לה אפי' אינה אומרת נקב יש בו וכו' דאלמא דלפי דאמרה סימנים מחזירה לה ומה ראיה היא סימן זה הלא הבעל טוען שנתן לה גט בידה וגבתה בו כתובתה וכבר היה הגט בידה והכירה בסימנים ונראה לי דרבי' למד דין זה מפירש"י דההיא ברייתא בפ' כל הגט מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה כתב רש"י וז"ל מודה שאומר ליתנו לה לא לזה ולא לזה לבעל לא יחזיר שמא כבר נתנו לה וממנה נפל וכשבא לידו יחזור אחר עידי מסירה ויעידו שגירש וכשתתבע כתובתה יאמר פרעתיך שהוצאת הגט בב"ד ותנן הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה וחייבוני לפרוע ונתנו לי את הגט כדי שלא תחזור ותגבה ולאשה לא יחזיר שמא תינשא בו עכ"ל וקשה ליה לרבינו דמה תועלת לאשה דלא יחזיר לבעל הלא גם עתה שאין הגט בידו מצי אמר פרעתיך לפי שהוצאת הגט בב"ד וחייבוני לפרוע ונתנו לי את הגט וממני נפל והמע"ה אלמא בע"כ דלא מצי טעין בעל טענה זו אלא כשהגט ביד הבעל אבל כשנמצא בשוק אינו נאמן בטענה זו אפילו בשבועה אלא כיון דהיא אמרה סימנים דאיכא ראיה דהבעל נתן לה הגט דאל"כ מהיכא ידעה סימניו יהבינן לידה ואמרינן ממנה ודאי נפל דאי כדאמר בעל שחייבוהו לפרוע לה וממנו נפל היה לו לשורפו מיד לאחר הפרעון א"כ ה"ל לכתוב ע"ג הגט גיטא דנן דקרענוה לא משום דגיטא פסולה הוא אלא כי היכי דלא תגבי ביה זימנא אחריתא כדאמר בספ"ק דמציעא ריש (דף י"ח) אי כמאן מיבעי לה לכתוב שובר אלא ודאי ממנה נפל ומחזירה לה וברייתא דתני בה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דאלמא דאינו מחזיר לאשה היינו דוקא שאינו מודה שנתן לה הגט אלא אומר נמלכתי שלא ליתן אבל במודה שנתן לה את הגט אלא שבשעה שחייבוהו לפרוע לה כתובה נתנו לו את הגט ונפל ממנו והאשה אומרת שלאחר שנתן לה הגט ממנה נפל ונותנת סימניו האשה נאמנת ומחזירה לאשה : ומ"ש רבינו אח"כ אפילו אינה אומרת נקב יש בצד אות פלוני וכו' הוא מילתא באפי' נפשה וחוזר גם אתחילת הסימן וה"ק דבין כשטוען הבעל נמלכתי שלא ליתן גט וממני נפל כמ"ש בהתחלת הסימן ובין כשטוען שנתן לה הגט וחייבוהו לפרוע לה כתובתה כשהוציאה הגט בב"ד ונתנו לו את הגט וממנו נפל כמו שכתב בסמוך בין בזו ובין בזו האשה נאמנת דממנה נפל כשהיא אומרת סימני הגט אפילו אינה אומרת נקב יש בצד אות פלוני דלא בעינן סימן מובהק ולאו דוקא נקט תלמודא נקב וכו' וכמו שכתב הרא"ש ומביאו ב"י ריש סי' זה : אבל אם אמרה הגט היה ארוך או קצר וכו' אינו סימן להחזירו לה על ידו פי' ודין גט זה הוא כמ"ש בסמוך דאם אינה נותנת בו סימן והבעל מכחישה במה שטוענת לא יתנוהו לא לה ולא לו לגרשה בו עכשיו דכיון דלא היה הגט ביד האשה חיישינן שמא מאחר נפל :

קנד אלו שכופין אותו וכו' משנה ס"פ המדיר (דף ע"ז) אלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין וכו' ופירש"י וכולן מפני שאומנתן מסרחת היא ומפרש בגמרא דהאי כפייה הוא בשוטים : **ומ"ש** והמחתך נחשת מעיקרו פירש"י ממקום מוצאו מן הארץ והיינו כרבב"ח ותניא כוותיה דלא כרב אשי דאמר חשלי דודאי פ' מחשלין ומרדדין נחשת ועושין ממנו יורות ומסריח הוא וכתבו התוס' נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה קאמר אעפ"י שמגרשה בעל כרחו וכו' :

אבל אם התנה עמה וכו' שם במשנה פליגי בה רבי מאיר וחכמים ופסק כחכמים ומפרש רבינו דחכמים לא קיימי אלא היכא דהתנה עמה אבל הרמ"ה מפרש דהכמים קיימי נמי אהיכא דידעה ורצתה ולא התנה נמי מקבלת היא בע"כ וכ"כ הר"ן ע"ש הרמב"ס ונ"ל לפ"ז דהא דתנן אם התנה ר"מ הוא דאמר הכי להשמיענו רבותא דאפי' התנה עמה יכולה שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל אבל לחכמים אפילו לא התנה אלא דידעה ורצתה מקבלת היא בע"כ ומתני' דתני כופין להוציא בין שהיו עד שלא נשאו ובין משנשאו למדו היינו דוקא בדלא ידעה בהם כלל ולא אתא לאשמועינן אלא דאעפ"י שלא היו בו אלא

דלאחר

דלא הוי סי' מובהק דדרך להניח חפצים בכלים והאי דקאמר יתנו לו לא שייכא לגרש בו אלא לאפוקי שלא יתנו לה עכ"ל :

ומ"ש רבי' ואם אינה נותנת בו סי' וכו' בספ"ק דמציעא (דף יח.) ת"ר מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכתבו הרי"ף והרא"ש וה"מ היכא דלא נתנה האשה סימני הגט אבל היכא דנתנה סימני הגט אע"פ שאין הבעל מודה יחזיר לאשה כדאמרינן לקמן הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט ינתן לה . ומ"ש עוד רבינו ואם הבעל מודה שכתבו ואומר שיתנהו לה להתגרש וכו' ג"ז בספ"ק דמציעא (שם) ר' זירא רמי מתני' אברייתא תנן המביא גט ואבד הימנו מצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול ורמינהו מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה ואפי' לזמן מרובה ומשני כאן במקום שהשיירות מצויות כאן במקום שאין השיירות מצויות איכא דאמרי והוא שהוחזקו שני יוסף בן שמעון הוא דלא נהדר והיינו דרבה איכא דאמרי אף על גב דלא הוחזקו לא נהדר ופליגא דרבה וכבר נתבארו דינים הללו בסי' קל"ב : ואם היא אומרת שנתגרשה בו וכו' אפי' אינה אומרת נקב יש בו בצד אות פלוני וכו' עד סוף הסי' הכל מפורש במ"ש ברא"ש סימן זה בשם הרא"ש ז"ל : ב"ה כתב הריטב"א בספ"ק דמציעא אע"ג דבאיסורים כל אחד נאמן על עצמו בטביעת עינא ובזה כל אדם מותר באשתו בלילה כדאיתא פ' ג"ה (צו) זהו בדבר שלו וברשותו אבל במה שבידינו אין לנו להאמין אלא לצורבא מרבנן דוקא הא אילו הבעל עצמו או האשה או השליח מצאו והכירו בטביעת עינא ונטלו ה"ז כשר :

קנד אלו שכופין אותם בשוטים וכו' משנה בסוף פ' המדיר (עז.) אלו שכופין אותם להוציא מוכה שחין ובעל פוליפוס והמקמץ והמצרף נחשת והבורסקי בין שהיו עד שלא נישאו בין משנישאו : ב"ה וכתב הרמב"ם מוכה שחין מצורע : ובגמרא למדו שם מאי בעל פוליפוס א"ר יהודה אמר שמואל ריח החוטם במתניתא תנא ריח הפה ומשמע דמתניתא ורב יהודה לא איפליגו אלא בפי' מלת פוליפוס אבל לענין דינא על איזה מהם כופין להוציא לכ"ע ומתני' תנא חדא וה"ה לאידך וכ"כ שהוא דעת הרמב"ם בסוף הלכות אישות שכתב דבין על ריח החוטם בין על ריח הפה כופין להוציא וכך הם דברי רבי' וגרסי' תו בגמרא מאי מקמץ א"ר יהודה זה המקבץ צואת כלבים ותו בעי מאי מצרף נחשת אמר רבה בר בר חנה זה המחתך נחשת מעיקרו פירש"י טעמא דהני מפני שאומנותם מסרחת ומפרש שם בגמרא דהאי כפייה הוא בשוטים וכתב הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ד' דהכי קי"ל דכפי' בשוטים הוא וע"ש בסי' י"א ועיין בתשובות הריב"ש סי' קס"ב וסי' קכ"ז ועיין בדברי רבי' בסוף סי' זה (א) כתב המרדכי אמתני' ואלו שכופין אותם להוציא נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחה (ב) : בד"א שניסת לו סתם אבל אם התנה עמה תחלה צריכה לעמוד בתנאי וכו' ג"ז שם במשנה ועל כולם אמר ר' מאיר אע"פ שהתנה עמהם יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל וחכ"א מקבלת היא בע"כ חוץ ממוכה שחין מפני שהיא ממקתו ולכאורה משמע דכי אמרו חכמים מקבלת היא בע"כ אהיכא דהתנה עמה

קיימי

דרכי משה

קנ"ד (א) ע"ל סי' קל"ד כתב דמותר לכופו ע"י עכו"ם : (ב) וכתב הר"ן פרק אלמנה ניזונית דף תק"ל ע"ב דה"ה דנותן לה התוספת וצ"ע בהגהת מרדכי דכתובות דף תקי"ט ע"א ולקמן גבי הבא במענה כתב הטור דאין נותן לה תוספת ואיפשר דה"ה הכא ועיין בהר"ן :

כתבו

דרישה

סי' קנג [א] **אפי'** אינה אומרת נקב יש כו' ז"ל מ"ו ותימה גדולה מאי מועיל סימנים הלא היה בידה כמה ימים והכירה בו ומאי ראיה יש שלא החזירתה לו וע"ק דלעיל כתב כגון שאומרת נקב יש בצד אות פלונית כו' דהוא סי' מובהק (ותמה אני על תמיהתו שלא מצאתי … בסוף דפוס ספרי רבינו שהנקב הוא סי' "מובהק ונראה שכ"כ מ"ו לגירסת ספרו שכתב בו בסוף … לשונו ואפילו אינה אומרת נקב יש בצד אות פלוני רק באמר סימן "מובהק כו' מדכתב רק … סימן מובהק משמע דס"ל דגם נקב הוא סי' מובהק ובאמת שגם שם סוף ט"ס ובספרים … ליתא שם תיבת "מובהק ודוק) והוא נגד דעת הרא"ש דפרק שני דמציעא ע"כ נראה … מחזירה לה פירוש בלא סימנים לפי שמוקמינן לה אחזקה שממנה נפל שאין שכיח כלל … הגט משום שצריכה לראייה והיה לו לכתוב שובר או לכתוב אגט גיטא דנא קרענוה … בפרק קמא דב"מ בשמעתא דטוען אחר מעשה בית דין ומ"ש אחר כך אפילו לא נתנה … מובהקין מוזר אמ"ש למעלה כל היכא שהאשה אומרת שנתגרשה והוא מכחישה דל"ד … נקב בצד אות פלונית והיינו כדברי הרא"ש ממש ובס"א כתב להדיא ואם היא אומרת … בו והוא מכחישה אפילו אינה אומרת נקב יש בו בצד אות פלונית כו' וסייע כמו … עכ"ל ולכאורה לא משמע כן בבית יוסף ובש"ע עיין שם וז"ל הרא"ש שם מ"מ הרי"ף … בנקב יש בו בצד אות פלונית וכ"ל דלא בעינן הכא סימן מובהק וכו' כמ"ש בב"י :

שאומר

סי' קנ"ד (א) **אלו** שכופין אותו סוף פרק המדיר ופי' רש"י וכולן מפני שאומנתן סרוחות : (ב) והמקבץ צואת כלבים ז"ל רש"י לא ידעתי מה צורך יש בו אבל באשכנז ראיתי שעורין בהן בגדים קודם כיבוסן יום או יומים עכ"ל : (ג) והמחתך נחושת מעיקרו פי' רש"י ממקום מוצאו מן הארץ : (ד) ואפי' היו בו קודם שנשאה וידעה בהן כו' כן ש"ס בגמרא

פרישה

סי' קנג (א) **אפילו** אם הוא כו' שהגט היה בידו קודם שנתן לה ויודע הסימנים אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה רש"י : (והבעל מכחישה לא יתנוהו לא לו ולא לה אע"ג דקי"ל אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקה אין האשה מעיזה בפני בעלה שאני הכא שיודעת שיש גט בעולם המסייעה מעיזה כ"פ) : (ב) שמאחר נפל כדפרי' לעיל סימן קל"ב דאין שיירות מצויות ולא מחזקינן עתה לב' יוסף בן שמעון : (ג) וממנו נפל מחזירו לה דאם איתא דפרעה היה לו ליטול ממנה שובר דאין שכיח שהיה תחזיר לו הגט משום שצריכה לו לראייה ליכנס בו : (ד) אפי' אינה אומרת נקב יש כו' אדלעיל קאי כשמכחישין זה את זה והיא נותנת בו סימנים וקאמר השתא דל"ד דצריכה לומר נקב יש בצד כו' אלא אפי' בשאר סימנים נמי מחזירין לה ועיין בדרישה : (ה) או קצר ואינה מכוונת מדתו רצה לומר שאומרת שיש באורכו יותר מברחבו אבל אינה אומרת מדת ארכו או להיפך שאמרה שהוא קצר ויש ברחבו יותר מבארכו אבל אינה אומרת מדתו וזה שאמר ואינה מכוונת מדתו ר"ל שאינה אומרת בכמה הוא מדתו ובסימן זה לא מחזירין לה דדלמא עתה כשראתה אותו ביד מי שהוא עכשיו ידעה זה כי זה הסימן בקל תוכל לידע אותו אף אם לא היה בידה מעולם רק שראתה אותה דרך העברה בעלמא וכן בחוט לבן או שחור נמי אמרינן הכי ובחפיסה נמי אינו סי' דמידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה מנח ליה (בחפיסה פירוש חמת של עור ודלוסקמא היא כלי שהזקנים מצניעים בתוכו כלי תשמישיהן כ"פ) :

פרק

קיימי אבל לא התנה עמה אע"פ שראתה וידעה בהם יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה וכתב הר"ן (ד' תק"ז) שיש שפי' כן ואחרים אומרים דכיון דהתנה עמה לא יכולה למימר הכי כי ראתה נמי מקבלת היא בע"כ וכ"נ דעת הרמב"ם בס"פ כ"ה מה' אישות וזה דעת הרמ"ה ז"ל שהזכיר רבינו (ג): ואם היו בו אחד מאלו הדברים ומת וכו' משנה שם: וכל הני אם אמרה חפצה אני בו שומעין לה חוץ ממוכה שחין וכו' פשוט בגמרא שם סוף פרק המדיר: כתב ה"ר יהודה בן הרא"ש בתשובה שנשאל על מי שאסר על עצמו הנאת תשמיש אשתו אם ישחוק גם נשבע שאם ישחוק שיגרשנה בגט כשר מוסף (והוסיף) על איסורו והלך ושחק והשיב הרי הוא מושבע ועומד לגרשה וב"ד כופין אותו לקיים שבועתו והגט הניתן בכפי' זה גט הוא שכל דבר המוטל על האדם לעשות כופין אותו לעשותו והמעשה קיים עכ"ל: **האומר** איני זן ואיני מפרנס וכו'. ג"ז שם אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל ר"א אמר לשמעתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ופסק הרי"ף כשמואל וכתב הר"ן שכן פסק ר"ח והרא"ש כתב פסק הרי"ף ואח"כ כתב ובה"ג פוסקים כרב וכן מסתבר דאשה בושה לבא לב"ד כל פעם ותמות ברעב וכתב הר"ן בשם הרשב"א דאפילו לדברי הפוסקים כשמואל איפשר לומר שאם אין ב"ד יכולין לכופו לזון כגון שהוא עני ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון כופין אותו להוציא דהא שמואל לא דחי להא דרב אלא מטעמא דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא אם אינם יכולין לכופו לזון יכפוהו להוציא וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מהלכות אישות וז"ל ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן ובפרק אע"פ גבי דין מורדת על אשתו כתב הרא"ש דלשמואל כמי הואיל ואינו רוצה לזונה אלא בכפייה נקרא מורד ומוסיפין לה על כתובתה ואף ע"ג דאמר רב הונא דמורדת ממלאכה לא הוי מורדת משום דמצית למימר איני ניזונת ואיני עושה אבל איש דלא מצי למימר איני זן ואיני מפרנס ואיני מקבל מלאכתיך נקרא מורד אם אינו זן אם אינה מספקת במעשה ידיה מוסיפים לה על כתובתה אע"פ שכופין אותו לזון ולרב משמע ודאי דפשיטא שמוסיפין לה על כתובתה כיון שאינו זן וכתב שם הרא"ש דלמסקנא דאמרינן דלאו לאימלוכי בה בעי שאם היא רוצה כופין לאלתר ואם היא רוצה ימתינו שמא יחזור בו ובינתיים מוסיפין על כתובתה וכן לשמואל אע"פ שכופין אותו לזון מוסיפין על כתובתה כדפרישית. (ד) וכתב בתשובת הרשב"א סימן תרצ"ג על מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד איפשר שכופין אותו להוציא וליתן כתובתה דע"כ לא פליג שמואל אלא באומר איני זן ואיני מפרנס משום דעד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון הא במי שמורגל לשלחה תמיד שלא לזונה איפשר דאפילו שמואל מודה דבהא לא תיקום בהדיה בדינא ודיינא ותמות ברעב בינתיים ועוד דכל שמשלחה מביתו הרי הוא כמורד מתשמיש ואם רצתה מוסיף לה ג' דינרים בשבת ואם רוצה יוציא ויתן כתובה כל שפירש ממנה מתוך הכעס יותר מן הזמנים שנאמרו בפרק אע"פ כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם עכ"ל. מומר אם כופין אותו להוציא כתבתי בסי' קל"ד: אבל מפני מומין שבו אין כופין אותו להוציא משנה בס"פ המדיר (שם) האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא אמר רשב"ג בד"א במומין קטנים אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא ובגמרא (שם) רב יהודה תני היו ופירש"י נולדו משנשאה מאן דתני נולדו כ"ש היו דסברה וקבילה מאן דאמר היו אבל נולדו לא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרב יהודה וכן דעת הרמב"ם בפכ"ה מה' אישות וגרסי' תו בגמרא ואלו הם מומין גדולים פי' רשב"ג נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו ופסקו הרי"ף והרא"ש כחכמים וכן דעת הרמב"ם בפרק הנזכר: בד"א בעין אחת או יד אחת וכו' אבל נסמו שתי עיניו וכו' כך כתב הרא"ש בסוף פרק המדיר וז"ל וי"א דוקא עינו אחת אבל שתי עיניו או שתי ידיו או שתי רגליו מודו רבנן וכן מסתבר שהרי הוא כעבר ובטל מן העולם ודע שבתשובה כלל מ"ב השיב דלרבנן דקיי"ל כוותייהו אפילו נסתמו שתי עיניו ונשברו שתי רגליו ונקטעו שתי ידיו אין כופין להוציא וכתוב שם ומיהו בפסקים כתב אחר כך שכופין אותו להוציא עכ"ל: ב"ה וכדבריו בפסקים נראה מדקדוק דברי הרמב"ם סוף הלכות אישות: **כתב** המרדכי בפרק המדיר אף ע"ג דנכפה לגבי אשה מום הוי אין משם ראיה להחשיבו גבי אשה מום דאשה בכל דהו ניחא לה ואין בידינו לכפות בלא ראיה ברורה וגם לא נכוף אותה להיות עמו כיון שבאה מחמת טענה עכ"ל (ה): **שאלה** לא"א ז"ל באיש המשתטה מידי יום יום וכו' בכלל מ"ג סימן ג': **כתב** מהרי"ק בשורש קל"ה בשם הרשב"א על המקדש קידושין שלא נמסרו לביאה והיא באה מחמת טענת חוטרא לידה ומרא לקבורה כופין אותו להוציא והוא בתשובת הרשב"א סי' אלף ורל"ו (ו) ומשמע מדבריו שם שאפילו כשאינה באה מחמת טענה נמי כל שהיא אסורה להנשא מחמתו בין לו בין לאחר כופין אותו להוציא ועיין בתשובה ל"ו ז"ל שאכתוב בסמוך וכן דעת הר"ן והתוס' בסוף נדרים (ל) גבי השמים בינו לבינה אפילו לא אתיא מחמת טענת חוטרא לידה יוציא ויתן כתובה והביאו ראיה לדבר אף ע"פ שאין נראה כן מדברי הרא"ש שם (ז): מי ששואלת גט בטענה שאינה ראויה ליבנות ממנו וכו' ואם באה בטענה שחפצה לילד וכו' פשוט בגמרא פרק הבא על יבמתו (דף סה:) וכתב ר"י שאם יש לה בנים אפילו מאיש אחר אין שומעין לה: **ומ"ש** אפילו יש לו בנים וכו' כ"כ הרא"ש שם: **ומ"ש** ויתן מנה ומאתים אבל לא תוספת כן כתבו הרי"ף והרא"ש שם וכן כתבו שם התוספות בשם ר"ח וכן דעת הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות וטעמא משום דאדעתא דלמשקל ולמיפק לא כתב לה ודברי ר"י במישרים כ"ג

שאני יכולה לקבל (ס) חוץ ממוכה שחין שאפילו התנה עמה תחילה כופין אותו להוציא והרמ"ה כ' דאפי' בסתם נמי אם ידעה בהם אין כופין אותו להוציא דסברה וקבילה ואם היו בו אחד מאלו הדברים ומת ונזקקה לאחיו ליבם וישנו גם באחיו יכולה לומר (ו) לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך אי איפשי לקבל וכל הני אי אמרה חפצה אני בו שומעין לה חוץ ממוכה שחין שאפילו חפצה בו אין שומעין לה לפי שתשמיש קשה לו לפיכך אם אמרה יהיה בעדים עמי שלא יקרב אלי שומעין לה [א] (ז) האומר איני זן ואיני מפרנס או שאינו רוצה לשמש כופין אותו (ח) ויוציא מיד ויתן כתובה אם תרצה היא (ט) אבל מפני מומין שבו אין כופין אותו להוציא לא שנא נולדו בו אחר שנשאה ולא שנא היו בו קודם ואפילו מומין גדולים כגון נסמית עינו או נקטעה ידו או נשברה רגלו בד"א בעין אחד או יד אחד או רגל אחת אבל נסמו ב' עיניו או נקטעו ב' ידיו (י) או ב' רגליו כופין אותו להוציא וליתן כתובה: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל באיש המשתטה מדי יום ויום ואומרת אשתו אבי עני הוא ומחמת דוחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשי לקבל כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין אלא תפייסנו לגרש או תקבלנו ותזון מנכסיו: מי ששואלת גט בטענה שאינה ראויה לבנית ממנו אין שומעין לה ואם באה בטענה שחפצה לילד (יא) שיהיה לה בן שתשען עליו ואומרת שהוא גורם [ב] (יב) שאינו יורה כחץ שומעין לה אפי' יש לו בנים מאשה אחרת דשמא אח"כ נתקלקל וכופין ויתן מנה ומאתים

דלאחר שנשאו למדו לא אמרינן לאשה דכשתחשה שדך דלגבי אשה ליכא למימר הכי דאין האיש שדה של אשה כמ"ש התוספות לשם: **אבל** מפני מומין שבו אין כופין וכו' אדלעיל קאי דכופין להוציא אם הוא מוכה שחין וכו' אבל מפני מומין אין כופין וכו' והוא משנה שם ופסק כרב יודא דאפילו נולדו אין כופין כ"ש היו דסברה וקבלה ולרבינו ניחא דלגבי מוכה שחין וכו' אם היו בו אע"ג דסברה וקיבלה יכולה לומר סבורה הייתי שיכולה לקבל ועכשיו אין יכולה לקבל וכופין אותו להוציא אא"כ התנה עמה תחלה אבל מפני מומין אין כופין אבל להרמ"ה דבמוכה שחין וכו' נמי אפילו בסתם נמי אם ידעה בהם אין כופין אותו להוציא אא"כ דלא ידעה בהם כלל אם כן גבי מומין דאין כופין בע"כ דאפי' לא ידעה בהם כלל קאמר דאין כופין וא"כ קשה מאי האי דקאמר כ"ש היו דסברה וקיבלה הלא ליכא למימר דסברה וקיבלה כיון דלא ידעה בהא כלל וי"ל דמ"מ שפיר קאמר כ"ש היו כיון דאפשר דידעה וסברה וקבלה מאא"כ בנולדו דלא שייך כלל לומר סברה וקבלה וז"ל התוספות סבורה הייתי שאנייכולה לקבל קצת תימה דא"כ כל אשה תערים ותשאנו כדי שיתן לה כתובה שתאמר איני יכולה לקבל ויגרשנה וצמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה עכ"ל ונראה דלא הוצרכו לכך אלא לר"מ דאפילו התנה עמה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי וכו' אבל לחכמים דקי"ל כוותייהו דבהתנה עמה ודאי דמקבלה ע"כ ליכא קושיא כלל דכל אשה תערים וכו' דאיהו אפסיד אנפשיה דה"ל להתנות עמה בפי' וכ"ש להרמ"ה דאפילו בסתם כמו אמרינן דאי ידעה בהם סברה וקבלה:

אבל נסמו ב' עיניו וכן פי' אעפ"י שהיו בו קודם שנשאו אם לא התנה עמה דאם התנה עמה מתחלה אין כופין אותו לדעת רבינו אפילו נסמו ב' עיניו חוץ ממוכה שחין בלחוד כדלעיל ולהרמ"ה בב' עיניו אפילו בניסת סתם אם ידעה וסברה וקבלה אין כופין אותו: **מי** ששואלת גט בטענה וכו' בס"פ הבע"י הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה א"ר אמי דברים שבינו לבינה נאמנת וטעמא מאי היא קיימא לה ביורה כחץ הוא לא קיים ליה ביורה כחץ ופירש"י מינה יודע אני שמחמתה הוא שאין לה בנים ולא אתן כתובה כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע ובסוף אותו הדף מחלק תלמודא דלא כפינן ליה להוציא וליתן כתובה אלא בבאה מחמת טענה בעינא חוטרא לידה ומרא לקבורה אבל ברוצה להבנות בלחוד כיון דאשה לא מיפקדא אפריה ורביה אין שומעין לה לכופו ולגרש ואם רוצה לגרשה אין לה כתובה וכל שאר חילוקי דינים שכתב רבינו מבוארים לשם בתוספות ובאשר"י: ואם

דרכי משה

(ג) כתבו הגהות מיימון סוף הל' אישות בשם הר"ם דעובר על דת אפילו מומר אין כופין אותו להוציא דטב למיתב טן דו אבל אם עבר על חרם שהוא כלפי דידה כגון שקבל על בחרם שלא להכותה או שלא להקניטה וכה"ג ועבר כופין אותו כו' וכב"י סימן קל"ד ב' א"ח מומר מכריחין אותו ע"י עכו"ם לעשות מה שיאמר הישראל עכ"ל וכן הוא במרדכי פרק המגרש דף תרי"ו ע"א וכתב שם ובלבד שיבטל מודעות אח"כ ומ"ש בתשובת מוהר"ם דעובר על דת אין כופין להוציא בתשובת מהרי"ו סי' כ"ב משמע דוקא בדבר שאינו מזיק לדידה אבל אם מאכילה דבר איסור כופין להוציא וכן הוא בהגהות אלפסי פרק המדיר דף תק"ג ע"ב דאם נודר ואינו מקיים או מאכילה דבר איסור כופין להוציא ודברי הגהות מיימון דלעיל לא משמע הכי וע"ל ריש סימן ע"ז: (ד) וע"ל סוף סי' זה מדינים אלו: (ה) וכן שמע ראב"י מעשה מאביו ר"י הלוי עכ"ל ובתשובת הרא"ש כלל מ"ב משמע דהוי מום באיש וכופין אותו לגרש וע"ש: (ו) ומשמע במהרי"ק שאפילו נשבע לכונסה צריך להוציאה: (ז) ולא ידעתי למה כתב שאין נ"ל כן מדברי הרא"ש דבודאי דבהא"ג דלא יוכל לכנסה צריך לגרשה אפילו בלא טענה דהא לא עדיף מאמרה שאין לו גבורת אנשים או שאינו שוכב עמה דכופין אותה לגרשה אע"ג דלא באה מחמת טענה כמו שמבואר בתשובת הרא"ש בהדיא

פרישה

פרק המדיר דף ע"ז מטעם דיכולה למימר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל וז"ל התוספות שם תימה דאם כן כל אשה תערים ותשאנו כדי שיתן לה כתובה וצמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה עכ"ל: (ס) חוץ ממוכה שחין כו' כופין אותו להוציא זה לשון המשנה מפני שממקתו ופירש"י לשון שמק בשרו פירוש שבתשמיש קשה לו וכמו שיכתוב רבינו בסמוך אלא שצ"ע כיון שהתנה עמה תחלה למה צריך ליתן לה כתובה וי"ל כיון דהוצאה שמוציאין אותו ממנה לא מצידה שהיא לא גרמה ומבקשת לעמוד עמו מ"ה צריך ליתן לה כתובה: (ו) לאחיך הייתי יכול לקבל כו' נראה דאיירי אפי' שהתנה עמה תחלה: (ז) האומר איני זן ואיני מפרנס כו' דאשה בושה לבא לב"ד בכל פעם ותמות ברעב אשר"י ועיין בדרישה: (ח) יוציא ויתן כתובה ע"ין מה שכתבתי לעיל ריש סימן ע"ו לחלק בין מודר מתשמיש למודר הנאה מתשמיש שממתינין לו שבעה ימים ע"ש מלתא בטעמא: (ט) אבל מפני מומין כו' וכ"ל אלו הכ"ל לא מקרי מומין: (י) או שתי רגליו אפי' נולדו בו שמומין אחר שנשאוה לא אמרינן גבי דידיה נסתחפה שדהו כמו גבי בעל מ"ו וכמו מהתוספות דפרק המדיר שאשה נקראת שדה של בעל שהוא זורע בה וגם היא טפלה לגבי איש משא"כ איש לגבי אשה דלא מקרי טפל לה: (אין שומעין לה שהרי היא אינה מצווה על פריה ורביה וע"ל ס"ס א' כ"פ): (יא) שיהיה לה בן שתשען עליו ז"ל הגמרא חוטרא לידה ומרא לקבורתא ודוקא כשאין לה בנים כבר אפילו מאיש אחר דאם לא כן הא איכא בן שתשען עליו אבל (יב) שאינו יורה כחץ עיין בדרישה:

דרישה

סימן קנד [א] האומר איני זן ואיני מפרנס כו' וכתב הר"ן אפילו לשמואל דאמר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון אפשר לומר שאם אין בית דין יכולין לכופו לזון כגון שהוא עני ואין רוצה להשתכר ולהרויח ולזון אם תרצה היא כופין אותו להוציא מיד ותהיה כתובתה חוב עליו עד שתמצא ידו ויתן וכ"כ הרמב"ם ורבינו מביאו לעיל בסימן ע' וכתב שם שרבי' אלי' הוסיף שחייב להשכיר לעצמו לעבד לזונה אבל ר"ת חולק עליו וכ"כ בת"מ סימן ע"ט: [ב] שאינו יורה כחץ ז"ל רמ"א בש"ע סימן זה סעיף ו' והא דצריכה לטעון שאינו יורה כחץ היינו שידוע שהיו לו בנים כבר או תלינן בדידה אם לא שטוענת שאינו יורה כחץ או בבעל השלישי שכבר הוחזקה כך נ"ל סברת הטור והוא מסקנת התוס' והאשר"י עכ"ל

ומאתים (יג) אבל לא תוספת ויתן נדוניתה מה שהכניסה בד"א כשאין לחוש שמא עיניה נתנה באחר כגון ששהתה עמו י' שנים ולא ילדה אבל לא שהתה עמו י' שנים אין כופין אותו ואם ידוע שהוא עקר (יד) והיא באה בטענה יוציא מיד ויתן כתובה ואפילו שהתה עמו י' שנים אם תובעת כתובתה שיש לחוש שתובעת גט כדי לגבות כתובתה או שיש לתלות בשום דבר אחר למה שואלת גט אין כופין אותו להוציא אלא כשאין לתלות בשום דבר ואם טוענת שאין לו גבורת אנשים לבא עליה כדרך כל הארץ ושואלת גט והוא מכחישה נאמנת היא וכופין אותו להוציא מיד אפילו בתוך י' שנים (טו) דכיון שטוענת טענה שהבעל יודע [ג] אם הוא אמת אם לאו (טז) לא היתה מעיזה פניה בפניו אם אינו אמת א אבל לא יתן כתובה כיון שהוא מכחישה (יא) ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה יתן לה כתובה בד"א כשאין תובעת כתובתה אבל אם תובעת כתובתה אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין שאלה לא"א הרא"ש ז"ל אשה שטוענת שאין הבעל שוכב עמה בשום ענין כדרך שהבעל שוכב עם אשתו כדרך שאבנה ממנה ואינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ כדי שיהיו לה בנים וכשנשאה כדי שיהיו לו בנים נישאת לו ואינו יכול להוליד בשביל מה שכבר אמרה והאריך בתשובה והיוצא מכלל דבריו אף ע"פ שנראה כאילו טוענת שתי טענות שמתחלה טענה בשביל שאינה ראויה להיבנות ממנו (יז) ובטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא ואחר כך אמרה שאינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ ובטענה זו כופין אותו להוציא (יח) יש לנו לפרש דברים בענין שלא יסתרו זו את זו שגם בתחילת דבריה כוונה לומר שלא בא עליה כלל וכופין אותו להוציא (יט) ויתן כתובה מנה ומאתים ונדוניא שהכניסה לו אבל לא תוספת דאדעתא למישקל ומיפק לא אוסיף לה שאלה ראובן שהה עם אשתו כ' שנה ולא ילדה והוא כדי לידע אם העכבה ממנו לקח אשה אחרת בקידושין ונתעברה ממנו ושוב הכניסה לחופה ועיקר דירתו עם הראשונה וכאשר ילדה השנייה נתן לה שכר היניקה מהולד ומת הולד ופסק מלזונה ותבעתו בדין והשביעוהו הדיינין להיות עמה ולזונה וזה לשון השבועה שישים בית דירה לפלונית ושידור עמה ביום ובלילה וכל מה שירויה שיביא לבית שהוא דר עמה ויוציאנו ביציאתה בצורך אבילה

ואם טוענת שאין לו גבורת אנשים וכו' דכיון שטוענת טענה שהבעל יודע וכו' כתב כן כדי לייסב דלא דמי לטוענת שאין יורה כחץ דאינה נאמנת תוך י' שנים משום דכיון שבעלה לא ידע בה דמשקרה חיישינן שמא משקרה ומעיזה אבל הכא ידע דמשקרה אינה מעיזה ונאמנת: **אשה** שטוענת שאין הבעל שוכב עמה וכו' יש לנו לפרש דבריה בענין שלא יסתרו וכו' כלומר דאם היו סותרים לא היינו כופין אותו מספק דשמא טענה הראשונה אמת אבל כיון שאפשר לפרש שאינן סותרין אלא בראשונה נמי כיונה לומר שלא בא עליה כלל כופין אותו וכתב ב"י ואיני יודע למה הוצרך לפרש דבריה ישאלוה והיא בעצמה תפרשה עכ"ל ואין זה קושיא דאם לא היה נראה בעיניו לפרש דברים בענין זה לא היינו מקבלין פירוש זה שהוא שקר. ועוד דכיון שיצאת חוץ לב"ד לא היינו מקבלין פירושה ולפיכך הוצרך לומר דבעיני ב"ד נראה שיש לפרש דבריה שאינן סותרים: **שאלה** ראובן שהה עם אשתו כ' שנה וכו'

ככ"ג ח"ח בשם הרי"ף והרמב"ם אינם מכוונים: בד"א כשאין לחוש שמא עיניה נתנה באחר וכו': ב"ה כ"כ הרמב"ם בפ' ט"ו והרא"ש בפ' הבע"י: ואם ידוע שהוא עקר והיא באה בטענה וכו' גם זה מדברי הרא"ש בסוף פרק הבא על יבמתו ובתשובה כלל מ"ג ועי' בתשובת מהרי"ק שורש ע"ב: ואפילו שהתה עשר שנים ואם תובעת כתובתה וכו' וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל מ"ג:

כתוב בתשובת הרשב"א סי' אלף קל"ב דמשמע בגמרא דאפילו באה מחמת טענה אין כופין אותו בשוטים לגרש אלא כותבין עליו אגרת מרד ומוסיף לה על כתובה ג' דינרים בשבת ואין כופין אותו אלא בגביית כתובתה כלומר שכופין אותו ליתן לה כתובתה עכשיו ואם לא רצה והוא מורד מוסיף והולך וצ"ל ס"ם זה מדין כפיית שוטים: כתב המרדכי בסוף פרק הבע"י דה"ה אי תרווייהו לא קים להו אי יורה כחץ אם היא באה מחמת טענה כייפינן ליה להוציא וליתן כתובה: ואם טוענת שאין לו גבורת אנשים וכו' התוס' כתבו בס"פ הבע"י שם בד"ה כי הא שאם לא היתה תובעת כתובה היא מהימנא מדרב המנונא וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג ועיין עוד בתוס' שם כי האריכו בדבר וגם בתשובה שבסוף ספר נשים. ומרדכי פרק י' יוחסין. כתב הרשב"א בתשובה והוא בתשובה להרמב"ן סימן קמ"א על האומרת על בעלה שאינו יכול נ"ל דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה וע"ד כן נישאת לו הלכך אפילו טוענת סתם כיון שאינו יכול יוציאני בגט שומעין לה וכ"ש בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא וכו' ועיין בתשובה להרמב"ן סי' קל"ט ובתשובה אחרת כתב בטוענת אינו יכול בעניותינו אין בידינו ראיה מכרחת אם כופין אותו להוציא למשנה אחרונה אם לאו לפי שמשנה ששנינו בה השמים ביני לבינך פי' בירושלמי בטוענת שאינו יכול וכ"כ מן ההגדה שאמרה שרה לאברהם השמים ביני לבינך ר"ל שרחקה מחמת הגר לפי זה למשנה אחרונה אין כופין אבל למקצת מפרשים ומכלל ר"י השמים ביני לבינך ר"ל שאינו יורה כחץ שאין מכיר בו אלא שמים ובהא אין כופין אבל באינו יכול כופין להוציא ואפי' באה בלא טענה שזה מעיקר הזיווג שלא ע"ד כן נכנסה ועוד שהוא עובר על מ"ע ואפילו באומר הוא בבגדו והיא בבגדה כופין אותו להוציא כ"ש מי שאינו נזקק לה כלל ובדברים אלו וכיוצא באלו אין לדיין אלא מה שעיניו רואות והוא שיהיה ב"ד חשוב וראוי לסמוך על הכרעתו עכ"ל ועיין בתשובותיו סי' תרל"ג כתב הרשב"ץ בתשובה דכל שלא באו איש ואשתו יחד לדין ולא העידה כן בפניו אף על פי שאמרה כן שלא בפניו ונתפרסמו הדברים אינה נאמנת בכך דכל שלא בפניו מעיזה ומעיזה דאפילו בפניו קשה הדבר להאמינה. (ח) אלא שהר"י כ"כ בתשובה והסכימו עמו האחרונים ז"ל אף על פי שהרמב"ן נראה שמספקק בדבר בחידושי יבמות שלו אבל מ"מ צריכין אנו קודם שנאמין אותו שנשמע שתאמר כן בפני בעלה אבל שלא בפניו באיזה ענין שיהיו לא והכו דלא נוסיף עלה ועוד אפילו העיזה בפניו אי נמי הודה מעצמו כן אפ"ה לא היה הדין נותן לכופו לאלתר אי טעין איזיל ואבדוק כפ"זאי כשאכנס עמה לסתר ומן אחר או אם טען שזה מום עובר ע"י רפואות קרובות להועיל וכמה טענות אחרות וכיון שכן אם כפוהו קודם טענותיהם בב"ד ועמדו זה אצל זה הוי גט מעושה שלא כדין עכ"ל. וכ"כ הריב"ש בסי' קכ"ז והאריך הרבה בדינים דשייכי לענין זה ועיין עליו. תנן בסוף נדרים השמים בינו לבינה יעשו דרך בקשה ואמרינן בגמרא דהיינו שטוענת שאינו יורה כחץ ובירושלמי משמע שטוענת שאינו משמש עמה לפי שאינו יכול או לפי שאינו רוצה וע"ש בדברי התוס' והר"ן ובדברי התוס' בס"פ הבע"י ובתשובת הרשב"א סי' תרכ"ח ובדברי הרמב"ם וה"ה בפי"ד מה"א. ובתשובות אחרות כתב הרשב"א וז"ל הטוענת על בעלה שאינו יכול והיא רוצה להתגרש ממנו מחמת כך שואלין ממנה ב"ד ואומרים לה תפרש מה שאמרת שאינו יכול אם אומרת שהוא משמש אבל אינו יורה כחץ אינה נאמנת אבל אם אמרה שאינו יכול כלל נאמנת ומכל מקום ב"ד באין עליה דרך בקשה ואומרים לה תני דעתיך על בעליך שמא מתוך איבה אין אתם נכנסים לחדר ועושים להם סעודה שמא מתוך כך יתנו דעתם זה על זה ואם אינה רוצה ואינה שומעת להם אלא שרוצה להתגרש מפני טענה זו מבקשים מן הבעל לגרש ואם לא רצה כופין אותו ליתן כתובה אבל אין כופין אותו לגרש אלא יכולים ב"ד לאיים עליו בדברים ובלבד שלא ינדוהו ולא יכוהו ולא יצערו אותו בגופו (ט) ויש מגדולי רבינו צרפת שאומרים שזה שאנו אומרים שאם לא רצה לגרש כופין ליתן כתובה היינו דוקא כשאינה מוכרת פרעון כתובה אבל אם אמרה איני יכול לשמש ע"כ יגרשני ויתן לי כתובתי אינה נאמנת ולענין כתובה אמרו שאינו נותן לה תוספת אפילו תפסה מוציאין מידה עכ"ל (י) עיין בתשובות להרמב"ן סימן קל"ט. כתוב בא"ח אשה שלא יכול הבעל לבעול אותה ויאלה ממנו אפילו יכול לבעול אחרות גובה כתובתה שאומרת מסרתי לך עצמי ומה אעשה לך יותר: **ומ"ש** ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה וכו' הוא בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"א: **ומ"ש** בד"א שאינה תובעת כתובתה בתוס' ס"פ הבע"י ובתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' ב' וסי' י"א: שאלה להרא"ש אשה שתובעת שאין הבעל שוכב עמה וכו' ואיני יודע למה הוצרך לפרש דבריה ישאלוה והיא בעצמה תפרשה כלל מ"ג סי' ד' ועיין בכלל ל"ג סי' ב' וג': **שאלה** ראובן שהה עם אשתו כ' שנים ולא ילדה וכו' כלל

דרכי משה

בהדיא כלל מ"ג סימן י"א וכ"ש בכה"ג כנ"ל: (ח) וכמו שכתבתי לעיל סי' קנ"ב לענין אשה שאומרת לבעלה גרשתני וע"ל וכתב המרדכי פרק עשרה יוחסין תשובת מהר"ם דבדורות הללו שיש נשים חצופות ועזות לא מהימני וכן בתשובת מיימון שבסוף ספר נשים דבדורות הללו אינם נאמנות אלא עושין דרך בקשה ובתשובת מהרי"ק שורש ע"ב דבמקום דידעינן שהיא אומרת אמת כגון ששהתה עמו זמן רב אף על גב דלא שהתה עמו י' שנים ויש אמתלאות לדבריה נאמנת וע"ש שהאריך בזה: (ט) וכ"כ הטור לקמן בשם הרמב"ם: (י) ועיין בתשובת ריצב"א בתשובת מיימון שבסוף הלכות אישות דכתב דאם לא יוכל לבא עליה לגמרי יש לה תוספת אבל אם יכול לבא עליה קצת אלא שלא יוכל למ"ק אין לה תוספת מ"מ נדונייתה שנתנה לו צריך להחזיר וע"ש שהאריך בחלוקים ועיין בתשובת בנימין זאב סי' ק"ז בענין הנדוניות: (יא) ומשמע מתשובת הרשב"א סימן תרכ"ח דאף הנדונייתא אינו נותן לה במכחישה ובתשובת מיימון סוף ה"א תשובת ריצב"א דאם הבעל מודה לדבריה צריך להוציאה ולתת לה כתובתה ודוקא שמודה שאין לו גבורת אנשים אבל אם אינו יכול לבא עליה מחמת שרחמה צר ומחמת בתוליה אם המתין כבר שלש שנים ימתין עוד שנה והאריך שם בדבר והאריך בזו ריב"ש בתשובה סי' קכ"ז דבתולות צריכין להמתין

דרישה

עכ"ל וקאי אמה שפירש בסמוך שמיירי בששהתה עמו עשרה שנים שאז אין צריך לטעון אלא שומעין לה כשטוענת לא זכית לבנות ממני וכמ"ש בסמוך לשון הגמרא בדין ששה עמה עשרה שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות הימנה ואף שהוא יורה כחץ ולא טוענת כלום שהרי שם מיירי שהב"ד מוציאים אותה ממנו בע"כ אף שהיא אינה טוענת כלום וגם כאן איירי בששהה עמה כבר עשרה שנים כדמסיק רבינו וכתב ע"ז ז"ל בד"א כשאין לחוש שמא עיניה נתנה באחר כגון כששהתה עמו עשרה שנים כו' ומשום דבעי רבינו לכתוב על זה אפי' יש לו בנים מאשה אחרת כו' מש"ה הקדים וכתב דהיינו דוקא כשטוענת שאינו יורה כחץ ושם דכתב כגון שיש לו בנים מאשה אחרת אבל אינו יכול לומר דפ"ה אם היה לו בנים ממנה ומתה. וטוענת שאח"כ נתקלקל ואינו יורה כחץ ובעינא חוטרא לידא כו' דאם כן אינה יכולה לטעון שלא זכה לבנות ממנה שהרי כבר בנה ממנה אלא שמת וגם מה"ט לחוד שאינו יורה כחץ ונתקלקל לא היה מאמינים לה כיון שהיה לה בנים ממנו ודו"ק: [ג] אם הוא אמת אם לאו לא היתה מעיזה כו' וכ"ע דלעיל בסימן ע"ז כתב רבינו בשם הרמב"ם איש ואשתו כו' וכן טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כו' אלא כדרך כל הארץ אני עמה כו' עד ועושין פשרה כפי מה שהדין כו' ולא כתב שכופין אותו להוציא ואע"ג שהבעל יודע אם טוענת אמת כמו הכא ויש לומר דלעיל מיירי לענין דין מורד שהיא טוענת שהוא מורד בתשמיש ומבקשת שיוסיפו לה על כתובתה או יוציאנה ויתן לה כתובתה בזה אינה נאמנת והכא ג"כ אינה נאמנת אלא לענין שיוציאנה אבל לא לענין שיתן לה כתובתה ואה"כ אם תטעון לעיל שיוציאנה בלא כתובה ששומעין לה כמו הכא וק"ל: לענין

פרישה

(יג) אבל לא תוספת משום דאדעתא דלמשקל ולמיפק לא כתב וכמו שכתב רבינו בסמוך: (יד) והיא באה בטענה יוציא מיד כן הוא הגירסא בדפוס ב"י אבל בס"א כתב בטענת ילדים אבל יותר נכון כשתיבת ילדים אינו משום דטענת ילדים סתם אינו מועיל דהא אינה מצווה על פריה ורביה אלא אם כן שמפרש טענתה דבעינא בן שתשען עליו ונראה דמ"ה גרסי טענת ילדים לאפוקי אם באה בטענת שאינו יורה כחץ לחוד דהיינו שאינו ראוי להוליד דמ"ה אין צריך להוציאה דשא על כל פנים גבורת אנשים יש לו: (טו) דכיון שטוענת טענה שהבעל יודע כו' לאפוקי טוענת טענה שאינו יורה כחץ שהבעל אינו יודע אם הוא טוענת אמת אין כופין אותו להוציא בתוך עשרה שנים וא"ל כשטוענת שאינו יורה כחץ נמי נכפינן אותו להוציא אפילו בתוך עשרה במגו דאי בעיא אמרה שאין לו גבורת אנשים די"ל דהוי מיגו דהעזה ועי"ל דלאו הכל דיני גמירי ולא ידעה שטענה זו טובה מזו: (טז) לא היתה מעיזה פניה בפניו אבל אם שלא בפניו אומרת כן אינה נאמנת (אע"פ שאמרה אחר כך בפניו וכמ"ש לעיל סימן קנ"ב כ"פ) וע"ל סימן ע"ז ועיין בדרישה: (כיון שהוא מכחישה ובתשובת הרשב"א סימן תרכ"ח דאף הנדוניא אינו נותן לה במכחישה כ"פ): (יז) ובטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא וא"ל ומה בכך מ"מ יש לנו לכופו שיוציאנה משום טענה האחרת די"ל דלמא עיקר תביעתה הוי משום טענה זו והוי כאילו תובעת גט וכתובה ולכן צ"ל דיש לנו לפרש דבריה בענין כו' ועי"ל משום דס"א דנחשב דבריה כאילו סותרין זה את זה ויהיה כל טענותיה כאילו אינן ובזה נתיישבו ג"כ קצת תמיהות ב"י שהקשה כשאל את פיה דאם נחשב לטענותיה כאילו סותרין זא"ז שוב אינה נאמנת לייפבם ודו"ק:

(יח) יש לנו לפרש דבריה בענין שלא יסתרו כו' ז"ל ב"י ואיני יודע למה צריך לפרש דבריה ישאלנה והיא בעצמה תפרש: (יט) ויתן לה כתובה מנה ומאתים ז"ל מ"ו פי' וכגון שאינה מכחישה וכ"ע ע"כ: ואם

חדושי הגהות

קנד א זהו מדברי הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ה' ותימה שבתשובה שם סימן ד' העתיקה הטור בסמוך כתב ויתן כתובה מנה ומאתים ותוספת וכו' (כה"ג בשם רלב"ח) וע"ש ועיין בפרישה אות י"ט ולק"מ: פי'

עלל מ' ס"ז: שאלה על התשובה הראשונה וכו' שם: ובטענת מאיס עלי אם כופין אותו להוציא כתב א"א ז"ל בתשובה כלל מ"ג סימן ו' וכבר כתבתי בסימן ע"ז דעת הפוסקים בדין זה ועיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סימן י"ב וכתוב בתשובת הרא"ש כלל כ"ה סימן א' על אלמנת מ"ח ובת גדולים שהיה מלמד תינוקות דר בביתה וקדשה ואין זה כבוד בעלה הראשון והיא אומרת שמואסת בו אם יראה לרבותי הקרובים בדבר שהמקדש אינו אדם ראוי והגון לידבק בבת טובים ובכלל ובתרמית פתוה קרוב הדבר לדמותו לעובדא דגרסינן בפרק ה"ס (קי.) משום שעשה שלא כהוגן הפקיעו הקידושין ג"ז שעשה שלא כהוגן נהי דקידושין לא נפקיע מ"מ יש לסמוך בנדון זה על דברי קצת רבותינו שפסקו בדינא דמורד דכופין אותו לגרשה אמנם יש לנסות אם יוכלו לפייסו במתנה כסף ואם לא יאות אני נגרר אחריהם לכופו לגרשה עכ"ל:

ואם ג היא ארוסה ואינה רוצה לינשא בטענת מאיס עלי וכו':

וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת וכו' כלל מ"ג סימן י"ג ובסימן מ' כ' וז"ל ואם דעתו לעגנה ראוי הוא שתסמוך על מנהגינו' בעת הזאת לכופו ליתן גט לזמן:

וששאלת

אכילה ושתייה ושאר הוצאות הצריכין לה ושיתן לה מלבושים כפי יכלתו ועמדה עמו כמו ו' חדשים ולא נתן לראשונה כלום ואין בידו לפרנס שתיהן ותובעת הראשונה שאר כסות ועונה (כ) ואם היה יכול להיות עם הראשונה מצד הדין יראה שלא נשבע לבטל עונתה אף כי נשבע שידור עם השנייה ביום ובלילה מ"מ לא קבל עליו שלא יצא מהבית אלא יצא לקיים עונתה ויחזור אמנם על המזונות יראה שנשבע לעבור מה שקבל עליו כי לא היתה ידו משגת לפרנס שתיהן ויראה שלא תחול השבועה אמנם לפי תנאי הכתובה שכותבין אם עבר ונשא וכו' שיתן לה גט וכתובה יראה שחלה השבועה (כא) ויוציא הראשונה אמנם אם רוצה לישאל על השבועה הורני אם יכול לעשות בלא דעת השנייה כי עשתה לו טובה (כב) כי נתחייב לה מעות ממזונותיה ופטרתו בשביל שבועה זו גם היא מתהרט על שבועתו ואומר שאיימו עליו ליתנו בבית הסוהר על מה שנתחייב לה מתוך הדחק נשבע לה עד הנה אני נושא ונותן אם היתה הראשונה בת בנים הואיל ואינו כך (כג) בלאו הכי חייב להוציאה מדרך הגמרא (כד) אמנם אין נוהגין כן אבל בנדון זה שכבר נשא אחרת וגם נשבע הורני מה אעשה אם נאמר לו לגרש הראשונה הואיל ואין לו ספק לשתיהן (כה) ואם יגרשנה מה יתן לה מנה ומאתים או יותר או גם נדוניתה וצריך לעשות שטר עליו כי אין בידו מאומה ופועל ידיו לא יספיק להוציאתו א"כ מתי יפרענה תשובה עונתה יכול לקיים אע"פ שנשבע שידור עם השנייה ביום ובלילה יכול ליכנס לבית ראשונה ולשמש עמה כי לא נשבע שלא יכנס לבית הראשונה (כו) אלא שיהיה עיקר דירתו עם השנייה (כז) וגם אם אינו יכול להיות עמה בקבע ביום ובלילה (כח) בשביל זה לא יוציא דלא אשכחן אלא האומר אי איפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה הלכך בשבועה זו אינו ביטול עונתה וחלתה השבועה לדבר זה אבל מה שנשבע שיוציא עם השנייה כל מה שירויח [ד] (כט) לענין זה לא חלתה השבועה כי כבר היה מחוייב לראשונה לפרנסה מכל מה שיזדמן ומחוייב נמי לפרנס השנייה (ל) אע"פ שהראשונה קדמה [ס] הילכך כל מה שיותר על כדי חייו יתן חצי לזו וחצי לזו ואין היתר לשבועתו כיון שנשבע לה על טובה (לא) שעשתה לו במחילת המזון ואם הראשונה תובעת גט צריך לגרשה כיון שאין לו לפרנס שתיהן ויכתוב שטר עליו ככל הכתוב בשטר כתובתה כתובת נדוניא ותוס' וכאשר תשיג ידו יתן לה (לב) שאלה על התשובה הראשונה אינה שואלת גט אלא מזונות ורואה אני שאינה מגרע כחה אף כי אין בת בנים (לג) וכי אינה ב יולדת ושאלתיך למה לא תחול השבועה על הממון הואיל ויכול לקיים השבועה (לד) ולקיים תנאי הראשונה שאם עבר ונשא וכו' ועוד שאלתיך למה מחוייב לפרנס השנייה הואיל והיה מחוייב לראשונה תשובה (לה) אין לגרוע כח הראשונה במה שאין לה בנים כיון שלא הוחזקה בג' אנשים וכן מוכח בפ' הבע"י (לו) דלא גרע כחה בין לענין מזונות בין לענין כתובה אע"פ שיש לו בנים מאשה אחרת כל זמן שלא הוחזקה בג' אנשים וששאלת למה לא תחול על השבועה על הממון וכו' מה קיום התנאי הוא אחר שאין לו לפרוע הכתובה כי התנאי הוא שיוציאנה בגט ויתן לה כתובה וששאלת למה חייב לפרנס השנייה הואיל והיה משועבד לראשונה מה קדימה שייך במזונות ופרנסה יכול לשעבד עצמו לכמה נשים דגופו של אדם יכול לשעבד עצמו לכמה חובות דלא שייך קדימה אלא בשיעבוד מקרקעי ובטענת מאיס עלי אם כופין אותו להוציאה כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אע"פ שהרמב"ם כתב כי אמרה מאיס עלי כופין אותו להוציא ר"ת ור"י כתבו שאין כופין אותו להוציא וראייתם ברורות וחזקות וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה נכניס ראשינו בין ההרים הגדולים ולעשות (לז) גט מעושה שלא כדין ולהתיר א"א (לח) וכל המעשה בטענה זו (לט) מרבה ממזרים בישראל ועל להבא אני אומר אבל אם לשעבר סמכו על דברי הרמב"ם מה שעשו עשו ואם היא ארוסה ואינה רוצה לינשא בטענת מאיס עלי ואביה פסק ליתן עליה ממון והארוס שואל מה שפסק ודאי כיון שבתו אינה רוצה לינשא לו [ו] (מ) אינו חייב ליתן שלא פסק לו אלא ע"מ שתינשא לו והיא אינה ברשותו (יב) לכופה שתינשא לו וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת

ושאלת

וכו' כי עשתה לו טובה וכו' וזהו גם כן שאמר בסמוך על טובה שעשתה לו במחילת המזון כלומר שמחלה לו מה שכבר נתחייב לה בעד המזון. וכה"א כתוב במחילת הממון: ומ"ש תשובה אין לגרוע כח הראשונה וכו' פי' אין לגרוע כחה לא לענין פרעון כתובה ולא לענין מזונות

דרכי משה

להסתין כי יש שאינו יכול לבעול בתולה מכח חולשה או רכות שניו וצריכין לרפואות כו' וע"ש שהאריך בזה: (יב) ובתשובת מיימון סוף אישות דף ש"ד ע"ג פשיטא דאין כופין

פרישה

(כ) ואם היה יכול להיות עם הראשונה מצד הדין ר"ל אם הדין נותן שאין צריך להוציא אותה: (כא) ויוציא הראשונה ועל הכתובה יתן ש"מ כמבואר לקמן: (כב) כי נתחייב מעות מזונותיה ופטרתו פי' ממזונות שכבר נתחייב לה כדבסמוך. גם הוא מתהרט על שבועתו כ"ל דכך הוא המשך דבריו דשאל אם יש לו היתר לשבועתו מפני שיש פנים לכאן ולכאן פנים לאיסור כיון שנשבע בשביל טובתה ופנים להיתר כי נתהרט ואומר שהיה אנוס כו': (כג) בלא"ה היה חייב להוציאה מדרך הגמרא אע"ג דהיה לו אשה אחרת ובסמוך יתבאר והיה גם כן מגמרא דאינו חייב להוציאה אלא משום משם שמא לא ישא אחרת. ה"נ כיון דאי אפשר לזון שניהן ה"ל כאילו אין לו אחרת: (כד) אמנם אין נוהגין כן מכאן ראיה שאין כופין בזמן הזה האשה לקבל גיטה וכתובתה שהרי גם בימי הרא"ש לא היה המנהג לכפות אותו וכל שאין כופין אותו גם כן אין כופין אותה: (כה) ואם יגרשנה מה יתן לה מנה מאתים או יותר או גם נדונייתא רצה לומר מנה לאלמנה ומאתיים לבתולה אף פעל מעשה שאלו והיה ידוע אם היתה בתולה או אלמנה מכל מקום שאלו לפרש לכן כל הדינים דאף אם היתה זו אלמנה ולא סגי לה בכתובת מנה מ"מ שאל אם יארע כן בבתולה אם סגי לה בכתובת מאתים ומ"ש או יותר רצה לומר ליתן לה גם התוס' ומ"ש או גם נדונייתא לשון זה קשה להולמו מה גם נדונייתא דקאמר הא כל שכן הוא דנותנין לה נדונייתא שהכניסה לו. שוב ראיתי בתשובה כלל ח' דין ו' זה לשונו ואם יגרשנו מה יתן לה מנה או מאתים או יותר כי כתובתה עם נדונייתא כו' ע"ש ואחת הגירסא עולה יפה כי פשוט היה בעיניהן ליתן לה נדונייתא ומ"ה שאלו אם גם חייב לתת לה כל הכתובה כיון שהוא מרובה שכל יחד ודוק: (כו) אלא שיהיה עיקר דירתו עם השנייה והוא הולך ובא בעיר באיזה בית שירצה גם לבית הראשונה יכול לכנוס כן הוא שם בתשובה כלל ל"ח סעיף ו': (כז) וגם אם אינו יכול להיות עמה פי' עם הראשונה: (כח) בשביל זה לא יוציא פי' אין האשה יכול לכופו בשביל זה וכן הוא בהדיא שם: (כט) לענין זה לא חלתה השבועה עבד"ר: (ל) אע"פ שהראשונה קדמה כדמסיק לקמן בסמוך: (לא) שעשתה לו במחילת המזון פי' מה שכבר נתחייב לה: (לב) שאלה על התשובה רצה לומר על התשובה שהשבת · הראשונה רצה לומר אשה הראשונה. (לג) וכי אינה יולדת רצה לומר אף שאינה יולדת: (לד) ולקיים התנאי הראשונה שאם עבר ונשא כו' פירוש בסמוך השיב לו כיון שאין לו לשלם לה כתובה אין זה קיום תנאי: (לה) אין לגרוע כח הראשונה כו' פי' לענין פרעון כתובה: (לו) דלא גרע כחה בין לעניין מזונות בין לעניין כתובה כן הוא בס"א: (לז) גט מעושה פירוש אנוס: (לח) וכל המעשה רצה לומר המאנס: (לט) מרבה ממזרים בישראל עיקר דין זה לעיל בסימן ע"ז: (מ) אינו חייב ליתן שלא פסק לו כו' עיין בדרישה

דרישה

[ד] לענין זה לא חלתה השבועה כי כבר היה מחויב לראשונה לפרנסה כו' וקשה דלעיל בס"ס קי"ח כתב תשובת הרא"ש בחייט שנשבע ליתן לשמעון חצי מה שירויח ובאותו חצי שהרויח אין בו כדי סיפוקו לפרנס את אשתו ואשתו תובעת מזונות והשיב שהשבועה חלתה וצריך לקיימה וי"ל הא דקאמר הכא שלא חלתה השבועה היינו שלא חלתה על כל מה שירויח אבל על השליש חלתה ולעיל נמי לא חלתה אלא על החצי אלא שאין טעם לדבר וגם שם בתשובה לא תלה הדבר באשר הניח לה החצי אלא משום דאין שיעבוד שייך על גופו וגם הכתי קשה הא דמסיק הרא"ש וכתב בתשובה זו וזה לשונו מה קדימה שייך במזונות ופרנסה יכול לשעבד עצמו לכמה חובות דלא שייך אלא בשיעבוד מקרקעי משמע דבשיעבוד מקרקעי שייך קדימה אפי' במזונות ופרנסה ושם לעיל בסימן קי"ח כתב ז"ל אפי' אם מוכר אדם נכסיו אין מוציאין מהן למזון האשה והבנות כו' וכ"כ רבינו בהדיא ג"כ בח"מ סימן צ"ז בדין סידור בעל חוב דאין מניחין אלא לו מזונות ל' יום ולא לאשתו ובניו אף ע"פ שהוא מחויב לפרנסם כו' עד ורי"ף כתב דאין לאשה מזונות לא ממקרקעי ולא ממטלטלי עד שיפרע המלוה אפי' היתה קודמת כו' עד בד"א במלוה בשטר אבל אם היתה המלוה שעל הבעל על פה והיא לוותה לצורך מזונותיה בעל פה או בשטר איזה מהן שיבא לגבות תחלה קודם ואם באו לגבות כאחד חולקין. ושם הקשה ב"י כיון דכתב בשטר כתובתה ומזונות הרי שיעבודה ג"כ בשטר דאורייתא כמו דמלוה ולמה ב"ש קודם וי"ל משום דמזונות דמכאן ולהבא עדיין לא הגיע זמנה ומזונות שלוותה והכלה אין לבעל חוב על הבעל שום שיעבוד והאשה אינה תובעת מהבעל מזונות אלא לפרוע מה"ש מלוה בשטר קודמת ומ"מ מלוה על פה אינה בדין שתקדום חייב הוא לפרוע מה שלוותה עכ"ל ובח"מ סי' ע"ג כתב רבינו בשם הרא"ש שכתב בתשובה על ראובן שנשבע שלא למכור משלו כדי לפרוע לשמעון מה שהוא חייב לו וכו' עד אם קדם הגב שמעון לשבועת ראובן לא חיילא השבועה דה"ל נשבע לבטל את המלוה דמושבע ועומד הוא מהר סיני לפרוע חוב שלו ומכין אותו עד שתצא נפשו אם אין רוצה לפרוע עכ"ל ובמה שהקדמתי יתיישבו תשובת הרא"ש דבודאי כשנשבע ליתן כל מה שירויח לשנייה אין השבועה חלה כיון דכבר חייב לראשונה פרנסתה ה"ל כאילו נשבע שלא ליתן לה ומכין אותו עד שתצא נפשו ומיהו אף שאין השבועה חלה כיון דכבר נשא להשנייה נתחייב ג"כ להשנייה דהא אין קדימה למזונות כמ"ש ומש"ה הרי הוא כאילו לא נשבע ויחלוקו במה שירויח יתר על כדי חייו ואף שאסור לאדם לישא נשים א"כ יש לו כדי סיפוקו כמ"ש בסימן זה ולעיל סי' א' וסי' ע"ז מ"מ זה שכבר עבר ונשא נשתעבד לשנייה כמו לראשונה ומ"ש ואין היתר לשבועתו כו' ק"ק לפי זה הלא אף אם היה לו היתר להשבועה מ"מ הוי דינא הכי לחלוק בהמותר ביניהן נראה דמ"מ להשיב להשואל לפי סברתו כ"כ אף שאין נ"מ בנדון זה. ולעיל בסי' ק"ס גבי חייט דכתב דצריך לקיים השבועה ולא תלה הדבר בהאי (לק"מ וממ"ש לפני זה דאין המתנה חל על דבר שלא בא לעולם סיים וכתב דמ"מ צריך לקיים שבועתו) וגם שם הוא כמו מלוה על פה שהרי לא היה שטר לשמעון על החייט. ונראה דה"ט משום דהתם לא היה קצבה לריוח שלו ובשעת שבועה סבור שיהיה די לפרנסת אשתו בהאי וכן משמע מלשון השואל דשואל וכתב זה לשונו. ועתה אין מספיק לראובן כו' דמשמע דעתה נתחדש הדבר כן שהיה מספיק ובשעת שבועה לא היה כן ולכן השיב כיון שבשעת השבועה חלה מטעם שהיה סבור שיהיה לאשתו כדי פרנסתה אף שלע"ע (אינו) אין לגרוע חלקו של שמעון משום קדימת פרנסת אשתו דאין קדימה לפרנסה ומ"ה אף אם נשבע לשמעון ליתן שני חלקים מהריוח כשמספיק לאשתו בהשליש הנותר השבועה חלה ומה"ט סתם וכתב שם דאין דומה ולא תליא במה שנותן לה על כל פנים השליש אלא שאם לא היתה השבועה לא היה חל דהוה דבר שלא בא לעולם. אבל אין שייך בנדון זה כשנשא אשה אחרת דאף אם היא דבשלב"ל וגם אין השבועה חלה מכל מקום חיוב פרנסתה מוטל עליו כמו שנשתעבד בשטר כתובתה ליתן לה מזונות. וכשתובעת הראשונה גם צריך ליתן לה ולכתוב לה שטר חוב על הכתובה כיון דגרעה חלקה בלקיחת אשה שנייה אף לפ"ד לעיל סימן [ק]' דס"ל לגרשה בשביל זה מ"מ כאן דהפסידה בידים שאני ודו"ק. ומה שמסיק וכתב דאין שייך קדימה אלא בשיעבוד מקרקעי נראה דלא אפרנסה כ"כ דפרנסה אין קדימה אפי' במקרקעי אלא לסברת השואל כ"כ דסבר שיש קדימה אפי' בשיעבוד גופו והשיב דלא שייך כלל כ"א בקרקע ור"ל דוקא במלוה א"כ לפי דעת הסוברים דיש קדימה גם בפרנסת האשה וכמ"ש רבינו בס"ס סימן נ"ו די"א כן כ"כ ודוק: [ס] הילכך כל מה שיותר על כדי חייו יתן חצי לזו וחצי לזו תימה שלא בסימן צ' מסיק וכתב בשם הרמ"ה ז"ל אפי' לית ליה מזונות אלא דחד יומא [חייב] למזונה מיניהו לו למיכל בהדה במאי דאכיל עכ"ל ולמה כתב כאן יותר כדי חייו ונראה דגם הרמ"ה דקדק וכתב מזון דחד יומא דהוא מזון ב' סעודות כמ"ש באותו סימן וא"כ כשמפרנס [גם] אותה ממנו יהיה לכל אחד כדי סעודה והיה גם לו כדי חייו לאותו הסעה וקמ"ל דלא בעינן דיהיה לו מזון שלשים יום כמו בסידור ב"ח ומה שכתב כאן כל מה שיותר על כדי חייו ר"ל [כשיש] לאותה סעודה שרוצה לאכול בכל פעם ודאי לאותה סעודה שלפניו בכל פעם שיש קדמין וק"ל: [ו] אינו חייב ליתן שלא פסק כו' עיין בתשובת הרשב"א והביאו ב"י לעיל סימן פ'

סכ"ג

חדושי הגהות

ה. פי' דבר זה. בן כל ביאור דברי התוספות הלא המה בכתובים בפרישה: ● ואם היא ארוסה וכו' והארוס שואל וכו' כיון שבתו אינו רוצה וכו' דברים אלו נלמדים מדברי הרשב"א

מזונות ולכן מה שיותיר על כדי חייו יתן חצי לזו וחצי לזו : ומ"ש ואפילו אומרת דיירנא בהדיה בסהדי וכו' ה"א ס"פ המדיר ומפרש הרמב"ס בפט"ו דאישות וכ"כ רבינו דכל זמן שלא נשא אחרת צריך לגרשה לזו ולא יועיל כשתאמר האשה לא אתייחד עמו כלל או האיש אומר לא אתייחד עמה כלל וא"כ למה אגרש אותה כיון שעדים מעידים שלא אתייחד עמה ולא אבא אליה וא"כ בודאי היום או מחר אשא אשה אחרת לביתי אפ"ה כל זמן שלא נשא אחרת צריך לגרשה לזו כי לא נאמין לו שישא אשה אחרת :

הפילה וכו' משנה ס"פ הבע"י והיא אומרת שלא הפילה היא נאמנת שם בגמרא דאי איתא דאפילה נפשה בעקרתא לא מהזקא : ומ"ש מ"מ מותרת לינשא לאחר טעמו משום דלא איתרעי גופה שלעולם לא יגמור הריונה אלא תולין בעונש הבעל שלא זכה הוא לבר קיימא ממנה : ומ"ש והיא אומרת שהפילה עד ג' פעמים נאמנת שם דאי איתא דלא אפילא נפשה בנפלים לא מחזקא ואע"ג דמותרת לינשא לאחר מ"מ אין לה קופצים אחרי שהוחזקה לנפלים הרא"ש : בא להוציא תוך עשר שנים כו' ס"פ הבע"י הוא אמר מינה וכו' וע"ל סעיף ה' : **ואם** הוא אומר אשא אשה אחרת ואבדוק עצמי וכו' שם אמר איהו איזיל איניסיב איתתא איבדוק נפשאי א"ר אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה וכו' רבא אמר נושא אדם כמה נשים וכו' : ואם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה וכו' תימא דלעיל הביא תשובת הרא"ש שפסק אין

וששאלת מי שטוענת שיכפוהו לבעל שיגרשנה וכו' : נשא אשה ושהה עמה וכו' משנה וברייתא בס"פ הבע"י (ד' סד) : **ומ"ש** או ישא אחרת וכו' אפילו אמרה דיירנא בהדיה בסהדי וכו' פשוט בגמרא ס"פ המדיר (דף עז:) כתב הריב"ש בתשובה סי' ט"ו דעת קצת מפרשים דדוקא קתני מתני' ששהה י' שנים ולא ילדה הא אם ילדה ולד של קיימא אף ע"פ שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה אין כופין להוציא מיהו היינו בזו שלא הוחזקה עקרה עדיין ואיפשר שתלד לו עוד שהרי כבר זכה ליבנות ממנה אבל בזקנה שאין לה תקנה אף ע"פ שילדה לו כיון שאין לו בנים כשיעור הצריך לקיום המצוה כופין אותו להוציא וא"צ"ל לדעת מי שאומר דשהה עשר שנים ולא ילדה אריסא קאי כלומר שלא ילדה ולד קיימא השיעור הצריך עד כאן לשונו (יג) ועיין בתשובות הרשב"א שאכתוב בסי' זה : ב"ה כתב ה"ה בפט"ז שכתב הרשב"א בשם הירושלמי היו לו בנים ומתו מונה משעה שמתו . כתוב במישרים נכ"ג ח"ח וז"ל כתב הרא"ש יש מחלוקת במי ששהא עם אשתו י' שנים ולא ילדה אם כופין אותו בשוטים וכיון שנחלקו בו הגדולים ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים דלא ליהוי גט מעושה עכ"ל : **הפילה** תוך י' שנים וכו' משנה בס"פ הבא על יבמתו (דף סה :) הוא אומר הפילה תוך י' שנים וכו' ג"ז שם מימרא דרבי אמי (דף סה :) הפילה ג"פ יוציא מיד וכו' ג"ז שם : הפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים וכתב הרא"ש ואם הפילה ג' פעמים תצא שלא בכתובה ואם הפילה ב' פעמים אליבא דרב תצא בכתובה ולא תינשא אלא למי שיש לו בנים ואם נישאת למי שאין לו בנים תצא שלא בכתובה אם לא הכיר בה כך הוה מסתבר לי לפרושי דחזקה זו שהוחזקה להיות מפלת אתרעי גופה שלעולם לא ינמור הריונה וה"ל כמו אשה שהוחזקה אצל ב' אנשים שאנו מחזיקים אותה עקרה ורש"י ז"ל לא פירש כן וכן הרי"ף אלא יוציא ויתן כתובה ואין לו להמתין עד י' שנים דכיון שהוחזקה אללו בנפלים שמא לא זכה ליבנות הימנה ומותרת לינשא לאחר דאין תולין בה אלא בעונש הבעל ודברי אף ע"פ שדברי טעם הם בטלים הם כנגד דברי רבותינו עכ"ל : ואם הוא אומר שלא הפילה אלא ב"פ וכו' פשוט בס"פ הבע"י שם : וכתב הרמב"ם ועל כל זה משביעה שבועת היסת וכו' בפט"ו : יש דבר לתלות בו מה שאינה יולדת כגון שהיה הוא או היא חולים וכו' פשוט בס"פ הבע"י (דף סד .) : אין ישיבת ח"ל עולה ממנין י' שנים בס"פ הבע"י שם : כתב א"א ז"ל י"א שבח"ל אין כופין להוציא וכו' ג"ז בס"פ הבע"י ועיין בפירוש התורה

ושואלת שיגרשנה או שישבע שלא ילך תשובה אם ידוע שדעתו לילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך וששאלת מי שטוענת שיכפוהו לבעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות והוא בורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות תשובה דבר זה תלוי בחקירת הדיינין אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנישאת מפני סכנת נפשות אין לך טענה גדולה מזו כיון שאינו רשאי לישאר אצלה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת וכופין אותו לגרשה ואם רשאי להיות בעיר אע"פ שהוא מוכתב למלכות בעיר אחרת אין כופין אותו להוציאה נשא אשה ושהה עמה י' שנים (מא) ולא ילדה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה אחרת שראויה לילד ואפי' אמרה דיירנא בהדיה בסהדי שלא אתייחם עמו (מב) או שהוא אומר כן אין שומעין לה אלא יוציא ויתן כתובה הפילה תוך י' שנים מונין לה י' שנים משעה שהפילה הוא אומר הפילה תוך עשר שנים ורוצה למנות משעה שהפילה והיא אומרת (מג) שלא הפילה היא נאמנת הפילה ג"פ יוציא מיד ויתן כתובתה שהוחזקה להפיל מ"מ מותרת לינשא לאחר ואם הוא אומר שלא הפילה אלא ב"פ ואינו רוצה להוציאה והיא אומרת שהפילה (מד) עד ג"פ נאמנת וכתב הרמב"ם ועל כל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה ג"פ שבטענה זו יתחייב ליתן לה כתובה יש דבר ליתלות בו מה שאינה יולדת כגון שהיה הוא או היא חולים באלו י' שנים או שהיה חבוש בבית האסורים אין עולים להם מן המנין ופי' א"א הרא"ש ז"ל לא בחולי שמנעם מלשמש ולהוליד איירי דבהא לא הוה צריך למימר דפשיטא שאין עולין להם מן המנין אלא מיירי שהוא או היא חולה ומשמשין מטותיהן וראויין להתעבר אלא שאינן כשאר בני אדם חבושים בבית האסורים ומשמשין מטותיהם בבית האסורים אפ"ה אין עולין להם מן המנין שאנו תולין להם העון שגרם להם להיותם חולים או חבושים גם מנעם מלהוליד : [ז] (מה) אין ישיבת ח"ל ממנין י' שנים כתב א"א הרא"ש ז"ל י"א שבח"ל אין כופין להוציא אחר י' שנים דתלינן בעונש דירתו בח"ל [ח] (מו) כדחזינן באברהם שישיבת ח"ל לא עלתה לו מן המנין ולא מסתבר להורות כן שיבטל אדם מפ"ו בסברא רעועה כזאת דהא חזינן רובא דאינשי שפרין ורבין בח"ל ומה שלא עלה לאברהם ישיבת ח"ל לפי שצוהו הקב"ה לך לך מארצך (מז) ונתעצל ולא הלך לפיכך נענש וה"ה כל כיוצא בו שיש לתלות הדבר בשום עונש כמו בחולי או שחבושים בבית האסורין כדפי' תולים בו אבל כשאין שום דבר לתלות בו אין חילוק בין בארץ בין בח"ל והרמב"ן כתב שכך אנו לומדין מאברהם שאם שהה אדם י' שנים בח"ל ואח"כ נכנס לארץ אין ישיבת ח"ל עולה לו מן המנין ונותנין לו י' שנים מעת ביאתו לארץ אולי בזכות הארץ יבנה אבל מי שלא נכנס לארץ ודאי גם הוא יוציא אחר י' שנים בא להוציא תוך י' שנים בלא כתובה ואומר שהיא גורמת והיא אומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ נאמנת וצריך ליתן לה כתובה אם ירצה להוציאה וגם לאחרים שכופין אותם להוציא אם בא להפטר מכתובה שאומר שהיא גורמת (מח) והיא אומרת שהוא גורם נאמנת וצריך ליתן לה כתובה וכתב הרמב"ם ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר שאינה יודעת בודאי ואם הוא אומר (מט) אשא אשה אחרת ואבדוק עצמי שומעין לו דאמר רבא נושא אדם כמה נשים והוא דאיפשר בסיפוקייהו ואם ילדה האחרת (י) יוציא הראשונה בלא כתובה

להרמב"ן פרשת לך לך ובמהרי"ק שורש ע"ב ובמרדכי ס"פ הבע"י ובהג' מיימון פט"ו מה' אישות (וכ"כ נ"י דף ת"ב) : בא להוציא תוך י' שנים וכו' מימרא בס"פ הבע"י (ד' סה .) : וכתב הרמב"ם ויש לו להחרים וכו' בפט"ו : ואם הוא אומר אשא אשה אחרת כו' בס"פ הבע"י (שם) פלוגתא דרב אמי ורבא ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבה : ומ"ש ואם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה ואם גם האחרת אומרת

דרכי משה

אותו לגרשה ומ"מ השתא דאיכא תקנת הגאון ר"ג שאינו יכול לישא אחרת והוא לא קיים פ"ו כופין אותו לגרש כדי לקיים פ"ו כך נראה מדינא אבל קשה הדבר שא"כ עשינו תקנה לפרוצות גם לכופה להנשא לו אינה טובה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת הילכך יעשה הב"ד כפי ראות עיניהם עכ"ל מכאן משמע דבמורדת אפילו ארוסה אין מתירין לו לישא אחרת וע"ל סימן א' וסימן ע"ד מדין זה ובהגהות מרדכי דגיטין דף תרי"ח ע"א דאע"ג דאין כופין אותו לגרש גבי מורדת מ"מ אם נתפס בידי עכו"ם וכדומה יכולין לומר לו אין אנו נעזור לך עד שתתגרש וזה לא מיקרי כפייה עכ"ל וכבר כתבתי זה לעיל סימן קל"ד : (יג) וכ"כ נ"י פרק הבע"י וכתב שם דיש חולקין וכ"כ ב"י בשם תשובת הרשב"א וכ"ע שם נ"י דאם היה לו כבר בנים מאשה אחרת אין כופין אותו להוציא מיהו אם היה לו בנים ומתו ונשא אשה אחרת ולא ילדה חייבינן ליה להוציאה וצריך לתת לה

דרישה

שכ"כ אפי' כשתעבד בקנס פטור מן הקנס וכ"כ רמ"א שם פי' שם הטעם ויש להביא ראייה ג"כ ממ"ש בסימן פ"ו בדין טוענת מאיס עלי דמה התם שסבר נשאה ואפי' הכי צריך להסויר הממון שהכניסה לו וליתן לה הגט דהיינו הנכסי צאן ברזל מכ"ש שאין בידינו לכופו האב לכתחלה ליתן נדוניא לבתו כדי שישאנה מאחר שטוענת מאיס עלי ומ"ה פטור האב מן הקנס ובלבד שלא יהא רמאות בדבר : [ז] ז"ל הגמרא בפרק הבא על יבמתו דף ס"ד ע"א ת"ר נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין פירש"י מקץ עשר שנים בא על הגר והא דלא נסיב לה בהנך שני קמאי עד שלא בא לארץ כנען שהיו שנים מרובים בפדן ארם ללמדך שאין ישיבת ח"ל עולה לו ללמא משום עון חו"ל הם עקורים . לפיכך הואיל וקא חזינן שאין ישיבת ח"ל מן המנין דתליא בכל דבר המונען מן ההריון חלה הוא או חלה היא כו' . ודברי הרא"ש על כל הנ"ל כתבו רבינו והנה שיטת הי"א שכתבו הרא"ש ורבינו בשמם הוא כפשטא דפירש"י דמשמע דלכל אדם שטא ח"ל גורם אבל הרא"ש דייק לשון הגמרא דקאמר אין ישיבת ח"ל עולה לו דלאו דוקא קאמר משום דהוא חטא במה שלא עלה כדבר ה' אליו והרמב"ן דייק ג"כ לו וה"ק לו וכיוצא בו שעולין מח"ל לא"י אמרינן שמא הזכות והמקום דעולין לידן בעלייתן יגרמו דיזכה לבנים בא"י אבל מי שאינו עולה פשוט דצריך להוציא בסוף י' שנים ולשון רש"י הנ"ל דכתב מפני עון ח"ל הם עקורים ודאי דלא כפירש"י ודו"ק : [ח] כדחזינן באברהם כו' עיין בפי' התורה להרמב"ן ופסק רמ"א בש"ע סי' זה סעיף י' דבזמן הזה אין נוהגין לכוף כלל (וכמ"ש רבינו לעיל בסמוך שגם השואל כתב שאין נוהגין כן) ונאמן האיש לומר שיודע בעצמו שאינו מוליד ואין כופין אותו לישא אשה וכ"פ הריב"ש בתשובה והאריך בתשובה ועיין בב"י שהביאה : וכתב

בשם מ"ו : (י) יוציא הראשונה בלא כתובה ז"ל מ"ו דהכא איירי שהבעל בא להוציאה וטענת ברי לי שאינה יולדת כגון שמפלטת שכבת זרע וכ"כ האשר"י אבל מ"ש לעיל בשאלת תשובה דלא גרעה

פרישה

בדרישה : (מא) ולא ילדה יוציא ויתן כתובה משמע אפילו אם הוא מכמישה ולעיל אמרינן אם הוא מכמישה אין צריך ליתן לה כתובה ומשמע לפי מה שכתבתי לעיל בשם מ"ו בשאלה ותשובה המתחלת אשה שטוענת שאין הבעל שוכב עמה בשום ענין כו' שאפילו לאחר עשרה אינו צריך ליתן לה כתובה אם מכמישה וי"ל דלעיל מיירי שיש לו כבר בנים מאשה אחרת ומשו"ה אינו חייב לגרשה (ומה גם שהיא טוענת ורוצית לצאת ולהוציא הכתובה כ"פ) ולכן אינו חייב ליתן לה כתובה אם מכמישה אבל הכא מיירי שאינו קיים מצות פריה ורביה וב"ד כופין אותו להוציא ואף אם היא אינה טוענת כלום ולכן הואיל שאין הכפייה מצידה צריך ליתן כתובה אף אם אומר שהיא גורמת : (מב) או שהוא אומר כן פירוש ובודאי אמר כך אשא אחרת אפילו הכי אין שומעין לו כו' אלא צריך לגרשה או שישא אחרת עליה מ"ו כ"כ הרי"ף בפרק הבע"י גם הרא"ש ע"ש בדף קל"ח ע"ג והטעם דלמא לא ישא אחרת וגם שמא אין שום אשה תרצה להנשא לו כל זמן שהאשה הזאת בביתו ובודאי אם ימצא אשה שתרצה להנשא לו והוא כונסה לפנינו מותר לקיים הראשונה : (מג) שלא הפילה היא נאמנת דאם איתא דהפילה לא היה מזוקה נפשה כעקרה גמ' ס"פ הבע"י : (מד) עד שלשה פעמים נאמנת דודאי קושטא קאמרה דאם לא כן לא הוה לה למרעה נפשה לאחזוקי בחזקת מפלת : (מה) אין ישיבת ח"ל מן מניין י' שנים זה לשון גמר' בפרק הבע"י אלא שדין זה די' שנים נלמד מאברהם ומזה יש רוצים ללמוד כמו שבאברהם לא היה ישיבת חוץ לארץ מן המנין כך דנין לכל אדם ע"ש וברא"ש ואפשר משום דהטור ס"ל כהרמב"ן שמביא לדבריו כאן לבסוף לפיכך סתם וכתב כן וגם לדברי הרא"ש יש נ"מ בשיש לתלות כו' : (מו) כדחזינן באברהם עיין בדרישה : (מז) ונתעצל ולא הלך וגם אחר הליכתו חזר לארץ כ"כ הרא"ש בפרק הבע"י : (מח) והיא אומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ נאמנת כו' אבל אם היא אינה טוענת כן היה הוא נאמן הואיל שטוען ברי כגון שמפלטת ש"ז כמ"ש בשם מ"ו : (מט) אשא אשה אחרת ואבדוק עצמי כו' אדלעיל קאי שאומר שהיא גורמת ואם אין אתם מאמינים לי הריני אשא אשה אחרת ותראו שהחסרון מצדה כן נ"ל לפי מ"ש בסמוך גרעה

חדושי הגהות

הרשב"א בתשובה ח"א סי' תשע"א הביאה הב"י לעיל סימן ג' ע"ש

אומרת שאינו יורה כחץ וכו' עיין בב"י : ומ"ש רבי' בשם הרמ"ה כ"כ במישרים בשמו : גירשה הראשון יכולה לינשא לשני משנה שם (דף סד :) : נישאת לשני ושהתה עמו י' שנים וכו' ולאחר שתצא ממנו לא תינשא לג' וכו' ג"ז בס"פ הבא על יבמתו שם סתם מתני' כר' דאמר בתרי זימני הויא חזקה : עברה וניסאת לו וכו' ג"ז שם ת"ר ניסאת לא' ולא היו לה בנים לב' ולא היו לה בנים לג' לא תינשא אלא למי שיש לו בנים ניסאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה וכתבו התוספות והרא"ש שכתוב בה"ג דבלא הכיר בה איירי אבל הכיר בה יש לה כתובה : ואם שהתה עם הג' י' שנים ולא ילדה וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא : ומ"ש ומ"מ אם עדיין לא גבתה וכו' כ"כ הרא"ש שם : ואם ניסאת לד' וילדה וכו' גם זה שם בעיא דאיפשיטא :

כתב הרמב"ם אשה שבאה לב"ד וכו' בפט"ו דין מתנה עם אשתו שלא ישא אחרת עליה אם הוא כמתנה ע"מ שכתוב בתורה כתוב בתשובת הרא"ש ורבי' בסי' ק"ח כתב הריב"ש בסט"ו על אדם שאין לו בנים ורצה לישא זקנה בת נ' שנה לפס ממון שורת הדין שב"ד מונעים אותו מלישאנה אבל מה נעשה שלא ראינו מימינו ולא שמענו מכמה דורות בית דין שנזקק לזה לכוף ולהוציא באשה ששהתה עם בעלה י' שנים ולא ילדה או שהיא זקינה ואף אם אין לו בנים וכן לא ראינו ב"ד שנזקקו למחות במי שנושא קטנה ואע"פ שדינם שוה לזקנה כמ"ש הרמב"ם ואפילו מי שיש לו בנים אין לו לישא קטנה כמו שאמרו בפרק כל היד (יג :) הני דנסבי קטנות מעכבים את המשיח וכן אחז"ל (קידושין מא.) אסור לאדם שיקדש את בתו קטנה ומימינו לא ראינו במי שמיחה בזה וכן בבת כהן ובת ת"ח לע"ה ולזה אם היו ב"ד נזקקין לדקדק בשורת הדין הגמור בעניני הזווגים ובאו לכפותם הי' צריכים לכפות את כולם ורוב הנשים הבאות בימים היו יוצאות ונוטלות כתובה וליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא ותרבה הקטטה והמריבה ולזה העלימו חכמי דורות עיניהם בעניני הזיווגים שלא למכעס ואצ"ל שלא להפרידם כל ששניהם רוצים ואין בנישואי ההם משום ערוה ולא משום איסור מלוה ולא משום קדושה עכ"ל והאריך עוד בדבר : כל הנושא בעבירה וכו' בס"פ המדיר (דף עז) אמר שמואל אין מעשין אלא לפסולות כגון אלמנה לכ"ג וכו' אבל נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אין כופין אותו ורב תחליפא אמר אפילו נשא ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו להוציא : וכתב הרי"ף דה"ה בכל הנך וכו' בס"פ הבע"י כתב דהיכא דנשא אשה ושהה עמה י' שנים שכופין אותו להוציא בשוטים וכן פירש רש"י שם ומ"מ מ"ש רבינו בשם רב אלפס דה"ה לכל הנך דקתני בהו יוציא לא מצאתי לרב אלפס שכתב כך ונ"ל שיש להגיה ולכתוב ר"י במקום רב אלפס שסברא זו בשם ר"י כתבו התוספות והמרדכי בר"פ המדיר ושם כתבו ג"כ סברת ר"ח ומ"מ אפשר לקיים גירסת הספרים דגרסי כתב הרי"ף דה"ה בכל הנך כו' ממ"ש הרא"ש בפרק הבע"י ומיהו בתוס' תני מקמץ ומצרף נחושת ובורסי יוציא ויתן כתובה והיינו על כרחו כופין כדתנן בפרק המדיר ושרש"י כתב בשמעתין שכופין אותו ב"ד וכ"כ רב אלפס עכ"ל : ור"ח

(יא) כתוב' ואם גם האחרת אומרת שאינו יורה כחץ יוציא מיד ויתן לה כתובה וגם לראשונה רוצה לבדוק עוד בשלישית שומעין לו ואם גם השלישית אומרת שאינו יורה כחץ הוחזק ויוציא כולן ויתן לה כתובה והרמ"ה כתב שבקינן ליה למבדק נפשיה באחריתי ורשאי לשהות עמה י' שנים אם ילדה תצא הראשונה בלא כתובה ואם לאו יוציא שתיהן ויתן כתובה או ישא שלישית והוא דאפשר למיקם בסיפוקייהו ע"כ וכאשר כתבתי כן נראה שאם גם השנייה אומרת שאינו יורה כחץ שיוציא מיד כיון ששהה עם הראשונה י' שנים (נ) או אפילו לא שהה כיון שהוא בא להוציא את הראשונה מדעתה דליכא למיחש שנתנה עיניה באחר כולן יוציא מיד כדין הראשונה ואם מבקשת תוך העשר שיוציאנה בטענה זו אינה נאמנת אלא לאחר היא נאמנת (נא) וכגון שבאה בטענה זו כדפרישית לעיל גירשה הראשון יכולה לינשא לשני נישאת לשני ושהתה עמו י' שנים ולא ילדה דינה עמו כדין הראשון ולאחר שתצא ממנו לא תינשא (יב) לשלישי אם לא קיים פריה ורביה עברה וניסת לו ולא הכיר בה תצא מיד ואין לה כתובה הכיר בה יש לה כתובה ואם שהתה עם השלישי י' שנים ולא ילדה לא אמרינן כיון שהוחזקה עקרה תחזיר מה שנטלה משנים הראשונים דשמא עתה חלתה ומ"מ אם עדיין לא גבתה מהם אינה (יג) מוציאה מהם ואם ניסת לרביעי וילדה אחר שהוציאה הג' בלא כתובה אינה יכולה לגבות כתובה משלישי דשמא עתה נתרפאת (נב) כתב הרמב"ם אשה שבאת לב"ד ואומרת בעלי אינו יכול לשמש עמי שמוש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ יעשו הדיינין פשרה ביניהם (יד) ויאמרו לה ראוי לך שתתנהגי עם בעלך עדיין עד שתשהי עשר שנים ולא תלדי ואחר כך תתבעי ומגלגלין עמה בדבר ואין כופין אותה לשבת עמו ולא דנין אותה כדין המורדת אלא מאריכין בדבר זה עד שיעשו פשרה ע"כ כל הנושא בעבירה בין באיסור דאורייתא כגון אלמנה לכהן גדול גרושה והלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר בין באיסור דרבנן כגון שניות כופין אותו (טו) בשוטים להוציא [ט] (נג) וכתב רב אלפס דה"ה בכל הנך דקתני בהו יוציא שכופין

אין לגרוע כח הראשונה במה שאין לה בנים כיון שלא הוחזקה בג' אנשים וכן מוכח בפרק הבע"י דלא גרע כחה בין לענין מזונות בין לענין כתובה אף עפ"י שיש לו בנים מאשה אחרת כ"ז שלא הוחזקה בג' אנשים ואע"ג שילדה האחרת שנשא וכאן פסק בסיפך דאם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה ופשיטא דה"ה אם לא יוציא דאינו חייב במזונות ובתשובת הרא"ש פסק דאם אינו מוציא בגט יש לה מזונות ואפשר לומר דתשובת הרא"ש הוא ע"פ ההוכחה דדייק מדקבעי תלמודא ניסאת לג' ולא ה"ל בנים מהו דליתבעוה הנך קמאי מי מצי א"ל איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת ומדלא מיבעיא ליה אם נשאו הראשון והשני וילדו מהו דליתבעוה כתובה דאיגלאי מילתא דאת גרמת אלמא דלא אמרינן איגלאי מילתא אא"כ הוחזקה בג' אנשים דתלינן שמא לא זכו ליבנות ממנה ואעפ"י שר"י תירץ וכו' וכתב וקלת י"ל דמיירי בשיש לו בנים מאשה אחרת הלכך אין לתלות בעונש שלו אלא אית לן למימר דאיהי לא זכתה ליבנות ממנו וכו' לא סמכינן אהאי שינויא דאית תמן שינויא אחרינא וכו' ובפסקיו נמי כתב שינויא דר"י וז"ל ומיהו שמא י"ל דכיון דקיים פריה ורביה אין לנו לתלות בעונש שלו אלא אית לן למימר אדרבה איהי הא לא זכתה וכו' ואחר כך כתב והר"ש בר חיים תירץ דמיירי כששהתה עם השלישי י' שנים וכו' יש מתרצין דבנדרים איירי כשהיא באה להפקיע עצמה מתחת בעלה בע"כ הלכך חיישינן שמא נתנה עיניה באחר אבל הכא דמיירי שהבעל רוצה לגרשה ובכתובה הוא דפליגי ולא שייך הכא שמא עיניה נתנה באחר ורב אלפס מפרש דהאי הוא אמר מינה קאי אשהה עמה עשר שנים והוא טוען ברי מינה הוא דלאו בת אולודי היא כגון שהיא מפלטת שכבת זרע (הגה"ה מדברי ה"ה הוא טוען ברי שהיא מתקשה בשעת תשמיש) אלא שאינו יכול לברר בעדים ורוצה לישבע ואין מוציאין ממנו כתובה כיון שטוען טענת ברי אלא שהיא אומרת ומה בכך שהיא אינה ראויה לילד גם הוא אינו ראוי לילד והיא טוענת ברי שאינו יורה כחץ והוא אינו יכול להכחישה דלא קים ליה ביורה כחץ וקמ"ל רבי אמי דהיא נאמנת למאי דפי' אפילו בתוך עשר נמי והוא בא לגרשה בלא כתובה שטוען ברי שאינה ראויה להוליד והיא אומרת מיניה איהי מהימנא דלעיניה נתנה באחר ליכא למיחש כיון דהיא אינה תובעת להתגרש עכ"ל הרא"ש ולפ"ז ניחא הא דכתב רבינו ואם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה היינו דוקא כשהיא באה להפקיע עצמה מתחת בעלה בע"כ והוא אומר אבדוק עצמי וכו' הלכך אם ילדה האחרת יוציא הראשונה בלא כתובה ואע"ג שלא הוחזקה בג' אנשים כיון דטוען ברי שהיא מתקשה בשעת תשמיש או שמפלטת שכבת זרע אבל לעיל בתשובת הרא"ש הבעל לא בא בטענת ברי שאינה יולדת אלא שבא לידע אם העכבה אינה ממנו לא נגרעה כח האשה לא לענין כתובה ולא לענין מזונות וכיון שאין הבעל בא להוציאה וגם היא אינה תובעת גט ואע"ג דלדינא דגמרא כופין אותה להוציא מ"מ אין המנהג כך כמ"ש לשם בשאלה וגם התנה עם הראשונה שכאשר יגרשה יתן לה כתובה ותוספת ונדוניא וא"כ אם לא יגרשנה חייב במזונותיה כ"ז שלא הוחזקה בג' אנשים כיון שאינו טוען ברי : **ומ"ש** והרמ"ה כתב וכו' פירוש חולק הוא אמ"ש שאם גם האחרת אומרת שאינו יורה כחץ יוציא מיד ולא ישהה עמה י' שנים ע"ז חולק הרמ"ה שצריך שישהה עמה י' שנים : **גרשה** הראשון כו' שם בברייתא עברה וניסת לו ולא הכיר בה תצא מיד ואין לה כתובה כתב הרא"ש אבל מן הב' יש לה כתובה אע"ג דס"ל להאי תנא דבתרי זימני הוי חזקה מדאסר לה לשלישי היינו דוקא לענין איסורא אבל לענין ממון בעיא חזקה תלתא זימני וכו' עכ"ל : **כתב** הרמב"ם אשה שבאה לב"ד וכו' איכא לתמוה דלעיל ס"ו כתב רבינו בדין זה דכופין אותו להוציא מיד אפי' תוך י' וכאן הביא דברי הרמב"ם דאין כופין וי"ל דלעיל כיון דמכחישה כופין מדרב המנונא דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ובודאי קושטא קאמרה וכמ"ש התוס' ס"פ הבע"י סוף דיבור המתחיל שבינו לבינה ודברי הרמב"ם בשאינו מכחישה וכהא אמרינן בנדרים יעשו דרך בקשה :

סדר

דרכי משה

להֹ כתובתה דדילמא הוא לא זכה ליבנות ממנה וכ"ע דאם הוא אומר שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד נאמן ואינו צריך להוציאה דכל המצות כאילו שאין הוכחה שעושה אותן דרך מרד נאמן הוא על עצמו וכן שמע מרבו עכ"ל ובהגהות מרדכי פרק הבא ע"י דף תס"ד ע"ד תשובת ר"ג דאפילו אשה שאין לה וסת קבוע כל זמן שלא שהתה עמו י' שנים אין לגרשה ולא אמרינן דמינה הוא הואיל ואין וסתה קבוע וע"ש. כתבו בהגהות מרדכי בפרק הבע"י דף תס"ג ע"ד דיש לספק אם שהה עמה י' שנים אם יוכל לגרשה בעל כרחה בזמן הזה שגזר הגאון ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ ובהגהות מיימון פט"ו דאישות כתב ראבי"ה דבזמן הזה אין כופין אותו לגרש וע"ש וכן כתב ריב"ש סימן ט"ו דלא ראה שנוהגין לכוף להוציא בכה"ג וע"ל סימן כ' כתבתי דברי הריב"ש בארוכה וע"ש בסימן א' אם מותר לישא אחרת : (יא) וצ"ע דהא לעיל בסימן זה כתב בתשובת הרא"ש דלא גרע כחה אותה שאינה בת בנים כו' אף על גב שהיה לו בן עם השנייה דידוע שאין העכבה ממנו אפ"ה יש לה כתובה ואין נראה לחלק דכאן שטוען ברי שהוא ממנה אין לה כתובה וכיוצא בזה כתב הרא"ש בפרק הבע"י לענין שהתה עמו י' שנים ולא ילדה דאית לה כתובה עד שתחזיק בג' אנשים אף ע"פ שיש לו כבר בנים דחיישינן שמא נתקלקל אחר כך דלא חילק הרא"ש התם אלא לרבי אמי דאמר היא נאמנת ולא יוכל למבדק נפשיה והקשה שם ממ"נ דאי לא שהתה עמו י' שנים ניחוש שמא עיניה נתנה באחד ואי שהתה עמו י' שנים הלא מחוייב לגרשה ותירץ שם דמיירי דרוצה לגרשה אלא שאינו רוצה ליתן כתובה משום דטוען ברי שהוא מינה ולכן הוצרך רבי אמי לומר שהיא נאמנת אבל למאן דאמר התם דמהני ליה בדיקה שישא אחרת ואם יהיה לו בן יוציאנה בלא כתובה אין נראה לחלק בין טוען ברי או לאו דהא הבדיקה מוכחת שהוא מינה לכן נראה דתשובה דלעיל ס"ל דכאן איירי בבעל ג' דאם שהתה עמו י' שנים ולא ילדה אין לה כתובה ולכן אם טוענת עמו שאינו יורה כחץ צריך למיבדק נפשיה ואם יהיה לו בנים מאשה אחרת אין לה כתובה וכ"כ התוספות והאשירי תירץ זה התם בשם הר"ש וע"ש א"נ נראה לחלק דלעיל מיירי בבא מחמת טענה ולא טענה שאינו יורה כחץ דלא מהני בדיקה בשנייה דשמא לא זכה ליבנות ממנה וכנ"ל : (יב) וכתב ריב"ש בתשובה סימן ט"ו דכופין אותו שלא לנושאה ובמרדכי פרק הבא על יבמתו ע"ג כתב דלכתחלה אף לשני לא תנשא אלא מי שיש לו בנים : (יג) ועיין בב"י פרק הבא על יבמתו דף תכ"ה דלא כ"כ : (יד) ואם אין יכולין להתפשר בכך נתבאר דינו למעלה וריב"ש סימן קכ"ז האריך בדבר : (טו) כתב בבנימין זאב סי'

פרישה

גרעה כחה לענין כתובה א"ל בג' אנשים היינו היכא שהבעל לא בא להוציאה כלל שסרי לא בא בטענת ברי שאינה יולדת אלא שבא לידע שהעכבה אינה ממנו ודוק עכ"ל : (נ) או אפילו לא שהה כו' כיון שהוא בא כו' פירוש שבתוך עשרה שנים אין כופין אותו אלא מדעתו מגרש אותה : (נא) וכגון שבאה בטענה פירוש בן שתטען עליו : (הכיר בה יש לה כתובה אפי' לא קיים פריה ורביה וכן אם קיים פריה ורביה אפילו לא הכיר בה יש לה כתובה ב"ס) : (נב) כתב הרמב"ם אשה שבאה כו' ז"ל מ"ו תימה למה כתב זה כאן שהלא כבר כתב לעיל אוך הוא המסתפקת ע"כ (ואפשר לומר דבלא הכחשה דבלשונעו לאין כופין אותה לשבת עמו כ"ס) : (נג) וכתב רב אלפס כו' סתום' כ"כ בס כ"ס וע"ע בב"י וער"ל :

סדר

דרישה

[ט] וכתב רב אלפס דה"ה בכל הנך דקתני בהו יוציא שכופין אותו בשוטים וכן פירש"י כו' בס"פ המדיר גרסינן אמר רב יהודה א"ר אסי אין מעשין אלא לפסולות כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר אבל נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אין כופין אותו להוציא ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל אפי' נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה כופין אותו. תנן אלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין כו' בשלמא לרב אסי דרבנן קתני (כי דאיסורא דידהו לא קתני דאורייתא כגון מוכה שחין כו' קתני) ...

מתקיף לה רבי אבא בזמנים לא יוסר עבד אלא הא אמר רבי אבא הא והא בשוטים סתם (גבי סני דמתנייתא מוכה שחין כו') כי אמרה קוגא בסויה בסהדי שבקינן לה ככא מע"ג דאמרס

דאמרה הוינא בהדיה בהדי לא שבקינן לה כו' ע"ש עכ"ל הסוגיא הצריכה לעניננו והנה יש לדקדק בה תרתי חדא במאי דקאמר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה כו' אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו מאי קמ"ל שמואל בהאי אבל כו' הא בהדיא רבי אסי אמר אין מעשין אלא לפסולות דמשמע דוקא לפסולים ולא לאחריני. והשני בדברי רב תחליפא בר אבימי דאמר דאף בנשא אשה ושהה עמה י' שנים אמר שמואל דכופין. אף דתאמר דכוונתו לפלוג אשמיה דשמואל אדרב יהודה א"ר אסי הנ"ל דאמר אין מעשין אלא לפסולות והוא אמר דשמואל אמר דמעשין גם לשאר דבריה. מ"מ יש לדקדק לפי זה אשמואל גופיה למה פרט ונקט זה דשהה עם אשתו ולא ילדה דכופין ולא אמר סתם דאף לשאר דברים כופין ואי להאי דוקא קאמר שמואל קשה מ"ש הא משאר דברים דמשמע בהו בגמרא דכופין בהו כגון אשה הבאה בטענה בעינא חוטרא לידא כו' דס"פ הבא על יבמתו והכיא דאוזדין על הגדול לומר או חלוץ או יבם דפרק החולץ כיון דס"ל דכופין אפי' לדברים דלית להו פסולא ל"ל למנקט הני טפי מהני ונראה לייסב הני דקדוקים כשנאמר דגם רב תחליפא סבר דלא פליג שמואל אגוף הדין דקאמר ר"י משמיה דרב אסי דאין מעשין אלא לפסולות אלא בטעם הדבר פליגי דרב יהודה אמר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כו' ור"ל דשמואל ס"ל דלפסולות דוקא מעשין משום דעבר בתחלה בשעת קידושין ונישואין אמ"ש בתורה או חכמים אבל כששהה עם אשתו ולא ילדה דבנישואין היה בהיתר אין מעשין. ורב תחליפא משמיה דשמואל ס"ל דטעם דמעשין על הפסולים הוא משום דעובר בכל יום אמ"ש בתורה או דברי חכמים ז"ל ומהאי טעמא נמי כופין למי ששהה עם אשתו ולא ילדה דכיון דמצוה הטיל על פריה ורביה וכל ששוהה עמה אינו נושא אחרת או שאין הנשים רוצין להנשא לו להיות השתי הראשונה צרתה (וכדאמרי' ביבמות פרק אף על פי גבי יבם כיון דאגידא ביה לא יהבי ליה אחריתי) כופין אותו להוציא ולישא אחרת אם לא שישא עוד אשה לשניהו דמניחין לו גם את זו כדמוכח שם בפרק הבע"י וכ"כ הרמב"ם בפט"ו דאישות דכתב יוציא ויתן כתובה או ישא אשה אחרת כו' ע"ש והעתיק לשונו המחבר ש"ע בסימן קנ"ד ס"ה ע"ש. ובזה נתיישב גם כן דקדוק הראשון שהוצרך שמואל לומר אבל נשא אשה כו' כדי לאפוקי מדעת רב תחליפא משמיה דשמואל דאמר דגם זו נלמד מהא דאמר רב אסי מעשין על הפסולות דהדא טעמא להו. ונתיישב גם כן לשון כגון דקאמר ור"ל כגון הני דפסולות מעיקרא בשעת נישואין דוקא קאמר ולא הכי דיש היתר בנישואתה אלא דבא עבירה דביטל פריה ורביה לאחר זמן על ידה וק"ל:

ובזה שכתבתי הוא מיושב תמיהת הרא"ש בפסק"י דבפרק הבא על יבמתו שם דף ס' סוף ע"ג וריש ע"ד כתב פיסקא הנ"ל דמסולקים בו הגאונים דהיכן דמוזכר במשנה או בגמרא ל' יוציא ויתן כתובה אי ר"ל יוציא בלא כפיית שוטים או אפילו בכפיית שוטים ומסיק וכתב שם וז"ל ורש"י פירש בשמעתין שכופין ב"ד לזה ששהה ולא ילד להוציא וכ"כ רב אלפס ז"ל והיכא דשהה עמה י' שנים ולא ילדה ולא קא בעי לאפוקה ולמיתב איתתא אחריתא מפקינן לה מיניה בע"כ ואפילו בשוטי ואפילו אמרה איהי דיירנא בהדיה בהדי (פירוש ולא אתייסד עמו וה"ל כאילו הוציאוני ומאילא ודאי ישא עוד אחרת) לא שבקינן לה אלא יוציא ויתן כתובה כדגרסינן בפרק המדיר ותמהני היאך נכוף כיון דאמר בירושלמי דאין כופין כו' עכ"ל הרא"ש. לפי מ"ש לק"מ דרש"י והרי"ף פ"ג דהלכה כרב תחליפא הנ"ל ואליבא מ"ש בירושלמי דאין כופין אלא על הפסולות בכללו נמי הוא הא דנשא אשה ושהה כו' וכמ"ש. וראיה לזה דשם בירושלמי בס"פ אלמנה ניזונית אהא דאמר שמואל אין מעשין אלא כגון אלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכ"ה פריך והא תנינן שניות ומשני כגון הא אמר שמואל עכ"ל ור"ל הני ל"ד אמר שמואל אלא כגון ור"ל הני וכיוצא בו. ומה"ט ה"ל נמי דהאי נמי דנשא אשה ושהה עמה ולא ילדה הוא בכלל כגון הא דאמר דגם בה יש עבירה בשהייתו אצלה וכה"ל. וזו הנראה לע"ד נכון ביישוב דעת הרי"ף ורש"י וסייעתייהו דלא תקשי להו מהירושלמי בפרט דבלא"ה נמי אנו רואים דהרי"ף פסק כרב תחליפא דאליביה מסיק הגמרא בס"פ המדיר הנ"ל דמפקינהו מיניה בשוטי אפילו אי אמרה דיירנא בהדיה בהדי והיינו כל' הרי"ף הנ"ל בפ' הבע"י וכ"פ בהדיא בס"פ המדיר ע"ש וק"ל. והרא"ש מסיק שם ביישוב דרש"י והרי"ף הנ"ל וכתב ז"ל ושמא סמכו ע"ז דגרסינן בגמרא דידן בס"פ המדיר בכל הספרים האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ול"ג כופין אותו (ור"ל לאפוקי מגי' ר"ח שכתבו התוספות בשמו שם ובס"פ המדיר דגרס כופין במקום יוציא ע"ש) ומפריך עלה שמואל עד שיכפוהו להוציא יכפוהו לזון אלמא שסתם יוציא היינו בכפייה או שמא היכא למימר דהכי פריך שמואל לרב אותה כפייה שאתה אומר שעושין לו כדי שיוציא דהיינו נדוי אותה כפייה עצמה יעשו לו לזון (ור"ל וכיון דנוכל לפרש דברי שמואל דהכי פריך א"כ אין ראיה מזה דסתם יוציא ר"ל בכפיית שוטים אלא ר"ל בנידוי וס"ל דנידוי לא בכלל איסור כפייה) וכ"כ הרא"ש שם עוד לפני זה ז"ל ואי כפייה הוא במילי מפסדת ביה תוספת כתובה כגון שנדוהו ועמד במרדו אבל אי אמרינן כופין בשוטי כו' ע"ש. אבל הרא"ש במרדכי ר"פ המדיר כתב דאין כופין בנדוי דה"ל בכלל אמרה נקטא בכובסיה עד דשבקי לגלימא. ויישובו זה דהרא"ש לרש"י והרי"ף הוא דחוק אחד בעיני דא"כ צ"ע דס"ל לרש"י והרי"ף דכל מקום שנזכר בפ' המדיר ובאינך מקומות ל' יוציא ס"ל דיוציא בכפיית שוטים קאמר וק' א"כ למה לא אשתמטי הרי"ף ורש"י לכתוב ולפרש בחד מכל הנהו מקומות דל' יוציא דקאמר ר"ל בכפיית שוטים וגם לא כתבו כן רש"י והרי"ף אלא אברייתא דפ' הבע"י דקתני בשהה י' שנים ולא ילדה דיוציא פי' בכפיית שוטים אלא בסוף שמעתא כ"כ שם לפיסקא דדינא ומסיק וכתב שם כדאמרי' בהמדיר הרי לפנינו דלא מכח הא דקתני בברייתא יוציא פסק כן כ"א מכח הא דאמרינן בהמדיר והיינו הא דכתיבנא לעיל בשם רב תחליפא ועוד דהא הרי"ף כתב שם בפרק המדיר אחר דברי דרב תחליפא ז"ל וכולהו בין הני דרבנן דתנן במתני' שכופין אותן להוציא (ר"ל מוכה שחין ובעל פוליפוס פי' ריח הפה או ריח החוטם כ"פ) כו' שנזכרין שם במשנה לפני זה ובין הני דאורייתא כגון אלמנה לכ"ג כו' כולהו כייפינן להו בשוטים ואי אמרה הוינא בהדיה בהדי באוכה שאין שבקינן ומי שנשא אשה ושהה כו' לא שבקינן לה כו' עכ"ל הרי"ף ושמעינן מיניה תרתי חדא מדפרט להני דאורייתא ורבנן דכופין משמע דדוקא יותן ומשום דקתני ואמור בהו בהדיא כופין הוא דס"ל דכופין בשוטים ולא באינך מקומות שאמור בהן יוציא ויתן כתובה סתם והשני מדמזכיר שם בהדייהו הא דנשא אשה ושהה כו' ושמע דס"ל דהוא בכלל מעשין על הפסולות דהתחיל ביה והיינו כמ"ש וזה כנלע"ד ברור. ואגב הרא"ש מסיק שם על זה וכתב ז"ל וכיון דפליגי בה רבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים דלא ליהוי גט מעושה עכ"ל ונראה מדבריו דמסקנתו הוא דגם בהכיא דנשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה ס"ל דאין כופין בשוטים וטעמו כיון דאיכא ביה פלוגתא בגמרא בס"פ המדיר אי כופין בו או לא כנ"ל ובברייתא בס"פ הבע"י ד' ס"ד ע"א קתני בה סתם יוציא ויתן כתובה ובסתם יוציא פליגי רבוותא אי ר"ל כופין בשוטי אי לא וכנ"ל מ"ה מסתבר ליה דברי המ"ד בגמ' דאין כופין בו בשוטים. ובעקבי דברי הרא"ש הנ"ל נמשך והלך רבינו שהרי כתב ז"ל כל הנושא בעבירה בין באיסור דאורייתא כו' עד וכתב הרי"ף דה"ה בכל הנך דקתני בהו יוציא שכופין אותו אפילו בשוטים וכן פירש"י כשנשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה ב"ד כופין אותו להוציא ור"מ כתב כו' עד אבל לכפות בשוטים לא אם לא שמפורש בו שכופין אותו להוציא כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכיון דאיכא פלוגתא כו' הרי לפנינו דכתב דהרי"ף ס"ל דכל הני דאומר בהן יוציא ויתן כתובה ר"ל כפיית שוטים ושכן ס"ל לרש"י וזה לא מצינו בדבריהן דס"ל כן אם לא מכח יישובו דהרא"ש להרי"ף ורש"י מהסיא דירושלמי וכה"ל וכבר כתבתי דלפע"ד התמיה מעיקרא ליתא ויישובו דהרא"ש נדחה מדברי הרי"ף עצמו וכה"ל: **ואגב** אכתוב מה שיש עוד לתמוה טובא על רבינו בהאי ענינא הנ"ל והוא דמ"ש דלר"מ אין כופין בשוטים אם לא במאי דמפורש בו שכופין כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס כו' דמשמע ומוכח מדבריו דגם לר"מ כופין בשוטים להאומר איני זן ואיני מפרנס וזה אינו דהא גרסינן בס"פ המדיר ז"ל אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה אזל רבי אלעזר ואמרה לשמעתא קמיה דשמואל אמר אכסוה שערי לאלעזר (פירוש האכילוהו שעורים כבהמה כל דבר שנאכל שלא כדרכו קרי להו כוסס) עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ע"כ וכתב שם הרי"ף ע"ז ז"ל והלכתא כשמואל ואף על גב דאתמר נמי משמיה דרבי יוחנן כוותיה דרב הא דחייה רבי זירא ואמר על דא אכסוה שערי לאלעזר בבבל עכ"ל הרי"ף וכתב הר"ן דגם ר"מ פסק כשמואל כו' ע"ש וכ"כ המ"מ בהדיא בשם ר"מ בפי"ב דאישות ע"ש הרי לפנינו דר"מ כהרי"ף ס"ל בהכיא דאומר איני זן ואיני מפרנס דאין כופין אותו בשוטים להוציא אלא לזון אותה אם לא שכפו אותו וראו שהוא עני ואינו יוכל להשתכר להרויח ולזון דבזה כתבו שם הר"ן והמ"מ בשם הרשב"א דלכ"ע כופין אותו להוציא בכה"ג ושכ"כ הרמב"ם. ודוחק לומר דגם רבינו דוקא בעני כ"כ דא"כ לא ה"ל לסתום ולכתוב והאומר איני זן כו' דכופין אותו דהוא כדברי רב דהא איירי אף כשיש בידו לזונו וכדמוכח מדא"ל שמואל יכפוהו לזון ולכאורה נראה דכתב רבינו כן בשם ר"מ מדמצא דכתב הרא"ש שם דפרק הבע"י אחר שהביא לר"מ דלמד מדברי הירושלמי דאין כופין אלא היכא דמפורש בהדיא שכופין וכה"ל ע"ז מסיק וכתב שם הרא"ש ז"ל והכיא דהאיני זן ואיני מפרנס כופין אותו ויוציא ויתן כתובה כו' דמזה משמע לכאורה דגם לר"מ ס"ל דכופין בשוטים להוציא מיד אבל י"א לשמעיין שם בדברי הרא"ש אלא דא"כ יהיה דברי הרא"ש סותרין זא"ז דהתחיל לכתוב דלר"מ לא מפרשינן סתם יוציא דר"ל כפייה בשוטים וסיים וכתב מיד עליו דהכיא דאיני זן כו' דאמר בו רב יוציא ויתן כתובה סתם פירושו כפייה בלי טעם וריש למה מפרשינן לר"מ האי יוציא כפייה טפי מאינך יוציא ועוד דמסיק וכתב שם מיד אחר זה ז"ל והכיא דהחולץ דמחזרין על גדול למכפייה הייתו בשביל שמונע ממנה כל עניני אישות אבל משום תשמיש המיטה

לזון או משום מזונות לזון אין כופין כו' עכ"ל הרי דזור וכתב דמשום "מזונות לזונה אין כופין אותו בשוטים להוציא מיד ובהכיא דאיני זן ואיני מפרנס ג"כ אינו מונע ממנה אלא מזונות ולמה כתב דבו כופין אותו ויוציא ויתן כתובה ועוד דכמעט כל מ"ש הרא"ש שם הוא מדברי התוס' בשם ר"י שכ"כ בר"פ המדיר ובפ' הבע"י ד' ס"ד ע"ש והתוס' כתבו בב' המקומות אחר דברי ר"מ הנ"ל לתרץ דל"ת עליו מהא דאמר רב דהאומר איני זן כו' "יוציא ויתן כתובה וקא"ל שמואל עד שכופין אותו להוציא כו' דמוכח מינה דפי' יוציא דרב דר"ל "כפייה. ע"ז כתבו דר"מ גרס בדברי רב "כופין במקום יוציא והיינו דוקא לרב דס"ל דכופין אבל שמואל קא"ל דיכפוהו לזון ולא להוציא וכוותיה פסק ר"מ וכה"ל וא"כ ע"כ א"א לפרש דברי הרא"ש כפשוטו וכהס"ד דדברי רבי' אלא צ"ל דט"ס הוא שם בהרא"ש וכה"ל "ובהכיא דאיני זן ואיני מפרנס גרים "כופין אותו ויוציא כו' והיינו כמ"ש התוס' ב' פעמים דר"מ גרים כופין ומשמע דמאלו שכ"כ ר"מ בהדיא. וראיה להג"ה זו היא ממ"ש אח"כ הרא"ש בעצמו ביישובו דרש"י ורי"ף הנ"ל דכתב ז"ל ושמא סמכו ע"ז דגרסי' בגמרא דידן בכל הספרים האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ולא גרסי' "כופין אותו כו' ור"ל ולא כר"ח דגרים כופין אותו. הרי מוכח קצת מדברי הרא"ש עצמו דס"ל דלר"מ גרסי' כופין. ואם תרחק נפשך מלהגיה דברי הרא"ש צ"ל דה"ק מ"ש רב בהאומר איני זן ואיני מפרנס יוציא כו' וקא"ל שמואל עד "שכופין "להוציא. לא דס"ל לשמואל דלרב כופין אותו בשוטין להוציאה ולגרשה מיד קאמר אלא ה"ק עד שאמר רב לכופתו ויתן "כתובה דלנתינת כתובה כופין אותו אפי' בשוטים וכמ"ש התוס' והמרדכי בר"פ המדיר ע"ש. וכאילו אמר עד שכופין אותו בשוטין ליתן לה כתובה בשעה שא"ל להוציאה נכוף אותו לזונה ותשאר אצלו בלא נתינת כתובה וגם פי' זה עולה יפה לדברי הרא"ש הנ"ל ודו"ק. והדר קושייתינו לדוכתא מאין אפשר אנה ראה רבינו לכתוב בשם ר"מ דכופין בשוטין להאומר איני זן ואיני מפרנס ואין בידו ליתנו כ"א כמ"ש דר"ל עני האומר איני זן ואיני מפרנס ואינו רוצה להשתכר נפשו דבזה כ"ע מודו והוא דוחק גדול וכה"ל. או שנאמר דאף דהתחיל בדברי ר"מ מ"מ מאי דסיים וכתב כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן כו' אין כוונתו דר"מ ס"ל הכי אלא רבי' נקט בלשונו ע"פ מאי דס"ל כהרא"ש דפסק שם בפ' המדיר כרב דכופין אותו להוציאה מיד ולא לזונה ואפילו בשוטין הביא שם דברי הירושלמי דכתב ע"ז מפני ריח הפה כופין מפני חיי נפש לא כ"ש. ומסיק הרא"ש וכתב ע"ז ז"ל וכן מסתבר דאשה בושה לבא לב"ד כל פעמים ותמות ברעב כו' וכיון דלהרא"ש מפורש האי כפייה בגמרא א"כ כתבה רבינו בה "כגון הנ"ל וקיצר ולא דק כולי האי בלשונו משום דכל כוונתו אינו אלא ללמדינו הדין דלהרא"ש גם בזה כופין בשוטין אפי' לסברת ר"מ ודוק. ועדיין נשאר עלינו חובת ביאור במ"ש הרא"ש הנ"ל (ורבינו אחריו) אהא דהקשה שם הגמ' ארב תחליפא הנ"ל תנן אלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין כו' פי' בשלמא לרב אסי דרבנן קתני דאורייתא לא קתני אלא לרב תחליפא כו' וכה"ל וכתב הרא"ש שם דהא דאמר דרבנן קתני (קשה הא שניות לעריות דגם דרבנן הוא וכופין אותו להוציאן וכדאיתא בירושלמי דמייתי שם ולא קתני להו במשנה בהדי מוכה שחין ואינך דרבנן) דר"ל מה שתקנו חכמים להוציא מפני טובת האשה ולא מחמת איסור קתני אבל שניות חשיבי כדאורייתא עכ"ל הרא"ש וקשה א"כ מאי פריך מזה ארב תחליפא דה"ל למתני במשנה נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה דהא גם זה לא לטובת האיש והאשה תקנוהו דהרי הן נוחין זה בזה ורוצין לעמוד יחד והב"ד בע"כ מוציאין מהדדי משום צד איסור דאורייתא קיום פריה ורביה בו ואם כן י"ל דמה"ט לא תני לה במשנה כמו דלא תני שניות. ויש לייסבו בדוחק ולומר דס"ל להמקשן דגם כפייה זו דמי שנשא אשה כו' אף דיש בו קיום מצות הבורא קיום פריה ורביה מ"מ האי מצוה גופא יש בו טובת האיש כדי שלא ימחה שמו וזכרו מהעולם אלא יוליד בנים ויקומו תחתיו ומ"ה הקשה שפיר דלרב תחליפא ה"ל למתני זה במשנה בהדי הנך שכפייתן הוא לטובת האשה ודו"ק:

ולענין הלכה נלע"ד דכופין לדינא דגמרא גם בנשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה מאחר שרש"י והרי"ף וגם הרמב"ם פרק י"ב דאישות כ"כ בהדיא. ואין לדחוק ולומר דאין ראיה משום דהן פירשו דכל יוציא הנזכר בגמרא ר"ל כפייה בשוטים ואנן קי"ל כתוספות והרא"ש והמרדכי דמסקי דיש להחמיר כר"מ שלא לכפות אם לא במקום שנזכר בהדיא לשון כפייה ז"א דהא כבר כתבתי והוכחתי מלשון הרי"ף ורש"י דלא פירשו יוציא לשון כפייה ומש"ה לא הזכירו שום כפייה בכל הנך יוציא הנזכרים בפרק המדיר ובאינך מקומות זולת בהכיא דנשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה והוא מטעם דפסקו כרב תחליפא משמיה דשמואל דפירש דבריו ואמר דכופין בה משום ביטול פריה ורביה ואין זה נגד הכלל דאמר רב אסי והוא מסקנת הירושלמי דאין מעשין אלא לפסולות דהא כתבתי דלרב תחליפא גם זה דעובר על מצות פריה ורביה בכללו הוא וגם הרמב"ם דהלך בשיטת רבו דרכו ברוב פסקיו גם כן מה"ט לא הזכיר בכל הני דינים לאמור בהן יוציא בפרק המדיר ובאינך מקומות זולת בהכיא דנשא אשה כו' ע"ש בפ' י"ב דאישות וכה"ל. ואף דהרא"ש והטור אחרונים הן ומימיהן אנו שותין ופוסקין כמותן על הרוב והן פסקו דאין כופין גם בזה מ"מ בזה דאנו רואין מקור דבריהן שפסקו כן מכח הסיא דירושלמי ומפסקו דר"מ וכבר הוכחנו דאין סתירה לדבריהן מהסיא דירושלמי ושגם ר"מ יכול להיות דמודה בזה דהלכה כרב תחליפא משמיה דשמואל הנ"ל ושהוא בכלל אמרה מעשין על הפסולות אם כן בודאי עלינו לשמור ולעשות כפסק רש"י והרי"ף והרמב"ם וסייעתייהו הנ"ל ואף שאינני כדאי להכריע בין הגאונים ואין משיבין לארי אחרי מותו וגם איני בגדר החכמים שכתב עליהן הרא"ש בתשובה והביאו רבינו בטור ח"מ סימן כ"ה שכל הדברים שאינן מבוארים בתלמוד יכול כל חכם לסתור ולבנות אפילו דברי הגאונים אם יביא ראיה המקובלת לבני דורו כו' וה"ה בדברים המוזכרים בתלמוד ויש בהו פלוגתא כנדון זה. מ"מ סעד לדברי מדברי הגאונים המפורסמים בתראי דבתראי המחברים ש"ע הגאון מהרי"ק ז"ל והגאון מור"ם ז"ל שנראה מדבריהם שפסקו ג"כ כך בסוף סימן קנ"ד דשם בסעיף י' כתב ז"ל נשא אשה ושהתה עמו י' שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראוי' לילד ואם לא רצה כופין אותו עד שיוציא כו' הרי דכתב בה לשון כופין וגם מור"ם לא כתב עליו אלא דבזמן הזה אין נוהגין לכוף כלל כו' משמע הא מדינא דגמרא מודה דכופין ע"ז. ואף שלכאורה יש לדקדק מדכתב סתם כופין ולא כתב כופין בשוטים ור"ל שהרמב"ם שהעתיק ממנו זה משמע דמ"ה כתב לשון כופין סתם כדי לרמז לכל מר כדאית ליה וסמך אמ"ש בסוף הסי' דשם כתב המחבר שיש בסתם יוציא הנאמר בגמרא וקאי גם ע"ז. אבל י"א דאם כן לא הוה ליה למימר לשון כופין כלל אלא לשון יוציא דבו דוקא פליגי ולא בלשון כפייה דבו כולי עלמא מודים דר"ל כפייה בשוטים והא דלא כתב בהדיא כופין בשוטים מזה אין ראיה שהרי במוכה שחין ובורסקי וכיוצא בהן דפשוט הוא לכ"ע דכופין אותו בשוטים וגם בהן כתב המחבר ש"ע בריש סימן קנ"ד סתם לשון כופין. ועוד דהא לפני זה בס"ה כתב המחבר בהמשתטה שאין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים עד כאן לשונו. והתם פשוט דרצה לומר בשוטים וכדמוכח בטור ובלשון המחבר בס"ס וזה הרי לפנינו דסתם כופין המוזכר שם בדברי ש"ע ר"ל כופין אותו בשוטים והא דכתב המחבר ש"ע בס"ס קנ"ד כל אלו שאמרו להוציא כופין אותן בשוטים וי"א שכל מי שלא נאמר בו בפירוש בתלמוד כופין להוציא אלא "יוציא בלבד אין כופין בשוטים כו' אל תטעה לומר דמ"ש "כל "אלו כו' וי"א החולקים דאכל הני הכתובים לעיל מיניה קאי בסימן זה ובכללם הוא גם הא דהנושא אשה ושהה עמה כו' אלא קאי דוקא אכל הני הנאמרים במשנה וברייתא וגמרא בפ"ק המדיר דקתני בהו יוציא ויתן כתובה ואינו מפורש אחריו דרצה לומר כפייה בהן לאוד חולקין הי"א וסבירא ליה דלא כפינן להו בשוטים כגון המדיר את אשתו ממזונות לאוד או מתשמיש המטה לאוד או ממיני קשיטות ושאר עניינים הנימנים והנאמרים בפרק המדיר וכתבן הטור גם כן בא"ע בסימן ע"ב וע"ד ע"ש. ולשון התוספות והרא"ש והמרדכי נקט הש"ע שכתבו בס"פ המדיר ובפרק הבע"י הנ"ל ג"כ דרך כלל אכל אלו דאותו הפ' ובפרקים אחרים הנאמרים בהן "יוציא אי ר"ל כופין בשוטים או לא ע"ש. גם הריב"ש בתשו' סימן ע"ו פסק כן בפשיטות ולא הביא דברי הרא"ש והטור כלל בזה ע"ש וגם בתראי דבתראי בעלי ש"ע הגאונים מהרי"ק ומור"ם ז"ל ס"ל הכי ואף שהריב"ש ומור"ם ז"ל הביאו שם בסימן קנ"ד גם בסימן א' כתב דבזמן הזה אין הב"ד נזקקין לכפות למי שנשא אשה זקינה שאינה מולדת או ששהה עמה י' שנים ולא ילדה להוציאה ולישא אחרת בת בנים. הא תשובתו וטעמו שם בצידו שכתב שם ז"ל כיון דעל כמה עניני נישואין וזיווגים הזהירו חכמים כגון שלא לישא זקנה או קטנה או ת"ח לבת ע"ה ולגרש לאשה ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה לו והמה פרוצים ועוברים ואם היו ב"ד נזקקין לדקדק ע"פ שורת הדין בענין הזיווגים ובאין לכפותן היו צריכין לכפות את כולן ורוב הנשים הבאים בימים היו יולאות ונוטלות כתובה ונדוניא וליכא כתובה דלית בה תיגרא ותרבה הקטטה והמריבה ולכך העלימו חכמי הדורות את עיניהן בעניני הזיווגים שלא למנעם וא"צ שלא להפרידם כל שהניהן רוצים ואין בנישואין לא משום ערוה ולא משום איסור מצוה ולא משום איסור קדושה כו' עד גם אפשר שבאלו הארצות אין כופין להוציא אשה שאינה בת בנים כדי שימצא אחרת דכל כמה דאגיד' ביה לא יהבי ליה אחריתי שהרי באלו הארצות אין מקפידין בזה כ"כ ואדם נושא שתים ושלש נשים ואין מכלי' שכך נהגו ואין צריך רשות מלך קצין שוטר ומושל אמנם אם תרצו להחמיר עליו כו' הרי דכתב תרי טעמי למה נוהגין שלא להוציא האשה מתחת יד מי ששהה עמה עשר שנים ולא ילדה ושניהן לא שייכות בנדון דידן דהא בזמנינו נוהגין לקיים חרם דר"ג שלא לישא שתי נשים גם יש בנישואין אלו צד איסור מצוה ואיסור קדושה כנ"ל לכן גם חלקי אמרה נפשי שאם לא ירצה לגרשה מרצונו שיכפוהו בשוטים ע"י כותים ואפי' על ידי ישראל אם ידינו תקיפה עליו עד שיגרשנה (ועיין עוד בתשובת הפמ"ז ז"ל שהאריך בדינים אלו כ"פ):

והשיטה

דרכי משה

בי' פ"ח שמצא בתשובה דה"ה כל העובר על תקנת חכמים מענשין וכופין אותו לגרש כדין הנושא נשים בעבירה וכן משמע בתשובת מהרי"ק שורש כ"ט ובתשובת מהרי"ק שורש קל"ה כתב דיכולין להחרים על כל ישראל שלא לישא וליתן עמו ובכל חומר שירצו ב"ד כו' וכ"כ ב"י סי' פ"ח דיכולין להחמיר עליו שלא ימולו לו בניו ולא יכניסן לבית הספר

נל"א

ור"ה כתב כל היכא דאמור רבנן יוציא ויתן כתובה וכולי דברי ר"ה וטעמו ב"ה צריך להגיה ולכתוב כלשון הזה כתבו התו' בפרק המדיר והרא"ש בסוף פרק הבא על יבמתו כתב הרא"ש והתוס' בס"פ הבא על יבמתו: כתב א"א ז"ל גם זה שם וכן כתבו התוס' בר"פ המדיר וכתבו המרדכי בר"פ המדיר בשם הר"מ כל היכא דתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אלא בראיה ברורה מ"מ נפיק ממונא מידיה ויהיבנא לה מנה מאתים ונדוניא דהנעלת ליה אבל תוס' איכא פלוגתא דרבוותא ודין מוכה שחין לענין ממון עיין בתוספות פרק הבא על יבמתו כתב המרדכי בפרק המדיר בכל הני דקתני כופין שיוציא ויתן כתובה לא כפינן אלא בדברים בעלמא ולא בשמתא דחמירא מנגידא ואמרינן בפ' שבועת הדיינין (מא.) גבי שמתא האי לינקוט בכובסיה הוא אבל הר"ס הכהן בשם ר"ת כתב דנוכל לעשות שנקבל גזירה שלא ליסא וליתן עמו עד שיקבל ליתן גט אבל לנדות לא וכן עשה ר"ת מעשה באחד שלא היה מאותם שכופין להוציא ונידוהו עד שנתן ופסל אותו גט וצוה לעשות לו גט אחר עכ"ל: ב"ה סדר הגט ונתינתו לא"א הרא"ש ז"ל וכו' בפסקיו בסוף גיטין:

שכופין אותו אפי' בשוטים וכן פירש"י כשנשא אשה ושהה עמה עשרה שנים ולא ילדה ב"ד כופין אותו להוציא ור"ח כתב כל היכא דאמור רבנן יוציא ויתן כתובה אין כופין אותו להוציא אלא אומרים לו כבר הייבוך הכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא אם לא שמפורש בו שכופין אותו להוציא כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס וכתב א"א ז"ל וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי שלא יהא גט מעושה:

(נד) סדר כתיבת הגט ונתינתו לא"א הרא"ש ז"ל הרוצה לגרש את אשתו יזמין לו סופר וב' עדים ויאמר לסופר כתוב גט זה ה' לשם אשתי ויאמר לעדים חתמו עליו לשם אשתי ויאמר להם לכתוב ולהתום גט אחר גט כמה גיטין עד שיזדמן להם אחד שיהיה לפי רצונם ולא יכתוב הסופר ויחתמו העדים עד שישמעו מפי הבעל שצוה להם לכתוב ולחתום ולא מפי השליח ואפי' אמר לג' (נה) אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני ולפלוני שיחתמו לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו קולו והסופר יתן הקלף והדיו לבעל במתנה ושכר הסופר יתן הבעל (נו) ואם נתנו האשה הגט כשר ויאמר הבעל קודם נתינת הגט שמבטל כל מודעות ודברים שמסר שגורמים לבטל הגט ושהוא מגרש מדעתו בלב שלם בלי שום אונס ותנאי וטוב הוא שיהיה הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתוב ויחתום ויגתן הגט כדי שלא יצא וימסור מודעא או יבטל הגט ואם יצא אין לפסול הגט בשביל זה כל זמן שלא שמענו שביטל ואם אין האשה בעיר וצריך לשלוח לה הגט טוב הוא שישביעו את הבעל בשבועת התורה שלא ימסור מודעא ושלא לבטל הגט ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך להתוך ממנו שום דבר אחר כתיבה הגט ויהיה ארכו יתר על רחבו (נז) ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחילתו לסופו וישרטטו בו י"ב שיטין כמנין גט ובתחלת כתיבתו יאמר הסופר אני כותב גט זה לשם פלונית אשת פלוני ויהיו שם ב' עידי התימה בשעה שמתחיל לכתוב הגט כדי שידעו שנכתב לשמה ויכירוהו בשעת התימה ויאמרו העדים שהותמין לשמה ויחתמו זה בפני זה ולא יחתום הסופר בגט ויתחילו בראש השיטה שלא יניחו חלק בגליון סימין (נח) לפני החתימה ואם ירצו יחתמו זה אחר זה בשיטה אחת ואם ירצו יחתמו זה תחת זה בשני שיטות ואחר שיחתום יתנהו ליד הבעל ויתנהו ליד האשה כשהיא פתוחה ידה ויקראוהו העדים קודם נתינת הגט ואחר נתינתה ואם לא קראוהו קודם נתינה וקראוהו אחריה או קראוהו קודם נתינה ולא אחריה כשר אבל לבתחלה צריך לקרותו קודם נתינה ואחריה וכשיתן הבעל גט ליד האשה יאמר ה"ז גיטך הרי את מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם ואם הבעל שולח הגט לאשתו מחוץ לעיר צריך השליח המביא הגט להיות (נט) אצל הסופר והעדים כשכותבין וחותמין כדי שיוכל לומר בפ"נ ובפ"נ וכשיתן הגט ליד האשה (ס) יאמר תיכף נתינת הגט לידה ה"ז גיטך ששלח ליך בעליך והרי את מגורשת ממנו ומותרת לכל אדם ואם ש"מ מצווה לכתוב גט לאשתו יזהר הסופר שיהיה החולה שפוי ומיושב בדעתו מתחלת כתיבת הגט עד גמר כתיבתו שאם תטרף דעתו בינתיים אף ע"פ שחזר לדעתו הגט פסול ובשעה שנותן הגט לידה יאמר

סדר הגט ואם הבעל שולח וכו' צריך השליח המביא הגט להיות אצל הסופר וכו' ולעיל בסימן קמ"ב כתב שא"צ להיות השליח אלא כל הכתיבה והדרבא אם

כתב הרשב"א (ח"ג סי' ס"מ) בתשוב' דהא דאמרינן הפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים לא אמרו אלא במי שלא ילדה בן קיימא הא ילדה ראויה היתה זו אלא שלאחר מכן נתקלקלה ושדהו הוא דנסתחפה והגט עלמך אם ילדה ועמדה מלדת הנאמר שיגרש הא ודאי לא יגרש דשדהו הוא דנסתחפה ולא אמרו במשנתינו אלא שלא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים אלא יתעסק עד שיהיו לו ובאשה זו אם ירצה יקח אשה אחרת על אשתו אם עמדה מלדת אבל לגרש לא אמרו אלא כששהה עמה עשר שנים ולא ילדה ומשמע שלא ילדה כלל הא ילדה לא וטעמא כדפרישית דאיהו הוא דנסתחפה שדהו: וכתב עוד כל שילדה ודאי נראה דקלקול חולי הוא שנתקלקלה בית ולד שלה וכל מחמת חולי אין זמן עשרה שנים עולה לו כדאיתא בפרק הבא על יבמתו וכל שהוא מחמת חולי סופו להבריא ועוד תדע דלא אמרו בששהה י' שנים אלא שבזמן שניכר שהיא עקרה שהרי שנינו אם הפילה מונה משעה שהפילה והטעם בזה דמ"מ כיון שנתעברה ניכר שאינה עקרה אלא שוהה עמה עוד י' שנים דשמא כיון שאינה עקרה עוד תלד ולד של קיימא אבל אם לאחר שהפילה לא ילדה חוששין שבית ולדה שלה מקולקל שלא לגמור ולד של קיימא או שלא לקבל הזרע ומ"מ לא אמרתי אלא שלא לכוף בשוטי' להוציא כמו שכופין למי ששהה עמה עשרה שנים ולא ילדה אבל הוא מצוה שלא יתבטל מפ"ו ואם לא מזו ישא אחרת ותדע דבאותה שלא ילדה קאמרינן דהא כששהא עמה עשרה שנים אפי' אמרה דיירנא בהדיה בסהדי לא שבקינן לה כדאמרינן בהמדיר מפני שהיא מוחזקת בעקרה שלא תלד אבל זו שילדה יצתה מכלל עקרה ולמה לא תשב עמו הרבה נשים עמדו מלדת אחר שילדו מחמת מקרה שקיבל בית הולד שלהן ואחר ילדו ע"י רופא ושמא זו אם תשב אצלו עוד תלד לו והילכך יקח אשה על זו ותשב זו עוד תחתיו ולא בעדים אלא אדרבא תזקק לו ועוד אילו היה לו בנים ומתו דקי"ל כר' יוחנן (יבמות סג.) דלא קיים פ"ו שנאמר שאלו אשר מתו אחר אשר זקנה אמם שנכוף אותו בשוטים לגרש אם הבנים ויקח אשה אחרת ומי שילדה לו בנים ונמצא אחד מהם סרים שלא קיים פ"ו נאמר שיגרש את אשתו הזקנה ואם לא רצה הנאמר שישא אשה אחרת ויוציא זו אשר ילדה לו זה אין השכל מקבלו אלא שחייב לישא אשה על אשתו ותלד לו עכ"ל ועיין בתשובות הריב"ש שכתבתי בסימן זה:

מ"ב בשם ספר אגודה בפרק הבע"י פעם אחת בא מעשה לידי לאה טוענת על ראובן שהיה רועה זונות והוא כופר ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה אי בעית אימא קרא ואבע"א סברא ואבע"א גמרא קרא דכתיב (בראשית לא) אם תקח נשים על בנותי גמרא דאמרינן הכא הא דאיפשר בסיפוקייהו ובנדון זה יאבד הון דגרע מכל הנהו דפרק המדיר ודוקא שיש עדים שראו אותו עם המנאפים אבל אם הביאו לו הזרים בנים עבור זה לא כפינן ליה שראינו כמה נתפסים בעלילות ודוקא שיכולה האשה לבקש עדים שיעידו מעצמם אבל לא פסקתי להחרים על ככה דכל ישראל בחזקת כשרות עד שיודע פיסולו גם אמרתי שיעידו עדים זה שלא בפני זה ויחקרו אותם בדרישה וחקירה כמו על דיני נפשות ואחרי שפסקתי הפסק שלחו קרובי האשה תשובת הרמב"ם ז"ל והאריך בו מאד וכתב כל הני טעמי שכתבתי וסוף דבריו היכא דאיכא עדות או כשהודה מעצמו כייפינן ליה להוציא עכ"ל כתב המרדכי בפרק אע"פ אף אם זה האיש שוחק ומאבד ממונו בשחוק לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו לא מתשמיש ולא ממלאכה כיון שלא החניף להעבירה על דת לשמש באיסור עכ"ל (טו) מצאתי בתשובת רבינו שמחה המכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר מבמכה את חבירו דבחבירו אינו חייב בכבודו ואשתו חייב לכבדה יותר מגופו והעושה כן יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולענשו בכל מיני רדוי ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך ואם הוא רוצה לגרש יוציא ויתן כתובה ואחר כך כתב תטילו שלום ביניהם ואם לא יעמוד הבעל בקיום השלום שאם יוסיף להכותה ולבזותה אנו מסכימים להיות מנודה ויעשוהו ע"י עכו"ם לתת גט או עשה מה שישראל אומרין לך ואפי' לשמואל שאמר בפרק המדיר עד שיכופוהו להוציא יכפוהו לזון ה"מ מזונות שיש תקנה בידינו לירד לנכסיו ולזון אותה אבל להכותה ולבזותה שעניה זו מסורה בידו ואין בידינו לעשות תקנה לדבר אפי' שמואל מודה ואפי' בההוא גופא דזן ומפרנס כרב קי"ל ואפי' קבלה עליה יכולה לומר איני יכולה לקבל שכן הנאות שאין להם קצבה וכן כתב בהגהות אשיר"י פרק המניח את הכד בשם א"ז וז"ל אסור לאדם להכות את אשתו וגם חייב בנזקיה אם הזיקה הוא ואם רגיל תמיד להכותה ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובתה וכן השיב רבינו שמחה שיעשוהו ע"י עכו"ם עשה מה שישראל אומרין לך עכ"ל ועיין בתשובה להרמב"ן סימן ק"ב וכתבתי בסוף סימן ע"ד (טז) ומ"מ נ"ל דאין לסמוך על דברי ספר אגודה ורבינו שמחה וא"ז לכפות להוציא על דברים כיון שלא נזכרו בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים (יז) ועי' בתא"ו נכ"ג ח"ה:

מ"ב ד בשם רבינו ברוך נ"ל דכל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין אותו אלא בראיה ברורה מ"מ נפיק ממונא מיניה דכיון דחייבוהו חכמים בממון זה לתת הילכך מפקינן מיניה כתובה ויהבינן לה מנה ומאתים ונדוניא דהנעלת ליה אבל תוספת איכא פלוגתא דרבוותא ר"ת כתב בר"פ אע"פ (נד:) דתוספת כמי אית לה דלכל מילי תנאי כתובה ככתובה דמי

דרכי משה

ולא יקברו אותו אם ימות אם לא יגרש מרצונו כי אין זה כפייה על הגט לקיים מה שמחוייב לעשות כו' וכ"כ ב"י ריש סימן זה בשם ר"י בן הרא"ש: (טו) ועיין לעיל סימן ע"ז איש המאבד כל אשר לו בשחוק וכדומה וכו': (טז) מצאתי במרדכי פרק נערה בדפוס החדש תשובת מוהר"ם היכא שהבעל מכה אותה והיא בקשה להבטיח שלא להכות עוד ולא רצה להבטיח אך רוצה להוסיף חטא על פשע דבר פשוט הוא שאם יצאת ממנו ולוותה ואכלה שצריך לשלם מאחר שלא רצה להכניע אפי' בדיבור לומר לא אעשה עוד מאחר שלא רצה לנהוג עמה דרך כבוד ולכן אם אינו רוצה להבטיח שלא יעשה עוד יוציא ויתן כתובה ומיהו אמלוכי ביה בעינן או יוציא ויתן כתובה או תקח ממנו מקום שתרצה והוא חייב לשלם ואינו יכול להכריח להיות בביתו בבזיון ולדור עם נחש בכפיפה עכ"ל ועוד האריך שם וכתב דיש להחמיר הרבה על מי שמכה אשתו ועון גדול הוא ואין מדרך בני עמנו להכות נשותיהן רק הוא דרך עכו"ם ועוד פרק הבא על יבמתו קא דחיק תלמודא למצוא תקנה לאשה רעה ולא קאמר שייסרנה בשוטים וחלילה לכל בני ברית מעשות כדבר הזה ועוד האריך בדבר זה וכ"כ ב"י ובנימין זאב סימן פ"ח בשם תשובת רבי' שמריה להחמיר על האיש המכה את אשתו ואם א"א למצוא לה תקנה כופין אותו להוציא ויתן כתובה ואפי' קבלה עליה יכולה למימר סבורה הייתי לקבל ואיני אוכל לקבל: (יז) ואיני רואה בזו דבריו כלל דכדאי הם הגאונים לסמוך עליהם כ"ש שרמב"ן ומהר"ם הסכימו בתשובותיהן בענין

פרישה

(נד) סדר כתיבת גט ונתינתו לא"א הרא"ש ז"ל והיא כתובה אחר סוף פסקיו למסכת גיטין: (נה) אמרו לפלוני כו' ולפלוני ופלוני כו' ע"ל סי' ק"ך מה שכתבתי שם: (נו) ואם נתנה האשה כשר ע"ל סימן ק"ך מה שכתבתי שם: (נז) ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו בסדר הגט שכתב בתשובת הרא"ש ז"ח ובסדורי הגט דר"י מרגליות מביא פלוגתת הגאונים די"א מפרשים אותו מלמעלה למטה נקרא דרך ארכו וי"א כי אורך השורה נקרא ארכו אבל מהרי"ל הסכים שמלמעלה למטה נקרא אורך: (ויהיו שם עדי התימה בשעה שמתחילים לכתוב הגט ר"ל כתחלה צריך לראות שיהיו העדים והסופר במקום א' וע"ל ר"ס קכ"ה ועיין בתשובת הר"ש כהן בדף רי"ח ע"ב כ"פ): (נח) לפני החתימה ואם ירצו יחתמו זה אחר זה בשיטה אחת ואם ירצו כו' כן צריך להיות וכן הוא באשיר"י: (נט) אצל הסופר והעדים כשכותבין כו' ולעיל סימן קמ"ב כתב שאין צריך להיות השליח אלא כל הכתיבה והדרבה אם בא להחמיר אין שומעין לו ע"ש מ"ו: (ס) יאמר תיכף אחר הנתינה או קודם הנתינה בלי הפסק בפני נכתב ובפני נחתם ויאמר בשעת הנתינה וכן הוא בהדיא בסדר הגט להרא"ש:

אם

חדושי הגהות

ד לא הבנתי למה כפל הדברים וכתבם בשם טצאתי כתוב ולעיל כתב דברים אלו בשם המרדכי: ה רצוני היתה לבאר מקור כל אלה ואיה מקום מוצא הדינים באיזה סימן אמנם היות כי סדר הלזה הוא קיצור אך מדברי הרא"ש אמרתי לעשות ביאור הלזה לקמן בסוף הספר על סדר הר"מ אשר האריך יותר:

עבדין

אם בא להחמיר אין שומעין לו ע"ש סעיף י' : **וצריך** לדקדק שיהא כל הגט יבש וכו' פירוש שאם לא יהיה יבש ה"ל כתב שיכול להזדייף :

קנה קטנה שאין לה אב וכו' כתב כ"י בפ' ב"ש לדעתה כבת י' כבת י"א שלא לדעתה כבת ה' כבת שש כו' וז"ל הרמב"ם בפי"א מה"ג

איזו היא קטנה שצריכה למאן מבת שש ועד בת עשר שנים בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קידושיה ושכן קידושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן ה"ז צריכה מיאון ואם אינה יודעת לשמור קידושיה א"צ למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה מעולם ופחותה מבת שש אפי' יודעת לשמור א"צ מיאון ויתירה על בת י' אפי' סכלה ביותר צריכה מיאון עכ"ל וע"ל בסימן מ"ג ובב"י לשם שהבאתי דברי ה"ה בפ"ד דאישות והמיאון

יאמר ה"ז גיטך והרי את מגורשת ממני ומותרת לכל אדם על תנאי זה (סא) אם לא אמות לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו ואם לא מתי לא יהא גט ולא יתייחד עמה אחר נתינת הגט אם לא שיהיה אחר עמהם ואפי' עבד או שפחה חוץ משפחתה מפני שלבו גס בה ושליח המביא גט ואומר בפני נכתב ובפ"נ א"צ להביא שטר שליחות שהבעל מינהו שליח אלא כמו שהאמינוהו. על קיום הגט כך הוא נאמן על השליחות ומאד יש לכל אדם ליזהר (סב) שלא ישתדל בענין גיטין אם לא שיהיה בקי בהלכות גיטין כי רבו בהן הדקדוקין ובנקל יכול אדם לטעות בהן והוא פסול ממזרת וצור ישראל (סג) יצילנו משגיאות כתב ה"ר פרץ שגם הקולמוס צריך שיתן הסופר לבעל קודם הכתיבה וצריך לדקדק שיהיה כל הגט יבש היטב בשעת הנתינה וצריך לשום חרם על כל העומדים שם שלא יוציאו לעז על הגט ואם נשבע הבעל ליתן גט (סד) צריך שיתירו לו קודם שלא יהא דומה לאונס (סה) אך ערבון יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס :

דמי ור"ח כתב דוקא להני מילי דמייתינן בפרק אע"פ אמרינן תנאי כתובה ככתובה דמי למידי אחרינא לא ומספיקא לא מפקינן מיניה הנוס' כיון דאיפליגו ביה רבוותא ז"ל עכ"ל : **מ"ב** ראובן חלה ונתן גט לאשתו מהיום אם מתי מעכשיו ונפטר ולא הניחו לאשתו ליגע אליו ואפי' לבכותו ולא לנאת אחר מטתו כי אמרו שאם תעשה אחד מהן תבטל הגט ונראה שאין ממש בדבריהם דלא מיבעיא הספד ובכיה דלא מבטלי גיטא אלא אפי' היתה היא תבטלת הגט לא ביטל דאין בטל אלא באיש שהאשה מתגרשת שלא לדעתה משא"כ באיש וכ"ש דלאחר מיתה ליכא למימנע על זה ועל זה ועל כיוצא בזה אמרו חכמים כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק בהם : **כתב** הריטב"א בתשובה על איש שנשבע לגרש את אשתו וגירשה קודם שיתירו לו ואח"כ היה מערער לפסול הגט מפני כך והשיב זו אינה טענה לפסול הגט בדיעבד שלא מצינו שיהא חשוב אונס בגט אלא באונס שבא לו שלא מעלמו אבל שבועה זו הוא הביאה על עצמו שהרי מרצון עצמו חייב עצמו בשבועה לגרש לפי שגמר דעתו לגרש עכ"פ לזרוזי נפשיה ואם נתחרט אחר שבועה ואינו מגרש אלא מחמתה ה"ל לבקש לד להיות נקי משבועתו או לגלות דעתו למסור מודעא בכך : **ומ"ש** ה"ר פרץ שצריך שיתירו לו וכו' לפי דעתי לא כתב אלא שצריך כן לכתחלה לעשות גירושין ברורים לא שיהא פוסל הגט בזה בדיעבד וכמו שכתב שם בהלכות ההם דברים הרבה דרך חומרא ולמעשה מובחר וכ"כ מלשונו שכתב כאן כדי שלא יהא דומה לאונס הרי שלא כתב רבי' שיהא זה אונס וזה נראה ברור וכמדומה לי שכך דן הרב ז"ל וכן הסכים עכ"ל ב"ה וכ"כ בתשובת הריב"ש והרא"ש שכתבתי בתחלת סימן זה . וה"ר לוי ן' חביב ז"ל עשה מעשה במי שנדר נזירות שמשון לגרש את אשתו וגירשה בבית דינו וכתב על זה פסק ארוך והביא כמה ראיות לדבריו וכתב בסוף דבריו על ה"ר משה קסטרו ז"ל והאהריכהו לעיינין מפרק השולח (מה :) המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר וכו' א"ר יוסי מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה וכו' :

הלכות מיאון

קנה קטנה שאין לה אב או שיש לה אב [א] (א) והשיאה אביה ונתארמלה או נתגרשה שאין לו עוד רשות בה (ב) והשיאוה אחיה או אמה (ג) לדעתה כיון שקדושיה דרבנן אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה גט אלא יוצאת ממנו (א) במיאון אבל השיאוה שלא לדעתה או אפי' לדעתה (ד) ואינה יודעת לשמור קדושיה אפי' מיאון אינה צריכה (ב) (ה) ולעיל בהלכות קידושין פירשנו

קנה קטנה שאין לה אב או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה שאין לו עוד רשות בה והשיאוה אחיה או אמה לדעתה כיון שקידושיה דרבנן אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה גט אלא יוצאת ממנו במיאון דין יתומה קטנה שיוצאה במיאון מבואר בכמה מקומות מהן פ' ב"ש (דף קז קח) ומה שכתב או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה וכו' כ"כ הרמב"ם וכתב ה"ה שהוא מבואר בפ' האיש מקדש (מד :) ורבינו ירוחם כתב שכן פשוט בירושלמי וכ"כ הרמ"ה ומ"ש אבל השיאוה שלא לדעתה או אפי' לדעתה ואינה יודעת לשמור קידושיה אפי' מיאון אינה צריכה כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ודברים אלו מבוארים במשנה פרק ב"ש (שם) דתנן התם אי זו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ובגמרא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס וכתב ה"ה דקאמר בירושלמי אי זו היא לדעתה א עבדין לה גננא ומלבישין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר איזו היא שלא לדעתה עבדין לה גננא ומלבישין לה קוזמרין ולא מדכרין לה גבר ע"כ וכתבו הרשב"א ז"ל . וכ"י כתב הירושלמי הזה וכתב אח"כ שיש מי שפירש לדעתה כבת עשר כבת י"א ושלא לדעתה כבת ה' כבת ו' וכ' עוד אינה צריכה למאן ופירש הרמב"ם בפירוש המשנה אינה צריכה מיאון בפני ב' אבל תלך ותינשא ותעשה מה שתרצה וכתבו עליו שאין פירושו מחוור דנישואין הן מיאוניה כדאמרינן בגמרא . ור"ח פירש מדקאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ש"מ דבפנויה היא ואם לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפי' גדלה דאי לא תימא הכי מאי איכא בין רבי חנינא בן אנטיגנוס לרבי יהודה בן בתירא וכתב עליו הרשב"א איני רואה הכרח בדבר זה לפי שי"ל דאינה צריכה למאן דקאמר לומר שאם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ואפשר דלר' חנינא בן אנטיגנוס אף הקטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה יוצאת בכדי אלא במיאון דאינה צריכה למאן דקאמר אינו אלא לדברים אלו עכ"ל וכתב שם עוד כתב תשובת ה"ר יהודה בר ברזולי לרי"ף דקידושי קטנה אינן כלום ואין קידושין מועילים אלא לאחר הנישואין ואז צריכה למאן אבל בקידושין לחודייהו אינה צריכה למאן והקשו עליו דהא תנן וב"ה אומרים ארוסות ונשואות ואמרינן בפרק התקבל (סה .) וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון ואמרינן לקמן (קח .) איזהו מיאון כל שאמרה אי איפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי וכן אמר לקמן גבי קטנה שעמדה ונתקדשה לאחר דנישואין הם מיאוניה דאיקדישא מעיקרא או דאינסיבא מעיקרא אלמא כיון דאיקדישא מעיקרא בלחוד צריכה מיאון והרמב"ן ז"ל הראה פנים להעמיד דברי הרב ז"ל דכל הני דמוכחן דארוסה צריכה למאן דוקא כשקבלה היא קידושיה אבל כשקדשוה אמה ואחיה אפי' לדעתה אינה מקודשת כלל ואינה צריכה מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן אבל כשהכניסוה לחופה לדעתה אף ע"פ שקבלו הם הקידושין צריכה למאן והיינו דקתני מתני' שהשיאתה אמה או אחיה ולא קתני שקדשתה והיינו נמי דאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן דמשמע שהיא מקבלת אותם ובשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאון בפירוש בקידושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקידושין וכן כתבו בשמו הרשב"א והריטב"א ז"ל :

ומ"ש ולעיל בהלכות קידושין פירשנו דין קטנה שנישאת שלא לדעת אביה אם צריכה מיאון בסימן ל"ז : כתב הרמב"ם בפי"א מהלכות גירושין אי זו היא קטנה שנישאת שצריכה למאן מבת ו' עד בת י' בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קידושיה ושכן קידושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהם הרי זו צריכה מיאון ואם אינה יודעת לשמור קידושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה לעולם ופחותה מבת ו' אפי' יודעת לשמור אינה צריכה מיאון ויתירה על בת עשרה אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון וכל מי שהשיאוה אחיה או אמה או קרוביה שלא לדעתה אינה צריכה למאן עכ"ל ובסימן מ"ג נתבאר טעמו וגם נתבאר שיש חולקין עליו בקצת דברים אלו וכתב כ"י בפרק ב"ש ההא דתנן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן פירש"י שאינה מבחנת בין קידושין לדבר אחר והקשו עליו מדאמר רבא בפרק התקבל (סה .) הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין

דרכי משה

בענין הכאת אשתו והביאו ראיות ברורות לדבריהם גם הסברא מסכמת עמהן ומה שלא הוזכרו בדברי הפוסקים אפשר לומר שהיה דבר פשוט בעיניהם ק"ו הוא מאומר איני זן כו' וכמו שהורה בתשובה הנ"ל ואף שלא היה בנמצא בימי הפוסקים הראשונים ולכן לא הוזכרו ולכן אין לדחות דברים ברורות בקש ומ"מ נראה דטוב שלא לכופו ליתן גט אלא בדרך זה להחרימו או לתופסו בידי עכו"ם או בשוטים שלא להכותה או שיוציא ויתן גט ובדרך זה שלא מקרי כפייה על הגט רק לקיים מה שמחוייב לעשות כמו שכתבתי לעיל ובבנימין זאב סימן פ"ח הביא הרבה תשובות בזה וכתב לבסוף דאם הוא הגורם חייב להוציא רק שב"ד יתרוהו בו תחילה פעם אחת או שנים אבל אם היא הגורמת כגון שהיתה מקללתו או מזלזלת אביו ואמו או אביה ואמה והוכיח בדברים טובים ולא הועיל אז פשיטא דשרי להכותה ולייסרה ואם אינו ידוע מי הגורם אין הבעל נאמן עליה לומ' שהיא גורמת ולאחזוקה בפרוצה כי כל הנשים בחזקת כשרות הם ועוד האריך בזה ובדברי תשובת מוהר"ם דלעיל לא משמע כן שהרי כתב דאף אשה רעה אסור להכות וע"ל סימן קט"ו שכתבתי משם מהרא"י דשרי ועיין בתשובת הרמב"ם סימן ק"ב ובמ"מ סימן תכ"ד מדין בעל המכה אשתו : (סדר גיטין תמצאנו בסוף הספר :) **קנה** (א) כתבו הגהות מיימון פי"א דגירושין בשם ר"ח בשם שכתב גאון וז"ל תדיר אנן ואבותינו כד אתת לקמן יתומה לקדשה תבעינן ראייה דגדולה היא להתרחק מן המיאונין . ודיינא דמנסיב יתומה קטנה מחרימין ליה ומנדינן ליה מיהו לא מפקינן לה מבעלה עכ"ל ר"ח ולא נראה לר"י אלא מותר להנשא יתומה קטנה במקום שנראה לב"ד שלא יבא לידי מיאון אבל במקום שנראה שיבא לידי מיאון אין להשיאה עד שתגדיל ואין לדיין בזה אלא מה שעיניו רואות וע"ש שהאריך בתשובה וכ"כ א"ז בשם רבינו שמחה דכן נוהגין :(ב) ע"ל סימן מ"ג איזה קטנה יכולה לשמור קידושיה מצאתי כתוב

דרישה

סי' קנה, [א] **והשיאה** אביה השיאוה אמה ואחיה כתב כ"י בפרק ב"ש בשם ר"י בר ברזולי לרי"ף דקידושי קטנה אינה כלום וכו' וכמו שהעתיקו הרב"י עד וכ"כ הרשב"א והריטב"א ז"ל עד כאן לשונו . ורבינו שהתחיל וקצר בלשונו לשון נישואין אי

פרישה

(סא) אם לא מתי לא יהא גט כו' ע"ל סימן קמ"ה במ"ש הטעם שיאמר כך : (סב) שלא ישתדל בענין גיטין כו' וכן כתב רבינו לעיל ס"ס מ"ט לענין קידושין : (סג) יצילנו משגיאות עד כאן לשונו שם אלא שקיצר : (שיהיה כל הגט יבש שאל"כ לא הוי כתב שיכול להתקיים כ"פ) : (סד) צריך שיתירו לו קודם שלא יהא כו' ודוקא לכתחלה יש ליזהר אבל אם כבר נתן הגט בלא שהתירו לו קודם כשר בדיעבד (שאין זה אונס שהרי מרצון נפשו נשבע לגרש כ"פ) ועיין בב"י : (סה) אך ערבון יתן כו' פירוש אם יבקשו שיתן משכון שיתן גט ואם יחזור מליתן יפסיד משכונו שאין זה דומה לאונס :

סימן קנה (א) והשיאה אביה כו' עיין בדרישה (שאין לו עוד רשות בה דילפינן מדכתיב לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה כיון שבגד בה שאב והשיאה פעם אחת שוב לא ימשול למכרה אפי' לאישות) : (ב) והשיאוה אחיה או אמה נקט הכי משום שסתם קטנה שהיא פנויה לא נישאת אבל בנישאת ונתארמלה כן הדין גם כן אפילו בנשאה אביה וכן בפ"ע לא הזכיר אחיה או אמה אלא נקט סתם והשיאוה : (ג) לדעתה כיון כו' ז"ל סמ"ע דקאמר בירושלמי איזה היא לדעתה עבדין לה גננא ומלבישין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר איזו היא שלא לדעתה עבדין לה גננא ומלבישין לה קוזמרין ולא מדכרין לה גבר עכ"ל וכ"י כתב שיש שפי' לדעתה כבת עשר כבת י"א שלא לדעתה כבת ה' כבת ו' : (ד) ואינה יודעת לשמור קידושיה ז"ל הרמב"ם בפי"א מה' גירושין איזוהי הקטנה שצריכה למאן מבת ו' עד בת י' בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קידושיה ושכן הקידושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהם (אלא שתשמור אישותה שנראית כא"א כ"פ) הרי זו צריכה מיאון וכו' וכמו שהעתיק הב"י א"צ : (ה) ולעיל בהלכות קידושין בסימן ל"ז ומ"ג :

כו

חדושי הגהות

קנה א עבדין לה גננא פי' חופה ומלבישין לה קוזמרין הם מלבושים נאים ומדכרין לה גבר פי' שמזכירים לה שנותנים לה בעל

פירשנו דין קטנה שנשאת שלא לדעת אביה אם צריכה מיאון והמיאון הוא שתאמר (ו) אי אפשר בפלוני בעלי ואי אפשי בקידושין שקידשוני אמי ואחי ואפי' לא מיאנה אלא שנתקדשה לאחר (ז) אינה צריכה מיאון אחר ומבטלת מעשה הראשון אפי' אם היתה נישאת כבר וממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין אפילו שלא בפני הבעל ושלא בפני ב"ד (ח) רק שיהא בפני שנים שיעידו על הדבר ור"ח כתב דלכתחילה בעינן ג' ובדיעבד כשר בפני שנים וכן כתב בעל העיטור וממאנת כ"ז שהיא קטנה אפי' ד' וה' פעמים וכשם שממאנת בבעל (ט) כך ממאנת ביבם אם מת הבעל ולא מיאנה בו והשנים שמיאנה בפניהם כותבין לה גט מיאון והותמין לה ואינו כגט גירושין להיות נתינתו (ג) מגרשת (י) לפיכך אין צריך (יא) לא כתיבה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי הגט (יב) ואין כותבין בו טופס הגט שלא יראה כגט גמור ואתי לאיחלופי בגט וזהו נוסחו:

בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בת פלוני בפנינו ואמרה אמי או אחי הטעוני וקדשוני או השיאוני ואני קטנה לפלוני בן פלוני והשתא גליתי דעתי קדמיכון דלא צבינא ביה ולא קאמינא עמיה והשתא בדקנו פלונית ואתברר לנא דעדיין קטנה היא וכתבנא והתמנא ויהיבנא לה להיות לזכות ולראיה בידה: ואלו שממאנת בפניהם צריכין שיכירו (יג) אותה ואת בעלה לפיכך שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון להתירה אע"פ שאינו מכירה שודאי הכירוה אותם שמיאנה בפניהם קטנה שממאנת אין לה כתובה מנה או מאתים (טו) אבל יש לה תוספת ואין לה מזונות ופירות כגון שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה (טז) או פדתה עצמה ואחר כך מיאנה אינו חייב לשלם אבל בעודה תחתיו חייב לזונה ולפדותה וכן אם יוצאה במיאון והוא לוקט פירות אפי' הם מונחים בעין הוא נוטלן ונכסים

במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון אלמא דקודם לכן אינה מתקדשת למיאון לכך פירש הכא שיכולה לשמור קידושיה היינו שיכולה לשמרם במקחה וממכרה שלא תתאנה והיינו שהגיעה לעונת הפעוטות והריטב"א תירץ לפי פירוש הראשון דהכא קאי ארישא שנתקדשה ע"י אחיה ולהכי סגי לה בשהגיעה שיודעת להבחין בין קידושין לדבר אחר והתם בשנתקדשה ע"י עצמה ובעיא שתהי' כפעוטות עכ"ל. כתב הרשב"א בתשובה ח"א סי' אלף ר"ג דקטנה והיא חרשת נמי ממאנת דלא פלוג רבנן בין פקחת לחרשת לענין מיאון: **והמיאון** הוא שתאמר אי אפשי בפלוני בעלי ואי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי ברייתא שם (דף קה.) ונראה דאו או קתני דבין שאמרה אי אפשי בפלוני בעלי בין שאמרה אי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי באיזה מהם שתאמר הוי מיאון וכן משמע לישנא דברייתא וכך מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל: ומ"ש ואפילו לא מיאנה אלא שנתקדשה לאחר אינה צריכה מיאון אחר ומבטלת מעשה הראשון אפילו אם היתה נישאת כבר ברייתא שם קטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה משום ר"י בן בתירה אמרו הן הן מיאוניה ואסיקנא דהלכה כר"י בן בתירה ואפי' בנישואין דקמא: **וממאנת** בין מן האירוסין בין מן הנישואין אפי' שלא בפני הבעל ושלא בפני ב"ד שם פלוגתא דב"ש וב"ה במתני' (קז.) והלכה כב"ה דאמרי דבכל גווני הוי מיאון: **ומ"ש** רק שיהיה בפני שנים שיעידו על הדבר שם בברייתא ב"ש אומרים בפני ב"ד וב"ה אומרים בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ואלו ואלו מודים שצריך ג' ר"י ב"ר יהודה ור"א בר"ש מכשירים בשנים אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה כאותו הזוג וכתבו התוס' מכשירין בב' ה"ה בחד אלא שצריך לעדות שמיאנה:

והמיאון הוא שתאמר אי איפשי בפלוני בעלי ואי אפשי בקידושין וכו' פי' הרמב"ם לשם דר"ל או אי אפשי בקידושין וכו': **ומ"ש** וממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין וכו' בפרק ב"ש פליגי בה ב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאף בזמן נשואין דסד"א דלאו אדעתא דהכי נסבה דתמאן ותהא בעילתו בעילת זנות קמ"ל דאין כאן חששא דבעילת זנות כיון שעל ידי קידושין ונשואין בא עליה כ"כ התוס' בפרק הזורק (דף פ"א) בד"ה ב"ש: ומ"ש רק שיהא בפני שנים שיעידו על הדבר פי' אע"ג דבחד נמי סגי אפ"ה צריך שנים כדי שיעידו על המיאון דע"א אינו נאמן וכ"כ התוס' ולכן הוסיף רבינו בלשונו ואמר שיעידו על הדבר:

ומ"ש וכשם שממאנת בבעל וכו' כלומר נ"ת הואיל וזיקתה הגיע מכשואי הבעל ולא מיאנה בו שוב אינה יכולה למאן ביבם קמ"ל: ומ"ש לפיכך א"צ לא כתיבה ולא מסירה וכו' כלומר א"צ לא כתיבה של בעל ולא מסירה של בעל כמו בגט: **קטנה** שממאנת אין לה כתובה ק' או ר' אבל יש לה תוספת וכו' פי' רש"י ס"פ אלמנה ניזונת אבל תוספת יש לה דמתנה בעלמא יהיב לה בחיבת ביאה עכ"ל:

ואם

ומ"ש בשם ר"ה כן כתבו התוס' בשמו משום דמכשירין דיעבד משמע וז"ל ה"ה יש מי שכתב דלכתחילה בעינן ג' ואין כן דעת רש"י ודעת רבינו ועיקר וכתב נ"י שכתב הרשב"א על דברי ר"ה נראה מדבריו דאפילו דיעבד דוקא בשנים אבל בפני אחד אפילו דיעבד לא ואין נראה כן מדברי רש"י שפי' לקמן אפילו שגרה בעלה אלא ההגוני אין לך מיאון גדול מזה כלומר דאלמא אפילו בפני אחד מיאונה מיאון עכ"ל: **וממאנת** כל זמן שהיא קטנה אפילו ד' וה' פעמים וכו' וכשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם אם מת הבעל ולא מיאנה בו שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי הכי: **והשנים** שמיאנה בפניהם כותבין לה גט מיאון והותמין לה ואינו כגט גירושין להיות נתינתו מגרשת לפיכך א"צ לא כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי הגט ואין כותבין בו טופס הגט שלא יראה כגט גמור ואתי לאיחלופי בגט כל זה מדברי הרמב"ם בפי"א מה' גירושין וטעמו מדאמר בפרק ב"ש (שם:) בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזי דנפיש דיבורא אמרי אתו לאיחלופי בגיטא תקינו הכי ביום פלוני מיאנה פב"פ באנפנא ופירש"י אתי לאיחלופי בגיטא. שיכתבנו סופר בו בגט גירושין לגרש בו אשה וה"ה כתב דילמא אתי לאחלופי בגיטא ויבואו לאסור קרובות: **וזהו** נוסחו בכך וכך בשבת וכו' נוסח זה כתב הרמב"ם בפרק הנזכר שהוא מנהג ישראל וכתב ה"ה ראיתי בעיטור מוסיף ויהיבנא לה למהך להתנסבא לכל גבר דתצבי ואינים לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ע"כ ונוסח רבינו עיקר לפי שנוסחה זה הוא בגט ואתי לאיחלופי דהשתא כנפים דיבורא אמרו בגמרא דאתי לאיחלופי כ"ש לכתוב בו לשונות הגט עכ"ל: **ואלו** שממאנת בפניהם צריכין שיכירו אותה ואת בעלה לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון להתירה אע"פ שאינו מכירה וכו' פלוגתא דאמוראי בס"פ מצות חליצה (קז.) ופסקו הפוסקים הלכה כרבא דאמר אין ממאנין אא"כ מכירין לפיכך כותבין אע"פ שאין מכירין ומפרש רבינו שצריך שיכירו אותה ואת בעלה וכך הם דברי הרמב"ם וה"ה כתב אבל הרשב"א כתב אא"כ מכירין את האשה אע"פ שאין מכירין הבעל ודאי ממאנין דמאי איכפת לן בבעל אפילו אין זה בעלה הרי יכולה למאן שלא בפניו ומה לה לשקר שלא בפניו תמאן עכשיו בכל מקום שהוא אלא ההקפדה בהכרת האשה דלמא מסקה שמה כשם אותה קטנה עכ"ל ומסתברא לי דשמא יש להוש דילמא איכא קטנה דשמה כשמה ואיהי מסקה שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה ואע"ג דלרב יוסף לא חיישינן אא"כ הוחזקו ה"מ בגברי גדולים דשמם נפיק להו ואם איתא דהוי קלא אית להו אבל בנשי קטנות איכא למיחש אבל לשם בעלה בשם בעלה ושמה כשמה לכולי האי לא חיישינן ומכירין שהזכירו במיאון משמע דומיא דמכירין דחליצה מה בחליצה צריך שיכירו שניהם אף במיאון כן כנ"ל לדעתו ז"ל עכ"ל וכך הם דברי הר"ן בתשובה סימן ו' וסיים בה וכ"ת בהיא גופא מאי איכפת לן כ"ל בהאי חששי טובא איכא דשמא יש קטנה בעיר שהשיאוה אמה ואחיה ותגדל וגדלי קדושיה בהדה ורמאי אחד פתה קטנה שאין אנו מכירין יחליף שמה בקטנה הראשונה ואם יהיה ביד הקטנה הבכייה גט מיאון ילך הרמאי ויפתה הקטנה הראשונה אחר שגדלה אבל הראשון שתנשא לו שיתן לה אותו גט מיאון ותאמר כבר מיאנתי בבעלי קודם שגדלתי אגלו אי נמי דילמא מתה לה ההיא קטנה ומדינה בעל ירית לה ומפקי האי גיטה דכבר מיאנה וקרובים ירתי לה כל אלו החששות הן כשאין מכירין הקטנה אבל כשמכירין אותה אע"פ שאין מכירין הבעל מאי איכפת לן הא קי"ל בפרק ב"ש דממאנת בפניו ושלא בפניו הילכך כיון שאמרה הריני ממאנת בפלוני בעלי אין כאן בית מיחוש ואע"פ שהרמב"ם הצריך שיהו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמידה כגון שבאה ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אא"כ מכירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי ניחוש לה ואפשר ג"כ שהרב ז"ל החמיר בבעלה לכתחילה אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר עכ"ל: ב"ה ובעיקר הדין אני תמיה למה אנו מחזיקים שאותה שמיאנה בפניהם מכירים אותה שהרי אפשר שתמאן בפני אורחים כדאיתא בגמרא וכדברי הרמב"ם ואינם מכירה ותו אטו דכ"ע דיני גמירי שאין ממאנין אא"כ המכירים אותה ואפשר דאורחא דמילתא מסתמא שאינה ממאנת אלא בפני המכירים אותה: **קטנה** שבאה למאן ועדים המעידים שהיא קטנה אינם מצויים כאן ואמה או קרוביה אומרים לב"ד תמאן עכשיו בפניכם ותכתבו לה באיזה יום מיאנה ותתנו לה ואם תביא אח"כ עדים שביום שמיאנה היתה קטנה תתירוה להינשא למי שתרצה ואם לא תביא עדים הנזכר תשאר בחזקת נשואה נראה שאין ב"ד רשאין לעשות כן ואפילו להעיד שתמאן בפניהם אינם רשאים ואפילו לא יכתבו לה וראיה מדאמרינן אין ממאנין אא"כ מכירין וכו' לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון להתירה אע"פ שאינו מכירה וכו' משמע דאין אחר מיאון שבפני שנים כלום וכן יש ללמוד ממה שכתב רבינו בטוח"מ בסימן ר"ה בשם רבינו יונה בענין מסירת מודעה: **קטנה** שממאנת אין לה כתובה מנה או מאתים אבל יש לה תוספת וכו' ואין לה מזונות ופירות וכו' משנה וגמרא ס"פ אלמנה ניזונת (דף ק: קא.): ומ"ש כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה וכו' אבל בעודה תחתיו חייב לזונה ולפדותה ברייתא בפרק שני דייני גזירות (דף קז:) לענין מזונות וכתב הרא"ש בס"ת אלמנה ניזונת דה"ה לפירות: **ומ"ש** וכן אם יוצאה במיאון והוא ליקט פירות אפי' הם מונחים בעין הוא נוטלן כ"כ התוס' והרא"ש ז"ל.

דרכי משה

כתוב בהגהות אלפסי פרק ב"ש היא דקטנה צריכה מיאון היינו דנישאת מרצון אמה או אחיה אבל אם נישאת מדעתה שלא מרצונם אפי' מיאון אינה צריכה דפיתוי קטנה אונס הוא והוי כמ: שלא נישאת מעולם עכ"ל: (ג) וכ"כ כא"ז דממאנת מותרת בלא גט מיאון:

וע"ל

פרישה

(ו) אי אפשי בפלוני בעלי ואי אפשי כו' ז"ל ב"י ונראה דאו או קתני בין שאומרת אי אפשי בפלוני בעלי בין שאומרת אי אפשי בקידושין שקידשוני כו': (ז) אינה צריכה מיאון אחר ומבטלת כו' ומ"מ עדיף במיאון לפעמים כדי שיעידו עליו עדים שהיתה קטנה בשעה שמיאנה וכמ"ש בסמוך. וכ"מ אם אינה רוצה להתקדש לאחר לע"ע עד אחר שתגדיל: (ח) רק שיהא בפני ב' שיעידו כו' וס"ה בחד סגי אלא שצריך שנים שיעידו עליה תוס': (ט) כך ממאנת ביבם ול"ת הואיל שמכח נישואין הראשונים באה לו ולא מיאנה בראשון שאינה יכולה למאן בו: (י) לפיכך אינה צריכה רצה לומר הואיל שאין נתינתו מגרש: (יא) לא כתיבה לשמה ולא מסירה כנ"ל וכן הוא ברמב"ם: (יב) ואין כותבין בו טופס הגט כו' פירוש לאפוקי ממה שהיו כותבין בראשונה וכ"כ בנוסח העיטור וזה לשונו ויהיבנא לה למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין ואנס לא ימחא בידה מן יומא דנן ולעלם וכתב עליו המ"מ דהרמב"ם לא ס"ל שיכתוב כן כיון שזה נוסח בגט אתי לאחלופי בגט שהרי בגמרא אסרו להוסיף דברים בשטר מיאון לכתוב לא ריעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעית להתנסבא ליה מטעם דאתי לאחלופי בגיטא הואיל דנפיש דיבוריה ומכ"ש לכתוב בו לשונות דגט דאתי לאחלופי ופי' דאתי לאחלופי בגט כתב המ"מ שיבאו לאסור קרובות כדין גרושה ורש"י פירש דאתי לאחלופי בגיטא שיכתוב סופר בו כגט גירושין לגרש בו אשה:

(יג) אותה ואת בעלה זה לשון המ"מ על דברי הרמב"ם שכתב ג"כ דבעינן שיכירו ג"כ שם בעלה דיש להוש דלמא איכא קטנה דשמה כשמה ואיהי מסקא שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה אע"ג דלרב יוסף וכו' כמבואר בב"י: (יד) כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב כו' האי שיראה ל"ד אלא צריך שישמע ג"כ איך שקראה בפניהם שמה ושם בעלה וקמ"ל דאף שאלו השומעים אין מכירין אם האמת כן הוא שמה ושם בעלה כן הוא מ"מ יכולין לסמוך דאם אלו שמיאנה בפניהן לא ידעו בבירור שהאמת אתה לא קבלו את דבריה במיאונה. דאל"ת ה"ה קשה דילמא אף שאלו מכירין אותה דלמא יעלה לה או לבעלה שם אחר בפני אלו שכותבין לה הגט וק"ל: (אין לה כתובה ע"ל סימן מ"ג וסימן קי"ו ב"פ): (טו) אבל יש לה תוספת דמתנה בעלמא הוא דיהיב לה משום חיבת ביאה ואע"ג דאמרינן לעיל סימן קנ"ד ביוצאה בטענה בעינא חוטרא כו' דאין לה תוספת משום דאדעתה למסקל ולמיפק לא כתב לה אפשר דקטנה שאני שסברי ידע היה מתחילה שיכול למאן ואפי' הכי כתב לה תוספת ש"מ דמשום חיבת ביאה כתב לה אפילו תלא ממנו בעלמא מנה ומאתים לא כתב לה מדעתו אלא בתנאי ב"ד שקלה כ"ל. וכן הנושא אשה בעבירה שמבואר בסימן קט"ז נמי יש לה תוס' מה"ט: (טז) או פדתה עצמה קאי נמי אלוותה ופי' מ"ו בשם פרקונה שתקנו תחת

ונכסים שהכניסה לו אם הם בעין בין של מלוג בין של צאן ברזל נוטלתן (יז) ואם אינם בעין צריך לשלם ומותרת בקרוביו וכשרה לכהונה (יח) ואינה צריכה להמתין שלשה חדשים מלהנשא ואם נישאת לאחר וגירשה או מת (יט) מותרת לחזור לראשון: וקטנה שנתגרשה יש לה כתובה (כ) ואסורה בקרוביו ואסורה לכהונה אבל גירשה והחזירה בעודה קטנה וממאנת בו וניסת לאחר אחר שמיאנה בזה וגירשה השני מותרת לחזור לראשון שכיון שיצאה ממנו במיאון אחרי גירושין נתבטלו גירושין הראשונים אבל אם מיאנה בראשון ואח"כ החזירה וגירשה ונישאת לאחר וגירשה השני אסורה לחזור לראשון ולקרוביו (כא) אע"פ שיוצאה מן השני במיאון שכל שיוצאה ממנו במיאון לבסוף מותרת לחזור לו וכל שיוצאה ממנו בגט לבסוף אסורה להזור לו הממאנת ביבם אסורה לאביו (כב) מפני שנראית לו ככלתו בשעה שמת בנו אבל מותרת בשאר קרוביו [ג] (כג) לפיכך מיאנה מאחד מהיבמים מותרת לשאר האחין: עד מתי הקטנה ממאנת עד שתביא ב' שערות או עד שתלד שאם ילדה חשובה כגדולה אבל כל זמן שלא ילדה ולא הביאה ב' שערות יכולה למאן עד שתהא בת כ' שנה שכ"ז שאינה בת כ' ולא הביאה ב' שערות חשובה כקטנה אפילו נולדו לה סימני איילונית (כד) אבל אם היא בת כ' ונולדו בה סימני איילונית חשובה כגדולה ואינה יכולה למאן

ואם אינם בעין א"צ לשלם כצ"ל וכ"כ הרמב"ם בפכ"ד מהל' אישות ולפני הב"י היה כתוב ואם אינן בעין צריך לשלם ופי' מה שפירש וספר מוטעה נזדמן לידו ומיהו אם כולן בבת אחת כגון שמכרן ואכל דמיהן דזהו קרנא מקרי חייב לשלם וע"ל בסימן ק"ו:

ואינה צריכה להמתין ג' חדשים וכו' דליכא למיגזר אטו גדולה כיון דאין מיאון בגדולה משא"כ בגרושה דגזרינן קטנה גרושה אטו גדולה:

הממאנת ביבם אסורה לאביו וכו' פי' אף על גב דבסמוך כתבתי דממאנת בבעל מותרת בקרוביו דבכל קרוביו מותרת אף לאביו דעקרתינהו לנישואין והוי כאנוסה ומפותה אבל אם מת בעלה ולא מיאנה בו ומיאנה ביבם אע"ג דנפקא בלא חליצה דעקרי לנשואי קמאי אפ"ה אסורה לאביו מפני מראית העין דבשעת נפילה דאהנו נשואי קמאי למיפל קמי יבם ולהצריכה מיאון לגבי יבם נראית ככלתו של חמיה וסובר רבינו דה"ט דשמואל דאמר מיאנה ביבמה באחד מן האחין יבמין מותרת לשאר אחין דלאביו דוקא כיון דבשעת נפילה נראית ככלתו דאסורה לו לא הותרה לו לאחר המיאון מפני מראין העין אבל ליבמין דבשעת נפילה הותרה לכל האחד מהאחין הילכך אף לאחר שמיאנה באחד מן האחין נשארה בהיתרה לכולהו דאמרת לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא כדאיתא התם וז"ל רבינו לפיכך מיאנה מאחד מהיבמים מותרת לשאר האחין דהקשה ב"י ע"ז וז"ש ולשון רבינו שכתב לפיכך אינו מכוון יפה דהא הני תרי דיני לא תלו הא בהא עכ"ל אבל למאי דפי' ניחא דרבינו ס"ל דלא הותרה הממאנת אלא לקרובי היבם דהיינו האחין שהותרה להן בשעת נפילה אבל לקרובי המת דהיתה אסורה להן בשעת נפילה ודאי דאחר המיאון נמי אסורה כי היכי דאסורה לאביו ולכן אמר רבינו לשון לפיכך לאורויי דמ"ש אבל מותרת לשאר קרוביו אינו אלא לומר דמותרת לשאר קרוביו של יבם ולפיכך אינה מותרת אלא לשאר אחין בדוקא לאפוקי לקרוביו של מת היא אסורה כשם שהיא אסורה לאביו וזהו ג"כ דעת הרמב"ם בפי"א שכתב גם כן לשון זה דלפיכך כמ"ש רבינו ותימה גדולה אמאי נתקשה לשון רבינו לב"י יותר מלשון הרמב"ם אין ספק דתקפה עליו משנתו אבל לפע"ד לשון זה וזה מכוון מאד שאין הממאנת מותרת אלא לאחין בלבד וכ"כ הריטב"א כמ"ש ב"י ומה שהבינו מדברי הרמב"ם שמתיר אפי' לקרובי המת והשיגו עליו כל הגדולים וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ומביאו ב"י כלפע"ד דאין כאן מחלוקת אלא גם הרמב"ם הכי ס"ל ככל גדולי עולם דאינה מותרת אלא ליבמין והכי נקטינן: **עד** מתי הבת ממאנת וכו' אבל כ"ז שלא ילדה וכו' מדהאריך רבינו בלשונו זה נרא' שהוא סובר כמ"ש ה"ה פ"ב דאישות שאיפשר לקטנה שתתעבר ולא תמות אבל כל זמן שילדה הרי בניס כסימנין מעת העיבור ואפילו מקודם זמן נערות ואינה יכולה למאן: והרמב"ם כתב וכו' בפרק ב' דאישות וכ"ל דט"ס הוא וכו'

ז"ל בס"פ אלמנה ניזונת וכבר נתבאר כל זה בסימן מ"ג ובסימן קט"ז:

ומ"ש ונכסים שהכניסה לו וכו' זה פשוט ומיהו מ"ש שאם אינם בעין צריך לשלם בנכסי מלוג היינו דוקא כשאכל הוא הא לאו הכי לא דהא תנן יבמות (סו) בעבדי מלוג אם מתו מתו לה (ד): **ומ"ש** ומותרת בקרוביו וכשרה לכהונה משנה בפרק ב"ש (דף קח) : ומ"ש ואינה צריכה להמתין שלשה חדשים מלהנשא מימרא דשמואל סוף פרק ד' אחין (דף לה) וסוף פרק אלמנה ניזונת (דף ק"ז:):

ומ"ש ואם נישאת לאחר וגירשה או מת מותרת לחזור לראשון וכו' משנה בפרק ב"ש (דף קח):

ומ"ש וקטנה שנתגרשה יש לה כתובה בס"פ אלמנה ניזונת (דף קח:) פלוגתא דרב ושמואל ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל דאמר ממאנת אין לה כתובה אבל יוצאה בגט יש לה כתובה. ומ"ש ואסורה לקרוביו ואסורה לכהונה וכן מ"ש אבל גירשה והחזירה בעודה קטנה ומיאנה בו ונישאת לאחר אחר שמיאנה בזה וגירשה השני מותרת לחזור לראשון וכו' אבל אם מיאנה בראשון ואחר כך החזירה וכו' הכל במשנה פ' ב"ש (ד' קח): ומ"ש אע"פ שיוצאה מן השני במיאון וכו' שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כרב דאסר: **הממאנת** ביבם אסורה לאביו מפני שנראית לו ככלתו בשעה שמת בנו אבל מותרת בשאר קרוביו (שם ד' קו:) תני רמי בר יחזקאל מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו ומפרש טעמא משום דבשעת נפילה נראית ככלתו. ומ"ש לפיכך אם מיאנה באחד מהיבמים מותרת לשאר האחים שם אמר רב מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת הגט בעלת הגט כיון דאיתסר לה לחד לא איתסר לה לכולהו ה"נ ל"ש שמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה ולא דמיא לבעלת הגט בעלת הגט הוא דקא עביד בה הכא היא עבדה ביה דאמרה ליה לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא ופירש"י בעלת הגט אם נתן לה האחד גט פסלה על כולם וכתבו הרי"ף והרא"ש הילכתא כשמואל דקאי ר' יוחנן כוותיה וכן פסק הרמב"ם בפי"א מהל' גירושין ול' רבינו שכתב לפיכך אינו מכוון יפה דהא הני תרי דיני לא תלוי הא בהא: (ב"ה) והרי הרמב"ן והרשב"א שאוסרים בשאר קרובים כמו באב ומתירים בשאר האחים. וכתב כ"י בשם הריטב"א דכיון דמהאי טעמא הוא שנראית בשעת נפילה כאשתו של ראשון דוקא לקרובי המת היא נאסרה אבל לא לקרובי היבם דהא פקעה מיניה בלא כלום אבל הרב רבינו משה מיימון ז"ל כתב שמותרת לשאר קרובים כמו שהיא מותרת לשאר האחים כשמיאנה באחד מהיבמים וכתבו עליו דאינו מחוור דטעמא דשריא לשאר האחין היינו משום דלא דחייה נפשה מכולה בית אלא מזיקתו של זה ועדיין נראית כאשת המת הילכך שריא לאחים משום ייבום אבל לשאר הקרובים ודאי אסורה כשם שהיא אסורה לאב וגדולה מזו כתב הרי"ף לקמן שהממאנת באחי אמו אסורה לו משום שנראית בשעת מיתה כאשת אחי אמו ואע"פ שאינה לזה אלא שנייה של דבריהם וכ"ש לשאר הקרובים שהיא ערוה להם דבר תורה וכ"כ בעל הלכות כדברי הרי"ף אע"פ שיש מי שנ"ל שאין ראיה מאשת אחי אמו עכ"ל וגם ה"ה כתב שהרמב"ן והרשב"א חלקו על הרמב"ם וכתבו דכי היכי דאסורה לאביו ה"נ אסורה לקרובים אחרים וכתב עוד ודע שאפילו לדעת רבינו אם לא נשאר שם יבם אחר מיתה אינה יכולה למאן והרי היא אסורה בקרוביו וכתב עוד שם אמרו שאם היתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו אינה ממאנת עכשיו לעקור נישואין הראשונים כדי שתתייבם וכן פסקו בהלכות ופירשו דאע"ג דקי"ל דיש מיאון אחר מיתה כמו שנתבאר שהיא ממאנת ביבם הכא בשנייה לא לפי שבשעת מיתת אחי אמו נראית כאשת אחי אמו. ולמדנו שיש שניות ג"כ בנישואי קטנה תמהני למה לא כתב דין זה באשת אחי אמו בהלכו' ייבום עכ"ל: **עד** מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות משנה בפרק בא סימן (דף נב:) ואע"ג דפליג התם ר' יהודה ואמר עד שירבה השחור ואיכא אמוראי בגמרא דסברי דהלכתא כוותיה כתבו הרי"ף והרא"ש דלא קיי"ל כוותיה דגרסי' בפ' מי שמת (דף קנו) למיאונין לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה השחור: ומ"ש או עד שתלד שאם ילדה חשובה כגדולה בפ"ק דיבמות (דף יב) תני רבה בר שמואל דאי אתה יכול לומר בחמותו שהיא ממאנת וקאמר רב ספרא בגמרא דבנים הרי הם כסימנים ופירש"י הילכך אין לך יולדת ממאנת אפילו היא קטנה וכתב רבינו ירוחם שכן פסק הרא"ה והחב שי"מ שלפעמים תלד בלא סימנים והוי לפי זה אם ילדה ולא נמצאו לה סימנים הוי ספק גדולה וכן פירשו בתוספות ואינה יכולה למאן מכל מקום לענין קידושין ועונשין הוי ספק גדולה עכ"ל ועיין בדברי הרמב"ם וה"ה בפ"ב מה"א (ה): **ומ"ש** אבל כל זמן שלא ילדה ולא הביאה ב' שערות יכולה למאן עד שתהא בת כ' שנה שכל זמן שאינה בת כ' ולא הביאה ב' שערות חשובה כקטנה אפילו נולדו בה סימני איילונית וכו' בס"פ יוצא דופן (דף מז:) תנן בת כ' שנה שלא הביאה ב' שערות תביא ראיה שהיא בת כ' והיא איילונית לא חולצת ולא מתייבמת וכן בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות יביא ראיה שהוא בן כ' והוא הסריס לא חולץ

דרכי משה

(ד) וע"ל סימן ג' הממאנת אם צריכה להחזיר כסף קידושין שלה: (ה) אם אפשר לקטנה שתלד ובא"ז כתב דמשעת הריון הוי גדולה:

אמנם

דרישה

אי סבירא ליה כהרי"ף והרמב"ן ורשב"א ז"ל דרבה לומר שאז צריכה מיאון עכ"פ ומ"ש אחד כך וממאנת בין מן האירוסין בין מן הנישואין לאדדין קתני ודוק: (אינה צריכה למאן הרשב"א פירש דהא דקאמר א"צ למאן לומר שאם מתה אינו יורשה ואינו מטמא לה ואינו זכאי במציאותיה ובהפרת נדריה כ"פ): [ג] לפיכך מיאנה באחד מהיבמים מותרת וכתב ב"י ול' רבינו שכתב לפיכך אינו מכוון יפה כו' ובזה הלשון כתב גם כן הרמב"ם בפרק י"א מהלכות גירושין ונראה ליישב קצת דאמרינן בפרק ב"ש דף ק"ד ע"ב תני רמי בר יחזקאל מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו דבשעת נפילה נראית ככלתו וגרסי הכי גרסינן אמר רב מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת גט (פי' רש"י אם נתן לה האחד גט פסולה על כולם) בעלת הגט כיון דאיתסר לה לחד לא איתסר להו לכולהו ה"נ ל"ש ושמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה ול"ד לבעלת הגט בעלת הגט הוא דקא עביד בה (ר"ל הוא דלא רצה לכנוס קרינן בכולהו כיון שלא בנה שוב לא יבנה כ"פ) הכא היא קעבדא ביה דאמר לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא ולא איפסקא הילכתא בהדיא כדברי מי וסבר הרמב"ם ורבינו מדקתני רמי בר יחזקאל אסורה לאביו משמע דוקא לאביו הא לשאר קרוביו מותר וכן שמעינן מינה בפלוגתא דרב ושמואל דהילכתא כשמואל וכל שכן הוא דהא הרשב"א והרמב"ן סברי דכי היכי דאסורה לאביו [illegible]

פרישה

[illegible]

חולץ ולא מייבם ובגמרא שם ורמינהו אחד לי בן ע' שנים ויום אחד ואחד לי בן כ' שנה שלא הביא ב' שערות אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו ואיתא נמי להא בס"פ האשה רבה (דף צז:) ופי' רש"י והוא שנולדו בו וכו' הא דקתני דחשבינן ליה כגדול כגון שנולדו לו סימני סריס דמוכחא מילתא דהאי דלא מייתי משום דסריס הוא אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן בקטנות עד כמה נדון כקטן ואע"ג דבני סריס הוא דאיתמר הכי משמע דה"ה לאיילונית וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מה"א וז"ל הגיעה לי"ב ויום א' ולא הביאה ב' שערות אע"פ שנראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד כ' שנה וכשהביאה ב' שערות אפי' בשנת כ' תהיה נערה ו' חדשים ואח"כ תקרא בוגרת היתה בת כ' שנה פחות ל' יום ולא הביאה ב' שערות ונראו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא עד שתביא ב' שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד הגיעה לזמן הזה ולא הביאה ב' שערות הרי זו נקראת איילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני איילונית עכ"ל. ומ"ש עד ל"ה שנה מבואר שהוא מדתני ר' חייא עד רוב שנותיו ומשום דימי שנותינו שבעים שנה כל שהוא יותר על ל"ה אפילו יום אחד מיקרי רוב שנותיו:

למאן והרמב"ם כתב בת כ' פחות ל' יום ונולדו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ע"כ (כה) ונ"ל דטעות סופר הוא אלא כך יש לו להיות אם היא בת י"ט שנה ול' יום דקי"ל דלא בעינן עשרים שנה שלימים כיון דלא תני בת כ' שנה ויום אחד כי היכי דתני ג' שנים ויום אחד ול' יום בשנה חשיב שנה אבל אין שום טעם לומר כ' שנה פחות ל' יום ואם היא בת כ' שנה ולא נולדו בה סימני איילונית ולא הביאה שתי שערות חשובה כקטנה עד שתביא שתי שערות או עד שתגיע לרוב שנותיה (כו) שהן ל"ו שנה אז חשובה כגדולה ואינה יכולה למאן אף על פי שלא הביאה שתי שערות וסימני איילונית (כז) יתבאר לקמן בעזרת השם בהל' ייבום אין שתי שערות סימן גדלות אא"כ באו מי"ב שנה ואילך אבל אם באו קודם לכן אפילו תוך שנת שנים עשר חשיבי כשומא ואינה נחשבת גדולה על ידם אא"כ הביאה אחרות אחר י"ב שנה ומיהו כשמוצאין לה ב' שערות אחר הזמן מחזיקין לה בגדולה (כח) ואפילו לחליצה ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן [ג] (כט) ואפילו נשים נאמנות לומר שהביאה שתי שערות אחר י"ב ור"ת כתב שאם הביאה שתי שערות (ל) ביום האחרון של שנת י"ב חשיבא שפיר גדולה: [ד] שתי שערות אין צריך שיהיה לכל אחד גומא אלא אפילו שנים יונקות מגומא אחת וכן נ"כ אם יש לה ב' גומות (לא) אפילו בלא שערות חשובה גדולה וקאמרי חכמים שצריך שיהיו שתי שערות במקום אחד ור' ישמעאל אומר אפי' (לב) אחד בגבה ואחד בכריסה או אחד (לג) בקשרי אצבעותיה של יד

וכו' גם הראב"ד השיג עליו וכתב ה"ה שכן פירשו כל המפרשים וכן עיקר: **ומ"ש** שהן ל"ו שנה פי' ל"ה שנה ויום אחד וכ"כ הרמב"ם לשם דלפי' ביום א' בתוך ל"ו הגיע לרוב שנותיו: **אין** ב' שערות סימן גדלות וכו' ואפילו לחליצה וכו' פי' לא מיבעיא דמחזיקין לה כגדולה לענין מיאון לחומרא שלא תמאן אלא אפי' לקולא מחזיקין לה כגדולה שתחלוץ לכתחילה אע"פ שקידשה אביה דקידושיה דאורייתא ומת בעלה ולא חיישינן שמא באו תוך הזמן: ומ"ש ור"ת כתב וכו' פי' לסברא הראשונה ביום אחרון של שנת י"ב נמי שומא היא והוא דעת הרמב"ם לשם ומביאו ב"י אבל ר"ת חולק וטעמו

כתב ריב"ש בסימן ק"ט הנה נתבאר שאף בן כ' שלא הביא ב' שערות שעדיין קטן הוא עד שיביאם או שיולדו לו סימני סריס אמנם יש הפרש בין הבאת ב' שערות לסימני סריס דבהבאת ב' שערות אינו נעשה גדול למפרע אלא מעתה שיביאם ואילך ובסימני סריס אם בן כ' נעשה גדול למפרע מבן י"ג שנה ויום אחד לפי שעתה נתברר שהיה סריס ממעי אמו ומה שלא הביא ב' שערות היה בסבת זה והא דבעיא שתי שערות זהו כמי שעתיד להביאם אבל זה שהוא סריס ממעי אמו ואינו עתיד להביאם הרי הוא גדול מי"ג שנה ויום אחד כי כ"כ רמ"ה ז"ל עכ"ל ורבינו כתב דברים אלו בטוח"מ סימן רל"ו:

ומ"ש בשם הרמב"ם היתה בת כ' פחות ל' יום וכו' הוא בפ"ב מהל' אישות וטעמא מדתניא בס"פ יוצא דופן (דף מז:) שנת עשרים שיצאו ממנה ל' יום הרי הוא כשנת כ' לכל דבריו ומפרש ז"ל דהיינו לומר שעתידים לצאת ממנה ל' יום דכיון דאינה חסרה אלא ל' יום הרי הוא כאילו נשלמה ומ"ש עליו רבינו דט"ס הוא טעמו משום דלישנא דיצאו ממנה שלשים יום משמע ודאי דלא עברו ממנה אלא ל' יום שנמצאת שהיא בת י"ט שנה ול' יום חשובה כבת כ' דל' יום בשנה חשובים שנה ולא לומר שלא נשאר משנת עשרים אלא ל' יום כדמפרש הרמב"ם דהוה לאו שיצאו מיקרי דהא הנהו ל' יום עדיין לא יצאו וה"ה ג"כ כתב שכל המפרשים פירשו דהיינו לומר שאע"פ שלא נכנסה בשנת כ' אלא ל' יום חשובה כבת כ' וכמו שפי' רבינו וז"ל נראה עיקר וכן הוא דעת הראב"ד בהשגות: ומ"ש וסימני איילונית יתבאר לקמן בהלכות ייבום הוא בסימן קע"ב:

אין שתי שערות סימן גדלות אא"כ באו מי"ב שנה ואילך אבל אם באו קודם לכן אפי' תוך שנת י"ב חשיבי כשומא ואינה נחשבת גדולה על ידם וכו' בפרק יוצא דופן (מז:) איפליגו אמוראי תוך זמן אי הוי כלפני זמן או כלאחר זמן ואסיק רבא הילכתא תוך זמן כלפני זמן וכתב הרא"ש ע"ז ואינה גדולה עד שתביא ב' סימנים מי"ב שנה ואילך ואם נראו בה שערות קודם י"ב שנה אינה גדולה עד שתביא ב' שערות אחרות משתהא בת י"ב ונראה שטעמו מדאמרינן בפרק בא סימן (עח:) בשלמא לפני הפרק בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ומשמע מדברי רבינו דלגמרי קאמר דשומא נינהו ואפי' לענין מיאון שאם אחר י"ב לא הביאה שערות אחרות אלא אותם שהביאה בתוך י"ב אע"פ שעודם עליה ממאנת דשומא נינהו אבל רש"י פירש דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו ולא חלצה וכתבו התוספות שהדין עמו דליכא לפרושי שומא נינהו ותמאן דהא קתני בסיפא דאינה נאמנת לומר קטנה היא ותמאן ומדברי הרמב"ם נראה כדברי רבינו שהרי כתב בפ"ב מה' אישות הבת שהביאה ב' שערות בתוך י"ב שנה וכן הבן שהביא בתוך י"ג שנה שניהם שומא אע"פ שאותם שערות במקומן הן עומדות לאחר י"ב לנקבה ולאחר י"ג לזכר אינו סימן וכתב ה"ה שם בשם הרמב"ן דקטנה שלא נודעה אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים לא מצינו בגמרא דינה מפורש וי"א שמטילין אותה לחומרא כדין כל שאר הספיקות עכ"ל ומה שכתב ומיהא כשמוצאין לה שערות אחר הזמן מחזיקין לה לגדולה ואפי' לחליצה ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן כ"כ הרמב"ם בפרק הנזכר וכן משמע מהא דפרק בא סימן שכתבתי בסמוך דקאמר לפני הפרק בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו משמע בהדיא דהיכא דלא בדקוה לפני הפרק כי משתכחי אחר הפרק לא חיישינן שמא לפני הפרק באו דאל"כ אמאי בעיא בדיקה לפני הפרק משום דאי משתכחי לפני הפרק אמרינן שומא נינהו הא בלא בדיקה נמי אמרינן שומא נינהו אלא ודאי כדאמרן וכ"כ התוס' שם. ומ"ש ואפי' נשים נאמנות לומר שהביאה ב' שערות אחר י"ב פלוגתא דתנאי ר"פ בא סימן (דף מח:) ופסק הרא"ש הלכה כמ"ד דנבדקת ע"פ נשים בין להקל בין להחמיר וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' אישות וז"ל כשבודקין הבת בין בתוך זמן שהוא כל שנת י"ב בין קודם זמן זה בין לאחר זמן בודקין ע"פ נשים כשרות ונאמנות ואפי' אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה וכתב ה"ה שכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל (ו) כתב המרדכי בפרק מצות חליצה מ"כ שהשיבו לרבינו משולם כיון דנשים אינן ראויות להעיד והכא מהימני מה לי קרובות מה לי רחוקות ורפיא בידי שוב מצאתי בספר אבי"ה ור"ת פסק אפי' הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות בבדיקה דאין לך כתב מוכיח גדול מזה דעביד לאיגלויי וכ"פ ראבי"ה דהנשים קרובים בודקין את החולץ ונשים קרובות בודקים אותה ע"כ (ז) אם נשים נאמנות לומר שהממאנת היא בת י"א וכן אם אמה נאמנת במספר שנותיה בתשובת המיי' דשייכי לספר נשים ובמרדכי פרק אלמנה לכה"ג ומתחיל מצות חליצה והכתוב בזה בסימן קס"ט. ומ"ש בשם ר"ת שאם הביאה ב' שערות ביום האחרון של שנת י"ב חשיב שפיר גדולה בפרק בא סימן אהא דתניא ר' יהודה אומר לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן תוך הפרק אין נשים בודקות אותן שאין משיאין ספיקות ע"פ נשים רש"א אף תוך הפרק נשים בודקות אותן ונאמנות נשים להחמיר אבל לא להקל כתבו התוס' והרא"ש קשה לר"ת על כל הני דמפרשי דתוך הפרק ותוך זמן חדא מילתא נינהו חדא אמאי קרי ליה לעיל תוך זמן והכא קרי ליה תוך הפרק ועוד דפרק משמע סמוך לגדלות ממש ופי' ר"ת דפליגי ביום אחרון של שנת י"ב לנקיבה וי"ג לזכר ואותו יום קרוי תוך הפרק לר' יהודה הוי זמן הבאת ב' שערות מתחלת היום ולר"ש בסוף היום והלכה כר' יהודה ע"כ ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שבהדיא כתב בפ"ב מהל' אישות אם הביאה ב' שערות והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ולמעלה נקראת נערה ובתשובות הרשב"א סי' אלף ורי"ו כתוב על אשה שנסתפקו במספר שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא מצאו לה סימנים איפשר שגם בזו אנו חוששים שמא נשרו אלא שיש להתישב בזה לפי שיש לומר בזה ב' ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה ואפי' ת"ל הגיעה ספק הביאה סימנים ונשרו ספק לא הביאה וכל ספק ספיקא אפי' בשל תורה לקולא ואפ"ה איני רואה בזה להקל כי יש עוד להתיישב בדבר עכ"ל (ח): **ושתי** שערות אין צריך שיהיה לכל אחד גומא וכו' וכן ג"כ אם יש לה שתי גומות אפי' בלא שערות חשובה גדולה בפרק בא סימן (דף נב:) אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהיה בעיקרן גומות רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע"פ שאין שערות אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשה בה רב חנינא מסורא לא לישתמיט תנא לאשמועינן גומות אי אשמועינן גומות ה"א עד שיהיו ב' שערות בב' גומות קמ"ל דאפילו ב' שערות בגומא אחת וז"ל הרמב"ם בפ"ב מה' אישות ב' שערות צריך שיהא בעיקרן גומות ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן נמצאו ב' גומות בלבד זו ואין בהם שיער הרי אלו סימן חזקה אין גומא בלא שיער שערות היו בהם ונשרו וכתב ה"ה דעת רבינו דרב הונא ורב מלכיו לא פליגי אהדדי וכן נראה שם ע"כ: ב"ה כתב רבינו בסימן קס"ט אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים וע"ז סומכים שא"צ לבדוק אם יש בהם גומות דאע"ג דקי"ל שצריך שיהיו בעיקר גומות אם יש ריבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על הגומות: וקאמרי חכמים שצריך שיהיו ב' שערות במקום אחד ור' ישמעאל אומר אפי' אחד בגבה ואחד בכריסה וכו' שם א"ר יהודה אמר

דרכי משה

(ו) אמנם מוהר"ם כתב תשובה והיא תשובת מיי' ס"פ אישות סימן נ"ד והביאה המרדכי פרק ב"ש דדוקא אם לא בעל לאחר י"ב שנה אז נשים נאמנות להעיד עליה שלא הביאו ב' שערות או שעדיין אינה בת י"ב שנה דמאחר דלא בעל לאחר י"ב שנה אינם אלא קידושין דרבנן ולכן אשה מהימנא אבל אי בעל אחר י"ב שנה אם היתה גדולה הוי קידושין דאורייתא ולכן אשה לא מהימנא : (ז) ובתשובת מוהר"ם בתשובה משמע דקרובים לא מהימני וע"ל סימן קס"ט : (ח) ונראה דמיירי דבעל לאחר י"ב שנה אבל בלא בעל רא חיישינן שמא נשרו כדלקמן סוף סימן זה :

ולקמן

פרישה

עליה משנת י"ב והלאה אין קידושין מדאורייתא דאע"ג דקידושיה נתגדלה עמה מ"מ לא הוי אלא קידושי דרבנן וא"כ הואיל ואין כאן אלא חשש איסור דרבנן לא חיישינן כמו שלא חיישינן שמא נשרו כדלקמן: (כה) ונ"ל דט"ס הוא כו' וכן השיג הראב"ד והסכים עמו הה"מ בפ"ב מה"א מ"ו: (כו) שהן ל"ו שנה דימי שנותינו שבעים שנה והא דקאמר ל"ו שנה נראה דל"ד דבל"ה שנים ויום אחד נמי הוי רוב שנותיה וכן ל' הרמב"ם בפרק הנזכר עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד: (כז) יתבאר לקמן בע"ה בסי' קע"ב: (כח) ואפי' לחליצה (ר"ל אע"ג דלענין חליצה צריכה להיות גדולה כמ"ש בסי' קס"ט בהכי מחזיקינן לה בגדולה כ"פ) פי' וכגון שקידשה אביה קידושי דאורייתא ומת בעלה ולא איירי כאן במיאון : (כט) ואפי' נשים נאמנות (ואפי' אשה אחת נאמנת רמב"ם ואפי' היא קרובה כ"פ) דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי. (ל) ביום האחרון של שנת י"ב כו' דס"ל דזמן הבאת שערות הוא מתחלת יום האחרון דשנת י"ב : (לא) אפי' בלא שערות חשובה כו' דחזקה אין גומא בלא שערות דשערות היו בהן ונשרו : (לב) אחד בגבה תחת אותו מקום רש"י ועיין מ"ש הה"מ בשם י"מ (דגבה וכריסה הכל הוא בערוה וגבה הוא מקום תפוח של הערוה וכריסה הוא שפתי הערוה ולקמן מדברי הטור בתרומה לא משמע הכי כ"פ) : (לג) בקשרי אצבעותיה דגם שם אינה מביאה עד שתגדיל רש"י :

דרישה

למד רבינו דס"ה לשאר קרובים וגם מדברי המשר"י לא משמע הכי : [ג] ואפי' נשים נאמנות כתב המרדכי בשם מהר"ם הא דנשים נאמנות דוקא אם לא בעל לאחר י"ב שנה או שעדיין אינה י"ב שנה דקידושיה אינם דרבנן ולכן אשה מהימנא אבל אם בעל אחר י"ב שנה אם היתה גדולה הוי קידושין דאורייתא לכן אשה לא מהימנא וע"ל סימן קס"ט כ"פ) : [ד] ושתי שערות אין צריך שיהיה לכל אחד גומא אלא אפי' שנים יונקות מגומא אחת וכמ"ש

דכתיב

חידושי הגהות

בגמרא איתא שמעון בן יהודה משום ר"ש והנך חכמים שכתב הטור איתא בגמרא רבנן אמרי רב חסדא :

יד ואחד בקשרי אצבעותיה של רגל ופסק רב אלפס כרבנן וכ"כ הרמב"ם ב' שערות צריכין שיהיו במקום בית הערוה ובית הערוה כולו ממקום סימנים בין מלמטה בין מלמעלה בין (לד) על איברי הזרע עצמן (לה) וצריכין להיות במקום אחד ושיהיו בעיקרן גומות ואפי' שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימנין ע"כ [ס] ור"י פסק כדברי שניהם להחמיר אחת בגבה ואחת בקשרי אצבעותיה לא תמאן ולא תחלוץ עד שיהיו שניהם במקום אחד וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ולענין שיעור אורך השערות פליגי בהן תנאי ר' ישמעאל אומר כדי לכוף ראשן לעיקרן ורבי אליעזר אומר (לו) כדי לקרוץ בציפורן ורבי עקיבא אומר כדי שיהיו [ו] (לז) ניטלות בזוג (לח) וקי"ל כדברי כולן להחמיר משיהיו כדי לקרוץ בציפורן לא תמאן ולא תחלוץ עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן (לט) והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג חשיבא גדולה (מ) ויראה מדבריו שהוא קודם קריצתן בציפורן

בד"א

וטעמו מפורש בב"י : **ולענין** שיעור אורך השערות וכו' והרמב"ס כתב משיהיו ניטלות בפי הזוג חשיבא גדולה כלומר שהרמב"ס לא כתב כסברא הראשונה להחמיר משיהיו נקרצין בציפורן עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן אלא כתב להחמיר משיהיו ניטלות בפי הזוג עד שיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן ויראה מדבריו שהוא קודם קריצתן בציפורן דאילו לסברא הראשונה שהוא פי' רש"י קריצתן בציפורן הוא שיהיו ניטלות בפי הזוג ותימא הלא קי"ל דבין כך ובין כך להחמיר שלא תמאן ולא תחלוץ הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן וא"כ מאי נ"מ אם זה קודם או זה קודם וכך הקשה מהרש"ל ולפע"ד ליישב דלא קי"ל להחמיר שלא תמאן ושלא תחלוץ אלא לכתחילה הואיל ולא הגיע ראשן לעיקרן אבל בדיעבד קי"ל אין הלכה כיחיד במקום רבים והשתא לפי' רש"י דקריצתן בציפורן הוא קודם אפי' בדיעבד אם חלצה בכדי קריצה בציפורן חליצתה פסולה דקי"ל כר' ישמעאל ור"ע דפליגי אר"א דבכדי לקרוץ בציפורן לא חשיבי שערות ולגבי מיאון חשוב מיאון בדיעבד כיון דלא חשיבי שערות אבל בחלצה משיהיו ניטלות בפי הזוג חליצתה כשרה דקי"ל כר"ע ור"א דפליגי ארבי ישמעאל דלא בעינן כדי לכוף ראשן לעיקרן ולענין מיאון אינו מיאון דגדולה היא ולהרמב"ס הוי איפכא דבחלצה משיהיו ניטלות בזוג הויא חליצתה פסולה ואם מיאנה הוי מיאון בדיעבד אבל בחלצה בכדי לקרוץ בציפורן החליצה כשרה כר"ע ור"א דתרוייהו פליגי ארבי ישמעאל דלא בעינן כדי לכוף ראשן לעיקרן ולענין מיאון אינו מיאון אפי' דיעבד דגדולה היא ולענין הלכה נקטינן כדברי כולן להחמיר אפילו בדיעבד בפלוגתא דרבוותא אבל כשיהיו כדי לכוף ראשן לעיקרן חולצת לכתחילה כנ"ל וכל זה לדינא דגמרא אבל עדיין צריכין אנו למודעי היאך יש לנהוג בזמן הזה כי בסימן קס"ד כתב בפי' סדר חליצה סכ"ז וז"ל ולענין שיעור אורך השערות שסומכים עליהן כתוב בקונטרסים שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה עכ"ל. ולכאורה קשה דכאן מפורש דלסיותר מחמיר סגי בדבריו בכדי לכוף ראשן לעיקרן לחלוץ לכתחילה וכ"פ כאן בש"ע סי"א ולא בעינן כרוחב אצבע ולכאורה היה נראה דאידי ואידי חד שיעורא הוא ומילתא דפסיקא נקט בקונטרס דבאורך רוחב אצבע אין בו ספק דודאי יש בו כדי לכוף ראשן לעיקרן וגם דלפי דטורח הוא לבדוק ראשן לעיקרן ועוד דאין אנו בקיאין בכפיפה זו ע"כ נתנו האחרונים גבול באורך רוחב אצבע דכל אדם יוכל להבין אם יש בהן אורך רוחב אצבע אם לאו ואין ספק שכך היה הקבלה מהגדולים הקדמונים ולאו דבעינן רוחב אצבע בצמצום מדינא אלא כדי לאפוקי נפשין מלעז שאין אנו בקיאין בכפיפה זו הניחו גבול זה דאורך אצבע לכתחילה אבל בדיעבד ודאי כשרה אף באין בו אלא כדי לכוף ראשן לעיקרן ואין בהן כדי רוחב אצבע מיהו ביבם שאינו אלא בן י"ג שנה ויום אחד ולא נמצא לו אלא ב' שערות בלבד וכן באורך אצבע לא ראיתי מרבותי שעשו כך מעשה לכתחילה וגם אנחנו לא עשינו מעשה בזה מעולם והוא דכיון דקי"ל דב' שערות צריך לבדוק בעיקרן אם יש בהן גומות ואין אנו בקיאין להכיר הגומות א"כ אפי' יש בהן כדי כפיפה או אפי' רוחב אצבע אין לחלוץ לכתחילה בשני שערות בלחוד דשמא אין להם גומות וכ"כ בסה"ת בסי' קל"ג דאין לחלוץ אא"כ יש ריבוי שערות או ב' שערות ארוכות הרבה כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה וכ"כ בסמ"ג ע"ש סה"ת וכ"כ רבי' בסימן קס"ט וכ"כ האגודה בפרק מ"ח והוא מיסוד ה"ר פרץ בסמ"ק ה' חליצה וכ"כ בש"ע בסימן קס"ט סי"א : ומ"ש רבינו וכ"כ גם בש"ע לסמוך ע"פ הזכנים או קול עם ב' שערות לא היה צריך לכותבו שהרי אפי' היו עדים כשרים מעידין על השנים שהוא בן י"ג שנה ויום אחד לא היינו סומכין על ב' שערות בלחוד אא"כ דאיכא ריבוי שערות או שערות ארוכות ואז א"צ כלל עדים או חזקת זקנים וקול או קומה אלא דכן דרכו של רבינו לכתוב מה שעולה לפי ההלכה מדין התלמוד ומה שעולה מדין הגאונים והפוסקים אע"פ שאין אנו סומכין ע"ז בזמה"ז ואחר זה נמשך גם הש"ע ולכן בסי' ס"ח כתב שיעור רוחב אצבע שהוא ניתן לשיעור הכפיפה וקודם זה בסימן קס"ט סי"א כתב וע"ז סומכין שלא לבדוק אם יש גומות בשערות מאחר שיש ריבוי שערות או ארוכות אלמא דאם אין שם אלא ב' שערות שאינן ארוכות הרבה כמו שיש לאיש גדול ולאשה גדולה צריך לבדוק בגומות וכיון דאין בקיאין בגומות אין לחלוץ אלא בריבוי שערות או ארוכות וכ"כ במרדכי פמ"ח בשני מקומות ובשם סה"ת ומקור דבריהם הוא מדברי ר"י בתוס' פ' האומר דקידושין סוף (דף ס"ג) בד"ה בני זה ע"ש מיהו אחר העיון ראיתי דטובא קשה לשיטה זו דפי' והוא דאי איתא דשיעורא דכפיפה ושיעורא דאצבע אידי ואידי חד שיעורא הוא וצריך לבדוק לגומות היאך אמר ולענין שיעור אורך השערות שסומכין עליהן וכו' הלא בזמן הזה דאין בקיאין בגומות אין לסמוך אשיעורא דאצבע כי היכי דאין סומכין אשיעורא דכפיפה דשמא אין בעיקרן גומות ולא כתב לן הילכתא למשיחא דאיכהו בקיאין בגומות דאם כן לא איצטריך לשיעורא דאצבע אלא בשיעורא דכפיפה דקאמר תלמודא ולכן קרוב לומר דהקונטרסים באו לבאר ולפרש דמ"ש רבינו ע"ש ספר התרומה וז"ל וע"ז סומכין שא"צ לבדוק אם יש בהם גומות אע"ג דקי"ל שצריך שיהיו בעיקרן גומות אם יש ריבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על הגומות עכ"ל דמדכתב בסתם או שהן ארוכות ולא נתן גבול לאותו אורך ע"כ כתב לבאר זה ואמר ולענין אורך השערות שכתבו הטור והתרומה שסומכין עליהן הוא כשהן ארוכות כרוחב אצבע כי אז א"צ לבדוק בגומות ולפ"ז משמע דהקונטרסים לא ראה גוף סה"ת שכתב לשם וכ"כ בסמ"ג בשמו או ארוכות הרבה כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה וכו' אלא ראה מ"ש הטור ע"ש סה"ת ופי' דבריו דהיינו ארוכות כרוחב אצבע וכך קיבל מהגדולים שאז הגיע לכלל גדלות וא"צ לבדוק בגומות אי נמי ראה גוף סה"ת וסמ"ג וסמ"ק והמרדכי אלא דמפרש לשונם שאמרו ארוכות הרבה דהיינו כשהן באורך רוחב אצבע והיינו גדולות שוכבות דכתב בסמ"ק דכך רגילות באיש וכו' ומכל מקום איך שיהיה הפי' בב' שערות בלבד כשהן ארוכות אבל זה פשוט הוא בשיש שם ריבוי שערות דשוב א"צ לבדוק באורך השערות כלל דמסתמא הגיע לכלל גדלות לד"ה כשיש ריבוי שערות וא"צ לבדוק אם יש בעיקרן גומות גם א"צ לבדוק אם יש ביניהן על הפחות ב' שערות שיהא בהן שיעור כפיפה דאפילו אין שם גומות ולא שיעור כפיפה ודאי גדול הוא כיון דיש שם ריבוי שערות ואין ספק אצלי דלפי שיש פנים לפרש הך שיעורא דאצבע בשתי דרכים דפירושים לכך לא ראינו לרבותי שעשו מעשה החליצה לכתחילה כשלא היה שם אלא שתי שערות בלבד בשיעורא דאצבע אלא דוקא בשיש שם ריבוי שערות ומ"מ אם יזדמן לפני ב"ד יבם שאין לו אלא ב' שערות בלבד והן ארוכות כרוחב אצבע והיבמה שומרת ויושבת עגונה כמה שנים יכול לחלוץ לה לכתחילה כי לפע"ד שיטה זו האחרונה היא עיקר במ"ש הקונטרסים לפסק כ' ב"י דסומכין עליהן אף בזמן הזה שאין בודקין בגומות ואף על פי שאין שם אלא ב' שערות בלבד ודלא כנראה משמעות הסה"ת והסמ"ק והסמ"ג והמרדכי לכאורה דבעינן ארוכות הרבה כמו לאיש גדול אלא סומכין על שיעורא דאצבע דלזה אני קורא ארוכות הרבה כמו לאיש גדול אבל אין לסמוך כלל על שיעורא דכפיפה בזמן הזה חלילה וחס כיון דהיה צריך לבדוק בגומות ואין אנו בקיאין בגומות בזמן הזה וכך העליתי בתשובה שכתבתי בשנת הש"ל לבני ישיבה דק"ק פרנקפורט ע"י הרב הגדול והישיש בתוכם כמוהר"ר יוזפא במהר"ר

אמר שמואל ב' שערות שאמרו אפי' אחד על הכף ואחד על הגויס תנ"ה שתי שערות שאמרו אפי' אחד בגבה וא' בכריסה אחד ע"ג קשרי אצבעותיה של יד וא' ע"ג קשרי אצבעותיה של רגל דברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום ר"ש ורבנן אמר רב חסדא עד שיהא ב' שערות במקום א' ופירש"י על הכף. גובה שעל האבר למטה מן הכרס : אפי' אחד על הכף וכו'. ואע"ג דאיכן במקום אחד : אחת בגבה. תחת אותו מקום : בין קשר אצבע אינה מביאה שיער עד שתגדיל והרי"ף הביא סוגיא זו בס"פ ב"ש ופסק שם הלכה כרבנן וכן פסק הרמב"ס ז"ל בפ"ב מה"א וכתב ה"ה מפרש רבינו שמקום אחד הוא בית הערוה בדוקא אבל קצת המפרשים פירשו דרבנן לא נחלקו אלא שיהיו במקום אחד אבל כיון שהם במקום אחד אפי' בקשר אצבעות יד או רגל הן סימן אבל ודאי גבה וכריסה הכל הוא בערוה וגבה מקום תפוח שעל הערוה וכריסה שפתי הערוה אבל גבה וכריסה ממש ודאי אין מועילין אלו דבריהם ז"ל ולזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל : ב"ה וזה לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' אישות ב' שערות צריכות שיהיו במקום הערוה וכולי וצריכות להיות במקום אחד דקאמר שאם וכו' וכתוב שם ג בכסף משנה (ע) :

ומ"ש רבינו ור"י פסק כדברי שניהם להחמיר וכו' כ"כ שם הרא"ש בשם ר"י והתוס' כתבו כן בשם ר"ת ונראה מדבריהם דטעמא משום דגבי שיעור ב' שערות אסיקנא הלכה כדברי כולם להחמיר וכדבסמוך משמע להו ז"ל דבהאי פלוגתא נמי הוי דינא הכי וכתבו עוד שם התוס' בשם ר"ת דמשהגיעה לכלל שנותיה לא תמאן בזמה"ז דאע"ג דהיכא דלא בעל פסקינן בפרק יוצא דופן דלא חיישינן שמא נשרו אין אנו בקיאין לבדוק בכל גופה שלא יהא לה שערות דאפי' א' בגבה ואחת בכריסה ובקשרי אצבעותיה מצטרפין או גומות גרידא עכ"ל וכבר הזכיר רבינו סברא זו לקמן בסמוך בשם ספר התרומות ומ"ש רבינו שמסקנת הרא"ש ז"ל כדברי ר"י איני רואה הכרע בדברי הרא"ש לכך :

ולענין שיעור אורך השערות פליגי בהו תנאי וכו' במשנה בפרק הנזכר (שם) ואיפסיקא בגמרא הלכה כדברי כולם להחמיר ומ"ש רבינו משיהיו נקרצות בציפורן לא תמאן וכו' כן פי' רש"י והרא"ש ז"ל ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ב מה"א : ומ"ש ויראה מדבריו שהוא קודם קריצתן בציפורן כלומר שנראה מדברי הרמב"ם ז"ל שסובר שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולן וכן כתב ה"ה ופשוט

דרכי משה

(ס) ולקמן מדברי ספר התרומות לא משמע כדבריו :

דרישה

דכתיב ויפן כ' את איוב מן הסערה ודרשינן מיניה שאמר ליה הקב"ה הרבה נימין בראתי בראשו של אדם ולכל נימא ונימא בראתי לו גומא בפני עצמה שלא יהיו שתים יונקות מגומא א' שאלמלא שתים יונקות מגומא א' מכהים מאור עיניו של אדם כו' מתרץ התם בגמ' בפרק בא סימן דף כ"ב ע"ב הא בגופא הא בראשא : [ס] ור"י פסק כדברי שניהם להחמיר אחד בגבה ואחד בקשרי אצבעותיה כו' כ"כ הרא"ש בס"פ בא סימן ל' ר"י והל' זה דאק קצת דבבא זו וא' בגבה וא' בקשרי אצבעותיה לא נזכרה בדברי ר' ישמעאל ואי לרבותא כ"כ קשה מנא ליה גם אין כאן מקומו דאדברי ר' ישמעאל הו"ל לכתוב דס"ס א' בגבה וא' בקשרי אצבעותיה ואי ר"ל בין א' בגבה בין א' בקשרי אצבעותיה קאי אשני בבות דר' ישמעאל דא' בגבה ר"ל והשנייה בכריסה וא' בקשרי אצבעותיה והשנייה בקשרי רגליו גם זה אינו דהא קשרי אצבעותיה כולל שניהן לכן היה נ"ל לסגיה א' בגבה וא' בכריסה או על קשרי אצבעותיה וכמ"ש רבי' ל' הוא בסמוך : [ו] נישלות בזוג שיכולין ליטל בזוג של מספריים והוא שיעור רבה דכולהו עכ"ל רש"י ותמה אני על פירושו שהוא שיעור הפחות שיהא שיער דנטילה בזוג גדול מכולן וגם נגד פי' רבינו שכתב מיד ע"ז דהולכין לחומרא ולא תחלוץ עד שיהא כדי לכוף ראשן לעיקרן דמשמע דזה

פרישה

(לד) על איברי הזרע עצמן כן הגיה מ"ו (והם זוכר על הביצים כ"פ) :
(לה) וצריכות להיות במקום אחד איני יודע מה פי' במקום אחד דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא הרי כבר כתב זה ולריכות שיהיו במקום ערוה ואם לומר שבמקום ערוה עצמו לריכות להיות שתיהן למעלה או למטה או שתיהן על איברי הזרע אבל א' למעלה וא' למטה או א' על איברי הזרע לא זו מנין לו כ"כ הכ"מ כ"פ) :
(לו) כדי לקרוץ פי' רש"י לאחוז בהן מעט : (לז) נישלות בזוג שיכולין ליטל בזוג של מספריים ועד"ר : (לח) וקיי"ל כדברי כולן להחמיר וכו ל' הגמרא ופירש"י משנקרלות בציפורן (שהוא שיעור המועט) לא תמאן שמא גדולה היא ולענין חליצה עד דאיכא שיעורא דכולהו עד כאן לשונו וזהו שכתב רבינו משיהיו נקרץ בציפורן כו' והיינו כרש"י משיבא גדולה ואינה יכולה למאן עוד : (לט) והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג כו' נראה דל"פ בדבר שנראה לעינים איזה גדול אלא שהרמב"ם בא לומר דהשיעור הוא מה שיכול ליטול בריש הזוג דהיינו פיה ממש ומ"כ כתב רבינו עליו שהוא קודם קריצתן בציפורן דדרך שאומנים לספר בפיה כמו בתער : (מ) ויראה מדבריו שהוא קודם כו' כלומר שנראה מדבריו שסובר שניטלות בזוג הוא

חידושי הגהות

ג ז"ל שם וצריכים להיות במקום אחד דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא כמ"ש ה"ה שמקום אחד דקאמרי רבנן הוא בית הערוה בדוקא לא היה צריך לכותבו שכבר כתב צריכות שיהיו במקים הערוה ואם לומר שבמקום הערוה עצמו צריכות שיהיו שתיהן למעלה או שתיהן למטה או שתיהן על איברי הזרע אבל אחת למעלה ואחת למטה או אחת על איברי הזרע לא זו מנין לו עכ"ל :

בד"א שיכולה למאן אחר י"ב שנה שבדקו אותה ולא הביא' שערו' אבל סתמא משיש לה י"ב שנה אינה יכולה למאן חזקה שהביאה שערות מ"מ לא תחלוץ עד שיבדקו אותה שהביאה שתי שערות ובד"א שיכולה למאן כשבודקין אותה ולא הביאה כשלא בעל אחר היות לה שנים עשר שנה ויום אחד אבל אם בא עליה אחרי כן אינה יכולה למאן שאע"פ שאין מוצאין לה סימנים חוששין (מא) שמא נשרו קודם שהוא ספק דאורייתא שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוי קידושין גמורים שודאי בעל לשם קידושין ואם קדשה אחר אינה צריכה ממנו גט וכיון שהוא ספק דאורייתא חיישי' שמא הביאה סימנין קודם שבעל וצריכה גט מספק (מב) ואם מיאנה בו אחר שנבעלה ונבדקה ולא נמצא לה ונתקדשה לאחר (מג) צריכה ממנו גט מספק ואסורה להזור לו (מד) ואם ניסת תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר ובסה"ת החמיר וכתב (מה) דבזמן הזה אינה (י) ממאנת אחר י"ב שנה אע"פ שלא בעל משום דקי"ל גומות אע"פ שאין שערות ואין אנו בקיאין להבחין בדבר הזה שלא יהו בו גומות ועוד שמא הביאה ב' שערות אפילו אחד בגבה ואחד בכריסה או על קשרי אצבעותיה ומי יוכל לבדוק כל הגוף ולעמוד על אמיתת דבר זה הביאה סימנים אחר י"ב (מו) ולא בעל אח"כ הוי ספק קידושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן ומיהו אם לא גירשה ועמדה ונתקדשה לאחר (מז) צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני ונושא ראשון שמא יאמרו (מח) מחזיר ראשון גרושתו משנתארסה וכתב הרמב"ם דוקא היכא שלא בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אבל בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר אפילו גט אינה צריכה מהשני ומותרת

בית יוסף

פשוט הוא : **במה** דברים אמורים שיכולה למאן אחר י"ב שנה שבדקו אותה ולא הביאה שערות אבל סתמא משיש לה י"ב שנה אינה יכולה למאן וכו' ובד"א שיכולה למאן כשבודקין אותה ולא הביאה כשלא בעל אחר היות לה י"ב שנה ויום אחד וכו' בפ' יוצא דופן (דף מ"ו .) אמר רבא קטנה כל י"ב שנה ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת הא גופא קשיא אמרת ממאנת אלמא גדולה היא אי גדולה היא תחלוץ וכ"ת מספקא ליה והאמר רבא קטנה שהגיע לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים הני מילי בסתמא אבל היכא דבדקו ולא אשכחו לא א"ה תמאן חוששין שמא נשרו הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר ה"מ לענין חליצה אבל לענין מיאון חוששין מכלל דמ"ד חוששין חולצת והא חוששין בעלמא קאמר אלא לעולם דלא בדקה ולענין חליצה חיישינן וכי קאמר רבא חזקה למיאון אבל לחליצה בעיא בדיקה אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דקדשה בתוך זמן ובעל לאחר זמן דליכא ספיקא דאורייתא אבל מעיקרא לא ופירש"י אלא לעולם אינה ממאנת. דרבא בדלא בדקנוה הילכך מסתמא אמרינן כיון שהגיעה לכלל שנותיה ודאי אית לה ואינה צריכה בדיקה ובעיא גט ולענין חליצה חיישינן כלומר ולענין חליצה מ"ה אינה חולצת דחיישינן שמא לא הביאה סימנין ודקא קשיא לך הא אמר רבא חזקה הביאה סימנים ל"ק כי אמר רבא חזקה למיאון דלא ממאנת מסתמא אבל לחליצה בעיא בדיקה חוששין שמא נשרו ואם הגיעה לכלל שנותיה ובדקו ולא אשכחו לא ממאנת : דקדיש תוך זמן. יתומה מדעת אמה ואחיה לדעת' : ובעל לאחר זמן. דאיכא ספיקא דאשת איש דאורייתא דבשעת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והו"ל ביאה זו קידושין גמורים דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון : אבל מעיקרא. דמכי עברה שתא די"ב ולא בעל לא חיישינן שמא נשרו דהא דלא הוו בה קידושין גמורים דאין מעשה קטנה כלום אא"כ קיבל אביה קידושין הלכך מספיקא לא מחמרי עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנים אף על גב דקידושין קמאי לא הוי קדושין אלא מדרבנן לא תיקנו רבנן מיאון בגדולה דילמא אתי למאן הנבעלת לאחר שגדלה דההוא בעילה הויא א"א דביאה שבא עליה משגדלה מקדשה לה עכ"ל : ומ"ש שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוו קידושין גמורין שודאי בעל לשם קידושין ואם קדשה אחר אינה צריכה ממנו גט וכו' בפ' ב"ש (דף קט.) איתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני ואוקימנא להא דאמר רב אינה צריכה גט משני בשבעלה הראשון אחר שגדלה אבל אם לא בעלה אחר שגדלה אלו קידושי קטנה לאו כלום הוא וצריכה גט משני שכל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל ואותבינן עליה דרב מהא דתניא המקדש את הקטנה קידושיה תלויין מאי קידושיה תלויין לאו דכי גדלה גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל ופריק לא מילתא דקטנה מילתא תליא וקיימא אי בעל אין ואי לא בעל לא וכתב הרי"ף ולא איפסיקא הכא הלכתא בהדיא וחזינן מאן דכתב דהא מילתא ספיקא היא ועבדינן בה לחומרא דהא תניא המקדש את הקטנה קידושיה תלויים ואף ע"ג דשניין לה אשינויי לא סמכינן ואי לא בעל וגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה והאי סברא סברא מעליא היא דגרסינן בהדיא בפרק יוצא דופן (מו.) אמר רב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דקדיש תוך זמן ובעל לאחר זמן דהויא ספיקא דאורייתא אבל מעיקרא לא כגון דקידשה ובעל תוך זמן ולא בעל אחר זמן לא חיישינן שמא נשרו אלא בדקינן לה אי אייתא ב' שערות אמרינן גדולה היא ולא ממאנת ואי לא אשכחן ב' שערות אמרינן עדיין קטנה היא ותלא במיאון משום דנישואי קטנה דרבנן נינהו והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא וש"מ דקטנה שלא מיאנה אף על פי שלא נבעלה לאחר שגדלה אינה יוצאה במיאון אלא צריכה גט מדרבנן וכיון דמדרבנן הוא דצריכה גט תפסי בה קדושי שני וצריכה ממנו גט ומסתברא לן שאם רצה השני לכנסה שמגרש ראשון ונושא שני אבל מגרש שני ונושא ראשון לא גזירה דילמא אתי למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין כדגרסינן בפ' המגרש (פט:) בההיא דלא מצאו דבר על בוריו ודוקא היכא דלא בא עליה קודם גירושי ראשון אבל בא עליה קודם גירושי ראשון אסורה לתרווייהו וצריכה גט מתרווייהו דהו"ל כאשה שהלך בעלה למ"ה שהיא אסורה לזה ולזה וצריכה גט מזה ומזה אבל ממזר לית בה דנישואי דרבנן נינהו ולא נישואי תורה. והיכא דבעל לאחר שגדלה קנאה קנין גמור מדאורייתא ואינה צריכה גט משני כרב וליתא לדשמואל דאמר כל הבועל על דעת הקידושין הראשונים הוא בועל דהא דתניא המקדש את הקטנה קדושיה תלויים מ"מ הויא תיובתא דשמואל עכ"ל והשתא מה שאמר רבינו שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוי קידושין גמורים שודאי בעל לשם קידושין ואם קידשה אחר אינה צריכה גט ממנו היינו כדפסק הרי"ף הלכתא כרב וכן פסק הרמב"ם ז"ל. ומ"ש וכיון שהוא ספק דאורייתא חיישינן שמא הביאה סימנים קודם שבעל וצריכה גט מספק היינו מאי דאסיקנא בפרק יוצא דופן (דף מו.) הלכתא חיישינן שמא נשרו והני מילי דקדיש תוך זמן ובעל לאחר זמן דאיכא ספיקא דאורייתא : **ומ"ש** ואם מיאנה בו אחר שנבעלה ולא נמצא לה כלומר שנבעלה אחר שגדלה ואחר שנבעלה בדקוה ולא נמצא לה סימנים ומיאנה בו והלכה ונתקדשה לאחר צריכה ממנו גט מספק ואסורה לחזור לו ואם ניסת תצא מזה ומזה והולד ספק ממזר הטעם בכל זה משום דהו"ל ספק א"א דאורייתא : ומ"ש רבינו שבספר התרומה החמיר וכו' כבר כתבתי בסמוך שהוא מדברי התוס'. ומ"ש עוד רבינו הביאה סימנים אחר י"ב ולא בעל אח"כ הוי ספק קידושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן כבר נתבאר כן בסמוך מההיא דפרק יוצא דופן. ומ"ש ומיהו אם לא גירשה ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל לא יגרש שני ונושא ראשון שמא יאמרו מחזיר ראשון גרושתו משנתארסה כבר נתבאר כן בסמוך מדברי הרי"ף : ומ"ש בשם הרמב"ם דדוקא היכא שלא בעל אחר שגדלה ונתקדשה צריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אבל בעל אחר שגדלה ונתקדשה לאחר אפילו גט אינה צריכה מהשני ומותר לחזור לראשון איני יודע מה מלמדנו רבינו בכאן שהרי נתבאר כן בדבריו שכתב לעיל בסמוך כלשון הזה שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוו קידושין גמורים שודאי בעל לשם קידושין ואם קדשה אחר אינה צריכה ממנו גט ואע"פ שי"ל שגם לא כתבו אלא להוכיח שאם בא עליה אחר שהגיעה לכלל שנותיה אינה יכולה למאן לפי שהוא ספיקא דאורייתא ולפיכך חזר וכתבו כאן במקומו מכל מקום קשה למה כתבו בשם הרמב"ם דמשמע שהוא לבדו סובר כן והרי רבינו כתב כן סתם לעיל בלי חולק וכך הוא האמת כי מדברי הרי"ף הוא והרא"ש העתיק דבריו וא"כ הוה ליה לרבינו לכתבו סתם ולא לכתבו בשם הרמב"ם ז"ל :

ומ"ש

ב"ח

במהר"ר פינחס נוירלינגן ז"ל : **בד"א** שיכולה למאן וכולי כל הסוגיא בפרק יוצא דופן (דף מ"ו) ובפרק בית שמאי (סוף דף ק"ט) ומפורש היטב בב"י : ובסה"ת החמיר וכו' מבואר דלא החמיר אלא אחר י"ב שנה דשמא איכא גומות אבל קודם י"ב שנה אפי' איכא גומות לאו כלום הוא דהא לעיל קאמר דאין שערות סימן גדלות אלא כשבאו מי"ב שנה ואילך וכשיש להן גומא אלמא דקודם י"ב שנה אפי' אית להו גומא שומא נינהו דאי בדלית להו גומא אפילו לאחר י"ב שנה לאו סימן גדלות הוא אלמא דקודם י"ב שנה אפילו אית להו נמי גומא לאו סימן גדלות הוא ומיאונה מיאון וכן עשה מהר"י פולק מעשה בימיו ומביאו בהגהת ש"ע : **הביאה** סימנין אחר י"ב ולא בעל אחר כך הוי ספק קידושין וכו' פי' הוי ספק קידושין דרבנן דשמא אף על גב דקידושי קטנה לאו כלום הן מ"מ כי גדלה דיש לה סימנים ושנים אמרינן דקידושין גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל דנתקדשה השתא אפ"ה תפסי קידושין דמעיקרא מדרבנן א"ד לא תפסי כלום אפילו גדלה כיון דקידושי קמאי לאו כלום נינהו ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן אבל בב"י פרק בית שמאי כתב וז"ל אברייתא המקדש את הקטנה קידושי' תלויין דתלמודא מפרש לה בתרי גווני או לומר קידושיה תלויין עד שתהיה גדולה ואז גמרי הקידושין דהו"ל בשעה שנתן לה כסף קידושיה כאילו התנה עמה הרי את מקודשת לי לאחר גדלות וכאותה ששנינו הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום שאם לא הזרה בה בתוך ל' הויא מקודשת לו דאורייתא לאחר ל' יום אעפ"י שנתאכלו המעות משום שנשאר עליה שעבוד הדיבר והכא נמי כיון דתקינו רבנן נישואין ה"ה משתעבדת בכסף קידושין ולפיכך כשגדלה גדלי קידושיה בהדה ד"ת וה"ה מקודשת גמורה לראשון וא"כ א"צ גט משני או ר"ל תלויין דאי בעל לאחר שגדלה ה"ה אשתו גמורה ולא תפסי בה קידושי שני כלל ואי לא בעל לא צריכה גט משני עכ"ל משמע דספק דאורייתא הוא דלא כמ"ש רבי' וצריך עיון : **ומ"ש** ומיהו ואם לא גירשה וכו' כ"כ בשם הרי"ף והרא"ש וכתב הרמ"ה דוקא היכא שלא

בעל

דרכי משה

(י) כתב מהר"ם מירזבורק שלא למאן בזמן הזה כלל אפי' אינה בת י"ב שנים חדב שלא יתחלף בא"א דעלמא ותו שלא תבא למאן בפני ג' עמי הארץ וכן הוא בתשובת מוהר"ם פדו"א סימן י"ג בשם מהר"י מינץ והאריך עוד הרבה להראות פנים להחמיר בזמן הזה אמנם רבי יעקב פולק ז"ל עשה מעשה בימיו והתיר אשה שמיאנה בימיו ובאמת שחלקו עליו גדולי אשכנז אבל מ"מ לא אשגח בהו ויצא הדבר בהיתר ונשאת לאיש אחר בלא גט :

ובב"י

פרישה

הוא השיעור המופלא שבכולן ב"י וז"ל מ"ו ותימה גדולה מכ"מ בפירוש זה מאחר דקי"ל בכולן להחמיר וכך יש לתמוה על הסמ"ג שהביא פירוש רש"י והרמב"ם ואין נפקותא בפירוש ול"ע : (מא) שמא נשרו קודם פירוש קודם שבא עליה לאחר י"ב שנה ויום אחד אבל לענין מיאון לא חיישינן שמא נשרו לאחר י"ב דאף אם נשרו לא הוי קידושין אלא מדרבנן דאין מעשה קטנה שנתקדשה בקטנות כלום אלא אם כן קיבל אביה קידושין הילכך מספיקא לא מחמרינן עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנים אף על גב דקידושין קמאי לא הוי אלא מדרבנן לא תיקנו רבנן מיאון בגדולה דלמא אתי למאן הנבעלת שגדלה דהביאה הויא א"א דביאה שבא עליה משגדלה מקדש לה עכ"ל רש"י : (מב) ואם מיאנה בו אחר שנבעלה פירוש לאחר י"ב חודש ויום אחד ב"י : (מג) צריכה ממנו גט ר"ל משני. ואסורה לחזור לו ר"ל לראשון שלא יאמרו גירש זה וקידש זה ונמצא מחזיר גרושתו כדבסמוך : (מד) ואם ניסת תלא מזה ומזה כו' משום דהוה ליה ספק אשת איש דאורייתא : (מה) דבזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה כו' ז"ל רמ"א ולכ"ע אם היא פחות מבת י"ב שנה ממאנת אפילו בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פאל"ק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מהמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל עכ"ל : (מו) ולא בעל אחר כך הוי ספק קידושין דקידושין שנתקדשה בקטנותה אפילו אחר שנתגדלה לא הוי אלא מדרבנן כמ"ש לעיל וע"ל סימן קמ"ג והא דכתב דהוי ספק קידושין משום דמספקא לן אי לאחר שנתגדלה גדלה קידושין עמה והו"ל כאילו הן עכשיו בעין והוי קידושין גמורין מן התורה או לא. גם לענין דינא הו"ל בספק קידושין שצריכה גט מיניה ואם קדשה אחר ביני ביני צריכה גט משניהן וכדמסיק : (מז) צריכה. גט משניהן דקידושי שני תופסי' בה מדאורייתא : (מח) מחזיר דהוא גרושתו משנתארסה לאחר :

ועשרים

דרישה

דזה הוא השיעור הגדול שבהם וגם נגד פירוש הרמב"ם שמפיק רבי' של פירוש ניטלות בזוג הוא שיעור קטן מכולן. שוב ראיתי בחכמת שלמה שכתב על לשון רש"י הנ"ל ז"ל בס"א איכו אלא כ"כ שיהיו ניטלות בזוג זהו שיעור והוא עיקר דבודאי כדי לכוף ראשן לעיקרן הוא שיעור רבה

מיניה

בעל וכו' אע"ג דמ"ש רבינו קודם זה כמי משמע הכי שהרי אמר שאם היה ידוע שהיה לה שערות קודם שבא עליה הוו קידושין גמורין וכו' מ"מ הביא כל לשונו של הרמ"ה משום סוף דבריו דאם חטפה דרך אונס וכו' שפסק כרב אשי ודלא כהרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהשמיטוהו ובמקצת ספרים כתוב הרמב"ם במקום הרמ"ה וטעות הוא : **וכתב** רב אלפס וכו' כתב ב"י דבר פשוט הוא דלא קאי אמאי דסמיך ליה אלא למ"ש לא בעל ראשון אחר שגדלה ונתקדשה . לאחר ראשון מגרש ונושא שני עכ"ל ופשוט הוא :

קנו כי ישבו אחים יחדיו וגו' מ"ע היא וכו' פי' כשהוא אחיו מאביו לחוד כמי חולץ או מייבם אבל אחיו מאמו ולא מאביו לא וה"א רפ"ב דיבמות מימרא דרב יחדיו המיוחדין בנחלה ראויין לירש זא"ו פרט לאחיו מן האם רבה אמר יליף אחוה אחוה מבני יעקב וכו' וסוגיא בפ"ב אהא דתנן מי שיש לו בן מ"מ וכו' אתיא כרבה וכפירש"י בריש יבמות . ומ"ש אפי' הי"ל זרע ומת פשוט דלא ימחה כתיב וכשמת הזרע הרי שמו מחוי ועוד דכתיב ובן אין לו ולא כתיב ולא היה לו בן משמע אין לו בשעת מיתה קאמר והכי מוכח בפרק יש מותרות דפריך ולא נעשה מתים כחיים לענין ייבום מק"ו ת"ל דרכיה דרכי נועם וה"א בפ' האשה רבה האשה שהלך בעלה ובנה למד"ה ובאו וא"ל מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואחר כך א"ל חלוף וכו' ובפרק האשה שלום האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני וכו' ולקמן בסימן קס"ה יתבאר אי מצות יבום קודמת או מצות חליצה קודמת :

ר"ש אשת אחיו מן האירוסין וכו' בפ"ק דמתניתין דשש עריות חמורות מאילו איתא בגמרא דבין לב"ש בין לב"ה איצטריך לן הוצאה לרבות הארוסה וכתבו התוספות דאיצטריך לרבות ארוסה משום דכתיב בית אחיו ובפרק קמא דיומא משמע דבית נשואה משמע עכ"ל : ובלבד שהיה להם ישיבה אחת בעולם ריש פ"ב דיבמות אמר רב אמר קרא כי ישבו אחים שהיה להם ישיבה אחת בעולם . ומ"ש ושלא תהיה היבמה ערוה עליו ריש יבמות ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו' ובגמרא אסיקנא דוקא ערוה אבל שאר נשים כגון צרת איילונית צרת ממאנת צרת מחזיר גרושתו משנשאת כולן צרותיהן מותרות חוץ מצרת סוטה ויתבאר לקמן בסימן קע"ג : **ואם** הניח אחיו זרע וכו' משנה פ"ב דיבמות מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן הייבום חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הכותית ובגמרא מ"מ לאתויי ממזר מ"ט דאמר קרא אין לו עיין עליו ומשמע לכאורה דבן הבן וכו' כמי מהאי דרשא דעיין עליו נפקא לן דפוטרין וכ"כ הרא"ש בשם בעל הלכות וז"ל והא דבת פוטרת כתב ב"ה דילפינן כמי מבן אין לו עיין עליו אבל התוס' הקשו על זה וכתבו דבת נפקא לן מלא ימחה ובת הבן ובן הבת נפקא לן מהא דדרשינן גבי נחלה בן אין לו ע"ע וכו' וכ"כ גם הרא"ש ועי' בתוס' ר"פ יש נוחלין (דף ק"ט) בד"ה כיון דלענין : **ומ"ש** ואפילו הניח זרע עובר עבירה וכולי משום דמדרשא עיין עליו משמע כל זרע בעולם פוטר אבל להתוס' והרא"ש דמבן אין לו דגבי ייבום לא דרשי מיניה אלא ממזר

[ז] (מט) ומותרת לחזור לראשון ואפי' לא בעל אחר שגדלה ונתקדשה שצריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אם חטפה אחר דרך אונס (נ) וקדשה בביאה אינה צריכה גט משני ומותרת להזור לראשון (נא) וכתב רב אלפס דוקא שלא בא עליה שני קודם גירושי ראשון אבל אם בא עליה שני קודם גירושי ראשון אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם כאשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת לאחר שאסורה לשניהם וצריכה גט משניהם אבל ממזר לית בה דנשואי דרבנן נינהו ולא נשואי תורה וכ"כ הרמב"ם וסיים עוד אבל אם בא עליה ראשון (נב) קודם גירושי שני הולד ממזר והראב"ד ז"ל התיר אפילו בא עליה שני קודם גירושי ראשון וכתב על דברי רב אלפס כדי הוא הרב לסמוך עליו אף אם יאמר (נג) על המותר אסור כי בכאן אין איסור חמור ולא לגזור בה משום אשה שהלך בעלה למדינת הים שאם גזרו במקום שיש ערוה או איסור לאו דבר תורה נגזור במקום שאין איסור ערוה ולא איסור לאו דבר תורה הלכך אם יש כאן מי שמורה להיתר נשמע לו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל :

הלכות יבום וחליצה

קנו כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובין אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה מצות עשה היא מי שמת אחיו מאביו בלא זרע אפילו היה לו זרע ומת שייבם את אשתו או יחלוץ לה ולקמן יתבאר (א) איזה מהן קודם לא שנא אשת אחיו (ב) מן האירוסין או אשתו מן הנישואין ובלבד שהיה להן ישיבה אחת בעולם (ג) ושלא תהיה היבמה ערוה עליו אבל אם היתה ערוה עליו (ד) או שנולד אחרי מות אחיו מותרת לזר בלא חליצה ולא יבום ואם הניח אחיו זרע (ה) ל"ש בן או בת או זרע הבן או זרע הבת עד סוף כל הדורות אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום (ו) ואפי' הניח זרע עובר עבירה (ז) או ממזר פוטר נשיו מן החליצה ומן היבום חוץ מבן שיש לו (ח) מן השפחה והכותית שאינו

ומ"ש ואפילו לא בעל אחר שגדלה ונתקדשה שצריכה גט מהשני ואסורה לחזור לראשון אם חטפה אחר דרך אונס וקדשה בביאה אינה צריכה גט מהשני ומותרת לחזור לראשון נראה שכתב כן מדגרסי' בפ' ב"ש (דף קי) אהא דאמרינן קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ומי אמר רב הכי והא אמר רב אי בעל אין אי לא בעל לא והא ההיא עובדא דהוה בנרש ואיקדישה כשהיתה קטנה וגדלה ואותבוה אבי כורסייא ואתא אחרינא וחטפה מיניה ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו התם ולא אצרכוה גיטא מבתרא אמר רב פפא בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסייא רב אשי אמר הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות משמע ליה דהכא דאמר רב אשי קי"ל דבתרא הוא אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו זה משמע דס"ל דכיון דלשינויא דרב פפא לא מפלגי בין חטפה ללא חטפה ה"ל ספיקא ומספיקא לא מפקעינן לקידושי מיניה ואע"ג דרב אשי דהוא בתרא אמר הכי איפשר דטעמייהו דרב ברונא ורב חננאל קאמר וליה לא ס"ל (יא) : ומ"ש בשם הרי"ף דוקא שלא בא עליה שני קודם גירושי ראשון אבל אם בא עליה שני קודם גירושי ראשון אסורה לשניהם וכו' דבר פשוט הוא דלא קאי אמאי דסמיך ליה אלא למה שכתב לא בעל ראשון אחר שגדלה ונתקדשה לאחר מגרש ראשון ונושא שני וכבר העתקתי בסמוך דברי הרי"ף ומ"ש שסיים הרמב"ם אבל אם בא עליה ראשון קודם גירושי שני הולד ממזר פשוט הוא דכיון דנישואי ראשון אינה אלא מדרבנן כשקדשה שני לאחר שגדלה תפסי קידושין תדאורייתא והו"ל א"א דאורייתא והלכך אם בא עליה ראשון הוי כאילו בא עליה אחר . ומ"ש וא"א ז"ל התיר אפי' בא עליה שני קודם גירושי ראשון וכתב על דברי רב אלפס כדאי הוא הרב לסמוך עליו וכו' ע"ס יש כאן וצריך להגיה ולכתוב והראב"ד ז"ל התיר במקום וא"א ז"ל התיר וכך הוא בפסקי הרא"ש פ' ב"ש :

ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א ז"ל בפרק הנזכר כתב אחר דברי הראב"ד והרמב"ן לחזק דברי רב אלפס והביא ראיה מכל פסולי גיטין של דבריהם כגון כתב שם שר שאין ראוי היה במזרח וכתב במערב וכן כנסה בגט קרח שבכל אלו לא עשתה לא איסור ערוה ולא איסור לאו דבר תורה ואין בהם אלא פסולי תקנות של דבריהם משום שלום מלכות ומשום דמיחזי כשקרא ואעפ"כ תצא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה כ"ש בזו שיש כאן קידושין שלימים מדבריהם שהיא יוצאה מזה ומזה ואינו ענין לכאן כלום דהתם טבעו חכמים מטבע בגיטין וקנסו כל המשנה מטבע שלהם אבל בנדון זה שאין תקנה לחכמים בדבר זה אלא לפי שבא עליה באיסור יש לקונסו אין לחדש קנס זה מדעתינו אם לא שנמצא שקנסו כיוצא בזה עכ"ל ועיין ברבי' ירוחם כתב נמוקי יוסף בפרק בית שמאי אהא דאמרי' דהיכא שלא בעל משגדלה ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה יש אומרים דדוקא כשנתקדשה שלא בפני הראשון אבל אם קבלה קדושין בפני הראשון אינה צריכה גט מהראשון משום דהו"ל כאומרת לו גרשתני שהיא נאמנת וכדרב המנונא ויש מחלקים דשאני הכא שהיא סבורה שאין קידושי ראשון כלום כתב הריב"ש בסימן ו' על הא דקטנה שלא מיאנה והגדילה ונשאת לאחר אמר רב אינה צריכה גט משני דכיון שגדילה עם הראשון מסתמא בעל לשם קידושין ואמרו בשם הרא"ה דאפילו עדי יחוד אינה צריכה כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו ע"כ ידעי שנתייחד עמה ובא עליה וזהו דעת יחיד שכל הראשונים כתבו שצריכה לעידי ייחוד עכ"ל :

הלכות יבום וחליצה

קנו כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכו' מ"ע היא מי שמת אחיו מאביו בלא זרע אפילו היה לו זרע ומת שייבם את אשתו או יחלוץ לה לקמן יתבאר איזה מהם קודם : **ומ"ש** לא שנא אשת אחיו מן האירוסין או אשתו מן הנשואין פשוט בכמה מקומות : **ומ"ש** ובלבד שהיה להם ישיבה אחת בעולם בריש פ"ב דיבמות (דף יז) ומייתי לה בגמרא מדכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם : **ומ"ש** שלא תהיה היבמה ערוה עליו וכו' בריש יבמות (דף ב.) ומייתי לה בגמרא מקרא : **ומ"ש** ואם הניח אחיו זרע ל"ש בן או בת או זרע הבן או זרע הבת עד סוף כל הדורות אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום בפ"ב דיבמות מייתי לה התוס' והרא"ש מקראי : ומ"ש ואפילו הניח זרע עובר עבירה או ממזר פוטר נשיו

דרכי משה

(יא) ובב"י פרק ב"ש כתב דאם חטפה אע"פ שנתרצית אח"כ אפי' הכי מותרת לחזור לראשון :

א"ז

דרישה

מיניה וכ"כ כל המחברים עכ"ל : [ז] ומותרת לחזור לראשון כו' ז"ל ב"י איני יודע מה מלמדינו רבינו בזה וכו' עד לא הוה ליה לכתבו בשם הרמ"ה עכ"ל ושמא י"ל שבא לחדש בדבריו היכא שבעל אחר שגדלה כו' דמותר לחזור לראשון שזה לא נכתב קודם לכן ואף על גב שהוא פשוט שהיא מותרת לחזור לראשון כיון שאינה צריכה גט משני מכל מקום דרך רבינו לאשמועינן כל חילוקי דינין אף על פי שהם פשוטים ויותר נראה דמה שמסיק רבינו וכתב זה לשונו ואפי' לא בעל אחר שגדלה אם חטפה אחר כו' שכתב הב"י שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא סבירא להו הכי ואם כן קשה איך יסתום רבינו נגד כולם ולא כן דרכו אלא ודאי צ"ל דגם אותו אפילו לא בעל כו' מדברי הרמ"ה המה ומ"ה חזר וכתב גם ריש דבריו אף על פי שפשוטים הם משום מידושא דסוף דבריו . ואפשר דרבינו סבירא ליה דב' התירוצים דהגמרא נאמרו אליבא דהלכתא : ולענין

פרישה

(מט) ומותרת לחזור לראשון דהואיל שילא משני בלא גט לא יאמרו שהראשון גירשה דאי גירשה היתה צריכה גט משני ועד"ר : (נ) וקדשה בביאה א"צ גט מהשני כו' ז"ל הגמרא הוא עשה שלא כהוגן (ר"ל שחטפה בע"כ) לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח קדיש בכספא (די"ל דהפקר ב"ד הפקר) קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות עד כאן לשון הגמרא ולהכי כתב רבינו והידשה בביאה לאשמועינן רבותא כלומר בכסף פשיטא דא"צ שימנו גט דרבנן אפקרו לכסף קידושי מיניה אלא אפילו בביאה דלא שייך למימר הכי אפ"ה א"צ ממנו גט דשויוה רבנן כו' ועיין בב"י שכתב שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא ס"ל הכי אלא כאידך שינוי' דאיתא התם בגמרא : (נא) וכתב רב אלפס דוקא ז"ל ב"י דבר פשוט הוא דלא קאי אמאי דסמיך ליה אלא אמ"ש לא בעל כראשון אחר שנתגדלה ונתקדשה לאחר מגרש ראשון ונושא שני עכ"ל :

(נב) קודם גירושי שני הולד ממזר דכיון דקידושי ראשון אינם תפסי אלא מדרבנן תפסי קידושי שני מדאורייתא והויא א"א גמורה משני : (נג) על המותר אסור כמו בכאן דאין איסור כן הוא באשר"י דף י"ו ע"א אבל יותר נראה דה"ג אבל בכאן אין כו' וכן משמע בב"י ע"ש :

סי' קנו (א) איזה מהן קודם פי' מצות יבום או חליצה : (ב) מן האירוסין (אע"ג דכתיב בית אחיו ובית נשואה משמע דרשו רז"ל מריבוי דאשת המת כו' כ"פ) דאשת המת כתיב משמע אפילו מן האירוסין : (ג) ושלא תהיה היבמה ערוה עליו נראה דכל איסורי תורה קודם ערוה אפילו אותן שהן בלאו או עשה ואפילו שניות דרבנן שגזרו משום ערוה וכמו שיתבאר לקמן וכן נ"ל לעיל סימן ד' וסימן כ"א וכמ"ש שם ע"ש : (ד) או שנולד אחר מות אחיו דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם ישיבה א' בעולם : (ה) ל"ש בן או בת או זרע כו' דכתיב ובן אין לו עיין עליו (ר"ל מדכתב אין לו ביו"ד ולא כתב בלא יו"ד כמ"ש מאן יבמי כ"פ) עיין בתוס' דף כ"ב ע"ב בד"ה בן אין ל עיין עליו ולעד"נ דיש לדקדק כן מדלא כתיב ואין לו בן אלא ובן אין לו דמשמע דלהבן אין לו זרע דה"מ הא אם הוה ליה לבנו זרע אף שהבן עצמו מת א"צ ייבום וה"ה לכל כיוצא בזה : (ו) ואפילו זרע עובר עבירה כ"ל דר"ל שהוא מומר : (ז) או ממזר ועיין מ"ש בסמוך בשם הרמב"ם והרא"ש נולד מזנות או א"א : (ח) מן השפחה והכותית שהולד שנולד מן השפחה ומן הכותית הוא כמוה כדאמרינן לעיל בסימן ד' והרי הוא

שאינו נקרא זרעו ואינו פוטר וכתב רב נטרונאי גאון דוקא בן שיש לו משפחה שאינה שלו (ט) אבל בן שיש לו משפחתו פוטר (ב) שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות בודאי שחררה קודם שבא עליה וגאון אחד כתב דמספקא ליה בההיא מילתא ואזלינן ביה לחומרא שאם אין לו זרע אלא בן שיש לו משפחתו ויש לו אשה ומת בלא בנים חולצת ולא מתייבמת [א] ולענין ממונא (י) אזלינן ביה לקולא ולא ירית (יא) אבל איהו גופיה לא מצי מזבנא ליה ירתי ואינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואם קדש בת חורין צריכה גט והרמב"ם לא חילק בין שפחתו לאחרת שכתב שאפי' יש לו בן משפחתו אשתו מתייבמת (יב) [ב] וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדברי רב נטרונאי ואפי' היה הזרע גוסס או פצוע מכות שא"א לו לחיות פוטר מן החליצה ומן היבום ואפילו זרע שיולד אחרי מותו כגון שמת והניח אשתו מעוברת פוטר ודוקא לאחר שיולד ויהיה בר קיימא כגון שידוע שנולד לט' חדשים (ג) ולא משכחת לה אלא כשפירש ממנה אחר טבילתה ולא קרב אליה אחר כך או אפילו אין ידוע והיה שלשים יום אחר שנולד
והוא

כשיו מן החליצה ומן היבום חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הכותית שאינו נקרא זרע ואינו פוטר משנה פ"ב דיבמות (ד' כב.) מי שיש לו בן מ"מ פוטר את אשת אביו מן החליצה ומן היבום חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הכותית ובגמרא שם מ"מ לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר מ"ט דאמר קרא ובן אין לו עיין עליו וכתב הרמב"ם דאפילו היה עובד כו"ס פוטר את אשת אביו. דין המזנה עם אשה ונתעברה ממנו אם פוטר את אשתו כתב רבינו לקמן בסימן זה דעת הרמב"ם ודעת הרא"ש. ובנו מן השפחה ומן הכותית ממעט להו התם מקראי דלא מיקרו בניו וז"ל הרמב"ם בפרק א' מהלכות יבום בנו מן השפחה ומן הכותית אינו פוטר את אשתו שזרע הבא מן השפחה עבדים והבא מן הכותית עכו"ם וכאילו אינם הרי הוא אומר בשפחה האשה וילדיה תהיה לאדוניה אלמד שולדה כמותה ובכותית הוא אומר כי יסיר את בנך מאחרי מסיר אותו מלחשב בקהל אע"פ שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגייר בנו מן הכותית הרי הן כשאר הגרים והמשוחררים ואינם פוטרים את אשתו עכ"ל (א): ומ"ש רבי' בשם רב נטרונאי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ב דיבמות ומה שחילק בין שפחתו לשפחת חבירו א הטעם משום דמסתמא אמרינן שחררה קודם שבא עליה דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות: ומ"ש דגאון אחד מספקא ליה בהאי מילתא ואזלינן ביה לחומרא וכו' גם זה כתבו שם הרי"ף והרא"ש: ומ"ש שהרמב"ם לא חילק בין שפחתו לאחרת שכתב שאפילו יש לו בן משפחתו אשתו מתייבמת ז"ל בפ' הנזכר הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו ושחררו ושחררה ונשאה ומת בלא זרע הרי זה מתייבם לאחיו ואע"פ שבנה ממנה קיים שכבר שחררו עכ"ל ובפרק י' מהלכות גירושין הביא דברי הגאונים וחלק עליהם ובפ"ד מהלכות נחלות חילק בין אדם שהוא מוחזק בכשרות לאדם אחר וכתב שם ה"ה שלא חילק בכך אלא לענין ירושה בלבד ולא לענין שאר דברים ונתן טעם לדבר. ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדברי רב נטרונאי בפ"ב דיבמות אם היבם בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה עיין בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ. ומ"ש ואפי' היה הזרע גוסס או פצוע מכות שא"א לו לחיות פוטר מן החליצה ומן היבום משנה פ"ק דאהלות: ומ"ש ואפילו זרע שיולד אחר מותו כגון שמת והניח אשתו מעוברת פוטר ודוקא לאחר שיולד ויהיה בר קיימא משנה בפ' החולץ (דף לה): ומ"ש כגון שידוע שנולד לט' חדשים ולא משכחת לה אלא כשפירש ממנה אחר טבילתה ולא קרב אליה אח"כ הוא. ומ"ש ואפי' אין ידוע והיה ל' יום אח"כ וגמרו ציפורניו ושערו וכו' פשוט בר"פ החולץ (דף לו:) גרסי' התם תנן רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי פירש"י ספיקא הוי וחולצת ולא מתייבמת ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו או לא אבל אי קים לן דכלו לו חדשיו תנן בפ' יוצא דופן (מג:) תינוק בן יומו פוטר מן היבום ובפ' הערל (פ:) תניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר סימנים מוכיחים עליו שערו וצפורניו אף על פי שלא כלו חדשיו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרי' האי בר ז' הוא ואשתהויי הוא דאשתהי וסובר רבינו דרשב"ג ורבי לא פליגי וכל היכא דלא ידעינן דכלו לו חדשיו בעינן תרתי חדא שגמרו שערו וציפורניו ושישהה ל' יום ואיני יודע מאין לו זה דאין לומר דמשמע ליה האי מדברי התוספות שכתבו בפרק ר"א דמילה (קלו.) דליכא למימר דלא קאמר הלכה כר' משום דבעי הוכחת סימנים שערו וצפורניו אבל רשב"ג לא בעי דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו שערו וצפורניו לכ"ע לא חיי עכ"ל דאין זו ראיה דהתם בבן ח' ודאי איירי אבל בשאינו ידוע אם הוא בן ח' או בן ט' משמע דלא בעי רשב"ג שגמרו שערו וצפורניו ואפי' כבן ח' נמי איכא למימר דלא בעי רשב"ג גמרו שערו וצפרניו אלא בדלא אשתהי אבל כל ששהה ל' יום כאדם אינו נפל ואפילו לא גמרו

ממזר קשה מנ"ל זרע עוברי עבירה ויש לומר דמסברא אתא דהרי בנו הוא ולא אשכחן דנתבטל שם בן מרשעים והא דפליגי ר"מ ורבי יהודה בספ"ק דקידושין ומשמע דהלכה כרבי יהודה דאם אין נוהגים מנהג בנים אין קרויין בנים אינו אלא לומר שאין קרויין בנים למקום ב"ה אבל ודאי דהוי בן לאביו המולידו אפילו היה רשע גמור תדע דהא לר' יהודה אפי' סכלים לא מקרי בנים אע"פ דאין בהן אלא שטות ואינן רשעים אלא שאין מתנהגים בדרך ישר ותו דאם כן נתת דבריך לשיעורין אימתי הוא ע"ע כל כך עד שאינו נקרא בנו ותו דילמא הרהר תשובה בלבו כדאמר פ' האיש מקדש וכ"כ התוס' פ"ב דיבמות דשתם בן הוי אפי' ממזר לא איצטריך ובן אין לו עיין עליו אלא משום דלא לילף אחוה אחוה מבני יעקב דלא זקיק דמה התם כשרים ולא פסולין וכולי ומדלא זקיק מיפטר נמי לא פטר אבל לענין עובר עבירה ליכא למילף מבני יעקב כיון דאינו מפורש בקר' שלא היו ע"ע למילף מה התם וכו' דהתם גופה לא ידעי' ואדרבה אשכחן בקרא ראובן ויהודה שעברו אלא שהודו ועשו תשובה ותו דהרי כולם נשתתפו במכירת יוסף ואע"פ שנפרש ע"ע דקאמר על עון ע"ז קאמר והשבטים כולם היו מאמינים בה' אחד כדאיתא פרק מקום שנהגו אפסוק ויקרא יעקב אל בניו וכו' ונילף מה התם לאו עע"ז וכו' אפ"ה לא שייך לומר מה התם וכו' כיון דאינו מפורש בקרא אלא מדרשא ותו דאפילו לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו כתוב בתוס' לשם דאין סברא למילף מבני יעקב דלא מקרי אחים אלא א"כ הם בעולם אחד כבני יעקב דפשיטא דמקרי אחים ואי לאו דמיעט קרא בהדיא לא הוה שייך למילף מבני יעקב לענין הך מילתא עכ"ל וא"כ כל שכן היכא דלענין אח שהוא עע"ז אין סברא למילף מבני יעקב דפשיטא דאחיו הוא דעשו ישראל מומר הוא כדאיתא ספ"ק דקידושין וקרא אח בכתוב הלא אח עשו ליעקב ותו דאי בן עע"ז לא היה פוטר לא הוו שתקי מיניה תנאים ואמוראים לאודועי מהיכא נפקי לן אלא בע"כ כל בן בעולם פוטר ואפי' רשע ועע"ז וכך כתב הרמב"ם והסמ"ג בה' יבום ולא נמצא במחברים שנחלקו ע"ז והארכתי בזה מפני שהוא צורך למחלוקת הגדולים באח מומר אם זוקק הוא לייבום אם לאו כמ"ש סימן קנ"ז: וכתב רב נטרונאי וכו' מחלוקת זו כתבוהו הרי"ף והרא"ש פרק ב' דיבמות ואיכא למידק דלעיל בסי' ע"ו סתם רבינו דבריו כדעת הרא"ש וא"כ למה הביא כאן כל הדיעות ונראה דרבי' אתא לאורויי לן דכאן אין להקל כהרא"ש לפוטרה לגמרי או להתייבם כהרמב"ם אלא צריך להחמיר בפלוגתא דרבוותא כדעת הגאון דחולצת ולא מתייבמת דנראה שהסכים לזה הרי"ף אבל לעיל לגבי איסור אחותו כתב בסתם כהרא"ש להחמיר לחייב עלה משום אחותו כיון דלגאון נמי ספק חייב ולא חשש להרמב"ם דמיקל שם שהוא סברת יחיד כ"ל. ואכתי קשה הלא הרא"ש הסכים בס"פ הזורק לדעת הרמב"ם דברא עדים שבא על אשה דעלמא דלא חיישינן דבעל לשם קידושין וכדלעיל בסוף סימן קמ"ט וכאן בשפחתו תופס דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומאי שנא וי"ל דבשפחה שהוא עם הדומה לחמור והיא עבירה גדולה כדלעיל בסימן י"ו תלינן דודאי לשחררה כי היכי דלא יעביד עבירה רבה מה שאין כן באשה דעלמא שאין שם אלא איסור פנויה דקיל ותו כיון דבידו הוא לשחררה לא שביק היתירא ועביד איסורא כדכתב הראב"ד בהשגותיו פ"י מה"ג וסברתו בזה הוא היפך מסברת הרמב"ם דכתב לשם בשאר נשים ה"ה בחזקה שבעל לשם זנות עד שיפרש כי היא לשם קידושין וא"צ"ל בשפחה וכותית והפליג לסברת הגאונים שאמרו בשפחתו דבועל לשם קידושין ע"ש ובתשובת בן לב (דף מ) הקשה על דברי הגאון וז"ל וצ"ע בדברי הגאון מהא דאמרינן ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא ונכסי דידי הוא ויבם אמר את ברי את ולית לך בנכסי מידי הוה ליה ממון המוטל בספק וחולקין כדלקמן בסימן קס"ג וא"כ כאן נמי נימא שיחלוקו בן השפחה עם האח היורש או עם קרוביו ואפשר לתרץ דמאי דקאמר הכא ולענין ממונא אזלינן לקולא ולא ירית היינו דוקא היכא שיש לו בן אחר ודמי להא דאמרינן התם ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דאמרינן ליה אייתי את ראיה דאחונא את ושקול דהתם בני יבם הם בודאי יורשין וזה הספק הוא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וא"כ ה"נ איירי בסיפא כשיש לו בנים אחרים אלא דקשה לי לישנא דקאמר אבל איהו גופיה לא מצי מזבני ליה ירתי דאי איתא דהשתא קמיירי דוקא היכא דיש לו בנים הל"ל לא מצי מזבני ליה בני עכ"ל ולפעד"נ דקושיא מעיקרא ליתא דודאי מיירי הכא דלא שביק בני אלא האי בן משפחתו אלא מיהו ודאי שלא אמרו ממון המוטל בספק חולקין אלא בספק ויבם דהספק בשניהם הוא לכל העולם ומצי ספק טעין ליבם אין אתה מוחזק בנכסים יותר ממני דכשם שאני ספק יורש כך אתה ספק יורש אבל כאן דאין ספק זה אלא לאותו גאון והעומדים בשיטתו דמספקא להו אי אמרינן בשפחתו בודאי שחררה קודם שבא עליה אם לאו אבל לגדולים אחרים לא מספקא להו אלא פשיטא להו דאף בשפחתו בא עליה בזנות ולא שחררה כמ"ש הרמב"ם א"כ חשוב האי בן כמו ספק לגבי שאר יורשים שהם ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ודו"ק: ואפי' זרע שיולד אחרי מותו וכו' ודוקא לאחר שיולד וכו' ר"ל לאפוקי אם הפילה דאז מתייבמת דלא כה"ר פרץ דבסמוך: ומ"ש ולא משכחת לה וכו' כ"כ סמ"ק וכתב עוד די"א דמשכחת לה נמי כגון שבא עליה ופירש ולא ידעה עד חדש ימים ולבסוף ב' חדשים לביאה שנייה הוכר עוברה הרי הדבר ידוע שמביאה ראשונה נתעברה והוכר העובר לג' חדשים כמשפט עכ"ל ור"ל דכיון שנולד לט' דראוי להיות בר קיימא הוא לד"ה וזהו דתנן בפרק יוצא דופן תינוק בן יום א' פוטר מן הייבום ומפרש בגמרא ובן אין לו אמר רחמנא והא אית ליה ובע"כ דהיינו כשהוא בר קיימא כדתנן בפ' החולץ וכ"כ סמ"ג במצות ייבום ואפילו לא נגמרו סימניו כיון שכלו לו חדשיו היינו בר קיימא אבל הרמב"ם כתב בפ"א דד"ת אפי' לא כלו לו חדשיו ומת בו ביום נמי פוטר והיינו בנגמרו סימניו כמ"ש ה"ה ולפ"ז צ"ל הא דתנן ר"פ החולץ הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם אין הולד של קיימא יקיים היינו דלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו דנפל גמור הוא: ומ"ש או אפילו אין ידוע והיה שלשים יום וכו' בפרק הערל אמר רבי אבהו סימני ח' אין עושין בו מעשה עד שיהא בן עשרים ופריך ובן ח' מי
קא

דרכי משה

קנו (א) א"ז ריש יבמות מסתפק אם בנו מן השפחה ומן הכותית הוא בנו מדרבנן אע"ג דמדאורייתא אינו בנו: (ב) וע"ל סימן ט"ו דעת הפוסקים בזה: (ג) ובב"י פרק
הערל

פרישה

פוק כאילו אינו: (ט) אבל בן שיש לו משפחתו כו' עכ"ל בח"מ ס"ס רצ"ט: (י) אזלינן ביה לקולא ולא ירית ר"ל שאי בן השמוכא מחבירו עליו הראיה ועד"ר: (יא) אבל איהו גופיה לא מצי כו' ר"ל אע"ג דלא ירית מ"מ לא מחזקינן לו כעבד לענין שיורשי שמת יכולין למוכרו בעבד וק"ל מ"ו: (יב) וא"א הרא"ש הסכים לדברי רב נטרונאי עד"ר: (ויהיה בר קיימא ר"ל
שילא

דרישה

סימן קנו [א] ולענין (ממונא אזלינן לקולא כתוב בתשובת בן לב חלק א' דיש לתמוה דאמרינן בפרק החולץ [ולקמן בטור סימן קס"ג ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא כו' הוי ממון המוטל בספק וחולקין וא"כ היה מן הראוי שיאמר הגאון שיחלקו בין השפחה והאח היורש או עם הקרובים (ובאמת דלק"מ דלקמן מבואר אם אין הספק קיים דהיבם נוטל הכל דהיבם יורש ודאי ואין הספק מוציא מידי ודאי והכא נמי הוי שאר יורשים יורשי ודאי והאי בן ספק ודו"ק) ואפשר לומר דכאן מיירי דיש לו בן אחר ודמי לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם (ג"ז בטור סימן קס"ג) דהתם הוי בני יבם ודאי יורשים והספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי אבל כשהספק והיבם באין לחלוק בנכסי מיתנא אם זה הספק הוא בן מיתנא אין ליבם כלום ולכן חולקין. ולפי זה צריכין לדחוק בדברי הגאון שעם היות שבתחילת לשונו כתב שאם אין לו זרע אלא בן כו' כאן לענין ממונא מיירי שיש לו בנים אחרים אלא דקשה לישנא דקאמר אבל איהו גופיה לא מצי מזבני ליה ירתי אם איתא דמיירי שיש לו בנים הול"ל לא מצי מזבני בני עכ"ל כ"פ): [ב] וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדברי רב נטרונאי בגליון נדפס הגהות רמ"פ ז"ל צ"ע מ"ש מסה דלעיל ס"ס קמ"ט וז"ל מ"ו פירוש דאמרינן מסתמא לא עביד איסורא ושיחררה לשם קידושין (פי' הואיל ושפחה אסורה לישראל) אבל גבי פנויה אמרינן שפיר שלא בעל לשם קידושין כדלעיל ס"ס קמ"ט עי' בתשו' בפרק שני דיבמות עכ"ל וקשה לפירוש זה דלא הו"ל לתלות דאין עושה בעילתו בעילת זנות וי"ל גם כן דאפי' ה"נ לא בעל לשם קידושין והא דכתב רב נטרונאי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה"ק
דודאי

חדושי הגהות

קנו א לא הבנתי מה הוסיף הרב"י להודיענו שהרי טעם זה כתוב להדיא בטור אם לא דנימא שלא היה כתוב לפניו דברים אלו בטור וכאשר מצאתי כמה פעמים עי' בא"ח סימן רצ"ו בב"י ד"ה והגאונים כתבו וכו' שסיים ולא ידעתי למה סתם רבינו והדברים מבוארים שם בטור וכן בסי' רצ"ז על ונהגו לברך על עצי הדס כתב הב"י שמעתי סמך וכו'
והוא

(יג) [ג] והוא שנגמרו צפרניו ושערו אבל אם ילדה ולא היה ל' יום (ד) אחר שנולד אפילו מת ביום שלשים או אפי' חיה ל' ולא גמרו צפרניו ושערו הרי זה ספק נפל ספק קיימא וחולצת ולא מתייבמת ל"ש מת מחמת חולי ל"ש נפל מן הגג או אכלו ארי ומת ואם אין ידוע שכלו לו חדשיו (יד) אלא על פיה אינה נאמנת להיות מותרת לזר אם מת תוך ל' יום (טו) ואם הפילה נפל אחרי מותו מתייבמת (טז) וה"ר פרץ כתב היכא דאיכא

קא חיי והתניא בן ח' ה"ה כאבן ואסור לטלטלו ומשני הכ"ע כשגמרו סימניו: דתניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו ר' אומר סימנים מוכיחים עליו שערו וצפרניו שלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרינן האי בר ז' הוא ואשתהויי הוא דאישתהי אלא הא דעבד רבה תוספאה עובדא בההיא שהלך בעלה למה"י ואשתהי עד י"ב ירחי שתא ואכשריה כמאן כרבי דאמר אשתהי ומשני כיון דאיכא רשב"ג דאמר אשתהי כרבים עבד דתניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל כך הוא גירסת רש"י והתוס' והרא"ש וכתבו התוספות וז"ל והתניא בן ח' אסור לטלטלו ואם יכול להיות בר קיימא לא היה אסור לטלטלו ומשני הכ"ע שגמרו סימניו דע"י סימנים יש היכרא להוציאו מתורת נפל בעשרים שנה וכו' ס"ל להתוס' דהסוגיא מוכרחת דכל שיכול להיות בר קיימא אינו אסור לטלטלו וטעמא דאיסור טלטול מדרבנן הוא ואין סברא לאסרו היכא שיכול להיות בר קיימא ומ"ה פריך אדרבי אבהו דאמר דבן ח' יכול להיות בר קיימא מדתניא ה"ה כאבן ואסור לטלטלו ולפי זה לתאי דמשני הא דאסור לטלטלו בדלא גמרו סימניו אף בששהה ל' יום נמי הוי נפל ודאי בדלא גמרו דאם היה יכול להיות בר קיימא לא היה אסור לטלטלו וא"כ לפ"ז הא דקיי"ל כרשב"ג דבששהה ל' יום אינו נפל היינו דוקא בדגמרו סימניו דאי בדלא גמרו אפי' שהה נפל הוא דקי"ל נמי כהא דתניא דאסור לטלטלו אם ידוע דבן ח' הוא ואם אינו ידוע ספק נפל הוא וכן מבואר עוד במ"ש התוס' לשם דע"כ רשב"ג בסתם ולדות נמי איירי דאי לא איירי אלא בבן ח' מה בא להוסיף על רבי אלא דרשב"ג איירי נמי כשגמרו סימנים ור' איירי נמי דוקא בשהה ל' יום אלא דרשב"ג הוסיף דאפי' בסתם ולדות נמי אפילו גמרו אי לא שהה ספיקא הוי כדתניא כל ששהה וכולי ולא נקט אם שהה וכמ"ש התוס' ונראה נמי דאע"ג דרבי לא איירי אלא בבן ח' בסתם ולדות נמי סובר דאי לא שהה אפילו גמרו ספיקא הוי לדברי התוס' שהרי כתבו לדרבי כי גמרו סימנים חשיב בר קיימא בל' יום כשאר ולדות ומילתיה דרבי אבהו כרבנן ומ"ה פריך תלמודא אדרבה תוספאה כמאן כרבי דהא רבי ס"ל דאמר אשתהויי אשתהי בלא שום הוכחה יתירה אלא דבעינן ל' יום כשאר ולדות אפילו אינן ודאין בני ח' ע"ש . ומ"ש התוס' לשם ונראה דאפי' בגמרו סימנים דאסור לטלטלו וכו' וזה סותר תחילת דבריהם דבגמרו שרי לטלטלו ולפע"ד באין ספק דהאי ונראה הוא מדברי בעל התוס' שבא להשיג על הסוגיא לפר"י כלומר אע"פ דנראה לפי הסוגיא דתלמודא אמאי דפריך ומשני דבגמרו סימניו שרי לטלטלו כפר"י אבל לפי משמעות התוספתא נראה דאסור והשתא אין כאן סתירה על פר"י כיון דמתוך הסוגיא מבואר דלא ס"ל לאסור כל היכא שיכול להיות בר קיימא כדפי' ותו דאין כ"כ נפקותא לענין פסק הלכה דאף לתאי דכתבו ונראה דאפילו בגמרו סימנים דאסור לטלטלו וכו' היינו לרבנן אבל לרבי ודאי שרי והלכה כרבי וכ"פ התוס' בפי' בשם ר"י פרק רבי אליעזר דמילה בדיבור המתחיל בן ח' (דף קל"ה) וכ"כ הסמ"ג בה' מילה נמשך מדברינו אלה שדעת רבינו כדעת התוס' וכך הוא דעת הרא"ש בפרק הערל אבל ב"י השיג על רבינו ואמר שאין ראיה מדברי התוספות לדבריו ואמר וגם הם סותרים למ"ש הרמב"ם ולפעד"נ ודאי דהרמב"ם סובר כל ששהה ל' אינו נפל אפילו לא גמרו כמ"ש בפירוש בהלכות מילה וה"ה בגמרו בלא שהה נמי אינו נפל כמבואר לשם אבל רבינו פוסק כדעת התוס' דבעינן תרתי דשהה ל' יום וגמרו סימניו דהשתא אפילו בן ח' ודאי בר קיימא הוא ואע"פ שלא נתבאר זה בפי' בדברי רבינו ועוד שהרי כתב ואפילו אין ידוע וכו' מ"מ הדבר מוכרח דלא היתה כוונתו לדיוקא ולומר דבידוע שהוא בן ח' אפילו תרתי דגמרו סימניו ושהה ל' דספק נפל הוא דא"כ קשה הא דפסקינן הלכה כרשב"ג ואיירי נמי בבן ח' ודאי כדאיתא להדיא בפרק הערל וכ"כ הרא"ש פר"א דמילה דכל שגמרו סימניו אפי' בן ח' ודאי אמרינן אשתהויי אשתהי וויולא מידי נפל בל' יום וכ"כ בפרק הערל גם ב"י פרק הערל כתב דר"ת דרשב"ג תרתי בעי וכל שהוא ספק בן ט' ספק בן ח' אעפ"י שגמרו סימניו ספק נפל הוא תוך ל' יום. ע"ש והיינו כדברי רבינו: **ומ"ש** ואפילו מת ביום ל' כ"כ הרמב"ם והסמ"ג ביום ל' וכך הוא הגירסא במקלת ספרים בפרק החולץ וכך גורסים רש"י ור"ח בפר"א דמילה אבל התוס' והרא"ש בפרק החולץ גורסים בתוך ל' יום וכן הוא בשאלתות ומ"מ כיון דלענין דינא אף הרא"ש מודה דאין חילוק בין יום ל' לתוך ל' כתב רבינו בלשון הרמב"ם: **ומ"ש** ל"ש נפל מן הגג וכו' כ"כ הרא"ש בפרק החולץ דהלכה כרשב"ג דאפי' נפל מן הגג ספיקא הוי אם לא שהה כדאיתא פר"א דמילה ואף על גב דלא חיישינן למיעוטא שאני הכא דמיעוטא דנפלים שכיח חיישינן למיעוט המצוי והוא מת"ש התוס' לשם ומ"ש ואם אין ידוע שכלו לו חדשיו וכו' כ"כ הרא"ש בתשובה ומביאו ב"י וע"ש דפסק כך מסברא ולפעד"נ דכיון דאין האשה נאמנת לומר מת יבמה שתינשא לשוק דהואיל ואינו אלא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה כדלקמן בסי' קנ"ח א"כ בכלל זה כל מה שאומרת כדי שתינשא לשוק אינה נאמנת ועוד דכ"ש הוא דאפילו במת יבמה דמילתא דעבידא לאיגלויי היא אינה נאמנת כ"ש הא דלאו עבידא לאיגלויי היא אי כלו חדשיו אי לאו: **ואם** הפילה נפל אחרי מותו מתייבמת כ"כ הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק במצות ייבום וכך מבואר בר"פ החולץ בפלוגתא דר"י ור"ל דאר"י החולץ למעוברת והפילה שמה חליצה סברא היא דאם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברה מפולי מפלה מי לאו בת חליצה וייבום היא השתא נמי תיגלי מילתא למפרע אלמא דהפילה בת יבום היא . ומ"ש בשם כר"פ אותיה בהגהת סמ"ק והא פשיטא דלא פליג הר"פ אתלמוד ערוך שהבאתי דבת חליצה וייבום אלא מפרש דלגדדין קאמר דבהפילה נפל גמור דלא כלו חדשיו הא ודאי בת יבום

הערל גמרו שערו וצפרניו וגם אין לומר דמשמע ליה הכי מדכתב הרא"ש בפרק הערל טעמא דלא גמרו סימנים הא גמרו אמרי' בר ז' הוא ואשתהויי אשתהי וולא מידי נפל בל' יום אליבא דר' כמו לרשב"ג ע"כ דאיכא למימר רבי אית ליה דרשב"ג אבל רשב"ג לית ליה דר' דנהי דלר' אע"פ שגמרו שערו וצפרניו אינו יוצא מידי נפל עד ששהה ל' יום לרשב"ג גמרו שערו וצפרניו אינם מעלים ולא מורידים ואין הדבר תלוי אלא בשהה ל' יום באדם בלבד וגם הרמב"ם בפ"א מה' ייבום לא הצריך אלא שיכלו חדשיו ויחיה ל' יום ולא הזכיר שם גמר שערו וצפרניו ולכן דברי רבינו צ"ע : ומ"ש אבל אם ילדה ולא חיה ל' יום אחר שנולד אפילו מת ביום ל' בר"פ החולץ ובפ' ר"א דמילה איתמר מת ביום ל' ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת . ומ"ש לא שנא מת מחמת חולי לא שנא נפל מן הגג או אכלו ארי ומת בפרק ר"א דמילה שם אהא דתניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה ואת"ל פליגי עליה הלכה כמותו או לא ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי פיהק ומת ד"ה מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי מר סבר מת הוא ומ"ס חי הוא ופירש הר"ן כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי כלו' שמת מחמת מיתה הבאה לו ממקום אחר מר סבר היינו רבנן חי הוא ומ"ס היינו רשב"ג מת הוא ופי' ה"ר יונה דלאו דוקא פיהק אלא ה"ה חלה ומת מדקא מסיים אביי למילתיה כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת וכן נראה דעת הרי"ף שהשמיט הא דאביי ונראה שהוא דוחה אותה מהא דאמר רבא מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת וטעמא משום דסמכינן ארבנן דאמרי לאו נפל הוא אלמא אפי' בשלא אכלו ארי פליגי רבנן אבל ה"ר יונה כתב דלא פליגי אביי ורבא דהא דרבא מיתוקמא בנפל מן הגג או אכלו ארי והרז"ה פירש דאביי בפיהק ומת דוקא הוא דקאמר דלא פליגי משום דכיון דאיכא ריעותא מוכחא מילתא דנפל הוא אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דליכא ריעותא דאפילו בן קיימא נמי חלה ומת ולפי זה הא דרבא מיתוקמא בחלה ומת והוי כאכלו ארי ולא פליגי אדאביי כלל עכ"ל ורבינו סובר דהלכה כרשב"ג ולפיכך פסק דל"ש מת מחמת חולה ל"ש נפל מן הגג או אכלו ארי ומת הוי ספק נפל וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהלכות ייבום וז"ל אם מת בתוך הל' אפילו ביום הל' בין שמת מחולי בין שנפל מן הגג או אכלו ארי הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא וצריכה חליצה מד"ס אבל לא תתייבם ע"כ כתוב בהגהות מרדכי דכתובות שאם מת הולד תוך ל' יום נוטלת כתובתה לאלתר אע"פ שהיבם קטן : ומ"ש ואם אינו ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה אינה נאמנת להיות מותרת לזר אם מת תוך ל' יום כ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ"ב וז"ל הא דמספקא לך אם האשה נאמנת על עצמה לומר שכלו חדשי העובר שילדה אחרי מות בעלה כשלא שהה ל' יום כדי שלא תצטרך חליצה לא ידענא במה נסתפקת למה תהיה נאמנת אפי' לאחר אתתא לא מהימנא כ"ש לעצמה להתיר יבמה לשוק ולא מצינו נאמנות לאשה אלא ההיא דר' יוחנן (עד .) דקאמר התם ג' נאמנים על הבכור חיה אביו ואמו והתם גופיה לא אמרינן הכי אלא משום דגלי קרא יכיר יכירנו לאחרים ובשביל שהאמינה תורה לאב אע"פ שהוא קרוב ויחיד וטעמא שאין אחר יכול להכירו עכ"ל (ה) :

ומ"ש ואם הפילה נפל אחר מותו מתייבמת כ"כ רבינו ירוחם אם לא יצא לאויר העולם קיים או חולצת או מתייבמת וכך מבואר בדברי הרמב"ם פ"א מה' יבום ור"פ החולץ (לה:) אמרינן אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעברה אפולי מפלה בת חליצה ויבום היא : ב"ה ובהדיא תנן בפ' החולץ הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם אין הולד של קימא יקיים : ומ"ש בשם הר"ף היכא דאיכא לאסתפוקי שמא כלו לו חדשיו או אפילו ילדתו מת אסור להתייבם וחולצת כדמוכח בנזיר (יג.) כו' יש לתמוה עליו דמאן מייתי מר"ש דמשמע דלא קי"ל כר"ש דיחודאה הוא וי"ל דע"כ לא פליגי אלא בספק גזירות דרבנן סברי להקל ור"ש סבר להחמיר אבל גבי ספק זיקה כ"ע להחמיר (ועוד יש) (ב"ה) צריך להעביר הקולמוס ע"ז ולכתוב במקומו ואין לומר דמשמע ליה ז"ל דהלכה כר"ש מדאמר בגמרא אמילתא דת"ק מאן תנא ר' יהודה משמע דלא אתא אלא לאשמועינן דלא פליג אר"ש אלא יחודאה

ב"ה

דרכי משה

הערל ע"א דכשכלו לו חדשיו אין צריך גמר סימנים דהיינו צפרניו ושערו : (ד) וכב"י פרק הערל כתב הא דסימנים אינן מוציאין מידי נפל היינו בספק בן ח' או בן ט' אבל כשיודעין שודאי בן ח' הוא וגמרו סימניו אמרינן האי ודאי בר ז' הוא ואשתהי הוא דאשתהי עד ח' ולא משמע כן מדברי ב"י אלא ס"ל דיותר יש לחוש לנפל בבן ח' ודאי מספק בן ח' וכן הוא בתשובת בר ששת סי' תס"ז : (ה) ומדברי ב"י לקמן שכתב דדעת הרא"ש בתשובה דע"א אינו נאמן ודייק לה מתשובה זו וא"כ אין חילוק בין עד אחד לאשה וא"כ לדעת הרמב"ם דע"א אחד נאמן ה"ה אשה :

וכן

דרישה

דודאי שמרה כדי שלא יבעול בה בעילת זנות דכל בעילת שפחה היו זנות מן התורה ומ"מ אע"ג שלא בעל לשם קידושין אלא נולד מזנות פנויה בנו הוא לענין זה שיפטור את אשתו מן היבמה וכעין זה כתב ת"ה סי' ר"ע מדברי הסמ"ג ע"ש ואולי כך היה כוונת מ"ו אלא שהכתי לשון רב נטרונאי שכתב אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לא נתיישב א"ל שנאמר שבשפחה שכתוב בה לא יהיה קדש שפי' לא יפקיר ביאתו שהוא לשון זנות אמר בהאי ליסנא . וי"ל דרב נטרונאי לאו דוקא כתב האי ליסנא דה"ה עושה בעילתו בעילת זנות לשיטת הגאונים שכתב הרמב"ם כן בשמם והביאו רבינו לעיל ס"ס קמ"ט ז"ל הורו הגאונים כו' והרא"ש שהסכים עם רב נטרונאי לא מטעמיה הסכים עמו אלא מפני איסור שפחה וכמ"ש . והיותר נראה דס"ל להרא"ש דשפחתו ושפחת אביה ואמו ובא עליה בהרווייהו אמרי' מסתמא לא עביד בעילתו בעילת זנות ובודאי בא עליה לשם קידושין משא"כ בנשים דעלמא דכיון דהוא לא בקי במעשיה והיא ג"כ לא בקי במעשיו מסתמא לא אמרינן גביהו דלשם קידושין בעל להיות אגודים יחד . ולהרמב"ם נמי לק"מ דהא דכתב לעיל ס"ס קמ"ט הבא על אשה דעלמא כו' הכל הוא בכלל אשה שפחתו ואשה דעלמא דנקט היינו לאפוקי אשתו דבה כ"ע מודי דאמרינן דבעל לשם קידושין :

פרישה

שלא לאויר עולם כשהוא חי אפילו מת כשהוא נולד כ"פ) : (יג) והוא שנגמרו ציפורניו ושערו כצ"ל ועד"ר : (יד) אלא על פיה אינה נאמנת וז"ל הרא"ש בתשובה כלל כ"ב למה תהיה נאמנת אפילו לאסר איתתא לא מהימנא כ"ש לעצמה להתיר יבמה לשוק וציין בב"י שמביא תשובה זו ואע"ג דנאמנת לומר מת בעלי כדי להנשא התם הקילו משום עיגונא ועוד דאיסורא א"א חמיר אבל יבמה לשוק אינו אלא לאו : (טו) ואם הפילה נפל ר"ל שהולד לא יצא חי לאויר העולם ואפילו כלו חדשיו כיון שמת : (טז) והר"ר פרץ כתב היכא כו' ר"ל הר"ר פרץ פליג אמ"ש לעיל מיניה דאם הפילה מתייבמת וסה"פ סבר שחולצת ואינה מתייבמת ל"מ אם ודאי כלו חדשיו אע"פ שלא יצא חי לאויר העולם אלא אפי' ספק כלו חדשיו וגם לא יצא חי לאויר העולם אפ"ה אינה מתייבמת אבל ודאי לא כלו חדשיו אפילו מי כ"ע ס"ל דמתייבמת :

שמא

[ג] והוא שנגמרו צפרניו עיין לעיל בא"ח בס"ס שכ"ט וביו"ד ס"ס רס"ג בדברי רבינו ובדברי ב"י מ"ש שם ושם בק"ש בפרשי בס"ד. וכתב ב"י ז"ל ולא ידעתי מאין לו זה דבעי תרוייהו כו'

חדושי הגהות

(והוא) מבואר בטור ואפשר דהנך שני דיבורים שייכים להדדי והכי קאמר ומה [illegible] חילק בין שגמרו [illegible] דמסתמא וכו' ומ"ש הגאון אחר וכו' כל אלה כתב שם הרי"ף והרא"ש ז"ל

לא

דאיכא לאיסתפוקי (יז) שמא כלו חדשיו או אפי' ילדתו מת אסורה להתייבם וחולצת כדמוכח בנזיר גבי אהא נזיר כשיהיה לי ולד והפילה (יח) דהוי נזיר ספק לר' שמעון שאלה לא"א הרא"ש ז"ל על יבמה שנישאת לשוק בחזקת שהיה לה ולד של קיימא והוציאו עליה לעז שלא היה של קיימא והביאה ב' עדים שהיה יותר מל' יום תשובה כיון שהביאה ב' עדים (יט) אפילו אם עדים אחרים מעידים שלא היה ל' יום מותרת לבעלה ואינה צריכה חליצה ואם אין העדים האחרונים מעידים עדות ברורה אלא הוציאו קול ולעז אפילו אי ליכא עדים שהיה ל' יום לא אסרינן לה בקלא דבתר נישואין האומר זה בני או יש לי בנים נאמן לפטור אשתו מן היבום אפי'

(ב"ה) דאינן טענה זו כלום דאף ע"ג דתיהוי מתני' כיחידאי הא קיימא לן דהלכה כסתם משנה וכן הלכה כר' יהודה לגבי ר' שמעון. ומ"מ איני יודע למה הניח תלמוד ערוך שבר"פ החולץ מפורש בענין יבום וחליצה והדר למילף מנזיר :

כתוב בתשובת הרב שלמה בן הר"ש בר צמח שמכלוף נפטר בח' לאלול והניח אשתו מעוברת ובאחד לאייר ילדה בן שלם בשערו ובצפרניו ולבסוף ח' ימים מת והיה למכלוף הנזכר אח במ"ה והתיר את אשתו מפני שביום ט' באב היה חולה כשבא לביתו כי כשהלך מביתו היה כ"ו לתמוז ויש עד אחד מעיד שאו אמר שהיה חושש שאשתו מעוברת ולא אמר זה אלא על שהגיעה זמנה לראות ולא ראתה כשבא הוא הניחה בחזקת טהורה אפי' שנאמר שמיד כשבא הוא ראתה נחשוב י"ד ימים על כ"ו לתמוז ובא לי"א יום לאב והרי הוא היה חולה ובני אדם נכנסים לבקרו והנשים אומרות שאמו ביום ובלילה עמו מיום שחלה עד שמת מסתמא לא טבלה אשתו א"כ ע"כ לומר שמקודם נתעברה כמו שאמר הוא וסומכין עליו דאיהו קים ליה [ב]גווה ונאמן הוא לומר יש לי בן ומטעם שני מפני שנגמרו שערו וצפרניו ומטעם שלישי משום דהוי כבעל ופירש כיון דבכ"ו לתמוז יצא ומיד כשבא חלה ולא היה שהות לטבילה אם היה אמת שראתה אחר שיצא הוא מביתו ואפי' לפי דברי אמו שטבלה בכ"ב לאב כשאתו מאב ט' ימים עד ר"ח אייר הם ח' חדשים וט' ימים נשיר ה' ימים לתשלום החדשים החסרים לפי שחדשי ההריון הם מל' יום נשארו ד' ימים יותר מח' חדשים וכיון שנכנס בחדש הט' ואפי' יום אחד חוץ מיום שנתעברה בו אע"פ שלא גמרו סימניו ולא שהה ל' יום הוי ולד גמור ואע"פ שאמרו פ' בנות כותים (לח :) יולדת לט' יולדת לשלמים כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכזיב זה והתוס' כתבו שעתה נשתנו הענינים כמו שאמרו פ"ג דבכורות (כ ·) פרה והמורה אינן יולדות אלא לג' שנים ועתה יולדות לב' שנים וכן תמצא בהרבה דברים והאריך בתשובה זו : **ובתשובות** הריב"ש סי' תמ"ו כתוב שנשאל על אשה כבת כ' שניסאת ושהתה עם בעלה ל"ה יום ולסוף אלו הימים חזרה וטבלה לנדתה ונתייחדה עם בעלה ותוך ג' ימים מת בעלה ומיד נסתפקה בהריון ולבסוף ילדה בת ונתברר שמיום מיתת בעלה עד יום לידתה יש ט' חדשים וכ"ב יום והבת גמרו שערותיה וצפרניה ומתה לכ"ט יום והשיב אם מה שנולדה הבת באמצע חדש תשיעי אינו קרוי כלו לו חדשיו מה שנגמרו סימניה אינו מוציאה מידי ספק נפל כיון שמתה תוך ל' יום דקי"ל כרשב"ג דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דמשמע הא לא שהה הוי ספק נפל כדאיתא בפ' החולץ ואיתמר התם מת בתוך ל' יום ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ומסיק התם דבאשת ישראל חולצת כר"ש בן גמליאל דקיימא לן כוותיה ובאשת כהן סמכינן ארבנן דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוי והיא ודאי לא בידעי' שכלו לו חדשיו כגון [ש]בעל ופירש הוא דבכה"ג אפי' רשב"ג מודה דולד מעליא הוי אפי' לא שהה כדאיתא בפרק יוצא דופן ולא בבן ח' ודאי כגון שבעל ופירש היא נמי דבכה"ג לא אמרי רבנן דאע"ג דלא שהה ולד מעליא הויא אדרבא אמרי דאע"ג דשהה נפל ודאי הוי ואע"ג דגמרו סימניו ואפי' שהה ל' יום אלא ודאי ההיא דפרק החולץ בסתם ולדות היא שבעל ולא פירש והם בספק בן ח' או בן ט' וגמרו סימניו ואף הרמב"ם שפסק כר' דכל שגמרו סימניו הוי ולד מעליא אפי' בן יום א' כמ"ש בפ"א מהל' מילה כבר כתב בפ"א מה' יבום שזהו בדין תורה אבל חכמים החמירו להצריכה חליצה כל שלא שהה ל' וא"כ בנדון זה אם נחשוב אותה כסתם ולדות שהם ספק ב' ח' ספק בן ט' אף ע"פ שנגמרו סימני הבת כיון שלא שהתה ל' יום צריכה חליצה ובדיעבד נמי באשת ישראל אלא שאם נתקדשה לכהן אינה צריכה חליצה ועוד איפשר לומר דבנדון זה אפי' נתקדשה לכהן צריכה חליצה מאי דהוי ספק נפל אפילו לרבנן מדאמר אביי פיקק ומת דברי הכל מת הוא וכו' ופירש"י דלאו דוקא פיקק ומת אלא ה"ה לחלה ומת וכ"כ ה"ר יונה והרא"ש ולדבריהם הא דאמר רבא בפרק החולץ דבאשת כהן אינה חולצת משום דסמכינן ארבנן בנפל מן הגג או אכלו ארי הוא אבל חלה ומת בנדון זה אפי' רבנן מודו וא"כ אפילו אשת כהן חולצת אלא שהרי"ף השמיט להא דאביי משמע דס"ל דפליג אדרבא דהא דרבא סתמא הוא בכל ענין וגם הרז"ה סובר דאביי בפיקק ומת ד[ו]קא אבל חלה ומת הרי הוא כנפל מן הגג או אכלו ארי ולפי דברי שניהם אף בנדון זה שהוא חלה ומת פליגי רבנן אבל מה שראוי להסתפק בנדון זה הוא אם מה שנ[ו]לדה לאחר מיתת הבעל ט' חדשים וכ"ב יום הוי קים לן בגויה שכלו לו חדשיו או לא דאי הוי ככלו לו חדשים הדבר ברור שאפילו לא שהה ל' יצא מכלל נפל אפילו לרשב"ג כדאמרינן בפרק יוצא דופן ומדברי הרמב"ם נראה דבעינן ט' שלימים שכך כ' בפ"א מהלכות יבום ונולד לט' חדשים גמורים וכ"כ בסמ"ק וכן נראה מפירש"י בפרק רבי אליעזר דמילה וכו' ונראה שסמכו על ההיא דאמר שמואל בפרק בנות כותיים (לח .) וכן משמע בהדיא בפרק החולץ וכו' אבל מצאתי להרמב"ן בה"ה דנולד לט' חדשים אפילו מקוטעים מתאבל עליו וא"כ בנדון זה לפי סברת הרמב"ן הרי כלו חדשיו ואינה צריכה חליצה כלל ודבר זה כיון שלא מצאתיו מבואר בתלמוד והראשונים זה אומר בכה וזה אומר בכה ובנדון זה אף אם נאמר דלא הוי כלו חדשיו אינה צריכה חליצה אלא משום ספק גמור אלא משום חומרא דרבנן דהא באשת כהן אינה חולצת מעתה הרוצה להקל ולהתירה בלא חליצה הנה יש לו עמוד נכון להשען עליו הרמב"ן שהוא כדאי לסמוך עליו וכ"ש אם הוא שעת הדחק שהיבם קטן או שהוא במדינת הים והמחמיר להצריכה לכתחלה חליצה תבא עליו ברכה עכ"ל :

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל על יבמה שניסאת לשוק בחזקת שהיה לה ולד של קיימא וכו' בכלל כ"ב וז"ל התשובה הנה ב' עדים כשרים מעידים שחיה יותר מל' יום אני היבם שהוא כשר לכלתו כיון שמת בנו ונתרחק ממנו וגם שאלתי השמש ואמר שנתאבל עליו ואלו מוציאי הדיבה לא כתבת שהעידו בפני ב"ד עדות ברורה שידוע להם שמת הולד תוך ל' יום אלא שהוציאו קול לעז בעלמא וכל זמן שלא העידו בעדות אפילו אי ליכא עדות שחיה בן ל' יום לא אסרי' לה בקלא דבתר נישואין ואם יבואו ויעידו בפני ב"ד בתורת עדות שיהא ידוע להם לידת הולד וגם היו בשעת פטירתו ולא חיה ל' יום הרי יש כאן עדות מוכחשת שנים מעידים שחיה ל' יום וב' מעידים שלא חיה ל' יום [..]ל כמ"ד [..]ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ולא אמרינן אוקמה אחזקתה ועוד דאזלינן בתר רוב נולדים שהם של קיימא ולכן הקלו חכמים ו[אמ]רו אם אשת כהן היא אינה חולצת אע"פ דספק חלוצה מותרת לכהן חשו חכמים מאחר שהצריכה חליצה אחר שניסאת יאמרו העולם חכמים עמדו על הדבר דודאי נפל היה והצריכוה חליצה ואתי למשרי חלוצה וכ"ש בנדון זה שניסאת האשה במקומה והדבר ידוע אילו לא היה הדבר ברור להם שהיה הולד של קיימא לא היו מניחין אותה לינשא ועוד שיש כאן עדות מוכחשת והוי ספיקא דרבנן ועוד אם היתה חולצת מספק היינו מוציאים לעז על בניה כי ר"י פסק כי ולד יבמה לשוק היינו דרבנן הילכך נ"ל דהך אתתא שריא לבעלה ואינה צריכה חליצה עכ"ל (ה) : האומר זה בני או יש לי בנים נאמן וכו' בפרק י"נ (דף קלד .) תנן האומר זה בני נאמן ובגמרא למאי הילכתא לפטור אשתו מן היבום תניא מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן התם דלא מוחזק לנו באח הכא אף ע"ג דמוחזק לן באח ופי' הר"ן כלומר אי מהתם ה"א דוקא בדלא מוחזק לן דאית ליה אחי הוא דנאמן אבל במוחזק לן לא מ"ה תנא הכי לאשמועינן דאפילו היכא דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן וכתוב בקצת ספרי רבינו ואפילו באו אחר כך עדים שיש לו אחים מותרת וטעמא דמסתבר הוא דכיון שהאמינהו לומר

יבום היא ד"א הוי ולד כלל אבל אי איכא לאסתפוקי שמא כלו לו חדשיו אסורה להתייבם דחשיב ולד בכלו לו חדשיו כדמוכח בנזיר והולכת ומיהו אם לדין יש תשובה דנזירות שאני דבנדרים הלך אחר משמעות הלשון אבל לגבי יבום נפקא לן מלהקים שם ומלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי ובילדתו מת שמו מחוי ועיין בתוס' ר"פ החולץ במ"ש התוס' בד"ה והא ל"ל (דף ל"ה) ותו דבפרק יוצא דופן תנן להדיא בן יום אחד פוטר מן היבום ומסיק הב"ע דבן יום א' בן קיימא דקים ליה שכלו חדשיו אלמא דאפי' קים ליה שכלו חדשיו אינו פוטר אא"כ חי שעה א' :

שאלה לא"א הרא"ש וכו' כלל כ"ב ברור הוא דאיירי דידוע היה דנגמר שערו וצפרנו דאל"כ אפי' חיה ל' הוי ספק נפל להרא"ש אם אינו ידוע שנולד לט' חדשים. ודין נולד לט' חדשים דהוי בר קיימא לא ביארו רבינו ויש בזה מחלוקת בגמרא ובפוסקים דלרבי יהודה בפ' בנות כותיים ומייתי לה בסוף פרק הערל דאמר דיה חדשה וקסבר שיפורא גריס וקסבר ילדת לט' יולדת למקוטעים א"כ הכל תלוי בחדשי לבנה ואם בעל ופירש אפי' לא נולד בסוף ט' אלא מיד בר"ח של תשיעי הוי בר קיימא וגם לא בעינן ח' חדשים הראשונים שלימים אלא אפי' נתעברה בסוף החדש הראשון יולדת בתחלת תשיעי וכ"כ התוס' להדיא בפרק בנות כותים וכתב הריב"ש בסימן תמ"ו דמדברי הרמב"ן בספר תורת האדם נראה שפוסק כר' יהודה ומביאו ב"י אבל מדברי הרמב"ם בפ' א' דייבום מבואר שפוסק כשמואל דאמר כחסידים הראשונים ופליגי אר' יהודה ואומר שם דחדשי העיבור הוה חדשים שלימים כ"א ל' יום ויולדת לט' אינה יולדת למקוטעין והילכך כל היכא שלא שהה ל' יום הוי ספק נפל אפי' נולד בחדש תשיעי ואפילו גמרו סימניו ואין ראיה לומר שהרי עינינו רואות בזמנינו שרוב נשים יולדות בר קיימא פחות מט' חדשים גמורים דכיון שאין בועלין ופורשין אין טבילתן ראייה וכ"פ הריב"ש לשם לאיסור גם הר"ש בן הר"ש בר צמח פוסק כך דבעינן שלימים כדעת הרמב"ם ומביאו ב"י אלא שבזה חולק שלדעתו אם בעל ופירש אפי' לא נגמרו ט' שלימים ולא שהה ולא נגמרו סימניו הוי ולד גמור ופוטר אמו מן החליצה ומן היבום וטעמו שעתה נשתנו הענינים ומיהו נ"ל דאף לדעתו בעינן ח' חדשים הראשונים שלימים דהא איהו לא ס"ל כרבי יהודה דאמר שיפורא גריס אלא בעינן ח' חד[שים] של ל' יום לה"ר יונה אפילו הוא מתחיל באמצע חדש לבנה אלא דלא בעינן חדש התשיעי שלם לגמרי כדפי' ולענין מעשה צ"ע. וכל זה לענין חליצה אבל לענין אם הולד ממזר כגון אשה שנתעברה מבעלה סוף אב וילדה תחלת כסלו אע"פ שאין ביניהם כ"א ה' חדשים לא חיישינן לומר שהיתה מעוברת קודם לכן דהא ביולדת לז' הכל מודים לרבי יהודה דיולדת למקוטעין ומשמע דמודים נמי דשיפורא גריס דהכל תלוי בחדשי לבנה וחוזר דין בן ז' לרבנן כדין בן ט' לר' יהודה וכדאיתא בפרק בנות כותים וכדפי' בסמוך דכשתולין בחדשי לבנה אפילו נתעברה בסוף חדש מיד שיגיע תחלת החדש מונין לה חדש שני ולפ"ז אפי' הפילה בתשרי ושמעו הולד בוכה לא חיישינן שהיתה מעוברת קודם לכן דאיפשר לו לבכות לה' חדשים דחדש חמישי לבן ז' כחדש שמיני לבן ט' ואין ספק שבן ח' בוכה ויונק אלא שהוא נפל וכך פסק ה"ר דוראן כמו שכתב ב"י בשמו לקמן בסוף הספר והרב בהגהת ש"ע מבואר לעיל בסימן ד' : **האומר** זה בני וכו' משנה ואוקימת' דגמרא פרק י"נ (דף קל"ד) ובקידושין פרק האומר (דף ס"ד) פירש"י דבדלא מוחזק לן באחי דקיימא הך איתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם הלכך אם אמר יש לי בנים דאחזקה קמייתא הוא דמוקים לה נאמן ואי אתי אח לאחר מכאן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה דאהני דיבורא לחזקה עכ"ל וכך

דרכי משה

(ה) וע"ל סימן קמ"ד

פרישה

(יז) שמא כלו חדשיו או אפילו כן הוא בדפוס ב"י אבל יותר נכון גירסת הספרים דל"ג או וכמ"ש (ועיין בתשובת בן לב ח"ג דף מ"א ע"א שהאריך בזה כ"פ) : (יח) דהוי נזיר לרבי שמעון ואף ע"ג דר"ש יחידאי הוא וכו' עד זיקה כ"ע להחמיר ב"י וע"ש שכתב עוד תירוץ אחר (ויש להקשות היכי יליף יבום מנזירות דהנזירות הוא נדר ובנדרים הולך אחר ל' בני אדם ולישנא דבני אדם לחוד ולישנא דתורה לחוד במה באמרה ובין אין לו כ"פ) : (יט) אפי' אם עדים אחרים מעידים שלא חיה שלשים יום כו' וז"ל בתשובה כלל כ"ב הרי יש כאן עדות מוכחשת שהם מעידים שחיה שלשים יום ושנים מעידים שלא חיה שלשים יום וקי"ל כמו שכתב ר"י ז"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ולא אמרינן אוקמה אחזקתה ועוד דאמרינן אזלינן בתר רוב נולדים שהם של קיימא ועיין בב"י שהביא תשובה זו והאריך יותר ובזה נתיישב דל"ת מאי שנא מבני כיתי עדים המעידים בהיה וגירושין הכ"ל דאזלינן לחומרא ותלא דשאני הכא דהוה ספיקא דרבנן דהא מ"מ היה אף שלא חי ל' יום : (מותרת ואין צריך חליצה הטעם כתב הרא"ש דאם היו מחמירין עליה להיות חולצת מספק היינו מוציאין לעז על בניה ע"ש בתשובה וע"ל בסימן

אפילו הוחזק באחים (כ) (ואפילו באו אח"כ עדים שיש לו אחים מותרת) אבל אם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר יש לי בנים להתירה אמר בשעת קידושין יש לי בנים (כא) וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים אינו נאמן לאוסרה (כב) והרמ"ה כתב שהולצת ולא מתיבמת כתב הרמב"ם [ד] (כג) עד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה להתירה וכתב עוד מי שזינה עם פנויה או עם
א"א

וכך פירשב"ם בפרק י"כ והוצרכו לפרש כך דאי לאו הכי קשה מה לנו לנאמנותו הלא כיון דלא הוחזק לן באח אינה זקוקה ליבום אלא ודאי אתי לאשמעינן אפי' אתי אח לאחר מכאן וכו' והרא"ש בפרק האומר כתב ואפי' אתו סהדי דאית ליה אח מותרת לשוק עכ"ל ולפ"ז ודאי הך דיש נוחלין דהאומר זה בני נאמן דמוקמינן לה בדמוחזק לן באח ונאמן הואיל דבידו לגרשה ומה לו לשקר וכדאמר התם רב יוסף היינו כמי אפי' אי אתי אח לאחר מכאן וכו' אי כמי אפי' אתו סהדי דאית ליה אח כמי מותרת לשוק דהא הך די"כ דמוקמינן בדמוחזק לן באח כגוונא דהאומר הוא דמוקמינן בדלא מוחזק לן דאית ליה אח וכי היכי דהתם אפי' אתו סהדי ה"כ דכוותא ולכן כתב רבינו תרוייהו אפי' הוחזק באחים ואפי' אם באו אח"כ עדים שיש לו אחין כפי הנוסחאות המדוייקות בספרי רבינו : ומ"ש אבל אם יש עדים שיש לו אחים וכו' פי' כיון שקדמו עדים דאית ליה אחי ולא היה מוחזק דאית ליה בני לא אמרינן מה לו לשקר הואיל דבידו לגרשה דלא אמרינן מה לו לשקר כי עדים דמי ואתו עדים ועקרי לחזקה ודין זה הוא ע"פ דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש גבי היה מוחזק באחין ואמר אין לי אחין וכו' דאינו נאמן דלקמן בסי' קנ"ז ס"ו אבל להרז"ה שחולק דנאמן להתיר לעולם ופסק כשינויא דאביי בפרק האומר והלכה כרבי דמ"ל לשקר כי עדים דמי ואתו עדים ועקרי לחזקה א"כ לפי זה האומר זה בני נאמן אפי' אי קדמו עדים דאית ליה אחי ולא הוה מוחזק דאית ליה בנים אפ"ה אין כאן אלא חזקה לייבום ואתי מ"ל לשקר ועקרה לחזקה ונאמן וצ"י הבין מדברי הרמב"ם רפ"ג דסובר כך ותימה דהלא לא פסק הרמב"ם כאביי אלא ודאי אינו נאמן ס"ל ולפי דפשוט הוא לפי שיטתו סתם דבריו ולא פירש · כתב רשב"ם בפרק י"כ דהא דקתני זה בני נאמן אע"ג דמוחזק לן באח ה"ה נמי אם אמר יש לי בנים נאמן להתירה אלא משום סיפא אצטריך ליה למיתני הכי וכו' וכ"כ הרמב"ם רפ"ג האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה"ז נאמן ואחריהם נמשך רבינו ודקדקו ג"כ שכתבו בסתם להורויי לן דהא דתנן בפ' האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן לאו דוקא בשעת מיתתו ולא כתירוץ האחרון של תוס' לשם בד"ה רבי סבר שכתבו די"ל דאי מוחזק לן באחי לא יהא נאמן במ"ש בשעת מיתתו יש לי בנים דבשעת מיתה לא שייך למימר מ"ל לשקר אי בעי פטר לה בגט דשמא אין לו כח עכ"ל דלפ"ז מתני' די"כ דמוקמינן לה בדמוחזק לן באחי דנאמן מטעם מ"ל לשקר אינו אלא בדאמר כך קודם מיתתו ומ"ה תנן התם בסתם האומר זה בני נאמן אבל בס"פ האומר דאיירי בדלא מוחזק לן באחי תנן מי שאמר בשעת מיתתו : אמר בשעת קידושין יש לי בנים וכו' ברייתא בפרק האומר פליגי בה רבי ורבי נתן והלכה כרבי מחבירו דאינו נאמן לאוסרה וס"ל לרבינו דהך פלוגתא איירי בדלא מוחזק לן בבני כלומר דלא ידעינן אי אית ליה בני אם לאו הלכך לר' נאמן לומר יש לי בנים אפי' מוחזק לן באחין כדמוקמינן בפרק י"כ ותו לא מהימן לומר בשעת מיתה אין לי בנים ורבי נתן פליג דנאמן אף לאסור לחומרא דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא וחיישינן לדברי הבעל והכי הוה סלקא אדעתיה מעיקרא בפרק האומר דבהא פליגי רבי ורבי נתן וכתב הרא"ש לשם דהכי הוה לפי המסקנא והסוגיא דפ' י"כ ודלא כשינויא דאביי פרק האומר וכ"ה נמי בפלוגתא דר' ור' נתן בחומר בשעת קידושין אין לי אחים ובשעת מיתה אמר יש לי אחים נמי בכה"ג היא בדלא מוחזק לן באחי ואע"ג דמוחזק לן דלית ליה בני אפי' הכי לרבי נאמן לומר אין לי אחים הואיל ובידו לגרשה ומ"ל לשקר ולפיכך אם חזר ואמר בשעת מיתה יש לי אחים אינו נאמן לחזור מדיבורו ור"נ פליג דנאמן אף לאסור לחומרא והלכה כרבי אבל בדמוחזק לן דאית ליה אחי ואמר אין לי אחין אינו נאמן לסתור החזקה להרא"ש כמ"ש בסימן קנ"ז . וממילא נמי בדמוחזק לן דלית ליה בני אינו נאמן לומר יש לי בנים לסתור החזקה ואיכא לתמוה למה לא כתב רבינו שני דינים אלו בפי' ואפשר דס"ל לחלק דבחזקה דלית ליה בני כיון דאיפשר דיש לו בן ולא ידעינן ליה לפיכך נאמן לעולם לומר יש לי בנים ואינו דומה לאומר אין לי אחין דהתם ודאי איפשר דאית ליה אחין והוא לא ידע דלא ראיתי אינה ראיה כנגד חזקה דאית ליה אחים וכך חילק ה"ה בפ"ג דיבום אבל מ"ש הרמב"ם דעד א' נאמן להעיד שנולד בן לבעלה וכ"כ בסמ"ק דנאמן לומר יש לי בנים אפי' מוחזק לן בלא בנים אלא דהראב"ד והרשב"א ס"ל דאין חילוק ולעולם אינו נאמן לסתור החזקה ע"ש ומ"ה ג"כ לא היה צריך רבינו לפרש בדלא מוחזק לן באחי ואמר בשעת קידושין אין לי אחים וחזר

לומר יש לי בנים כי אתי בתר הכי סהדי דאית ליה אחי מאי הוי הרי כיון שהאמינו אותו שיש לו בנים מותרת היא : ומ"ש אבל אם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר יש לו בנים להתירה כן משמע מדברי רשב"ם שכתב שם הכא אתי לאשמעינן דאף ע"ג דמוחזק לן בגויה חזקה בעלמא בלא עדים אי אמר זה בני נאמן לפוטרה מייבום ע"כ משמע בהדיא דדוקא משום דלא הוה אלא חזקה בעלמא הא אי הוו עדים לא הוה מהימן לומר זה בני והטעם דכיון שקדמו עדים דאית ליה אחי ולא הוה מוחזק דאית ליה בנים הרי היתה בחזקת איסור ותו לא אתיא אמירתו דאית ליה בנים ושריא לה וכן כתב רבינו ירוחם וז"ל אם ידוע לנו בודאי בעדים שיש לו אחים אע"ג דאמר בשעת קידושין שיש לו בנים אינו נאמן דלא אמרינן מה לו לשקר כיון שיש לו עדים שיש לו אחים עכ"ל אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם שסתם וכתב רפ"ג האומר זה בני או שאמר יש לי בנים ה"ז נאמן וכותר את אשתו מן החליצה ומן היבום : אמר בשעת קידושין יש לי בנים וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים נאמן לאוסרה כך הוא הגירסא בספרי רבי' ויש ספרים שכתוב בהם אינו נאמן לאוסרה ונראה שזו היא הגירסא הנכונה דתניא בקידושין פ' האומר (דף כד .) בשעת קידושין אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור כלומר נאמן במ"ש בשעת קידושין ואינו נאמן במ"ש בשעת מיתה דברי ר' רבי נתן אומר אף נאמן לאסור ומשמע דהלכה כרבי מחבירו וכן פסק ברמזים וכתב הר"ן דרבותא קמ"ל דאע"ג דאיכא למימר דמאי דאמר בשעת קידושין לא אמר אלא כדי שתתרצה אשתו בקידושיו ובשעת מיתה דלא איכפת ליה במידי קושטא קאמר אפ"ה נאמן להתיר משום דאיכא למימר מה לו לשקר כדאמרינן לקמן ואינו נאמן לחזור בו מדיבורו הראשון ולאסור עכ"ל ועוד יתבאר בדינים אלו בסימן שאחר זה : יש קצת ספרי רבי' שכתוב בהם והרמ"ה כתב שחולצת ולא מתיבמת ואיפשר שטעמו משום דמספקא ליה אי הלכה כר' או כרבי נתן ופסק לחומרא ורבי' ירוחם כתב שהרמ"ה פסק כר' נתן ונראה שטעמו מדמתמה תלמודא בפרק האומר לימא מתני' דלא כר' נתן ודחיק לאוקמה כר' נתן ואין זה הכרע דהכי אורחא דתלמודא למהדר לאוקמי מתני' ככ"ע : כתב הרמב"ם עד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה להתירה זה לשונו בפרק ג' נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר אפי' עבד או אשה או עכו"ם מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד בא"א להתיר כמו שבארנו בהל' גירושין ע"כ והרב רבי' אברהם בר דוד השיג על הרמב"ם במה שכתב שעד אחד נאמן להעיד שנולד בן לבעלה והרב המגיד כתב שהרב בעל המאור סובר כדברי הרמב"ם ז"ל וכן הכריע הרשב"א ז"ל ע"כ ודברי הרא"ש שכתבתי גבי שאין האשה נאמנת לומר שכלו חדשיו נוטים לדברי הראב"ד ז"ל (ו) : וכתב עוד מי שזינה עם פנויה או עם א"א ונתעברה וכו' בפ' הנזכר וכן כתב רבי' ירוחם בשם ספר המצות (ז) וכתב ה"ה זה ברור בא"א שרוב בעילות אחר הבעל אבל בפנויה היה נראה לחלק בין אם חשודה ממנו או אם חשודה מאחרים שאם אינה חשודה מאחרים אלא ממנו בלבד הא אמרי' פרק אלמנה לכ"ג (סט .) כהן שבא על בת ישראל וילדה תאכל בתרומה ואיכא לישני בגמרא לישנא קמא דוקא דלא דיימא מעלמא ולישנא בתרא אע"ג דדיימא מעלמא ודעת רבינו פ"ז מהלכות תרומות כלישנא קמא וכיון דלענין תרומה דאיכא ג"כ איסורא דאורייתא שדינן הולד בתר דידיה גבי יבום נמי אמאי לא נהמניה וכ"ש ללישנא בתרא והרשב"א ז"ל כתב בתשובה דכל שראינו שבא עליה או שהוא מודה שבא עליה בתר דידיה שדינן ליה והוא שלא ידענו שבא עליה אחר אבל אם ידענו שבא עליה אחר בכי הא לא אמרינן לישדייה בתר קמא דהוה ליה כספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון דמספקא מילתא ולא שדינן ליה בתר קמא עכ"ד ונראה בדעתו ז"ל שהוא פוסק כלישנא בתרא דכל דלא ידעי' בבירור שבא עליה אחר אע"ג דדיימא מעלייא בתר דידיה שדינן ליה ובזה נראה להחמיר דה"ל ספיקא דאורייתא' ונקטינן חומרי דלישני ככל בדלא דיימא מעלמא איני מוצא טעם נכון לחלק בין דין זה לדין התרומה ואפי' בדדיימא איפשר שהלכה כלישנא בתרא דסוגיין בפ"ק דכתובות (יג :) אתיא כי ההוא לישנא עכ"ל ונמוקי יוסף בס"פ אלמנה לכ"ג כתב דפנויה שילדה ואמרה מפלוני הוא אף ע"פ שנאמנת עליו להכשירו אינה נאמנת עליו לירושה ואפי' בפלגש המיוחדת לו אינה נאמנת עליו (ח) :
וא"א

ואמר יש לי אחים דאינו נאמן דזה נלמד במכ"ש דכיון דאף במוחזק לן באחי ואמר יש לי בנים אינו נאמן לחזור מדיבורו בשעת מיתה ולומר דאין לו בנים כל שכן בדלא מוחזק לן לא בבני ולא באחי ואיפשר דיש לו בן ואמר בשעת קידושין אין לי אחין דאינו נאמן לחזור מדיבורו בשעת מיתה ולומר יש לי אחין ועוד דהוי בכלל מ"ש בסימן קנ"ז לא היה מוחזק באחים ואמר יש לי אחים אינו נאמן אלמא דאפי' היכא דלא אמר תחלה אין לי אחים אינו נאמן א"כ כ"ש דאינו נאמן אם חוזר מדיבורו שהרי בתרוייהו מיירי דלא מוחזק לן בבני ככ"ל לייטב דברי רבינו : והרמ"ה כתב שחולצת ולא מתייבמת טעמו דפסק כר"נ ואע"ג דקי"ל כרבי מחבירו שאני רבי נתן דרביה דרבי ורביה דאבוה הוה ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דסוגיין דעלמא דמ"ל לשקר לאו כעדים דמי ומפרש דר"נ ה"ק דכיון דמרע ליה לדבוריה בשעת מיתה עקריה מ"ל לשקר לגמרי וקמה לה בחזקה דמעיקרא והילכך אי מעיקרא הוה מוחזק לן בבני ולא מוחזק לן באחי ודאי חולצת ולא מתיבמת דשמא יש לו בן כדבריו הראשונים ואפי' אי מעיקרא לא הוה מוחזק לן לא באחי ולא בבני ובחזקת שאינה זקוקה ליבם היא מ"מ כיון דהשתא אתא אח ואמר אחוה דמיתנא אנא או אתו סהדי דאחוה דמיתנא הוא חיישינן נמי שמא יש לו בן וז"ש ר' נתן אף נאמן לאוסרה כלומר דבריו האחרונים שקולים כמו הראשונים ולא ידעינן הי מינייהו שיקרא לפיכך חולצת ולא מתייבמת ועיין במ"ש הר"י בנכ"ה ח"ג . מיהו נראה דאף להרמ"ה בדאחזוק לן בבני ואמר אין לי בנים אינו נאמן לאוסרה אפילו אתא חד ואמר אחוה דמיתנא אנא ואפילו אתו סהדי ואמרי דאית ליה אח וטעמא דמילתא דהשתא ליכא למימר מ"ל לשקר והוציאה מחזקתה : כתב הרמב"ם ע"א נאמן וכו' בפ"ג והראב"ד השיג עליו וכתב ה"ה שהרשב"א ובעל המאור הסכימו לדעת הרמב"ם גם הסמ"ג והסמ"ק פסקו כן אבל בתשובת הרשב"א אלף רכ"ב כתב איני רוצה להכניס ראשי בין המחלוקת אע"פ שיראה לפשוטן של דברים כדברי הרמב"ם וסוף דבריו ומ"מ אפילו לדברי הראב"ד חוששין לעד וחולצת ולא מתייבמת וכו' נראה דאף ע"פ דלהלכה הסכים הרשב"א לדעת הרמב"ם כמ"ש ה"ה מ"מ אמר הלכה ואין מורין כן ושלא תינשא לשוק עד שיחלוץ לה יבמה וע"ל בסימן קנ"ח בע"א שמעיד שמת יבמה לשם נאריך בזה בס"ד : וכתב עוד מי שזינה וכו' בס"פ אלמנה לכ"ג איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי פירש"י ספק ממזר וקאמר רבא כלישנא קמא דרב דאמר ממזר דדיימא מעלמא פי' חשודה מאחרים אבל לא דיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה אמר רבא מנא אמינא לה דקתני במתני' בכהן שבא על אשה באונס או בפתוי וילדה תאכל בתרומה משום בנה דמחזקינן ליה בכהן וה"ד אילימא דדיימא מעלמא אמאי תאכל אלא לאו דדיימא מיניה ולא דיימא מעלמא וקא שדינן ליה אבתריה וכ"ש ארוסה א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מיניה אף ע"ג דלא
דיימא

דרכי משה

(ו) וע"ל ריש סימן קס"ט : (ז) וכן כתב המרדכי בריש פרק כיצד אם לא שהיו חבושים בבית האסורים שבודאי בנו הוא : (ח) וע"ל סימן ד' ובח"מ סימן רע"ח נתבאר דין זה בעזה"י :
ועיין

דרישה

כו' ע"ש ואני מצאתי שכתב בעל כ"י בפרק הערל דף תכ"ד ס"ב שרשב"ג תרתי בעי ופליג אדר' דסגי ליה בגמר סימנים (דהיינו צפרניו ושערו כ"פ) וכבר איפסקא הלכתא כרשב"ג עכ"ל . כתוב בתשובת הר"ש בן הרשב"ץ דבזמן הזה אפי' לא נכנס בחדש הט' רק יום אחד כו' עיין בב"י שהביאו וכן הרמ"א בש"ע : [ד] עד אחד נאמן להעיד שנולד כו' צ"ע דכאן סתם רבי' וכתב דעת הרמב"ם דעד אחד נאמן להתירה לשוק ולקמן בסימן קנ"ח כתב רבינו פלוגתא הרמב"ם והרא"ש דלהרא"ש שאינו נאמן עד אחד כ"א להתיר לינס ולא להתירה לשוק ואיפשר
להלק

פרישה

קס"ד כ"פ) : (כ) ואפילו באו אחר כך עדים וכו' עיין בב"י : (כא) וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים כו' וכתב הר"ן דרבותא קא משמע לן כמבואר בב"י : (כב) והרמ"ה כתב שחולצת ולא מתייבמת דפלוגתא דתנאי היא : (כג) עד אחד נאמן להעיד שנולד כו' זה לשונו בפרק ג' נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו כו' או שניתן לבעלה בן להתירה לזר אפילו עבד או אשה (ומדברי הרא"ש הנ"ל משמע דאשה אינה נאמנת וע"ל סי' קנ"ח כ"פ) או כותי מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד בא"א להתיר עכ"ל ועיין בדרישה :
שבוא

א"א ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו הוא ואפילו הוא מודה לה אע"פ שהוא בנו לענין ירושה ה"ז ספק לענין יבום שכמו שזנתה עמו כך זנתה עם אחר ומאין יודע הדבר שזה בנו ודאי והרי אין לו חזקה ולעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו ולא מתייבמת ע"כ וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה על אחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה (כד) ואמר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום אף על פי שלא רצה ליכנס למילה כשמלוהו והביא דברי הרמב"ם וכתב דבריו תמוהין מאחר שקורהו כספק למה כתב שיורשו ומוציא הממון מחזקת היורשין הודאין [ה] ואי משום שהאב נאמן על בנו כרבי יהודה א"כ לענין חליצה נמי יהא נאמן ואף לפי דבריו בנדון זה שהיתה מיוחדת לו בביתו וילדה ואומר שהוא בנו אפשר דבכה"ג לא קאמר שתחלוץ כי הוא לא כתב אלא זנות באקראי (כה) פנויה דומיא דא"א האשה שהלך בעלה ובנה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעלך מותרת לינשא לזר שנעמיד הבן בחזקת שהוא קיים (כו) הלכה היא ובעלה ובנה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ בני נאמנת ומותרת לזר מת בני ואח"כ בעלי אינה נאמנת שתתייבם אלא חולצת ולא מתייבמת. (כז) הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במ"ה ומת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת ומתייבמת מת בעלי ואח"כ מת בני אינה נאמנת וחולצת ולא מתייבמת וכתב הרמב"ם בד"א כשהיתה פסולה מתחלה לכהונה כגון שהיא גרושה או חללה (כח) או שאמרה במערה היינו כשמתו אבל אם אין הדבר כן אינה חולצת שמא יבואו עדים ויעידו שהדבר כן כמו שאמרה שהבעל מת תחילה נמצא שחליצה זו אינה כלום (כט) ותינשא לכהן ויאמרו חלוצה מותרת לכהן (ל) לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם אלא תשאר בחזקת זקוקה כמו שיצאת עד שיבואו עדים האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואין לה בנים ובאו עדים שמת בעלה לא תתייבם (לא) ולא תינשא לעולם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה (לב) ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותינשא ממה נפשך שאם ילדה צרתה הולד פוטר ואם לא ילדה החליצה פוטרת דשמא ילדה ולד של קיימא והחליצה כמי שאינה (לג) ואולי תינשא לכהן ויאמרו חלוצה מותרת לכהן לפיכך אם היא גרושה או חללה תחלוץ אחר ט' חדשים ותינשא אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותינשא אפי' אחר

תשעה

וא"א ז"ל כתב בתשובה על אחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת לו וילדה ואמר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום וכו' כלל פ"ב סימן ו' ועיין בתשובות הרשב"א סי' תר"ו ועיין בנימוקי יוסף בס"פ אלמנה לכ"ג כמ"ש שם בשם הריטב"א: האשה שהלך בעלה ובנה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעליך מותרת לינשא וכו' הלכה היא ובעלה ובנה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת ומותרת לזר מת בני ואח"כ בעלי אינה נאמנת שתתייבם אלא חולצת ולא מתייבמת ויש בקצת ספרי רבי' חסרון הניכר וכאשר כתבתי כך הוא הגירסא הנכונה וכך מבואר במשנה פרק האשה שלום (קיח.) והטעם מבואר דכיון שבשעה שהלכה היתה בחזקת היתר לזר כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני הרי היא מעמדת עצמה על חזקתה ולפיכך נאמנת אבל כי אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי שמוציאה עצמה מחזקתה נאמנת להחמיר ואינה נאמנת להקל ולפיכך חולצת ולא מתייבמת ומ"ש הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במ"ה ומת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת ומתייבמת מת בעלי ואח"כ מת בני אינה נאמנת וחולצת ולא מתייבמת גם זה משנה שם והטעם מבואר כמו שכתבתי בסמוך: ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ג והוא מבואר בגמ' פרק האשה בתרא (דף קיט:) דאמרינן התם אמתני' אחריתי דאינה חולצת גזירה שמא ימצא הדבר שאינה צריכה חליצה ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה ואיכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי הא שרו חלוצה לכהן ומותיב מהאי מתני' דאמרינן בה חוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת וליחוש דילמא אתו עדים ואמרי כדקא אמריה ונמצא אתה מצריך כרוז לכהונה אמר רב פפא בגרושה רב הונא בריה דר"ה אמר באומרת אני והוא נחבאנו במערה ופירש"י בגרושה שהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסולה לכהונה אני ובעלי נחבאנו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הילכך ליכא למיחש דילמא אתו סהדי עכ"ל ולפי שראה רבינו שבפרק האשה שלום שהוא מקום משניות אלו לא איתמר עלייהו בגמרא מידי ולא נזכר שבמקום אחר העמידום באוקימתות אלו לכך כתב אלה הדברים בשם הרמב"ם ויש בלשון רבינו בדברי הרמב"ם חסרון וכך הוא לשון הרמב"ם ז"ל שמא תחלוץ ויבואו עדים ויעידו שהדבר כמו שאמרו והבעל מת תחלה נמצאת חליצה זו אינה כלום ותינשא לכהן ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וידמה שהחלוצה מותרת לכהונה ואינו יודע בעדים שבאו לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם וכו': **האשה** שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואין לה בנים ובאו עדים שמת בעלה לא תתייבם ולא תינשא עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה משנה פ' בתרא דיבמות (שם) ומ"ש ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותינשא מ"נ וכולי שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כמ"ד הכי כתוב בספר רבי' ירוחם נסתפק לר"ש אם יש לדבר פתח היתר כשתדור אשה זו ע"ד רבים שלא תינשא לכהן שכל עצמנו לא חששנו אלא מטעם דהצרכת כרוז ואחר שתדור נסתלקה חששא זו והאריך שם בזה ומ"ש לפיכך אם היתה גרושה או חללה תחלוץ אחר תשעה חדשים מבואר שם ב כתוב בספר רבינו ירוחם: ומ"ש אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותינשא אפי' אחר ט' דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה חליצה זו חליצה הכי איפסקא הלכתא בר"פ החולץ (דף לה:) כר"ל דאמר חליצת מעוברת לאו שמה חליצה וכתב הרמב"ם בספ"ג אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום כשאר היבמות ותחלוץ או תתייבם ולא תחוש לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה ופשוט הוא

דיימא מעלמא אמר רב הונא ממזר מ"ט דאמרינן מדאפקרה נפשה לגבי ארוס אפקרה נפשה לעלמא ומתני' שהיו שניהם חבושים בבית האסורים ומפרש הרמב"ם דהך סוגיא אתיא כמ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא ולפיכך ס"ל לאביי ורבא דתרומה דאורייתא דינו שוה לשאר איסורא דאורייתא אבל למאי דקי"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן וכמ"ש הרמב"ם בפ"א דתרומות ובארתיו בארוכה בי"ד סי' של"א בס"ד נשתנה דינם ולענין תרומה פסק הרב כלישנא קמא ולקולא כרבא וז"ש לשם בפ"ז מה' תרומה וז"ל ואף ע"פ שהדבר ספק הואיל ובלא קידושין הוא שמא מאחר נתעברה הרי הולד בחזקת זה שבא עליה והוא שלא יצא עליה קול עם אחר אלא הכל מרננין אחריה עם זה הכהן ע"כ אבל לענין איסור יבמה לשוק דאורייתא פסק לחומרא וז"ש הרמב"ם אלא לעולם ספק הוא ולהחמיר דנין בו דמשמע לשונו הוא דמכח חומרא דנין בזה והיינו כדדחי אביי וס"ל להרמב"ם דאיפשר דאפילו רבא מודה ביבום דלהחמיר דנין בו ואפ"ה לענין ארוסה שעיברה פסק הרב בפט"ו מהא"ב כרבא דלא הוי ספק ממזר אלא בדדיימא מעלמא וטעמו כיון דלהאי איסורא ולהאי היתירא יש להקל בדדיימא מיניה לחודיה אף ע"ג דאיסורא דאורייתא הוא ובתר דידיה שדינן ליה וכמו שנתבאר לעיל בסי' ד' ובזה נתיישבו דברי הרמב"ם על נכון וה"ה נתקשה בהם. והקשה המרדכי בפ"ב דיבמות על דברי הרמב"ם מהא דתנן מי שיש לו בן מ"מ לאתויי ממזר פוטר אשת אביו מן היבום אלמא דלא חיישינן לשמא זינתה עם אחר ותירץ דמיירי הך מתני' שהיו שניהם חבושים בבית האסורין וכדמוקי אביי למתני' דס"פ אלמנה לכ"ג כדפי' ואכתי איכא למידק בלשון הרמב"ם שאמר ואמרה זה העובר ממנו הוא ואפי' הוא מודה לה אע"פ שהוא בנו לענין ירושה וכו' דמאי ואפי' דקאמר דמשמע לא מיבעיא באינו מודה לה והלא באינו מודה לה פשיטא דאינו בנו כלל לשום דבר כדלעיל בסימן ד' ואפשר לומר דאינו מודה לה אין פירוש שהוא מכחישה אלא דהוא שותק או שהוא אלם או שהלך לו אבל העיקר הוא דה"ק ל"מ באינו מודה לה אלא מכחישה דהוי ספק לענין יבום וחולצת ולא מתייבמת אלא אפי' הוא מודה כמי הוי ספק לענין יבום אבל מ"ש אעפ"י שהוא בנו לענין ירושה וכו' לא קאי אלא על מ"ש מקודם ואפילו הוא מודה לה כלומר אע"פ שהוא מודה לה דאז הוא בנו לענין ירושה דבמה שנוגע בממון פשיטא דכיון שמחזיקו בבנו דיורש הוא נכסיו דלא יהא אלא אחר אילו בעי למיתב ליה מתנה מי לא מצי יהיב וכדאיתא בפי"ג אבל לענין איסור יבמה לשוק לאו כל כמיניה לשוייה בנו ולעולם ספק הוא דמדאפקרה נפשה לגבי דידיה דילמא אפקרה נפשה לעלמא וחולצת ולא מתייבמת: **האשה** שהלך בעלה ובנה למ"ה וכו' כ"פ הרמב"ם בפ"ג ונראה מדבריו שם שלמד כך מדין היה לה חמות דר"פ האשה בתרא דכיון דהתם אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר ניתן לה יבם במ"ה מפני שלא גזרו בדבר זה אלא נעמיד אותה על חזקתה ה"נ הכא אמרינן העמד אותה על חזקתה ודין ה"ל חמות כתבו רבינו בסוף סימן קנ"ז: **הלכה** היא ובעלה ובנה וכו' משנה ס"פ האשה שלום והטעם בכולן דאינה נאמנת להוציאה עצמה מחזקתה שהיתה בו בשעת הליכה להקל אלא להחמיר וחולצת ולא מתייבמת. ומ"ש וכתב הרמב"ם בד"א וכו' בפ"ג והכי מוקי לה בפרק האשה בתרא אבל הרי"ף והרא"ש השמיטו אוקימתא זו מפסקיהם ונראה דס"ל דדוקא באשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה דכתב רבינו בסמוך התם הוא דאיכא למיחש לשמא ילדה צרתה ולד של קיימא דהא שכיח טובא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה וכו' ומ"ה תנן בר"פ האשה בתרא לא תינשא ולא תתייבם פי' לעולם וכאוקימתא דר' חנינא התם אבל בהלכה היא ובעלה וכו' דתנן בסתמא חולצת ולא מתייבמת משמע פשטא דלעולם שריא בחליצה ולא חיישינן הכא לדילמא אתו סהדי ואמרי כדקא אמרה איהי ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה דאין לנו לחוש מעצמנו דילמא איכא סהדי אא"כ שיצא קול בכאן דאיכא סהדי במ"ה כמו שהוכיחו התוספות בפרק יש נוחלין (דף קלה) ולפ"ז הני אוקימתי דפרק האשה בתרא דרב פפא מוקי לה בגרושה ורב חייא בריה דרב הונא אמר באומרת אני והוא נחבאנו במערה אינו אלא לפי סברת המקשה שהשוה דינים אלו וקאמרי דאף לדידיה לא קשיא אבל לאו דסמכא נינהו הני אוקימתי דקושטא הוא דדיניהם חלוקים וכפשטא דמתני' דאיכא לחלק שפיר בין חששא דדלמא ילדה דשכיח ובין חששא דלמא אתי סהדי דלא שכיח כנ"ל דעת הרי"ף והרא"ש ומיהו לענין מעשה יש להחמיר כהרמב"ם ורבינו שהביא דבריו: **האשה** שהלך בעלה וצרתה וכולי עד לא היתה זו חלוצה בריש פרק החולץ אפסיקא הילכתא כריש לקיש דפסולה מדכתיב ובן אין לו עיין עליו פירוש הואיל ובאותה שעה היה ראוי להתקיים אינה בת יבום וחליצה ולפי טעם זה

אפי'

פרישה

(שהוא בנו לענין ירושה ע"ל סימן ד' ובח"מ סי' רע"ח נתבאר דין זה כ"פ): (כד) **ואמר שהוא** בנו שפוטר את אשתו מן היבום ולא דמי למה שכתב בסמוך האומר זה בני כו' דאם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן להתירה דהכא הואיל שהיתה מיוחדת לו שיש רגלים לדבר שממנו הוא: (כה) **פנויה** דומיא דא"א ר"ל שכתב מי שזונה עם פנויה או עם א"א דפנויה הוא דומיא דא"א ובא"א בודאי אינו מזנה עמה אלא באקראי: (כו) **הלכה** היא ובעלה וכו' ובאה ואמרה כו' דכיון שבשעה שהלכה היתה בחזקת היתר לזה כי אמרה מת בעלי ואחר כך מת בני הרי היא מעמדת עצמה על חזקתה אבל כי אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי שמוציאה עצמה מחזקתה נאמנת להחמיר (שתאסר לשוק דשוים נפשה חתיכה דאיסורא) ולא להקל להיות מותרת ליבמה כ"פ) ואינה נאמנת לפיכך חולצת ואינה מתיבמת ב"י וז"ל מ"ו והטעם בכולן משום דאינה נאמנת להוציא מחזקתה שהיתה בשעת הליכה עכ"ל: (כז) **הלכה** היא ובעלה לבד דהשתא היא בחזקת שתוכל להתייבם ולכן כשאמרה ניתן לי בן נאמנת אבל כשאומרת מת בעלי ואח"כ מת בני שתרצה להוציא את עצמה מחזקתה להיות מותרת לשוק אינה נאמנת: (כח) **או** שאמרה במערה היינו כשמתו ר"ל שאז א"א לבא עדים ולהגיד שהרי לא היה שום אדם במיתתם: (כט) **ותינשא** לכהן ויאמרו חלוצה כו"ל. וא"ל יתקנו חכמים שלא תינשא לכהן די"ל דאם יבאו עדים ויאמרו שהאמת הוא כמו שאמרה לא תשמע לתקנת חכמים שתאמר הואיל שבנה היה חי בשעת מיתת הבעל פשיטא שהיא מותרת לכהן והחליצה שלא כדין היתה: (ל) **לפיכך** לא תחלוץ ולא תתייבם ז"ל הרמב"ם ויראה הרואה אותם שחלצה ונשאת לכהן וידמה שהחלוצה מותרת לכהונה והוא אינו יודע בעדים שבאו לפיכך לא תחלוץ כו': (לא) **ולא** תינשא לעולם עד שתדע כו' אבל צרתה זו שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום כמבואר בב"י: (לב) **ולא** אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים אבל לא בתוך ט' כמ"ש בסמוך: (לג) **ואולי** תינשא לכהן פירוש אחר שתדע שנולד בן לצרתה:

דרישה

לחלק ולומר דכאן דאומר דנולד בן כו' דהוא מילתא דעבידא לגלויי ולחקור אם נולד לבעלה בן ובכוס לא עבידא למשקר משא"כ לקמן בסימן קנ"ח דשם קאי האומר מת בעלך ואח"כ בנך דאף אם מת הבן קודם הבעל דאז היא זקוקה ליבם לא עבידא לגלויי מי מת תחלה ויוכל להיות דמשקר לכן אינה נאמן להתירה ועי' מ"ש שם עוד מזה: [ה] (ואי משום שהאב נאמן

ונלבד

חדושי הגהות

ב לא אדע כוונת הרב"י בזה שהתחיל כתב רבינו ירוחם ולא סיים דבר והנה חפשתי ברבינו ירוחם למען מצוא כוונתו כאשר מצאתי כמה פעמים (עיין בא"ח סי' קל"ד בב"י בסוף הסימן ובחדושי הגהות ובי"ד בסי' קצ"ה בחידושי הגהות א"ק ו') אמנם ראיתי כי לא כתב שם כלל מזה דהיתה גרושה או חלוצה וכפי הנראה להמעיין יש חסרון בספרי הרבינו ירוחם שלפנינו אולי לפני הרב"י היה כתוב יותר:

תשעה דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה הליצה זו הליצה :

קנז מי שיש לו אח מכ"מ אפי' הוא ממזר (א) זוקק אשת אחיו ליבום בין קטן בין גדול אפי' הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות מהן לא תינשא כ"ז שהוא חי (ה) ובלבד שנולד בחייו אפי' לא יצא אלא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות (ג) ואפי' עבד או שפחה נאמנים להעיד עליו שהוא אחיו מאביו אבל אם נולד אחרי מותו או שהוא אחיו מאמו אינו זוקק אשתו ליבום גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו הרי הם כזרים ואין להם אחוה זה עם זה לענין יבום אפי' אח' מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה (ג) ואפי' הם תאומים ונולדו בקדושה הרי הם כזרים ואין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה כתב רב שרירא גאון נפלה לפני מומר כיון שהורתו ולידתו

אפילו היתה צרתה מעוברת בשעת חליצה של זו נמי לא פטרה ההיא חליצה כיון דההיא שעתא לא הוית שייכא ההיא חליצה הואיל והאת מהן מעוברת והיכא הכא עיין והכי מבואר בסוגיא ובפירוש רש"י למאי דמייתי סייעתא לריש לקיש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה וכו' ואף על גב דדחינן להאי סייעתא עיקר דבריו דהלולה לא פטרא הואיל והאת מהן מעוברת לא נדחה ע"ש (בדף ל"ו ע"א) :

קנז מי שיש לו אח מ"מ וכו' משנה ואוקימתא דגמרא פרק ב' דיבמות (דף כ"ב) ועיין לעיל במ"ש ריש סימן קנ"ו : ומ"ש אפילו לא יצא אלא ראשו ורובו וכו' כך כתב הרמב"ם בפרק א' וטעמו מדקאמרינן בסתמא שהיתה להם ישיבה אחת בעולם אלמא דאין לו שיעור אפי' שעה אחת בלחוד וכל שיצא ראשו ורובו חשיב ילוד בפרק המפלת וה"ל כמי ישיבה יחד שעה אחת בעולם :

ומ"ש ואפילו עבד וכו' בפרק החולץ איפסיקא הילכתא דאפילו אשה וקרוב נאמנים גלויי מילתא בעלמא ניכהו והרמב"ם בפ"ד מבאר דה"ה עבד דדינו כאשה לכל דבר ורבינו כתב דה"ה שפחה אע"ג דאיכא תרתי אשה והיא שפחה דטעמא דאיכן אלא מגלי דהדין גברא פלן והיא ניהי איתתא פלונית כדכתב הרי"ף לשם אבל עדות עכו"ם מל"ת לא ואע"ג דהרמב"ם ז"ל כתב לשם שטעם דין זה שוה לטעמו של דין עדות אשה אפ"ה לא התיר כאן עדות עכו"ם כיון דלא אשכחן בגמרא דהתירו אלא אשה וקרוב אין לנו להוסיף אלא מאן דדמי להו ושאני עדות אשה דהוחזקו כבר להשיא ע"פ עכו"ם מל"ת מטעם דמתוך תומר וכו' ועי' במ"ש לקמן על דין זה בסי' קס"ט :

כתב רב שרירא גאון וכו' כ"ז כתוב במרדכי פרק החולץ וגם כתב שרש"י חולק וס"ל דזקוקה ליבם דאעפ"י שחטא ישראל הוא וקידושיו קידושין וחולץ ולא מייבם ונראה להר"ס להביא ראיה לדברי הגאונים מפ' הגוזל בתרא דבנפלה לפני מוכה שחין ה"א דתיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה כפשה מעיקרא אי לאו מטעמא דמינח ניחא לה דטב למיתב טן דו וכו' אבל לגבי מומר ליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה כי יעבירנה על דת לבא עליה כל זמן שהיא נדה ובהגהות מרדכי כתב דלמהר"ם אין חילוק בין אם היה מומר בשעת נשואי אחיו אם לאו דבכל ענין אדעתא דהכי לא קדשה נפשה עכ"ל מיהו לפעד"נ דאף למהר"ם יש לחלק דכיון דלא התנה האשה בפירוש שלא תהא זקוקה לו אלא דאנן סהדי דבך היה דעתה מחחלת נישואיה ליכא למימר אנן סהדי בהא אא"כ דהיה מומר בשעת נישואיה דכיון דסתמא דמילתא הכי הוא לא בעי לאתנויי וכמ"ש התוס' פרק האיש מקדש ופרק אלמנה ניזונית דיש דברים כן אבל כשלא היה מומר בשעת נישואין דאיכא תרתי ספיקי שמא לא ישתמד יבמה ואת"ל ישתמד שמא לא ימות בעלה בחיי מומר בלא בנים איפשר דמכנסת עצמה לספק שאפי' ימות בעלה תיזקק ליבום גם מ"ש בהגמ"ר לשם כמו השגה על מהר"ם ממ"ש התוספות בפ' הגוזל דדוקא מן האירוסין דלא ה"ל ממנו שום טובה אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה נפשה אבל לא בגמן הנישואין כלע"ד לייסב דמהר"ם מפרש דדוקא במוכה שחין איכא למימר האי סברא אבל במומר הדעת נותנת שאינה מכנסת עצמה בשום ספק מחמת חבת בעלה ואף בגמן הנישואין מיהו למ"ש מהרא"י בת"ה בסימן רכ"ג נראה דעת הגאונים בהיתר זה אינו מטעם שכתב מהר"ם אלא מטעמא דנישואין מפילין כיון שהיה מומר בשעת נשואי אחיו לא חיילא עליה זיקה ולפ"ז אם לא היה מומר בשעת נשואי אחיו חיילא עליה זיקה ההיא שעתא ושוב לא פקעא אפי' היה מומר בשעת מיתה ולפר"ה דפסק מיתה מפלת אפילו לא היה מומר אלא בשעת מיתה נמי פטורה מן החליצה ומן הייבום וכבר השיב מהרא"י עליהם בטוב טעם ולפעד"נ ראיה ברורה לאיסור מדקאמר תלמודא בממזר כיון דלענין יבום מיפטר פטר מזקק נמי זקיק א"כ מומר נמי דהכל מודים דמיפטר פטר כדלעיל בסימן קנ"ו מזקיק נמי זקיק דאחיו הוא ואיכא לתמוה למה לא שתו לב הגדולים שלפנינו לראיה זו המפורסת לאיסור ואפשר דאיכא למדחי ולומר דממזר שאני דכיון דנקרא אחיו שהרי אחיו הוא במצות אלא דסלקא אדעתין למילף מאחוה דיעקב הלכך הסתא דילפינן מבן אין לו עיין עליו דלא ילפינן מאחוה דיעקב ולא בעינן כשרין דאפילו פסול נמי פוטר הלכך מסתמא נמי זקיק ולא ילפינן מאחוה דבני יעקב כיון דאחיו הוא במצות אבל במומר אפילו לא נילף מאחוה דבני יעקב נמי לא זקיק כיון דלא נקרא אחיו במצות ואע"ג דמיפטר פטר היינו משום דכתיב ובן אין לו עיין עליו אבל לענין זיקה איכא זקוקה לו ומ"מ ס"ל דאם לא היה מומר בשעת נישואין זקוקה לו כיון דנישואין מפילין ואז היתה זקוקה לו ושוב לא פקעה זיקה אף לאחר שנעשה מומר וזה טעם רב יהודאי דפוטר גם אשת מומר משום דלאו אחיו הוא במצות וכל זה דוחק דודאי הוא דמומר נמי נקרא אחיו כמו ממזר ובכ"י כתב ראיה לאיסור מדתנן חוץ מן האח שיש לו מן השפחה ומן הנכרית משמע דוקא הא אבל מומר זוקק דאי משום דפלח לע"ז הא ולד נכרית נמי פלח לע"ז ואפילו הכי אי לאו דלאו אחיו הוא היה זוקק ליבום עכ"ל. מיהו נראה דאין זה ראיה כלל דהולד שפחה ונכרית שנתגיירו נמי מיירי דאעפ"י שנוהגים כמנהג ישראל לכל דבר אפ"ה אינו זוקק ואינו פוטר וכך מבואר ברמב"ם פ"א להדיא אבל הראיה שכתבתי אין ספק בה והכי משמע מלשון הרמב"ם דכתב אפילו היה לו זרע ממזר או עע"ז ה"ז פוטר וכו' מי שיש לו אח מ"מ אפי' ממזר או עע"ז וכו' מדסידר דינים אלו סמוכין ותכופין זה עם זה משמע דטעמו דכיון דלענין יבום מיפטר פטר מיזקק נמי זקיק וס"ל דמומר נמי אחיו מקרי דעלמו ובשרו הוא. ולענין הלכה למעשה מהר"ם גופיה כתב דאעפ"י שהבאתי ראיה לדברי הגאונים לא מלאני לבי לעבור על דברי רש"י כאשר מזה בא מעשה לידי ע"כ. והו נראה כיון דהגאונים עצמם פסקו להתיר מטעם ראיה אחרת כמ"ש ועליה חלקו הבאים אחריהם מעתה אין כח לנו להתיר מטעם ראייתו של מהר"ם כיון שהוא עצמו לא נסמך עליה וכן כתב מהרא"י דאפילו היכא דהוא מומר גמור בשעת קידושין ומיתה אין להקל מדברי רש"י ומהר"ם לפוטרו מחליצה ועוד דהרמב"ם והסמ"ג כתבו להדיא דעע"ז זוקק אשת אחיו ליבום וכיון דסתמא קאמרי משמע אפילו היה עע"ז בשעת נישואי אחיו גם אין להקל ולחלק דאיכהו מיירי בעע"ז ומקיים שאר כל המצות אבל מומרים לכל התורה כאותו שלפנינו מודו דאינו זוקק דסתם עע"ז דקאמר תלמודא היינו שהוא כופר בכל התורה מיהו מהרא"י כתב תקנה לזה מה שנהגו להתנות בשעת קידושין שלא תיזקק ליבום אם תפול לפניו ומתנה כן בתנאי כפול דהשתא כשהיבם מומר נתבטלו הקידושין למפרע והוי מתנה בעלמא ונראה דתקנה זו יש לה סמוכות מההיא דריש כתובות דתקינו רבנן לגבי גיטין דלא מהני טענת אונס משום לנועות ומשום פרוצות ופרכינן ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גט ומשום לנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות והשתא כל שכן הכא דמתנה בפירוש שלא תיזקק ליבום וכו' דפשיטא דנעקרו הקידושין למפרע כשתפול לפניו והוי מעות מתנה כדכתבו התוס' לשם להדיא וממילא יהיו כל בעילותיו בעילת זנות למפרע והא עדיפא דאין גורמין בידים אלא ממילא הוא וגם לא הוי מתנה על מ"ש בתורה הא דכתב המרדכי פרק הפועלים דאיתא בירושלמי המתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל כמו אם מתי לא תיזקק ליבום ומייתי ליה בת"ה יש להלק דדוקא באומר אם מתי לא תיזקק ליבום אעפ"י שכפל תנאו ה"ל מעמ"ש בתורה כיון שהוא רולה בקידושין

הוא (ט) דין אשה שהלך בעלה למ"ה ומת כאן ונשארה זקוקה ליבם ויצא קול שהיה לבעלה אשה אחרת לשם אם מתירים אותה לחלוץ כתב הריב"ש בתשובה סימן תק"ט :

קנז מי שיש לו אח מ"מ אפילו אם הוא ממזר זוקק את אשת אחיו לייבום משנה וגמרא פ"ב דיבמות (דף כב) : ומ"ש בין קטן בין גדול משנה פרק יוצא דופן (דף מג : מד .) תינוק בן יום אחד זוקק ליבום : ומ"ש אפי' הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות וכולי משנה פרק קמא דאהלות אפילו גוסס ואפילו מגוייד זוקק ליבום : ומ"ש ובלבד שנולד בחייו כלומר שנולד יבם זה בחיי אחיו דאל"כ אינו זוקק ליבום דהוה ליה אשת אחיו שלא היה בעולמו ואינה זקוקה ליבום דכי ישבו אחים יחדו כתיב שהיתה להם ישיבה אחת בעולם כדאיתא ברפ"ב דיבמות (דף יז :) ובפ' יוצא דופן (מד .) : ומ"ש אפי' לא יצא אלא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו כ"כ הרמב"ם בפ"א : ומ"ש ואפי' עבד ואפילו שפחה נאמנין להעיד עליו שהוא אחיו מאביו כ"כ הרמב"ם בפ"ד והוא מדאמרינן בפרק החולץ (ד' לט :) דאפי' קרוב ואשה נאמנים בזה משום דגלויי מילתא בעלמא הוא ומשמע דה"ה לעבד ושפחה דמ"ש (ב) וכתב הרמב"ם דה"ה לקטן שהוא מכיר ונכון כתב הרי"ף דה"מ דקרוב ואשה נאמנים היכא דליכא חזקה אבל היכא דאיכא חזקה לא וכתב הריב"ש בסימן קפ"ב שנראה לו לפי לשון הרי"ף שאין אשה וקרוב נאמנים לומר זה אחיו של פלוני כשמעידין כן בשעת מעשה אלא שאם אמרו כן קודם מעשה שאין מעידין לא על ממון ולא על איסור הוחזק על פיהם ע"כ ואין נראה כן מדברי הפוסקים אלא אפי' לא אמרו כן אלא בשעת מעשה סומכים עליהם וגם בהגמ"י פ"ד כתוב דמשמע מדברי הרי"ף דלא סמכינן אהני אא"כ הם מסיחים לפי תומם וכתבו דאין נראה לראבי"ה אלא אפי' במתכוונים להעיד נאמנים וכ"כ במרדכי פרק מצות חליצה : **ומ"ש** אבל אם נולד אחר מותו כבר נתבאר. ומ"ש או שהוא אחיו מאמו ברפ"ב דיבמות מייתי' מקראי דאינו זוקק ליבום אלא אחיו מאביו אבל אחיו מאמו ולא מאביו לא :

גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו הרי הם כזרים ואין להם זה ע"ז יבום אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה משנה בפרק נושאין (דף לז :) ומ"ש ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה כלומר אבל הורתם היתה שלא בקדושה הרי הם כזרים ואין להם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה ברייתא שם :

כתב רב שרירא גאון נפלה לפני מומר וכולי ורב יהודאי כתב אי כד נסבה בעלה הוי יבם מומר לא בעי חליצה מיניה ואם היה הבעל מומר ויושבת תחתיו וכולי עד ואינה זקוקה לחליצה כל זה כתוב במרדכי פרק החולץ שהעתיק מספר העיטור אלא שבמקום שכתוב בספרי רבינו ורב יהודאי כתב שנראה שבא לחלוק על דברי רב שרירא כתוב שם וכתב רב יהודאי שנראה שאינו חולק על דברי רב שרירא אלא מפרש דבריו וה"א בפ"א מהלכות יבום העתיק דברי רב שרירא ודברי רב יהודאי כמו שכתבם המרדכי וכתב שהרשב"א תמה על כל דברי רב יהודאי ומדברי הרמב"ם נראה שלא כדברי רב יהודאי שכתב מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר או עובד כו"ם הרי זה זוקק את אשתו לייבום ולא חילק בין אם היה עובד כו"ם בשעת הנישואין בין המיר אח"כ וכ"ש בבעל מומר ואת כשר שאם מת שהיא זקוקה לחליצה וליבום וכמ"ש הרשב"א ז"ל עכ"ל (ג) :

ומ"ש

דרכי משה

(ט) ועיין סוף סי' קנ"ז אימת חוששין לבן שהוא במדינת הים :

קנז (א) מיהא אחיו מן הכותית ומן השפחה אינו זוקק ליבם כן הוא בהדיא במשנה פ"ב דיבמות ועיין בזו בתשובה הרשב"א סימן אלף ר"מ כתב ב"י שם דף מ"ב דאם המת ממזר אשתו זקוקה ליבם ופשוט הוא : (ב) וכ"כ בנ"י פרק גט פשוט : (ג) וכ"כ נ"י פרק ב' דיבמות :

דרישה

נאמן לומר דבאמת אין האב נאמן על בנו אך לענין ירושה נאמן לומר בהוא בנו מטעם מיגו שאם היה רוצה נותנו לו במתנה ועיין במ"מ בפ"ד דנחלות שכתב ענין כזה ע"ש בהאריך כ"פ) : למה

(ג) ואפי' הם תאומים וכו' ברצוין ליבם זה את זה כ"פ) : (ג) ואפי' הם תאומים רצה לומר שהורתם בלא קדושה (דאין להם יחוס אחר אביהם שהזריעם בגיותו אלא אחר אמו בילדתם בקדושה ודומה לבני אחים מן האם כ"פ) : (נפלה לפני מומר כו' זקוקה ליבם במעתי הטעם דחיישינן שמא יהרהר תשובה בלבו והוי ישראל גמור אבל אם היה הבעל מומר את

פרישה

סי' קנז (א) **ובלבד** שנולד בחייו (רצה לומר שנולד יבם זה בחיי אחיו דאם לא כן אינו זוקק ליבם כ"פ) כדלעיל בסימן קנ"ו דבעינן שיהיה להם ישיבה אחת בעולם : (ב) ואפי' עבד או שפחה כו' כתב הרמב"ם דה"ה לקטן שמכיר ונכון (שראוי לסמוך על דבריו כ"פ) והטעם משום דגילוי מילתא בעלמא הוא : (או שהוא אחיו מאמו דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ודרשו רז"ל יחדיו המיוחדים בנחלה

ודלא

ולידתו בקדושה זקוקה ליבם ומתעגנה עד דחליץ לה (ד) ורב יהודה כתב אי כד נסבה בעלה (ה) הוי יבם מומר לא בעי חליצה מיניה ואם היה הבעל מומר ויושבת תחתיו ומת בהמרותו בלא בנים אינה צריכה יבום דהא לאו אחיו הוא ואין זקוק לה חליצה ע"ב ולא ידענא [א] (ו) למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבם (ז) וגם מה חילוק יש בין אם היה יבם מומר כשנישאת או לא: (ח) לא היה מוחזק באחין ואמר יש לי אחין אינו נאמן בא אחד ואמר אני אחיו אינו

ומ"ש רבינו ולא ידענא למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבום ודאי קושטא דמילתא הכי דאשת מומר זקוקה לייבום ואפילו קדשה אחר שהמיר ואפי' בנו או בן בנו עד כמה דורות אע"פ שנשארו בהמרתם כ"ז שהם בני ישראליות או מומרות קידושיהן קידושין ונשותיהם הישראליות או המומרות זקוקות ליבום כדמשמע בספ"ק דיבמות אהא דאמר רב אסי עכו"ם שקידש בזמן הזה חוששין לקידושיו חיישינן שמא מי' השבטים הוא ואסיקנא דלא היא משום דגמירי דבכתי דההוא דרא אגטרויי אגטרו משמע הא לאו הכי הוה חיישינן לקידושיו וזה דבר פשוט כביעתא דכותחא וכבר כתב כן מהר"י קולון ז"ל בשורש פ"ה ויש לתמוה על מי שעלה על דעתו היתר זה ועל רב יהודאי שכתב בשמו איני תמה משום דגמירי דמאור עינים הוה ולפעמים היו תלמידיו כותבין בשמו מה שלא עלה על דעתו וכמבואר אך על תלמידיו הכותבים כן יש לתמוה ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם עד החרמה דדבר פשוט הוא דאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל ואוי לו למי שמיקל בזה ודבר פשוט הוא שאין דברים הללו אמורים אלא בבן ישראלית או מומרת אבל בן עכו"ם או שפחה אפילו מישראל שלא המיר כבר נתבאר דינו בסימן שקודם זה: ומ"ש רבינו דלא ידע מה חילוק יש בין אם היה יבם מומר כשנשאת או לא זה נתבאר בהגהות מרדכי פרק החולץ דטעמא משום דס"ל דנישואין מפילין וכיון דבשעת נישואי אחיו היה מומר היה אסור לה באותה שעה ושוב אינה נופלת לפניו וכתוב שם שיש סוברים דאפי' לא היה מומר בשעת נישואי אחיו כיון שהיה מומר בשעת מיתה אינה זקוקה דס"ל דמיתה מפלת וכתוב בת"ה סי' רכ"ג דהיכא שהיבם נאנס בקטנותו ונטמע בין העכו"ם ונתגדל ביניהם עד שנעשה גדול בשנים ואע"פ כן לא חזר לדת האמת אם בעודו בקטנותו בין העכו"ם נתקדשה יבמתו לאחיו ודאי זקוקה היא אפי' לדברי האומרים דנישואין מפילין דהוי כמו נתקדשה בעודו יהודי ואח"כ המיר דכל מעשה קטן עד שיהא בן שלש עשרה שנה ויום אחד לא חשיב וכשנגדל ועמד בהמרותו הוי כהמיר אז וכיון דנישואין מפילים הרי היא זקוקה לו וז"ל המרדכי בפרק החולץ כתוב בתשובת הגאונים יבמה שנפלה לפני מומר פטורה מן החליצה ומן היבום היכא דליכא יבם אחר אלא הוא ולא הביאו שום ראיה לדבריהם וכתב רש"י בתשובה דלא סמכינן עלייהו כלל ואע"פ שחטא ישראל הוא ואם קדש קידושיו קידושין וחולץ ולא מייבם ונראה לה"ר מאיר להביא ראיה לדברי הגאונים מדפריך פ' הגוזל (קי:) וכו' וכתב הר"ם אע"פ שהבאתי ראיה לדברי הגאונים לא מלאני לבי לעבור על דברי רש"י כאשר בא מעשה לידי ושאלו להר"מ על יבמה שהיו לה שני יבמים הגדול מומר והקטן הלך למדינת הים אם הגדול המומר יכול לחלוץ מפני תקנת העיגון והשיב שלא לעשות מפני שיש לה יבם ישראל ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא עכ"ל ובת"ה כתב שאחד מהחכמים שהיו בימיו כתב שיש לסמוך על דברי המתירים וחכם אחד כתב דלית לן לאסוקי אדעתא להקל נגד דברי רש"י שהרי מהר"ם אף ע"פ שהביא ראיה לדברי הגאונים כתב דעבדינן הכא לחומרא והכא לחומרא ונראה מדברי ת"ה שכך הוא דעתו לאסור כדברי רש"י ומהר"ם ז"ל (ד) והאריך הרבה בדבר עיין עליו ועיין בהגהות מרדכי פרק החולץ ומהרי"ק ז"ל כתב בשורש קע"ז על יבמה שנפלה לפני יבם מומר ועד אחד מעיד שמת אותו מומר שהיא מותרת כיון שרוב הפוסקים מתירין יבמה ע"פ עד אחד ואפי' אם היה המנהג כדברי האוסרים מ"מ פשיטא שבזיקת יבם מומר שרבו הפוסקים המתירים אותה בלא חליצה ואע"ג דפשיטא שאין לסמוך על דבריהם וחלילה להקל בשל ערוה שלא כדעת רש"י אשר כל ישראל שותים מימיו הגאונים וכמ"ש הר"מ עצמו שלא מלאו לבו לעבור על דברי רש"י מ"מ איכא תרי רובי להתיר אשה זו על דא אמינא דאתתא דא שריא עכ"ל הרי כל האחרונים מסכימים לאסור יבמה שנפלה לפני מומר. אשה שנפלה לפני יבם מומר וניסאת לזר כתבתי משפטה בסימן קנ"ט: כתוב בת"ה סי' רכ"ג יש נוהגים להתנות בשעת קידושין שלא תיזקק ליבם אם תפול לפניו וצ"ע בדבר דבמרדכי פרק הפועלים מייתי ירושלמי דהמתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל כמו אם מתנה שלא תיזקק ליבום אמנם בתלמודא דידן לא משמע הכי מדפריך בפ' הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה וכו' מ"מ גילוי דעת הוא דאין בדעתו לחול הזיקה שתתייבם מחמת הנישואין כמו שמחלקין התוס' דדוקא מן האירוסין אמרינן דאדעתא דהכי לא נתקדשה ולא מן הנישואין והאידנא רגילין לעשות קידושין ונישואין יחד בשעת חופה וכיון דבההיא שעתא מתנה אנישואין נמי מתנה ועיין בפ' המגרש (פד:) בגמרא ובתוס' פ' אע"פ (נו:) דהתם מפרש כמה חילוקין במתנה על מ"ש בתורה עכ"ל. ואני תמה ע"ז מאחר שאין ההיתר מבואר בתלמודא דידן ובתלמוד ירושלמי מבואר לאיסור היאך אפשר להקל בדבר וע"כ נשתקע הדבר ולא ראינו ולא שמענו מי שהתנה כן (ה): לא היה מוחזק באחין ואמר יש לי אחין אינו נאמן בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן וכו' בקידושין פרק האומר (סד.) תנן מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ובגמרא (שם) הלמא נאמן להתיר ואין נאמן לאסור נימא מתניתין דלא כר' נתן דתניא בשעת קידושין אמר יש לי בנים בשעת מיתה אמר אין לי בנים בשעת קידושין אמר אין לי אחים בשעת מיתה אמר יש לי אחים נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דברי רבי ר' נתן אומר אף נאמן לאסור אמר אביי מתני' דלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני אמר יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן לאו כל כמיניה לאסור לה אכולי עלמא ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דאמרינן מה ליה לשקר אי בעי קאמר מיפטרא ייבם מגי אמר פטרנא לך בגיטא רבי סבר מה לי לשקר כי עדים דמי ואתו עדים עקרי חזקה ור' נתן סבר מה לי לשקר כי חזקה דמי לא אתי חזקה ועקרא חזקה ופירש"י דלא מוחזק לן האי גברא לא באחי ולא בבני וקיימא הך אתתא בחזקת שאינה זקוקה ליבם הילכך אמר יש לי בנים בחזקה קמייתא הוא דקא מוקים לה הילכך נאמן ואי אתי את לאחר מכן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה דאהני דיבורא לחזקה אמר יש לי אחים ואין לי בנים לאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקה. ברייתא דקאמר ר' נתן נאמן לאסור עליו דמוחזק לן האי גברא באחי וכו' עד ואילו ה"ל אחי הוה הדר ביה בשעת מיתה וכתב רבינו ירוחם אם יש לו עדים בודאי שיש לי אחים אינו נאמן כשאמר יש לי בנים אפילו לדברי ר' דע"כ לא קאמר ר' אלא במקום חזקה אבל במקום עדים לא וכ"כ מורי ה"ר אברהם בן אסמעאל עכ"ל וכתב הרא"ש בתשובה (כלל נ"ב סי' ה') שנשאל על אשה שניסאת לבעל ומעולם לא נשמע ולא נודע שהיה לו אח אמנם אחי האשה אמר שהיה באשכנז וראה שם אחד שאמר שהיה אחיו ועתה מת בעלה והיא רוצה לינשא והשיב הא מילתא דפשיטא כיון שהאשה זאת עומדת בחזקת שאין אחים לבעלה אינה נאסרת לשוק על מאמר ההיה דתנן בפרק האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי אחים אינו נאמן ואמרינן עלה בגמרא לימא מתני'

דלא

אלא שלא תיזקק לייבום אבל במתנה בפירוש שאם תיזקק לייבום שלא תהא מקודשת למפרע אין זה מעמ"ש בתורה כיון שאם מת בלא בנים לא היתה אשתו מעולם ולא קשיא א"כ בעילותיו למפרע הווין בעילות זנות כדאיתא להדיא פ' השולח ופ' האשה רבה דקא משני אין שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות כ"ש כשהוא מתנה בפירוש שלא תהא מקודשת אם תפול לפני יבם דלית לן למיחש לבעילת זנות כיון דבשעת ביאה לא נתכוון לזנות. שוב מצאתי תשובת מהרא"י כ"י שכתב למהר"ר יונה והר"ר ידידיה שכך נהגו בנוישטט לאחר יום הרג רב להתנות בכה"ג ותשובה אחרת השגה עליו מפרק המדיר דקדשה על תנאי וכנסה סתם וכו' דלדברי התוס' אפילו קדש וכנס על תנאי ואח"כ בעל סתם צריכה גט ולהרי"ף והרמב"ם אפי' בעל לאלתר אחולי אחליה לתנאה וצריך גט ומהרי"ח מוסיף דאפילו בעל ע"ת צריכה גט דמסתמא התנאי לא היה אלא משום כתובה אא"כ יתנה בפירוש אף לענין גט וא"כ בעינן תנאי בשעת ביאה וא"כ מסתברא נמי לפ"ז דבעינן תנאי על כל ביאה וביאה ואם לא התנה צריכה גט דאין לומר כיון שהתנה בבעילה ראשונה דליהוי בעילת זנות אם לא יתקיים התנאי גם כל בעילותיו יהיו בחזקה זו מן הסתם דאדרבה יש לנו לומר אטו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום כו' ועוד אפי' יהא מתנה כך בכל ביאה וכו' מ"מ לכתחלה אסור לעשות כן ע"כ בקיצור וכל זה יש ליישב דאין דומה תנאי זה לשאר תנאים דכיון דהטעות גרמו לגזירות שנטמעו בין העכו"ם א"כ מוטל עלינו לתקן שלא יתערבו יותר בין העכו"ם כי מי ירצה להתחתן עם זה על ספק שתתעגן כל ימיה ועי"ז כך ילך וישא נכרית ויטמע בין העכו"ם ולפיכך לא נקרא זה לכתחילה אלא כמו דיעבד הוא דמאחר דאחיו מומר צריכין אנו לתקן לזה שישא ישראלית וגם לא נקראו בעילותיו בעילות זנות שהרי היא אשתו ומיוחדת לו כל ימיו והויא למפרע כפלגש דשריא ולא נקרא בעילת זנות ועוד דאיהו ודאי בועל לשם נישואין אלא דאיהי רוצה בכך שלאחר מותו אם תפול לפני יבם שיהיו כל בעילותיו למפרע שלא לשם קידושין ואדעתא דהכי נתקדשה ונישאת לו אבל איהו גופיה ודאי בשעת ביאה בועל בלי תנאי שהרי הוא לא התנה עמה כלום ואינו דומה לקידש על תנאי וכו' דצריך שיתקיים התנאי בחייו ואם לא יתקיים יהיו בעילת זנות גם לשם הוא התנה עמה ובועל לשם זנות אם לא תקיים התנאי ואינו דומה להכא כל עיקר אחר שכתבתי זה ראיתי למהר"ר דוד הכהן בתשובה בית תשיעי שכתב ג"כ סברא זו דלא הויא בעילת זנות והאריך גם התיר אפילו בלא תנאי אלא שאותו נדון לא היה סתם מומר גם כתב דהרמב"ם ר"ל דוקא עע"ז לחוד ולא מומר לכל התורה אבל אין נראה כלל לחלק בכך כדכתבתי לעיל: ולא ידענא למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבום. כתב ב"י ודאי קושטא דמילתא הכי דאשת מומר זקוקה ליבום ואפי' קידשה אחר שהמיר וכו': ומ"ש ואפי' קידשה אחר שהמיר וכו' טעמו דלא מיבעיא קידשה קודם שהמיר דלמ"ד נישואין מפילין פשיטא דזקוקה ליבום אלא אפילו קידשה אחר שהמיר דאינה זקוקה ליבום למ"ד נישואין מפילין אפ"ה יש להחמיר כיון דלמ"ד מיתה מפלת זקוקה היא ליבום אבל לפעד"נ דאיפכא מסתברא דבקידשה אחר שהמיר ודאי דקידושיו קידושין דכיון דאין אשה מתקדשת אלא לדעתה והיא פשטה ידה וקיבלה קידושין מן המומר א"כ רצונה בכך ומקודשת דאעפ"י שחטא ישראל הוא אבל היכא דקידשה ואח"כ המיר אנן סהדי דלא קיבלה קידושין ממנו ולא ניסאת לו אלא ע"ד שיחזיק בדת ישראל אבל היכא שיהפוך דתו ע"ז לא היה רצונה ולא היה דעתה שיהיו קידושין אלא המעות יהיו מתנה ונמשך שכל בעילותיו למפרע יהיו בעילות זנות וכדפי' לעיל ועי"ל טעם אחר דמומר לא נקרא בשם אחיו דהא אין מצווין להחיותו ואי נקרא אחיו קרי כאן וחי אחיך עמך ומ"ה שרי להלותו בריבית דלגבי נשך כתיב אחוה והא דאמר אע"פ שחטא ישראל הוא היינו בדברים דלא כתיב אחוה כגון קידושין וגיטין ומטעם דילמא הדרר תשובה בלבו אבל לענין יבום לא מהני טעם זה דסוף סוף לא נקרא אחיו כיון דלאו אחיו הוא במצות וכ"כ בהגה"ת מרדכי לדעת ר"ת ואם כן טעם זה מספיק נמי להיכא דהבעל מומר. מיהו כיון דב"י כתב אוי לו למי שמיקל בזה נהגינן לאיסור אבל לקדש ולהתנות אם יש לו אח מומר כדלעיל כתב בהג"ה ש"ע בשם מהר"י ברי"ן דשרי לכתחלה וכך עשה מעשה. ונראה דה"ה מי שהיה לו אח שהלך מפניו ולא נודע ולא נשמע ממנו אם חי אם מת שיכול גם כן לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם ימות בלא בנים ולא יהא נודע אם האח הוא חי או מת כי יהיה בחזקת אבוד כמו עכשיו או יהא נודע שהוא מומר במקום פלוני שלא תהא מקודשת ושרי להתנות כך אפילו לכתחלה: לא היה מוחזק באחין וכו' משנה בקידושין פרק האומר מי שאמר יש לי אחים אינו נאמן ומוקמינן לה התם וכן בפרק י"כ דמיירי בדלא מוחזק לן באחי ובחזקת שאינה זקוקה ליבם היא ולאו כל כמיניה דמפיק לה מחזקתו אפילו ע"א נמי אינו נאמן כנגד חזקה כמו שהביא הרא"ש ראיה לזה בתשובה הביאו ב"י:

היה

דרכי משה

(ד) ודלא כדברי מהר"י מינץ בתשובה סימן י"ב שצדד להקל בדבר וע"ש וע"ל סי' קנ"ח אם יש עוד צד להתיר יש לצרף היתר זה דמומר:

(ה) ומהר"י ברי"ן כתב אע"פ שאין להתנות שלא תהא זקוקה ליבם דהוי כמתנה על מ"ש בתורה מ"מ אם מקדשה בתנאי כפול שלא תהא מקודשת אם תפול לפני יבם ש"ד עיין בפסקי מהרא"י

פרישה

מת בהמרותו כו' דאז ליכא למיחש להרהור תשובה אין זקוק לה חליצה. דישראל ומומר אין חשבינן להאין וכמ"ש רבינו בסמוך כ"פ): (ד) ורב יהודה כתב המרדכי בפרק החולץ כתב דברים הללו וכתב שהעתיקם מספר העיטור ולא כתב ורב יהודה כתב דמשמע דפליגא אדלעיל אלא וכתב רב יהודה שנכלה במפרכו בית יוסף: (ה) הוי יבם מומר לא בעי חליצה ועיין בתשובת מהר"י מינץ שחילק גם כן בזה והאריך עיין שם: (ו) ולמה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבם עיין דרישה: (ז) וגם מה חילוק יש בין אם היה יבם כו' כתב ב"י ז"ל בהגהות מרדכי בפרק החולץ נתבאר דטעמא וכו': (ח) לא היה מוחזק באחין כו' אינו נאמן להוציאה מחזקתה

דרישה

סי' קנז [א] למה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבם ז"ל ב"י ז"ל ודאי קושטא דמילתא הכי הוא כו' ע"ש שהאריך:

דין

אינו נאמן ואפי' עד אחד מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה (ט) היה מוחזק באחין ואמר אין לי אחין או שאמר על מי שהוא מוחזק שהוא אחיו אינו אחי (י) כתב ה"ר זרחיה הלוי שהוא נאמן להתירה והרמב"ם כתב שאינו נאמן וכן דעת רב אלפס וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (יא) לא היה מוחזק באחין ויצא קול שיש עדים במדינת הים שיודעים שיש לו אחין הרי זו חוששת (יב) ותמתין עד שיבואו העדים ויעידו (יג) אשה שאין לה בן ולא אחין לבעלה

היה מוחזק באחין וכו' שם בברייתא אמר בשעת קידושין אין לי אחים ובשעת מיתה אמר יש לי אחים נאמן להתיר ואינו נאמן לאסור דברי רבי רבי נתן אומר אף נאמן לאסור ומוקי לה אביי בדמוחזק לן באחי ואפילו הכי סבירא ליה לרבי דנאמן להתיר ולא לאסור וסבירא ליה להרז"ה דכיון דהלכה כרבי מחבירו א"כ נקטינן דאף במוחזק באחין ואמר אין לי אחים דנאמן וס"ל להרז"ה דזו היא דעת האלפסי אבל הרא"ש ע"ש הרמב"ן כתב דלא קי"ל כשינויא דאביי ואף רבי לא קאמר דנאמן להתיר אלא דוקא בדלא מוחזק לן באחי אבל במוחזק לן באחי אינו נאמן לסתור החזקה לגמרי והוא דעת הרי"ף ז"ל לדעתו וכן כתב הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק ונראה דלמה שכתב רבינו בסימן הקודם בדין האומר בשעת קידושין יש לי בנים וכו' דאינו נאמן לאוסרה והרמ"ה חולק ואולא ה"ה כאן בלא הוחזק באחים ואמר בשעת קידושין אין לי אחים וחזר ואמר בשעת מיתה יש לי אחים דאינו נאמן לאוסרה אפילו בא אח אח"כ ואמר אחוה דמיתנא אנא פטורה לגמרי ולהרמ"ה חולצת ולא מתייבמת דכיון דחזר מדיבורו איתרע מה לי לשקר אבל אם לא היה חוזר מדיבורו נאמן במ"ש אין לי אחים ואפילו אי אתי אח ואמר אחוה דמיתנא אנא פטורה לגמרי כיון דאיכא מ"ל לשקר אבל בלא הוחזק באחי ואיהו לא אמר כלום או אפילו אמר יש לי אחים כיון דליכא מ"ל לשקר מותרת לשוק ודוקא כל זמן שלא בא אח אין חוששין לומר שמא יבא אח דהעמידנה על חזקתה אבל אם בא אח ואמר אחוה דמיתנא אנא אפילו לא אמר יש לי אחין מ"מ איתרע לה חזקה ואזלינן בה לחומרא וחולצת ולא מתייבמת דשמא לאו אחיו הוא כיון דליכא סהדי כן נראה מפי' רש"י פרק האומר שכתב בדלא מוחזק לן באח ואמר יש לי בנים נאמן ואפילו אתא אח וכולי משמע אבל בדלא אמר יש לי בנים צריכה חליצה דהא אתא אח ואיתרע לה חזקה אבל ממ"ש הרא"ש לשם וז"ל נאמן לומר שיש לי בנים ואפילו אי אתי סהדי וכו' משמע מדבריו אבל בדלא אמר יש לי בנים אי אתי סהדי וכו' איתרע לה חזקה אבל באתא אח ואמר אחוה דמיתנא אנא לא איתרע לה חזקה ואחריו נמשך רבינו שאמר כאן בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן ואפילו ע"א אינו נאמן וטעמו מפורש בתשובת הרא"ש שכתבתי ב"י בסימן זה. ותו משמע לע"ד מלשון רבינו ומסדורו דאפילו באומר יש לי אחין ואח"כ בא אחד ואמר אני אחיו ואפילו ע"א מעיד עליו כדבריו אינן נאמנין ובזה מתיישב הא דקשה למה לא כתב רבינו דין אמר בשעת קידושין אין לי אחי וכו' והוא דמדכתב באומר יש לי אחים אפילו שלא על ידי חזרה אינו נאמן כל שכן על ידי חזרה דאינו נאמן ואפילו אי אתא אח וכו' ואי אתו סהדי ואמרי דיש לו אח פשיטא דאסורה לשוק ואפילו אמר הבעל מתחילה אין לי אחין אינו נאמן להכחיש עדים דאפילו כנגד חזקה אינו נאמן לשיטת האלפסי והרמב"ם והרא"ש כל שכן כנגד עדים אפי' אתו עדים אחר כך ואף על גב דלהרמ"ה דפסק כרבי נתן נאמן הבעל אף לאסור אפילו על ידי חזרה ומכל שכן דנאמן בלא חזרה לא חשש רבינו לכתוב דעתו כאן כיון דבפרק יש נוחלין תנן בסתמא זה אחי אינו נאמן ובפרק האומר נמי תנן יש לי אחים אינו נאמן

דלא כר' נתן וכו' הרי אנו רואים שהבעל אינו נאמן לומר יש לי אחים היכא דלא מוחזק לן באחי אפילו לר' נתן דלאו כל כמיניה דבעל להוציאה מחזקתה ולאסורה לעלמא ואע"פ דאליבא דרבי דהלכתא כוותיה דנאמן להוציאה מחזקתה (ולהתירה לשוק אפ"ה לאוסרה אין נאמן היכא דלא מוחזק לן באחי אליבא דכ"ע וכ"ש אחים שאינו נאמן להוציאה מחזקתה) ולאסרה לעלמא ואפילו עד כשר לא היינו חוששין לעדותו דכל היכא דאיתחזק היתרא ואמר עד אחד שהיא אסורה אינו נאמן כדאיתא בפרק הניזקין (נד:) ת"ר היה עושה עמו בטהרות וא"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו וכו' היה עושה עמו זבחים וכו' שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ובתר הכי אשכחיה וא"ל ועוד בנדון זה אין זה אומר שהוא יודע שהוא אחיו אלא שא"ל הלה שהוא אחיו של מת ואילו היה עומד בפנינו ואומר אני אחיו של מת לא היינו משגיחים על דבריו אא"כ מביא עדים שהוא אחיו כדתנן בפרק יש נוחלין (קלד.) האומר זה אחי אינו נאמן וכן עובדא דמרי בר איסק (כתובות כב:) דאתא ליה אחא מבי חוזאי והיינו לענין ממון והוא הדין לענין איסור שאינו נאמן להוציאה מחזקת היתר וכל שכן זה שאינו מעיד אלא מפיו ולא דמי להא דאמרינן בפרק י"כ (קלה) ההוא דהוה מוחזק (לן) דלית ליה אחין ואמר בשעת מיתתו דלית ליה אחין אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא מוחזק לן דלית ליה אחי ועוד הא אמר בשעת מיתתו דלית ליה אחי אמר אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידעי דאית ליה אחי ומסיק התם דא"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה דשאני התם שיש קול שיש עדים במ"ה הילכך ראוי לחוש לקול ולהמתין עד שיחקרו אם יש עדים אבל בנדון זה אפילו אם הוא אמת מ"ש אחיה אינו קול כלל הילכך אין לחוש כלל ומותרת לשוק עכ"ל (ו) ואחר כך (כתב) הבנתי מתוך השאלה שלא היה אחי האשה מכיר לאחי בעלה אלא על פיו שא"ל שהיה אחיו ולכך כתבתי בתשובה ועוד בנדון זה אין אחיה אומר שהוא יודע שהוא אחיו אלא שא"ל אחר שהוא אחיו ומתוך כתבך הבנתי שאחי האשה הכירו שהיה אחי בעל אחותו ומעתה ידעו ועוד שכתבתי לחזק הדבר בטל מ"מ האשה מותרת משאר טעמים שכתבתי עכ"ל: **היה** מוחזק באחים ואמר אין לי אחים או שאמר על מי שהוא מוחזק שהוא אחיו אינו אחי כ' הרז"ה שהוא נאמן להתירה וכו' בקידושין פרק האומר על סוגיא זו שכתבתי בסמוך רי"ף לא הביא כלל זה וכתב הרא"ש וז"ל הרז"ה כ' מהלכו' הרב נראה דהלכה כרבי ואין נאמן לעולם לאסור דקיימא לן הלכה כרבי מחבירו ולפיכך לא הזכיר זאת הברייתא מחלוקת דרבי ורבי נתן והקשה עליו הרמב"ן דאדרבה היה צריך להביאה כדי שנדע דרבי קאמר אפילו היכא דמוחזק לן באחי ובשעת מיתה קא הדר ביה ומרע לדיבוריה אפ"ה נאמן להתיר ואין נאמן לאסור דלא שמעינן ליה ממתניתין ופירש הוא דלהכי השמיט רב אלפס דהך שינויא דשני אביי לאו דסמכא היא דודאי היכא דמוחזק לן באחי לא מהימן למימר אין לי אחים להתירה לשוק ושינויא דחיקא הוא דשני אביי לאוקומי מתני' כר' נתן וליתיה להך שינויא אלא ברייתא נמי בדלא מוחזק לן באחי ואפי' הכי לר' נתן נאמן אף לאסור לחומרא דמילתא דעבידא לאיגלויי חיישינן לדברי הבעל כדקס"ד מעיקרא וכן מוכח הסוגיא דיש נוחלין דהיכא דמוחזק לן דאית ליה אחי דלא מהימן למימר דלית ליה אחי דתנן התם זה בני נאמן ואוקמוה דצריכא למימר דאע"ג דמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן לומר זה בני ומשמע דוקא זה בני הוא נאמן לומר שאינו סותר לגמרי החזקה אבל לסתור לגמרי החזקה ולומר אין לי אחים אינו נאמן ועוד אמרי' התם ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי וכו' א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידעי דאית ליה ומסיק אמר ליה רבא לרב נתן בר אמי חוש לה והשתא לקלא בעלמא חיישינן ועקרינן לחזקה וגם את דיבורו שאמר דלית ליה אחי כל שכן היכא דמוחזק לן דאית ליה אחי ואמר אין לי אחים שאינו נאמן להכחיש החזקה לגמרי אף על פי שנאמן להוציאה מחזקת יבום ולומר זה בני להתירה לשוק מ"מ אינו נאמן לעקור חזקת אח דמגו להכחיש את החזקה לגמרי לא אמרינן ועוד א דקי"ל בפ"ק דבתרא (ו.) לא אתי מה לי לשקר ועקרא החזקה ובפ' האשה (קטו.) מיבעיא לן הילכך לא סמך הרי"ף אהך שינויא להקל ולכך השמיטה עכ"ל: והר"ן ז"ל כתב ולענין הלכה משמע דקי"ל כרבי דאינו נאמן לאסור דקיי"ל הלכה כר' מחבירו ויש לדקדק דאי קיימא לן כר' נקטינן דאפילו כדמוחזק לן דאית ליה אחי נאמן לומר אין לי אחים ואילו בפרק י"כ אמרינן ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחים כו' ומסקנא א"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה אלמא כל היכא דמוחזק לן דאית ליה אחין לא מהימן איהו למימר דלית ליה וניחא לי דהתם שאני דאיכא קלא דאיכא סהדי במ"ה וכל היכא דאיפשר למיקם עלה דמילתא אפומיה דסהדי נטרינן להו ולא מקילינן באיסור א"א אבל בחזקה שאין אנו יודעים שיש עדים בדבר שיהא איפשר להתברר על פיהם נאמן משום מה לי לשקר והרי"ף השמיט כל זה וכתב הרמב"ן בספר המלחמות שסמך לו על מה שהביא מתניתינו דאמר יש לי בנים נאמן שמשם יש ללמוד ג"כ לאומר אין לי אחים שהוא נאמן דליכא למימר דלא דמי משום דאומר יש לי בנים לא מרע לחזקה דאחים ואומר אין לי אחים מרע לחזקה דליתא שהרי איפשר שהיו לו ומתו שאילו אומר לא היו לו אחים מעולם ודאי לא מהימן והיינו ההיא דבפרק י"כ דאמרינן והאיכא עדים במ"ה דאלמא משום מגו לא מהימן לאכחושי קלא וחזקה אלו דבריו ז"ל ומ"מ לפי זה מי שהיה מוחזק שיש לו אחים ואמר בשעת מיתה שאין לו אחים נאמן אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות יבום שאינו נאמן ונראה שסמך לו על אותה סוגיא שבפרק י"כ דאביי גופיה דאוקי הא אוקימתא הכא אמר התם הא איכא עדים במ"ה וכולי ורבא נמי אסיק זיל חוש לה ולא הסכימה דעתו באלו החילוקים שכתבנו עכ"ל: וכתב רבינו ירוחם רוב הפוסקים פסקו כרבי. והרמ"ה פסק כרבי נתן דאף על גב דהלכה כרבי מחבירו שאני רבי נתן דרביה דרבי ודאבוה הוה עכ"ל ולענין הלכה נקטינן הלכה כדברי רוב הפוסקים שפסקו כרבי ובפ"ג מהלכות יבום על מ"ש הרמב"ם נאמן ע"א להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו או שמת יבמה או שניתן לבעלה בן להתירה לזר וכתב עליו הראב"ד זה הדמיון אינו מחוור אם אמרו בעדות מיתה דנאמן עד אחד אפילו בדבר שהיא אינה נאמנת משום דמילתא דעבידא להיגלויי ולא משקר יאמרו בניתן לבעלה בן דאיפשר דמשקר אפי' בעל עצמו דאמר יש לי בנים והיה מוחזק באחים ובלא בנים אינו נאמן להתירה בלא חליצה עכ"ל כתב ה"ה הרב בעל המאור סבור כדעת רבינו וכן הכריע הרשב"א ז"ל וכתב דאין ראיה מבעל דשאני עד דאף היא דייקא ומינסבא משא"כ בבעל דסמכא עליה לגמרי ע"כ ואני אומר שאף בבעל אין הדין פשוט כן שכבר נתבאר למעלה שאם אמר יש לי בנים אף על פי שמוחזק באחים נאמן כדאיתא בהדיא בפרק י"כ וסתמא קתני לה אע"ג דמוחזק דלית ליה בני נאמן ואיפשר דכיון דמסקינן במוחזק באחים ואמר אין לי אחים אינו נאמן בדבוריה כנגד חזקה וה"ה נמי במוחזק דל"ל בנים ואמר יש לי בנים אינו נאמן דכאן וכאן להתיר הוא בא וכי אמרינן דנאמן ה"מ דלא ידעי אי אית ליה בני או לא אבל במוחזק דלית ליה בני לא ויש לחלק ביניהם ולומר דשאני אחים דלא תליא מילתא בדידיה ואיפשר דאית ליה אחים והוא לא ידע שהרי לא ראינו אינו ראיה נגד חזקה אבל באומר יש לי בנים דמילתא תליא בדידיה ואיהו אמר דאית ליה בכל גווני נאמן כנ"ל עכ"ל: לא היה מוחזק באחין ויצא קול שיש עדים במ"ה שיש לו אחים הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו עדים ויעידו היינו ההיא עובדא דבפרק י"כ (דף קלה.) שכתבתי בסמוך ההוא דהוה מוחזק לן דלית ליה אחי ובשעת מיתה נמי אמר לית לי אחי א"ר יוסף למאי ניחוש לה א"ל אביי והא אמרי דאיכא עדים במ"ה דידעי דאית ליה אחי ומסיק דא"ל רבא לרב נתן בר אמי זיל חוש לה וז"ל הרמב"ם בפ"ג לא היה מוחזק באחים ויצא עליה קול שיש שם עדים שיודעו שיש לבעלה אחים והעדים במדינה אחרת אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו העדים שאמרו וישאלו וכתב ה"ה בפרק יש נוחלין ההוא דהוה מוחזק דלית ליה אחי וכו' וכתב הרמב"ן דלאו בקול בעלמא אסרוה אלא בדאמרי דאיכא עדים כלומר שהוחזקו קול בב"ד וכן נראה דעת הרשב"א ויש מהמפרשים אומרים דלא בעינן קול מוחזק בב"ד וזה דעת רבינו עד כאן לשונו (ז): **אשה** שאין לה בן ולא אח לבעלה וחמותה וחמיה במ"ה ומת בעלה בכאן

דרכי משה

מהרא"י סי' קל"ה איזה נקרא מומר כתב בתשובת בר ששת סי' א' ב' יבמים אחד גדול היה אנוס והקטן היה ישראל פסק חליצת הקטן היא עדיפא משל גדול מיהו אם קדם הגדול והלץ ודאי הותרה לשוק כו' וע"ש שהאריך ונראה דדוקא באנוס הוא דקאמר הכי אבל במומר גמור כבר נתבאר בדברי מוהר"ם דאין חליצתו פוטרת במקום יבם ישראל א': (ו) וכ"כ המרדכי פרק מצות חליצה: (ז) ועיין בתשובת מהרי"ו סי' כ"ח אם עד אחד יכול לבטל הקול: וכתב

פרישה

מחזקתה דדוקא ע"א שאומר שמת בעלה נאמן דמשום עיגונא אקילו: (ט) היה מוחזק באחין ואמר כ"ל בשעת מיתה: (י) כתב הר"ר זרחיה הלוי שהוא נאמן להתירה דהא לו לשקר אי בעי לפטורי מיבם הא מלי לאפטורי בגיטא אבל הרי"ף והרא"ש סברי דלא מועיל מה לו לשקר במקום חזקה: (יא) לא היה מוחזק באחין כו' אפילו הבעל גם כן אמר בשעת מיתתו אין לי אחים כן מוכח בגמרא וכן כתב הרמב"ם בהדיא (ועיין בתשובת מהרי"ו סי' פ"ב כ"פ): (יב) ותמתין עד שיבאו העדים ויעידו אפי' לר"ס דכיון דאיפשר למיקם עליה דמילתא מפומיה דסהדי נטרינן לה כ"ן: (יג) אשה שאין לה בן ולא אחין פ"א אשה שאין בן ולא אחין לבעלה:

חדושי הגהות

קנז א לא הבנתי למה כתב על הך דב"ב דקי"ל ועל פרק האשה איבעיא לן דהא גם בב"ב איבעיא ולא איפשיטא: ר"ל

בכאן מותרת לינשא וכו' משנה ר"פ בתרא דיבמות (קיט.) וטעמא משום דכולי האי לא חיישינן שמא נתעברה וילדה וזכר היה: ומ"ש רבינו ומת בעלה בכאן לאו דוקא בכאן אלא איידי דאמר דחמיה וחמותה במדינת הים אמר דבבעלה לא צריכין למימר שהיה במ"ה דאפילו מת בכאן נמי הוי דינא הכי: ומ"ש יצתה חמותה מכאן מעוברת חוששין שמא ילדה זכר שם במשנה פלוגתא דתנאי והלכה כת"ק דאמר הכי וכן פסק הרמב"ם ולא כדכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה והלכה כרבי יהושע (ח):

קנח כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלה שתינשא כך נאמנת לומר מת בעלה שתתייבם משנה ריש פרק האשה שלום (דף קיד:): ומ"ש והיבם נכנס לנחלה על פיה מימרא דרב חסדא שם (דף קיז) ומ"ש אבל אינה נאמנת לומר מת יבמה שתינשא לשוק ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו לפיכך הלכה היא ובעלה ויבמה למ"ה וכולי משנה שם (דף קיח:) ז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות יבום אף על פי שהאשה נאמנת לומר מת בעלי ותינשא או תתייבם אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שתינשא לזר הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עיגונא: ומ"ש הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי יבם ומת וכו' גם זה שם במשנה ופירש"י נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר כתב הרמב"ם שע"א נאמן ביבמה להעיד שמת בעלה שתתייבם וכולי עד כדין עדים המכחישין זה את זה במיתת הבעל בפ"ג כ"כ וכתב ה"ה בפרק האשה רבה (לג:) בהל' בשם הגאון שנאמן ע"א להעיד שמת בעלה כדי שתתייבם או שיאמר שמת יבמה כדי שתינשא לשוק: ומ"ש ואפילו עבד ואפילו שפחה פשוט הוא שכיון שע"א נאמן הרי הוא כעדות מיתת הבעל וכ"כ מן הסוגיא ע"כ וז"ל הרי"ף בפ' הנזכר בעו מיניה מרב ששת ע"א ביבמה מהו מי אמרינן טעמא דע"א (משום מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר ה"נ לא משקר או דלמא טעמא דע"א) משום דהיא גופא דייקא ומינסבא והכא זימנין (דסניא) (דרחמי) ליה לא דייקא ומינסבא מאי ופשיט רב ששת דע"א נאמן א"ד הא לא תיבעי לך דאפי' היא נמי מהימנא דתנן האשה שאמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתייבם אלא כי קא מיבעיא לי למשרי יבמה לעלמא ופשט רב ששת דמהימן ורבא נמי פשט דע"א נמי נאמן ביבמה מק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש וקאמרי רבוותא אע"ג דדחינן להא דרב ששת ולהא דרבא הנך דחייתא לאו דסמכא נינהו אלא קי"ל דע"א נאמן ביבמה כדפשט רב ששת וכדפשט רבא וכן הלכתא עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל שם כתב על ליבנא בתרא וא"ת ביבמה ליבם אכתי מאי למיבעי במת בנך ואח"כ מת בעליך דומיא דמתניתין דאם יהיה העד נאמן במקום שהיא אינה נאמנת וי"ל דאה"נ אלא דהכי הוי מעשה דעל יבמה לעלמא בעו מיניה מרב ששת א"כ הא לא קא מיבעיא להו דכיון דנאמנת היא עצמה לומר מת בעלי ואתייבם ולא חיישינן שתשקר משום דרחמא ליה כ"ש שיהיה ע"א נאמן אפילו במקום שהיא אינה נאמנת דע"א ודאי עדיף מינה ולא כדהוה קס"ד מעיקרא דע"א גרוע מינה להעיד שמת בעלה ותתייבם אלא כיון דהיא מהימנא לומר מת בעלי ואתייבם אע"פ שהיא בעלת דבר כ"ש ע"א ולא חיישינן דילמא רחמא ליה ליבם וסמכא על העד ולא דייקא וכיון דלא חיישינן להכי א"כ אפי' מת בנך ואח"כ מת בעליך דהיא לא מהימנא ע"א מהימן כי תיבעי לך יבמה לעלמא פירש"י כגון שא"ל ע"א מת יבמך או מת בעלך ואח"כ מת בנך וקשה לפי' מה קא מיבעיא ליה במת בנך ואח"כ בעלך הא איהי גופה מהימנא וכ"ש עד אחד כדקאמר הא לא תיבעי לך דהיא נמי מהימנא ועוד למאי דפרישית כיון דפשיטא ליה דע"א תהני ביבמה ליבם משום דהיא גופא מהימנא לומר מת בעלי ואתייבם וכ"ש ע"א הילכך מהימן נמי העד לומר מת בנך ואחר כך מת בעלך אע"ג דהיא גופה לא מהימנא יבמה לעלמא נמי תיפשוט ליה שע"א נאמן לומר מת בעליך ואח"כ מת בנך כמו שהיא עצמה נאמנת לומר מת בעלי ואח"כ מת בני וכיון שנאמן בזה כמו שהיא עצמה נאמנת לומר מת בעלי ה"ה נמי שיהא נאמן במת יבמיך שתינשא לשוק במה שהיא אינה נאמנת הילכך נראה דלא מיבעיא ליה אלא במת יבמיך אבל במת בעליך ואחר כך מת בנך פשיטא ליה דעד אחד אינו נאמן אף ע"ג דהיא מהימנא לומר מת בעלי ואחר כך מת בני משום דלדידה יש להאמין במגו דאי בעיא אמרה מת בעלי ושתקה ממיתת הבן והיתה מותרת לשוק משום שהיינו מעמידין הבן בחזקת קיים אבל בע"א ליכא מיגו (דאיכא) למיחש שמא שכרוהו שונאיה או הוא בעצמו רוצה לקלקלה וסבר אי מסהידנא אבעל לחודיה כי שמעה שמת גם הבן תחקור ותדע איזה מת תחילה ולא יוכל לקלקלה אבל אי מסהידנא אתרוייהו אבן ואבעל סמכה עלי ומיקלקלת וכתב רב אלפס דפשט רב ששת דמהימן ורבא נמי פשט דע"א נאמן ביבמה כו' וכ"ל דברי תימה איך פסקו להקל דע"כ דחייה דרבא טובה וחזקה היא דחיישינן שמא תעיד שקר במזיד משום דסניא ליה כ"ש שתסמוך על העד ולא דייקא ואף ע"ג דפשיטא להו דמשום דרחמא ליה לא שבקה תלמידך איכא טעמא לחלק כמו שכתוב בתוספתא שגדולה שנאת השנואות מאהבת האהובות ושכיח נמי (טפי) דסניא ליה מדרחם ליה כדמוכח בסוף האשה שהלכה (קיח:) ועוד יותר קשה לה שאם תפול לפניו כשהיא (שונאה אותו מאה שנוח לה שתפול לפניו כשאוהבתו דאף אם תפול לפניו כשהיא) אוהבתו שמא יחלוץ לה ואפילו אם יכניסנה אינה מרווחת כ"כ כי תוכל למצוא כיוצא בו או יותר טוב ממנו אבל אם תפול לפני מי ששונאתו ע"כ צריכה היא לינשא לשנוי לה או תתעגן כל ימיה אם אינה רוצה לחלוץ וכו' הא דזוקי רב אחא בר מניומי מתניתין בעידי הזמה בהא אידחו מילתא דרב ששת שפיר והא דלא דחי פשיטותא קמייתא דרב ששת ביבמה ליבם ומוקי לה בעידי הזמה לא חשש בעל התלמוד להאריך משום ליגנא אחרינא דפשיטא להו דמהימן אבל פשיטותא בתרייתא דחי תלמודא משום דמסתבר דלא מהימן ע"א כי היכי דאיהי לא מהימנא לכך קשה הדבר להקל וכן במת בעליך ואח"כ מת בנך אף על גב דאיהי מהימנא ע"א לא מהימן כדפרישית לעיל אבל מת בנך ואחר כך מת בעליך הוה פשיטא להו דע"א נאמן אף על גב דאיהי לא מהימנא כדפרישית עכ"ל. ומתוך זה יתבאר לך שהגירסא הנכונה היא כדברי רבינו אבל להתירה לעלמא לא מהימן בין אם אומר מת יבמיך בין אם אומר מת בעליך ואחר כך מת בנך ולא כספרים דגרסי מת בעליך ואחר כך יבמיך והגירסא בעצמה מוכחת

לבעלה וחמותה וחמיה במדינת הים (יד) ומת בעלה בכאן (טו) מותרת לינשא ולא חיישינן שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו (טז) יצתה חמותה מכאן מעוברת חוששין שמא ילדה זכר:

קנח כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלה שתינשא (א) כך נאמנת לומר מת בעלה שתתיבם (ב) והיבם נכנס לנחלה על פיה אבל אינה נאמנת לומר (ג) מת יבמה שתינשא לשוק ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו לפיכך הלכה היא ובעלה ויבמה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי (ד) או מת יבמי ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת הלכה היא ובעלה לבד ובאה ואמרה ניתן לי יבם ומת (ה) בין שאומרת מת בעלה ואח"כ מת יבמה או יבמה ואח"כ מת בעלה נאמנת כתב הרמב"ם שעד אחד נאמן ביבמה להעיד שמת בעלה שתתייבם או שמת יבמה שתינשא לשוק (ו) ואפילו עבד ושפחה או עכו"ם מל"ת נאמן להעיד במיתת היבם כמו שנאמן במיתת הבעל ודין עדות זה לענין עדים המכחישין זה את זה במיתת היבם כדין עדים המכחישין זה את זה במיתת הבעל וכן כתב רב אלפס דעד אחד נאמן ביבמה בין להתירה ליבם בין להתירה לעלמא ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב (ז) להתירה ליבם דוקא

נאמן דלא כרבי נתן אבל באומר יש לי בנים וחזר ואמר אין לי בנים דלא תנא בה מידי חשש רבינו וכתב מחלוקת הרמ"ה דחולצת ולא מתייבמת כר"נ מטעמא דקמה לה בחזקה דמעיקרא דאין לו בנים וה"ה באומר אין לי בנים בלבד כיון דאף בלא אמירתו היא עומדת בחזקה שאין לו בנים אבל בכאן שעומדת בחזקה שאין לו אחים ואיהו אמר יש לי אחים אינו נאמן להוציאה מחזקתה ולא כר' נתן כנלע"ד:

קנח כשם שהאשה נאמנת וכו' משנה ריש פרק האשה שלום והא דכתב רבינו כשם כו' נראה דרצה לומר שהטעם שוה בשניהם דכשם דלא חיישינן בדאמר מת בעלה שתינשא דקאמרה בדדמי משום דחיישינן לקלקולא שמא יבא בעלה לאחר שניסת לשוק ותהא מקולקלת הכי נמי חיישא באומרת מת בעלה שתתייבם:

ומ"ש והיבם נכנס לנחלה על פיה שם מימרא דרב חסדא ריש (דף קי"ז) מדכתיב יקום על שם אחיו לנחלה אמר רחמנא והרי קם. ומ"ש אבל אינה נאמנת לומר מת יבמה וכולי כתב הרמב"ם בפ' ג' הואיל וזהו אלא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה וכן אין היבם נאמן לומר מת אחי שייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה וכו' ופשוט הוא לשם במשנה בסוף הפרק ותו נראה דהא אפילו המביא גט ממדינת הים כיון שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישאנה משום חשד וכדלעיל סימן י"ב כל שכן במעיד מת אחי כדי שייבם את אשתו דלא ישאנה. ומ"ש לפיכך הלכה היא ובעלה ויבמה וכו' גם זה פשוט במשנה סוף הפרק והני בין ובין לא איצטריך דפשיטא היא דאין חילוק אלא איידי דברישא תנא דאיכא לחלק וכדלעיל בסימן קנ"ו. תנא בסיפא דאין חילוק: כתב הרמב"ם וכולי טעם מחלוקת זה מבואר בב"י באורך ולענין הלכה אעפ"י שהרמב"ם השוה מדותיו דכשם דע"א נאמן במיתת הבעל כך נאמן ביבמה להעיד שניתן לו בן להתירה לשוק מכל מקום הראב"ד מחלק דבניתן לו בן דלאו מילתא דעבידא לאגלויי היא אין עד אחד נאמן ואע"פ דבש"ע בסימן קנ"ו סעיף ח' וכאן ס"ג פסק כהרמב"ם בתרוייהו הנה בהגה"ה כתב דיש חולקים ואם כן היה נראה דאין להקל אמנם לפע"ד נראה דבעד אחד דמעיד במיתת הבעל דאיכא חששא דתתעגן כל ימיה דאי איפשר להשיג עדות אחר יש לסמוך על הרי"ף והרמב"ם וטובא רבוותא הסמ"ג והסמ"ק ובעל המאור והרשב"א כמ"ש ה"ה פ"ג וכ"י פרק האשה רבה ומ"ש בהגהות ש"ע ויש אומרים דאין עד אחד נאמן לומר שמת יבמה להתירה לעלמא עכ"ל. אלמא דחוששין לחומרא כהרא"ש ובנו רבינו וה"ר ירוחם ע"ש הרמ"ה נראה ודאי דלא בא הרב אלא לגלות דאיכא רבוותא דמחמירין ולכן יש ליזהר שלא להקל לכתחלה היכא דאיפשר להשיג עדות אחר על ידי טורח אבל במקום עגון ודאי דיש להתיר כהני רבוותא דמקילין שהם רוב בנין ורוב מנין וכ"פ מהר"ם פדוואה בסימן פ"ט אבל בניתן לו בן דליכא חששא דעיגון כלל כשהיבם לפנינו אפילו היה הראב"ד יחיד לא היה ראוי להקל ובתחילה להתירה לשוק בלא חליצה כ"ש דאיכא הרא"ש ובנו רבינו וה"ר ירוחם ע"ש הרמ"ה וגם הרשב"א דסבריה להקל כמ"ש ב"ה וכ"י משמו הנה בתשובה סימן אלף רפ"ב כתב למעשה יש להחמיר וחולצת ולא מתייבמת ומדברי רבינו נמי נראה דיש להחמיר בניתן לו בן מדלא הביא בסימן קנ"ו דברי הרמב"ם דמיקל גם בניתן לו בן ואע"פ שלא הביא גם דעת המחמירים יש לומר דנסמך על מ"ש כאן דיש מחמירים בע"א שמעיד במיתת הבעל דעבידא לאיגלויי כל שכן דיש להחמיר במעיד שניתן לו בן דהא הראב"ד מיקל בע"א במיתת הבעל ומחמיר בניתן לו בן ואע"פ דהראב"ד אינו מחלק בין איכא עגונה לאין בו עגונה אלא מחלק בין עבידא לגלויי ללא עבידא לאיגלויי ולדידן יש להחמיר אפי' במידי דעבידא לאיגלויי מ"מ לדידן ס"ל ה"ט דבניתן לו בן כיון שהיבמה עם היבם במדינה שיחלוץ לה אין לסמוך לכתחילה על ע"א לפוטרה כיון דליכא עיגונא וכמ"ש בהגהת ש"ע דיש חולקים וכך הורתי הלכה למעשה והארכתי בתשובה על זה עוד כתב בתשובת הרשב"א דכל שהאמינו בו ע"א אפי' עד מפי עד וכל אותן שנאמנות במת בעלה נאמנות כאן להעיד ליבמה וכך פסק מהר"ם פדוואה בסי' פ"ט והכי נקטינן:

אע"פ

דרכי משה

(ח) וכתב מהרי"ו בתשובה סימן פ"ח אם היה לו בן במ"ה אין חוששין שמא מת ואין אישה צריכה חליצה וע"ש ועיין בתשובת ריב"ש סימן תק"ט מי שהלך למ"ה ויצא קול שנשא שם אשה אי מותר ליבמה או אם חיישינן שמא ילדה לו שם ושם אי כופין לחלוץ בכה"ג וע"ש שהאריך בדין זה ע"ל סוף סימן קי"ט אם יבם מותר לדור עם חלוצתו:

וכך

פרישה

(יד) ומת בעלה בכאן ל"ד אלא איידי דנקט דחמיה וחמותה וכו': (טו) מותרת לינשא וכו' דכולי האי לא חיישינן שמא נתעברה וילדה וזכר היה ול"ד להיכא שהלכה במ"ה שאסורה להתייבם דחיישינן שמא לרתה ילדה דהתם אף אם לא ילדה אלא בת אסורה להתייבם ולכך חיישינן דלא הוי אלא ספק אחד אבל הכא הוי ס"ס דאף אם ילדה חמותה בת מותרת לינשא וק"ל: (טז) יצתה חמותה מכאן מעוברת כו' דלא הוי אלא ספק אחד:

סי' קנח (א) **כך** (היה נאמנת לומר מת בעלה וכ"ש הוא שנאמינה שהרי יש כאן תרתי איסור א"א והיסור אשת אח בחייו כ"פ): (ב) והיבם נכנס לנחלה על פיה יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם גמרא: (ג) מת יבמה שתינשא לשוק הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה (ושמא משום דלא מרחמא ליה ליבמה אמרה כן כ"פ) וכן אם היבם נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עגונא כ"כ הרמב"ם בפרק ג' מהלכות יבום: (ד) או מת יבמי ואחר כך מת בעלי רלה לומר אף על גב שלפי דבריה לעולם לא היתה זקוקה ליבם אפילו הכי אינה נאמנת להוציא את עצמה מחזקת יבום: (ה) בין שאומרת מת בעלה ואחר כך מת יבמה ואף על גב שלפי דבריה היתה זקוקה ליבם אפילו הכי נאמנת ומותרת לשוק דאוקמה אחזקתה הראשונה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר לש"י: (ו) ואפי' עבד או שפחה או כותי כו' (וה"ה עד מפי עד כ"פ) שכיון שעד אחד נאמן לדעתו הרי הוא כעדות מיתת הבעל: (ז) להתירה ליבם דוקא נאמן דהא אפילו האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה להתייבם מטעם דשוי איסור חמור:

ובין

[redacted]

דוקא נאמן (ח) ובין אם אומר מת בעלך ובין אם אומר מת בנך ואח"כ בעליך אבל להתירה לעלמא לא מהימן (ט) בין אם אומר מת יבמך [א] (י) בין אם אומר מת בעלך ואח"כ בנך: חמש נשים שאינן נאמנות להעיד לאשה שמת בעלה (יא) כדפרישית לעיל אינם נאמנות נ"כ להעיד לה שמת יבמה: לפיכך נשי ב' אחים שבאות וכל אחת ואחת אומרת מת בעלי ואין להם בנים כל אחת אסורה מפני בעלה של חבירתה שהיא יבמה והיא זקוקה לו ואע"פ שאשתו נאמנת להעיד עליו שמת לגבי עצמה יב) אין עדותה מועיל לזו שהיא יבמה ואם יש לזו עדים שמת בעלה ולזו אין עדים את שיש לה עדים אסורה משום יבמה ושאין לה עדים מותרת שעל בעלה נאמנת ועל יבמה יש עדים יש לזו בנים ולזו אין בנים ולשתיהן אין עדים את שיש לה בנים מותרת שאין לה בנים אסורה היו להם כאן שני יבמין ונתייבמו להן שהאשה נאמנת לומר מת בעלי שאתייבם ולענין יבום לא הוצרכו זו לעדות זו (יג) ומתו היבמין אסורות לינשא לשוק זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו דשמא עדיין הם חיים הרי זקוקות ליבום אע"פ שכבר נתייבמו בחזקת שמתו בעליהן נאמנות הן אצל עצמן אבל אי אפשר להתירה לזר אלא בעדות יבמתה שמעידה לה שמת יבמה ואין יבמות מעידות זו לזו שום צד היתר (יד) נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר:

קנט אע"פ שהיבמה אסורה לזר קודם שתתייבם או תחלוץ אם קדשה זר (א) תפסי בה קידושין וצריכה גט (ב) ואם קדשה במזיד קנסינן ליה לאוסרה עליו אף אם ירצה היבם לחלוץ

קנט אע"פ שהיבמה אסורה לזר קודם שתתייבם או תחלוץ כלומר אבל לאחר כך מותרת לזר ולאלדדין הוא דלאחר שתתייבם מותרת לזר אם מת היבם או גירשה אבל כשיחלוץ לה מותרת לזר מיד אחר החליצה ומ"ש אם קדשה זר תפסי בה קידושין וצריכה גט כתב ב"י כלומר דלא תפסי בה קידושין אלא לענין שצריכה גם אבל לא לענין שיהיו קידושין גמורין שהרי אין קידושין תופסין בה אלא מספק כדאיפסקא הלכתא כשמואל בפרק האשה רבה (דף צ"ב) ועיין לעיל בסימן ו': ומ"ש ואם קדשה במזיד וכו' כ"כ לשם התוספות והרא"ש ומביאו ב"י וכתב בת"ה בסימן רכ"ב על מעשה שיצא קול שמת היבם ונתקדשה לזר ואח"כ בא היבם והלך לה מדעתו וניבאת אח"כ למקדש והוסרה לבעלה אפי' לדעת ר"ת וכתב עליו ב"י ואין דבריו נראים בעיני וגם בעיני יפלא הפלא ופלא להוציא אשה מבעלה בפלוגתא דרבוותא במידי דרבנן דהא פשט התוספות הוא דר"ת מפרש הסוגיא דאף בנתקדשה מזיד כיון דלא עבדא איסורא שהרי הלך לה מקמי שניבאת למקדש שריא לאינסובא למקדש ואף ע"פ שכתבו אח"כ וכן הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם וכו' לאו למימרא דוקא דלא ידעה אלא אפי' ידעה נמי ונתקדשה מזיד היה מתיר ר"ת ליבא אותה לאחר שהלך לה יבם אלא המעשה שהיה כך היה בלא ידעה ותו נראה דהתוס' נקטו לא ידעה לאורויי דיוקא דוקא נתקדשה אבל ניבאת אפילו לא ידעה תנא דעבדא איסורא קנסינן לה והכי מוכח להדיא באשר"י דכתב תחלה דר"ת מתיר בנתקדשה ואח"כ כתב דה"ג ור"ת אוסרין מיהו דברי ר"ת עיקר וכתב אחר כך דבנתקדשה שוגג אף לה"ג שריא דלא אסרה למקדש אלא משום שלא יהא חוטא נשכר מכלל דלר"ת דשריא למקדש אפי' נתקדשה מזיד שריא ותו היכא לתמוה על מ"ש הרב דהך אתתא דהשגיחה לקול ונתקדשה השיבא מזידה דכיון דהשכחן בדוכתא טובא דחיישינן לקלא להומרא כדאיתא פ"ב דכתובות דאמרינן כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפיק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתינן ליה וכו' וכן בסוף גיטין דאמרינן חיישינן לקלא להומרא בקלא דלא פסיק אע"ג דלקלא דבתר נישואין לא חיישינן מעתה אין לתמוה על מה שמעתה האשה והשבה דבכל דוכתא חיישינן לקלא בין לקולא בין להומרא ולא נקראת מזידה אלא שוגגת והכי משמע בסמוך

מוכחת דמשובשת היא דהא במת יבמה אטו מי שאני לן בין מת קודם מיתת הבעל או אחריו ודברים פשוטים הם ורבינו ירוחם כתב אמר ע"א מת היבם אינו נאמן כך פשוט בפ' האשה רבה וכך הסכימו רוב הפוסקים וכ"כ הרמ"ה אבל הרי"ף כתב בשם הגדולים דקי"ל כרב ששת וכרבא ותמהו עליו עכ"ל נראה מבין ריסי עיניו דהרי"ף יחיד הוא בדבר זה ואין הדבר כן שהרי הרמב"ם פסק כמותו ומדברי הראב"ד שכתבתי בסימן שקודם זה על מ"ש הרמב"ם להתיר בע"א מעיד שניתן לבעלה בן משמע שסובר דע"א נאמן לומר מת יבמה להתירה לשוק וכ"ש שהרשב"א ובעל המאור מתירים בזו דהא בעדיפא מינה שרו ומעתה יש לתמוה מ"ש רבינו ירוחם שרוב הפוסקים הסכימו דאינו נאמן דאדרבה רוב בנין ורוב מנין הסכימו דנאמן שגם הרא"ש לא גזר אומר לאסור בהדיא ולא כתב אלא שקשה הדבר להקל הילכך כהנך רבוותא דשרו נקטי' (א) עיין בתשובת הרשב"א סי' אלף ורנ"ב כי שם כתב דברים דשייכי לסי' זה א וכתב בסי' הנזכר שכל שהאמינו בו ע"א אפי' עד מפי עד וכל אותם שנאמנים במת בעלה נאמנים כאן וכך הם דברי הרמב"ם בפרק ג':

חמש נשים שאינן נאמנות להעיד לאשה במת בעלה אינן נאמנות נ"כ להעיד לה שמת יבמה כן משמע בפשיטות במשנה פ' האשה שלום (דף קיז) דבתר דקתני האשה שהלכה היא ובעלה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי תינשא מת בעלי תתייבם קתני הכל נאמנים להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה ויבמתה ובת בעלה ומ"ש כדפרישית לעיל הוא בסי' י"ז: **ומ"ש** לפיכך נשי שני אחים שבאות וכל אחת אומרת מת בעלי ואין להם בנים כל אחת אסורה מפני בעלה של חבירתה כו' משנה פ' בתרא דיבמות (קיט:) ומ"ש היו להן כאן יבמין ונתייבמו כו' שם במשנה נתייבמו ומתו היבמים אסורות לינשא ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים הותרו לכל אדם וידוע דהלכה כת"ק ודבר פשוט הוא דהיינו דוקא כשמתו היבמים האלו בלא בנים אבל אם היו להם בנים מותרות לינשא לעלמא שהרי עכשיו אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חבירתה שאפי' היה בעל חבירתה קיים היתה אסורה להתייבם לו כיון שיש לה בנים מאחיו וכן משמע מפירש"י וכ"כ ה"ה בפ"ג ומ"ש נתייבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג ופשוט הוא מהטעם שכתבתי בסמוך דשוב אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חבירתה שאפילו אם היה בעל חבירתה קיים היתה אסורה לו מפני שהיא גרושת אחיו:

קנט אע"פ שהיבמה אסורה לזר קודם שתתייבם או תחלוץ אם קדשה **זר** תפסי בה קידושין וצריכה גט בפרק האשה רבה (דף צב:) אמר ר"י אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא דלא תפסי בה קידושין הוא דאתא א"ל רב מרי בר רחל לרב אשי הכי אמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל ודייק רבינו לכתוב תפסי בה קידושין וצריכה גט לומר דלא תפסי בה קידושין אלא לענין שצריכה גט אבל לא לענין שיהיו קידושין גמורים שהרי אין קידושין תופסין בה אלא מספק: **ומ"ש** ואם קדשה במזיד קנסינן ליה לאוסרה עליו וכו' שם אמר שמואל אם היה יבמה כהן הולך לה ושריא ליה איתגורי איתגר אם כן מאינו הוטא כשכר אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו וכתבו התוס' ודוקא היכא דבעי יבם ליבומי הוא דאסורה לשני אבל אי לא בעי ליבומי הולך לה ושריא ליה להאי שקדשה דבקידושין לא קנסינן אפילו בא"ח אלא דוקא בשנכאה וכן הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם ונתקדשה והתירה למקדש אחר הליצת היבם והא דפריך הכא אתגורי איתגר היינו משום דקאמר הולך לה יבם ושריא לבעלה דמשמע הולך בע"כ שכופין אותו ואע"פ שברצוני היה מייבם אלו לא קדשה ומ"ה פריך אתגורי איתגר אבל אם מדעתו היה הולך היתה מותרת לו ואין זה אתגורי איתגר והא לא אילטריך ליה לרב אשי לאשמועינן וא"ת והשתא נמי מאי קמשמע לן דקאמר נותן **שני** גט דלאשמועינן דבעיא גט לא אילטריך דכבר פסק אמימר בהדיא הלכה כשמואל ואומר ר"ת דקמ"ל דכופין אותו ליתן גט כדי שלא

דרכי משה

קנח (א) וכך פסק מוהר"ם פדווא בתשובותיו סימן כ"א וכ"כ דמאחר שהר"ן והמגיד משנה מסכימין לדברי הרמב"ן יש לסמוך עלייהו ולהקל במקום עיגון ולהאמין עד אחד ביבמה וה"ה עד מפי עד כו' וע"ש שהאריך וכן הוא בתשובת מהרי"ו סימן פ"ה וכ"כ הרשב"א בתשובה סימן אלף רכ"ב וכ"כ מהרי"ק שורש קע"ו דהמנהג כדעת הרמב"ם ואפי' לדעת הרא"ש המחמיר מ"מ אם היבם מומר מודה דיש לסמוך אעד אחד ועיין בתשובת מהרי"ו סימן פ"ח כתב הרמב"ם פ"ג נאמן ע"א להעיד ליבמה שנולד בן לבעלה כמו שנאמן שמת היבם והראב"ד השיג עליו בזה וכתב רדוקא גבי מיתה דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר אבל על בנים אינו נאמן והמ"מ כתב בשם הרשב"א ובעל המאור כדברי הרמב"ם ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף רכ"ב ולעיל סימן קמ"ב כתבתי שדעת הרא"ש כדעת הראב"ד וכן מתבאר מדברי הרא"ש שכתב רבינו בכאן דאינו נאמן להתירה לעלמא ובתשובת

דרישה

סימן קנח [א] בין אם אומר מת בעלך ואח"כ בנך כן היא הגירסא הנכונה ולא כספרים דגרסי מת בעלך ואח"כ יבמיך דאותה גירסא מוכחת דמשובשת היא דבמת יבמה אטו מי שאני לן בין מת קודם מיתת הבעל או אחריו ב"י. ואי משום הא לא איריא דהא גם בריש הסימן כתב רבינו ז"ל בין באומר מת בעלך ואח"כ יבמה או יבמה ואח"כ בעלה נאמנת וכמ"ש דקמ"ל דאע"ג דבשאמרה מת בעלה תחלה היא זקוקה ליבם אפילו הכי נאמנת. וה"נ איכא למימר הכא איפוך דקמ"ל אפי' אומר העד דמת יבמה תחלה ולא היתה זקוקה ליבום לעולם אפ"ה אינו נאמן אלא שהאמת כן הוא שהרא"ש כתב שם באומר מת בעלך ואחר כך בנך ג"כ אינו נאמן. ומיהו יש מתמיהין על הרא"ש מנ"ל לכתוב כן בפשיטות דודאי אינו נאמן דאף אם אין לו מיגו נעד מ"מ א"ל דאיבעיא דגמרא גם ע"ז קאי ואיבעיא דלא איפשיטא הוא וכבר כשאלתי ע"ז והנני מציג לפניך לשון השואל וגם תשובתי ומתוך התשובה יתיישב גם כן לשון רבינו וז"ל השאלה הא דכתב הרא"ש פרק האשה רבה דף קמ"ב ע"ב במסקנא לחלק דבעד אחד המעיד מת בעלך ואחר כך בנך אינו נאמן לה להתיר לשוק וכי קא מיבעיא ליה דוקא במעיד מת יבמך. דקשה מ"ט דהרא"ש ומנ"ל לחלק ביניהן ומ"ש בהא דפשיטא ליה והא קמיבעיא וכי משום דאין כאן מיגו מ"מ מ"ט פשיטא ליה דאינו נאמן. ולענ"ד ליישב דס"ל להרא"ש דהדא באידך תליא. דכיון דאין אנו מאמינים לעד במכ"ש דאשה גופה דהאמינה אנפשה לומר מת בעלי ואחר כך בני משום דלאשה יש מיגו דאי בעיא הויא שתקה ממיתת בנה משא"כ בעד דסבר כו' וכדמסקי התוספות והרא"ש א"כ פשיטא נמי דאינו מהימן כיון דאיכא ריעותא בדיבוריה נמה ליה לאהריך בעדותו לומר שמת בעלה ובמת בנה אח"כ דהא מיד באומרו מת בעלך הוא מותרת לשוק כיון ביודע שהיה לה בן אלא ודאי שקר קמשקר דמת הבן לפני מיתת הבעל או לא נודע לו אם מת ומ"ה הולכך להעיד שמת אחר כך בשובכו שסדין יתן שתסמך על עדותו ותינשא לשוק ודעתו לקלקלה וכמ"ש התוס' והרא"ש מכא"ל בעדות אשה עצמה באמרה אחר כך מת בני דאע"ג בג"כ הוא יתור לשון גבה מ"מ אין לדקדק מהתוספות דברים שום ריעותא ולכך האמינוה במיגו. ונ"ל דס"ל להרא"ש שגם דעת התוס' כן והרא"ש אינו אלא כמעתיק לשון התוס' בביאור דבריהן כדרכו דא"כ קשה מאי קמקשו התוס' וכתבו ז"ל וא"ת ומאי קמיבעיא ליה והתנן כו' עד וכיון דאיהי מהימנה כ"ש עד אחד ומאי קושיא דילמא האיבעיא הוא בעד אחד במעיד מת יבמך דהיא עצמה אינה נאמנת. דהא התוס' לא הביאו ז"ל פירש"י דפי' וכתב בהבעיא דאיבעיא גם במעיד מת בעלך ואח"כ בנך ולהקשות עליו הא וא"ת כו' אלא ודאי כוונת התוס' כיון דהיא נאמנת לומר מת בעלי ואח"כ בני מכ"ש דעד נאמן בזה דהא בהאי ליבנא בתרא עד עדיפא מינה ומה"ט נמי אפי' במקום שהיא אינה נאמנת כגון לומר מת יבמי העד מהימן. דבכלל זה נמי הוא זה כמו בעינן אם מעיד מת יבמך שנאמן במקום שאינה נאמנת היא מכח האי כ"ש דהעד עדיף מינה. ומהא' שבגמרא אמרה שהיא נאמנת לומר מת בעלי למדנו שהעד נאמן לומר מת בנך ואח"כ בעלך וה"ה בהאי נמי וכמ"ש הרא"ש. ומסקי התוספות וכתבו וי"ל וכו' עד ולכך אין להאמינו כמותה ופירש הרא"ש דבריהן דאינו ר"ל דאינו נאמן ודאי כמותה אלא קמיבעיא ליה אלא ר"ל איני נאמן כלל קאמר ומה"ט שכתבתי דאיכא ריעותא בארוכות דבריו מ"ה פשיטא דאינו מהימן מש"כ בהם מעיד מת יבמך דקמבעיא ליה אם הוא נאמן כיון דליכא ריעותא בדיבוריה אע"פ שאינה נאמנת היא אנפשיה משום דעד עדיף מינה וק"ל. ומ"ה כ"כ הטור בפשיטות בא"ע בסימן קנ"ה כאילו מוכלם מדברי הכל הוא. (עיין בתשובת הרשב"א סי' אלף רנ"ב שם כתב דברים דשייכי לסי' זה כ"פ): וה"ה

פרישה

(ח) ובין אם אומר מת בעלך רצה לומר ולא היה לו בן מעולם: (ט) בין אם אומר מת יבמך דאיהו נמי לא מהימן כדלעיל בתחילת הסימן: (י) בין אם אומר מת בעלה ואחר כך בנך כן צריך להיות ועד"ר וכתב הרא"ש אע"ג דהיא נאמנת לומר מת בעלי ואחר כך מת בני (וכדלעיל בסימן קנ"ז) משום דלדידה יש להאמין במיגו דאי בעי אמרה מת בעלי ושתקה וכו' כמבואר בב"י ממיתת הבן והיתה מותרת לשוק משום שהיינו מעמידין הבן בחזקת קיים אבל בעד אחד ליכא מיגו דאיכא למיחש שמא שכרוהו שונאים או הוא בעצמו רוצה לקלקלה וסבר אי מסהידנא אבעל להודיה כי שמעה שמת גם הבן תחקור ותדע איזה מת תחלה ולא יוכל לקלקלה אבל אי מסהידנו אתרווייהו אבן ואבעל שמכח עלי ומקלקלה עכ"ל: (יא) וכדפרישית לעיל בסי' י"ז: אין עדותה מועיל לזו שהיא יבמה שאמרה תמות נפשי עם פלשתים: (יג) ומתו היבמים ר"ל בלא בנין דאם לא כן לא היו זקוקים עוד ליבם ב"י: (יד) נתייבמו ונתגרשו כו' דאפילו אם היה בעל חבירתה בחיים היתה אסורה לו כיון שהיא גרושת אחיו:

סי' קנט (א) תפסי בה קידושין אף על גב דכתב לעיל סימן ו' דלא תפסי בה קידושין משום דדרשינן לא תהיה אשת המת החוצה לא תהיה בו הויה מ"מ צריכה גט מספק כדאמר שמואל ואנו בעניותינו צריכה גט מספק שמא לא תהיה ללאו הוא דאתא והוא הומרא מ"ו וכ"כ ב"י וכתב עוד ודייק רבינו לכתוב תפסי בה קידושין וצריכה גט לומר דלא תפסי בה קידושין אלא לענין שצריכה גט אבל לא לענין שיהיו קידושין גמורין שהרי אין תפסי בה אלא מספק: (ב) ואם קדשה במזיד קנסינן ליה ואוסרה עליו והחמירו בו טפי מהאשה ההולך בעלה למ"י ונתקדשה שמותרת לחזור לבעלה ואם נתגרשה נמי מותרת למקדש דהתם נתקדשה ברשות

חרושי הגהות

קנח א ר"ל שהרשב"א כתב עוד בסימן הנזכר:

לחלוץ לה (ג) אלא יגרשנה ומותרת ליבם אם הוא ישראל וחפץ בה ואם הוא כהן אסורה לו (ד) והולץ לה ומתירה ואם קדשה בשוגג שלא ידע שהיתה זקוקה ליבם אם ירצה היבם לייבם כופין את המקדש לגרש ואם לא ירצה לייבם חולץ לה ומותרת למקדש (ה) וצריך לקדשה פעם אחרת אחר שתחלוץ (ו) כתב הרמב"ם אם חזר המקדש וקדשה אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה ממנו (ז) ומשמע מדבריו אפי' אם קדשה תחלה במזיד [א] (ח) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה [ב] ואם נישאת לזר (ט) בין במזיד בין בשוגג בין שיש לו בנים ממנה בין שאין לו בנים ממנה תצא (י) וכתב בעל העיטור אפי' מת היבם תצא ואפי' הזר ונשאה אחר שחלץ לה היבם תצא ודינה כדין האשה שהלך בעלה למד"ה וניסת ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה (יא) וכל י"ג דרכים בה וי"א אע"פ שדינה שתצא אין הולד ממזר וכ"כ הרמב"ם האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך וניסת ואח"כ אמרו לה הלוף הדברים תצא והולד כשר וכאשר כתבתי תחלה כן הוא

שלא יהיה חוטא נשכר עכ"ל וכתב הרא"ש שבעל הלכות כתב שומרת יבם שנתקדשה נותן לה גט ומותרת ליבם אבל למקדש אסורה עולמית שלא יהא חוטא נשכר ושכן כתב ר"ה מיהו דברי רבינו תם ז"ל עיקר דהיכא דלא ידעה שהיה לה יבם ונתקדשה בשוגג דמותרת למקדש שאף לדברי בעל הלכות מוכח כך שלא אסרה למקדש אלא משום שלא יהא חוטא נשכר והיינו דוקא במזיד ע"כ וכתב יש לפסוק הלכה למעשה: ב"ה וכ"כ הריב"ש סי' תפ"ב על יבמה שחלצה והלכה ונתקדשה לאחר ואח"כ נודע שהיבם מסר מודעה והשיב שכופין ליבם לחלוץ ותינשא לשני: ועיין ברבי' ירוחם. וז"ל ה"ה בפ' כ"ה אהא דאסיקנא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו פירשו הגאונים למקדש ודאי בכל גווני אסורה כדי שלא יהא חוטא נשכר ואפילו חלץ לה היבם ודעת אסורה וכתב הרמב"ן ז"ל וזה תימה בעיני שנחמיר בזו יותר מן האשה שהלך בעלה למד"ה ונתקדשה שמותרת לחזור לבעלה ואם נתגרשה מותרת נמי למקדש ושמא י"ל התם הוא דנתקדשה ברשות הכא שלא ברשות נתקדשה ע"כ וכ"כ הרשב"א שהטעם הוא מפני שהוא במזיד עכ"ל. וגם נמ"י כתב בשם הרשב"א שהסכמתו והסכמת כל רבותיו שאם נתקדשה בשוגג מותרת לשניהם למקדש או ליבם אם רצה היבם חולץ ומותרת למקדש וכן אם היה היבם כהן חולץ לה ומותרת למקדש דליכא למקנסיה וגם ליכא למקנסה כיון שעשתה בשוגג והיא אינה אשת איש אלא יבמה עכ"ל וכן הם דברי רבינו וכתב בת"ה סי' רכ"ב על אשה שהיתה סבורה שמת יבמה כי כן יצא הקול ונתקדשה לאחד מן השוק ואח"כ בא היבם וחלץ לה ונשאת למקדש ודקדק להחמיר לאסרה לבעלה אפי' לדעת ר"ת ואין דבריו נראים בעיני וכתב עוד דלדעת בה"ג דשומרת יבם שנתקדשה אסורה למקדש אפילו נשאת אחר שחלץ לה היבם תצא ודייק לה מדכתב אסורה למקדש עולמית ואין הכרע גמור: **ומ"ש** וצריך לקדשה פעם אחרת אחר שתחלוץ פשוט הוא דכיון דאינה מקודשת אלא מספק צריך לחזור ולקדשה קידושי ודאי: וכתב עוד נ"י דהא דאמרינן אם היה יבמה כהן כו' שפירש"י שנשאת לשוק בעד אחד או בשני עדים שאמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בנך הגאונים ז"ל לא פירשו כן אלא כשנתקדשה ובמזידה גמורה שנתקדשה בלא שום עדים ואפ"ה קס"ד שאם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא למקדש כיון דלא עבד איסור ביאה ולא כניסה לחופה ופרכינן דא"כ מצינו חוטא נשכר דכיון דבלא שום עדות קדשה חוטא הוא אלא ה"ק אם היה יבמה ישראל נותן לה גט והותרה לו כלומר שחוזרת ליבם ואע"פ שנתקדשה במזיד דלמקדש הוא דקנסינן אבל ליבם לא קנסינן כיון דליכא אלא קידושין וכן פירש הראב"ד ז"ל דהא קמ"ל דאע"פ דנתקדשה במזיד הותרה ליבם אבל למקדש לא שריא ליה לעולם וכדברי הגאונים ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל אם חזר המקדש וקדש אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה ממנו בפ"ט ומדסתם ולא חילק משמע לרבינו דבכל גווני מיירי אפילו קדשה תחילה במזיד: **וכתב** הרשב"א בתשובות סי' תת"ב על יבמה זקוקה לכהן שהלכה ונתקדשה לאחר לענין אם נידונת כמורדת איפשר לדעת הרי"ף גבי נודרת הנאה מיבמה אחר מיתת בעלה שהיא נדונת כמורדת וכן דעת הרמב"ם אבל אין נראה כן לדעת מקצת שאר הגדולים ולדברי האחרונים דעתי נוטה ועל מה שהיא טוענת שיחלוץ לה כיון שאינה ראויה לו אין נ"ל לכופו לחלוץ אע"פ שנאסרה לו שהיא נתנה אצבע בין שיניה. ואם טוענת שהיא מעוברת אם הוא אחר ג' חדשים בודקין אותה ואם אין העובר ניכר דבריה שוא שא"א שלא יהא ניכר אחר ג' חדשים ואם עוברה ניכר והיבם אומר שאינה מעוברת מאחיו אלא מאותו שנתקדשה לו ולנה עמו בחצרה תולין את הולד בראשון ולא בארוס ואפי' לנה עמו בבית אחד ונכנסה עמו לבית הסתר דקי"ל רוב בעילות אחר הבעל ועל מה שתפסה מנכסי בעלה אע"פ שהיא מעוברת ממנו כיון שנתקדשה לאחר הפסידה מזונותיה ומקבלת כל שתפסה בחשבון כתובתה עכ"ל: **ואם** נשאת לזר בין במזיד בין בשוגג בין שיש לו בנים ממנה בין שאין לו בנים ממנה תצא בפרק האשה רבה (צד) אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב יבמה קידושין אין בה נישואין יש בה משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה וכתב הרי"ף פי' קידושין אין בה אם נתקדשה לאחר קודם שיחלוץ לה יבמה אינה נאסרת על יבמה אלא אם נשאת נאסרה על יבמה משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה וכתב דאיתמר משמיה דרב יהודה גאון שאם נשאת לישראל ויש לה בנים ממנו חולץ לה היבם ויושבת תחת בעלה כדי שלא להוציא לעז על בניה והוא ז"ל חלק עליו ופסק דאפי' היו לה בנים תצא ואסורה לחזור לו לעולם והכריע כן מהירושלמי וכ"פ הרא"ש שם וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב: ומ"ש רבינו בין בשוגג בין במזיד כ"כ הרא"ש שם וכתב הרמב"ם בפרק הנזכר ונשאת לאחר ובעל לוקה הוא והיא ומוציאה בגט ואפי' היו לו כמה בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה ומשמע דוקא בשבעל אבל אם לא בעל אע"פ שנשאה לא נאסרה עליהם ויש לדחות דלא נקט בעל אלא משום מלקות (א): **ומ"ש** רבינו בשם בעל העיטור ואפי' מת היבם פשוט הוא דכיון שנאסרה על זה וע"ז כדין האשה שהלך בעלה למד"ה כי מת יבם מאי הוי: ומ"ש רבי' ואפילו חזר ונשאה אחר שחלץ לה היבם תצא ג"ז פשוט מהטעם הנזכר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב: ומ"ש ודינה כדין האשה שהלך בעלה למד"ה וניסת ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה וכל י"ג דרכים בה אריש' דמילתא קאי דקאמר ואם נישאת לזר כו' תצא ומסיים השתא וקאמר דדינה כדין אשה שהלך בעלה למד"ה וניסת ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה וכל י"ג דרכים השנויות בפרק האשה רבה (דף פז:) גבי אשה שהלך בעלה למד"ה ונשאת כך הם באשה זו. והכי סתם לן תנא בפרק הזורק (פ) אע"ג דבפרק האשה רבה (דף לב.) אהא דתנן דיבמה לשוק ולדה הוי ממזר אמרינן זו דברי ר"ע שהיה אומר אין קידושין בחייבי לאוין אבל חכ"א אין ממזר מיבמה כתבו התוס' בשם ר"י דאפי' לרבנן הוי ממזר מדרבנן משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה וכ"כ הרא"ש פרק האשה רבה הלכה למעשה דיבמה שניסאת לשוק תצא וכל הדרכים האלו בה כסוגיא דפרק הזורק וכתרי לישני כתנאי דרב גידל וי"ג דרכים הללו נתבארו בדברי רבינו סי' י"ז: **ומ"ש** וי"א אע"פ שדינה שתצא אין הולד ממזר לפי שאחד מי"ג דרכים הנזכר הוא שהולד ממזר מזה ומזה כתב שי"א דבזו אין הולד ממזר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ג האשה שהלך בעלה ובנה למד"ה ואע"ג דסתם מתני' בפרק האשה רבה בההיא דהאשה שהלך בעלה ובנה למד"ה וכו' דהולד ממזר הא איתמר עלה בגמרא זו דברי ר"ע אבל חכ"א אין הולד ממזר ומשמע להרמב"ם

בסמוך אבל נתייבמה בטעות שעל ידי שמועה ששמעה שמת בעלה נתייבמה ותו דמה שנסמך הרב על מ"ש באשיר"י בלשון ה"ג דאם נישאת תצא מן המקדש לשון זה לא נמצא בספרי' שלנו לא בתוס' ולא באשיר"י אלא כך הוא הלשון אבל בנתקדשה תצא מן המקדש וכך הוא הנכון וא"כ משמע ודאי דלא אסרינן לה אלא שלא תינשא לכתחילה אבל אם נישאת לא תצא ותו דמה שנסמך הרב על מ"ש ה"ג דאסורה למקדש עולמית אין זה כלל הוכחה דאפשר דהכי קאמר דאע"פ דגירשה המקדש וחלץ לה אחר כך יבמה אפ"ה אסורה למקדש עולמית ור"ל דאפילו חזר המקדש וקדשה אחר שחלץ לה יבמה מוציאין אותה ממנו ובא להוציא מלב סברת הרמב"ם שכתב דאין מוציאין בזו וכמ"ש רבינו לדעת הרמב"ם דאפי' קידשה תחילה במזיד אין מוציאין ולכן כתב ה"ג אסורה עליו עולמית דכיון דקידש מזיד מוציאין אותה ממנו אפי' חלץ לה יבמה כ"ז שלא נשאת אבל בנשאת לאחר שחלץ לה יבמה הכל מודים דלא תצא דלא קאמר ה"ג ור"ח תצא בדנישאת אלא בנישאת מקמי שחלץ לה דעבדה איסורא אבל בדנישאת לאחר שחלץ לה מפקינן לה מבעלה דלא אמר אלא דתצא מן המקדש ולא תינשא לו לכתחילה אבל בדיעבד כשנשאת לא תצא כיון דלא עבדה איסורא אע"פ שנתקדשה מזיד ואין בזה מחלוקת ונ"ל היכא דהוה קלא דלא פסיק דמת היבם דפשיטא דלא חשיבא מזידה אלא שוגגת וכ"כ ממ"ש מהרי"ו בתשובה סי' כ"ד וסי' ס"ג דבנשאת לאחר שחלץ לה יבמה אפי' נתקדשה מזיד אין מוציאין אותה מבעלה וכ"פ ב"י בש"ע בסתם דאם חזר ונשאת אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה מידו דאלמא דאפי' קידשה מתחילה במזיד אין מוציאין כשנשאת לאחר שחלץ ומ"ש בהגהת ש"ע די"א דבקדשה מתחילה במזיד אפי' נשאת אח"כ מוציאין מידו וכתב כן לדעת ר"ת נלפע"ד דאינו כן וכ"ש מה שהביא אח"כ דעת מהרא"י ביצא קול שמת יבמה וכו' דתצא אפילו נשאת דנראה דס"ל דיש להורות כך לאיסור לא נהירא אלא כדפי' דאפילו קדשה מתחילה במזיד לא מפקינן לה כשנשאת אח"כ ולא הסכים הרא"ש לסברא הראשונה לאסרה למקדש כשקידשה מתחילה במזיד אלא דוקא כשחזר וקידש לאחר שחלץ לה יבמה דאסור לו לישא אותה לכתחילה אלא צריך לחזור ולגרשה אבל אם עברה ונשאת אין מוציאין אותה מידו ודוק: **ואם** נשאת לזר וכו' חוזר את"ש בתחילת הסימן אם קדשה זר וכו' מקמי שחלץ לה דאיכא חילוק בין מזיד לשוגג ובשוגג מותרת למק"ש וקאמר השתא דאם נשאת לזר מקמי שחלץ לה אפי' בשוגג תצא והוא מימרא דרב גידל בפרק האשה רבה (דף לב): ומ"ש ודינה וכו' פי' זו שניסאת מקמי שחלץ לה דקאמרינן דתצא דינה ג"כ שכל י"ג דרכים בה והולד ג"כ ממזר

דרכי משה

קנט (א) ובתשובת ריב"ש סימן תפ"ב דהרבה גאונים **מתירין אפילו נשאת אם חלץ** לה היבם אח"כ אפי' למאן דמחמיר אם אין היבם ברור **אלא שיצא** קול שיש לה יבם לא תצא יב"כ

פרישה

ברשות והכא שלא ברשות אסרי' בשם רמב"ן: (ג) **אלא יגרשנה ומותרת ליבם כו' ולא** מייתינן שיאמרו שהיבם חלץ לה מתחלה דאל"כ היאך קידשה הזר ויאמרו שמותרת **ליבם** אחר שחלץ לה משום דקידושין אין לכן קול ולא ידעי דנתקדשה לזר: (ד) וחולץ **לה** ומתירה ר"ל לעצמה: (ה) וצריך לקדשה פעם אחרת כו' דשמא קידושין שקידשה קודם שחלצה **לא** היו תפסי בה כדלעיל (ורמ"י כתב בלבוש שטוב יותר להחמיר שהמקדש יגרש קודם ויחלוץ לה היבם ואח"כ יחזור ויקדשנה קידושי ודאי ע"ש כ"פ): (ו) כתב הרמב"ם אם חזר המקדש וקדש אחר כו' בספרי הרמב"ם שלפנינו כתוב בפ"ב דהל' יבום בלשון זה חזר שגירשו מן האירוסין ונשאה אחר כו': (ז) ומשמע מדבריו אפי' אם קדשה כו' מדסתם ולא חילק משמע בכל גווני מיירי ב"י ואין לומר דבלא"ה נ"כ מוכח דהרמב"ם במזיד איירי דאל"כ אלא בשוגג הא מותרת היא לכתחיל' להמקדש ולמה כתב הרמב"ם דאין מוציאין אותו מידו י"ל דהא דמותרת לו בשוגג אינו מפורש בגמרא אלא שהרא"ש כ"כ ולא סבירא ליה להרמב"ם כן. וא"כ י"ל דמיירי בקדשה בשוגג והיבם בעי ליבמה שאז חייב המקדש לגרשה ושוב נמלך היבם ולא יבמה אלא חלצה וה"א כיון דמתחילה גרשה מפני שהקול יצא שהיבם בעי ליבמה י"א שאסורה אח"כ להמקדש שלא יאמרו מחזיר גרושתו אחר שיבמה זה אפ"ה בדיעבד אין מוציאין אותה ממנו: (ח) וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה עד"ר: (ט) בין נישאת בשוגג בין במזיד כו' דכל הי"ג דרכים בה ופי"א שתצא ואין הולד ממזר וכ"כ הרמב"ם האשה שהלך כו' אע"ג דהרמב"ם מיירי משוגג. ס"ל לרבינו דלענין הולד ממזר אין חילוק בין שוגג למזיד והא דכתב הרמב"ם דנשאת [illegible]

דרישה

סי' קנט [א] **וא"א** הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה נ"פ דלמא גם הרמב"ם לא קאמר אלא אם כבר חזר וקידשה דאין מוציאין אותה ממנו אבל לקדש לכתחילה לא קאמר ורבינו לא כתב אלא קנסינן ליה לאוסרה עליו והוא מל' הרא"ש שכתב בפסקיו בלשון זה שאסור למקדש עולמית שלא יהא חוטא נשכר ודלמא אם עבר וקידשה גם הוא מודה להרמב"ם דאין מוציאין אותה ממנו ושמא י"ל מדאמר דקנסינן ליה לאוסרה עליו עולמית משמע דאסורה עליו בכל ענין הואיל שהטעם הוא משום קנס סברא הוא דכי היכי דקנסינן ליה בפעם ראשון קנסינן ליה נמי בפעם ב': [ב] ואם נישאת לזר כו' תצא והא דכתב רבינו לקמן ס"ס קס"ט ז"ל עברה וניסת לזר קודם שתחלוץ חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה ממנו נ"ל דהתם אדלעיל מיניה קאי שמתחיל וכתב שם רבי' ז"ל חליצה פסולה אע"פ שהיא פסולה פוסלת על האחין כו' עד ואינה ניסת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה וע"ז מסיק וכתב דאם עברה וניסת לזר קודם שתחלוץ נשארת תחת בעלה אחר שחולץ לה שנית בחליצה כשרה כיון שכבר חלץ לה. משא"כ הכא דניסאת עד דלא חלצה כלל גם מ"ש רבי' לקמן בסי' קס"ט הם דברי הרמב"ם בפ"ד מה' יבום וחליצה דין כ"ו ע"ש וכתב המ"מ שם עליו דמ"מ צריך לספריהן קודם החליצה הכשרה כו' ע"ש: מעשה

ממזר ואע"ג דאינו ממזר מן התורה מן היבמה שאינו בכרת אלא לאו גרידא כתבו התוס' בשם ר"י דמ"מ הוי ממזר מדרבנן משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למד"ה ולי"א והרמב"ם הא דאמרינן בגמרא אין ממזר מיבמה ר"ל אינו ממזר כלל אפילו מדרבנן אלא כשר לגמרי ועיין בב"י :

להרמב"ם דאין הולד ממזר כלל ואפי' מדרבנן דא"כ לא הוה סתים לה תלמודא סתומי וכ"כ שהוא דעת הרי"ף ז"ל: **ומ"ש** רבינו וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל מתוך מ"ש בסמוך בשם הרא"ש יתבאר לך שט"ס יש כאן וצריך להגיה וכאשר כתבתי תחילה כן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל. מצאתי כתוב אשה

הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל (יב) זינתה מותרת ליבם נתייבמה בטעות כגון ששמעה שמת בעלה ונתייבמ' ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו (יג) אינה צריכה גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה ואם היתה ארוסה צריכה גט מהיבם (יד) שמא יאמרו תנאי היה לאחיו בקידושין ולא נתקיים ובדין נשאה זה וצריכה גט (טו) ולכך אסורה לחזור לבעלה אחר מיתת הבעל נזקקה אשתו לאחיו וזו היא שנקראת שומרת יבם ומחמת אותה הזיקה השובה (טז) כארוסתו ליאסר בקרובותיה אפילו מת קודם שייבם או יחלוץ ואפילו נפלה לפני שני אחין שאין ידוע איזה מהם ייבם אותה או יחלוץ אפ'ה שניהם אסורים בקרובותיה לפיכך אם קידש אחד מהם אחות זקוקתו אסור לו לכונסה (ה) שהיא באחות ארוסתו עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה (יז) ופירש ר"י דוקא כשקדש לאחותה משום שבשעת נישואין הוי כנושא אחות זקוקתו אבל אם כנסה לחופה אין צריך להמתין מלבעול דבשעה שכנסה אשתו גמורה היא ופקעה לה זיקה לגמרי ודוקא קדש לאחר שנזקקה לו שקדשה באיסור אבל אם קדשה קודם לכן כיון שלא היתה אחות זקוקתו מעולם (יח) לא גזור רבנן מת אחיו שלא נשארה זקוקה אלא לו (יט) מוציא את ארוסתו בגט

זינתה מותרת ליבם כתב ה"ר ירוחם דוקא אם היבם ישראל אבל אם היבם כהן אסורה לו מאחר שנבעלה לפסול לה. נתייבמה בטעות וכו' בפרק האשה רבה סוף (דף צ"ה) מוקי לפלוגתא דרב ושמואל כגון שקדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד וייבם את אשתו רב אמר הרי היא כאשת איש ניסת בע"א שאסורה לבעלה וזו כמי אסורה לראשון שהוא עכשיו יבמה דאמרי איגשי תנאה הו"ל בקידושין ולא נתקיים ומותרת לשני ועכשיו יוצאה בגט ונשאה ראשון ונמצא נושא את אשת אחיו ושמואל אמר אינה כא"א ושריא לראשון וכו' והלכה כרב באיסורי דבארוסה אסורה לחזור לבעלה אבל בנשואה מותרת לחזור לבעלה כיון דאינה צריכה גט מהשני ואע"פ דבא"א הניסת ע"פ ע"א אפי' היתה נשואה אסורה לראשון שאני התם דכיון דנישאת על פי ב"ד יאמרו העולם בודאי הראשון גירשה ונשאה השני ומש"ה צריכה גט מהשני שלא יאמרו א"א יוצאה בלא גט ומאחר שצריכה גט מן השני אסורה לחזור לראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו משנשאת אבל גבי יבמה ליכא למימר שאחיו גירשה והוא נשאה דכ"ע ידעי שגרושת אחיו אסורה ובודאי יאמר דבטעות יבמה ע"ש : **אחר** מיתת הבעל וכו' פלוגתא דאמוראי ריש פרק ב' דיבמות והלכה כמ"ד יש זיקה אפילו מתה קודם שייבם ולא אמרינן דמיתה פקעה הזיקה ואפילו נפלה לפני שני אחין וכו' דהו"א כיון דלא ידיע קמיה מאן מינייהו רמיא לא דמיא ככנוסה ולא חשיב למיסר קרובות : היבמה

שנפלה לפני יבם מומר והתירוה בית דין להנשא על פי עדות שהעידו שהיבם מת ואח"כ נודע שהיבם חי כתבו גדולי' להתירה כיון שנשאת לא תלא כתב מהר"י ווילא (סי' כ"ד) על אשה שנפלה לפני יבם מומר והיתה סבורה שמת ואח"כ בא המומר וחלצה לו הא דאמרו חכמים היכא דנשאת בלא חליצה מוציאין אותה מבעלה אינו אלא קנסא מדרבנן והכא לא קנסינן לה כיון דלנהוגי' ומהר"ם אפי' לכתחילה יכולה להנשא אנן בדיעבד נסמוך עלייהו (ב) כיון דליכא איסורא אלא מדרבנן ועוד דבפ"ב דיבמות (כד:) הא דתנן ב' שקדשו ב' אחיות וכו' ספק חלוצה לא גזרו רבנן ובפ' החולץ (לו:) מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת אלמא כיון דלא הוי אלא איסור דרבנן לא מפקינא לה מבעלה כהן ואין לומר שאני הכא דאיכא דרס"י הוי איסורא ודאי דהא בפרק החולץ גבי מעוברת חבירו דאינסיבא לכהן בשלמא התם כיון דאיכא רבנן דפליגי ארשב"ג גבי הא דלא איפשר עבדינן אבל הכא כמאן נעביד וכו' אלמא אי אשכחן שום תנא דסבר דמותר עבדינן כוותיה היכא דלא איפשר אע"ג דאיכא ודאי איסורא לאידך תנא כיון דלא הוי אלא איסורא דרבנן ולא איפשר עכ"ל ואני ראיתי אשה נשואה ונודע שהיה לה יבם מומר והורה מורי הה"ר יעקב בי רב ז"ל שאין מוציאין אותה מבעלה (ג) כתב בתשובות המיי' דשייכי לספר נשים מעשה בא לפני ר"ת ביבמה שמת בעלה ולא ידעה שהיה לה יבם והלכה ונתקדשה לשוק ולא היה יודע המקדש שהיא זקוקה ליבם ובעודה ארוסה נודע ולא נשאה המקדש שהיא זקוקה ליבם והאלו את פי ר"ת אי קנסינן למקדש להוציא והשיב כי לא מצינו קנס בשומרת יבם שנתקדשה לשוק אא"כ נשאה ונמצאו הברות ערוות ואיילונית עכ"ל ובמרדכי פרק האשה רבה (עיין בגיטין פ:) מסיים בה שאם היבם רוצה לחלוץ מותרת למקדש ואם לא ירצה לחלוץ לא יחלוץ ואף השני לא יכנוס : כתב ר"י בשם הרמ"ה הא דתנן האשה שהלך בעלה למד"ה ואמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ אמרו לה שהבן מת תחילה והיתה זקוקה ליבם תצא דוקא שהזומום עדים אחרונים לראשונים אבל אם הכחישום לא תצא וכן מוכח מסוגיית הגמרא וכתב עוד אהא דתנן אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעליך ונתייבמה ואח"כ א"ל חילוף היו הדברים תצא והולד ממזר מוכח שם דדוקא שבא עד אחד תחילה ואח"כ באו שנים וכו' וע"ש :

זינתה מותרת ליבם ספ"ב דסוטה (דף יח:) אמרי במערבא לית הילכתא כרב המנונא דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה וכתב רבינו ירוחם דהיינו דוקא אם היבם ישראל אבל אם היבם כהן אסורה לו מאחר שנבעלה לפסול לה ודבר פשוט הוא (ד) : **נתייבמה** בטעות כגון ששמעה שמת בעלה ונתייבמה ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו אינה צריכה גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה וכו' בפ' האשה רבה (ד' לד:) תנן אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו בגמרא ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למד"ה דאהני הני נשואין דקא מיתסרא אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסורה אשתו שריא ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תיאסר אשתו עליו לימא מתני' דלא כר"ע דאי ר"ע הו"ל אחות גרושתו דתניא כל עריות שאמרו אין צריכות ממנו גט חוץ מא"א שנשאת ע"פ ב"ד ור"ע מוסיף אף אשת אח ואחות אשה וכיון דאמר ר"ע בעיא גט ממילא איתסרא עליה דהו"ל אחות גרושתו ולאו איתמר עלה א"ר גידל א"ר חייא בר יוסף אמר רב האי אשת אח ה"ד כגון שקדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דאמרי איגשי הך קמא תנאה הו"ל בקידושין והא שפיר נסיב והאי אחות אשה נמי ה"ד כגון שקדש אשה והלכה למד"ה אלא נישואין מי איכא למימר תנאה הו"ל בנישואין ופירש"י מי איכא למימר תנאה ה"ל בנישואין הא כ"ע ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות וכתב הרי"ף ז"ל הילכך הו"ל מתני' כוותיה וכיון דמתני' כוותיה הילכתא כוותיה וכתב הרא"ש עמקו ממני דברי רב אלפס שפסק כר"ע כנגד רבים משום דדחיק לאוקומי מתני' כוותיה דכ"ש דאתיא כרבנן הן בקידושין הן בנישואין ואי משום דתלמודא שקיל וטרי לאוקומי מתני' כוותיה אורחא דתלמודא בכל דוכתא דמהדר לאוקומי המשניות אליבא דכלהו תנאי אע"ג דלית הילכתא כוותיהו וצ"ל להביא ראיה דהלכה כר"ע מהא דאמר לקמן יבמה רב אמר הרי היא כא"א ושמואל אמר אינה כא"א ומוקי רב הונא פלוגתייהו כגון שקדש אחיו את האשה והלך למד"ה ושמע שמת אחיו ועמד ויבם את אשתו רב אמר הרי היא כא"א ואסורה ליבם משום דבעיא גט דאמרי איגשי תנאי היה לו לאחיו בקידושין והאי אוקימתא דרב הונא עיקר אע"ג דפריך תלמודא דילמא ליתיה לדרב הונא ובדרב המנונא קא מיפלגי לא מסתבר דפליגי בדרב המנונא דהא בסוטה פסיק תלמודא דליתא לדרב המנונא וגם לא מסתבר דפליגי בקידושין תופסין ביבמה דהא איפלגינו בה בכבר חדא זימנא והילכתא כרב באיסורי אלמא חיישינן לתנאי קידושין כר"ע עכ"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהל' גירושין האשה שנשאה ונמצא הגט בטל או בא בעלה אחר ששמעה שמת אין הבעל הראשון והאחרון זכאין לא במציאתה ולא במעשה ידיה וכו' וכן הדין באחיו שקדש אשה והלך ושמע בו שמת וייבם את אשתו ואח"כ בא תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה : ב"ה ומ"ש רבינו שאם היתה נשואת אחיו מותרת לחזור לבעלה דהיינו מההיא שכתבתי בסמוך יבמה רב אמר הרי היא כא"א ואוקמה רב הונא דקדש אחיו את האשה וכו' ופירש"י שאלמלא נשאה ראשון תרווייהו מודו דמותרת להזור לו דליכא למימר מחזיר גרושתו הוא דהא הכל יודעים שטעות היתה שאם גירשה לא היתה נשאת לאחיו עכ"ל. נראה מדבריו שהטעם שאמרו בהלך בעלה למד"ה ואמרו לה מת בעליך ונשאת שנאסר על בעלה הראשון לא מן התורה נאסרה עליו שהרי היא כמו אנוסה אלא משום דכיון דצריכה גט משני חיישינן שמא יאמרו שהוא מחזיר גרושתו משנשאת וכיון דבנשואת אחיו ליכא למימר הכי לא אסרוה על הראשון ואע"פ שבדברי רש"י בראש הפרק גבי תצא מזה ומזה אינם בדרך זה מ"מ לימדנו הרב שם דלא נאסרה על הראשון אלא מדרבנן ומעתה יש לנו לעיין ולכוון דבריו אלה עם אלה ומ"מ לענין מעשה יש להתיישב בדבר לראות אם הפוסקים שם מסכימים בדבר שהרי"ף השמיט הא דרב והרמב"ם שכתבה אפשר דלא כתבה לענין נשואת אחיו אלא לענין שצריכה גט כשקידשה אחיו אבל לענין ליאסר עליו דא ודא אחת היא דאי הוה סבירא לן כפירש"י לא הוי שתיק מלאגמורן : **אחר** מיתת הבעל נזקקה אשתו לאחיו וזו היא שנקראת שומרת יבם ומחמת אותה הזיקה חשובה כארוסתו ליאסר בקרובותיה אפי' מת קודם שיחלוץ או ייבם ואפילו נפלה לפני ב' אחים שאין ידוע איזה מהם ייבם או יחלוץ לה אפ"ה שניהם אסורים בקרובותיה לפיכך אם קדש אחד מהם אחות זקוקתו אסור לו לכונסה שהיא כאחות ארוסתו עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה ברפ"ב דיבמות (דף יז:) א"ר הונא א"ר שומרת יבם שמתה מותר באמה אלמא קסבר אין זיקה ורב יהודה אמר שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר יש זיקה א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל הוא דתנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה ואמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא ופירש"י עד שיעשה אחיך מעשה. עד שייבם אחיך את היבמה ותפקע זיקתה ממך ופסקו הפוסקים הלכה כשמואל ורב יהודה וכתב הרא"ש אע"ג דהילכתא כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלי וטרו לתרוצי אליבא דמ"ד יש זיקה : **ומ"ש** בשם ר"י דוקא כשקדש אחותה כו' אבל אם כנסה לחופה א"צ להמתין מלבעול כו' ודוקא קדשה לאחר שנזקקה לו כו' אבל אם קדשה קודם לכן וכו' לא גזרו רבנן כ"כ התוס' בפרק הנזכר בשם ר"י והביאו הרא"ש בפסקיו פרק החולץ (ו) : **מת** אחיו שלא נשארה זקוקה מוציא את הארוסה בגט וכו' ע"ס יש כאן וצריך להגיה שלא נשארה זקוקה אלא לו והדין הוא מבואר במשנה פרק החולץ (דף מא.) שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו המתן עד שיעשה אחיך מעשה מת היבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה

דרכי משה

וכ"כ מהר"י מינץ בסדר חליצה שלו : (ב) וכ"פ מהר"י מינץ סימן ב' ומשמע שם דאפילו לא חלץ לה המומר בדיעבד לא תצא מבעלה אמנם בסדר מהר"י מינץ כתב דתצא אפי' נשאת בשוגג אם לא שיחלוץ לה המומר לבסוף דאז לא תצא וכ"כ בנימין זאב סי' ע"א וע"ג : (ג) ומשמע דמיירי דלא חלץ לה היבם ואפ"ה אין מוציאין אותה : (ד) וכתב בנמ"י פרק האשה דף תל"ה ע"א מיהו אסורה ליבעל משום קנסא : (ה) וכתב בסדר מהר"י מינץ בשם ר' יהודה מפרי"ש שכפה יבם אחד פנוי שלא לישא אשה עד שיחלוץ עכ"ל והטעם משום דהוי כנושא ב' נשים ועובר חרם ר"ג אמנם בהגהות מרדכי דכתובות דף תקמ"ט ע"ג וע"ד כתב באחד שהיתה לו משודכת ובתוך כך נפלה לו יבמה והתירו לו לכנוס משודכתו ואין לחוש בזה לחרם ר"ג וע"ש שהאריך בתשובה בזה : (ו) והמרדכי ריש פרק כיצד אבל נ"י כתב שם דאין דעת האחרונים כן

ואפשר

פרישה

מדרבנן משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים : (יב) זינתה מותרת ליבם (פירוש אם היבם ישראל אבל כהן אסורה לו מאחר שנבעלה לפסול לה כ"פ) דווקא במ"א שהיא בכרת נאסרה על בעלה אם זנתה כן מוכח בפ"ב דסוטה דף י"ח ע"ב : (יג) אינה צריכה גט מהיבם ומותרת כו' ואינו דומה לאשה שהלך בעלה למד"ה ואמרו שמת בעלה כו' שאסור' לחזור לראשון היינו משום שצריכה גט מהשני שהרי נישאת ע"פ ב"ד וא"כ יאמרו העולם בודאי הראשון גירשה ונשאה השני וא"כ א"א יוצאה בלא גט ומאחר שצריכה גט אסורה לחזור לראשון שלא יאמרו מחזיר גרושתו משנשאת אבל גבי יבמה ליכא למימר שאחיו גירשה והוא נשאה דכ"ע ידעי שגרושת אחיו אסורה ובודאי יאמרו שבטעות נמי נשאה כך פירש"י ביבמות דף כ"ד מ"ו :

(יד) שמא יאמרו תנאי היה לאחיו בקידושין אבל גבי נשואה ליכא למימר שעל תנאי נשאה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מ"ו : (טו) ולכך אסורה לחזור לבעלה ר"ל משום גרושת אחיו (וצריכה גט מזה ומזה וכל י"ג דרכים בה כ"פ) : (טז) כארוסתו לאסור בקרובותיה פירוש באמה ובבתה גם באחותה כל זמן שהיא חיה אבל לאחר שמתה לא עדיפא מארוסתו ממש שניתרת לו אחותו אחר מיתת ארוסתו : (יז) ופירש ר"י דוקא כשקידש ר"ל הא דאמרינן שאסור לו לכונסה אלא אמרינן לו המתן עד שייבם אחיו או יחלוץ כו' היינו דוקא כשקדשה לאחותה שעדיין הזיקה עו"ז לא פקעה : (יח) לא גזרו רבנן דאחות זקוקתו אינו אלא מדרבנן : (יט) מוציא את ארוסתו בגט דאל"כ הוי אחות חלוצתו :

יבמה

בנט (כ) ואת היבמה בחליצה (כא) מתה ארוסתו חוזרת היבמה להיתרה הראשון רצה חולץ רצה מייבם :

קם היבמה

ג' חדשים הראשונים (א) ניזונת משל בעלה מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם עמדה בדין ותבעתו לייבם או לחלוץ ונתרצה לייבם ואירעו אונס שחלה או שהוצרך לברוח מחמת ממון או מחמת מרדין חייב במזונותיה וכתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא ברח יש לה מזונות אבל לא ברח אפילו אירע הדבר שנתאחר זמן מועט מלייבם לא תקנו לה מזונות דלא שכיח שיתאחר מלייבם כיון דאיתיה קמן ונתרצה ואין לה מזונות אם לא שתבא בפני ב"ד (ב) ותתבע ממנו שייבם או שיתן לה מזונות: ואפילו אם ברח לא מיחייב אלא כשנתרצה לייבם דכיון דסופו לייבם הרי היא כאשתו וחייב במזונותיה (ג) אבל לא נתרצה לייבם אלא להלוץ ואירעו אונס שהוצרך לברוח לא מסתבר שתקנו לה מזונות משל יבם ע"כ (ד) והרמב"ם אינו מחלק בין לייבם או לחלוץ ומחייב אפילו בלא נתרצה שכתב תבעתו לדין לייבם או לחלוץ וברח או הלה או שהיבם במדינה אחרת הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה (ה) הניחה מעוברת ה"ז ניזונת עד שתלד ילדה ולד של קיימא הרי זו ניזונת כל ימי אלמנותה כשאר כל הנשים ע"כ נפלה לפני יבם קטן (ו) אין לה מזונות עד שיגדיל (ז) [א] מעשה ידיה שלה לעולם אפילו היא ניזונית :

נפלו

בחליצה ופי' רש"י מת היבם ולא נותר לו אח אלא זה ואת אשת אחיו בחליצה אבל ייבומי לא דאחות גרושתו היא : **ומ"ש** מתה ארוסתו חוזרת היבמה להיתרה הראשון וכו' שם פלוגתא דאמוראי ופסקו הפוסקים כאמוראי דשרו . מעשה שנהרג יהודי אחד והניח אשה ובן קיימא וביום שנהרג מת הולד וספק איזה מת תחילה ועמד האח והלך לאשה מספק והנה אותו אח רוצה ליקח אחות זקוקתו וספק אחות חלוצתו מדרבנן כתב המרדכי פרק החולץ שהשיב רבינו ברוך אע"פ שיש למנות ולהתיר אינו רשאי לעשות מעשה לכתחילה (ז) :

קם היבמה ג' חדשים ניזונת משל בעלה מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם ברייתא בפרק החולץ (דף מא :) ופירש"י ג' חדשים הראשונים שאינה יכולה להינשא מחמת בעלה ניזונת משל בעלה שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך מכאן ואילך אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כ"ז שלא נשאת לאחר ואומרת מחמת פלוני שכבודו גדול עלי יש לה מזונות אבל הך אגידא ביבם לפיכך אין לה על נכסי בעלה מזונות ולא משל יבם עד שתכנס לחופה . כתב הרא"ש בתשובה כלל נ' סי' ד' באותם ג' חדשים שהיא ניזונת מעשה ידיה ליבם בכל מה שתרויח בין במלאכה ובסרסרות ובכל דבר ואינה יכולה לקנות חפצים ומלבושים במעשה ידיה בלא רשות היבם ואם קנתה ונשתמשה בהם הבלאות של היבם עכ"ל . ועיין במה שאכתוב בסמוך

אבל עמד בדין וברח : **עמדה** בדין ותבעתו לייבם או לחלוץ ונתרצה לייבם ואירעו אונס שחלה כו' שם בברייתא עמד בדין וברח ניזונת משל יבם וכתבו התוס' והרא"ש לאו דברח בשבילה איירי שרוצה לעגנה ואין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דהא בפרק בתרא דכתובות (קז :) פריך מינה לשמואל דחייש לצררי ואם בשבילה ברח אמאי אית לן למיחש לצררי אלא דברח מחמת מרדין או מחמת ממון איירי ולאו דוקא ברח דה"ה חלה דכיון דלא בשבילה ברח אלא מחמת אונס שאירע לו מה לי ברח מה לי חלה ובהדיא אמרו בירושלמי פרק אע"פ דה"ה חלה ולא כמו שפירש"י דדוקא ברח אבל לא חלה והא דבעי בריש כתובות (ב :) חלה מאי היינו שחלה מיד בהגעת זמן אבל הכא שחלה אחר שעמד בדין דהו"ל לכונסה לאלתר קודם שאירע לו אונס כתב הריב"ש בתשובה סימן ק"ד בנדון זה אין כאן העמדה בדין כי מה שתבעה לייבם או לחלוץ תוך ג' חדשים אינו כלום גם תביעתה להגבות לה הכתובה אינה כלום . בסימן קס"ג כתב בנדון שלפנינו שנראה שלא עמד בדין אלא שאלה בינה לבינו ולא בב"ד דבר ברור הוא שאין לה . וכתב עוד דאפי' להרמב"ם דסבר דאלמנה משביעין אותה בתחילה ובסוף יבמה אינה צריכה שבועה וכ"כ הוא ז"ל בפי"ח מה' אישות (א) : **וכתב** א"א הרא"ש ז"ל דוקא ברח יש לה מזונות אבל לא ברח אפי' אירע הדבר שנתאחר זמן מועט מלייבם לא תיקנו לה מזונות כו' וכתבו בספרי רבינו אבל לא נתרצה לייבם ולא לחלוץ וכ"כ בספר א"ח ונראה שהוא טעות סופר וצ"ל אלא לחלוץ וכ"כ המרדכי בפרק הנזכר בשם ר"י וכן הוא בתוס' : **והרמב"ם** אינו מחלק בין לייבם או לחלוץ ומחייב אפי' בלא נתרצה כלומר אינו מחלק בין נתרצה לייבם לנתרצה לחלוץ ולא עוד אלא אפילו לא בירר עדיין אם רוצה לייבם או אם רוצה לחלוץ כיון שברח או חלה אחר שתבעתו בדין חייב במזונותיה שהרי סתם וכתב בפי"ח מה' אישות תבעתו לדין וברח או חלה כו' ה"ז ניזונת משל יבם ונראה שהטעם משום דכל שתבעתו לדין אם אינו פוטרה לאלתר הרי אינה מעוכבת מלינשא אלא מחמתו ולפיכך חייבוהו חכמים במזונותיה : ומ"ש הרמב"ם או שהיה היבם במדינה אחרת אין לפרש כדמשמע לכאורה שהיה כבר היבם במדינה אחרת דהא לא מחייב אלא דוקא כשברח אחר שהעמידתו בדין אלא היינו לומר שאחר שעמד בדין הלך לו למדינה אחרת וכ"כ ה"ה דבר פשוט ומבואר הוא בדברי רבינו שדין חלה והלך למד"ה אינו אלא כשחלה והלך למד"ה אחר העמידה בדין אבל חלה או הלך ולא עמד בדין קודם לכן אינה ניזונת משל יבם וכן מתבאר בירושלמי וכ"כ ז"ל עכ"ל וז"ל הירושלמי חלה כמי שברח הלך למדינת הים כמי שברח ע"כ ומיהו אפשר לומר דמדשני הרמב"ם לכתוב או שהיה היבם במדינה אחרת נתכוון לומר דהא דלא מיחייב במזונותיה אחר העמידה בדין אא"כ ברח או חלה היינו דוקא כשהיה דר עמה במדינה אבל אם היה דר במדינה אחרת והעמידתו שם בדין היא או שלוחה מיד הוא חייב במזונותיה דכיון שאינו דר עמה במדינה דינו כברח או חלה : **ומ"ש** הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה פשוט הוא : ומ"ש הניחה מעוברת ה"ז ניזונת עד שתלד כתב ה"ה הטעם מפני שכל ימי עבורה בג' חדשים הראשונים ככל יבמה שבעולם שכשם שאינה יכולה להתייבם ולא לחלוץ תוך ג' חדשים כך כל ימי עיבורה אינה יכולה לא להתייבם ולא לחלוץ וא"כ לומר לינשא לאחר לפיכך ניזונת משל בעלה ודבר פשוט הוא : **ומ"ש** נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדיל בפרק החולץ נפלה לפני יבם קטן מיבם ליה לה מבעל מאי פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א אית לה וחד אמר לית לה והילכתא לית לה דמשמיא קנסוה : כתוב בהגהות מרדכי דכתובות יבמה שנפלה לפני יבם קטן והיתה מעוברת וילדה ומת הולד בתוך ל' יום גובה כתובתה לאלתר (ב) : **כתוב** בתשובת רב שמואל בן חפני יבמה שנפלה לפני יבם קטן נותנים לה כלי תשמישי הבית לפי כבודה וכבוד בעלה ונדוניא וכל מה שכתב לה בכתובתה ולא עשה לה או כלים שעשה לה ובלו אם קבל אחריותן עליו וקנו מידו גובה מן הקרקע שלו עכ"ל . ואיני מוצא מקום לתחילת תשובה זו דהיאך יתנו לה כלי תשמישי הבית כיון דאין לה מזונות (ג) כתב המרדכי בפרק החולץ יבמה שתפסה כל הממון ואומרת שאינה רוצה לחלוץ מוציאין מידה : **ומ"ש** מעשה ידיה שלה לעולם אפי' היא ניזונת שם אהא דתניא עמד בדין וברח ניזונת משל יבם כתבו התוס' והרא"ש דאע"פ שניזונת משלו אין מעשה ידיה שלו כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (קז :) אי משום מעשה ידיה לא משעבדא ליה וכתב עוד הרא"ש שכן נראה דקי"ל מזוני עיקר ותקינו רבנן שיהא מעשה ידיה שלו משום איבה וכל זמן שאינה יושבת תחת בעלה אין לחוש לאיבה עכ"ל ולעניות דעתי נראה דאי מהא לא איריא שהרי אלמנה דעלמא תוכיח שניזונת משל יתומים ומעשה ידיה שלהם . ויש לתמוה על הרא"ש שבתשובה שכתבתי בראש סימן זה כתב שבג' חדשים שהיא

ניזונת

קם היבמה ג' חדשים הראשונים וכו' ברייתא פרק החולץ סוף (דף מ"א) ופי' רש"י ג' חדשים הראשונים שאינה יכולה להינשא מחמת בעלה ניזונית משל בעלה וכו' כלומר דצריכה להמתין ג' חדשים דלא תתייבם תוך ג' שמא היא מעוברת ויהיה בר קיימא וקא פגע באיסור אשת אח דאורייתא וגם לא תחלוץ דכתיב אם לא יחפוץ וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה ולמסקנא אפי' שאר כל הנשים צריכות להמתין ג"ח כדי להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני וכיון דמחמת בעלה מעוכבת מלהינשא ניזונת משל בעלה מכאן ואילך שאינה מעוכבת מחמת בעלה אינה ניזונת משל בעלה וגם משל יבם אינה ניזונית דכיון שלא כנסה לא עדיפא מארוסה שאין לה מזונות : עמדה בדין וכו' פירוש תבעתו בבית דין בהגעת הזמן לייבם או לחלוץ דהיינו אחר ג"ח ונתרצה לייבם ונתאחר עד שאירעו אונס חייב במזונותיה דהו"ל לכונסה לאלתר קודם שאירע לו אונס אבל אם לא תבעתו בב"ד ואירעו אונס אפי' תבעתו בינו לבינה אינו חייב במזונותיה ונראה מדברי רבי' שהיה גורס עמדה בדין פי' תבעתו בב"ד אבל בכל הספרים גרסינן עמד בדין משמע דאפילו תבעתו בב"ד אינו חייב אא"כ שבא לפני ב"ד ועמד בדין וכך כתב הרמב"ם פ' י"ח דאישות ע"ש : **ומ"ש** וכתב א"א הרא"ש דוקא ברח וכו' פי' אף על פי שתבעתו בתחילה לייבם או לחלוץ ונתרצה לייבם ונתאחר אינו חייב במזונות אם לא שחזרה ותבעתו בב"ד שייבם או יתן לה מזונות ופסקו ב"ד לה מזונות אם לא ייבם מיד ולפ"ז נראה ודאי דאם מתחילה תבעתו בהגעת הזמן שייבם או יחלוץ או יתן לה מזונות ונתרצה לייבם ופסקו לה ב"ד שאם לא יהא מייבם מיד שנתן לה מזונות חייב מיד במזונות ואינה צריכה לתבעו שנית : **והרמב"ם** אינו מחלק וכו' שכתב תבעתו לדין לייבם או לחלוץ ועמד בב"ד וברח וכולי כצ"ל דתרתי בעינן דתבעתו וגם עמד בדין ופסקו לו דין שחייב לזונה מיד אם לא ייבם או יחלוץ לה מיד לאחר ג"ח כדפי' בסמוך : ומעשה ידיה שלה לעולם אפי' היא ניזונית פי' לאחר ג"ח לעולם מעשה ידיה שלה דבין לא תבעתו בב"ד דאין לה מזונות ובין תבעתו ועמד בדין דיש לה מזונות מ"מ מעשה ידיה שלה לעולם דכיון דלא כנסה לא משעבדא ליה ומה שניזונת אינו אלא מתורת קנס לפי שלא פטרה

כמו

דרכי משה

(ז) ואפשר דה"ה לא חליץ נמי :

קם (א) בתשובת ריב"ש סי' ש"ג דכ"ש אם חלץ לה אלא שלא נתן לה עדיין הכתובה שאין לה מזונות כלל : (ב) ומסיים והוי ספק נפל אע"פ שאין לה מזונות עד שיגדיל מ"מ כתובתה נוטלת לאלתר דאזלינן בתר רוב נשים דיולדות ולד קיימא והאריך שם איממ אזלינן בתר רובא : (ג) מצאתי בהגה"מ ד' תכ"ז באשה אחת שמת בעלה תוך שנה הראשונה ועדיין היתה הנדוניא מונחת ביד שליש לראות אם יתנהג עמה כשורה והיה היבם קטן ופסק אע"ג דאינה ניזונת משל יבם אפילו מן הנדוניא שהכניסה לו היינו דוקא שזכה בהן הבעל אבל כל זמן שמונח ביד שליש ולא זכה בהן הבעל ניזונת מהן כ"ש שהיבמה רוצה לקבל עליה לקיים סכת הקרן עד שיגדיל היבם ולעשות ממנו מה שיצוו לה חכמים שנותנין

המעות

פרישה

(כ) ואת היבמה בחליצה אבל ליבומי לא דאחות גרושתו היא :

(כא) **מתה** ארוסתו חוזרת היבמה להיתרה כו' ולא אמרינן הואיל שנאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם ואין אני קורא בה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ונאסרה עולמית עליו פירש רש"י וא"ל אם מתה היבמה דארוסתו מותרת לו דהא אין טעמו לאוסרה וק"ל :

סי' קם (א) ניזונת משל בעלה כיון שאינה יכולה להינשא מחמת בעלה משום שבשנה ניזונת משל בעלה שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך אבל מכאן ואילך וזקוקה ליבם (ר"ל ואינו דומה לשאר אלמנה דיכולה לומר מחמת בעלי שכבודו גדול עלי אני יושבת אלמנה אבל היבמה אגידא ביבם ולא משום כבוד בעלה דלאו בדידה תליא מילתא ומשל יבם אינה אלא כארוסתו וא"כ ליתן כו' כ"פ) ויבם א"כ ליתן לה עד שיכנסנה : (ב) ותתבע ממנו שייבם כו' ר"ל מתחילה באתה לפני ב"ד ותבעה שייבם אותה ואחר כך אם נתאחר מלייבם חזרה ובאתה לפני בית דין שייבם אותה מיד או יתן לה מזונות ומ"ש ותתבע ממנו כו' הרא"ש לטעמיה אזיל שסבר שאין לה מזונות אא"כ נתרצה לייבם כמ"ש אחר זה : (ג) אבל לא נתרצה לייבם אלא לחלוץ כצ"ל וכן הגיה ב"י : (ד) והרמב"ם אינו מחלק בין לייבם כו' פירוש לא חילק בין אם ירצה לחלוץ או לייבם או אפי' עדיין לא בירר וכו' דמבואר בב"י : (ה) הניחה מעוברת כו' דאז דינה כשאר אלמנה דשמא לא תזקק ליבם : (ו) אין לה מזונות עד שיגדיל דמשמיא קנסוה : (ז) מעשה ידיה שלה כו' דלא תקינו רבנן מעשה ידיה לבעל אלא משום איבה וכ"ז שאינה יושבת תחת בעלה אין לחוש לאיבה

בפר"י

דרישה

סי' קם [א] מעשה ידיה שלה כו' דלא תקינו רבנן מעשה ידיה כו' עפ"ר ועיין בב"י שהקשה על טעם זה שהרי כל אלמנה דעלמא שניזונת משל יתומים ומעשה ידיה שלהם כמ"ש לעיל ר"ס צ"ה ול"נ דלק"מ דשאני אלמנה דעלמא שהבעל כתב לה את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותך והוה כאלו עדיין הבעל קיים ולכן הואיל שבחיין מעשה ידיה שלו משום איבה גם לאחר מיתתו הם ליורשים הואיל שלא הפסיקה מלזונה אפילו שעה אחת מכח תנאי כתובה דאביהם והעיקר היה מכח טעם דאיבה אבל גבי יבם שפסק מלזונה מיד לאחר שלשה חדשים כל זמן שלא תבעתו לדין כנ"ל והשתא לא שייך טעמא דאיבה ולכן אין מעשה ידיה שלו . ומה שכתב מעשה ידיה שלה לעולם לשון לעולם נמשך למה שכתב אחריו אפי' היא ניזונת כאלו אמר מעשה ידיה שלה בכל ענין אפילו היא ניזונת אבל אין פירושו כמשמעו שהרי אחר שייבם אותה הרי היא כשאר אשה שמעשה ידיה לבעלה . ולכאורה נראה דמיירי בדאית ליה ליבם נכסים מאחיו המת שממנו מפרנס אותה דנ"ל דגם מזונות אפילו בחיי היבם אינן מוטלים על נכסי היבם כל זמן שהניח בעלה ראשון נכסים שדין מזונות כדין כתובתה שהרי היבם אינו כותב לה כתובה חדשה וסומך אכתובת המת אם לא שלא הניח המת נכסים שניטלת כתובה מנכסי היבם וה"ה למזונותיה שהן תנאי כתובה ואם כן א"ש מה שכתב לעולם דאפילו לאחר שכנסה היבם כל זמן (שלא) נתפרנס מנכסי היבם ליכא איבה . אלא שלפ"ז צ"ל מה שכתב הרא"ש (ועפ"ר) כל זמן שאינה יושבת תחת בעלה קאי כשלא הניח המת נכסים דוקא והוא דוחק ועיין בתוס' בפרק נערה שנתפתתה דף נ"ג ובאשר"י שם ד' קכ"ט ע"א ולעיל בדברי רבינו סימן קי"ב שם כתבתי ל' התוס' והרא"ש

בשיבעים

[redacted]

נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס (ח) ואפי' עשה בה מאמר (ט) [נ] בד"א בנכסי מלוג אבל נבצ"ב לא תמכור (י) שיש ליבם זכות בהם (יא) ואם מתה כתובתה בחזקת יורשי הבעל ונ"מ בחזקת יורשי האשה ובנכסי צאן ברזל איכא פלוגתא דרבוותא לרש"י יחלקו בהן יורשי הבעל ויורשי האשה וכ"כ הרמב"ם (יב) ולר"ת כולם בחזקת יורשי (ד) הבעל כמו הכתובה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל (יג) וכי היכי דאיכא פלוגתא

כמו שפסקו לו ב"ד וכמו שפירש"י להדיא דקנסינן ליה אבל בג' חדשים הראשונים ביבמה וכן כל אלמנה דניזונת מדינא מתנאי משל בעלה מתנאי ב"ד גם מעשה ידיה של יורשים דמשעבדא להו משעה שנכנס לחופה עם בעלה וכדלעיל בסימן צ"ה וכן ביבמה בג' חדשים הראשונים כמ"ש הרא"ש בתשובה ומביאו ב"י ועיין בתוס' לשם בד"ה עמד ודרח :

ניזונת מעשה ידיה של יבם ושמא י"ל דשאני ג' חדשים מדין עמד בדין ודרח :

נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס משנה בפרק החולץ (דף לח :) ופרק האשה שנפלו (דף פ :) : ומ"ש ואפי' עשה בה מאמר כ"כ הר"ן בפרק האשה שנפלו כ"מ שנפלו

נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם מוכרת ונותנת וכו' משנה פרק החולץ (דף לח) ומשמע מדכתב רבינו בסתם דדין בנפלו כשהיא ארוסה ודין נפלו כשהוא נשואה מוכרת וכו' דרבה ואביי ורבא כולהו ס"ל דרישא איירי אפי' בנשואה דמוכרת ונותנת וקיים ואפילו לעולא דמוקי רישא דוקא בנפלו כשהיא ארוסה אבל נישואין לא היינו דוקא לב"ש אבל לב"ה דפליג בסיפא בדנפלו כשהיא נשואה וס"ל דכ"מ בחזקתן היינו נמי שמוכרת ונותנת וקיים : ומ"ש ואפילו עשה בה מאמר ה"א התם לאוקימתא דאביי רישא דלא עבד בה מאמר קודם שנפלו לה נכסים הילכך זיקה לא מהני ולא מידי אף לב"ש ומוכרת ונותנת וקיים סיפא דעבד בה מאמר ומאמר לב"ש קני ועושה ספק נישואין וחולקין ולב"ה אפי' מאמר לא קני ומוכרת ונותנת בכ"מ וקיים ולא אשכחן מאן דפליג עליה דאפשר דעולא ורבה ורבא מודו לאביי בהא דאפי' עשה בה מאמר לב"ה לא קני מידי בכ"מ וכך כתב הר"ן ומביאו ב"י :

לה כשהוא שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים ואפי' עשה בה מאמר דמאמר לב"ה אינו עושה ספק נשואין וכדאמר עולא בריש סוגיא דפרק החולץ ולא אשכחן מאן דפליג וכ"כ מדברי הרמב"ם בפכ"א מה"א :

ב"ה וכתב הה"מ ה"ה אם נשארה אלמנ' מהאירוסין שאפילו נפלו לה א בעודה ארוסה שמוכרת דלא עדיף יבם מבעל :

ומ"ש בד"א בנכסי מלוג אבל נכצ"ב לא תמכור שיש ליבם זכות בהם דברים תמוהים הם דבנכסי שומרת יבם מאי מלוג ומאי צ"ב שייך בהו ודוחק לומר דבעודה שומרת יבם הכניסתם לו בכ"מ או בנכצ"ב ואין לפרש דבנכסים שהכניסה לבעלה הראשון במלוג או בצ"ב מיירי דא"כ מאי בד"א דקאמר דמשמע דאנפלו לה בעודה שומרת יבם קאי ועוד דאי בנכסים שהכניסה לבעלה הראשון מיירי הכא כתב דמוכרת ונותנת וקיים ולקמן בסימן זה כתב דאפי' בכ"מ נמי לא תמכור וצ"ע :

בד"א בנכסי מלוג אבל נצ"ב וכו' הקשה ב"י דמאי מלוג ומאי צאן ברזל שייך בנכסים שנפלו לה בעודה שומרת יבם וצ"ע ותימה הלא בתוספות לשם בד"ה ובית הילל מחלקין נ"כ בשומרת יבם שנפלו לה נכסים בין נ"מ לנצ"ב ורבינו לא כתב פסקיו אלא על פי מסקנת הרא"ש שהוא כמ"ש התוס' לר"ת אבל הדבר פשוט שגם בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם אפשר שהיבמה קודם שנתייבמה עשתה עם היבם מעמד באלו הנכסים שנפלו לה עתה שהשדות כך וכך יקבל עליו אחריות ויהיו נצ"ב ושדות כך וכך יהיו נ"מ ויאכל בהם פירות ואין זה דוחק כלל וכך מוכח בסוף סימן זה :

ואם מתה כתובתה בחזקת יורשי הבעל בכ"מ בחזקת יורשי האשה ובנכסי צ"ב איכא פלוגתא דרבוותא כולי בפרק החולץ שם ובפרק האשה שנפלו תנן גבי שומרת יבם מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלקו יורשי האב עם יורשי הבעל וב"ה אומרים נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב ופי' רש"י בכתובתה בנדוניא שהכניסה לו ושמאתן לו בכתובתה וקבל עליו אחריותן : ובנכסים הנכנסים והיוצאים עמה . הן נ"מ שאין שמין אותן עליו ואינו רשאי להוציאן אלא כשנכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יוצאה יוצאין עמה : יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב . בנ"מ אבל יורשי האב לא יחלקו בכתובת הבעל ואע"ג דנקט רישא מה יעשה בכתובתה תנא ושבקה : ובה"א נכסים . דנצ"ב בחזקתן ובפרק מי שמת מפרש בחזקת מי הם : כתובתה בחזקת יורשי הבעל . ק"ק ותוספת הראויים לבא לה משל בעלה בחזקת יורשי הבעל וכתב הרא"ש בפרק החולץ וז"ל בפרק מי שמת תנן כי הא מתני' גבי מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ופליגי בגמרא בחזקת מי ר' אלעזר אמר בחזקת יורשי האשה ר' יוחנן אמר בחזקת יורשי הבעל בר קפרא אומר יחלקו ופירש"י בפ' האשה שנפלו דכי היכי דפליגי התם פליגי הכא ובפרק מי שמת פסק רב אלפס כבר קפרא דהוה רביה דר' יוחנן ועוד דהויא מסקנא דשמעתא . ור"ת אומר דלא דמיא ההוא דהתם להכא דהכא לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנ"מ דוקא

ואם מתה וכו' עיין בב"י מבואר טעם מחלוקת רש"י ור"ת ע"פ דברי התוספות והרא"ש ולשם מבואר דל"ק לר"ת דהכא כולהו ליורשי הבעל ולעיל בסימן צ' כתב דיחלוקו דהתם גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אם הבעל מת תחלה חשובה האשה כאילו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד אחר חליצה עכ"ל ומביאו ב"י : ומ"ש וכי היכי וכו' שם בגמ' א"ל רבה לעולא אדמיפלגי בגופה ולאחר מיתה ליפלגו בחייה ולפירות אלמא דחד דינא אית להו ומשמע דלכל היכא דאית ליה פירות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אם מכרה מוציא היבם מיד הלקוחות דהא זכה בנכסים לאכול הפירות

דקאמר בגמרא דכתובתה שיירא ודייק מדתנן יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב אבל התם קתני סתמא יחלקו ומשמע דבכתובתה נמי איירי והיינו טעמא דהתם אם הבעל מת תחילה הויא האשה כאילו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד אחר חליצה ועוד את"ל דפליגי הכא בנכצ"ב כי התם א"כ לת"ד בחזקת יורשי האשה הוי נכ"ב בחזקת יורשי האשה לב"ש טפי מנ"מ דבנכסי מלוג יחלקו ובנכסי צ"ב מודו ב"ש לב"ה ולקמן בפרק אלמנה ובכמה דוכתי מוכח איפכא אלא הכא כ"ע מודו שהם בחזקת יורשי הבעל ורבינו מאיר כדחק ליישב פירש"י ומ"מ לפי' ר"ת רווחא שמעתתא הוא עיקר עכ"ל : ומ"ש רבי' שהרמב"ם פסק כרש"י הוא בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה שהרשב"א כתב דלשיטת רש"י הא דנ"מ בחזקת יורשי האב דוקא בשנפלו לה ועודה שומרת יבם אבל בנפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינם כנכ"ב וחולקין בהן ורבינו אינו מחלק בנ"מ בין נפלו לה בעודה שומרת יבם לנפלו לה מחיים דבעל אלא בכל גווני הם דיורשים ויש בזה שיטה אחרת לקצת גאונים ז"ל והם גורסים במשנה כתובה בחזקת יורשי הבעל ואינם גורסים וכתובה וזהו פירושם נכסים בחזקתן כיצד הכתובה ר"ל העיקר ותוספת ונכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל ונכסים הנכנסים והיוצאים ר"ל נ"מ בחזקת יורשי האב ודוקא נפלו לה בעודה שומרת יבם אבל נפלו לה בחיי בעלה ונתאלמנה מן הנישואין דינן כנכ"ב ואם מתה יורשי הבעל יורשים אותה וזה דעת קצת מפרשי אחרונים ולר"א שיטה אחרת בהשגות שהוא סבור שנצ"ב כולם ליבם ונכ"מ שנפלו תחתיו דבעל יחלקו ושנפלו לה בעודה שומרת יבם כולם שלה ולברר דעות אלו מן הגמרא יארכו הדברים וכבר פי' הרמב"ן הסוגיא ביבמות לדעת רבינו ונראה שהוא מסכים לדעתו ודע שאין המאמר מועיל בזה כלום וכ"כ רבינו בפ"ג מה' נחלות עכ"ל . והר"ן כתב שיטות אלו בארוכה בפרק האשה שנפלו ודקדק מדברי הרי"ף בפרק הכותב שהוא מפרש משנה זו כפי' הגאונים שכתבתי בסמוך (ה) כתב הר"ן בתשובה סי' מ"ו אחר דברי רש"י ודברי הגאונים ואנו בעניותינו שאין לנו להכריע כך אני דן שנכ"ב שהאשה באה להוציא מיד יורשי הבעל לא כל הימנה שאין עושין מעשה להוציא כנגד הגאונים אבל נ"מ אפי' נפלו לה תחת הבעל כל שהם קיימים בזה נותנים מקלתה ליורשיה כדברי רש"י כיון שאותם נכסים ממש הוחזקו למשפחת בית אביה (ו) עכ"ל ובסימן נ"ט כתב על ענין תנאי השיור אינו אלא אם תמות אשתו בחייו אבל בחיי יבם אין לנו (וע"ל סי' קי"ח) : ומ"ש וכי היכי דאיכא פלוגתא לאחר מיתה ה"נ איכא פלוגתא בחייה ובפירות לרש"י חולקין בהן היא ויבם ולר"ת הוא נוטל הכל והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ב מה"א אין ליבם פירות אפילו בנכ"ב שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכנוס וכתב ה"ה מ"ש ואין ליבם פירות כולי בכ"מ הוא מפני שאין היבם חייב לפדותה כנזכר פרק י"ח וכבר נתבאר פרק י"ב שפדייתה כנגד אכילת פירות נכסיה ועוד שאם מתה יורשי אביה יורשים נ"מ שלה כנזכר בסמוך אבל מ"ש שאפילו בנכ"ב אין לו פירות הוא תמוה למה לא זכה במתניתן כמבואר בסמוך ואולי שהוא סובר שאין לו זכות אלא בגוף הקרקע ליורשה אם תמות אבל לא בפירות ולא ידעתי מאין הוציא זה והרבה מן המפרשים חלוקים עליו בזה ודעת הרמב"ן ז"ל ביבמות שבפירות יש לו המחלית עכ"ל והר"ן ג"כ בפרק האשה שנפלו כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שהרמב"ם ז"ל חולק על מה שכתב ואפי' בנכ"ב שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד שיכנס וזה ודאי תימא למה לא יזכה במחצית כיון שאם מתה יורש מחציתן עכ"ל וז"ל ריב"ש בתשובה סימן ק"ד אע"פ שהרמב"ם כתב שאין ליבם פירות כבר דחו דבריו וגם מגיד משנה לא מצא לו זכות בפירות נכ"ב ובתשובה אחרת סימן ספ"ה כתב אין בכל הפוסקים שראיתי דבריהם שיהיה דעתו שאין לו פירות כלל זולתי הרמב"ם שכתב כן ונדחו דבריו מההיא דאמרינן בפרק החולץ אדמיפלגי בגופה לאחר מיתה ליפלגו בחייה ולפירות ואף הרב בעל מ"מ המהפך בזכותו של הרמב"ם בכל מה שאפשר לא מצא לו זכות בנכ"ב כי אם בנ"מ ואמר כי היה דעת הרמב"ם בנ"מ מפני שפרקונה תחת פירות נ"מ וכיון שאין היבם חייב לפדותה אין לו פירות ולי נראה שמפני טעם זה אין לנו לדחות אותה סוגיא שבפרק החולץ דמה שתקנו פרקונה תחת פירות היינו תחת כל פירות ר"ל נ"מ שנפלו לה קודם שנשאת ושנפלו בעודה תחתיו אבל יבם אין לו פירות בנכסי מלוג שנפלו לה בעודה זקוקה אלא בפירות נכסים שנפלו לה בעודה תחתיו

דרכי משה

המעות לידה כן כתב הר"ף בר אליהו עכ"ל : (ד) הל' משמע דיורשי הבעל הם יורשין וכל הקודם בירושתו יורשים נכסי אלו ואם האב קיים האב יורשן וכ"כ מהרי"ק שורש צ"א וכ"נ קצת מדברי מהרא"י בת"ה סימן ר"ד אמנם בהר"ן פרק האשה שנפלו דף תק"י ותקי"א משמע דהיבם יורשן וכ"נ מדברי מהר"ם פדוו"א בתשובה סימן י"ז וכ"פ מהרי"ו בהדיא בתשובה סימן מ"א וצ"ע דלשון יורשי הבעל לא משמע כן וראיתי מי שחלק דאין היבם יורש אלא מה ששייך לאשה כגון נכצ"ב או כתובה משום דזקוקה היא לו ויורש כחה אבל אם היו שם נכסים אחרים היתרים על הכתובה האב יורשן וליתא כדפריך בכתובות פרק האשה שנפלו אמתניתין דשומרת יבם שמתה ולימא אה אני יורש אשתו אני קובר ש"מ דהיבם יורש אחיו ולא השומרת יבם וע"ש בתוס' דמפרש שם הא דקאמר אח אני יורש דר"ל מכח אח אבל יוכל להיות דהיבם יורש השומרת יבם וכן משמע בירושלמי שם דהיבם הוא יורש אותה : (ה) וכ"כ נ"י בפרק החולץ דף תע"ו ע"ב דנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה אין ליבם רשות בהן לא בחייה ולא לאחר מיתה וכתב ג"כ דנכסי מלוג שנפלו תחת הבעל והיא נשואה הם בחזקת יורשי הבעל : (ו) וכן הוא מסקנת הטור לקמן כתב מהרי"ק שורש צ"א הא דנכסים בחזקת יורשי הבעל היינו במקום שאין כופין לחלוץ אבל במדינות הללו שנוהגין

דרישה

באבעיא דבת יבמה אי מתזנא כו' (עי' בר"ן פ' האשה שנפלו שכתב בשם רשב"א דכיון דאין לה כתובה ליבמה על היבם גם אין לה עליו תנאי כתובה כו' ומיהו יש לחלק בין תנאי כתובה למזונות שהוא בכלל שארה שהוא דאורייתא גם בפרק החולץ דף ל"מ מסיק במסכה זה לשונו כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון עכ"ל המשנה) כל זה אינו דהרי בפרק ר"ג דף כ"ב גרסינן ז"ל שטר כתובת יבמין כיצד כותב לה אנא פלוני בר פלוני קבלית ית פלונית יבמתי לזון ולפרנסה כראוי ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון כו' ש"מ דאע"פ שכתובתה על בעלה הראשון מ"מ מזונותיה ופרנסתה על נכסי היבם . ועיין מ"ש רבינו בסימן קס"ו מזו גם כן ועיין מ"ש שם ושם באמרתי כדאיתא בראיות ברורות דמדין תורה לא היה כותב לה כתובה כלל רק רבנן דתקנו שיעשה בה מאמר כמבואר שם תקנו נמי שיכתוב לה כתובה ע"ש : [נ] בד"א בנכסי מלוג כו' זה לשון ב"י דברים תמוהים הם דנכסים שנפלו לה בעודה שומרת יבם מאי מלוג או מאי צאן ברזל שייך בהו ודוחק לומר

פרישה

אשר"י ודוקא לאחר ג' חדשים אם ברם או קלה לאחר שהעמידתו בדין אבל בתוך ג' חדשים למיתת הבעל כתב הרא"ש בהדיא בתשובה (כלל נ' דין ד') שמעשה ידיה ליבם שהוא היורש ב"י ועיין בדרישה : (ח) ואפי' עשה בה מאמר פי' שקידש אותה ואע"ג דאמרינן לעיל בסימן צ' שהנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה אינה יכולה למוכרן לכתחילה הכא אין המאמר עושה אותה כמו ארוסה דמן התורה אין המאמר קונה בה : (ט) בד"א בנכסי מלוג כו' עבד"ר : (י) שיש ליבם זכות בהם שהרי הוא אוכל פירות הואיל שהם באחריותו : (יא) ואם מתה כתובתה ר"ל מנה ומאתים (ותוספת הראוין לבא לה משל בעלה כ"פ) : (יב) ולר"ת כולם בחזקת יורשי הבעל כו' אע"ג דלעיל בסימן צ' גבי נפל הבית עליו ועל אשתו כתב דיחלוקו לכולי עלמא היינו טעמא דהתם אם הבעל מת תחילה הויא האשה כאילו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד אחר חליצה :
(יג) וכי היכי דאיכא פלוגתא בנכסי צאן ברזל כו' אבל בנכסי מלוג כ"ע מודו שהם שלה שהרי הנכסים

חדושי הגהות

קס א וכתב הלחם משנה וז"ל קשה דהא כשנפלו לה בעודה ארוסה לא תמכור לכתחילה כדקאמרינן בגמרא כתובות וא"כ היאך קאמר דמוכרת משום דלא עדיף מבעל ואולי י"ל דמאי דקאמר ה"ה לא הוי אלא בדיעבד או נאמר דכיון דשם בדיעבד סבור כאן מעלין ליה דרגא דאפי' לכתחילה ולשון דלא עדיף קשה לזה עכ"ל :

החתיו דבעל משום דיבם במקום בעל קאי עכ״ל. כתב רב סעדיה בתשובה שאין היבם חייב ברפואתה בק״ו מפרקונה ולענין קבורתה הא איפשיטא בר״פ אלמנה ניזונת שאין ב״ה טעות סופר יש כאן וצריך להעביר הקולמוס על תיבת שאין וכך צריך לכתוב הא איפשטא בפרק האשה שנפלו (פא) שהיבם חייב בקבורתה היבם חייב בה

(ז) דינים דשייכים לסימן זה עיין במישרי׳ נכ״ג ח״ב:

וכתב עוד הר״ן ז״ל בפרק הנזכר כתב הרשב״א דנכ״מ שנפלו לה תחתיו דבעל דאמרי׳ בהו יחלוקו אם רצתה למכור מחציתן מוכרת ונותנת דהא אין ליבם במחציתן כלום והרי זה במחציתן כמי שנפלו לאחר שנכנסית שומר׳ יבם אבל במחצית האחר לא תמכור שהרי הוא יורשה אם מתה ואין היבם מוציא מיד הלקוחות עד שתמות לפי שאין היבם אוכל פירות קודם כניסה כלל דבגופו של קרקע הוא שיש לו זכות שאם מתה יירשנה אבל פירות בחייה לית ליה כלל דהא לא תיקנו פירות ליבם ואפילו לבעל לא תיקנו אלא משום פרקונה ויבם אינו פודה וכדתניא בפרק ב נערה שנתפתתה ונראה היה לומר דאין היבם אוכל פירות נ״מ שלה ואפילו לאחר שכנס שהרי אין לה כתובה עליו וכיון דאין לה כתובה עליו תנאי כתובה נמי אין לה עליו דמההיא דפרק החולץ משמע דאית ליה כדאמרינן התם אדמיפלגי בגופה של קרקע ולאחר מיתה ליפלגו מחיים ולפירות. והר״ן ז״ל כתב דודאי ההיא דהחולץ מוכחא בהדיא דאותו זכות עלמו שיש ליבם בגופה של קרקע יש לו באכילת פירות ויישב מה שהוקשה להרשב״א ז״ל על זה:

נפלו לה נכסים בעודה תחת בעלה ומת ונפלה לפני יבם אצ״ל שלא תמכור בנכ״ב שהרי היבם אוכל כל פירותיה אלא אפי׳ נ״מ נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק בפירותיהן שחציים שלו והחצי שלה דברי רבינו בכאן תמוהים שכ׳ שנ״מ נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק ליבם בפירותיהן שחציין שלו ולפי טעם זה חציין מיהא יש לה רשות למכור וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרשב״א: ב״ה והיאך כתב שלא תמכור דמשמע שלא תוכל למכור כלל: והר״ן ז״ל וגם מ״ש בסתם ואם מתה יחלקו בכן יורשיה ויורשי הבעל וכתובה ונכ״ב הם בחזקת יורשי הבעל והרי בסמוך במחלוקת שנאה שרש״י והרמב״ם חולקים ואומרים דנכ״ב כמי יחלוקו ואם נתכוון לסתום דבריו כר״ת ללמדינו דהלכה כוותיה כבר כתב בסמוך שהרא״ש הסכים לדעת ר״ת וכבר נודע שדעת רבינו מסכמת לדעת הרא״ש אביו ורבו ז״ל וכן יקשה על מ״ש בסתם אין צ״ל שלא תמכור בנכ״ב שהרי היבם אוכל כל פירותיה והיינו לדעת ר״ת אבל לדעת רש״י והרמב״ם אינו אוכל אלא חציים ואין לומר דלעיל מיירי בנכסים שנפלו לה בעודה שומרת יבם וקודם שיכנום שהכניסתם לו בתורת נ״מ או נכ״ב והתם הוא דאיפלגו רבוותא אבל בנפלו לה בעודה תחת בעלה ומת ונפלה לפני יבם לד״ה נכ״ב כולם לבעל דא״כ תחלה ה״ל להשמיענו זה ואח״כ הוה ליה להשמיענו דין המכירה: ומ״ש בשם הרמב״ם ז״ל כבר נתבאר בסמוך (ח) כתב הרשב״א בתשובה סי׳ תפ״ו על ראובן שמת ולו שתי נשים ונשארו זקוקית ליבם ומתה אחת מהן אין ליבם שום טענה בנכסים לפי שהשנייה בפניו ואם יבם סילק זיקת יבום מעל זו ואינו יורשה וכן אם חלץ סילק זיקת יבום מעל כל הבית ואם עדיין לא ייבם ולא חלץ מ״מ כיון שזו לפניו ומצוה עליו לחלוץ או לייבם לזו שהראשונה כבר מתה וכבר נסתלקה זיקתו מהראשונה ועמדה על זו מה שאין כן בשומרת יבם אחת שמתה שכיון שהיתה זקוקה לו ואין אחרת שיחול זיקתו עליה ה״ה יורשה כפי הדינים שנאמרו בגמרא (ט) כתב הר״ש בן הר״ש בר צמח על ראובן שייבם יבמתו ולו בנים במ״ה ומתו הוא ובניו ואין ידוע אם האב מת תחלה או הבנים ואח״כ מתה האשה ולוי אחי ראובן רוצה לירש והשיב כיון שהוא ספק אם מת ראובן קודם בניו או אח״כ יורשי האשה הם ודאי בירושה ולוי היבם הוא ספק ואין לספק במקום ודאי כדאיתא בפרק החולץ. ומה שצוה ראובן שימכרו הספרים ויקנו ס״ת וגם הניח הקדשות אחרות ופרעה האשה מקלתן ועכשיו יורשיה אינם רוצים למכור הספרים לקנות ספר תורה מן הדין היה שכיון שהנכסים מטלטלים ותפסתם האשה לאחר מיתת בעלה הרי הם בחזקת יורשיה בפרעון כתובתה ואם יש קרקעות כיון שלא נשבעה האלמנה ימכרו הקרקעות ויקנו ס״ת וישלימו ההקדשות אבל אם הדבר ברור שכשהתחילה לפרוע ההקדשות היה בדעתה להשלים צוואת בעלה אלא שקפצה עליה מיתה הרי היא כמו שהודית בשעת מיתה שנשארו בנכסי בעלה לקיים מצותו וחייבים היורשים לקיימה אפילו ממטלטלי ואם אין הדבר ברור אין מוציאין מיורשים (י):

פלונתא בנכסי צאן ברזל לאחר מיתה ה״נ איכא פלונתא בחייה ובפירות (יד) לרש״י חולקים בהם היא והיבם ולר״ת הוא נוטל הכל נפלו לה הנכסים בעודה תחת בעלה ומת ונפלה לפני יבם אצ״ל שלא תמכור בנכסי צאן ברזל (טו) שהרי היבם אוכל כל פירותיה (טז) אלא אפילו נכסי מלוג נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק ליבם בפירותיהן שחציים שלו והחצי שלה (יז) ואם מתה יחלקו בהם יורשיה ויורשי הבעל וכתובה ונכסי צאן ברזל הם בחזקת יורשי הבעל והרמב״ם כתב שאפילו נכסים שנפלו לה תחת הבעל ומת אין ליבם בהם פירות (יח) ואפילו בנכסי צאן ברזל ולא נהירא:

קסא מי שהיו לו נשים רבות ומת ולו אח ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת כולן (א) ואין היבם יכול ליבם אלא אחת מהם [א] ולא חולץ אלא אחת מהן היו בהן כשרות לכהונה ופסולות כמו גרושה או חללה בא לייבם מייבם לאיזו שירצה בא לחלוץ חולץ לפסולה ולא לכשרה כדי שלא לפוסלה לכהונה בחליצה

הפירות וכ״כ ב״י על שם הר״ן בשם הרשב״א: **נפלו** לה הנכסים בעודה תחת בעלה וכו׳ שם אוקמה אביי רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם הלכך מודים ב״ש דמוכרת לכתחילה סיפא דנפלו לה כשהיא תחת בעלה הראשון וקשב״ה אבי ידו כידה פי׳ נשואה ידו כידה ולא יותר וכשמת ואין ליבם אלא זיקה ידו גרועה מידה וכ״מ בחזקתן לב״ה ואין ליבם בהם כלום ולב״ש נשואה ידו עדיפא מידה וכשמת ידו כידה ויחלוקו ופליג עליה רבא ואמר לב״ה נמי נשואה ידו עדיפא מידה וכשמת ידו כידה ויחלוקו בנ״מ והלכה כרבא כדכתב הרא״ש וככך הוא דעת האלפסי וז״ש רבינו שחציים של נ״מ הם ליבם ולפ״ז משמע דכך הם פי׳ דברי רבינו נפלו לה הנכסים בעודה תחת בעלה וכו׳ א״צ לומר שלא תמכור בנכ״ב בין נכ״ב שהכניסה לבעל הראשון קודם כניסה לחופה ובין נכסי צאן ברזל מאותן נכסים שנפלו לה בעודה תחת בעלה כשקבל הבעל עליהם באחריותו שהרי היבם אוכל כל פירותיה אלא אפילו נ״מ מאותן נכסים נמי לא תמכור שגם בהם יש חלק ליבם וכו׳ כלומר לא תמכור כולם אבל חציין ודאי יכולה למכור וכמ״ש ב״י בשם הרשב״א והר״ן אבל הב״י הבין מלשון רבינו שהיבמה אינו יכולה למכור כלל בנ״מ ותמה עליו ואין כאן קושיא ועי״ל דאפילו נאמר דדעת רבינו שלא תמכור כלל בנ״מ ודלא כהרשב״א והר״ן נמי ניחא דס״ל לרבינו דאעפ״י שחציין שלה אפ״ה לא תמכור בלא רשותו דכיון דידו כידה יש לו זכייה בכל הנכסים וצריכין לחלוק בפני ב״ד וכל זמן שלא עשו חלוקה בפני ב״ד לא תוכל למכור ואם מכרה אינה מכירה וז״ש אצ״ל שלא תמכור בנכ״ב אלא אפילו נ״מ נמי לא תמכור דמשמע הלשון דכי היכי דנכ״ב לא תמכור כלל ואם מכרה אינה מכירה ה״נ בנ״מ כל הדין כמו בנכ״ב: **ומ״ש** ואם מתה יחלקו בהם יורשיה ויורשי הבעל זה פשוט דכיון דבחייה אין ליבם בהם אלא חציים א״כ אף אם מתה אינן יכולין לירש אלא החציה ול״ד לנפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם דכיון דהכל מודים דבחייה מוכרת כל הנכסים ונותנת וקיים דאין ליבם בהם כלום א״כ אם מתה הכל ליורשיה וכן בנכ״ב בנכסים שנפלו בעודה תחת בעלה כיון שהבעל קבל עליו אחריות בעודה נשואה חשובים הם כנכ״ב שקיבל עליו אחריות בשעה שכנסה לחופה ואם מתה הם בחזקת יורשי הבעל ול״ד לנכ״ב שקיבל עליו היבם אחריות בנכסים שנפלו לה בעודה שומרת יבם דכתב לעיל לרש״י דזיקת נשואה עושה ספק נשואה וחולקין דשאני הכא דבאים הנכ״ב מכח ודאי נשואה שנפלו לה בעודה תחת בעלה וקיבל עליו אחריותו דאף רש״י מודה שהכל ליורשי הבעל וב״י לא נתיישב לו דברי רבינו ולפע״ד דבריו נכונים אין בהם גמגום כי כל דבריו ע״פ סוגיית הגמרא והרמב״ם כתב וכולי ולא נהירא עיין בב״י שהאריך בזה מדברי האחרונים כולם תפסו על הרמב״ם בזה:

קסא מי שהיו לו נשים רבות וכו׳ משנה וגמרא פרק החולץ (דף מ״ד) וכתב ב״י דמ״ש ואינו חולץ אלא א׳ מהן כדי נסבא שכבר כתב שחליצתה של א׳ מהן פוטרת את כולן ושרי ליה מריה דא״כ מ״ש דאינו יכול לייבם אלא אחת מהן נמי כדי נסבא שכבר כתב דביאה של א׳ מהן פוטרת את כולן אלא צריך לפרש דלאו כדי נסבא דלעיל קאמר דפוטרת את כולן ואין צריך לייבם עוד יכאן אשמועינן דאיסורא קא עביד דבית א׳ הוא בונה ואינו בונה ב׳ בתים והויא אשת אח שלא במקום מצוה כדאיתא התם וא״כ בחליצה נמי איסורא דאורייתא היא לחלוץ יותר מאחר כדאיתא התם בית חלוץ הבעל בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ ב׳ בתים וכך מבואר לשם בתוספות בד״ה וגייבם לחדא דאסור ד״ת לחלוץ ב׳ בתים ועיין עוד בתוס׳ בפ״ק סוף (דף י״ב) בד״ה איהו כתבו כך בפי׳ ולפ״ז הא דכתב רבינו ואין היבם יכול לייבם אלא אחת מהם ולא חולץ אלא אחת מהן הא דכתב ואין היבם יכול חוזר גם על מ״ש ולא חולץ אלא אחת מהם דגם לחלוץ אינו יכול כלומר אינו רשאי דאיסורא דאורייתא היא דלא כמה שפי׳ ב״י

קסא מי שהיו לו נשים רבות ומת ולו אח ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת את כולן משנה בפרק החולץ (דף מג מד.) ובגמרא מייתי לה מקרא: ומ״ש ואין היבם יכול לייבם אלא אחת מהן פשוט הוא דכיון דבביאת או חליצת אחת מהן נפטרו כולן אם היה בא אח״כ על צרתה הו״ל אשת אח שלא במקום מצוה ובפרק הנזכר מייתי לה מדכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב׳ בתים. ומ״ש ולא חולץ אלא אחת מהן כלומר א״צ לחלוץ אלא אחת מהן וכדי נסבה שלא היה צריך לכתוב זה שכבר כתב שחליצתה של אחת מהן פוטרת את כולן: היו בהן כשרות לכהונה ופסולות כו׳ בא לייבם מייבם לאיזו שירצה בא לחלוץ חולץ לפסולה ולא לכשרה שם במשנה וכתב ר״י בשם הרמ״ה כופין אותו לחלוץ לפסולה ואם עבר על דברי המזהירים על כך מנדין אותו

דרכי משה

שנוהגין לכוף לחלוץ א״כ אין הנכסים בחזקת יבם ולכך אם מתה אינו יורשה וע״ש וקצת משמע כן מדברי תשובת הרשב״א שכתבתי סוף סימן זה וצ״ע בת״ה סימן ר״ך: (ז) ודברי צ״ע דהא אדרבה בגמרא פרק האשה שנפלו איתא שהיבם חייב לקוברה ואולי טעות נפל בספרים כמו שנפל טעות במה שכתב שהאבעיא היא באלמנה ניזונית והוא פרק האשה (ועי׳ בב״ה): (ח) דבפירות נצ״ב כל האחרונים דחו דברי הרמב״ם אבל בפירות נ״מ כתב המ״מ פי״ח דהרמב״ם אזיל לטעמיה דס״ל דאין היבם יורש בנכסי מלוג שנפלו לה תחת בעלה ולכך אינו אוכל פירותיהן: (ט) כתב מהר״ם פדו״ה בתשובותיו סימן י״ז אם נתן היבם מתנה ליבמה ומתה אינו יורש אותה מתנה אע״ג דלא כתב לה אם מתה אני יורשה וע״ש שהאריך בזה: (י) ע״ל סי׳ קס״ח דין הנכסים של בעל בעודה שומרת יבם ומי שולט בנכסים בעת ההיא:

פרישה

הנכיסם הם בחזקתם לענין ירושה: (יד) לרש״י חולקין בהן היא והיבם. והא דכתב לפני זה דבמתה לרש״י חולקין בהן יורשי הבעל כו׳ ול״ק היבם ה״ט דכשהיא מתה או בטל היבום ולא עדיף היבם משאר האחין (עיין בד״מ ובפ״ע שהביא כמה ידיעות שהיבם יורש השומרת יבם כ״פ) ולכולן דין אחד מה שאין כן כשהיא חיה דאז היבם עומד להיות לירש המת וק״ל: (טו) שהרי היבם אוכל פירותיהן נ״ל דסבירא ליה דבנפלו לה בעודה תחת בעלה כולי עלמא מודי שהיבם אוכל כל הפירות וכן אם מתה היבם יורש הכל ואף על גב דפליגי כשנפלו לה בעודה שומרת יבם וכתב ב״י ואם כן תימא שהו״ל לרבינו להשמיענו תחילה זה ואחר כך הוה ליה להשמיענו דין המכירה ע״ש שהאריך: (טז) אלא אפילו נכסי מלוג נמי לא תמכור פיר׳ כולה והשתא יסולק קושיית בית יוסף שהקשה שרבינו כתב שגם בהם יש חלק ליבם בפירותיהן שחציים שלו ולפי טעם זה חציים מיהא יש לה רשות למכור: (יז) ואם מתה יחלקו בהן יורשים ויורשי הבעל לכאורה נראה דגם זה מטעם הנ״ל דבנפלו לה בעודה תחת בעלה כ״ע ס״ל כרש״י הנ״ל דיחלקו: (יח) ואפילו בנכ״ב ול״נ ז״ל הריב״ש גם סמ״מ המסתפק בזכותו של הרמב״ם בכל מה דאפשר לא מלא לו זכות בנכסי צאן ברזל כו׳ ומסיק כדברי הטור:

סימן קסא (א) ואין היבם יכול לייבם אלא א׳ מהן כו׳ שהנשארות הם אשת אח שלא במקום מצוה. ובגמרא יליף לה מדכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית א׳ הוא בונה ואין בונה ב׳ בתים (ר״ל מזה נלמד שביאה א׳ פוטרת כולן וחליצה נלמד ממ״ש בית חלוץ הנעל בית א׳ הוא חולץ ואין חולץ ב׳ בתים כ״פ): (ומצוה על הגדול שבהם כו׳ ילפינן מדכתיב

דרישה

לומר דבעודה שומרת יבם שהכניסתם לו בנכסי מלוג או בנכסי צאן ברזל (ונראה דאמ״ם רבינו ואפי׳ עפה בה מאמר קאי דאי בשעת קידושין מדרך העולם לפסוק ולעשות שטרי פסיקתא כמה הוא מכניס לה וכמה היא לו וכמ״ש רבינו לעיל נ״א כמה אמה נותן לבנך כו׳ עמדו וקדשו כו׳ גם ביבמה כיון דעשה בה מאמר כדרך שאר נשים יש לומר נמי שפסקו אהדדי ולא סמכו אדין שכנסה אנכסי בעלה הראשון ואכתובתו ותנאי עמה) ואין לפרש וכו׳ עד נמי לא תמכור וכ״ע עכ״ל:

סי׳ קסא [א] ולא חולץ אלא אחת מהם כלומר אין צריך לחלוץ אלא אחת מהן וכדי נסבא שהרי כבר כתב שחליצה של אחת מהן פוטרת את כולן ב״י ויש ליישב דקמ״ל

חדושי הגהות

(ב) בפרק נערה שנתפתתה (נב.) איתא רק שאין היתומים חייבין לפדותה לפי שאין קורין ואותבינך לי לאינתו וס״ל דה״ה ליבם דלא שייך ביה ואותבינך לי לאינתו:

ב"י ולא חולץ אלא אחת מהן כלומר א"נ לחלוץ אלא אחת מהן דאלמא דליכא איסורא דליתא אלא איסורא דאורייתא הוא כדפירש' ונראה דאם עבר וחלץ לב' אחים אעפ"י דשנייה מותרת לכהן כיון דלא היה צריך לחלוץ לה אפ"ה אסורה מדרבנן לינשא לכהן שמא יאמרו חלוצה מותרת לכהן כדלעיל בסוף סימן קנ"ו : רבינו המדוייקים ובקצתם יש חסרון הניכר .

אותו ואם התרו בו למלקות מלקין אותו עכ"ל : היו לו אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם א' מייבם או חולץ לא' מהיבמות והותרו שאר הצרות ומצוה על הגדול לייבם או לחלוץ לא רצה חוזרין על כל האחין כו' כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ובקצתם יש חסרון הניכר . ומ"ש היו לו אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם אחד מהם מייבם או חולץ לאחד מהיבמות והותרו שאר הצרות מתבאר במקומות הרבה ממסכת יבמות . ומ"ש מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ לא רצה חוזרין על כל האחין וכו' משנה בפרק החולץ (ד' לט) מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחין לא רצו חוזרין אצל הגדול אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או יבם . ומ"ש רבי' מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ נ"ל דהיינו דוקא כשאין הקטן רוצה לייבם אלא לחלוץ אבל אם הקטן רוצה לייבם ביאת קטן עדיפא מחליצת גדול כמ"ש לקמן בסמוך . והא דמצוה בגדול מייתי לה מקרא בפרק כילד (ד' כד) :

ומצוה על הגדול שבהם וכו' משנה וגמרא לשם (ד' ל"ח) ואע"ג דמשנה תנן מצוה בגדול לייבם לא רצה לייבם מהלכין על כל האחין אין פירושו לא רצה לייבם אלא לחלוץ דהתם אין מהלכין על כל האחין אלא כיון שהגדול רוצה לחלוץ חולץ והא דאמרינן ביאת קטן עדיפא מחליצת גדול היינו דוקא כשכניסם לפניכו והגדול רוצה לחלוץ והקטן רוצה לייבם אבל הכא מיירי דלא ידעינן מאי דעתיה דקטן דבתחילה חייבת היבמה לתבוע את הגדול לייבם או לחלוץ כדכתיב בקרא והיה הבכור ואז אם אינו רוצה לייבם אלא לחלוץ חולץ דעל הבכור קאמר קרא אם לא יחפוץ וגו' ואינה צריכה לילך אל הקטן ולשאול את פיו אם רוצה לייבם אלא כיון שהגדול רוצה לחלוץ חולץ וכ"כ הרמב"ם בפ"ב : ומ"ש לא רצה חוזרין על כל האחין דרך גדילתן בפרק כילד (דף כ"ד) תני אביי קשיא מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין אצל אחיו לא רצה חוזרין אצל גדול ופירש"י הולכין אצל קטן משמע קטן הימנו וגדול משאר אחיו אלמא מהדרינן אגדול דגדול קודם וכו' כ"כ התוספות לשם יותר בביאור והוא דעת הראב"ד בהשגות פ"ב וגורס בכך דאביי קשיא מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין אחר גדול אלמא כל הגדול מחבירו הוא קודם למצוה וכך הוא דעת הרשב"א כמ"ש ה"ה לשם משמו דלא כדעת הרמב"ם לשם דמאחר שנסתלק הגדול שוב אין דין קדימה לאחד על השאר וז"ש רבינו חוזרין על כל האחין זה אחר זה דרך גדילתן והכי נקטינן :

ומ"ש חוזרין על כל האחין דרך גדילתן זה אחר זה : ב"ה יתבאר בדברי ה"ה שכתבתי בסימן קס"ה :

ומ"ש וכופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב ועיין עוד שם ובתשובת הרשב"א סי' אלף וקס"ה כ' הר"ש בן הר"ש בר צמח אם האח הגדול במ"ה וכתב שאינו רוצה לייבם הרי הוא כמי שאינו ואם האח הגדול השני אינו רוצה לייבם ולא לחלוץ חוזרת המצוה אצל הקטן ואם רוצה לייבם אין כופין אותו לחלוץ . ומ"ש הרמב"ם והטור כופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם אינו אלא כמי שלא רצה לא לחלוץ ולא לייבם כי איך יכופו אותו לייבם ואין אדם דר עם נחש עכ"ל : ומ"ש אמר הגדול המתינו עד שיגדיל הקטן או שהיה אחיו חרש ואמר המתינו עד שיבריא אין שומעין לו כו' וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן יכול לומר על אחי הגדול המצוה המתינו לו עד שיבא כו' משנה בפרק החולץ (דף לט .) ומפרש טעמא בגמרא (שם) משום דשהויי מצוה לא משהינן ודבר פשוט הוא שמ"ש וכן אם היה הגדול במדינה אחרת אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן יכול לומר וכו' היינו לומר דקטן זה אינו קטן ממש דא"כ לאו בר חליצה ויבום הוא וע"כ לומר דגדול הוא מבן י"ג ומעלה והביא ב' שערות אלא שהוא קטן בשנים מאחיו הגדול : לא רצה הגדול לייבם אלא לחלוץ והקטן ממנו רוצה לייבם ביאת קטן עדיפא אבל אם שניהם אינם רוצים לייבם אלא לחלוץ חליצת גדול עדיפא מהקטן שם איתמר ביאת קטן וחליצת גדול פליגי בה רבי יוחנן וריב"ל חד אמר ביאת קטן עדיפא וח"א חליצת גדול עדיפא איכא דאמרי בביאה דכ"ע לא פליגי דביאת קטן עדיפא כי פליגי בחליצת קטן והכי איתמר חליצת קטן וחליצת גדול פליגי בה רבי יוחנן וריב"ל חד אמר חליצת גדול עדיפא וח"א כי הדדי נינהו ופסק רבינו כלישנא בתרא דאמר דכ"ע ל"פ דביאת קטן עדיפא ובפלוגתא דחליצת קטן וחליצת גדול פסק כמ"ד חליצת גדול עדיפא וז"ל ר"י כתב הרמ"ה כיון דלא איפסיקא הלכתא עבדינן לחומרא וכל היכא דאיפשר בגדול עושין ואם לא ירצה הגדול אין כופין אותו כיון דאיכא קטן שרוצה לחלוץ (ג) ודבר פשוט הוא דהאי קטן היינו לומר שהוא צעיר מאחיו אבל הביא שתי שערות והוא בן י"ג שנה ויום אחד דאל"כ לאו בר חליצה ויבום הוא : אע"ג שמצוה בגדול לייבם קידם הקטן ויבם זכה משנה בפרק החולץ (דף כד) :

הין לו אחים רבים ומתו ונפלו נשותיהם לפניו אם איפשר לו לייבם את כולם מייבם וכו' משנה וגמרא בפרק החולץ (דף מג :) ומ"ש אם איפשר לו כלומר אם עשיר הוא ויכול לזון וכן פירש"י כתב הריב"ש בתשובה סימן א' שנשאל על יבמה שנשארה זקוקה לב' אחים והגדול הוא מאנוסי הזמן והשני יהודי מי קודם לחלוץ וכן אם קדם הגדול וחלץ אם צריכה לחזור גם על השני לחלוץ ממנו . והשיב היהודי קודם לחלוץ שלעולם יש לחזור אחר חליצה מעולה וכיון שיהודי יכול לחלוץ או לייבם חליצתו מעולה אמנם אם הגדול קדם וחלץ ודאי הותרה לשוק ואינה צריכה חליצה מן השני שהרי אין כאן חליצה פסולה דישראל הוא לענין גיטין וקידושין ואם בא עליה קנאה ויוצאה בגט ואינה צריכה חליצה ובסימן קנ"ט כתב שנשאל על יבמה שנפלה לפני ב' יבמין וקפץ הגדול ונשבע שלא ייבם ולא יחלוץ והשני אומר עליך המצוה כי אתה הגדול והשיב שמנדי' אותו עד שיפטור אותה לכל הפחות בחליצה אם לא ירצה ביבום ואם ירצה ביבום יהיה נשאל על שבועתו וייבם או יחלוץ ומוב לו זה להסיר כל ספק ולא יחשדוהו כעובר על שבועת דלאו כ"ע דינא גמירי ואין כופין כלל את הקטן כיון שהגדול הוא בעיר ונתבאר בתשובה זו שאם היו ג' יבמים והגדול אסור בה מפני שהוא נשוי אחותה הו"ל כמאן דליתיה והשני נכנס תחתיו והוא הגדול (ז) :

ובופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו לייבם וכ"כ הרמב"ם לשם ואעפ"י דלהרמב"ם מצות יבום קודמת אפ"ה אין כופין לייבם דאין אדם דר עם נחש ב"י בשם הר"ש בן הרשב"ץ וכן אם היה גדול במדינה אחרת וכו' אע"ג דבמשנה נקט מדינת הים לאו דוקא מ"ה אלא לכל מקום רחוק קרו לה מ"ה ולפי שלא כמצא גבול לריחוק זה נקט רבינו מדינה אחרת שכל שהוא מדינה אחרת דהיינו דחלוקים בלשונם הו"ל מקום רחוק ואיכא למיחש לענין אם תמתין עליו וכ"כ נ"י שהוי מצוה לא משהינן ולא נעגן אותה עכ"ל וכ"כ הרמב"ם וכן אם היה הגדול במדינה האחרת דס"ל דמדינה אחרת שהוא מקום רחוק קרי לה מ"ה וכ"כ התוס' ריש גיטין בהא דתנן המביא גט ממ"ה דפירש"י כל ח"ל דלהכי נקט ממ"ה דמשמע רחוק כמו האשה שהלך בעלה למ"ה פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למ"ה לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו ר"ג עכ"ל לפ"ז משמע להדיא דדוקא מדינה אחרת אבל היה הגדול בעיר אחת מאותה הארץ שאינם חלוקין בלשונם שפיר יכול לתלות בגדול או תלך היא אליו ויחלוץ לה לשם ואשכחן דקרי לה מדינה אחרת בחלוקים בלשונם לעיל ריש סימן ע"ה :

היו לו אחים רבים וכו' משנה פרק החולץ סוף (דף מ"ג) ואיכא למידק במ' לשם מסיק דאעפ"י דאפשר לו לפרנס את כולן דעביה הוא עלה טובה קמ"ל דלא לייבם אלא ד' ולשאר יחלוץ אבל טפי מד' לא לייבם כי היכי דנמטייה עונה בחדש ואמאי לא כתבו רבינו כאן ולא הרמב"ם בפ"ב דיבום ויש לומר דהרמב"ם נסמך על מ"ש בפי"ד דאישות שלא ישא אדם יותר על ד' נשים דבכלל זה גם כן שלא ייבם יותר מד' גם רבינו נסמך על מ"ש דברי הרמב"ם בזה לעיל בסימן ע"ו :

קסב

הבונם את יבמתו נאסרות צרותיה וכו' עד אלא בעשה בפ"ק (דף י') איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה פליגי בה ר"ל ור' יוחנן ר"ל אמר בין הוא בין האחין חייבין על צרתה כרת ועל החלוצה הוא אינו חייב כרת והאחין חייבין עליה כרת ור"י אמר בין הוא בין אחין אינן חייבין לא על חלוצה כרת ולא על הצרה כרת ומפרש התם פלוגתייהו (ובדף י"א) איתמר הבא על יבמה ובא א' מן האחין על צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכרת ומן האחין לקיש וחד אמר בעשה כרבי יוחנן וקי"ל כל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכן כתב האלפסי והרא"ש פרק החולץ ופירש"י בעשה בית א' הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ולאו הבא מכלל עשה עכ"ל והא דקאמר איתיביה לר"ל החולץ ליבמתו והזר וקדשה צריכה הליצה מן האחים בשלמא לדידי דאמינא חייבי לאוין נינהו וכו' היינו לומר חייבי לאוין הבאים מן העשה אבל התוספות בד"ה אמר בעשה הקשו על גירסת הקונטרס ור"ת גורס חד אמר בלאו וכן פי' ר"ת וכן כתבו עוד התוס' בפרק והלו נערות בדף ל' בד"ה אי לאפוקי אבל רבינו נמשך אחר גירסת רש"י והרי"ף והרא"ש מיהו קשה תינח בבא על יבמתו ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה דאינו אלא בעשה כדפי' אבל בחולץ לה ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה דקאי עלה בלאו דלא יבנה כיון דלא בנה שוב לא יבנה דהוי לאו גמור ואפ"ה כתב רבינו דאינו אלא בעשה וצ"ע :

בגון ... האחין ואינה אלא בעשה לפיכך תפסי בהו קידושין ואין הולד ממזר בפרק החולץ (דף מ:) אמר

קסב **הבונם** את יבמתו נאסרו צרותיהן עליו ועל כל שאר האחין פשוט הוא בפ"ק דיבמות (י:) ואם בא הוא או א' משאר האחין על הצרה אין עוברין אלא בעשה לפיכך תפסו בה קידושין ואין הולד ממנה ממזר שם (יא) : **החולץ** ליבמתו נאסרה החלוצה היא וצרותיה עליו ועל שאר האחין ואינה אלא בעשה ... רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הבא על צרת חלוצתו הולד ממזר מאי טעמא באיסורא קיימא וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל וליתא להא דשמואל דגרסינן בפרק קמא איתמר החולץ ליבמתו והזר וקדשה אר"ל הוא אינו חייב

שולחן ערוך

קסא ... בחליצה היו לו אחין רבים ונפלו נשותיו לפניהם אחד מייבם או חולץ לאחת מהיבמות והותרו שאר הצרות ומצוה על הגדול שבהם לייבם (א) או לחלוץ לא רצה חוזרים על כל האחין זה אחר זה דרך גדילתן לא רצו חוזרים אצל גדול ואומרים לו עליך המצוה או חלוץ או יבם וכופין אותו לחלוץ (ב) אבל אין כופין אותו לייבם אמר הגדול המתינו עד שיגדל הקטן או שהיה אחיו חרש ואמר המתינו עד שיבריא אין שומעין לו (ג) אלא אומרים לו עליך המצוה או חלוץ או יבם וכן אם היה גדול במדינה אחרת (ד) אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן יכול לומר על אחי הגדול המצוה המתינו לו עד שיבא אלא אומרים לזה שבכאן הלוץ או יבם : לא רצה הגדול לייבם אלא לחלוץ והקטן ממנו רוצה לייבם (ה) ביאת הקטן עדיפא (ב) אבל אם שניהם אין רוצים לייבם אלא לחלוץ חליצת הגדול עדיפא מהקטן אע"פ שמצוה בגדול לייבם קדם הקטן ויבם זכה היו לו אחים רבים ומתו ונפלו נשותיהם לפניו (ו) אם אפשר לו לייבם את כולם מייבם ואם לאו חולץ (ז) למי שירצה מהן ומייבם למי שירצה מהן אחת מכל בית ובית :

קסב הבונס את יבמתו (א) נאסרו צרותיהן עליו ועל שאר האחין ואם בא הוא או אחד משאר האחין על הצרה (ב) אין עוברין אלא בעשה (ג) לפיכך תפסי בה קידושין ואין הולד ממנה ממזר (ד) החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה היא וצרותיה עליו

דרכי משה

קסא (א) ע"ל סי' קנ"ז אם הגדול מומר יחלוץ הקטן : (ב) כתוב בת"ח סימן ר"ד היינו דוקא היכא שהיא ג"כ חפיצה ביבום אבל אם אינה חפיצה ביבום אפילו למ"ד מצות יבום קודם אפ"ה אין כופין אותה ליבום כיון דגדול האחין חפץ בחליצה : (ג) ועיין בתשובת מהרא"י סימן ר"ד אי חלץ לה הקטן אי הוי חליצה או אם הגדול רוצה ממון הרבה אם מותרת לקבל חליצה מן הקטן : (ד) וכתב הרא"ש בתשובה כלל י"א סימן ו' מי שנשבע שלא לייבם ורוצה לחלוץ לא מקרי נשבע לבטל המצוה וצריך לקיים שבועתו: במרדכי

פרישה

דכתיב והיה הבכור מכאן שמצוה בגדול ליבם ופירש"י הכי דריש ולקחת לו לאשה ויבמה והיה הבכור המייבם יהיה הבכור עכ"ל בגמרא דיבמות דף כ"ד ע"א כ"פ) : (ב) אבל אין כופין אותו לייבם כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה : (ג) אלא אומרים לו עליך המצוה כו' ג"ל בקטן האמור הווי מצוה לא משהינן גמרא : (ד) אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן כו' ג"ל בקטן האמור אינו קטן ממש דאם כן לאו בר יבום וחליצה הוא אלא שהוא מבן י"ג שנים ולמעלה והביא שתי שערות אלא שהוא קטן בשנים (מאחיו הגדול) ב"י) : (ה) ביאת הקטן עדיפא היינו דמיחסם מצות יבום היתה קודמת למצות חליצה וע"ל בסימן קס"ה (בכתב רבינו היינו אם יודעין בבירור שמכוין לשם מצוה ע"ש כ"פ) : (ו) אם אפשר לו לייבם את כולן דיש סיפוק בידו לזון אלא כולן רש"י : (ז) למי שירצה מהן ומייבם למי שירצה מהן כן צריך להיות :

סי' קסב (א) **נאסרות** צרותיה עליו כל"ל : (ב) אין עוברין אלא בעשה דכתיב אשר לא יבנה כו' דבית א' הוא בונה כו' ולאו הבא כו' ולאו הבא מכלל עשה עשה והרמב"ם דרש מדכתיב יבמה יבא עליה ולא על צרתה : (ג) לפיכך תפסי בה קידושין כו' לאפוקי מיהא כאחות אשה דהיה בכרת ולא תפסי בה קידושין וממילא הוי הולד ממזר : (ד) החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה כו' דכתיב אשר לא יבנה (דהו"ל אשר לא בנה כלבן)

עליו ועל שאר האחין ואינה אלא בעשה לפיכך תפסי בהו קידושין ואין הולד ממזר וכשם שהחולץ אסור בחלוצה כך אסור בכל קרובותיה (א) כגון באמה ובבתה והיא אסורה (ה) בבנו ובאחיו ואפילו באיסור שניות כגון אם אם אמה ובת בן בנו כמו בגרושתו [א] לפיכך מתה מותר באחותה (ו) והאחין מותרין בכל קרובות החלוצה (ז) החולץ מותר באחות צרת החלוצה ובשאר קרובותיה (ח) ואסור בצרת אחות החלוצה ופירש"י אפילו אם נשואה לאיש נכרי ור"י פירש אם היא נשואה לאיש נכרי מותרת ואינה אסורה לו אא"כ נשואה לאחין וכן הוא מסקנת א"א ז"ל :

קסג (א) **המייבם** זוכה בנכסי המת ועומד במקומו ליטול הלקו בנכסי אביהן ודוקא במוחזק כגון שמת אביהם ואח"כ מת אחיו קודם שחלקו אז נוטל חלק אחיו בנכסי אביהם (ב) אבל לא בראוי כגון אם מת אחיו ואח"כ אביהם לא יטול חלק אחיו ואפי' במוחזק לא יטול אלא בגוף הנכסים (ג) אבל אם ישביחו הנכסים אינו נוטל חלק אחיו באותו שבח אפילו אם שבחו אחר יבום קודם חלוקה (ד) החולץ הוא כאחד משאר האחין לנחלה (ב) ואם האב קיים (ה) הוא יורש הכל ואם מת יחלקו האחין ביניהם [א] יבם היבם לסוף ב' חדשים למיתת אחיו וילדה לסוף ט' חדשים
ספק

ב"י

חייב על חלוצתו כרת והאחין חייבים על חלוצתו כרת בין הוא ובין אחין חייבין על צרתה כרת ור"י אמר בין הוא בין האחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת ואמרי' מ"ט דר"ל אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב אינו בונה איהו הוא דקאי בלא יבנה הא אחין באיסור אשת אח כדקיימי קיימי ועלה דידה הוא דקאי בלא יבנה הא צרה כדקיימי קיימי ור"י מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ ואי בעי להאי מייבם ואי בעי להאי מייבם והשתא קאי עלה בכרת אלא איהו שליחותא דאחין קא עביד איהי נמי שליחותא דצרה קא עבדת ואמרינן תו איתמר הבא על יבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת מ"ד בעשה כר"י ומ"ד בכרת כר"ל וקי"ל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל וכ"ש הכא דקאי ר"י כוותיה ופירש"י בעשה דכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ולאו הבא מכלל עשה והרמב"ם כ' בפ"א דעשה היינו מדכתיב יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה ודע שהרמב"ם כתב בפ' הנזכר גבי חולץ ליבמתו נאסרה היא וכל צרותיה עליו ועל שאר האחין וכולן אסורות עליהן מד"ס כשניות שמאחר שמת אחיו נסתלק איסור ערוה מעל כל נשיו וה"ה תמה עליו דהא משמע בגמרא דלר"י בלאו קיימא ושהרבה מפרשים כתבו כן שהרמב"ם השיג על הרמב"ם בזה : וכשם שהחולץ אסור בחלוצה כך אסור בכל קרובותיה כגון באמה ובבתה והיא אסורה בבנו ובאביו משנה בפרק החולץ (שם). ומ"ש ואפילו באיסור שניות כגון אם אם אמה ובת בן בנו כמו בגרושתו שם בעיא דאיפשיטא. ומ"ש לפיכך מתה מותר באחותה משנה שם יבמתו שמתה מותר באחותה וכבר אמרו בגמרא דמשנה דאיגה צריכה היא דזיל קרי בי רב הוא דאפילו אשתו גמורה לא נאסרה אחותה עליו אלא בחייה ולשון לפיכך שכתב רבינו אינו מכוון וצריך לדחוק ולפרש דה"ק לפיכך כיון שהוא אסור בקרובותיה אינו מותר באחותה אא"כ מתה. ומ"ש והאחין מותרין בכל קרובות החלוצה משנה שם : החולץ מותרת באחות צרת החלוצה ובשאר קרובותיה ואסור בצרת אחות החלוצה משנה שם מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו ובגמרא (שם) מאי שנא האי ומ"ש האי הך דאזלא בהדה לב"ד גזרו בה רבנן הך דלא אזלא בהדה לב"ד לא גזרו בה רבנן ופירש"י מ"ש. רישא קרובת צרת חלוצה דשריא. ומ"ש סיפא צרת קרובת חלוצתו ששתיהן נכריות היא וצרתה ונשואות לנכרי וקתני אסור : הא דאזלא בהדה לבית דין. כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מינייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב ואינהו סברי שרחל וצרת נשי אחיו הוו שהרי לרחל חלץ : הא דלא אזלא בהדה לב"ד. כשהיבמה חולצת אין צרתה הולכת עמה הילכך כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצתו נסיב עכ"ל והתוס' תמהו על פירושו והקשו עליו כמה קושיות ונראה לר"י דגרסי' הא דאזלא בהדה לב"ד פי' שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ואסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחיו דדמיא לצרת ערוה אבל כשחולצת צרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה הילכך קרובתה שריא : ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א ז"ל שם :

קסג המייבם זוכה בנכסי המת בפרק החולץ (דף מ:) ומייתי לה בגמרא מדכתיב יקום על שם אחיו. ומה שכתב ודוקא במוחזק כו' ואפילו במוחזק לא יטול אלא בגוף הנכסים כו' בפרק יש בכור (דף נא: נב.) תנן דיבם אינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק ויהיב טעמא בגמרא משום דבכור קרייה רחמנא דכתיב והיה הבכור ובכור מייתי התם מקראי דאינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמוחזק. ומ"ש אפילו אם שבחו אחרי יבום קודם חלוקה שם פלוגתא דאביי ורבא והלכה כרבא דאמר הכי. כתב הריב"ש בתשובה סימן ת"ע על מי שמת והניח ג' בנים וציוה שתהא אשתו רשאה ושלטאה בכל נכסיו ומת אחד מהם וייבם השני את אשתו שהוא נוטל חלק אחיו המת כולה ולא נגרע כחו מפני מ"ש לאשתו שתהא רשאה ושלטאה בנכסים ומיהו בשטרות אינו נוטל חלק המת יותר על האחי משום דמלוה הוי ראוי ואינו נוטל בראוי (א) כדבסמוך עיין במישרים נכ"ג חי"ב לענין שבחו נכסים אחרי יבום קודם חלוקה : החולץ הרי הוא כאחד מן האחים לנחלה ואם האב קיים הוא יורש הכל משנה בפרק החולץ (שם) ובגמרא הרי הוא כאחד מן האחין פשיטא סד"א הואיל ואפסדה מיבום ליקנסיה קמ"ל. אם יש אב נכסים של אב דאמר מר האב קודם לכל יוצאי יריכו לנחלה : ומ"ש אם מת יחלוקו האחים ביניהם פשוט הוא : ייבם היבם לסוף ב' חדשים למיתת אחיו וילדה לסוף ט' חדשים ספק אם הוא בן ט' חדשים לראשון או בן שבעה לשני ותובע הספק נכסי המת שאומר שהוא בנו והיבם אומר אני יורשו כי אתה בני כו' בפרק החולץ (דף לז:) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא ונכסי דידי הוא ויבם אמר את בראי דידי את ולית לך ולא מידי בנכסי' הוי ממון המוטל בספק חולקין וכתב הרא"ש ואפילו רבנן דפליגי עליה דסומכוס מודי הכא שאין שייך כאן המע"ה שאין זה מוחזק יותר
מזה

ב"ח

כגון באמה ובבתה לאו דוקא דה"ה באחותה נמי אסור כיון שחלץ לה ואם לא חלץ לה היה מותר באמה ובבתה ובאחותה וכן מ"ש והיא אסורה בבנו ובאחיו היינו מפני שחלץ לה דאי לא חלץ לה היתה מותרת לבנו ולאחיו דאחיו היה מייבם אותה אבל לאביו אסורה אפי' לא חלץ לה שהרי היא כלתו אשת המת וכלשון רבי' כ"כ הרמב"ם בפ"א ה"ג כגון אם אם אמה ובת בן בנה דבהני תרתי אסור החולץ כמו בגרושתו וי"ס גורסין ובן בן בנו וקאי אחלוצה דהיא אסורה לבן בן בנו וכ"כ הרמב"ם בפ"א : לפיכך מתה מותר באחותה הלשון מגומגם וב"י כדחק בפירושו ואפשר דלפי שהתוס' הקשו על פירש"י בסמוך שפירש דאפילו בנשואות לאיש נכרי אסור בצרת אחות החלוצה דסברי אינשי דחזו דאזלא אחותה עמה לבית דין דלאחותה חלץ וקנסיב צרת חלוצתו דא"כ אפילו מתה נמי ליתסר באחותה ומכח קושיא זו הסכים הרא"ש לפר"י כמו שכתב רבינו בסמוך לכן הקדים לומר לפיכך מתה מותר באחותה להוציא מפירש"י ולפ"ז יותר מתוקן היה לגרוס הכי לפיכך מתה מותר באחותה בסוף פירוש ר"י :

קסג המייבם זוכה בנכסי המת וכו'. ומ"ש קודם שחלקו כלומר אף על פי שעדיין לא חלקו חשוב מוחזק דאם כבר חלקו נכסי המת ממש הן ולא איצטריך לאשמועי' דזכה בהן היבם דפשיטא דלא גרעי משאר נכסיו אלא מיירי קודם שחלקו דקראו עדיין הנכסים על שם אביהם ואפי' הכי חשוב מוחזק דמיד שמת אביהם נפלו לפני בניו זכה כל אחד בחלק ירושתו אף על פי שלא חלקו והו"ל מוחזק וכן מה שאינו נוטל בשבח מיירי דוקא בשבח ששבחו קודם חלוקה דבהא לא זכה בשעה שנפלו הנכסים לפני יורשים שלא היו בעולם ולא נקרא מוחזק אבל בנכסי המת ממש זכה בין בגוף בין בשבח וה"ה דזכה בשבח ששבח חלקו בנכסי אביהם לאחר חלוקה דנכסי המת נקראו כדפרישית :

ייבם היבם לסוף ב' חדשים פי' דלא הגיע עדיין חדש שלישי אפילו יום אחד בחדשו לא היה ניכר עיבורה תלינן דבן שני הוא מדכתיב ויהי כמשלש חדשים וגו' דאלמא דהעובר ניכר מיד כשהגיע חדש שלישי אלא מיירי שיבמה לסוף ב' חדשים מקמי שהתחיל השלישי ומכ"ש אם יבמה בתוך חדש השני או בתוך חדש הראשון דספק הוא ואף ע"פ דבעינן ג' יום כמ"ש לקמן בריש סימן קס"ד היינו לכתחילה אזלי' לחומרא אבל מדינא סגי ברובו של ראשון ורובו של שלישי ואמצעי שלם דהיינו ב' חדשים ויום אחד וכן היה מעשה כדאיתא בפ' החולץ (דף מ"ג) :
ומ"ש

דרכי משה

קסב (א) במרדכי ריש פרק החולץ ע"ד בתשובה ואפי' נתן לה חליצה מספק אפי' הכי אסור בקרובותיה דאע"ג דהוא מדרבנן מ"מ לפעמים החמירו אפי' בספק ספיקא וכו' :

קסג (א) וע' במרדכי ריש יש נוחלין בדין ראוי וכ"ע הריב"ש בתשובה סי' ת"ע דכל מה שהוא ראוי לגבי בכור הוי ראוי לגבי יבם אמנם מהרי"ו סי' מ"א פסק בתשובה דיבם גובה ממלוה הבעל ומשאר ראוי מלבד מנכסי אבא דאבא כו' : (ב) כתב בת"ה סימן ר"ך דמדינא דגמרא אע"ג שהוא חפץ לייבם היא לא רצתה וחלץ לה לא זכה החולץ בנכסים יותר משאר אחים כו' וע"ל סימן קס"ח כיצד נוהגין בנכסים כשחולצים כתב מהרי"ק שורש ע"ג דאם האב תפס הנכסים לאחר מיתת הבעל ואמר קים לי ברבותינו שפוסקים
מצות

פרישה

בלשון עבר כ"פ) כיון שלא בנה שוב לא יבנה : (ה) בבנו ובאביו ובאחיו כו' כגון אם אם אמה כצ"ל. ובן בן בנו פירוש אסור לה וי"ס דגרסי ובת בן בנה וקאי על היבם :
(ו) והאחין מותרין כו' אף על גב שאמיהם החולץ שליחותייהו קעביד וכאילו הם חלצוה (מ"מ לא החמירו מגרושת אחיהם החולץ שמותרים בקרובותיה כ"פ) : (ז) החולץ מותר באחות צרת החלוצה ולא אמרינן צרה כחלוצה לאסור בקרובותיה רש"י : (ח) ואסור בצרת אחות החלוצה (ל"ד אחותה אלא ה"ה שאר קרובותיה כן מוכח במשנה כ"פ) פירש רש"י בריש דף מ' ע"ב כגון ראובן חלץ לאה ורחל אחותה נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה הצרה לראובן וטעמא מפורש בגמרא עכ"ל וז"ל הגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומפרש הך דאזלא בהדה לב"ד גזרו בה רבנן כו' ה"ג רש"י ומפרש כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לבית דין וכולי עלמא לא ידעי הי מינייהו יבמתו וסברי דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל יאמרו היינו צרת חלוצתו דסברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו מ"ה גזרו אבל כשלאה חולצת אין צרתה הולכת עמה ומשום הכי כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצתו קא נסיב עד כאן לשונו אבל התוספות והרא"ש הקשו עליו כמה קושיות וכתבו לכך נראה דגרסינן הך דאזלא בהדה לבית דין כו' ומפרשי דחלוצה דאיתעבד בה מעשה לפני בית דין ודמיא טפי לגרושה אסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחין (ר"ל כגון שיש להיבם שני אחים ולכל אחד יש לו אשה שהן בנות איש אחד ואמר שמת אח אחד שנשא לאה ונתן לה חליצה אינו רשאי לייבם אחר כך צרת אחות לאה שהיא אשת אחיו ג"כ ולא היה לו בנים מטעם דהרי לערוה דאחות גרושה שגזרו שיהיה דין החלוצה כמו גרושה כמו שנתבאר בסי' קע"ד כ"פ) דדמיא לצרת ערוה. אבל צרת חלוצתו דלא איתעבד בה מעשה לא דמיא לגרושה הלכך קרובותיה שריא עד כאן לשונו וזהו כוונת רבינו בשם ר"י. פירוש לפירושו אחות גרושתו אסורה לו מן התורה ואחות חלוצתו אינה אסורה אלא מדרבנן (כמ"ש לקמן סימן קע"ד כ"פ) ומכל מקום כיון דהאי חליצה איתעבד בה מעשה לפני בית דין ואגלויי איסורה עשאה לאחותה כאילו היא אחות גרושה ואסור מן התורה וכ"מ שאם היתה נשואה לאחיו ומת פוטרת גם צרתה מן החליצה ויבום כדין צרת ערוה אבל אם אינה נשואה לאחיו אלא לאיש נכרי ומת אותו נכרי אף שאחות גרושתו אסורה עליו למה לא ישא צרתה שלא אסרו צרת ערוה אלא דוקא כשנשואה לאחיו שהרי אשת אחיו אסורה מן התורה עליו אם לא במקום מצות יבום והיינו היכא שכל נשיו ראוים ליבום אבל אחות צרת החלוצה אף שהיא נשואה לאחיו ומת מותר לזה ליבמה אף שצרת החלוצה אסורה לו לייבם מכל מקום לא מיחשב אחותה כאחות גרושתו דכיון דלא איתעבד בה מעשה לפני בית דין דייה שנאסרה היא להתייבם ולא נאסרה אחותה מחמתה אפילו נשואה לאח ומכל שכן לאחר וק"ל :

סי' קסג (א) המייבם זוכה בנכסי המת כו' דכתיב יקום ע"ש אחיו דר"ל היבם קאי בנחלת המת (דלמדוהו בג"ש כתיב יקום ע"ש אחיו וגבי בני יוסף כתיב ע"ש אחיהם יקראו בנחלתן כ"פ) וכמ"ש בסימן קס"ו : (ב) אבל לא בראוי דבכור קרייה רחמנא דכתיב והיה הבכור (וכמ"ש בסימן קס"ח) ובכור נוטל דוקא במוחזק (כמ"ש בח"מ סי' רע"ח כ"פ) :
(ג) אבל אם השביחו הנכסים כו' דזה הוי כמי ראוי : (ד) החולץ הוא כאחד משאר האחין לנחלה ז"ל הגמרא פשיטא סד"א הואיל ואפסדה מייבום לקנסיה קמ"ל :
(ה) האב יורש הכל פירוש אם חולץ אחד מהן דאילו מייבם אחד מהן כבר נתבאר דהוא עומד במקום המת ונוטל הכל אפילו במקום אביו והטעם שהאב יורש הכל בחולץ אחד
מהן

דרישה

דקמ"ל דאין היבם רשאי לחלוץ אלא אחת מהן כדי שלא יאסרם על כהן וכדמסיק (ועיין מ"ש לעיל סימן קנ"ו כ"פ) :

סי' קסב [א] **לפיכך** מתה מותר באחותה כתב ב"י לשון לפיכך שכתב רבינו אינו מכוון וצריך לדחוק ולפרש דה"ק לפיכך כיון שהוא אסור בקרובותיה אינו מותר באחותה אלא א"כ מתה עכ"ל ול"נ דה"ק לפיכך ר"ל הואיל שאסרו הקרובים מטעם שהחליצה כמו גרושה ולכן קאמר שפיר לפיכך אם מתה מותר באחותה לאפוקי אם הוי הטעם שאסור בקרובותיה משום שקרובותיה הולכים עמה לחליצה וכולי עלמא לא ידעי הי מינייהו חלץ ולכך קרובותיה אסורים וכעין שפירש"י בסמוך על צרת אחות חלוצה דלפ"ז הטעם אפילו אם מתה היה אסור באחותה משום שיאמרו היא החלוצה והוא חוזר ונושא חלוצתו וכן התו' בפ' החולץ הקשו על פי' רש"י לפי טעם זה ממתניתין למה מותר באחותה כשמתה אשתו :

סי' קסג [א] **ייבם** היבם לסוף ב' חדשים וילדה לסוף ט' חדשים למיתת הראשון נראה דדוקא קאמר לסוף שני חדשים דאלו לסוף חדש אחד וילדה לסוף ט' חדשים הוה תלינן ודאי בראשון דאלו לשני לא הוה חי דבן ה' חדשים הוה ולא הוה אמרינן בברי בן שני הוה ובן ז' היה ראוי להיות אלא דאשתהי ואי ילדה בן ח' הוה אמרינן דודאי בן שני מה"ט גופא וק"ל :
ומת

ומ"ש אם אבי המת קיים וכו' כך כתב הרא"ש לחלק בכך וכתב טעמו ומביאו ב"י. ומ"ש אם מת ספק קודם חלוקה וכו' כ"כ הרא"ש וטעמו דלאחר חלוקה חשובים הנכסים שהגיעו לחלק הספק מן המת כשאר נכסי הספק מתש יחולקין בין הסבא והיבם ולא יגיע לסבא אלא רביע מנכסי המת אבל כשמת הספק קודם חלוקה אז חולקין הסבא והיבם בנכסי המת בשוה ומגיע לסבא מחלה בנכסי המת וכן ליבם מחלה: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא וכו' פירש רש"י בגמרא כיון דיבם אמר את בראי דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי יורש ויודע מכח מי הוא בא ומוחזק בנכסים וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ולא דמי לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת דספק אמר אני בן המת ונכסי כולהו דידי הוא ובני יבם אמרי אחינו אתה ואין לך אלא חלק כאחד ממנו ואפ"ה לא אמרינן דהספק הוי ודאי יורש ובני יבם ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי דהתם אע"ג דספק אית ליה זכייה בנכסי מ"מ אפ"ה לא חשיב ודאי דלא ידע מכח מי הוא בא לירש ע"כ שיטת רש"י ואכתי קשה בספק ובבא בנכסי יבם אמאי חולקין נימא כמי האב ודאי יורש והספק ספק כבר נסתר רש"י לפס מקושיא זו שכתב וז"ל וא"ל האב ודאי מוחזק דאם זה בנו אין כאן לאב כלום וכיון דאיכא ספק דילמא כולהו דהאי או כולהו דהאי חולקין עכ"ל פירוש לפי' דלא אמרינן הכא אין ספק מוציא מידי ודאי אלא דבאיכא תרתי חדא דהוא ודאי יורש לזה ויודע מכח מי הוא בא וגם מי דודאי מגיע לו עכ"פ מקצת נכסיו מ"מ אבל אם הוא ודאי יורשו ויודע מכח מי הוא בא אלא דאיכא ספק דילמא אין מגיע לו כלום א"כ מגיע לו ודאי דאית ליה זכייה בנכסים אבל אינו טוען טענת ודאי דאינו יודע מכח מי הוא בא לירש אין זה ודאי אלא אידי ואידי ספיקא ניכהו ודו"ק:

ספק אם הוא בן ט' חדשים לראשון או בן ז' לשני ותובע הספק נכסי המת שאומר שהוא בנו והיבם אומר אני יורשו כי אתה בני (ו) אם אבי המת קיים אז יחלקו היבם והספק ביניהם (ז) אפילו אחד מהם מוחזק אין שומעין לו להוקתו אלא חולקין ואם מת הסבא אז יטול היבם הכל ואם הסבא קיים דהוי דינא דיחלוקו הספק והיבם (ח) [ג] ומת הספק קודם חלוקה יחלקו הסבא והיבם (ט) ספק ובני יבם שבאו להלוק בנכסי המת הוא אומר אני בן המת ואטול הכל והם אומרים אחינו אתה ואין לך חלק אלא כאחד ממנו החלק שהם מודים לו יטול הכל והשאר יחלקו ביניהם ויטול הוא החצי והן כולם החצי ספק ובני יבם שבאו להלוק בנכסי יבם לאחר שחלק היבם בנכסי המת ואומר הספק ממ"נ אם אחיכם אני תנו לי חלק עמכם (י) ומה שלקחתי בנכסי המת עם אביכם אחזיר ונחלוק הכל ואם אינני אחיכם תחזרו לי נכסי אבי שלקה אביכם מנכסי המת בזה מחלוקת בין הפוסקים י"א שהדין עמו (יא) וי"א שהדין עם בני היבם (ג) וכתב א"א ז"ל כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא לא מפקינן מבני יבם [ג] (יב) ספק ויבם שבאו להלוק בנכסי סבא ואומר הספק אני בן המת ויש לי ליטול החצי אין שומעין לו ספק ובני יבם שבאו להלוק בנכסי הסבא אומר הספק אני בן המת ויש לי ליטול החצי והם אומרים לא כי אלא אתה אחינו ואין לך אלא השליש כאחד ממנו בחצי שהוא מודה להם יטלו הם והשליש שהם מודים לו יטול הוא והשתות הנשאר שהם חולקים עליו יחלקו ביניהם ויטול הוא חציו והם חציו סבא ויבם בנכסי ספק (יג) [ד] או ספק וסבא בנכסי יבם הולקים:

המייבם

מזה והוי כמו הללו באים לירש והללו באים לירש דאיר' בתי שמת (קנא:) יחלוקו ואפילו אחד מהם מוחזק בנכסים אינה חזקה כיון דנכסי בחזקת מיתנא הוו ותרווייהו אתו בטענת ספק ואם הוא כדברי אחד מהם אין לשני זכייה בהם הילכך הוי ספק וחולקין ותימה ולימא היבם דל מהכא היבום שזכיתי בנכסים מכח היבום מ"מ אני יורש דמיתנא ואתה ספק ותנן (יבמות ק:) הוא אינו יורש אותו אלא הקרוב קרוב יורש כי הוחזקה הנחלה לאותו השבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק וצ"ל דמיירי שהסבא קיים הילכך מכח קורבה אין היבם זוכה בנכסים כי האב קודם והוא צריך לזכות מכח טענה דאת ברי דידי וזו טענת ספק הוא ומ"מ הסבא נסתלק מן הנכסים בין שהוא בר מיתנא בין שהוא בן היבם הילכך חולקין הנכסים ביניהם ואם מת ספק מקמי חלוקה וסבא אמר בר מיתנא היה ונכסי דידי ניהו חולקין עכ"ל:

ה"ג ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת ספק אומר אני בן המת ואטול הכל ובני היבם אומרים אחינו אתה ואין לך בנכסים אלא חלק אחד כאחד ממנו החלק שהם מודים יטול הכל והשאר יחלוקו ביניהם ויטול הוא החצי ובני כולם החצי ובקצת ספרי רבינו חסר בכל זו וטעות סופר הוא שדילג הבבא הזאת והתחיל הבבא שאחריה המתחלת ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק יבם בנכסי המת וכו' ודין זה שם בפרק החולץ ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא ונכסי דידי הוו ובני יבם אמרי את אחונא את ומנתא אית לך בהדן סבור רבנן קמיה דרב משרשיא למימר מתניתין היא דתנן הוא אינו יורש אותם והם יורשים אותו והכא איפכא התם אמרו ליה הבא ראיה ושקול הכא אמר להו הביאו ראיה ושקולו א"ל רב משרשיא מי דמי התם איכהו ודאי והוא ספק הכא אידי ואידי ספק אלא אי דמיא למתני' להא דמיא ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקול וכתב הרא"ש ז"ל א"ל רב משרשיא מי דמי התם איכהו ודאי ואיהו ספק הכא אידי ואידי ספיקי ניכהו שגם הספק אינו טוען טענת ודאי שאינו יודע מכח מי בא לירש ובשביל שיש לו זכייה במקצת הנכסים לא חשיב כמוחזק בשאר הנכסים שהוא בא עליהם בטענת ספק אלא הכי הוי דינא מנתא דקא מודו ליה שקיל והידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא נוטל החצי ובין כולם החצי עכ"ל: ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק היבם בנכסי המת כו' שם ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לבתר דפליג יבם בנכסי מיתנא בני יבם אמרי אייתי ראיה דאחונא את ושקול א"ל ספק מה נפשייכו אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו ואי בר מיתנא אנא הבו לי פלגא דפליג אבוכון בהדאי רבי אבא אמר קם דינא רבי ירמיה אמר הדר דינא ופירש"י אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו אי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא מהדרנא לכו ההוא פלגא ונחלוק עתה הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון וכגון שהיו נכסי היבם מרובים ואחיו מועטים: קם דינא. אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה יכול לחזור ולערער ומה שהוא שואל בנכסי היבם אמרינן ליה אייתי ראיה: הדר דינא. ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא או פלג כולהו נכסי בשוה וכתב רב אלפס כתבו רבוותא דהלכתא כרבי אבא משום דקים ליה כרבנן: ב"ה וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מה' נחלות וכתב הרא"ש הראב"ד כתב ליתא להאי טעמא דהא א"ר ירמיה אנא דאמרי אפי' לרבנן וכו' ומ"מ הלכתא כרבי אבא משום דר' אבא דיינא הוא א ונחית לעומקא דדינא והרמב"ן השיב דכיון דכאורה נראה לבני הישיבה דרבי אבא כרבנן ורבי ירמיה כאדמון סברתם עיקר ולא סמכינן אשינויא דשני מילתייהו כתרווייהו כי דרך התלמוד לדחוקה בסברא מועטת ועוד דלא תהא אלא ספיקא והיבם תופס ברשות והנכסים ביד בניו ועל הספק להביא ראיה כדין כל ספיקא ותיקו שבדיני ממונות והר"ז הלוי כתב מתאי דאיפסקא הלכתא בפ"ק דבתרא (ד:) כרבי יוסי דאמר מגלגלין עליו את הכל מטעם הדר דינא ובפרק בית כור (קו:) איפסקא הלכתא כרב דאמר בטלה מחלוקת וא"ל רב נחמן אלמא הדר דינא מכל זה הדעת מכרעת כרבי ירמיה דאמר הדר דינא וכיון דאיפליגו בה רבוותא לא מפקינן מבני יבם עכ"ל: ב"ה עיין בה"מ פ"ה מהלכות נחלות: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא כו' פשוט שם (לח.) בגמרא משום דהוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי: ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא כולי גם זה שם בגמרא פלגא דקא מודה להו שקלי תילתא דקא מודו ליה שקיל פש להו דנקא הוי ממון המוטל בספק וחולקין: סבא ויבם בנכסי ספק או ספק וסבא בנכסי יבם חולקין גם זה שם בגמרא משום דהוי ממון המוטל בספק כתב בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ אחד מן האחים שהיה בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה אפילו ייבם את אשת אחיו אינו זוכה בנחלת אחיו המת בידם:

ב"ה כתב נ"י בפרק הנזכר הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו גרשה למחר דכתיב יקום על שם אחיו והרי קם ומיהו אמרו בירושלמי שאם היא אסורה שאינו רשאי לקיימה אפילו מדרבנן כגון שתי יבמות שעשה מאמר בזו וכנסה לזו לא זכה בנכסים כלל עכ"ל:

היבמה

דרכי משה

מצוה ליצה קודם ואני יורש בני הדין עמו וכ"ש אם הנכסים כבר בידו וע"ש שהאריך בזה גם שורש צ"א בתשובותיו: (ג) ובמרדכי פרק החולץ דף תכ"ז ע"א ודוקא לאחר שחלק היבם הספק בנכסי המת אבל קודם שחלקו לא ועיין בתשובת מיימון סוף ספר משפטים סימן נ"א מי שייבם אשת אחיו אי בניו נוטלין חלק המת בנכסי אביו שמת אחריו:

ד'

דרישה

[ב] ומת הספק קודם חלוקה פירוש דאילו לאחר חלוקה היה כשאר היבם בחלקו שהרי באה לידו כדין ב"ד ולא היו חולקין אלא בחלק הספק וכמ"ש רבינו בס"ס וס ז"ל סבא ויבם בנכסי ספק כו' חולקין. וק"ל: [ג] ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא עפ"ר לשון הגמרא וכתב הרא"ש ע"ז ז"ל כי היבם הוא ודאי יורש של הסבא והספק הוא ספק אם הוא יורש דידיה או לאו. וא"ת בספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא אמאי פליג הספק עמהן בהשתות הול"ל דבני יבם במקום אבוהון קיימי בכל חילוק שיש ביניהן כי אביהן היה ודאי יורש הסבא והבנים במקום אביהן קיימי ואי משום דהכא יש לספק ממ"נ זכייה במקצת הנכסים הא בררנו דמשום הכי לא יפה כחו בממון שהוא טוען עליו ספק ויש לומר כשהספק טוען עם היבם בנכסי סבא לדבריו דהיבם אין הספק יורש של הסבא כלל ומ"ה יפה כחו משא"כ כשטוען עם בני היבם שגם לדבריהן הוא יורש של הסבא אלא שהם אומרים מכח היבם והוא אומר מכח מיתנא הלכך הדבר שקול ויחלוקו הספק שביניהן עכ"ל: [ד] או ספק וסבא בנכסי יבם ואם תאמר הא כתב לעיל אם מת הסבא או יטול היבם הכל מטעם שהוא ודאי יורש והספק ספק ה"נ כשבאו לחלוק ספק וסבא בנכסי יבם נימא כמי הסבא אני ודאי יורש שהוא בני בודאי ואתה ספק ויש לומר דל"ד דלעיל בשעה שמת המת ונפלו הנכסים לפני היורשים לא היה בעולם שראו לירש אלא היבם שעדיין לא ידענו כליה מספק ולכן כשנולד הספק אחר כך אינו יכול להוציא הנכסים מחזקת היבם שהיו בחזקתו כשמת המת והוי שפיר אין הספק מוציא מידי ודאי וכן משמע מדברי הרא"ש שהטעם הוא מכח שהיו הנכסים בחזקת היבם שהביא ראיה ממשנה שכתב כי הוחזקה הנחלה לאותו שבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק אבל הכא בשעה שמת היבם ונפלו נכסים לפני היורשים שניהם היו בעולם וכל אחד אומר אני אטול הכל דינא כמו שאמרינן בכל מקום ממון המוטל בספק חולקין. אלא שקשה לפי האי טעמא כמי לעיל גבי יבם וספק בנכסי המת דקאמר דאם הסבא קיים או יחלקו ביניהן למה לא יאמר היבם כשכנסתי היבמה וזכיתי בהנכסים עדיין לא נולדת ושוב אין כח בידו להוציא הנכסים מידו. ויש לומר דהרי כתבתי דכתב הרא"ש והביא ראייה מהא דתנן כי הוחזקה הנחלה לאותו השבט כו' ורצה לומר שהאחין הן יורשים ודאי שהרי הם ניכרים וידועין למשפחותם לבית אבותם מה שאין כן הספק אף על פי שהוא ממ"כ מאותו שבט בן של אחד מהן מכל מקום כיון שאינו יכול להתיחס אחר אחד מהן בודאי לא מקרי הוחזק לאותו שבט. ומה"ט כמי היבם אינו מקרי מוחזק לירושה מכח מה שבא ליבם דהא יבום אינו מחזיקו בהם הוחזק הנחלה לאותו שבט כ"א כשמת הסבא דאז מקרי הוא מוחזק מכח-כל ירושת השבט וק"ל (ובספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא דאמרינן דאין שומעין להספק אף על גב דגם בן כבר היה נולד הספק קודם מיתת הסבא שאני התם דהספק לא מצי טוען כולו שלי אלא החצי והיבם מצי טוען כולו שלי לכך טענתו טענת ודאי מיהו להתוספות והרא"ש דכתבו דלא אמרינן אדא"ל זכייה במקצת ליכא למקצת השני שטענו עליה ספק א"ל מטעם שהוא ודאי יורש וזה ספק יורש ע"ש לא נתיישב זה) והיותר נראה דמ"ש הרא"ש דאם אין הסבא קיים יכול היבם למימר

פרישה

מהן דאמר מר האב קודם לכל יוצאי ירכו לנחלה פירוש אם אחד מהבנים מת בלא בנים אביו יורשו ולא האחין: (ו) אם אבי המת קיים כו' אבל אם אינו קיים יכול היבם לומר דל מהכא היבום שזכיתי בנכסים מכח היבום מ"מ אני ודאי יורש דמיתנא ואתה ספק ותנן הוא אינו יורש אותו אלא הקרוב קרוב יורש כי הוחזקה הנחלה לאותו שבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק אבל כשהסבא קיים אז אין היבם יכול לזכות מכח קורבה כי האב קודם וצריך לזכות מכח טענת דאת ברי דידי וזו טענת ספק היא ומכל מקום האב נסתלק מן הנכסים בין שהוא בר מיתנא בין שהוא בן היבם (דממ"נ אין האב יורש דאם הוא בן הראשון היא יורש הכל ואם הוא בן השני הרי היבום היה כדת והיבם עומד על נחלת אחיו כ"פ): וחולקין הספק והיבם בשוה אמיר"י פרק החולץ ומביאו מ"ו וב"י: (ז) אפילו אם אחד מהן מוחזק כו' ז"ל הרא"ש אפילו אם אחד מהן מוחזק וכו' כמבואר בב"י: (ח) ומת הספק קודם חלוקה וסבא אמר בר מיתנא הוי ונכסי דידי ניכהו והיבם אומר שהוא ברי יחלוקו כו' וע"ד: (ט) ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת שעדיין לא נחלק נכסיו מעולם (ומיירי שהיה הסבא קיים בשעת מיתת המת דאל"כ הרי נפלו לחזקת היבם ובניו ירשו כל זכותו ולא יטול הספק אלא כאחד מהם כ"פ): (י) ומה שלקחתי מנכסי המת עם אביכם אחזיר כו' כגון שהיו נכסי היבם מרובים ובניו מועטים: (יא) וי"א שהדין עם בני היבם שאומרים כבר זכה אבינו בחצי נכסי המת בדין חלוקה ולא אחינו את לחלוק עמנו בנכסי אבינו כלל והמע"ס אבל אם מת היבם קודם שחלק עם הספק הדין עם הספק אף לפי הי"א כ"פ): (יב) ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ז"ל הגמרא שם ספק אמר אנא בר מיתנא ופלגא נכסי דידי ניכהו ויבם אמר את ברי דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי עכ"ל ופד"ר: (יג) או ספק וסבא בנכסי יבם (פירוש שאין ליבם בן אחר כ"פ) חולקין כדין ממון המוטל בספק ועד"ר:

עד

חדושי הגהות

קסג עיין ב"ק (לט.):

ד"ל

קסד היבמה

לא תחלוץ ולא תתייבם (א) עד שיהיו לה צ' יום ממיתת הבעל חוץ מיום המיתה (ב) ויום היבום ויום החליצה חלצה או נתייבמה תוך שלשה חדשים ולא נמצאת מעוברת הרי זו פטורה ואינה צריכה כלום אבל לא תינשא לאחר (ג) אע"פ שחלצה עד שיהיו לה ג' חדשים ומיהו כשישלימו לה ג' חדשים למיתת הבעל תינשא אע"פ שאין לה ג' חדשים אחר החליצה אבל אם מת היבם תוך ג' חדשים או אפילו אחר הג' (ד) צריכה להמתין שלשה חדשים אחרי מיתתו חלצה ונמצאת מעוברת וילדה אם הולד של קיימא אין החליצה כלום ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה ואם הפילה (ה) או ילדה ולא חיה ל' יום צריכה חליצה אחרת [א] שחליצת מעוברת לא שמה חליצה וכתב הרמב"ם וחולץ לה או הוא או אחד משאר האחין וא"א הרא"ש ז"ל כתב שלא יחלוץ לה הוא אע"ג דחליצה קמייתא לאו כלום היא מ"מ הורעה זיקתו והרי הוא כאילו נתן גט ולא מצי חליץ חליצה כשירה ע"כ וכן ביאת מעוברת לא שמה ביאה לפיכך הכונס (ו) או חולץ ליבמתו (ז) תוך ג' חדשים ולה צרה [ב] לא תינשא עד שתלד זו דשמא תפיל ולא היתה הביאה והחליצה כלום והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם (ח) היבמה לא תתייבם בעת נדותה אבל חולצת היא ואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה קנאה הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת (ט) מפרישין אותה ממנו (י) ואם הפילה יחזור ויקיים (ג) ואם ילדה ולא שהה הולד שלשים יום (יא) הרי זו ספק וצריכה גט וחליצה

והרמ"ה

בית יוסף

קסד היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה תשעים יום ממיתת הבעל כו' משנה בפרק החולץ (דף מא) היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חדשים וכן שאר כל הנשים לא יתארסו עד שיהיו להן שלשה חדשים ומסיק בגמרא צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו : **חלצה** או נתייבמה תוך ג' חדשים ולא נמצאת מעוברת הרי זו פטורה ואינה צריכה כלום אבל לא תינשא לאחר אף ע"פ שחלצה עד שיהיו לה ג' חדשים ומיהו כשישלמו ג' חדשים למיתת הבעל תינשא ואף ע"פ שאין לה ג' חדשים אחר החליצה בפ' החולץ (שם) ת"ר יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין ג' חדשים לאחר ג' אין צריכה להמתין ג' חדשים הני ג' חדשים שאמרו משעת מיתת הבעל ולא משעת חליצת היבם : **אם** חלצה תוך ג' חדשים למיתת בעלה אם א צריכה לחזור על כל האחים עיין בהגהות מרדכי דסוף גיטין (א) : ומ"ש אבל אם מת היבם תוך ג' חדשים או אפי' אחר ג' צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתתו כ"כ שם התוס' ז"ל והרא"ש והמרדכי בשם ר"ת דדוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה מידי דהוה אממאנת לפי שמיאונה מוכיח עליה שהיא קטנה אבל אם מת היבם אחר ג' חדשים צריכה להמתין שלשה חדשים דיותר קרובה יבמה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה וכתוב בת"ה סימן רכ"ד דהיינו דוקא היכא שאין שם אלא יבם אחד אבל אם היו ב' יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך ג' חדשים למיתתו של ראשון : **חלצה** ונמצאת מעוברת וילדה אם הולד של קיימא אין החליצה כלום ומותרת לכהונה ומותר בקרובותיה משנה ר"פ החולץ (דף לה.) : ומ"ש ואם הפילה או ילדה ולא חיה שלשים יום צריכה חליצה אחרת שחליצת מעוברת לא שמה חליצה שם איתמר החולץ למעוברת והפילה ר"י אמר אינה צריכה חליצה אחרת מן האחין דחליצת מעוברת שמה חליצה ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין דחליצת מעוברת לא שמה חליצה ואיפסיקא בגמ' דהא הלכה כר"ל : ומ"ש או ילדה ולא חיה ל' יום הוא ע"פ שנתבאר בסימן קנ"ו שכל שלא חיה באדם ל' יום דינו כנפל אא"כ ידוע שכלו לו חדשיו : וכתב הרמב"ם וחולץ לה הוא או אחד משאר האחין בפ"א וכ"כ התוס' בר"פ החולץ : וא"א ז"ל כתב שלא יחלוץ לה הוא וכו' ז"ל בר"פ החולץ אהא דאמר ר"ל צריכה חליצה מן האחין לאו דוקא דאיהו נמי מצי חליץ לה דחליצה קמייתא לאו כלום הוא ולא פקע זיקתו א"כ אחין של מת קאמר א"נ אע"ג דחליצה קמייתא לאו שמה חליצה מ"מ הורעה זיקתו והוי כאילו נתן גט ולא מצי תו חליץ חליצה כשרה עכ"ל ומשמע לרבינו דלשון אחרון עיקר וכ"כ ר"י בשם הרמ"ה וכתב עוד שאם כנס אין מוציאין מידו וכל זה מיירי שיצא לאויר העולם קיים דאם לא יצא לאויר העולם קיים או חולצת או מתייבמת (ב) : ובן ביאת מעוברת לא שמה ביאה שם פלוגתא דר"י ור"ל והא איפסיקא בגמ' הלכתא כר"ל דלאו שמה ביאה : ומ"ש לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך ג' חדשים ולה צרה לא תינשא עד שתלד זו דשמא תפיל ולא היתה ביאה והחליצה כלום והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ברייתא שם : היבמה לא תתייבם בעת נדותה אבל חולצת היא ואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה קנאה ז"ל הרא"ש בריש יבמות יש שואלים אשה שהיתה נדה כשמת בעלה תאסר להתייבם אפילו טבלה כמו אחות אשה שאינה מתייבמת אף ע"פ שמתה אשתו תשובה לדבריהם דלא שייך למילף מאחות אשה דלא דמיא לעריות שאסורות ליבם משום קורבא ומותרת לשאר העולם אבל נדה אסורה לכל ואף על גב דלאו בת ייבום היא חליצתה חליצה בעת נדתה ולא דמי לחליצת מעוברת דלא שמה חליצה לר"ל משום דאינה עולה לייבום דשאני נדה שהיא עומדת לטבול ולטהר כדרך כל הנשים אבל מעוברת שמא תלד ועוד דאף אם בא עליה בעת נדתה קנאה כדמוכח בפסחים פרק אלו דברים (עב :) : הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותה ממנו ואם הפילה יחזור ויקיים כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א וכתב ה"ה מ"ש רבינו מפרישים אותה פשוט הוא שהרי ספק אשת אח שלא במקום מצוה הוא ומ"ש אם הפילה הוא כשילדה ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו שהוא קרוי נפל כנזכר למעלה בדעתו ז"ל וכתב ר"י יקיים ויחזור ויבעול דביאה ראשונה שהיתה מעוברת לא שמה ביאה וכתב הרמ"ה ואם רוצה לחלוץ אינו די לה בחליצה אלא צריכה נמי גט כדי שלא יאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה : ומ"ש רבינו ואם ילדה ולא שהה הולד שלשים יום הרי זו ספק וצריכה גט וחליצה ז"ל הרמב"ם שם ואם ילדה אפי' מת ביום שנולד ה"ז מוציאה בגט וחולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים וכתב ה"ה מ"ש ואם ילדה הוא בשלא נודע בבירור שכלו לו חדשיו אלא שנגמרו סימניו ולפיכך אינה צריכה חליצה בהכרח שכבר נתבאר למעלה שולד כזה פוטר מן התורה ואינו פוטר מדבריהם ולפי שאינו פוטר מדבריהם צריכה חליצה לזיקתו שאין ביאת המעוברת ביאה לפטור מן.

בית חדש

קסד היבמה לא תחלוץ וכו' הכי אסיקנא פ' החולץ (דף מ"ג) ואומרא מדרבנן הוא דלא צריך מדינא אלא ב' חדשים ויום אחד כמ"ש בסימן קס"ג ס"ב : **כתב** בהגהות מרדכי סוף גיטין דבחלצה תוך ג' נחלקו כה רבותינו אם חליצה פסולה היא וצריכה לתזור על כל האחין או יחלוץ לה החולץ פעם שנית ולא תחזור על האחין משמע דאפי' למ"ד א"צ לחזור על כל האחין מ"מ החולץ צריך שיחלוץ לה פעם שנית לאחר ג' ותימה על מ"ש הרמב"ם בפ"א ורבינו דאין צריך כלום אלמא דאין צריך לחלוץ לה פעם שנית וצ"ע :

חלצה ונמצאת מעוברת וכו' פי' ובשעת חליצה לא היה ניכר כלל עוברה ונראית חליצה מעולה ואפ"ה אם ילדה בר קיימא לא פסלה מן הכהונה ואם הפילה צריכה חליצה אחרת ומ"ש שאם הפילה צריכה חליצה אחרת כ"כ הרמב"ם ספ"א וכתב ה"ה לשם דאסור בקרובות בחליצה זו אע"פ שאינה פוטרת ואף רבינו סבר כן וקצר בלשונו כמנהגו הטוב עכ"ל ומ"ש לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך ג' חדשים ונמצאת מעוברת ולה צרה וכו' והולד אינו פוטר וכו' ריש פ' החולץ ריש (דף ל"ו) אסיקנא דברייתא הכי קתני הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת ה"ז לא תינשא צרתה שמא לא יהא ולד בן קיימא וחליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה וא"ת הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם : הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישין אותה ממנו ואם הפילה יחזור ויקיים משנה וגמ' ר"פ החולץ ובנ"י לשם כתוב שהקשו למה לא קנסו חכמים שיוציא בגט (ובחליצה) כי היכי דקנסו בנשא מעוברת חבירו כדלעיל בסימן י"ג ותירצו דכיון שלא הוכר עוברה וסבור היה לעשות מצוה לא רצו לקונסו ומיהו אם הוכר עוברה כתבו הריטב"א ורבותיו ז"ל דבהא ודאי קנסינן ליה להוציא בחליצה (ובגט) ואף ע"פ שאין הולד של קיימא עכ"ל מיהו לפי מ"ש הרא"ש בהא דיוציא מעוברת חבירו שהוא כדי שלא יבא עליה א"כ הכא דאיסורא דאורייתא קעביד אם יבא עליה ל"ח שיבא עליה ולא בעיא גיטא אלא הפרשה בעלמא כמ"ש הרא"ש לשם ר"פ החולץ (סוף דף קל"ג) ול"ק מידי מיהו נראה דבהוכר עוברה וכנסה מודה גם הרא"ש דלא סגי בהפרשה אלא צריך שיוציא בגט ובחליצה כיון דהוכר עוברה וכנסה א"כ אינו חושש לאיסור דאורייתא ויבא עליה והכי נקטינן דבהוכר עוברה וכנסה דאסור לקיימה אלא יוציא לכל הדיעות ודו"ק :

דרכי משה

קסד (א) דף תרי"ח ע"ד כתב דחליצתה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין שיהלצו לה ועיין שם : (ב) אבל בהגהות מרדכי דגיטין ד' תרי"ח ע"ד כתב דאם חלצה כשהיא מעוברת הוי החליצה פסולה וצריך לחזור על כל האחין וע"ש מצאתי כתוב בהגהות אלפסי ריש החולץ חליצת מעוברת פסולה מיהו פוסלת מן הכהונה כשאר חליצה פסולה וכן הוא במשנה ר"פ החולץ : (ג) בב"י פרק החולץ דף ת"ד ע"ב דוקא שכנסה קודם שהוכר עוברה אבל אם הוכר עוברה וכנסה מוציאין אותה ממנו אף לאחר שהפילה וכן הוא בהגהות אלפסי

פרישה

סי' קסד (א) עד שיהיו תשעים יום ממיתת הבעל כו' דאין העובר ניכר עד תשעים יום ולכן צריכה להמתין תשעים יום מלהתייבם שמא יפגע באשת אחיו שלא במקום מצוה ומדאינה ראויה לייבם אינה ראויה ג"כ לחליצה דכתיב אם לא יחפוץ וגו' הא אם יחפוץ ייבם כל העולה לייבום עולה לחליצה כו' גמרא בפ' החולץ דף מ"א ע"ב : (ב) ויום הייבום ויום החליצה ר"ל או יום החליצה : (אינה צריכה כלום ר"ל לאפוקי מי"א דחליצה פסולה היא וצריכה חליצה אחרת מכל האחין כיון שבשעת חליצה לא ידענו שהיא בת חליצה כ"פ) : (ג) אע"פ שחלצה עד שיהיו לה ג' חדשים דשמא היא מעוברת ותפיל הולד ותהיה החליצה פסולה למפרע או משום הבחנה (לידע הבן זה של מי הוא כ"פ) : (ד) צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתתו דדוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה מידי דהוה אממאנת שמיאונה מוכיח עליה שהיא קטנה אבל מת היבם אחר ג' חדשים צריכה להמתין עוד ג' חדשים דיותר קרובה היבמה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה תוס' והאשר"י : (ה) או ילדה ולא חיה ל' יום שאז דינו כנפל אלא א"כ ידוע שכלו חדשיו כמ"ש לעיל סי' קנ"ו : (ו) או חולץ ליבמתו תוך ג' חדשים ונמצאת מעוברת ולה צרה כצ"ל : (ז) תוך ג' חדשים ה"ה אחר שלשה חדשים אלא דמילתא דלא שכיח הוא דתחלוץ לאחר ג' ותמצא מעוברת דהעובר ניכר לג' חדשים : (ח) היבמה לא תתייבם בעת נדותה ז"ל הרא"ש בריש יבמות יש שואלים וכו' כמבואר בב"י עד נדתה קנאה כדמוכח בפסחים פרק אלו דברים עכ"ל וזה שכתב רבינו שלא תתייבם בעת נדתה משמע הא אם אינה נדה בשעת ייבום אע"ג דהיתה נדה בשעה שמת בעלה תתייבם. ומסיק נמי דנדה מותרת לחלוץ וגם שאם עבר ויבמה שקנאה אע"ג דבלא ייבום נמי אסור לבא עליה משום איסור נדה א"כ פשיטא שלא תתייבם די"ל דאע"ג דפשיטא הוא מ"מ כתבו רבינו לאשמעינן שאע"פ שאינה יכולה להתייבם מ"מ חולצת לכתחלה או אם עבר ויבם ובא עליה שקנאה : (ט) מפרישין אותה ממנו שהרי ספק אשת אח שלא במקום מצוה הוא אבל א"כ לגרסה כיון דלשם מצוה נתכוון מה שאין כן בעבר ונשא מעוברת ומינקת חבירו דחייב להוציא כמו שכתב רבינו לעיל סימן י"ג ע"ש בב"י דהביא לשון הרמב"ם דכתב גם שם מפרישין ממנו : (י) ואם הפילה (שילדה ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו כמ"ש בסימן קנ"ו שהוא נפל כ"פ) : יחזור ויקיים כתב רבינו ירוחם יקיים ויחזור ויבעול דביאה ראשונה שהיתה מעוברת לא שמה ביאה וכתב הרמ"ה ואם רוצה לחלוץ לה אינו די לה בחליצה אלא צריכה נמי גט כדי שלא יאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה : (יא) הרי זו ספק וצריכה גט דשמא כלו לו חדשיו והוי אשת אח שלא במקום מצוה ולכן אסור להשהותה וצריכה גט דדמיא לכנוסה וחלוצה דשמא לאו ולד הוא וביאת מעוברת לא שמה ביאה כ"כ הס"מ :

דרישה

למימר דל יבום מהכא כו' ר"ל כשבאו לטעון הספק והיבם בנכסי המת כל א' מבקש כולו מכח טענת ספק דזה אומר שמא אני בן מיתנה והכל שלי וזה אומר שמא את בני ואני היבם ואף שיש לו אחים מ"מ כולו שלי כיון שאני היבם מ"ה מצי למימר היבם שקול טענתי וטענתך דהספקי' עדיין נשאר לי טענה ודאית שהרי אני בודאי אח ויורש את אחי אף שאיני יורש כולו מ"מ יש יורש ודאי עלי משא"כ אתה שאין לך יורש ודאי . משא"כ הכא בטענת סבא וספק בנכסי יבם דהסבא אין לו טענה יותר מזו שאומר שמא אין אתה בן היבם אלא בן המת נמצא שאני יורש את בני היבם והספק אומר שמא אני בן היבם ואין לאב כלום במקום הבן א"כ כשתאמר דל טענת שניהן מהכא לא ישאר להסבא שום טענה לזכותו בה ודוק היטב :

סי' קסד [א] שחליצת מעוברת פסולה בהגהו' אלפסי ר"פ החולץ כתוב מיהו פוסלת מן הכהונה כשאר חליצה פסולה (וכן הוא במשנה ד"מ כ"פ) : [ב] לא תינשא עד שתלד דשמא תפיל כו' ק' מאי איריא תפיל אפילו לא תפיל מכ"ש דאין ביאתה וחליצתה דמעוברת כלום ודוחק לומר דרבינו לישנא דהגמ' נקט והגמרא נקט האי לישנא לאיישב סברייתא אליבא דר"ל ע"ש ר"פ החולץ דף ל"ו ע"א ועוד דא"כ הגמ' גופא קשה לאוקימתא דר"ל ל"ל למימר שמא תפיל וכ"ל דה"פ לא תינשא שמא תפיל ואז לא יהיה כאן לא חליצה ולא ביאה ולא ולד שיותר צרתה ע"י לשוק . ואף א"ת שלא תפיל ונלך אחר רוב נשים שמולידות בר קיימא ותהא מותרת לשוק ע"י הולד

חדושי הגהות

קסד א ר"ל שתחזור על כל האחין שאחד מן האחין יחלוץ לה :

(יג) והרמ"ה כתב כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו ואם שהה ל' יום ה"ז של קיימא (יג) ויוציא ואינה צריכה כלום ואם יש לספקו בראשון כגון שכנסה לסוף ב' חדשים וילדה לסוף ז' ספק אם הוא בן ט' לא' (יד) או בן ז' לשני יוציא בגט והולד כשר ואם בא עליה אח"ב וילדה (טו) הוי ספק ממזר יבמה שילדה אחר מיתת הבעל ומת הולד בתוך ל' יום או ביום ל' חולצת ולא מתייבמת ואם עמדה ונתקדשה לשוק (טז) אם לישראל נתקדשה חולצת ואם לכהן (ד) נתקדשה שתיאסר עליו אם תחלוץ לא תחלוץ ואם נתייבמה [ג] כ' הרמ"ה כיון דספיקא הוא אין מוציאין אותה ממנו ולא נהירא דהא טעם דשרינן לה לכהן מספק משום דסמכינן אדרבנן דאמרי אע"פ שלא שהה הוי בר קיימא והיא מותרת לשוק וא"כ אדרבא [ד] מהאי טעמא נמי תצא מיבם דלרבנן הוי בר קיימא והוי אשת אחיו שלא במקום מצוה :

קסה

קסה רב אלפס פסק (א) שמצות יבום קודמת למצות חליצה וכ"כ הרמב"ם (ב) ורש"י כתב שמצות חליצה קודמת ומכל מקום אם שניהם לפנינו ורוצין לייבם שומעין להם ולא חיישינן (ג) שמא אינם מכוונים לשם מצוה אבל אם אמרה לא בעינא ליה ואמרה דברים הנכרים אם יכולין להטעותו שיאמרו לו חלוץ לה על מנת שתתן לך מנה (ד) מטעינן ליה ואי לא כייפינן ליה וחליץ (ה) בכל אמתלא שתתן לדבריה ורבינו תם כתב דמצות חליצה קודמת

והרמ"ה כתב כיון דספק הוא אין מוציאין ממנו פי' כיון דפליגי בה רשב"ג ורבנן דלרשב"ג לא שהה ספיקא הוא אי הוו בר קיימא ולרבנן ולד מעליא הוא ולא איפסיקא הילכתא מאי אמר קים לי כרשב"ג ואין מוציאין ממנו ובסמוך נמי היכא דילדה ולא שהה ונתייבמה אח"כ אין מוציאין מה"ט דמצי אמר קים לי כרשב"ג ורבינו ס"ל דכיון דגבי כהן אין מוציאין אלמא דסמכינן אדרבנן שהם רבים ודבריהם עיקר ולכן השיג על הרמ"ה בסמוך ואינה השגה דלגבי כהן מצי אמר קים לי כרבנן ולגבי יבם מצי אמר קים לי כרשב"ג דהא לא איפסיקא הילכתא לא כמר ולא כמר ומה שלא השיג רבינו על הרמ"ה הכא בנתייבמה ונמצאת מעוברת ה"ט דכיון דבשעה שכונסה לא הוכר עוברה ואנוס היה שפיר הוא דאין מוציאין ממנו כיון דלא איפסיקא הילכתא ומצי אמר קים לי כרשב"ג אבל בכנסה לאחר שילדה ולא שהה דבמזיד עבר אדרבנן סבירא ליה לרבינו דכיון דגבי כהן סמכינן אדרבנן הכא נמי סמכינן אדרבנן ולא מצי אמר קים לי כרשב"ג ומוציאין אותה ממנו כנ"ל לפרש דעת הרמ"ה ודלא כפי' ב"י ואח"כ חזר ותמה עליו והניחו בצ"ע גם נתיישב אמאי השיג רבינו אהרמ"ה גבי ילדה ולא שהה ונתייבמה ולא השיג עליו בייבמה ונמצאת מעוברת וילדה ולא שהה וסברא זו לחלק בכך ס"ל לנ"י שהבאתי בסמוך ס"ג ע"ש :

קסה רב אלפס פסק דמצות יבום קודמת בפרק החולץ (דף ל"ט) מייתי פלוגתא דאבא שאול ורבנן ומסקנא דגמ' דהלכה אף בזמן הזה כרבנן דאמרי יבמה יבא עליה מ"מ אפי' מתכוין לשם נוי או לדבר אחר אפ"ה מצות יבום קודמת : ומ"ש ורש"י כתב דמצות חליצה קודמת ומ"מ אם שניהם לפנינו וכו' רש"י לא כתב בפירוש דמצות חליצה קודמת כאבא שאול אלא דמשמע הכי מדפי' הא דאמר רב אין כופין פי' אין כופין לחלוץ אי ניחא לתרווייהו לייבומי אבל אם האשה אינה רוצה ביבום מטעינן ליה ואם לא מצינן לאטעויי כפינן ליה לחלוץ אלמא דמצות חליצה קודמת וכך מבואר ממ"ש הרא"ש וז"ל וג"ז קשה לפירש"י שפירש אע"פ שמצות חליצה קודמת אין כופין אותו לחלוץ דסוגיא דתלמודא דהתם (פ' מ"ח) מוכחא דלמ"ד מצות חליצה קודמת כופין אותו לחלוץ ור"ת מפרש (דרב דאמר אין כופין) דקאי ארישא וכו' עד אע"פ שמצות יבום קודמת אין כופין אותו לקיים עיקר המצוה ובאותן שודאי הוא שמתכוונים לשם מצוה מניחין אותן לייבם אבל לאחרונים אין מניחין אותן לייבם אלא אדרבה כופין אותן לחלוץ דעכשיו מ"ח קודמת עכ"ל ודברים אלו צריכין ביאור דמ"ש וגם זה קשה לפירש"י וכו' ר"ל דמה שפירש"י היכא דשניהם רוצים ביבום אין כופין אותן בשום דבר אף במילי כדי שיחלוץ לה אלא מניחים אותם לייבם דאין לנו לחוש דמתכוונים שלא לשם מצוה והא ליתא דסוגיא דתלמודא מוכחא דכופין אותו במילי כיון דמצות חליצה קודמת וכן מ"ש אח"כ בדברי ר"ת אבל לאחריני אין מניחין אותם לייבם ר"ל דמרחיקין אותם וכופין אותם במילי שיחלוץ לה דכיון שאינו ידוע שמכוונים לשם מצוה מחזיקין אותם במן הסתם באינן מתכוונין לשם מצוה וכאבא שאול ואמאי דקאמר עוד אלא אדרבה כופין אותו לחלוץ ה"ק דלפעמים כופין אותו אף בשוטים לחלוץ כגון דידוע שאינן מתכוונים לשם מצוה :

ומ"ש

מן היבום כנזכר לעלה וסבור ג"כ רבינו שא"כ צריכה גט לביאתו דדמיא לכונסה וכן דעת קצת המפרשים וכ"כ שהסכים הרא"ה ז"ל עכ"ל :

ומ"ש רבינו ב בשם הרמ"ה כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו. ואם שהה ל' יום ה"ז של קיימא ויוציא ואינה צריכה כלום זה פשוט דכיון שהיא ערוה עליו אינה צריכה לא גט ולא חליצה. וכתב ה"ה בפ"א דה"ה אם נודע בבירור שכלו לו חדשיו שיוציא ואינה צריכה כלום (וע"ל סימן קנ"ו) :

ומ"ש ואם יש לספקו בראשון כגון שכנסה לסוף ב' חדשים וכו' יוציא בגט והולד כשר דמספיקא צריכה גט והולד כשר ממ"נ והכי איתא במתני' פ' החולץ (ד' לה:) : ומ"ש ואם בא עליה אח"כ וילדה הוי ספק ממזר כלומר הבנים שהוליד ממנה הוו ספק ממזרים דהו"ל ספק אשת אח והכי איתא בברייתא בפרק הנזכר : יבמה שילדה אחר מיתת הבעל ומת הולד בתוך ל' יום או ביום ל' חולצת ולא מתייבמת ואם עמדה ונתקדשה לשוק אם לישראל נתקדשה חולצת ואם לכהן נתקדשה שתיאסר עליו אם תחלוץ לא תחלוץ בפרק החולץ (דף לו:) ובפרק ר"א דמילה (קלה.) אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל היא חולצת ואם אשת כהן היא אינה חולצת ורב שרביא אמר אחד זו ואחד זו חולצת וכתב הרי"ף בפרק החולץ וקי"ל כרבינא דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא גבי אשת כהן דלא איפשר דאי חליץ לה איתסרא על בעלה עבדינן כרבנן ולא מצרכינן לה חליצה ולגבי ישראל דלית בה פסידא עבדינן כרשב"ג הילכך חליץ לה ועיילא לה לגבי גברא והי כשנתקדשה מותבינן לה תותי גברא כ"ש אם נישאת דלא מפקינן לה מתותי גברא והך דאמרינן התם לענין שומרת יבם שנישאת בלא חליצה לא שייך בהא מילתא דהתם ודאי בעיא חליצה אבל הכא כיון שמת תוך ל' יום ספיקא הוי ומספיקא לא מפקינן איתתא מתותי גברא וכ"כ בשם הרא"ש ז"ל : (ב"ה וכן פי' הרמב"ם בס"פ שני ועיין עוד שם:) וכתב עוד הכא דאמר גבי אשת כהן דאי חלצה מיתסרא על בעלה עבדינן כרבנן ולא מצרכינן לה חליצה ואע"ג דהשתא נשארת תחת בעלה בספק יבמה לשוק דאורייתא ואם היתה חולצת ונשארת תחת בעלה היתה עומדת בספק חלוצה דרבנן מ"מ הא עדיפא טפי דאי חלצה אמרי קמו רבנן בולד דנפל הוא ולהכי הצריכוה חליצה ואתי למשרי חלוצה לכהן אבל כי לא מצרכת לה חליצה אמרי קמו רבנן בולד דולד מעליא הוי ולהכי לא אצרכוה רבנן חליצה ולא אתי למשרי יבמה לשוק עכ"ל :

ואם נתייבמה כתב הרמ"ה כיון דספיקא הוא אין מוציאין אותה ממנו ולא נהירא דהא טעם דשרינן לה לכהן מספק משום דסמכינן אדרבנן וכו' וא"כ אדרבא מהאי טעמא נמי תצא מיבם וכו' דברי רבינו ברורים בטעם שכבר נתבאר בסמוך דטעמא דשרינן לה לכהן מספיקא משום דסמכינן אדרבנן כולי ולהרמ"ה נ"ל שהוא סובר דלא הוי טעמא משום הכי דכיון דקי"ל דהלכה כרשב"ג לא חיישינן לרבנן אלא טעמא הוי משום דלא מפקינן לה מיניה מספיקא ולטעמיה אזיל שכתב גבי הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה ולא שהה ל' יום כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו ומיהו יש לתמוה עליו דכיון דספיקא דאורייתא ה"ל למיזל הכא והכא לחומרא (וצ"ע) : ב"ה צריך להעביר הקולמוס על וצ"ע ולכתוב במקומו וי"ל דהשמע ליה שזו ספיקא דרבנן היא כמו שכתב הרמב"ם בסוף פרק שני :

קסה רב אלפס פסק שמצות יבום קודמת למצות חליצה בפרק החולץ (דף לט:) גרסינן תנן התם מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאינם מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום אמר רב אין כופין כי אתו לקמיה דרב א"ל אי בעית חלוץ אי בעית יבם בדידך תלה רחמנא אם לא יחפוץ הא אם חפץ אי בעי חולץ אי בעי יבם ואף רב יהודה סבר אין כופין ואמרינן תו התם (שם) אבא דתנן בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה מצות יבום קודמת עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת אמר רמי בר חמא חזרו לומר מצות יבום קודמת א"ל רב נחמן בר יצחק אכשור דרי מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן דתניא אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר כאילו פוגע בערוה וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר וחכ"א יבמה יבא עליה מכל מקום ופסק הרי"ף הלכה כחכמים וכ"פ הרמב"ם בפ"א ורש"י כתב אבא דא"ר אין כופין אי ניחא לתרוייהו לייבומי אין כופין אותו לחלוץ דניחא לה למצוה מכווני ופגע באיסור אשת אח אלא אי בעי מייבם ומיהו היכא דאיהו לבי ייבומי ואיהי אמרה לא בעינא ליה ואמרה דברים הניכרים אי מצינא לאטעויי ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז מטעינן ליה ואי לא כפינן ליה וחליץ דא"ר ששת מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה ולא תימא מוכה שחין דוקא אלא כל אמתלאה שתתן לדבריה דאמרינן בהמדיר (עז.) מעשה בלידן בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה שתאמר לאחיך הייתי רוצה לקבל ולך איני יכולה לקבל ועוד פסקינן הילכתא בפרק אף ע"פ (סד.) אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ומכל הלין טעמי כפינן ליה דחליץ ושקלה כתובה וכל הני אין כופין דהכא היכא דתרוייהו ניחא להו וכתבו התוספות והרא"ש דאין דבריו נראין במה שפירש דבשאר אמתלאה כופין דלא דמי למוכה שחין ובורסי דאפי' מתחת בעלה כופין להוציא ועוד דבפ' מצות חליצה (קו.) מייתי כמה מעשים שהיתה נותנת אמתלאה לדבריה

דרכי משה

אלפסי שם : (ד) וכ' נ"י פרק החולץ דף תי"ד ע"ב ודוקא שהוא ספק בן ט' או ודאי בן ח' שגמרו צפרניו ושעריו אבל בן ח' שלא גמרו צפורניו ושערותיו צריכה חליצה אף ע"פ שנישאת לכהן כתב בתשובת מהר"י מינץ הא דאם נישאת לישראל חולצת היינו דוקא כשהיבם כאן אבל אם אין היבם כאן אינה צריכה לצאת מתחת בעלה וע"ש :

ודלא

דרישה

סולד מ"מ הוי ולד עדיין לא נולד ואינו מתירה עד שיוולד : [ג] כתב הרמ"ה כיון דספיקא הוא כו' ואע"ג דכבר כתב רבינו לעיל בסמוך דברי הרמ"ה ולמה כפלו בכאן ונראה דהוצרך לאשמעינן הכא פעם שנית דאף על גב דכבר ילדה היבמה קודם שייבם אותה והיה יודע שילדה והוי לן למקנסיה שיוציאנה דלעיל איירי בשפה שייבמה לא היה נודע שהיא מעוברת ואשמעינן הכא דאפ"ה לא קנסינן ליה ואין מוציאין אותה ממנו ולפ"ז א"ש קצת למה כתב רבינו בכאן "ולא נכירא ולא כתב ג"כ לעיל שדוחק לומר שמה שכתב כאן קאי גם כן אדלעיל (וכן כתב רש"ל בביאוריו שלו כ"פ) אבל השתא א"ש שיש לומר שדוקא כאן חולק עליו מטעם שכתבתי משום שהיה יודע שילדה ועבר וייבם אותה והכניס את עצמו בספק מש"ה תלא דהוה לן למסמך אדרבנן שיוציאנה אבל לעיל שלא נשאה באיסור אית לן למסמך ארבן שמעון בן גמליאל דלא תלא : [ד] מהאי טעמא נמי תלא כו' וכתב בית יוסף זה לשונו דברי רבינו ברורים בטעמם וכו' :

וכן

פרישה

(יב) והרמ"ה כתב כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו הואיל שיש לומר שהולד אינו בן קיימא ובסמוך הביא רבינו עוד כדומה לזה לדברי הרמ"ה וכתב עליו ול"נ כו' ועיין בדרישה מה שאכתוב שם : (יג) ויוציא ואינה צריכה כלום דכיון שהיא ערוה עליו לא צריכה לא גט ולא חליצה וכתב הה"מ דה"ה אם נודע בבירור שכלו לו חדשיו שיוציאנה ואינה צריכה כלום : (יד) או בן שבעה לשני יוציא בגט דאסור לקיימה דלמא הולד הוא מראשון או משני (והולד כשר ממ"נ ואין צריך חליצה ממ"נ רק גט צריכה מספק שמא הוא בן ז' לאחרון כ"פ) : (טו) הוי ספק ממזר דהוי מספק אשת אח שלא במקום מצוה : (טז) אם לישראל נתקדשה חולצת כו' דבגמ' איכא פלוגתא דרשב"ג ס' דאי לא אישתהי תשעה חדשים לא הוי בר קיימא ורבנן סברי אף ע"ג דלא שהה ולד מעליא הוי הלכך לגבי ישראל דאיפשר בחליצה עבדינן כרשב"ג אבל גבי אשת כהן דלא איפשר דאי חליץ לה נאסרה עליו עבדינן כרבנן · ואף ע"ג דגבי שומרת יבם שנישאת בלא חליצה תצא מבעלה התם ודאי בעיא חליצה אבל הכא כיון שמת תוך ל' יום ספיקא הוי ומספיקא לא מפקינן איתתא מתותי גברא כ"כ הרי"ף וכתב עוד דאשת כהן דאמרינן דלא תחלוץ ואע"ג דהשתא נשארת תחת בעלה הכהן וכו' כמבואר בב"י :

סי' קסה (א) שמצות יבום קודמת כו' (שפסק הלכה כרבנן שסברי מדכתיב יבמה יבא עליה מ"מ אפי' שלא נתכוין לשם מצוה ור"ת פסק כאבא שאול שאין מצות יבום אם לא שמתכוין לשם מצוה כ"פ) כתב הריב"ש סימן ש"ב דכשיש לו אשה כבר לכולי עלמא מצות חליצה קודמת : (ב) ורש"י כתב שמצות חליצה כו' פליגי בפירוש סוגיית הגמרא : (ג) שמא אינם מכוונים לשם מצוה אלא לשם נוי או נתן עיניו בממון והוי כפוגע באשת אח שלא במקום מצוה : (ד) מטעינן ליה ואינה צריכה ליתן לו כלום כ"כ הרא"ש בתשובה שהביא רבינו בסמוך דחליצה יועצת כשרה : (ה) בכל אמתלא שתתן לדבריה ר"ל אפי' אינה כדאי לכפות בעלה לגרש ע"י אותה אמתלא :

וכיוצא

חדושי הגהות

ב עיין מ"ש הרב"י בסוף הסימן ועיין בדרו"פ וב"ח

קודמת ואפילו אם שניהם רוצים לייבם אין שומעין להן אא"כ ידוע שמכווני' לשם מצוה כגון שבא לב"ד לחלוץ ואמרו לו אי צבית ליבומי יבם מאז ודאי אי מייבמים מכוונין לשם מצוה כיון שבא לחלוץ מתחלה (ו) וכיוצא בזה אם רוצה לייבם וידוע שמכוין לשם מצוה והיא ממאנת אם יש לה טענה (ז) שהיתה מועלת לה אפילו כנגד בעלה כגון שהוא מאותן שכופין אותו להוציא כופין אותו נמי לחלוץ ואם לאו אם יכולין להטעותו שיחלוץ לה הרי טוב ואם אין יכולים להטעותו אין כופין לחלוץ [א] וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וכתב עוד בתשובה על יבמה שנפלה לפני יבם נער ולא רצתה להתייבם בטענה שאמרה שהוא נער ובער ואין לו במה לפרנסה והוא לא רצה לחלוץ עד שיתנו לו דבר קצוב וכתב שאם יכולים להטעותו שיחלוץ מטעין ליה ואם לאו (ח) כופין אותו לחלוץ בחנם ובספר המצות כתב שאם יש לו אשה אחרת שכופין אותו ומנדין אותו עד שיחלוץ

לדבריה והיו טורחים הרבה כדי להטעותו וטורח זה למה יכפוהו לחלוץ הלכך נראה דבשאר אמתלאות מטעין ואין כופין ומה שהביא ראיה מאגרת מרד זו אינה ראיה דא"כ אפילו בלא אמתלאה נמי והתם היינו טעמא משום דסבר דמצות חליצה קודמת כדמסיק התם ור"ת מפרש התם דקאי ארישא בראשונה שהיו מתכוונים וגרסי' הכי מצות יבום קודמת למצות חליצה אמר רב אין כופין כלומר אע"פ דמצות יבום קודמת אין כופין אותו לקיים המצוה וכי אתאן לקמיה דרב באותם שהיו מתכוונים לשם מצוה איירי ורב יהודה נמי דאתקין אי נבית לייבומי מסתמא איירי באותם שהיו באים לפניו לחלוץ והיה אומר להם אי בעית לייבומי שאם היו מייבמים הא ודאי מתכוונים לשם מצוה כיון דמעיקרא באו לחלוץ אבל אחריני אין מניחין אותם לייבם אלא אדרבא כופין אותם לחלוץ דהלכתא כמתני' דפ"ק דבכורות (יג.) דעכשיו מצות חליצה קודמת דקי"ל כאבא שאול ולעיל נמי בריש מכילתין סתמא דמתניתין כאבא שאול ודלא כרמי בר חמא דאמר חזרו לומר מצות יבום קודמת ובפרק מצות חליצה תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וסתמא דתלמודא כאבא שאול בפרק אע"פ וכולה שמעתין דלעיל דמשמע דביאה עדיפא במתכוון לשם מצוה איירי ור"ח פסק כאן דמצות יבום קודמת ולקמן בפרק מצות חליצה חזר בו עכ"ל. ודע שבפ' אע"פ כתבו התוספות דנראה לר"י דבכל ענין אין כופין ואפי' לפי' ר"ת דמפרש דא"ר אין כופין קאי למשנה ראשונה דאין כופין לייבם אע"פ שמצות יבום קודמת וכ"ת דבזמן הזה היכא שמתכוונים לשם מצוה כגון שבאים לחלוץ דאותם ודאי אין מתכוונים לשם נוי וכו' אבל היכא דלא ברור לן שמתכוונים למצוה כופין במילי ומרחיקין אותם מן הייבום כמו שפירשתי ביבמות וגם לפירושו אם תבע לייבם לא כייפינן ליה לחלוץ אלא מטעינן ליה אם אינה חפצה אבל אם אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ נראה דכופין עכ"ל והוכרחו לפרש דברי ר"ת כן משום דאל"כ יקשה ג"כ על ר"ת מה שהקשו לפירש"י מהנהו עובדי דפרק מצות חליצה ומפני כך נ"ל דמאי דמשמע מדברי רבינו כאן ולקמן בסימן זה דלר"ת כופין כשאינו מכוון לשם מצוה כפיית מילי הוא (א): **ומ"ש** רבינו אחר דברי ר"ת וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל איכא למידק עליה שאע"פ שאחר שכתב סתירת דברי רש"י כתב דברי ר"ת אין להוכיח מהם שסובר כר"ת דאפשר דאינו סובר כמותו ואעפ"כ כ' דבריו וליה לא ס"ל אלא מצות יבום קודמת כרבנן שהרי כתב שם לקמן בסמוך גבי פלוגתא דאבא שאול ורבנן פסק הרי"ף כרבנן ולא חלק עליו אבל טעמו של רבינו מדכתב בפ' אע"פ גבי ההיא דאמר שמואל אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם כתב הרי"ף דליתא למשנה אחרונה הילכך ליתא נמי להא דשמואל ואני כתבתי בפ' החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה איתא נמי להא דשמואל וכן עמה דבר עכ"ל. והריב"ש כתב בתשובה סימן תק"ט הרי"ף והרמב"ם וכל האחרונים פסקו דמצות יבום קודמת והוא הפסק הנכון עכ"ל ועיין עוד בדבריו סימן ר"ט וכתב בסימן ש"ב שאפי' לדברי הפוסקים דמצות יבום קודמת אם היבם נשוי לכ"ע מצות חליצה קודמת והביא ראיה לדבר (ג). ובסימן א' כ' על יבמה שנשארת זקוקה לשני יבמים והגדול הוא מאנוסי הזמן והשני הוא יהודי והיהודי רוצה לייבם והיא אינה רוצה ואומרת באחיו הגדול הייתי רוצה ואם הוא אינו יכול אלא הא קאמינא אם דנין אותה כדין מורדת ודאי לדידן דאית לן מצות יבום קודמת לעולם חוזרין לייבום על כל האחים אלא שכל שנסתלק הגדול האחרים שוים ביבום ויכולה היא שתאמר לשני בג' אני חפצה יותר ממך כיון שאין לך דין קדימה שהרי נסתלק הגדול ואין דנין אותה בדין מורדת עד שנדע אם השלישי חפץ בה ואם אין השלישי חפץ בה אומרים לה הרי אין כאן מי שחפץ ביבום אלא זה או תתייבם לו או תצא בלא כתובה כדין כל מורדת כמו שביאר זה הרמב"ם בפ"ב מה' יבום וחליצה ובנדון זה ג"כ שאין כאן מי שיוכל לייבם אלא זה אם תבע אותה לייבם והיא לא רצתה דנין אותה כדין מורדת אלא שיש לב"ד לעיין בדבר הרבה אם זה השני נשוי אשה אחרת אם אפשר לו לפרנס שתיהן לפי כבודו וכבודן שאל"כ לא שבקינן ליה אלא משיאין לו עצה ההוגנת לו כדאיתא בפרק החולץ גבי מתני' דד' אחים נשואים ד' נשים ומתו וכו' עכ"ל ועיין במהרי"ק שורש כ"א וק"ב

וכתב עוד בתשובה על יבמה שנפלה לפני יבם נער וכו' בכלל כ"ב וכתב שם שהיבם לא היה רוצה לחלוץ עד שיתנו לו דבר קצוב והיבמה היתה עניה ואינה חפצה להתייבם לו והשיב שאם יכולים להטעותו שידרו לו ממון ע"מ שיחלוץ הרי טוב ולא יתנו לו כי חליצה מוטעת כשירה ואם אינם יכולים להטעותו יראה כי בנדון זה שאינו מכוון לשם מצות יבום אלא תובע ממון כדי לחלוץ כופין אותו כדי לקיים מצות חליצה בלי ממון ואם היה תובע לייבם נראה דאמתלאה גדולה נותנת לדבריה שאינה רוצה להתייבם לו כיון שהוא נער ובער ואין לו במה לפרנסה ורש"י כתב דלאו דוקא מוכה שחין אלא בכל אמתלאה שתתן לדבריה וכו' ור"ת פסק הלכה כסתם משנה דפ"ק דבכורות (יג.) ולפי פסק שלו אף בלא אמתלאה אמנם בפסק זה רבו החולקים ובירושלמי דמצות חליצה גרסינן הוא רוצה פי' לייבם והיא אינה רוצה שומעין לה היא רוצה והוא אינו רוצה שומעין לו ובנדון זה כופין אותו לחלוץ בלא ממון דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין נוטלין שכר עליהם ע"כ. ובספר המצות כתב שאם יש לו אשה אחרת שכופין אותו וכו' בסמ"ק אם יש לו אחרת מנדין אותו בהדיא עד שיחלוץ אך בהגהות מרדכי פרק החולץ כתוב בלשון הזה כתב רבינו אביגדור הכהן מי שנפלה לפני יבמה ויש לו אשה אחרת קבלתי ממורי רבי' שמריה שבזמן הזה כופין אותו לחלוץ לה ורהייתו מפרק ב"ש (קיח:) המודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה ואע"פ שהיא גרמה הואיל ולא נתכוונה לכך כ"ש הכא שלא גרמה היא כלל אלא גזירת הגאון ר"ג מ"ה היא מבדלת ביניהם עכ"ל (ג): **יבמה** שיש לה ג' יבמין והיא אינה רוצה לחלוץ ולא לייבם ולא לחלוק בנכסים אלא רוצה ליטב עגונה ואם חלץ אחד מהם ולקח חצי הנכסים אם צריך לחלוק אותם נכסים עם אחיו ואם יש ליבמה נכסים יותר על כתובתה איך יתנהגו בו הכל בת"ה ובכתביו סימן רס"ב ורס"ג ורס"ד: **מצאתי** כתוב יבם שדוחה את יבמתו מלחלוץ ולייבם יטעוהו בכל מה שיוכלו להטעותו שיחלוץ כגון שתמחול לו כל ממון שיש בידו משל אחיו אפילו בקנין ותמסור מודעא מקודם ואחר שיחלוץ יגבו ממנו הממון דכיון דניתן רשות להכותו כ"ש דיש לנו רשות להפקיע ממון ממנו מה שאנו נותנים לו כדי שיקיים המצוה דהפקר ב"ד הפקר במיגדר מילתא כ"ש כשעוברים על ד"ת ואם אין יכולין להטעותו כופין אותו בשוטים ובמילי דאמרינן בגמרא הולכין אצל הגדול למכפייה וכל היכא דאיכא כפייה פר"י אפי' בשוטים ועוד דמצוה הוא על היבם לחלוץ או לייבם ומ"ש משאר מצות דאמרינן בפרק הזרוע (קלב:) דמכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ ועיין בהגהות מרדכי פרק החולץ (ד): **כתב** הריטב"א שאלת על יבם שנשבע לחלוץ ליבמתו ליום ידוע אם כופין אותו לחלוץ. תשובה הא ודאי למאן דסבר דחליצה מעושית שלא כדין פסולה ואפילו למ"ד מצות חליצה קודמת אקלוה אין כופין כי אף ע"פ שעל השבועה אתה בא לכופו כיון שמחמת אותה כפייה הוא חולץ החליצה מעושית היא ממילא ולדידיה הכי ס"ל דאין כופין אלא באותם שכופין להוציא בגט וכדמשמע בפרק מ"ח שהשוו גט וחליצה בענין זה ומה שאמרת שיש לו אשה ובנים מ"מ אינו מאותם שכופין להוציא אלא דכל שיש יבם אחר שאין לו אשה.

ומ"ש רבינו ע"ש ר"ת בידוע שמכוין לשם מצוה והיא ממאנת וכו' רצונו לומר אם יש לה טענה דכופין אותן בשוטים להוציא כופין אותו נמי בשוטים לחלוץ ואם אין לה טענה אע"ג דידוע שמכוין לשם מצוה אין כופין אותה בשוטים ליבום דפשיטא דאף עכשיו בזמן הזה לאבא שאול היכא דידוע שמכוין לשם מצוה ה"ל כמשנה ראשונה דאין כופין ליבום שהיא עיקר המצות לפי פר"ת וכמ"ש התוס' בפרק אע"פ (דף ס"ד) בסוף ד"ה מאי שנא מיהו במילי ודאי כופין כיון דידוע דנתכוין לשם מצוה וכדאתקין רב יהודה אי נבית לייבומי וכו' והשתא מדיוקא משמע דהיכא דידוע דאינו מכוון לשם מצוה לאבא שאול דקי"ל כמותו וקאמר כאילו פגע בערוה וקרוב להיות ממזר ודאי דכופין אותו בשוטים לחלוץ וכדפירש' דלזה נתכוין ר"ת במ"ש אין מניחין אותה לייבם אלא אדרבה כופין אותו לחלוץ ועוד דהלא אפי' כשהיא תובעת אותו לפוטרה והוא אינו חפץ לא לייבם ולא לחלוץ כופין אותו בשוטים לחלוץ כל שכן היכא דידוע שאינו מכוין לשם מצוה דפוגע בערוה והיה לו לרבינו לפרש זה ולבארו אלא שקיצר ותו דמתוך תשובת הרא"ש וספר המצות שהביא רבינו בסמוך דכופין בשוטים לחלוץ לה כשהוא נער ובער או יש לו אשה ורוצה בייבום ואין זה אלא לפי דבידוע הוא שאינו מכוין לשם מצוה אלא לשם ממון הארכתי בכל זה לפי שהב"י כתב וז"ל דמאי דמשמע מדברי רבינו כאן ולקמן בסי' זה דלר"ת כופין כשאינו מכוין לשם מצוה כפיית מילי הוא עכ"ל דמשמע מלשונו אפי' ידוע שאינו מכוין לשם מצוה והא ליתא דבידוע שאינו מכוין לשם מצוה כופין בשוטים כדפי' וכמ"ש ב"י גופיה בד"ה מצאתי כתוב והכי נקטינן מיהו אעפ"י דמדינא הכי הוא לר"ת והרא"ש וגם רש"י וההולכים בשיטתן מודים בהא מ"מ אין לכוף כלל לחלוץ אפילו בידוע שאינו מכוין לשם מצוה דדילמא הלכה כרבנן דמצות יבום קודמת ואפילו ידוע דאינו מכוין לשם מצוה דיבמה יבא עליה כתיב מ"מ וכרבנן ואסור לכופו לחלוץ הילכך נהגינן לפשר ביניהם כדי שיחלוץ ברצון ואע"פ שנתקשר בק"ס ובחרם קודם החופה לחלוץ לה בחנם ובשעת חליצה אינו רוצה לחלוץ אלא תבעה להתייבם אין כופין אותו לחלוץ משום דאם מצות יבום קודם ה"ל מתנה על מ"ש בתורה ויכול לחזור בו ולתבוע הייבום ועיין בתשובת מהר"ם פדו"אה סי' י"ח גם נראה דלהר"א ממי"ץ שהיה מתיר חרם דר"ג מ"ה שלא לישא ב' נשים כשהיה נשוי אשה ובא לחלוץ כדי שיהא ראוי לייבמה ומדעולה לייבום עולה נמי לחליצה דאל"כ היתה חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחין לפ"ז צריך ג"כ להתיר השבועה והחרם שנתקשר בו לחלוץ לה בחנם אלא שלא נהגו כהרא"ש וע"ל בפי' סדר חליצה סמ"ו ולעיל סוף סי' א' הבאתי להגהת דהרא"ש:

מתוך

13

דרכי משה

קסה (א) ודלא כתשובת ר"ד כהן שכתב דבמקום שכופין לחליצה כופין בשוטים ומה שכתבו בשם התוספות דאם אינה רוצה לכנוס או לפטור כופין אותו כן פסק ג"כ בנ"י פרק החולץ דף ת"ו ע"א וכן הוא בתשובת ת"ה סימן ר"ך מיהו כתב דדוקא בבאה מחמת טענה הא לא"ה אין כופין אותו וע"ש: (ב) ובמרדכי פרק החולץ דף תכ"ז ע"ג האריך בזה וכתב דהמנהג פשוט לחלוץ וכתב מהרי"ק שורש ק"ב דבמקום שנוהגין לחלוץ כופין על כך וע"ש שהאריך בזה אימת אזלינן בתר המנהג וכופין לחלוץ: (ג) וכ"כ מהרי"ק שורש ק"ב והאריך בזה אמנם במרדכי שם דף תנ"ז ע"ג פסק בשם ראבי"ה על יבמה זקינה ולא היתה ראויה לילד ונפלה לפני יבם שהיה לו אשה ולא כפאוהו לחלוץ אלא הצריכוהו רבותינו לפשר עמו בממון רב עד שחלץ לה וכן הוא שם בנ"י דף ת"ו ע"א ודף ת"ח ע"א דאף שיש ליבם אשה אפ"ה אין כופין אותו לחלוץ אלא שגם עליה אין כותבין אגרת מרד וכן כתב בתשובת ריב"ש סימן תק"ט דלמ"ד יבום קודם אין כופין לחלוץ אע"פ שיש לו אשה אחרת מיהו במקום שאין רשאין לישא ב' נשים מפני אימת המלכות עד שיטול ממנו רשות אין ממתינין לו וכן במקום שיש חשש איסור כופין לחלוץ מיד וע"ש ובבנימין זאב סימן ע"ח וסימן ע"ט האריך בזה והעיד שראה כמה גדולים שכפו לחלוץ במקום שהיה לו כבר אשה כתב הרשב"א בתשובות סימן תתי"ב מי שנשבע לישא אשה ונשבע לה שלא לישא עוד אחרת עליה וקודם הנישואין נפל לו יבמה ופסק דיכול לייבמה דלא נשבע אלא שלא לישא אחרת עליה דהיינו אם נשאה כבר אבל אחר שלא נשאה עדיין יכול לישא אחרת ואם לא תיישר בעיני האחרת לא תינשא לו עכ"ל וע"ש ומ"ש המרדכי דאפילו ביבמה זקינה אין כופין לחלוץ בהגהות מיימון פ"א לא כתב כן אלא אפילו למ"ד מצות יבום קודם בזקינה כופין לחלוץ כתב מוהר"ם פד"ו סימן י"ח דאין כופין לחליצה אף על פי שידעינן שנתן עיניו בממון וע"ש ולקמן סוף סימן קס"ד: (ד) דף תנ"ז ע"ב דאם השלישו ממון ליתן לחולץ אחר החליצה לא יכולה למימר אחר כך משטה הייתי בך או כיוצא בזה וע"ש שהאריך בתשוב'

פרישה

(ו) וכיוצא בזה אם רוצה לייבם וידוע כו' נמשך למטה ר"ל וכיוצא בזה אם רוצה לייבם וידוע שמכוין לשם מצוה והיא ממאנת כו' בשניהם אם אין יכולין להטעותו אין כופין אותו לחלוץ אבל הא לא הוי ידוע שמכוין לשם מצוה נראה דגם כן מודה לרש"י שכופין אותו לחלוץ בכל אמתלא שתתן הפי' לא הוי כדאי לכפותו לגרש על ידו: (ז) שהיתה מועלת לה אפי' כנגד בעל כו' אבל לא בכל אמתלאות שתתן: (ח) כופין אותו לחלוץ בחנם מדא משום שאינו מכוין לשם מצות יבום אלא תובע ממון כדי לחלוץ ועוד אפילו אם תבע לייבם נראה דאמתלא גדולה נותנת לדבריה שהוא נער ובער ואין לו במה להתפרנס כו' עיין בתשובת הרא"ש כלל כ"ב שכ"כ ולפענ"ד כופין אותו לגרש כתב רבינו בסימן ע' דאם אין בידה לפרנסה בלאם כופין אותו להוציא ובסימן ע"ג כתב דאם הוא אינו הולך בדרך ישרה ומכלה כל הממון וטוענת מאיס עלי שומעין לה אבל אין כופין אותו לגרשה וכאן דעדיין לא נשאו גם מצות חליצה קודמת באמתלא כה"ג כולי עלמא מודה כדין

דרישה

סי' קסה [א] וכן סוף מסקנת א"א הרא"ש ז"ל במרדכי פרק החולץ דף תכ"ד ע"ג האריך בזה וכתב דהמנהג פשוט לחלוץ ועי' במהרי"ק שורש ק"ב דבמקומות שנהגו לחלוץ כופין על כך וע"ש שהאריך

שיחלוץ מתוך שפסק רב אלפס שמצות יבום קודם [ג] משמע שיבמה שאינה רוצה להתייבם שדינה כדין מורדת וכ"כ הרמב"ם יבמה הראוי להתייבם ולא רצתה להתייבם דינה (ט) כדין מורדת על בעלה וכופין אותו להלוץ (ו) ותצא בלא כתובה (י) הניח אחיו נשים רבות כל מי שתובע היבם לייבם ולא רצתה (יא) היא המורדת וחולץ לה ותצא בלא כתובה ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתובתן כשאר האלמנות היו היבמים רבים ותבע אותה הגדול לייבם והיא אינה רוצה בו ורוצה באחיו אין שומעין לה שמצוה בגדול לייבם אמר הגדול איני רוצה לא לייבם ולא להלוץ הרי אחי לפניך ותבע אותה אחד מן האחין לייבום והיא אומרת איני רוצה בו (יב) ורצתה באח אחר והוא רוצה בה אין זה מורדת מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו כולן שוין (יג) הואיל והיא רוצה באחד מהן והוא רוצה בה הרי לא מרדה ולא עוד אלא אם היה אחד מהם במדינה אחרת ואמרה הריני ממתנת עד שיבא וייבם אותי אבל זה איני רוצה בו אין זו מורדת ואומרים לזה שאינו הגדול ותובע אותה אם תרצה להלוץ וליתן לה כתובה חלוץ ואם לאו הרי רצתה שתשב עד שיבא אחיך הואיל ואין לך דין קדימה עליו בא אותו שתלתה בו ולא רצה בה חוזרין אצל זה שתבע אותה לייבם והיא אינה רוצה ואומרים לה אין כאן מי שירצה לייבם אלא זה ומצות יבום קודמת או תתייבם או תצא בלא (ז) כתובה כדין כל מורדת ע"כ אבל לר"ת שמצות חליצה קודמת אין לה דין (ח) מורדת אלא כופין אותו להלוץ אם הוא מאותן שכופין ואם לאו מטעין אותו אם יוכלו ואם לא יוכלו להטעותו אין כופין אותו אם ידוע שמכוין לשם מצוה אלא תשב לעולם : יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה (יד) שיש הוכחה שלא כיונה לאסור עצמה

על

מתוך שפסק רב אלפס שמצות יבום קודם משמע וכו' הקשה ב"י לא היה צריך ללמוד זה בדרך ילפותא שמבואר הוא בדבריו פרק אף ע"פ וכו' עכ"ל ולפעד"נ דמ"ש רבינו משמע וכו' רצונו לומר דלרב אלפס משמע ליה כיון דמצות יבום קודם דלא כמשנה אחרונה משמע נמי דהויא מורדת וכותבים עלה אגרת מרד דלא כשמואל ומסיק רב אלפס בפרק אע"פ דחולקין בפסק זה תרתי מתיבתא והכריע הוא כהך מתיבתא דהויא מורדת וז"ש משמע וכו' דלרב אלפס משמע ליה הכי : **ומ"ש** וכ"כ הרמב"ם יבמה הראויה וכו' עד אין זה מורדת מאחר שנסתלק הגדול וכו' מיהו לעיל בסי' קס"א ס"ב כתבתי דהתוס' והראב"ד ורשב"א ורבי' חולקים אהרמב"ם בזה דאפי' נסתלק הגדול חוזרין עליהן דרך גדולתן והכי נקטינן דלא כהרמב"ם ע"ש : **יבמה** שנדרה הנאה וכו' משנה ס"פ ב"ש (דף קי"ב) ופירש"י בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס וע"ז עכ"ל פירוש בא ליישב אמאי תנן בחיי בעלה כופין שיחלוץ הא בעל כרחך נתכוונת לפטור עצמה דאל"כ למה היתה נודרת הנאה ומיישב דאיכא למימר שמתוך כעס שהיה להם זה עם זה נדרה הימנו משמע דאם ידוע שהיה להם שלום זה עם זה בשעה שנדרה בחיי בעלה אין ספק שלא נתכוונה בנדרה אלא לפטור עצמה הימנו ואין כופין אותו שיחלוץ לה ודו"ק ונראה דהיינו דוקא כשלא מצאה פתח לנדרה אבל מצאה פתח לנדרה מתייבמת וכ"כ ב"י בשם הרשב"ץ בתשובה : ומ"ש

בו המצוה יותר ובו תשאין עלה ומבקשים אף ע"פ שאינו גדול לדעת מורי הרא"ם אבל לכופן בכך לא מצינו ומ"מ זה שלא קיים שבועתו מעצמו עונשין אותו על עבריינותו השבועה מדין שבועת ביטוי או מדין שבועת שוא מש"כ דאת"ל שזה נשבע לקיים את המצוה למ"ד מצות חליצה קודמת מ"מ הא קי"ל שנשבעין לקיים את המצוה ושבועה חלה כדאיתא בפ"ק דנדרים (ח.) ואת"ל דמצות יבום קודמת ונשבע לבטל את המצוה הוא א"כ הו"ל שבועת שוא אף ע"ג דלדידיה לא חשיב נשבע לבטל את המצוה כיון דבדידיה תלא רחמנא עכ"ל (ה) : **מתוך** שפסק רב אלפס שמצות יבום קודם משמע שיבמה שאינה רוצה להתייבם שדינה כדין מורדת לא היה צריך רבינו ללמוד זה בדרך ילפותא שמבואר הוא בדבריו פרק אף ע"פ דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם משום דאתיא כמשנה אחרונה וליתא למשנה אחרונה מדקאמרינן בפרק החולץ חזרו לומר מצות יבום קודמת משום דסברוה כרבנן וכיון דבסוף סברוה כרבנן נפקא לה משנה אחרונה מהלכתא ובטיל לה ממילא דשמואל מהלכתא וכ"כ עוד בס"פ ב"ש : ומ"ש בשם הרמב"ם הוא בפ"ב וז"ל יבמה הראויה להתייבם ולא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה וכופין אותו לחלוץ ותצא בלא כתובה : הניח אחיו נשים רבות כל מי שתובע היבם לייבם ולא רצתה היא המורדת וחולץ לה ותצא בלא כתובה ושאר צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתובתן כשאר האלמנות היו היבמים רבים ותבע אותה הגדול לייבם וכו' ובקצת ספרי רבינו חסר בבא הניח אחיו נשים רבות וכו' וט"ס הוא שדילגו מתצא בלא כתובה הכתוב בבבא ראשונה עד תצא בלא כתובה בבבא שנייה ועוד יש ט"ס בספרי רבינו שכתוב בהם הואיל והיא רוצה באחד מהם והוא לא רוצה בה הרי לא מרדה וצריך למחוק תיבת לא

ובכר כתב ה"ה שבקצת ספרי הרמב"ם כתוב תיבת לא והוכיח שהוא גירסא משובשת : **וכתב** ה"ה מ"ש הרמב"ם ז"ל יבמה הראויה לייבום שלא רצתה להתייבם דינה כדין מורדת על בעלה כך העלו בהלכות פרק אע"פ וכן דעת המפרשים האחרונים ז"ל וכתב רבינו וכופין את היבמה וזהו כפי דעתו ז"ל שכתב בה' אישות פי"ד שכופין את הבעל לגרש את אשתו כשהיא מורדת ואומרת מאיס עלי וכ"ש יבמה שכופין את היבם לחלוץ לה ומה שאמרו א מבקשים בקצת מקומות הוא בנתינת הכתובה אבל אם היא מפסדת כתובתה כופין הבעל לגרש והיבם לחלוץ וזה דעתו ז"ל וכבר הארכתי שם בדעות החולקים עליו וכתבתי שאין לסמוך ע"ז ומקצת מפרשים כתבו שאם היה היבם שאינו הגון שאין כותבין אגרת מרד וכ"כ עיקר שלא על זה אמרו מצות יבום קודמת ומ"ש הניח נשים רבות וכו' דינים אלו לא נתבארו בפירש בגמ' אבל הם יוצאים מהיקש סברא כמו שאבאר בכל א' מהם : ומ"ש שאותה שהיבם תובע לייבם היא המורדת הוא ברור שכיון שא"א לייבם אלא א' והרשות בידו לייבם איזו שירצה כמו שנתבאר אותה שהוא רוצה היא המורדת שהרי הדבר תלוי בו : **ומ"ש** יחלוץ לה ר"ל שכופין אותה לחליצה והוא כפי דעתו שכתבתי בסמוך : **ומ"ש** היו היבמים רבים תבע וכו' זה מתבאר ממ"ש למעלה מצוה בגדול לייבם וכיון שהיא אינה רוצה להתייבם למי שהמצוה בו ה"ז מורדת : ומ"ש אמר הגדול איני רוצה וכו' ג"ז מהיקש סברא כיון שמצוה בגדול והוא אינו רוצה לייבמה אין כאן בחירה לאחד מאשר האחים שהרי היתה מזומנת למי שהמצוה בו והעיכוב בא מחמתו לא מחמתה וכתב רבינו מאחר שנסתלק הגדול שמצוה בו כולם שוין וע"ז כתוב בהשגות א"א ואיך יאמר שכולן שוין ואני רואה בגמרא דתני אביי קשישא מצוה בגדול אלמא לא רצה הולכין אחר גדול כל הגדול מחבירו הוא קודם למצוה ע"כ . והא דתני אביי קשישא הוא בפרק כילד (כד.) ויש שם גירסאות חלוקות וגירסת רבי' היתה מצוה בגדול לייבם לא רצה הולכין על כל האחים לא רצו הולכין אצל הגדול וכ"כ שהיתה גירסת ההלכות שלא הביאוה כלל וסמכו לפי שכתבו המשנה שבפרק החולץ הנזכר למעלה אבל רש"י גורס כגירסת הראב"ד ואמר דאל"כ מתניתין דפ' החולץ היא ולמה לן אביי קשישא ולגירסא זו הסכים הרשב"א ז"ל וז"ל הרשב"א בתשובה א"א סימן אלף קס"ה יבמה שנפלה לפני ב' או ג' יבמין והיא רוצה באחד מהם והוא אינו רוצה בה איפשר שאין דנין אותה כמורדת מאחר שהיא רוצה באחד מהם מיהו אם הגדול רוצה לייבם והיא אינה רוצה הרי היא כמורדת : **ומ"ש** בא אותו שתלתה בו וכו' יש לזה סמך בגמרא ממה שאמרו בגמרא ביאת קטן וחליצת קטן עדיפא וכיון שכן כיון שיש כאן מי שרוצה לייבם ושאר האחים אינם רוצים בין שיהיה גדול או קטן ה"ז מורדת שהרי מצות יבום קודמת עכ"ל ועיין בתשובת הרשב"א סימן אלף וקס"ה : ומ"ש רבינו אבל לר"ת שמצות חליצה קודמת אין לה דין מורדת אלא כופין אותו לחלוץ אם הוא מאותן שכופין וכו' פשוט הוא וכתב הרא"ש בפרק אע"פ הא דכתב רב אלפס דליתא למשנה אחרונה הילכך ליתא נמי לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם אני כתבתי בפרק החולץ בשם ר"ת דהלכה כמשנה אחרונה ואיתא נמי להא דשמואל וכן עמא דבר עכ"ל . וז"ל הריב"ש אם היבם תובע אותה בבית דין והיא אינה רוצה כותבין עליה אגרת מרד דהא קי"ל דמצות יבום קודמת כפסק הרי"ף והרמב"ם וכל האחרונים כמו שהוכיחו זה בראיות ברורות עכ"ל וכ"כ עוד בתשובה אחרת וכתב עוד שם דבין שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה בין שאומרת מאיס עלי כותבין עליה אגרת מרד וכתב עוד דאפילו שמואל דאמר אין כותבין לאו בדאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה כלומר שאינה רוצה לא ביבום ולא בחליצה דאם כן אמאי אין כותבין שתבא לייבם ואפילו למשנה אחרונה דאף ע"ג דמצות חליצה קודמת מיהו גם ביבום יש מצוה שהרי אמרו קודמת למצות יבום וכיון שהוא רוצה בייבום שיש בו מצוה והיא אינה רוצה לא בייבום ולא בחליצה כותבין ושם האריך וכתב בדין יבמה המורדת מה הפסידה בסימן שס"א ושס"ב וז"ל הר"ן בתשובות סימן פ"ט על יבמה שאינה רוצה לחלוץ ולא להתייבם הרי זה כדין המורדת שמכריזין עליה ד' שבתות ואחר כך אם לא רצתה להתייבם הפסידה כתובתה אלא שמשהין אותה י"ב חדש דאי בעיא למיהדר תיהדר ולאחר זמן זה אף על פי שהפסידה כתובתה נראין הדברים שכופין אותה בנידוי וגם בכפיות אחרות עד שתתרצה לחלוץ או להתייבם לפי שהיבם מעוכב ליקח אשה מחמתה כדאמרינן בפרק אף על פי (סא.) כמה דאגידא ביה לא יהבו ליה אחריתא וכך נראה דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל וכתוב בת"ה סימן ר"כ דאפי' נשוי נמי אית ליה האי טענה דכל כמה דאגידא ביה אפי' איתתא דידיה מרגלת ביה קטטה ודילמא אימרדא ביה (ע) מי שסידך אשה וקודם שכנס נפלה לו יבמה בהגהות מרדכי דכתובות : **יבמה** שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה שיש הוכחה שלא כיונה לאסור עצמה

על

דרכי משה

בתשובה אימת אין יכולה למימר אחר כך שלא ליתן מה שנדבה לו וע"ל סוף סימן קפ"ט כתבתי תשובת הרשב"א בדין זה : (ה) וע"ל סוף סימן קנ"ד כתבתי הרבה תשובות בזה לענין גיטין וממנו תלמוד לחליצה ועיין לקמן סימן קס"ט מדין חליצה מוטעת וחליצה מעושה כתוב בהגהות מרדכי פרק החולץ דף תס"ג ע"ג בשם מוהר"ם דאין היבם יכול למנות אנטלר נגד היבמה התובעת לחלוץ או לייבם והוא ממאן דהשתא מכין אותו עד שתצא נפשו אנטלר משוי עכ"ל כתב עוד בב"י פרק מצות חליצה דף ת"ס ע"ב דאין כופין לחליצה לעולם אלא כשהיא פסולה לו וע"ש : (ו) ועיין במ"מ פ"ב מה' יבום שהאריך בדעת הרמב"ם ובתשובת ריב"ש סימן שס"א עד סימן שס"ו שהאריך בדין זה לדעת הרי"ף והרמב"ם ובסימן י"ט פסק שם דאין כופין אותו לחליצה אף אם היא מורדת עליו וכ"כ המ"מ פ"ב דיבום וכבר נתבאר זה סימן ע"ז דאין כופין לגרש במורדת וה"ה לחלוץ ועיין לעיל וע"ל סימן קנ"ט כתבתי תשובת הרשב"א אם היה יבמה כהן והלכה ונתקדשה לאחר : (ז) ובמרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד משמע דאיכא למ"ד דאף אם מצות יבום קודם אפ"ה אין לה דין מורדת ואית לה כתובה וכ"פ בהגהות אלפסי דף ת"ח ע"ב וכן הוא מסקנת האשיר"י וכמו שכתב הטור למטה : (ח) כבר נתבאר ריש סימן זה כיצד נקטינן וכתבתי דדעת הריב"ש לפסוק דמצות יבום קודם לכן כתב בתשובה דבין שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה בין שאומרת מאיס עלי כותבין עליה אגרת מרד : (ט) ובמרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד כתב דאין כופין אותה

דרישה

שהאריך בזה אימת אזלינן בתר המנהג ד"מ כ"ס) : [ג] משמע שיבמה שאינה רוצה כו' כתב ב"י ז"ל לא היה צריך רבינו ללמוד זה הדרך ילפותא שבהדיא כ"כ בסוף פרק אע"פ כו' ע"ש עכ"ל ובעיני כפלא דהא ע"ז כתב רבינו גופא בסמוך אדין נדרה מהיבם אחר מיתת הבעל כו' שהרי"ף כתב שדינה כדין מורדת וא"כ ה"ה וכ"ש הכא ושם בהדיא הדין כ"כ בהדיא בס"פ ב"ש · ונלע"ד ליישב דאי מהתם אין ראיה דה"א דל"ק אלא דכותבין עליה איגרת מורדת אבל להיות כדין מורדת בכל דיניה לא הוה אמרינן כיון דלתקנה אחרונה אפילו איסור איכא ביבום . דהא במורדת גופא נתבאר בפרק אע"פ וכתב רבינו לעיל סימן ע"ז כמה תקנות ותקנה שנייה היה שמכריזין עליה ד' שבתות והיינו כמו אגרת מרד דהכא ושוב תקנו שימתינו לה י"ב חדש ואח"כ יוציאה בלא כתובה ושוב תקנו שכופין אותו להוציאה ושלא ליתן לה כתובה . וס"ד שלא לסמוך בה כולי האי אלא שימתינו לה י"ב חדש או יתן לה כתובה קמ"ל דדינה כדין מורדת לגמרי וכו

פרישה

(ט) כדין מורדת על בעלה וכופין אותו לחלוץ (מאחר שתצא בלא כתובה כ"פ) כתב המ"מ ע"ז וזהו כפי דעתו שסבירא ליה שכופין הבעל לגרש כשטוענת אשתו עליו מאיס עלי וכל שכן שכופין לחלוץ היבם וכבר כתבתי שהרבה חולקים עליו בזה כו' : (י) הניח אחיו נשים רבות ואסור לו לייבם אלא אחד מהן והדבר תלוי בו : (יא) היא המורדת וחולץ לה רצה לומר בעל כרחו : (יב) ורצתה באח אחר והוא רוצה בה אבל כתוב בסמ"ג מ"ע סימן כ"א גדול גדול קודם וצ"ע וכן דעת כל הפוסקים דלא כהרמב"ם אלא גדול גדול קודם וכן יראה מדברי הטור בסימן קס"א מ"ו וכ"כ המ"מ על דברי הרמב"ם וכתב שהיה להרמב"ם גירסא אחרת בגמרא עיין בב"י שהביאו : (יג) הואיל והיא רוצה באחד מהן והוא רוצה בה הרי לא מרדה כן צריך להיות וי"ס דגרסי והוא לא רצה וקאי אגדול אבל ב"י מחק תיבת לא וכ"כ המ"מ שהיא גירסא משובשת : (יד) שיש הוכחה שלא כיונה לאסור עצמה כו' אלא שהיה לה

חדושי הגהות

קסה א ר"ל מה שאמרו יבמות (קיא:) במשנה הנודרת הנאה וכו' וכן שם (קיב.) יבמה שאמרה לא נבעלתי לישנא דמבקשין ממנו שיחלוץ :

במשנה

על היבם או שנדרה הנאה מכל העולם בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ ונותן לה כתובה נדרה מהיבם אחר מיתת הבעל או אפילו בחיי בעלה ונתכוונה בנדרה כדי לאסור עצמה על היבם מבקשין ממנו לחלוץ [ג] ואם אינו רוצה אין כופין (טו) וכתב רב אלפס שדינה כדין מורדת וכ"כ הרמב"ם שתצא בלא כתובה והראב"ד כתב שאין כופין אותו לחלוץ ומ"מ אין לה דין מורדת שתצא בלא כתובה (טו) וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דאפילו למאן דאית ליה מצות יבום קודמת אין לה דין מורדת שתפסיד כתובתה כתב הרמב"ם יבמה שתבעה היבם לחליצה והיא אומרת איני חולצת ולא נוטלת כתובה אלא אשב בבית בעלי כשאר כל האלמנות אין שומעין לה אלא רצה מייבם (יז) רצה חולץ ונותן לה כתובה ולא עוד אלא אפי' אומרת אני ניזונת משלי ואשאר עגונה כל ימי אין שומעין לה שהיבם אומר כל זמן שאת זקוקה לי אין נותנין לי אחרת ואפילו היה נשוי איפשר שישא אשה אחרת או שתהיה לו מריבה בתוך ביתו מפני היבמה כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת (יב) כתובתה אם יש לה כתובה כשאר כל האלמנות וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שיש בו שאר מומי אנשים חולץ לה ונוטלת כתובתה (יח) נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם נסתפחה שדהו ואם אינו רוצה לייבם חולץ לה ונותן לה כתובה ע"כ:

מצות

על היבם או שנדרה הנאה מן העולם בחיי בעלה כופין אותו לחלוץ ונותן לה כתובה נדרה הנאה מהיבם אחר מיתת הבעל וכו' כך הוא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ובקצת ספרים יש חסרון הניכר ודינים אלו משנה ס"פ ב"ש (ד' קיא:) הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה. ופירש"י בחיי בעלה. ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס זה עם זה וכתב ה"ה בפכ"ב פירוש לפירושו שכל שהיה שם כעס חוששין שמא נתכוונה לכך ואין כופין אותו לחלוץ שמה ששנינו במשנה ואם נתכוונה לכך אינו ר"ל כשידוע בבירור שלכך נתכוונה אבל כל שיש לומר שלכך נתכוונה וריש' דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא אדעתה דמיית בעלה וכדאיתא בגמרא ע"כ: ומ"ש רבינו או שנדרה הנאה מן העולם שם (דף קיב.) איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו מי מסקא אדעתה דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא רב אמר יבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל ומסקנא דגמרא כרב ופירש רש"י ליבם מהו. מי אסירא ליבם מפני נדר זה שנדרה בחיי בעלה ומדברי הרי"ף נראה שהוא מפרש דלא משום איסור נדר קאמר אלא לענין אי הויא כנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה שכופין אותו לחלוץ לה שכתב יבם אינו כבעל וכופין אותו לחלוץ וכ"מ דלא הויא מורדת וטעמא דנדרה בחיי הבעל [אבל] לאחר מיתת בעלה הויא מורדת ושמע מינה דליתא לדשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ע"כ וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק שני יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ותיטול כתובתה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה הרי זו מורדת וכן אם נתכוונה בנדרה אפי' בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ אלא א"כ מרדה ותצא בלא כתובה ע"כ. כתב הר"ש בן הר"ש בר צמח בתשובה מה שאמרו בנודרת הנאה מיבמה מבקשין ממנו וכופין אינו אלא כשהנדר קיים אבל אם מצאה פתח לנדרה מתייבמת ולא אמרינן בה כל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה בשעת מיתה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים וזכיא ראיה לדבר (י) וה"ה אם היה בעל מוסב שעת נפילה ונתרפא שהוא מייבם. וכתב עוד שם ביבם שהיה נכפה בחיי אחיו וטוען שנתרפא עליו להביא ראיה וכיון דנכפה הוי מומין שבסתר וא"א להביא ראיה הרי הוא בחזקת בעל מום ואין חוסמין אותה:

כתב הרשב"א סימן אלף ר"ב שאלת העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם או שרקקה וקי"ל דנאסרה איבמה מי דיינינן לה כמורדת כמי שנדרה הנאה מיבמה אחר מיתת בעלה. תשובה כל כה"ג לא מצינו שכותבים עליה אגרת מרד אלא כדי שתחזור בה ותתייבם לו אבל זו שנאסרה על האחים לעולם למה כותבין עליה והא א"א לה להתייבם מעתה ודע שאין לך גורמת לאסור על בעל יותר מן המזנה ואפי' הכי אין דנין אותה כמורדת שהרי לא הפסידה בלאותיה ועוד דהסיא דנודרת שאמרת באמת כי הרי"ף למד ממנה למורדת ואין הכל מודים לו שהר"א תלמידו חלוק עליו ואמר דכופין ומבקשין שאמרו שם בשולהי בית שמאי בפלוגתא דרב ושמואל לא שייך במורדת כלל דאם כן קשיא דשמואל אדשמואל אלא לא שמענו ממנה אלא לאחר מיתת בעלה אין כופין לחלוץ כפשטא דמתניתין ועוד שרש"י פירש אותה שמועה בע"א והוא הנכון לפי דעתי וכל שכן כשרקקה דהא אפילו לא נתכוונה אסורה עליו ואם אתה מפסידה כתובתה לקתה מדת הדין בכך ע"כ (יא) וכתב הרב המגיד מ"ש רבינו או שנדרה הנאה מכל היהודים הוא מה שאמרה נטולה אני מן היהודים מאי וכו' ויש לזה פירוש אחר ולזה הסכים הרמב"ן ז"ל וכן עיקר: ומ"ש אא"כ מרדה ותצא בלא כתובה הוא לפי דעתו שנתבאר למעלה שהיבמה מורדת כופין יבמה לחלוץ לה ומפסדת כתובתה ומה שאמרו כאן מבקשין הוא כשאינה רוצה להפסיד כתובה אבל בהפסד כתובה כופין על החליצה וכבר כתבתי למעלה שאין לסמוך על דברי רבינו בזה והראב"ד ז"ל נראה שמודה לו בדין המורדת בין ביבם בין בבעל אבל כתב שאין זו כדין המורדת וז"ל א"א אין הדעת מודה בזה שאמרו או כופין או מבקשין לחלוץ נראה שאינה מורדת שהמורדת אין חוששין להתירה אלא לאחר כמה שנים אבל כאן כופין מיד או מבקשים מיד לפי שאין מורדת לכתחלה ע"כ ולא נתבררו לי דבריו שהרי לפי שיטה זו ג"כ יש מורדת שכופין לאלתר והוא באומרת מאיס עלי ונזכר פרק י"ד מהלכות אישות וזו הנודרת מיבמה אין לך אומרת מאיס עלי גדול מזה ומ"מ עיקר הדין שאין כאן כפייה לא לאלתר ולא לאחר כמה שנים שלא כדעתם ז"ל עכ"ל: ומ"ש רבי' בשם הראב"ד כבר נתבאר בסמוך וכ"כ הרא"ש בשמו סוף פרק ב"ש:

ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל דאפילו למאן דאית ליה מצות יבום קודמת אין לה דין מורדת שתפסיד כתובה איפשר שכתב כן רבינו ממה שכתב הרא"ש ס"פ ב"ש בשם ה"ר אפרים ז"ל אע"פ שאין זה מבואר כ"כ בדבריו:

כתב הרשב"א בתשובות סי' אלף ורמ"ז על ש"מ שנירש ויש ספק בגט והיבם רוצה לעגנה כל שיש ספק בגט ונאסרה עליו כופין אותו מן הדין לחלוץ כדי שלא לעגנה וכ"ש בבאה מחמת טענה דטעיא חוטרא לידא ומרא לקבורה ואפילו במותרת לייבם ואינו רוצה לחלוץ ולא לייבם וכדאיתא בפרק אף על פי (סד.) דאפילו תבעה היא ובאה מחמת טענה כותבין לה אגרת מרד על היבם ובאסורה לו כופין אותו לחלוץ כדאיתא בפרק מצות חליצה (קו.) גבי עובדא דבתי עמודי:

כתב הרמב"ם יבמה שתבעה היבם לחלוץ וכולי עד סוף הסימן הכל בפכ"ב וכתב הרב המגיד יבמה שתבעה היבם וכולי בסוגיא פרק אף ע"פ (סד.) ודעת רבינו דאפי' למסקנא דקי"ל כמשנה ראשונה דמצות יבום קודמת כשהוא תובע לחלוץ נזקקין לו והיא סוגיא קושטא היא אפילו למסקנא דגמרא והרשות בידו אם רצה לייבם מייבם ואם רצה לחלוץ חולץ ויש מן המפרשים חולקים בזה ואומרים דכיון דמצות יבום קודמת אם תבע הוא לחלוץ והיא רוצה להתייבם אין כופין אותה לחלוץ והיא סוגיא דלא כמשנה ראשונה היא ויש מי שסובר כדעת רבינו עכ"ל:

ועל מה שכתב הרמב"ם כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה וכו' כתב ה"ה זה מתבאר בפרק יש מותרות (פה.) כמו שאכתוב בפרק זה: **ומ"ש** וכן אם היה יבמה מוכה שחין מימרא פרק א' דיבמות (ד:) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה וכו' ומתבאר בפרק המדיר ב במשנה שכל המומין כן ונזכר שם שאפילו היו המומים ההם בבעל יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל וכבר נתבאר זה בפרק כ"ה מהלכות אישות ושם נזכרו פרטי המומין שהיא יכולה לטעון בהם: ומ"ש נולדו בה מומין זה פשוט ונלמד מדין האשה שנולדו בה מומין אחר שנתארסה כנזכר שם עכ"ל:

ומ"ש וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש וכן נראה דלעיל גבי סתם יבמה אמרינן רוצה להתייבם כתב רבינו דלהרא"ש דמסיק כר"ת דת"ח קודמת אינה מורדת אבל אי מצות יבום קודמת הויא מורדת אבל יבמה שנדרה אפי' מצות יבום קודמת לא הויא מורדת וכהראב"ד וה"ר אפרים הביאו בעל המאור והרא"ש ס"פ ב"ש:

מצאתי בין הגהות וז"ל מעשה באחד שסידך בת ישראל וקודם שנשאה נפלה יבמתו לפניו והשיב מה"ר יחזקיה אמת הדבר דקי"ל יש זיקה אפי' בתרי אחי (כדלעיל בסוף סי' קנ"ט) אם כן יש לחוש דשייך כאן חרם דר"ג מ"ה שלא לישא שתי נשים או דילמא הכא לא גזר ר"ג מלישא אשה דזכו לו מן שמיא דלא גזרו אלא שלא לישא מעצמו ודבר זה תלוי בקבלה ועוד מאחר שכבר שידך קודם נפילתה איך תיאסר עליו משום חרם הגאון עכ"ל הרי התיר מהררי"ח בשידך כבר ונראין דבריו ודוקא לכתחלה הוא דאסור לשדך משום דמכוער הדבר מפני מראית העין תשובת מהר"ם מ"ז ועיין בגוף התשובה דמהר"ר חזקיה על זה בהגהות מרדכי דכתובות המתחיל אלכה לי אל הגדולים גם שם תשובת מהר"ר אביגדור כהן על זה באורך:

מצות

דרכי משה

אותה רק מוציאין כל הממון מידה מלבד נדונייתא שהכניסה לבעלה וג"מ שלה כשאר מורדת וכתב בת"ה סימן ר"ך הא דמניחין לה נכסיה היינו דוקא שממאנת לחלוץ משום בושה או כדומה לזה אבל אם אינה עושה אלא משום ממון מוציאין הכל מידה וכותבין עליה אגרת מרד כו' ושיהו משמע שם דג"מ שלה נותנין לה וע"ש: (י) וכיוצא בזה כתב הרא"ש ריש יבמות לענין יבמה שהיתה נדה בשעת מיתת הבעל: (יא) וכן הוא בתשובות שם סימן אלף י"ב וסימן תת"ב וכתבתי אותה תשובה לעיל סי' קנ"ט וע"ש עוד חילוקים בזה וכן כתב בנ"י פרק ב"ש וכתב מיהו אין כופין אותו לפטרה אלא תשב עגונה כל ימיה מאחר שהיא גרמה האיסור וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן אלף רמ"ז ועיין לקמן סוף סימן קע"ג מי שנתן עיניו באשת אחיו בחייו אסור אחר כך לייבמה וכופין לחלוץ וע"ש: (יב) כתב המרדכי פרק החולץ דף תנ"ז ע"ד ואם תתרצה היבמה והיבם בחליצה תקנות הקהילות

פרישה

לא כעס עליו פירוש רש"י: (ונתכוונה בנדרה כדי לאסור כו') אינו ר"ל שידוע בבירור שלכך נתכוונה אלא שיש לומר שלכך נתכוונה דיכא הכי וזה שכתב לעיל שיש הוכחה כו' וכן מבואר במ"מ שהביא ב"י כ"פ): (טו) וכתב רב אלפס שדינה כדין מורדת כ"כ בהדיא ס"פ ב"ש ואף על גב שכבר כתב רבינו לעיל פרב אלפס סבר שיש ליבמה דין מורדת הולרך לרבינו לכתוב פה פעם שנית שאפילו בדין זה סבר שאלפס שיש לה דין מורדת לאפוקי מהרא"ש שסבר דאפילו למ"ד שאית ליה מצות יבום קודם הכא אין לה דין מורדת: (טו) וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ואף על גב שלעיל כתב רבינו שהרא"ש הסכים לסברת רבינו תם ואם כן פשיטא שאין לה דין מורדת דהא סבר מצות חליצה קודמת די"ל דהכי קאמר דהאלפס ורמב"ם סברי שאפי' הכי אית לה דין מורדת והראב"ד כתב דאין לה דין מורדת וע"ז כתב דגם הרא"ש סבר כהראב"ד ומשום שאל תקשה דמילתא דפשיטא היא לכן כתב דאפילו למאן דאית ליה מצות יבום כו' ר"ל דאתא לאשמועינן דאפילו למאן דאמר דאית ליה בגמרא דמצות יבום קודמת כו' לאפוקי מהאלפסי והרמב"ם שמשווין דין יבמה זו ליבמה דעלמא שבשניהן יש לה דין מורדת: (כשאר כל האלמנות אין שומעין לה אף על גב דיש לה תנאי כתובה שכתב לה דתהא יתבא בביתי כל ימי מיגר אלמנותך והיורשים צריכין לקיים התנאי גבי יבם א"א כן דהתורה זכתה לו לייבמה או לחלוץ כ"פ): (יז) רצה חולץ ונותן לה כתובה שאין זו מורדת הואיל שאומרת שתשב עגונה בבית בעלה (ואם אינה רוצה גם בחליצה דינה כדין מורדת שנתבאר בסימן ע"ז ומכריזין עליה ד' שבתות ואחר כך תפסיד כתובתה מ"מ אחר כך כופין אותה בנידוי או בכפיות אחרות עד שתתרצה כ"כ הר"ן בתשובה כ"פ): (ה"ז נוטלת כתובתה כו' ר"ל אפילו למ"ד מצות יבום קודמת וטעמא מפורש בגמרא וכן לדידן דקי"ל מצות חליצה קודמת אף על פי שאין כופין לחלוץ צריך ליתן לה כתובתה מיד ועיין בהגהות רמ"א תקנות סקסילות כ"פ): (יח) נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם כו' רלה לומר פשיטא אם היו בה בעודה תחת בעלה שנותן היבם לה כתובה דהא היתה יכולה לומר לבעלה נסתפחה (לשון מטר סימן כלומר מזלו גורם כ"פ) שדהו והיה צריך ליתן לה כתובה ה"ה נמי דהיבם צריך ליתן לה דהוא עומד במקום הבעל דמן השמים סקנוה לו אבל כשנולדו בה המומין כשהיא שומרת יבם ה"א הואיל שעדיין לא עשה בה מאמר ואינה אלא זקוקתו אינה יכולה לומר נסתפחה שדהו קמ"ל משמע לן דלא גרעא מארוסה שאם נולדו בה מומין אחר שנתארסה יכולה לומר נסתפחה שדהו ה"ם הכא:

אסר

דרישה

והו שדקדק רבינו וכתב ז"ל מדפסק הרי"ף שמצות יבום קודמת משמע שדינה כדין מורדת והביא ע"ז שכ"כ הרמב"ם שכופין אותו לחלוץ והיינו כתקנת אחרונה שכופין אותו לגרש וג"כ דינ' כתקנה אחרונה שאף על פי שמגרשה מיד אין נותן לה כתובה כן הדין נמי בזו דחולץ לה מיד ואין נותן לה כתובה ודו"ק: [ג] (ואם אינו רוצה אין כופין וא"ת מה הוא מפסיד אם הוא חולץ לה דהוא מתבייש בב"ד לחלוץ לה שתרוק בפניו ולכן רשות בידו לסרב תוס' ביבמות דף קי"א ע"ב כ"פ):

וכותב

חדושי הגהות

ב במשנה שם איתא להנך מומין כנגד הבעל וגבי יבם לא נזכר רק הך דבורסי שיכולה לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל וכו' אלא דממילא נלמד בו דכיון דאפילו כשהיו בבעל יכולה למאן כ"ש כשלא היו בבעל וגם מסתבר דאין לחלק בין בורסי לשאר מומין:

הרב"י

קסו מצות יבום וחליצה כך הוא שתלך היבמה (א) אחר היבם למקום שהוא שם אפילו מב"ד הגדול לקטן

ממנו ובאה לדיינים והם קוראין לו ונותנין לו עצה ההוגנת לשניהם (ג) אם הוא עצה לייבם שייבם ואם הוא עצה לחלוץ כגון שהוא זקן והיא ילדה או איפכא שיחלוץ בא לייבם דבר תורה א"צ לקדש שמן השמים הקנוה לו אלא בא עליה וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין לראשון נכסים (ג) כתובתה על נכסי היבם וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשה קידושין גמורים (ב) בפני עדים (ד) ובשוה פרוטה וזהו שנקרא מאמר (ה) ואינו קונה קנין גמור כדלקמן ואין עושין בה מאמר אלא מדעתה כמו שהאשה אינה מתקדשת אלא מדעתה (ו) וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין (ז) אין עושין בה מאמר (ח) אלא מדעת אביה [א] וכותב לה כתובה כדין כל הנושא אלמנה דעלמא ואם בא עליה בלא מאמר קונה קנין גמור וא"צ (ג) לחזור ולקדש ומכין אותו מכת מרדות כדין מקדש אשה דעלמא בביאה וכותב לה כתובה ואם נולד לו בן ממנה (ט) א"צ לקרותו על שם אחיו המת [ב] מדברי בעל העיטור כתב הרב

קסו מצות יבום וחליצה כך היא שתלך היבמה אחר היבם וכו' בס"פ זה בורר אפי' מטבריה לצפורי משמע מלשון אפי' דאתא לאשמועי' אפילו מב"ד הגדול לב"ד הקטן דבשאר משפטים כתיב צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה אבל ביבמה צריכה היא לילך אחריו אפי' מב"ד הגדול לב"ד קטן ומיהו דוקא בדאיכא ב"ד בעירו וכדהוה בצפורי וכדכתיב וקראו לו זקני עירו אבל אם אין לשם ב"ד אין היבמה חייבת להביא ב"ד עמה לעירו אלא חייב הוא לילך אחריה לפני ב"ד שבעירה ואי ליכא ב"ד לא בעירו ולא בעירה אזי חייבים שניהם לילך לפני ב"ד הסמוך לעירו: בא לייבם ד"ת וכו' עד על נכסי היבם כלומר כל זה דין תורה וא"צ לכתוב לה כתובה אבל חכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשה וכו' ואינו קונה קנין גמור לפוטרה שוב בגט בלחוד אלא צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו ועוד תקנו שכותב לה כתובה כדין כל הנושא אלמנה דעלמא פירוש מלבד כתובתה מאתים כשהיתה בתולה שיש לה מבעלה הראשון ועל נכסי בעלה הראשון ואם אין לראשון נכסים כתובתה על נכסי היבם דתקינו לה מנה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כלומר דיש לה כך מתנאי ב"ד אבל בתר דתיקנו דלא יבא עליה עד שיקדשה תקנו נ"כ שיהא כותב לה כתובה מנה לשעבד לה נכסיו כדין כל הנושא אלמנה דעלמא דאע"פ דאם היו לראשון נכסים כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואין נכסים של יבם משועבדים ויכול למוכרם בכל עת שירצה אבל עכשיו שכותב לה כתובה אין רשאי למוכרם וכן אפי' לא קידשה אלא בא עליה דקונה ק"ג לפוטרה בגט בלחוד תקנו חכמים שכותב לה כתובה מנה כדי שישתעבדו נכסיו ולא יכול למוכרם וע"ל ריש סי' קס"ח:

כתב הרב המחבר נראה דלשון בעל העיטור הוא שאמר על הרב שהיה מחבר ספר אחד וכתב בחיבורו לברך ברכה בשעה שנכנס ליבמה דיברך אקב"ו על

קסו מצות יבום והליצה כך היא שתלך היבמה אחר היבם למקום שהוא שם אפילו מבית דין הגדול לקטן ממנו בסוף פרק זה בורר (ד' לא:) היבמה הולכת אחר היבם להתירה עד כמה אמר רבי אמי אפי' מטבריא לצפורי אמר רב כהנא מאי קרא וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה ומשמע לרבי' דאפי' מטבריא לצפורי היינו לומר דאפי' מטבריא שהיו שם כמה בתי דינים חשובים לצפורי שלא היו הבתי דינים שבה חשובים כמו אותם שבטבריא אפילו הכי היבמה הולכת שם וכן פירש בנמוקי יוסף והרמב"ם בפ"ב סתם דבריו וכתב היבמה הולכת אחר היבם במקום שהוא שם ויש בכלל דבריו דברי רבינו: **וכתוב** בנמוקי יוסף בשם הרא"ה דדוקא כתבו בשם שמקום דירתו בצפורי אבל אם הלך לעיר אחרת אין היבמה הולכת אחריו אלא כופין אותו לבא אחריה דלא מיקרי זקני עירו אלא במקום דירתו ובירושלמי נמי משמע הכי וכדכתיבנא בפרק החולץ עכ"ל (א): **ומ"ש** ובאה לדיינים והם קוראים לו והם נותנים עצה ההוגנת לשניה' אם הוא עצה לייבם שייבם ואם הוא עצה לחלוץ כגון שהוא זקן והיא ילדה וכו' משנה בסוף פרק מצות חליצה (דף קו:) ואיתא נמי בריש האיה פירקא (דף קא:): **בא** לייבם א"צ לקדש שמן השמים הקנוה לו אלא בא עליה מבואר פרק ר"ג (ד' נב.): ומ"ש וכתובתה על נכסי בעלה הראשון משנה בפרק החולץ (ד' לח.) ומפרש בגמרא (דף לט.) מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ופי' רש"י אשה הקנו לו ליבם מן השמים ולא שיעבד נכסיו לכתובתה ויכול למוכרם בכל עת שירצה: **ומ"ש** ואם אין לראשון נכסים כתובתה על נכסי היבם שם בגמרא ויהיב טעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **ומ"ש** וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשה קידושין גמורים בפני עדים ובשוה פרוטה וזהו הנקרא מאמר ברייתא וגמרא בפרק ר"ג (דף נב.) ומתבאר שם בגמרא שהמאמר נ"כ אפשר בשטר כדין קידושי אשה וכתבו ה"ה בפ"א: ומ"ש ואין עושין בה מאמר אלא מדעתה וכו' בפרק האיש מקדש (ד' מד.) תניא העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה רבי אומר קנה וחכמים אומרים לא קנה וידוע שהלכה כחכמים והכי תניא בפרק כילד (ד' יט:) כרבנן ולא כרבי וכתב הריב"ש בתשובה סי' א' שיכול לעשות בה מאמר ע"י שליח דומיא דקידושי אשה. ובסימן קס"ב כתב שאם בא על יבמתו ולא עשה בה מאמר קנה קנין גמור ואינו צריך לקדשה אחר הבעילה אלא שמכין אותו מכת מרדות משום דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכתב עוד שם על יבם שעשה מאמר ביבמתו ובלשון הקידושין אמר לה הרי את מקודשת לי בקידושי אחי ובטבעת זו והיה שאם לא נתן לה טבעת אלא שקידשה בקידושי אחיו לבד לא עשה כלום ואפילו היה בענין הדבר שקידשה אחיו בו מ"מ כיון שקידשה גם בטבעת הרי אלו קידושין דלדעתה אטבעת דומיא דמלוה ופרוטה דלדעתה אפרוטה: ומ"ש וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה ברייתא שם ופירש"י מן האירוסין דעדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא נשאה: ומ"ש וכותב לה כתובה כדין כל נושא אלמנה דעלמא בפרק ר"ג (ד' נב.) תניא שטר כתובת יבמין כיצד כותב לה אנא פלוני בר פלוני קבילית ית פלוני' יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי וכו': ומ"ש ואם בא עליה בלא מאמר קונה קנין גמור וא"צ לחזור ולקדש ומכין אותו מכת מרדות וכו' בפרק ר"ג (שם): ומ"ש ואם נולד לו בן ממנה א"צ לקרותו על שם אחיו המת ברייתא בפ"ב דיבמות (ד' כד.) יקום על שם אחיו לנחלה אתה אומר לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן לנחלה אף שם האמור כאן לנחלה: מדברי בעל העיטור א כתב הרב המחבר הכונס את יבמתו מלוה רבה היא

דרכי משה

הקהילות שחולקין הממון שהניח המת בשוה חציה לה וחציה ליבמים כו' ומנכין לה מחלקה כל מה שבזבזה והפסידה בפשיעה בין בחיי בעלה בין במותו ובשבועה מה שנתן הוא במתנת ש"מ אין מנכין לה מחלקה דכתובה נגבית ממתנת ש"מ עכ"ל. ועוד האריך שם בזה וכתב בת"ה סי' ר"ך ובפסקיו סי' רס"ג דבשחולקין הממון החולץ נוטל חצי הממון ולא האב ושאר האחין ואפי' תפסו מוציאין מידן וע"ל סי' קס"א אם האח הגדול רוצה ממון הרבה אם יכולה לקבל חליצה מקטן וכתב עוד בת"ה סימן ר"ך דאפילו במקום דאסור לייבם אפ"ה זכה החולץ במקצת הנכסים הא דיחלוקו דוקא שלא חפצה האשה ביבום אבל אם חפצה האשה ביבום וגם האיש חפץ ביבום רק שאסור לו לייבם מחמת שנשוי כבר אין לאשה כלל בנכסים ואבדה כתובתה וכתב עוד ונראה דתקנות הקהילות כן הם דכל המותר מן הכתובה נוטלין יורשי המת בראשונה ומה שהוא נגד הכתובה חולקין החלוצה עם היבם וכתב בפסקיו סימן רס"ג דאפילו מה שהכניסה לו צריכה לחלוק עמו. וכתב עוד בת"ה סימן ר"ך אמנם בני ריינס נוהגים עכשיו שהברירה ביד יבמה או שתטול חצי כל הנכסים שהניח ודוקא שאין חצי הנכסים יותר מכתובתה דפשיטא דאינה נוטלת יותר מכתובתה ועיין בפסקיו סימן רס"ב ורס"ג ורס"ד שהאריך בזה. וכתב מהרי"ו מינץ בסדר חליצה שלו דהתקנות הקהילות הוא שאשה נוטלת תחלה בראש כ"מ שלה ואח"כ חולקין נכסי המת וכתב מוהר"ם פדווה סימן י"ז וסימן כ"ג אחד שנתן שטר חליצה ליבמתו לחלוץ לה בלי ערעור ופקפוק ופסק דאין בלשון זה לבטל תקנות הקהילות עד שיכתבו לה שיחלוץ לה בחנם וע"ש שהאריך. כתב במרדכי פרק מצות חליצה ע"ב בשם ראב"ן הא דאית לחלוצה כתובה היינו כשהמניעה ממנו ושאינו מייבם אבל כשהיא שונאתו לית לה כתובה כתב הרד"ך בתשובותיו סימן כ' דלמ"ד מצות חליצה קודם אע"ג דאין כופין ליבם לחלוץ מ"מ אם אינה חפיצה בו צריך לתת לה כתובתה מיד וכ"כ בהגהות אלפסי דף תק"ו דכשפסולה לו לייבם צריך לתת לה הכתובה מיד אמנם בתשובת מהרי"ו סימן קע"ט לא משמע כן. כתב בתשובת ריב"ש סימן ש"ב דחלוצה יש לה דין אלמנה לענין שומת בגדיה בכתובתה ולא דין גרושה. כתב מהר"י מינץ בסדר חליצה שלו דאין המנהג להשביע יבמה על כתובתה כי מתעשרים בנכסים טרם שיחלוץ מיהו אם רוצה להשביעה טרם שיחלוץ לה הרשות בידו כתב בא"ז בתשובה יבם שנשבע שלא לחלוץ אם רצונה לייבם מייבם ואם לאו הוי חליצה מצוה עליו והוי כנשבע לבטל את המצוה ואפילו קבע זמן לשבועתו יש בו משום ביטול פריה ורביה ויש לחוש לעגונה ואין לעבור על המצות ומלקין אותו וחולץ מיד:

קסו (א) כ' בהגהות אלפסי פ' מצות חליצה דתמ"א ע"א דאם היבם דר בין העכו"ם או בין הדיוטות שאינן יודעין סדר חליצה אין לדיינים לילך אחריו אלא כופין אותו לילך למקום הוועד ויפטור יבמתו עכ"ל: (ב) וכן כתב בהגהות מרדכי דיבמות דף תס"ג ע"ג וז"ל ויקדשנה בכסף ויכנוס עמה לחופה על כוונת להקים לאחיו שם עכ"ל: (ג) ובהגהות פרק ב"ש

דרישה

סי' קסו [א] וכותב לה כתובה כדין כל הנושא אלמנה דעלמא וכו' וכותב לה כתובה כו' קשה דברי רבינו אין לכם סדר איך תלוי דין זה שכותב לה כתובה בדין שלפניו זה ופ"ק למה ליה לחזור ולכתוב וכותב לה כתובה וע"ק דהכא משמע שכותב לה כתובה רק כאלמנה ותו לא ובודאי איירי שיש נכסים עדיין מבעלה הראשון ובסימן קס"ח משמע דוקא כשאין נכסים מבעלה הראשון יש לה כתובה מנה מהיבם אבל כל זמן שיש עדיין נכסים מבעלה הראשון יש לה כתובה שכתב לה בעלה אם היתה בתולה כמו לבתולה ואם היתה אלמנה כמו לאלמנה והכא משמע דעכ"פ אין לה רק כמו לאלמנה דעלמא וכ"ל דסבירא ליה לרבי' דמן הדין כמו שאין צריך כמו קידושין אחרים כך אין צריך (כאן חסרון מהעתקת גוף כתבי אמ"ו ז"ל שנשרף ונאבד אבל נראה במ"ש בפרישה מתורץ הכל כ"פ): [ב] מדברי בעל העיטור כתב הרב המחבר ר"ל מכאן ואילך הוא מדברי ב"ה וזה לשונו כתב הרב המחבר ר"ל הבע"ה אמר שכ"כ הרב המחבר רלה לומר שמלא דברים הללו בספר אחד מן המחברים וכענין זה כתב נמי בי"ד סימן ס"ה בשם ב"ה וז"ל שם סדר הניקור מבעל העיטור שהעתיק הרב מאחד מן המחברים מוה משמע שבע"ה כתב כל דבריו בשם המחברים זה שמסיק וכתב כאן ז"ל יאתא כתיבנא דכל מלוה כו' דמשמע דמ"ש לפני זה בשם המחבר כתבו ומיהו זה דוחק גדול דלשון כתב הרב המחבר לא משמע הכי

פרישה

סי' קסו (א) אחר היבם למקום שהוא שם דכתיב וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה וכתב ב"י (ס"פ זה בורר) ודוקא למקום דירתו היא מחוייבת לילך אחריו אבל אם הלך לעיר אחרת אין כופין היבמה לילך אחריו (אלא כופין אותו לילך אחריה כ"פ): (ב) אם הוא עצה לייבם כו' תיבת לייבם רלה לומר שייבם אותה: (על נכסי בעלה הראשון פירוש מאחר שמן השמים שע"כ הקנום לו לא שיעבד נכסיו לכתובה יכול למוכרם בכל עת שירצה כ"פ): (ג) כתובתה על נכסי יבם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ומכל מקום אינו נותן לה מנכסיו אלא מנה מה שאין כן כשכתובתה על נכסי בעלה הראשון דנוטלת מאתים דמו שהיתה בתולה בשעת נישואי בעלה וכמו שכתב רבינו בריש סי' קס"ח: (ד) ובשוה פרוטה וכן יכול לעשות בה מאמר בשטר כדין קידושי אשה גמרא וה"ה על ידי שליח ריב"ש: (ה) ואינו קונה קנין גמור רלה לומר לפוטרה גט (דמדאורייתא אין לה קנין אחר אלא ביאה שנאמר יבמה יבא עליה כ"פ). כדלקמן בסימן ק"ע: (ו) וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין שעדיין היא ברשות אביה כל זמן שלא נשאה: (ז) אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה הואיל שאיפשר לעשית המאמר בכסף דהיינו על ידי אביה אינו יכול לעשות בה בענין אחר לאפוקי אם כתאלמנה מן הנישואין שאין לאביה עוד רשות בה איפשר שיכול לעשות בה מאמר ע"י אחיה ואמה: (ח) אלא מדעת אביה וכותב לה כתובה כו' איפשר משום דסבירא ליה דלארוסה אין לה כתובה

וצריך לכתוב לה הוא כשנשאה וע"ל סימן כ"ה: (ומכין אותו מכת מרדות משום הפריצות שעשה כדין מקדש כו' כמ"ש בסימן כ"ו כ"פ): (ט) אין צריך לקרותו ע"ש אחיו ברייתא היא בפ"ב דיבמות ד' כ"ד יקום ע"ש אחיו לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום ע"ש אחיו ונאמר להלן ע"ש אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן לנחלה אף שם האמור כאן לנחלה וה"פ דקרא ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור כלומר שמייבם יהיה הבכור. אשר תלד אותה יבמה תהא ראויה לילד פרט לאיילונית. יקום היבם ע"ש

חדושי הגהות

קסו א דרב"י אחז הדברים ולא הערה עליהם וז"ל הב"ח כתב הרב המחבר נראה דלשון בעל העיטור הוא שאמר על זה שהיה מחבר ספר אחד וכתב בחיבורו לברך ברכה בשעה שנכנס ליבמה ויברך אקב"ו על בעילת יבמה דאע"ג דאיכא פלוגתא גבי בעילת מצוה דהיינו כשנושא אשה בין בתולה בין אלמנה דבביאה ראשונה שהיא נקראת בעילת מצוה דפי שכנסה בחופה וקידושין לבוא עליה דאיכא מ"ד דיברך אקב"ו על כניסת אשה בחופה וקידושין בשעת בעילת מצוה ואיכא למ"ד דא"צ לברך דנפטר בז' ברכות שמברכין בחופה אבל ביבמה ד"ה דצריך לברך דאין ז' ברכות שבחופה שייך כלל ליבמה ואיכא למ"ד דעל כניסת יבמה כשקידש יבמה צריך לברך על כניסת יבמה וליתא דהא בריך ברכת אירוסין כשעשה בה מאמר דבכך היה תקנת חכמים שיקדש יבמתו וינהוג עמה מנהג שאר נשים שנישאו לאנשים בחופה וקידושין דמברכין ברכת אירוסין וז' ברכות ותו לא צריך לברך עוד על כניסת יבמה כשעושה בה מאמר ואי משום דמוסיף וכו' ולפי דכתב המחבר דמברך על בעילת יבמה דמשמעו להבא אלמא דס"ל שיברך עובר לעשייתן לכך כתב בעה"ע ואנן כתבינן דכל מצוה התלויה ביבמה דאיכא לחוש שמא לאחר הברכה תהא מסרבת והויא ברכה לבטלה לפיכך אינו מברך אלא לאחר בעילה ומברך אקב"ו לבעול יבמה עכ"ל הנה בנה יסודו לפרש סיום דבריו משום דעל בעילת להבא משמע ולבעול הוא לשעבר ואני בער ולא אבין דהא סוגיא ערוכה היא פסחים (ז:) להיפוך דבלמ"ד לכ"ע להבא משמע ובעל פליגי אי לשעבר או להבא וגם סיים שם בסוגיא דבטבילה כיון שאינו מברך עד לאחר שטבל לכ"ע מברך בעל והיאך כתב הב"ח דמברך לאחר הבעילה ומברך בלמ"ד: גם יש לתמוה כיון דלפי' הב"ח והדרו"פ הך ואנא כתיבנא קאי אדלעיל ולמה זה הפסיק הענין כהך מ"ד דמברך על כניסת כו' ולא אמר למעלה מיד הך ואנא

צ"ח ומברך אקב"ו על בעילת יבמה וכו': **טופס** כתובת יבמין ביום פלוני כך וכך וכו' זה הטופס שכתב רבינו יש בו תוספת דברים והטופס המכוון כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל סוף פרק מצות חליצה והרמב"ם בפ"ד מה' יבום: ומ"ש וצריך לשרטט אותה בשביל הפסוקים שכותבין בתובה שכי אמרינן בסוף פ' מצות חליצה (דף קו:) וכתבו הרמב"ם בפ"ד: והבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד וכו' בפ"ו דיבמות (דף נג:) תנן הבא על יבמתו בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד אפילו הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוסה והוא לא אנוס קנה ולא חלק בין ביאה לביאה ופירש"י שוגג. כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת: מזיד. לשם זנות ולא לשם מצוה: קנה. וזכה בנחלה ומוציאה בגט אם בא להוציא ובגמרא תני רבי חייא שניהם שוגגים שניהם מזידים שניהם אנוסים אנוס דמתני' ה"ד אילימא דאנסוהו עכו"ם ובא עליה והא אמר רבא אין אונס לערוה לפי שאין קשוי אלא לדעת אלא כישן והא אמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו אלא בנתקע והא אמר רבא נפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה אלא שנתכוין באשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה. שניהן אנוסים דבי רבי חייא היכי דמי כגון שנתכוין לאשתו ותקפוהו עכו"ם ודבקום זה בזה ובא עליה תניא יבמה יבא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה גופא אמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו דאמר ק"א יבא עליה עד דמתכוין לשם ביאה והא תניא בין ער בין ישן בין ערה בין ישנה הכ"ע במתנמנם מתנמנם ה"ד אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי אדכרו ליה מדכר אמר רבא נתכוון לטיוח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה דהא קמכוין לשם מיאה בעולם: **ודע** שבנוסחא האמיתית בספרי רבינו כך היא או שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה

הרב המחבר לעניות דעתי הכונס יבמתו מצוה רבה היא ומברך אקב"ו על בעילת יבמה ככל המצות דאע"ג דפליגי (י) גבי מצות בעילה דלאו דיבמה איכא מ"ד (יא) דלא צריכא ג לברוכי ביבמה דברי הכל דצריך לברך ואיכא למ"ד דעל כניסת יבמה כשקדש יבמתו צריך לברך על כניסת יבמה וליתא דהא בריך ברכת אירוסין ואי משום דמוסיף מצות יבום הא ליתא למצוה אלא בביאה [ג] (יב) ואנן כתבינן דכל מצוה התלויה באחר לא מברכינן עובר לעשייתן ע"כ: (יג) טופס כתובת יבמין

ביום פלוני כך וכך לשנת פלוני וכו' איך פלוני בר פלוני אחא קדמאה וכך אמר לנא אחי דמן הכא שכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת מורית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק ושבק הדא אתתא דשמה פלונית בת פלוני דממתא פלונית דהות נסיבא ליה וחזי לי מן דאורייתא לייבומה כדכתיב בספר אורייתא דמשה יבמה יבא עליה ואנא אפלח ואיזון ואפרנס יתיכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקושטא והיצבא ליכי (יד) [ד] כסף עשרין ותמשה זוזי דחזו ליכי כדהוו כתיבי בכתובה דכתב לך בעלך קדמאה ועלי מזונייכי וכסותייכי וסיפוקייכי ומיעל עלייכי כאורח כל ארעא וצביאת פלונית בת פלוני דנא ואתייבמת לפלוני בר פלוני יבמה כדי לאוקמי שמיה בישראל כדכתיב (טו) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא כדוגיא דהכעלת ליה צבי אבוה כך וכך וצבי הוא ואוסיף לה מדיליה כך וכך וקבל עלוהי פלוני דנא אחריות תוספת כתובה דנא עלוהי ועל ירתוהי בתריה מקרקעי ומטלטלי ואפילו מן גלימא דעל כתפיה וכו' כדכתבינן בשאר כתובה דעלמא וצריך לשרטט אותה בשביל הפסוקים שכותבין בה והבא על יבמתו (טז) [ה] בין בשוגג בין במזיד בין באונס כגון שאנסוהו עכו"ם והדביקוהו ביבמתו בעל כרחו ע"י קישוי בין ברצון בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס בין שהיא ערה או ישנה בין כדרכה בין שלא כדרכה אפילו בהעראה קנה בד"א כשנתכוון לשום ביאה בעלמא ואפילו לא נתכוון אלא לביאת בהמה ובא על יבמתו קנאה אבל לא נתכוון לשם ביאה כלל כגון שהוא ישן (יז) או שכור שאינו מכיר כלום או שנתכוון להטיח בכותל והטיח ביבמתו או שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה וכן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קישוי באבר מת לא קנה והא דביאת שוגג קנה ביבמתו בכל דרך דוקא כשנפלה לו מן הנישואין (יח) אבל נפלה לו מן האירוסין אינו קונה בביאה שוגג אלא לירש בנכסי אחיו ולהוציאה בגט ולפטור צרתה אבל אינו קונה ליורשה ולטמא לה ולהפר נדריה (יט) אבל בהעראה קונה לכל דבר [ו] אף כי נפלה לו מן האירוסין:

קטן

ביבמה ד"ה דצריך לברך דאין ז' ברכות שבחופה שייך כלל ליבמה ואיכא למ"ד דעל כניסת יבמה כשקידש יבמתו צריך לברך על כניסת יבמה וליתא דהא בריך ברכת אירוסין כשעשה בה מאמר דכך היתה תקנת חכמים שיקדש יבמתו וכנהג עתה מנהג שאר נשים שנושאו לאנשים בחופה וקידושין למברכין ברכת אירוסין וז' ברכות ותו לא צריך לברך עוד על כניסת יבמה כשעושה בה מאמר ואי משום דמוסיף וכו' ולפי דכתב המחבר דמברך על בעילת יבמה דמשמעו להכא אלמא דסבירא ליה שיברך עובר לעשייתו לכך כתב בה"ע ואנן כתבינן דכל מצוה התלויה באחר כגון הכא דתלויה ביבמה דאיכא לחוש שמא לאחר הברכה תהא ממרבת והויא ברכה לבטלה לפיכך אינו מברך אלא לאחר בעילה ומברך אקב"ו לבעול יבמה:

על בעילת יבמה דאע"ג דאיכא פלוגתא גבי בעילת מצוה דהיינו כשנושא אשה בין בתולה בין אלמנה דבביאה ראשונה שהיא נקראת בעילת מצוה לפי שכנסה בחופה וקידושין לבא עליה דאיכא למ"ד דיברך אקב"ו על כניסת אשה בחופה וקידושין בשעת בעילת מצוה ואיכא למ"ד דא"צ לברך דנפטר בז' ברכות שמברכין בחופה אבל

קטן

בן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קישוי באבר מת לא קנה ודין זה כתבו התוספות והרא"ש שם אהא דאקשינן והא אמר רבא אין אונס בערוה שאין קישוי אלא לדעת יש לדקדק מכאן דאין יבמה נקנית אלא בקישוי מדלא משני כגון שהדביקוהו עכו"ם על יבמתו בלא קישוי ואיכא למימר דאתיא הך סוגיא כמ"ד [המשמש] מת בעריות פטור ולכך אינה נקנית אלא בקישוי דילפינן קיחה קיחה מעריות א"כ אפילו למ"ד [חייב] בעינן ביאה יבוס דרך הקמת שם וגרע מהערא ושלא כדרכה דאין דרך ביאה בכך ע"כ: ומ"ש דשכור שאינו מכיר כלום לא קנה כ"כ הרמב"ם בפ"ב וכתב ה"ה השוה רבינו שכור לנפל מן הגג ונתקע וישן והוא שהגיע לשכרותו של לוט וזהו שכתב שאינו מכיר כלום ובפ"ד מה"א כתב דאין קידושיו קידושין ומתייבבין בדבר זה עכ"ל: והא דביאת שוגג קונה ביבמתו בכל דרך דוקא כשנפלה לו מן הנישואין אבל אם נפלה לו מן האירוסין אינו קונה בביאת שוגג אלא לירש בנכסי אחיו וכו' שם בגמרא (נו) אהא דתנן אחד המערה ואחד הגומר קנה מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי אחיו ולפוטרה מן סיבום מן הנישואין ד"ה אכלה דהא הות אכלה מעיקרא כי פליגי מן האירוסין רב אמר אוכלת דהא רבי רחמנא טעות שוגג כמזיד ושמואל אמר כי רבי רחמנא לאוקומי במקום בעל לאלומי מבעל לא ואיכא דאמרי מן האירוסין ד"ה לא אכלה דהא לא אכלה בחיי בעל כי פליגי מן הנישואין רב אמר אוכלת דהא הות אכלה מעיקרא ושמואל אמר אינה אוכלת כי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד לדברים האמורים בפרשה אבל לכל מילי לא ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כרב אליבא דלישנא פתרא וכתבו התוספות והרא"ש לענין תרומה לאו דוקא דה"ה ליורשה וליטמא לה

דרכי משה

ב"ש דף תפ"ה ע"ב דבעינן עדים לזו כמו גבי קידושין אבל בלא עדים אינו קונה קנין גמור וצריכה גט וחליצה

כתב

פרישה

כ"ש אחיו לנשול אותו ולא יסלקו אחיו אבל ככל גמרא ורש"י שם: (י) גבי בעילת מצוה דלאו דיבמה י"מ דר"ל שברכה שכתב רבינו לעיל בסימן ס"ג ול"נ דאותה ברכה שמברכת בתולים קאי וכאן מיירי אפילו באלמנה דומיא דיבמה ועוד דאותה ברכה אינה אלא ברכת שבח וברכה דשיירי בה כאן היא נתקנה על קיום המצוה שצוה לנו: (יא) דלא צריכה לברוכי ואברכה קאי דא"צ לברך: (יב) ואנא כתיבנא דכל מצוה התלוים באחר כו' נ"ל דלענין בפני עצמו ואינו שבין לא"ש לפני זה: הא ליתא למצוה אלא בביאה. דבלאו מצוה התלוים באחר הוא אלא משום דבעינן עובר לעשייתן דהיינו מיד סמוך לפני מצות עשייתן ועיין דרישה: (יג) טופס כתובת יבמין ז"ל ב"י זה הטופס שכתב רבינו יש בו תוספת דברים והטופס המכוון כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל ס"פ מצות חליצה והרמב"ם בפ"ד מהלכות יבום: (יד) כסף עשרים וחמשה (דהוי פלגא כ"פ) חזי ר"ל כ"ס דינרי צורי ועד"ר: (טו) והיה הבכור אשר תלד יקום כו' עיין מ"ש פירוש דקרא לעיל בסמוך דהאי והיה הבכור לאו אבן הנולד קאי אלא איבם. ואשר תלד איבמה שתהא ראויה לילד. ויקום ע"ש אחיו אנחלה קאי ומ"ש כדי לאוקמי שמיה בישראל כדכתיב והיה הבכור וגומר פירושו ע"ד שפירש רש"י במגילת רות (ד) על מ"ש שם וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו דפירוש מתוך שאשתו יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היא אשת מחלון ושמו נזכר עליה עכ"ל ואם כן גם זה נפרש במאי דכתיב יקום ע"ש אחיו המת. וגם על דרך זה נראה לפרש דעת בעל הנוסח במ"ש ברישא ומוקים שמא בישראל לא שבק ושבק הדא איתתא כו' דר"ל דיבום אשתו זו תעמוד לו שזוכה שמו על ידה בנחלתו וגם הרי"ף והרא"ש כתבו לשאי קרא בטופס יבום כתובה שלהם ס"פ מצות חליצה ע"ש: (וצריך לשרטט כמ"ש בי"ד סימן רפ"ד כ"פ):

(טז) בין בשוגג בין במזיד ז"ל רש"י ר"פ הבא"י שוגג כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת. מזיד לשם זנות ולא לשם מצוה ועד"ר: (בין כדרכה כו' שנא' יבמה יבא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה: כגון שהוא ישן דוקא ישן ממש אבל נים ולא נים תיר ולא תיר קונה גמרא כ"פ):

(יז) או שכור שאינו מכיר כלום היינו שהגיע לשכרותו של לוט כמ"מ: (יח) אבל נפלה לו מן האירוסין אינו קונה כו' דכי רבייה רחמנא (מקרא דיבמה יבא עליה כ"פ) ביאת שוגג כמזיד מקא לאוקמי במקום כבעל אבל לא לאלומי מבעלה: (יט) (אבל בהערה כו' דמהני אפילו בעלמא בשאר ביאות וע"ל סימן כ' כ"פ):

דרישה

סכי: [ג] ואנא כתיבנא דכל מצוה התלוים באחר כו' לעיל סימן ל"ד מ"ו עכ"ל ואף על גב דוכו לשון בע"ס ועוד שלעיל בסימן ל"ד לא כ"כ בהדיא מכל מקום רימז מ"ו בזה שגם רבי' הזכיר טעם זה בתוך דבריו בסימן ל"ד וזה כמ"ש שם וי"א שצריך לברך אחר הקידושין דלמא סדרא בה האשה והוי ברכה לבטלה עכ"ל וזהו טעם דב"ה דכל מצוה התלויה באחר לא מברכין עובר לעשייתן דדילמא סדרי ביה. ונראה די"א שהזכיר שם נראה דברי רבינו הוא בעל העיטור ומה שכתב כאן ואנא כתיבנא כו' רצה לומר בספרו העיטור: [ד] כסף עשרים וחמשה רצה לימר כ"ס דינרי צורי והייט כדעת הרמב"ם וסייעתו דסבירא ליה דכתובה היא מדרבנן ומשערינן להו בדינרי מדינה דכ"ס דינרי צורי עולין לר' דינרי מדינה וכמ"ש לעיל בסימן ס"ו אבל צ"ע למה סתם רבינו כאן כדעת הרמב"ם כלא לעיל בסימן ס"ו כתב דברי הרא"ש באחרונה שכתב אף שכתובה דרבנן מכל מקום תקנו לכתוב בתולה ר' דינרי צורי דהיינו נ' סלעים של צורי כו' ע"ש. ואפשר דרבינו לא דקדק בזה כאן הואיל שאין כאן מקומו של שיעור הכתובה וכבר כתב ב"י שבלא"ה כמי יש בטופס כתובה זו תוספת דברים והרי"ף והרא"ש כתבוהו בס"פ מצות חליצה הדרך המכוון (ומיהו ז"א שגם הרא"ש כ"כ בס"פ מצות חליצה כ"ס זוזי ע"ש) ורבי' העתיק נוסח מאמר מהמסברים ונמשך אחריו בכל דבריו ונראה שטופס זה הוא גם כן מדברי בעל העיטור ונמשך זה למ"ש תחלה מדברי בעל העיטור כו': [ה] בין בשוגג בין במזיד ר"פ הבא"י כתבו התוספות איכא למימר דמזיד ורצון תרי גופי נינהו דרצון היינו דמכוין למצוה ואע"ג דפשיטא הוא מ"מ קתני ליה דהכי אורחיה בכל דוכתי אבל בפ"ק דב"ק גבי אדם מועד לעולם קשה מה בין מזיד לרצון וי"מ דה"ק בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו לעשות כן בין שהוא ברצון עכ"ל: [ו] אף כי נפלה לו מן האירוסין וכתב ב"י וז"ל ומ"מ יש לתמוה וכו' ע"ש:

ולפי

וקונה

חדושי הגהות

ואנא כתיבנא. גם מה שפירש דגבי בעילת מצוה איכא פלוגתא אם יברך בשעת הבעילה לא ארע איה איפוא פלוגתא זו. ולולי דמסתפינא קטן ודל להכניס ראשי בין ההרים הרמים הו"א דטעות המדפיסים איתרמי בדברי הטור בהעתקת הבעה"ע דבבעה"ע עצמו עיינתי שכתב שם וז"ל וכתב הרב המחבר לענ"ד הכונס את יבמתו מצוה רבה היא וצריך לברך אקב"ו על מצות בעילת יבמה ככל המצות אף על גב דפליגי גבי בעילת מצוה בעל ואיכא מ"ד דעל כניסת יבמה כשמקדש את יבמתו צריך לברך על כניסת יבמה וליתא דהא בריך ברכת אירוסין ואי משום דמוסיף מצות יבום הא ליתא למצוה אלא בביאה ואנן כתבינן מאי דסבירא לן דכל מצוה שהיא תלויה באחר לא מברכינן עובר לעשייתה ע"כ. דברים אלו מבוארים היטב מבלי דחק לפי מ"ש הר"ן בפסחים בשם ירושלמי דקאמר גבי הך דכל המצות מברכין עליהם עובר לעשייתן חוץ מן הקידושין בבעילה (ר"ל ברכת אירוסין למאן דקדיש בביאה) ופי' הרמב"ן הטעם דלא מברכין על מצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו והכא בשעה שהוא שוכב עמה במטה אסור לברך ע"כ. ולפי סברת בעה"ע יש לפרש הטעם כיון שתלוי באחר דדילמא תתחרט האשה מלהתקדש לו ואף על גב דבגמרא לא חייש דילמא מקלקלא תקיעה התם שאני דעכ"פ עביד מצותו המוטל עליו ונאנס שנתקלקל התקיעה משא"כ הכא דבלעדי רצון חבירו נסתלק מעליו המצוה לגמרי עכ"פ היוצא מזה דבבעילת מצוה בין מאן דעבר וקידש בביאה בין ביבמה לכתחילה לא מברכין עובר לעשייתן וצריך לברך בעל וזה פי' דברי בעה"ע שכתב הכונס את יבמתו צריך לברך על בעילת יבמה. (ר"ל על דוקא לא יברך לבעול יבמה וע"ז קאמר) ככל המצות אע"ג דפליגי (כלומר דבשאר מצות פליגי בפסרים אי יברך בעל או בלמ"ד גבי בעילת מצוה בעל דכיון דבבעילת מצוה לא מברכינן עובר לעשייתן וכמ"ש ואמר עוד אמנם) איכא מ"ד שיברך (אחר המאמר שעשה ביבמתו) על כניסת יבמה (כלומר ולא אחרי הבעילה וע"ז אמר) וליתא (דממ"נ על מה יברך אם על הכניסה עצמה זה אינו) דהא בריך ברכת אירוסין ואי משום דמוסיף מצות יבום הא ליתא למצוה אלא בביאה (כלומר ועדיין לא עשה מצות ביאה והיאך יברך עליה) וע"כ צ"ל שיברך עובר לעשייתן ואנן הא כתבינן דכל מצות התלויה באחר לא מברכין עובר לעשייתן ובזה יש לכל הדברים המשך זה אחר זה: ב כתב הפרישה אברכה קאי דא"צ לברך ולא ידעתי כוונתו בזה אם לא שלא היה כתוב לפני הפרישה תיבת לברוכי

וכו'

אבן העזר הלכות יבום קסז

קסז קטן פחות מבן תשע שנים אין ביאתו כלום ומבן תשע שנים ואילך ביאתו ביאה (א) וקונה ביבמתו (ב) ודוקא ביבמתו ביאתו ביאה אבל באשה דעלמא לא לפיכך נשא אשה ולו אח אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום ואפילו ביבמתו אין ביאתו קונה בה (ג) קנין גמור אלא כמאמר לפיכך בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה אבל אינו יכול לפוטרה בגט עד שיגדיל ויבא עליה אחר כך ואם לא בא עליה אח"כ ובא להוציאה (ד) צריכה גט וחליצה ואם בא עליה כשהוא קטן ומת קודם שהגדיל או מת אחר שהגדיל אבל לא בא עליה משהגדיל (ה) ולו אח חולצת ולא מתייבמת ואם משהגדיל נשא אשה אחרת ולא בא על יבמה משהגדיל ומת (ו) שתיהן חולצות ולא מתייבמות (ז) קטן אינו חולץ עד שיגדיל ויבדקוהו שהביא ב' שערות אחר שהגדיל אבל אם היו לו שערות קודם שהגדיל אינו נחשב גדול על ידם אא"כ יביא אחרות אחר שהגדיל ומ"מ אם מוצאין לו ב' שערות אחר שהגדיל לא חיישי' שמא היו לו קודם לכן: קטנה מבת ג' שנים ויום אחד ביאתה ביאה לכל דבר ואם בא עליה יבם קנאה קנין גמור שיכול להוציאה בגט אבל אינה חולצת עד שתגדיל ויבדקוה אם הביאה ב' שערות יבם קטן שבא על יבמה קטנה (ח) יגדלו זה עם זו היבמה שנתייבמה ובא

קסז קטן פחות מבן ט' שנים אין ביאתו כלום ומבן ט' ואילך וכו' פי' קטן לא תקינו ליה רבנן נישואין ולא קידושין דאין קניינו בקנין בג' דרכים שהאשה נקנית בהן בכסף בשטר ובביאה אינה ניקנית לקטן ויוצאה ממנו בלא גט ובלא מיאון אלא דיבמה כיון דהקנו לו אשה זו מן השמים עשו רבנן ביאת קטן שיהא קונה כמאמר בגדול וכשיגדיל ולא בא עליה צריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו אבל מיהו קנאה לענין שזוכה בנכסי אחיו:

ואם בא עליה כשהוא קטן ומת וכו' משנה ס"פ האשה רבה (דף צ"ו) ופסק הלכה כרבי יוחנן דכי היכי דיבמה שיש עליה זיקת שני יבמין אינה מתייבמת כך אשתו שנשאת משהגדיל כיון שהיא צרת זיקת שני יבמין גם כן חולצת ולא מתייבמת והב"י הביא כל הסוגיא:

יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זו משנה סוף פרק ב"ש ואין הטעם דכיון דשניהם אינן בני עונשין לא חיישינן שמא ימצא הוא סרים או היא תמצא איילונית והוי אשת אח שלא במקום מצוה דקי"ל קטן אוכל נבילו' אין ב"ד מצווין להפרישו האי טעמא ליתא דא"כ קשה הא דתנן בא על יבמה גדולה תגדלנו הא כל ביאה וביאה דאיסורא הוא אלא אתא לאשמועינן דאעפ"י דכתיב להקים שם אחיו והני לאו בר הכי אפ"ה יגדלו זה עם זו דיבמה יבא עליה כל דהו קאמר גמרא לשם: היבמה שנתייבמה וכו' עד סוף הסי'

לה ולהפר נדריה ובביאת שוגג פליגי דוקא אבל בהערה לא פליגי דביאה היא לכל דבר וקני כמי בעלמא אבל בשוגג דרבי רחמנא דוקא הכא פליגי ואע"ג דקבעו מחלוקתם על אחד המערה ואחד הגומר לאו משום דקאי עלה אלא משום דמסיים בה קנה וקאי נמי אשוגג ומזיד ובירושלמי משמע דפליגי בהערה עכ"ל ומשמע לרבינו ממה שכתבו דבהערה לא פליגי דביאה היא לכל דבר דאף מן האירוסין קנה לכל (ד) ומכל מקום יש לתמוה עליו דכיון שכתבו בירושלמי משמע דפליגי בהערה מידי ספיקא מיהא לא נפקא ולא ה"ל לפסוק סתם דקונה לכל דבר אף כי נפלה לו מן האירוסין והרמב"ם לא הזכיר דבר מזה בהלכות יבום משמע דסבירא ליה דלענין תרומה דוקא הוא דאיפליגו אבל לשאר דברים אפילו מן האירוסין קנה:

קסז קטן פחות מבן ט' שנים אין ביאתו כלום ומבן ט' שנים ואילך ביאתו ביאה וקונה וכו' משנה פרק יוצא דופן (דף מה.) בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל: ומ"ש ודוקא ביבמתו ביאתו ביאה אבל באשה דעלמא לא לפיכך נשא אשה ולו אח אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום משנה בסוף פרק האשה רבה (דף צו.): ומ"ש ואפילו ביבמתו אין ביאתו קונה בה קנין גמור אלא כמאמר לפיכך בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו קנאה אבל אינו יכול לפוטרה בגט עד שיגדיל יבא עליה אח"כ ואם לא בא עליה אח"כ ובא להוציאה צריכה גט וחליצה בפרק יוצא דופן (דף מה) אמתני' שכתבתי בסמוך דקתני בן ט' שנים שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל פריך בגמרא ולכשיגדיל בגט סגי לה והתניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו א"ר ה"ק לכשיגדיל יבעול ויתן גט ופירש"י קנאה. וזכה בנכסי אחיו ואע"פ שאין קנין לקטן הרי קנויה לו ועומדת: אינו נותן גט עד שיגדיל. אם בא לגרשה דקידושי אחיו קידושין גמורים וגירושין של זה אינם גירושין דאינו בן דעת: וחליצה לזיקתו. דאין קידושין גומרין ביבמה לקנות כאשתו לצאת בגט בלא חליצה אבל ביאה גומרת בה דכתיב יבמה יבא עליה: לכשיגדיל יבעול. והך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה אינה צריכה חליצה דכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: ומ"ש ואם בא עליה כשהוא קטן ומת קודם שהגדיל או מת אחר שהגדיל ולא בא עליה משהגדיל ולו אח חולצת ולא מתייבמת ואם משהגדיל נשא אשה אחרת ולא בא על היבמה משהגדיל ומת שתיהן חולצות ולא מתייבמות משנה ס"פ האשה רבה (דף צו.) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת נשא אשה ומת ה"ז פטורה בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת אם לא ידע הראשונה משהגדיל הראשונה חולצת ולא מתייבמת השנייה או חולצת או מתייבמת ופירש"י בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שיש עליה זיקת שני יבמים שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפ' ד' אחין מי שיש עליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמים. נשא אשה שאינה יבמתו ולו אחים ה"ז פטורה. אע"ג דביאה קידושיו אינן קידושין ואין קנין קטן כלום עד שיביא ב' שערות אבל יבמה הואיל וזקוקה לו שויוה רבנן כמאמר אם לא ידע את הראשונה משהגדיל ראשונה חולצת ולא מתייבמת דזיקת שני יבמים עלה הואיל ולא ידעה משהגדיל ולא יצתה מידי נפילה ראשונה ובגמרא (שם) פריך אהא דקתני השנייה או חולצת או מתייבמת ויעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ותדחה צרה מיבום ופירש"י ויעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כי הכיא דפ' ד' אחין דקתני הרי אלו חולצות ואפי' אשתו גמורה נדחית מפני שהיא צרת זיקת ב' יבמים ואמאי קתני מתני' שנייה או חולצת או מתייבמת א"ר לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ושמואל אמר עשו ועשו וכן אר"י עשו ועשו תנאי היא הך תנא דפרק ד' אחין גזר משום צרה ואשמועינן בגדול והוא הדין בקטן וכו' והאי תנא דהכא סבירא ליה לא גזר משום צרה וכו' וכתב הרא"ש נראה דהלכה כר' יוחנן וכתנא דפרק ד' אחין דהא רבא מפרש אליביה דקאמר בשמעתין הא דקאמרי רבנן זיקת יבמין חלוצי מחלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה וכו' וכן לעיל פרק ד' אחין אמר רבא נתן גט למאמר והיתר צרתה עכ"ל וכ"כ שהוא דעת הרי"ף שהשמיט משנה זו בסוף פרק האשה רבה ובפרק ד' אחין כתב הא דאמרי רבנן זיקת יבמין חלוצי מיחלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה כו' וכ"כ מדברי הרמב"ם בסוף פרק ו': קטן אינו חולץ עד שיגדיל ויבדקוהו שהביא ב' שערות אחר שהגדיל אבל אם היה לו שערות קודם שהגדיל אינו נחשב גדול על ידו אא"כ יביא אחרות אחר שהגדיל ומ"מ אם מוצאין לו ב' שערות אחר שהגדיל לא חיישינן שמא היו לו קודם לכן בפרק מצות חליצה (דף קה:) אמרינן דבין לר"מ בין לחכמים איש כתוב בפרשה:

ומ"ש אבל אם היו לו שערות קודם שהגדיל וכו' ומ"מ אם מוצאין אחר שהגדיל וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"א והוא מבואר פרק בא סימן (מח:) וכתבתיו בסימן קנ"ה ושם נתבאר דין קטנה שלא נודע שהגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין שמטילין אותה להומרא:

קטנה מבת שלשה שנים ויום אחד ביאתה ביאה לכל דבר ואם בא עליה יבם קנאה משנה בפרק יוצא דופן (דף מד:) ופירש"י קנאה וזכה בנכסי אחיו ליורשה וליטמא לה: ומ"ש שיכול להוציאה בגט אבל אינה חולצת עד שתגדיל ויבדקוה אם הביאה שתי שערות מסקנא דגמרא בפרק מצות חליצה (דף קה:) והלכתא עד שתביא שתי שערות כתב הרב המגיד בפרק י"א פירוש ואפי' בדיעבד אין חליצת קטנה חליצה:

יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זו משנה בסוף פרק ב"ש (דף קיא:) ופירש רש"י יגדלו זה עם זו ואם בא לגרשה אינו יכול עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: היבמה שנתייבמה ובא להוציאה ואמר שעדיין לא בעל וצריכה חליצה והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט וכו' משנה בסוף פ' ב"ש (שם) יבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום מבקשים ממנו שיחלוץ לה ובזמן שהוא מודה אפילו לאחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ לה ובגמרא (דף קיב.) עד שכופין אותו להלוץ נכפנו לייבם א"ר בשגיטה יוצא מתחת ידה כלומר שכיון שנתן לה גט קודם בעילה פוסלת ע"י עצמו מיתיבי יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום מבקשין ממנו שיחלוץ לה היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זו יוצאה בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה א"ר אמי צריכה חליצה עם גיטה רב אשי אמר התם גט לזיקתו הכא גט לביאתו הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא א"ל רבא חלוצו ושרו לה תיגרא א"ל רב שרביא לרבא והתניא צריכה גט וחליצה א"ל אי תניא תניא. ופירש"י היבמה שאמרה בתוך ל' יום. שכנסה היבם לא נבעלתי לו ליבם וגט יבמין יוצא מתחת ידה כדמפרש בגמרא והוא אומר בעלתיך ודייך בגט כופין אותו להלוץ דהיא נאמנת דעד ל' יום מוקי איניש נפשיה מלבעול [לאחר ל' יום הוא נאמן דלא מוקים איניש אנפשיה מלבעול] ומיהו איהי לא משתריא דשויתה [לנפשה] חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשין הימנו אבל כופין לא דהא בעל ובגמרא פירש"י היא אומרת נבעלתי. לאחר ל' יום קאי: יוציאה בגט. אם בא להוציאה דיה בגט דהיא נאמנת דכולי האי לא מוקים נפשיה מלבעול: צריכה גט לביאתו. משום דאמר בעלתי ולאחר שלשים יום איהו מהימן: וחליצה. משום דאיהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ומדקאמר צריכה גט מכלל דבאין לה גט עסקינן ואמאי קתני רישא כופין לחלוץ נכפינהו לייבם א"ר אמי לעולם בשגיטה בידה והכי קאמר צריכה חליצה עם גיטה ואף על גב דקתני אמבקשין קאי והכי קאמר אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי דאיכא למימר כופין הואיל ומודה אפי' הכי אין כופין אלא צריכה חליצה ואי לא בעי למיחלץ לא כייפינן דסמכינן אדיבוריה [קמא] הואיל ולאחר ל' יום הוא: רב אשי אמר. לעולם צריכה גט אחר לבד גט הראשון דהתם גט לזיקתו ונפסלה עליו לפיכך לא נכפנו לייבם וכיון דאמר בעלתי צריכה גט לביאתו דיש ביאה אחר הגט והשתא מסתברא אף על פי דקתני והכי קאמר אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי ואיכא למימר לא תיבעי גט אלא חליצה אפ"ה בעי גט: שניהם מודים. שלא נבעלה ומעיקרא אמר בעלתי עכ"ל: והשתא מ"ש רבינו היבמה שנתייבמה ובא להוציאה ואומר שעדיין לא בעל וכו' והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט בתוך ל' יום נאמן וכו' היי:

דרכי משה

(ד) כתב הר"ן פ"ק דקידושין דף תרכ"ו ע"א דהעראה קונה ביבמה אע"ג שנתכוין לגמר ביאה וע"ש:

ועיין

פרישה

סי' קסז (א) וקונה (ביבמתו ר"ל שקונה בנכסי אחיו וכו' כ"פ): (ב) ודוקא ביבמתו ביאתו ביאה אבל באשה דעלמא כו' משנה ס"פ האשה רבה ופירש"י אע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינן קידושין דאין קנין לקטן עד שיביא שתי שערות אבל ביבמה הואיל וזקוקה ליה שויוה רבנן כמאמר: (לפיכך אם נשא אשה ולו אח ר"ל שהקטן נשא אשה ומת בקטנותו ולו אח כו' כ"פ): (ג) קנין גמור אלא כמאמר רצה לומר במאמר בגדול לחוד (פירוש כגדול שעושה מאמר ביבמתו לבד ולא בא עליה דאם בא לפוטרה צריכה גט מכח המאמר וחליצה לזיקתו מאחר שלא בא עליה וכתיב יבמה יבא עליה כן ביאת הקטן אינה אלא כמאמר וצריכה גט ואינה פטורה מחליצה עד שבא עליה אחר שהגדיל ואז אין צריך אלא גט לבד כ"פ) כמו שנתבאר לקמן סימן ק"ע ובסמוך: (ד) צריכה גט וחליצה גט לביאתו וחליצה לזיקתו: (ה) ולו אח חולצת ולא מתייבמת לפי שיש עליה זיקת שני יבמים שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפרק ד' אחין מי שיש עליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין רש"י (דהתורה אמרה כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם משמע דוקא כשיש עליה זיקת יבם אחד כ"פ) וכמו שנתבאר לקמן סי' קע"ד: (ו) שתיהן חולצות ולא מתייבמות דאף זו שנישאת בגדלות לא מתייבמת מפני שעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כיון שהיא צרה של יבמה זו שהיה עליה זיקת שני יבמין: (ז) קטן אינו חולץ עד שיגדיל דאיש כתיב בפרשת חליצה (דכתיב ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וגומר דהיינו בן שלשה עשר שנה ויום אחד כ"פ) ואשה נמי בעי גדולה כאיש דאתקש לה דכתיב לה דכתיב בההיא קרא ועלתה יבמתו השערה: (לא חיישינן שמא היו לו קודם לכן ע"ל סימן קנ"ה: קנאה קנין גמור פירש רש"י שקנאה לירש בנכסי אחיו ויורשה ומטמא לה: אינה חולצת עד שתגדיל שתהא בת שתים עשר שנה ויום אחד והפסק דבדיעבד אין חליצת קטנה חליצה מגיד משנה כ"פ): (ח) יגדלו זה עם זו (ואם בא לגרשה אינו גט עד שיגדיל דגט קטן אינו גט כ"פ) ולא חיישינן שמא ימצא אחד מהן סרים או איילונית ונמצא פוגעין בערוה בלא מקום מצוה הואיל דשניהם אינם בני מצוה דקטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו:

בתוך

ובא להוציאה זאמר שעדיין לא בעל וצריכה חליצה והיא אומרת שנבעלה ודי לה בגט (ט) בתוך ל' יום נאמן וצריכה חליצה וכיון שהיא אומר' שבעל [א] (י) ולפי דבריה צריכה גט אין די לה בחליצה ומבקשין אותו שיתן גט אבל אין כופין אותו ואם היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר שבעל (יא) נאמנת וכופין אותו לבעול או לחלוץ ואם גט יוצא מתחת ידה והוא אומר שבעל קודם הגט ודיה בגט והיא אומרת שלא בעל עדיין והשתא א"א לו לבעול כיון שלפי דבריה (יב) פסלה עליו בגט קודם שבעל כופין אותו לחלוץ ואם אחר ל' יום אומר לא בעלתי וצריכה חליצה והיא אומרת נבעלתי (יג) נאמנת ודיה בגט ואם היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר שבעל נאמן ואין כופין אותו לחלוץ ומ"מ היא שויתה עצמה חתיכה דאיסורא להצטרך חליצה ומבקשין אותו שיחלוץ לה ואפי' אם חזר והודה לדבריה שלא בעל ודי לה בחליצה (יד) אין שומעין לו וצריכה גט וחליצה ואפילו אם יש לה גט ממנו והוא אומר שנתנו לה (טו) קודם שבעל צריכה גט שני וחליצה ולענין איסור הצרה לדעת ר"י אינו נאמן לאוסרה אפילו הוא והיא אומרים שלא בעל אפילו תוך ל' יום ולדעת א"א הרא"ש ז"ל תוך ל' יום אם הוא אומר שלא בעל נאמן לאסור הצרה (טז) ואפי' אם היא אומרת שבעל אבל לאחר ל' יום אפי' אם שניהם אומרים שלא בעל אינם נאמנים לאוסרה :

משיבם

הייני מדתניא היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זו יוצאת בגט ופירש רש"י דלאחר שלשים יום קאי ומ"ה דיה בגט וכו' משמע הא בתוך ל' יום דליכא למימר כולי האי לא מוקים אנפשיה אין די בגט וצריכה נמי חליצה : ומ"ש ומבקשין אותו שיתן גט אבל אין כופין אותו הטעם דכיון דלפי דברי' היא צריכה גט אין כופין אותו : ומ"ש ואם היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר בעלתי שנאמנת וכופין אותו לבעול או לחלוץ ואם גט יוצא מתחת ידה והוא אומר שבעל קודם הגט וכו' כופין אותו לחלוץ היינו מתניתין דקתני יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה ואוקימנא כשגיטה יוצא מתחת ידה הא לאו הכי כופין אותו לייבם או לחלוץ : ומ"ש ואם אחר ל' יום אומר לא בעלתי וצריכה חליצה והיא אומרת נבעלתי נאמנת ודיה בגט היינו דתניא היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זה יוציא בגט ופירש"י דבתוך ל' יום מיירי : ומ"ש ואם היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר שבעל נאמן ואין כופין אותו שיחלוץ לה וכולי ומבקשין אותו שיחלוץ לה היינו מתני' דקתני לאחר ל' יום מבקשים ממנו שיחלוץ לה : ומ"ש אפי' חזר והודה לדבריה שלא בעל ודי לה בחליצה אין שומעין לו וצריכה גט וחליצה היינו דתניא הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף ע"פ שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה : ומ"ש ואפי' יש לה גט ממנו והוא אומר שנתנו לה קודם שבעל צריכה גט שני וחליצה היינו אהא דא"ר אשי כתב גט לזיקתו והכא גט לביאתו . ויש לתמוה על רבי' למה השמיט סיפא דמתני' דקתני ובזמן שהוא מודה אפי' לאחר י"ב חדש כופין אותו שיחלוץ :

והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב בלשון הזה יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי ואף על פי שהוא אומר בעלתי וגירשה כופין אותו שיחלוץ לה הואיל וקדם וגירשה בגט ואם עדיין לא גרש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט גירשה לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם היה מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה עכ"ל . וכ' ה"ה דעת רבינו מ"ש יבמה שנתייבמה וכו' דין המשנה שהעמידוה כשהגט יוצא מתחת ידה ופירשו ז"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפי' לאחר ל' יום היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי דכיון דאיכא איסורא מוקי נפשיה מלבעול וכתב רבינו ואם עדיין לא גירש שיכופו אותו לבעול או שיחלוץ ויוציא בגט כך הוא עיקר הנוסחא ויש ספרים שכתוב בהן או יוציא בגט וט"ס הוא דודאי דגט בלבד אינו פוטר כיון שאומרת לא נבעלתי אלא תרתי בעינן והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי חיישינן לה וצריכה גט וכיון דאיהי אומרת לא נבעלתי צריכה חליצה דלענין איסורא ספיקא הוא לדידן וזהו דין הברייתא דקתני הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אף על פי שחזר ואמר לא בעלתי צריכה גט וחליצה וי"ת אותה לאחר ל' יום ונראה מדבריהם דתוך ל' יום אינה צריכה אלא חליצה אבל לאחר ל' יום צריכה גט לפי שהוא נאמן לומר בעלתי וחליצה משום דאיהי שויא אנפשה חתיכה דאיסורא ואין נראה מדברי רבינו כן אלא תרי בבי דסיפא [דברייתא] בכל זמן הן בין בתוך ל' בין לאחר ל' ועוד י"ל שמה שאמר הנהו שניהם מודים וכו' ההוא אפי' תוך ל' יום ואף על פי שלא אמר מעיקרא בעלתי [שלא] כדברי רש"י ז"ל שפירש ומעיקרא אמר בעלתי והטעם דכל שכנסה אינה יוצאה אלא בגט אף על פי ששניהם מודים שלא בעל משום דכיון שכנס מסתמא בעל שמא יאמרו יבמה שנתייבמה יוצאה בחליצה וכ"ל ראיה לזה ממה שאמרו שם בעא מיניה הון בריה דרב נחמן מרב נחמן צרתה מהו א"ל וכי מפני שאנו כופין ומבקשים נאסור צרה ופירש"י דאף על גב דאמרה יבמה לא נבעלתי צרתה ודאי לא מיתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר [אלמא אפי' לקולא אמרינן שנבעלה] ואם כן האיך תהיה מותרת לאלתר בלא גט וזה נראה דעת רבינו שכתב או יחלוץ ויוצאה בגט ומשמע דבכל גווני צריכה גט א שאם דוקא כשהוא אומר בעלתי ה"ל לכתוב אף על פי שחזר ואמר [לא] בעלתי וכן נראה מן ההלכות שאם כפירוש רש"י לא היו צריכין להביא ההוא דהנהו שניהם מודים כיון שכבר כתבו הברייתא כן נראה לי : **ומ"ש** רבינו גירשה לאחר ל' הוא מבואר במשנה והטעם דאיהי שוייה אנפשה חתיכה דאיסורא ולפיכך צריך חליצה : ומ"ש היא אומרת נבעלתי הוא בברייתא ונראה שרבי' מפרשה אפי' תוך שלשים יום וזהו שכתב שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה ולא כתב אחר ששהה שלשים יום אבל רש"י פירשה דוקא לאחר ל' ודברי רבינו נראין לי עיקר דחזקת כנוסה בעולה וכיון שהיא אומרת נבעלתי נאמנת ולא גרעה מצרה שאמרנו שהיא מותרת בחזקה [זו] לא נתבאר לי למה לא נזכר דין הצרה בהלכה ובדברי רבינו עכ"ל : **ולענין** איסור הצרה לדעת ר"י אינו נאמן לאוסרה וכו' שם בעא מיניה הון בריה דר"נ מרב נחמן צרתה מהו א"ל וכי מפני שאנו כופין ומבקשים תיאסר הצרה ופירש"י צרתה מהו . יבמה שכנסה היבם ונפטרה צרתה ואמרה יבמה לאחר זמן לא נבעלתי מהו ליאסר צרתה מפני דיבורה של זאת : מפני שאנו כופין ומבקשין . לצרתה דאיהי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא נאסרה צרתה ודאי לא מיתסרא דחזקה כונס את האשה בועל לאלתר וכתב הרא"ש משמע מתוך פירושו אף על פי שהיא אומרת לא נבעלתי וגם הוא אומר לא בעלתי לא מהימני לאסור הצרה מדפירש שאחר הסתירה הרי היא בחזקת בעולה מיד והותרה צרתה ודוקא לגבי דידה אהני דיבורה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא אבל לא לגבי צרה וכ"ל לדקדק מתוך פירש"י דאם אמר בתוך ל' יום לא בעלתי דהצרה אסורה שהרי פירש שהיא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי דיוצאה בגט דלאחר ל' יום איירי ולכך לא בעיא חליצה דהיא נאמנת דכולי האי לא מוקים נפשיה אבל תוך ל' יום דהוא נאמן ובעיא חליצה ומדנאמן לאוסרה אף על פי שהיא מכחישתו כ"ש שהוא נאמן לאסור הצרה ומה שפירש"י דכיון שנסתרה הרי היא בחזקת בעולה אכופין בתוך ל' ומבקשין אחר ל' קאי דמיירי כשהוא אומר בעלתי והא קאמר שהיא נאמנת לשויה אנפשה חתיכה דאיסורא אבל לא אצרה אבל לאחר ל' אפילו שניהם מודים צרה מותרת דלא מוקים אנפשיה כולי האי עכ"ל . ומתוך לשון זה יתבאר לך מה שכתוב בספרי רבינו בדעת הרא"ש נאמן לאסור הצרה ואפי' אם אומר שבעל ע"ס הוא וצריך להגיה ואפילו אם היא אומרת שבעל : **ומ"ש** רבינו דלדעת הרא"ש אינו נאמן לאוסרה וכו' מדברי התוס' נראה שתופסים דברי רש"י כפשוטה דצרה שריא בכל גווני וכתבו שכן פר"ח ובחד ליטנא מפרש ר"י כוותייהו בענין צרה ופליג עליה רש"י בזה שפירש דברייתא

הסימן שם במשנה ובגמרא וכמו שפירש"י ע"ש ומביאו ב"י : ומ"ש בתוך ל' יום הוא נאמן וצריכה חליצה כנ"ל : **ומ"ש** וכיון שאומרת שבעל ולפי דבריה צריכה גט וכו' הקשה מהרש"ל כיון שכנסה ועשה בה מאמר א"כ אף לדבריו שלא בעל צריכה גט למאמרו ויש לתרץ דמשנתינו זו מדברת ביבמה שנתייבמה מה"ת דא"צ לקדשה כדלעיל בתחילת סימן הקודם ומיהו אפי' את"ל דמיירי הכא בשעשה בה מאמר בתקנת חכמים אפ"ה איכא נפקותא דלפי דבריו א"צ לכוין בגט אלא להפקיע מאמרו שאינו קונה אותה בו אלא מדרבנן אבל לפי דבריה אינה נפטרת ממנו אלא א"כ נתכוין בגט לפטור את אשתו שהיא קנויה לו מן התורה בביאתו ודו"ק : ומ"ש ומבקשין אותו שיתן גט אינו מפורש בסוגיא ורבינו למד להורות כך מדין חליצה לאחר ל' דמבקשין שיחלוץ דה"ה נמי תוך ל' לגבי גט דמבקשין אותו שיתן גט ויש לדחות דלאחר ל' שאני כיון דלא מוקים אנפשיה ודאי נאמן הוא דבעל הלכך מבקשין שיחלוץ אבל תוך ל' דאינו ודאי דלא בעל דאפשר דבעל כופין אותו שיתן גט כיון שהיא אומרת נבעלתי : **ואם** היא אומרת לא נבעלתי והוא אומר שבעל נאמנת וכופין אותו לבעול או לחלוץ כך הוא לשון הרב רבינו משה בר מיימוני ולשיטתו הלשון מתוקן דר"ל שכופין אותו לבעול דמצות יבום קודמת ואם לא חפץ ביבום כופין אותו שיחלוץ אבל לרבינו דמסקנת הרא"ש כרש"י ור"ת דמ"ח קודמת אין כופין אותו לבעול אלא שיחלוץ והכי מוכח בסוגיא דקא מקשה אהא דתנן היא אמרה לא נבעלתי תוך ל' דנאמנת וכופין אותו שיחלוץ ועד שכופין אותו שיחלוץ ככפינו לייבם וכו' וכתבו התוס' לא בעי לאוקומי הך משנה כמשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת וכו' אלמא למ"ד מ"ח קודמת אין כופין אותו לבעול אלא כופין שיחלוץ לה וי"ל דרבינו נמי ה"ק כופין אותו לבעול למ"ד מצות יבום קודמת או כופין לחלוץ למ"ד מ"ח קודמת והאי כופין לחלוץ לדדין קאמר דאם רוצה לבעול כפינן ליה במילי לחלוץ ואם אינו רוצה לא לבעול ולא לחלוץ אלא ליתן גט בלחוד לפי שאומר בעלתי כופין אותו בשוטים לחלוץ ועיין במ"ש בסימן קס"ה ס"ב . ונראה מדלא כתב רבי' או לחלוץ ויוציא בגט כלשון הר"ר משה בר מיימוני אלמא דא"צ גט וכ"כ התוס' לפי פירש"י בד"ה היא אומרת אבל למ"ש לשם התוס' בשם ר"י צריכה גם כן גט ואפי' שניהם מודים שלא בעל : **ומ"ש** ואם אחר שלשים יום וכו' עד וצריכה גט וחליצה וכו' משמע מלשון רבינו דאף לאחר שהודה לדבריה מבקשין ואין כופין לחלוץ דסמכינן אדיבוריה קמא הואיל שהוא לאחר ל' וכן פי' רש"י להדיא אבל התוס' כתבו דבחזר והודה כופין לחלוץ ועוד כתבו דאפי' מתחילה הודה שלא בעל צריכה נמי גט : **ומ"ש** ולענין איסור הצרה לדעת ר"י וכו' פירוש משום דאף בתוך שלשים בחזקת שבא על יבמתו ונפטרה צרתה ואינו נאמן לאוסרה וכו' אלא דכשאומרת היא שלא נבעלה חוששין לדבריה בתוך שלשים יום וכופין שיחלוץ דתלינן דמוקי אינש אנפשיה מלבעול עד ל' יום : **ומ"ש** ואפילו אם יש לה גט ממנו והוא אומר שנתנו לה קודם שבעל וכו' נראה דהיינו לומר שנתן לה גט לזיקתו קודם כניסה ואחר כך כנסה ובעל

פרישה

(ט) בתוך ל' יום נאמן כנ"ל דעד ל' יום מוקים אינש אנפשיה מלבעול : (י) ולפי דבריה צריכה גט כו' (דשויתה נפשה חתיכה דאיסורא . אבל אין כופין אותו מאחר שהוא נאמן ולפי דבריו א"ס גט כ"פ) ועי' דרישה : (יא) נאמנת וכופין אותו דבתוך ל' מסתמא לא בעל : (יב) פסלה עליו בגט כו' דהגט קלים לזיקתו והרי הוא עליו כאם לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה : (יג) נאמנת ודיה בגט דלאחר ל' מסתמא בעל דלא מוקים אינש אנפשיה כ"כ מלבעול : (יד) אין שומעין לו וצריכה כו' הואיל שאמר מתחלה שבעל (והוא אחר ל' דלא מוקים אינש נפשיה כ"פ) : (טו) קודם שבעל צריכה גט שני וחליצה דהא הוא מודה שהגט אינו כלום שנתנו לה קודם שבעל וגם היא אומרת שלא נבעלתי מכ"פ שהגט אינה מועיל לה כלום ולכן צריכה גט שני שהרי הוא אומר שבעל (ויש ביאה אחר הגט כ"פ) וחליצה שהיא אומרת שלא נבעלתי : (לדעת ר"י אינו נאמן כו' דחזקה דכונס את האשה בועל לאלתר ואינו נאמן שלא לגבי אשתו ונראה הטעם משום דלגבי אשתו אינו מעיז לומר שלא בעל אם בעל . וטעם דהרא"ש מדנאמן לאוסרה בלא חליצה אע"פ שהיא מכחישתו כ"ש שהוא נאמן לאסור הצרה כ"פ) : (טז) ואפי' אם היא אומרת שבעל אבל אם היא לבדה אומרת שלא בעל אינה נאמנת לאוסרה בסתם אשה שונאה את צרתה ומסתמא משמת שנאה אומרת

דרישה

סי' קסז [א] ולפי דבריה צריכה גט כו' תימה הלא אף לפי דברי' צריכה גט למאמרו מאחר שכנסה והארכתי בפ' ב"ש סי' כ"ו וע"ש עכ"ל מ"ז . ולענ"ד דלק"מ דמיירי שלא עשה בה מאמר וה"ק לא שעדיין לא בעל וגם לא עשה בה מאמר ואינה צריכה אלא חליצה וזה רימז במה שאמר "וצריכה "חליצה ר"ל אינה צריכה אלא חליצה . והא דכתב רבינו דינו נמי שלא עשה מאמר כדי ללמדינו שאז אין כופין על הגט כיון שלפי דבריו אינה צריכה גט מה שאין כן כשעשה בה מאמר ואומר שלא בעל או אמרינן ליה או בעול או תפטור אותה בחליצה וגט ואפי' בע"כ וק"ל :
אין

חדושי הגהות

וכדי שלא נטעה לפרש הך איבא מ"ד דלא צריך דאבעילה עצמה קאי כלומר דבחופה לבד קנאה (עיין סימן כ"א) לכן קאמר דאברכה קאי :

קסז א הנה הוכיח לו דאף כשלא אמר בתחלה בעלתי רק שאמר לא בעלתי להוד צריכה גט וגם לעיל גבי שלא כדברי רש"י כ"כ ולא הבנתי דהא לעיל בתחלת דבריו משמע דוקא כשאמר

ובעל דיש ביאה אחר הגט וצריכה גט שני לביאתו כ"כ הרי"ף שנתן לה גט קודס בעילה פסלה על עצמה וכ"כ הרא"ש כשגיטה יוצא מתחת ידה ואח"כ יבמה שע י הגט פסלה על עצמו אבל ה"ה כתב דפירשו ז"ל דהגט נתן עכשיו דאי קודס כניסה אפי' לאחר ל' היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי דכיון דאיכא איסורא מוקי אנפשיה מלבעול עכ"ל ומביאו ב"י ויש לדחות ולומר דאף ע"ג דאיכא איסורא דילמא לא מני מוקים אנפשיה :

קסח משייבם

היבס היבמה ה"ה כאשתו לכל דבר משנה פרק החולץ (דף ל"ט) וקאמרינן פשיטא דמגרשה בגט סד"א הואיל וכתיב ולקחה לו לאשה ויבמה עדיין יבומין הראשון עליה אף על פי שלקחה קרי לה ויבמה בחליצה אין בגט לא קמ"ל ומחזירה פשיטא סד"א מצוה דרמיא עליה עבדה השתא תיקוס עליה באשת אח קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא ולקחה לו לאשה ל"ל דכתב לאשה ש"מ ה"ה כאשתו וקרא ויבמה לכדרבנן ויבמה בעל כרחה :

וכתובתה על נכסי בעלה הראשון וכו' עד אלא יהיו כולם קיימין לשיעבוד כתובתה כלומר דאף על פי דנכסי הראשון מרובים הרבה יותר מכדי כתובתה חיישינן דילמא ישתדפו מקצתם ותצטרך לחזור אחר הלקוחות הוא בפרק האשה שנפלו (דף פ"א) בד"ה הרוצה שימכור : גירשה והחזירה וכו' עד סוף הסימן הכל בפרק האשה שנפלו (דף פ"א) וכתב הר"ן דקשה וכי חוב זה שחייב לאחיו עדיף טפי שאם מכרו לה דאם חזר ומחלו מחול וה"נ למחול לנפשיה דאין לחייבו לשלמו

קסח משייבם

היבם היבמה (א) הרי היא כאשתו לכל דבר שיכול להוציאה בגט ולהחזירה (ב) ולא אמרי' כיון שכבר קיים מצות יבום חזר איסור אשת אח למקומה (ג) וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין נכסים לראשון יש לה כתובה מנה משני כדין אלמנה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אבל כ"ז שיש לראשון אפילו הן ביד לקוחות אין לה מנכסי שני כלום גירשה והחזירה קודם שפרע לה כתובתה דינה כאשה אחרת שגירשה והחזירה שאין לה אלא כתובה אחת שהמגרש אשתו והחזירה (ד) על דעת כתובתה הראשונה הוא מחזירה וכיון שכתובתה על נכסי המת [א] אין היבם רשאי למכור כלום מנכסי אחיו אלא יהיו כולם קיימין לשיעבוד כתובתה ואם מכר או נתן מהם מעכשיו בטלים לא שנא אם מכר או נתן קודם יבום או אחרי יבום (ה) ואפילו אם הניח מטלטלין כגון מעות או פירות תלושין ימכרם וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות והגוף יהיה קיים לשיעבוד כתובתה ואפי' היה הוא חייב לאחיו מנה לא יאמר הואיל ואני יורשו אחזיק במה שבידי אלא מוציאין אותו מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (ו) והראב"ד כתב בזה שאין מוציאין אותו מידו והרמב"ם ז"ל כתב דאפילו בשאר מטלטלין שהניח אחיו משתמש בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב עליו כיון שאין כתובה נגבית ממטלטלין אלא מתקנת הגאונים אין כח בתקנה זו למונעו מנכסי אחיו לאוסרו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם ע"כ ורב אלפס כתב כסברא ראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל

דברייתא דקתני היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי דאחר ל' קאי ובאידך לישנא פליג עלייהו בענין נרה וקאמר דלא שריא נרה אלא לאחר ל' דוקא ובסוף דבריהס כתבו ומחמת ב' הלשונות שפר"י נראה לאסור הנרה עד לאחר ל' אף אם יודו שניהס שבעל ולהצריך גט לכונסה אפי' תוך ל' אפי' שניהס מודים שלא בעל עכ"ל (וכ"ד הת"מ) ורבי' כתב בשס ר"י כלישנא דשרי ולא היה ראוי לכתוב כן בשמו כיון דהיהו גופיה ספוקי מספקא ליה. והרי"ף והרמב"ס ז"ל השמיטו דין זה דנרה וצריך טעס למה והרא"ש תמה על הרי"ף למה השמיטו והניח הדבר בתימה ולע"ד נראה שהס ז"ל מפרשים כפר"ח וכדמשמע מפשטא דפירש"י דנרה בכל גווני שריא ומפני כך לא הזכירוה דכיון שלא נזכר מהי תיתי לן לאוסרה : (ב"ה) וכיון דמהרי"ף והרמב"ם משמע דשרי ורבי' חננאל סבר הכי ודברי רש"י כפשטן הכי מוכחי ומה שרצה הרא"ש לפרש דבריו לאסור אינו מוכרח כדבריו ויש לדחות ובקטינן להתיר ואע"ג דר"י משמע דמספקא ליה לא שבקינן פשיטותא דכל הני רבוותא משום ספיקא דידיה :

קסח משייבם

היבס היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר שיכול להוציאה בגט ולהחזירה ולא אמרינן דכיון שכבר קייס מצות יבוס חזר איסור אשת אח למקומו בפרק החולץ (דף לט.) ובס"פ האשה שנפלו (דף פב:) ומייתי לה מדכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר : ומ"ש וכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואס אין נכסים לראשון יש לה כתובה מנה משני וכו' שס (לח.) במשנה כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ובגמ' (לט:) מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ואי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ופירש"י אשה הקנו לו מן השמים. ולא שיעבד נכסיו לכתובה ויכול למוכרס בכל עת שירצה : ואי לית לה מראשון . דלית ליה נכסי :

ומ"ש רבינו יש לה כתובה מנה משני פשוט הוא וכ"כ הרמב"ם בפ' כ"ב מהל' אישות : ומ"ש אבל כל זמן שיש לראשון אפי' הן ביד לקוחות אין לה מנכסי שני כלום התוס' הקשו אהא דאמרינן מאי טעמא אשה הקנו לו מן השמים וא"ת מה מרויח בכך היבם כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה משני וכי תימא שאם מכר הראשון נכסיו טרפה מלקוחות אע"פ שיש בני חורין לשני א"כ תהא קלה בעיניו להוציאה ואומר ר"י דנפקא מינה שיכול היבם למכור שדותיו ואפי' אשתדוף שדותיו של מת לא טרפה ממשעבדי אי נמי נפקא מינה אם גירשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גבי מבני חרי לשני והר"ן כתב אי נמי נפקא מינה לענין נדוניא דאפי' ליכא נכסים משני אין לה על השני אלא עיקר כתובה אף ע"פ שהוציא נכסים משל אחיו שהיו מספיקים לנדוניתא ע"כ (א) ורבינו כתב כתירוצא קמא דתוס' ולא חש לאשמא דתהא קלה בעיניו להוציאה ולא ידעתי למה ועיין בב"י :

גירשה והחזירה קודם שפרע לה כתובה דינה כדין אשה אחרת שגירשה והחזירה שאין לה אלא כתובה אחת כו' משנה וגמרא בסוף פרק האשה שנפלו (דף פ:) אס תפסה האלמנה מנכסי בעלה נתבאר בסימן צ"ג : וכיון שכתובתה על נכסי המת אין היבם רשאי למכור כלום מנכסי אחיו וכו' שס (דף פא) תניא רבי אבא אומר שאלתי את סומכוס הרוצה שימכור בנכסי אחיו כיצד הוא עושה אם הוא כהן יעשה סעודה ויפייס אם ישראל הוא מגרש בגט ויחזור הווא גברא דנפלה ליה יבמה בפומבדיתא בעא אחוה למיפסלה בגיטא מיניה א"ל מאי דעתיך משום נכסי בנכסי פליגנא לך אמר רב יוסף כיון דאמור רבנן לא ליזבון איניש אף ע"ג דזבין לא הוי זביניה זביני ופירש"י ומה שעשה זה שהתנה עמו לחלוק לו וקנו מידו הרי הוא כמוכר ומסיק התם דבין יבס ואחר כך חלק בין חלק ואחר כך יבס לא עשה כלוס וכ"פ הרמב"ס ז"ל בפ"כ מהל' אישות . וכתבו התוס' הרוצה שימכור בנכסי אחיו לפי שאינו יכול למכור ומכר בטל לאלתר אפי' קודס שתבא לידי גבייה דהחמירו חכמים ביבמה לפי שלא כתב לה כל נכסי אחראין לכתובתה לכך תיקנו שאינו יכול למכור כלל שלא תצטרך לחזור ולטרוח ולטרוף מהלקוחות ואפי' ישאיר לה כנגד כתובתה אינו רשאי למכור השאר דחיישינן שמא יאבדו או ישתדפו השדות שישאר עכ"ל : ומ"ש ואפי' אם הניח מטלטלין כגון מעות או פירות תלושים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וכו' משנה שס (דף פ.) ופירש"י דקסבר מטלטלי משתעבדי לכתובה :

ומ"ש ואפי' אס הוא חייב לאחיו מנה לא יאמר הואיל ואני יורשו אחזיק במה שבידי אלא מוציאין אותו מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ברייתא שס (דף פא.) ואמר ר"כ עלה זו אינה משנה מאי טעמא אילימא משום דהוה ליה מטלטלי ומטלטלי לכתובה לא משתעבדי דילמא ר"מ הוא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואלא משום דה"ל לאו בעל דבריס דידי את דילמא רבי נתן הוא דאמר מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשס לו לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה והרי"ף הביא ברייתא זו וכתב עליה הא מתניתא ר"מ הוא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואף ע"ג דלית הלכתא כוותיה וכיון דתיקנו רבנן השתא למגבי כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה וכתב הרא"ש תמה הראב"ד איך הביא הרי"ף ז"ל ברייתא זו לפסק הלכה הא אמרינן דזו אינה משנה ולא עבדינן תרי חומרי מי עדיפא תקנתא דבתראי ממילתא דר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ואפ"ה אמרינן דדוקא במטלטלי דאיתנהו בעין ברשות היורשים אבל מלוה דאיתא ברשות אחרים לא מפקינן מלוה בע"כ ויהבינן לאשה בכתובתה מדר' נתן דלא מחמירין תרי חומרי בכתובה וכ"ש שיורש גופיה הוא הלוה דלא כייפינן ליה למפרע הנהו זוזי ולא ידענא מאי קשיא ליה דהא דחשיב תלמודא להא מתניתין טעות לפי שודאי מעלמו שנאה התנא ומשבשתא היא לפי שא"א לקיימה אם לא שנעשה המחלוקת תרי זוגי תנאי ר"מ ובר פלוגתיה ורבי נתן ובר פלוגתיה אפי' אי ס"ל הלכה כר"מ וכרבי נתן תרי חומרי בכתובה לא מחמרינן אף כי ר"מ סבר כרבי נתן ור"כ כרבי מאיר מודו תרוייהו דלא עבדינן כהך ברייתא אבל השתא דתיקנו רבנן כתובה דגבית ממטלטלי יחזרו המטלטלין להיות כמקרקעי ואין כאן אלא חומרא אחת כרבי נתן עכ"ל וגם הר"ן כתב כדברי הרא"ש ז"ל ומ"ש רבינו בשס הרמב"ס ז"ל הוא בפ' כ"ב מהל' אישות וכתב ה"ה שהרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו כדעת הרי"ף ובעיטור כתב בשס גאון כדעת הרמב"ס ז"ל וכתב עוד הרב המגיד דאפי' לדעת רבינו אס כתב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי שלוקחין קרקע מן המטלטלין שהניח האח שהרי הן משועבדים לה מן הדין ולא מן התקנה כנזכר פי"ו עכ"ל וכ"כ הריב"ש דעכשיו שכותבים בכתובות שיעבוד מטלטלין הדין עמה שיוציאו כל הנכסים מידן וילקח בהס קרקע שיהיה קייס לשיעבוד כתובתה והיבס אוכל פירות ואפי' כתובתה אינה אלא מנה והנכסים הס ק' מנה הדין כן כמו שמפורש בברייתא עכ"ל . וכתב עוד הנכסים שביד היבמה מבואר שהדין הוא להוציאס מידה שהרי אין לה עליהס אלא שיעבוד כתובה והיבס אוכל פירות אבל לאחריות כתובתה ילקח בהס קרקע וכתב הרשב"א בתשובה הטעס לשומרת יבס שהוא מעכב ביד היבס לרדת לנכסים ולאכול ולמכור ולהתעסק בהס לפי שאינה יכולה לכוף את היבס לפרוע לה כתובתה עכשיו לפי שהיא שומרת יבס ועוד שאין לה אחריות על נכסי היבס ואפי' לאחר שנשאה אלא נכסי הבעל הראשון . וכתב עוד שומרת יבס הדין הוא שיעמדו הנכסים המטלטלים מחמתה ומחמת היבס ביד ב"ד או אפוטרופין עד שילקח בהס קרקע ויאכל היבס אז הפירות אבל הקרקעות שנשארו מן המת לא תרד בהס האלמנה וגס לא האפוטרופא בשבילה וגס לא תאכל היא הפירות אלא היורש לפי שאין מזונות לשומרת יבס אלא ג' חדשים הראשונים בלבד או אס עמד בדין וברח עכ"ל . ובקצת ספרי רבינו כתב קודס סברת הרמב"ס כלשון הזה והראב"ד כתב בזה שאין מוציאין אותו מידו :

ואפי'

דרכי משה

קסח (א) ועיין בדברי הר"ן פרק האשה שנפלו דף תקי"א ע"ב ועוד כתב הר"ן פרק נערה שנתפתתה דף ת"נ ואם היה ליבם בנות עם היבמה אם כתובתה על נכסי בעלה הראשון אין בנותיה ניזונות מן האחים ואם לא היו נכסים להראשון דכתובה על נכסי בעלה השני ניזונות מן האחין והאלמנה ניזונת מ"מ כל זמן מיגר אלמנותה מבעל השני (עכ"ל) ממ"ג

דרישה

סי' קסח [א] **אין** היבס יכול למכור כלוס כו' ז"ל התוספות ומכר בטל לאלתר וכו' כמבואר בב"י עד דחיישינן שמא יאבדו או ישתדפו השדות שישאר עכ"ל ואפילו אס ירצה היבס לכתוב לה אחריות על נכסי אפ"ה לא יוכל למכור אס לא נתרצה האשה כמ"ש בסמוך : (שכתב ז"ל וס"ה אפילו בלא גירושין אס מתרצה האשה למכור ע"מ שיכתוב לה אחריות כו' משמע דבלא רצונה אסור וכן מוכח מדברי הרמב"ס שכתב שס רבינו אחר

פרישה

סי' קסח (א) **הרי** היא כאשתו לכל דבר כו' דכתיב ולקחה לו לאשה (דהו"ל למימר ולקחה לו ויבמה אלא כיון כו' כ"פ) כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר: (ב) **ולא אמרי'** כיון כו' קאי אולהחזירה: (ג) **וכתובתה** על נכסי בעלה הראשון (ע"ל סימן קס"ו כ"פ) מ"ט אשה הקנו לו מן השמים גמרא וממילא יש לה מאתים ואם נשתדפו השדות נשתדפו לה: (ד) על דעת כתובה הראשונה הוא מחזירה ולא לומר וכתובתה על נכסי בעלה הראשון אס לא שיתנה כמו שנתבאר בסמוך: (ה) **ואפי'** אם הניח מטלטלין כו' איירי בזמן הזה שתקנו הגאונים בכתובה נגבית ממטלטלים: (ו) **והראב"ד** כתב בזה כ"ל אס הוא חייב לאחיו באין מוציאין אותו מידו דתרי חומרי לא עבדינן הלא דמן הדין אין הכתובה נגבית ממטלטלין ועוד דהיבם יכול לומר (כ"ל מן הדין כ"פ) לאו בעל דברים דידי את והיינו צריכין לומר שבוליא מדר' נתן (כמ"ש בח"מ סימן פ"ו כ"פ) וכולי האי לא מחמרינן והלא"ש כתב דאע"ג דאמרינן בגמרא דתרי חומרי לא עבדינן אומרת כן כדי לאוסרה לעלמא :

חדושי הגהות

כשאמר בתחלה בעלתי ומצאתי בלח"מ שם וז"ל כתב ה"ה והטעם לזה דכיון דאיהו אמר בעלתי וכו' קשה דהא בסוף הלשון כתב לדעת רבינו דאפילו דשניהם אומרים לא בעלתי צריך גט משום דהזקה דאחר שכנסה בעלה ואיך כתב באן דמשום דאמר לא בעלתי צריך גט וי"ל דלא כתב ה"ה כן אלא לסתור הגירסא שגורס כדברי רבינו שיכפו אותו לבעול' או

ז"ל ואפילו גירשה וכנסה אח"כ סתם אינו יכול למכור דכיון שכנסה סתם לא נתחייב לה בכתובה אא"כ יתנו בשעה שמחזיר שכתובתה על נכסיו ואז יכתוב לה כתובה באחריות על כל נכסיו שקנה ושיקנה ויכול למכור (ז) וה"ה נמי בלא גירושין אם מתרצת לו שימכור ע"מ שיתחייב לה באחריות כתובתה שיכתוב לה אחריות על כל נכסיו שקנה ושיקנה יכול למכור: כתב הרמב"ם יבמה שלא היתה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כחפצו וכשיכנוס יבמתו יכתוב לה מנה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובתה כשאר כל הנשים וכתב עוד יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה (ח) מפני שהיבמה אסורה עליו והרי היא מותרת לאחיו אם רצה היבם לייבם כונס (ט) ואין לה כתובה (ב) כדרך שלא היה לה על בעלה (י) ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיה לה על בעלה אבל לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו או שמחלה צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות:

הלכות חליצה

קסט בא להלוץ יועדו ג' דיינים להלוץ בפניהם (א) שמצות חליצה בג' דיינים (ב) ישראלים כשרים שלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם ויבמה ואפי' הם הדיוטות (ג) רק [א] שידעו להקרות את היבם והיבמה [ב] נמצא אחד מהם קרוב או פסול או גר (ד) אפילו היה אביו גר ואמו מישראל פסול [ג] עד שיהא אביו ואמו

ואפילו גירשה וכנסה אח"כ סתם אינו יכול למכור דכיון שכנסה סתם לא נתחייב לה בכתובה אח"כ יתנה בשעה שמחזיר שכתובתה על נכסיו ואז יכתוב לה כתובה באחריות על כל נכסיו ושקנה ושיקנה ואז יכול למכור כ"כ התוספות והרא"ש ז"ל בפ' האשה שנפלו "ב"ה ומפורש הוא בברייתא הנזכרת אם נתן הוא יעשה סעודה ויפיים על הברייתא שכתבתיה בסמוך הרוצה שימכור בנכסי אחיו כילד יעשה וכו' ומ"ש וה"ה נמי בלא גירושין אם מתרצה לו שימכור על מנת שיתחייב לה באחריות כתובה וכו' ג"ז כתבו שם התוס' והרא"ש ז"ל: כתב הרמב"ם יבמה שלא היה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ויכול למכור וליתן כחפצו וכשיכנוס יבמתו יכתוב לה מנה וכו' בפרק כ"ב מהלכות אישות וכתב הרב המגיד דהיינו מדתנן פרק החולץ ופרק האשה שנפלו כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ובגמרא אי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה ע"כ וכבר כתב רבינו זה בסי' זה ולא חזר לכתבו אלא כדי לסמוך דברי הרמב"ם ז"ל שכתב לקמן בסמוך לדברים אלו וכתב עוד יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיבמה אסורה עליו והרי היא מותרת לאחיו אם רצה היבם כונס ואין לה כתובה (ב'ח בפ"ב מיבום וע"ש בדברי ה"ה):

הלכות חליצה

קסט בא לחלוץ יועדו ג' דיינים: ומ"ש יועדו יתבאר בסמוך: ומ"ש ג' דיינים שמצות חליצה בג' דיינים משנה בר"פ י"ב דיבמות (דף קא.) מ"ש ישראלים הוא לאפוקי עכו"ם כדבסמוך: מ"ש כשרים שלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה נראה דתרתי קתני חדא שיהיו כשרים דהיינו שלא יהא בהם שום פסול ועוד שלא יהיו קרובים זה לזה והטעם משום דחליצה היא דין כמו שיתבאר בס"ד וכתוב בת"ה סי' רכ"ו דאפי' אם נשואים ב' בנות אחים או ב' בנות אחיות או אשה ובת אחותה יש להקפיד מפני מראית העין (א) ורבותא זו היא לדעת הרא"ש דסבר דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אבל להרי"ף דסבר דאמרינן תרי בעל כאשתו מדינא נמי פסולים וכתב בכתבי מה"ר איסרלן בסי' רע"ז דשני ושלישי שפיר דמי (ב): ומ"ש ואפילו הם הדיוטות משנה ר"פ י"ב דיבמות (שם) מצות חליצה בג' דיינים אפילו שלשתן הדיוטות: **ומ"ש** רק שידעו להקרות את היבם ואת היבמה שם מצות חליצה בג' שיודעין להקרות כעין דיינים ופירש"י שיודעין להקרות לא חפצתי לקחתה מאן יבמי ככה יעשה לאיש וכו' וכתבו התוספות שאפילו אינם בקיאים בשאר דברים שרי מאחר שבקיאים בקריאה וטעמא מפני שאר דברים אם לא עשו בטוב יוכלו לשאול לבקיאים ונראה מדבריהם דכי תנן הדיוטות הדיוטות ממש קאמר אבל בנ"י כתוב בשם המפרשים דלא קרי להו הדיוטות אלא משום דלא בעינן סמוכים אבל צריך שידעו הלכות חליצה דכי קאמר בגמרא שיודעים להקרות כעין דיינים בכלל זה הלכות קריאה וחליצה שיודעים הדיינים ע"כ. ודברי רבינו נראה שהן כדברי התוספות: **נמצא** אחד מהן קרוב או פסול או גר ואפי' היה אביו גר ואמו מישראל פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל פרק מצות חליצה (דף קב.) אמר רבא בר חן אי הוו דבר תורה ילעניו חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל ופירש"י בישראל משמע שיהא ישראל מכל

לשלמו מדינא דגרמי כיון דאין כוונתו להזיק אלא כדי לפטור לעצמו וכדלעיל בסי' ק"ס ובח"מ סימן ס"ו ובמרדכי ס"פ האשה שנפלו תירץ דכיון שנשתעבד מקודם לכתובתה אלים שיעבודא ולא מצי מחיל דכל היכא דחב לאחרים לא מצי מחיל מדרבי נתן ע"ש והראב"ד כתב בזה כלומר בזה שחייב לאחיו וטעם מחלוקת זה הביא ב"י ע"ש:

כתב הרב רבי' משה בר מיימוני יבמה שלא היה לה כתובה וכולי בפרק כ"ב מאישות כ"כ ואף ע"ג דאסור לאדם שישהה עם אשתו בלא כתובה אפי' מחלה לו כתובתה ואפילו התנה בשעת קידושין שלא יהא לה כתובה וכדלעיל בסימן ס"ו אפ"ה כתב הרב רבינו משה בר מיימוני דין יבמה זו שבעלה עבר עבירה ושהה עם אשתו בלא כתובה דהיבם זכה בנכסי אחיו וכו' וכתב ה"ה דהיינו מדתנן כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואי לית לה מראשון תקינו לה משני עכ"ל ואע"ג דבריש סי' זה כתב רבינו ע"פ פירש"י דאי לית לה מראשון היינו שאין נכסים לראשון חזר והביא דברי הרמב"ם דמפרש ואי לית לה מראשון כגון שעבר ושהה עם אשתו בלא כתובה או שמחלה לו כתובתה ולא כתב לה אחרת סבירא ליה לרבינו דב' הפירושים אמת: **וכתב** עוד יבמה וכו' בפ"ב מהלכות יבום כ"כ והוא בעיא דאיפשיט' מברייתא בפרק יש מותרות (דף פ"ה) דהכי קתני כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואי לית לה מראשון תקינו לה משני ואם היתה שנייה לבעל אפי' מיבם אין לה ואפשר דמכאן הוציא הרמב"ם דדוקא בהיתה שנייה אבל בהיתה כשרה אלא דהבעל עבר עבירה ולא כתב לה כתובה אית לה מיבם כמ"ש בפרק כ"ב דאישות שהביא רבינו קודם זה דאל"כ למה תני שנייה ה"ל לאשמועי' דאפי' כשרה נמי אם לא ה"ל כתובה מבעל אין לה נמי מיבם ומיהו קצת קשה כיון דדין שנייה מפורש בגמרא אמאי כתבו רבי' ע"ש הרמב"ם ואיפשר ליישב דה"ה כתב דהרמב"ן והרשב"א פירשו דאפילו היתה שנייה אם לאחר שכנסה היבם הוא בא לשהות עמה הא קי"ל שאסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה אלא הכא כשבא עליה וקנאה והוא בא להוציאה קודם שיכתוב לה קאמר דלית לה עכ"ד וכ"ל מלשון הרמב"ם שכתב מייבם ואין לה עליו כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה משמע ליה לרבינו דאפילו הוא בא לשהות עמה אין לה כתובה ולא עבר עבירה דלא אסרו לשהות עם אשתו בלא כתובה אלא באשה שקנאה לו לדעתו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אבל זו שלא היה לה כתובה מבעלה וקנאה לו מן השמים ושלא תהיה לה כתובה גם ממנו אינה קלה בעיניו להוציאה א"כ איכא באשה כשרה דאשו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אבל זו שנושאת לאחיו באיסור ולא היתה לה כתובה ממנו ומדינא מיבם נמי לית לה כתובה אין לנו לחוש אם תהא קלה בעיניו להוציאה דלא כהרמב"ן והרשב"א והשתא ניחא הא דכתב רבינו דין זה ע"ש הרמב"ם ומה שהקשה ב"י בריש סימן זה על מ"ש רבינו דכ"ז שיש לראשון אפילו הן ביד לקוחות אין לה מנכסי שני כלום דאם כן תהא קלה בעיניו להוציאה וכמו שהקשו התוספות בפרק החולץ י"ל דרבינו ס"ל דביבמה שיש לה כתובה מנכסי ראשון שביד הלקוחות כיון דעכ"פ יש לה כתובה שוב אינה קלה בעיניו להוציאה ולא חשש לקושיית התוספות בפרק החולץ לפי דבתוספות פרק האשה שנפלו (דף פ"ה) בד"ה הרוצה שימכור כתבו כך בדברי רבינו ולא הקשו קושיא זו אלמא דמסקנת התוספות דיבמה אינה קלה בעיניו להוציאה: ומ"ש בגמרא תקינו לה משני שלא תהא קלה בעיניו להוציאה היינו דוקא דלית ליה נכסים לראשון כלל לא בני חורין ולא משועבדים:

קסט בא לחלוץ וכו' ישראלים כשרים שלא יהיו קרובים כו' פירוש ישראלים לא גרים כשרים ולא פסולים מחמת עבירה ושאר פסולים שפוסלים את הדיין ושלא יהא קרובים וכו' אח"כ אמר נמצא אחד מהם קרוב או פסול או גר כו' החליצה פסולה כיון דליכא אלא ב' דיינים ומיהו חליצה פסולה מיהא הוי אפילו ביחיד ואפילו בינו לבינה לפוסלה על האחין: **ומ"ש** אפי' היה אביו גר ואמו מישראל פסול וכו' כך הוא משמעות פשט הסוגיא בפ' מ"ח ריש (דף ק"ב) וכך פירש"י בישראל משמע שיהא ישראל מכל צדדין ומ"ש ובסמ"ק הכשיר אמו מגרים רק שיהא אביו מישראל כ"כ התוספות בפרק מ"ח אבל בסמ"ק שלנו כתוב בסימן קפ"ה וצריך שלא יהא אחד מהדיינים גר ואם היתה אמו מישראל כתב ב"י דכ"כ בספר כל בו וע"ש הוא וצ"ל אביו במקום אמו וכ"כ בפירוש סדר חליצה

דרכי משה

ממ"נ דאי כתובה על נכסי בעלה הראשון שפיר קרינן ביה כל ימי מיגר אלמנה בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו ואי לית ליה נכסי לראשון כ"ש שיש לה מזונות דהא אית לה כתובה מב': (ב) וכתב המ"מ בפ"ב דיבום ודוקא אם לא כתב לה אבל אסור לשהות בלא כתובה ואם היא שנייה ליבם ולא לבעל אית לה כתובה מנכסי בעלה הראשון דלא בירושלמי עד כאן לשונו:

קסט (א) דהא איתא במרדכי דלכתחילה לא יחתמו על השטר משום מראית העין וכ"ש לענין דין: (ב) עוד כתב בת"ה סימן רכ"ז דלא מהני בחליצה אם קבל היבם והיבמה לקרובים

פרישה

עבדינן היינו בימיהם שחכמים פליגי עם ר"מ וסברי דאין כתובה נגבית ממטלטלין ואז אם תאמר שנחמיר כרבי מאיר דאמר כתובה נגבית ממטלטלין וגם נחמיר כרבי נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה מיחשב כתרי חומרי אבל בזמנינו דתקינו הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלין ישוזן המטלטלין להיות כקרקע ולא מטעם חומרא ואין כאן אלא חומרא דר"כ:

(ז) וה"ה בלא גירושין אם מתרצית לו אבל אם לא נתרצה לא יוכל למכור אפילו אם יכתוב אחריות כתובה על נכסיו כמ"ש לעיל בסמוך: (ח) מפני שהיבמה אסורה עליו פירוש כגון שהיא שנייה לבעל ולא ליבם או כגון שהבעל הוא כהן ונשא גרושה שהקידושין תופסין בה וזקוקת ליבם והיבם הוא חלל שמותר בגרושה או כגון שהבעל הוא כהן גדול ונשא אלמנה: (ט) ואין לה כתובה כדרך כו' הואיל שזוקקה בא מכח הבעל ולבעל לא הויא בת כתובה ולא דמי להיכא שמחלה כתובתה לבעל הראשון דהתם בת כתובה היא לבעל ואי הוה משסה עם בעלה הראשון היה צריך לכתוב לה כתובה חדשה אף שכבר מחלה: (י) ודינה עם יבמה בתוספת כתובה כו' רצה לומר כמו שנתבאר לעיל בסימן קי"ו:

דרישה

אמר זה דדוקא במי שלא היתה לה כתובה וק"ל) הואיל שתקנו חכמים שלא יוכל למכור מטעם הנ"ל אע"ג דאחר שכתב לה אחריות על נכסיו אזיל הטעם מכל מקום לא חלקו חכמים בתקנתם:

סי' קסט [א] **שידעו** להקרות כו' פירש"י שיודעים להקרות לא חפצתי כו' וכתבו התוס' שאפי' אינן בקיאין וכו' עיין ב"י: [ב] נמצא אחד מהן קרוב אבל שני בשלישי ס"ד בכתבי מהרא"י בסימן ה' ור"ל לאפוקי שני בשני תרי בעל דאסורין משום מראית עין דהא איתא במרדכי דלכתחלה לא יחתום על השטר משום מראית עין וכ"ש לענין חליצה ודוקא לג' דיינים שבחליצה אסורים אבל כשרים הן לאותן שנים שמוסיפין לפרסומי מילתא (כ"כ בת"ה סימן רכ"ה ובפסקיו סימן רי"ב כ"פ): [ג] עד שיהא אביו ואמו מישראל והא דקאמר אפי' היה אביו גר ואמו מישראל פסול הו"ל לנקוט רבותא טפי אפי' אמו גיורת ואביו מישראל פסול ונראה דהכי קאמר דאפי' אם אמו מישראל פסול אליבא דכ"ע אפילו לדברי ספר סמגות ואינו כשר אליבא דכ"ע עד שיהא אביו ואמו מישראל וכן דרך רבינו בהרבה

סי' קסט (א) **שמצות** חליצה בשלשה דיינים דכתיב זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד א' גמרא בר"פ מ"ח: (ב) ישראלים כשרים ישראלים לאפוקי עכו"ם וכתב ב"י ונראה דהרתי קתני חדא שיהיו כשרים היינו שלא יהא בהם שום פסול ועוד שלא יהיו קרובים זה לזה והטעם משום דחליצה הוא דין עכ"ל וכן נראה לי דתיבת כשרים בא לאורויי ולא פסולים דהא אחר כך תכף כתב נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו' משמע דלפניו יזהר שצריך שלא יהיו פסולים דאם כן פסול מאן דכר שמיה. ולפי זה נראה לי דצריכין להגיה וי"ו אתיבת שלא יהיו כו' וצריך להיות ובלא יהיו קרובים כו': (ואפילו הן הדיוטות דאין במשמע מומחין אלא היכא דכתיב אלקים וכאן כתיב זקנים משמע אפי' הדיוטות כ"פ): (ג) רק שידעו להקרות כו' פירש רש"י שיודעים להקרות לא תפצתי לקחתה מאן יבמי ככה יעשה לאיש כו' ועיין בדרישה: (ד) אפילו היה אביו גר ואמו מישראל כו' אף על גב דמותר לדון לישראל בכהאי גוונא כדלקמן בחושן משפט סי' ז' לענין חליצה לא מהני דכתיב ונקרא שמו בישראל משמע שיהא ישראל מכל צד ועד"ר:

רק

חדושי הגהות

או יוציא בגט וטעמיהו דמהימני' ליה להך דאמר בעלתי ועדיין לא נהית ה"ה לבאר פי' זה בלשון רבינו דאחרי כן הידשו ולמד ועוד שמה שאמרו הנהו שניהם וכו' השתא רצה לדחוק הגי' עם הפירוש שפי' רוב המפרשים ולא רצה ליכנס עצמו בזה עד לבסוף ודוחק ע"כ:

אא

ואמו מישראל ובספר המצות הכשיר אמו מגרים (ס) רק שיהא אביו מישראל ומיהו חליצה פסולה מיהא הוי לפוסלה על האחים אפילו ביחיד ואפילו בינו לבינה (ו) נמצאו עמי הארץ שאין יודעין אפילו להקרות החליצה כשרה ולכתהילה מצוה שיוסיפו שנים על הג' (ז) [ד] לפרסומי מילתא (ח) ואפילו הן ע"ה חלצה בג' חליצה כשרה כתב בעל הלכות צריכין למיתב חמשה בההוא בי דינא (ט) וכד כתבי גיטא לכתבו (י) במותב תלתא הוינא וכן אמר רב צמח גאון (יא) [ה] ויקבעו מקום תהילה לומר נחלוץ במקום פלוני וכתב אבי העזרי רבותי אומרים בההוא יומא ואני ראיתי לאבא מורי שקבע מקום (יב) בערב ביום שלפניו : כתב הרמב"ם (יג) צריכין הדיינין לקבוע מקום ואח"כ תחלוץ לפניהם לא נועדו ולא קבעו מקום אלא נקרה

ב"ח

חליצה ס"ה דנראה ט"ס בסמ"ק ובכל בו שאין לישבה ע"פ הגמרא גם מהרש"ל הגיהו וכן הגיהו בכל בו בדפוס ויניציאה שנת ש"ז אבן ספרי הסמ"ק הישנים שבכולן כתב דבאמו מישראל כשר וכמ"ש ב"י בשמו ובשם הכל בו לא הניחו דעתי להשגיח ולומר דט"ס הוא אלא נראה דתפס לו דרך אחר בסוגיית הגמרא דרך ישר בלי מכשול ובלי דוחק והוא דה"א התם אמר רבא גר דן את חבירו ד"ת שנא' שום תשים עליך מלך וגו' עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חבירו גר ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ונקרא שמו בישראל ומפירש"י והתוס' מבואר דמפרשים והא דקאמר ולענין חליצה וכו' פירושו ולענין חליצת ישראל אלא דלפירש"י בעינן תרוייהו מישראל ולפי' התוספות סגי באביו לחוד מישראל אלא שהקשו מנ"ל דבעינן אביו מישראל בחליצת ישראל דילמא סגי באמו מישראל בלחוד כיון דהוי מקרב אחיך וקרא דנקרא שמו בישראל לא אתא אלא ללמד דלחליצת גרים צריך שיהא ישראל מעלמא דהיינו שהיתה הורתו ולידתו בקדושה כדקאמר תלמודא בפרק נערה שנתפתתה (דף מ"ד) ואור"י כיון דחליצת גרים לא משכחת לה אלא בשני אחים דהורתן ולידתן בקדושה דהוו ישראל מעליא וקרינן בהו עליך א"כ בלא ונקרא שמו בישראל נפקא לן דפסול גר לחליצת בני גרים דבעינן מקרב אחיך עד שתהא אמו מישראל אבל בהורתו ולידתו בקדושה אעפ"י דישראל מעליא הוא וקרינן בהו עליך מכל מקום לא קרינן בהו מקרב אחיך אם אין אמו מישראל וא"כ בע"כ דאייתר בישראל להצריכי אביו מישראל ולפ"ז הא דרב שמואל בר יהודה דלא רצה לישב בב"ד של חליצה לפי שהיה גר ותניא בישראל בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים צ"ל דהיתה אמו מישראל דהא לא איצטריך לאתויי לברייתא למיפסליה אלא באותו שאמו מישראל עכ"ל וכ"כ בפרק נערה ופירוש זה הוא סותר מה שפי' רש"י והנה גר הנה הוא ואביו נתגיירו וסותר ג"כ מ"ש התוספות לשם בשם ר"ת בד"ה והנה גר הנה דרב שמואל בר יהודה היה בן רב יהודה היכדוא דגר שאין לו יורשין הוה דנתגייר הוא ובניו ומפני סתירות אלו ס"ל לסמ"ק לייחב מה שהקשו התוספות לפרש דהקושיא שהקשו התוספות הוא בעצמו פשט הסוגיא וה"ק רבא בשאר דינים גר דן את חבירו גר ולישראל אינו דן אלא אם כן באמו מישראל שנאמר מקרב אחיך וגו' וה"ה אם הורתו ולידתו בקדושה דקרינא ביה מקרב אחיך ולענין חליצה בין חליצת ישראל בין חליצת גרים עד שיהא אביו או אמו מישראל ולשון אביו ואמו דקאמר פי' אביו או אמו כמו מכה אביו ואמו ומייתי מקרא ונקרא שמו בישראל דכל שהוא מישראל או אביו או אמו בישראל קרינן ליה וליכא למימר דקרא בישראל אתא לאורויי דלחליצת גרים סגי בהורתו ולידתו בקדושה דישראל מעליא הוא דא"כ ונקרא שמו בישראל ל"ל הא ודאי כיון דישראל מעליא הוא מקרב אחיך נמי קרינן ליה ודלא כמה שכתבו התוספות אלא בע"כ אתא קרא ללמד איפכא דבעינן אמו מישראל או אביו מישראל ואף בחליצת גרים לא סגי בהורתו ולידתו בקדושה אלא בישראל דוקא ולפ"ז חליצת גרים וחליצת ישראל שוין הן דבאביו או אמו בלחוד כשר והשתא ניחא הא דהשיב רב שמואל לרב יהודה תניא בישראל וכו' דאף להושיבו בחליצת גרים נמי פסול דגר הנה : **ומ"ש** רבינו בסברא הראשונה דאפילו היה אביו גר ואמו מישראל פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל כך הוא לשון הרמב"ם בפ"ד וקשה דה"ל לאשמועינן ברישא רבותא טפי דאפילו באביו מישראל ואמו מגר פסול וי"ל דלישנא דרבא בגמרא נקיטו דקאמר דגר אינו דן לישראל אלא אם כן דאמו מישראל דאשמועינן רבותא דהיתירא בשאר דינים דאפילו באמו מישראל לחוד כשר והדר קאמר ולחליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל ולא סגי באמו מישראל כשאר דינים והוא הדין באביו בלחוד מישראל נמי לא סגי בחליצה וכדקאמר עד שיהא אביו ואמו מישראל דמשמעות הלשון דבעינן תרוייהו מישראל ופשוט הוא :

ולכתחילה מצוה שיוסיפו שנים על הג' לפרסומי מילתא ה"א ר"פ מ"ח ופירש רש"י לפרסומי דחלוצה היא ולא ליתסבא לכהן אי נמי דליתו איכשי וליקפלו עליה עד כאן לשונו ונראה דבגרושה לא צריך לפרסומי דמפורסם הוא כיון שהגט בידה ועוד דביבמה סברי איכשי דעלתה ליבום צריך לפרסם דחלוצה היא והעיקר נראה דבגרושה דאין צריך דיינים דסגי בשני עדים לא הצריכו פירסום אבל יבמה דכתיב זקנים ואיכא רבי יהודה דאמר בחמשה אף על גב דהלכה כרבנן דאמרו בשלשה הצריכו חמשה לפרסומי מילתא מדכתיב זקנים : חלצו בשלשה חליצתן כשרה כתב ב"י משמע דוקא דיעבד והא ליתא דאפי' לכתחלה סגי בשלשה כדאיתא בס"פ מ"ח וכן כתב רבינו גופיה שמצות חליצה בשלשה דיינים עכ"ל ונראה ליישב דה"ק דלכתחלה יוסיפו שנים על השלשה ואפי' הן עמי הארץ דליכא למיגזר שמא יושיבו עם הארץ גם בתוך הג' כיון דבדיעבד כשר אם נמצאו עם הארץ בתוך הג' ומכללא נשמע אבל קרובים ופסולים אין להושיב בתוך השנים דכיון דהחליצה פסולה אם הושיבום בתוך הג' איכא למיגזר וקאמר השתא חלצו בשלשה חליצה כשרה כלומר דבדיעבד אפילו הוסיפו בתוך השנים קרובים או פסולים כיון שהשלשה כשרים חליצתן כשרה בדיעבד אף על גב דלאו שפיר עבדי לכתחילה והכי נקטינן : **ויקבעו** מקום וכו' כתב הב"י בפי' סדר חליצה סימן י"ב ודע שכתוב בקונטרסים ויאמרו זה לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של פלוני

ב"י

מכל לדדין. וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד אם אחד מהג' גר פסול ואפי' היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהא אביו ואמו מישראל : ומ"ש רבי' בשם ספר המצות להכשיר אמו מגרים רק שיהא אביו מישראל כ"כ התוס' שם משום דאפי' לענין יחס כהונה סגי באביו מישראל כדאמרי' בפ' י' יוחסין (עז :) וסמ"ק והכל בו כתבו דאפילו היתה אמו לבדה מישראל כשר ע"כ וט"ס הוא וצריך להגיה אביו במקום אמו : ומיהו חליצה פסולה מיהא הוי לפוסלה על האחין אפילו ביחיד אפילו בינו לבינה נמצאו עמי הארץ שאין יודעים אפי' להקרות החליצה כשרה כ"כ הרמב"ם בפ"ד ויש לתמוה ע"ז דכיון דאינם יודעים להקרות א"כ לא קראו היבם והיבמה והיאך תהיה כשרה החליצה ואיפשר דהב"ע כשהיבם והיבמה יודעים לקרות בעצמם מבלי שיקרא להם אחר א"נ אפילו לא קראו כלל החליצה כשרה דיעבד כל שאינם חרשים או אלמים כמו שיתבאר : ולכתחילה מצוה שיוסיפו שנים על הג' לפרסומי מילתא הכי איתא בפרק מצות חליצה שיחלצו בה' לפרסומי מילתא כלומר דאלו מדינא בג' סגי ואפילו לכתחלה חולצת בג' כדאמרינן התם בסוף פירקין ורבי' שכתב חלצו בג' חליצתן כשרה דמשמע דוקא בדיעבד איני יודע לו טעם ועוד שכבר כתב מצות חליצה בג' דיינים ופירש"י לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא ליתסבא לכהן א"נ דליתי איכשי וליקפלו עלה. ומ"ש ואפילו הן עמי הארץ כ"כ הרמב"ם ז"ל ופשוט הוא וכתב נ"י בשם הריטב"א שאם הזמינו ג' לב"ד בפירוש וקראו האחרים למילי בעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים נמי ומיהו דייק מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב אפי' עמי הארץ דפסולים לא וכ"כ בהגהות וכן יש לדקדק מלשון רבינו וכן דעת ת"ה ודחק דברי א"ז שמכשיר פסולים בשנים וכ"ל דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון שהג' המיוחדים לדיינים כשרים לא נפסלה החליצה מפני פסול השנים שהוסיפו וכתוב בת"ה דקרובים קורבא שאינה פוסלת מן הדין מותר בשנים הנוספים. כתב ב"ה צריכי למיתב ה' בההוא ב"ד וכדכתבי גיטא לכתבו במותב תלתא כחדא הוינא וכן אמר רב צמח גאון זה פשוט דכיון דלכתחלה נמי חולצת בג' אין לכתוב אלא במותב תלתא הוינא שהשנים הנוספים אינם אלא לפרסומי מילתא : ויקבעו מקום תחלה לומר נחלוץ במקום פלוני בפרק מצות חליצה (דף קא :) אמר רבא צריכי דיינים למקבע דוכתא שנאמר ועלתה יבמתו השערה ופירש"י השערה מקום מזומן לכך משמע : וכתוב בת"ה סי' רכ"ו דשנים הנוספים לא צריכי למקבע דוכתא אבל בהגהות מרדכי כתוב ויאמרו הג' דיינים אל השנים נלך ונשב במקום פלוני וכ"כ מדברי רבינו שכ' תוספת השנים קודם קביעות מקום (ג) ומצאתי כתוב בשם מה"ר ישראל דיברונא דאע"ג דכתב אשירי יקבעו דוכתא ויאמרו נלך במקום פלוני לחלוץ אין צריכים כולם לומר כן אלא החכם שבהם וכן משמע בגמרא א דא"ל רבא לרב פפא תא לזירזא דקני וכו' לא אשכחן שהם אמרו כלום אע"ג דנקט לשון רבים ה"נ נקט לקמן מקרין ליבמה אע"ג דלא מקרי לה אלא אחד עכ"ל ובהגהות מרדכי שכתבתי נראה שכל הג' צריכים לומר כן (ד). ועוד מצאתי בשם מה"ר ישראל דיברונא משמע דלקביעות מקום א"צ ליישב שם כלל אבל ראיתי רבותי שהלכו שם ואמרו בכאן נשב לחלוץ למחר אחר הכנס בא"ז משמע דאפילו הליכה כלל לא צריך רק אמירה בעלמא אבן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה עכ"ל. וכתב אבי"ה רבותי אומרים בההיא יומא ואני ראיתי לאבא מרי שקבע מקום בערב ביום שלפניו כך כתבו המרדכי ובהגהות מיימוניות ומשמע קצת מדברי בעל תרומת הדשן סימן רכ"א דלא אמרינן דדוקא ערב יום שלפניו לאפוקי שחרית יום שלפניו דכל שקובעים ביום שלפניו ואפילו בשחרית שפיר דמי ומיהו דבריו נוטים דנכון לקבוע בערב דוקא ולי נראה דאין קפידא בדבר ואם באנו להקפיד בדבר איפשר דטפי עדיף קביעות בו ביום מקביעות יום שלפניו ואבי"ה איפשר דה"ק רבותי אומרים בההוא יומא כלומר דוקא בההוא יומא דמוכחי טפי וראיתי לאבא מרי שלא הקפיד בכך וקבע מקום מערב יום שלפניו (ה). עוד מצאתי כתוב בשם מה"ר ישראל מווירנא שאם אירע עיכוב שלא יוכלו לחלוץ באותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שלישית ורביעית וכן ראיתי רבותי עושים כן עכ"ל עוד כתוב שם דנ"ל דאפילו בלילה יכולים לזמן המקום דאין כאן משום תחילת דין אלא כאילו בונה מקום להיות מזומן לב"ד. וכתוב בת"ה סימן רכ"א שאם החליצה ביום ראשון אין קובעין מקום ביום השבת משום דמחזי כבונה ומתקן אלא מע"ש קובעים. ומ"ש שאם קובעים מקום בשבת מיחזי כבונה ומתקן אין לו טעם (ו) כתוב בספר התרומה ובהגהות מרדכי בשם סיפרי שהמקום שיקבעו לחלוץ שם צריך שיהיה בגובה של עיר ויליף לה מדכתיב ועלתה ובהגהות מרדכי פי' בגובה של עיר כלומר מקום מפורסם :

כתב הרמב"ם ז"ל צריכים הדיינים לקבוע מקום וכולי לא נועדו ולא קבעו מקום חליצתה כשרה בפ"ד אין חליצה כשרה אלא ביום חלצה בלילה חליצתה

דרכי משה

לקרובים אע"ג דמהני בשאר דין : (ג) ואין הכרע בדבריו דלא קאמרי הגהות אלו שאלו הג' יאמרו לשנים שרוצים לילך לקבוע מקום כדי לפרסם הדבר בפני השנים אבל אינו ר"ל שילכו גם השנים ואיפשר שמטעם זה ג"כ כתב רבינו התוס' השנים קודם הקביעות מקום כי הם צריכין לדעת שקבעו מקום ויפרסמו הדבר כמו שאר כל החליצה וכן נ"ל ולקמן בסדר חליצה של הרא"ש משמע בהדיא דא"צ השנים לקביעות מקום שהרי כתב ומוסיף עוד שנים כו' לאחר שכתב שקבעו מקום : (ד) ואיני יודע איך משמע טפי מדברי הגהות ממה שמשמע מדברי האשיר"י שנקרא גם כן לשון רבים ואפ"ה כתב מהר"י ברי"ן דלאו דוקא נקט והדין עמו כמו שמצינו בכל מעשה ב"ד שהגדול שבהן מדבר על שם כולן ובכלל דבריו דבריהם עכ"ל : (ה) ואין המנהג כדבריו אלא קובעין מקום מיום שלפניו והכי עדיף טפי דיותר מיקרי קביעות מקום מיום לחבירו מבאותו יום עצמו : (ו) ונ"ל דאסור בשבת שהרי אין חולצין

דרישה

בהרבה מקומות לנקוט הפסול והכשר אליבא דכ"ע : [ד] לפרסומי מילתא כו' עפ"ר ואם תאמר לפי טעם זה הוי לן נמי ליתן הגט בפני ה' כדי שלא תנסבה לכהן וי"ל גבי גט ליכא למיחש להכי דהא הבעל קיים לפנינו וכ"ע ידעי כשתבא ליגבא שהיא גרושה ולטעם השני נמי י"ל שבגט אין לפרסם בשביל זה ואדרבא אנו מפצים שלא תינשא שאסור לשכנים רעה לביתו : [ה] ויקבעו מקום תחלה לומר כו' כתב הגהות מרדכי שכל הג' יקבעו שם מקום וכן

פרישה

(ס) רק שיהא אביו מישראל שגם לענין יחוס כהונה סגי בהכי : (ו) נמצאו עמי הארץ שאין יודעין אפילו להקרות כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה על זה דכיון דאינן יודעין וכו' : (ז) לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא ליתסבא לכהן אי נמי דליתו איכשי וליקפלו עלה רש"י ועד"ר : (ח) ואפי' הן עמי הארץ אבל פסולים לא ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אין צריך לחזור ולחלוץ בשביל פסול שנים שהוסיפו ב"י וע"ש (בת"ה סימן רכ"ז שכתב דאלו השנים יהיו נמשכים מעט רחוק מן השלשה שהם ב"ד שלפעמים הם קרובים כ"פ) : (ט) וכד כתבו גיטא רצה לומר גט דחליצה בת"ש בס"ס זה : (י) במותב תלתא הוינא דהשנים אינם אלא לפרסום : (יא) ויקבעו מקום תחלה לומר כו' דכתיב ועלתה יבמתו השערה מדכתיב השערה בה"א הידיעה משמע מקום מזומן כבר לכך ועיי' בדרישה : (יב) בערב ביום שלפניו פירוש וכל שכן באותו יום עדיף טפי : (יג) צריכין הדיינים לקבוע מקום ר"ל שישבו בו :

חדושי הגהות

קסט א גם הבית שמואל העתיק כו ובגמרא שלפנינו לא מצאתי אלא שאמר רב יהודה לרב כהנא תא סק לזירזא דקני וכו' פירש"י זירזא דקני חבילה של קנים שהלכו לישב שם

נקרה מקרה והקרו הוא והיא לפניהם וחלצה חליצתם כשרה ע"ב (יד) אין חליצה כשרה אלא ביום חלצה בלילה חליצתה פסולה וצריך שיכירו אותו שאומר שהוא היבם שהוא אחי המת ושהיה בעולמו ושזאת היא אשת המת ומיהו אפילו אין כאן אלא עד אחד שמעיד עליהם שפיר דמי (טו) ואפילו הוא עבד או שפחה וצריך שידעו הדיינים (טז) שיש שלשה חדשים ממיתת הבעל ויבדקו היבם והיבמה אם הביאו ב' שערות ואם הוא בן י"ג שנה ויום אחד ואם היא בת י"ב שנה ויום אחד והיא נבדקת ע"פ נשים (יז) ואם רואים שנגדלו דדיה ושנתמלא זקנו א"צ לבדוק יותר כתב הרמב"ם (יח) אין סומכין במנין

חליצתה פסולה אע"ג דתנן בפרק מצות חליצה (דף קד.) חלצה בלילה חליצתה כשרה רבי אליעזר פוסל בההוא עובדא דמייתי התם (שם) דחלץ במוק ביחיד ובלילה אמרינן בשינויא בתרא דכולהו נמי יחידאה קתני להו ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כההוא שינויא למימרא דחליצה בלילה פסולה וכ"פ הרמב"ם ז"ל וטעמא מפרש בגמרא משום דחליצה הוי כתחלת דין זה ואין דנין בלילה ופי' נמוקי יוסף דחליצה דיני ממונות היא שגובה כתובתה (ה) בפ' משילין (לו:) תנן אין חולצין בשבתות ולא בימים טובים ומיהו בחול המועד שפיר דמי דהא תניא בפ' א"מ (יד:) דנין דיני נפשות ודיני ממונות במועד כתוב בתרומת הדשן סימן רכ"ו שאין חולצין בערבי שבתות וימים טובים (ו) וכ"ל שאין לדבר זה עיקר: וצריך שיכירו אותו שאומר שהוא היבם שהוא אחי המת ושהי' בעולמו וזאת היא אשת המת בפ' החולץ (דף לח:) אמרי' ואשתמודעינהו דאחוה דמיתנא הוא וכס"פ מצות חליצה (דף קו) אסקינן אין חולצין אא"כ מכירין (ז) ורבינו ירוחם כתב שה"ר אברהם בן אסמעאל השיב שא"צ שיכירו שזאת היא אשת המת והוא הסכים לדעת האומרים שצריך וכ"כ הרמ"ה וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה שלו וכן נראה מדברי הרי"ף: ומ"ש ואפילו אין כאן אלא ע"א שמעיד עליהם שפיר דמי ואפי' עבד או שפחה בפרק החולץ אסיקנא דאפילו אשה או קרוב מהימני משום דלא אמילתא דאיסורא ולא אממונא קא מסהדי אלא גילוי מילתא בעלמא הוא דהאי גברא הוא פלוני והא איתתא איהי פלוניתא וכמו שכתבו שם הרי"ף והרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב דה"ה עבד או קטן שהוא מכיר ונכון נאמן בכך ועי' במה שאכתוב לקמן בסימן זה ובמה שכתבתי בסימן קנ"ז ונראה שגם להעיד שהיה להם ישיבה אחת בעולם סגי בחד מהני דהא נמי גילוי מילתא הוא וכן משמע מדברי רבינו ומדברי סמ"ק: וצריך שידעו הדיינים שיש שלשה חדשים ממיתת הבעל כ"כ ספר התרומה וסמ"ק וטעמא משום דתנן בפרק החולץ (דף מא.) היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חדשים כלומר דתוך ג' חדשים איכא למיחש שמא מעוברת היא ואסיקנא בר"פ החולץ (לה:) דהלכה כר"ל דאמר חליצת מעוברת לא שמה חליצה וכמו שנתבאר בסימן קס"ד ונראה דגם בזה מהני עדות אשה או קרוב דגילוי מילתא בעלמא הוא: ויבדקו היבם והיבמה אם הביאו ב' שערות ואם הוא בן י"ג שנים ויום אחד טעמא משום דחליצת קטן או קטנה פסולים כדתנן בפרק מצות חליצה (דף קד.) החולצת לקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ואסיקנא דאינה חולצת עד שתביא שתי שערות ויש קיצור בדברי רבינו דהוה ליה למיכתב שצריך גם כן שידעו אם היבמה בת י"ב שנה ויום אחד משפט ב' שערות נתבאר יפה בסימן קנ"ה ובסימן קס"ז: ומ"ש והיא נבדקת ע"פ נשים נתבאר ג"כ בסי' קנ"ה (ח) כתבו התוס' בפרק בא סימן (מט.) ד"ה ולבע"א יבם קטן או קטנה שבאו לחלוץ טוב לכתחלה לבדקם לפני הפרק אם יש להם שתי שערות וכן לאחר הפרק ואם הן אותן שהביאו קודם כמתין עד שיביאו שערות אחרות אבל יבם גדול ויבמה גדולה דלא אפשר עוד לברר חלצה שפיר אם יש להם שערות ולא חיישינן שמא לפני הפרק באו עכ"ל וכן נתבאר בדברי רבי' בסי' קנ"ה וסימן קס"ז: ומ"ש ואם רואים שנגדלו דדיה ונתמלא זקנו אין צריך לבדוק יותר כ"כ הרא"ש ז"ל בסדר החליצה שכתב בס"פ מצות חליצה גם הרשב"א כתב בתשו' אפי' בסי' העליון די כלומר אם יש לה דדים וז"ל ספר התרומה אם ירצה יבדוק האשה בדדין אם הטו הדדין גדולה היא ומסתמא יש לה שערות כדתנן בפ' בא סי' שזהו סי' העליון וא"א לבא העליון עד שיבא התחתון ע"כ וכך כתבו התוס' בפרק בא סימן וז"ל ואם יש ליבמה דדים גדולים א"צ לבדוק אחר השערות דהא אמרי' לעיל אי אפשר שיבא העליון עד שיבא התחתון: ומ"ש שאם רואים שנתמלא זקנו א"צ לבדוק יותר בס"פ הערל (דף פ) כתבו התוס' אומר ר"י דאין חשוב בהבאת ב' שערות לבד יש לו זקן אא"כ נתמלא זקנו: כתב הרמב"ם ז"ל אין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים וכו' בפ"ב מהלכות אישות וכתב ה"ה ז"ל זה נלמד מהסוגיא שבפרק האומר בקידושין דמשמע

פלוני וילכו וישבו שם לשם חליצה שנאמר ועלתה יבמתו השערה ויעקרו ממקומם הראשון וילכו למקום השני לחלוץ שם עכ"ל והבין הב"י מדקאמר וילכו למקום השני לחלוץ שם דעכשיו הולכים שם לחלוץ מיד בו ביום שקבעו מקום והבין עוד שרוצה לומר שצריכין לקבוע מקום שילכו לישב בו כדי שמשם יקבעו המקום שיחלצו בו כדמשמע מפשטא דלישניה אלא דכתב דדוקא כשהם עומדים ולהכי צריך שישבו במקום קבוע כדי שמשם יקבעו מקום לחליצה כדי שיעקרו משם וילכו למקום שקבעו ואז יהיה היכירא לקביעות שאם היו קובעים מקום לחליצה ועודם עומדים ובו ביום ילכו וישבו שם ויתנו חליצה מיד לא מינכרא מילתא שהיו קובעים מקום אבל אם היו יושבין כבר או במקומם יקבעו מקום פלוני לחלוץ שם שיאמרו זה לזה נלך וכו' ויעקרו ממקומם וילכו למקום ההוא ויחלצו שם מיד דהא איכא היכירא במה שעקרו ממקומם הראשון והלכו למקום אחר וכל זה כשחולצין בו ביום שקבעו מקום אבל אם קובעין מקום ביום שלפני החליצה אפשר דאפי' הם עומדים יכולים לקבוע דשפיר מינכרא מילתא דקביעותא כיון שקבעו מיום לחבירו: **וכתב** עוד דכשקובעים ביום שלפני החליצה אין צריך שישבו במקום אחד ויקבעו מקום אחר אלא יכולים לקבוע המקום שיושבים בו עכשיו שיאמרו זה לזה במקום הזה שאנחנו יושבים בו עכשיו אנו קובעים לחלוץ בו למחר ושפיר איכא היכירא לקביעות כל זה הוא דעת הבית יוסף לשם כמבואר למדקדק בלשונו ותימה גדולה לפע"ד חדא הא דמחלק בין עומדים ליושבין כשקובעין מקום ביום שחולצין בו לקובעין מקום ביום שלפניו דאין רמז לחלוקים אלו בתלמודא ולא בפסקי הגאונים ועוד דלפי פירושו דמה שכתב בתחלה ויאמרו זה לזה נלך למקום פלוני וכולי היינו לומר שצריכין לקבוע מקום שילכו לישב בו כדי שמשם יקבעו מקום שיחלצו בו ואין זה אלא כשהם עומדים הוא תמוה מאוד דלמה הוא קורא למקום הראשון שישבו בו קביעות מקום הלא אין יושבין בו אלא כדי לקבוע מקום אחר לחליצה ועוד היאך אמר על מקום הראשון וילכו וישבו שם לשם חליצה הלא אין ישיבתם לשם אלא כדי לקבוע מקום אחר לחליצה ועוד דמביא על מקום הראשון קרא ועלתה יבמתו השערה ומקרא זה לא נאמר אלא על מקום שחולצין בו לא על מקום הראשון שמשם קובעין מקום אחר לחליצה לפיכך נראה ודאי דאין חילוק בין עומדים ליושבים ובין קובעין מקום ביום שחולצין ובין קובעין מקום ביום שלפני החליצה ולשון קונטרסים הכי פי' ויאמרו זה לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של פלוני לחלוץ שם וילכו וישבו שם לשם חליצה לחלוץ בו ומביא קרא ועלתה יבמתו השערה דמשמע מקום מזומן לכך כדאיתא בריש פרק מ"ח וכפירש"י אלמא שצריך לקבוע מקום לחלוץ בו והאי ויאמרו זה לזה וכולי בין עומדים בין יושבים קאמר דיאמרו זה לזה נלך וכו' ויקבעו מקום לחלוץ בו כפי רצונם לחלוץ בו ביום או למחר: **ומ"ש** אח"כ ויעקרו ממקומם הראשון וכו' ה"ק אל יעלה על דעתך דלאו דוקא קאמינא שיאמרו זה לזה נלך למקום פלוני וכו' וישבו שם לשם חליצה דה"ה כשהם אומרים במקום הראשון שעומדים בו או יושבים בו דבאמירה בעלמא שאומרים אנחנו קובעין מקום פלוני לחלוץ בו היום או שאומרים לחלוץ בו למחר שפיר קא עבדי דה"ל קביעות מקום דאפילו הליכה לא צריך אלא באמירה סגי לכך אמר דליתא אלא צריך שיעקרו ממקומם הראשון בין שהיו עומדים לשם או יושבים בו יעקרו משם וילכו למקום השני דהיינו שיאמרו זה לזה נלך וכו' וילכו וישבו שם לשם חליצה לחלוץ שם כפי רצונם בו ביום או למחר אלא דאם יחלצו בו ביום אין חולצין בשעה שישבו לשם קביעות מקום אלא עומדין משם לאחר שקבעו מקום והולכים לביתם ולאחר שעה או שתים חוזרים והולכים שם לחלוץ בו דמדכתיב השערה אלמא דבעינן מקום מזומן לכך קודם שחולצין ואם היו חולצין מיד בשעה שישבו וקבעו מקום לא היה המקום מזומן לכך מקמי חליצה. וקרוב בעיני דגם הב"י חזר בו מדבריו הראשונים שהרי בסי"ג לשם כתב וז"ל אחר שכתבתי זה ימים רבים מ"כ בשם מהר"י ברונא וז"ל דלקביעות מקום א"צ לישב שם כלל וכולי אכן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה עכ"ל נראה דר"ל דלפ"ז גם מ"ש בקונטרסים כך פירושו דנכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה ולכן יעקרו ממקומם הראשון וילכו למקום השני לחלוץ שם ויאמרו זה לזה נלך למקום פלוני וכו' כמ"ש בתחלה ולא סגי באמירה בעלמא בלא ישיבה ובלא הליכה וכלפי' ופי' זה הוא האמת ואין חילוק בין עומדים ליושבים ובין חולצים בו ביום ובין חולצין למחר מיהו בכל הקהלות נוהגים לקבוע מקום ביום שלפני החליצה דטפי משמע השערה מקום מזומן לכך כשהוא מזומן ביום שלפניו אבל לקבוע מקום שילכו לישב בו כדי שמשם יקבעו מקום לחליצה נלפע"ד דאינו נכון אלא אומרים זה לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של פלונית וילכו וישבו שם לשם חליצה ושפיר דמי אפילו אם היו עומדים במקום הראשון ואפילו רצונם לחלוץ בו ביום וכן נוהגין בכל הקהלות שאומר הגדול לחביריו נלך למקום פלוני וכו' ואפילו עומדים. ובבואי לקראקא אמרו לי שמנהגם הוא שאין פותחין דלת בית הכנסת עד שיתאספו הקהל להתפלל מנחה ואז יבואו הדיינים לאולם דבית הכנסת ויושבים שם ואומרים זה לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של פלונית והולכים ויושבים שם לשם חליצה ומנהג זה ודאי אינו אלא עפ"י פי' הב"י בתחלה במ"ש בשם הקונטרסים ואף על פי שכתב דכשקובעין ביום שלפני החליצה אפשר שאפילו הם עומדים וכו' כיון שלא כתב כך אלא בדרך אפשר חששו והצריכו שיהיו יושבים כדי לקבוע משם מקום אחר לחליצה ואף על פי שנראה פשוט לפע"ד שדבר זה אינו צריך כלל כדפרישית לא בטלתי המנהג כיון שאין בזה חששא דאיסורא: **כתב** בת"ה שאם החליצה ביום ראשון אין קובעין מקום ביום השבת משום דמיחזי כבונה ומתקן אלא בערב שבת קובעין וכתב עליו ב"י דמה שכתב דמיחזי כבונה ומתקן אין לו טעם עד כאן לשונו. אבל לפע"ד דיש לו טעם כעיקר והוא דבפרק כירה (דף מ"ב) בהא דאין נותנים כלי תחת הנר לקבל שמן המטפטף משום דמבטל כלי מהיכנו פירש רש"י דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה עד כאן לשונו אלמא דבקובע מקום לדבר הוי ליה כאלו עושה מלאכת בנין והכי נקטינן דאין קובעין מקום בשבת אלא בין מנחה למעריב כמו בחול ויש מקומות שקובעין מקום קודם תפלת מנחה בין בחול בין בשבת וכך נוהגין בקראקא: **ויבדקו** היבם והיבמה אם הביאו שתי שערות ואם הוא בן י"ג שנה ויום אחד וכו' פירוש דתרתי בעינן שתי שערות ושני גדלות אבל שערות לחוד סומא ניכהו ושני גדלות בלחוד נמי לאו כלום הוא ואפי' איכא תרתי לא מהני אלא אם כן דהביא שערות לאחר שהגיעו לכלל שנים וכל זה התבאר לעיל בסימן קנ"ה וסימן קס"ז ע"ש: **ומ"ש** ואם רואים שגדלו דדיה וכו' כ"כ הסמ"ק וכתב עוד דהבדיקה ע"פ נשים כיון שהוחזקה גדולה בשנים וכו' ומשמע דאם אין עדות כשרים ולא הוחזקה בשנים אין לה היתר בעדות נשים אלא בודקין בהטיית דדין ע"פ אנשים וטוב הדבר בלא גגות וכ"כ בסה"ת ובתוס' קידושין (דף סג) כתב ע"ש ר"י דסמכינן אקומה כשהיא בעלת קומה כדרך נשים גדולות וחשוב כאילו היו

דרכי משה

חולצין בשבת וא"כ הוי כמבין משבת לחול: (ה) עוד כתב מהר"י מינ"ץ דאסור ליקח שכר מחליצה דהוי דין והנוטל שכר דיניו בטלין וכ"כ מדברי מהרא"י שכתבתי לעיל ריש סימן קמ"ב לענין ג' המקבלים גט ולא ראיתי מי שחשש בזה ואפשר דאין נוטלין רק שכר בטילה דמוכח שזה מותר כמו שנתבאר בח"מ סימן ט' אבל בזמן הזה נוהגין שהרב נוטל ממנה שכר גדול ולא ידעתי טעם ההיתר אם לא שנאמר שמוכר לו המנעל של רב היה אסור גם הדיינים האחרים היו אסורין ליטול שכר כי אין להתיר מטעם שנוטלין עדי הגט שכר כמו שנתבאר לעיל סי' ק"ל כי אותן הטעמים כולם אינן שייכים כאן גבי חליצה לכן צריך דיקדוק גדול באותן שנוטלין שכר החליצה ושומר נפשו ירחק מהם ונראה דוקא אותן שלשה דיינים אבל הב' הנוספים לעדים ליכא למיחש כנ"ל: (ו) וכ"כ מהר"י מינץ פ"א בא מעשה לפניו שרצה לילך לדרכו ואפ"ה לא רצה לסדר חליצה בע"ש: (ז) וכתב בא"ז דבשעת הדחק כגון שהיבם רוצה לילך למדינת הים ואין כאן עדים המכירין אותו יחלצו אע"פ שאין מכירין ואחר כך תחזור אחר העדים המכירין: (ח) כתב המרדכי פרק מ"ח דאפי' נשים שאינן נאמנים לומר מת בעלך נאמנים בבדיקה זו:

כתב

פרישה

(יד) אין חליצה כשרה אלא ביום כתחלת דין שחליצה דיני ממונות היא שגובה בה כתובה כ"י (ועוד דכתיב ועלתה יבמתו השערה ושער תרע בית דינא משמע כ"פ):
(טו) ואפי' הוא עבד או שפחה משום דלא אמילתא דאיסורא ולא אממונא קא מסהדי אלא גילוי מילתא בעלמא הוא דהאי גברא הוא פלוני והא איתתא היא פלונית: (טז) שיש ג' חדשים ממיתת הבעל דחליצה מעוברת לא שמה חליצה (כמ"ש בסימן קס"ד כ"פ) (אם הביאו ב' שערות ע"ל בסימן קנ"ה ובסימן קס"ז ושם ג"כ נתבאר כ"פ): (יז) ואם רואין שגדלו דדים ר"ל עד שהטו את עצמן רשב"א: (יח) אין סומכין במנין השנים כו' אבל לענין שערות גם

דרישה

וכן נראה מדברי רבינו מדסידר דין תוספת שנים קודם קביעות מקום ולא כת"ס שכתב שא"צ אלא שלשה דיינים ב"י ומה שכתב שנראה מדברי רבינו מדסידר דין כו' כ"ל אי משום הא לא איריא

היו עדים כשרים גם על השנים : ומ"ש ובסה"ת כתב אם אין השנים ידועות וכו'
עד א"כ לבדוק על הגומות איכא לתמוה דלמאי שכתב סה"ת גופיה דאין אנו בקיאין
בגומות כמ"ש רבינו בשמו בסי' קנ"ה א"כ ודאי דלא סמכינן אחזקת השכנים או קול
עם ב' שערות וכן אין סומכין על הקומה אם בדקו ולא מצאו אלא ב' שערות דאפילו
בעדים כשרים שמעידין על השנים שהוא בן
י"ג ויום א' והיא בת י"ב שנה ויום א' לא
סמכינן על ב' שערות כיון דאין אנו בקיאין
בגומות וצריך שיהיו ריבוי שערות או ארוכות
כדרך שהם באיש גדול ובאשה גדולה ואם
יהיו ריבוי שערות או ארוכות מסתמא הגיע
לכלל שני גדלות וא"צ לא עדים ולא חזק׃
כלל דעיקר הבירור הוא בריבוי שערות
וארוכות והשתא קשה כיון דרבינו כתב כבר
בסי' קנ"ה דבזמן הזה אינן בקיאין להבחין
בגומות לא היה צריך לכתוב כאן מ"ש
דסומכין על חזקת שכנים או קול עם ב'
שערות כיון דאין אנו סומכין ע"ז בזמן הזה
וקושיא זו קשיא ג"כ בש"ע סעיף י"א מיהו יש
ליישב דלא נמנע רבי' מלכתוב כל הדרכים
שסומכין עליהם כשבקיאין בגומות וכן מה
שסומכין עליו בזמן הזה שאין בקיאין בגומות
ולענין שיעור אורך השערות כתוב בפי'
סדר חליצה סכ"ז שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה ועיין במ"ש בסימן קנ"ה בדין זה
באורך : ויעמדו לפניהם וכו' לא עמדו חליצתם כשרה כתבו התוס' והרא"ש והא
דדריש בספרי ועמד ואמר אין דברים הללו אלא בעמידה אסמכתא בעלמא
הוא ולכתחילה בעינן עמידה משום דדמיא לגמר דין עכ"ל נראה דר"ל כיון דקודם
חליצה היתה זקוקה לו ועכשיו נפטרה ממנו דמיא לגמר דין אבל מדינא כל חליצה
תחלת דין הוא ומ"ה חלצה בלילה פסולה כדלעיל אלא מדרבנן מיחזי כגמר דין :
ויעמדו לפניהם וכו' היבם והיבמה וכו' הב"י בפי' סדר חליצה סכ"ב נדחק
במ"ש שיעמדו היבם והיבמה ע"ש ולי נראה דכיון דחליצה דין הוא
כתיב ועמדו שני האנשים אלו בעלי דינים הלכך צריך שיעמדו ואסור להם
ליושב

במנין השנים לא ע"פ קרובים ולא ע"פ נשים אלא ע"פ עדים כשרים
להעיד (יט) ובסה"ת כתב אם אין השנים ידועות אלא ע"פ האב
כגון שבאו ממקום אחר ואין מכירין אותו [ו] אינו נאמן להחזיקו
בגדול אבל במקום שהוא דר והוחזק בעיני השכנים שלא על פי
האב שבא לכלל שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנים
להחזיקו בגדול אם הביא ב' שערות ולא חיישינן שמא עדיין לא
בא לכלל גדול ושומא נינהו ואפילו בלא חזקת השכנים (כ) אם יש
להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים ועל זה
סומכין שא"צ לבדוק אם יש בהן גומות אע"ג דקי"ל שצריך שיהיו
בעיקר גומות אם יש רבוי שערות או שהן ארוכות א"צ לבדוק על
הגומות וישבו הדיינין כמו שצריכין לישב בדין ויעמדו לפניהם
היבם והיבמה (כא) שמצות חליצה מעומד לא עמדו אלא (כב) חלצו
מוטין או יושבין חליצתם כשרה וישאלוהו (כג) אם ירצה לייבם או
להלוץ

(סג.) דמשמע מיניה דעדות בעינן יתבאר בסמוך שאפילו האב אינו נאמן ככל דבר
עכ"ל וכ"כ המרדכי בפרק מצות חליצה בשם כמה גדולים וכתב דאין להביא ראיה
מאשתמודעינהו דפרק החולץ דהתם גילוי מילתא בעלמא הוא דבלאו הכי תופסים אותו
בחזקת אחיו מן האב אבל אם לא היינו מוחזקים בו שהוא אחיו מן האב והביא קרובים
לעדות הא לא הוי גילוי מילתא וכל שכן
הכא שהיינו מוחזקים בו בחזקת קטן אין
הקרובים נאמנים להוציאו מאותה חזקה
ומ"ש ר"ת כל אשה שהגיעה לכלל שנותיה
והוחזקה לפי' ע"פ שכנותיה לא צריכה בדיקה
י"ל דוקא גבי אשה אבל גבי איש לא משום
שיש בני אדם שנוהגים לקרות בניהם לס"ת
כשנכנסים לתוך י"ג וגם כשהקטן עושה
מעצמו אין מוחים בו ונותנים לו לברך ויורד
לפני התיבה ומתפלל ואין חוששין הלכך כל
הני לא הוי חזקה וע"כ צריך עדות ברורה
על מספר שניו להחזיקו בגדול וגם צריך
לבדקו וגם היתר יבמה לשוק היא ערוה
כדאמר בפרק האשה רבה (כב:) בצניעותינו
צריכה גט מספק והולד ספק ממזר ואין
דבר שבערוה פחות משנים ורבינו יואל
כתב אב שמעיד על בנו שהוא בן י"ג שנים
ויום אחד כדי שיהא ראוי לחליצה ולהתיר
יבמה לשוק אינו נאמן אם לא יצטרף אחר עמו כמו שאר עדיות ב וכגון שאין קרוב
ליבמה ואח"כ כתב ומיהו בספר התרומה פסק דאם יש להם ריבוי שערות או ארוכות
כמו שיש לאיש ולאשה גדולים מותרת לחלוץ דמסתמא הגיע לכלל שנות הגדולות או
אם יש קול [בדבר] שהחזיקו השכנים (בגברות) שלא ע"פ האב שיש לאיש י"ג
שנים ויום אחד ולאשה י"ב שנים ויום אחד סגי בכך להחזיקם בגדולים על השערות
שאנו רואים וא"צ עדות על הלידה וראבי"ה כתב נראים הדברים כשיש לו הכרת זקן
סגי עכ"ל : ובסה"ת כתב אם אין השנים ידועות אלא ע"פ האב וכו' אינו נאמן
להחזיקו בגדול אבל במקום שהוא דר והוחזק בעיני השכנים שלא ע"פ האב שבא לכלל
שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנים להחזיקו בגדול וכולי ז"ל סה"ת
אומר מורי ריב"ש דאין האב והאם נאמנים כדתניא פרק האומר בקידושין (סג:) נאמן
האב לומר על בנו בני זה יש לו י"ג שנים ויום אחד ובתי זו בת שנים עשר שנים ויום אחד לנדרים ולערכין ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשין ומסתמא כמו שאין נאמן
למכות ועונשים ה"ה לחליצה דהוי דבר שבערוה אינו נאמן ואפי' ראינו שעמד להתפלל והשליט לי' בב"ה אין בכך כלום דשמא על פי האב עשו שנאמנים לנדרים והקדשות מיהו
ברייתא מיתוקמא במקום שלא הוחזקו ע"י שכנים שלא נולדו באותו מקום שאין אנו יודעים כי אם ע"פ האב אבל אם הוחזקו שהגיעו לכלל שנים אז יועילו השערות שהרי
הוחזקה נדה בשכנותיה (כתובות עב.) בעלה לוקה עליה עכ"ל ומ"ש ואפילו בלא חזקת השכנים אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים ג"ז
בסה"ת וז"ל הילכך אם יש להם ריבוי שערות ארוכות הרבה ג או ריבוי שערות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה או מותרת לחלוץ דמסתמא הגיעו לכלל שנת גדלות
עכ"ל . וז"ל התוס' בקידושין פרק האומר אהא דתניא דאין האב נאמן לומר בני זה בן י"ג שנה ויום אחד למכות ולעונשין פירש רש"י דמיירי שהביא שתי שערות ואפ"ה
צריכין אנו לידע שנותיו וקשה דא"כ כל הנשים שבאות לפנינו לחלוץ היאך יחלוצו אע"פ שיש להם סימנים כיון שאין אנו יודעים שנותיהם לא מהני ואומר ר"י דאי איכא
ריבוי שערות סמכינן אריבוי שערות דאין דרכם לבא קודם י"ג שנה אי נמי אם הם גדולים בקומה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפי' אין לו כ"א ב' שערות אבל הכא
מיירי שלא הביא רק ב' שערות ולא הגדיל בקומה עכ"ל (ט) : **ומ"ש** ד ועל זה סומכין שא"צ לבדוק אם יש בו גומות וכו' : ומ"ש וישבו הדיינים כמו שצריכין לישב בדין
כ"כ הרא"ש בסדר החליצה וכ"כ בסה"ת ויעמדו לפניהם היבם והיבמה שמצות חליצה מעומד לא עמדו אלא חלצו מוטים או יושבים חליצתם כשרה ובפרק מצות
חליצה (דף קג:) תניא דחליצה כשרה בין עומד בין יושב בין מוטה וכתבו התוס' והרא"ש ואע"ג דכתיב ועמד ואמר אין עמידה מעכבת מדלא כתיב ויעמוד ויאמר אבל
ועמד ואמר סיפור דברים בעלמא הוא והכי מפרש במ"ק (כא.) גבי קריעה והא דדריש בסיפרי ועמד ואמר אין דברים הללו אלא בעמידה אסמכתא בעלמא היא ולכתחלה
בעי' עמידה משום דדמיא לגמר דין כדאמרינן לקמן עכ"ל וכן כתב בסה"ת וסמ"ג והרמב"ם כתב יושבת וחולצת המנעל וכו' ועומדת ורוקקת בארץ כנגד פניו וכו' שמצות
חליצה שיהיו עומדים בשעת קריאה ובשעת רקיקה כתב ה"ה מ"ש רבינו שמצוה שיהיו עומדים בשעת רקיקה ובשעת קריאה הוא מן הברייתא השנויה בספרי ועמד ואמר
מלמד שאין אומרים דברים אלו אלא בעמידה ורקיקה סובר רבינו דכיון דאמר רבא דצריכי דייני למיחזי רוקא כי נפיק מפומה דכתיב לעיני וירקה הרי הוא
כדין וצריכים לעמוד לכתחלה אבל החליצה אפילו לכתחלה מיושב כמ"ש רבינו וכתב הרשב"א שכן מוכיח בגמרא דאפי' לכתחלה מיושב ואף רקיקה מסתפק הוא
ז"ל למה הצריכה רבינו מעומד יש מן המפרשים סוברים שהכל לכתחלה מעומד וכן נהגו עכ"ל וכתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ק"ל דחולה שלא היה לה
כח לעמוד וחלצה מיושבת פשיטא דכשרה לכתחלה ורחיה מבתי עמודי ה לחד פירש"י ועוד דכל דבר שאין לו תקנה חשיב דיעבד כפרש"י פ' כ"ש (ל. ד"ה לשהינהו)
אהאיא דקדרות בפסח : וישאלוהו אם ירצה לייבם או לחלוץ כ"כ בסה"ת יאמרו לו אי ניחא לך יבם אי ניחא לך לחלוץ וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה וטעמם מדאמרי'
בפ'

דרכי משה

(ט) כתב המרדכי פרק מ"ח בסה"ת כתב גבי בדיקת דדין אנשים ובבדיקת שערות מרובין וארוכות כתב בדיקת נשים ואיני יודע אם דק במילתיה כי שמעתי ממהר"ם ז"ל לבדוק ע"פ
נשים אם יש להם דדין מטין עכ"ל . וצריך לי עיון למה יהיו נשים נאמנים בשערות מרובות וארוכות שאז מחזיקין בגדולים אע"פ שאין יודעין שהגיע לכלל שנותיה שהרי כתב המרדכי
הא דנשים נאמנות היינו מטעם חזקה שהביאה שתי שערות לאחר י"ב וכן הוא בגמרא פרק בא סימן (צ"ל פרק ייצא דופן מו .) וכן משמע מדברי הטור לעיל סימן קנ"ה וא"כ במקום
דליכא חזקה זו ואין אנו יודעין שהגיע לכלל שנותיה אין להאמין לנשים ואפשר שהוא מטעם דמילתא דעבידא לגלויי הוא לא משקרי . כתב בא"ז דיבמות אם הוחזקו לגדולות ע"פ
שכיניה כתב ר"ת ור"י דיש לסמוך על החזקה אע"ג דליכא עדות ברורה ורבינו יואל חולק עליהן וכתב דאין לסמוך על החזקה ור"א בר יהודה כתב דאם יש קול וחזקה בהדי שערות
מחזיקין ליה בגדול אע"פ דלא ידעינן שהם גדולים וע"ש שהאריך בתשובה והוא דעת סה"ת שכתב רבינו כתב הגהות מרדכי דיבמות דף תכ"ד ע"ג דאם היבמה יש לה בנים אע"פ
שהיא ילדה א"צ לשאול אחר הסימנים עכ"ל וצ"ע במ"מ והרמב"ם לעיל סימן קנ"ה : וכתב

דרישה

איירי דהרי בסימן זה לקמן בסדר חליצה סידר איפכא קביעות מקום תחלה ואחר כך כתב
שמוסיפין עוד שנים . וכתב מהר"י ברונא שהגדול שבהן אומר לאחרים בואו ונלך למקום פלוני
לקבוע מקום וכתב עוד דיכולין גם לקבוע בלילה דאין כאן משום תחלת דין אלא הוי כאילו
בונה מקום שיהא מזומן לב"ד ומה"ט כתב מהרא"י (סי' רכ"א) שאם רוצה לחלוץ ביום ראשון
שלא יקבעו מקום ביום השבת שלפניו דמיחזי כבונה אלא ביום ו' שלפניו (ובד"מ כתב הטעם
דהוי כמכין משבת לחול דאין חולצין בשבת ולא אמרינן דבטל הקביעות כמ"ש בשם מהר"י
ברונא שאם אירע עיכוב שלא יוכלו לחלוץ באותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע שנית
דלא אמרינן בטל הקביעות אלא היכא שקובעין מקום אדעתא לחלוץ למחר אבל אם בשעה
שקובעין קובעין אדעתא לחלוץ ביום א' או ב' לא אמרינן ... הקביעות מ"כ בשם אמ"ו ז"ל
כ"פ) וחולצין במ"ס דהא דנין דיני ממונות ודיני נפשות במ"ס ומהרא"י כתב (בסי' רכ"ו) דאין
חולצין בע"ס ובעי"ט (דהוה כמו דין ופ"ר סט"ו כ"פ) ונראה דאין לדבר זה עיקר ב"י :
[ו] אינו נאמן להחזיקו בגדול כדתניא בפרק האומר בקידושין נאמן האב לומר בני זה יש
לו י"ג שנים ויום א' לנדרים ולערכין ולהקדשות אבל לא למכות ולעונשים וה"ה
לחליצה

פרישה

גם הרמב"ם מודה שנבדקת ע"פ נשים דמילתא דעבידא לגלויי הוא :
(יט) ובספר התרומה כתב אם כו' ר"ל ס"ה פליג אהרמב"ם שסבר שאין סומכין על מנין השנים
אלא ע"פ עדים כשרים אבל חזקת שכנים או חזקת קול לא מהני וס"ה סבר דחזקה
דהכי נמי סגי : (כ) אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות כו' וכן לעיל בסי' קמ"א כ"כ
לענין האשה שעושה שלום ע"ש בדף ל"א ריש ע"ג ואף על גב דכתב שם זה לשונו ואם אין השנים
ידועות כ"א על פי האב צריך ריבוי שערות כו' דמשמע דתרתי בעינן העדות של האב וריבוי
שערות מכל מקום אינו מוכרח דיש לומר דה"ק כיון שאין שם אלא הודעת האב אין סומכין על
דבריו אלא בעינן ריבוי שערות שחורות וגדולים כו' ואז אין צריך לדברי האב . ושיעור אורך
השערות דסמכינן עליהם כתב בש"ע בפירוש סדר מצות חליצה סעיף כ"ז דהיינו ברוחב האצבע
שקורין אמה ע"ש : (כא) שמצות חליצה מעומד מפני שהוא דומה לגמר דין אבל לא מדכתיב
ועמד ואמר דההוא סיפור דברים בעלמא הוא מדלא כתיב ויעמדו אסר"י ואף על גב דקיימא
לן דהעדים ובעלי דינים צריכין לעמוד מדכתיב ועמדו שני האנשים וגומר ואף על גב דלא כתיב
ויעמדו י"ל דהתם אי אפשר לומר שלסיפור דברים הוא דאתא שאין כתיב התם שום דבר אחר
זה וע"כ צ"ל שהוא צווי אבל הכא שכתוב אמר ועמד ואמר לא מפלתי שפיר י"ל שלסיפור דברים
הוא דאתא : (כב) חלצו מוטין או יושבין כו' ומולה דומה לדיעבד מהרא"י (בכתביו סי' ק"ז) : (כג) אם ירצה לייבם או לחלוץ וסמ"ג כתב לכל הפירושים דאין אומרים לו כן אלא אם כן
היא

הדושי הגהות

שם לשם הליצה זו ונראה לפע"ד עיקר ראייתו הוא מדאמר לרב כהנא סק לזירזא דקני להצטרף לחמשה ע"כ דכבר היו יושבים שם ד' ואי ס"ד דהנך ג' צריכים כולם לומר כן אל הנוספים
(אף אם נאמר שכבר אמרו כולם כן) אעפ"כ כשהושיבו את רב כהנא להיות מהנוספים ה"ל לומר כולם ולא מצינו שאמרו אך רב יהודה לבדו . ב וכגון שאין קרוב ליבמה ר"ל שהעד האחר
לא יהיה קרוב ליבמה: ג לא הבנתי מאי או דקאמר דהרי התחיל כשיש להם ריבוי שערות ומצאתי בבה"ג שכתב וז"ל ולכאורה קשיא רישיה לסיפיה וצ"ל שהדברים הללו כך הם מתפרשים
הילכך אם יש להם ריבוי שערות ובריבוי שערות משתמע או שהן ארוכות הרבה אע"פ שאין להם ריבוי שערות או ריבוי שערות אע"פ שאין ארוכות ואפשר היה לפרש שיש חילוק בין ריבוי
לריבוי ובהכי הוי א"ש ג"כ מ"ש בעה"ת אם יש ריבוי שערות וגם גדולות דתרתי בעינן ריבוי שערות וארוכות אבל אין דברי בעה"ת במפתחותיו מסכימים לזה שכתב כמ"ש הטור אם יש
ריבוי שערות או שהן ארוכות ע"כ : ד ומ"ש וע"ז סומכין שא"צ לבדוק אם יש גומות וכו' כל זה שם בסה"ת וכתב הב"ח וז"ל איכא לתמוה דלמאי שכתב סה"ת גופיה דאין אנו בקיאין
בגומות כמ"ש רבינו בשמו בסימן קנ"ה א"כ ודאי לא סמכינן אחזקת השכינים או קול עם ב' שערות וכן אין סומכין על הקומה אם בדקו ולא מצאו אלא ב' שערות דאפילו בעדים כשירים
שמעידין על השנים שהוא בן י"ג שנה ויום אחד והיא בת י"ב שנה ויום אחד לא סמכינן על ב' שערות כיון דאין אנו בקיאין בגומות וצריך שיהא ריבוי שערות או ארוכות כדרך שהם
באיש גדול ובאשה גדולה ואם יהיו ריבוי שערות או ארוכות מסתמא הגיע לכלל שני גדלות וא"צ לא עדים ולא חזקה כלל דעיקר הבירור הוא בריבוי שערות וארוכות והשתא קשה כיון
דרבינו כתב כבר בסימן קנ"ה דבזה"ז אינן בקיאין להבחין בגומות לא היה צריך לכתוב כאן מ"ש שסומכין על חזקת שכינים וכו' מיהו יש ליישב דלא נמנע רבינו מלכתוב כל הדרכים
שסומכין עליהם כשבקיאין בגומות וכן מה שסומכין עליו בזה"ז שאין בקיאין בגומות ועיין בש"ז סי' קנ"ה ובב"ש בסי' זה : ה עיין ביבמות (קו .) ברש"י ד"ה ישיבתה זו היא עמידתה :
בגמרא

לחלוץ ואם אמר שרוצה לחלוץ יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר כמו גבי גט שאם מסר מודעא תחלה החליצה פסולה מי שכופין אותו לחלוץ בדין ומסר מודעא תחלה (כד) ולא בטלה משמתינן ליה (כה) ויתנו לו מנעל החליצה במתנה שצריך שיהא שלו אף ע"פ שמחזירו אח"כ קרינן ביה שפיר שלו וי"א שצריך שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו ואם לא נתנוהו לו כשר (כו) והמנעל צריך שיהא כולו של עור לפיכך צריך לתופרו בעור [ז] אבל רצועותיו א"צ שיהא מעור וכתב בסה"מ צריך שיהיה העור קשה קצת (כז) שיהיה דומה קצת לסנדל (כח) שמן הדין לא היה ראוי לחלוץ אלא בסנדל אלא

בפרק החולץ דכי אתו לקמיה ו דרב יהודה אמר להו הכי וסמ"ג כתב דלכל הפירושים אין אומרים אי ניחא לך יבם אא"כ חפלה ולא כמו שכתוב בסה"ת שלעולם אומרים אותו (י): **ואם** יאמר שרוצה לחלוץ יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר (כמו) גבי גט שאם מסר מודעא תחלה החליצה פסולה כן כתב הרמב"ם וסמ"ג והרא"ש בסדר החליצה וכתב ה"ה שטעמו מדאמרינן ס"פ מצות חליצה חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני והביאו שם מתני' דערכין (כא.) דקתני וכן אתה אומר בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ועל זו המשנה אמר רב ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטא מודעיה מודעא וממה שהשוו החליצה לגט כתב רבי' שאף בחליצה נכון הוא למסור מודעא וכתב דין העשוי כדין ושלא כדין והחילוק שיש בין ישראל לעכו"ס על הדרך שכתב פרק ב' מה' גירושין כדין הגט עכ"ל ובסימן זה לקמן כתב רבי' דין חליצה מעושית: מי שכופין אותו לחלוץ בדין ומסר מודעא תחלה ולא בטלה משמתינן ליה לטעמיה אזיל שכ' בסימן קל"ד (יא) מי שכופין אותו לגרש בדין אם מסר מודעא תחלה כדי לבטלו משמתינן ליה וכבר כתבתי שם שיש לתמוה עליו: ויתנו לו מנעל החליצה במתנה שצריך שיהיה שלו כ"כ סה"ת והרא"ש ז"ל בסדר החליצה וטעמם מדאמרינן בפ' מצות חליצה (דף קא) במתני' דחלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה ובגמ' (קג:) אביי הוה יתיב קמי' דרב יוסף א"ל הב לי סנדלך יהיב ליה סנדלא דשמאלא א"ל אימור דאמור רבנן בדיעבד לכתחלה מי אמור א"ל אי הכי סנדל שאינו שלו נמי אימור דאמור רבנן דיעבד לכתחלה מי אמור א"ל הכי קאמינא לך הב ליה ואקני ליה ופירש"י הב ליה ואקני ליה שיהא שלו במתנה ע"כ כלומר שיאמר לו בהדיא אני נותן לך במתנה ואע"פ שכתוב בהגהות מרדכי דהיינו דוקא במנעל שאינו מיוחד לכך אבל אם הוא מיוחד לכך א"צ להקנותו שאר פוסקים לא חלקו בכך (יב) ומ"ש אע"פ שמחזירו אח"כ קרינן ביה שפיר שלו כלומר אע"ג דמסתמא אין נותנים המנעל ליבם אלא על דעת שיחזירנו אח"כ חשיב שפיר שלו דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה: ומ"ש וי"א שצריך שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו כ"כ בהגמ"ר סוף פרק החולץ ובמרדכי פרק מ"ח כתוב שיהלך בו שעה אחת ומ"ש ואם לא נתנוהו לו כשר כבר כתבתי דמתני' היא חלצה בסנדל שאינו שלו חליצתה כשרה כתוב בא"ח צריך שיעבור החולץ בפני הדיינים מרוח לרוח עד שיראו באיזה רגל יפסיע תחלה לפי שהרגל המפסיע תחלה הוא של ימין ובו חולץ וגם מצריך לבדוק באשה אם היא אטרת עכ"ל: והמנעל צריך שיהיה כולו עור לפיכך צריך לתופרו בפמ"ח (דף קב:) א"ר יהודה א"ר סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ונעלך תחש ופירש"י התפור בפשתן שתפור בתוכו בגד פשתן ל"א התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין שלנו וכתב הרא"ש ז"ל דלשון שני עיקר דהיינו דתפרו במשיחה כעין שלנו דבעי' כוליה עור וכתב נראה דאין חולצין בו לכתחלה קאמר דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא. ורבינו כתב לקמן בסמוך דהרמ"ה פוסל אפי' בדיעבד (יג): ומ"ש אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור שם בעא מיניה ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שער מהו א"ל מי לא קרית ביה ונעלך תחש אי הכי אפי' כולו שער נמי ההוא ז קורקא מיקרי ופירש"י תרסיותיו רצועותיו ולכאורה משמע דדוקא בתרסיות של שער הוא דקרינן ביה ונעלך תחש משום דדבר הבא מן העור הוא אבל אם הם מדבר שאינו בא מן העור לא וזה דעת כ"י שכתב מיתנא של עור או של שער אבל לא של דבר אחר כדאיתא לקמן עכ"ל אבל רבינו נראה שאינו סובר הכי אלא מכל דבר נמי כשרות ולפיכך סתם וכת' רצועותיו א"צ שיהיו מעור ולפ"ז צ"ל דשל שער לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט: וכתוב בספר המצות צריך שיהיה העור קשה קצת שיהיה דומה קצת לסנדל שמן הדין לא היה ראוי לחלוץ אלא בסנדל אלא שאינו מצוי לכך צריך שיהיה דומה קצת לסנדל בפ' מצות חליצה (שם) אמר רבה א"ר כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ורב יוסף א"ר כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל מאי בינייהו א"ב מנעל לכתחלה ופירש"י דלליסנא קמא אין חולצין במנעל לכתחלה דמדקאמר אם יבא אליהו וכו' משמע דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא חולצין אלמא מנעל לכתחלה לא והרי"ף והרא"ש ז"ל כתבו כי האי ליסנא וגם שאר פוסקים נראה שתופסים לשון זה עיקר זולתי הרמב"ם ז"ל לאחת מהדרכים שאכתוב בו בס"ד וטעם הפוסקים שתפסו האי ליסנא עיקר אע"ג

ליטב עד שא"ל הדיינים שבו : **והמנעל** צריך שיהא כולו של עור וכו' מימרא דרב בפרק מ"ח סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ונעלך תחש וז"ל הרא"ש פירש"י בלשון ראשון שיש תחתיו בגד כמו שנותנין לכד בתוך המנעל בימות החורף ולא נהירא לי דלא גרע מסנדל של עץ דקתני מתני' דהחליצה כשרה ואוקמה אבוה דשמואל במחופה עור וד"ה ואביי נמי אוקי הך ברייתא דקב הקיטע כרבנן ובמחופה עור ונראה דלשון שני שפירש שתפרו במשיחה כעין שלנו דבעי' כוליה עור גם נראה דאין חולצין בו לכתחלה קאמר דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא עכ"ל וכ"ל דלשון גם נראה וכו' ה"פ דאף ללשון שני ודאי דכשרה דיעבד דאין חולצין לכתחלה קאמר וא"כ לפ"ז פשיטא ג"כ דלא קשיא ללשון ראשון דלא גרע מסנדל של עץ במחופה עור דכשרה דהתם נמי כשרה דיעבד אבל לכתחלה לא ומ"מ צריך יותר ליזהר שלא יהא תפור במשיחה של פשתן דא"כ לא הוי כולו של עור אבל אם כולו של עור אלא שתפור בו בגד בפנים אע"פ דלכתחלה יחלוץ באותו שאין בו בגד מ"מ אם אין שם מנעל אחר אלא שתפור בו בגד יחלוץ בו דזה חשוב דיעבד מה שאין כן בתפור במשיחה של פשתן דאין חולצין בו כלל לכתחלה אפי' אין שם אחר וזה שכתב רבינו תחלה והמנעל צריך שיהא כולו של עור לפיכך צריך לתופרו בעור ואח"כ כתב ולא יהיה תפור בו בגד מלפנים ולא כתב וצריך שלא יהיה תפור בו בגד מבפנים והיינו כדפי' לחלק בין זה לזה בלכתחלה גם הרמ"ה בסמוך מחלק ביניהם בדיעבד דבתפור בפשתן אפי' בדיעבד פסול כיון דאין כולו של עור ובתפר בו בגד מבפנים כשר בדיעבד אבל להרא"ש ורבינו תרוייהו כשרים בדיעבד כמ"ש בסמוך אלא דבלכתחלה איכא לחלק ביניהם כדפרישית כ"ל ועיין לקמן בסעיף י"ג מ"ש עוד בדין זה : **ומ"ש** אבל רצועותיו א"צ שיהיו מעור לכאורה משמע דאפי' ברצועות של פשתן נמי מכשיר וכך הבין ב"י וקשה דהא קא בעי ר"א מרב הוא של עור ותרסיותיו של שער מהו א"ל מי לא קרינן ביה ונעלך תחש פי' דהשער ג"כ מתחש קן א"ה אפי' כולו שער נמי ההוא קורקא מיקרי אלמא דאי הוה מיקרי נעל אפי' כולו שער הוי כשר כיון דאתא מתחש ובהוא של עור דאקרי נעל ותרסיותיו של שער כשר כיון דשער כמו תחש הוא אבל כל שאין תרסיותיו של תחש פסול ונראה דגם רבי' הכי ס"ל ומ"ש אבל אין צריך שיהיו מעור אין כוונתו דכשר בשל ד"א ואפי' של פשתן דא"כ ה"ל לומר בפירוש אבל רצועותיו כשרין בשל פשתן או ד"א אלא רצונו לומר דא"צ שיהיו מעור אלא אפי' של שער או מגידין שנעשו מיריכים של בהמה דכל שהוא של תחש כשר ומה שלא כתב רבי' דמשל שער כשר כדאיתא בגמ' היינו משום דה"א דוקא של שער שגידולן מן העור אבל של גידין לא לכך קאמר רבי' א"צ שיהיו מעור דאפי' אינו מעור אלא מגידין נמי כשר וה"ה מרצועות שנעשו מבני מעיים של בהמה כמו הנימין של נבל וכינור נמי כשר אבל רצועות של פשתן או ד"א פשיטא דפסול וכ"כ כ"י ומביאו ב"י וגם רבינו מודה כדפי' והכי נקטינן : **וכתב** בספר המצות צריך שיהיה העור קשה וכו' ה"א בגמרא ריש (דף קב) דאפי' יבא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל אבל במנעל פליגי בה תרתי ליסני דרב לליסנא קמא אין חולצין במנעל לכתחלה וללישנא בתרא חולצין לכתחילה וקאמר ומנעל לכתחלה תנאי היא דתניא אמר רבי יוסי פעם אחת הלכתי לנציבין ומצאתי זקן אחד אמר ליה כלום אתה בקי בר"י ב"ב אמר ליה הן ועל שלחני הוא תדיר כלום ראית שחלץ ביבמה אמר ליה ראיתי שחלץ הרבה פעמים או במנעל או בסנדל אמר ליה וכי חולצין במנעל אמרתי לו א"כ מה ראה ר"מ לומר חלצה במנעל חליצתה כשרה רבי יעקב אומר משמו [דר"מ] חולצין במנעל לכתחלה ומ"ד לכתחילה לא מ"ט גזירה משום מנעל מרופט א"כ משום האי מנעל וצריך לפרש דמ"ש א"כ מה ראה ר"מ וכו' ה"ק דמדקאמרת בלשון תימה וכי חולצין במנעל מכלל דסבירא לך דאפי' דיעבד פסול ולכן תימה היא היאך עלתה ע"ד לחלוץ לכתחלה והא ליתא דא"כ מה ראה ר"מ לומר חלצה במנעל חליצתה כשרה ור' יעקב אומר עוד משמו דר"מ דחולצין אף לכתחלה כל זה דברי רבי יוסי משמו דרבי מאיר אלא ודאי בדיעבד פשיטא דכשרה אלא דלכתחלה אין חולצין לרבי יוסי ומשמע דהזקן נמי הכי ס"ל כר' יוסי אלא דתמה על שאלתו ששאל אם ר"י ב"ב היה חולץ לכתחלה במנעל וכי חולצין במנעל לכתחלה הלא כבר נהגו העם לחלוץ בסנדל והשתא ליכא מאן דקאמר דבמנעל פסול דיעבד דלר' יוסי ולההוא זקן דיעבד כשר ולרבי יעקב אפי' לכתחלה חולצין ומדברי ב"י נראה שהבין דר' יוסי דאמר א"כ מה ראה ר"מ וכו' דאפי'

דרכי משה

(י) וכתב המרדכי ריש מ"ח ע"ב ראבי"ה היה רגיל להתיר חרם ר"ג אם היה נשוי ורבותי לא נהגו כן עכ"ל : (יא) וע"ל סימן קל"ד דיש חולקין וס"ל דאפי' בטל המודעא משמתינן ליה וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל כ"ב סימן ח' כתב המרדכי ריש מ"ח ע"ב כל אותן שכופין לגרש אשתו כופין לחלוץ ואם כפאו אותו שלא כדין החליצה פסולה ואם כפאו אותו בדיני עכו"ם אינה כלום ואפי' על האחין לא פסלה ולמ"ד מצות חליצה קודם א"כ אין אנו מוצאין שיכפאו אותו שלא כדין אבל מאחר שהרבה גאונים אומרים מצות יבום קודם אין לכוף לחליצה כו' : (יב) כתב המרדכי ריש מ"ח דא"צ לתקן המנעל לשם חליצה וכן משמע שם בגמרא : (יג) מצאתי בסוף סדר חליצה של מהר"י מינץ רבינו שמחה כתב בזמן הזה שרגילין לילך במנעל שהתפור בפשתן אם חלץ במנעל אחר חליצתו פסולה ומיהו כל הגדולים חולקין עליו וע"ש שהאריך בתשובותיהן וע"ל סימן זה שכתבתי כן מדברי א"ז וכתב הגהות מרדכי דף תס"ד ע"ב צריך שיהא שפת העליון של מנעל תפור בעור כמו שאר תפירות עכ"ל :

וכתב

פרישה

היא חפלה ע"ש : (דד) ולא בטלה משמתינן ליה ז"ל ב"י לטעמיה אזיל שכ"כ גם כן גבי גט בסימן קל"ד וכבר כתבתי שם שיש נתמוה עליו : (כה) ויתנו לו מנעל החליצה במתנה כו' נפירוש שיאמר לו שנותנו לו במתנה שצריך שיהיה שלו שנ' וחלצה נעלו ובדיעבד אם לא נתנוהו לו במתנה כשר דנעלו אסגורי ליבנא דקרא הוא ואינו דרש עיקר כ"פ) אף על פי שמחזירו אחר כך כו' כלומר אף על גב דמסתמא אין נותנין המנעל ליבם אלא ע"ד שיחזירנו אחר כך חשיב שפיר שלו דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ב"י : (כו) והמנעל צריך שיהא כולו של עור דס"פ חליצה כתיב וחלצה נעלו ונעל היינו של עור כדכתיב ואנעלך תחש : (כז) שיהא דומה קצת לסנדל והחילוק שיש בין סנדל למנעל פירש"י דסנדל הוא של עור קשה ומבושל וכ"י כתב בשם הרבה מפרשים דסנדל כולו מתיכה א' מה שעל גבי הרגל והשוליים שתחת הרגל עכ"ל ועוד דסנדל תפירתו מבחוץ ומנעל תפירתו מבפנים . עוד כ"ל דמחולקים דסנדל הוא של עץ מחופה עור מה שאין כן במנעל ומה דלא כתבו זה החילוק נמי משום דלאו מעליותא היא לגבי חליצה במאי דעשה גם כן מעץ ואדרבא ס"א לפוסלו מכח מעל דמעל וכמ"ש בסמוך (בסעיף מ"ה ול"ד כ"פ) ע"ש : (כח) שמן הדין לא היה ראוי לחלוץ אלא בסנדל והטעם מפרש בגמרא גזירה משום מנעל המרופט פירש רש"י מרופט מבוקע קרוע מלמעלה דכיון שהוא רך וכו' עיין בב"י

דרישה

לחליצה דהוה דבר שבערוה אינו נאמן ואפי' ראינו שעמד להתפלל והשלים לי' בב"ה אין בכך כלום דשמא ע"פ האב עשו (אין להקשות למה ליה לאהדורי דע"פ האב עשו הא כתב ב"י בשם המרדכי וגם כשהקטן עושה מעצמו אין מוחין בידו כו' נראה דיש פלוגתא בזה אי מצטרפין הקטן לי' ולזימון עד שיביא שתי שערות וכמש"ר בא"ח ס"ס קנ"ט לענין תפלה ע"ש כ"פ) שנאמן לנדרים ולהקדש אבל אם נולד באותו מקום והוחזק ע"פ שכנים שבא לכלל שנים או מופילים לו השערות כמו נדה שהוחזקה בשכינותיה שבעלה לוקה עליה כ"כ בסה"ת : [ז] אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור ז"ל ב"י אבל רבינו נראה דסובר דמכל דבר נמי כשר ולפיכך סתם וכתב רצועותיו א"צ שיהיו מעור ולפ"ז צ"ל דשער דנקט ל"ד עכ"ל ובאמת שכן משמע נמי מדברי הרא"ש מש"ש בסדר חליצה שלו והביא רבינו לקמן בס"ס זה ע"ש אלא שלפ"ז יש לתמוה על רבינו מהא דאמרינן בגמרא פרק מ"ח בעי מיניה ר' אליעזר מרב הוא של עור ותרסיותיו (פי' רצועות) של שער מהו אמר ליה מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש ופריך אי הכי אפי' כולו שער נמי ומשני ההוא קורקא מיקרי עכ"ל הגמרא ולפי מה שסובר רבינו דשער ל"ד צ"ע למה הסיבו דקרינן בזה נמי ואנעלך תחש הוה ליה להשיבו דא"כ תחש ועור לרצועה כ"א לגוף המנעל ועוד דהמקשן לא קמיבעיא ליה אלא אשער ומנ"ל לרבי' להתיר אפי' של בגד ושאר מינים ונלע"ד ליישב דרבינו ס"ל דמה דמשני מי לא קרינן ביה כו' ה"פ כיון דמנעל כונו הוא של עור רק כרצועות הן של שער או דבר אחר שפיר נקרא תחש דתחש לא קאי כ"א אמנעל ולא ארצועות והמקשן לא הבין אותו שפיר וסבר דהשיבו דאפי' שער נקרא תחש ולכך הקשה אפי' כולו של שער נמי ומשני האי קורקא מיקרי ולא נקרא תחש ובזה גילה דמה שהשיבו תחלה לא קרינן ביה כו' ר"ל דלא בעינן תחש כ"א בגוף המנעל ודוק אלא

חדושי הגהות

ו בגמרא שלפנינו לא מצאתי כן על רב יהודה אלא על רב הוא דאמר הכי אמנם לר' יהודה קאמר דאתקין כן בגיטא דחליצה למיכתב וא"ל אי צבית ליבם יבם: ז קורקא הוא מנעל עב שמדובק בתחתיתו עור עב כ"כ הערוך: ומ"ש

אלא שאינו מצוי לכך צריך שיהא דומה קצת לסנדל (כט) ולא יהיה תפור בו בגד בפנים ומאיזה עור שיהיה הסנדל שפיר דמי [ט] (ל) ולא כדברי ר"ת שכתב שצריך שיהיה עור בהמה טהורה דוקא (לא) ויהיה לו רצועות לקושרו בהן ולהדקו על הרגל וגם כמין קשר באזנו

דאפי' בדיעבד פסול וליתא אלא כדפרישית : ומ"ש אלא שאינו מצוי פי' דכיון דאין סנדל מצוי במקומותינו נהגו לחלוץ במנעל לכתחלה וה"א בירושלמי מביאו הרא"ש פרק מ"ח (דף קמ"ג ע"ב) אלא דמ"מ צריך לעשותו שיהא דומה לסנדל בכל מאי דאיפשר וב"י האריך בזה ע"ש : ומאיזה עור שיהיה הסנדל שפיר דמי ולא כר"ת וכו' כלומר שפיר דמי דהחליצה כשרה דיעבד ולא כר"ת שכתב שצריך שיהיה עור בהמה טהורה דוקא דמדהוסיף לומר דוקא משמע דאפי' בדיעבד פסול דאי צריך לכתחלה קאמר ה"ל לומר בסתם צריך שיהיה עור בהמה טהורה ואע"פ דבתוס' ואשיר"י לא כתב דוקא אלא בסתם הנה רבי' ראה אף דברי ר"ת שכתב דוקא וטעמו דכי היכי דאם כולו אינו של עור פסול דלאו תחש הוא ה"ה בכולו של בהמה טמאה נמי פסול דלאו תחש הוא והכי נקטינן לחוש לר"ת ואפי' בדיעבד פסול כדמשמע מדברי רבינו אליבא דר"ת כ"ל וב"י הבין מדברי רבינו דאפי' לכתחלה לא צריך בהמה טהורה ותמה עליו למה לא חשש לדברי ר"ת ע"ש ולא נהירא אלא כדפי' הוא העיקר :

ויהיה לו רצועות וכו' וגם כמין קשר וכו' בפ' מ"ח (דף ק"ב) אמר רב אי לאו דחמיתיה לחביבי דחלץ דאית ליה שינצין הנה לא הואי חליצנא אלא בסנדלא דטייעא דמיהדק טפי והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא ואיכא להקשות דה"ל לומר תחלה דעושה בו כמין קשר באזנו וכו' וגם יהיו לו רצועות וכו' כלשון הגמרא ולמה כתב איפכא וצ"ל דרבינו סובר כפירשב"א דתלמודא ה"ק דבלא מיתנא לא סגי אע"ג דאית ליה חומרתא אבל חומרתא זו לא מעלה ולא מורדת וכך הוא דעת הרב רבינו משה בר מיימוני והסמ"ג כמו שפי' ב"י ולכן כתב רבי' תחילה ויהיו לו רצועות כו' דלא סגי בלא רצועות דחומרתא מדינא לא מעלה ולא מורדת אלא דלרווחא דמילתא כתב וגם כמין קשר באזנו וכולי דלחומרא מצריכן גם קרסים ולשון זה שכתב רבינו הוא לשון הסמ"ק ושאר גדולים הביאם ב"י :

וכתב

אע"ג דללישנא קמא הוא היינו משום דמתני' דקתני חלצה במנעל חליצתה כשרה אתיא שפיר לדידיה דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא ואידך לישנא צריך לשנויי בדוחק כדאיתא בגמרא א"כ משום דאמרינן בגמרא (שם) דמנעל לכתחלה תנאי היא דר' יוסי אמר מה ראה ר"מ לומר חלצה במנעל חליצתה כשרה ורבי יעקב אומר משמו של רבי מאיר חולצין במנעל לכתחלה והלכה כר' יוסי דאמר דר"מ לא מכשיר במנעל אלא דיעבד [ח] ואין לומר א"כ אפי' בדיעבד תהא פסולה דהכי משמע דס"ל לר' יוסי כדמוכח מדקאמר מה ראה ר"מ לומר חליצתה כשרה דכיון דלא חלק רבי יוסי בהדיא אלא תמה ואמר מה ראה ר"מ לומר וכו' לא שבקינן מאי דפסיטא ליה לר"מ משום מאי דמתמה רבי יוסי ותלמודא נמי משמע דהכי ס"ל דקאמר תנאי היא דלר"מ אליבא דר' יוסי חליצה כשרה היא בדיעבד דוקא ואליבא דרבי יעקב לכתחלה נמי ולא אשכחן אמורא דס"ל דאפי' דיעבד חליצתה פסולה אלמא דר"י ודאי לא חלק על ר"מ ולית לן לספוקי אלא אי ס"ל לר"מ חליצתה כשרה או אי ס"ל חולצין לכתחלה וכר' יוסי נקטינן דלר"מ דיעבד כשרה אבל לא לכתחלה ולענין חילוק שבין מנעל לסנדל רש"י פי' במתני' קמייתא דפרק מ"ח (קא.) דסנדל הוא של עור קשה ומבושל וכו' כתב בשם הרבה מהמפרשים דסנדל כולו מחתיכה אחת מה שאל גבי הרגל והשואיל"ה תחת הרגל וכתב הריטב"א וראוי לחוש לשניהם עוד מצינו חילוק אחר בין מנעל לסנדל דאמרינן בפרק במה אשה (ס:) שאם תפרו מבפנים הוי מנעל ולא סנדל ופירש"י דהיינו שנתן העור לפנים מן הסנדל ותפרו ומדברי סמ"ג וסמ"ק נראה דתפרו מבפנים היינו שאם תפירותיו לצד פנים הוי מנעל ואם תפירותיו לצד חוץ הוי סנדל וטעמא דאין חולצין לכתחלה במנעל מפרש בגמרא (קב.) גזירה משום מנעל המרופט אי נמי משום חצי מנעל . ופירש"י מרופט מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דרכיך אף ע"ג דקרוע מייתב אכרעיה אבל סנדל שהוא קשה אין יכול לישבו על רגלו משנפחת וליכא למיגזר מידי עכ"ל . ועפ"ז יתפרש משום חצי מנעל דאם נתאכל חצי המנעל יכול לישבו ברגלו ואם נתאכל חצי הסנדל א"א לישבו ברגלו ולדברי המפרשים דסנדל היא מחתיכה אחת יש לפרש דמרופט קרוע והילכך מנעל שהוא מב' וג' חתיכות איכא למיחש שמא יקרע ולאו אדעתיה ונמצא שאינו חופה את רוב רגלו ופסולה אבל סנדל שכולו חתיכה אחת ליכא למיחש להכי וכעין זה יש לפרש בחצי מנעל דחיישינן שמא תינטל חתיכה אחת ולאו אדעתיה או לא יקפיד עליה אבל בסנדל שכולו חתיכה אחת ליכא למיחש להכי והיכא דלא שכיח סנדל כתבו העיטור והרא"ש ז"ל דחולצין במנעל והביאו ראיה מהירושלמי וכ"כ כ"י בשם התוס' וכ"כ סמ"ג ור"י ז"ל . ואיפשר שזה היה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב כיצד חולצין מביאין לו מנעל של עור וכו' ולא הזכיר חליצת סנדל לפי שאינו מצוי בינינו אי נמי דס"ל דהילכתא כלישנא בתרא דחולצין לכתחלה אי משום דבכל דוכתא קי"ל כלישנא בתרא ואי משום דרבי יוסי פליג ארבי יעקב ליכא לאכרועי מידי דכיון דר"י לא קאמר סברא דנפשיה אלא מתמיה דר"מ קאמר לה בטיל ליה כללא דהלכה כרבי יוסי דאיכא למימר דרבי אף ע"ג דלא חשיב כוותיה הוה דייק טפי אי נמי הוה בחזרה וכיון דלישנא בתרא כרבי יעקב הכי נקטינן . ואף על פי שכתב כ"י שהרמב"ן ז"ל דחה ראיית הירושלמי וכתב דאדרבא משם ראיה דאפי' לא היה מצוי סנדל אין חולצין במנעל לכתחלה כבר נתבאר שדעת כל הפוסקים אינו כן אלא דכיון דאין סנדל מצוי בינינו חולצין במנעל לכתחלה והרמב"ן נמי אפשר דלהלכה אמרה ולא למעשה ואף על פי שעכשיו אנו חולצין במנעל לכתחלה לפי שאין סנדל מצוי בינינו כתבו קצת מהפוסקים שצריך לעשות המנעל שידמה לסנדל בכל מאי דאיפשר וזהו שכתב רבי' בשם סמ"ק שיהא העור קשה קצת שיהא דומה קצת לסנדל (יד) וכ"פ הגה"מ והגהות מרדכי בשם סמ"ק וכ"י בשם הריטב"א ז"ל וגם לתנאי השני של סנדל דהיינו שלא יתפרנו מבפנים חששו קצת מהפוסקים שכתבו סמ"ג וסמ"ק וכתבו הגה"מ והמרדכי בשמם שהתפירה תהיה מבחוץ ולא מבפנים כדי שיהא דומה לסנדל וגם רבינו כתב כן בסמוך . וגם לתנאי הראשון של סנדל לפי דעת קצת מפרשים חששו קצת שכתב כ"י בשם הריטב"א ז"ל שצריך לעשותו מחתיכה אחת וכן נמצא בתשובת הרשב"א ז"ל שהעתיקו הקונדרים צורת המנעל כצורת בית רגל שעושין מן הבגד לבתי שוקים אלא שהעקב הוא עור שלם והכל הוא עור אחד ותפירתו מן הצד במקום אחד וכן הוא תפור למטה בצד הרגלים ואין למנעל צורת כף רגל שקורין סול"א אלא בעין בית רגל שעושים לבתי שוקים שלנו עכ"ל ונראה שביאור דבריו הוא שלא יהיו בו אלא ב' תפירות אחת בגב המנעל מן הצד והיא קצרה כי אינה רק משפת המנעל ועד השואיל"ה ויש לו תפירה שנית ארוכה לאורך המנעל מראשו לסופו אלא שתפירה זו איפשר לעשותו בא' מב' פנים האחד שמגב המנעל לשואיל"ה עד קצת השני של גב המנעל ירד העור שלם ויכפל תחת המנעל לשואיל"ה ויתפור שם לאורך המנעל שנמצא לפי זה השואיל"ה שלימה ואינה תפורה אלא מן הצד וגם קצת תפירות בצד האחד של המנעל וכן לצד אחוריו . הדרך השני שהתפירה הארוכה הזאת תהיה באמצע השואיל"ה כעין קצת בתי רגלים שקורין פיאלי"ש ואם כוונתו ז"ל לדרך הראשון מ"ש שהעקב הוא עור שלם עקב הוא השואיל"ה : ומ"ש וכן הוא תפור למטה בצד הרגלים היינו לומר שהוא תפור למטה ברגלים מן הצד ולא באמצע : ומ"ש ואין למנעל צורת כף רגל היינו לומר שמתוך שבצדו אחד אינו תפור אלא שהוא יורד וככפל למטה נמצא שאין לו צורת כף רגל ואם כוונתו לדרך השני מה שכתב שהעקב הוא עור שלם האי עקב לאו היינו שואיל"ה אלא עקב שקורין טאלו"ן : ומ"ש והוא תפור למטה בצד הרגלים היינו לומר שהוא תפור באמצע השואיל"ה אע"פ שמלת בצד אינו מכוון כל כך לדרך זה מה שכתבו ואין למנעל צורת כף רגל אתי שפיר טפי לדרך זה שמתוך שהוא תפור באמצע אין לו צורת כף רגל והעידו לפני שפעם אחד הובא לב"ד הרב מה"ר אליהו המזרחי ז"ל כמה מנעלי חליצה וכולם היו תפורים באמצע השואיל"ה וכתב בתשובות הרשב"א לענין סנדל חליצה שאמרו לך משמי שאם היה החלק תחתון הדבוק לארץ חלק בפני עצמו שהוא פסול אני לא כך אמרתי אלא מכלל מה שנהגתי אמר כן מי שאמרה בשמי שאני הנהגתי לרווחא דמילתא בסנדל דטייעי כדאמר רב (שם) אי לאו דחזיתיה לחביבי כו' ופי' הרי"ף כגון האי דקרו ליה ישמעאלים תאסומא וכו' וחכם אחד מזקני צרפת אמר לנו צורת אותו סנדל שכתב הרב ז"ל וקורין אותו תאסומ"א ועל פיו עשינו אותו והנהגתי לחלוץ ולא לפסול סנדל אחר שהנהגתם בו אתם עכ"ל · וגם רבינו ירוחם כתב שראה שרוב העולם נוהגין לעשותו מחתיכה א' ושאין חשש בזה ע"כ . ויש שהפריזו על מדותיהם שגם הרצועות התלויות בו והרצועה שתפרו בו הכל חתיכה אחת שכתב כ"י בשם הריטב"א שמעתי מפי מורי הר"ם כי הסנדל שהיו נוהגים חכמי נרבונא הובאה לפני רבינו רבו ז"ל לצורך חליצה והיו הרצועות מגוף המנעל ואינם תפורות שם וגם הרצועה שתפרוהו בו היתה מקולה ממנו כדי שתהא כל הסנדל עור אחד ונראה שכל זה חומרא יתירה דעד כאן לא אסתפק לן לקמן אלא בתרסיותיו של שער והכהו מסתמא אינם מגופו אלמא דכוותה של עור כשרים בלא ספק ובשל שער נמי איפסיטא לן בתפירה נמי דוקא בחוט של פשתן אסרו הא של עור דומיא דפשתן שאינו מעצמו שרי ואריך ואין בזה בית מיחוש ומיהו ראוי לחוש לדבר למעשה כל מאי דאפשר עכ"ל ועוד נראה לי דבהדיא אשכחן שלא היו נוהגים בימי חכמי התלמוד שיהיו הרצועות מגוף הסנדל דהא אסיקנא בפרק מצות חליצה והאי דידן אף על גב דאית בה חומרתא קטרינן ביה מיתנא וקטרינן היינו קושרים אלמא דלכתחלה קושרין בו רצועה שאינה מגוף הסנדל ואם כן אנן מהי תיתי לן לחומרא כיון שאין לה על מה לסמוך (טו) :

ומאיזה עור שיהיה הסנדל ספיר דמי ולא כדברי ר"ת שכתב שצריך שיהיה עור בהמה טהורה דוקא התוס' כתבו בפרק מ"ח (קב: ד"ה ואנעלך) שטעמו של ר"ת מדאמרינן בההוא פירקא דסנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ואנעלך תחש ובפרק במה מדליקין (כח:) אמרינן דתחש טהור הוא וכתבו עליו שאין נראה כי אין להקפיד אם חלץ במנעל בהמה טמאה והרא"ש ג"כ חלק על רבינו תם וכתב עליו ונראה דאין להקפיד דנעל נעל ריבה וכן נראה שהוא דעת רבינו ירוחם ז"ל גם סמ"ג וסה"ת תמהו על ר"ת ומ"מ כתב סמ"ג דרגילות הוא להחמיר כדבריו וסה"ת כתב כיון דנפק מפומיה דר"ת יעשו לחומרא כדבריו וסמ"ק והעיטור וכלבו בשם מהרי"ף והמרדכי בשם הגהות סמ"ק כתבו כדברי ר"ת וכיון דכל הני רבוותא חששו לדברי ר"ת לא ידעתי למה דחה רבי' דבריו בב' ידים וה"ל לחוש להא לכתחילה מיהא וכתבו עוד סמ"ק והכלבו בשם מהרי"ף שגם רצועות המנעל והקרסים והלולאות ורצועות התפירה הכל מעור בהמה טהורה (טז) : ויהיה לו רצועות לקשרו בהן ולהדקו על הרגל וגם כמין קשר באזנו האחד שיכניסוהו בנקב שיהיה לו באזנו כדי להדקו יפה בר"פ מצות חליצה שם אמר רב אי לאו דחמיתיה לחביבי דחלץ בסנדל שיש לו שנצי הנה לא הוה חליצנא אלא בסנדלא דטייעי דמיהדק טפי והאי דידן אף ע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא . ופירש"י שנצי אשטר"ל ונוח לחלצו : אף ע"ג דאית ביה חומרתא . קשר קשור על ספתו ומעמידו שלא יצא מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיתי היא ותשרי והדר תחלוץ ותיהוי חליצה מעלייתא עכ"ל ומשמע דה"ק סנדל דאית ביה שנצי רחב והוא נוח לחלצו ואפ"ה חליץ ביה כיון דאית ביה שנצי שמהדקו בהן וסנדל דטייעי עדיף דמיהדק טפי וכ"כ הגהות מרדכי

בשמו

דרכי משה

(יד) וכתב בסדר **חליצה שלנו ויזהר שלא** נמשח העור בשומן לרככו : (טו) ומהר"י מינץ כתב בסדר חליצה שלו כדברינו ובהגהות מרדכי סוף יבמות שהרצועות תפורין בו וכן הוא בסדר חליצה : (טז) וכ"כ מהר"י מינץ בסדר הליצה של מהר"י מרגליות דנוהגין שיהא הכל מבהמה טהורה :

וכ"כ

דרישה

(אלא דקשה דלישנא דקורקא לא מיושב שפיר דבל"ה הוי מצי לשנויי דלא מיקרי תחש) כנ"ל לפרש לדעת רבינו : [ח] מ"ש ב"י דף רי"ד סע"ד וז"ל ואין לומר א"כ אפי' בדיעבד תהא פסולה דהכי משמע דסבירא ליה לרבי יוסי מדקאמר מה ראה רבי מאיר לומר אם חלצה חליצתה כשרה וכו' ולע"ד מהא ליכא למשמע דר' יוסי פליג אר' מאיר אדרבא כיון דלא אשכחן שום אמורא דס"ל דאפי' דיעבד חליצתה פסולה אלמא רבי יוסי לא פליג. אלא שמפני שאין עושין כן לכתחלה מפני זה לא ראה אותו זקן לר"מ נהג כן וסבר שיש איסור בדבר ור' יוסי גילה אוזני דודאי אין איסור בדבר דא"כ מה ראה ר"מ לומר חליצתה כשרה ואין בו משמעות שום פלוגתא וזהו פשוט בעיני וע"כ צ"ל כן שם בסוגיא דאם לא כן ק' למה מביא תנאים שפליגי אי מותר לכתחלה או דיעבד ולא מייתי גם כן דעת שלישית דפוסל אפי' דיעבד אלא ודאי הזקן שמע והודה וק"ל : **[ט] ולא כדברי ר"ת שכתב שצריך כו'** ב"י הביא דברי הרא"ש וכתב ג"כ דלא קי"ל כר"ת משום דנעל נעל ריבה ומסיק ב"י הרבה מן הגאונים וכו' :

פרישה

בב"י עד ליכא למיחש להכי : (כט) **ולא** יהיה תפור בו בגד היינו דסבר כב' פירושים דרש"י לחומרא דאהא דמסקינן שלא יהא תפור פשתן פירש רש"י תפור בגד מבפנים וכעין לבדין ל"א שלא יהא תפור במשיחה של פשתן כעין שלנו ע"ש לאפוקי סמ"ג שכתב כלשון ראשון אבל לשון ב"י כתב שנ"ל שהוא מותר אפי' תפור בגד מבפנים ע"ש מ"ן וכ"כ ב"י ע"ש : (ל) **ולא** כדברי ר"ת שיהיה עור בהמה טהורה דוקא דומיא דתחש דכתיב ואנעלך תחש כו' וכן בתוס' ובסמ"ג כתב ופלא שום מכין לו דתחש ל"ד כו' ומ"מ רגילות להחמיר כדברי ר"ת ע"ש מ"ן (ובהגהות סמ"ק וכלבו כתבו שגם הרצועות והקרסים והלולאות ורצועות התפירה יהא הכל מעור בהמה כשרה כ"פ) ועיין בדרישה : (לא) ויהיו לו רצועות כו' הם הרצועות הארוכות :

שיהיו

שלא

באזנו האחת שיכניסוה בנקב שיהיה לו באזנו השנית כדי להדקו יפה וכתב בסה"מ צריך (לב) שיהו הרצועות (יז) לבנות (לג) [י] ושלא יהיה לו לשון כמו שרגילין לעשות במנעלין כדי שלא יהא מעל דמעל ושיהיה התפירה מבחוץ ושיהיה עשוי לצורת הרגל הימנית (יט) (לד) וינעלנו ברגלו הימני ויהיה למדת רגלו שלא יהיה גדול עד שאין ראוי להלוך בו ולא קטן עד שאין מכסה רוב רגל ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול להלוך בו [יא] היה בגד פשתן תפור בו מבפנים או שתפירותיו בפשתן או שהוא של עץ או של סיב או שעם ומחופה עור או שהוא גדול ממדת רגלו ויכול להלוך בו או שהוא קטן ממדת רגלו ומכסה רוב הרגל ויכול להלוך בו או שלא היה שלו או שהוא עשוי בצורת רגל שמאלי ונועלו בימין (לה) או שחלץ באנפיליא של עור או (לו) בסמיכת הרגלים (לז) [יב] או במוק החליצה

בשמו וחומרתא פי' הערוך הוא כעין טבעת כמו לולאות ורבינו ירוחם פירש שהוא קשר עגול שנקרא לאז"ו ונכנס בעקב הרצועה שבלד האחת וכך הם דברי רבינו וסמ"ק וכלבו בשם הרי"ף והמרדכי בשם הגהת סמ"ק כתבו שצריך קרסים וכן נראה מדברי סה"ת וקרסים הם חומרתא וכל הני רבוותא כתבו שצריך שיהיו במנעל רצועות לקשרו בהם וסמ"ק וכלבו בשם מהר"ף כתבו שהרצועה האחת באזן מכאן והאחת באזן מכאן (יח) ונראה שדעת כל הני רבוותא לפרש דהכי אמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא ה"ה נמי מיתנא בלא חומרתא לא סגי דתרווייהו צריכי להדוקי ליה שפיר ואין כן דעת הרשב"א בתשובה שכתבו הקו' שלא הזכיר חומרתא כלל אלא רצועה משמע דס"ל דהכי אמרינן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא היינו לומר דבלא מיתנא לא סגי אבל חומרתא זו לא מעלה ולא מורדת וזה דעת הרמב"ם ז"ל שלא הזכיר קרסי' כלל אלא רצועות וכן דעת סמ"ג שכתב ומשמע הלשון שהרצועות עיקר ואיפשר דהכך רבוותא נמי הכי ס"ל אלא דלרווחא דמילתא הצריכו לשום בו קרסים ורצועות כעין חכמי התלמוד כי היכי דליהדק טפי . ואם לא היו בו לא חומרתא ולא מיתנא ואית ביה שנצי שפיר דמי דהא ר' חייא הוה חליץ ביה ובסידור החליצה של הרי"ף כתוב ועבדין סנדלא דאית ליה עקב ושנצי ולא הזכיר חומרתא ולא מיתנא ומש"ה גם לדעת ראבי"ה שכתב המרדכי אי אית ביה שנצי עדיף מחומרתא ומיתנא מיהו שאר פוסקים שכתבתי לא כתבו אלא חומרתא ומיתנא והרמב"ם והרשב"א ז"ל לא כתבו אלא מיתנא וכ' הרא"ש גבי מאן דמסני אלוחת' דכרעיה דסנדל שלהם נראה שלא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל להלוך בו בלא קשירה לא ידענא למה תפסל החליצה אפילו אם חולץ בלא קשירה שלא נאמרה קשירה בתורה ולא נאמרה הל"מ עכ"ל ובענין מיתנא זו לא נתבאר בתלמוד אם היא רצועה אחת או ב' והרשב"א בתשובה לא הזכיר כי אם רצועה אחת אבל הרמב"ם ז"ל כתב וקושר רצועותיו וכן בדברי רי"ף גבי האי מאן דמסני אלוחתא דכרעיה לא חליץ הוזכרו רצועות לשון רבים וגם בירושלמי הוזכרו בלשון רבים ואפשר דלאו לעיכובא קאמר אלא אורחא דמילתא נקט וסמ"ג וסה"ת כתבו וצריך שיהיו במנעל ב' רצועות וכ"כ הרא"ש בסידור החליצה וכ"כ רבינו ירוחם ז"ל .

ובענין החומרא מלישנא דגמרא משמע דלא צריך אלא אחת לבד וכן נראה מדברי רבינו ורבינו ירוחם ז"ל אבל סמ"ק וסמ"ג וסה"ת הזכירו קרסים לשון רבים והמרדכי וכלבו בשם הגהות סמ"ק והכלבו בשם מהרי"ף כתבו וצריך ב' קרסים או לכל הפחות ב' וכתב עוד וטוב שלא יהיו הלולאות מהאזן עצמה כ"א רצועה קטנה מחוברת בראש האזנים וכתבו עוד שצריך שיהו אזניו קצרות שלא יגעו זה בזה כדי שיהיו הקרסים והלולאות שבהם תחובים על שוקו ממש ולא על האזנים ממש משום מעל דמעל וכ"ש דבעינן שיהיו האזנים על שוקו ולא על סנדל דאז הוא ממש מעל דמעל ע"כ ובסמוך יתבאר בס"ד :

וכתב בספר המצות צריך שיהיו הרצועות לבנות כ"כ בהגהות סמ"ק וז"ל הרצועות יהיו לבנות כי כן היו בימיהם כדמפרש בתוס' (סנהדרין עד :) בההוא דאפי' ערקתא דמסאנא אסור לשנויי וכו' וכן מההוא דהוה מסיים מסאני אוכמי בפרק הכונס (נט :) עכ"ל. ומ"ש ושלא יהיה לו לשון כמו שרגילין לעשות במנעלים כדי שלא יהיה מעל דמעל גם כן בסמ"ק : וכתב עוד בשם מהר"פ וז"ל לא יהיה שום לשון תחת הקרסים ולא יהיה לשון בין האזנים דאם כן הוי מעל דמעל והפותין שקורין אינפיל"א לא תגיע רק עד האזנים ולא תחת האזנים ויש לתמוה על זה מדגרסינן בר"פ מ"ח (קג .) ומ"ד מנעל לכתחילה לא מ"ט משום דהויא פנתא מעל וערקתא מעל דמעל אי הכי דיעבד נמי לא גזירה משום מנעל המרופט ופירש"י ערקתא שרוך הנעל שכופלים רצועות על אזניו והו"ל כשני נעלים זה על גב זה אבל סנדל אין קושרין רצועות על אזניו שהרי קשה הוא ואין הרצועות דוחקתו אבל בשפת פיו יש כמו קשר לקשר את פיו אי הכי אפי' דיעבד נמי אלא מדאמרינן חליצה כשרה ש"מ גלוי כרעיה בעינן ואפילו שני מנעלים זה על גב זה וכי שלפא לתרווייהו ש"ד כדאמרינן לקמן שני מנעלים כו' ועד כאן לא איבעיא לן אלא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי אבל שלפתינהו לתרווייהו ש"ד עכ"ל וכ"כ הרא"ש וכ"כ רבינו ירוחם בשם המפרשים ובשם הרמ"ה ז"ל הרי בהדיא דלא אמר בכי הא ולא מעל דמעל ואיפשר דסובר סמ"ק דע"כ לא מכשר רש"י אלא דיעבד אבל לכתחילה מודה דחיישינן (כ) כיון דאיפשר לפרושי קרא הכי ובענין צורת מנעל חליצה כתוב בכתבי מה"ר איסרלן סימן ר"מ וברבינו ירוחם בשם הרמ"ה : **ומ"ש** רבינו ושיהיה התפירה מבחוץ כבר נתבאר בסימן זה . ומ"ש שיהיה עשוי לצורת רגל נראה דמילתא באנפי נפשה היא ואינו מקושר עם מה שלמעלה ממנו כי אינו ענין לו ומ"מ איני יודע מה מלמדה ומצאתי ספר מוגה ומצאתי כתוב שיהיה עשוי לצורת רגל הימנית וגירסא נכונה היא וכן נראה ממ"ש לקמן או שהוא עשוי במדת רגל שמאל. ומ"ש וינעלנו ברגלו הימנית משום דתנן בפרק מ"ח (דף קד) חלצה בשמאל חליצתה פסולה : ומ"ש ויהיה למדת רגל שלא יהיה גדול עד שאין ראוי להלוך בו ולא קטן עד שאינו מכסה רוב הרגל דתנן בפ' הנזכר (דף קג .) חלצה בגדול שאינו יכול להלוך בו ובקטן שאינו חופה רוב רגלו חליצתה פסולה . ומ"ש ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול להלוך בו מדאמרינן גבי אין חולצין גזירה משום מנעל המרופט וכתבו התוספות והרא"ש והא דתניא בס"פ חולין לא תצא אשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה התם מיירי שאינו מרופט כ"כ דעדיין יכול להלך בו :

ומ"ש היה בגד פשתן תפור בו מבפנים או שתפירותיו בפשתן כבר כתבתי שב' פירושים אלו פירש"י אהא דאמר רב יהודה אמר רב סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר ונעלך תחש . וכתב הרא"ש רש"י פירש בלשון אחר שיש תחתיו בגד כמו שנותנין לבד בתוך המנעל בימות החורף ולא נ"ל דלא גרע מסנדל של עץ דתני מתניתין דחליצתה כשרה . ואוקמה אבוה דשמואל במחופה עור וד"ה ואביי נמי אוקי הך ברייתא דקב הקיטע כרבנן ובמחופה עור ונראה כפירוש שני שתפרו במשיחה כעין שלנו דבעינן כוליה עור גם נראה דאין חולצין בו לכתחילה קאמר דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא עכ"ל . ומ"ש או שהוא של עץ או של סיב או שעם ומחופה עור נתבאר בסמוך ומשמע דהא דמכשירין במחופה עור היינו דוקא במחופה מכל צד דומיא דואנעלך תחש וכן נראה קצת מדברי ב"י שכתב שהסוקו"ש של עץ שנותנים עור בראשם שנכנס בו הרגל אינו חשוב חפוי : **ומ"ש** או שהוא גדול ממדת רגלו ויכול להלוך בו או שהוא קטן ממדת רגלו ומכסה רוב הרגל ויכול להלוך בו כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ודברים אלו מבוארים מהמשנה שכתבתי בסמוך דלא פסלה אלא בחלצה בגדול שאינו יכול להלוך בו ובקטן שאינו חופה רוב רגלו : ומ"ש או שלא היה שלו או שהיה עשוי בצורת רגל שמאלו ונעלו בימין שם במשנה חלצה בסנדל שאינו שלו או בשל שמאל בימין חליצתה כשר וקאמר בגמרא דאינה כשרה אלא דיעבד אבל לכתחילה לא אלא צריך שיהא שלו או ביקנוהו לו בעליו וגם צריך שיהא של ימין : ומ"ש או שחלץ באנפילייא של עור או בסמיכת הרגלים או במוק החליצה כשרה דיעבד שם בברייתא (דף קב:) בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנקיליא של עור חליצתה כשרה ופירש"י במוק. קילצון של לבד קשה ומגין : בסמיכת הרגלים. מי שמהלך בידיו שגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור שמכניסן לתוכו עכ"ל

וכתב בספר המצות וכו' ושלא יהא לו לשון וכו' הקשה ב"י דהלא בגמ' מפורש דמנעל אף על פי שכופלין רצועות על אזניו אין בו משום מעל דמעל ואפילו לכתחילה הוי כשר מדינא אלא דאסרו לכתחילה גזירה משום מנעל המרופט ול"ד למ"ש בסמוך דאם נעל מנעלו על בתי שוקיים הוי מעל דמעל דהתם שאינן תפורין יחד ודאי אפילו בדיעבד פסול דלא דמי לסנדל של עץ מחופה עור דכשר דיעבד דהתם תפורין יחד והוו מנעל אחד וכ"כ ב"י לקמן ע"ש המרדכי וסה"ת ול"ד לשני מנעלים היכא דשליף לתרווייהו דכשרה בדיעבד דהתם גם התחתון הוא של עור אבל מנעל שכופלין רצועותיו על אזניו דתפור הכל יחד והוי מנעל אחד וכולו של עור אפילו לכתחילה כשר וב"י כתב ואיפשר דע"כ לא מכשר אלא דיעבד וכו' ושרי ליה מריה דעל מה שאי איפשר אמר דאיפשר אלא לפע"ד דספר המצות לא כתב דמדינא הו"ל מעל דמעל דהא ודאי אף לכתחילה כשירה כדפי' אלא כיון דמיחזי כמעל דמעל וכדקס"ד בגמרא דקאמר אילימא משום דהויא פנתא מעל וערקתא מעל דמעל א"ה אפילו דיעבד נמי לא וכו' הלכך מחמרינן דלכתחילה לא כדי דלא ליתי למטעי להכשיר חליצת מנעל גם מעל בתי שוקים דהוי מעל דמעל ופסול דאורייתא וזהו דעת סמ"ק באין ספק: **היה** בגד פשתן תפור וכו' החליצה כשרה בדיעבד כבר כתבתי למעלה שזו היא דעת הרא"ש וטעמו דדרשא דתחש אסמכתא בעלמא היא ואיכא להקשות קב הקיטע דקי"ל כרבנן דפסולה החליצה בשאינו מחופה עור וטעמייהו דבעינן תחש דלא כר"מ דלא מצריך אלא מידי דמגין וכמ"ש התוס' (דף ק"ב) בד"ה סנדלא התפור אלמא דלאו אסמכתא היא אלא דרשא גמורה היא . ונראה דפשיטא דלאו דרשא גמורה היא ופיסול דקב הקיטע נמי אינו אלא מדרבנן כיון דאינו מחופה עור והרא"ש הכי קאמר דכיון דתחש אינו אלא אסמכתא בעלמא הילכך כל שאינו מפורש דפסול מפרשינן לקולא ובתפור בפשתן נמי דאמר רבא אין חולצין בו מפרשינן דאין חולצין בו לכתחילה אבל בדיעבד כשר ולא דמי לסל עץ דלשם מפורש דהחמירו בו חכמים לפסול בחליצה מדרבנן אעפ"י דמדאורייתא כשרה אפילו במנעל של עץ דלא כתיב תחש באורייתא ודוק

דרכי נועם

(יז) וכן כתב הגהות מיימון ובהגהות מרדכי דף תס"ד ע"א כתבו דהמנעל יהא שחור וע"ש וכן הקרסים והלולאות יהא הכל שחור וכ"כ בסדר חליצה שלנו וכתב דוקא מבחוץ יהא שחור אבל לא מבפנים שלא יהא מעל דמעל גם רצועות התפירה יהא לבנים, וכתב מהרא"י בפסקיו סי' ר"מ מיהו אם הושחרו הרצועות מחמת זקנה אין להקפיד : (יח) וכ"כ ב"י דף ת"ח ע"ב וכתב עוד שיהא הרצועות ארוכות שיכול לכפול כל א' ב' פעמים : (יט) וכ"כ מהרי' מינץ בשם ראבי"ה ויהא ניכר שהוא עשוי לרגל ימין ושיהא לו שפה תפור וכ"כ הרשב"א עכ"ל וראיתי המנעלים שהלצו בו האידנא ולא ראיתי בהן שום שפה תפורה : (כ) כתב בסדר חליצה של מהר"י מרגליות וצריך שיהא התפירות תכופות זו

פרישה

(לב) שיהיו הרצועות לבנות כי כן היו בימיהם : (לג) ושלא יהיה לו לשון כו' והיא עשויה של עור המנעל ממעל שמהדקו בו ומ"ה אסור דכתיב והלצה נעלו מעל רגלו וזה הלשון של העור היא מעל דמעל וק"ל :
(לד) וינעלנו ברגלו הימני דילפינן רגל רגל ממצורע שכתוב בו רגלו הימנית : (ומחופה עור פירוש שמחופה מכל צד דוקא ב"י כ"פ : (לה) או שחלץ באנפליא של עור אבל אינה עשויה בצורת מנעל ומשום הכי לכתחילה לא ב"י : (לו) בסמיכת הרגלים מי שמהלך בידיו שגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור ומכניסם לתוכו : (לז) או במוק פירוש

דרישה

[י] ושלא יהיה [לו לשון כמו שרגילין לעשות כו' ב"י תמה עליו מהא דאמרינן [בפרק מצות חליצה ומ"ד מנעל לכתחילה לא מ"ט משום דהוי פנתא (גב המנעל) מעל וערקתא (שרוך הנעל) מעל דמעל אי הכי אפי' דיעבד נמי לא כו' ותירץ דס"ל לסמ"ק דע"כ לא מכשיר רש"י אלא דיעבד וכו' ע"ש ואיני יודע מה תירץ בזה והלא הוא עצמו דייק מדברי רש"י דאפי' לכתחילה שרי דאי לא תימא הכי אם כן מאי פריך אי הכי אפי' דיעבד. ולי נראה דסמ"ק לא כ"כ מדינא אלא מדין חומרא שהחמיר כן וכמ"ש כמה דברים בסימן זה וכולן לא הוי מדינא דגמרא אלא חומרות שהחמיר מעצמו : [יא] היה בגד פשתן תפור בו בפנים כו' כתב ב"י וז"ל כתב הרא"ש רש"י פירש בלשון אחר שיש תחתיו בגד כמו שנותנין לבד בתוך המנעל בימות החורף ול"נ לי דלא גרע מסנדל של עץ דקתני מתני' דחליצה כשרה ואוקמה אבוה דשמואל במחופה עור וד"ה וכו' ונראה כפירוש השני וכו' גם נראה דאין חולצין בו לכתחילה קאמר דדרשה דתחש אסמכתא היא עכ"ל ולעיל בסימן זה דף קי"ד ע"ד הביא ב"י דברי הרא"ש בזה הלשון וז"ל וכתב רא"ש דלשון פני עיקר כו' וכתב נראה דאין חולצין בו לכתחילה קאמר כו' משמע דס"ל לב"י דאף להמסקנא דהרא"ש ס"ל לשון שני עיקר אף ע"ג דפירש דאין חולצין דקאמר בגמרא לכתחילה קאמר ומ"ה דילג ב"י תיבת וגם דכתב הרא"ש ואין נלע"ד דא"כ מה הקשה ללשון ראשון דרש"י דלא גרע מסנדל של עץ דקתני במתני' דחליצה כשרה ולפי מה שפירש דאין חולצין דקאמר לכתחילה קאמר לא קשיא מידי דהוי דומיא דמתני' דקתני חליצתה כשרה דמשמע דיעבד ולא לכתחילה לכך נלע"ד דלפי מה שכתב הרא"ש בסוף דבריו וגם נראה כו' ס"ל ג"כ לשון ראשון דרש"י ומה שכתב גם נראה קאי אריש דבריו שהקשה ללשון ראשון דרש"י דלפי זה שנראה דאין חולצין לכתחילה קאמר א"ש גם לשון ראשון דרש"י. והשתא א"ש מ"ש רבינו שני פירושים אלו כיון דהרא"ש מלי כבר תרווייהו וכמו שפירשתי וק"ל: [יב] או במוק ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב שהם במוק חליצתה דיעבד ולא פירש שהוא של לבד דרבותא רבה היא אע"פ שאינו של עור חליצתה כשרה כו' ולעד"נ דלק"מ דמס

ודוק ועיין במ"ש לעיל ס"ז: **ומ"ש** בשם הרב רבינו משה בר מיימוני דבמנעל של בגד אינה חליצה כלל אפי' לפסול על האחין האריך בטעמו הרב המגיד והרשב"א חלוק עליו דכולן שוין לפסול מן האחין ותימה הלא תלמוד ערוך הוא בפרק כל הגט במערבא אמרי משמיה דר"א שמאל ולילה פסולות ופוסלות קטן ואנפיליא פסולות ואינן פוסלות אלמא דאנפיליא אינה חליצה כלל ואינה פוסלת מן האחין והתוס' שם הביאו בפירוש מפרק האשה רבה ומפ' מ"ה דפשוט הוא דלרבנן אין חליצת קטן כלום וה"ה באנפיליא דדמיא ליה וכדפירש"י דאיש ונעל כתובים בפרשה והיאך חולק הרשב"א על זה וצ"ע וכתב במרדכי פ' מ"ה היאך קאמר קטן ואנפליא אינה פוסל' הלא רקקה ופוסלת ברקיקה בכל האחין ותירץ ברקיקה לבד פסולה על כל האחין דהא לשם חליצה איכוונא אבל היכא דרקקה לשם חליצה קטן ואנפליא אינה כלום עכ"ל כלומר באנפליא וקטן כ"ע ידעו דלאו כלום הוא אבל ברקיקה לחוד סברי מדרקקה ודאי חלצה ברישא ובהך רקיקה איכוונא לחליצה ולא שרינן לה להתייבם:

החליצה כשרה בדיעבד והרמ"ה כתב דבמנעל התפור בפשתן (כא) פסול אפילו בדיעבד אבל חלצה בשל עץ או של שעם שאינו מחופה עור או ברגל שמאל או שיהיה המנעל גדול עד שאינו יכול להלך בו או קטן שאינו מכסה רוב רגלו או קרוע שאינו יכול להלך בו או בסנדל שאין לו עקב (כב) או באנפיליא של בגד חליצתה פסולה [יג] כתב הרמב"ם חלצה במנעל של בגד אינה חליצה כלל אפילו לפסול על האחין: (לח) מנעל של עכו"ם שמניחין אותו ברגלי הדמות כו"ם לא תחלוץ בו ואם חלצה בו חליצתה כשרה (לט) אבל סנדל של תקרובת עכו"ם או של עיר הנדחת (מ) [יד] או שנעשה למת שנקבר בו אם חלצה חליצתה פסולה (מא) שהרי אינו עשוי להלוך בו כתוב בסה"מ (מב) אפי' אטר חולץ בימין של כל אדם אע"פ שהוא

עכ"ל והיכא למידק אנפיליא של עור אמאי אינה כשרה אלא דיעבד וצ"ל דצורת אנפיליא משונה מצורת מנעל וסנדל ומש"ה לכתחילה אנפיליא לא אע"פ שהיא של עור ורבינו ירוחם כתב דאנפיליא הוא מנעל החופה עד למעלה מן הפרק ויש לתמוה על רבינו שכתב סתם במוק חליצתה כשירה דיעבד ולא פירש שהוא של לבד דרבותא רבה היא שאע"פ שאינו של עור חליצתה כשרה וכן יש לתמוה עליו אמאי השמיט דין קב הקיטע ומצאתי לרבינו ירוחם שכתב מוק הוא מנעל גבוה שחופה את הרגל ואת השוק עד הארכובה אלא שהוא גורס במוק פסולה ועל מה שאמרו בסמיכת הרגלים כשרה כתב רבינו ירוחם כל אלו שאמרו שכשרה דוקא שיש להם עקב ויש להן רצועות וכ"כ הרמ"ה. ומ"ש בשם הרמ"ה דבמנעל התפור בפשתן פסול אפילו דיעבד דבר פשוט שהוא ז"ל מפרש הא דסנדל התפור בפשתן כפי' שני דרש"י וסובר דדיעבד נמי פסול ליה כדמשמע דמייתי לי' מקרא דונעלך תחש ומ"ש אבל חלצה בשל עץ או של שעם שאינו מחופה עור ברגל שמאל או שהיה המנעל גדול שאינו יכול להלוך בו או שהוא קטן שאינו מכסה רוב רגלו או קרוע שאינו יכול להלוך בו או בסנדל שאין לו עקב או באנפיליא של בגד חליצתה פסולה הכל מבואר שם במשנה ובגמרא: **ומ"ש** בשם הרמב"ם ז"ל שאם חלצה במנעל של בגד אינה חליצה כלל אפילו לפסול על האחין כתב ה"ה ז"ל שטעמו משום שהוא סבור דכיון דאסיקנא בפרק מצות חליצה דלר"מ דסבר דשל שעם ושל סיב אע"פ שאינם מחופים עור חליצתן כשרה מודה דבשל בגד דחליצתה פסולה משום דלא מגין לדידן דקי"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב שאינם מחופים עור חליצתן פסולה אע"פ שמגינים בשל בגד נמי כיון דלא מגין מעלין ליה דרגא ואמרינן דאינה חליצה ומתני' דקתני באנפיליא חליצתה פסולה ר"מ הוא דסתם מתניתין ר"מ הוא ולא קי"ל כוותיה זה נראה בדעתו ז"ל ואינם דברים מוכרחים אבל הרשב"א ז"ל כתב שכולם שוים ובשל בגד נמי חליצה פסולה הויא דכולהו לרבנן ממעטינן להו מדכתיב בהו ונעלך תחש אלמא עור בעינן הילכך כולן שוין ור"מ הוא דהוה מפליג בינייהו דלית ליה האי דרשא אלו דבריו ז"ל ולמטה בפ' זה מתבאר החילוק שיש בין חליצה פסולה לאינה חליצה עכ"ל: **מנעל** של עכו"ם שמניחין אותו ברגלי הדמות כו"ם לא תחלוץ בו ואם חלץ בו חליצתה כשרה אבל סנדל של תקרובת עכו"ם או של עיר הנדחת או שנעשה למת שנקבר בו אם חלצה בו חליצתה פסולה כולו בפרק מ"ה (דף קג:) אמר רבא הלכתא סנדל של עכ"ם לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה של תקרובת כו"ם ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו ולא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה ופירש"י של עכו"ם. הואיל ולהילוכא עבידא ומשמשי עכו"ם לאו לשריפה קיימי דאית ליה תקנתא בביטול והאי משום הנאת חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו: של תקרובת כו"ם. שהקריב ומסרו לפניו לשם דורון וקי"ל (ע"ז כ) תקרובת עכו"ם אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת הילכך לית לה תקנתא וכתותי מכתת שיעוריה: של זקן העשוי לכבודו. לתכריכי מיתה הואיל ולאו להילוכא עבידי לאו נעל הוא וכתבו התוספות סנדל של עכו"ם פירש רש"י דמיירי בשל עכו"ם וקודם ביטול דכיון דראוי לבטל לא מכתת שיעוריה וא"ת והא מכי אגבהה הו"ל דישראל ויש לומר כגון שהגביהו על מנת שלא לקנותו דהא תנן במנעל שאינו שלו חליצתה כשרה ורבינו תם מפרש דאחר ביטול מיירי ולכתחילה לא תחלוץ דמאיס לענין מצוה לפי שהיה עליו שם עכו"ם ואמרינן בגמרא ההיא מימרא דרבא אמר ליה רבינא לרב אשי מ"ש זקן העשוי לכבודו דלאו להילוכא עביד דבי דינא נמי לאו להילוכא עביד אמר ליה אילו מסגי ביה שליחא דבי דינא מי קפיד עליה דיינא:

כתב בספר המצות אפי' אטר חולץ בימין של כל אדם אע"פ שהוא שמאלו ז"ל סמ"ק צריך ליתנו ברגל ימין אבל בשל שמאל פסול ואפי' אטר ע"כ וז"ל סמ"ג תנן חלצה ברגל שמאל חליצתה פסולה שאנו למדים רגל רגל ממצורע שכתוב בו רגלו הימנית כתב מורי אפי' הוא אטר הבוהן כימין מאחר שהצריכה תורת ימין בפי' תדע שהרי באזן אזן לרציעה (יבמות קד.) שאנו למדין ימין שם אין צריך לחלק שהרי אין כח בזו יותר מבזו ע"כ: ומ"ש

ומ"ש רבינו או שהוא של עץ או שהוא של סיב או שעם ומחופה עור שם בגמרא מוקמינן הא דכשר בסנדל עץ לרבנן היינו דוקא במחופה עור דלא כר"מ דמכשר אפילו בלא עור השתא לפ"ז של סיב ושעם דהוא גם כן עץ אינו כשר לרבנן אלא במחופה עור ודכוותא קאמר תלמודא באנפליא לרבנן לא כשר אלא בשל עור אבל בשל בגד פסול אבל במוק דלא אדכר תלמודא מידי משמע ליה לרבינו דאף לרבנן כשר אפילו אינו מחופה עור וטעמו משום דהמוק הוא לבד קשה ומגין כפירש"י וחשוב הוא כמנעל של עור וחליצתה בו כשרה. ומיהו צריך לומר דהמוק נעשה מצמר ומשער של בהמה ונקרא בשם מנעל ואעפ"י דאינו עור קרינן ביה ונעלך תחש שהרי אפילו כולו של שער נמי אי לאו דקירקא מיקרי הוה כשר א"כ מוק דמיקרי בשם מנעל ודאי דכשר דלא דמי לבגד אף על גב דנעשה כולו מתחש ונקרא בשם אנפליא דהוא לשון מנעל מ"מ לאו קשה ולאו מגין הוא זהו דעת רבינו שפסק בסתם מוק כשר ולא פירש דבשל לבד שהוא קשה כשר אפילו אינו מחופה עור דאי איתא דאיננו כשר לרבנן אלא במחופה עור ה"ל לתלמודא לפרושי לרבנן כי היכי דקא מפרשי לסנדל עץ ולאנפליא אלא בע"כ סתמא משמע דכשר אפילו אינו מחופה עור ואפילו לרבנן והא דקאמר התם רבה בר הייא קטוספאה עבד עובדא במוק ביחידי בלילה ופסק האלפסי והרא"ש למימרא דלית הילכתא כוותיה נראה דלאו דווקא אפסיקא הילכתא דביחידי ובלילה החליצה פסולה דיעבד אבל במוק לכתחילה לא אבל דיעבד כשרה כסתמא דברייתא דמוקמינן לה דאתיא נמי כרבנן וכשרה דיעבד ואעפ"י דרבא מוקים הא דמפליג בין קב הקיטע לאנפליא של בגד כר"מ ובאינו מחופה בעור מ"מ הך דמוק מוקים לה דאתיא אפילו לרבנן כי היכי דכל אינך מילי דקתני ברישא דכשרה דאתיא אפי' לרבנן ומה שהקשה ב"י דהו"ל לרבינו לפרושי דמוק כשר אפילו בלא עור אינה קושיא דמסתמא הכי משמע ועוד כיון דתלמודא נקט סתמא מוק כשר ולא פירשה כלום אף רבינו לא פירש כלום ומה שהקשה עוד ב"י אמאי השמיט דין קב הקיטע אינה קושיא כלל דקב הקיטע דהוא של עץ היינו סנדל של עץ דהכי מוכח בגמרא דקאמר סנדל של עץ מאן תנא אמר שמואל ר"מ דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דר"מ ר' יוסי אוסר אבוה דשמואל אומר במחופה עור ודברי הכל כנ"ל דעת רבינו אבל מדברי הרי"ף והרמב"ם משמע להדיא דמפרשים דמוק דתניא סתמא בברייתא דכשר ר"מ הוא וכדאסיק רבא דקב הקיטע ר"מ היא ה"נ מוק ר"מ הוא ולכך לא כתב הרב רבינו משה בר מיימוני בפ"ג דבמוק חליצתה כשרה וכך היא משמעות שאר פוסקים והכי נקטינן: **מנעל** של עכו"ם שמניחין אותו ברגלי הדמות נראה דהפי' אין מניחין וכו' וכדין שופר ולולב של עכו"ם אלא נקט מניחין כלומר שלא הובא לשם דורון לעכו"ם דאז דין תקרובת עכו"ם יש לו כמ"ש בסיפא. ומ"ש שהרי אינו עשוי להלוך בו קאי אהיכא שנעשה למת וכפירש"י אבל התוספות הקשו בסנדל של ע"ז של עכו"ם מכי אגבהה הו"ל ע"ז של ישראל ומכתת שיעוריה ופסול לחליצה וי"ל שהגביהו על מנת שלא לקנותו עכ"ל וקושיא זו ופירוקה אינו אלא בדהוי של הפקר אבל איכא לפרש בענין אחר דקושיא מעיקרא ל"ק דמיירי בסנדל של ע"ז של עכו"ם דלא אפקריה דאע"ג דאגביה ישראל לא קני ליה כיון דעכו"ם לא אפקריה ולא קא מייאש מיניה הו"ל ע"ז של עכו"ם וכמ"ש בה"ה בה' ר"ה:

כתב בספר המצות אפילו אטר וכו' וב"י בפירוש סדר חליצה סימן מ' כתב להלוך בשתי רגליו בבת אחת ורבותי לא נהגו כמותו אלא הולכת בזה אחר זה ותקנה למה שחשש ב"י שמא תהיה חליצה פסולה הוא שיזהירו הדיינים ליבם שיהא דעתו בשעת החליצה באותו חליצת רגל שהדין הוא לחלוץ בו הוא מכוין לפטור בו יבמתו וכן היבמה תהא דעתה וכוונתה שלא להיות פטורה מזיקתה אלא באותו חליצת רגל שהדין נותן לחלוץ בו הן הדין הוא לחלוץ ברגל ימין הן לחלוץ ברגל שמאל דהשתא אין כאן חשש שמא תהא החליצה פסולה דכיון דשניהם נתכוונו

דרכי משה

זו לזו וכ"כ בהגהות מרדכי סוף יבמות והכלבו וכתב עוד דבעינן שיהא האזנים על שוקו ולא על סנדלו ושיהא לו עקב בולט קצת ושפה תפורה ומהרא"י בכתביו סימן ר"ם האריך בצורת המנעל וע"ש גם בדברי ר' ירוחם כתב מהר"י מינץ בסדרו והנקב המקבל הקשר יתפור במנעל מצד חוץ עכ"ל כתב בהגהות מרדכי דף תפ"ד ע"א וטוב שלא לעשות הלולאות מן המנעל עצמו כ"א רצועות המחוברות בראשי האזנים וצריך שיהא האזנים קצרים שלא יגעו זה בזה שלא יהיה הקרסים ולולאות על המנעל והוי מעל דמעל ולפ"ז נראה לעשות הלולאות והקרסים מן המנעל עצמו עכ"ל ועי' בפסקי מהרא"י סימן ר"מ: (כא) וא"ז האריך בזה וכתב דיש פוסלין אותו אם אינו תפור בפשתן כשאר מנעלים שלנו וכן עשה ריב"א מעשה לחלוץ במנעל שהולכים בו מיהו כתב דכל הקדמונים חולקים עליו וכתבו לתופרו בעור מיהו בדיעבד אם חלץ במנעל שתפור בפשתן כשר והאריך עוד בזה וכבר כתבתי מזה לעיל סימן זה: (כב) כתב ב"י פמ"ח בראשו עקב הוא הנקרא כל דבר שמעכב הרגל בתוך המנעל הן שול"א חן עקב ממש:
בתשובת

דרישה

דמה שפירש"י על ההיא דמוק שהוא של לבד הוא לפי המסקנא דמוקי בגמרא כר' מאיר דסבר של שעם ושל סיב אע"פ שאינם מחופים עור חליצתן כשרה אבל לדידן דקי"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב שאינם מחופים עור חליצתן פסולה אע"פ שמגינים לפי זה מוק של לבד נמי אם אין מחופה עור חליצתה פסולה ולכך כתב רבינו סתם במוק ולא פירש שהוא של לבד משום דמיירי דוקא בשל עור ובזה מיושב מה שהיה לדקדק בדברי רבינו דלעיל בריש סימן זה כתב הלכה בלילה חליצתה פסולה אפי' בדיעבד וכאן במוק פסק דבדיעבד חליצתה כשרה ומאי שנא והלא תרווייהו גבי הדדי ניתני בגמרא בפרק מ"ה דף ק"ד ע"א וקאמר דכולן יחידאי ניננהו וכו' והביאו בית יוסף ר"ס זה ולפי מה שפירשתי א"ש דכאן מיירי במוק של עור ולכך שרי בדיעבד והא דקאמר בגמרא כולן יחידאי היא וחשיב ג"כ מוק משמע דבדיעבד נמי פסול מיירי במוק של לבדים וק"ל כנ"ל. ב"י בד"ה או שהוא גדול כו' תמה על דברי רבינו אמאי השמיט דין קב הקיטע ונעד"כ דלק"מ דקב הקיטע לא מצי למימר כיון דקי"ל כרבנן וקב הקיטע של עור לא איצטריך לאשמועינן דסמך אמה שכתב בסמיכת הרגלים דמיירי גם כן של עור ואף על גב דתנא דברייתא קתני תרוויהו ההי טעמא כיון דאוקימנא כר"מ דמכשיר אפי' בשל עץ איצטריך לאשמועינן תרתי של עור ושל עץ אבל הכא דקי"ל כרבנן דלא מכשירין אלא בשל עור הוי בכלל סמיכת הרגלים וגוף דין של הקיטע שאין לו רגלים כתב לקמן בפלוגתת רש"י ותוספות והרי"ף ואין ענין לכאן ולכך השמיט רבינו וק"ל: מ"ש ב"י בשם רבי' ירוחם מוק הוא מנעל גבוה שחופה את הרגל וכו' וכתב שהוא גורס במוק פסולה כו'. ולעד"נ דר"י לא קאי אמתניתין ולא גירסא כ"כ אלא להלכה והטעם דלא הוי כשאר מנעלים ואין עליו שם מנעל כלל וק"ל: [יג] (כתב הרמב"ם חלצה במנעל של בגד אינה חליצה כלל תימה הלא אנפיליא גרע מסנדל וממנעל דמ"ה אינה כשר רק בדיעבד ואפילו הכי אמרינן דאנפליא של בגד חליצתה פסולה והיינו דרצה לומר שפסולה מיהא על האחין וגבי מנעל של בגד כתב דאינה חליצה כלל ולהרמב"ם לק"מ דלדעתו הוא פליג גם כן באנפליא של בגד דאינה חליצה אפילו לפסול על האחין וכמ"ש ב"י אבל על רבינו קשיא דהו"ל לכתוב והרמב"ם כתב דסוי משמע דפליג. ומ"כ בשם המ"ו ז"ל שמחלק בין אנפליא שהיא של לבד ומגין לכך הוי חליצתה פסולה משא"כ במנעל של בגד שאין מגין כלל לכך אינה חליצה כלל ודוק כ"ס): [יד] או שנעשה למת כו' בגמרא פריך
מ"מ

פרישה

פירוש של לבד קשה רש"י ועד"כ: (לח) מנעל של עכו"ם שמניחין אותו כו' פירש רש"י של ע"א הואיל ולהילוכא עבידא למשמשי ע"א ולאו לשריפה קיימי דאית להו תקנתא בביטול ואי משום הנאת חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו עד כאן לשונו ומשום הכי בדיעבד חליצתה כשרה והא דכתב שמניחין אותו ברגלי הצורה היינו לומר לאפוקי של תקרוב' ע"א שאין משמשין בו: (לט) אבל סנדל של תקרובת ע"א או של עיר הנדחת פירש"י תקרובת שהקריב ומסרו לפניו לשם דורון וקיימא לן תקרובת ע"א אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת הלכך לית ליה תקנתא וכתותי מכתת שיעוריה וכן של עיר הנדחת עומד לשריפה ומכתת שעורי': (מ) או שנעשה למת כו' הואיל דלאו להילוכא עבידי לאו נעל הוא והוצרך לטעם זה דלאו להילוכא עבידי ולא סגי בטעם שבמה שנקבר בו מת נאסר בהנאה דהא כבר כתבתי כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו אין לפוסלו מהאי טעמא ועיין בדרישה: (מא) שהרי אינו עשוי להלך בו על של מת קאי: (מב) אפילו איטר חולץ בימין כו' מאחר שהצריכה תורה ימין בפירוש תדע שהרי באוזן אוזן לרציעה שאנו למדין ימין שם אין צריך להלק שהרי אין כח בזו יותר מבזו עכ"ל סמ"ג

שהוא שמאל: וי"א: שהוא חולץ בשתיהן במנעל של ימין לימין ובמנעל של שמאל בשמאל אבל אם שולט בשתי רגליו וכן היא בשתי ידיה (מג) אז יעשו בשל ימין וי"א [טו] שאיטר חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם והכי מסתברא דבבה"ג אמרינן בתפילין שמניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם וינעול המנעל על רגלו כשהוא יחף ולא על בתי שוקים (מד) שלא יהא מעל דמעל ומטעם זה יש מדקדקים (מה) שלא יהא טיט דבוק במנעל בפנים שלא יהא מעל דמעל ויקשרנו קשר גמור ולא בעניבה וי"א שצריך שני קשרים זה על זה וכתב בספר המצות צריך שיהא הקשר על בשר שוקו (מו) ולא על אזני המנעל לכך כתב [טז] בספר המצות שצריך שיחתוך ממנו לפניו ולאחריו כמו פגימה [יז] (מז) ויכוין שיבא הקשר באותו מקום ולא באזני המנעל כדי שיהיה על בש"ו (מח) ויכניס הקשר שבאזנו בנקב שבאזנו השנית וצריך שיקראו אותה בעמידה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ואפי' אם היא מאותן שחולצות ולא מתייבמות שלא התירו להתייבם (מט) אפ"ה צריכה קריאה ויקראו אותה מלה במלה (כג) זו אחר זו בלשון הקדש (נ) רק לא אבה צריך שיקראוהו בנשימה אחת בלא הפסק והרמב"ם כתב מלמדין אותה שתהא רגילה לקרות לא אבה בנשימה אחת שלא יהיה משמע דבריה אבה יבמי ומאחר שתהיה רגילת לקרות אע"פ שלא קראה בנשימה אחת אין מקפידין על זה אבל

ומ"ש רבינו וי"א שהוא חולץ בשתיהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל כ"כ במרדכי שי"א כן ובסמוך אכתוב דברי הר"ן בדין זה. ומ"ש אבל אם שולט בשתי רגליו וכן היא בב' ידיה אז יעשו בשל ימין כ"כ הסמ"ג בשם אבי"ה והוא פשוט דהכי אמרינן (מנחות לז:) גבי תפילין דשולט בב' ידיו דינו ככל אדם: ומ"ש רבינו וי"א שאיטר חולץ בימין שלו שהוא שמאל של כל אדם והר"ן כתב בר"פ גיד הנשה איכא לספוקי ביבם איטר אי חולץ בשמאלו שהוא ימינו וניזול בתר דידיה או בימינו שהיא שמאלו וניזול בתר מיניה ולפ"ז חולץ בשתיהן וסגי בהכי אלא דאיכא ספיקא אחרינא במילתא מדתנן בס"פ מומין אלו (מה.) ת"ר איטר בין ביד בין ברגל פסול ופירש"י משום דבעי ימין כדגמר יד יד לקמיצה ממצורע. וזה אין לו ימין וכ"ת תינח איטר ביד אבל איטר ברגל למה הוא פסול כבר פירש"י שם מדכתיב לעמוד לשרת בעינן שיעמוד כדרך שאר עמידות שעיקרן בימינו כיון דאיטר אין לו ימין יבם איטר אין לו תקנה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל אחרים אומרים דאיטר משום מום הוא נפסל ולא מפני שאין לו ימין ולפ"ז חולץ בשניהם משום ספיקא אי אזלינן בתר דידיה או בתר מיניה עכ"ל ובנימוקי יוסף פמ"ח הביא סברות אלו וכתב שהרשב"א ז"ל הניח הדבר בצ"ע (כד): וינעול המנעל על רגלו כשהוא יחף ולא על בתי שוקים שלא יהא מעל דמעל כ"כ המרדכי בפרק מ"ח וכתב ואע"ג דסנדל של עץ כשר ומוקי לה בגמרא במחופה עור וכן אכפילאות של בגד היינו לפי שתפורי' יחד והוי מנעל א' אבל מנעל על בתי שוקים איקרו מעל דמעל עכ"ל וכ"כ בסה"ת. ומ"ש ומטעם זה יש מדקדקים שלא יהיה טיט דבוק במנעל מבפנים שלא יהא מעל דמעל כ"כ שם המרדכי בשם אבי"ה ומטעם זה כתב עוד וצריך לרחוץ רגלו הימיני יפה יפה וכתוב בהגהות מרדכי שהיבם קושר כנף המכנסים למעלה משוקו כדי שתהא ראיית הדיינים היטב שלא יהא חציצה בין רגלו ובין המנעל: ויקשרנו קשר גמור ולא בעניבה וי"א שצריך ב' קשרים זה על זה ז"ל סמ"ג יכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים ומפרש בירושלמי כילד היה עושה כדי שיוכל להלוך בו ואח"כ קאמר רבי חנינא בריה דרבי הלל עונבו כדי שתוכל להתיר באחת מידיה כילד הוא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין כדי שתהיה חליצה והתרה בימין ויש שעושים קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי עכ"ל והתוספות והרא"ש ז"ל כתבו בריש פרק מ"ח הא דאמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיהוי חליצה מעלייתא ירושלמי כילד הוא עושה קושרו כדי שיהא יכול להלוך בו מאליו רבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עונבו כדי שתהא יכולה להתירו באחת מידיה וכו' ונהגו האידנא לקשרו בקשר גמור עכ"ל וסיים בה הרא"ש דקי"ל דעניבה לאו קשירה היא לענין שבת ע"כ. והמרדכי כתב זה הירושלמי וכתב עליו כראה דרבי חנינא עיקר א"כ לא יהדק הקשר השני ע"כ (כה) וסמ"ק כתב שם בשם ר"פ כשקושר צריך שני קשרים זה על גב זה ע"כ. וז"ל סה"ת ויש שעושין קשר ועניבה על הקשר לקיים דברי הירושלמי וטוב יותר לעשות ב' קשרים זה ע"ג זה שמה שאומר בירושלמי עניבה היינו כדי שתוכל להתיר בקל בידה אחת בימין וכתוב בספר המצות צריך שיהא הקשר על בשר שוקו ולא על אזני המנעל כן כתוב בסמ"ק ונראה שהטעם כי היכי דלא ליהוי מעל דמעל ובהגהת מרדכי כתוב כורכין הרצועות סביב למנעל ה' קשרים סביב השוק ואויר גדול בין כרך וכרך ומיהו אין קפידא בכרכים אם הם זה ע"ז וגם על המנעל דלאו היינו מעל דמעל ע"כ ולכתחלה ודאי יש לעשות כדברי הסמ"ק ורבינו והגהות הנזכרים כתבו אח"כ וז"ל וב' הרצועות יסבבם פעמים סביב לשוק עד שישובו ראשי הרצועות על השוק לפנים ממעל לאזני המעל דהיינו על שוקו ערום עכ"ל. ומ"ש לכך כתב בספר המצות שצריך שיחתוך לפניו ולאחריו כמו פגימה כו' דבר זה לא מצאתי לא בסמ"ג ולא בסמ"ק אלא במרדכי פרק מ"ח בשם אבי"ה כתוב בלשון הזה יחתיך ממנו מעט לפניו ולאחריו כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על רגלו יחף וכן בלדיו ויכוין הקשר של הרצועה שיהיה מלפניו ומלאחריו ממש על בשרו עכ"ל. ומ"ש רבינו ויכניס הקשר שבאזנו בנקב שבאזנו השנית פשוט הוא: וכתב בקונדריסים יהיו הקשרים על לידי השוק היוצאות על פני השוק ולא מאחוריו: וצריך שיקראו אותו בעמידה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי כבר נתבאר בסימן זה שמצות חליצה לכתחילה מעומד: ומ"ש ואפילו היא מאותן שחולצות ולא מתייבמות שלא התירו להתייבמה אפ"ה צריכה קריאה כ"כ בתשובת הרא"ש כלל נ"ב סימן ב' ז"ל ושאלתם נשים שחולצות ולא מתייבמות אם צריכות קריאה משום דלא חפצתי לקחתה משמע דאי בעי יבם והא לא מצי לייבומי פשיטא שצריכות קריאה אע"ג דקריאה לא מעכבא מ"מ לכתחילה כל דין חליצה בעינן וכל החולצות ולא מתייבמות כגון איסור מצוה ואיסור קדושה מדאורייתא עולה לייבום אלא משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה וכן ערוות שיש בהן ספק קידושין הכרה עומדת בזיקת היתר ליבם הילכך כולם עולים ליבום מדאורייתא ולא פלוג חכמים בכל החולצות וצריכות קריאה עכ"ל וגם בתשובה להרמב"ן ז"ל כתוב שאלה יבמה שאינה רוצה ביבם והוא רוצה בה איך איפשר שתאמר מאן יבמי תשובה אחר שנותנים לו עצה ההוגנת אם הוא ילד והיא זקנה או הוא זקן והיא ילדה שאומרים לו כלך אצל הראוייה לך ואל תכניס קטטה בתוך ביתך וכיוצא בזה והוא שומע לכך ומתרצה שכבר גמר בדעתו למאן ושלא ייבם כלל א"כ יכול הוא שיאמר לא חפצתי לקחתה והיא יכולה לומר מאן יבמי דמ"מ מתבטלים הן היבומים וחולצין הם וגזירת הכתוב שכל חולצת תקרא מאן יבמי ושיקרא הוא לא חפצתי לקחתה עכ"ל: ויקראו אותה מלה במלה זו אחר זו בלשון הקדש רק לא אבה צריך שיקראו בנשימה אחת בלא הפסק מ"ש שהקריאה תהיה בלשון הקדש מבואר במשנה בסוטה פ' אלו נאמרים (לב.) ומ"ש רק לא אבה צריך שיקראוהו בנשימה אחת בלא הפסק ס"פ מ"ח (דף קו:) אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא ליקרי לדידה לא לחודיה חפצתי לחודיה דמשמע חפצתי לקחתה אלא לא חפצתי לקחתה רבא אמר אסוקי מילתא היא ואסוקי מילתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקמלעצר ומקרי לה לא אבה יבמי א"ל לא ס"ל למר להא דרבא א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ופירש"י דמקרו. גט חליצה המקרא את האשה בשעת חליצה: מודה רבא בלא אבה יבמי. דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמר מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה עכ"ל והרי"ף גורס א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כרבי זירא דאמר (קד:) כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו הכא נמי אם ראוייה למיקריא בבת אחת אין קריאתה מעכבתה ואי לא מעכבא ופירש נמוקי יוסף מודה רבא בלא אבה ה"ה בלא

נתכוונו שלא תהא נפטרת מזיקתה כלום בחליצת אותו רגל שאינו בדין אינה חליצה כלל וכאילו לא חלץ לה ולא פסלה על האחין בחליצה זו והכי נקטינן וכך אני נוהג:

וינעול המנעל על רגלו וכו' עד כמו פגימה וכו' וז"ל הראב"ן בספרו (דף קכ"ג) הא דקאמר בפ' מ"ח דאין חולצין במנעל לכתחילה מ"ט אילימא משום דהוי פנתא מעל וערקתא מעל דמעל וכו' פנתא הוא עור המנעל עצמו שנוגע לרגל וערקתא הוא הרצועה שקושרין בו המנעל והוא על הפנתא שעל הרגל וקרא כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו ולא מעל הפנתא ולהכי ראיתי זקנות שהיו נוקבים המנעל נקבים נקבים סמוך לרגל לקיים וחלצה מעל רגלו שהתרת הרצועה אתחלתא דחליצה היא דאמר ר' ינאי כיון שהתיר הוא וכולי וקושרין הרצועה למטה במנעל סמוך לרגל וחותכין מן הגובה של מנעל ומן השפה של פיו שיהא מקלת רגלו גלוי שם ושם כנגד הבשר תהא קשר הרצועה וקושרין קשר ולא עניבה דוחלצה נעלו מעל רגלו בעינן גם התרת הרצועה עם שמיטת הרגל שלא יהא דבר חוצץ בין רגלו לקשר הרצועה ולא בין מנעל לרגלו אלא המנעל וקשר הרצועה יהיו על בשר רגלו עכ"ל:

רק לא אבה צריך שיקראוהו בנשימה אחת בלי הפסק ס"פ מ"ח קאמר רב כהנא לרב אשי מודה רבא בלא אבה יבמי ופירש"י דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמר מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה עכ"ל אלא דמאי דמשמע מגירסא זו דכל שלשה תיבות לא אבה יבמי צריך לקרות בנשימה אחת וזהו דעת האחרונים גם בלא חפצתי לקחתה לקרות כל הג' בנשימה אחת אבל הרב רבינו משה בר מיימוני וסה"ת וסמ"ג וסמ"ק כתבו דלא בעינן לכתחילה בנשימה אחת אלא לא אבה וכך כתבו התוספות לא אבה כתיב בספרים מדוייקים והכי נקטינן דאם אי איפשר להם לקרות בטוב כל הג' תיבות בנשימה אחת אז סגי בלא אבה מיהו נ"ע היאך מקרין לא אבה בלי הפסק הלא צריך ליתן ריוח בין הדבקים ואיפשר דהכא חששו חכמים שלא להעלות קריאה פסולה בחליצה והקילו שלא צריך ליתן ריוח בין הדבקים ואיפשר שלכוונה זו כתב רבינו שתי לשונות צריך שיקראוהו בנשימה אחת בלי הפסק דבנשימה אחת הוה משמע דמ"מ צריך הפסק וריוח בין הדבקים ולכן אמר עוד בלי הפסק דאף בין הדבקים

דרכי משה

(כג) בתשובת הרשב"א סימן אלף קס"ט אף ע"ג דהיבם רצה לייבם ולא לחלוץ אפ"ה קוראת הפסוקים מאחר שלבסוף חולץ וכתב עוד סימן ב' דכל הנשים אף שאינן ראוין ליבום קוראין הפסוקים וכן כתב ב"י מתשובת הרא"ש: (כד) ובסדר חליצה שלנו פסק לחלוץ בשתיהן: (כה) וכן הוא שם בהגה"ה דף תס"ד ע"א ובסדר חליצה שלנו פסק דיעשה קשר ועניבה ומהר"י מינץ כתב ויש סדרים שכתוב בהן שעושה קשרים ואחר כך עניבה על גבו והקשר השני אל יקשור בחוזק שתוכל להתירו וביד ימין וכן עשה מהרי"ל עד כאן לשונו וכן משמע בסמ"ג

פרישה

סמ"ג: (מג) אז יעשו בשל ימין דהכי אמרינן גבי תפילין (בא"ח סי' כ"ז כ"פ): (מד) שלא יהא מעל דמעל ואף על גב דסנדל של עץ המחופה עור כשר היינו משום שתפורין יחד: (מה) שלא יהא טיט דבוק במנעל כו' וכן נמי מהאי טעמא רוחצין הרגל של ימין מטיט שעליו מרדכי: (י"א שצריך ב' קשרים ומהר"י מינץ כתב שעושין ג"כ עניבה והקשר השני אל יהדק שתוכל להתירו בימין כ"פ): (מו) ולא על אזני המנעל שלא יהא מעל דמעל: (מז) ויכוין שיבא הקשר באותו המקום עיין בדרישה: (מח) ויכניס הקשר שבאזנו כו' סוף הקשר שעושין באוזן המנעל הנ"ל: (שיקראו אותה בעמידה שנאמר ועמד ואמר כ"פ): (מט) אפי' הכי צריכה קריאה וטעם כתב הרא"ש בתשובה כמבואר בב"י: (בלשון הקודש מדכתיב ואמרה מאן יבמי וכן גבי ואמר לא חפצתי משמע שהוא ציווי לדבר בזה הלשון כ"פ): (נ) רק לא אבה צריך כו' כ"ל יבמי אין צריך וכן בסמ"ג מ"ו (וכן משמע בש"ע ובפירוש סדר חליצה שם סעיף ס"ו אבל רמ"י כתב בלבוש סכ"ט בשם י"א והוא ממסדר חליצה מהר"י מרגליות שכל השלשה מילות צריכין לקרות בנשימה א' שאם תחלוק היה משמע לא אבה כמו שאמרה מאן יבמי אלא הולה ליבמי ע"ש כ"פ): (ואחר שתהא רגילה לקרות אף על פי שלא קראה רכה לומר כיון דראויה לקרות בבת אחת בלי הפסק אינו מעכב אם לא קראה בבת אחת

דרישה

מ"ט משום דלא לסילוכא עביד דבי דינא כמי (פירוש סנדל שהיה לבית דין ומיוחד לחליצה כ"פ) לאו לסילוכא עביד ומתרץ אלו מסגי ביה שליחא דבי דינא מי קפיד עלה דיינא וכתבו התוס' אם תאמר סנדל של ע"א הא מכי אגבהה הוה ליה דישראל (ור"ל ושל ישראל אין לה ביטול עולמית) ויש לומר כגון שהגביהו על מנת שלא לקנותו דהא תנן במנעל שאינו שלו חליצתה כשרה: [טו] (שאיטר חולץ בימין שלו כתב בא"מ שצריך שיעבור החולץ בפני הדיינים מרוש לרוש עד שיראו באיזה רגל יפסיע בו תחלה שזה הוא ימינו ובו חולץ. ובמרדכי דה"ה אם היא אטרת יד תחלוץ בימין דידה כ"פ): [טז] בסמ"ג ולא בסמ"ק אלא במרדכי פ' מ"ח ב"י כ"פ): [יז] ויכוין שיבא הקשר באותו מקום נלע"ד מה שאנו נוהגין לחתוך מאחריו שני פגימות ה"ט משום שבמקום שפוגעין בו שני הרצועות הארוכות מלפניו ולאחריו כופלין אותו זה ע"ז ומשלשלין משם והלאה של צד ימין לצד שמאל ושל שמאל לצד ימין אותו מקום הכפילה מסבב ג"כ קשר ומשום הכי צריך שיהיה אותו הכפילה במקום בשר שוקו ולא מעל רגלו אבל מה שמשם והלאה

אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע ע"ב וכן יראה מדברי רב אלפס [יח] שאם (נא) אינה יודעת לקרות כאחת אינו מעכב וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריך שתקרא אותו בלי הפסק ויקראוהו מעומד לא חפצתי לקחתה ואין לחוש (נב) אם יפסיק בין לא חפצתי (נג) וידחוק רגליו בקרקע ותגביה היא בידיה רגלו מעל הקרקע [יט] (נד) ותחלוץ המנעל ויעמוד היבם אצל הכותל או אצל עמוד וישען עליו כדי שיוכל לדחוק רגליו בקרקע וכיצד הוא חליצת המנעל שתתיר היא קשירת המנעל בידה הימנית (נה) ותתפוש רגלו בידה השמאלית ותחלוץ המנעל בידה הימנית כדי שתהא התרה וחליצה בידה הימנית [כ] ר"ת כתב שולפתה בימין ושמאל מסייעתה ובספר המצות כתב שצריך שיהא הכל בימין בלא סיוע השמאל ואם עשתה בשמאל או אפילו בשיניה כשרה וגדמת חולצת בשיניה לכתחילה התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו או שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמוט וכתב א"א הרא"ש ז"ל הא דפסיל כשהתיר הוא דוקא שהוא בענין שלא היה יכול להלוך בו אם לא שהוא קשור לפי שהתרתו הוי כאילו שמטו כיון דסופו ליפול מעצמו אבל מנעל שיכול לעמוד ברגלו ולהלוך בו בלא קשירה וחלץ בו (נו) כשרה בדיעבד בלא קשירה לשון הרמב"ם ינעץ בארץ רגלו והיא יושבת ופושטת ידה בב"ד ומתרת רצועות המנעל וחולצת המנעל ומשלכת אותו לארץ ע"ב. (נז) ואיני יודע למה כתב ויושבת והלא מצות חליצה מעומד ועיקר חליצה התרת המנעל וחליצתה ועוד למה הצריכה להשליכו לארץ

הדקים לא יפסוק כלל ולא יתן שום ריוח כנ"ל : וכן יראה מדברי רב אלפס וכולי כתב בית יוסף בע"כ דה"ק אם בשעת קריאה לא קראה כאחת אבל מ"מ צריכה שתהיה רגילה לקרותו כאחת דתיהוי ראויה לבילה ומ"מ לשון אינו מעכב אינו מדוקדק דהא אפילו לא קראה כלל חליצתה כשרה עכ"ל ולא קשה מידי דהלא הרי"ף כתב וז"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כדר' זירא דאמר כל הראוי לבילה וכו' ה"נ אם ראויה למיקרייה בבת אחת לא מעכבא קריאתה ואי לא מעכב עכ"ל ורצונו לומר דמעכבא לכתחילה קאמר דמצריכים אותה שתהיה רגילה לקרותה כאחת ואם אינה רגילה אין חולצין לה עד שתהא רגילה אם כן לשון מעכב מדוקדק שפיר : וכיצד היא חליצת המנעל וכו' ותתפוס רגלו בידה השמאלית וכו' פי' בשעה שתתפוס בידה הימנית בעקב המנעל לחלוץ אותו אז תתפוס בידה השמאלית עובי בשר השוק באויר כדי שלא ינוד ויזוז ותשמיט המנעל מן העקב בידה הימנית ותחלוץ אותו ואפשר שמ"ש רבינו בשם ר"ת שולפתו בימין ושמאל מסייעתה ר"ל ג"כ שהשמאל מסייעתה במה שאוחז' בו בבשר השוק שלא ינוד באויר ותוכל לחלוץ אותו מן הרגל בימינה בטוב אלא לפי שאפשר לפרש לשון ר"ת כפשוטו דמתיר לכתחילה שהשמאל תהא מסייע בחליצה ממש לכן הביא רבינו עליו הא דכתב בסמ"ק שכל החליצה תהא בימין דהיינו התרת קשר הרצועות וקשר הלולאות וחליצת המנעל הכל בידה הימנית כדמוכח בירושלמי וא"כ ממילא צריך לפרש דברי ר"ת דלא תהא שמאל מסייעה אלא לאחוז בבשר השוק בלחוד כדפי' וצ"ל דגירסת הסמ"ק בירושלמי היא ושומטת העקב הימין וגוררתו בימין כמו שגורסים סה"ת והסמ"ג והמרדכי והרב המגיד דלא כגירסת התוספות והרא"ש ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל ומיהו איפשר דר"ת היה גורס ג"כ וגוררתו בשמאל כמ"ש התוספות והרא"ש וס"ל כיון דשומטת עקב המנעל מן עקב הרגל בימין זהו עיקר החליצה ומה שהשמאל גורר ושולף המנעל מן הרגל כשאוחזו בראש השני במקום האצבעות אינו אלא מסייע ומסייע אין בו ממש כדמסיק תלמודא פ' המצניע (דף צ"ג) ולכן שרי אפילו לכתחילה לגוררו בשמאל לאחר שכבר שמטה העקב בימין וזה נראה עיקר ומיהו כבר נהגו כהסמ"ק שהכל יהא בימין אלא שתופסת בשר השוק בשמאל וז"ל בירושלמי ותופסת בשמאל. והכי נקטינן : **ואיני** יודע למה כתב ויושבת וכו' ה"ה הליץ ואמר שגם דעת הרשב"א הוא שאפי' לכתחילה חולצת מיושב. ומה שהקשה למה הצריכה להשליכו לארץ מצאתי שזה צריך כדי להראות שזה שחלצה המנעל מעל רגלו לא בשביל שהמנעל הוא שלה ולקחה אותה לרשותה דאינו שלה ועל כן משלכת אותו מידה לארץ כי לא חלצה אותו אלא לשם מצות חליצה

בלא חפצתי מטעמיה דרבי זירא והא דנקט בלא אבה משום שאין דרכן של נשים לידע לקרות וכולן אינן ראויות לבילה אלא עד שילמדם אבל סתמן של אנשים יודעים הם וראויים לבילה מיקרו עכ"ל וז"ל הרמב"ם ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילין ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ואח"כ תאמר יבמי כדי שלא יהא משמע דברים אבה יבמי ומאחר שתהיה רגילה אע"פ שלא קראה בנשימה אחת אין מקפידין ע"ז אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע וכתב ה"ה ומלמדין אותה כולי אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא לקרי לא לחודיה אבה לחודיה וכולי עד א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי כדר' זירא דאמר כל הראוי לבילה בילה מעכבת בו ופי' זה מבואר בהלכות כדברי רבי' וכתב הרשב"א ז"ל וכפי דבריהם אפי' בלא חפצתי לקחתה צריך שידע לומר לא חפצתי בבת אחת והא דנקט בלא אבה משום דאין דרכן של נשים לקרות ואינן ראויות עד שילמדו' ראוים הם לקרות והוא ז"ל הקשה עליהם וכתב שיש גירסא אחרת בזה והראשונה נוסחת הגאונים והספרים וכן הוא בעיטור עכ"ל והרא"ש כתב א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי פירש"י משום דאיכא לפרושי לא אדלעיל מיניה קאי אבל לא חפצתי תחלת דבור הוא וגירסת רב אלפס ז"ל אינה נכונה דמה ענין רבי זירא לכאן מ"מ יש לטעות בפירוש דבריהם עכ"ל ויש בדברי הרמב"ם שכתב רבינו חסרון הניכר והוא ט"ס כי בקצת ספרי רבינו המדוייקים כתיב כתקנה : ומ"ש רבינו וכן יראה מדברי רי"ף אם אינה יודעת לקרות כאחת אינו מעכב עכ"ל נ"ל דה"ק אם בשעת קריאה לא קראה כאחת אבל מ"מ צריכה שתהיה רגילה לקרותו כאחת דתיהוי ראויה לבילה וכמו שנתבאר ומ"מ לשון אינו מעכב אינו מדוקדק דהא אפילו לא קראה כלל חליצתה כשרה כמו שיתבאר בסימן זה : ומ"ש וא"א ז"ל כתב שצריך שתקרא אותו בלי הפסק כבר נתבאר : ומ"ש קראוהו מעומד לא חפצתי לקחתה כבר נתבאר בסימן זה דלכתחילה בעי' מעומד : ומ"ש ואין לחוש אם יפסיק בין לא לחפצתי כבר נתבאר בסמוך : ומ"ש וידחוק רגליו בקרקע בפמ"ח (ד' קג :) אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחקיה לכרעיה ופירש"י לדחוק רגלו בקרקע וכתב הרא"ש ז"ל למדחקיה לכרעיה כדי שיהא ניכר שטורח לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאיליו אם לא שידחוק רגלו מעט ולקמן בסמוך יתבאר אי לא דחקיה לכרעיה אי הוי חליצה פסולה או לא : ומ"ש ח ותגביה היא בידיה רגלו מעל הקרקע ותחלוץ המנעל : ומ"ש ויעמוד היבם אצל הכותל או אצל עמוד וישען עליו כדי שיוכל לדחוק רגליו בקרקע כ"כ הרא"ש ז"ל בסדר החליצה שכתב בס"פ מ"ח וכתבו רבינו בסוף סימן זה : וכיצד היא חליצת המנעל שתתיר היא קשירת המנעל בידה הימנית כולי בפמ"ח אהא דאמרינן והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כתבו התוספות בירושלמי דפירקין גרסינן כיצד הוא עושה קושרו עד שיהא יכול להלוך בו מאליו וכו' כיצד הוא עושה מתירתו בימין ותופסת בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא התרה וחליצה בימין ע"כ ירושלמי ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר גמור וגם צריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי ואע"פ שלא מצינו שפוסל בשמאל אלא ברגל אבל ביד כשר לחלוץ אפי' בשמאל ואמרינן נמי לקמן בסוף פירקין גדמת חולצת בשיניה משמע דלא מיפסלא אם לא חלצה בידה הימנית עכ"ל וגם הרא"ש כתב ובגמרא דידן לא אשכחן שצריך התרה ביד ימין דלא אשכחן שמצריך ימין אלא ברגל ולקמן נמי אמרינן דגדמת חולצת בשיניה ומיהו נהגו העולם כן על פי הירושלמי עכ"ל וכ"כ נ"י וסה"ת והמרדכי גורסים בירושלמי ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין וכן גורס ה"ה ז"ל : ומ"ש רבינו בשם ר"ת שולפתו בימין ושמאל מסייעתה כ"כ המרדכי וסה"ת בשמו וכתבו שאין נראה : ומ"ש רבינו בשם ספר המצות כ"כ בסמ"ק וסה"ת וז"ל תתיר האשה קשר הרצועות והקרסים מן הלולאות הכל בידה הימנית ולא תהא שמאל מסייעתה כדאיתא בירושלמי וכתב עוד בסמ"ק תתיר האשה קשר הרצועות קודם ואח"כ הקרסים הכל בידה הימנית ותגביה רגל היבם מן הארץ ותשמוט המנעל מן העקב בימין בלא סיוע השמאל ותחלוץ כל המנעל חוץ מן הרגל בימין : ומ"ש וגדמת חולצת בשיניה לכתחילה כבר נתבאר דהכי איתא בגמרא ס"פ מ"ח (דף קה.) וכן כתבו הפוסקים ז"ל והרמב"ם ז"ל לא הזכיר יד ימין לענין חליצה וכתב הרב המגיד דאע"ג דבירושלמי קאמר שהיא ביד ימנית לא סמך עליו הרמב"ם משום דבגמרא דידן לא הוזכרה יד ימין לענין חליצה כלל וגבי יבמה גדמת אמרו מי כתיב וחלצה ביד ורגל ימיני נמי אי לאו דגמרי ליה ממצורע הוו מכשירין אפילו של שמאל ויד דלא כתיב מנ"ל ואפי' לכתחילה וכ"כ הרשב"א ז"ל עכ"ל : התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו בר"פ מ"ח (דף קב.) א"ר ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמוט היא : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל הא דפסול בשהתיר הוא דוקא שהוא בענין שלא יכול להלוך בו אם לא שהוא קשור כו' כן נראה ממ"ש בפסקיו בפרק הנזכר אהא דאמר אמימר האי מאן דמסיק אלוחתא דכרעיה לא חליץ : **לשון** הרמב"ם ינעוץ בארץ רגלו והיא יושבת ופושטת ידיה בב"ד ומתרת רצועות המנעל וחולצת המנעל ומשלכת המנעל לארץ ע"כ ואיני יודע למה כתב ויושבת והלא מצות חליצה מעומד ועיקר החליצה התרת המנעל וחליצתו ועוד למה הצריכה להשליך אותו לארץ כך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ויש ספרים שכתוב בהם חסרון הניכר וט"ס הוא ומה שתמה על הרמב"ם ז"ל למה כתב ויושבת כבר נתן טעם ה"ה לדבר וכתב שכן דעת הרב הרשב"א דאפילו לכתחילה מיושב וכתבתיו בסי' זה. ומ"מ שאר הפוסקים כתבו דלכתחילה חולצת מעומד וראוי לחוש לדבריהם וכן נוהגים וז"ל סה"ת ותהא שומטת על המנעל מן העקב ותחלוץ כל המנעל

דרישה

והלאה יונח הרצועה על עור המנעל עד מקום שמוזרות ותוגפים הרצועות זה לזה לפניו או לאחריו אין קפידא דאינו דומה לקשר כלל ודו"ק : [יח] שאם אינה יודעת לקרות כאחת אינו מעכב כתב ב"י ז"ל ומכל מקום לשון אינו מעכב שכתב אינו מדוקדק דהא אפי' לא קראה כלל אינו מעכב ולע"ד נראה דלק"מ מדא דה"א דגרע כשחולק התיבות ועוד דה"א דתחזור ותקרא כמו גבי רקיקה דלקמן בסימן זה אמרינן אם רקקה דם צריך לרוק פ"א ה"א ה"ה כאן בי קריאה לכך כתב אינו מעכב כלל וק"ל : [יט] ותחלוץ המנעל כתוב בעל ס"ג אמר הקדוש ברוך הוא למשה אמור אל היבם שלא ירצה לייבם דע בגופך מאנת לקיים מצוה לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחיפים . ובטיפה סרוחה שבגופך יכולת לקיים לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טיפה סרוחה. והדיינין עונין חלוץ הנעל כאבל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות סיני . ובשם רבי' יחיאל מפריש מצאתי מקוננת בפני הבית דין שבעלה היה כמת בלא זרע והיבם משיב לא חפצתי כו' רצה לומר איני חושש אם יהיה בלא זרע ומאז חולצת נעלו לומר לו שיתאבל על אחיו כי מעתה הרי הוא כמת ויסכם מאמר שאינו מקיים זרע ורוקקת לפניו [לא] ממאת יפיק ממדתיך וקוראת ככה לסלבינו אל אשר לא יבמה וגם העומדים שם קוראים שלשה פעמים חלוץ הנעל לפרסם בושתו : [כ] רבינו תם כתב שולפתה בימין ושמאל מסייעתה ובספר המצות כתב שצריך שיהא הכל בימין בלא סיוע שמאל כדמוכח בירושלמי שום ראיה מבוררת מירושלמי לא נמצא וזה כתוב גם מה שכתב אחר כך ובסמ"ק כתב כו' לא נמצא לשם אלא נראה שר"ת מביא הירושלמי שומטת בימין וגוררתו בשמאל דהיינו מסייעתו וכן במאירי' אבל בסמ"ג בענין אחר שומטת בימין וגוררת בימין דהיינו שהכל בימין וכן במרדכי גרס כך ומשום הכי כתב ול"כ דברי רבינו תם וגירסא זו תפס הסמ"ק ומ"ה כתב כדאיתא בירושלמי גליון (ויש לומר נמי דר"ת סבר דהעיקר שגרירה תהיה בימין אלא שהשמאל תהא מסייעת ודייק כן מדלא אמר סתמא הכל יהא בימין אלא ודאי שאין צריך אלא שהעיקר תהא בימין כ"פ) : ופי'

פרישה

אחת משום דכל הראויה לבלה אין בילה מעכבת כ"פ) : (נא) אינה יודעת לקרות כאחת כו' ז"ל ב"י נ"ל דה"ק אם וכו' עד דהא אפילו לא קראה כלל חליצתה כשרה כמ"ש בסי' זה ועד"ר : (נב) אם יפסיק בין לא חפצתי פירוש בשלמא לא אבה כו' מאחר שקראה כבר מאן יבמי להקים לאחיו כו' אם כן כשיפסוק בלא אבה נראה כאילו הלא קאי אבא דמאן יבמי כלומר לא אינו ממאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי ליכא למטעי דאמאי יהא קאי לא שברי פתיחת דבריו הוא כך פירש רש"י : (נג) וידחוק רגליו בקרקע כמו שנתבאר הטעם לקמן בסימן זה (בסעיף ס"ה כ"פ) : (נד) ותחלוץ המנעל עיין בדרישה : (נה) ותתפוש רגלו בידה בזה כולי עלמא מודים : (נו) כשרה בדיעבד בלא קשירה ר"ל אפילו בלא קשירה כלל ומכל שכן כשהיה קשור והיבם מתירו שלא נפסל דלא גרע מאילו לא היה קשור כלל : (נז) ואיני יודע למה כתב ויושבת כו' והמ"מ כתב שהרמב"ם סבר שמצות חליצה מיושב אפילו לכתחילה ומ"ש עוד רבינו ועוד למה הצריכה להשליכו לארץ כתב ב"י ד"ל דהרמב"ם אורחא דמילתא נקט ולא משום

חידושי הגהות

ח ומ"ש ותתפוש רגלה בידה השמאלית וכו' כ"כ הסמ"ק כצ"ל לענ"ד וז"ל הב"ח פי' בשעה שתתפוש בידה הימנית בעקב המנעל להחליץ אותו אז תתפוש בידה השמאלית עובי בשר השוק באויר כדי שלא ינוד ויזוז ותשמוט המנעל מן העקב בידה הימנית ותחלוץ אותו ואפשר שמ"ש רבינו בשם ר"ת שולפתו בימין ושמאל מסייעה ר"ל ג"כ שהשמאל מסייעה במה שאוחזה בו בבשר השוק שלא ינוד באויר ותוכל לחלוץ אותו מן הרגל הימיני בטוב אלא לפי שאפשר לפרש לשון ר"ת כפשוטו דמתיר לכתחילה שהשמאל תהא מסייעה בחליצה ממש לכן הביא רבינו עליו הא דכתב בסמ"ק שכל החליצה תהא בידה הימנית וא"כ ממילא צריך לפרש דברי ר"ת דלא תהא שמאל מסייעה אלא לאחוז בבשר השוק כדפי' ע"ל

המנעל והכל מעומד או מוטה ולא יושב וכו': סמ"ג וז"ל סמ"ק ונגשה יבמתו חליצה שלא תהא עוד זקוקה לו ונכון הוא:
מעומד או תכוף עצמה ולא מיושב ולא על ברכיה. ע"כ ומה שתמה רבינו על הרמב"ם
למה ט הצריכה להשליך המנעל לארץ י"ל דהר"ב"ס אורחא דמילתא נקט ולא
משום דבעינן השלכה לארץ: **אמר** אמימר מאן דחלין צריך י למהדפיה לכרעיה
בפ' מ"ח (דף קג): ומ"ש ופי'

לארץ **אמר** אמימר מאן דהליץ צריך למהדפיה לכרעיה פי' צריך לדחוק רגלו בארץ [כ] ופירש רב אלפס שאם לא עשה כן החליצה פסולה שהוא מדמה אותו לאידך דאמימר דאמר דמאן דמסגי אלוהתא דכרעיה וחלץ חליצתו פסולה פירוש מי שרגליו הפוכות (נח) שכף רגלו למעלה ודורס על עליונו (נט) שפי' טעמא דלא חליץ מאן דמסגי אלוהתא דכרעיה משום דבעי למידהפיה ארעא וכיון דלא מצי למדהפיה לא חליץ (ס) וכן כתב הרמב"ם היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגלו אינו הולץ שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בקרקע וזה אינו יכול הלצה למי שהולך כך חליצתה פסולה (סא) והראב"ד כתב שאין טעם שתי מימרות דאמימר אחד דטעמא דמאן דמסגי אלוהתא דכרעיה פסולה לפי שנעלו נחלצת מעל כף רגלו (סב) ולא מעל רגלו וגם כשהוא הולך ראש נעלו הולך למטה מרגלו אבל אי לא דחיף לכרעיה לא מיפסיל החליצה בהכי וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל (סג) טעם שצריך לדחוק רגלו אינו אלא כדי שתהא טורחת לחלוץ רגלו דלפעמים מנעל של ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא ידחוק רגלו בקרקע (סד) חלצה מן הארכובה ולמטה הליצתה כשירה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה פירש רב אלפס דאקשירה קאי שאם יהיה הקשר למעלה מן הארכובה הרי החליצה פסולה וכן כתב הרמב"ם (סה) ולדבריהם לא מצינו חליצה לקוטע אפילו נקטעה רגלו מן הארכובה

ב"י

רב אלפס שאם לא עשה כן החליצה פסולה שהוא מדמה אותו לאידך דאמימר דאמר דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה וחלץ חליצתו פסולה שפי' טעמא דלא חלץ מאן דמסגי אלוחתא משום דבעי למדחפיה אארעא כולי אין דברי הרי"ף מבוארים שאם לא עשה כן החליצה פסולה דהא איכא למימר דהא דכתב דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה חליצתו פסולה משום דבעי למדחפיה לכרעיה אארעא היינו משום דאינו ראוי למדחפיה אבל מי שהוא ראוי למדחפיה אע"ג דלא דחיף חליצתו כשירה וכמ"ש ה"ה ז"ל וכ"כ מדקדוק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב היתה רגלו עקומה לאחור וכולי שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בארץ וזה אינו יכול ואם חלצה למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה דמשמע בהדיא דלא פסל אלא דוקא בחלצה למי שרגלו כך לפי שאינו יכול לנעוץ עקבו הא אם חלצה למי שאין רגלו כך אע"פ שלא נעץ עקבו חליצתו כשירה כיון שהוא יכול לנעוץ עקבו דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבתו ומ"מ מדכתב הרא"ש שהראב"ד כתב על דברי הרי"ף הני תרתי שמעתתא דאמימר לאו חד טעמא נינהו דהא דאמר צריך למדחפיה כרעיה אארעא אי לא דחיף לא מיפסלא חליצה בכך והא דקאמר האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חליץ ואי חליץ חליצתה פסולה והרמב"ן השיב על דבריו לקיים דברי רב אלפס ז"ל וכתב לפסול את שתיהן ועדיין נראין דברי הראב"ד דלא קאמר אמימר אלא צריך למדחפיה לכרעיה משמע בהדיא דמשמע להו להני רבוותא ז"ל דלהרי"ף כל דלא דחפיה לכרעיה חליצתו פסולה אע"פ שהוא ראוי למדחפיה וכ"כ דברי רבינו ירוחם וכתב שדעת הרמ"ה כדעת הרי"ף: **ומ"ש** רבינו וכ"כ הרמב"ם ז"ל היתה רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגליו אינו חולץ שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בקרקע וזה אינו יכול חלצה למי שהולך כך חליצתה פסולה והראב"ד כתב שאין טעם שתי מימרות דאמימר אחד דטעמא דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה פסול לפי שנעלו נחלצת מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וגם כשהוא הולך ראש נעלו הולך למטה מרגלו אבל אי לא דחיף לכרעיה לא מיפסל החליצה בהכי וכ"כ א"א ז"ל טעם שצריך לדחוק רגלו אינו אלא כדי שתהא טורחת לחלוץ רגלו וכו' כך היא הנוסחא האמתית בספרי רבינו המדוייקים ויש קצת ספרים שטעה הסופר והשמיט קצת לשון וחסרון הניכר הוא ולענין מה שפסק רבינו דעת הרמב"ם ז"ל לדעת הרי"ף לפסול בלא דחיף כרעיה אע"פ שהוא ראוי כבר כתבתי שאין נראה כן מדקדוק לשונו: **ומ"ש** בסברת הראב"ד וגם כשהוא הולך נעלו הולך למטה מרגלו נראה שהוא ט"ס כי בפסקי הרא"ש כתוב בסברת הראב"ד ז"ל כל' הזה וגם כשהוא חולך נעלו חולך למטה מרגלו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו: ומ"ש וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל טעם שצריך לדחוק רגלו אינו אלא כדי שתהיה טורחת לחלוץ רגלו כו' כלומר וא"כ אינו ענין לאידך מימרא דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חלין: **חלצה** מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה משנה בפרק מ"ח (דף קג) והא דאמר אמימר האי מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה לא חלין פירש"י ואע"ג דתנן מן הארכובה ולמטה כשירה התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוקו במקום רגלו ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגלו הוא וכתב הרא"ש ור"ח פי' בשם גאון דכיון דמסגי אלוחתא לא יכול למיתרץ כרעיה דעל גביה הוא לתחת ולתחת דידיה הוא לעיל וכיון דאיתיה לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו (שאינו ראוי לבילה שבילה מעכבת בו אבל היכא דהוי תריץ כרעיה מעיקרא ואי לא פסיק היה יכול למתרציה אע"ג דאיפסיק חליץ למטה מן הארכובה דהו"ל ראוי) לבילה שבילה אין מעכבת בו. לכל הפירושים האלו משמע דקטע חלין אבל בירושלמי לא משמע הכי דאמרינן בירושלמי אמתני' דמן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה ומשמע דלא איירי בקטע אלא במי שרגלו שלם וקושר את הרצועות מן הארכובה ולמעלה וכן פי' רבינו ניסים ז"ל במגלת סתרים וכן פי' יא רב אלפס ומיהו תימה לומר לפסול חליצה אם לקשרו רצועות הסנדל מן הארכובה ולמעלה דמה נפקא מינה היכי דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו והא דקאמר בירושלמי דעיקר חליצה הסרת רצועות נראה שהסנדל שלהם לא היה יכול לעמוד ברגל בלא קשירה וכן משמע מתוך לשון הירושלמי דאמר קושרו עד שיכול להלוך בו אלמא דעיקר הקשירה כדי שיעמוד על רגליו ויכול להלוך בו וכיון שאין יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אם התיר הרצועות הו"ל כאילו שמט הסנדל כיון דסופו ליפול מעצמו וכן אם קשרו למעלה מן הארכובה שעיקר עמידת הסנדל ע"י הקשירה ולא קרינן ביה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל מנעל שיכול לעמוד ברגל (להלוך בו) בלא קשירה לא ידענא למה תפסל החליצה אם קשר למעלה מן הארכובה או אפי' אם חולץ בלא קשירה שלא נרמזה קשירה בתורה ולא נאמרה הלכה למשה מסיני והא דקאמר בירושלמי כיני מתני' בקושר מן הארכובה ולמטה כשירה מן הארכובה ולמעלה פסולה לא בא למעוטי קטע אלא לאשמועינן דבעינן שתהא אף הקשירה מן הארכובה ולמטה בסנדל שלהם שאינו יכול לעמוד ברגל בלא קשירה אי נמי בקטע איירי ואתא לאשמועינן דבעינן שישאר כל כך בשוקו שיוכל להכניס הסנדל בשוקו ולהוציא למטה מן הארכובה אבל אם נחתך שוקו בסמוך לארכובה שאינו יכול לקשור הסנדל אלא בשוקו למעלה מן הארכובה פסולה עכ"ל: **ומ"ש** שדעת הרמב"ם ז"ל כדעת רב אלפס מבואר בדבריו שכתב שאם היה המנעל קשור למעלה מן הארכובה חליצתה פסולה וכתב עוד יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה מנעל שמאלו חליצתה פסולה וכתב ה"ה שכן דעת בעל העיטור ושדעת בעל המאור כפירש"י דכל שנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חולץ וכן דעת הרשב"א ז"ל וכתב הוא ז"ל והוא דדחים מה דאשתאר על ארעא כדאמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אארעא ע"כ כתב בא"ח כתב הרמב"ם יבם שרגלו הימנית חתוכה אינו חולץ בשמאל ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה מכאן דקדק מורינו ז"ל שדעת הרמב"ם שאם חלצה בימין חליצתה כשירה שאל"כ הול"ל ואם חלץ חליצתו פסולה ואע"פ שכתב בפירושיו בלשון ערב שהוא פסולה ולא יתכן בו חליצה אני אומר שחזר בו וכן דעת רש"י שאם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חולצת בשוקו דמעל רגלו קרינן ביה וכ"כ הר"ן וכ"כ

ב"ח

אמר אמימר מאן דחליץ וכו' וכו' כך הוא מבואר בפסקי הרא"ש אבל בדברי הרי"ף גופיה איכא לפרש דאינה פסולה בדיעבד גם בדברי הרמב"ם אפשר לפרש דאין דעתו לפסול בדיעבד אם לא נעץ עקבו בארץ כיון שהוא יכול לנעוץ בארץ דכל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת וכ"כ ב"י ודבריו נכונים מיהו צריך ליזהר הרבה שיהא מבורר להדיינים שנועץ רגלו בארץ וגם כשהוא הולך ראש נעלו הולך למטה מרגלו והתורה אמרה וחלצה נעלו מעל רגלו אבל אי לא דחים וכו' כצ"ל אבל באשר"י כתב וז"ל וגם כשהוא חולץ נעלו חולץ למטה ברגלו והתורה אמרה וכו' וזה עיקר: **חלצה** מן הארכובה וכו' פירוש רב אלפס דאקשירה קאי וכו' כלומר כיון דלדבריהם לא איירי תלמודא בקיטע לאפלוגי בין קיטע למטה מהארכוב' ובין קיטע למעלה מהארכובה א"כ אין לנו ראיה דחולצין לקיטע ומ"מ ודאי אין חולצין לקיטע דהא כתיב וחלצה נעלו מעל רגלו וזה אין לו רגל והא דתני בברייתא סוף (דף קב) בקב הקיטע חליצתה כשירה היינו שנותן לאחר לחלוץ בו וכ"כ הרא"ש ומיהו קשה דבספרי הרי"ף שבידינו כתוב וז"ל דס"ל לאמימר דמאן דאיפסקא רגליה מארכובה ולמטה דבעי לתרוצי לשארא על ארעא וחליץ וכן נמי בדלא אפסיקא רגליה דבעי לתרוצי לרגליה על ארעא וחליץ וכו' אלמא דמפרש הרי"ף בדאמימר דקיטע נמי חליץ ותו קשה טובא דאח"כ כתב הרי"ף ומתני' דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לאו דנקטעה רגלו אלא כגון דקשר רצועות המנעל למטה מארכובה וכו' וא"כ דבריו סותרים מסופו לראשו ונראה דמ"ש תחילה הוא מה שפי' הרי"ף במהדורא קמא ואח"כ הגיה וכתב כלשון שכתב הרא"ש ונמ"י בשם הרי"ף דמתניתין לאו בנקטעה רגלו אלא כגון שקשר וכו' וכמו שכתב בעל המאור לשם דאחר כך הגיה הרי"ף והמדפיסים טעו ושמו בהעתק שני הפירושים הראשון והאחרון והם סותרין והאחרון הוא מה שהגיה הרי"ף וכתבו כך כל המפרשים בשמו

פרישה

משום דבעינן השליכה לארץ: (נ"ח) שכף רגלו למעלה ודורס על עליונו ז"ל הערוך בערך אחת מאן דמסגי אלוחתא פי' רגליו הפוכות גביהן למטה ותחתיהן למעלה ולא יכול למדחפיה לכולי כרעיה אארעא: (נ"ט) שפירש טעמא כו' ר"ל האלפס: (ס) וכ"כ הרמב"ם היתה כו' ר"ל גם הרמב"ם סבר כהאלפס שהכי כתב הטעם דמי שחולץ לרגל הפוכה דפסול מפני שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בקרקע כו' עיין דרישה: (סא) והראב"ד כתב שאין טעם בני מימרות כו' רלה לומר שאין טעם אידך דאמימר מאן דמסגי כו' שצריך למדחפיה כרעיה אארעא:
(סב) ולא מעל רגלו וגם כשהוא הולך נעלו הולך למטה מרגלו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו כן גרס ב"י וכן הוא בפסקי הרא"ש דף קמ"ג ע"ב ופירוש של דברים הללו נראה בס"פ לפי שנעלו נחלצה מעל כף רגלו ר"ל שלעולם מיום היותו עד עתה כשהוא דרך לבישתו לובש ותוך נעלו מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וגם עתה כשהוא חולץ חליצה של מצוה הולך נעלו למטה מרגלו ר"ל מכף רגלו שהוא הללו למעלה ונקרא מטה אצל שאר בני אדם והא שסיים לשונו שהתחיל בה והיה ליה לכתוב גם ככה הולך מעל כף רגלו נראה שכתב תוך למטה מרגלו משום שהוא ענין לשון הפסוק המסיים בדבריו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו ר"ל שלשון למטה הוא היפך מלשון מעל: (סג) טעם שצריך לדחוק רגלו כו' כלומר וא"כ אינו ענין לאידך מימרא מאן דמסגי כו' ב"י: (סד) חלצה מן הארכובה ולמטה כו' חליצתה פסולה כך הוא לשון הגמרא ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם עיין בב"י שהשיג ע"ז:
(סה) ולדבריהם לא מצינו חליצה לקיטע כו' וקשה הלא יכול להקשות אף לקיטע תחת הארכובה כמו שכתב הרא"ש גופא אלא ה"ק לא מצינו בתלמוד שיהא כשר לחליצה כי הם מפרשים דאקשירה קאי ולא איירי בקיטע כלל והא דנאמר בתלמוד בקב הקיטע היינו שנותן לאחרים לחלוץ בו כמו כמיכת הרגלים וכן באשר"י עכ"ל מ"ז ור"ל הואיל שלא מצינו בתלמוד שכשר

דרישה

[כ] ופי' הרי"ף שאם לא עשה כן החליצה פסולה כו'. וכ"כ הרמב"ם היתה רגלו עקומה כו' כתב ב"י ז"ל אין דברי הרי"ף מבוארים שאם לא עשה כן החליצה פסולה דהא איכא ומ"מ מדכתב הרא"ש וכו' משמע בהדיא דמשמע ליה דלהרי"ף כל דלא דחפיה לכרעיה חליצתו פסולה אע"ג שהוא ראוי למדחפיה עד כאן לשון ב"י. פי' דאם לא כן קשה מנ"מ אי חדא טעמא הוא או טעמא אחרינא. אבל מ"מ כתב שמדקדוק לשון הרמב"ם נראה כמו שנתבאר שדוקא היכא דלא ראוי למדחפיה פסיל הרמב"ם ע"ש:

חידושי הגהות

ט ז"ל הב"ח ומה שהקשה למה הצריכה להשליכו לארץ מצאתי שזה צריך כדי להראות שמה שחלצה המנעל מעל רגלו לא בשביל שהמנעל שלה הוא שלה ולקחה אותו לרשותה דאינו שלה וע"כ משלכת אותו לארץ כי לא חלצה אותו אלא לשם מצות חליצה שלא תהא עוד זקוקה לו ונכון הוא וכ"כ הב"ש: י לעיל העתיק למדחקיה לכרעיה ובגמרא שלפנינו איתא למידחפיה לכרעיה וכ"ה גי' הערוך פירוש למדחסיה שמכביד רגלו קרקע וידחוק: יא כ"כ ג"כ הטור בשם הרי"ף ובספרי הרי"ף שבידנו כתב וז"ל דס"ל לאמימר דמאן דאיפסקא רגליה מארכובה ולמטה דבעי לתרוצי לשארא על ארעא וחליץ וכן נמי כדלא איפסקא רגליה דבעי לתרוצי רגליה על ארעא וחליץ הרי לפנינו דס"ל להרי"ף דקיטע נמי חליץ ומצאתי בב"ח שהקשה כן וכתב עוד וז"ל ותו קשה טובא דאחר כך כתב הרי"ף ומתניתין דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשירה לאו דנקטעה רגלו אלא כגון דקשר רצועות המנעל למטה מארכובה וכולי ואם כן דבריו סותרים מרישא לסיפא ונראה דמ"ש תחילה הוא מה שפירש הרי"ף במהדורא קמא ואח"כ הגיח וכתב שלשון שכתב הרא"ש ונ"י בשם הרי"ף

הארכובה ולמטה וכ"כ בסה"ת דקיטע פסול לחלוץ (סו) [כא] ור"ח פירש דאנקטעה רגלו קאי שאם נקטעה מהארכובה ולמטה חולץ מהארכובה ולמעלה אינו חולץ (סז) [כב] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב דוקא שישאר כל כך משוקו שיכול להכניס המנעל בשוקו ולקושרו למטה מן הארכובה אבל אם נחתך שוקו סמוך לארכובה (סח) שאינו יכול לקשור המנעל בשוקו אלא למעלה מהארכובה פסולה קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו פסולה היה לבוש שני מנעלים זה על גב זה וחלצה שניהם כשירה קרעה העליון בענין שחלצה התחתון ונשאר העליון במקומה חליצתה פסולה ותרוק בארץ [כג] כנגד פניו (סט) רוק הנראה לדיינים כשיוצא מפיה כתב הרמב"ם לא ראו הדיינים הרוק שיצא מפיה כשירה רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיא ארוכה ממנו צריכה לרוק פעם אחרת אבל לאחר שהגיע הרוק כנגד פניו (ע) אפילו לא הגיע לארץ כשירה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה קרינן ביה שפיר בפניו יבמה שרקקה דם אינה צריכה לרוק פעם אחרת וכתב רב אלפס דוקא במוצלת דאז אי אפשר לה בלא צחצוחי רוק אבל אם שותתת צריכה

בשחי ופסוס הוא : ומ"ש ור"ח פי' וכן רש"י דאנקטעה רגלו קאי וכו' ולפ"ז אמרי תלמודא כלא נקטעה רגלו ולאפלוגי בין היה הקשר למעלה מן הארכובה ובין הוא למטה מהארכובה ומשמע דאפילו קשר למעלה מהארכובה חליצתה כשירה והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש דבלא נקטעה רגלו לעולם כשירה החליצה ומביאו ב"י והיכא לתמוה ... לא כתב כך רבינו לפי דעת ר"ח ופי' רש"י והשכמת הרא"ש דבלא נקטעה רגלו יכול לקשור אף לכתחילה למעלה מן הארכובה : ותרוק בארץ כנגד פניו וכולי עד שפיר בפניו כ"ז בסוף פרק מ"ח וילוף לה מדכתיב לעיני וירקה ומדברי התוס' משמע דדרשא גמורה היא ואם לא ראו הדיינים הרוק שיצא מפיה חליצתה פסולה דאהך ברייתא דהחולצת מן הסומא חליצתה כשירה בריש (דף ק"ג) הקשו התוספות מהיכא ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים וה"ה כ"ה לעיני היבם א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא עכ"ל הטעם כיון דמן הסומא אינה כשירה אלא דיעבד אלמא דבדיינים אם לא ראו הרוק חליצתה פסולה אפילו דיעבד וה"ה דה"ה מן הסומא נמי פסולה דיעבד קמ"ל דלא אבל להרמב"ם בפכ"ד דמכשיר כלא ראו הדיינים הרוק היוצא מפיה ס"ל אסמכתא דבדיינים שלא ראו הרוק פשיטא דחליצה כשירה דהך דרשא לעיני וירקה אסמכתא בעלמא היא וזהו שכא אמר לה הכא לכס אי לא חזו דייני רוקא לאו כלום הוא כמ"ש בההוא דאכלה תומא הסמוכה לה אלא אמר צריכי דייני למיחזי דוקא דמשמע דצריך לכתחילה אבל אם לא ראו כבר עשתה חליצה כהילכתא שהרי רקקה בפניו וכמ"ש ה"ה לשם והברייתא אתא לאשמועינן דאפי' היה היבם סומא שאינו רואה הרוק וכתיב וירקה בפניו דמשמע ...עו שיהא רואה הרוק אפ"ה חליצה כשירה אלא שאינו חולץ לכתחילה אם יש שם אחר שיחלוץ וכמ"ש הרב רבי' משה בר מיימוני והראב"ד וה"ה ברפ"ד ומביאו רבינו בסמוך. והנ"י פסק לו שיטה פליגא וז"ל בסוף מ"ח והא דאמרינן דבעינן שיהא הרוק בפניו מדכתיב וירקה בפניו מסתברא דלא קאמר אלא שיהא כנגד פניו בין רואה בין שאינו רואה ואפילו סומא חולץ לכתחילה ודוקא לב"ד הוא דבעינן שיראו הרוק מדכתיב לעיני הזקנים והא דתניא החולצת מן הסומא כשירה בדיעבד משום סיפא דקתני פסולה נקט הכי אלא שהרמב"ם כתב דאין סומא חולץ לכתחילה עכ"ל משמע דס"ל דב"ד צריך שיראו לכתחילה הרוק יוצא מפיה אבל דיעבד כשר אפי' לא ראו דלעיני הזקנים אינו אלא אסמכתא דבהא מודה הרב ... להרמב"ם ולא נחלק עליו אלא לענין זה דהיבם א"צ לראות הרוק אפילו לכתחילה ואפי' הוא סומא דוירקה בפניו לא משמע אלא כנגד פניו ואפילו אינו רואה דלא כהרמב"ם ואפשר דאף התוס' פוסקים שיטת נ"י וקושייתם אינה אלא ... פשיטא דסומא כשר לחלוץ אפי' לכתחילה דמהיכא ס"ד למעוטי סומא ותירצו מדכתיב לעיני הזקנים וכו' דה"א כי היכי דב"ד צריך לכתחילה לראות הרוק יוצא ... הכי נמי גבי יבם קמ"ל דלא דוירקה בפניו משמע אפי' אינו רואה ואפי' ... נמי לכתחילה חולץ אלא דלפי זה היו דבריהם סתומים והוה ליה לפרש ... דבריש מ"ח כתבו התוס' בד"ה זקני דב"ד אם לא ראו הרוק אפילו בדיעבד חליצה פסולה ובסומא כשירה בדיעבד ע"ש ולפיכך נראה דדעת התוס' כדפי' לעיל ... מעשה נראה דאזלינן לחומרא הכא והכא דבב"ד אפי' בדיעבד החליצה ... כמו שנראה פשט התוס' ואפילו את"ל דאינה פסולה מדאורייתא דלעיני הזקנים לאו דרשה גמורה היא אפ"ה פסולה מדרבנן וביבם אפי' הוא סומא כשירה בדיעבד ואם אין אח אחר כשירה אפי' לכתחילה דהיינו דיעבד דלא תתעגן כיון ...ן נוהגין בייבום ואם אינו סומא נראה מתוך שכתב הרב בפירוש סדר חליצה ... מסתפק אם היבם צריך לראות את הרוק אם לאו ואע"ג דבסדר חליצה סי"ז ... צריך שלא יהא היבם החולץ סומא אם יש לו אח שאינו סומא וכה"ג כתב ... זה סמ"ת שאני סומא בשתי עיניו שאינו יכול לראות כלל אבל מי שאינו ...א כלל או אפי' סומא באחד מעיניו שיכול לראות אפשר שחולץ אפילו לכתחילה ... לראות הרוק וכדר' זירא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאני ב"ד מדכתיב לעיני הזקנים ומ"מ מהדר שאיפשר דהיבם פשיטא דצריך לראות את הרוק דפשטיה דוירקה בפניו איבם קאי וכו' וכדכתב ב"י הילכך לכתחילה צריך ...יר לחולץ שיהא נותן דעתו לראות את הרוק והכי נקטינן : יבמה שרקקה דם וכו' עד צריכה לרוק פעם אחרת כך היא גי' ב"י ולכן פי' ורבינו סתם

וכ"כ העיטור והראב"ד וכ"ס הרשב"א בחידושיו וז"ל הילכך אם נקטעה רגלו חולץ בשוקו כל שהוא מן הארכובה עכ"ל ומ"ש הרמב"ם ספר חוטעה נזדמן לו שהיה כתוב בו ואם חלצה בשמאל חליצתה פסולה אבל בנוסחי דידן בספרי הרמב"ם אין כתוב תיבת בשמאל ואפילו לפי נוסחתו אין דקדוקו דקדוק דאיכא למימר דה"ק בימין לא שייך חליצה כיון שרגלו חתוכה ואם חלצה בשמאל דשייך ביה חליצתה פסולה מפני שהוא בשמאל ועי"ל לפי נסחו דמ"ה כתב בשמאל לומר דמ"ה חליצתה פסולה ולא בטלה אבל אם חולץ בימנית החתוכה אינה חליצה כלל (כו) וכבר ביאר בסוף אותו הפרק מה בין אמרו חליצתה פסולה לאמרו אינה [חליצה] ואף לפי נוסחתינו הדין הזה דין אמת שאם חלצה בשמאל חליצתה פסולה ואם חלצה בימנית החתוכה אינה חליצה :

קרעה המנעל מעל רגלו או שרפתו פסולה שם (דף קב׳) בעי רבי ינאי קרעתו מהו שרפתו מהו גלויי כרעא בעינן והא איכא או דילמא חליצה בעינן והא ליכא תיקו וספיקא דאורייתא לחומרא וכ"כ הרמב"ם ז"ל :

ומ"ש היה לבוש שתי מנעלים זה ע"ג זה וחלצה שניהם כשירה קרעה העליון בענין שחלצה התחתון וכו' שם בעא מיניה רבי כהתיה מרבה ב' מנעלים זה ע"ג זה ה"ד אילימא דשלפתיה לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל לא צריכא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי וקאי עילאי מאי חליצה בעינא והא איכא או דילמא גלויי כרעא בעינן וליכא וכתב הרא"ש ז"ל ולא איפשיטא אבל אם חלצה שניהם כשירה ואין בו חשש מעל דמעל והרמב"ם ז"ל נראה שהיה לו גירסא אחרת בגמרא שכתב היה לבוש ב' מנעלים וחלצה העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנגלית רגלו חליצתה פסולה:

ותרוק בארץ כנגד פניו רוק הנראה לדיינים כשיצא מפיה בס"פ מ"ח (ד' קי:) תנן וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים ובגמרא שם אמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקא היכא דנפיק מן פומא דיבמה דכתיב לעיני וירקה ומשמע דיליף רבא הכי מדלא כתיב וירקה לעיני דאז הוה משמע שאחר שיצא הרוק מפיה יראוהו דמהאי טעמא לא בעינן דליחזי בעלה כי נפיק רוק מפומה דכתיב וירקה בפניו אבל גבי דיינים דכתיב לעיני וירקה בעי' דליחזי כי נפיק רוק מפומה :

כתב סמ"ק רוקקת רוק גדול הנראה להדיינים מעט שיצא הרוק מפיה עד שיגיע לפני היבם : כתב הרמב"ם לא ראו הדיינים הרוק כשיצא מפיה כשירה כתב ה"ה שלמד כן מדאמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקא ולא אמר אי לא חזו דייני רוקא לאו חליצה היא כמו שאמרו בההיא דאכלה תומא הסמוכה לה :

רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיא ארוכה ממנו צריכה לרוק פעם אחרת אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו אפילו לא הגיע לארץ כשירה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה קרינן ביה שפיר בפניו כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ואיתא שם בס"פ מ"ח (קו:) אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מ"ט וירקה בפניו בעי' וליכא הילכך הוא ארוך והיא גוצא וקלטתו הרוח הא איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי רוק לאפי דידיה והדר אזיל וכתבו התוס' והא דאמרינן בהחולץ ורקתה קדמנא רוקא בב"ד דמתחזי על ארעא ובכל הספרים איתיה וכן בסנהדרין בירושלמי שמא לתנוה מן המובחר בענין הכי : כתב ב"י בשם הרמ"ה דהא דאמרינן דקלטתו הרוח אינו כלום וצריכה לחזור ולרוק בפניו דוקא לכתחילה אם עומדת שם אבל אם נתפזרו והלכו להם כשירה :

יבמה שרקקה דם אינה צריכה לרוק פעם אחרת וכתב רב אלפס דוקא במוצלת כו' (שם דף קה׳) שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא"א לדם בלא צחצוחי רוק מיתיבי יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ת"ל זובו טמא הוא טמא ואין הדם היוצא מפיו טמא אלא טהור לא קשיא כאן במוצלת כאן בשותת ופירש"י מוצלת א"א בלא צחצוחי רוק ופסקו כן הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכתב ה"ה ז"ל בשם הרשב"א אם רקקה ואינה שותתת ואינה מוצלת איכא למימר דאף היא אפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק עכ"ל ועיין בר"י : ודע דמקמי הכי אמרי' בגמרא דלוי שאיל בי מדרשא יבמה שרקקה דם מהו א"ל מי כתיב וירקה רוק והאא דשלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ ואוקימנא במוצלת כתב הרא"ש ז"ל ואני כתבתי כדפירשתי דטעמו דבי מדרשא דאמרי מי כתיב וירקה רוק סברי דאפילו שותתת דלא בעינן צחצוחי הרוק וכ"כ הראב"ד ז"ל דטעמא דמסתברא הוא דהא רוק לא כתיב באורייתא וגבי זב נמי דכתיב וכי ירוק הזב אי לאו זובו טמא ה"ה דם היוצא מפיו טמא וכתב דלא ...ני אהדדי דלעיל דלא בעי לצחוחי הרוק כשרקקה במקום חליצה דסגי לה בהכי והך ברייתא דבעי לצחוחי הרוק כשרקקה שלא במקום חליצה דלפוסלה מן ...וס אי איכא לצחוחי הרוק הוא דפסלה דגזרינן משום רקיקה דבתר חליצה אבל לית בה לצחוחי הרוק לא גזרינן עכ"ל ורבינו סתם וכתב יבמה שרקקה דם ...ה צריכה לרוק פעם אחרת ולא חילק בין מוצלת לשותתת וזהו כדעת הרא"ש ז"ל ואח"כ כתב שרב אלפס כתב דוקא במוצלת כו' לומר שרב אלפס חולק על זה והוא

דרכי משה

...בס"ג : (כו) כתב המרדכי ריש פ"ת בשם סה"ת אי הוי מנעל ארוך עד למעלה מן הארכובה חליצה פסולה וע"ש שהאריך בזה :

לבסף

דרישה

[כא] (ור"ח פירש דאנקטעה רגלו קאי כו' ואף על גב דאמר אמימר לעיל הא מאן דמסגי אלוסתיה דכרעיה דפסול אפי' בדיעבד שאני הכא דכי נחתך רגלו קם ליה שוקו במקום רגלו והסמכא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל לעיל לאו רגלו הוא רש"י ור"ת פי' דלעיל דמסגי אלוסתיה דכרעיה לא יכול למתריץ כרעיה. רצל גביה הוא לתחת ולתחת דידיה לעיל וכיון דאיתא לכרעיה ולא תריצא הו"ל כמו שאינה ראויה לבילה שבילה מעכבת אבל ...א דהוה פריץ כרעיה מעיקרא ואי לא פסיקא היה יכול למתרצי אע"ג דאיפסק הלין למטה מן הארכובה כו' עיין עוד בב"י כ"פ) : [כב] ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ב"י הביא דברי ...מ"ש שכתב על הכיא ירושלמי דמוקי מתני' דמן הארכובה ולמטה מיירי בקושר מן הארכובה ... וכו' וחילק הרא"ש בין סנדל שלפס שלא היה יכול להלוך בלא קשירה וכו' ואח"כ הקשה ...ש וז"ל והא דקאמר בירושלמי כיני מתני' בקושר מן הארכובה כו' נראה דהכי פירושו משום ... ליה למאי דדחיק ומוקי בירושלמי מתני' לענין קשירה ומיירי במנעלים גדולים ולא מוקי ...ן קיטע ובכל מיני מנעלים וה"ס רבא למעוטי קיטע משא"כ בל"ו דאף דלא מצינו דשייך דקיטע ...ן מ"מ אין לפנינו מיעוט דממעט קיטע מחליצה ומ"ה כתב רבי' ל' לא מצינו כו' ומ"ש כתב ...מ"ש דגם בירושלמי לא בא למעוטי קיטע אלא לאשמעינן דבעינן שתהא אף הקשירה מן הארכובה ולמטה כו' אבל מדברי הרי"ף משמע בהדיא דקיטע פסול לחלוץ ע"ש לכך צ"ל לפרש כמו ...ירושלמי : [כג] כנגד פניו ומ"מ צריך שתהא החליצה עומד פנ נגדו כדי שתרוק כנגדו

סמ"ה

פרישה

שכבר מחולה הוא פסול לחליצה מסברה הואיל שאין לו רגל : (סו) ור"ח פי' כו' וכן רש"י פי' כן ועד"ר : (סז) ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וחולק נמי בהא שאם לא נקטעה רגלו אפילו קשרה למעלה מהארכובה כשירה (שאמר שראוי לקשירה שלמטה מהארכובה כ"פ) וכ"כ המרדכי וז"ל בדף קמ"ג פ"א תימה לומר לפסול חליצה אם נתקשרו רצועות בסנדל מן הארכובה ולמעלה דמכ"מ היכן דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו עכ"ל ועד"ר : (סח) שאינו יכול לקשרו בשוקיו שלא כו' דבעי' שישאר מקום שיהא ראוי לקשירה : (קרעה המנעל כו' הטעם דחליצה בעי' והא ליכא : וחלצה שניהם כשירה דאין בו משום מעל דמעל: בענין שחלצה התחתון ונשאר העליון כו' פסולה דצריך חליצה בענין שהכרעים יהיו ג"כ מגולה והא ליכא כ"פ) : (סט) רוק הנראה לדיינים כשיוצא מפיה ויליף לה בגמרא מדכתיב לעיני וירקה הלא לומר דכתיב ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה את נעלו וירקה בפניו וגו' וכתב ב"י דיליף מדלא כתיב וירקה לעיני דאז הוי משמע שאחר שיצא הרוק מפיה יראוהו דמה"ט לא בעינן דליחזי יבמה כי נפיק רוק מפומה דכתיב וירקה בפניו אבל גבי דיינים דכתיב לעיני וירקה בעינן דליחזי כי נפיק רוק מפומה ועד"ר : (לא ראו הדיינים כו' כשירה מדלא כתיב לעיני גבי וירקה לא משמע לעיכובא צריכה לרוק פעם אחרת שנאמר וירקה בפניו כ"פ) :

(ע) אפי' לא הגיע לארץ כשירה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה כו' ר"ל הואיל שלא בעי' שיגיע הרוק לארץ הילכך אם הוא ארוך והיא קצרה כשירה בכל ענין אף אם קלטתו הרוח מיד כשיצא

מפיה

והוא מחלק בין מוללת לשותתת : **אמר** רבה יבמה שאכלה שום או גרגישתא וירקה לאו כלום הוא בס"פ מ"ח שם ומפרש טעמא משום דבעינן וירקה מעצמה וליכא : ומ"ש ורב אלפס לא הביא דברי רבה אולי ר"ל מפני ש"א בלא לחלוחי רוק וכו' ז"ל הרא"ש שם רב אלפס לא הביא הא מילתא דרבה אולי ס"ל דלא גרע מרקקה דם ולא דמי להא דהא אפילו לחלוחי הרוק מעצמה אין כאן אם לא נאמר א"א בלא לחלוחית רוק ואותו מעט יצא עם רוק זה ונהגו העם למונעה מכל מאכל קודם חליצה עכ"ל ונראה שיש חסרון לשון בדברי רבינו וצריך להגיה וא"א הרא"ש ז"ל כתב רב אלפס לא הביא דברי רבה אולי ר"ל כולי :

ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם וכיוצא בו מדברים המזיבים הרוק נראה דט"ס הוא וצריך להגיה המרבים במקום המזיבים . ומ"ש בשם סה"ת ז"ל יזהרו ב"ד שלא תאכל האשה עדיין באותו יום דשמא תאכל דברים הגורמי' רוק לבא דאמר רבה אכלה תומא או גרגישתא לא חולצת דכתיב וירקה מעצמה וה"ה רימונים יב כדאיתא בפרק אע"פ ושאר דברים שאין עולין על לב אדם עכ"ל . וכבר כתבתי בסמוך שגם הרא"ש כתב שנהגו למונעה מלאכול כלום וכ"כ סמ"ג וסמ"ק : כבר נתבאר בסמוך בסימן זה שמצות קריאה ורקיקה לכתחילה מעומד וז"ל סמ"ק ובשעת הרקיקה תעמוד היבמה נגד היבם עכ"ל והטעם שצריכה לעמוד נגד היבם כדי שתרוק נגד פניו :

ואח"כ מקרין אותה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל משנה ס"פ מ"ח (שם) וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ע"כ היו מקרין וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה : **ומ"ש** ומצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג"פ שם במשנה ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינים ולא מצוה בתלמידים ר' יהודה אומר מצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג"פ ובגמרא שם תניא א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון ובאת יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כולכם חלוץ הנעל חלוץ הנעל וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל להאי ברייתא משמע דס"ל דהכי הילכתא כיון דמייתי לה הלכה למעשה וכן פסקו שאר הפוסקים ז"ל. וכתב בהג"מ בשם ר"י גאון שגם היבמה אומרת ג"פ חלוץ הנעל וכ"כ המרדכי : **נמצא** סדר חליצה קוראה מאן וכו' עד או שקראה ואח"כ רקקה חליצתה כשירה מימרא וברייתא שם : ומ"ש ולא עוד אלא אפי' לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשירה משנה שם (דף קד׳) חלצה ורקקה אבל לא קראה חליצתה כשירה קראה ורקקה אבל לא חלצה חליצתה פסולה חלצה וקראה אבל לא רקקה ר"א אומר חליצתה פסולה ר' עקיבא אומר חליצתה כשירה א"ל ר"א ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב א"ל ר' עקיבא

(עא) צריכה לרוק פעם אחרת אמר רבה יבמה שאכלה שום (עב) או גרגישתא וירקה לאו כלום הוא ורב אלפס לא הביא דברי רבה אולי רוצה לומר משום שאי אפשר בלא צחצוחי רוק שיוצא עם מה שאכלה ונהגו למונעה מלאכול כלום ע"כ והרמב"ם כתב אכלה שום וגרגיר (עג) [כד] וביוצא בו או מדברים המזיבין הרוק והיה רוק זב מפיה אינו כלום עד שיהיה הרוק מעצמה יראה מדבריו שאין לחוש אלא בדברים ידועים המזיבין הרוק (עד) [כה] ובספר התרומה כתב שצריך שלא תאכל כלום (כז) ואחר כך מקרין אותה ככה יעשה (כח) לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל (עה) ומצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל שלשה פעמים נמצא סדר חליצה קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחתה וחולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש ואין הסדר מעכב שאפילו לא קראו תחילה לא היא ולא הוא (עו) או שהקדימה רקיקה לחליצה (עז) או שקראוה ואח"כ רקקה חליצתה כשירה ולא עוד אלא (עח) אפי' לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשירה . צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו נתכוין הוא ולא היא או היא ולא הוא לא הותרה (עט) ומיהו חליצה היא לפוסלה על האחין לפיכך יבמה שנגדלה בין האחין וראינו שחלצה נעלו של אחד מהם אסורה להתייבם (פ) שמא כיוונו לשם חליצה אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם מותרת להתייבם ולא חיישינן שמא

סתם וכתב וכו' עד לשותתת אבל במדוייקים כתוב אחר זה וכ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' בשותתת אינה צריכה לרוק פעם אחרת ולפי נוסחא זו פי' ולא סתם : **צריך** שיכוונו היבם והיבמה וכו' בפרק מ"ח (דף ק"ב) א"ר יהודה אמר רב יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהן טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד (פי' למדקדקני עד שיתכוונו שניהם כאחד משמע דבעינן שנדע שניהם מתכוונין לחליצה וכשלא נדע אינה חליצה ומותרת לינשא לאחד מהן והא דקאמר חליצתה פסולה לאו דוקא פסולה קאמר אלא כלומר אין בחליצה זו כלום כאילו לא חלצה כלל ומותרת לינשא לאחד מהן) ה"ק אע"ג דחזינן אין חוששין שמא כיונו ואיכא דאמרי טעמא דלא חזינן הא חזינן חוששין ודקא תנא בעי כוונה ה"מ לאישתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא ופסק רבינו כלשון האחרון אלא דלפי זה צריך להגיה שמא כיונה לשם חליצה דלהך לישנא אפי' לא כיון הוא אלא היא כיונה חליצה פסולה היא וכ"כ האלפסי והרמב"ם כלשון אחרון וכתב חיישינן שמא כיונה וכ"כ הרא"ש כלשון הרי"ף וכן ראיתי בספרי רבינו שהגיהו כיונה במקום כיונו ולפי עניות דעתי דאין צורך להגיה דרבי' נקט כיונו לאורויי בחזינא דחלצה לאחד מהן אע"פ דידעינן ביבמה דלא כיונה חיישינן שמא היבם נתכוין וכן בדידעינן דהיבם לא כיון חיישינן שמא היבמה כיונה ולכן אמר שמא כיונו לשם חליצה פירוש בשניהם חוששין שמא נתכוין אחד מהם אכן איכא לתמוה במ"ש הרא"ש אח"כ (דף קמ"ד ע"א) ומביאו ב"י וז"ל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דמיפסלא מאחין קשיא לי אמאי אדחיקו הנך אמוראי להטעותו יאמרו לה שתרוק בפניו ונפסלה לו ואח"כ יכפוהו לחלוץ וכ"ל משום דלא מהניא רקיקה ליפסל כיון דידעינן ביבם שלא היה רוצה לחלוץ וכדמסיק בלישנא קמא דכי חזינא חיישינן שמא כיונו שניהם וכשידעינן דאחד מהן לא כיון לא נפסלה החליצה עכ"ד אע"פ שאין זה לשונו ואיכא להקשות דעדיין קושייתו במקומה עומדת ללישנא בתרא . ותו קשה דאיהו גופיה הביא לשון הרי"ף דפסק כלישנא בתרא ואם כן כך הלכה וכאן כתב כלישנא קמא כדי לתרץ קושייתו והוא סותר למ"ש מתחילה ונראה דדעת הרא"ש היא לתרץ דהני אמוראי דנטרחו להטעותו ולא אמרו ליבמה לרוק בפניו כדי שתיפסל עליו סבירא להו כלישנא קמא אי נמי חששו נ"כ לחומרא דלישנא קמא דכיון דאינה נפסלת ברקיקה זו א"כ אינו בדין לכופו לחלוץ מיהו ודאי קי"ל כלישנא בתרא דחליצה פסולה היא בנתכוין אחד מהם לפוסלה על האחין ולפוסלה לכהונה ואזלי הכא והכא לחומרא : וכן

משם ראיה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש ופירש"י דכתיב ככה יעשה דבר שהוא מעשה מעכב דכי כתיב ככה דמשמע עיכוב אמעשה כתיב וקריאה דיבור בעלמא הוא : מעשה באיש . חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה באיש הוא ובגמרא (דף קה׳) תניא חלצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשירה ואוקימנא כר"ע וידוע דהלכה כמותו : **וכתב** הרמב"ם אבל דאמרינן דקריאה לא מעכבא בד"א כשהיו יכולים לדבר שהרי הן ראויים לקרות אבל אלמת או אלם אינם חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינן כחרש וחרשת שחלצו שלא עשו כלום לפי שהחרש או החרשת אינן בני דעת עכ"ל :

צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו נתכוין הוא ולא נתכוונה היא או נתכוונה היא ולא נתכוין הוא לא הותרה ומיהו חליצה היא לפוסלה על האחין בסוף פרק מ"ח (דף קו׳) א"ר יוחנן אני שונה בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחת : ומ"ש לפיכך יבמה שנגדלה בין האחים וראינו שחלצה נעלו של אחד מהן אסורה להתייבם שמא כיוונו לשם חליצה אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם מותרת להתייבם שמא וכו' בריש פרק מ"ח (דף קב:) אמר רב יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהם טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ה"ק אע"ג דחזינא אין חוששין שמא כיונו וא"ד טעמא דלא חזינא הא חזינא חוששין ודקאמר תנא בעי כוונה ה"מ לאישתרויא לעלמא אבל לאחין מיפסלא וידוע דהלכה כלישנא בתרא : ב"ה ויש לתמוה על הרמב"ם ורבינו גבי יבמה שגדלה בין האחים שמא כיוונו לשם חליצה מאי איריא שכיוונו אפילו לא כיונו נמי מיפסלא על האחים וצ"ל דלרווחא דמילתא

דרכי משה

(כז) ובסדר חליצה וה"ה שתייה וגם לא תנקרה שיניה קודם חליצה ולא תרוק דם וגם כתב ראבי"ה שיש לה למעט בדיבור כדי שיבא הרוק מעצמו וזהו מתקריא וירקה שפיר עכ"ל : (כח) וז"ל המרדכי ע"ג ומ"מ אם לא קראה היטב לא מעכבא רק שיהא ראוי לקרות עכ"ל :

בהגהות

פרישה

מגיה ומ"ש נראה להגיה שהיא הגה"ה קלעתו הרוק דע"ז דוקא קאי תיבת לפיכך ושמעינן דהיא הגה"ה מילתא דפסיקא היא דהחליצה כשירה בכל ענין וכן הוא בגמרא : (יבמה שרקקה דם א"צ כו' ואין חילוק בין מוללת לשותתת שנאמר וירקה סתם ולא כתיב וירקה רוק וזהו כדעת הרא"ש כ"פ) : (עא) צריכה לרוק פעם אחרת וכ"כ הרמב"ם ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' בשותתת אינה צריכה לרוק פעם אחרת כנ"ל וטעמא דסבר הרא"ש דהא רוק לא כתיב באורייתא וגבי זב נמי דכתיב וכי ירוק הזב אי לאו זובו גומא ה"א דם היוצא מפיו טמא אסר"י והא דכתב רבינו לקמן בסמוך (בסעיף ע"ד) דוקא כשרקקה רוק אבל רקקה דם אינה נפסלת בכך כו' היינו משום דהרא"ש כ"כ לתרץ שני מימראות דבגמרא שלא תקשה אהדדי וכתב דבשרקקה במקום חליצה (פי' בשעה שחולצת מנעל היבם) א"צ רוק מעורב בו אבל כשרקקה שלא במקום חליצה אינה נפסלת מן היבם עד דאיכא לאלום רוק דלא גזרינן משום רקיקה דבתר חליצת המנעל עכ"ל ורצה לומר בשאין רוק מעורב בו אין מוכח שרקקה משום חליצה וליכא למיגזר מידי : (יבמה שאכלה שום כו' הטעם דבעי' וירקה מעצמה וליכא כ"פ) : (עב) או גרגישתא מרולי במעבה האדמה מתרגמינן בגרגישתא דארעא : (עג) וביוצא בו מדברים המרבים הרוק כן הגיה ב"י ועיין דרישה : (עד) ובספר התרומה כתב שצריך שלא תאכל כלום נמצא שלשה מחלוקות בדבר רב אלפס סבר שתוכל לאכול קודם החליצה מה שתרצה והרמב"ם סבר שיש למונעה מדברים המרבים רוק וסה"ת סבר שלא תאכל שום דבר ועיין דרישה : (עה) ומצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל (ע"ש שנאמר ונקרא שמו בישראל כ"פ) בהג"מ כתב שגם החולצת תאמר שלשה פעמים חלוץ הנעל וכ"כ המרדכי ועיין מה שכתבתי בדרישה (סעיף כ"ה) טעם ג' פעמים : (עו) או שהקדימה רקיקה לחליצה כו' זה לשון הרמב"ם ולמה לא תחזור ותרוק על הסדר במה יאמרו רקיקה לבדה אינו כלום ואינה פוסלת על האחין עכ"ל וכן הוא בגמרא שם פרק מ"ח דף ק"ה ע"א וע"ש ברש"י : (עז) או שקראוה ואחר כך רקקה רצה לומר שקראה ככה יעשה לאיש ואחר כך רקקה : (עח) אפילו לא קראה ולא רקקה כו' משום דכל הראוי לבילה כו' לאפוקי אלם ואלמת : (אלא שחלצה בלבד כשירה ילפינן מדכתיב ככה יעשה לאיש משמע המעשה שהאשה עושה בגופו של איש דהיינו החליצה הוא מעכב אבל רקיקה וקריאה דלאו מעשה בגופו של איש הם אינן מעכבין כ"פ) : (עט) ומיהו חליצה היא לפוסלה כו' רצה לומר כשמכוין אחד מהן לחליצה : (פ) שמא כיוונה לשם חליצה כ"ל דכן צריך להיות וכן באלפסי ורמב"ם וזהו לפיכך אבל

דרישה

סמ"ק : (כד) וביוצא בו מדברים המרבים רוק כו' ויראה מדבריו שאין לחוש אלא לדברים ידועים המרבים רוק יש להקשות במאי שכתב ויראה מדבריו והלא בגמרא גם כן נקט רבא שום שהוא מרבה זיבה וע"ק והלא בהדיא כתב הרמב"ם דברים המרבים רוק ולמה כתב ויראה ונראה דה"פ בשלמא בגמרא דנקיט שום וגרגישתא ותו לא דבר פשוט הוא דדוקא קאמר אבל לישנא דהרמב"ם דנקיט כיוצא בו מדברים כו' ה"א כיון דשום וגרגישתא לאו דוקא ה"ה שאר דברים אע"ג דלא מרבים רוק מ"מ קאמר ויראה מדבריו שאין לחוש אלא לדברים ידועים ועוד י"ל דהכי קאמר כיון דהרמב"ם נקט בלישניה והיה רוק זב מפיה ה"א כיון דלא רקקה מעצמה הוי ריעותא טובא ואפי' אכלה שאר דברים חיישינן מ"ה קאמר יראה מדבריו ר"ל אע"ג דהרוק זב מפיה מעצמו אפ"ה לא חיישינן אלא בדברים המרבים זיבה וק"ל :

[כה] ובספר התרומה כתב שצריך שלא תאכל שום דבר לכאורה יש לדקדק גם הרא"ש כתב ונהגו שלא לאכול שום דבר ומדברי ב"י משמע דלא הוי גרים בדברי רבינו ונהגו שלא לאכול כו' שכתב ז"ל ואני כתבתי למעלה בשם הרא"ש שנהגו שלא לאכול כלום מדכתב ואני כתבתי משמע דלא היה גרים בדברי רבינו כן ולפי זה א"ש אבל לפי גירסא שלנו נראה לומר דלעיל לא כתב מתורת דין אלא שנהגו כן וספר התרומה כתב שצריך שלא לאכול רצה לומר

חידושי הגהות

הרי"ף דמתניתין לאו בנקטעה רגלו אלא כגון שקשר וכו' וכמ"ש בעל המאור לשם דאח"כ הגיה הרי"ף והמדפיסים טעו ושמו בהעתק ב' הפירושים הראשון והאחרון והם סותרין והאחרון הוא מה שהגיה הרי"ף וכתבו כך כל המפרשים בשמו ופשוט הוא ע"כ : יב לא אדע הכוונה בזה דבפרק אע"פ לא מצאתי מענין רמונים אך ההיא עובדא דההוא רומאה דא"ל להיא איתתא מיגססת לי וכו' ע"ש בגמרא (סא :) דשם מבואר דאם אחר אוכל רימונים בפניה ואינו נותן לה מעלה רוק אבל לא כשהיא עצמה אכלה . והנה עיינתי בסה"ת עצמו שכתב שם וז"ל וכן יש דברים אחרים שגורמים רוק כגון רימונים כדאיתא בפרק אף על פי וכו' לשון זה שפיר יש לפרש דה"ק שיש דברים אחרים שגורמים רוק דאין כוונתו כשיאכלם הם גורמים רוק אלא מי שיראה אחרים אוכלים אותם מעלה רוק וע"ז כיון במה שאמר כדאיתא בפרק אע"פ ר"ל המעיין שם יראה שהרמונים גורמים רוק בענין שאמרו שם

שמא חלצה וכן אם רקקה לפני היבם (פא) בפני בית דין אסורה להתייבם ומיהו דוקא כשרקקה רוק (פב) אבל רקקה דם לפניו אינה נפסלת בכך אא"כ יהא רוק מעורב בו (פג) ואם קראה לבד לא נפסלה בכך מלהתייבם (פד) הסומא לכתחילה לא יחלוץ ואם חלצה מהסומא חליצתה כשירה והראב"ד כתב שאם אין אח אלא הוא חולצת לכתחילה חליצת חרש וחרשת (פה) ואלם ואלמת פסולה ופוסלת אבל שוטה וקטן אין חליצתם כלום אפי' לפסול על האחין קטנה שחלצה לגדול נפסלה על האחין

וכן אם רקקה לפני היבם בפני ב"ד וכו' פי' לא מיבעיא בראינו שחלצה דכיון דלאו אורח ארעא הוא שתהא אשה חולצת המנעל מרגל איש אם לא שמכוונת לפטור עצמה ממנו מזיקתה הילכך חיישינן שמא כיונה לשם חליצה ואסורה להתייבם אע"פ שלא חלצה בפני ב"ד אבל ברקיקה דאורח ארעא לרוק לפני איש ואין אשה יכולה ליזהר מזה לא חיישינן שכיונה לשם חליצה אלא ברקקה בפני ב"ד : **ומ"ש** ומיהו דוקא כשרקקה רוק וכו' כ"כ הרא"ש בשם הראב"ד (דף קמ"ד סוף ע"א) דברקקה דם במקום חליצה לא בעינן לחנוחי רוק דמי כתיב באורייתא וירקה רוק אבל ברייתא דמצרכה לחנוחי רוק הוא דוקא כשרקקה שלא במקום חליצה דלפוסלה מן היבום משום דגזרינן שמא יאמרו מדרקקה ודאי חלצה לה ברישא ואפ"ה הדרא ומתייבמה ואתא למשרי חלוצה לאחין כי איכא לחנוחי הוא דגזרינן אבל לית בה לחנוחי רוק לא גזרינן : **חרש** וחרשת וכו' משנה פרק מ"ח (דף ק"ד) החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ומסקנת הגמ' דרבא ס"ק השתא דאמרת חרש וחרשת פסולה דאינן בואמר ואמרה אלם ואלמת נמי פסולה ומתני' דקריאה לא מעכבא כדרבי זירא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואמרינן תו אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דחליצת קטן בן ט' כגט בגדול אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום אפי' לפוסלה עליו דלאו בר דיעה הוא ודינו כשוטה ולא דמי לחרש וחרשת דחשיבי בני דיעה טפי משוטה וקטן לענין חליצה ולכן יש ממש בחליצתה קצת דפוסלת ופסולה וכך כתבו הרי"ף והרא"ש אבל הרב רבינו משה בר מיימוני השוה חרש וחרשת לשוטה וקטן ועיין טעמו במ"ש ה"ה ומביאו ב"י אבל רבינו תפס שיטת הרי"ף והרא"ש ודחה דעת הרמב"ם בזה ולא הביאו : **והרמב"ם** כתב קטנה וכו' שם (דף ק"ה) קאמרינן קטנה שחלצה וכו' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכ"א איש כתיב בפרשה אשה בין גדולה בין קטנה ואמר תו קטנה חולצת בפעוטות כבר שית כבר שבע ופירש"י לענין חליצה כשירה משהיא בפרק הזה שיודעת מעט להבחין רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים שנה אחת קודם לזמן ב' שערות והילכתא עד שתביא ב' שערות וכתב ה"ה ומשמע דכיון דמסקנא דגמרא והילכתא עד שתביא ב' שערות שאפי' בדיעבד פסולה וכדברי הרב רבינו משה בר מיימוני וכ"כ בנ"י וז"ל ומיהו מדקי"ל דאינה חולצת עד שתביא ב' שערות איפשר דבדיעבד נמי פסלינן כרבי אליעזר בתוספתא וכתב הריטב"א ומיהו לא איתברר לן שפיר ונקטינן לחומרא עכ"ל ואיפשר שזאת היתה דעת הרב רבינו משה בר מיימוני דכיון דלא איתברר בסוגיא היכא דחלצה קודם שהגיע זמן ב' שערות דחליצתה פסולה או אינה כלום ומותרת להתייבם אזלינן לחומרא והעיקר דס"ל להרמב"ם דקי"ל כחכמים דאשה בין גדולה בין קטנה אלא דהאמוראים החמירו דלכתחילה לא תחלוץ עד שתביא ב' שערות מ"מ ודאי אפי' לא הביאה ב' שערות חליצה היא כחכמים ונפסלה על האחין : וא"א

דמילתא נקטו הכי אבל אין ה"נ דאפי' לא כיונו נמי מיפסלא על האחים ועי"ל דהא דמיפסלא היינו משום דחיישינן יג שמא נתכוונה היא אבל אם היה ידוע לנו שגם היא לא נתכוונה לא מיפסלא : **ומ"ש** וכן אם רקקה לפני היבם בפני בית דין אסורה להתייבם שם (ד' קד') שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דאיפסלא לה מן האחין ואוקימנא כר"ע דאמר רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה קראה ולא חלצה אין כאן בית מיחוס . ופירש"י חליצתה פסולה . ופוסלת על האחין אין כאן בית מיחוס ואפילו מייבום לא פסלה : ומאי שנא רקיקה ומ"ש קריאה קריאה דאיתא בין בתחילה בין בסוף לא מיחלפא ליה רקיקה דבתחילה ליתא ולבסוף איתא מחלפא ליה ואתי למישרי חלוצה לאחין ופי' רש"י קריאה בין קודם חליצה מאן יבמי בין לאחר חליצה ככה יעשה א"כ אמרינן תתייבם לא מיחלפא לאינשי בחלוצה דליכא למימר הך בתר חליצה אתייבם דאמרי הך קריאה דמקמי חליצה הואי אבל רקיקה דליתא אלא בתר חליצה מיחלפא .לאינשי ואמרי הך מדרקקה ודאי חלצה לה ברישא ואפ"ה הדרא ומתייבמה ואתי למישרי חלוצה לאחין : **ומ"ש** רבינו דדוקא ברקקה בפני ב"ד הוא דאסורה להתייבם מתבאר ממה שכתבתי בסמוך דטעמא משום דמיחלפא להו לאינשי ואתו למשרי יבמה לאחין והאי טעמא לא שייך אלא ברקקה בפני ב"ד ובפני היבם . וכ"כ ה"ה בפ"ד על ההיא דיבמה שגדלה בין האחין אין חוששין שמא חלצה לאחד מהן מכאן כתבו קצת מן המפרשים שמה שנזכר למעלה רקקה בלבד ה"ז חליצה פסולה אינו אלא כשרקקה בב"ד אבל רקקה בינו לבינה או בפני שנים אינה פוסלת וזה דעת הרמב"ן והרמב"ם ז"ל עכ"ל וכ"כ נמק"י אההיא דיבמה שגדלה בין האחין אין חוששין שמא חלצה לאחד מהם דאסיקנא טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן ש"מ דאפי' שלא בב"ד חיישינן שמא כיונו ופסולה על האחין ומיהו כיון דלא פסלי' להו מדינא אלא מפני מראית העין מסתברא דהיינו דוקא במעשה כי האי דלאו אורח ארעא בהכי אבל רקיקה דלא איפשר בלאו הכי לא חיישינן לה למיפסלא בהכי דאלת"ה כל יבמה שגדלה בין אחין תאסר להם דהא א"א שלא רקקה בפניהם ולקמן פסלינן רקיקה בב"ד אלא לאו ש"מ כדאמרן וכ"כ מדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל : **ומ"ש** ומיהו דוקא כשרקקה רוק אבל רקקה דם לפניו אינה נפסלת בכך אא"כ יהא רוק מעורב בו כ"כ הרא"ש בפסקיו בפרק מ"ח בשם הראב"ד ז"ל וכתבתיו לעיל בסימן זה גבי דין יבמה שרקקה דם : **וכתב** הרא"ש ק"ל כיון דאמרינן יבמה שרקקה תחלוץ אמאי אדחיקו הנך אמוראי לקמן להטעותו כיון שעמדו היבם והיבמה לפניהם יאמרו לה שתרוק בפניו ונפסלה לו וא"כ יכפוהו לחלוץ ואי לית להו להנהו אמוראי הא דשלחו לאבוה דשמואל א"כ לאו דהלכתא היא ורב אלפס הביאה לפסק הלכה וי"ל דשפיר אית [להו] להנהו אמוראי והא דלא אמרו לה לרוק בפניו משום דלא מהניא רקיקה הכא לפסול כדאמרינן לעיל יבמה שגדלה בין האחין מותרת לינשא לאחד מהן ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהם ופריך טעמא דלא חזינא הא חזינא חיישינן שמא כיונה והא תניא בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא וכולי חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם ומסיק דכי [חזינן] חיישינן שמא כיוונו אלמא אף חליצת הסנדל לא מהניא לפסול בלא כיונה כ"ש רקיקה והני עובדי דלקמן דידעי ביה שלא היה רוצה לחלוץ רקיקה לא פסלה [כי] ידוע הוא שלא כיון עכ"ל : **כתבו** הגהות מיי' צריכה היבמה להזהר שלא תרוק לפני היבם שהרקיקה פוסלת לייבום וא"כ תהיה החליצה פסולה כיון שאינה ראויה ליבום ותצטרך לחזור על כל האחים וכ"כ במרדכי מקבלת אבי"ה וכתב ואע"פ שיש להשיב טוב הדבר ליזהר בכך : ומ"ש רבינו ואם קראה לבד לא נפסלה בכך מלהתייבם כבר נתבאר : **הסומא** לכתחילה לא יחלוץ ואם חלצה מהסומא חליצתה כשירה בפ' מ"ח (דף קג :) תניא חולצת מן הסומא חליצתה כשירה וכתבו התוס' וא"ת מהיכן ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים ה"ה לעיני יבם א"כ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא עכ"ל : והרמב"ם ז"ל כתב בלשון הזה סומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק וכתב ה"ה ממ"ש בברייתא החולצת מן הסומא חליצתה כשירה למד רבינו שאין חולץ לכתחילה ונתן טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו אבל בדיעבד כשירה שהרי אין הרקיקה מעכבת ובהשגות א"א והוא שיש שם מי שיחלוץ ע"כ סבור הוא ז"ל דכל היכא דליכא אחרינא אפי' לכתחילה חולץ וברייתא דמשמע דוקא דיעבד הוא בשיש שם אחר ואיני יודע הכרח בזה עכ"ל ואני מצאתי כתוב בשם גדולי אשכנז דטעמא דהראב"ד משום דאין לך דיעבד גדול מזה שלא תתעגן ומצאתי עוד דלענין הלכה למעשה יש לחוש דדילמא הראב"ד ס"ל כמ"ד מצות חליצה קודמת ולהכי חשיב כדיעבד משום עיגונא אבל לפוסקים כמ"ד מצות יבום קודמת מנא לן דחשיב דיעבד ע"כ (כט) : **חליצת** חרש ואלם ואלמת פסולה ופוסלת אבל שוטה וקטן אין חליצתן כשירה בפרק מ"ח (דף קד :) תנן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת לקטן חליצתה פסולה ובגמרא (שם) אמר רבי ינאי דטעמא דחרש וחרשת לפי שאינן בואמר ואמרה אמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבא לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתניתין דקתני לא קראה חליצתה כשירה כר' זירא דאמר כל הראוי לבילה ואמאי דתנן דחולצת לקטן חליצתה פסולה א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום כלומר ואינה נפסלת לאחין ויכולה להתייבם להם ולו . והרמב"ם ז"ל כתב בלשון הזה אלם או אלמת אינם חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינן כחרש וחרשת שלא עשו כלום מפני שהחרש והחרשת אינן בני דעת וכתב ה"ה מ"ש שחליצת חרש או חרשת אינה כלום נראה שסמך לו על התוספתא ששנינו שם חרש שנחלץ וחרשת שחלצה והחולצת מן השוטה וכן שוטה שחלצה והחולצת מן הקטן כו' תנא וי"ג דברים בה הרי השוו דין חרש שוטה וקטן ויתבאר בגמרא שאין חליצת קטן כלום וכן השוו חכמים בכל מקום לכל דבר שצריך דעת ויש מי שהקשה על רבינו מדאמר בגמרא אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום ולא אמר אין חליצתן כלום אלמא מודו חכמים בחליצת חרש וחרשת דחליצה פסולה היא ועוד ממ"ש שם בגמרא דטעמא דמתניתין לפי שאינן באמר ואמרה ואמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבא וכו' אלמא טעמא דמתני' אינו משום דלאו בני דיעה נינהו אלא לפי שאינם ראויים לקריאה והרי הם כאלם ואלמת ויש לדחוק בזה לדעת רבינו דלהכי מפרשים טעמא דמתניתין משום קריאה לאשמועינן דאפילו אלם ואלמת חליצתן פסולה ומיהו אינן שוין בדינן אלא הא כדאיתא והא כדאיתא ושמואל דאמר אין חליצת קטן כלום ולא קאמר אין חליצתן כלום משום דמשמע ליה דמשום קטן בלחוד תני במתני' חליצה פסולה אבל בחרש וחרשת אפילו תנא דמתניתין מודה דאינו כלום ואגב גררא דקטן נקט בהו פסולה הילכך לא איצטריך ליה אלא קטן א"כ דפלוגתא דר"מ וחכמים בקטן שמיע ליה באינך לא שמיע ליה ותש"ה לא כייל להו ומיהו אנן סמכינן על התוספתא שהיא משוה אותן וזה התירוץ יותר נכון כנ"ל לדעת רבינו אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל סוברים שהחרש והחרשת הרי הם כאלם ואלמת ואינן כשוטה לכל דבר וכ"כ מן ההלכות עכ"ל (ל) : **קטנה** שחלצה לגדול נפסלה על האחין בפרק מצות חליצה (שם) תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ובגמרא (דף קה :) אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים

דרכי משה

(כט) בהגהות מיי' פ"ד מהל' יבמות דלא מקרי סומא אלא סומא בב' עיניו : (ל) ובב"י פרק מ"ח דף ת"ס ע"א משמע דמיירי דוקא במקום אהין וע"ש ובת"ה

פרישה

אבל דעת הרא"ש גבי רקקה תחלוץ אינו כן בדף קמ"ד ע"א עד כאן לשונו מ"ו ורצה לומר דגרסינן כיונה ולא כיונו דכוונתה לחוד סגי לדעת הרי"ף ורמב"ם : (פא) בפני בית דין אסורה להתייבם אבל בחליצת נעלו של אחד מהן אפי' שלא בפני בית דין אסורה להתייבם והטעם דחליצה הוא מעשה דלאו אורח ארעא בהכי אבל רקיקה א"א בל"ה לא חיישינן למיפסלה בהכי דאי לא תימא הכי כל יבמה שגדלה בין האחין תאסר להן דהא א"א שלא רקקה בפניהן (ודוקא שלא כיונה ברקיקתה לשם חליצה ומשמע מדברי הרא"ש שאם ידעינן ביבם שאינו רוצה לחלוץ אין רקיקתה פוסלת אותו כ"פ) כ"י : (פב) אבל רקקה דם לפניו אין נפסלת אלא אם כן כו' כבר כתבתי בסמוך שאין זה סותר למ"ש לעיל בסמוך שהרא"ש סבר דאפי' בשותתת דם א"כ לרוק פ"מ : (פג) ואם קראה לבד לא נפסלת בכך כו' ול"ד לרקיקה שפוסלת משום דבקריאה א"כ אמרינן תתייבם לא אתו למשרי חלוצה ליבם דיאמרו הך קריאה שקראה היתה הקריאה שקוראין קודם חליצה דהיינו מאן יבמי להקים כו' ועדיין לא חלצה ולכך ייבם אותה לאפוקי רקיקה אין רקיקה כ"א שנחלצה קודם לכן גמרא ורש"י : (פד) הסומא (פי' סומא בשתי עיניו כ"פ) לכתחילה לא יחלוץ כו' חליצתה כשירה ואשמעינן דלא פסלינן לה מדכתיב לעיני הזקנים ה"ה לעיני היבם א"כ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו וקמ"ל דלא (דהא הרקיקה עצמה אינה מעכבת ק"ו הראייה כ"פ) תוס': (שאם אין אח אלא הוא כו' טעמו משום דאין לך דיעבד גדול מזה שלא תתעגן כ"פ) : (פה) ואלם ואלמת פסולה משום דאינן בואמר

חרושי הגהות

שם מה שאין כן כפי העתק הרב"י שכתב על אכלה תומא וכו' ה"ה רמונים משמע ע"י האכילה מעלה הרוק וזה לא מצאתי שם : יג לפי דברים אלו משמע שאף אם נתכוונה היא לבדה מיפסלא על האחין ולקמן בסמוך בד"ה וכתב הרא"ש וכו' משמע דאף אם נתכוונה היא אם לא נתכוון גם הוא לא מיפסלא דאל"כ קושיית הרא"ש במקומה עומדת דהוה ליה לאמוראי לומר שתרוק ותתכוון לחליצה ואף אם הוא לא איכוון מ"מ מיפסלת ממנו ומכ"ש דיש להקשות כן לתירוץ הא' שבב"ה מיהו כד דייקת בדברי הרא"ש עיקר תירוצו נקטו בלישנא קמא שהרי אמר ומסיק דכי חזינן וכו' ובדברי הבד"ה הכא על לישנא אך זה תמוה יותר דהא כל קושיות הרא"ש הוא על והלכתא אפס מצאתי בב"ח שכתב על דברי הרא"ש ז"ל ואיכא להקשות דעדיין קושייתו במקומה עומדת ללישנא בתרא ותו קשה דאיהו גופיה הביא לשון הרי"ף דפסק כלישנא בתרא וא"כ כך הלכה וכאן כתב כלישנא קמא כדי

האחין [כו] וא"א הרא"ש זכרונו לברכה השוה חליצת קטנה לחליצת קטן חליצה מוטעת כשרה היכי דמי חליצה מוטעת שאומר לו חלוץ לה על מנת שתתן לך כך וכך החליצה כשרה [כז] (פו) אפי' אינה נותנת לו כלום ואע"פ שהחליצה כשרה אף אם לא תתן לו מ"מ היא חייבת ליתן לו מה שהתנה כשאר שוכר שכיר לעשות מלאכתו שצריך ליתן לו שכרו אבל אם יש טענה שאינה חפצה בו והוא חייב לחלוץ אלא שאינו רוצה וצריכים להטעותו כדי שיחלוץ לה יכולה לומר משטה אני בך (פז) ואינה צריכה ליתן לו כלום [כח] אמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה אינה חליצה להתירה כיון שלא כיון להתירה ומ"מ נפסלה בכך להתייבם (פח) וכופין אותו לחלוץ חליצה כשרה חליצה מעושת שלא כדין ע"י דייני ישראל שטעו וכפו לחלוץ פסולה ופוסלת (פט) ואם בדין כפו כשרה ועכו"ם שכפו מעצמו אפילו כדין פסולה ופוסלת כפוהו שלא בדין אינו כלום אפילו לפוסלה כפוהו דייני ישראל על ידי עכו"ם שכפוהו עכו"ם לעשות מה שישראל אומרים לו כשרה והרמב"ם כתב עכו"ם שכפו מעצמן אם הדין שיחלוץ חליצתה כשרה ולא נהירא

חליצה

אומרים איש כתיב בפרשה אבל אשה בין קטנה ובין גדולה רבא אמר עד שתגיע לעונת הנדרים והלכתא עד שתביא ב' שערות וכיון דאסיקנא דעד שתביא שתי שערות משמע דכל שחלצה קודם לכן הויא פסולה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל:

ומ"ש רבינו וא"א הרא"ש ז"ל השוה חליצת קטנה לחליצת קטן לא מצאתי כן בדברי הרא"ש אלא בדברי התוס' שכתבו וא"ת כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה דהא מקשינן אשה לאיש מן התורה להכי תני תחלוץ משתגדיל ייתור לשון לאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ע"כ ומ"מ יש לתמוה היאך כתב רבינו כן בשם הרא"ש כיון שלא נמצא כן בדבריו ועוד שגם התוספות לא כתבו כן לקושטא דמילתא שהרי כתבו אח"כ ומיהו בירושלמי גרסינן בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה ע"כ וכיון שהם מסופקים אי גרסינן חליצתה כשרה היאך אפשר לכתוב בשמם דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ודע שגירסת רב אלפס כגירסת הירושלמי ומ"מ כיון דאסיקנא דהלכתא עד שתביא שתי שערות משמע דקודם לכן חליצתה פסולה (לא):

חליצה מוטעת כשרה ה"ד חליצה מוטעת שאומרים לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך כך וכך ברייתא בפרק מ"ח (דף קו.). ומ"ש אפילו אינה נותנת לו כלום כך פירש"י ונתן טעם כדמפרש בפרק המדיר (עד.) דכל תנאי מתנאי בני גד ובני ראובן ילפינן ליה שהיה איפשר לעשות ע"י שליח וכל שא"א לעשות על ידי שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה ואע"פ •שלא נתקיים התנאי המעשה קיים וכ"כ הרא"ש ז"ל וכ"פ הרמב"ם ז"ל שאע"פ שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה: **וכתב** ר"י והפי' התנה בתנאי כפול ופשוט הוא וכן כתב הרא"ש בתשובה שאכתוב בסמוך:

ומ"ש רבינו דמ"מ היא חייבת ליתן לו מה שהתנה כשאר שוכר כו' אבל אם יש טענה שאינה חפצה בו והוא חייב לחלוץ אלא שאינו רוצה יכולה לומר משטה אני בך ואינה צריכה ליתן לו כלום גם בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאינו הגון לה אתא לקמיה דאביי אמר ליה חלוץ לה על מנת שתתן לך ק"ק זוז לבתר דחלץ לה אמר לה זיל הב ליה אמרה ליה משטה אני בך עבדא ליה וכתב הרא"ש ז"ל ופירש"י זיל הב ליה דהא קבילת עלך ואף על גב דחליצה בהכי לא מיפסלא מיהו מיחייב לקיומי תנאי מדינא כשאר שכירות דעלמא ולהכי פירש מטעם שכירות ולא מתנאי שהתנה מתחלה ליתן לו משום דהאומר ע"מ אין מחייבין אותו לקיים התנאי אלא אם ירצה לקיים התנאי יתקיים המעשה מעכשיו ואם ירצה לא יקיים התנאי ויתבטל המעשה למפרע הילכך בנדון זה משום תנאי לא מיחייבא למיתב ליה אלא הכי קאמר ליה כיון דאי איפשר לה להליצה להתבטל ה"ל כשכירות דעלמא א"ל משטה אני בך עבדא ליה דכיון דלא הוה הגון לה ולא בעיא ליה מה שקבלה ליתן לו דמי יתירי כעין אנוסה היא וגם איהו לא פסיד מה מידי עכ"ל. וכן כתב עוד הרא"ש בתשובות ודברי ר"י שכתב בשם הרמ"ה והתוספות נראה כחולקים על זה כתוב בתשובות הרשב"א סימן אלף ור"מ אם הקדימה ונתנה לו אין הבטחה אחר נתינה וקרוב בעיני בכל שהלך קודם בנטל מעות באין מוציא מיד האשה ואפילו חייבה עצמה לו בשטר ואפילו בקנין ועיין במרדכי בפרק החולץ:

אמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה אינה חליצה להתירה ומ"מ נפסלה בכך להתייבם וכופין אותו לחלוץ חליצה כשרה בסוף פ' מ"ה (שם) ת"ר חליצה מוטעת כשרה אי זו היא חליצה מוטעת אמר ר"ל כל שאומר לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה א"ל ר"י שונה אני בין נתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא אני שונה חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ואת אמרת חליצתה כשרה אלא כל שאומרים לו חלוץ לה על מנת שתתן לך ק"ק זוז וכר"פ (קו:) גבי הא דא"ר יהודה אמר רב יבמה שהגדילה בין האחים מותרת לינשא לאחד מהם ואין חוששין שמא חלצה שנדל לאחד מהם אסיקנא דטעמא דלא הזינא הא הזינא חיישינן דהא דתניא דבעינן כוונה ה"מ לאשתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא ובסוף הפרק הנזכר (דף קו.) מייתי עובדא ביבמה שאמרה לרבי חייא בר אבא שאינה רוצה להתייבם מפני שלא היה רוצה היבם ליבמה אלא משום דחזאי לה ממונה ורוצה לאכלו ולכלותו ולגרשה וכתב הרא"ש שהיתה כעורה ומפני כך האמינה ר' חייא בר אבא א"ל חלוץ לה ובכך אתה כונסה א"ל השתא מינך איפסלא לה חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתשתרי לעלמא וכתב ה"ה על מעשה זה שכתב הרשב"א ז"ל מסתברא שכופין אותו בכך עד שיאמר רוצה אני ואפילו בשוטים דכיון דאסירא ליה מעתה ה"ז חייב להוציאה והכי איתא בירושלמי וטעמא דמילתא דכיון דאסור ליה מדרבנן לא מעגנין לה עכ"ל כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ב ס"ו חלוץ ע"מ שתתן לך ר' זוז אפילו אם כפל התנאי ואמר אם לא תתני לי ק"ק זוז לא תהיה החליצה חליצה אפ"ה החליצה כשרה דאין תנאי מועיל בחליצה משום דלא איפשר למעבד ע"י שליח כתנאי בני גד ובני ראובן שיהושע היה שלוחו של משה ליתן להם את הארץ וכתב עוד שם שאפילו אמר בשעת חליצה אני חולץ ע"מ שלא תנשאי לשום אדם ואם תנשאי לשום אדם לא תהיה החליצה חליצה מותרת לינשא עכ"ל: ב"ה ואני תמה על זה דאע"ג דמדין תנאי לא הוי תנאי כדבסמוך מ"מ כיון שהוא סובר שתנאו קיים שלא תינשא לשום אדם נמצא שלא נתכוון להתירה בחליצה זו וכל שלא נתכוון להתירה בחליצה זו לזר לא הותרה כמו שנתבאר בסימן זה ושמא יש לחלק דשאני הכא שהוא סובר שחליצה זו מתירה להנשא לזר ולכך מתכוון ואינה נאסרת לפי דעתו אלא מצד התנאי (לב) ועיין ברבינו ירוחם:

כתב הרמב"ם ז"ל חליצה מוטעת פסולה כיצד כגון שאמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אחר כך לייבם תייבם וכיוצא בדברים אלו פסולה וכתב ה"ה מ"ש רבינו או שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא וכו' נראה שהוציאו ממה שאמרו בירושלמי רשב"ל אומר כל שאומר לו חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן ונחלק עליו רבי יוחנן עוד שם בירושלמי אתא עובדא קמיה דר' חייא בר אבא א"ל האשה הזאת אינה רוצה לך דרך יבום אלא חלוץ לה ועקור זיקתה הימנה והיא ניטאת לך דרך נישואין מהחלץ לה א"ל אי אתי משה ושמואל לא שרו לה:

וכתב הרשב"א ז"ל שהמעשה הזה הלכה הוא ואפילו רבי יוחנן מודה בזה דכיון שהוא מתכוון לחלוץ להתירה באותה חליצה אף על פי שטועה שעל לו מצד אחר כשרה ואין נראה כן מדברי רבינו אלא המעשה אתא כר"ל ואינו כהלכה ומה בין זה למה שאמר ר"ל שם חלוץ לה והיא ניתרת לך לאחר זמן ואיפשר שכיון שפירשו לו בכאן שהוא עוקר זיקתה הימנה חליצתה כשרה היא עכ"ל: חליצה מעושת שלא כדין על ידי דייני ישראל שכפו לחלוץ וכו' עד כפוהו דייני ישראל

וא"א הרא"ש השוה חליצת קטנה לחליצת קטן כתב ב"י לא מצאתי כן בדברי הרא"ש אלא בדברי התוס' שכתבו וא"ת כיון דתנא פסולה אמאי תני תחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מה"ת להכי תני תחלוץ משתגדיל ייתור לשון אתא לאשמועי' דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ע"כ ומ"מ יש לתמוה היאך כ' רבינו כן בשם הרא"ש כיון שלא נמצא כן בדבריו ועוד שגם התוס' לא כתבו כן לקושטא דמילתא שהרי כתבו אח"כ מיהו בירושלמי גרסי' בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה ע"כ וכיון שהם מסופקים אי גרסי' חליצתה כשרה היאך אפשר לכתוב בשמם דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן עכ"ל ושרי ליה מאריה במה שהיה מפרש דבריהם שאמרו אינו כלום היינו שמותרת להתייבם דהלא לפרש דברי ר"מ באו התוס' ומפורש בגמרא דלר"מ חליצת קטן וקטנה שוין ופוסלין על האחין דאסורה להתייבם אלא דעת התוס' ליישב הייתור לשון גבי קטנה לר"מ והוא דגבי קטן פשיטא דהחליצה אינה כלום מן התורה דאיש כתיב בפרשה אבל באשה סד"א דאשה בין גדולה בין קטנה ולא מקשינן אשה לאיש מן התורה אלא דס"ל לר"מ דמדרבנן מקשינן אשה לאיש וחליצת קטנה פסולה מדרבנן להכי נקט ייתור לשון דחליצת קטנה נמי אינה כלום מן התורה כמו חליצת קטן מיהו ודאי ר"מ לטעמיה דחליצת קטן וקטנה פסולים ופוסלים מדרבנן אלא דמן התורה אינו כלום וכן מ"ש אחר כך ומיהו בירושלמי גרסי' וכו' הוא לתרץ הייתור לשון גבי קטנה דכיון דחליצתה כשרה צריך לפרש דאע"פ דחליצתה כשרה בדיעבד מ"מ לכתחלה תחלוץ משתגדיל אבל בקטן

דחליצתו

דרכי משה

(לא) ובת"ה סי' רכ"ה כתב דחליצת קטנה אינה כלום ואפי' למ"ד דחליצה פסולה מ"מ לכשתגדיל אינה צריכה לחזור על כל האחין אלא חולצת לכשתגדיל: (לב) כ' בא"ז אע"פ שאינה צריכה לקיים התנאי מ"מ צריכה ליתן לו שכרו ודוקא במקום שיבום קודם והיא הטעתו שחלץ לה אבל במקום שהחליצה קודמת ואינה רוצה אפי' שכר טרחו אין לו עכ"ל

וכך

פרישה

בואמר ואמרה. ופוסלת פי' פוסלת היבמה על האחין משום אשר לא יבנה וגומר: **(פו) אפילו** אינה נותנת לו כלום ואפילו התנה בתנאי כפול והטעם דאין תנאי מועיל בחליצה דכל תנאי מבני גד ובני ראובן ילפינן שהיה אפשר ליעשות על ידי שליח וכל שאי אפשר ליעשות על ידי שליח כגון חליצה דאין שלוחה יכול לחלוץ במקומה אין תנאי מועיל בה ואף על פי שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה ועד"ר: (מ"מ היא חייבת ליתן לו כו' כתוב בא"ז דוקא במקום שיבום קודם כו' אבל במקום שחליצה קודם ואינו רוצה אפי' שכר טרחא אין לו וכך הם דברי רבינו ד"מ כ"פ): (פז) ואינה צריכה ליתן לו כלום משום דהויא כמו אנוסה לדבר זה: (פח) וכופין אותו לחלוץ חליצה כשרה וה"ה אם יכולין להטעות שמטעים ליה כמו שכתבתי לעיל אלא שקמ"ל דאם אין יכולין להטעותו שכופין אותו דה"א שאין כופין אותו דיכול לומר אני רוצה לייבם ואתם גרמתם לי שנפסלה עלי: (פט) ואם כדין כפו כשרה רצה לומר שכפו אותו (אפילו בשוטים כ"פ) עד שאמר רוצה אני וכן הוא בגמרא ס"פ מ"מ (דכיון דאסורה לו מעתה חייב להוציאה ולא לעגנה ועיין בסימן קל"ד גבי גט ושם נתבאר כ"פ):

ואוסרת

דרישה

לומר מתורת דין: [כו] **וא"א** הרא"ש השוה חליצת קטנה לחליצת קטן ב"י תמה על רבינו שלא מצא כן בדברי הרא"ש אלא בדברי התוס' שכתבו וכו' עיין בב"י והנה משמע מדברי ב"י שהבין דברי תוספות שכתבו חליצת קטנה אינה כלום רצה לומר אפילו לפוסלה על האחין אינו פוסל ודבר פשוט הוא שהרב ז"ל לא דק כאן בדברי התוספות והלשון שכתבו התוספות אינו כלום הטעה אותו לפרש דאינו פוסל וא"א לפרש הכי משום דאמרינן בגמרא פרק מצות חליצה אמתני' דקתני והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה אמר רבא זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום וגרסינן תו התם אמתניתין דקתני קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה אמר רב זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים איש כתיב בפרשה אבל אשה בין קטנה בין גדולה כו' הרי בהדיא דמוקי כולה מתניתין כרבי מאיר ואם כן ע"כ א"א לפרש מ"ש התוספות על המתניתין לאשמועינן דחליצת קטנה אינו כלום רצה לומר אפי' אינו פוסל על האחין כמו גבי קטן דהא מתניתין אתא כרבי מאיר ורבי מאיר סבר דחליצת קטן פסלה על האחין לכך נראה ברור ופשוט דה"פ דברי התוס' ה"א דחליצת' פסולה מדרבנן אבל מן התורה הוי חליצתה כשרה דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מן התורה לכך אשמועינן ביתור לשון דחליצת קטנה אינו כלום רצה לומר מן התורה אינו כלום והא דמקשינן אשה לאיש הוי מן התורה אבל על האחין פסל כמו גבי חליצת קטן ותרווייהו מן התורה לא הוי חליצה ופוסלין על האחין ולפי זה אין ראיה מדברי התוספות דחליצת קטנה אינה פוסלת על האחין ולא כמו שהבין ב"י והוא פשוט. וליישב דברי רבינו שכתב בשם הרא"ש דחליצת קטנה אינה פוסלת נראה דדייק שפיר מדברי הרא"ש שכתב וז"ל תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין הקטנה רבא אמר עד שתגיע לעונת הנדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות עכ"ל ומדכתב בסוף דבריו והלכתא עד שתביא שתי שערות משמע דלא קיימא לן כרבנן שמחלקין בין קטן לקטנה אלא אין חילוק ביניהן ואם כן ע"כ צריך לומר אנן דקיימא לן כרבנן גבי חליצת קטן דאין פוסלת ה"ה גבי חליצת קטנה כיון דמשקינן דאין לחלק ביניהן ולכך כתב רבינו שהשוה חליצת קטנה לקטן: [כז] אפילו אינה נותנת לו כלום דכל תנאי מבני גד ומבני ראובן ילפינן שהיה אפשר ליעשות ע"י שליח (שיהושע נתנה להם בשליחות משה כ"פ) כו' ואף על גב דקידושי ביאה א"א ליעשות על ידי שליח ואפילו הכי אמרינן דתנאי מועיל בהו מתרץ בגמרא בפרק המדיר משום דמקשינן הוויי' להדדי וקידושי כסף ושטר מועיל בהן תנאי דאיפשר ליעשות על ידי שליח ה"ה קידושי ביאה אף על גב דאי איפשר ליעשות על ידי שליח מהני בהו תנאי וע"ל בסימן ל"ח בב"י שמביא כל זה בארוך: [כח] אמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה כו' נראה שדקדק רבינו לכתוב אמרו לו לשון דיעבד שאם אירע כן שאמר ליה כן וה"ה לכתחלה מותר לומר לו כן אם הוא בענין שאינה רוצה לייבם לו שיש לה טענה עליו אבל בודאי אם אין לה טענה עליו אין לבית דין לכתחלה לומר לו כן ולגרום לו

ככשול

חליצה פסולה אע"פ שהיא פסולה פוסלה על האחין ופוסל לכהונה (ל) ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נישאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה (לא) עברה ונישאת לזר קודם שתחלוץ חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה ממנו: לאחר שחלצה כותבין לה ב"ד שחלצה בפניהם גט חליצה להתירה לינשא ואם לא כתבוהו לה כל שנים שראו החליצה יכולין לכותבה אע"פ שאינם מכירים לא היבם ולא היבמה שב"ד לא היו חולצין להם אם לא שהיו מכירי' אותם וצריכין לשרטטו מפני מקראות שבו לשון א"א הרא"ש ז"ל סידור חליצה מצות חליצה בג' שיודעים להקרות (לב) ויקבעו דוכתא (לג) שאומרים נלך למקום פלוני ונחלוץ שם ומוסיפין עליהם עוד ב' אפילו עמי הארץ לפרסומי מילתא והולצין ביום ולא בלילה בב"ד של ישראל ולא בב"ד של עכו"ם וצריכים הדיינים שיכירו שהיא אשת המת והוא אחי המת מאביו והכרה זו סגי בקרובים ונשים וצריכים לידע שהיא בת י"ב שנה ויום אחד והוא בן י"ג שנה ויום אחד ושהביאו ב' שערות והיבמה נבדקת ע"פ נשים ואם רואין שגדלו דדיה ושנתמלא זקנו אין צריכין בדיקה וצריך שישבו הדיינים והיבם והיבמה יעמדו וראיתי לרבותי שהעמידו היבם אצל הכותל או עמוד (לד) כי היכי דמצי למרהטיה לברעיה [כט] ואומרים ליבם אם ירצה לייבם ואם אומר שרוצה לחלוץ אומרים לו בטל מודעא כמו בגט דחליצה מעושה פסולה ונותנים לו ב"ד המנעל שיהא שלו (לה) ואחר החליצה יחזור ויתנהו לדיינים (לו) והמנעל צריך שיהא בו שתי

דחליצתו פסולה א"נ לפרש דפשיטא דצריך שתחלוץ משיגדיל כ"ו כתבו התוס' לר"מ אבל לחכמים שהם רבי יוסי דאשה בין גדולה בין קטנה ומן התורה חליצתה כשרה אלא דהאמוראים החמירו דמדרבנן עד שתביא ב' שערות איכא ספק אם חלצה מקמי שתביא ב' שערות דשמא חליצה פסולה היא דהא מן התורה לר' יוסי אפילו חליצה גמורה היא או שמא האמוראים הכריעו דמקמי ב' שערות אינו כלום ומותרת להתייבם כר"מ וספק זה אינו מתברר לא במ"ש התוספות ולא במ"ש הרא"ש לכאורה מיהו נראה לפע"ד ליישב דברי רבינו דהיה מדקדק בדברי הרא"ש דלא היה צריך להביא בפסקיו הא דאמר רב יהודה אמר רב זו דר"מ דאמר מקטינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה דכיון דקיימא לן עד שתביא ב' שערות אם כן לית הילכתא כחכמים אדרבה הלכה כר"מ דאמר דמקשי' אשה לאיש ועד שתביא ב' שערות וכ"כ סה"ת וסמ"ג וזה לשונו וצריך שיהא היבם והיבמה גדולים דאיש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש וקאמרינן והלכתא עד שתביא ב' שערות אלא בע"כ משום דסד"א דמקמי שתביא ב' שערות חליצה פסולה היא כר"מ לכך הביא דרב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ וכו' לאורויי דהלכה כחכמים דליכא חליצה פסולה לא בקטן ולא בקטנה דבקטן אין חליצתו כלום ומותרת להתייבם ובקטנה החליצה כשרה לגמרי וכשבאו האמוראים והחמירו עד שתביא ב' שערות לא אתו לדחות לדחכמים ולומר דמקמי שהביאה ב' שערות חליצה פסולה היא כר"מ דודאי קי"ל כחכמים דליכא חליצה פסולה אלא או כשרה או אינו כלום ולא באו האמוראים אלא להחמיר דלכתחילה לא תחלוץ עד שתביא ב' שערות וכרבי מאיר אבל אינה חליצה פסולה אם חלצה בעודה קטנה כר"מ וזה נראה דלמד רבינו מדברי הרא"ש ואע"ג דגם מדברי הרי"ף איכא ללמוד כך שלא כתב הרא"ש בזה אלא כלשון הרי"ף אפי' הכי תלאו רבינו בהרא"ש לומר דאע"פ דהרמב"ם ראה דברי הרי"ף וכתב שלא כדבריו אפילו הכי הרא"ש שבא אחריו וראה דבריו לא הכריע כך אלא השוה קטנה לקטן בזה וכדעת הרי"ף ולא כהרמב"ם ולענין הלכה נקטינן כדברי הרמב"ם המפורשין דחליצה פסולה היא ואף הרי"ף והרא"ש כך דעתם שהביאו לדרב לאורויי דאע"פ דהחמירו האמוראים דעד שתביא ב' שערות אפ"ה קודם ב' שערות חליצה פסולה היא שהרי לחכמים חליצה פסולה זו יש בה ממש וכשרה לגמרי וא"כ פשיטא דע"י חליצה זו אסורה להתייבם ונפסלה על האחין וכדפי' בסמוך דזהו העיקר בדעת הרמב"ם והכי נקטינן ודלא כרבינו:

לאחר שחלצה כותבין לה ב"ד וכו' עד שב"ד לא היו חולצין להם אם לא היו מכירין אותם נראה דרבינו כ"כ ע"פ גי' רש"י דגרס בדרבה ס"פ מ"ח אין חולצין אא"כ מכירין לפיכך כותבין אעפ"י שאינן מכירין דלא חיישינן לב"ד טועין ופי' דעדים שראו שחלצה יכולין לכתוב לה גט חליצה ואעפ"י שאין מכירין דלא חיישינן שמא טעו ב"ד הראשון בהלכה זו לומר אעפ"י שאין מכירין וחלצו לה ממי שאינו יבמה ולכן אמר רבינו שב"ד לא היו חולצין להם וכו' כלומר דאלו שכותבין להם גט חליצה אין להם לחוש שב"ד הראשון טעו וחלצו להם אעפ"י שאין מכירין דלא חיישינן לב"ד טועין וכ"כ הרי"ף אך קשה הלא התוס' הקשו על גירסת רש"י ופירושו וגורסי' איפכא ורבא הוא דקאמר דחיישינן לב"ד טועין פי' דנותן טעם על מה שב"ד ראשון אין חולצין אלא אם כן מכירין משום דחיישינן שמא יטעו ב"ד האחרון להשיאה ויאמרו שלא עשו ב"ד הראשון כי אם ע"י הכרה וכ"כ הרא"ש לשם

אינו יכול לבטלה שכבר הותרה לשוק אבל מודעת החליצה הוא שיאמר שהוא אנוס ואנו מאמינים אותו בזה משום דגלויי מילתא בעלמא הוא דומיא דגט או מתנה או אף אם לא יאמר שהוא אנוס אלא שהוא מבטלה שהם נאמר שאומר כן מפני שהוא אנוס על החליצה שאם לא כן מה לו לחלוץ ושיצטרך לבטל קודם לא יחלוץ ולא יבטל וכיון שאין מודעא החליצה אלא מחמת אונס אין החליצה בטלה מחמתה אלא שהיא חליצה פסולה ופוסלת כמו בחליצה מעושית עכ"ל ועיין עוד שם. וכתב הרב המגיד מ"ש שאם עברה ונישאת בחליצה פסולה שאין מוציאין אותה מידו נראה ודאי שמפרישין אותה עד שיחלוץ לה חליצה כשרה ואם לא כן כוונת רבינו ק"ל שהרי משמע בגמרא במקצת מקומות שהזכירו חליצה פסולה שמן התורה אינה כלום ואם כן היאך תעמוד עם בעלה בלא חליצה וצריך עיון עד כאן לשונו ודברים פשוטים הם בעיני שהרי לא בא הרמב"ם ז"ל אלא ללמדנו שאין אוסרים אותה עליו אף על פי שעברה ונישאת בלא חליצה כשרה אבל דבר פשוט הוא דכיון שהיא צריכה לחלוץ שמפרישין אותה עד שתחלוץ חליצה כשרה:

לאחר שחלצה כותבים לה בית דין שחלצה בפניהם גט חליצה להתירה לינשא ואם לא כתבוהו לה כל שנים שראו החליצה יכולים לכתבו אע"פ שאינם מכירים וכו' מימרא דרבא בסוף פרק מצות חליצה (דף קו:):

וצריך לשרטטו מפני מקראות שבו שם מר זוטרא משרטט וכתב לה לכולה פרשתא: **לשון** א"א ז"ל סדור חליצה מצות חליצה בשלשה שיודעים להקרות וכו' עד סוף הסימן הכל בפסקים ס"פ מצות חליצה: ומ"ש ואחר החליצה יתנהו לדיינים היינו לומר שחוזר ונותנו להם במתנה כדי שיוכלו להקנותו

ישראל ע"י דייני עכו"ם שכפוהו עכו"ם לעשות מה שישראל אומרים לו כשרה כל זה נתבאר בסי' קל"ד לענין גט ובפמ"ח שם א"ר חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול חליצה מעושית פסולה גט מעושה כשר ה"ד אי דאמר רוצה אני אפי' חליצה נמי ואי לא אמר רוצה אני גט נמי לא ה"ק חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני ומדהשוו חליצה מעושית לגט מעושה משמע דשוים הם לכל דיניהם וכן פסק הרמב"ם ז"ל ומ"ש רבינו שהרמב"ם ה לק בדין כפו עכו"ם מעצמם והדין נותן שיחלוץ נוסחא משובשת נזדמנה לו בדברי הרמב"ם: **כתב** בתשובות הרשב"א בסי' אלף ור"מ מדברי בעל הלכות נראה דכל שהיבמה אינה רוצה להתייבם וב"ד רואים שיכנים קטטה לתוך ביתו כאותה שאמרו ב"ד קורין אותו ונותנים לו עלה ההוגנת לו וכו' שאם לא יקבל מהם כופין אותו שיאמר רוצה אני אלא שדברים אלו אינם ברורים בעיני עכ"ל. והרא"ש בתשובה חולק על זה (לג):

דין מי שחלץ ואח"כ הראה מודעא שמסר קודם לכן כתב הרא"ש בתשובות סוף כלל נ"ב עיין בתשובת הריטב"א שכתבתי בסימן קס"ה: **חליצה** פסולה אע"פ שהיא פסולה פוסלת על האחין ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נישאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה עברה ונישאת לזר קודם שיחלוץ חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה ממנו כך היא הנוסחא האמתית בספרי רבינו המדוייקים וכך הוא לשון הרמב"ם ז"ל ומ"ש דחליצה פסולה פוסלת על האחים ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נישאת לזר עד שתחלוץ בפרק כל הגט (דף כד:) יד א"ר נחמן אמר שמואל כל מקום ששנו חכמים גט פסול פסול ופוסל חליצה פסולה פסולה ופוסלת ופירש"י פסולה. להתירה לשוק אבל פוסלת מן האחים שלא תתייבם להם עוד ואע"ג דבגט לא קי"ל כשמואל דאמוראי טובא פליגי עליה התם בחליצה משמע דהלכתא כוותיה ואף אם נאמר דהלכה כרבי אלעזר דפליג עליה התם הא לא פליג אלא בקטן ואנפליא בלבד ואע"ג דנקט במילתיה שתאל ולילה פסולים ופוסלים לאו דוקא הני ולדוגמא נקטינהו ולפי' כתב הרמב"ם בכולם חליצה פסולה ופוסלת ובקטן ואנפליא כתב שאינה חליצה כלל. טו וכתב הריב"ש בתשובה בסימן תפ"ב על המוסר מודעא על החליצה אפילו נאמר שהמודעא קיימת אין החליצה בטלה לגמרי אלא שהיא חליצה פסולה דומיא דחליצה מעושית וחליצה מוטעת ואף על פי שהרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות גירושין דמוסר מודעא על הגט הגט בטל וכל מקום שכתב בטל ר"ל בטל לגמרי ואפילו ריח גט אין בו כמו שכתב בפרק י' כבר כתב בפ"ד מה' יבום שהמוסר מודעא על החליצה חליצתה פסולה ושחליצה מעושית על ידי ישראל שלא כדין או ע"י עכו"ם שאנסוהו מעצמם כדין פסולה וע"י עכו"ם שלא כדין אינה חליצה וכתב בסמוך כל מקום שאמרנו אינה חליצה לא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסדה מן הכהונה ומותרת להתייבם הנה שאינו משוה דין החליצה לדין הגט בזה שאע"פ שהמוסר מודעא על הגט רוצה שיבטל בטל הוא ואינו כלום אין כן בחליצה אלא חליצה פסולה היא ומועלת לפוסלה מן האחים ולאוסרה בקרובותיו ופסול מן הכהונה ונראה לי שטעם החילוק הזה לדעתו הוא וכו' עכ"ל וכתב עוד שם חליצה אינה יכול לבטלה קודם חליצה בלא אונס שהרי כשאומר אני רוצה שכל חליצה שאחלוץ תהיה בטלה וידענו שאינו אנוס או שהוא מודה בזה אין בדבריו כלום דהא אתיא מעשה החליצה ומבטל דבריו הראשונים ואם נאמר שדעתו לומר שהוא מבטלה מעתה לאחר שתחלץ הרי לאחר החליצה

דרכי משה

עד הם דברי רבינו בעל הטור: (לג) כתב א"ז דיש לבטל מודעא בחליצה כמו בגט וכבר נתבאר לעיל בדברי הטור. סדר חליצה תמצא בסוף הספר: ח"ל

דרישה

הפסול וכ"כ בנ"י בהדיא וגם הרא"ש כתב אהאי עובדא דאיתא שם בגמרא שהיה יבמה דאתיא לפני רבי חייא וא"ל שהיבם הוא ממון גבה ודעתיה לכלותם וא"ל רבי חייא חלוץ לה ובכך אתה כונסה וכתב ע"ז הרא"ש הא דהאמין לה רבי חייא משום שהיתה בוכיה ובודאי לא כוון לייבמה אלא לכלות הממון. ס"מ בהדיא לולי זה לא היה רבי חייא אמר ליה לכתחלה כן כנוס לה ובכך אתה כונסה וק"ל: [כט] ואומרים ליבם אם תרצה לייבם יבם כב"ל וכן הוא באשר"י והא דלא אמרו לו גם כן אם תרצה לחלוץ חלוץ משום דמצוה ביבום ופותחין במצוה ועיין במ"מ סי' י"ב במ"ש שם דמצוה להתחיל בפשר ויאמר להם במה אתם רוצים יותר בפשר' או בדין דשם דאף על גב דמצוה להתחיל בפשרה מ"מ גם כן דין מן המצוה ולכך מזכירין יחד שניהן אלא שמתחילין בפשרה משא"כ הכא דעיקר המצוה היא היבום. והיותר נראה דל"ד קאמר הכי אלא גם כן שיחלוץ אותו אם ירצה לחלוץ (רמ"א כתב בהגהות סעיף כ"ט ז"ל דשואלים אותו אם ירצה לייבם אע"ג דמצות חליצה קודמת מ"מ שואלים אותו כדי שיאמר שרצונו לחלוץ ויראו שבבר יהיה מרוצה לחלוץ ויאמר שחפץ בחליצה כו' כ"פ): ולמ"ד

פרישה

(ל) ואוסרת עליו קרובותיה ר"ל אף על גב שלא חלץ לה אחר כך חליצה כשרה:
(לא) עברה ונישאת לזר כו' ואין מוציאין אותה ממנו וכתב המ"מ על דברי הרמב"ם שכתב ג"כ כן דמ"מ מפרישין אותה מבעלה עד אחר שיחלוץ לה חליצה כשרה וכתב ב"י ע"ז דפשיטא הוא. ודוקא הכא אמרינן שאין מוציאין אותה ממני הואיל שנחלצה קודם אע"פ שהיתה פסולה אבל אם לא נחלצה כלל ונישאת אפילו בשוגג אמרינן לעיל בסימן קנ"ט דתצא אפי' יש לה בנים ממנו: (לב) ויקבעו דוכתא עיין מ"ש לעיל ריש סימן זה:
(לג) שאומרים נלך למקום פלוני ונחלוץ שם משמע דבאמירה סגי ולא בעינן שילכו וישבו שם וכ"כ מהרי"ו ברוג"א ומסיק אבן כיון לעשות מעשה שיהא מוכח לשם מצוה עכ"ל והביאו ב"י בר"ס זה: (לד) כי היכי דמצי למרהטיה לכרעיה לטעמים הויל שכתב רבינו לעיל בסמו שדוקא לכתחלה צריך למרהטיה לכרעיה: (לה) ואחר החליצה יחזור ויתנהו לדיינים היינו לומר שחוזר ונותן להם במתנה כדי שיוכלו להקנותו לאחרים א"כ מפני שמתחלה לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירהו להם ואם לא יחזירהו להם נמצא שלא זכה במתנה והוה ליה חולץ במנעל שאינו שלו ב"י ואף על גב שנתנו לו סתם הא כתב רבינו בח"מ ר"ס קיצא דהדבר ידוע שעל דרך כן עבה אין צריך תנאי ע"ש: (לו) והמנעל צריך שיהיה בו שני רצועות כו' מללא כתב שהרצועות צריכין שיהיו של עור שמע מינה דסבירא ליה דעושין הרצועות מכל דבר וכמו שדקדק הבית יוסף

חדושי הגהות

כדי לתרץ קושייתו והוא סותר למ"ש תחלה ונראה דדעת הרא"ש הוא לתרץ דהני אמוראי דנטרחו להטעותו ולא אמרו ליבמה לרוק בפניו כדי שתפסל עליו ס"ל כלישנא קמא א"נ הששו ג"כ לחומרא דל"ק וכו' ואזלי הכא והכא לחומרא: יד לפנינו ליתא אלא אמר שמואל כל מקום וכו': טו גם הכ"מ בפ"ד הלכה ט"ז כתב דברים אלו בשם הריב"ש אלא ששם כתב גם הך ואע"ג דבגט לא וכו' ג"כ בשם הריב"ש ע"ש ובאמת חפשתי בריב"ש עצמו ומצאתי כי כל דברים אלו אמורים שם בכתבם ובלשונם: ז"ל

להקנותו לאחרים אי נמי מפני שמתחלה לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירוהו להם ואם לא יחזירוהו להם נמצא שלא זכה במתנה והוי ליה הולך במנעל שאינו שלו. ומה שאמר וחותמין עליה תלתא כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ואם לא יחתמו אלא שנים עדות הוא וכשר: ובתב הרשב"א בתשובה יחתמו הג' שנעשו ב"ד ולא השנים שניתוספו (לה): ומ"ש ולא בעיא לאמתוני לבתר חליצה ג' ירחי כ"כ ר"י והטעם מפני שאינה הולכת עד שיעברו ג' חדשים ממיתת הבעל כמבואר ברא"ש סי' זה. כתב הריב"ש סי' שפ"ב על גט חליצה שזמנו מוקדם שהיה זמנו שנת ה' אלפים וקל"ד וחסר ממנו ל' וכתב וק"ד ורצה לפסלו והאריך בדבר וכתב על זה להר"ן בתשובות הר"ן סי' י' כתוב שהשיב להתיר ומיהו כתב בסוף דבריו ומ"מ אם הדבר מוזמן שיתוקן המעשה ב"ד קודם שתינשא הנה מה טוב ואם אין אין ראוי לעגנה בשביל זה והריב"ש סי' שפ"ה כתב לחכם אחד ע"ז וז"ל ואתה האדון הפרזת על מדותיך והכשרת מוקדם בגט חליצה אפי' הקדימוהו לדעת לפי שלדעתך אין בהקדמתו תועלת והפסד ואפי' בעל הריב לא אמר להתיר אלא מפני שתולה שנעשה בשכחת הסופר אבל להתיר מוקדם לדעת ראה זה חדש הוא ומה שכתבת שיש לחוש שגט חליצה זה נעשה בזמנו לאשה אחרת ששמה כשמה ושם היבם ובעלה כשם אלו זה ודאי אמת ויציב אין ספק בו וגם אני הרגשתי בטענה זו ובספק הזה כתב לי החכם אחי כי הוא ודון חסדאי עוררהו לרבינו הר"ן והודה בו להצריך בדיקה אם ימצא שם מי ששמה כשמה ושמו כשמו מן היום ההוא והלאה והתנצל על התירה שתם בתשובתו לשואל ולא אמר להצריכה בדיקה זו באמרו כי לרוב פשיטותו לא היה צריך לבאר זה ואין בזה די התגלות כבודו במקומו מונח עכ"ל וכתב עוד שם דגט חליצה לעולם צריך קיום אף בלא ערער אפי' יוצא מתחת ידה אף למי שאינו מצריך בגט אשה משום דליכא טעמא להאמינה משום חומר שהחמרת בסופה וא"כ בנדון זה שהוא יבמה ובמקום שאין עדים מצויים לקיימו דהא ממדינה למדינה הוא צריכה היא קיום וכ"ש למ"ש הרשב"א בשם ר"ת דהאידנא כל שבא מחוץ לעיר הוי כמו ממדינה למדינה דדיינינן להו כבני מחוזא דנוידי עכ"ל:

קע אע"פ שמן התורה גט לא מעלה ולא מוריד ביבמה תקנו חכמים שכל גט שפוסל באשתו לכהונה כיוצא בו ביבמתו מועיל כולי וכן המאמר שתקנו בה חכמים אינו קונה בה קנין גמור כו' כל זה פשוט בפרק ר"ג (דף כ:) ואמרו שם מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי גט להוציאה וחליצה להוציאה ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר חליצה ומ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר ביאה ופירש"י מ"ט אמור רבנן נמאמר ביבמה מהני לאסור חבירתה עליו ואתו למיבעל אחר ביאה וה"ל בונה ב' בתים דאיסורא דאורייתא ומה שתלה רבינו הדבר בגט שפוסל באשתו לכהונה שם (דף כג:) בעא מיניה אביי מרבה נתן לה גט וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו גט יבמה דרבנן הוא גט שמהני בא"א מהני ביבמה גט דלא מהני בא"א לא מהני ביבמה או דילמא אתי לאיחלופי בגיטא מתקיף לה רבה בר חנן אלא מעתה יהיב לה ניירא בעלמא הכי נמי דפסלה א"ל התם לא פסיל בכהונה הכא קפסיל בכהונה דתניא אשה גרושה מאישה לא יקחו אפי' לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו היינו ריח הגט שפוסל בכהונה ומשמע דלמיפסל בעיא אמר רבא הכי וכן כתב הרא"ש וז"ל א"ל חיישינן דילמא אתי לאיחלופי בגיטא דגט ביבמה אינו אלא לפסול וגט זה הואיל ופוסל בכהונה אי לא פסיל הכא אתי למימר דגט מעליא נמי לא פסיל וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה:

וכיון שאין מאמר קונה קנין גמור ולא גט דוחה דחייה גמורה לפיכך מועיל המעשה שנעשה אח"כ בין גט אחר גט או מאמר אחר מאמר או גט חליצה וביאה אחר המאמר או מאמר וביאה וחליצה אחר גט בין ביבם אחד וב' יבמות בין ביבמה אחת וב' יבמין בין בב' יבמין וב' יבמות כיצד יבם שנתן גט ליבמתו והזר

שתי רצועות לקושרו בהן על רגלו אע"ג דאית ליה חומרתא כמין קשר ענול ומכניסו בחור של רצועה וצריך שיהיו כל תפירות המנעל ברצועות ולא בפשתן ונועלו ברגלו וקושרו ברצועות על רגלו בקשר ולא בעניבה וברגל של ימין ומקרין ליבמה בלשון הקודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי מלה במלה זו אחר זו (נז) רק לא אבה יבמי (נח) יקראוה בפעם אחת (נט) ומקרין ליבם לא חפצתי לקחתה והיא מתרת בימינה קשר המנעל ושולפתו מעל רגלו בימינה וזורקה רוק מפיה לפניו וצריכים הדיינים לראות הרוק כשיוצא מפיה ולא תאכל היבמה כלום קודם חליצה ומקרין לה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל וכל הנמצאים שם אומרים חלוץ הנעל ג' פעמים ומשרטטים קלף וכותבין לה:

ביום פלוני כך וכך (לד) לירח פלוני בשנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מונין בו כאן במקום פלוני (ק) אנחנא דייני דמקלתנא חתימי לתתא במותב תלתא כחדא הוינא וסליקת קדמנא פלונית בת פלוני ארמלת פלוני בר פלוני והקריבה לקדמנא חד גברא דשמיה פב"פ וכך אמרת לנא פלוניתא דא פב"פ דנא אחוהי דפלוני בעלי מאבוה הוא דהוינא נסיבנא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק ובר וברת ויריה ומחסין ומוקים שמו בישראל לא שבק והדין פלוני אחוהי חזר ליבומי יתי וכען רבנן דייני אמרו ליה אי צבי ליבומי יתי ייבם ואי לא (קא) ליטלע לי קדמיכון רגליה דימינא ואשרי מסאנא מעל רגליה (קב) ואירוק באפוהי ואישתמודענוה לפלונית דא דהיא אנתתיה דפלוני מיתנא ואישתמודענוהו דפלוני דנא אחוהי דפלוני מאבוהי הוא ואמרינן ליה אי צבית ליבומי יתה ייבם ואי לא איטלע לה קדמנא רגלך ימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותירוק באנפך וענה ואמר לנא לית אנא צבי ליבומי יתה מיד אקריגוה לפלונית דא מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ואף להאי פלוני אקרינא ליה לא חפצתי לקחתה ואטלע לה רגליה דימינא ושריא סיניה מעל רגלוהי ורקת באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא בפומה על ארעא ותוב אקרינוה לפלונית דא ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית ח"ן הנעל ואנחנא דייני וכל דהוו יתבין תמן עניגא בתרה חלוץ הנעל תלתא זימנא ומדאיתעבידא עובדא דנא קדמנא שריגוה לפלונית דא למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואיכא לא ימחא בידה מן יומא דנן ולעלם ובעת מיננא פלונית דא גיטא דחליצתא דנא וכתבנא וחתמנא ויהיבנא לה לזכות ולראיה כדת משה וישראל: והתמין עליה תלתא ולא בעיא לאמתוני (קג) לבתר חליצה תלתא ירחא אלא שריא לאלתר לאינסובי לכל מאן דבעיא:

קע אע"פ שמן התורה גט לא מעלה ולא מוריד ביבמה תקנו חכמים (א) שכל גט שפוסל באשתו לכהונה כיוצא בו ביבמתו מועיל (ב) שאם א' מהאחין נתן לה גט פסלה ואת כל צרותיה עליו ועל כל האחין ואינה ניתרת בו לזר עד שיחלצו לה וכן המאמר שתקנו בה חכמים אינה קונה בה קנין גמור שאם בא להוציא אחר המאמר אינו יכול להוציאה בגט לבד שלא נפקעה הזיקה ע"י המאמר אלא צריכה גט למאמרה וחליצה לאפקועי הזיקה וכיון שאין מאמר קונה קנין גמור ולא גט דוחה דחייה גמורה לפיכך מועיל

לשם גירסת התוס' ונראה דרבינו סובר דכיון דאין חילוק בין הגרסאות בעיקר הדין כמ"ש ה"ה בספ"ד דייבום ולפי האמת תרוייהו איתנהו לרבא והוא דהעדים כותבין אעפ"י שאין מכירין משום דאין חוששין דב"ד הראשון טעו כדפי' וב"ד הראשון דאין חולצין אא"כ מכירין היינו משום דחוששין שמא יבואו ב"ד האחרון לטעות ולומר דב"ד הראשון לא חלצו אא"כ הכירו ויסמכו עליהם ויתירוה וכדאיתא להדיא בפ' י"כ דילפינן מדרבא דחיישינן לב"ד טועים וכ"כ ב"י לפיכך לא דק רבינו וכתב לשונו ע"פ גירסת רש"י והרי"ף כיון שאף התוס' והרא"ש מודים דכך הוא האמת מיהו קשיא ליה לרבא אמאי לא תהא הלכה שב"ד ראשון לא יחלצו אף ע"פ שאין מכירין וגם העדים יכתבו אף עפ"י שאין מכירין כיון דליכא חורבה דאע"פ שתראה גט זה לב"ד אחר לא יתירוה לינשא כיון דלא כתב בו ואישתמודענוהו שאין ב"ד האחרון טועין לומר שאין ב"ד הראשון חולצין אא"כ מכירין כיון דהלכה הוא דחולצין אפי' אין מכירין וי"ל דכשהלכה הוא דאין חולצין אא"כ מכירין ודאי לא חיישינן דב"ד טעו וקעבדי איסורא לחלוץ אפילו אין מכירין אבל אם הלכה הוא דרשאין לחלוץ אפי' אין מכירין ודאי דאין זה אלא היכא דהיבם רוצה לילך למ"ה ומפני הדחק צריכין לחלוץ אעפ"י שאין מכירין שלא תתעגן אבל ודאי כל ב"ד יפה מהדרין שיכירו היבם והיבמה קודם שיחלצו לה ומצוה מן המובחר הוא שיכירום לכתחילה ולפיכך חיישינן דב"ד האחרון יהיו טועים לומר דב"ד הראשון לא חלצו אא"כ הכירו דעשו מצוה מן המובחר:

קע אע"פ שמן התורה וכו' משנה ר"פ ר"ג ומפרש בגמרא מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי גט להוציאה וחליצה להוציאה ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהניא ואתי למיבעל אחר חליצה וא"ת היאך ישעו דחליצה לא מהניא הא בהדיא הצריך הכתוב חליצה וי"ל דיאמרו דחליצה צריך מלבד הגט שהוא בכל הנשים דמדגט לחודה לא מהני חליצה לחודה נמי לא מהני ולא קשה השתא יאמרו מדחליצה לחודה מהני גט לחודה נמי מהני בהא לא טעו דבהדיא הצריך הכתוב חליצה כ"כ התוס' (דף כ') בד"ה מדגט: ומ"ש פסלה ואת כל צרותיה כ"כ הר"ר משה בר מיימוני בפ"ה והוא דעשאוהו לגט כמו חליצה ואם חלץ לאחת קמה היא וצרותיה בלא יבנה על כל האחין:

ומ"ש שכל גט הפוסל באשתו לכהונה וכו' כך כתב הרב רבינו משה בר מיימוני פ"ה והוא בעיא דאיפשיטא לשם דאם לא כן אתי למימר דגט מעליא נמי לא פסיל וכן פסק הרא"ש לשם: **וכן** המאמר שתיקנו חכמים וכו' כלומר כבר כתבתי בסימן קס"ו שתיקנו מאמר ביבמה לקנותה ונראתה אסורה עליו וגם היא אסורה על שאר אחין מיהו אינו קונה קנין גמור וכו' ומ"ש אלא צריכה גט למאמרה פי' שיפרש שהגט הוא למאמרה אבל בסתם אינו גט אלא לזיקתה וצריך לחזור וליתן גט למאמרה כמ"ש בסמוך. ודע דה"ה דאינו קונה קנין גמור שתפטר במיתתו אלא עדיין היא זקוקה לשאר אחין וחולצת ולא מתייבמת כיון שיש עליה זיקת ב' יבמין כמ"ש בסוף סימן קע"ד ולא היה צריך לפרש זה כאן דפשיטא היא דגט ומיתה שוין: וביון שאין מאמר קונה ק"ג וכו' פסק כחכמים במשנה לשם דיש גט אחר גט ויש מאמר אחר מאמר דלא כר"ג וכן פסקו כל הפוסקים

דרכי משה

(לד) וז"ל המרדכי ריש דף מ"ה סע"ב נהגו לכתוב גט חליצה לפרסומי מילתא ומיהו אפילו לא כתב לה מותרת לשוק עכ"ל ופשוט הוא דאין התרת האשה תלוי בגט זו ואינו אלא לראיה בעלמא וכתב מהר"י מרגליות סוף סדרו דאנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה ואפשר משום דמאחר דהולצין בזמן הזה ברבים לפני הקהל ועדה אין צריכין לפרסם עוד יותר: (לה) כתב בא"ז דאין חילוק בשטר חליצה אם כתבו במותב תלתא כו' או שיכתבו אנחנו ה"מ וחתימו תלתא כתב הרשב"א בתשובה סימן ר"ט דיבם מותר לדור בחצירו עם חלוצתו ואפילו בבית אחד מותר ואם לבו גס בה אסור והר"מ פדוו"ה סי' י"ו ו"ז האריך בזה וצידד להקל ומ"מ כתב דלא שלאו לבו לחלוק על דברי רשב"א ומכל מקום קודם

פרישה

יוסף גם כן מדברי רבינו לעיל בסימן זה וטעם כתבתי שם בפירוש סוגיית הגמ': (נז) רק שלא אבה "יבמי כ"ד כדפי' לעיל דאין צריך בנשימה אחת אלא [לא] אבה. "יבמי א"ל וכן כתוב בתוס' בסוף פרק מ"ח בד"ה מודה רבא עיין שם (וכן משמע בשלחן ערוך ופירוש סדר חליצה שם סעיף ס"ז אבל רמ"י כתב בלבוש סק"ע בשם י"ה והוא כסדר חליצה ממהר"י מרגליות שכל הפעמים מלות צריכין לקרות בנשימה אחת באם תחלק היה משמע לא אבה כמו שאמרת מאן יבמי אלא רוצה לייבמה עיין שם כ"פ): (נח) יקראוה בפעם אחת רצה לומר בנשימה אחת: (נט) ומקרין ליבם לא חפצתי לקחתה כ"ל דמ"ש כתוב בתורה לא חפצתי לבון עבר מהוס דהיבם מודה להיבמה במ"ש מאן יבמי כו' וע"ז משיב ואמר אמת כדבריה כן הוא שלא רציתי כשדברה עמי וגם הב"ד דברו עמו לקחתה: (ק) אנחנא דייני דמקלתנא חתימי לתתא צ"ע מאי דמקלתנא דאמר הא כתב בסמוך ז"ל וחתמין עליהם תלתא והוקק לומר דקאי אבנים שמוסיפין דהם לא מקרי דיינים. ומיהו גם הסמ"ק נקט בנוסחו על כל המעשה ל' דיינים והביאו ב"י דף רי"ז ע"ג בד"ה ותרוק בארץ כו' ז"ל כתב בסמ"ק רוקקת רוק גדול הנראה להדיינים כו' ע"ש: (קא) ליטלע לי קדמיכון רגליה ר"ל יפשט רגלו קדמיכון לפני כדי שאחלוץ אותו ואינו ר"ל בשעת חליצה יגיע רגלו אליה דהא צריך למדתפיס בארץ כמ"ש לעיל אלא ר"ל יוציא רגלו לפניכם ניתן לי רשות לחולצו: (קב) ואירוק באפוהי ואישתמודענוה דפלונית דא דהיא אנתתיה דפלוני מיתנא ואישתמודענוהו כו' כצ"ל: (קג) לבתר חליצה תלתא ירחא אלא שריא כו' מפני שאינה הולכת עד שיעברו ג' חדשים ממיתת הבעל כמ"ש בר"ס זה ב"י:

סי' קע (א) **שבל** גט שפוסל באשתו לכהונה כו' ר"ל אפי' גרשה (פירוש אפי' גרשה רק בגט כזה וכ"ש בגט מעליא כ"פ וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שגט כזה אינה מגורשת בו בעלמא אבל לכהונה פוסל כמ"ש נגינ (סי' ו' דילפינן מדכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו ואפי' לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו כ"פ) פוסל נמי ביבמה וכתב הרא"ש הטעם כיון דגט זה דיבמה אינו אלא לפסול וגם זה הואיל ופוסל בכהונה אי לא פסיל הכא אתי למימר דגט מעליא נמי לא פסיל: (ב) שאם א' מהאחין נתן לה גט פסלה ז"ל הגמרא בפרק ר"ג מ"ט אמרו רבנן גט ביבמה מהני וכו' ע' ב"י: (נלמד בקרובות בתיקן דהוי כתיב

הפוסקים : ומ"ש בין בב' יבמות וב' יבמין כ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני בפ"ה ואף ע"פ דלא תנן הכי בהדיא מ"מ משמע דלפי הטעם אין לחלק : כיצד יבם וכו' כאן מפרש דין גט אחר גט : ומ"ש וכשבאים להוציאה למ"ד חליצה וכו' עיין בסוף הסימן כתב מחלוקת הפוסקים בדין זה וחליצה פסולה פירושו חליצה גרוע שאם רצה לייבם אינו יכול וה"נ כשנתן לה גט קם עליה בלא יבנה וכיון דחליצה לאו מעלייתא היא לא מפקעא זיקה דתרווייהו בחליצה דחד משום דקי"ל יש זיקה כלומר אלימא זיקה ורמי אתרווייהו : ומ"ש וכתב הרמב"ן וה"ה וכו' נראה שרבינו למד כך ממ"ש הרא"ש בפ' ד' אחין בשם הרמב"ן דהלכה כרב דחליצה פסולה צריך לחזור וכו' וה"ה כששני החליצות שוות צריכות לחזור על כל האחין וכ"ש על כל הצרות וכו' אלמא דה"ה בב' יבמות צריך חיזור על כל הצרות ואף כ"ש הוא : ומ"ש ומדברי רש"י יראה וכו' לא ידעתי מאין למד כך ואפשר דלמד כך מדקאמר בפרק ר"ג (דף נ"א) מדסבר ר"ג אין זיקה רבנן סברי יש זיקה לימא תיהוי תיובתא דרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין ופירש"י דפריך מסיפא דקתני וכן אתה אומר בב' יבמין ויבמה אחת אלמא דסבירא ליה לרש"י דביבם אחד וב' יבמות לא קשיא דאף רב מודה דנפטרה אחת בחליצת חבירתה אכן בספרים שלנו איתא בגמרא בהדיא וקתני סיפא וכו' וכיון דגמרא קאמרה הכי בהדיא כתב רש"י דפריך מסיפא ואין ראיה מכאן לסברת רש"י בעצמו אלא דלפי שכך הוא גירסתו ודאי דכך הוא סברתו ואף לגירסא זו אין סתירה לדברי הרמב"ן די"ל דאה"נ דקשיא מרישא נ"כ אלא דניחא ליה לאקשויי מב' יבמין גופא דאיירי בה רב ואיכא למידק דבס"פ ר"ג (דף נג) משמע להדיא דרש"י סובר דכ"ש הוא בב' יבמות דקאמרי' התם אמאי דתנן גט לזו וגט לזו צריכות הימנו חליצה לימא מסייע ליה לרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור וכו' ופירש"י דצריכות משמע שתיהם צריכות חליצה וקתני סיפא וכן ב' יבמין וכו' אלמא דס"ל לרש"י דאי לאו דקתני סיפא ליכא סייעתא דאיכא למימר דוקא ב' יבמות ולא בב' יבמין וכ"פ התוס' (בדף נג) בד"ה בן עזאי והיינו כדברי הרמב"ן

מועיל המעשה שנעשה אח"כ בין גט אחר גט או מאמר אחר מאמר או גט חליצה וביאה אחר המאמר או מאמר וביאה וחליצה אחר גט בין ביבם אחד וב' יבמות בין ביבמה אחת ושני יבמין בין בשתי יבמות וב' יבמין: כיצד יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לצרתה נאסר בקרובות שתיהן או שני יבמים שנתנו שניהם גט ליבמה אחת זה אחר זה שניהם נאסרו בקרובותיה או שני יבמין ושתי יבמות כל אחד נתן גט לאחת כל אחד נאסר בקרובות של אותה שנתן לה גט וכשבאים להוציאה (ג) למ"ד (ד) חליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין (ה) בב' יבמין ויבמה אחת צריכה חליצה מכל אחד ואחד (ו) וכתב הרמב"ן והוא הדין נמי ביבם אחד וב' יבמות ונתן גט לשתיהן שצריך להלוץ לשתיהן א מדברי רש"י יראה דאפי' אם נאמר בשני יבמין ויבמה אחת צריכה חליצה מכל אחד ואחד (ז) ביבם אחד ושתי יבמות נפטרה אחת בחליצת חבירתה [א] ולמ"ד חליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין בין בשני יבמין ויבמה אחת בין ביבם אחד וב' יבמות סגי בחליצה אחת וכן הוא דעת א"א הרא"ש ז"ל וכן יש מאמר אחר מאמר שאם עשה מאמר בזו ואח"כ בזו (ח) או אחין בה או בחבירתה כל אחת צריכה גט למאמרה (ט) וחליצה לאחת מהן לפטור שתיהן וכן אם עשה מאמר בזו ואחר כך נתן גט או חלץ לה (י) או לצרתה או שבא על צרתה או שאחר המאמר שלו נתן לה אחיו גט או חלץ לה או לצרתה או שבא עליה או על צרתה מועיל מה שנעשה אחר מאמר לאסור בעלת המאמר וליאסר בקרובותיה במעשה שנעשה אחר המאמר ולהצריך גט למאמר וביאה שנעשה אחריו וזה תקנתם (יא) עשה בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה (יב) עשה בה מאמר וחלץ צריכה גט עשה מאמר בזו (יג) ונתן הוא או אחיו גט לזו נותן גט לבעלת המאמר והוא או אחיו חולצין לאחת מהן לאיזו שירצה ותפטר האחרת דקי"ל בעלת גט ובעלת המאמר כי הדדי נינהו ופירש"י כי הדדי נינהו וחולץ לאיזו שירצה ותפטר צרתה והריב"ם פירש ששתיהן צריכות חליצה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י עשה מאמר בזו ובעל הוא או אחיו צרתה (יד) צריכות ב' גיטין וחליצה לאחת מהן (טו) עשה מאמר בזו וחלץ הוא או אחיו לזו בעלת המאמר צריכה

וחזר ונתן גט לצרה נאסר בקרובות שתיהן או ב' יבמים שנתנו גט ליבמה אחת זה אחר זה שניהם נאסרו בקרובותיה או ב' יבמין וב' יבמות כל אחת נתן גט לאחת כל אחד נאסר בקרובות של אותה שנתן לה גט כך היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המדוייקים ודברים אלו מבוארים בפרק ר"ג (דף נ: נא.) אליבא דחכמים דסברי יש גט אחר גט ויש מאמר אחר מאמר והלכתא כוותייהו : וכשבאים להוציא' למ"ד חליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין בשני יבמים ויבמה אחת צריכה חליצה מכל א' וא' וכתב הרמב"ן וה"ה נמי ביבם א' וב' יבמות וכו' ולמ"ד חליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחין כולי וכן הוא דעת א"א ז"ל הא דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין או לא איתיה בריש פרק ד' אחין (כז:) ויתבאר בסוף סי' זה : וכן יש מאמר אחר מאמר שאם עשה מאמר בזו ואח"כ בזו או אחין בה או בחבירתה כל אחת צריכה גט למאמרה וחליצה לאחת מהן לפטור את שתיהן מבואר בפרק ר"ג שם : וכן אם עשה מאמר בזו ואח"כ נתן גט או חלץ לה או לצרתה או שבא על צרתה או שאחר המאמר שלו נתן לה אחיו גט או חלץ לה או לצרתה או שבא עליה או על צרתה מועיל מה שנעשה אחר מאמר לאסור בעלת המאמר וליאסר בקרובות במעשה שנעשה אחר המאמר ולהצריך גט למאמר וביאה שנעשה אחריו כך הוא הנוסחא האמיתית בספרי רבי' המדוייקים ודברים אלו מתבארים והולכים בסמוך ומ"ש וזה תקנתם עשה בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה עשה בה מאמר וחלץ צריכה גט עשה מאמר בזו ונתן גט לזו נותן גט לבעלת המאמר והוא או אחיו חולצין לאחת מהן שם במשנה ופירש"י צריכה הימנו חליצה ואם רצה לכנוס לא יכנוס דכיון דהתחיל בגירושי' קיימא עליה בלא יבנה: צריכה הימנו גט. דחליצה אפקעתא לזיקה ובעיא גט לאפקועי קידושין דיליה דחליצה לא מפקעא קידושין: מאמר בזו וגט לזו פסל גט של אחרונה את הראשונה דקם ליה בלא יבנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו דחליצה לא מפקעא קידושין וגט לא מפקע זיקה : ומ"ש והוא או אחיו חולצין לאחת מהן לאיזו שירצה ותפטר האחרת דקי"ל בעלת הגט ובעלת המאמר כי הדדי נינהו בר"פ ד' אחין

דאמר דכ"ש הוא וצ"ע מיהו הרב רבינו משה בר מיימוני תופס שיטה אחרת דלמיפטר נפשה בחליצה פסולה פטרה ואינה צריכה חיזור אבל למיפטר צרתה אפי' הן שוות כמו גט אחר גט דהכא אינה פוטרת אא"כ חוזרת על כל האחין ואז נפטרת גם צרתה אפי' מעולה כמו שנתבאר בס"ד : וכן יש מאמר אחר מאמר שאם עשה מאמר וכו' אדלעיל קאי שאמר דגט אחר גט מהני בכולהו בין ביבם א' וב' יבמות וכו' וכן יש מאמר אחר מאמר בכולהו ומפרש בגמרא דטעמא משום דמאמר מהני בעלמא ואי ביבמה לא מהני מאמר יאמרו מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר ביאה ופירושו הכא כמו גבי גט שיאמרו ביאה לחודא לא מהני כי היכי דמאמר לחודא לא מהני אלא צריך מאמר בהדי ביאה אבל לא יאמרו ביאה כלל לא מהני דהא כתיב בתורה

(כו:) איבעיא להו בעלת הגט ובעלת מאמר איזו מהן קודמת ופירש"י אחיו שמת ולו ב' נשים ועשה זה מאמר לזו וגט לזו וחזר אסור לייבם דקם ליה בלא יבנה כיון שהתחיל לגרש אי זו מהן הגונה לחלוץ ולפטור צרתה ואסיקנא דכי הדדי נינהו : ומ"ש ופירש"י דכי הדדי נינהו וחולץ לאי זו שירצה ותפטר צרתה : ומ"ש והריב"ם פירש ששתיהן צריכות חליצה וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפירש"י שם עשה מאמר בזו ובעל הוא או אחיו לזו בעלת המאמר צריכה גט שם במשנה מאמר בזו ובעל את זו צריכות ב' גיטין וחליצה ופירש"י מאמר לזו ובעל את זו אסור לקיימה דהואיל וקמייתא אגידא ביה ה"ל ב' בתים וצריכות שני גיטין זו גט למאמר וזו גט לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרת צרתה אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה הואיל

יבמה יבא עליה וכמו שפי' התוספות גבי גט כך צריך לפרש הכא גבי מאמר ופי' רש"י הא דבב' יבמות ויבם אחד ומאמר אחר מאמר צריכות ב' גיטין ולא אמרינן ליבומי להו ה"ט דהיכי ליעבד דאי ליבומי לתרוייהו ה"ל ב' בתים ואי לחדא הואיל וחבירתה בה אגידא ה"ל ב' בתים בונה עכ"ל כלומר כיון דעשה בה מאמר ה"ל אשתו וחבירתה אסורה עליו כדלעיל ומזה הטעם אף בב' יבמין אי אפשר ליבומי שום אחת מהן וק"ל וכתבו התוס' בפ' ד' אחין (דף לב) בד"ה נתן גט הקשה הריב"ן יתן גט למאמרו ולא לזיקתו וליבמי אידך ותירץ דלכתחלה אין לעשות כן דגוזרים גט למאמרו אטו גט לזיקתו ודוקא בדיעבד קאמר דהותרה אפי' היא וכו': ומ"ש וחליצה לאחת מהן לפטור שתיהן סתם דבריו כדעת הרא"ש דבכל חליצה פסולה אין צריך לחזור וכו' : וכן אם עשה מאמר בזו ואחר כך נתן גט או חלץ לה או לצרתה או שבא על צרתה וכו' כן צריך להיות אבל בא הוא עליה אין כאן גריעותא אלא כך הוא תקנת חכמים שיעשה מאמר ביבמה קודם שיבא עליה כדלעיל בסי' קס"ו וכדתנן ר"פ ר"ג עשה מאמר ובעל הרי זו כמצותה ובמקצת ספרים כתוב כאן או שבא עליה או על צרתה והוא ט"ס בהכרח ובכאן מפרש דין גט וחליצה שאחר מאמר ביבם א' ויבמה אחת ודין גט וחליצה וביאה ביבם א' וב' יבמות : ומ"ש או שאחר המאמר שלו נתן לה אחיו וכו' חזר לפרש דין זה בב' יבמין ויבמה א' או ב' יבמין וב' יבמות : עשה מאמר בזו ובעל הוא או אחיו צרתה צריכות ב' גיטין וחליצה לאחת מהן : עשה מאמר בזו וחלץ הוא או אחיו לזו בעלת המאמר צריכה גט כך הוא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו והוא משנה פ' ר"ג וב"י תמה על רבינו לפי נוסחא מוטעת שהיתה בספרו כמפורש בדבריו

ואיתא

דרישה

סי' קע [א] ולמ"ד חליצה פסולה אין צריך לחזור על כל האחין כו' עד סגי בחליצה אחת נראה דדוקא קאמר בשני דהיינו בשני יבמין ויבמה אחת דכיון דאין כאן צרה ה"ה למפטרה נפשה מפטרה בחליצת א' מהאחין אע"ג דהיא חליצה פסולה. וה"ה בשני יבמות ואין כאן אלא יבם א' דמיד שנחלצה האחת נסתלקה הזיקה מיבם זה לגמרי אבל כשהן ב' יבמין וב' יבמות ונתן אחד מהיבמים גט לא' מהיבמות ואחר כך חלץ הוא או אחר לאותו בעלת גט אז לא נפטרה הצרה מהאח השני דהא שמואל אמר בהדיא דה"מ דחליצה פסולה אין צריך לחזור על כל האחין למפטר נפשה אבל לא למפטר צרתה וכמ"ש בס"ס זה בשם הרמב"ם ז"ל אבל צרתה אסורה עד שתחלץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לאותה שנחלצה חליצה פסולה שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין עכ"ל ומסיק רבינו דפסיק ג"כ כשמואל דמכשיר בחליצה פסולה ומיהו ה"מ בחליצה פסולה לא מפטר צרתה הכשרה אבל בחליצת צרתה הכשרה דלא נעבד בה מעשה דגט אע"ג דגם כן אסורה ליבמה כיון דנתן גט לאחת מהן מכל מקום בחליצה מאחד מהאחין [illegible] נפטרה גם כן בעלת גט וכמ"ש רבינו והרמב"ם שם. והיכי דנעבד

פרישה

כאילו קרובות גרושתו מב' נשים כ"פ) : (ג) למ"ד כמ"ש בס"ס זה שהוא פלוגתא דרב ושמואל: (ד) חליצה פסולה ר"ל חליצה גרועה שאינה ראויה לייבם צריך לחזור על כל האחין דהיא זקוקה לכולן ולא מיפקעת זיקה דתרווייהו בחליצה גרועה דחד. דאלימא זיקה רש"י : (ה) בשני יבמין ויבמה א' כו' ר"ל ואחד מהן נתן גט ליבמה צריכה חליצה כו': (ו) וכתב הרמב"ן וה"ה ביבם אחד וב' יבמות שנתן גט לשתיהן ונראה דדוקא קאמר שנתן גט לשתיהן דאילו לאחת מהן לא היה צריך לחלוץ לשתיהן אלא בחליצת השני שלא נתן לה גט היה נפטרה ג"כ בעלת גט דל"פ רב אשמואל בסברא זו וכמ"ש לשמואל בסמוך דמפטר בזה אע"ג דלמפטר צרתה גם שמואל מודה דלא מפטר הכשרה בחליצת הפסולה ה"ה לרב כיון דלא נעבד שום מעשה בהשנייה וק"ל : (ז) ביבם א' וב' יבמות נפטר א' בחליצת חבירתה שכל הזיקה שהיתה לו נפקעת ול"ד לב' אחין ויבמה א' שאע"ג שנפקע זיקת א' זיקת השני עדיין במקומו עומד שהרי היא היתה זקוקה לשניהן : (ח) או אחין בה פירוש אחין עשו מאמר באותה שעשה האח הראשון מאמר : (ט) וחליצה לאחת מהן לפטור שתיהן היינו כדעת הרא"ש דסבר כרש"י דבסמוך דהיכא דנעשה מעשה בשניהן ושוין הן גם צרתה נפטרה בחליצת הפסולה ונראה

בזה אפי' נתן גט בהדיא למאמרה לא מהני כיון דנאסרו עליו שעה אחת דהיינו בשעה שעשה מאמר בהשנייה : (וכן אם עשה מאמר בזו כו' מכאן ואילך מבאר רבינו דרך הג' גט וחליצה וביאה אחר מאמר היכן מלינו בין ביבם א' בין בב' יבמין ואחר סעיף ט"ז שמתחיל רבינו וכן אם נתן לה גט מבאר דרך הד' מאמר וביאה וחליצה אחר הגט כ"פ) : (י) או לצרתה או שבא על צרתה כצ"ל וכ"ה בס"ס כתוב או שבא עליה או על צרתה אבל אינו נכון דא"כ למה לא יועיל הביאה בהשה שקידש תחלה בלא זה דרך כל הארץ ובסמוך גרסינן ליה שפיר : (יא) עשה בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה ואף אם ירצה לכונסה לא יכנוס דכיון שהתחיל בגירושין קיימא עליה בלא יבנה ומיירי בשנתן לה גט סתם דאילו פי' ואמר שנתן הגט למאמרה יתבאר בסמוך דשוה ליה כאילו נסתלק המאמר ומותר לייבמה : (יב) עשה בה מאמר וחלץ צריכה גט דחליצה אפקעה לזיקה ובעי גט לאפקועי קידושין דיליה דחליצה לא מפקעת קידושין : (יג) ונתן הוא או אחיו גט לזו פסל הגט את שתיהן מלהתייבם הואיל שהתחיל בגירושין קמו להו בלא יבנה : (יד) צריכות שני גיטין רצה לומר לכל אחת גט אחד זה למאמרו וזה לביאתו וחליצה לאחת מהן לפי שמאמר ושה לביאה שנייה ביאה פסולה דכיון דקמייתא אגידא ביה מכח המאמר ה"ל שתי בתים רש"י: (טו) עשה מאמר בזו כו' בעלת המאמר צריכה גט אבל להתייבם אסורה דקם עליה בלא יבנה:

או

חדושי הגהות

קע א ז"ל הב"ח לא ידעתי מאין למד כך ואפשר דלמד כך מדקאמר בפרק ר"ג (נא.) מדסבר ר"ג אין זיקה רבנן סברי יש זיקה לימא תיהוי תיובתא דרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין ופירש"י דפריך מסיפא דקתני וכן אתה אומר בב' יבמין ויבמה אחת אלמא דס"ל לרש"י דאי בב' יבמות לא קשיא דאף רב מודה בזה דנפטרת

צריכה גט וכן אם נתן לה גט ואח"כ בא עליה (טז) או עשה בה מאמר או בחבירתה או שחלץ לחבירתה או שאחר הגט שלו עשה בה אחיו מאמר או בא עליה או חלץ לה או לחבירתה מועיל מה שנעשה אחר הגט ליאסור בקרובותיה ולהצריך גט למאמר שנעשה אחריו וזה תקנתא נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה נתן לה גט ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה או שעשו בה מאמר זו שבא עליה או שעשו בה מאמר צריכה גט וחליצה לא' מהן לפטור שתיהן הבעילה קונה קנין גמור וכן חליצה דוחה דחייה גמורה לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהן מועיל לא לפסול את זו ולא ליאסור בקרובות (יז) כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו והלץ לה או לצרתה (יח) אין אותה החליצה כלום וכן אם אחיו חזר ונתן לה גט או לצרתה אינו כלום (יט) וכן אם חזר ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום שכבר היא אשתו של אחיו ואין הקידושין תופסין באשת איש (כ) [ב] אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו בה מאמר צריכה גט וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה (כא) אין אותה חליצה כלום ליאסור בקרובותיה או ב' יבמים שחלצו ליבמה אחת זה אחר זה אין חליצת האחרונה כלום ומותר בקרובותיה אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קדש הוא או אחיו אותה (כב) או צרתה תפשי להו בהן קידושין וצריכה גט בין קדשה לשם אישות כגון שקדשה סתם בין לשם יבמות כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי

הואיל דביאה פסולה היא ע"כ ב ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב כן : וכן אם נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר או בחבירתה או שחלץ לחבירתה או שאחר הגט שלו עשה בה אחיו מאמר או בא עליה או חלץ לה או לחבירתה מועיל מה שנעשה אחר הגט ליאסר בקרובותיה ולהצריך גט למאמר שנעשה אחריו מתבאר והולך בסמוך : וזה תקנתא נתן לה גט ואח"כ ג בא עליה או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה נתן לה גט ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה או שעשו בה מאמר זו שבא עליה או שעשו בה מאמר צריכה גט וחליצה לאחד מהן לפטור שתיהן כך הוא הנוסחא האמיתית בספרי רבי' המדוייקים ודברים אלו מבוארים במשנה פרק ר"ג ופירש"י נתן גט ועשה מאמר. באותה יבמה עצמה אפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר הגט דמספקא ליה אי גט דחי או לא ודילמא גט לא דחי ואהכי מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קצת ומשייר קצת אהני מאמר לתיקני שיורא דגט וצריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו וייבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבנה נתן גט ובעל אסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו ובגט להודיה לא מיפטרא כשאר כונס את יבמתו שיכול לפוטרה בגט משום דהא ביאה פסולה משום גט קמא ולא קניא לגמרי : גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה . ואסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה משום גט דראשונה ובגט להודיה לא נפקא משום דביאה פסולה היא : הבעילה קונה קנין גמור וכן החליצה דוחה דחייה גמורה לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם מועיל לא לפסול את זו ולא לאסור בקרובות כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אין אותה החליצה כלום וכן אם אחיו חזר ונתן לה גט או לצרתה אינו כלום וכן אם חזר ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום שכבר היא אשתו של אחיו ואין הקידושין תופסין בא"א הכל מבואר במשנה פ' רבן גמליאל שם : ומ"ש אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו בה מאמר צריכה גט יתבאר בסמוך וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה אין אותה החליצה כלום ליאסר בקרובותיה או ב' יבמים שחלצו ליבמה אחת זה אחר זה אין חליצת האחרונה כלום ומותר בקרובותיה מבואר במשנה פ' ר"ג שם : ומ"ש אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קדש הוא או אחיו אותה או צרתה תפסי להו בהן קידושין וצריכה גט במשנה פרק ר"ג קתני בהני אין אחר חליצה כלום ואיתמר עלה בגמרא אמר רב יהודה א"ר זו דברי ר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום וידוע הוא דהלכה כחכמים וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל והא נמי דתנן אבל לא אחר בעילה כלום ותנן נמי הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום אליבא דהאי תנא הוא אבל לרבנן הבעילה נמי יש אחריה כגון שני יבמות הבאות מבית אחד שנפלו לפני ב' אחים ובא אחד מהן על אחת וחזר הוא או אחיו וקדש צרתה צריכה הימני גט דקי"ל דחייבי עשה הוא כדאמרינן בפ"ק (יא.) איתמר הבא על יבמתו וחזר הוא או אחד מן האחין ובא על צרתה פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת וקי"ל (פסחים עד:) היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל עכ"ל וזהו שכתב רבינו לעיל בסמוך אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו בה מאמר צריכה גט וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה : ומ"ש רבינו בין קדשה לשם אישות כגון שקדשה סתם בין לשם יבמות כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי לזיקת יבמין בפרק ר"ג (דף נב:) תנ"ה א"ר אין הדברים הללו

ואיתא בגמרא דאע"ג דמדאורייתא קונה ביאה בזו אחר מאמר בזו צריכה חליצה לפי שהמאמר שנעשה בתחלה עושה לביאה שאחריה בצרתה ביאה פסולה והא דלא תסגי לבעלת ביאה בגט בלא חליצה ותיפטר אף חבירתה בביאתה מן החליצה ה"ט דאי ביאה אחר הגט הוא גזירה משום ביאה אחר חליצה דאתי למימר מדקניא ביאה אחר הגט לגמרי אלמא מעליותא הוא ואתי למיבעל לכתחלה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר הוא גזירה משום ביאה אחר ביאה פי' דאתי למימר מדקני ביאה של זו אחר מאמר של זו וסגי לה בגט לחוד אלמא מעליותא היא ואתי למיעבד ביאה אחר ביאה וקא פגע באיסור אשת אח : וכן אם נתן לה גט ואח"כ בא עליה וכו' בכאן מפרש דין מאמר וביאה אחר הגט ביבם א' ויבמה אחת ודין מאמר וביאה וחליצ' אחר הגט ביבם אחד וב' יבמות אבל חליצה אחר הגט ביבם אחד ויבמה אחת אין אחר חליצה כלום דפקעה זיקה לגמרי ואי הדר עביד בה גט או מאמר לא מהני ואע"פ דבחלץ לחבירתה נמי אין אחר חליצה כלום כמבואר במשנה ריש פרק ר"ג היינו דוקא לענין זה דאי הדר עביד מאמר או חליצה או גט לשלישית לא מהני לאסור בקרובות השלישי' כדמפרש בגמרא מאי ליגזור נגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה דלא ליתו למיחלץ שני יבמות זו אחר זו או שני יבמין ליבמה אחת זה אחר זה כל כי הני תחלוץ ותיזיל כלומר מאי איכפת לן כל ימיה תחלוץ מ"מ מהני מה שחלץ לחבירתה ליאסר בקרובותיה אבל ביבם א' ויבמה אחת דמיתסר בקרובותיה מחמת הגט שנתן לה מקודם שחלץ א"כ החליצה אינו מועיל כלום לשום דבר : ומ"ש או שאחר הגט שלו וכו' חזר לפרש דין זה בב' יבמין ויבמה אחת ובב' יבמין וב' יבמות : ומ"ש או חלץ לה או לחבירתה וכו' כלומר שזה מועיל לאסור בקרובותיה בלחוד וכדפי' וז"ש מועיל מה שנעשה אחר הגט כלומר החליצה מועיל לענין זה ליאסר בקרובותיה אבל אינו מועיל לגט ומאמר וחליצה שנעשה לשלישית דאין אחר החליצה כלום אלא שיהא אסור בקרובות חבירתה שחלץ לה ומועיל נ"כ להצריך גט למאמר שעשה אחיו אחר הגט מלבד איסור הקרובות ומה שאמר למאמר שנעשה אחריו דה"ה לביאה שנעשה אחריו : ומ"ש וזה תקנתא נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה נראה דצריך להגיה נתן לה גט ואח"כ בא עליה הוא או אחיו או עשו בה מאמר וכו' דלמה לא יזכיר ביאת אחיו או מאמרו בדידה כמו בצרתה והא דצריכה חליצה אחר ביאה זהו מפני הגט שלפניו שעושה הביאה שאחריה ביאה פסולה וביאה פסולה גזרו בה רבנן כדפי' : הבעילה קונה קנין גמור וכן חליצה וכו' פי' ביאה כשרה וחליצה כשרה שוין הן דאין אחריהם כלום כמו שמפרש והולך אבל בפסולין אף ע"ג דמדאורייתא שוין הן מ"מ רבנן חלקו ביניהן דביאה פסולה יש אחריה כלום אבל חליצה פסולה אין אחריה כלום כמו שנתבאר לעיל ויתבאר עוד בסמוך : כיצד בא על יבמתו וכו' בכאן מפרש דין חליצה אחר ביאה בכולהו בין ביבם א' וכו' אבל כשכתב וכן אם אחיו חזר ונתן לה גט וכו' לא כלל בתוכו גם דין יבם א' ויבמה א' דהא פשיטא דהיבם פוטר את יבמתו בגט לאחר שייבמה כדלעיל ריש סי' קס"ח אך קשה למה לא כלל בכלל זה ג"כ אם חזר הוא ונתן גט לצרתה דאינו כלום : וכן אם חזר וכו' הכא לא שייך לכלול אם הוא חזר ועשה בה מאמר או בעל דהא אשתו היא ופשיטא דאינו כלום דהא אסור בקרובותיה מביאה ראשונה : **אבל** אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשו בה מאמר צריכה גט פלוגתא דרב אחא ורבינא בבא על יבמתה וחזר הוא או אחיו על צרתה אם היא בכרת והלכה כדברי המיקל דאינו אלא בעשה דבית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ולאו הבא מכלל עשה אינו אלא עשה וקי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה דלא כר"ע ולפיכך אם בא עליה או קדשה סתם תופסין הקידושין מדאורייתא ואם עשה בה מאמר יבמין תופסין מדרבנן : וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו וכו' כאן כתב דין חליצה ואחר חליצה בכולהו מלבד ליבם א' ויבמה א' דלא שייך דהאי לאסור בקרובות כבר אסורין מחליצה הראשונה : **אבל** אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קדש וכו' פירוש משום דקידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה כמ"ש בסמוך בדין ביאה או מאמר שאחר ביאה וכאן מפרש דין ביאה או מאמר שאחר החליצה דפליגי בה ר' יוחנן ור"ל בפ"ק אם החליצה היא בכרת ופסקו הרי"ף והרא"ש כר' יוחנן דאיכא בכרת ואיכא לתמוה כיון דרבינו כותב כל החלוקות שנשנו במשנה אמאי לא כתב נמי דאין גט מועיל אחר חליצה שאם אחיו נתן לה גט או אחיו נתנו גט לצרתה אינו כלום ומותר בקרובותיה ומבואר הוא במשנה ריש פרק רבן גמליאל : ומ"ש בין שקדשה לשם אישות וכו' פסק כחכמים בברייתא פרק ר"ג דלא

כרב

פרישה

(טז) או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה דגט קמא דוחה קצת ומשייר קצת וזיקה לכך צריכה חליצה אבל אסור לייבמה דמגט קמא קיימא בלא יבנה וגם צריך עוד לגט משום ביאה או מאמר שעשה בה אחר הגט : (יז) כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה פירוש אחר שבא עליה חלץ לה הוא בעצמו ואשמעינן דלא אמרינן מאחר שחלץ לה נאסרה עליו משום לא יבנה ויגרשנה : (יח) אין אותה החליצה כלום הואיל שבא עליה וקיים מצות יבום נפקעה כל הזיקה : (יט) וכן אם חזר אחיו ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום כו' ר"ל ולא אמרינן שמאמר זה או בעילה זו פסל הביאה הראשונה ותהא צריכה חליצה וג"כ רצה לומר שאינה צריכה גט מהשני אבל מ"מ היא נאסרה על שניהם כדין אשה שזינתה דאמרינן אפי' נישאת ע"פ שני עדים שאמרו לה שמת בעלה ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה ולא שייך הכא לומר שתהיה צריכה גט מהשני כמו שאמרינן באשה שהלך בעלה למדינת הים דהתם חיישינן שמא יאמרו גירש זה וקדש זה אבל הכא באשת אחיו לא שייך למימר הכי שהרי גרושת אחיו אסורה לו וכמו שנתבאר לעיל בסי' קנ"ט בשם רש"י ע"ש והא דאמר לעיל בסמוך אין המעשה שנעשה אחריהן מועיל לא לפסול מצד יבום אבל מ"מ מועיל לאסרה מטעם א"א דלא יהא אלא א"א דעלמא שאינו אחיו אוסרת על הבעל מכח איסור סוטה . ומיהו יש לומר דמיירי הכא שבא עליה בטעות דלא ידע שקנאה אחיו בביאה ודמיא להא דאמרינן לעיל בסימן קל"ט דאם נתייבמה בטעות מותרת לחזור לבעלה הראשון וה"ה הכא מותרת ליבמה ראשון : (כ) אבל אם בא הוא או אחיו כו' צריכה גט פירוש מאמר שצרתה אינו אלא בעשה דבית א' הוא בונה כו' (מדכתיב אשר לא יבנה וגומר ולאו הבא מכלל עשה עשה כ"פ) א"כ כשבא עליה תופסין הקידושין מדאורייתא כדלעיל בסימן י"ט דקידושין תופסין בחייבי לאוין ובחייבי עשה והמאמר תופס בה מדרבנן וצריכה גט ועד"ר : (כא) אין אותה חליצה כלום ליאסר בקרובותיה כו' אין חליצת האחרונה כלום ומותר בקרובותיה מכאן משמע שדוקא הכא לא נפסלו קרובותיה אבל אם אחר שחלץ בעל או שקדש כו' דצריכה גט דנפסלו קרובותיה וכדמסיק רבינו וכ"כ בהדיא זה לשונו אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קידש כו' תפסי בה הקידושין . ובתחלה כתב רבינו דהמעשה דאחר החליצה אינה כלום אלא ע"כ צריך לומר דהנה ממעשה דבעילה וקידש איירי וכן מסיק רבינו וכתב זה לשונו אבל חליצה אפילו היא פסולה כו' עד אפי' הכי אין מועיל אחריה כלום וביאר שם הב"י וכתב דהיינו דוקא בחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין . ש"מ דמ"ש דאין מועיל אחריה כלום לא איירי בבעילה וקידושין וק"ל : (כב) או צרתה תפסי להו בהן קידושין דקידושין תופסין בחייבי

דרישה

דנעבד מעשה בשניהן באחת מאמר ובא' גט בזה כתב רבינו בסמוך פלוגתת רש"י ור"י דלר"י כיון דנעשה בכל אחת מעשה אין אחת פוטרת צרתה דלא אמר שמואל דאחת פוטרת צרתה כ"א בלא נעבד בה מעשה כלל ולא היכא דשוין ניכהו דנעבד מעשה בשניהן ורש"י ס"ל דאחת פוטרת צרתה כיון דשוין ניכהו ולא אמר שמואל דאינה יכולה למפטר צרתה כ"א כשלא נעשה מעשה בהשנייה הכרה דאז היא כשרה ואין חליצת הפסולה פוטרת הכשרה ודו"ק : [ב] אבל אם בא הוא או אחיו כו' לכאורה נראה שקרובותיה נפסלו על המגרש כדין קרובת גרושה אבל דוחק לומר כן דאמר לעיל בסמוך לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם מועיל לא לפסול את זו ולא לאסור בקרובות משמע שאין הקרובות נאסרות אפילו של צרתה וצ"ע (ועפ"ר סעיף כ"ב כ"פ) : והראב"ד

חדושי הגהות

דנפטרת אחת בהליצת חבירתה אבן בספרים שלנו איתא בגמרא בהדיא וקתני סיפא וכו' דכיון דגמרא קאמרה הכי בהדיא כתב רש"י דפריך מסיפא ואין ראיה מכאן לסברת רש"י בעצמו אלא דלפי שכך הוא גירסתו ודאי דכן הוא סברתו ואף לגירסא זו אין סתירה לדברי הרמב"ן די"ל דאה"נ דקשיא מרישא ג"כ אלא דניחא ליה לאקשויי מב' יבמין גופיה דאיירי בה רב ואיכא למידק דבר"פ ר"ג (נג.) משמע להדיא דרש"י סובר דכ"ש הוא בשתי יבמות דקאמרינן התם אמאי דתנן גט לזו וגט לזו צריכות הימנו הליצה לימא מסייע ליה לרב דאמר הליצה פסולה צריכה לחזור וכו' ופירש"י דצריכות משמע שתיהם צריכה חליצה וקתני סיפא וכן ב' יבמין וכו' אלמא דס"ל לרש"י דאי לא מדקתני סיפא ליכא סייעתא דאיכא למימר דוקא בב' יבמות ולא בב' יבמין וכ"כ התוס' (נא:) בד"ה בן עזאי והיינו כדברי הרמב"ן דאמר דכ"ש הוא : ב הקשה כן לפי הגירסא אשר היה לפניו אבל לפי הגירסא אשר לפנינו בטור דכ"מ וכ"כ הב"ח: ג נראה דצריך להגיה נתן לה גט ואחר כך בא עליה הוא או אחיו או עשה בה מאמר דלמה לא יזכיר ביאת אחיו או מאמרו בדידה כמו בצרתה והא דצריכה

כרב ומפרש רבינו דבקדשה סתם הוי לשם אישות וה"ל קידושי דאורייתא ולשם יבמות היינו במפרש הרי את מקודשת לי לזיקת יבמין ואף ע"פ דלאחר שחלץ לה פקעה זיקה מ"מ רבנן תקינו לה קידושין ה"א באשיר"י גם דברי הראב"ד והרמב"ן והרי"ף לשם מבוארים : **עשה** מאמר ביבמתו וכו' פסק כלישנא בתרא דרבה פ' ד' אחין (דף לב) וכמ"ש הרא"ש לשם ובפרק ר"ג ופירש"י והרא"ש דוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו אבל סתמא

הללו אלא לדברי רבי עקיבא שהיה עושה חלוצה כערוה אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום ואני אומר אימתי בזמן שקדשה לשם אישות אבל קדשה לשם יבמות אין אחר חליצה כלום תניא אידך החולץ ליבמתו וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשם אישות צריכה הימנו גט אבל קדשה לשם יבמות אינה צריכה הימנו גט וחכ"א בין שקדשה לשם אישות בין שקדשה לשם יבמות צריכה הימנו גט אמר רב יוסף מ"ט דרבי עשאוהו כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני א"ל אביי מי דמי התם לא קא מכוין למיקני הכא קא מכוין למיקני הא לא דמיא אלא לעודר בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הוא דקני אלא אמר אביי הכ"ע כגון דא"ל התקדשי לי במאמר יבמין רבי סבר מאמר עילוי זיקה קא רמי ואתיא חליצה אפקעתא לזיקה ורבנן סברי האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מעיקרא אילו א"ל התקדשי לי במאמר יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני רבא אמר אי דאמר לה במאמר יבמין כ"ע ל"פ דמהני הכ"ע כגון דאמר לה התקדשי

לי לזיקת יבמין (כג) [ג] והראב"ד כתב קדשה לשם יבמין אינו כלום ואינה צריכה גט וכ"כ הרמב"ם ורב אלפס כתב כסברא ראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל והא דאין מעשה מועיל אחר ביאה דוקא בביאה כשירה שלא קדם לה מעשה אחר אבל ביאה פסולה כגון שנתן גט לזו ובעל את זו (כד) או עשה מאמר בזו ובעל את זו מועיל מעשה שיעשו אחריה שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישית יאסרו בקרובותיה (כה) וגם היא לא סגי לה בגט דאכתי נשאר בה זיקה (כו) אבל חליצה אפי' היא פסולה שקדם לה מעשה אחר כגון שנתן גט בזו או מאמר בזו ואח"כ חלץ לה או לצרתה (כז) אפ"ה אין מועיל אחריה כלום עשה מאמר ביבמתו (כח) ואח"כ נתן לה גט לזיקתו פסלה עליו ועל כל האחין וצריכה גט למאמרה וחליצה לזיקתה נתן גט למאמרה ולא לזיקתה (כט) נשארה זקוקה כמו שהיתה (ל) ופירש"י שאינה מותרת אלא לשאר האחין אבל המגרש אסור בה וכן כתב הרמב"ם (לא) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהיא

לי בזיקת יבמים רבי סבר יש זיקה ואתאי חליצה אפקעתיה לזיקה ורבנן סברי אין זיקה מעיקרא אילו א"ל התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני. רב שרביא אמר בחליצה כשרה אי דא"ל התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דלא מהני והכא בחליצה פסולה קמיפלגי מר סבר חליצה פסולה פוטרת ומ"ס אינה פוטרת רב אשי אמר דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת והכא ביש תנאי בחליצה קמיפלגי מ"ס יש תנאי בחליצה ומ"ס אין תנאי בחליצה רבינא אמר דכ"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי מ"ס בעינן תנאי כפול ומ"ס לא בעינן תנאי כפול ופירש"י אימתי. יש אחר חליצה תפיסת קידושין : בזמן שקדשה לשם אישות. בקידושין גמורין ולא במאמר יבמים דודאי קידושין תופסין בחייבי לאוין : אבל קדשה לשם יבמות אינם קידושין. שהרי אין כאן לא ייבום וה"ל קידושי טעות : יש זיקה. האי דתפיס מאמר בעלמא בכי האי לישנא משום דיש זיקה והשתא אתאי חליצתה פקעתה וליכא למימר הכי : אין זיקה. אין כח לזיקה ואפ"ה הוי מעיקרא מאמר : רב שרביא אמר אי דא"ל בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דלא מהני. דיש זיקה ואתאי חליצתה ואפקעתה : והכא בחליצה פסולה. כגון שחלץ אחר הגט קמיפלגי רבנן סברי לא אפקעתה שפיר ויש אחריה כלום הילכך קני מאמר וכתב הרי"ף בהך פלוגתא דרבי ורבנן קא שקלי וטרו טובא לפרושי פלוגתייהו וכולהו טעמי דאיתאמרו בהאי פלוגתא לא סמכינן עלייהו דלאו אליבא דהילכתא נינהו אלא אוקימתא בעלמא נינהו. וליתא לדרבי דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו הילכך בין שקדשה לשם אישות בין שקדשה לשם יבמות צריכה הימנו גט כרבנן עכ"ל : וכתב הרא"ש ע"ז כתב הראב"ד ז"ל האי פיסקא לא מחוורתא שפיר דהני אוקימתות איכא מינייהו דהילכתא כרבי דהכא ודאי לכולהו דא"ל התקדשי לי בזיקת יבמין עסקינן ופליגי רבי ורבנן אי אית בה זיקה אחר חליצה אי לאו הילכך לרבא דאמר דפליגי ביש זיקה או לא הא קי"ל דיש זיקה ובתר חליצה ודאי אין זיקה וכי א"ל התקדשי בזיקת יבמים לאו כלום הוא ולדברי רב שרביא נמי הא קי"ל דהאי חליצה פסולה פוטרת כשמואל הלכך בתר חליצה אין כאן זיקה כלל ולדברי רב אשי נמי דאמר ביש תנאי בחליצה פליגי הא קי"ל דאין תנאי בחליצה ל"ש כפול ולא שנה שאינו כפול וחליצה מעלייתא היא ואין כאן זיקת יבמין הילכך קידושין לאו כלום הוא עכ"ל. והרמב"ן הודה לדבריו ואני אומר שהדין עם הרי"ף ז"ל ומה שהקשה עליו דלרבא דאמר דפליגי ביש זיקה הא קי"ל דיש זיקה ובתר חליצה ודאי אין זיקה אני אומר דהך פלוגתא אי יש זיקה או אין זיקה לא בפלוגתא דיש זיקה ואין זיקה דאיפליגו בה תנאי ואמוראי לעיל אלא ה"פ רבי סבר יש זיקה כלומר כיון דלא הזכיר מאמר אלא אמר התקדשי לי בזיקת יבמין לא הוי קידושין אי לא דיש זיקה ואתאי חליצה ואפקעיה לזיקה הילכך אי אפשר לקידושין שיחולו אחר שפקעה הזיקה ורבנן סברי אין זיקה אף ע"פ שלא הזכיר מאמר אלא זיקת יבמין אפילו אין זיקה התקינו רבנן קידושין ביבמה דהא זקוקה ועומדת היא לו ומעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני אף ע"פ שאין הזיקה גורמת לו שיחול השתא נמי מהני אף ע"ג דפקעה הזיקה וגרסינן רב שרביא אומר אי א"ל התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע ל"פ דמהני וכן כל האוקימתות על דרך זה לכ"ע מהני והשתא ד אין נפקותא בכולהו אליבא דרבנן ומה שהקשה דקי"ל לדברי רב שרביא דהא חליצה פסולה פוטרת כשמואל לא קשה מידי דתיקשי לך רב אשי דאמר דכ"ע חליצה פסולה אינה פוטרת אמאי קאמר דהני תנאי סברי דלא כהילכתא דכיון דמצי למימר דכולהו סברי דפוטרת והכא לא מיירי בחליצה פסולה אלא ביש תנאי בחליצה קא מיפלגי וכן רבינא דאמר דכולהו סברי יש תנאי בחליצה ופליגי בתנאי כפול אמאי דחיק לאוקומי פלוגתייהו דלא כהלכתא דקי"ל דאין תנאי בחליצה אלא נראה להני אמוראי דבסברא מועטת אמרינן דלרבנן מהני מאמר יבמין או זיקת יבמין ואף אחר החליצה הילכך לרבא אף ע"ג דרבנן סברי יש זיקה הכא אין הקידושין תופסין מכח הזיקה כדפרישית הילכך מהני אף אחר חליצה ורב שרביא אמר דבזיקת יבמין אף רבי מודה ופליגי בחליצה פסולה דרבנן סברי דאינה פוטרת לענין זה שלא יועילו בה קידושין לשם יבמות אחריה דבקל אמרינן דמהני קידושין לשם יבמות אחר חליצה ורב אשי אמר דבחליצה פסולה אף רבי מודה ופליגי ביש תנאי בחליצה דרבנן סברי דיש תנאי בחליצה לענין זה שנשאר אחריה זיקה לתפוס בה קידושין לשם יבמות ורבינא אמר דאף בזה מודה רבי ופליגי בתנאי כפול עד כאן לשונו וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה דבין שקדשה לשם אישות בין קדשה לשם יבמות תפסו בה קידושין כרבנן ועיין בר"י : **והא** דאין מעשה מועיל אחר ביאה דוקא בביאה כשרה שלא קדם לה מעשה אחר אבל ביאה פסולה כגון שנתן גט לזו ובעל לזו או עשה מאמר בזו ובעל את זו מועיל מעשה שיעשה אחריה שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישית יאסרו בקרובותיה וגם היא לא סגי לה בגט דאכתי נשאר בה זיקה אבל חליצה אפי' היא פסולה שקדם לה מעשה אחר כגון שנתן גט בזו או מאמר בזו ואחר כך חלץ לה או לצרתה אפי' הכי אין מועיל אחריה כלום בפרק ר"ג (דף נ:) תנן אין אחר חליצה כלום בין בתחלה בין באמצע בין בסוף והבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריהן כלום נחמיה אומר אחת חליצה ואחת ביאה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריהם כלום וידוע דהלכה כת"ק ופירש רש"י בין בתחלה בין באמצע. בין מאמר לגט כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט לא מהני מאמר ולא בעיא גט למאמרו : בסוף. אחר גט ומאמר חלץ אין אחריה כלום וחליצה גמורה היא ואי הדר עביד מאמר לא בעיא גט דחליצה גירושין גמורים היא וקמה עליה בלאו גמור ואף ע"ג דחליצה פסולה הואי : הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה : בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא על האחת יש אחר ביאה זו זיקת יבמין וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגט : והא דפירש"י דאחר חליצה לא מהני מאמר כבר נתבאר דהיינו לר"ע דסבר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל לרבנן דפליגי עליה מהני מאמר אחר חליצה ולפיכך סתם רבינו דבריו וכתב אבל חליצה אפי' היא פסולה כו' אפ"ה אין מועיל אחריה כלום וסמך על מ"ש קודם לכן דהיינו דוקא בחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין אחר חליצה כשרה וכ"ש אחר חליצה פסולה :

עשה מאמר ביבמתו ואחר כך נתן לה גט לזיקתה פסלה עליו ועל כל האחים וצריכה גט למאמרה וחליצה לזיקתה נתן גט למאמרה ולא לזיקתה נשארה זקוקה כמו שהיתה ופירש"י שאינה מותרת אלא לשאר האחין וכו' בפרק ד' אחין (דף לב.) אמר רבא נתן גט למאמרה הותרה צרתה אבל היא אסורה דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרה הותרה אפי' היא מ"ט מאי דעבד בה שקליה ופירש"י מאי דעביד שקליה. ודוקא שפי' למאמרו ולא לזיקתו אבל סתמא קיימא בלא יבנה אכולהו אחים. וכתב הרא"ש ז"ל ואזלינן לקולא בשל סופרים כלישנא בתרא והוא שפירש למאמרו ולא לזיקתו ובפרק ר"ג (דף נג:) גרסינן בעי רב חנינא כתב גט למאמרו ולא לזיקתו לזיקתו ולא למאמרו מהו מאמר עילוי זיקה רמי וה"ל כמגרש חצי אשה ולא עשה כלום או דילמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ותפשוט ליה מדרבא דאמר נתן גט למאמרו הותרה צרתה לרבא פשיטא ליה לרב חנינא מיבעיא ליה וכתב הרא"ש ז"ל ומדפשיטא ליה לרבא עבדינן כוותיה ומהני אם נתן גט למאמרו ולא לזיקתו לזיקתו ולא למאמרו דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ורש"י פי' אם נתן גט למאמרו. ולא לזיקתו אסור לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבדיה שקליה ופש לה זיקה כדמעיקרא והתוספות כתבו דאין חילוק בין לו ובין אחיו דממ"נ להאי לישנא דאמר רבא הותרה אפי' היא אם כן ה"נ שריא אפילו לדידיה ולהך לישנא דאמר רבא דהיא אסורה א"כ ה"נ אסורה אפילו לאחיו דהא אם נתן גט ליבמתו אסרה על כל האחין ולא דמי להא דשרי רבא צרתה כשנתן גט למאמרו דהתם בב' יבמות הבאות מב' בתים איירי שאפילו היה נותן גט אף לזיקתה היתה האחרת מותרת לו ומיהו בזה יש חילוק אם נתן גט למאמרו חולץ לה ושריא ואם נתן לזיקתו צריכה עוד גט שני למאמרו כי הגט הראשון לא הפקיע המאמר עכ"ל : ומ"ש רבינו שהרמב"ם כתב כפירש"י ז"ל הרמב"ם בפ"ה נתן מאמר ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו מה שעשה הרי בטלו והותרה ויראה לי שלא הותרה אלא לאחיו אבל זה שנתן הגט אסורה היא לו נתן גט לזיקתו ולא למאמרו פסלה עליו ועל שאר האחין כמו שביארנו וצריכה גט למאמרו וחליצה להתירה לזר עכ"ל : וכתב ה"ה נתן מאמר ליבמתו כו' בפ"ד

דרישה

[ג] והראב"ד כתב קדשה לשם יבמין אינו כלום ונראה דה"ה לעיל בסמוך בבא על יבמתו וחזר הוא או אחיו כו' שהראב"ד נמי מחלק כמו הכא והא דלא כתב דבריו דין דלעיל

פרישה

בחייבי עשה הבא מכלל לאוין כגון שהיתה מותרת תחלה אלא שנאסרה מכח שחלץ ועומד בהיין שלא בנה שוב לא יבנה : (כג) והראב"ד כתב קדשה לשם יבמין אינו כלום כו' שהרי אין כאן לא ייבום והוה ליה קידושי טעות ונראה דה"ה לעיל בסמוך בבא על יבמתו וחזר הוא או אחיו ובא על צרתה או עשו בה מאמר כו' שהראב"ד נמי מחלק כמו הכא ועד"ר : (כד) או עשה מאמר בזו ובעל את זו דהוי ביאה פסולה מכח בית אחד הוא בונה כו' : (כה) וגם היא לא סגי לה בגט כו' רצה לומר קודם שחלץ הוא או אחיו לשלישית לא סגי אפי' לשנייה בגט אע"פ שבעל דאכתי נשאר בהזיקה מכח שעשה מאמר בראשונה הוי הביאה של שנייה ביאה גרועה מטעם בית אחד הוא בונה כו' : (כו) אבל חליצה אפי' היא פסולה שקדם רצה לומר למה היא פסול לפי שקדם לה כו' : (כז) אפי' הכי אין מועיל אחריה כלום (אף ע"ג דביאה עדיפא מחליצה. ביאה פסולה שייך למיגזר טפי דאם נתן גט ובעל גזרו שיהא מעשה זו שאחר הביאה מועיל משום ביאה אחר החליצה שהם לא יועיל והביאה תהא ביאה גמורה ותסגי בגט לבד אתיא למימר מדקניא ביאה שאחר גט יבמו לבעול אפי' אחר חליצה והוה ליה איסור דאורייתא. ובביאה אחר מאמר יש לגזור משום ביאה אחר ביאה בשתי יבמות דכשם שביאה אחר קנין מאמר מהני אתי למעבד ביאה אחר ביאה אבל אחר חליצה פסולה ליכא למיגזר מידי כ"פ) ודוקא בחזר הוא או אחיו וחל לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין אחר חליצה כשרה וכ"ש אחר חליצה פסולה ב"י : (כח) ואחר כך נתן לה גט לזיקתו ר"ל שכוונתו שהגט יפקע הזיקה כמו חליצה מפקעת הזיקה (בגמרא בפרק ד' אחין פירש רש"י דאם נתן לה גט סתמא הוי כאילו פירש אף לזיקתו כ"פ) ולכן צריכה גט למאמרה שהמאמר עדיין במקומו עומד שלא היה כוונתו בגט לבטל המאמר וחליצה לזיקתה שאין הגט מפקיע הזיקה : (כט) נשארה זקוקה כמו שהיתה דמאמר דעביד שקליה ופש לה זיקה כדמעיקרא : (ל) ופירש רש"י שאינה מותרת אלא לאחין אבל המגרש אסור בה דמחלפא בבעלת הגט רצה לומר אם נתן גט ליבמתו בתחלה בלא מאמר אבל לא מחמרינן כולי האי לאוסרה לאחין שאינן עשו מעשה הואיל שאין האיסור אלא משום דמחלפא : (לא) וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהיא מותרת אף למגרש דלא דמי לבעלת הגט דהתם נותן הגט להפקיע הזיקה ודומה לחליצה ואיכא למיגזר משום חליצה כמו שכתב לעיל בריש הסימן אבל הכא נותן הגט לבטל

חדושי הגהות

דצריכה חליצה אחר ביאה זהו שפני גט שלפניו שעושה הביאה שלאחריה ביאה פסולה וביאה פסולה גזרו בה רבנן (ב"ח) : ד ר"ל עתה לפי סברא זו אין נפקותא בכולהו שינויי אליבא דרבנן

שהיא מותרת אף למגרש וכן כתב הראב"ד ביאת בן ט' כמאמר בגדול לפיכך בא על היבמה פסלה על כל האחין ואם אחר שבא עליה [ד] חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט או חלץ לה או לצרתה פסלה על הקטן (לב) וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או שאחיו בן ט' בא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר וכן אם עשה הגדול מאמר ביבמה וחזר אחיו בן ט' ובא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר ומאמרו של בן ט' אינו חשוב כמאמר בגדול ואינו מועיל אלא בתחילה אבל לא בסוף כיצד עשה קטן מאמר מועיל לפוסלה על האחין אבל אם עשה הגדול מאמר וחזר בן ט' ועשה בה מאמר או בצרתה אינו מועיל לפוסלה על האח הגדול אבל מאמרו של בן ט' אחר מאמר בן ט' איכא למימר שמועיל כיון שמאמר הראשון מבן ט' וגט וחליצה אין לקטן כלל לא בתחילה ולא בסוף גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט ולה צרה כשבא לחלוץ א' מהן ולהתירן אין חליצת בעלת הגט (לג) או בעלת מאמר פוטרת הצרה אבל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט לגמרי ולבעלת המאמר מחליצה וצריכה עוד גט למאמר ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו חולץ לאיזו שירצה ופוטר השנייה (לד) כדפרישית לעיל וכתב הרמב"ם וכן אם נפלו לפניו איסור לאו או איסור עשה וצרתה חלץ לאסורה

בפ' ד' אחין אמר רבא נתן גט למאמרו כו' ופסק כלישנא בתרא להקל בשל דבריהם ופירש"י הותרה אפילו היא לאחין אבל לא לדידיה וזהו כדעת רבינו ובהשגות א"א בגמרא בלישנא בתרא אמרינן הותרה לו אפילו היא ע"כ סובר הרב ז"ל שכיון שאמרו סתם הותרה לו אפילו היא משמע אפילו לדידיה וכבר דחו טעם זה ואמרו דהתם קאי אמתני' דג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת א' מהן ועשה בה הב' מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות לפי שיש אחת מהן שיש עליה זיקת ב' יבמין ועלה קאמר רבא שאם נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא לאח הנשאר ויכול לייבמה אם ירצה ומ"ה לא איצטריך לפרושי דלדידיה אסורה וזה דעת הרשב"א ז"ל וכ"כ מדברי הרמב"ן ז"ל עכ"ל ועיין בר"י:

ביאת בן ט' כמאמר בגדול ברייתא סוף פרק האשה רבה (דף צו.) ומ"ש לפיכך בא על היבמה פסלה על כל האחין ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט או חלץ לה או לצרתה פסלה על הקטן וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או שאחיו בן ט' בא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר וכן אם עשה הגדול מאמר ביבמה וחזר אחיו בן ט' ובא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר ומאמרו של בן ט' אינו חשוב כמאמר בגדול ואינו מועיל אלא בתחלה אבל לבסוף לא כיצד עשה קטן מאמר מועיל לפוסלה על האחין אבל אם עשה הגדול מאמר וחזר בן ט' ועשה בה מאמר או בצרתה אינו מועיל לפסלה על האח הגדול אבל מאמרו של בן ט' אחר מאמר בן ט' איכא למימר שמועיל כיון שמאמר הראשון מבן ט' וגט וחליצה אין לקטן כלל אלא בתחלה ולא בסוף בסוף פרק האשה רבה (שם) תנן בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י אחין והאחין פוסלין על ידו אלא שהוא פוסל תחלה והאחין פוסלין תחלה וסוף כיצד בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל ע"י אחין באו עליה אחין עשו בה מאמר נתנו גט או חליצה פסלו ע"י בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהוא בן ט' שנים ויום אחד פוסל על ידו ר"ש אומר לא פוסל בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה פוסל ע"י עצמו ר"ש אומר לא פוסל וידוע דהלכה כת"ק ופירש"י פוסלין על ידו דביאתה לא קניא לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קי"ל דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר: פוסל על ידו. דה"ל כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט משני קם כוליה ביתא עליה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה וכגון דבביאת שני שגגה דאי במזיד הא קי"ל ביאתו ביאה והרגת עליו: פסלה. לראשונה על עצמו כ"ש לשנייה דבית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שנייה להצריכה גט וכיון דצריכה גט קם כוליה ביתא בלא יבנה ובגמרא (שם) בן ט' שנים ויום אחד תחלה פסיל בסוף לא פסיל והא תני רב זביד בר אושעיא העושה מאמר ביבמתו ואח"כ בא אחיו בן ט' שנים ויום אחד עליה פסלה אמרי ביאה פסיל אפילו בסוף מאמר תחלה פסיל בסוף לא פסיל וביאה אפי' בסוף פסיל והא קתני אלא שהוא פוסל תחלה והן תחלה וסוף כיצד בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו כו' חסורי מחסרא וה"ק בן ט' שנים ויום א' הוא פוסל תחלה והם פוסלים תחלה וסוף בד"א במאמר אבל ביאה פוסלת אפי' בסוף כיצד בן ט' שנים ויום אחד הבע"י פסל ע"י אחין ומי אית ליה מאמר כלל ע"י אחין והתניא בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל בדבר אחד והאחין פוסלין על ידו בד' דברים הוא פוסל ע"י אחים בביאה והאחין פוסלין על ידו בביאה במאמר בגט ובחליצה ביאה דפסלה בין בתחלה בין בסוף פסיקא ליה מאמר דבתחלה פסיל בסוף לא פסיל לא פסיקא ליה איתמר נמי א"ר יהודה אמר שמואל יש לו גט וכן א"ר תחליפא בר אבימי יש לו מאמר תנ"ה יש לו גט ויש לו מאמר דברי ר"מ וסבר ר"מ יש לו גט והתניא עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ר"מ אומר עשו חליצת בן ט' כגט בגדול ואם איתא ליתני כגיטו א"ר הונא בריה דרב יהושע אית ליה ווטר לר"ג דאמר אין גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול וקטן אחר קטן אבל קטן אחר גדול מהני לרבנן דאמרי יש גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול וקטן אחר קטן אבל קטן אחר גדול לא מהני וכו' הרא"ש נראה דלר"מ דאמר יש לו חליצה כ"ש ביאה אבל לרבנן דוקא ביאה יש לו אבל חליצה אין לו כלל ומתני' וברייתא דלעיל דקתני בן ט' פוסל ע"י אחין בדרך אחד והאחין פוסלין על ידו בד' דרכים רבנן הוא דלר"מ חליצה פוסלת תחלה וסוף כגט של גדול והשתא לר"מ יש לו גט וכ"ש מאמר אבל לרבנן מאמר יש לו כדמוכח לעיל דמאמר בתחלה פוסל אבל בגט שהוא במקום חליצה לא והא דקאמרי רבנן כמאמר בגדול ולא אמרו עשו ביאתו כמאמרו י"ל דאית ליה מאמר ווטר כדשני בגט לר"מ ונראה דהלכה כרבנן וביאתו פוסלת תחלה וסוף ומאמרו דוקא תחלה ומהאי טעמא נמי לא אמרו חכמים ביאתו כמאמרו וחליצה וגט אין לו והא דאמר שמואל גט יש לו אליבא דר"מ קאמר דלא תימא מדקאמר כגט בגדול אלמא קטן אין לו גט וכן הא דאמר יש לו מאמר אליבא דרבנן קאמר דלא תימא מדקאמר כמאמר בגדול אלמא קטן אין לו מאמר דאי אליבא דחד תנא קאמר שמואל כיון דאמר דיש לו גט כ"ש מאמר עכ"ל וגם הרמב"ם בפ"ה פסק כת"ק דברייתא דפליג על ר"מ וכתב ה"ה שכן נראה מן ההלכות וגם בעל המאור כ' שכן הדברים מוכיחים דע"כ לא קאמר בגמרא יש לו גט אלא לטעמיה דר"מ דאמר יש לו חליצה אבל לרבנן דאמרי אין חליצת קטן כלום ה"ה לגיטו ע"כ ונתבארו דברי רבינו ור"י כתב סברא אחרת בשם הרמ"ה ואיכא למידק במ"ש רבינו ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט כו' למה לא כתב חזר אחיו הגדול ובא עליה או על צרתה ואפשר כיון דכתב שאם חזר אחיו הגדול ובא על צרתה פסלה על הקטן כ"ש אם בא עליה בעצמה ומיהו אכתי איכא למידק למה השמיט שאם עשה בה אחיו הגדול מאמר פסלה על הקטן כדתנן בהדיא וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ה השמיט זה ויש לתמוה עליהם:

גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט ולה צרה כשבא לחלוץ אחד מהם ולהתירן אין חליצת בעלת הגט או בעלת המאמר פוטרת הצרה אבל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט לגמרי ולבעלת המאמר מחליצה וצריכה עוד גט למאמרה בר"פ ד' אחין (דף כו.) אמר שמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה לצרה נפטרה בעלת הגט חלץ לבעלת המאמר לא נפטרה צרה לצרה נפטרה בעלת המאמר ופירש"י לבעלת הגט. ב' יבמות מאח א' ונתן יבם גט לא' מהן שוב אין חליצתה הוגנת כ"כ דקלישא זיקתה ואם חלץ לה לא נפטרה צרה: חלץ לבעלת מאמר. עשה מאמר באחד מנשי המת ואח"כ חלץ לה לא נפטרה צרה שחליצה זו אינה פוטרת לגמרי שעדיין צריכה גט למאמרו כדתנן בפרק ר"ג ואע"ג דיהיב לה גט אחר דחליץ לה הוא דמהניא אבל צרתה צריכה חליצה אבל חלץ לצרה נפטרה בעלת המאמר מחליצה ואינה צריכה אלא גט למאמרו: ומ"ש ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו חולץ לאיזו שירצה ופוטר השנייה שם בעיא ואיפשיטא דכי הדדי ניניהו ור"י פירש דהיינו לומר שתיהן צריכות חליצה אבל רש"י פירש דהיינו לומר שחולץ לאי זו שירצה ותפטר צרתה. וכבר כתב רבינו כן ברא"ש סימן זה ולפי שהרא"ש הסכים לפירש"י סתם רבינו הדברים כפירש"י: וכתב הרמב"ם ז"ל וכן אם נפלו לפניו איסור לאו או איסור עשה וצרתה כו' בפ"ז כתב כן גבי חלץ לאחיות ולא נפטרו צרות כו' וז"ל יראה לי שכך הדין בשתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה חלץ לצרה הותרה האסורה: וכתב ה"ה סברת רבינו בזה נראית נכונה שהרי חליצה פסולה הנזכרת בסמוך היא מפני שאין האחיות מתייבמות משום דהויא כל חדא אחות אשה בזיקה ואין זה אלא מדרבנן ואעפ"כ אין חליצתה פוטרת צרתה וא"כ מ"ש שנייה או חייבי עשה וחייבי לאוין שכולן אינן עולות ליבום ולמה תפטור חליצתן צרותיהן אלא משמע דכולן שוות אבל בה"ג ז"ל כתב מי שהיה נשוי ב' נשים שנייה ליבם ואחרת כשהוא מייבם לאחרת כשהוא חולץ לשנייה ע"כ

סתמא הוי לזיקתו וכ"כ לקמן בסי' קע"ד וכאן סתם דבריו : **ביאת** בן תשע ויום וכו' משנה וברייתא וגמרא ס"פ האשה רבה וע"פ דברי הרא"ש ומביאו ב"י אלא דהקשה ב"י אמ"ש רבינו ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט או חלץ לה או לצרתה פסלה על הקטן אמאי לא כתב חזר אחיו הגדול ובא עליה או על צרתה ואפשר דממילא משמע דכיון דאפי' בא על צרתה פסלה על הקטן כ"ש אם בא עליה בעצמה עכ"ל ואע"ג דבהדיא תנן כיצד בן ט' ויום א' שבא על יבמתו פסל ע"י אחין באו עליה אחין עשו בה מאמר נתנו גט או חלצו פוסלין ע"י וא"כ לא ה"ל להשמיטו כיון דתני ליה תנא בהדיא גם הרמב"ם בפ"ה לא השמיטו יש לתרץ דמ"מ כיון דמסקינן חסורי מחסרא וכו' אם כן לא איירי תנא בביאת אחיו אחר ביאת בן ט' ותו דאף מקמי דידעינן חסורי מחסרא שפיר קתני מתני' ביאת אחיו אחר ביאת בן ט' כיון דלא תני בהדה ביאת אחיו על צרתה אבל רבינו דכתב כאן דין בא אח"כ אחיו הגדול על צרתה דפסלה על הקטן תו לא צריך לכתוב בא אחיו הגדול עליה דשמעינן לה במכ"ש כדפי' ב"י מיהו אכתי קשה למה השמיט שאם עשה בה אחיו הגדול מאמר פסל' על הקטן כדתנן בהדיא וגם הרמב"ם בפ"ה השמיט זה ויש לתמוה עליהם עכ"ל ב"י: **גדול** שעשה מאמר וכו' פשוט ר"פ ד' אחין. וכתב הרמב"ם וכן אם נפלו לפניו איסור לאו וכו' בפ"ז כתב כן וכתב ה"ה דאיכא לתמוה דבפרק שני דיבמות (דף כ) איתא ברייתא איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטרה צרתה דאין לפרש דצרתה כיוצא בה קאמר דהא בפ"ה מיבום כתב להדיא דחליצה פסולה אינה פוטרת אפילו לכיוצא בה ע"כ ולפעד"נ דל"ק כלל דברייתא נפטרה צרתה דבר תורה קאמר דמדאורייתא ליבום נמי רמיא דלא תימא חייבי לאוין לחליצה רמיא ליבום לא רמיא דהא כתיב יבמתו כדקס"ד התם מעיקרא קמ"ל דלא אלא ביאה וחליצה שוין בה ויבמתו נפקא לן לאלמנה לכ"ג מן הנישואין דאיכא עשה ול"ת דלחליצה רמיא ולביאה לא רמיא אבל א"ל גרידא לביאה נמי רמיא ונפטרה צרתה וזהו דבר תורה אבל ודאי דרבנן עבוד תקנתא דכל חליצה פסולה דלא חזיא ליבום צריכה לחזור על כל האחין או אינה פוטרת צרתה לדעת הרמב"ם והלכך באיסור לאו ועשה נ"כ דלא חזיא ליבום מטעם גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה אינה פוטרת צרתה דהויא לה חליצה פחותה ופסולה כיון דלא חזיא ליבום אלא דברייתא לא איירי בהכי מיהו אם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה לגמרי ואף מדרבנן נפטרה דכיון דכבר ייבמה ומדאורייתא חזיא ליבום אע"ג דעבר אדרבנן לכתחלה ס"ם נפטרת ואינו דומה לביאה פסולה דגזרו בה וצריכה חליצה אחריה דהתם שייך גזירה ביאה אחר מאמר אטו ביאה אחר ביאה אבל הכא ביאה גרידא היא וליכא למיגזר וזאת היא דעת הרמב"ם ובריש סימן קע"ד יתבאר עוד בס"ד : שלם .

פרישה

לבטל המאמר ולהחזיר הזיקה ואינו דומה לחליצה וליכא למיגזר מידי. (ביאת בן תשע ויום אחד כמאמר בגדול אף על גב דאין קנין לקטן כיון דביאת בן תשע לענין עריות הוי ביאה שהיא נהרגת עליו אם היא גדולה מדרבנן כמאמר בגדול כ"פ) : (לב) (וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה כו' פירש רש"י משום דבית אחד הוא בונה כו' וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהני ביאה שנייה להצריכה גט וכיון דצריכה גט קם כולי' ביתא בלא יבנה וזה הטעם אם בא אחיו עליה או על צרתה: ואינו מועיל אלא בתחילה דאז גזרינן מאמר בן ט' משום ביאת בן ט': כיון שהמאמר הראשון מבן ט' והוי כמו מאמר אחר מאמר בשניהם גדולים כ"פ) : (לג) או בעלת מאמר פוטרת הצר' דנקלשו זיקה בעלת הגט ובעלת המאמר ולכך אין חליצתה פוטרת את הצרה שיש לה זיקה גמורה : (לד) כדפי' לעיל ריש סי' זה והיינו כדעת רש"י

דרישה

לעיל משום דהדין דלעיל דיש ביאה אחר ביאה לא נאמר בפירוש בגמרא שהרי"ף והרא"ש כתב דכמו שמסיק בגמרא דביאה או מאמר מהני אחר חליצה מהני גם כן אחר ביאה וכן הפלוגתא בין שקידשה סתם או לשם זיקת יבמין אתמר בגמרא אדין חליצה לכן כתבו הרא"ש ורבינו סברת הראב"ד אדין חליצה וממילא ה"ה שמחלק נמי הכי בביאה שאין סברא לחלק בין ביאה לחליצה בענין זה : [ד] חזר אחיו הגדול ובא על צרתה או שנתן לה גט או חלץ לה או לצרתה פסלה צ"ע למה לא נקט נמי שעשה בה מאמר או לצרתה וכן הרמב"ם בפ"ה מהלכות יבום כתב בזה הלשון בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו וחזר אחיו הגדול ובא עליה או חלץ או נתן גט או בעל לה או לצרתה הרי זה פסלה על הקטן אבל במשנה בסוף האשה רבה נזכר מאמר באותה שבא עליה קטן אבל לא נזכר בצרתה וזה לשון המשנה בן ט' שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י האחין

[redacted]

לאסורה לא הותרה הצרה (לה) חלץ לצרה הותרה האסורה ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחין יבמין אם נפלו כאחד שלא הספיקה ראשונה לחלוץ עד שנפלה שנייה ושלישית קאמר רב (לו) ששלשתן צריכות חליצה מכל אחד מהאחין ואם נפלה האחת תחילה וחלץ לה א' מהם (לז) כשתפול השנייה יחלוץ השני וכשתפול השלישית צריכה חליצה (לח) מכל אחד ואחד שחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין [ה] ושמואל אמר בין שנפלו כאחד בין בזה אחר זה חולץ לכולן (לט) ואיכא תרי שינויין בגמר' לשינוייא קמא אחד חולץ לאחת והשני לשנייה ואחד מהם איזה שירצה חולץ לשלישית (מ) דכל היכא דמצי למיחלץ חליצה כשרה לא תחלץ חליצה גרועה ולאידך שינוייא (מא) אחד חולץ לכולן אפילו בתחילה (מב) דלפטור נפשה פטרה אפילו בחליצה גרועה ופסק הרמ"ה כרב וכ"פ הרמב"ן [ו] והרמב"ם כתב יבמות רבות שנפלו מבית אחד (מג) שנבעלה אחת

שרש אחיות וכו' ר"פ ד' אחין ומ"ש אם נפלו כאחת וכולי פי' אם נפלו כאחת דאין ראוין ליבום דכל אחת ה"ל אחות זקוקתו דאלימא מצות זיקת יבמין על כל אחד מהאחין כאילו היא אשתו וכי מייבם אחותה כאילו נושא אחות אשתו א"כ ה"ל חליצה פסולה כיון דאי בעי לייבם לא מצי לייבומי וחליצה גריעא צריכה לחזור על כל האחין דלא מפקעא זיקתה דשאר אחין לחליצה דחד משום דאלימא זיקה ורמי אכולהו אבל בנפלו זה אחר זה ראובן שחלץ תחלה חליצה כשרה היא שאם רצה יכול לייבם נפלה אידך חלץ לה שמעון וגם זו כשרה שאם רצה מייבם נפלה שלישית והיא אחות חלוצה של שניהם וכיון שאין אחד מהם יכול לייבמה ה"ל חליצה פסולה וצריכה לחלוץ משניהם ושמואל סבר אין חליצה פסולה צריכה לחזור אלא אחד חולץ לכולן מיהו ללישנא קמא מודה שמואל בנפלה בזה אחר זה יחלץ ראובן חליצה כשרה לראשונה יחלוץ שמעון לשנייה שנפלה אחר כך חליצה כשרה ולא יחלוץ ראובן לשנייה חליצה פסולה וכשנפלה שלישית יחלוץ אחד מהם חליצה פסולה דהא לשניהם לא חזיא ליבום כיון דהיא אחות חלוצתו וא"צ לחזור ולאידך שינוייא אחד חולץ לכולן אפי' בתחלה דלא מיבעיא היכא דכבר חלץ לכולן דפטרה נפשה בדיעבד אלא אפילו לכתחלה יכול ראובן לחלוץ לשלשתן אע"פ שנפלו בזה אחר זה דלמיפטר נפשה פטרה לכתחלה אפי' בחליצה פסולה וז"ל רש"י אבל נפשה פטרה בחליצה כל דהו הלכך אחד חולץ לשלשה היכא דליכא צרות בהדייהו עכ"ל ור"ל אפי' בנפלו בזה אחר זה כדפי' אבל הרא"ש כתב ללישנא קמא דוקא אמצעית חולצת מאחד אבל ב' הראשונות אי נפול בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת עכ"ל וכך מביאו ב"י והוא תמוה ואין ספק דט"ס הוא וצ"ל אי לא נפול בבת אחת וכו': והרמב"ם כתב יבמות רבות וכו' בפ"ה כתב כן וה"ה לשם הבין מדבריו דאם אחת מהיבמה נחלצה חליצה פסולה כגון שחלץ לבעלת המאמר או לבעלת הגט לא נפטרה צרתה וכן בחלץ לצרתה לא נפטרה בעלת הגט ובעלת המאמר ובנתן האחד מאמר לאחת או נתן לה גט

ע"כ וזה היפך מדברי רבינו ויש מן המפרשים סוברים כן ואומרים שלא אמרו חליצה פסולה אינה פוטרת אלא כגון שנאסרה עליו בזיקה כגון זו דאחיות או שעשה בה מאמר או נתן לה גט או חליצת מעוברת או האשה שהלך בעלה למ"ה ושמע שמת ולא מת כמו שאכתוב בפ"ט אבל בשנייה וכיוצא באלו שהן אסורות מתחלתה חליצה כשרה הוא ופוטרת צרתה אלו דבריהם ואין בחילוק זה טעם נכון אלא שסמכו על התוס' דקתני היתה הא' אסורה על א' מן האחין איסור ערוה וחלץ לה לא עשה כלום ולא פטר צרתה אלא הו היא או צרתה מתייבמת לשאר אחין פי' אפי' מתייבמת היתה איסור מצוה ואיסור קדושה פי' שניות וחייבי לאוין חלץ לה או בא עליה נפטרה צרתה ע"כ ואיפשר שדעת רבינו דהך ברייתא אתיא דלא כשמואל וכיון שלא הקשו ממנה בגמר' לשמואל לא סמכי' עלה דאם איתא ה"ל לאתויי בגמרא וא"ת שיש חילוק ביניהן ושמואל מודה בזו ה"ל לפרושי והברייתא הנזכרת פרק כילד איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או שחלץ לה נפטרה צרתה י"ל דצרתה שהיא [כיוצא בה] קאמר אלא שאין זה מספיק לתרץ דברי רבי' לפי דעתו שהוא סובר דחליצה פסולה אינה פוטרת כיוצא בה כמ"ש בפ"ה וברייתא זו צריכה תלמוד לפי דבריו ז"ל עכ"ל: ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחים יבמים נפלו כאחת שלא הספיקה ראשונה לחלוץ עד שנפלה שנייה ושלישית כו' בר"פ ד' אחין (דף כו.) אמר ה רבה בר רב הונא אמר רב ג' אחיות יבמות שנפלו לפני ב' אחין יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואמצעית צריכה חליצה משניהם א"ל י רבא מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסברת יש זיקה וה"ל חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין אי הכי קמייתא נמי אי דנפול בבת אחת הכי נמי לא צריכא דנפול בזו אחר זו נפלה חדא חלץ לה ראובן נפלה אידך חלץ לה שמעון נפלה אידך חלץ לה האי מפקע זיקתו חלץ לה האי מפקע זיקתו והאמר רב אין זיקה לדברי האומר יש זיקה קאמר ושמואל אמר אחד חולץ לכולן מכדי שמעינן לשמואל דאמר חליצה מעליא בעינן דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות הכא דקיימא חליצה דשמעון כשרה חלץ לה ראובן חליצה פסולה מאי אחד חולץ לכולן נמי דקאמר אאמצעית והא כולן קאמר כיון דרובא גביה קרי ליה כולן ואב"א כי קאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ה"מ למיפטר צרתה אבל מיפטר נפשה פטרה ופירש"י מדקאמר צריכה חליצה קסבר יש זיקה וה"ל חליצה פסולה וחליצה פסולה צריכה לחזור וכו' כלומר מדקאמרת צריכה חליצה משניהם קסברת אלימא מצות זיקת יבמין למרמי אתרוייהו והך חליצה ע"כ חליצה פסולה היא כלומר גרועה שאם רצה לייבם אינו יכול דאחות חלוצתו היא הילכך לא מעלייתא היא וצריכה לחזור על כולן דלא מפקעא זיקה דתרוייהו בחליצה דחד משום דאלימא זיקה ורמי אתרוייהו: קמייתא. ב' ראשונות נמי ליבעו חליצה משניהם דחליצתו נמי לא מעלייתא היא דאי בעי ליבומי לא מצי הואיל ויש זיקה: בבת אחת. כלומר אם באו לחלוץ כאחת שלא הספיקה הראשונה לחלוץ עד שנפלה גם השנייה והשלישית ה"נ דכולן צריכות לחזור אחר כל האחין הכא דנפלו זו אחר זו נפילתה של זו אחר חליצתה של זו נפלה לה חדא חלץ לה ראובן וחליצה כשרה היתה שאם רצה יכול לייבם נפלה אידך חלץ לה שמעון וגם זו כשרה שאם רצה מייבם ואין כאן אחות זקוקה שכבר חלצה אחותה קודם נפילה זו נפלה שלישית אי בעי ליבומי לא מצי דאחות חלוצת שניהם היא ובולא כלום נמי לא נפקא דאחות חלוצה אינה אלא מד"ס הילכך חלץ האי חליצה כל דהו ולאו מעלייתא היא שאם הבן לא ייבם ומיהו חליצתו וזיקתו שוות שתיהן לגרוע ופקעה זיקתו בחליצתו וחלץ האי מפקע זיקה: היכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשרה. לחלוץ לשנייה שהוא לא הלך לה ראובן שחלץ לראשונה והויא הך אחות חלוצתו ולא חליצה מעליא היא כדשמעון דזיקה גריעתא היא: אאמצעית. כלומר השלישית לאחר שחלץ שמעון לשנייה שהיא על שניהם שוין בה וקסבר חליצה פסולה אין צריכה לחזור על כל האחין: כיון דרובא גביה. שהחולץ לשלישית חלץ לשתים: למפטר צרה. כדקאמרי' לא נפטרו צרות: אבל נפשה פטרה. בחליצה כל דהו הילכך א' חולץ לג' היכא דליכא צרות בהדייהו: ובתב נמוקי יוסף והכי הלכתא כשמואל ואע"ג דבעלמא הלכתא כרב באיסורי שאני הכא דלרב אליבא דנפשיה כשרה דאיהו סבר אין זיקה ולא אמרה למילתיה אלא אליבא דשמואל דסבר יש זיקה וכיון דלשמואל שרי ניחא וכתב הרא"ש רב אלפס לא הביא שינוייא קמא מאי אחד חולץ לכולן אאמצעית משום דחשיב לשינוייא בתרא עיקר ופטרה נפשה בחליצה גרועה ואינה צריכה לחלוץ משניהם ונראה דשינוייא קמא עיקר כי הוא אליבא דרב אשי כמו שהקשה ר"י וכו' הילכך האי שינוייא עיקר ודוקא אמצעית חולצת מאחד אבל שתים הראשונות אי נפול בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת עכ"ל ובתר הכי אהא דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות כו' כתב הרי"ף עלה פסקו רבוותא הלכתא כשמואל כתב הרא"ש וז"ל כתב הראב"ד ז"ל האי פיסקא כשמואל לא הוה צריכא אהא מילתא דהא ליכא פלוגתא עילויה אלא אפלוגתא דלעיל קאי דפליג בהדי רב בחליצה פסולה דא"ר צריכה לחזור על כל האחין ופסקו כוותיה דשמואל מיהו ה"מ גבי אמצעית אבל בתרתי קמייתא כיון דאיכא ב' יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת דכל מאי דאיפשר לאהדורי בתר חליצה כשרה מהדרינן ואפי' למפטר נפשה ואם עבר וחלץ נמי חד לכולהו מאי דעבד עבד ושרין לעלמא עכ"ל הראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל כתב דלדברי רב אלפס הלכה כרב דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין דהכי קיימא לן הלכתא כרב באיסורי והוצרכו לפסוק במימרא בתרייתא דשמואל במאי דאמר חלץ לצרות נפטרו אחיות דלא תימא כל חליצה פסולה צריכה לחזור ואלו שתיהן חלוצות פסולות נינהו קמ"ל כי אמרינן חליצה פסולה מחזרת ה"מ כששתי החליצות שוות או צריכות לחזור על כל האחין וכ"ש על כל שאר הצרות אבל אם אחת מהן מעולה מחבירתה אע"פ שהיא נמי פסולה כגון חליצות צרות במקום אחיות המעולה שבהם פוטרת והגרועה אינה פוטרת וזה דבר צריך ונכון הוא וכ"פ הרמ"ה ז"ל דחליצה פסולה צריכה לחזור ויראה מתוך דברי התוס' דאין הלכה כרב כי הקשו אהא דאמר רבי יוחנן לקמן מתה שנייה מותר בראשונה כו' ותירצו משום דרב ס"ל חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין כו' ומה שלא דקדק התלמוד לרבי יוחנן לישני הכי משום דמוכחא מילתא דסבר ר"י אין צריכה לחזור והאי שינוייא דסמכא הוא כי א"א לתרץ קושיא זו בע"א וכיון דר"י סבר כשמואל הלכתא כשמואל עכ"ל:

ואיכא למידק היאך כתב רבינו שהראב"ד פסק כשמואל וכשינוייא בתרא ושלזה הסכים הרא"ש שהרי נתבאר בדברי הרא"ש שהוא סובר דשינוייא קמא עיקר ואיפשר לומר דלא כתב ולזה הסכים הרא"ש אלא לענין דהלכה כשמואל ולאפוקי מהרמ"ה והרמב"ן ז"ל שפסקו כרב אבל לענין לישנא קמא ולישנא בתרא לא אמר אבל מ"מ קשה היאך כתב שהראב"ד פסק כשינוייא בתרא דאפילו לפטור נפשה א"א בחליצה כשרה לא תחלוץ גרועה דהא ללישנא קמא הוא דמשמע הכי וכמו שכתב בו רבינו דכל דמצי למחלץ חליצה כשרה לא תחלוץ חליצה גרועה דאילו ללישנא בתרא הרי כתב דלפטר נפשה פטרה בחליצה גרועה לכן נ"ל שט"ס יש כאן וצריך להגיה וכשינוייא קמא במקום שינוייא בתרא והשתא אתי שפיר ומ"ש ולזה הסכים הרא"ש על ומ"ש וכשינוייא קמא: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל בקצת ספרים יש חסרון הניכר וט"ס הוא והילך לשון הרמב"ם ז"ל יבמות רבות הבאות מבית אחד כיון שנבעלה אחת מהן בעילה ראויה או נחלצה חליצה מעולה הותרה הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמר פסול נאסרו כולן ליבם וצריכה זו שנבעלה או שנתן לה מאמר גט וצריכה אחת מהן חליצה להתירן לזרים שאין זיקת היבום מסתלקת בבעילה פחותה נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה להנשא לזר אותה

דרישה

האחין והאחין פוסלים על ידו אלא שהוא פוסל תחלה והאחין פוסלין תחלה וסוף כילד בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל על ידי אחין באו עליה אחין עשו בה מאמר נתנו גט או חליצה פסלו על ידו עד כאן לשונו ונראה הואיל שהמשנה נקט מאמר באותה שבא עליה קטן ה"ה נמי בצרתה דאין סברא לחלק בזה בין אותה שבא עליה הקטן לצרתה ואחר כך עיינתי בב"י שהקשה גם כן קושיא זו וזה לשונו ואם תאמר וכו' עד (ואפשר ליישב גם את זה דסמך על מ"ש שאם נתן לה או לצרתה גט וחליצה פסלה על הקטן ומכ"ש מאמר פוסל שהרי יתבאר בסמוך דגט וחליצה אין לקטן אפילו בתחילתה ומאמר יש לקטן בתחילתה ש"מ דמאמר חשיב יותר לפסול מגט וחליצה כ"פ): [ה] ושמואל אמר בין שנפלו כאחת בין זה"ז אחד חולץ כן הוא בנוסחא המדוייקת ובדפוס ב"י כתב אחד חולץ לכולן ובאמת שכן הוא לשון הגמרא ספ"ד אחין אבל כיון שהגמרא הוצרך לתרץ ולדחוק בל' לכולן דקאמר דהא לאו לכולן חולץ כדמסיק רבינו וא"כ עדיף טפי שלא לגרסו בדברי רבינו וק"ל: [ו] והרמב"ם כתב יבמות רבות כו' וצריכה אחת מהן חליצה לסתירה לשוק כו' כתב בית יוסף וכתב ה"ה כיון שנבעלה אחת מהן כו' עיקר הנוסחא בדברי רבינו וצריכה חליצה כל אחת מהן להתירן לזר כו'. וכ"כ ה"ה בפרק ו' מהלכות יבום ע"ש והקשה על זה ב"י מ"מ דהרמב"ם סובר דלא כשמואל דאמר שחליצה מועלת פוטרת צרתה (מג) שבא עליה ביאה פסולה ולי נראה מה שהביאו לזה הוא לפי שהיה כתוב בגירסת הספרים דהרמב"ם שלו להתירן והוכרחו לפרש כן [illegible] ואף שהחליצה פסולה אינו מותרין כולן ולפי זה קשה

פרישה

רש"י שהסכים הרא"ש לסברתו ולא כדעת ר"י: (לה) חלץ לצרה הותרה האסורה ז"ל המ"מ סברת רבינו כנוכה כו' וע"ש וב"י מביאו: (לו) ששלשתן צריכות חליצה מכל אחד מהאחין דכל א' מהן הוי חליצה פסולה דאין יכולין לייבם אחת מהן דכל אחת מהן היא אחות זקוקתו ומדחליצתה פסולה כלומר גרועה שהרי אין אחד מהן יכול לייבם לא מיפקע זיקה שיש לכל אחד מהאחין בחליצת חבירו אלא כל א' צריך בעצמו ליפקע זיקתו שיש לו בכל אחת ואחת: (לז) כשתפול השנייה יחלוץ השני דאין זה חליצה פסולה לשני הא דאי בעי מייבמי דאין כאן אחות זקוקתו שהרי כבר חלצה אחותה קודם נפילה זו והשלישית עדיין לא נפלה לשניהן: (לח) מכל אחד ואחד שחליצה פסולה צריכה כו' כיון שאי בעי מייבמי לא מצי דאחות חלוצת שניהן היא ובולא כלום נמי לא נפקא דאחות חלוצה אינו אלא מדרבנן הלכך חלץ לה האי חליצה כל דהו ופקע זיקתו אף ע"ג דלאו חליצה מעליא היא כיון דזיקה וחליצה שוין שתיהן לגרוע וכן אידך חולץ כל דהו ומפקע זיקתו רש"י: (לט) ואיכא תרי שינויין בגמ' פי' אליבא דשמואל: (מ) דכל היכא דמצי למחלץ חליצה כשרה כו' ואע"ג דהראשון והשני נמי לא הויא חליצה כשירה לגמרי שהרי כל א' הוי אחות זקוקתו מ"מ הכי עדיף טפי מכשיחלוץ אחד לכולן דאז השנייה הויא אחות זקוקתו ואחות חלוצתו וק"ל: (מא) שירצה חולץ לשלישית ומ"ש אחד חולץ לכולן משום דהחולץ לשלישית חולץ לשנייה שהוא רוב מקרי אחד חולץ לכולן כ"פ): (מב) אחד חולץ לכולן אפי' לכתחלה כצ"ל: (מג) דלפטור נפשה פטרה אפי' בחליצה גרועה פי' לאפוקי למיפטר בחליצתה ג"כ צרתה: (מג) שנבעלה א' מהן ביאה פסולה פי'

חדושי הגהות

דרבנו דלכל האוקימתות אתיא כרבנן אליבא דהלכתא (ק"נ): ה כ"ה גי' הרא"ש אבל בגמרא רבא בר רב הונא: ו בגמרא אמר ליה רבה:

ר"ל

אחת מהן ביאה פסולה (מג) או שניתן לה מאמר פסול כולן נאסרות ליבום וצריכה גט אותה שנבעלה או שניתן לה המאמר (מד) וצריכה אחת מהן חליצה להתירה לשוק נחלצה אחת מהן חליצה פסולה הותרה לינשא לזר אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לאותה שנחלצה חליצה פסולה שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין (א) ע"כ ויראה מדבריו (מה) שפוסק כשמואל וכשינויא קמא דלפטור נפשה פטורה בחליצה גרועה והראב"ד פסק נ"כ כשמואל וכשינויא בתרא דאפילו לפטור נפשה אם אפשר בחליצה כשירה לא תחלוץ חליצה גרועה הילכך לכתחלה זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואחד מהם לשלישית ואי עבר חד והלץ לבולהו מאי דעבד עבד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כתב הרמב"ם שני יבמין שייבמו שני יבמות הבאות מבית אחד ולא נודע מי ייבם תחילה [ז] שניהם יוציאו בגט ויותרו לזרים ואסורות ליבמיהם לפיכך ראובן שהיה בירושלים ולו ב' נשים אחת בעכו ואחת בצור ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור ושמעו שמת ראובן לא ייבם אחד מהם עד שידע מה עשה אחיו קדם אחד מהם וייבם אין מוציאין מידו (מו) עד שיודע שאחיו ייבם תחלה [ח] רצה להלוץ קודם שידע מה שעשה אחיו אין מונעין אותו:

קטנה

אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא או עד שיחלצו כל האחין לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת יבום מבית זה עד שתחזור על כל האחין או עד שתחלוץ כל אחת מהן עכ"ל: וכתב ה"ה כיון שנבעלה א' מהן וכו' עיקר הנוסחא בדברי רבינו בכאן צריכה חליצה כל אחת מהן להתירן לזר שהוא סובר שחליצת אחת מהן אינה פוטרת צרתה וכמו שביאר בסמוך במ"ש נחלצה אחת מהן חליצה פחותה כו' ודעתו בזה צל"ע שהוא ז"ל סבור שאם נתן האחד מאמר לאחת או נתן לה גט ואח"כ בא עליה אחיו ואחד מהן חלץ לאחרת שלא נעשה בה מעשה שאין חליצתה של זו פוטרת זיקת היבום של שנייה וצריכה השנייה גט וחליצה והטעם לפי שזו חליצה פסולה ואינה פוטרת חבירתה ואע"פ שיותר היא פסולה זו שנעשה בה מעשים אלו מ"מ אין חליצתה של שנייה אע"פ שמעולה פוטרתה ונמצא שהוא ז"ל פוסק דלא כשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת הגט חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת המאמר והוא ז"ל סבור שאין חליצת אחת מהן פוטרת צרתה וסבור דלפטור עצמה פוטרת וכן הוא ז"ל סבור שאם נחלצה האחת מהן מכל האחין נפטרה הצרה ואיני יודע מהיכן יצא לו זה ואיני יכול להלום הסוגיות לפי שיטתו וכבר נחלקו עליו הרמב"ן והרשב"א ז"ל בדין זה ודעת הרשב"א שכל שהן שוות כגון שיש לפניהם מאמר או גיטין שחליצת אחת מהן פוטרת צרתה ואם הא' בעלת גט או מאמר חליצת האחרות פוטרתה אבל חליצה של זו אינה פוטרת האחרות ואפילו חלצו לה כל האחין עכ"ל: ומ"ש רבינו ירשה שפוסק כשמואל אע"פ שלכאורה נראה שפוסק כרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין שהרי כתב שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין לא משמע לרבינו הכי משום דא"כ אמאי כתב שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה לזר הא לרב לא הותרה אפילו היא עד שיחלצו לה כל האחין אלא ודאי כשמואל ס"ל ומה שאמר שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין היינו דוקא למפטר צרתה אבל למפטר נפשה אינה צריכה לחזור וכדשמואל ועל מה שאמר רבינו וכשינויא קמא דלפטור נפשה פטורה בחליצה גרועה יש לתמוה דהאי לשינויא בתרא הוא דאילו לשינויא קמא כל היכא דמצי למיחלץ חליצה כשירה לא תחלוץ חליצה גרועה נ"ל דט"ס יש כאן וצריך להגיה וכשינויא בתרא במקום וכשינויא קמא. והה"ר דוד הכהן ז"ל בתשובה בית ל"ג כתב ע"ז ופלפל מאד והאריך ליישב גירסת הספרים דגבי הרמב"ם כתב כשינויא קמא וגבי הראב"ד כתב כשינויא בתרא כתב הריב"ש בתשובת סימן קל"ט שנשאל על מי שמת בלא בנים והניח ב' אחים וב' נשים והקטן שבהם עשה מאמר באחת מהן והשנייה הוציאה גט ואומרת שנתגרשה בו אך ניכרים הדברים שלא נתגרשה בו אם צריך לחלוץ לשתיהן או אם מספיק בחליצת אחת מהם והאריך שם בתשובה עיין עליו כתוב בת"ה סימן רכ"ה על יבמה שחלצה ואח"כ נמצא שהיתה קטנה דאפי' למ"ד חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין הכא אינה צריכה לחזור וכיון שחלצה לאחד מהיבמים משהגדיל הותרה:

כתב הרמב"ם ב' יבמים שייבמו ב' יבמות הבאות מבית אחד ולא נודע מי ייבם תחלה שניהם יוציאו בגט כו' עד סוף הסימן הכל בפ"ה:

ב"ה על מ"ש הרמב"ם שאם רצה אחד מהם לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעים אותו יש לתמוה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואמרו לה מת בעלך לא תחלוץ דחיישינן שמא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה: ובתשובת הגאונים

גט ואחר כך בא עליה אחיו ואחד מהן חלץ לאחרת לא נפטרו עד שיחלצו לכולם ותמה עליו מן הסוגיא ע"ש ומלבד תמיהתו איכא תימה דא"כ הוא דוחה הך דשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה לצרה נפטרה בעלת הגט ובפ"ז פסק בהדיא כשמואל דחלץ לצרות נפטרו אחיות ומ"ש הא מהא אלא נראה עיקר דהרב פוסק כשמואל בכל דבריו ומ"ש בפ"ה דצריכה אחת חליצה להתירה לזרים היינו דוקא באותה שלא נעשה בה מעשה וכדשמואל דחלץ לצרה נפטרה בעלת הגט ומ"ש נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה היא וכו' היינו נמי כשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרתה ומשמע אבל היא גופה נפטרה וכשינויא בתרא דלמיפטר נפשה פטרה ולפ"ז בעל כרחך הא דאמר שמואל חליצה מעליא בעינן ומתילא דמודה שמואל דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין וכדמשמע בסוגיא דלשינויא בתרא כי היכי דלמיפטר צרתה לא פטרה כיון שאין החליצה מעולה ובעינן לחלוץ לכל אחת ה"ה דבעיא לחזור על כל האחין כיון שאין החליצה מעולה כל זה אינו אלא משום צרתה דלא נפטרה צרתה אלא א"כ בחוזרת על כולם אבל היא נפשה נפטרת מיד ומ"ש הרמב"ם עוד אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא היינו לומר דבחלץ מתחילה לבעלת הגט שוב לא נפטרה צרתה עד שתחלוץ גם היא אבל אם חלץ בתחלה לצרתה בודאי דנפטרת בעלת הגט לגמרי כדשמואל וכמו שפסק בפ"ז וה"ה הבין מדבריו אלא שר"ל דלעולם אין חליצת א' מהן פוטרת צרתה מאחר שנעשה מעשה פיסול באחת מהן ומ"ה הגיה בלשון הרמב"ם צריכה חליצה כ"א מהן להתירן וכו' ולא נהירא אלא כדפי' דדוקא בחלץ מתחלה לבעלת הגט הוא דלא נפטר צרתה עד שתחלוץ כל א' וא' וה"ט דהחליצה פסולה אינה עוקרת הזיקה אלא במקצת ולא לגמרי הילכך כל א' וא' צריכה חליצה בפני עצמה משא"כ בחלץ מתחלה לצרתה דעוקרת הזיקה לגמרי וזהו דעת רבי' שאמר וירשה מדבריו שפוסק כשמואל וכשינויא בתרא דלמיפטר נפשה פטרה בחליצה גרועה גם מ"ש ה"ה בפ"ז דדעת הרמב"ם דחליצה פסולה אינה פוטרת כיוצא בה עכ"ל לכאורה איכא למימר דדוקא בחלץ לבעלת הגט הוא דס"ל להרב דאינה פוטרת צרתה אבל כיוצא בה פוטרת אלא דמלשונו פ"ה שכתב לפיכך גט אחר גט ביבמה וכו' וכן ב' יבמין שנתנו ב' גיטין ליבמה אחת זא"ז ה"ז כגרושה לשניהם ושניהם אסורים בקרובותיה וא' מהן חולץ וכו' מדכתב זר כאן ולא כתבו מקודם בינם א' וב' יבמות וכן לאחריו בב' יבמין וב' יבמות יש ללמוד דדעתו דבב' יבמות צריכה חליצה לכל אחת דחליצה פסולה אינו פוטרת כיוצא בה אבל בב' יבמין ויבמה דחוזרת על כל האחין אינו אלא משום צרתה לדעתו כדפי' וזו שאין לה צרה די בחליצת אחד מהן וכו' ודו"ק: **ומ"ש** ירשה מדבריו שפוסק כשמואל וכשינויא קמא וכו' והראב"ד פסק גם כן כשמואל וכשינויא בתרא וכו' הקשה ב"י הלא מדברי שניהם משמע דאיפכא ס"ל ולכן כתב דט"ס הוא וצריך להגיה בדברי הרמב"ם וכשינויא בתרא ובדברי הראב"ד וכשינויא קמא גם מהרש"ל הגיה כך ומ"מ קשה היאך אמר דהראב"ד פסק כשינויא קמא דהלא דבריו אינן לא כקמא ולא כבתרא דלקמא אם יכול לחלוץ חליצה כשירה וחלץ חליצה פסולה אפי' דיעבד לא הויא חליצה ולבתרא אפי' לכתחלה חולץ חליצה פסולה למיפטר נפשה ואילו הראב"ד מחלק בין לכתחלה לדיעבד אבל ה"ר ירוחם כתב וז"ל נראה מדברי הראב"ד שמפרש דלאותם שפסקו כשמואל פסקו כתרי תירוצי דשמואל כתירוץ הראשון דצריך לעשות לכתחלה ובדיעבד אם עשה כתירוץ השני דאחד חולץ לכולן מותר עכ"ל ואפשר דכך הוא דעת רבינו ולפי דהרמב"ם פסק כשינויא בתרא אלמא דליפטר נפשה פוטרת בחליצה פסולה לכתחילה כתב עליה דהראב"ד חושש נמי לשינויא קמא אליבא דשמואל דלכתחלה צריך לחלוץ חליצה כשירה אבל בדיעבד מאי דעבד עבד ולזה הסכים א"א הרא"ש והא דכתב הרא"ש מתחלה דשינויא קמא עיקר סובר רבינו דהיינו דוקא להחמיר לכתחלה אבל בדיעבד שריא דאי אפי' בדיעבד לא נפטרה ה"ל להרא"ש לפרש ודלא כהראב"ד מדכתב בסתם דברי הראב"ד ואחר כך הביא דברי הרמב"ן והשיג עליו משמע שתופס שיטת הראב"ד בכל דבריו ותו דבגמרא הכי משמע דקאמר היכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשירה חלין לה ראובן חליצה פסולה כלומר בתמיה אלמא דעיקר תימה למה נקל לכתחלה לחלוץ חליצה פסולה כיון דאפשר בכשרה אבל דיעבד ודאי כשירה והא דקאמר מכדי שמעינן ליה לשמואל דאמר חליצה מעליא בעינן דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות הכא דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשירה וכו' משמע דבעי למימר דאפי' דיעבד לא נפטר כי היכי דבחלץ לאחיות לא נפטרה צרה י"ל שאני התם דחליצת צרה כשירה טפי דלא אלימא זיקה לשווייה צרה כערוה ובדרב אשי אבל הכא חליצת כולן שוה לגריעותא אינו בדין לפוסלה בדיעבד ואפ"ה פריך מינה דמדחזינן דשמואל קפיד אחליצה מעליא דבדאיכא כשירה טפי בצרות מבאחיות אפי' דיעבד לא נפטרה א"כ הכא דחליצת כולן שוה לגריעותא אין לנו להקל לכתחלה ומשני אאמצעיתא התם הוא דחולצת לכתחלה מאחד אבל ב' הראשונות אי נפלו בבת אחת זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת לכתחלה אבל בדיעבד מאי דעבד עבד כיון דחליצת כולם שוה לגריעותא וכן פי' הרא"ש להדיא דלשינויא קמא נ"ל דס"ל כרב אשי וכדפי' וא"כ שפיר כתב רבינו דהראב"ד פסק כשמואל וכשינויא קמא ולכתחלה אסור אבל בדיעבד שפיר דמי ושלזה הסכים הרא"ש אבל לשינויא בתרא נ"ל דס"ל כאידך שינויא דהתחיל ולא התחיל ואין חילוק בין צרה לערוה דחליצת כולם שוה לגריעותא ואפ"ה אף דיעבד לא נפטרה צרתה ושמואל דאמר חולץ אפי' לכתחלה היינו למיפטר נפשה וכן עיקר ודלא כהר"ר ירוחם בזה מילתא ודו"ק: **כתב** הרמב"ם ב' יבמין וכו' בפ"ה כתב כך וכל זה פשוט אלא שהב"י הביא תשובת הגאונים שהחמירו שצריך גם כן לחלוץ לאחת מהן ע"ש ובכסף

דרכי משה

קודם החליצה מותר ליבם לדור עם היבמה בביתו וכ"כ מהר"ם וכן מוכח בגמרא:

קע (א) וכ' א"ז ודוקא חליצה פסולה שקלשה הזיקה קצת ע"י והיתה זקוקה מעיקרא ליבם לגמרי אבל אם היתה חליצה פסולה מעיקרא אינה צריכה לחזור על כל האחין וע"ש שהאריך בזה: ובב"י

פרישה

פי' כגון שקודם לכן נתן לא' מהן גט או עשה מאמר באחת מהן חוץ מזו: (מג) או שניתן לה מאמר פסול מיירי גם כן כהאי גוונא דפרישית: (מד) וצריכה אחת מהן חליצה להתירה לשוק שאין הזיקה נפקעת מבעילת פסולה רמב"ם: (מה) שפוסק כשמואל וכשינויא בתרא כו' והרשב"ד פסק גם כן כשמואל וכשינויא קמא כן צריך להיות וכן הגיה בית יוסף ובתשובת מהר"ר דוד כהן האריך ליישב גירסא שלפנינו ע"ש. ומה שכתב וירשה מדבריו שפוסק כשמואל רצה לומר דאי כרב אמאי כתב שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה לזר הא לרב לא הותרה אפי' היא עד שיחלצו לה כל האחין ומה שכתב שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין היינו דוקא למפטר צרה אבל למפטר נפשה אין צריך לחזור וכדשמואל ומה שכתב וכשינויא בתרא דאילו לשינויא קמא כל היכא דמצי למיחלץ חליצה כשירה לא תחלוץ חליצה גרועה כזו: (מו) עד שיודע שאחיו ייבם תחלה האי תחלה אינו מדוקדק דמשמע שאין מוציאין מידו

דרישה

הקשה מה שהקשה ע"ש אבל לפי גירסת הספרים שלפנינו דגרסינן להתירה בה"א ולא להתירן בנו"ן אתיא שפיר ולא צריכין לכל זה ופירושו הכי וצריכה אחת מהן רצה לומר אחת מהיבמות להתירה לשוק פירוש אותה שנבעלה ביאה פסולה להתירה לשוק דלא נימא הואיל ונבעלה תהא מותרת לשוק קא משמע לן אף על גב דנבעלה הואיל וביאה פסולה היא צריכה אחת מהיבמות חליצה כדי להתירה אותה שנבעלה ביאה פסולה לשוק ובשאר היבמות לא דיבר בהם עדיין כלום רק מבאר והולך וכתב ונתן לאחת מהן חליצה פסולה פירוש לאותה שנבעלה ביאה פסולה או היא לבדה מותרת ואם נחלצה אחת מהאחרות או כולן מותרות ומ"ש אם כן אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם היא אינו ר"ל דאם נחלצה שהיא לבדה מותרת לשוק אלא ה"ה כמו שאר היבמות מותרות רק בא לאשמעינן אצרתה גופא שלא ניתרת בחליצת פסולה: [ז] (שניהם יוצאו בגט כו' בתשובת הגאונים כתב דאחת מהן צריכה גם כן חליצה דמאחר דלא ידעינן מי יבם תחלה יש לחוש שמא אחד עשה בה מאמר ואחר כך בא אחיו על השנייה והוי בעילה אחר מאמר שאינה קונה לגמרי וצריך שני גיטין וחליצה ואע"ג שבעל המאמר בא אחר כך על הראשונה שעשה בה מאמר מ"מ ביאתו פסולה שקדמו ביאת אחיו וע"ל ר"ס זה מדין בעילה אחר מאמר כ"פ): [ח] רצה לחלוץ קודם שידע מה שעשה אחיו אין מונעין אותו זה לשון כסף משנה יש לתמוה על זה מאי שנא מהאשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואמרו לה מת בעלך לא תחלוץ דחיישינן שמא תהא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה עד כאן לשונו וכו' מ"ש

ובכסף משנה כתב וז"ל רצה א' לחלוץ קודם שידע מה עשה אחיו אין מוכעין אותו יש לתמוה על זה מ"ש מהאשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה ואמר לה מת בעליך דחיישינן שמא תהא צרתה מעוברת ותלד ונמצא אתה מצריך כרוז לכהונה עכ"ל ורבינו כתב דין זה לעיל סוף סימן קנ"ו ולפע"ד יש ליישב דלא דמי דהתם ליכא אלא חדא ספיקא שמא תהא צרתה מעוברת ותלד אבל הכא איכא תרתי ספיקי חדא שמא אחיו בצור לא שמע כלל שמת אחיו בירושלים ואם תמצא לומר שמע מיתתו שמא לא עשה מעשה ביבמתו כלום הילכך אין מוכעין את זה מלחלוץ בעבו מחששא שמא אתה מצריכה כרוז בדוכתא דאיכא ס"ס:

הגאונים כתב שצריך ג"כ לחלוץ לאחת מהן ואע"ג דאין לאחר בעילה כלום ה"מ היכא דאיתא בתחלה דלא הוה קמה מאמר באחרת והכא אילו הוה ידעינן דחדא מינייהו איבעלה קמי כל [דלא] איתעביד מאמר באידך בודאי הות ביאה פוטרת צרתה השתא דאיכא למימר דילמא ההיא דאיבעלה קמי צרתה הוה איתעביד מאמר בצרתה קמי דתבעיל וה"ל ביאה בתר מאמר ולא ידעינן הי מינייהו היא צריכה ב' גיטין וחליצה כדפרישית דעבדינן לחומרא ולא תסתבר לך דכיון דבא האח נמי על השנייה ליכא חליצה אלא אפשר דתרוייהו ביאות פסולות חדא ביאה אחר מאמר וחדא ביאה אחר ביאה וכי הא ביאה יש אחריה כלום עכ"ל:

קעא קטנה

יתומה שהשיאוה אחיה (א) קידושיה דרבנן כדפירשתי לעיל וכן הרשת קידושיה דרבנן מ"מ אין קידושי שתיהן שוות אלא קידושי הקטנה הם בספק (ב) אם קונין קנין גמור או אם אין קונין כלל וקידושי החרשת קונין במקצתה (ג) ומשיירים במקצתה לפיכך מי שהיה נשוי יתומה והחרשת ומת ונפלו לפני אחיו ליבום (ד) אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה וכיצד תקנתן (ה) דהחרשת לאו בת הליצה היא ואם ייבם אותה ויחלוץ לקטנה לכשתגדיל (ו) תאסר עליו החרשת בחליצה דאידך שאין ביאת החרשת ביאה גמורה להפקיע כל הזיקה ונשאר עדיין זיקה בקטנה (ז) וחליצתה חליצה וקאמר רב חסדא (ח) כונס החרשת ומוציאה בגט (ט) וחולץ לקטנה לכשתגדיל וב"פ הראב"ד ורב אלפס פסק כר"א (י) שמלמדים הקטנה שתמאן וייבם החרשת ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ואם יראה אחר כן לגרש החרשת הרשות בידו היו שתיהן חרשות או קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה אחת גדולה ואחת קטנה ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה (יא) ואין ביאת הקטנה פוטרת הגדולה אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת הפקחת ואם שתיהן קטנות ובא יבם על אחת מהן וחזר ובא הוא

קעא קטנה

יתומה וכו' משנה וגמרא בפרק ב"ש (דף ק"י): ומ"ש לפיכך וכו' פירוש ביאת קטנה אינה פוטרת לחרשת דשמא אינה קנויה כלל לאחיו ונכרית היא וביאת חרשת נמי אינה פוטרת לקטנה כיון דביאתה לא דחיא זיקה לגמרי דנשארה מקצת זיקה אבל הקטנה אם קנויה היא: וכילד תקנתן כצ"ל כונס את החרשת ומוציאה בגט משמע דלאחר שכנס מיד חייב להוציאה בגט אבל אינו רשאי לדור עמה עד שתגדיל הקטנה ויחלוץ לה גזירה שמא יבא על החרשת לאחר שיחלוץ לקטנה ויעבור על לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. ורב אלפס פסק כר"א וכו' פירוש דהוא ז"ל גורס במשנה (דף קי"א) ר"א אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן וקאי כמי אקטנה וחרשת דתני ברישא ואיפסיקא בגמרא הלכה כר"א אבל הראב"ד גורס סתם ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ולא קאי אלא אגדולה וקטנה דתני בסיפא דמלמדין כדי לקיים בחבירתה יבום דאורייתא אבל בקטנה וחרשת דיבום דדבריהם הוא אין מלמדין דחוששין שמא לכשתגדיל מתחרטא בה ועיין בב"י: **היו** שתיהן חרשות או קטנות וכו' משנה שם שתיהן קטנות ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה וכן שתי חרשות ורבינו הקדים בלשונו חרשות לקטנות משום דבמשנה לא אמר וכן ב' חרשות לענין חליצה דחרשת לאו בת חליצה היא כקטנה דבת חליצה היא לכשתגדיל אלא אביאת חרשת קאמר דפוטרת צרתה כמו בשתיהן קטנות וכדמוקי לה התם בגמרא וכיון שרבינו לא נקט כאן ב' חרשות אלא לענין ביאה לכך הקדים חרשות לקטנות כיון דבקטנות אף גבי חליצה פוטרת את צרתה ולא נקט במשנה ולא בפוסקים ב' גדולות משום דדבר פשוט הוא דבגדולות ביאת א' מהן או חליצת א' מהן פוטרת את חבירתה אבל בב' חרשות וב' קטנות סד"א כיון דאין זיקת קטנה ודאי ואין זיקת חרשת בלא שיור א"כ זיקה קלישא היא וצריכה חליצה מכל א' וא' קמ"ל: ומ"ש אלא מלמדין אותה שתמאן וכו' זה אינו מפורש לא בפירוש רש"י ותוס' ולא בא"שיר"י ואפשר לומר דכאן אין מלמדין אותה שתמאן שמא תתחרט אלא יוציאנה בגט כשיבא בה דעת לשמור גיטה אלא דנמשך אחר לשון הרמב"ם שכ"כ מלמדין וכו'

קעא קטנה

יתומה שהשיאוה אמה ואחיה קידושיה דרבנן כדפירשתי לעיל בסי' מ"ג וכן חרשת קידושיה דרבנן מ"מ אין קידושי שתיהן שוות אלא קידושי הקטנה הם בספק אם הם קונים קנין גמור או אם אין קונין כלל וקידושי החרשת קונין במקצתה ומשיירין במקצתה לפיכך מי שהיה נשוי יתומה וחרשת ומת ונפלו לפני אחיו ליבום אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה וכילד תקנתן כו' בפרק ב"ש (דף קי:) תנן קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ובגמרא כילד תקנתן א"ר חסדא א"ר כונס החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אמר רב חסדא ש"מ קסבר רב חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה דאי ס"ד חרשת קנויה ואינה קנויה קטנה קנויה ומשויירת חרשת אמאי כונס ומוציאה בגט תיתיב גביה ממ"נ אי קנויה היא הא קנויה היא ואי לא קנויה היא אמאי נכרית בעלמא היא. וכ"ת קטנה אמאי תמתין תיתיב גביה אי קנויה היא הא קנויה היא אי לאו קנויה היא נוכריתא בעלמא היא א"כ חרשת במאי תיפוק ופירש"י כיצד תקנתן. דקטנה וחרשת הואיל ואין הא' פוטרת צרתה וחרשת לאו בת חליצה היא דניפוק תרווייהו בחליצה ואי מייבם לה וחליץ לקטנה כשתגדיל מיפסיל קמייתא דקם ליה בלא יבנה דהא ביאה דחרשת לא דחיא זיקה דנימא אין אחריה כלום: כונס את החרשת ומוציאה בגט. דחליצת קטנה פסל לה: חרשת קנויה במקצת ומשויירת קטנה. ספק קנויה כולה ספק אינה קנויה דבשתיהן קנויות ומשויירת ליכא למימר דמתני' שמעינן לה דא"כ תפטר חדא בביאת חבירתה ושתיהן ספק נמי ליכא למימר מדקתני סיפא דמתני' בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה פסל את החרשת ואם שתיהן ספק קמייתא תיתיב גביה ממ"נ דהא אחרונה לא פסלה לבא עליה דאם שתיהן קנויות אין האחרונה פוסלת הראשונה דאין אחר ביאה כלום ואם זו קנויה וזו אינה קנויה אינן צרות זו לזו אלא חדא קנויה ומשויירת וחדא ספק ומדרב שמעינן דחרשת היא הקנויה והמשויירת וקטנה ספק מ"ה תלא החרשת בגט דילמא קטנה קנויה היא לגמרי ועדיפא מחרשת ופסלה חליצה עליה: הא קנויה היא. ותו ליכא זיקה אבתרייתא: נכרית בעלמא היא. ולא פסלה לה חליצת קטנה וכי תימא אמאי תמתין ותחלוץ ישאנה מתחלה ותשב אצלו ממ"נ: חרשת במאי תיפוק. הא לאו בת חליצה היא ורב תקנתא לתרווייהו קתני ואי קשיא מתני' דקתני בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל קטנה אמאי פסל הואיל ונסבה ברישא תיפוק חרשת בגט וקטנה תיתיב גביה ממ"נ כדאמרן ואיכא תקנתא לתרווייהו תריץ משום גזירה דילמא אתי למיבעל חרשת ברישא תחלה וה"נ מתרץ לה בברייתא לקמן עכ"ל. ורב אלפס כתב על הא דא"ר חסדא אמר רב ולר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומייבם לחרשת וכן הלכה עכ"ל. כלומר דר"א אמר התם במתני' הכי וכתב הרא"ש על פסק הרי"ף כתב הראב"ד ז"ל זו אינה מחוורת דלא אר"א מלמדין את הקטנה למאן אלא כדי לקיים בחבירתה מצות יבום דאורייתא אבל הכא יבום דחרשת דרבנן היא והא קיים לה בביאה ראשונה הלכך אין מלמדין אותה למאן מטעמא א דאמרינן לעיל ובנוסחא דילן ל"ג בדברי ר"א בכולן מלמדין את הקטנה למאן ור"א אבתרייתא לחוד קאי דאיכא גדולה וקטנה בהדדי וסוגיא דשמעתין (קיא:) נמי הכי משמע דקאמרת ואי אשמעינן בהא משום דגדולה רמיא קמיה מעיקרא וכו' ע"כ והרמב"ן ז"ל כתב למה לא תמאן הא טעמיה דבר קפרא משום דילמא גדלה ומיחרטא בה וזו יוצאת עכ"פ למה תתעגן עד שתגדיל ותחלוץ ותפסל מן הכהונה שוסף מי בורו ואחרים צריכים לו ותאסר חרשת על בעלה שנכנסה בהיתר וע"כ לא הוצרכו לומר בגמרא ואי אשמעינן אלא בסיפא דמתני' דבא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה דאיקיים מצות יבום והוא פוסלן על עצמו בפסיעה לפיכך היה ראוי שלא לחזור ולהתירו לו כלום וכן ברישא משום דגדולה לא רמיא קמיה דמעיקרא כאחות אשה דמיא ומוטב שתלא משתתייבם אבל הכא שאין תקנה אלא להוציא שתיהן למה לא ילמדוה למאן לתקנתה ולתקנת חבירתה וכ"ש שנמצא בנוסחאות בכולן מלמדין את הקטנה והכי איתא בתוספתא ונראין דבריו עכ"ל. וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מלמדין את הקטנה שתמאן וכונס את החרשת אם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבוא עליה ותותר לזה וכתב ה"ה בהשגות א"א זה המחבר גמר ועשה מדעת עצמו כי בגמרא אמרו תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולא התירו למאן ביבם ולא אפילו בעל אלא כדי לקיים מצות יבום של תורה ע"כ סובר הרב ז"ל שלא אר"א שם בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אלא באחת גדולה ואחת קטנה שיבום הגדולה מן התורה ועל זה נפסקה ההלכה כמותו אבל כאן ששניהם מדבריהן לא אמרו בקטנה שתמאן ודעת רבינו כדעת ההלכות דרב דאמר כונס את החרשת לא אמרה אליבא דר"א דלר"א בכל גווני מלמדין את הקטנה והדבר צריך לי הכרע עכ"ל ואני אומר שכבר כתבתי שהרמב"ן ז"ל הכריע כדברי הרי"ף וכיון שהרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ש והרמב"ן ז"ל הסכימו שמלמדין את הקטנה שתמאן וייבם לחרשת הכי נקטינן ואין לפקפק בדבר:

היו שתיהן חרשות או קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה אחת גדולה ואחת קטנה ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת את החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת הפקחת משנה בפ' ב"ש (שם): ואם שתיהן קטנות בא יבם על אחת מהן וחזר ובא הוא או אחיו על השנייה לא פסל הראשונה עליו אבל אסור לו לקיים את השנייה אלא מלמדים אותה שתמאן ויקיים הראשונה וכן אם שתיהם חרשות אין ביאת השנייה פוסל את הראשונה והשנייה אסורה לו וצריכה גט ג"ז משנה שם (דף קיא) מי שהיה נשוי שתי יתומות קטנות ומת בא היבם על הראשונה וחזר ובא על השנייה או שבא אחיו על השנייה לא פסל את הראשונה וכן ב' חרשות ופירש"י לא פסל את הראשונה. שהרי ביאתם שוה ואי ראשונה קנויה היא

דרישה

מ"ש רבינו לעיל בס"ס קנ"ו ול"נ ליישב דשאני הכא דהיא עצמה לא תינשא לכהן שתחוש לבניה שלא יפסלוהו ומפני שאין לה לברר בפני העולם בודאי לא תינשא לכהן אבל לעיל הואיל ויש לה בירור בפני הבריות שצרתה כריסה בין שיניה וירא הולד שנולד מצרתה תחשוב שיא שהואיל ויש לי בירור בודאי לא יפסלוהו בניו ותינשא לכהן וק"ל כמי באשה שהלכה בעלה ושיא למ"ה והיא בא [illegible]

פרישה

מידו אלא שידעי' בודאי שאחיו ייבם תחלה ולעיל מיניה כתב שאף אם הוא ספק מי ייבם תחלה מוציאין מידו אלא נראה דס"ק שאין מוציאין מידו עד שיודע תחלה שאחיו ייבם ואז אם יודע שבוא ייבם אף אם לא ידעינן מי ייבם תחלה מוציאין מיניה ולא אתי-אלא לאפוקי אם לא שמעו שייבם אחיו כלל דאין מוציאין מן הספק:

[illegible]

חידושי הגהות

קעא א ר"ל דאמר בר קפרא (יבמות קט) שיש להתרחק מן הממאנים דילמא גדלה ומיחרטא:

היא הרי היא אשתו והאחרונה ביאת זנות ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אלו שלא היתה קנויה לאחיו: ומקיים את הראשונה. שלא נפסלה עליו אבל האחרונה לא דילמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קמה הך עליה באיסור שתי בתים: **אחת** קטנה ואחת חרשת בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לרש"י פסל הקטנה עליו וכן פי' הראב"ד ולפי זה מוציא שתיהן בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אבל לגירסת רב אלפס לא פסל הקטנה עליו וכן הוא גירסת א"א הרא"ש ז"ל וכ"כ הרמב"ם ויוציא החרשת בגט שם במשנה קטנה וחרשת בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת פסל את הקטנה ופירש"י פסל את הקטנה. משום גזירה דילמא קדם ובעיל חרשת ברישא וכדאמרינן בגמרא ואע"ג דממ"כ היא שריא ליה הואיל וראשונה היא אי קנויה היא הא קנויה היא אי לא קנויה היא נכרית בעלמא היא עד כאן לשונו אבל הרא"ש גורס במשנה לא פסל את הקטנה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה וז"ל קטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה היא לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה תחלה עכ"ל. וכתב כ"י שכן אמרו הגאונים וכן הרי"ף ז"ל בהלכותיו וגם ה"ה כתב על דברי הרמב"ם ז"ל שם קטנה וחרשת בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הקטנה כך הוא הגירסא בספרים ובהלכות וכן הן דברי רבינו אבל רש"י ז"ל גורס פסל את הקטנה והביאו לזה הברייתא שהזכירו שם בא היבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת נאסרו שתיהן עליו ואמרו שהטעם דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא וזהו דעת הראב"ד בהשגות שכתב א"א טעות הוא זה שהרי נאסרו שתיהן עליו דילמא קדים ובעיל חרשת ברישא עד כאן ואיפשר שרבי' וההלכות סוברים דהך ברייתא פליגא אמתני' וה"ל הלכה כסתם מתני' והרשב"א ז"ל הכריע כדברי רש"י והרא"ה ז"ל עכ"ל. ואני אומר דמאחר שהגאונים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים דלא פסל את הקטנה הכי נקטינן הלכה למעשה: בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה כתב הרמב"ם דפסל החרשת עליו ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט בפ"ה ואין לשון רבינו מכוון דמשמע מיניה דהרמב"ם הוא שחידש וכתב דפסל את החרשת והא ליתא דמשנה שלימה היא בסוף המשנה הנזכר ופירש"י פסל את החרשת שמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת מעורער עכ"ל. ומה שחידש הרמב"ם אינו אלא שמלמדין את הקטנה שתמאן בו וכך ה"ל לרבינו לסדר לשונו בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת וכתב הרמב"ם ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט: ומ"ש שהשיג עליו הראב"ד ז"ל בהשגות א"א לא אמרו זהו אלא כדי שתתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונים עוד דהא איכא מ"ד מתאכלת למאמרו ואינה ממאנת ליזקתו עכ"ל וז"ל ה"ה כתב רבי' מלמדין את הקטנה שתמאן והוא כדברי ההלכה שכתבתי למעלה דלר"א בכל גווני מלמדין שתמאן והר"א חולק בזה בהשגה ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט וחליצה: ומ"ש בכאן דהא איכא מ"ד ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו אינה קושיא שכבר פסקו בהלכות כעולא דאמר ממאנת אף לזיקתו כמו שנתבאר פי"א מהלכות גירושין עכ"ל: ומ"ש על דברי הראב"ד ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט ובחליצה אפשר דהיינו לומר דקטנה תשאר אצלו וכמ"ש רבי' שנראה מדבריו וקאמר שאם בא להוציאה משתגדיל צריכה גט וחליצה או אפשר שהוא מפרש דברי הראב"ד שאינו רשאי לקיימה ושלא כדברי רבי': ומ"ש רבינו וכן יראה מדברי הרא"ש ז"ל איני יודע מהיכן למד כן מדברי הרא"ש שהרי לא כתב אלא המשנה סתם ולא פירש בה דבר ולא עוד אלא דמשמע דהוא סובר כדברי הרמב"ם שהרי כתב ה"ה שטעמו של הרמב"ם משום דס"ל דלר"א בכל גווני מלמדין שתמאן וכדברי הרי"ף ז"ל כבר נתבאר בסימן זה שגם דעת הרא"ש כן וכתב כ"י על המשנה הנזכר וז"ל כתב הרשב"א ז"ל למ"ד ממאנת אף לזיקתו בא היבם על החרשת וחזר ובא בין הוא בין אחיו על הקטנה מלמדין את הקטנה שתמאן בו ותשאר החרשת עמו שהרי עוקר הזיקה במיאוניה לגמרי וכמו שלא היתה לצרתה כלל וקי"ל ממאנת אף לזיקתו וקי"ל כר"א דאמר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בא היבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה מלמדין הקטנה למאן והחרשת יוצאה בגט וזה תימה שהרי עקרה זיקתה לגמרי אחר שמיאנה בביאה ובזיקה ועוד שהוא ז"ל כתב גבי גדולה וקטנה בא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן ויקיים את הגדולה שבעילה זו קונה קנין גמור ע"כ ואם איתא דהחרשת יוצאה בגט מפני שנפסלה תחלה בביאה דקטנה ואין יציאתה בקטנה התירה מ"מ והלא אפילו הגדולה נפסלה בביאת הקטנה תחלה ואם מיאונה מתירה אף בחרשת כן וצ"ע עכ"ל הרשב"א ז"ל בשילהי כ"ש: אחת פקחת ואחת חרשת בא על הפקחת וחזר הוא או אחיו ובאו על החרשת לא פסלו את הפקחת משנה שם פקחת וחרשת בא היבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת בא היבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת והכך רואה שבבא שנייה חסרה בלשון רבינו ואין ספק שט"ס הוא: **ומ"ש** והחרשת תצא בגט והפקחת בגט וחליצה הוא מקושר עם בבא שנייה דאילו בבא ראשונה פקחת אמאי צריכה חליצה הא כיון דנבעלה תחלה ביאה כשירה היא וכבר נסתלק משם זיקת יבום וכי נבעלה אח"כ החרשת מאי הוי וכך צריך לגרוס אחת פקחת ואחת חרשת בא על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל הפקחת והחרשת צריכה גט בא היבם על החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה וכתב ה"ה כתב רבינו שהחרשת צריכה גט והטעם שאע"פ שביאת הפקחת פוטרתה מן הזיקה כמו שנזכר למעלה מ"מ כבר נתבאר שיש ביאה אחר ביאה אפילו בשתי פקחות להצריכה גט והוא שבא עליה לשם אישות או לשם יבמות בא היבם על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת כו' פירש רבינו שהחרשת יוצאה בגט ופשוט הוא שביאתה ביאה כשירה היתה ומספיק לה בגט וכן פירש שהפקחת צריכה גט וחליצה והטעם מפני שביאתה היתה ביאה פסולה עכ"ל: אחת גדולה ואחת קטנה כו' וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה וכולי ג"ז שם במשנה גדולה וקטנה בא יבם על הגדולה וחזר ובא

הוא או אחיו על השנייה (יב) לא פסל הראשונה עליו אבל אסור לא לקיים השנייה (יג) אלא מלמדין אותה שתמאן ויקיים הראשונה וכן אם שתיהן חרשות אין ביאת השנייה פוסלת את הראשונה והשנייה אסורה לו ויוציאנה בגט אחת קטנה ואחת חרשת בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת (יד) לרש"י פסל הקטנה עליו וכן פירש הראב"ד (טו) ולפי זה יוציא שתיהן בגט (טז) והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ (יז) אבל לגירסת רב אלפס לא פסל הקטנה עליו וכן הוא גירסת א"א הרא"ש ז"ל וכן כתב הרמב"ם (יח) ויוציא החרשת בגט בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה (יט) [א] כתב הרמב"ם דפסל החרשת עליו ומלמדין את הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט והשיג עליו הראב"ד (כ) דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין אותה שתמאן (כא) ויראה מדבריו שסובר שהחרשת תצא בגט והקטנה תשאר אצלו (כב) ול"נ אלא מלמדין הקטנה שתמאן ותשאר החרשת אצלו (כג) וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל אחת פקחת ואחת חרשת בא על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל הפקחת (כד) והחרשת תצא בגט בא על החרשת וחזר (כה) ובא הוא או אחיו על הפקחת פסל החרשת והחרשת תצא בגט והפקחת בגט וחליצה אחת גדולה ואחת קטנה ובא על הגדולה וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה לא

וכו' ע"ש פ"ה: **אחת** קטנה ואחת חרשת וכו' לרש"י פסל הקטנה עליו וכו' שם במשנה (דף קי"א) כתב רש"י פסל את הקטנה משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא וכו' כלומר דאם בעל חרשת ברישא ה"ל ביאה דקטנה ביאה פסולה דקם עליה באיסור ב' בתים ולא סגי לה בגט אלא צריכה חליצה ג"כ וכדאיתא התם ואף ע"ג דטפי מתוקן ללמד את הקטנה שתמאן אפ"ה כאן שכתב לרש"י והראב"ד דס"ל אין מלמדין ביבום דדבריהם צריך שיוציאו שתיהן בגט והקטנה תחלוץ כשתגדיל: ומ"ש אבל לגירסת רב אלפס וכו' פי' דגרס במשנה קטנה וחרשת בא על הקטנה וכו' לא פסל הקטנה עליו דממה נפשך היא שריא הואיל וראשונה היא אי קנויה היא הא קנויה היא אי לאו קנויה היא נכרית בעלמא היא ורש"י דגרס במשנה פסל את הקטנה אף ע"ג דמדינא שריא ממ"נ אפ"ה אסורה משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא וכו' כדפי': **בא** על החרשת וכו' והשיג עליו הראב"ד דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין אותה שתמאן פי' כיון דלא קי"ל הלכה כר"א דמלמדין אותה שתמאן אעפ"י שאינו הגון ללמדה שמא כשתגדיל מתחרטה אלא מלמדין כדי לקיים יבום דאורייתא כגון גדולה וקטנה ובא על הגדולה וכו' דכתוב בסוף סימן זה דמלמדין שתמאן ויקיים הגדולה אבל הכא שכתב הרמב"ם יוציא החרשת בגט א"כ כשהקטנה תמאן אין כאן יבום כלל ודאי דקשה דלמה מלמדין אותה שתמאן שהוא דבר שאינו הגון והבין רבינו דרצונו לומר כיון דעכ"פ יוציא החרשת בגט לא היה לנו לעשות דבר שאינו הגון בחנם ללמדה למאן אלא הקטנה תשאר אצלו ותימה גדולה היאך אפשר לדון את הראב"ד בדברי טעות כזה הלא בהדיא אמרו לשם דדילמא קדים ובעיל חרשת ברישא וה"ל ביאה דקטנה ביאה פסולה וקם עליה באיסורא דב' בתים כדפי' בסמוך אלמא דפשוט הוא דאם בא על החרשת ברישא ואחר כך בא על הקטנה דקטנה אסורה עליו ותו דהא לעיל בסמוך בבא על הקטנה תחלה ואח"כ על החרשת כתב רבינו דלרש"י והראב"ד שתיהן יוציא בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ואע"ג דהקטנה שריא מדינא ממ"נ אפ"ה אסורה גזירה דלמא קדים ובעיל לחרשת ברישא דאז גם הקטנה אסורה עליו וצריך שיוציא שתיהן בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ כדפי' לשם וא"כ היאך יפרש הראב"ד כאן בהיפך דבא על החרשת תחילה ואחר כך על הקטנה דהחרשת תצא בגט והקטנה תשאר אצלו ואין ספק דמה"ט כתב רבינו ולא נהירא וכו' אבל מ"מ לא יצא רבינו נקי היאך עלה על דעתו להבין מדבריו טעות גדול כזה ולהשיג עליו מכחו ועוד הלא הדבר פשוט וברור דהראב"ד ה"ק דלמה מלמדין אותה שתמאן שהוא דבר שאינו הגון בחנם הא ודאי דאף להרמב"ם דשתיהן יוצאות הלא גם הקטנה יוציאנה בגט כשיהא בה דעת לשמור גיטה וגם יחלוץ לה כשתגדיל: ומ"ש וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל כתב ב"י איני יודע מהיכן למד כן וכו' ואפשר מדכתב הרא"ש

וכא

פרישה

כלום וכל שכן שאין החליצה של קטנה פוטרת הגדולה וכה"ג בפקחת וחרשת: (יב) לא פסל הראשונה עליו למעוטי גבי חרשת וקטנה שהשנייה אוסרת הראשונה כדבסמוך והטעם שהבא לא פסל שהרי ביאתן זו אם הראשונה קנויה לו הרי היא אשתו והאחרונה ביאת זנות ואם לא קנויה היא הרי שתיהן נכריות אלו שלא היו קנויה לאחיו אבל אסור לקיים השנייה דלמא קנויה היא וקיים עליה הך באיסור שתי בתים רש"י: (יג) אלא מלמדין אותה שתמאן כו' רבינו לטעמיה אזיל שסובר כרב אלפס וכהרמב"ם שבכל מקום מלמדין אותה שתמאן כדי שלא לפוסלה מכהונה כמו שכתבתי בסמוך בשם הרמב"ן וה"ה אם לא תמאן יכול לגרשה בגט בשיש בה דעת לשמור גיטה כמו שמפורש לעיל בריש סימן קמ"א: (יד) לרש"י פסל הקטנה עליו ואע"ג דמן הדין אינה נפסלת עליו ממ"נ אם הקטנה קנויה היא אין אחר ביאה כלום לפסול ואם אינה קנויה היא הרי היא כנכרית מ"מ גזרינן דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא (דאז שקטנה צריכה חליצה דביאת חרשת לא מפקעת זיקה וקאי בלא יבנה כ"פ) כדבסמוך ועיקר מחלוקתם של רש"י ורי"ף תלוי בגירסת הגמרא שרש"י גרס שם במשנה פסל הקטנה והרי"ף גורס אינו פוסל הקטנה: (טו) ולפי זה יוציא שתיהן בגט הקטנה מכח גזירה הנ"ל והחרשת מטעם שתי בתים: (טז) והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ הואיל שחשבינן לביאתה ביאה פסולה צריכה חליצה: (יז) אבל לגירסת רב אלפס לא פסל הקטנה עליו מכח ממ"נ שכתבתי בסמוך והרמב"ם כתב שהטעם שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה היא לאחר זמן לפיכך יקיימה כיון שנבעלה תחלה: (יח) ויוציא החרשת בגט דדלמא קנויה היא הקטנה וא"כ החרשת נאסרה עליו משום שתי בתים וצריכה גט בין שהקטנה קנויה היא או אינה קנויה וק"ל: (יט) כתב הרמב"ם דפסל החרשת עליו דשמא הקטנה קנויה כולה וקנין החרשת מעוררת רש"י ועיין דרישה: (כ) דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין כו' ר"ל לפי דברי הרמב"ם וזה לשון הראב"ד בפ"ה מהלכות יבום אמה שכתב הרמב"ם ומלמדין את הקטנה שתמאן וכתב הוא לא אמרו זה שמלמדין אותה שתמאן אלא כדי שתתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונים עכ"ל ורצה לומר לא אמרו שמלמדים אותה שתמאן אלא בגדולה וקטנה כדי לקיים מצות יבום מן התורה בגדולה אבל הכא שאין כאן מצות יבום כלל לא אמרינן שמלמדין אותה שתמאן כמו שכתבתי לעיל בסמוך: (כא) ויראה מדבריו ר"ל מדברי הראב"ד שסובר שהחרשת תצא בגט כו' מדכתב על דברי הרמב"ם למה מלמדין אותה שתמאן משמע שאינו משיג עליו אלא בזו 'למה מלמדין כו' אלא יקיים אותה אבל במה שאמר ויוציא החרשת בגט אינו חולק עליו דאל"כ הוה ליה לפרש דבריו והטעם של הראב"ד כמו שכתבתי בסמוך בשם הרמב"ם דביאת הקטנה מעולה מהחרשת שקטנה ראויה היא לאחר זמן למעוטי החרשת אינה קנויה אלא במקצת ועיין בבית יוסף שהמ"מ פירש להראב"ד כמו שכתב רבינו ושיש לפרשו בע"א: (כב) ול"נ אלא מלמדין הקטנה שתמאן כו' דסבירא ליה לרבינו דמה ששנינו במשנה דהקטנה פסלה להחרשת היינו כל זמן שלא מיאנה אבל מלמדין אותה שתמאן כדי לעקור קידושיה מעיקרא וממילא תהא החרשת בהיתר אצלו שפיסולה שפסלה הקטנה אותה אזיל לה במיאונה כמ"ש בסמוך בסוף הסי' וזה עדיף טפי מלהוציא את שתיהן אבל לקיים הקטנה ולהוציא את החרשת כמו שסובר הראב"ד אינו כ"ל לרבינו הואיל שכבר נאסרו שתיהן משום שתי בתים: (כג) וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל עיין בב"י שכתב שאינו יודע מהיכן למד כן: (כד) והחרשת תצא בגט דיש ביאה אחר ביאה אפי' בשתי פקחות (ר"ל דקידושין תופסין בשנייה כמ"ש בסימן ק"ע כשבא עליה לשם אישות או לשם יבמות למעוטי לשם זנות כ"פ) להצריך לשנייה גט: (כה) ובא הוא

או

דרישה

סי' קעא [א] **כתב** הרמב"ם דפסל החרשת עליו כתב ב"י וז"ל ואין לשון רבינו מכוון וכו': ומלמדין

(כו) לא פסל הגדולה [נ] (כז) ומלמדין הקטנה שתמאן בא על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על הגדולה מלמדין הקטנה שתמאן ותעקור קידושין הראשונים ויקיים הגדולה:

קעב יש יבם ויבמה שאינן בני חליצה ויבום מפני שינוי שבגופם ומהן מפני איסור שעליהם ובאותם ששינוי בגופם מהם לא מייבמין ולא חולצין ומהן מייבמין ולא חולצין ומהן חולצין ולא מייבמין (א) ובאותם שהאיסור עליהם מהם לא מייבמין ולא חולצין ומהם חולצין ולא מייבמין כיצד (ב) [א] הסרים והאיילונית אינם בני חליצה ויבום לפיכך איילונית שחלצה לא נפסלה בכך לכהונה וכן הסרים שהלץ או שהלצו (ג) לאשתו אינו כלום (ד) היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם ודוקא איילונית ודאית שיש בה סימני איילונית אבל ספק איילונית (ה) חולצת ולא מתייבמת (ו) ודוקא סרים חמה שלקה ממעי אמו אבל סרים אדם שהיה לו שעת הכושר חולצין לאשתו או מייבמין והוא חולץ ואינו מייבם מפני שפסול לבא בקהל (א) ואם עבר ובא עליה קנאה ומוציאה בגט ואלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדין או שתשמיש קשה לה או שקולה כקול האיש או שאין לה בשר גבוה ועגול במין כף למעלה מאותו מקום ובאחת מאלו השובה כאיילונית ואלו הן סימני סרים (ז) שערו לקוי ורך או שמחליק בשרו ורך כבשר האשה או כשמטיל מים בנומא אינו מעלה קצף או שאינן מחמיצין כששוהין לעמוד בבלי

הרא"ש המשנה בסתם רבי אליעזר אומר בכולן מלמדין הקטנה שתמאן בו משמעו דבקטנה וחרשת כמי קאמר שתמאן בו כדי שתשאר החרשת אלא כי היכי דקאמרי' בגדולה וקטנה שתמאן כדי לקיים הגדולה הכי נמי בקטנה וזו שת ודלא כהרמב"ם דשתיהן יוצאות:

קעב יש יבם ויבמה וכו' לשון זה כתב הרמב"ם ריש פ"ו דיבום וכך הוא בברייתא כתובה הרי"ף והרא"ש ספ"ק דיבמות ת"ר יש חולצות וכו' ור"פ יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן וכו' וע"ש בתוספות דכן דרך התנא וכו': היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם מסקנא דגמרא פ"ק (דף י"ב) ואפי' הכיר בה הבעל ואפילו צרת בתו איילונית וע"ש בפירש"י הביאו ב"י ובתוס' (דף ח') בד"ה תרי איסורי ויתבאר בסי' קע"ג: ומ"ש ודוקא איילונית ודאית וכו' איכא למידק הא פשיטא היא דמאשר תלד לא אימעיט אלא איילונית ודאי שאינה יולדת ותו דבסריס נמי ה"ל לפרש דוקא סריס ודאי כדילפינן מלא ימחה דאימעיט סריס ששמו מחוי ודאי אבל ספק סריס שלא ניכרו הסימנים יפה חולץ ולא מייבם ונראה דרבי' ה"ק דוקא איילונית ודאי אפי' הכיר בה כיון דאינה בת חליצה ויבום צרתה מותרת אבל ספק אפי' לא הכיר בה חולצת ולא תימא אפי' בספק נמי פטורה לגמרי דלא דמי לשאר מומין דאפילו קידשה ע"ת וכנסה סתם דאיכא מ"ד דבעינן גט משום דאיכא דמחיל אבל באיילונית אין אדם מוחל והוי מקח טעות ולא בעיא גט וא"כ נ"כ פטורה לגמרי ואפי' חליצה אינה צריכה לכך אמר רבינו דליתא אלא דוקא איילונית ודאי וכו' וכמ"ש הרא"ש רפ"ק דיבמות ע"ש התוספות והוא מ"ש רבינו למעלה בסימן מ"ד דספק איילונית אפי' לא הכיר בה בעיא גט ולכן חולצת ולא נפטרת לגמרי והשתא לפ"ז פשיטא היא דבספק סרים אין סברא כלל שלא יהא חולץ דהא ודאי דצריכה חליצה דשמא אינו סרים ואסורה לשוק בלא חליצה: ודוקא סרים חמה וכו' במשנה פרק הערל (דף ע"ט) אפליגו ר"א ור"ע והעיד ריב"ב על אחד שהיה סרים אדם וייבמו את אשתו לקיים דברי ר"ע ועוד דר"א שמותי הוא ועוד מחלוקת ואח"כ סתם משנה באותו פרק הוא וכ"כ הפוסקים ועוד בר"פ יש מותרות קאמר תלמודא שייר פלוע דכא והיינו כר"ע ומ"ש אבל סרים אדם חולצים לאשתו או מייבמין אע"ג דר"ע לא אמר אלא חולץ וחולצין לאשתו מ"מ מעדות של ר"י בן בתירה שמעינן דס"ה מייבמין אלא דר"ע איידי דנקט חולץ אבל יבומי לא משום דאסור לבא בקהל נקט נמי חולצין וכ"כ התוספות (דף עט) בד"ה א"ה יבומי וכן מבואר בר"פ יש מותרות דקאמר שייר פלוע דכא וכו' ועיין במ"ש התוספות לשם: **ואלו** הן סימני סרים וכו' שם בברייתא ואיתא גו התם וי"א כל שזרעו דוחה ופירש"י שאינו קשור אלא נזול כמים וכן כתבו בהלכות הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מאישות וכ"כ הסמ"ג בה' מיאון אבל רבינו

וטעמא דסרים פירש"י מדכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לסרים ששמו מחוי ואיילונית אמו ינן בגמרא בפ"ק (יב.) דטעמא משום דכתיב והיה הבכור אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת. ומ"ש היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם בפ"ק דיבמות (דף יב.) אמר רב אסי צרת איילונית אסורה ואסיקנא הלכתא צרת איילונית מותרת ואפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית ופירש"י ואע"ג דהכיר בה. אחיו וקיימה והויא אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה והא כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפרש בה"ג עכ"ל ודוקא איילונית ודאית שיש בה סימני איילונית אבל ספק איילונית חולצת ולא מתייבמת פשוט הוא: ודוקא סרים חמה שלקה ממעי אמו אבל סרים אדם שהיה לו שעת הכושר חולצין לאשתו או מייבמין במשנה פרק הערל (דף מט:) איפליגו ר"ע ור"א במילתא ופסקו הפוסקים כר"ע דאמר סרים אדם חולץ וחולצין לאשתו שהיתה לו שעת הכושר סרים חמה לא חולץ ולא חולצים לאשתו שלא היתה לו שעת הכושר ומשמע דאפי' סרים אדם מייבמין את אשתו אם ירצו ואיידי דנקט בדידיה חולץ דלא הוה מצי למיתני ביה מייבם משום דפסלו לבא בקהל נקט נמי בדידהו חולצין וכך הם דברי רבינו. ומ"ש ואם עבר ובא עליה קנאה ומוציא' בגט שם בברייתא קתני דאם בעל קנה ואסור לקיימה מפני שהוא אסור לבא בקהל ודבר פשוט דכיון שהוא קונה אותה קנין גמור שהוא מוציאה בגט וא"צ חליצה ואמרי' בגמרא פרק הערל שם ה"ד סרים חמה כל שלא ראה מעולם שעה אחת בכשרות מנא ידעינן כלומר שהרי אין סימני סירוס ניכרים בקטנותו אמר אביי כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה כלומר וסימן זה ניכר בקטנותו ואע"ג דבהביא שתי שערות בזקן מודה רבי יוחנן דבעינן כולהו כיון שסימן זה ניכר מיד ושאר הסימנים ניכרים כל אחד בזמנו הראשון הוכיח על האחרים שממעי אמו היה לקוי אלא שלא היו האחרים ראויים להכיר סמוך ללידתו ומקשים בתר הכי וליחוש שמא הבריא כלומר והרי היתה לו שעת הכושר ומשני כיון שתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן וכתב הריב"ש בתשובה סימן תע"ד כראה מסוגיא זו דלא דיינין ליה בודאי סרים ממעי אמו אלא א"כ היה לו זה הסימן מתחלת לידתו אבל אם מתחלת לידתו לא היה בו סימן זה שלא נבדק בו איכא למיחש שמא אינו לקוי ממעי אמו ואע"פ שנולדו בו אחר כך סימני סרים ומ"מ ספק סרים הוא דכיון שנולדו בו סימני סרים אח"כ הרי איפשר וקרוב שלקוי היה ממעי אמו וכי אמרינן מנא ידעינן היינו לשווי' סרים ודאי אבל בלאו הכי הוי ספק וכ"כ הרא"ש וז"ל הא דבעינן לעיל שיהא בו סימני סרים משנולד היינו ליחשב בודאי סרים אבל ספק סרים הוי אע"פ שלא ניכרו בו סימנים בקטנות ולא נתברר עד שהגדיל ע"כ: **ואלו** הן סימני איילונית כל שאין לה דדים וכו' שם בפ' הערל (פ:) בברייתא אלו הן סימני איילונית כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שיפולי מעים כנשים רשב"א אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין אשה לאיש ופירש"י מתקשה בשעת תשמיש. תשמיש קשה לה: שיפולי מעים. כמין כף למעלה מאותו מקום כדאמר בפרק יוצא דופן עכ"ל וכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות בסימני איילונית ד' סימנים אלו וכתב ה"ה פסק רבינו כדברי כולם וסובר שכל אחד מוסיף על דברי חבירו ומ"ש ובאחת מאלו חשובה כאיילונית איפשר שלמד כן מדין סימני סריס שיתבאר בסמוך אבל הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות אע"פ שבזכר כתב אם נראה בו אחד מסימני סרים הרי הוא סרים ואם לא נראה בו סימן מסימני סרים עדיין קטן הוא גבי איילונית כתב נראה בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין קטנה היא וכתב ה"ה כתוב בקצת ספרי רבינו יש כל סימני איילונית ואף על פי שיש באיש חילוק סובר רבינו דבאיילונית בעינן כולהו עכ"ל ול"נ דאף לספרים דלא גרסינן כל נמי כיון דלא כתב באיילונית כדכתב בסרים משמע דבאיילונית כולהו סימנים בעינן: ואלו הן סימני סרים כל שאין לו זקן ושערו לקוי ורך או שמחליק בשרו ורך כבשר האשה או כשמטיל מים בגומא אינו מעלה קצף או שאינן מחמיצין כששוהים לעמוד מעט בכלי או שאינו עושה כיפה פירוש שאין קילוח השתן הולך ועושה כיפה כשמטיל מים כלפי מעלה אלא יורדין מיד או שאין בשרו מעלה הבל כשיוצא בימות הגשמים מן המרחץ או שקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה שם בברייתא אלו הן סימני סרים

דבריש' כיון שבא על הגדולה תחלה קיים מצות יבום וכשחזר ובא על הקטנה קנאה כמו שנתבאר דיש ביאה אחר ביאה ואסור לקיים את השנייה ולפיכך מלמדין אותה שתמאן ובסיפא אע"פ שבא על הקטנה תחלה כיון שלא קיים מצות יבום מן התורה כשבא אח"כ על הגדולה קנאה קנין גמור מן התורה ונדחית הקטנה מפניה ואסור לקיימה ולפיכך מלמדין את הקטנה שתמאן:

קעב יש יבם ויבמה שאינן בני חליצה ויבום מפני שינוי שבגופם ומהם מפני איסור שעליהם ובאותם שינוי בגופם מהם לא מייבמין ולא חולצין ומהם מייבמין ולא חולצין ומהם חולצין ולא מייבמין ובאותם שהאיסור עליהם מהם מייבמין ולא חולצין ומהם חולצים ולא מייבמים כל זה מתבאר והולך בסימן זה ומה שלא כתב גבי מפני איסור שעליהן שיש שמייבמין ולא חולצין כמו שכתב גבי שינוי שבגופם הטעם מבואר דכיון שיש איסור עליהם א"א להתייבם: ומ"ש כיצד הסרים והאיילונית אינם בני חליצה ויבום לפיכך איילונית שחלצה לא נפסלה בכך לכהונה וכן הסרים שחלץ או שחלצו לאשתו אינו כלום כלומר לא נפסלה בכך לכהונה וכל זה מבואר במשנה פרק הערל (דף עט.)

דרכי משה

קעב (א) ובנ"י פרק הערל ד' ת"ל ומיהו אם אשת אחיו גיורת אז מותרת לפצוע דכא להתייבם עכ"ל:

וע"ש

דרישה

[נ] ומלמדין הקטנה שתמאן כו' ויקיים הגדולה אפילו להרמב"ם דכתב לעיל גבי אחת חרשת ואחת קטנה שאפילו לאחר שמיאון דקטנה יוצאת החרשת בגט ומטעם שבשעת ביאת הקטנה נפסלה עליו שאני התם שגם בביאת החרשת לא קיים מצות יבום גמור מן התורה לכך סבר הרמב"ם שכיון שנפסלה פעם אחת שוב לא יקיימנה אפי' אחר המיאון (אבל כאן ביאת הגדולה מצות יבום גמור כ"פ):

סי' קעב [א] והאיילונית אינן בני חליצה מדכתיב והיה הבכור כו' כתב רש"י בפרק קמא דיבמות ד' י"ב ע"א ז"ל ואף על גב דהאי והיה הבכור אשר תלד מיתוקמא

פרישה

או אחיו על הספקת פסל החרשת שהרי קנין שלה מעוררת והספקת צריכה גט וחליצה שביאתם בפסול היה: (כו) לא פסל הגדולה (דבגדולה קיים מצות יבום תחלה ומשום דיש ביאה אחר ביאה אסר לקיים הקטנה לפיכך מלמדין כו' כ"פ): (כז) ומלמדין הקטנה שתמאן לטעמיה אזיל כמ"ש לעיל כדי שלא לפסלה לכהונה:

סי' קעב (א) ובאותם שהאיסור עליהן מהן לא מייבמין כו' מה שלא כתב גבי מפני איסור עליהם שיש מיבמין ולא חולצין כמ"ש גבי שינוי שבגופן הטעם מבואר מפני שיש איסור עליהם א"א להתייבם ב"י: (ב) הסרים והאיילונית אינם בני חליצה ויבום דכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לזה ששמו מחוי ובאיילונית דרשינן מדכתיב והיה הבכור אשר

תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת וכן פי' רש"י פרק הערל דף ע"ט ע"ב ששנינו שם הסרים לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואמין חולצין לאשתו דלא שייך האי פירושא פרט לזה ששמו מחוי דלא ימחה אהמת קאי וטעמא דסרים לא יהלוך נ"ל כיון שאינו יכול להקים שם לאחיו הרי היא אשת אחיו שלא במקום מצוה ולא כב"י וק"ל: (ג) לאשתו אינו כלום רצה לומר אין אשתו פסולה לכהונה: (ד) היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם ופירש רש"י אף על גב דהכיר בה אחיו וקיימה והויא אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת (דבגמרא מבואר דאפי' היתה האיילונית ערוה על היבם דהיינו צרת בתו איילונית ואפי' הכיר בה הבעל אפי' הכי אינה פוטרת את צרתה כ"פ) דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה (פירוש במקום שהיה יכול לקיים מצות יבום אם לא היתה ערוה עליו כ"פ) והאי כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפרש בעל הלכות גדולות עכ"ל ואף על גב דהכא באיילונית שאינה ערוה איירי מכל מקום אצטריך לאשמעינן דצרתה מותרת להתייבם דאיילונית זו כיון שאסורה ליבמה הוא על היבם כערוה כיון שהיא אשת אח שלא במקום מצוה וצרתה מיקרי צרת ערוה וכן פירש רש"י בסדיא פ"ק דיבמות דף י"ב ע"א: (ה) חולצת ולא מתייבמת ר"ל שאיילונית: (ו) ודוקא סרים חמה שלקה ממעי אמו (סרים חמה לשון הגמרא ופירש רש"י שלקה כו' רצה לומר שלא היה לו שעת הכושר מעולם מיום שנולד כ"פ) ז"ל הגמרא פרק הערל מנא ידעינן שהרי אין סימני סרים ניכרת בקטנותו אמר אביי כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה שסימן זה ניכר בקטנותו ולא חיישינן שמא הבריא והיה לו שעת הכושר דכיון דתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן וכתב הריב"ש (בתשובה סימן תע"ד) דאי לא בדקו בקטנותו אמר סימן זה הוי ספק סרים חמה וכ"כ הרא"ש: (ואם עבר ובא עליה קנאה פירוש קנאה קנין גמור ואין צריך חליצה דדומה עשה דיבום את הלאו אבל אסור לקיימה ולבא עליה משום לא יבא וגומר כ"פ): (ז) שערו לקוי ורך לקוי הוא לשון הגמרא ופירש"י לקוי רך: (שמחליק בשרו כו' דרך בשר איש להיות שעיר: מחמצין מסריחין כששוהין בכלי כ"פ):

בכלי או שאינו עושה כיפה פירוש שאין קילוח השתן הולך למרחוק ועושה כיפה כשמטיל מים כלפי מעלה אלא יורדין מיד או שאין בשרו מעלה הבל כשיוצא ממרחץ בימות הגשמים או שקולו לקיי ואינו ניכר בין איש לאשה או שלא נתמלא זקנו (ח) אפילו הביא שתי שערות בערוה ואין לו שערות בזקנו כלל אפילו אין בו אלא אחד מאלו הסימנין חשוב סרים אבל אם יש לו ב' שערות בזקנו לא חשיב סרים עד שיהיו בו כל הסימנים אבל אם יש בו כל הסימנים חשיב סרים אע"פ שיש לו ב' שערות בזקן אע"פ שאם יש לו ב' שערות במקום אחד בכל הגוף מוציאין אותו מחזקת סרים היינו טעמא לפי שבמקום הזקן רגיל להיות שם שער לכך אינו יוצא על ידו מכלל סרים שאם יש לו כל סימני סרים נדון כסרים ואע"פ שהביא שתי שערות בזקן חשוב אין לו זקן כיון שלא נתמלא זקנו בד"א שע"י הסימנין נידונים כסרים ואיילונית כשיהיו בהם הסימנים אחר שהם בני כ' שנה אבל קודם לכן אפילו יש בהם סימני סרים ואיילונית ולא הביאו שתי שערות אין נידונין כסרים ואיילונית אלא תולין הדבר (ט) במה שהם קטנים ודינן כקטנים בפחות מבן עשרים אבל מבן

סרים חמה כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהודה בן יאיר כל שאין מימיו מעלין רתיחות ויש אומרים כל המטיל מים ואינו עושה כיפה וי"א כל שאין שכבת זרעו דוחה וי"א כל שאין מימי רגליו מחמיצין אחרים אומרים כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל רשב"א אומר כל שקולו לקוי ואינו ניכר בין אשה לאיש ופירש"י לקוי. רך: מחליק. חלק כבשר האשה דרך בשר האיש להיות שעיר: רתיחות. אשקומא: כיפה. קילוח ארוך למרחוק: דוחה. שאינו קשור אלא צלול כמים: מחמיצין. מסריחין כששוהין בכלי: הבל. חמימות כעין עשן וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' אישות כל סימנים אלו משמע דס"ל דהני תנאי לא פליגי אלא כל אחד מוסיף על דברי חבירו כמו שפירש גבי סימני איילונית: ומ"ש עוד רבינו או שלא נתמלא זקנו אפי' הביא ב' שערות בערוה ואין לו בזקנו כלל אפי' אין בו אלא א' מאלו הסימנים חשוב סרים אבל אם יש לו ב' שערות בזקנו לא חשיב סרים עד שיהיו בו כל הסימנים אבל אם יש בו כל הסימנים חשיב סרים אע"פ שיש לו ב' שערות בזקן אע"פ שאם יש לו ב' שערות בכל הגוף במקום א' מצילין אותו מחזקת סרים היינו טעמא לפי שבמקום הזקן רגיל להיות שם שער לכך אינו יוצא על ידם מכלל סרים שאם יש לו כל סימני סרים נדון כסרים. ואע"פ שהביא ב' שערות בזקן חשוב אין לו זקן כיון שלא נתמלא זקנו כך הוא הגירסא בספרי רבינו המדוייקים ובקצת ספרים יש בהם קצת חסרון ודברים אלו שם בפרק הערל שם איתמר סימני סרים רב הונא אמר עד שיהיו כולם רבי יוחנן אמר אפי' בא' מהם היכא דהביא ב' שערות בזקן כ"ע ל"פ דעד שיהיו כולן כי פליגי בשלא הביא אלא הא דא"ל רבה בר אבוה לרבנן עיינו ביה ברב נחמן אי בשרו מעלה הבל איתיב ליה ברתאי כמאן כר"ה לא רב נחמן שיכי דיקני הוו ליה וידוע דהלכה כר' יוחנן ופירש"י איתיב ליה ברתאי. אלמא כיון דליתנהו כולהו סימני סרים דבגר ליה האי [לא] מחזקינן ליה כסרים: שיכי דיקנא. יתדות הזקן כלומר [בכמה] מקומות ה"ל שער בזקנו וכתבו התוספות דהיכא דהביא ב' שערות בזקן כ"ע ל"פ עד שיהא בכולן וא"ת והא אמרת לעיל בן כ' שנה ולא הביא ב' שערות וכו' הא הביא ב' שערות קודם כ' לא חשיב ודאי סרים אע"פ שיש בו סימני סרים וא"כ מאי קאמר עד שיהא בכולן אפי' כולן אין מועילין דהא הביא ב' שערות בזקן ואור"י דשערות דזקן אין מועילין לדין הבאת ב' שערות אע"ג דבכל שאר מקומות בגוף מועילין וא"ת כיון דהביא ב' שערות בזקן מאי קאמר עד שיהא בכולן והלא אחד מן הסימנים הוא שאין לו זקן והרי יש לו זקן ואור"י דאין חשוב בהבאת ב' שערות לבד יש לו זקן אא"כ נתמלא זקנו עכ"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל היכא דהביא ב' שערות [בזקן] כ"ע ל"פ דעד שיהיו כולן וב' שערות בזקן לא חשיבי שערות לגדלות לאפוקי מידי סרים אף על גב דבשאר מקומות בגוף מועילים לפי שמקומות הזקן רגיל להביא שערות לכך אינו חשוב גדול על ידם ואם הביא כל סימני סרים חשבינן ליה סרים ואף על פי שהביא ב' שערות בזקן חשיב אין לו זקן כיון שלא נתמלא זקנו עכ"ל. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מה"א וז"ל הגיע לזמן הזה ולא הביא ב' שערות למטה ולא הביא ב' שערות בזקן אם נראה בו א' מסימני סרים הרי הוא סרים ודינו כדין הגדול לכל דבר ואם לא נראה בו סימן מסימני סרים עדיין קטן הוא עד שיביא ב' שערות למטה במקום הראוי לכן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד וכתב ה"ה חילוק זה שכתב רבינו שאם הביא ב' שערות בזקן בעי כל סימני סרים ואם לא הביא א"צ אלא א' הוא כר"י פרק הערל וא"ת והלא שאין לו זקן הוא אחד מסימני סרים וא"כ זה שהביא ב' שערות בזקן היאך אפשר שיהיו כל סימני סרים בו והלא חסר זה מהם [כבר] תירצו בתוס' דאין לו זקן [ר"ל לא] נתמלא זקנו ומ"מ הלשון שכתב רבינו ולא הביא ב' שערות בזקן אם נראה בו אחד מסימני סרים השיג עליו הרא"ש ז"ל ואמר דכיון דלא הביא ב' שערות בזקן הרי יש לו סימן אחד מסימני סרים וא"כ יותר וי"ל לדעת רבינו שאע"פ שלא הביא ב' שערות בזקן אכתי בעי סימן אחר ולשון הגמרא מוכיח כן דקאמר דפלוגתייהו בלא הביא וקאמר ר"י באחד מהם ואם לא היה צריך לסימן אחר הל"ל הרי הוא כסרים ולדעת הרא"ש ז"ל לא משכחת לה ששאר סימני סרים יועילו כלל אלא הכל תלוי בהבאת ב' שערות בזקן כמו שיתבאר בסמוך בדעתו ז"ל וזה תימה שא"כ למה הוזכרו שאר סימנים עכ"ל: בד"א שע"י הסימנים נדונים כסרים ואיילונית כשיהיו בהם הסימנים אחר שהם בני כ' שנה אבל קודם לכן לא אפי' יש בהם סימני סרים ואיילונית ולא הביא ב' שערות אין נידונים כסרים ואיילונית אלא תולין הדבר במה שהם קטנים ודינן כקטן בפחות מבן כ' אבל מבן כ' ואילך אם יש בהם סימני סרים ואיילונית נידונין כסרים ואיילונית אפי' הביא אח"כ שערות ואם אין בהם סימנין וגם לא הביאו ב' שערות אין נידונים כסרים ואיילונית אלא חשובים כקטנים עד רוב שנותיהם ומרוב שנותיהם נידונין כסרים ואיילונית אפי' אין להם סימנים כך הוא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ובקצת ספרים יש חסרון הניכר ודינים אלו בס"פ יוצא דופן (דף מז.) דתנן התם בת עשרים שלא הביאה ב' שערות תביא ראיה שהיא בת עשרים והיא איילונית לא חולצת ולא מתייבמת בן עשרים שלא הביא ב' שערות יביאו ראיה שהוא בן כ' והוא סרים לא חולץ ולא מייבם אלו דברי בית הלל בית שמאי אומרים זה וזה בני י"ח וידוע דהלכה כבית הלל. ובגמרא ורמינהו אחד לי בן ט' ויום אחד ואחד לי בן עשרים שלא הביא ב' שערות אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב והוא שנולדו בו סימני סרים ואם לא נולדו בו סימני סרים עד כמה תני רבי חייא עד רוב שנותיו ופירש"י ורמינהו אחד לי בן ט' שנים וכו'. שניהם דין אחד להם וביאתו כמאמר בגדול כדאמרי' לעיל הלמא קטן הוא ובעיא אמתוני: אמר רב שמואל. מתני' כגון שנולדו בו סימני סרים המפורשים בפ' הערל עכ"ל. וז"ל הריב"ש בתשובה סי' תע"ד ידוע שסימני סרים צריך שיהיו בו והוא בן כ' שנה אבל קודם לזמן הזה אין נקרא סרים אפי' יש בו כל סימני סרים ולא הביא שתי שערות כדאמר רבי אבהו בפ' הערל (פ.) סימני סרים וסימני איילונית אין עושין בהם מעשה עד שיהיו בן כ' ותנן נמי בפרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא סרים לא חולץ ולא מייבם ואיתמר עלה והוא שנולדו בו סימני סרים וכן אמרינן נמי בפרק הבא על יבמתו ובפרק האשה רבה (דף נז) ואיכא למידק מינה הא פחות מבן עשרים שלא הביא שתי שערות אע"פ שנולדו בו סימני סירוס לא דיינינן ליה כסרים אלא אמרינן עדיין קטן הוא וכן אם הוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות לא דיינינן ליה כסרים אע"פ שנולדו בו סימני סירוס אח"כ אלא אמרינן דכיון שהגיע לעשרים ולא נולדו בו סימני סירוס לאו סרים הוא ומה שלא הביא שתי שערות עד עתה לפי שעדיין קטן הוא ומשעת הבאת סימנים ואילך הוא גדול ואם אח"כ נולדו בו סימני סירוס חולי הוא ואין זה סרים חמה שהוא לקוי ממעי אמו ואם הוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות ונולדו בו סימני סרים אע"פ שהביא שתי שערות לאחר מכאן הרי הוא כסרים לכל דבריו כדאיתא בברייתא בפרק הערל דכיון שהוא בן כ' וקדמו סימני סירוס להבאת ב' שערות כסרים דיינינן ליה ואם הגיע לרוב שנותיו שהם ל"ו שנים ולא הביא ב' שערות אע"פ שלא נולדו בו סימני סירוס הוי סרים ואפי' הביא ב' שערות לאחר מכאן שכיון שנתאחרו כ"כ ודאי סרים הוא כדאמרינן בפ' יוצא דופן וכי לא נולדו בו סימני סירוס עד כמה עד רוב שנותיו ובנדון זה אם ראובן הגיע לרוב שנותיו וידוע שלא הביא ב' שערות במקום הערוה שהוא מקום הבאת ב' שערות וכמ"ש הרמב"ם אף אם לא היו בו סימני סירוס כלל הרי הוא סרים ואין אשתו חולצת ולא מתייבמת אלא שא"א לנו לידע זה בבירור ואפי' בבדיקה שאפי' אם נבדק ולא נמצאו בו ב' שערות קי"ל בפרק יוצא דופן דחוששין שמא נשרו ובפ' בא סימן אמרינן גומות אע"פ שאין שערות והביאוה הרי"ף והרמב"ם ומי יוכל לבדוק במקום הבאת שערות שלא יהא שם לא שער ולא גומא וע"כ צריכה חליצה מספק שמא הביא ב' שערות ולאו סרים הוא ואינה מתייבמת דדלמא לא הביא ונמצא פוגע באשת אח שלא במקום מצוה דכיון שנבדק לאחר רוב שנותיו ולא נמצאו לו שערות איתרע ליה רובא ואיכא למיחש לסרים וכ"ש בזה שנמצאו בו קצת מסימני סרים אבל אם לא נבדקו כלל ולא ידענו אם הביא שתי שערות ולא הביא סימני סירוס בזה ודאי אשתו מתייבמת דכיון דע"כ גדול הוא בין לא הביא ב' שערות בין לא הביא לא דיינינן

רבינו נמשך אחר פסקי הרא"ש שלא כתבו וצ"ע למה. ומ"ש או שלא נתמלא זקנו אפילו הביא ב' שערות בערוה ואין לו שערות בזקנו וכו' ט"ס הוא וכך צריך להגיה אפי' הביא ב' שערות בזקנו ואם אין לו שערות בזקנו וכו' ר"ל דהא איתמר סימני סרים רב הונא אמר עד שיהיו כולם רבי יוחנן אמר אפי' אחד מהם היכא דהביא ב' שערות בזקן כ"ע ל"פ דעד שיהיו כולן כי פליגי בשלא הביא וכתב הרי"ף והרא"ש וקי"ל כר"י ודעת רבי' דבאיילונית נמי לרבי יוחנן אפילו באחד מהן דמאי שנא וסרים דנקטיה לאו דוקא ותו דבסוגיא קרי לה לאיילונית נמי סרים דה"א התם אבל חלב מבן י"ב ויום אחד עד בן י"ח ונולדו בו סימני סרים וכו' ואתינוקת קאי כדמוכח התם ותו משמע ודאי ה"ה איילונית אלא דנקט סרים משום דתני לה ברישא בברייתא ומשמע דכי היכי דפליגי ברישא בסרים ה"נ פליגי בסיפא באיילונית ומשמע לפי זה דכי היכי דגבי איילונית סגי בסימן אחד ה"ה בסרים סגי בשלא הביא ב' שערות בזקן ולא בעינן עוד סימן אחר וז"ש רבינו בתחלה שערות לקוי ורך וכו' או שלא נתמלא זקנו אפי' הביא ב' שערות ואחר שכתב הסימנים חזר ומבאר החילוק שביניהם ואמר דאם אין לו שערות בזקנו כלל אפי' אין בו אלא אחד מאלו הסימנים דהיינו שאין בו כלל מן הסימנים כ"א סימן זה דזקן בלבד חשוב סרים אבל אם יש לו וכו' וכמו שצריך לפרש דברי ר' יוחנן כך הם פי' דברי רבי' שכתב כלשונו וכ"כ התוספות סוף (דף פ') וז"ל כי פליגי בשלא הביא והא דקאמר ר"י אפי' בא' מהן לא שילטרך סימן בהדי האי אלא בהאי לחודיה חשוב סרים ואין לתמוה על הלשון דבכה"ג אמרינן בפא"ט וכו' ובתשובת הריב"ש סימן תע"ד כתב כן בשם הרא"ש ע"ש ומסתמא כך הוא דעת רבי' כהרא"ש אביו אלא שלא ביאר אבל ברמב"ם ובסמ"ג משמע להדיא שחולקין אבל זה וס"ל דבאיילונית בעינן כל הסימנים ובסרים באין לו ב' שערות בזקן בעינן עוד סי' אחר בהדי האי וע"ש: **ומ"ש** אבל אם יש לו ב' שערות וכו' כ"כ לשם התוספות והרא"ש ומביאו ב"י וכתבו עוד התוספות (בדף פ') בד"ה עד שיהא אע"ג דבעינן שיהא לקוי ממעי אמו ויש סימנים שאין יכולין להיודע משנולד מ"מ כיון שניכר מיד שאין עושה כיפה ושאר סימנים נכרים כל אחד כשהוא בזמנו הוכיח הראשון על האחרים שממעי אמו הוא לקוי אלא שלא היו ראויין שיהיו נכרים סמוך ללידתן עכ"ל וכך פי' ב"י בהא דקאמר בגמ' מנא ידעינן ומתשובת הריב"ש בסי' תע"ד העתיק פי' זה ומדברי התוספות למדהו: **בד"א** שע"י הסימנים נידונים כסרים וכו' משנה וגמרא בפ' יוצא דופן וה"א בפ' הערל תימרא דר' אבהו (דף פ') וכתב הריב"ש דבן עשרים והביא אח"כ ב' שערות אפי' נולדו בו סימני סרים לאחר שהביא ב' שערות לא דיינינן ליה כסרים אלא הוא גדול מהבאת ב' שערות ואילך ומה שנולדו בו אח"כ סימני סירוס חולי הוא כו' עכ"ל נראה מדבריו דבלא הביא ב' שערות אפי' לא נולדו בו סימני סירוס אלא לאחר כ' ה"ה סרים חמה מיהו כיון דבעינן שיהא לקוי ממעי אמו צ"ל שלא היה עושה כיפה מתחלת לידתו דהשתא אעפ"י דסימנים אחרים לא היו נכרים אלא לאחר כ' אמרינן הוכיח הראשון וכו' כדפי' בסמוך בשם התוספות אבל אם הסימנים האחרים לא נולדו בו אלא לאחר כ' וקודם כ' בידוע היה שבשרו היה מעלה הבל ומי רגליו מחמיצין וכן בשאר סימנים השתא ודאי מה שנשתנה שאין מעלה הבל ושאין מי רגליו מחמיצין שינוי זה מחמת חולי הוא ודאי ואינו סרים חמה ואפי' לא הביא ב' שערות כלל: ומ"ש

פרישה

(ח) אפי' הביא שתי שערות בזקנו ואם אין לו שערות בזקנו כן צריך לסיות כן סגיה מ"ו וכן הוא מוכרח (ור"ל מתחלה אמר שכל אחד חשיב סימן וכל שלא נתמלא זקנו חשיב סימן אחד מסימני סרים אף על פי שיש לו שתי שערות בזקנו ועכשיו מסיק ואמר ואם אין לו שערות בו' ומפרש אימתי די בסימן א' ואימתי צריכין כל הסימנים אבל שתי שערות בערוה מוציא ממש מסרים כדמסיק רבינו כ"פ) : (ט) במה שהם קטנים ולכן לא הביאו שתי שערות : עד רוב

דרישה

מיתוקמא במכילתין לקמן בגדול האמין ומהכא נפקא לן דמצוה בגדול לייבם מכל מקום דרשינן מאשר תלד פרט לאיילונית דקרא יתירה הוא כיון דבבכור שייבם גופא משתעי עד כאן לשונו: דינו

מבן כ' ואילך אם יש בהן סימני סריס ואיילוני' נידונין כסריס ואיילוני' אפי' הביאו אחר כן שערות ואם אין בהן סימנים וגם לא הביאו ב' שערות אין נידונים כסריס ואיילונית אלא חשובים כקטנים עד רוב שנותיהן ומרוב שנותיהן נידונין כסריס ואיילונית אפילו אין להם הסימנין והרמב"ם כתב (י) דמשהגיע לעשרים שנה פחות ל' יום ולא הביא ב' שערות ויש בו הסימנין חשוב כסריס וכתב עוד בד"א כסריס חמה אבל מי שנחתכו או ניתקו גידיו או ביציו הוא הנקרא סריס אדם כשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול (יא) שאינו מביא סימנים לעולם (יב) אנדרוגינוס כתב הרמב"ם (יג) שדינו כסריס חמה שאינו בר חליצה ויבום וכן הוא לדעת רב אלפס אבל לדעת ר"י [ג] דינו כזכר גמור לכל דבר וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וטומטום כתב הרמב"ם חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה הולץ רצה מייבם וכתב א"א הרא"ש ז"ל אפילו אם נמצא זכר

ומ"ש ואם אין בהם סימנים וכו' עד רוב שנותיהן נראה דתוך הזמן מקמי שיגיע רוב שנותיהן אם נולדו בו סימני סריס אפי' הביא אח"כ ב' שערות ה"ה סריס חמה והוא שהיה ניכר סימן דכיפה מיד כדפי' אבל הביא תוך הזמן ב' שערות מתחלה ואח"כ נולדו בו סימני סריס אין זה סריס חמה אלא ה"ה גדול מהבאת שערות ואילך והני סימני סריס תלינן בחולי כמ"ש הר"י בר ששת:

והרמב"ם כתב דמשהגיע לכ' שנה פחות ל' יום וכו' בפ"ב מהלכות אישות וטעמו דבס"פ יוצא דופן קאמר עולא דשנת עשרים לא בעינן מע"ל ות"כ ר"י בן כיפר אומר משום ר"א שנת כ' שיאמרו ממנה ל' ה"ה כשנת כ' לכל דבריהם ופסקו הפוסקים דהלכה כעולא דת"כ ר"י בן כיפר וכו' ומפרש הרמב"ם שיאמרו ממנה ל' דקאמר כלומר שאתה מוציא ל' יום ממנה שלא תהא נחשבת משנה שעברה אלא לשנה הבאה אחריה ה"ה כשנת עשרים לכל דבריהם וטעם דין זה נראה לפי דהשלשים דבסוף שנה נחשבים לתוספ' לשנה הבא אחריה כמו גבי ערלה ושביעית כדאמרינן בפ"ק דר"ה לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים וכו' ומייתי לה בפרק הערל והיינו דקאמר עולא דלא בעינן מע"ל ממש כלום אלא בפחות מל' נחשב שנת עשרים כנ"ל דעת הרמב"ם בזה ורבי' לעיל בסימן קנ"ה השיג עליו וכ"כ ה"ה שכל המפרשים חולקים על הרמב"ם דבי"ט שנה ול' יום משנת כ' חשוב שנת כ' ונראה דאעפ"י דפשט הלשון שיאמרו ממנו שלשים משמע כפירושם מ"מ לפי הטעם יותר נכונים דברי הרב רבינו משה בר מיימוני דאלו לפירושם קשה מ"ש ל' יום הלא אפי' יום אחד בשנה חשוב שנה אלא ודאי שנה שלימה בעינן אלא דל' יום דבסוף שנת עשרים לא חשבינן ליה לשנה שעברה אלא נחשב לתוס' לשנה הבאה ועל כן הלכה למעשה יש להחמיר כדבריו אף עפ"י שהוא יחיד בדבר זה כנ"ל ועכשיו שאין אנו בקיאין בב' שערות דשמא נשרו או שמא איכא גומות לא דייינן דינא דסריס ואיילונית אלא חולצין לעולם וכן פסק בהגהת ש"ע: **אנדרוגינוס** כתב הרמב"ם שדינו כסריס חמה וכן הוא לדעת רב אלפס כלומ' אע"פ שלא כתב הרי"ף כך בפי' מ"מ כיון דבס"פ הערל משמע דסובר כרבי יוסי דבריה בפני עצמו הוא וכדכתב הרא"ש לשם ממילא דדינו כסריס שאינו מוליד אבל מ"ש רבינו דלר"י והרא"ש דינו כזכר גמור לכל דבר ואף לייבם או לחלוץ הוא תימה גדולה דאעפ"י שהוא כזכר לכל דבר מ"מ אינו מוליד כמו סריס חמה שלא ה"ל שעת הכושר מעולם וכתיב להקים שם והאי לאו בר הקמת שם הוא כסריס ומשום הכי להרי"ף והרמב"ם דהוי ספק זכר כדלעיל בסי' מ"ד ואשתו פטורה לגמרי ואפי' חליצה אינה צריכה מספק* אלא ודאי דהוי ודאי סריס חמה שלא מצינו מעולם שהוליד ותו קשה דבפ"ק דיבמות הביא הרא"ש התוס' בסתם דאנדרוגינוס לא חולץ ולא מייבם וכך השיג עליו ב"י ומהרש"ל מיהו יש ליישב דרבינו תופס לשונו של ר"י כמשמעו שכתב שדינו כזכר גמור לכל דבר דמשמע אף ליבום ולחליצה ואעפ"י שמעולם לא הוליד אין דינו כסריס חמה אלא כעקר מחמת חולי שזה שיש לו ג"כ נקבות כמו חולי הוא ומה שהקשה עוד בדברי רבינו דכאן כתב ע"ש הרא"ש דמסקנתו כר"י וכ"כ לעיל בסימן מ"ד ולעיל בסימן כ"ב כתב דספק הוא וכ"כ בא"ח סימן סע"ו כבר נתבאר היטב בי"ד הלכות מילה בסימן רס"ה ע"ש: **וטומטום** כתב הרמב"ם וכו' בס"פ הערל פליגי בה רבנן בנקרע ונמצא זכר מוליד כעובדא דטומטום דבירי דאיקרע ואוליד

דייינן ליה כסריס דרובא דאינשי לאו סריסים נינהו אלא אמרינן כיון שהגיע לרוב שנותיו ולא הביא שתי שערות (ב) וכתב עוד ואם ראובן זה לא הביא ב' שערות והביא ב' שערות בזקן אלא שלא נתמלא זקנו אם אין בו כל סימני סריס אינו סריס אבל מ"מ כיון שלא הביא ב' שערות ואינו סריס הרי הוא קטן עדיין ואשתו פטורה מן החליצה ומן היבום כדתניא בפ' חרש (קיב:) ואם לא נבדק בהבאת שתי שערות אם לא היו בו סימני סריס היתה אשתו חולצת ולא מתייבמת דאם הביא שתי שערות בכן מתייבמת שהרי גדול היה ואם לא הביא קטן היה ואינה אסורה עליו משום אשת אח ומספק צריכה חליצה שמא הביא ב' שערות דכיון שהגיע לכלל שנותיו חזקה הביא סימנים ולהצריכה חליצה לחומרא אזלינן בתר הך חזקה דהא אמרי' לה במיאון לחומרא לענין שלא תוכל למאן עכ"ל ומ"ש רבי' בשם הרמב"ם דמשהגיע לכ' שנה פחות ל' יום ולא הביא ב' שערות ויש בו הסימנים חשיב כסריס ז"ל בפ"ב מה"א היתה בת כ' פחות ל' יום ולא הביאה ב' שערות ונראו בה סימני איילונית הרי היא איילונית ואם לא נראו בה סימני איילונית עדיין היא קטנה עד שתביא ב' שערות או עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד הגיעה לזמן הזה ולא הביאה שתי שערות הרי זו נקראת איילונית אע"פ שלא נראה בה סימן מסימני איילונית ואבל הזכר כתב הביא ב' שערות למטה במקומות הידועים לשער והוא מבן י"ג שנים ויום אחד ומעלה נקרא גדול והוא נקרא איש הגיע לזמן הזה ולא הביא ב' שערות אע"פ שנראו בו סימני סריס הרי הוא קטן עד שיהיה בן עשרים שנה פחות ל' יום הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות למטה ולא ג"כ בזקן אם נראה בו סימן אחד מסימני סריס הרי הוא סריס ודינו כדין הגדול לכל דבר ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס עדיין קטן הוא עד שיביא ב' שערות למטה במקומות הראוי לכן או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום א' הגיע לזמן הזה ולא הביא הרי זה סריס אע"פ שלא נראה בו אחד מסימני סריס הגיע לשנת עשרים פחות ל' יום ולא הביא ב' שערות למטה והביא ב' שערות בזקן אע"פ שנולד לו אחד מסימני סריס אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו עד שנולדו בו כל סימני סריס או עד שיהיה בן ל"ה שנה ויום אחד וכו' ה"ה היתה בת כ' פחות ל' יום כו' כך נמצא בספרי רבי' ולפי זה הוא מפרש מה שאמרו בסוף פ' יוצא דופן שנת עשרים שיאמרו ממנה שלשים יום הרי היא כבת עשרים לכל דבריה ומסקנא דגמרא (עתידין) שיאמרו שעתידין לאות עדיין דכיון דאינה חסרה אלא שלשים יום הרי היא כאילו נשלמה וקורא שיאמרו אבל כל שאר המפרשים ראיתי שפירשו שיאמרו כבר דכיון דהיא בת י"ט ושלשים יום משנת עשרים הרי הם חשובים שנה וכאלו נשלמה לה עשרים וכ"כ בהשגות וכ"כ עיקר הגיע לזמן זה כו' שם מבואר ומה שאמר בן עשרים שנה פחות שלשים יום הוא כפי דעתו הנזכר למעלה בדין הבת וכבר כתבתי שחלקו עליו עכ"ל ורבינו כ' בסי' קנ"ה על מ"ש הרמב"ם גבי איילונית היתה בת עשרים שנה פחות ל' יום שט"ס הוא וכך יש לו להיות אם היתה בת י"ט שנה ושלשים יום ויש לתמוה עליו למה כאן גבי סריס הביא דברי הרמב"ם ולא כתב עליו שהוא ט"ס ועוד יש לתמוה עליו למה כתב כאן שהם בני כ' שנה ולא כתב בני י"ט ול' יום וצ"ל שסמך על מה שכתב בסי' קנ"ה: וכתב עוד בד"א בסריס חמה אבל מי שנחתכו או ניתקו גידיו או ביציו הוא הנקרא סריס אדם כשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאינו מביא סימנים לעולם פשוט הוא · גרסי' בסוף פרק יוצא דופן (מז:) כי אתו לקמיה דר' חייא אי כחוש אמר להו אבריוה אי בריא אמר להו אכחשוה דהני סימנים זימנין דאתו מחמת כחשותא וזימנין דאתו מחמת בריאותא ופירש"י כי אתו לקמיה דרבי חייא. בני כ' שנה שלא הביאו ולא ידעתי למה השמיטו הפוסקים דבר זה דהא ליכא מאן דפליג ביה (ג): אנדרוגינוס כתב הרמב"ם שדינו כסריס חמה שאינו בר חליצה ויבום בפ"ו מהלכות יבום ואלו שאין להן זיקה כלל סריס חמה ואנדרוגינוס מפני שאינן ראויין לילד ולא היה להם שעת הכושר והוא מבואר בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות עריות שאמרו לא חולצות ולא מתייבמות מוסיף עליהם אשת סריס חמה ואשת אנדרוגינוס ומשמע דכי היכי דאשת אנדרוגינוס אינה זקוקה ליבום הכי נמי אנדרוגינוס שמת אחיו אין אשתו זקוקה לו גבי סריס חמה נמי אף על גב דלא קתני אלא אשת סריס חמה ה"ה דסריס חמה שמת אחיו אין אשתו זקוקה לו: ומ"ש אבל לדעת ר"י דינו כזכר גמור לכל דבר וכן הוא מסקנת אדוני אבי הרא"ש ז"ל בסוף פרק הערל (דף פא.) תנן רבי יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה ובגמרא (דף פג:) אמר רב ליתא למתני' מקמי ברייתא דתניא רבי יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא יכלו חכמים להכריע בו אם הוא זכר או נקבה אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס כתב הרי"ף וכן הלכה וכתב הרא"ש מתוך דבריו משמע דהא דפסיק משמיה דרב הלכה כר' יוסי אר' יוסי דברייתא קאי כדאמר רב ליתא למתני' מקמי ברייתא ורש"י פירש דארבי יוסי דמתני' קאי ואמרי בי רב היינו רב הונא כדאמר לקמן ופליג אהא דאמרן לעיל אליבא דרב ליתא למתני' מקמי ברייתא וכן פר"י דאמרינן כי הוינן בי רב הונא כו' ס"מ דפליגי אמוראי בהא מילתא אליבא דרב וכיון דפליגי אליביה דרב מסתבר דהלכה כדאמרי בי רב דשמואל סבר כוותיה דאמר ליתא לברייתא מקמי מתני' ולהאי פיסקא חייבים עליו סקילה מב' מקומות כרבי יוסי דמתניתין עכ"ל ומשמע לפי דבריהם דהוי דינו כזכר גמור לכל דבר ומשמע לרבינו ז"ל דמסקנת הרא"ש כפי' רש"י ור"י מדהביא דבריהם לבסוף ויש לתמוה על זה דא"כ היאך כתב בסוף בפ"ק דיבמות סתם ברייתא דקתני אשת אנדרוגינוס לא חולצת ולא מתייבמת וצ"ל דס"ל לרבינו שאותה הברייתא אתיא דלא כהלכתא בענין אנדרוגינוס לדעת הרא"ש ז"ל ולא כתבה אלא משום דברים אחרים שנשנו בה דהלכתא נינהו וסמך על מ"ש בפרק הערל וקשה לן דא"כ לא הוה שתיק הרא"ש מלכתוב על אותה הברייתא דקתני דאשת אנדרוגינוס לא חולצת ולא מתייבמת אתיא דלא כהלכתא כמו שאכתוב בסוף פ' הערל ומדלא כתב כן משמע דסבירא ליה דהאי ברייתא הלכתא היא ופי' רש"י ור"י שכתב בסוף פרק הערל לאו משום דסבירא ליה כוותייהו כתב כן אלא להודיענו דעתם ועוד יש לומר דאפילו אם תמצא לומר דסבירא ליה כפירוש רש"י ור"י שדינו כזכר להאכיל בתרומה ולחייב עליו סקילה מכל מקום לענין יבום וחליצה דינו כסריס חמה כדקתני בברייתא וטעמא משום דאינו ראוי להוליד וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואיפשר דרש"י ור"י נמי הכי סבירא להו כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה אנדרוגינוס חולץ וחוללים לאשת אבל אינה פסולה לכהונה דספק חלוצה לא גזרו בה רבנן ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם: וטומטום כתב הרמב"ם חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם בפרק ו' כתב הרב המגיד דין הטומטום פשוט הוא שהרי הוא בספק ואם נקרע ונמצא זכר הרי הוא זכר גמור הנזכר בפרק ב' מהלכות אישות ודלא כרבי יהודה דאמר בהערל טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס עכ"ל. ומ"ש רבינו בשם הרא"ש ז"ל שם סוף פרק הערל הא דתנן רבי יהודה אומר טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ מפני שהוא כסריס אמרי' בגמרא אמר רבי אמי מאי עביד רבי יהודה לטומטום דבירי דאותבוה אכורסיה ואיקרע ואוליד ז' בנין ורבי יהודה חוזר על בניו מאין הם תניא ר"י ברבי יהודה אומר טומטום לא יחלוץ שמא יקרע ונמצא נקבה ואפילו ימצא זכר שמא ימצא סריס חמה מאי בינייהו אמר רבא לפסול במקום אחין ולחלוץ שלא במקום אחין איכא בינייהו ופי' רש"י מאי בינייהו. מאי איכא בין ר"י ברבי יהודה לאבוה וכתב הרא"ש א"ר אמי מאי עביד רבי יהודה לטומטום דבירי כו' משמע דרבנן פליגי עליה וסברי דלאו סריס הוא וחולץ ומייבם ור"י ברבי יהודה פליג אאבוה ועביד ליה ספק סריס ופסיל במקום אחין וחולץ שלא במקום אחין ואינו מייבם והכי עבדינן לחומרא עכ"ל ויש לתמוה עליו כיון דמשמע ליה מדרבי אמי דרבנן פליגי עליה דרב יהודה אמאי לא פסק כוותייהו וכמו שפסק הרמב"ם וכן נראה שהוא דעת הרי"ף שהשמיט הא דאמר ר"י טומטום שנקרע ונמצא זכר לא יחלוץ למימרא

דרכי משה

(ב) וע"ש שעוד האריך בדבר . ומ"ש דלא אמרינן סריס הוי מדהגיע לרוב שנותיו ומשמע דבפחות מזה היישינן שמא סריס הוי או לא נראה דודאי לא אמרינן דסריס הוי דאזלינן בתר רובא דעלמא ואף אם לא ידעינן שהביא שערות ואפשר דעדיין קטן הוא מ"מ לא חיישינן לסריס דלא קי"ל כר' מאיר דאמר דחיישינן למיעוטא : (ג) ואפשר משום דלא קים לן איזה מיקרי

דרישה

[ב] דינו כזכר גמור כו' ותימה אף על פי שהוא כזכר מכל מקום אינו חולץ והוא כסריס חמה ותדע לדעת הרמב"ם למה אינו חולץ מספק מאחר שהרמב"ם גופא והרי"ף מסכימים להו

פרישה

רוב שנותיהן דהיינו ששה ושלשים שנים כי ימי שנותינו שבעים שנה ועיין בחושן משפט סי' רל"ב : (אפי' אין להם הסימן פירוש כשלא הביא שתי שערות כ"פ): (י) דמשהגיע לעשרים שנים פחות שלשים יום ז"ל ב"י ורבינו כתב בסימן קנ"ה וכו' : (יא) שאינו מביא סימנים לעולם ר"ל דפק אנו צריכין להמתין עד שיביא שתי שערות דודאי היא שלא יביא לעולם לכן הוי גדול משנת שלשה עשר שנים ויום אחד (ודינו כמו שנתבאר לעיל לאשתו חוללין או מייבמין והוא חולץ ואינו מייבם כ"פ): (יב) אנדרוגינוס כתב הרמב"ם כו' ע"ל סימן כ"ב ומ"ד מה שכתבתי שם בדיני אנדרוגינוס : (יג) שדינו כסריס חמה כו' משום שאינו מוליד :

זכר שמא הוא סרים הלכך אם יש לו אחים אחרים (יד) והלין הוא פסל עליהן ואם אין לו אחים אלא הוא חולץ ולא מייבם (טו) אחים מן האם וגר ועבד משוחרר אפי' הם תאומים והורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה אינם לא הולצין ולא מייבמים (טז) פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם והזקן (יז) לאו בני יבום נינהו אבל חולצין לפיכך מתו ולהם אחין מייבמים או הולצין לנשותיהן מתו אחיהם הם חולצין ולא מייבמים ואם בעלו קנו ופצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם (יח) יוציאו בגט (יט) חרשת קטנה ושוטה לאו בני חליצה הן אבל מתייבמות לפיכך אחת מאלו שנפלו לפני יבם אינו יכול לחלוץ אבל כונס [ג] ומוציא בגט אם ירצה וכן חש"ו לאו בני חליצה הם אבל מייבמים והחרש אינו יכול להוציא לעולם (כ) שאין גירושיו גירושין בד"א כשנפלה לו מאחיו פיקח אבל נפלה לו מאחיו חרש כשם שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא ברמיזה והקטן יוציא בגט (כא) אם בא עליה לאחר שהגדיל ב' אחין א' פקח וא' חרש נשואין לשתי נשים נכריות פקחות

למימרא דלית הלכתא כוותיה ושמא י"ל דטעמא דהרא"ש משום דכיון דלא מפרש בהדיא לא במשנה ולא בברייתא ולא בגמרא דאיפליגו רבנן עליה דר' יהודה לא סמכינן אמשמעותא דמשמע לן להקל וכיון דר' יהודה ור"י בריה פליגי ולא איפסיקא הלכתא כחד מינייהו נקטינן כמאן דמחמיר ואע"ג דר"י בר' יהודה מסתמא תלמידא דאבוה הוא וקי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב כבר כתבו א דלא אמרינן הכי אלא מאביי ורבא ואילך אבל קודם לכן איפשר דהלכה כתלמיד במקום הרב: אחים מן האם וגר ועבד משוחרר כו' לא חולצין ולא מייבמין אחים מן האם מבואר רפ"ב דיבמו' (דף יז.) ואיכא מאן דיליף לה מדכתיב כי ישבו אחים יחדיו המיוחדים בנחלה פרט לאחים מן האם ואיכא מאן דיליף לה אחוה אחוה מבני יעקב: ומ"ש וגר ועבד משוחרר אפי' הם תאומים והורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה אינם לא חולצים ולא מייבמים ברייתא בר"פ נושאין (דף נז:) ב' אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין ואין חייבין משום אשת אח היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין אבל חייבים משום אשת אח: פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם והזקן לאו בני יבום נינהו אבל חולצין לפיכך מתו ולהם אחים מייבמים או חולצין לנשותיהם מתו אחיהם הם חולצים ולא מייבמים ואם בעלו קנו ופצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם יוציאו בגט ברייתא כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם והזקן חולצים ולא מייבמים ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' וכתב נ"י פצוע דכא כו' לא מייבמים דחייבי לאוין נינהו ומ"מ כיון שהיתה להם שעת הכושר רמיא קמייהו לחליצה והאי זקן מיירי שתשש כחו וכשל הוא דומיא דסרים דלאו בר ביאה והקמת שם הוא ואם בעלו קנו ומגרשין בגט בלא חליצה עכ"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו וז"ל ואלו חולצים ולא מייבמים פצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא בהן ממיני הסרים והזקן ביותר שתשש כחו וכשל ואם בעל סרים אדם קנה שהרי היתה לו שער הכושר ומוציא בגט מפני שהוא אסור לבא בקהל ובפ"ב דיבמות (דף כ:) תניא פצוע דכא וכרות שפכה סרים אדם והזקן או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם אחים ולהם נשים ועמדו אחים ועשו מאמר בנשותיהם ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו מתו אחים ועמדו הם ועשו מאמר בנשותיהם ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא כו' ופירש"י סרים אדם שסירסו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו הוי בלאו דבלאו לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור ליקח ישראלית דכתיב לא יבא פצוע דכא: או מייבמין. לאו לכתחלה קאמר אלא ייבומיה יבום: שאם בעלו קנו. כדקתני ואזיל והזקן שפסק מלידה והאי לאו מחייבי לאוין הוא אלא קמ"ל אע"ג דלאו בר אולודי הוא ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוציאנה ממנו בגט: ונתנו גט. כלומר או נתנו גט או חלצו וגט ביבמה מהני למפסל עליו ועל כל האחים דאי בעי ליבומי תו לא מצי דקם ליה בשוב לא יבנה: ואם בעלו קנו. ויוצאות בגט בלא חליצה: ואסור לקיימה. אסיפא קאי מתו אחין ובעלו הן את יבמתו ואפצוע דכא וכיוצא בו ולא אזקן ע"כ וכתבו התוס' פלוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם פי' שהם סרים אדם לאפוקי בידי שמים שלא היה להם שעת הכושר אם בעלו קנו ה"ה דנמי לכתחלה שרי כדמוכח לקמן אלא איידי דנקט בסיפא לשון דיעבד נקט נמי ברישא לשון דיעבד עכ"ל:

חרשת קטנה ושוטה לאו בני חליצה הן אבל מתייבמות לפיכך אחת מאלו שנפלו לפני יבם אינו יכול לחלוץ אבל כונס ומוציא בגט אם ירצה זה מבואר במשנה פרק חרש בדין יבמה חרשת ודבר פשוט הוא דה"ה לשוטה וקטנה לענין שמתייבמות ואינן חולצות שהרי קטנה נתבאר בפרק מצות חליצה שאינה חולצת ושוטה דינה כחרשת כמבואר בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות: ומ"ש רבינו כונס ומוציא בגט אם ירצה דבריו סתומים דמשמע דקאי אשוטה וקטנה נמי והא ליתא שאין דברים אלו אמורים אלא לחרשת לא לשוטה וקטנה דהא שוטה אינה מתגרשת כמבואר בר"פ חרש (קיב:) וקטנה נמי בעודה קטנה נמי לאו בת גירושי הוא כמבואר בפרק התקבל (סד:) ודברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו הם מכוונים שהרי כתב וזה לשונו אלו שמתייבמות ולא חולצות החרשת והשוטה והקטנה לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין ואם רצה הייבם לגרש החרשת בגט אחר שיבעול אותה ה"ז מגרש עכ"ל. וכן חש"ו לאו בני חליצה נינהו אבל מייבמין בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות החרש והשוטה מייבמין ולא חולצין ובמשנה פרק חרש מבואר דחרש מייבם ואינו חולץ ומשמע דה"ה לשוטה כדאיתא בברייתא: ומ"ש והחרש אינו יכול להוציא לעולם שאין גירושיו גירושין מבואר במשנה פרק חרש גבי יבם חרש כונס ואינו מוציא לעולם ופירש"י ואינו מוציא לעולם דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון:

ומ"ש כשנפלה לו מאחיו פיקח אבל נפלה לו מאחיו חרש כשם שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא הוא ברמיזה נראה שטעמו מדתנן בר"פ חרש חרש שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת אם רצה יוציא ואם רצה יקיים כשם שהוא כונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ומשמע לרבינו דה"ה ביבמה שנפלה לו מאחיו שנשאה כשהיה חרש כיון שנישואיה לא היה אלא ברמיזה וגם יבומיה לא היה אלא ברמיזה אם ירצה יוציא ברמיזה אבל הרמב"ם כתב פ"ו כלשון הזה ולכשייבם החרש אינו מוציא לעולם שבעילתו עושה אותה א"א גמורה ואין גירושיו גירושין גמורים ולא חילק בין נפלה לו מאחיו פקח לנפלה לו מאחיו חרש ויש לתמוה עליו מההיא דתנן כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה והוא עצמו ז"ל כתבה לפסק הלכה בפ"ב מהל' גירושין וז"ל אם נשא אשה כשהוא חרש ברמיזה שאין קידושיו קידושין גמורים מן התורה כשם שהוא כונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה ובפ"ד מה' אישות כתב חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנישאת לפיקח אין קידושיהן גמורין מן התורה אלא מד"ס ע"כ והשתא כיון שחרש שנשא פקחת אם רצה מגרש ברמיזה כשם שכנסה כשנפלה לפני אחיו החרש וכנסה אמאי לא יגרשנה ברמיזה אם ירצה כמו שכנסה אחיו והוא ברמיזה וכן יש לתמוה על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה והרי הוא כתב גבי חרש שנשא פקחת שאין קידושי חרש מן התורה אלא מד"ס ואין לומר דהא דאין קידושי חרש מן התורה ה"מ במקדש אשה אבל בא על יבמתו אפי' נפלה לו מאחיו חרש ה"ל קידושי תורה דכיון שקידושי הראשון אינם מן התורה לא נפלה לפני אחיו מן התורה ומן התורה ה"ל כנושא אשה בעלמא שלא היתה אשת אחיו והיאך איפשר לומר שקידושי ב' יהיו קידושין גמורין מפני שהיתה מתחלה אשת אחיו לכן נ"ל דלא איירי הרמב"ם ז"ל אלא כשנפלה לו מאחיו פיקח אבל אם נפלה לו מאחיו חרש ודאי אם רצה יגרש ברמיזה כמו שכנסה אחיו והוא וכמו שכתב רבינו אחר שכתבתי כל זה מצאתי בפרק מי שאחזו (עא:) א"ר כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו מיתיבי חרש לא הלכו בו אחר רמיזותיו ואחר קפיצותיו ואחר כתב ידו אלא במטלטלין אבל לא לגיטין תנאי היא דתניא ארשב"ג בד"א בחרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש הוא כותב וכן חותמין וחרש מעיקרו לא כשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה אי באשתו הכי נמי הכ"ע ביבמתו יבמתו ממאי איליתא דנפלה מאחיו פיקח אי בעית אימא לעולם דנפלה ליה מאחיו חרש וגזרה אחיו חרש אטו אחיו פיקח אי הכי אשתו נמי יבמתו ביבמתו מיחלפא אשתו באשתו לא מיחלפא ומי גזרינן חרש אטו פיקח והתנן ב' אחים חרשים נשואים ב' אחיות פקחות כו' ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציא יוציאו אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא ופירש"י יכנסו ואם רצו אחר כך להוציא יוציאו דאתי גט חרש ומפקע זיקת קידושי חרש אלמא היכא דנפלה ליה מאחיו חרש מפיק ולא גזרינן אטו אחיו פיקח ע"כ וכיון דאסיקנא דמחוורתא כדשנינן מעיקרא דשאני לן בין נפלה ליה מאחיו חרש לנפלה לו מאחיו פיקח ע"כ נ"ל דהרמב"ם כמי מפליג בינייהו וכמו שכתבתי בסמוך על מ"ש שבעילתו עושה אותה א"א גמורה דע"כ בנפלה ליה מאחיו פיקח דוקא הוא וכמו שנתבאר: ומ"ש והקטן אם רצה יוציאה בגט אם בא עליה לאחר שהגדיל בפרק יוצא דופן (מה.) תנן בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ואינו נותן גט עד שיגדיל ובגמרא ולכשיגדיל בגט סגי לה והא תניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול מה מאמר בגדול צריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו אף ביאת בן ט' צריך גט לביאתו וחליצה לזיקתו אמר רב ה"ק לכשיגדיל יבעול ויתן גט ופירש"י לכשיגדיל ויבעול והך ביאה הוי קנין גמור ואם בא לגרשה הינה צריכה חליצה דכתיב ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: **שני** אחין אחד פיקח ואחד חרש נשואים לב' נשים נכריות פקחות וכו' ב' אחים פקחים נשואים ב' נשים נכריות אחת פקחת ואחת חרשת וכו' ב' אחין אחד פיקח ואחד חרש נשואים לב' נשים אחת פקחת ואחת חרשת וכו' עד כונס ואינו מוציא

ואוליד ז' בנין וכך פסק הרמב"ם ור' יהודה סובר סרים ודאי הוא ופטורה לגמרי ועובדא דזירי חזור על בניו מאין הם. ור"י בר יהודה עביד ליה ספק סרים וחולץ ואינו מייבם שלא במקום אחין ופוסל במקום אחין וכך פסק הרא"ש דעבדינן לחומרא ונראה דכך הוא העיקר משום דקאמר מילתא מציעתא וה"ל כרבים בכל חדא וחדא דבמ"ש דאינה פטורה לגמרי וצריכה חליצה רבנן נמי ס"ל הכי ובמ"ש דאינו מייבם ר"י נמי ס"ל הכי וכשיטה זו כתבתי פסק הלכה בא"ח סימן ס"ג דקורא שמע והוא מהלך צריך לעמוד עד על לבבך ושיטה זו כתב הר"ן בפ' המדיר וע"ש: פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם והזקן לאו בני יבום נינהו פי' זקן כיון דכחו תשש וכשל לאו בר יבום נינהו לכתחלה מדרבנן אבל אין בו איסור ואם בעל קנה ומותר לקיימה וכך מבואר בפירש"י בפ"ב דיבמות ומביאו ב"י והכי משמע מלשון רבינו מיהו בזקנה מותר לייבמה אף לכתחלה ואין שם אפי' איסור דרבנן וכך הוא בתוספתא הביאה הרי"ף והרא"ש ספ"ק דיבמות וכ"כ רבינו בסוף סימן זה וכן פסק ראבי"ה כמ"ש המרדכי פ' החולץ והאריך בזה ע"ש. והא דפלוע דכא אסור לייבם אינו אלא ביבמה ישראלי' אבל גיורת דמותרת לפלוע דכא שרי נמי ליבומה ה"א פ' הערל ופשוט הוא:

חרשת קטנה וכו' אבל כונס ומוציא בגט אם ירצה האי מוציא בגט רצונו לומר דאותה שמתגרשת כגון חרשת וכן קטנה כשיש בה דעת לשמור גיטה כדלעיל בסימן קמ"א כאן נמי ביבמה מוציא בגט לאחר שיבעול אותה והיא מותרת לשוק משא"כ שוטה דאינו מוציא בגט לאחר שיבעול אותה וצריך לקיימה:

ומ"ש וכן חש"ו וכו' בד"א כשנפלה לו מאחיו פיקח וכו' ה"א בפ' מי שאחזו וכתב ב"י דאף דברי הרמב"ם הסתומים צריך לפרש כך ע"ש כי האריך: היבמה

פרישה

(יד) והלין הוא פסל עליהם דשמא הוא זכר וחליצתו חליצה ואין האחין יכולין לייבמה משום כיון שלא בנה כו' ואחד מהן מולץ לה דשמא הוא סרים: (טו) אחים מן האם דכי ישבו אחים יחדיו המיוחדים בנחלה משמע ואיכא מאן דיליף לה אחוה אחוה מבני יעקב: (טז) פצוע דכא וכרות שפכה דחייבי לאוין נינהו שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' ומכל מקום כיון שהיה להם שעת הכושר רמיא קמייהו לחליצה. והאי זקן רצה לומר שתשש כחו וכשל שהוא דומיא דסרים דלאו בר ביאה והקמת שם הוא כ"י: (יז) לאו בני יבום נינהו שאינן מולידים (ואם בעלו פירוש בדיעבד כ"פ): (יח) יוציאו בגט כיון שהם אסורים לבא בקהל:
(יט) חרשת וקטנה ושוטה (בסגול) לאו בני חליצה הן לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין:
(כ) שאין גירושיו גירושין דלא אתיא גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון (שהוא דאורייתא) פירש"י: (כא) אם בא עליה לאחר שהגדיל דלאחר שהגדיל קנאה בביאתו דבר תורה קנין גמור וא"כ

דרישה

להו נמי באנדרוגינוס שהוא ספק זכר כדלעיל סימן מ"ד אלא כדפרי' שהוא סרים שלא מצינו מעולם שהוליד ועוד שלא סרא"ש גופיה פסק כן באנדרוגינוס שהוא ספק וסרא ליה מריה שלא דקדק היטב מ"ו וגם ב"י תמה עליו (ומסיק דגם ר"י לא אמר אלא לענין שאר דברים כו' ע"ש כ"פ): [ג] ומוציא בגט אם ירצה ז"ל ב"י דבריו סתומים דמשמע דקאי אשוטה וקטנה נמי והא ליתא דקטנה ושוטה לאו בנות גירושין הן עכ"ל ע"ש ומ"ש דקטנה לאו בת גירושין הוא רצה לומר שאינו בת גירושין בכל ענין דדוקא אם יש לה דעת לשמור גיטה יכולה להתגרש כדאמרינן לעיל סי' קמ"א ולא ה"ל לרבינו לסתום ולכתוב סתם ומוציאה בגט דמשמע בכל ענין: שאינו

חדושי הגהות

קעב א תימה דזה היפך הכלל המסור בידינו דעד אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב ומאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אפילו תלמיד במקום הרב וכמ"ש הרא"ש ז"ל במסכת עירובין פ' עושין פסין ובעל הליכות עולם בם הגאונים והתוספות וכבר תפסו בזה בעל ארית יהודה בהגהותיו ונ"ל דאפילו נימא דר"י בר יהודה תלמידא דאבוה לא קשיא מידי ממה שפוסק כר"י לגבי אבוה ורביה דע"כ לא קאמר דעד אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב אלא כשנחלקו זה עם זה דכיון דרבו לא קבל דבריו נדחו דברי התלמיד אבל כשנחלק

פקחות מת חרש בעל פקחת אחיו הפקח רצה חולץ רצה מייבם מת פקח בעל פקחת אחיו החרש כונס (כב) ואינו יכול לחלוץ ואינו מוציאה לעולם שני אחין פקחין נשואין ב' נשים נכריות אחת פקחת ואחת הרשת מת פקח בעל חרשת (כג) אחיו פקח כונס ואינו יכול לחלוץ ואם ירצה יוציא בגט מת פקח בעל פקחת אחיו רצה חולץ רצה מייבם ב' אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי נשים אחת פקחת ואחת חרשת פקח לפקחת והרש להרשת מת חרש בעל הרשת אחיו הפקח כונס ואם ירצה יוציא בגט מת פקח בעל פקחת אחיו החרש כונס (כד) ואינו מוציאה לעולם (כה) הסומא מייבם ואינו חולץ ואם חלץ חליצתו כשרה (כו) אשת הקטן והשוטה פטורין מן החליצה ומן היבום אבל אשת החרש (כז) והזקנה והעקרה הרי הן כשאר כל הנשים וחולצות ומתייבמות :

קעג היבמה

שהיא אסורה ליבם והיא מחייבי כריתות או מיתות ב"ד אינה זקוקה ליבם ומותרת לזר בלא חליצה כיצד הרי שאחיו מאביו היה נשוי בתו או בת בתו או חמותו או אחת מכל העריות ומת ונפלה הערוה לפניו (א) פטורה מן החליצה ומן היבום וכשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה שאם היה נשוי עוד אחרת אף על פי שאינה ערוה על היבם פטורה כמו הערוה וכן צרת צרתה כגון שמת ראובן ולו ב' נשים ואחת מהן היא ערוה על שמעון אחיו ולו עוד אח לוי שאין אחת מהן ערוה עליו והלך לוי ויבם אותה שהיא צרת ערוה לשמעון ולו אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן לפני שמעון שתיהן פטורות מן החליצה והיבום האחת שהיא צרת ערוה לשמעון והשנייה משום צרתה וכן עד עולם שאם נישאת צרת הצרה לאח רביעי ומת (ב) אבל אחת מכל העריות שהיא נשואה לנכרי [א] שאינו אחיו מאביו ומת מותר לישא צרתה (א) היבמה שהיא ספק ערוה ליבם (ג) כגון שקדש אשה בספק קידושין ואחותה נשואה לאחיו מאביו ומת אחיו ונפלה אשתו לפניו שהיא ספק אחות ארוסתו הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומוציא אשתו בגט מספק ושתיהן אסורות יבמתו שהיא ספק אחות (ד) ארוסתו וגרושתו שהיא ספק א אחות חלוצתו היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל כגון שעבר או טעה ונשא בתו או חמותו ומת ונפלה לפני אחיו אין זו אשתו שאין קידושין תופסין לו בה ולא שייך בה לא חליצה ולא יבום ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה היא ליבם (ה) כמו אשה נכרית ומותר בה ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה בספק ערוה לבעל שחולצת ולא מתייבמת

קעג היבמה שהיא אסורה ליבם וכו' משנה ריש יבמות והתוס' והרא"ש כתבו טעם למה נדה יבמה אינה פוטרת וע"ש : **ומ"ש** אבל אחד מכל העריות שהיא נשואה לנכרי וכו' משנה שם שש עריות חמורות מאלו וחומר שלהן הוא שאינן יכולים להנשא לאחיו מאביו אלא לאחרים ואם מתו בעליהן שהן נכרים אבל זה צרותיהן מותרות להנשא לו וסובר רבי' דלאו דוקא שש עריות דה"ה נמי כל העריות וכדקאמר התם ומאי איריא דתנא פוטרות ליתני אוסרות ומשני כיון דבמקום מצוה הוא דאסורה צרה ושלא במקום מצוה שריא מ"ה תנא פוטרות אלא נקט שש עריות לאשמעינן דכיון שהם חמורות שאינן יכולין להנשא לאחין מן האב הלכך אם עבר אחיו ונשא אחת מהם צרותיהן מותרות כמו אילו היו נשואות לנכרים דכיון דלא תפסי בה קידושין אין זו אשתו כמ"ש בסמוך : **היבמה** שהיא ספק ערוה וכו' כך פסק הרמב"ם בפ"ו וצ"ע מאין הוציא דספק אחות חלוצתו אסורה דהא מהברייתא שהביא הרי"ף והרא"ש בספ"ק דיבמות הספיקות כגון שקידש אחת מב' אחיות ואינו ידוע איזה מהן קידש חולצין ולא מייבמין התם כל אחת שמא אינה יבמתו אלא אחות זקוקתו שהיא אחות אשתו והכי תנן בפ"ב מי שקידש אחת מב' אחיות וכו' וכן בפ"ד אחין וכולן שהיה להן קידושין וכו' דספק איסורא הוא וכן בפ' החולץ תנן שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה מת יבם יוציא את אשתו בג"ט ואשת אחיו בחליצה התם אשתו היא אחות חלוצה ודאית אבל ספק א"ח כיון דאיסורא דרבנן אימא לך דשריא ובפ' החולץ במרדכי כתב דשאל רבינו שלמה מדרוי"ש לרבי' ברוך על ספק אחות חלוצה ודעתו היה להתיר והשיב ר"ב דשאל את פי רבותיו ואמרו שאין רשאין להתיר לעשות מעשה משמע דמן ההלכה אין ראיה לאיסור ואפשר לומר דמדתנן בפ"ב דיבמות קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ותנא שילא ואפי' שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן וספק חלוצה לא גזרו בהו רבנן משמע דוקא בקדמו וכנסו אבל לכתחלה אסור לכנוס דאל"כ לאשמעינן רבותא דאפילו לכתחלה שריא ולמדנו מכאן דה"ה לאחות חלוצה נמי אסור לכתחלה אפי' בספק ומיהו אם קדם וכנס אין מוציאין כנ"ל : **היתה** היבמה באיסור ערוה על הבעל וכו' ומותר בה כך פסק הרמב"ם בפ"ו אלא שחילק דאם היתה היבמה באיסור ערוה על בעלה בלבד ומותרת ליבם צרתה מותרת להתייבם וזו שהיתה ערוה על בעלה היא ליבם כמו אשה נכרית ומותר בה אלא דבאחותו מאביו שהיא ערוה גם על היבם ס"ל להרמב"ם דצרתה חולצת ולא מתייבמת ונראה דטעמו דמפרש הך דשש עריות וכו' דלא כפירש"י אלא ה"פ ו' עריות חמורות מאלו שאינן יכולין ליגשא לאחין שלא בעבירה ומפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות אבל אם היו נשואות לאחין צרותיהן אסורות ואע"ג דד"ת צרותיהן שריין אפ"ה אסור מדרבנן כיון דהוא צרת ערוה גזירה אטו צרת ערוה דעלמא גם הרי"ף גורס במשנה ומפני בוי"ו משמע להדיא כדפי' והא דקאמר התם תני לוי אמו פעמים פוטרת צרתה ופעמים אינה פוטרת כיצד היתה אמו נשואת אביו וניסאת לאחיו מאביו ומת זו היא שאינה פוטרת צרתה לאו למימרא דמותרת להתייבם אלא אין פוטרת קאמר ובעיא חליצה ואע"פ דבפי' המשנה דשש עריות פי' להדיא דאפילו נשואות לאחין צרותיהן מותרות בחיבורו חזר בו : ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה וכו' ונראה שהוא ע"ס וכו' ותימה דה"ל לרבינו להקשות עליו

מוציא לעולם הכל משנה שם בפרק חרש והם דברים מבוארים בהקדמה מה שנתבאר בסימן זה בדין החרש והחרשת : **הסומא** מייבם ואינו חולץ ואם חלץ חליצתו כשרה כבר נתבאר בסימן קס"ט דמדתניא בפרק מ"ה (קב.) חולצת מן הסומא חליצתה כשרה למד הרמב"ם דלכתחלה לא יחלוץ ונתן טעם לדבר משום דכתיב וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק ומשם יש ללמוד דשפיר מייבם ואפי' לכתחלה דהא ליכא טעמא למעוטי כלל : **אשת** הקטן והשוטה פטורות מן החליצ' ומן היבום בסוף האשה רבה (צו :) תנן גבי ט' שנים ויום אחד נשא אשה ומת ה"ז פטורה ופירש"י נשא אשה שאינה יבמתו ולו אחין הרי זו פטורה ואף ע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינם קידושין ואין קנין כלום עד שיביא ב' שערות ובגמ' תניא להא דת"ר שוטה וקטן שנשאו ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו דטעמא משום דכתיב לא תהיה אשת המת פרט לאשת שוטה וקטן שאין להם אישות כלל : ומ"ש אבל אשת החרש והזקנה והעקרה הרי הן כשאר כל הנשים וחולצות ומתייבמות דין אשת החרש מבואר במשנה פרק חרש ודין זקנה ועקרה מבואר בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בספ"ק דיבמות וכתב בנ"י דטעמא משום דהא כמה עקרות וזקנות מצינו שנפקדו וראויות להקים שם (ד) משא"כ באיילונית והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו דטעמא דזקנה ועקרה מפני שהיתה להם שעת הכושר : **קעג היבמה** שהיא אסורה ליבם והיא מחייבי כריתו' או מיתות ב"ד אינה זקוקה ליבם ומותרת לזר בלא חליצה כיצד הרי שאחיו מאביו היה נשוי בתו או בת בתו כו' וכשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה וכו' וכן צרת צרתה כגון שמת ולו ב' נשים ואחת מהן היא ערוה על שמעון אחיו וכו' וכן עד עולם שאם נישאת צרת הצרה לאח רביעי ומת וכו' הכל מבואר במשנה בריש יבמות ומייתינן לה בגמרא (ג :) מקראי וסוף לשון רבינו יש בו קצת קיצור ומ"מ המכוון מדבריו הוא מבואר : אבל אחת מכל העריות שהיא נשואה לנכרי שאינו אחיו מאביו ומת מותר לישא צרתה גם זה מבואר שם במשנה שש עריות חמורות מאלו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות אמו ואשת אביו כו' : היבמה שהיא ספק ערוה ליבם כגון שקדש אשה בספק קידושין ואחותה נשואה לאחיו ומת אחיו כו' קצת דין זה מתבאר מהא דתניא בברייתא שכתבו הרי"ף והרא"ש ספ"ק דיבמות הספיקות כגון שקדש אחד מב' אחיות ואינו יודע אי זה קדש חולץ ולא מייבם ותנן בפ"ב מי שקדש אחד מב' אחיות ואינו יודע אי זו קדש מת ולו אח אחד חולץ לשתיהם וכן מתבאר בפ"ד אחין (ל) וכולן שהיו להן קידושין או גירושין בספק חולצות ולא מתייבמות וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ו יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה ה"ז חולצת ולא מתייבמת לפיכך מי שקדש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו ה"ז חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מספק ושתיהן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו שהיא בשנייה כמו שביארנו עכ"ל וכתב ה"ה זה פשוט שספק ערוה ליבם חולצת ולא מתייבמת : ומ"ש שאשתו אסורה עליו ג"כ פשוט כפי מה שנתבאר והכל מתבאר בפ"ד אחין ונלמד כיוצא בזה ממשנת שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה שבפרק החולץ (מא.) שאמרו בסוף המשנה יוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה עכ"ל : היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל כגון שעבר או טעה ונשא בתו או חמותו ומת ונפלה לפני אחיו אין זו אשתו שאין קידושין תופסין לו בה ולא שייך בה לא חליצה ולא יבום ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה היא ליבם כמו אשה נכריה ומותר בה בפ"ק דיבמות (י.) תני לוי אמו פעמים פוטרת צרתה ופעמים שאין פוטרת צרתה כיצד היתה אמו נשואת אביו וניסאת לאחיו מאביו ומת זו היא אמו שאין פוטרת צרתה ופירש"י היתה אמו נשואת אביו . וניסאת לאחיו מאביו ומת לא תפסי בה קידושין שהרי אשת אב בכרת ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות דברי הכל הילכך כשמת רשע זה לא נפלה זו לפני בנה דלאו אשת אח היא ואין פוטרת צרתה : ומ"ש ראיתי בדברי הרמב"ם שאם היתה היבמה בספק ערוה שחולצת ולא מתייבמת הוא הלשון שכתבתי בסמוך יבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ערוה על בעלה הרי זה חולצת ולא מתייבמת

ומ"ש

דרכי משה

מיקרי כהוש או בריא לא כתבוהו ומ"מ ספר א"ז הביאו לפסק הלכה : (ד) וצ"ע דלמה לא מהני האי טעמא ג"כ לגבי זקן כמו בזקינה שהרי זקן אסור לייבם כמו שנתבאר לעיל ועוד שכתבתי לעיל אפי' פצוע דכא יכול לייבם כשהאשה מותרת לו וצריכין לחלק דאלו ראויות לביאה משא"כ בזקן שתש כחו שאינו ראוי לביאה כלל :

קעג (א) וכ"כ בא"ז צרת אמו או שאר עריות מותרות ואינן אסורות רק במקום יבום :

משמע

דרישה

סי' קעג [א] **שאינו** אחיו מאביו לא תידוק שצרת אחיו מאמו מותרת לו אלא רבותא נקט דצרת אחיו מאמו פשיטא שהיא אסורה לו דהא אפי' אם היה נשוי לנכריות

פרישה

וא"ל תו לחליצה כיון שנעשה אשתו לכל דבריו (וע"ל סימן קס"ז כ"פ) : (כב) ואינו יכול לחלוץ דלאו בן חליצה הוא ואינו מוציא לעולם הואיל שזקוקה לו מאחיו ויקם דאורייתא : (כג) אחיו פקח כונס ואינו יכול לחלוץ דחרשת לאו בת חליצה היא : (כד) ואינו מוציאה לעולם כמ"ש לעיל דלא אלים גיטו להפקיע זיקת יבם דאורייתא : (כה) הסומא מייבם ואינו חולץ משום דכתיב וירקה בפניו (דהוא כמו לעיניו כמ"ש בסימן קס"ט כ"פ) ואין זה רואה הרוק : (כו) אשת הקטן וא"ע דביאתו ביאה קידושיו אינם קידושין שאין לו קנין והרמב"ם כתב דטעמא משום דכתיב לא תהיה אשת המת פרט לאשת שוטה וקטן שאין להם אישות כלל : (כז) והזקנה והעקרות מפני שמצינו כמה עקרות וזקנות שנפקדו והרמב"ם כתב הטעם מפני שהיה להם שעת הכושר ועד"ר :

סי' קעג (א) **פטורה** מן החליצה ומן היבום וכשם שהוא פטורה כך צרתה כו' בגמרא יליף לה מקראי : (ב) אבל אחת מכל העריות שהיא נשואה לנכרי כו' דדוקא במקום ששניהם נופלות לפניו בזיקת יבום אמרינן מאמר שואת נאסרה ואת נמי נאסרה עליו אבל במקום שלא נפלו לפניו ליבום כל אחת עומדת לעצמה להנשא ואין לה' שייכות בחבירתה ועיין בדרישה : (ג) **כגון שקדש** אשה רצה לומר שיבם קדש אשה : (ד) ארוסתו וארוסתו שהיא כן צריך להיות וכן הוא ברמב"ם : (ה) כמו אשה נכרית ומותר בה ולא אמרינן שתהא אסורה לו

חדושי הגהות

כשנחלק עמו לאחר מיתה אדרבה קי"ל כבתראי כמ"ש הר"ן בפ"ק דסוכה בשם הגאונים וס"ל להרא"ש דהכא לא נחלק ר"י עם אביו בחייו אלא לאחר מיתה והכי משמע לישנא דתניא ר"י בר יהודה אומר שלא חלק על אביו בחייו (כה"ג) :

קעג א וצ"ע דאחות חלוצה מדרבנן למה אסר בס"ס דרבנן ובפרק כיצד (כד :) אמרו דספק חלוצה לא גזרו רבנן (כה"ג) ולא אבין קושייתו דל"ד כלל דהתם איסור לאו להינשא לכהן והכא

מתייבמת (ו) ויראה שהוא טעות סופר דממה נפשך תתייבם שאם לא היתה עליו ערוה הרי היא זקוקה ליבם ואם היתה עליו ערוה לא תפסי לו בה קידושין והרי היא ליבם כאשה נכרית (ז) היה לאחיו בערוה ספק קידושין או ספק גירושין כגון שזרק לה קידושין או גיטא ספק קרוב לו ספק קרוב לה (ח) או שנירשה בגט שכתב בכתב ידו ואין עליו עדים או שיש עליו עדים ואין בו זמן או שיש בו זמן ואין בו אלא עד אחד והוא כתב ידו ולו אשה אחרת ומת הצרה חולצת ולא מתייבמת מתה הערוה בחיי אחיו או גירשה או שהיתה הערוה קטנה ומיאנה באחיו ומת מותרת צרתה להתייבם ואפילו כנס הצרה קודם שנירשה הערוה כיון שלא היתה צרת ערוה בשעה שנפלה ליבום אבל לא מיאנה בו בחייו (ט) ומיאנה בו אחרי מותו צרתה חולצת ולא מתייבמת ספק אם מתה הערוה בחייו אם לא כגון שאחיו היה נשוי בתו ונפל הבית על שניהם ואינו יודע איזה מהם מת תחלה ולו אשה אחרת חולצת ולא מתייבמת היתה הערוה איילונית צרתה מתייבמת ולא מיבעיא אם לא הכיר בה דהוי מקח טעות שנמצא שלא היתה אשתו מעולם ואינה צרת ערוה אלא אפילו הכיר בה מתייבמת הצרה דכיון דאיילונית לאו בת יבום היא הרי היא כמי שאינה ולא נפלה הזיקה אלא על הצרה לבד [נ] יבם הצרה שהיה סבור שהערוה איילונית ואח"כ נמצא שאינה איילונית תצא מיבמה בלא גט והולד ממזר ניסת הצרה לזר שהיתה סבורה שאין הערוה איילונית ואח"כ נמצאת איילונית (י) תצא מהבעל ומהיבם וצריכה

ומ"ש רבינו ויראה שהוא ט"ס דממ"נ תתייבם כו' מבואר דקאי למ"ש או ספק ערוה על בעלה דכיון שהיא מותרת ליבם תתייבם ממה נפשך ואפשר לדחוק ולפרש דברי הרמב"ם דה"ק או שהיתה נ"כ ספק ערוה על בעלה כמו שהיא ספק ערוה על יבמה שנמצא שהיא ספק ערוה לשניהם והכי מוכח מדמסיים בה לפיכך מי שקדש אשה בספק קידושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה וכו' והיינו ספק ערוה על היבם ואילו ספק ערוה על הבעל שבקה אלא ודאי כדאמרן שכשכתב שהיא ספק ערוה על הבעל כשהיא גם כן ספק ערוה על היבם מיירי וכן מה שכתב גבי היתה היבמה ערוה על בעלה ואם היה לה צרה חולצת ולא מתייבמת כשהיתה ערוה גם על היבם היתה וכדמוכח בהדיא מדמסיים בה ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מותרת ליבם ורצה היבם לישא אותה ולייבם צרתה הרשות בידו משמע דעד השתא כשהיתה ערוה גם על היבם מיירי: ב"ה ומיהו בזו מצאתי מוגה ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת: היה לאחיו בערוה ספק קידושין או ספק גירושין כגון שזרק לה קידושין או גיטא ספק קרוב לה ספק קרוב לו כו' משנה ס"פ ד' אחין (ל:) וכולן שהיו להן קידושין או גירושין מספק הרי אלו צרות חולצות ולא מתייבמות כילד ספק קידושין זרק לה קידושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קידושין כילד ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין ופירש"י וכולן ט"ו עריות שהיה לאחיו המת ספק קידושין או ספק גירושין הויא צרתה ספק צרת ערוה דילמא איגרשא ערוה ולגבי קידושין דילמא לא מיקדשא הרי אלו הצרות חולצות ולא מיפטרן בלא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא ולא מתייבמות דילמא צרת ערוה היא עכ"ל ודבר פשוט הוא שמה שכתב היה לאחיו בערוה ספק קידושין או ספק גירושין היינו לומר שהיא מותרת לבעלה וערוה על היבם וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה לא תימא דוקא בב' כיתי עדים ואחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו דהוי ספק דאורייתא אלא אפילו בכת אחת דספק דרבנן היא בעיא חליצה מתה הערוה בחיי אחיו או גירשה או שהיתה הערוה קטנה ומיאנה באחיו ומת צרתה מותרת להתייבם ואפי' כנס הצרה קודם שגירש הערוה כיון שלא היתה צרת ערוה בשעה שנפלה ליבום משנה בריש יבמות ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהם ומן החליצה ומן היבום עד סוף העולם ואלו הן בתו ובת בתו כו' וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו צרותיהן מותרות כו' כילד פוטרות צרותיהן כו' כילד אם מתו הן צרותיהן מותרות היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומתה בתו או נתגרשה ואח"כ מת הוא צרתה מותרת ובגמרא כילד אם מתו הן כו' ואפי' כנס ולבסוף גירש ורמינהו ג' אחים שנים מהם נשואים לשתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש זהו שאמרו אם מתה או מיאנו או נתגרשו צרותיהן מותרות טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא א"ר ירמיה תברא מי ששנה זו לא שנה זו האי תנא סבר מיאה מפלת והאי תנא סבר נישואין הראשונים מפילים רבא אמר לעולם חד תנא הוא וזו ואצ"ל זו קתני ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כרבא וכן פסק הרמב"ם בפ"ו: ומ"ש אבל אם לא מיאנה בו בחייו ומיאנה בו לאחר מותו צרתה חולצת ולא מתייבמת שם במשנה וכל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת פירש"י וכל שיכולה למאן. שהיא קטנה הערוה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו הואיל וקידושיה אינם אלא מדרבנן (ספק) וזיקת נפילתה ספק (מדרבנן) אינה פוטרת צרתה מן החליצה ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא שנראית צרת ערוה עד כאן ובגמרא ותמאן השתא ותתייבם לימא מסייע ליה לרבי אושעיא דאמר ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו לא צרת ערוה שאני משום דמשעת נפילה נראית כצרת בתו ופירש"י ותמאן. הערוה השתא ותאמר אי איפשי בקידושין שקדשני אמי ואחי לבעלי המת תעקור קידושין הראשונים: ותתייבם. צרתה: משעת נפילה. שנזקקה הבת ליבם למאן בו מחמת קידושי ראשון נראים נישואים גמורים למיהוי אשת המת וצרתה צרת הבת ואי שרית ליה אתי למשרי צרת הבת דעלמא: ספק אם הערוה מתה בחייו אם לא כגון שאחיו היו נשוי בתו ונפל הבית על שניהם ואין ידוע איזה מהם מת תחילה ולו אשה אחרת חולצת ולא מתייבמת משנה בפרק אלמנה לכ"ג (דף סז.) נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע איזהו מהם מת תחילה צרתה חולצת ולא מתייבמת ופירש"י נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיא אשתו ספק הוא מת תחילה ונפלו שתיהן לפני אחיו ופוטרת צרתה משום צרת הבת ספק בת אחיו מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא הוי צרתה צרת ערוה דתנן וכולן אם מתו או מיאנו צרותיהן מותרות צרתה חולצת ולא מתייבמת: היתה הערוה איילונית צרתה מתייבמת ולא מיבעיא אם לא הכיר בה דהוי מקח טעות שנמצא שלא היתה אשתו מעולם ואינה צרת ערוה אלא אפילו הכיר בה מתייבמת הצרה דכיון דאיילונית לאו בת ייבום היא הרי היא כמי שאינה ולא נפלה הזיקה אלא על הצרה לבד בריש יבמות גבי ט"ו נשים שפוטרות צרותיהן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או שנתגרשו או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות ובגמרא אמר רבה צרת איילונית אפילו הכיר בה ואפילו צרת בתו איילונית והא הא דקתני שנמצאו תני שהיו ופירש"י הלכתא צרת איילונית מותרת ואע"ג דהכיר בה אחיו וקיימא והוי אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרי והא כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא לייבום הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה: יבם הצרה שהיה סבור שהערוה איילונית ואח"כ נמצאת שאינה איילונית תצא מיבמה בלא גט והולד ממזר כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו וכתב ה"ה זה פשוט דכיון שהיא צרת ערוה הוי ליה אשת אח שלא במקום מצוה: ניסת הצרה לזר שהיתה סבורה שאין הערוה איילונית ואחר כך נמצאת איילונית תצא מהבעל ומהיבם וצריכה גט מהבעל וחליצה מהיבם להתירה

עליו מדברי עצמו דכיון דכתב דיבמה שהיתה ערוה על בעלה בלבד יכול לישא אותה ולייבם צרתה א"כ למה יגרע ספק ערוה שלא לישא אותה בלחוד אבל לספר"כ שכל דברי הרמב"ם חוזרין על בבא זו שכתב דיכול לישא את שניהם דהיינו לישא אותה ולייבם את צרתה דאין זה אלא ביבמה שהיא ערוה על בעלה בלבד ומותרת לייבם אבל אם לא היתה רק איסור עשה או לאו על בעלה ומותרת לייבם ה"ז מותרת לייבם היא בלבד מותרת אבל צרתה אסורה דבית אחד הוא בונה וה"ה אם מייבם צרתה אסורה היא חוץ ממחזיר גרושתו משניסאת ומת דאע"פ שאינה אלא איסור לאו היא עצמה חולצת ולא מתייבמת ואז צרתה אסורה ואם רצה מייבם את צרתה והיא אסורה והכי אסיקנא בפ"ק (ד' י"ב) וע"ז אמר וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם דאז בין היא בין צרתה חולצת ולא מתייבמת דשמא פוגע בערוה או בצרתה דצרת ערוה גם כן ערוה עליו משום אשת אחיו שהרי אין לו עליה זיקה וכשהיא ספק ערוה על בעלה ה"ז ג"כ חולצת ולא מתייבמת בכל אחד כלומר דכשרוצה לישא אותה ממ"כ או אינו מייבם צרתה דשמא לא היתה היא ערוה על בעלה ונמצא עובר על בית אחד הוא בונה אבל צרתה צריכה חליצה דשמא היתה היא ערוה על בעלה וצרתה זקוקה אבל לא משכחת דלישא אותה ולייבם גם את צרתה אלא היכא דהיבמה היא ודאי ערוה על בעלה לבד ומותרת לייבם כללו של דבר דהא דכתב הרב דאם היבמה היתה ספק ערוה לבעלה דחולצת ולא מתייבמת אצרתה קאמר דחולצת עכ"פ אע"פ שכבר נשא היבם ספק ערוה דשמא היתה ערוה לבעלה ועדיין צרתה זקוקה כנ"ל לפרש דברי הרמב"ם ברווחא ודלא כמו שנדחק ב"י: היה לאחיו בערוה ספק קידושין וכו' פי' יבמה שהיא מותרת לבעלה וערוה על היבם והיה לאחיו בה ספק קידושין והוא משנה פ' ד' אחין ודקדק רבינו ע"פ מסקנת הגמרא דבגירושין כמי זרק לה גיטה ספק קרוב לו וכו' ספק גירושין הוא אבל אין עליו זמן אינו אלא ספק בגירושין אבל כשר הוא בקידושין וכתב הרא"ש דה"ה כתב בכתב ידו ואין עליו עדים דפסול דידיה משום זמן הוא כשר בקידושין ודלא כר"י בתוספות דמספקא ליה ולפ"ז הא דפסקינן בפרק בתרא דגיטין דיש זמן ואין בו אלא ע"א כתב ידו וע"א שנינו פשיטא דכשר הוא בקידושין דהא בכתב ידו אפי' ליכא עדים כלל כשר ולכן כתב רבינו או שגירשה בגט שכתב בכתב ידו וכו' וכתב ג"כ אבל עד אחד והוא כתב ידו וכדלעיל סוף סימן ק"ל דהכי תלתא לא הוי ספיקא אלא בגירושין אבל בקידושין הוי ודאי קידושין: מתה הערוה וכו' עד ומיאנה בו אחרי מותו צרתה חולצת ולא מתייבמת פי' רש"י שתאמרי אי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי לבעלי המת ותעקור קידושין הראשונים עכ"ל משמע להדיא דאם מיאנה ביבם בלבד שאמרה אי אפשי ביבם אינו כלום עד שתאמר אי אפשי בקידושין הראשונים וכו' וז"ש רבינו ומיאנה בו אחרי מותו פי' בו בבעלה ודו"ק: היתה הערוה איילונית צרתה מתייבמת וכו' משנה ריש יבמות וכרבא (ד' י"ב) דאפי' הכיר בה דלא כרב אסי וקשיא לי דהרא"ש ריש יבמות כתב ע"ש התוס' דבאיילונית כיון דלא בעיא גט אפי' מדרבנן הלכך צרתה מותרת שזה למאי דקי"ל כרבא דאפי' הכיר בה צרתה מותרת דבהכיר בה ודאי בעיא גט וצ"ל דלא כתב הרא"ש כן בשם התוס' אלא לרב אסי דאין צרתה מותרת אלא בלא הכיר בה דהיינו טעמא דקידושי טעות ניהוולא בעי' גט דלדידיה ליכא לפרש כמ"ש רש"י בשם בה"ג (דף י"ב) אליבא דרבא דכיון דאיילונית בלאו ערוה לא חזיא לייבומי הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה דא"כ אפילו הכיר בה נמי מתייבמת לפי טעם זה אלא לרב אסי הוא טעמא דבלא הכיר בה לא בעיא גט דלאו אשתו היא וכיון דלרב אסי לא בעיא גט ה"ה לרבא דבהא לא פליגי אבל לגבי צרתה דמתייבמת קי"ל כרבא דאפי' הכיר בה ובעיא גט נמי מתייבמת מטעם שפי' בה"ג ודו"ק ונראה דגם הרמב"ם פוסק דאפי' הכיר בה אעפ"י שאינו מפורש כך בדבריו דמדכתב בפ"ו (הלכה כ"א) טעמו של בה"ג וכמ"ש רבינו דאי הוה ס"ל לחלק בין הכיר בה ללא הכיר בה הוי קידושי טעות ולא בעי' גט וק"ל: יבם הצרה וכו' כ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני בפ"ו. ניסת הצרה לזר כו' משנה בהזורק כל העריות שאמרו צרותיהם מותרות הלכו הצרות האלו וניסאו

פרישה

לו משום מראית עין דמימוי כבונה שני בתים: (ו) ונראה לי שהוא טעות סופר וז"ל הרמב"ם בפ' ו' ויבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה הרי זו חולצת ולא מתייבמת ונראה מה שכתב רבינו ויראה לי שהוא טעות סופר רצה לומר שצריך למחוק הבבא השנייה וב"י כתב שאפשר לדחוק ולפרש דברי הרמב"ם דהכי קאמר או שהיתה גם כן ספק על בעלה כמו שהיה ספק ערוה על יבמה שנמצא שהיא ספק ערוה לשניהם ע"ש: (ז) היה לאחיו בערוה רצה לומר בערות יבם (ומותרת לבעלה): (ח) או שגירשה בגט שכתב בכתב ידו שלשה דינים אלו לעיל בס"ס ק"ל: (ט) ומיאנה בו אחרי מותו כו' (פירש רש"י הואיל וקידושיה וזיקת נפילתה אינה אלא מדרבנן אינה פוטרת צרתה מן החליצה ולהתייבם אסורה שנראית צרת ערוה כ"פ) אע"ג דמצי למעקרינהו לקידושין הראשונים במיאונה למפרע מכל מקום כיון דבשעת נפילה שנזקקה הבת ליבם למאן בו מחמת קידושי ראשון נראים נשואים גמורין למיהוי אשת המת וצרתה צרת הבת ואי שרית ליה אתי למשרי צרת הבת דעלמא: (י) תצא מהבעל ומהיבם תלא מהבעל כדאמרי' לעיל

דרישה

לנכריות היו אסורות לאחיו משום איסור אשת אח אלא אפי' צרת אחיו מאביו שאם היה נשוי לנכרית היתה מותרת לו מכח מצות יבום וס"ק שהיא נשואה לאדם שאין בו איסור מצד ו' וכן אחיו מאביו גם כן אין איסור מצדו מכח מצות יבום ולכן קאמר שאינו אחיו מאביו ר"ל אף על גב שגם כן אין בו איסור מצדו וק"ל: [נ] (יבם הצרה כו' תלא מיבמה בלא גט והולד ממזר וכ"כ הרמב"ם

חידושי הגהות

והכא באיסור ערוה נגעו בה ועוד דהתם לא קאמר אלא אין מוציאין וכו' דהיינו דיעבד אבל לכתחילה לא והכא מיירי לכתחילה דהא קאמר שלא ישא אותה אח"כ מצאתי בב"ח שכתב על הך דינא שהוא מדברי הרמב"ם פ"ו וז"ל וצ"ע מאין הוציא דספק אחות חלוצתו אסורה דאי מהברייתא שהביא הרי"ף והרא"ש בספ"ק דיבמות הספיקות כגון שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזה מהן קידש חולצין ולא מייבמין התם כל אחת שמא אינה יבמתו אלא אחות זקוקתו שהיא אחות אשתו והכי תנן בפ"ב מי שקידש אחת מב' אחיות וכו' וכן בפ'

(יא) וצריכה גט מהבעל וחליצה מהיבם להתירה לזר ואם נתקדשה לזר מותרת ליבם כדפרישית לעיל ביבמה שנתקדשה לזר. מי שזנתה אשתו תחתיו בעדים וברצון ומת בלא זרע ונפלה לפני אחיו דינה כדין הערוה (יב) והיא וצרתה פטורות מן החליצה ומן היבום בד"א שזנתה בודאי אבל אם ספק זנתה (יג) אם לאו היא חולצת (יד) וצרתה חולצת או מתייבמת. אשת אחיו שלא היה בעולמו אינה בת יבום דכתיב כי ישבו אחים יחדו שהיו להם ישיבה אחת בעולם וכיון שאינה בת יבום הרי היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה שהיא ערוה (טו) ופוטרת צרתה כיצד ראובן שמת ונפלה אשתו לפני שמעון אחיו ואח"כ נולד לוי אחיו בין אם נולד קודם שייבם שמעון אשת ראובן שמת (טז) בין אם נולד לאחר שייבמה שמעון ומת אסורה על לוי לעולם וכשם שהיא אסורה כך צרתה אסורה כגון שהיה לשמעון אשה אחרת כתב הרמב"ם עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת קודם שכנסה הרי לוי (יז) חולץ לצרתה [ג] ולא מייבם שהיא צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו במאמר שקנה קצת וא"א ז"ל כתב דאפילו מת בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת דקי"ל

וניסאו ונמצאו אלו איילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה זו דר"מ שאמר משום ר"ע אבל חכ"א אין ממזר מיבמה וכיון דקי"ל כחכמים דאין ממזר מחייבי לאוין וקידושין תופסין בה לפיכך צריכה גט מהבעל וחליצה מהיבם להתירה לזר דחכמים נמי מודו דתצא מזה ומזה אלא דאין הולד ממזר ומדר"מ לגבי יבמה לשוק דהוי ממזר מחייבי לאוין נשמע לחכמים בייבם הצרה כשנמצא אח"כ שהערוה אינה איילונית דהו"ל הצרה אשת אח שלא במקום מצוה דהולד ממזר וכל הדרכים האלו בה דבהא לא פליגי ומכאן למד הרמב"ם ורבינו הדין הראשון שכתב כאן ייבם הצרה שהיה סבור וכו' ומשמע נ"כ מלשון המשנה מדתני בה ונמצאו אלו איילונית שאפי' לא הכיר בה שהיא איילונית אלא עכשיו לא אמרינן מאי הו"ל למיעבד משום דאיבעי ליה אמתוני וכדאיתא בפרק האשה רבה ודברי הכל הוא וז"ל התוס' בפ"ק (דף י"ב) בד"ה תני שהיו דלרבא אע"פ דלא הכיר בה עד אחר מיתת הבעל דסד"א דאסורה משום דבשעת נפילה נראית כצרת ערוה כדאמרי' בצרת ממאנת יש לחלק דהתם מיחסרא מיאון והכא לא מיחסרא מידי א"נ ממאנת אין לה קול ובשעת מיאון נראה כצרת ערוה אבל איילונית יש לה קול וידוע שלא היתה צרת ערוה עכ"ל ועיין לעיל סוף סי' י"ז עוד מבואר במשנה דה"ה בלא ערוה אלא בכונס את יבמתו והלכה צרתה ונישאת לאחר ונמצאת זו שנתייבמה איילונית ואין יבומה יבומין וצרתה לא נפטרה מזיקתה ונישאת לשוק בלא חליצה דתצא מזה ומזה ואין הולד ממזר: **מי** שזינתה אשתו וכו' כ"כ הרמב"ם בפ"ו וכך הם דברי הרי"ף והרא"ש בפ' קמא דיבמות דסוטה ודאית הויא כערוה והיא וצרתה פטורה לגמרי אבל מתני' דריש סוטה דחולצת ולא מתייבמת מיירי בספק סוטה עלמה ומפרש התם רבא דק"ו הוא אם נאסרה לבעלה שהיתה מותרת לו ליבם שהיתה אסורה לו לא כ"ש וכתבו התוס' בפ"ק דיבמות סוף (דף י"א) דהאי ק"ו לא אלים אלא לאוסרה לייבום דלפוטרה מן החליצה לא מהני אלים ק"ו אפי' להיא גופה ומשמע דלצרתה לא אלים ק"ו לאסרה ליבום מדקא מיבעיא במחזיר גרושתו משניסת אי אלים ק"ו למדחי צרה לאוסרה לייבום או לא ואסיקנא דצרת מחזיר גרושה שריא ליבומי אלמא דלא אלים האי ק"ו לגבי צרה אפי' לענין ייבום זאת היא דעת הרמב"ם דמתיר צרת ספק סוטה להתייבם וכדכתב רבינו ודלא כהראב"ד דאינו מחלק בין ספק לודאי דאידי ואידי חולצת ולא מתייבמת מיהו בת"ה סימן רי"ט כתב שכך הוא דעת מהר"ם דצרת סוטה בעיא חליצה ע"ש גם מהרש"ל כתב דאפי' בודאי סוטה היא או צרתה חולצת דלא שייך לומר הכא חליצה פסולה וכמ"ש התוס' (בדף י"א) בד"ה או היא עוד נלפע"ד מדאמרינן ריש יבמות מנייהו דרישא ודסיפא למעוטי דרב דאמר צרת סוטה אסורה ודרב אסי דאמר צרת איילונית אסורה וכיון דסתמא דתלמודא קאמר הכי וקי"ל דלא כרב אסי ה"נ קי"ל דלא כרב ובמרדכי כתב ג"כ מספקא לן אי הלכה כרב בצרת סוטה ולהלכה למעשה נקטינן כמאן דמחמיר: ומ"ש שזינתה תחתיו בעדים וברצון היינו משום דאם היה אונס כגון שהשיאוה ב"ד ע"פ ע"א ואח"כ בא בעלה ומת ואינה אלא סוטה דרבנן אף לרבנן דפליגי אדר"ש בריש האשה רבה דחולצת ולא מתייבמת ל"פ אלא אדידה אבל בצרתה מודו דמתייבמת וכדין ספק סוטה דאורייתא וכ"פ רש"י בסוגיא דצרת סוטה (דף י"א) וז"ל כ"י צרת סוטה אסורה ברצון מיירי ובאשת ישראל אבל באשת כהן היכא דנאנסה צ"ע אי אסרינן לה ואם מת חולצת עכ"ל אבל בפרק הע"י משמע דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליו משום טומאה דכתיב בה אחרי אשר הוטמאה ע"ש (בדף כ"ב) וכן פסק רבינו לעיל בסי' ו' ואיכא למידק אמאי מיקל תלמודא בספק סוטה טפי משאר ספק דאורייתא וי"ל דכיון דבסוטה ודאי כתב טומאה בלשון לאו כי היכי דכתיב בעריות אבל בספק סוטה כתיב טומאה דידה בלשון עשה אף ע"ג דאסירא משום ספק טומאה גלי לן קרא דלא חשיב טומאה דידה למיהוי אפי' כספק ערוה וכ"כ הרא"ש בתחילת פרק קמא דיבמות והאריך ע"ש: **אשת** אחיו שלא היה בעולמו וכו' בין אם נולד קודם שייבם שמעון וכו' משנה רפ"ק ורפ"ב פליגי בה ת"ק ור"ש והלכה כרבנן דאפי' ייבם ואח"כ נולד דכי אשכחה בהיתירא אשכחה שלא נאסרה עליו שעה אחת שהרי לא נזקקה מכח הראשון שלא היה בעולמו כלום אלא נזקקה מכח השני שהיה עמו בעולמו ואפ"ה אסורה לו וז"ל רש"י רפ"ק כגון ראובן שמת בלא בנים ונולד לו אח לאחר מיתה ועמד שמעון וייבם אשתו וכו' עכ"ל ונראה מדלא כתב רש"י ואח"כ עמד שמעון וייבם וכו' כלשון המשנה ר"פ שני אלא כתב סתם ועמד שמעון וייבם אשתו אלמא דרצונו לומר בין שעמד וייבם לאחר שנולד בין שכבר עמד וייבם מקמי שנולד לוי בכל ענין אסורה לו וכדמסיק ר"פ שני אבל בנ"י רפ"ק במ"ש בשם המפרשים מבואר שהבינו מפירש"י דפי' בנולד ואח"כ ייבם והוקשה להם למה לא פי' על פי האמת דאפי' ייבם ואח"כ נולד נמי אסורה לת"ק ונדחקו ליישב זה אבל לפע"ד האמת הוא כדפי' ואין כאן שום התחלה לקושיא: **כתב** הרמב"ם עשה שמעון מאמר וכו' טעם מחלוקתם בסוגיא ר"פ שני ומפורש בב"י

להתירה לזר משנה פרק הזורק (דף פ'.) ומ"ש ואם נתקדשה לזר מותרת ליבם כדפרישית לעיל ביבמה שנתקדשה לזר: מי שזנתה אשתו תחתיו בעדים וברצון ומת בלא זרע ונפלה לפני אחיו דינה כדין הערוה והיא וצרתה פטורות מן החליצה ומן היבום בפ"ק דיבמות (דף יא) א"ר יהודה א"ר צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה כעריות ופירש"י צרת סוטה אסורה. היה נשוי ב' נשים וזינתה אחת תחתיו ויש עדים ומת בלא בנים היא וצרתה פטורות אף מן החליצה מאי טעמא טומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה: כעריות. דכתיב אל תטמאו בכל אלה: **ומ"ש** בד"א שזינתה בודאי אבל ספק אם זינתה אם לאו היא חולצת וצרתה חולצת או מתייבמת שם מתיב רב אשי נכנסה עמו לסתר ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה ואם מת חולצת ולא מתייבמת וכל דינים אלו מבוארים בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ו וכך הם דברי הרי"ף ואע"פ שהראב"ד פסק דסוטה ודאית בעיא חליצה או היא או צרתה משום דאילו איתיה לבעל לא בעיא גיטא השתא נמי בעיא חליצה וצרתה כמוה כבר סתר הרא"ש דבריו וכתב דדוקא גבי ספק הוא דאיתמר הכי בפ"ק דסוטה (ה:) והראב"ד לא עלה בלבו לחלק בין סוטה ודאי לסוטה ספק ולסברתו פליגי סוגיא דסוטה אסוגיא דשמעתין ופסק הלכה כסוגיא דסוטה לחומרא אבל לפי מה שחלקת בין סוטה ודאי ובין סוטה ספק אין אנו צריכים לכל זה ולא פליגי אהדדי עכ"ל: **ראובן** שהמירה אשתו וניסאת לעכו"ם והלך ראובן ונשא אחרת ולא גירש את המומרת ומת בלא בנים אם פטורה רחל מהחליצה ומהיבום משום צרת סוטה עיין בת"ה סימן רי"ט ובמרדכי ריש יבמות (ג): **אשת** אחיו שלא היה בעולמו אינה בת יבום דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיה להם ישיבה אחת בעולם וכיון שאינה בת יבום הרי היא כאשת אחיו שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה כיצד ראובן שמת ונפלה אשתו לפני שמעון אחיו ואח"כ נולד לוי אחיו וכו' משנה ביבמות רפ"ק (ב:) ורפ"ב (יז:) ומ"ש בין אם נולד קודם שייבם וכו' בין אם נולד לאחר שייבמה שמעון וכו' משנה ר"פ ב' ואע"ג דפליג התם ר"ש ידוע דהלכה כת"ק: כתב הרמב"ם עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת קודם שכנסה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם בפ"ו והוא מבואר במשנה ר"פ ב': כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו ב' אחין ומת אחד מהן נולד להם אח ואח"כ ייבם הב' את אשת אחיו ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשנייה משום צרתה עשה בה מאמר ומת שנייה חולצת ולא מתייבמת ופירש"י עשה בה זה שמת מאמר ולא הספיק לכונסה עד שמת שנייה חולצת ולא מיפטרא משום צרת ערוה דלאו צרתה ממש היא ולא מתייבמת דמאמר קונה במקצת והויא צרת ערוה במקצת מדרבנן. ומ"ש בשם הרא"ש דאפי' מת בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת וכו' שם א"ר יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר יש זיקה וכ' הרא"ש וכן הלכתא ואע"ג דרב פליג עליה ואמר שומרת יבם שמתה מותר באמה דאין זיקה וקי"ל הלכתא כרב באיסורי בהא קי"ל כשמואל דאמוראי בתראי שקלי וטרי לתרוצי אליבא דמאן דאמר יש זיקה דפריך בשמעתין ממתניתין עשה בה מאמר ומת שנייה חולצת ולא מתייבמת טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר שנייה יבומי נמי מייבמה ואי אמרת יש זיקה ה"ל צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה אמר רבה ה"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה והא דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ע"כ וה"ה כתב בפ"ו בבבת היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה כולי יש לדקדק למה לא ביאר רבינו שאפי' בלא מאמר צרתה חולצת ולא מתייבמת דמאמר דקתני מתניתין לאפוקי מדבית שמאי [מדר"ש] היא וכדאיתא בגמרא ואנן קי"ל יש זיקה ואפילו בלא מאמר ולא נזכר זה בהל' וגם רבינו לא כתב זה אבל הרשב"א ז"ל כ"כ ומבואר הוא בגמרא עכ"ל. ודברים אלו אינם ענין לבבא זו שכתבו עליה בספרים שלנו אלא ודאי על מ"ש הרמב"ם בבית דין אשת אחיו שלא היה בעולמו עשה שמעון מאמר באשת ראובן ומת קודם שכנסה הרי לוי חולץ לצרתה ולא מייבם כתב ה"ה דברים אלו ומה שהעיד ה"ה שלא נזכר זה בהלכות אני אומר דאשתמיטתיה להרב המגיד דברי ההלכות בפרק ד' אחין אמתני' דג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית וכו' עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת שכתב עליה וה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר ומת נכרית מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה דהויא אחות אשה בזיקה והא דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצריכה חליצה עכ"ל ומשם נלמוד לכאן לדעת הרי"ף וכן נ"ל שהרמב"ם העתיק פה לישנא דמתני' דקתני עשה בה מאמר כו' ואין ה"נ דבלא מאמר נמי חולצת משום דהוה ליה צרת ערוה בזיקה ולא חשש לבאר זה כאן לפי שסמך על מ"ש גבי ג' אחים ב' מהם נשואים שתי אחיות ואחד מהם נשוי נכרית כו' ולא עוד אלא אפילו גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אחר שמת הנשוי נכרית ומת המגרש הרי הנכרית

דרכי משה

(ב) משמע דס"ל דנקטינן כדברי הראב"ד וע"ש מצאתי בהגהות אלפסי פרק האשה שהלך דף תל"ד ע"א אשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת ונישאת לאחר ובא בעלה צרתה

דרישה

הרמב"ם פ"ו וצ"ע כיון דקידושין תופסין בחייבי לאוין למה תצא בלא גט וע"ל סימן ק"ע סעיף כ"א שכתב רבינו בהדיא דצריכה גט. בשלמא להרמב"ם ולהראב"ד שכתבו שאם קדשה לשם יבמין אינה כלום ואין צריך גט וכמש"ר בשמם לעיל סימן ק"ע סכ"ג יש לומר גם כאן מיירי כן וזה שאמר רבינו ייבם הצרה רצה לומר שקדשה לשם יבמות אבל לרב אלפס ולהרא"ש שכתבו שאף אם קדשה לשם יבמות צריכה גט כמו שנתבאר שם קשה למה סתם כאן נגד הרא"ש אביו וכתב תצא בלא גט. ויש לחלק שאני איסורא דלעיל סימן ק"ע שהיתה מותרת מתחלה אלא שנאסרה מכח שחלץ ועומד בלאו דלא יבנה כיון שלא בנה כו' מה שאין כן הכא דצרת ערוה היא וכיון שאינו יכול לבנות בערוה כשאר כולם באיסור אשת אח דגם הרא"ש מודה דאין כאן צד יבום ודו"ק כ"פ): [ג] ולא מייבם שהיא צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו כו' שם דלא קאמר דלכך לא

פרישה

לעיל בסימן קס"ט ומהיבם שלא יאמרו מאמר שניסאת לזר ודאי יבמה חלץ לה או כנסה ונתגרשה ואם יקיימנה יאמרו שמחזיר חלוצתו או גרושתו: (יא) וצריכה גט מהבעל שיבמה לשוק אינה אלא מחייבי לאוין כו': (כדפרי' לעיל בסימן קס"ט כ"פ): (יב) והיא וצרתה פטורות כו' דטומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה כעריות דכתיב בהו אל תטמאו בכל אלה: (יג) אם לאו היא חולצת משום דאילו היה הבעל קיים ורוצה לפוטרה ממנו היתה צריכה גט ממנו השתא נמי שנפלה לפני היבם צריכה חליצה ודוקא בספק זינתה אבל בודאי זינתה אין צריך כלום כיון שכתיב בה טומאה כמו שכתבתי לעיל: (יד) וצרתה חולצת או מתייבמת דהא דהיא אסורה להתייבם משום דילפינן בקל וחומר דמה לבעל שהיתה מותרת לו נאסרה ליבם שכבר נאסרה עליו לא כל שכן אבל לא אלים קל וחומר למדחי צרתה מיבום ואני כתבתי בספרי להחמיר דאפי' ודאי סוטה היא וצרתה חולצת כו' ע"ש מ"ו ומה שכתב היא חולצת וצרתה חולצת ומתייבמת הכי קאמר היא חולצת למפטר נפשה אם אין שם אלא היא או צרתה חולץ או מייבם ונפטרה צרתה והיא אבל אין צרתה נפטרת בחליצת הפסולה וכמו שנתבאר לעיל ס"ס ק"ע וכן צריך לומר בדברי רבינו כמה פעמים היכא דכתב היא וצרתה ודו"ק: (טו) ופוטרת צרתה כיצד רצה לומר כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו פוטרת צרתה רש"י: (טז) בין אם נולד לאחר שייבמה שמעון רבותא קמ"ל דאע"ג דבנולד כבר נתייבמה ולא היתה ע"ז בזיקת נשואי אחיו הראשון מעולם א"כ תחשוב כאילו לא היתה אשת ראובן אלא אשת שמעון שהוא בעולמו ותיהוי מותרת קא משמע לן: (יז) חולץ לצרתה ולא מפטר משום צרת ערוה (שלא היה בעולמו) דלא צרת

(יח) דקי"ל יש זיקה (יט) קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו (כ) או לאחי אמו ומת ונשאה אחיו מאביו ומת ונפלה לפניו ליבום ועודנה קטנה אינה יכולה למאן (כא) לעקור נישואין הראשונים כדי שתתייבם (כב) וצרתה חולצת ולא מתייבמת (כג) ונראה שאף היא חולצת אם תמאן היה אחיו נשוי קטנה שאינה ערוה עליו ומת ומיאנה הקטנה ביבם אסורה לו (כד) ומותרת לזר בלא חליצה [ד] ודוקא היא (כה) אבל צרתה מותרת לו (כו) ואפילו היא מותרת לשאר האחין שלא מיאנה בהן היה לאחיו באשתו ספק גירושין ומת ונפלה לפניו ליבום חולצת ולא מתייבמת דשמא הוו גירושין והרי היא גרושת אחיו שהיא בכרת (כז) אבל אם היו לאחיו בה ספק קידושין מתייבמת שאם היו בה קידושין הרי היא זקוקה לו ואם לא היו קידושין הרי היא נכרית המגרש אשתו גדולה או קטנה שהשיאה אחיה והחזירה ומת ונפלה לפני יבם מותרת לו (כח) אע"פ שהיתה אסורה לו בחיי אחיו משום גרושת אחיו משום שהיתה אשת אחיו שמיתת אחיו מזקיקין אותה לייבום ובאותה שעה לא היה לה שום איסור אבל קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה בקטנותה ע"י אביה והחזירה (כט) ומת בעודה קטנה אסורה ליבם שגירושיה גירושין גמורים (ל) ואין חזרתה חזרה גמורה וחולצת וכן הדין במגרש הפקחת (לא) ונתחרשה והחזירה (לב) ומת והיא חרשת ולענין צרתה כתב הראב"ד שהיא (לג) כמותה וחולצת ולא מתייבמת ורב

הנכרית חולצת ולא מתייבמת הואיל ונעשית צרת אחות אשתו בזיקה שעה אחת כו' שהרי ביאר שם דצרת ערוה בזיקה אסורה ומינה נשמע לכל אינך: קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו או לאחי אמו ומת ונשאה אחיו מאביו ומת ונפלה לפניו לייבום כו' בפרק ב"ש (דף קח:) הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת מהו שתמאן השתא ותעקרינהו לנישואין קמאי ותתייבם צרתה יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא שכרו ב' בני אדם בת' זוז ובאו ושאלו את ר"ע בבית האסורין ואסר את רבי יהודה בנציבין ואסר וכתב הרא"ש פירוש אע"ג דקי"ל דיש מיאון לאחר מיתה הכא בשנייה לא דהא בתו לא ממאנת לאחר מיתה ותתייבם צרתה משום דרמי בר יחזקאל דאמר כיון דבשעת נפילה נראית כצרת ערוה אסורה ה"נ אי שרית להאי שנייה למאן לאחר מיתה אתי למשרי צרת בתו עכ"ל: ומ"ש וצרתה חולצת ולא מתייבמת שאפילו היא חולצת פשוט הוא: היה אחיו נשוי קטנה שאינה ערוה עליו ומת ומיאנה הקטנה ביבם אסורה לו כו' בר"פ ב"ש (דף קז:) א"ר מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת גט בעלת גט כיון דאיתסרא לחד לא איתסרא לכולהו. ושמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה ולא דמיא לבעלת הגט בעלת גט הוא דקעביד בה הכא איהי קעבדא ביה דאמרה לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא: ופירש"י מיאנה בזה אסורה לזה. מיאנה יבמה באחד מן האחין יבמין אסורה לכולם ופסקו הרי"ף והרא"ש הלכה כשמואל משום דקאי רבי יוחנן כוותיה: ומ"ש רבי' אסורה לו טעמא משום דמדמי לה לבעלת הגט לגבי ההוא דמיאנה ביה. ומ"ש ומותרת לזר בלא חליצה היינו בדליכא אחין אחריני דאילו איכא אחריני אע"ג דמיאנה בזיקתו של זה הרי לא מיאנה בזיקת דאחרים: ומ"ש ודוקא היא אבל צרתה מותרת לו זה פשוט דהא אפילו נתן גט לזו לא נאסר צרתה: ומ"ש ואפילו היא מותרת לשאר האחין שלא מיאנה בהן כבר נתבאר דפלוגתא דרב ושמואל הוא והילכתא כשמואל וז"ל הרא"ש והרי"ף ז"ל בפ"ק אהא דכי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת פי' ממאנת ביבם ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו משניסאת כולן מותרות ודוקא צרותיהן אבל איהנו גופייהו בדליכא בהדייהו צרות כל חדא מינייהו אית לה דינא באנפי נפשי וכו' כמו שאכתוב בסי' קע"ד: ב היה לאחיו באשתו ספק גירושין ומת ונפלה לפניו ליבום חולצת ולא מתייבמת דשמא הוו גירושין וכו' אבל אם היו לאחיו בה ספק קידושין מתייבמת כו'. המגרש אשתו גדולה או קטנה שהשיאה אחיה והחזירה ומת ונפלה לפני יבם מותרת לו משנה בפרק ב"ש (ד' קח:) המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ר"א אוסר המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם ר"א אוסר וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש אבל קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה בקטנותה ע"י אביה והחזירה ומת בעודה קטנה אסורה ליבם כו' שם משנה קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה דברי הכל שאסורה ליבם ופירש"י והחזירה בקטנותה אסורה ליבם אם מת בקטנותה ואפי' לרבנן דגירושיה גירושין גמורים ואין חזרתה חזרה גמורי דקידושי קטנה אינה כלום הואיל ופקע זכות אב והיא אין לה יד והו"ל כגרושה ועומדת:

ומ"ש וכן הדין במגרש הפקחת ונתחרשה והחזירה ומת והיא חרשת כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז וכתב ה"ה זה פשוט לפי מה שנתבאר שנישואי החרשת שוין לנישואי הקטנה וכולן מדבריהם ויש סמך לזה בירוש' פרק חרש פשוט הוא עכ"ל:

ומ"ש ולענין צרתה וכתב הראב"ד שהיא כמותה כו' שם (דף קט:) בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה מהו ומסקנא צרתה או חולצת או מתייבמת וכתב הרא"ש

קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו וכו' בפ' ב"ש סוף (דף ק"ח) הרי שהיתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת מהו שתמאן השתא ותעקרינהו לנישואין קמאי ותתייבם יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא ואסיקנא דאסור כך הוא גירסת רש"י ופי' אבל באישות דערוה כגון אשת אחיו מאמו קטנה ומת ונשאה אחיו מאביו פשיטא לן דלא אתא מיאון דלאחר מיתה למשרי ערוה ליבומי עכ"ל וכך הוא גירסת הרי"ף והרא"ש וכך כתב רבינו אינה יכולה למאן כדי שתתייבם אלמא דמפרש דבהיא גופה קמיבעיא לן אם יכולה למאן כדי שתתייבם ואסורה אבל התוס' גורסי' ותתייבם צרתה וגרסינן נמי יש מיאון אחר מיתה באחיו או לא ואסרוה וכתבו עוד דוקא באיסור שנייה קמיבעיא ליה אבל באיסור ערוה דאורייתא חנן כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת עכ"ל ורבינו חשש לחומרא גם לגירסת התו' דאף בצרת שנייה אסורה לייבם כשתמאן השנייה וקצת קשה לאיזה צורך כתב רבינו דין זה בערוה גופה כשהית' נשואה לאחיו מאמו דפשיטא היא כמו שפירש"י ותוס' דאי לאורויי דאפי' בערוה דאורייתא אין צרתה פטורה לגמרי אלא חולצת כבר כתב רבינו דין זה לעיל בסוף ס"ה. ונראה ליישב דלפי דהרי"ף והרא"ש כתבו לשם וז"ל ואע"ג דקי"ל דיש מיאון לאחר מיתה הכא בשנייה לא דהא בתו לא ממאנת לאחר מיתה ותתייבם צרתה משום דבשעת נפילה נראית כצרת ערוה ה"נ אי שרית להאי שנייה למאן לאחר מיתה אתו למשרי צרת בתו עכ"ל וזאת היתה דעת רבינו שכתבה בערוה כדי למיתב טעמא דהא דאסרוה בשנייה אינו אלא כי היכי דלא ליתו למשרי כמי בערוה ולכך גזרו אף בשנייה והכי משני תלמודא התם בריש (דף ק"ט) האי מאי למימרא פשיטא אלא הא קמ"ל טעמא דרבי אליעזר דגזר הנך משום האי ע"ש:

ונראה שאף היא חולצת אם תמאן משמע דבין בערוה ובין בשנייה קאמר אם תמאן לעקור נישואין הראשונים בלבד אבל לא תמאן בנישואי אחיו מאביו א"כ זקוקה היא לו מדרבנן מכח נשואי אחיו מאביו וצריכה חליצה מדרבנן לעקור זיקתה והיינו באם אין לה צרה דאם יש לה צרה דזיקתה דאורייתא ולא נפטרה בחליצה זו שאינה אלא מדרבנן וכיון דצרה בעיא חליצה א"כ נפטרה גם הקטנה בחליצת צרתה ולא צריך לחליצת הקטנה אבל צרתה לעולם חולצת ולא מתייבמת בין תמאן היא בין לא תמאן: **היה** אחיו נשוי קטנה שאינה ערוה עליו וכו' בפ"ק דיבמות (דף י"ב) אמר שמואל צרת ממאנת אסורה ליבם גזירה משום צרת בתו ממאנת ואסיקנא דשריא הצרה ליבם דלא כשמואל אבל ממאנת גופה אסורה ליבם משום דמיאון עקר לה לזיקה וקאי עליה באשת אח ואעפ"י דמיאון עקר לנישואין קמאי והרי היא נכרית אפלו גזרינן הואיל ולא מיאנה בראשון ומכח נישואין שלו נפלה לפניו נראית כאשת אחיו ובריש פרק ב"ש איתא רב אמר מיאנה בזה אסורה לזה ושמואל סבר מיאנה בזה מותרת לזה ורב אסי סבר מיאנה בזה מותרת אפילו לו ופסקו הרי"ף והרא"ש לשם דהלכתא כשמואל דקאי ר' יוחנן כוותיה דאמר מיאנה בזה מותרת לאחין דלאחין הוא דשריא הא לדידיה אסירא:

ומ"ש ומותרת לזר בלא חליצה שם אמר עולא אף ממאנת לזיקתו ופי' הרי"ף והרא"ש ולא בעיא חליצה מ"ט נישואין קמאי קא עקרה והלכתא כעולא ומשמע דאפי' איכא אחין ומיאנה בזה מותרת לזר כיון דעקרה לנישואין קמאי אבל מלשון הרי"ף והרא"ש פרק קמא דיבמות לא משמע הכי שכתבו ממאנת ביבם דלית לה צרה אף על גב דלגבי יבם דמיאנה בו לאו בת חליצה וייבום ניננו לגבי אחיו של יבם שריא וחולצת או מתייבמת דאמר שמואל מיאנה בזה מותרת בזה עכ"ל. וזהו טעמו של ב"י שכתב לפרש הא דמותרת לזר בלא חליצה היינו בדליכא אחי אחריני ותימה דמדשמואל לא שמעינן אלא היתירא לאחין אבל לא שמעינן מיניה איסורא לזר בלא חליצה וכך מבואר מדברי הרמב"ם פ"י דה"ג שכתב דמיאנה ביבם אסורה לאביו אבל לשאר קרובים מותרת לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמין מותרת לאחין עכ"ל וכיון דבמה שמיאנה ליבם בלבד מהני לעקור נישואין הראשונים להתירה לשאר קרובים ה"ה דמותרת לזר מה"ט גופיה דאל"כ בדאיכא אחין דצריכה חליצה אף לשאר קרובים אסורה דאין לפרש דלא שרינן לקרובים אלא בדליכא שאר אחין דא"כ הו"ל להרמב"ם לפרש חילוק זה כ"ש רבינו שדרכו לפרש לא הו"ל לכתוב בסתם דמותרת בזר בלא חליצה אלא ודאי דשריא לזר בלא חליצה ולשון הרי"ף והרא"ש שכתבו דחולצת אינו לומר דצריך חליצה אלא לומר דחליצתה פסלה ואינה כחליצת סרים ואיילונית דאינה כלום דהכא כיון שמותרת לאחין אע"ג דאסורה לאביו דאלמא דאיכא מצות ייבום א"כ שייך כאן נ"כ חליצה ופסלה אבל לזר שריא בלא חליצה כנ"ל ליישב דברי הרי"ף והרא"ש עם דברי הרמב"ם ורבינו ומיהו לענין מעשה עדיין צריכין אנו למודעי ולעיין בה: **היה** לאחיו באשתו ספק גירושין וכו' בפרק החולץ (דף מ"א) הספיקות חולצות ולא מתייבמות מאי ספיקות אילימא

פרישה

ממש היא אבל מ"מ לא מתייבמה דהוי צרת אשת איש שלא היה בעולמו במקצת מדרבנן: (יח) דקי"ל יש זיקה פלוגתא דרב ושמואל היא וקי"ל דזיקה דהיתה זקוקה לו משוי לה כאילו עשה בה מאמר ואסורה צרתה להתייבם: (יט) קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו ר"ל לאחיו של יבם: (כ) או לאחי אמו שהיא מותרת להכנס לאחיו מאביו: (כא) לעקור נישואין הראשונים של אחי אמו או אחיו מאמו שהיא אסורה לו מכחם: כדי שתתייבם מחמת נשואי אחיו מאביו (והטעם כיון דבשעת נפילה נראית כערוה אסורה משום דאתי למשרי שאר ערוה כ"פ): (כב) וצרתה חולצת ולא מתייבמת שאין קידושיה של קטנה אלא מדרבנן ואינה היא צרת ערוה אלא מדרבנן. ולא מתייבמת שנראית כצרת ערוה: (כג) ונראה שאף היא חולצת אם תמאן רצה לומר בנשואי הראשונים ור"ל היכא שאין לה צרה דאם יש לה צרה בחליצת צרתה נפטרה גם היא: (כד) ומותרת לזר בלא חליצה והיינו דוקא היכא שאין עוד אחים לבעלה שמת דאי איכא אחים אחרינא אע"ג דמיאנה בזה הרי לא מיאנה בזיקת אחרים ב"י: (כה) אבל צרתה מותרת לו דמיאונה לא עוקרת אלא קידושי עצמה אבל צרתה נשואיה במקומה עומדת: (כו) ואפי' היא מותרת לשאר אחים וכתב ב"י הטעם משום דכיון שלא מיאנה בבעל נראית כאילו נישואי הבעל קיימים אלא שעוקרת זיקתו של יבם והויא לה גביה כאשת אח שלא במקום מצוה אבל לאחרים שריא להו כיון שאף הוא אינו נאסר אלא מפני מראית עין אין לנו לדמות אלא כיבמה שאומרת בזה אני רוצה ובזה איני רוצה עכ"ל עיין שם ריש דף תמ"ב ונ"ד לבעלת גט דכיון דאסורה לחד אתסרא לכולהו דבעלת ג' הוא דקעביד בה (מעשה ופסלה על אחין כ"פ) הכא איהי דקעבדא ביה דא"ל לא רעינא בך בך הוא דלא רעינא הא לחברך רעינא: (כז) אבל אם היו לאחיו בה ספק קידושין ר"ל ומת ולא גירשה: (כח) אע"פ שהיתה אסורה לו בחיי אחיו ר"ל שעה אחת: (כט) ומת בעודה קטנה אבל אם נתגדלה אללו יתבאר בסמוך שמותרת להתייבם: (ל) ואין חזרתה חזרה גמורה (אלא מדרבנן דקידושי קטנה אינו כלום הואיל ופקע זכות האב בנישואי הראשון והיא אין לה יד לקבל קידושין והוי לה כגרושה ועומדת כ"פ) וא"כ הויא גרושת אחיו וחולצת משום מראית עין: (לא) ונתחרשה והחזירה שגם קידושיה ונישואיה אינם קנין גמור: (לב) ומת והיא חרשת ז"ל המיימוני בפ"ז ואינה חולצת ואינה מתייבמת ר"ל דחרשת אינה בת חליצה כלל כדלעיל ומה שכתב והיא חרשת לאפוקי שאם נתפקחת אללו יתבאר בסמוך שמותרת אפי' להתייבם: (לג) כמותה וחולצת ולא מתייבמת הואיל שהקטנה היא ערוה מן התורה שהיא גרושת אחיו הוי צרתה צרת ערוה (ודומה למ"ש לעיל דאם לא מיאנה בו הקטנה בחייו ומיאנה אחרי מותו דצרתה חולצת ולא מתייבמת כ"פ) אבל המגיד והרמב"ם והרא"ש סברי הואיל שאין קידושי

דרישה

לא מייבם מפני שהיא צרת זיקת שני יבמין וכמו שנתבאר בסי' קס"ו גבי ביאת קטן שהיא כמאמר וכן לקמן סימן קע"ד י"ל דזיקת שני יבמין וצרתם אינן אסורים אלא מדרבנן משום גזירה וכמו שנתבאר לעיל ולקמן בסימן הנזכר והכא אמר דמדינא לא מייבמה וכן מוכרחין לתרץ גם כן בסימן קע"ה גבי שלשה אחין ושני' מהן נשואות ב' אחיות דכתב הרמב"ם גם כן ענין בזה. גם המתניתין שהובא בב"י שגוף דין זה נלמד ממנו צריכין לתרץ גם כן כ"פ): [ד] ודוקא הוא אבל צרתה מותרת כתב ב"י ז"ל דהא אפי' אם נתן הגט לזו לא נאסרה צרתה עכ"ל אבל זה אינו כמו שכתב רבינו להדיא בריש סימן ק"ע אלא דאינו דומה לבעלת הגט דבעלת הגט הוא דקעביד בה כו' וכמו שהביא הב"י שגמרא לעיל מוק עפ"ר כ"פ): וכן

הדרושי הגהות

בפ' ד' אחין (ל:) וכולן שהיו להן קידושין וכו' דספק איסורא הוא וכן בפ' החולץ (מא:) תנן שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה ומת יבם יוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה התם אשתו היא אחות חלוצה ודאי אבל ספק א"א כיון דאיסורא דרבנן הוא אימא לך דשריא בפ' החולץ במרדכי כתב דשאל רבינו שלמה מדרוי"ש לרבינו ברוך על ספק אחות חלוצה ודעתו להתיר והשיב ר"ב דשאל את פי רבותיו ואמרו שאין רשאין להתיר לעשות מעשה משמע דמן ההלכה אין ראיה לאסור ואפשר לומר דמדתנן בפרק ב' דיבמות (כד:) קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ותני שילא ואפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן וספק חלוצה לא גזרו רבנן משמע דוקא קדמו וכנסו אבל לכתחילה אסור לבנום דאל"כ לשמעינן רבותא דאפי' לכתחילה שרי ולמדנו מכאן דה"ה לאחות חלוצה נמי אסור לכתחילה אפי' בספק ומיהו אם קדם וכנס אין מוציאין ע"כ: ב היה לאחיו באשתו ספק גירושין ומת ונפלת לפניו

ורב אלפס כתב שהיא מתייבמת וכ"כ הרמב"ם ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל החזירה כשהיא קטנה או חרשת (נד) ונתגדלה או נתפקחת אצלו ואח"כ מת מותרת להתייבם אחות גרושתו היא אסורה לו מן התורה כאחות אשתו לפיכך נפלה לפניו ליבום פטורה היא וצרתה מן החליצה ומן היבום:

קעד

יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות דרבנן (א) היא חולצת (ב) וצרתה או חולצת או מתייבמת ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה פוטרת אותה (ג) כדפרישית לעיל ואם עבר ובא עליה (ד) קנאה ונפטרת צרתה (ה) ומוציאה בגט היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן ומותרת ליבם הרי היא זקוקה לו דכיון שלא היתה אסורה לבעלה (ו) אלא בלאו תפסי בה קידושין וכיון שמותרת ליבם יכול לייבם אותה חוץ ממחזיר גרושתו משניסת

שאם

אילימא ספק קידושין אמאי לא מתייבמת תתייבם ואין בכך כלום וכתבו התו' בספק גירושין ה"מ לאוקמי דלא מתייבמת שמא היא גרושת אחיו ע"כ:

קעד יבמה וכו' וצרתה או חולצת או מתייבמת ירושלמי הביאו הרי"ף והרא"ש פ"ב דיבמות תחלתו תני בר קפרא וכו' עד צרת שנייה או חולצת או מתייבמת ומשמע דה"ה בחייבי לאוין ועשה שהרי במתניתין השוו מדותיהם כלל אמרו ביבמה כו' וכ"כ בנ"י פ"ק דיבמות: ומ"ש ואין חליצתה וכו' כדפי' לעיל ע"ל בסימן ק"ע סי"ג כתבתי דמדרבנן הוא דמחמרינן דחליצתה אינה פוטרת אבל ד"ת כי היכי דאם בא עליה קנאה ונפטרה צרתה ה"ה חלץ לה כדתניא להדיא פ"ב (דף כ) ע"ש: היתה אסורה לבעלה וכו' חוץ ממחזיר גרושתו וכו' בפ"ק (ריש ד' י"ב) אסיקנא תריץ הכי מחזיר גרושתו משניסת היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת וכך פסקו הרי"ף והרא"ש לשם ואע"ג דליכא בה שום איסור לאו ועשה על היבם אפילו הכי מתייבמת מק"ו במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש ומ"מ לא אלים האי ק"ו למיפטרה מחליצה היא גופה אבל צרתה אף לייבום דאין זו צרת ערוה דטומאה דכתיב בה מוקים לה בסוטה ודאי ואיתעקר ממחזיר גרושתו כאילו לא כתב בה טומאה וכדמוכח בסוגיא ועיין במ"ש לעיל סי' קע"ב ס"ח: **כתב** הרמב"ם בפ"ו יבמה שהיא אלמנה מן הנישואין ובא עליה כ"ג לא נפטר צרתה שאין עשה דוחה ל"ת ועשה והואיל דלא קנה מן התורה קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלץ עכ"ל וטעמו דפסק כרב גידל בפ"ב (דף כ) דדריש יבמתו יתירה דחייבי לאווין עולה לחליצה ואינו עולה לייבום ואע"ג דאיכן דח"ל מדאורייתא שריא אף לייבום היינו ח"ל גרידא אבל אלמנה מן הנישואין לכ"ג דאיכא ל"ת ועשה אינה עולה לייבום ד"ת ואפ"ה עולה לחליצה ולפ"ז אם עבר כ"ג ובעל לא נפטרה צרתה וכ"כ ה"ה לשם בשם בה"ג ולמד ה"ה מכאן דבמחזיר גרושתו משניסת נמי אם עבר ובא עליה היבם לא נפטרה הצרה הואיל ולא קנאה מן התורה מק"ו דלעיל אבל הב"י כאן וכן בכ"מ השיג על ה"ה וז"ל ונראה מדברי ה"ה דמחזיר גרושתו משניסת עובר בעשה ול"ת מדמדמי ליה לאלמנה לכ"ג מן הנישואין ואיני יודע מניין לו שאינו מוצא בה אלא לאו בלבד עכ"ל ושרי ליה מאריה דהא באלמנה לכ"ג איסור לאו ועשה על היבם היא ובמחזיר גרושתו משניסת אין שם לאו ולא שום איסור עשה על היבם אלא מק"ו הוא נלמד וכאילו כתב קרא בפי' דאינו עולה לייבום והלכך אין צרתה נפטרת בביאתה ולא דמי לח"ל דקי"ל דעשה דוחה ל"ת ולפ"ז ספק סוטה נמי דמק"ו הוא נלמד אין צרתה נפטרת בביאתה. עוד כתב ה"ה דצרת מחזיר גרושתו משניסת נפטרת בחליצה והקשה עליו ב"י לשם ממ"ש הרמב"ם פ"ז דב' יבמות מבית א' והאחד מהן שנייה על היבם או ח"ל או חייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה וצ"ע עכ"ל וגם זה אינו קשה כלל דהא מעיקרא קס"ד דלאו היא או צרתה חולצת וכל אחת נפטרה בחליצת חבירתה דלאו חליצה פסולה היא השתא ודאי דגם למאי דמסיק היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת מ"מ הא דצרתה נפטרה בחליצתה לא אידחיא לה וכ"כ התו' לשם ובר"פ ד' אחין בד"ה וחליצה פסולה דמחזיר גרושתו משניסת אף ע"ג דאסורה להתייבם כיון שהזיקה שלימה פוטרת ואינו דומה לשאר חליצה פסולה ואף להרמב"ם דח"ל ועשה ושניות הויא נמי חליצה פסולה אף על פי דהזיקה שלימה מ"מ לא דמי למחזיר גרושתו משניסת דדוקא ח"ל ועשה ושנייה כיון דד"ת עולה לייבום אלא דרבנן עבוד תקנתא דלא ליבומי גזירה ביאה ראשונה אטו שנייה ומ"ה הו"ל חליצה פחותה ופסולה הדור עבוד רבנן תקנתא דלחזור על כל האחין אף על פי שהזיקה שלימה אבל מחזיר גרושתו משניסת דד"ת אינה עולה לייבום מק"ו ולחליצה עולה ד"ת מקרא דיבמתו ופטרה צרתה כיון שהזיקה שלימה אם כן חליצה מעולה ד"ת היא אף על פי שאינה עולה לייבום אין להם לרבנן למיעבד תקנתא בכדי דלחזור על כל האחים ולהוסיף על התורה וכן בספק סוטה דמדאורייתא אינו עולה לייבום נפטרה צרתה בחליצתה אבל סוטה דרבנן דמדאורייתא עולה לייבום אלא דרבנן גזרו שלא תתייבם הו"ל חליצה פסולה כמ"ש התוס' בשם הירושלמי ר"פ ד' אחין בדבור הנזכר וה"ה הביא הירושלמי פ"ח מה' יבום ע"ש ומ"מ קשה מאין למד ה"ה מדברי הרמב"ם דבמחזיר גרושתו משניסת נפטרה צרתה בחליצתה שזה לא נשמע מדברי הרב ואפשר דס"ל להחמיר דלא נפטרה צרתה כיון דבעיא זו לא נפשטא בגמרא וצ"ל דס"ל לה"ה כיון דהרי"ף פסק להקל

מסתמא

הרא"ש תמה לי למה כתב רב אלפס בעיא זו שהיא אליבא דר"א דלא כהלכתא ויש הלכות רב אלפס שכתוב בהן וה"ה לצרתה של יתומה בחיי האב לרבנן והשיב עליו הרמב"ן ז"ל הא מילתא לא מיתוורא שפיר משום דלר"א גופיה הא לא שרית לצרה אלא משום דהיא גופיה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה אבל יתומה בחיי האב בין לר' אליעזר בין לרבנן ערוה היא מן התורה הילכך צרתה נמי צרת ערוה הן ושתיהן חולצות ולא מתייבמות ולכאורה היה נראה כדבריו דהיינו דתנן בפ"ק וכל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת ה"נ צרתה של ערוה קטנה היא ומיהו נוכל לקיים דברי רב אלפס ז"ל דשאני ערוה זו שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו הילכך לר"א דגזר אפילו בגדולה דעלמא אטו יתומה בחיי האב שמא יטעה אדם לומר דקידושי קטנה כלום כ"ש דגזר בצרה דידיה אבל לרבנן דלא גזרו אפילו בדידה אם גדלה אצלו כ"ש דבצרתה לא גזרו ומתייבמת וכ"כ הרמב"ן ז"ל ופלוגתא היא בירושלמי עכ"ל: ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם ז"ל שמתייבמת בפ"ז וכתב ה"ה בהלכות הביאו בעיא דצרתה ומאי דאסיקנ' בה או חולצת או מתייבמת לומר דכי היכי דלרבי אליעזר בגדולה צרתה מתייבמת ה"ה קטנה לרבנן וזהו דעת רבינו ויש חולקין בזה וכבר הכריע הרמב"ן כדברי ההלכות וזהו דעת הרשב"א ז"ל עכ"ל: ההזירה כשהיא קטנה או חרשת ונתגדלה או נתפקחה אצלו ואח"כ מת מותרת להתייבם שם בברייתא בגמרא מודים חכמים לרבי אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא כיתומה בחיי האב והחזירה שאסורה לייבם מפני שגירושיה גירושין גמורים ואין חזרתה חזרה גמורה בד"א שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה א"נ החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת ומה שהשוה דין החרשת לדין הקטנה כ"כ הרמב"ם בפ"ז וכבר נתבאר בסמוך: אהות גרושתו היא אסורה לו מן התורה כאחות אשתו לפיכך נפלה לפניו לייבום פטורה היא וצרתה מן החליצה ומן הייבום משנה בפרק החולץ (מא.) המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה ופירש"י פטורה. אף מן החליצה משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת ואחות גרושה מד"ת דכתיב עליה בחייה כל שבחייה:

קעד יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות דרבנן היא חולצת כו' משנה בפ"ב דיבמות (דף כ.) כלל אמרו ביבמה כל שאיסורה איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה שניות מדברי סופרים. איסור קדושה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר ופירש"י שניות שניות לעריות שגזרו סופרים עליהם: אלמנה לכ"ג. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אלמנתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. שעבר אחיו המת ונשא חלוצה וגרושה וכשמת צריכה חליצה שהרי קידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאווין אבל יבומי לא שהרי אסורה לו לזה שהוא כהן ואפטורי בלא כלום לא דלא אלים לאו למיפטרה דילפינן מאחות אשה בפ"ק עכ"ל: **ומ"ש** רבינו וצרתה או חולצת או מתייבמת כ"כ נ"י אמתני' וז"ל איסור מצוה ואיסור קדושה כו' דוקא היא אבל צרתה מתייבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה וכדנפקא לן בפ"ק (ג:) מאחות אשה דכתיב בה לצרור וכן איתא בירושלמי להדיא עכ"ל: **ומ"ש** ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה פוטרת אותה כדפרישית לעיל בסימן ק"ע כ"כ בשם הרמב"ם ז"ל ושם נתבאר. ומ"ש ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ומוציאה בגט בפ"ב דיבמות (דף כ:) תניא פצוע דכא וכרות שפכה שמתו אחיהם ועמדו הם ובעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבא פצוע דכא פירש"י אם בעלו קנו. ויוצאת בגט בלא חליצה. ומ"ש רבי' שנפטרה צרתה פשוט הוא דכיון שאם בעלו קני ויוצאת בגט בלא חליצה א"כ בביאה זו נעקרה זיקה לגמרי מבית זה ופשיטא דנפטרה צרתה וכך מפורש שם בברייתא איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטרה צרתה והא דקתני דאם חלץ לה שפוטרת צרתה ורבינו כתב בסמוך שאם חלץ לה לא נפטרה צרתה כבר נתבאר בדברי ה"ה שכתבתי בסימן ק"ע ז"ל הרמב"ם בפ"ג היתה היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שנייה הרי זו חולצת ולא מתייבמת ומפני מה צריכה חליצה מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי הן זקוקות לייבם ומן הדין היה שיתייבמו שהייבום מצות עשה וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה יבא עשה וידחה את לא תעשה אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין ולא שניות גזירה שמא יבא עליה פעם שנייה והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מ"ע אלא ביאה ראשונה בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה ואצ"ל שנייה ה"ז קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרו עכ"ל וטעם זה שכתב שהוא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה הוא מסקנא דרבא בפרק כילד (שם) היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן ומותרת לייבם הרי היא זקוקה לו דכיון שלא היתה אסורה לבעלה אלא בלאו תפסי בה קידושין וכיון שמותרת ליבם יכול לייבם אותה מבואר במשנה פרק יש מותרות (דף פד.): ומ"ש חוץ ממחזיר גרושתו משניסת שאם החזיר אחיו גרושתו משניסת ומת חולצת ולא מתייבמת בפ"ק דיבמות (דף יא:) בעי ר"י המחזיר גרושתו משניסה צרתה מהו ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא או היא או צרתה ולאו תירוצי קא מתרצת לה תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ומסקנא כי האי תירוצא בתרא דאמרי' כי אתא רבין א"ר יוחנן אחת צרת ממאנת פי' ממאנת ביבם ואחת צרת איילונית ואחת צרת מחזיר גרושתו משניסתה כולן מותרות ודוקא צרותיהן אבל איהו גופייהו בדליכא בהדייהו צרות כל חדא מינייהו אית לה דינא באפי נפשה ממאנת ביבם אע"ג דלגבי יבם דמיאנה בו לאו בת חליצה ויבום היא לגבי אחיו של יבם שריא וחולצת או מתייבמת דאמר שמואל מיאנה בזה מותרת בזה ואיילונית לא חולצת ולא מתייבמת ומחזיר גרושתו משניסתה ומת חולצת ולא מתייבמת וכתב ה"ה בפ"ו מפורש בפ"ק ומסקנא שהיא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת

פירוש

דרכי משה

צרתה מותרת להתייבם דלא קנסו בצרתה לעשותה כצרת סוטה ודאית עכ"ל כתב בא"ז ראובן צוה לגרש את אשתו שלא תפול לפני אחיו לייבים ואחיו מיחה בו שלא לגרשה ונפלה לפניו לייבום כתבו הגאונים דאסורה ליבמה דמאחר שנתן בה עיניו בחיי אחיו אינו מכוון לשם מצוה ומנדין אותו עד שיחלוץ לה עכ"ל וצ"ע

פרישה

קידושי הקטנה אלא מדרבנן ואם נתגדלה אם גדלה אצלו (ר"ל כיון שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו כ"פ) אפי' היא עצמה הוזרת להיות להתייבם לא גזרו על צרתה: (נד) ונתגדלה ונתפקחה אצלו כו' דודאי בא עליה אחר שנתגדלה או נתפקחה נכם קידושין:

סי' קעד (א) היא חולצת דלא אלים לאו למיפטרה דילפינן מאחות אשה (ר"ל דלא מפטר מן החליצה כ"א דומיא דאחות אשה דילפינן מינה פטור צרות מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לצרור וגו' כ"ש) שהיא מחייבי כריתות אבל לא מתייבמת שהרי אסורה לו: (ב) וצרתה או חולצת או מתייבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה דילפינן מאחות אשה דכתיב לצרור כ"י (וגם הצרה אינה נפטרת בחליצה זו דזיקתה הוא קלושה שאסורה ליבם וזיקת צרה זיקה אלימתא אבל חליצת צרתה פוטרת אותה כ"פ): (ג) כדפרישית לעיל בב"ס ק"ע בשם הרמב"ם: (ד) קנאה ונפטרה צרתה (ע"ל בסימן קע"ב כ"פ) ז"ל הרמב"ם מן הדין היה שיתייבמו אפי' לכתחילה שהייבום מצות עשה וכ"מ שאתה מוצא עשה ולא תעשה יבא עשה וידחה לא תעשה אלא שחכמים גזרו שלא יתייבמו שגזרינן ביאה שנייה שאין בה מצוה שבביאה ראשונה קיים מצות יבמים אטו ביאה ראשונה: (ה) ומוציאה בגט ר"ל השנייה (פירוש האסורה מדברי סופרים פ"ס) או איסור לאו ועשה: (ו) אלא בלאו תפסי

בה

חידושי הגהות

לפניו וכו' בפ' החולץ (מא.) הספיקות חולצות ולא מתייבמות מאי ספיקות אילימא ספק קידושין אמאי לא מתייבמות תתייבם ואין בכך כלום וכתבו התוספות בספק גירושין

ה"מ לאוקמי דלא מתייבמת שמא היא גרושת אחיו ע"כ:

והא

שאם החזיר אחיו גרושתו משניסת ומת (ז) חולצת ולא מתייבמת אחות חלוצה אסורה מדרבנן לפיכך נפלה לפני יבם חולצת ולא מתייבמת (ח) [א] וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת (ט) [ב] מי שיש עליה זיקת שני יבמין היא וצרתה חולצות ולא מתייבמות כיצד ג' אחין נשואין (י) [ג] ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה אחד מהנשארין מאמר ביבמתו ומת קודם שכנסה בין שיש לה צרה (יא) או אין לה צרה היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת נתן לה גט ופי' שהוא למאמרו הרי בטל המאמר שעשה ואין עליה אלא זיקת יבם אחד ומתייבמת אבל אם נתן הגט סתם אסורה קטן שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שאין ביאתו קונה קנין גמור ויש עליה זיקת שני יבמין מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה (יב) וקדשה שמעון אחיו ומתו שניהם ונפלה לפני לוי אחיהם מתייבמת לו שאינה אשת שני מתים (יג) שאם קידושי ראובן קידושין אין קידושי שמעון כלום ואם קידושי שמעון קידושין אין קידושי ראובן כלום:

קעה יבמה

קעה יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה משום איכור ערוה אסורה עולמית אפילו אם יפקע האיסור כגון ב' אחין שנשואין ב' אחיות ומת אחד מהם ונפלה אשתו לפני השני שנשוי אחותה אפילו אם תמות אשתו אח"כ שפקע איסור אחות אשה אפ"ה אסורה ואפילו נפלה לפניו פעם אחרת אחרי מות אשתו כגון שהיה להם אח שלישי שלא היתה ערוה עליו וכנסה ומתה אשתו של זה שהיה נשוי אחותה ומת השלישי שכנסה

בית יוסף

פירוש והיא נפטרת בחליצתה או בביאתה וצרתה נפטרת בחליצתה של זו אבל לא בביאתה (א) אם עבר ובא עליה כדין אלמנה מן הנישואין לכ"ג וכ"כ הרשב"א ז"ל דממעטי לה מההיא דרב גידל דלעיל וזהו שלא הזכיר רבינו איסור בצרתה עכ"ל: ומ"ש מההיא דרב גידל היינו דבפרק כיצד (כ.) הכא דתנא שאם היתה היבמה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט חולצת ולא מתייבמת הקשו בגמרא קא פסיק ותנא ל"ש אלמנה מן הנישואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנישואין אין עשה דייבום דוחה את לא תעשה דאלמנה לא יקח ועשה דוהוא אשה בבתוליה בתולה ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה אלא אלמנה מן האירוסין אמאי יבא עשה וידחה את לא תעשה ותירץ רב גידל בשם רב דאמר קרא ואם לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו ועלתה יבמתו כו' שאין ת"ל יבמתו מה ת"ל יבמתו יש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום ואי זו זו חייבי לאוין והקשו ע"ז מן הברייתא דקתני גבי חייבי לאוין ואם בעלו קנו ואסור לקיימה ואי ס"ד מדאורייתא חייבי לאוין לחליצה רמייה לייבום לא רמייה אמאי אם בעלו קנו ואסיקו דלאו מדאורי' אלא מדרבנן אמרו שאינן עולות לייבום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה ולפיכך אם בעלו קנו וכתב ה"ה שם כל זה על דברי הרמב"ם ז"ל וכתב עוד וז"ל וכתב בה"ג והא דרב גידל א"ר מיקיימא באלמנה מן הנישואין דאע"ג דמדאורייתא לאו בת ייבום היא רבייה רחמנא לחליצה עכ"ל. ונרא' מדברי ה"ה דמחזיר גרושתו עובר בעשה ול"ת מדמדמי לה לאלמנה לכ"ג מן הנישואין ומייתי לה מדרב גידל ואיני יודע מנין לו שאיני מוצא בה אלא לאו בלבד ועוד יש לתמוה עליו שכתב וצרתה של זו נפטרת בחליצה של זו אבל לא בביאתה שהרי כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז יראה לי שכך הדין בב' יבמות הבאות מבית אחד והאחת מהן אסורה על יבמה משום שנייה או מחייבי לאוין או מחייבי עשה שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה וצ"ע: אחות חלוצה אסורה מדרבנן לפיכך נפלה לפני יבם חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת כך כתוב בספרי רבינו המדוייקים ובקצת ספרים חסר כל בבא זו והוא ט"ס שהרי דין זה הוא מבואר בפרק החולץ (דף מא.) דתנן התם החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת ובגמרא (שם) אמר ר"ל כאן שנה רבי אחות חלוצה מד"ס ומשמע נמי התם במתני' דאסור אדם בצרת קרובת חלוצתו דגם צרת חלוצה אסורה מד"ס: **מי** שיש עליה זיקת ב' יבמין היא וצרתה חולצות ולא מתייבמות כיצד ג' אחים נשואים לג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה אחד מהנשארים מאמר ביבמתו ומת קודם שכנסה כו' משנה פ' ד' אחין (דף לא:) ג' אחים נשואים ג' נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר ומת אחד מהם יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת ב' יבמים ובגמרא (שם) ואי זיקת ב' יבמים דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי אלא מדרבנן וגזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות ולייבם לחדא ונחלוץ לחדא גזירה שמא יאמרו בית אחד מקלתו בנוי ומקלתו חלוץ ויאמרו אי דמייבם והדר חליץ ה"נ אלא גזירה דילמא חליץ והדר מייבם וקם ליה באשר לא יבנה ורחמנא אמר כיון שלא בנה שוב לא יבנה ופירש"י מקלתו חלוץ. ואתו למימר בשתי יבמות הבאות מבית אחד חדא מתייבמת ואחרת חלצה. וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל הא דאמרינן בזיקת ב' יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה אלא אפילו היכא דליכא אלא חדא יבמה ואיכא עלה זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה כדתנן בפרק האשה רבה (צו:) בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת ואמר רבא עלה הא דאמרי רבנן זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא ה"מ היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה דהא הכא דליכא צרה מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה: נתן לה גט ופירש שהוא למאמרו הרי ביטל המאמר שעשה כו' שם (ד' לב.) אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה משום דמיחלפא בבעלת הגט איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפילו היא מאי טעמא מאי דעביד בה שקליה ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ו כלישנא בתרא וכ"פ הרא"ש ז"ל ופירש"י הותרה אפילו היא. לשלישי כשימות שני: מאי דעבד שקליה. והוה ליה כמי שלא עשה בה מאמר ואתיא ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת אחיו הראשון ודוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו קאמר אבל סתמא קאי בלא יבנה אכולהו אחים והכי מוכחא מילתא דרבא בפרק ר"ג (נב:) דלמאמרו ולא לזיקתו קאמר וכ"כ הרא"ש ז"ל והכי דייק לישנא דהרמב"ם ז"ל: **קטן** שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שאין ביאתו קונה קנין גמור ויש עליה זיקת ב' יבמים משנה וגמרא בס"פ האשה רבה (דף צו:) וכתבתיו בסמוך: **מי** שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה שמעון אחיו ומתו שניהם ונפלה לפני לוי אחיהם מתייבמת לו שאינה אשת ב' מתים וכו' מימרא דרב חסדא בפ' השולח (מג.):

קעה יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה משום איסור ערוה אסורה עולמית אפילו אם יפקע האיסור כגון ב' אחים שנשואים ב' אחיות ומת אחד מהם ונפלה אשתו לפני השני שנשוי אחותה אפי' אם תמות אשתו אח"כ שפקע איסור אחות אשה אפ"ה אסורה משנה פ' ד' אחין (לב:): ומ"ש ואפי' נפלה לפניו פעם אחרת אחרי מות אשתו כגון שהיה להם אח שלישי שלא היתה ערוה עליו כו' ג"ז משנה שם (ל.) ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד

ב"ח

מסתמא הוא גם דעת הרמב"ם ודו"ק: **אחות** חלוצה אסורה מדרבנן וכו' משנה וגמרא פרק החולץ ריש (דף מ"א) ולעיל סי' קע"ג כתב רבינו דאף ספק אחות חלוצה אסורה לכתחילה ע"ש: מי שיש עליה זיקת שני יבמין היא וצרתה חולצות ולא מתייבמות כיצד וכו' משנה וגמרא פ' ד' אחין ריש (דף ל"ב) והכי פי' מדאורייתא מאמר לא קני והו"ל ב' יבמות מב' בתים ותרווייהו מצי ליבומי ורבנן הוא דגזרו שלא יאמרו כיון דעשה בה מאמר גם זו אשתו היא וא"כ מייבם ב' יבמות הבאות מבית אחד וצריך לחלוץ לשתיהן כיון דמשתי בתים הם באים: ומ"ש בספרי רבינו בסמוך היא או צרתה חולצת וכו' ט"ס הוא וצ"ל היא וצרתה חולצות כמ"ש בתחילה וקאמר בגמרא דאפי' חליץ לאחת מהן אסור גזירה וכו' והרי"ף והרא"ש כתבו עוד דאפי' לית לה צרה דליכא גזירה אפ"ה לא פלוג רבנן בתקנתם וא"ת מאי איריא דעשה בה מאמר אפי' כנסה ליבמה ומת נמי נימא דאיכא עליה זיקת ב' יבמין וי"ל דכנסה פקעה זיקה דקמא וכי מיית לא הוי עלה אלא זיקת שני וכן אי לא עבד בה מאמר לא הוי עלה אלא זיקת ראשון אבל אי עבד בה מאמר ומת הוי עלה זיקת ב' יבמין: ומ"ש נשואין ג' נשים נכריות כתבו התוס' ה"מ למינקט ואחד מופנה: ומ"ש בין יש לה צרה כלומר בין יש לה צרה כגון ג' אחים נשואין ג' נשים נכריות שכתב בסמוך בין אין לה צרה כגון שלשה אחים אחד נשוי אשה ושנים פנויים אי נמי כגון קטן שבא על יבמתו דבסמוך:

קעה יבמה שאינה ראויה להתייבם וכו' משנה פ' ד' אחין (דף ל"ב) ואפילו נפלה לפניו פעם אחרת וכו' משנה שם (דף ל') ופרכינן בגמ' למה לן למיתני הך דב' אחים דכיון דאפילו בג' אחים דבנפילה קמייתא לא אידחיא לה לגמרי דהא קא נשוי נכרית שזקוקה לייבום וקורא אני בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אפילו הכי חשבינן לה לגבי בעל אחותה כאשת אח שיש לה בנים לאתסורי עליה אפי' לאחר מיתת אחותה גבי ב' אחים דקא מידחיא מהאי ביאה לגמרי בשעת נפילה דאין כאן זיקת יבום עליה מיבעיא ומשני תנא הך דשני אחין תנא ברישא והך דג' אחין חזיא להיתירא ושיירה והדר חזיא לאיסורא ואיידי דחביבא ליה אקדמה ומשנה לא זזה ממקומה וכיון דהך דג' אחין רבותא היא כתב רבינו תחלה הך דב' אחין ואח"כ כתב הך דג' אחין בדרך לא זו אף זו. וז"ש ואפי' נפלה לפניו פעם אחרת וכו' אבל הרמב"ם בפ"ז כתב כסדר המשנה בתחלה כתב דב' אחין ואח"כ וכן ג' אחין וכו' ולשון וכן אינו מדוקדק דבכל דוכתא משמעו לשון לא

זו

דרכי משה

קעד (א) וצ"ע דהוא היפך משאר איסורים שאם עבר היבם וקנאן נפטרות הצרות ואינן נפטרות בחליצה וצ"ע שם ובספר שלנו אינו נמצא מ"מ בפרק ההוא: ובהגהור

פרישה

בה קידושין כמ"ש לעיל בסימן י"ח: (ז) חולצת ולא מתייבמת דאיבעיא היא בפ"ק דיבמות דף י"א וי"ב דאיכא למימר דקל וחומר הוא דבמותר לה דהיינו בעלה זה שמת (שהיתה מותרת לו קודם שנשאה לשנייה נאסרה בנישואי השני יבם שכבר נאסרה עליו מכח גרושת אחיו לא כ"ש שתיאסר בנישואי שני כ"פ) נאסרה באסור לה דהיינו יבמה לא כ"ש א"ד דלא אלים ק"ו במקום מצוה וגם יש מ"ד התם דטומאה כתיב בה כעריות לכן חולצת ולא מתייבמת. ואי אית ליה צרה אינה נפטרת בחליצתה של פסולה זו אבל אם קידם וחלץ צרתה של זו או יבמה פוטרת לזו הפסולה וסמ"מ כתב שגם הצרה נפטרת בחליצה של זו הפסולה אבל ב"י תמה עליו שהוא כנגד מ"ש הרמב"ם ע"ש. (אחות חלוצה אסורה מדרבנן משום אחות גרושתו וכן צרתה אסורה משום צרת אחות גרושתו כ"פ): (ח) וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת פירוש צרתה חולצת ונפטרת חבירתה בחליצתה אבל בחליצת האחות חלוצה לא נפטרה הצרה דהא בחליצת הפסולה לא מפטרה צרתה הכשרה כמ"ש בס"ס ק"ע ועי' דרישה: (ט) מי שיש עליה זיקת שני יבמין היא וצרתה כו' דכתיב ומת אחד מהן יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמים ועי' בדרישה: (י) שלשה נשים נכריות ל"ד בשתי נמי סגי ועד"ר: (יא) או אין לה צרה היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת האי או צרתה דקאמר ל"ד וה"פ היא היכא שאין צרה או צרתה ר"ל היכא שיש צרתה אז גם צרתה חולצת ולא מתייבמת אבל אין לומר דהיא או צרתה הוי כפשוטו דבחדא מינייהו סגי דאין אחד פוטרת חבירתה דבעלת המאמר שאין זיקתה שלימה אלא במקצת אינה יכולה ליפטר את צרתה שזיקתה שלימה וצרתה אינה יכולה ליפטר את זו מזיקתה שיש עליה מאחיו הראשון שהרי מדאורייתא היה מותר לייבם אפי' שתיהן אלא משום שלא יאמרו כו' כנזכר לעיל החמירו (וא"כ הו"ל שני יבמות משני בתים וצריכות שתיהן חליצה כ"פ): (יב) וקדשה שמעון אחיו ומראובן לא נתגרשה: (יג) שאם קידושי ראובן קידושין ר"ל כשנשתחררה יש לספק אי קידושי ראובן נגמרו וכן צ"ל לעיל ס"ס מ"ד וע"ש ולכן אם נגמרו קידושי ראובן אין קידושי שמעון כלום דאין קידושין תופסין בא"א וגם באשת אחיו ואי פקעי הוי אין קידושי ראובן כלום:

דרישה

סי' קעד [א] וכן צרתה כו' לא מתייבמת וצ"ע מה שכתב דגם צרתה לא מתייבמה מאי שנא מצרת איסור לאו או עשה או שנייה דכתב רבינו בריש הסימן דחולצת או מתייבמת וכל שכן בכה"ג וי"ל דשאני אחות חלוצה דגזרו רבנן אטו אחות גרושה ובאחות גרושה יש בו כרת וצרתה אסורה לייבם כמוה וה"ה בצרת חלוצה אף על גב דהוי כמו גזירה לגזירה מכל מקום בכה"ג אמרינן כולה חדא גזירה היא מה שאין כן בצרת איסור לאו דאין כאן צד כרת: [ב] מי שיש עליה זיקת שני יבמין כו' עפ"ר ופריך בגמ' ואי זיקת שני יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי אלא מדרבנן (דמדאורייתא מאמר לא קני והוו להו שתי יבמות משתי בתים ותרווייהו מצי ליבומי גזרו כו' כ"פ) וגזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות. ולייבם לחדא ונחלוץ לחדא גזירה דלמא חליץ ברישא והדר מייבם ועשה גם כן באשר יבמות הנופלות לפניו מבית אחד וקם ליה באשר לא יבנה כו' וכתבו הרי"ף והרא"ש ל"ת דוקא היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה אלא אפי' היכא דליכא אלא חדא יבמה דאיכא עליה זיקת שני יבמין דלא חלקו חכמים בגזירותיהם: [ג] שלשה נשים נכריות ל"ד כו' וכ"כ התוס' בהדיא פרק ד' אחין סוף ד' ל"א זה לשונו הוה מצי למימר ואחד בלא אשה. וצ"ל דמשום דהם נקט התנא הרבה משניות זא"ז דכולן איירי בשלשה אחין ופסולייהו משום איסור אחיו וקמ"ל בזה דאע"ג דשלשתן נשואין נכריות ואין צריך ערוה אפ"ה איכא כל איסור אחד וק"ל: ומה שכתב ועשה אחד מהנשארים מאמר ביבמתו כו' כאן גם הרא"ש מודה דבעינן מאמר ולא נאסרה מכח הזיקה אף על גב דלקמן בסימן קע"ה סבירא ליה דאפי' מחמת הזיקה לחוד הוה ליה כאילו עשה בה מאמר שאני התם דהוי זיקת ערוה והוי לה דאורייתא מה שאין כן באיסור שיש עליה זיקת שני יבמין דאינו דאורייתא אלא דרבנן ולא גזור רבנן אלא היכא דעבד בה מאמר גזירה שמא יאמרו שני יבמים הנופלות מבית אחד מתייבמות כו' וכ"כ רש"י בהדיא בד' ע"ב בד"ה הניחא אי סבר כרב אסי ע"ש:

לא

שכנסה וחזרה לפניו אסורה (א) [א] ל"ש מתה אשתו קודם שכנס השלישי ל"ש מתה אחר שכנס (ב) אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה אפ"ה אסורה לו היא וצרתה כגון שהיתה אשה אחרת לאח הג' כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה אבל אם מותרת לו בשעת נפילה אפילו אם תיאסר אח"כ אם פקע האיסור חוזרת להיתרה כיצד ג' אחין ב' מהם נשואין ב' אחיות ומת אחד מהם ונזקקה אשתו לשלישי שאינו נשוי אחותה ולא הספיק לכונסה עד שמת האח הב' שהיה נשוי האחרת (ג) והרי שתיהן אסורו' עליו מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתרה כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה אע"פ שנאסרה בנתיים אבל אם מתה הראשונה לא הותרה האחרונה כיון שהיתה אסורה בשעת נפילה (ד) וכן אם היו שם עוד אחים (ה) וקדם אחד מהם וחלץ לאחרונה (ו) או שהיתה הראשונה (ז) אסורה לא' מן האחים וייבם את האחרונה (ח) שהרי היא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר אחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם נחלצה או נתייבמה למותר לה אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום ערוה הרי הוא מותר לייבם הראשונה (ט) ושאר האחין אסורים בשתיהן וחולצות ולא מתייבמות ד' אחים ב' מהם נשואים לב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות בבת אחת (י) או בזה אחר זה קודם שהספיקו לייבם לראשונה (יא) שתיהן חולצות ולא מתייבמות שא"א לשום אחת מהן להתייבם משום איסור אחות זקוקה קדמו וכנסו אין מוציאין אותן מידם

היתה

ב"ח

זו אף זו: **ומ"ש** ל"ש מתה אשתו וכו' (שם בדף ל') מימרא דרב ואשמועינן רבותא דלא מיבעיא היכא דמתה אחר שכנס השלישי דלא הוית חזיא ליה כל זמן נפילה הראשונה כיון דאשתו היתה קיימת שהיא אחותה אלא אפי' מתה ואח"כ כנס השלישי דאיכא למימר דאיחזיא ליה בסוף נפילה הראשונה כשמתה אשתו מקמי דכנסה השלישי ואפ"ה אסורה עליו אף לאחר שנפלה לפניו פעם אחרת ה"א בגמרא ופירש"י ורבינו דכתב אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה הוא תמוה דכתב היפך הגמרא והב"י בפירושו הוסיף תימה על תימה שכתב כלומ' שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה שמתה אשתו קודם שכנס נשוי נכרית אנו היבמה וכו' עכ"ל דהלא אע"פ שמתה אשתו לאחר שכנס נשוי נכרית את היבמה אם מתה מקמי שמת נשוי נכרית נמי לא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה כיון שכבר מתה אשתו שהיא אחותה כשנפלה באחרונה ולכי אומר לי דט"ס הוא וצ"ל בנפילה ראשונה ורצונו לומר בסוף נפילה ראשונה הוית חזיא ליה ואפ"ה אסורה כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה הראשונה וזהו ששינה הלשון דבתחילה כתב בנפילה הראשונה כלומר בסוף נפילה וכאן כתב בשעת נפילה הראשונה כלומר מיד בתחילת נפילתה וכדאיתא בגמרא ואם לאו ט"ס הוא יש ליישב ולומר דמה שכתב רבינו תחילה לא שנא מתה אשתו קודם שכנס השלישי וכו' פירושו כדקאמר בגמרא ופירש"י דהרבותא הוא אע"פ שמתה אשתו קודם שכנס השלישי:

ומ"ש אחר כך אף על פי וכו' הוא רבותא אחרת וקאי אהיכא שמתה אחר שכנס השלישי והכי קאמר לא מיבעיא במתה לאחר מיתת השלישי דהיתה אסורה עליו מיד בשעת נפילה אחרונה דפשיטא דאסורה דלא עדיפא נפילה אחרונה מנפילה הראשונה אלא אעפ"י שמתה אשתו ואח"כ מת השלישי דלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה אפ"ה אסורה: **ומ"ש** אפ"ה אסורה לו היא וצרתה וכו' כ"כ התוס' (דף ל') בד"ה ונאסרה וז"ל ה"מ למינקט ואחד מופנה אלא נקט הכי משום דנכרית נמי מיתסרא לפי שהיתה צרת אחות אשה שעה אחת עכ"ל ונראה דלאו דוקא קאמרי דבעינן שתהא צרת א"א שעה אחת דהא מדרב שמעינן דאפי' מתה ואח"כ כנס השלישי נמי אסורה היא וצרתה ואעפ"י שלא היתה צרת א"א אפי' שעה אחת אלא נאסרה כיון דהו"ל צרת ערוה בשעת נפילה אחרונה וכ"כ ה"ה בפ"ז אלא דהתו' בפי' למתני' דמדברת במתה אחר שכנס השלישי כתבו ג"כ בהך לישנא דהיתה צרת אחות אשה שעה אחת אבל למסקנא דרב בכל ענין אסורה היא וצרתה ופטור אף מלחלוץ והכי משמע מדברי רבינו. מיהו נראה פשוט דכל זה דוקא במת אחד מן האחין הנשוי א' מן האחיות תחילה אבל במתה אחת מן האחיות ואח"כ מת בעלה של שנייה שריא להתייבם מיד אף לאח שהיה נשוי אחותה כיון דבשעת נפילה לא היתה ערוה עליו וקי"ל דמיתה מפלת ועוד פי' התוס' לשם דאפי' למ"ד נשואין מפילין ומתה אחת מן האחיות תחלה ואח"כ מת בעלה של שנייה וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת שמותרת לראשון ואפי' מיד היתה מותרת לו דלא אמרינן בכה"ג נישואין מפילין ע"ש:

ומ"ש אבל אם מותרת לו בשעת נפילה וכו' שם (דף כ"ז) הכל מודים בזה: ומ"ש אבל אם מתה הראשונה וכו' שם פליגי בה רב ור"י והלכה כר"י לגבי רב דהאחרונה לא הותרה להתייבם מיהו חליצה בעיא: וכן אם היו שם עוד אחין וכו' שם בסוגיא אליבא דר' יוחנן ומביאו ב"י: ומ"ש וקדם וחלץ דמשמע אבל לכתחילה לא כך מבואר לשם בפירש"י גזירה דילמא אתי למיעבד איפכא באלו הצרות עצמן וכ"כ התוס' בשם ר"י ושחזר ממה שפי' תחילה לאסור אפי' בדיעבד: ומ"ש ושאר האחין אסורין בשתיהן וכו' פי' ואפילו אם קדמו וכנסו נמי מוציאין מידם כמ"ש בסמוך: **ארבעה** אחין וכו' משנה ר"פ ד' אחין: ומ"ש קודם שהספיקו וכו' פי' דאילו הספיקו לייבם לראשונה כבר פקעה זיקה ואף השנייה מתייבמת: **ומ"ש** קדמו וכנסו אין מוציאין אותה מידם ואיכא לתמוה כיון דהרי"ף והרא"ש הביאו סתם מתני' דאם קדמו וכנסו יוציאו

ב"י

ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואח"כ מת נשוי נכרית ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: ומ"ש ל"ש מתה אשתו קודם שכנס השלישי ל"ש מתה אחר שכנס אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה אפ"ה אסורה לו (שם) אמר רב יהודה א"ר כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה מאי קמ"ל תנינא ה"ז אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת מהו דתימא ה"מ היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי קמ"ל ופירש"י שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון: הרי היא כאשת אח כו'. ואע"ג דהדר איחזיא: בנפילה ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה היתה אשתו קיימת שהיא אחותה: אבל היכא דאיתחזי בנפילה ראשונה. כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית עכ"ל: ומ"ש רבינו אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה כו' כלומר שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה שמתה אשתו קודם שכנס נשוי נכרית את היבמה אפילו הכי אסורה לו כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה: ומ"ש אסורה לו היא וצרתה כגון שהיה אשה אחרת לאח הג' כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ז ודבר פשוט הוא דכיון דהיא אסורה משום אשת אח הו"ל צרתה צרת ערוה וכתב ה"ה הדבר פשוט דל"ש בנכרית אם היה נשוי אותה האח השני בשעה שכנס יבמתו ל"ש נשאה אח"כ דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בני' ואסורה כדאיתא התם וצרתה הו"ל צרת ערוה עכ"ל: ומ"ש אבל אם מותרת לו בשעת נפילה אפילו אם תיאסר אח"כ אם פקע האיסור חוזרת להיתירה כיצד ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומת אחד מהם כו' בר"פ ד' אחין (כז:) אמר ר"ה אמר רב ב' אחיות יבמות שנפלו לפני יבם א' חלץ לראשונה הותרה לשנייה הותרה מתה הראשונה מותר בשנייה וא"צ לומר מתה שנייה שמותר בראשונה משום דהויא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון ר' יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה אבל מתה הראשונה אסור בשנייה מ"ט שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה ה"ז כאשת אח שיש לה בנים ואסורה ורב ה"מ היכא דקאי באפה איסור אחות אשה דאורייתא אבל הכא זיקה דרבנן היא ופירש"י ור' יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה. הואיל ובשעת נפילה היתה ראויה לו וידוע דרב ור' יוחנן הלכה כר"י ודע שיש בקצת ספרי רבינו חסרון הניכר והגירסא הנכונה בספרים המדוייקים כך הוא מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתירה הראשון כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה אף על פי שנאסרה בנתיים אבל אם מתה הראשונה לא הותרה האחרונה כיון שהיתה אסורה עליו בשעת נפילה: וכן אם היו שם עוד אחין וקדם א' מהם וחלץ לאחרונה שם איתיביה ר' יוסי בר חנינא לר' יוחנן ד' אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמאי ליקום חד מינייהו ולחלוץ לשנייה ותיהוי הראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון א"ל אחיות איני יודע מי שנאן ופירש"י כלומר זו אינה משנה ודקדק רבינו לכתוב וקדם אחד מהם וחלץ לאחרונה דמשמע דלכתחילה לא אמרי' להו לחלוץ השנייה ולייבם הראשונה דגזרי' דילמא אתי למעבד איפכא באלו הצרות עצמן וכ"כ שם התוספות אהא דפריך על מאן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן ולימא ליה גזירה דילמא קדים וחליץ לראשונה ברישא וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ז כ"כ אם קדם אחד מן האחין וחלץ לאחרונה הותרה הראשונה לשאר אחין דמשמע דדוקא בדיעבד והלך קאמר דהותרה ראשונה אבל לכתחילה לא מורינן להו לחלוץ לאחרונה כדי שתותר הראשונה: ומ"ש או שהיתה הראשונה אסורה לאחד מן האחין וייבם האחרונה שהרי היא מותרת לו הותרה הראשונה לשאר אחין שהרי האחרונה שאסרה אותה עליהם נחלצה או נתייבמה למותר לה אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום ערוה הרי הוא מותר לייבם הראשונה ושאר האחין אסורים בשתיהן וחולצות ולא מתייבמות שם (דף כח.) תנן היה א' מהן אסורה על האחד איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתיהן ס"ד דכפלה חמותה ברישא וכו' ותיהוי חמותה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון אמר רב פפא כגון דנפלה הך דאין חמותה ברישא ומתוך דברים הללו יתבאר לך שמ"ש או שהיתה הראשונה אסורה לא' מן האחין היינו לומר שהיא אסורה לו משום ערוה וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז והא דכתב רבינו ושאר האחים אסורין בשתיהן וחולצות ולא מתייבמות סיים הרמב"ם ז"ל ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהם. כתב עוד הרמב"ם ז"ל בפ"ז ב' מן האחים נשואין לב' אחיות ומתו שניהם ולא נודע איזה מהם מת ראשון הואיל ואי איפשר לייבם שתיהן והרי זיקה נפלה על שתיהן שתיהן חולצות ולא מתייבמות ואפי' היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שנייה או חייבי עשה או חייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות אבל אם היתה אחת מהם ערוה עליו כגון שהיתה אם אשתו או בתה הרי אחותה מותרת לו רצה חולץ רצה מייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על הערוה וכ"כ מדאמרינן בגמרא אהא דאמר רבי יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן ולימא ליה דלא ידעינן הי נפיל ברישא אי הכי היינו דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא ראשון אמרי' ליה מאן שרי לך אלא שני יאמר הבראי שנייה ייבם אלא ראשונה מייבם היינו דקא"ל אחיות איני יודע מי שנאן משמע בהדיא דכל היכא דלא ידעינן הי נפיל ברישא חולצות ולא מתייבמות: ד' אחין ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות: ומ"ש דבת אחת או בזה אחר זה קודם שהספיקו לייבם לראשונה פשוט הוא שכל שלא הספיקו לייבם לראשונה עד שנפלה שניה כנפלו שתיהן בבת אחת דמי: ומ"ש קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם שם במשנה הנזכר ואם קדמו וכנסו ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו וב"ה אומרים יוציאו

פרישה

סי' קעה [א] **לא** שנא מתה אשתו קודם שכנסה השלישי ואם כן למ"ד נישואין מפילין לייבום זה השלישי בשעה שנשאה לא היתה אסורה מגדו להשני ליבמה וכל שכן כשמתה אחר שכנסה דאז גם מנפילת השלישי יש לד איסור למ"ד נשואין מפילין דהא בשעת נישואין דהשלישי עדיין היתה אחות אשתו דהשנייה ולזה נתכוין הב"י במה שכתב וזה לשונו ומ"ש רבינו אף על פי שלא היתה אסורה עליו בנפילה האחרונה כו' כלומר שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה שמתה אשתו קודם שכנס נשוי נכרית את היבמה כו'. נראה דבא לומר דהרבותא

דרישה

סי' קעה (א) **לא** שנא מתה אשתו קודם שכנס השלישי רבותא אשמועינן דאע"ג דבכל זמן שהיתה נשואה לאח זה לא היתה אחות אשתו שהרי אשתו מתה קודם שכנסה אחיו אפ"ה אסורה לו ועיין בדרישה: (ב) אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה שהרי כבר מתה אשתו קודם נפילה אחרונה: (שהיתה אשה אחרת לאח השלישי פירוש שהיתה צרת ערוה בעת שנפלה לפני היבמה בנפילה אחרונה כ"פ): (ג) והרי שתיהן אסורות עליו משום אחות זקוקתו: (ד) וכן אם היו שם עוד אחין פירוש גם בלא מיתת השנייה מלינו היתר ייבום לראשונה: (ה) וקדם אחד מהן וחלץ כו' דוקא קודם אבל לכתחילה לא אמרינן להו לחלוץ האחרונה ולייבם הראשונה דגזרינן דלמא אתי למיעבד איפכא וכ"כ התוספות והרמב"ם ב"י והא דכתב דקדם אחד מהן וחלץ ולא קתני וקדם אחד מהם וייבם כדקתני בבבא שאחר זה ואם קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם דשאני התם שכבר קדמו תרווייהו וכנסו מבו"ס אין מוציאין אותם מידם כיון דכבר נפקע זיקה דתרווייהו מכל חד משא"כ בקדם אחד מהן והשנייה עדיין זקוקה לו דאז מוציאין מידו כ"ל: (ו) או שהיתה הראשונה כו' פירוש ואפילו לכתחילה: (ז) אסורה לאחד מן האחין פירוש משום ערוה: (ח) שהרי היא מותרת לו דאיכא אחות זקוקתו הואיל שהראשונה אסורה עליו (לא נפלה זיקתו עליו ואין על האחרונה אחות זקוקה כ"פ): (ט) ושאר האחין אסורין בשתיהן פירוש שהרי קודם שייבם זה לראשונה נאסרו עליהן שתיהן שאחת היא אחות זקוקתו של חבירתה ולאחר שייבם זה הראשונה נאסרה השנייה על האחין באיסור שכיון שבשעת נפילה נאסרה שוב לא תבא לידי היתר: (י) או בזה אחר זה קודם כו' שכל שלא הספיקו לייבם לראשונה עד שנפלה השנייה כנפלו שתיהן בבת אחת דמי ב"י: (יא) שתיהן חולצות ולא מתייבמות ואע"ג דכבר אשמועינן דין זה במ"ש

לפני

היתה אחת מהן אסורה לאחד מהיבמין משום איסור ערוה כגון שהיא בתו או אחת משאר כל העריות מותר בשנייה שהרי אין הערוה זקוקה לו ונמצא שאין לו זקוקה אלא א' והב' אסור בשתיהן היתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה והשנייה אסורה לב' משום ערוה האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה שכל א' אין זקוקה לו אלא א' אבל אם אין אסורות עליהם אלא באיסור לאו או עשה לא נדחית הזיקה מהם (יב) כיון שמן התורה הן בני חליצה ויבום והולצות ולא מתייבמות ג' אחין ב' מהם נשואין ב' אחיות ומת אחד מבעלי האחיות ועשה הג' מאמר ביבמתו ואח"כ מת בעל אחות השנייה ונפלה גם האחות הב' לפני האח השלישי אינה נדחית מפני הראשונה שהיא אחותה כיון שלא עשה בה אלא מאמר שאינו קונה קנין גמור וגם אין יכול לכנוס הראשונה (יג) שהאחרונה אוסרתו ושתיהן אסורות עליו ויוציא בעלת המאמר בגט ובחליצה והאחרונה בחליצה וכתב הרמב"ם מת זה שעשה מאמר והיה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחות השנייה בעלת המאמר פטורה מן החליצה ומן היבום שהיא אחות אשתו והאשה האחרת הולצת ולא מתייבמת (יד) שאין המאמר קונה קנין גמור שיפטור צרתה וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו לא עשה הג' מאמר באחת מן האחיות אלא אחר שמת אחד מנשוי האחיות מת הג' ונפלה אשתו לפני בעל נשוי האחות האחרת אשתו חולצת ולא מתייבמת (טו) כיון שהיא צרת אחות אשתו בזיקה. ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית וגירש אחד מבעלי אחיות ומת אחיו נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת מותרת לאח הנשאר שלא היתה מעולם צרת ערוה שהרי גירש אחיו הערוה קודם שנזקקה לו הנכרית אבל אם מת נשוי נכרית קודם שגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו (טז) אפילו אם לא כנס הנכרית ומת (יז) שנמצא שהיתה צרת ערוה בזיקה (א) אסורה לאח הנשאר (יח) אפילו גירש הערוה קודם שמת

יוציאו וכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה העיקר אצלנו ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ר"ל כל זמן שתמצא ב"ש מקילין וב"ה מחמירין וזה היפך המפורסם מסברתם לפיכך תדע שהמשנה מוטעת ושדבר המיוחד לב"ש הוא אמנם הוא חוץ מן המקומות המנויים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולפיכך פסק הלכה בכאן יקיימו עכ"ל וקשה לן על דבריו דהא כיון דב"ש מקילין וב"ה מחמירין ר"א הוא דקאמר לה ואילו סתם מתני' קתני לה סתמא אם קדמו וכנסו יוציאו הכי איבעי לן למפסק הלכה. ואפשר שזה היה דעת הרמב"ם ז"ל בחיבורו שכתב אם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהם. ורבינו איפשר טעמו מדתניא בגמרא ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו וב"ה יוציאו ר"ש אומר יקיימו אבא שאול אומר קל היה להם לב"ה בדבר זה שב"ש אומרים יוציאו וב"ה יקיימו ר"ש כמאן אי כב"ש היינו ר"א אי כב"ה היינו אבא שאול ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה והשתא כיון דאבא שאול סבר דלב"ה יקיימו ור"ש סבר דלדברי הכל יקיימו הכי נקטינן ·

היתה א' מהן אסורה לאחד מהיבמים משום איסור ערוה כגון שהיתה בתו או אחת מהעריות מותר בשנייה שהרי אין הערוה זקוקה לו ונמצא שאין זקוקה לו אלא אחת והשני אסור בשתיהן היתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה והשנייה אסורה לשני משום ערוה האסורה לזה מותרת לזה שכל אחד אין זקוקה לו אלא אחת אבל אם אין אסורה עליהם אלא באיסור לאו או עשה לא נדחית הזיקה מהם כיון שמן התורה הם בני חליצה וייבום וחולצות ולא מתייבמות הכל שם במשנה: **ג'** אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומת אחד מבעלי האחיות ועשה השלישי מאמר ביבמתו כו' משנה שם ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי האחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני בש"א אשתו עמו והלה תצא משום אחות אשה ובה"א מוציא את אשתו בגט וחליצה ואשת אחיו בחליצה :

וכתב הרמב"ם ז"ל מת זה שעשה מאמר והיה לו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני בעל האחות השנייה בעלת המאמר פטורה וכו' בפ"ז והוא מבואר במשנה פרק ד' אחין (ל:) ג' אחין ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית מת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאת משום אחות אשה והשנייה משום צרתה עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת : ומ"ש רבינו בשם הרא"ש אפי' לא עשה השלישי מאמר בא' מן האחיות כו' חולצת ולא מתייבמת כיון שהיא צרת אחות אשה בזיקה על המשנה הנזכרת אהא דקתני עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת כ' וה"ה אע"ג דלא עבד בה מאמר ומת נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה דהו"ל צרת אחות אשה בזיקה והאי דקתני מאמר לאפוקי מב"ש דאמרו מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצרתה חולצת עכ"ל וכ"כ הרי"ף ז"ל והם דברי הגמרא בפרק הנזכר על מתניתין דג' אחים ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו כו' ובסימן קע"ג גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כתבתי בזה לדעת הרמב"ם ז"ל : ג' אחים ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית כו' שם (ל') ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי האחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ופירש"י כנסה המגרש ומת . מותרת זו להתייבם שהרי עד שלא כנסה גירש את הראשונה שהיא ערוה ולא היתה צרתה מעולם וזהו שאמרו בפרק ראשון נתגרשו העריות צרותיהן מותרות . ומ"ש אבל אם מת נשוי נכרית קודם שגירש אחד מבעלי האחיות את אשתו אפילו אם לא כנס הנכרית ומת שנמצא שהיתה צרת ערוה בזיקה אסורה לאח הנשאר אפי' גרשה הערוה קודם שמת שם בגמרא

יוציאו ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו וב"ה יוציאו ומשמע דר"א אתא לאפוקי מאבא שאול דברייתא דב"ה מיקל דיקיימו וקאמר ר"א דליתא וכמו שפי' התוס' ומ"ה לא הביאו הרי"ף והרא"ש הברייתא דאבא שאול וכ"כ הרמב"ם בפ"ז ותו דבפ' שני דיבמות כתב הרא"ש דדוקא בספק אחות זקוקתו דאיכא למימר בכל חד דידיה קא מתרמיא ליה התם הוא דאם קדמו וכנסו אין מוציאין אבל ודאי אחות זקוקתו כי הכא אפי' כנס מוציאין מידו וכן כתב רבינו בשמו בסימן קע"ו וא"כ קשה היאך פסק כאן בהיפך דאפי' ודאי אחות זקוקתו אין מוציאין וכאבא שאול ונראה דט"ס הוא וצ"ל קדמו וכנסו מוציאין אותם מידם מיהו אפשר ליישב ולומר דרבינו סובר דכשמתו בבת אחת אפשר לצמצם וכר"י הגלילי אלא דלא ידעינן הי נפול ברישא ולפיכך אם קדמו וכנסו ולא ידעינן נמי הי כנס ברישא כל חד מצי אמר חבראי שנייה ייבם אנא ראשונה מייבם וליכא אלא ספק אם פגע באחות זקוקתו ולכן אין מוציאין מידם ודכוותא בזה אחר זה ולא הספיקו וכו' היינו דשוב לא נודע מי מת ראשון וקדמו וכנסו ולא ידעי הי כנס ברישא אין מוציאין מידם משום דכל חד מצי אמר וכו' כמו במתו בבת אחת כדפי' אבל במתו בזה אחר זה ונודע מי מת ראשון אע"פ דלא ידעינן הי כנס ברישא הא ודאי דאין מוציאין מיד אותו שכנס הראשונה מצי אמר חבראי כנס ברישא שנייה ואנא ראשונה מייבם בתר הכי אבל אותו שכנס השנייה לא מצי נמי אמר חבראי כנס הראשונה ברישא ופקע לה איסור אחות זקוקה דסוף סוף שנייה אסורה ליה כיון שלא הותרה מתחילה אלא דקשה דאע"פ דהדין דין אמת מ"מ הוה ליה לרבינו לפרש דבריו גם קשה לפ"ז למה השמיט דין המשנה דכשאין שם ספק וקדמו וכנסו דמוציאין מידם וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם אלא כדפי' עיקר דט"ס הוא וצ"ל קדמו וכנסו מוציאין אותם מידם ומה שקשה מהא דתנן שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה דקי"ל דאסור לו לכונסה ואם קדם וכנס מותר לקיימה כדלעיל ס"ס קנ"ט פירשו התוס' בפ"ב (דף י"ח) בד"ה א"ל המתן דהתם אחות יבמה אתיא לכלל היתר לאחר שיעשה אחיו מעשה לא החמירו להוציא אבל הכא גבי ד' אחין דהאחיות לא באות לעולם לכלל היתר שכל אחת אחות זקוקתו החמירו עכ"ל והכתי קשה על מ"ש ה"ה בפ"ז ואף בשאין ידוע איזה מהן מת ראשון אם קדמו וכנסו יוציאו עכ"ל דהא ודאי ליתא כדאמרינן בגמרא בשלמא ראשון אמרינן ליה מאן שרא לך אלא שני אמר חבראי שנייה יבם אלא ראשונה מייבם וצ"ע :

וכתב הרמב"ם מת זה וכו' בפ"ז כ"כ והוא מבואר במשנה שם (דף ל') ומ"ש בשם הרא"ש כ"כ גם הרי"ף לשם ולעיל בסי' קע"ג סוף ס"ט כתב ב"י שגם הרמב"ם תופס שיטתם : **ג'** אחים וכו' משנה שם (דף ל') ג' אחים ב' מהם נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש א' מבעלי אחיות את אשתו ומת הנשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שנינו וכולן אם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות ובגמרא טעמא דגירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה א"ר אשי זאת אומרת יש זיקה ואפי' בתרי אחי ופירש"י ואח"כ גירש ונשאה לזו הואיל וקודם שגירש נעשית צרתה בזיקה אסורה על אחיו כשימות המגרש משום צרת אחות אשה בשלמא אי לא כנסה היתה מותרת לזה מחמת זיקת אחיו הראשון אבל משכנסה ועכשיו זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה ואע"ג דלא היתה צרתה אלא בזיקה עכ"ל ובתר הכי גרסינן ולרבא הניחא אי ס"ל כרב אשי זו היא למעוטי מת בלא גירש ופירש"י ולרבא דאמר מיתה מפלת וכנס ואח"כ גירש שריא הניחא אי סבר כרב אשי דיש זיקה זו היא למעוטי מת בלא גירש ולא דייק למתני' כרב אשי דאמר הא מת ואח"כ גירש אסורה דהא רבא מיתה מפלת ס"ל וכיון דגירש שריא אלא הכי דייק טעמא דגירש דבשעת מיתה לאו צרות הוו זו היא דנכרית מותרת אבל מת שני זה אחר ראשון ולא גירש את אשתו ואפי' לא כנס את הנכרית אסורה דהואי צרת אחות אשה בזיקה ואפי' בשעת מיתה דכיון דיש זיקה הוי כאילו באה אף מכח השני וא"ת הואיל וזיקה חשובה להיות עליה כח השני הויא אשת ב' מתים דבלאו איסור דאחיות נמי אסורה לא היא דזיקת ב' יבמין דאסורה ליתא מדאורייתא ולא גזור רבנן אלא היכא דעביד בה מאמר גזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות עכ"ל ואסיקנא דרבא כרב אשי ס"ל והרי"ף והרא"ש פסקו פ"ק דיבמות כרבא דאמר מיתה מפלת ול"ש כנס ולבסוף גירש הערוה ל"ש גירש הערוה ולבסוף כנס צרתה מותרת ובפ"ב דיבמות פסקו כשמואל דיש זיקה וכך פסקו שאר פוסקים וא"כ לפי פי' רש"י כל שגירש הערוה מותרת הנכרית אפי' מת נשוי הנכרית קודם שגירש הערוה אינה אסורה הנכרית אלא בדלא גירש הערוה ואע"פ דלא כנס לנכרית ומת אסורה הנכרית לאח הנשאר אבל רבינו פסק דאם מת נשוי נכרית ואח"כ גירש ומת אסורה ונראה דנמשך אחר מ"ש הרי"ף והרא"ש בפ' ד' אחין שכתבו להך דרב אשי דאמר טעמא דגירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה א"ר אשי זאת אומרת יש זיקה ובע"כ צ"ל דפסקו כרבא דאמר מיתה מפלת דגם רב אשי ס"ל דמיתה מפלת דלא כפירש"י דאי הוו מפרשים כפירש"י היו דבריהם סותרין זא"ז אלא צ"ל דמפרשים דלרבא נמי דוקא בדכנס הנכרית התם הוא דמיתה מפלת ושריא הנכרית אם גירש הערוה אע"פ דכנס ואח"כ גירש אבל אם לא כנסה התם הוא דקאמר רב אשי דאם מת ואח"כ גירש אסורה דכיון דהיתה צרת ערוה בזיקה גזרינן טפי גירש אטו לא גירש משום זיקה דעלמא שמא יבא לייבם אותה ואפי' לא גירש כיון שאין איסור זה ידוע לכל וכ"פ הרמב"ם פ"ז והוא מ"ש הרי"ף בטעמא קמא ולפ"ז אף לרבא זו היא למעוטי מת ואח"כ גירש כרב אשי והיינו דוקא בלא כנס ומטעם גזירה ולא פליגי וגרסינן בגמרא הניחא אי סבר כרב אשי דיש זיקה זו היא למעוטי מת ואח"כ גירש וכך הם דברי רבינו ומ"ש במקצת ספרי רבינו אפי' אם לא כנס וכו' צריך להעביר הקולמוס על תיבת אפי' דדוקא בלא כנס משום דגזרינן גירש אטו לא גירש והיינו כרב אשי כדפי' וז"ש וכ"ש אם לא גירש הערוה ומת :

ומ"ש

דרכי משה

קעה (א) ובהגהות אלפסי פרק ד' אחין דף ת"א כתב דה"ה אם היו ג' אחין נשואין ג' נכריות ומת אחד מהן ונפלה לפני יבום ולאחד מהן בנים ומת אין הג' יכול לייבם הראשונה דהו"ל אשת אחיו שהיה לו בנים בזיקה :

וכתב

פרישה

לפני זה וכן אם היו עוד אחין כו' וכמ"ש ב"י שנלמד מדין זה מ"מ כתב משום שלוקים שיש לחלק בה אם קדמו וכנסו כו' וכמ"ש לעיל בסמוך : (כגון שהיא בתו ר"ל בתו מאנוסתו ויש לה אחות מהם אבל אין ר"ל בתו מאשתו בקידושין א"כ איך מותר בשנייה הא הויא בת אשתו אבל בבת אנוסתו מותר כמ"ש לעיל בסי' ט"ו . או אחת משאר כל העריות כגון חמיתו וה"ה חמותו ור"ל דודתה של אשתו מותרת כ"פ) : (יב) כיון שמן התורה הן בני חליצה ויבום נראה דר"ל אלו הצרות של איסור עשה או לאו מותרות מן התורה ליבום דדוקא כשהן צרות ערוה דחייבי כריתות ומיתות בית דין הוא דנדחית גם צרותיהן מן התורה ולא צרות של איסור לאו ועשה וכנ"ל אלא שחכמים ז"ל אסרוהו לייבם משום גזירה דאיסור ערוה גמור (וכיון שמן התורה בני יבום עדיין נקראים אחות זקוקה ולכן חולצין ולא מתייבמין כ"פ) : (ועשה השלישי פירוש שקדש אותה ועדיין לא כנסה : אינה נדחית מפני הראשונה פי' להיות פטורה מהחליצה ויבום ומותרת לאחר כ"פ) : (יג) שהאחרונה אוסרתו משום אחות זקוקתו :
(יד) שאין המאמר קונה קנין גמור כו' שתהיה צרת אחות אשתו : (וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' כו' כמבואר לעיל סי' קע"ג גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כ"פ) :
(טו) כיון שהיא צרת אחות אשה בזיקה ר"ל אחר שמת הראשון היתה אשתו של הראשון זקוקה לזה שמת השלישי והויא אשתו של זה השלישי צרת זקוקתו והרא"ש לטעמיה כמ"ש רבינו לעיל בסימן קע"ג בשמו : (טז) אפילו אם לא כנס בס"י ליתא האי אפי' ועד"ר .
(יז) שנמצא שהיתה צרת ערוה בזיקה זה אזיל דוקא לשיטת הרא"ש דלעיל :
(יח) אפי' גירש הערוה קודם שמת פי' הואיל שנאסרה שעה אחת נשאה באיסורא כדלעיל *

אבל

שמת וכל שכן אם לא נירש הערוה ומת (יט) [ז] אבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת ל"ש גירש קודם שכנס הערוה ל"ש אח"כ מותרת הנכרית לאח הנשאר ב' אחים פקחים נשואים ב' אחיות קטנות או חרשות ומת אחד מהן תצא משום אחות אשה שהרי נשואי שתיהן שוות אחד נשוי פקחת ואחד נשוי חרשת מת בעל החרשת תצא משום אחות אשה מת בעל הפקחת בעל חרשת מוציא את אשתו בגט לפי שקידושי הפקחת לפיקח שהן דאורייתא אוסרת את אשתו עליו משום אחות זקוקה שאין כח בקידושי אשתו לדחות הפקחת משום אחות אשה לפיכך מוציא את אשתו בגט (כ) ואת אשת אחיו בחליצה היתה אחת גדולה ואחת קטנה מת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה מת בעל הגדולה היא אוסרת הקטנה עליו כדפי' גבי פקחת וחרשת ומלמדין הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה ב' אחין א' פיקח וא' חרש נשואין לב' אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת והפקחת נשואה לפיקח (כא) מת חרש בעל חרשת או חרש בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פיקח בעל פקחת החרש בעל החרשת או בעל הפקחת מוציא את אשתו בגט שאחותה הפקחת אוסרתה עליו (כב) ואשת אחיו אסורה לעולם שאינו יכול לחלוץ לה כיון שחרש הוא ב' אחין חרשים נשואין לב' אחיות פקחות או חרשות או אחת פקחת ואחת חרשת וכן ב' אחיות חרשות נשואין לב' אחין פקחין או חרשין או אחד פיקח ואחד חרש ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה דכיון דב' האחין חרשין או ב' אחיות חרשות קידושיהן שוות וכמו שהן הקדושין כך היא הזיקה ויוצאת משום אחות אשה ואם היו נכריות יכניסו ואם ירצו להוציא בגט יוציאו דכמו שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא גם הוא ברמיזה ב' אחין אחד פיקח ואחד חרש והחרש נשוי ב' נשים פקחות ואחת מהן ערוה על הפיקח ומת החרש שתיהן פטורות מן החליצה ומן היבום שאם נישואי הערוה נישואין הרי השנייה צרתה ופטורה ואם אין נישואי הערוה נישואין גם אין נישואי הצרה נישואין ואינה זקוקה לו היו שניהם פקחין ואחד מהם נשוי ב' נשים אחת פקחת ואחת חרשת והחרשת היא ערוה על אחיו השני הפקחת חולצת ולא מתייבמת שאין נישואי החרשת שהיא ערוה נישואין גמורים שתחשב זאת צרת ערוה:

ב"ח

ומ"ש אבל אם כנס מ' היינו כרבא דאמר מיתה מפלת. מיהו קשה שכל זה דלא כמ"ש הרא"ש וז"ל טעמא דגירשה ואח"כ מת וכנסה המגרש ומת הוא דשריא אבל מת ואח"כ גירשה וכנסה המגרש ומת אסורה אמר רב אשי זאת אומרת וכו' דכתב כפי' רש"י דבכנסה קאמר רב אשי דאסורה וגם קשה בדברי הרא"ש שסותר מ"ש בפ"ק כרבא דל"ש כנס ולבסוף גירש ל"ש גירש ולבסוף כנס צרתה מותרת ונראה ליישב דהרא"ש סובר מדכתב הרי"ף במסקנתו לחלק בין צרת ערוה דעלמא דאם גירש הערוה דצרתה מותרת ולא גזרינן גירש אטו לא גירש והכא גזרינן דהיינו טעמא דהתם גבי ערוה כיון דגירשה מקמי דנפלה לה קמי יבם מהני בה גירושין דכי נפלה צרה קמי יבם בהיתירא נפלה קמיה אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני בה גירושין ולא מידי והאי טעמא טפי עדיף ומסתבר מההוא קמא ע"כ השתא ודאי לא קשיא דאע"פ דהכא גבי נכרית בכנסה המגרש אסורה אפ"ה הלכה כרבא בצרת ערוה דעלמא דשריא צרתה אע"פ דכנסה ואח"כ גירש הערוה משום דכי נפלה בהיתירא נפלה וס"ל להרא"ש דבמת ואח"כ גירש ולא כנסה כלל ומת אף הרי"ף מודה דהנכרית מותרת דלא חשבינן לה צרת ערוה כיון דלא כנסה כלל וכמו שפירש"י לרב אשי וסובר נמי דלרבא נ"כ זו היא למעוטי מת ואח"כ גירש וכנסה ומת דאסורה כרב אשי ואע"פ דסובר בצרת ערוה דעלמא מיתה מפלת הכא שאני מאחר דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה ודלא כפי' רש"י בזה גם ה"ה כתב ע"ש הרשב"א דאף לדעת הרי"ף אם לא כנס הנכרית נכרית מותרת ושיטה זו ברורה וסברא נכונה היא ולא ידעתי אמאי לא הביא רבינו דעת הרא"ש בזה ולפע"ד שהוא העיקר גם ה"ר ירוחם לא הביאו כי אם דעת הרא"ש ע"ש:

היתה אחת גדולה ואחת קטנה וכו' משנה בפרק ב"ש פליגי בה תנאי והלכה כר"א דמלמדין את הקטנה שממאנת בו וכתב ה"ר ירוחם בשם הרמ"ה אם לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה ול"ש לא בא עליה לאחר שהגדילה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה דקי"ל יש זיקה וליכא דמספקא לה לזיקה ע"כ ומביאו ב"י ונראה דכתב כך ע"פ פירש"י פ"ב (דף י"ח) ובפרק ב"ש (דף ק"ט) דטעמא דר"ג דאמר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה משום דס"ל אין זיקה אבל ר' יהושע דאמר אוי לו על אשתו וכו' ולא יתבה תותיה משום אחות זקוקתו ס"ל יש זיקה וא"כ אנן דקי"ל יש זיקה אם לא מיאנה עבדינן כרבי יהושע ומוציא אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה וקשיא לי דבפרק ד' אחין (דף כ"ט) אמתני' דג' אחין ב' נשואין ב' אחיות ואחד מופנה וכו' זו היא שאמרו אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו קאמר בגמ' זו היא למעוטי הך דרבי יהושע דלא עבדינן כוותיה אלא אי כר"ג אי כר"א וי"ל דהרמ"ה מפרש דה"ק אי כר"ג למ"ד אין זיקה ואי כר"א למ"ד יש זיקה ור"ל לכתחילה עבדינן כר"א אבל בדיעבד אם לא מיאנה בע"כ צריכין למיעבד כרבי יהושע דקי"ל יש זיקה מיהו נלפע"ד דמ"ש הרמ"ה אינו אמת אלא תלמודא כפשוטו קאמר דעבדינן כר"א או כר"י דלכתחילה עבדינן כר"א דמלמדין אותה שתמאן ואם לא מיאנה כר"א עבדינן כר"ג דתמתין עד שתגדיל ואע"ג דקי"ל יש זיקה אפ"ה הקילו בקידושי קטנה טפי מבעלת מאמר כדכתבו התוס' לשם בד"ה אי כר"ג משום דכנוס היא אלו מזמן גדול והא דקאמר בפ"ב (דף י"ח) ואי אין זיקה תיבטל דהא ר"ג אמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין דתנן ר"ג אומר אם מיאנה וכו' אין פירושו דמהאי מתני' שמעינן לר"ג דאין זיקה מדשרי קטנה עליה כפי' רש"י דהא ליתא אלא אפילו למ"ד יש זיקה שריא קטנה כדפי' אלא ממאי דקאמר ר"ג בפרק ר"ג (דף כ"ח) שמעינן דס"ל אין זיקה וכ"כ רש"י בפ"ב ותוס' דבפרק הערל (סוף דף ע"ט) קמותיב אביי לרבה וליתי איסור פלוע דכא וידחה עשה דייבום מי לא תנן ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה וכו' מדקא מותיב מיניה לרבה ורבא בפ"ב לשם (דף י"ח) יש זיקה ס"ל אלמא דאף למ"ד יש זיקה עבדינן כר"ג בקטנה והכי מוכח בתוס' פרק ב"ש ריש (דף ק"י) בד"ה קסבר שמואל שכתבו וז"ל וברפ"ב משמע דשמואל אית ליה מילתא דר"ג דפריך ממילתיה ואי אין זיקה תיבטל דהא אר"ג וכו' והשתא אי איתא דהתוספות ס"ל כפירש"י דטעמיה דר"ג משום דאין זיקה א"כ אי אפשר לומר דשמואל ס"ל כר"ג דהא ברפ"ב איתא להדיא דשמואל יש זיקה ס"ל אלא בע"כ דעת התוס' דהך דר"ג הילכתא היא אף למ"ד יש זיקה משום דכנוסה היא אלו מזמן גדול כמ"ש התוס' בפרק ד' אחין והא דפסק שמואל הלכה כר"א דמלמדין את הקטנה שתמאן היינו לכתחילה אבל דיעבד אם לא מיאנה עבדינן כר"ג דתמתין עד שתגדיל והכי נקטינן ודלא כהרמ"ה:

ב"י

בגמרא אמתני' טעמא דגירש ואח"כ מת אבל מת ואח"כ גירש אסורה אמר רב אשי זאת אומרת יש זיקה אפי' בתרי אחי ומ"ש וכ"ש אם לא גירש הערוה ומת פשוט הוא: **ומ"ש** אבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת ל"ש גירש קודם שכנס הערוה (הנכרית) ל"ש אח"כ מותרת הנכרית לאח הנשאר שם אהא דאמר רב אשי זאת אומרת יש זיקה אפילו בתרי אחי כתב הרא"ש וקודם שגירשה היתה זקוקה לב' אחים נשואין ב' אחיות והו"ל צרת אחות אשה בזיקה הילכך אסורה עליו עולמית וא"ת היאך כנסה המגרש הא הויא לכל אחד ואחד צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא שייך למיקרי צרת ערוה אלא כשהיא והערוה נופלים בבת אחת כשמת המגרש היתה היא צרת אשתו ונפלו א שתיהם בבת אחת לפני האח הג' אבל כשהוא חי לא: ומ"ש בה"ג אם מת ולא גירש אסורה לתרוייהו לא שתאסר להם בחייהם אלא לכל אחד כשימות אחיו תהיה אסורה לו דהויא צרת אחות אשה בזיקה וכ"כ הרי"ף ז"ל דלא אסורה נכרית אלא אחר שמת המגרש עכ"ל ובפ"ק אהא דתנן כיצד אם מתו הן צרותיהן מותרות היתה בתה או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומתה בתו או שנתגרשה ואח"כ מת אחיו צרתה מותרת אמרינן בגמרא אליבא דרבה דל"ש גירש ולבסוף כנס ל"ש כנס ולבסוף גירש צרתה מותרת וכן פסקו הפוסקים ז"ל:

שני אחים פקחין נשואין ב' אחיות קטנות או חרשות ומת אחד מהם תלא משום אחות אשה שהרי נשואי שתיהן שוות: אחת פקחת ואחת חרשת מת בעל החרשת תלא משום אחות אשה מת בעל הפקחת בעל חרשת מוציא את אשתו בגט לפי שקידושי הפקחת לפיקח שהן דאורייתא אוסרת את אשתו עליו משום אחות זקוקה שאין כח בקידושי אשתו לדחות הפקחת משום אחות אשה לפיכך מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו המדוייקים ויש קצת ספרים שיש בהם חסרון הניכר והבבא הראשונה היא משנה בפרק ב"ש (דף קט:) והבבא השנייה היא משנה בפרק חרש (דף קיב:): ומ"ש היתה אחת גדולה ואחת קטנה מת בעל הקטנה תלא משום אחות אשה מת בעל הגדולה היא אוסרת הקטנה עליו כדפרישית גבי פיקח וחרשת. ומלמדים את הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה משנה בפרק ב"ש (דף קט:) ב' אחים נשואין ב' אחיות גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה תלא משום אחות אשה מת בעלה של גדולה ר"א אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלה משום אחות אשה ר' יהושע אומר אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה ומסיק בגמ' הלכה כר"א ופירש"י תלא משום אחות אשה. ופטורה מחליצה ומיבום: מת בעלה של גדולה. ונפלה לפני בעל הקטנה זיקתה של גדולה שהיא מן התורה אוסרת הקטנה עליה דנישואיה מדרבנן ולא אלימי לאפקועי זיקה דאורייתא והו"ל אחות זקוקתו: ר' אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ותעקור נישואיה ויהא מייבם את הגדולה וכתב ר"י בשם הרמ"ה ואם לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה ל"ש לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה דקי"ל יש זיקה: **שני** אחים אחד פיקח ואחד חרש נשואין לב' אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת כו' עד דכמו שכנס אחיו ברמיזה כך יוציא גם הוא ברמיזה הכל מבואר במשנה (פרק חרש קי"ב): **שני** אחים אחד פיקח ואחד חרש והחרש נשוי ב' נשים פקחות ואחת מהן ערוה על הפיקח כו' עד סוף הסימן ירושלמי בפרק חרש וכתבו הרמב"ם ז"ל בפ"ז ואיתא תו בירושלמי בתו חרשת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום וכתב ה"ה שהשמיטו הרמב"ם ז"ל לפי שהוא מתבאר במ"ש:

מי

דרישה

וכרבותא דל"ש כו' היא היינו שמתה אשתו קודם כינוס נשוי נכרית שאותה כניסה איכא למאן דאמר שגורם אח"כ הנפילה לפני יבם והכינוס קורא נפילה שהוא הגורם היבום לאסר שימות אבל י"ל דדעת ב"י במה שכתב שמתה קודם שכנס ל"ד אלא מדא מיניישו נקט והו"ק:

[ב] אבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת לא שנא גירש קודם שכנס לא שנא אחר כך מותרת הנכרית לאח הנשאר תימא ליתסר משום צרת אחות אשתו בזיקה דיתאי מועיל שכנס דלא ליהוי צרת אחות אשתו בזיקה ואדרבה מאחר שכנס הוי טפי צרת אחות אשתו בזיקה (גם בלבוש מתמה ע"ז וע"ש כ"פ) וע"ק דדברי רבינו עצמם סותרין אהדדי שמתחילה כתב אבל אם מת נשוי נכרית כו' אפי' אם לא כנס הנכרית ומת כו' מלשון אפילו שכתב משמע מכ"ש אם כנס הנכרית שהיא אסורה ואחר כך כתב אבל אם כנס כו' מותרת הנכרית כו'. ועוד שהוא נגד הגמרא ופירש"י והרא"ש אביו והא לך לשון המשנה והגמרא שלשה אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית כנסה המגרש ומת זו היא שאמרו נתגרשו העריות צרותיהן מותרות ובגמרא טעמא דגירש ואחר כך מת אבל מת ואחר כך גירש אסורה אמר רב אשי זאת אומרת יש זיקה ואפילו בתרי אחי ופירש רש"י טעמא דגירש בעל האחיות תחלה ואחר כך מת נשוי נכרית דאפי'

פרישה

(יט) **אבל** כנס בעלי אחות את הנכרית כו' דכיון דכנס אזלא הזיקה הראשונה ופד"ר: (תלא משום אחות אשה ר"ל ופטורה מן החליצה והיבום כ"פ): (כ) ואשת אחיו בחליצה שהרי אסור לקחתה משום שתיאסר עליו כאיסור אחות גרושתו וכן אין לומר לחלוץ את זו לראשונה ויקיים אשתו דהא מ"מ אסורה עליו משום אחות חלוצה: (כא) (מת חרש בעל החרשת כו' תלא משום אחות אשה ר"ל קידושי אחותה הפקחת שהם לפקח קידושין גמורין הויא לה אחות אשה כ"פ): (כב) ואשת אחיו אסורה לעולם פי' אסורה לו משום אחות גרושתו ולאחרים אסורה עד שימות שהרי היא זקוקה לו ואינו יכול לחלוץ כו' כ"פ): שלא

חדושי הגהות

קעה א והא דנקט הרא"ש שנפלו שתיהן בבת אחת אע"ג דהב' כבר גירש לערוה קודם מיתתו וא"כ בשעת מיתתו אין כאן אלא אחת מצאתי מבואר בספר ק"ב דלהכי מחלקים בין כנסה ללא כנסה דאם לא כנסה הב' נמצא כשמת אינה נופלת אלא אחת לפני האח הג' דהיינו הראשונה ומזיקת האח הא' אבל הערוה כבר גרשה הב' ואין לחשוב הראשונה צרת

קעו מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו קידש אפילו לא הוכרו מעולם (א) שלא ניתנו לביאה הוו קידושין וצריך גט לכל אחת ואחת מת ולו אח חולץ לשתיהן שאינו יכול לייבם לא' ולהלוץ לשנייה שמא ישא אחות זקוקתו ולא לחלוץ לאחת ולייבם לשנייה שמא ישא אחות הלוצתו היה לו ב' אחין אחד חולץ ואחד מייבם לשנייה שאם היא זקוקתו הרי טוב ואם אינה זקוקתו היא לו כאשה נכרית ואחות זקוקה אינה שהרי כבר חלץ אחיו לאחותה קדמו ב' אחין וכנסו את שתיהן אין מוציאין אותן מידן שכל אחד ואחד יאמר הזקוקה נזדמנה לי ואפילו לא נזדמנה לי הזקוקה פקע האיסור כשייבם אחיו וכתב א"א הרא"ש ז"ל (ב) דוקא היכא שכל אחד ואחד אומר כנסתי הזקוקה אבל מי שעבר וייבם אחות זקוקתו בודאי יוציא כיון שבא עליה באיסור בודאי צריך להוציא (ג) ואפ"ה דוקא שקדמו וכנסו קודם שנמלכו בבית דין אבל אם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיהלוץ האחד וייבם הב' והלכו שניהם ויבמו יוציאו כיון שעברו על דברי ב"ד ב' שקידשו ב' אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש ומתו ולזה אח ולזה אח כל אחד חולץ לשתיהם ואין שום אחד מהם יכול לייבם כדפי' לעיל לזה אחד ולזה ב' היהיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ לאחת תחילה ואח"כ

קעו מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו קידש כו' משנה בפ"ב דיבמות (כג:) מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו קידש נותן גט לזו וגט לזו מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו ב' אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ובגמרא שם ש"מ קידושין שאינם מסורין לביאה הוו קידושין הכ"ע כשהוכרו ולבסוף נתערבו וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל האי קושיא והאי פירוקא אליבא דרבא הוא דסבר קידושין שאינם מסורה לביאה לא הוו קידושין ולית הילכתא כוותיה דקי"ל כאביי ביע"ל קג"ם והא חדא מינייהו הילכך בין הוכרו ולבסוף נתערבו בין לא הוכרו כלל נותן גט לזו וגט לזו כפשטא דמתניתין עכ"ל ומ"ש רבי' בשם הרא"ש דוקא בשכל אחד וא' אומר כנסתי הזקוקה כו' שם אהא דתנן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם מתיב בגמרא ומ"ש מהא דתנן ד' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות התם משום זיקה הכא כל חד וחד אימור דידיה קא מתרמיא ליה וכתב הרא"ש מזה יכול לדקדק דוקא משום דאימור דידיה קא מתרמי ליה אבל המייבם אחות זקוקתו יוציא וכ"ל שיש עוד לדקדק דוקא קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו בב"ד ואמר להם שיחלוץ הא' וייבם הא' והלכו שניהם ויבמו מוציאין מידן ואף ע"ג דאימר כל חד וחד דידיה מתרמי ליה כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין וכך משמע מתוך פירש"י ז"ל עכ"ל: שנים שקידשו ב' אחיות זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש ומתו ולזה אח ולזה אח וכו' עד וקדמו השנים האחרונים וכנסו אחר שחלצו שנים הראשונים אין מוציאין מידם משנה וגמ' שם: מי

קעו מי שקידש אחת מב' אחיות וכו' משנה פ"ב (דף כ"ג) ומ"ש מת ולו אח וכו' כן פירש"י לשם ומשמע דייבומי ברישא ליכא משום אחות חלוצתו ולהכי קאמר דאיסוריה משום אחות זקוקתו וקשה דא"כ אמאי לא תני ברישא בזה אחד אם קדש וכנס לאחת וחלץ לשנייה דאין מוציאין כי היכי דתני בסיפא בשנים דהא ברישא נמי אם קדש וכנס לאחת וחלץ לשנייה ליכא משום אחות חלוצתו אלא דאיכא ספק אחות זקוקתו ואזלינן לקולא ואמרינן דפקע זיקה למפרע כשחלץ לשנייה וי"ל דבזה אחד כיון שע"י עצמו שחלץ לשנייה פקע זיקה למפרע לא הקילו אבל בכ"י מפורש דדוקא בחלץ תחילה הוא דמוציאין כיון דאיכא ספיקא דהיא באיסור תחתיו דהיינו איסור אחות חלוצתו אבל בכנס תחלה ואח"כ חלץ דפקע זיקה למפרע אין מוציאין מידו והכי מסתבר טפי ולא קשה א"כ אמאי לא תני ברישא בזה אחד קדש וכנס אין מוציאין מידו דיש לתרץ דלא פסיקא ליה כיון דבקדש וחלץ ואח"כ כנס אסירא ליה להכי שבקא ותני להך בזה בסיפא קדמו וכנסו דמתילא שמעינן דברישא כמי היכא דליכא איסורא אלא משום ספק אחות זקוקתו אין מוציאין כיון דפקע זיקה למפרע ולא משמע הכי מדברי שאר פוסקים ששתמו וכתבו כלשון המשנה וכמ"ש רבינו: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש דוקא וכו' ע"ל בס"ס י"ח ובמ"ש לשם ועיין עוד בס"ס קמ"א ובסי' קע"ה: **שנים** שקידשו ב' אחיות וכו' משנה שם ופירש"י דכל חד וחד מינייהו אסור לייבומי דדלמא באחות זקוקתו פגע עכ"ל כלומר אפי' היכא דליכא למיחש ליבמה לשוק כגון דחד חליץ לשתיהן מעיקרא ואחות חלוצתו כמי לא הויא כיון דייבם לחדא ברישא ולכי חליץ בתר הכי לשנייה פקע זיקה למפרע ואפ"ה אסור לייבומי לכתחלה דדלמא קעביד איסורא מעיקרא דפגע באחות זקוקתו ומשמע דבקדש וכנס לא מפקינן מיניה כיון דליכא אלא ספק אחות זקוקתו והא דלא תני לה הכא קדש וכנס משום דלא פסיקא ליה שהרי בחלץ תחלה איכא איסורא כדלעיל: **לזה** אחד ולזה שנים וכו' משנה שם: ומ"ש

פרישה

סימן קעו (א) שלא (ניתנו לביאה פירוש אף על גב דיש מ"ד דזה הוי קידושין דלא נמסרו לביאה ולא הוי קידושין לא קי"ל הכי כ"פ): (ב) דוקא הכא שכל אחד וא' אומר כנסתי הזוקקה אבל מי שעבר כו' מלשון זה משמע אפי' אם נפקע אחר כך הזיקה מאחותה כגון שאח ד' כנסה או הלץ לה אפ"ה מוציאין אותה ממנו וקשה הא כתב לעיל בסימן קע"ה ד' אחין שנים מהן נשואין לשתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות כו' קדמו וכנסו אין מוציאין אותה מידם מטעם שכבר נפקע זיקה מכל אחת ואחת וי"ל דלעיל איירי דמתחלה קודם שכנסו אותה עשו מוסכם בהדדי שכל א' ייבם אחת כדי שתפקע הזיקה מכל א' ולסתירה נתכוונו אבל הכא איירי שאחד כנס אחת ולא עשה מוסכם עם אחיו שהוא יכנים השנייה ולאיסורא נתכוין לכן אמרינן שיוציאנה: (ג) ואפ"ה דוקא שקדמו כו' קאי אשלפניו אמ"ש קדמו שני האחין וכנסו כו' שאין מוציאין: יוציאו כיון שעברו על דברי ב"ד דומה לזה כתב

דרישה

דאפי' בזיקה לא נעשית צרה מעולם הא מת נשוי נכרית והזוקקה נכרית לבעל אחות ואח"כ גירש ונשאה לזו הואיל וקודם שגירש נעשית צרתה בזיקה אסורה על אחיו כשימות המגרש משום צרת אחות אשה בשלמא אי לא כנסה הוי מותרת לזה מחמת זיקת אחיו הראשון אבל משכנסה ועכשיו זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה ואע"ג דלא היתה צרתה אלא בזיקה עכ"ל וז"ל הרא"ש טעמא דגירשה ואח"כ מת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת הוא דשריא אבל מת ואח"כ גירשה וכינסה המגרש ומת אסורה א"ר אשי זאת אומרת יש זיקה ואפי' בתרי אחין וקודם שגירשה היתה זקוקה לשני אחין נשואין שתי אחיות והויא לה צרת אחות אשה בזיקה הלכך אסורה עליו עולמית עכ"ל הא לך בהדיא דאם מת נשוי הנכרית ואח"כ גירשה וכינסה ומת שאסורה ומכ"ש שאם גירשה אחר שכינסה שאסורה. שוב מצאתי בטור של קלף שלא כתב שאי תיבת "אפי' אם לא כנס וא"כ לא קשיא דברי רבינו אהדדי דלעיל איירי דוקא בלא כנס ומ"ה אסורה ובסיפא קאמר דאבל אם כנסה או מותר בכל ענין. וגם יש ליתן טעם הגון לזה דבשכנס אזי נתבטל

כפילה ראשונה שנפלה בשעה שהיה עליה שם זיקת צרת ערוה משא"כ השלא כנסה אזי נשארה כמו שהיתה בשעת נפילה. אלא שקשה מנ"ל לרבינו האי סברא ולכתוב נגד הרא"ש רבו ואביו וכנגד פירוש רש"י ומשמעות משנה וגמרא הנ"ל. שוב דקדקתי בסוגיא הנ"ל ומצאתי שדברי רבינו מדוקדקים היטב מתוך סוגיית הגמרא וע"פ הסברא שכתבתי וביתר נתינת טעם לשבח. והנה אקדים להציע לפניכו מה שראוי להקדים ומתוכו יבואר דברי רבינו ביאור היטב ועל נכון. והוא שהתוס' והרא"ש כתבו על דברי רב אשי הנ"ל דאמר דאם מת הנשוי נכרית ואח"כ גירש ומת. נכרית מחלץ חלצה כו' משום דהויא לה נכרית צרת אחות אשה בזיקה. זה לשונו וא"ת א"כ היאך כנסה שמגרש והא הויא לה צרת אחות אשתו בזיקה (דהא יש זיקה אפי' בתרי אחי כ"פ) וי"ל דלא מסיב צרת אחות אשה בזיקה אלא כשמת אחיו ונפלו שתיהן לפניו אבל כשהוא חי לא עכ"ל. ובר"פ קמא דיבמות במשנה כיצד אם מתו צרותיהן מותרות היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה

[illegible]

ואח"כ מייבם הב' לשנייה אבל לא ייבם קודם שיחלוץ היחיד (ד) אפי' אחר חליצת אחיו שמא יפגע ביבמה לשוק קדמו השנים וכנסו (ה) אחר שחלץ היחיד אין מוציאין מידם (ו) אפי' שניהם כהנים שכל אחת אינה אלא ספק חלוצה שחליצת אחת מהם אינה כלום וספק חלוצה לא גזרו בה רבנן היו לזה ב' אחין ולזה ב' אחין אחיו של זה חולץ לא' ואחיו של זה חולץ לאחרת ואח"כ בא האח הב' של זה ומייבם חלוצתו של זה והאח הב' של זה מייבם חלוצתו של זה ואם קדמו שני האחים של האחד וחלצו לשתיהן לא ייבמו הב' האחין האחרים של הב' לשתיהן אלא אחד חולץ וא' מייבם לשנייה קדמו הב' האחרונים וכנסו אחר שחלצו ב' הראשונים אין מוציאין מידם מי שהלך בעלה למ"ה ושמעו שמת וניסת ואח"כ בא בעלה ומתו שניהם ולזה אח ולזה אח (ז) אחיו של זה ושל זה חולצין ולא מייבמין. האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים וילדה היא וכלתה ב' זכרים במחבא ונתערבו הבנים וגדלו התערובות ונשאו נשים ומתו (ח) בני הכלה חולצין לשתיהם תחלה ולא מייבמין שכל אחת משתיהן ספק אם היא אשת אחיו שהיא מותרת לו או אם היא אשת אחי אביו שהיא ערוה לו ובני הזקנה אחר חליצת בני הכלה הולצין או מייבמין שאם היא אשת אחיו הרי היא יבמה ואם היא אשת בן הכלה הרי היא אשת בן אחיו ומותרת לו שכבר נחלצו מתו הבנים הודאין של הזקנה והכלה והספקות קיימין הספקות לנשי בני הזקנות חולצין ולא מייבמין שהיא ספק אשת אחי אביו ולנשי בני הכלה אחד מהספקות חולץ לה תחלה והשני מייבם ממה נפשך אם זה שחלץ בן הכלה הוא הרי חלץ לאשת אחיו וא"כ הספק השני הוא בן הזקנה ומותר לו לישא אשת בן אחיו אחר שנחלצה מיבמה ואם זה שחלץ תחלה הוא בן הזקנה הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה ולא כלום א"כ הספק השני הוא בן הכלה והרי הוא מייבם את אשת אחיו מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון והיו לה בנים מן הראשון ומן השני וגדל הספק ונשא אשה ומת בנים מן הראשון ומן השני הולצין ולא מייבמים שלכל אחד מהם הוא בספק שמא אחיו הוא מן האם ולא מן האב וכן הספק לנשותיהן חולץ ולא מייבם היו לראשון ולשני לכל אחד בן אחד מאשה אחרת ומתו זה הספק חולץ או מייבם לנשותיהם שאם הוא אחיו מאביו הרי הוא יבמתו ואם אינו אחיו נכרית היא לו ומותר בה כיון שאין לה יבם אחר שתהא זקוקה לו מת הספק אחד מב' הבנים הודאי חולץ לה תחלה (ט) והשני מייבם ממה נפשך אם הוא אחיו הרי היא יבמתו ואם אינו אחיו נכרית היא לו וכבר נחלצה מהאח הא' שהוא יבמה ה' נשים שהיה לכל אחת (י) בן ידוע ונתערבו חמשתן וילדו כאחת במחבואה וגדלו התערובות ונשאו נשים ומתו ונפלו נשותיהן לפני ה' הבנים הודאין שאין אחד מהם יודע איזו היא אשת אחיו זו היא תקנתם ארבעה מהודאין יחלצו לאחת והה' ישאנה אחר שנחלצה ד' הליצות שאם היא אשת אחיו הרי היא יבמה ואם אינה אשת אחיו נכרית היא לו וכבר נחלצה מיבמה שאחד מאלו הד' שחלצו לה היה יבמה (יא) ובן השנייה חולצין לה ד' והה' ישאנה נמצא שחמשתן נושאין ה' נשים אחר שנחלצה כל אחת ואחת ד' חליצות וה"ה נמי שאחד יכול לישא כולן אחר שיחלצו לה הד' אלא שזה יותר טוב שמא יזדמן לכל אחד לייבם את יבמתו ואם מת אחד מהבנים הודאין ד' הספקות יחלצו לה והה' ייבם היו קצת הודאין כהנים וקצתם אינם כהנים הכהנים חולצים ולא מייבמים שמא יפגעו בחלוצה ושאינם כהנים מייבמים היו קצת הודאין שיש להם באלו הספקות אחים שהם אחים מן האם שלא מן האב וגם יש לו בהן אחים מן האב חולצים ולא מייבמין כגון יעקב נשא לאה והיה לה בן מבועז ואשה אחרת שיש לו לבועז ילדה עם לאה אשת יעקב ועם שלש אחרות במחבואה נמצא שבן בועז מלאה יש לו בתערובות אח מאם שלא מן האב שהוא בן לאה מיעקב ובן בועז מאשתו האחרת הוא אחיו מן האב לפיכך אינו יכול לייבם לשום אחת שמא היא אשת אחיו מאמו מקצתם כהנים ומקצתם שיש להם אחים מן האם אלו ואלו חולצים ולא מייבמים:

הלכות אונס ומפתה

קעז המפתה (א) או מאנס בתולת ישראל קונסין אותו נ' סלעים כסף בין אם היתה בת גדול שבישראל או בת קטן שבישראל ואיזהו מפתה ואיזהו מאנס מפתה לרצונה מאנס שלא לרצונה וכתב הרמב"ם כל הנבעלה בשדה היא בחזקת אנוסה ודנין בו דין אינס עד שיעידו עדים שלרצונה נבעלה וכל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה מפני שלא צעקה עד שיעידו שהיתה אנוסה (ב) [א] כגון ששלף חרבו ואמר לה אם תצעק אני אהרוג אותך וכתב הראב"ד חזקה זו

ומ"ש ואפי' שניהם כהנים שם תני שלא ואפי' שניהם כהנים וכו' ואף ע"ג דבגמרא איתא להא ברייתא אפיסקא דסיפא דהיו לזה ב' ולזה ב' כתבה רבינו בהיו לזה א' ולזה ב' דבמציעתא משום דלפי הטעם אין חילוק ותלמודא דקבעה לה אסיפא היינו משום דס"ל דממשנה יתירה דסיפא דייק שלא הכי אבל במציעתא איכא למימר איידי דתני אחד חולץ ואחד מייבם תני נמי אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם אבל בסיפא דהך כבא דקדמו ב' וחלצו לא ייבמו השנים אלא א' חולץ ואחד מייבם לא איצטריכא ליה כלל דהיינו מציעתא בע"כ דלא תני לה אלא משום הך דקדמו וכנסו וכו' לאשמעי' דאפי' שניהם כהנים אין מוציאין וממילא שמעינן דאף במציעתא נמי הכי דינא אלא דמסיפא מוכח הכי: היו לזה ב' אחין וכו' משנה שם ובסמוך כתב דאפילו שניהם כהנים וה"ה הכא:

מי שהלך בעלה. למ"ה וכו' משנה ר"פ האשה רבה ובגמרא אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן דרבנן קנסוה דה"ל למידק אחיו של שני חולץ מדרבנן לא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן ופסק הרי"ף והרא"ש לשם דבין ניסאת ע"פ ע"א ובין ניסאת ע"פ ב' עדים בכל ענין קנסוה ולא אמרינן כניסה ע"פ ב' עדים מאי ה"ל למיעבד ולפיכך כתב רבינו בסתם ושמעו שמת וכו' לומר דבכל ענין הוה דינא הכי ודלא כרב פסק לעיל בסימן י"ז:

חמש נשים וכו' עד סוף הסימן בפ' נושאין ויש להקשות אמאי תנן חמש נשים וכדפריך בריש ד' אחין א"ה תלתא כמי וירא לי דלרבותא תני חמש נשים להיכא שיש למקצתן בהן אחין מן האם שלא מן האב דל"מ ד' דהתם ודאי כיון דחדא כי מתייבמה עדיין נשארו ג' ואיסורא ברובא איתא וכי מתייבמה תו חבירתה ונשארו שתים נעשית גיף האיסור והלכך אפי' מתייבמת תו שלישית נשארה הרביעית באיסורא קמא אבל בחמש נשים סד"א דכי מתייבמת שלישית אסורא ברובא איתא והמיעוט הנשארים מותרים לייבם אחר שחלצו לה הד' קמ"ל דלא ובהא מתיישב מאי דהדר תני בברייתא מקצתם כהנים ומקצתן אחין מן האם אלו ואלו חולצין ולא מייבמין דלכאורה בבא שאינה צריכה היא דהא תני לה רישא מקצתן כהנים וכו' אבל למאי דפי' אתי שפיר דאתא לאשמועינן דלא תימא דדוקא במקצתן אחין מן האב בלבד התם הוא דאמרינן דאחין מן האם חולצין ולא אמרי' כיון דאיכא ה' נשים דכג' שנפרשו לשם הוא האיסור דאיסורא ברובא איתיה שהרי אין שם אלא פרישה בעלמא אבל במקצתן כהנים ומקצתן אחין מן האם דאיכא למימר כיון דכהנים הולצין ולא מייבמין ושריא לעלמא ה"ל כאילו נאבדה מן העולם ואיסורא ברובא איתיה והשנים הנשארים מותרין להתייבם לאחר שחלצו לה הד' ולא חיישינן דילמא נסיב אשת אחיו מן האם קמ"ל דלא ודוק. ועיין בי"ד סימן ק"י:

הלכות אונס ומפתה

קעז המפתה או מאנס וכו' עד מפתה לרצונה ומאנס שלא לרצונה כ"כ הרמב"ם רפ"א מה' נערה בתולה ונראה דבאו להורות דמפתה דכתב קרא לאו דוקא דשידלה בדבריו אלא כל שהיה לרצונה מפותה קרי לה אף ע"פ שלא פיתה אותה אלא תבעה והיא נתרצית מיהו ודאי צריך שאירע הדבר מקרה שלא מדעת אביה ולא הכינה עצמה לכך דאם הכינה עצמה לכך ה"ז קדשה ואין לה קנס כמ"ש הרמב"ם גופיה ומביאו רבינו בסוף סימן זה וכן מאנס אפילו פיתה אותה ושידלה בדבריו כיון שלא לרצונה נבעלה מאנס קרי לה: ומ"ש וכתב הרמב"ם כל הנבעלת וכו': וכתב הראב"ד חזקה זו איני יודע וכו' תירץ במ"ע

מי שהלך למ"ה ושמעו שמת וניסת ואח"כ בא בעלה ומתו שניהם ולזה אח ולזה אח אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין משנה פרק האשה רבה (דף פו) ובגמרא (דף צא:) אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן ופירש"י ולא מייבם מדרבנן. רבנן קנסוה: אחיו של שני חולץ. דמדאורייתא לא קא רמיא עליה ורבנן הוא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כדאמרינן לגבי גט: האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים וילדה היא וכלתה שני זכרים במחבא ונתערבו הבנים וגדלו התערובות ונשאו נשים ומתו וכו' עד א"כ הספק השני הוא בן הכלה והרי הוא מייבם את אשת אחיו משנה שם בפרק נושאין (דף לט): מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון והיו לה בנים מן הראשון ומן השני וכו' עד וכבר נחלצה מן האח האחר שהוא יבמה ג"ז משנה שם (דף ק.):

חמש נשים שהיה לכל אחת בן ידוע ונתערבו חמשתן וילדו כאחת במחבואה וכו' עד סוף הסימן גם זה משנה שם:

הלכות אונס ומפתה

קעז המפתה או מאנס בתולת ישראל קונסין אותו נ' סלעים כסף א מפורש בכתוב: ומ"ש בין אם היא בת גדול שבישראל או בת קטן שבישראל משנה בפרק יש בערכין (דף יד:): ואיזהו מפתה ואיזהו מאנס מפתה לרצונה מאנס שלא לרצונה פשוט הוא: כתב הרמב"ם כל הנבעלת בשדה היא בחזקת אנוסה כו' וכל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה וכולי בתחילת הלכות נערה בתולה:

ומ"ש בשם הראב"ד חזקה זו איני יודע מה תועלת יש בה וכו' שם

דרישה

לא מת או לא נתגרשה כלל ודוק היטב ותמלא דברי רבינו כנים ושגם הרא"ש ס"ל הכי:

סי' קעז [א] כגון ששלף חרבו כו' עפ"ר ולעד"נ דלפי תירוץ שכתבתי בסמוך בשם מגדל עוז דהרמב"ם

פרישה

כתב לעיל ס"ס קמ"א כ"פ): (ד) אפי' אחר חליצת אחיו פי' ואו לא הוה אחות זקוקתו: (ה) אחר שחלץ היחיד אין מוציאין מידם מטעם שכתב לעיל שכל אחד ואחד אומר כנסת י הזוקקה: (ו) אפי' שניהם כהנים פירוש אע"פ שהיחיד חלץ לשתיהן: (ז) אחיו של זה ושל זה חולצין ולא מייבמין בגמרא אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן שקנסוה. אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם מדאורייתא דמדאורייתא לא קא רמיא קמיה ורבנן היא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה (ע"ל סי' קע"ג כ"פ): (ח) בני הכלה ר"ל הודאין: (ט) והשני מייבם פירוש אותה שחלצה עלמה: (י) בן ידוע ונתערבו ממשתן ככ"ל: (יא) ובן השנייה חולצין לה ד' והה' ישאנה וי"ל וכן לכולן:

סי' קעז (א) המפתה או מאנס קונסין אותו חמשים סלעים לקמן בסימן זה יתבאר דאין קנסין שום דבאונס צריך לכנוס עכ"פ ומפתה דוקא כשאינו כונסה בין שהמניעה מידו דהמפתה בין שהמניעה מידה או מצד אביה: (ב) כגון ששלף חרבו פירוש וא"ל לומר שאם תכעס ממש ודוק מ"ו ועיין דרישה ויותר נראה דבאונס אחר היה לה

חדושי הגהות

צרת ערוה בזיקה שהרי מעולם לא היתה זקוקה עם הערוה ביחד מאיש א' דהא לא נשאה הב' מש"כ אם כנסה הב' אע"פ שכבר גירש מ"מ איגלאי מילתא למפרע דמיד כשמת הא' היתה זקוקה לזה ואע"פ שגירש אח"כ ה"ל גירושין דבתר זיקה ולא מהני:

קעז א חמשים כסף מפורשים בכתוב (דברים כ"ב) אך גבי אונס אבל במפותה כתיב (שמות כ"ב) כסף ישקול כמוהר הבתולות ודרשינן (כתובות י.) שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר

[redacted]

זו איני יודע מה תועלת יש בה אם יש עדים יבאו ויעידו (ג) [ג] ואם אין עדים אין שם קנס (ד) ואם לענין שלשה דברים אם יש טענה ביניהם כלל גדול בדין המע"ה והעיר והשדה שווים הם דין נ' סלעים הם הם קנס על המעשה הרע שעשה אבל מלבד זה צריך ליתן לה במפותה בושת ופגם אבל לא צער שאין למפותה צער ובאנוסה שיש לה צער צער ובושת ופגם ואלו אינן שוין בכל אדם אלא הכל לפי מה שהוא בושת הכל לפי המבייש והמתבייש שאינו דומה המבייש נערה חשובה ממשפחה מיוחסת למבייש בזויה ועניה ואינו דומה המתבייש מאדם חשוב למתבייש (ה) מאדם בזוי ונקלה לפ"ז רואין ב"ד מעלתו למעלתה ושמין כמה היה נותן אביה ומשפחתה ולא יארע להם דבר זה מאדם זה וכמוהו יתן לו. פגם רואין כמה שוה פחות ממה שהיתה שוה תחלה ושמין אותה כשפחה הנמכרת בשוק [ג] לפי יפיה ולפי משפחתה כיצד מי שיש לו עבד שחשוב בעיניו וחביב עליו עד שירצה להשיאו אשה יפה ומיוחסת כזאת כמה יוסיף ליתן לה כשהיא בתולה מבעולה. צער רואין לפי קטנו וקטנותה (ו) ולפי בריאותה כמה נצטערה וכן יתן מותר על חמשים של קנס (ז) וקונסין המאנס שצריך לישא אותה אפילו היא חגרת או סומא ואינו רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה (ח) לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה ואם עבר והוציא כופין אותו להחזירה דה"ל לאו הניתק לעשה דכתיב ולו תהיה לאשה (ט) אע"ג דכתיב קודם לא יוכל לשלחה כל ימיו הכי פירושו לא יוכל לשלחה שילוחים שתהיה בה כל ימיו אלא יחזירנה לפיכך אם עבר וגירש כופין אותו להחזירה ואינו לוקה מתה גרושתו קודם שיחזירנה או

גם בהשגות וכבר תירץ בעל מגדל עוז דהב"ע שיש עדים שראו כנעלת ממקום רחוק אבל לא ידעו ולא ראו אם ברצון אם באונס היא אומרת אנוסה הייתי ויש לי צער והוא אומר מפותה היית ואין ליך צער שמכינן אחזקה בשדה אנוסה וכפשטיה דקרא צעקה ואין מושיע לה ובעיר מפותה ומעניינא דקרא על דבר אשר לא צעקה בעיר אם כדבריה כן הוא ע"כ:

דין נ' סלעים הם קנס על המעשה הרע שעשה אבל מלבד זה צריך ליתן לה במפותה בושת ופגם אבל לא צער שאין למפותה צער ובאנוסה שיש לה צער ובושת ופגם נותן לה צער ובושת ופגם כך הוא הגירסא הנכונה לאפוקי ממקצת ספרים שיש בהם חסרון הניכר ודברים אלו הם מבוארים במשנה פ' אלו נערות (דף לט):

ומ"ש ואלו אינן שוין בכל אדם אלא הכל לפי מה שהוא בושת הכל לפי המבייש והמתבייש כו' שם במשנה (דף מ.) איזהו בושת הכל לפי המבייש והמתבייש פגם רואין אותה כאילו היא שפחה נמכרת בשוק כמה היתה יפה וכמה היא יפה ובגמרא (שם) פגם רואין אותה כאילו היא שפחה כו' היכי שיימינן לה ואסיקנא אומדים כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו וכתבו התוספות תימה דמה שומא היא זו וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הניסת לעבד וי"ל דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמילתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו אשה בת מלכים עכ"ל:

ומ"ש צער רואין לפי קטנו וקטנותה ולפי בריאותה כמה נצטערה וכן יתן על נ' של קנס פשוט הוא וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ב צער לפי קטנותה ובנין גופה ולפי שניו וגופו אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו מזה ויתן עכ"ל:

וקונסין המאנס שצריך לישא אותה מפורש בתורה (דברים כב) ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו: ומ"ש אפי' היא חגרת או סומא משנה בפ' אלו נערות (דף לט:): ומ"ש ואינו רשאי להוציאה לעולם מפורש בתורה ולא יוכל לשלחה כל ימיו: ומ"ש אלא לרצונה דמשמע דלרצונה מיהא מפיק לה וכן מ"ש לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה בפרק אלו נערות (שם) תניא אע"פ שאמרו אונס כשיוצא הוא אין לה עליו כלום. כשיוצא מי מצי מפיק לה אימא כשתוצא היא אין לה עליו כלום מת יצא כסף קנסה בכתובתה ר' יוסי ב"ר יהודה אומר יש לה כתובה מנה במאי קמיפלגי רבנן סברי טעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור"י ב"ר יהודה סבר הוא כמי מצי מגער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך וידוע דהלכה כת"ק:

ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה דהוה ליה לאו הניתק לעשה דכתיב ולו תהיה לאשה אע"ג דכתיב קודם לא יוכל לשלחה כל ימיו הכי פירושו לא יוכל לשלחה שילוחין שתהיה בה כל ימיו אלא יחזירנה לפיכך אם עבר וגירש כופין אותה להחזירה ואינו לוקה בסוף חולין (דף קמא.) ובפ' בתרא דמכות (דף יז.) תנן זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין לוקין עליה ובפ' בתרא דמכות (דף יד:) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ואקשינן עליה מדתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אמאי ל"ת שקדמו עשה הוא ואסיקנא אלא אמר רבא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן כל ימיו בעמוד והחזיר קאי ופירש"י אם ישראל הוא. שיכול לקיים העשה ויחזירנה מחזיר ואינו לוקה: ואם כהן הוא. שאסור בגרושה לוקה ואינו מחזיר: אלא אמר רבא. הא דתניא באונס מחזיר ואינו לוקה טעמא משום דע"כ לאו שניתק לעשה הוא דאמר קרא כל ימיו לא ה"ל למכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו ה"ק לא תהא בשילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ע"כ עמוד והחזיר קאמר והכי קאמר ולו תהיה לאשה אם שלחה שלא יהיו שילוחיה לכל ימיו הרי העשה אחר העברת הלאו: ומ"ש רבינו מתה גרושתו קודם שיחזירנה או שנתקדשה לאחר או שהוא כהן שאסור בגרושה ה"ז לוקה כבר נתבאר דבפרק בתרא דמכות שם תניא אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ואיתא נמי בפ"ק דתמורה (דף ה) והא דמתה גרושתו או שנתקדשה לאחר מדברי רש"י משמע דאינו לוקין דבפ"ב דמכות אהא דא"ר יוחנן כל ל"ת שקדמו עשה לוקין עליו ואמרינן הניחא למ"ד בטלו ולא בטלו אלא למ"ד קיימו ולא קיימו מאי איכא למימר מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן הא א"ל ר"י לתנא תני בטלו חייב לא בטלו פטור דתני תנא קמיה דר"י כל מל"ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור בטל עשה שבה חייב א"ל מאי קאמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני בטלו ולא בטלו ור"ל אמר קיימו ולא קיימו ופירש"י הניחא למאן. דתני לקמן בלאו הניתק לעשה ביטל את העשה חייב על הלאו לא ביטל את העשה פטור שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד איכא למימר כל ימיו יש לו תקנה בחזרה שאין מבטל את העשה אא"כ מדירה שלא תיהנה ממנו נדר שאין לו הפרה כדלקמן: אלא למאן דתני. קיים את העשה פטור לא קיימו חייב שהעשה תיקונו של לאו הוא ואין הלאו תלוי בביטול העשה שמשעה שעבר הלאו נגמר אבל העשה ניתן לעקור המלקות ולכשיבא לב"ד או יקיים העשה ויפטר או ילקה ליכא למימר בעמוד והחזיר קאי כדקאמרת שאם לא יחזירנה מיד כשיבא לבית דין ילקוהו דהא ליכא למימר קיים לאחר זמן דאל"כ לא קיים ה"ד לעולם הוא יכול לומר אני מקיים: מידי הוא טעמא אלא לר"י. מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והחזיר ר"י שאמר לא תעשה שקדמו עשה לוקים עליו וקשיא ליה אונס שגירש דקתני אינו לוקה והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה: הא א"ל ר"י לתנא. לקמן תני בטלו חייב לא בטלו פטור אבל ר"ל דתני קיימו ולא קיימו לא דריש ליה לעמוד והחזר אלא לפני הגירושין לומר כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ולדידיה לאו שקדמו עשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליהם אלא יקיים העשה מיד כשהזהירו ב"ד להחזיר: א"ל מאי קאמרת אי בקיים תתני פטור בלא קיים תתני חייב ואע"פ שלא ביטל ואי בביטל תתני חיובא ע"כ תתני פטורא בלא ביטל אף ע"פ שלא קיים ה"נ תני בטלו ולא בטלו בטל עשה שבה חייב לא בטל עשה שבה פטור קיימו ולא קיימו קיימו פטור לא קיימו כשאומרים לו קיים מלקין אותו ור"י מוקים לה למתניתין בלאו הניתק לעשה דאילו בלאו שקדמו עשה ס"ל דלוקין ולר"ל בין ניתק בין קדמו עשה שוין עכ"ל והשתא כיון דר"י דהלכתא כוותיה סבר בטלו חייב לא בטלו פטור דהיינו לומר שהלאו תלוי בביטול העשה ואינו נגמר עד שיבטל העשה בידים ביטול עולם שלא יוכל להתקיים עוד ומתה גרושתו או נתקדשה לאחר כיון שהוא לא ביטל העשה בידים אינו לוקה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהלכות נערה בתולה דמתה גרושתו או נתקדשה לאחר לוקה וטעמו משום שהוא גורם כגירסת רי"ף דגרים תני תנא קמיה דר"י כל מל"ת שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור בטל עשה שבה חייב א"ל ר"י מאי קאמרת קיים פטור לא קיים חייב בטל חייב לא בטל פטור תני קיימו ולא קיימו כלומר אף על פי שלא בטלו לעשה כיון שלא קיימו לוקה אלא תעשה ופי' כ"י כלומר תפוס רישא דוקא דאם לא קיימו חייב דמיד כשהתרו בו

כ"ד

במ"ע שהעדים ראו מרחוק ששכב עמה ולא ידעו אם באונס אם ברצון היה בעיר חזקה שהיא מפותה אם לא צעקה ולא העידו ששלף חרבו וכו' ואם הוא בשדה חזקה שהיא אנוסה וכ"כ ב"י והיינו לומר דבעיר לא מיבעיא כשעמדו מרחוק ושמעו שצעקה דפשיטא שהיא בחזקת אנוסה אלא אפילו היו ברחוק קצת שהיו יכולין לשמוע אם היתה צועקת ולא שמעו צעקתה אפי' הכי אם ראו ששלף חרבו כמי מחזיקין לה באנוסה ואין פירושו ששמעו העדים שא"ל אם תצעקי אהרוג אותך אלא שהיא טוענת שא"ל כך ונאמנת כיון שראו העדים ששלף חרבו ומ"ש הראב"ד לגבי קנס אם אין עדים אין שם קנס ולגבי ג' דברים כתב המע"ה היינו משום דגבי קנס אפי' היה מודה דאנסה אם אין עדים מודה בקנס פטור אבל לגבי ג' דברים דממון הוא אם היה מודה חייב בהן ואם אינו מודה המע"ה:

ומ"ש בושת הכל לפי המבייש וכו' עד וכמוהו יתן לו כ"כ גם הרמב"ם לשם אבל רש"י לא פי' כן ועיין במ"ש בח"מ סי' ת"כ סי"ז: ומ"ש פגם וכו' כשפחה וכו' כיצד מי שיש לו עבד וכו' בגמ' (דף מ) נקט בסתם בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאו לעבדו וכו' אלא שהתוס' פירשו דשמין לפי יפיה ומשפחתה להשיאה לעבדו ואיכא להקשות אמאי נקט שפחה ועבד הלא אף להשיאה לעצמו הוא נותן יותר בעד בתולה מבבעולה וי"ל דנקט אורחא למאנס דבעד בתולה יפה ומיוחסת כדי להשיאה לעבדו צריך ליתן הרבה יותר מאילו היתה בעולה משא"כ בבא להשיאה לעצמו: צער רואין וכו' אבל הרמב"ם בפ"ב כתב וז"ל אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא תצטער זו מזה ויתן דקדק שאין פי' כמה אדם רוצה ליקח להצטער בכך ותימה דבח"מ לשם הביא רבינו דברי הרמב"ם שכתב גבי צער אוכל כמה אדם רוצה ליקח להצטער והרא"ש חולק דאין אדם רוצה ליקח שום ממון כדי לקבל צער וכו' ע"ש וכאן כתב בסתם ואפשר לטעות דמשמעו כמה אדם רוצה ליקח וי"ל דכאן קיצר ונסמך על מ"ש בח"מ: **מתה** גרושתו וכו' ה"ז לוקה כ"כ הרמב"ם פ"א לפי גירסת הרי"ף בפ' אלו הן הלוקין דמיד שהתרו

פרישה

לה לצעוק והיו מצילין אותה משא"כ בזה יראה שיהרגה מיד: (ג) ואם אין עדים אין קנס דהמודה בקנס פטור כדלקמן בסימן זה. והכי הוא שלעת דברי הראב"ד דאין לומר דטענתן לענין קנס שהיא אומרת אנסתני וכפקא מינה לענין אם כונסה דאפי' הכי חייב ליתנו קשה לענין קנס מה הזקה שייך הא בעינן עדים. אבל לא מצינן למימר גם לענין חזקת המוציא מחבירו עליו הראיה דקנס אינו ממון שבין אדם לחבירו אלא רחמנא קנסו: (ד) ואם לענין שלשה דברים דהיינו לצער בושת ופגם וכמו שכתב בסמוך וכלע"ד דל"ד קאמר שלשה דברים דהא לענין בושת ופגם אין חילוק בין אונס למפתה. א"כ נ"מ כשהיא בוגרת או ממאנת דהרמב"ם ס"ל באלו דבאנוסה חייב בהן אף שאין לכן קנס משא"כ במפותה הואיל ואין לכן קנס וכמו שכתב רבי' בשמו בסי' זה ואף [illegible]

דרישה

דהרמב"ם מיירי שהעדים עומדים במקום רחוק וקאמר דאם הוא בעיר הוא בחזקת מפותה עד שיעידו עדים שהיתה אנוסה. וכדי שלא תקשה כיון דמיירי שעומדים במקום רחוק איך יכולין להעיד שהיתה אנוסה וגם פשיטא היא אם עומדים אצל המעשה וראו שאנסה שדין אנוס יש לה שמוה לא דיבר הרמב"ם כלום מ"ה הוצרך לומר דמיירי שראו מרחוק ששלף חרבו עליה. ואו מסתמא אמרינן שכיון שאם תצעק יהרגנה ומ"ש ואמר לה אם תצעק נראה לל"ד קאמר ששמעו העדים שא"ל כן כמ"ש דהא עמדו מרחוק אלא מסתמא ומאומדן הדעת אכן אמרינן דלהכי שלף חרבו שא"ל כן אם תצעק כו' אבל א"ל דכ"כ משום דה"א יש גוים ולא עביד ואף אם שלף חרבו לא הוה ליה למקרי אונס דו"א דהא מ"מ ראו שאנסוה וקשה פשיטא [illegible]

(י) או שנתקדשה לאחר או שהוא כהן שאסור בגרושה הרי זה לוקה שהרי עבר על לא תעשה ואין יכול לקיים עשה שבה ומיהו אם היא אסורה לו אפילו אינה אלא חייבי לאוין ועשה (יא) או אפילו שנייה דרבנן א"צ לישא אותה (יב) וכן אם נשאה ומצא בה ערות דבר יכול לגרשה ואם היא או אביה אינם חפצים שישא אותה יכולין לעכב אבל הוא אינו יכול לעכב בד"א במאנס (יג) [ד] אבל במפתה בין הוא או היא או אביה יכולין לעכב (א) הנישואין ואם כנס המפתה אינו נותן נ' כסף אלא נותן לאביה בשת ופגם וכותב לה כתובה כמו לשאר הבתולות אבל מאנס אף על פי שכונסה צריך ליתן מיד הקנס ובושת צער ופגם ומיהו אם מת או מוציאה לרצונה א"צ ליתן לה כתובה [ה] שכסף קנסה יוציא בכתובתה כתב הרמב"ם אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה ובעדים (יד) וא"צ התראה באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה אם הראשון בא עליה שלא כדרכה חייב בבושת ופגם ולא בקנס ואם הוא האחרון אינו חייב אלא בבושת שכבר נפגמה וזה שבא עליה כדרכה בין הראשון או אחרון חייב בקנס ובשאר הדברים אבל אין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבושת ופגם של זו שנבעלה שלא כדרכה ע"כ. וא"א הרא"ש ז"ל כתב שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה ואם באו עליה הרבה זה אחר זה שלא כדרכה כולם חייבים בקנס (ב) וכן כתב הראב"ד מאימתי יש לה קנס משתהיה בת ג' שנים ויום אחד (טו) עד שתבגר בין אם יש לה אב (טז) או אין לה אב אבל קודם ג' שנים ולאחר שתבגר אין לה ור"ח פסק שאין קנס לקטנה אלא משנעשית נערה עד שתבגר וא"א הרא"ש ז"ל (יז) הסכים לסברא ראשונה גיורת ושבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו (יח) בת ג' שנים או [ו] פחות יש להן קנס ואם נתגיירו או נפדו או נשתחררו מבת ג' שנים ולמעלה אין להן קנס נתארסה

ב"ח

שהתרו בו ב"ד לתקן הלאו להחזירה ולא תיקן שוב אין לו תקנה ולוקה ואף על גב דלגירסת רש"י והרא"ש אינו לוקה אם לא קיים העשה אא"כ בטל העשה בידים כגון שלא תשלח האם וביטל העשה שעיבר כנפיה שלא תוכל לפרוח וא"כ הכא שמת גרושתו שלא בטלו בידים אינו לוקה רבינו ראה דהעיקר כגירסת הרי"ף והרמב"ם ועיין במ"ש ב"י: ומ"ש ומיהו אם היא אסורה לו וכו' וכן אם נשאה וכו' פי' דבאסורה לו א"צ לישא אותה כדתנן נמצא בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וכיון שא"צ לישא אותה א"כ בין שהיא אסורה לו מדאורייתא ובין שאינה אסורה לו אלא מדרבנן אסור לישא אותה אבל כשנמצא בה דבר זמה וערוה צריך הוא לכנסה דכיון שהיא עכשיו פנויה אינה אסורה לו ושמא תסור מדעתה אלא דאם נמצא בה דבר זמה וערוה לאחר שכנסה ה"ז יגרשנה וכך מפורש בדברי הרמב"ם וס"ל דמה ששנינו אינו רשאי לקיימה דמשמע דלכתחלה צריך לכנסה לא קאי אלא אנמצא בה דבר ערוה אבל אשה שאינה ראויה לו אפי' לכתחילה לא יכנסנה כיון שאסורה לו. ולשון וכן שכתבו הרמב"ם ורבינו ה"פ ל"מ באסורה לו דכיון דא"צ לישא אותה פשיטא דאסורה לו לישאנה אלא אפי' נמצא בה דבר זמה דצריך לכונסה לכתחלה אפ"ה אם חזרה לסורה ונמצא בה דבר זמה לאחר שכנסה צריך לגרשה אלא דקשה בלשון רבינו שכתב יכול לגרשה דמשמע דרשאי לקיימה ותנן להדיא אינו רשאי לקיימה וכ"כ הרמב"ם ה"ז יגרשנה ונראה דרבינו סובר דאף על גב דתנן אינו רשאי לקיימה היינו לומר דמצוה לגרשה אבל אין כופין אותו לגרשה אם אינו רוצה לקיים את המצוה ולכן אמר יכול לגרשה אבל אין כופין וע"ל בסי' קט"ו כתב רבינו בעוברת על דת אין כופין אותו להוציאה אלא דמצוה עליו שיוציאנה ובריש סי' קי"ט נמי כתב דאם נמצא בה ערות דבר או פריצות מצוה לגרשה וכו' משמע מצוה הוא אבל אין כופין וזאת היתה דעתו במ"ש כאן יכול לגרשה: **ואם** היא כו' אבל במפתה בין הוא וכו' פ' אלו נערות סוף (דף ל"ט) פריך מכדי מגמרו גמרי מהדדי אונס ממפתה להא מילתא שיהיה מפתה נושאה על כרחו נמי ליגמרו מהדדי אמר קרא מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו וכתבו התוס' וא"ת ולו תהיה לאשה נדרוש נמי לו מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה וי"ל דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה עכ"ל: **כתב** הרמב"ם אין האונס והמפתה חייב בקנס עד שיבא עליה כדרכה בפ"א באו עליה שנים וכו' בפרק ב' וטעמו דבפ' אלו נערות (דף מ) מקשינן ואימא נ' סלעים אמר רחמנא מכל מילי א"ר זירא אילו באו עליה שנים א' כדרכה וא' שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה חמשים בעל פגומה חמשים ופירש"י מהכא מסתברא שאין בושת בכלל חמשים דא"כ אין הפרש בין בעל שלימה לבעל פגומה שנבעלה שלא כדרכה והיכן הוא הפרש שביניהם ש"מ גבי בשת שזו שנפגמה כבר אין בושת רב כשלימה עכ"ל פי' לפירושו דא"כ אין הפרש בין בעל שלימה דעלמא דנותן נ' לבעל פגומה כגון זה שבא עליה כדרכה והיא כבר נבעלה שלא כדרכה עכ"ל דאלמא דזה שנבעלה לו שלא כדרכה אינו חייב קנס אלא זה שבעלה אח"כ כדרכה הוא דחייב קנס ותלמודא ה"ל למנקט ברישא שלא כדרכה אלא דרך התלמוד כן כמ"ש לשם התוס' אלא שחולקים אפירש"י ומפרשים דבבתולה אחת קאמר אילו באו עליה שנים א' שלא כדרכה וא' כדרכה דכל א' מהם חייב קנס וכדעת הרא"ש והראב"ד: **מאימתי** יש לבת קנס משתהיה בת ג' שנים ויום א' נראה דלאו דוקא יום א' אלא כל שהיא

ב"י

ב"ד לתקן הלאו ולא תיקן שוב אין לו תקנה לתקן אותו ולוקה ואע"פ שכתב הרא"ש על דברי הרי"ף רש"י גורס תני בטלו ולא בטלו וכל הסוגיא מתפרשת ומתיישבת לפי גירסתו והוא עיקר עכ"ל משום דלא נפקא לן בזמן הזה דאין לנו דיינים להלקות העתיק דברי הרמב"ם ז"ל לבד ולא חשש לכתוב דעת הרא"ה ז"ל:

ומיהו אם היא אסורה לו אפי' אינה אלא חייבי לאוין ועשה וכו' וכן אם נשאה ומצא בה ערות דבר יכול לגרשה משנה בפרק אלו נערות (דף לט.) נמצא בה דבר זמה או שאינה ראויה לבא בקהל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה שהיא ראויה לו: ומ"ש דחייבי עשה או אפי' שנייה דרבנן א"צ לישא אותה כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א וחייבי עשה איכא למימר דבכלל אינה ראויה לבא בקהל הם ותניא בפרק א"נ (כט:) ולו תהיה לאשה שמעון התימני אומר אשה שיש בה הויה רש"א אשה הראויה לקיימה מאי בינייהו ממזרת ונתינה איכא בינייהו ומסקינן דאפי' חייבי עשה אין ראוי לקיימן אבל שנייה קשה כיון דמדאורייתא שריא אשה שהיא ראויה לו היא ואפשר דכיון דמדכתיב ושמרתם את משמרתי מכאן חכמים מקום לאסור שניות שפיר איכא למימר דשנייה אימעיטא מולו תהיה לאשה ובלא"ה כיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור שפיר איכא למימר דשנייה אימעיטא מולו תהיה לאשה: ואם היא או אביה אינם חפצים שישא אותה יכולין לעכב אבל הוא אינו יכול לעכב בד"א באונס אבל במפתה בין הוא או היא או אביה יכולין לעכב הנישואין מבואר בפרק אלו נערות (לט:) בברייתא ובגמרא: ומ"ש שהמפתה יכול לעכב (שם.) במשנה: ואם כנס המפתה אינו נותן נ' כסף אלא נותן לאביה בושת ופגם וכותב לה כתובה כמו לשאר הבתולות אבל לאונס אע"פ שכונסה צריך ליתן מיד הקנס ובושת וצער ופגם משנה וברייתא שם: ומ"ש אם מת או מוציאה לרצונה א"צ ליתן לה כתובה שכסף קנסה יוציא בכתובתה שם פלוגתא דתנאי בברייתא והלכה כת"ק דאמר הכי וכבר נתבאר לעיל בסי' זה: כתב הרמב"ם ז"ל אין האונס והמפתה חייב בקנסה עד שיבא עליה כדרכה כו' בפ"א וכתבו הגהות דהכי איתא בפ' א"נ (מ:) דאמרינן אלו באו עליה שנים א' כדרכה וא' שלא כדרכה יאמרו בעל שלימה נותן נ' בעל פגומה נותן נ' וה"פ בעל שלימה דעלמא נותן נ' בעל פגומה כגון זה שבא עליה כדרכה והיא כבר נבעלת שלא כדרכה וכן משמע מתוך פירש"י ומיהו אח"כ כתבו ע"כ מחייב קנס אביאה שלא כדרכה כדאמר בהדיא פ"ק דקידושין (ט:) באו עליה י' ב"א שלא כדרכה ועדיין היא בתולה וכו' וקאמר דמודה ר' לענין קנס שכולם חייבין וכן מוכיח בפרק הבע"י (כט.): ומ"ש דצריך עדים פשוט הוא דאין לחייבו קנס אלא על פי עדים: ומ"ש שא"צ התראה פשוט הוא דלא צריך התראה אלא למיתה או למלקות: ומ"ש באו עליה שנים אחד כדרכה ואחד שלא כדרכה וכו' בפ"ב: ומ"ש את שבא עליה שלא כדרכה חייב בבושת ופגם ולא בקנס פשוט הוא שחייב בבושת ופגם: ומ"ש שאינו חייב בקנס כבר נתבאר טעמו: ומ"ש ואם הוא האחרון אינו חייב אלא בבושת שכבר נפגמה פשוט הוא: ומ"ש וזה שבא עליה כדרכה בין הוא ראשון או אחרון חייב בקנס ובשאר דברים ג"ז פשוט: ומ"ש אבל אין בושת ופגם של בת שלא נבעלה כלל כבושת ופגם של זו שנבעלה שלא כדרכה ג"ז פשוט הוא: ומ"ש בשם הרא"ש שחייב בקנס אפי' שלא כדרכה כ"כ בפ' א"נ מההיא דפ"ק דקידושין ודפרק הבע"י: ומ"ש בשם הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ה מהלכות נערה בתולה:

מאימתי יש לבת קנס משתהיה בת ג' שנים ויום אחד עד שתבגר בפרק א"נ (כט.) תניא קטנה מבת יום אחד ועד שתביא ב' שערות יש לה מכר ואין לה קנס משתביא ב' שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר דר"מ וחכ"א קטנה מבת ג' שנים ויום אחד יש לה קנס ואע"פ שר"ח והראב"ד פסקו כר"מ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל פסקו כחכמים ב ובריש פרק נערה אמרינן בהדיא דבוגרת בושת ופגם וצער אית לה קנס לית לה. וז"ל הרמב"ם בפ"א מאימתי יהיה לבת קנס מאחר ג' שנים גמורות עד שתבגר נבעלה בתוך ג' שנים אין ביאתה ביאה בא עליה משבגרה אין לה קנס שנא' נערה בתולה לא הבוגרת עכ"ל: ומ"ש בין אם יש לה אב או אין לה אב כך כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א והיא ברייתא בפרק הנזכר (מד:) אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה לקנס דברי ר"י הגלילי ואע"ג דדחי לה בגמרא האי דרשא לדעת ר"י הגלילי דחייב בעלמא הוא: גיורת ושבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו בת

דרכי משה

קעז (א) וכתב הר"ן פרק אלו נערות דף תפ"ג ע"א דיש חולקין וס"ל דאינה יכולה לעכב אם אביה והוא חושקים בדבר אלא דאינו מצוה לכונסה מאחר שהיא אינה חפיצה וכן פטור מקנס במפותה והאריך עוד: (ב) וכן משמע בהר"ן סוף אלו נערות ומשמע שם דהיא יכולה לברר איזה מהן שתרצה שישאנה כו' כתב מהרי"ק שורש קכ"ט אם נטענה

דרישה

שומא הוא זו וכו' וב"י השיאו וקא דנקט הגמרא דבר זה בעבד ולא נקטיה בבנו או בעצמו ונראה דאין דרך האדם ליתן ממון לאשה שתהא נשאת לו ואדרבה דדרך העולם שהאשה נותנת נדוניא לאיש שישאנה לכן נקט עבד שהוא נותן ממון לאשה שתהא נשאת לו. והיותר נראה דמשום חומרא דמאנס ומפתה נקט עבד דאפי' להשיאו לעבד צריך ליתן לו דזה פשוט דניחא לאשה בבתוליה ובכבודה להבעל לאיש מכובד מלהבעל לעבד וק"ל: [ד] אבל במפתה בין הוא או היא כו' דאמר קרא מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו והקשו התוס' וז"ל וא"ת ולו תהיה לאשה נדרוש נמי לו מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה וי"ל דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה עכ"ל: [ה] שכסף קנסה יוציא בכתובתה אע"ג דלהרא"ש כתובה הן מאתים דינרים צורי ובאונס ומפתה כתיב נ' כסף ישקול דהיינו שקלים ושקל הוא מכי סלע שהן שני דינרים הא קיי"ל דשקל דאורייתא הוה כפול נמצא דכל שקל הו"ל סלע וע"ל סימן ס"ו: [ו] פחות מג' שנים כו' עפ"ר מיהו מדסיים רבינו וכתב נתגיירו

פרישה

לא יוכל לשלחה פי' ובפרק בתרא דמכות אמר רבה בב"ח א"ר כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו שאני הכא דע"כ ניתק לעשה הוא דלא הו"ל למיכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו אלא ה"ק לא יהיה שילומים כל ימיו אלא יחזירנה ע"כ הרי העשה אחר העברת הלאו: (כופין אותו להחזירה ואינו לוקה מטעם דכל לאו הניתק לעשה משמע שהעשה הוא עונשו של לאו וכן כאן משמע שזה הוא עונשו של לאו שיחזירנה לו ולא מלקות כ"פ): (י) או שנתקדשה לאחר פירוש דאו אסור לו להחזירה: (יא) או אפילו שנייה מדרבנן אע"ג דהיא מדאורייתא ראוייה לו אפשר כיון דכתיב ושמרתם את משמרתי מכאן חכמים מקום לאיסור שניות שפיר איכא למימר דשנייה אימעיטא מולו תהיה לאשה (דמשמע אשה הראוייה לקיימה בהיתר דוקא כ"פ) ובלא"ה כיון דכל מילי דרבנן אסמכוה אלאו דלא תסור שפיר א"ל דגם שנייה אמעיטא מולו תהיה לאשה ב"י: (יב) וכן אם מצא בה ערות כ"ל דר"ל ערוה ממש ולא כמו שמפרש ב"ה ערות דבר דקרא דר"ל דבר אפילו הקדיחה תבשילו: (יג) אבל במפתה בין הוא או היא כו' אע"ג דכתיב בפרשת משפטים וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמוהר הבתולות ופירש"י כמהר הבתולות המפורש בפרשת כי תצא אבל התופס את הבתולה ומאנס נ' כסף יתן לאבי הנערה ומדכתיב אם מאן ימאן אביה וגו' משמע אם האב רוצה כופין את המפתה שישאנה תירץ בגמרא בריש דף מ' אמר קרא מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו והא דכתיב אם מאן ימאן וגו' נראה שמשמעה הוא רוצה לישאנה כדי שלא יצטרך ליתן חמשים כסף ועיין בדרישה: (יד) ואין צריך התראה דא"כ התראה אלא למיתה או למלקות: (טו) עד שתבגר דנערה כתיב בפרשת ולא בוגרת (והטעם דאמר שבגרה אינה נקראת בתולה דבתולים פוטרין וקודם ג' שנים אין ביאתן ביאה כ"פ): (טז) או אין לה אב דכתיב אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה שאין לה אב לקנס: (יז) הסכים לסברא ראשונה דנערה כתיב חסר ה' וקרינן נערה בס"א לרבות קטנה שאתיא לכלל נערות: (יח) פחות מג' שנים יש להם קנס כן הוא במיימוני פרק

חדושי הגהות

ומוהר הבתולות כזה פירש רש"י הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה קנס האונס חמשים כסף אף קנס המפתה חמשים: ב שם לא אמרינן בהדיא אלא דבמתני' מבואר מבוא

בת ג' שנים או פחות יש להן קנס ואם נפדו או נתגיירו או נשתחררו מבת ג' שנים ומעלה אין להן קנס משנה בפרק א"נ (דף כט . ל :) :

שהיא מבת ג' שנים ומעלה אפילו לא נכנסה בשנה רביעית אלא שעה אחת אלא לפי שאין דרך למנות לבן ולבת שעות אלא ימים נקט תלמודא בן י"ג ויום אחד בת י"ב ויום א' בת ג' ויום א' וכולהו לאו דוקא יום א': **ומ"ש** נתארסה ונתגרשה מן האירוסין יש לה קנס פי' דוקא נתגרשה דבעודה ארוסה דחייב סקילה פטור מתשלומין דקים ליה בדרבה מיניה וכן פירש"י במשנה (ד' לח) : הבא על אסורה לו וכו' ר"פ אלו נערות : ומ"ש ואם בא על חייבי מיתות ב"ד וכו' שם בברייתא ילפינן לה מקרא דולא יהיה אסון ומביאו הרמב"ם פ"א : כתב הרמב"ם הממאנת וכו' עיין בב"י מבואר טעם

נתארסה ונתגרשה מן האירוסין יש לה קנס שם (לח.) במשנה פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקים כר"ע דאמר הכי : נתגרשה מן הנישואין אע"פ שהיא בתולה כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין לה קנס כלמד ממה שנתבאר דכיון דנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה דינה כבעולה : מי שיצא עליה ש"ר כגון שבאו ב' והעידו עליה שתבעתם לזנות אין לה קנס אבל בשביל קול בעלמא על ש"ר שיצא עליה אינה מפסדת קנס ברייתא וגמ' פ' א"נ (דף לה :) : הבא על אסורה לו באיסור לאו כגון ממזרת נתינה כותית או באיסור כרת כגון אחותו ואחות אביו ואחות אמו כולי אם התרו בו לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם ואם לא התרו בו משלם כיון שאינו חייב מלקות בר"פ א"נ (דף כט .) תנן דהבא על חייבי לאוין וחייבי כריתות משלם קנס ובגמרא (דף לה :) רמי עלה מדתנן אלו הן הלוקין הבא על אחותו כו' וקי"ל דאין אדם לוקה ומשלם ושני רבי יוחנן כאן שהתרו בו כאן שלא התרו בו דקסבר ר"י כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם : ואם בא על חייבי עשה או שנייה משלם לעולם כיון שאין בהם מלקות כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ופשוט הוא : אם בא על חייבי מיתות ב"ד כגון בתו ובת בתו כו' אע"פ שלא התרו בו פטור מן הקנס שם במשנה (דף לו:) אלו נערות שאין להם קנס

(יט) נתארסה ונתגרשה מן האירוסין יש להם קנס נתגרשה מן הנישואין אע"פ שהיא בתולה כגון (כ) שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין לה קנס מי שיצא עליה שם רע כגון שבאו שנים והעידו עליה שתבעתם לזנות אין לה קנס אבל בשביל קול בעלמא על ש"ר שיצא עליה אינה מפסדת הקנס הבא על אסורה לו באיסור לאו כגון ממזרת נתינה וכותית או באיסור כרת כגון אחותו ואחות אביו ואחות אמו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ונדה (כא) אם התרו בו לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם ואם לא התרו בו משלם כיון שאינו חייב מלקות ואם בא על חייבי עשה או שנייה משלם לעולם כיון שאין בהן מלקות ואם בא על חייבי מיתות ב"ד כגון בתו ובת בתו ובת בנו בת אשתו בת בנה בת בתה (כב) אע"פ שלא התרו בו פטור מן הקנס (כג) כתב הרמב"ם הממאנת והבוגרת (כד) והאיילונית החרשת ושוטה אין להם קנס [ז] ולא נהירא שהרי הוא פסק כרבנן שקטנה יש לה קנס והאיילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ' שנה ומשם ואילך דינה כבוגרת שמקטנותה יוצאת לבגר וכן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב"ד וכתב יש לה קנס וכ"כ הרמ"ה ואפילו למוכת עץ ומדברי ר"י יראה שאין קנס לחרשת ושוטה ולא למוכת עץ כתב הרמב"ם כל בת שיש לה קנס יש לה בושת ופגם ואם היתה אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס אין לה בושת ולא פגם אם נתפתתה (כה) וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת וחרשת ושוטה כיצד האונס את הבוגרת ואת הממאנת אף על פי שאין להן קנס יש להן בושת ופגם וצער והאונס השוטה והחרשת (כו) משלם את הצער בלבד (כז) אבל המפתה את כולן פטור מכלום עד כאן ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובושת ופגם בקנס דאף על פי שאין להן קנס (כח) למה לא יהא להן שאר הדברים : (כט) בא עליה ומתה קודם שהעמידו האב בדין פטור כתב הרמב"ם ג' דברים של

הבא על בתו ועל בת בתו כו' ובההוא פירקא (לה.) אסיקנא כי אתא רבין אמר חייבי מיתות שוגגין כ"ע ל"פ דפטירי ופירש"י שוגגין שלא התרו בהן וז"ל הרמב"ם בפ"א היתה מחייבי מיתות ב"ד כגון בתו ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו בין לא התרו בו פטור מן הקנס שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש הא אם היה שם אסון אין כאן עונש ואע"פ שהריגת האשה בשגגה שהרי לא נתכוונו לה שהרי כתיב כי ינצו אנשים יחדיו ונגפו אשה הרה הא למדת שלא חלק הכתוב באסון בין שוגג למזיד לפוטרו מתשלומין והרי הוא אומר מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף מכה אדם לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין וכן הדין לכל עבירה שיש בה מיתת ב"ד שאין בה תשלומין עכ"ל . ודרשא דלא יהיה אסון שם במשנה ודרשא דמכה נפש בהמה וכו' הוא דתני דבי רבי חייא ב"ה צריך להעביר הקולמוס על רבי חייא ולכתוב במקומו חזקיה : בפרק הנזכר : וכתב הרמב"ם הממאנת והאיילונית והחרשת והשוטה והבוגרת אין להן קנס בפ"א והוא מדתניא בפרק אלו נערות (לה:) הממאנת והאיילונית אין להן לא קנס ולא פתוי ופירש"י הממאנת בבעלה כגון יתומה שהשיאה אמה או אחיה ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה הואיל וניסת : איילונית . אין לה קנס לפי שאין קנס אלא לנערה וזו שלא תביא ב' שערות לעולם כל כ' שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך היא בוגרת ואמרינן תו בגמרא (לו .) איילונית אין לה קנס ולא פתוי ורמינהו החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והא מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן ודקארי לה מאי קארי לה משום דאיכא למירמא אחריתי עליה החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עץ אין להן טענת בתולים א"ר ששת ל"ק הא ר"ג הא ר' יהושע ופירש"י הא ר"ג . בפ"ק היא אומרת משארסתני נאנסתי נאמנת הכא נמי אין להן טענת בתולים להפסידה כתובתה דאמרינן אי הוה פקחת לטעון הוה טוענה משארסתני ונאנסתי ומהימנא : הא ר' יהושע . דאמר לא מפיה אנו חיין הכא יש לה טענת בתולים דה"נ הוה טוענה קמן לא מהימנינן לה עכ"ל וכיון דברייתא וחרשת ושוטה אין לה טענת בתולים אתיא כר"ג דקי"ל כוותיה ממילא משמע דאין להן קנס דאין קנס אלא לבתולה ומ"ש רבינו ול"נ שהרי הוא פסק כרבנן שהקטנה יש לה קנס והאיילונית דינה כקטנה עד שתהיה בת כ' שנה ומשם ואילך דינה כבוגרת שמקטנות יוצאה לבוגרת הראב"ד והגהות מיימון השיגו עליו כן ואיפשר לדחות ולומר דסבר הרמב"ם ז"ל דכיון דגבי קנס נערה כתיב אף ע"ג דלחכמים קטנה בכלל כיון דכתיב נערה חסר ה"א מפקינן לה כדאיתא בגמרא איכא למימר דהיינו דוקא קטנה דאתיא לידי נערות אבל איילונית דלא אתיא לידי נערות לא והיינו פשטא דברייתא דהממאנת והאיילונית אין להן קנס ואע"ג דתלמודא שני לה בגווני אחריני היינו למאי דס"ד דמקשה דאיילונית לחכמים יש לה קנס אבל לפום קושטא לחכמים נמי לית לה קנס ומהרר"י קולון בשורש קל"ח כתב שי"ל שהרמב"ם ז"ל מפרש הא דקאמר פרק אלו נערות (שם) האי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא היינו לומר דסבר לה כר"מ באיילונית ופליג עליה בחדא בקטנה שיש לה קנס : ובן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב"ד וכתב יש לה קנס ז"ל הראב"ד השוטה והחרשת כו' א"א אף זו טעות דלהדיא לרבנן יש לה קנס ופתוי עכ"ל טעמו מדאמרינן בגמרא שכתבתי בסמוך איילונית אין לה לא קנס ולא פתוי ורמינהו החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים והאי מאי רומיא הא ר"מ והא רבנן כלומר דברייתא דאיילונית אין לה קנס כר"מ וברייתא דאיילונית יש לה קנס כרבנן וכיון דבההיא ברייתא דאתיא כרבנן קתני דחרשת ושוטה יש להן קנס הכי נקטינן זה נראה שהוא טעמו של הראב"ד וכבר כתבתי בסמוך טעמו של הרמב"ם ז"ל דבגמרא בסמוך מוקי ההיא ברייתא כרבי יהושע אבל לר"ג דקי"ל כוותיה חרשת ושוטה אין להן טענת בתולים וממילא שמעי' דלית להו קנס : וכן כתב הרמ"ה ואפילו במוכת עץ איפשר שטעמו משום דכיון דברייתא דאוקימנא כרבנן קתני החרשת והשוטה והאיילונית יש להן קנס ויש להן טענת בתולים משמע דלא תלי קנס בבתולים דאל"כ הוה ליה למיתני יש להן טענת בתולים ברישא והכי דדרוסת איש אין לה קנס במוכת עץ מיהא יש לה קנס : ומדברי ג ר"י יראה שאין קנס לחרשת ושוטה ולא למוכת עץ : כתב הרמב"ם כל בת שיש לה קנס יש לה בשת ופגם ואם היתה אנוסה יש לה צער וכל בת שאין לה קנס אין לה בשת ופגם אם נתפתתה וכו' בפ"ב ומ"ש רבינו ואיני מבין דבריו דמה תלוי צער ובשת ופגם בקנס דאע"פ שאין להם קנס למה לא יהא להן שאר דברים גם בעיני יפלא וצ"ע ולענין בוגרת מפותה דאין לה בושת ופגם טעמא משום דמחלה וכ"כ מהרי"ק בשורש קס"ח : "ב"ה וכן מפורש בגמרא נערה שנתפתתה (מב .) וכ"כ הרא"ש והרי"ף :

בא עליה ומתה קודם שהעמידו האב בדין פטור בפרק אלו נערות (דף כט .) אמר אביי בא עליה ומתה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה ואע"ג דאמרינן התם מילתא דפשיטא לאביי מיבעיא ליה לרבא כתב הרא"ש דכיון דלאביי פשיטא ליה אזלינן בתר פשיטותיה : כתב הרמב"ם ז"ל ג' דברים של

מפתה

פרישה

בפרק ג' דהלכות נערה ובמשנה ובדפוס של בית יוסף כתוב בת שלש שנים או פחות שלשה והוא גירסת המיימוני בפ"א אבל יותר נראה גירסת המיימוני דפ"ג דאם עברו עליה ג' שנים שלימות אפי' רגע אחד י"ל דאין בתולים חוזרים ואע"ג דבכ"מ אמרו בת ג' שנים ויום אחד י"ל ל"ד נקט יום אחד אלא אפי' ברגע אחד נמי סגי ועיין בדרישה: (יט) נתארסה ונתגרשה אבל בעודה ארוסה קם ליה בדרבה מיניה: (כ) שנכנסה לחופה ולא נבעלה דכל שנכנסה לחופה כבעולה דמיא ב"י: (כא) אם התרו בו לוקה ואינו משלם (משום שנאמר כדי רשעתו רשעה אחת אתה מחייבו ואין אתה מחייבו משום שתי רשעיות כ"פ) ובעדים זוממין הדין איפכא דמשלמין ואין לוקין היכא דאיכא תרי חובות עליהם שאני התם דבהדיא ריבתה התורה לתשלומין כמ"ש בח"מ בר"ס ל"ה ע"ש: (כב) אע"פ שלא התרו בו פטור מן הקנס ילפינן לה מדכתיב מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חילק בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אלא בכל ענין חייב בתשלומין אף מכה אדם לא חילק בין שוגג למזיד לפוטרו מתשלומין וכן הדין בכל עבירה שיש בה מיתת ב"ד שאין בה תשלומין עכ"ל הרמב"ם והוא מלשון הברייתא: (כג) כתב הרמב"ם הממאנת כגון יתומה שהשיאוה אחיה ואמה ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה כיון שניסת: (כד) והאיילונית כיון שלא תביא שתי שערות לעולם ועד עשרים שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך היא בוגרת ואין קנס אלא לנערה ורבינו כתב דלא נהירא כו' דקטנה יש לה קנס וגם איילונית זו בגרותה התחיל בקטנותה נמצא דיש לאיילונית דין קטנה ועיין דרישה: ומה שכתב והאיילונית דינה כקטנה כו' ומשם ואילך דינה כבוגרת כו' רצה לומר בא לומר היאך איפשר דאיילונית יש לה דין קטנה ואם כן לעולם תהיה לה קנס שלעולם לא תביא שתי שערות וזה ודאי אין סברא לומר כן לכך כתב ויש לה דין קטנה עד עשרים דעד עשרים נחשבת כקטנה אף על גב שכבר נולדו בה סימני איילונית כמבואר לעיל בסימן קע"ב ומשם ואילך דינה כבוגרת כו': (כה) וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת כו' כיצד כו' רצה לומר כיצד הדין באונס לענין שלשה דברים במקום שאין לה קנס אבל במפתה סבירא ליה דבכל ענין פטור במקום שאין להן קנס וכדמסיק וכתב אבל במפתה את כולן פטור מכלום וק"ל: (ואת הממאנת כו' יש להן בושת ופגם וצער רצה לומר דהיינו שנכנסה לחופה ולא נבעלה דאז עדיין יש פגם וק"ל כ"פ): (כו) משלם את הצער בלבד דשוטה וחרשת אין להן פגם ובושת דלאו בני בושת ופגם ניהו: (כז) אבל המפתה את כולן פטור כו' דמחלו על בושת ופגם. וצער אין שייך במפותה. והבוגרת אינה ברשות האב דימחול בושתה ופגמה והממאנת אין לה אב כלל: (כח) למה לא יהא להן שאר דברים וזה לשון ב"י וגם בעיני יפלא וצ"ע: (כט) בא עליה ומתה קודם כו' שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה:

דרישה

נתגיירו כו' מבת ג' שנים ומעלה אין להן קנס ולא קאמר בת ג' שנים ויום אחד משמע דס"ל כמי דמבת ג' שנים ומעלה אפי' רגע אחד אין להן קנס וא"כ קשה לפי דפוס ב"י דברי רבינו אהדדי . לכן נ"ל דמ"ש בת ג' שנים ר"ל שהיא בת ב' שנים ושלשים יום ומעלה עד ג' שנים דל' יום בשנה חשוב שנה וכמ"ש רבינו על דברי הרמב"ם לעיל בסימן קנ"ה דמ"ש היתה בת כ' שנה פחות ל' יום ומצא בה סימני איילונית הרי היא איילונית דהוא ס"ס אלא נ"ל אם היא י"ט שנה ושלשים יום דקי"ל דלא בעינן עשרים שלימים מדלא קתני בת עשרים שנה ויום אחד כי היכי דתני שלשה שנים ויום אחד ושלשים יום בשנה חשוב שנה עכ"ל ע"ש ש"מ דכתב הוא עצמו דלהכי אמרו שלשה שנים ויום אחד כדי לרמוז דבעינן שלשה שנים שלימות ואם כן ה"נ מ"ש בת שלשה שנים ופחות ר"ל משני שנים ושלשים קרוי בת שלשה שנים וה"ה עד שלשה שנים וכל שהוא למטה משני שנים ושלשים יום לא מיקרי בת ג' שנים ומיד כשהיא בת ג' שנים ויותר אפילו שעה אחת הוה ליה כבת שלשה שנים ויום אחד וקי"ל וזה נ"ל ברור : [ז] ולא נהירא כו' עפ"ר וב"י ישוב להרמב"ם דאף על גב דס"ל בעלמא דיש קנס לקטנה היינו דוקא קטנה דלבסוף אתיא

אבל

חדושי הגהות

ממילא דיש לה בושת ופגם וצער ומקנס דלית לה לא הוזכר שם כלל אפס מבואר הוא בפלוגתא שהביא הרב"י ודע דעל מתני' (מ:) הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס כתבו הרי"ף ורא"ש וז"ל מהא דייקי הא בושת ופגם אית לה : ג ומדברי ר"י יראה שאין קנס לחרשת ושוטה (לא למוכת עץ נראה שלמד כן מדכתבו התוס' שם בד"ה החרשת וכו' דר"י לא גרס בברייתא ויש להן טענת בתולים אך יש להם קנס לבד מעתה בשלמא לגירסתינו אין אנו מוכרחים למ"ש הרב"י לעיל ליישב דברי הרמב"ם דכיון דנקטינן כר"ג והך ברייתא דאין להם טענת בתולים אתיא כר"ג א"כ ממילא דאין להם קנס די"ל שפיר כאן דברייתא לא הוזכר קנס כלל גם ר"ג מודה דיש להם קנס ובאידך ברייתא דלמה לו לעשות פלוגתא

של מפתה וארבע של אונס (ל) הם של אב נתארסה אחר שנתפתית אין האירוסין מוציאין מרשות האב והן שלו ואם אין לה אב הרי הן של עצמה והראב"ד כתב דצער לעצמה דכי היכי דאמרי' בשאר הבלות (לא) צערא דגופה לא אקני ליה רחמנא לאב ה"ה נמי הכא אפילו אם יש לה אב ואם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שבגרה או ניסת או מת הכל לעצמה אבלו אם העמידו בדין ואחר כך בגרה או ניסת כבר זכה בו משעת העמדה בדין והוא שלו ואם מת מורישו לבניו (לב) נערה שנתארסה ונתגרשה (לג) קנסה לעצמה (לד) לפיכך המאנס אותה חייב והמפתה פטור שמחלה לו (ג) וכתב הרמב"ם שהקנס לבד הוא לעצמה (לה) אבל צער ובושת ופגם הוא לאביה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהכל לעצמה אין אדם משלם קנס ע"פ עצמו אלא ע"פ עדים לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם צער ובושת ופגם כתב הרמב"ם אם הבת תבעתו ואומרת אנסת או פתית אותי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת היסת (לו) שאילו הודה היה משלם בושת ופגם וצער ע"פ עצמו (לז) אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה [ח] נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בושת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה והראב"ד כתב שהצער לעצמה דצער דגופה לא אקני ליה רחמנא (לח) [ט] הלכך אינו מודה במקצת דהנך ג' דברים דאביה נינהו ומה שהודה לאביה הודה (לט) ומה שכפר לה כפר (מ) [י] ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא. **אונס** ומפתה דנין אותו בג' (מא) לפיכך דנין אותו בכל זמן (מב) ואפי' שלא בזמן הבית אבל

נערה שנתארסה ונתגרשה וכו' שם במשנה (דף לח) ור"ע והלכה כר"ע ולעיל כתב רבינו בסתם נתארסה ונתגרשה מן האירוסין יש לה קנס משום דקודם לכן כתב מחלוקת הפוסקים בקטנה לכך כתב בסתם נתארסה ונתגרשה דלר"ח דוקא נערה ולשאר טעם מחלוקת זה: פליגי בה ר"י הגלילי פוסקי' אפי' קטנה יש לה קנס כשנתגרשה מן האירוסין אבל נתגרשה מן הנישואין אפילו היתה נערה אין לה קנס דכל שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה דינה כבעולה אבל כאן כתב נערה דאף ע"פ דלמ"ד קטנה יש לה קנס אם נתארסה ונתגרשה נמי קנסה לעצמה נקט נערה משום דתני המאנס חייב והמפתה פטור שמחלה לו ובנערה דוקא מהניא מחילה אבל קטנה שאין לה דעת אין מחילתה מחילה: וכתב הרמב"ם שהקנס לבד הוא לעצמה וכו' עיין בב"י טעם מחלוקתם בזה:

אין אדם משלם קנס ע"פ עצמו וכו' משנה ס"פ אלו נערות ובגמרא לא מיבעיא אנסתי דלא פגים לה דמהימנינן ליה למישקל מיניה בושת ופגם על פיו אלא אפי' פתיתי דלעז גדול הוא לה ולאביה ולכל המשפחה שנתפתתה וזינתה וכה"א דלא להימניה למישקל מיניה בושת ופגם להחזיק את הלעז ואע"פ דניחא לה ולאביה לשאת את הלעז ולהשתכר ממון לא ניחא ליה לאחד מבני משפחה במ"ה קמ"ל דמשלם ע"פ עצמו:

כתב הרמב"ם אם הבת תובעתו וכו' פי' כיון שאילו הודה היה משלם א"כ כשכופר חייב לישבע דכל טענה שאפי' אם הודה לא היה חייב לשלם אם כופר א"צ לישבע כמ"ש רבינו בח"מ סימן פ"ז סל"ט: ומ"ש הראב"ד ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא פי' ועוד את"ל דהצער גס

מפתה וארבע של אונס הם של אב בפרק ב' ונתן טעם שכל שבח נעוריה לאביה ואם אין לה אב הרי הן של עצמה והוא משנה בפ' נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה: ומ"ש נתארסה אחר שנתפתית אין האירוסין מוציאין מרשות האב והן שלו ג"ז בפ"ב: ומ"ש בשם הראב"ד דצער לעצמה וכו':

ב"ה יש לתמוה עליו דהא תנן נערה שנתפתתה בושתה ופגמה וקנסה לאביה והצער בתפוסה ומשמע דצער נמי לאביה דקתני ברישא הוא וכן פירש"י: **ואם** לא הספיק האב להעמידו בדין עד שבגרה או ניסת או מת הכל לעצמה אבל אם העמידו בדין ואח"כ בגרה או ניסת כבר זכה בו משעת העמדה בדין והוא שלו ומורישו לבניו אם מת משנה בפרק נערה שנתפתתה (דף מא:) עמדה בדין עד שלא מת האב הרי הן של אב מת האב הרי הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב מת האב ה"י הן של אחין לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה הרי הן של עצמה ופירש"י ולא הספיק לעמוד בדין וכו'. כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו ואמרינן לקמן אין אדם מוריש לבניו זכות שזכתה לו תורה בבתו ויליף לה מקרא: מת האב משעמדה בדין בנערותה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה הרי הן של אחים דכיון שעמד בדין זכה בהן האב ע"כ וניסת ידוע שדינה כדין בגרה שכך יוצאת מרשות האב בזה כמו בזה: נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה לפיכך המאנס אותה חייב והמפתה אותה פטור משנה בפרק אלו נערות (דף לח.) נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה וכבר נתבאר בסימן זה שפסקו הפוסקים כר"ע ותנן תו התם (דף מ.)

יתומה שנתארסה ונתגרשה ר"א אומר האונס חייב והמפתה פטור ובגמרא שם אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה דאמר יש לה קנס וקנסה לעצמה מאי מדקתני יתומה פשיטא אלא למאן אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה מה יתומה לעצמה אף נערה שנתארסה ונתגרשה לעצמה א"ר זירא אמר רב הלכה כר"א ופירש"י בשיטת ר"ע רבו אמרה. דאמר במתני' נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה והך נתארסה ונתגרשה דר"א כשאביה קיים וקרי לה יתומה משום דפקע זכות אב מינה לגבי קנסה ממאי דכר"ע ס"ל מדקתני אונס חייב ומפתה פטור אלמא יש לה קנס ולעצמה הילכך מפתה פטור דמדעתה עבד ואונס חייב ואפילו אביה קיים דאי יתומה כדקתני פשיטא דמפתה פטור אלא הא קמ"ל וכו': וכתב הרמב"ם ז"ל שהקנס לבד היא לעצמה וכו' בפ"ב וכתב הרא"ש בפרק אלו נערות אפשר דטעמיה מהא דאמרינן לקמן על בושת ופגם ואימא לדידה ומסיק דבושת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין והאי טעמא שייך נמי כשנתארסה ונתגרשה וקרא דלא אורסה לא קאי אלא אקנסא דכתיב בקרא אבל בשת ופגם יליף מדכתיב ונתן האיש השוכב וכו' הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בשת ופגם כמו בשאר חבלות אבל בהאי קרא לא כתיבי ומיהו נראה דגם בשתה ופגמה לעצמה מדקאמר ר"א ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור ואם איתא דבשתה ופגמה לאביה לא ה"ל למיתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבשת ופגם והיינו טעמו משום דלענין גביית האב יש לבשת ופגם דין קנס משום דאיתקש לקנס דכתיב ונתן לאבי הנערה נ' כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה ודרשינן מהאי קרא מכלל דאיכא בשת ופגם ולענין גביית האב אתקיש דבמקום שהקנס לאב גם הוא לאב ומהאי טעמא תנן לקמן בפרק נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבשת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן אלמא בשת ופגם אע"ג דממונא הן אין מורישין לבניו משום דאיתקש לקנס לענין גביית האב הילכך נתארסה ונתגרשה כיון שנתמעט האב מלא אורסה מדין קנס נתמעט נמי מדין בושת ופגם והכל לעצמה עכ"ל: אין אדם משלם קנס על פי עצמו אלא על פי עדים לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם צער ובשת ופגם משנה ס"פ א"נ (ד' מא.). דין אשה שתולתה באונס וסופה ברצון בביאה אחת או בשתי ביאות עיין במהרי"ק שורש קנ"ט ושם כתב דין אשה טוענת שאיש בא עליה בעת עילופה והבטיח אותה שישאנה והוא כופר: **כתב** הרמב"ם אם הבת תובעתו ואומרת אנסת או פתית אותי והוא אומר לה"ד מ הרי זה נשבע שבועת היסת וכו' אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתך הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער וכו' בפ"ב והראב"ד כתב שהצער לעצמה וכו' הילכך אינו מודה במקצת דהנך ג' דברים דאביה ניהו ומה שהודה לאביה הודה ומה שכפר לה כפר אין זו השגה על הרמב"ם ז"ל דלטעמיה אזיל שכבר נתבאר בסימן זה שהוא סובר שהצער ג"כ לאביה: ב"ה וכך היא פשטא דמתניתין ומ"ש ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא י"ל דאפי' לפי מה שהוא ז"ל סובר שהצער לעצמה לא קשיא דכיון דהני ג' דברים דידה אלא דרחמנא זכינהו לאב שפיר מיקרי איהו בעלת דבר: ד ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא: אונס ומפתה דנין אותו בג' לפיכך דנין אותו בכל זמן אפילו שלא בזמן הבית אבל צריך מומחין לפיכך אין דנין אותו בבבל אין לשון זה מקושר יפה ונראה בעיני שט"ס יש כאן: ומ"ש שדנין אותו בג' משנה בריש סנהדרין (ב.): ומ"ש דנין אותו בכל זמן ואפילו שלא בזמן הבית פשוט הוא: ומ"ש

דרכי משה

בטענה משנים מראשון אינו אלא קול בעלמא והשני הוסיף לה פגם השני מצווה לכונסה ואם נטענה משניהם בשוה והא' אינו נשוי והב' נשוי מצוה על שאינו נשוי לכונסה וע"ש וע"ל סימן קכ"ב כתבתי דין אשה שטוענת על אחד שרודף אחריה לשכב עמה או אשה שטוענת על איש שבא עליה בשעת עלופה ונדר לה שישאנה וע"ש: (ג) והר"ן ס"פ אלו נערות

דרישה

אתיא לכלל נערות דהא קטנה איתרבאי מדכתיב נערה חסר אבל איילונית זו לעולם לא תבא לכלל נערות לכך אין לה קנס ומהרי"ו קולון בשורש קל"ח ייסב להרמב"ם בע"א ועיין בב"י שמביאו: [ח] (נשבע שבועת התורה על דמי הצער ויש לתמוה דהיזל בתר מוקה דאם היה בעיר הוי מפותה ובשדה אנוסה כמ"ש בר"ם וזה בשם הרמב"ם וצ"ל דהוי בקרפף וכיוצא בזה דאין רבים שכיחי שם ולא הוי כשדה ולא כבית ואם נאמר דדוקא בעדים אזלינן בתר מוקה ולא בהודאתה הוי א"ש. ובאמת במגדל עוז כתב להדיא דאפי' בהודאתה נמי דיגא הכי אבל הב"י לא העתיק לעיל אלא הא דבעדים וע"ל מ"ש אמ"ו ז"ל כ"פ): [ט] הלכך אינו מודה במקצת כו' עיין בח"מ סי' פ"ח סכ"ב בתבעו מנה של אביו והודה לו במנה של עצמו שכתב הרא"ש דלא הוה ליה כטוענו חיטין והודה לו בשעורים (דפטור אף מדמי שעורים כ"פ) אלא נשבע היסת על מנה של אביו ופורע לו מנה והראב"ד סבירא ליה דהוה ליה כטוענו חיטין כו' ע"ש: [י] ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא עפ"ד מיהו קשה דהא כתב רבינו בח"מ סי' ע"ה

פרישה

(ל) הם של אב דכל שבח של נעורים הוא לאביה: (לא) צערא דגופה לא אקני ליה רחמנא כמ"ש בח"מ סי' תכ"ד ע"ש: (לב) נערה שנתארסה ונתגרשה כו' אבל נתארסה ולא נתגרשה אין לה קנס כלל דקם ליה בדרבה מינה כדפרישית לעיל: (לג) קנסה לעצמה משום דבפרשת משפטים בדין מפתה כתיב כי יפתה איש בתולה אשר לא אורסה וגומר ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמהר הבתולות וכן כתיב אשר לא אורסה באנוסה בפרשת כי תצא ש"מ דבקנס שנותן לאביה כתיב אשר לא אורסה הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה אבל בושת ופגם דילפינן מקרא אחרינא מדכתיב באנוסה ונתן האיש השוכב לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה דדרשינן בעד הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם כמו בשאר חבלות מהאי לא נתמעט אורסה שלא יהא לאביה אדרבה אמרינן כמו בנערה שזוכה בה אביה משום דאי בעי מסרה למנוול ומוכה שחין ה"ה בזה כה"ג כך סבר הרמב"ם אבל הרא"ש סבירא ליה דכיון דבהאי קרא דונתן האיש השוכב כו' איתקש קנס לבושת ופגם במקום דאין הקנס לאב ה"ה נמי דאין לו בושת ופגם עיין בב"י שהביא כל זה: (לד) לפיכך המאנס כו' והמפתה פטור כו' דאלו היה קנסה לאביה לאו כל כמיניה דתמחול לזכותו: (לה) אבל צער ובושת ופגם לשיטתו כתב זה דס"ל דצער ג"כ לאביה כמ"ש לעיל: (לו) שאילו הודה היה משלם בושת כו' אבל אם לא היה מתחייב על פי עצמו כלום לא הייתו משביעין אותו כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מה' טוען ונטען והביאו רבינו לקמן בח"מ סי' פ"ז ע"ש: (לז) אמרה לו אנסת אותי ויש לי צער: (לח) הלכך אינו מודה במקצת כו' זה לשון בית יוסף אין זו השגה דהרמב"ם לטעמיה דסבירא ליה דצער גם כן לאביה וכמו שכתב לעיל ועיין בדרישה: (לט) ומה שכפר דהיינו צער לה כפר: (מ) ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא רצה לומר ואף אם תמצא לומר שגם צער לאביה מכל מקום אין מקום לשבועה זו דאם הצער לאביה אם כן הוא צריך לתובעו ולטעון בעד הצער דהוא הוי בעל דבר והוא אין יכול לטעון אלא טענת שמא ואין נשבעין על טענת שמא כמבואר בח"מ בכמה מקומות בשלמא בכל מקום שאמרינן שצער ובשת ופגם לאביה אף אם אינו מודה לא קשיא הא הוי טענת שמא. דמיירי כשיש עדים שראו שאנסה ואז צריך לטענתו ועיין דרישה: (מא) לפיכך דנין אותו בכל זמן רצה לומר הואיל דסגי בשלשה דנין אותו בכל זמן אף שלא בזמן הבית לאפוקי אי הוי צריך עשרים ושלשה דאין סנהדרין של עשרים ושלשה נוהגין בזמן הזה כמו שכתב בש"ס זה גבי מוציא ש"ר: (מב) ואפי' שלא בזמן הבית

חדושי הגהות

פלוגתא מהר"ש אמנם לגי' הר"י דגרסינן בברייתא הא' רק שיש להם קנס לבד וע"ז רמי מברייתא דאין להם טענת בתולים וכדפירש התוספות בשם ר"י דס"ל דטעמא דאין להם טענת בתולים דחשבינן להם בחזקת מוכת עץ ולמ"ד דיש להם קנס ע"כ לא חשיב להו מוכת עץ ומשני ע"ז הא ר"ג הא ר"י הרי דלר"ג דס"ל דאין להם טענת בתולים משום הזקת מוכת עץ א"א לומר דיש להם קנס וכמ"ש ולכן שפיר כתב הטור דמדברי ר"י יראה דאין להם קנס אח"ז מצאתי במשנה למלך פי"א מהלכות אישות הלכה ה' וז"ל וראיתי להטור סימן קע"ז שכתב וז"ל וכן בחרשת ושוטה השיג עליו הראב"ד וכתב יש להם קנס וכן כתב הרמ"ה וכולי ומדברי ר"י יראה וכו' ע"כ במ"ש בשם ר"י איכא לעיוני דבשלמא חלוקה דמוכת עץ אין לה קנס זה מבואר בדברי תוספות אבל מ"ש דלר"י אין קנס לחרשת ושוטה יש לתמוה עליו שהרי מדברי התוס' מקושיית רשב"א יש להוכיח דהתוס' ס"ל דחלוקה דקנס היא מוסכמת מהכל ואף ר"ג מודה דיש לה קנס וכמ"ש הראנ"ח בחידושיו ובשלמא כפי הפי' שכתבנו לעיל בדבריו שהוא הפי' שדחה הראנ"ח ניחא דאפשר לומר דדוקא לר"י חבטה לא שביח יש לה קנס אבל לר"ג דחבטה שביח עד שמטעם זה אנו אומרים דבחזקת מוכת עץ הם איפשר דלית לה קנס משום דהויא בחזקת מוכת עץ וכבר כתבנו לעיל דעת הקונטרס היא דלפי' ר"י לר"ג אין קנס לחרשת ושוטה עכ"ל ע"ש שהאריך עוד בשוב טעם: ד הך "ועוד "אם "טען "אביה "טענת "שמא הוא היה ציון על דברי הטור והרב"י

[יא] אבל צריך מומחין (מג) לפיכך אין דנין אותו בבבל (מד) ולא עבדינן בהו שליחותייהו אבל מתקנת הגאונים (מה) מנדין אותו עד שיפייס לחבריה וכ"כ הרי"ף מנהג שתי ישיבות אע"פ שאין גובין בבבל מנדין אותו עד דמפייס לחבריה וכד יהיב שיעור מאי דחזי למיתב שרינן ליה לאלתר בין איפייס בין לא איפייס: וכן נשאל מרב צמח גאון אלו נערות שיש להן קנס מהו לגבותו כדי שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרוצים בנזקין והשיב כבר אמרו חכמים אין גובין קנס בבבל אבל כדי שלא יהא חוטא נשכר ושלא יהו ישראל פרוצים בנזקין נהגו חכמים האחרונים לנדותו עד שיפייסו בממון או עד שירבה עליו רעים ויפייסו בדברים כתב א"א ז"ל הנטען על הפנויה יש דעות חלוקות י"א שלא לכנוס משום לזות שפתים וי"א שמצוה לכנוס כדאשכחן באונס ומפתה ולו תהיה לאשה ואני אומר נהי דהייבתו תורה לכונסה אחר שפגמה ה"מ בודאי אבל בקול דעלמא (מו) אין להחזיק הקול לפגום שניהם כתב הרמב"ם אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר בתי הבתולה לזה לבא עליה בממון בכ"מ שארצה או אניח לזה לבא עליה בחנם שיש לאדם למחול וליתן ממונו לכל מי שירצה לכך נאמר אל תחלל את בתך להזנותה שזה שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון ולא מלקות כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביה שדבר זה אינו מצוי אבל אם הפקיר את בתו הבתולה לכל מי שיבא עליה גורם שתתמלא הארץ זימה שנמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד לא יודע בן מי הוא והמבין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבועל והנבעלת משום לא תהיה קדשה ואין קונסין אותו שלא קנסה תורה אלא לאונס ומפתה על זו שהכינה עצמה לכך בין מדעתה בין מדעת אביה (מז) הרי זו קדשה ואיסור קדשה אחד הוא בין בתולה בין בעולה ולפיכך אמרו חכמים שהיוצא עליה שם רע בילדותה אין לה קנס כמו שביארנו שהרי זו בחזקה שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה המוציא שם רע על בתולת ישראל ונמצא הדבר שקר (מח) לוקה ומשלם ק' סלעים כסף לאביה ואם היא יתומה הרי הוא של עצמה (מט) והמוציא שם רע על הקטנה ועל הבוגרת פטור מהקנס וכיצד הוא הוצאת שם רע בא לבית דין ואומר בעלתי כדרכה ולא מצאתי לה בתולים ומביא עדים שזינתה אם זינתה קודם אירוסין [יב] פטורה ואין לה כתובה ואם לאחר אירוסין זינתה סוקלין אותה (נ) הוזמו עדים לוקה ומשלם ק' כסף (נא) אבל אם לא הביא העדים אלא שהעידו מעצמן והוזמו הן נהרגין והוא פטור וכן אם הוציא עליה שם רע (נב) שזינתה שלא כדרכה והוזמו פטור לא בעל ואפילו אם בעל אלא שלא בעל כדרכה והוציא עליה שם רע (נג) אפילו שנבעלה כדרכה (נד) והוזמו עדיו אינו חייב (נה) אלא מכות מרדות מדרבנן ועוד יש בו דינין הרבה (נו) ואין רצוני להאריך בהן לפי שאינו נוהג עתה שאין דנין אותו אלא בב"ד של כ"ג:

המקנא

גם הוא לאביה אפ"ה אין כאן שבועה על דמי הצער כיון דאביה אינו טוען ברי אלא ע"פ הבת ואין שם עדים אך קשה מהא דכתב רבינו בח"מ סוף סימן ע"ה ס"ל ע"ש הראב"ד דטוען אבא א"ל שאתה חייב לו מנה דהוי טענה ודאי ונשבע עליה ור"ל דטוען בשם אביו חשוב טפי טענת ודאי הואיל והיתה הנתינה מכח בן דעת משא"כ הבת ועיין בח"מ ריש סימן ל"ו:

ומ"ש אבל צריך מומחין שם בגמרא: ומ"ש לפיכך אין דנין אותו בבבל נראה דהיינו לומר דייני בבל כיון שאינם סמוכים אין דנין אותו אבל דייני סמוכים אף בח"ל דנין דיני קנסות וכן משמע בהדיא בפ"ק דסנהדרין (יד.) דגרסינן התם אמר ריב"ל אין סמיכה בחוץ לארץ מאי אין סמיכה אילימא דלא דיינין דיני קנסות בח"ל והא תנן סנהדרין נוהגות בין בארץ בין בח"ל אלא דלא סמכי בח"ל: ומ"ש ולא עבדינן בהו שליחותייהו בר"פ החובל (דף פד:) אסיקנא דלא עבדי' שליחותייהו אלא בממוכ' ובמלתא דשכיחא ואית בהו חסרון כיס כמו הודאות והלואות אבל מילתא דלית בה חסרון כיס אע"ג דשכיח א"נ לא שכיח אף על גב דאית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו ומהכא משמע בהדיא דבין בקנס ובין בבשת ופגם לא עבדינן שליחותייהו והכי אמרינן בגמרא בהדיא: ומ"ש אבל מתקנת הגאונים מנדין אותו עד שיפייס חבירו וכ"כ הרי"ף מנהג ב' ישיבות אע"פ שאין גובין קנס בבבל מנדין אותו עד שיפייס את חבירו וכד יהיב שיעור מאי דחזי למיתב שרינן ליה כו' כך הוא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו ודברי הרי"ף הם בפ' החובל וכך הם דברי הרמב"ם זכרונו לברכה בפ' ה' מהלכות סנהדרין: ומ"ש וכן נשאל מרב צמח גאון אלו נערות שיש להם קנס מהו להגבותו כדי שלא יהא חוטא נשכר וכו' הרא"ש הביאו בר"פ החובל ועוד כתב שם הרא"ש דעת רב שרירא גאון בזה וכתבו רבינו בטור ח"מ סימן א' כתב הריב"ש בתשובה סי' מ"א אם תובעה ממנו הפנויה שכשבא עליה נדר לה איזה דבר באתננה חייב שבועת היסת על תביעה זו:

כתב א"א ז"ל הנטען על הפנויה יש דעות חלוקות י"א שלא לכנוס כו' עד אין להחזיק הקול לפגום שניהם בפ"ב דיבמות כתב כן וכתב מהר"י קולון בשורש קכ"ט גם מתוך לשון המרדכי משמע קצת היותו נוטה שלא לכדברי ר"י (ד) ומ"מ בנדון זה יש להכריע כדברי האומר לכנוס כו' עד מ"מ פשיטא דאין לכופו אפי' לפי' דברי רבי' יצחק כדפי' לעיל ועיין עוד במהרי"ק סימן קכ"ט וסימן קל"ה: כתב הרמב"ם ז"ל אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא חייבה תורה אונס ומפתה אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר בתי הבתולה כו' עד שהרי זו בחזקה שהפקירה עצמה לדבר זה לרצונה הכל בפ"ב מהלכות נערה בתולה: המוציא ש"ר על בתולת ישראל ונמצא הדבר שקר לוקה ומשלם ק' סלעים כסף לאביה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו.) ת"ר וענשו אותו זה ממון ויסרו זה מלקות: ומ"ש ואם היא יתומה הרי היא של עצמה שם (דף מד:) א"ר יוסי בר חנינא המוציא ש"ר על היתומה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה פרט לזו שאין לה אב רבא אמר חייב מדתני אמי בתולת ישראל ולא בתולת גרים אא"ב בכה"ג בישראל מיחייב איצטריך קרא למעוטי גרים אלא אי אמרת בישראל פטור השתא בישראל פטור בגרים מיבעיא ומשמע דהלכה כרבא וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות נערה בתולה: והמוציא שם רע על הקטנה ועל הבוגרת פטור מהקנס שם אמר ר"ל המוציא ש"ר על הקטנה פטור שנאמר ונתן לאבי הנערה נערה מלא דיבר הכתוב ופירש"י נערה מלא דיבר הכתוב בכ"מ דיבר הכתוב נער וכאן כתב נערה מלא להוציא את הקטנה ע"כ: ומ"ש רבינו דעל הבוגרת נמי פטור כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות נערה בתולה ונראה מדבריו דמשמע ליה מדכתיב נערה למעט את הבוגרת ובפרק נערה שנתפתתה (דף מה:) תניא נערה בתולה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה ש"ר הוא אינו לוקה ואינו נותן ק' סלעים ופירש"י הוציא עליה ש"ר שכנסה משבגרה ולא מצא לה בתולים ובא לב"ד הוא אינו לוקה אם ביחש ואינו נותן ק' סלעים דכי כתיב ויסרו אותו מלקות וענשו אותו ממון בנערה כתיב וזה עקימת שפתיו גורמין לו ליעשה ועקימת שפתיו בבוגרת הואי: ביצד הוא הוצאת ש"ר בא לב"ד ואומר בעלתי כדרכה ולא מצאתי לה בתולים ומביא עדים שזינתה אם זינתה קודם אירוסין פטורה ואין לה כתובה ואם לאחר אירוסין זינתה סוקלין אותה בפרק נערה שנתפתתה (מו.) כילד הוצאת ש"ר בא לב"ד ואמר פלוני לא מצאתי לבתך בתולים אם יש עדים שזינתה תחתיו בסקילה זינתה מעיקרא כתובתה מנה ויש לתמוה על רבינו שכתב אין לה כתובה ואפשר דאין לה כתובה מאתים קאמר: הוזמו עדיו לוקה ומשלם ק' כסף כבר נתבאר ומ"ש אבל אם לא הביא עדים אלא שהעידו מעצמן והוזמו הן נהרגין והוא פטור כ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות נערה בתולה ופשוט הוא: **וכן** אם הוציא עליה ש"ר שזינתה שלא כדרכה והוזמו פטור לא בעל ואפילו אם בעל אלא שלא בעל כדרכה והוציא עליה ש"ר אפי' שנבעלה כדרכה והוזמו עדיו אינו חייב אלא מכת מרדות מדרבנן בפרק נערה שנתפתתה (שם) איפליגו תנאי אי בעינן שיוציא ש"ר אחר שבעל או אפילו קודם שבעל נמי ובמסקנא אמרינן שלא רב כהנא משמיה דרבי יוחנן אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר כדרכה: **ועוד** יש בו דינים וכו' שאין דנים אותו אלא בב"ד של כ"ג במשנה ריש סנהדרין:

המוציא שם רע וכו' כל הסוגיא בפרק נערה שנתפתתה: ומ"ש אם זינתה קודם אירוסין פטורה ואין לה כתובה הקשה ב"י דבפרק נערה (דף מו) תניא כתובה מנה ותקפה עליו משנתו דלעיל בסימן ס"ז כתב ב"י בעצמו דאין לה כלל כתובה משום דקי"ל כרבא דמקח טעות הוא וכדכתב הרי"ף והרא"ש בפ"ק דכתובות וכ"כ עוד בפרק נערה ולית הלכתא כהך ברייתא דתני בה כתובתה מנה:

המקנא

דרכי משה

בערות כ' דיש הולקין וע"ש כ' מהרי"ק שורש קכ"ט באשה אחת שהיתה טוענת על א' שבא עליה בשעת עלופה ובישה ופסק דאם יש עדים בדבר מקרי מאנס וכ' עוד דאם מחלה לו קנס ובושת ופגם והוא הבטיחה שישאנה הוי מחילה ולא מקרי מחילה בטעות. וכ' עוד א' אנס אשה אחת ואחר כך פיתה אותה מ"מ חייב לשלם לה קנס ובושת ופגם מחמת האונס ולא אמרינן אח"כ מחלה לו וכ"ש אם היה הכל בביאה א' תחלה באונס וסופה ברצון וע"ש: (ד) וכתב מיהו במקום דיש לחוש שתצא לתרבות רעה אם לא יכנסה מותר לכונסה ודוקא בקול בעלמא אבל אם ודאי בא עליה מצוה לכונסה מיהו אין כופין אותו וע"ש שהאריך בזה שם גם בסימן קל"ה כתב הרא"ש כלל י"ח סימן י"ג בא' שזינתה עם עכו"ם וצוה להתיך

פרישה

הדית עיין בח"מ ר"ס תנ"ס: (אבל צריך מומחין ר"ל סמוכים דאלהים כתיב בפרשה ואין אלהים אלא סמוכים כמ"ש בח"מ סימן א' כ"פ): (מג) לפיכך אין דנין אותו בבבל כתב ב"י נראה דהיינו לומר דדייני בבל כיון שאינם סמוכים אין דנין אותם אבל דייני סמוכים (ר"ל שיש להם סמיכות מא"י) אף בח"ל דנין דיני קנסות ועד"ר: (מד) ולא עבדינן בהו שליחותייהו דלא עבדינן שליחותייהו כ"א בדברים שבממון ובמילתא דשכיחא ובדברים שיש בהם חסרון כיס כמו הודאות והלואות מה שאין כן בבושת ופגם וקנס ב"י ע"ש: (מה) מנדין אותו עד שיפייס וכ"כ בח"מ סי' א' ע"ש שהביא דעת רב שרירא ודעת הרא"ש: (מו) אין להחזיק הקול לפגום שניהם ע"ל ס"ס י"א: (מז) הרי זו קדשה ואיסור קדשה א' הוא בין בתולה כו' רצה לומר שלא תאמר כיון דשם קדשה ר"ל מזומנת לכך אם כן היינו דוקא בבעולה שכבר נבעלה אדעתא דזנות ושייך לומר בה שהוכנה לכך ולא לבתולה ומ"ה כתב דו"א אלא כל שמסרה לשם זנות שם קדשה עליה ופטור מקנס: (מח) לוקה ומשלם ק' סלעים מדכתיב "ויסרו "אותו היינו מלקות "וענשו "אותו מאה "כסף: (מט) והמוציא ש"ר על הקטנה כו' דנערה מלא כתיב למעט אף קטנה (ומלת נערה ממעט בוגרת כ"פ): (נ) הוזמו עדים לוקה ר"ל הבעל אבל העדים שהוזמו נהרגים: (נא) אבל אם לא הביא עדים ר"ל ואפי' אמר זינתה תחתי רק שלא הביא עדים אלא באו מעצמם: (נב) שזינתה שלא כדרכה והוזמו הן נהרגים והוא פטור ז"ל הגמרא מוציא ש"ר אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר כדרכה ופירש"י כדכתיב ואקרב עליה ולא מצאתי לה בתולים והיינו שאמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה כדרכה: (נג) אפי' שנבעלה כדרכה פירוש שיוציא ש"ר שזינתה כדרכה: (נד) והוזמו עדיו "שם נהרגים "והוא אינו כן צריך להיות: (נה) אלא מכת מרדות מדרבנן פי' מכין אותו באומד ולסקל ממלקות של תורה עיין בר"ן שהביא דעות בפירוש מכת מרדות בדף תפ"ס ע"ב: (נו) אלא שאין רצוני לסאריך כו' (ועיין ברמב"ם פ"ג דהלכות נערה בתולה כ"פ):

דרישה

ע"ס בשם הראב"ד שמשיג שם גם כן על הרמב"ם דכתב דאם טען אבא אמר לי שאתה מ"ל מנה שנקרא ספק ואין משביעין עליו והראב"ד השיג עליו וכתב שהוא טענת ברי וכ"כ רב האי גאון כו' ע"ש אם כן ה"נ כשטוען ע"פ בתו שאמרה ליה שאנסה למה לא ישביענו שבועת היסת ככופר הכל וש"ד כמודה מקצת כמבואר שם ואף שבתו אינו כעד שנוגעת וגם פסולה לעדות היא מ"מ טענתו על פיה הוי טענה וכשמודה מקצת יתחייב בש"ד. ואפשר שהראב"ד השיג כאן אהרמב"ם ע"פ סברתו דהרמב"ם הנ"ל גם שם נתבאר דהראב"ד סבירא ליה דהטוען ע"פ העד צריך שיסיה העד שם ויעיד ואפשר דכאן מיירי דאין כאן הבת לפנינו: [יא] אבל צריך מומחין לפיכך אין דנין כו' וכתב ב"י וז"ל אין לשון זה מקושר יפה ונראה בעיני שט"ס יש בכאן עד כאן לשונו ולא ידעתי על מה הוא שכתב דט"ס הוא ונלע"ד דר"ל דכתב דצריך מומחין "ולפיכך אין דנין כו' וכי אין בבבל מומחין והלא אין חילוק בין בבל לארץ ישראל אלא בסמוכין ולא במומחין וק"ל ואפילו לפי מ"ש ב"י דפי' דאין דנין אותו בבבל רצה לומר דייני בבל לפי שאינן סמוכין מכל מקום ה"ל לכתוב גם כן מתחלה דצריך סמוכין: [יב] פטורה ואין לה כתובה זה לשונו ב"י בפרק נערה שנתפתתה איתא להדיא שאם זינתה קודם לכן כתובתה מנה ויש

חדושי הגהות

לא הערה עליו וכאשר בכמה מקומות הניח הדברים עד יסכים לו זמן לחפש אחריהם ולקבעם אח"כ בבד"ה וכמו כן עשה בסימן זה לעיל גבי ומ"ש בשם הראב"ד רצער לעצמה

קעח המקנא לאשתו וכו' אפי' הוא אביה או אחיה ואף על גב דלעיל בטימן כ"ב כתב דמותר האב להתייחד עם בתו וכן הבן עם אמו דאהנו אנשי כנסת הגדולה דסמיוה לעיני דילה"ר דלא מיגרי בקרובות היינו מן הסתם אבל המקנא לאשתו דאל תסתרי עם איש פלוני דאין ספק דלפי שראה איזה פריצות עם אותו האיש לכך מקנא לה ממנו א"כ אפי' הוא אביה או אחיה נמי הוי קינוי דאיתרע הכא חזקתייהו ומ"ש או עכו"ם נראה דאתא לאורויי דאע"פ דבזינתה עם עכו"ם אינה אסורה לו לאחר שנתגיירה כדלעיל סעיף ח' בשם ר"ת אפ"ה לבעלה אסורה אף בזינתה עם העכו"ם ומ"ש או שחוף נראה דלרבותא נקט שחוף דאעפ"י שאינו מתקשה וה"ל סרים שמתקשה אלא דאינו מוליד וכן נראה ממ"ש התוספות בסוטה (דף כו): כתב הרמב"ם קטנה שהשיאה אביה וכו' עד אלא להפסידה כתובתה לאו דוקא כתובה דהוא הדין לאוסרה בעיא קינוי והתראה ואיפשר דרבותא נקט דאפילו כתובתה הפסידה ומכ"ש דאסורה על בעלה כיון דקינא לה והתרה בה ועברה ונסתרה: ומ"ש אבל קטנה בת מיאון כו' פי' כיון שאין קידושין תופסין בה מדאורייתא אלא מדרבנן ויכולה למאן ולצאת מבעלה בלא גט השתא ודאי אפי' זינתה תחת בעלה לרצונה אינה נאסרת על בעלה דכיון דאינה אשת איש מן התורה ה"ל כפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות דלא עשאה זונה ושריא אפי' לכהן כדלעיל בסימן ששי ומה שצריך לומר שאין לה רצון היינו שאם היה לה דעת ורצונה רצון אעפ"י דקידושיה מדרבנן היתה נאסרת על בעלה מדרבנן אבל השתא שאין לה רצון וחשובה כפנויה מה"ת שריא אפי' לכהן אפי' מדרבנן ודו"ק: **והראב"ד** השיג וכו' פי' וכיון דאונס הוא אפי' השיאה אביה וזינתה לרצונה אינה נאסרת לבעלה ישראל ועוד אפילו את"ל דאינו אנוס אין כאן קינוי כיון שאין בה דעת לקבל הקינוי וההתראה ולפיכך אם זינתה אעפ"י שהשיאה אביה לא נאסרה אלא לבעלה כהן כדין אשת כהן שנאנסה אלא מיהו לא חשיב פתוי קטנה אונס אלא לענין זה שאינה נאסרת על בעלה ישראל אפילו השיאה אביה אבל אם לא השיאה אביה והיא בת מיאון לא חשיב אונס ולומר כיון שאין לה רצון א"כ יתן הצער כמו לאנוסה אלא כולן שוות לענין זה דכיון דנתפתתה

אין

הלכות סוטה

קעח המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה בזמן שבית המקדש קיים מביאה אל הכהן ומשקה אותה מי המרים ונבדקת על ידן אם נמצאת טהורה מותרת [א] אבל אסורה לעולם עד שתבדק (א) כי רק ההיתר תלוי בהשקאת המים בזמן הבית אבל באיסור אחר הסתירה אינו תלוי בזמן הבית שאפילו א"א להשקותה כמו בזמן הזה או שאינה ראויה להשקותה שיש דברים רבים שמונעים השתייה ויש נשים רבות שאינן ראויות להשקות כולן אסורות ובכאן אין רצוני להאריך לא בדברים המונעים לה השתייה ולא בנשים שאינן ראויות לשתות כיון שכולן אסורות ובלבד שיהא הסתירה והקינוי כראוי כיצד הקינוי אומר לה בפני ב' אל תסתרי עם איש פלוני (א) אפילו הוא אביה או אחיה (ב) או עכו"ם (ג) או שחוף פי' שאינו מתקשה ואינו מוליד והוא שיהיה גדול אבל אם אמר לה (ד) אל תסתרי עם פלוני והוא קטן (ה) או עם בהמה לא הוי קינוי ומקנא לה (ו) בין אם היא ארוסה או נשואה או זקוקה ליבם כתב הרמב"ם קטנה שהשיאה אביה אם זינתה לרצונה אסורה לבעלה (ז) לפיכך מקנאין לה [ב] ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה (ח) אבל קטנה בת מיאון אין מקנאין לה (ט) לפי שאין לה רצון לאוסרה על בעלה (י) ואפילו אם הוא כהן אינה נאסרת עליו והראב"ד השיג עליו (ב) וכתב (יא) [ג] והלא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא (יב) ועוד התראה לקטנה אינה התראה שאין לה דעת (יג) אלא אם זנתה אסורה ודאי לבעלה כהן (יד) [ד] ולא מצאתי הפרש בין קטנה לקטנה לענין פתוי לומר בת מיאון אין לה רצון ויתן הצער כמו אנוסה אלא כולן שוין להתפתות בקלות הדעת ע"כ וביצד היא הסתירה שנסתרה בפני עדים (ג) עם פלוני שקינא לה עליו ושהתה כדי טומאה שהוא שיעור (טו) כדי לצלות ביצה ולגומעה

קינא

הלכות סוטה

קעח המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה בזמן שב"ה קיים משקה אותה מי המרים ונבדקת על ידן אם נמצאת טהורה מותרת אבל אסורה לעולם עד שתבדק וכו' דברים פשוטים הם: ומ"ש ובלבד שיהא הסתירה והקינוי כראוי כיצד הקינוי אומר לה בפני ב' אל תסתרי עם איש פלוני אפי' הוא אביה או אחיה או עכו"ם או שחוף פי' שאינו מתקשה ואינו מוליד והוא שיהיה גדול אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני והוא קטן או עם בהמה לא הוי קינוי בפרק ארוסה (כד.) תנן ע"י כל העריות מקנאין חוץ מן הקטן וממי שאינו איש ופירש"י ע"י כל העריות מקנאין אם קינא לה מאביה או מאחיה ומאחד מכל העריות שבתורה ונסתרה הוי קינויו קינוי ונאסרה עליו ושותה ובגמ' (דף כו:) חוץ מן הקטן איש אמר רחמנא ולא קטן ושאינו איש למעוטי מאי אילימא למעוטי שחוף והאמר שמואל שחוף מקנאין על ידו ואלא למעוטי עכו"ם והאמר רב המנונא עכו"ם מקנאין על ידו אמר רב פפא למעוטי בהמה שאין זנות בבהמה: **ומקנא** לה בין אם היא ארוסה או נשואה או זקוקה ליבם ר"פ ארוסה (דף כג:) ושומרת יבם לא שותה ולא נוטלת כתובה שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם ובגמרא (דף כד:) מישתא הוא דלא שתיא הא קינוי מקני לה מה"ת דבר אל בני ישראל ואמרת לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי פירש"י ארוסה שקינא לה ארוס ושומרת יבם שקינא לה יבם: כתב הרמב"ם קטנה שהשיאה אביה אם זינתה לרצונה אסורה לבעלה לפיכך מקנאין לה ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה אבל קטנה בת מיאון אין מקנאין לה וכו' בפ"ב מה' סוטה: והראב"ד השיג עליו וכתב והלא אמרי' פתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה אינו התראה וכו' כבר כתב ה"ה בזה פ"ג מה' א"ב ומהרי"ק בשורש קס"ח: וביצד היא הסתירה שנסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה שהוא שיעור כדי לצלות ביצה ולגמעה במשנה בריש סוטה (דף ב) כיצד הוא מקנא לה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני וכו' נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה ותנן תו התם (דף לא.) בפרק מי שקנא לאשתו ונסתרה אפי' שמע מן העוף הפורח באויר יוציא יתן כתובה דברי ר"א ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. ופירש רש"י מי שקינא לה ונסתרה אם מאחר שקינא לה נסתרה אפי' שמע מהעוף הפורח שנסתרה יוציא ויתן כתובה ר"א לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים דהיינו כמי כעוף הפורח דאיתקש לטומאה דכולהו מהימני הלכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים אינה נאסרת עליו רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה ע"פ שנים מיהו כשישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצות מבוער הדבר ותלא דהא אפי' מיא נו לא בדקי לה תניא בפ"ק (ו:) וטהורה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה וידוע דהלכה כר' יהושע דלא סגי ליה בשמע מן העוף הפורח ולפיכך כתב רבינו שנסתרה בעדים הא דישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה כתבו רבינו לקמן שמע העם מרננים אחר הסתירה והקינוי עד שהנשים נותנות ונושאות בה וכו' וכך פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב וז"ל אם שמע העם מרננים אחריה אחר הקינוי וסתירה עד ששמע מהנשים הטוות לאור הלבנה נושאות ונותנות בה שזינתה עם האיש שקינא לה עליו ה"ז אסורה לקיימה ויוציא ויתן כתובה: ומ"ש שכדי טומאה הוא שיעור כדי לצלות ביצה ולגמעה בריש סוטה (דף ד.) איפליגו תנאי בשיעור טומאה ומסיק תלמודא דר"ע אמר כדי לצלות ביצה

דרכי משה

לחתוך חוטמה מחמת קנס וכל כדומה לזה וע"ש:

קעח (א) ובתשובת הרא"ש כלל ל"ב סימן ט' דאסור להתייחד עמה ועוד האריך שם מדין סוטה: (ב) וכ"כ הר"ן פ"ק דכתובות דף תע"א ע"א בשם הירושלמי: (ג) וע"ל בסימן זה שה"ה אם היה העם מרננין אחריה שנסתרה וזינתה. וכתב מהר"י איסרל בת"ה סימן רמ"ד דאין חילוק בין בעלה בעיר או אינו בעיר או נסתרה במקום שהפתח פתוח לר"ה

דרישה

ויש לתמוה על רבינו שכתב אין לה כתובה ואפשר דאין לה כתובה מאתים קאמר עכ"ל. ותמיה גדולה בעיני איך נעלם מעיני הב"י דברי הרי"ף והרא"ש שכתבו בהדיא אפא ברייתא שם בפרק נערה שנתפתתה ז"ל הא דקתני הכא זינתה מעיקרא יש לה כתובה מנה ליתא דקיימא לן כרבא דאמר מקח טעות לגמרי משמע ולית לה כלום כדכתיבנא לעיל בפ"ק עכ"ל ע"ש ברי"ף ד' תפ"ס סוף ע"א ובאשיר"י דף קכ"ו ע"ד ושניהם סיימו דברי רבא דאמר מקח טעות לגמרי משמע בפ"ק דכתובות ע"ש ברי"ף סוף דף תע"א. ויותר הלימה דלעיל סימן ס"ז כ"כ רבינו גם כן כמ"ש כאן שכתב שם אבל נכנסה לדעתא שהיא בתולה כו' ע"ש ושם הביא הב"י עצמו דברי רבא דפטור לגמרי ודוחק לומר דשם מיירי היכא דטען מקח טעות ורוצה להוציאה וכאן מיירי היכא שמספר דבריו לפי תומו לפני ב"ד ואינו מבקש להוציאה אלא אם היא מותרת לו ורוצה לקיימה:

סי' קעח [א] אבל (אסורה לעולם עד שתבדק בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ט דאסור להתייחד עמה ועוד האריך שם כ"פ): [ב] ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה וכ"כ רבינו בסמוך נמי בואלו שבית דין מקנאין להן כו' עד ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה וק"ק למה לא כתב נמי לאוסרה על בעלה דגם לאוסרה על בעלה צריכה קינוי וכמו שכתב רבינו בסמוך. נ"ל דלשון הגמרא דפרק ארוסה נקט הרמב"ם דשם ריש דף כ"ה איבעיא להו עוברת על דת יהודית צריכה התראה להפסידה כתובתה או לא (פירש רש"י או לא דאפי' בלא התראה תפסיד כתובתה) ת"ש ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובתה משתה הוא דלא שתיא הא קינוי מקנא לה למאי לאו להפסיד כתובתה אמר אביי לא לאוסרה עליו וסוף פשט דלהפסיד כתיבה נמי בעיא התראה וכמו שכתב רבי' לעיל סי' קט"ו בעוברת על דת יהודית ע"ש ואם כן ה"כ אתא לאשמועינן דאפי' כדי להפסיד כתובתה נמי בעינן הקינוי דהיינו התראה וכל שכן לענין לאוסרה על בעלה ודו"ק: [ג] והלא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא כן הוא לשון הגמרא פרק ד' אחין סוף ד' ל"ג אמשנה ששנינו שם שנים שקדשו ב' נשים ובשעת כניסתה לחופה החליפו את של זה לשל זה כו' ובגמרא החליפו מידי ברשיעי עסקינן תני הוחלפו ה"נ מסתברא דקתני סיפא ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין מיד ואי במזיד מי שרי הא לא קשיא פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל משרי שרי והמ"מ הביאו בפ"ג מהא"ב ועוד הביא ל' הירושלמי שכתב גם כן הרי לפנינו בהדיא שלענין שלא לאוסרה על בעלה אמרו כן דאונס הוא. וליכא למימר דלענין לחיובי בצער אמרו כן וכאילו אמר לעולם אזלינן הקטנה לקולא לענין לאוסרה לבעלה מחשבינן לאונס ולענין צער מחשבינן לה למפותה: [יד] ולא מצאתי הפרש

פרישה

סי' קעח (א) **אפי'** אם הוא אביה או אחיה פירוש אע"ג דאמרינן ביומא דמפעה דסמיוה לעיני דילה"ר תו לא מגרי בקרובים אפ"ה אסור וע"ל ריש סימן כ"ב דכתב דאיסור ייחוד לא שייך באביה אבל אחיה לא נזכר שם בפרק עשרה יוחסין דף פ' ילפינן מדכתיב כי יסיתך אחיך בן אמך דלכך כתב בן אמך ללמד לנו ענין אחר שהבן הוא שבא אצל אמו רצה לומר ומותר בייחוד עמה וה"ה האב עם בתו אבל שאר עריות שבתורה אסורין: (ב) או עכו"ם בסוטה דף כ"ו ע"ב פריך פשיטא מ"ד נטמאה ב"פ אחת לבעל ואחת לבועל היכא דקמתסרא בהאי זנות אבל הא הואיל ואסור לקיימה אימא לא קא משמע לן (עיין פירושו בס"ס זה סעיף ל"ה כ"פ): (ג) אפי' הוא שחוף שאינו מתקשה כו' ע"ש בתוס' שכתבו בשם רבינו חננאל שפי' שחוף שאינו בועל כדרכו ואינו מוריע והקשו אמאי נקט שחוף ולא נקט סריס וכתבו ושמא שחוף הוי רבותא טפי עד כאן לשונו ולפיכך כתב רבינו שאינו מתקשה והיינו רבותא דידיה וק"ל: (ד) אל תסתרי עם פלוני והוא קטן דאיש אמר רחמנא: (ה) או עם בהמה דאין זנות בבהמה: (ו) בין אם היא ארוסה כו' פירוש אע"פ שאין ארוסה ושומרת יבם שותה ולא נוטלות כתובה שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם מכל מקום מקנא לה מדכתיב דבר אל בני ישראל ואמרת (מילת ואמרת אליהם רבוי כ"פ) לרבות ארוסה ושומרת יבם שמקנא לה הארוס והיבם גמרא וב"י הביאה: (ז) לפיכך מקנאין לה ולא להשקותה דאשה כתיב: (ח) אבל קטנה בת מיאון שבשיאוה אחיה ואמה: (ט) לפי שאין לה רצון פירוש שרצונה אינו רצון: (י) **ואפי'** אם הוא כהן אינה נאסרת עליו זה לשון הה"מ בפ"ג דא"ב זה פשוט שכל שאינה אשת איש מן התורה הויא לה כפנויה שזינתה ואפילו לכהונה קי"ל פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות אפילו גדולה לא עשאה זונה כמו שיתבאר פי"ח עכ"ל ור"ל קטנה בת מיאון גם כן אין קידושיה קידושי דאורייתא: (יא) והלא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא פירוש ואפי' השיאה אביה וזינתה לרצונה אינה נאסרת: (יב) ועוד התראה לקטנה אינה התראה כו' פירוש אם כן אין שייך בה קינוי: (יג) אלא אם זינתה אסורה ודאי לבעלה כהן עיין בהשגות הראב"ד דהאי בבא דאלא אם זינתה אסורה ודאי לבעלה כהן ליתא שם אלא שהכסף משנה העתיקו בלשונו והשמיט תיבת ודאי ולפי ספרים דידן נראה דתיבת ודאי הוא הפוך וכן צריך להיות אלא אם זינתה ודאי אסורה כו' פירוש לאפוקי אם לא זינתה בודאי אלא שקינא לה ונסתרה שמותרת אפי' לכהן כמ"ש הרמב"ם בקטנה בת מיאון ושם דנאסרת על כהן אם זינתה בודאי היינו משום דלגבי כהן אסור אנוסה ודוקא בזה שקדשה אביה והיו קידושי קידושיה דאורייתא מה שאין כן בקטנה בת מיאון וכמ"ש לעיל בשם המ"מ בשם הרמב"ם: (יד) ואין לחלק בין קטנה לענין פתוי לומר קטנה בת מיאון אין לה רצון ויתן את הצער כמו אנוסה כ"ל דס"פ דאע"ג לענין לאסרה לבעלה אמרינן דפתוי קטנה אנוסה היא אפי' בשהשיאה אביה אבל לענין צער אינו כן אלא אפי' היא קטנה בת מיאון אמרינן דפתויה אינו אונס דבקלות מתפתות. ונראה לפירוש זה דהרי בפרק ג' מהלכות איסורי ביאה כתב הרמב"ם גם כן כמו שכתב כאן ושם השיג הראב"ד גם כן עליו ולא כתב שם בהשגתו האי סיפא מוחין לחלק בקטנה לענין פיתוי כו' ואילך וה"ט משום דאין לו ענין לבין השגה דגם הרמב"ם מודה בו: (טו) כדי לצלות ביצה ולגומעה כן מסיק הגמרא אליבא דרבי עקיבא. ואפשר דה"ט דהביצים מתמממים דהיינו כדי צליית ביצה וסולאת זרע היינו גמיעה:

קינא

בילה וכל חד מהנך תנאי דאיפליגו עליה הוי יחידי לגביה וידוע דהלכה כר"ע מחבירו וכ"פ הרמב"ם בפ"א: קינא לה משנים שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהם כאחד ושהתה כדי טומאה אפי' הם שני אחים או אביה ואחיה אסורה עד שתשתה כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א: ב"ה והוא ירושלמי בריש סוטה ופסק כמ"ד הכי וצריך להעביר הקולמוס על מתניתין בפ"ק דכריתות עד ושותה שנית:

והוא מתנן בפ"ק דכריתות (דף ט) המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה ובגמרא מנ"ל דכתיב זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנויין הרבה ובפ"ב דסוטה (דף יח:) ת"ר זאת תורת הקנאות מלמד שהאשה שותה ושונה וכו' עד ב' אנשים וב' בועלים ופירש"י וכו' והקשו בתוס' וא"ת הא דרשינן ליה בפ"ב דכריתות שאדם מביא קרבן א' אפילו קינא לאשתו ע"י אנשים הרבה וכו' עד ושותה שנית:

אמר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי ואפי' נסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה מותרת או אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו בפני עדים מותרת שאין זו סתירה בריש סוטה (דף ב.) תנן כיצד מקנא לה אמר לה בפני ב' אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדיין הוא מותרת לביתה ומסיק בגמרא דה"ק אל תדברי ודברה אל תדברי ונסתרה ולא כלום אל תסתרי ודברה עמו עדיין מותרת לביתה. וכן אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה ולא קינא לה בפני עדים מותרת שאין אוסרים על הייחוד אפי' נסתרו יחד על דעת ערוה אלא א"כ קינא לה תחלה בפני ב' הכי משמע בריש סוטה ובפרק ארוסה (כה.) דאין סתירה אוסרת אא"כ קודם קינוי וז"ל הרא"ש בפ"ב דיבמות נראה דבסתירה לחודה בלא קינוי אע"ג דאדעתא דניאוף אסתתרת כי הנהו עובדי דשילהי נדרים (צא:) שריא לבעלה אפילו כי ליכא טעמא כי התם למשרי דהא קי"ל אין אוסרין על הייחוד וסתירה נמי לא אשכחן בה דאיתסרא בה בלא קינוי אפי' בעדים והא דאיצטריך למימר התם טעמא דאיתתא שריא אי איתא דעבד אסורא אירכוסי הוה מירכס ואם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולימות משום דהתם מיירי באומרת טמאה אני כי מתני' דהתם דעלה קאי או בשותקת ומודה ומ"ה איצטריך למימר טעמא דאיתתא שריא אבל לאומרת טהורה אני שריא אפי' בלא הני טעמי דהתם: ומ"ש ומ"מ לא תתייחד אשה עם אנשים כדפרישית לעיל בסי' כ"ב: כתב בספר המצות לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני דשמא הלכה כר"י דאמר קינא לה בינה לבין עצמו שלא בפני עדים הוי קינוי וכו' הא דר"י בר יהודה בריש סוטה (דף ב:) וקאמר התם בגמרא א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאינשי ביתיה בזמן הזה אל תסתרי בהדי פלוני דדילמא קי"ל כר"י בר יהודה דאמר קינוי ע"פ עצמו ומסתתרת וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקא אסר לה עילויה איסור עולם ופירש"י לא לימא איניש. אפי' בינו לבינה: וז"ל הרשב"א בתשובה סי' תקנ"ז קרוב אני בעיני לומר דמי שאמר לאשתו לא תסתרי עם איש פלוני בלא עדים ונסתרה בפניו בלא עדים אף ע"פ שמדין תורה אינה מתגרשת מ"מ מכוה לגרשה (ה):

בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה עליו ושהתה כדי טומאה אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו כן כתב הרמב"ם בפ"א וז"ל בא עד אחד והעיד לו שנסתרה עמו אחר קינוי ושהתה עמו כדי טומאה אם הוא נאמן לו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו הרי אשתו מותרת לו וטעמו מדגרסינן בקידושין פרק האומר (דף סו) ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל שליחא אבתריה א"ל שליה אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק ופריש רבא דה"ק אי מהימן כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ומשמע דאשתו זינתה לאו דוקא דה"ה לאומר לו אשתו נסתרה עם פלוני אחר שקינא לה עמו שהרי אילו היו שני עדים בסתירה זו היתה אסורה לבעלה כאילו ראה שזינתה מתש ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה ה"ז אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה שאינו יכול להשקותה ע"פ עצמו כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א ופשוט הוא: לא קינא לה ובא עד א' וא"ל זינתה והוא שותק אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו היינו עובדא דההוא סמיא שכתבתי בסמוך ועיין במה שכתבתי בסימן קט"ו: כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה על אחד שהוציא קול על אשתו שזינתה וכו' בכלל ל"ב סי' י"ב והביא ראיה לדבר מדאמר בפ"ב דכתובות (כב.) אם נתנה אמתלא לדבריה כאמנת הרשב"א בתשו' סי' אלף ורל"ז כתב דינים דשייכי לסי' זה. ועיין בדברי רבינו בסימן י"א: שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה עליו אסורה לו ויוציאנה ויתן כתובה ככר נתבאר בסימן זה: בעל שמחל' על קינויו קודם סתירה קינויו מחול וכו' מסקנא דגמרא פרק ארוסה ומ"ש

(טז) קינא לה מב' שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה עם שניהם כאחד ושהתה כדי טומאה (יז) אפי' הם ב' אחים או אביה או אחיה אסורה עד שתשתה אמר לה בפני ב' אל תדברי עם פלוני אין זה קינוי ואפילו נסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה מותרת או אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו בפני עדים מותרת שאין זו סתירה וכן אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה ולא קינא לה בפני עדים מותרת שאין אוסרין על הייחוד אפילו נסתרה יחד על דעת ערוה (יח) אא"כ קינא לה תחלה בפני ב' ומ"מ לא תתייחד אשה עם אנשים כדפרישית לעיל באיסור ייחוד [ה] כתב בס"ה לא יאמר אדם לאשתו (יט) בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני (ד) (כ) דשמא הלכה כר"י דאמר קינא לה בינה לבין עצמו שלא בפני עדים הוי קינוי ועכשיו אין מי סוטה ותיאסר עליו לעולם בא ע"א והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה עליו ושהתה כדי טומאה אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו יוציאה ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה שאינו יכול להשקותה ע"פ עצמו לא קינא לה ובא עד אחד (כא) ואמר לו זנתה [ו] והוא שותק אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים יוציאה ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה על אחד שהוציא קול על אשתו שזנתה ואמר שנתברר לו הדבר ואח"כ אמר אינו אמת אלא שמחמת הכעס שהכעיסתו הוציא עליה קול זה אם נתן אמתלא לדבריו מותרת לו (כב) ואם לאו אסורה לו עד כאן (כג) שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה עד שהנשים נושאת ונותנות בה שזנתה מהאיש שקינא לה עליו אסורה (כד) ויוציאנה ויתן כתובה בעל שמחל על קינויו קודם סתירה קינויו מחול וכאילו לא קינא אבל לאחר סתירה

אין לה צער ועי' במ"ש ה"ה פ"ג מה' א"ב וכב"ח פ"ב דסוטה: **קינא** לה משנים וכו' בגמרא פרק שני דכריתות (דף ט) יליף לה מזאת תורת הקנאות תורה אחת לקינויין הרבה דחמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחד מינייהו המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה וכ"כ התוס' ספ"ק דסוטה בדיבור האחרון:

ומ"ש וכן אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה ולא קינא לה בפני עדים מותרת וכו' כ"כ הרא"ש בפרק שני דיבמות והיינו דוקא באומרת טהורה אני אבל בשותקת היינו מודה ואסורה וכ"ש באומרת טמאה אני ומביאו ב"י: **כתב** בספר המצות לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה וכו' ברפ"ק דסוטה א"ר חנינא מסורא לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה לא תסתרי בהדי פלוני דילמא קי"ל כר' יוסי ב"ר יהודה וכו' פי' דבזמן הבית דאיכא מי סוטה לא היתה אסורה עליו דלר"י ב"ר יהודה נמי כיון דקינוי ע"פ עצמו הוא היתה שותה ג"כ ע"פ אותו קינוי ומותרת לבעלה לאחר השקאה ואע"ג דלרבנן נמי דאינו קינוי אא"כ ע"פ עדים אם קינא לה בזמן הזה בעדים נמי אסורה עליו לעולם לא היה מזהיר שלא יקנא לה בזמן הזה בעדים דבהא ודאי אם יקנא לה בעלה ותעבור על הקינוי בדין היא אסורה עליו לעולם וכופין אותו להוציא ע"פ עדים שיעידו שקינא לה ועברה אבל בקינוי על פי עצמו ותעבור על קינויו אפי' הבעל מודה בדבר ולא יגרשנה אין בידינו לכופו להוציא כיון דלרבנן אין קינויו קינוי ושמא הלכה כר"י בר"י דאסורה עליו לעולם ותהיה עמו באיסור כל ימיו ומכ"ש אם יתחרט על הקינוי ויכחיש ויאמר שלא קינא לה כלל ויש להקשות כיון דתלמוד ערוך הוא דהכי אמר רחמנא אמאי כתבו רבינו בשם סה"מ וי"ל דבתלמודא איכא לפרש דר"ח מסורא הוה מספקא ליה הילכתא כמאן שהרי אמר שמא הלכה כר"י ב"ר יהודה ולכך הזהיר על זה אבל למאי דקי"ל כרבנן ולא מספקא לן השתא לית דחש להא דר"ח מסורא אבל מספר המצות שפסק כך למדנו דמפרש דר"ח מסורא נמי פוסק דבדיעבד הלכה כרבנן דאין קינוי אלא בפני שנים ואין כופין להוציא אלא דצריך לחוש לכתחלה לדר"י ב"ר יהודה דלא לימא לאתתיה וכו' דכל א' יחוש לעצמו לכתחלה שמא תהא אשתו עמו באיסור כל ימיו אליבא דר"י בר יהודה ודו"ק: **בא** ע"א והעיד לו שנסתרה וכו' גם בכאן מיירי באמרה טהורה אני ואפ"ה אם הוא נאמן בעיניו וכו' אסורה ואפי' לא היה שותק הבעל מתחלה דכיון דקינא לה רגלים לדבר שזינתה ובסמוך דכתב רבינו לא קינא לה וכו' דליכא רגלים לדבר כתב רבינו והוא שותק ואסורה עליו משום לזות שפתים מדרבנן ולכן אינה אסורה אלא בהוא שותק דאיכא לזות שפתים מדשתק הבעל ולא הכחישו אבל בקינא לה דאסורה מדאורייתא כיון דאיכא רגלים לדבר אפי' הכחישו הבעל אסורה עליו מדאורייתא ומ"ש בספרי רבינו והיא שותקת ט"ס הוא וצ"ל והוא שותק ודלא כב"י לעיל בסי' קט"ו ולפי מה שהארכתי בס"ד ע"ש ס"ו: שמע העם מרננים וכו' משנה ר"פ מי שקינא לאשתו

דרכי משה

לר"ה דאחר הקינוי הכל מקרי סתירה וע"ש: (ד) וכתב בא"ז דאם עשה ימחול לה מיד קודם שתסתר דבעל שמחל על קינויו קינויו מחול כדלקמן בסמוך: (ה) ועי' ברבי' ירוחם נכ"ג ח"ב איתת כופין

פרישה

(טו) קינא לה משנים שאמר לה כו' שנאמר וזאת תורת הקנאות תורה אחת להקנאות הרבה ואשמעינן שלא תאמר בודאי לא נבעלה שבושה להיות נבעלת בפני שנים:
(יז) אפי' הם שני אחיה או אביה ואחיה וכ"כ המיימוני וכן הוא בש"ע: (יח) אלא אם כן קינא לה תחלה בפני שנים דאז יש רגלים לדבר מאחר שעברה על קינויו (כדפרישית לעיל בסימן כ"ב כ"פ): (יט) בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני (ואם עבר ואמר ימחול לה מיד קודם שתסתור דבעל שמחל על קינויו מחול כדלקמן כ"כ בא"ז כ"פ) עיין מ"ש הרמב"ם בס"ם זה: (כ) דשמא הלכה כרבי יוסי דאמר כו' אבל אם יאמר לה כן בפני עדים הוי מילתא דלא שכיח וגם אין שכיח שתעבור על קינויו אם יקנה לה בפני עדים וגם י"ל שהכי קאמר דשמא הלכה כר"י כו' ותאסר לעולם רצה לומר ושמא אין הלכה כמותו ותיאסר עליו מ"מ בשלמא אם יאמר לה כן בפני עדים נאסרה עליו מן הדין ותיאסר ומה בכך ועד"ר: (כא) ואמר לו וזינתה והוא שותק כן צריך להיות וזה לשון מ"ו ז"ל ט"ס דאי שותקת פשיטא דהויא כמודאה ואפילו אינו נאמן כ"כ בעיניו אלא הוא סתם אדם כשר ומעיד בפניה שזינתה חייב להוציאה ולא אמרינן עיניה נתנה באחר אלא באומרת מעצמה ולא בע"א גם בגמרא אינו אלא הכי גרסינן ושתק וקאי על הבעל וע"ז פסקו הרי"ף והרא"ש לאסור שחייב להוציאה ובלשון זה הביאו מהרי"ק בשורש פ"א עד כאן לשונו עיין לעיל מה שכתבתי בסימן קט"ו: (כב) ואם לאו אסורה לו עיין בהגהות מרדכי פ"ק דקידושין: (כג) שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה עד שהנשים נושאים ונותנים בה שזנתה כו' רצה לומר שקינא לה בעדים ועל הסתירה אין עדים אלא רינון זו של כנסים ומ"ש אחר הקינוי והסתירה כאילו אמר שמרננין על ענין הקינוי ואומרים שנסתרה ופשוט בעיניהן שבאותה סתירה זינתה גם כן: (כד) ויוציאנה ויתן כתובה וכיון דעברה פריצותא כולי

דרישה

הפרש בין קטנה לקטנה לענין פיתוי כו' פירוש לפי דברי הרמב"ם שמחלק בין יש לה אב לאין לה אב שאם פיתה אביה ונתנה לרצונה נאסרה לבעלה וממילא רצונה רצון ואין לה צער כמפותה דעלמא ובקטנה בת מיאון שאין לה רצון לאוסרה על בעלה ממילא יש לה צער ואם כן לא הוה ליה לחכמים לשתוק מלכתוב דבר זה שיש חילוק ביניהן לענין צער ולא מצאתי הפרש ביניהן כו' והא דלא כתב שלא מצינו חילוק לענין לאוסרה על בעלה משום שלענין זה יש ראיה מגמרא שלנו וזה לשון כסף משנה בפ"ב דהלכות סוטה והמ"מ בפרק ג' מאיסורי ביאה כתב ליישב זה ואחר כך כתב שמצא בירושלמי פ"ק דסוטה ובפ"ב דקטנה שזינתה אין לה רצון להאסר על בעלה וסיים וכתב ומעתה צריכין אנו ראיה גמורה לדברי רבינו ובקשתיה ולא מצאתיה עכ"ל ול"נ שראיה שהביא המ"מ לדברי רבינו מסוגיא דפ"ק דכתובות ראיה טובה היא והסוגיא דירושלמי לא מכרעא כו' עכ"ל כסף משנה ע"ש: [ה] כתב בספר המצות לא יאמר אדם לאשתו בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני כו' ק"ק למה אמר בזמן הזה דהא בזמן הבית נמי לא היו משקין אותה אלא אם כן קינא לה בעדים ותאסר עליו ויש לומר דהא דכתב רבינו דאין קינוי והשקאה אלא בעדים היינו אליבא דרבנן דקיימא לן כוותייהו לכתחלה אבל אליבא דרבי יוסי ממ"נ אי חשיב קינוי אם כן משקין אותה נמי על פי אותו הקינוי וזהו שאמר רבינו שמא הלכה כרבי יוסי כו' ועכשיו אין מי סוטה כו' משמע אי הוי מי סוטה היינו משקין אותה אליבא דרבי יוסי גם יש לומר דאפי' אליבא דרבנן היינו משקין אותה דהא אליבא דרבנן לא נאסרה בקינוי זו דבינה לבינו ואם כן השתיה כדי לצאת גם אליבא דר' יוסי אינו מזיק אלא שאין לנו בזמן הזה. אלא אי קשיא הא קשיא למה תלה זה בספר המצות הא גמרא ערוכה היא סוף ד' ב' דפ"ק דסוטה הביאה ב"י וזה לשונו אמר רבי חנינא מסורא לא לימא בזמן הזה לאינשי ביתיה אל תסתרי בהדי פלוני דלמא קיימא לן כרבי יוסי בר יהודה דאמר קינוי על פי עצמו כו' ע"ש.

ודוחק לומר דמשום ספר המצות כ"כ בפסקיו נקט ספר המצות. דכיון דלא מצינו בזה פלוגתא. ושמא יש לומר דמשים דרבי חנינא הנ"ל תלה האיסור משום דלמא קי"ל כר' יוסי ואם כן לדידן דלא קיימא לן כרבי יוסי שהרי הפוסקים פסקו דבעינן לקינוי תרתי תו אין לחוש לר"י קא משמע לן דבספר המצות כתב ויש לנו להחמיר מ"מ: [ו] והוא שותק אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת

סתירה אין קינויו מחול נירשה ה"ז כאילו מחל לה ואם החזירה צריך לקנאות לה פעם אחרת ואלו שב"ד מקנאין להם מי שנתחרש בעלה או נשתטה או היה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה כיצד שמעו ב"ד שהעם מרננין אחריה קוראין לה ואומרים לה אל תסתרי עם פלוני באו עדים אח"כ שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה אוסרין אותה על בעלה לעולם וקורעין לה כתובתה וכשיבא בעלה או יבריא או יצא מבית האסורין יתן לה גט ואינו יכול להשקותה שהרי לא קינא בא עד אחד והעיד (כה) שנטמאה מאותו שקינא לה אינה שותה ותצא בלא כתובה אפילו עד הטומאה (כו) הוא עד אחד מעדי הסתירה (כז) ואפילו עבד או שפחה או אשה או קרוב כשר לעדות זה ואפילו נשים ששונאות זו את זו מעידות זו לזו לומר שנטמאה ונאמנת עליה לאוסרה על בעלה ושלא להשקותה אבל לא להפסיד כתובתה אבל נוטלת כתובתה ויוצאה בא עד אחד ואמר שנטמאה ואחר כך בא עד אחד ואמר לא נטמאה אין שומעין לאחרון שעד אחד בטומאת סוטה כשנים ואין דברי האחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים באו שנים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ באו ב' ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה (כח) פי' בשעה שאתה אומר נטמאת ידענו שלא נטמאת לפיכך שותה שנתבטלו דברי האחד ואוקמה אחזקת ספק בא עד אחד כשר (כט) ונשים רבות כאחד העד הכשר אומר נטמאת והנשים אומרות לא נטמאת הרי זו שותה שעד אחד כשר ורבים פסולים כמחצה על מחצה דמי היו כולם פסולים הולכין אחר רוב דעות [ז] כתב הרמב"ם כיצד ב' אומרות נטמאת (ל) ושלש אומרות לא נטמאת הרי זו שותה ג' אומרות לא נטמאת וד' אומרות נטמאת

לאשתו פליגי בה רבי אליעזר ורבי יהושע והלכה כר"י עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה וה"פ אם קינא לה בעדים ונסתרה ועל הסתירה אין עדים אלא דהעם מרננים וכו' דהיינו דאין כאן אלא קול מפני שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה אסורה לו וכו': בא עד אחד והעיד שנטמאת וכו' עד אפי' עד הטומאה הוא אחד מעדי הסתירה כ"כ גם הרמב"ם בפ"א והקשה בכ"מ דהיכי תיסק אדעתין שיגרע מפני שהוא אחד מעדי סתירה עכ"ל ולפעד"נ דסד"א דכיון דראה הסתירה קאמר בדדמי דודאי נטמאה אע"ג דלא הוי אלא פריצות דבכה"ג חששו חכמים בעדים שראו לראובן שנטבע במים ואח"כ העלו אחד מן המים שהוא מת דאין נאמנין לומר שהוא ראובן דחיישינן דקאמרי בדדמי מאחר שראו הטביעה כדלעיל בסי' י"ז וה"נ הכא סד"א דאינו נאמן מה"ט וקאמר דאפ"ה נאמן שנטמאה ולא חיישינן דקאמר בדדמי: **בא** עד אחד ואמר שנטמאה וכו' עד אחר רוב דעות משנה וגמרא פרק מי שקינא והכל מפורש בב"י אלא דהקשה הא דכתב בשם הרמב"ם ב' אומרות נטמאת וכו' דתלמוד ערוך הוא דהולכים אחר רוב דיעות בין לחומרא שתשתה בין לקולא שלא תשתה ולמה מביא אותו

(כה.) ומ"ש נירשה ה"ז כאילו מחל לה ואם החזירה צריך לקנאות לה פעם אחרת כ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"א והוא ירושל' כתבוהו התוספות פ' היה מביא (יח:) ואלו שב"ד מקנאין לכן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או היה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורים ולא להשקותה אלא להפסידה כתובתה משנה בפ' ארוסה: ומ"ש כיצד שמעו שהעם מרננים אחריה קוראין לה וכו' הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' סוטה ומבואר שהם פירוש למשנה הנזכר: בא ע"א והעיד שנטמאה מאותו שקינא לה אינה שותה ותלא בלא כתובה משנה בפ' מי שקינא לה (דף לא.) אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה ופירש"י לא היתה שותה. דעד א' נאמן להפסיד שרגלים לדבר ומקראי ילפינן לה לקמן במתני' עכ"ל: ומ"ש רבינו מאותו שקינא לה כ"כ הרמב"ם בפ"א וכ"כ מדברי רש"י שם וטעמא דמסתבר הוא דלא היה לנו להאמין עד אחד להפסידה כתובתה אם לא שיהיה רגלים לדבר היינו שקינא לה תחלה עם האיש שמעיד עד זה שזינתה עמו ועוד דמקרא דמייתי לה במתני' משמע דמעיד עד זה שנטמאה מאותו שקינא לה הוא: ומ"ש אפי' עד הטומאה הוא עד א' מעידי הסתירה כ"כ הרמב"ם בפ"א ומייתי לה מדכתיב ועד אין בה והרי עד ומ"ש ואפילו עבד או אשה או שפחה או קרוב כשר לעדות זו משנה כתבתי בסמוך אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה: ומ"ש ואפי' נשים שסונאות זו את זו מעידות זו לזו לומר שנטמאת ונאמנות עליה לאוסרה על בעלה וכו' שם במשנה חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה הרי אלו נאמנות לא לפוסלה מכתובתה אמרו אלא שלא תשתה ופירש"י הרי אלו נאמנות לה לעדות זו שהתורה האמינה כל עדות שיש בה ומיהו לא לפוסלה מכתובתה הואיל וסונאות אותה אלא שלא תשתה: **בא** עד אחד ואמר שנטמאת ואח"כ בא עד אחד ואמר שלא נטמאת אין שומעין לאחרון שעד אחד בטומאת סוטה כשנים ואין דברי האחרון דוחין דברי הראשון שהוא כשנים באו שנים כאחד זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ באו שנים ואמרו לא נטמאת הרי זו שותה כך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"א והוא מדתנן בפרק מי שקינא (שם:) עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת היתה שותה עד אחד אומר נטמאת וב' אומרים לא נטמאת היתה שותה ב' אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה ופירש"י עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד בהדי חד והרי היא בספיקה ושותה: וב' אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך שכשבאת ומלאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקא אם נטמאה קודם שבא אלו ומלאום והיתה שותה: ובגמרא (שם) עד אומר נטמאת טעמא דקא מכחיש ליה הא לא קא מכחיש ליה עד אחד מהימן מה"מ דתנו רבנן ועד אין בה וכו' כיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אלא אמר עולא לא היתה שותה וכן א"ר יצחק לא היתה שותה ורבי חייא אומר שותה לר' חייא קשיא לעולא ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה תנן עד אומר נטמאת וב' אומרים לא נטמאת היתה שותה הא חד וחד לא הוה שותה תיובתא דר"ח אמר לך ר"ח ולטעמיך אימא סיפא ב' אומרים נטמאת וא' אומר לא נטמאת לא היתה שותה הא חד וחד היתה שותה אלא כולה בפסולי עדות ור' נחמיה היא דתניא ר' נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו ב' נשים באשה א' כב' אנשים באיש אחד וזילא דאמרי כל היכא דאתא ע"א כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כע"א דמיין הב"ע כיון דאתאי אשה מעיקרא ותרלה לדרבי נחמיה הכי רבי נחמיה אומר כ"מ שהאמינה תורה ע"א הלך אחר רוב דעות ועשו ב' נשים באשה אחת כב' אנשים באיש א' אבל ב' נשים באיש א' כי פלגא ופלגא דמו. ופירש"י הרי כאן ב'. הרי הוא כב': קשיא דעולא. דכיון שהאמינה תורה הרי העמידתו במקום ב': כאן בבת אחת. מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דבטלו דבריו מיד דלא נתקיימו עדותן בב"ד והיכא האמינתו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו ויצא דתו לא מצי חד לאכחושיה: כ"מ שהאמינה תורה. הואיל ואתו לעדות זה מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולים וכשרים שוים בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר: ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא. ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואח"כ באו ק' נשים כע"א דמיין וה"ל קמא שנים ואין דבריו של א' במקום ב' ואינה שותה: והכ"ע. דקתני עד א' אומר נטמאת וב' אומר לא נטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבת א' בין בזה אחר זה וכר' נחמיה וע"כ דבזה אחר זה איצטריך עיקר לאשמועינן דאי בב"א מאי הלך אחר רוב דעות איכא בחד וחד נמי היתה שותה אלא בהכי עסקינן דהואי דאתא מעיקרא ואמר נטמאת אשה הוי הלכך אפי' בזה אחר זה אתו תרתי ומבטיל להם: ותרלה לר' נחמיה הכי וכו'. דהא דאמרן לעיל ועשו ב' נשים באשה אחת וכו' לאו סיפיה דמילתיה דר' נחמיה הוא אלא פי' דמילתיה הוא דאנן מפרשינן לה הכי: כי פלגא ופלגא. כלומר כי חד וחד ואי בב"א אתי אוקי תרי לבהדי חד ואוקמיה אספיקא ואי בזה אחר זה וההוא דהאמינה תורה קדים ואתא בריסא ה"ל כב' והנך כחד ואין דבריהם במקומו והיכא דשתים אומרות נטמאת ועד אומר לא נטמאת היתה שותה דכי חד וחד ניניהו ומתני' דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוה פסול עכ"ל ומשמע דהלכה כרבי חייא דמוקי למתני' כדקתני היתה שותה ולא כעולא דמשבש לה ומתני לא היתה שותה ולפיכך כתבו הרמב"ם ורבינו בא עד אחד ואמר שנטמאת ובא עד אחד ואמר לא נטמאת אין שומעין לאחרון כו' באו שנים כא' זה אומר נטמאת וזה אומר לא נטמאת וכו' ה"ז שותה דהיינו מה שחלק ר' חייא בין בבת א' לזה אחר זה ומ"ש או שבא אחד ואמר נטמאת ואח"כ באו ב' ואמרו לא נטמאת ה"ז שותה פשוט הוא דאע"ג דכ"מ שהאמינה תורה עד א' הרי כאן ב' מ"מ כי אתו תרי ומכחשי ליה ה"ל כתרי ותרי והדרא לספיקה והיתה שותה: ומ"ש בא עד א' ונשים רבות כאחד העד הכשר אומר נטמאת והנשים אומרות לא נטמאת ה"ז שותה וכו' היינו כלישנא בתרא דאמרי כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין והכא במאי עסקינן וכו' אבל שני נשים באיש אחד כי פלגא ופלגא דמי: **ומ"ש** היו כולם פסולים הולכים אחר רוב דעות היינו דרבי נחמיה דאמר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו ב' נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד: ומ"ש רבי' בשם הרמב"ם כיצד שתים אומרות נטמאת וג' אומרות לא נטמאת וכולי דברים פשוטים הם ויש לתמוה למה הוצרך לתלות בשם הרמב"ם ואפשר לומר דמשום דהוה אפשר למטעי בדר' נחמיה ולומר דלא קאמר אלא שעשו שני אנשים באיש אחד אבל ג' נשים בשתי נשים כי פלגא ופלגא דמי לכך הוצרך לכתוב בשם הרמב"ם דליתא תלאתי כתוב בקצת ספרי רבינו אבל מ"ש לפיכך שותה שנתבטלו דברי האחד הגיהו וכתבו תחת נשים שסונאות זו את זו מעידות זו את זו וכ"ל דהגה"ה בטעות היא שהרי דין תחת נשים הללו כבר נתבאר למעלה ולמה לו לחזור ולשנותן ועוד שאין כאן מקומן ואין להם קשר עם מה שלמטה ולא עם מה שלמעלה דוק ותשכח:

כל

דרישה

סומכת עליו כשנים. ק"ק למה לא אמר כן גם בבבא ראשונה בבא עד והעיד שנסתרה אחר קינוי ושהתה כדי טומאה ויש לומר דשם כיון דכבר קינא לה ויש רגלים לדבר אף אם אינו שותק ואומר מנין לך הא אינו מאמין כן על אשתו אינו יוצא ידי שמים עד שיוציאנה משא"כ בהא דלא קינא לה משום הכי בעינן שותק וסומכת עליו כשנים ועיין מה שכתבתי לעיל בסימן קט"ו ומוה: [ז] כתב הרמב"ם כיצד שתים אומרות נטמאה זה לשונו ב"י דברים פשוטים הם ויש לתמוה למה תלה בשם הרמב"ם ואפשר לומר משום דהיה אפשר למטעי בדרבי נחמיה כו' ע"ש:

כתב

פרישה

כולי האי נאסרה עליו אף על גב דאין עדות ממש ומכל מקום צריך ליתן כתובה כיון דליכא עדים ממש על הסתירה ב"י ע"ש: (כה) שנטמאה מאותו שקינא לה כו' דכתיב ועד אין בה הא יש בה אפי' עד אחד תצא בלא כתובה ודוקא שמעיד שנטמאה עם אותו שקינא לה שרגלים לדבר שזינתה עמו הא מציד שנטמאה עם אחר אין עד אחד נאמן ב"י ע"ש. ומיירי נמי שיש עדים שנסתרה עם אותו פליגי אלא שאין יודעין בודאי שנטמאה וקאמר דאם יש עד אחד או אפילו א' מאותן שנים של הסתירה מעיד שנטמאה אינה שותה כו' והרמב"ם כתב גם כן ופי' בכ"מ שכתב שם על הרמב"ם פשיטא מהיכא תיתי שיהא גרע אחד מאותן עידי סתירה שמעיד על הטומאה: (כו) הוא עד אחד מעדי הסתירה דכתיב ועד אין בה (פירוש או מקצת אותה אבל כאן הרי יש עד כ"פ) והרי עד: (כז) ואפי' עבד או שפחה כו' מפני שרגלים לדבר הוא האמינוהו. (ואפילו הנשים שסונאות זו את זו כגון חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה כ"פ: (באו שנים כאחד כו' פירוש דאז בטלו דברי שאומר נטמאת מיד דלא נתקיימו עדותן בבית דין ולא האמינתו התורה כשנים אלא דוקא אם העיד ויצא כ"פ): (כח) פירוש בשעה שאתה אומר כו' דאם לא כן דלמא בשעה שאני אומר שנטמאה לא ראיתם אתם: (כט) ונשים רבות כאחד תיבת "כאחד קאי נמי אבא עד אחד כשר ודוק: (ל) ושלש אומרות שלא נטמאת צ"ע למה אמר שלש אומרות לא נטמאת הל"ל ושנים אומרות כו' כמו שאמר הוא עצמו תיכף אחר זה היו מחצה על מחצה שותה וע"ק למה נקט בבבא שנייה שג' אומרות כו' וד' אומרות כו' ולא נקט שתים ושלשה כמו בבבא ראשונה ויש לומר דמה שכתב היו מחצה על מחצה הרי זו שותה רצה לומר על דרך שנתבאר למעלה דאם באו כאחד הוי שותה ואם באו בזה אחר זה הוי הולכין אחר כת הראשון ותו לא שומעין לאחרונים כיון דשוין הן מה שאין כן כשאינן שוות ובאו תחלה שנים ואומרות נטמאה ואחר כך באו שלשה ואומרות שלא נטמאה אזי דוחין דברי הראשונות מפני האחרונות. ולא מיבעיא בהא שהאחרונות אומרות לא נטמאת ואוקמה אחזקתה ושיהא ראויה לשתייה כאילו לא באו עדים כלל. אלא אפילו אם הראשונות אומרות לא נטמאת והאחרונות מפקי לה מחזקתה אפ"ה שומעין להאחרונות כיון שהן רוב. ואגב דאשמעינן רבותא דאפילו היו הראשונות שלשה אפילו הכי שומעין לאחרונות אף שלא ניתוסף עליהן אלא אחד גם בריתא אשמעינן רבותא דאף על גב דנשים כמאה הני מילי בכשרים אבל בפסולים לא ומשום הכי שומעין לשלשה אף במקום שכבר העידו שנים בשיפוך מעדותן. ובזה א"ש דרבינו כתב בשם הרמב"ם מפני שהוא ביאר כל הצורך כל הרבותות הנ"ל וק"ל: (כמכשול

בשפופרת

חדושי הגהות

גם בזה התעורר אחרי כן בבד"ה וכתב ומ"ש ועוד אם מען וכו' והמדפיסים שגו וכתבו הך ועוד וכו' אחרי הגהת הבד"ה מבלי שבין הכוונה:

נטמאת אינה שותה היו מחצה על מחצה הרי זו שותה ע"כ כל שאינה שותה מפני עדי טומאה אסורה לעולם ותצא בלא כתובה כתב בה"ג שאין מוציאין על ידי עדי טומאה עד שיראה כמכחול בשפופרת ור"ח כתב שאין צריך רק שיראו אותם דבוקים זה בזה ונוהגין כדרך מנאפין (לא) וכ"פ רב אלפס ביבמות פרק כיצד וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל אשה שקינא לה בעלה (לב) ונסתרה ומת אינה נוטלת כתובתה כל שאסורה לבעל משום קינוי אסורה לבועל לפיכך האידנא שאסורה לעולם אחר קינוי וסתירה אסורה ג"כ לבועל ואם ניסת תצא ואם אין עדי טומאה אלא עדי כיעור פירשתי למעלה בסי' י"א [ח] כתב ר"ת ישראלית שהמירה ונישאת לעכו"ם ושוב חזרה בתשובה ונתגייר העכו"ם עמה וגירשה בעלה (לג) שמותרת לגר שנתגייר עמה וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ואע"פ שבודאי אסור לבעל מותרת לעכו"ם (לד) כתב הרמב"ם מצות חכמים היא על בני ישראל לקנאות לנשותיהן שנא' וקינא את אשתו וכל המקנא לאשתו נכנסה בו רוח טהרה ולא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה ואם עבר וקינא לה מתוך אחד מאלו הדברים הרי היא קנוי ואין ראויה לקפוץ ולקנאה בפני עדים תחלה (לה) אלא בינו ובינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה בדרך ישרה ולהסירה ממכשול וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד עד שידע שהם שלימים מכל חטא נקרא חוטא שנאמר ופקדת נוך ולא תחטא:

נשלם ספר אבן העזר · בעזרת האל העוזר

כל שאינה שותה מפני עדי טומאה אסורה לעולם ותצא בלא כתובה כן כתב הרמב"ם בפ"א ודבר פשוט הוא: כתב בה"ג שאין מוציאין ע"י עדי טומאה עד שיראו כמכחול בשפופרת ור"ח כתב שא"צ וכו' ז"ל הרא"ש בפ"ב דיבמות כתב בה"ג דאין מוציאין מבעל עד שיראו העדים כמכחול בשפופרת והא ליתא דהא לענין חיוב מיתה סגי אם ראוהו העדים כדרך המנאפים כדאיתא בפ' הפועלים (דף צא) ובספ"ק דמכות (דף ז.) במנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ובכלאים עד שיכניס כמכחול בשפופרת וכיון דבדיני נפשות כתיב והצילו העדה סגי בהכי כ"ש לאוסרה על בעלה וכ"פ ר"ח מראיה זו עכ"ל וכ"פ הרי"ף ז"ל ג"כ על איזה דברים מוציאים אשה מבעלה נתבאר בסימן י"א ואימתי כופין אותו להוציא ואימתי אין כופין עיין בר"י ככ"ג ח"כ: אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ומת אינה נוטלת כתובה משנה בפ' הארוסה (דף כד.) מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש אומר נוטלות כתובה ולא שותות וב"ה אומרי' שותות או לא נוטלות כתובה ופירש"י מתו בעליהן. של כל סוטות הנסתרות וראויות לשתות ולא הספיקה לשתות וכו' דבעינן והביא האיש את אשתו וגו' ובגמרא במאי קמיפלגי ב"ש סברי שטר העומד לגבות כגבוי דמי וב"ה סברי לאו כגבוי דמי ופירש"י לאו כגבוי דמי. וה"ל היא מוצאת מספק דדילמא זנאי הלכך אינהו ודאי ואיהי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ועליה להביא ראיה שלא זינתה:

כל שאסורה לבעל משום קינוי אסורה לבועל לפיכך האידנא שאסורה לעולם אחר קינוי וסתירה אסורה ג"כ לבועל ואם ניסת תצא משנה בפרק כשם שהמים וכו' כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ומ"ש ואם ניסת תצא כן משמע בפ"ב דיבמות. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' סוטה אם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפי' היו לה כמה בנים ממנו וכן משמע קצת בפרק הנזכר ואם אין עדי טומאה אלא עדי כיעור פירשתי למעלה בסי' י"א וגם כתבתי גם אני וביארתי כל הצורך: כתב ר"ת ישראלית שהמירה וניסאת לעכו"ם ושוב חזרה בתשובה וכו' שמותרת לגר שנתגייר עמה כ"כ התוס' בריש כתובות (ג:) הא דמקשה התם ולדרוש להו דאונס שרי וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה על כל עבירות שבתורה יעבור ואל יהרג חוץ מעכו"ם ג"ע וש"ד ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת עכו"ם דרחמנא אפקריה לזרעיה דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראיה דפריך בפרק בן סורר ומורה והא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר ג"ע הואי משמע דמשום עריות לא הוה מחוייבת ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עכו"ם לקיימה לאותו עכו"ם כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבועל בבעילת עכו"ם דהויא כבעילת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י בעילת עכו"ם נאסרה לבעלה כדאמרינן הכא דאיכא פרוצות ובפרק האשה שנתארמלה דברצון אסורה לבעלה אלמא לגבי בעלה בעילת עכו"ם לא חשיבה כבעילת בהמה וה"ה לבועל והאריכו בדבר והרא"ש כתב ע"ז בפסקיו וצ"ל לקיים פסק ר"ת ולא מטעמיה אלא משום הא דאמרן ונטמאה ונטמאה אחד לבעל ואחד לבועל היינו היכא שלא היתה אסורה לבועל אלא ע"י ביאה זו אבל בביאת עכו"ם דבלאו הכי היתה אסורה לו לא קרינן ביה ונטמאה אחד לבועל ונהי דנאסרה לבעל מ"מ לא ניתוסף בה איסור לבועל בביאתו כיון דבלאו הכי היתה אסורה לו וכן מוכח בסוטה פ' ארוסה (כו:) גבי מקנאין ע"י עכו"ם עכ"ל ובא"ח כתוב דאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו (ו): כתב הרמב"ם מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשותיהם כו' עד סוף הסימן הכל בסוף הל' סוטה: ומ"ש כל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה מסקנא דגמרא בריש סוטה (דף ג'.) אין אדם מקנא לאשתו אא"כ נכנסה בו רוח טהרה:

כתב הריב"ש בתשובה סימן ע"ט על א"א שטענה על איש אחד שהוא רודף אחריה והוא מכחישה שאין לאמינה כדי לייסרו ולהענישו אבל כדי להפרישו מאיסור יגזרו עליו נידוי לבל ידבר עמה מטוב עד רע וכן שלא ידורו בשכונה א' ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וילקוהו בב' ידים כמו שאחז"ל (קידושין פא) מלקין על לא טובה השמועה וכמו שכתב הרמב"ם בפ' כ"ד מהלכות סנהדרין יש לב"ד בכ"מ ובכל זמן להלקות אדם שמועתו רעה וכולי וכיוצא בזה כתב מהרי"ק בשורש קכ"ט לענין הטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה והבטיח אותה שישאנה וכתב בשורש קפ"ט אפי' היכא שעד אחד מעיד ובעל דבר מכחישו כתבתי כל זה בסימן כ"ב. גרסינן בפרק הערל (ע:) עבד רבה הוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואישתהי עד י"ב ירחי שתא ואכשרה וכתב מהרי"ק בשורש ק"ג שכן דעת הפוסקים שהולד כשר והאשה מותרת לבעלה והרא"ש כתב בפרק עשרה יוחסין בשם ה"ג דאפי' שהה טובא נמי כשר דאמרינן שמא בא בעלה בלינעא ושימש והוא דפ' הערל דמשמע דשהה יותר מי"ב חדש הוי ממזר מיירי שהבעל והאשה מודים שלא בא וכתב רבינו סברות אלו בסימן ד': מצאתי כתוב ראובן בא לעירו בתחלת חדש כסליו אחר שעמד חוץ לביתו קרוב לשנה ונתעברה אשתו ובסוף אדר הפילה נפל כבן ז' באיבריו ובכה מעט וחיה קרוב לי"ב שעות והיה קול בעיר שא"א שבפחות מט' חדשים שלימים ישמיע קולו והעשו שמא היתה הרה לזנונים ובדקוהו אם יש לה שפע חלב ולא נמצא לה והשיב ה"ר דורמן מה שהסכמתם שאין לחוש לה כיון שהבעל מחזיקה בכשרות יפה הסכמתם שאפי' בא"ל עד אחד שזינתה אמרינן אי לא מהימן לך לא תפקה וכ"ש בזו שלא נשמע עליה כלום אלא שחשש גדלות הנפל גרם לקול ולהראותכם כי אין כל חדש אכתוב לכם ענין יותר קשה מזה והתירוה לבעלה אם אינו חושש לה לזנות שראובן שהה חוץ מעירו זמן והזר בו' בתמוז ואמר כי שמעון הוציא עליה קול שזינתה קודם בוא הבעל ובחדש כסליו ישלמו לה ט' חדשים ותלד וילדה בטבת י' ימים אחר שקבע שמעון וקודם לידתה כ' ימים ראה הבעל בה סימנים שהיה רואה לשהיתה מגעת לחדש הט' ודרך האשה ללדת לסוף הט' ולפעמים שוהה עד הי' ועכשיו ילדה לו' חדשים לביאת הבעל ואפ"ה השיב הרשב"א שאם חושש הבעל לדברי שמעון אסורה וכדאמרי' בההוא שמיה אי מהימן לך כבי תרי ע"כ. ואיני רואה ק"ו בנדון זה אלא שאם הדבר ברור שנפל בן ה' חדשים אינו בוכה ה"ז כאילו הפילה בעודו חוץ לביתו והרמב"ם כתב בפט"ו מהא"ב שהולד ממזר אם הוא בן קיימא ואם הוא ממזר היה נראה שתאסר לבעלה ואינו נאמן להכשירה עליו והרי היא כאילו זינתה בעדים וכ"כ ממאי דאמרינן בפרק עשרה יוחסין (עג:) גבי אסופי משום דליכא אלא מיעוט שהלכו בעליהן למדינת הים וכו' ולפי זה אם הדבר ברי שאין נפל של חמש חדשים נגמר באיבריו והשמעת קול אין מועיל חזקה דכשרות לבעלה שלא לאסרה עליו וזהו לפי דעת הרמב"ם שכתבתי אבל בה"ג כתב בסוף הלכות גירושין אשה שהלך בעלה למדינת הים ויגדה דלא חיישינן לממזרות דילמא אתא בעל בלינעא ושימש כי עובדא דאבוה דשמואל וזה נראה כסותר דעתו של הרמב"ם הנה שאיפשר לומר שהגאון לא אמר כן אלא כשאין הבעל בפנינו אבל אם הבעל לפנינו הולד ממזר כדעת הרמב"ם לפי זה הורה הדין בנדון זה אם איפשר לנפל בן חמשה חדשים להשמיע קול ושיהיה נגמר באיבריו כבן ז' וזהו מה שאני אומר בזה ידוע שהיולדת לז' יולדת למקוטעין ויולדת לט' אינה יולדת (אלא) למקוטעין כדאיתא א בהמפלת א"כ הרי אדם השביעי לבן ז' כאדם שמיני לבן ט' ואין ספק שנפל בן ה' בוכה ויונק עד קרוב לל' יום דכל שלא שהה ל' יום הרי הוא נפל כדאיתא בנדה (מד:) ובפרק רבי אליעזר דמילה (קלה:) ור"פ הערל (פ:) וכיון שבן ה' ליולדת לז' הוא כבן ה' א"כ כשם שבן ה' יכול להתקיים ולבכות הכי נמי בן ה' יכול להתקיים ולבכות דאמרינן בן ז' היה ונגמר מהרה ואף ע"פ שלענין שיהיה נגמר באיבריו ידוע שהנולדים לז' הם הדבר הלוסי היצירה אבל כבר אמרתם בזה טעם נכון לפי שאביו ואמו רמי הקומה וא"כ נכון הדבר להחזיקה בכשרה ומותרת לבעלה עכ"ל:

אותו בשם הרמב"ם וי"ל דתלמודא לא קא מיירי אלא באחד ובנים דהולכים אחר השנים בין לקולא בין לחומרא דאף ע"פ דכולן פסולין אין דברים של אחד במקום שנים כלום ומדברי הרמב"ם למדנו דגם בשנים וג' דאף ע"ג דבעלמא אמרינן דתרי כק' אפ"ה אמרו רבנן דכאן אזלינן בתר רוב דיעות וכו' אומרות לא נטמאת מחמרינן עליה שתשתה ולא חיישינן להני תרתי דאמרי נטמאת וכו' וארבעה אזלינן נמי בתר רוב דיעות ומקילין עלה דלא תשתה כהני ארבעה דאמרי נטמאת ולא חיישינן להני ג' דאמרי לא נטמאת ושינה הרב דנקט הכא ג' וד' לאורויי דכי היכי דאין חילוק בין אחד ושנים לבין שנים ושלשה הכי נמי אין חילוק בין שנים וג' לג' וד' לעולם הולכין בתר רוב דיעות והדר אשמעינן במחלה על מחלה כיון דליכא רוב דיעות אזלינן לחומרא דתשתה:

סליק

דרכי משה

כופין אותו להוציא: (ו) והמרדכי פרק ד' מיתות פסק בשם ר"י כדברי ר"ת ומהרא"י בפסקיו סימן כ"ט האריך בזה וכתב על א' שבא על אחות אשתו והיא אשת איש ונתגרשה מבעלה שאסורה לבועל אחר מיתת אשתו דאמרינן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל אף ע"ג דבלאו הכי היתה אסורה לו ולא דמיא לאשה שהמירה וניסת לעכו"ם כו' ע"ל סימן ז' מדין אשה שהמירה וחזרה אם מותרת לבעלה:

פרישה

בשפופרת פירוש שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול העינים. מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלים הצבע מתוך הקנה כ"פ: (לא) וכן פסק רב אלפס ביבמות פ' כיצד כו' וגם הארכתי בספרי בביאור יפה כל הצורך בשמעתתא דכוחל ע"ש מ"ו: (לב) ונסתרה ומת אינה נוטלת כו' משום שהיתה ראויה לשתות ואינה שותה משום דכתיב והביא האיש את אשתו וגומר והיא תובעת כתובתה מספק דילמא זינתה והמוציא מחבירו עליו הראיה דאע"ג דשטר כתובה בידה לאו כגבוי דמי: (ואם ניסת תצא פי' בגט ואפי' יש לה כמה בנים ממנו כ"פ): (לג) שמותרת לגר שנתגייר עמה אע"ג דקי"ל שאסורה לבעל ולבועל דהאי ביאת כותי דרחמנא אפקריה לזרעיה כמו שכתוב וזרמת סוסים זרמתם וריב"ם סתר זה דהא ע"י ביאת כותי נאסרה לבעלה והרא"ש כתב דנ"ל כר"ת ולא מטעמיה אלא משום דאמרינן ונטמאה ונטמאה א' לבעל וא' לבועל והיינו היכא שלא היתה אסורה לבועל אלא ע"י ביאה זו אבל בביאת כותי דבלא"ה היתה אסורה לו לא קרינן ביה ונטמאה א' לבועל כו' (ונהי דנאסרה לבעל מכ"מ לא ניתוסף בה איסור לבועל בביאתו כיון דבלא"ה היתה אסורה לו (מפני גיותו לא ניתוסף לו איסור בביאה זו וכיון דנתגייר מיגו דהותרו לו כל בנות ישראל הותרה גם זו בתוכן כ"פ) ובא"ח כתב דאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו ב"י: (לד) כתב הרמב"ם מצות חכמים סוף הל' סוטה: (לה) אלא בינו ובינה בנחת ע"ל מה שכתב בשם סמ"ג דבזמן הזה לא יקנא לה בינו ובינה כו'. וצ"ל דהרמב"ם דכתב שקינא לה בנחת ר"ל שיאמר לה בפ' שלא על מנת לאסור אותה אלא בתוכחה מן הכיעור ומן הדומה לו ובזה גם הסמ"ג מודה דהא באופן זה לא נאסרה עליו א"נ שהרמב"ם מיירי שאינו מזכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש ובזה גם הסמ"ג מודה דאינה נאסרה. ואף שיש לומר שהרמב"ם לא ס"ל כהסמ"ג ואזיל לטעמיה מאחר דפסק בפשיטות כרבנן דלקנוי וסתירה בעינן תרי עדים א"כ בינה ובינו לאו איסור הוא מ"מ רבינו שהביאו לעיל לדברי סמ"ג ולאו דברי הרמב"ם נראה שדעתו כמ"ש ודוק:

דרישה

[ח] כתב רבינו תם ישראלית כו' וריב"ם חולק והרא"ש הסכים לר"ת בדינא ולא בטעמיה עיין בפ"ק דכתובות מ"ו: עיין בב"י שהביא תשובה על אשה שילדה אחר שנים עשר חדש או שלא היה הבעל בבית ושאר כמה עניני חדש:

חדושי הגהות

קעח א לא מצאתי בהמפלת אלא הך דיולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין אמנם בפרק בנות כותיים (לח.) מבואר הענין היטב

תם ונשלם שבח ליוצר עולם

סדר הגט של ר"י מרגליות אשר נוהגין במדינות אלו אחריו וכל דבר שלקטתי משאר הפוסקים אכתוב על שמם:

כתב מהרי"ו סי' פ"ב בא' שסדר גיטין ולא נטל רשות מרבותיו ואין אנו יודעין אם הוא מומחה ומוחזק בטיב גיטין נראה דאפי' בדיעבד אינו גט וכל גיטין שנתן פסולין הם דהרבה דקדוקים יש בגיטין ולא בחנם תקנו הקדמונים ששום אדם לא יסדר גיטין או חליצה אא"כ נטל רשות מגברא רבה וכ"ש האי גברא שסתרו בו כמה פעמים ועוד שעבר על חרם ר"ג שנשא ב' נשים א"כ נקרא עבריין ורשע ואמרינן פרק זה בורר החשוד על עריות פסול לעדות אשה ולכן כל גיטין שסדר פסולין אפי' בדיעבד וכ"כ שם סי' קכ"ה וכתב שם ואין לומר דדוקא לעדות או לדיינות חשוב פסול אבל לא לסדר גיטין איכרא זה הוי יותר מדיינות כיון דצריך דקדוקים רבים: ומה שכתבו רבותא להתיר דיעבד נסתפק לי היאך מקרי דיעבד כיון דזה שהיה עבר במזיד על תקנת הקדמונים שתקנו שלא לסדר גיטין רק מי שנטל רשות והוראה מחכם שתפס ישיבה א"כ גרע מאחר דיעבד עכ"ל: וכתב ריב"ש ס"ס שפ"ט וז"ל מעיד אני על רבותי הר"ן והרי"ף שמעולם לא הניחו לתת גט זולתי בפניהם לפי שרוב מצויין אצל גיטין אינן מומחין ולא בקיאין בדקדוקי הגט עכ"ל וכתב סי' רע"א על ר"מ הלוי שגזר למחוז אשכנז שכל מי שלא יטול רשות מהר"ר ישעיה שהגיטין והחליצה יהיו פסולין וכתב שם ואם הגיטין נעשו כתיקון ובהכשר למה יהיו פסולין משום שלא נטל רשות והאריך שם בזה וכתב דהר"ש הלוי לא הורה כהוגן ועיין בתשו' הרא"ש כלל מ"ה סימן י"ו וכתבתי אותן לעיל ס"ס ק"ך כ' בת"ה סימן רס"ז דאל יתנו גט בע"ש מאחר דטרודין בצרכי שבת הייבינן שמא לא ידקדקו כל הצריך בו. וז"ל מהר"י מרגליות: בתחלה ישתדל הבעל עדים (א) כשרים (ב) וגדולים בחתימת זקן או בשנים ולא יהיו קרובים לא לאיש ולא לאשה ולא זה לזה ולא יצא עליהן שום קול (ג) שחשודים על העריות ולא שאר עבירות הפסולין לעדות: וגדול א' כתב שגם הסופר לא יהא קרוב מפני שמעיד קצת כשפוסלין אותו אם נכתב לשמו ולשמה וכמדומה שאין העולם נזהרין בכך ושם בשם מהרי"ל שהיה מדקדק אם היו קרובים שום קורבה בעולם אפי' ריח קורבה כגון רביעי או כה"ג מגד התונים וכן לא רצה להחתים עד שאינו מבין הגט ואם היה העד דלא ידע לקרות מלמדין אותו וכן לא רצה להחתים עד שהיה בעל מום כי אמר שאין בעל מום כדאי להתיר א"א לעלמא. והיה מהדר אחר עדים וסופר מהוגנים ובשעת הדחק לא היה מדקדק בסופר: עוד שם דלכתחלה לא יהיו העדים והסופר קרובים אל הרב. כתב בסדר מוהר"ם יפה דטוב שיהרהרו העדים תשובה בלבם שמא עברו על איזה עבירה עכ"ל וכ"כ מהר"י מינ"ץ בשם ראבי"ה ואפי' היו צדיקים גמורים ויזכירם הרב על זה: מצאתי כתוב בתיקון ישן בשם מהר"ם נ"ל נכון שיאמר הבעל שזה עם הסופר בעד שכרו ובעד כל דבר קודם כתיבה עכ"ל וע"ל סימן ק"ל טעם שנוהגין האידנא שאף העדים נוטלין שכר: וידעו העדים (ד) לקרות ולחתום עוד מ"כ וז"ל נ"ל שהרב יסדר לעדים ולסופר ולבעל מהו פירוש לשמו ולשמה וכן מלות הגט שיוכל לקרות ולהבין מהו פי' הגט ויחקור הרב אחר שמות הבעל והאשה ואחר שמות אביהן ואם היה להן ב' שמות מחמת חולי או אם יש להם כינויים או אם הם כהנים או לוים גם יחקור אם (ה) אין ב' יוסף בן שמעון בעיר ויביא הסופר הדיו והקולמוס והקלף שרוצה לכתוב בו. וישאל הרב לסופר בפני עדים והבעל אם הדיו והקסת שהדיו בתוכו והקלף והקולמוס הן שלו. ויאמר הסופר הן. ולעיל סימן ק"ך נתבאר שה"ה שאר כלי כתיבה. ואח"כ ישאל הרב לבעל ויאמר לו בלשון זה פלוני ה"פ ב"פ אם רצונך ליתן גט לאשתך פב"פ ב"פ ה"פ. והבעל יאמר הן. ויאמר לו הרב נדרת או נשבעת שום נדר או שבועה או חרם או קנין או שום דבר בכה"ג המכריחך ליתן גט ויאמר הבעל לא נדרתי ולא נשבעתי וכן לא דברתי שום דבר המכריחני ליתן גט אלא אתן גט ברצון. ויאמר הרב אל הבעל אם נדרת או נשבעת נתיר לך ואם אמת הדבר שנשבע או נדר יש להתיר לו השבועה או הנדר וטוב להתיר לו קודם שיצוה לסופר לכתוב וכ"כ מהרי"ו וע"ל סימן קל"ד ובסוף סימן י' ובסדר גיטין דאם לא התיר לו הנדר או השבועה אפ"ה מגורשת וכבר הארכתי בזה לעיל סימן קל"ד: כתב בהגהות מהר"י בנדון דידן שנתקשר בשבועה בשטר ועדיין לא חלה השבועה שהרי אינו חייב ליתן לה גט עד מלאת לה שנה תמימה ותשבע שאין לו גבורות אנשים ואין מתירין נדר או שבועה שלא חלו א"כ צריכין שיהא מתיר לו כל מה שנשתעבד באותו השטר קישור במחילות עלמין שלא יצטרך לתת גט לעולם וגם לרווחא דמילתא יתירו לו השבועה עכ"ל וע"ש סי' ל"ו דבגט מומר לא היה שואל אם נדר או נשבע מאחר שכופין אותו להוציאה רק שאלתי אותו אם נותנו ברצון וכן האשה לא שאלתי רק אם מקבלה ברצון מאחר שמחוייבת קצת להתגרש ממנו עכ"ל: ואני כתבתי לעיל סי' קל"ד דאין כופין מומר לגרש מ"מ נראה דאין לשאול אם נשבע או נדר מאחר דמדינא אפי' אם נשבע או נדר הוי גט לכן אין ליתן לו מקום שיתלה עצמו בדבר ולא יגרש: ויאמר הרב לבעל (ו) אם דברת מעולם שום דיבור שיזיק ויגרום לבטל הגט כגון אם מסרת מודעא על הגט או שאמרת שלא ליתן גט ברצון או כה"ג ויאמר הבעל לא מסרתי מודעא ולא אמרתי שום דיבור שיזיק לגט זה ויאמר לו הרב אבל אם אמרת מעולם שום דבר המבטל או מסרת מודעא או אם עשית שום פעולה המבטל גט או מזיק לו כל זה אתה צריך לבטל בפני העדים אלו שלא יהא כח לאותן דברים ובאותן מודעות ובאותן פעולות אלא יהא הכל בטלין ומבוטלין ויאמר הבעל הן מכל המעשים שעשיתי ודברתי שיגרמו לבטל הגט או להזיק לו הכל יהיה בטל ומבוטל וברצון ובנפש חפצה אני מצוה לכתוב הגט ולחותמו גם ברצון ובנפש חפצה אתן אותו לגרש בו את אשתי פב"פ ה"פ. ויאמר הרב לסופר שיתן במתנה גמורה לבעל הדיו והקסת והקלף והקולמוס שיהיה שלו וכן יעשה הסופר: ובבנימין זאב סימן קי"ח דה"ה המהוגה והסען שמסרגלין בו וע"ל סימן ק"ך (ז) באיזה דבר פסול אפי' בדיעבד אם לא נתנו הסופר לבעל במתנה: ומצאתי בסדר הגט של מהר"ר איסרל"ן שיתן לו יריעה שלימה אם יש לו דשמא יתקלקל הגט וישכחו מחמת טירדא להזור ולהקנות לבעל הקלף וכלי הכתיבה פעם שני עכ"ל: וכשיתן הסופר לבעל הדברים הנ"ל יאמר לו בלשון זה אתה פלוני ב"פ ה"פ שילך הקלף והדיו והקסת והקולמוס ויהא שלך במתנה גמורה אני נותן לך ולפי מה שכתבתי יזכיר גם כן שאר כלי כתיבה וכן נוהגין שנותן לו הכל: ויקח הבעל מסופר ויגביהם הבעל כדי לזכותן בהגבהה ומכוון בדעתו לקנותן ואח"כ יחזור הכל ליד הסופר: ובתיקון ישן שהבעל בעצמו יתן דברים אלו לסופר ולא ע"י שליח: ויאמר הבעל לסופר בפני עדים בשעה שנותן אתה פ' ב"פ ה"פ הילך הדיו והקסת והקולמוס והקלף ולפי המנהג שמזכיר הסופר כל כלי הכתיבה גם כאן יזכירם הבעל כשמחזירם לסופר ויאמר לו כתוב גט בו לשמי פ' ה"פ ב"פ ה"פ לגרש בו את אשתי פלונית ה"פ ב"פ ה"פ לשמי ולשמה ולשם גירושין תכתוב וכתוב כ"כ גיטין עד שתכתוב אחד המקובל בעיני הרב או למי שמראה אותו ושיהא מקובל להם הכתיבה והחתימה ותכתוב כולן לשמי ולשמה ולשם גירושין: ויאמר הסופר כן אעשה: כתב בתשובת מהרי"ו סימן ק"ך דיכולין לומר כל הדברים אלו בל' אשכנז ופשוט הוא ואח"כ יאמר הבעל (ח) לשני העדים ביחד אתם פב"פ ה"פ ואתה פלוני ב"פ ה"פ התמו הגט שיכתוב פלוני בן פלוני המכונה פלוני לשמי פב"פ המכונה פלוני לגרש בו אשתי פב"פ המכונה פלוני ותחתמו כ"כ הרבה גיטין עד שיהא אחד מקובל לרב ולכל מי שמראה לו ושיהא מקובל להם הכתיבה והחתימה וכולם תחתמו לשמי ולשמה ולשם גירושין ויאמרו העדים כן נעשה ויצוה הרב לבעל שאל ידבר מאומה מענייני הגט עד אחר נתינת הגט פן ידבר דברים המבטלין הגט: ומצאתי כתוב בסדר מהרא"י ובסדר מהר"י מרגליות וטוב הוא שלא יניחו העדים הבעל להתעלם מעיניהם שלא יכול לבא אצל עדים אחרים למסור מודעא ומכל מקום אם אירע שיצא לחוץ ונתעלם אין קפידא ואם צריך לילך לחוץ מותר לכתחלה ובמומר יש ליזהר עד כאן לשונו: כששולח הגט על ידי שליח יהיו כל הדברים הנ"ל לפני השליח כתב מוהר"ם יפה בסדרו נהגו להחמיר שאם נפסל הגט להזור ולצוות שנית לסופר ולעדים שמא הבעל שמה בעכוב הגט עכ"ל וכן הוא הגהות מרדכי דף תרי"ז בשם מהרי"ק: כשרוצה הסופר להתחיל לכתוב אז (ט) יאמר הסופר לעידי החתימה תשמעו אלו וגם הבעל יאמר לעדים תשמעו מה שידבר אליכם הסופר: וכך יאמר הסופר לעדים אתם עדים פב"פ ב"פ ה"פ ופ' ה"פ ב"פ ה"פ תשמעו אלו אני פ' ה"פ ב"פ ה"פ אכתוב גט זה לשם פ' ה"פ ב"פ ה"פ כדי לגרש בו אשתו פ' ה"פ ב"פ ה"פ ואני כותב לשמו ולשמה ולשם גירושין והבעל יצוה לעידי החתימה שיהיו אצל הכתיבה עד שיכתוב הסופר שם האיש והאשה והזמן והעדים יעשו כן ומהר"ע נהג שעדים ישבו אצל כתיבת הגט רק שיטה ראשונה ממש אף ע"פ שרש"י פי' שם שם האיש והאשה והזמן ואני לבי מגמגם ואיני נוהג כן אלא כמו שפי' רש"י עכ"ל וכן הוא במרדכי ריש פ"ב דגיטין ובהגהות מיימון פ"ג וע"ל סימן ק"ל דבדיעבד אם לא היו העדים אצל הכתיבה הגט כשר וכשנותן גט ע"י שליח צריך לראות השליח קצת כתיבת הגט וכל חתימתו כדי שיוכל לומר בפני נכתב ובפני נחתם וע"ל סימן קמ"ב כמה צריך לראות מן הכתיבה וקודם שילכו העדים (י) יקחו סימן מובהק בגט ובקלף ובכתב. וע"ל סימן קכ"א דצריך הגט לכתחלה שיהא אורכו יותר על רחבו וכן נוהגין וכתב בסדר מהר"י מינץ ומהר"ם יפה ויתקן הקולמוס וישרטט הקלף וכל תיקוני לשמה ולשמו וטוב לאומרו בפירוש וע"ל סימן קל"א: וטוב לכותבו בקנה ולא בנוצה אם אפשר כן כתב במרדכי דגיטין ולא יכתוב (יא) אפי' אות אחת על הגליון ולא יכתוב הגט בסירוגין וע"ל סימן קל"א וז"ל סדר הגט של הרא"ש (יב) ויחתוך הסופר הקלף למדת הגט שלא יצטרך להתוך ממנו שום דבר אחר כתיבת הגט בסדר גיטין סימן ד': (יג) וישרטט בו י"ב שיטין ושני שיטות קטנות שיחתמו בהם העדים ויהיו כמוכין לגט גם ישרטט מימין ומשמאל בצידי הגט וישרטט בצד החוץ דהיינו לצד השיער וישרטט בקנה וע"ל סי' קכ"ה וכתב מוהר"ם פדווא בתשובותיו סימן ו' אין חילוק אם הגליון למטה בגט יותר מתפיסת יד אבל בפחות יש להקפיד קצת: ויתחיל הסופר לכתוב הגט לצד השער ויכוון לכתבו לשמו ולשמה ולשם גירושין: ויכתוב כתיבה תמה ניכרת בהיקף גויל: והסופר יקח נמי סימן מובהק בגט שידע שהוא הגט שכתב: והעדים כשרוצים לחתום הגט יראו אחר הסימן שלקחו בגט אם זהו הגט ובסדר מהר"ן ז"ל כתב שיקראו העדים הגט קודם התימתן שידעו על מה יחתמו (יד) ולא יחתמו העדים עד שתתייבש הגט ויחתמו זה תחת זה (טו) גם העדים יחתמו כתיבה תמה ומוקף גויל ואל ירחיקו מן הגט רוחב שני שיטין ויתחיל (טז) הקשיש מן העדים ויחתמו ג"כ בדיו ובקולמוס של בעל: (יז) ויאמר העד הראשון לעד השני ראה פ' ב"פ שאני חותם ויאמר העד קודם שיחתום הנני פ' ב"פ חותם גט זה לשם פ' ב"פ ה"פ כדי לגרש בו אשתו פ' ה"פ ב"פ ה"פ ואני חותם גט זה לשמו ולשמה ולשם גירושין והעד השני יעשה כמשפט הראשון וכל אחד מן העדים יכוון לראות היטב כשחותם חבירו כדי שיכיר חתימתו וכשחותמין העדים יחתמו פב"פ עד ולא יכתבו לא כינויין ולא כינוי אבותיהן ואם העד כהן או לוי יכתוב פב"פ הכהן עד או הלוי עד אבל לא בן מהר"ר או בן הקדוש רק פב"פ לא בעדים ולא בבעל כן הוא המנהג פשוט ודלא ככלבו והג"ה אלפסי פרק הזורק דף תקנ"ו שכתב דיש לכתוב בן מהר"ר או בן החבר וצ"ע למה נהגו שלא לכתוב מהר"ר או בן החבר כאשר עולה לס"ת שודאי שאינו מזיק בדיעבד כשאינו כותב מהר"ר או בן החבר דהאי לאו שם הוא כאשר כתוב בסדר גיטין סימן ק' מ"מ לכתחלה לא היה מזיק כשהיה כותבו כדי להכירו היטב בשם שעולה בו לס"ת וצ"ע טעם המנהג (יח) וכשיתייבש הגט עם החתימות יביאו הגט אל הרב והרב יעיין בו אם לא דלג בו תיבה אחת או אות אחת וידקדק בחסרות ויתרות ואח"כ בתיקון אותיות בכתיבה תמה והיקף גויל ואח"כ אם אין שום נקב באות או שום מחק או טשטוש או גרר או נדנוד ואם אין האותיות עוברים חוץ לשיטה מימין או משמאל ואם לא הרחיקו העדים החתימות מן הכתב ואז ישלח הרב הגט אל החשובים שבעיר לדקדק בו ג"כ ויזהרו שלא יטשטש הגט בבליתותם. ובסדר מהר"י כתב שלא לשכות לקרותו נגד גט אחר כדי שאם ימצא בו טעות ירגיש בו: ואחר כך יחזור הבעל ויתן הקלף והדיו והקסת והקולמוס עם כל כלי כתיבה לסופר במתנה גמורה כדי שיוכל לכתוב בו גיטין אחרים דאל"כ לא היה של סופר אלא של בעל ולא היה יכול להקנותו לבעלים אחרים לצרכי גיטין: (יט) ויחקור הרב אם ב"י בן שמעון בעיר: ואח"כ יקרא השמש בני העיר להיות אצל נתינת הגט לפרסומי מילתא ובסדר מהר"י מינץ כתב שיהא מנין אצל נתינת הגט ואפי' קרובים הם מן המנין: ולוקחין עידי החתימה לעידי מסירה כן נוהגין וכן כתבתי לעיל סימן קל"ח ובסדר גיטין כתב דיש לוקחין חשובי הקהל לעדי מסירה ולא עדי חתימה. ובהגהות מרדכי דף תרי"ז ע"ב הגהות וז"ל ולי הדיוט נראה דאחרי דנהיגין ליתן גט במנין טוב יותר שלא לייחד שני עדי מסירה פן יצא עליהם שום ערעור פסול אח"כ אלא יאמר שמעו כל הכשרים להעיד ויש ליזהר בזה מאוד כדי להוציא פסולים מן העדות שאם לא היה מייחד עדי מסירה הכשרים רק היה נותנו סתם לפני העומדים שם ונמצא שאחד מהם קרוב או פסול אם נתכוון להעיד הרי זו עדות בטל לדברי קצת פוסקים ואיסור חמור יש לחוש מאוד עכ"ל: וטוב ליטול עדי החתימה למסירה כי אז ליכא למיחש למידי דאין לחוש שיצא עליהם קול פסול דא"כ בלאו הכי הגט פסול מכח החתימה דהוי מזוייף מתוכו: ויעמוד הרב לאמצע ועד הגדול בימינו ועד הקטן בשמאלו והסופר לפניו והבעל והאשה ג"כ מלפניו: בתיקון ישן ונוהגין הרב והעדים והאיש והאשה לעמוד שנאמר ועמדו שני האנשים וכן הוא בא"ז פרק זה בורר וז"ל ובגט צריכין לעמוד ומסתמא ע"כ נוהגין כל הקהל לעמוד שגם הם עדים שמגורשת ומותרת להנשא וגם שנפסלה לכהונה עכ"ל עוד מצאתי שם שמה"ר בונא ז"ל כתב שקבלה בידו שלא ליתן הרב גט תחת הגג ושם בביתו של הרב אל יתן עכ"ל ולא ראיתי שנזהרין בזה: בסדר מהר"ם יפה דיש ליזהר לבעל שלא ישיב הן הן או לאו לאו ב' פעמים ובסדר מהר"י מינץ בשם מהר"ן דאם אמר הן הן הוי כמו לאו וצ"ע וכתב בסדר מהר"י מינץ דטוב להזכיר בשעת נתינה שביטל מודעא קודם הכתיבה: ויאמר הרב לבעל בזה הלשון אתה פלוני ה"פ ב"פ ה"פ אם תרצה ליתן גט להשתך פלונית ה"פ ב"פ ה"פ ברצון ונפש חפיצה ויאמר הבעל הן: ויאמר הרב אם קבלת עליך שום שבועה או חרם או נדר ליתן גט נתיר לך אני וחבירי ויאמר הבעל לא. ולעיל כתבתי אם אמת שנדר צריך שיתירו לו ויאמר הרב לבעל אם נתחרטת חזור בך ואז תמצא תיקון להתיר לך הקנין ויאמר הבעל לא נתחרטתי. ויאמר הרב לבעל אם עשית שום מעשה או שום פעולה או אם אמרת שום דבר המבטל הגט או אם מסרת שום מודעה על הגט שיהא נראה שלא תתן הגט ברצון. ויאמר הבעל לא. ויאמר הרב ואם מסרת תרצה לבטלה בפני עדים אלו ויאמר הבעל לא מסרתי ואם מסרתי שום מודעה או אם דברתי שום דבור או אם עשיתי שום מעשה או שום פעולה שמזיק לגט אני מבטל לפניכם בביטול גמור ואם הוא גט ע"י שליח יאמר הבעל כאן וגם אני מקבל עלי בחרם חמור ובש"ד על דעתיכם שלא לבטל הגט ולא את השליח: ואחר כך ישאל הרב לאשה וז"ל את פ' ה"פ ב"פ ה"פ אם את ברצון אתה רוצה לקבל גט מבעלך פ' ה"פ ב"פ ה"פ. ותאמר הן: ובגט ע"י שליח לא שייכא שאלה זו בכאן ואחר כך יקח הרב הגט מיד הסופר: (כ) ויאמר לסופר אתה פ' ה"פ ב"פ ה"פ כתבת גט זה. הן: אם אתה מכירו. הן: צוה לך הבעל פ' ה"פ ב"פ ה"פ ליכתוב הגט. הן: צוה לך הבעל פ' ה"פ ב"פ ה"פ ליכתוב לשמו ולשמה ולשם גירושין. הן: אמר לך פ' ה"פ ב"פ ה"פ אותם הדברים לפני העדים והשליח הן: נתן לך הבעל פ' ה"פ ב"פ ה"פ הדיו והקסת והקלף והקולמוס בפני העדים והשליח ולעיל כתבתי שיש מזכירים כל כלי הכתיבה. הן. כתבת זה הגט לשמו ולשמה ולשם גירושין. הן. אמרת בפיך שאתה רוצה לכתבו לשמו ולשמה ולשם גירושין קודם שהתחלת לכתוב. הן. ואם אמרת קודם בהתחלת לכתוב אני פב"פ ב"פ ה"פ כותב גט זה לשם פ' ה"פ ב"פ ה"פ כדי לגרש בו אשתו פ' ב"פ כו' ואני כותב אותו לשמו ולשמה ולשם גירושין אמרת כך בפני העדים והשליח. הן: היו העדים והשליח אצלך כשכתבת לכל השיטות שיטה ראשונה. הן: כשמשלח הגט ע"י שליח כ"מ שכתבתי כאן עדים יש לו להזכיר ג"כ שליח כי צריך לשאלו אם אמר הדברים לפני השליח ואח"כ ישאל הרב לעדים ויאמר להם אתם עדים מכירין אתם גט זה הן: ראיתם אתם שמסר הבעל הקלף והדיו והקסת והקולמוס ושאר כלי כתיבה לסופר פ' ב"פ וכו' לכתוב הגט הן. הייתם יחד ושמעתם מפי הבעל פ' ה"פ וכו' המגרש שצוה לסופר פ' ב"פ כו' לכתוב גט זה על הקלף זו ובדיו ובקולמוס של הבעל פ' ב"פ כו' לשמו ולשמה ולשם גירושין. הן: שמעתם מפי הסופר פ' ב"פ וכו' שאמר קודם שהתחיל לכתוב הנני כותב גט זה לשם פ' ה"פ כו' כדי לגרש בו אשתו פ' ה"פ כו' לשמו ולשמה וכו' אני כותב. הן: מכירים אתם שזהו הגט שכתב הסופר פב"פ על אותו הקלף ובדיו ובקולמוס שנתן לו הבעל פ' ה"פ כו'. הן. הייתם אצל הסופר פ' ה"פ כו' לכל השיטות עד שכתב שיטה הראשונה. הן. כתב מהר"י מינץ בסדרו שישאל העדים אם היו אצל ביטול מודעות ואצל שאלות השמות. ויאמר הרב לעדים תקראו עמי הגט וכן יעשו ויקראו בדקדוק רב ובמתון ובקול רם וידקדק שלא יקרא בדרך שישתמע ללשון אחר כגון מ"ש מהר"י מינ"ץ בסדרו שיקרא ודן בצירי ולא בפתח דמשמע לשון דן דינא וכתב ויקרא לכל אדם בקמץ ולא בחולם ובסדר גיטין סימן מ"ג כתב דיש לקרות ברעות נפשא בע' דלא לשתמע ברעות בא' ועוד האריכו בתיקונים ובסדר גיטין בזו ולכן כל אחד יזהר כפי יכולתו. ואחר קריאתן ישאל הרב לאחד מן העדים זהו חתימתך. הן: צוה לך המגרש פ' ה"פ כו' לחתום זה הגט הן. אמר לך המגרש פב"פ כו' לחתום הגט לשמו ולשם אשתו פ' ה"פ וכו' לשמו כו'. הן: חתמת לשמו כו'. הן: אמרת בפיך בשעת החתימה שתחתום זה הגט לשמו ולשמה ולשם גירושין. הן: ואיך אמרת הנני פלוני בן פלוני אחתום זה הגט לשם פ' ה"פ כו' כדי לגרש בו אשתו פ' ה"פ לשמו וכו' הנא חותם: אתה מכיר בזה חתימת חבירך. הן: שמעת מפי המגרש פ' ה"פ שצוה גם כן לחבירך פ' ה"פ שיחתום זה הגט לשמו כו'. הן: ראית שחבירך פב"פ חתם בפניך. הן: שמעת שאמר חבירך בשעת החתימה שיחתום זה הגט לשם המגרש פב"פ לגרש בו אשתו כו'. הן: היה חבירך אצלך כשחתמת. הן: ואחר כך ישאל הרב כל השאלות ששאל לעד הראשון גם לעד השני. כל הסדר הנ"ל שייך בין שנתן הגט ליד האשה עצמה או שמסרו ליד השליח ואין חילוק ביניהם רק במקצת דברים שכתבתי לעיל ומכאן ואילך הסדר משתנה ולכן החלקם. והא לך סדר אם האשה מקבלת גיטה נהגו לכסות פני האשה משום צניעות. ויאמר הרב לאשה אם תקבלי גט ברצון הן. ויש שואלין אותה ג"כ אם נדרה או נשבעה או קיבלה חרם לקבל גט כדרך שנתבאר לעיל גבי בעל ומהרי"ו לא שאל לה מאחר דאשה מקבלת גיטה בע"כ ואין בזה רק גזירות הגאון ר"ג ולכן די כשאומרת שמקבלו ברצון ויאמר לה הרב תדע שבגט זו תהיי מגורשת ממנו ותהא מותרת לכל אדם ותאמר על הכל הן. ואז יאמר הרב לאשה להחזיר לו הכתובה ולמחול לבעלה על כתובתה ומצאתי הטעם בסדר מהר"א מינץ שלא תחזור אחר שניסאת לתבוע הכתובה ואז איפשר שבעלה הראשון יוציא לעז ויאמר שע"ת כן לא גירש כמו שאמרו בפרק השולח במתניתין אמר רב יהודה שתיקותם כו' ויאמר הבעל לעדי החתימה שיהיו ג"כ עדי מסירה ויתראו העדים לדבר וע"ל שכתבתי שיש נוהגין לומר שכל הכשרים לעדות יהיו עדי מסירה אבל עיקר המנהג כשכבר ראשונה ואז יגלו פני האשה כדי שיראו שהיא

מגרשת

חדושי הגהות

(א) מבואר בסימן ק"ל וכשרותן ופסלותן מבואר בח"מ סימן ל"ג ל"ד : (ב) גדול לא מיקרי אא"כ הוא בן י"ג שנה ויום אחד וגם בדקנוהו שיש לו ב' שערות אלא דאם יש לו חתימת זקן אזי א"צ לבדוק שוב אחר ב' שערות ואם לא הביא ב' שערות כלל אזי לא מיקרי גדול עד שיעברו רוב שנותיו דהיינו שיהא בן ל"ה שנים ויום א' וזהו כוונתו שכתב בחתימת זקן או בשנים ותמהני שלא הזכיר ג"כ הך תנאי שאם הוא בן כ' שנה ונולדו בו סימני סריס אזי גם כן כשר להעיד וכל אלה מבואר היטיב בח"מ סימן ל"ה : (ג) אף על פי דלשאר עדות כשר לענין עדות אשה פסול כדאיתא בסנהדרין (כו :) מימרא דרבא : (ד) מבואר בסימן ק"ל וע"ש : (ה) שאם יש עוד אחד בעיר ששמו ושם אביו כשם המגרש עם אביו אינו יכול לגרש אלא בפני האחר כמבואר לעיל סימן קל"ו : (ו) כל זה מבואר בסימן קל"ד : (ז) ר"ל דבקלף ובדיו פסול אפי' בדיעבד משא"כ בשאר דברים : (ח) מבואר בסימן קכ"ב : (ט) מבואר בסימן קל"א : (י) גם זה שם : (יא) מבואר בסימן קכ"ה ומשמע שם דהיכא דאפשר יש לפסול אפילו בדיעבד : (יב) מבואר בסימן קכ"ד : (יג) כל זה עד וישרטט לצד חוץ מבואר בסימן קכ"ד : (יד) מבואר בסימן ק"ל : (טו) מבואר בסימן קכ"ה : (טז) פשוט בגמרא גיטין (י.) רווחא שבקי למאן דקשיש מיניה : (יז) מבואר בסוף סימן קל"א : (יח) מבואר בסימן קל"ג : (יט) כבר כתב כן לעיל בהתחלת הענין ולא אבין הכפלתו שנית : (כ) כל זה מבואר בסימן קל"ה :

מבואר

מגרשת : (כא) ויאמר הרב לאשה שתסיר טבעות וכל דבר החוצץ בידיה ולא יגע סרבלה או שום דבר בידים בשעה שתקבלי הגט ולא יסייע לה שום אדם לפתוח או לקפוץ ידיה ותסמוך שתי ידיה זו לזו למטה ותרחיבם למעלה ותגביה האצבעות שלא יהא כקטפרס : והרב יזהיר אותה שלא תסגור ידיה עד שיצווה לה להסגיר ולא תשפיל ידיה פחות מג' טפחים סמוך לקרקע ואז יכפיל הרב הגט ויפיס הקצוות זה בתוך זה כמו אגרת וכן ראיתי נוהגין ויש נוהגים שלא לכפלו רק יתננו לה כך מגולה והכתב מחוץ כדי שיהיה נראה לכל שמוסר לה הגט וכן משמע בסדר מהר"י מינץ ויתננו ביד הבעל ויאמר לה תחזיק הגט בידך עד שאומר לך ליתנו בידה ואז יאמר הרב לעדים ראו שהבעל ימסור לה הגט ותשמעו שהוא נותן לה לשם גירושין ואז יגביה הבעל ידו עם הגט למעלה מיד האשה וי"א דיש לומר לעדים שיקחו סימן בגט קודם שתכניסנו תחת בגדיה שלא תחליפנו . ואז יאמר הרב אל הבעל אמור כך אל האשה הרי זה גיטך והתקבלי גיטך זה ובו תהא מגורשת ממני מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם כל זה יאמר הבעל לאשה וצריך שידע הבעל פי' המלות ויכוין לגרשה ואם הגט הוא על תנאי (כב) יזכיר התנאי בשעת נתינה ויאמר ובו תהא מגורשת ממני על תנאי כך וכך כגון בגט ש"מ יאמר אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם ואם לא מתי לא יהא גט עכ"ל מהר"י מרגליות : וכתב בסדר מהר"י מינץ דבגט ש"מ יאמר כלשון תקנת חכמים אם לא מתי ואם מתי וכו' אבל לא יאמר אם אמות דלשון חכמים לאחוד ולא משמע כך מדברי ב"י וע"ל מדין ש"מ סימן קמ"ה . ואז יניח הבעל הגט ביד האשה : וכשמסלק הבעל את ידו אז יאמר הרב אל האשה (כג) קמוץ את ידך והחזיקי את הגט והכניסי אותו תחת הסרבל . ובסדר מהר"י מינץ בתשובה מעט אחר נתינת הבעל קודם שתסגיר ידיה : ואח"כ יאמר הרב אל האשה תשאיל לי גיטך זה (כד) לקרות אותו שנית ויקרא הרב עם העדים הגט פעם שנית כמשפט הראשון לכל דבר : ואח"כ ישאל הרב לסופר כל השאלות ששאל אותו קודם נתינת הגט וכן ישאל לעדים כל השאלות ששאל בראשונה : ואח"כ יחזור ויכפול הגט ויחתוך אותו לארכו ולרחבו קרע ב"ד ובהגהות אלפסי דגיטין דף תרי"ו הא דקורעין הגט מיד אחר הנתינה כדי שלא יוציאו לעז על הגט וכ"כ הר"י בשם רש"י עכ"ל : ומהר"י סימן פ"ו ומהרא"י בפסקיו סימן מ' דחקו עצמן בטעמים אחרים וע"ש מצאתי גט שלא ניתן אין לקורעו כדרך הגט הניתן שלא יטעו בו בניתן בהכשר אלא יעשו בו שינוי אחר בקריעה כדי שיהיה ניכר עכ"ל . ואז יחרים הרב ויאמר כך ר"ת ובאר גדולים גזרו בכנופיא והחרימו שלא להוציא לעז על שום גט וגם הנהגו גוזרים בחרם עמהם שלא להוציא לעז על גט זה ואם קשה לאחד דבר תימה בגט זה יגיד תמיהתו עכשיו בפנינו ולא ימתין עד לאחר זמן ויוציא לעז ובהגהות מרדכי בדפוס חדש דף תרי"ז ויאמר אח"כ מי שברך כו' לכל ישראל מלבד מי שעובר על החרם . ויזהיר הרב את האשה (כה) שלא תינשא תוך צ"א יום מלבד היום שנתגרשה בו ומלבד היום שנתארסה בו וענין זה החרם שגזר ר"ת הוא במרדכי סוף גיטין תרי"ז ע"א וכתב מהרי"ק שורש ל"ז דלא תיקן ר"ת אלא שדרך הוצאת לעז במילתא דלא פסיקא או שבא לקנתר ולפגום ואומר שהגט פסול אבל ת"ח שרואה בגט פסול פשוטה דמוזה לא דיבר ר"ת דאדרבה מחוייב הוא לשאול על זה אפילו גדולים כדי לאפרושי מאיסורא עכ"ל וע"ע בפסקי מהרא"י סימן מ"ו דמשמע דחולק על מהרי"ק וע"ש ועל כל פנים מי שהיה אצל נתינת הגט חייב לאמר מיד אם יש לו חשש ספק בדבר ולא להמתין ולהוציא לעז וכזה נהגו קדמונינו ז"ל בחרם זה כאשר כתבתי ועיין בהלכות גיטין ומהרי"ל כולו נהג וכסדר מהרי"ל בקצרה :

סדר הגט לשליח הולכה

צריך ד' עדים ב' חתומים על הגט וב' חתומים על הרשאה עדי הרשאה הם עדי מסירה שיראו שיתן הבעל הגט לשליח ולפי מה שנוהגים שעידי חתימת הגט הם עדי המסירה צריכין על ההרשאה ב' עדים אחרים : כתב הכלבו יש ליקח שליח שיש לו בנים או שיש לו זקן שבכור הוא שהוא גדול . הבעל ייחד השליח קודם כל דבר בפני ב' עדי ההרשאה וזה יעשה קודם שיצווה לסופר לכתוב או לעדים לחתום כדי שיהא השליח בשעת הכתיבה והחתימה ויכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם שבשליחות הבעל דשליח שויוה רבנן ולא לאחר לכן צריך שיהא השליח בשעה שמצווה הבעל לכתוב ולחתום : השליח לא יהא קרוב לכתחילה לא לאיש ולא לאשה מיהו במקום שאין שליח אחר יכול קרוב להיות שליח דהא אשה עצמה מביאה גיטה כו' וצריך ליזהר שלא יהא פסול לעדות ולא יהא עדי הגט ועדי ההרשאה קרובים זה לזה לא לאיש ולא לאשה : וכך יאמר הבעל לשליח בפני עדי ההרשאה הנני פב"פ ה"פ ממנה אותך פלוני ב"פ להיות שלוחי להוליך גט לאשתי פלונית ה"פ ב"פ ה"פ אתה או שלוחך או שליח שלוחך ושליח אחר שליח אפי' עד מאה שלוחים ותן הגט בידה בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך ושליח אחר שליח אפילו עד מאה שלוחים ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודיבורך כדיבורי ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם . וטוב שיקבל הבעל עליו בשבועת התורה שלא לבטל השליחות כמ"ש בסדר הגט בכאן סי' קנ"ד ולעיל סי' קמ"א : ויסדר הרב בכתיבת הגט ככל הסדר שמסדרין אם האשה בפנינו וכמו שכתבתי לעיל וכן כל הדברים ששואלין קודם הנתינה לסופר ולעדים וכמו שכתבתי לעיל וע"ל בסדר הנ"ל עד מקום שכתבתי וסדרתי דיבורו של הרב אל האשה שאותו סדר אינו שייך לשליח ואח"כ יסדר סדר זו : ואז יכפול הרב הגט ויתננו לבעל ליד ימינו ויזהיר גם לעדי מסירה שיראו הנתינה ליד השליח ואז ישים השליח שתי ידיו זו לזו לקבל הגט כאשר יעשה לאשה המקבלת גיטה ויגביה ידו עם הגט למעלה מיד השליח ויאמר לשליח אתה פלוני ב"פ ה"פ הולך גט זה לאשתי פ' ה"פ ב"פ ה"פ ותהא ידך כידי ופיך כפי ודיבורך כדיבורי ועשייתך כעשייתי ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושלוחך שליח ושליח אחר שליח עד ק' שלוחים ותן גט זה לידה בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך ובו תהיה מגורשת ממני ומותרת לכל אדם : וע"ל סימן קמ"א אם המגרש אומר כיצד יאמר לשליח : ויזהר הבעל שלא יזכיר לשליח שום מקום שהאשה שמה היא במקום אחר וכן בענין השכירות אל יזכיר שום מקום או מנין הפרסאות שמה היא במקום אחר או רחוק יותר : ואז יניח הגט ליד השליח ויצווה הרב לשליח לסגור ידיו ולהכניסו תחת בגדיו וכתב מהר"י מינץ דהשליח יגביה ידו כשהבעל נותן לו הגט כדי שיהא מפורסם ואז יזהיר הרב ויקח הגט מיד השליח ויקרא אותו פעם שנית עם עדי החתימה . וישאל לסופר אם זהו הגט שכתב כולו כל השאלות ששאל קודם הנתינה וכן לעדים כמו שכתבתי בסדר דלעיל ואח"כ יחזור הרב ויכפול הגט וימסרנו לשליח לפני עדי מסירה ויזהיר הרב לשליח מאוד על נשמתו שלא יוציא הגט מידו ומרשותו אך אם יהנו במלון או בכה"ג לאיש אחר יקח בו סימן מובהק או בכלים שהגט בתוכו וכן יזהירנו על סימן מובהק שיש לו בגט : ומצאתי כתוב בשם מהרי"ל שהיה מגיד לשליח שאסור ליגע אותה אשה כי היא אסורה לו ונראה הטעם שלא יאמר השליח אח"כ אילו ידעתי לא הייתי שליח : ואז יגזור הרב שלא להוציא לעז על הגט כמו שכתבתי בסדר לעיל ואח"כ יכתבו ההרשאה ועיין נוסחא לעיל סי' קמ"א וכתב בסדר גיטין שלנו שמלבד ההרשאה יכתוב הרב המסדר הגט לרב שיסדר הגט משליח לאשה ויכתוב בו כל טעמי שינויין הנוהגין בעירו כגון אם כתב יוחנן בחל"ף או בה"א וכה"ג כדי שלא ידחה נתינת הגט וכן נהג מהררז"ק :

זה סדר משליח ראשון לשליח שני

יושיב ג' הדיינים בהם ב"ד ויאמר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם וכך יאמר השליח הראשון לפני ב"ד ולפני השליח הב' הנני שליח של הבעל פ' ה"פ ב"פ ה"פ ממנה אותך פב"פ להיות שליח במקומי ובמקומו וידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ודיבורך כדיבורי ומיד כשתגיע אתה או שלוחך או שליח שלוחך גט זה ליד פלונית ה"פ ב"פ ה"פ אשתו של פ' ה"פ ב"פ ה"פ תהא מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם ואני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים ליתן גט זה ליד פ' ה"פ ב"פ ה"פ הנ"ל בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך עכ"ל דברי מהרא"י מרגליות בסדר שליח ראשון לשני ומאוד קיצר בדבר זה ובתיקונים ישנים האריכו בסדרים גם כאן . ובסדר מהר"י מינץ כתב דשליח ראשון יקבל עליו בחרם שלא לבטל שליח שני ואח"כ יקראו אותו וישאלו אותו אם מכיר אותו ואם נכתב לשמו ולשמה ולשם גירושין עכ"ל : וכל זה אינו מספיק לי לכן נראה דיש לשאול לשליח בכל השאלות ששואלין אותו כשמוסרו לאשה עצמה וכמו שאכתוב למטה אי"ה כי השליח השני כשמוסרו לשליח הג' או ליד האשה א"צ לומר רק שליח ב"ד אני וכמו שנתבאר לעיל סימן קמ"א ולכן יש לשליח ראשון לומר בפני נכתב ובפני נחתם עם כל השאלות ששואלין אותו כשמוסרו ליד האשה כנ"ל וע"ל סימן קמ"א ושם נוסח ההרשאה משליח ראשון לב' :

סדר נתינת הגט מיד השליח ליד האשה

השליח והאשה יבואו אל הרב וישב הרב וב' דיינים המבוררים לכך ישבו יחד וצריכין לישב ולא לעמוד וע"ל סימן קמ"ח וישב הרב באמצע ושני הדיינים הגדול בימינו והקטן בשמאלו והרב יעיין בגט היטב עם שני הדיינים שנעשה כהלכותיו כמו שאר גיטין שבעל עצמו נותנו לאשה וידקדקו היטב שלא יהא השליח פסול עדות או קרוב כמו שכתבתי לעיל בסדר מינוי השליח ויש לספק אם השליח קרוב לדיינים אם יש להכשיר אפי' בדיעבד וע"ל סימן קמ"ב מהרא"י לא רצה להיות אחד מג' דיינים כי נטל שכר אגב שאל כל השאלות וע"ל סימן קמ"ב וצ"ל דס"ס לא דיינים הפורים ליטול שכר וע"ל סי' קכ"ט מדין זה ויש מאריכים עוד שיש אחרים העומדים אצל הדיינים והם עידי מסירה שליח לאשה וכן נוהגין וכ"כ מהר"י מרגליות . והרב ושני הדיינים ישאלו השליח והאשה מה הם מבקשים ויאמר השליח הנני שליח של פ' ה"פ ב"פ שעשה אותי שליח להוליך גט זה לאשתו פ' ה"פ ב"פ ה"פ ולגרשה בגט זה והנני עומד בפניכם לעשות שליחותו וליתן לה הגט ששלח לה הבעל פ' ה"פ ב"פ ה"פ אז ישאלו הדיינים לשליח אם קבע לו הבעל זמן שיתן הגט לאשתו פ' ב"פ ששלח ויאמר לא קבע לי זמן . ואח"כ ישאלו לאשה אם רצונה לקבל גט מיד השליח פ' ב"פ ששלח לה בעלה פ' ה"פ ב"פ ה"פ לגרש בו ממנו ולהיות מותרת לכל אדם ותאמר האשה הן . ואח"כ ישאלו לשליח אם יש לו הרשאה שנעשה שליח מהבעל להוליך הגט לאשה ויאמר הן . ויתן להם ההרשאה ויעיינו בהרשאה היטב שהוא כדינו ואם יש עליה הנפק או שמכירין חתימת העדים וטוב לדבר לשליח אם יודע שיש לבעל שום תביעות על האשה שימחול לה הכל : היה תמחול כל התביעות שיש לה על בעלה : הרב יקרא ההרשאה זה עם הסנהדרין לעין כל : וישאלו השליח אם לא שמע שמת הבעל ואם היה הבעל בריא כשנתן לו הגט גם ישאלו לשליח אם לא ידע שביטל הבעל הגט או השליחות ויאמר השליח לא שמעתי וישאלו לאשה אם לא בא בעלה פ' ה"פ ב"פ ה"פ וביטל הגט או אם לא שלח אליה ע"י שליח שהגט יהא בטל וישאלו השליח אם לא ביטל הוא עצמו את שליחותו או אם לא עשה שליח אחר ליתן הגט ליד האשה : וישאלו לשליח אם עשה נדר או שבועה להיות שליח או אם לא מסר מודעא על השליחות ויאמר לא : וישאלו אם עשה הבעל שום תנאי בגט כשמסר לו הגט ויאמר לא : וישאלו לשליח אם מכיר האשה שהיא אשתו של המגרש פ' ב"פ ואם אינו מכירה צריכין עדים להעיד שהיא אשתו . וישאלו האשה אם נדרה או נשבעה לקבל גט שאינו הפצה להסיר לה ותאמר לא נדרתי ולא נשבעתי וכן שואלין אותה אם מסרה שום מודעא נגד הגט שמבטל הכל לפנינו שיהא כל דבר או פעולה שדיברה או שעשתה נגד הגט יהא הכל בטל ותאמר הן : ולעיל כתבתי שאין לדקדק גבי אשה בשאלות אלו . ויאמר אל השליח בזאת לפנינו לגרש האשה הזאת פ' ה"פ ב"פ ה"פ עם הגט שמסר לך בעלה פ' ה"פ ב"פ ה"פ ויאמר השליח הן ויאמר לו הרב תן לנו הגט לקרותו ויקראו אותו בקול רם עם עדי מסירה וישאלו לשליח אם ראה שמסר הבעל פ' ה"פ ב"פ הקלף והדיו והקסת והקולמוס ליד הסופר ואמר לו בפניו כתוב גט לשמי פלוני ב"פ לגרש בו אשתו לשמו ולשמה ולשם גירושין תכתוב . הן . וישאלו לשליח אם ראה ושמע שאמר הבעל פ' ב"פ לעדים החתומים על הגט שיחתמו הגט ושאמר להם בפניו חתמו זה הגט שיכתוב הסופר לשמי פ' ב"פ לגרש בו אשתי פ' ב"פ לשמי ולשמה ולשם גירושין חתמו . הן . ואם זהו הגט שכתב לו הסופר וחתמו לו העדים . הן . וישאלו לשליח אם ראה שכתב הסופר לכל הפחות שיטה ראשונה ואם שמע שאמר הסופר קודם שהתחיל לכתוב הגט אני פ' ב"פ כותב גט זה לשם פ' ב"פ לגרש בו אשתו פ' ב"פ לשמו ולשמה ולשם גירושין אני כותב . הן . אם ראה שהיו עדים החתומים על הגט ביחד כשחתמו הגט עד גמירא ואם שמע שאמרו העדים שחותמין אותו לשם פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ לשמו ולשמה ולשם גירושין . הן . וישאלו השליח אם ראה הגט שהיה יבש קודם שנתנו לו הבעל פ' ב"פ להיות שלוחו . הן . וישאלו לשליח אם הוא מכיר הגט בסימן מובהק שזהו הגט שכתב הסופר ושחתמו העדים לשמו ולשמה ולשם גירושין וגם שזהו הגט שמסר לו הבעל ועשאו שליח עליו להוליך וליתן אותו לגרש בו אשתו פ' ב"פ ה"פ הן .

וכתב בסדר מהר"י מינץ בשם מהרי"ק דיזהר שהשליח יעמוד ולא ישען כלל וכן מצאתי בסדר גיטין ישן וכתב עוד שם דאף אם היא ארוסה יאמר לה ה"ז גיטך ששלח לך בעלך וע"ל סימן קמ"א מה שכתבתי בזו : עוד שם והשליח ידבר נגד פניה של אשה בשעה שמוסר לה הגט ויכוין לגרשה ואז יאמר לאשה שהיא תתגרש בקבלת הגט ותהיה מותרת לכל אדם וישאל אותה אחר הכתיבה שתחזור בו או תמחול עליה כמו שכתבתי לעיל ואז יכפיל הרב הגט כמו אגרת ויתן הקצוות זו בזו ויתננו ליד השליח ויאמר אליו להחזיקו עד שיאמר לו ליתנו אל האשה ואז תשים האשה ידיה כאילו היתה מקבלת הגט מבעלה כמו שכתבתי לעיל ויזהירה הרב שלא תסגיר ידיה עד שיאמר לה לסגירן ואז יאמר הרב אל שני הדיינים שעמו ולב' עדי מסירה העומדים שם שמעו וראו מסירת הגט ומה שיאמר לה ואז יאמר הרב לשליח אמור כך ה"ז גיטך ששלח לך בעלך פ' ה"פ ב"פ ה"פ והתקבלי גיטך זה ובו תהא מגורשת ממנו מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם וגט זה בפ"נ ובפ"נ : בתיקון ישן מצאתי דאין חילוק בין אמר שלח ליכי או לך וגם אם אמר שתהא מגורשת ולא אמר ובו תהא כו' : עוד בסדר מהר"י מרגליות וז"ל וישים השליח הגט בידה ויאמר הרב לאשה לסגור ותקמוץ את ידה וכן תעשה ותכניס הגט תחת סרבלה ואח"כ יאמר הרב אל האשה תשאיל לי גיטך זה ויקראו הרב עם הדיינים ועדי מסירה שנית כמשפט הראשון ויחזור הרב וישאל לשליח אם מכיר זה הגט וכל השאלות ששאל לו תחילה קודם הנתינה יחזור וישאלנו ואח"כ יכפול הגט ויחתכנו קרע ב"ד לארכו ולרחבו ויחרים על הלעז כמו שכתבתי לעיל ויזהיר אותה שלא תנשא בצ"א יום כמו שכתבתי לעיל עכ"ל מהר"י מרגליות בסדר גיטין שחיבר וכן נוהגים אחריו בכל המקומות שראיתי מסדרי גיטין אמנם האריך הרב במקצת שאלות וכפל דבריו שאינן צריכין ומ"מ אין לשנות לכתחילה ובדיעבד כבר כתבתי כל דין במקומו איזה דבר הוא מעכב : כתב בסדר מהר"י מינץ אם נתן הגט על תנאי עד זמן פלוני יאמר השליח בשעת הנתינה התקבלי גיטך אם לא יעבור נגד פניך מכאן ועד זמן פלוני יהא גט מעכשיו ותהא מותרת לכל אדם ותהא נאמנת עליו שלא עבר נגד פניך ואם יעבור נגד פניך מכאן ועד זמן פ' לא יהא גט אם לא תאמרי שלא עבר נגד פניך ובפ"נ ובפ"נ עכ"ל עוד כתב שם ויפרש לה הרב מהו התנאי ותיזהר שיהא הגט קיים עד זמן שהתנה הבעל שיחול בו הגט ושישאר שטר השליחות ביד הדיינים עד הזמן ההוא למען תהא לעדה על התנאי עכ"ל וכבר נתבארו דינים אלו לעיל כל אחד במקומו המיוחד לו ע"ש : (כשהבעל בעצמו מביא גט נראה שהנהגתו עם כתיבתו וחתימתו כאשר אם היתה האשה במעמד אך יש לדלג בגט העומדת היום כו' וכן הוא בסמ"ק ואח"כ כתב טוב לשאול הבעל בפני העדים כל השאלות שיש לו לשאול כשהאשה במעמד וכן לסופר ולעדים עד נתינת הגט ליד האשה ואז ימסור הרב הגט ליד הבעל להביאו לאשתו וטוב שיקבל עליו בחרם שלא לבטל הגט ויאמר הרב לבעל שיקח סימן מובהק בגט שאם ימסרנו לאחר שלא יטעה לחוש במה אחר הוא ומצאתי כתוב בשם מהר"ף היכא שהבעל עצמו מביא גט צ"ל בפ"נ ובפ"נ לפי שעכשיו אינן בני תורה ואתי לאיחלופי בשליח אחר וכן הסכים הר"ר יחיאל עכ"ל ואם הוא גט ש"מ ע"ל סימן קמ"ח נתבארו כל דיניו ובסי' קמ"ח נתבאר שאסור להתייחד אחר הגט עם האשה ועיין בסדר הגט שכתב הטור ס"ס קנ"ד ועיין עוד קנת חידושים בסדר גיטין של מהרי"ל בענין נדרים הנ"ל :

ענין כתיבת השמות שמצאתי ולקטתי מסדר הגט וסדרתי אותם ע"פ א"ב וכתבתי אצל זה מדברי שאר המחברים

א אברהם המכונה עברמן או עברלן או אברליפא וי"א דבכל מקום שיש ב' הברות שהכינויין דומי ללשון הקדש אין לכתוב הכינוי וא"כ לא היה צריך לכתוב הכנוין אלו וכן משמע ממה שכתבתי לעיל סי' קכ"ט שאין כותבין קיצור לשון אמנם הסוגיא מסדר הגט משמע דיש לכותבן וע"ל באות ק' : איכל אורי דמתקרי אהוביה ולא המכונה כך משמע בסדר גט סימן כ"א . אוגיא איסרל אליהו כו' וכתב בסדר גיטין סימן ל"א דכותבין אליהו בו' אם לא שידענו בודאי ששמו אליה אבל מסתמא כותבין אליהו וכן הוא בת"ה סימן רל"ג ובכתביו סי' ל"ט וכב"י ונראה דאם כתב אליה לא מפסיל דהרי הנביא אליהו נקרא כן בהרבה מקומות . ומצאתי כתב בהר"ר לעמל ז"ל כתב גט בפני מהר"ר שכנא ז"ל וכתב אליהו ואע"פ שהיה נקרא לס"ת אליה משום דרגילות לקרותו אליה אף כששמו אליהו עכ"ל ואני שמעתי בשם מהר"ר אברהם מפראג שכתב אליה בגט מפני שהיה יודע שהיה עולה לס"ת כך והיה שמו כך וכן ראיתי שעשו מעשה באחד שהיה שמו אליה שוועטסקי ועלה לס"ת כך בשם אליה ועשה זמר וחתם שמו בראשי הזמר אליה המכונה שוועטסקי אליעזר המכונה ליברמן אלעזר המכונה לזר אבל כשהכינוי ליזר או לאזר א"צ לכתב כינוי דהוי קיצור לשון וכתב שם שמעתי כל מקום שהכינוי ליזר שם הקדש שלו אליעזר ביו"ד וכל מקום ששם הכינוי לזר שם הקדש שלו אלעזר בלא י' עכ"ל מצאתי כתוב אליקים (א) צ"ל ביו"ד כי כן הוא פסוק במלכים ב' סי' י"ח וי"ט ובישעיה סימן ל"ו ל"ז ובד"ה ב' ל"ו . אליקים המכונה גוללג אביטי אוטעיא ה' לבסוף אחר המכונה אנשיל כתב מהר"י מינץ סי' ג' אביגדור הם בדברי הימים יש ספרים שהם מלאים ויש ספרים שהם חסרים ו' אורה שרגא בסדר גיטין יש לדקדק אי כותבין בגט אבשלום או אבישלום דלא אסקינן בשם אבשלום וכן הוא בתוספתא ריש פ"ב דכתובות : (ב) אליהו המכונה אוליש מצאתי בתיקון ישן בשם מהר"א כ"ץ דאין לכתוב אלכסנדר המכונה סנדרמן ואפי' אם המכונה מושמן דכל שמקצר בראשו אין נפקותא אם מאריך בסופו אדל אוסעיא :

ב בילא אל"ף לבסוף ואין צריך לכתוב המכונה בילתא או בעלתא דהוי קיצור לשון וכן בנימין א"צ לכתוב בונמא בנימין מלא כ"כ מהרי"ת בתשובה וכ"כ מהרי"ו ומהר"י מרגליות וכ"כ דעת בעל המסדר סדר גט שלנו סימן כ"א אמנם מהרא"י כתב בסימן רל"ג בת"ה דיש לכתבו חסר וכ"כ מהר"י מינ"ץ בסדר גיטין שלו וכן דעת בעל המסדר סגט סי' ל"ב ונראה לכתבו מלא מטעם שאכתוב לקמן באות ה' : (ג) בלומא בונלין ברונלין הכל בחד יו"ד לבסוף וכל הדומה לזה בונפים ברכיה בישוף בוניין בינדיט בונדיט בילקווא (ד) בלומא (ה) באלגשה (ו) בוקש :

ג גיטלא א' לבסוף גוטליף ולא כותבין גוטליפא גוטלין גולדא גודריכן גוטקינד גוללק וע"ל אות ל' : גרשם גרשון וכתב מהרא"י בפסקיו סימן י"ד דב' שמות נינהו כי גרשון בן לוי נכתב בכל התורה בנו"ן ונראה כן

הדרושי הגהות

(כא) מבואר בסי' קל"ט : (כב) מבואר בסי' קמ"ג וקמ"ד : (כג) מבואר בסי' קל"ט : (כד) עיין בסי' י"ג : (כה) כל דיני שליח הגט ושליח ההולכה והקבלה מבוארים בסי' קמ"א וקמ"ב לכן לא הארכתי בציונה ובלא"ה כתב הרמ"א לסמוך על מ"ש כבר בפנים הספר : (א) היות כי הבית שמואל כבר ביאר כל הצורך בעניני השמות לא מצאתי און ברבות אמרים ודיוקים בדברי הד"ם לכן לא הארכתי בהם אך שמתי נקודות בין הדברים המעורבבים ועוררתי אך על הטעות אשר נפלו : (א) ר"ל בב' יודי"ן א' אחר הלמ"ד וא' אחר הקו"ף : (ב) היינו אם קורין אליש בחיריק אבל אי קורין בצירי א"צ לכתוב המכונה כמ"ש בעצמו אצל יצחק איס"ק : (ג) הך הכל בחד יו"ד לא קאי אבלומ"א שהתחיל דמאי יו"ד שייכא הכא ובב"ש כתב להדיא שאין לכתוב בלומ"א ביו"ד אם לא דטעות נפל וצ"ל בלימ"ל : (ד) תיבת בלומ"א מיותר שכבר הזכירו ולפמ"ש באות ג' א"ש : (ה) בב"ש איתא באלנוש"א : (ו) בב"ש איתא דמסתמא כותבין בוקיש ביו"ד :

בן משה נכתב במ"ס וכתב מהרא"י שאם ידוע ששמו היה גרשם וכתב גרשון לא הוי גט כלל ותנא וכל י"ג דרכים בה ואם אין ידוע מה היה שמו לכתחילה לא תינשא אפי' לא אפשר אלא ע"י עדות ששמו הוא כמ"ש בגט וכתב בת"ה סי' רל"ג אם לא יוכל לידע כיצד שמו יתן ב' גיטין מצאתי אבי האשה אמר ששמו גדליה ולא גדליהו וכתב כן בגט בלא ו' גומפרעכט ולא בע' גומפרעכט ולא בכ' גומפרעכט אך בסי' ל"ה כתב שם דיש לכתוב גומפרעכט וכן משמע בת"ה סימן רל"ח וע"ל אות ד' גומרו גדליה המכונה גרושמן גוטלין המכונה אלזגוטא בפסקי מהרא"י גוטכיין געיילא גד ולא המכונה (ז) גדיל ולא געדיל : ד דוד חסר יו"ד כ"כ בת"ה סימן רל"ג דורנט כן הוא בתשובת מהר"י סימן קפ"ב : ה הינדא הוקא בא' לבסוף וי"ו בין ס' לשי"ן הימלטרוט הירצא בסדר גט סימן ל"ה בהגהות הילל ביו"ד ובפנים כתב תיבה שחסרה כגון הלל אין נפקותא אם יכתוב מלא וכן כל כה"ג עכ"ל (ח) הענדיל הינדלין הושל השכן המכונה העמרלן הנדל הנא וכן היה שמה לעולם ולא הנה הילטל (ט) המכונה הינדל הנלן המכונה הענדיל : ו ואלק וכתב בסדר גיטין בשם מהרי"ל ואלק אין לכתוב בא' לבסוף וכל כיוצא בזה רק אותן דגושין כותבין א' לבסוף ובתיקון יש מפרש דבריו כגון בילא יוטא טריינא אבל ואלק וכיוצא בו אין כותבין א' לבסוף ויבלין כותבין וואלבלין ולא וואלף וכתב בסדר גיטין סימן כ"ט דכן עשה מהרז"ק ומהר"א אומר לכתוב וואלבלין אע"ג דהיה נקרא וואלף בפ' רפה מ"מ לא היה נכתב וואלפלין בפ' ולי נראה דבמדינות אלו שקורין אותו וואלף יש לכתוב בגט כך וע"ל אות ל' וויבש וויבלין ויבלמן וכתב עוד בסדר גיטין סי' כ"ט זיינוויל בב' ווי"ן אם לא ע"י הקבלה כגון וינא ושמא אין נפקותא בכינוי הלעז כשלא נמצא כתוב בשום מקום עכ"ל אמנם בטופס אחר מצאתי כל דבר כגון וינא כותבין בחד וי"ו וכן נהגו באוישפרג לכתוב הנהר ווערטוך לא ווערטוך עכ"ל ולפ"ז גם זנויל יש לכתוב בחד ו' דהא אין לחלק בין אם הוא בראש התיבה או באמצע דהא לעיל לא חילק בכך אלא כתב דכותבין וינא ע"י קבלה מ"מ דאין לחלק מיהו ברוב סדר גיטין משמע דיש לכותבו בב' ווי"ן וכן הוא בסימן כ"ד בסדר גיטין שלנו ויבלין ויידא ורומט ולייבל ורייזל : ז כבר כתבתי באות ו' שיש לכתוב זנוויל בב' ווי"ן אמנם בסדר מהר"י מינץ סימן כ"ה דיש לכתוב זנביל בב' ונראה דעליו יש לסמוך בדיעבד זוסמאן זיסקינד בש' ולא בס' ובסדר גט של מהרי"ו זיסקינט בו' עם ס' ונראה דתולה בל' בני אדם ולפי מה שנקרא באותה מדינה וע"ל באות ל' זעליקמן ויש שכותבין בלא ע' זאקלין ולא זעקלין בע' זימלן זוסלין כתב בסדר הגט סי' כ"ה באשה א' שכתבו בגט זוסא בת יצחק המכונה זאקלין אע"ג דרובא דעלמא הוי קרו לה זוסלין מאחר שאמה קראה לה זוסא אהרי אם אמה ועוד דזוסא וזוסלין הדא הוא ונראה דאם קראוה זוסלן בילדותה כותבין זוסלן ולא זוסא וכ"מ בטופס ישן בשם מהרא"י שאם קראו לה שם הערישה בערליין כותבין כך ולא שרה וע"ל באות ח' זעליק זכריהו זכריה (י) דוועריל זונלין וכתב מהר"י מינץ בתשובות זכאי בלא א' וכן הוא בעזרא זעמל זעלדא : ח כינוין שבקצת מקומות קורין ה' כמו כ' רפויה כתב מהרא"י בת"ה סימן רל"א דכותבין כ' והאריך שם בטעם הדבר אשה שנקראת הנליין כתב מהרי"ו סי' ק"ך בתשובה דכותבין הנה ולא צריך למיכתב המכונה הנליין משום דהוי קיצור לשון וכן הוא בסדר גיטין סימן כ"ב דכן עשו הרבה גדולים מעשה שלא כתבו אלא חנה ובשעת הנתינה קראו הגט בסגול הנה ולא בפת"ח כדי שתהא נראה מגזרת הנליין עכ"ל ול"ע אי מיירי שקראו אותה כך בילדותה וא"כ פליג אמה שכתבתי באות ז' בשם מהרא"י או אם נאמר דמיירי בתחילה קראוה הנה ולבסוף היתה נקראת הנליין והכי מסתברא דבהכי מיירי כדי שלא יחלוק אמה שכתבתי לעיל הוה חזקיהו כ"כ מהרי"ו בסדר גיטין שלו ובסי' כ"ט בסדר גיטין דיש לכתוב חזקיה וכן הוא שם סימן ל"ג דבסתם יש לכתוב חזקיה אם לא שידוע שהיה נקרא חזקיהו וכ"כ מהרא"י בת"ה סימן רל"ג וכתב שם דאפילו מי שהיה נקרא חזקיהו אם כתב חזקיה לא הפסיד דהוי כתניכתו אבל איפכא הוי הפסד וק"ל . חיים ב' יודין הנה וא"צ לכתוב המכונה הינא דהוי קיצור לשון בפסקי מהרא"י חיים המכונה קהסריים ע"ל אי צריך ליכתב חיים המכונה ביבלנט הייא הזקיה המכונה חיא : ט טריינא כך נמצא כתב בסדר גיטין שלנו אמנם בת"י משמע דכותבין אותו בחד יו"ד ועוד נמצא בסדר גיטין שלנו טובעליין ובתיקון ישן משמע טייבלין טיקלין טעכטערלין ולא בה' כתב בת"ה סימן רל"א כל תיבות שהן בל"א או שאר לועזות שצריך לכתוב ת' או ט' כותבין ט' משום דתי"ו איכא למימר רפויה היא ותתנה קריאתה טובים טיסלאווא ויש כותבין טיסלבא וע"ל באות ז' בשם זנוויל טודרוס טענא : י כבר כתבתי לעיל דאנו כותבין יהודה המכונה ליב ודלא כמהרי"ק שכתב דיש לכתוב דמתקרי ליב וע"ל באות ל' כיצד כותבין ליבל כתב מהר"י מינץ בתהילת ספר יחזקאל המלך יוויכין ופי' הרד"ק יוויכין כמו יהוויכין יונדב כמו יהונדב יונתן כמו יהונתן עכ"ל . בפסקי מהרא"י יחזקאל המכונה קהיסל בסדר גיטין סימן כ"ה ידידיה בחד תיבה ובפסקי מהרא"י סי' ק"פ משמע דבידידיה אין לחוש מיהו יזהר לכותבו בחד שיטה אבל בתרי שיטין פסול הוי וכ"כ ב"י וע"ל באות ד' יחיאל המכונה מיכל אבל אין צריך ליכתוב יצחק המכונה הקין וכן יחיאל המכונה מיכל דאין זה רק קיצור לשון וכן הוא בת"ה סי' רל"א ובתשובת מהרי"ק שורש קס"ב אבל צריך לכתוב יצחק המכונה איקגיוט : יגתא בה' לבסוף וע"ל מה שכתבתי מזה יועץ המכונה יואלין יום טוב יונה א' לבסוף ישראל המכונה איסר"ל וכבר כתבתי לעיל דאין צריך לכתוב יצחק המכונה איסק וכן הוא במהרי"ק שורש קס"ב : יוסף המכונה פנדירא : יענטא (יא) ולא יכתוב יעננטא בע' יוטלין בחד יוד וכן כל כיוצא בזה וע"ל באות ב' כתב בסדר גיטין יצחק המכונה אייזק כ"כ מנא בכל טופסי גיטין ולא דמי ליצחק הקין משום דיש בשמו באלתיא"ל או הרכן ונקראו אייזק ועוד דיש יצחק הנקרא זעקל ולכן צריכין לכתוב הכינוי ומטעם זה כותבין יהודה המכונה ליב עכ"ל ונראה דזה מיירי כשהכינוי הוא אייזק ולכן כתב שצריך לכתבו אלא שכותבין אותו בחד י' אבל כשקורין ליצחק איזאק כמו שרגילין הוא לפעמים א"צ לכתוב אותו הכינוי דהכל יודעין שהכל שם אחד הוא ונראה דלזה נתכוון מהרי"ק שכתב דאין צריך לכתוב יצחק איסק אבל באייזיק אפשר דגם מהרי"ק מודה : יצחק המכונה איזלין כתב בסדר הגט דמסתמא יש לכתוב יונתן ולא יהונתן אלא א"כ שיודעין שנקרא יהונתן כגון שחתם עצמו כך וכן הוא בת"ה סימן רל"ג ובתשובת מהרי"ו סימן ק"פ דמסתמא יש לכתוב יהונתן ובסימן ק"ך מצריך ליתן ב' גיטין ודעת ב"י כדעת ת"ה . אלחנן או יוחנן דמתקרי חנן כיון דחנן שם בפני עצמו אין להשבו קיצור השם ירוחם יקיר המכונה ויידל יקיר המכונה זעליקמן יששכר יהושע יעקב חסר ו' אין צריך לכתוב המכונה יעקל אם לא היה אחד בעיר שנקרא בשם המגרש ושניהם כהנים או לוים או ישראלים דלית בהן סימן אחר אלא זה וכ"כ מהרא"י סימן י' וכ"כ המסדר סימן ל"ה וכתב מהרא"י בפסקיו סי' י"ח דבסתם יש לכתוב ירחמיאל חסר י' אבל מ' וכן הוא בכתובים אבל כשיודעים שחותם עצמו מלא או עולה כך לספר תורה כותבין מלא אמנם מהר"י מינץ סי' ל"ט דיש לכתבו מלא אם לא שידוע שמשפחתו מנקראו ירחמאל חסר ועיין בדבריו בסדר גיטין . יוסף וא"צ לכתוב המכונה יוזל או יוזפא דלא שינו שום יוזף או יוזל דלא נקרא יוסף אמנם בתיקון ישן דיש כותבין יוסף המכונה יוסל : ירוחם יהונתן דמתקרי נתן יקותיאל יוכבד יוכלין (יב) זוגלין יכניה ישעיה בלא ו' יהושע המכונה יוסקא אחר כך היו מקובלין שהיה שמו כך הא בלא"ה לכתוב יאיר יצחק המכונה קרוילי : כ כדר לעומר פרק אלו טריפות כתב הר"ן דף תרל"ה דאין כותבין אותו בבתי ביטות אבל יכול לכותבו בשיטה א' בב' תיבות וכן הוא בתשובת הרמב"ן סימן קמ"ה וכן הוא בסדר גיטין וכתב שם מיהו אם כ' בתיבה א' לא הפסיד וע"ל אות ה' הכינויין בלבין לעז אם יש לכותבו בה' או בכ' כגון מיכל יכנע ככן הסר ו' בדיעבד : ל ליברמן ליפמן לעמיל לעמל כתב בסדר גיטין סי' כ"ד ראיתי אמה גיטין שהיה נכתב יהודה המכונה ליוא ויש כותבין בחד ו' ואני במעתי שזה תלוי בלשון בגליל התחתון במדינת ריגוס מדברים ליוא רפוי כמו ליב ובגליל העליון מדברים ליבא דגש כמו ליפא לכך כותבין בב' ווי"ן עכ"ל ובתיקון ישן מצאתי כתוב בשם מה"ר איסרל לכתוב ליב בב' לבסוף וכן אנו נוהגים אלא שכותבין א' לבסוף ליבא : ומצאתי במקצת טופסין ליבלן לעבלן דבכל מקום היה כותב לפי הכינוי והלשון שהיו מדברים בו ומצאתי דאין להקפיד בזה ואני אומר דמכאן ראיה לעשות כן בכל הכינויין שאינן כתובין שיש לילך אחר ל' בני אדם שמדברים בו במקום כתיבת הגט כי העיקר שכותבין בו הכינויין הוא כדי להכיר האיש המגרש במקום הנתינה ולכן אף אם אותו כינוי עצמו במקום אחר אין מדברים אותו כך אין לחוש לזה וכן נראה ממה שכתבתי לעיל באות ו' בשם זנוויל גם מדברי המרדכי פרק המגרש דמעשה דגט שבא מארץ הגר וכן משמע מפסקי מהרא"י סימן קמ"ב אמנם ראיתי מורי הגאון מוהר"ר שכנא ז"ל שכתב אליקים המכונה (יג) גיצלק וכך הוא בסדר הגט וכתבתי לעיל אות ג' והמגרש היה נקרא גיעטשליק וכן לשון מדינות אלו ואפ"ה כתב גיצלק לפי שעיקר הכינוי הוא גוץ וממנו נתפשט גוצלק או געטשלק לכן כתב כן ואני מה שנ"ל כתבתי ורהיה מזוסקינט וזוסקינט שכתבתי ג"כ לעיל בל' ועיין באות ז' בשם זוסא לקמן באות מ' כתבתי דברי ב"י דמשמע בהדיא כדברי וע"ל אות ק' חיים המכונה ליפ ליבר טרויט : מ מרגליות ואין צריך לכתוב המכונה מרגליטא דהוי קיצור לשון : משלם חסר ו' משה מן מיכליין כותבין מיכל כמו מיכל בת שאול ובסימן כ"ד בסדר הגט כתב דיש לכתוב מיכלין ולי נראה שהיכן אמת וכמו שכתבתי החילוק לעיל באות ה' מריס המכונה מירש ויש אומרים שאין לכתבו הוי קיצור לשון כיצחק הקין עכ"ל מייטון מיכה מיגדל ולא מינדיל י' אבל ד' מידלי' מינגיס מרדה מנחם המכונה מאנא מרדכי המכונה גומפלין מנחם המכונה מנשי"ר מולין מנחם המכונה מן ומהרז"ק כתב נראה דא"צ לכתוב המכונה מן וטוב לכותבו ועיין לעיל באות ד' מנחם המכונה מענכין מתתיהו ולא מתתיה כן הוא בת"ה סימן רל"ג ובסדר גיטין אלא א"כ יודעין שעולה לס"ת או חותם עצמו מתתיה ומהרי"ו מסתפק בדבר והיה נותן ב' גיטין מתתיהו ומתתיה ובת"ה סימן רל"ג נתן טעם לכתוב מתתיהו אע"ג דמצינו בספר עזרא ובד"ה דתרי שמות ניניהו מתתיה ומתתיהו מ"מ הרוב נקראים ע"ש מתתיהו בן יוחנן שנעשה נס חנוכה על ידו והוא שגור בפי כל הבנים הנקראים על שמו עכ"ל וכב"י לפ"ז לדידן דאנו קורין במעשה דחנוכה מתתיה בלא וי"ו הוי איפכא וכתבינן בגט בלא ו' עכ"ל ונראה מזה דכ"ש בשמות הכינויין דאין לנו אלא לפי הזמן והמקום שכותבין בו הגט וכאשר כתבתי לעיל מאניש מאיר וא"צ לכתוב המכונה מייאר מנחם המכונה מענדלין ובסימן ל' בסדר הגט כתב מנחם המכונה מנדל וא"כ כתב מנחם המכונה מנעלין ולא לכתוב מענדלין ולא מענדיל ולא מנדיל עכ"ל וכבר כתבתי דעתי לכתוב הכינוי כמו שמדברים אותו ואם כן כשנקרא מענדיל יש לכתוב כך אף על גב דעיקר הכינוי הוא מן ואם כן היה לכתוב מנעלין כי כמו שמדברים על גדול מן כן מדברים על קטן מענלין או מענכין וכדומה ומ"מ נ"ל לכתוב מענדיל כמו שקורין אותו כמו במדינות אלו שהכינוי הוא מענדיל וה"ה בכל מקום שקורין אותו כך אך דעת המסדר את הגט הינו כן כמו שכתבתי לעיל בשם גוצליק ואפשר דבמדינתו היו מדברים כך כי לפי הנראה מה שכתבתי הוא נכון : מרדכי המכונה מערקיל מוקים מהייל ב' יודי"ן וכן הוא בסדר מהרי"ו מינא בא"ף לבסוף מלכה מיינסטרל מנוחה מענגלין מיימלין משה המכונה קום : מצאתי כתב מרדכי המכונה מארדוש משה המכונה מוש או מושל והטעם משום דכל שנשתנה בנקודתו אות הראשון של כינוי משם של קודש נקרא כינוי וצריך לכתבו וכתב דלכן צריך לכתוב יוסף המכונה יוסל או יוזפא עכ"ל ולא נראה דהרי כבר כתבתי ביוסל ויוסף דא"צ למכתביה גם טעמו אינו נראה ורחייה מבנימין בונמא וע"ל משה המכונה כובא בן מאיר המכונה מהר"ס מירקל יוסף המכונה מוז :

נ נטרונאי נחמיה טרוסטלין לא כתבינן המכונה טרוסטלין כך מצאתי כתוב בסדר גיטין ור"ל דא"צ הכינוי רק נחמיה להוד משום דהכינוי הוא פי' לעז של נחמיה וכבר כתבתי לעיל דכינוי כזה א"צ לכתבו ובסדר גיטין של מהרי"ל כתב נחמיה המכונה טרוסטלין נחמן המכונה נעביל נתן נח נפתלי המכונה הירש : ם סעדיה בה' לבסוף : ע עובדיה עמנואל עמינדב וכתוב בסדר גיטין דעמנואל כותבין ב' תיבות בחד שורה ועמינדב חד תיבה וכן הוא בפסקי מהרא"י סימן קפ"ה דעמינדב כותבין חד תיבה ומשמע מדברי ב"י דאם כתבו ב' תיבות לא נפסל בכך וע"ל אות כ' דאם כתב עמנואל חד תיבה לא הפסיד וכן הוא בסדר גיטין : עזריאל עקיבה בה' לבסוף ובהגהות שם כתוב וי"א באל"ף לבסוף וע"כ יש לכתוב ב' גיטין כמו שכתב בספר עץ חיים עכ"ל ומדברי ב"י שכתבתי לעיל סימן זה נראה דאין לחוש עגזין ענזלין אשה א' היה נקרא שמה עלא וכתבו פה ק"ק קראקא כך בגט עלה ודלא כמקצת שסברו לכתוב אלא : פ פעורלין פורליין פנדירא עם י' אבל ד' פעבלין פינחס (יד) מלא כ"כ מהר"י מינץ סי' כ"ד פריגורס פדהצור תיבה א' וכ"כ מהרא"י סי' קפ"ה וב"י כתב דלא הפסיד אם כתבו ב' תיבות פערלין פתחיה המכונה אהרייס כן הוא בפסקי מהרא"י סימן ו' פופר פינקא : צ צפורה ואין צריך לכתוב המכונה פורה או פויאר דהוא קיצור לשון צריכא בריט צוריאל חד תיבה וע"ל באות ע' פ' צוריל צימפא צפורה המכונה פאוים צירטל צביאה :

ק קופמן קולין בסדר הגט בשם מהרי"ל קלונימוס וא"צ לכתוב המכונה קלמן ויש לכתוב קלונימוס מלא וכ"ע שם מהרז"ק לא השם על הכינויין כלל אפילו לכתחילה משום דמצא הגהה במרדכי שלו דאפילו בשמות דלא צריך למיכתב המכונה אפ"ה כתב אותן אלמא דלא מקרי כה"ג מוציא לעז על גיטין הראשונים ומ"מ אין קפידא בדבר אם לא כתבו עכ"ל קרעפלין ולא קרפפלין קרסל קתבריים קוינה משה המכונה קרימפלונג קילא קרפיל : ר רעכליין כ' מהרי"ו בתשובה סימן ק"כ דכותב רחל וכן הוא בסדר גיטין כי בפולין וזקן קורין ה' כמו כ' וכתב שם סימן כ"ב דלא רצה ליתן גט שהיה נכתב רעכלין בכ' וגדולים התירו נתינתו ונ"ל דהע"ג דכתבתי לעיל אות ה' דבכל מקום שמספקין בשם כותבין בכ' ולא בה' מ"מ כאן יכתוב רחל שהוא שם רחליין כמו שרה שרליין או הנה הנליין וכ"כ מהרי"ו סימן ק"כ ריבלא ריקלין ריקא רילאין הכל בחד י' לבסוף רייגא רוכל רהביה (טו) המכונה הבל רייזל : ש שמואל וא"צ לכתוב המכונה מואל דהוה קיצור לשון שעור בטאור שרה וא"צ לכתוב המכונה שרכי או שערליין דהוי הכל חד וכן הוא בפסקי מהרא"י סי' י"ב ובמהרי"ק סימן ק"כ שפרינץ שנולין חד י' לבסוף וכל כיוצא בזה : שמריה בלא ו' בסוף כ"כ המסדר גט סימן ל"ג וכן הוא שם סימן כ"ט בשם מהרי"ל ובת"ה סימן רל"ג וכן הסכים הב"י ודלא כמ"ש שם בסדר הגט סי' כ"ב דיש מצריכים ב' גיטין בא' שמריה ובא' שמריהו כי אין לתת ב' גיטין אלא במקום דחוק וכ"ע בסדר גיטין דא"צ לכתוב המכונה שמעריל כ"כ מהרי"ו ומהר"ם בשם מהרי"ל שטענלין שלמה המכונה זלמן שפרינץ שבתי (טז) בלא א' וכ"כ ב"י בשם תוספות דגיטין דף י"א שעפטיל שמואל המכונה ויבל או ויבלין שנעכיל שנומן שלום שולמן שנקא משה המכונה שנמכי שמבן המכונה שאביל בן שמואל המכונה ויבש והמכונה שאבילו שטורלין שועל המכונה בוקש כך כתב מהרי"ל ולי נראה דבמדינות אלו כותבין פוקש כמו שמדברים וכמו שכתבתי לעיל באות ל' : ת תקליפא תלגא ע"ל אות ה' תרלה ועיין בסדר גיטין של מהרי"ל בדפוס חדש עוד חילוקים ושינויים בשמות ע"כ אלו השמות והכינויין שמצאתי וכבר כתבתי שיש לילך בכינויין אחר לשון בני אדם ואין לחוש להסרות ויתירות כ"כ כמו שבאר דברים ולזה תמצא ברוב כינויין בסדר הגט שינויין בכתיבתן כי כל אחד היה כותב כפי לשון מדינתו והדברים נזכרו סתמא בלא דעת המחברים ונראה כמחלוקת ואין שם מחלוקת כלל כן נ"ל :

ואסדר לך הנה סדר חליצה של מהר"י מ"גליות שנוהגים בכל המקומות אחריו ג"כ שאר חידושי הגאונים שלקטתי בעה"י :

כתב ז"ל בערב קודם שיתפלל תפלת מנחה יצא הרב ושני חשובים עמו היודעים לקרות ויקבעו מקום ויאמרו הדיינים בכאן אנו קובעין מקום לחלוץ למחר אי"ה וישבו שם מעט ויש קובעין מקום בין מנחה למעריב והחזן שותק עד שיקבעו וכן נוהגין בפראג ובקראקא מתחילה ואח"כ נשתרבב המנהג לקבוע מקום קודם מנחה בק"ק קראקא : כתב בספרו של מהר"י מינץ דגם השנים שמוסיפין על הדיינים ילכו לקבוע וישבו ג"כ על מקומם שישבו בו למחר וע"ל ריש סימן קס"ט כתבתי דיש חולקים בזה וס"ל כדעת המסדר דא"צ ליקח אלו השנים עד למחר וכמו שאכתוב לקמן ויקבעו מקום בגובה העיר ועיין ריש סי' הנ"ל מזה וטוב שירחוץ היבם רגלו ביום שלפני החליצה כדי שיהא בקל לרחוץ ביום החליצה גם טוב שיסירו לפרני רגליו הרב יצוה ליבמה שלא תרוק למחר עד שיאמר לה הרב ואם א"א לה תבליע בכסותה והטעם נתבאר לעיל משום שלא תפסול מיבם והוי חליצה פסולה א"כ ועי' לעיל דאין לחוש אלא אם רקקה לפני היבם וע"ל : גם תיזהר שלא תאכל ולא תשתה שום דבר למחר קודם החליצה ובסדר מהר"י מינץ כתב שיאמר לה כן מערב גם בשחרית למחר ותיזהר שלא תנקרם שיניה קודם החליצה שלא יצא דם וכתב רא"ב"י שתמעט בדיבור קודם החליצה וילמדו היבמה שתוכל לומר בנשימה א' לא אבה יבמי וכן ליבם לא חפצתי לקחתה גם יצווה הרב שיבדקו היבם והיבמה אם הם גדולים ויש להם סימנים וע"ל ריש סימן זה מי נאמן על דבר זה : מצאתי כתוב בהגהת אלפסי סוף מ"ה דף תמ"ה ע"ב דצריכין ליזהר מאד שלא תעלה בידן חליצה פסולה שלא תצטרך לחזור על כל האחין וע"ל סימן ק"ע מדין חליצה פסולה עוד שם דף תל"ה אין הדיינים הולכין אצל היבם והיבמה אלא הם באים אצלן כנאמר ועלתה יבמתו השערה מיהו אם הלכו אצל היבם והיבמה אין החליצה נפסלת בכך עכ"ל : למחר כשיוצאין מבית הכנסת דהוי שם רוב עם ילכו לחלוץ ואם צריכין להמתין יקרא השמש לכל בני העיר כי כן כתב רא"בי"ה שצריך עשרה לפרסומי מילתא עכ"ל המסדר : אמנם בהגהת מרדכי דף תס"ד ע"ב ומיימוני פ"ה דיבום דאפילו לכתחילה לא בעינן רק חמשה וכן משמע מדברי כל הפוסקים ואז ילך הרב עם שנים שקבעו מאתמול ויאמר הרב להם נלך לחלוץ במקום שקבעו אתמול ויברר עוד שנים שיהא הכל חמשה : וישב הרב באמצע וב' הדיינים שקבעו עמו מקום גם ישבו על הספסל שקבעו עמו מערב והשנים האחרונים ישבו על הספסל אחר מן הצד להכירא שהם אינם דיינים וכל שאר הקהל הבאים לראות החליצה יהיו נמשכים נגד אחר כי לפעמים יש בהן קרובים ועל כל פנים נוהגין שעושין האצטבא לפני העם שלא יוכלו לכנוס תוך האצטבעות אלא ג' הדיינים ושנים האחרים והיבם והיבמה תוך האצטבאות וטוב הדבר לייחד אותן העדים שבואלין על היבם והיבמה שלא יהיו קרובים ולכן מייחדין אותן ג"כ אצל האצטבאות וכן משמע בהגהות מיימוני פ"ד דיבום : עוד כתב מהר"ח דעל אותן האצטבעות לא ישב שום אדם רק הדיינים על א' והשנים הנוספים על השני : והדיינים עם השנים שמוסיפין ליבם לא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה ולא יהיו סומין אפילו באחד מעיניהם ולא יהיו פסולין אפילו פסול דרבנן ולא יהיו גרים על כן טוב לדקדק בכל החמשה שיהיו מחשובי הקהל ומום אין בם עכ"ל . בריש מ"ת מוכח דמום אין פוסל בהם אבל סומא פוסל בהן וכ"כ בסדר מהר"י מינץ בשם אבי"ה דסומא אפילו בא' מעיניו לא יחלוץ שנ' לעיני הזקנים ובא"ז כתב דסומא באחד מעיניו מותר לחלוץ לפניו וכן עשה רבי' שמחה מעשה וכן הוא בתוס' בפ' מ"ה בשם ר"ת ובהגהות מיימון פ"ד מהלכות יבום א"כ לכ"ע מום אין פוסל אמנם לעיל סימן ק"ל לענין גיטין כתבתי בשם מהרי"ל דמום לא יתיר א"א לעלמא ואפשר דס"ה כאן עוד כ' מהר"ס והדיינים יהרהרו תשובה בלבם אולי חטאו ופסולין לדין עכ"ל וע"ל ריש סימן קס"ט כתבתי דאסורין ליטול שכר מן החליצה והיבם יתעטף ראשו במטרון שלו כאבל וכמנודה וכן האשה תתעטף וישבו הדיינים לחלוץ והחולצה לפניהם ויאמר הרב מה אתם מבקשים ויאמר היבם באתי לחלוץ ליבמתי וישאל הרב לאשה אם רצונה לחלוץ ותאמר הן ואז יאמר הרב שיעמדו ותעמוד היבמה לימין היבם כדרך הכלה שעומדת לימין החתן כמו שנאמר נצבה שגל לימינך משום דצריכין לשאול אם רצונם ביבום : וישאל הרב אם יש עדים שזה הוא היבם אחיו של מת מן האב ואפילו קרובים ונשים נאמנים בעדות זו . וישאל אם אין אח גדול מזה במדינת הים ואם היבם יניק צריך לשאול אם היה בעולמו של מת ודוקא (א) שהוא י"ג שנה אז צריך לשאול שאלה זו וישאל הרב אם יש עדים כשרים שהיבם בן י"ג שנים ויתר וכן על היבמה אם

חידושי הגהות

(ז) בב"ש דאם קורין גאדל בפתח צ"ל המכונה אבל אם קורין בקמ"ץ א"צ לכתוב המכונה : (ח) בב"ש הענדל בלא יו"ד : (ט) בב"ש איתא דמתקרי הינדל : (י) לא אדע מאי שייכות דווריל הכא לאות זיין וגר' דצ"ל זוועגד"ל שהוא כינוי לזכריה : (יא) בב"ש ובמדינתינו כותבין יענטא בעי"ן : (יב) לענ"ד צ"ל יוכלי"ן : (יג) צ"ל גוצלק עיין באות אל"ף : (יד) ר"ל ביו"ד בין פ"א לנון : (טו) המכונה בב"ף ובב"ש איתא דמתקרי : (טז) ר"ל בין תי"ו ליו"ד לפי ששבתאי הוא שם של רוח רעה אבל שבתי הוא שם של בני אדם : כל סדר חליצה מבואר היטב בסי' קס"ט : (א) ר"ל דאם עברו י"ג שנים ממיתת אחיו בודאי שהיה כבר בעולם בשעת מיתתו דאל"כ היאך יוכל לחלוץ אם אינו בן י"ג שנים :

אם היה בת י"ב שנה ויום אחד גם ישאל אחר עדיו שידעו שהוא ג' חדשים אחר מיתת הבעל מלבד יום המיתה ויום החליצה והעדים לא יהיו קרובים לא ליבם ולא ליבמה וע"ל ריש סימן קס"ט מי נאמן בעדות אלו : ואח"כ ישאל הרב אם יש לזה היבם שערות ארוכות בערוה הן וכן ישאל לב' נשים אם יודעין סימני גדלות באשה וכך יאמר להם אתם יודעין שיש לאשה הזאת כל מה שצריך לה בפניה של מטה ואתם יודעין בודאי שיש לה בריבוי ובמלוי ויאמרו הן ומהר"י מינץ כתב שמפני הכבוד ידרשו בערב כל הצורך בענין הסימנים שלו ושלה ולמחר בשעת החליצה יזכיר כי כבר נעשה מאתמול ואם היבם זקן או יש לו בנים גדולים או נתמלא זקנו ורוב ימים יאמר הרב לחבירו הדיינים מסתמא אין אנו צריכין לשאול על בניו ועל סימניו וע"ל ריש סימן קס"ט דלפעמים א"צ לשאול ג"כ על האשה והוא כשנתמלאה דדיה או יש לה בנים או גדולה בקומה וע"ל ישאל הרב אם אין למת בנים הן בן או בת הן כל יוצאי ירכו ויזהיר היבמה שלא תרוק כלל עד שיצוה לה הרב לרוק וישאל ליבם זאת יבמתך אצלך אם תרצה ליבמה ואפי' אם יש לך אשה אחרת מותר לך ליבמה כי לא גזר הגאון ר"ג נגד דבר דאורייתא אבל לאחר ה' כוס עומדת תקנת הגאון במקומה ויאמר לו כן כדי שלא יאמר שרוצה ליבמה עכ"ל וצ"ע מה הועילו חכמים בתקנה זו אם אין לו אשה ע"כ נראה דיש לפייס תחלה שלא יאמר שרוצה ליבמה אלא לחלוץ וע"ל ריש סימן זה דיש אין מצריכים לשאול שאלות אלו : ויאמר היבם בלשון לעז שאינו רוצה ליבמה וישאל הרב אם דעתו לחלוץ ויאמר הן ואז יאמר ליבם לבטל כל מודעות וישאלו אם אמר לשום אדם שאינו חולץ ברצון ויאמר לא : ויאמר לו אפי' אם אמרת ושכחת אתה מבטל לפנינו כל המודעות בכל לשון דמבטלים בהן מודעי ויאמר הן ואז ישאל ליבמה אם אכלה או שתתה שום דבר היום לא . וישאל אותה אם תחלוץ מדעתה הן . ולעיל בסדר גיטין כתבתי שיש ליזהר שלא לומר הן הן או לא לא הרי זימני שלא ישמע שבתמיה קאמר וכן יש ליזהר לענין חליצה ואז יוציא הרב המנעל ואם המנעל של יבם הרי טוב ובלבד שיהא מכוון לרגלו ומ"מ ישאל הרב אליו אם המנעל שלו ולא שאול ולא גזול ואם המנעל של הרב או של אחר יאמרו לו אני נותן לך המנעל במתנה גמורה ויאמר הרב ליבם לקנותו בהגבהה ויש מוכרין אותו ליבם בעד מעות ואח"כ יגביהו אותו לקנותו צריכין לדקדק שיהא מנעל מכוון לרגליו וכתב בהגהת מרדכי דיבמות דף קס"ד ב' ה"ר יחיאל מפרי"ש דאם המנעל מיוחד לכך א"צ להקנותו ליבם : ויאמר הרב ליבם עדיין אתה עומד בדיבורך שתרצה לחלוץ ליבמתך זאת הן . אם עשית שום מודעה תבטל אותה בפנינו כנ"ל ויאמר הרב אל היבם צריך אתה לכוון להתיר יבמתך לשוק לכל מי שירצה ולפוטרה בחליצה זו ממה שהיתה קשורה בך עד עכשיו וכן יאמר ליבמה שיהא דעתה כן שתהא נפטרת מן היבם זה בחליצה זו ותהא מותרת לכל גבר דיתצביין ויכוונו שניהם להתרת חליצה ויאמרו הן : המנעל יהא של ימין והרב יראה אם הוא אטר רגל ימיני שהולך ברגל שמאל קודם לרגל ימין ואז צריך ב' מנעלין לחלוץ בב' רגליו וגם ישאל הרב ליבמה אם היא אטרת יד ימין ומ"מ מתרת הרצועה ביד ימין עכ"ל נראה דסבר החליצה בשמאל שהוא ימין דידה רק התרת הרצועה תעשה בימין כל אדם וצ"ע מנ"ל לחלק בהא וע"ל מה שכתבתי בדין איטר : ואז יראו הדיינים תיקון המנעל אם היא כהילכתא ושהמנעל נקי כתבו הגהות מרדכי דף קס"ד ע"א ונהגו לעשות המנעל גדול עד חצי שוקו עכ"ל ואח"כ יוליך השמש היבם למקום אחר וירחיץ רגלו של ימין יפה יפה בין אצבעותיו ועל רגלו ותחת רגלו ויסיר צפרניו שלא תהא חוצץ בין רגליו למנעלו והוי מנעל דמנעל ויגגב הרגל יפה ויכרך סדין סביב שלא יצנן ילך אל הרב ואע"פ שרחץ מקודם לכן פעם אחת צריך לרחצו עוד פעם אחרת דומיא דבשר דצריך להדיח יפה יפה ב' פעמים וילך אל הרב וישב שם ויראו הדיינים תחת רגלו ועל רגלו בין אצבעותיו שלא ידבק בו מאומה ואח"כ ינעיל המנעל ויש סדרים שכתב בהן שהרב ינעלו ויראו שהוא מכוון לרגלו ולא גדול יותר מן הראוי ולא קטן יותר ויכניס הרב ההומרתות שהם ג' בתוך הלולאות זה למעלה מזה והרצועות הארוכות שקורין מיתנא יכרוך כל א' בתוך האריך ויכוין כל מה שיוכל להשוות הרצועות שיהיו שוכבות יחד ועוד יש לקשור למעלה מהלולאות על גבי הבשר וקושר קשירה ועל הקשר עניבה מבחוץ על הרגל ויש סדרים שכתוב בהן שעושה ב' קשרים ואח"כ עניבה על גביהן והקשר השני אל יקשור בחוזק שתוכל להתיר ביד ימין עכ"ל מהר"י מינץ וכן עשה מהרי"ל וכן המנהג וילך בו היבם לכל הפחות ד' אמות ויראו הדיינים שהוא מכוון לרגלו ויכול לילך בו ויגביה בגדיו כדי שיראו הדיינים יפה גם שלא יהא המנעל למעלה מארכובותיו כ' מהר"ם פדוו"א סימן כ"ג באחד שלא היה יכול לילך רק לישב ולחלוץ ופסק דיכול לחלוץ הואיל ויכול למדחפים כרעיה אארעא אין העמידה והליכה מעכבת וע"ש שהאריך בזה וע"ל כתבתי ג"כ מדין זה ואז יעמוד היבם אצל הכותל או אצל העמוד או דף ויזהר שיעמוד ולא ישען כל כך שאם נוטל העמוד או הכותל שיפול דא"כ לא מקרי עמידה ואנן בעינן לכתחילה עמידה : ויאמר הרב אל היבם והיבמה שניהם שיכוונו לשם חליצה כנ"ל ויאמר הרב אל היבם לדחוף עקיביו בארץ ויזהיר היבם שלא יסייע כלל ליבמה לחלוץ ויעמיד הרב את היבמה לפני היבם כדי שתהא נראה שמדברת לב"ד על היבם ומקרא הרב ליבמה מלה במלה בלשון קודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל ואח"כ יאמר לה הרב לא אבה יבמי וכן היבמה תאמר בנשימה א' לא אבה יבמי ולא תפסיק בין ג' מלות אלו ואז שואלין ליבם שבנת מה שאמרה ואם אינו מבין אז אומרין לו בלשון שמבין ואז מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה ולא יפסיק בין ג' מלות אלו ויקרא לקחתה במפיק ה"א ובסדר חליצה בסופו כתוב וצריך להקרות לו מתוך הכתב ולא בעל פה וכן נהג ר' שמואל עכ"ל ולא ראיתי נוהגין כן ואפשר שטעמן משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה וכבר כתבתי בא"ה שאין לחוש לזה ועל כן אין נזהרין כתב בסדר מהרי"ל אם אירע שהרב דילג תיבה א' חוזר לראש המקרא ויאמר הרב אל היבם פעם שנית דחוק רגליך בארץ ויזהיר אותם לשם חליצה ותשהה האשה ולא תשב כלל ולא תשא שום טבעת בידה הימנית ותתיר בידה הימנית הקשר והעניבה מן הרצועות והרצועות מן המנעל ואח"כ תתיר ההומרתות מן הלולאות שהתחתון תחלה ואח"כ האמצעית ואח"כ העליון ואח"כ תוחבת ידה תחת עקבו ותופסת בעקב המנעל ושומטת המנעל מן העקב והחלוץ כל המנעל מהרגל ומגביהתו וזורקת אותו לארץ לפני היבם והדיינים והכל ביד ימין ולא תהא השמאל מסייע לה כלל : וז"ל מהרי"ל אמר ליבמה שתשמט רגלו של יבם מן הקרקע ויעמוד על הרגל שמאל וכ"כ מהר"י מינץ שתקח רגלו בשמאלה כדי שתחלוץ ותשמוט המנעל מעל רגלו בימין וכן הוא לעיל בדברי רבינו בעל הטור ובמרדכי מן הירושלמי וקבלה שתשליך אותו למרחוק . ואח"כ יאמר הרב ליבמה שתאסוף רוק גדול בפיה ואל יהא בו עיטוש ופיהוק שזהו לא מקרי רוק וגם לא תרוק מים בעלמא וזהו לא מקרי רוק ולא תרוק דם : והשמשה דיינים יראו הרוק היוצא מפיה עד שתגיע הרוק לפני היבם נראה והיבמה תעמיד נגד היבם בשעה שהיא רוקקת שנאמר וירקה בפניו : וכך יאמר הרב אל היבמה תרוק לפני היבם והדיינים רוק גדול ואח"כ מקרא הרב אל היבמה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל בית חלוץ הנעל ג"פ ומקרא לה מלה במלה והיא אומרת אחריו כל תיבה לבד כאשר הוא מקרא לה ובסוף הפסוק עונים כל העומדים שם בקול רם ח"ה ח"ה ח"ה וכתב מהר"י מרגלית ויש נראה שהעומדים שם יאמרו ג"פ וכ"כ מהרי"ל אך אין לשנות ממה שקבלתי וכן משמע לשון סדר של הרא"ש ואח"כ יברך הרב בלא שם ומלכות בלשון זה ברוך אשר קדשנו במצותיו והקים של אברהם אבינו ויאמר הרב אל היבם שיחזור לו המנעל במתנה כדי שיכול ליתנו לאיש אחר לחלוץ בו וב"י כתב עוד טעם מפני שמתחילה לא נתנוהו אלא ע"מ שיחזירו ואם לא יחזירו להם נמצא שלא זכה במתנה דהו"ל כחולץ במנעל שאינו שלו עכ"ל ובטופס מהרי"ק ז"ל כתב שיש לגזור שלא להוציא לעז על החליצה כמו בגט אבל בסדר מהרי"ל ומהר"ז ז"ל אינו כותב שם והיא צריכה להמתין ג' חדשים אחר חליצה עכ"ל מהר"י מרגלית בסדר חליצה שלו : כתב בהגהות מיימוני פ"ד דה"י וז"ל מפני מה חולצת נעלו שכך אמר הקב"ה למשה אמור ליבם מצות חליצה אם לא ירצה ליבם רשע בגופך היית יכול לקיים המצוה וליבם ומאנתה על כן תחלוץ מנעליך כאבל וכמנודה שחולצין מנעל וגם מטיפה הרוקה שבגופך היית יכול לקיים המצות לקיים לאחיך זרע לכך וירקה בפניו טיפה הרוקה הדיינים וכל העומדים שם עונים חלוץ הנעל כמנודה ח"ה כאבל ח"ה כמורד במלוה עכ"ל הגהות מיימוני והגהות מרדכי ע"ג דף קס"ד כתבו וקוראה כמו אשה המקוננת לפני הדיינים שאין אחי המת רוצה להקים לאחיו שם והוצאת מנעלו כלומר שמעתה יתאבל על אחיו מאחר שלא יקום שמו והנה כמת עכשיו ורוקקת לפניו כלומר לא בשביל יפיו תמדהו לו וקוראה ככה וגומר להלבינו שלא הקים לאחיו שם וכל העומדים אומרים חלוץ הנעל כדי לפרסם הדבר עכ"ל :

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה.

מלכי ואלהי ישעי :	אליך אתפלל :
שתשגבני בדרכי משה עבדך :	כי בזאת יתהלל המתהלל :
השכל וידוע אותך :	לא בגבורה חכמה ושלל

קונטרס אחרון מהב"ח

א מצוה על האדם שישא אשה כשהוא בן י"ח שנים אבל המקדים לישא כשהוא בן י"ג מצוה מן המובחר וכו' פי' מהרו"ך וכ"פ ב"י דלדעת הרמב"ם ורבינו פי' סמוך לפירקן הוא מיד לאחר שעברו י"ג לזכר וי"ב לנקבה (ור"ל סמוך לאחריו) ולרש"י ותוס' הוא קודם שנת י"ג לזכר ובנת י"ב לנקבה והקשה על פי' זה דא"כ לשון רבינו שאמר כשהוא בן י"ח שנה שפי' שהוא נכנס לשנת י"ח כמ"ש הרמב"ם ריש פט"ו דאישות לא יהיה שוה עם לשון כשהוא בן י"ג שנה שפי' לאחר שעברו י"ג שנה וצ"ע עכ"ד ותימה דמנ"ל לפרש כך בדברי הרמב"ם הלא בפכ"א מה' א"ב לא כתב אלא לשון הגמרא ויש לפרשו כפי' רש"י ותוס' ועוד דהלא ה"ה רפט"ו דאישות כתב דהגי' האמיתי הוא ברמב"ם מבן י"ח כל' המשנה וא"כ בע"כ דפירושו הוא מבן י"ח ויום א' כדתנן בן י"ח לחופה דפי' דומיא דרישא בן י"ג למצות דר"ל בן י"ג ויום אחד וכן הסיא דפ"ק דקידושין סוף (דף כ"ט) עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' שנה ולא נשא וכו' פי' בו הרמב"ם לשם וכיון שעברו כ' שנה ולא נשא וכו' וכמ"ש הרא"ש בסמוך וא"כ בן י"ח לחופה נמי כך פירושו וכן הוא העיקר ודלא כמ"ש בס' ה"ס משנכנס לכלל י"ח ולפעד"נ דבע"כ ט"ס הוא וצ"ל משנכנס לכלל י"ט דאל"כ למה לו לה"ב ליבא וליתן איזה נוסחא אמיתית בדברי הרב הלא ליכא נפקותא דמה לי אם הנוסחא מבן י"ז דבע"כ היינו בן י"ז ויום א' מדתנן בן י"ח לחופה ומה לי אם הנוסחא מבן י"ח ופי' משנכנס לכלל י"ח דהיינו נמי מבן י"ז ויום א' אלא בע"כ ט"ס הוא וצ"ל משנכנס לכלל י"ט דהיינו בן י"ח ויום א' וכמו בן ה' למקרא ובן עשר למשנה בן י"ג למצות דבכולהו פי' בן ה' ויום א' בן י' ויום א' בן י"ג ויום א' וכמו שפי' התוס' להדיא בפ' נערה שנתפתתה (בדף נ') בד"ה מכאן ואילך למקרא וה"נ בן י"ח לחופה בן י"ח ויום א' דהיינו משנכנס לכלל י"ט והשתא נסתלקה הקושיא שהקשה מהרו"ך על פי' ב"י שהסכים עמו אבל אין פי' זה דב"י נכון אלא האמת הוא דסמוך לפירקן פירושו נ"ד אף בסמוך מלפניו נמי מצוה קעביד דאל"כ אלא דוקא בסמוך מלאחריו אבל בסמוך מלפניו אסור הו"ל לפרש דילמא אתי למטעי להתיר לכתחילה אף בסמוך מלפניו אלא ודאי קושטא הוא דאף בסמוך מלפניו מצוה הוא ולהכי נקט בסתם סמוך לפירקן לאורויי דבכל גווני בין סמוך מלאחריו בין סמוך מלפניו שרי להשיאן ומצוה נמי קעביד והיינו לומר דאף קודם גמר שנת י"ג לזכר וי"ב לנקיבה שרי להשיאן אבל ל' בן י"ג הוא בן י"ג ויום א' ויש חילוק בין נושא אשה לדעתו דאסור לישא קודם שנעשה בן י"ג ויום א' ובין כשאביו משיאו דמצוה הוא להשיאו כשנכנס בשנת י"ג וכמו שהוכחתי בראיות ברורות בפנים ע"ש . והכי נקטינן הלכה למעשה ואין כאן מחלוקת כלל :

ב ומ"מ משפחה שנתערב בה ספק פסול כו' נראה דלאו דוקא ספק פסול אלא אפילו ודאי פסול כדמשמע פשטא דסוגיא משפחה שנטמעה נטמעה ואריב"ל כסף מעשר ממזרים ואינו רשאי לגלות אלא לצנועין ולא נקט ספק פסול אלא לאורויי דלכתן אפי' ספק פסולה לא ישא מהן דכיון דהתורה ריבתה בכן קדושה יתירה צריכין ליזהר ביותר שתהא זרעם מוכן לקדושה ושתהא שכינה שורה עליהן ומטעם זה מוסרין ג"כ לצנועים והכי נקטינן :

ומיהו אפשר אע"ג דלחכמים א"צ בדיקה הלכה כסתם משנה וכו' וכתב ב"י דאין לו טעם דכיון דא"ר יודא אמר רב זו דר"מ אבל חכמים אומרים וכו' משמע ודאי דלאפוקי מתני' מהלכתא אתא וזה דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו משנה זו משום דלר"מ הוא וליתא הילכתא כוותיה עכ"ל וכתב מהרו"ך דל"ק מידי דבפרק מ"ה (דף ק"ה) קאמר נמי א"ר יהודה אמר רב זו דר"מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשי' אשה לאיש אבל חכ"א איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה ואפ"ה מסקינן שם בגמרא דהלכה כר"מ וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכמ"ש לקמן בסימן קס"ט עכ"ל הבין הרב דקושיית ב"י הוא דלא אשכחן ל' זה בתלמודא שיהא פירושו דלא ליהוי הילכתא כחכמים אלא כמתני' כי לא אתא אלא לאורויי דמתני' ר"מ הוא אבל חכמים פליגי עליה ויכול להיות דהלכה כמתניתין הא ליתא אלא בכל דוכתא אתא לאפוקי מתני' מהילכתא ולכן השיב עליו דהלא אשכחן הכי בפ' מ"ה ולא דק דבפ' מ"ה רב יהודה א"ר איהו גופיה ודאי לאפוקי מתני' מהילכתא אתא לאשמועינן אלא דתלמודא פסקה דלא כותיה אלא כמתני' דקטנה חליצתה פסולה וכדאסיקנא התם והילכתא עד שתביא ב' שערות אבל הכא לא אסקא תלמודא דלא כרב יהודה אמר רב אלא משמע דהילכתא כוותיה דרב יודא אמר רב דאתא לאפוקי מתני' מהילכתא וכמ"ש הרא"ש ע"ש ר"ת ר"פ י' יוחסין מכמה ראיות וזהו ג"כ דעת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו משנה זו וא"כ היאך יאמר רבינו דאע"ג דלחכמים א"צ בדיקה הלכה כסתם משנה שצריך בדיקה לכהונה בתמיה דמנ"ל לומר כך אפי' בדרך אפשר דפשיטא דאין הלכה כמתני' אלא כחכמים אבן פי' דברי רבי' ביאור דכתב ומיהו אפשר וכו' וטעמו כי טוב הוא עיין בפנים שם תמצא מרגוע לנפשך כמים קרים על נפש עיפה :

ואשה הנשאת לכהן וכו' פי' אפילו קרא עליהם ערער לא הוחזקו וכו' פי' מהרו"ך דרש"י פ' י' יוחסין (ד' עו) שפי' דוקא דלא איתחזק איסורא לא חשו לבדוק אחריה ליוחסין ורבנן נמי לא עבדי בה מעלה לאצרוכינהו בדיקה אפי' מהאמת ממזרות חולק הוא אמ"ש הרמב"ם דאפי' קרא עליהם ערער נמי א"צ לבדוק וליתא דרש"י לא כתב פירושו אלא לתנא דמתני' דהוא ר"מ כמו שהארכתי בפנים ע"ש ואין כאן מחלוקת וע"ש בתוס' בד"ה צריך שיבדוק מ"ש בשנת דלא הוזהרו ולויים וישראלים הוזהרו :

ג כיצד עשרה כהנים וכו' מימרא דשמואל פ"ק דכתובות סוף (דף י"ג) וה"ה ב' כהנים שבאו עליה בזנות ובין כך ובין כך כהן כשר הוא וכמו שפי' רש"י להדיא בפ' נושאין סוף (ד' ק') אלא נקט י' כהנים לרבותא דאע"פ שלא בא עליה אלא א' ואינו זנות גמור דאיפשר דלקחה לו לפילגש בלא חופה וקידושין ושתהא מיוחדת אליו ואפ"ה חשיב ניה זנות ואצ"ל בב' כהנים שבאו עליה בזנות בזה אחר זה או אפי' הראשון בלבד בא עליה בלא חופה וקידושין ואח"כ נישאת לאחר תוך ג' דפשיטא דחשבינן לביאה הראשונה ביאת זנות ומשתיקין אותו מדין כהונה ומהרו"ך הניח קושיא זו בצריך עיון :

ד ואחד מאלו חוץ ממזר שבא על בת ישראל הולד כשר וכו' הא דלא נקט נמי וחוץ מנתין שהרי לדעת רבינו גם נתינים אסורים מדאורייתא אף לאחר גירותן כמו שיתבאר בסוף סימן זה בסעי' ובריש סימן ה' וריש סי' ע"ז נראה דכיון דאינן אסורין מדאורייתא אלא הן עצמן אבל בניהם ובני בניהם אינן אסורין אלא מדרבנן דיהושע גזר עליהם ואם באו על בת ישראל הולד כשר לבא בקהל מדאורייתא שאינו אסור אלא דרבנן ולא דמי לממזר דלא יבא בקהל עד עולם מדאורייתא לכך לא נקט אלא ממזר דהוי מילתא דפסיקא משא"כ נתין ומהרו"ך נדחק ביישוב זה :

עמוני שנשא מצרית וכו' כתב בהגהת ש"ע גר מצרי שנשא עמונית הבן הוא עמוני הבת היא מצרית עכ"ל ורבים תמהו עליו ולפע"ד דין זה הוא פשוט דגר מצרי ישראל גמור הוא אלא שהתורה פסלתו לבא ליבא ישראלית עד דור ג' וא"כ כשבא על עמונית אם בן הוא הולד כמוהו דלא עדיף מישראל שבא על עמונית דהולד כמוהו ואם בן הוא אסור לבא בקהל לעולם כדין עמוני אבל אם בת היא אינה ניתרת כעמוני לבא בקהל מיד אלא לא עדיפא מגר מצרי שנשא גיורת עמונית בת דהולד מצרי דהלך אחר פגום שבהם והיא מצרית שנייה ודו"ק ודברי מהרו"ך בכל מה שכתב בדבור זה אינו נוח לע"ד :

כתב הרמב"ם היה בעלה במ"ה וכו' וכה"ג כתב שאין זה בחזקת ממזר כו' ר"פ י' יוחסין מבואר דלכה"ג אינו אפי' ספק ממזר ולכך הקשו עליו מעובדא דרבא תוספאה דהכשיר לבתר י"ב חדש דאמרינן איבתהוי איבתהוי ולמה לי טעמא דאשתהי לימא דילמא אתא בעלה בלינעא וביומא וי"ל דהתם מיירי שהבעל והאשה מודים שלא בא עכ"ל . וא"ת בכה"ג דבכה"ג קשיא מה נפשך אם מודה האשה שלא בא פשיטא דהוי ממזר ודאי ואם טוענת שבא בעלה בלינעא פשיטא דכשר ודאי כיון שאין הבעל בפנינו ואם אומרת שבא אחד בלינעא ובא אליה ואינה יודעת אם בעלה היה או אחר פשיטא דהוי ספק ממזר ואפי' כשאינה לפנינו או אילמת או שוטה נמי הוי ספק ממזר כדלקמן בסי"ב בדין ארוסה שנתעברה דליכא למימר הכא רוב בעילות אחר הבעל וי"ל דמיירי בשהאשה אומרת שמבעלה נתעברה שבא אליה בלינעא ואע"פ שאין הבעל בפנינו ואיצטריך לאשמועינן דנאמנת וכשר ודאי ולא חיישינן דלמא משקרא כיון דלא נודע לשום אדם שבא בעלה ולאפוקי מסברת הרמב"ם דבחזקת ממזר הוא ולענין הלכה נקטינן דספק ממזר :

נמצא בעיר שיש בה עכו"ם וכו' מהרו"ך האריך בכאן מסוגיית התלמוד לפרש דעת הרמב"ם ורבינו ועיין במ"ש בפנים בקצרה ליישב דבריהם על נכון :

ה ואינו נראה וכו' מהרו"ך הביא ל' ב"י ול' מהרש"ל ולא פירש דבר ועיין במ"ש בפנים תמצא נחת . עוד האריך מהרו"ך בכמה עניינים ע"ש ולפע"ד הכל מתיישב בביאורי :

ו סוף סעיף י' אשה שיצא עליה שם שהיא מזנה אין חוששין לה לפוסלה מן הכהונה פי' פנויה כמו שפי' רש"י סוף גיטין דכיון דהיא פנויה אפי' לא ראו אלא פריצותא בעלמא אין חוששין שלא להוציא עליה שם מזנה ולכן אין חוששין לה לפוסלה מן הכהונה אבל א"א שיצא עליה שם מזנה פסולה לכהונה דחוששין לה משום זונה שאם לא ראו דבר מכוער או זנות ממש אלא פריצותא בעלמא לא היו מוציאין עליה שם מזנה לדונה למיתה ולאוסרה על בעלה ולפסול בניה וכמ"ש לעיל בסי' ד' ס"ז אבל מהרו"ך כתב לחלק דלעיל מיירי בקול דאתחזק בב"ד והכא מיירי דלא אתחזק בב"ד וליתא דאידי ואידי מיירי בדלא אתחזק אלא בסוגאה קול בעלמא שיצא עליה שאשה זו מזנה היא והחילוק הוא דבסימן ד' מיירי בקול שיצא עליה בשעה שיושבת תחת בעלה כמ"ש רבינו להדיא

לכדיה לגס אשת איש שילא עליה קול וכו' אבל כאן כתב בסתם אשה שיצא עליה שם מזנה וכו' וכמו שהוא בסוף גיטין דבפנויה מיירי כפירש"י ומה שהקשה מהרו"ך מדפירש"י שיצא עליה שם מזנה עם עבד או עכו"ם ודינן דעכו"ם ועבד שוים לכהן כמו א"א בישראל עכ"ל שרי ליה מאריה דמה בכך דאסורה לכהן בקול זה הלא שריא לישראל ולא דמי לא"א דבקול זה אוסרין אותה על בעלה ולבניה אוסרין לבא בקהל מספק ממזרות ורש"י לא בא אלא ליישב דלא קשה בפנויה אפי' את"ל דהיתה מזנה הלא לא נפסלה לכהונה אא"כ נבעלה לאחד מן העריות וכו' וע"כ פי' שיצא עליה שם מזנה עם עכו"ם ועבד דעשאה זונה ואפ"ה אין חוששין וכו' דתלינן דלא חזו אלא פריצותא בעלמא אבל ביצא עליה שם מזנה בסתם בלאו האי טעמא פשיטא היא דאין חוששין לה לפוסלה חדא דאיכא ס"ס שמא לא זינתה ואת"ל זינתה שמא זינתה עם מי שכשר אליה ועוד כיון דרוב כשרים אצלה תלינן דזינתה עם מי שהוא כשר לה אבל ביצא עליה שם מזנה עם עכו"ם ועבד וליכא אלא חד ספק שמא לא זינתה ואפ"ה אין חוששין לפוסלה דתלינן דפריצותא בעלמא הוא דהוו והוציאו עליה שם מזנה ולא חששו כיון דפנויה היא ודו"ק :

ז וכן גר עמוני וכו' הולד פגום והיא נתחללה בביאתו כ"כ בכל ספרי רבינו זולתי בספרי ב"י השמיטו ובודאי ט"ס הוא דברייתא ערוכה היא בפ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ח) והאלפסי והרא"ש לגס הביאו וכן פסקה הרמב"ם בפ"ח מהא"ב ורבינו בסי' ו' הביא דבריו וכ' ג"כ שהרא"ש נחלק עליו לענין זה בלבד דלהע"פ דבחייבי לאוין נמי פסלה לכהונה אפ"ה לא עשאה זונה ללקות עליה משום זונה אבל בזה הכל מודים שפסולה לכהונה ורבי' בינה ג' הברייתא וכתב הולד פגום פי' כל אחד פגום לפי דינו כמו שפירש"י לגס וז"ל גר עמוני ומואבי הזכרים פסולין לבא בקהל מצרי ואדומי עד דור ג' בעשה כותי ונתין בלא תתחתן גם דקסבר כותים גירי אריות הן הלל פסול לכהונה עכ"ל ומהרו"ך כתב דב"י השמיט והסיר בבא זו וכן גר עמוני וכו' מספרו משום דהוי קשיא ליה לב"י היאך איפשר להרא"ד והתוס' והרא"ש לדחוק ברייתא זו כמ"ש בסי' ו' וז"ל והיוני יודע וכו' והיכא לתמוה דאדרבה מטעם קושיא זו ודאי הלכה היא ולא הו"ל להשמיטה אלא ודאי לא השמיטה בכוונה אלא הסופר טעה והשמיטה וע"ל סי' ו' ס"ז במ"ש ליישב קושיות ב"י שהקשה ואמר והיוני יודע וכו' :

יג ואם ברה והדחיק נדוד וכו' מלשון רבינו דל"ק אם כונסה אם ברה סגי בלא גט וכתב מהרו"ך דאע"פ דגבי הבחנה לא סגי בברה אם כונסה וצריכה גט התם ברי איסורא משא"כ במניקה דלא ברי איסורא וכו' ולפעד"נ מדברי הרא"ש דשוין הן דגם במניקה אם כנס לא סגי בברה אלא צריך לגרשה סילכך אין להקל ועיין במ"ש בפנים :

טו או אם אבי אביו מותרת לו כבר כתבתי בארוכות דזאת היא דעת הרמב"ם ושאר פוסקים דלא כשיטת פירש"י דאוסר ע"ש אבל מהרו"ך כתב דלרש"י נמי אם אבי אביו שריא ולא כתב רש"י דהיא אסורה אלא משום דהיא אשת אבי אביו ושרא ליה מאריה דהא הנך השתא בבניה דאמו קיימינן אפי' אינה אשת אביו כגון שבא עליה בזנות בלא קידושין וניסואין ואפ"ה סובר רש"י דאסורה משום שנייה דגזרו אף עליהם ודלא כהרמב"ם ורבי' ושאר פוסקים :

יז והוא שראו גל גלו כו' זאת היא שיטת הרי"ף והרא"ש ור"ה אבל הרמב"ם לא הצריך שיראו גל גלו וכבר נתבאר טעם שניהם בפנים באר היטב ע"ש ומהרו"ך כתב דרבינו ס"ל כמ"ש הריטב"א דלמסקנא אפי' לא ראו גל גלו לא חיישינן לכך אלא דמ"מ אם לא ראו גל גלו הרי היא ריעותא לפנינו דאם היה אדם היו רואין גל גלו וכו' ופי' זר הוא לומר דס"ל לרבינו כהריטב"א דלמסקנא א"צ שיראו גל גלו ומסברת עצמו יאמר דבעינן גל גלו אלא העיקר כדפרישית בפנים :

ואפילו שמעו מן התינוקות וכו' בין שלא כיונו לשם עדות כצ"ל ור"ל דבעת ששמע מן התינוקות לא נתכוין לבא לפני ב"ד ולהעיד מה ששמע מן התינוקות במל"ת וה"ה בלא היה מדקדק בשמיעתו וקאמר דאפ"ה כיון שאח"כ בא לב"ד והעיד מה ששמע מן התינוקות בודאי דלא היה מבנה מכל מה ששמע אבל הקטן ודאי אינו נאמן במכוין לעדות לדברי הכל אלא דוקא במל"ת וכגון שאומרים הרי אנחנו באין מקבורתו ואותו ששמע מן הקטן בא לב"ד והעיד אבל מהרו"ך כתב לפרש דקטן עדיף מאשה ופשיטא דמועיל עדותו אם אמרו בסתם מת פב"פ אלא דאפי' אומרים הרי אנו באין מקבורתו וכו' נמי מהני דמשיאים על פיהם ולא חיישינן דלמא היו מבחין והביא סמך לפי' מדברי מהרש"ל גם כתב פי' זר בלשון רבינו שבש"א שכתוב בהן בין כיונו שלא לשם עדות היינו שלא היה מכוין לבא להעיד לפני ב"ד להתיר האשה אבל נתכוין להודיע הדבר לבני ביתו ולפע"ד פשוט דכל זה אינו אמת אלא כפשט הסוגיא דקטן אינו נאמן כלל במתכוין להעיד אלא במס"ל גם צריך למחוק הוי"ו ולהגיה אם שומעין ולהוסיף הוי"ו על אין סומכין ולהגיה ואין סומכין וכמו שנתבאר כל זה בארוכה בפנים :

עכו"ם במל"ת שמת פלוני וכו' עיין בפנים נתבאר בעכו"ם שאומר מת פלוני ואינו אומר דברים אחרים אלא מת פלוני בלאוד אע"פ שמעצמו אומר כך לפי תומו אין להתיר האשה לכתחילה אא"כ שא"א להשתדל עדות אחר או מביאין אשתו זו כדי שלא תשב עגונה כל ימיה ע"ש באורך ולפ"ז ג"כ הא דכתב ב"י ע"ש רבינו מבולם על ראובן שהלך בסחורה ולא חזר ושמעו שנהרג שם ולא בא אפי' עכו"ם מל"ת לומר אני ראיתיו הרוג כיון ששמעו מפי עכו"ם שנהרג מכיון שלא נשמע עליו שהוא קיים סומכין עליהם ומשיאין את אשתו עכ"ל היינו נמי דוקא כשאי איפשר להשתדל עדות אחר ומ"מ דוקא ששמעו כך מהעכו"ם לפ"ת שנהרג פלוני בודאי ואינו קול הברה ואז סומכין עליהם אע"פ שלא בא העכו"ם להשיא ל"ת לומר אני ראיתיו הרוג אלא בתם אמר שנהרג פלוני שם וכ"כ בסמוך סי"ח דאין להקל בהוחזקו ולא בכיתי ביירתא אלא כגון שא"א להשתדל עדות אחר וכן מבואר בדברי הרא"ש פרק כל הגט ע"ש :

בא אחד ואמר א"ל כשתלך למקום פלוני וכו' ובא ואמר כן וכו' פי' לא מיבעיא דאם השליח עצמו מכיר אותו פלוני הידוע בשם זה ושהוא בעלה של אשה זו במקום פלוני הו"ל עדות שלם ולא חשי דבר דפשיטא דהאשה מותרת אלא אפי' השליח אינו יודע מי הוא זה אלא שבא ואמר כן הלשון באמרו לו פב"פ מת כהן אלא שאנו יודעים פלוני הידוע בשם זה וצריך לצרף העדות שאומר השליח עם מה שאנו יודעין ואפ"ה אשתו מותרת ואין חילוק בין אם בא השליח לפני ב"ד ובין אמר כך לפני אנשים והם הגידו מפיו לפני ב"ד וכ"כ הרמב"ם וז"ל בא אחד ואמר א"ל ב"ד או אנשים וכו' ופשוט הוא ולמהרו"ך נעשה לפניו הך לשון ובא ואמר כן כהר גבוה דלאיזה צורך כתבו ופי' דאתא ללמד שצריך שיבא לב"ד ולומר כן וצ"ע עכ"ל ואיפכא הו"ל לפרש דהלשון שכתב בסתם משמעו בין שבא לפני ב"ד ובין שבא לפני אנשים דאל"כ הו"ל לפרש דאינה מותרת אא"כ בא לפני ב"ד אלא פשיטא דאין חילוק : בד"ה בא אחד ואמר וכו' חסר שם במ"ש דרחוק הוא מאותו שילא כבר וכו' עד שחזר ובא למקומו צריך להגיה כדלקמן סוף סימן קמ"ד שאין דרך בני אדם לבא בכתר :

יא ורב אלפס כתב אפי' בכיתי תרי בהאי שמא הו שכיחי ביירתא מסיאין עד דאיכא תרוייהו לריעותא וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל איכא להקשות דלגמתי שכתב הרא"ש בפרק האשה שלום דפלוגתא דאביי ורבא מיירי בדשכיחי ביירתא ולא הוחזקו וכמו שכתבו התוס' לגס והלכה כרבא דלא חיישינן בהא לתרי יצחק ר"ג משמע ודאי דבהוחזקו ולא שכיחי שיירתא אף לרבא חיישינן לתרי יצחק ר"ג וכמ"ש הרא"ש בפרק כל הגט דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם אפי' במקום שאין השיירות מצויות ממה שנחוש שבא אחר מעיר אחרת ועבר דרך שם ואפי' במקום שהשיירות מצויות וא"כ למה כתב רבינו דרב אלפס והרא"ש מתירין אף בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא עד דאיכא תרתי לריעותא ונראה דרבי' הכריח לפרש כן מדכתב הרא"ש בפרק כל הגט בסוף דבריו וז"ל אלא ודאי מיירי בשכיחי שיירתא ולא הוחזקו ופליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ורבי זירא רבא סבר כרבה דלא חיישינן עד דאיכא תרתי שיירתא והוחזקו ואביי כר' זירא עכ"ל והשתא אי איתא דרבה ורבא מודו דבהוחזקו חיישינן אפי' לא שכיחי שיירתא למה ליה למימר עד דאיכא תרתי הנא אפי' ליכא תרתי אלא הוחזקו לחוד נמי חיישינן אלא הו"ל עד דאיכא הוחזקו ובעל כרחך דהרא"ש מפרש דס"ל לרבה ורבא דכי היכי דבשכיחי שיירתא ולא הוחזקו לא חיישינן לתרי יצחק ר"ג הכי נמי בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא לא חיישינן לתרי יצחק ר"ג דאע"פ דהסברא היא דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם וכו' מ"מ לענין הדין בתרוייהו לא חיישינן לתרי יצחק ר"ג ומשיאין את אשתו ולא מחמרינן בעגונה דאיתתא ותו דאע"פ דהרא"ש כתב דיותר יש לחוש שאותו המצוי בעיר עבר דרך שם וכו' מ"מ הר"ן בפרק כל הגט כתב בסופך דטפי איכא למיחש בשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו ממאי דאיכא למיחש בהוחזקו כיון שאין השיירות מצויות ומיהו מסקנת הר"ן לגס דשוין הן לענין הדין הוחזקו להודיה כמו שיירות מצויות להודיה והוא דעת הרא"ש שכתב עד דאיכא תרתי וזה שכתב הרא"ש לגס כתבו לדעת רב אלפס ובכך הוא מסקנתו ע"ש וע"כ כתב רבי' לרב אלפס דלא חיישינן עד דאיכא תרתי לריעותא ובכך הוא מסקנת הרא"ש והוא האמת ומהרו"ך ז"ל מתוך קושיא זו כתב פי' זר דמ"ש רבי' דוקא בשלא הוחזק אחר באותו השם אין פירושו שהוא דר באותו מקום אלא דבאותו מקום אין ידוע שום אדם שנקרא באותו שם והאריך בזה א"כ לפי פירושו אם הוחזקו בשני שנים בעיר אחת שנקראו בשם אחד חיישינן ואין משיאין את אשתו ושרא ליה מאריה בדברים כאלו לפרש פירושים מדעתו היפך משמעות הסוגיות בפרק כל הגט ופרק האשה שלום והיפוך פירש"י ותוס' ולהחמיר בעיגונא דאיתתא אלא כדפי' הוא האמת ולא קשיא מידי והכי נקטינן כרב אלפס והרא"ש ורבינו :

אין מעידין עליו אא"כ ראו פרצופו שלם וכו' עד יכולין להכירו בט"ע או ע"י סימנים מובהקין שיש לשם בגופו ושומא לא הוי סימן מובהק להכיר על ידם וכו' כתב מהרו"ך שנראה לו כיון שהתוס' והרא"ש כתבו יכולין להכירו בט"ע ע"י סימנים שהיה לו בגופו שכך צריך להגיה בדברי רבינו ולמחוק תיבת או ופי' סימנים מובהקין לפ"ז היינו ר"ל סימן מובהק ביותר אלא סימן מובהק קצת וכמו שצריך לפרש לקמן סוף סי' קי"ח בתשובת הרא"ש בשבועה דבר' וכ"כ ה"ס בפי"ג מה"ג וכו' עכ"ל . ואין זה אמת דא"כ אמאי אמר רבינו ושומא לא הוי סימן מובהק דלפי דבריו ר"ל דלא מהני ט"ע ע"י סימן שומא דלא הוי סימן מובהק כלל אלא סימן גרוע כמו ארוך וגוץ דלא מהני אפי' בד"מ והא ליתא דמדכתב הרמב"ם לשם דאין מעידין עליו אע"פ שיש לשם סימנין בגופו ובכליו ואפי' שומא וכו' מדכתב ואפי' שומא אלמא דאיכא סברא לומר דשומא חשיב סימן מובהק ביותר וכן הוא האמת דפליגי בה תנאי בברייתא ס"פ בתרא דיבמות אין מעידין על השומא אלעזר בן מהבאי אומר מעידין על השומא מ"ס שומא סימן מובהק הוא ביותר ומ"ס לאו סימן מובהק הוא ביותר והילכתא כמותו דלאו סימן מובהק הוא ביותר להכירו על ידה בלחוד אבל ע"י ט"ע שיש לו בו ע"י השומא ודאי מעידין עליו לפי פי' זה דליכא לפרש דלמאן דאמר הוה סימן מובהק ביותר וסומכין עליו לבדו ולמאן דאמר הוה סימן גרוע ואין סומכין עליו אפי' בצירוף ט"ע ופלוגתייהו רחוקה זו מזו כרחוק מזרח ממערב דא"כ אמאי כתב הרמב"ם ואפי' שומא וכי הוא מפורש בדברי הרב המגיד ובכסף משנה דשומא הוי בכלל סימנין שמחזירין עליהן אבידה שהן סימנין מובהקין קצת ואם כן קשה לדברי מהרו"ך ופירושו אמאי כתב רבינו דשומא אינו סימן מובהק קצת אלא סימן גרוע ואין מעידין עליו אפי' בצירוף ט"ע אלא האמת ברור כשמש כמ"ש רבי' או ע"י סימנין מובהקין ר"ל מובהקין ביותר דמעידים עליו אפי' לא הכירו בט"ע כלל כגון דנפח וא"א להכירו אלא ע"י סימן מובהק ביותר בלחוד ולכן כתב רבי' ושומא לא הוי סימן מובהק ביותר להכיר על ידה והאריך והאמר להכיר על ידם לומר שאינו סימן מובהק ביותר להכיר על ידה לבדה כסברת אלעזר בן מהבאי דאין הלכה כמותו אלא כת"ק והכי נקטינן דט"ע להודיה תוך ג' ימים או ע"י סימנין מובהקין בלחודיה מעידים עליו ובתוס' ובאשיר"י השמיט הסופר וי"ו וצריך להגיה וע"י סימנים וכו' ע"ש בפנים וע"ש במ"ש עוד על דברי התוס' וגם על דברי הרא"ש ותמצא נחת :

בד"א שהוא ביבשה אבל אם היה במים וכו' אבל יש בו מכה או שלא ראהו מיד בעלייתו מן המים משתנה פי' בים בו מכה המים מכבידין הכאב ונופח ומשתנה צורתו וכן באשתאי באויר העולם נופח ומשתנה ומה שפירש"י וז"ל היכא דאיכא מכה מקום המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח עכ"ל בא ליישב דמאי נפקא לן מינה דמכביד הכאב של המכה עצמה מ"מ יכול כל אדם להכיר צורתו בט"ע ולכן פירש"י דה"ק מקום המכה הוא מכאיב כלומר לא המכה עצמה אלא המקום שבו הוא המכה דהיינו כל הגוף כולו הוא מכאיב ונופח ונשתנה צורתו ומהרו"ך הבין דמקום המכה בלחוד הוא מכאיב ואם אין המכה בפניו יכולין להכירו ומעידים עליו . ומ"ש דמיא מרזו מכה היינו מקום המכה בלבד הוא נופח ולא שאר הגוף . ומ"ש רבינו אבל יש בו מכה וכו' היינו דוקא בחבול בפניו ותפס דבר זה לדבר פשוט וכתב דקיי"ל הכי ולמד לומר לשון זה מן המרדכי פרק בתרא דיבמות בשם ר"י דכתב על הקושיות ליישבם ולחלק בין פרצוף פנים עם החוטם בלא השפתים והסנטר ובין נשאר גם השפתים והסנטר ושוב הקשה מן הסוגיא דגמרא דקאמר ה"מ דליכא מכה ומחלק ופירש דמיא מרזו מקום המכה היינו במקום שנחתכו רגליו אבל פרצוף אינו מתקלקל במים אע"ג דאיכא מכה ולכן כתב מהרו"ך דקיי"ל הכי אבל לפירש"י אינו כן אלא כל הגוף הנופח ע"י מים אפי' אין שום מכה בכל הגוף אלא ברגליו וכך הוא משמעות לשון רבי' והרא"ש וכן שאר הפוסקים זולתי ר"י שבמרדכי ולכן נלפע"ד דלא קיי"ל הכי להקל מטעם זה בלחוד . ומ"ש רבי' ואפי' היה ביבשה אם אינו חבול בפניו מעידין עליו לאחר כמה ימים ע"י ט"ע של גופו וצורתו הוא ל' הרא"ש בסוף יבמות ונראה דבעי להורות דכשהוא שלם בגופו ובפניו אין הכרת פניו תלויה לו ט"ע בכל גופו וגם בצורתו אלא יוכלו להכירו בט"ע של גופו או בט"ע של צורתו כיון שאינו נחבל בפניו משא"כ בנחבל בפניו דאין יכול להכירו בט"ע של צורתו אלא בט"ע של גופו ואם אין לו ט"ע בגופו אלא בצורתו ודאי דשקולי קא משקר דכיון דחבול בפניו א"א שיכירו בט"ע של צורתו והכי משמע מל' הרא"ש להדיא שכתב שיוכלו להכירו וכו' ע"ש אבל מהרו"ך כתב על קושיא זו דלמה הזכיר כאן גופו וצורתו יותר ממה שהזכירו מקודם ויצא מדבריו חילוקי דינים לא שערום הראשונים ע"ש :

אבל אם אינו שלם אלא פרצוף פנים עם החוטם לא סמכינן אט"ע לחוד בלא סימנים כלומר אלא בעינן ט"ע בהדי סימנים וכתב מהרו"ך דר"ל סימנים מובהקין והא לא בעינן לאותר וכו' ונראה דלא דק דאי במובהקין לא היה צריך ט"ע בהדי סימנים דאסימנים מובהקין ביותר להודייהו סמכינן בכל מקום ועיין במ"ש בפנים :

וכן אם נפל למים שאין להם סוף ובאו להעלותו והעלו ממנו אבר שא"א שינטל אותו אבר מן החי ויחיה וכו' היינו מעשה דעסיא שהעלו רגלו ממנו דמן הארכובה ולמעלה א"א שיחיה דטרפה אינה חיה י"ב חדש ומעידין עליו להשיא את אשתו כשתא מותרת להנשא לאחר י"ב חדש וכמ"ש בפנים ומהרו"ך כתב דפי' דברי רבי' הם שלא ע"פ הגמרא ומיירי שנטלו ממנו אבר שימות בו מיד כגון לבו ותימה דלמה לא יבא רבי' כותב כאן דבריו ע"פ הגמרא כמו בשאר מקומות :

וכן אם יש מלחמה בעולם ואומרת מת אפי' בסתם אינה נאמנת וכו' ואפי' לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת כבר כתבנו בפנים דרבי' דקדק שכתב תחילה ואומרת מת אפי' בסתם וכו' ואח"כ כתב והיא אומרת מת במלחמה וכו' ודהכי פי' רש"י ודלא כהרמב"ם ע"ש באורך אבל מהרו"ך כתב דמ"ש רבי' ואפי' לא ידענו וכו' והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת דלאו דוקא קאמר אלא ה"ה מת סתם וכו' אשמיעתיה מה שפירש"י בזה :

כא ואסור להשתמש באשה וכו' עיין במ"ש בפנים דנקטינן כב"י שכתב דאסור להשתמש בשפחות נכריות בבית המרחץ ודלא כהגהות ש"ע ומהרו"ך כתב לקיים דברי הגהות ש"ע ולהתיר איסור זה בסברות בלי ראיה ושרי ליה מאריה דאיסור גמור הוא כאשר מפורש במרדכי הארוך שהבאתי בפנים ע"ש :

והמחבק או המנשק אחת מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן וכו' כלומר שאין לבו שומה לחבקן ולחבקן ולנשקן כגון אחותו הגדולה וכו' ואם כן אין לו שום הנאה כלל ואפ"ה ה"ז מגונה ומשמע ודאי דאם היה לבו נוקפו עליהן והיה לו בחבוקן הנאה פשיטא דאיסורא דאורייתא איכא בקריבה זו לערוה אפילו היתה קטנה דלא חילקה תורה בערוה בין גדולה לקטנה אלא דבסתם גדולה שאין לבו נוקפו עליהן ואין זה קריבה לערוה וליכא איסורא ד"ת מ"מ מגונה היא וז"ש ודבר זה אסור כו' אינו אלא היכא דלבו נוקפו כדפי' דבלבו נוקפו שהוא קריבת ערוה אסור בין גדולה בין קטנה והכי משמע במ"ש הרמב"ם פכ"א דא"ב וז"ל ומהרו"ך אע"ג דקטנה נמי מגונה כדמסיק נראה דמ"ש קאמר גדולה דאפי' בגדולה אינו אלא לבו נוקפו אליה ואין בה איסור ממש עכ"ל היפך הקערה על פיה ואין ספק דט"ס הוא וצ"ל דאפי' בגדולה דאין לבו נוקפו אליה ואין בה איסורא ממש ור"ל דאפ"ה מגונה הוא וכדפי' :

כב וא"א הרא"ש כתב שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים בעיר ובשדה עם ג' אבל בפרוצים אפי' בעיר ובעשרה נמי לא ובעו"ה במלכותינו זה נהגו כבי עם הארץ לעבור על דברי חכמים ואין מקפידין לספרים בין עיר ובין שדה ובין כשרים לפרוצים ואע"פ שדורשין ברבים ומזהירין אותם ע"ז ככה לא יניחו מנהגם הרע ואין כח בידינו ליסרם על ככה ומהרו"ך כתב ותימה על המנהג שנהגו לצאת לדרך אף אם העגלון עכו"ם בשומר קטן או קטנה עמהם והאריך בסברות ובטעמים ליישב מנהג רע ושרי ליה מריה דנתן מכשול לפני העם להקל באיסור ייחוד דאורייתא ומה יאמר הרב בשאר איסורים דאורייתא דנהגו להקל בעו"ה ואין בידינו למחות :

שני בתים וכו' מהרו"ך האריך לפרש דהך דשני בתים מיירי בפרוצים או בשני אנשים בלחוד ולפע"ד אינו אמת אלא יש לחלק בין כשמייחדים יחד אנשים ונשים בחדר אחד התם הוא דיש חילוק בין ב' או ג' וד' משא"כ בב' בתים דאפי' היכא דאיכא אנשים מרובים בבית אחד ונשים מרובים בבית השני איכא למיחש שמא יפרוש א' מהאנשים וילך בהחבא בין הנשים עמ"ש בפנים ס"ס :

מי שאין לו אשה וכו' ונמצא מתגרה בנשים וכו' מהרו"ך האריך בכאן בדברים שאינם מתיישבים לע"ד ועיין במ"ש בפנים ייטוב הגון ואמת :

כו ואין האשה נאסרת א"א וכו' כלומר אינה נאסרת א"א אלא ע"י קידושין אבל בלא קידושין אינה אלא זונה ובין הראשון שבא עליה ובין הב' והג' כולם לוקין משום לא תהיה קדשה דכך הוא פשוטו של מקרא דלא תהיה קדשה פי' זונה ועליה לוקין אבל הבא על השפחה לשם זנות אפי' באו עליה ג' וד' ויותר והיא מופקרת אין בה מלקות כמ"ש רבינו לעיל ס"ס ט"ז בשם הרמב"ם ואע"פ שד"א ז"ל בשפחה ועבד דעוברים על לא תהיה קדשה ועל לא יהיה קדש וכמו שתרגם אונקלוס אין זה פשוטו של מקרא ועיקר הלאו ללקות עליו אינו אלא בבא על ישראלית לשם זנות ואפי' ייחדה לו בינו לבינה ואפי' איכא ע"א חשיב כמו בינו לבינה דע"א לאו כלום הוא וכל ביאותיו חשובים ביאת זנות כיון דלא קידשה בעדים וכופין אותו להוציא ודלא כמו שפי' מהרו"ך בשפחה דכשהיא מופקרת לוקה עליה דאין זה אמת עוד פירש על מ"ש רבי' והיא זונה האמורה בתורה דר"ל דמה שנקרא אצלינו זונה היא האמורה בתורה בשם קדשה ולפע"ד פי' כזה לא ניתן לאומרו אפי' בע"פ כ"ש לכותבו בספר אלא ה"ק הקדשה היא הזונה האמורה בתורה לפי פשוטו דהיינו שמכינה עצמה לזנות ואע"פ דאין זונה זו אסורה לינשא לכהן מ"מ גם זו נקראת זונה בתורה דלוקה עליה ישראל אם בא עליה לשם זנות ועי' במ"ש בפנים :

וכ"כ א"א הרא"ש וכו' מהרו"ך הביא לשון מהרש"ל שהקשה על דברי רבינו גם כתב לפרש דבר רבינו ולפע"ד אין פירושו נכון אבל האמת הוא כמ"ש בפנים ע"ש :

כז נתנה לו היא וכו' מהרו"ך ז"ל האריך בפלפולו בדברי הרמב"ם ותפס דרכו של בית יוסף להקשות על דבריו וצ"ע ולפע"ד יתיישבו דבריו בטוב טעם ועיין במ"ש בפנים :

כח ואם יש לו מלוה אצל אחרים ויש לו משכון מהם וקדשה בו גם בזה כתב הרמב"ם כו' כתב מהרו"ך שצריך להגיה כתב הרמב"ם שגם בזה וכו' נמשך אחר דברי ב"י ובעיני נראה פשוט דא"צ להגיה עוד כתב מהרו"ך דלהרא"ש במשכנו בשעת הלואה אינה מקודשת משום דאינה סומכת דעתה כמו במשכון דילה וכו' וליתא להאי טעמא כלל אבל תלמוד ערוך הוא פ"ק (דף י"ט) דבמשכון דילה דמקודשת אפילו במשכון בשעת הלואה היינו משום דומיא דאמה העב"ים

מש"כ במשכון דאחרים ועיין בכל זה במ"ש בפנים:

דקי"ל אין אומן קונה בשבח כלי וכו' האריך מהרו"ך ז"ל בפירושים דחוקים ורחוקים ועיין במ"ש בפנים ליישב הכל על נכון:

השואל חפץ מחבירו וקידש בו וכו' פי' היכא דגם האשה יודעת שהוא שאול והבעל צריך להחזירו למשאיל ולדעתא דהכי נתקדשה שתחזירנו איכא מ"ד דאינה מקודשת דמדמי לי' כאילו התנה עמה בפירוש בשעה שקידשה ע"מ להחזיר לו הקידושין ואיכא מ"ד דלא דמי שאלה למתנה ע"מ להחזיר דדמיא לחליפין אבל שאלה לא דמיא לחליפין וכיון דאינו יכול להוציאו מיד אלא לאחר ל' יום איכא ש"פ בהנאת קישוט ל' יום ומקודשת ומ"ד אינה מקודשת ס"ל דאפילו את"ל דשאלה לא דמיא למתנה ע"מ להחזיר מ"מ כיון דיכול לתובעו מיד לית בה הנאת ש"פ וכמ"ש בפנים ומהרו"ך האריך על זה ולפע"ד הדבר פשוט כמ"ש:

ל א"צ שיתן וכו' או לתוך הגירה שמשתמרת לדעתה מקודשת וכו' הקשה ב"י למה כתב היפך דעת הרא"ש דפסק דלא בעינן חצר המשתמרת וכו' וכתב מהרו"ך ליישב בדוחק ולהגיה לדעתו וכו' ולפעד"נ דיש ליישב בהוספה בלא הגה"ה עיין במ"ש בפנים:

אל שתקדשי לי במנה א"ל תנהו על הסלע וכו' ומפרשים התוס' וכו' כתב מהרו"ך דנ"ל עיקר לדעת התוס' והרא"ש ורבינו אם אמרה תנהו על הסלע שלה פשיטא דמקודשת אלא אפילו לא נתן על הסלע כלל אלא לתוך היקה נמי מקודשת והאריך בזה בדקדוק לשונות התוס' והרא"ש ובאמת ליה מאריה דהלא מבואר מדברי הרא"ש דאפי' אמרה תנהו על הסלע שלי אין הדבר תלוי בקנין שהסלע קונה ע"י הסלע אלא שזה הלשון הוא מורה שהיא הפילה הקידושין ואם אח"כ נתן לתוך היקה בשתיקה מקודשת אבל לא נתן בהיקה אלא על הסלע שלה אעפ"י שגילתה דעתה שהפלה היא בקידושין אפ"ה אינה מקודשת כיון שלא קיבלה הקידושין בידה או בתוך היקה דלא חשיבא הנאה על הסלע קבלת קידושין כלל וכך הוא דעת התוספות דמאחר שהוכיחו מדקבעי סלע של שניהם מהו דליכא לפרש דבסלע שלה מקודשת דהגרה קונה לה כפירוש רש"י דא"כ מאי קמיבעיא ליה אלא אין הדבר תלוי בקנין הגרה אלא דכשהסלע שלה סמכה דעתה דכיון שגילתה לה דהפילה בקידושין בודאי יתן לה הקידושין בתוך היקה וכו' וכמו שמבואר בדברי הרא"ש ומפורש היטב בדברי רבינו כך הוא דעת התוספות ועיין במה שכתבתי בפנים:

לו וכתב הרמב"ם שכשליה אומר קידשתיה לך וכו' ואפי' שתק אם היו עסוקים באותו ענין וכו' שהדבר פשוט דהאי ואפי' שתק הוזר על מ"ש ואומר השליח לבעליה וכו' ובא לומר דאעפ"י דהבעל לא אמר הרי פלונית שבלהם אותך וכו' אלא שתק ונתן לו בשתיקה אם היו עסוקין באותו ענין דיו כמ"ש בפנים והכי משמע להדיא מלשון הרמב"ם בפ"ג ע"ש ומהרו"ך נדחק ופי' ואפי' שתק קאי אשלוחה ונתן קאי אמקדש ואיכא להמוה טובא על פירושיו כאילו ספק האמת והפך משמעות הלשון:

לז ומ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדל וכו' מה שהקשה שלא בסי' א' פסק דמצוה להשיאם סמוך לפירקן תירץ מהרו"ך דפירוש סמוך לפירקן ר"ל כמוך מלאחריו דהיינו לאחר שכבר הגיעו לפירקן ונעשו גדולים הבן לאחר י"ג שנה ויום א' והבת לאחר י"ב שנה ויום א' וכ"כ ב"י לעיל בסימן א' ולפע"ד דפי' זה הוא היפך האמת דלכל הפוסקים והמפרשים פירושו סמוך לפירקן מלפניו מקמי שנעשו גדולים וכמ"ש בסימן א' והקושיא יש לה ליישוב בטוב טעם כמ"ש כאן בפנים ע"ש: בסוף הסי' האב שאומר על בתו בעודה קטנה וכו' וכתב הר"ן דאינו נאמן אלא דוקא בתכ"ד וכתב ב"י דמדברי תשובת הרשב"א לא משמע הכי שכתב אב שאמר שקידש בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קידושי ראשון בפסולי עדות ד"ת ואינם כלום נאמן מטעם דהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכו' עכ"ל ולפע"ד דלא אמר הר"ן אלא בדאמר קידשתיה וגירשתיה דלאחר כדי דבור דהוחזקה א"א אינו נאמן לומר לאחר זמן גירשתיה דלא הימניה רחמנא בגירושין אבל בקדשה לאחר ואמר דקידושי ראשון בפסולי עדות דאורייתא הוו כיון דהימניה רחמנא בקידושין אפי' לאחר כ"ד נמי נאמן לומר לראשון לא הוו קידושין ולשני הוו קידושין והא דקי"ל בכל התורה כולה תוך כ"ד כדבור דמי בר ממקדש וכו' היינו לענין הזרה כשמקדש אשה בפני עדים ובתוך כ"ד אמר לא יהיו קידושין אין בדבריו כלום אבל הכא דהאב אומר לראשון לא היו קידושין ולשני היו קידושין פשיטא דנאמן אפי' באחר כ"ד כיון דליכא עדים אלא דהימניה רחמנא הלכך נאמן בכל מה שיאמר בקידושי בתו וכן נראה שחזר בו ב"י ממ"ש כאן דמדברי הרשב"א לא משמע הכי ופסק בש"ע כדברי שניהם ומטעמא דפי' ודלא כמ"ש בהגהת ש"ע לפרש דברי הרשב"א דמיירי נמי בדאמר כך בתכ"ד ומ"ש נאמן דלא משמע הכי כלל אלא כדפי' הוא העיקר והכי נקטינן ומהרו"ך התעורר בזה וכתב מ"ש עיין עליו ועיין במ"ש בפנים ברים סימן שאחר זה בפי' תוך כ"ד ועיין עוד במ"ש בקונטרס אחרון בסימן מ"ז ס"ב:

לח ומלשון הרמב"ם יראה שאם השלים כל תנאו וכו' ולא נסירא וכו' כבר נתבאר דעת הרמב"ם בדבריו אלו וטעם השגת רבינו עליו דבר דבור על אופניו עיין במ"ש בפנים ומהרו"ך ז"ל האריך ופי' דהרמב"ם לא כתב דהתנאי בטל אלא באומר לה בשעה שנתן הדינר בידה הרי את מקודשת לי בדינר זה והשלים ואמר אם תתני וכו' אבל אם נתן הדינר בידה ולא אמר דבר אלא דאח"כ אמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי בדינר זה ואם לא תתני לי וכו' ה"ז תנאי גמור וצריך לקיימו ולפע"ד דזה דבר פשוט הוא דהוי תנאי לכ"ע אלא דאפילו הקדים באמירה מעשה לתנאי נמי תנאי הוא להרמב"ם וצריך לקיימו ולא אמרינן דהתנאי בטל אלא בהקדים מעשה בפועל שנתן לה הדינר וא"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה והשלים וא"ל אם תתני לי וכו' בהא הוא דהתנאי בטל והשיג עליו רבינו דא"כ אמאי אמרו חכמים דאין זה תנאי משום דהקדים מעשה לתנאי הלא דבר פשוט הוא דאפי' הוה דינא בעלמא בהקדים מעשה לתנאי נמי צריך לקיימו כיון שהכל היה תוך כדי דבור אפ"ה גבי קידושין פשיטא דכיון שנתן בידה בלא תנאי וא"ל הרי את מקודשת לי בדינר זה ואח"כ א"ל אם תתני לי מנה וכו' אפי' הכל היה תוך כ"ד המעשה קיים והתנאי בטל דקי"ל דבכל התורה כולה תוך כ"ד כדבור דמי בר ממקדש וכו' וכדלקמן בסי' מ"ט: ומ"ש או שלא התנה בדבר אחר אלא אמר אם הדינר שאני מקדשך בו הוא שלי וכו' אע"ג דגם במעכשיו או באומר ע"מ ס"ל להרא"ש דלא הוי תנאי עד שיהיה בו כל דיני התנאי כדמסיק רבינו בסמוך אפי' הכי כתב רבינו כאן היכא דאמר אם הדינר שאני מקדשך בו הוא שלי וכו' דבדאמר לשון אם הוא פשוט דלכ"ע לא הוי תנאי כשהמעשה והתנאי בדבר אחד ואח"כ כתב מחלוקת הפוסקים בדאמר מעכשיו או ע"מ אם צריך שיהיה בו כל דיני תנאי וכך הוא דרכו של רבינו בדוכתי טובא בחיבורו זה ודלא כמ"ש מהרו"ך עיין עליו. ומ"ש רבינו ע"מ שתבעל לאבא וכו' ה"ה לאביך כדתנן פ' המגרש לגבי גיטין דמשם נשמע דה"ה לקידושין ומיהו דוקא לאבא ולאביך אבל ע"מ שתבעלי לפלוני אע"פ שעכשיו א"א לקיימו דאית בה ערוה דאשת איש אפ"ה הוי תנאי כיון שאיפשר לקיימו אם ימות הבעל דלא תהיה עליו ערוה וכשתבעל לו הלו הקידושין למפרע ואסורה בקרוביו ולא דמי לאבא ולאביך דא"א כלל לקיימו וע"ל סי' קמ"ג סי"ח ומהרו"ך כתב ולאו דוקא לאבא ולאביך דה"ה אפי' לאדם בעלמא דאיכא איסור א"א נמי תנאו בטל ולא דק:

כתב הרמב"ם המקדש ע"ת כו' לפיכך המקדש ע"ת וכנס אח"כ סתם או בעל סתם צריכה גט וכולי הקשה ב"י ברים סי' שלשים ותמה דאמאי כתב רבינו לבם דאם קידש על תנאי ובעל סתם דצריכה הימנה גט ולא כתב ג"כ דבכנסה סתם ולא בעל נמי צריכה גט וכן הקשה מהרו"ך ול"ק ולא מידי כאשר פי' בפנים ריש סי' ל"ט ס"ג יישוב הגון עוד הקשה מהרו"ך דהוי זו ואצ"ל זו דכיון דבכנס ולא בעל בטל התנאי כ"ש בבעל אחר שכנס דאיכא תרתי דליכא לפרש דבעל מיירי בלא כנס דהא בגמרא מפרש הטעם משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובלא כנס ודאי הויא בעילה זנות אם לא יתקיים התנאי עכ"ד והא ליתא דכיון דבעל נאחר שקידשה על תנאי שפיר אמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ודעתו לבעול אותה לשם אישות ולגרשה אם לא יתקיים התנאי אבל לא אתליה לתנאיה ופטור מגלגלה הכתובה כאשר כתבתי ברים סי' ל"ט ס"ג עיין בפנים אבל מהרו"ך כתב לפרש מ"ש וכנס אח"כ סתם היינו לומר שקדשה ע"ת ואחר זמן מה כנסה ואח"כ בעל ג"כ ופי' או בעל היינו לומר דמיד לאחר שקידשה ע"ת כנסה ובעל מיד ואפי' הכי אמרי' דהתנאי בטל והאריך בדברים ובפיוסים ולא נהירא אלא כפשוטו הוא דבכנס ולא בעל או בעל ולא כנס נמי קאמר הרמב"ם דהתנאי בטל: בסוף הסימן א"ל תהא מקודשת לי הון מפלוני וכו' אינם קידושין והרמב"ם כתב שהן ספק קידושין אבל גבי גט כתב רבינו לקמן ריש סימן קל"ז דהוון מפלוני אינו גט ולא כתב דלהרמב"ם הויא ספק מגורשת אלמא דמודה הרמב"ם גבי גט דאינו גט כלל דבעינן כריתות וליכא אבל בקידושין בקנין כל דהו סגי לן ועיין במ"ש ב"י בלחן:

לט אבל כתובה אין לה וז"ל הרא"ש בפרק המדיר (דף קל"ד) ריש ע"ד ולענין כתובה עומד בתנאי כי היכי דאם נדרה אח"כ הנאה בלא בכתובה עכ"ל והלשון מגומגם דליכא נפקותא במה שתדור אח"כ דאפי' לא תדור אח"כ הנאה בלא כתובה אם היו עליה נדרים ועוד דה"ל לומר אם תדור אח"כ אלא ע"כ הוא ונ"ל כי היכי דאם נודע אח"כ שנדרה תנאה בלא כתובה ומהרו"ך כתב ליישב הלשון ולא נהירא:

אבל נתקדשה לו ע"מ שלא יהא בה מומין וכו' עיין בפנים דצריך לומר דאיכא כאן ט"ס וצריך להגיה שלא יהא בו מומין ואין בוש רמז ראייה לחלק בין לשון שאין עליה מומין ובין לשון שלא יהא בה מומין דאם אתה אומר שאיש שהתנה כך בלשון זה דאינה מקודשת אם ריפאן הרופא ה"ה אם האשה התני' כך באותו לשון נמי אינה מקודשת ואם שאיש שהתנה כך באותו לשון וריפאן הרופא מקודשת ה"ה באשה אלא בקפידת המומין תליא מילתא כו' וכמ"ש התוס' כך הוא דעת הרא"ש ורבינו אבל מהרו"ך כתב ליישב נוסחאות שלנו ולא נהירא:

מא ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אלא א"כ אמר הראויות מכם לביאה תתקדש לי ואז כל אחת מן הנכריות הוי מקודשות ואם אמר אחת מכולכם מקודשת לי לא מקודשות מספק כך הוא הנוסחא האמיתית וכמ"ש בפנים וכך נדפסה הנוסחא מחדש בספרים מ"ב ב"י שהקשה על הנוסחא בכתוב בה אח"כ אמר הראויה מכם לביאה תקדשי לי ואז כל אחת מן הנכריות הוו מקודשות מספק עד כאן דקשה הלא ודאי קידושין ניכהו וצריך למחוק מספק אבל לנוסחא הנדפסה מחדש ניתא דנ"ק מידי והעיד ב"י שכך מצא נוסחא זו בספרי רבינו ומהרו"ך כתב ליישב ואמר דהראויה מכם לביאה היינו באומר בפ' אחת מכם הראויה לביאה ובכך הוא פשוט בעיניו פשט הסוגיא דמקשת תלמודא לאביי וקאמר אלא דאמר להם אחת מכם וקתני אחיות אינן מקודשות וקשיא לאביי ומשני לאביי בדאמר הראוייה מכם לביאה דהשתא כיון דהמקשה הכריח דמתני' מיתוקמא בדא"ל אחת מכם א"כ גם למאי דמשני בדאמר הראויה לי לביאה היינו נמי באחת מכם הראויה לי לביאה ולכן כתב רבינו דכל אחת מקודשת מספק עכ"ד ונראה דטעה בפשט הסוגיא דא"כ למאי קאמר אחיות אינן מקודשות הא נכריות מקודשות הא ודאי דבדאמר אחת מהן בפי' אף נכריות אינן מקודשות אלא מספק ופשטא דתלמודא משמע דנכריות מקודשות ודאי ומהרו"ך גופי' העתיק לשון ה"ג ואוקימנא כגון דאמר הראויה לביאה תתקדש לי בכלכלה זו וקבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אבל הנך אחרות מקודשות עכ"ל ומדלא כתב מקודשות מספק אלא סתם מקודשות אלמא דמקודשות ודאי קאמר ותו איכא לתמוה דאם היה פי' דאמר אחת מכם הראויה לי לביאה מקודשת אמאי אחיות אינן מקודשות כלל הלא כל אחת וא' לבדה היא ראויה לו לביאה והכי לא קידש אלא אחת מכולן ולא פי' איזה מהן וגם האחיות הן בספק אלא פשט הסוגיא היא דבין למאי דקס"ד דקשיא לאביי ובין למאי דמשני לאביי פשטא דהסוגיא מעשה דוקא בדאמר כולכם מקודשות לי והתלמודא ס"ק ס"ד אוקימתא דאמר כולכם כלומר כפשטא דמתניתין דלא אמר אלא כולכם בלחוד ותו לא אמר מידי קני את והמותר הוא אלא לאו דאמר ליה גם כן אחת מכם פירוש דאמר ליה כולכם ואחת מבתי אחיות מקודשות לי בכלכלה זו וקתני אין אחיות מקודשות וקשיא לאביי ותירץ בדא"ל כולכם והראויה לי לביאה מקודשות לי דהשתא כיון שאמר כולכם מקדש את כולם אלא לפי שהופש שיש בתוכן ב' אחיות וה"ל קני את ותמור הוליא את האחיות ואמר הראויות לי לביאה לומר דהאחיות שאינן מסורים לביאה לא יהיו בכלל כולכם והלכך האחיות אינן מקודשות כלל אבל נכריות כולן מקידשות וכך מבואר בלשון מגיד משנה רפ"ט דאישות שכך הוא פי' הסוגיא ואי איפשר לפרשה בדרך אחר וכך הוא משמעות דברי רבינו שאמר היו עמהן נכריות ואמר כולכם וכולי לרב אלפס וכו' ולב"ה אף נכריות אינן מקודשות אא"כ אמר הראויות וכו' דרצונו לומר דאעפ"י שאמר כולכם אפ"ה אף נכריות אינן מקודשות אא"כ שאמר ג"כ הראויות וכו' דהוציא האחיות מכלל כולם לפי שאינן ראוין לו לביאה ואף הנכריות מקודשות ויותר מבואר בלשון הרמב"ם ריש פ"ט ולכן כתב רבינו וכ"כ הרמב"ם אבל לגי' מהרו"ך תי' מהו זה שאמר וכ"כ הרמב"ם הלא הרמב"ם כתב בהיפך אלא אין ספק דפירושו זה טעות הוא ומה שדקדק הרב בייתור לשון כדרכו ולהקשות על האמת דה"ל לקצר ולומר ולבעל הלכות אף נכריות אינן מקודשות אא"כ אמר הראוייה לביאה תתקדש לי ולפתוך דהא מגילא מובן דקאי אמ"ש דלרב אלפס אף נכריות אינן מקודשות ולב"ה נכריות מקודשות גם ה"ל לומר ואז כל הנכריות מקודשות ומפני מה האריך ואמר ואז כל אחד מן הנכריות וכו' נלפע"ד דא"ל להשיב על קושיות איכות לבון בפוסקים שלא באו אלא לבאר ולפרש שלא יבינו טעות מדבריהם זה מאריך וזה מקצר ואין כאן כלל קושיא ותו דבכבר איפשר גם כאן ליישב דייתור לשון זה מראה לנו דוקא וה"ק טעמא דאמר כולכם וגם אמר הראויה לי לביאה לפיכך אמרינן דאז כ"א מן הנכריות הוו מקודשות אבל מן האחיות אינה מקודשות אפי' אחת מהן אבל אם לא אמר כולכם אלא אמר הראויה לי לביאה וכו' בלחוד ה"ל כאילו אמר אחד מן האחיות מקודשת לי דכיון דאחת מהן ראויה היא לו א"כ אחת מהן ודאי מקודשת היא לו אלא דלא ידעינן על איזה אחת הן וה"ל קידושין שאינן מסורין לביאה דעל ידי הקידושין נאסרו לו כמו שפי' התוס' והלכה כאביי דס"ל קידושין ודו"ק:

מב כופין אותה ליקח גט פירוש אם היא כומכת על דבריו ליגשא לאיש בלא גט כופין אותה בדין ישראל ובדא"ס שלא תינשא עד שתיקח האשה גט ועיין בפנים ומהרו"ך גורס כופין אותו ולא נהירא:

מג ולאחר שיגדיל אין הקידושין כך הוא הנוסחא ברוב הספרים וכתבתי בפנים דר"ל שנפלא והגדיל ובעל משהגדיל וכ"כ בס"ה בפי' ואם בא עליה לאחר שהגדיל וכו' וכך נדפס בפנים ע"ש והוא מתוקן יותר וכ"כ מהרו"ך:

ומיהו תקנו לה קידושין ע"י אביה ואמה וכו' כתב ב"י בפ' ב"ש דלא הצריכו מיאון בקידושין להידייהו אלא כשהקטנה בעצמה קיבלה קידושיה אבל כשקדשוה אביה ואמה והמה בעצמם קיבלו קידושיה אעפ"י שהיה לדעתה לא הוו קידושין וא"צ מיאון אבל כשהשיאוה והכניסוה לחופה לדעתה אעפ"י שקבלו הם הקידושין הוו קידושין וצריכה למאן והביאו מהרו"ך ע"ש:

מד וכן היבם שקידש צרת יבמתו וכו' פי' אפי' יבם שקידש צרת יבמה דאיכא למ"ד בפ' החולץ דקיימא עליה בכרת ואין קידושין תופסין בה אלא דאנן לא קי"ל הכי אלא כמ"ד דליכא אלא עשה:

מז אמרה היא בעצמה נתקדשתי וכו' משנה פרק ב' דכתובות (דף כ"ב) האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והקיקנא בגמרא דלאו מקרא נפקא לן אלא דסברא היא ובתוס' לשם מפורש דנאמנת מטעם מגו דאי בעי הוה אמרה מעיקרא פנויה אני ולפיכך אינה נאמנת אלא תוך כדי דבור דאיכא מגו אבל לאחר כ"ד ליכא מגו וכ"פ לשם הרא"ש וכך פירש"י לשם (בדף י"ח) וכך הם דברי רבינו ומהרו"ך הקשה מהא דכתב רבינו בסי' מ"ט דלגבי קידושין לא הוי תוך כ"ד כדיבור ותירץ שאני התם דעביד מעשה שנתן המעות בידה ולא אתי דבור ומבטל מעשה אבל הכא לא הוי אלא דבור דאמרה נתקדשתי יכולה לחזור בה תוך כ"ד דאתא דבור ומבטל דבור עכ"ל ונ"ל דאעפ"י דבעלמא ודאי אמרינן דאתי דבור ומבטל דבור וכדאיתא ר"פ השולח (דף ל"ב) מ"מ כאן לא אמרינן הכי משום דהכי בפרק י"נ סוף (דף קכ"ט) קאמרינן והלכתא כל תוך כ"ד כדבור דמי לבר מע"ז וקידושין וכתבו התוס' דר"י פי' ע"א שא"ל הלי' אתה והזר בו תוך כ"ד דלא מהני מידי ולא אמרינן אתי דבור ומבטל דבור ודכוותא בקידושין היכא דלא הוה אלא דבור כגון שכבר מסר בידה פקדון והוא בעין וא"ל בפני עדים הרי את מקודשת לי בפקדון שלי שמסרתי בידך והזר תוך כ"ד ואמר ליהוי מתנה דלא מהני חוזר ואע"ג דליכא מעשה אלא דבור אלא נ"ל דקי"ל הכי בע"ח וקידושין מגזירת הכתוב כמ"ש התוס' בפרק י"נ א"נ תקנתא דרבנן הוא כמ"ש הרמב"ן בשם ר"ת ומביאו הר"ן סוף נדרים (דף פ"ז) והר"ן עלמו כתב טעם אחר ע"ש וכל זה דוקא לענין הזרה דמעות קידושין דקאמר תוך כ"ד דליהוי מתנה אבל הכא לא קא עסיק תלמודא אלא לענין נאמנות דמעיקרא קא בווית נפשה התיכה דאיסורא ואח"כ הזרה מדבורה תוך כ"ד ואמרינן דנאמנת מטעם מגו, ואינו ענין למקדש אשה והזר בו תוך כ"ד ואמר דליהוי מתנה ודו"ק:

נ ובשמשלמת לו מנכה השליש וכו' מהרו"ך ז"ל הבין דאין פוחתין שליש אלא במאכלים אבל שבלונות אעפ"י שעשויין לבלות אינו פוחת שליש דהכי משמע מתשובת הרא"ש שהביא רבינו בסמוך שכתב בסיפא הלכך כיון שחזרה בה תגבין דמי השבלונות מעיקרו בחשבון וישבע שמעון וכו' ומשמע שאינו מנכה כלום והקשה ע"ז מתשובת הרשב"א דפסק דאף בשבלונות שעשויין לבלות פוחת שליש ותירץ דאף הרא"ש כך היה כוונתו לחשוב דמי השבלונות בחשבון ולפחות שליש בעשויין לבלות והאריך ליישב סוגיית הגמ' ע"פ זה ע"ש. ולפעד"נ דאעפ"י דבגמ' דמיירי בקידשה בודאי אף בשבלונות דעשויין לבלות פוחת שליש מ"מ תשובת הרא"ש דמיירי בלא קידשה אלא בדבדיך בלחוד ס"ל להרא"ש דאינו פוחת שליש ואין חילוק בין מאכלים ושבלונות את הכל צריך לשלם ואינו פוחת כלום כיון דלא קידשה אבל דעת הרשב"א בתשובה שאין חילוק בין קדשה ללא קדשה ובזה ודאי נחלק עליו הרא"ש ועיין בפנים מבואר על נכון.

כתב ר"י וכו' ואם כל אחד נותן משכון וכו' כתב מהרו"ך דלקושיית ב"י למה לא יתחייב במשכון בשידוכין כמו בלא משכון כיון דאין דין אסמכתא בשידוכין צריך לפרש דמ"ש ואם כל אחד נותן משכון וכו' לא קאי אשידוכין אלא אקנייניס דעלמא אבל בשידוכין לעולם חייב שאין חילוק בין נותן משכון לאין נותן משכון וכתב על מה שכתב הרש"ל דבמשכון אף בשידוכין איח ביה עפי משום אסמכתא שהוא דוחק והאריך בזה ולפעד"נ דהאמת הוא כמ"ש מהרש"ל כאשר הבאתי ראייה לדבריו בפנים דבמשכון יש בו משום אסמכתא והכי נקטינן:

נב וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש הב"י הקשה על זה ומהרו"ך כתב מה שכתב כדי ליישבו אבל האמת יורה דרכו כמ"ש בפנים ליישב כל דברי הפוסקים בזה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והוא הנכון (שייך לסוף הסי') ונראה דהאי ואם רצה וכו' כך פירושו דאף אם יכול ליכנס מיד אין האב רוצה ליתן בתחלה מה שפסק לבתו פן יחזור מדעתו ולא יכנוס וקשה להוציא מידו והחתן אינו רוצה ליכנס תחלה עד שיתן פן לא יתן אח"כ והאב רוצה ליתן לו ע"י שליש עד אחר שיכנוס ואז יתן השליש ליד החתן מיד שיכנוס הרבות בידו דכך הדין בין לוה ומלוה שאם הלוה אינו רוצה לפרעו עד שיחזיר השטר תחלה והמלוה אינו רוצה להחזיר השטר עד שיפרענו תחלה דנותן ביד שליש וכשיחזור השטר ליד הלוה יחזיר השליש המעות ליד המלוה אבל אין פירושו דהרבות ביד האב לומר אתן ליד השליש ולא אתן לידו עד ב' וג' שנים אלא צריך ליתן לידו מיד כיון דלא התנה בשעת פסיקה שיתן לו ע"י שליש עד זמן כך וכך נוהגים דכשכתב בשטרי התנאי להכנים הנדוניא ק"ס דצריך ליתנו בידו ואח"כ כונס אא"כ דהיה מתנה בשעת פסיקה שלא יתן לידו עד משך שנים כך וכך אלא יהא ביד שליש עד אותו זמן וכל שלא התנה אלא כתב סתם ניתן ק"ס צריך ליתן בידו ואחר כך כונס או מניח ביד שליש עד אחר שיכנסנה לחופה ואחר החופה יתן מיד לידו. ע"כ הכר בפנים:

נג פסק הגאון וכו' מהרו"ך האריך בזה ומסקנתו דאם נתן מעות לבתו כאם שתינשא בו ומתה הבת דקנתה להוריש לבנה ולפע"ד אינו כך ועיין במ"ש בפנים:

נז משרה האב וכו' והרמב"ם כתב יורשה אפי' נדונייתה בבית אביה תימה דלעיל בסימן נ"ה כתב רבינו פירש"י שהוא כדברי הרמב"ם ואח"כ כתב דברי ר"ת ומסקנת הרא"ש לדבריו אלמא דס"ל כר"ת וכאן כתב תחלה לדעת ר"ת ושהרמב"ם חולק עליו משמע דס"ל כהרמב"ם דלא כר"ת וי"ל דודאי ס"ל כרבינו דהלכה כר"ת היכא דליכא תקנה וכאן לא בא אלא להורויי דין תקנה דבין לפר"ת ובין להרמב"ם היכא דאיכא תקנה שהאב נוטל הכל אף להרמב"ם נוטל

כנ

הכל והילא דתיקנו דחולקין אף לר"ת חולקין ואין בין נכנסה לחופה ממש ובין מסרה האב לשלוחי הבעל הולכין אחר התקנה. אבל אם הלך האב עם שלוחי הבעל וכו' או נכנסה עמו לחצר שלו אפי' ליכא תקנה כלל האב יורשה מדינא אף להרמב"ם והשתא ניחא הא דלא כתב רבינו כאן סברא זו של הרמב"ם ע"ש פירש"י כמ"ש בסי' נ"ה אלא דאתא לאורויי דאעפ"י דהרמב"ם בפכ"ב דאישות לא כתב בפירוש החילוק בין חצר דידיה לחצר דידה אפ"ה נ"ל דס"ל להרמב"ם דאין הבעל יורשה אלא בחצר דידיה אבל בחצר דידה האב יורשה אפי' בדונייתה ביד הבעל וכמ"ש ה"ה הבאתיו בפנים ע"ש:

סב כתב הרמב"ם אם היה שם יין וכו' ור"נ כתב וכו' עיין בט"ז בפנים דפליגי בהא דלהרמב"ם אם אין שם לא יין ולא שכר מברך ברכת נישואין בלא כוס ולר"נ לא סגי בלא כוס מיהו בברכת אירוסין דכתב רבינו לעיל בסימן ל"ד בשם הרמב"ם דמברך אותם על כוס של יין או של שכר ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמו וכאן כתב דלר"נ ברכת אירוסין אם לא ימצא יין אפי' יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין משמע דחולק על הרמב"ם וקשה טובא דה"ל לרבינו לכתוב מחלוקת זו סמוכין זה עם זה או בסימן ל"ד או כאן ולא לכתוב דעת הרמב"ם לחוד בסימן ל"ד ולכתוב דעת ר"ן כאן כאילו ליכא מחלוקת ביניהן לכן נראה דאה"נ דליכא מחלוקת באירוסין דגם ר"נ מודה למ"ש הרמב"ם דהמנהג לברך ברכת אירוסין על כוס של יין או של שכר ואם אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמו אבל ר"נ לא קאמר אלא היכא דלא נהגו דדינא הוא דמברכין ברכת אירוסין לכתחילה על כוס של יין ואם לא נמצא יין אפי' יש שם שכר מברך לכתחילה בלא כוס ברכת אירוסין כיון דאירוסין בלא נישואין לאו מצוה מן המובחר הוא דעיקר המצוה היא לקיים פריה ורביה וכיון דארוסה אסורה לבא עליה עד שתכנס לחופה אם כן אירוסין לאו מצוה מן המובחר הוא ולכן אין להקפיד שלא לברך אלא על כוס אלא כיון שאין שם יין מברך בלא כוס אעפ"י שיש שם שכר וגם הרמב"ם מודה בזה לדינא אלא היכא דנהגו לברך על שכר יש לברך ברכת אירוסין על שכר לכתחילה אם אין שם יין וק"ל:

סג ומותר לבעול לכתחלה בשבת מסקנא דגמרא בפ"ק דכתובות ובהגהת אשר"י שם הקשה ע"ז מהא דמשמע התם דלא שרי אלא משום דרוב בקיאין בהטייה ואנן דלא בקיאין בהטייה ודאי דאסור ומהרו"ך תירץ דהך סוגיא לא קאמר תלמודא אלא למ"ד דם חבורי מחבר אבל למ"ד דם מיפקד פקיד שרי אפי' אינן בקיאין בהטייה ונכון הוא. כתב בה"ג ברכת בתולים וכו' כ"כ הרא"ש בשמו פ"ק דכתובות וכתב עלה ואפשר שברכה זו תקנוה הגאונים וכו' עכ"ל. ואף על גב שהרא"ש השיג וכתב אברכה דתיקנו הגאונים בפדיון בכור דאין כח להוסיף ברכה אחר חתימת התלמוד כמ"ש רבינו בי"ד סימן ש"ה י"ל נהי דוקא דהברכה היא בשם ומלכות זה ודאי אסור אבל הך ברכה דבתולים דלית בה שם ומלכות שרי לברכה ע"פ תקנת הגאונים דאינו אלא שבח ותהלה לפניו על שבחר בזרעו של אברהם מיהו אין יישוב זה מספיק אלא להרא"ש גופיה שהביא ברכה זו בלא שם ומלכות אבל רבינו שהביאה בדאית בה שם ומלכות קשיא וצ"ל דט"ס הוא וצריך לומר בלא שם ומלכות:

כתב בה"ע על ברכת בתולים וי"א דאין מברכין אותה בלא כוס וכ"כ ה"ר יהודה בשם רבינו נסים ואין ספק שסבין דמה שהביא הרא"ש וז"ל ברכת בתולים כתב בה"ג ברוך אשר נטע אגוז בג"ע וכו' והורה רבינו נסים אם היה מקום שאין מצוי בו יין וכו' דכיון דאף באירוסין שאינו מצוה מן המובחר דאסור לבא עליה עד שתכנס לחופה צריכה כוס לכתחילה אם כן ברכת בתולים שמצוה מן המובחר הוא ונקראת גם כן בעילת מצוה משום דמאותו ביאה ואילך יקיים מצות פרו ורבו כ"ש דטעונה כוס לכתחילה וקצת משמע הכי מדברי הרא"ש דכתב לאחר שכתב נסך דברכת בתולים בשם בה"ג ולא קודם זה אלא ודאי אתא לאורויי הך דינא דבברכת בתולים נמי צריכה כוס לכתחלה במכ"ש מברכת אירוסין כדפי' מיהו נראה דליתא להך פירושא דאדרבה דוקא ברכת אירוסין שהוזכרה בתלמוד וצריכה שם ומלכות טעונה כוס לכתחלה אבל ברכת בתולים דלית בה שם ומלכות אינה טעונה כוס כלל ולא קשה א"כ אמאי לא נברך גם ברכה שתיקנו הגאונים על פדיון בכור בלא שם ומלכות דהא"ל דרבאי בכך ולא השיג הרא"ש אלא על מה שתיקנו לברך אותה בשם ומלכות והטעינוה ג"כ כוס דזה אסור אבל בלא שם ומלכות ובלא כוס אין בו איסור דאינו אלא שבח ותהלה אלא שלא נהגו כך אבל ברכת בתולים נהגו עלמא לברך בלא שם ומלכות ומ"ש בפנים בשם מהרש"ל דלא נהגינן לברך ברכה זו היינו שלא נהגו לברך בשם ומלכות אבל בלא שם ומלכות ובלא כוס נהגינן לברך ולא אשכחן מאן דפליג אהא והכי נקטינן ודלא כמ"ש בה"ע לברך אותה בשם ומלכות כתב הרא"ש ומסתבר לברכה אחר שמצא בתולים עכ"ל ורבינו לא כתבו גם לא כתב לברך קודם בעילה כדי שתהא עובר לעשייתן דכיון דאינה ברכה גמורה בשם ומלכות אלא שבח והודאה ותהלה יכול לברך אותה בין בתחילה בין בסוף ולכך כתב בסתם לברך אותה נ"ל:

סד ובזמן הזה שאין זמן קבוע וכו' הקשה מהרו"ך דאפי' בזמן שאינם קבועים אלא ביום ב' וה' יעשו נישואין ביום א' כשהכל מוכן ותירץ מה שתי' אבל לפעד"נ די"ל כיון דביום א' על הרוב אינו מוכן לפני השבת אלא ע"י הדחק משא"כ בה' דהכל מוכן בריוח לעולם תיקנו שלא תינשא אלא ברביעי אבל בשבתי דינים קבועים בכל יום דבכל יום הכל מוכן בריוח כמו ביום ה' אעפ"י דביום א' אין הכל מוכן מלפני השבת אלא ע"י הדחק לא חששו ליום א' בלחוד ואמרו דאשה נישאת בכל יום:

סה מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה את הדרך פי' כיון דדבר זה תלוי בכבוד מי יהא נדחה מפני האחר קי"ל דכבוד החיים קודם לכבוד המתים ולא כתב הרב רבינו משה בר מיימוני מי שהיה לפניו מת וכלה מניח הכלה ומתעסק במת אלא בדברים שאינו מיעוט כבוד אלא להתעסק בצרכיהם זה אחר זה לרכי המת קודמין דמת מצוה קודם לכל המצות כ"כ בי"ד ריש סימן ש"ס ודלא כמ"ש מהרו"ך דהרמב"ם מפרש מעבירין לשון ויעבר את הכושי והא ליתא דאם כן ה"ל לומר מעבירין את המת לפני הכלה דמשמעו מקדימין את המת לפני הכלה מדקאמר מלפני הכלה במ"ש אלמא דכפשוטו הוא:

סו וכתב הרמב"ם וכן אם העיד עליו עדים וכו' מהרו"ך הביא דברי הרב רבינו משה בר מיימוני ומ"ש עליו ה"ה והב"י וכתב ליישב ולחלק דהרמב"ם כתב לדינא דלדינא יש היתר טפי בקנין דהיכא שיעביד קרקעות ודברי רבינו הוא לפי דהאשה סמכה דעתה טפי אייחוד מטלטלי ואין יישוביו מתקבלין לע"ד ועיין במ"ש בפנים יישוב נכון: **וכתב** ב"ה וכו' כתב מהרו"ך לפרש דבריו בדברים דחוקים ואינן אמת ועיין במ"ש בפנים הנכון והאמת:

כתב ר"ת דכתובת בתולה מן סחורה וכו' כתב מהרו"ך לפרש לשון כתובות שלנו ולפעד"נ שאינו נכון אלא הכי פירושו דבתחלה כותב לבתולה ויהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן וכו' ואח"כ ודין נדוניא דהנעלת ליה וכו' הכל קיבל עליו במאה זקוקים וכו' ורצונו לומר שמאתן זהובים דחזו ליכי והנדוניא דהנעלת ליה הכל קיבל עליו בק' זקוקים והוסיף לה מדיליה עוד מאה זקוקים ס"ס מאתים זקוקים עם המאתן דחזו ליכי ובקרקא ובכרוב מקומות במלכות זה גובין לבתולה ד' מאות זהובים פולים כי פי' זקוק שני זהובים פולים ובקצת מקומות אין הזקוק כי אם מה"ג פולים ואינה גובה אלא ג' מאות זהובים פולים ועשרים זהובים ובמדינת ליט"א פי' זקוק הוא שני זהובים פולים טו"ג פולים ומאתים זקוקים הן ת"ק זהובים פולים ועד"ז הוא פי' לשון כתובת האלמנה ואינה גובה בשטר כתובתה אלא המחצה לפי מנהג המקומות שגובין לבתולה כך וכך גובין לאלמנה המחצה:

סט ואפי' היא אומרת איני נותנה לך פירות וכו' מהרו"ך ז"ל האריך בכאן מסוגיית הגמרא וע"ל בסי' ע"ח במ"ש על זה דבר דבור על אופניו בס"ד:

ע ובירושלמי משמע וכו' פי' ש"מ דברשותו הוא ליתן לה מזונות וכו' על זה חולק הוא בירו' וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ועיין מ"ש בפנים ומהרו"ך האריך בזה. גם האריך לפרש מ"ש ופוסקין לה ג' סעודות בשבת וכו' ולא דק בפי' דג' סעודות דקאמר היינו לומר דבלאה פוסקין לה ג' סעודות ועוד פוסקין לה ג"כ בשר ודגים ול"ל ובשר בוי"ו ועיין במ"ש בפנים בקצרה: **וא"א** הרא"ש הסכים לדעת רש"י דכיון שהוא מוחזק וכו' הקשה מהרו"ך בלא הך קושיא לפירש"י נמי קשה דהיאך נאמן הבעל בשבועתו להוציא מידה מה שמכרה מנכסיו ואשתמיטתיה להרב הא דכתבו התוס' והרא"ש דה"ט דנאמן משום דאורחא דמילתא הוא לאתפוסה נכרי הלכך מוציא מידה בשבועה. עוד כתב מהרו"ך דעל מ"ש הרא"ש לדחות פרש"י שפי' בלוותה ואכלה דנאמן להצריכה שבועה משום דמילתא דפשיטא הוא מאחר שהוא מוחזק וטוען ברי שתהא צריכה שבועה ומאי קמ"ל דקשה טובא הנא היכא למימר דהאה לאשמועינן דל"מ בלויתה ואכלה דפשיטא דנאמן אלא אפי' פסקו לה ב"ד ומכרה דאע"ג דהיא מוחזקת נאמן להצריכה שבועה דנאמן קאי אתרוייהו בין לותה ואכלה ובין פסקו לה ב"ד ומכרה מנכסיו דנאמן הבעל להצריכה שבועה עכ"ד ולפע"ד יש ליישב דדעת הרא"ש הוא לדחות פר"י בקושיא זה משום דברייתא דתני בה בסתם ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות דאתא לאשמועינן דבתרוייהו נאמן ולפר"י דנאמן להצריכה שבועה לא איצטריך בלותה ואכלה דפשיטא היא אלא איצטריך לחוד להיכא דפסקו לה ב"ד ומכרה אבל לפירש"י ניחא טפי דאיצטריך לאורויי דנאמן הבעל בשבועתו אף להוציא מידה מה שנתנו לה ב"ד וה"ה דאיצטריך לאורויי דנאמן בשבועתו אף עפ"י דלא תמצא שום מי שלוה לה דבתרוייהו איכא רבותא עוד כתב מהרו"ך דליכא לפרש לפר"י האי נאמן דתני בברייתא דפסקו לה ב"ד ומכרה נכסיו קרקע או מטלטלי דא"כ היאך פר"י דנאמן להצריכה שבועה דהלא במטלטלי ליכא שבועה בנק"ה אלא שבועת היסת ובימי התנאים דמשנה וברייתא לא הותקנה עדיין שבועת היסת עכ"ד גם בזה אומר אני אשתמיטתיה להרב הא דפירש"י במשנה ר"פ הנשבעין באמר לחנוני תן לי בדינר פירות וכו' ישבע חנוני פי' שבועת היסת ורש"י גופיה לעיל סוף (דף מ"ח) כתב דשבועת היסת לא ניתקנה בימי התנאים דבימי ר"נ תקנוה אלא נ"ל דלא היתה תקנה קבועה לכל כופר הכל עד שבא ר"נ אבל ודאי לפעמים ראו התנאים להשביע היסת גם בכופר הכל כגון הסיא דחנוני וכמ"ש בארוך בס"ד בח"מ סוף סי' ע"ה ע"ש ודכוותה מפרש ר"י הכא בברייתא דנאמן הבעל להצריכה שבועת היסת כשפסקו לה ב"ד ומכרה מטלטלין אף עפ"י דכופר הכל כיון דאורחא דמילתא הוא לאתפוסה נכרי כל זה נלפע"ד פשוט וברור ודלא כמהרו"ך שכתב בזה פירושים משונים:

לא נותנה ולא מכרה אלא דחקה עצמה וכו' כ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני פי"ב דאישות ולא קשה הלא לקמן סימן פ' כתב רבינו דלרב האי גאון העדפה הוא לבעל אפי' העדפה שע"י הדחק וכ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני פכ"א דאישות דשאני התם דכיון דניזונת משל בעלה דין הוא דהעדפה נמי לבעל אבל בהלך למ"ה שהיתה ניזונית ממעשה ידיה ומן העדפה שע"י הדחק ואינו נותן לה מזונות סד"א דצריך לשלם לה מה שדחקה עצמה וכו' קמ"ל דאדרבה היא הנותנה דכיון דלא נתן לה מזונות א"כ זכתה היא במעשה ידיה כאילו אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואין לזה על זה כלום דאפי' עשתה והותירה הכל שלה כמ"ש ה"ה לשם ע"ש הרמב"ם ומהרו"ך כתב על קושיא זו כאן גם לקמן בסי' פ' כתב מ"ש ולא נהירא:

עא אבל מי שנשתטה וכו' עד שיגדלו וקשה שלא מתורת צדקה חייב לפרנס בניו ובנותיו אף לאחר שיגדלו דלא גרעי משאר קרוביו עניים דאין נופלין על הגבאי תחלה כדאיתא בירושלמי ופסק כך בי"ד בה' צדקה וכך הקשה מהרו"ך ותירץ מה שתירץ אבל האמת הוא כמ"ש בפנים דלרבינו במי שנשתטה זנין מנכסים אפי' אינו אמוד ובאינו אמוד ודאי אין זנין אלא עד שיגדלו דליוצא שלא לדעת משתמא ניחא ליה שיהיו ניזונין מנכסיו אפי' אינו אמוד בעוד שלא הגיע לכלל גדלות:

עב כתב הרמב"ם בנדרה היא וכו' נראה דלפי דתלמודא קאמר סתם יוציא ויתן כתובה והרמב"ם מפרש לחלק דדוקא בדלא הפר לה משום דאומר אי אפשי באשה נדרנית התם הוא דקאמר תלמודא יוציא ויתן כתובה בע"כ אבל אם הוא רוצה לישב עמה וכו' אין כופין אותו שיוציא לכך אמר רבינו כתב הרב רבינו משה בר מיימוני דאינו חולק על מ"ש תחלה אלא מפרש בלחוד הוא וזה פשוט לפע"ד ודלא כמ"ש מהרו"ך:

עד אסר הבעל כלי שכניו וכו' עד לפיכך תצא שלא בכתובה שמשיאתו שם רע בשכניו. וא"ת בלאו ה"ט תצא שלא בכתובה דמאי אמר דאי איפשי באשה נדרנית כמ"ש בסוף סי' ע"ב דהם אמר אי איפשי באשה נדרנית יוציא ויתן כתובה אלא לפי שהיה לו להתיר וקיים מרצונו אבל הכא באסרה כלי שכנים דלא מצי להתיר א"ל ניתן כתובה מטעמא דאי אפשי באשה נדרנית וי"ל דלא מצי אמר אי איפשי באשה נדרנית אלא בנדרים דעינוי נפש או בדברים שבינו לבינה דקפיד וכו' וכ"כ הר"ן ריש המדיר ומביאו מהרו"ך:

נדרה שלא תלך לבית אביה וכו' ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלך לבית אביך יותר מחודש או יותר מרגל יוציא מיד אחר ז' ימים הקשה מהרו"ך אמאי לא אמרינן הכא שתהא מותרת בתשמיש מיד ולא תלך לבית אביה עד חדש ואח"כ יוציא ויתן כתובה כדאמרינן גבי המדיר את אשתו מליהנות ממנו והאריך בזה ויישובו שכתב על קושיא זו אינו יישוב ולפע"ד אין כאן שאלה לקושיא דבהמדיר אשתו מליהנות לו לא הלאו בהנאי אבל הכא דהדיר אשתו ואסר עליו הנאת תשמישה והלאו בתנאי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש וכו' ליכא למימר שתהא מותרת בתשמיש מיד ולא תלך לבית אביה עד חדש דבתנאה לא מוזהר אינים ואפי' למ"ד מוזהר הכא מודה דאשה לא מוזהרה כיון שלא נדרה וכמ"ש בפנים לעיל ריש סי' ע"ד ע"ש:

עה וכתב ר"מ מרוטנבורג אם הוא מיוחדת וכו' הקשה מהרו"ך דמ"ש רבינו ע"ש מהר"מ הוא סותר למ"ש המרדכי בשם מהר"ם והאריך בדברים ולפע"ד דלא ניתנו ליכתב בספר אבל היישוב הנכון לקושיא זו כתבתי מפורש בקצרה בפנים ובייישוב זה מתיישב ג"כ מ"ש רבינו כאן דברי מהר"ם ובסוף הסי' כתב דברי ר"ת דלכאורה חלוקים הם בדין זה ונתברר בטוב טעם דלדינא אין כאן מחלוקת ע"ש ודלא כמ"ש ב"י דחלוקים הם:

עו ומי שיש לו מלאכה וכו' מ"ש ב"י וסמך הלשון כך הוא וכו' כתבתי בפנים דט"ס הוא בלשונו ומהרו"ך נדחק ליישב לשונו ולא נהירא ע"ש:

עז כתב הרמב"ם איש ואשתו וכו' עד ועושין פשרה היכא לעקשות דלקמן סימן קנ"ד ס"ו כתב רבינו שאם טוענת שאין לו גבורת אנשים וכו' כופין אותו להוציא דנאמנת היא משום דחזקה אין אשה מעיזה בדבר שהבעל יודע אם הוא אמת אם לאו ונ"ל דהכא מיירי בדבר שאין הבעל יודע כגון שטוענת שהוא מורד מתשמיש שאינו בא עליה אלא כמי שבא על הזונה ואינו משמש כרצון או הוא טוען עליה שאינה מתרצית אלא בכפייה בא עליה לפי שסונאתו שגם זו נקראת מורדת ולכן פסק הרמב"ם דעושין פשרה ואין כופין ואפי' אינה שואלת כתובה כלל ודלא כמה שפי' מהרו"ך לקמן בסימן קנ"ד:

פ ובן צריכה לעשות בצמר וכו' מה שקשה במ"ש רבינו כאן בסתם כמ"ד שהבטלה מביאה לידי זמה ובסי' פ"א כתב שזאת היא דעת רב אלפס וכתב ג"כ דהרא"ש חולק ופסק כמ"ד דהבטלה מביאה לידי שיעמום ובי"ד סי' רל"ה כתב בסתם כהרא"ש עיין במ"ש יישובו בסוף סי' פ"א ובי"ד לשם בטוב טעם ומהרו"ך כתב ג"כ ליישב זה עיין עליו ולא נהירא לפע"ד גם ביישובו אינו מתיישב הסתירה במ"ש בי"ד:

דחקה וכו' והרמב"ם כתב בסתם וכו' הקשה מהרו"ך ממ"ש הרב רבינו משה בר מיימוני גופיה דהביא רבינו לעיל בסי' ע' והאריך בזה כאן וכן למעלה כתב מזה ולפע"ד אין יישובו נכון אלא האמת כדפי' לעיל סימן ע' בקונטרס האחרון ע"ש:

פה מכר לה קרקע וכו' עד וכיון שנתגלו לו יקחם עם הקרקע הרב רבינו משה בר מיימוני חולק על זה ופסק בפכ"ב דאישות דאותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות ולכן כתב אחר זה בסתם הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה והיא אומרת במתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הן שהם שלי ה"ז נאמנת וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ומביאו רבינו בסמוך דמדכתב הרב רבינו משה בר מיימוני בסתם משמע דבין שהיו המעות גלויים ובין שהיו טמונים דין נכסי מלוג יש להן כמו שכתב בתחלת דבריו ודלא כמו שכתב רבינו כאן דבטמונים יקח המעות עם הקרקע. ול"ק א"כ למה הביא רבינו בסמוך דברי הרב רבינו משה בר מיימוני בסתם כיון דפליג עליה דהא ודאי אעפ"י דפליג עליה בטמונים מ"מ לא פליג עליה בגלויים בטענה זו כשהיא אומרת במתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הן והם שלי דהיא נאמנת וכו' דגם רבינו ס"ל דדין זה אמת כשהיו המעות גלויים ודלא כמ"ש מהרו"ך לחלק בין טענת ברי ושמא אי נמי בין מוחזק לאינו מוחזק דהרמב"ם משמע להדיא דבטמונים אינו טוען ברי גם המעות כיון שהיא לא נתנן לו אלא ע"ד מכר לא הודיע כחה בכך ולא תשיב הבעל מוחזק בהם כמ"ש ה"ה לשם להדיא אלא העיקר כדפי' ועיין במ"ש בפנים. וה"ר יונה כתב דוקא דקא טען טענת ברי דידי איגון וכו' פי' אע"ג דגם היא טוענת ברי אינה נאמנת כיון דהיו טמונים אבל אם הוא טוען שמא צריך להחזירם לה ומ"ש הב"י דאיסי טוענת טענת ברי לא היה צריך לכותבו דפשיטא היא דמיירי דאיסי טוענת טענת ברי כמו ברישא דאם היה ספק אל האשה דשמא של בעלה הן פשיטא דהבעל מוציא מידה אפי' היה הבעל טוען שמא שלו הן דנגנבתה דאינו שמא גרוע כיון דלא היה לו לידע דאשתו תגנוב ממנו דבר או תעלים ממנו מעשה ידיה אבל שמא שלה גרוע דהיה לה לידע מה שהוא ברשותה של מי הוא גם בזה כתב מהרו"ך מה שכתב ולא נהירא:

כתב הרב רבינו משה בר מיימוני הרי שנמצאו וכו' ואם אומרת ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהן עליה להביא ראיה וכו' איכא לאקשויי ומ"ש מאומרת אחד נתנו לי במתנה דנשבעה האשה ולא אמרינן שכל ממון שנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא פי' ה"ה דהיינו טעמא משום דחזקה שאין האשה מעיזה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע האמת כמוה דאפי' אמרה לבעלה בפניו גרשתני נאמנת חזקה שאינה מעיזה מיהו במ"ש הרב רבינו משה בר מיימוני באומרת ע"מ כן נתנו לי במתנה שלא יהא לבעלי רשות בהן דעליה להביא ראיה אעפ"י שנמצאו המעות והמטלטלין בידה והיא מוחזקת בהן ואפי' באינן טמונים משמע מדברי רבינו בסימן שאחר זה במ"ש בשם ר"י ורבינו שמשון והרא"ש דבמה שנמצא בידה מעות או מטלטלים שלא תקפם הבעל מידה אלא הם בידה דלדברי כולם אם טוענת שלי הם נאמנת ואין הבעל יכול להוציאם מידה בב"ד והוא מדברי התוס' בפ' ח"ס (דף כ"ה) ולשון שלי הם פשוטו משמע דטוענת דמתנה נתנו לי ע"מ שלא יהא לבעלי רשות בהן והכל שלה קרן ופירות דנאמנת ודלא כהרמב"ם והרמב"ן דלוקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות וכתב ה"ה לשם דכך הוא דעת הרשב"א דנאמנת דהכל שלה קרן ופירות ומהרו"ך ג"כ הביא בשם מהרש"ל שכתב כך להדיא אלא דנחלק עליו ושרי ליה מאריה לסתור דברי אמת בדברים שאין בהם ממש גם על הרב בהגהות ש"ע שכתב די"א שם דאינה נאמנת בטענה מתנה נתנו לי ע"מ שלא יהא רשות לבעלי בהן אלא ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירות אעפ"י שהמעות נמצאין בידה ומוחזקת בהן היינו דוקא במעות טמונים אבל במעות שאינן טמונים נאמנת לומר שלי הם כיון שנמצאו בידה דלא כהרמב"ם דכתב בסתם דאינה נאמנת אפי' במעות שאינן טמונים נחלק עליו והוציא לשון שלי הוא מפשוטו דרצונו לומר שלי הוא הקרן והבעל הוא שיאכל הפירות ושזו היא דעת התוס' והרא"ש ורבינו ולדעת הרמב"ם ומי ישמע לו להוציא לשון שלי היא מפשוטו ומשמע דשלי לגמרי משמע קרן ופירות ומה שהאריך ביפוים לפרש משמעות הסוגיא דאין לחלק בין טמונים לאינן טמונים אלא במכר לה שדה שהבעל מוחזק במעות אבל במעות שהיא מוחזקת בהן אין חילוק בין טמונים לאינן טמונים זה ודאי יש לו פנים מאירות ליישב בהם דעת הרמב"ם אבל לעשות כוונים ללשון התוס' והרא"ש ורבינו ולומר דגם המה ס"ל כהרמב"ם הוא דבר בטל לפע"ד והכי נקטינן לחומרא להוציא שלא נוציא מיד האשה בב"ד מעות שאינם טמונים כשטוענת שלי הם בסתם או באומרת בפי' מתנה נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בהן וכו' ודלא כהרמב"ם ומה שהיה קשה למהרו"ך היאך הביא רבינו כאן דברי הרב רבינו משה בר מיימוני בסתם ולא ס"ל כמותו אין זה קושיא דלא הביא דבריו אלא לפי שתחלת דבריו וסופה הילכתא היא ולא ראה להשמיט אמצע דבריו וכתב לשונו ממש ונסמך ע"ל מ"ש בסי' פ"ו דפסק כר"י והר"פ והרא"ש דבנמצא תחת ידה מעות באינן טמונים ואומרת שלי הן דנאמנת ושלה הן קרן ופירות אף באומרת בפי' מתנה נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בהן וזה הוא דרכו של רבינו בחבורו כשמביא דברי הרמב"ם או דברי מחבר אחר בהעתיק לשונו ואינו משמיט אמצע לשונו אע"ג דלאו הילכתא היא לדעתו ונסמך על מ"ש דעתו במקום אחר ומ"ש מהרו"ך שמ"ש הרא"ש ורבינו ע"ש ה"ר שמשון דלא בא הר"ש לחלוק אפר"י אלא לתרץ ולפרש דברי ר"י דלא קשיא הוא בודאי פי' נכון ואמת הוא:

ובמה שמשתמש וכו' מהרו"ך ז"ל נדחק בפי' דברי בעל העיטור והרא"ש ועי' כמ"ש בפנים תמצא נחת

גם

גם בפי' והשי' האשה בעצמה וכו' נדחק בו ב"י ומהרו"ך ועיין במ"ש בפנים פירושו האמת :

פו קבל מן הקטן יקנה לו דקל ס"א בפרק חזקת לרבה בר רב הונא אבל בח"מ סימן רכ"ד בדין קטן שאבלו בו אחרים כתב רבינו דלהרמב"ם יקנה לו דקל כרבה בר רב הונא ולהרא"ש יקנה לו ס"ת כרב הביא וקשה למה פסק רבינו כאן דקל בסתם ונראה דרבינו נמשך אחר פסקי הרא"ש דבפ' החובל הביא הך פלוגתא וכתב והילכתא כרב חסדא ובפרק חזקת הביא ג"כ הך פלוגתא ולא פסק כלום אלמא דהרא"ש לא פסק כרב חסדא אלא גבי מתנה של קטן דמסתברא לקנות בדמיה ס"ת שהיא מצוה דדמי מתנה דמיא למציאה אבל במעות קטן שירש מאבותיו וקטן פטור ממצות מסתברא טפי לקנות במעותיו דקל שיהא קרן שלו קיים ואוכל פירות דקל ובזה מתיישב הא דפליגי בתרוייהו דאי לא הוו פליגי אלא בתבלה ס"א דגבי פקדון מודה רב חסדא דיקנה לו דקל קמ"ל דלא ואי לא הוו פליגי אלא בפקדון ה"א דבתבלה מודה רבה בר רב הונא לרב חסדא קמ"ל דלא אלא פליגי בתרוייהו ומכל מקום אנן לגבי תבלה מסתבר לן טפי כדרב חסדא ולגבי פקדון מסתבר טפי טעמא דרבה בר רב הונא ומהרו"ך כתב יישוב אחר ולפע"ד נראה נכון מה שכתבתי :

צ כיון שהבעל יורש את אשתו וכו' עד וא"א הרא"ש כתב כסברת הראשונה . הקשה מהרו"ך מאי נפקותא איכא במחלוקת זו דהלא לדברי שניהם הבעל אוכל פירות וגוף הקרקע תלוי באם ימות הבעל תחלה או האשה ונדחק דנ"מ לענין כתיבת פרוזבול או לענין נפל הבית עליו ועל אשתו ולא ידעתי מי דחקו לזה דוקא הלא לכמה דברים איכא נפקותא לענין מציאה שזכתה לו רשותו ולענין משיכה שצריך שימשוך לרשותו ולענין כליו של מוכר ברשות לוקח או איפכא וכן לענין זרק לה גט לרשותה אם היא הלוקח השה וכן לענין דינא דבר מצרא דהלוקח שדה אצל שדה זו מסלקו ללוקח מדינא דבר מצרא ועוד לכמה דברים . ומ"ש ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך ליתן הדמים ללוקח כמו הכיר בה שאינה שלו הקשה מהרו"ך הלא בקונה מן הגנב ויודע שדבר זה גנבה הוא א"צ להחזיר הדמים ולא דק דפשיטא דלא מיירי הכא בהכיר בה שהיא גנבה והוא גנבו אלא הכיר בה שלא היתה שלו אלא דשמא קנאה זה ממי שהיתה שלו וצריך להחזיר לו הדמים משום תקנת השוק דומיא דהכא דהקונה מאשה שיושבת תחת בעלה כבר ידעו הכל דכל הנכסים הם ברשות הבעל אלא דשמא האשה מוכרת על פי ציווי בעלה ועיין במה שכתוב בפנים :

צג מי שייחד לאלמנתו וכו' עד נוטלת מזונותיה משאר נכסיו . פי' מה שחסר לה משכר הקרקע שייחד לה שתיזון ממנו נוטלת אותו הפחת משאר נכסיו ומהרו"ך האריך בדבר פשוט :

כתב הרמב"ם לפיכך אם הניח נשים רבות וכו' . נראה דפירוש לפיכך כך הוא דלפי שכתב תחלה להקל במטלטלין שאין האלמנה יכולה לעכב על היורשין מליטול ברשותם המטלטלים שלא תפסה והם יתנו לה מזונות ובמקרקעי יכולה לעכב יאמר ע"ז לפיכך גם בזה מקילין במטלטלים דאם הניח נשים רבות זו אחר זו ניזונות בשוה ממטלטלין שאין דין קדימה במטלטלין כשלא תפסה שום אחת מהן אבל במקרקעי אף ע"פ שלא תפסה יש בו דין קדימה ויכולה לעכב על המאוחרת שלא תטול מזונותיה עד שתטול המוקדמת תחלה והראב"ד כתב דאפילו במקרקעי אין בו דין קדימה לענין מזונות ובספר הרמב"ם שבידינו לא כתוב לפיכך גם נמצאו מקצת ספרי הרמב"ם כתוב בהם שאין דין קדימה במזונות וכבר האריך בזה מהרו"ך ולפע"ד אין ספק בפי' זה שכתבנו לפי הנוסחא שהעתיק רבינו מחיבור הרמב"ם :

תפשה הרבה מטלטלין וכו' הנה מהרו"ך פירש דברי הר"ש וריב"א והרמב"ם ומהר"מ מרוטנבורק והרא"ש ותמה אני על פירושיו הזרים ולפע"ד הדברים ברורים ופשוטים כאשר תראה במ"ש בפנים בס"ד :

ואם טעתה אפי' בכל שהוא וכו' כתב מהרו"ך לדעת ב"י דהא טעתה לא קאי אלא בנקתה לעצמה אבל לא במכרה לאחרים וכו' אבל לע"ד בלקחה לעצמה המקח בטל במכרה בינה לבין עצמה אפי' לא טעתה אלא דבמכרה לאחרים אינו בטל אלא היכא דטעתה ועיין במ"ש בפנים וכ"כ מהרו"ך ע"ש דרכי משה :

צה כתב הרשב"ש אלמנה וכו' וכ' א"א הרא"ש משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת בשבח כלום ולא נכירא וכו' מתוך לשון הרא"ש בפסקיו נראה דהשגת הרא"ש הוא על מ"ש הרשב"ם בין על מ"ש בניזונית מנכסי יתומים דאפי' אמרה ראו מה שהניח לי בעלי אינה נוטלת בשבח כלום אפי' בשכר טירחא ובין באינה ניזונית והשביחה הנכסים בסתם דלא אמרה ר"י נמי אינה נוטלת בשבח כלום זולתי מה שנתחייב בעלה בכתובתה זה גובה מן השבח וכתב הרא"ש דלא נסירא אלא בין בזו ובין בזו נוטלת שכר טרחה וכו' דהיינו בניזונית נוטלת שכר טרחה בלחוד והמותר הכל ליורשים ובאינה ניזונית והשביחה בסתם בלא אמרה ראו וכו' ובנכסים מועטים נוטלת שכר טרחה ואח"כ גובה כתובתה והמותר ליורשים ורבינו הביא תחלה דברי הראב"ד שחולק על מ"ש רשב"ם דניזונית הכל ליורשים אלא אדרבה הכל לעצמה ואח"כ הביא מ"ש רשב"ם באינה ניזונית והרא"ש חולק על כל זה דהיינו שחולק על רשב"ם ועל הראב"ד במ"ש בניזונית וחולק גם על רשב"ם במ"ש באינה ניזונית וכך הבין ב"י ולכן כתב בש"ע ג' סברות בניזונית די"א דהכל ליורשים ואפילו שכר טירחא אינה נוטלת והוא דעת רשב"ם וי"א שהשבח הוא לעצמה והוא דעת הראב"ד וי"א שנוטלת שכר טירחא והוא דעת הרא"ש ואח"כ כתב ואם אינה ניזונית ואמרה ראו וכו' דאפילו השביחה אלף ככר הוא לעצמה דכיון דנתעללו מלהגבותה כתובתה אחולי אחלי לה אבל אם השביחה הנכסים בסתם ולא אמרה ראו וכו' הכל ליורשים דאחולי אחלה לגבי יורשים אלא דגובה חוב שלה שכתוב בכתובה והוא ג"כ דעת רשב"ם וי"א שאפילו כתובתה לא תגבה ממנו אלא שנוטלת שכר טירחא והוא דעת הרא"ש וכ"כ מהרו"ך ע"ש הרב הגדול מהרש"ל שכתב דהרא"ש השיג על הרשב"ם גם אהיכא שניזונית מן היורשים דהשבח הכל ליורשים ואינה נוטלת אפי' שכר טירחא וקאמר הרא"ש דלא נסירא אלא נוטלת שכר טירחא וכן הוא האמת אבל מהרו"ך חלק על מהרש"ל ועל הב"י במ"ש בש"ע לפי מה שהבין מדבריהם דהרא"ש לא קאמר דנוטלת שכר טירחא אלא בניזונית ועל זה האריך בדקדוקי קושיות ולשונות והביאוהו לפרש דאיפכא הוא דהרא"ש לא ס"ל דנוטלת שכר טירחא אלא באינה ניזונית ולא אמרה ראו וכו' אבל בניזונית אפילו אמרה ראו אינה נוטלת כלום אפי' שכר טירחא אבל למ"ש דהרא"ש חולק על מ"ש רשב"ם בין בניזונית ובין באינה ניזונית וכמו שמבואר בש"ע אין כאן קושיא ולא דקדוק כלל ע"ש ולענין הלכה כתבתי בפנים דאין להוציא מיד המוחזק ע"ש :

צו והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה לו כתובתה או שלא מכרה לו ונראה שאם כתובתה בידה אינה צריכה לישבע על זה וכו' . משמע דלהרמב"ם אפי' כתובתה בידה צריכה לישבע ע"ז וקשה דבסי' צ"ג סי"ג משמע דלהרמב"ם אפי' כתובתה בידה אינה צריכה לישבע שלא מחלה ושלא מכרה אלא תשבע לחוד שלא תפסה משל בעלה כלום וי"ל דס"ל להרמב"ם דכשבאה לפסוק לה מזונות הקילו עליה שלא תשבע שלא מכרה ושלא מחלה כיון שתשבע על זה לבסוף וגם לא שכיחא שתמחול לו או תמכור לו אבל תפיסה משל בעלה דשכיחא צריכה לישבע אף כשבאה לפסוק לה מזונות וכיוצא בזה כתב מהרו"ך ז"ל :

ואם אין עדים אינה נוטלת אלא מנה כתב הרמב"ם שהבעל צריך לישבע ש"ד וא"א הרא"ש כתב שאינו נשבע אלא היסת . ברפ"ב דכתובות כתב הרא"ש וז"ל ולא הבינון ליה כמודה מקצת משום דס"ל כפירת שיעבוד קרקעות דכתובה שיעבוד קרקע הוא ואפילו לבתר דתקינו דכתובה גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי וכו' הלכך האי מנה דמודה ביה ה"ל הילך וכו' עכ"ל ונראה דהא דקאמר ואפילו לבתר דתקינו וכו' ה"ק דל"מ מקמי דתקינו וכו' דפשיטא דס"ל כפירת שיעבוד קרקע ואין בה ש"ד אלא אפי' בתר דתקינו וכו' דהשתא אשה זו דטוענת בתולה נשאתני בודאי דתמחול לו על שיעבוד קרקעות כדי להביאו לידי ש"ד שהרי יכולה לגבות כתובתה מן המטלטלין ותדע שהרי להרא"ש דס"ל שיעבודא דאורייתא לא משכחת ש"ד אלא בדמחל לו על שיעבוד קרקע כמבואר בח"מ סי' פ"ח סל"ח וא"כ הכא נמי בודאי האשה היא מוחלת שיעבוד קרקע וגובה מן המטלטלין כדי להביאו לידי ש"ד וקאמר הרא"ש דליתא דאפי' תמחול לו האשה שיעבוד קרקע ליכא ש"ד הכא דכיון דאינו יכול לומר פרעתי ה"ל הילך ואינו נשבע אלא היסת . ומהרו"ך התעורר גם בזה עיין עליו ולפע"ד הנכון כדפי' :

מי שהיה נשוי וכו' נר"ח בין הניח רב או מעט כך הדין שיחלקו כל עזבון המת לששה חלקים וכו' בפ' מי שהיה נשוי (דף נ"ג) קתני במשנה להלק בין רב למעט . וקאמר בגמרא תניא זו משנת ר' נתן ר' אומר אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו אלא חולקות בשוה וכתבו התוס' פר"ח קי"ל בהא הילכתא כר' דחולקות בשוה והיינו דכל מנה ומנה נוטלות בשוה דחולקין כל עזבון המת בששה חלקים וכו' עכ"ל וזהו שכתב רבינו בין הניח רב או מעט כלו' ולאפוקי מדר' נתן דבבניה מעט דהיינו מנה בלחוד חולקים בשוה כל אחת נוטלת תלתין ותלתא ותילתא אבל אם הניח מאתים או שלש מאות אין חולקות בשוה וגם אין כל מנה ומנה נוטלות בשוה ע"ש :

צז הבעל שמשביע אשתו על כתובתה יכול להשביעה ג"ב על כל שנתעסקה וכו' . עי' בפנים נתבאר דדעת רבינו הוא דכשתובעת כתובתה מבעלה לאחר שגירשה יכול להשביעה בטענת שמא תפסת משלי ואף על פילכה ועיסתה יכול להשביעה או בטענת שמא אע"פ שאינו טוען ברי לי שפרעתי אבל אם אינה תובעת כתובתה אינו יכול להשביעה בטענת שמא אפי' על מה שמינה אותה חנוונית וכו' ודלא כדעת התוס' ולפ"ז מ"ש רבינו הבעל שמשביע אשתו על כתובתה וכו' נמי הכי קאמר הבעל שמשביע אשתו על כתובתה כשתובעת אותו לאחר שגירשה דאז יכול להשביעה אף בטענת שמא תפסת משלו יכול להשביעה ג"כ על כל שנתעסקה בו כל ימי היותו תחתיו אף על פילכה ועיסתה אף ע"פ דלא טען כלל ברי פרעתי אבל קודם שתובעת כתובתה אינו יכול להשביעה בטענת שמא אף על מה שמינה אותה חנוונית דתנן וכו' וכה כה"ש ופשוט הוא ומהרו"ך הבין דמ"ש רבינו הבעל שמשביע אשתו על כתובתה וכו' היינו בטוען ברי פרעתי וקשיא ליה מסוף דבריו אתחלת דבריו ול"ק ולא מידי :

צח אבל לאפוטרופא שנעשית בחיי בעלה מועיל וכו' ב"י כתב כאן מ"ש ומהרו"ך האריך ליישב דברי רבינו ועיין במ"ש בפנים בקצרה התיישב הכל על נכון בס"ד גם בדעת רבינו בכתב לה נקי נדר וכו' האריך הרב ליישב קושיית ב"י וכבר התיישב הכל במ"ש בפנים דדברי רבינו נשקלים במאזני צדק ואמת :

ק ואם מכרוה היורשים אחרי מותו גובה מהם ב"י הקשה ממ"ש התוס' בפ' נערה ומהרו"ך פי' דלא כתבו התוס' כך אלא לגבי מזונות הבנות והבנות אבל לא לגבי כתובה וכן כתבתי ג"כ בפנים ע"ש השתא בס"ד על נכון :

והרמב"ם כתב שצריכה לישבע שמת עיין בפנים מ"ש ע"ז דלא משמע הכי ברמב"ם שוב ראיתי שגם הב"ח תמה על רבינו בזה ושביאו מהרו"ך והכי נקטינן דא"צ לישבע שמת :

ובס"ה כתב ע"ש ר"י וכו' עיין במ"ש בפנים על זה עד ומיהו לענין מעשה צ"ע ועתה אוסיף לבאר כי קרוב לפרש לשונו שלא אמר הרב בהגה"ה שלא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה אלא על התוס' שהוסיף לה שליש כמנהג העשירים זה לחוד אין גובין בלא כתובה אבל שהכתובות שנוהגים בה הכל לכתוב בשוה לבתולה מאתים זקוקים ולאלמנה מאה זקוקים בין עניים בין עשירים זה ודאי גובה אפי' אין כתובתה בידה כמו שהעיד מהרש"ל שנהגו כמ"ש ה"ס בשם ר"י וגם מהרש"ל מודה דמה שמוסיפים העשירים שליש וכותבין כתובה שנייה על התוס' שאין לגבות תוס' זה אא"כ שכתובה בידה ועיין במ"ש מהרו"ך על זה :

הג וגרושה לא תמכור אלא בב"ד משנה ריש פ' אלמנה ניזונית ולמאי דפסקו הפוסקים כמ"ד דטעמא דאלמנה מן האירוסין להכמים נמי מוכרת שלא בב"ד משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד בגרושה לא איכפת ליה אעפ"י דלא ניסאת ובאלמנה שניסאת ודאי דלא שייך לומר כלל אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דכיון שניסאת אינה אשתו דדוקא אלמנה דמפני כבודו יושבת באלמנותה שלא ניסאת לאיש אחר' אין אדם רוצה וכו' והוא דבר פשוט לא הוי הפוסקים צריכים לבארו ולא ידעתי מה היה דעתו של מהרו"ך לעורר קושיא ותמהון בדברים פשוטים גם בסוף הסי' במ"ש רבינו לרב אלפס שפסק במכור לי כורא וכו' כתב תימה מה ענין זה לדין טעתה האשה וכו' והוא דבר פשוט דאה"כ דכך אמר רבינו דבהא אפי' לא טעתה מכר כולה בטל דלא ניחא ליתומים לאפושי בטרחא עילוייהו ועוברת על דבריהם היא ולאין כאן אפי' קנת קשה כל שכן בזה תמהון :

קיב וכתב הרמ"ה הא דלא מהני לה קנין וכו' אבל אי כתב להו בטרא באפי נפשיה א"נ קנו ממנו לאחר נישואין כתם קנין לכתיבה עומד וכו' פי' דאי כתב להו שטרא אעפ"י דלא קנו מיניה א"נ לא כתב שטרא אלא קנו ממנו לאחר נישואין סתם קנין לכתיבה עומד ואפי' לא כתב כלל שטרא אף לבסוף השוב הוא כאילו כתב שטרא וז"ש הרמ"ה איבעי ליה למינקט שטרא מינה או למיכתב תברא עליה כלומר היכא דלא קנו מיניה אלא כתב שטרא איבעי ליה למינקט שטרא ואי לא כתב שטרא אלא קנו מיניה בלחוד איבעי ליה למיכתב תברא עליה ומהרו"ך הקשה דבח"מ סימן מ"ג מבואר דלהרא"ש ודעימיה לא מהני קנו מיניה לגבות משעבדי אלא היכא דכתב שטרא לבסוף וא"כ לא ה"ל לרבינו להביא כאן דברי הרמ"ה בסתם היפך דעת הרא"ש ול"ק ולא מידי דרבינו לא הביא דברי הרמ"ה אלא לענין זה דמחלק בין קנין דקודם נישואין לקנין דלאחר נישואין. א"נ דכתב ליה שטרא אבל לא ללמוד מדבריו דלא בעי כתיבה לבסוף דאין כאן מקומו אלא בח"מ סי' מ"ג לשם עיקר מקום חלוקי סברות הפוסקים בזה גם נדחק לפרש דברי הרמ"ה בכדי כי הדבר פשוט כדפי' דהכי משמע מלשונו :

מי שלוה בשעת מיתה וכו' משנה וגמרא פרק מציאת האשה (דף ס"ה) וס"ל לרבינו דבין לגירסת רש"י ובין לגירסת רבינו האי לא פליגי בדין מזונות הבת דלכ"ע בלוה בשעת מיתה אין שומעין לו דהא אשתעבד בתנאי כתובה אבל בהתנה בשעת נישואין הוי בכלל תנאי שבממון וקיים דלא פליגי אלא בפרנסת הבת בהתנה בשעת נישואין דלרש"י נמי הוו בכלל תנאי שבממון וקיים אבל לרבינו האי אין שומעין לו ומ"ה כתב רבי' בריש סימן קי"ג דלרבינו האי אין שומעין לו בהתנה בפרנסת הבת בשעת נישואין דאלמא דלגירסת רש"י שומעין לו אבל כאן במזונות כתב בסתם משום דבמזונות ליכא פלוגתא כדפי' וע"ל ריש סי' קי"ג במ"ש לשם בס"ד :

קיג וכתב הראב"ד אפי' לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה וכו' מהרו"ך ז"ל האריך וכתב דהראב"ד ס"ל כגאונים דאומדין דעתו אפי' להוסיף על השיעור אבל דבר תימה הוא שהביא רבינו דברי הראב"ד בתחלה בסתם דמשמע דהכי נקטינן ואחר כך הביא סברת הגאונים דפליגי בהא והרא"ש מסיק דאין אומדין אלא לגרוע ודלא כהראב"ד ולכן נראה עיקר דאף להרא"ש נקטינן כהראב"ד בחד לד כמ"ש בפנים עיין שם :

קטו הוחזקה נדה בשכנותיה וכו' פי' והבעל לא ידע שהוחזקה נדה ולאחר שנישאתו נודע לו שהוחזקה נדה יוצאה בלא כתובה ודוקא כשלא נתנה אמתלא אבל כשנתנה אמתלא לדבריה למה לבשה בגדי נדותה כיון דאפילו היכא דלא בא עליה ס"ל לרבינו בי"ד סי' קפ"ה דנאמנת ויכול לבא עליה לכתחלה כל שכן כשכבר בא עליה דנאמנת כשנותנת אמתלא לדבריה שלא תפסיד הכתובה ודלא כמ"ש מהרו"ך דמספק הסברא ועיין בי"ד קבעתי הסלכה כהרמב"ן דבלבשה בגדי נדה אינה נאמנת לבא עליה לכתחילה אעפ"י דנתנה אמתלא לדבריה מיהו כאן ודאי נאמנת בדיעבד ולא הפסידה כתובתה כשנותנת אמתלא לדבריה למה לבשה בגדי נדותה :

קב ואפילו א"ל אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו . עיין בפנים העליתי דלרבינו אפילו אמר ליה אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופ' ויחתמו נמי לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו וכמ"ש לקמן בסוף סי' קנ"ד בסדר הגט וכן כתב הרא"ש ואף על גב דמדינא כשר באומר אמרו לפלוני לכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו וכמ"ש רבינו בסי' קמ"א סעיף כ"ז מכל מקום יש להחמיר שלא מן הדין והכי משמע מלשון רבינו שכתב בלשון אזהרה על הסופר והעדים דאפילו אמר ליה אמרו וכו' לא יכתוב הסופר כו' דהוה ליה לרבינו לומר ואפילו א"ל אמרו וכו' פסול הגט אלא רצה לומר אינו הגון לסופר לכתוב ולעדים לחתום עד שישמעו מפיו ונראה דדעת רבינו כהסכמת הרא"ה והר"ן שהביא ב"י דאינו פסול אלא כשא"ל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו דאיכא למיחש דמשום כיסופא דסופר מחתמי ליה דכיון דלא מינה סופר פלוני אם כן אינו מקפיד מי יהיה הסופר אלא הם יאמרו לסופר כפי רצונם גם בעדים אינו מקפיד ומה שאמר לפלוני ופלוני ויחתמו אינו אלא כמראה מקום להם אבל כשממנה סופר ועדים דאמר ליה אמרו לסופר פלוני ויכתבו ולפלוני ופלוני ויחתמו הרי הוא עושה שליחות שלא בפניהם והגט כשר מן הדין דאין זה מילי דלא מימסרן לשליח אלא ממנה שלוחים לכתוב ולחתום שלא בפניהם וכמו שכתב הרמב"ן אלא דהסבירא ליה להרמב"ן דבגט מטעם אחר פסול דאורייתא דבעינן וכתב לה ואין זה וכתב לה בממנה שלוחים שלא בפניהם ובהא חלקו עליו הרא"ה והר"ן והוא דעת רבינו דספיר הוי ליה וכתב לה אף בממנה שלוחים שלא בפניו והגט כשר אלא דלרבינו יש להחמיר בדבר כיון דלהרמב"ן פסול מן התורה והדבר פשוט דכל שאמר ליה אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו אף על פי שלא אמר בפירוש דממנה אותם שלוחים אלא סתם אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו הוה ליה מינוי שליחות ולכן כתב ב"י דלהרא"ה והר"ן אם לא שינו מצות הבעל אלא אמרו לאותו סופר וכו' ולאותן עדים והתמו נהי דפסול מדרבנן הוי מיהו בטל לא הוי וכו' ולהרמב"ן כיון שלא שמעו מפיו בטל הוא וכו' דלהרא"ה והר"ן כשר מן התורה דמינוי שליחות הוא שלא בפניהם וקרינן ביה שפיר וכתב אעפ"י שלא שמעו מפיו והא דאמר בפ"ק התקבל ושמעו לאפוקי ממאן דאמר מודה רבי יוסי באומר אמרו אינו אלא דוקא בדאומר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני עדים ויחתמו דהוה ליה מילי ולא יכתוב עד שישמעו מפיו אבל באומר אמרו לסופר פלוני ויכתוב דמינוי שליחות הוא דממנה שלוחים שלא בפניהם לא צריך שישמעו מפיו כדפרישית ומהרו"ך השב לשפוך סוללה על דברי בית יוסף שאמר דלהר"ן אם לא שינו מצות הבעל אלא אמרו לאותו סופר וכתב ולאותן עדים והתמו דמדאורייתא כשר הוא דליתא אלא דוקא באמר ליה בפירוש אמרו לפלוני שמניתי אותו שליח שיהא כותב הגט להשתי בשליחותי ולפלוני ופלוני שיחתמו העדים בשליחותי אבל באמר ליה בסתם אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו אינן שלוחיו והיכא לתמוה הכא מתחלה דברי הרמב"ן שהביא הרשב"א והר"ן ומביאו ב"י מבואר שאפילו בסתם נמי הוי להו שלוחיו דבאמירה זו שא"ל אמרו לפלוני ויכתוב וכו' עשאו שליח לכתוב וכן פלוני ופלוני ויחתמו בזה עשאן שלוחים לחתום דאל"כ אלא כמו שהבין מהרו"ך דדוקא באמר בפי' שממנה אותן שיהיו שלוחים א"כ לא הקשה הרמב"ן כלום למ"ד אומר אמרו פסול משום דמילי לא מימסרן לשליח הא לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו וכו' דמאי קושיא והלא אינו עושה אותן שלוחים בפי' והיכא למימר שאין אדם יכול לעשות שליח שלא בפניו אלא באומר בפירוש בפני עדים שאני ממנה פ' ופ' שיהיו שלוחים אלא פשוט הוא דכמ"ש אמרו לפ' ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ה"ל מינוי שליחות כאילו אמר בפירוש הריני ממנה אותם שיהיו במקומי פלוני יכתוב ופלוני ופלוני יחתמו והכי מוכח להדיא מסוף דברי הרמב"ן שכתב דיכולה אשה לומר פלוני שהוא במ"ה הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי וכו' ומסיים ומודה שמואל אפי' באומר אמרו סתם עכ"ל אלמא דלאו דוקא בממנה אותו בפירוש שיהיה שלוחו אלא אפי' באומר בסתם אמרו לפלוני ויכתוב וכו' נמי עשאן שלוחים ומהני אפי' שלא בפניו . ומהרו"ך לפי פירושיו נדחק בסוף דברי הרמב"ן אלו עיין עליו גם במ"ש רבינו בסימן קמ"א כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני פי' מהרו"ך דרצונו לומר כדאמרינן בגמרא וס"ק כדאמרינן בגמרא אליבא דשמואל דאומר אמרו בגט לא הוי מילי וכשר הגט כך לדידן כשר באומרת אמרו לשליח שיקבל גט במקומי אבל באומר אמרו לפלוני לכתוב וכו' פסול גם לדברי רבינו ואמר עוד שדעת רבינו כדברי הרמב"ן ולפע"ד דכל זה אינו אמת אלא כדפרישית ומה שהקשה מהרו"ך דהאי היתא דס"ל לרבינו דאיכא לחלק בין א"ל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו דפסול וכשאמר ליה אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו דכשר אם כן מאי מביא רבינו ראיה לקמן בסימן קמ"א מגט דמהני באומר אמרו ולא הוי מילי והשיג אמ"ש הרמ"ה דאם נתנה רשות לשליח קבלה לעשות שליח אחר דאינו יכול לעשותו אלא הרמ"ה מיירי בדלא פירש לשליח ראשון שיאמר לפלוני עכ"ד לא קשיא כלל דהא ודאי מדכתב הרמ"ה בסתם ולא עוד אלא אפילו נתנה לו רשות לעשות שליח אחר אינו יכול דלא מסר לו אלא מילי ומילי לא מימסרן לשליח ולא חילק בין אמרה בסתם לעשות שליח אחר ובין אמרה שיאמר לפלוני אלמא דאין חילוק דבכל ענין ה"ל מילי להרמ"ה והשיג עליו רבינו ואמר דכשאמרה שיאמר לפלוני לא ה"ל מינוי אלא מילי שליחות הוא שממנה לפלוני שיהא שליח קבלה ויכולה לעשותו שליח שלא בפניו כדאמרינן באומר לב' אמרו לפלוני וכו' ויש להעביר קולמוס על היבת לקמן דע"ס

בוה ה"ג יש לסגיה במקומו כדאמרינן לעיל וכו' והוא מדכתב כאן בסי' ק"כ דדוקא בלומר סתם אמרו לסופר ויכתוב הוא דהוה מילי ולא יכתבו וכו' אבל באמרו לסופר ויכתוב לא ה"ל מילי אלא מינוי שליחות וכשר מדינא ועיין במ"ש בפנים בסי' קמ"א הבאתי מ"ש מוהר"ר שלמה לוריא בזה וגם כתבתי קושיא זו דמאי מביא רבינו ראיה מזה לזה ע"ש אבל הנכון והעיקר כמו שכתוב כאן בפנים ובקונטרס אחרון זה כאן :

קכד ועבד שהוחזקו בו שהוא שלו וכו' בפ"ב דגיטין סוף (דף כ') בעיא דאפשיטא דחזקתם אינה חזקה דאיכא למימר דמנפשיה עייל להתם וכתב ב"י דה"ה אם היו מוחזקין בפרה שהיא שלו וגט חקוק על קרנה והיא מוחזקת בו דלא הויא מגורשת ומהרו"ך הקשה ע"ז מהא דכתבו התוס' לשם בד"ה ת"ש דאמר ר"ל דמשמע מדבריהם דבפרה דאיכא תרתי לטיבותא דלא עיילה מנפשה וגם איכא הוכחה שהגט שלה מדחקוק על קרנה לא מיבעיא ליה כלל ופשיטא דמגורשת ודאי עכ"ל ולפעד"נ דאע"ג דהכי משמע מדברי התוס' בשינוייא בתרא מ"מ למ"ש התוס' בשינוייא קמא בשם הר"י מקורבי"ל מבואר דס"ל דאין חילוק בין עבד לפרה דבפרה נמי איכא למימר דעיילה מנפשה ולפיכך כי היכי דבעבד הויא ספק מגורשה ה"נ בפרה הויא ספק מגורשת ומה שהקשו התוס' על פי' זה דא"כ ה"ל לרים לקיש לפרושי בהדיא כיון דלא איצטריך לאשמועינן אלא בכה"ג אין קושיא זו כדאי לדחות מפניה פי' הר"י מקורבי"ל גם התוס' לא הזכירו קושיא זו אלא כדי לומר שיש לפרש פי' אחר דלא קשיא אפי' הך קושיא אבל להלכה ודאי דאף בפרה הויא ספק מגורשת וכפי' הר"י מקורבי"ל והכי נקטינן ולא כדברי מהרו"ך דמיקל באיסור אשת איש נ"ל :

קכו כתב א"א בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם ולא נודע פסולו עד שקדשה אחר וכו' פי' מהרו"ך רבותא קאמר דאפי' לא נודע פסולו לא תפסי בה קידושי שני ע"כ ולפע"ד שטעם אלא דוקא בלא נודע פסולו קאמר דלא תפסי בה קידושי שני דקידושי טעות נינהו דאי הוה ידע לא היה מקדשה ועיין בפנים :

ואין נראה כן מדברי הרמב"ם וכו' הב"י השיג על רבי' בזה ומהרו"ך כתב בשם מהרש"ל ליישבו ועוד כתב יישוב אחר ועיין במ"ש בפנים יישוב אחר והמעיין יבחר :

קכט בד"א לכתחלה אבל בדיעבד וכו' הב"י האריך בדבריו בפי' דברי רבינו והשגתו עליו ומהרו"ך האריך עוד למעניתו והעלה בידו מרגניתא ולפי דעתו הוא כפתור ופרח אח"כ כתב דמה שפי' על מ"ש רבי' והא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום והניכר דאית לי תרתי קאמר חדא הא דכשר בדיעבד כשכתב שם הטפל לבדו בלא וכל שום אידך הא דצריך לכתחלה ויכתוב נמי. בפי' וכל שום דוקא במגרש במקום הכתיבה וכו' וכתב שהוא דוחק ורוצה לסבלו לשאי דוחק מפני יישוב כמה דוחקים עכ"ל ולע"ד אין זה נקרא דוחק אלא אסור לאמרו אלא לתלמידים קטנים ע"ד להדודי לפלוני הוא דבעי כ"ש לכותבו בספר אבל כל קושיותיו על רבי' לאפס ותוהו חשבו כשתעיין במ"ש בפנים והוא האמת גם לשם כתבתי דבתשובת הרא"ש השמיט המדפיס בבא שלימה גם שם מבואר דהנוסחא האמיתית כדברי רבינו היא וגם במקום הנתינה אין יודעין ומה שנדפס בפנים או במקום הנתינה הוא טעות על פי העתק שהיה לפני המדפיס :

קל ה' שכתבו ה' גטין וכו' פי' אחר שכתב הראשון גירש פ' לפלוני וכו' כתב מהרו"ך דרצונו לומר אחר שכתב חלק הראשון משגט אבל כל אחד מהחמשה משלים בסוף טופס אחד מחלק כ' של הגט על כל החמשה והאריך בזה ולכל זה נכנס כדי ליישב דקדוקיו בלשונות ואיכא לתמוה טובא דרכיו אלה כאילו לא בא אלא לחדד לתלמידים אבל הדבר ברור דכפשוטו הוא עיין במ"ש בפנים :

וכתב הרמב"ם ותנתן לכל אחד בעידי מסירה וכו' פי' שהבעל צריך שיתן הגט לכתחלה מידו ליד כל אחד ואחד בפני עידי מסירה ואז כולם מגורשת דאעפ"י בעדים החתומין עליו צריך לכתחלה עידי מסירה כשאר גיטין דעלמא ואם אין שם עידי מסירה כלל בשעה שנותן הגט מידו ליד כל אחת אפילו הכי מגורשת אותה שהגט בידה בעידי חתימה בלחוד בדיעבד דכשתבא לפני ב"ד וגיטה בידה גובה כתובתה וניסאת אבל אותה שאין הגט בידה אינה נאמנת לומר שהבעל מסר לה אותו גט וגירשה בה כיון שלא היו שם עידי מסירה כלל שיעידו על זה וגם אין הגט בידה וב"י כתב ובודאי שכל אחת נותנת לחבירתה כשתצטרך וכולן ניסאות בו וגובין כתובה על ידו עכ"ל ואיני יודע מניין לו לפרש כך להרמב"ם דלשונו משמע דדוקא אותה שהגט יוצא מתחת ידה בין ראשונה בין אחרונה היא מגורשת ודאי אבל אינך ספק מגורשת היא אפי' נותנת לחבירתה דאכתי ספק הוא אם הבעל מסר לה הגט מידו לידה אם לאו אלא חבירתה לבד נתנה לה ולפי דמשמע ליה לרבי' מדברי הרמב"ם מדכתב בסתם ותנתן לכל אחד בעידי מסירה דלכתחלה מצריכין שיבואו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחד ואחד ואז פשיטא דאף אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת ודאי כתב רבינו דהיינו כן אלא לכתחלה נמי א"צ שיהיו עידי מסירה לפנינו אלא תלינן דניתן מיד הבעל לכל אחת ואחת בפני עידי מסירה ואחת תתפוס אותו בשביל כולן וכולן גובין כתובתן וניסאות או נותן אותו לכ"א כשתצטרך לה אבל אם אין שם עידי מסירה כלל הגט פסול כשאר גיטין דעלמא כדעת הגאונים והרא"ש לקמן בסי' קל"ג. וכך פי' ב"י ומהרו"ך האריך לפרש דברי ב"י וחזר להקשות על דבריו וכתב מה שכתב עיין עליו ולפע"ד דמ"ש ב"י הוא כפשוטו וכדפי' והוא האמת זולת מ"ש ובודאי שכל אחת נותנת לחבירתה וכו' דלא משמע הכי מלשון הרמב"ם כדפרישית :

קלב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי וכו' עד אבל אם כתב בו זמן הכתיבה פסול כך כתבו התוס' בשם ר"ח בפ' כל הגט (דף כ"ו) אלא שהקשו דלמה לן טעמא דגיטה קודם לבנה כיון שהיא נשואה וכתוב בו זמן של אירוסין יפסל למ"ד משום פירי כמו גט שאין בו זמן כלל שאין שום הוכחה מתוך זמן הכתוב בגט זה עכ"ל ור"ל דאף למ"ד משום פירי יפסל מטעם זה ולמה לי טעמא דגיטה קודם לבנה למ"ד משום פירי כדאיתא התם ונלפע"ד ליישב דאי משום הך טעמא דתוס' דהוי כמו גט שאין בו זמן כלל אע"ג דלא תינשא בו מ"מ אם ניסאת בו לא תצא אפילו אם אין לו בנים כדלעיל ריש סי' קכ"ז אבל מטעמא דגיטה קודם לבנה אפילו ניסאת תצא לדעת הרא"ש לעיל סי' קכ"ז ומהרו"ך ז"ל יישב קושיא זו בדרך אחר עיין עליו :

קלד דלא כהרמב"ם שכתב אמר גט זה וכו' מה שקשה שלא אין כאן מחלוקת וכו' כתבתי יישובו בפנים ע"ש ומהרו"ך האריך בזה ואין דבריו נוחין ומקובלין לע"ד גם במ"ש רבינו והא דאינו גט כשהוא אנוס וכו' האריך ביישוב לשונו זה גם במ"ש רבינו. מסמתינן ליה האריך ליישבו ולפע"ד הכל מתיישב על נכון במ"ש בפנים ע"ש :

קלו וצריך שתדע וכו' כתב ב"י לשון זה אינו מדוקדק וכו' ומהרו"ך כתב ליישבו בפלפולו ואינו אמת ולפע"ד דדברי רבינו מיוסדים על אדני פז דברי התוס' כמו שהארכתי בפנים גם במ"ש מהרו"ך לפרש מ"ש רבינו והאסרנה על בעלה אינו נכון והעיקר שדברי רבינו הם על פי גירסת רשב"ם שלא כגירסת התוס' כמ"ש בפנים ע"ש :

קלז והרמ"ה כתב וכו' מהרו"ך כתב ק"ק מ"ט דהרמ"ה וכו' אבל בפנים ביארתי טעמו ע"פ דברי התוספות גם מבואר לשם דעת הרא"ש ורבינו :

אל ס"ה מל"ה חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל בשעה שמסר לה הגט לראובן ושמעון מיבעיא וכו' פי' אבל אם מסר לה הגט מתחלה כשא"ל חוץ אחר שמסירה א"ל לראובן ושמעון לא מיבעיא ליה דפשיטא דאינו גט דמה שאומר אחר שמסירה ה"ל כאילו לא אמר כלום וכיון דא"ל מתחלה בשעת המסירה חוץ מראובן ושמעון אינו גט כלל ומהרו"ך האריך על זה ולפע"ד דלא דק ועיין תשובת הרא"ש שהביא ב"י והקשה מהרו"ך הנה בכמה דוכתין ס"ל להרא"ש דהא"ל פשיטותא היא בעיא קמייתא וכ"פ רבינו לעיל בסימן י"ז ול"ה ובשאר דוכתי ואם כן מ"ט כאן דלא פסק כהא"ל ...ם לתרץ דבמקום דאיכא למימר הא"ל איפכא ודאי דהילכתא כהאי הא"ל דקאמר תלמודא מדלא אמר הא"ל איפכא אבל הכא ליכא למימר הא"ל איפכא הא"ל מאי דאסר ברא ומאי דשרא אסר א"כ לראובן לבדו או לשמעון לבדו נמי פשיטא דאינו גט דאמרינן מאי דאסר ברא ומאי דשרא אסר ומאי קמיבעיא ליה תו ומ"ש בבעיא דאף לשמעון לא אמר תלמודא הא"ל כלל היינו משום דגם בהא"ל מאי דאסר ברא ומאי דשרא אסר נמי קמיבעיא ליה דמדקאמר אף איכא למימר דאף לראובן נמי קאי וכ"ש דקאי אכולי עלמא וס"ל מגורשת או דילמא האי אף אכ"ע קאי ולא לראובן ואינו גט ודו"ק :

קלט בד"א שהיא עומדת בחצרה והוא משתמר לדעתה וכו' וז"ל רש"י ר"פ הזורק (סוף דף ע"ז) חצרה משתמרת לדעתה כלומר על פיה ועל צוויה לאפוקי הא דאמר בפירקין נתן גט ביד עבדה ניעור אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה שהוא משמר את עצמו ומ"ש אבל אם אינה עומדת שם אעפ"י שהוא משתמר לדעתה אינה מגורשת היינו כגון שהיא בצפורי והלכה בטבריה דאף על פי שמשתמר בטבריה לדעתה על פיה ובצוויה אפ"ה כיון שאינה עומדת שם אינה מגורשת וב"י כתב לדעתה לאפוקי חצר גדול והיא במזרחו וזרק לה גט במערבו ותימה מניין לו זה דהא בגמרא ופירש"י לשם לא משמע דפליג עולא אדרבי הושעיא והלכה כעולא דהוי לדעתה ואם עומדת בתוכו מגורשת :

זרקו לה לרשותה ועבר כל רשותה וכו' מהרו"ך השיג על מ"ש ב"י בדבור זה וא"א כתב לפרש דברי רבינו ולפע"ד אינו נכון אלא כמ"ש בפנים הוא האמת :

קמא אבל בירושלמי יש וכו' מהרו"ך האריך בפירושיו בדבור זה ולע"ד אין דבריו בזה ברורין גם מ"ש לחלק בין לשון משם שנים ובין לשון משום ששנים לא ידעתי דעתו ועיין במ"ש בזה בפנים דברים ברורים וישרים :

מדברי הר"פ וכו' משמע שהחמיר אפי' בשטר שליחות קבלה בענין קיום לפי שמן הדין צריך ב' עדים שעשאהו האשה שליח קבלה וכן צריך ב' עדים מדינא שהבעל מסר הגט ליד השליח קבלה כמו שאמרה היא משא"כ בשטר שליחות הולכה דמן הדין נאמן השליח בעל פה לומר שנעשה שליח הולכה בעדים כשם שנאמן לומר בע"פ בפ"נ ובפ"נ א"כ אין להחמיר בקיום שטר שליחות הולכה דאפילו אין מכירין החתימות ג' דייני קיום נמי כשר ליתנו לכתחלה וגדול אחד הקשה על זה דהא אין מכירין החתימות דייני קיום א"כ אין כאן קיום ואיכא למיחש למזויף ואם סומכין על השליח בלא קיום גם כן יש להאמינו בלא שטר אלא בעל פה בלחוד ונראה ליישב דודאי יש להאמינו בע"פ בלחוד לכתחלה וכמו שהיו נוהגים העולם מלפנים בלא שום שטר הרשאה אלא שהורגלו עתה לעשות הרשאה וזה לפע"ד לפי שאין עתה ההמון בני תורה ויראה בעיניהם דבר זר שהשליח יהא נאמן להעיד על עצמו שנעשה שליח בעדים ולכך הצריכו בגט אשה לכתחלה לכתוב שטר הרשאה בעדים כמו בשאר שטרות אלא דבקיום הקילו בדיעבד דכיון דמדאורייתא א"צ שום קיום בשום שטר בעולם דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי ולא חיישינן למזוייף דלא מזייף איניש. לזייף כמו שפירש"י בריש גיטין וקיום שטרות בכל דוכתא אינו אלא דרבנן הלכך בשטר שליחות הולכה דגט אשה כיון דאיהו גופיה לא צריך מדינא מחששא דלעז כדפי' גם שלא לחלק לכתחלה בין שליח הולכה דגט אשה לשאר שליח בשאר שטרות דמצריכין להביא שטר הרשאה בעדים א"כ יש להקל בקיום דידיה כיון דמן התורה לא צריך קיום בשום שטר וסמכינן בדיעבד אעדים דחתומים אשטר הרשאה דכמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי גם במה שהשליח אומר בע"פ שנעשה שליח בעדים וכשר אעפ"י שאין מכירין החתימות דייני קיום וכשר בדיעבד ליתנו לכתחלה ודו"ק . ועיין במ"ש בסמוך סכ"ו ע"ש הריב"ש :

כתב הרמב"ם הקרובים וכו' ואין דעת א"א הרא"ש וכו' כתב ב"י שדברי רבינו נראה כמעורבבין וכו' ומהרו"ך כתב מ"ש ונראה כפוסח על שתי הסעיפים ועיין פירוש דברי רבינו הישרים במ"ש בפנים :

שלחו ע"י עברה וכו' ואפי' לא בטל כ"א ואחד בפני שנים מן השוק אלא שבטלו בפני השליח לבדו וכו' נראה דה"ק אעפ"י שלא היו שנים מן השוק אלא הביטול כששיה מבטל כל אחד בפניו אלא שבטלו בפני השליח לבדו כיון לבינו אפ"ה מותר לכתחלה ומכ"ש היכא שהיו שנים מן השוק אלא הביטול וז"ש רבינו בפני השליח לבדו כלומר שלא היו עדים אלא הביטול ואצ"ל אם היו עדים אלא הביטול אבל אם ביטלו בפני שנים מן השוק שלא בפני השליח פשיטא דאסור לכתחלה כמ"ש רבינו בסמוך ומהרו"ך כתב בהיפך ולא נהירא :

כתב הרמב"ם השולח גט ומבטלו וכו' מכין אותו מכת מרדות וכו' מה שקשה ממ"ש כאן למ"ש לעיל בסי' כ"ו ובסי' קל"ד כתבתי בסוף סימן קל"ד בפנים ע"ש :

קמב ואם שניהם שלוחים וכו' ומכל מקום כשיבא הבעל יכול לערער וכו' מה שהקשה ב"י ומהרש"ל על זה האריך בו מהרו"ך ועיין במ"ש בפנים ליישבו על נכון בקצרה :

וכתב עוד היכא שעשאה שלוחים וכו' פי' דכשעשאה הבעל שניהם שלוחים דהשתא בע"כ שניהם צריכים למסור הגט ליד האשה שהרי הקפיד הבעל שלא יהיה אחד שליח לבדו דאפילו היה מוסר לה אחד לבדו בפני עדים אחרים אינו גט השתא ודאי כיון ששניהם מוסרין לה הגט הן הן שלוחים הן הן עידי מסירה ומקיימם כולה מילתא בבת אחת אבל אם לא עשה שליח אלא אחד שמביא גט ליתנו ליד האשה אע"ג דאיכא תרי אחריני דמסהדי אשליחותיה א"נ ליכא אלא חד דמצטרף בהדי שליח ומעיד על שליחותו בין כך ובין כך אם לא מסר השליח הגט ליד האשה באפי הני תרי אחריני דמסהדי אשליחותיה או באפי הך חד דמצטרף בהדי שליח אלא מסרו לידה באפי סהדי אחריני לא מתכשר דכל כה וכה תלי' דבר הוא וכבר כתבתי כך בפנים בקצרה כי פירוש דבר זה פשוט הוא ועתה הייתי צריך לבאר להוציא מפירושים דכתב מהרו"ך בזה עיין עליו :

קמג והרמב"ם כתב חולצת ולא מתייבמת מהרו"ך האריך בזה בפירושיו ולא נהירא ועיין האמת במ"ש בפנים :

קמד ואינו נראה כן מדבריו וכו' ומהרו"ך תמה על הבנת הרא"ש דהלא משמעות לשון הרמב"ם אינו כן מיהו איפשר לומר דהרא"ש הבין מדברי הרמב"ם דתרתי קאמר חדא מדלא אמר בלשונו שיכתבו מיד לאחר השבוע אלמא דדעתו שלא לכתבו מיד אלא שיכתבו אותו לאחר חדש בתוך השנה השמינית או יותר אידך אשמועינן שלא לאחרו יותר עד שתתחיל שנה תשיעית אלא דוקא קודם שכלתה שנה שמינית והש"ג עליו הרא"ש דכיון דלוה לכתוב אחר השבוע יכולין לכתוב גם מיד ורבינו הש"ג על הרא"ש ואמר דגם הרמב"ם רצונו לומר כך דיכול לכתבו מיד ואם לא כתבו מיד יכולין לכתוב עוד כל שנה ח' ולא גם בהתחלת שנה ט' ודו"ק :

קמה והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כמו מהיום וכו' הקשה מהרו"ך דלעיל בסימן מ' פסק רבינו כרב גבי קידושין במעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי ולא כתב שם ע"ש הרמ"ה לחלק בין מהיום למעכשיו ולמאי שכתבתי בפנים יש ליישב דבגיטין דש"מ דוקא כיון דאמר מעכשיו דחזינן דדעתיה לגרשה מיד באותה שעה שמסר לידה כדי שלא תפול קמי יבם דאם היה דעתו לאחר הגט כל מה שיכול היה אומר מהיום דמשמעו מעת שאני בעולם וכיון שאמר מעכשיו דעתו לגרשה מיד באותה שעה הלכך מסתברא עפי דתנאה הוה ולא חזרה וע"ש :

קמח והוא שנתן הגט מידו לידה כדפי' לעיל כלומר דאילו לא נתן לידה אלא ע"י שליח לא תינשא בו לכתחלה וכמ"ש בפנים ע"ש והקשה גדול א' הלא אף במסרו מידו לידה דליכא משום גט ישן בדיעבד אם נתגרשה בו הלא אכתי איכא לחוש משום שמא יחפה או משום פירי כמ"ש רבינו ריש סי' קכ"ז בשם ר"י והרא"ש דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא ע"י שליח ואם היה מוסרו מידו לידה היה פסול כו' ולפעד"נ דהך דגט ישן דתינשא בו לכתחלה היינו דוקא דקא נמסר מידו לידה ביום הכתיבה אלא שנתייחד עמו בין כתיבה לנתינה וכן בש"מ לא הוי גט אלא היכא דמסרו מידו לידה בו ביום שכתבו ואף על פי דאם לא מת בו ביום אין הגט חל עד שעת מיתה אין בזה משום גט ישן דלא תתגרש בו לכתחלה כיון דלא איפשר בע"א והא דפירש רש"י בפרק הזורק דגט ישן דאסור שמא יאמר שיפסה את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה וכו' היינו לומר דאם אתה מתיר לכתחלה בנתייחד עמה ביום הכתיבה בין כתיבה לנתינה אתה נמי לעשות את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה ואיכא משום גיטה קודם לבנה הלכך אסרו חכמים לגרש בו אפי' נתייחדה ביום הכתיבה בין כתיבה לנתינה משום לא פלוג אבל בגט ישן שנמסר מידו לידה לאחר יום הכתיבה פשיטא דאפי' בדיעבד לא תינשא בו דפסול הוא משום שמא יחפה או משום פירי אם לא שנתנו לה ע"י שליח לפי פי' ר"י והרא"ש ודו"ק :

קנב כתב בעל העיטור וכו' ואינו יודע מה בירור יש וכו' מהרו"ך האריך בזה ואין דבריו מקובלין לע"ד ועיין במה שכתבתי בפנים התיישב על נכון :

קנד אבל מה שנשבע שיוציא עם השנייה כל מה שירויח לענין זה לא חלתה השבועה וכו' והא דכתב סוף סימן קי"ה בתשובת הרא"ש דהשבועה חלתה היינו שעל המתנה חלתה השבועה אבל לא חלתה על כל מה שירויח ועיין במ"ש מהרו"ך ע"ז עוד כתב והאריך בדין הכך דאמרו חכמים יוציא ויתן כתובה ע"ש :

קנה הממאנת שיבם אסורה לאביו וכו' מהרו"ך האריך בזה על מ"ש ב"י ועיין במ"ש בפנים ליישבו על נכון :

תם ונשלם

הגהות מתוספות י"ט על טור אה"ע

יען כי קצר מצע הגליון מהכיל את הכל במקום אחד . הצגנו את הנשאר מהגהות תוס' י"ט פה.

בסי' ק"ע בנתנו שניהם גט ליבמה אחת זה"ז משום דבפעם אחת לא היו נוהגין. גם ורב אלפס כתב לסברא הראשונה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל נ"ע למה לא כתב דין גט אחר חליצה כמ"ש דין גט אחר ביאה : ס"ס ק"ע רצה להלוך קודם שידע מה עשה אחיו אין מונעין אותו הקשה בב"מ מ"ש מהלך בעלה למ"ה וכו' שמונעים החליצה מפני שמצריכה כרוז לכהונה כדלעיל סימן קנ"ו ונראה הבחור כתן שי' הקשה ימתינו שמא ייבם השני ויעבור העשה כדלעיל ס"ס קס"א אלא נ"ל דיבום מונעין עד שיוודע א"כ הקושיא ליתא נמי שהיבום מונעין אבל י"ל שמא תהלוך גם השניה ואחת מהן תהיה צריכה כרוז : בסי' קע"א והחרשת הלא בגט בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת פסל את החרשת וחרשת תצא בגט והפקחת בגט : בסי' קע"ג יבמתו שהיא ספק אחות ארוסתו וארוסתו שהוא חלוצתו מה שהקשה בב"ה דהא איסור חלוצה מדרבנן לק"מ דאין זה ספק דרבנן להקל שאותו ספק צריך שיהיה אם זו היא ודוק וק"ק מלקמן סי' קע"ו וע"ש בגליון. דכיון דאיילונית לאו בת יבום היא הרי היא כמי שאינה והיינו כפירש"י דברים יבמות אבל לדידי גיטא בעי' ודאי וקשה דבסי' מ"ד כתב דקידושין אינן קידושין לכך נ"ל דלא דק דהתוס' והרא"ש לא סברי להא דפירש"י כלל אלא טעמא דצרתה מותרת היינו משום דאיילונית א"צ כלל גט ותדע דהרא"ש ודאי ס"ל הכא דהל"כ לא ה"ל לאתויי מ"ש התוס' בלא הכיר בה בריש פירקין דלא בעיא גט דלפירש"י אע"ג דבעי' גט לא קשה כל הני קושיות דהקשו דוק ותשכח ועוד נ"ע בפרק הערל בענין איילונית פקוה וכו' דטעמא משום שהיא אשת אח שלא במקום מצוה

אלא כדפרישית וליכא למימר דר"י הוא בפ"ו דיבמות שכל בעילת אילונית זנות דבהדיא אמרינן עלה במתני' דהערל בגמרא דלאו ר"י הוא וזה ודאי צריך לפנים בעיון רב : סימן קע"ה קדמו וכנסו אין מוציאין אותן מידם וצ"ע לקמן סי' קס"ו בשם הרא"ש בב"י ע"ש וכן קשה דהכא משמע כדברי הרא"ש יוציאו וכן הוא בהדיא ברמזים כגון שהיא בתה או אחת משאר עריות וצ"ע דאחותה היאך משכחת לה שתהא מותרת לו וי"ל כשאנס אשה והיה לה בת ממנה ולה בת מאיש אחר :

בסי' קע"ו היו לו שני אחים אחד חולץ ואחד מייבם לשנייה וצ"ל להלילה פסולה דבסי' ק"ע דהתם שתיהן זקוקות לשניהן בודאי . שני בנים במחבא ונתערבו הבנים דבר בהווה שע"י מחבא נתערבו : בסימן קע"ז להשיאו אשה יפה ומיוחסת כזאת כמה יוסיף ליתן לה אילו היה מותר להשיאו בת ישראל מיוחסת נ"ל וקשה דא"כ לשום על עצמו אם הוא רוצה והוא רשאי לישא שפחה : שהרי עבר על ל"ת ואין יכול לקיים עשה לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות נערה בתולה ולמה לא יבא עשה וידחה ל"ת לישא זו האסורה לו שהרי אפשר שלא תרצה ליכנס ונמצא עשה ול"ת קיימין : שם לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה וכו' וקשה תיפוק ליה דכסף קנסה הוא כתובתה כדלקמן וצ"ל דאה"נ בזה שכתב כאן אליבא דר"י לא ס"ל הא דלקמן . או אפי' שנים דרבנן א"צ ליתן אותה נ"ל משום דשב ואל תעשה שהעמידו דבריהם בכמה מקומות כדאיתא בפרק האשה רבה ותירוצי ב"י דחוקים גם בבלי אני נח כיון דבגמרא לא אמרינן שנייה . א"צ ליתן לה כתובתה בכסף קנסה יוצאה בכתובתה מ"מ בדרישה לא כלום הוא דהרא"ש ס"ל מדרבנן וכדאיתא בסי' ס"ו והם אמרו והם אמרו וא"כ דאורייתא כדברי ר"ת הא כתבו הבתולות כתיב ונמצא שאינו מן התורה אלא חמשים שקל כסף : כגון ממזרת כותית או באיסור כרת נ"ל דר"ל עכו"ם שהוא בלאו דלא תתחתן דכותים א"נ אלא משום גזירה בפ' עשרה יוחסין לכן נראה שעשה כותים כנתינה . כתב הרמב"ם כו בת שיש לה קנס יש לה בושת עיין בכ"מ שם : שם ומ"ש בשם הראב"ד דנער לעצמה וכו' כ"כ בהשגות ובכ"מ כתב אני תמה שהרי משנה שלימה שנינו ר"פ נערה והנער בתפוסה ומשמע דלא ביה דקתני ברישא וכן פירש"י עכ"ל והר"ן יהיב טעמא דלאו בעי מסירה וכו' שנתמעט האב מלא אורסה מדין קנס ומדין בושת ופגם נמי נתמעט והכל לעצמה עכ"ל והר"ן כ' כדברי הרמב"ם וכ"ה בכסף משנה : מיהו מ"ש הר"ן בשם הירושלמי אינו משום דמוכרח מן הירושלמי כדעת הרמב"ם לכ"ע למאן דמוקי למתני' דפטור מן הכל י"ל כדעת הרא"ש עיין בתוי"ט בפי' המשניות . נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה ולמ"ד קטנה יש לה קנס משכחת נמי בקטנות אלא בקטנות לא שייך משום דמחלה אין זו השגה על הרמב"ם דלטעמיה אזיל וכו' ועוד כיון דידה ניגהו אלא רחמנא זכה לאב שפיר הוי מודה מקנת כסף משנה : ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא דמסתמא לא היה בשעת מעשה ועיין בדרישה וב"ח ובט"מ סי' ע"ה סעיף כ"ב . אבל כדי שלא יהא חוטא נשכר וכו' מסיק רש"ל בפרק החובל סי' ו' דדוקא בשת ופגם וכן לישא אותה וצ"ל דאף מענין נער דאנוסה עיין בפ"ב מהלכות נערה להרמב"ם . אלא שהעידו מעצמן והוזמו הן נהרגין והוא פטור תמיהני אם העידו אף שהוא הביאם למה לא יהיו נהרגין מאחר שהוזמו : ויש לתמוה על רבינו שכתב אין לה כתובה ולק"מ דהא כתב סי' ס"ו דאין לה אף מנה כי כנסה בחזקת בתולה וע"ש בב"י . אלא אם זינתה ודאי אסורה לבעלה כהן ומותר לבעלה ישראל וע"ז אמרו פיתוי קטנה אונס הוא אבל לא על מה דמסיק :

פרטי רמזי דיני טור אבן העזר והמחודשים מהר"י קאר"ו ז"ל

א חייב אדם לישא אשה בילדותו ובזקנותו וכמה נשים נושא ומתי קיים פריה ורביה ואשה אינה מצווה והמחודשים :

נשאר לו מבן ובת בן מכל אחד אם קיים מצות פריה ורביה : בבן ממזר וכן בבן חרש ושוטה קיים המצוה : מי שקיים מצות פריה ורביה ונתאלמן ורוצה לישא אשה שאינה בת מריבה אבל אינה בת בנים או נשמנע מלישא אם הוא רשאי : אם יש לו בנים אפי' מפנויה רשאי לבטל : הרוצה לישא על אשתו מה דין אשתו הראשונה בכתובתה : במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת עליה : חרם ר"ג לא היה על יבמה ולא על מי ששהתה עשר שנים ולא ילדה : תקנת ר"ג לא פשטה במקומות הרבה לא התקין ר"ג אלא עד סוף האלף הה' : ארוסה אין בה תקנת ר"ג : מי שהמירה אשתו אם מצריכים אותו לגרשה : טוב לעשות תקנה בחרמות ונדויים על מי שישא אשה על אשתו :

ב עונש הנושא אשה שיש בה שמץ פיסול :

ג מי שבא ואמר כהן אני או אם עד אחד מעיד עליו או אביו ומי שיצא עליו קול שהוא חלל . והמחודשים :

אם יעיד א' מהאנוסים שא' נהן מוחזק בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה :

ד פיסול ממזר נתין עמוני ומואבי מצרי ואדומי ושאר פיסולין :

עכו"ם שבא על אמו והוליד ממנה בן ונתגייר מותר לבא בקהל : ארוסה שעיברה והבעל טוען שהולד כשר והיא מכחישתו : כותים אם מותרים לבא בקהל : מינים שפירשו מדרכי ישראל אם מקבלים אותם לבא בקהל : הקראים אסור להתחתן בהם :

ה איסור פצוע דכא וכרות שפכה בישראלית ובמי מותרים . והמחודשים :

ישראל שיש לו שור קטן מותר ליתנו לעכו"ם למחלית שכר אע"פ שהעכו"ם ודאי יסרסנו : אם מותר למכור לעכו"ם תרנגולים זכרים בשהוא יודע שמסרסם :

ו איסור גרושה זונה וחללה לכהן :

אשה שנתגרשה מפני השמא בעלמא אם מותרת לכהונה : אשת כהן שיש בה ריח גט ויושבת תחת בעלה כופין אותו להוציא : כהן שנשא אשה פסולה כולד כופין אותו להוציא :

ז דיני שבויה ואיזו היא חללה :

אשת כהן שנתייחדה עם העכו"ם ויד העכו"ם תקיפה ויצא עליה שם חשד בעיר : אשת כהן שנחבשה בידי עכו"ם וישראל נכנסים ויוצאים אצלה : אשת כהן שנחבשה מחמת גניבה ונתחייבה מיתה : אשה שהמירה אם מותרת לבעלה : אשת כהן שהלכה לבית העכו"ם ואמרה להמיר דתה וחזרה בה . אם קודם שנתעברה היו הכל מרננים אחריה יש ספק להכשירו לכהונה :

ח כהנים לוים וישראל מותרין זה בזה והולד הולך אחר הזכר :

ט אשה שנישאת לשנים ומתו ואם נישאת לשלישי . והמחודשים :

נתגרשה משנים אם תינשא לשלישי . הבא לישא אשה קטלנית והתרו בו ועבר : נתאלמנה משנים ואחד מהם מת במגפה או בגזירה :

י אסור להחזיר גרושתו והמוציא משום שם רע . והמחודשים :

אשה שיצא עליה קול שנתקדשה והכריזוהו קרוביה לגרש ונישאת לאחר וגירשה אם מותרת לחזור לראשון : באותם שאמרו אם כנס לא יוציא אם קדש מהו : כשאמרו שאם התרו בו שלא יכנוס ועבר וכנס יוציא אם התרו בה ולא התרו בו לא יוציא : כשאמרו לא יכנוס ואם כנס לא יוציא אם גירשה אם מותר להחזירה : גרושת חרש שנישאת לאחר וגרושת פקח שנישאת לחרש ונתאלמנו או נתגרשו אם מותרות לחזור לבעליהן :

יא הנחשד על האשה או שפחה עכו"ם . והמחודשים :

הגפת הדלתות אינו יחוד עד שיהא בית נעול : הנטען על א"א וגירשה בעלה ואחר הנטען השביעו שלא ישאנה ויצא קול שקדשה מה דינו : עידי כיעור שלא ראו בב"א אם מצטרפין מי שהיה חושד אשתו מאיש א' וראה אותה נכנסת עמו לסתר וסמך אזנו לכותל ושמע קול נשימתם כדרך משמשים מטתם : אימתי אם נישאת לנטען תצא : עדים המעידים על א"א שזינתה צריכים דרישה וחקירה : לאסור אשה על בעלה צריך דרישה וחקירה בפני בעל ובפני גדולי ישראל : ואם קבלו עדים שלא בפני בעל דין ראויים להענש : אותם שאמרו חכמים לא יכנוס אפילו באותו מבוי ראוים שלא תדור : א"א שיצא עליה קול שנתייחדה עם אחד ואח"כ גירשה בעלה אם מותרת לדור בבית הנחשד : אפילו בא על שפחתו ועל העכו"ם בודאי אם כנס לא יוציא : הבא על שפחתו ואח"כ גיירה ולא פירש ממנה צריכים למחות בידו : אותם שאמרו לא יכנוס ואם כנס לא יוציא אם הוציא מהו להחזיר :

יב איסור לישא משום חשדא כגון המביא גט ממ"ה או מעיד על בעלה שמת או אסרה עליו משום נדר . והמחודשים :

כל אותם שאמרו האסורים לישא משום חשד והיה לו אשה באותה שעה אלא שהיתה חולנית :

יג אסור לישא אשה תוך שלשה חדשים למיתת בעלה או לגירושים ותוך כ"ד חדשים ללידת הולד : מותר לבדק תוך שלשה חדשים : מחזיר גרושתו א"צ להמתין ג' חדשים : זקוקה ליבם שמת היבם צריכה להמתין ג' חדשים : אשת סריס אדם צריכה להמתין ג' חדשים . הממ' בתוך נ' יום אין קונסין אותה אלא מפני הזנות : פלגש מיוחדת לאיש הרוצה לינשא לאחר צריכה להמתין : דין מינקת חבירו שצריכה להמתין כ"ד חדש לענין מלאים וחסרים ואם השנה מעוברת : מניקה גרושה קודם שהכירה הולד : מניקה שנתעברה בזנות צריכה להמתין : דין מי ששכרו לה מינקת בחיי בעלה : אם פירשה מלהניקו שלשה חדשים בחיי בעלה : אלמנה מינקת ועדיין לא הכירה הולד : מת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקתו אלמנה מינקת אע"פ שאסורה לינשא תוך כ"ד חדש ואינה רוצה להניק אלא בשכר ואם יכולה לתבוע כתובתה : קידשה תוך ג' והיא נדה וקודם שתטהר יעברו שלשה חדשים :

יד איסור אירוסין או נישואין והתירן תוך שבעת ימי האבל או תוך ל' :

טו אי זה עריות אסורות מן התורה ואיזה מדרבנן . והמחודשים :

המקדש אשה על תנאי ולא נתקיים התנאי מותר בקרובותיה : המקדש בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת ונתבטלו הקידושין מותר בקרובותיה : אם מותר לישא אחות אשתו ע"פ עד א' שאמר לו שמתה אשתו . הבא על א"א והיא אחות אשתו ומתה אשתו וגם מת בעל האשה אם אסורה לו : אין פילגש ראובן מותרת בקרובותיו ואם אמרה קדשני בפני עדים :

טז איסור לבא על העכו"ם ושפחה עכו"ם ואימתי חייב עליה משום נשג"ז :

ביאת עכו"ם הוא בכלל יהרג ואל יעבור : נתפס עם שפחתו כיצד היו מייסרים אותו :

יז היתה א"א שמת בעלה על פיה או ע"פ ע"א ואם נתקיים ואח"כ בא בעלה :

האשה שאמרה שלא בפני בעלה שגירשה ואחר כך אמרה כן בפני בעלה : ארוסה שאמרה לארוס גירשתני : האומרת לבעלה גירשתני והיתה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה : האומרת שלא בפני בעלה שגירשה : האומרת לבעלה גירשתני ואיכא דמסייע לה : האומרת לבעלה גירשתני אם נאמנת בזמן הזה : הא דהאשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת באיזה ענין מיירי : אם היה בעלה בעיר ונתקדשה לאחר : אשה שהיתה בחזקת נשואה ונשאת לאחר ואח"כ בא בעלה ואמרה לו בפניו גירשתני אשה שא"ל עד א' מת בעליך : באתה לב"ד ואומרת מת בעלי : אם אח"כ בא אותו עד ואמר שלא אמר כן : אין לנו להקל משום עיגונא אלא במקום שהקילו חכמים : למה הקילו חכמים באיסור א"א משום עיגונא : מומר לעכו"ם ולכל התורה כולה נאמן במל"ת : בשעת הגזירות מתירין נשים ע"פ עדים בעלי תשובה . ואם מוציאין ממון על פיהם . ריקים שהמירו וחזרו בתשובה שאינה שלימה מה דינם לעדות אשה : אם העד ריק ופוחז או אם חשבוהו בעדות זו לא ימצא אדם להתיר ע"פ עדותו : בשעת הסכנה אם שמעו קול שאמר מת פב"פ והלכו ולא מצאו שם אדם : אם מצאו כתוב מת איש פלוני אם צריך קיום שידעו שהוא כתב ישראל : שמעו מפי עכו"ם שנהרג פלוני אבל לא אמר שום עכו"ם אני ראיתיו הרוג : שמעה שמת בעלה בקול הברה שלא בעיר . שמע מן התינוקות שאמרו מת איש פלוני : שמע קול מקוננות שמכירתו בין המתים : אשה שנתעלם בעלה זה ואין עדות להתירה : יש למחות בה שלא תתנהג באבילות : מהו גדר מסיח לפי תומו : עכו"ם שאומר פלוני מת ולא הקדים דברים אחרים אם נקרא מל"ת : יהודי שאמר לחבירו שמעת מה נעשה מפלוני והשיב עכו"ם אני מכיר מי הרגו : עכו"ם שאמר ליהודים למה אינכם מביאים אותו יהודי שנהרג במקום פלוני ואם תרצו אני מביאו בעגלה שלי : הוציאו הקרובים קול בכל העיירות מסביב ובא עכו"ם מל"ת ואמר שנהרג : אפי' עכו"ם שיודע שמשיאין על פיו נאמן במל"ת : אם יש לחשב העכו"ם הרודפים מל"ת אע"פ שהשופט הגיד להם כל הענין : עכו"ם שאמר שמעת מה נעשה מפלוני והשיב הישראל לא שמעתי אמר העכו"ם דע שפלוני הרגו : עכו"ם מפי עכו"ם מל"ת אם הוא נאמן : עכו"ם שדנוהו למיתה ואמר מעולם לא פשעתי כי אם פ"א הרגתי יהודי א' : ועכו"ם המל"ת ואמר הרגתי את פלוני נאמן : יש לחוש לדברי הרי"ף והרמב"ם המצריכים לומר קברתיו : אם מצריך הרמב"ם לישראל לומר קברתיו או דוקא לעכו"ם : אם לא ראוהו שטבע או שמת במלחמה אלא מצאו מת או הרוג אם צריך שיאמר קברתיו : לא אמר קברתיו ונישאת ועיין לקמן : התירוה לינשא ע"פ עכו"ם מל"ת ואח"כ באו שני עכו"ם ואמרו לא מת : אימתי מצריך הרמב"ם שיאמר קברתיו : לא אמר קברתיו אבל אמר דברים שאין לספק בהם דאמר בדדמי : יש מקומות שצריך לדברי הכל שיאמר קברתיו : לדעת הרי"ף אם לא אמר קברתיו ונישאת : לדעת הרמב"ם במקום דחיישינן דאמרה בדדמי ולא אמר קברתיו ונישאת : העידו עליו שראוהו אחר שעלה מן הים ואשתו אם נישאת תצא : אם התחיל ישראל לשאול לעכו"ם איה פלוני אע"פ שאמר אח"כ דברים שנראה שהוא מל"ת אינו כלום : עכו"ם ששאל לעכו"ם שלא בפני ישראל איה פלוני ואמר לו מת אי הוי מל"ת : באי זה ענין יהיה העכו"ם שייך בדבר שלא יהא נדון במל"ת : אם העידו על מומר שהיה שמו כך שהיה דר במקום פלוני מת במקום פלוני אימתי מתירין אשתו : אמר מומר אחד לישראל שיש לו אח במקום פלוני שמו פלוני ואח"כ מת אותו מומר יבמתו מותרת : עד המעורף בדעתו : נשי הקדושים הותרו ע"פ עכו"ם : עכו"ם מל"ת מאי זה טעם נאמן : יש לדיין לדקדק יפה בעדות עכו"ם מל"ת באינו מל"ת המכחיש למי שאומר מת : העיד העד שמכלוף בן מגול נהרג קרוב לפא"ס אבל אינו יודע אם היה בעלה של אשה זו וגם לא העיד על שם מקומו . העידו שר' דוד בר שלמה מרוסיא מת ולא הזכירו שם עירו בפרטות : העידו פב"פ מת ולא היו מכירין אותו ולא יודעים שמו כ"א על פיו : העידו פב"פ ולא אמרו שם עירו זהב : אחד שהיה נקרא הנבונים ניבוט די מאישטורי יצחק די וויגיד מת במקום פ' אלא [illegible] שהיה נקרא שמו הויס : פי' מה ששנינו בתוספתא אין מעידים עד שמכירים שמו ושם עירו : אם לא העיד בפי' פלוני נהרג אלא אמר היהודי מעיר פלוני נהרג : עידי נשים המוכחשים בבדיקות : עד א' העיד שיבמה של זו שמו אברהם מת וע"א העיד שיבמה של זו שמו שמואל מת : עד שמעיד מת פלוני אם צריך לשאול לו ראית וכמה ידעת : אדם שהיה מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא עצמו העיד בפני ב"ד שנפטר זה זמן רב : מ"ש ר"ת שאם כל הגוף שלם אפי' אין שם פרצוף ופדחת וחוטם מעידין עליו על ידי טביעות עין יש חולקים עליו : סימנים מובהקים שמשיאין אשה על ידיהם מה הם : אם נישאת ע"פ סימנים דכליו וגופו שלא בפרצוף הפנים עם החוטם : עכו"ם שאמר פלוני מצאתי הרוג ויש בו סימן כך וכך : איזה הם סימנים מובהקים להשיא ע"פ כמה ישהה אחר עלייתו מן המים ולא יוכל להעיד עליו : אפילו לא שהה במים שלשה ימים בעינן דהוייה בשעתיה : ספק אשתהי או לא אשתהי ונישאת : מל"ת אם נאמן להחמיר : מצאוהו הרוג ואין ידוע אם הוא תוך ג' : יצא קול איש פלוני מת ולאחר שלשים ימים מצאוהו מת : נפל תוך מדורה או לתוך יורה של מים : שני עדים המעידים שמת במלחמה ולא אמר קברנוהו : אימתי בעינן סימנים ולא סגי בטביעות עין : נהגו להתיר נשי אנשים שטבעו ע"י הכרה בטביעות עין בלא סימנים : הפרש בין ראה שטבע ממש לראה שנשברה ספינה בלב ים או מיטרפת בים : ראו אחד שנפל לים וע"י מצודה העלו רגל אחד מן הארכובה ולמעלה : נפל למים שאין להם סוף גובה כתובתה : מי שאבד זכרו אין אשתו נישאת : אשה שנתעלם בעלה והתירה רב אחד ונישאת אח"כ בא רב אחר ואסרה : אשה אחת אומרת מת והתירוה לינשא ואח"כ באה אשה אחרת ואמרה לא מת : אשה אחת אומרת מת והתירוה לינשא או נישאת ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת . עד אחד אומר מת אם צריכה רשות מב"ד : נישאת ע"פ עד א' בלא הוראת ב"ד ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת : עדות אשה שהיה דעת הר"ן נוטה להקל וכתב מ"מ צריך להרבות החקירות והדרישות : עד אחד אומר מת והתירוה על פיו ואח"כ באו נשים ואמרו לא מת : באו ב' עדים כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת ונישאת לאחד מעידים : עד מפי עד או שנים מעידים מפי שנים אם נאמנים לפסול עדות הראשון : במקום שאמרו אם נשאת לא תצא דוקא אם נשאת אבל אם התירוה לינשא תצא מהיתירה : באו ב' עדים כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת ועברה ונשאת לא' מעדים : ב' מעידים ששמע כל א' מהן מפי אחד שמת פלוני ועד אחד מעיד מפי אחר שהוא חי : אשה אומרת לא מת ושתים אומרות מת או עשרה אומרות לא מת וי"א אומרות מת : כל הנהו דתני בהו אין מעידין אם נשאת תצא : נשאת בעדות שאינו מספיק להתירה תצא וכל הדרכים האלו בה וצריכה גט משני אף אם לא נבעלה : הנהו תלת ר"א בן פרטא דנותנים עליהם אומרי קיים ואומרי מתים אם נשאת תצא : טבע במים שאין להם סוף אימתי אמרו שאם נשאת לא תצא : הביאה האשה עד אחד לב"ד שמת בעלה והיא תובעת כתובתה : אם באה ואמרה מת בעלה : עד שמעיד מת פלוני בשעת הדבר אם צריך שיאמר קברתיו : לענין מה שהוא עד אחד האומר מת לאשה האומרת מת בעלי : אשה שנתקדשה לשמעון לשם פילגש ואח"כ נודע שקודם לכן נתקדשה לראובן : היכא דאיכא דבר מכוער וקלא דלא פסיק ונכנסה הנטען כיולד מוציאין אותה מידו : אשה שחשבה שאינה מקודשת והלכה ונשאת :

יח איסור חייבי לאוין ועשה :

יט מלקין וסוקלין על החזקות :

כ באיזה ביאה חייב הבא על ערוה :

כא צריך להתרחק מן הנשים מאד ושלא לשאול בשלומם :

עונש המסתכל בא"א וסכר אסר לא נשא עיניו אליה : המזיר הרהור פנויה ממגעה : בשער נשים שאין לבו גס בהן בהושטת כלי מידו לידה וכיוצא בהן מותר :

כב איסור יחוד ועם מי אסור להתייחד :

אשת איש שטענה על איש א' שהוא רודף אחריה והוא מכחישה : ואם העיד ע"א כשר על אדם בדבר ערוה אשה שאמרה שנתעברה מפלוני : אימתי מלקין על לא טובה השמועה : הא דהאשה מתייחדת עם ב' אנשים כשרים ה"מ ביום : אשה שהלכה עם שנים אנשים שאינם מוחזקים כ"כ בכשרות :

כג אסור להוציא שכבת זרע לבטלה :

אשה שיש לה אוטם ברחם ומתוך כך בעלה זורה מבחוץ : אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף :

כד אם מותר להתייחד עם הזכר ועם הבהמה :

אל

על מה נהגו היתר להעמיד בהמות אצל עכו"ם :

כה מה יעשה אדם כדי להרחיק עצמו מדבר ערוה וכיצד יתנהג עם אשתו :

אסור לשמש לאור הנר אפי' ע"י האפלת טלית :

כו במה מקדש ואיסור ביאה עם פנויה :

על מה סמכו עכשיו התנים הדרים בבית חמיהם . המקדש אשה בדלא שדיך והקידושין אינן קידושין אם מלקין אותו . מי שאומר שקידש אשה בביאה בלא עדות ראוי לגעור בו :

כז שיעור קידושי כסף ושאר דיני קידושין :

המקדש את האשה ואמר לה הרי את נשואתי נתן לה כסף סתם ואח"כ אמר לה הרי את מקודשת לי והיא רוצה :

ועיין בסימן שאחר זה :

לא דבר עמה כלל אלא בשעה שנתן לה היה בלבו לשם קידושין וגם היא קבלתה לשם קידושין . אמר לה הריני נותן לך זה בשביל אהבה וחבה . אמר לה הרי את אהובתי . אמר בשעה שנתן לה הטבעת הריני נותנו לך בתורת קידושין ולא אמר לי . אירוסים שעשו בנמוסי העכו"ם . יהודי נשא כותית ונתגיירה עמו בלא קידושין וכתובה אם צריכה גט :

כח קידשה בגניבה או בגזל של אחרים או שלה או בפקדון או במלוה ובאיסורי הנאה :

האומר לאשה הלוני דינר על משכון זה ונתנה לו הדינר וכשנתן לה המשכון א"ל התקדשי לי בזה קבלתו ושתקה . אשה שאמרה לאיש אחד שיתן לה טבעת יאמר אראה אם יכול אצבעך וא"ל הרי את מקודשת לי ואמרו לה העדים ראי מה את עושה והיא נרתעת לאחוריה וצעקה והרפה האיש ההוא : הרוצה לקדש אשה ואין לו במה לקדשה ונתן לו חבירו טבעת לקדשה בו . בכור בזמן הזה אם מקדשין בו אשה . אם יכולים הקהל לתקן שכל מי שיקדש שלא בידיעת נאמני הקהל יהיו קידושיו מופקעים ובטלים . תקנה שלא יוכל שום אדם לשמון שיקדש שום בת בלא דעת קרוביה . נדרה הנאה מראובן ואח"כ קידשה . אשה שאמרה שכל המגיע לי מפלוני הרי הוא הקדש ואח"כ קדשה אותו פלוני . נדרה הנאה מראובן וקדשה בשטר . קהל שעשו תקנה בחרם ששום בר ישראל לא יקדש בפחות מעשרה ועבר א' וקידש וכן המקדש שעובר על חרם ר"ג :

כט צריך שיתן הכסף במתנה גמורה ותן מנה לפלו' ואקדש לך או הילך מנה ואתקדש לך וביוצא בזה :

האשה שאמרה הלוה מנה לפלוני ואתקדש אני לך או הרויח לי זמן . לקח טורניא ואמר לאשה התקדשי לי במנה זה :

ל לאיזה מקום יתן הכסף או אמרה תנהו על הסלע או לכלב או לעני :

זרק לה קידושיה לתוך חיקה ותוך כדי דיבור ונענעה בגדיה להשליכה הקידושין ממנה תוך כדי דיבור : אמרה לאיש אחד בוא וקדשני וקידשה והשליכה הקידושין שלא נתכוונה אלא לצחוק ולהתלוצץ בו : אשה שאמרה לראובן תן לי מה שאתה חייב לי ונתן לה שלשה פשוטים וא"ל הרי את מקודשת לי וכששמעה כן השליכה המעות מידה וצעקה איני חפצה להתקדש :

לא אין מקדשין בפחות משו"פ :

המקדש בטבעת של כסף או נחשת או של כסף מצופה זהב . למה נהגו לומר בשעת קידושין טבעת זו שוה פרוטה . קדשה בדבר שאינו שוה פרוטה אי מציא אמרה לדידי שוה פרוטה . קדשה בתאנה להם ואינה שוה פרוטה אם קדש אשה בקרקע :

לב בשטר כיצד :

שטר קידושין שכתבו מדעת שליח האשה ולא מדעתה . אם צריך להזכיר שם האשה בשטר הקידושין . שטר קידושין שכתבו במחובר או באיסורי הנאה :

לג בביאה כיצד :

המתייחד עם פנויה אי חיישינן לקידושין :

לד ברכת אירוסין ואם צריכה י' :

לה כל דיני מקדש ע"י שליח :

קידש אשה ע"י שליח וחזר וקדשה ע"י עצמו . אם השליח והאשה אומרים שנתקדשה למשלח ואין עדים בפניו . העושה שליח לקדש לו אשה ידועה מאימתי נאסר בקרובותיה . שליחות קודם שנגמר אם יכול לבטלו . העושה שליח לקדש לו אינו יכול לבטלו שלא בפניו ואם ביטלו מבוטל . אם עשה שליח אחר לקידושין ולא ביטל השליח הא' והלך הא' מהם וקידש . אם האב יכול לעשות שליח להוליך קידושין לבתו בוגרת . עשה שליח לקדש לו אשה אין שליח זה יכול למנות שליח . טופס שטר שליחות לקדש לו אשה ושטר שליחות אשה לקבל קידושיה :

לו דיני שליחות האשה לקבל קידושין :

לז האב זכאי בבתו לקבל קידושין וכל דיני קדושי קטנה :

אשה שנתקדשה ונסתפקו במספר שנותיה ונבדקה ולא מצאו לה סימנים . המקדש את בתו וכששמעה מיאנה אימתי מחזיקין את הבת בגדולה . לעדות שניה לא סמכינן אנשים . המקדש קטנה בפני אביה ואמר לה הרי בתך מקודשת לי . קטנה שנתקדשה שלא מדעת אביה . קטנה שנישאת ואביה במדינ' הים אם צריכה מיאון . מי שקיבל קדושי בתו קטנה ומת והבת חולנית והאם רוצה להכנס כדי ליורשה :

לח מקדש ע"ת וכל דיני תנאי :

קידש על תנאי ונשאה ולא קיים התנאי :

לט קדשה ע"מ שאין עליה נדרים או מומין :

הטוען על אשתו שהיא משתנת בשעת השינה . הטוען על אשתו שהיא מצורעת :

מ מקדש לאחר זמן או לאחר שתלד או שתתגרש :

מא מקדש ב' אחיות והיו עמהן נכריות :

מב קידושין צריכין להיות ברצון האשה ובפני העדים :

המקדש כשהיא ישן . המקדש בע"א והאשה מכחשה . ע"א מעיד שקדשה בפניו ובפני חבירו וחבירו מכחישו . יצא עליה קול שקדשה קידושין גמורים ואח"כ נודע שלא קדשה אלא בעד אחד . המקדש בפני ע"א בשחרית ובפני עד א' ערבית . ראו עדים שקידש ואינו יודע אם היה או לא ראו אותם . שנים שהיו עומדים אחר הגדר ושמעו שאמר ראובן ללאה התקדשי לי באתרוג ואח"כ ראו אתרוג יוצא מתחת ידה . אשה שהכניסה ידה בחור שבכותל החוצץ בינה ובין מקום שהמקדש והעדים עומדים שם ונתן מעות בידה וקדשה בהם . אמר חוץ לבית דין שנתקדשה ולפני בית דין אמר שלא נתקדשה . עד של קידושין שאמר בפני ב"ד שאינו רוצה להעיד . אמר בפני ב"ד איני יודע מקידושין שזה תובע ואח"כ אמר יש לי מזכרת . בודקין עדי קידושין וגירושין בדרישה וחקירה . עדים שהעידו שנתקדשה בפניהם ואח"כ חזר בו אחד מהם ונתן טעם אף ע"פ שייחד עדים בשעת קידושין . יכולים להעיד אותם שלא הוזמנו אם יש הכחשה בין ב' כיתי עדי קידושין . הוציא שטר חתום בעדים שקידש את פלונית ואח"כ חזר המקדש עצמו ואמר שהוא שקר שטר חתום בעדים שקידש פלונית ולא נכתב מדעת המתקדשת :

ועיין לקמן בסימן זה

אמר שקידש את דינה ויש לו עדים ובאו והכחישוהו וחזר ואמר יש לי עדים אחרים והכחישוהו ג"כ . המוציא שטר בעדים ובאו העדים ואמרו מזוייף הוא . המקדש בפני אנוסים . קידשה בפני רבים ונמצא אחד מהם קרוב וכו' מקודשת מספק שנתקדשה לאחר מקדש בפסולי עדות בענין מה פיסולן . מעשה באשת שהורה חכם להתירה וגזרו עליו נדוי שיחזור בו . האומר לאשה קדשתיך בפני עדים והלכו למ"ה ויצא קול והיא מכחשת . הוציא שטר בעדים שקידשה בפניהם ונתקיים . האומר לאשה קדשתיך בפני עדים שהם רחוקים מהעיר והיא מכחשת אם מתירין אותה מיד . דין טוען שקידש אשה בפני עדים והיא מכחשת . הטוען שקידש אשה פלונית ועי"כ יצא קול בעיר שהיא מקודשת . המקדש קטנה שלא מדעת אביה והעדים קרובים זה לזה מצד האם כשמקבלים עדות פיסול עידי קידושין צריך לשלוח בעד המקדש :

מג אין קידושין לקטן ודיני קטנה :

מי נאמן להעיד על הקטנות אם גדלו קטן שנשא בתולה אע"פ שכשהגדיל כבר היה בעולה כתובתה ק"ק . קטן בן י"ג שקידש לו אביו אשה אם אסור להשיא אשה לקטן קטנה יתומה שאינה יכולה לשמור קידושין שנתקדשה . קטן או קטנה שהגיעו לכלל שנותיהם ועכשיו נמצאו בהן סימנים :

מד קידושי חש"ו וסרים ואיילונית ושכור :

בן מומר ומומרת שקידש קידושיו קידושין . מומר שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל קידושיה או גיטה :

מה פירוש חוששין לסבלונות :

פירוש חוששין לכתובה . במקום שאין בה מנהג אם חוששין לסבלונות . פירוש מקדשי וסדר מסבלי . נתן סבלונות בשעת שידוכים וגם אח"כ שולח סבלונות לקטנה או נערה שלא מדעת אביה . השולח סבלונות ע"י אביו : השולח סבלונות וקבלה אמה . אמר השולח שלא נתכוון לשם קידושין . נכרי שבא מארץ אחרת ונותן סבלונות . נעשה הקנין סמוך לשבת ושלח סבלונות בשבת נהגו הקדמונים שלא תקבל הקידושין הכלה . אנוס אירס אשה כפי נימוסיהם ואח"כ נתן לה סבלונות . הטוען שנתייחד עם ארוסתו לשם קידושין . הנותן סבלונות לארוסתו וקורין אותה איספוס"ה או נוביא . הנותן כסף לאשה סתם ודעת שניהם לקידושין . השולח סבלונות במקום שיש חרם אלא בפירסום גדול . הנותן טבעת למשודכתו במקום שנתינת הטבעת הללו כנתינת קידושין אם יצא קול ששלח סבלונות אם הוא טוען שלשם קידושין שלח הסבלונות והיא אומרת לשם מתנה :

מו פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה :

מי ראוי לקבל עדות על אשה נשואה קודם שנשאת היתה מקודשת לאחר . המוציא קול שקידש אשה צריך חקירה . משודכת לראובן שיצא לה קול בעיר שהיא ארוסתו ב' חלוקים מי קדם תחלה ושכרו הקרובים עידי שקר :

מז ב' כיתי עדים בקידושין בהכחשה ודיניו :

האומרת קדשני פלוני ולא הזכיר עדים :

מח דין אם הוא והיא מכחישים זה את זה בקידושין :

האומר קידשתי את פלונית והעד מכחישו אם נאסר בקרובותיה :

מט מקדש אחת מה' נשים ואינו יודע איזו :

נ מתי חוזרין הקידושין והסבלונות

המשאלת מחזרת כסף הקידושין אם קידש קידושי טעות :

קידשה ע"ת ולא נתקיים וקידושי ספק שלא סבלונות בלא שידוכין וחזרו בהם השולח מעות בסבלונות או מלבושים וקשורי פשתן ג' או ד' זוגות וחזרו בהם :

המשדך בתו לחבירו ושלח לו בגדים ואחר כך נתבטלו השידוכין :

המשתעבד בקנס ליקח אשה ואחר כך נשתטית . שאמרה בחזקת שלא היו בה מומין והוציאו הוצאות ונמצאו בה מומין משדך בתו לשמעון כנהוג ונמצא שהוא משחק ורוצה חמיו לחזור בו . אם מתחלה היה יודע חמיו שהיה משחק אם החזיר השליש השטר לבחור :

שלח סבלונות למשודכתו ונישאת לאחר כיצד גובה זה סבלונותיו :

המשדך אשה בקנס ממון על מנת שיכתבו שטרות ויתנו ביד שליש וחזר בו אחד מהם קודם שבאו השטרות ליד השליש :

שידוכי שעשה כל א' שטר על עצמו בקנס ונותנים לא שליש :

המשדך בתו לשמעון כנהוג והבת מסרבת משדך אשה ואח"כ אומר שיקדשנה במקום אחר אם יזמינוהו לו שם :

טענות שבין המשודך ועם המשודכת :

כתבתי בסימן ל"ח :

כשחוזרים בהם אם גובה השדכן שכרו :

נא דברים הנקנין באמירה בלא קנין :

מי שנדר ברבים כל שקהל לתת לבת אחותו בשעת נישואיה מתנה מרובה :

נב הפוסק מעות לחתנו ולא רצה ליתן או היא פסקה ואינה נותנת :

אבי הקטנה שנשבע לתת הנדן לזמנים ותוך הזמנים הוציאו יערעור עליה שזינתה :

נג הפוסק מעות לחתנו ומת החתן :

הפוסק מעות לנדן בנו ונשארו בידו ומת :

נד נתן מעות ליד אחר שיקח בהם קרקע לבתו כשתינשא ומת :

נה דין ארוסה לענין מזונות וקבורה וירושה :

משודכת אין לה דין ארוסה :

נישאת והמירה קודם שהגיעה נדוניא ליד הבעל והבעל תפס :

הכותב לארוסתו צידוק בערכאות :

נו ארוסה שתבעה הארוס או שתבענה היא את הארוס כמה זמן נותנים להם :

טעם למנהג להשיאם בנות בקטנות . אלמנה מן האירוסין כמה זמן נותנים לה לפרנס עצמה :

נז אימתי קונה ייחוד ליורשיה :

לבטל מנהג הייחוד עם הארוסות :

מקום שנהגו להתיחד עם הארוסה אם מתו :

נח המשיא בתו סתם כמה יתן לה :

נט משיא בנו גדול בבית אימתי קנאו :

ס דיני שושבינות :

סא חופה קונה להיות כאשתו לכ"ד :

מה נקרא כניסה לחופה .

נכנסה לחופה ולא בירך ברכת חתנים :

סב ברכת חתנים מתי מברכים :

ואם עושין שתי חופות לאחד :

אין לעשות חופות ב' ההיות בשבוע אחת :

עיר שאין בה י' בני אדם לברכת נישואין :

המסובים האוכלים אחר סעודת נישואין אם מברכין ז' ברכות :

סג בעילת מצוה וברכתה:

סד זמן נשואי בתו וברכה ואלמנות

סה מצוה לשמח חתן וכלה

למה נמנעו מלומר אפר מקלה בראשי החתנים :

סו אסור להשהות אשתו בלא כתוב' וכל דיני כתובה ודין נדוניא :

אם מותר להכניסה לחופה קודם שיכתוב כתובה:

כתובה שנכתבה ביום והקנין או החתימה בלילה :

אם רשאי אדם לתת ע"ק על כתובתה ולהתנות עמה שיהא הוא פטור . אם מותר לשהות אצל אשתו ע"י ק"ס על הכתובה ועדיין לא יחתמה . יכול לכתוב ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי מאה מנה . מוסיף לאשתו אי הגי באמירה בעלמא כמה שיעור מנה ושיעור מאתים אם מגבין לאשה מנה או מאתים או מתנה לחוד מה שכותבים נדוניא גדולה לכבוד הכלה . עיר שכבשוה עכו"ם ואבדו כתובותיהם . כמה יכתוב כל אחד לאשתו בכתובתה . הגולים צריכים לחדש כתובותיהן . אם הכניסה לבעלה סחורה בנדוניא דין נכסי מלוג אם אין הבעל רוצה לקבל אחריות הנדוניא . מקום שנוהגים לכתוב בכל הכתובות בשוה ובאחת כתוב בה יותר ע"פ עד א' . במקום שנהגו לכתוב בכל הכתובה בשוה ואין כתובתה בידה . נתן מעות בנדוניא לחתנו ויחד לו חובות ונפסדו . המתנים כשמייחדים בחובות אם לא יפרעו בזמנו הרי מוסיף על כל ליטרא ד' פשוטים בחדש . גר שבא ליקח אשה ומעלה לו שם פב"פ וכותבו בכתובה . מה שכותבים בכתובה ואפי' מגלימא וכו' . הנושא אשה ממקום אחר ע"מ שתדור עמו במקומו הולכים אחר מנהג מקומו . מתנה לחוד שאדם כותב לאשתו אם נגבית בעודה תחתיו . אימתי כותבים בכתובה כי נשא . אם יש לכתוב בכתובה יתומה מבית אביה . אלמנה שנתגרשה או גרושה שנתאלמנה כותבין בכתובה מתרכתא . עם הארץ שבא לגרש ואמר שלא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים :

סז הרבה דיני כתובה מאירוסין ומנישואין :

אם אנשים שאינם ב"ד השיאו פקחת להרש וכתבו לה כתובה על נכסיו . יתומה קטנה יש רשות לב"ד לפסוק על נכסי נדוניא הראויה לה :

סח אי זו בתולה יש לה טענת בתולים :

סט במה מתחייב האדם לאשתו :

ע כמה מזונות לאשתו ובניו :

אין לו מה לתת לאשתו ויש לו קרקעות שהם מיוחדים לכתובתה . נשא אשה ונשתטית אינו רוצה לזונה משל עצמו אלא מכתובתה . מי שהלך למ"ה ואשה תובעת ממי שמחזיק בקרקעות בעלה כדי שתמשכנו למזונותיה . מי שהלך למ"ה והפקיד כלים ביד אחר או השאילה לו ואשתו תובעת מזונות . ראובן שהלך למדינת הים ותבעה אשתו מב"ד מזונות לה ולבתה כו' . האשה שאינה רוצה לדור במדור בעלה אם הוא חייב במזונותיה . אשה שעברה על תקנת הקהל שיש עליה קנס אם חייב הבעל לשלם . אם שהתה מלתבוע מזונות אימתי הפסידה . אם לא נתן לה מזונות ועשתה ואכלה וכותירה :

עא חייב לזון בניו ובנותיו הקטנים :

מי שנשתטה והמעות ביד קרובי האשה מי ניזון מהם . מי שבא על השפחה וילדה אם חייב לזון את הולד :

עב המדיר את אשתו מליהנות ממנו :

עג במה דמי הכסות שחייב ליתן לאשתו :

מי שלוה על כתובת אשתו ואבדה בקוביא ובאה להוציא כסות מיד המלוה בלא כלום :

עד הדירה שלא תתקשט או נדרה היא שלא תתקשט וקיים לה :

בעל המכה את אשתו בכל יום וכו' . אם ברחה מפני המותה שמלערתה :

עה אלו הארצות לענין נישואין אימתי מותר להוציא מעיר לעיר וכשיש תנאים ביניהם :

אימתי אמרו שכופין לעלות לארץ ישראל . מי שעבר על הסכמת הקהל והוא במלכות אחרת שאין להם אותו גדר . אשה שמסרה מודעא שלא מחלה זכותה שלא יוציאנה ממקום שנשאה שם :

עו חיוב עונתה כיצד מוטלת על כל אחד :

אם אדם רשאי ליקח אשה על אשתו :

עז דין מורד ומורדת ומאיס עלי :

לבאר מה שכתב הרמב"ם ואם תפס הבעל אין מוציאין מידו דלא דק . קידש אשה בעיר אחת והיא ממקום אחר . אם הוא חייב להתנהג בתקנות אותה העיר . הטוענת מאיס עלי וקודם קידושין הייתי מואסת אותו . יש צד שאף לדעת הרא"ש כופין אותו לגרש אפי' במקום שנוהגים לדון ע"פ הרמב"ן בדין המורדת אין לדון כמותו . אם עשו מעשה על פי הרמב"ם וגירשו בכפייה לא תינשא ואם נישאת לא תצא . חילוק בין אומרת מאיס עלי ובין מורדת . אשה שהניחה בעלה בבית אביה והלך חוץ לעיר והלכה והלכה לבית אביה ותובעת למזונותיה ולרפואתה . מורדת אם יש לה מזונות . מכרה או מחלה כתובתה לבעלה יש לה מזונות בחייו . האומר לאשתו שמחלה לו מזונותיה או שטען שהתפיסה נכרי למזונותיה . המורדת על בעלה והלכה . בעל האומר למורדת להביא כתובתה ויפרענה והיא אומרת איני רוצה לתבוע עכשיו כתובה אלא גט . האומרת מאיס עלי אם צריכה לתת אמתלא לדברים . המורדת על בעלה חולה או שיש לו אשה אחרת . ארוסה שמרדה . העושה מאמר ביבמתו והלכה וקבלה מאמר מאחיו . אשה שבראותה שהכביד החולי על בעל נדרה הנאה מיבמיה :

עח חייב בפדיונה ולא בפדיון אלמנותו :

עט דין חיוב רפואתה :

פ דין מעשה ידיה ואם אינה רוצה לעשות מניקה :

האשה שאמרה איני עושה אם דינה כאומרת איני ניזונת ואיני עושה . האשה שאמרה איני ניזונת ואיני עושה אם יכולה לחזור בה :

פא המקדיש מעשה ידי אשתו :

פב נדרה שלא להניק בנו : ואצל מי יהא הולד כשגירשה :

פג חבלת א"א למי הוא :

פד מציאת האשה לבעלה :

פה דיני נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל :

מתנה שכתב לה קודם שישאנה אם הבעל אוכל פירות : הרוצה לתת לבתו מתנה ורוצה שלא יהא לבעלה רשות כיצד יכתוב שיועיל : הנותן מתנה לבתו ע"מ שאין לבעלה רשות בה והיא בת יורשת ומת האב : נפלו לה כספים ואמר הבעל עבידנא בהו עיסקא ומרווחנא טובא : נכסי מלוג של אשה זו וכן מלבושים ותכשיטים שקנה לה אם יכול להשתמש בהם בבית אשה אחרת : בת שגנבה מאביה כסף וזהב ולא הכיר בהם הבעל ועכשיו תובע הבעל לגלות לו כל מה שיש לה נפלו לה נכסים במקום שהם דרים או נתנו לה במתנה או מלאה מציאה ומכרה או נתנה קודם שידע הבעל שנפלה לה . ואם נתנה בהברחה : הודית שיש בידה מעות וטוענת שהם פקדון או שניתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם : אם אדם רשאי להחרים על כל מי שיש בידו כלים משל אשתו : נפקד שהחזיר לאשה אם יוכל הבעל להוציא מידה :

פו אין מקבלים פקדונות מנשים ועבדים וקטנים ואם עבר וקיבל למי יחזיר :

אשה שקנתה תפלים מבעלה ומעות טמונים . הנותן לבתו מעות או שטרי חובות ע"מ שאין לבעלה רשות בהם ומתה : היו אונות ושטרות יוצאות על שמה . אם מתה אשתו בלא בנים ויש שט"ח יוצאים על שמה וקרובים תובעים אותם : ראובן הלה והוציא עליו בנו יוצאות ואשת ראובן הפקידה מטלטלים ביד חנוך ורוצה לעכבם בעד הוצאותיו :

פז אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא אחר :

פח היוצאת מתחת בעלה בגט או במיתה נוטלת נכסים ודין השבח :

הוציאה הוצאות על נכסי צאן ברזל ולא אכל : בעל שהוריד אריס בנכסי מלוג וגרשה . אם הבעל רוצה לפרעה בכלים : אם היא אומרת כלי אני נוטלת הדין עמה והוא הדין לקרקע שהכניס לה כו' שמנו . כיצד המנהג להגבות לאשה בנכסי צאן ברזל שפחתו :

פט כיצד חייב לקוברה ולהספידה :

צ הבעל יורש אשתו ואם עשתה הברחה מקודם ודין מבירה היא או הוא או גם שניהם, או סילק שיעבודא :

אשה שצוותה בשעת מיתתה לתת לפלונית מלבושים ומתה לה הבעל ורצה לחזור : הבעל יורש את אשתו המעוברת : שכיב מרע שהנית קרקע לבתו ע"מ שאם תמות קודם נישואין יחזור הקרקע להקדש ותלתה מיתה ומיכרו ועשו לה שבע ברכות כדי שירשנו ומתה אם נפקע כח ההקדש בכך : אם הבעל יורש מלוות אשתו . היו לה מעות ושייכתם לעצמה בפי' עד שלא תתארס שלא יהא לבעל בהם כלום מלוה שלה אלא הבעל אם יורש אותה . היה לו משכונא על הקרקע אם הבעל יורשה : שטר מברחת שכתוב בה מתנה גלויה מתנת עלמין : נפלו או ניתנו לה נכסים או מצאה מציאה ומכרה או נתנה קודם שידע הבעל מכרה או נתנה : אשה שהודיעה לבעל אחותה שאביה נוס לתת לו מאה דינרים : האיש שמכר בנכסי מלוג בחיי אשתו ומת הבעל מוציאה מיד הלקוחות : האשה שמכרה בנכסי מלוג ומת הבעל אין האשה מוציאה מיד הלקוחות . אין אדם יכול למשכן בגדי אשתו : אשה שלוותה על בגדים ותכשיטיה ואח"כ הלך בעלה והוסיף ולוה עליהם יותר : עבר ומכר תכשיטיה שעשה לה המיים : אין אדם רשאי למכור נכסי אשתו שקנה לה : אבל כלי זהב וגדולה יכול למכור אם הוצרך להתפרנס מהם : תכשיטין ובגדים שנתנו לה קרובים יכול למכרם לפרנס עצמו : אשה שמחלה כתובתה ונדוניתה לבעלה וטוענת שמחלה לו מפני שהיה מגזם לה לגרשה או לישא אחרת באיזה דברים מהני טענת נחת רוח עשיתי לבעלי :

צא המכנסת שטר חוב לבעלה ומחלתו או שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני :

אימתי מהני טענת נחת רוח עשיתי לבעלי והאלמנה שנתחייבה לתת להתנה בנדוניא כך וכך ועמדה ונתחייבה ורוצה לפטור עצמה בטענה לפי שבשעת החיוב עדיין לא נשבעה על כתובתה : אלמנה שנשאת ולוה עליה שטר חוב או מלוה ע"פ : אשה שכתב לה בעלה בשט"ח על עצמו אם בעל חוב ילה גובה ממנו :

צב האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה :

כתב לה קודם שארסה דין ודברים אין לי בנכסייך או תנאי דשלא ירשנה : הכותב שיור לאשתו והערים וגירשה בו ביום והחזירה שהם . הכותב שטר סילוק לאשתו בשעת החופה : שטופה פיטור לאשתו אם יש במשמעות כל מיני תביעות וערעורים :

צג אלמנה או גרושה עד מתי ניזונית ואימתי הפסידה מזונותיה ואם תפסה :

ראובן שהוציא הוצאות בחולי אביו ובקבורתו ורוצה ליפרע מפקדון שהפקידה בידו האלמנה : הנושא אשה ממקום אחר על דעת שתדור עמו במקומו : ראובן מת והניח אשתו מעוברת וילדה יכולה היא לתבוע כתובתה קודם שתגיע הכת לשלשים יום : אלמנה שהידרה עצמה אם יש לה מזונות ונפרעת מהנדוניא אם יש לה מזונות : אם לא מחלה התוס' אם יש לה מזונות נותן או מוחל שטר שיש לו על חבירו מי קרוי בעל השטר : מחלה כתובתה ליורשיו אם יש לה מזונות . כמה תששה אשת איש מלתבוע מזונות ותפסידם : מתנת בריא שהיא מהיום ולאחר מיתה אם מוציאין ממנה למזונות כו' : אלמנה שתפסה שטר חוב : אלמנה שרוצה למכור מהקרקעות למזונות והאפוטרופסין אומרים תיזון מהמטלטלין : אין לאלמנה תביעה למזונות על מעות שביד יתומים מקרקעות שמכרו ואם מוציאה מיד הלקוחות : תפיסת האלמנה אימתי הויא תפיסה : תיקון שלא תתפוס האלמנה נכסים מרובים מה שתפס האלמנה אם מעמידין אותו ביד השליש : האידנא אם תפסה לכתובה אחר מיתת הבעל : אם יכולים הצבור לתקן שלא תיזון האלמנה כי אם שלשה חדשים : למשכן אינה צריכה ב"ד הדיוטות : אם מוכרת למזונות יותר מכדי כתובתה : אם גובה מלקוחות שקנו מב"ד או מאפוטרופוס : אם טוענת שהאפוטרופוס מכר כדי להבריח ממזונותיה :

צד חיוב דירת אלמנה וכסותה :

אין משתמשת בכל הבתים רק לפ"כ אם מכר בית מדורו או נתנו במתנת בריא או במתנת שכיב מרע : אע"פ שאין לה מזונות ולא כתובה יש לה מדור :

צה מעשה ידי האלמנה ליורשיה :

אלמנה יכולה לומר איני מניקה אלא בשכר : אמרה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' : אין הבעל יכול לכוף את אשתו להתעסק במלאכה רק בעשיית צמר : אמ"ה ראו מה שהניח לי בעלי וכו' אם צריכה לומר כן בפני בית דין :

צו אין אלמנה וגרושה גובה כתובתה אלא בשבועה :

כיצד מדירין או משביעין את האלמנה : מתה קודם שנשבעה או קורעים הכתובה : אם יש בכתובה נאמנות ומתה ולא נשבעה אם משכנה האלמנה קודם שנשבעה אם נישאת האלמנה קודם שנשבעה אם גובה כתובתה מיתומים קטנים : נישאת לאחר והכניסה לו נדוניא ולא נשבעה : מי שלוה בפני אשתו ליתן לפלוני ושתקה וחזר לצוות ליתנו ואז מיתתה : אלמנה שנתנה מתנה קודם שגבתה כתובתה פרע לה היורש קצת כתובתה ועל המותר נתן שטר חוב ומתה קודם שתשבע : אלמנה שהיה לה בן ונישאת לבעל והכניסה לו קרקע ומתה . אלמנה שנשתתקה ובאה לגבות כתובתה . אלמנה שמחלה מאה מחמת שבועה ומאלו לבסוף שהבעל מחל לה על כל מה שתפסה משלו : אלמנה שרוצה לישבע בפני בית דין ולא רצו היתומים לבא בזמן השבועה : האלמנה שקפלה ונשבעה . תבעה כתובתה בבית דין ונשבעה ומתה קודם שגבייה : יתום קטן שבא לערער על מה שהגבו בית דין כתובה לאמו לפי שלא העמידו לו אפוטרופוס : נשבעה בפני בית דין של ג' שאחד מהם קרוב לחבירו : אימתי לא הייבינן לגררי : אלמנה האומרת על המטלטלים שבידה בעלי נתנם לי במתנה : טוענת על שטר שבידה בעלי נתנו לי : טוענת בתים אלו נתן לי בעלי בכתובתי : אלמנה שיש בידה מעות ונכסים וטוענת שמשל בעלה הראשון היו : שטרות יוצאים על שמה ונתנה במתנה : ראובן קנה בתים ועשה השטר בשמו ובשם אשתו ומת והיא טוענת שמנכסי מלוג שלה נקנו הבתים : אב ובנו שהיו אוכלים על שלחן אחד ומתו משכן תגבה אלמנת הבן כתובתה : טעם שנהגו להשביע אלמנה בב"ד : אלמנה שיצאה מדעתה ויורשים תובעים כתובתה מיורשי בעלה : יעקב ואשתו מכרו כרם וקבלו ביחד מאתים ומת יעקב ורוצה היורש לנכות מאה זהובים בכתובתה : נוסח שבועת אלמנה : שמשעבד עצמו בקנין שישבע הוא ואשתו : נוסח שבועת אלמנה שבעלה שוטה :

צז אינו יכול להשביע אשתו מספק :

צח פטרה בעלה שבועה או ייחד לה קרקע :

אם יש במשמעו נאמנות על שנשאה ונתנה אם מנהג להשביע אלמנה שיש בכתובתה נאמנות : נכסי נדוניתה עצמם או תמורתם נוטלתם בלא שבועה : אלמנה שהאמינה בעלה בכל מה שתאמר והלכה וקרעה שטרות שלו :

צט שמין לאשה בגדיה ולא לגרושה :

אלמנה שמין מה שעליה ואינם יכולים לסלקה מהם במעות . הנותן מתנה לאשתו ואח"כ נתגרשה . הנותן סבלונות תכשיטי כסף וזהב שמין אותם לדברי הכל ואפי' בגרושה . אם נתנו לה אחרים תכשיטין או מעות בשעת הנישואין או שמין אותם אפי' בגרושה . חלוצה דינה כאלמנה :

ק כתובה ממה נגבית מדינא דגמרא :

נדוניא אינה נגבית אלא מן הזיבורית נכ"ב נגבין משבח שהשביחו לוקח . אלמנה שמת חמיה קודם בעלה אם יש לה לגבות כתובתה מנכסי חמיה מחלק ירושת בעלה . אם כתובת אשה נגבית מהחובות מטלטלי דידן אי משתעבדי לכתובה לא כתב מטלטלי אגב כו' אלא מקרקעי ומטלטלי גובה מהיורשים אפי' ממטלטלים אם גובה האלמנה פירות שקדם היורש ותלש או שמכרם המוריש . ראובן הודה בכתב ידו לשמעון שכל מה שיש לו הוא משותף בין שניהם והאלמנה טוענת שאינה מאמינה שנכתב כתב הודאה זה קודם שנשאה . הודה מעצמו או בכ"י שיש לו פקדון מפלוני ומת ואין ספוק בנכסים לכתובה ולפקדון . אם יכולה האלמנה לעכב ליורש מלגבות חובות ואם קדם היורש וגבה החובות . גר שמת בלא בנים וקדם אחד וזכה בנכסיו אם תגבה אשת הגר כתובה מהם כל מה שהוא מקולי כתובה אין נכ"ב בכלל . תוס' שנהוג בינינו אם יש לו דין נכ"ב במקום שאין כותבים כתובה אינו גובה תוס' אם לא הביאה ראיה . אשה שאבדה כתובתה כמה היא גובה . תוס' ונדוניא אינם בכלל הטוען אחר מעשה בית דין . בעידי הגט אינה גובה אפי' עיקר כתובה . במקום שכותבין כתובה אינה גובה אלא בשיש כתובה עמה . ראובן ושמעון קנו חצר ואח"כ גירש ראובן את אשתו והחזירה בלא כתובה חדשה ומת . כתב כתובתה ותוס' לארוסתו ומת או גירשה קודם שכנסה :

קא אלמנה עד אימתי גובה כתובתה :

קב אלמנה וב"ח הבאים לגבות כאחד ואין הנכסים מספיקים :

אם בא ב"ח של אלמנה להפרע מקרקע שמכרו ב"ד לכתובתה או למזונותיה . שמעו בו שמת אפי' בע"א אם ימכרו בית דין הקרקע לכתובתה . הערב לאשה בנדוניא וגירשה בעלה . אפוטרופא או ב"ד דזבינו לא איבדו זכותם שיש להם על הקרקע שהוא מחמת חוב ושיעבוד :

קג אלמנה מוכרת לגבות כתובתה שלא בב"ד ושלא בהכרזה :

אם רצו היתומים להשביעה אם מכרה ביותר ממה ששמו לה הב"ד . אלמנה ששמע לאחרים בלא בית דין אפי' של הדיוטות :

קד ב"ד שמכרו לגבות כתובה וטעו :

מקום שנהגו בו שלא להכריז :

קה מוכרת או מוחלת כתובה לבעלה :

נאנסה ומחלה ויש עדים על האונס :

קו כותב כל נכסיו לבניו וכתב קרקע כל שהוא לאשתו :

ב"ח שחילק נכסי לבניו בפניו והוא שותק וכתב למלוה קרקע כל שהוא ביניהם . דין הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כ"ש אם איבדה תוספת :

קז הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב מוקדם למתנה אם הפסידה כתובתה :

בריא שכתב כל נכסיו לאשתו בלשון מתנה וקנו מידו . כתב כל נכסיו לאשתו במתנת בריא ושייר לעצמו מקום ישיבתו בב"ס . הכותב כל נכסיו לאשתו ואחר כך קנה נכסים או קודם לכן קנה קרקעות . אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה ויצא עליו שטר חוב . כתב כל נכסיו לשני בניו במקום שיש בנים אחרים . אם פירש בשטר שהוא מקני לה הקנאה גמורה וכיוצא בזה . העדים וכתב כל נכסיו לאשתו כדי להפסידה כתובתה . המצוה שכל ימי אלמנתו היא תמשול בנכסים . כתב לשתי בנותיו חמשים זהובים לכל אחת ושאר נכסיו לאשתו :

קח ש"מ שאמר תטול אשתי כאחד מהבנים :

מתנת ש"מ או הודאתו אם אשה גובה כתובתה ממנה :

קט ש"מ שאמר תנו ק"ק לאשתי כראוי לה :

המחלק נכסיו לפני אשתו וא"ל האי אתתא מה תהא עליה וא"ל ינתנו ליך אלף זוז . זיכה לאשתו מחמת מיתה שתדור בביתו כל ימי חייה וכמו כן זיכה לה אלפים זהובים מנכסיו :

קי כותבין שובר לאשה ואע"פ שאין בעלה עמה :

קיא כתובת בנין דכרין ממה נגבית ומתי :

אם מתו השתי נשים אחריו ולא נשבעו אין שם דין כתובת בנין דכרין ואין הבנים יורשים כתובת בנין דכרין עד שיהא שטר כתובה יוצא מתחת ידם אם נתן כל נכסיו לאחרים במתנת ש"מ בניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה . כתובת בנין דכרין קודמת למתנה ש"מ לכתובת השניה . אין כתובת בנין דכרין נוהגת אלא א"כ יש בנים לזו ולא לזו :

קיב הבנות ממה ניזונות ועד כמה :

המארס בת הניזונת מן האחים אם הוא חייב במזונותיה :

קיג פרנסת הבת ממה נגבית :

אין הבת נוטלת פרנסה אלא לזמן נישואים :

קיד דין פוסק לזון בת אשתו :

המקבל עליו לזון את חבירו ה' שנים דינו כבת אשתו . המקבל עליו לזון את חבירו בסתם כמה זמן יזוננו ויפטר אם יש בכלל מזונות מלבושים :

קטו אלו יוצאות שלא בכתובה :

נתכוונה להאכיל את בעלה דבר איסור אם הפסידה כתובתה . נודרת ואינה מקיימת שהביאה עדים שהוא עובר על החרם . אשה שאינה בת בנים ונודרת ואינה מקיימת . פרעה ראשה בשקראי או שדברה עם הבחורים פעם אחת דרך מקרה . המקללת בעלה בפניו . אם ידוע שמתמיד להכותה וטוען שהיא גורמת : מי ששמע אשתו שמקללת יולדיו אם רשאי להכותה . ואשה שרגילה להתייחד עם הערכו"ם . אשה שזינתה ברצון והיא לא ידעה שיש איסור בדבר . נשים שהמירו בשעת הגזירה ואח"כ נכו ומלטו אם הפסידו כתובתן . מי שראה באשתו דברים מכוערים שזינתה אם תיקן בזה ר"ג שלא יגרשנה :

קטז הנושא אשה בעבירה מה דינה בכתובה ותנאיה ומזונות :

דין איילונית בדברים אלו ודין ניסאת לשני ולשלישי ולא היו לה בנים . דין הנושא אשה איסור דרבנן . דין קטנה שיוצאת במיאון . דין ממאנת בנכ"ב ובנכסי מלוג :

קיז דין כתובה באשה שאין לה וסת :

רואה דם מחמת תשמיש אסור להשהותה . הנושא אשה ונודע שהיא נכפית ורוצה לגרשה :

קיח תקנת הנישואים של תקנת טוליטולא . לאם נתנה מתנה בנוואה לבתה וראובן בעלה שתק וב"ח בא לגבות חובו מאותה מתנה . המוציא שטר חוב על אשת איש . אלמנה שכתבה כל הנכסים בכתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה . שמעון שתובע מראובן מאה זהובים מכח המוחו שהיה חייב לחמיו . נוהגים שאם מתה שכלה תוך שנה ראשונה מחזיר כל הנדוניא נפלו לה נ"מ תוך שנה ראשונה . תקנה שכתוב בה שאם תמות האשה בחיי בעלה שיחלקו הוא ויורשיה הממון ויצאו עליו חובות . אם יכולה אשה לתת נכסים לאחר מיתה למי שתרצה . ראובן שטוען על כלתו שלקחה ספריו והיא טוענת שלקחתם בשביל נדוניתא . שמעון שהוא מוחזק בבתים שהיו של אביו וגם אמו היתה מוחזקת בהם וראובן אביו תובע לשמעון שיחלקו עמו בהם . ראובן שנתן במתנת ש"מ מתנות עודפת על חצי נכסיו ונטלה אשתו קנין להשליש מנכסי סמת כל נוואתו . כתובה שהתנו בה שיור ליורשיה אם לא ישאר ממנה ולד של קיימא ומתה היא ואח"כ מת הולד תוך ל' יום . ראובן ואשתו עשו תנאי בקניין שאם תפטר היא בחייו יחזיר כל מה שהביאה ומאה זהובים יותר . אלמנה שכתבה שטר לראובן שהיא חייבת לו מנה אם תינשא לבעל עד זמן פלוני ועמדה ונישאת בתוך הזמן . אם השר תפס האלמנה והיורשים בעלילה על הנכסים ונתפשרו עמו והאלמנה תובעת כתובתה משלם . אם יש עדים שנסתלקה מבתים מיוחדים ואין שם שטר :

הלכות גיטין

קיט מה דבר ימצאו באשה שיכול לגרשה ואם נתחרשה או נשתטית :

המגרש אשתו ראשונה בעל כרחה מזבח מוריד עליו דמעות . אם רשאי לגרש כשאין לו לפרוע כתובתה . מותר לישא אשה לימים מספר ואחר כך יגרשנה . אשה שהיתה רגילה להיות מטורפת חדש או חדשים ואחר כך נתרפאה ונתגרשה . עתים שוטה עתים חלים אם מתגרשת . אימתי מחזקין לה בשוטה . כהן שגירש לא תדור עמו במבוי . היכא דאמרינן לא תנשא בשכונתו או לא תדור במבוי מי נדחה מפני מי . כונס מניקת חבירו שכופין אותו להוציאה בגט אסור לדור עמה במבוי . יבם שהלך ליבמתו אם רשאי לדור עמה . ראובן שגירש את אשתו ונשאה שמעון . בעיר קטנה שאין יהודים אחרים דרים שם . ואם מותר לראובן ליכנס לבית שמעון . המגרש את אשתו והיו דרים במבוי א' או בחצר אחד בהם של שניהם . ההולך ליבמתו והם דרים בחצר א' :

קכ בכלל ענינים הצריכים לגט :

אם מסירת דיו וקלף וקולמוס מעכבים . כתב לו הסופר גט ולא פרעו וגזלו ממנו וגירש בו . ע"פ מי סומכים בהכרת האיש המגרש והאשה המתגרשת . שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה . מינה סופר לכתוב הגט ולעדים שיחתמו בו ואינם מצוים עמו . כתב בכתב ידו שהוא ממנה לסופר לכתוב הגט ולעדים לחתום בו . מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר שכתב שיכתבו גט לאשתו . התם פסול הגט ונתנו לה בעידי מסירה . הרי"ף והר"ן לא הניחו שיתנן גט זולתי לפניהם לפי שרוב מצויים אלו גיטין אינם בקיאים . גט שניתן בפני עדים שאינם בקיאים בטיב גיטין :

קכא צריך שיהא בדעתו בשעת שמצווה לכתבו :

עתים חלים עתים שוטה שגירש . גט שנכתב בעודו שפוי ונשתטה ואחר כך נשתפה ונתנו לה כשהוא שפוי

אפוי או כתבו לה בעודו שוטה. ש"מ המצוה לגרש אם צריך בדיקה. ש"מ שאמר כתבו גט ונשתתק מתוך חוליו נשתתק מתוך בוריו ואמר כתבו גט לאשתי. מי שנשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ולא בדקוהו. מדבר ואינו שומע שאמר כתוב גט אם צריך בדיקה. חרש שנשא פקחת וקדשה בביאה אם יכול לגרשה. חרש שנשא פקחת כשהוא מגרשה אם צריך בדיקה. מי שהוא חרש ונושא ונותן יפה ומבין כשמדברים עמו בקול רם. שוטה שנשא אשה ונשתפה וחזר ונשתטה. עתים חלים עתים שוטה שגירש. מי שדעתו דלה וחלושה שגירש אי זהו שוטה. גוסס שאינו מדבר אם יכול לגרש. שחטו בו שנים או שהוא מגוייד ורמז ואמר כתבו גט לאשתי אם צריך בדיקה. נפל מן הגג ואמר כתבו גט לאשתי אם צריך בדיקה:

קכב אמר לעדים לכתוב הגט וטעו בכתיבתן או נאבד אם כותבין אחר:

גט ארוסה שכתוב בו דהוית אנתתי. העושה שליח להוליך גט לאשתו ונמצא פסול. האומר לסופר ועדים לכתוב גט ונמצא פסול והאומרות שנהגו ואין להם שורש. אם נמצא בו פיסול שנזכר קודם חתימת העד השני. ב' בעיות שאם מתפרשות השנייה באת"ל הראשונה אין פוסקין כאותו את"ל:

קכג מי ראוי לכותבו:

אין להניח לבעל לכתוב הגט ולא לומר לסופר כתוב כך וכך. אם ירצה סופר שלא יהיה קרוב לאשה יותר טוב הוא:

קכד על מה נכתב ואם נחתם ממנו:

גט שכתבו על עלה בצלים או ירקות כותב גט על יד העבד ונתנו לה אם צריך שיהיה כפות. היו מחוקים בעבד או בפרה שהם שלו וגט כתוב על יד העבד או על קרן הפרה ויוצאים מתחת ידה. כתבו על טס של זהב ונתנו לה ולא א"ל התקבלי כתובתיך. לא יתן לה הגט עד שתתייבש הכתיבה והחתימה יפה:

קכה אם כותבין הגט בכל דבר שרישומו ניכר או במי עפצים:

כתבו במי עפצים ע"ג מגילה עפולה ואם רגלי ה"א או קו"ף נוגעים לגגה והפרידם. אם לא נעשה האות ע"י מחיקה לבד אלא ע"י שהוסיף לכתוב אי הוי חק תוכות. אם צריך לשרטט גם מן הצדדין. במה משרטטין. אם משרטט מבחוץ או מבפנים. גט שנכתב בלא שרטוט או בפחות מי"ב שיטין או יותר אם תתגרש בו. מה שצריך להיות ארכו יותר על רחבו אם הוא עם הגליון. קיום מחקים בגט צריך לכתבם קודם כדת משה וישראל. זמן אי הוי בכלל תורף כתב תיבה אחת פעמים והעביר הקולמוס על אחת מהן או נקדה. אי מהני קיום לטעות בשמו ושמה. גט שכתב בו יצחק בן אברהם ותיבת אברהם על המחק. אין כותבין גט בקולמוס של כסף. אם ראש הלמ"ד שבשטה התחתונה נכנס לתוך חלל ה"א או חי"ת של שטה עליונה רקם או ארג או עשה כמעשה מחט אותיות הגט. אם כותבים גט בכתב פרובינצאל או מידי ליטרא. אם כותבים ס"כ או אם כותבים כ"ה ביום ראשון של ר"ח היאך כותבין. אם כתב אדר סתם ולא כתב ראשון ולא שני. אם כתב דתיסוי את במקום דיתהווין תלויה רגלי הסיה"ן וקופין אם מעכבים בגט. אם שתי תיבות נקראות כאחת. יש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל ותחימת העדים בשטה אחת. אם כתוב בשטה אחרונה ספר תירוכין ואגרת שבוקין. אם היו בו אותיות יתירות בקצת תיבות כשיש ספק באות כיצד ~~[illegible]~~. כתב בגט איר ביו"ד אחד ונתנו כסליו אם יש שם להכתב חסר יוד. אם במקום בשנים עשר כתב בי"ב. כתב למנין שאנו מנין באוקיינוס ולא כתב כאן. שאנו מונין אם כתב בוי"ו. בדלא איניסא אם הוא בבי"ת או בכ"ף חילוק מקומות בדקדוקי סופרים היאך כותבים. אם יכתוב העומד קודם וכל שום או אחריו אם צריך לכתוב וכל שום בשם אביו. אם כתב בדלא אנים במקום בדלא אניסנא. אם כותבים ושביקת קודם ופטרית או אחריו. ותרוכית אם כותב וי"ו אחר הרי"ש: כיצד כותבין יתיכי ליכי. אם כותבים דהוית אנתתי או דיהוית אנתתי בלא יו"ד אחר הא"לף אם כותבים שבקית ופטרית ותרוכית. בנפשכי אם כותבין יו"ד אחר השי"ן. לאתנסבא אם כותבים יו"ד אחר הה"א ואם בלא יו"ד בידיכי בג' יודין ואם יש לכתוב מן שמי. נתן לה גט וא"ל היום אי את אשתי ולמחר את אשתי. אם לא כתב הרי את מותרת לכל אדם בוי"ו: אם כותבין דיזואי או דיזוי ואם כתב דהוי. מנאי אם כותבים יו"ד בין מ"ם לנו"ן תרוכין ושבוקין ופטורים אם הם חסירי יו"ד ראשונה. אם כתב בגט ארוסה דהוית אנתתי או בגט אשה דהוית ארוסתי. שי"ן ועי"ן שלא היו שודי"ן נוגעין בהם וכן היו"ד שעל האל"ף ושאחורי הדל"ת. גט שכתב ב'. רי"ש שבשם האשה הגג קצר מאד. אם חיסר מבואר ולא כתב להתנסבא אם במקום וכדו כתב וכד אין לכתוב בגט בביטול מודעי:

קכו נוסח לשון הגט ובמה שצריך לדקדק בענינו ובאותיותיו:

קכז טעם למה צריך לכתוב זמן בגט ואם הקדימו או איחרו:

גט שאין בו זמן שנתנו בעידי מסירה. גט שכתבו ביום ולא נחתם עד שחשכה מה תקנתו

גט מוקדם אם הוא פסול או בטל. גט מאוחר אם כשר לגרש בו לאלתר אם דילג הסופר לבריאת עולם אם דילג הסופר האלפים והמאות. אם כתב הכלל הגדול והפרט הקטן ודילג הפרט האמצעי. אם דילג ארבעת ולא כתב אלא אלפים:

קכח צריך להזכיר בגט מקום שהעדים עומדים שם בשעת החתימה ומקום עיקר דירת הבעל והאשה:

אשה שנולדה בנרבונה ונתרבתה במרסיליי' וכתב בגט שנולדה במרסילייא. אין אנו משמשים בגיטין אלא בשם שנתנו הראשונים. כתב בגט אנת פלונית שדירה בתלמסא"ן ובשעת כתיבת הגט לא היתה דרה שם כבר. גט שיש בו לשונות מסופקים ואין הבעל מערער. כתב שם עירו ועירה בבלבול. כמה ישהא בעיר ויכתבו אותו בגט למקום דירתו. אם יקדים מתא לפלונית או אם יאחר. אם יש לעיר ב' שמות יכתוב דמתקרייא. אם לא הזכיר בגט הנהר. אם יש בעיר שנים או שלשה נהרות. דיתבא כותבין לכתחלה בלא יו"ד נהר שהוא רחוק מהעיר ובני העיר מסתפקים ממנו. אם צריך לכתוב כל הנהרות שבתוך תחום העיר. נהר שמסתפקים ממנו לצורך כרמים. נהר שהוא חוץ לעיר וסיפוק העיר בתוך העיר. עיר שנתוסף בה נהר. אם העיר יושבת על חוף הים. עיר שספוקה ממי בארות או מעינות או בארות נובעים. אם יש רחוק מהעיר מעין והעיר מליאה בארות. עיר שאין בה אלא בארות ואגמים. ב' נהרות שקודם שיגיעו לעיר מתערבים. אם העיר או הנהר יש מהם שני שמות ושולח הגט למקום אחר אם יש להם ב' שמות אי זה מהם כותבים: שם עיר או נהר שיש בהם כ"ף רפויה במקום שמזכירים חי"ת כמו כ"ף רפויה. שם עיר או נהר שצריך לכתוב חי"ת או הי"ו אי זה מהם כותבים. ואם מאתינים אותו על שם עירו. מי שנולד במיורקא ואח"כ דר באישבילייא וכתב בגט אנא פלו' דממתא מיורקא:

קכט כותבין שם האיש והאשה בגט ואם יש לאחד מהם שני שמות:

אם לא כתב וכל שום וחניכה דאית לי. כתב שם הטפל תחלה ואחר כך שם העיקר. מומר דגירש בשם דעכו"ם. כתב חניכתו לבד צריך שיהיו עידי מסירה. לא כתב שם המגרש אלא כתב אנא בן פלוני. מומר שנשתקע שם יהדות ממנו אם כותבין אותו בגט. אם לא כתב שם אביו בגט. גר המגרש או שתוקי ואסופי. אם לא כתב שם האיש והאשה בגט. על מי סומכים להכיר שם האיש והאשה או שם אביהם. אם עושים שם מקום הנתינה עיקר או שם מקום הכתיבה. אם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשביל שם דמקום כתיבה ונתינה. אם צריך לכתוב וכל שום אוהרן וחניכה. מי שיש לו שני שמות וכתבם ולא כתב דמתקרי. מי שיש לו שני שמות והשם השני יוצא מהשם האחר יש בזה כמה חילוקים. מי שנשתנה שמו מחמת חולי. ע"י מה ניכר באיש שהוא שם מובהק כשכותבין שני גיטין לאשה צריך ליתן זה אחר זה. מי שנקרא בעת לידתו חיים ואח"כ קורין אותו ביבינ"ט ועולה לס"ת בשם ביבינ"ט אשה שנקראת בעת לידתה בשמה ואח"כ נקראת אליגרייא"ה. מי שנשתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון אם המגרש כהן ולא כתב בגט הכהן. שני יוסף בן שמעון בעיר א' והאחד ישראל והשני כהן או לוי אם המגרש כהן ויש לו כינוי שהוא קיצור השם. אם המגרש כהן ויש לו כינוי אם יסמוך הכהן לשם או לכינוי. כינוי אבי הבעל או האשה אין לכתבם בגט. גר המגרש יכתוב בן אברהם אבינו. האיך כותבים שם גרשום ואליהו ושמריה ומתתיהו ויונתן ודוד חזקיה והלל. ~~[illegible]~~. אם נסתפק לאדם בשם מן השמות שלא יוכל לברר בדעתו היאך יכתוב אם יספוק שם א' לשנים. שם ידידיה ופדה צור ועמי נדב אם יכתבם תיבה אחת. שמות הנשים וכינוי האנשים אם יכתוב בסוף התיבה אל"ף או ה"א. וכינויים שבמקצת מקומות קורים חי"ת כמו כ"ף רפויה וכן כינויים שיש בהם טי"ת אם כותבים בטי"ת או בתי"ו. שני יוסף בן שמעון בעיר אחת שאחד מהם רוצה לגרש:

קל צריך שיחתמו בו עדים ובאיזה מקום חותמין:

המגרש בפסולי עדות. גט שחתם בו העד יוסף בן ראובן וטעה וחתם יוסף בן שמעון וחזר אח"כ וחתם יוסף בן ראובן. היאך משערין לראות אם יש שני שיטין בין הגט לעדים. אם כתב כדת משה וישראל בחצי שטה והעדים בחצי שטה הנשארת. אם כתב בשטה האחרונה אגרת שבוקין. אם כתב ודין די יהוי ליכי מינאי בשטה האחרונה. אם העדים מרוחקים מהגט מה תקנתו. כל גט שפיסולו ניכר אם יש להכשירו בעידי מסירה. אפי' למ"ד התם סופר ועד פסול אם נישאת לא תצא. אם כתב בתקנה שגט אשה צריך הסופר ליטול רשות מהמוקדמי' וגם ימתין מלכתבו ע"ו יום אם שעת הדחק בכלל. לא יטלו עידי הגט אלא שכר בטלה דמוכח. אם יש ליזהר שלא יהיו העדים קרובים לסופר. עידי מסירה אם צריך לבדקם שיהיו גדולים. צריך לייבש הגט קודם שיחתמו העדים. ציווי כתיבת הגט וכתיבתו וחתימתו אם הוא בפני ג' כיתי עדים או בפני כת אחת. אם אין עדות בשעת כתיבה. משרטטין י"ג שורות ושורה האחרונה חולקם לשתים לחתימת העדים. גט שלא חתמו העדים בכתב ידן אלא הסופר חתמו. אם מינה הבעל סופר ועדים שלא בפניהם. חתם אני פלוני סופר ועד הוא לא היה סופר. כשאין החותמים בגט רק שני עדים ואחד מהם הוא הסופר. גט שכתבו הסופר וחתם עליו עד אחד:

קלא צריך שתהא כתיבת הגט וחתימתו לשם האיש והאשה וב' ששמותיהן שוים:

העדים יוציאו בפיהם שהם חותמים לשם פלוני ולשם אשתו פלונית. אם כתב כל הגט שלא לשמה ושם האיש והאשה לשמה. הא דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה דוקא להחמיר:

קלב אמר לסופר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה:

קלג צריך למסור בפני שני עדים כשרים:

אם מותר לכתחלה לתת גט בעידי מסירה בלא עידי חתימה. צריך שיהא הגט וגם החתימות יבשים בשעת נתינת הגט רגילות ליתן הגט במנין. טוב ליתן לה הגט בפני העדים שהחותמים בו:

קלד צריך שיבטל כל מודעא:

אם מסר מודעא על ביטול מודעא מה תקנתו. אם צריך ביטול מודעא אף במגרש מרצונו כיצד לשון מסירת מודעא. טעם למה צריך לכתוב בביטול כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם. אם ביטל הגט עצמו מגורש בו אם יכול לחזור ולגרש בו. אם ביטל מודעות בשעת כתיבה אם צריך לחזור ולבטלם בשעת נתינה. אם צריך להשביע הבעל שלא ביטל ושלא מסר מודעא. מסר מודעא על הגט ונתנו לה ואח"כ ביטל המודעא ואמר לה התגרשי בגט שנתתי לך. בעל לאה וקרובים הסכימו שיגרשנה לזמן קבוע בקנס אלף דינר ונתחרט ועכ"ז גירש מחמת יראת הקנס ולא מסר מודעא. בעל שמסר מודעא בפני עידי הגט והם מעידים שלא ביטל המודעא ועדים אחרים מכחישים אותם ואומרים שביטל כל מודעא. אי זה דברים נקראו כפייה כדי שנאמר שגירש באונס. מגרש שאמר אני נותן בכה זה הגט אם מתחלה נאסר הבעל כדי שיגרש ואחר כך הותר וגירש בביטול מודעות. אם נתן מעות ביד שליש ואינו רוצה ליתן לו המעות עד שיגרש. אנסו לאחד ליתן גט ואחר כך נתפייס ליתן לה גט במה יודע שנסתלק האונס. אם כופין למומר לגרש. קיבל עליו חרם שלא להכותה או שלא להקניטה ועבר אם כופין אותו להוציא אותה שאמרו חכמים שיוציא ולא אמרו כופין. כיצד יעשה להם. יבם המסרב לחלוץ כיצד כופין אותו. אם יכולים לגזור שיבדלו מאדם אחד אם לא יגרש. בעל המערער על גט שבלא ואמר שביטל אותו:

קלה צריך שיקראוהו קודם נתינה ואחריה:

אם לא קראו הגט בשעת נתינה ונישאת אם בשעה שהלכו לקראו היה ביד הבעל וא' מהעדים אומר שנעלם מעיניו ונתנוהו בלא קריאה. סדר קריאת הגט ושאלת העדים בשעת נתינה:

קלו מה אומר לה בשעת שנותנו לה הוא או שלוחו:

הדברים שיאמר לה בשעת נתינת הגט. היו עסוקים מענין לענין באותו ענין ונתן לה גיטה ולא פירש. נתן לה גיטה ולא פירש אם הוא בטל או פסול. כתב או אמר לאשה אין לי עסק בך. שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת וגירש א' מהם אשתו בינו לבינה ועידי הגט אומרים שלא כתבו גט ליוסף בן שמעון כי אם לזה. גט הניתן בלילה או ביום אחר תפלת ערבית. אם עידי מסירה צריכים להכיר שזו היא אשתו:

קלז צריך שיתירנה היתר גמור:

קלח אינה צריכה שתקבלו בידה ממש אלא לרשותה:

זרק לה גט בחצרה והיא ישנה. נתן גט לשליח קבלה בשעה שהיא ישנה:

קלט זרק לה גט בחצרה שהוא קנוי לה או שאול או מושכר אם צריכה להיות עומדת שם:

נהגו שלא לגרש ע"י נתינת גט תוך ביתה או חצרה ואפי' בתוך קלתה ומלבושיה. ידה תהיה פתוחה מתחלת הנתינה עד גמר הנתינה. זרק לה הגט בבית הכנסת תוך ארבע אמותיה אם נישאת לא תצא:

קם דין שליח להולכה:

עשאתו שליח לקבלה וא"ל הבעל הולך גט זה לאשתי ותהא ידך כידי ופיך כפי. שכיב מרע שנתן גט ליד אחד ואמר לו זכה בגט זה לאשתי: מומר שנתן גט ליד א' וא"ל זכה בגט זה לאשתי מי שיש לו אח מומר ואמר לאחד זכה בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני המומר. מי שהמירה אשתו אם מזכה לה גט ע"י אחר. מומר המגרש ע"י שליח מה תקנה יעשו כדי שלא יוכל לבטלו:

קמא האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה:

אי זה טוב יותר אם למנות אשה שניה שיקבל גיטה מיד שליח בעלה או שישלחנו לה שליח הבעל ע"י עכו"ם. אין האשה יכולה לקבל גט לבתה הקטנה משנישאת. המתגרשת מן האירוסין והוא ספק קטנה או נערה או בוגרת: תמיהא על ג' שליחות הכתוב בפוסקים אם צריך קנין בשליחות. אם אשה עושה שליח קבלה ועשה שליח לקבל גט מיד בעלה. המגרש ע"י שליח קבלה אם יכול להטיל תנאי בגט. ג' החותמים בשטר ונתקיימו שנים מהם לשון שליחות שטר הולכה כשהבעל עצמו מוליך גט לאשתו לעיר אחרת. אם דיין יכול לעשות מעשה ב"ד. להתיר אשה ע"פ עדות קרובו שהוא א' מעידי מסירה. שליח שני המביא גט אם צריך לקיים שטר שליחותו. שטר שליחות שכתוב בו שלא יתן הגט לאשה אלא אחר שתמחול לו כל זכות שיש לו מחיוב כתובתה אם יכול השליח לעשות שליח אחר. בעל שאמר לשליח שקול מינה חפץ והב לה גיטה ומינה השליח הראשון שליח שני וא"ל הב לה גיטה ואת דבר החפץ לא הגיד והשליח השני נטל החפץ ואח"כ נתן הגט. אם יש בכלל הכתובה מתנה להוד לענין קיום התנאי הנ"ל. אם תקרע הכתובה אם נתקיים התנאי הנ"ל. שליח קבלה שעשה שליח וקבל הגט וקרעו ושלא בשטר עדות לאשה ולא נתקיים בחותמיו קיום ב"ד אם צריך קיום. אם שליח קבלה ממנה שליח. שליח קבלה שמינה שליח בלא אלה ושלא בפני ב"ד. בענין שליחות האשה היכא דקי"ל שהיא רוצה בדבר לא בעינן שמיעת קולה. אם כתב השטר בלשון עדים והתמו דיינים במקום שצריך אם חוששין בנדון זה לעד נעשה דיין. שטר שליחות גט שיש בו טעיות שמורה שאין הב"ד יודעים בטיב גיטין וקידושין אמר בפני שנים זה שלא בפני זה תהיה עד שאני מוכרח בתפיסה עד שאגרש ואני מבטלו מעכשיו. במסירת מודעא בפני עדים אפילו זה שלא בפני זה מהני והוא הדין לביטול הגט אם האונס שהלה בו מדעתו אינו אמת שליחות גם שנכתב בלשון נוואה כשר מי ששלח גט לאשתו וביטל השליחות שלא בפניו ואחר כך נמלך וביטל הביטול והגיע הגט מיד שליח זה לאשה. אמר כל גט שאתן ביד שליח קבלה יהא בטל וכשלוה לכתוב ביטל כל מודעי. חילוק בין האומרת התקבל לי גיטי מיד בעלי לאומרת התקבל לי גיטי מבעלי. חילוק בין האומר תן גט זה לאשתי או האומר תן גט זה ליד אשתי. שליח שנתן גט לאשה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ ומת הבעל. נ"ל בפני נכתב ובפ"נ אפי' מבית לעלייה. לא יגרש ע"י שליח כשהניחם בעיר אחת אפי' מבית לעלייה צריך לקרותו. שליח דשליח אם צריך למנותו בפני ב"ד שלא גם ע"י איש שיתנכסו ביד שלוחו אם נאמן לומר בנו"נ. אם מתירים גט אשה בלא קיום לינשא לכתחלה כיון שאין עליו עוררין שהולא גט מקויים ועד אחד מכיר חתימת העדים ועד אחד מכיר חתימת הדיינים. אם נתקיים אחד מעידי הגט בפני עדים ושני לא נתקיים אלא בעד אחד. אם יש עדים בשליחות אם דינו כאתיוה בי תרי. אם אפשר לקיים עידי הגט מתוך שטר השליחות שהיה מקויים ועידיו היו העדים שהחותמים על הגט:

קמב שליח המביא גט ממ"ה צריך שיאמר בנו"נ:

קמג דין המגרש ע"ת ובל דיני תנאי:

קמד ה"ז גיטך ע"מ שלא אבא בתוך ל' יום ונאנס ולא יכול לבא ועיין בסמוך:

קמה ש"מ כיצד יתנה ואם עמד:

קמו ה"ז גיטך ולא תתגרש בו עד לאחר ל' יום ומת הבעל תוך ל' יום או נאבד:

קמז אם נכתב התנאי בגט קודם התורף או אחר התורף:

יש תנאים שאינן פוסלין הגט אפי' אם נכתבו בו:

קמח לא יפטור אדם את אשתו בגט ישן ואיזה גט נקרא ישן:

ש"מ שגירש ולא העמידו עדים בכניסה שלא יתייחדו והוא מסוכן וכמעט שאינו שולט בדבריו:

קמט הבא על גרושתו או שנתייחד עמה:

עידי יחוד צריך שיהיו שנים רואים כא' ושיהיו הוא והיא רואים אותם. שנושא אשה בחזקת שעכו"ם והתנה עמה להיות אשתו. ליכא למיקם כל הומרי הסברות כדי לעגן את זו. מי שמוליך עמו אשה ממקום למקום ונתעברה והם מודים שממנו נתעברה מאחר שהיה נכנס לבית המים להתייחד עם משודכתו ויצא קול בעיר פלונית נישאה לפלוני:

קנ איזה פיסול גט שאם ניסת תצא:

קנא טעה הסופר ונתן שובר לאיש וגט לאשה:

קנב אשה אמרה גרשתני והוא מכחישה וכן ב' כיתי עדים מכחישים:

אמרה שלא בפני בעלה שגירשה ואחר כך באה בעלה וחזרה לומר כן בפניו. אשה שבאה לעיר ואמרה שהיתה אשת איש ואח"כ באו עדים ואמרו ששמעו שהיא מגורשת וגם היא אומרת כן וכתאה המהלאה לדבריה. אשה שיש בידה מעשה ב"ד אינה יכולה להנשא בו עד שיוכרו חתימת ידי הב"ד:

קנג המוצא גט בשוק למי יחזיר:

קנד אלו שכופין אותם בשוטים להוציא וליתן כתובה:

הכונס

שנשבע שאם יצחוק וגירש אשתו והלך וצחק : מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד אם כופין אותו להוציא. המקדש קידושין שלא נמסרו לביאה אם כופין אותו להוציא. באה מחמת טענה אם כופין אותו. הטוענת על בעלה שאינו יכול וכפו אותו לגרש קודם שיתמו טענותיהם בב"ד : הטוענת שאינו יורה כחץ. הטוענת על בעלה שאינו יכול היוצאת מבעלה מפני שאינו יכול לבעול אפי' יכול לבעול אחרת לא הפסידה כתובתה : המקדש אלמנת ת"ח ובת גדולים בדרך פחות ואינו כבוד בעלה אם כופין לגרשה. ילדה ומתו אם כופין להוציא. מתנה עם אשתו שלא ישא אחרת עליה אם הוא מתנה על מה שכתוב בתורה : אם נמנעו ב"ד מליזקק לכוף להוציא למי ששהה עם אשתו י' שנים או למחות ביד נושא קטנה או בת כהן או ת"ח לע"ה : ילדה ולד קיימא ואח"כ הוחזקה לנפלים או עמדה מלדת : הטוענת על בעלה שהוא רועה זונות : המכה את אשתו או מכנה אותה ברבים. כל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה מה משפטו :

הלכות מיאון

קנה אי זו קטנה יוצאה במיאון :

עידי מיאון אם צריכין להכיר את בעלה אין ממאנין על סמך שאח"כ יעידו עדים שהיא קטנה. בן כ' שלא הביא ב' שערות כשיביא ב' שערות או סימני סירוס מה בין זה לזה. קטנה שלא נודע אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנים. אשה שנסתפקה במספר שנותיה ונתקדשה ונבדקה ולא נמצא לה סימנים. קטנה שלא מיאנה והגדילה ונישאת לאחר אם צריכה עידי ייחוד או אמרינן כיון שאשתו היא ועומדת תחתיו כ"ע ידעי שנתייחד עמה ובא עליה :

קנו הלכות יבום וחליצה :

אם היבם בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה : מי שנפטר בשמנה לאלול ולו אח והניח אשתו מעוברת ובא' לאייר ילדה בן שלם בשערו וצפרניו ולבסוף ח' ימים מת. הניח אשתו מעוברת ומיום מיתתו עד יום לידתה יש ח' חדשים וכ"ב יום והולד גמרו שערו וצפרניו ומת לכ"ט יום אי בעינן שיהא נולד לתשעה חדשים גמורים או סגי רוב התשיעי. אשה שהלך בעלה למדה"י ומת שם ולו אח ויוצא קול שהיה לבעלה אשה אחרת לשם אם מתירין או.ס לחלוץ :

קנז איזו אח זוקק ליבום :

קרוב ואשה שהם נאמנים לומר בזה אחיו של מת אם הוא נאמן אפי' מעידין כן בשעת מעשה : אם אפשר להתנות בשעת קידושין שלא תיזקק ליבם : אם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר שיש לו בנים : מי שלא נשמע ולא נודע שהיה לו אח אמנם אחי האשה אמר שהוא מכיר באשכנז אח לבעלה של זו :

קנח נאמנת אשה לומר מת בעלה שתתיבם והיבם נכנס לנחלה על פיה :

קנט יבמה שנתקדשה לזר במזיד או בשוגג :

יצא קול שמת יבמה ועמדה ונתקדשה לאחד מן השוק ואח"כ בא היבם וחלץ לה ונישאת למקדש : יבמה זקוקה לכהן שהלכה ונתקדשה לאחר וטוענת שהיא מעוברת :

קס היבמה אימתי יש לה מזונות :

ג' חדשים שהיבמה ניזונית מעשה ידיה ליבם אינה יכולה לקנות חפצים ומלבושים ממעשה ידיה בלי רשות היבם. מה נקרא העמדה בדין אם יבמה צריכה שבועה : יבמה אם יכולה למכור נכסי מלוג. אם היבם אחר שכנס אם יש לה תנאי כתובה. שתי יבמות מאח אחד שנפלו לפני יבם ומתה אחת מהן מי יורשה : ראובן יבם יבמתו ולו בנים במ"ה ומתו הוא ובניו ואין ידוע מי מת תחלה ואח"כ מתה היבמה :

קסא מי שהיו לו נשים רבות ומת ולו אח :

אם האח הגדול במ"ה וכתב שאינו רוצה ליבם והאח הגדול השני אינו רוצה ליבם ולא לחלוץ. אם היבמה אינו רוצה להתייבם והגדול נמי חפץ בחליצה אין לכופה להתייבם מהקטן : יבמה זקוקה לפני אחים והגדול הוא מאנוסי הזמן : יבמה שנפלה לפני שני יבמים ונשבע הגדול שלא יחלוץ ולא ייבם : ג' יבמים והגדול אסור בה משום ערוה :

קסב הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה :

קסג הכונס את יבמתו זוכה ליטול חלק אחיו בנכסי אביהם במוחזק אבל לא בראוי ולא בשבח :

מי שמת והניח ג' בנים וצוה שתהא אשתו שלטת בכל נכסיו ומת אחד מהם ויבם השני את אשתו נוטל חלק אחיו בנכסי אביו : אחד מן האחים שהיה בן שפחה ונסתפקו אם היתה הורתו ולידתו בקדושה אפילו ייבם את אשת אחיו אינו זוכה בנחלת אחיו המת :

קסד היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם תוך ג' חדשים ואם עברה וחלצה או נתייבמה :

שני יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך ג' חדשים למיתתו של ראשון :

קסה אם מצות יבום קודם למצות חליצה :

יבמה שיש לה ג' יבמים ואינה רוצה לחלוץ ולא ליבם ולא לחלוק בנכסים : מודרת הנאה מיבמה ומלאה פתח לנדרה : יבם שהיה נכפה בחיי אחיו וטוען שנתרפא : העושה מאמר ביבמתו וחזרה וקבלה מאמר מאחיו אם דיינינן לה כמורדת : שכיב מרע שגירש ויש ספק בגט והיבם רוצה לעגנה :

קסו היבמה הולכת אחר היבם :

יכול לעשות מאמר ביבמתו על ידי שליח בא על יבמתו ולא עשה בה מאמר אינו צריך לקדשה ומכין אותו מכות מרדות : אמר לה הרי את מקודשת לי בקידושי אחי ובטבעת זו :

קסז קטן שבא על יבמתו או על אשה אחרת :

קסח כנס יבמתו יכול להוציאה בגט ולהחזירה :

באידנא אם היא תובעת שיוציאו הנכסים מידו וילקח בהם קרקע שומעין לה ואפי' אין כתובתה אלא מנה והנכסים הם מאה מנה : הנכסים שביד היבמה מוציאות אותם מידה וילקח בהם קרקע. ביד מי יעמדו הנכסים בעיר שמוצאים קרקע לקנות :

הלכות חליצה

קסט מצות חליצה בג' דיינים ומי הם הכשרים להיות דיינים בזה :

לקביעות מקום אם צריך ליישב. אם אירע עיכוב שלא יוכלו לחלוץ באותו יום אם בטל הקביעות : אפי' בלילה יכולים לזמן המקום : אין קובעים מקום ביום השבת. החליצה תהיה בגובה של עיר פירוש מקום מפורסם. חולצין בחול המועד אם חולצין בערבי שבתות וערבי ימים טובים. קטן וקטנה שבאו לחלוץ טוב לבדקם לפני הפרק אם יש להם שערות וכן לאחר הפרק. אם אין לה כח לעמוד וחלצה מיושב אם צריך לבדוק שחולץ באיזה רגל ויפסיע תחלה וכן לבדוק שחולצת אם היא אטרת. אטר באיזה רגל חולץ. היבם קושר כנף המכנסים למעלה משוקו אם צריך להקפיד ביד ימין לענין חליצה. יבם שרגלו הימנית חתוכה וחלצו בו : יבמה שרקקה לפני היבם בינו לבינה או בפני שנים. אם צריכה היבמה ליזהר שלא תרוק לפני היבם. אמרו לו חלוץ על מנת שתתן לך ק"ק זוז וכפל התנאי : אמר אני חולץ על מנת שלא תנשאי לשום אדם ואם תנשאי לשום אדם לא תהיה החליצה חליצה : אם היבמה אינה רוצה להתייבם וב"ד רואים שיכניס קטטה לתוך ביתו. מי שהלך ואח"כ מסר מודעא שמסר קודם לכן : גט חליצה שזמנו מוקדם. גט חליצה צריך קיום

קע אחד מהאחים שנתן לה גט או מאמר :

מי שמת בלא בנים והניח שני אחים ושתי נשים הקטן עשה מאמר באחת מהן והשנייה הוציאה בגט ואמרה שנתגרשה בו. יבמה שחלצה ואח"כ נמצא שהיתה קטנה :

קעא קידושי קטנה יתומה הם בספק אם קונין קנין גמור :

קעב איילונית שחלצה וכן סריס חמה שחלץ או שחלצו לאשתו אינו כלום :

קעג יבמה שהיא אסורה ליבם בחיוב כרת וצרתה וצרת צרתה :

מי שהמירה אשתו והלך ונשא אחרת ולא גירש את המומרת ומת בלא בנים אם פטורה הישראלית מן החליצה ומן היבום :

קעד יבמה שהיא אסורה ליבם בלאו או בעשה או שהיא שנייה מה משפטה ומשפט צרתה :

קעה ג' אחים ב' מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת :

קעו מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש ומת אחד מהם ולו אח או אחים :

הלכות אונס ומפתה

קעז המפתה או אנס בתולת ישראל כונסין אותו ג' סלעים כסף :

האשה שתחלתה באונס וסופה ברצון בביאה אחת או בשתי ביאות : אשה טוענת שהיה בא עליה בעת עילופה והבטיח אותה שישאנה : אם תובעת ממנו ספנויים שכשבא עליה נדר לה איזה דבר כשתנשא :

הלכות סוטה

קעח המקנא לאשתו ונסתרה אפילו בזמן הזה אסורה ובלבד שיהא הסתירה והקינוי כראוי :

מי שאמר לאשתו בלא עדים אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה בפניו בלא עדים : אשת איש טוענת על איש שהוא רודף אחריה והוא מכחישה : מי שהלך למדה"י וילדה אשתו אחר יב"ח או יותר מי שעמד חוץ מביתו קרוב לשנה וחזר בתחילת כסליו ובסוף אדר הפילה. נפל כבן ז' באיבריו וככה מעט והיה קרוב לי"ב שעות :

סליק פרטי רמזי דיני טור אבן העזר והמחודשים מהר"י קאר"ו ז"ל

הגהות מתוספות יום טוב על אבן העזר

בסי' קי"ט וכתב הרמב"ם לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה נראה דהיינו מכתובתה ונדונייתה וכל כיוצא בזה וכן נראה מהלשון המגיד על שפטרו מלרפאותה שטעמו מדבסי' ע"ט כתב דאשה שחלתה יכול לגרשה וליתן כתובתה א"כ ש"מ דחיוב כתובתה עליו לתת לה אף שלא יגרשנה שזה ממניעת חכמים הוא שלא דקשיא לי ע"ז שהה"מ כתב בסוף הפ' ההוא שאם גרשה חייב לתת לה כתובה דנסתפחה שדהו והרי נותן לה כתובה בלא גירושין נמי וכ"ל לתרץ דבלא גרשה אינו נותן לה הכתובה אבל מפרנסה עד שתכלה כתובתה : בסי' ק"ך דאפי' לבתר תקנתא לכתחילה אומרין לבעל שיתן שכר הסופר והשתא נהוג היא דאי לכתחילה למה להו לרבנן לתקן דלמא לא בעי הבעל לשהויי : שם ומתיישבים בדבר הרבה מפני שהוא קרוב להיות בטל בכסף משנה בסימן קכ"ד הכליא לפרש לשון זה : שם ומיהו דוקא כשנחתך מקלף גדול הוא מקרי קלילה פי' הגט נחתך מקלף גדול ונשאר הרבה לכן מיקרי שהגט נחתך מן הקלף : ומ"ש אבל אם נחתכה ממנו פי' שנחתכו מן הגט והיינו לפי שהגט הוא גדול ומ"מ הדיוקים קצת קשיא אהדדי אם הם שוה בשוה : בסי' קכ"ד אפי' העדים חקוקים בכתיבה וכו' וצ"ע מאי איכפת בעדים חקוקים דהא בסוף הגט היכא למיחש שמא תנאי היה בה ואם עידי מסירה לפנינו אין כלום בעידי כתיבה אפי' לא נחקקו : בסי' קכ"ה או שהיה בכתבו עקום או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר הואיל ונקרא לענין אחר אע"פ שיש בו משמעות הגט ויש בו מענין גירושין פסול כצ"ל : שם וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שגט שיש בו מחקים וקיומים כשר ומשמע אף בטופס וא"כ לא שוה ממש לדעת הרא"ש ולא הו"ל לכתוב וכן וכו' : בסי' קכ"ו שכתב בפ"ד אין הוכחה משם משום דבעי ליה לעיכובא ובפי' המשנה פסק כרבי יהודה וגם המגיד נראה מדבריו שסובר דהרמב"ם פוסק כר"י : יכתוב ביום ראשון לירח אדר ראשון בש"ע העתיק ראשון וכ"ל שיש לכתוב בנוסחאות הספר שכן שנינו במשנה פ"ק דמגילה קראו וכו' באדר הראשון אין בין אדר הראשון ועוד שנינו בפ"ק ממס' נדרים אדר הראשון : בב"י שם ועכשיו נהגו להאריך ממש וכשר הדבר כדי שלא יבא לידי וכו' היינו קצת יותר אבל לא כמו שרגילין להאריך הרבה כמו כונין פשוטים דא"כ וכדו יהא נקרא וכדן ולהדיא איתא בכל בו דף ל' ע"ב משום דכן תדמה וכו' : שם וטעו באחד מאלו והבעל אינו מערער הגט כשר וצ"ע דבריסא נמי לא פסל אלא כשמערער ועיין בפרישה ולכך כיונתי לא מינסבא ואי מינסבא לא מפקינן לפ"ז ה"ל דלא הו"ל לכתוב בריסא ומינסבא וכו' דהא הכא אמר שערער נמי לא מפקינן מיניה וכך הול"ל ואי לא מתקן ואתיא לאנסובי וכו' : בסי' קכ"ז כי אין הגירושין חלין אלא עד זמן שכתוב בה וכ"ל שצריך שיהא גט באותו זמן במקום שראוי להקנות לו בו : בסי' קכ"ט והרמב"ם גרס כגי' רש"י דכתב הניכתו והניכתה אבל בפי' המשנה משמע דגרס כר"ת ור"ם : שם אבל בני מקום זה אין מכירין בשם שיש לו כן הו"ל לכתוב בכל הפוסקים ובסמ"ג כתב מכירים שאינם יודעין במקום נתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"כ לכתוב וגם במקום הכתיבה אינו ידוע שיש לו שם אחר במקום נתינה כך מגיה הב"ח וא"כ דברי התשובה כהפוסקים ועד"ר : שם שגירש מאמר שבשם שהם בקיאין בו אינו מוזכר בגט וצ"ד לומר אע"פ שמשא ישראל הוא : שם דה"א לי לשנות שם אביו וכן נראה מדברי תשובת הרא"ש ומש"כ אין לתמוה דפשיטא כמו שראיתי בב"מ שמתמה בשם פסקים וכתבים ולא מצאתי רק מ"ש בסימן קל"ח בשני דשמא קרא ע"ש אבי אביו וע"ש סי' קכ"ו דשמא שם שני עיקר אע"פ שעדיין לא הוחזק וצריכין שני גיטין וכאב שלא נקרא ולא חתם בשם שני ומת ובנו חותם ונקרא לס"ת בשני שמות והשני ראשונה כיון שאין הבן משנה שם אביו שהרי הוחלף אלא שלא נשתנה כ"ל שכן יש לכתוב בגט וע"י מעשה שבא לפני בק"ק קראקא עשיתי כן וכן הסכים עמי הגאון מהור"ר יהושע כ"ץ ועוד כ"ל שאם שינה הבן שם אביו והוחזק הוי שינוי כי כך לי שינה שם אביו כשינה שמו אלא בשמו בקל הוי חזקה היינו שכך קוראין לו ומדברים עמו אבל בשבא צריך שיחתום כן או לעלות לס"ת ובזה לא דברתי עם הרב הנזכר : שם גבי אשה ששמה חנהקה ונשתנה לחנה דאינה מגורשת ואין הענינים דומים דהתם בהיפך דשם שנשתנה הוא חנה ואין קורין אותה בה ולכן כ"ל דנכון דהכא כותבין לתרוייהו ולפי כמה שמות שבים"ש שם העריסה עיקר ועל השני כותבין דמתקרי או המכונה ואע"פ שקורין בשם השני לעלות לס"ת. ותנתן המגילה ליד כל אחת ואחת וכו' פי' בעידי מסירה ואין להגיה שאפשר דנקט ל' המשנה וסמך על לשון הרמב"ם דלקמן שמפרש : בסי' ק"ל ואם אין שם עידי מסירה אינה מתגרשת אלא אותה שגיטה באחרונה וע"ז חולק הטור וס"ל דאף האחרונה אינה מתגרשת ולא הוצרך להאריך דסומך אדלעיל אבל אריסא אינו חולק כיון דאין חתימה אלא אאחרון א"כ במאי מתגרשת הראשונה כי אם ע"י עידי מסירה משא"כ גיטה דלעיל מתגרשת בעידי חתימה דאכולהו קיימי ותנינן מסתמא דנמסרו ואי ידעינן ודאי דלא נמסרו כי היכי דלעיל אין כולם מתגרשות ה"כ האחרונה אינה מתגרשת. בב"י האי בכך ובכך היינו שזמן כולם ביום אחד וכן כ"ל נמי שכתבו לכל הגיטין בווין ככ"ל דאל"כ תיפוק ליה דאינו חיבור : שם על הנייר של גט והם ימלא השרטוטין דיו ובמ"מ סי' מ"ה לא כ"כ אלא כתב משטין : בסי' קל"א כותב התורף לשמו אפי' בדיעבד שכתבו כבר ואפי' הבעל לפנינו דהא לקמן מסיק גם ע"ז הול"ל אם הבעל לפנינו ודלא כהב"ח : סי' קל"א קל"ב (ובב"י סי' קכ"ד) שהגט בטל או שאינו גט רק הזכיר שאין להתירה לשוק ואף דודאי כוונת הרא"ש אם נשאת תצא והולד ממזר ולישנא דפסול משמע דלכתחילה לא תינשא משום פיסול הגט ואם נשאת תצא והולד ממזר וכמ"ש הרא"ש והר"ן בפרק המגרש בשם תשובת הרי"ף וה"כ דכוותיה לרבינו הוא הך פסול שאמרו הגאונים וכ"מ שכהן שגירש בגט כזה בינו לבינה שאסור הוא בה אף להרא"ש וכ"ל עוד דאם הכהן כתב כ"י ואין עליו עדים וגירשה בה בינו לבינה שאסור בה שזה מן הג' גיטין פסולין שכתב רבי' ס"ס ק"ל וע"ש בגי' הב"י ט"ס : שם ומיהו תמיה לי למה כתב רבי' משמתינן ליה וגם מה שהקשה הב"י מנהרדעי כ"ל שרבינו מפרש שמ"ש כנהרדעי לא קיימי רק אדיני קידושין דאמר רב ולא אאחריני לכך הילכתא כרב לענין גט. ומ"ש רבי' משמתין הוא מתשובת הרא"ש ז"ל בסמוך אבל מן התימא על הב"י ז"ל שכאן הקשה על רבי' שלא פסק כנהרדעי ולעיל סי' כ"ו הקשה דלא הו"ל לפסוק כנהרדעי ועי' מ"ש שם אבל קשה מדברי הרא"ש פ"ק דקידושין דמשמע דאכולה קאי : בסי' קל"ה והוא ספק מגורשת דמ"מ מזונות נמצאו משא"כ בתחילת הסימן דלא נמצא ריעותא : בסי' קל"ט אבל זונות תהיה באיסור א"א וכו' הקשה בדרישה דהא לעיל דוקא בתנאי ע"מ שלא תבעלי הוי גט אבל אמר חוץ לא הוי גט וכאן מסיק דספק הוא דלא נראה דלעיל מדייקים אבל אמר חוץ אינו לומר דלא הוי גט אלא יש לדייק אבל אמר חוץ הוי ספק וכדמסיק הכא : בסי' קל"ט מדלא כתב ונתן לה אלא בידה דרשינן לרשותה וכן פירש"י בפ"ק דמציעא דף י' ע"ב ובסוף העמוד כתוב כמו בהוזק : בסי' קל"ט ולא איפשיטא סבר הרמב"ם דלגבי גט בודאי אויר שאין וכו'

וכו' נכדי המשכיל הבחור כמר נתן סג"ל נראה דאיפכיתא במס' זבחים פ"ב דף כ"ה ע"ב ועיין ברמב"ם בפ"ד מהל' קרבנות ועוד שבה' מתנות לא כתב הרמב"ם כלום : בסי' ק"מ אלא א"ל הולך גט זה או תן לה תיבות תן לה מוסב גם על לשון הולך כו' וכן לקמן מוסב תיבת לה גם על התקבל שא"כ וכן ל' העיטור דלקמן התקבל לה וכן עוד לקמן : בסי' קמ"א צריך והמזיק בפני ב' וכו' ובירושלמי דידן ויתנו לה ובאשר"י ר"פ השולח בשם הירושלמי לתרווייהו ועל בבא דליתנו לה וכו' : שם כלומר בין פ"א בחיריק ובין בפתח א"כ בין פ"א בדגש ולא דקדק דע' הרו"ל וכן מפורש בפירש"י דפטרוהו פי' כמו דברו ושם הב' דגושה ובפיטרוהו פי' כמו אמרו שלחו והמ"ש והלמ"ד רפוים : שם מה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו כ"ל דחסר ושמענו הולך גט מפלוני בעלך המכונה פלוני בן פלוני ק"ק דלעיל לא כתב כן ועיין בסימן קכ"ט : שם אם הביא סימנין כשעושה שליח שאין קטן עושה שליח ותיפוק ליה שא"כ אין קידושין כלום כדאיתא בסי' מ"ג וז"ל סמוך לפירקן דבריה סי' א' דוקא אמר בן י"ג שנים מסיק בטור ודלא כב"ש אך כתב עוד לעד"נ יבם מת וקיים וכו' גם זה ליתא דא"כ הו"ל שוב להצריך וכו' דדינא הוא אלא י"ל דה"ק טוב וכו' דינא הוא עיין בב"ב דף קכ"ו ובתוס' ד"ה מאי למימר ולי עוד קשה דלמאי איצטריך בדיקה ע"י שליח לאיצטריך בדיקה אף שלא ע"י שליח דה"כ ודאי מעשה קטן אינו כלום בלא שליח ממ"כ וכו'. א"כ ע"י עצמו נמי לא הילכך כ"ל שבענין שליח מחמיר וע"י עצמו לא אתי לאחמורי כלל אע"ג דבמ"כ וכו' מ"מ כיון שאינו מגרש בעצמו ולכך לא אמר אלא טוב וכו' וצריך בדיקה רק לאומרא בעלמא : קבלת גיטה והכל שריר וקיים צ"ע למה לא תבטל המודעי ע"י שליח ועיין סי' קס"ט : בסי' קמ"א צריך רבוי שערות שחורים וגדולים לא ידעתי למה דקדק בזה ויראה שר"ל שרבוי יהיה כדי שירדו השחור על הלבן כל' ר"י במשנה פרק בא סימן וכפירש"י התם ואע"פ שבגמרא לא מצריך שירבה עליו ממש אלא כדי שיהיה ב' שערות שוכבות וכו' ונראה דה"ק דבב' שערות שוכבים נמי סגי יכול לעשות שליח תוך שלשים יום שיתנהו לה לאחר ל' כצ"ל כדאמרינן לקמן באומר לשנים אמרו לפלוני ליתא לקמן ואדרבה לעיל מסיק בסי' ק"כ דאינו גט ומ"מ מהרמ"א רמי שפיר דכתב לעיל דהוי ספק מגורשת. ומיירי שאומר שמסרו לו בפני עדים כיון שמחולק הבעל עמו צריך שיאמר וכו' ולא סגי בעידי חתימה כדלעיל ר"ס קל"ג : והשליח שליח דכולהו מדרשת דחד קרא נפקי ואיתקיש הויה ליציאה וכ"ל לתרץ דברי הרמ"ה דלפירש"י פרק האיש מקדש קשיא ועיין בתוס' שפירשו בשם ר"מ דשליח עושה מיתורא דוי"ו הוא י"ל דהיתורא אינו אלא אי ליכא מילי וכו' ודו"ק . והרמב"ם פי' באיבעיא בבטל שמשמעותו פועל עבר בקמץ ופתח כמו אמר עבר שכתב הרמב"ם כדאיתא בב"י ולעיל הוא בקמץ וצירי שהיא על משקל סבר אני ואף שנמצא כמה פעמים פועל עבר וכבוד ה' מלא את המשכן : והרא"ש כתב דהאידנא נהוג עלמא כלישנא דנהרדעי וצ"ע על הטור דלא כתבו וצ"ע גם על הב"י סימן כ"ו לא פי' דברי הרא"ש כן וצ"ע בח"מ סי' פ"ו. אע"פ שהם כדיינים לקבל עדות השליח שאומר בפני נכתב ובפני נחתם והשליח צריך לעמוד וכו' כצ"ל . כדין עד המעיד וא"כ למה לא ישבו הדיינים דוקא וצ"ל דודאי השליח שהוא עד צריך לעמוד אבל כיון שהוא מצטרף ועומד גם השנים למ"ה לא יוכלו לעמוד שבודאי אין להם דין דיינים שהרי קי"ל אין עד נעשה דיין להצטרף עם אחרים כשאחרים לא ראו ג"כ בשעה שיוכלו לדון אלא שזה שצריכה ג' הוא מטעם קיום שטרות ויש בקיום שטרות עוד כמה קולות עיין בח"מ סי' מ"ו . ולא מסרה ניהלה בסהדי כשר אפי' במ"ה וכדברי הרמב"ם בסי' קל"ג וצ"ע בש"ס זה ובסימן קמ"ה כתב בשמו כי הכא וגרושה איננה נאמנת ואם יש עדים שהיא א"א אינה נאמנת ובכ"מ תי' דהתם בשאין הגט יוצא מתחת ידה ונראה דהשתא בכל המקומות מיירי בבני מחוזאי וצ"ל מטעם אחר כיון שהחתימות הם כ' אשורית לא יהא מי שמכיר החתימות שהרי בשטרות וכתבים אין כותבין וחותמין בכתב אשורית ומהיכא יכירו . אבל אם הוא ואחר מעידים על חתימת עד השני וכו' ג"ז הם מסקנא דרב אשי ולא גרעינן אטו שטרות דעלמא בח"מ סי' מ"ו : אע"ג דמסר לה באפי סהדי אחריני לא מתכשר ומשמע אפי' דיעבד וזה סותר מ"ש סימן זה בשם הרמ"ה וצ"ע וכן לקמן סי' קמ"ה. שמוליד או שאינו יורה כחץ צ"ע מהו שאם יורה כחץ ודאי מוליד ואם ר"ל שאין לו גבורת אנשים קשיא אדלעיל אם נאמנת שאין לו גבורת אנשים. וכשנתן הגט ליד אשה יאמר מיד קודם הנתינה או מיד לאחר הנתינה בלי הפסק בפ"כ ובפ"כ ויאמר בשעת נתינת גט לידה כצ"ל. שאם תטרוף דעתו בנתיים אע"פ שחזר הגט פסול בריש מי שאחזו כתב הרא"ש דטוב ליזהר ולא כתב פסול וצ"ע בב"י קכ"ה בסד"ה ובעל העיטור : בסי' קמ"ג ובלבד שיהא כהלכתו וכו' ארישא קאי כיון שאינה יכולה לקיים התנאי לעולם א"כ לא יתבטל הגט וארישא נמי קשה אמאי צריך שישלמו ל' יום . ואם מת תוך ו' חדשים אינו גט מת האב או הבן מיירי בשלא פירש זמן . אא"כ גירש וניסת לבעל התנאי שהרי אם ישאנה הבעל התנאי נמצא שהיה הגט למפרע וקידושין הוי קידושין אבל ע"מ שלא תאכלי בשר עד זמן קבוע ואם לא קבע זמן כ"ל דתלוי בפלוגתא דהרמב"ם והרא"ש דבריש דף דלעיל וצ"ע להרא"ש למה צ"ל כל ימי חייך וע"ל בסמוך דלא כתב כל ימי חייך : ואין לחוש שהיא לא תקיים הואיל והוא כמעכשיו כשאנו יודעים שיש בידיה בודאי לקיים כגון ע"מ שתתני לי מאתים זו כדאיתא לעיל ובזה מסולק מ"ש הטור דצ"ל דכיון שבא הגט לידה מגורשת ואצ"ל דלא בעינן דעתה וצ"ע לתקנת רגמ"ה מאי איכא למימר : בסי' קמ"ד כיצד אמר לה ה"ז גיטך מעכשיו אם לא אבא בתוך ל' יום כצ"ל ובב"י סי' ל"ח כתב דמשנה זו שלא בדקדוק שנויה. הוי גט ספק איזה קודם חולץ ולא מתייבמת בגמרא הלשון מגורשת ואינה מגורשת וכ"מ דיש לה מזונות : שם לא יכתבו ויתנו עד שיעבור חדש משנה הנייה ואם אמר אם לא אבא עד אחר חדש לא יכתבו ויתנו עד שיעברו ז' ימים מחדש השני ואם אמר אם לא אבא עד אחר שבת לא יכתבו עד שיעברו אב"ג. בשבת שניה ואם אמר אם לא אבא עד אחר הרגל וכו' עיין בח"מ בב"י סימן מ"ד בשם מיטרים דאמר פסח עד שיעברו רוב ימים שבין פסח לעצרת : שם בב"י ולפ"ז הו"ל לדברי הפוסקים כר' יוסי הוה ספק מגורשת וצ"ל דהיינו דברמזים לא כתב להא דלכשיזרח וסמך על מה שכתב בריש בסימן קמ"ה שכיב מרע שאמר לאשתו ה"ז גיטך דבר בהווה וה"ה בבריא שאמר כך ועיין בח"מ בסי' רנ"ח : שם אינם עושים אותן גט אלא לאחר היום כיון דלא ידעינן מתי נמסר לה אמרינן בסוף היום נמסר לה . נפל עליו הבית ונשכו נחש אינו גט ומהיום אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית ונשכו נחש הוי גט כצ"ל : בסי' קמ"ו הואיל והיה קיים ביום שמתגרשת בו ובלא מעכשיו היה וכמ"ש המגיד בטעם הדבר לחלק בין מתוך בהמה בח"מ סימן קכ"ו וצ"ע ברמזים פרק הכותב מוקי רבינו להך דהכא במעכשיו : בסי' קמ"ח אפי' עבד ושפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה וצ"ע שלא כתב ג"כ בזה הקטן דאיתא בתוס' כתבה הרי"ף והרא"ש פרק מי שאחזו גם הרמב"ם בפ"ט מה"ג אבל בסדר הגט לא כתבה הרא"ש : בסי' קנ"ב ולא ראינו דרין עמה בחצר ה"ז לא תינשא ולק"מ דבריש סי' מ"ו לגבי קידושין לא אמרינן שאם קדשה אחר שצריכה גט משני להחמיר ולעשות מעשה להצריכה גט לא רצו. והתשובה שראוהו מתענה והניח תפילין שמאיגע שלא היו טהרים בימי הסמ"ג בהנחת תפילין כמ"ש שם במ"ע ס"ס ג' וזה היה שנת תתקנ"ו לאלף החמישי והרא"ש נפטר שנת פ"ה לאלף הששי א"כ יכול להיות שעדיין במקצת המקומות לא היו נזהרים בתפילין אע"פ שכתב הסמ"ג שבכל המקומות קבלו לאלפים ורבבות מצות תפילין מזוזות וציצית : בסי' קנ"ג אלא שטוב לכתבו ולא נתנו עדיין ועיין סימן דלעיל דבעינן שהיא מקויים בחותמיו ונראה דה"ה כן דאל"כ נאמן במגו והחזירתי בו וממנו נפל והחזירה לה וכי אתא למטרף לקוחות אמרינן אייתי ראיה מתי מטא גט לידה כדאיתא בגמרא : בסי' קנ"ד וכופין אותו להוציא מיד אפי' אין עדיין עשר שנים צ"ע אדלעיל ס"ס ע"ז ע"ש . ומ"ש בדרישה והב"ח דברין דמוקים וכן צ"ע לקמן כתב הרמב"ם אשה שבאה לב"ד וכו' . כי נתחייב לה מזונותיה ופטרתו בשביל שבועה כלומר שהאמינה ליה שקיים שבועתו או שמחלה סוב מזונות שקודם השבועה וע"ל בתשובה . ומחוייב נמי לפרנסה שנייה אע"פ שהראשונה קדמה כדלקמן וצ"ע לעיל סימן קי"א . אין לגרוע כח הראשונה במה שאין לו בנים וצ"ע לקמן ואם ילדה אחרת וכו' . ושביעוהו שלא ילך או יגרשנה כיון שיש חשש עגון לא נאמר שאין כופין אותו אלא במה שאהו"ל כדלעיל מעבר לדף בב"י שם וצ"ע למה הוצרך לפרש דברים ושאל וי"ל שהרי יצאה חוץ לב"ד ועיין בח"מ סי' ה' : בסי' קנ"ה והשיאה אמה או אחיה וה"ה אב לאחר שאין לו רשות בה עוד אלא נקט אמה ואחיה דשייך בתרתי גווני : שם ואם אינה בעין צריך לשלם ומותרת בקרובין אין אלו אלא דברי נביאות ודברי תימא דבהדיא אמרינן בגמ' דבממאנת ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלו וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פכ"ד מה"א וכ"כ ג"כ ברמזים ובדרישה ל' הגירסא א"כ לשלם . שם לפיכך א"כ לא כתיבה לשמה ולא מסירה וכו' וכן הוא ברמב"ם . לפיכך אינו מכוון יפה ויפה וצ"ע שמכוון ומכוון דקאי אסיפא אבל מותר בקרובין עד שתגיע לרוב שנותיה היינו ל"ו שנים וכ"ה בטא"מ סי' רל"ה והוא כן ברשב"א פרק מי שמת אבל הרמב"ם פ"ב מה"א כתב שהוא ל"ה שנים ויום אחד ובש"ע כאן סתם כהרמב"ם ובח"מ סתם כהטור : ומ"ש עליו רבינו ט"ס הוא טעמא משום דליהנא דיואה ממנה שלשים יום וכו' ואי משום הא לא הו"ל לכתוב עליו ט"ס אלא הו"ל שאין נראה כן בהגמרא גם האמת שאין כאן ט"ס שהרי הרמב"ם בפי' למשניות כ"כ בפ' יוצא דופן . וגבה מקום התפוח שעל הערוה ובטא"מ סימן ס' כתב במקום גבה וכריסה ימין ושמאל וכ"כ שם בב"י בשם הרמב"ם וצ"ל דגבה וכריסה ליתנהו מעליא נקט כמו פנים ואחור וימין ושמאל נמי הימין פנים לגבי שמאל : בסי' קנ"ו ונמצא שהחליצה אינה כלום ותינשא לכהן כצ"ל ואין לומר ואסרוה חכמים שלא תינשא לכהן דדלמא לא תשמע מכיון ששמעה שחליצה זו אינה כלום הילכך תיקנו שלא תחלוץ שזהו ביד ב"ד הוא כצ"ל ועיין בפרישה וע"ל סי' קס"ה : בסי' קנ"ט אף אם ירצה היבם לחלוץ לה אלא יגרשנה כצ"ל : בשם הרא"ש שכתבתי בסמוך יתבאר לך שט"ס הוא כאן וכו' ואולי י"ל שסמך על מ"ש הרא"ש בהזורק מסכת גיטין אבל חכמים אומרים אין אמור מיבמה וקי"ל כחכמים וכ"כ שם בקיצור אבל באמת אין משם ראיה שהיינו שם וביבמות הארכתי ופירש ר"י דדוקא כשיקדש לאחותה ולא כן דעת ר"י וכצ"ל לדקדק מל' רש"י דף כ"ג אמתני' דקדשה וכנסה דפירש דמשנה יבם על אחותה פקעה למפרע משמע וכו' לא אפי' כנס דהכי איירי התם : בסי' ק"ס נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שיגדיל כלומר וכשיגדיל יש לו דין גדול שכתב דינו בריש הסימן ורש"י פי' בכדיא עד שתכנס לחופה וגם פירש"י לאו דוקא דלא בא למעט עמד בדין אלא מדא מתרתי נקט שגם בהם יש חלק בפירות שמציה שלו צ"ע תלי תניא בדלא תניא : בסי' קס"א כלומר א"כ לחלוץ אלא אחת מהן וכדי נסבה וי"ל דכמו דלא בכדי נסיב ואין היבם יכול לייבם וכו' דבית אחד הוא בונה וכו' ה"כ החליצה לא יחלוץ לאסור אותה לכהן ומיהו לעיל סימן קי"ו מוכח שאין חליצה זו אוסרה. היה לו אחים רבים ומתו ונפלו נשותיהן לפניו אם אפשר לו לקיים לייבם את כולם מייבם ועיין ס"ס א' דעצה טובה הוא ואדהכא נשנה במשנה וכ"ה לעיל סי' ע"ו : ומייבם למי שירצה אחד מהם לכל בית קאי גם ארישא דהיינו חולץ : בסי' קס"ב אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה והואיל ועיקר קרא לאו להכי אתיא אלא מדיוקא וכו' הוי כמו לאו הבא מכלל עשה ועיין בר"מ ר"ה מד אמר : בסי' קס"ג ומה שלקחתי בנכסי המת אביהם אחזור וכו' היינו כשהוא פחות ממה שיבא עליו כשירש בנכסי היבם . והשתית הנשאר שהם חולקים עליו יחלקו ביניהם וא"ל האב ודאי מוחזק דאם זה בנו אין כאן לאב כלום וכיון דאיכא ספק אימא כולה להאי וכו' חולקים יורשיו ואכתי קשה בספק ויבם דהתם נמי אם זה בנו דמיתנא אין ליבם כלום . שם או ספק ושבא בנכסי יבם חולקים דהכא דין עם בני יבם דגם לדבריהם הספק יורש הסבא אלא שהם אומרים מכח היבם והוא אומר מכח המיתנא הילכך הדבר שקול ויחלקו הספק שביניהם הרא"ש : בסי' קס"ד ה"ז פטור וא"כ כלום אבל לא תינשא וכו' פי' אכל היוקה ועיין כיוצא בזה ר"ס קנ"ט . שם והילד אינו פוטר אלא עד שיצא לאויר העולם . ומ"ש יצא אזלינן בתר רובא ועדיף מילד חי שלא חי שלשים יום . שם ולא נהירא דהא טעם דפרינן לכהן וכו' לעיל לא השיג כהתם בניסת תחילה והיתה שוגג דכיון דקי"ל דהלכה כרשב"ג לא חיישינן לרבנן אישתמיטתיה דתלמוד ערוך הוא פ' החולץ דטעמא הוי דעבדינן כרבנן : בסי' קס"ה מכוונים לשם מצוה כיון שבא לחלוץ תחלה וצ"ע דדלמא איערומי וצ"ל אה"כ היכא דאיכא למיחש כפ"ר אבל מן הסתם לא כיחוש ודו"ק . אע"ג דלדידיה לא חשיב נשבע לבטל המצוה כיון דבדידה תליא רחמנא ועיין בתשובת הרא"ש כלל י"א סי' ו' הובא בי"ד סי' רל"ט : אלמנה לא רצו הולכין אחר הגדול כו' הגדול מחבירו הוא קודם למצוה וכן סתם הטור סי' קפ"א : בסי' קס"ו אין עושין לה מאמר אלא מדעת אביה וכותב לה כתובה וצ"ל היינו כשאין נכסים לבעלה הראשון ולא כהב"ח דזו מנין לו ובפרישה תירץ דהוא מיירי בנתארמלה מן האירוסין דאז אין כותבין כתובה ולפ"ז צ"ל דמ"ש כדין אלמנה דעלמא היינו נמי כהאי שאם מן האירוסין כותבין לה מאתים אבל ז"ש לקמן בסמוך וכותבין לה כתובה אינו באלמנה מן האירוסין וגם מזה קשה על הב"ח ועוד קשה על הב"ח מדלקמן ויהבינא ליכי וכו' כדהוי כתובה וכו' ולדידיה צריך להוסיף דמ"ש לקמן דמוסיף הוא ענין אחר : ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות גוברין יהודאין וכו' הלשון שמדבר תחילה נוכח העדים : בסי' קס"ח ואם מכר או נתן מהם מעכשיו בטלה ולא כמסקנת הרא"ש לעיל סי' צ' בנכסי אשתו דיש לחלק : בסי' קס"ט וא"ש שאם קובעים מקום בשבת מיחזי כבונה ומתקן אין לו טעם ול"נ טעם אחר מידי דהוי שאין מביאין מטות ולא מכינים שום דבר משבת לחול : שם אם הטו הדיין כו' כר"ע דהלכה כמותו נגד חבירו אבל הרשב"א בתשובה ס"ס א' רי"ו פסק כריה"ג מדשמואל מפרש למילתא וכן כ"ל דעת הרא"ש בס"פ יוצא דופן שהביא לדשמואל וצ"ל נמי שאע"פ שהרא"ש והתוס' כתבו סתם דדים גדולים כמ"ש בב"י לאו למראית עין אלא דוקא באחד מהסימנים אלו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה תדע שהרא"ש ותוס' כתבו דאיזהו סימנים אבוהל קאי דהיינו סימני נערות וכ"כ הרשב"א בתשובה הנזכרת ואם אמר שרוצה לחלוץ יאמר לו לבטל כל המודעות וצ"ע למה לא תבטל הוא כל המודעות שהרי צריכין לכוונתה וצ"ל דודאי לא תמסור מודעי שהרי תאסר לשוק ועיין סי' קמ"א : י"ל דהרמב"ם אורחא דמילתא נקט ולא משום דבעי הלכה לארץ ובפי' סדר החליצה סעיף פ"ד כתב בשם ר"י ברונה לפרש שאין המנעל שלה ומשום כך אלכה רק חלצה לשם מצוה : אבל אם שותתת צריך לרוק פעם אחרת וכ"כ הרמב"ם ז"ל אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' בשותת א"כ לרוק פ"א וא"כ מקרין ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה כאן אין קפידא להפסיק כיון שאינה טוענת כ"ל : דנחזי בעלה כי נפיק רוק מפומה דכתיב וירקה בפניו ועיין בפסקי הסומא ובש"ע בסדר חליצה סע"ה וכתב שאיפשר שכ"ש שהיבם ירא ורבא קמ"ל דאף הדיינים . וכבר כתבתי בסמוך שגם הרא"ש נהגה שלא לאכול וכו' נראה שבספר הטור לא היה כתוב לפניו הא דהרא"ש ודע שגירסת הרי"ף כגירסת הירושלמי ומ"מ כיון דאסיקנא וכו' כ"כ הרא"ש ולא כן בספרי הרי"ף שבידינו : אנחנו דייני דמקלתן חתימו למטה וכו' וי"ל דהיק דהא מסיק וכותב במותב תלתא וכו' וכן חותמין למטה :

בן אריה

הגהות והדושים על טור יורה דעה מהגאון המפורסם וכו' כש"ת מו"ה **זאב וואלף** זללה"ה שהיה אב"ד בגאלדינגען] וטעלז. (בן הרב הג' ר' אריה ליב זלה"ה הדיין המצויין בזאגר חדש) בעהמ"ח הגהות **בן אריה** על הש"ס ואלפס (שנדפס בשסי"ן החדשים) ועל הרמב"ם **ובן אריה** על או"ה והו"ם שנדפס סוף ס' תמים דעים והיבור על הבה"ג והיבור על בעל העיטור ועוד חבורים אשר בכתובים (ובתוכם הערות מנכדו הרב הגאון מהר"ר אריה ליב ליפקין שליט"א אב"ד דקראטינגען).

סי' ל"ח בבית יוסף בהתחלתו · כתב כו' אפי' נאנס ולא קיים התנאי כו' ע' בית שמואל ס"ק א' מה שכתב בשם בעל העיטור וע' בעל העיטור באות ת תנאי בד"ה ארבעה עשר כו' ובאות ש' שליחות הגט ובאות ק' קידושין· וע' תשובת מהר"ס אלשקר סי' ל"ב ובש"ך חו"מ סי' כ"א [ובכנסת הגדולה אבן העזר כאן וע' מ"ש בזה בהגהות בן אריה על אלפס גיטין דף ע"ו ע"ב על הר"ן שם]:

סי' פ"ה טור וכ"כ בעל העיטור שאם מכרה נכסי צאן ברזל בטובת הנאה אין הבעל אוכל פירות מאותה טובת הנאה· וכתב על זה הב"ח (בד"ה ומה שכתב וכ"כ בעל העיטור כו') דמדכתב הבעל העיטור כו' משמע דטובת הנאה עצמה היא לבעל כו' ולא קשה לבעל העיטור מהא דפ' החובל דף פ"ט כו' אבל מכרה נ"ב וה"ה מכרה כ"מ דטובת הנאה הוה פירות נכסיה ודבעל ניהו עכ"ל נ"ב ואני תמה על הב"ח שבספר בעל העיטור כתב בהדי' שלא כדבריו ופירושו הנ"ל. וז"ל הבעל העיטור באות כ' כתובה וכולן שאמרו לא תמכור מוכרת בטובת הנאה וטובת הנאה דאביה הוה ואפילו מנכסי צאן ברזל דאין הבעל אוכל פירות. דפירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן. ה"כ אמרינן בגונב ולד בהמת מלוג עכ"ל הבעל העיטור מבואר להדי' דלא כהב"ח ואף בעל העיטור ס"ל דהטובת הנאה דנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל היא לאשה כמו טובת הנאה דמכירת כתובה. ומה שכתב שם בבעל העיטור הלשון דאביה הוה ולא כתב דאשה הוה וכלשון הגמ' פ' החובל דף פ"ט. נראה דכיון שאין להבעל זכות בהן כלל ואף אם מתה אינו יורשה והכל לאביה וכמ"ש הבית שמואל שם סי' פ"ה ס"ק ט"ז ע"ש ואולי ט"ס וצ"ל לאשה. וע' מה שכתבנו בביאורינו לבעל העיטור שם. (ואולי לא הי' לפני הב"ח ספר העיטור בעת כותבו כל הנ"ל ובסוף בא לידו וכן נראה שהבית יוסף ג"כ לא הי' לו ספר העיטור עד סוף ימיו כנראה מספרו ומלשונו בכמה דוכתא):

סי' ק"א בטור. ובעל התרומות כתב שאם נשאת שוב אינה נאמנת ואין נותנין לה אא"כ הביאה עדים שלא קבלתה וכ"כ בעל העיטור עכ"ל וע' ב"ח שם שנתקשה בדעת בעה"ת ובעהע"ט שהוא נגד הגמ' דפ' השולח דף ל"ה וע"ש מה שפי' הב"ה בדבריהם ובלא ספק שלא עיין הרב הב"ח ז"ל בדברי בעל העיטור באות כ' כתובה שהביא דברי הרב בעל מתיבות דמפרש הא דאמרינן בכתובות דף נ"ו תני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראי' נשאת עליה להביא ראי' דבכתובה איירי. והביא ראי' מהתוספתא פ' י"א דאיתא שם אלמנה שתבעה כתובתה ויורשין אומרים לה התקבלת כתובתך עד שלא נשאת צריכין הן להביא ראי' שנתקבלה כתובתה ואם משנשאת עליה להביא ראי' עכ"ל [הרי מפורש שאין הפירוש בכוונת הבעהע"ט כמו שפירש בכוונתו הב"ח ז"ל [וע"ע ברשב"ן שהאריך בזה בסי' ק"ז. והובא דבריו בקיצור במרדכי [פ' אלמנה ניזונת סי' רנ"ג ע"ש בהגהות בן ארי'] והביא הסוגי' דפ' השולח ל"ה ומפלפל שם ומביא שם תשובת רש"י בזה. ובקיצור יש ליישב דהתם מיירי שאין טוענים היתומים שהם עצמם פרעו לה אלא דחיישינן שמא הבעל התפיס לה צררי בהא בהמת אין לחלק בין נשאת לקודם נשואין ובעל מתיבות והתוספתא איירי שהיתומים טוענים אנו נתננו לה בהא יש לחלק דסתמא קודם נשואין קבלה כתובתה מהם. וע"ש בבעל העיטור מ"ש בשם תשובת הרי"ף. וע' בתשובת הרי"ף הנדפסות סי' כ'. ובסי' מ"ג. וע"ע ירושלמי כתובות פ"ד הלכה י"ב ובהרדב"ז סי' ש"א ר"פ י"ו [ובמרדכי פ' השולח סי' שע"ג. ובהגהות אשר"י פ' י"ב דכתובות סי' ז' בד"ה פי' ראב"ן כו'. ובמהרי"ק שורש י"ח] וע' ספר ראב"ן סי' ק"ג ק"ד. [ועל קושי' הנ"ל מגמ' דגיטין ל"ה דכשנשאת משביעין אותה יש לומר עוד כגון שיש עדים שמן מיתת בעלה עד שנשאת לא נפרעת ורק משביעין אותה שטוענין היורשים שפרעו אח"כ אחר הנשואין]:

סי' קי"א טור וז"ל ובעל העיטור כ' שגם בני השני' שמתה אחרי מותו נוטלין כתובת בנין דיכרין אע"פ שלא נשבעה אמן קודם מיתתה ולא נהירא עכ"ל. פלא בעיני שלא נמצא כן בבעהע"ט שלפנינו באות כ' כתובה ואדרבה המעיין בדבריו שם [בד"ה הרביעי כתובת בנין דיכרין] ימצא מפורש שבני השני' שמתה לאחר מותו אם לא נשבעה אין בניה נוטלין כלום וכדאיתא בבה"ג בפסק דמתיבתא והביא שם פלוגתא דרבוותא באם שהשני' בהייה אם בני הראשונה נוטלין כתובות בנין דיכרין וכמו שהביא הטור כאן אבל לא מ"ש הטור בשמו. וזה רחוק לומר שהי' להטור נוסחה אחרת בבעהע"ט. וז"ל הבעהע"ט שם. ויורשי שניה כו' אבל אם לא נשבעה אין אדם מוריש שבועה לבניו ואין יורשי שניה נוטלין כתובת אמן בין כך ובין כך יורשי הראשונה נוטלין כתובת בנין דיכרין אע"פ שאין בני השניה נפרעין מכתובת אמם עכ"ל. מזה מבואר להדי' דאין בני השניה נוטלין אפילו בתורת כתובת בנין דיכרין רק בני הראשונה. והב"י הראה מקום לעיין במרדכי ושם [ריש פ' מי שהי' נשוי סימן רל"ה] הובא דברי בעהע"ט בקצרה אך אין שם מה שכתב הטור בשמו ע"ש. ומ"ש שם במרדכי כגון שמתה זו השניה אחר מיתת בעלה הוא דיש ביניהן כתובות בנין דיכרין פשוט דר"ל לבני הראשונה אבל בני השניה אם נשבעה אמן גובין כתובת אמן בתורת בע"ח ואם לא נשבעה אין גובין כלל. וכל זה הלשון אינו בבעל העיטור לפנינו וצ"ע:

סי' ק"ל טור סוף הסימן. גט שאין עליו עדים כו' אפי' ניכר כתיבת הגט שהוא כתיבת יד סופר ב"ד כו' ומיהו אם ניסת בו לא תצא כו' ע' ב"י שנתקשה בדברי הטור בזה. והב"ח פירש דמה שכתב הטור סופר ב"ד היינו סופר מובהק וכדאמרינן ריש גיטין סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ומפרש הסוגיא דאע"ג דרב פליג אשמואל · בכתיבת יד סופר מובהק מודה דאם נשאת לא תצא דאין לנו להפליג כ"כ במחלוקתם ע"ש וז"ל הבעל העיטור במאמר שמיני ומסתברא דספרי מובהק שבקדושין וגירושין לא גרע מכתב ידו אליבא דרב ואי"כ סופר דלא מובהק ואתברר מילתא דבשליחותא דבעל כתב וקיימ"ל שלוחו של אדם כמותו והוה לי' כתב ידו ועד ואם נשאת הולד כשר וכן הלכתא עכ"ל הרי דמבואר להדי' כדעת הטור וכפי' הב"ח דבסופר ב"ד דהיינו סופר מובהק הוה ככתב ידו ומשום דסופר מובהק (בקי בדינים) אי לאו דאמר ליה בעל לכתוב לא הוה כתב וכיון דכתב על פי הבעל הוה שלוהו ושלוחו של אדם כמותו והוי כמו כתב ידו דבעל ומסברא יליף לה הבעל העיטור. ויתכן שהעיר למד זה מבעל העיטור. והא דלא כתב נמי הא דסופר שאינו מובהק ואתברר מילתא דבשליחותא דבעל כתב דהוה כמו כתב ידו וכמו שכתב הבעהע"ט יש לומר משום דזה פשיטא. דהא אתברר מילתא שכתב הבעהע"ט נראה דהיינו ע"פ עדים. וכיון דבסופר מובהק מהני בסתמא ומשום דכיון דסופר מובהק הוא לא יכתוב בלא ציווי הבעל הלכך אם ניסת לא תצא. כ"ש בסופר שאינו מובהק ואיכא עדים דבציווי הבעל כתב דמהני ואם ניסת לא תצא. וע' מה שכתבנו בביאור לבעל העיטור שם [ולכאורה דברי הבעהע"ט שם צ"ע שהוא כתב שם במאמר שמיני. דלר' אלעזר עידי אתימה בלא עידי מסירה לא מהני כלל וכן קי"ל. ופליג שם באריכות על הרי"ף דס"ל בפ' המגרש דלר"א גם בעידי חתימה מהני. וס"ל לבעהע"ט שם כשיטת הרא"ש בפ' המגרש סי' ז' דפליג על הרי"ף ע"ש (וכתו' גיטין דף ד' א' ד"ה דקי"ל ובר"ן פ' המגרש שם ובספר הזכות שם ובטור וב"י סי' קל"ג) וא"כ איך יועיל לדידי' כתב ידו שאינו רק כעידי חתימה ומדאורייתא לא נ"מ אם ניסת או לא אך לא קשה דהבעהע"ט דכתב שם הא דרב נ"מ כשאין עידי מסירה לפנינו אבל מ"מ אנו תולין שנמסר בעדים כיון שיש שם עידי חתימה וכמש"ש דלכן אמרו (בדף ל"ז ע"א) דחתימת הגט הוה תיקון לעולם וכמו שמבואר בבעהע"ט שם וברא"ש שם וכמפורש בבעהע"ט שם דפלוגתת רב נ"מ נ"כ לר' אלעזר והיינו באופן זה ובזה אמרינן דבכתב סופר מובהק דינו כמו שיש בו עידי חתימה וא"כ תולין שנמסר ג"כ בעדים ואם נשאת לא תצא. וכן מפורש ברא"ש שם סוף סי' ז' דבכולהו איכא נפקותא גם לר"א כו' ע"ש וכ"כ בספר מאה שערים להבעל העיטור שבאלפסין החדשים פ' המגרש שם [סימן מ' דף מ"ו ע"ב] וז"ל דהא אמר רב כו' א"נ כר' אלעזר היכא דליכא עידי מסירה כו' עכ"ל וכוונתו דליכא עידי מסירה לפנינו רק נצטרך לסמוך יען יש עליו עדי חתימה שמסתמא נמסר בעדים וע"ש היטב ובבעהע"ט שם. ועפ"ז נראה לפרש גם הטור כאן באופן זה שהרי לקמן סי' קל"ג הביא גם דעת הרא"ש דלא מהני בלא עידי מסירה וע"כ כאן איירי באופן הנ"ל שהוא ג"כ כשיטת הרא"ש וכנ"ל] וע' בית שמואל סי' ק"ל ס"ק ל"א [וע' בתורת גיטין סי' ק"ל חידושים ס"ק כ"ז]:

סי' קמ"א בטור. ומה שכתב הב"ח והדרישה אות ב' לתרץ דברי הרא"ש ולחלק בין ב' שלוחין לשליח אחד תמוה לכאורה דהא בהדי' תניא בקדושין דף מ"ג ע"א ר' נתן אומר ב"ש אומרים שליח ועד וב"ה כו' ואמרינן ורב כב"ש ואמרינן איפוך הרי להדי' דמאן דס"ל שליח נעשה עד אפילו שליח אחד נעשה עד אחד וע"ע שם:

סי' קמ"ג בטור. סוף הסימן כתב א"א הרא"ש בתשובה כ"ו שיכול לבטל התנאי ותנשא מיד כו' וכ"כ בעל העיטור שיכול לבטלו כל זמן שלא יתקיים עכ"ל. ע' בעל העיטור מאמר שלישי אגב. ובאות ת' תנאי. ודברי הטור אינו מובן לי במה שהשוה דעת בעהע"ט עם דברי הרא"ש בתשובה [כיון שכתב וכ"כ בעהע"ט משמע שמדברים שניהם בענין א'] והם אינם ענין אחד כלל דהרא"ש איירי לבטל התנאי ושיהי' הגט חל מיד בלא קיום התנאי (כל שהתנאי אינו לעצורה) וכמו שהאריך שם בתשובה כלל כ"ו והבעל העיטור שם איירי בענין אחר להיפך לבטל הגט אף שיתקיים התנאי [משום דנתינה בעל כרחה לא הוה נתינה וכיון שאינו רוצה בקיום התנאי לא מהני מה שיקיים בעל כרחה ע"ש היטב] וז"ל שם במאמר אגב ואפילו בגיטין וקדושין אי אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז יכול בעל התנאי לומר אינו רוצה ואינה מגורשת [מדגרסינן התם (גיטין ע"ד) אמר רבא כו' בעל כרחו כו' דאע"ג דקי"ל כו' כשיתקיים התנאי מדעתו וכו' ורבינו האי כו' כמו שהביא הב"י בשמו בהתחלת הסימן וע"ש]. וע"ש אות ת' בתנאי סי' ב' ופליג שם על תשובת הרי"ף דס"ל דבמעכשיו ובעל מנת אינו יכול לבטל הגט משמסרו לה וכמש"כ הטור בשמו וכתב שם על הרי"ף וז"ל, וצריכה עיונה דאיכא למימר דעל מנת ומעכשיו לא מהני אלא בנתקיים אבל קודם גמר התנאי מצי לבטולי ויכול להזור בו כדפי' לעיל במאמר שלישי עכ"ל ובדינו של הרא"ש לבטל התנאי שיהי' הגט חל מיד בלא קיום התנאי בזה לא איירי כלל שם הבעל העיטור. [וע"ש בבעהע"ט אות ג' אגב מה שהביא התוספתא פ"ה דגיטין האומר לאשה כו' יעלנו הימנה כו' וע' אה"ע סי' קמ"ג בהגר"א ס"ק כ"א] והב"ח כתב [בד"ה כתב הרא"ש בתשובה כו'] שהבעל העיטור לא פליג על הרמב"ם ודלא כמ"ש הרב המגיד. הנה לפי מה שכתב הטור בשם בעל העיטור הי' אפשר לומר דאין כאן פלוגתא אבל המעיין בבעל העיטור עצמו שם יראה שהוא מבואר בבעהע"ט להדי' כמ"ש הרב המגיד וע' ב"י כאן שהביא תשובת הרשב"ץ חלק א' שאלה קי"ו. וע"ש בהעתקה שאם נתקיים התנאי נ"ל שאם נתבטל התנאי וכן הוא בתשב"ץ שם. וע' בית שמואל סי' קמ"ד ס"ק ט"ו. שוב מצאתי שהעיר מעט על דברי הטור בתשובת מהר"ס אלשקר סי' ל"א [ע"ש מ"ש בשיטת הרא"ש. וע' ביאור הגר"א אה"ע סי' קמ"ג ס"ק י"ז וכ"א. וע' בכנסת הגדולה בהגהת הטור סוף הסימן אות ק"ד שהביא כמה תשובות שעמדו בזה על דברי הטור וע"ש בהגהת ב"י אות מ"ז]:

סי' קנ"ה בטור ור"ח כתב דלכתחלה בעינן שלשה בפני שנים וכ"כ בעל העיטור עכ"ל ע' בבעל העיטור אות ג' גט מיאון ומה שכתבנו בביאורינו שם וע' סמ"ג בשם הבה"ג דגרים אין הלכה כאותו הזוג ע"ש מה שכתב על זה אך בבה"ג שלפנינו איתא הלכה כאותו הזוג והגם שכתב שם הבה"ג בתחלה וצריכה למאוני בפני שלשה נ"ל דהיינו לכתחלה וכדעת הר"ח וכן מצאתי בספר הזכות להרמב"ן שכתב שדעת הבה"ג כהר"ח וע"ע בתשובת הרשב"א סי' אלף ק"ה בהלכות מיאון מספר המנהיג מה שכתב בזה וע"ש בריש פרק בית שמאי בנימוקי יוסף ובספר הזכות]:

סליק התודה והשבח לד' ית':